Bibl... județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
27
(1 209)
Sîmbătă
6 iulie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

LA TIMPUL PREZENT

Este un lucru îndeobște cunoscut, fapt de istorie de acum, moment și stare a realității, dimensiune a însuși spiritului creator : la originile tuturor înfăptuirilor care alcătuiesc spațiul și durata acestei epoci stă ca eveniment crucial Congresul al IX-lea al partidului. De el se leagă în plan economic și social toate altitudinile atinse, după cum tot pe filiera lui și tot în ordinea deschiderilor pe care le-a consacrat se înscriu și cotele noi de relief uman pe care le-a dobîndit condiția noastră inseparabilă de aceea a dezvoltării țării și a propensiunii ei pe noi trepte de progres și civilizație. Este totul asemenea unui demers unic și esențial, cuprinzînd și geografie și istorie și forță umană, materială și spirituală, și încordare de efort și putere de angajare, și hotărîre și voință, dintr-un scop care nu-și epuizează niciodată impulsurile și care face liant de durată cu timpul tuturor generațiilor.

Realitatea extrem de complexă și dinamică este de fapt o istorie care se scrie neîncetat și poartă pecetea unui timp care ar putea fi numit cel al unui permanent și cuprinzător prezent în care evenimentul de acum douăzeci de ani face arc de boltă cu lumea tuturor împlinirilor și nădejdilor noastre. Saltul produs în toate domeniile de activitate este efectul și măsura în ordine politică și morală a unei ridicări de o extraordinară forță care s-a produs în domeniul posibilului dar și al cerințelor care duceau spre aceasta, al viziunii care programa, s-ar putea spune, un nou univers economic și social, o nouă conduită în muncă și gîndire, o imagine nouă a țării ca și a libertății și independenței în tot angrenajul și cu toate înțelegerile și răspunderile pe care acestea le implicau. Este asemenea unui far evenimentul de acum douăzeci de ani — Congresul al IX-lea al partidului — și, în lumina lui, țara s-a putut vedea ca întreg, revigorînd din toate rădăcinile și articulațiile sale. Istoria la timpul prezent însemna și refacerea legăturilor cu trecutul și valorile cele mai înaintate ale acestuia, însemna și lansarea unei durabile punți, a unei cît mai durabile și mai cuprinzătoare perspective și deci comuniunea cu viitorul. S-ar putea vorbi chiar de modelarea acestui viitor și este cert că prin tot ce s-a realizat pînă acum avem o vie reprezentare a acestuia și mai ales o temeinică și vie scară a certitudinilor. Nu altfel și nu departe de asemenea orizonturi, și chiar în inima lor, trăiesc și cultura și arta. Către un asemenea țel și cu asemenea funcții modelatoare și prin prisma unei asemenea misiuni umaniste au venit și vin îndemnurile și orientările secretarului general al partidului, aprecierile sale care fac corp comun cu întreaga fundamentare teoretică și practică a edificării noii societăți.

Abordînd realitatea, istoria și lupta poporului ca supremă și cea mai limpede și mai viguroasă sursă de inspirație și făcînd din actul creației un argument al patriotismului, al credinței față de patrie și popor, cultura și arta au atins în această epocă o efervescență de spirit ce situează actul creator la înălțimea unei răspunderi morale și artistice deosebite. De aici și sentimentul unei permanente datorii și al permanentei deveniri. Gîndind și scriind la timpul prezent, creatorul de artă atinge înălțimile tuturor timpurilor țării și este parte de luptă a ei. Istoria îl înglobează din perspectivă; prin operă, prin viața pe care a exprimat-o și căreia i-a dat sens înalt, generos. Situarea în actualitate era, emblematic, îndemnul rostit acum douăzeci de ani și el constituie axa mereu vie și trează a întregului fenomen cultural românesc iar suflul permanent viu și proaspăt al ideilor care s-au auzit atunci și care pe parcurs au dobîndit confirmări neîncetate a avut și are ca efect și această înțelegere superioară a viitorului, umanizarea continuă a acestuia și de aici interesul larg, al întregii societăți, față de actul de creație.

Nu departe de o astfel de înțelegere și sub girul unei astfel de motivații se află însuși sentimentul păcii și responsabilitatea care emană de la timpul prezent. Creația și pacea fac una dintre cele mai fericite simbioze ale epocii contemporane și, în acest sens, viitorul atinge proporțiile unei grandioase construcții, el consacră la dimensiuni creatoare noi munca și viața. Este de înțeles de aceea că vocația umanistă a culturii se răsfrînge și asupra acestui larg front al luptei pentru pace și dezarmare după cum de înțeles este și gradul înalt de participare a culturii și artei la așezarea lumii într-o nouă condiție a sa, mai bună și mai dreaptă. Vibrantele apeluri și chemări inspirate de tovarășul Nicolae Ceaușescu alcătuiesc un adevărat cod de comportare a poporului nostru în materie de umanism și umanitate. O tradiție susținută pe deplin și confirmată strălucit și pe planul culturii și artei reverberează acum în datele complexe ale lumii contemporane și primește consensul larg al tuturor celor ce alcătuiesc azi ființa patriei și a poporului. Realitatea noastră materială și spirituală este într-un anume fel un larg și neistovit marș al afirmării și respectării ideilor păcii, realitatea noastră materială și spirituală este dovada cea mai grăitoare a tot ceea ce înseamnă viață liberă și demnă, făurirea unei societăți ca și a oamenilor ei în libertate și independență. Condiția păcii ca și conștiința acesteia primesc în aceste zile noi dovezi și fac legătură durabilă cu viitorul, cu acea operă intensă și consecventă de continuă și amplă umanizare a lui. Pacea la timpul prezent înseamnă în acest sens și istoria concretă, viitoare. Cultura și arta își au în această luptă propria lor contribuție și propriul lor spațiu de referință — acela care nu poate fi decît al oamenilor, al muncii și vieții lor, al gîndurilor și speranțelor lor multiplicate la scara întregii umanități.

Luceafărul

Desen de Bogdan Stihi

TÎNĂR ÎN AGORA

Elegie pentru pace și flori

Aveam să intru într-o seră de flori și mă durea că trebuie să intru într-o seră de flori. Seara se afla în afara unui oraș și mă rugasem îndelung de un taximetrist să mă ajute să ajung la destinație pe un timp în care ceața baricadase toate drumurile. În taxi era cald, se auzea melodia din Lacul lebedelor, și dimineața aceea avea să înceapă deopotrivă cu un paradox și cu un dezechilibru.

...Înăuntru, în birou, o vază simplă dar armonios construită, cu flori în culori pastel plăcute ochiului. Puteai să rămîi fericit lîngă ele, puteai să rămîi tînăr sau obosit de senzații sau doar îmbătat de jocul mirific al culorilor. Timpul luneca lîngă ferești asemenea ceței, simteam doar că sîarea mea de spirit nu ritmează deloc cu bucheul acela de flori așezat într-o dezordine frumoasă. Mi-era teamă că nu voi primi aprobarea să intru în seră și nicidecum că aș putea lua drumul de la început traversînd același drum plin de ceață. Acum, după cîțiva ani, țin minte că îmi puneam întrebarea : oare ceea ce se întîmplase în seră, cu cîteva ore abia înainte de venirea mea, nu putea fi doar un simulacru de moarte ?

E adevărat că florile țîșneau în sus, cu bulbii desfăcuți, într-o încercare de a înflori, și chiar înflorind dintre ele, ca niște picături închegate de sînge, ca niște bulgări albi rupți dintr-o avalanșă. Nu-i adevărat, îmi spuneam, în curînd, seva acestor garoafe va trece din nou prin miile de plante îmbrăcate pînă la briu într-o sălbatică ninsoare care trecuse prin pereții de sticlă ai serei, nimicindu-i, călcîndu-i în picioare. Nu-i adevărat, miroase a pămînt de flori, cu siguranță că totul nu-i decît o farsă pusă la cale pentru mine. E adevărat că miile de garoafe țînteau în sus, dar ele nu erau decît imaginea stranie a mii de garoafe înghețate cînd natura se dezlănțuise haotic și nimeni n-a mai putut s-o țină în frîu. Era senzația ciudată dintr-un cimitir de elefanți deși niciodată n-am intrat într-un cimitir de elefanți. Nu cumva, ele, garoafele, imită moartea? mă întrebam iarăși absurd, retuzînd din toată ființa mea să cred în acea mare de flori înghețate, care o imitau, la urma urmei, atît de perfect, încît se lăsau pradă ei.

Acum știam de ce am vrut cu tot dinadinsul să vin aici, știam de ce am înfruntat și spaima de a le vedea murind în picioare, și tristețea de a nu le putea veni eu, și nimeni lîngă mine, în ajutor.

Imagine cu nimic mai prejos decît a unei planete în urma unui holocaust provocat de un pilot oarecare (care va fi lipsit de „șansa" amară de a i se lua interviuri asemenea celui care a lansat bomba deasupra Hiroșimei), și pe care nici o bază din lume nu l-a putut ține în frîu.

Areta Șandru

În pagina a 3-a :

REPORTAJUL CONTEMPORAN : DOCUMENT ȘI SINTEZĂ

● Semnează : ● Nicolae Georgescu ● Constantin M. Popa ● Alexandru Ruja Vasile Macoviciuc

VICTOR HUGO, POET MODERN

de Edgar Papu

Hélas ! Victor Hugo ! În prima noastră tinerețe, cînd eram îndrăgostiți de marii simboliști, cînd îl citeam pe Proust, și cînd juram pe opiniile literare ale lui Gide, la un moment dat am rămas înmărmuriți. Întrebat care ar fi, după părerea sa, cel mai mare poet francez, ultramodernul André Gide, cel puțin pentru noi atunci, a răspuns — e drept, cu regret, dar totuși, fără nici o ezitare : „Vai ! Victor Hugo !" Aproape să ne pierdem încrederea în ghidul nostru literar din acea vreme. Cum ? Hugo, care în cadrul amintirilor noastre școlare, ne lăsase impresia puternică a unei verbozități apătoase și a unei banalități obositoare, să fie — chiar cu părere de rău — cel mai mare poet francez ? el, și nu unul din idolii noștri simboliști ?

Este adevărat că atitudinea noastră față de Hugo nu se arăta nici atunci a fi integral negativă. Cu ani înainte, rămăseserăm impresionați de o parte din proza sa. Nimeni, pînă în acea vreme, nu ne prezentase o gamă atît de vastă și de complexă a durerii umane. Trăiserăm și noi, cu Hugo, „ultimele zile ale unui condamnat" și ne cufundaserăm împreună cu el în toate deznădejdile **Mizerabililor.** Știam că acest roman, citit cu pasiune de Dostoievski, își lăsase amprenta de nesters în ai săi **Umiliți și obidiți.** Aceasta în ceea ce privește o parte din proză. Dar poezia ? Să nu auzim de așa ceva.

Iată, însă, că două cărți epocale, apărute recent, ne-au convins cu prisosință de dreptatea opțiunii

Continuare în pag. a 6-a

Maramureșul

Puțini mari cărturari a putut da, vai, străvechiul și atît de zbuciumatul nostru Maramureș! Dar unii dintre ei, cu inzestrări deosebite și sacrificii imense, au izbindit să se ridice la acea înălțime a spiritului de unde să poată vorbi cu iubire și înțelepciune poporului din care au plecat, întru a-l edifica moral direcționîndu-i conștiința, trezindu-l la simțirea națională, pregătindu-l pentru jertfă în spiritul logosului întrupat în istorie.

În vara aceasta se împlinesc o sută de ani de la nașterea unuia dintre înflăcărații cărturari patrioți maramureșeni, istoric și scriitor, Alexandru Ciplea.

O sesiune științifică la Cluj-Napoca în frunte cu acad. Ștefan Pascu l-a sărbătorit zilele acestea.

Născut în satul Biserica Albă de lîngă Sighet își va lua doctoratul la Budapesta cu o lucrare pînă astăzi importantă în istorie: Vechile episcopii ale Maramureșului.

Ajuns profesor de rang universitar va publica în Arhiva Someșană *documente de valoare națională asupra trecutului nostru românesc, iar în anii premergători Unirii publică o carte de* Poezii populare din Maramureș *despre care Nicolae Iorga a scris pagini tulburătoare, ce se citesc și astăzi cu mult folos sufletesc.*

Alexandru Ciplea, marele cărturar, era și un însuflețitor. vorbitor. Nu rareori îl amintește și citează pe un Carlyle, pe care îl frecventează și Onisifor Ghibu sau Ioan Lupaș, istoricul, în această perioadă istorică a trecutului nostru.

Prin Alexandru Ci-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

DOUĂ DECENII DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R.

Adevărul vieții, adevărul literaturii

Cei mai mulți dintre marii scriitori ai lumii au participat, direct sau indirect, la viața politică a țării lor, prin scrieri inspirate din istoria prezentă sau trecută a popoarelor lor și care, chiar atunci cînd nu erau în chip manifest angajate, îi angajau efectiv în ansamblul evenimentelor respective, ca martori ai istoriei. Istoria căreia îi sîntem, azi, martori, este o realitate fascinantă, este o lume dinamică, așezată sub semnul revoluției permanente, căreia nu i te poți nici sustrage, nici refuza.

Realismul este astăzi un bun cîștigat pentru literatura noastră. El a devenit o necesitate categorică, cerută de imperativele politice, sociale și economice ale timpului nostru, impus de cerințe obiective și nu de opțiuni subiective, efectuate „la cerere". Realismul este viața patriei noastre socialiste orientată astfel, către adevăr și eficiență, prin marea deschidere a congresului al IX-lea al Partidului. Realismul întregii noastre culturi este o urmare directă și previzibilă a politicii partidului nostru din clipa în care marele om de stat și marele om politic care este tovarășul Nicolae Ceaușescu, a venit la conducerea sa. Dacă în primii ani ai socialismului, literatura confunda uneori realitatea cu utopia, epoca Ceaușescu marchează în istoria contemporană a României momentul adevărului rostit cu răspundere, momentul cînd țara a pășit ferm pe drumul perfecționării, pe drumul veritabilei democratizări. În acest context, imboldul de a ne cunoaște epoca, de a ne cunoaște pe noi înșine, de a cîștiga o perspec-

Viorel Varga

Continuare în pag. a 2-a

1965 — 1985
REDESCOPERIREA VALORILOR

Cercul hașdeian

Mijlocul acestui deceniu le aparține, din punctul de vedere al valorificării spiritului critic din cultura noastră, lui Eminescu și lui Hașdeu. Monumentala ediție întemeiată de Perpessicius pune, actualmente, premizele unei noi receptări a poetului național ; reluarea operei lui B. P. Hasdeu sparge acea „conspirație a tăcerii" (A. Sarcedoțeanu) țesută de secolul nostru în jurul celui mai adînc spirit enciclopedic al românilor. Mai des reeditat — nedescrețind, totuși, prin aceasta, frunțile încruntate ale lingviștilor — „Etymologicum magnum Romaniae" venea în întîmpinarea preocupărilor de tracologie din ultimile două decenii și jumătate; „Cuvinte den bătrîni", reeditată recent de către G. Mihăilă (este o ediție centenară : prima oară fusese publicată în 1877 iar reluările fragmentare de după aceea, pentru uzul elevilor, puneau accent mai mult pe partea literară decît pe cea științifică a lucrării) — a constituit o adevărată revelație. „Istoria critică a românilor", prima mare sinteză hasdeiană (apărută, mai întîi, în „Columna lui Traian", apoi în fascicole, reluate de către autor în mai multe versiuni între anii 1872—1875), încheie acest prim elan editorial centenar punînd problema reluării sistematice a întregii opere a lui B. P. Hașdeu. O integrală Hașdeu este, desigur, destul de greu de realizat reclamînd specialiști în mai multe domenii și, mai ales, un simț ascuțit din partea publicului pentru istoria științelor. Opinia comună despre Hașdeu este că omul și-a desfășurat osinda scrisului ca pe un covor uriaș, „enciclopedismul" lui fiind o chestiune de lărgime, de extindere imposibil de cuprins cu ochiul liber. Este și nu este așa. Dimensiunea dominantă a operei sale este adîncimea ; savantul este preocupat de problemele fundamentale ale istoriei și limbii române asupra cărora revine, din orice zonă l-ar purta cercetarea, în volute tot mai strînse, înconjurîndu-le precum spirala Columnei lui Traian strînge miezul fierbinte al devenirii noastre. Așa se întîmplă că în orice fragment al operei se oglindește întregul ; Hașdeu insistă obsedant în străpungerea unei spirale înalte în spiritualitatea românească, amplificîndu-se, completîndu-se, înșurubîndu-se tot mai strîns în miezul documentelor, fixînd tot mai solid mănușa teoriei.

Să fie un spirit al secolului — de vreme ce și Eminescu, de pildă, revine constant la temele centrale risipind atîta energie în așa-zisele „postume" pentru a impinge deasupra, în pagina tipărită, numai strălucirea lucrului definitiv ? Opera hașdeiană are, din acest punct de vedere, aspectul celei eminesciene — cu deosebirea că savantul și-a publicat cu înverșunare „variantele" și „versiunile" — nu din spirit de revizuire, desigur, ci din necesitatea de a adînci tunelul documentelor, de a adăuga noi și noi dovezi unei ipoteze ori de a o remodela după amprenta altor urme ale trecutului ieșite pe parcurs la iveală. Și, mai ales, din dorința de a integra temelor fundamentale noile documente : din orice parte a „covorului" hașdeian, din colțul cel mai îndepărtat, urcă o linie spirală spre centrul preocupărilor sale. De un spirit al secolului nu poate fi, totuși, vorba — din moment ce cu greu vom mai găsi bărbați care să se alăture, în acest elan al întoarcerilor, lui Eminescu și Hașdeu. Trebuie să căutăm mult în urmă, la un Bălcescu, Șincai sau Cantemir, pentru a găsi personalități congenere, cu operă întinsă și centrată pe teme puține dar mari, fundamentale. Este o coloană vertebrală a culturii române în care pentru prima dată se înscriu doi contemporani : Eminescu ține partea ei sensibilă, fluidă, cu un capăt în prezent și celălalt în zona ideilor pure ; Hașdeu întărește structura ei osoasă, legînd sigur trecutul, „Puntea lui Traian", de același prezent. Eminescu își exercită criticismul față de conaționali — Hașdeu (în studiile științifice), față de extranei care, precum Rösler, răstălmăcesc istoria inventînd altă origine a românilor decît cea exactă. În posteritate, pînă spre zilele noastre, Eminescu a fost mai mult ignorat în problemele de critică socială — Hașdeu a fost evitat sistematic deși, una cîte una, ideile lui încep să prindă corp, să se verifice neașteptat de

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

● În paginile 4—5 : ● Întîlnirile «Luceafărului» ● Țara Făgărașului : Un loc unde grîul crește pe piatră și oamenii trăiesc în vitor ● Reportaje de ● Sânziana Pop ● Constantin Stan ● Ion Marin ● Poezii de : ● Marcela Mariana Milcu ● Gavril Matei Albastru ● Petru Solonaru ● Maria Ștefanca

CA OLTUL

O rază de lumină prin umbre străbătînd
Cum la izvor e Oltul un fir trecut
prin stîncă
Așa ne-a fost PARTIDUL întîi și-ntîi,
un gînd
Născut dintr-o durere amarnic de adîncă.

Orînduiri nedrepte săpînd la temelii
Urnind apoi din cale mormanele de piatră
El deveni ca Oltul cînd intră pe cîmpii
Simbolul măreției din scumpa noastră
vatră.

Avînd izvoare, forța din veșnicii Carpați
Noian de zăcăminte din suflete robite,
Ni-i astăzi ca o Mare de înțelepți bărbați
Tribuni ai libertății cu brațe oțelite.

Așa ne-a fost Partidul un vis de Olt,
un gînd,
O rază ce vestește prin inimi primăvara.
Iar astăzi vieții noastre, cum n-am avut
nicicînd,
Ni-i drag cîrmaci-puternic și mare
'cît ni-i țara.

Constantin Atomii

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XVIII)

PÎINEA ȚĂRII

A început cel mai de seamă eveniment al ciclului agrar : secerișul. Toate speranțele de peste an, toată încărcătura de gînduri bune și de comori adunate în semințe, sub horboda zăpezilor, acum se adeveresc și ies la iveală în măreția lor. La acest crug de iulie o inepuizabilă zestre de tradiții și obiceiuri sfințește satele patriei. Mai mult agricultori decît păstori, intrucît au fost sedentari și nu și-au părăsit vatra, bunii și străbunii noștri ne-au lăsat peste veacuri și milenii însemnele heraldice ale iubirii lor pentru pămînt, ale bucuriei primare cu care celebrau intrarea secerei în lan. Drăgaica, sinonimă în multe zone cu sînzienele, simboliza o ființă mitologică ce apăra recoltele de grindină și de mană. Era vremea cînd, conform tradiției imortalizate de folclor, femeile și bărbații se încingeau cu cicoare verde ca să le meargă bine peste vară, era vremea cînd se ungea cinepa dimineața, cu unt, pentru a avea fuiorul moale ca mătasea, era vremea cînd cei bolnavi se tăvăleau dimineața în flori și rouă pentru a se tămădui, iar soarele juca la răsărit, conform unor ritmuri cosmice pricepute numai de geniul poporului. După ritualuri daco-romane care se mai perpetuează și astăzi, prin unele sate, porțile, gardurile și coama caselor sînt impodobite cu flori de sînziene galbene, culoare care semnifică aurul cerealelor din lan. Într-o procesiune imemorială, care atestă sacralitatea și gra-

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 6-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Realul ca viziune poetică

O direcție a liricii tinere (superioară ironiei și textualității este pătrunderea în realul **esențial** printr-o gramatică „descoperitoare". Evitînd închiderea tautologică în sine, această poezie dilată expresiv realul sporind vizibilitatea ontică, „poietica" devine, în acest caz, iluminare, act de cunoaștere prin transfigurare metaforică. Dacă în științele moderne analiza s-a deplasat dinspre materie spre energie și cîmpuri fizice, artisticul (în speță lirica) a suferit o metamorfoză similară. Poezia, în momentul actual, surprinde energiile difuze ale realului, procesele subliminale, materialitatea „de frontieră". În consecință, sentimentele clasice au fost abolite în favoarea unei sensibilități „de frontieră". Este un fenomen interesant care semnifică sincronizarea limbajului liric cu vizionarismul epistemologic modern, simbologia poetică devenind o reflec-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 5-a

CRONICA LITERARĂ

M. UNGHEANU: «Exactitatea admiraţiei»

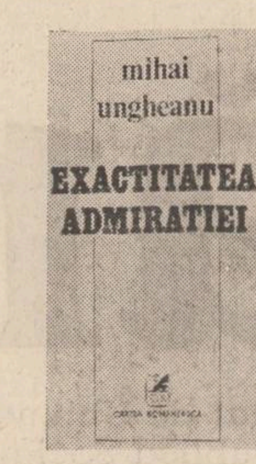

III

Unul dintre semnele distinctive ale literaturii române — zice M. Ungheanu la începutul eseului asupra „bibliotecii proiectelor eşuate" — este marele ei număr de proiecte eşuate. Nu există aproape scriitor important la care să nu găsim vaste proiecte părăsite, şantiere în care lucrul n-a fost dus pînă la capăt". Această observaţie, rezultată dintr-un examen îndeajuns de atent, e în bună măsură adevărată (deşi, prin Călinescu şi Blaga, ipoteza nu se confirmă) şi criticul aduce, spre a o susţine, şi cîteva exemple dintre cele mai ilustre. Stolnicul Cantacuzino, Budai Deleanu, Heliade Rădulescu, Hasdeu, Eminescu, Rebreanu, Bălcescu ar fi schiţat numeroase proiecte care nu s-au concretizat ; înşiruirea poate să fie cu mult mai lungă şi ar verifica, dacă într-o zi cineva o va face cu minuţiozitate, adevărul acestei idei. Ca şi „protocronismul" lui Edgar Papu, pe care esteticianul îl comunicase fără a-l înconjura şi de substrucţia teoretică trebuitoare, această ipoteză, a „proiectelor eşuate", rămîne aci numai ca un „proiect" şi ar putea să iasă în chip nemeritat din domeniul ideilor active. Ea are, de aceea, nevoie de o întărire doctrinară, detectabilă în cîteva dintre eseurile mai vechi ale lui M. Ungheanu. Ideea nu este la el nouă şi apăruse încă din „Campanii", atunci cînd reprezentările asupra istoriei literaturii române mergeau către „ritmul galopant de dezvoltare", către „acumulările brusce" ; „compendiul" călinescian, unde ar fi fost revelaţi „nu scriitorii ci posibilităţile lor" nu avea o altă semnificaţie. „Pădurea de simboluri" aducea, în sensul operaţiunii călinesciene, şi alte adăogiri : G. Călinescu ar fi aşezat în locurile goale de valori „predispoziţii artistice", „virtualităţi". Mai departe, „viziunea filiaţiilor interne", iniţiată în istoria literaturii române de Ibrăileanu şi exemplificată sclipitor de G. Călinescu, ar fi avut a face şi cu schiţele neconsumate. În sfîrşit, imaginea lui B.P. Hasdeu valorificată de Mircea Eliade în 1937 (pe care M. Ungheanu a invocat-o foarte nimerit) este o cheie. *Hasdeismul* ar însemna acea compoziţie creatoare care se „străduie să deschidă cît mai multe drumuri fără să uite a se situa pe sine ca întemeietor". Propriu lui Hasdeu, zicea M. Eliade şi odată cu el şi M. Ungheanu, ar fi enciclopedismul, aşezat într-o serie cu Gh. Lazăr, Heliade, apoi cu Tocilescu şi Nicolae Densuşianu. („Pădurea de simboluri"). Nici monografia despre Marin Preda nu lasă această idee, pe atunci încă fără carnaţie, deoparte. M. Ungheanu se întreba dacă Marin Preda este un „scriitor bovaric" şi, spre a răspunde, desfăşura tabloul unui laborator plin de prudenţe, de pipăiri, de mici eşecuri. Înainte de a fi „operă", tema acestei monografii (care s-a făcut înainte de „Delirul", de „Viaţa ca o pradă" şi de „Cel mai iubit dintre pămînteni") este tipologia de creaţie şi puterea scriitorului de a crea. Ceea ce reiese de aci nu e fără însemnătate : Marin Preda ar fi fost un romancier cu doctrină şi acest fapt ar fi deductibil atunci cînd se pun alături revizuirile făcute unor producţii, care ar fi rezultat dintr-o deliberaţie intelectuală. Această fundamentare complexuală, „între vocaţie şi aspiraţie", ar indica, în concepţia criticului, necesitatea doctrinei unui creator, care să-l împiedice pe acesta să o consume în ceţuri artificiale.

În sfîrşit, „Arhipelag de semne" venea, într-un comentariu asupra lui G. Călinescu, cu imaginea istoriei literaturii ca o revelaţie a „repetabilităţii unei structuri" şi în chipul „descoperirilor unor personanţe ale unui suflet creator". Ipoteza „proiectelor eşuate" pare a spune, din această perspectivă, mai mult decît inventarul pur al unor schiţe fără viaţă, ea este atingătoare de teme care sînt, în literatura română, obsedante. Mai întîi, incoerenţa fără de canon a perioadelor : scriitorul român e obligat să vieţuiască simultan în clasicismul întîrziat şi în romantismul paşoptist şi să se sforţeze încă şi mai mult a crea original. „Simultaneitatea acţiunii literare" (descrisă de M. Ungheanu în „Pădurea de simboluri") conduce, de altfel, la necesitatea opţiunilor ferme între extremele contemporane istoriceşte, care altfel ar fi fost succesive şi care au fiecare o justificare în absolut. Imaginea de „război civil" (formula e a lui) a literaturii române conduce la „prejudecăţi" şi mai apoi la obligaţia „revizuirilor" colective. Eşecurile se explică, din acest punct de vedere, de îndată ce observăm că scriitorul trebuie să facă, în scurtă vreme, ceea ce alţii făceau de-a lungul unui secol. Realitatea proiectelor eşuate e un simptom şi nicidecum o infirmitate : ea presupune, spre a stinge acest adevăr, o doctrină şi criticul e doctrinar din sentimentul că ora literaturii române e aceea de acum, cînd recapitularea istoriografică trebuie să aducă şi revolta fondului neconsumat. În sfîrşit, „biblioteca proiectelor eşuate" interpretată din perspectiva tipologiei creatoare a lui Haşdeu (aceea a schiţelor monumentale, făcute cu sentimentul de întemeietor) e un indiciu al trăsăturilor protocronice ale acestei literaturi, destinată să se exprime în universalul pur şi să presimtă ceea ce alţii vor face altădată mai bine şi mai clarificat. În nebuloasa proiectelor eşuate stă ceva din imaginea culturii spaniole, aşa cum o vedeau Ortega y Gasset, eseistica spaniolă a etnicului, generaţia de la 1898.

Nu întîmplător, M. Ungheanu a asociat la „Exactitatea admiraţiei" şi două dezbateri luceferiste asupra protocronismului, din 1977 şi 1978, care numără mai mulţi participanţi. Însă teoria protocronismului completează de minune această colecţie doctrinară care s-a configurat cu acest volum şi indică pe de altă parte, şi pe unii dintre autorii a căror operă e atingătoare de aceea comentată aci. Criticul a valorizat, de la „Campanii" pînă azi, pe G. Călinescu în perspectiva antropologică a „Istoriei" lui ; protocronismul lui Edgar Papu nu pleacă din alt punct. „Arhivele sentimentale" ale lui Paul Anghel, prezent şi el în dezbaterea privitoare la protocronism, au o răsfrîngere adîncă în critica lui M. Ungheanu şi, prin ideea „geografiei spirituale", pe care criticul o urmărea (în „Pădurea de simboluri") şi la Ibrăileanu, merge în acelaşi sens. „Mitul faurului aburit", al lui Al. Oprea, e o descriere de laborator de creaţie aplicată pe cîţiva autori de întîia mînă ; „biblioteca proiectelor eşuate" nu putea să facă abstracţie de aceste sforţări în a stabili tipologiile creatoare la români ; de asemenea, şi „Marin Preda între vocaţie şi aspiraţie". Formula dezbaterilor privitoare la protocronism e, în linii mari, formula doctrinarilor direcţiei organiciste (cu numai o absenţă, aceea a lui Dan Zamfirescu) pe care, prin „Exactitatea admiraţiei" M. Ungheanu o întruchipează deocamdată cel mai articulat.

Această perspectivă e aceea a generaţiilor post-călinesciene şi a valorificat de altfel călinescianismul ca un program al despărţirii de dogmatism, ca o doctrină emanată împotriva dogmatismului. Însă călinescianismul ei este unul de dinainte de G. Călinescu, origina istorică a unei astfel de viziuni este G. Ibrăileanu. Cine ar căuta în istoria criticii româneşti un pandant pentru acţiunea de acum a lui M. Ungheanu nu poate să nu observe că punctul iniţial este în „Spiritul critic în cultura românească". Ibrăilenismul lui este în afara discuţiei şi invocarea lui G. Călinescu, care pornea şi el tot de acolo, s-a făcut din raţiuni care ţin de sociologia momentului literar postbelic, unde G. Călinescu şi nu G. Ibrăileanu este activ. Acest **imperativ sociologic** e încă o probă a spiritului critic cu sorgintea în G. Ibrăileanu, a cărui optică era mai degrabă sociologică decît aceea a lui G. Călinescu; nu însă reducţionistă în această direcţie.

De altfel, imaginea pe care M. Ungheanu a dat-o asupra lui Ibrăileanu (în „Pădurea de simboluri", mai cu seamă) e de tot clarificatoare în ce priveşte izvoarele originare ale acestei critici. „Viziunea integratoare", „perspectiva devenirii interioare" a unei culturi, constanţa fenomenului desfăşurat pusă alăturea de constanţa unei structuri identice, „ambiţia de a defini indirect evoluţia unei culturi dintr-o perspectivă organică" „determinaţiile interne", antropologia aplicată în studiul literaturii — sînt formule pe care M. Ungheanu le aplicase, în mare parte, şi lui G. Călinescu şi care stau la fundamentele doctrinei pe care o schiţează aci. Să observ că aşa cum făcuse cu G. Călinescu, invocînd adică pe Lucian Blaga, criticul procedează şi cu Ibrăileanu stabilind un contact între acesta şi „Trilogia culturii".

Ibrăileniste sînt în această critică şi năzuinţa ei către „ştiinţific" şi obsesia adevărului, însă pe deasupra acestor elemente mai cu seamă ideea de a fi în curent cu o mişcare contemporană de idei, aplicabilă literaturii române. Cine examinează atent aceste eseuri din „Exactitatea admiraţiei", observă că în destule puncte temele atingătoare de studiul interdisciplinar sînt la lumina zilei. Valorizarea epocii bizantine, periodizările inedite în istoriografia literară, „culturile critice" şi soarta lor istorică, alături de eterna idee a „specificului", care e în gîndirea de azi reformulată în termeni noi, nu scapă criticului, care e, ca şi Ibrăileanu, o „inteligenţă în acţiune". „Exactitatea admiraţiei", care e un moment crucial în creaţia lui M. Ungheanu, e fără îndoială şi un moment în consolidarea unei ideologii literare ferme.

A. Silvestri

În spiritul colaborării

● În cadrul protocolului de schimburi pe anul 1985, dintre Uniunile de scriitori din Republica Socialistă România şi Republica Populară Ungară în perioada 25—29 iunie a.c. s-a aflat în ţara noastră, într-o vizită de lucru, o delegaţie oficială de scriitori din ţara vecină şi prietenă, condusă de **Hubay Micloş**, preşedintele Uniunii scriitorilor din Republica Populară Ungară.

Din delegaţie au făcut parte : **Barnassin Anna, Bögel József, Czimer József, Hubay Irén, Mészöly Dezsö** şi **Szárazpataky István.**

Oaspeţii au avut convorbiri fructuoase cu **Dumitru Radu Popescu**, preşedintele Uniunii scriitorilor din Republica Socialistă România, **Alexandru Balaci, George Bălăiţă, Domokos Geza,** vicepreşedinţi, **Ion Hobana**, secretar. La dezbaterile pe probleme actuale ale dramaturgiei din Republica Socialistă România şi Republica Populară Ungară au mai participat alături de oaspeţi **Paul Cornel Chitic, Paul Everac, Galfalvi Zsolt, Hajdu Győző, Mircea Radu Iacoban, Theodor Mănescu, Dinu Săraru, Valentin Silvestru, Dumitru Solomon, Marin Sorescu, Sütő András.**

În ziua de joi, 27 iunie a.c. **Hubay Micloş**, preşedintele Uniunii Scriitorilor din R.P. Ungară a fost primit de tovarăşa **Suzana Gâdea**, preşedintele Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste din R.S. România.

În perioada vizitei în ţara noastră oaspeţii s-au întîlnit cu scriitori români, cu reprezentanţi ai presei, radioului şi televiziunii, au avut întîlniri de lucru, au vizionat spectacole şi au vizitat cartierele noi, muzee şi alte obiective cultural artistice şi turistice din Capitală şi din judeţul Constanţa.

«O FORMĂ DE TRISTEŢE»

După „Natură moartă cu suflet", noul volum de poezie *) al Doinei Uricariu confirmă, dacă mai era nevoie, o voce „lirică" dintre cele mai originale şi viguroase din ultima vreme. Interesant în atitudinea poetei este mai ales faptul că scrisul ei nu se integrează cu exactitate nici în sfera confesiunii, nici în aceea a reflecţiei, nici în zona abstracţiunii nici în aceea a corporalului, ci se iscă într-un teritoriu inefabil, de graniţă, fiind produsul unei senzitivităţi care pe măsură ce se exprimă trece în abstract şi al unei confesiuni care începe şi se sfîrşeşte în reflecţie. Este o poezie bogată în referinţe la viaţa şi **prezenţa** trupului (ochiul, şuviţa de păr, sîngele, mîna, pielea obrazului, dinţii, maxilarul, venele etc.), dar acestea se deplasează, prin semnificaţie, într-un univers metaforic situat dincolo de concretul în care îşi are rădăcinile.

Coerenţa poeziei Doinei Uricariu se organizează nu prin cursivitate, ci din aparenţa de fragmentarism. Senzaţii, obiecte disparate, impresii, produc o stare care nu e atît afectivă cît cerebrală, dar nu o cerebralitate uscată, artificială şi pedantă, satisfăcută de sine.

Principala calitate a acestei poezii vine din foarte subtilele raporturi dintre real şi imaginar, dintre idee şi reverie (sau vis fără euforii), din capacitatea de a asocia concretul cu simbolul.

Mai mult decît în volumul anterior se simte gustul amar al miezului de sîmbure, şi acea „strepezeală" (echivalentă cu „la nausée") pe care nu o poate şterge nici plenitudinea vitală. Aceasta, de altfel este parcă diminuată de o atingere permanentă cu neantul **(Gura de aerisire)**. Coasa, grebla, cîrtiţa care sapă, „picătura de haos" şi alte simboluri tulbură liniştea existenţei. Şi tot în mai mare măsură decît în „Natură moartă..." poezia este o meditaţie despre fiinţa pîndită de nefiinţă, şi despre „tristeţea ca o trufie". Harta sufletului n-a avut niciodată contururi rigide, dar acum ele sînt vizibil tulburate. Poezia devine mai ales „o formă de întristare" dar nu vrea sau nu poate să renunţe la speranţă : „Un nor înalt se scurge — acum la vale, / munţii sînt dealuri, dealul e cîmpie. / Învaţă-mă să mor. Coboară-n mine / închipuirea c-aş rămîne vie".

Corpul este un mecanism fragil şi vulnerabil, între bucuria senzaţiilor simple şi neliniştea emoţiilor complicate. Faptul că există este un miracol şi o luptă : „gîndeşte-te la obscuritatea ce ne va şterge obrazul / la moartea uscîndu-ne potrivit propriei naturi, / ea urăşte mai ales lucrarea apei în noi, / sîngele lărmuind în sus şi în jos", şi prin aceasta fiziologic este convertit în element cosmic, primordial.

Poezia Doinei Uricariu nu dă, în aceste două volume, impresia de inventivitate căutată, deşi poeta foloseşte un limbaj metaforic de o remarcabilă varietate. Există în aceste versuri un foarte bine menţinut echilibru între componentele de la toate nivelurile, atît în îngemănarea ideii cu imaginea, cît şi expresivitatea limbajului la suprafaţă ca şi în adîncime ; se realizează sinteza între gîndire şi simţire, fără a înclina excesiv nici într-o parte, nici în cealaltă.

Sultana Craia

***) Doina Uricariu : „Mîna pe faţă", Editura Cartea Românească, 1984.**

BREVIAR

■ **FRAGMENTE DESPRE CARAGIALE.** O ediţie recentă din teatrul lui I. L. Caragiale, utilă bineînţeles pentru uzul curent (mai ales că nu include decît piesele celebre), conţine şi o interesantă postfaţă, cu titlul „Fragmente pentru o mitologie caragialeană". Autorul acestei cercetări, alcătuite într-adevăr din fragmente, este un critic tînăr, cunoscut prin sporadice intervenţii jurnalistice, în general temperate : Constantin Hârlav. Micul lui studiu, care se înfăţişează sub forma unor fişe de lectură, conţine însă destule sugestii pentru o elaboraţie care ar putea să se configureze pornind şi de aici. Criticul, documentat, nici vorbă, în privinţa materiei pe care o studiază, porneşte de la tipologia de creator a lui Caragiale şi este de părere că aceasta ar ilustra „un mod exemplar de a fi al scriitorului, dăruit pînă la identificare, ca şi Eminescu şi Creangă, artei sale". Observaţie nu fără temei, completată şi cu notificaţia „clarificării asupra unui ideal etic şi estetic" din a cărui altitudine Caragiale s-ar fi exprimat. Apoi, Constantin Hârlav deduce şi cîteva dintre elementele unei biografii interioare, punînd accentul pe condiţia scriitorului a cărui concepţie este de la început matură : O ideologie literară, însoţită de „o tactică şi o strategie", ar fi fost elaborată de autor înainte chiar de a se înfăţişa (aşa cum s-a înfăţişat) ca dramaturg, prin intervenţiile gazetăreşti, unde omul s-ar fi exprimat prin „fabule", prin ironizarea unor modele negative şi aşa mai departe. Ipoteza nu e foarte nouă, importantă fiind demonstraţia, atentă, pe care Constantin Hârlav o desfăşoară. „Punctul de vedere etic", perspectiva ideală în care s-a aşezat Caragiale ar înrîuri şi creaţia propriu-zisă ; de aci derivă şi o analiză a teatrului, mai puţin întinsă totuşi, care se ţine de ideile descifrate în schiţa de portret intelectual. În general, aceste fragmente au interesul lor şi denotă un simţ al observaţiei argumentate care nu se întîlneşte în mod curent între autorii de studii de acest fel ; dacă Constantin Hârlav ar extinde acest studiu, aducîndu-l la o condiţie monografică, ideea nu ar fi fără temei. Criticul are „mînă", cum se zice, şi, cunoscînd bine tema, o poate dezvolta inteligent.

■ **„LUMEA DIN CARE VENEA EMINESCU".** Acesta este titlul unei admirabile tablete publicate de Răzvan Theodorescu în „Contemporanul" (nr. 25) şi dedicată lui Picu Pătruţ. „Este sigur — zice eseistul — că o parte esenţială a culturii celei mai neobişnuite minţi pe care a iscat-o vreodată pămîntul românesc ţine tocmai de acest orizont al culturii ţărăneşti în care reperul medieval era hotărîtor încă la mijlocul veacului cînd Eminescu se năştea într-un neam de obîrşie răzăşească". Observaţie profundă,, exprimată neted şi elegant, pe care adevărul istoriei literare o confirmă fără îndoială.

Catagraf

Adevărul vieţii, adevărul literaturii

Urmare din pag. I

tivă istorică şi socială reală asupra faptelor, a dat literaturii acestor ani un ţel nobil — acea trăsătură umanistă fundamentală, fără care arta nu poate fi concepută şi prin care se justifică raţiunea de a fi a literaturii. Realismul care caracterizează întreaga politică a partidului nostru — spirit pe care secretarul general al partidului l-a imprimat vieţii noastre din ultimii douăzeci de ani — se traduce şi în climatul vieţii culturale, printr-o angajare lucidă şi entuziastă, pentru devenirea noastră spirituală, pentru cîştigul suprem pe care şi-l propune acest efort ; omul nou, noua lui calitate de constructor al socialismului.

Ca martor şi participant la evenimentele politice şi sociale ale acestei perioade din istoria de astăzi a României, am sentimentul că se scriu, pentru cronica vremurilor, pagini cărora le-ar fi trebuit altădată înlănţuiri de secole. Atît de densă, de dinamică, de plină de înnoiri este viaţa noastră. Schimbările care se petrec, prefacerile care „ne prefac", nu pot fi lăsate să se consume fără a fi trecute în cronica timpului, fără a fi înţelese în semnificaţia şi consecinţele lor. O literatură care ar privi cu detaşare asemenea fapte s-ar condamna singură la anchilozare, la impopularitate, la inutilitate. Angajarea literaturii devine, în asemenea momente, o condiţie a supravieţuirii sale şi cred că prin operele ei majore, literatura noastră de astăzi a dovedit prezenţa sa vie, permanentă, calitatea de martor al marilor transformări.

CUMPĂNA

Aşchii

Sintetizez o fabulă auzită sau citită. „Vezi tu cîmpia asta ?" îi spune soarele celui ce vrea ceva de la el. „Cînd răsar eu, porneşti şi mergi şi mergi şi cît vei putea ocoli pînă seara al tău să fie. Cu o singură condiţie : să ajungi la punctul de unde ai plecat, măcar cu o clipă înainte de asfinţitul meu. Te poţi mulţumi şi cu cîteva aruncături de băţ, ai destul timp să şi dansezi cu sapa după muzica sublimă a pămîntului ce ţi se cuvine". **Şi insul a pornit la drum.** Îi plăcea o colină, încă o poiană şi încă o pădure. Cînd era soarele la zenit şi umbra insului arăta cu disperare nadirul să se agaţe de el, pămînturi şi mai minunate cîntau în faţa ochilor. Cînd soarele se cocoţa spre asfinţit, insul a tresărit a întoarcere. Cuprinsese mult, mult şi-i părea rău de lucrurile necuprinse şi soarele apleca cobiliţa cerului cu o găleată gata să se verse în partea cealaltă a Cîmpiei. Şi insul nostru, îngrijorat, a început să alerge către locul de unde pornise, îl zărea în depărtare cum se încăpăţînează să nu vină spre el, ce mult ar fi dorit ca punctul acela să se urnească şi să-i vină aproape, ce mult ar fi dorit să cîştige mai puţin ca să nu piardă totul. Dar, era prea tîrziu.

Şi insul a pornit la drum. A zvîrlit de cîteva ori cu băţul. Şi unde pica băţul înfigea cîte un ţăruş. Pînă a înconjurat atîta pămînt cît i-ar fi trebuit să se culce o sută de ani, în fiecare noapte, alături de culcuşul din noaptea precedentă. Cînd a terminat ocolul, soarele nu se ridicase nici măcar de trei suliţe. A luat sapa şi a-nceput să danseze cu ea după muzica lentă a rimelor ce ţeseau de veacuri suprafaţa pămîntului. Un ochi îi rîdea — acela care ştia să vadă cum se lumina la fiecare mişcare ceva din întunericul ţărînii ; alt ochi îi plîngea — acela cu gene ca aripile păsărilor, atras de ceea ce rămăsese dincolo.

Şi insul a pornit la drum. Nici nu răsărise bine soarele şi insul a pornit la drum. După doi-trei paşi şi-a adus brusc aminte că tot pămîntul este al lui. Şi i-a spus soarelui : „de cînd ai răsărit, pentru că o singură dată ai răsărit, şi pînă cînd vei apune, pentru că o singură dată vei apune, tot ce vei cuprinde al tău să fie. Caută-ţi apusul cît mai tîrziu".

George Alboiu

VIAŢA CĂRŢILOR

STUDII

O CONTRIBUŢIE ŞTIINŢIFICĂ DE PRESTIGIU

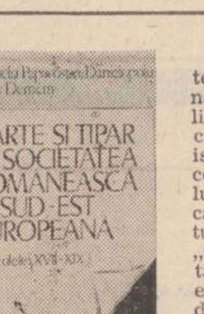

În ultimii ani se poate constata o mai pregnantă revenire în actualitate a lucrărilor consacrate problemelor de istorie a culturii. În această linie se înscrie o lucrare cu totul remarcabilă, apărută la Editura Eminescu, volumul „Carte şi tipar în societatea românească şi sud-est europeană" elaborat de două cunoscute cercetătoare, Cornelia Papacostea-Danielopolu şi Lidia Demeny. Cartea studiază o serie de fenomene culturale complexe de istorie a tiparului şi a culturii cărţii pe parcursul secolelor XVII—XIX şi urmăreşte evoluţia instituţiei editurii, relaţiile dintre cartea românească şi tiparul grecesc, mentalitatea publicului, schimbările structurale ce se produc în ceea ce priveşte aria de răspîndire a tiparniţelor, diversificarea în arta grafică, modificarea raporturilor între cartea religioasă şi cea laică.

Cercetătoarele înfăţişează istoria cărţii şi tiparului în strînsă legătură cu întreaga viaţă intelectuală : curentele de gîndire, învăţămîntul, circulaţia manuscriselor. Acest lucru se realizează nu printr-o suită de studii autonome, ci printr-un demers unitar, de sinteză, care urmăreşte o demonstraţie ştiinţifică pe cît de complexă, pe atît de riguroasă. Lucrarea este produsul unei vaste perspective istorice şi culturale şi în acelaşi timp al unei foarte bune specializări, ceea ce o recomandă nu numai unor categorii restrînse de specialişti, dar şi publicului mai larg interesat de istoria culturii. Autoarele propun disocieri interesante şi întreprind comparaţii care relevă ce anume a adus nou în domeniul cărţii tiparul secolului al XVII-lea, acest mare secol de cultură, faţă de secolul anterior, în domeniul impactului dintre societate şi cartea tipărită, în privinţa limbii, în domeniul creaţiei intelectuale, în privinţa graficii, a tirajelor, a mecenatului. Autoarele arată că „cercetarea cărţii şi tiparului din secolul al XVII-lea ne dezvăluie şi un alt fenomen fundamental nou faţă de veacul precedent, şi anume circulaţia mai intensă a cărţii tipărite româneşti în toate teritoriile locuite de români".

Lucrarea relevă schimbările intervenite în intervalul studiat, în editarea cărţii şi modificările radicale ce survin în coordonatele funcţiei sociale a cărţii. Cercetarea urmăreşte procesul de laicizare, diversificare tematică, implicarea în receptarea, difuzarea şi editarea cărţilor a noi pături sociale. Sînt analizate raporturile dintre politic şi cultural, realizîndu-se atît o privire de ansamblu, cît şi o mai exactă evaluare a unor fenomene speciale. Astfel, cercetarea raporturilor dintre tiparul grec şi Ţările Române se referă nu numai la un capitol al relaţiilor popoarelor român şi grec, ci la un întreg capitol de istorie a culturii sud-est europene.

Unul dintre cele mai interesante capitole urmăreşte — „Unitatea limbii, a originii şi unitatea de neam a românilor. Romanitatea şi tradiţia istorică", iar un altul, la fel de valoros, se intitulează „Circulaţia cărţii în Ţările Române şi în sud-estul Europei". Volumul aduce în discuţie numeroase probleme de istoria culturii, contribuţii ştiinţifice remarcabile şi o viziune unitară, modernă şi excelent argumentată. Este o carte cu o atrăgătoare dinamică a ideilor, densă, cursivă, cu o riguroasă organizare logică. Vasta informaţie utilizată este selectată şi interpretată cu originalitate şi competenţă, iar faptul că volumul este scris într-un stil deloc pedant, limpede, exact, şi expresiv, îi conferă calitatea unei apariţii editoriale deosebite.

Gheorghe Buluţă

***) Cornelia Papacostea Danielopolu, Lidia Demeny; „Carte şi tipar în societatea românească şi sud-est europeană", Editura „Eminescu", 1985.**

POEZIE

SUNETUL IERBII

Deşi sînt peste zece ani de cînd scrie **(de fapt, de cînd publică)** poezii, Dumitru Udrea păstrează în textele sale o sfială şi o ceremonie rituală de surprinzătoare (? !) sorginte blagiană. Afirmaţia delicatului, dar atît de „insurgentului" poet care a fost şi este Leonid Dimov, de acum nu ştiu cîţi ani — cum că poezia lui Dumitru Udrea s-ar „aşeza" în „umbra versului lui Blaga" — se confirmă, din plin, şi cu acest ultim volum al autorului.

Luîndu-şi, ca simbol, „sunetul" discret al ierbii, Dumitru Udrea îşi toarce în surdină şi într-o topică îndelung cizelată gîndurile şi sentimentele, oricît de năvalnice. Şi reuşeşte, adesea, într-un clasicism **sui-generis**, să le confere o aură hermetică, „barbiană" (fără eufonii şi corespondenţe matematice, fără simboluri pitagoreico-platonice, desigur ; totuşi, ezoterică).

O obsesie, de pildă, a poetului, o constituie prezenţa năvalnică a cailor. Dar aceştia din urmă nu au, aici, nici insurgenţa nonconformistă din epoca romanticilor, nici îndrăzneala din versul eseninian, nici maiestoasa şi solida siluetă din picturile lui Uccello, ci un aer de, mai degrabă, descîntec popular : „La cîntatul cocoşilor / Cînd ielele / Adulmecă zorii, / Aud plînsul pădurii / Şi-n suflet / Năvălesc cai de-ntuneric / Bătînd din copite / Pînă sparg timpul" **(Caii)**. Aparent, o poezie calmă, fluidă, mătăsoasă, dar cînd te gîndeşti că aceşti cai sunt „de-ntuneric" şi că, „sparg timpul" cu copitele... Şi tot astfel cînd, de pildă, murmuri versurile despre **Cronos** : „În noi, / Piratul Cronos / Şi-ascunde comoara". Sau cînd meditezi la această „pînză" de inimă albastră : „Deschidere adîncă şi stranie / Cu fund de candelă-ntoarsă / De unde lipseşte Laocoon, / Iar şerpii / Îşi veninează cozile / Cu strigăt de dragoste" **(Ochiul)**.

De altfel, într-un scurt poem consacrat condiţiei artistului, „Visează, poetul / A lumii oglindă" **(Poetul)**. Pînă şi **Cîntec-(ul) surd** are un parfum narcotic : „Cînd orbul din vise / Îmi ţine noaptea la uşă, / Strig în infernul vocalelor / Cu limbă otrăvită de şarpe / Nevenita dragoste ce doare / Şi fug în neştire / Spre frumoasa-urîta / Cîmpie ce-adoarme".

Cantabilă, uneori, pînă la a se insinua cu puterea muzicală a romanţei, poezia lui Dumitru Udrea, este, cum spuneam, elaborată, lucrată în nota unui meşteşug de veritabil orfevrier. Ca, de pildă, în poemul **Umbra**, unde magia macedonskiană a versului, cu simetriile şi căderile lui ritmice, are ceva din lirica „manieristă" a lui Vasile Nicolescu : „Cînd umbra neiubirii noastre / Confuz atîrnă pe retină, / Sub pleoape ostenite raze / Indică ţărmul de lumină / / Mă doare spaţiul dintre vorbe / Purtînd cuvinte-n devenire, / Cînd umbra neiubirii noastre / Confuz atîrnă pe retină".

Zăbovind la „focul poeziei", „paznic la armonii" (cum ar spune Nicolae Velea), Dumitru Udrea are curajul ca, într-o vreme a insurgenţelor, a căutării „poeziei în zone cît mai periferice, să rămînă „credincios la clasici" şi să mizeze pe jertfa dragostei — de frumos şi de cuvînt : „Coboară din lună un drum de tăcere / Către matca verde înflorită-n timp / Şi-n cîmpii uitate albitele semne / Ne vestesc sosirea altui anotimp, // E deja trecută vremea prin zăbrele, / Buzele iubirii strigă în ursit, / Jertfa din cuvinte curge în uimire / Şi se pierde mută într-un asfinţit" **(Jertfa din cuvinte)**.

Nostalgia casei părinteşti atinge visul „Cu poarta înverzită plecată prin vecini", iar destinul uman este văzut ca o discretă, neostentativă vibraţie patriotică : „Exist-un drum anume pe care noi îl facem / Trecînd prin băi de rouă spre rădăcina ierbii /... / / Dar vine timpul iute cînd vămile ne cheamă / În iarna bîntuită de viscole fierbinţi / Şi uşuraţi ne-ntoarcem în lutul ţării noastre / Făcînd o haltă scurtă la hanul din părinţi". **(Drum anume)**.

Prevăd o evoluţie plenară a acestei poezii, într-un timbru care să-i devină propriu.

Fănuş Băileşteanu

***) Dumitru Udrea : „Sunetul ierbii", Editura Albatros, 1985.**

CARTEA DE DEBUT

NAIVITĂŢI

TEXTE. Gheorghe Iova este un „naiv" al textualismului cu candoarea şi fervoarea pionieratului, un „primitiv" al curentului, care-şi scria cu bună credinţă textele încă de la începutul anilor '70, alături de Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Ioan Flora, Gh. Crăciun, pe atunci toţi studenţi bucureşteni realmente novatori în jocul cu mecanismele textului. Debutul tîrziu îl dezavantajează vădit pe acest autor al unui experiment autentic, inclus prin hazardul editorial într-o modă pe care o premersese cu un deceniu, privîndu-l pe nedrept de originalitatea „avangardei" sale.

Scrisul lui Gheorghe Iova circumscrie o reală criză a identităţii provenită din suferinţa şi spaima rupturii eului cartezian din firescul existenţei, ceea ce-i aşează versurile cele mai izbutite sub semnul lirismului ontologic şi abstract al lui Nichita Stănescu : „intelectul numindu-se pe sine eu / m-aruncă în afara lumii întreg / lumea-i în faţa mea sau e deasupra / jos sau în spate-i numai umbra mea / — umbresc astfel în deşert ! / între umbra mea şi lume nici nu e loc / şi-acolo sînt doar eu". Din nefericire, în cea mai mare parte a volumului, sinceritatea gîndirilor este mare, dar puterile poetice mici şi majoritatea textelor lui Gh. Iova alunecă iremediabil în prozaism, fie în direcţia unor lungi polilogii despre echiexistent, eu şi existenţă (unde ici colo, cînd autorul uită să filosofeze, mai licăreşte cîte o metaforă sau cîte o imagine izbutită a limbajului figurativ), fie în cea a mult discutatelor „drame" textualiste : „dorinţă de poem de text ea singură dorinţa / deodată acum numai ea şi copiez un text / mi-l amintesc în dorinţa mea de poem / el este textul acesta / cu certitudine ceea ce este / spun că este un poem / textul meu nu poem nu este ceva anume / text atît spun în timpul aşteptării / cineva va spune acesta este un poem" (Autorul poate fi liniştit, în afara unei anume critici nu va spune nimeni acest lucru). La Gh. Iova, dincolo de versurile răzleţe, lirismul trăieşte în cîteva scurte fragmente şi poeme în spirit de haiku, cu sugestia unui vag ermetism care e poetic şi autentifică prezenţa autorului în carte.

HOLOGRAME. Un versificator naiv, locvace şi sfătos în manieră tradiţională, este **George Enache.** După scris, autorul pare a fi om în etate şi sensibil exprimîndu-şi în versuri „ideile şi sentimentele" după canoanele retoricii unei şcoli poetice din alte vremi, unde clasici erau Alecsandri şi Vlahuţă, profesor Coşbuc şi modern Minulescu, iar ucenicii mai citeau Topîrceanu pe sub bancă. În general însă „ideile" sale sînt păgubitoare pentru poezie dînd producţiuni facile, împănate cu neologisme, oscilînd între platitudini („Dragostea mea / ceasul în care te-am întîlnit / nu-l voi uita. / / Aşezat acolo sus în turn / ne încăpea pe amîndoi / deşi părea de neînchipuit / că veşnicia mea / plus veşnicia ta / aveau să aibă loc / într-un singur ceas / care mai găsea şi putinţa / să se vadă din toată cetatea".) şi bizarerii : „Ireversibil atîrnată de soare / umbra visează să crească mare, mai mare... / ea însăşi ţîşnită unde trebuia să fie o rază, / fiindcă tot există — visează // Toate umbrele — de la începuturi încoace — / visează să înghită lumina care le face / visează tenace, visează stupide, / visează în taină, visează în şoapte // visează — ignorînd că s-ar sinucide / înecate anonime în noapte". Altfel, George Enache are îndemînare tehnică şi cîteva mici tururi de forţă prozodice se pot reţine ca atare, dintre ele mai interesante fiind trei „tablouri" subiective, bine executate între concret şi abstract **(Peste ape line şi adînci, Tăietorul de păduri, Moara de vînt)** unde model e Arghezi în latura sa pictural minoră. Dinspre partea „sentimentelor", mai multă vibraţie au **Cîmpie fără cai, Ca o zădărnicie de adîncă** şi **Cocor uituc**, ultimul un poem aproape frumos prin cîteva imagini deosebite de maniera generală a volumului : „Doamnă pe la noi s-a întors cocorul uituc / s-a întors cocorul însingurat / ca un vîrf de săgeată / trasă din arcul unor timpuri mai bune / ca un vîrf de săgeată / care aleargă mai repede ca săgeata sa / doamnă tu nu se poate să fi uitat / cocorul acela din toamnă / care trăgea de o margine norii / peste cerul albastru / albastru ca o năframă care încă mai flutură / între noi / cocorul acela cu vîrful înfipt în albastru / ca într-o cerneală de scris Cîntarea Cîntărilor".

Alexandru Condeescu

***) „Nouă poeţi", Editura Cartea Românească, 1984.**

1965 • DOUĂZECI DE ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C.R. • 1985

REPORTAJUL CONTEMPORAN: DOCUMENT ŞI SINTEZĂ

• In istoria literaturii române, reportajul are, ca specie literară, o prezenţă legată mai ales de începuturile presei naţionale: fixat, sub raportul originii, în preajma revoluţiei paşoptiste, reportajul rămîne, cu toate acestea, o formă literară modernă, o expresie a invaziei realităţii în arte. Realul reportericesc **este, s-ar putea spune, condiţia esenţială a acestei creaţii:** „Trebuie să scriem — **indica tovarăşul Nicolae Ceauşescu** — despre faptele măreţe ale poporului nostru, despre tot ce se face în România, despre tot ceea ce se construieşte prin munca entuziastă a tuturor celor ce locuiesc în această patrie; să scriem despre uriaşa luptă pentru progres şi pentru pace a tuturor oamenilor de pe toate continentele; acestea să fie redate în arta noastră cît mai minunat, cît mai frumos, pentru a însufleţi poporul în muncă şi luptă. Numai astfel scriitorul îşi va realiza menirea, va dovedi că este alături de popor, va fi iubit şi îşi va găsi locul în popor". **Aceste înălţătoare indemnuri, care privesc mai ales funcţiunea socială şi naţională a artei, sînt desigur, valabile şi în privinţa reportajului românesc contemporan. Expresie a modificărilor profunde ale lumii româneşti postbelice, reportajul conţine şi un puternic element original, care îi dă individualitate în cultura de azi. Acea „asumare a realului", produsă în condiţiunile unei responsabilităţi morale şi estetice depline, a luat, la reporterul român, şi** înfăţişarea unei restituiri a mediului etnologic specific: **reporterul pare a fi, în anii care au trecut din 1905 pînă astăzi, şi un rapsod al unei patrii care trăieşte şi în actualitate şi, de asemenea, în istorie. Caracteristica principală a reportajului românesc în aceşti douăzeci de ani înfloritori de literatură pare a fi, mai ales, reciştigarea etnicului, resurecţia istoriei, redescoperirea vieţii spirituale şi materiale a naţiunii în prezent şi într-o permanenţă care e a cadrului specific. O recapitulare a unor momente importante ale dezvoltării reportajului contemporan, cum este aceea pe care o propunem aici, constituie şi o demonstraţie a acestei realităţi a literaturii: reciştigarea istoriei româneşti.**

Geografia spirituală

În cupa unui excavator gigant care sapă şanţurile pentru un bloc de locuinţe, reporterul observă un obiect rotund. Lucrarea se întrerupe pînă cînd obiectul este recuperat — este un disc smălţuit din vremea lui Ştefan cel Mare purtînd în efigie stema Moldovei — şi, pipăindu-l reporterul simte zvîcnetul drumului în fiinţă. Îşi arcuieşte degetele pe marginile discului, îşi suprapune liniile din palmă peste reliefuI efigiei — destinul omului mîngîind formele păstrate de destinul pămîntului. Cu stema Moldovei în palmă urcă în avion, apoi în maşină, apoi merge pe jos — ca să vadă Ţara, să interogheze peisajul şi oamenii: se mai potriveşte prezentul actual cu trecutul străvechi ? Mai sînt urme pe unde crenelurile se pot îmbina ?

În „Arpegii la Siret" (1964) — şi, apoi, în „Recitind o ţară" (1972) — Paul Anghel lansează şi susţine cu patos conceptul de „geografie spirituală" — prin care înţelegem confluenţa mai multor „ştiinţe" în omul de azi: ştiinţa de a păstra amintirile istoriei, de a modela spaţiul, de a petrece timpul în ciclurile lui tradiţionale, de a renova monumente, de a împleti prezentul cu trecutul pregătind canavaua viitorului... Dar, mai ales, ştiinţa de a te simţi într-o ţară rotundă, oriunde te-ai afla pe discul ei, conştiinţa că faci parte esenţial din pulsul trupului ei. Oamenii ştiu aceste lucruri — sau **trebuie** să le ştie: Paul Anghel se arată un moralist flexibil mergînd prin lume şi alegînd — cu oarecare tristeţe că **trebuie** să aleagă — fapta şi gîndul bun. Faţă de celelalte este îngăduitor — şi crede, crede neabătut în forţele vii ale poporului... Este atîta rezervă de încredere în autorul „Arpegiilor la Siret" cît numai în benedictinul răbdător Vasile Pârvan, cel care vibra cu toată fiinţa în apele bucuriei creaţiei, poţi bănui... Şi, într-adevăr, în cărţile de călătorie ale lui Paul Anghel răzbate un mesaj pârvanian, acea adresare către viitorul de aproape, îndemnul la reconstrucţie şi la ridicarea fruntii spre înalturi. Arcul peste timp încordat de Vasile Pârvan cuprinde în îmbrăţişare antichităţile dobrogene şi jertfele Mărăşeştilor — din el ţîşnind spre ceruri chemarea profetică a unui crez naţional. Discul pe care-l păstrează-n palmă Paul Anghel s-a plămădit în vremuri voievodale, la piciorul vreunei ctitorii, şi-şi întinde zborul peste alte ctitorii — vechi şi noi. Gestul autorului pare a fi acela al unui discobol punctînd reperele unei căi de urmat, tensionînd energiile nu într-o izbucnire haotică, dincolo de hotarele firii, ci într-o unduire elegantă spre rădăcini, ţinînd caii de foc ai erei tehnice în friu pentru a nu pierde legătura cu pămîntul. Discul său despică şi aşează faţă în faţă trecutul străvechi şi prezentul actual punîndu-le sub semnul istorismului: o mînăstire lîngă un combinat, un lac natural lîngă un baraj făcut de mîna omului, ritmurile unui obicei ancestral în care au pătruns cuvinte cu aluzii actuale. Cine sîntem şi cum construim ? — sînt întrebările pe care şi le pune la tot pasul Paul Anghel. El aşteaptă răspunsul de la oameni — dar, mai ales, de la pămînt, de la geologia locului, considerînd că nu se poate ca frămîntările scoarţei terestre să nu fi modelat, de atîtea milenii de cînd poartă în volutele ei acest popor, conştiinţa lui creatoare: „Noi am pătruns, de fapt, în natură prin integrare iar talentul nostru cel mare ar fi să păstrăm tocmai această ştiinţă de a ne integra. Acest har. Acest **nu** spus împietăţii, acest **ne** care să-i conserve naturii **neînceputul, nesfîrşirea, neprihănirea.** Idealul ar fi să putem lucra ca însăşi natura, la fel de durabil ca şi ea. Aceasta ar însemna ca gestul nostru de modificare să fie primit şi nu respins, însuşi definitiv de natură, ca un gest care-i prelungeşte geniul. Gestul acesta ar veni oare din interior sau din exterior ? Ar trebui să nu se mai ştie. Aceasta ar aduce de fapt ineditul contribuţiei noastre în istorica şi crîncena luptă cu natura". Din punctul de vedere al acestui ideal foarte înalt — deasupra fiinţei umane în acest secol — autorul coboară în scara umană căutînd propensiunea spre el a acelor forţe benefice, a acelor împliniri armonioase. Ar trebui ca fiinţa umană să lucreze în consens cu natura, să nu se mai ştie dacă imboldul vine dinspre om sau dinspre glie — din adîncul omului sau din adîncul gliei — aşa cum nu se mai ştie dacă discul cu stema Moldovei a fost încredinţat de către om gliei sau ea l-a redat omului după ce l-a păstrat atîtea secole intact. Ceea ce cere Paul Anghel acestui secol românesc este, în fond, „frăţia" cu mediul, perpetuarea acestui modus vivendi al poporului nostru. „Ineditul contribuţiei noastre" în lupta pentru păstrarea fiinţei naţionale — inedit care a constat tocmai în alianţa cu mediul — trebuie transferat întocmai în prezent, în construirea unui peisaj nou. Tensiunea dintre acest ideal şi avatarurile lumii reale pe care o parcurge, ca reporter, autorul — dă firul epic al cărţilor sale de călătorii. El nu moralizează direct, lasă un strungar să creadă că la strungul lui ultramodern va putea executa o legătură de carte de secol XVI, o gospodină să se certe pentru un fir de praf surprins în strana unei mînăstiri, un tînăr constructor să înveţe restaurarea monumentelor după tehnica construirii de blocuri noi: oamenii trebuie să-şi pună întrebări, să pătrundă cu spiritul ordinii înconjurătoare, să se laude că au o ordine şi să coboare prin ea în trecutul lor: şi strungarului îi place ferecătura vechiului Tetraevanghеliar, şi tînărului brigadier, chipurile zugrăvite în tencuiala ctitoriei voievodale, şi gospodinei, ordinea. Cît timp există interesul, plăcerea, fascinaţia chiar, în faţa acestor relicve, păstrarea lor este asigurată — iar spiritul creator nu se va putea desfăşura decît pe acelaşi portativ, adăugînd cuvinte noi aceleiaşi melodii vechi, unde noi aceluiaşi fluviu. Trebuie păstrată — ne spune Paul Anghel — schema fundamentală, „arpegiul" gamei — din care formele se vor naşte de la sine într-un consens acceptat. Trebuie păstrat spaţiul — categorie fundamentală — din care timpul izvorăşte de la sine. Spaţiul este discul — timpul, traiectoria lui.

Nicolae Georgescu

Escale spre noi înşine

Ilie Purcaru este un reporter aflat sub semnul urgenţei. Reportajele trebuie să înregistreze rapid lucrurile noi sau să conserve, prin scris, altele vechi, dar supuse unor mutaţii ce le vor schimba înfăţişarea. În timp, acestea devin **escale spre noi înşine,** cum fericit şi-a intitulat Ilie Purcaru o carte apărută în urmă cu două decenii. Reportajele reţin transformările din România socialistă, ele devin, în scurgerea timpului, asemenea mici opriri, escale, în care ne putem recunoaşte sau vedea felul de a fi la un moment dat. Aşa se întîmplă în volumele **Ţara Banilor** (1973), **Paralaxe la Mioriţa** (1978), **Ţara Loviştei** (1980), sau în cele de dialoguri (interviuri) — **Artistul şi epoca sa** (1964) şi **România — convergenţe la universal** (1975). Modalitatea de a nota esenţialul se întîlneşte şi în cărţile de versuri — **Bunica Beps** (1974), **Marşul de august** (1980), **Geografii rebele** (1984).

Este necesar ca ţara să fie cunoscută, în ea se petrec mereu întîmplări exemplare ce merită consemnarea în scris. Şi, mai ales, există oamenii, cei care realizează aceste fapte demne să fie prezentate tuturor şi trecute viitorului. Vom întîlni, deci, în reportajele lui Ilie Purcaru oameni, mulţi oameni — fie că este vorba despre buni cunoscători ai locului, ajutîndu-l pe reporter să se descurce în multitudinea faptelor, fie de alţii care trăiesc şi lucrează pe locurile descrise. Reportajele folosesc nenumărate informaţii de ordin istoric, sociologic, geografic, arheologic, etnografic, lingvistic, folcloric, epigrafic, de economie rustică. Reporterul încearcă să surprindă esenţialul, elementele ce pot particulariza. Categorisit, uneori ca o întreprindere facilă şi fără valoare, reportajul şi-a dovedit totuşi viabilitatea şi valoarea în literatură. Ancorarea puternică în faptul real ar fi una din trăsăturile reportajului. Reporterul artist este nevoie să manifeste acea capacitate de a observa realul în semnificaţiile sale cele mai de sus, în faptele cele mai deosebite, dar, în acelaşi timp, cu largă cuprindere. În reportaje Ilie Purcaru urmăreşte să valorifice tocmai faptul semnificativ. Scrie frumos, venind în întîmpinarea cititorului, într-un curs firesc şi plăcut al frazei. Din nou despre oameni şi locuri, într-o călătorie prin Ţara Loviştei, unde, spune legenda, oştenii lui Decebal ar fi îngropat o parte din tezaurul dacilor, sau unde, spun unii istorici, ar putea fi localizată Posada: „Oamenii, aici par a trăi în eternitate, ei se îmbracă în veşminte strămoşeşti, aceleaşi de pe Columna Traiană, numele lor au genealogii de cronică, putînd fi urmărite, ades, prin secole, vorbele lor au sonuri arhaice, legendele şi folclorul lor sînt celebre, echivalînd, spun specialiştii, în literatura medievală, cu acele „saga" de care popoarele din Septentrion sînt atît de mîndre, fiindcă păstrează ca-n nişte sipete vii comoara istoriei unor neamuri. Un univers străvechi, o Dacie Felix strămutată pînă la noi peste secole, o lume a mitului, a basmului, a legendelor, a negurosului şi enigmaticului, a asprimii de „ţară de piatră", a etnograficului pur şi a psihologiei primordiale. O „ţară" închisă în sine ca o cetate. O „ţară" — ca toate vechile noastre „ţări" — cu un ireductibil al ei, impenetrabilă ca şi o rocă".

Călătorind prin Ţara Loviştei, el prezintă în mici monografii localităţile — Perişani, Sălătrucu, Titeşti, Boişoara, Bumbueşti, Cîineni, Greblesti, Robeşti, Priloagele, Racoviţa. Pentru validitate, reţine exactitatea afirmaţiilor, adevărul lor. Scriitorul notează şi aceste fapte, este adevărat cu o anumită amărăciune, dar cu onestitate. Astfel, la Titeşti numărul tinerilor scade („s-au înregistrat doar două naşteri"). populaţia e îmbătrînită: „Satul robust de odinioară, satul de vechi moşneni, încărcat de istorie, Titeştii marelui „tîrg de două ţări", pare acum o aşezare moartă, o vatră stinsă, un fel de Pompei al satului pastoral românesc".

Pentru a evidenţia prezentul, Ilie Purcaru caută peste tot şi istoria, vechimea, semnele şi dovezile unei existenţe neîntrerupte, ale continuităţii — la Arbore în Ţara de Sus, la Buciumi spre masivul Meseşului, la Vidra în neasemuita Ţară a Moţilor, la Adamclisi în explozia solară a Dobrogei, la Rucăr ori Ieud, la Sanţ sau Ruginoasa, la Celei ori Leşu. Credinţa reporterului pare să fie că totul, în timp, devine document, sursă preţioasă de informaţie. Schimbările petrecute în anii socialismului, în cele treizeci de sate din **Paralaxe la Mioriţa** sînt profunde şi de esenţă. Reporterul le aduce în faţa cititorului în toată amplitudinea lor. Reportajele vor să fie treizeci de paralaxe, de la o nouă stea sub care se află satele româneşti, la o Mioriţă eternă. Satul îşi găseşte, deci, mereu statornice şi esenţiale puncte de referinţă. Ilie Purcaru foloseşte o interesantă modalitate de prezentare a realităţilor României, prin „romane paralele", cum îşi numeşte el reportajele. În **Escale spre noi înşine** se relatează, deopotrivă, călătoria cu vaporul „Dobrogea" şi drumul a patru tineri români care, la începutul veacului, au pornit să întreprindă pedestru un tur al globului. Fiecare din cele două „expediţii" însemna, de fapt, un mod de a face cunoscută România în lume, dar cu mare diferenţă în ceea ce au prezentat. Reportajele dovedesc că, în anii socialismului, cunoaşterea ţării noastre în lume a crescut foarte mult. Ilie Purcaru integrează firesc şi faptele de cultură. Conexiunea la universal se produce, mai ales, prin elemente aparţinînd culturii, tehnicii şi ştiinţei. Aceasta pare şi ideea reliefată în convorbirile cu G. Călinescu, Henri Coandă, Al. Rosetti, Zaharia Stancu, Elie Carafoli, Stephen Fischer-Galaţi, Octav Onicescu, Magdalena Rădulescu, Henri H. Stahl, Franyo Zoltan etc.

Reporter interesat mereu de nou, etern călător pe drumurile ţării, Ilie Purcaru scrie reportaje atrăgătoare, adevărate porţi prin care cititorul poate pătrunde înspre cunoaşterea realizărilor de pe întreg cuprinsul patriei.

Alexandru Ruja

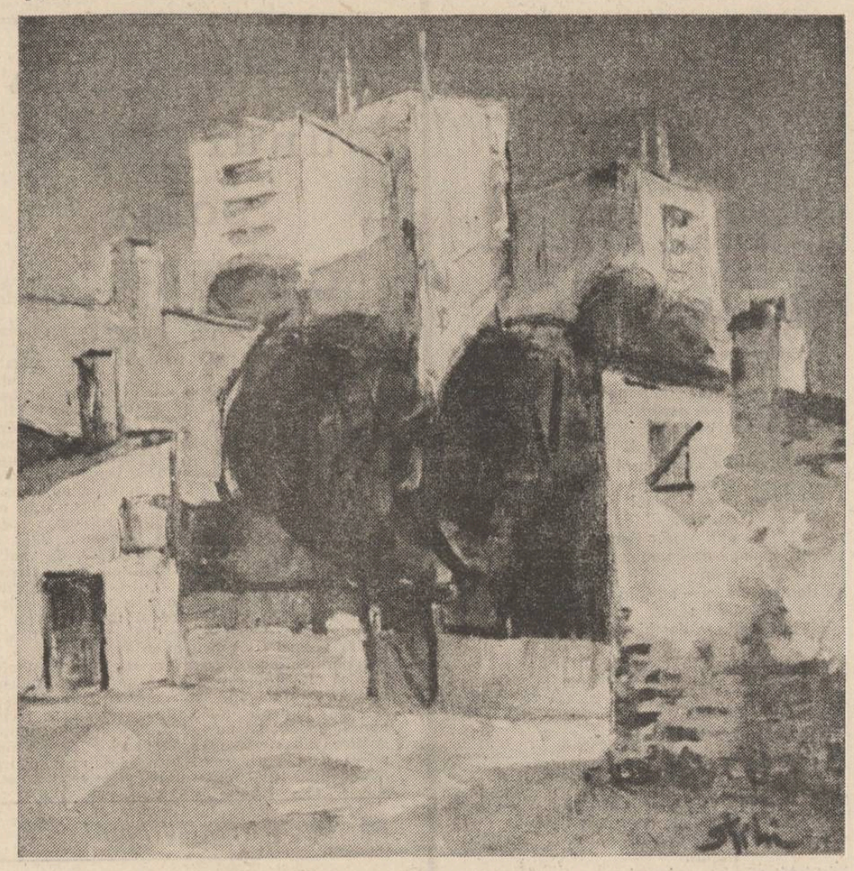

Bogdan Stihi: „Peisaj"

Vocile istoriei

Există, în chip paradoxal, numeroase puncte de convergenţă între poezie şi reportaj: subiectivismul „alegerii" actelor esenţiale, sentimentul întîlnirii cu evenimente irepetabile, patosul afirmării adevărului şi, nu în ultimul rînd, seducţia virtuţilor plastice ale cuvîntului. Reporterul, asemeni autenticului poet, ambiţionează sublimarea impresiilor în formule, recuperînd semnele distincte ale realului.

Mihai Pelin aparţine tagmei reporterilor-poeţi. Minat de neastîmpăr, avînd vocaţia aventurii, el se consumă în fiecare clipă la contactul cu miracolul existenţei. Cărţile lui respiră poezia imediatului sau lirismul memoriei fierbinţi şi se constituie în mărturii ale timpului nostru.

Mioriţa nu s-a născut lîngă steje (1979) anunţa un program a cărui consecvenţă poate fi ţesperată şi în ultimul său volum de reportaje, **Şa pierdută pe mare,** apărut în 1983. Alături de conturarea destinelor marcate de mutaţii spectaculoase, a prefacerilor unor zone altădată obscure, apare pregnantă intenţia de a reconsidera evenimente ce exprimă aspiraţiile cele mai profunde ale unui întreg neam. Ne vom opri o clipă asupra epopeii faptelor cotidiene pentru a stărui mai apoi în ceea ce credem că-l reprezintă cu adevărat pe Mihai Pelin — **reportajul istoric.**

Călătoria, condiţie şi mod de a descoperi lumea, prilejuieşte autorului descoperirea unor oameni, locuri, întîmplări din care rezultă altceva decît un obişnuit memorial turistic. Este vorba de o epică saturată de concret, care îndeamnă la reflecţie într-un sistem referenţial bine articulat. Repere ale meditaţiei, mai exact pre-texte ale reportajelor lui Mihai Pelin se află în cărţile unor scriitori de notorietate. Sadoveanu, Bogza, Panait Istrati, Jean Bart, Iorga, Vlahuţă, Gala Galaction devin „martori" ai evocării sau ai iniţierii în civilizaţia peisajului. Confruntarea cu livrescul în „S.O.S. — salvaţi oraşul Sulina !", „Trei scrisori din Calafat", „Spre apa Vodislavei" sau „În căutarea Vitoriei Lipan" nu naşte opoziţii, ci creează spaţiul fertil al avansării unor ipoteze, corective, nuanţări, între realitatea vie şi realitatea literaturii.

Dacă reportajul este îndeobşte considerat o specie a realităţii imediate, Mihai Pelin demonstrează că şi istoria, atunci cînd este cunoscută şi simţită cu adevărat, devine actuală asemeni prezentului şi, deci, poate constitui terenul unei abordări reportericeşti. „24 de ore la Alba Iulia" reînvie marele eveniment al Unirii Transilvaniei cu România, prin apelul la memoria martorilor oculari. Cea mai bună carte a lui Mihai Pelin rămîne însă, din acest punct de vedere, **Căderea Plevnei** (1977), reportaj istoric în care locul interlocutorilor este luat de document. Autorul a asimilat o documentare considerabilă — există în acest sens chiar o notă de pedanterie —, cu scopul afirmării şi susţinerii cîtorva idei-forţă. Lectura documentului devine astfel fapt revelator. Independenţa este văzută ca rezultatul unui act de eroism colectiv. Polemizînd cu literatura ocazional-comemorativă, vehiculatoare de clişee şi „fraze gongorice", Mihai Pelin, animat de un sentiment „de necesară echitate", precizează: „pilda de eroism a maiorului George Sonţu din regimentul 10 dorobanţi, ca şi cea a căpitanului Nicolae Valter Mărăcineanu, într-adevăr, a fost înălţătoare, dar sîngele acestor bravi ofiţeri nu a fost mai albastru decît al căpitanului Constantin Iacobescu din Ploştina Mehedinţilor, al sergentului Radu Ion din Almăjul Doljului, sau decît al soldatului Gheorghe Zamfir din Frumuşeii Gorjului".

Căderea Plevnei nu este o reconstituire. Lipseşte distanţarea rece şi descriptivismul facil. Prozatorul se găseşte implicat în fapte datorită unei acute conştiinţe a prezentului. Retrăirea în prezent a evenimentelor relevă dimensiunea epopeică a devenirii poporului nostru.

Inserţia consideraţiilor de filosofie a istoriei este firească şi aminteşte de modalitatea utilizată de Steven Runciman în **Căderea Constantinopolului.** Mihai Pelin analizează factorii care au determinat deznodămîntul asediului Plevnei. Nimic nu a fost întîmplător. În învălmăşeala cîmpului de luptă descoperă liniile de forţă ale unei acţiuni lucide, coerente, gîndite şi executate în perfectă ordine. În **Căderea Plevnei** vizualitatea apare ca marcă a reportajului. Atmosfera e recompusă cu inteligenţă din detalii aparent insignifiante. Mobilitatea privirii ne poartă în cele două tabere, fără să se suprasolicite anecdoticul. Ritmul alert, cu decupaje precise potenţează o scriitură densă, sobră, punctată pe alocuri de patetism.

A scrie cartea unei zile — într-adevăr ziua cea mai lungă a Războiului pentru Independenţă, 28 noiembrie 1877 — este, fără îndoială, o dovadă de virtuozitate.

Constantin M. Popa

Reliefuri valorice ale realului

Reportajul românesc actual e într-o stare de expansiune. Cîteva disocieri teoretice ar sugera, poate, condiţiunile în care se exercită mai ales reporterul tînăr. Reporterul de calitate arareori cade în uimire şi extaziere diafană; el e definit de **o inocenţă simulată.** Prin constituţie, e un curios: iscodeşte oameni, hărţuie fapte, scormone unde nici nu te aştepţi, întinde curse, se supără sau se entuziasmează din te miri ce, selectează şi retopeşte informaţii pînă crede că are dreptate; atunci, îţi pune în faţă imaginea proaspătă a ceea ce este şi se face, te surprinde, se retrage discret şi cu orgoliul împăcat, ca şi cum nimic nu ar fi făcut. Lecturînd cotidianul într-un strat de suprafaţă, îl inventează, dezvăluie, desconspiră în straturi de adîncime. Deschide, astfel, ochii opiniei spre tilcuri şi rosturi pe care obişnuinţa le ascunde sau striveşte sub monotonia reacţiilor afectiv-apreciative zilnice. Vrea să aducă un spor de luciditate. E semnul unui efort de conştientizare. Grila valorică — formată din criterii, repere, stachete — decupează din „clocotul vieţii", aprinde şi stinge reflectoare pînă cade lumina din unghiul potrivit, apoi ajustează secvenţa dorită spre a se arăta lumii cu expresia care o prinde cel mai bine. Din acest moment, semnificativul, izolat şi prins într-un insectar, duce **o altfel** de viaţă publică. **Aici** apare tentaţia literaturizării. Pînă la un punct, e firească. Reportajul are vocaţia ierarhizării. El **dă relief valoric** realului. Atenţionează şi instruieşte sensibilitatea în faţa mediului imediat. Îndrumă percepera şi priceperea acestuia. De aceea, nu se poate lăsa invadat de fapt; are vedere mai adîncă. Pune întrebări şi aşteaptă răspunsurile vieţii. Motivele izolate sub microscop — persoane, atmosfere, întîmplări ş.a.m.d. — sînt **reconstituite.** Liniile de forţă **transpar** într-o substanţă concret-**sensibilă** decantată, concentrată, evidentă. Tumultul cotidian **nu** e înregistrat pur şi simplu, ci **structurat** după **exigenţa credibilităţii.** În şi prin reportaj, el capătă o formă. Într-o oarecare măsură **se lasă confecţionat.** De aceea, **cerinţa supunerii la concret este încorporată** într-o alta, la fel de caracteristică reportajului de bună calitate, adică eficient: cea a mijloacelor prin care **factologia e sublimată,** revitalizîndu-i **expresivitatea morală, ideologică, umanistă.** Reportajul mînuieşte abil tehnici şi trucuri literare. Presupune **meşteşug.** Reporterul e şi adulmecător de urme, dar şi artizan.

Reportajul solicită o dublă validare: una în limitele criteriilor de realism şi credibilitate în semnificaţii, iar alta în plan stilistico-literar. narea de la rosturi şi/sau ratare. Fără **ingenio-** Absenţa unui plan de realizare provoacă deturzitate artistică, tema e vlăguită, prea evidentă în sărăcia-i de sensuri, expeditivă.

Excesul de literaturizare diluează substanţa reportajului: tensiunile sînt fără vlagă, evaziunea locvace în universul puternic personalizat al autorului venind din complexe de literat deghizat în reporter. Faptele fiind privite doar ca pretexte pentru demonstraţii artistice, uşor se descoperă teoria relativităţii de cîteva ori pe zi: anemia provoacă vedenii. Fără trimiteri consistente la o realitate care e sursă de vitaminizare, reportajul oscilează între ce ar trebui să fie şi o literatură irelevantă, plutitoare printre gînduri şi simţiri.

Fără a avea intenţii declarat literare, cînd vrea să cuprindă **presiunea realului,** reporterul are şi **o strategie** literară. Atîta vreme cît aceasta **nu** înseamnă **o cedare,** un recul în imaginar, **priza la realitate** sporeşte. Multe din titlurile din volumul **Strigarea numelor** (1982), ai lui Ion Longin-Popescu, sînt proze scurte cu valoare documentară **(Repetiţie generală, ...Şi viaţă fără de moarte, Singură, prin veac, De la tinereţe pîn' la bătrineţe).** Monologul, fixarea în lumea lăuntrică a personajelor, ordonarea vieţii însăşi în jurul unei obsesii au mare forţă de sugestie; ca şi cum eroii unui roman ar face, în pauzele dintre evenimente, mărturisiri, confesiuni autorului, poate, poate s-o pricepe ca să ducă mai departe scriitura. Sînt, în volumul amintit, înscenări la care viaţa însăşi, firesc, îndeamnă; reporterul nu face decît s-o moşească: **o ajută ca să i se dezvăluie.** Harul artistic e de bun augur. Ion Longin-Popescu regizează spectacole lingvistice în **Portrete fără chenar,** iubiri între moroşeni, se îndrăgosteşte imnic de toamnă, porumb, legume şi finete, face documentare etnografice la nunţi în Ţara Oaşului şi Maramureş. Talentul literar e pus în acţiune şi cînd reconstituie atmosfera din staţiunile Amara, Monteoru, Geoagiu Băi, unde ţăranii îşi tratează reumatismele; femeile brodează carpete, fete de masă, dantele, bărbaţii dorm iepureşte, la etajul şapte, de teamă să nu le fure vreun trecător slana din balcon, se trezesc la 4 şi iau micul dejun la 7, la şezători încropesc versuri înduioşătoare pe care le notează în caie-

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 4-a

gabriel cheroiu

Vultur tînăr

Cel mai frumos poem despre vecie
şi despre necuprins e-ntiiul zbor
al vulturului tînăr care suie
peste abisul orb, mistuitor.

Asemeni lui, abia se cumpăneşte
în aripi înţelesul din cuvînt
cînd spunem despre Patrie că este
fără de maluri, pururea curgînd.

Doar cînd se deslueşte sub ţărînă
cum gîngureşte pruncul de stejar
şi cade-n fulger Arbora bătrînă,
despică umbra paserii cleştar.

Deal cu meri

Din cît pămînt s-a mistuit în ape
ori s-a împuţinat pe drum de fier
s-ar fi născut un deal de meri în floare
cu crengile-nălţate pîn' la cer.

Şi poamele s-ar fi rotit pe ramuri
ca nişte aştri roşii prin văzduh,
să ardă-n calea lor, fără oprire,
semînţele de flacără şi duh.

Şi dacă-n loc de piatră vestitoare
a jertfelor un pom s-a fost sădit,
atunci e însăşi Patria livada
fără-nceput şi fără de sfîrşit.

Eroul necunoscut

El a fost frunză mai întîi de toate,
apoi, pe rînd, sămînţă, miel şi cal,
scînteia şi-n aceeaşi vreme rugul
aprins, ca totdeauna, pe un deal.

Din fiece colină se iscară
în chip de flăcări primele strigări,
trecînd prin foc poeţile de fiare
pe desele istoriei cărări.

Tîrziu, şi-a-ntors din umeda cenuşă
umbra de cal frumos şi ostenit,
de miel atunci născut şi de sămînţă
înmugurind spre cer la nesfîrşit.

Justin Năstase: „Sudoriţă"

Treaptă

Prin apa unei frunze înotînd
spre un liman ce nu se înfiripă,
fără putinţă este a zări
din Patrie mai mult decît o clipă.

Nici poarta străvezie de nisip
nu-ngăduie privirii s-o străbată –
zăvoarele secundei s-au lăsat
şi se vor deschide niciodată.

Căci numai prin grăuntele de grîu,
ca treaptă de urcat în nemurire,
se poate trece, ca pe-un alt tărîm,
spre tot ce-nseamnă jertfă şi iubire.

Fluviul

Cum umbra, ca o noapte de întinsă
sub braţele copacului bătrîn,
pe creştetul semînţelor apasă
şi ele-n pacea lutului rămîn,

aşa, în jurul Patriei, ca nume
părintelui etern statornicit,
orice cuvînt se umple de sfială
şi se întoarce-n matcă nerostit.

Chiar muzica tălăzuind a mare,
chiar slovele care înalţă deal,
tot în lumina Patriei se varsă
precum în fluviu fiecare val.

Desen de Nicolae Mocanu

marcela mariana milcu

Nordul

Intoarce-te,
trunchi de arbor,
intoarce-te,
iască :
eu sint Nordul.

Nimeni

Ardea lumina şi se-ntuneca.
Eu eram lepădată printre spini, intr-ale lor
concentrice cununi
iar maica mea fugea prin lut şi se pierdea
pe nici o poartă
cu mîinile tinindu-şi burta zdrenţuită.
Ciţiva arbori se prefăceau că iernează
(doar spectrul florilor mai apărea
din cînd în cînd, parcă-ar fi dat cu tifla) –
nimeni nu lovise nici un gong, în nici un fel
nu eram anunţată.
nu mă întîmpina nimeni.

Peste o clipă

În mărul înflorit sînt eu
floarea de măr cu păcat –
şarpele de strajă stă culcat
sub pomul ca o coroană de zeu.

Prin edenul fals se preumblă senin
Adamul Morţii cu Poezia –
fluturi ingenui duc polen şi venin
colorînd în roş-verde cîmpia.

Deasupra mea, un cer multicolor
ninge cu moi şi fragede petale
păsări de-argint se îmbată de zbor
oglindîndu-se în mirifica vale.

Armonia abur dulce e peste
un imperiu de luturi celeste –
fructul crud se-nfiripă şi corola mi-e grea ;

peste-o clipă veni-va cineva să mi-l ia.

Tu

Tu vei rămîne aici,
prozopopeic vorbindu-mi,
aşteptînd fluxul.

Nu mă vei auzi cum sun
din miezul tăcerii :
o muzică mereu refluentă.

De s-ar putea

Mi-e frică de tot ce e veşnic,
mi-e frică să merg
la nesfîrşit orbecăind prin
lumină.
Totul s-ar putea opri aici :
să nu mai fiu fiinţă de carne
sau eter
ce caută ori cunoaşte.

O, de s-ar putea cu totul să
pier !...

În eroare

Şade trist şi uimit, în eroare
indus
Micul meu sufleţel, micul meu
animus
Pentru Marele Suflet al Nopţii
propus !

Doar lui

Doar lui mă închin, Soarelui :
Aureolă-a Nimănui.

Călătorule, întors acasă...

Călătorule, întors acasă
într-o dimineaţă înnegurată
nu-ţi fă iluzii : deschide fereastra –
vei vedea un drum nesfîrşit
şi paşii tăi dînd colţ ca în
cîmpii trifoiul.
Culcă-te, de ţi-e somn ; n-ai să
adormi –
te vei ridica încet, în capul
oaselor,
aprinzînd o ţigare,
vei privi cum se şterge ultima
stea.
vei dori să te duci – nu-ţi fă
iluzii :
ai intrat lăsînd uşa deschisă...

Hateria m-aş numi...

Tragi viaţa spre tine
precum tragi nisipul cînd cu
mîinile
o mică groapă scobeşti pe un
ţărm
fiindcă vrei un peşte albăstriu
să culegi dintre valuri
care să ţină luna deasupra lui,
vrăjită.
Trist iubit, pămîntean lunatic,
ţărmurean al mării
dispreţuind sîngele meu noptatic
şi rece
plutind însingurat într-un fluviu,
departe
dispreţuind carnea mea
lucitoare
prinsă ca muşchiul de mîinile
Lui...

Fără să ştii te privesc.
(Hateria m-aş numi, reptilă
nocturnă !...)

Dar nevăzută umbră sînt
şi ţiritoare, de nimeni
purtată.

gavril matei albastru

Zidul muntelui

Sînt treaz, ori poate că visez
Sau muntele din faţă-i făcut numai din miez.
Înalt e şi rotund şi de jur-împrejur
Piscul muntelui înmuiat în cleştarul impur.
Să il urc nu e modru şi chip.
Mă afund ca în grîu sau nisip.
Să il trec e deasemenea greu
Căci se surpă sub mine mereu.
Cel mai bine-i să stau chiar în mijlocul lui
Ca într-o depresiune sau o căldare
Şi să nu-ncerc să spun nimănui
Că mi-e dor de cîmpie şi zare.
Să stau încuiat ca-ntr-o izbă de gheaţă
Şi să privesc cum luna apune şi răsare,
Să imi închipui că-s pe-o insulă de verdeaţă,
Că nu-s închis în munte, ci-s pe mare.
Asta, cam pînă cînd se va întări aluatul
De măduvă din alveolele cuvintelor
Din ale căror pietre se va zidi înaltul
Adevăr al făgăduinţelor.
Abia atunci, mîncîndu-l, iubito,
am să-l străpung,
Ca, mort de-atîta trudă, la tine să ajung,
Să cad adînc la pieptul tău rotund.

Piscină

Ţi-am scris o carte întreagă de poezii
Şi ţi-aş mai scrie încă vreo nouăzeci şi nouă
Dar pierd atîta vreme cînd le scriu
În loc să ne rămînă dulceaţa ei doar nouă.

Mai bine de ţi-aş face un templu sau chivot
Ca să cinstesc de-a pururi neprihănirea ta
nemărginită

Pînă cînd mîna mea va odihni de tot
Într-o tăcere blîndă, senină şi-nflorită.

Nu ştiu cu tine cum să mă mai port
Şi nici nu ştiu cum trebuie să te socot.
Dar îţi voi face-n pieptul meu un cort
Să-l ai drept loc de joacă întrutot.

Cină de taină

Mi-ai pregătit miere de albine
Din panseluţe multicolore.
Ţi-ai pieptănat părul şi l-ai lăsat să cadă
Ca pe-un nor de departe.
Rupt de foame şi-ndorurat,
Ţi-am dat tărîna de pe chip la o parte
Şi ţi-am dezvelit dinţii
Mai albi ca lîna mieilor din scăldătoare
Ca nişte pietre limpezi de izvoare
În zi cu cer albastru, senină, cînd e soare.
Floarea aleasă a inimii, într-o glastră
de sînge
Ţi-am aşezat-o pe pervazul luminii.

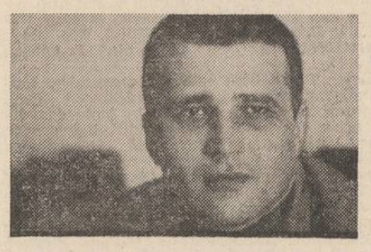

Dragoste pură

Iubim şi nu iubim.
Dragoste pură nu e decît în moarte.
În apa izvorului se oglindeşte cerul.
Dar cerul stă deasupra izvorului.
Izvorul curge printre două ceruri.
Prin tunelul de aur al sîngelui
Gîlgîie magma eternităţii.
Dragostea pură e un singur sînge.

Hemoragii în alb

Aştri albi şi albaştri.
Albi aştri albaştri.
Crizanteme de necuprins.
Vis de aur îngălbenit.
Gladiole. Lalele.
Muntele de garoafe.
Respiraţia nuferilor
Pe lacul încă verde.
Iar peste toate, tu
Plutind ca o lebădă albă
Într-un nor de albine.

Aur verde

Tu, aur verde,
Deschide-ţi toate caratele
Cu un cuţit
Şi taie-mi ridurile de pe faţă.
Eu n-am să îţi mai scriu decît
Cînd degetele mi-au înmugurit.

Mai mult

Gîndurile-mi, grele de-atîta dor,
mi se destramă.
Poezia îmi dă tîrcoale ca o fiară fără
de teamă.
Urlă viscolul în mine de iubire întinsă
Mumificîndu-mă într-o avalanşă neninsă.
O, doamne, nu ştiam pînă la vîrsta mea
Că sufletul este material şi se poate croi
Ca o haină de catifea.
Am să mă-mbrac în ea şi-ai să fii fiinţa mea.
Mai mult decît sînt eu de pămînt
Şi de cîtă e sare apa de mare.

Dorul de tine

Eşti ca o zi de mai, de la sfîrşit,
Cînd strălucesc prin frunzele verzi cireşele
coapte
Şi copiii se joacă prin ramuri cu un vis
împlinit
Al visării de peste noapte.

Eşti ca o cîmpie verde ce-a izbucnit în foc
Într-un cuptor în care se coace însuşi soarele.
Eşti cupa mea de fericire şi de noroc,
În care, cînd o beau, îi văd clipei,
cum trece, picioarele.

Roiuri de fluturi şi de albine
Adulmecă orice pom înflorit.
Dar trupul tău ? Îmi e mai dor de tine
Decît dacă deloc te-aş fi iubit.

SUB SEMNUL CONGRESULUI AL IX-LEA
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

Ţara Făgăraşului: Un loc unde grîul creşte

Radiografia unui făgaş solar

Cînd caravana sociologică organizată de Dimitrie Gusti naviga la începutul secolului îmbarcată-n care prin cîmpia Ţării Făgăraşului spre Drăguş, cei aproape o sută de cercetători pe care profesorul îi luase cu sine au crezut, îngropaţi în bagaje, că urmau să realizeze o investigaţie monografică-n rai. Era spre seară, cerul profund senin, transparenţa văzduhului absolută ; munţii clari, obturînd orizontul, înălţîndu-se abrupt, ca un zid, direct din holdele argintii de secară în care bărbaţi, femei şi copii îmbrăcaţi în haine albe, strălucitoare, — munceau. Strigăte de entuziasm au izbucnit în adîncul de vară, aparatele de fotografiat au început să funcţioneze, aşa că primele documente ale celei mai strălucite expediţii sociologice organizată la vremea aceea în Europa a fixat cu exactitate circumscrierea geografică de „rai" : făgaş solar, teren de o frumuseţe desăvîrşită, paradis. Abia mai tîrziu, cînd ţăruşii corturilor au refuzat să pătrundă în glie, tinerii sociologi s-au privit cu îngrijorare şi îngenunchind în „raiul" care avea să le fie adăpost pentru multă vreme, au constatat că era din piatră, şi îngrijorarea lor s-a transformat atunci în uimire fiindcă piatra dăduse rod. „Cum aşa ?" Studenţi eminenţi, absolvenţi cu „magna cum laudae" selectaţi în toate domeniile de cercetare sociologică, au hotărît pe loc să lase aparatele fotografice în favoarea chestionarelor de anchetă pe care, pregătiţi ca de luptă, le-au inaugurat abandonînd peisajul, cu **problemele economice.**

DREPŢI ! PENTRU PEISAJ

Am păşit pe urmele lui Dimitrie Gusti după cincizeci şi cinci de ani. Tot într-o înserare de vară şi tot în car, o căruţă trasă de două bivolite pîntecoase şi negre, pe care biciul unei femei aşezată pe loitre părea mai mult că le mîngîie decît că le-îndeamnă, atît de leneşă era înaintarea lor prin holdele de secară, prin bătăşul de spice ascuţite şi tăioase ca lănciile. Seara se făcuse albastră, munţii deveniseră viorii. Aripi mari de răcoare băteau deasupra cîmpiei făcînd ca lanurile să sune şi să lumineze metalic de parcă o armie nevăzută urma să vie şi să apere munţii de căderea întunericului. Timpul se oprise în loc. Roţile carului se învîrteau fără să înainteze iar bivolitele îşi aşezau copita pe acelaşi tipar. Părea că priveliştea mă absoarbe, că mă închide într-un vacuum pe care un arheolog avea prea tîrziu să-l descopere, încastrat în seara de vară, ca într-un chihlimbar.

Era mai mult decît îmi imaginasem pornind la drum. Trecusem de nenumărate ori cu maşina pe şoseaua Braşov-Sibiu fără să ştiu că dincolo de cursul Oltului, în zarea mereu acoperită de ceaţă ori de fumul industriilor se întindea cîmpia aceea netedă şi strălucitoare pe care o mărgineau zidurile verticale ale munţilor. Nicăieri Carpaţii nu cresc direct din cîmpie ca în Ţara Oltului. Dealuri moi, aşezate în brîuri, îmblînzesc pretutindeni în ţară priveliştile montane, dar pe malul Oltului transilvan muntele creşte din pămînt ca o catedrală, se sprijină pe el integral, şi vecinătatea holdelor aurii cu piscurile înzăpezite compun o priveliştе atît de majestuoasă încît mîinile se lipesc de la sine de coapse, ţii capul drept, privirea sus, înălţată, într-o atitudine de onor.

Dorisem să refac traseul expediţiei din Drăguş. Un reportaj tipărit în excelenta revistă „Boabe de grîu" îmi atrăsese atenţia asupra şcolii lui Dimitrie Gusti, ale cărei lucrări le-am citit apoi din scoarţă în scoarţă, cucerită de structura ştiinţifică a investigaţiilor, de concluziile sintetice (analiza satului e pe deplin actuală) de programele de civilizaţie pe care le propunea. Aplicate, puteau să determine transformări radicale, reportajul sociologic îşi dezvelea o valenţă coercitivă de care viitorul nu se putea lipsi. Suferise Drăguşul un asemenea îndreptar ? Speram ! Iată însă că nenumărate fotografii tipărite, chiar şi un film al campaniei difuzat la televiziune, mă familiarizaseră foarte vag cu realitatea, întrucît peisajul se dovedise un şoc şi priveliştea Ţării Făgăraşului „la faţa locului" o surpriză care îmi crease o dispoziţie lirică subiectivă, aruncînd asupra tuturor întîmplărilor o lumină prielnică. „Doar legat la ochi !" m-am gîndit. Dar profesorul Gusti purta ochelari.

DESCĂLECĂTORII LUI NEGRU VOEVOD

Sînt oacheşi, cu sprîncenele îmbinate, scunzi de stat, iuţi şi ageri, semănînd mai mult cu muntenii decît cu bălanii de ardeleni. „Pre Ardeal" e de fapt pentru ei dincolo de apa mohorîtă a Oltului, descendenţa lor din Radu Negru Voevod, fiind sigură. Orice ţăran, întrerupt din munca sa de prăşit, de cosit ori de secerat, îţi arată cu mîna valea pe care domnul făgărăşan a luat-o, descălecind, printre crestele munţilor, la Cîmpulung. Integrat totdeauna posesiunilor muntenești din Ardeal ale lui Mircea cel Bătrîn, şi Constantin Brâncoveanu, Făgărăşul s-a bucurat de o libertate care l-a făcut să aibă în istoria Transilvaniei privilegii pe care ţăranii şi le amintesc cu plăcere şi astăzi, acceptînd bucuroşi orice discuţie despre trecut. Vorbesc cîntat, modulînd ultimele cuvinte din propoziţii, rostind vechiul „iu" — cuiu puiu„ — ca brănenii, şirnenii şi rucărenii din partea muntenească a Iezerului, au un debit rapid şi îşi îmbracă cel puţin un dinte în aur ca să-si poleiască zîmbetele cu o ironie metalică, izvorită dintr-un simţ de critică şi autocritică socială care funcţionează ca un scaun de judecată, un soi de strigare publică a abaterilor morale, amendate usturător cu pedeapsa poreclelor pe care făgărăşenii le poartă din tată-n fiu. Sînt puţine familii în satele din Ţara Făgăraşului dar foarte ramificate, Sofonea, Rogozea, Fogoroşan sau Tătar împărţind Drăguşul, de pildă, în mod egal. Foarte vrednici, ca toţi ţăranii din zonele de la munte, muncesc neîntrerupt, cu doar patru ore de odihnă pe noapte, luptînd eroic să agaţe viaţa de pămîntul sărăcăcios. „Cată să te rogi de el, să-i cazi primăvara, înaintea însămînţărilor în genunchi". Intrigat de acest răspuns notat pe un chestionar de anchetă, unul dintre tinerii sociologi angajat în cercetarea spirituală a Drăguşului a fugit într-o primăvară către cîmpie, crezînd că ascuns în umbrele dimineţii avea să vadă ritualul păgîn al fertilizării solului, cînd, a descoperit cu uimire, că oamenii îl şi împlineau deja, îngenunchiaţi pe ogoare, prosternaţi cu braţele şi cu fruntea pe bulgării de pămînt. Şi abia cînd soarele a trimes peste crestele munţilor primele irizări de lumină a observat că prosternarea era un chinuit gest de muncă, modul unic în care boabele de porumb puteau fi aşezate în cuiburi, trei cîte trei, pămîntul fiind împins deasupra cu palmele şi tot cu palmele aşezat bălegarul : cuib de cuib, de cîte ori se cuprinde trei în cantitatea de boabe a unui sac de porumb. Bărbaţi, femei şi copii îngenunchiaţi în cîmpie, semănînd bob de bob porumbul în pămîntul de ghiaţă, aşezîndu-l ca pe o întemeiere, încălzindu-l cu respiraţia gurii lor.

„Eşti bogat ca să nu fii sărac". Altă alternativă în Ţara Făgăraşului nu există. Pămîntul nu-ţi dă nimic de la sine iar dacă te apuci să-l muncesti, munca este atît de aprigă şi continuă încît devii un soi de specialist al ei : poţi s-o practici oriunde, oricît, la cel mai înalt nivel.

ŢĂRANI-MUNCITORI – MUNCITORI-ŢĂRANI

De multă vreme Făgăraşul este un centru industrial. O mare întreprindere chimică în oraşul Victoria, alte două în Făgăraş, au absorbit toată populaţia bărbătească a zonei fără ca industrializarea să determine părăsirea pămîntului. Organizaţi pe trei schimburi de muncă, duşi şi întorşi în sate cu autobuzele întreprinderilor, strungarii frezorii, electricienii, şi operatorii chimişti din Breaza, Lisa, Recea, Voivodeni şi Drăguş au nevoie doar de zece minute ca să îmbuce ceva şi să schimbe salopeta muncitorească pe hainele de ţăran fugind, ca şi cînd ziua abia atunci şi-ar deschide zările de lumină, la munca cîmpului. Obîrşia ţărănească îi sprijină cînd sînt muncitori. Munca în fabrică îi ajută să-şi organizeze gospodăriile ţărăneşti. Indiferent dacă ziua de muncă începe cu fabrica sau cu sapa, rînduielile ei sînt respectate întocmai şi dovada se vede : întreprinderile făgărăşene sînt mereu fruntaşe pe ramură iar gospodăriile ţărăneşti sînt nişte ferme model aşezate în jurul unor vile cu apă curentă, băi şi bucătării în faianţă, cu „heiul" împărţit geometric pentru şură, curte, grădină, şi grajdul vitelor, jumătate garaj pentru „Dacie", cealaltă jumătate adăpost pentru bivolite şi vaci.

A avut zona aceasta a ţării o mai mare putere de adaptare la epocă ? A sprijinit-o marea ei vocaţie de a munci ? Autonomia ei economică alimentată egal de industrie şi de agricultură este un „model al viitorului" ? Pînă cînd o nouă generaţie de sociologi va afla răspuns la această întrebare, prosperitatea Ţării Făgărasului este o realitate pe care ochiul liber o vede şi o percepe cu o satisfacţie de zile mari.

ACADEMIILE ŢĂRĂNEŞTI

Liceul „Radu Negru" din Făgăraş are o sută de ani. Un liceu în care de o sută de ani învaţă fiii muncitor-ţăranilor din satele înşirate sub munţi. Se şi văd pe fereastră. La orice oră de matematică elevii liceului „Radu Negru" văd munţii, fără ca asta să-i împiedice să obţină peste 9,50 la examenele de treaptă şi să intre, an de an, pe porţile facultăţilor. „Cum aşa ?" te miri şi directorul Ion Funariu îţi destăinuie formula magică : „Muncesc. Muncesc foarte mult. Muncesc la şcoală cum muncesc şi acasă, la cimp". Şi pe urmă ? „Pe urmă intră în facultate şi cînd termină se întorc". „Toţi ?" „Nu toţi. Cei mai mulţi". Chiar profesorul de română Ion Funariu este un „întors". A fost coleg de filologie la Universitatea din Bucureşti cu Eugen Simion şi cu Velea şi pe urmă s-a-ntors. Se vede. Cabinetul de literatură română seamănă cu o aulă universitară pe pereţii căreia sînt fotografiile tuturor scriitorilor contemporani. Se simte. Elevii claselor a douăsprezecea din Făgăraş se interesează de textualism şi de critica nouă în termeni specializaţi. „Copii de ţărani !" zici. „Ba chiar ţăranii", îţi răspunde Ion Funariu cu orgoliu accentuat. „Muncesc şi la cimp şi la vite. Oricît de greu este să stabileşti un acord între sapă şi Maurice Blanchot". „Şi în şcolile din sate ?" întrebi. Atunci directorul adjunct al liceului „Radu Negru" te conduce în cîmpie şi arătînd către munţii pe care asfinţitul soarelui îi încarcă de aur îţi spune : „Duceţi-vă la Drăguş !"

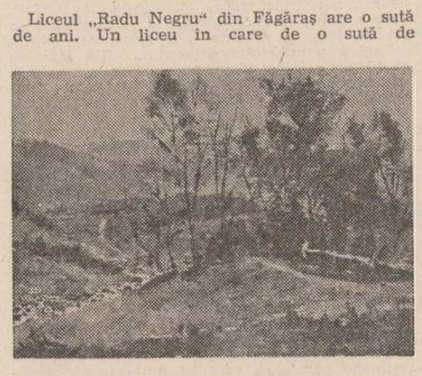

LINIŞTE DE IZVOR

Am crezut că e moale, bondocuţă şi sentimentală ca orice profesor de ţară ajuns director printr-o lungă şi răbdătoare adaptare la plictiseală şi la lipsa de orizont. O femeie pentru care viitorul e cuprins în trecut, în singurii ani de glorie petrecuţi pe băncile unei facultăţi. Şi cînd colo scînteia în mijlocul drumului : tînără, înaltă, subtiratică ca o fată, cu părul tăiat drept, la nivelul umerilor coltoşi de adolescentă, cu ochii verzi, sclipitori, cu breton. Viorica Pop, directoarea adjunctă a Şcolii generale din comuna Drăguş, absolventă a liceului „Radu Negru" din Făgăraş, apoi a filologiei clujene, repartizată cu 10 la liceul pe care îl absolvise, mutată după un an la cerere în Drăguş. „Acasă ?" Da. Plus o dragoste fulgerătoare : inginerul agronom de curînd poposit în comună, un ardelean „de nord", blond, blajin, ars de soare, zîmbind, şi el, orbitor. „Zîmbesc la fel" am ghicit. Era o lumină care creştea dinăuntru şi-i aşeza într-un numitor comun. Se vedea de la o poştă că norocul le şade în zodie dar cum pentru un dialog despre fericire nu eram pregătită mi-am ţinut gura, într-un mod înţelept şi tenace, propunîndu-mi să aflu singură.

Ce-am aflat ? Că cel mai iubit pămîntean din comuna Drăguş e inginerul Pop şi cea mai iubită tovarăşă — directoarea. Că agronomul Pop pune pîine albă pe masa unor ţărani munteni iar profesoara Pop pune cărţi în care oamenii pot afla punct de sprijin pentru întîmplările care-i dor. Că cea mai mare grijă a blondului inginer sînt ţăranii şi a frumoasei dăscăliţe — copiii. În Drăguş pîinea nu se distribuie ţăranilor fără muncă dar nici munca ţăranilor nu se îngroapă în promisiuni. Tradiţia ? Tovarăşa directoare i-a săpat prin mijlocul satului drum : să se vadă în orice clipă, să nu se verse la cotituri. Inginerul sprijină drepturile oamenilor cu legi. Profesoara se sprijină pe trecut : un muzeu etnografic, formaţii artistice, valorificarea fabulosului zăcămînt folcloric al Drăguşului. Fiecare din ei se sprijină şi pe sine şi pe celălalt şi pe mulţii intelectuali din comună, absolvenţi, şi ei, de studii superioare, „întorşi" la cerere, o generaţie realistă şi solidară, sprijinită pe pămînt şi pe muncă, salvată sigur pentru viitor. Iar la şcoală sînt baluri, în sărbătorile iernii petreceri, în curţile caselor „Dacii" şi în concedii excursii cu paşaport.

„Cînd a venit domnul Gusti, casele din Drăguş erau acoperite cu paie şi ploaia cura înlăuntru peste pereţi. I-o plăcut că eram foarte vrednici. Acum i-ar place că sîntem bogaţi. Dacă ar trece domnul Gusti pe stradă ar gîndi că a ajuns în America."

Şi-a aşezat peste mîna mea o mînă veche şi înlemnită ca un ram de bătrîn copac. „Numa că pe la noi îi mai linişte !"

Nu greşea. Un grup de sociologi suedezi porniţi din Uppsala pe urmele lui Dimitrie Gusti s-a lovit de liniştе ca de-o descoperire : au ascultat-o întîi, au cercetat-o, au înregistrat-o pe magnetofon. Era peste tot, în curţile aşternute cu iarbă, printre lanurile argintii de secară, în casele oamenilor şi pe munţii acoperiţi de zăpezi : liniştе naturală, curată, profund ţărănească, liniştе de izvor.

Sânziana Pop

Reliefuri valorice ale realului

Urmare din pag. a 3-a

tul de sugestii : „Cooperatori din toată ţara / Să vină la Hunedoara / Şi în vîrstă şi flăcăi / La staţiunea Geoagiu Băi", dar, mai presus de toate, au sentimentul că pierd vremea, se distrează, în timp ce acasă se munceşte din greu.

Şi Dumitru Eliade e captivat — în **Călătorie spre o zi de vară** (1981) — de mediile aşezate, cu parfum arhaic şi timp subiectiv dilatat, uşor mitic-fabuloase, dar e un spirit mai contemplativ : caută stările, descrie cu iz liric patria şi soldaţii ei, brutarii şi poezia pîinii, iniţiază teste de ospitalitate şi e mulţumit de felul cum e primit în casa de ţărani, dă sentinţe în ritm de odă la „nişte îngeri ciudaţi, de profesie arheologi" sau cioplitorilor în marmură care „lucrează nu numai în piatră albă, ci de-a dreptul în timp", are nostalgia cailor a căror piele se vinde cu 18. lei. Se detaşează, prin izbutita **Sîrbeni-2 sau cum devin ţăranii bucureşteni.** Aici e investigat transplantul de oameni şi obiceiuri tradiţionale în comunele suburbane, aceste „dormitoare" ale oraşului. Ţăranul nu ridică probleme de adaptare. E chiar în pas cu vremea : unul deştept din Alimpeşti proiectează o drăcovenie — ceva între elicopter şi dirijabil —, se ridică de la pămînt cu motorul de mobră, şi e în atenţia specialiştilor.

Un sensibil, cu bonomie, melancolie şi calm tipic moldoveneşti este Eugen Mihăescu în **Între solstiţii şi echinocţii** (1981). Copilul de altădată vede cu ochi de reporter satul natal, şi se întreabă — cum mai poate fi salvat cînd e părăsit sistematic de tineri. Redă liniştea şi îngrijorarea atmosferei de tîrg care începe să se dezmorţească (Botoşani, Huşi, Dorohoi, Zalău, Hîrlău). Căminul de nefamilişti ? „O locuinţă trecătoare a mirilor posibili şi viitori, a celor care vor fi tătici cumsecade, prietenii echipelor de fotbal, tăticii care împreună cu puştii lor vor umple duminicile stadioanelor, căminul de tineret — locuinţă unde e cel mai mare număr de îndrăgostiţi pe metrul pătrat. Din lume, nu din ţară".

Ovidiu Ioanitoaia trăieşte, într-adevăr, **„Viaţa la 1 000 de kilometri pe oră"** (1983). E neobosit. Parcă ar fi chemat acolo unde se inaugurează ceva, se acordă medalii, sau se întîmplă ceva deosebit. Se bucură lîngă prima platformă românească de foraj marin, la Agigea, pe Lotru, pe vîrful Omul, la reconstrucţia Zimnicei, după cum e acolo unde se face o operaţie dificilă prin care un om obişnuit îşi recapătă vederea, sau cînd Salvamontul din Sinaia e în acţiune, sau cînd alunecă terenul în satul Vîrfuri etc. etc. Reporterul consemnează sobru şi grăbit. Face, cui merită, fotografii pentru panoul de onoare.

Şi Petre Domşa — **Corăbii în inima Dobrogei** (1984) — depune, în stil bărbătesc şi tonic, pe alocuri patetic, mărturie : ca expert, te ia de mînă şi-ţi arată grandioarea construcţiei care e Canalul Dunăre-Marea Neagră ; răspunde la orice întrebare, ştie tot, pentru că a fost de faţă. Ion Andreiţă, în schimb, ia temperatura umană a aceluiaşi şantier — **Natură vie cu baracă** (1983) —, iscodeşte sufletele, cine sînt, ce vor şi cum scriu acasă, celor dragi. Povestea unei construcţii, radiografiată de primul, este, pentru al doilea reporter, povestea unor oameni.

pe piatră și oamenii trăiesc în viitor

Despre căpșuni, salopete, statornicie...

agronomul apăsă clapa casetofonului din care iradiase decenta tristețe a unui bocet local, dar insidioasa-i penetrație continuă în sufletele noastre pînă cînd tînăra profesoară, soția lui, ne însenină printr-o jucăușă aliterație, printr-o hazoasă zicere, din cele de care abundă folclorul vechi și nou al țării Făgărașului. Așa știu oamenii, în tot locul, să înlăture stresul unei îngîndurări trenante și cei din Drăguș nu fac excepție. Numai că nu se prea poate pricepe de unde le vine atita oltenească predilecție spre ironie, spre anecdotic, chiar. Dar un anecdotic de bună calitate, de o suculență amintind-o pe cea a căpșunilor, ce tocmai se culegeau în acea zi, mozolind delicios gura copiilor din tot satul. Despre ele, agronomul Vasile Pop — printre puținii fără poreclă, semn că nu e localnic — face ce face și iar aduce vorba. Primii rizomi i-a adus cu ani în urmă de undeva din Maramu', de unde a venit și el la Drăguș, satul repartiției sale guvernamentale.

Era de pe atunci hotărît să rămînă, să ajute la ridicarea gospodăriei comune, a cooperativei agricole la nivelul de prosperitate pe care pînă atunci il aveau doar gospodăriile personale, curiozitate ce se mai poate constata, de altfel, în unele sate vecine. Paradoxul nu era decît un simpton al faptului că făgărășenii, deveniți „industriași“ au uitat o vreme de agricultură. Anticipînd un flux al vremii, inginerul Vasile Pop a fost unul dintre cei care a știut să le demonstreze că — rămînînd în continuare „uvrieri“ — pot redeveni și țărani, măcar sprijinitori, dacă nu aproape membri ai cooperativei din satul lor, ce mai că se sufoca în absența forței de muncă. Și totul firesc și treptat, fără nici o presiune, doar prin minuirea ingenioasă a pîrghiilor legale de care dispuneau, prin presuasiunea aplicării silogismului : muncim-avem.

E drept că în opțiunea lui Vasile Pop au mai contat decisiv și ochii fetei lui nea Rem, vicele, și ea inclinată spre statornicie prin tot ce a făcut, prin cei doi copii frumoși, și mai ales prin faptul că a renunțat la o catedră de liceu pentru școala din satul său.

Sat pe care l-am găsit emanînd subtile parfumuri spre cerul înalt, arcuit ca un ochi albastru peste făgărășenii munți, ocrotitori ca o palmă deschisă de un blînd uriaș. Era deci ziua culesului acelor roșii lămpițe diurne și întregul sat năvălise ca un stol de lăcuste să le adune, să le soarbă lumina. Era chiar o sărbătoare, o zi sărbătorită prin muncă unanimă, după mai vechea rețetă a drăgușenilor de a îmbina utilul cu plăcutul. Iar comparația cu lăcustele nu are nimic peiorativ pentru localnici, oameni cu totul inteligenți, dacă mai acceptăm o vorbă re-spusă de Arghezi că autoironia e semnul cel mai sigur de desțeptăciune.

— O fi sunînd vorba asta jignitor în capul ălora din jur la care se tot duc ai noștri, după ce gată cu campaniile proprii, să-i scoată și pe ei din necaz, spune în acest sens Gușeilă Ion, numărul unu, ceea ce vrea să însemne că el stă în prima casă de care dai venind în Drăguș.

Zice Gușeilă Ion, mîndru ca un pater familias, deși o parte din progenitură i s-a mai risipit cu rosturi bune prin țară.

— Fecior-miu lucrează la fabrică, la Victoria, pe un d'ăsta, electro..., electrocar. Ce mare oboseală ? Toată ziua cu dosul pe scaun, nu ca mine care am fost și jocheu la herghelie, la Simbăta. Unu-i scaunul, alta-i șeaua. Acum eu, ca mai bătrîn, mîine poimîine ating optzeci, ce nu crezi ?, o fi aerul, o fi unde mi-a plăcut mie viața ?, cum spun, acum mai mult prin curte, prin grădină, cu rațele, cu giștele, ăilalți însă în agricultură, la „ceape“. Cum vine de la întreprindere, că asta-i viața navetistului-ceapist, fi-miu ține drumul drept acolo. O ajută pe nevastă-sa și pe mă-sa, adică pe baba mea, că a cerut și ea normă, că cică nu poate sta. Eu am zis să mai stea, că doar nu ne lipsește nimic, numai că așa e neamul ăstora de pe la noi, nu s-ar lenevi unul, nu care cumva să ajungă batjocura satului, că drăgușenii ăștia avem ardei pe limbă. Sau așa o fi sîngele nostru mai vechi, de fierbe fără ostoi. Domnul Gusti cînd a fost pe aici tocmai a băgat și dînsul de seamă treaba asta, dar pe atunci rezultate nu prea erau, stăteam, e drept, mai bine cu numărul de copii, zîmbește nostalgic moșul, dar în sat era o sărăcie și o mizerie de puțea. Vezi dumneata, pămînt prost, trebuia tot timpul îngrășat.

Pămîntul o fi cam rece, dar oamenii sînt calzi. Calzi și primitori și mîndri de obîrșia pe care cercetările lui Dimitrie Gusti și a școlii lui sociologice monografice, le-au relevat-o o dată mai mult, iar azi în multe case se găsesc cărți și publicații ce transportă în timp mărturii ale vechimii și continuității românilor din românească țară a Făgărașului. E adevărat că impactul industriei, mai mult chimice, din orașele apropiate Victoria și Făgăraș, a adus pe lîngă incontestabilele atribute ale civilizației și o anume subțiere a rivnei de a conserva valorile tradiționale. Nu în totul însă, lucrul acesta constituie motiv de lamentație. De pildă, n-ar putea nimeni ofta după foste case înlocuite azi cu adevărate vile. Poate doar vreo vopsea mai țipătoare de pe vreun zid să trezească nostalgii pentru albăstruia nuanță ce le uniformiza pe cele vechi. Despre cum arătau acelea, acum nu mai dă seamă decît casa lelii Maria, o casă devenită aproape muzeu, în care însă, printre țesături străvechi de gust îndelung rafinat în alambicurile istoriei se mai ițesc și citeva kitsch-uri, creații contemporane și necoapte.

Noroc cu aprigii păstrători și păzitori ai datinilor. Vorbesc de directorul școlii, Sofonea, fiul vestitului cojocar din Drăguș (care s-a prăpădit și el anul trecut, nu înainte de a lăsa meseria pe mîini bune) ; vorbesc de profesoarele Pop și Rogozea și alții asemenea, al căror cuvînt de ordine e autenticitatea. De ani buni, în școală nu doar că li se insuflă copiilor dragostea receptării frumuseților existente, ci și dibăcia izvodirii altora noi. Așa se face că în mai toată casa drăgușanului, încă se mai aude vuietul istoric al vatalelor, făcătoare de inconfundabil port făgărășean. Inconfundabile sînt și horele, mai puțin domoale ca în alte părți, îndemnate fiind cu strigăturile lor ghiduș-sarcastice „hai cu toții să ne unim, hodoroaga s-o pornim“. Și reflexul acestei atitudini de neîmpăcare, de perfecționism, poate fi văzut și pe holul școlii, înțesat cu diplome într-atît, că nu mai trebuie să se cheltuiască cu zugrăveala. Reflexul se mai citește și în ochii dilatați de încîntare ai celor veniți să vadă la fața locului, cum tocmai li se întîmpla unor studenți sociologi de la Uppsala, doritori să știe ce s-a mai întîmplat, între timp, cu țăranii despre care au văzut un film vechi la o oră de curs.

Uimirea lor era provocată mai cu seamă de această știință a păstrării unui tezaur de spiritualitate rurală, agrestă, de către niște oameni ce muncesc mai mult în fabrici, trăitori într-o localitate mai curînd urbană. Aceleași locuri, alte vremuri. Civilizația actuală „nu le mai spunea nimic șvezilor, care așa „sate“ pot vedea foarte bine și în Suedia lor. Cultura însă păstrează aceleași fundamentale coordonate, aceleași odgoane ale sufletului românesc pe care a înaintat istoria pînă la noi. Cu flerul ancestral al decelării valorilor, țăranii munteni n-au fugit la oraș, ci au preferat să aducă orașul în satul lor, astfel că, astăzi, Țara Făgărașului este cu totul altceva, deși e aceeași veșnică țară românească.

Ion Marin

Despre fabuloasa istorie — trecută, dar, mai ales, prezentă — a Țării Făgărașului

atunci cînd nu este revelație, bruscă și, uneori, brutală iluminare, a ceea ce căutai, simțeai, dar nu numeai sau încă nu-i găsiseși un nume, adevărul este o încercare, cu o conexiune inversă. Adică, el este cel ce te înconjoară, te încearcă, treptat-treptat, conștient parcă de forța sa, strivitoare dacă s-ar ivi dintr-odată. Îți trimite semne și te îndeamnă la drum. Căci orice cunoaștere se petrece de-a lungul unui drum, de-a pururea într-o călătorire.

1. Să spun, așadar, că, mai întîi, a fost sfiiciunea pe care-am încercat-o în camera de internat, cu șase paturi, albe, rigide, dar atît de sigure în răcoarea și liniștea de-acolo după — un drum agitat ? Că mai înainte a fost sentimentul de siguranță — după clipa de derută în care coboriți în gara Făgărașului nu vedeam pe nimeni care să ne dea semn că sîntem așteptați, bine veniți — observînd în mîna unui bărbat, cu o ținută impozantă, revista „Luceafărul“ și-atunci **am știut** și ne-am recunoscut și noi ne-am lăsat purtați de gazdele noastre așa cum fiecare, bănuiesc, se lasă la un moment dat în voia cuiva și a ceva, fără să aibă o clipă de îndoială. Iar eu m-am simțit, în fața acelor oameni, politicoși, dar extrem de tandri, din nou elev, un elev care și-a imaginat

totdeauna profesorul exact cum ei ni se arătau : buni și blînzi, ușor desueți (mereu cu capul în nori sau în alte vremuri), dar înțelegători, sinceri în abia vizibila lor pedanterie pedagogică. Era în atmosfera acelor prime clipe un tandru amestec de real și ireal, părînd că am descins într-un film de epocă atît de sigură era ordinea, atît de puțin gălăgioase (dar atît de duios-frumoase) erau adolescentele ce traversau în grupuri de patru-cinci curtea liceului, șopotind încet și decent despre misterioasele și de nepătruns secrete ale fetelor de internat. Totul era așezat în tiparele celei mai sigure lumi, neschimbate de la tocmirea ei și lucrul acesta formidabil mă obliga să cred că am mai fost aici, că am mai trăit o dată sentimentul acesta de pace și ordine.

Semnele acestea puteau fi și una din explicațiile succeselor elevilor de la liceul „Radu Negru“ din Făgăraș, probabil unul din cele mai bune licee din țară : absolvenții săi năpădesc în totalitate facultățile, institutele, universitățile țării, devenind, mai apoi, nu numai ingineri, medici, arhitecți, profesori ci și altceva, mai trainic și mai profund : cărturari.

2. Apoi, asupra noastră s-a revărsat lumina unui amurg cu irizări fantastice, o lumină clară, fără nici o umbră, în care munții Făgărașului apăreau straniu de abrupt parcă din chiar cîmpurile imense de cartofi și secară. După ploile unei primăveri ciudate (o primăvară care a ars sudul cu temperaturi de plus treizeci și a făcut să bălțească pajiștile transilvane) ziua aceea cu soare părea o binecuvîntare și oamenii din Beclean, Dridif, Voila, Voivodeni, Pojorita, Simbăta își luaseră, în grabă, în stăpînire cîmpurile, redevenind în satele lor ceea ce au fost părinții și părinții părinților lor : țărani. Atîta doar că ei — sau oricum majoritatea — își drămuiesc astfel vremea încît jumătate de zi sînt muncitorii combinatelor, fabricilor din orașele, Făgăraș sau Victoria, iar cealaltă jumătate sînt crescătorii de vite, cultivatorii de cartofi, țăranii atît de mîndri de gospodăriile lor (semnul încă sigur al hărniciei oamenilor de aici). Clima întîrziind culturile și vegetația (în Făgăraș, teii încă nu înfloriseră, iar vița de vie abia-și scutura floarea), pămîntul îndărătnic urmînd cu greu căile civilizării sale au fost și sînt pentru oamenii Făgărașului treptele cunoașterii bucuriei profunde a învingătorului ce trebuia să ia, mereu și mereu, totul de la capăt.

În fața noastră, destul de aproape de lanurile foșnitoare, munții se prezentau, pe hornuri, ferestre și piscurile cele mai înalte, cu zăpezile unei ierni ce nu trece niciodată.

3. Numai cine cunoaște foarte bine (sau își poate imagina) acest peisaj domol și greoi, de-o greutate a pămîntului, dens și echilibrat, nicidecum exuberant și incendiar, în care dominant îți apar carele trase de bivoli, turme de bivoli, turme de malaci, pluguri, grape sau rarițe trase de bivoli, ulițele satelor înnegrite de bivolițele ce ies din fiecare curte, numai cine a văzut desfășurarea fantasticei libertăți a unei herghelii galopînd pe-o întindere nesfîrșită poate înțelege pasiunea pentru cai a făgărășenilor și, îndeosebi, a oamenilor din Simbăta. Este fața lor nevăzută, este dragostea aceea nebunească, fabuloasă, netrăită în adolescență și izbucnită fără nici o veste în ritmul și echilibrul și ordinea maturității, o dragoste de tot stranie, o dragoste în fața căreia te retragi discret, tulburînd sufletul cu nostalgie și speranțe, este compensarea lor pentru peisajul domol, pentru viața lor domoală, este, cred, sălbatica lor nevoie de libertate, este continua lor argumentare că omul s-a născut liber și trebuie să fie liber.

Pentru cei care știu și pentru cei care nu știu, trebuie să spunem, trebuie să repetăm pînă cînd vom înțelege în profunzime semnificațiile acestor două lucruri : la Simbăta, în Țara Făgărașului, se îngrijesc, se produc cai din vremuri foarte vechi, la Simbăta, în Țara Făgărașului, se află cea mai mare crescătorie de cai lipițani din lume !

Șapte linii genealogice au concurat, au adunat ce-au avut mai bun, mai rezistent pentru a se crea această rasă, greu de descris pentru că frumusețea, armonia, zvelțețea, mîndria, orgoliul, puterea lor ar avea greu acoperire în cuvintele care le-ar putea exprima.

Ascultați-le (sau citiți-le și repetați-le cu voce tare) numele : Pluto, Conversano, Maestoso, Favory, Napolitano, Tulipan, Siglavy, Caprioła ! Nu-i așa că vă sugerează lucruri nemaipomenit de frumoase ?! Nu-i așa că impun un respect extraordinar ?! Nu-i așa că auziți galopul tulburător al cailor ce iau în piept tot universul ?!

Toată această imagine fantastică se mai atenuează, se mai risipește cînd vorbești cu oamenii împătimiți care muncesc la herghelia de la Simbăta. Ei îi iubesc, dar nu așa cum îi iubim noi, năvalnic și spectaculos, îi iubesc cu tandrețea nesfîrșită cu care un grădinar își iubește florile și altoiurile, îi iubesc știind totul despre ei. Gheorghe Bica, medicul veterinar, „fermierul“ de la Simbăta, cred că explica a suta, a mia oară cum se produc rasele, cită genealogie cuprinde fiecare nume al cailor (botezați după tată, după mamă, după culoare, după a cita generație sînt etc.), despre treptele inițierii cailor ce trebuie să cunoască după starea de libertate în care sînt crescuți stănoaga, zăbala, coarda, hamul, șleaul fără căruță, căruța fără încărcătură, căruța cu încărcătură, despre cum primesc caii valori și cum intră ei în recorduri, în elită etc. Nu era profesionalismul rece al omului detasat de munca și roadele muncii sale, era căldura și pasiunea iubitorului de frumos. „Ioane, s-a întrerupt el pentru un moment din explicații, vino-ncoa că nu-ți strică“, Ion (Ion Bobeș, student, anul I, medicină veterinară) crescut de mic printre cai și cu cai (tatăl-său, tot Ion, muncește aici, la herghelie de cînd se știe) era invitat să mai asculte o dată ce-i cu caii și care-i rostul lor pe pămînt !

Ion Bobeș, care a făcut liceul la Victoria și care are notalgia faptului că nu l-a făcut la Făgăraș, la, bineînțeles, „Radu Negru“, vrea să se întoarcă în sat și să lucreze cu Bica la herghelia de la Simbăta.

4. O întoarcere pe care am avut prilejul să-o vedem la Drăguș, acolo unde semnele ce ni se înfățișează în drumul nostru în Făgăraș primeau întruparea fabulosului adevăr în care trăiesc oamenii din această zonă. Un adevăr care în rezumat sună ca o poveste : o tînără profesoară de limba română cedează postul său de la liceul „Radu Negru“ din orașul Făgăraș pentru a se întoarce în comuna Drăguș și a întemeia aici tradiția portului, cîntecului, obiceiurilor păstrate aici de sute de ani, într-o neschimbare care sună atît de profund în versul lui Blaga.“ Eu cred că veșnicia s-a născut la sat !“

Constantin Stan

petru solonaru

E-n zbor cădere...

E-n zbor cădere
de vreme ce petale
subțire seară întors-au celui ram.
Sub viul cumpăt,
viespar supus în van,
licori născură undirii verticale.

Din chiar orbita niciundelui
firavă
ele tăcerea au adunat și-nfrînt.
Semințe fără
de trup
și de mormînt
topiră umbra
pustie —
—a orei navă...

Joc

Joc frînt sub lumini
se cerne și nu-i.
Te închini,
Zbor, nimănui...

Confucius

Sigiliu frînt sub ora pururi vamă,
„Yang“, nu-ul „Yin“,
pe-amurg crepuscul nou !...
Departe-i tot...
Regalul purpur Zhou
tăcerii dat
din somn,
pustiu,
ne cheamă...

Floare de prun surpîndu-se în două
e lumea colb,
sepulcru nins de-oglinzi,
sub care, tu,
Confucius,
schimbi și-aprinzi
în om umbriri
cu alb ceresc de rouă...

Tu

Blînd, lacrima iar
amurgul bătu...
Sub minutar...
Numai Tu !...

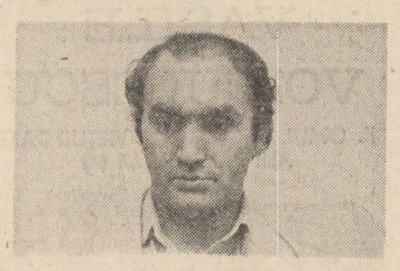

Floare-n Prier

Buna mireasmă dăruie-mi, Floare !...
Iată, Prierul, bate mai cald !
Ce te vei face spre
celălalt
țărmur, de-i cade
pururi ninsoare ?...

Vrednica iarbă te-nchide-va doar
într-o minune,
îngenunchind.
Cei vii
spre amiaz'
sfîntul colind
triști împlini-vor
Tu trece-vei har...

Buna mireasmă dăruie-mi, Floare !...
Iată, Prierul, bate mai cald...

Păsări

Păsări în două
Tăria o-învîng
Zori cum ating
trec rouă....

Elfii sînt parcă
prin zborul-le cer.
Spre-apus mister
le-încearcă...

Humă în huma-i
umbra-i tăcere...
Rugi aptere
duc numai...

maria ștefanca

Femeia cea de toate zilele

(alte fragmente)

Catiei Pantea

* * *

Inițial am vrut să scriu cum mă priveam
dimineața
în oglindă știu c-aș putea scrie tot ceea
ce nu sînt
mă opresc. nevoia de imaginar mă face
să mint după
primele trei rînduri. o iau de la început
e dimineață
trec în registrul protocolar cu finețe și dexteritate
primele neologisme prețioasă fanfară
cine colorează
cu verde țăranul la coasă pămîntul îl căutam
dar nu
l-am găsit credința abia se desprinde
de cerul gurii
ai putea crede că totul ți se trage de la această
nelămurire sau de la prăjitul ouălelor dimineața
deci azi n-am făcut mai nimic pot vorbi
în numele
unei întregi generații ninge peste poezia română
de la dreapta la stînga alfabetic cronologic
zăpada
frige îngheață acoperă totul e iarba lui whitman
și eu cu burta la soare lac de sudoare
tot mai lipită
de pămînt foșnind frunze uscate roșcate cuvinte
capcane
vin ca niște sălbăticiuni roșu galben
sînge nînge
iza mara mare ploaie-o fost azi-noapte
și se prelinge
pe marginea gurii mele logica zilei de mîine
înghite
logica zilei de ieri la un etaj ceața
se risipește-n
balcon se adaptează simbolurilor contemporane
lux flux huxley libertatea memoriei continuă rid
și hohote de ris se întind de-a lungul meu
ca o armură
nu mișc un deget nu gătesc nu spăl
nu alăptez rid și scriu
pot vorbi deci în numele unei întregi generații ?

* * *

Formidabilă precauție
femeia aceasta nu are trup
și totuși se ridică
atrasă de muguri în
marea lor revoltă
nu mai sînt singură
vă cînt :
răsărit-au două stele
amîndouă-s surorele
una ride foc aprinde
una plînge focu-l stinge
sîntem la început de primăvară
la prînz vom avea spanac
m-am decis. îi pregătesc
o biografie. o înconjor
cu obiecte fragile
borcane vase de porțelan
la nevoie va beneficia
de un refugiu rafinat
pînă atunci las evenimentele
să curgă dar ea a trecut la
afaceri foarte grăbită
cinci minute numai cinci minute
o ștergem plecăm cu
toată șandramaua
vine toamna punem
mușcături zacuscă
zarzavaturi pentru ciorbe
călătoream nu glumă

În paginile 4–5 :
Tablouri de Bogdan Stihi
(din expoziția care se va deschide la galeria „Căminul artei“

afișe periculoase
ne anunțau sosirea
la revedere mașină
de cusut. cei 300 km
de speranță
nimic nu e de prisos
materie existență
de aici zarzavaturile sînt
albastre spanacul mai albastru
voi viruși mici și
foarte albaștri
doldora de obligații terestre
diseară vă aștept la cină

* * *

Pornesc într-o călătorie pe marele hol eliberată
de constringeri o revelație rapidă iau creionul
o subliniez înfrunt toate tentațiile
mă hrănesc cu mici fragmente smulse din trupul
meu sărac în metafore alegorie puțină multe
rupturi ca la prima naștere
un prilej nemaipomenit de-a mă recunoaște
dincolo de cuvinte mă colonizează frica
acum naște zei arhaici mana element subțire
o manta de ploaie mult mai simplu decît un
aisberg acest poem de gheață iar vanitatea
urcîndu-se tot mai sus o pană de curent va
trebui să spăl chiar fără apă numai din priviri
din pilpîiri pe cămașa ta călătorule
se văd toate drumurile, învăț să supraviețuies
pînă se face un gol în jurul meu vidul trece
din marele hol în gura metaforei

* * *

Seara mă joc cu chipul tău lipindu-l
și dezlipindu-l de pe retină un vînător calcă
pe coada leului fără altă semnificație
decît epica
faptelor visez să te pictez domnul meu mai ales
acel aer întunecat ce se învîrte în jurul
ochilor tăi aș putea jura că uneori
ești foarte trist
în costumul tău de catifea oricum
pentru buzele tale
trufașe pregătesc culori arzătoare iată dimineața
fereastra. o fereastră mă amenință.
o sparg sîngele curge
aceasta a fost prima ieșire din casă fără opinii
fără aripi legănătoare alerg în văzduhul toamnei
numai impresii numai ziduri înfipte eroic înaintea
gesturilor rînd pe rînd mă păräsesc toate
organele
pe o masă de operație sentimente disciplinate
cu reflexele-n ordine nevăzute se strecoară
pe străzile orașului norul ca o placentă imensă
inventează ploaia

Realul ca viziune poetică

Urmare din pag. I

tare emoțională a pragurilor cunoașterii. Această deschidere spre „realul pur“ (cum ar fi spus filozofui Alexandru Bogza) se diferențiază categoric de realismul stradal, brut și nesemnificativ cu care ne-a obișnuit un anumit gen de poezie a „cotidianului“. Autentica deschidere ontologică presupune captarea revelatorie a realului dincolo de principiul lui „hic et nunc“, dezvăluirea substratului misterios și etern al fenomenelor, surprinderea monadică a ritmurilor universale. Cu siguranță că sensibilitatea poetică modernă este traversată de fiorii gnoseologiei actuale, relativismul, spațiile hilbertiene, radioactivitatea, plasma, antimateria, bioundele, transfinitul, etc, configurează o realitate spectrală, inedită, materia este radiografiată de lirica actuală pînă la esența sa fluidă, ondulatorie. Noul tip de poezie ontologică nu destructurează ci mai degrabă diafanizează realul, dezvăluindu-i procesualitatea feerică. Reprezentant al ultimei generații de poeți, Ion Mureșan își construiește în volumul „Cartea de iarnă“ un univers fulgurant din stări subtile ale realului surprinse cu luciditate extatică. Obiectele, aflate la granița dematerializării, par emisii fotonice, poezia captează aura insesizabilă a lucrurilor împrejmuitoare „văd lumini printre aburii mîinilor“. Stările psihice subliminale devin imagini holografice, cu încărcătură emoțională. Poemele au parcă o radioactivitate continuă, emanînd sufletul diafan al materiei. Sîntem în zona inefabilă a realului, acolo unde se vede „iluminarea marilor construcții“.

Poemele lui Ion Cristofor din volumul „În odăile fulgerului“ au aceeași deschidere ontică spre misterul fizic. Materialitatea stă sub semnul evanescenței, spațiul, transfigurat liric, devine o emisie de „fotoni“, poetul percepe „foșnetul unui cimp de lumină“. Asistăm la o fascinantă translație de regnuri, scenariul poetic fiind o dialectică a „infrarealului“ „o, se cuvine a amina în limbul frunzelor acest mecenat al cristalului“. Reflexivitatea morală imblînzește vizionarismul fizicalist. Starea de grație este surprinsă în imagini luminiscente, ca pe un ecran de radar, inspirația aduce materia la incandescența plasmei „în conul de pulbere cenușa ultimei stele / luminînd inscripțiile, paharul de alcool / mina ta tremurînd ca o flacără / deasupra paginii“. Această vizualitate spectrală configurează o nouă logică a realului. Nu consistența materiei ci haloul misterios al obiectelor generează aici viziuni lirice. Intuiția poetică surprinde epifaniile substanței, translațiile ei luminoase „lucruri atît de aproape de fulger / fericita osîndă de a fi atinse doar de lumina lui“. Identificăm un proces de re-mitizare a realului în spațiul cunoașterii neeuclidiene. Poezia lui Ion Cristofor, invadată de scintilațiile materiei depășește criza, „disonanță“, regăsind o armonie superioară a lucrurilor, o „euritmie“ a realului prin decantări spirituale. Poezie născută din haloul feeric al lumii, ca o aură izotopică, lirica de această factură descoperă noi orizonturi sentimentale în chiar inima misterioasă a realului, menținînd „mirarea primordială“ indispensabilă creației.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

II. OMUL ȘI CELELALTE VIEȚUITOARE ALE PĂMÎNTULUI (4)

Ilustrație de Dragoș Morărescu

Povestirea **Ultimul Berevoi** este concepută conform unei modalități ideatic-narative contrapunctică de mare subtilitate. La nivelul strictei lui concreteți, demersul epic pare că tinde în chip deschis la structurarea unei povestiri fantastice sieși suficientă, în care se relatează un insolit caz de recidivare a practicilor „șamanice" ancestrale de conținut pastoral : „Lumea muntelui — notează povestitorul la un moment dat — se-ntoarce înapoi la era lemnului și la vîrsta pietrei". În subtext însă — **povestea** ca atare este continuu supusă unei acute „anchete" vizînd reala ei compatibilitate magică în raport cu obiectivul practic urmărit de protagoniști, în primul rînd de bătrînul Berevoi. Întrebarea, în cele din urmă, este dacă în condiții de mare impas pentru existența unei comunități umane ce continuă îndeletnicirea înaintașilor, păstoritul, mai pot fi puse în valoare mijloacele magice de apărare moștenite de la aceștia. Evident, cum mai spuneam, în disperare de cauză, oamenii ajung să creadă în chip nezdruncinat într-o asemenea posibilitate ; aceasta cu atît mai mult cu cît mentalitatea colectivă este încă îndeajuns de aptă să înlocuiască judecata lucidă, realisit cauzală, cu interpretarea suprareală a lucrurilor și, drept urmare, să facă recurs la practicile ezoterice de altădată :

„Mai ales că se adăugau și alte grozăvii. Prin cețurile piscurilor se arătau vedenii fantastice. Umbre de uriași călcau babilonii de nori puhavi. Din negurile oarbe, năvălind noianuri pe văi, se desfăceau deodată pale ce cotropeau turmele, amețeau ciobanii și cercînd înapoi, luau cu ele, pradă, două-trei vite rătăcite.

Pînă la urmă duhurile trebuiau chemate în ajutor și puterile oculte puse în mișcare.

Șapte sate de sub brîul Sturului se sfătuiau îngrijorate, vînturîndu-și amintirile".

Cum este lesne de presupus, o asemenea cotropitoare adversitate a muntelui se întruchipează într-una din viețățile trăitoare în adîncul pădurilor : „De sus, de la vărat, aveau necontenit vești tot mai rele. Nu trecea o săptămînă să nu se fure junice, să nu fie sfîrtecat un bou. Se alesese îndeosebi o bală de urs jăcman, dedulcit la carne, care băgase în boale pe cirezari. Acesta era cu adevărat Necuratul. Mirosea cursele, ocolea capcanele, se strecura nevăzut și țîșnea, parcă da cu bobii, tocmai cînd nimeni nu se aștepta. Îi brodea pe toți ori pe ceață, ori la masă, ori la somn. El înșfăca tacticos vita și pleca cu ea pe coclauri, sub nasul ciobanilor prostiți, urmărit cu alai de hăieli și lătrături neputincioase".

Odată cu fenomenul de **ocultare** a raportului cauză-efect, se deschide larg calea de acces în cîmpul practicilor magice. Prin urmare, la prima vedere condițiile repunerii în drepturile lor a acestor practici par favorabile. Mai mult decît atît : după febrile căutări, **cel ales**, adică magicianul, este și el găsit ; „într-un corn de cătun uitat s-a scornit un unchiaș fără ani, fără nume, în mințile căruia stăruiau bătrînele solomonii" și despre care mai aflăm că „lepădîndu-și numele, trăia sihăstrit, cu cîteva oi, o vacă și un cîrd de găini la un loc", tăinuindu-și, totodată, „cu mare grijă, meșteșugul". Că nu este vorba de un oarecare ins dedat mai mult sau mai puțin întîmplător faptelor vrăjitorești, ci de un **magician de viță**, nu mai încape nici o îndoială dacă ținem seama de însemnele descendenței lui :

„Puțini care-l mai cunoșteau îi ziceau moșul cu căciula-mpletită.

Atîta știau despre el, că, vară-iarnă, poartă un fel de scufă țuguiată, împletită gros din fire de lînă, ca un ciorap lucrat în igliță.

— Am moștenit-o din moși-strămoși, răspundea el cui îl poreclea Căciulă-împletită. Altădată, cînd m-am pomenit eu, numai oamenii de seamă purtau așa ceva. Acum am rămas singur cu cinstea asta.

Și își îndesa cușma năzdrăvană ca o za mlădioasă fără să știe că la obîrșia ei sta căciula sacră pe care preoții păgîni, străvechii magi, își așezau ca peste o căptușală mitrele și regii coroanele. Era vestita cușmă a căciulaților, semnul oamenilor liberi și de neam din care se alegeau cîrmuitorii noroadelor de rînd". Ceea ce ni se pare cu adevărat fascinant este că, făcînd asemenea considerații în legătură cu biografia arhetipală a bătrînului solomonar, Voiculescu pare a-l confirma întru-totul pe Frazer. În **Creanga de aur** (capitolul „Regi-preoți"), marele antropolog și mitograf arată că în societățile timpurii, unde „regele este atît magician, cît și preot", acesta parvine la un asemenea statut datorită „presupusei sale priceperi în arta albă sau neagră". Prin urmare, bătrînul poreclit **Căciulă-mpletită** aparține tagmei acesteia privilegiate cel puțin prin descendența sa ; ceea ce, crede el, îi dă dreptul să-și asume atributele presupușilor „regi-preoți" din care se trage.

Revenind la nivelul epic al povestirii, să arătăm că ilustrarea cazului de **recidivă șamanică** avîndu-l exponent pe bătrînul **Căciulă-mpletită** pare a se afla sub cele mai favorabile auspicii. În acest punct, două ni se par a fi eficientele artificii de creație utilizate de Voiculescu cu inimitabilă artă în vederea edificării insidiosului demers. Întîi, spre a conferi eroului identitatea „sacră" necesară atribuțiilor sale de **vrăjitor calificat**, se sugerează cu extraordinară intuiție psihologică „miracolul" straniei lui „renașteri". Asemenea calului năzdrăvan din basmul fantastic, bătrînul neputincios, uitat și disprețuit de lume amar de timp, fiind acum „încredințat că s-a întors roata și că i-a venit vremea", **se scutură** de povara vîrstei, devenind pe loc ceea ce el pare pe deplin convins că este și ceea ce oamenii speră cu ardoare că mai poate fi :

„Și, dintr-odată, în locul lui se ivi alt om. Schimbarea se petrecu pe neașteptate, în văzul oamenilor, ca o transfigurare. Ochii spălăciți întineriră, albastrul lor sleit bătu iar în oțeliu întunecat. Obrajii se rumeniră, chipul i se netezi. Scutură cușma, și pletele cărunte i se revărsară pe grumaz. Trupul gubav i se îndreptă și un piept voinic ieși înainte, ca un ceardac deasupra brîului.

Puteri adînc tescuite îi zbucniră în priviri, în gesturi, în glas. Și din uscățivul unchiaș năpîrli un stăpîn tare de poruncile lui, cerînd supunere și ascultare.

În fața lui oamenii uimiți începură să clipească și fără să vrea să-și ferească ochii. Însuflețirea îl aprinsese într-atît, că parcă dogorea din el ceva fierbinte."

A doua mișcare de neîntrecut maestru pe care Voiculescu o pune la cale cu scopul de a insinua ideea perfectei sfericități fantastic-magice a faptelor are drept suport imperceptibilul recurs la scenariul canonizat de tradiția etnografic-folclorică. Întreaga acțiune a povestirii pare realmente că rezultă din rescrierea și adaptarea scenariului în cauză. Este o operație cu dublă deschidere. Pe de o parte, are loc deconvenționalizarea materiei narative originare, înțepenită în simplitatea de o inverosimilitate recunoscută și acceptată de uzanța folclorică, odată cu trecerea ei prin procesul de „nuvelizare". Pe de altă parte, de aici rezultă un cîmp narativ pe cît de realist în materialitatea lui nuvelistică, tot pe atît de **convențional**, și, de aceea vulnerabil, în ceea ce privește valabilitatea științifică a substructurii lui în ordinea ideației magice.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Un intemeietor al „Luceafărului", editor de clasici : directorul Editurii „Minerva", Aurel Martin

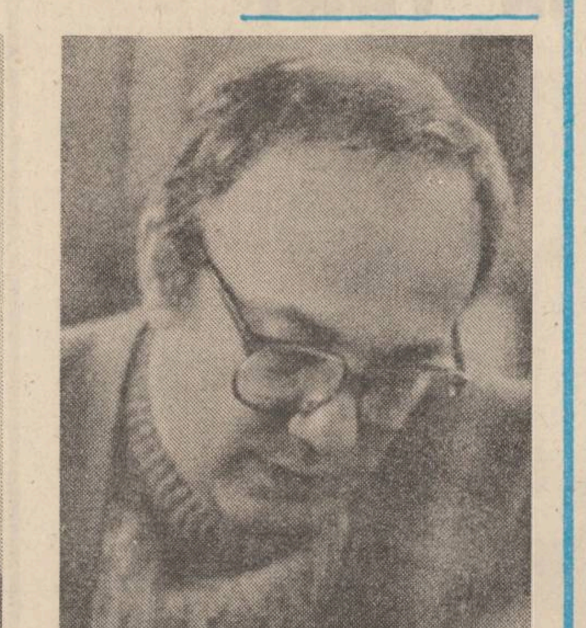

Un autor de „Istorii" : prozatorul Mircea Ciobanu

Un memorialist activ : Vlad Mușatescu și un traducător fecund : Aurel Covaci

Tragic și poetic

Ca și în cazul dramaturgiei lui Lucian Blaga și Vasile Voiculescu, autori cultivînd misterul și fantasticul folclorizant sau biblic, miticul și parabolicul, teatrul lui Radu Stanca nu poate fi despărțit de poezie. Nu în sensul unor paralele și asociații ci, în ideea unei identități de substanță sau, altfel spus, interesul pieselor sale nu stă atît în construcția dramatică sau personaje, cît în atmosfera poetică și substratul simbologic. Această impresie este întărită și de actualul volum de **Teatru** (Editura Eminescu, 1985), cuprinzînd cinci texte (**Ochiul, Madona cu zimbetul, Rivala), Rege, preot și profet, Faunul și cariatida, Secera de aur)** din producția dramatică a autorului. Un alt volum intitulat tot **Teatru** și incluzînd, de asemenea, cinci piese, din cele cincisprezece cît au rămas în manuscris, apărute în 1968, la Editura pentru literatură. Ca o curiozitate să menționez că, teoretizind în marginea categoriilor de comic, dramatic și tragic (preferința mergînd spre acesta din urmă) în articolul **Tragedia și modalitatea ei scenică în perspectiva actualității,** Radu Stanca, încercînd să se delimiteze de accepția clasică, elaborează un concept al tragediei foarte apropiat de drama de idei a lui Camil Petrescu. Termeni ca „sens eliberator", „conștiința de sine", și, în special, „patosul lucidității" se potrivesc mult mai bine **Jocului ielelor** sau lui **Danton** decît misterului dramatic **Hora domnițelor** (1945), să zicem. Singurele tragedii autentice din creația lui Radu Stanca sînt **Dona Juana** (1946), iar în volumul de față, **Rege, preot și profet** (1946). Prima este însă o tragedie în sens clasic, dominată de la un cap la altul de ideea fatumului trans-istoric, numai cea de a doua, corespunzînd definiției tragicului modern, emise de autor. Titlurile citate mai sus, **Hora domnițelor, Dona Juana** și **Rege, preot și profet,** indică însă portativul pe care se mișcă teatrul lui Radu Stanca de la misterul dramatic la tragicul poetic, ce vor fuziona într-o formulă simbiotică, **Oedip salvat** (1947), un fel de dramă cu aură tragică. Între aceste repere să examinăm piesele actualului volum.

Ochiul, subintitulat **Fantasmă tragică în trei acte** are o structură declarat parabolică, Bogdan Vodă, urmașul nedemn al lui Ștefan cel Mare, în luptă împotriva polonilor de la Cosmin, pierzîndu-și ochiul cu puteri magice, „cel care rîde", și fiind înfrînt. Din acest moment îl cuprinde un sentiment de neîncredere și lașitate, alegîndu-și ca sfătuitor și om de încredere, pe un fost tîlhar, Pîrvu, dar toate acțiunile sale sînt sortite eșecului. Chiar și logodnica lui, domnița Ruxandra, fiica doamnei Muntenieі, Voica, îl detestă și rupe logodna, îndrăgostită de solul polon, căpitanul Stanislas de Chodez, cel ce găsise și purta acum „ochiul magic" al lui Bogdan. Domnitorul își recunoaște ochiul și, sfătuit de Pîrvu, îl aruncă pe sol, încălcînd legile sacre ale ospeției, în temniță. Pentru a-l salva, domnița Ruxandra acceptă să se căsătorească cu Bogdan, însă acesta, după ce-l eliberează pe Stanislas, trimite pe Pîrvu să-l omoare și să-i aducă ochiul înapoi. Dar dobîndit prin crimă, „ochiul" reflectă acum fapta întîmplată și Ruxandra citește în el adevărul, pe care-l spune tuturor și, apoi, se sinucide. Ochiul fantastic este, limpede, un simbol al virtuților strămoșești pe care Bogdan Vodă le-a pierdut și de care nu este demn. Piesa trăiește printr-un anume aer sumbru shakespearian, dar valoarea ei este modestă, fiind mai degrabă edificatoare pentru felul cum elementul fantastic și misteric este adus în scenă.

Mult mai bine articulată și pornind de la o idee ingenioasă este **Madona cu zimbetul (Rivala),** Dramoletă florentină într-un act, cum o numește chiar autorul. Intriga este simplă dar, așa cum spuneam, pornind de la o seducătoare ipoteză, iar textul respiră un aer de rafinată și opulentă poezie. Piesa are drept cadru Florența secolului al XVI-lea, în care o Madonă Lucrezia, celebră curtezană și frumusețe a epocii, se îndrăgostește cu adevărat de tînărul și frumosul Pietro Siburi. În urma unor intrigi conduse de Messer Antonio care o dorea, și a jocului întîmplărilor, este părăsită de Pietro și hotărăște să se sinucidă. Înainte însă de actul fatal, în timp ce Leonardo îi termina portretul, îi răsare pe buze acel surîs misterios, surîsul morții, lasă să se înțeleagă autorul, care o va face nemuritoare și va intriga secolele. Așa cum spuneam, drama trăiește întîi prin limbaj ; o poezie de fină și, totodată, aprinsă senzualitate : „Lucrezia : Iată ! Îmi desfac părul cum își desface salcia pletoasă ramurile... Mi-l zvîrl pe spate ca să-i destram încîlciturile... Îmi dezvelesc brațele ca pe niște gîtlejuri de cocostîrc și le plimb prin aer cu grația valului nerostogolit, șoldurile mele le-ntorc împrejur, cum se-ntoarce floarea soarelui după lumina amiezii, pulpele-mi le șerpuiesc cum șerpuiesc iederile pe cotloanele din parc, fruntea mi-o împodobesc cu diademă prețioasă, mai prețioasă decît însăși fruntea mea, în degete, rotunde inele și-n urechi cercei fără preț, și toate, toate numai pentru tine le fac, pentru tine Bonzo, ca să te simt mai aproape de mine, mai aproape de trupul meu. Descalță-mă Bonzo, descalță-mă ! Încet, nu atît de repede, cu răbdare. Cu atita răbdare, Bonzo... și atît de încet, încît răbdarea să grăbească nebunia dorinței, ia întîi șnurul roșu-ntre degete și desfă-l, leneș — așa, și ușor, cum desfaci legăturile unei răni... acum, șnurul negru, și poartă-l între degete pe glezne în sus să-l simți cum se desparte de ele, mai mult ca oricînd dorindu-le !"

Dar capodopera lui Radu Stanca este **Rege, preot și profet,** unde nu numai limbajul, aforistic și dens imagistic, metaforic și simbolic, cu sonorități grele de bronz sau arabescuri de sidef, provoacă delicii, ci și construcția dramatică și personajele sînt conduse cu un simț ferm, bine echilibrat. Deși textul este însăilat pe o tramă de inspirație biblică, piesa emană o straneitate și o tensiune de natură expresionistă. Chiar personajele alese ca mari entități simbolice derivă din aceeași filieră. Tragedia nu este rezumabilă pentru că ea este, în fapt, o paradoxală cazuistică despre imanență (popor) și transcendență (divinitatea) mediate de lege și instituții (Regele, Preotul) coruptibile, ce pot fi, totuși, salvate printr-un sacrificiu voluntar, conștient (Profetul).

Celelalte două piese, **Faunul și cariatida** (1950) și **Secera de aur** (1949), sînt mai puțin convingătoare. Prima este un mister dramatic în gust simbolistico-expresionist, notabilă totuși prin substanța poetică, iar cea de a doua o dramatizare în manieră folclorizantă, cu personaje ce se numesc Grîurian, Corbuz, Dragomarna, etc. fără mari pretenții.

Prin ceea ce are mai reprezentativ, teatrul lui Radu Stanca adîncește o direcție a dramaturgiei românești mai puțin exploatată, ca să nu spun chiar expediată, aceea a prelucrării în spirit poetic a motivelor mitice sau fantastice aparținătoare fondului autohton sau universal. Dacă sub unghiul spectacologiei sînt mai greu de valorificat, ele trebuie măcar reținute și analizate de critica și istoria literară, ca texte de o importanță deloc neglijabilă.

Ediția este îngrijită și prefațată de Ioana Lipovanu.

Paul Dugneanu

1965 — 1985 ● REDESCOPERIREA VALORILOR

Cel care scrie

„Cînd îți dai seama clar de malurile între care va curge existența ta și că niciodată nu vei putea ieși dintre ele, te înspăiminți ca și cînd ți-ar fi răsărit de o dată în față o nălucă fioroasă și de neocolit și-ți trebuie într-adevăr o putere mai mult decît obișnuită ca să nu-ți plezneasсă inima, pe care arătarea destinului ți-a atins-o cu mîna ei rece, inimă care de aici înainte va locui, și acesta este un mister pe cît de adînc pe tot atît de știut, pieptul nălucii, părăsindu-l pe al **tău.** Umbră a destinului său, umbră a umbrei".

Autorul frazelor impecabile este Radu Petrescu, al cărui jurnal continuă să apară — postum, din nefericire —, aflîndu-se acum la cel de-al treilea volum („A treia dimensiune", Editura Cartea Românească, după „Ochean întors" și „Părul Berenicei") și tinzînd să se constituie în opera sa cea mai importantă (în critica franceză sînt voci care afirmă același lucru despre jurnalul lui Julien Green. La apariția celui de-al doilea volum îmi mărturiseam surprinderea în legătură cu faptul că, deși jurnalul este îndeobște operă de **dezvăluire,** deși Radu Petrescu e cît se poate de **deschis,** misterul autorului rămîne intact, ba aș spune că sporește chiar, cu o nuanță greu de definit. Să fie asta, oare, tocmai din pricină că scriitorul își consideră jurnalul mai mult ca o scriere cu caracter strict intim („Jurnalul e, doar pentru mine, o oglindă montată între **celelalte** foi ale mele, în așa fel încît să mărească spațiul lor cu sugestia unei alte dimensiuni, **mai** adînci"), poate în același sens în care și Julien Green („Acest jurnal este o oglindă în care mă văd") vorbește despre **autoscopie ?** Fapt este că „A treia dimensiune" se adaugă cărților însemnate pe care acest spirit de o neegalată subtilitate le-a scris cu răbdare, modestie și pasiune, închegînd o operă despre ale cărei implicații ne este încă greu să ne exprimăm (excepționala „Meteorologie a lecturii" va cunoaște, fără îndoială, la un moment dat ecoul pe care-l merită).

„A treia dimensiune" cuprinde anii 1957—1960. Ce face Radu Petrescu în răstimpul amintit ? În acești ani, cînd mulți se îndeletnicesc (unii încă, alții deja) cu siluirea culturii naționale, negarea tradiției și îndepărtarea de spiritul european, el citește Amiel și Flaubert, Lovinescu și Călinescu, Dante și Pulci, Joyce, Faulkner, Sadoveanu, Suetonius și Tacit, Platon, Renard și frații Goncourt, Stendhal, Leopardi, Homer, mai ales Homer și Vergiliu etc., etc. Izolare ? Fugă de real ? De **realitate,** poate, da, în măsura în care ea înșăși abdică de la a mai fi ceva coerent și substanțial ; dar altfel, în acest regim, Radu Petrescu — **cel-care-citește** și **cel-care-scrie** — e mai **în lume** decît oricine altcineva. Fără nici un strop de artificialitate, rîndurile lui o probează. Căci în scrisul lui totul e **adevărat,** autentic, totul se mișcă ; autori morți și cărți venerabile sînt la fel de vii ca niște personaje. Thomas Mann e „un domn care iese din vespasiană încheindu-și cu maximă demnitate pantalonii", despre George Sand : „Biata Sand ! Toți par vorbiți s-o înjurieze" sau „Neputînd-o lua în sus, Faulkner scobește cu încrîncenare în jos, cu încrîncenarea taciturnă a unui gropar". Radu Petrescu trăiește, așadar, **întru** literatură. El **citește** și **scrie ce citește ;** nu exact materia, lucrul brut, ci impresia exactă care transgresează lectura și ajunge, la el, text literar în sine. Să nu uităm că însemnările lui Radu Petrescu sînt acelea ale unui scriitor **care nu publică,** jurnalul semnificînd, în momentul scrierii lui, practic **totul,** un mod de existență prin scris, dealtfel conștient asumat : „Eu găsesc că nu-i nimic anormal în existența mea, din moment ce ea decurge din poziția specifică pe care o ocup. Sînt în întregime construit în vederea scrierii acestei foi, bune sau proaste, și din moment ce am scris-o nu mai am de ce să mă plîng". Fără orgolii vane, fără lamentații pentru anonimatul în care trăiește și în care singura superbie este aceea a artei.

Lectura, la Biblioteca Academiei, a studiului lui David Haiman despre Joyce, îi relevă asemănări între „Ulisse" și propria sa narațiune, „O moarte în provincie". Fără îndoială, fiind vorba de considerații privind articulații de structură, nici o vanitate nu se poate bănui în spatele notației sale. Și cît de întemeiată este ea, de fapt, gîndindu-ne în special la subtilele intuiții și demonstrații ale lui Radu Petrescu din „Meteorologia lecturii" ! Iată-le anticipate aici. De pildă, pe marginea observației că „o parte din ce ar fi de spus despre eroi, se spune despre obiectele lor", urmează o aserțiune privitoare la întreaga literatură, pe care Radu Petrescu o vede în descendența epopeilor homerice. El știe că „ce se întîmplă acum se întîmplă de fapt în eternitate, în mitologie, și că tot și toate nu sîntem decît zei travestiți, noi, obiectele, întîmplările etc. etc. Prin urmare, în narațiune trebuie să se simtă că personajul cutare e de fapt un travestiu al zeului, sau al eroului etern. Și mai este un plan : al haosului, al neașezatului, al confuziei. Pe acest plan se mișcă obiectele pentru a spune despre oameni ce nu se poate spune despre ei tocmai pentru că sînt oameni, adică zei travestiți". Observații fine, de acest tip, abundă în jurnal. Asta în virtutea constatării că „nu e deloc neinteresant să pipăi din ce e făcută o operă". Operație pentru care Radu Petrescu demonstrează o înzestrare rară.

Acestea și multe altele sînt problemele **celui care scrie,** personajul misterios pe care, încercînd să ni-l restituie cît mai exact, Radu Petrescu a știut să-l lase mai departe învăluit în taină, cu fiecare văl ridicat de pe fața literaturii. Îndrăgostit de mister, poate în sensul în care, atît de sugestiv, vorbește André Gide în „Si le grain ne meurt" : „Nu pot să compar mai bine exotismul decît cu regina din Saba care vine la Solomon «ca să-i propună enigme». Nu-i nimic de făcut : există ființe care se atașează de ceea ce le seamănă ; altele de ceea ce le e deosebit. Eu sînt dintre aceștia din urmă : straniul mă solicită în aceeași măsură în care obișnuitul mă respinge. Să mai spun încă, și chiar mai precis, că sînt atras de ceea ce rămîne din soare pe epidermele brune". Sigur, nu-i vorba aici literalmente de exotism, dar un fel de repulsie, incapacitate funciară în fața obișnuitului, oroarea locurilor comune — tocmai la el care a dus în aparență, o existență atît de comună — transpar în fiece pagină. Tărîmurile exotice ale lui Radu Petrescu sînt cărțile, tablourile, biblioteca, anticariatele și consignațiile.

Observam, scriind despre „Părul Berenicei", implicarea ideii de **convertire a sacrificiului în estetic** (chiar titlul e sugestiv în acest sens). Radu Petrescu n-a făcut însă niciodată caz de sacrificiu și suferință (deși a avut parte de ele) fără ca prin aceasta să ne pară însă abstras și seren. Jurnalul e profund dramatic, dar o decență înaltă l-a guvernat pe autorul lui, în viață ca și în literatură („Astfel, cum nu se trăiește **ușor,** idealul nostru nu trebuie să fie cartea care e scrisă ori care e citită ușor"). Aici sînt, poate, de găsit vibrația profund morală și umanistă a scrisului său (el distinge adesea între **umanism** și **isterie umanitaristă),** ca și înclinația pentru elaborarea îndelungă, preocuparea obstinată pentru **stil** (nu în sensul de „perfecțiune ca exprimare", ci în acela de „ritm al vitalității personale, ritmul gîndirii și sensibilității"). Nu cunosc nici un alt scriitor român în ultimele decenii care să fi lucrat atîta și cu rezultate așa de înalte în această direcție. Ceea ce face din „A treia dimensiune" o carte cu adevărat **frumoasă,** cu fraze adesea memorabile. Totul e, într-adevăr, lucrat cu minuție de ceasornicar, și totuși textul are asupra lectorului impactul actului spontan, proaspăt : „Ninge cu un noroi alb care te murdărește și te ofensează — ca orice semn de renunțare și oboseală".

Radu Petrescu e un scriitor ale cărui dimensiuni sînt încă departe de a ne fi pe deplin cunoscute.

Dumitru Radu Popa

Pîinea țării

Urmare din pag. I

vitatea gospodărească a culesului, românul imaginează un univers întreg de invocații și alegorii, cum o arată și acest cîntec de muncă vechi de cîteva sute de ani : **„Dimineață ne-am sculat / Pe obraz că ne-am spălat / Secere-n mînă am luat / Mîndră holdă-am secerat / Holda ca părețele / Săcerat-o fetele / De la vîrfu arșiții / Vine fruntea cununii / De la vîrfu muntelui / Vine fruntea grîului / Ieșiți feciori cu apa / Și ne udați cununa / Ieșiți feciori cu rîu / Ca să ne udați grîu / Rămîi holdă sănătoasă / Cunună ducem acasă / Cunună din grîu frumos / Mînce-l gazda sănătos / Cunună din grîu de vară / Mînce-l gazda cu tihneală / Cunună din grîu tăiat / De trei fete săcerat / Și de doi feciori legat / Doi feciori ca doi bujori / Fetele ca nouă flori..."** Cine dintre noi nu păstrează, în arhivele de fum ale memoriei, imagini din copilărie, sau crîmpeie din farmecul stins al foșgăitului secerei în lan și al carelor îmbelșugate întoarse în sat către amurg ? Este bine și plăcut, mai ales într-o epocă de mare progres tehnic cum este a noastră, să ne mai gîndim uneori la toate acele stampe aburite de vipia verii, la holdele tot atît de enigmatice ca și marea, din care fugeau potîrnichile ocrotindu-și puii, în vreme ce sigiliul de ceară roșie al macilor consfințea actul de naștere al pîinii, să ne mai gîndim, așadar, la esențele tari ale cîmpului îmbătat de ploile repezi și la odihna binecuvîntată a secerătorilor, cu bucate puține în ștergar și cu apă înviorată în ulcioare de lut. Fiecare dintre noi a fost în această Arcadie și, fără a idealiza cîtuși de puțin vraja patriarhală a trecutului, fie-mi îngăduit să dau astăzi onorul tuturor generațiilor de plugari și cosași care au răscolit pămîntul bogat al patriei, ridicînd în zarea lumii cel mai uman și mai pașnic monument : acela al pîinii. Ei sînt acei **„osteniți oameni cu coasa-n spinare"**, cum îi numea Eminescu în „Sara pe deal", ei sînt aceia care au muncit pînă li s-au tăiat cămășile în spate de atîta sare și le-au înflorit bătături în palme mai aprinse ca rugul trandafirilor, ei sînt aceia care după o zi de trudă aspră mai aveau puterea și delicatețea să se adune în jurul cinei sau la șezători pentru a imortaliza prin cîntece, versuri, proverbe și basme toată această feerie a creațiunii. Și marea artă a țării și a lumii nu le-a rămas datoare. Pe una din frescele Voronețului se mai poate desluși pînă în ziua de azi imaginea lui Adam care ține de coarne un aratru de lemn, iar celebrul tablou al lui Pieter Bruegel cel Bătrîn, intitulat chiar „Seceratul grîului", este una dintre cele mai înălțătoare ode ridicate rodniciei pămîntului, grîul ajungînd, în imaginația marelui artist, pînă la umerii cosașilor. Ceremoniei recoltei i-au mai închinat alese reprezentări pictori români și străini precum Ion Andreescu, Ștefan Dimitrescu, Dumitru Ghiață, Nicolae Dărăscu, Alexandru Ciucurencu, Corneliu Baba, Jean Corot, Paul Gauguin, Claude Monet, Van Gogh și Salvador Dali care are acasă, montat pe un perete, mulajul gigantic al unui bob de grîu. Este lumea pe care un poet de aleasă vibrație, ca Adrian Maniu, a asociat-o convingător ideilor de maternitate și pace, în versurile : **„Subt umbra snopilor s-a oprit / Desfăcînd scutecul din bete roșioare / Copilul a întins mîinile spre floarea sînului, și a zîmbit / Iar în ochii ei zîmbetul s-a făcut cicoare / Prin cer**u**ri, o aripă de vînt / a lunecat un porumbel de pădure, sau sfînt / Poate ca să-i spuie cîntarea domoală / din miriștea de aur, un greier i-a căzut în poală / ... / Era ziua Sîntei Mării în asfințit / cînd a plecat îndepărtîndu-se-n lumină / Iar pe locul unde grîul a umbrit / s-a ridicat clătinat o tulpină de sulfină".** La urma urmei poate că nimic n-ar trebui pus la timpul trecut, pentru simplul motiv că o mare parte din aceste bijuterii se mai păstrează și astăzi, grîul, orzul, floarea soarelui și alte minuni ale pămîntului sînt la fel de frumoase iar sărbătoarea recoltei exercită același miraj. Să punem, așadar, totul la timpul prezent și să ne bucurăm că întinsele cîmpii ale patriei au mai străbătut un ciclu al genezei și au mai dat la iveală, din marea lor generozitate, un talger uriaș încărcat de roade. Un om al pămîntului îmi spunea că, pentru a ajunge pîine, grîul are nevoie de nouă luni, exact răstimpul plămădirii, formării și nașterii puiului de om. Cuceritoare sînt tainele naturii și glorios e pactul lor cu mersul aștrilor pe cer și cu poarta sărutului ce se boltește între oameni !

A început, prin urmare, campania de seceriș a verii lui 1985 ! Parcă ieri elogiam intrarea în muncile de primăvară, parcă ieri mîngîiam cu degetele de cenușă ale gîndului zăpezile sclipitoare care au ocrotit și lăudat semințele din brazdă ! La ora cînd scriu, în mii și mii de puncte ale țării muncitorii pămîntului și-au mutat taberele în cîmp și își fac datoria față de patrie. Înnobilați de flacăra muncii, pătrunsă de imperativele unei adevărate revoluții agrare, fundamentată strălucit de **președintele Nicolae Ceaușescu,** milioanele de locuitori ai satelor nu cunosc astăzi odihna pentru a duce la bun sfîrșit ceea ce a făcut natura : pentru a strînge, așadar, grabnic și fără pierderi, recolta și pentru a pregăti culturile viitoare. Prin munca lor, ușurată substanțial datorită mijloacelor moderne ale acestui sfîrșit de secol, ei fac, deopotrivă, și politică, și artă, și istorie. Pentru că pîinea unei țări înseamnă un atribut în plus al independenței, înseamnă poezie, înseamnă o tradiție milenară perpetuată în eternitate. De-abia după aceasta vor putea să se bucure în voie de serbările verii, vor veni iarmaroacele și tîrgurile noastre după datini, vor veni cununile împodobite cu bani vechi și cu panglici colorate — adică toate acele tradiții ale miezului de vară despre care am convingerea că, din moment ce dăinuie de mii de ani, vor mai dăinui și de acum înainte, cel puțin tot atît de mult.

Sub ochii noștri se naște pîinea nouă a țării, cu broderii de prescură pe trup, iar furnalele verii și vasul cu sbaturi al lanurilor clocotesc de o energie vitală fără început și fără sfîrșit. Pîinea noastră cea de toate zilele și nopțile, fărîmă magică ce luminează în întunericul veacurilor, cloșcă cu puii de aur adăpostindu-se sub țestul cosmic. E acesta un crîmpei de civilizație ?

Victor Hugo, poet modern

Urmare din pag. I

lui Gide. Acestea erau **Sufletul romantic și visul** al lui Albert Béguin (1937) și **De la Baudelaire la suprarealism** al lui Marcel Raymond (Ed. Franceză, 1940). Pe amîndouă mi le împrumutase Eugen Ionescu, care se afla încă în țară, dar avea contact cu ultimele apariții din Franța.

O asemenea nouă îndrumare, desprinsă cu totul de didacticismul lui Lanson, ne-a îndemnat să ne aplecăm mai serios asupra poetului francez. Și ne-am dat seama că este într-adevăr un liric grandios. Aceasta fără a mai vorbi de imensul său rol social, care l-a destinat exilului ca și pe unii din pașoptiștii noștri. Nu avem, totuși, de gînd să luăm în discuție relațiile românești cu Hugo din veacul trecut. Este o problemă tratată de multe ori și mult mai bine decît am face-o noi.

Am dori să semnalăm acum altceva, și anume, surprinzătoarea modernitate a poetului. Există, de fapt, doi Victor Hugo, un Hugo contemporan mai tînăr al lui Lamartine și un Hugo contemporan ceva mai vîrstnic al lui Gerard de Nerval, încheindu-și viața mereu rodnică, la aproape două decenii după Baudelaire. Acest din urmă Hugo este și creatorul ultimelor sale mari poeme, partea a III-a din **La legende des siècles, Dieu** și **La fin de Satan.**

Acestea îl arată ca pe un adînc intuitiv metafizic și îndeosebi ca pe unul din cei mai mari imagiști onirici ai lumii. O fantezie orgiastică, alcătuită dintr-o avalanșă de imagini, care se substituie subit una alteia, fără a se închega vreuna dintr-însele, prezintă bunăoară acea fantomă colosală, monstru al viselor, fantomă multiplicabilă la infinit, pe care o închipuie poetul într-una din aceste ultime poeme. Este o amețitoare defilare de vedenii fantastice. Spațiul pe care-l umple acea fantomă devine amenințător prin imensitatea sa neîncetat crescîndă. Un atare spațiu devine, totodată, continuul flux și reflux a nenumărate chipuri de oameni, de hidre, de bestii, așa că viziunea cerului îi apare poetului plină de capete. Iar metamorfoza lor vijelioasă dă senzația alarmantă că nu se mai poate opri niciodată. Fantoma devine un monstru ai cărui ochi nenumărați licăresc în întuneric. Iar volumul său devine un munte, apoi imediat o hidră, un abis, un oraș, un nor, o îngrămădire de umbre și, în sfîrșit, închegarea concretă, palpabilă, a imensității însăși.

Ne întrebăm dacă și cei mai cutezători poeți onirici ai veacului nostru și dacă și cei mai avansați pictori suprarealiști au putut să viseze un atare apogeu imagistic. O neîntrecută fecunditate a subconștientului propulsează ultimele creații poetice ale lui Hugo.

Am folosit un singur exemplu, dar există nenumărate și în cele mai variate registre. Ne întîmpină un fenomen interesant în jurul acestui excepțional poet. Hugo devine mare nu în ceea ce se credea a fi mare la el, ci în ceea ce nu se știa că este mare, latură pe care numai veacul nostru a descoperit-o. Acum, la o sută de ani de la moartea poetului noi așezăm pe chipul amintirii sale o altă cunună decît aceea pe care i-o hărăziseră primii contemporani în vestita „bătălie a romantismului".

SEMN

O poetică „eretică“

Podul oarecum diferit de **a face** discursul poetic al lui Constantin Abăluță nu a scăpat în general criticii ; s-a spus că, în textele publicate, poetul mizează totul pe **resursele limbajului** în cumintea tradiție suprarealistă. Nu întîmplător în **Poezie și generație** afirmam că C. Abăluță „practică o poezie de limbaj cu pretenții vizionare“.

De la **Piatra** (1968) la **Erezii** (1985) se poate urmări fără dificultate cum s-a constituit și manierizat această modalitate nu tocmai originală ce se revendică exclusiv de la o poetică aparent „eretică“ : atent observator tehnic al **relațiilor de limbaj** ce întemeiau discursul avangardist, C. Abăluță a fost de la început un bun receptor și difuzor al acestora ; dacă se adaugă faptul că în 1968 „genul“ acesta de a poetiza nu își afla un prea larg spațiu „congenerațional“ (am forțat folosirea acestei sintagme pentru a indica apartenența la plasma expresivă **a** promoției '70), se poate deduce ușor că poetul era un „eretic“ printre ceilalți componenți ai generației sale. Ce se constată, însă, la o analiză actuală a poeziei din **Piatra ?** Da, poetul poartă „stranietatea“ de a avea două „ombilice“ ; pe de o parte, în planul expresiei, se delimitează acut de alte forme structurante căutînd că mimeze fragmentarismul abrupt, lipsa unei coerențe narative a discursului, ruptura acelei logici exterioare a sintaxei poetice, totul făcut pentru a atrage atenția referentului spre domeniul poeticului (dezobișnuindu-l brusc de contactul cu oralitatea facilă cultivată de cei mai mulți „luceferiști“ — e vorba de colecția „Luceafărul“ a Editurii Tineretului) în încercarea benefică de a promova ideea că poezia trebuie căutată dincolo de prima impresie leneșă dată de impactul cu un text oralizat și nu **scris** ; C. Abăluță nu se lăsa impresionat de lipsa totală de aderență a poeziei sale la un public neformat încă de critică pentru a degusta subtilitățile scriiturii. Din această situație se iscă excrescența celui de al doilea „ombilic“ al poeziei din **Piatra** : la nivel conținutistic poetul se atașează **obsesiei vizionariste** curente, construind un vast poem al amenințării interioare și al infriguratelor așteptări ancestrale ; fluxul dicteului conturează o atmosferă apăsătoare din care se ridică cioturile artificiale ale unor exoduri obscure mărșăluind într-un vid apocaliptic („Ne dor pe toți picioarele cum am umblat / prin carnea mamelor. Și o rază / ce ne scutește să spunem vreo vorbă. / Pămînt cu gușe putredă de lună. / În cheagul catedralelor ne-am cuibărit, / supuși dezastrului prea blind dar încă blînd / și orbi, dospim / întoarcerea oceanelor. Piatra ne simte / în marginile ei pielea-ncordată“). Totul este evident convențional dar tensiunea poemului crește chiar din cazna sisifică a discursului de a se constitui viu pulsînd de sînge, cu toată diformitatea anunțată ; corpul poeziei se află chiar în contorsionarea și calcifierea formelor neaglutinate. Același aer mai mult vaticinar decît vizionar se prelungește cum era de așteptat în **Psalmi** (1969) unde regăsim toată foșgăiala nediferențiată a elementelor primare și biblice din **Cîmpia eternă** a lui Alboiu, strunită în cheutorile unei alte sintaxe poetice („stau în întuneric e vară / eu merg pe malul lacului eu mor / mărunțișurile nașterilor noastre / sînt copacii și caii și casele / albe încercînd să ne încredințeze / că fapta aceea grozavă s-a petrecut / aievea și ne putem lovi / de tot ce-a mai rămas și luna / ne va găsi străvezii între zilele noastre / pentru a trece prin supliciul pietrelor / mai departe“) ; aglomerarea lexicală aproape mereu identică, umple spațiul grafic al paginii fără a coagula în granulele ambigui ale discursului vizionar. Singura achiziție sigură este tehnica destructivă a colajelor lexicale ce va fi exploatată cu rezultate tehnice surprinzătoare în următoarea carte **Unu (1970).** Aici suprarealismul în linia Virgil Teodorescu și Gellu Naum devine programatic, de aceea cred că aceasta este cota maximă atinsă de discursul poetic al lui C. Abăluță : dispar arabescurile de sorginte vizionaristă și se capătă o anumită nonșalanță și naturalețe a spunerii, uneori ironică, uneori ludică în direcția post-avangardismului cultivat peste un deceniu de promoția în blugi : „departe unde ești părul tot negru / tramvaiele te duc cobori mergi prin zăpadă / te-ntorci acasă seara obosită / cotrobăi prin sertare în bucătăria umedă / apa are formă de mănușă / degetul arătător e plin de lacrimi / vecinii au un gînd de aur / cîinele latră dați-i săpun / singurul nume“. Dar, ceea ce îl diferențiază pe Abăluță de ultima promoție, ar fi tocmai lipsa de distanțare istorică față de metoda suprarealistă, asumată doar ca o lecție bine învățată de un elev tocilar. Că lucrurile stau exact astfel se poate constata din materia oferită în partea a doua a cărții (ce cuprinde cam două treimi ca întindere) unde autorul își încearcă virtuozitatea în proză imitînd desăvîrșit maniera lui **Gherasim Luca și Gellu Naum.** Prozele sînt excepțional scrise ; C. Abăluță știe să folosească bine mijloacele și situațiile scenariului oniric suprarealist, pictînd enigmatice întîmplări în spațiile realului metafizic precum italianul Giorgio de Chirico. Această manieră ușor ermetică, va fi continuată mai recent în proză de către Matei Vișniec ce-și află astfel un precursor în Constantin Abăluță.

Cu ultima carte intitulată **Erezii** (1985), poetul a dat la iveală riscurile iminente ce decurg din frecventarea industrioasă a unei poetice aleatorii, întemeiate pe simpla îndemînare combinatorie ; programarea „prozaică“ a aglomerărilor de cuvinte rămîne amorfă și nu se iscă acea oarbă necesitate a împreunării virginale a cuvintelor în casa poemului („Foarfeca nu e acolo / unde ai pus-o ieri / și ghimpii îmi sorb sîngele / neriscînd decît ca pînza / trupului meu să zboare departe și semințele s-o însoțească / / Ne spui cuvinte pe malul unei ape / și te apleci pînă vin țăranii cu caii / și lasă sacii în umbră / răniți scoși din luptă / alungați-i deci pe toate potecile / și din vie să izbucnească soarele“) ; este vorba doar, după cum se observă fără prea mare efort, de confecționarea unor conglomerate de materiale verbale, abandonate liber în conformitate cu metoda „delle parole in liberta“ a lui Marinetti. Metoda aceasta nu mai poate da astăzi aceleași rezultate poetice, aparținînd istoriei literare ; chiar dacă-l parafrazează pe Nichita Stănescu la tot pasul, se descoperă imediat că poetul fabrică în gol deșeuri lingvistice pentru o eventuală poetică aleatorie fără ca **energiile discursive să se înșurubeze strîns în economia poemului,** comandată de o coerență interioară inestricabilă.

Marin Mincu

Cercul hașdeian

Urmare din pag. 1

simplu, precum amendările pe care un editor genial le propune unui text corupt de limba latină ori greacă se adeveresc prin fragmente papiracee scoase din nisipurile Egiptului. De o continuare directă a liniilor imprimate de Hașdeu în cercetarea istoriei și lingvisticii românești se poate cu greu vorbi ; dimpotrivă, o mare parte a savanților s-au opintit să-l contrazică. Ideile lui Eminescu, în schimb, au rodit în generația imediat următoare poetului dînd vigoare „Sămănătorismului“. Iată un punct în care cei doi se despart: linia hașdeiană a străbătut teritorii contorsionate, cea eminesciană a găsit în posteritatea imediată cîmp fertil.

Una dintre cele mai interesante idei din „Istoria critică a românilor“ mi se pare a fi aceea a unei geografii istorice, identificarea unor centri de iradiație a ideii românismului, a unor curbe de creștere și propagare a acestei idei. Este marea pasiune a lui Hașdeu pentru sud-vestul țării, pentru zona Banatului și a Olteniei — zona fierbinte a cordonului ombilical ce leagă Dacia de Roma. „Planul nostru îmbrățișază toate ramificațiile ambelor Dacii, începînd din Muntenia, unde, la Puntea lui Traian, fusese aruncată în brazdă prima fecundă sămînță a latinității orientale“ (p. 6) — declară el în introducere ; „Banatul Severinului, cuib primitiv al colonizării romane în Dacia, sîmburele întregii romanități orientale din evul mediu“ (p. 49) ; „În lungul trilater de maluri, cu Dunărea la sud, cu Temeșul la apus și cu Oltul la răsărit, începînd jos la Severin și pierzîndu-se în sus în acea vale a Hațegului unde vulturul roman urmărise pînă-n ultimu-i adăpost pe fugindul dracone al Daciei, aici a fost totdeauna măduva românității“ (p. 65). Exemplele pot continua. Banatul este, pentru Hașdeu, o adevărată placă turnantă a neamului, un centru de distribuire a energiilor naționale. De aici se mlădiază două direcții de creștere, una spre nord și alta spre sud. Lucrul ni se pare extrem de interesant, Hașdeu intuind direcțiile fundamentale, verificate istoric, ale românismului : „Ceea ce a fost pentru Dacia lui Aurelian Valahia de la Pind, pentru Dacia lui Traian a fost Valahia de la Severin, un cremene din care la momentele predestinate scăpăra cu putere scînteia românismului. Această analogie între cele două „Țări Românești“, ambele cîrmace ale mișcărilor de redeșteptare națională pe cîte o latură a Danubiului, ne conduce pe nesimțite la cercetarea unei faze nominale foarte importante, care se păruse unora a fi fost introdusă într-adins pentru a nu se confunda Valahia carpatină cu omonima sa din Hem“ (p. 72). Așadar, un centru cu dublă ramificație : spre dreapta, în interiorul României actuale, și spre stînga, în interiorul peninsulei Balcanice unde pînă în vremurile moderne românii au fost un factor emulator, placa turnantă a actualelor națiuni. Cercul Dextru este, de fapt, cel al primului descălecat : de la Severin, Traian și-a arcuit legiunile spre valea Hațegului și spre actuala Oltenie și Muntenie. Cel de-al doilea descălecat urmează același sens dextru : Hașdeu observă că noua capitală a Munteniei, Câmpulungul, nu putea fi cucerită decît dinspre munți la capătul unui drum plecînd din Banat prin Amlaș și Făgăraș. Vom adăuga că cel de-al treilea descălecat, pornit din Maramureș, are același sens : un arc de cerc spre dreapta împlinit de Dragoș Vodă și-a lui ceată. Prima unire a celor trei țări române se face, sub sceptrul lui Mihai Viteazul, prin închiderea unui cerc spre dreapta pornind din Valahia, integrînd mai întîi Ardealul și apoi Moldova (se spune că, avînd conștiința acestui sens, voievodul purta anume căciula frîntă în partea care-l prefigura !). Marea mișcare de renaștere națională inițiată de Tudor Vladimirescu pornește din aceeași zonă a primului descălecat și, primind puternice întăriri ardelenești, se mlădiază prin Subcarpați spre dreapta atingînd Bucureștii. Ni se va replica faptul că Unirea din 1859 pornește din Iași spre București avînd, deci, un sens senestru. Dar centrul unirii rămîn Bucureștii. Dar pentru a-și alipi Moldova, Muntenia a trebuit mai întîi să cucerească spiritual Ardealul : întreaga pleiadă de intelectuali ardeleni veniți la începutul secolului al XIX-lea în Muntenia au pregătit sensul adevărat, istoric, al Unirii. Surprindem, în acest cerc dextru pornit din Banat, tendința — imanentă majorității mișcărilor de întemeiere în spațiul românesc — de a cuprinde întreaga romanitate orientală într-un tot unitar pentru a o lega de centrul lumii străvechi, de bazinul mediteranean care a supraviețuit, real și simbolic, prin Bizanț. Țîșnind prin „Puntea lui Traian“, energiile catalizatoare ale spațiului intra- și extra-Carpatic se vor îndoi în mod obligatoriu spre dreapta pentru a atinge Bizanțul. Este o puternică linie culturală ce vine de peste Dunăre, din Valahia Pindului, avînd, în Banat, o bifurcație semnificativă : o voltă a ei atinge Ardealul (și poate fi urmărită clar de la Andrei Șaguna la Lucian Blaga, de pildă) — cealaltă se difuzează în Muntenia. Între țările surori, Muntenia are întîietate, din evul mediu începînd : „Iacă în ce mod, încetul cu încetul, Țara Românească ajunge la suprema-i expansiune de virilitate, coprinzînd cîte o bucată din Moldova, din Transilvania și din Temeșiana, astfel că a face istoria Munteniei din acea epocă este mai mult sau mai puțin a desfășura analele Daciei Traiane“ (p. 133) — spune Hașdeu. Sensul enumerării este, aici, invers (Moldova, Transilvania, Temeșiana) — pentru că autorul are în vedere Unirea de la 1859 despre care va vorbi mai departe. În fapt, în acest angrenaj de roți dințate prin care ne reprezentăm situația provinciilor românești, Ardealul are poziția centrală determinînd în jurul lui mișcarea celorlalte țări surori. Mișcarea lui este dextră, continuă sensul primului descălecat — și, dacă ne-am imagina mecanismul prin roți legate nemijlocit între ele, ar rezulta că determină pentru Moldova și Muntenia sensuri senestre. În realitate, există între Ardeal și cele două surori ale lui roți dințate intermediare, care execută pentru ele însele o mișcare spre stînga (primită de la cea inițială) — dar retransmit, mai departe, mișcarea spre dreapta organismelor de care sînt legate. Astfel, Maramureșul între Ardeal și Moldova ; Amlașul și Făgărașul între același și Muntenia. Priviți puritatea românească a acestor țări intermediare, a acestor centri de distribuire a mișcării naționale : sînt zone conservatoriste pînă la vătămarea de sine, vetre care întrețin focul sacru din rădăcini străvechi trimițînd, la momentele oportune „scînteia“ românismului, cum se exprimă Hașdeu despre Banat. Mișcarea întemeietoare pe teritoriul României a avut un sens predominant dextru, urmînd arcul carpatic, firele apelor care se despart ca spițele unei roți din butucul interior ce-l prefigurează Oltul și Mureșul. Împotmolită în timpul inert aproape un mileniu, roata începe a se învîrti spre dreapta cînd timpul capătă ritm punctîndu-i curgerea — și integrează în mișcarea ei egală întregul popor românesc. Este lecția pe care o desprindem din „Istoria critică a românilor“, cercul hașdeian care merită maximă atenție. Ar trebui urmărite mai insistent punctele nevralgice ale geografiei țării în legătură cu mișcările ei istorice. Sînt linii de mare interes care leagă, de pildă, Bucovina de Banat (extremele diagonale pe axa sud-vest/nord-est), ori Maramureșul de Dobrogea, ori Vrancea de Rucăr, Mărginimea Sibiului de zona Curții de Argeș, etc. Drumurile străvechi ale țării au devenit de mult rute culturale — aș spune, chiar, „cultuale“ — pe care, cunoscîndu-le, ne cunoaștem mai bine nu numai trecutul și prezentul — dar și viitorul. Eminescu și Hașdeu le cunoșteau, se pare, mai bine decît noi : primul este, dintre români, cel care a parcurs toate aceste rute civilizatoare ; cel de-al doilea, le-a studiat pe toate.

B. P. Hașdeu : „Istoria critică a românilor“. Ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș. Studiu introductiv (istoric) și note de Manole Neagoe. Editura Minerva, 1984.

● **PROBLEMELE** Holocaustului continuă să fascineze pe istorici. Nu mai puțin de trei cărți recente abordează direct structura mașinii de exterminare implementată de naziști în Europa, demonstrînd responsabilitatea personală a liderilor germani, precum și cooperarea voită a celei mai mari părți din aparatul birocratic și politic al statului. „Hitler și soluția finală“ de Gerald Fleming, „Cel de-al treilea Reich“ de K. Hildebrand și „Germania fără evrei“ de Berndt Engelmann, discutate pe larg într-un articol de Cristoph M. Kimmich, răspund în mod implicit unei ipoteze stranii și vinovate, elaborate de David Irving, care se îndoia de ordinul explicit al lui Hitler de lichidare a poporului evreu din Europa. Cele trei lucrări citate, dintre care ultimele două sînt elaborate de autori germani, demonstrează fără echivoc că soluția finală fusese o expresie a gîndirii personale a lui Hitler, în deplin acord cu propensiunea criminală a întregului său sistem politic bestial. Cristoph M. Kimmich spune următoarele : „Printre cărțile despre Germania nazistă care inundă în mod obișnuit piața, cele semnate de Fleming și Hildebrandt sînt modele de cercetare atentă. Hildebrandt este o expresie a tradiției stabilite deja în istoriografia modernă germană. Iar Fleming se ridică deasupra tuturor, prin introducerea unor tehnici esențiale literare în cercetarea istorică. Iar dacă cartea lui Fleming suferă uneori de o carență a rigorii, invocațiile sale metodologice sînt revelatoare și au implicații limpezi asupra lucrărilor viitoare din acest domeniu.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Ar fi fost prea devreme / să se ducă la autogară / era sîmbătă / zi în care se muncește cu un picior în duminică / oamenii au chef de vorbă / de glume / rîd și dau din mîini / pe șantier blocurile în construcție abia se zăreau prin ploaie / mai bine e în barăci / mai uscat / hai mă la mine acasă / pînă pleci / îi zise șeful de echipă / nu-i departe de autobuz / ți-arăt unde stau / și pe ăl mic ți-l arăt / hai că merg / îi răspunse / da' trecem întîi și întîi pe la complex / că doar n-o să-ți vin așa / cu mîna goală / în casă / ș-apoi mai trebuie să cumpăr și pentru acasă / am o listăăă.

Iulian Neacșu

Maramureșul

Urmare din pag. 1

plea aflăm lucrarea Maramureșului: „Românii s-au luptat mai mult pentru limbă, decît pentru existență. Acesta este și caracterul luptelor marilor bărbați ai Maramureșului“.

Să nu uităm că acest adevăr l-a pecetluit Nicolae Iorga : „aici în Maramureș prin vechi timpuri s-a scris pentru întiia oară scriptura pe românește“.

Descoperirea recentă a Codicelui de la Ieud *în limba română din veacul al XIV-lea cu o sută de ani mai veche decît o știa Iorga, este de natură să ne aducă aminte, celor de astăzi, vorbitorii limbii române, a acelei limbi întemeiată în scris pe satele Maramureșului, cît de datori sîntem cu cărți și suflet acestor oameni de-o nesfîrșită frumusețe și bunătate.*

Să nu treacă anul ca drumurile noastre să nu ne fi adus aici la Ieud și Rozavlea, la Botiza și Săliște, la Poienile Izei sau Bogdan Vodă, în aceste sate românești pomenite în primele veacuri ale acestui mileniu în cele mai vechi documente, ca așezări voievodale ale părinților noștri.

O vreme pentru sufletul nostru cel mai des dorim, pentru fiecare dintre cei cu dorul cuvîntului, să fie al Maramureșului ! Asta ca sfîntă datorie pentru a dezgropa, cum spune atît de înălțător Alexandru Ciplea vorbind despre Ioan Mihali de Apșa, „osemintele marilor bărbați ai Maramureșului și a ne spăla inimile cu mirul vindecător ce izvorăște din amintirea lor scumpă. Și ne vom vindeca de bolile noastre sufletești“.

ÎN CURÎND :

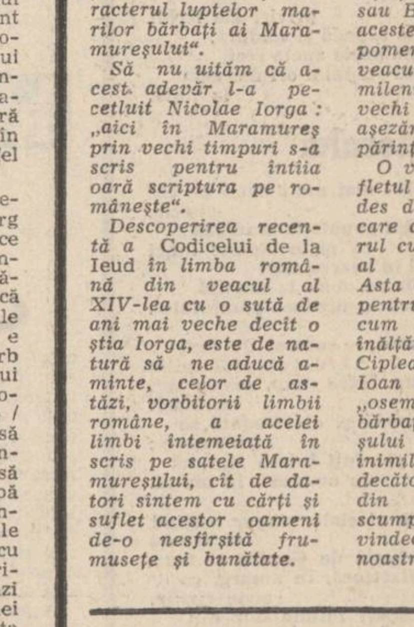

● Din sumar : ● Enigma Capului de bour ● Jertfa românească în cel de-al doilea război mondial ● Ultimele ore ale Berlinului ● Războiul secret dintre Roosevelt și De Gaulle ● Cercul se închide ● Sanația în acțiune ● Cine a înființat societatea presei române ? ● Există o literatură străromână ? ● Cine a descoperit «Miorița» ? ● Nostalgia originilor ● Scriitori și ipoteze ● Un oraș românesc dispărut : Moscopole ● Un martor al României de altădată ● Irlanda de Nord : O rană care nu se închide ● Mafia : a început numărătoarea inversă ? ● Confruntarea cu ineditul ● Un animal teribil ● Maimuța acvatică ● Ne jucăm viitorul la noroc ? ● Vom avea și noi soarta dinozaurilor ? ● «Lasciati ogni speranza voi chi entrate»... sau Las Vegas de Mario Puzzo ● Mapamond ● E.M. Cioran : Aforisme ● Jurnalul secret al lui Pius Servien ● Un interviu cu Cinghiz Aitmatov ● S.F. ● Sfinx ● Agatha Christie : Sinucidere sau crimă ● Domino — ediție specială

PROBABIL / POSIBIL

Despre antologiile SF, cu oarecare satisfacție... (I)

Contez pe dreptul meu la replică întocmind acest răspuns la un articol recent apărut (Luceafărul nr. XXV) : **Antologiile SF** și încerc să răspund la întrebarea pe care, de fapt, o pune Voicu Bugariu : cine trebuie să alcătuiască antologiile SF ?

Chiar — cine ?

Cînd, în anul 1974, colecția „Povestiri științifico-fantastice“ și-a încheiat apariția, „noul val“ de scriitori ai momentului (M. Luca, D. Cocoru, T. Filipaș, V. Bugariu, M. Opriță, Șt. Nicolici, B. Mircea, M. Ionescu, M. Stătescu, R. Honga, subsemnatul) ne-am trezit cu porțile tuturor publicațiilor ermetic închise. De generozitatea Editurii Albatros (care în ultimii 10 ani și-a redus numărul de titluri din colecția specializată de la 13 la, în anul de grație 1985, numai două !) au beneficiat cîțiva scriitori cu vechime, unii justificat (cazurile A. Rogoz, R. Bărbulescu și G. Anania, V. Colin), alții nu, plus doi tineri, unul de profesie editor (M. Opriță), altul, critic literar și gazetar (V. Bugariu), pe care contactul constant cu lumea literelor i-a păstrat în apropierea favorurilor editoriale (meritate, nici vorbă, cărțile celor doi fiind apreciate de către cititorii literaturii de anticipație). Ceilalți — cercetători științifici, profesori de matematică sau fizică, ingineri, studenți, tehnicieni, muncitori — au rămas să se exprime în trei reviste de amatori (fanzine), **Paradox**-ul timișorean, **Omicron**-ul craiovean și **Fantastic magazin**-ul din Iași (în ultimii doi ani a mai apărut și **Helion**), totalizînd, poate, zece numere într-un întreg deceniu — revistele literare, secția de specialitate din cadrul Uniunii Scriitorilor, **mass-media**, editurile ignorîndu-i aproape cu totul.

Cu o singură excepție : Editura Scrisul Românesc, al cărei director, poetul Ilarie Hinoveanu, a considerat că pentru cele șase milioane de elevi și studenți ai țării literatura de anticipație se poate constitui într-o unealtă de informație și educație materialistă și ateist-științifică de mare forță. În consecință, Ilarie Hinoveanu ne-a invitat, pe toți membrii cenaclului SF local, pe nume **Henri Coandă**, la editură, ne-a încredințat alcătuirea unor culegeri de texte și astfel au apărut **Aventuri din veacul XXI**, în 1974, **Alte aventuri din veacul XXI** în 1978 și, mai aproape de noi în timp, consistenta **Alpha**, o antologie în care, prin forța lucrurilor, mai toate povestirile erau originale, luate din manuscrise pe care profesioniști și amatori laolaltă le-au trimis, entuziaști, editurii Scrisul Românesc. Iar această editură, consecventă, propune pentru **1986** o altă antologie (se va numi, probabil, **Beta** — ideea de continuitate, vedeți...), va fi alcătuită, ca și **Alpha**, și ca și celelalte două, de formația Al. Mironov, I.I. Iosif și R. Honga și în paginile ei vor intra Oscar Lemnaru, Adrian Rogoz, Vladimir Colin, Dorel Dorian — scriitori din generația veche —, V. Bugariu, M. Opriță, H. Aramă — reprezentanți ai generației „de mijloc“ —, M. Grămescu, cel mai important scriitor al literaturii S.F. românești de astăzi și, alături de V. Colin, din toate timpurile, Al. Ungureanu, G. Ceaușu, L. Ionică, Lucian și Dan Merișca, A. Cărășel, Ov. Bufnilă, M.L. Goga, R. Bretin, V. Ciocșan, L. Oprea și alții — „noul val“, în majoritate scriitori amatori, de profesii apropiate de știință și tehnologii, un grup masiv de tineri talentați, împins spre scena festivă a Galaxiei Gutenberg de marea masă a iubitorilor literaturii de anticipație, de cenaclurile SF, de revista **Știință și tehnică**, organ al C.C. al U.T.C. (unde se consideră că nivelul industriei și științei românești de astăzi impune, pentru tineri, o educație adecvată sfîrșitului de secol al XX-lea și că nu numai cu ajutorul versurilor, muzicii și al artei se formează inginerii, tehnicienii, muncitorii creativi, dotați cu imaginație și capacitate de invenție), editor al unei publicații care dispare din chioșcurile de difuzare a presei în chiar ziua apariției : **Almanahul Anticipația** (alcătuit, receptiv, de către un colectiv de specialiști, iubitori și cunoscători ai literaturii SF, din care fac și eu parte, face parte și Dan Merișca, coantologator la **O planetă numită anticipație**, cartea care l-a „supărat“ atît de tare pe prietenul nostru V. Bugariu — à propos : chiar nu s-a observat că autorii au fost „prinși“ în pagini în ordine **invers** alfabetică ? — ; și să mai adăugăm, relativ la **Almanahul Anticipația**, că scriitorii profesioniști — adică membrii Uniunii Scriitorilor — își doresc foarte mult să fie publicați în paginile acestui almanah, și uneori chiar reușesc, totul depinde numai de calitatea textelor cu care ei se prezintă...).

Alexandru Mironov

REMEMORĂRI

Scrisoare către Maria Elena

Marți seara, cuprins de tulburări, mi-am adus aminte de Golful Mării Baltice, cel plin de crișme sordide, și marinari demodați. Fiindcă Luna făcuse din marea noastră o plăcintă pudică, am plecat spre ea. Erau acolo doi curioși, pe digul încăpățînat să stăvilească furii ancestrale, și un pescar cu mutră de pirat dînd la guvizi cu un băț de paltin.

— Mușcă, bre ? am zis eu în limbajul pescarilor de litoral.

— Nu mușcă, dom'le, m-a apostrofat privindu-mă disprețuitor și viceversa.

Nu ciupea guvidele, deși era cazul. Marea stătea limpede ca o oglindă de ademenit fecioare, pescarul cu mutră de ospătar angajat temporar pe litoral s-a uitat spre nălucirea de pietre, alge și nisip :

— Păi, și atunci, de ce stai ? l-am întrebat contrariat de buletinul meteorologic, și de perseverența ei balcanică.

— Stau, dom-le, a zis, fiindcă și guvizii se plictisesc cînd **e singuri** și mie nu-mi place singurătatea peștilor.

Auzi ? Singurătatea peștilor !

Răpus de replică, am migrat spre stabilopozii crăcănați străjuind o mare perfidă și multicoloră. Eu, născut la cîmpie, n-am avut ocazia s-o văd pe Dînsa, pe Doamna Mare în pauza de relaxare. Iată că am surprins-o ! Avea ceva lasciv și mătasea fustei pe care tocmai și-o dezbrăcase semăna cu o rochie abandonată mai demult și dînsa rămăsese goală în măreția de purpură a feminității ancestrale.

Tremura un mesteacăn tînăr de emoție și, deodată, peste calmitatea amurgului, căzînd nepăsător ca o hlamidă de cuceritor, am „văzut-o pe ea“, cum ar zice bătrînul Arghezi, nepăsătoare și tandră și obosită și promițătoare și perfidă și amăgitoare, și neliniștită și pisicoasă și egoistă, și agitată și mormăitoare și verde și... părăsită de corăbii.

Mi-am dat seama de tristețea ei. Și m-am gîndit : marea e o mamă a lumii. O mamă cernită care așteaptă...

Exact la ora cînd era să devin sinucigaș, proțăpit pe un stîlp de construcție autohtonă, beton-beton și restul nu contează, deodată, pe lîngă firul violaceu al tivului Doamnei ce se dezbrăca cu încetul au răsărit doi delfini negri și duioși, plînși, doritori de spectacole, insiduoși și parcimonioși, ce mai, așa cum trebuie să fie un spectacol de acum înainte.

Se ridicase bătrîna Delfină, pe care de altfel o cunoșteam din alte veri, și săltîndu-se în coada semănînd a trident m-a privit în ochi-mi care uneori iau culoarea Mării. M-a întrebat :

— De unde vin scriitorii, domnule Micu ?

N-am știut ce să răspund. Delfina se alipise sfioasă sub burta lipicioasă și rece a Bărbatului cuprins de gelozii crepusculare. Lumea pe țărm, de, lume, era să vorbesc cu marea, și reîntors în camera unde doi șoricei nevinovați au provocat reacții mult mai acerbe decît lupta împotriva bombei atomice, am scris.

Te-am sunat.

Nu erai acasă. Și atunci mi-am permis să consum jumătate din porția de deratizare a șoriceilor, ceva semănînd a icre negre și cremă Vax, și luînd în brațe mașina de scris am transmis telefonic următoarea poveste :

Cică odată un pescar, pe malul mării, indiferent de culoare, și tot dînd la peștele cel mare, marea i-a zis : lasă-te și vino, sau vino și lasă-te... Se spune că pescarul acela nu a mai plecat niciodată și e atît de bătrîn încît turcii și alte naționalități, văzîndu-l pe țărm, se închină în fața lui. Dar pescarul obosit sau poate numai bătrîn, aruncă undița în apa albastră și murmură în neștire : mamă, mamă, mamă !

Cam ast-ar fi. Dar era să uit. Din gurile Deltei, nesățioasă și acaparatoare, au scăpat acum doi ani vreo 50 de crapi bătrîni mirosind a trunchi de salcie. Se zice că acești crapi, am martor pe domnul doctor Boieraș, umblînd bezmetici, într-un mediu nepropice lor, adică într-o apă sărată, ținînd malurile, au orbit. Și pe cristalinul ochiului spectacular sarea închipuie vise de baltă și libertate.

Ca să vezi domnule ce înseamnă niște pești de apă dulce. Și să-ți închipui că poți deveni pește maritim.

Mircea Micu

● **RAPORTURILE** dintre scriitori și critică sînt, la urma urmei, la fel de dificile ca și raporturile dintre scriitorii înșiși. Saul Bellow spunea că „Scriitorii rareori doresc binele altor scriitori“. Cu toate acestea, se citează și cazuri de prietenii literare remarcabile prin adîncimea și fidelitatea sentimentelor de solidaritate intelectuală și morală. O carte recentă „Geniile împreună 1920—1930“ de Robert Mac Almon și Kay Boyle evocă sentimentele oarecum neobișnuite dezvoltate de poetul Emanuele Carneval în legătură cu Parisul anilor '20, atît de elogiat în amintirile referitoare la acea epocă, precum și în studiile de istorie literară. „Poetul“ este mai personal, așa cum demonstrează un citat reprodus de **The New York Times Book Review :** „Ori voi muri fără rost, așa cum au pățit-o și alți nebuni, ori am să-mi pierd mințile, așa cum au făcut-o, de asemenea, și alții înaintea mea, ori trebuie să fac ceva. O coaliție a artiștilor,o nouă religie, o prohibiție universală, interzicînd tot ceea ce este vîndut acum pe piața literelor. Critica este asemănătoare cu focurile iadului, cu moartea și distrugerea, cu războiul și insurecțiile, și toată distracția ei constă în rachete și bombe cu gaz și perdele de fum, și camuflaj, într-un carnagiu și un dans macabru de stafii, cu regi asasinați și prinți înnebuniți, aceasta este critica. William Blake s-a bîlbîit tot timpul pînă a înnebunit, a înnebunit, veți crede, pentru a arăta cum poate să rămînă bîlbîit... Iar voi mă întrebați dacă poemele rimate sînt mai bune decît cele în vers liber, și dacă-mi place Sara Teasdale ! Rimbaud a aruncat totul în cataracte de aur și emeralde, și rubine, și s-a terminat la 20 de ani, iar voi mă întrebați ce este simbolismul. Simbolismul este o voință atroce de a ieși din murdăria în care trăiți voi, aceasta este simbolismul !“ Și ce generație avea sub ochi Carneval !

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Predicția „catastrofică“

Mitologia apocalipsului, vehiculată acum cu o extraordinară tenacitate de către diversiune, stă și aceasta sub regimul unor calcule desfășurate cu minuțiozitate. O idee a propagandei diversioniste de natură politică este și aceea de a instaura o presiune susținută asupra unei colectivități și a prezenta un model creat în laborator sub forma unei „alternative“ ; a influența desfășurarea evenimentelor prin soluții care par a intra sub imperiul necesității (însă o necesitate bineînțeles diversionistă) — iată ideea. Mai vechi, și acum lăsate deoparte, erau predicțiile privitoare la neo-dogmatismul apărut la români și pe care nimeni nu ar fi fost apt să-l zăgăzuiască : o schemă, neliniștitoare și aceasta. Dacă „neo-dogmaticii“ nu ar mai fi azi operativi așa cum rezultă din scăderea considerabilă a atacurilor „Europei libere“ pe această temă, acest fapt ar fi fost provocat de lucrarea unor forțe liberaliste care vor să se sustragă vîrtejurilor și istoricității, cum se zice, trecătoare. Refrenele privitoare la „neo-dogmatism“ aveau totuși funcțiunea lor, de model rebarbativ și de asasinat moral aplicat unor intelectuali care se opuneau diversiunii și proiectelor acesteia de a destabiliza, prin mijlocirea culturii, viața românească ; acest model e socotit că și-a atins, în bună măsură, scopurile, izolînd din toate punctele de vedere pe oponenții „Europei libere“. Perspectivă simplificatoare, fără îndoială, însă aceasta pare a fi optica de acum a diversiunii. Să ne întrebăm de unde ar rezulta o astfel de concluzie ? Indiscutabil că din șirul, acum parcă nesfîrșit, de previziuni ale unui dezastru care ar fi, s-ar zice, iminent. Chiar dacă elementele realității nu indică nicidecum o astfel de mișcare a evenimentelor, totuși diversiunea insistă. Sensul acestei perseverențe este în afara discuției, el ar dori să sugereze minților slabe că diversiunea știe ceea ce alții nu cunosc și prin această metodă (care seamănă cu escrocheria), să împingă pe unii la o gesticulație calculată în proiectele de destabilizare. Acest dirigism, aplicat viitorului, corespunde unei forme inedite de operațiune care e aceea a unui **terorism fățiș,** destinat creației unor spaime colective, unei neliniști progresive și creșterii unei presiuni populare care, după opinia diversiunii, ar exista aci într-un grad înalt. Cum s-ar putea altfel interpreta campania începută în toamna lui 1984 pe tema „resemnării“ (injuriate, desigur) și a „Renașterii“, care ar fi proiectul (fără conținut) al „Europei libere“ ? Un ciclu întreg de articole ale lui Paul Goma era dedicat, în octombrie 1984, acestei chestiuni, care pe atunci avea încă o înfățișare timidă. El făcea, într-un rînd, un comentariu așa-zis paremiologic asupra „capacității de a îndura“, evocînd, spre a combate, ideile lui Constantin Noica (totuși privitoare la cultura românească, domeniu care îi este străin „insurgentului“ diversionist). Pe scurt, zicea Paul Goma, „stăpînii trec, slugile rămîn“, ceea ce nu-i place și pe bună dreptate ; atîta doar că ar trebui să înțelegem prin aceasta mai degrabă o profesiune de credință rezultată din experiența lui... biografică. Nici măcar Miron Costin nu era uitat și mica pasiune a lui Paul Goma pentru literatura veche nu trebuie să ne dea emoții : era doar un pretext spre a combate așa-zisa „resemnare a românilor sub vremi“. Nu-i vorbă, astfel de excursii culturale, de tot imprevizibile, nu erau solitare și invocarea unui soi de „creștinism... solidar“, făcută de Paul Goma (într-un chip nu fără cheie) intra și ea în categoria referințelor cu care omul nu avea nimic de-a face.

De la aceste ziceri pornite din alte ziceri, și adaptate din necesitate, și pînă la expresia directă a **programului catastrofic** nu mai era decît un pas și acest pas s-a făcut foarte repede, sub semnătura lui Vlad Georgescu. Un fel de editorial (din 24 noiembrie 1984) făcea cunoscută poziția diversiunii care se arăta, vorba lui Vlad Georgescu, impresionată „de perspectivele sumbre care așteaptă, din păcate, poporul român“. Despre ce perspective era vorba, omul nu suflă o vorbă, atîta doar că simțea, spre încheiere, trebuința de a se arăta optimist : „Sper, zicea el, în Renaștere chiar dacă în mod irațional“.

Vasăzică „Renaștere“, aceasta este ideea. Însă despre ce fel de „renaștere“ ar fi vorba ? O renaștere, fără îndoială, diversionistă și rezultată dintr-o catastrofă în al cărei program „Europa liberă“ nu se dădea în lături să se amestece. Ar fi inutil să ne întrebăm ce cuprins ar avea această renaștere văzută din laboratoarele anti-românești din moment ce elementele ei principale se găsesc exprimate în jurnalistica grupului verificat : teza deznaționalizării și a disoluției s-ar așeza desigur pe unul dintre primele locuri. Mai sînt și altele. O „renaștere“ așadar disolutivă ? Așa ar veni vorba.

Fapt e că neguroasele profeții de acest soi începură să circule în mediile fidele cu o viteză demnă totuși de o cauză mai bună : „Va veni vremea, și ea nu este departe“, predica (în 6 ian. 1985) un fel de doctrinar așa-zis „ortodox“. Și tot pe atunci, Octavian Bîrlea anunța, cu o extraordinară certitudine, „ora eliberării uniților“. Cum acea oră întîrzia, totuși Vlad Georgescu începuse să dea semne de pesimism și să îndemne cetățenii să nu uite aceste programe căci — era el de părere — „cu fiecare an amînat vremea renașterii se îndepărtează, poate pentru foarte multă vreme“ (în 6 aprilie 1985). În sfîrșit, era momentul ca să intervină și Ion Vianu (care stătuse multă vreme la o parte și acum fusese convins să devină și el unul dintre noii „ieniceri“). Propozițiunile lui se înfățișau la fel de sumbru și de parabolic, însă era vorba de niște parabole foarte străvezii, destinate revelării unei „plăceri a vieții“ pe care românii nu ar avea-o. Însă nu numai atît, omul ar fi voit să așeze occidentalomania diversiunii într-un regim teoretic, crezînd că aceste știri nesfîrșite, care ar fi expresia unei simple circulații de noutăți, e prefăcută de români în „metafore“. „Metafore“ ? Oricît ar părea de curios această observație este programatică, atîta doar că adevărul ei e aplicabil numai românilor de la „Europa liberă“ : numeroase din comentariile lor „culturale“, aparent fără legătură cu românii, sînt niște „fabule“, de uz așa-zis românesc : cum s-ar putea interpreta altfel niște analize făcute de V. Ierunca, Monica Lovinescu și Alain Paruit asupra unor opere de Fidelius, Borges, ca și asupra unor elemente din biografia lui Furtwangler și a altora ? Prin toate mijloacele, inclusiv acelea... fabulistice, diversiunea ar voi să provoace teroare ; este momentul ei cel mai acut, acela **al dogmatismului terorist.**

Artur Silvestri

LIRICĂ DIN S.U.A.

ROBERT BLY

S-a născut în 1926 în Minnesota. Studii la Colegiul St. Olaf și Universitatea Harvard. Publică volumele de poezie : **Silence in the Snowy Fields**, 1962, (Liniște pe cîmpiile înzăpezite), **The Light Around the Body (1967)** (Lumina din jurul trupului) pentru care i s-a acordat The National Book Award, premiu a cărui valoare bănească a cedat-o mișcării de rezistență împotriva războiului. În 1966 înființează Asociația scriitorilor împotriva războiului în Vietnam la care aderă Robert Creeley, Galway Kinnell, William Stafford, Dennise Levertov, Robert Duncan, James Wright etc.

În colaborare cu Al. Ivasiuc a tradus „Elegiile" lui Nichita Stănescu.

Privind la niște flori

Lumina-i în jurul petalelor, și dincolo:
Unele petale trăiesc de partea cealaltă a luminii,
Asemeni sulițelor de soare șerpuind pe covor
Printre coifurile care stau neștiind pe ce lume sunt
Și soldații-frunze, păr crescînd din vreun animal
Îngropat în tranșeele verzi ale planetei
Ori pămîntul pe care se înalță casa aceasta
Eliberată de mare abia de cinci sau șase mii de ani.

Adăpînd calul

Ce ciudat gîndul să renunți la orice ambiție :
Deodată văd atît de clar cu ochii limpezi
Ultimul fulg de zăpadă
Care tocmai a nins pe coama calului!

Cei înghițiți de America

Strigătul celor înghițiți de America,
Alții palizi și blînzi depozitați pentru a fi înghițiți
Și Jefferson
Care a văzut speranțe în noi jurăminte

Sălbaticele case merg înainte
Cu păr lung crescîndu-le dintre degete —
Picioarele se ridică peste noapte
Și coboară de unele singure albele lungile străzi

Strigoaicele se răstoarnă în cușca trupului
și vor să meargă drept singure în pustiu

Miniștrii care plonjează cu capul în pămînt
Carnea palidă

Vinovată risipire în literaturi mai noi
De aceea sunt atît de plinse aceste poeme
Mortul de demult peste cîmpuri fugind

Mormane scufundîndu-se
Lumina din obrajii copiilor veștejindu-se la ora șase ori șapte

Lumea se va sfărîma curînd în mici colonii
ale celui salvat

Într-un tren

A fost o zăpadă ușoară.
Întunecoase tractoare ies din întuneric.
Mă uit la fereastra trenului gravată cu praf ușor.
M-am trezit în Minnesota, Montană, fericit.

Cel mai bun poem

Acești pini, acești goruni căzuți, aceste stînci,
Această apă neagră și atinsă de vînt —
Eu sunt ca tine, tu barcă întunecată
Peste apă plutind hrănită de reci primăveri.

Pe sub ape, de cînd mă știu copil,
Am visat ciudate și întunecate comori,
Nu de aur, de stranii pietre, însă adevăratul
Dar, pe sub lacurile palide din Minnesota.

În dimineața asta, pe cîntul zorilor plutind,
Îmi simt mîinile și pantofii și această cerneală —
Plutind, cum toate în acest trup se mișcă,
Deasupra norilor de carne și piatră

Puține prietenii, puțini sunt zorii, puține priviri ale ierbii
Puține vise vremuite de zăpadă și căldură,
Astfel plutim peste țărm, peste apele reci
Nemaiîngrijindu-ne dacă șerpuim ori mergem la țintă.

Moartea lucrătorului

Negustorii s-au înmulțit mai mult decît pe cer stelele.
Mai mult de jumătate din populație seamănă cu niște lăcuste lungi
Dormitînd prin tufișuri în boarea zilei
Hîrșîitul elitrelor uscate se aude la amiază în surdină la urechea pămîntului.

Negustorul de cocori moare, șoferul de taxi brusc se prăbușește
La volanul său și moare. Între timp, sus în aer, lucrătorii
Merg pe pardoseala umedă și dintr-odată se prăbușesc :
Murind, ei se visează pierduți într-o furtună de omături, în munți.

Cum stă întins pe panta glacială, singur trăgînd să moară
Un trunchi de pin vorbește de Goethe și Isus.
Înlocuitorii sosesc la Hartford, în amurg, ca niște cîrtițe,
Ori ca niște iepuri scăpați întîmplător din bătaia puștii,
Și amurgul din Hartford e împovărat de suspinele lor.
Trenurile sosesc, ca o muzică viu colorată, tăcănind,
Ca un sunet de corn, ca fișiitul metalic a mii de elitre uscate.

În românește de Ion Iuga

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **PRESTIGIOASA REVISTĂ „IRENIKON"** (Chevetogne-Belgia) a publicat în numărul I din anul 1985 un studiu al cercetătorului român Ciprian Zaharia despre Paisie Velicikovski, cărturar moldovean din secolul al XVIII-lea care a inițiat mișcarea spirituală numită „paisianism", cu ecouri ample în opera lui Gogol, Tolstoi, Dostoievski. Examinînd bibliografia internațională a problemei (rusă, greacă, franceză, italiană, americană), Ciprian Zaharia pune în lumină surse documentare românești necunoscute pînă azi demonstrînd rolul decisiv al climatului cultural românesc în configurarea acestui curent spiritual. Prin această contribuție, care reprezintă sinteza unei ample cercetări monografice, cercetătorul român se consacră drept cel mai autorizat cunoscător al subiectului pe plan internațional iar prompta apariție din „Irenikon" este menită să resuscite discuția în jurul paisianismului dintr-un nou punct de vedere.

● **O ȘTIRE DE ULTIMĂ ORĂ** ne face cunoscut faptul că prozatorul român Iulian Neacșu, redactor al „Luceafărului", autor al unor remarcabile reportaje, a cîștigat premiul întîi la concursul internațional de creație publicistică organizat de Uniunea Ziariștilor din U.R.S.S. și de agenția de presă **„Novosti"** ; acest concurs a fost dedicat celei de-a patruzecea aniversări a victoriei asupra fascismului și a avut drept temă **„Omul lumii socialiste"**. Creația premiată cu această importantă distincție se numește **„EU N-AM TRECUT PRIN VIAȚĂ CA GEAMANTANUL PRIN GARĂ"** și este apărută mai demult în românește în volumul conținînd reportaje și intitulat **„Un bucureștean în trecere prin București"**. Reporterul a adoptat aici perspectiva revelației eroismului și a tipologiilor morale. Totuși, spre deosebire de alte reportaje al căror ireductibil merge către o asemenea perspectivă, Iulian Neacșu a căutat să descifreze semnificația morală mai ales în cuprinsul lumii cotidiene. În optica lui, existența, alcătuită din momente care par a fi anodine și nu sînt, are o grandoare și o înălțime etică pe care reporterul trebuie să o perceapă. De aceea, el a ales o biografie în aparență normală, aceea a unui om care pare a fi obișnuit și a trecut la investigarea acesteia, spre a extrage din confesiunea interlocutorului acea inefabilă trăsătură umană care face dintr-o biografie pură și simplă — un destin asumat. Spre a atinge aceste date din programul reportericesc pe care și l-a propus, autorul pune în lucrare toate elementele care îi dau originalitate : un spirit iscoditor, o știință a proporțiilor înregistrării unei confesiuni, sagacitate, un mic fantezism stilistic care face materia aparent cea mai fără viață să se însuflețească. Ceea ce a rezultat de acolo este un reportaj de formulă confesivă, îndreptat de reporter către semnificațiile sustrase simplei biografii : premiul acordat acestei creații de către Uniunea Ziariștilor din U.R.S.S. și de către agenția de presă **„Novosti"** este o expresie a acestor deziderate atinse.

A.S.

A.I.T. 1985 participare, dezvoltare, pace

Secolul XXI

Creează un deșert și spun că aduc pacea — se vor împlini, în curînd, 2000 de ani de cînd Tacit, istoricul roman, a scris aceste cuvinte, stigmatizînd ororile războiului. De atunci, pentru profitul sau, dimpotrivă, pentru distrugerea speciei umane, știința și tehnica au adus din ce în ce mai multă putere în slujba omului pentru ca acesta, după voie și conștiință, să-și poată preschimba datele propriului mediu înconjurător. Aceasta mereu la modul ideal vorbind, în favoarea mersului înainte al civilizației. În realitate însă, în realitatea pe care o cunoaștem atît de bine pentru că este contemporană cu visurile și temerile noastre, pentru a aduce totodată o posibilă și cutremurătoare amenințare la însăși supraviețuirea planetei.

Asemeni unei închipuite și mortale brățări, 50 000 de arme nucleare înconjoară cu îmbrățișarea lor înveninată globul pămîntesc. Odată lansate, aceste rachete au capacitatea de a distruge complet orice formă de viață pe pămînt. Aceste arme sînt purtătoarele unei forțe explozive egale cu aproximativ 3,5 t. TNT (explozivul folosit în cel de-al doilea război mondial) pentru fiecare copil, bărbat sau femeie din lume. Sînt peste un milion de ori mai puternice decît bomba atomică ce a explodat acum 40 de ani la Hiroșima. Deșertul războiului despre care vorbea Tacit se poate transforma în condițiile tehnologice ale secolului XX, în deșertul planetar absolut, total, fără întoarcere. „Apocalypse Now" poate să însemne mai mult decît un titlu de film.

Deci, ce se pregătește pentru generația tînără de astăzi, cea care va trăi și va munci, va iubi și va crea valori materiale și spirituale ce vor duce mai departe patrimoniul umanității în secolul XXI ? Iată sensul apelului adresat conștiinței umanității de către președintele României în analiza vizionară, de profundă înțelepciune și luciditate care propune — în spiritul unei consecvente politici a umanismului, al respectului pentru marile valori ale umanității — **pacea** ca singură alternativă posibilă pentru construcție. Singura alternativă posibilă pentru supraviețuire și continuitate.

Și este un fapt profund semnificativ că președintele Nicolae Ceaușescu a subliniat încă o dată rolul ce revine tinerei generații în această planetară acțiune în favoarea păcii, rolul ce revine tineretului, în acest An internațional al său, pentru promovarea unui nou spirit de înțelegere, prietenie și colaborare între toate popoarele lumii. Iar această acțiune de importanță extraordinară pentru însuși viitorul lumii, unitatea tinerei generații de pretutindeni este dată de idealurile, visurile și aspirațiile sale comune.

„Tineretul anilor '80 se vede confruntat cu responsabilități enorme, — se scria de curînd în editorialul revistei **World Youth** publicat de către Federația mondială a tineretului democrat. Omul a atins un nivel de dezvoltare tehnologic absolut de necrezut dar astăzi, mai mult ca oricînd, există nevoia de a controla în mod conștient și responsabil forțele eliberate de către tehnologie. Generația tînără crește și se dezvoltă în condiții internaționale dificile, într-o tensiune mereu crescîndă și este deci de o importanță extraordinară să facem tot ce stă în puterea noastră pentru a evita un război care ar putea fi mai distrugător decît orice închipuire. În caz de război, să avem mereu conștiința că toți, absolut toți, vom pierde". Am redat acest citat pentru a sublinia modul în care tînăra generație a lumii este profund preocupată de tema păcii și războiului, de tema supraviețuirii și continuității. Și, de fiecare dată, acestui apel la înțelepciune și rațiune venit din partea conducătorilor politici ai lumii contemporane, îi răspund, peste tot în lume — din acest urias front al luptei pentru pace — mărturii, gînduri și luări de poziție ale unor scriitori. Iată, astăzi, gîndul exprimat de scriitorul Ghyörghy Somlyo din R.P. Ungară, martor al unei generații ce a cunoscut oroarea războiului, martor al unui timp în care crește o generație ce nu-și mai dorește această tragică experiență :

„M-am născut între cele două războaie. Întotdeauna, toată lumea este născută între două războaie. Mereu, între două războaie se desfășurau toate treburile. Întotdeauna, între două războaie vibra timpul fără a fi întrerupt. Prezentul nu era prezent decît între două războaie, trecutul și viitorul fiind, unul și celălalt, alcătuite din războaie. Chiar și între două războaie, războiul continua. De-abia auzeai spunîndu-se „adio, arme !" și armele își și întorceau privirea către noi. Întotdeauna, atîta lume s-a născut între două războaie ! Dar oare n-am putea înființa o altă stare civilă eliminînd, din atîtea morți inevitabile, pe singura pe care o putem desființa prin propria noastră voință ? O altă stare civilă în care să fie înscriși, **în sfîrșit**, cei născuți după ultimul război din istoria lumii ?".

Iar sensul acestui An Internațional al Tineretului este tocmai de a concentra eforturile unei întregi generații, eforturi de faptă și conștiință pentru a evita tocmai ca ultimul război al omenirii să fie cel care să distrugă creația mîinilor și minților noastre. Să fim, dimpotrivă, înscriși în registrul de stare civilă al istoriei sub numele de generația speranței.

Cristian Unteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **CRITICUL SUEDEZ** Olof Lagerkrantz a dedicat una din recentele sale cărți vieții și operei lui August Strindberg. Ampla sa monografie este recenzată de dramaturgul Arthur Miller în termeni care se referă mai ales la influența clasicului suedez asupra dezvoltării ulterioare a artei teatrale. Cu toate acestea, scriitorul american evocă în termeni vii personalitatea contradictorie a unuia din cei mai stranii autori din literatura universală : „Nu ar fi fost prea greu să nu-l iubești pe August Strindberg, chiar să-l urăști. Ca prieten era insuportabil, ajungînd în mod inevitabil la forme de suspiciune mortală în legătură cu toți cei care l-au ajutat ; ca iubit era ucigător ; ca soț și ca tată era imprevizibil, ca să spunem puțin. (...) Lagerkrantz, poet, critic și editor, consideră în fond că nebunia nu este atît o aberație a firii omenești, cît o parte integrală a viziunii unui artist și a capacității sale de a inventa trăsăturile care par moderne în teatrul actual. El ni-l prezintă pe Strindberg rupt în două de nebunia sa și în același timp capabil să-și observe boala".

● **BIOGRAFIILE** romanțate constituie, la ora actuală, unul din genurile cele mai cultivate de editorii americani. De curînd, Lois Palken Rudnick a publicat o carte dedicată celebrei Mabel Dodge Luhan, animatoarea unor cercuri artistice la modă între cele două războaie mondiale. Cunoscută din prietenille sale cu Gertrude Stein, Bernard Berenson, George Moore, Jaques-Emille Blanche, Walter Lippmann, John Reed, D. H. Lawrence și alții, Mabel Dodge Luhan a fost prima descoperitoare „artistică" a frumusețiior statului New Mexico, locul unde urma să moară D. H. Lawrence și unde trăiesc și azi numeroase colonii de pictori și scriitori. Mabel s-a căsătorit, în cele din urmă cu un indian din Taos, Antonio Luhan, stabilindu-se într-un fel de rezervație, pînă la moartea sa, în 1962. Monografia semnată de Lois Palken Rudnick se bazează, în cea mai mare parte, pe memoriile artistei, pe scrisorile cu celebrii săi prieteni, și pe unele cărți de „reportaj" cum ar fi „Iarnă în Taos", 1935, și „Taos și artiștii săi", 1947. Multă lume cunoștea orășelul din New Mexico doar prin aventurile unui actor celebru, deghizat într-un cowboy de ocazie, rătăcit prin New York. De fapt, este, la ora actuală, un important centru artistic al noului continent.

NIAGARA FALLS

NOTE DE DRUM DIN S.U.A.

Iată Niagara.

Solemnă, aflată parcă pe o uriașă scenă, mereu în fața ochilor lumii, își etalează splendoarea tumultuoasă. Cerul Niagarei coboară ca o mîngîiere peste crestetul copilului răsfățat al Marilor Lacuri, șoptindu-i miraculosul îndemn de a-și împlini nestingherit jocul, prăvălind impasibil entuziasmul apei peste stîncile șlefuite.

Fiecare riu duce cu el chipul eternității. Pînă să ajung la umerii de apă ai Niagarei nu-mi trecuse prin cap nici măcar să-mi imaginz veșnicia. Aici, fermecat de fascinantul capriciu al naturii, aveam ciudata impresie că eternitatea poate fi nu numai stinsă cu ochii minții, ci și pipăită.

Niagara este un crîmpei din marea eternitate a naturii.

Apa sinucigașă, gonită din trufașele Mari Lacuri, se abandonează pentru cîteva secunde, plutind inconștientă spre buzele de granit ale stîncilor, gata de sărutul rece, pentru a o face să renască mai pură, mai liniștită, din propria viltoare.

Dimineața ori la prînz, seara sau în miez de noapte Niagara este ca o iubită, la fel de pură și neschimbată, jucîndu-și rolul hărăzit în norul alb de aburi ce se înalță ca un strigăt de satisfacție al apei regăsite în drumul ei liber spre îmbrățișarea oceanului.

Privesc acest sublim spectacol de pe o bancă așezată aproape, cît mai aproape de buza unui mal. Cu sufletul copleșit de farmecul privelîștii, vuietul înăbușit al apei pare mai degrabă un susur. Da, am impresia că nu mai aud zgomotul asurzitor al zecilor de mii de tone de apă aruncate în prăpastia Niagarei. Lumea din jur țăcăne într-una aparatele de fotografiat, vrînd să răpească măcar un strop de eternitate imortalizat pe peliculă. Jos, printre schele special amenajate, cîțiva temerari, îmbrăcați în bizare costume galbene de cauciuc încearcă să pipăie Niagara. Dar trebuie să ai curaj nu glumă. Ceea ce de sus, din balcoanele Niagarei pare a fi un spectacol sublim, de jos, totul devine de-a dreptul fioros. Nu întîmplător cei mai mulți abandonează drumul spre mingiierea stropilor de apă. Asta nu înseamnă că imaginația lor nu va lucra în continuare spre a-și putea împlini visul de a pipăi Niagara măcar în impresiile de călător împărtășite prietenilor.

Am preferat să rămîn pe țărm, urmărind plin de nostalgie, drumul apei dintr-un lac în altul. Pentru că faimoasa cascadă Niagara nu este altceva decît un prag de piatră în calea riului cu același nume, ce izvorăște dintr-un lac, pentru a se vărsa într-un alt lac. De fapt, toate Marile Lacuri surori, de la granița dintre Statele Unite și Canada, comunică întruna, trimițîndu-și apele dintr-unul într-altul. Lacul Superior, Huron, Michigan, Erie și Ontario sînt cele cinci surori așezate ca o floare cu petalele larg desfăcute, peste spinarea Americii. Dacă ajungi la unul, le poți străbate cu barca pe toate. Primii europeni care au pătruns pînă aici, cu treisute cincizeci de ani în urmă, le-au confundat cu o mare, fiind convinși, că dacă ar călători întruna spre vest, ar ajunge în China. Strămoșul Marilor Lacuri a fost un ghețar, care a început să se topească în urmă cu circa douăzeci de mii de ani.

Privesc apele Niagarei dezlănțuite, care se prăbușesc de la înălțimea unei clădiri cu douăzeci de etaje. Peste împărăția Niagarei, zboară elicoptere cu turiști, iar jos, vaporașe „curajoase" se avîntă cît mai aproape de cazanul învolburat al Niagarei. Îi admir vigoarea și aproape involuntar mă trezesc întrebîndu-l pe unul din ghizii aflați aici, la tot pasul, și gata să-ți ofere orice detalii, contra prețului bine știut de un dolar de persoană : care este vîrsta Niagarei ? Răspunsul este cum nu se poate mai plastic : dacă stîncile cascadei au o vîrstă, să zicem, de o zi, riul și cascada propriu-zisă au o vechime de numai patru secunde. Patru secunde care desprinse din lumea ascunsă a erelor geologice înseamnă cam zece mii de ani. Vîrstă în jurul căreia se poartă discuții, fără să existe, însă, prea multe posibilități de a vedea cine are dreptate. Dar fie că ar avea doar cinci sute sau cinci mii de ani, Niagara, „face" același lucru din primele momente le „vieții" și pînă azi. Dar truda sa este răsplătită anual, cu admirația a cel puțin douăzeci și cinci de milioane de turiști, atrași de mirajul „apei sinucigașe".

Ce înseamnă, de fapt, „cucerirea cascadei ?" Ne întoarcem la jumătatea secolului trecut și să urmărim isprăvile unui francez acrobat de circ, Marele Blondin. Deși faimos în lumea circului, la treizeci de ani el voia, cu tot dinadinsul să fie... genial. Așa că, nici una, nici alta, decide să traverseze cascada Niagara pe un cablu fixat la patruzeci și cinci de metri înălțime de o parte și de alta a cazanului vijelios. Un drum de treisute cincizeci de metri pe lamă de cuțit, un drum senzațional între viață și moarte...

Marele Blondin era atît de sigur pe reușită, încît nu i-a dispărut zîmbetul de pe față nici cînd a luat în mînă bara de balans, nici cînd a făcut primul pas, nici cînd s-a aflat singur, suspendat deasupra cascadei, și nici cînd, la mijlocul drumului, a făcut o uluitoare piruetă. Și nici cînd a făcut triumfător ultimul pas.

A fost răsplătit cu aplauze, strigăte de bucurie, fluierături în „stil american", îmbrățișări. Entuziasmul a fost atît de mare încît la recepția care s-a desfășurat imediat avea să se consume atîta șampanie încît, spuma ei putea concura cu spuma apei prăvălite de pe trambulina de piatră a Niagarei. Fortificat cu șampanie, răsplătit, în repetate rînduri, cu aplauze, urale și fluierături, Marele Blondin dă o lovitură de trăznet : „Chiar astă seară mă voi întoarce „acasă", pe același drum pe care am venit".

Pe firul morții suspendat deasupra Niagarei. Nimeni nu credea. Și după ce o altă serie de pariuri grase urma să se consume, după ce s-au golit multe alte butoaie cu șampanie, Marele Blondin i-a invitat pe spectatori la locurile lor în fascinantul amfiteatru natural.

Drumul a fost ca un vis. Lumea se ciupea de mîini, de urechi, cei mai „slabi de înger" își acopereau, din cînd în cînd, ochii. Totul a durat puțin. Mult mai puțin decît înainte. Marele Blondin pășea pe cablul morții parcă hipnotizat. Un pas, doi, trei... zece. O ușoară dezechilibrare și... Drumul a continuat, de parcă s-ar fi plimbat pe bulevard. După mai puțin de șapte minute, față de optsprezece minute înainte, Marele Blondin era răsplătit din nou cu entuziasmul publicului.

Au urmat imitatori, cu duiumul, mulți dintre ei sfîrșind în apele învolburate. Sub privirile îngrozite ale mulțimii. Iar marele Blondin a început să-și perfecționeze arta acrobatică, executînd, cu aceeași siguranță, traversări cu bicicleta pe firul suspendat sau ducînd în circă prieteni sau amatori de senzații tari. S-a oferit să-l ducă în spinare și pe prințul de Wales, cel care avea să devină regele Edward al VII-lea, dar în ultimă instanță suveranul a renunțat.

Nu se putea ca această carieră a Marelui Blondin să se sfîrșească în coadă de pește. Așa că se pregătește, minuțios, pentru ultima mare reprezentație. Peste o sută de mii de spectatori au asistat la ceea ce ziarele vremii au numit „micul dejun pe cablul morții". Năstrușnicul acrobat a traversat Niagara pe vechiul său drum, călătorind cu bicicleta. De data asta nu s-a grăbit deloc. Se oprea, din cînd în cînd, pe cablul suspendat, făcea un ușor balans, mergea cînd înainte cînd înapoi, așa că pînă la capătul drumului să aibă timp să facă o omletă, să o mănînce și să bea și o cupă de șampanie. Spectacolul a fost uluitor și mulțimea de gură-cască a rămas înlemnită minute în șir, urmărind ultimul spectacol al marelui Blondin.

În muzeul „Wax" sînt păstrate și fotografiile multor aventurieri dornici cu orice preț de glorie, care au plătit cu viața curajul nesăbuit. Italianul Balligni s-a prăbușit de la cincizeci de metri, dar a avut noroc. A renunțat pentru totdeauna la încercare. Alți, au perseverat, deși erau mai puțin stăpîni pe ei. Prima victimă a „cuceririi Niagarei" poartă numele de Steve Peer. O fotografie din muzeu, considerată azi o capodoperă în materie, surprinde victima în momentul prăbușirii în prăpastie.

Notorietatea, de orice fel ar fi, poate aduce bani. De la acest postulat pragmatic, tipic american, au pornit mulți dintre cei care au proclamat drept desuetă și apusă „epoca acrobaților pe cablul morții". S-a căutat altceva, care să stîrnească senzație. Și s-a găsit. Așa au început spectacolele al căror mic număr de senzație era plonjarea cu butoiul în viltoarea cascadei. Startul a fost luat cu butoaie de stejar, apoi din metal, iar mai tîrziu din cauciuc. Primul temerar, a fost o femeie, Anne Taylor, o învățătoare nu prea tînără. A avut noroc. Ceea ce nu prea au avut bărbații. Unul dintre ei s-a sufocat în butoiul prins sub apă și ținut cîteva zile în brațele stîncilor. Un altul a avut ghinionul ca să i se sfărîme „ambarcațiunea". Nefericitul temerar a fost culeș, bucată cu bucată, din apele învolburate, mulțumite parcă de noua jertfă adusă.

Aproape că nu trece un an fără ca Niagara să nu-și satisfacă pofta sadică de a rupe firul vieții unor oameni. Aventurile oarbe, sodomitoare atît de răspîndite în secolul trecut și la începutul acestui secol sînt interzise. Elicoptere speciale ale poliției patrulează aproape continuu deasupra zonei pentru a-i descoperi, din timp, pe cei care din inconștiență sau din porniri aventuriste se oferă viltoarei sălbatice. Uneori reușesc. Alteori...

În anul 1960, un oarecare James Honeycott se plimba într-o barcă cu motor, împreună cu cei doi copii ai săi. La un moment dat motorul s-a defectat și barca furată de curentul năvalnic al riului era purtat spre buza cascadei. Micuța Deanne a putut fi salvată din elicopter, cu cîteva secunde înainte ca barca să se prăbușească. Tatăl ei a fost înghițit de valuri, iar frățiorul Roger a avut noroc. Purtînd un colac de salvare a fost „pescuit" de o ambarcațiune, la cîteva secunde după ce Niagara clocotitoare l-a aruncat la suprafață.

Niagara nu este numai un palpitant spectacol al naturii. Mintea omului întreprid a încercat și a reușit s-o strunească, alegînd din fascinația ei înspumată și o fărîmă utilă. Cîteva mari hidrocentrale furnizează curent, la un preț de nimic, unor mari fabrici de aluminiu, unități petrochimice și siderurgice. Hidrocentralele se află mai jos de cascadă, dar nu pot fi observate. Ele sînt ascunse în maluri. Barajele lipsesc, pentru că apa se scurge spre turbine prin niște tuneluri săpate în piatră. Puterea Niagarei este fantastică. În fiecare secundă circa șase mii de metri cubi de apă își dezlănțuie puterea plonjînd în prăpastie. Iar omului nu-i rămîne decît să stoarcă, spre binele său, această forță ce i se oferă gratuit, ca un abandon.

Mă despart de Niagara seara, cînd spectacolul devine parcă ireal. Reflectoare colorate puternic, îndreptate spre imensa draperie de apă, creează o feerie amețitoare. Roz, galben, violet, verde, orange. Toate culorile în toate nuanțele se risipesc într-un admirabil joc de lumini. Lumea privește și fotografiază.

La plecare aruncă o monedă de cîțiva cenți, înspre hăul Niagarei.

Semn că ar dori să se mai întoarcă.

Aproape automat, repet și eu gestul celorlalți.

Dar mă despart de Niagara copleșit de nostalgie. Sînt aproape sigur că am văzut pentru prima oară și pentru ultima oară magnificul spectacol al Niagarei.

Neiertătoare, Niagara și-a cerut tributul, rupînd ceva și din sufletul meu.

Viorel Sălăgean

SPORT

Atunci, acolo...

Într-o zi scrintită, luna iulie din anul ăsta. Ne-am prezentat în pragul ei înalți, blonzi și cu ochii albaștri și cu toate livezile pline de piersici, caise, prune și struguri aurii și ea ne dă în cap cu grindină, cu boabe de gheață, cu mazăre de miazănoapte. Visinul din colțul livezii, la care mă voi împrumuta cu damigeana la toamnă, poartă în crengi vis de mesteceni și pe toată coroana ideea subtilă că ne adeverim din gustul lumii pentru vin acrișor, țuică tămîiată cu piper, lunecări prin rîuri calde și însemnările scrise cu fir de izmă pe inima unui piriu. E o vară amplă, în seninul cîmpiei dinspre Brăila ciutura culege poeme, lupii beau metafore, coasa dezrobește ierburi vechi spre răsărit de iarbă nouă. Ce multă miriște și ce puține tălpi desculțe ! Aud cum cresc pepenii sub clopotul stelelor. Vara este miracolul meu deschis tuturor începuturilor. Sîntem liberi să scormonim în spinarea celor patru puncte cardinale și să ne luăm picioarele la subțioară pe cărări furate de vulpi. În vadul Călmățuiului, al Buzăului, al Siretului și în trecătorile carpatine ale Dunării sună, adumbrit de amintiri, valul de apă cuminte în care s-a scăldat toată copilăria mea. Plutește printre salcîmi o fîntînă, un cal, un prepeleac înălțat pe stîlp de abur, un docar, un nor portocaliu, o duminică stăpînă pe toate zilele săptămînii, o căruță sunîndu-și lemnul și osiile, un mal surpat, o baltă cu lebede, lanuri de floarea soarelui, un stol de lișițe, o luntre, stuful, nemărginirea și, deasupra tuturor, o haimana de paișpe ani, în picioarele goale, urlînd poezii și scriind romane polițiste. În luna iulie fac farmece și mă întorc la prima poartă a destinului meu. Era acolo și o minge de cîrpă, era toată cîmpia, erau toate zările deschise și nu exista pata de var de la unsprezece metri, (misterul era egal cu iluzia), meciul se juca de dimineața pînă noaptea, arbitrii nu cereau bani și plocoane, fluierele erau de soc, de salcie sau de os de pește, nimeni nu fura, n-aveam nici-un mare expert în conducerea diviziei A, nu știam că există divizie B, mîncam corcodușe dolofane, cronicile sportive se scriau cu pană de prigorie pe nisipul de la gîrlă, venea vîntul și le citea, se ivea luna și întorcea foaia. Mai departe, mai departe răsărea soarele, se deștepta iarba, se mlădia stuful, jucătorii se împurpurau bînd lapte, mîncea pornea să se rostogolească pe cel mai frumos teren din lume și nimeni, absolut nimeni nu-și ieșea din minți ca să dea foc stadionului.

Cu toții am fost în Arcadia — de ce ieșim așa de des dintre hotarele ei ? ! Atunci, acolo. Pierdem mereu. Păcat !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 00
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
28
(1 210)
Sîmbătă
13 iulie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

ÎNALT OMAGIU ADUS PROPĂȘIRII ȘTIINȚEI ȘI CULTURII DIN ROMÂNIA

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales membru titular și președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Stimați tovarăși,

Doresc, în primul rînd, să vă mulțumesc dumneavoastră pentru alegerea mea ca membru și președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România. Consider aceasta ca o mare cinste și o înaltă apreciere a activității mele de comunist și revoluționar pentru dezvoltarea patriei, pentru înflorirea și ridicarea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului, pentru întărirea independenței și suveranității naționale a României. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Este o mare plăcere și o deosebită onoare pentru mine de a fi ales membru și președinte de onoare al celui mai înalt forum al științei românești, care, de la înființarea sa, a reprezentat un simbol al unității naționale, un factor determinant al progresului general al României. **(Aplauze îndelungate).**

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, apoi a revoluției socialiste, a deschis o eră nouă în istoria multimilenară a poporului nostru. Într-o perioadă istorică scurtă, poporul român a străbătut, printr-o luptă și muncă eroică, mai multe etape revoluționare de dezvoltare economico-socială — de la orînduirea burghezo-moșierească, avînd puternice caracteristici feudale, la societatea socialistă multilateral dezvoltată.

Dăm o înaltă cinstire generațiilor din trecut, tuturor personalităților și luptătorilor patrioți și revoluționari, tuturor acelora care, de la Burebista și Decebal, au făcut totul pentru formarea și existența poporului și a națiunii române. Cinstim pe Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu și Alexandru Ioan Cuza, pe toți aceia care, în procesul revoluționar de formare și dezvoltare a națiunii române, au luptat pentru unitatea și independența țării.

Unirea și formarea statului național român, războiul de independență și realizarea statului național unitar, în 1918, au constituit momente hotărîtoare pentru destinele poporului român.

Cinstim pe revoluționarii, pe comuniștii și patrioții care au dus lupta contra asupririi și pentru dreptate socială și națională, împotriva fascismului și războiului, pentru victoria revoluției de eliberare națională și socială.

Dăm o înaltă cinstire oamenilor de știință și cultură, care au avut un rol de seamă în formarea limbii române, în progresul multilateral al patriei noastre.

Dăm cea mai înaltă cinstire muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, tuturor categoriilor sociale, poporului român, care, de-a lungul mileniilor, a fost adevăratul făuritor al ființei sale înseși, al limbii, culturii, al națiunii noastre libere. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Stimați tovarăși,

În anii socialismului, țara noastră a obținut mărețe realizări în dezvoltarea forțelor de producție, a științei, culturii, în ridicarea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor.

Dintr-o țară slab dezvoltată, cu o agricultură și o industrie înapoiate, România a devenit o țară industrial-agrară cu o industrie dezvoltată, modernă și o agricultură socialistă avansată.

Creșterea producției industriale, în 1984, de o sută de ori față de 1944, a agriculturii de 7 ori, iar a venitului național de 32 de ori demonstrează, cu puterea faptelor, marile realizări obținute de poporul nostru, sub conducerea Partidului Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii națiuni, care își îndeplinește cu toată fermitatea și hotărîrea rolul istoric de a conduce poporul nostru spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Într-adevăr, Congresul al IX-lea a marcat o nouă etapă în dezvoltarea societății socialiste. Sînt bine cunoscute marile realizări în dezvoltarea puternică a forțelor de producție, a industriei, a agriculturii și celorlalte ramuri ale activității economico-sociale, precum și în înflorirea științei, învățămîntului și culturii, în ridicarea nivelului de trai material și spiritual al poporului. De aceea nu doresc să mă refer acum la toate acestea.

Consider însă necesar să subliniez că toate remarcabilele înfăptuiri pe care le-am obținut în această perioadă au fost posibile datorită faptului că hotărîrile Congresului al IX-lea au descătușat energiile creatoare ale întregului popor și au luminat drumul spre noi culmi de progres și civilizație socialistă în patria noastră.

În întreaga activitate am pornit de la concepția revoluționară despre lume și societate — materialismul dialectic și istoric —, de la socialismul științific, de la înțelegerea justă a legităților general-va-

Continuare în pag. a 3-a

HOTĂRÎREA

Academiei Republicii Socialiste România privind alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, în calitate de membru titular și președinte de onoare al Academiei

Adunarea Generală a Academiei Republicii Socialiste România, exprimînd dorința fierbinte a membrilor Academiei, a oamenilor de știință, a tuturor celor ce muncesc pe tărîmul cercetării științifice și tehnologice, al învățămîntului, culturii și artei, cu conștiința îndeplinirii unui act solemn, de cea mai mare importanță în istoria Academiei Române, a științei și culturii din patria noastră, h o t ă r ă ș t e în unanimitate alegerea tovarășului

NICOLAE CEAUȘESCU

în calitate de

MEMBRU TITULAR AL ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

încredințîndu-i conducerea supremă a celui mai înalt for științific și cultural al țării, în calitate de

PREȘEDINTE DE ONOARE AL ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

ACEASTĂ HOTĂRÎRE constituie o expresie a înaltei aprecieri pe care alături de întregul popor, oamenii de știință și cultură din patria noastră o dau strălucitei activități teoretice și practice, genialei gîndiri științifice, originale, cutezătoare, a conducătorului partidului și statului nostru — rod al experienței sale de peste 50 de ani în munca și lupta revoluționară pentru cauza partidului, pentru propășirea patriei, pentru triumful socialismului și comunismului în România.

Continuare în pag. a 2-a

Telegramă

Mult stimate și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU,

Oamenii scrisului din patria noastră au primit cu un sentiment de profundă satisfacție alegerea Dumneavoastră ca membru titular și președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România. Este încă o dovadă de înaltă recunoaștere și prețuire a eforturilor neobosite pe care le-ați depus pentru înflorirea științei și culturii românești, pentru afirmarea lor pe toate meridianele și paralelele globului pămîntesc.

Acest act dobîndește o deosebită semnificație în contextul apropiatei aniversări a două decenii de la Congresul al IX-lea al partidului. Prin Raportul pe care l-ați prezentat atunci marelui forum al comuniștilor, prin spiritul înnoitor al dezbaterilor, prin hotărîrile adoptate, au fost puse temeliile unei noi ere în istoria României contemporane. Sînt mereu vii în memoria noastră cuvintele pe care le-ați rostit de la tribuna Congresului : „Nici o generație nu a avut fericirea de a fi părtașă la asemenea grandioase transformări sociale, de a avea atît de limpede și de apropiat viitorul strălucit al țării". Însuflețiți de realitățile și perspectivele statornicite mai cu seamă în acești douăzeci de ani, slujitorii condeiului s-au străduit ca literatura să-și îndeplinească mai eficient vocația de modelator al conștiințelor. Bucurîndu-ne de grija și prețuirea cu care sînt cinstite de Partid, de Dumneavoastră personal, eforturile și biruințele pe tărîmul creației. vom face tot ceea ce ne stă în putință pentru ca în scrierile noastre să vibreze mai puternic preocupările, simțămintele și aspirațiile oamenilor muncii, urmînd și în aceasta înflăcăratele Dumneavoastră îndemnuri.

Împărtășind cu întregul popor acest moment de înălțătoare bucurie, Vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că vom îndeplini cu același devotament îndatoririle ce ne revin, pentru a înălța edificiul trainic al culturii și literaturii românești, sub soarele generos al socialismului și comunismului.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

IDENTITATEA NOASTRĂ DE FAPTĂ ȘI CONȘTIINȚĂ

Deschiderea culturală

De două decenii sîntem martori și participanți activi ai neîntreruptului flux cultural generat de deschiderea către toate orizonturile umaniste a contemporaneității românești. Și putem considera, în profundă cunoștință de cauză, cultura românească a acestor ani drept reprezentativă pentru existența complexă a poporului român, pentru sensurile înalte ale spiritualității sale. Creatorii acestei culturi moderne servesc acelui adevăr absolut care recunoaște structura socială și etică a culturii, ideea esențială a culturii care își află cheia în organizarea politică, economică a societății. Unui regim politico-social pe o anumită treaptă a evoluției, de o anumită calitate, îi va corespunde armonios, o cultură de o calitate analogă. Servind o asemenea concepție, cu o profundă fidelitate, creatorii culturii slujesc ideile frumosului și ale dreptății, axele ordonatoare ale României socialiste. În deschiderea spirituală a ultimelor două decenii s-a reafirmat cu hotărîre, că dezvoltarea culturii contemporane românești își are izvorul vast, generos, totdeauna umanist, în profunde procese istorice, cu rădăcini adînci, fluide, în trecutul îndepărtat al Patriei noastre. Există în istoria spirituală a poporului de la Carpați și Dunăre, tradiții excepționale de valoare, ale unei arte și literaturi care își află originea umanistă în investigarea fundamentală a realității, în plasma arzătoare a luptelor naționale și sociale. Totdeauna marii oameni

Alexandru Balaci

Continuare în pag. a 6-a

Inepuizabilele principii

În perspectiva celor 20 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al P.C.R., ne apare tot mai clar faptul că fenomenul nostru literar contemporan s-a dezvoltat pe coordonatele stabilite atunci, în acel moment inaugural de epocă nouă. Timpul care trece ne scoate tot mai mult în evidență rolul excepțional jucat de istoricul eveniment în afirmarea tumultoasă a puterilor de creație în domeniul literaturii și artei noastre contemporane. În cuprinsul documentelor Congresului al IX-lea găsim concentrate ca într-un focar ideile-forță care au stat și stau încă la temelia înfloririi fenomenului literar actual din țara noastră: necesitatea identificării scriitorului cu aspirațiile celor ce muncesc, căutarea în izvoarele vieții a surselor de inspirație, eliberate de canoane și îngustimi dogmatice, întinderea inspirației scriitoricești pe întreaga arie istorică a existenței

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag. a 2-a

● În acest număr : ● LITERATURA TINERILOR, MĂSURĂ A ANGAJĂRII ● Semnează : ● Doru Moțoc ● Mara Nicoară ● Areta Șandru ● Corneliu Ostahie ● Viorel Sâmpetrean ● „Substanța generatoare a culturii române" de Gheorghe Stroia ● „G. Călinescu și redescoperirea valorilor" de M. Ungheanu ● Cronica edițiilor : ● „Nicolae Milescu traducător din Herodot" de Dumitru Velciu.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales membru titular și președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România

ADUNAREA SOLEMNĂ

Tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, i-au fost conferite, joi, 11 iulie, în cadrul unei adunări solemne, calitățile de membru titular și președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România, eveniment de excepțională însemnătate în viața științifică și culturală a națiunii.

Conferirea acestor înalte titluri tovarășului Nicolae Ceaușescu, prin hotărîrea unanimă și entuziastă a Adunării generale a Academiei, cinstește știința românească, sporește considerabil prestigiul celui mai de seamă for științific și de cultură al țării, deschide o nouă și însuflețitoare etapă în activitatea acestei importante instituții, moștenitoarea și continuatoarea valoroaselor tradiții ale spiritualității românești, care, în ultimele decenii, s-a afirmat cu și mai multă strălucire, contribuind cu forțele sale creatoare la progresul multilateral al României socialiste.

Profund onorați de a avea ca membru titular și ca președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România pe cel mai iubit și stimat fiu al națiunii noastre, oamenii de știință, întreaga intelectualitate a țării au reafirmat, și cu acest important prilej, tovarășului Nicolae Ceaușescu adînca lor prețuire și recunoștință pentru preocuparea susținută de a pune consecvent la baza întregii activități de construcție a noii orînduiri cele mai avansate cuceriri ale științei și tehnicii moderne, de a asigura, în acest scop, un puternic avînt științei, culturii și învățămîntului, pentru contribuția inestimabilă pe care o aduce la înnoirea și dinamizarea permanentă a gîndirii și practicii revoluționare, la îmbogățirea tezaurului socialismului științific, a patrimoniului cunoașterii și creației istorice.

Aceste simțăminte de aleasă considerație au fost exprimate, direct și cald, tovarășului Nicolae Ceaușescu de mii de oameni ai muncii din cercetare, proiectare, învățămînt, din alte domenii de activitate aflați pe traseul care duce spre sediul Academiei. Cei prezenți au aclamat îndelung pe conducătorul partidului și statului nostru, scandînd cu înflăcărare numele atît de scump întregii națiuni: „Ceaușescu — P.C.R.!", „Ceaușescu și poporul!", „Stima noastră și mîndria Ceaușescu — România!".

Academia și slujitorii ei trăiesc o zi memorabilă.

Pe frontispiciul clădirii se află portretul tovarășului Nicolae Ceaușescu, sub care este înscrisă vibranta urare: „Trăiască Partidul Comunist Român, în frunte cu secretarul său general!".

Intrarea principală este străjuită, în semn de sărbătoare, de drapelele partidului și statului.

Pe o mare pancartă se pot citi semnificativele cuvinte ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, ce sintetizează țelurile nobile și indestructibile pe care le slujesc, cu totală dăruire, oamenii de știință, împreună cu întregul popor: „Progresul și independența națională, pacea și știința sînt inseparabile!".

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu au fost întîmpinați, la sosire, de membri ai Prezidiului Academiei, care i-au invitat în aula marelui for științific, unde membrii și membrii corespondenți ai Academiei, toți cei prezenți i-au primit cu multă dragoste, cu puternice aplauze.

...Ora 10. Începe ședința solemnă a Adunării generale a Academiei Republicii Socialiste România.

Participă membri și membri supleanți ai Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., secretari ai Comitetului Central al partidului, precum și numeroși invitați — rectori, cadre didactice universitare, conducători ai unor institute centrale de cercetare științifică.

Cuvîntul de deschidere este rostit de Radu Voinea, președintele Academiei Republicii Socialiste România:

„Stimați tovarăși,

Sîntem deosebit de onorați să salutăm cu stimă, dragoste și respect prezența la lucrările adunării solemne a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii Socialiste România.

Avem, de asemenea, marea onoare să salutăm prezența tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim vicepremier al guvernului, președintele Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie.

Salutăm, totodată, participarea la lucrările adunării solemne a celorlalți tovarăși din conducerea de partid și de stat care ne onorează cu prezența lor.

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Ziua de astăzi este pentru instituția noastră, Academia Republicii Socialiste România, cel mai înalt for științific și cultural al țării, o mare sărbătoare prilejuită de prezența dumneavoastră în mijlocul membrilor Academiei și al unor oameni de știință, cercetători, cadre didactice din învățămîntul superior, invitați la ședința solemnă a Adunării noastre generale.

Permiteți-mi să vă raportez, mult stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, că, în ședința sa de ieri, Adunarea generală a Academiei, exprimînd gîndurile și voința tuturor oamenilor de știință și cultură din patria noastră, v-a ales, într-o impresionantă și emoționantă unanimitate, în calitate de membru titular și de președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România.

Vă rugăm să considerați, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că această alegere este expresia înaltei aprecieri, a recunoștinței și stimei deosebite pe care membrii Academiei, oamenii de știință, de cultură și din învățămînt, cu un cuvînt, întreaga intelectualitate a țării, alături de întregul nostru popor, vi le poartă pentru prodigioasa dumneavoastră activitate desfășurată cu pilduitor spirit revoluționar și profundă dragoste de țară și de popor, care a făcut ca ultimele două decenii să se înscrie în istoria țării drept cea mai luminoasă și înfloritoare perioadă din multimilenara ei existență, pe care o numim cu mîndrie Epoca Nicolae Ceaușescu.

Intelectualitatea progresistă a țării noastre și-a exprimat întotdeauna, încă din anii grei ai ilegalității, atașamentul său față de ideile sociale înaintate, apropierea ei de mișcarea muncitorească și adeziunea la politica Partidului Comunist Român. Cu atît mai mult astăzi, cînd rolul științei și culturii a căpătat noi dimensiuni și valori, în condițiile socialismului, ale noii orînduiri — ce se înfăptuiește pe temeiul celor mai înalte cuceriri ale științei și tehnicii, al lărgirii orizontului de cunoaștere al oamenilor, al îmbogățirii vieții lor spirituale —, intelectualitatea țării, profund recunoscătoare pentru condițiile minunate de lucru pe care le are, acționează, împreună cu întregul nostru popor, mai unită ca oricînd în jurul partidului, al dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, pentru înflorirea economică, socială și culturală a patriei, pentru înfăptuirea neabătută a indicațiilor și orientărilor dumneavoastră privind dezvoltarea societății românești în actuala etapă și în perspectivă.

Conferindu-vă aceste înalte titluri academice, vă rugăm, totodată, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, să primiți respectuosul nostru omagiu, pentru că ați așezat știința românească pe făgașul ei firesc, transformînd-o într-o adevărată forță de producție, ceea ce ne permite ca astăzi, descoperind tainele naturii și legile de dezvoltare economico-sociale, să construim, pe baza lor, în mod conștient, liberi și independenți, viitorul de aur al patriei, așa cum îl dorește de veacuri poporul român — și așa cum întreaga noastră națiune este hotărîtă să-l înfăptuiască sub luminoasa dumneavoastră conducere, sub steagul glorios al Partidului Comunist Român.

În continuare, tovarășul academician Ion Ursu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim-vicepreședinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, dă citire Hotărîrii Adunării generale, prin care se conferă tovarășului Nicolae Ceaușescu calitățile de membru titular și de președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România.

Întreaga asistență, în picioare, aplaudă cu însuflețire, exprimîndu-și deplina satisfacție de a-l avea în fruntea Academiei Republicii Socialiste România pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele României, gînditor ilustru, înțelept și cutezător, care a deschis țării luminoase perspective de dezvoltare, a dat oamenilor de știință demnitatea celor mai înalte răspunderi și a statuat locul și rolul important ale științei în viața societății noastre socialiste.

În această atmosferă sărbătorească, tovarășului Nicolae Ceaușescu i se înmînează diploma de membru titular și diploma de președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România. Totodată, i se înmînează carnetul de membru titular al Academiei și insigna de aur a marelui for științific al țării.

A luat, apoi, cuvîntul tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU.** Discursul tovarășului Nicolae Ceaușescu este urmărit cu viu interes și subliniat, în repetate rînduri, cu puternice și îndelungi aplauze.

Participanții la adunarea solemnă a Academiei exprimă hotărîrea oamenilor de știință din patria noastră de a face totul pentru a fi la înălțimea îndemnului și exemplului celui pe care l-au ales, cu respect, convingere și emoție, în conducerea supremă a Academiei Republicii Socialiste România, de a-și consacra întreaga capacitate de muncă și creație înfăptuirii obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, a mărețului Program de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism.

Conducătorul partidului și statului nostru este salutat din nou, la plecare, cu cele mai calde sentimente de dragoste, stimă și recunoștință, de numeroșii bucureșteni care au trăit, împreună cu oamenii de știință, cu întregul nostru popor, acest mare și strălucit eveniment din viața Academiei, a spiritualității românești.

HOTĂRÎREA

Academiei Republicii Socialiste România

Urmare din pag. 1

Prezența tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în fruntea Academiei Române răspunde unei înalte rațiuni științifice și morale, unei necesități obiective a procesului de propășire științifică și culturală a României pe calea luminoasă deschisă de cel de-al IX-lea Congres al partidului, consființind și pe această cale calitatea sa de conducător și neobosit îndrumător, în fapt, al întregii opere de dezvoltare a științei și culturii românești în epoca ce poartă, spre mîndria noastră, a tuturor, numele său iubit.

Știința și cultura românească se mîndresc cu faptul că primul revoluționar al țării, gloriosul conducător al partidului și statului nostru este, în același timp și în egală măsură, un cugetător de uriașă cuprindere, rigoare și profunzime, un om de știință, care, puternic angajat în dezvoltarea creatoare a materialismului dialectic și istoric, deschide în permanență științei, gîndirii economice și social-politice noi orizonturi, un imens front de lucru în direcții originale, asigurînd noi resurse și impulsuri ideologice, un inepuizabil izvor de idei și concepte pentru întreaga activitate teoretică și practică a partidului și statului.

Pentru conștiința națiunii, ca și pentru întreaga omenire progresistă, secretarul general al partidului, președintele Republicii întruchipează, prin întreaga sa activitate, cele mai înalte virtuți ale geniului creator al poporului român, în toate domeniile, inclusiv în cel al științei, tehnologiei și culturii. Tot ce s-a înfăptuit în țara noastră în aceste două glorioase decenii poartă pecetea prestigioasei personalități a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, a concepției sale despre lume și viață, despre valorile în care credem cu toată convingerea: demnitatea, independența și suveranitatea națională, solidaritatea internaționalistă cu toate forțele iubitoare de progres și pace, idealurile socialismului și comunismului, dreptul imprescriptibil de a le gîndi și transpune în viață prin propriile noastre forțe.

Ales al partidului, al întregii națiuni, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU a dat țării prima ei eră de adevărată înflorire economică și social-culturală, a promovat munca pe tărîmul științei la statutul și răspunderile unei forțe de producție, izvor de avuție națională, pirghie de nădejde în înfăptuirea Programului partidului nostru. Înțelegînd mai bine ca oricine rolul fundamental al științei în construcția noii orînduiri, secretarul general al partidului a vegheat fără încetare la asigurarea dezvoltării în ritmuri înalte a bazei materiale și de personal a cercetării și învățămîntului, la formarea unor specialiști de înaltă calificare în aceste domenii, capabili să rezolve cu succes cele mai complexe probleme pe care le ridică progresul științei, al cunoașterii universale.

Conducătorul partidului și statului nostru este făuritorul primei strategii politice pe termen lung a dezvoltării științei în România. Piatră unghiulară a acestei strategii, concepția sa revoluționară asupra integrării organice a cercetării și învățămîntului cu producția, pentru deplina afirmare a revoluției tehnico-științifice în toate domeniile muncii și vieții națiunii, se materializează astăzi în rezultate economice și sociale mereu mai substanțiale, pune cu adevărat știința în folosul societății, al creșterii bunăstării materiale și spirituale a poporului. De numele, inițiativa și contribuția directă ale tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU se leagă primele documente politice programatice de largă viziune, de cel mai înalt nivel, consacrate în țara noastră științei, începînd cu cele adoptate după Congresul al IX-lea al partidului, cu prevederile Programului Partidului Comunist Român, și continuînd cu Programele-directivă aprobate de Congresul al XII-lea, cu Programul științei și tehnologiei naționale pînă în anul 2000, adoptat de cel de-al XIII-lea Congres.

Împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, distins om de știință, secretarul general al partidului s-a aflat în permanență în mijlocul nostru, a îndrumat și orientat neobosit întreaga activitate de cercetare științifică și tehnologică din țara noastră, a participat și participă efectiv la elaborarea și transpunerea în viață a tuturor obiectivelor primordiale ale științei — investigarea și valorificarea resurselor naționale, crearea unei economii moderne, de înaltă tehnicitate și eficiență, creșterea substanțială a productivității muncii sociale pe baza automatizării complexe, sistematizarea și dezvoltarea echilibrată a tuturor zonelor țării, afirmarea prestigioasă a României în circuitul economic și tehnico-științific internațional, ridicarea calității vieții întregului popor, înflorirea spirituală a națiunii.

Cu o profundă și cuprinzătoare viziune asupra dialecticii cunoașterii științifice, cu o emoționantă și mobilizatoare încredere în puterile științei, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU ne-a cerut statornic să dăm avînt cercetărilor fundamentale din domeniile matematicii, fizicii, chimiei, biologiei, îndreptate spre dezvăluirea unor noi taine ale naturii și vieții, care să fie puse în slujba progresului și civilizației, a dezvoltării pașnice a omenirii.

Într-o concepție profund novatoare, secretarul general al partidului a fundamentat și elaborat principiile noului mecanism economic, care au stimulat puternic angajarea României pe calea dezvoltării de tip intensiv. Avînd la bază autoconducerea și autogestiunea muncitorească, relațiile de producție din societatea noastră au cunoscut un însemnat salt calitativ, pe măsura progresului accelerat al forțelor de producție în acești 20 de ani. Din inițiativa și sub îndrumarea directă a conducătorului partidului și statului, se dezvoltă continuu sistemul democrației muncitorești, revoluționare, se asigură participarea nemijlocită a oamenilor muncii la conducerea tuturor sectoarelor vieții economice și sociale — ceea ce imprimă noi trăsături întregului profil al societății românești. Prin întreaga sa activitate teoretică și practică, secretarul general a asigurat unitatea și creșterea rolului conducător al partidului ca centru vital al națiunii, întărirea permanentă a rolului și răspunderilor statului față de întreaga noastră națiune socialistă. Unitatea fără precedent a întregului popor în jurul partidului, al conducătorului nostru iubit, consfințește fuziunea deplină a istoriei Partidului Comunist Român cu istoria României, în cea mai glorioasă epocă a dezvoltării sale. Programul ideologic al partidului, normele vieții și muncii comunistilor, ale eticii și echității socialiste încununează strălucitele înfăptuiri ale secretarului general al partidului, de făurar genial al civilizației românești moderne.

Determinînd și reflectînd toate aceste măreți realizări pe tărîmul cugetării și acțiunii, monumentala operă a tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, cuprinsă într-un număr impresionant de volume, paginile alese din gîndirea sa economică, social-politică, filosofică, pe tărîmul științelor, al culturii și artei, magistralele studii și analize pe care le consacră celor mai arzătoare probleme ale dezvoltării progresului și păcii ce confruntă astăzi omenirea, publicate în țară ca și pe toate meridianele lumii, omagiate de cele mai distinse foruri academice și politice, de personalități prestigioase ale științei, culturii și vieții sociale, au adus cea mai înaltă apreciere personalității președintelui țării, au atras României stima opiniei publice internaționale, sporindu-i renumele ca niciodată în întreaga sa istorie. Împreună cu întregul popor, intelectualitatea noastră aduce un adînc omagiu celui mai de seamă cercetător al țării, ale cărui excepționale calități, chemare spre creativitate, spre nou, curaj de a înlătura rutina, vechiul, neîmpăcare cu limitele vremelnice și cu automulțumirea, năzuință de a munci mereu mai mult și mai bine dau un strălucit exemplu de ținută științifică, politică și morală tuturor generațiilor ce își împletesc azi eforturile pe tărîmul cercetării științifice, constituind modelul însuși al savantului patriot și umanist în România socialistă.

În centrul întregii sale opere revoluționare, conducătorul partidului și statului nostru a pus și pune în consecventa Omul, bunăstarea lui materială și spirituală, capacitatea lui de a fi la înălțimea epocii pe care o trăim. În lumina acestui generos umanism socialist ce conferă o înaltă distinctie Epocii NICOLAE CEAUȘESCU, se făurește azi în țara noastră, în procesul muncii și luptei revoluționare, cu sprijinul nemijlocit al științei, culturii și artei, profilul unui om nou, stăpîn pe destinele sale, constructor conștient al viitorului său luminos.

Totodată, într-o lume confruntată cu probleme grave, marcată de puternice contradicții, conflicte și nesiguranță, Președintele României socialiste s-a ridicat cu exemplară hotărîre — inclusiv pe plan științific, ideologic și cultural — împotriva forțelor reacționare, obscurantiste, ce incită la ură între oameni și popoare, la violență politică și militară, punînd în pericol dreptul fundamental al tuturor oamenilor la pace, la viață. Angajînd întreaga națiune în lupta pentru o pace autentică și viabilă în cadrul unei noi ordini economice internaționale, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU dă o strălucită expresie convingerii pe care a afirmat-o dintotdeauna, devenită adevărată deviză a muncii și vieții tuturor oamenilor de știință din patria noastră, că progresul și independența națională, pacea și știința sînt inseparabile.

Recunoașterii excepționalelor merite ale conducătorului partidului și statului nostru li s-a dedicat, de-a lungul anilor, omagiul instituțiilor de știință și cultură, al forurilor academice sau de opinie, al celor mai marcante personalități ale cugetării din întreaga lume. Academii, universități, mari instituții active sau de consacrare în știință și cultură, prestigioase asociații profesionale și factori de înaltă răspundere în politica statelor lumii și a organizațiilor internaționale și-au exprimat în repetate rînduri admirația și prețuirea față de personalitatea și opera tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU, conferind președintelui României cele mai înalte titluri și distincții.

Se întregește astfel în conștiința tuturor oamenilor de știință și cultură, a întregii națiuni, imaginea, scumpă tuturor, a revoluționarului luminat, ctitor de țară nouă, om al acțiunii istorice, om de neegalată omenie, eminent om de știință, personalitate proeminentă a lumii contemporane.

Pentru contribuția hotărîtoare a secretarului general al partidului, președintele României, la făurirea civilizației socialiste românești, a destinului nou al României, pentru strălucita activitate teoretică și practică desfășurată în acest spirit revoluționar, în slujba progresului și înfloririi patriei socialiste, a înfăptuirii măreților idealuri de libertate și dreptate socială ale poporului român, a întăririi independenței și suveranității naționale, pentru rolul și contribuția esențială la dezvoltarea colaborării și prieteniei cu țările socialiste, cu toate statele lumii, la cauza păcii și destinderii internaționale, Academia Republicii Socialiste România, exprimînd voința tuturor oamenilor de știință și cultură din țara noastră, a hotărît, într-o impresionantă și emoționantă unanimitate, alegerea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU în calitate de Membru Titular și Președinte de Onoare al Academiei Republicii Socialiste România.

Acțiunea luminată și mobilizatoare a conducătorului nostru iubit în rîndurile și în fruntea Academiei Române vor deschide o eră nouă, de înflorire a importantului factor de cultură și civilizație pe care îl constituie această instituție. Sub înalta sa îndrumare, contribuția Academiei la dezvoltarea creativității tehnico-științifice și cultural-artistice naționale își va împrospăta izvoarele, aducînd lumii noastre noi valori, mai multă cunoaștere și bunăstare materială și spirituală.

Consacrînd în cea mai înaltă demnitate academică a României pe cel mai iubit fiu al poporului, ctitorul vremurilor noastre măreți, oamenii de știință și cultură sînt pe deplin conștienți de marile obligații pe care și le asumă, de noua exigență pe care trebuie să o manifeste de acum înainte față de ei înșiși, față de întreaga lor activitate profesională și social-politică. Ne angajăm în fața secretarului general al partidului, președintele Republicii, să fim demni de marea onoare pe care o constituie prezența sa la conducerea supremă a Academiei Române, să muncim mai mult și mai bine pentru a transpune pe deplin în viață înalta sa concepție asupra rosturilor științei în făurirea unei Românii libere, independente și prospere, a societății socialiste multilateral dezvoltate, în înaintarea scumpei noastre patrii spre comunism.

Odată cu încredințarea profundului nostru respect și nețărmurit devotament, adresăm tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU cele mai calde felicitări, împreună cu urările noastre, pornite din adîncul inimii, de multă sănătate și activitate rodnică, spre binele poporului român, spre propășirea și gloria României socialiste.

ADUNAREA GENERALĂ A ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

IDENTITATEA NOASTRĂ

DE FAPTĂ ȘI CONȘTIINȚĂ

Inepuizabilele principii

Urmare din pag. 1

poporului nostru, precum și-a altor popoare, asigurarea libertății de creație artistică, diversitatea de stiluri, deschiderea către universal, punerea într-un context nou a problemelor criticii literare etc.

Dacă putem vorbi astăzi cu mîndrie despre o dezvoltare plenară a artei și literaturii românești în contextul mondial al valorilor, apoi aceasta se datorează conjuncției fericite a pleiadei de scriitori și artiști care reprezintă această înflorire în proză, poezie, dramaturgie, arte plastice, muzică, cinematografie etc., cu climatul ideologic propice afirmării lor, creat de Congresul al IX-lea al partidului. Asupra importanței excepționale pe care o are climatul ideologic în înflorirea literaturii și artei nu credem că e cazul să stăruim prea mult cunoscîndu-se din istorie faptul că au existat generații și generații care nu și-au putut vedea realizate idealurile artistice și literare tocmai datorită absenței unui astfel de factor. Or, trebuie s-o spunem, spre mîndria epocii actuale de înflorire a literaturii noastre, că apărătorul cel mai ferm și mai hotărît al unui astfel de climat propice afirmării valorilor este însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cîți nu ne amintim cu emoție de întîlnirile sale cu scriitorii și artiștii țării, de răbdarea cu care le ascultă opiniile, de consfătuirile îndelungi pentru a găsi cele mai potrivite concluzii și îndrumări. Dintr-o asemenea înțelegere a specificului domeniului literaturii și artei era firesc să se înalțe ideile-forță care susțin, în documentele programatice ale partidului, vastul edificiu ideologic al literaturii și artei noastre contemporane, deschis de Congresul al IX-lea.

Semnele necesității unei înnoiri se vădeau ici-colo încă mult înainte, în perioada anilor '60, dar abia la acest istoric eveniment ele au căpătat îndrumarea de principiu atît de necesară prin cuvîntul viguros al tovarășului Nicolae Ceaușescu, noul secretar general al partidului care, de la înalta tribună a Congresului al IX-lea a afirmat într-un mod categoric: „Trebuie înlăturată orice tendință de exclusivism și rigiditate manifestate în acest domeniu. Esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să urmărească ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului". Această chemare la manifestarea deplină a libertății de creație echivala atunci cu o adevărată imprimăvărare a spiritului creator. Ghețurile epocii dogmatice anterioare trosneau adînc și ecoul lor se aude tot mai departe în timp, sub razele unui spirit pătrunzător, chezaș al marii epoci de înflorire artistică și literară ce a urmat.

Că principiul diversității de stiluri rămîne unul dintre cele mai importante ale noii ctitorii a culturii noastre socialiste o dovedește, printre altele, și consecvența cu care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a apărat acest principiu, l-a dezvoltat continuu de-a lungul anilor, atît în latura practică a politicii culturale, cît și în cea teoretică, deschizătoare de vaste orizonturi în planul gîndirii. Putem cita în acest sens un text revelator, care ne arată că diversitatea de stiluri nu este o chestiune formală, a suprafețelor artistice și literare, ci dimpotrivă, a adîncimilor creatoare, legată direct de conștiința libertății și demnității omului, a popoarelor în general: „Sîntem pentru o largă libertate de creație, dorim să avem o literatură și artă diversificate din punct de vedere al stilului, ne pronunțăm hotărît împotriva uniformității și șablonismului, a rigidității și dogmatismului. Considerăm că a accepta șablonismul, uniformizarea, rigiditatea înseamnă a sărăci viața spirituală a poporului nostru. Este de înțeles că activitatea creatoare a unui popor în toate domeniile se poate desfășura cu succes numai în condițiile cînd omul se simte liber și stăpîn pe destinele sale". Cu asemenea repere teoretice de o vastă deschidere și generozitate era firesc ca arta și literatura noastră să cunoască în ultimii 20 de ani o emulație fără precedent, o căutare febrilă și atotcuprinzătoare a modalităților de creație puse sub semnul noului și inventivității, trăsături definitorii ale spiritualității noastre contemporane.

Se știe că un rol de mare importanță în realizarea climatului de cultură favorabil sau nefavorabil promovării valorilor îi revine criticii literare și artistice. În perioada dogmatismului critica a jucat un rol nefast pe această linie căutînd să dea rețete de creație, manifestîndu-se rigid în aprecierea fenomenului literar-artistic, condamnînd sau trecînd sub tăcere o seamă de mari valori ale trecutului nostru de cultură, al altor popoare. Încă de la Congresul al IX-lea, tovarășul Nicolae Ceaușescu a atras atenția asupra faptului că, în ansamblul ei, „critica literară trebuie să analizeze principial activitatea de creație, fără pretenția de a da soluții obligatorii cu privire la forma și stilul lucrărilor artistice". În numeroase alte expuneri și cuvîntări, tovarășul Nicolae Ceaușescu a revenit în pasaje speciale asupra problemelor criticii literare, subliniind necesitatea adevărării continui a acestui domeniu la sarcinile de actualitate și de perspectivă ale creației, în raporturile ei complexe cu viața societății în care trăim, cu fenomenul literar și cultural general. Nu este întîmplător faptul că astăzi dispunem de o critică literară și artistică esențial nouă în ansamblul ei, eliberată de dogmatism și prejudecăți, flexibilă în aprecierea fenomenului creator, receptivă la inovație în toate domeniile, dar fermă și hotărîtă în apărarea valorilor poporului nostru și ale umanității.

Din tezaurul de idei ale Congresului al IX-lea al partidului, se cuvine să evocăm în acest moment aniversar, și pe aceea cu privire la necesitatea identificării artistului cu aspirațiile celor ce muncesc, ca o condiție esențială a realizării operei de artă în adîncimea mesajului ei uman. „Istoria ne arată — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu de la tribuna istoricului forum — că marii oameni de cultură, adevărații artiști au exprimat în operele lor realitatea vremii, au fost alături de popor, pe care l-au ajutat și însuflețit în lupta pentru o viață mai bună, pentru progres social. Cu atît mai mult creatorii de artă ai societății socialiste trebuie să se identifice cu aspirațiile celor ce muncesc, să slujească țelul măreț al făuririi unei vieți tot mai fericite pentru întregul popor. Se află aici unul din principiile de bază ale artei și literaturii noastre contemporane, și anume, acela care-i asigură vibrația în actualitate, și, deopotrivă, durabilitatea în timp. Căci numai ceea ce se identifică prin mesaj cu sufletul poporului poate aspira la perenitate spirituală prin transferul generațiilor. Este un principiu de adîncime al creației și ecourile lui se regăsesc din plin în operele cele mai reprezentative ale literaturii noastre din ultimii 20 de ani.

În interiorul principiului identificării creatorului cu aspirațiile celor ce muncesc se află, ca un simbure de aur, pulsația vieții poporului în continuă și mișcare evolutivă pe coordonatele existenței istorice. Toate punctele acestei existențe istorice sînt convergente în actualitate. Este meritul Congresului al IX-lea al partidului de a ne fi pus într-o lumină clară acest mare adevăr, din păcate uitat într-o epocă anterioară. „Avem o țară frumoasă și bogată — preciza în acest sens tovarășul Nicolae Ceaușescu — un popor harnic și cutezător care timp de peste două milenii, în anii grei de restriște, înfrățit cu codrii, cu riurile și văile, și-a apărat glia, iar acum sub conducerea partidului, își zidește o viață nouă". Corespondentul practic al acestui principiu generos se află în îmbinarea diversă, multilaterală a inspirației pe teme de actualitate cu vasta tematică de inspirație istorică. Viziunea nouă, de dimensiuni putem spune pe drept cuvînt epopeice asupra istoriei poporului român formează una din coordonatele de seamă ale definirii, în cadrul dezvoltării literaturii noastre contemporane, a unui profil de epocă inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului.

Fără îndoială că tot efortul creator al acestei epoci literar-artistice nu poate fi conceput în mod izolat, rupt de contextul literar și cultural mondial în care se dezvoltă. Congresul al IX-lea are meritul, și-n această privință, de a fi pus pietre de temelie solide, de a fi deschis largi orizonturi. „Progresul culturii socialiste — preciza în acest sens tovarășul Nicolae Ceaușescu — se bazează pe cunoașterea și însușirea a tot ce are mai înaintat arta și cultura mondială, pe dezvoltarea largă a schimbului de valori spirituale între popoare. Este de aceea necesar să fie intensificate legăturile de colaborare cu oamenii de cultură și artă din țările socialiste, cît și din celelalte țări, asigurate condiții pentru un contact permanent cu viața culturală contemporană, pentru manifestarea tot mai intensă a țării noastre în concertul culturii și artei universale". Putem vobi deci de un principiu ideologic al deschiderii către universal al artei și culturii noastre contemporane, lansat la Congresul al IX-lea al P.C.R. El cuprinde, după cum vedem, două aspecte fundamentale: unul al cunoașterii și asimilării, celălalt al participării și dialogului de valori. Evident aceste laturi se află legate între ele, dar nu se poate să nu vedem și dialectica lor desfășurată în timp, cu roade dintre cele mai fertile în cîmpul dezvoltării creației literare românești a epocii despre care vorbim. Căci cunoașterea mai intensă și asimilarea fenomenului literar al altor popoare a determinat în propria noastră literatură un proces febril de sincronizare cu cele mai noi cuceriri în arta scrisului pe plan universal. Setea de noutate a fost concretizată, mai ales la începutul perioadei, printr-un experimentalism debordant, care a spulberat toate rigiditățile formale ale epocii anterioare, dînd putința manifestării multilaterale a unui laborator de creație general, necanonizat de nici o dogmă. Este ceea ce a permis implicarea, cu prioritate, într-o a doua etapă, a fondului de idei al literaturii și artei noastre contemporane, în ceea ce are el mai original și ireductibil. Sincronizării i s-a opus în mod necesar ideea de protocronism, care angajează arta și literatura noastră în dialogul valorilor universale ale culturii. În această privință nu avem decît să-i urmăm pe înaintașii noștri, în ceea ce au dat ei mai peren și mai fertil în planul gîndirii, să-i cunoaștem mai îndeaproape și să-i prețuim la justa valoare, și luîndu-le exemplul, să ne regăsim pe noi înșine în cea mai deplină actualitate.

Ca și toate celelalte principii generoase, cu profil de epocă, lansate în sfera literaturii și artei noastre de Congresul al IX-lea al partidului, și acesta din urmă este practic inepuizabil.

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. 1

labile și am acționat pentru aplicarea lor creatoare la realitățile și condițiile din țara noastră. Tocmai datorită faptului că partidul nostru a înțeles că materialismul dialectic și istoric, socialismul științific nu constituie dogme, ci științe de acțiune pentru înnoirea continuă a societății, a lumii, științe care dau o perspectivă nouă, și permanent nouă, perfecționării forțelor de producție, relațiilor sociale, înaintării continue a lumii, a societății, spre noi și noi culmi de progres și civilizație. **(Aplauze puternice, îndelungate).** Meritul partidului nostru este acela — sau poate, în primul rînd, acela — că a înțeles aceasta în condițiile cînd, pe plan internațional, se insista mult pentru a se menține socialismul în anumite cătușe, care îl împiedicau să-și pună în valoare forța și capacitatea sa. Înlăturînd dogmele, șablonismul de orice fel, considerînd socialismul ca o forță politică de acțiune, partidul nostru a descătușat — așa cum am menționat — energiile poporului nostru, a contribuit la afirmarea prestigiului și forței socialismului în întreaga lume. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

În întreaga activitate am acordat o mare însemnătate repartizării juste a venitului național pentru fondul de consum și fondul de dezvoltare. Viața a demonstrat că am procedat just acordînd cel puțin 30 la sută din venitul național pentru dezvoltare. Se poate spune că, procedînd așa, am aplicat în mod just legea reproducției lărgite, pentru asigurarea dezvoltării continue, pe o bază superioară, a forțelor de producție, a societății în general.

Dacă nu am fi procedat în felul acesta, țara noastră ar fi rămas, în continuare, slab dezvoltată, ceea ce ar fi pus în pericol întreaga dezvoltare economico-socială, nivelul de trai al poporului, însăși independența și suveranitatea patriei.

Pornind de la legitatea generală a acumulării și reproducției lărgite, dar și de la experiența proprie, Congresul al XIII-lea al partidului a stabilit să asigurăm, în continuare, circa 30 la sută din venitul național pentru fondul de dezvoltare, alocînd, în același timp, circa 70 la sută pentru fondul de consum, ceea ce va asigura și în perspectivă dezvoltarea generală a patriei noastre, precum și condițiile necesare ridicării continue a bunăstării materiale și spirituale a poporului — țelul suprem al politicii partidului nostru comunist, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România! **(Aplauze puternice, îndelungate).**

În Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, în Programul ideologic — parte integrantă a Programului partidului —, precum și în hotărîrile Congresului al XIII-lea al partidului sînt stabilite orientările privind dezvoltarea pe o treaptă superioară a patriei noastre în noua etapă a construcției socialiste, în cincinalul 1986—1990 și, în perspectivă, pînă în anul 2000.

În concordanță cu Programul partidului și hotărîrile Congresului, trebuie să punem în centrul întregii activități dezvoltarea intensivă a industriei, a agriculturii, a celorlalte ramuri ale economiei naționale, realizarea unei noi calități a muncii și vieții, a unei calități superioare în toate sectoarele.

Se impune să acordăm o atenție deosebită dezvoltării mai puternice a bazei de materii prime și energetice, creșterii productivității muncii, ridicării calității și nivelului tehnic al producției, realizării unei eficiențe și rentabilități tot mai mari a întregii activități economico-sociale.

În realizarea tuturor acestor hotărîri și orientări, un rol de însemnătate primordială îl are știința, ca factor fundamental al progresului economico-social.

Partidul nostru pornește de la faptul că socialismul se poate realiza cu succes numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general.

Este necesar să perfecționăm continuu activitatea de cercetare științifică și tehnologică, să unim toate forțele și să întărim legătura științei cu învățămîntul și producția, să facem astfel încît știința românească să soluționeze, într-un timp mai scurt, marile probleme care îi stau în față pentru înfăptuirea noii revoluții tehnico-științifice în țara noastră.

Omenirea se află într-o etapă în care

cuceririle științei, în toate domeniile, au un rol de seamă în dezvoltarea forțelor de producție, în lărgirea orizontului de cunoaștere a universului. Noua revoluție tehnico-științifică pe plan mondial impune ca o necesitate obiectivă pentru poporul nostru — și, în acest cadru, doresc să subliniez, pentru știința românească, pentru toate institutele de cercetare din toate domeniile — de a se angaja cu întreaga forță și hotărîre în această nouă revoluție tehnico-științifică. Viitorul poporului nostru — ca și al altor popoare — este strîns legat, determinat de felul cum vom ști să acționăm pentru a ridica la un nivel superior întreaga activitate de cercetare științifică. Dacă vom rămîne în urmă în noua revoluție tehnico-științifică — aceasta va avea repercusiuni, pentru multă vreme, asupra întregii vieți a poporului nostru. Trebuie ca toți oamenii de știință, conducerea noastră de partid și de stat să situeze, pe primul plan — așa cum prevăd, de altfel, hotărîrile Congresului al XIII-lea — dezvoltarea puternică a științei, în așa fel încît poporul nostru să ocupe un loc cît mai demn în rîndul națiunilor înaintate ale lumii. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

Sînt multe — și apar continuu noi discipline științifice. Dar trebuie să ne preocupăm permanent ca științele de bază — matematica, fizica, chimia, biologia — să se mențină la un nivel cît mai înalt, să se dezvolte continuu. În măsura în care vom ști să facem ca tineretul patriei noastre să-și însușească și să dezvolte aceste discipline, vom putea să stăpînim bine și toate celelalte discipline tehnice, și, astfel, vom putea ocupa un loc important în dezvoltarea științei românești și universale. **(Aplauze puternice, îndelungate).**

În același timp, trebuie să acordăm atenția necesară și științelor sociale — și aș menționa, în primul rînd, istoriei, filozofiei materialist-dialectice și istorice, literaturii și limbii române, cu atît mai mult cu cît începuturile acestui înalt forum au fost legate de apărarea și dezvoltarea limbii române. O națiune, un popor nu pot exista fără o istorie, fără o cultură și o limbă proprie! Aceasta constituie chezășia și forța fiecărui popor — și, așa cum am menționat, poporul nostru însuși a creat, de-a lungul mileniilor, limba, cultura românească! Oamenilor de știință și de cultură le revine misiunea s-o păstreze, s-o perfecționeze și să asigure întotdeauna ca ea să ocupe un loc demn în rîndul limbilor și culturii universale. **(Aplauze puternice, prelungite).**

De asemenea, se impune să dezvoltăm, în concordanță cu noile realități, științele economice și politice, știința conducerii societății. Să avem întotdeauna o atitudine critică față de tot ceea ce este vechi și perimat, înlăturînd fără teamă tot ce nu mai corespunde noilor realități. Să promovăm cu îndrăzneală tot ce este nou, acționînd în orice împrejurări ca adevărați revoluționari.

Avem o istorie minunată, ne putem mîndri cu ceea ce a înfăptuit poporul român, înaintașii noștri! Avem datoria să cunoaștem și să clarificăm cît mai bine toate momentele importante din istoria formării și dezvoltării poporului și a națiunii noastre, cu atît mai mult, cu cît chiar și astăzi mai sînt unii, peste hotare, care încearcă să pună în discuție, să minimalizeze istoria și lupta poporului nostru. Faptele, realitățile sînt de asemenea natură încît ne permit să respingem orice încercare de a diminua rolul poporului român, al națiunii noastre în dezvoltarea omenirii, a culturii mondiale. Și avem mîndria să afirmăm acest lucru, deoarece mulți oameni de știință și din alte domenii ale culturii românești au dat, nu numai pentru poporul nostru, dar și pentru întreaga omenire, cuceriri care vor rămîne veșnice **(Aplauze puternice, prelungite).**

Să facem ca tineretul patriei noastre să cunoască istoria — și nu numai atît, dar să lupte pentru a adăuga noi fapte și cuceriri la istoria glorioasă a poporului nostru, prin noi înfăptuiri în toate domeniile de activitate! Rolul Academiei Republicii Socialiste România, al științei românești din toate domeniile este de a continua să se afle în fruntea luptei pentru o știință și cultură înaintate, bazate pe cele mai noi cuceriri ale cunoașterii umane, ale științei în general, pe materialismul dialectic și istoric — concepția revoluționară despre lume și viață, care dă permanent o perspectivă înnoitoare de progres națiunii noastre, omenirii în general. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Iată de ce este necesar să facem astfel încît știința românească să ocupe un loc de frunte și, în unele domenii, locul de pionierat în cunoașterea de noi și noi taine ale naturii și universului, în dezvoltarea cunoașterii umane în general.

Să pornim permanent de la faptul că nu există lucruri care nu pot fi cunoscute, ci numai lucruri necunoscute încă, dar că stă în puterea omului ca, prin cutezanța sa, să descopere noi taine și noi legi ale naturii, să acționeze pentru a le pune în serviciul omului, al bunăstării omenirii, al colaborării și păcii. **(Aplauze îndelungate, puternice).**

Stimați tovarăși,

În întreaga noastră activitate, călăuzindu-ne de principiile socialismului științific, am formulat teza construcției socialismului cu poporul și pentru popor. În concordanță cu aceasta, am acționat pentru perfecționarea relațiilor de producție și sociale, pentru dezvoltarea puternică a democrației muncitorești-revoluționare și realizarea unui larg cadru democratic, de participare a tuturor oamenilor, a întregului popor, la conducerea activității din toate unitățile, din toate sectoarele, precum și pe plan național. Am asigurat astfel participarea organizată și activă a maselor populare, a întregului popor, la făurirea conștientă a propriului viitor, liber, a viitorului socialist și comunist.

O atenție deosebită trebuie să acordăm, și în continuare, perfecționării conducerii, planificării, dezvoltînd și mai puternic autoconducerea, autogestiunea tuturor unităților economico-sociale și localităților patriei noastre. Totodată, este necesar să aplicăm cu mai multă fermitate noul mecanism economic și principiile socialiste de retribuție, după care veniturile sînt determinate de munca depusă.

Se impune să întărim continuu proprietatea socialistă — de stat și cooperatistă —, baza trainică a socialismului și comunismului. Numai astfel vom asigura dezvoltarea continuă a forțelor de producție și ridicarea continuă a bazei tehnico-materiale a socialismului, a nivelului de trai material și spiritual al poporului.

În același timp, este necesar ca, în spiritul Programului ideologic al partidului, să intensificăm activitatea ideologică, politico-educativă, de formare a conștiinței socialiste, a omului nou — constructor conștient al socialismului și comunismului. Să aplicăm ferm principiile umanismului revoluționar, spiritul de omenie, propriu poporului român, în întreaga noastră activitate de făurire a noii orînduiri, în care omul constituie factorul fundamental! Tot ce realizăm trebuie să servească dezvoltării personalității umane, ridicării nivelului de cunoștințe generale, a bunăstării și fericirii omului, a întregii națiuni!

În acest cadru, literatura, arta, toate sectoarele care au un rol în dezvoltarea culturii noi, revoluționare trebuie să se angajeze cu o și mai mare hotărîre pentru a da noi și noi opere de mare valoare, atît în conținut — sau, în primul rînd, în conținut —, cît și în formă, care să contribuie la ridicarea culturii românești la un nivel cît mai înalt.

Avem toate condițiile — atît în ce privește cercetarea științifică, cît și activitatea culturală — să înfăptuim în cele mai bune condiții prevederile Programului partidului, hotărîrile Congresului al XIII-lea, astfel încît țara noastră, în cadrul dezvoltării generale, să obțină puternice realizări în știință, în cultură, în ridicarea gradului de civilizație al poporului român. **(Aplauze puternice, prelungite).**

Avem un program de largă perspectivă. Tot ce am realizat pînă acum demonstrează realismul politicii noastre de construcție socialistă, faptul că avem tot ce este necesar pentru înfăptuirea istoricelor hotărîri ale Congresului al XIII-lea, care vor ridica patria noastră pe noi culmi de progres și civilizație, vor crea condiții pentru trecerea la înfăptuirea și afirmarea tot mai puternică a principiilor comuniste de muncă și de viață, în toate domeniile.

Stimați tovarăși,

Dezvoltarea relațiilor internaționale ale României cu celelalte state, participarea activă a țării noastre la diviziunea internațională a muncii, la schimbul de valori materiale și spirituale, politica de prietenie și pace cu toate națiunile lumii constituie caracteristici de bază ale politicii țării noastre. Am pornit și pornim de la faptul că numai în condiții de pace ne putem concentra toate forțele pentru dezvoltarea economico-socială a țării — acest lucru fiind, de altfel, valabil pentru toate statele lumii.

Putem afirma că politica externă a României, de pace, de afirmare, în relațiile cu toate statele, a principiilor deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și renunțării la forță și la amenințarea cu forța, se bucură de o înaltă apreciere și a făcut ca țara noastră să dezvolte relații de colaborare cu toate națiunile lumii, să se bucure de stimă și să aibă prieteni pe toate meridianele.

Ne aflăm într-o epocă hotărîtoare pentru însuși viitorul civilizației, al vieții pe planeta noastră. Cursa înarmărilor, îndeosebi a celor nucleare, acumularea și amplasarea de noi și noi arme nucleare — printre care și a rachetelor cu rază medie de acțiune — în Europa au creat o situație deosebit de gravă. Iată de ce problema fundamentală este acum aceea a opririi cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, de a impune realizarea dezarmării nucleare, înfăptuirea unei politici de pace, asigurînd astfel dreptul vital al popoarelor, al oamenilor — la existență, la libertate, la viață și pace. **(Aplauze puternice, prelungite).**

România se pronunță ferm — și va acționa, și în viitor, cu toată hotărîrea — pentru oprirea amplasării rachetelor americane cu rază medie de acțiune în Europa precum și a contramăsurilor nucleare ale Uniunii Sovietice, pentru încetarea experiențelor nucleare, pentru trecerea, apoi, la retragerea și distrugerea tuturor armelor nucleare.

Ne pronunțăm cu toată fermitatea pentru realizarea de măsuri concrete de dezarmare generală, de reducere a cheltuielilor militare și a armamentelor, pentru dezvoltarea unor relații de încredere și colaborare între toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Considerăm că este necesar să se facă totul pentru ca tratativele de la Geneva, dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii, intîlnirea, în toamna acestui an, dintre secretarul general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și președintele Statelor Unite ale Americii, să ducă la rezultate reale, concrete, în soluționarea problemelor privind armele nucleare și cosmice, în reducerea și eliminarea armelor nucleare, atît pe Pămînt, cît și în Cosmos.

În același timp, considerăm că țările europene, toate statele lumii trebuie să acționeze cu toată hotărîrea pentru a contribui la realizarea unor acorduri corespunzătoare și pentru trecerea la dezarmarea nucleară, la oprirea militarizării Cosmosului.

O mare răspundere revine oamenilor de știință ale căror descoperiri sînt folosite, din păcate, tot mai mult, în scopuri militare. Mai mult ca oricînd este necesar ca oamenii de știință — de altfel toate popoarele — să spună Nu hotărît înarmărilor, să se pronunțe ferm pentru pace. Să acționăm în așa fel încît uriașele cuceriri ale științei să fie folosite numai și numai în scopuri pașnice, pentru asigurarea dezvoltării economico-sociale a fiecărei națiuni, a bunăstării fiecărui popor!

România va acționa cu toată hotărîrea pentru înfăptuirea noii ordini economice internaționale, pentru soluționarea pe o bază nouă a problemelor complexe ale subdezvoltării, considerînd că numai astfel se pot depăși dificultățile economice actuale, se pot asigura dezvoltarea fiecărui popor, realizarea unei lumi mai drepte și mai bune, în care fiecare națiune să se poată dezvolta în mod liber, așa cum dorește, fără nici un amestec din afară. **(Aplauze puternice).**

Avem deplina încredere că stă în puterea popoarelor — în care oamenii de știință ocupă un loc important — de a determina schimbarea cursului periculos al evenimentelor, de a împiedica o catastrofă nucleară și de a asigura pacea în lume!

În ce ne privește, poporul nostru, oamenii de știință români sînt ferm hotărîți să facă totul pentru a contribui la triumful rațiunii, la dezarmare, la pace, la o colaborare egală între toate națiunile lumii, la realizarea unei lumi a dreptății sociale și naționale, a unei lumi mai bune! **(Aplauze puternice, prelungite).**

Stimați tovarăși,

În încheiere, doresc, încă o dată, să vă mulțumesc pentru alegerea mea ca membru și președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România — și să vă asigur pe dumneavoastră, să asigur partidul și întregul popor că înțeleg această ca o nouă manifestare a încrederii față de mine, dar și ca o îndatorire a mea de a face totul pentru înfăptuirea neabătută a hotărîrilor Congresului al XIII-lea și a Programului partidului, pentru întărirea rolului conducător al partidului, a unității întregului popor în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste. Numai în deplină unitate avem garanția mersului ferm înainte pe calea socialismului și comunismului, a întăririi forței materiale și spirituale a patriei, a independenței și suveranității României! **(Aplauze puternice).**

Vă adresez dumneavoastră, membrilor Academiei, tuturor oamenilor de știință, urări de noi și noi succese în dezvoltarea tot mai puternică a științei și culturii — factor determinant pentru înflorirea continuă a patriei noastre socialiste, pentru întărirea suveranității și independenței ei! **(Aplauze puternice).**

Vă doresc nouă și nouă succese, multă sănătate și fericire! **(Aplauze puternice, prelungite. Toți cei prezenți în aula Academiei se ridică în picioare și ovaționează îndelung, într-o atmosferă de puternic entuziasm, pentru Partidul Comunist Român — forța politică conducătoare a întregii națiuni —, pentru secretarul general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU).**

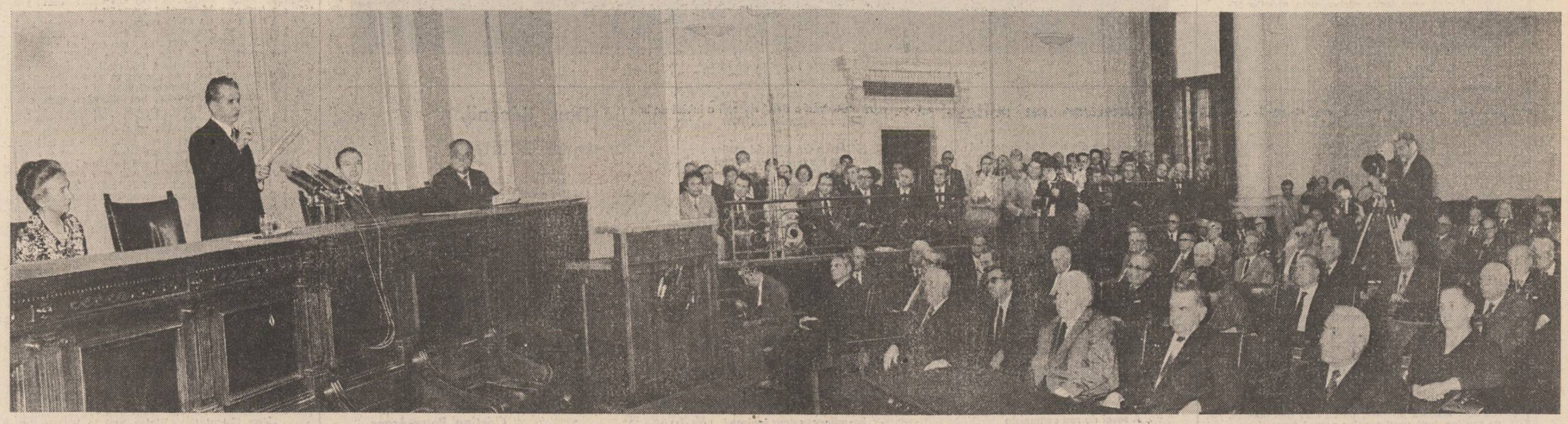

Sărbătoarea Academiei Române

La mijlocul acestei săptămîni a avut loc în București un eveniment cu profunde rezonanțe în viața națiunii noastre: alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu ca membru al Academiei Republicii Socialiste România și ca președinte de onoare al prestigiosului forum. Ceremonia s-a desfășurat în atmosfera de vibrant entuziasm ce caracterizează sărbătorirea de către întregul popor a jubileului celor 20 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al partidului. A fost un act de o reală noblețe, care se adaugă dovezilor de infinită dragoste, și prețuire cu care slujitorii spiritualității românești alături de întregul nostru popor, îl înconjoară pe cel mai iubit fiu al națiunii.

Era moral și firesc ca omul ce întruchipează cele mai alese virtuți și aspirații ale neamului, făurarul României noi, care a sporit zestrea de gîndire a civilizației patriei, să își ocupe locul binemeritat sub cupola celei mai de seamă instituții cultural-științifice a țării. De-a lungul timpului, să nu uităm, președintele României a primit numeroase investituri din partea unor Academii și Universități de peste hotare, unele de notorietate mondială, ceea ce grăiește de la sine despre prestigiul de care se bucură excepționala sa activitate închinată idealurilor eternumane de libertate și pace, de creativitate și concordie. Încununînd în chip strălucit toate aceste onoruri, înaltul for academic românesc vine acum să dea omagiul, la rîndul său, aceluia căruia națiunea îi datorează enorm. Practic, aproape fiecare secție de profil a Academiei îl poate revendica pe ilustrul membru, întrucît gîndirea sa novatoare a adus contribuții importante în variate domenii: cultural, științific, economic, biologic (prin măsurile judicioase de protecție a mediului și de îmbogățire a țării cu rezervații naturale și păduri) etc. Și, ca un semn că activitatea laborioasă a secretarului general al partidului acoperă vaste zone de creativitate, forumul a hotărît alegerea sa ca președinte de onoare. Astfel, minunatul om de bine care conduce destinul patriei, împodobind țara cu lăcașuri și ctitorii la care în trecut nici nu îndrăzneam să visăm, devine în eternitatea spiritualității românești coleg cu toți aceia ce alcătuiesc galeria de aur a nemuritorilor. Nu trebuie uitat că actul de nastere al Academiei a fost gîndit în urmă cu aproape 120 de ani, de către întîiul șef de stat al României moderne, Alexandru Ioan Cuza. Ea s-a așezat astfel, încă de la începuturile sale, sub semnul generos al umanismului pe care l-a promovat iubitul prinț al Unirii, iar acest semn s-a făcut simțit de-a lungul întregii sale existențe. Dacă marele Cuza a dăruit țării o Academie (deși tradițiile erau mai vechi) cei care i-au urmat i-au conferit strălucire și un nume bun în lume. Parcurgînd istoria acestei instituții, vom vedea că, alături de dimensiunile sale cultural-științifice cu totul remarcabile, ea și-a împletit activitatea cu lupta efectivă a poporului român pentru realizarea aspirațiilor sale de Independență și Unitate. Nu numai că aici s-au pus bazele unor adevărate școli naționale (în filologie, filosofie, istorie, matematică, fizică, chimie, medicină, geologie, geografie, biologie, tehnică,

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

Un cult al temeiniciei

Istoria literară — cel puțin aceasta este **lecția** oferită de istoria literaturii române — ne învață că afirmarea plenară a spiritului creator într-o epocă istorică dată este decisiv condiționată de modul mai mult sau mai puțin favorabil în care o seamă de deziderate (în esență, mereu aceleași) cu valoare originar-axiologică sînt puse — și, cînd, din nefericire, este cazul **re-puse!** — în drepturile lor. Oricît credit s-ar acorda capacității instinctului creator individual (și este drept s-o facem, întrucît, în afara acestui dat primordial nu e de conceput nimic, este exclusă orice speranță!) de a se afirma, mai propriu spus, de a răzbi în orice condiții, totuși trebuie să recunoaștem că, de exemplu, cu greu ne putem închipui cum ar fi posibil a se împlini — atît cît s-a împlinit și nu cît ar fi fost normal să se împlinească! — fapta creatoare a geniului creator eminescian, dacă el n-ar fi beneficiat, așa-zicînd, de extraordinar de marele **micro-climat** cultural-artistic și, nu mai puțin, etico-uman, zămislit de spiritualitatea junimistă, al cărui unul din marii întemeietori este Eminescu însuși. „Dar peste tot ce constituie, în viața „Junimii", produsul deliberat al voinței de a se organiza — scrie Tudor Vianu —, plutește duhul unei înțelegeri comune a societății, a culturii, a literaturii, pe care este cea dintîi sarcină a istoricului să-l românească în deceniul anterior **(dosar** care, deși bine cunoscut în datele lui consacrate, va trebui într-o bună zi interpretat cu superioară detașare morală și cu indiscutabilă competență profesională), este deci firesc din toate punctele de vedere — fie că acestea sînt de natură etnico-morală, socio-politică sau estetico-artistică — să medităm, acum după trecerea a două decenii de istorie literară contemporană, la factorii ce au alcătuit și alcătuiesc acest adevărat **nou suflu de temeinicie.** Întîi de toate, socotim, astfel, că paradigma-pivot a fenomenului o constituie imperativul (re)punerii în drepturile

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

dan văiteanu

TURNUL

Acita dimineață ploioasă și norii răsturnați peste coline tăindu-le parcă unduirea ? A patra sau a patruzecea, cu fereastra barăcii albită de aburii răsuflării. Șantierul semăna cu un cătun.

Singurătatea pe-un platou ce simula o așezare de altfel acum stranie îl făcuse mai timid, mai tăcut, tot timpul preocupat de ceva bine cunoscut, dar niciodată desăvîrșit. Era ridicol să-și măsoare propriile gesturi, tensiunile unei crispări nemaitrăite ; ținea în schimb la amănunte la care nu ținuse niciodată. Venise aici cu un timp în urmă și o dată cu el, în gara în care coborîse auzise o voce tunătoare, cu ecoul unui amfiteatru uriaș :

„Marile proiecte nu tulburâ mintea celor curajoși !", și îi veni să rîdă.

Poate că auzise aceste cuvinte pe-un culoar, înainte de seminarii, poate că la o masă de cantină studențească. De ce anume le reținuse, de ce anume le punea acum pe seama unei năluciri, a unei obsesii ? Era cu putință ca un profesor să le fi rostit, cu ani în urmă. Însă ei, el care și le amintea nu putea să accepte o reflecție într-o tonalitate atît de definitivă și atît de exaltată.

În seara acelei zile ar fi vrut să-i scrie profesorului. Își pregătise hîrtia, plicul, eliberase măsuța de lucrurile care pe orice șantier capătă o identitate aparte, își sporesc enorm valoarea, pentru că toate par făcute numai din amintiri. Dar cînd să scrie, totuși, apăru Valeria ; își puse palma pe umărul lui, îl strînse ușor și îi căută privirea :

„Sînt sigură că ai de gînd să începi cu ceva ireparabil din punctul de vedere al neîncrederii tale !", și pufni în rîs.

În aceeași clipă privirea îi căzu pe-o lumină de felinar, afară. Puse stiloul în buzunarul hainei, dădu la o parte hîrtia, da, așa avea de gînd să înceapă, dar nu cu neîncrederea, ci cu gestul atît de contradictoriu al începutului lumii ; mai degrabă vroia să-i scrie profesorului, un ilustru constructor, despre acel moment al marilor șantiere pe care în facultate nu-l înveți, iar mai tîrziu uiți cînd și cum l-ai învățat.

Peste puțin timp toate acestea nu aveau nici o importanță.

Ploaia se înteți se. Pămîntul răscolit de șenile, de agregatele cu cupele ca niște boturi de rinocer făcuse un fel de pastă gălbuie, asemeni unei semănături bizare, ostile dintr-un capăt în altul. Barăcile înșirate nu departe de șantier, pe-un platou cu iarbă răsfirată, încă în picioare, de-un violet-verde plin de promisiuni aveau ferestrele mici deschise tot timpul ; pe cuie din lemn șipzurau prosoape, salopete, fleacuri, iar pe scînduri improvizînd niște laițe, se zăreau cutiile din plastic cu săpun.

Marile momente ale marilor șantiere — auzea tot timpul, trăia cu toți porii această rostire transformată într-o invocație căreia numai muzica de acompaniament îi mai lipsea... deocamdată, însă, totul i se părea dezarticulat. Dar nici Valeria, nici ea, care sosise aici mai tîrziu, nu mai era aceeași dintotdeauna — ca și cum viața lor avea în urmă o eternitate, îi plăcea să ducă proiecțiile mai departe după aceeași reprezentare ce scapă ideii de timp ! Erau de patru ani împreună — așa le plăcea amîndorura să spună, ca și cum faptul că se căsătoriseră în primul an de facultate mai dăinuia ca o neregulă, ca ceva necugetat... da, de patru ani, adică de-o veșnicie ! Capotul ei galben, cu flori mărunte, poate că niște frunze de trifoi, verzi, se pătase de glodul de-afară, dar nu-l mai lua în seamă ; acea imagine domestică se estompase sau se prăbușise, în locul ei apăruseră calculele complicate și o mie de probleme ; în o mie de probleme intra, evident, și spaima : cum să alunge din memorie afirmația lui, într-o dimineață, cînd era odihnit, era bine dispus, și nu avea nici un motiv să spună, apucîndu-și fruntea cu palmele :

„Dacă nu sînt ceea ce cred că sînt, ucid o sută de oameni !"

Atunci n-a vrut sau n-a putut să-i lămurească aceste cuvinte rostite cu o vinovăție ce-l mutilase, îi congestionase obrajii, ci îi spuse, ca și cum de alinturile ei avea ei nevoie :

„Dar tu n-ai greșit niciodată. Cum ai putea greși tocmai acuma cînd trebuie să dovedești că nu poți greși ?"

Ce frumos se jucau atunci cu cuvintele, și cît de aspru a devenit ținutul cuvintelor mai încoace, adică acum, acum cînd se aflau pe șantier.

Mai întîi a trebuit ca el, inginerul constructor Victor Marcu să se obișnuiască repede cu ea, Valeria, soția lui ; să se obișnuiască s-o vadă în fiecare dimineață aici, pe șantier, în ușa bărăcii, cu picioarele în cizme largi de cauciuc, cu o pufoaică azvîrlită pe umeri, tot timpul curioasă, abătută, mirată ; dar avea noroc, ea, Valeria, să-l vadă mereu alergînd ca un păianjen prin țesătura de fire metalice, în forfota șantierului, în mirosul de motorină și de pămînt răscolit.

De la un timp obișnuiau să privească prin crăpăturile gardului înalt care împrejmuia șantierul, copiii, mulți copii trecînd pe-un drum ce părea drumul copiilor ; privind zile în șir, mai ales Valeria îi spuse într-o seară că amîndoi trăiesc începutul lumii — era prima seară cînd s-au spetit de rîs, tot atunci au băut un vin trimis de departe într-o ploscă din plastic, înfășurată în șaluri de lînă ca și cum ar fi trebuit să ajungă la Polul Nord... dar nici o clipă nu li s-a părut că acei copii se uită la agregatele șantierului, ci la smocurile de iarbă îngălbenită, pe care nici șenilele grele nu le putuseră distruge ; ceva mai mult, în primăvară, aceeași copii, mai mărișori cu un an, au văzut aievea cum iarba răzbea prin groovile făcute de tălpile metalice ale mașinilor grele ; părea că acest miracol îi umește peste măsură, pe ei, care veneau aici călărind pajiști ierboase și poieni pline de trifoi sălbatec. După aceea a mai căzut peste șantier un anotimp, succesiunea săptămînilor se măsura cu ierburile și cu ninsorile, însă momentul cel mai greu al șantierului era mereu acela dintre primăvară și vară, dintre vară și toamnă, dintre toamnă și iarnă, și așa mai departe... era, de fapt, un singur moment, cînd lucrurile se aclimatizau cu oamenii, oamenii se obișnuiau cu lucrurile zidite de ei, iar această permanentă acomodare îi prinsese pe soții Marcu mai înțelepți — cum spunea inginerul însuși, după ce baraca inițială devenise un mic apartament, dar tot de șantier, cu aceleași cuie de lemn pe care șipzurau șalopetele, cu aceleași polițe pe care stăteau cutiile din plastic cu săpun. Marea victorie, însă, era aceea dintre pilcurile de iarbă și întinderile de beton care duceau parcă spre o temelie, oricum nevăzută...

Victor Marcu vedea totul ca și cum ar fi suit un pisc muntos ca să-și contemple izbînda. Ajuns la douăzeci de metri în văzduh, coborî într-o dimineață chemat de Valeria prin semne de care ei doi nu se folosiseră niciodată.

„Aici, pe pămînt — îi șopti ea cu vocea scăzută, ca și cum el ar fi plutit prin ceruri — se vorbește despre încăpățînarea ta care în cîteva zile va dărîma totul, totul..."

Tînărul tresări, mirat de flecăreala al cărei sol devenise soția sa ; da, orice se poate prăbuși, și, vroind să schimbe vorba, povesti ca un lăutar, după ureche, despre Meșterul Manole care zidise trupul nevestei în cărămidă, pentru supraviețuirea construcției... îi amuza pe amîndoi această poveste, parcă aici descoperită, pe șantier, însă unui șantier numai povești nu-i trebuie ; cine și pentru ce se alarmase ? cine privise și ce anume i se păruse, privind ? el stătuse două zile din zori pînă în noapte cocoțat pe schele. Pe măsură ce urca, destui erau aceia care, îl sfătuiau să coboare, unii îl avertizau chiar că n-are voie, din punct de vedere medical, sau așa ceva, să stea sus mai mult de patru ceasuri...

„Uneori n-aș mai cobori, Valeria, aș dormi acolo, îi șopti el ca un copil vinovat. Niciodată nu mi-aș fi închipuit că, pe măsură ce zidul sporește sub tălpile tale, sentimentul acesta de început de lume pune stăpînire pe tine, te cucerește, simți că ai puteri înmiite, ai vrea să zbori ca păsările..."

Poate că era a doua primăvară de cînd veniseră aici, desigur, era a doua, pentru că acum descoperiseră pe malul unui riu șirurile de sălcii pletoase ; se ascundeau acolo, între lacrimile acelea verzi, cu miros de citrice, și vorbeau despre facultate, despre colegi, studenți și studente, maimuțăreau elocința unor profesori, ticurile altora...

„Știi că nimeni n-a avut încredere în mine cînd am ajuns aici ?", își aduse aminte Victor Marcu, și izbi cu pumnul în aer, ca și cum sosise momentul să facă socotelile.

„Da, știu, un singur om a privit cu atenție soluția propusă de tine. Lui îi datorezi totul. Dar de fapt de la începutul lumii se fac pe pămînt turnuri ! își aduse aminte Valeria. De ce ți-au spus la început soluția ?"

„Pentru că la douăzeci-treizeci de metri de pămînt știm cum se ajunge, dar la aproape două sute de metri a ști înseamnă a avea cap de savant ! Am auzit mai de mult că ingineri constructori iluștri au renunțat la astfel de construcții din cauza neîncrederii altora în soluția lor. De fapt azi e o banalitate să înalți din cărămidă și beton un turn de douăsute de metri. Și totuși..."

„Și totuși, aud vorbindu-se despre prăbușirea turnului tău !" revenea Valeria, speriată, îngrijorată, cuvintele ei părînd un avertisment.

Primăvara aceasta, a doua, înmulțise barăcile ; șantierul se întinsese cucerind valea dintre coline ; albia riului umbrit de sălcii se adîncise. Poate că în noaptea aceea liniștită, cînd el întîrziase într-un birou plin de planșe cu desene, și fusese numit în fruntea unei comisii care analiza unele cazuri ivite pe șantier, cum erau neînțelegerile dintre soți — mai ales soțiile se săturaseră de viața de șantier și vroiau să plece într-un oraș, într-un sat, așadar în seara aceea, tîrziu, vizionaseră în sala clubului un film melodramtic despre o pereche, tot șantieriști, el se încăpățîna să rămînă pe șantier, ea dispăruse de pe șantier lăsîndu-i lui un bilet prin care își cerea scuze, dar trebuia să plece, nu mai poate sta printre mașini și barăci... deci filmul acela prinsese bine comisia de împăciuire, inventată de directorul șantierului și, cînd Victor Marcu ajunsese în baraca lui, de fapt baraca „familiei inginerului constructor Marcu", un bec mohorît ardea deasupra unui pat îngust, peste care o pătură subțire acoperea parcă răsuflarea cuminte a unei perne albe. În ziua respectivă rezolvase trei cazuri deosebit de delicate. Reușise să împace lucrurile pledînd ca un avocat, solicitînd în fel și chip judecății ce depășeau îngustul ținut al intereselor și obișnuințelor, întrucît nici o construcție nu poate fi decît un semn al curajului, al conștiinței, deci o probă de înaltă omenie care va sluji în veacuri oamenilor...

Privi becul cu lumină săracă și înțelese că din această clipă era de datoria lui să vorbească mai mult ca oricînd cu Valeria ; vorbea convins că ea îl aude, își apăsa palmele pe pătura moale, mîngîia albul pernei, apoi își întîlni, pe palmele lui, lacrimile, nu erau nici dulci, nici sărate, erau banale, lacrimi de om... dar pe ferestuică, sus de tot, un bec roșu, care i se părea uriaș, cucerind cu o lumină simplă cercuri largi de văzduh, îi însemnase suișul, iar acum îi confirma speranțele și nu în ultimul rînd un fel de aroganță pe care o abordase cu discreție și în facultate, aici însă ceva mai ferm.

„Îți aduci aminte că în a doua seară, după ce ne-am cunoscut, tu mi-ai fiert un ceai tare, nici nu mai știu de ce tocmai un ceai, nu-ți cerusem un ceai, nu-ți cerusem nimic, Valeria, dar trebuie să-și aduci aminte..." și i se păru că toate cuvintele i se întorc în auz rostite de ea, de glasul ei intrat în toate lucrurile de aici.

„Da, Victor, mi-aduc aminte totul..."

„Și-atunci ? Care-i prețul dragostei ? Fuga ? Înseamnă că n-a fost dragoste, ci o fugă amînată, mereu amînată...", își răspunse inginerul.

„Minți ! auzi de departe, parcă din aureola de lumină roșie a becului din vîrful turnului. Ți-am scris totul, nu am ce ascunde, altfel nu pot, a trebuit să-ți spun adevărul..."

Se întinse peste pătură, sub becul cu lumină meschină, gălbuie ; cunoștea cuvînt cu cuvînt scrisoarea, dar refuza s-o rememoreze, aproape că refuza s-o recitească și acum, a cita oară ?, pentru că tocmai de aceste rînduri scrise cu lacrimi în ochi el nu avea nevoie. Dar își aduse aminte că reușise să împace două cazuri asemănătoare !, da, reușise, cum se spunea în graiul șantierului, „să le rezolve în chip pozitiv". Și filmul din sala clubului vorbea tot despre „două cazuri asemănătoare...." Pus în situația de-a rezolva cazul său, „unicul său caz", mai avu puterea să glumească, începu să-și aducă aminte de Valeria, ca și cum ea ar fi părăsit baraca de o viață întreagă.

Victor Marcu era o fire tăcută, din această cruză unora li se părea superficial, mereu abătut, alteori aroganța lui izvora din prima însușire : mutenia neclintită, parcă suspicioasă... dar acolo, sus, spuneau zidarii, îi străluceau ochii asemeni unui viezure ; cumpărase și un binoclu, din acelea folosite la teatru sau la operă, și, cel puțin un sfert de oră pe zi, privea împrejurimile. Pînă la capătul pe care schițase pe hîrtia de calc, un fel de guler alb, mai mult ornamental cu care se încheia de fapt turnul, mai aveau de lucru șase luni. Primea scrisori de la părinți, de la rude și colegi, dar nu și de la Valeria.

Într-o noapte — trecuse poate un an — a visata-o fierbînd același ceai, și abia acum, în vis, putuse să-l identifice : era un amestec ciudat de tei, mușețel, mentă și alte plante cu mireasmă puternică... și zări, pe lumina zilei, drumul, calea ferată, cîmpiile înverzite sau negre, cu semănăturile abia încolțite ; oricum Valeria nu l-ar fi recunoscut ; își lăsase barbă, dar nu ca la călugări, ci ca la actorii dintr-un film istoric, sau așa ceva ; slăbise îngrozitor... și încă și-acum, cînd cobora de la douăzeci de metri, unii îi spuneau, fără să glumească că : „Dacă în două săptămîni nu se prăbușește, ai scăpat, inginerule. Dacă se prăbușește, vine nevastă-ta și îți aduce un pahar cu lapte..."

Soluția folosită la construirea turnului era unică în lume, prin faptul că baza, susținută de arcuri din beton armat, trebuia să reziste unei oscilații calculate în prealabil ca deloc neglijabilă : pînă aici nu era nimic nou, nimic unei povești moderne, după schema Meșterului Manole, evident, însă altfel ticluită : să i se facă inginerului constructor o odaie acolo, sus, și, o scară să ducă pînă acolo, dacă...

Într-un ziar apăruse un amplu reportaj însoțit de fotografia turnului care aproape că fusese botezat cu numele lui Victor Marcu ; totul părea ca-n povetirile naive, cu relații gata măsurate, cu consecințe previzibile... evident, nimeni nu se aștepta ca Victor Marcu să se zidească pe el însuși în creasta turnului, de vreme ce nevasta îi fugise de pe șantier, părăsindu-l într-un chip de neînțeles. Așa cum nimeni nu se aștepta ca același inginer, care consacrase o soluție tehnică la o vîrstă atît de fragedă, să dea bir cu fugiții sau să se fi scrîntit la minte. Astfel de variante reportericești sau epice n-aveau nimic comun cu Victor Marcu. Refuzul său de-a cobori era poate un capriciu, dar și altceva : nu mai știa nici măcar a cita primăvară și-o închinase construcției de turnuri, însă de aici, da, numai de aici vedea totul : cîmpiile, colinele și munții satele și orașul în care, într-un loc anume, da, într-un loc anume Valeria fierbe la ceasul acesta ceaiul din mentă, mușețel, tei și alte plante aromatice... de ce îi venea mereu în minte nenorocitul de ceai? De ce nu-și amintea, de pildă, de sărutul Valeriei, de ochii ei, de trupul ei, de iubirea și de dragostea lor ? Dormi două nopți pe-o scîndură, acolo, sus, unde își suise și perna albă, perna Valeriei, singurul lucru din zestrea ei adus pe șantier pentru ei doi. Dimineața, muncitorii care mai trebăluiau la picioarele turnului găsiră un bilet, de fapt o scrisoare cu pastă albastră, cu un scris cam tremurat, cu mîna jucată parcă de spaimă, de nesiguranță :

„Dacă pînă azi nu s-a prăbușit, n-o să se prăbușească niciodată. Duceți aceste rînduri clevetitorilor mei și spuneți-le : Victor Marcu a învins !"

Vintilă Mihăescu : „Vizită de lucru"

Cinstirea cu sufletul

Înălțarea din mijlocul poporului
Spre a-l auzi mai deplin înalt
Mai adînc spre a-l lumina
Spre a-l întineri pe marile piscuri.

Înălțarea dintre oameni puternici
Precum ste'arii solidari, drepți
De veacuri înrădăcinați
Între zăpezile Carpaților.

Jurămîntul de a nu uita nicicînd
Jarul din vatra sfîntă a casei
Porumbeii purtînd prispa în aripi
Peste toate piraiele țării

Rostirea printre nopți a crezului
În adevărul de bronz al libertății
Nici o statuie nu e mai măreață
Decît neapusul soarelui din inimi.

Cinstirea cu sufletul, cu fruntea, cu brațul
A sevei de rod comuniste
Instaurarea-n două decenii a iubirii de imn
Vălurind oglinzile fîntînilor

Înălțarea din mijlocul eroilor
Spre a-i lumina și cinsti mai deplin
Spre-a le închina inima cea trează
Prin care veacul își sporește pacea !

Din marea inimă

Cinste, emoție de două decenii
Inundă inima mea
Fibră din marea inimă
În nemurire de stea.

Deci eu tînărul ram
Cresc pulsul stejarului
Topindu-i lumina-n cuvinte
Să le fac calde statui

Și cel mai scump
Rămîne cuvîntul părinte
Sub ochii lui, drumurile mele
Se-adîncesc doar înainte !

Două decenii, torța libertății

(Pentru eroul-steag)

De douăzeci de ani se-nalță albe-aripi
Pe orizontul de visare românesc
Sub zodia luminii se unesc priviri
Fără hotare unică mîndrie cresc.

Și glasurile se-ntîlnesc din piepturi mari
Într-un același imn de slavă fericit
Pentru eroul-steag, pentru partidul-pisc
Prin care soarele suprem a biruit

Pururi inimile dintr-un izvor de pace
Revarsă cînturi pentru eroul care
Poartă-n iubire torța libertății
În brațu-i comunist, prin noi, prin fiecare.

Cristian Petre-Argeș

Peste două zile era simbătă și trebuia să judece cazuri noi în litigiu, de data aceasta nu mai erau ale șantierului, ci ale adaptării unor tineri cu marea uzină, care începuse să fie populată cu agregate și specialiști. Apăruse între timp al doilea reportaj, în care — nici ei nu mai știa de unde deținea informația reporterului respectiv — se spunea să reputatul constructor de turnuri va pleca în curînd în alt colț de țară să facă ce făcuse pînă acum de-a lungul a mai puțin de patru ani...

Răcise, probabil : frisoanele îi erau însoțite de amețeli și de o somnolență oricum suspectă ; dar refuzul de-a cobori începuse să îngrijoreze conducerea marii uzine, acum nimeni nu mai făcea glume pe seama inginerului. Directorul fostului șantier decise, la un moment dat să aducă un elicopter. Tînărul trebuia luat de-acolo ca un obiect oarecare, altă soluție nu exista.... dar mai trecuseră exact patru zile, adică trecuse și duminica, iar Victor Marcu își aduse aminte, și scrise părinților săi prima scrisoare mai lungă, prima din viața sa, cu cerneală albastră, pe colț de hîrtie albe ca perna Valeriei ; scrisoarea a făcut înconjurul uzinei, nu pentru că ar fi fost deosebit de frumoasă, deosebit de curajoasă, ci pentru că, pur și simplu, relata ceva ce multora, chiar martori ai șantierului de la un capăt la altul li se păruse fictiv, ciudat, incredibil :

„Dragii mei părinți. Ce-aș putea să vă scriu despre mine ? Îmi aduc aminte și aici pe șantier, și pe alte șantiere mi-am tot amintit de certurile mele soră-mea, care, cînd simțea că pierde în fața mea, punea punct gîlcevei noastre citindu-l pe Sully Prudhomme cu versul acela care mi-a scos peri albi : „Visez un astru ideal" ! Acum, pentru că a ajuns inginer agronom, cred că și-a găsit astrul ideal. Mi-e tare, tare dor de ea, și nu mi-a scris nici măcar un rînd.

În legătură cu problema mea, care vă neliniștește atît de mult, n-ar fi prea multe de spus. Am ajutat pe șantierul de aici, și pe altele, pe atîția să se împace. De fapt se certau din fleacuri și după aceea le părea rău și se împăcau. Dar mă întreb : dacă nu discutam eu și alți tovarăși de aici, cu ei, oare se împăcau ? Asta îmi spune că am fost util și în acest sens, al relațiilor dintre oameni, deși eu nu sînt psiholog, nici judecător ; sînt un inginer care și-a văzut visul cu ochii, iar dacă treceți vreo dată cu trenul prin apropierea uzinei să știți că turnul roșu care se vede de departe oarecum îmi aparține, chiar dacă destul au cricnit, m-au suspectat de exaltare și curaj păgubos. Am stat în turn cu zilele, am dormit sus de tot cîteva nopți ca să-mi dau seama de balans, de „ce anume se întîmplă în vîrful turnului cînd bate vîntul, cînd trec curenți iuți de aer și-l lovesc ca pe-o strună de harpă". Asta nu face parte din „verificarea viabilității arhitectonice și tehnice", ci a fost așa un capriciu de-al meu, ca să le dau peste nas celor ce n-au avut încredere în mine și parcă m-au lăsat să-mi pun în aplicare planul numai ca să se bucure că voi pierde ! Adevărul e că prin atitudinea lor m-au răscolit, m-au ambiționat, am reluat calculele, am experimentat noi materiale și toate astea aproape singur, pentru că, așa cum prea bine știți, Valeria, da, Valeria de care aveam atîta nevoie...

Valeria, soția mea, nora voastră este, totuși, o fată extraordinară. Ca să vă spun totul, trebuie să ascultați o poveste pe care i-am relatat-o reporterului aceluia care a mai scris de două ori despre mine. Iată povestea, pe scurt :

Într-o zi, după primul an de șantier, cînd rezolvasem problema arcurilor de la baza construcției, mi-a zis :

„Ori eu, ori turnul ! Așa nu se poate trăi,„", și a pornit să plîngă.

I-am zis că nu pot face o alegere de acest fel, tocmai eu care începusem să împac soți și soții veniți pe șantier, și că e absurd ca tocmai ea, ingineră, să-mi ceară una ca asta. Nu-mi aduc aminte exact cînd m-a părăsit și nici n-am verificat spusele unora că ar fi văzut-o des prin „cartierul bărăcilor", după ce plecase de aici. Nu-mi vedeam capul de treburi, nu știam ce-i cu mine, noaptea visam numai turnuri clătinîndu-se și prăbușindu-se peste mine. Citind aceste rînduri, parcă o aud și-acum pe soră-mea :

„Și tu, nefericitule, visezi un astru ideal" !

Cu toții visăm, dar ce nu va înțelege și nu va crede ea, este următoarea întîmplare :

Dormisem o ultimă noapte — așa mi-am spus eu — sus la douăsute de metri cînd, trezindu-mă pe la șase și jumătate, deci destul de tîrziu, șeful brigăzii care se pregătea să ridice schelele pe care urcam pînă în vîrf, îmi spuse, vorbind ca printr-un horn nesfîrșit :

„Tovarășe inginer Marcu, mai uită-te și pe pămînt, nu numai la ceruri !"

Și altădată el vorbea cu mine cam așa în doi peri, dar în tot timpul cît a lucrat cu brigada lui aici m-au respectat cu toții, n-am ce să le reproșez ; și m-am uitat, într-adevăr, jos, unde vedeam — n-am să uit asta niciodată ! — un fel de cerc de lumină în care roiau oameni. Pînă la cercul acela de lumină străjuit de piloniî turnului, ochii îmi cădeau parcă printr-un tunel plin de întuneric. M-am holbat cîteva minute, și la un moment dat, mi s-a părut că văd fața Victoriei ; își îndoise grumazul și ședea cu fața în sus, rîdea sau plîngea, nu-mi dădeam seama ce se întîmplă. O recunosc, da, era Valeria, dar tăcea, tăcea și ținea ceva ce de sus de tot mi se părea că are chip de om...

„Poți vorbi, domnule, am auzit jos o voce, pentru că se aude bine tot ce spui !"

Știam că din cauza spațiului zidit, a golului turnului, se auzeau jos și șoaptele mele mai clar decît dacă aș fi fost acolo, printre piloniî de beton armat. Nu știu de ce — și n-am să înțeleg așta niciodată — m-am apucat să întreb, urlînd ca un disperat :

„Hei, tu cine ești ? Ce cauți acolo ? Cum te cheamă ?", și am tăcut apoi cîteva clipe, nu mai mult de cîteva clipe.

De jos în sus se ridică o voce ; era prima voce din viața mea care părea să-mi restituie timbrul de altădată ; trecuse atîta timp, poate că vreo douăzeci și șapte de ani, de cînd n-am auzit o voce asemănătoare. Mi se părea că halucinez. Valeria amorțise, cu fața spre golul turnului, da, eram sigur că-i ea, n-aveam nici cea mai mică îndoială. Și am auzit, jos, acolo unde era liniște, deși lumina în cerc, de la stîlpi, se umpluse de trupuri :

„Eu sînt Victor Marcu. Tu de ce nu te dai jos ? Vin la tine, tăticule și te iau de-acolo. Așteaptă-mă !", și am văzut aevea minuța cît un lujer de floare cum se smulge din palma Valeriei, am văzut pașii mici, sau așa ceva, cum încearcă să apese treptele de metal ale scării interioare, încercînd să se cațăre printre schelele din interior.

„De ce minți, țîncule ! am strigat eu, de sus. Cum ai să te numești Victor Marcu ? Unul singur e Victor Marcu și stă aici, sus..."

„Ba nu ! țipă pițigăiat copilul, mămica mi-a spus că tu ești Meșterul Manole, și numai eu sînt Victor Marcu, și m-a adus să-l dau jos din turn pe Meșterul Manole..."

Vorbea ca un băiat mare, ca un bărbat, mai bine zis, și începu apoi să turuie tot felul de prostii, adică, vezi să nu cazi, ai grijă să n-aluneci, ține-te bine, privește numai în sus ca să nu amețești, dacă amețești te prind eu, tăticule, coboară mai repede ca să ne ducem cu mămica să mîncăm pepeni grași și roșii, bunicul i-a adus azi dimineață, hai tăticule... dar cîte nu spunea el ; uneori, desi mă auzeam în glasul lui pe mine, de la doi ani și jumătate, o auzeam și pe soră-mea Elvira, care la fel îmi poruncea, fiind mai mare decît mine cu trei ani și considerînd ea — amintiți-vă ! — că trebuie să-mi facă educația, să mă învețe să mă port...

Am coborît, nici eu nu mai știu cum ; ciudat a fost că pipăind cu tălpile fiecare bară de treaptă metalică, auzeam același vers al poetului, versul rostit cu aroganță, cu emfază de soră-mea : „Visez un astru ideal" !, și-mi spunea, cu ochii în lacrimi — pentru că nu știam cum va fi întîlnirea cu fiul meu Victor Marcu — hei, Elviro, ce-ai făcut tu cu astrul tău ideal ? Eu, cel puțin, am ridicat cîteva turnuri, care, deși se clatină cîțiva milimetri, nu se vor prăbuși niciodată și, ce-i mai important, da, ce-i mai important ? Important e că Valeria se află aici. Dar la al doilea copil n-o mai las să fugă. O să-l creștem pe șantier, pe unde-om fi atunci pentru că n-am chef ca și al doilea copil al nostru să-și vadă și să-și cunoască părintele după fotografii, iar atunci cînd îl întîlnește, la doi ani și ceva, în carne și oase, să nu știe, bietul de el, dacă să-și întindă sau nu mînuțele în jurul grumazului lui. Pentru că așa s-a și întîmplat, după ce-am pus piciorul pe pămînt : vroia să urce în brațele mele, dar se și temea s-o facă, iar Valeria, înspăimîntată, îi spunea :

„Este tăticul tău, Victor, stai în brațele lui, este tăticul tău !"

Cam atîta am avut eu de scris. Prin august venim pe la voi, atunci îmi iau concediu și o să vorbim mai multe. Din toamnă începe proiectul altui turn, al patrulea, undeva prin Transilvania, unde se va înălța o uzină de mătase artificală. Pînă atunci, Valeria și eu și Victor Marcu vă îmbrățișăm cu toată dragostea".

Adevărul era că după revenirea Valeriei unii încercînd să discute cu inginerul constructor Victor Marcu despre această stranie întîmplare — o relatase doar părinților săi, în scrisoare — ei, Meșterul Manole roșea și se înfuria ; o considera melodramatică, nefirească, aiurită și i se părea că destul își bătea joc de el cerîndu-i să le spună ce simte un părinte cînd își vede fiul și discipolul la temelia turnului pe care l-a zidit.

„Ce simte ? se mira Victor Marcu, tatăl. Cînd o să proiecteze și o să construiască și fiul meu turnuri, atunci o să vadă el cum e..."

În după-amiaza acelei zile atît de pline de emoții cei doi au stat o jumătate de oră în gara din apropiere. Aveau două valijoare, una albastră, alta gălbuie, de-o culoare imposibilă, și un balot, evident ușor, pe care îl trăgea de-o sfoară copilul lor, jucîndu-se în felul lui și enervînd-o pe maică-sa ; în balot fuseseră înghesuite perna albă și pătura, singurele lucruri din zestrea Valeriei pe care le purtau pe șantiere tocmai pentru că erau ușoare și nu ocupau mult spațiu. Își începuseră casa într-un orășel în apropiere, și treceau pe-acolo să vadă odăile încă neterminate, după aceea, peste două zile, îi așteptă o baracă nouă într-un șantier nou...

DOUĂ DECENII DE LA CONGRESUL IX

„Numai trăind și scriind împreună cu poporul, pentru popor, participînd activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă pot da opere de înaltă valoare, își pot îndeplini misiunea în formarea conștiinței revoluționare, în promovarea adevăratului umanism revoluționar al societății noastre socialiste, în care tot ce se realizează este destinat înfloririi patriei, omului, bunăstării și fericirii sale".

NICOLAE CEAUȘESCU

LITERATURA TINERILOR, MĂSURĂ A ANGAJĂRII

Întoarcere la orizonturile realului

A medita la propria-ți viață. La propria-ți meserie. A desprinde din toate prin cite ai trecut acele înlesniri capabile să devină premize ale itinerariilor viitoare. A încerca să refaci mental un drum. Drumul propriei deveniri. Iată tot atîtea îndeletniciri de care scriitorul se lasă sedus, mai frecvent decît alți oameni, pentru că însăși structura lui intimă îl îndeamnă la asta. Dacă n-ar proceda așa, ar risca să se osifice, sau să semene acelui personaj românesc despre care un înzestrat confrate, lucid observator al timpului nostru scria că „n-a uitat de unde a plecat, dar a uitat unde se duce".

Meditînd asupra propriei vieți și a propriei munci echivalează adesea cu o uriașă fereastră deschisă spre real, spre miezul adînc și adevărat al lucrurilor. Ea, această meditație, se dovedește susceptibilă să determine revelația unor sensuri fără de care mișcarea, traseul ineluctabil al propriului destin n-ar mai avea acuratețea ideală.

Rememorînd timpul tău și al lumii căreia îi aparții observi cu uimire cum realitatea însăși, oamenii, locurile, capătă un plus de relief, dobîndesc, parcă, o nouă identitate, își etalează fețe și detalii care altminteri ar putea trece neobservate, se ordonează coerent în structura unei deveniri în care toate elementele sînt proiectate într-un orizont nu neapărat sentimental dar, — în orice caz, — perceput mai degrabă cu inima, ceea ce face ca ele să se așeze într-o altă perspectivă, să se reorganizeze conform unei logici aparte, care — fără să le adaoge sau să le scadă ceva — le conferă, totuși, o nouă dimensiune, încărcîndu-le cu semnificații tulburătoare.

Gîndindu-mă la ce au însemnat pentru mine ultimele două decenii de viață ce coincid cu perioada dinamică inaugurată de Congresul al IX-lea al P.C.R., și intrată în istorie și în conștiința lumii sub numele îndreptățit de „Epoca Nicolae Ceaușescu" — constat că ele coincid cu însuși drumul formării mele ca scriitor. Dacă stau să socotesc că am debutat cu poezie în paginile „Luceafărului", cu un pătrar de veac în urmă, că am început să lucrez în redacția unei reviste de cultură în 1967, că am luat primul premiu literar în 1969, că am debutat ca dramaturg în 1974, că începînd cu 1977 am fost prezent vreme de cinci stagiuni pe prestigioasa scenă a teatrului Bulandra, constat că toate întîmplările importante pentru devenirea mea scriitoricească se circumscriu acestei perioade.

Pentru noi, cei care aparținem unei generații care în anii adolescenței a fost nevoită să scrie numele sfînt al patriei cu i din i, care a trebuit să țină în mîini manualele de istorie unde se putea citi că participarea României la întîiul război mondial a avut un caracter imperialist, care a terminat liceul fără a-i studia pe Arghezi, Blaga, Barbu sau Bacovia — ultimii 20 de ani echivalează cu o întoarcere la izvoarele conștiinței de sine. Conștiința de sine a istoriei în primul rînd, dar și conștiința de sine a culturii românești.

Aceste două decenii de istorie revoluționară au redat literaturii noastre vocația adevărului, fără de care nici Binele nici Frumosul nu pot exista. Iar adevărul, o știm cu toții, este inseparabil de aplecarea către orizonturile realului, fie el material sau ideal. Către viață, cu alte cuvinte.

Socotesc că a te forma ca scriitor într-un asemenea context socio-politic, într-un asemenea climat cultural, reprezintă o șansă ce se cere valorificată cu responsabilitate.

Sînt întrebat uneori, de cititorii sau de spectatorii pieselor mele, de unde îmi aleg personajele ? Nu e deloc ușor de răspuns la această întrebare simplă, pentru că orice personaj are o substanță deopotrivă materială și ideală. Dar tocmai pentru că m-am format în climatul acestor două decenii de istorie nouă a României, de reîntoarcere a scriitorului către orizonturile realului, nu pot răspunde altfel la întrebarea amintită decît formulînd adevărul — care știm, displace atît de tare „esteților rafinați" — că personajele mele vin din viață, din realitatea fascinantă a zilelor noastre, adică de acolo de unde vin mai toate personajele ce aspiră să devină memorabile : din mijlocul oamenilor.

Cum aș putea spune de unde l-am luat pe Băiatul acela fără nume din piesa mea „Cablul și vîntul" ? Să se fi ivit el doar din calchiere dramatică a destinului unui neuitat erou de la Arges, pe nume Jean Ungureanu ? Nu cumva în substanța lui e și ceva din personalitatea tinerilor extraordinari pe care i-am cunoscut în acești 20 de ani pe șantierele luminii ? Nu înglobează el deopotrivă în destinul său neobișnuit eroismul băieților din formația de lucru a lui Tomescu de la Lotru, care într-o iarnă aprigă, pe un ger năprasnic, lucrau la conducta forțată de la Jidoaia, suspendați deasupra prăpastiei doar în frînghii și în centura de siguranță vegheați numai de stelele limpezi și reci de deasupra și de focurile aprinse sus, pe culmi, ca să sperie lupii ? Ba da. Firește că da.

Acum lucrez la o piesă a cărei acțiune gravitează în jurul unui personaj feminin pe care l-aș dori reprezentativ pentru generația zilelor noastre. Cum aș putea afla de unde vine această tînără femeie ? Ar trebui să scormonesc prin memorie și atunci mi-ar apărea, poate, în față, chipul bronzat al acelei macaragițe tinere, întîlnită pe șantierul primei hidrocentrale de pe Olt sau privirea încordată a unei podărițe, și ea tînără, care transporta niște cazane uriașe sub bolta unei hale imense. Și multe altele. Pentru că orice personaj înseamnă o proiecție a unui om întîlnit cîndva, dar și o parte din sufletul nostru și al celor pe care i-am cunoscut în minunatul și ireversibilul timp al Vieții noastre.

În repetate rînduri, omul de omenie aflat la cîrma destinului național, — cel care prin vocația sa de revoluționar și patriot a dat numele epocii noastre, ne-a amintit nouă, scriitorilor, parabola cu ulciorul și izvorul, îndrumîndu-ne în acel limbaj metaforic, atît de plastic și de expresiv, la care apelează uneori — să refuzăm ulcioarele, oricît de meșteșugit împodobite ar fi ele și să sorbim mereu apa proaspătă a izvoarelor, adică a Vieții. Iar scriitorii noștri cei mai buni au urmat și urmează acest îndemn care își păstrează o vie actualitate tocmai pentru că ne cheamă la reflexie lucidă asupra misiunii și rosturilor noastre în această epocă, în care literatura română și-a redobîndit conștiința de sine și vocația adevărului.

Doru Moțoc

Simplu și firesc: adevărul

Citesc undeva că nici o epocă nu poate înlocui adevărul prin minciună. În această țară care ne dă adăpost și pîine, și pe care am învățat s-o iubim încă înainte de a ne naște, și pentru care avem o vocație a dăruirii, care ne dă o istorie și o cultură, o conștiință și o unitate, învățăm să ne formulăm și să ne rostim adevărurile noastre.

A fost să se întîmple că în cărțile pe care le scriu să se împletească secunde de imaginație cu ore întregi de realitate. În același mod, și totuși atît de diferit unul de altul, fiecare dintre noi ne pregătim jurămîntul la fel de egal, ne pregătim să ne sprijinim de el, și astăzi, și mîine, într-o firesc de constantă gravitate. Adevărul meu de reporter și adevărul celor pe care i-am cunoscut, au fost puse nu o dată pe o balanță cu două talgere care nu conteneșc nici azi să se aplece într-o parte sau în alta.

Cînd între pereții mei e liniște și cei pe care îi cunosc, și cei pe care îi iubesc, dorm, auzindu-le respirația din îndepărtatele lor camere, am certitudinea că mulți se pregătesc pentru adevărul de a doua zi. Verosimile nouă sau neverosimile uneori, prin cutezanța lor, le aliniem în fiecare dimineață la start, avînd în vedere și erorile de care nu putem face abstracție.

Așa îmi amintesc acum despre cărțile pe care le-am scris. Și nu în puține pagini am traversat și umbra și lumina, existența și rezistența pămîntului, și-a oamenilor care au dat glas și chip propriei lor demnități.

Niciodată obosită, mărturisesc, în fața șansei de a dispune de drumuri după bunul meu plac am învățat că adevărul poate fi frumos, dar nu decorativ. Că și cel înfrînt uneori, cîștigă infinit mai mult decît cel care n-a intrat în luptă.

Jur că voi spune adevărul — a fost o carte în care mi-am luat dreptul de a-i asculta pe ceilalți. În contul acestui drept am spus adevărul. O noțiune importantă, mai ales prin drumul pe care-l străbați pînă la el. Rostirea lui solemnă reflectă însăși capacitatea sufletului nostru de a-l percepe în toată sinceritatea simplității sau complexității sale.

Am privit, am ascultat și l-am spus așezîndu-mă mereu în alt unghi al lui, cu ambiția de a-mi demonstra că el poate fi la fel de important ca descoperirea unui continent.

Între oameni, laolaltă, cu ei, am încercat să-mi transform sufletul în statui, în jurul lor au gravitat, îndrăznețe, lucruri simple, nesofisticate. El a suferit și eclipse, a trecut prin solstiții și echinocții prilejuite de tot ce-am încercat să veghez, și de toate lucrurile pe care le-am lăsat să mă vegheze.

Uneori cutremurător, uneori neverosimil, uneori cu baricade în fața lui, ascuns alteori, tăcut sau exuberant, un adevăr nu seamănă cu altul, ci se adaugă unul altuia. Împrejmuit de tăceri l-am ascultat tăcînd la rîndul meu.

Nimic nu a fost inutil. Nici un drum în căutarea lui. Nici un efort. L-am aflat parțial și l-am întregit folosindu-l la rîndul meu ca scut.

Am aflat că nu putem fi mulțumiți de noi și de ceea ce facem. Că fiecare dintre noi avem ziua noastră cînd el se poate transforma într-o apă care se poate revărsa pe neașteptate. Că sîntem infirmi fără el. Faceți un efort și doriți-vă într-o zi să aflați cît costă un adevăr. Cît de mult i-l datorăm țării, oamenilor care au nevoie de el. Cît de mult este el al epocii în temelia căreia trudim.

Răsfoind agenda cu ziua de luni, marți și miercuri, am găsit rînduri scrise despre o mașină cu număr de Suceava, circulînd pe o șosea din Oltenia, o metaforă despre o horă de mesteceni din Gura Șarului, imaginea unei bărci plină de insomnii trasă la malul unei ape, biografiile unor oameni din sud pe care cei din nord nu le cunosc, și biografiile altora din nord pe care sudul nu le știe.

Despre fiecare reportaj se putea scrie un alt reportaj la fel de veridic. Toate la un loc sînt un omagiu închinat omenescului, adevărului, acestor ani, cărora noi le hotărîm binele prin modul în care înțelegem că viața înseamnă luptă, speranță, angajament.

Transformate în axiome (multe dintre ele au refuzat să fie explicate) sau în demonstrații, am scris aceste rînduri și nu m-am îndoit niciodată de ele, nici atunci, nici mai tîrziu, deplin solidară cu timpul în care trăiesc cu acești 20 de ani de epocă socialistă care poartă în durata ei și viața, biografia mea.

Iată de ce trebuie să rostim adevărul, cea mai profundă meditație a noastră, asupra noastră. Așa am crezut de cuviință, atunci cînd am semnat simplu și firesc,

Areta Șandru

A fi al timpului tău

A fi scriitor înseamnă, implicit, a fi o conștiință a timpului tău. Iată un adevăr simplu, dar cu atît mai durabil, care guvernează sensurile majore ale muncii scriitoricești, conferindu-le viabilitate și ajutîndu-le să se materializeze în modul cel mai nimerit prin care ideile și trăirile personale pot căpăta semnificație general umană. A scrie, deci, presupune nu numai lunga și adeseori chinuitoarea aplecare asupra hîrtiei ci, în egală măsură, implică trăirea autentică și sinceră, asumarea realității la care ești părtaș, cunoașterea profundă a gîndurilor și aspirațiilor celor cărora te adresezi. Pentru a ajunge însă la toate acestea este nevoie de un spirit deschis și viu, de o dragoste căreia nu trebuie să i se impună nici un fel de limite artificiale pentru viața de fiecare clipă și pentru deschiderea ei către durată.

Sursele de inspirație ale scriitorului sînt fără îndoială deosebit de diverse, dar nu trebuie să uităm nici o clipă că ele se desprind dintr-un trunchi comun, care este realitatea timpului în care creatorul trăiește. A te îndepărta de această realitate, a te izola de ea reprezintă un nonsens în raport cu condiția de scriitor. Firește, afirmînd acest lucru înțeleg prin realitate spațiul în care mă mișc și trăiesc în fiecare clipă dar și visurile și aspirațiile mele, cuvintele și aprecierile cele mai diferite pe care le fac oamenii din preajma mea dar și propriile mele convingeri, bucuriile dar și nefericirile altora, preocupările generale dar și îngrijorările personale : înțeleg totodată necesitatea de a participa, de a nu fi un simplu spectator al celor ce se petrec în jurul meu.

Nu am putut să scriu niciodată nimic doar de dragul de a scrie. Nașterea unui poem sau chiar a unui „banal" articol de ziar a însemnat și înseamnă pentru mine preexistența unei lungi acumulări de experiență concretă și de sensibilitate. Tocmai de aceea am încercat și încerc să trăiesc „cu toți porii deschiși", cum se spune, să înțeleg și să prețuiesc cum se cuvine orice fapt, cît de mărunt ar fi el, să mă bucur odată cu ceilalți de ceea ce trebuie să te bucure și să mă îngrijorez la fel, odată cu ei, de ceea ce poate genera o astfel de stare. A fi în mijlocul vieții, a te încăpățîna să rămîi acolo în ciuda oricăror tendințe interioare sau exterioare de a te marginaliza este esențial pentru orice scriitor. Trăim o perioadă densă, un timp în care intensitatea faptelor „presează" cu o putere sporită, ceea ce reprezintă, în primul rînd pentru spiritul creator, un privilegiu de neînlocuit. Ceea ce a însemnat și ceea ce înseamnă acest timp trăit de noi (și făurit în aceeași măsură de noi o știm cu toții. Memoria noastră îi înregistrează pulsațiile vitale și îi reține identitatea. Pentru scriitor acest lucru nu este însă suficient ; el trebuie să fie un factor de amplificare a memoriei dincolo de limitele existenței individuale. De aceea realitatea de fiecare zi rămîne o temă permanentă de meditație pentru orice creator autentic.

Orice scriitor tînăr care a înțeles aceste adevăruri elementare, asumîndu-și-le fără prejudecată, are fără îndoială în fața sa o mare șansă de a se menține permanent pe teritoriul autenticității, al omenescului ridicat la rangul de simbol, de instanță ce poartă o identitate precisă în confruntarea sa cu timpul. Și nu întîmplător realitatea este atît de frecvent invocată în cărțile tinerilor autori. Rezultă de aici forța irezistibilă cu care prezentul, prin extraordinara sa încărcătură de fapte, idei și semnificații, îi atrage pe cei ce sînt preocupați de cunoaștere și autocunoaștere, lăsînd prin scrisul lor durabile mărturii despre propria existență aflată în neîntreruptă confluență cu viața însăși.

Corneliu Ostahie

Ion Șulea Gorj : „Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tinerii"

Ctitorul istoriei prezente

Cinstim, cu tot ce-avem, Conducătorul
visat de generații de români
ce-au vrut ca-n cartea țării, viitorul
să-nscrie muncitorii drept stăpîni.

În El ne recunoaștem păstrătorul
a tot ce-am moștenit de la străbuni,
prin El, necontenit, crește poporul
punînd pe fruntea țării noi cununi.

Al tinereții noastre este Omul
știut pe toate fusele orare
că pune-n slujba binelui atomul —
condiție a păcii tutelare.

Înalte și alese sentimente
Lui, ctitorul istoriei prezente.

Eroul României socialiste

Și dacă tot mai vie e prezența
în gîndul nostru-a dragilor strămoși,
e fiindcă El ne dă azi permanența
luminii-atitor secoli glorioși.

Și dacă zi de zi efervescența
vieții noi ne face inimoși,
e fiindcă El ne-a dăruit esența
ce-o bem din cupa anilor frumoși.

Și dacă scriem foaie după foaie
în muncă zămislind numai victorii,
e fiindcă Ceaușescu Nicolae
e ctitorul acestei noi istorii

Și fiindcă-al nostru plai gură de rai e
prin El, garantul viitoarei glorii !

Sandu Ștefănescu

Baladă pentru eroul țării

erou iubit de-o țară ca-n poveste
român de omenie cu capul sus și drept
de douăzeci de ani sălășluim pe creste
obîrșuiți la marele tău piept.

În graiul tău sînt zorile și vara
pe chipu-ți dirz, viteaz erou român
se oglindește dragostea de țara
în care poporul e singurul stăpîn.

Ai apărat luptînd cu oțelire
pacea în lume, munca pe ogor
TU ai adus eroic fericire
un țel și slobozenie-n popor.

În EPOCA TA de mult sînt scrise
slovele cu argintiu de lună :
clădim cu MĂREL EROU în căi deschise
a comunismului tribună.

În sunetul dragostei

Cîntăm luminoasele fîntîni
ale păcii
din care cresc arborii ca niște păsări
aurul comorilor străbune
înrourate de lumină pe coline
le cîntăm toate EROU al țării pentru TINE

Cu limpezime
creștem cu congresele
cu combinatele și șantierele
cu orașele noi și ponoarele
de douăzeci de ani
urcăm cu Pacea pe coline
în sunetul dragostei pentru TINE

Mihai Culman

Istoria

Istoria mi-i scrisă pe Carpați
Pe dealurile-străjă prin vecie,
Cu sîngele eroilor-bărbați
Ce-au întregit prea scumpă Românie.

Istoria ni-i scrisă pe ulcior
Din vremuri de bejenii și dezastre
Cu mîinile de aur și de dor
Din plaiul dac al permanenței noastre.

Ea nu-i doar cartea ce-o citim mereu
Ci și noianul marelor izvoare
Care ne-arată cît ne-a fost de greu
Să făurim al nostru propriu soare

Istoria e scrisă chiar în noi
Transmisă de străbuni ca moștenire
La care azi cînd zborul ni-i în toi
Îi prindem pagini noi de strălucire.

Constantin Atomii

Pămîntul limbii române

Sîntem legați prin toată ființa și simțirea noastră de acest timp, care ne este dat. Trăim în această lume concretă, cu succesele sau eșecurile ei momentane, trăim printre acești oameni care muncesc din greu pentru existență, și față de care, noi, scriitorii, avem datorii grave : să le dăm speranța de mai bine, să le răspundem prin cărțile noastre la întrebările pe care și le pun, să ajungem alături de ei la adevăr, la frumos.

Poetul nu e singur în fața patriei. Prin gura lui vorbesc generațiile trecute, prin gura lui vorbesc oamenii de acum. El este un revoluționar, fiind întotdeauna primul pe baricadele cele mai înaintate ale spiritului.

Poetul adevărat este, înainte de a fi poet, soldat al patriei, aparținîndu-i și dăruindu-i-se deplin. El nu oftează că este muntele înalt, îl urcă și face lumină în întunericul universului, el nu plînge la colțuri de stradă că nu e pline, el umple pămîntul patriei cu lanuri verzi.

Este foarte multă nevoie de literatură, librăriile sînt pline de împătimiți, sufletul oamenilor are o foame nobilă pentru tot ceea ce este artă, pentru tot ceea ce înnobilează existența.

Trăim pe pămîntul limbii române; în pămîntul pe care pășesc sînt fructele coapte ale merilor și perilor, fluturii, iarba și păsările, fîntînile, turmele albe, drumuri și cai — tot ce a fost. Numai cuvintele sînt trecute din generație în generație, din om în om, de la mamă la copil ca avutul nostru cel mai de preț, cu zestrea noastră spirituală.

Cuvintele și iubirea de patrie sînt sufletul nostru românesc.

Avem un trecut istoric glorios, un prezent plin de realizări, arta noastră trebuie să fie expresia marilor adevăruri ale acestui timp. Un creator adevărat nu poate rămîne indiferent în fața istoriei trecute sau prezente, el se angajează direct în evenimentele epocii.

Oamenii patriei muncesc din greu, produc lucruri de calitate, și noi, la rîndul nostru, trebuie să realizăm cărți de calitate.

Poporul nostru a trecut prin multe greutăți de-a lungul timpului, a fost lovit și exploatat, dar și-a păstrat sufletul luminos, bucuria de a trăi. Trebuie să scriem cărți optimiste, pe măsura sufletului mare al poporului nostru, cărți pline de încredere în viitor, cărți pline de speranță.

Arta noastră trebuie să fie a acestui timp, să fie profund angajată în realitate.

Scriitorul este un om al muncii, trudește din greu alături de toți oamenii patriei ca să transforme fiecare cuvînt al limbii române într-o statuie.

Mara Nicoară

Priveliști de durată

Perspectiva de ale cărei priveliști beneficiem cînd e vorba a privi evenimentele și momentele esențiale ale ultimilor douăzeci de ani obligă la o evaluare exactă (străină patetismelor fără acoperire) iar aceasta impune o constatare : deschiderile pe care le anunța Congresul al IX-lea al partidului, nemaiîntîlnite, și-au aflat întruchiparea în solul fertil și puterea colectivă ce-și dovedeau din plin virtuțile. Spargerea unor tipare și spulberarea unor bariere (prejudecăți) pînă atunci „intangibile" nu puteau să nu-și afle de îndată corespondent în chiar spiritul unui timp ce declarase abolirea dogmelor și își anunța dreptul la existență și afirmare.

Este meritul, de incontestabilă viabilitate, al tovarășului Nicolae Ceaușescu, care, încă de la tribuna Congresului al IX-lea, anticipînd direcțiile generale ale devenirii patriei, chema inteligența la acțiune și obliga spiritul tînăr, la o severă și dreaptă manifestare. Evenimentele petrecute în răstimpul acestor două decenii ne dau putința să certificăm baza reală și realistă care a făcut posibilă înfăptuirea marilor obiective, de a căror certitudine depindea însăși certitudinea devenirii noastre. Geografia economico-socială și spirituală a țării de azi explică tocmai fascinația și rezonanța acestui moment, considerat, pe bună dreptate, „piatră de hotar".

Cum era de așteptat — și era firesc să se întîmple — spiritul „însetat de real" își descoperea spațiul de afirmare, ce fusese o vreme încorsetat, uscat și fără rădăcini. A idolatriza drumul pe drept eroic al devenirii generațiilor — și deci, al patriei — este la fel de păgubos ca și încercarea stearpă de-a nu recunoaște adevărurile bătătoare la ochi.

Dinamica evoluției României începînd de la acel moment și pînă astăzi este cunoscută, argumentele, tonice pentru un popor demn, fiind de puterea evidenței și a bunei credințe. Evident că nu ne este indiferent cum sînt apreciate eforturile materiale și umane — imense — pe care patria, nedezmințindu-și vocația, le-a depus în slujba unor idealuri care-i afirmau și consolidau ființa istorică. După cum, ne sînt străine de fire „capcanele" autoflagelării.

Scepticismul unora — manifestat ori nu — vis-à-vis de forța neamului nostru de a-și conduce cu autoritate și demnitate destinul, nu avea cum să sfîrșească decît în părăginire și uitare. Prea multe săgeți otrăvite au încercat, de-a lungul veacurilor, să tulbure rostul destoinic al ființei noastre istorice ! „Cum veniră...". Cutezanța ține de harul ce-și împlinește vocația în demnitate, adevăr și pace ! Formele de relief cristalizate în aceste două decenii de cutezanță netrunchiată și nealtoită sînt pază și oferă perspectivă.

„Poporului, adevăratul făuritor al tuturor bogățiilor patriei, trebuie să-i închine oamenii de artă și cultură tot ceea ce pot crea mai frumos și mai bun" — sînt cuvintele pe care le rostea, în acel iulie '65, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Era un îndemn ce avea să fie înnobilat de aparițiile cărților plămădite în acești ani, de tot ceea ce, creatorii în genere, aveau să întruchipeze cu pricepere, dăruire și talent. (Argumentele sînt, repet, la îndemîna oricui vrea să le afle...).

Cum era firesc, realitatea care începea atunci, în zorii lui '65, să „irumpă", avea nevoie de reporteri. Documentele — pentru că iată, sub ochii noștri istoria își alege, imperturbabilă, probele — de atunci, atestă, pe lîngă febrilitatea căutării, „senzația" descoperirii... Cuvîntul era chemat să trăiască lîngă mineri și oțelari, lîngă lama plugului ori bucuriile și necazurile (nu puține) ale celor ce „îndrăzneau" să strivească munții îngenunchindu-i cu o gingie de beton (imensă)... El, cuvîntul (reporterului) mai era chemat să „înțeleagă" și, înțelegînd, să discearnă...

Fiecare, în fapt, „trăindu-și" meseria, mai întîi învață, iar mai apoi, permițîndu-și să scrie (ori să de-scrie, să „povestească") despre alții, în esență, își pune „la bătaie" caratele talentului și demnității sale profesionale.

Faptul concret este viabil cîtă vreme este particulă a perspectivei. Și aici, intervine demnitatea acelui ce, înțelegînd, semnează pe coperta unei cărți. Sau, în egală măsură, în subsolul unui ziar.

Fascinanta devenire a patriei — în răstimpul anilor pe care i-am invocat — își susține, prin operele din toate domeniile de activitate, propria structură de rezistență. Împlinirile se cunosc iar durata acestora este determinată de puterea vizionară a sensurilor pe care le încorporează.

Lucrarea patriei ține de perspectivă. Una necontaminată de prejudecăți ori de îndoială. Certitudine înseamnă însăși ideea de zbor ; ori priveliștea lanului îngenuncheat într-o fracțiune de secundă, în amiază ; ori boabele de rouă înflorite sub streașina nopții ; ori cîntecul ciocîrliei spulberat printre norii tot mai scăzuți și perfizi ; ori cuvîntul care își îngăduie să ardă ; ori faptele care nu mai au timp să se mărturisească...

Dar fascinația atinge ochiul teafăr și curat ! Împlinirile pot deveni și devin nostalgie. Gîndul se îndreaptă, nesovăielnic, spre alte fapte. Este aici, nostalgia noastră constructivă : simțind în ființa noastră rădăcinile, îndemnăm lăstarii. Trăim realitatea cu incandescența pe care-o aveau strămoșii tinjind un ideal.

Sensurile rodesc în rădăcini.

Durata lor înseamnă harul nostru, continuator și nestrămutat prin vreme.

Viorel Sîmpetrean

SUFLUL ÎNNOITOR AL CONGRESULUI AL IX-LEA

SUBSTANȚA GENERATOARE A CULTURII ROMÂNE

I

Trăind într-o lume saturată de valori, pe care o influențează și după care se modelează, omul nu încetează nici o clipă a se manifesta ca personalitate demiurgică, născătoare de noi valori, dezmărginindu-și necontenit orizontul axiologic, adîncindu-și în permanență straturile cuprinse de iradiația valorică. Creația de valori, săvîrșită în procesul muncii — „munca e substanța și măsura imanentă a valorilor" (Marx), reprezintă modul propriu, specific de afirmare a omului, atributul său existențial inalienabil, condiția sine qua non a devenirii și dăinuirii sale. Prin natura și menirea sa, prin vocația și destinul său, omul este în chip fundamental o ființă axiologică spre care-l îndeamnă creativitatea și pasionalitatea firii sale neostoite. Actul valoric, materializat în varii ipostaze concrete, evocă pe deplin, măreția esenței și demnității omenești, polivalența virtualităților sale, ilustrînd cu claritate suișul treptelor de maturizare a întregii condiții umane. Tocmai de aceea, sensul luptei și înălțării ființei umane stă integral și decisiv sub imperativul producerii valorilor, al multilateralității dezvoltării lor, într-o unitate și complexitate cu amplitudini ce se deschid și redeschid la nesfîrșit.

Pe atari considerente a susține că opera de artă se constituie și ființează ca sinteză originală de valori — avînd preeminentă valoarea estetică —, cu ajutorul și prin intermediul cărora își definește și exercită diferitele sale funcții, înseamnă a răszice adevăruri știute, de transparența evidenței. După cum, la fel de cunoscut și recunoscut este și faptul că, puterea de înrîurire formativ-educativă a artei, capacitățile sale specifice de implicare în amplul proces de prefaceri social-umane, sînt nemijlocit condiționate de natura și calitatea sistemului de valori pe care le antrenează, de substanța reală a forței lor de transfigurare în structuri dinamice, adecvate, inedite. Nu comportă, de asemenea, nici o temeritate susținerea că, diversitatea formelor de întruchipare artistică se produce și se dezvoltă într-o autentică constelație valorică, pe fundalul unui suport axiologic de aleasă ținută, într-un climat de generoasă și neîngrădită libertate de creație. Pentru ca „arta să se poată înălța la condiția mîndră și solitară a unui lucru care își ajunge", rostea cu strălucita-i erudiție Tudor Vianu, ea trebuie „hrănită din substanța tuturor valorilor vieții", subordonate la categoria mai largă a valorii estetice.

Departe de a fi o operație gratuită, superfluă, reîntoarcerea la aceste izvoare, sume de adevăruri devenite aproape axiomatice — cu rol hotărîtor în definirea specificității valorilor, inclusiv estetice, ca și pentru înțelegerea interconexiunilor lor — ea constituie un mijloc eficace de a apăra și perpetua tradițiile axiologice viabile, de a crea și promova o gamă mereu mai diversificată de noi valori materiale și spirituale, la nivelul culturii și tehnicii contemporane. Și, întrucît întregul univers civilizatoric socialist este temeinicit pe înflorirea accelerată a lumii valorilor, dimensiunea axiologică capătă astăzi o importanță cardinală, devenind pivotul atracției și reverberației tuturor însușirilor și atitudinilor umane, focarul spre care converg disponibilitățile ctitoriale ale omului. Mai ales în artă, unde eforturile creatorului țintesc către făurirea de valori definitive, desăvîrșite, realizate sub specia aeternitas, coordonata axiologică dobîndește o însemnătate estetică de primă mărime, răsfrîngîndu-se asupra integralității produsului artistic.

Referindu-ne, bunăoară, la împrejurarea că arta, alături de celelalte modalități de înrîurire instructiv-formativă, participă într-o măsură importantă la realizarea educației socialiste complete — avînd drept conținut formarea ideologică, politică, științifică, morală și estetică a oamenilor — se cere subliniată răspicat ideea că această funcție, deliberat și apăsat modelatoare în arta contemporană, emană din substanța ideatică și de sentimente transfigurate estetic, din tainica pricepere a artistului de a le întruchipa în izbutite formulări expresive. Este de domeniul unor timpuri revolute, situația cînd arta era redusă la cuprinsul tematic și apreciată ca document sociologic, supralicitîndu-se aspectele direct „educative" în dauna valorii estetice, cînd criteriul axiologic, dacă nu putea fi ocolit „diplomatic", era dezavuat științific sau combătut ideologic. Se uitase marea lecție a esteticii dintotdeauna, atît de exact formulată de Benedetto Croce care spunea : „arta e educatoare întrucît e artă, nu întrucît e «artă educatoare», pentru că în acest caz ea nu e nimic și nimicul nu poate educa".

Oricine consultă, fie și în grabă, producțiile teoretice și practice ale „obsedantului deceniu" rămîne uimit de proporțiile ravagiilor păgubitoare pe care le-a atras asupra culturii actuale impunerea unor strîmte percepte social-educative, nesocotindu-se sau denigrîndu-se valențele estetice consubstanțiale creației artistice. Respingerea considerațiilor asupra autonomiei axiologice, ignorarea particularităților de fond ale esteticului, desconsiderarea sau ignorarea factorilor valorici — cuceriri teoretice incontestabile încă din perioada marilor clasici — au împietat grav asupra climatului creator, a zămislirii de opere durabile, diminuînd îngrijorător capacitatea și acțiunea de înrîurire a funcției transformatoare a artei, funcție realmente și esențialmente proprie operei de artă autentică, valoroasă.

Revirimentul cu adevărat înnoitor, ce avea să repună — sub veritabile auspicii ideologice și axiologice — creația literar-artistică pe făgașurile firești ale dezvoltării sale milenare, deschizîndu-i orizonturi noi de afirmare, se produce, în condițiile favorabile instaurate în întreaga viață social-politică și culturală, de Congresul al IX-lea al partidului desfășurat cu două decenii în urmă. Ideile și tezele formulate cu acel prilej de tovarășul Nicolae Ceaușescu, reluate și îmbogățite ulterior, pornesc de la necesitatea consolidării legăturilor artei cu realitățile naționale și sociale, cu preocupările majore ale poporului român, de la cerința valorificării, deopotrivă, a tradițiilor unitare autohtone și a cuceririlor prestigioase universale. Capitale și de bun augur s-au dovedit a fi precizările ce vizau, îndeosebi, caracteristicile aparte, specifice acestui efervescent domeniu de creativitate umană. Raportul și Rezoluția Congresului menționează că „Artei și literaturii le sînt proprii preocuparea pentru continua înnoire și perfecționare creatoare a mijloacelor de exprimare artistică, diversitatea de stiluri ; trebuie înlăturate orice tendințe de exclusivism sau rigiditate manifestate în acest domeniu. **Esențial este ca fiecare artist, în stilul său propriu, păstrîndu-și individualitatea artistică, să manifeste o înaltă responsabilitate pentru conținutul operei sale, să urmărească ca ea să-și găsească drum larg spre mintea și inima poporului.** O condiție a dezvoltării artei și culturii din patria noastră este dezbaterea principială, liberă a problemelor de creație, de teorie și istorie a artei, pe baza concepției noastre despre lume și societate".

Timpul cu împlinirile lui a confirmat cu prisosință însemnătatea acestui adevărat program politic-ideologic-estetic, influența sa benefică asupra propășirii culturii noastre, a însănătoșirii vieții spirituale românești. Căci, nu trebuie uitat că, asemenea idei și recunoașteri — larg deschizătoare de noi drumuri creatoare — survin după o perioadă puternic umbrită de viziuni simpliste, vulgarizatoare, de interpretări unilaterale, dogmatice, de etichetări, acceptări sau excomunicări subiectiviste, închistate, sărăcite de seva realității și sensul istoriei, străine de substanța intimă a fenomenului literar-artistic. Și, ca să folosim o frumoasă și pertinentă formulare a lui D. D. Roșca, s-ar putea spune despre tezele elaborate atunci că ele au avut un „rol creator de **reală noutate**", un „rol decizător de soartă a existenței întregi".

Orientarea umanistă, democratică a culturii noastre, atitudinea sa patriotică, militantă, de implicare pînă la contopire cu destinele celor mulți, capătă acum valențe superioare, un cadru prielnic de manifestare a forțelor creatoare. În sferele artei și literaturii se instaurează un climat de fructuoasă activitate de creație, au loc dezbateri libere, principiale, sînt efectuate analize lucide, aprofundate, se operează distincții și interpretări adecvate specificului estetic, consonante cu imperativele vremii, în pas cu ritmul cadențel de înaintare a edificărilor socialiste. Pe măsura depășirii manifestărilor de schematism, de aplicare șablonardă a unor canoane rigide, anihilizante, se extinde aria cîmpurilor novatoare, crește spiritul de exigență axiologică, se înmulțesc creațiile originale purtătoare de reale valori estetice, sînt amplificate preocupările pentru formarea unui gust artistic cultivat, capabil să perceapă cele mai subtile și rafinate forme ale artei contemporane. Valoarea estetică este pusă în conjuncții nuanțate, de întinsă cuprindere cu întreaga creație valorică, particularitățile și interdependențele fiind examinate pe multiple planuri și la diferite nivele de realizare concretă.

Rolul determinant în ansamblul de factori care au asigurat atmosfera prielnică tendinței generatoare de progres, făuririi unor opere valoroase, l-a constituit modul științific, laborios de-a înțelege politicul, angajarea și conștiința politică a creatorului, precum și privirea flexibilă asupra raporturilor complexe, dinamice, dintre măsura politică și cea estetică imanente operei de artă. Politicul și esteticul, ca dimensiuni fundamentale ale existenței sînt corelate la o înaltă cotă de înțelegere și implicare social-estetică, ceea ce asigură unitatea operei de artă, coerența sa ideatică și diversitatea stilistică, interinfluențele cu lumea din afară și interconexiunile interne, evidențiind necesitatea exprimării mesajului ideologic umanist în forme de autentică și elevată comunicare artistică. „Arta — sublinia G. Călinescu — este într-adevăr ideologie, însă o ideologie specifică, exprimată concret, spre deosebire de ideologia teoretică, exprimată conceptual. Noi putem lăuda ca juste ideile puse în gura unui erou, totuși nu vom declara pe autor artist, dacă ideologia n-a devenit creație".

Este locul să remarcăm, încă o dată, că întregul fond de valori și adevăruri întîlnite în diversele contexturi ale operei de artă, capătă dreptul de a intra în sferele diversificate ale esteticului numai dacă au fost încorporate, transfigurate, cu har și pasiune, în adevăruri și valori estetice. De fapt, ele sînt plăsmuite și ființează ca întruchipări artistice, avîndu-și însă sorgintea în spațiile universului axiologic, cuprinzînd întreaga claviatură a manifestărilor acestuia. Spre exemplu, politicul, formă de economie concentrată, își datorează prezența în perimetrul artei — prezență ce se întinde de la opere care abordează direct evenimente și personalități exclusiv politice, sau cele cu caracter politic implicat, pînă la atmosfera și climatul politic, la politica în domeniul creației culturale — faptului că arta, menită a înfățișa întregimea lumii, reflectă în mod obiectiv, necesar, plenitudinea existențială a umanității, deschizînd cel mai larg orizont sub care trăiește și acționează ființa omenească. Aceasta înseamnă că, cu cît arta pătrunde mai adînc în tainele adevărului vieții, cu cît aptitudinile personale ale creatorului și împrejurările social-istorice sînt mai propice, mai adecvate cunoașterii tuturor formelor de adevăr, a complexei lumi a valorilor, cu atît, practic, arta este mai aproape de esența politicului, mai strîns implicată în substanța vieții însăși. În acest sens, se destăinuia odată Nicolae Iorga, spunînd că **„Aș fi vrut să am mai mult talent poetic ca să fiu mai aproape de adevăr"**.

Ca una din formele principale de cunoaștere a realității, de descoperire, cu mijloace specifice și de comunicare pe căi proprii, a adevărului, surprins sub aspectele sale globale, sintetice, integratoare, arta — „o problemă a minții" (Leonardo da Vinci) — dispune de posibilitățile necesare accederii **pe cont propriu**, la deslușirea legităților ce guvernează dezvoltarea socială, politică, morală, științifică etc. a societății, furnizînd o imagine amplă, multicoloră asupra lumii și a evoluției sale. Aspirînd la asumarea totalității existenței, omul de artă este preocupat, nu doar de a conferi lumii înconjurătoare o înfățișare „mai frumoasă", un chip, „mai estetic", ci, și de nevoia pătrunderii, folosind legile rațiunii, către înțelesurile fundamentale ale realității, spre a le descifra și interpreta, adecvat și creator, sensurile și semnificațiile primordiale, completitudinea și diversitatea universului axiologic. Modul de structurare unitară, coerentă a gîndirii, de înaintare sistematică a meditației și cercetării, întreprinse pe calea cunoașterii științifice, sînt elementele cognitive de bază și pentru reflectarea artistică, principiile coagulante ale operei de artă, care **se gîndește** în compoziții armonioase, originale, desfășurate după cerințele demersului logic general aplicate în funcție de particularitățile specifice ale creației artistice. În același timp, știința, umanizîndu-și mereu seopurile și mijloacele de cercetare și exprimare, apelează la aportul sensibilității, la posibilitățile pe care le oferă expresivitatea estetică, pentru a-și amplifica și adînci înțelegerea asupra lumii, spre a putea gîndi mai exact și transmite mai expresiv adevărurile descoperite, valorile pe care le vehiculează și dorește a le impune.

Concluденța raționamentului de mai sus, ce s-ar putea prelungi ca un veritabil șorit, demonstrează că și funcțiile transformatoare ale artei sînt cu atît mai eficiente, mai pătrunzătoare și răscolitoare cu cît încărcătura de adevăruri este mai consistentă, mai profundă și revelatoare și, îndeosebi, cu cît realizarea estetico-axiologică a îmbrăcat forme de expresivitate mai reușite, originale, adecvate. Ca atare, sensul și funcțiile artei rezidă și se validează în procesul de transfigurare estetică a realității, de făurire — după norme și principii lăuntrice specifice — a unor forme și conținuturi proprii, însă concordante cu imaginea mereu înnoitoare a lumii înconjurătoare.

„În acest cadru" — sublinia cu elocință tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea rostită cu prilejul alegerii Domniei sale ca membru titular și președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România — **„literatura, arta, toate sectoarele care au un rol în dezvoltarea culturii noi, revoluționare, trebuie să se angajeze cu o și mai mare hotărîre pentru a da noi și noi opere de mare valoare, atît în conținut — sau, în primul rînd, în conținut — cît și în formă, care să contribuie la ridicarea culturii românești la un nivel cît mai înalt".**

Gheorghe Stroia

1965 — 1985

G. Călinescu și redescoperirea valorilor

Faptul că ultimii douăzeci de ani echivalează cu o redescoperire a valorilor este incontestabil și despre el se cuvine a vorbi mai mult. Cine cercetează amintirile scriitorilor din generația Labiș va descoperi inevitabil că în formarea lor spirituală un loc important l-au avut autorii interziși. Pînă la război aceștia erau scriitori în manuale și în marele circuit literar al țării. Pînă în anii șaizeci despre unii dintre ei nu s-a mai auzit nici un cuvînt. Vasile Voiculescu este pentru Fănuș Neagu, într-una din cărțile de maturitate, un reper cardinal. Dar acest Vasile Voiculescu din a cărui „decinde" Fănuș Neagu ține să se tragă este o revelație tîrzie a formației lui literare. Tîrzie pentru că așa a fost întoarcerea lui V. Voiculescu în literatură. Întoarcerea scriitorilor la matca literaturii române s-a produs masiv mai ales odată cu 1965, după Congresul al IX-lea al partidului. Evenimentul a însemnat pentru literatura română căutarea și regăsirea unei fizionomii proprii, a reclamării unei tradiții părăsite. Unii din scriitorii cîtiți altădată pe furiș, sub amenințarea sancțiunii, au intrat cu fast în literatură, alții fără zgomot. Numărul reeditărilor și al ediților-eveniment este astăzi atît de mare încît fenomenul a trecut la capitolul imprejurărilor curente. Cărți dorite, căutate sau așteptate altădată cu încordare apar astăzi într-un relativ anonimat. În realitate evenimentele reeditărilor sînt mai numeroase decît chiar aparițiile noi cu caracter de eveniment. O istorie a literaturii române contemporane poate fi dublată de o istorie a reeditărilor, acestea compunînd o altă față literaturii române.

Începînd cu **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie**, a cărei relansare în 1970 (de către Dan Zamfirescu) a însemnat reintegrarea în corpul literaturii române a unei mari opere, și terminînd cu actuala ediție de **Opere** Eminescu, seria restituirilor precizează fizionomia literaturii române și dimensiunea ei, cu mijloace și perspective noi. Între cărțile care au decis această modificare de perspectivă se află și istoria literaturii române scrisă de G. Călinescu în 1941. Cartea a revoluționat, la apariție, modul de a gîndi literatura română. Ea refuza împărțirea specializată pe trei epoci la creației literare românești, absorbind-o toată într-un șuvoi unic, organic, „de la origini pînă în prezent" ale cărui note structurale autorul caută să le înfățișeze în primul rînd. Cînd zicea că citește literaturi și nu opere sau scriitori, G. Călinescu numea tocmai acest mod de a îmbrățișa o literatură, de a o vedea în dezvoltarea ei firească, pe deasupra fracționărilor impuse de preocupări didactice sau prejudecăți. Venită după încercări parțiale istoria călinesciană s-a suprapus prin viziunea integrală acestora. Ea a fixat o altă cotă de aspirație a istoriei literaturii române și toate încercările de a întoarce, de a fixa ca reper principal istoria literară scrisă de E. Lovinescu mai înainte, dar numai de la 1900, înseamnă a ne întoarce cu o treaptă mai jos. Dacă recapitulăm reacțiile de întîmpinare ale acestei cărți, modul în care a fost primită, trebuie spus că mediul literar n-a fost pregătit s-o primească. În general, marile tentative, marile construcții s-au bucurat arareori de primiri prompte și înțelegătoare. Cartea lui G. Călinescu a avut parte de numeroase contestări, unele violente și de puține aprobări și înțelegeri. Faptul are și explicații obiective. Istoria călinesciană absorbea în chip sintetic rezultatele unei întregi echipe de critici noi din perioada interbelică (Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, ș.a.) ca și a unor critici mai vechi (Ibrăileanu, Lovinescu, ultimul în plină activitate), ceea ce echivala practic cu o anulare a activității lor. Orice operă nouă, autentică, mare, dislocă opere anterioare. Furtuna, polemica în jurul cărții își are, deci, și explicațiile ei obiective. În anii cincizeci, însă, toate rezervele formulate de-a lungul vremii în jurul cărții au fost înmănuncheate într-o singură contestație, publică, tipărită. G. Călinescu care pregătea pentru tipar a doua ediție a istoriei sale, **anunțată încă din 1941 în Prefața** cărții, a fost nevoit să adaste. G. Călinescu n-a așteptat numai reeditarea istoriei sale literare, ci și reintegrarea sa în învățămînt ca profesor de unde fusese scos, în mod abuziv, în 1949. Aminarea reeditării era și ea un abuz. Dacă primul abuz avea să fie reparat într-un tîrziu prin reapariția lui G. Călinescu la pupitrul amfiteatrelor facultății de filologie, istoria literară n-a mai apucat să și-o vadă retipărită. Adversitățile față de carte, față de om, inerțiile dogmatice, au fost mai puternice. S-au reeditat romanele călinesciene, poeziile aceluiași, o parte din studiile critice, au apărut cîteva monografii despre G. Călinescu, dar reapariția fundamentalei sale opere, care făcuse epocă și continua să guverneze din poziția ei ostracizată gîndirea multor istorici literari, nu se producea. A fost repus în circulație chiar un „autonomist al esteticului" cum era încriminat pînă în 1965, un critic și istoric literar ca E. Lovinescu, dar cartea lui G. Călinescu mai cuprinzătoare, mai puțin tezistă și doctrinară, decît aceea a lui E. Lovinescu, a continuat să-și aștepte lumina tiparului. Răbufnirea vechilor aversiuni, concentrată într-o carte care voia să facă din G. Călinescu, apostol al proletcultismului, a contribuit și ea la întîrzierea redescoperirii capodoperei călinesciene. G. Călinescu este însă o fatalitate a literaturii române, însuși spiritul ei, și apariția ei n-au putut fi oprite. Reeditarea **Istoriei literare de la origini pînă în prezent**, într-o a doua ediție revăzută de autor și îngrijită de Al. Piru, a apărut în 1982 la Editura Minerva. Contestarea ediției a II-a în numele primei ediții, s-a dovedit complet neîntemeiată, nefiind vorba de două cărți diferite, ci de una și aceeași carte, completată și amplificată sub aspect documentar. Apărarea lui G. Călinescu de G. Călinescu, susținută de cîțiva așa-zișl călinescieni era simplu spus anticălinescianism. G. Călinescu din a doua ediție nu este altul decît cel din ediția primă. Nu există doi Călinești contradictorii, opuși unul altuia, ci același G. Călinescu constrins să evolueze ca scriitor, ca istoric literar în condiții improprii unui creator de formația sa. **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** rămîne o mare operă a literaturii române, științifică și artistică în egală măsură, o demonstrație a fortei de creație a poporului român în literatură. „În aceste timpuri de suferință națională, o astfel de carte nepărtinitoare trebuie să dea oricui încrederea că avem o strălucită literatură, care, pe de altă parte, în ciuda tuturor efemerelor vicisitudini, se produce pe teritoriul României Mari, una și indivizibilă, slujind dreptul cea mai clară hartă a poporului român (...) Și după toate, după o prea lungă desconsiderare de noi înșine e timpul de a striga cu mîndrie, împreună cu Miron Costin : „NASC ȘI ÎN MOLDOVA OAMENI !" Acesta a fost scopul celei dintîi ediții a istoriei literare călinesciene, același e scopul și în cea de a doua, deoarece ne aflăm în fața unei cărți unice. Noua ediție are o lacună. Ediție veche nota la sfîrșitul prefeței **24 IANUARIE 1941**, ceea ce lipsește din ediția 1982. Inscripția **24 IANUARIE 1941** își are însă semnificația ei și a fost așezată cu rost de G. Călinescu. La încheierea introducerii sale: **24 IANUARIE 1941** este data la care rebeliunea legionară a fost înfrîntă și în acest mod autorul marca adeziunea lui la înfrîngerea barbarului verde. Notificarea **24 IANUARIE 1941** cu care se deschide istoria literaturii de la origini pînă în prezent este omagiul scriitorului adus unei victorii împotriva legionarismului. Între valorile pe care cei douăzeci de ani de după Congresul IX ni le redescoperă, istoria călinesciană ocupă un loc de prelungă semnificație.

M. Ungheanu

Deschiderea culturală

Urmare din pag. I

de cultură ai țării noastre au exprimat în operele lor, realitatea vremurilor ai căror martori credincioși au fost și înțelegînd funcția cardinală a unui intelectual înaintat, au fost alături de masele populare pentru spațierea orizontului lor cultural, însuflețindu-le în zile dramatice, în vastele lupte pentru libertate.

Aceste nobile tradiții, reafirmate cu fermitate la cel de-al IX-lea Congres al partidului, au fost îmbogățite de noua orientare ideologică preconizată de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, care acordă o înțelegere directă a complexei realități contemporane, a sensurilor multiplei sale dezvoltări, a unei încrederi plenare în mersul ascendent al colectivității românești, sub semnul unui nou, revoluționar umanism. S-a reafirmat importanta funcție modelatoare a culturii, cel mai flexibil, cel mai mlădios și subtil instrument de formare a unui nou profil uman. Oamenii de cultură sînt germenii stimulatori ai unei continue înnoiri, echivalentă cu întreaga efervescență creatoare a unui popor de constructori. Ei își pun întreaga lor energie, forța morală, ardoarea de a înțelege lumea și existența contemporană. În responsabilul post de slujitori ai cunoașterii, ai adevărului și ai frumuseții. Se poate afirma, că în acești ani, între variatele forme ale activității umane, există tot mai multe puncte de înaltă convergență. Intelectualii, făuritorii culturii au transformat noțiunea de participare într-o caracteristică luminoasă a acestor ani, într-o activitate permanentă a unui creator și în același timp, difuzor al culturii. În realitate, s-a anulat distanța dintre creatorii valorilor spirituale și cei mulți care le receptează, mereu mai însetați de cunoaștere, mereu mai exigenți, în deplină concordanță cu diversificarea proceselor din viața și realitatea sfîrșitului de secol și a începutului unui nou mileniu. Se îmbunătățesc continuu și variat mijloacele de răspîndire a operelor cultural artistice în mijlocul maselor, căutînd, în acest flux neîntrerupt spiritul, satisfacerea superioară a cerințelor de etic și estetic, contribuind la cunoașterea lumii contemporane. Perfecționarea metodelor și mijloacelor de prezentare a valorilor culturii naționale și universale, ridicarea continuă a nivelului cultural al maselor, este o preocupare constantă a miilor și miilor de intelectuali de la orașe și sate care realizează, cu o extraordinară devoțiune, o muncă generoasă și pasionantă. Se îmbogățesc astfel patrimoniul spiritual al națiunii cu noi și importante valori care concentrează în simburele lor iradiant, întreaga transformare a unui univers al cărui centru este omul și viața sa, afirmarea plenară a personalității sale, a liberei sale dezvoltări.

Exprimînd problematica esențială a vremii pe care o trăim și a deschiderii către toate orizonturile umaniste, operele creatorilor români poartă în ele întreaga încărcătură a încrederii nestrămutate în viitorul luminos al României socialiste.

CRONICA EDIȚIILOR

Nicolae Milescu traducător din Herodot

Se cunoaște de puțini iubitori ai literaturii noastre, chiar și de unii dintre cei care frecventează, pentru delectare, și opere ale literaturii române vechi, că celebrele **Istorii** ale lui Herodot, scriitor grec din secolul V î.e.n., care prezintă luptele devenite legendare dintre greci și perși (Maraton, Termopile, Salamina etc.), s-au bucurat de o primă traducere românească în a doua jumătate a veacului al XVII-lea, datorită unui moldovean al cărui nume nu s-a păstrat pe prețioasa operă pe care a lăsat-o.

Descoperită de Nicolae Iorga la mănăstirea Cașula de lîngă Botoșani într-un manuscris tîrziu din 1816 și tipărită de el, în grabă, în 1909, nu cu puține lecțiuni greșite și erori de imprimare, vechea traducere a **Istoriilor** herodotiene vede din nou lumina tiparului în excelenta ediție publicată de Liviu Onu, *) binecunoscut cercetător și editor al manuscriselor de cronici românești, secondat, aici, de Lucia Șapcaliu.

Textul traducerii (p. 3—476), prezentat în transcriere fonetică interpretativă, potrivit cerințelor moderne privitoare la editarea literaturii române vechi, este urmărit de editori rînd cu rînd, cuvînt cu cuvînt, în permanentă confruntare cu originalul grec și cu traducerea românească modernă, semnalîndu-se în bogatele note de subsol tot ceea ce poate contribui la delimitarea cît mai sigură a ceea ce a realizat, ca limbă și construcție, traducătorul din sec. XVII, dar și la conturarea propriei sale culturi și personalități (adaosurile și omisiunile traducătorului, formele corupte de copiști ale numelor proprii și comune, repetiții de cuvinte din greșeli de transcriere ale copiștilor, actualizări ale unor termeni geografici, nume de popoare și grupuri etnice, de unități de măsură și monetare, prelucrări ale traducătorului și altele. Semnificațiile cuvintelor mai rare sau cu înțelegeri deosebite sînt date într-un **glosar** însumînd 129 pagini iar explicarea numelor proprii într-un **indice** de 70 de pagini, fiecare cuvînt trimițînd la textul tipărit.

Datele rezultate din analiza critică a textului (traducere direct din elină ; v.p. 504—522, studiu de Felicia Ștef), coroborate cu elemente de critică externă și de istorie culturală, au permis autorului studiului filologic, deosebit de larg și ramificat (în total, 240 pag. în petit), să abordeze, pe un teren sigur și cu rezultate convingătoare. și o altă problemă capitală pe care, alături de publicarea științifică a textului, și-a propus-o ediția de față și anume **identificarea autorului traducerii române din veacul al XVII-lea**, „monument incomparabil al literelor românești", cum o numea Iorga.

Ipoteze în legătură cu paternitatea acestei traduceri fuseseră emise și anterior. N. Iorga, în 1909, o atribuia lui Eustratie Logofătul, cunoscutul traducător din grecește, pe vremea lui Vasile Lupu, al **Pravilelor împărătești** (tipărite la Iași, în 1646) ; în această atribuire, marele istoric se întemeia mai ales pe un amănunt cronologic din text, **adaos al traducătorului,** unde, vorbindu-se despre cetatea Candia din Creta, se preciza : „care nu o pot lua turcii acum" ; se știe că cetatea fusese asediată de turci în 1645, în 1649 și, ultima dată, în 1667—1669, cînd a fost, în sfîrșit, ocupată (sept. 1669) ; Iorga s-a oprit la prima dintre cele trei date și a asociat-o cu contemporanul Eustratie Logofătul pentru că el apreciase că limba traducerii era prea veche pentru a o putea apropia de ultima dată. **Fără să aducă argumente**, Giorge Pascu, în 1922, atribuie traducerea lui Nicolae Milescu, precizînd mai tîrziu, în 1930, tot pe temeiul amănuntului în legătură cu asediul Candiei, că a realizat-o prin 1668, opinie la care aderă, pentru un moment, și Iorga. În sfîrșit, în 1976 și 1978, lingvistul și filologul ieșean N. A. Ursu, pe baza unor **concordanțe lingvistice** — cuvinte mai rare, deosebite, sau caracteristici fonetice aflate atît în traducere, cît și în lucrările cunoscute ale lui Dosoftei, pe care le editase — și a unei așanumite **concordanțe stilistice** (procedeul de dislocare a unor sintagme curente), îl propune ca autor al traducerii pe mitropolitul moldovean.

Procedînd la o investigație mult mai largă, atît pe plan lingvistic și stilistic, cît și în cadrul general istoric-cultural al perioadei, Liviu Onu se oprește, pe deplin întemeiat după părerea noastră, la **personalitatea complexă pe care o reprezintă, în epocă, învățatul spătar moldovean Nicolae Milescu (1636—1708).** Fost elev al Academiei Patriarhiei din Constantinopol (unde mai tîrziu va învăța și Dimitrie Cantemir), cunoscător al limbilor greacă, **inclusiv elina, greaca veche,** latină, slavonă, turcă, italiană, mai tîrziu și rusă, deținător al unei culturi enciclopedice pentru timpul său, autor de lucrări în limba latină și traducător din greacă — **Carte cu multe întrebări foarte de folos (1661)** și, mai ales, o primă versiune, direct din elină, a **Vechiului Testament** (1662—1664), folosită, cum se știe, cu unele retușuri, în **Biblia** tipărită la București în 1688 — Nicolae Milescu spătarul, cărturar de formație umanistă, era, de bună seamă, persoana cea mai îndreptățită spre care să se îndrepte opțiunile recentului editor al traducerii.

Dar ceea ce întărește cu o notă suplimentară de siguranță atribuirea la care s-a oprit Liviu Onu sînt **o seamă de indicii caracteristice de aspect peremptoriu care se adresează direct și exclusiv spătarului moldovean.**

Se remarcă, astfel, preferința neobișnuită a traducătorului pentru termenul **laconi,** în loc de „lachedemoni" și „spartiani", cum apare în originalul grec ; preferința nu e deloc întîmplătoare și ea are un net caracter subiectiv : în două rînduri, Nicolae Milescu, care avea în ascendență paternă greci din Laconia (în Peloponez), se declară „moldavo-lacon" (în 1667, în lucrarea **Enchiridion,** trimisă marchizului de Pomponne, la Paris, în latinește, după titlu adaugă „a Nicolao Spadario **Moldavo-lacone**" ; în 1669, într-o notă autografă, în grecește, privind alfabetul chirilic folosit de români, transmisă capelanului englez Thomas Smith, semnează din nou — în traducere — „cu propria mea mînă, a lui Nicolae Spătarul **moldavo-laconul").** Și mai tîrziu, într-o referire la Milescu, Hrisant Notara, patriarh al Ierusalimului, îl va numi „Nicolae Spătarul **moldavo-laconul".**

Un procedeu specific lui Milescu, cunoscut și reținut din traducerea amintită a **Vechiului Testament,** îl constituie ceea ce autorul studiului numește **dislocările neadecvate.** Este rezultatul modului de lucru al traducătorului : lucrînd în grabă, el realizează mai mult o ciornă în care unele secvențe ale traducerii sînt scrise marginal sau printre rînduri ; copistul care a transcris ciorna, fără controlul traducătorului, a plasat greșit în pagină numeroase asemenea secvențe marginale sau interlineare, denaturînd versiunea corectă concepută de traducător. Editorii identifică în textul păstrat și repun la locul potrivit un număr de 72 asemenea „dislocări neadecvate".

Către Nicolae Milescu conduc și **concordanțele onomasiologice,** unele traduceri greșite de nume de animale, **aflate identic** atît în traducerea **Istoriilor** cît și în cea a **Vechiului Testament** (ex. termenul grec **aieloupos,** care înseamnă „pisică" e tradus în ambele, cu totul greșit, prin „dihor" ; **uaina, uaini,** „hienă", e tradus prin „leoaică" în cele două lucrări, după cum în ambele aflăm neobișnuitul și neatestatul în altă parte plural „clopoți", pentru „clopote"). În același sens sînt evidențiate **concordanțe lingvistice** între traducerea herodotiană și mai vechea traducere din greacă, a lui Milescu, **Carte cu multe întrebări foarte de folos,** în ce privește **lexicul, formarea cuvintelor, sintaxa,** unele **dislocări neadecvate** etc.

În schimb, este categoric infirmat argumentul concordanțelor lingvistice adus de N. A. Ursu pentru paternitatea mitropolitului Dosoftei, prin punerea în evidență a numeroase **neconcordanțe** între scrierile acestuia și traducere ; de ex. pt. „altar" — cuptor (trad.), oltariu, altariu (Dos.) ; pentru „eunuc" — hadîmbu (trad.), evnuh (Dos.) și altele.

Toate acestea și încă numeroase alte argumente care se susțin reciproc converg către identificarea lui Nicolae Milescu drept traducător al **Istoriilor** lui Herodot.

Un număr destul de mare de cuvinte de origine turcă în textul traducerii arată că lucrarea s-a efectuat nu în țară, în Moldova, ci într-o zonă de influență turcă, ceea ce trimite la Constantinopol, unde Milescu se afla în perioada 1668—1670, astfel încît datarea în timp a traducerii se acordă cu amănuntul cronologic privind cea de-a treia încercare turcă de cucerire a Candiei.

O plăcută surpriză o constituie rezultatul cercetării întreprinse de Liviu Onu în aria rusă de activitate scriitoricească a lui Milescu : precum Antioh Cantemir în satiră, el ar fi, în colaborare cu un Petr Dolgovo, autorul primei opere dramatice rusești, **Comedia lui Artaxerxe,** prezentată în fața țarului în 1672.

Dar interesul pentru cartea de care ne ocupăm nu rezidă numai în luminile pe care le aduce studiul filologic, mult mai bogat și nuanțat decît am putut să sugerăm prin cele arătate, ci, în măsură cel puțin egală, în chiar textul traducerii care se publică.

Istoria veche a grecilor, povestită, după Herodot, în limba română a veacului al XVII-lea, adaptările, uneori atît de neașteptate, ale unor termeni originari greci la cuvinte neaoș românești, moldovenești, completările cu care vine traducătorul, unele parcă rupte din cronicele noastre („că străinii caută stăpînului, iar nu tării" ; p. 132), dau un farmec aparte fraudelor lăsate de Milescu. Întîlnim exprimări de-a dreptul poetice („într-un luciu de mare necuprins de mărime" ; 6. 218), fragmente de descrieri de lupte ce par luate din basmele noastre („Intîi s-au sigetat în-de-ei. păr-unde s-au sfîrșit sigețile ; au dat în sulițî și iar le-au sfîrșit ; mai apoi cu sabiile și mai apoi cu hamgerile să bătea" ; p. 84), după cum găsim, ca la Eminescu, tradusă aidoma, o sintagmă ca „să ceară pămînt și apă" (p. 259).

Lectura traducerii lui Nicolae Milescu întrunește, pentru recreare și desfătare sufletească, toate calitățile pe care le au vechile noastre cronici moldovene, cu care a fost contemporană.

Dumitru Velciu

*) **Herodot, ISTORII. Ediție îngrijită de Liviu Onu și Lucia Șapcaliu. Prefață, studiu filologic, note, glosar de Liviu Onu. Indice de Lucia Șapcaliu. București, Editura Minerva, 1984 LXVIII + 868 pag.**

IMNELE PUTNEI

În ziua de 2 iulie, cu prilejul comemorării lui Ștefan cel Mare și a celor cinci veacuri de existență neîntreruptă a Putnei în istoria spirituală a poporului nostru, a fost depus la mormîntul voievodului, prinos din Transilvania, întîiul exemplar al cărții Imnele Putnei **a poetului Ioan Alexandru.**

13 IULIE 1985

L6

Ortogeneza literaturii române

evoluția culturii românești postbelice cunoaște, odată cu cei mai recenți douăzeci de ani, și consolidarea unui adevărat curent literar ale cărui trăsături sînt în principal de natură organicistă și care se întemeiază pe reformularea unui fond estetic autohton : sensul lui este acela al diferențierii conținutistice și al revelației unui etnotop ireductibil. Această **ortogeneză a literaturii române,** care a devenit un principiu activ, decurge, într-o măsură hotărîtoare, din doctrina politică a Congresului al IX-lea al P.C.R. ; fără această înlăturare a inerțiilor, care semnifică o inițiativă de moment istoric crucial, imaginea de acum a literaturii române ar fi fost, fără nici o îndoială, mult mai puțin complexă și mult mai puțin inconfundabilă.

Apare acum, în acest mediu cultural îndreptat către specificare, și acel element teoretic care face ca mișcările culturii să capete coeziune și să înainteze omogen. Acest principiu regulator, care poate fi, de asemenea, considerat ca un principiu activ, de esență programatică, este teoria protocronismului, nu fără dreptate considerată drept cea mai însemnată idee românească în domeniul culturii, ivită în perioada postbelică. Mai întîi, este de observat că protocronismul nu ar fi putut apărea în absența unei optici noi și fără prejudecăți față de valorificarea tradiției culturale naționale. Atita vreme cît „Istoria literaturii române" a lui G. Călinescu, „Trilogia Culturii" a lui Lucian Blaga, istoriografia lui Hasdeu, Pârvan și Iorga ar fi rămas literă moartă, fără a pătrunde în conștiința actualității spre a o îndrepta către sensurile ei adînci, ar fi fost de neimaginat configurarea unei astfel de doctrine culturale. Ea a rezultat, de altfel, din această recapitulare a contribuției românești de esență specificului național și mediul liber în care această compoziție a putut să capete formă și substanță este unul hotărîtor. Apoi, sentimentul elaborației colective. Protocronismul este efectul unei inițiative comune, schițată într-un chip admirabil în eseistica lui Paul Anghel, a lui Dan Zamfirescu, a lui M. Ungheanu și ajunsă la altitudinea teoriei odată cu introducerea la culegerea de eseuri a lui Edgar Papu, „Din Clasicii noștri" (în 1977). Ar fi putut, mă întreb, să apară această **conjuncție germinativă de conștiințe** într-o clipă istorică anterioară și care determina mișcarea literaturii în baza unui irepresibil academism care era acela al modelului unic ? Un răspuns la această întrebare se poate da cu ușurință, mai ales că sensul modelului unic era îndreptat împotriva sensului organic al acestei literaturi și în urmarea unei tipologii creatoare care nu era numaidecît a ei. Ceea ce a lăsat protocronismul să se ivească a fost această înfrîngere a inerțiilor și această corecție care dădea putința culturii să se așeze într-un regim al specificului național, exact acela care nu se putuse exprima sub înfățișarea doctrinară pînă în acel moment. Protocronismul era o confirmare a despărțirii definitive de dogmatism.

Așa cum se înfățișează și așa cum a și fost aplicată prin operațiuni care sînt mai degrabă ale creației, teoria protocronismului slobozea conștiința sensului istoric al unei comunități. Materia ei „medulară" aceasta este. Istoria privită, adică, dintr-o optică ireductibilă a unui popor. Începutul și încheierea acestei ipoteze asupra evoluției unei culturi stau în istorie și este în afara substanței acestei perspective a considera că protocronismul elimină comparația cu mediile culturilor universale. Universalitatea creației, determinată pe canalul istoric, este, dimpotrivă, esența acestei teorii și origina ei stă într-o perspectivă nouă asupra factorului genetic al operei, asupra creativității. Este protocronistă orice ipoteză asupra culturilor care înlătură prejudecățile difuzioniste atunci cînd la acestea ideea difuziunii nu se poate întemeia științific ; este protocronistă orice valorizare asupra culturilor care creează autonom și tind a se sustrage purei imitații mecanice ; este protocronistă orice formulare asupra universalității intrinseci a unei creații și care, fiind universală prin profunditate, nu ajunge să se universalizeze prin difuziune. Esența protocronismului stă în ideea de valoare indeterminată de înlănțuirile difuziunii care acestea sînt nu o dată explicabile în urmarea altei criteriologii decît aceea a istoriei naturale a literaturilor. În sfîrșit, este protocronistă desfășurarea creativității dezlegate de iluzia culturilor așa-zise mari, care se configurează drept model, și a culturilor „mici", care ar exista numai atîta vreme cît înaintează în urmarea unui exemplu extraneu. Protocronismul adoptă teza însemnătății unei creații fără a o determina de vastitatea geografică a colectivității care a generat-o și a înțeles că valoarea universală nu este o funcțiune a simplei universalizări adeseori abuzive, al unui exemplu estetic unic. Ceea ce se înțelege în mod curent prin „protocronie" însușirea, adică, a culturilor aparent „mici" de a presimți și uneori chiar de a anticipa ceea ce abia mai apoi apare în chip de valoare, universalizată prin difuziune în culturile așa-zise „mari" este numai un element dintr-o doctrină de filosofia culturilor care se întemeiază, în ultimă analiză, pe noțiunea de democrație. Democrația culturilor, care sînt creatoare indiferent de așezarea lor pe suprafața pămîntului, aducînd un răspuns universal care izvorăște din ireductibilul etnic, presupune o perspectivă protocronică asupra artelor. Ceea ce este individualitatea pentru ființa umană este originalitatea protocronică pentru culturi ; ea ajută cele mai diferite comunități să se diferențieze de altele și să se consolideze în direcția specificului național care acela dă, în prezența valorii, însemnătatea universală. Nu este universal acela care într-un mediu apt pentru un anumit fel de creație îl respinge pe acesta spre a adopta altul care nu-i este potrivit. Ibsen este universal fiind în chip esențial un nordic, adică un ins care a înălțat, prin valoare, propria condiție etică la abstracțiunea unei tipologii. Cine așează această ipoteză acolo este unde îi este locul, adică în categoria marilor teorii ale culturii de azi, observă de îndată că ea este modernă și se aseamănă în multe puncte cu alte inițiative de acest fel, care sînt toate de o însemnătate considerabilă. În această clipă istorică, unde înaintarea tuturor culturilor este un fapt îndeplinit, ortogeneza literaturii române, configurată în chip esențial prin protocronism, este o biruință asupra artificialelor inferiorități cîștigate. Căci de unde ar fi putut ieși mai bine o asemenea perspectivă a umanității decît dintr-o lume care anunță, odată pentru totdeauna, amurgul imperiilor ?

Artur Silvestri

Sărbătoarea Academiei Române

Urmare din pag. 3

economie, sociologie, drept, literatură și artă), dar Academia a contribuit substantial la realizarea unei hărți unitare a spiritualității românești, stimulînd inițiativa și lupta tuturor cărturarilor patrioți, din toate provinciile istorice locuite de români. Pe bună dreptate, în Analele Academiei din anii 1890—1891, B.P. Hasdeu scria : „În Academia Română, cînd cineva zice român sterge și Dunărea și Carpații. Noi sîntem și vom fi întotdeauna fericiți a primi cu mîndrie în sînul Academiei pe orice reprezentant al culturii românești de unde ar fi". Un prețios îndreptar în această direcție sînt înseși discursurile de recepție : fostul sfetnic al lui Cuza, ardeleanul Al. Papiu-Ilarian, vorbea despre viața, operele și ideile lui Gheorghe Șincai, colaboratorul apropiat al lui Tudor Vladimirescu, anume Petrache Poenaru, cuvinta despre ardeleanul Gheorghe Lazăr și școala română, mai apoi A.D. Xenopol a elogiat personalitatea lui Mihail Kogălniceanu, Mihail Sadoveanu se entuziasma în fața poeziei populare iar Lucian Blaga cînta satul românesc în toate profunzimile sale istorice și cosmice, etc. Iată deci o vastă hartă a spiritului românesc, o multitudine de preocupări și probleme care au frămîntat mintea unor exponenți de frunte ai poporului.

În constelația acestor discursuri memorabile, președintele Nicolae Ceaușescu și-a dăltuit propriul discurs de recepție, care se constituie într-o memorabilă pledoarie pentru iubirea de patrie, pentru mîndria de a fi români, stimulînd creativitatea iubitorilor de cultură și știință. În aula unde odinioară au răsunat glasurile lui Nicolae Iorga, Titu Maiorescu, Vasile Pârvan, George Enescu, Spiru Haret, Liviu Rebreanu — vocea președintelui României a conferit dimensiuni noi tradiției istorice și a prefigurat viitorul de aur al civilizației românești. A fost un discurs epocal, care va rămîne nu numai în Analele seculare ale Academiei, ci și în letopisețele neamului. Orator desăvîrșit, cu un magnific simț al istoriei și al evoluției evenimentelor, președintele Nicolae Ceaușescu a făcut încă o dată dovada iubirii nețărmurite față de tot ceea ce e românesc, față de tradiție și înaintași, față de sfînta noastră limbă românească, exprimîndu-și încrederea în geniul nativ al poporului, în facultățile noastre de a duce mai departe torța creativității.

Astfel, se poate spune că în viața Academiei, a tuturor instituțiilor noastre de cultură și știință, a început o etapă nouă și rodnică, îmboldurile secretarului general constituind repere de lumină pentru înfăptuirile viitoare. Prin această ceremonie, de o sobrietate clasică, sărbătorirea celor 20 de ani de renaștere revoluționară a dobîndit o aură de înțelepciune și glorie.

REVISTA STRĂINĂ

● **UN AMPLU** articol al lui Thomas Fleming este consacrat „Războiului dintre scriitori și recenzenți". O temă incitantă, care continuă să preocupe pe majoritatea comentatorilor literari de pe planetă. Mai mult sau mai puțin explicit formulată, problema este dintre cele mai acute, mai ales dacă luăm în considerare influența extraordinară a presei de mare tiraj asupra vînzării de carte și asupra prestigiului scriitorilor. Recenzenții nu sînt de obicei criticii cei mai proeminenți ai unei epoci, nici creatori și deschizători de drum în ceea ce privește modalitățile de apropiere a operelor literare. Cu toate acestea, cuvîntul lor este prețuit și urît în același timp. Thomas Fleming scrie următoarele : „Învață oare scriitorii ceva din critica pe care o fac recenzenții cărților lor ? Se pare că nu. Scurtimea celor mai multe articole este citată ca o rațiune dominantă a acestor situații. O altă explicație ar fi numărul mare de recenzii, precum și comentariile contradictorii care apar în mod frecvent. (...) În felul acesta, eu sper că cititorii mei au cîștigat în admirație față de cei care sînt destul de curajoși ca să publice cărți și să expună sufletul și întîmplările vieții lor ruletei recenzenților. Cele mai multe din pericolele procesului critic sînt probabil de nevindecat. Favoritismul, inconsistența, și răzbunările sînt în fond probleme omenești, iar nu literare".

● **ISTORICUL** Henry Ashby Turner Jr. ridică o problemă fundamentală în cartea sa dedicată Germaniei interbelice, **Marii industriași și ascensiunea lui Hitler.** Reluînd arhivele Republicii de la Weimar, Ashby Turner își pune din nou întrebarea dacă explicația tradițională a consolidării electorale a partidului nazist și a distrugerii regimului republican de la Weimar este consistentă cu adevărul. Recenzia lui Geoffrey G. Field face o analiză extrem de nuanțată a rezultatelor cercetării lui Ashby Turner. Istoricul ajunge, de fapt, la concluzia că marii industriași au fost relativ reticenți cu Partidul nazist, îndeosebi în anii '20, cînd dezordinile și retorica radicală a lui Hitler speriau pe conducătorii de concerne și pe atleții din industrie. Așa cum au demonstrat îndeosebi scriitorii epocii, nazismul a fost esențialmente un produs al micii burghezii și al claselor de mijloc, idiotizate în mediocritatea lor, pline de resentimente și incapabile de viață morală și politică autentică.

● **ARTHUR SLESINGER** Jr. dedică o caldă pagină de evocări unuia dintre cei mai promițători și mai neliniștiți intelectuali ai epocii New Deal. Este vorba de Edward F. Prichard Jr., o figură plină de culoare din Kentucky. Cu cele 150 de kg. ale sale, Prichard a fost cel mai strălucit intelectual din suita președintelui Roosevelt, trăind o viață plină de evenimente, care l-au condus din cercurile Casei Albe pînă în celulele unei închisori din statul său, iar apoi, din nou, într-un fotoliu de tribunal, unde era considerat unul dintre cei mai pricepuți și mai plini de compasiune juriști ai epocii. Considerînd că inteligența și cultura poate să-și permită orice, jucîndu-se cu paradoxul pînă la limita delicvenței, el a experimentat trăiri extreme și posibilități cvasinelimitate ale minții de-a justifica actele cele mai aberante, salvate numai de solidaritatea cu cei umili. Îndeosebi sînt reamintite eforturile sale de a deschide porțile școlilor pentru fiii tuturor categoriilor sociale, propunînd în acest sens o serie de măsuri care și azi constituie paradigma programelor liberale de peste ocean.

● **PATRU PROBLEME FIERBINȚI ALE FILOZOFIEI** se intitulează articolul lui W.V. Quine, consacrat lucrării **Scepticism și naturalism : unele variații (Conferințele Woodbridge)** 1983 de P.F. Strawson. Cele patru texte prezentate la Columbia University, sub egida Conferințelor Woodbridge încearcă să precizeze direcțiile actuale de rezolvare a celor mai importante probleme ale filozofiei tradiționale : existența obiectivă a lumii, temeiurile morale, condiția limbajului intelectualist și existența obiectelor abstracte. Strawson ia în discuție îndeosebi poziția scepticilor, înclinînd adeseori balanța în favoarea unui naturalism reductiv, cum îi numește W.V. Quine.

● **O INTERESANTĂ** opinie despre traduceri exprimă Galway Kinnell într-o serie de interviuri publicate de Joe David Bellamy : „O foarte antipatică problemă, cum se spune : traducerile. După ce încerci să descurci anumite înțelesuri din limba maternă în care au fost scrise și să le încurci la loc într-o altă limbă, probabil că ai pierdut și ai schimbat atît de mult din original, încît te poți întreba de ce n-ai schimba la urma-urmei totul. Știi foarte bine că ceva nu mai există dacă ai extras un lucru dintr-o limbă, de fapt se evaporează cu totul mai înainte de a se întrupa într-o altă limbă, încît pare că nu mai există nici o legătură între un text și altul. Iar acuma prevalează între poeți atitudinea după care trebuie să folosești originalul ca pe un fel de ciornă, o primă redactare pe care se bazezi, pentru a scrie la rîndul tău un original. Dar eu am găsit în unele traduceri care tindeau să fie fidele originalului, chiar în sens literal, am găsit că ceva tot rămîne din textul de bază... Am fost mișcat de Dante și Homer, și de Rilke, și nu știu nici una din limbile în care au scris. Înseamnă că ceva se întîmplă. Cînd citesc aceste traduceri, sînt conștient că simt o depresie dacă dau de un vers pe care îl suspectez că conține prea mult din inspirația traducătorului. Am un fel de simț nebun al faptului că traducătorul mă trișează, făcîndu-mă să cred că el transpune din original, dar că din cînd în cînd adaugă ceea ce îi place. Traducerea este o artă posibilă și necesară, și cred că noi vrem într-adevăr să știm, atît cît este posibil, ceea ce Dante și alți poeți din vechime au gîndit și au simțit".

● **CARTEA** dedicată de A.B. Yoffe poetei Lea Goldberg constituie un succes de prestigiu, evocînd personalitatea atașantă a acestei personalități proeminente a gîndirii estetice a secolului nostru. Profesoară de literatură comparată, poetă și autoare dramatică, cunoscătoare a mai multor culturi europene, Lea Goldberg a avut de asemenea o viață pasionantă, încărcată de evenimente semnificative pentru marile înțelesuri pe care le-a dezvăluit secolul nostru. Cartea lui A.B. Yoffe pune pentru prima oară la contribuție jurnalele și corespondența scriitoarei, insistînd asupra caracterului solitar al demersului său intelectual și estetic, ascuns de succesul și publicitatea adeseori factice care i-au înconjurat opera.

CONFABULE

* * *

E vara o pată mică și galbenă
pe o frunză
cu un cer mai albastru decît ochii tăi albaștri
aerul fierbinte parcă venit
din miezul pămîntului
e vara caldă și moale ca buzele tale
cîntecul unui greier.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Ilustrată din Mongolia

luna răsare tîrziu pe podișul înalt care acoperă temple mult ruinate. E atît de aproape de creștetul meu încît o simt radiind o căldură imaginară. Exact sub ea, rumegă o cămilă neștiute versuri rămase din vechime și iarba uscată a stepei fișiie stins. În fața iurtei cu năluciri de metal arde un foc iluzoriu. Undeva, departe, nechează herghelille de cai aprigi și neadăpați. Pe sub geana serii albastră ca o pleoapă de lehuză un călător a plecat spre Nicăieri.

În depărtarea depărtărilor, un fel de oază tremurînd în verdele greu și însinuant, adăpostește poate, trupul lui Gingis-Han, păstorul războinic ai cărui gropari, uciși după înhumare, umblă fantomatici în căutarea unui mormînt slăvit, pierdut și uitat.

Se zice că în fiecare noapte, un cal nebun evadează din compactul herghelii, străbate stepa în galop năpraznic, se ridică în două picioare, și, din cînd în cînd, întoarce capul spre un călăreț ipotetic nechezînd ostenit și duios.

Apoi, totul reintră în normal. În gongul lunii atîrnind leneș și însinuant fantoma unui bonz lovește cu ciocanul amintirii.

Foarte aproape, lungi guri de foc țîșnind din armura unui combinat modern, caligrafiază pe cerul imposibil de descris, heroglife pierdute.

E noapte aici și dimineață acasă în țara mea. O dimineață mirosind a pere gălbioare și piersici cu puf de adolescent. Simt această mireasmă cu acuitate și dor disperat.

Pilpiie focul în fața iurtei. Un călăreț de fum apucă drumuri care duc spre Nicăieri. Luna stă ca un gong inutil trăgînd cu ochiul la arlechin.

Se zice că în asemenea nopți caii sălbatici poartă în spinările lucioase mirese părăsite. Departe, orașul nepăsător, straniu și ireal, rezonează furii de beton. Și totuși, luna ca un gong lovită de un bonz bătrîn...

La Ulan-Bator fiecare om poartă o floare în dinți...

Mircea Micu

ÎN CURÎND:

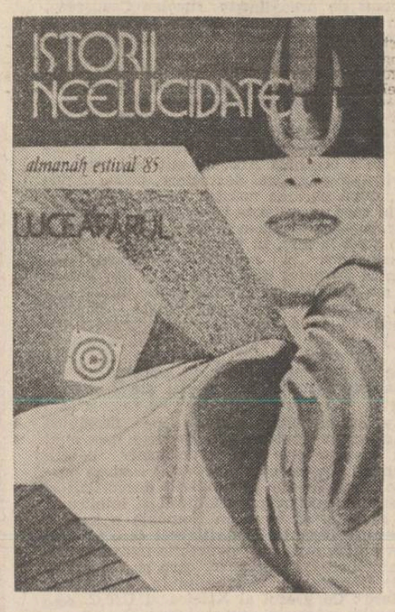

Balcanice

TAHSIN SARACI

A vorbi

Noaptea amuțește
Lumina prin neguri irumpe
Și zorii vorbesc.

Apa amuțește în mlaștini
Ea în torente le vorbește primăverilor
Iar munților în cascade.

Frunza amuțește nemișcată,
Dar într-o zi pădurea vorbește
În incendii și în furtuni.

Dar cînd amuțește poporul,
Vorbește poetul.

Orb

Două nuci stricate, încrustate în două orbite,
Obloane urcînd, coborînd dintr-o noapte a negurilor.
O durere lăuntrică privind prin două crovuri triste
Și el, sărmanul, neputînd desluși
Mîntuitoarea culoare a rozelor în surîsul zilei.

Dintotdeauna armonie a unui univers fără lumină,
Trezirea înseamnă deschidere către un alb întuneric —
Imposibil, dar imposibil să poată vedea ochiul stricat
Lucernele unduite de vînt
Fremătînd în răcoarea din zori.

Și orbul simțind miresme de aer de munte
Freamătă precum ochiul dezlănțuit
Neputînd admira dezlănțuirea poporului său
Care dansează alaiul într-o veselă dimineață de mai.

În românește de Dumitru M. Ion

PROBABIL / POSIBIL

Despre antologiile SF, cu oarecare satisfacție... (II)

ei bine, breșa următoare s-a petrecut la Iași, un alt „pol" al SF-ului românesc. În Iași funcționează, de cîțiva ani, un cenaclu foarte puternic, un grup de tineri scriitori, critici literari, graficieni și fani ai literaturii SF, pe nume **Quasar.** Sensibile la valoarea creațiilor locale, forurile culturale ale capitalei Moldovei au acordat pagini de revistă (**Cronica** sau **Convorbiri literare**) lui George Ceaușu, Dan și Lucian Merișca, Ov. Bufniță, C. Sbanțu. Editura Junimea a oferit spațiu editorial și — punîndu-se problema antologatorilor — ne-a desemnat pe foarte tînărul Dan Merișca (localnic, animator pătimaș, dar și bun cunoscător al literaturii de anticipație universale și românești, debutînd ca antologator), de profesie inginer (este, îl întreb pe prietenul meu, Voicu Bugariu, chiar așa o crimă faptul că D.M. nu a absolvit Facultatea de filologie ? ; frecventarea cursurilor Politehnicii i-a adus însă colegului nostru Dan Merișca cunoștințe în domenii care filologilor li se par curate chinezării, dar — vai ! — fără ele nu se poate scrie o bună literatură științifico-fantastică — s-a demonstrat nu o dată...) și pe subsemnatul (mărturisesc — îngrozit de reacția pe care am s-o stîrnesc —, absolvent al Facultății de matematică, ba chiar, vreme de 15 ani, profesor activ într-o disciplină care, probabil, aducea multor membri de astăzi ai Uniunii Scriitorilor curate coșmaruri la vremea copilăriei și adolescenței). Iar noi n-am făcut decît să recitim cele cîteva mii de pagini scrise în ultimul deceniu (tipărite și — mai ales — netipărite), să ne punem în acord cu editorul, cu **Almanahul Anticipația** (pentru a nu dubla publicarea textelor), cu scriitorii înșiși, cerîndu-le să schimbe povestiri întregi sau pasaje de povestire, explicîndu-le, în unele cazuri, că în locul unui text valoros de să zicem, 40 de pagini, il vom ruga să ne permită publicarea altuia mai scurt, dar și, poate, mai puțin valoros, asistînd la sute de ședințe de cenaclu, refăcînd, corectînd, redactilografiind — echivalentul, pînă la urmă, al mai multor antologii puse cap la cap și a — aproape — trei ani de muncă (avataruri inevitabile, dacă vrei să pui umărul la — de fapt — „reconstruirea" unui gen literar, lucru care se face încet, cu răbdare, cu tact pedagogic, cu mici compromisuri, desigur, cu știința că roadele se culeg peste ani...).

Deci : cine să facă antologiile ? Dacă Voicu Bugariu se simte în stare, noi îi apreciem puterea de sacrificiu. Cît despre competență, asta-i altceva. **Science fiction-ul** este, în primul rînd, literatură. Dar nu numai atît. Ideile științifice, ingeniozitatea joacă în povestirea SF un rol extrem de important. Voi da ca exemplu chiar una din povestirile din volumul incriminat, pe nume **Discursul,** al cărei autor este... Voicu Bugariu. Scrisă ireproșabil, cu o intrigă polițist-cosmică, povestirea „curge" perfect — pînă la ultima pagină. Regula jocului impunea acolo un **gadget** tipic SF, o invenție, o întîmplare științifico-fantastică uluind, pur și simplu, cititorul. Dacă avea răbdare să-și caute **gadget-ul** într-unul din manualele moderne de fizică, astronomie, biologie, povestirea era perfectă și intra în cele mai bune, să zicem, douăzeci de povestiri SF românești. Dar Voicu Bugariu n-a avut răbdare (sau nu s-a priceput) și și-a rezolvat conflictul mult prea prozaic, transformîndu-l pe detectivul însărcinat cu cercetarea cazului într-un fel de minheer Peeperkorn din **Zauberberg-ul** lui Thomas Mann. În consecință, **Discursul** a rămas doar o povestioară bine scrisă.

Sau, alt exemplu : **Analog** este una dintre cele cîteva zeci de reviste SF care apar în S.U.A. Povestirile publicate de **Analog** constituie ceea ce se numește **hard Science Fiction,** adică povestiri tehniciste în care „poanta", deliciul îl fac rezolvările ingenioase ale unor conflicte cu miez științific puternic. Ion D. Brana, unul dintre specialiștii noștri în SF, îmi mărturisea cîndva că citește **Analog** cu regularitate dar că, uneori, nu înțelege absolut nimic ! Explicația : I.D. Brana a absolvit o facultate de limbi străine, iar povestirile din **Analog** sînt, adesea, scrise numai pentru lumea inginerilor, studenților politehniști și a cercetătorilor științifici.

Al treilea exemplu — și ultimul : un juriu din care făceau parte — printre alții — un reputat scriitor și editor, un critic literar foarte corosiv, redactor la o revistă literară pentru tineret, și o ziaristă era cît pe ce să decerneze un premiu la un concurs literar pentru tineret unui... capitol din **Maestrul și Margareta** a lui M. Bulgakov, prezentat de o fetiță cu înclinații plagiatoristice ca original (!) ; n-au reușit pentru că organizatorii concursului și-au dat ei seama de greșeală... ; în schimb au avut succes cu o povestire a sovieticului Ghenadii Altov, „însușită" cu nonșalanță de o altă elevă și ulterior publicată sub semnătura micii „cleptomane". Chestie de competență, nu ?

În aceeași ordine de idei, eu dețin, în biblioteca proprie, cele mai frumoase cărți științifico-fantastice ale literaturilor engleză, americană, franceză, sovietică — socotite astfel de către mai toți criticii și specialiștii genului —, cîteva sute de volume în total. Alte cîteva mii am citit, în cîteva limbi, în cei 38 de ani de cînd știu să citesc. Cunosc, bineînțeles, toate povestirile și romanele SF românești publicate — și încă vreo cîteva sute aflate în manuscris și expediate mie de către zecile, dacă nu sutele de tineri care contează pe competența mea.

„Palmaresul" colegului meu întru alcătuirea antologiilor, Dan Merișca, este asemănător — bineînțeles, proporțional cu diferența de vîrstă. Cunoscători ai acestui gen literar proaspăt i-aș mai considera pe brașoveanul I.D. Brana, craioveni I. I. Iosif, R. Honga, ieșenii G. Ceaușu, S. Antohi, bucureștenii Florin Manolescu, A. Rogoz, I. Hobana (autor, cu ani în urmă, a unor splendide antologii), C. Paligora, M. Bădescu, I.E. Albescu, Șt. Ghidoveanu, C.T. Popescu, clujenii C. Robu și M. Oprițâ, tîrg-mureșeanul Dan Culcer (cel care, de peste un deceniu, face din **Vatra** o publicație căutată febril de tineri — pentru acea pagină de science-fiction), tulceanul D. Bărăgan — poate uit cîțiva, poate că nu cunosc cîțiva, și-mi cer scuze pentru asta, totuși, lista cam aceasta ar fi — și la alcătuirea viitoarelor antologii pe ei va trebui să contăm.

Căci antologii SF, îi asigurăm pe iubitorii literaturii de anticipație, vom mai face. Curînd. În formații a căror competență va asigura esențialul — adică liniștea editorilor și librarilor și bucuria cititorului tînăr de a ține în mînă o carte pasionantă, ale cărei pagini îi pot aduce răspunsuri la întrebările ce îl frămîntă.

Și să sperăm că la aceste următoare antologii va apare și ceea ce, pe moment, ne lipsește, adică criticul literar specializat în literatura SF, — mai ales aceasta este problema. Asta pentru că numărul posibililor critici este extrem de mic : Florin Manolescu poate fi unul dintre ei, bineînțeles, și revenirea sa în Galaxia SF este așteptată de toată lumea ; eventual, clujeanul Cornel Robu, sau ieșenii S. Antohi, L. Pițu, D. Petrescu ori, poate, alții, tineri încă necunoscuți care vor ști să „citească" scriitura bună, dar și ingeniozitatea, ideile și măiestria cu care autorii, impregnînd cu știință textele de literatură, își vor face datoria de educatori.

Alexandru Mironov

Un cult al temeiniciei

Urmare din pag. 3

ei inalienabile a conștiinței valorice, complex-dialectic (re)definită în datele ce o determină. Raporturi de anvergură în planul ontologiei artistice, precum tradiție-modernitate, național-universal, libertate de creație — opțiune moral-filozofică, originalitate — autenticitate, diversitate stilistică — spirit umanist militant, spre a le numi doar pe acestea, iată deci în ce rezidă concretețea de necontestat a factorilor ce atestă declanșarea vital-necesarului fenomen.

Care sînt efectele prin definiție benefice ale fenomenului — în esența sa social-politică, un fenomen declanșat de renașterea revoluționar-patriotică ce marchează istoria României contemporane începînd cu memorabilul Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român —, iată, în fond, întrebarea-cheie în totul susceptibilă a se constitui în premisă fundamentală pentru demersul critic și istorico-literar ce tinde la evaluarea sintetico-analitică a spiritului creator actual și din sfera literaturii. Indiferent de metoda (metodele) de lucru adoptate și de criteriile de ordonare a demersului (cronologie, generații și grupări literare, reviste, genuri literare, structuri tematice și stilistice etc.), este absolut limpede că reala identitate a **noului suflu de temeinicie** sub auspiciile căruia are loc acum tulburătoarea renaștere a spiritului creator se raportează la efectele lui benefice în ordine strict concretă : redescoperirea și repunerea în circulație a tuturor valorilor tradiției naționale, deopotrivă, din unghi interpretativ și editorial, postularea criteriului originalității chezășuită de dialogul tradiție-contemporaneitate, înflorirea și maturizarea structurală, adică din perspectiva statutului lor estetic autonom, a genurilor și speciilor literare consacrate (liricul, epicul, dramaticul, ca genuri tutelare, pe de o parte, poemul, romanul, nuvela, drama, comedia în inepuizabila lor gamă de forme tematico-stilistice, pe de altă parte), succesiunea și interferența generațiilor cu adevărat constituite atît în individualitatea lor inconfundabilă de ansamblu cît și în aceea a individualităților unicat ce o alcătuiesc, și (nu în ultimul rînd !) (re)edificarea autenticului spirit critic, exprimat, cu onestitate și competență profesională, de multitudinea slujitorilor săi aparținînd, deopotrivă, celor mai diferite generații și celor mai diferite orientări metodologice.

Preîntîmpinînd alunecarea în optimismul exagerat, invecinat cu festivismul ad-hoc, în încheierea succintelor notații de față, e cazul totuși a ne întreba dacă, în dinamica ei de fiecare zi, viața literară de azi e întotdeauna la înălțimea exigențelor asumate în virtutea **noului suflu de temeinicie** de la care se revendică. A păstra valorile existente și a pune în circulație noile valori capabile să ateste viabilitate cuceririlor de temelie, în această ordine de idei, ni se pare forma de angajament fundamentală față de noi înșine. Sub semnul ei se cuvine să gîndim și să acționăm în permanență, repudiind orice formă de arbitrariu pseudoctic și orice formă de dictat din partea fantatismelor exclusiviste, ai căror exponenți se consideră, pasămite, singurii aleși în a-și impune optica lor reducționistă și intolerantă. Este direcția în care se cere a ne îndrepta îndeobște atenția spre a beneficia în continuare de fastul climat creator propriu culturii și artei românești actuale.

CENACLUL „NUMELE POETULUI". Vineri, 19 iulie a.c., orele 19, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a XLIX-a ședință a cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

ACASĂ

Drum revărsat

drumul spre Marea Neagră, cînd pătrunzi în Dobrogea, e un cal alb cu două capete — unul bea scuturări de nisip în purpura strecurîndu-se din Asii și poleiuri galbene răsărind necontenit din lanuri de floarea-soarelui, celălalt soarbe zarea risipită a Brăilei. În partea dinspre Dunăre, Dobrogea, acea Dobroge din soarele și viforele mele, se sprijină într-un ulm. Cînd ajung acolo, fantezia scornește dropii, miroase a iarbă dînd în lapte, a copită scăpărînd pe gurguie de calcar, foșnesc piersicii, miriștea, vîntul și, subliniind depărtarea, straturi de fum clădesc amăgiri, vulpi lunecă peste hartane de marmoră, lumina vie și sîngerînd de amintirea scumpă a Romei, se aude căzînd peste nemărginiri. Cădere curată, smaraldul cîntat în ciocniri de ametist, năzăriri oacheșe, ursitoare de piatră, herghelii de abur gonind spre Hipodromul Bizanțului. Se topește pelinul și îmbobocesc fulgerele de căldură.

Dobrogea e mai înainte de toate latinitate. Intrînd în nemarginile ei știu că un trandafir sălbatic umblă, deodată cu mine, pe sub pămînt, făcînd popasuri albastre în preajma turmelor de oi. Un zeu se înțeapă în talpă într-o așchie de măr domnesc, în aer se rotesc tăceri, zădărnicii și civilizații stinse, stepa se îndeamnă moale ca să-mi culeagă sufletul și să-l înscrie în semnul peștelui, timpul se poartă cu tîmpla amară și cu osul frunții gol. Compact liliachiu e numai un deal acoperit de cimbru. Și e nebun de legat cu funii de izmă, atîta mireasmă răspîndește.

De-a lungul Dobrogei, de la Dunăre la Mare, se rostogolește în nemurire o roată de lemn, fărîmînd fantasme, ridicînd pulberile în sărbătoare, picurînd benedictina melancoliei. Din ameteli de zare clătinată vine și se așează în oul genunchiului o pasăre migratoare. Merg prin Dobrogea și mi-e dor de ea. La malul Mării mă așteaptă o dumbravă cu dafini, alta cu mesteceni, un catarg traversînd pojaruri de lună, un pridvor peste sălcii și visul că viața, ca un cal alb cu două capete, trebuie, spre a lua chip sublim, să coboare necontenit în ierburi.

Dobrogea. Marea Neagră. Un cocoș de aur ciugulește ochii zodiilor și lumea devine egală cu sine : vulnerabilă la călcîi, îndurerată în bucuriile înțelepciunii.

Fănuș Neagu

ROMÂNIA, PREȘEDINTELE NICOLAE CEAUȘESCU ÎN CONȘTIINȚA TINERILOR LUMII

LUMEA DE AZI ESTE CONFRUNTATĂ CU NUMEROASE PROBLEME COMPLICATE ȘI GRELE, LA SOLUȚIONAREA CĂRORA TÎNĂRA GENERAȚIE ESTE CHEMATĂ SĂ-ȘI ADUCĂ ÎNTREAGA CONTRIBUȚIE. TINERILOR LE REVINE ÎNALTA ÎNDATORIRE DE A MILITA ACTIV, ÎMPREUNĂ CU POPOARELE LOR, PENTRU ELIMINAREA FORȚEI ȘI A AMENINȚĂRILOR CU FORȚA DIN VIAȚA INTERNAȚIONALĂ, PENTRU REZOLVAREA PE CALE PAȘNICĂ A TUTUROR CONFLICTELOR ȘI PROBLEMELOR LITIGIOASE DINTRE STATE, PENTRU LICHIDAREA SUBDEZVOLTĂRII — CARE AFECTEAZĂ GRAV O MARE PARTE A POPOARELOR ȘI TINERETULUI LUMII — PENTRU INSTAURAREA UNEI NOI ORDINI ECONOMICE MONDIALE, CARE SĂ FAVORIZEZE PROGRESUL MAI RAPID AL TUTUROR ȚĂRILOR, ȘI, INDEOSEBI, AL CELOR RĂMASE ÎN URMĂ. TOTODATĂ, TINERETUL TREBUIE SĂ IA PARTE NEMIJLOCIT LA SOLUȚIONAREA PROBLEMELOR SALE VITALE PRIVIND ASIGURAREA DREPTULUI LA MUNCĂ, LA EDUCAȚIE ȘI ÎNVĂȚĂTURĂ, LA AFIRMAREA LIBERĂ ȘI NEÎNGRĂDITĂ ÎN VIAȚA ECONOMICĂ, POLITICĂ ȘI SOCIALĂ, ÎN LUPTA PENTRU FAURIREA PROPRIULUI SĂU VIITOR, DEMN ȘI FERICIT.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Mesajul adresat participanților la Congresul mondial al UNESCO privind tineretul)

Apostol Gheorghi : „Dialog cu tînăra generație"

Este deosebit de important și semnificativ acum — cînd țara întreagă, cu profunde sentimente de dragoste și respect, își cinstește conducătorul în lumina celor două decenii de extraordinare realizări și împliniri ale României socialiste — să deosebim chipul României, al președintelui său, așa cum, pretutindeni în lume, cu adîncă stimă, prețuire și admirație, se exprimă tinerii, popoarele, ce văd în această simbolică unitate **România-Ceaușescu** un semn al păcii, încrederii și speranței.

O deosebită stimă, prețuire și admirație sînt manifestate față de inițiativele de pace, prietenie, colaborare, față de apelurile la rațiune adresate de președintele Nicolae Ceaușescu conștiinței planetare, față de efortul promovat cu tărie și consecvență de a stabili noi principii de relații între state, bazate pe colaborare și respect reciproc, pe excluderea folosirii forței ca argument al disuasiunii sau presiunii politice. Față de politica internă bazată pe principiul construcției unei noi societăți care să aibă ca punct de plecare problema dezvoltării plenare a omului, care să aibă ca scop central construcția în liniște, pace și libertate a celor mai înalte aspirații ale sale. Față de politica sa externă, deschidere extraordinară, sub semnul unui fructuos dialog, cu toate popoarele lumii, indiferent de orînduirea politică, de sistemul economic și social diferit, în credința profundă a continuității marilor valori ale civilizației umaniste. Față de inițiativele ce compun una dintre cele mai interesante și novatoare politici în domeniul tineretului, propunînd un sistem coerent de opțiuni și soluții la scară națională și internațională, culminînd, firesc, prin cea mai amplă acțiune la scară internațională în domeniul tineretului — 1985, Anul Internațional al Tineretului — rezultat direct al unei inițiative românești... Iată, deci, tot atîtea teme de discuție cu tineri din toate continentele ce ne-au vizitat țara în cadrul unor mari manifestări internaționale organizate în pregătirea și în cadrul AIT, cu personalități marcante ale vieții politice din multe țări ale lumii, coordonatoare a unor programe de tineret la scară națională sau internațională, prilejuri de a constata, cu mîndrie patriotică, imaginea luminoasă, de frumusețe, putere și puritate, a României, a președintelui său, la nivelul conștiinței planetare.

Iată, în acest sens, ce ne declara **Mohamed Ben Saad**, secretar general al Uniunii Tunisiene a Organizațiilor de tineret : „Aș dori să adresez fierbinți mulțumiri Uniunii Tineretului Comunist din România și conducerii de partid și de stat a Republicii Socialiste România, personal tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, pentru prilejul deosebit de prețios ce ni s-a oferit de a-l întîlni, de a-i asculta și cunoaște analizele politice profunde asupra problemelor internaționale care preocupă tineretul român și, în aceiași măsură, tineretul tunisian. Am fost foarte puternic impresionați de modul în care președintele Nicolae Ceaușescu a analizat aceste probleme, de profunzimea analizelor făcute precum și de îndelungata experiență a domniei-sale care, firesc, ne este tuturora un ghid pentru modul în care trebuie să apreciem aceste probleme la justa lor valoare și cum să găsim, totodată, soluțiile cele mai adecvate pentru a le rezolva în sensul colaborării între popoare, a luptei pentru pace, pentru dezarmare totală și în primul rînd nucleară.

Am vizitat România și vreau să vă spun, în ceea ce privește dezvoltarea extraordinară a sectorului industrial, că ne-a impresionat vîrsta tînără a personalului muncitor — între 20 și 26 de ani, ceea ce conferă tineretului un loc important în realizarea obiectivelor economice ale României și, mai ales, am fost impresionați de experiența originală în domeniul legării învățămîntului cu producția. Este un lucru ce permite formarea unor cadre, în școli profesionale și licee industriale, foarte bine specializate, necesare marilor întreprinderi ce constituie mîndria industriei românești. Este o experiență pe care o considerăm ca pe deplin reușită, ca pe un model pe scară mondială, deoarece mărește impactul real al politicii educaționale și în același timp conferă școlii o mai mare deschidere către nevoile societății, integrîndu-se perfect în cadrul procesului de dezvoltare economică și socială a țării. Marile realizări din istoria României s-au produs, în mod deosebit și evident, din momentul în care, în fruntea partidului și țării, se află tovarășul Nicolae Ceaușescu. Am văzut marile întreprinderi și complexe industriale care au fost puse în funcțiune în această perioadă la indicația directă a secretarului general al partidului. Aș vrea să adaug că, în timpul șederii mele în România, am avut ocazia să urmăresc, la televizor, un reportaj prezentînd o vizită de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu în mai multe sectoare ale economiei naționale. Am fost profund impresionat de competența cu care se ocupă de toate aspectele vieții naționale și am dat o înaltă apreciere acestei extraordinare disponibilități a tovarășului Nicolae Ceaușescu de a vedea pe teren, la fața locului, în întreprinderi, cum merge producția, care sînt problemele care se ridică. Aceasta este o problemă foarte importantă, pentru că oferă poporului român o motivație pentru a-și dubla eforturile, îi oferă un minunat exemplu, pentru a realiza obiectivele sale de dezvoltare și pentru a continua drumul său ascendent. Ne exprimăm încă o dată profunda admirație pentru modul de dezvoltare al societății românești prin integrarea activă a tineretului, prin mobilizarea tuturor forțelor pentru binele națiunii românești și pentru realizarea obiectivelor sale naționale".

Dînd o înaltă apreciere politicii românești în domeniul tineretului, ideilor conținute în extraordinar de importantul apel adresat de către tovarășul Nicolae Ceaușescu opiniei publice mondiale, iată ce ne spunea **Pierluigi Vagliani**, șeful diviziei tineret în cadrul UNESCO : „Esența mesajului președintelui Nicolae Ceaușescu se bazează pe ideea păcii, pe această chemare plină de hotărîre și căldură a președintelui României în favoarea păcii și dezarmării. Sînt pe deplin de acord cu ideea că trebuie să ne unim cu toții eforturile, în comun, în lupta pentru pace și dezarmare. Astăzi, în lume, sînt făcute cheltuieli uriașe pentru înarmare, în timp ce foametea și analfabetismul sînt departe de a fi învinse. În al doilea rînd, aș dori să subliniez aspectul de globalitate al ideii de pace, așa cum reiese ea din poziția președintelui Ceaușescu : este perfect adevărat ceea ce spunea, anume că nu există dezvoltare posibilă fără pace, precum și că nu poate exista pace fără dezvoltare. Pacea nu poate fi fondată pe o lume bazată pe nedreptate, pe inegalitate între țări bogate și țări sărace. Pentru a avea pace, trebuie ca bogățiile acestei lumi să fie mai drept împărțite. O nouă ordine economică internațională, iată cheia dezvoltării, și prin aceasta, a păcii. Iată de ce UNESCO depune toate eforturile în acest

«Omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu» — tablou de Suzana Fântăneru

sens, iată de ce UNESCO apreciază în mod cu totul deosebit eforturile pe care le face în acest sens România. Doresc să spun că sprijinim din toate puterile noastre toate inițiativele dezvoltate de România în acest domeniu. De altfel, Anul Internațional al Tineretului reprezintă tocmai una dintre aceste inițiative de prim plan ale României, căci el, așa cum bine se știe, a fost propus de țara dv. AIT este una dintre ocaziile deosebite pentru a insista asupra valorii și urgenței pe care o are discuția asupra păcii, participării, dezvoltării. Eu cred că eforturile pe care le face România în cadrul comunității internaționale își vor găsi în mod firesc concretizarea căci fiecare dintre noi poate aprecia deschiderea și în același timp hotărîrea cu care țara dv., România, militează pentru promovarea ideilor majore ale AIT și, în același timp, pentru integrarea tinerei generații în cadrul eforturilor societății contemporane îndreptate în ideea păcii și dezvoltării."

Președintele Nicolae Ceaușescu — personalitate exemplară pentru ceea ce înseamnă gîndirea, cu responsabilitate și deosebit de înalt simț al previziunii politice, la destinul omenirii contemporane. Este ceea ce aprecia și reprezentantul Ciprului la Reuniunea general-europeană în pregătirea AIT care a avut loc în septembrie 1983 la Costinești, **Argyris Roussos**, șef de departament la Ministerul muncii și asigurărilor sociale : „Cel mai important lucru pe care l-am auzit aici, la Conferința de la Costinești, a fost mesajul președintelui României, domnul Nicolae Ceaușescu, asupra problemelor cu care se confruntă astăzi tineretul, asupra păcii și dezarmării. Se vorbește foarte mult acum, peste tot în lume, despre nevoia de pace și bună înțelegere, dar ceea ce este foarte important, ceea ce este esențial, este să se întreprindă urgent măsuri concrete, clare, în favoarea dezarmării și în primul rînd a celei nucleare. Și mi se pare că astăzi această acțiune deține prioritatea absolută. Iar cînd conducătorul unei țări prezintă un asemenea mesaj, un asemenea apel așa cum a făcut-o președintele Ceaușescu, înseamnă că țara însăși este chemată să joace un rol deosebit în promovarea păcii, pretutindeni în lume, pentru ca niciodată omenirea să nu mai cunoască ororoarea războiului. Personal, din ceea ce știu despre România, despre politica țării dv., din ceea ce am citit în ziare, din ceea ce am ascultat la radio, din ceea ce am văzut aici, în România, am convingerea că oamenii acestei țări gîndesc într-adevăr la pace, că vor pace în lume. Sper din tot sufletul că România, poporul român va merge și pe mai departe pe acest drum al păcii, al stabilirii unui climat internațional de destindere și bună înțelegere între toate națiunile. Numele României, al președintelui ei, vor rămîne înscrise în istorie cu litere mari, fiind promotorii exemplari ai principiilor păcii și dezarmării".

Despre propunerile și inițiativele românești, despre impactul deosebit de puternic asupra conștiințelor tinerilor de pretutindeni al apelului adresat de președintele Nicolae Ceaușescu, iată, în cele ce urmează, opinia exprimată de **Stephane Peu**, responsabil cu probleme internaționale al organizației Mișcarea Tineretului Comunist din Franța, invitat la lucrările celui de-al XII-lea Congres al Uniunii Tineretului Comunist din România : „Doresc să subliniez, încă de la început, faptul că noi, tinerii comuniști francezi, sîntem deosebit de favorabil impresionați de propunerea și inițiativa românească de a organiza AIT, cu atît mai mult cu cît deviza «Participare, dezvoltare, pace» sintetizează, după părerea noastră, problemele principale în ceea ce privește viața tinerei generații. Desigur, aspectele, consecințele nu sînt aceleași de la o zonă la alta, în funcție de situația politică, economică și socială a diferitelor țări. Participăm la Forumul tinerei generații din România și am urmărit cu deosebită atenție istorica analiză făcută de președintele Nicolae Ceaușescu în deschiderea lucrărilor, unde a înfățișat progresele pe calea dezvoltării sociale în ultimii patruzeci de ani, subliniind mai ales rolul ce revine tinerei generații, pornind tocmai de la aceste însemnate cuceriri ale României socialiste.

Este o extraordinară viziune pe următorii cinci ani, cu o trimitere mai departe spre anul 2000 și ceea ce este mai semnificativ pentru tineri, pune într-un nou și deosebit context problemele majore ale participării, dezvoltării și păcii, sub semnul responsabilității și implicării. Vreau să spun că aveți în România o țară, o conducere, o organizație de tineret care au luat inițiativa AIT, care sînt favorabile mișcărilor de mare amploare pentru pace, care sînt deschise ideii de implicare a tineretului în procesul de dezvoltare ; Congresul al XII-lea al U.T.C. este o asemenea mărturie asupra eforturilor din ce în ce mai mari făcute în România pentru ca tineretul să ia parte tot mai mult la elaborarea deciziilor politice.

Aș vrea însă să mă reîntorc la problema esențială a păcii. Președintele Ceaușescu, amintind de marile mișcări pentru pace desfășurate în România și cu participarea masivă a tineretului, spunea că pacea nu este o problemă care să se discute doar între cele două supraputeri, ci trebuie ca popoarele mici și mijlocii să capete conștiința forței lor pentru a-și aduce necesara contribuție în lupta pentru pace. Alături de cele două mari supraputeri, cea de-a treia, care este cea a popoarelor unite ale lumii, trebuie în final să învingă, impunînd pacea și dezarmarea".

Este dată o înaltă apreciere, în același timp, inițiativelor românești în domeniul promovării — în cadrul programului de educare a tinerei generații, a educației pentru pace, pentru dezvoltare, Uniunii Tineretului Comunist revenindu-i sarcini deosebit de importante, subliniate în numeroase rînduri de către tovarășul Nicolae Ceaușescu. Iată, în cele ce urmează, opinia exprimată de **Andrei Feodorov**, șef de secție la Comitetul organizațiilor de tineret al U.R.S.S., reprezentant al Comitetului pentru securitate europeană și cooperare din Uniunea Sovietică : „Am luat parte la Seminarul internațional organizat de către Uniunea Tineretului Comunist, la București, cu tema „Contribuția tinerei generații la edificarea păcii și securității, la înfăptuirea dezarmării în Europa". A fost încă un exemplu, pentru mine și pentru mulți participanți la această întîlnire, că tineretul român și organizația sa revoluționară exprimă o voință fermă de a face totul pentru dezarmare. Prietenii noștri, tovarășii noștri din România sînt foarte activi în aceste probleme majore".

Sînt, toate aceste declarații și luări de poziție, tot atîtea evidente mărturii ale înaltului prestigiu de care se bucură România, președintele ei, în întreaga lume. Un prestigiu care adaugă, acestui moment aniversar de excepție al istoriei contemporane românești, strălucirea recunoașterii internaționale a unor realizări fără seamăn. Cele ale României în epoca sa de glorie, epoca NICOLAE CEAUȘESCU.

Cristian Unteanu

Și visul meu se cheamă Ceaușescu

Visez o stare
căreia umanitatea
îi dă mereu puține șanse
de a se realiza vreodată : fericirea
Visez cu încăpățînare
un timp care va veni negreșit
nu în întîmpinarea omului,
ci va fi creat de el: comunismul,
Visez cu încredere
o epocă de stabilitate deplină,
cînd umanitatea va începe,
în sfîrșit,
să construiască punți ale înțelegerii
trainice, firești, necesare
între indivizi și popoare,

și visul meu se cheamă Ceaușescu.

Marwan Abou Mehri
Liban

Am această fericire

Trăiesc și învăț
în anotimpul Ceaușescu
Și-s înflorit, vestind belșug.
Am această fericire
pe care o țin în inimă
ca pe-un tezaur neprețuit,
și pe care o voi duce cu mine,
toată,
în țara străbunilor
unde-mi voi aminti mereu
de un țărm de basm,
cu oameni frumoși și buni
cîrmuiți în veacul lor minunat
de cea mai vie conștiință
a secolului : Ceaușescu.

Hussein Jasser
Kuweit

Lui Nicolae Ceaușescu, președintele păcii

Românie, care cu vocea ta
de puternici eroi ce au căzut știind
să rămînă în picioare !
Veșnică cinstire
Burebista și Decebal !

De la est la vest !
România, conștiință vie a Europei
pace e pace, un cuvînt latin.
Aici la noi, mulți se înșală,
tovarășe președinte,
chiar oamenii cumsecade.
Spune-le tu, Nicolae Ceaușescu,
socialismul

nu anulează viața, socialismul
este istorie, e viață socialismul,
nu anulează viața, socialismul
dispută, luptă, învinge
în pace, și nu în moarte
socialismul nu crește
la Hiroșima.
Nicolae Ceaușescu, dă-mi mîna
pescarului din Tulcea
a metalurgistului din Cluj,
a ciobanului din Maramureș,
dă-mi mîna curată a douăzeci de
milioane de români !
Fă-mă să aud vocea
fluviului tău la fel
ca-n ziua aceea pe care
n-o voi uita, la Timișoara :
„Vom munci și vom lupta" !
Nicolae Ceaușescu, tu care vii
din adîncul istoriei
ca un frate de sînge,
să-i chemăm pe toți ceilalți
sub drapelul onoarei,
să pregătim pacea în pace :
„Vom munci și vom lupta" !
Nicolae Ceaușescu, președinte al păcii !

Giuseppe Gaizzone
Italia

Epoca Ceaușescu

Numele Său
este perfect traductibil
în toate grăirile Pămîntului,
și adevăraților oameni
îl rostesc cu entuziasm.
El înseamnă mai presus de toate
ieșirea din ignoranță,
instaurarea unei noi ordini
încetarea conflictelor armate
dezarmare și pace mondială.
Și mai înseamnă că,
dacă toate acestea într-o bună zi
vor deveni aevea ieșind din starea de vis,
umanitatea se va întoarce în Eden.
Iar Epoca Ceaușescu
nu va cunoaște sfîrșitul.
Să-i urmăm drumul
deplin încrezători
în zodia deplină a planetei.

Sabah Baghdadi
Irak

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană MUREȘ TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
29
(1 211)
Sîmbătă
20 iulie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Epoca Nicolae Ceaușescu: identitatea noastră de faptă și conștiință

TIMP EROIC

Străbatem ziua împlinirii a douăzeci de ani de la evenimentul crucial care a fost Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român și trăim un sentiment istoric profund, de mari adîncimi sufletești. În rezonanța lui intră biografiile noastre, ale tuturor, în sfera și centrul lui de gravitație au intrat și intră toate înaltele noastre idealuri de muncă și viață, el a anunțat viitorul pe care îl trăim azi la scara prezentului celui mai dinamic și mai complex. O adevărată dinamică a altitudinilor mari, revelatoare, s-a produs atunci, în urmă cu douăzeci de ani și răstimpul parcurs poartă dimensiuni și pecete de epocă. Pentru că, sub arcul de boltă al celor două decenii, țara a străbătut drumul unei imense descoperiri de sine în toate domeniile de activitate, nimic din existența ei n-a rămas în afara uriașului proces revoluționar care a marcat destinul noii societăți. Geografia economică, dar și aceea morală și socială s-a ridicat la cote de relief care au făcut și fac operă de pionierat în aceste străvechi locuri, plasîndu-le pe orbita unor decisive prefaceri și împliniri.

Condiția însăși a libertății, independenței și suveranității a primit atunci, o dată cu memorabilul eveniment pe care l-a reprezentat și îl reprezintă Congresul al IX-lea al partidului, o solidă și creatoare putere de perspectivă ca și un revigorator și temeinic act de consolidare economică și socială, vizînd programatic cele mai înalte țeluri și vocații umaniste dintre cele mai vii. Plasați mereu pe orbita de interes a poporului, cu o industrie puternică, modernă, aflată azi în etapa dezvoltării sale intensive, cu o agricultură în plin avînt și străbătînd perioada unei noi revoluții, cu un învățămînt, o știință și o cultură avansate, transformate în adevărate pîrghii ale progresului și civilizației socialiste. Și mai presus de toate cu o conștiință în permanență activă, responsabilă, angajată, cu un tonic și indestructibil sentiment, acela al unității prin care ne rostim într-o fericită simbioză — poporul și centrul său vital, partidul, poporul și conducătorul său — o emblemă a propriei noastre contemporaneități, starea de fapt și esența propriei noastre identități. Un nume de epocă și în același timp sufletul, mintea și inima acestei epoci, marea călăuză a destinului nostru național.

Mărturii eroice dintr-un timp cu desăvîrșire eroic; în acest fel, sub o astfel de certitudine — care de asemeni este a istoriei și a sentimentului unic al acesteia — ni se înfățișează realitatea și știm că ea a fost și rămîne ca un vast cîmp de reflecție și acțiune, că o viziune și în același timp ca un laborator vast, de mari reliefuri, de mari căutări și soluții, ca și un teren de profundă exercitare a spiritului creator, revoluționar, de vie și prodigioasă forță de atracție și mobilizare cu care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu ne-a condus și ne conduce exemplar. Realitatea în mărturiile sale eroice dintr-un timp cu desăvîrșire eroic sau, în echivalența ei teoretică, de operă de concepție ideologică, politică și socială, această formulare pe care ne-o reamintim : **socialismul cu poporul și pentru popor.** Esența de fapt a întregului demers revoluționar prin care, în răstimpul celor două decenii pe care le sărbătorim, secretarul general al partidului, a fundamentat, teoretic și practic, calea mereu ascendentă, progresul neîntrerupt prin care țara s-a edificat către cotele de azi ale dezvoltării și continuă, printr-o nouă calitate a muncii și vieții, a gîndirii și creației, să-și împlinească marile sale deziderate. De aceea prețuirea, stima și recunoștința întregului popor, de aceea considerația, sentimentele cele mai înalte ale întregii națiuni. Apărător ferm și consecvent al intereselor fundamentale ale țării, personalitate proeminentă a lumii contemporane, luptător neobosit pentru cauza progresului și a păcii, pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră și în același timp și în egală măsură un cugetător de seamă al timpului nostru, un mare umanist, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a impus prin opera sa în conștiința vremii. De aceea în semn de omagiu, de aleasă cinstire și recunoștință, cel mai înalt for științific și cultural, Academia Republicii Socialiste România l-a ales ca membru titular și președinte de onoare. În istoria acestor decenii, prin jubiliara lor expresie de azi, patrimoniul de valori al poporului a dobîndit o și mai temeinică strălucire.

„O națiune, un popor — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită cu prilejul acestui memorabil act — **nu pot exista fără o istorie, fără o cultură și o limbă proprie! Aceasta constituie chezășia și forța fiecărui popor și, așa cum am menționat, poporul nostru însuși a creat, de-a lungul mileniilor, limba, cultura românească! Oamenilor de știință și culturã le revine misiunea s-o păstreze, s-o perfecționeze și să asigure întotdeauna ca ea să ocupe un loc demn în rîndul limbilor și culturii universale“.**

Istorie, limbă și cultură, iată sintetic formulat un adevărat program al creației, al misiunii creatoare. Rostirea istoriei acestui timp, cel mai fertil și mai prodigios dintre toate cîte au fost străbătute, cel mai bogat. Angajarea culturii și artei în formarea unei noi spiritualități, a conștiinței noi, socialiste, a personalității omului nou, înaintat este inseparabilă de scrierea însăși a istoriei ca și de asumarea, de trăirea acesteia, dintr-un sentiment patriotic iluminat. Este acesta și crezul întreg al slujitorilor culturii și artei, este profesiunea de credință a talentului care se împlinește în mod creator. Și este omagiul, în primul rînd, este recunoștința cu care, sărbătorind două glorioase decenii, gîndurile noastre se îndreaptă către marele ctitor al acestor vremi, conducătorul și eroul întregii națiuni.

Luceafărul

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU – portret de E. Rascenco

ÎNALTA EPOPEE

E-o epocă fertilă tăiată drept în soare
Cu energia faptei și-al gîndului tumult
Cu forța din mulțime în matca-nfloritoare
Cînd țara azi renaște în seve tot mai mult.

E-o epopee-naltă în miez de aurore
Partidul e prin țară și țara prin partid
Și purpura se-mbină în flamuri tricolore
Și-n fiecare clipă izbînzi noi căi deschid.

Istoriei române însemn de aur, nouă
Ni se-nstelează traiul cu țara suverani
În epoca-ncepută de la Congresul nouă
Prin marile prefaceri în douăzeci de ani.

Am renăscut în toate și pavăză ne este
Cîrmaciul ce cutează cu-ntreagă ființa sa
Urcînd fără odihnă spre comuniste creste
Ca Patria-n lumină pe veci a o dura ;

E Ceaușescu însuși măsura-acestei ere
Erou prin tot ce face și crez național
Erou ce împlinește o uriașă vrere
Și-i fericirii noastre supremul ideal.

E făurar din vise cu țara-n libertate
Și-n lume-i sol de pace din zori și pînă-n zori
Că-ncrederea să fie deplină între state,
Prin comunism acasă sîntem biruitori.

Pavel Pereș

Un loc demn în cultura universală

„O națiune, un popor nu pot exista fără o istorie, fără o cultură și o limbă proprie ! Aceasta constituie chezășia și forța fiecărui popor — și, așa cum am menționat, poporul nostru însuși a creat, de-a lungul mileniilor, limba, cultura românească ! Oamenilor de știință și culturã le revine misiunea s-o păstreze, s-o perfecționeze și să asigure întotdeauna ca ea să ocupe un loc demn în rîndul limbilor și culturii universale“. Aceste cuvinte ale secretarului general al partidului nostru, făcînd parte din memorabilul discurs rostit săptămîna trecută cu prilejul alegerii ca membru titular și președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România, reprezintă un crez de viață și de luptă. Așezînd limba română și cultura română la temelia iubirii de patrie, redîndu-ne dreptul la întreaga, zbuciumata și demna noastră istorie, președintele Republicii, ctitor al epocii care-i poartă numele, a desăvîrșit prin fapta sa politică, identitatea unui popor, a unei țări, în fața lumii contemporane.

Apelul pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu îl făcea încă în urmă cu două decenii la cunoașterea aprofundată și reconsiderarea marilor valori ale spiritualității românești, la integrarea lor firească în „fondul principal al culturii române“, apel reluat cu atîtea alte prilejuri a determinat o deschidere cu urmări extrem de benefice pentru relieful valoric al culturii noi, socialiste. Reeditarea marilor clasici ai literaturii române în ediții monumentale — în primul rînd

Nicolae Dan Fruntelată

Continuare în pag. a 6-a

În paginile 4 și 5
POEMELE CONGRESULUI AL IX-LEA AL PARTIDULUI

La ceas înalt

Sub cupola Academiei răsuna un glas puternic, adînc pătrunzător, răscolitor mai cu seamă, prin cuvintele ce le rostea, acestea cuprinzînd în înțelesul lor, istoria cea veche și istoria cea nouă a Patriei.

Era un ceas înalt și cel care cuvînta era fiul cel mai iubit al acestui popor, lui adresîndu-i-se din inima celui mai de seamă forum științific și cultural al țării. Atunci am văzut cum bolta impunătoarei săli se înalță la rîndu-i, cum pereții se îndepărtează pierzîndu-se în spațiul ce devenea tot mai larg și-am înțeles că, de fapt, ni se vorbea nouă, tuturor, din chiar inima țării. Coloanele au fost înlocuite de fraze continînd atîta tărie în adevărul lor, încît ele au început să crească pretutindeni, susținînd construcții ce n-au fost pînă acum decît visate. Și am înțeles, iarăși, că e firesc să fie așa, creșterea se făcea dintr-o operă a unui conducător de cea mai mare cutezanță, care a întruchipat exemplar spiritul novator, dintr-o operă de întemeietor ce a trasat marile orientări politice, a fundamentat idei din care s-au dezvoltat tezele teoriei revoluționare, singurele după care

Florin Bănescu

Continuare în pag. a 7-a

Măreția unui act istoric

Îi spuneam deunăzi unui prieten critic și istoric literar că dacă astăzi el poate scrie studii și eseuri despre Blaga și Barbu, Titu Maiorescu și Lovinescu, Kafka și Joyce este fiindcă a existat un Congres IX cu deschidere radicală în spiritualitatea națională și universală.

Reții și văd parcă cinematografic pripa editorială cu care au fost reeditați aproape toți poeții noștri clasici și moderni, cei mai de seamă și cei mai modești pentru ca atît cercetătorul cît și cititorul să beneficieze de un instrumentar, de un corpus cît mai întreg al poeziei naționale. Reții și revăd cum unii poeți virstnici, care nici nu visaseră că vor mai putea măcar publica vreo carte de versuri, necum să-și reediteze vechile cărți, ne trimiteau la redacție cărțile cu autografe elegante și vechiul stil, nădăjduind că le vom recenza. Și le recenzam și le publicam versurile bucurindu-ne de bucuriile lor. Să le citesc numele ? Sînt mulți și o parte din ei mai trăiesc (cei mai mulți s-au dus) și, cum mă sfiesc să fac ierarhii, cum poezia unei epoci nu este alcătuită numai din genii, cum nu există pe lume nici o bibliotecă sau librărie compuse numai din capodopere, mă bizui pe memoria și pe cultura cititorului lăsîndu-l să recompună el însuși listele jubiliare, începînd cu Arghezi, Barbu, Bacovia, Pillat, Voiculescu, A. Maniu, A. Cotruș, Emil Botta s.a. și terminînd cu cine va crede el de cuviință — pentru că în flancul iluminat al poeților nu există încheietori de pluton.

Într-o dialectică intimă, epoca de după Congresul IX își diversifică în stiluri multiplu nuanțate și poezia nouă, poezia generațiilor prospere. Căci, în epoca precedentă, de factură dogmatică, nu talentele lipseau (de talente nu a dus lipsă niciodată acest neam de cîntăreți) cît libertatea poetului de a fi el însuși și, prin scoaterea din circulație a cărților de căpătîi, lipsa generațiilor tinere de a

Alexandru Andrițoiu

Continuare în pag. a 3-a

Anii devenirii

După toate semnele anotimpului, vara anului 1965 urma să fie o vară obișnuită. Dar împlinirea circuitelor vegetale a fost depășită de rezonanța cu mult mai puternică a altui eveniment : Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

O metaforă cuprinzătoare s-ar cădea să exprime într-un singur cuvînt momentul în care sensul progresului de pe întreg parcursul devenirii naționale s-a transformat în programul unui partid. Tezaurizarea în faptă a moștenirii de idealuri, convertirea năzuințelor populare în realizarea concretă, efortul imens de-a transforma cuvîntul în faptă, o tenace străduanie de a muta în real o aspirație colectivă — a fost programul Congresului al IX-lea al Partidului.

Scrutînd ultimii douăzeci de ani din istoria noastră recentă, ani pe care cu dragoste și deplină mîndrie patriotică îi numim „Epoca Nicolae Ceaușescu“, o epocă din care facem parte fiecare dintre noi nu numai pentru că trăim în ea ci pentru că participăm la configurația ei, nu poți să nu observi o realitate a cărei evidență nu mai necesită a fi demonstrată : aceea a consecvenței cu care Partidul Comunist Român își dovedește marea sa umanitate, marea sa grijă pentru viața și fericirea oamenilor, respectîndu-și toate angajamentele pe care și le ia, transformînd programul său de activitate în fapt concret.

Programul Congresului IX a prins viață pas cu pas, întrupîndu-se în ceea ce astăzi numim cu satisfacție România socialistă a anului 1985. Aceste împliniri au dovezi concrete, vizibile, a căror certitudine nu poate fi pusă la îndoială. Ele trăiesc în peisajul care ne înconjoară, în marile orașe ale soarelui și luminii care au fost construite pe tot întinsul patriei, în marile construcții industriale, în ctitoriile fără precedent în istoria noastră națională — Canalul Dunăre—Marea Neagră, Transfăgărășanul, Porțile de Fier I și II, Lotrul, metroul bucureștean și atîtea alte împliniri care în urmă cu 20 de ani erau

Horvath Dezideriu

Continuare în pag. a 6-a

1965 * GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA * 1985

TREI ÎNCERCĂRI BIRUITE

Un roman ar trebui să fie un raport valabil despre ceea ce s-a întîmplat ieri, alaltăieri sau azi. Balzac a făcut rapoarte valabile despre vremea lui. Un criteriu de valabilitate ar putea fi deci acela al martorului ocular. Numai un islandez a putut scrie saga islandeză, numai un grec Iliada. Analele și cronicile sînt documentele unui timp trăit direct și ale unui loc ce-și pune pecetea pe o conștiință. Geniul nu-i obligatoriu, oricum nu e un criteriu, rapoarte valabile se pot alcătui și de inși fără geniu, simpli cronicari sau furieri ai istoriei. În românește, dacă scrii ca Grigore Ureche e de ajuns. Dacă ai și fiorul tragic al lui Miron Costin sau piperul lui Radu Popescu, munteanul, e destul. Îți poate lipsi erudiția prolixă a lui Dimitrie Cantemir.

Desigur, se poate alcătui un raport și dintr-un spațiu exterior celui invocat sau dintr-un timp exterior celui contemporan. Schliemann și-a alcătuit rapoartele sale de săpături la Troia, venind dintr-un alt spațiu și dintr-un alt timp decît Marele Orb. Aceasta se simte : cunoști Iliada din cioburi și n-o mai recunoști, n-o mai poți recompune. Schliemann nu-i contemporan cu Homer, nu și-a cucerit drept de cetățenie în acel timp, nu-i un familiar prin acel spațiu, e un simplu călător pe-acolo, cum au fost mulți și prin țările române. Pârvan, în schimb, nu-i un călător. El e un cetățean al Histriei la care sapă, pe care o reziděște interior rînd pe rînd și gînd cu gînd ; atunci cînd sapă morminte străvechi în Dobrogea sau în Cîmpia Română, el își scoate la lumină propriile oase. La fel Cantemir, care scrie despre țara lui, aflîndu-se în alte spații. E rece, obiectiv, pare că-și ceartă neamul, ba chiar îl și ceartă amarnic, îi acuză firea, atunci cînd spune, în **Descriptio Moldaviae,** că „în afară de credința ortodoxă și de ospitalitate, cu greu am putea găsi printre moravurile moldovenilor ce să lăudăm.“ Acuza sună cu atît mai dur cu cît e formulată în latină. Iată deci un mod de a ne universaliza, prin pana unui geniu, mai întîi prin cusururi. Dar tot el are autoritatea să laude, ca om al unui loc și al unui timp,

Paul Anghel

Continuare în pag. a 7-a

1965 - 1985 • Fondul principal al culturii române

REDESCOPERIREA VALORILOR

M. EMINESCU: „Opere", volumul XII

Cu apariția volumului XII al ediției naționale **Opere** de Mihai Eminescu, ediție întemeiată de D. Panaitescu-Perpessicius și continuată, din 1977, la inițiativa regretatului Al. Oprea, de o echipă de cercetători de la Muzeul literaturii române (Dimitrie Vatamaniuc — responsabil al secțiunii de publicistică, stabilirea paternității textelor, comentariile ; Petru Creția — responsabilul filologic al ediției) se face încă un pas important către recuperarea întregului „corpus" al scrierilor eminesciene, realizare monumentală în opera de valorificare a moștenirii noastre culturale. Dată fiind valoarea inestimabilă a creației lui Eminescu pentru spiritualitatea românească, o rememorare a stadiului în care se află acum — cînd ne mai despart doar patru ani pînă la comemorarea centenarului morții poetului — această excepțională ediție, pe baza aprecierilor și a declarațiilor făcute în presă de îngrijitorii ei, ni se pare binevenită. Perpessicius a realizat primele șase volume, dintre care volumele I (1939), II (1943) și III (1944) cuprind poeziile tipărite în timpul vieții lui Eminescu. Volumele IV (1952) și V (1958) cuprind poeziile postume, iar volumul VI (1963) — literatura populară. Proza literară se află în volumul VII (1977), în timp ce volumul VIII, încă neapărut, va îngloba dramaturgia și dicționarul de rime. Cu volumul IX, care apare în 1980, acoperind perioada 1870—1877, începe tipărirea publicisticii lui Eminescu, în cinci volume. Volumele X și XIII, aflate în faza redacțională, vor cuprinde perioadele 1877—1879 și, respectiv 1882—1889. Volumul XI (1984) acoperă anul 1880, iar volumul XII (1985), anul 1881. Volumul XIV (1983) conține traducerile filosofice, istorice și științifice, volumul XV va cuprinde corespondența poetului, volumul XVI — Fragmentarium român-german, volumul XVII — documente personale și iconografie, volumul XVIII — bibliografia generală, iar volumele XIX și XX încă nesigure) — Glosarul eminescian. Cum se poate observa din această necesară înșiruire introductivă, **opera omnia**, departe de a fi o utopie cum putea să pară nu cu mulți ani în urmă și cum le-ar fi plăcut, poate, unora să creadă, este un țel apropiat, care, odată atins, va deveni, incontestabil, o realizare unică.

Volumul XII cuprinde publicistica lui Eminescu din ziarul „Timpul", între 1 ianuarie și 31 decembrie 1881, grupată, conform principiilor de editare expuse în volumul IX, în secțiunile **Din „Timpul". Din manuscrise, Cu paternitate incertă** și însoțită de **Comentarii** și **Bibliografie** de Dimitrie Vatamaniuc, precum și de **Indicele numelor de persoane**, redactat de Simona Cioculescu și Claudia Dimiu.

Așa cum se știe, în această perioadă Eminescu este — încă, deoarece, la scurt timp, irepresibila sa independență de gîndire îi va atrage înlăturarea de la conducerea cotidianului — redactor șef al „Timpului", organul Partidului conservator. Un redactor șef singular, în contextul dat, căci nu este membru al partidului, iar opiniile sale scrise s-au vădit și se vădesc și acum „neortodoxe", față de poziția liderilor conservatori. În acest sens, două exemple sînt astăzi pe deplin edificatoare. În 1880 Eminescu își permite să comenteze critic **Programul** partidului conservator, întocmit de Emanoil Costache Epureanu, președintele partidului, și, **nota bene**, omul care îl numește, în pofida opozițiilor, redactor-șef. Recunoștința poetului, reală, nu se manifestă însă niciodată prin gesturi de servilism politic subaltern, independența sa de gîndire reușind să se impună în condiții incredibile pentru cititorul contemporan. Nu este vorba, cum s-ar putea obiecta, de vreun accident, dictat de schimbări de umoare, acceptabile — nu i așa — unui poet. Ca dovadă că ne aflăm în fața unei gîndiri deasupra conjuncturii politice, vizînd un „mai bun viitor" al țării — cum nota poetul într-o scrisoare din 1882 — stă cel puțin încă un alt eveniment. Titu Maiorescu, membru marcant în comitetul de conducere, care-l seconda pe Lascăr Catargiu, președintele conservatorilor după moartea lui Epureanu, cu merite fundamentale în impunerea lui Eminescu, scrie studiul **Zur politischen Lage Rumäniens** (Despre situațiunea politică a României), pe care îl publică în „Deutsche Revue". Studiul viza politica externă a României, iar principala teză recomanda, în eventualitatea „încordării" relațiilor cu vecinii țării, apropierea României de Imperiul Austro-Ungar. Eminescu traduce rapid studiul (amănuntele asupra împrejurărilor le va da la 27 ianuarie 1881, într-un articol-replică la un atac din ziarul „Românul", oficiosul guvernului liberal) și îl publică, **fără știrea Comitetului,** în „Timpul". Mai mult, acum și în repetate rînduri, face un **distinguo** evident față de teza maioresciană, considerînd, în primul rînd, chestiunea ipotetică și, apoi, dăunătoare independenței României.

Nu numai originalitatea independentă a gîndirii face din Eminescu un redactor șef singular. Eminescu se singularizează, de această dată față de imaginea comună a redactorului-șef de mai tîrziu, prin enormul volum de muncă investit în activitatea sa. Într-adevăr, la „Timpul", redactorul șef Eminescu scrie de toate, într-un ritm debordant : editorial, reportaj parlamentar, studiu economic și politic, note, informații, cronici de spectacol, traduceri și comentarii din și la presa străină, etc. Și, să nu uităm — dar am putea, oare ? — că vocația sa poetică cerea încă un alt timp decît cel de la „Timpul" ! Cu toate acestea, în pofida diversității domeniilor abordate și a ritmului sufocant, Eminescu nu face nici o clipă figură de amator, ci, dimpotrivă, se dovedește un profund cunoscător al fenomenelor comentate, un gazetar complet, amplu documentat, un gînditor original, cu intuiții sigure privind dinamica dezvoltării societății românești.

Deși atît de diversă tematic, publicistica lui Eminescu din 1881 permite izolarea unor chestiuni fundamentale, asupra cărora geniul său se întoarce mereu și mereu. În esență, ideile și opiniile sale privind prezentul și viitorul țării, veritabilă piatră unghiulară a gîndirii eminesciene, se regăsesc în polemica pe care o poartă acum cu ziarul „Românul", organul central al liberalilor. Nu este vorba aici de vreo răfuială personală sau, dincolo de superficii, de „giasul" opoziției conservatoare, dornică de putere. Pentru Eminescu platformele politice, una sau alta, nu sînt decît vorbe, dacă nu-și găsesc expresia concretă în acțiuni menite să schimbe, structural, situația „claselor pozitive" (țăranii, meseriașii și muncitorii, în concepția sa), soarta poporului. Trecutul istoric, pe care Eminescu îl cunoaște în amănunțime, corectînd adeseori aserțiuni gratuite, și pe care îl admiră consecvent, nu este propus ca soluție pentru viitorul țării. El are conștiința evoluției societății și a primăriei implacabile a instituțiilor trecutului și, de aceea, nu refuză reformele, ci doar falsele reforme, cele care nu ating „răul de căpetenie", ci folosesc doar unor meschine interese personale sau de grup. De aceea, un Stefan cel Mare este admirat pentru ideea pe care a întruchipat-o acțiunea sa, dincolo de luptele dinastice : „Minunea consistă tocmai într-asta că, într-un timp în care Europa toată se bătea în capete, noi am avut norocirea de-a avea dup-olaltă, o dată în Muntenia pe un Mircea, apoi în Moldova pe Ștefan cel Mare. Acest din urmă era fiul de suflet al lui Mircea; el copilărise la Curtea de Argeș și la Tîrgoviște, el avea aceeași tendință de a uni creștinătatea în contra Semilunei, c-un cuvînt **avea o idee superioară individualității sale"** (s.n.). De aceea, sporirea „păturii superpuse", a profitorilor neproductivi, reprezintă pericolul major, căruia țara (țăranul) nu-i mai poate rezista.

Eminescu proclamă ca deziderat primordial al politicii interne primatul muncii oneste, ca soluție în fața invaziei „patrioților de meserie", care îngroașă rîndurile „păturii superpuse", amenințînd astfel sănătatea fizică și morală a poporului.

În planul politicii externe, deseori dezbătută în publicistica lui Eminescu, interesele națiunii, prestigiul țării, integritatea sa teritorială sînt lucruri sfinte, de care nimeni nu se poate atinge în numele nici unui principiu și al niciunei diplomații. Poziția lui Eminescu este inflexibilă, atît față de presiunile din afara țării, cît și față de blamările din interior. Eminescu reacționează vehement, restabilind adevărul, pentru ca, apoi, să-și reverse sarcasmul asupra vinovaților : „Ca români, oricare ar fi partidul din care facem parte, suferim și ne simțim umiliți cînd vedem că cei mai înalți reprezintanți ai puterii executive și legiuitoare în această țară rostesc asemenea vorbe în Camera României, în auzul străinilor, care ne văd și ne ascultă și care nu ne pot judeca decît după reprezentațiunea noastră oficială. Ar fi bine ca să nu uite niciodată d-lor unde sînt, unde vorbesc și cine sînt, oricît de mare ar fi mirarea d-lor de-a se vedea ajunși unde sînt, ca acel doge din Genua care, întrebat fiind ce i se păruse mai remarcabil la Versalia, răspunse : Că m-am văzut aci. Poate atunci se vor pătrunde d-lor de acest mare adevăr : **La parole est d'argent; mais le silence est d'or".**

Cînd sînt în joc interesele vitale ale națiunii, Eminescu stăruie îndelung, revine adesea, își precizează net opinia, **interzicînd orice confuzie în chiar mințile predispuse la aceasta, fie din obtuzitate, fie din cupiditate, fie din stupiditate,** își spune răspicat cuvîntul, susținut de argumente solide, extrase din documente pe care le cunoaște la sursă. Nimic improvizat, totul de o logică strîngentă și o rară expresivitate stilistică. Astfel, elocventă este poziția lui Eminescu față de ceea ce s-au numit, în epocă, **cestiunea dunăreană.** Deși nu era țară riverană pe parcursul Dunării între Porțile de Fier și Marea Neagră, Austro-Ungaria reclama președinția Comisiei mixte dunărene și vot preponderent. Guvernul liberal adoptă o poziție oscilantă în „chestiunea dunăreană" și, în raporturile cu Imperiul austro-ungar. În paginile „Timoului", Eminescu traduce articole din presa străină în această problemă, condamnă Imperiul austro-ungar pentru politica de prejudiciere a suveranității României, Bulgariei și Serbiei și cere guvernului liberal să adopte o atitudine fermă, în conformitate cu interesele naționale. Nu lipsesc ironia și accentele pamfletare la adresa politicienilor care, conștient sau nu, scot țara la mezat : «Îmblă vorba că, în ajunul întrunirii corpurilor legiuitoare, cabinetul va fi supus la schimbări. Ne-am obicinuit atît de mult cu mutațiunile caleidoscopice ale guvernului roșu (guvernul liberal — n.n.), am văzut atîtea nulități și atîți gheseftari perindîndu-se pe băncile ministeriale încît o asemenea eventualitate n-ar mai avea meritul de-a interesa pe cineva, indiferent fiind la ce nume răspunde carnea cu ochi care ocupă din vreme-n vreme acele bănci. Aceeași trăsătură comună de inepție, de șiretlic advocățesc îi face să semene atît de mult unii cu alții acești patrioți de contrabandă încît trebuie să fie cineva un profund zoolog ca să claseze sub alte rubrici menajeria decît sub aceea a absolutei nulități. Din acest punct de vedere știrea ar fi cu totul indiferentă. Ea cîștigă însemnătate prin împrejurarea ce stă în legătură cu chestiunea Dunării. Nu ! Nu mai e vorba de a înlocui pe Giani cu Fleva pe Fleva cu Pherekydis, pe Pherekydis cu Stolojan ; (politicieni liberali — n.n), chestiunea e mult mai adîncă. E vorba de-a se afla oameni cu mintea subțire cari — ce-or face, ce-or drege — să afle modul de a aplica formula contelui Andrassy despre „identitatea intereselor Românfei cu acele ale Austro-Ungariei". (...) O nouă eră de fericire și prosperitate se va deschide atunci pentru România. Cît ține malul Dunării vom avea autorități de porturi chezaro-crăiești și, ceea ce e fără îndoială un folos, puterea și influența consulatelor se va urca iar, ca în epoca de fericită memorie a nobililor fanarioți. C-un cuvînt, o nouă pîrghie se va crea, cît ține Dunărea, pentru marea menire istorică a epocii lui Carol Îngăduitorul, pîrghie pentru înstrăinarea treptată, dar cu atît mai sigură a țării. Tot ne place nouă ce e străin, încai să ne facem ființe străini, lăsînd în știrea Domnului acea curiozitate etnologică care se numește poporul românesc».

Întreaga publicistică eminesciană este pusă în slujba intereselor poporului, îi afirmă și apără drepturile istorice, îi demască pe spoliatori, indiferent de partidul din care fac parte. Ne aflăm în fața unei admirabile lecții de patriotism, care își conservă valoarea exemplară în eternitate.

Valentin F. Mihăescu

IOAN SLAVICI: „Opere", volumul XIII

De aproape 20 de ani — din 1967 exact — se urmează necurmat la Editura Minerva retipărirea operei lui Ioan Slavici, una dintre cele mai complexe și controversate figuri ale culturii românești, adevărată piatră de încercare pentru istorici, istorici literari și, deopotrivă (privind paternitatea unor texte) — pentru filologi. Ediția a ajuns la cel de-al XIII-lea volum, fiind cea mai lungă din seria „Scriitori români" — fără a da semne de oboseală ori de curînd închidere. Este, pe de o parte, una dintre cele mai meticuloase acțiuni de reevaluare a operei unui scriitor român : fundamentată pe o „Biobibliografie" (tipărită în 1973, autori : Teofil Bugnariu, Ioan Domșa, Dimitrie Vatamaniuc), însoțită de mai multe monografii Ioan Slavici (P. Marcea, 1965 — reeditată în 1978; D. Vatamaniuc, 1968; Magdalena Popescu, 1977 etc), însuflețită de primiri călduroase ale fiecărui volum în parte, ecourile ei se regăsesc și în preocupările unor scriitori contemporani de primă mărime : romanele lui Francisc Păcurariu despre istoria Unirii din 1918, de exemplu, dezbat problemele care-l frămîntau pe Slavici, luptele la care întemeietorul „Tribunei" sibiene a luat parte activă. Desigur, acesta este, în fond, scopul oricărei reevaluări : asimilarea operei în fierberea intelectuală a momentului, reînvierea ideilor mari umanitare care au stat la baza ei. Francisc Păcurariu reia — mai ales în romanul „Labirint" — problematica generației transilvane a lui Slavici, așa cum Paul Anghel ne reintroduce în atmosfera gîndirii social-politice eminesciene, de exemplu ; din păcate, multe alte exemple de acest fel cu greu vom mai găsi în lumea romanului actual. Pe de altă parte, ediția Slavici este o culme a împletirii dezideratului filologic cu cel de clasificare tematică a materiei. Colectivul de specialiști care o realizează — D. Vatamaniuc, I.D. Bălan, T. Teaha. C. Mohanu, Gherasim Pintea — au epuizat pînă acum opera literară (volumele I—VIII) trecînd de la volumul IX, la studiile științifice și culturale ale lui Slavici : memorialistică, scrieri pedagogice (în volume, în periodice și în manuscrise), scrieri despre literatură și, începînd cu actualul volum social-politice, istorice și etnografice. Desigur, ediții le tematice au avantaje și dezavantaje ; mai ales cînd ajung la zona arădă a studiilor și a publicisticii ele par a complica materialul. Reeditarea operei eminesciene a abandonat acest criteriu și prezintă ziaristica în ordinea strict cronologică a apariției articolelor. Acesta este rostul unui corpus : din el pot deriva culegeri tematice complete ori fragmentare, dar prezentarea cronologică a creației redă evoluția unui scriitor, factor de mare importanță în analiza operei sale. Mai adăugăm că o împărțire tematică trebuie să aibă criterii solide și să urmeze o ordine riguroasă — imperative pe care ediția Slavici le întrunește plenar. Totuși, dacă s-ar fi procedat cronologic, acum am fi avut o mare parte din studiile social-politice ale lui Ioan Slavici contemporane celor ale lui M. Eminescu. Oricum, D. Vatamaniuc ne rămîne dator față de Eminescu : domnia sa a stabilit că texte din această categorie atribuite pînă acum primului redactor al „Timpului" aparțin, de drept, lui Ioan Slavici : le vrem retipărite și pe acelea (începutul s-a făcut în volumul IX al prezentei ediții, din 1978, cînd ciclul de „Icoane" subintitulate „Sf. Gheorghe la oraș și la țară", prezente pînă acum în edițiile eminesciene, au revenit la autorul lor adevărat : fiind găsite în „Curierul de Iași", acestea au fost atribuite încă de la sfîrșitul secolului trecut lui Eminescu, dar regăsirea lor în „Timpul" în epoca anterioară venirii lui Eminescu la București, cu pseudonimul uzitat de către I. Slavici, îndreptățesc reatribuirea pe care o face D. Vatamaniuc). Problema este puțin mai „delicată" decît pare : în discuție sînt și texte eminesciene bine asimilate, învățate pe de rost în articulațiile lor memorabile...

Volumul al XIII-lea din seria de „Opere" I. Slavici cuprinde scrieri în volume : el se deschide cu darea de seamă a lui Slavici la cartea „Arhiepiscopul și metropolitul Andrei baron de Șaguna" de Nicolae Popea (cartea a fost tipărită în 1879 la Sibiu, darea de seamă a lui Slavici s-a publicat mai întîi în „Convorbiri literare", 1880, fiind reluată, în același an, în broșură, tot la Sibiu). Este mai mult decît o recenzie a cărții lui N. Popea, o prezentare a marelui bărbat ardelean care a fost Andrei Șaguna, cu citate din opera sa, cu ample discuții despre rolul Mitropolitului în viața culturală și politică a Ardealului. Prin această prezentare Slavici urmărește, de fapt, definirea liniilor de unitate a românilor din Imperiu cu cei din România. Înaintea scopului manifest al tribuniștilor de a impune în Ardeal ortografia publicațiilor de peste munți, de a familiariza poporul de aici cu literatura și cultura din patria — mumă, prin acțiuni precum cea a lui Andrei Șaguna se menține unitatea religioasă a românilor de pe ambele părți ale Carpaților. Această unitate religioasă — în aparență, mai ușor de înfăptuit datorită bunăvoinței Habsburgilor (bunăvoință determinată de interesul lor la granița de est a Imperiului), s-a dovedit, în fapt, o muncă foarte grea întîmpinînd multe piedici din partea bisericii sîrbești. Mitropolitul : „a organizat dar pe românii risipiți prin țările de sub stăpînirea Habsburgilor și părăsiți de veacuri fără de nici o povață ; dar nu această organizare este întîlesul vieții lui, nu ea a fost gîndul care l-a îmbărbătat la luptele grele prin care a trebuit să treacă : i-a organizat pentru ca printr-înșii să înceapă lucrarea la săvîrșirea căreia îi crede chemați". Mai întîi unitatea religioasă — apoi, cea culturală înfăptuită de către „Tribuna" sibiană și revistele care au crescut din ea : iată două cercuri ale soarelui care „pentru toți românii, de la București răsare" : primul a fost trasat prin munca unui singur om — cel de-al doilea, prin eforturile conjugate ale unui grup mult mai mare. Andrei Șaguna reprezintă, în viziunea lui Slavici, un adevărat „păstor de popoare", un spirit t lar ce susține cauza poporului românesc d arcul Carpatic față de casa Habsburgică. afirmînd drepturile românilor ca o necesit e a recunoașterii majorității și calității lor de factor istorico-social de prim ordin.

Acestei dări de seamă îi urmează o altă broșură, „O sută de ani", scrisă la centenarul desființării iobăgiei de către Iosif al II-lea (un panegiric al împăratului, dar și o prezentare a stărilor de fapt mai vechi și mai noi din Ardeal, pe înțelesul cititorului obișnuit pe care Slavici îl are tot timpul în vedere), și patru studii avînd unitate de conținut : „Românii din regatul Ungar și politica maghiară" (1892), „Românii din Ardeal" (1910), „Românii de peste Carpați" (1911), „Românii din Ungaria, Transilvania și Bucovina" (studiul în limba germană din 1881, editat, tradus și amplu comentat de Gherasim Pintea). Între ele, broșura „Tribuna și tribuniștii" (1896), de mare importanță pentru cunoașterea istoricului „Tribunei", a scopului ei inițial, a legăturilor cu intelectualii și oamenii politici din România — precum și pentru definirea lui Slavici în raport cu sciziunea de după procesul „Memorandului". Volumul mai cuprinde un raport în colaborare cu G. Mandrea : „Despre monastirile de dincoace de Milcov" — singura parte care nu s-ar încadra în tema Ardealului, dar care-și găsește locul aici fiind o mărturie a pasiunii lui Slavici pentru călătorii și culegerea datelor de pe teren. Într-adevăr, în cele patru studii despre Ardeal istoria se împletește cu geografia și cu etnografia : autorul descrie părți ale țării bătute de el însuși cu piciorul, lucruri văzute și înțelese : „M-am simțit îndemnat să fac această dare de seamă pentru că nu știu între oamenii mie cunoscuți pe nimeni care ar putea s-o facă tot ca mine, care am copilărit în Podgoria Aradului și-n Valea Crișului, mi-am făcut studiile secundare la Arad și Timișoara, mi-am luat diploma de maturitate la Sătmar, am trăit după terminarea studiilor timp îndelungat la Arad, Oradea-Mare, și la Sibiu, am luat parte la toate mișcările naționale și am călătorit foarte mult printre români mai ales pe jos, arareori călare ori cu căruța, totdeauna a-ndelete și oprindu-mă mai ici, colo, ca să mă dumiresc în deplin" („Românii din Ardeal"). Spațiul transilvan este, pentru Slavici, un triunghi cu unghiul de sus la izvoarele Tisei, cel din dreapta în Vrancea iar cel din stînga în Banat. Sînt descrise riurile — fiecare în parte cu populația din valea lui, „țările" dintre care „Țara Moților" are o importanță deosebită pentru Slavici, fiind un adevărat centru de iradiație națională). Dar, desigur, nu peisajul reprezintă partea grea a acestor studii — deși în primul rînd în aceste descrieri vedem simțirea transilvană a autorului — ci verbul de foc ce-l acoperă, pasiunea cu care românului robit i se ridică monumentul de prim întemeietor al așezărilor. Istoria este larg antrenată pentru a striga drepturile românilor în fața asupritorilor maghiari, etnologia este invocată pentru a le dovedi vechimea. Și, mai presus de toate, răzbate în toate aceste studii despre leagănul civilizației românești un portret al românului, o continuă preocupare de a defini firea lui, trăsăturile de caracter, constantele neamului. Este cel mai mare cîștig al volumului de față ; puse una lîngă alta, aceste pasaje — ținînd de ceea ce nemții numesc Völkerpsychologie" („psihologia popoarelor", temă care l-a pasionat atît de mult pe M. Eminescu) — ni-l arată pe Slavici preocupat de problemele științifice și culturale ale momentului european ; în toată simplitatea ei, analiza nu este lipsită de o anumită finețe, iar vorba spornică răsare cald din adîncul sufletului. Sînt părțile eminesciene — pînă la confundare cu modelul — ale operei eseistice a lui Slavici.

În sfîrșit, și despre Ioan Slavici se poate spune după această ediție ca și în cazul ediției Eminescu, că este o revelație.

Nicolae Georgescu

Ioan Slavici : OPERE, XIII. Text ales și stabilit de C. Mohanu, Note și indici de D. Vatamaniuc (cei doi editori realizează, împreună, ediția de la volumul al XIII-lea constituind una dintre cele mai redutabile echipe editoriale din ul'imul timp). Îngrijirea și traducerea textului german : Gherasim Pintea. Ed. Minerva, seria „Scriitori români", 1984.

LUCIAN BLAGA: „Opere", volumul II

Un conspect al editării operei poetice a lui Lucian Blaga în perioada postbelică este cît se poate de instructiv pentru a vedea cum un poet de o valoare excepțională, asupra căruia se hotărîse scoaterea din istoria literaturii sau pe cît posibil uitarea pe un timp cît mai lung, a fost reintegrat circuitului valorilor naționale, și cît de important este acest act. După anul 1948, cînd în **Poezia realelor** G. Călinescu pomenea în final, numele lui Blaga, alături de cel al lui Eminescu, procesul receptării poeziei, ca să nu mai vorbim de al gîndirii filosofice a fost întrerupt o perioadă îndelungată, el fiind practic reluat odată cu apariția volumului de **Poezii**, alcătuit și prefațat de George Ivașcu, în 1962. Primele semne șovăielnice ale apropiatei reintegrări se observă din 1958. Moartea lui Blaga în 1961 a însemnat și ieșirea, tristă ocazie, definitivă a poeziei sale din tăcere. S-au pronunțat în acel moment, cu frumoase cuvinte, ținînd însă cont și de circumstanțele epocii, Ion Agârbiceanu, Aurel Rău și G. Călinescu. Dar, așa cum opinează cu îndreptățire George Gană, editorul actualei serii de **Opere**, „revelația liricii tîrzii" a lui Blaga are loc odată cu tipărirea volumului **Poezii** din 1962. Sumarul, incluzînd 95 de poeme, dintre care 62 inedite, și organizat de George Ivașcu, cu acordul poetului înainte de a muri, în funcție de tematică și necesitățile momentului, cuprindea trei cicluri : **Mirabila sămînță** (18 volume), **Vară de noiembrie** (52) și **Stihuitorul** (25). Textele au fost selecționate din cele patru cicluri manuscrise, definitiv alcătuite de Blaga, și din poezii compuse în 1959—1960, după cum urmează : în **Mirabila sămînță** 3 poezii din **Corăbii cu cenușă**, 5 din **Cîntecul focului**, 4 din **Ce aude unicornul**, 6 din anii 1959—1960 ; în **Vară de noiembrie**, două din **Corăbii cu cenușă**, 32 din **Cîntecul focului**, 11 din **Ce aude unicornul**, 7 din 1959—1960 ; în **Stihuitorul**, 1 din **Virsta de fier**, 10 din **Corăbii cu cenușă**, 6 din **Cîntecul focului**, 8 din **Ce aude unicornul.** Această ediție a provocat o pleiadă de interpretări critice, multe tributare epocii, dar care au contribuit, în orice caz, la difuzinuea și intrarea în conștiința cititorului a numelui lui Blaga. Tot George Gană observă cu sagacitate că receptarea o fost orientată, într-o bună măsură, de chiar structura volumului spre trei teme : natura germinativă, iubirea solară tîrzie și artele poetice. Dar, oricum, calea valorizărilor și revalorizărilor era deschisă. În anul 1964, în antologia **Poezia română contemporană**, alcătuită de Eugen Simion, Blaga figurează cu 5 titluri, iar în antologia lui Vasile Nicolescu, **Din lirica mării**, sînt incluse 4 texte.

A doua etapă decisivă în difuzarea și apoi studierea operei lui Blaga este anul 1966, cînd este editat un nou volum de **Poezii**. Mult mai amplu decît primul, și tot sub îngrijirea lui G. Ivașcu căruia îi aparține și prefața, de fapt, un solid eseu introductiv, complet diferit de clișeele sociologizante, ce au mai circulat o vreme în legătură cu poezia blagiană. Volumul cuprindea cu excepția a 11 poezii, toate titlurile din ediția definitivă, girată de poet în 1942, la care se adaugă cele 95 de poeme din antologia din 1962, plus alte 70 de de texte de după **Nebănuitele trepte,** în secțiunea **Alte poezii.** Masiva culegere de poeme a determinat la rîndul ei, o altă deschidere a criticii, care caută acum în lirica lui Blaga motivele arhetipale mitice sau folclorice, obsesia arhaicului, „profunzimile" în spirit tematist, structura semantică și stilistică etc. Tot în acel an mai apar în colecția „Cele mai frumoase poezii" a Editurii tineretului, un volum Blaga, alcătuit de Aurel Rău, conținînd 118 poeme, și antologia **Cîntecul iubirii. Din lirica românească de dragoste,** în care Vasile Nicolescu selecționează 22 de poeme din erotica blagiană. Ritmul publicării poeziei lui Blaga crește simțitor, răspunzînd orizontului de așteptare al publicului cititor. După 1966 nu numai creația lirică dar și opera eseistică și filozofică și dramaturgia încep să fie republicate, completînd imaginea reintegrării lui Blaga în tezaurul național de valori. Din fluxul de apariție al poezilor la diverse edituri voi mai puncta doar două date semnificative : volumul **Poezii** din 1967 și începerea publicării corpusului de **Opere** în 1974. Culegerea din 1967 este, în realitate, reluarea celei anterioare, la care G.. Ivașcu adaugă cele 11 poezii din ediția 1942, scoase în 1966, precum și 7 postume apărute cu puțin înainte.

Anul 1974 marchează și el, o dată de seamă în istoria operei poetice blagiene. Este momentul cînd apar primele două volume din ediția definitivă de **Opere** îngrijită de Dorli Blaga și prefațată de Șerban Cioculescu. Mai exact spus este vorba de prima serie de **Opere**, pentru că în 1982 începe publicarea, în paralel, sub cele mai favorabile auspicii, a ediției critice de **Opere,** făcută de George Gană. Reîntorcindu-ne la volumele din 1974 să subliniem că ele cuprind toate versurile antume și postume, cunoscute la acea dată, și că pentru prima dată, poeziile postume sînt ordonate în ciclurile lăsate de Blaga în caietele dactilografiate între anii 1959—1960. Acestora li se adaugă un grupaj alcătuit de Dorli Blaga, din poemele scrise după terminarea ciclurilor respective, și o **addenda** cu versuri trecute de poet în cicluri, dar abandonate din diferite motive, și care nu au pătruns în forma finală. Era ediția cea mai cuprinzătoare, însumînd 480 de poezii. Pînă în prezent a ajuns la volumul 8, și în cadrul ei au mai fost publicate, **Tălmăciri,** vol. 3, 1975 ; **Teatru,** vol 4—5, 1977 ; **Hronicul și cîntecul vîrstelor,** 1979, vol. 6 ; **Eseuri,** vol. 7, 1980 ; **Trilogia cunoașterii,** vol. 8, 1983. Am menționat toate aceste titluri, deoarece seria de **Opere** a înlesnit apariția unor eseuri și studii de amploare, vizînd nu numai poezia, ci și celelalte laturi ale creației blagiene, în special dramaturgia.

Desen de Raluca Grigorcea

Cu 1982 începe publicarea științifică a scrierilor lui Blaga, în ediția actuală de **Opere** alcătuită de George Gană care este și autorul, de o indubitabilă competență, al studiului introductiv, notelor și comentariilor. Primul volum conținea poezia antumă din volume și reviste, aici surprizele fiind puțin numeroase, interesul constînd în excelentul „dosar" al receptării critice, de la sfîrșitul cărții. Cel de-al doilea volum consacrat liricii postume aduce un număr de 17 titluri în plus, și o organizare diferită a textelor neincluse în cicluri. Sumarul este compus astfel : 1 — poeziile din cele patru cicluri definitive, după caietele dactilografiate : **Virsta de fier, Corăbii cu cenușă, Cîntecul focului, Ce aude unicornul ; 2 — Addenda 1** ce cuprinde 15 texte organizate în cicluri, de după **Nebănuitele trepte,** dar nereluate între cele definitive : **Domnia soarelui de toamnă, Legendă veșnică, Ecce tempus ; 3** — poezii compuse după organizarea ciclurilor definitive, în număr de 40 și grupate sub eticheta **Alte poezii.** În această secțiune au fost introduse și poeziile **Colț medieval la Cluj : 1570, Orga** ce figurau în ediția 1974 la **Addenda,** ca neterminate ; 4 — titluri, în număr de 13, lăsate de poet în afara volumelor și a ciclurilor alcătuite de el, poezii ce au un caracter ocazional sau de bruion.

Pînă la eventuala descoperire a unor noi titluri, această ierarhizare este cea mai judicioasă și mai funcțională. În ceea ce privește conținutul, volumul nu aduce descoperiri senzaționale ci numai completări și adăugiri, contribuind la cronologizarea exactă, repet, pe materialul cunoscut la această dată, a poeziei lui Blaga. Referitor la imaginea pe care o lasă asupra postumelor, ea este doar puțin amplificată față de volumul ediției 1974, dar se poate presupune că va impulsiona comentarea și interpretarea acestei părți a liricii blagiene, după opinia mea și nu numai a mea, cu nimic mai prejos decît creația antumă. De altfel, postumele lui Blaga au avut o evoluție destul de ciudată. Exaltate imediat la apariția volumului din 1962, din motive contextuale (erau opuse poeziei „decadente" și „tulburi", „cețoase" de dinainte de război, ca și filozofiei „agnostice" etc.) după 1966, au intrat într-un con de umbră, datorită și exagerărilor sociologizante anterioare, pentru ca, în ultimul timp, să reintre în cîmpul atenției. Volumul al doilea editat de George Gană este un excelent prilej de redimensionare și reconsiderare a operei poetice postume, de pe alte coordonate și în alt sistem referențial.

Paul Dugneanu

20 IULIE 1985 L2

„SĂ AVEM ÎNTOTDEAUNA O ATITUDINE CRITICĂ FAȚĂ DE TOT CEEA CE ESTE VECHI ȘI PERIMAT, ÎNLĂTURÎND FĂRĂ TEAMĂ TOT CE NU MAI CORESPUNDE NOILOR REALITĂȚI. SĂ PROMOVĂM CU ÎNDRĂZNEALĂ TOT CE ESTE NOU, ACȚIONÎND ÎN ORICE ÎMPREJURĂRI CA ADEVĂRAȚI REVOLUȚIONARI.

AVEM O ISTORIE MINUNATĂ, NE PUTEM MÎNDRI CU CEEA CE AU ÎNFĂPTUIT POPORUL ROMÂN, ÎNAINTAȘII NOȘTRI! AVEM DATORIA SĂ CUNOAȘTEM ȘI SĂ CLARIFICĂM CÎT MAI BINE TOATE MOMENTELE IMPORTANTE DIN ISTORIA FORMĂRII ȘI DEZVOLTĂRII POPORULUI ȘI A NAȚIUNII NOASTRE, CU ATÎT MAI MULT CU CÎT CHIAR ȘI ASTĂZI MAI SÎNT UNII, PESTE HOTARE, CARE ÎNCEARCĂ SĂ PUNĂ ÎN DISCUȚIE, SĂ MINIMALIZEZE ISTORIA ȘI LUPTA POPORULUI NOSTRU. FAPTELE, REALITĂȚILE SÎNT DE ASEMENEA NATURĂ ÎNCÎT NE PERMIT SĂ RESPINGEM ORICE ÎNCERCARE DE A DIMINUA ROLUL POPORULUI ROMÂN, AL NAȚIUNII NOASTRE ÎN DEZVOLTAREA OMENIRII, A CULTURII MONDIALE. ȘI AVEM MÎNDRIA SĂ AFIRMĂM ACEST LUCRU, DEOARECE MULȚI OAMENI DE ȘTIINȚĂ ȘI DIN ALTE DOMENII ALE CULTURII ROMÂNEȘTI AU DAT, NU NUMAI PENTRU POPORUL NOSTRU, DAR ȘI PENTRU ÎNTREAGA OMENIRE, CUCERIRI CARE VOR RĂMÎNE VEȘNICE."

NICOLAE CEAUȘESCU

GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA

Voința de autodepășire

Medicul vienez Alfred Adler este acela care a accentuat, în psihologia individuală, importanța noțiunii de „complex de inferioritate". De aici a rezultat, în anumite cazuri, înverșunata voință către o neobișnuită autodepășire. Teoria unei asemenea supracompensații, ca replică la o supărătoare lacună individuală, poate fi omologată de-a lungul prin exemple ilustre. Vom invoca unele cazuri din cele mai cunoscute și mai răsunătoare.

Marele „uomo universale" al Renașterii, Leon Battista Alberti, care era slăbănog și bolnăvicios, printr-o voință aproape supraomenească, ajunge atlet, fără a mai vorbi de excepționala energie cu care a dus la bun sfîrșit multiplele și variatele sale activități creatoare. Pe aceeași cale, Beethoven, izbit de o tragică surzenie, devine grandiosul muzician pe care îl cunoaștem, iar inițialul timid Napoleon Bonaparte parvine a fi, la un moment dat, stăpînul Europei. Desigur că exemplele pot fi mult sporite. Uneori ele nu privesc doar o singură persoană, ci un întreg grup omogen.

În această din urmă ordine, fenomenul supracompensației poate fi urmărit foarte recent și în cultura noastră. Personal, o asemenea problemă ne-a solicitat interesul de repetate ori. Este vorba de valoroșii literați români care se încadrează în așa numita „generație a lui Labiș". Într-înșii s-a conștientizat un pronunțat complex de inferioritate, pe care l-au și declarat adesea. În anii formării lor intelectuale ei nu s-au bucurat de privilegiile generațiilor precedente. N-au avut parte nici de maeștri îndrumători, nici de cărți, nici de voiaje de studii în străinătate.

Avîntul compensației a fost, însă, atît de impetuos încît a sărit peste limitele obișnuite ale altor generații. Pasiunea acelor tineri pentru cultură și pentru creație, pasiune acumulată prin interdicții, a spart la un moment dat zăgazurile și s-a eliberat, în șuvoaie. Ei au știut să transforme golurile lor în spații pentru propriile zboruri. Lipsa unui învățămînt temeinic și odată cu el, lipsa unei corelative constringeri didactice, le-a deschis o libertate nelimitată în materie de cultură și de creație. Rezultatul acestui proces s-a valorificat mai cu seamă în respirația degajată a ultimelor decenii, pe care tocmai Labiș, capul generației sale, n-a avut norocul să le apuce.

În perioadele precedente — le luăm pe cele mai strălucite — existau, totuși, decalaje de virstă între reprezentanții lor de frunte. Așa, de pildă, în ciuda strînsei prietenii dintre Eminescu și Creangă, anii care-i despărțeau apar evident. La fel și în perioada interbelică se recunoaște decalajul de virstă, să zicem, dintre Arghezi și Blaga. Dimpotrivă, în generația lui Labiș, marcată în mod egal de aceleași imprejurări, declanșatoare ale fenomenului de supracompensație, nu se mai întîlnește un asemenea decalaj. Există aici un front strins al celor născuți între 1933 și 1937. În această privință putem spune că niciodată n-au existat la noi atîția mari literați chiar de aceeași virstă.

Desigur că la prestigiul literaturii noastre de astăzi au mai contribuit substanțial atît unele generații mai tinere decît cea a lui Labiș cît și unele mai virstnice decît ea. Există, totuși, un fel de nucleu, în jurul căruia se polarizează tot restul. În cazul de față acest nucleu se vede alcătuit tocmai de generația lui Labiș, generație care a opus o extraordinară rezistență psihică împotriva propriei ei traume.

Ne-am oprit la un atare motiv de reflecție nu pentru a judeca o însemnată expresie literară în rezultatele ei — acestea ne sunt cunoscute — ci pentru a o înțelege mai adecvat prin surprinderea resorturilor lăuntrice care au generat-o. Numai astfel am crezut că se poate cuprinde și semnificația mai largă și mai adîncă a fenomenului literar în discuție. Sub acest din urmă aspect, generația lui Labiș rămîne, în chip exemplar, una din dovezile excepționalei capacități spirituale românești de a renaște, ca pasărea Phoenix, din propria ei cenușă.

Edgar Papu

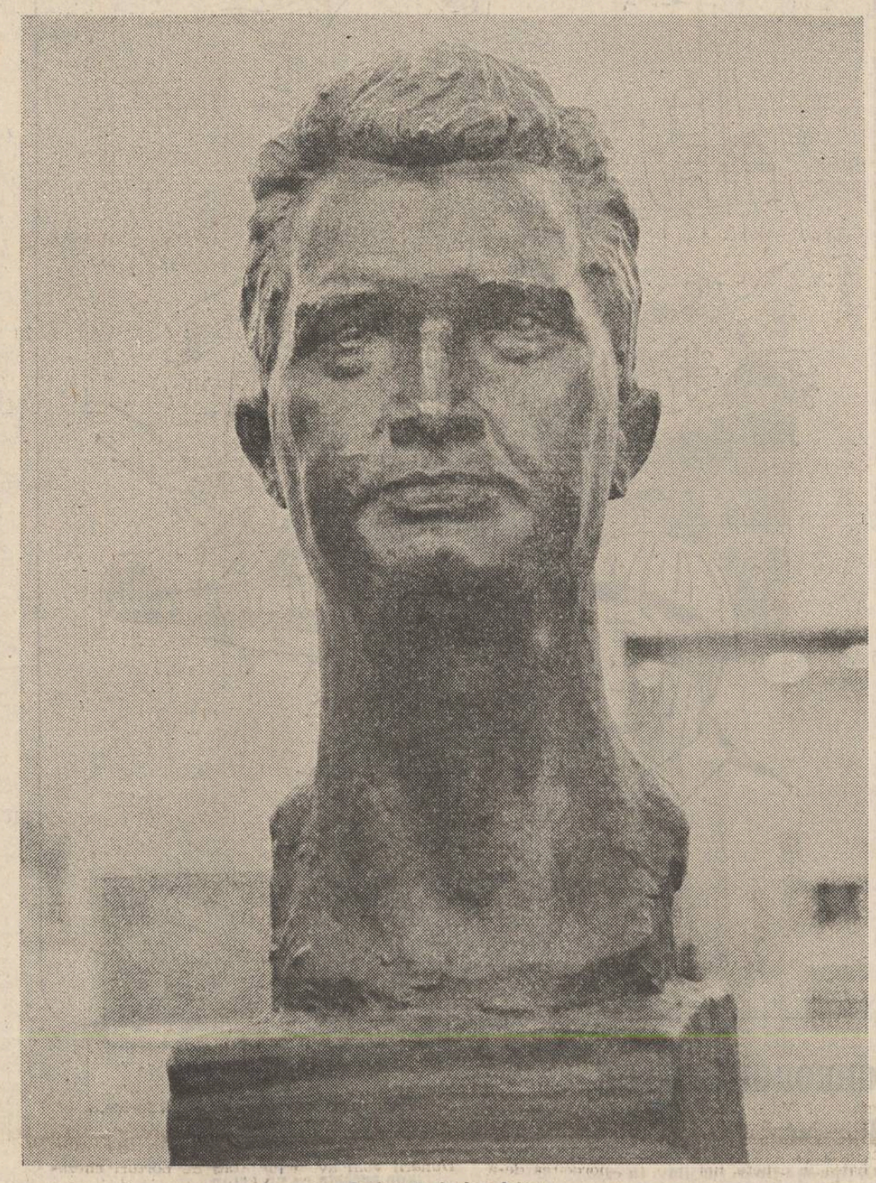

Sculptură de Ion Jalea

Ferestre deschise

Trebuie spus de la început că „literatura" nu este cuvîntul potrivit pentru spiritualitatea noastră medievală, pentru începuturile existenței cărții pe pămîntul românesc; le-am trăit revelația întreagă abia acum, în această clipă a istoriei. Ne-am hrănit spiritul cu cele mai adînci cărți ale omenirii, cu cele mai luminate texte ce au renăscut sufletul omenesc în toată lumea în ultimele două milenii. Ca și în alte țări ale Europei, aceste texte au fost în greacă sau latină, dar s-au aflat, au lucrat asupra conștiinței strămoșilor noștri care știau aceste limbi.

Ioan Cassianul, Niceta de Remesiana, Dionisie cel Mic, Maxentiu erau daco-romani ai acestei lumi și sînt strămoșii noștri învățați ale căror scrieri în latină și știință de carte grecească i-au așezat printre marii învățați din veacurile 4—5 ai evului nostru.

Cînd Michelangelo picta în Capela Sixtină înfățișarea sibilelor, Honterus la Brașov tipărea textele sibilei Ierofilia Eritreana pictată pe peretele Voronețului, texte aflate în mănăstirile din Moldova și Țara Românească, de o mare importanță pentru toată Europa.

La seminarul sud-est european din toamna trecută de la Heidelberg am putut vorbi despre aceste texte din spațiul românesc ce plecau de aici spre Europa; nu numai am adus de acolo carte ci am și dat sau am fost mereu în mîezul marilor dispute spirituale cu oameni și valori pe care trebuie să ni-i revendicăm și cunoaștem din aproape cu fiecare generație.

Legătura acestor texte cu intîile traduceri din Maramureș, cele din codicele de la Ieud și cel voronețean sunt absolute.

S-a pus în acești ani temeiul permanenței textului spiritual pe pămîntul românesc de peste un mileniu și jumătate.

Arheologia ne-a adus în sprijinul acestor texte mărturii și mai vechi, astfel că se poate vorbi despre acest spațiu carpatic implicat în dimensiunea spirituală a noului eon, cea a logosului întrupat în istorie practic de aproape două milenii sincronici cu marile centre spirituale ale Europei și Asiei, sincronizăm permanent pînă în zilele noastre în această privință.

Ca spiritualitate n-am fost nici o clipă în urma nimănui de două milenii aproape, asta ne-o spun cărțile, textele tipărite în ultimele decenii, noua viziune științifică asupra spiritualității românești mărturisită de literatura noastră veche.

Nu vom înțelege dimensiunea păstorului din „Miorița" fără celebra formulă theopashită ce s-a născut în mințile luminate ale strămoșilor, extraordinara profunzime asupra rostului poeziei de-a participa la ispășire, la atît de dezbătuta pînă astăzi problemă a răului, bîntuit de suferința de iubire a logosului întrupat în istorie.

Ioan Alexandru

Încredere în puterile omului

Ceea ce face ca realitatea să devină în literatură cu adevărat o problemă este necesitatea ca ea să reflecte o contradicție umană reală. Cine nu este în stare de acest lucru, cine nu percepe dialectica existenței, va fi greu să aibă în perspectiva timpului un cuvînt de spus.

Dacă literatura nu schimbă lumea, ea are totuși capacitatea de a-i înfățișa schimbările... Și nu într-un chip neutru, pasiv, fără participare: ci implicîndu-se profund în sesizarea transformărilor colective și individuale, devenind parte în marele proces al devenirii — fiindcă privește întotdeauna omul și umanitatea. Luînd atitudine: căci nu există creație autentică în afara implicării. Forța care determină participarea creatorului este chiar talentul său, irezistibil atras, cu cît este mai puternic, de zonele fierbinți ale vieții, de concentrarea energiilor, de tensiunea confruntărilor, de modul în care personalitatea umană are capacitatea de a fi la înălțimea epocii.

Umanismul a constituit totdeauna garanția dăinuirii și rodirii literaturii în sufletul și conștiința oamenilor. Cu atît mai mult umanismul socialist, care este un umanism politic și etic, un umanism al individualității și personalității. Produs al marii deschideri pe care Congresul al IX-lea a generat-o și în cîmpul literaturii, acest concept privind omul și dezvoltarea personalității sale în societatea socialistă a aflat, în gîndirea filozofică a președintelui României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o contribuție fundamentală: „Umanismul socialist trebuie să fie ca să spun așa, umanism de omenie; omul trebuie să fie deplin liber și stăpîn pe destinele sale, să acționeze în mod conștient pentru făurirea propriului său viitor, care coincide cu viitorul comunist al omenirii", afirmă secretarul general al partidului. „Trebuie să existe claritate: nu ne propunem și nu ne putem propune uniformizarea omului. Aceasta ar fi o absurditate, un nonsens. Noi acționăm pentru formarea unui om de omenie, cu o pregătire multilaterală, a unui comunist de omenie".

Concept filosofic, sociologic și istoric, „umanismul socialist" este un umanism al culturii și al civilizației, al scopurilor dar și al mijloacelor, al valorilor gîndirii dar și al valorilor acțiunii, al individualității dar și al societății. Este un umanism care promovează încrederea în puterile omului, în capacitatea sa de a autoperfecționare și de dezvoltare multilaterală. Se realizează astfel o punte solidă între umanismul culturii și umanismul social, în sensul că valorile culturii dobîndesc pentru prima dată o valoare activă, formativă, transformatoare de existență și conștiință socială.

Pe parcursul celor douăzeci de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului — umanismul culturii a devenit, în mod evident, tot mai mult un umanism activ, un ferment important în dezvoltarea personalității umane. O trăsătură caracteristică în acest proces o reprezintă lărgirea orizontului de cunoștințe profesionale, științifice, politice, de cultură generală, care impun scriitorului mereu un nou imperativ al calității, al unor opere literare a căror nivel să corespundă întrutotul atît curiozității publicului cît și înaltei sale spiritualități. În virtutea acestor dependențe s-au constituit în ultima vreme un acord între forțele revoluționare ale societății și creatori: pentru că scopul este unic, al deschiderii de noi orizonturi, al eliberării omului de servituți și vicisitudini, al perfecționării organismului social și al realizării unei plenitudini morale. Impulsul înnoitor caracterizează deopotrivă spiritul creator și năzuința revoluționară, a existat întotdeauna un spațiu solar reunind aceste elanuri fundamentale.

Nicolae Velea

Un aer proaspăt

Cînd, într-o zi noroasă a anului '62 am repetat un gest napoleonian, propunîndu-mă singur redactor șef la **Luceafărul**, spre stupefacția celor de față, nu bănuiam că tot ce va urma o să lase, totuși niște engrame în viața literară de la noi. Revista apărea bilunar, avusese mai mulți redactori șefi, era destinată publicului tînăr și scriitorilor debutanți. Iată-mă și moașă literară, mi-am zis, urcînd în mansarda de pe Ana Ipătescu, unde mai existau redacțiile **Gazetei literare** și a **Vieții românești**. Din start eram handicapat de prestigiul fostei reviste ieșene mutată la București și de profilul stăptîmînalului condus pe atunci, de un trio de critici.

Moștenisem un aparat redacțional destul de numeros, după părerea mea, pentru că unde sînt mulți literați se nasc partide literare diferite, așa încît bănuiam un război civil iminent. În foarte puține cuvinte, la ședința inaugurală, mi-am expus programul: o revistă polemică, de atitudine, o revistă tinerească cu alte cuvinte, în stare să mănînce sechelele dogmatismului acelor vremi. Mai erau trei ani pînă la Congresul al IX-lea al partidului, lucrurile se mai limpeziseră, Arghezi nu mai vindea cireși în Mărțișor, Blaga murise, nastratiniada era pe sfîrșite.

La alcătuirea primului sumar și prezentarea machetei a noii serii a **Luceafărului** s-a stîrnit o uimire necenzurată. Apăruse, din imaginația unui talentat grafician, o revistă aerisită, bine pusă în pagini, cu rubrici noi și cu nume noi. Ideea principală era să flancăm pe tinerii poeți și prozatori cu nume prestigioase, între care academicieni, scriitori reputați, cu operă în spate, pentru că nimicul nu naște nimic. Impactul fusese destul de brutal. Dogmatismul exista încă subcutant. Nu lipseau întrebările: „Ce-or să zică tovarășii?", Tovarășii mă trimiseseră să fac o revistă bună! Și eram hotărît s-o fac așa. Ședințele de lucru de după apariții au devenit dramatice. Mereu întrebări: de ce așa și nu altfel, adică mi se cerea să fac o jumătate de pas cînd eu voiam să fac șase înainte. Se pierduseră destui ani cu articole terne, cu renumitele **cearșafuri** negre de litere în care se spuneau numai truisme. Polemica părea ceva scandalos. Primele ciupituri au stîrnit proteste generale. Revistele noastre literare fierbeau de multă vreme într-o zeamă scăzută. Nu pot să spun că a fost un început lin. Dimpotrivă! Aveam o opoziție chiar în conducerea revistei, dar, cu fermitate și puțină diplomație, i-am convins că munca colectivă este foarte frumoasă însă **cu ideile eram eu!** În scurt timp, am reușit și o apariție săptămînală, ceea ce a mărit tirajul revistei, mai ales că publicul simțise că la **Luceafărul** se petrece ceva.

Am publicat acolo foarte multe interviuri cu personalități ale culturii noastre — de la Călinescu la Zaharia Stancu, lansînd în alte pagini poeți tineri care abia se afirmau. Acordarea unei pagini întregi lui Ioan Alexandru, de pildă, a stîrnit aproape o revoltă. Adică, cum îmi permiteam eu să acord atîta spațiu unui abia ivit sub zodia liricii. Mi-am văzut de treabă și am mers mai departe. Cu Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Cezar Baltag și alții...

Operația a cutremurat pe mulți pentru că, de fapt, apăruse o **poezie nouă**. Dispăruseră versurile ridicole de genul faimosului poem cu compresorul. Un aer proaspăt bătea în paginile **Luceafărului.**

Mai tîrziu, am înființat și cenaclul **Nicolae Labiș**, care avea ca loc de desfășurare salonul cu oglinzi al **Casei Scriitorilor** din Calea Victoriei, salon care a devenit curînd, neîncăpător, silind pe administrator să ne atragă atenția că riscăm, din cauza aglomerației, să dărîmăm plafonul. Acolo a fost cea mai interesantă arenă literară pe care am cunoscut-o. Trecusem prin multe cenacluri: de la **Sburătorul** lui Aderca, Cioculescu, Vladimir Streinu și pînă la niște cenacluri oculte, de cucoane, care făceau literatură ca pe o a doua meserie. Eram sastisit de laudele reciproce pe care și le adresau cenacliștii și cenaclistele cu gentilețe, mi-era dor de cițiva scriitori proaspeți, neatinși de morbul obedienței. I-am găsit! Ei au înțeles despre ce e vorba. Discuțiile erau pătimașe, violente chiar, dar foarte la obiect, și tocmai asta plăcea. Veneau acolo oameni care n-aveau prea multe preocupări literare, numai pentru spectacolul pe care-l ofeream. Anii '65 au marcat tocmai această schimbare la față în literele noastre. Nu se mai mira nimeni de grafica îndrăzneață a **Luceafărului,** eram chiar imitați și prietenii mei nu mă mai întrebau: „Ce-or să zică tovarășii?" Tovarășii erau de acord că se făcuseră niște greșeli impardonabile cu marii noștri oameni de litere și că, într-adevăr, o generație nouă trebuia să urmeze calea înaintașilor.

Apucasem încă vremea cînd în loc de **România** ni se cerea să scriem **țara noastră,** de parcă n-ar fi avut un nume. La apariția, pe manșeta revistei, a tricolorului, miliția a fost alarmată la miezul nopții. Am fost întrebat de către un locotenent — politicos de altfel — dacă aveam autorizația de a publica așa-ceva? I-am răspuns că pentru a publica culorile drapelului țării nu e nevoie de autorizație. A doua zi, 38 000 de exemplare (tiraj fantastic pe vremea aceea!) erau epuizate în zece minute. La 7 dimineața, mergeam cu o echipă a revistei, din chioșc în chioșc, întrebînd dacă mai aveau **Luceafărul?** Nu-l mai aveau! Pe la 11 dimineața, un tovarăș care mă întrebase, și el, de vreo șapte ori, dacă e bine să punem tricolorul pe manșeta revistei, dsa. neluindu-și răspunderea pentru ceea ce eu făceam pe barba mea, mă anunța că primise felicitări de la conducerea de partid.

Răsfoind de curînd colecția **Luceafărului** meu pe vreo șase ani am fost apucat de o nostalgie uriașă...

Eugen Barbu

Abia acuma știu...

Era în ultima primăvară a lui Labiș. Faima lui era atît de uriașă, încît noi, studenții inodori și incolori, primeam în urechi ca fiind valoroase orice știri oricît de neinsemnate ar fi fost ele, oricît de neclare și ambigui, despre el. Luase obiceiul să vină la Facultatea de filologie. Din vreo pricină de femeie poate — sau pur și simplu din dorința de a audia celebrul curs al profesorului Tudor Vianu. Nu-l iubeam — eram topit de invidie. Fusese îndrăgostit de femeia pe care o iubeam. El publica și semnul tipărit al literei mi se părea miraculos și de neatins. Nu era foarte înalt, avea chipul rotund, nasul cîrn tronînd peste o imensă mustață răsucită. Purta bundă, ca o sfidare împotriva orașului și a burgheziei în haine nemțești, pe atunci monstruoasă nu numai în textele tipărite despre ea, dar și din pricina ideilor fixe ale acelei perioade.

Aici memoria mi se tulbură și nu mai țin minte ce căutam în amfiteatrul Odobescu, plin de studenți prost îmbrăcați, unii dintre ei, printre care mă număram și eu, mîncînd „crept" la porția în plus pe care o ofereau cantinele studențești. Citeau poezii unul și altul. Deodată cineva de la catedra care ținea loc de tribună (nu mai țin minte cine) s-a ridicat și cu un glas ritos a zis: „se află printre noi Nicolae Labiș și am fi fericiți dacă el ne-ar citi o poezie". Era să uit. Cu puțin înainte de această scenă l-am văzut prima oară în viața mea pe colegul **și prietenul** *de mai tîrziu Cezar Baltag. Firav și strălucitor de blond coborîse aleea de scări din mijlocul amfiteatrului și recitesc cu o voce solemnă, patetică și emoționantă, o poezie al cărei titlu era „Bunicul", în care tinerețea și uluitoarea lui frumusețe fizică unită cu căldura și patima versurilor ne înflăcărase pe noi toți, ovaționîndu-l ca pe cel mai bun dintre ai noștri. Închei paranteza, pentru că îl văd parcă pe Labiș ridicîndu-se de o gravă noblețe naturală care lăsa, puțin dureros și distant, între el și noi, o barieră a neintangibilului. Nu s-a urcat lîngă catedră și a rămas în față chiar lîngă primul șir de bănci, și într-o tăcere, în care nici memoria nu mai funcționa, brusc, a anunțat titlul poeziei „Moartea căprioarei", știută, adorată, invidiată, negată și urită sufletului meu.*

Cred că nu numai pentru mine a existat în acea secundă senzația gheții pe șira spinării. Calm și degajat, bonom și profund distant totodată, cu un soi de firesc al nefirescului, cu un glas al cărui timbru s-a scurs prin urechile noastre, moale și dur totodată, vers de vers, a început să-și retrăiască poemul (era prea tînăr ca să și-l poată recita), începîndu-și versurile moale și tărăgănat, și sfîrșindu-le brusc, de parcă vintul ar fi avut ecouri semantice. Mi-aduc aminte cuvîntul „nomol" în care se termina un vers. Era atît de scurt zis și de brutal, încît nomolul se materializa. Mi-aduc aminte de ultimele trei cuvinte rostite de el dintr-un alt vers... „planetă și grea". Se terminau cu o rară violență. Într-un vers în care spunea că-și sterge mîinile în sînge pe piept, el a făcut gestul de a-și șterge mîinile pe bunda înflorată. Absolut toți, automat, ca niște copii, ne-am uitat în clipa aceea la mîinile lui și la bundă, ca și cum și mîinile și bunda ar fi fost pline de sînge.

Brusc nu mai țin minte nimic și păstrez numai sentimentul de atunci, sentimentul deznădăjduitor că el era de neatins. Mi-a produs o impresie sublimă și deprimantă. Atunci nu puteam să cred că se poate scrie o poezie mai minunată decît „Moartea căprioarei". Aș fi dat orice de pe lume, să fiu eu autorul acelei poezii. Norocul lui mi se părea uriaș. Cu oricine altul aș fi putut să fiu prieten, cu el niciodată. Mi se părea foarte frumos, deși nu era. Nu puteam s-o prind în noțiuni personalitatea acelei recitări și asta îmi dădea o mare neliniște.

Abia acum știu că acea seară, în care am avut tristul noroc să-l văd, nu ținea de noțiune și deci nu aveam cum s-o înțeleg cu noțiunile și că gheața acelei invidii ținea numai de o aspirație a mea atît de decis relevată încît chiar și resturile de memorie pe care astăzi le mai pot evoca nu sînt altceva decît implozia de atunci a iubirii drepte pentru poezie.

Atîta vreme cît el a trăit, eu nu am publicat nici un vers. El a murit în decembrie, eu am debutat în martie.

Nichita Stănescu

Sentiment auroral

Recitind opera poetică pe care ne-a lăsat-o Nicolae Labiș și încercînd să o situez în epocă, sînt frapat de ceea ce aș numi **atopia** dogmatismului proletcultist în evoluția literaturii române moderne... Pentru unii poeți postbelici (Virgil Teodorescu și Gellu Naum, Al. Philippide și Emil Botta, A.E. Baconski, Teohar Mihadaș, Leonid Dimov, cum și majoritatea celor apăruți în anii din urmă în colecția „Hyperion" a Editurii **Cartea Românească**) tradiția poeziei românești (înțeleasă ca evoluție concomitentă a tradiționalismului, modernismului și avangardei și ca tensiune între ele) era vie, dar interzisă, pentru alții (Nicolae Labiș, Nichita Stănescu) era ocultată și au descoperit-o cu emoțiile noviciatului, așa cum și reprezentanții „generației '80" au descoperit ca pe o noutate avangarda: ei sînt, în fapt, „naivii" poeziei românești de astăzi... Și unii și alții însă, indiferent de valoarea operei lor ca și de compromisurile conjuncturale mai mult sau mai puțin dramatice au contribuit la recistigarea deplinei conștiințe de sine a poeziei românești și la relegarea epocii de tristă amintire a realismului socialist în rîndul fenomenelor aberante și pasagere de care a avut parte veacul nostru.

Nicolae Labiș a avut geniul și ingenuitatea să pornească, primul, și de unul singur războiul pentru recucerirea unei arte... Recitindu-i poemele vehemente și utopice mă cutremur gîndindu-mă cîtă credință în poezie i-a dinamizat existența fulgurantă...

Recitindu-i poemele am sentimentul că poezia noastră postbelică abia începe, acum, după ce și-a probat sieși totala libertate de limbaj, totala gratuitate, abia începe exact de acolo de unde a reinventat-o Labiș, din „gîlceava poetului cu lumea"... și cu sine. „Iară noi? noi, epigonii?" simțim că oricare tînăr de azi poate, dacă vrea și are geniu, să schimbe radical poezia românească ducînd-o mai departe căci ea a fost reintemeiată printr-o lungă serie de acte și opere necesare... La originea acestui **nou început** stă opera copilului de geniu, Nicolae Labiș, operă care freamătă parcă îndemnul vecinic: „Le vent se lève, il faut tenter de vivre!"

Cezar Ivănescu

Măreția unui act istoric

Urmare din pag. 1

se recunoaște într-un stil sau altul. Pe atunci debuturile erau puține și cam asemănătoare. Astăzi sînt multe, foarte diferite, cu orgoliul deschiderilor de drum purtat ca un blazon. Luată pe cadranul tuturor generațiilor, poezia noastră contemporană este mai mare, mai bogată și mai originală decît unele poezii aparținînd marilor și vechilor culturi, adevăr limpede pentru cărturarii străini care cunosc limba și literatura noastră dar mai puțin limpede și credibil pentru cititorul străin care nu ne cunoaște limba și n-are cum să ne creadă pe cuvînt. Deocamdată să arătăm, cu îndreptățit orgoliu, că așa cum s-au făcut și de cine s-au făcut, traducerile din literatura noastră au impus totuși, cît de cît, o seamă de nume românești peste hotare și au condus la obținerea unor premii reputate, — toate sau aproape toate de la Congresul IX încoace.

În fine, excelenta și vechea tradițional-recunoscuta noastră școală de traducători a înflorit de la 23 August 1944 încoace pe considerente multiple, iar, după Congresul IX, odată cu deschiderea largă a politicii noastre spre universalitate, ele au acoperit țări și culturi netraduse pînă atunci, la noi. Dacă ne referim numai în materie de orientalistică. Sau în lumea miraculoasă și atît de viguroasă a literaturilor sud-americane. Sau a epopeilor lumii, traduse astăzi mai toate în românește. Sau la operele complete ale celor care, de geniali ce sînt, au stat de vorbă cu însuși dumnezeu: Homer și Dante, Shakespeare și Balzac, Tolstoi și Dostoievski.

În poezie, cel puțin, avem și în poezia universală, ca și în cea națională, un instrumentar aproape complet al marilor valori de pe întregul mapamond, inclusiv din culturile în curs de modernizare și personificare.

Sînt adevăruri ce trebuiesc spuse simplu și răspicat și care trebuie să înlocuiască, cu puterea argumentului stringent și plastic, pleiada de articole sonore, de adeziune patetică și de cuvinte mari. Un Congres de importanță și de ponderea pe care le are Congresul IX, nu poate fi trimbițat în generalități și-n grandilocvență. Sînt atîtea lucruri frumoase, atîtea urmări bine marcate ale proiecțiilor lui, care, scrise chiar și numai cu cumințenia unui cronograf și tot îi răsfring măreția.

POEMELE CONGRESULUI

OVIDIU GENARU

Către partid

Parcă respir cînd spun : îți aparțin
partid, cu tinerețea mea de aur,
cu toată iarba strămoșilor, cu umbra
eroilor căzuți cu timpla-n laur,

Parcă-mi alin o sete cînd îți spun :
îți ies cu plinul inimii-nainte,
e iulie, e început de poame,
cuvîntul tău mi-e steagul din cuvinte.

Nu-ți scriu poeme eu. Cu simplitate
desprind cuvintele spre lume,
ca o cămașă-a inimii și-o flutur,
popor mă cheamă,
Mi se spune.

★

Iulie corectează ploaia din mai,
răcorește cu munții fruntea secerătorilor,
cîntar e iulie prin care se vede distinct
cît apasă rodul gura de rai.

În rîuri iuți se spală pietre de moară
se lipește cuptor de poveste,
coada merelor dulci se subție,
devin poeții tineri țărmul mării.

Toate zilele mi-au fost semințe,
cărțile deschise mi-au fost ploaie,
fiecare bătaie de inimă a fost învălmășită
fugă prin cîntece.

O, cît mi-am dorit să trăiesc
în văpaia acestui iulie.

„Luceafărul" nr. 13 / 19 iunie 1965

CONSTANȚA BUZEA

Laudă României socialiste

De la nașterea privirii, și-a auzului,
și-a mîinii,
De cînd fața mea formase primul cer în
jurul ei,
De la gustul dimineții, și al frunzei, și al
piinii,
De la prima aventură în natură și-n idei,
E ceva ce ne sfîrșește în a spumega, pe ape,
În a birui în fructe, în a rătăci pe sus,
Mi-a rămas în trup atîta țară cît aveam
sub pleoape

De la prima izbitură a luminii în auz.
De eroi ne e pămîntul, cu eroi privirea
simte,
Dincolo de mine însămi reprezint acest
pămînt,
Cu o flamură de singe urmărită de cuvinte
Să mi se adune trupul într-un gînd în
care sînt.

Laud pentru totdeauna patima de înnoire,
Zidurile-nturnurate ale noilor clădiri.
Laud veri intimidate de un greu pămînt
de lire,
Coacerea pe cîmp, polenul vegetalelor
iubiri.
Și cînd vine viitorul și egal în noi există
De coloana lui de lume leg un cîntec de
noroc,
Luminat pămînt eroic, patrie socialistă,
Românie, timp de aur, spațiu cu cetăți de
foc,
Astfel trupurile noastre ce prin naștere
ni-s date
Și în viață sînt hrănite de pămînt
necontenit,
Sînt acele părți de țară și de suveranitate
Date-n grija celor care de la timp le-au
cucerit.

„Luceafărul" nr. 14/3 iulie 1965

GHEORGHE TOMOZEI

Partidului

Coralul spart de sare nu-l mai schimb
într-alt coral, cînd sînge mă inundă,
Tu ai din oră numai o secundă
Și o prefaci apoi în anotimp !

O zi mai mult, din clipele-frînturi,
Partidu-n vîrsta noastră o adună,
Lumina stelei noastre-o suie-n lună.
Și ploile le-ntoarce în păduri...

Piini străvezii, aceste ore duble
Răsar în vatra pînă ieri săracă
Pe pat de lespezi și pe frunze suple

Și-și lasă-n noi căldura lor să treacă
Iar trupurile noastre fără umbre
Ca pe cadrane suprapuse joacă...

„Luceafărul" nr. 16/31 iulie 1965

Desen de Ilie Florin

GHEORGHE PITUȚ

Pămîntul

O, ține-mă tînăr, tu, jilav, tu cald
pămînt din Oltenia, Maramureș și
Dobrogea.
Am visat totdeauna la trecerea mea
prin rumene brazde s-aud ce gîndești,
popoare de boabe adînc mineral
să-ți urce-n lumini roditoarele vești.
Nu de mult coborîtă în răcoarea
unei fîntîni îmbrăcată cu piatră de rîu
auzii mai întîi murmurat apoi mult
mai intens un destin subteran
legînd înțelesuri, drumuri de roți
zborul de păsări, chiot fecund
era prevestit să urce în pomi
o, aici mirarea-mi fu nemăsurată
căci se-anunța revărsarea
pe o lume a culorilor
în iarbă, în frunze, pe fețele pruncilor
numai albul se spunea
numai monotonia aceasta fără culoare
va fi în proporție minimă, doar
de formă,
să iasă în evidență culorile.
Ascultam înfiorat în răcoarea fîntînii
glasul eroilor noștri mutați în pămînt
în trepte istoria se insinua vertical
pînă la podul lui Apolodor.
Veneau iernile viscolind de la nord
Decebal neînfrînt contempla
pe Zamolxe-n otravă,
Domnul Moldovei Ștefan cel Mare
ținea paloșul cu tăișul
spre toate punctele cardinale.
Apa turbura tot alte și alte
chipuri spre mine —
Bălcescu și Avram Iancu rupeau
cu privirea din focuri de noapte
munți și cîmpii
muindu-le undeva într-o țară ferice,
lanțuri urnuiau în clădirile negre...
Apa s-a viscolit de sirenele Griviței
și-am văzut cum primea o culoare roșcată
apa aceasta ca un ecran.
Îmi era dor să-i întreb
și ei ar fi vrut să-mi poată vorbi,
îi vedeam întinzîndu-și privirea
și mîinile
dar fiecare avea la picioare
un bolovan de două mii de tone
care trăgea la adînc
într-un zgomot de glasuri
cunoscut doar de ei.

Malca mea, tată cărunt
v-am văzut și pe voi aseară.
Se simțea în oboseala voastră
un gînd de întrare în pace.
Și pămîntul din Bihor înnobilat
de picioarele și mîinile voastre
respira bolnav de-atîta sămînță ;
îl știu cu izvoarele sale,
cu pădurea de case se umplú
trupul meu,
și Crișul — apa auriferă din Apuseni.
Cînd mă gîndesc la pămînt
oriunde aș fi,
pentru mine planeta începe
de la casa noastră din capătul satului
pe un deal aproape sterp
de iubirea prea mare a soarelui
unde ei, bătrînii mei părinți
ziua frămîntă aluatul acesta cosmic
iar noaptea respiră libertatea din grîu
pînă la osia Carului mare de veghe
peste acel binecuvîntat vest
din Republica Socialistă România.

„Luceafărul" nr. 16/31 iulie 1965

ION GHEORGHE

Scrisorile esențiale

Dimineața, cînd se lasă frunze peste
oglindă,
făcînd sticla să se tulbure de cercuri,
să se verse de pe matca firii ei ;
dimineața, cînd ai grijă de păr,
imaginează-ți drapelul de pe vaporul de
pescuit
cum îl piaptănă vîntul la prima culoare,
cum o topește-ncet, încet, ca vîrstele,
cum păsările de apă se miră de ele însele
găsindu-și în pene fire de steag roșu ;

atunci imaginează-mă și suferă de mine,
închipuie-mă în prima culoare a
semnului nostru :
culoare-n care se descarcă vînturile
pămîntului,
de care trage cu dinții furtuna oceanului
pentru firea de-a fi cea mai curajoasă,
pentru că de la ea-ncepe flamura noastră ;
gîndește-te cum îi va trage vremea firele
înfășurîndu-și-le pe degete și uitîndu-se-n
ape...

Tu imaginează-mă și suferă de mine,
fii mîndră de mine de-odată,
Ion Gheorghe este-o culoare roșie ;
află astfel pentru ce ne iubim,
laudă-te mult cu ce-am înfăptuit eu
dar și mai mult cu ce învăț acum.

Mergi dimineața pe malul aeroportului
învață copila mea să-ntindă degetul către
păsări
strigînd numele tatălui ei cutezător ;
mergi seara, cînd se-ntorc avioanele-n țară,
învață-mi copila să ia-n brațe emblemele
strigînd numele tatălui ei intransigent cu
sine
să se-ntrebe cum poate acea fire roșie a
lucrurilor
să țină peste ea încă două culori ;
vorbiți pîn-acasă de culoarea părinte,
cumpărați și beți amîndouă vin roșu,
nu căutați decît mere și cireșe
bine-ntocmite de vreme,
căci Ion Gheorghe însuși este-o culoare
roșie.

Lăudați-vă cu amîndouă numele mele
și imaginează-mă astfel și suferă de
mine ;
îmbracă-te și-ncalță-te dimineața pentru
mine
ține palmele-o clipă pe genunchii calzi,
încuie ușa cu numele meu și apără
cheile bine,
apără-te pentru mine de pulberea de pe
ferestre,
citește ziarele de dimineață și de seară,
dă bună-ziua bărbaților despre care scriu
alții acum,
treci pentru mine pe lîngă sălile de
congrese
cumpără-mi o batistă pe bulevardul
cel mare,
uită-te pentru mine la numele pieței,
cel nou,
fiindcă și el a fost și-a rămas o culoare
esențială.

O, spre seară, cînd însuși soarele-ncepe
să se-ndoiască de sine
cînd începe să se clatine plasa de
păianjen a nervilor,
amestecînd știrile și semnele ce vin către
tine,
cînd statornicia ta cade cu bărbia-n
baioneta armei
ca soldații în ora cea grea a postului lor,
cînd singele tău, de femeie tînără, suferă
ne-nțelegînd ce-i cu sine, ce știe-n lume,
atunci cînd ne-amenință noi înșine firea
uitîndu-ne prea mult în abisul părinților
noștri,
atunci, tu strigă-mă, prinde-te cu mîinile
de numele meu
ia copila-n brațe și-așează-te-n dreptul
ușii ;
ți se cutremură celulele lovindu-se unele
de altele
ca niște cărămizi roșii în dezbinare.

Spre seară, cînd se lasă bărbații spre vin,
cînd femeile-și trag ciorapii fosforescenți
pe picioare,
spre seară, cînd inima ta de femeie tînără
își pune gheara-n git, asemenea canarilor,
tu imaginează-mă și suferă de mine,
închipuie-ți cum mor de cerneala de pe
cele trei degete
aruncîndu-mă-n lotca de lucru cu fața
în sus
de parcă-aș fi înecat sau căzut în zăpadă ;
imaginează-ți cum, peste mine, în
camera hărților,
se pregătește oceanul să-mi pună
sufletul la-ncercare.

Spre seară, cînd nimeni nu-și poate
cunoaște faptele
cînd la suprafața singelui se ridică
rechinii
dușmănindu-ne pentru greșeli ce nu le-am
făcut,
cînd vin zarafii să ne-arate cu degete
otrăvite
trintind pe mese polițe pe care nu le-am
iscălit
și-arătînd amprentele puse de teamă
de părinții noștri și de alți necunoscuți
de-ai noștri ;
o, spre seară, să te cotropească vîntul
mării,
să te ridici s-aduni cenușa ce-a rămas
din mine la masa de lucru
să citești mai departe cărțile începute
de mine...
Iar cînd vine noaptea și zguduie casa
nesomnul
răsturnîndu-ți piatra odihnei de sub cap,
ia în brațe perna pe care mă treceai pe
alte tărîmuri ;
stai cu urechea pe locul ars de ideile
mele,
inspăimîntă-te de mireazma acelei ape
ce izbucnea din fruntea mea ca din
frunzele oricărei plante,
urlă și zbate-te-n somn ca un cal la
sanie
de mirosul singelui fratelui său sfîșiat
de lupoaică...
Du astfel viața bărbatului tău plecat
spre ocean,
înghite cu sufletul ființa aceea
neapărată
capul ei de floare a soarelui ține-l între
sîni
și astfel suferă de mine și imaginează-mă.

Noi ne facem curaj la Copenhaga
umplem coșurile cu fructe și amforele
cu apă
reparăm cîrma vaporului — acel lucru
esențial
fără de care viețile și vapoarele se
primejduiesc ;
încercăm uzinele de păstrare a peștelui —
treburi la care se pricep bărbații
poporului nostru ;
crede-n culoarea ce se destăinuie cînd
ne-nțepăm cu acul,
cusîndu-ne nasturii cămășilor singuri ;
cînd ni se sparge pielea în solzii uneltelor.
Aceasta este culoarea de laudă a numelui
meu,
viața mea de-acolo, viața mea de-aici,
tu, de care mor și înviez mai tînăr zi
de zi,
suferă de mine și imaginează-mă
acel roșu capital știind să se jertfească
primul,
galben apoi, stranie culoare a soarelui
și-a florii lui
și a părului fetiței noastre, așezată lîngă
mine
și la mijloc apărată, sprijinită de la
margini,
și culoarea ultimă și ca femeile de-acasă,
viața noastră de pe-aici și firea noastră
demnă,
și unirea noastră !...

„Luceafărul" nr. 16 / 31 iulie 1965

ANA BLANDIANA

Odă la apele țării

Au lucrurile toate o naștere a lor,
O limbă, o familie, o minune ;
În ce mileniu a-nceput să sune
Gîndul dintîi al primului izvor ?

Și cîți strămoși de-ai noștri l-au băut,
Și cîte veacuri încă ne adapă...
Orice e viu închide-n sine apă,
Izvorul scaldă orice început.

Totul își trage viața din ape lungi de rîu,
Sîngele meu din Mureș, vinul din Prut,
din Jii
Cîntările din frunză, din Someș herghelii,
Din Dunăre stihiile de grîu.

Dar apa strălucește.
Se-apleacă să o bea
Și simte buza gustul de lumină,
Vin cerbii la izvorul de se-alină
Și li se rotunjește-n frunte stea.

Luminile au toate o naștere a lor,
Se nasc din spumă la mijloc de codru,
Din Argeș, Olt, din Dunăre, din Lotru,
Din apele aprinse-n viitor.

Lumini și ape, ape și lumini,
Trec prin istorie fără-ncetare,
Marca își soarbe seva din izvoare
Ca din înfiorate rădăcini.

„Luceafărul" nr. 18/28 august 1965

1965 • CULTURA UNEI EPOCI • 1985

Sinteza ideii de specific național

În 1965, cînd intra într-o nouă vîrstă a ei, critica literară românească avea exprimate elementele teoretice fundamentale: o „Istorie a literaturii" naționale, a lui G. Călinescu (1941), o monografie a spiritului critic românesc, a lui G. Ibrăileanu, o doctrină românească a modernismului, elaborată de E. Lovinescu, ca și ajutătoare sinteze ale unor mari istorici precum B.P. Hașdeu și N. Iorga. Criticii momentului nu porneau de la nimic, ei trebuiau numai să opereze, în cuprinsul ideii critice autohtone, selecția trebuincioasă de principii și să consolideze ceea ce, din perspectiva întregului virtual, trebuia consolidat. Această operațiune s-a înfăptuit în colectiv și se poate spune că sinteza critică românească e în ultimele două decenii o sinteză de epocă istorică.

Principala idee a ei este ideea de specific, înțeleasă cu diferențieri pornind de la metodă și pînă la obiect; rînd pe rînd, au intrat în această materie doctrinară limba, etnologia, filosofia culturii, fenomenologia. Criticul se văzu obligat să anexeze, spre a da judecăți cît mai apropiate de adevărul științei, soluțiile obținute și de către disciplinele învecinate. Cea mai însemnată idee critică românească a momentului este ideea protocronismului emisă de Edgar Papu („Din clasicii noștri"): în spiritul școlii eseistice spaniole de la 1898, criticul teoretizează egalitatea între culturi, dezeuropenizarea, promovează teza însemnătății culturilor mici care se află nu o dată în situația „protocroniei", (adică aceea de a anticipa direcții și tendințe pe care abia mai apoi istoria literaturii, scrisă centralist, le va confirma în alte părți). Creativitatea pornită chiar de la rădăcini era nu numai teza protocronismului lui Edgar Papu, ci a lui **Constantin Noica**, filosof cunoscut încă de dinainte de război, autor, după 1965, al unei excepționale cercetări eseistice: „Rostirea filosofică românească". El studiază aici filosofia conținută în limba națională, adică literatura de dinainte de literatură. Și alte studii ale lui, ca și cercetările ulterioare ale lui Edgar Papu (despre „Barocul — mod de existență", despre „Existența romantică) îmbrățișează această idee. Ca și aceștia, care țin de o generație apărută între cele două războaie, putem menționa de asemenea pe **Alexandru Dima**, cu studiile lui asupra „zăcămintelor folclorice în poezia cultă românească" și asupra „viziunii" cosmice în literatura română". Specificul prin diferențiere nu a preocupat numai critica deja clasicizată prin vîrstă și prin operă, ci și pe mulți dintre autorii unei generații intermediare, a căror operă este integral expresia spiritului critic românesc postbelic. Două dintre studiile lui **Alexandru Oprea**, despre „Mitul faurului aburit" și „În căutarea lui Eminescu — gazetarul" izolează în realitate prototipuri de creativitate literară românească, coboară adică ideea de creație pînă la insondabilul psihologic. Alții, cum ar fi **Constantin Ciopraga**, („Personalitatea literaturii române"), **Dan Zamfirescu** („Via Magna") sau **Alexandru Duțu** („Sinteză și originalitate în literatura română") încearcă să deducă specificul prin operațiuni comparatiste. Sînt și mulți autori a căror operă soluționează perioada din istoria literaturii române preocupîndu-se tot de răspunsul specific pe care îl dă periodic această literatură la întrebări universale. Prin studiile lui **Ioan G. Coman** și **Nestor Vornicescu** originile literaturii române au fost fixate într-o epocă veche, odată cu școala literară de la Tomis (sec. IV—VI). Dan Zamfirescu a interpretat opera lui Neagoe Basarab, autor medieval, ca o literatură renascentistă. **Dan Horia Mazilu** a demonstrat existența unui baroc și a unei Renașteri românești. Originalitatea romantismului românesc reiese din cercetările meticuloase ale lui **Paul Cornea**. Cel mai important eminescolog român de azi, **George Munteanu**, vede în opera eminesciană o sinteză europeană și o creație care premerge

Desen de Raluca Grigorcea

literatura cea mai modernă. Modernismul românesc a fost studiat atent de **Dumitru Micu**, în mai multe studii masive. Prin „Exactitatea admirației", de M. Ungheanu, această direcție a căpătat și un corp doctrinar. În toate acestea, ideea fundamentală e aceea de necesitate a unei istorii literare întemeiată nu pe modele exterioare evoluției specifice unei literaturi ci pe o înlănțuire naturală, rezultată din chiar conceptualizarea acelei evoluții inerent irepetabile.

Însă **voința de specific** însemnează, în critica literară românească, și inițiativă teoretică originală. Alături de Edgar Papu, de Constantin Noica, **Adrian Marino**, critic de însemnătate europeană, e unul dintre marii creatori români de concepte critice noi : el a creat critica „ideilor literare", constînd în „monografia istorică a unei idei literare (ca, de pildă, „fantasticul", „exoticul", „avangarda") și are studii remarcabile de hermeneutică. În fine, condiția literaturii române preocupă și cea mai tînără promoție de autori, așa cum rezultă și din studiul lui **Ilie Bădescu** „Sincronism european și cultură critică românească", o teorie a „culturii critice" care e, de fapt, doctrina specificului. Fenomenul critic românesc este și complex și bogat. El numără și istorici literari tradiționaliști (Pompiliu Marcea. N. Ciobanu, D. Păcurariu) în general universitari, și foiletoniști (N. Manolescu, Eugen Simion, Lucian Raicu), care fac și istorie literară și eseu, critici de doctrină (M. Ungheanu, C. Stănescu), comparatiști de școală modernă (Marian Popa). Acest tablou complex este însă reductibil la ideea esențială a criticii românești a acestor ultimi douăzeci de ani: originalitatea literaturii române, sunetul ei inconfundabil. Ideea care asigură spiritul de continuitate al întregii critici românești, de la începuturile ei pînă azi, vreme de aproape două sute de ani.

Artur Silvestri

Eufonia Patriei

După criza wagneriană, legată de apariția operei **Tristan și Isolda**, în istoria muzicii universale s-au cristalizat două drumuri: unul, al artei sonore postwagneriene, ducînd spre expresionism, atonalitate și în cele din urmă spre serialismul dodecafonic al școlii lui Arnold Schohberg, preluat de serialismul dodecafonic integral, cultivat de post-webernienii Boulez, Nono și Stockhausen, altul, al artei sonore a școlilor naționale, asociat intim conceptului de melodie modală, cu derivatele ei în celelalte sectoare ale limbajului și-n acest sens ne referim la operele lui Bartok, Stravinsky — din prima perioadă — Enescu, Kodaly, Manuel de Falla etc. La un moment dat s-a crezut că singurul drum posibil în noua muzică este cel al atonalității, al atematismului, în general legat de o estetică a romantismului disperat, a angoasei și a tragismului exacerbat sau, altfel spus, în acest context se poate vorbi de o estetică a omului învins de nedreptățile sociale și naționale ale societății capitaliste, care în cel mai bun caz „se revoltă în genunchi"... În perioada „obsedantului deceniu", acestui deum nu i s-a găsit nici o calitate, iar compozitorii respectivi au fost condamnați, punîndu-li-se eticheta de „creatori formaliști" și total depărtați de idealurile umaniste. Abia în ultimele două decenii, odată cu revoluționara doctrină a Congresului al IX-lea al P.C.R., s-a judecat obiectiv această orientare stilistică și s-a ajuns la concluzia că nu o dată talentul creatorilor s-a situat peste unele teoretizări abstracte speculative și adesea disolvante și ineficiente. Muzica secolului

AL IX-LEA AL PARTIDULUI

MARIN SORESCU

Meşterul Manole

Acum am putea să fim trişti,
Doar ne despărţim pentru totdeauna,
Dar să trecem peste asta.

Copaci, vă aşteaptă pădurile,
Duceţi-vă.
Ape, vă aşteaptă cimpiile, duceţi-vă.
Duceţi-vă şi voi
Prea frumoase şi iubitoare Ane ;
Mă iertaţi că nu v-am mai zidit de vii,
Am avut mai multă încredere
În cărămizi.

Obiecte, şi ceasuri, şi biblioteci,
Şi culori, şi meşteri iscuşiţi
Care m-aţi ajutat şi tu soare, şi voi munţi,
scări,
Pe care m-am urcat pînă aici,
Fără să-mi pese de înălţime :

Voi vă veţi îndepărta de mine
Lăsindu-mă să mă prăbuşesc
De pe propria-mi zidire
Aşa cere tradiţia.

Deci fugiţi cit mai repede
Acum cînd eu mă fac că mă uit
În altă parte...

„Luceafărul" nr. 21 / 9 octombrie 1965

MARIUS ROBESCU

Pulbere

Pulberea răscolită
de camioane aruncate în pantă
de mare viteză, pulbere de argilă,
pulbere iute de var
izvorind din uneltele zidarilor,
pulbere de piatră încinsă
înălţată odată cu fumul exploziilor,
depusă pe păr şi pe unghii
scirţiind în dinţii şoferilor
umbrind sticla ochelarilor,
astupind porii şi îngreunind pantofii.
Ea înfierbîntă plăminii
şi oxidează soarele acesta de vară,
dar cine să-i arate însemnătate
lîngă răcoarea de peşteră a apei,
Cui să-i pese în aerul brazilor,
în ţărmul acesta ciudat
unde acum se cuprind
două rînduri de munţi
înstrăinaţi deopotrivă de apă.

Porţile de Fier, iulie 1965

„Luceafărul" nr. 17 / 14 august 1965

MIHAI NEGULESCU

IX

O cifră roşie arzînd pe-acoperişuri
şi tu-oprindu-te sub pomi. Simţind
sub gleznă, cum vibrează rădăcinile.
Şi un răspuns al vîntului, cu vocea
tovarăşilor tăi, care plecînd
lăsară-n aer pumnul strîns, în tainica
memorie a inimii, a frunzelor, a inserării.

Un semn arzînd, o nevăzută rădăcină.
Un ritm contemporan, prin care umblă
îngemănate, riurile ţării,
un puls cu care şesurile în amiază
îndeamnă spre mai ample încolţiri
sămînţa anotimpului ce se încheie.

O lume răsărind în calea soarelui
pe umeri de bărbaţi
care şi-au zis de-atuncea comunişti,
recunoscîndu-se după puterea braţelor —
făptura patriei întemeind în viitor.

Tu, ţara mea, dintr-o umană rădăcină
răsari
lăsîndu-ţi vîrsta oamenilor, ascultînd
vibraţia continuă a sevelor
în soarele lui iulie întinerind.
Şi treci aşa, din anotimp în anotimp ;
al IX-lea, de la trezirea lumii.

„Luceafărul", nr. 16 / 31 iulie 1965

Desen de Bogdan Stihi

GRIGORE HAGIU

Odă

Lună de foc şi de lumină,
miez de vară,
cînd ziua soarelui se dăruieşte cel mai
mult,
şi-o greutate dulce-n fructe se coboară,
apropiindu-le pe nevăzute de pămînt ;

Lună cînd grîul de abia cosit
mireasma îşi trimite prin oraşe,
pe alei,
împreunîndu-se cu mirosul de flori de tei ;
pe jumătate grîu,
pe jumătate flori de tei ;

Lună cînd ni se face dor de mare,
de-o dragoste mai pură,
mai curată,
şi ne gîndim silabic iarăşi viaţa toată
din unghiul unei vîrste mai mature,
viitoare ;

Lună cînd umerii acestei ţări
îi măsurăm cu cît a mai crescut
barajul de pe Argeş mai în sus,
şi sufletul
egal acestei creşteri ni-l dorim şi noi
supus ;

Lună a marelui Congres de gînduri,
peste întregul anotimp,
de mîine şi de azi,
boltit —
lună cînd scriu aceste rînduri
şi îmi visez intrarea în partid ;

Lună de foc şi de lumină
miez de vară,
şi cer înalt, fierbinte, de amiază,
îţi voi păstra secunda,
în mine-ntotdeauna să răsară
drept poezia mea cea mai frumoasă.

„Luceafărul" nr. 15 / 17 iulie 1965

IOAN ALEXANDRU

Goarnele sfielii

Cu capul răsturnat în lume
şi trupul detaşat
viaţa mi-o leagănă pămîntul.

Fluturii sînt plini de noapte
geme noaptea de nori
şi ruginesc speranţele
pe pieptul învingătorului.

Voinţa apei în centru se roteşte.
Din stîlpii caselor pe lătrături
urcă venele mele albastre în lună
şi trezesc moartea astrului
înţepenit

Să ne clădim iarna
pe-aceste veşti împleticite-n faşe
pe care goarnele sfielii
le-mprăştie în noi
în urne implorate de pudoare.

„Luceafărul" nr. 22/16 octombrie 1965

ILEANA MĂLĂNCIOIU

Umblu prin cărbune

Am stat prea multă vreme-ntre plugari
Şi cînd un crater plin mi se înclină
Tot cred că ară cineva deasupra
Şi brazdele din cîmp se scurg în mină.

Minerii mei au fost şi ei plugari
Şi aplecaţi pe lutul de sub stîncă,
Aşteaptă să răsară piinea bună
Ca dintr-o arătură mai adîncă.

Femeile şi le-au lăsat în cîmp
Şi-atunci cînd vor să ştie unde sînt,
Şi dacă timpu-i bun, s-au înţeles
Să-şi bată unul altuia-n pămînt.

Se întîlnesc bătăile în mine
Ca nişte flăcări arse dinadins,
Parcă se scurge luna în pămînt
Şi umblu prin cărbunele aprins.

„Luceafărul" nr. 17 / 14 august 1965

DOINA SĂLĂJAN

Salut

Pentru toate străzile ţării, salut !
Pentru fiecare colţ, seara, tăinuit şi tăcut.
Pentru fiecare bancă, pentru fiecare treaptă
Unde iubiţii se sărută, se-aşteaptă.

Pentru toate dimineţile ţării, salut !
Pentru fiece fir de praf nevăzut.
Pentru fiecare cîntec, pentru fiece joacă,
Pentru fiece clipă menită să treacă.

Pentru toate zilele ţării, salut !
Pentru toate florile izbucnite din lut.
Pentru fiecare boabă de rouă ce scaldă,
Răcorind, piatra caldarîmului caldă.

Pentru toate străzile ţării, salut !
Pentru fiece dor şi sărut.
Pentru fiece noapte ce străjuie bună
Şi pentru pacea care ne-adună.

„Luceafărul" nr. 17 / 14 august 1965

NICHITA STĂNESCU

A cincea elegie

TENTAŢIA REALULUI

N-am fost supărat niciodată pe mere
că sînt mere, pe frunze că sînt frunze,
pe umbră că e umbră, pe păsări că sînt
păsări,
Dar merele, frunzele, umbrele, păsările
s-au supărat de-odată pe mine.
Iată-mă dus la tribunalul frunzelor,
La tribunalul umbrelor, merelor, păsărilor :
tribunale rotunde, tribunale aeriene,
tribunale subţiri, răcoroase,
Iată-mă condamnat pentru neştiinţă
pentru plictiseală, pentru nelinişte,
pentru nemişcare.
Sentinţe scrise în limba simburilor.
Acte de acuzare parafate
cu mărunţaie de pasăre,
răcoroase penitenţe, gri, hotărîte mie.
Stau în picioare, cu capul descoperit.
Încerc să descifrez ceea ce mi se cuvine
pentru ignoranţă...
şi nu pot, nu pot să descifrez
nimic,
şi-această stare de spirit, ea însăşi
se supără pe mine,
şi mă condamnă indescifrabil
la o perpetuă aşteptare,
la o încordare a înţelesurilor în ele însele
pînă iau forma merelor, frunzelor,
umbrelor,
păsărilor.

„Luceafărul", nr. 28 / 27 septembrie 1965

NICULAE STOIAN

Et in Arcadia ego

Una-s cu cîmpul — părinte,
Cum este cu apa o salcă,
Paşii-n ţărîna fierbinte
Pierzînd rădăcini unde calcă

Zilnic odată cu zorii
Ca-n mare m-arunc în lumină,
Roua-mi aprinde toţi porii,
O raită cînd dau prin grădină

Coama-i de leu înfocată
Ivindu-şi-o de după casă,
Soarele-i gata îndată
Cu mine în lume să iasă.

Şi-n camion cu ţăranii
Apuc pe drumeaguri de ţară
Vesel şi tînăr ca-n anii
Ce fata morgana urmară.

Balta ocheade mi-aruncă,
Să-mi zvîrle în vîrşă ciortanul
Palma aspră de muncă
Mi-o-ntinde din zări Bărăganul.

Ritmuri de antică odă
Un cor de tractoare scandează.
Băieţii c-un şlagăr la modă
Întîmpină-ncînsa amiază.

Paşii mei parcă-i învaţă
Cîntării lor limpezi refrenul.
Umblu prin galbena ceaţă
Ce-o pilpiie-n aer polenul.

Florile soarelui coapte
Agită-n văzduh dairale
Prin porumbişti, ca în noapte,
M-afund în vlăsii de tarlale.

Grase şi mari prepeliţe
Explozie fac la picioare,
Printr-ale verii arşiţe
Abia răzbătînd să mai zboare.

Iepurii ţîşnesc din trifoaie
Precum din senin o idee.
Ţipă prigorii a ploaie
Un semn de alarmă să deie

...Drag mi-i apoi să văd masa
Luată, cu-asalt, haiducească.
Şi-amirosind, tămîioasa
Cu oalele cum se goleşte.

Veştile zilei — balade
S-alerge din gură în gură,
Veşti de la cîmp şi năvoade
Veşti de la maica natură.

Veştile ce se-nmănunche
În unica-mi inimii veste
Scrisă în cîmp pe genunche —
Poem despre toate aceste.

„Luceafărul" nr. 12/ 5 iunie 1965

1965 • CULTURA UNEI EPOCI • 1985

Reflexul unei democraţii consimţite

Ideea unei geografii literare este azi mai mult decît oricînd, salutară şi binevenită ; ea îşi are temeiul pe fundamentele reale ale unei culturi, ajunsă la o conştiinţă-de-sine de un activism lucid. Prejudecata după care soarta literaturii s-ar hotărî „de la centru" nu mai este operantă, odată cu doctrina Congresului al IX-lea al P.C.R. care se întemeiază pe oglinda vie a literaturii în desfăşurare. Centralismul în cultură frînează ori înăbuşă, în general pune în pericol dezvoltarea normală a organismului în care fiinţăm. Cum într-o cultură monopolul opiniei poate fi interpretat şi ca un sindrom al pasivismului, înţeleg că de un astfel de pericol vrea să ne ferească ideea noii geografii literare ; idee ce porneşte din istoricele hotărîri ale Congresului al IX-lea, decurgînd din iniţiativa tovarăşului Nicolae Ceauşescu, privind o dezvoltare echilibrată a tuturor regiunilor ţării. Cred că „bătăliile" cîştigate într-o parte sau alta de ţară sînt tot atît de importante. De multe din acestea, s-o recunoaştem, depinde bunul mers general al culturii româneşti. Dacă măsurătorile „blocului de marmură" pot uneori începe oriunde, nu mai încape şovăială că înălţarea construcţiei poate fi o întreprindere simultană, armonioasă, omogenă. Nu în ultimul rînd, înălţarea edificiului e o chestiune de rezistenţă a materialelor.

Provincia oferă la ora de faţă mai mult decît oricînd (reflex evident al unei democraţii consimţite) un material bogat, prodigios. Notele de specificitate şi diferenţiere tematică şi stilistică nu întîrzie acum să apară. Există la Baia Mare, la Suceava, la Botoşani, la Alba Iulia, la Tîrgu Jiu, ca să numesc numai cîteva centre a căror efervescenţă literară o cunosc — alături de marile eforturi de a institui un spirit de emulaţie gazetărească — autori din toate genurile. Prin ele, literatura noastră, cultura română e ajutată să se exprime pe sine pe de-a-ntregul, eliberîndu-se de multe prejudecăţi şi asigurîndu-se un circuit complet de valori. Una dintre cele mai profunde descrieri teoretice ale acestui proces a fost făcută de tovarăşul Nicolae Ceauşescu :

„În perioada care a trecut s-au creat într-adevăr condiţii favorabile pentru ca toţi oamenii de creaţie literar-artistică să-şi poată pune pe deplin în valoare aptitudinile, talentul, geniul. Rezultatele obţinute în acesti ani în dezvoltarea literaturii, muzicii şi artelor plastice din România, la care v-aţi referit, sînt pînă la urmă rezultatul lichidării acelor neajunsuri şi stări de lucruri negative din trecut, care încătuşau gîndirea creatoare, posibilitatea de exprimare liberă a celor care au de spus ceva în limbajul artei, care vor să transmită un mesaj, să contribuie la realizarea ţelurilor societăţii noastre socialiste. Succesele obţinute sînt rezultatul faptului că politica partidului şi guvernului nostru a deschis largi posibilităţi de afirmare în cmadul creaţiei tuturor acelor care doresc să participe la înflorirea culturii şi artei României."

Îmi place să cred că discuţia luceferistă asupra „descentralizării" şi „deprovincializării" literaturii a trasat planul unei iniţiative strategice de valoare ; efectele ei depind de susţinerea consecventă a acestei idei. Există în mod real o geografie literară în mişcare : odată ce a făcut dovada valorii în diversitate, provincia îşi cere dreptul la o loială competiţie axiologică.

O reexaminare a fenomenului literar petrecut în provincie ar duce la o interesantă hartă Escarpit. Se cunoaşte opţiunea călinesciană pentru Ardeal, slăbiciunea ibrăilean-lovinesciană pentru Moldova. Dar Oltenia „lui Pandrea"? Mişcarea literară puternică a Banatului ? Dobrogea ? Deocamdată revistele regionale şi suplimentele mai ales asigură circulaţia „sîngelui" în venele şi arterele geografiei de care vorbim. În acest sens, iniţiativa luceferistă constituie o vitală oxigenare.

O literatură naţională cuprinde, cel puţin, două aspecte : extensiunea geografică şi altitudinea valorilor. Operînd cu această viziune organicistă, vom înţelege că multe grupări literare aşa-zis „regionale" vor însemna mîine adevărate centre literare.

Noua geografie literară ar fi, totodată, un act de onestitate, de probitate morală şi echitate profesională. Repunerea în circuit a unor autori multă vreme ignoraţi ori trataţi disproportionat e un act de urgenţă critică grăitoare. Dacă ierarhiile sînt mobile, hărţile par mai puţin mişcătoare. Nu militäm pentru un provincialism îngust, vindicativ, pentru un delir localist ori pentru o literatură „dialectologică", de colorătură regională. Însă cartografierea exactă a fenomenului surprins spiritualitatea, specificitatea, diferenţierea, criterii de neocolit în versiunea integralităţii. Nu o geografie a nivelării şi uniformităţii, ci o geografie a reliefului variat, în care aspiraţia axiologică se face în şi prin spaţiul regional respectiv, nu mai puţin românesc şi îndreptăţit să ia parte la fizionomia unei literaturi. Ea vine să ia pulsul efervescenţei regionale, şi de ce să n-o spunem ?, să corecteze printr-o strategică implicare, ceea ce este de domeniul evidenţei, în ideea comunului bun cîştigat. Ceea ce păruse de la o vreme de

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

SUFLUL ÎNNOITOR AL CONGRESULUI AL IX-LEA

SUBSTANȚA GENERATOARE A CULTURII ROMÂNE

II

Experiența istorică dovedește, de asemenea, că, o condiție esențială pentru afirmarea personalității creatoare o constituie existența unui climat propice în care se pot desfășura nestingherite aptitudinile și înzestrările sale, unde se află realmente condiții pentru manifestarea unei autentice libertăți de creație. Se cuvine a fi precizat însă că, adevărata libertate de creație a artistului este asigurată, mai întîi, de capacitatea talentului său de a cunoaște și înțelege lumea, de puterea sa de a coborî în adîncul tainelor universului — în pofida tuturor vicisitudinilor — pentru a descoperi și descifra sensurile fundamentale ale existenței, adevărurile majore, esențiale despre destinul uman, pentru a le comunica, esteticește reconstituite, în opere de zguduitoare valoare artistică. Libertatea de creație este condiționată apoi, de natura raporturilor artei cu viața socială, cu ansamblul mediului de viață în care trăiește și creează omul de artă. Iată, deci, că libertatea de creație are determinante ce depind de posibilitățile individuale ale artistului de a descoperi și consacra esteticitatea vieții, și determinante care țin de mecanismele vieții sociale, de angajarea civică a creatorului, de cadrul socio-cultural în care își exercită potențialitățile sale făuritoare de valori. De aceea, înțelegerea și manifestarea ei incumbă un înalt grad de responsabilitate socială, de implicare în procesele transformatoare ale întregii existențe, de adeziune și partizanat în favoarea ideilor și principiilor înaintate, ce pot avea înrîuriri adînci asupra gîndirii și sensibilității umane. „Libertatea de creație — spunea într-o inspirată confesiune poetul Nichita Stănescu — este libertatea de a-ți sluji foarte bine spiritualitatea națională, de a ți-o sluji cu totalitate și dăruire. Sînt multe feluri de libertăți : există o libertate care poate fi confundată cu debandada, dar există o **libertate cu sens**, și anume libertatea supremă de a-ți sluji poporul tău".

Rosturile artei adevărate, nobilul ei țel, au fost întotdeauna și pretutindeni închinate poporului, mersului propășitor al societății, elevării spirituale a oamenilor, ridicării permanente a condiției umane. Fiind „podoaba cea mai nobilă a unui popor" (Eminescu) arta nu trebuie „să ne coboare și să ne rușineze, ci să ne înalțe și să ne facă mîndri de a ne ști oameni" (Slavici), căci „arta a avut totdeauna o înaltă misiune morală și orice adevărată operă artistică o îndeplinește" (Titu Maiorescu).

Fără a greși, se poate afirma că, nicicînd arta și literatura n-au avut condiții mai prielnice de dezvoltare, priviri mai pline de respect și demnitate față de marea lor contribuție la opera de înfăptuire a lumii socialiste, față de aportul inestimabil adus la procesul complex și îndelungat al modelării omului nou, de împlinire esențială a personalității umane. Partidul și statul nostru consideră activitatea artistico-literară ca pe una din laturile principale ale vieții sociale, ca pe unul din factorii fundamentali — alături de factorii politico-ideologici, social-obștești, instructivi-educativi și cultural-formativi — de transformare a societății, a omului, cu un rol activ de primă importanță în acțiunea convergentă de educare socialistă și perfecționare morală a oamenilor, de edificare revoluționară a unei lumi noi mai bune și mai drepte.

Reflectînd transformările structurale din societate, eroismul și dăruirea oamenilor muncii, adîncile prefaceri spirituale întemeiate pe umanism revoluționar și fierbinte patriotism, creația artistică, valorile estetice, prin cuceritoarea lor forță de pătrundere emotivă și rațională, exercită o înrîurire de cea mai mare însemnătate asupra conștiinței umane, asupra educării publicului în spiritul convingerilor și idealurilor înaintate ale orînduirii noastre socialiste. Acest fapt sporește considerabil răspunderea creației literar-artistice, a slujitorilor ei, în statornicirea măreților sentimente ce trebuie să anime gîndirea și sensibilitatea omului nou, față de conținutul înalt educativ, militant, capabil să sădească în conștiința oamenilor principii superioare de viață, să fortifice voințele, insuflețind masele la fapte și acțiuni de mare anvergură socială și patriotică. În același timp, se acordă o atenție de extremă însemnătate desfășurării unei vieți cultural-artistice echilibrate, diversificate, care să stimuleze afirmarea tuturor genurilor, a tuturor modalităților de creație, în toate stilurile, ceea ce oferă nelimitate posibilități de realizare a tuturor individualităților creatoare. Această multitudine de formule artistice — reflectare fidelă a bogatei imagini a vieții contemporane și a pluralității de gusturi a publicului doritor de artă — asigură o amplă asimilare a valorilor estetice, o mai aprofundată cunoaștere și înțelegere a lor, scoțînd cu pregnanță în relief gama funcțiilor transformatoare ale artei. Răspîndirea largă a valorilor cultural-artistice în mase, punerea lor la îndemîna întregului popor, realizarea accesibilității estetice la scara întregii națiuni, asigurarea unei problematici de acut interes public, sînt elemente constitutive ce dau substanță și consistență ansamblului de acțiuni educativ-formative, împlinesc într-o supremă finalitate chemarea actului creator.

Este îndeobște cunoscut faptul că, accesul la valorile artistice realizat pe calea unei ample și sistematice educații estetice — care să contribuie eficient la dezvoltarea sensibilității estetice, la accentuarea disponibilităților și aptitudinilor de receptare a semnificațiilor ideatice ale operei de artă — cuprinde, deopotrivă, etapa sau funcțiile formative, de cristalizare a unor deprinderi perceptive, în stare de a înțelege și recepta fenomenele estetice, și etapa sau funcțiile cultural-informative, ce conduc spre zonele de cunoaștere — diacronică și sincronică — a specificității estetice, spre conturarea unei atitudini de acceptare și selectare a valorilor, de interpretare și ierarhizare axiologică. Tocmai de aceea, cînd sînt evocate funcțiile transformatoare ale artei, participarea sa specifică la perfecționarea vieții sociale, la modelarea conștiinței umane, se impune a ține seama de complexitatea procesului educațional, de cerința obiectivă a folosirii unei palete diversificate de tehnici și metodologii cultural-educative, corespunzătoare nivelului ridicat la care se situează creația literar-artistică contemporană, de gustul în continuă dezvoltare al consumatorilor de artă.

Pusă în acest context, mult discutata problemă a accesibilității artei, capătă o interpretare nouă deoarece analiza ei nu se mai reduce la explicarea noutății și specificului limbajelor artei moderne, ci caută sorgintea acesteia în natura complexă și contradictorie a realității ce se reflectă în artă. Este de ordinul evidenței constatarea că operele care abordează marile teme ale existenței sociale și individuale, capabile să stîrnească reflecția acută, profundă a oamenilor, opere încărcate de o mare densitate de idei și trăiri emotive, de meditații cruciale asupra destinului uman, cer un efort suplimentar de pătrundere și înțelegere, o pregătire de viață și teoretică amănunțită, sistematică. Astfel de opere sînt prin structura și geneza lor mai greu inteligibile, presupun un contact îndelungat cu fenomenul artistic, un grad sporit de instruire și cultivare în acest domeniu. „Dacă vrei să te împărtășești din comorile artei — avertiza Marx — trebuie să fii un om cu cultură artistică". Atari creații nu pot fi blamate și acuzate de ermetism, de spirit elitist sau încifrare numai pentru că n-au fost pătrunse total și de către toți de la prima întîlnire, poate și prea fugară, ori pentru că nu și-au dezvăluit dintr-odată, tuturor, întreaga substanță ideatică și structurile expresive. Nu este îngăduit nimănui, în nici o împrejurare ca, în numele accesibilității artei — lucru valabil și pentru alte forme ale constiinței sociale — să pretindă o coborîre a creațiilor estetice la nivelul cel mai de jos, să încurajeze și să accepte producțiile facile, fără conținut de idei și mesaj social. „Unora — ironiza Blaga — le poate plăcea numai ceea ce înțeleg, alții pot înțelege numai ceea ce le place", dar acesta nu poate fi un comportament estetic tolerat de societatea noastră, în care cultul valorilor autentice a devenit un imperativ de importanță națională.

Accesibilitatea artei este incompatibilă cu patronarea gustului rudimentar, neevoluat, cu starea comodă, cu lenea de gîndire, privirea superficială, cu improvizația și graba în a da verdicte nefondate, arbitrare. Angajînd o acțiune amplă, tenace, o adevărată strategie pentru cultivarea și educarea gusturilor, pentru elevarea spirituală a întregii societăți, se cer, însă, a fi combătute cu toată fermitatea tendințele de încifrare deliberată, gratuită, propagarea pseudovalorilor, încurajarea veleitarilor, eclectismul, lipsa de finalitate estetico-ideologică, clară, rațional diriguită. Trebuie să fie, exigent și competent, examinate producțiile artistice destinate celor mai largi mase ale publicului iubitor de artă adevărată, pentru a se bara calea produselor de joasă calitate, surogatelor, golite de conținut și lipsite de o elementară ținută estetică, încropite de nechemați fără înzestrare sub pretext că ele sînt destinate „consumului de masă", „vulgului", neștiutor și tolerant. O astfel de mentalitate, rămasă doar prin unele unghere, trebuie definitiv eradicată ca fiind cea mai paralizantă primejdie a funcțiilor transformatoare ale artei, aspectul cel mai nociv și poluant al vieții spirituale. Lupta pentru calitate în sfera produselor ce vizează perfecțiunea, desăvîrșirea, este chemată să cuprindă și să dinamizeze ansamblul creației cultural-artistice, de la arta făurită și practicată de amatori în cadrul Festivalului „Cîntarea României" pînă la remarcabilele alcătuiri ale creatorilor profesioniști. Prin astfel de acțiuni se afirmă una din laturile principale ale democratizării artei care, în ansamblul politicii noastre culturale, echivalează cu o pasionantă pledoarie pentru opere de artă inteligibile, accesibile, cu un bogat și credibil conținut de idei, cu înalte valențe etico-educative, asimilate de masele largi dornice de cunoașterea marilor valori artistice ale trecutului și prezentului. Acest fapt sporește și amplifică înrîuririle transformatoare ale artei în etapa actuală, confirmînd încă o dată teza lui Marx după care „întreaga istorie nu este decît o continuă transformare a naturii umane".

Numai în măsura în care arta și literatura izvorăsc din zonele fierbinți, esențiale ale vieții, reușesc să surprindă în forme de elevată transpunere estetică, aspirațiile și frămîntările maselor populare, sînt preocupate să oglindească chipul nou al purtătorilor mesajului comunist de viață, ele devin cu adevărat factori superiori și eficienți de înrîurire și modelare a conștiinței socialiste, pot „să contribuie activ — cum preciza cu elocință secretarul general al partidului — la făurirea omului nou, la conturarea modelului uman al orînduirii comuniste".

Climatul nou, superior fertil instaurat în întreaga noastră viață socială, politică și spirituală de orientările novatoare ale Congresului al IX-lea, au deschis un vast orizont afirmării artei și literaturii românești, contactului oamenilor noștri de artă, cu expresiile reprezentative ale geniului creator al altor popoare, fapt ce a contribuit la dezvoltarea „culturii naționale și, în același timp, la îmbogățirea patrimoniului universal al culturii". Cunoașterea aprofundată a valorilor autohtone, accesul larg la tezaurul de valori umaniste, progresiste al umanității, dialogul permanent cu arta și cultura lumii contemporane, au conferit o înaltă dimensiune și potențialitate funcțiilor educativ-transformatoare ale artei, sporindu-le tot mai mult înrîurirea în definirea profilului spiritual al poporului român, a înscrierii sale în circuitul mondial de valori.

Conștiința participării conștiente, a dăruirii neconditionate, care au caracterizat creația cultural-artistică în toate momentele istoriei poporului român, se manifestă astăzi plenar, în spirit revoluționar, militant, ceea ce conferă actului educațional-transformator anvergura unei bătălii în plină desfășurare condusă de partid, ca un adevărat și clarvăzător strateg. Pe acest drum suitor, ideile și tezele Congresului al XIII-lea sînt un punct de sinteză bilanțieră, dar și de pornire pentru viitoare înfăptuiri pe toate planurile, cu poporul și pentru poporul nostru. Căci așa cum magistral spunea tovarășul **Nicolae Ceaușescu „numai trăind și scriind împreună cu poporul, pentru popor, participînd activ la făurirea prezentului și viitorului patriei noastre, creatorii de literatură și artă pot da opere de înaltă valoare, își pot îndeplini misiunea în formarea conștiinței revoluționare, în promovarea adevăratului umanism revoluționar al societății noastre socialiste, în care tot ce se realizează este destinat înfloririi patriei, omului, bunăstării și fericirii sale".**

Gheorghe Stroia

Un loc demn în cultura universală

Urmare din pag. 1

Eminescu a cărui ediție integrală este în curs de realizare, apoi Călinescu, Rebreanu, Caragiale, Blaga, Arghezi — repunerea în circulație a operei lui Pârvan, Iorga, Xenopol sînt tot atîtea acte de justiție istorică, de recuperare necesară a unor valori care au îmbogățit și vor îmbogăți întotdeauna cultura română. Asumîndu-și marile tradiții, cultura acestui timp se legitimează prin operele proprii sub semnul continuității de spirit și valoare, al profundului patriotism. Caracterizate printr-o mare diversitate de stiluri, arta și literatura Epocii Nicolae Ceaușescu oferă astăzi imaginea potențialului creator al unei națiuni care a înțeles **marea lecție a doctrinei Ceaușescu, aceea că accesul la universalitate se poate realiza numai pe baza păstrării specificului național, a făuririi unui sistem propriu de valori consonante cu supremele idealuri ale poporului.**

Legarea rosturilor intime ale creației artistice de viața și munca poporului, nașterea unui fenomen de masă care să stimuleze înțelegerea actului de cultură, dar și creativitatea însăși s-au concretizat prin declanșarea, la inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, a marelui Festival al muncii și creației „Cîntarea României". Este cadrul în care se descoperă valorile autentice, spațiul comuniunii ideale între creator și publicul său unde se poate înfăptui la cei mai înalți parametri actul educativ, formativ, cu deosebire în rîndul generației tinere.

Dialogul, cunoașterea directă, sentimentul de participare „la tot ce devine în Patrie" cum spunea Blaga — se impun astfel drept constituenți direcți ai faptului cultural. Această permanentă întoarcere la izvorul viu al vieții către care ne cheamă secretarul general al partidului se desfășoară în climatul generos al „Cîntării României". Căci marele festival nu este un concurs, un eveniment ocazional, ci o trăire permanentă și plenitudinară a artei ca o componentă organică a vieții și muncii unei națiuni.

Configurează toate acestea, imaginea simbolică a solului ferm pe care a crescut și a înflorit literatura și arta românească în cele două decenii. Într-un timp pe care îl numim și îl vom numi cu încredere, dragoste și mîndrie patriotică, timp al cuceririi și afirmării conștiinței de sine a României. **Epoca Nicolae Ceaușescu.**

Anii devenirii

Urmare din pag. 1

poate doar pe planșetele proiectanților arhitecți.

La toate aceste izbînzi vizibile, comensurabile, concrete, se adaugă însă și altele, cel puțin la fel de importante, dar mai greu de văzut și de măsurat : dimensiunea morală, emanația spirituală a acestor realizări. În toate împlinirile societății noastre socialiste e implicat OMUL, cu dimensiunile lui spirituale, morale, de conștiință. Oamenii au crescut odată cu faptele. Muncind și luptînd pentru transformarea ideilor în fapte, oamenii s-au prefăcut adînc, ei înșiși. În procesul gigantic de ridicare socialistă a țării s-a construit simultan și un nou univers uman, cu altă forță morală, cu altă sensibilitate de a gîndi lumea. S-a schimbat nu numai lumea care ne înconjoară ci lumea sufletului nostru, interioritatea noastră, conștiința. Direcțiile Congresului IX, concretizarea lor prin neobosita activitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu au rodit adînc atît în cîmp social cît și în plan individual. Nici un alt argument nu susține mai puternic CALITATEA politicii Congresului IX decît această antrenare profundă a tuturor oamenilor muncii din țara noastră, a întregului popor muncitor la opera de construire a socialismului. Încrederea nezdruncinată în oameni. Calitatea partidului de a-și ține promisiunile.

Acum, cînd patria noastră sărbătorește cu atîta emoție și recunoștință împlinirea a două decenii de la Congresul al IX-lea al Partidului, gîndurile noastre îl omagiază pe cel care, — soldat al partidului de o viață întreagă — conducător al lui de două decenii, și-a adus contribuția cea mai însemnată la construcția aceasta luminoasă pe care o numim România Socialistă : tovarășul Nicolae Ceaușescu, al cărui exemplu de muncă și de viață a acționat ca o pîrghie în întărirea coeziunii partidului, a capacității lui de a gîndi creator. Acestei personalități excepționale în devenirea noastră comună, a cărui prezență sinceră, realistă, puternică ne însoțește în tot ce înfăptuim îi aducem recunoștință, omagiu și urări de sănătate și putere de muncă la conducerea țării pe minunatul ei drum către prosperitate și progres.

Desene de Bogdan Stihi

Reflexul unei democrații consimțite

Urmare din pag. a 5-a

domeniul istoriei literare „locale", devine pe noua hartă punct strategic, zona de responsabilități. Geografia completă a literaturii de azi e de o varietate complexă : o hartă cu „pete albe", pe care nu sînt trecute necesarele hașurări, punctele de orientare, diferențele de nivel, condițiile de relief, sursele și resursele, nu poate fi o hartă de campanie. Harta care se întemeiază pe doctrina acestor douăzeci de ani de cultură românească — este !

De aceea, judecățile de valoare au nevoie de dialectică și democrație, cîștiguri mai generale ale culturii noastre socialiste. Congresul al IX-lea al P.C.R. (și literatura vie ce i-a urmat) a deschis calea dedogmatizării și demetropolizării, acordînd credit diversității stilistice și tematice care a dus, iată, la o nouă geografie a valorilor. În acest fel, se asigură culturii noastre dialogul necesar, ca o acțiune de revitalizare, ca un temei al spiritului de continuitate.

Saloanele „Liviu Rebreanu"

Saloanele literare „Liviu Rebreanu", ediția 1984—1985, au găzduit tema : „Liviu Rebreanu — contemporanul nostru". Organizate de Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al județului Bistrița-Năsăud, Comitetul județean al U.T.C. și Biblioteca județeană, programul saloanelor a avut următorul afiș : masa rotundă — „Receptarea contemporană a operei rebreniene", evocarea — „Liviu Rebreanu și locurile natale" și un moment cinematografic urmat de comentarii care a reunit documentarul socio-etnologic realizat în 1935 de Dimitrie Gusti **în localitatea Șanț și filmul de scurt-metraj „Patima" realizat după Liviu Rebreanu de Al. Bolog. Au participat :** Nicolae Băciuț, Aurel Codoban, Emil Catarig, Oana Cătina, Emil Dreptate, Ion Filipciuc, Cornel Cotuțiu, Ioan Ilieș, Oliv Mircea, Ion Moise, Dan Mureșan, Mircea Muthu, Luca Onul, Viorel Paraschivoiu, Ovidiu Petri, Ioan Pintea, Virgil Rațiu, Octavian Ruleanu, Vasile Sălăjan, Gheorghe Suciu.

Țara profilată pe destin

Între tuspatru zările privind
din răsărit în asfințit de soare
prin patria de azi călătorind
vezi cum se nasc izvoare din izvoare
sînt douăzeci de ani care-au spălat
obrazul țării mai curat să fie
sînt douăzeci de lănci cu vîrf de aur
înfipte în al nopții omoplat
sînt douăzeci de nave amiral
sus, pe catarg cu steaguri de lumină
ce-au străbătut, tăind din val în val
spre viitor, o cale mai senină
avînd la cîrmă un Bărbat viteaz
care-n furtună teama n-o cunoaște
de douăzeci de ani, la fel și azi
ca grîul care an de an renaște
și poartă-n boabe, ca o dulce rană
miezul de pîine, martor de-adevăr
el a unit puterea suverană
cu puritatea florilor de măr !

II

El e Bărbatul care-a prins de mînă
odrasla unui vis al tuturor
surîsul lui în inimi să rămînă
un ochi senin deschis spre viitor
chiar dacă bat zăpezile la tîmplă
poverile, oricît pe umăr cresc
dacă în calea patriei se-ntîmplă
furtuni să calce grîul românesc
îi prinde și furtunii-n mînă frîul
căci sînt puteri nebiruite-n el
așa cum e pămîntul țării-n grîul
ce s-a topit în pînza de drapel !
Și singele ce cumpăna-și răsfrînge
alături de-ale cerului priviri
căci pentru el și grîu și cer și sînge
s-au cununat cu marile-i iubiri !
Iubind pămîntul, zestrea lui sublimă
cum ne îndeamnă al patriei Bărbat
El, cel ales prin vrerea unanimă
de neclintit, ca piscul de Carpat !

III

Prin cel ales, azi, patria există
pe harta lumii ca un nimb solar
e mîndra Românie comunistă
cu puls înalt, revoluționar

Vibrație de orgă tutelară
din care se desprinde un imn real
apoteoză proiectată-n vară
cinstind pe secretarul general !

IV

Sînt douăzeci de veri, sînt douăzeci
de primăveri cu ochii plini de soare
veac XX, privirea să-ți apleci
măreața magistrală s-o măsoare
pe care am parcurs-o, cum parcurg
coloanele cu inima vitează
om lîngă om, poporul demiurg
drumul înalt, spre culmi, către amiază !

Și douăzeci de toamne sînt și ierni
tot douăzeci, strălucitoare trepte
de cînd am învățat să fim eterni
sub cumpăna gîndirii înțelepte
și-a dorului de-a fi necontenit
cu cel ales, cel mai iubit, asemeni
și năzuind eroicul zenit
ne-am așezat pe temelii de cremeni !

V

Cinstire lui, căci el ne-a înțeles
că este-n noi un simbur de legendă
din care crește grîu cu bob ales
în piept cum bate inima ardentă

Și din puterea lui puteri ne-a dat
și din credința lui ne-a dat credință
și de-a fost greu în cale, n-am cedat
mai sus, ne-am ridicat din suferință !

VI

Priviți în ochii-acestor ani mereu
toți douăzeci sînt ctitori de lumină
că-ntîiul, cel ales, a fost la greu
și patria, de fapta lui e plină

Sînt Anii Ceaușescu, ani de vis
eroici ani care prin el se-nvoaltă
prin el, corola țării s-a deschis
pe tija ei de aur, mai înaltă !

VII

De douăzeci de ani știm adevărul
pecetea lui e-n noi, în fiecare
prin vîntul ce ne răzvrătește părul
al virstelor revoluționare
profilul verii de atunci se-arată
cu linii care se topesc în linii
cu toată frumusețea lor curată
sub cumpăna celestă a luminii...

Nu-i spunem altfel epocii pe nume
decît îi spunem lui, ales de vreme
privirea sa deschisă către lume
simbolul năzuințelor supreme
îl poartă ca pe limpede solie
căci astăzi Ceaușescu este solul
al grîului care-a crescut din glie
al veșniciei însuși e simbolul !

VIII

De-atunci, la tîmplă, fulgere cărunte
s-au mistuit în păr ca un răspuns
al șoimului ce zboară peste munte
de măreția zărilor pătruns
că niciodată prea înalt nu-i piscul
și poate fi de-un om escaladat
cînd omul e înveșmîntat în viscol
și este al partidului soldat !

IX

Nu douăzeci de ani, ci nopți și zile
și ceasuri lungi și clipe, dacă vreți
el a vegheat, să se așeze-n file
din cartea țării, mari comori de preț
dar patria i-a fost dintîi tezaur
eroii ei cu ochii vii, ardenți
desăvîrșirea visului de aur :
Să fim stăpîni ! Să fim independenți !

X

De douăzeci de ani se-așează-n țară
temeiul ctitoriilor din verb
pe socluri noi, poeme se-nălțară
în ritmul revoluției superb
Și el, Conducătorul, își așează
în tot ce este cugetul lucid
ca într-un jilț cu veacul drept spetează
e ctitoria marelui partid !

Lumină vie, pură existență
emblema idealului suprem
încandescența inimii, prezență
în tot ce implinim, în tot ce vrem !
Și cel ales e mai presus de toate
punînd sigiliul cugetului nou
pe tot ce-nseamnă astăzi demnitate
pe tot ce-nseamnă suflet de erou !

Ion Potopin

Zboruri legendare

Ne regăsim cu țara în zboruri legendare,
Sub arcul de triumf al unui timp eroic ;
Nețărmurite visuri prind azi contururi clare
La flacăra nestinsă a unui crez statornic.

Ne regăsim cu țara în anotimp de aur,
Acolo unde fapta înseamnă biruință,
Ne-am adunat într-un imens tezaur,
Nălțîndu-ne la rangul de unică voință ;

Ne regăsim cu țara în ritmurile muncii,
În EPOCA ce poartă un NUME românesc ;
Luptăm ca să ne crească în bucurie pruncii
Să fie pururi glia a celor ce-o slujesc ;

Ne regăsim cu țara în arderea din piine
Ce se revarsă-n suflet ca un sublim ecou ;
Ne regăsim cu țara în piscuri carpatine
Urmînd făclia sacră a unui brav EROU !

Mesaj de pace

Își poartă țara-n lume adînca ei chemare
Ca pe o dalbă floare culeasă dintre ploi ;
În glasul ei de pace se contopesc izvoare
Iar zborul ciocîrliei e mai rotund în noi.

O, țara mea, cît stărui ca cerul să rămînă
Doar spații unde visuri se vor rodi deplin !
Și cît de alb e dorul ce suie spre lumină
Din plasma ce ne ține cu sufletul senin !

Rodească-n fiecare semințele curate
În liniști să se nască al dragostei fior ;
E timpul să ne stringem cuvintele în fapte,
Să facem din iubire un scut al tuturor.

Veniți, deci, astăzi oameni cu inimile-n torțe
Să arborăm CHEMAREA aprinsă în Carpați.
Acum cît mai e vreme, să ne unim în forțe
Și ne-om privi în pace copacii mai înalți.

Ion Smeu

Coloana infinită

Noi sîntem dintr-o stîncă de Carpați
Și precum munții, le-am învins pe toate.
De veacuri, santinele neschimbate
Sub sceptrul Marilor Bărbați.

Istoria ni-i plină de Eroi
Inscriși în cartea nemuririi noastre.
Culorile roș-galbene-albastre
Întregi au stat sub gloanțe și nevoi.

În Decebal ni-i stîrpea de vechi gînd
Ce-am prelungit-o-n noi cum se cuvine
La Podu'Nalt, Călugăreni, Rovine,
Prin visul voievozilor luptînd.

Ne-am înălțat apoi prin alte frunți
De Tudori, de Bălcești. Cu Țara toată.
Istoria românilor pe roată
Cu Horea nu s-a frînt. Nu se frîng munți.

Și dintre noi s-a ridicat măreț
În gloriosul an al nației române,
Acel Bărbat ce și-a făcut renume
De-a făuri un cer de Voroneț

Peste Carpați și Dunărea albastră.
Un cer de pace și un nou destin
Țării de azi și celor care vin
Să ducă mai departe stema noastră.

Numele lui e-o Epocă la noi,
Cea mai fertilă și mai temerară,
Cu litere de aur scrisă-n Țară,
Erou de nume, nume-ntre Eroi.

Prin El, tot neamul de eroi cuvîntă
Și-aprinde-n noi puternică văpaie.
Ni-i astăzi CEAUȘESCU NICOLAE
Emblemă pe Coloana Infinită.

Geo Ciolcan

Soldat fără nume

De două decenii port și eu pe inimă
un trandafir roșu înflorit în Mai,
stropit de roua de sînge în August.
De două decenii port o petală
din steagul de foc al luptelor
din Mai și din August.
Și cînd oștean de August va fi să adorm
pe cîmpul înroșit de trandafiri și de maci,
petala de purpură din floarea eternă
s-acopere și-n clipa din urmă
inima mea
de soldat fără nume.

Ilie Bădicuț

Îl cunosc

Îl cunoaște Oltul,
îl cunoaște Mureșul...
Și Dunărea
și Rînul
și Volga ;
Nilul,
Eufratul
și Amazonul.
Și munții acestora
îl cunosc
și cîmpiile
și arborii
și păsările,
oamenii.

Îl cunosc pentru că
le-a salutat,
pentru că le-a zîmbit,
pentru că la toți
și la toate
le urează Pacea.
Îl cunosc,
îl iubesc,
îl aclamă
și la rîndul lor
îi urează
Pace.

George Peagu

În douăzeci de veri...

E Patria inimă de aur,
Adevăr ca o stea de veghe,
Faptă cu faptă i-am ctitorit tezaur
Să fie România țara nepereche ;

E țara aleasă sărbătoarea
Și o nesfîrșită dragoste de bine
În eroism este ca floarea
Cînd avem Bărbatul s-o înlumine ;

Recunoscut în lume — ctitorul de pace,
A învățat poporul ne-nfricat erou,
Și în tot ce spune, și în tot ce face,
E Orizontul-Soare pe drumul către Nou

În douăzeci de veri de semănat,
El a înțeles cum se înveșe floarea
Și, din neodihna sa, un neam s-a înălțat
Căci Patria îi este sărbătoarea...

George Corobea

Trei încercări biruite

Urmare din pag. 1

ce sînt numai ale lui și despre care depune mărturie. Raportul lui Cantemir rămîne valabil.

În fond este vorba despre un mod de a fi. De nimic altceva decît de a fi cetățean al unui timp și al unui loc pe care să le exprimi — timpul și locul — din interior. Timpul îți oferă modurile verbului, locul îți oferă substantivele : pădure, munte, cer, rîu, casă, limbă. Chiar limba, în această ecuație, e un simplu substantiv. A vorbi din interior înseamnă a avea o voce **inconfundabilă** și nesubstituibilă. Latina lui Cantemir din **Descriptio Moldaviae** și slavona lui Neagoe din **Învățături** sună românește, ca și **româna** lui Mihai Eminescu. Geniul locului și geniul timpului compun un singur zeu bifrons, al cărui chip unic îl recunoaștem oriunde l-am întîlni în lume, în orice loc și timp. O dublă autohtonie, care ne este dată nu doar testamentar, care se și cucerește, deliberat, pe o cale spirituală. Nu e totdeauna a vorbi din exteriorul unui lucru sau din interior. Nu e totuna a fi în afara lucrului sau înăuntrul lui, pînă acolo încît să poți spune : eu nu sînt, ești tu. Juridic, aceasta înseamnă să te confunzi cu cauza încît ea, ca obiect, să se exprime singură prin tine. Etic, aceasta înseamnă să admiți cauza ca pe singura ta lege diriguitoare, deci ca unică modalitate de a fi. Estetic, aceasta înseamnă ca expresia să capete forma obiectului, o formă singulară.

Fiindcă la noi citatele fac autoritate, mă sprijin, în susținerea celor de mai sus, pe un text datorat — curios ! — lui Mark Twain. Iată textul într-o traducere foarte exactă și foarte recentă :

„Există un singur expert calificat să cerceteze sufletul și viața unui popor și să întocmească un raport valabil : romancierul autohton. Acest expert se ivește atît de rar încît chiar țara cea mai populată nu poate dispune nici de cinci asemenea oameni, vizibil competenți și recunoscuți ca atare, într-o epocă dată."

Cît de îndreptățită pare această judecată de evaluare dacă o aplicăm fie și la cîteva dintre marile literaturi — rusă, engleză, franceză, spaniolă, germană, inclusiv literaturii căruia îi aparține sclipitorul umorist, se poate lesne constata. Dar judecata e valabilă și în evaluarea după același criteriu a unor literaturi mai puțin cunoscute, cum ar fi literatura română. În sfîrșit, scriitorul american fixează și o condiție pentru formarea a ceea ce el numește „expertul autohton" :

„Expertul autohton nu e calificat să-și înceapă lucrarea înainte de a fi trecut, timp de douăzeci și cinci de ani, printr-un proces de absorbție...".

Scriind aceste rînduri, umoristul își ieșise din fire, devenind subit grav. El răspundea printr-un pamflet unei cărți superficiale despre Statele Unite, scrisă de Paul Bourget. Acesta călcase regula jocului : nu respectase nici timpul — cei douăzeci și cinci de ani de acomodare cu subiectul, nici locul — prin care trecuse turistic ; el nu se lăsase pătruns de cele două genii „printr-un proces (lent) de absorbție". Rezultatul : un raport-nevalabil.

Termenul „expert autohton" este totuși redundant. Sadoveanu n-a fost un „expert autohton" ci un autohton inițiat, precum un Eminescu sau un Cantemir, precum în alte spații un Tolstoi, un Dante, un Goethe, ca să ne oprim doar la cîțiva dintre cei puțini, inițiați într-un spirit. O asemenea inițiere depășește termenul școlar de douăzeci și cinci de ani, stabilit de sus-zisul umorist, sau îl presupune, dar precedat de o instrucție primară care se măsoară cu mileniile. Cine nu le are, nu le poate achiziționa. Marile epoci de cultură au fost acelea care au croit drum spiritului, lăsîndu-l să se întrupeze. Nu este de cîntărit cîtă hîrtie stă sub cronica lui Ureche, în cîte copii s-a tras manuscrisul prim, ci de timpul care a făcut posibilă opera. Aceasta e de cîntărit. Căci întregul secol al XVII-lea românesc a fost o vreme de restriște, și totuși e primul nostru secol de aur. Prin ce anume ? Prin gîndul care s-a rostit mai slobod decît oricînd înainte, un gînd care a căpătat conștiința de sine, care și-a pus întrebările de căpătîi. Întrebarea de unde se trag românii și cine sînt ei s-a pus atunci. Întrebarea despre rostul gîndului, aflat perpetuu în gîlceavă cu sine și cu lumea, s-a pus tot atunci. Atunci s-a formulat și cea mai severă critică adresată timpului și locului de care românii țineau, astfel încît măreția unui spirit s-a putut ulterior deduce prin inversul negării, din ardoarea și grandoarea negației acuzatoare față de un anume timp și loc. Dacă ar fi să-i credem pe acești titani ai literaturii române, tot ce-a fost măreț s-a petrecut înainte — și nu în timpul lor !, deși tocmai acest timp al lor i-a făcut cu putință, le-a dat slobodă voce. Le-a dat slobodă voce și locul, i-a făcut ceea ce sînt, deși acest loc era așezat — și mai este ! — „în calea răutăților". Contemporani cu Racine, Corneille, Molière, titanii noștri — Ureche, Costin bătrînul, Constantin Stolnicul, Antim Mitropolitu, Dimitrie Cantemir și ceilalți — n-au avut un Rege Soare, nici un timp însorit, și totuși va trebui să întoarcem o altă privire asupra timpului lor, care făcîndu-i să strălucească, n-a fost un timp precar. Cum n-a fost nici locul, născător de asemenea oameni.

Timpul precar a venit mai tîrziu, odată cu fanarioții, cînd marile voci nu s-au mai auzit, s-au retras sub pămînt, ca să reizbucnească abia după Tudor. Epoca de răscruce care a urmat a fost epoca renașterii naționale, cînd identitatea — regăsită plenar — s-a rostit plenar printr-o nouă irupție de genii. Geniul locului s-a reîntîlnit cu geniul timpului, marii clasici au întrupat culminația apogeică a unui timp-loc unic.

Ca martori ai clipei contemporane, venind spre ea nu numai din azi, dar mai de demult, putem spune că epoca inaugurată de cel de al IX-lea Congres al partidului este epoca regăsirii de sine a unui loc, a unui timp, a unui popor. Geniul locului vorbește din nou, timpul are geniu, zeul nostru bifrons, care c-un ochi plînge și cu unul rîde, e lăsat să plîngă și să rîdă în voie.

Scrieți, ne spune acest zeu, scrieți drama, tragedia, comedia, epopeea acestui timp ! Confundați-vă cu lucrarea acestei epoci și veți primi suflul ei înnoitor. Un pas îndărăt și veți regăsi întunericul dogmatismului. Un pas și mai îndărăt și vă veți trezi în bezna fanariotă. Un pas hăt-hăt-îndărăt și vă veți deștepta în mileniul negru. Cele trei sincope n-au reprezentat altceva decît trei încercări de anulare a ființei noastre, de dizolvare a tiparului nostru matricial. Dar nu uitați, ne mai spune zeul, că ceea ce săvîrșim acum și aici, biruință este! Timpul de azi se leagă înapoi cu toți evii cei mari.

Așa stînd lucrurile, căci așa stau, pentru cei ce-am pășit pe acest drum, tot ceea ce ne mai rămîne de făcut este să ne împlinim datoria de a întocmi un raport valabil despre această epocă.

* * *

O lumină nu este niciodată singură
întotdeauna ea se întîlnește
cu o altă lumină
lumina din zori
se întîlnește
cu lumina din ziuă
iar lumina din ziuă
se întîlnește
cu lumina din noapte
astfel și noi doi ne întîlnim
citeodată.

Iulian Neacșu

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A XLIV-A

Între două turnee internaționale și-un dor de acasă, **SORINA PARTENIE** debutează în cenaclul nostru, vineri 10 mai a.c. — în avanpremieră la un curs de inițiere muzicală — cu un recital cuprinzînd piese corale din secolele XVI și XVIII, piese reprezentînd diferite genuri ale muzicii vocale : înalta ținută artistică, secondată de o încîntătoare prezență scenică, a asigurat „succesul de casă" al melodiilor : „De nuptiis..." (de Ioan Căianu, născut în 1627 în comuna Leghia, jud. Cluj, intrat în istoria muzicii prin culegerea „Codex Caioni") ; o monodie de Filotheiștin Agăi Jipei (ieromonah ce a îndeplinit funcția de psalt la Mitropolie pe vremea lui Constantin Brâncoveanu și intrat în literatura muzicală prin lucrarea „Psaltichie românească") ; un colind din secolul al XVIII-lea cules de Anton Pann, precum și o melodie aparținînd folclorului urban (sec. XVIII) intitulată „Amărîtă turturică".

Muzicalitatea melodiilor în care sonoritățile sînt extrem de atenuate, melismele caracteristice muzicii orientale avînd ca efect un ușor aer melancolic accentuat și de folosirea secundei mărite ne-au impresionat deosebit, senzația fiind de plăcută surpare printre notele ale căror sonorități delicate fulguiau ca „lebezile-n puf de undă".

În partea a doua a lucrărilor cenaclului : **Marian Bodea** (București) a citit — după propria-i expresie — „ceva ce nu știu ce sînt", din care am reținut versul/slogan : „eu — un nimeni al meu" ; **Andreea Toth** (elevă în clasa a X-a) — volumul „Somnul de fosfor" ; **Aurel Ionel** (din Tîrgu Frumos) — volumul intitulat „Adînc înflorit" ; **Irina Dimiu** (studentă la scenografie) — cîteva foarte frumoase poeme, din care într-unul ne-a avertizat „mi-e groază de persoanele cunoscute care cu vorba pare că-ți grebleză sufletul" (ceea ce nouă „ilustrilor necunoscuți", ne-a sunat ca o șansă) ; **Vâncică Cristian,** marinar, („autentic", după cum adaugă el însuși, întărindu-și spusa și cu afirmația : „m-au mîngîiat rechinii", ceea ce e adevărat o performanță, pe noi mai mult mușcîndu-ne, am zice) a lecturat propriile „Poeme spiralice", și în final **Nicolae Nedelcu** (de la Observatorul astronomic) ne-a delectat cu cîteva foarte frumoase poezii scrise, credem noi, cu cerneală ninsă din urma cometelor în rătăciri lactee.

Seara debordînd de prea plinul ei, discuțiile s-au aminat pentru ședința din 7 iunie.

Hero

La ceas înalt

Urmare din pag. 1

ne putem călăuzi în edificarea noii noastre societăți.

Construirea noii societăți a fost regîndită, problemele strategiei și tacticei legate de ea au fost abordate în chip realist, dîndu-ni-se soluțiile cele mai bune, primind înțelepte orientări și deschizîndu-ni-se, astfel, noi orizonturi. Cînd a fost ales în fruntea partidului, prag de înflorire pentru o epocă ce îi poartă numele, tovarășul Nicolae Ceaușescu a pornit o vastă activitate de cercetare și interpretare creatoare a realităților, definind astfel rolul și importanța activității teoretico-ideologice în viața partidului, în conducerea societății, în viața noastră deci. Această activitate dusă într-un profund spirit dialectic și novator s-a întrupat în programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism. Aici s-a definitivat strategia revoluționară care arată atașamentul față de valorile socialismului nostru, mai mult, o deosebită capacitate de a asimila esența revoluționară a marxismului, fiind cîntărite o multitudine de raporturi în dialectica firească a evoluției lor. Odată extrasă esența s-au putut elabora teze de o mare valoare științifică și, mai cu seamă, soluții cu totul originale pentru dezvoltarea economică a țării. Au fost clarificate științific etapele acestei dezvoltări. A fost caracterizată societatea socialistă multilateral dezvoltată. Au fost enuntate principiile generale ale înaintării spre comunism.

Cinstitor de istorie, tovarășul Nicolae Ceaușescu a precizat rolul ei ca fundament al întregii activități teoretice și politico-educative. Ctitor de istorie, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat necesitatea continuării revoluției, conturînd formele noi de exercitare a rolului conducător al partidului. Cu clarviziune a analizat contradicțiile ce pot apărea în socialism, dezvăluindu-le natura, și elaborînd mijloacele eficiente pentru soluționarea lor. Gîndirea sa profundă a întreprins și analiza obiectivă a raportului între general și particular, între național și internațional în dezvoltarea socială, descoperind tendințele fundamentale ale vieții internaționale. Îi datorăm acestei gîndiri, nu numai pentru ce a așezat și a ridicat între granițele țării, ci și pentru felul în care sîntem priviți azi în lume. De altfel, lumea unei asemenea gîndiri nu poate fi una închisă între convenționale hotare. Ea este chiar lumea cea mare și tovarășul Nicolae Ceaușescu a gîndit pentru întregul ei, arătîndu-i contradicțiile, găsind căi de soluționare a problemelor care confruntă popoarele în ziua de azi, în primul rînd salvgardarea păcii. Într-o lume înstăpînită de pace, este necesară și fundamentarea unei noi ordini economice internaționale. Despre toate acestea stau dovadă istoricele congrese ale partidului nostru, începînd de la cel de al IX-lea, conferințe naționale, plenarele Comitetului central. Sau zecile de volume ale unei opere inestimabile, răspîndită în limbile pămîntului. Ele au fost scrise mai întîi în românește. Și la ceasul înalt de care vorbeam, de acolo, din inima țării, academicianul, președintele de onoare al Academiei Române, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cinstind alesul forum prin aceste noi calități, îndemna spre mîndria noastră patriotică la dreaptă cinstire a limbii române. Și ne învață, iarăși, că nu există piedici de netrecut, lucruri și fenomene ce nu pot fi cunoscute. Prin abnegație în muncă, prin temeinică pregătire științifică, prin deschidere față de ceea ce înseamnă cu adevărat spirit revoluționar, se poate înfăptui orice, se poate trece de la vis la realitatea cea mai vie.

„Schimbările care au loc în societatea noastră și pe plan mondial, fac necesar să desfășurăm o tot mai intensă activitate educativă, ideologică, pentru studierea și înțelegerea fenomenelor economico-sociale, a actiunii legilor dialecticii în dezvoltarea societății omenești, pentru a da răspuns științific problemelor ridicate de viață, de evoluția umană". Iată o rostire dintr-o prodigioasă operă teoretică, științifică — expresie a spiritului creator, revoluționar. Cuvinte rostite cu glas puternic, adînc pătrunzător, răscolitor prin înțelesul ce-l cuprindeau în ele.

Am trăit din nou, un ceas înalt, ce astfel va rămîne oglindit în istoria patriei.

Două decenii — o epocă

Cartea de istorie a sufletului nostru românesc, în filele căreia sînt gravate cu litere de foc nemuritoare pagini de adîncă vibrație patriotică și dăruire a fiilor ei, așează la loc de cinste, cu mîndrie și demnitate, perioada cea mai plină de lumină și de visuri cutezătoare, de înalt eroism și de fapte pe măsură, cuprinsă între anii 1965 și 1985. Sînt Douăzeci de Ani de cînd în fruntea partidului, la cel de-al IX-lea Congres, a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu, fiul multiubit al națiunii noastre, stimat și apreciat în întreaga lume, Omul dăruit Țării și oamenilor ei, idealului revoluționar căruia i-a dedicat peste 50 de ani de viață, soldat credincios al partidului, pe care l-a slujit din fragedă tinerețe cu patosul caracteristic celor mai neînfricați luptători.

Două Decenii care definesc o Epocă, înscrisă în istorie cu numele scump al celui care a ctitorit-o : Epoca Nicolae Ceaușescu, în care destinul luminos al patriei noastre noi a căpătat strălucirea caracterlor înaltului timp pe care îl trăim și ale viitorului născut din visurile noastre și împlinit din seva lor dătătoare de rod.

Personalitatea de excepție a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a marcat cu efigia sa luminoasă anii noi ai patriei și a înfrumusețat viața oamenilor dăruind tinerețe perpetuă inimilor, dar și cuceririlor revoluționare ale acestor vremuri de ctitorire a edificiului înnoitor al plaiului românesc de doine și balade.

Cei 20 de ani înseamnă pentru noua istorie a României ceea ce tinerețea înseamnă pentru anotimpurile vieții noastre, adică avînt și vigoare și cutezanță, încredere deplină în zorii ce luminează orizontul senin al patriei. Și cum să nu fie așa cînd pretutindeni pe întinsul țării se înalță columnele evului nostru ardent. Acolo unde altădată stăruiau imaginile șterse ale unor locuri unde „nu se întîmpla nimic", astăzi cresc spre soare, încărcate de lumină, noi și înfloritoare construcții, embleme ale hărniciei și ale visului înaripat, proprii omului nou al acestor ani noi.

Porțile de Fier, izvoare de lumină... Transfăgărășanul, drum îscat spre piscul de munte... Galați, Călărași, Tîrgoviște — cetăți ale oțelului... Rovinari și Motru, noi vetre de cărbune... Și iată consemnîndu-și prezența pe harta țării Insula Mare a Brăilei, lan de pline nroaspătă, sau noua Magistrală Albastră, canalul Dunăre-Marea Neagră, cale nouă spre Marea cea Mare a bătrînului Danubiu... Ori Metroul bucureștean, fir de lumină pe sub noile magistrale ale orașului lui Bucur... S-a schimbat, da, și se schimbă geografia patriei... Și din toate însemnele prezentului cresc, iată, înfățișările strălucitoare ale viitorului : Noul Centru Civic al capitalei... Bulevardul „Victoria Socialismului"... Ca și sporul faptelor de muncă din uzine și de pe marile șantiere ale patriei, de pe întinsul cîmpiei bogate în lanuri mănoase, din școli, laboratoare sau instituțe de cercetare.

Pretutindeni, cei 20 de ani de epopee constructivă definesc, prin rezultate, marea energie a acestui minunat popor, condus cu înțelepciune de Partidul Comunist care și-a aflat în secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul demn și neînfricat, ziditor de țară și de pace.

20 de ani — o tinerețe a patriei... 20 de ani care vor rămîne în istoria ei drept cea mai fertilă Epocă, înscrisă cu numele nespus de drag al celui ce a ctitorit-o : EPOCA CEAUȘESCU.

Viorel Cozma

O monografie completă

Gib I. Mihăescu și-a început activitatea literară, ca nuvelist, în anii care au urmat primului război mondial și a publicat timp de un deceniu, în diverse reviste, înainte de a trece la roman și teatru, peste 74 de povestiri și nuvele, dintre care numai 14 au fost adunate și au reapărut în volumele „La Grandiflora" (1928) și „Vedenia" (1929).

După „Aspecte ale evoluției nuvelisticii lui Gib I. Mihăescu (Rev. de ist. și teorie literară, XXVII, 1979) și „Acta litteraria, Gib I. Mihăescu. Preocupări literare în anii de școală" (Manuscriptum, XII, 1981), universitarul, istoricul și criticul literar, în permanentă „campanie" culturală, Florea Ghiță se prezintă, astăzi, cititorului cu solida monografie : „Gib I. Mihăescu" (Editura Minerva).

Printr-o întinsă documentare de arhivă, îmbogățită cu informații culese direct de la rude, familie (Niță Mihăescu — Stegaru, Elena Mihăescu — soția scriitorului, decedată în anul 1972), prieteni ai lui Gib (Crevedia, farmacistul George Stoian), Florea Ghiță restabilește și corectează, în cartea sa, o serie întreagă de date despre viața și opera scriitorului.

„Despre Gib I. Mihăescu s-a afirmat adesea că este un scriitor fără biografie, mai bine spus, că evenimentele exterioare ale existenței sale nu au nimic neobișnuit și nu constituie sursa atît de senzațională „permanent tentată de neprevăzut și aventură" a operei sale. Opinia exprimată de G. Călinescu, preluată mai tîrziu de majoritatea criticilor, în legătură cu viața reală a scriitorului, trăită, din cauza bolii, în umbra unei „existențe" cu adevărat excepționale și pe care și-o creează în operă, este, după cum spune Florea Ghiță, și pe bună dreptate, „cel puțin în parte exagerată".

Tot exagerări sînt și opiniile unor cronicari literari (N. Manolescu, M. Diaconescu) care, mergînd pe linia afirmațiilor de mai sus, „de altfel, puțin argumentate de marele istoric și critic literar", (nu se sfiește să arate Florea Ghiță), subliniază faptul că „scriitorul nu trăiește cu adevărat" și că „o viață banală, lipsită de evenimente, se întîlnește cu o operă plină de evenimente, neobișnuite, senzaționale (primul) sau că „omul real, Gib I. Mihăescu și artistul Gib I. Mihăescu sugerat de operă se înfățișează ca două ființe fără nici o contingență" (al doilea).

„Elev dificil și inegal în comportare, student „întîrziat" atras de viața boemă a Capitalei, tînăr ofițer, trăind din plin marea experiență a războiului, gazetar rătăcit pe drumurile necunoscute pînă atunci ale țării, proaspăt avocat pornit în urmărirea unei iubiri himerice, scriitorul robit de aventura creației și de fascinantele taine ale boltii cerești, sînt numai cîteva din datele unei existențe agitate, ale unei arderi la mari temperaturi în care nu o dată imaginația pălește în fața existenței sale. Din acest punct de vedere, scriitorul are o viață pe măsura operei" — ne spune Florea Ghiță în introducerea monografiei sale : „Omul și opera".

Studiind articolele și recenziile publicate de acesta prin diferite reviste, Florea Ghiță constata că scriitorul „posedă o cultură sistematică și un gust fin și original, în interpretarea fenomenului literar al vremii, „infirmînd ideea acreditată de N. Balotă, reluată apoi și de alții, a unui Gib I. Mihăescu cu o lectură sporadică și o informație restrînsă, cu multe lacune, care preferă să facă avocatură la Drăgășani decît să ducă viața unui om de litere".

Cît privește debutul scriitorului, acesta se produce, subliniază Florea Ghiță cu publicarea în 15 februarie 1919, în „Luceafărul" a schiței „Linia întîi" și nu cu povestirea „Soldatul Nistor" din suplimentul literar, din 6 sept. 1919, al revistei „Sburătorul" a lui E. Lovinescu, socotită de unii, după afirmațiile criticului, drept opera de debut a lui Gib I. Mihăescu.

Fără să fie o monografie apologetică, cartea lui Florea Ghiță urmărește evoluția scriitorului, introducînd în scenă toate „valorile" contemporane, în compania cărora apar treptat, în 1930, „Bratul Andromedei" (care deși, „rău scris", cum remarca G. Călinescu, „romanul constituie totuși un eveniment editorial, marcînd tendința lui Gib spre opere de mari proporții"), „Femeia de ciocolată", în 1933 („amplificarea unei nuvele cu același titlu, apărută în „Gîndirea"). Florea Ghiță ne aduce și mărturiile lui Mihail Sebastian, ale lui Vladimir Streinu precum și pe cele ale lui Șerban Cioculescu.

OPERA, a doua parte a monografiei lui Florea Ghiță, minuțios împărțită („Nuvelistul", „Romancierul", „Dramaturgul", „Publicistul") prilejuiește autorului cărții Gib I. Mihăescu o analiză obiectivă a vieții de campanie, a aspectelor satirice și de atitudine socială, a investigației analitice și a unor monografii ale obsesiilor erotice și traume sufletești (din nuvele, și cele cîteva piese de teatru) precum și o descifrare competentă a universului erotic obsesiv și al inadaptării sociale (din „Femeia de ciocolată" și „Brațul Andromedei"), a aventurii și setei de ideal (din „Zilele și nopțile unui student întîrziat"), a situațiilor fundamentale și a iubirii inaccesibile („Donna Alba").

Prin felul cum relatează faptele, prin bogăția de cunoștințe despre Gib I. Mihăescu, prin imaginea bogat conturată pe care Florea Ghiță ne-o transmite despre scriitor și operă, monografia Gib I. Mihăescu este o carte de referință care se citește cu plăcere nu numai de specialist.

Dorel Filipescu

A APĂRUT:

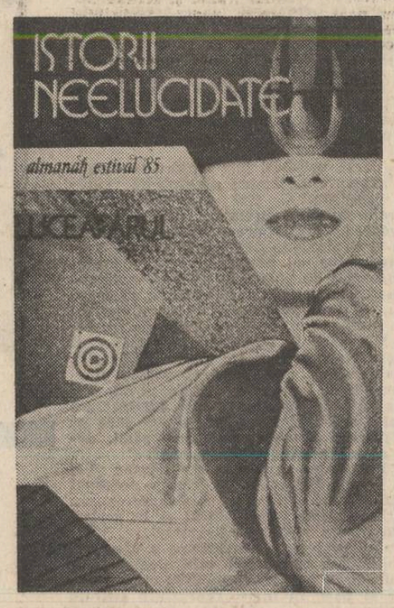

Balcanice

MIHAIL RENGIOV

Arborele

Mi se ploconește bietul de el
Fiindcă el crede că sînt de aur,
Că sînt de argint, că sînt de plumb,
Că sînt de curat adevăr.

Mă ploconesc lui, bietul de el,
Fiindcă știu : vorbă sînt,
Aer sînt, alcătuire sunătoare sînt,
Uluire plăpîndă sînt —
Respirație amară și mult preamară.

Dobra, vara '83

În românește de
Dumitru M. Ion

Aşchii

I. Un cireș sădit de la mare înălțime de ciocul uituc al unei ciori, în partea de nord a unui bloc de patru etaje, la numai doi metri de peretele blocului, a crescut în zece ani pînă dincolo de etajul patru, s-a deșirat alergînd în sus, cu încăpățînare, după lumină, sfidînd clădirea din fața lui, comportîndu-se ca un subiect în fața unui obiect dat : **pentru cireș a depăși blocul acela de patru etaje înseamnă a-i cunoaște, acțiunea lui îndelungată și precisă conține, în mod sigur, un proiect existențial.**

II. Potopul obsedat de existența deșertului.

III. În orice direcție ai merge, tai universu-n două părți egale. Ceva bine determinat nu poate fi tăiat în două părți egale.

IV. Un lan de floarea soarelui îngălbenea cîmpia. Eram într-o Dacie, cuibărit într-o sută de kilometri. Cîteva talgere recalcitrante stăteau mai mult cu ceafa către astrul zilei. Am oprit mașina și am intrat în lan. Cu cît erau mai drepte tulpinile, cu atît talgerele fixau mai bine soarele. Am observat efortul florii strîmbe de a prinde unghiul corect. Aici soarele nu înseamnă nici o fabulă — este doar el însuși.

George Alboiu

REALITATEA ILUSTRATĂ

A apărut „Realitatea ilustrată", almanahul enciclopedic „Contemporanul", vara 1985. Volumul se deschide cu o amplă cronică în imagini a anilor 1965—1985, „România în 20 de ani glorioși". Un bogat grupaj documentar „Antifascismul în România" cuprinde istoria eroică a zilei de 1 Mai 1939, pagini inedite din jurnalul Marthei Bibescu, precum și nuvela „Glonțul și gîndul". Alte spicuiri din sumar : „Viitorologia — o știință foarte prezentă" (cu opinii ale unor filozofi și sociologi contemporani precum Jean Fourastié, Adrian Berry, John Naisbitt, Daniel Bell, Alvin Toffler) ● Marile aniversări U.N.E.S.C.O. 1985 ● O enciclopedie de actualitate medicală, „Medicina omului sănătos" ● Scurta istorie a marțienilor ● Acum o sută de ani cu Arthur Rimbaud ● Mapamond literar : Ivan Uhanov, Mario Vargas Llosa, Wolfgang Körner, Irvin Shaw, Confucius ● Cum se poate învăța, într-o lună, limba engleză prin „basic english" ? ● Întîmplări de pe mări și oceane ● Divertismente de vacanță. O secțiune amplă a almanahului este consacrată unui dicționar ilustrat al vedetelor de muzică ușoară românești și internaționale. La toate unitățile de difuzare a presei, REALITATEA ILUSTRATĂ, 128 de pagini cu numeroase ilustrații color și alb-negru.

REVISTA STRĂINĂ

● **ESEUL PE CARE PROF. PAUL ALEXANDRU GEORGESCU** l-a dedicat lui Jorge Luis Borges și care a apărut în **Luceafărul** din 22 IX 1978, a fost publicat de prestigioasa revistă **Correo de los Andes** din Bogota (nr. 22/1984), sub același titlu : „Humanizar la fascinación borgeseana". **Correo de los Andes,** una din cele mai importante publicații literare ale Americii hispanice prin exigență artistică și largă circulație, este condusă de academicianul Germán Arciniegas, un nume mare în eseistica și historiografia hispano-americană. El este cunoscut cititorilor noștri prin best-seller-ul său Biografia Caraibelor și ca autor al admirabilei sale cărți, în ediție bilingvă, **Estancia en Rumania (Popas în România).** Atenția revistei columbiene se îndreaptă nu numai spre interpretarea românească a valorilor literare majore ale literaturii hispano-americane, ci și spre traducerea și comentarea operelor românești în lumea hispanică. În numărul din ianuarie-martie 1984, se publică în extenso și la loc de frunte o amplă povestire fantastică din volumul **Casa Weber sau ieșirea din noapte** de Paul Alexandru Georgescu (Cartea Românească, 1983). Directorul revistei a modificat în parte titlul povestirii, denumind-o „La muerte anunciada de Cortázar" și a scris despre narațiune și despre autorul ei roman un articol de călduroasă recomandare în cunoscutul ziar venezuelan **El Nacional** din 7 iunie 1984. Revista noastră a publicat și ea, la vreme, fragmente din cartea amintită.

● **UN STUDIU CARE CONTINUĂ SĂ PASIONEZE** politologii și oamenii de știință din lume a apărut sub auspiciile lui **Japan Times** și a fost patronat de Consiliul economic al Japoniei. Intitulat **Japonia în anul 2000,** proiectul a implicat și agenția de planificare economică, precum și un organism național de dezvoltare proiectivă. Interesante sînt de fapt analizele care privesc economia mondială, întreprinse din necesitatea de a integra societatea japoneză pe marii curenți ai dezvoltării. Viziunea realistă a studiului nu anulează încrederea autorilor în șansele unei evoluții planificate, opusă individualismului și concurenței fără măsură a economiei libere. Recenziile din presa de mare tiraj evidențiază evoluția factorilor de decizie din anumite țări super-dezvoltate către soluții ce păreau îndepărtate de tendințele ideologice și viziunea lor despre lume.

● **MARELE SCRIITOR AMERICAN, ELIE WIESEL,** a acordat de curînd un amplu interviu suplimentului ziarului „Haaret", în care abordează o serie de probleme ale creației sale, precum și ale actualității socio-politice a lumii actuale. Declarîndu-se fără ecnivoc împotriva militarismului și a culturii forței, Elie Wiesel a afirmat preeminența spiritului și a culturii, considerîndu-i factori esențiali în supraviețuirea și afirmarea popoarelor în istorie. Explicitînd atitudinea sa estetică, apreciată de anumiți critici ca fiind una de „idealizare" a culturii și vieții tradiționale din centrul Europei, Wiesel a spus că este o manifestare a dragostei lui față de lumea aneantizată de Holocaust. Romancierul declară : „Grozav le mai place oamenilor forța. Foarte interesant. Pe mine nu mă entuziasmează forța. (...) Noi n-am rămas în viață datorită forței, și a spune că numai forța, numai forța, numai forța este importantă — nu este corect".

● **REEDITAREA UNUI ROMAN** de dinaintea celui de-al doilea război provoacă aprecieri elogioase în presa engleză. Este vorba de cartea „His Monkey Wife" a lui John Collier, care înscenează o poveste satirică inspirată din viața unui modest profesor în timpurile de glorie ale Imperiului britanic. În 1931, la prima apariție a romanului, un recenzent nota : „Cartea este o lectură amuzantă. Ea este, în cazul cel mai rău, cel puțin o aluzie nostalgică la era aceea legendară cînd femeile își cunoșteau locul". Humorul britanic este la fel de autocritic, atît în cărți, cît și în comentariile despre ele !...

● **UNELE PARADOXE ALE DESCRIERII** se intitulează excepționalul studiu al lui Michael Beaujour publicat într-un număr special al revistei **Yale French Studies,** dedicat în întregime unei teme speciale : **Către o teorie a descrierii.** Articolul lui Beaujour reprezintă un efort de-a determina gîndul ca gînd, cum ar spune Heidegger. Cităm considerațiile unui recenzent : „O reflecție asupra însuși termenului de „descriere" (din punct de vedere semantic, legat de mai multe limbi întîmplătoare), permite să evidențiem opacitățile paradoxale ale descrierii literare : afinitățile sale povestire fantastică din volumul **Casa Weber sau ieșirea din noapte** de Paul Alexandru Georgescu (Cartea Românească, 1983). Directorul revistei a modificat în parte titlul povestirii, denumind-o „La muerte anunciada de Cortázar" și a scris despre narațiune și despre autorul ei roman un articol de călduroasă recomandare în cunoscutul ziar venezuelan **El Nacional** din 7 iunie 1984. Revista noastră a publicat și ea, la vreme, fragmente din cartea amintită.

● **O POLEMICĂ** interesantă a apărut pe scena literară americană în legătură cu traducerea „Paradisului" lui Dante, realizată recent de către Allen Mandelbaum. Cronica lui D.S. Carne-Ross, extrem de severă, a provocat reacția Irmei Brandeis, controversa continuînd mai apoi cu o nouă reacție a criticului. Irma Brandeis consideră că D.S. Carne-Ross a fost răutăcios și batjocoritor, fără să ia în considerare dificultățile întîlnite de Mandelbaun și reușitele sale. Un alt punct de controversă a fost provocat de afirmația că traducerea lui John Ciardi ar fi superioară celei a lui Mandelbaum. Irma Brandeis compară cele două versiuni în raport cu originalul italian și ajunge la cu totul altă concluzie. Din păcate, tonul a degenerat pe alocuri în imprecații ocultînd materia însăși a conflictului și reușitele ambelor versiuni.

Desen de Raoul Nicoară

ACASĂ

Romanță

(găsită la malul Mării)

Vis de aur pe coline.
Rătăcește-n ierburi vîntul.
Cine-ți mai descîntă, seara,
Cu miresme tot pămîntul ?

Pe cărarea cu trei ulmi
A trecut spre zare vîntul.
Cin'te mai așteaptă, seara,
Cînd se clatină pămîntul ?

În pereții casei vechi
A izbit o ușă vîntul.
Cin'te mai dezmiardă, seara,
Cînd se sfîșie pămîntul ?

Fănuș Neagu

16 iulie 1985

„ESTE O MÎNDRIE PENTRU PARTIDUL ȘI POPORUL NOSTRU DE A CONSTATA CĂ ARE PRIETENI PE TOATE MERIDIANELE GLOBULUI ! NICIODATĂ POPORUL ROMÎN NU S-A BUCURAT DE ATÎȚI PRIETENI, DE ATÎTA SIMPATIE CA ASTĂZI. ACEASTA O DATORĂM FAPTULUI CĂ PARTIDUL ȘI STATUL NOSTRU DUC O POLITICĂ FERMĂ DE PACE, DE COLABORARE INTERNAȚIONALĂ. IATĂ DE CE VOM FACE TOTUL ȘI ÎN VIITOR PENTRU TRIUMFUL ACESTEI POLITICI."

NICOLAE CEAUȘESCU

Președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu — o mare conștiință a păcii și înțelegerii în lumea contemporană

România-Ceaușescu. Identificare simbolică a unui om cu destinul de lumină al țării în fruntea căreia se află, cu înțelepciune și cutezanță, cu dragoste și extraordinară clarviziune politică. Identificare simbolică, la nivel planetar, între destinul unui om și cel al unei țări, aflate astăzi în fruntea luptei pentru afirmarea și triumful celor mai nobile idealuri, cele ale păcii, bunei înțelegeri, cooperării. Avînd, ca ideal suprem, o lume a oamenilor pentru oameni, o lume de pace în care poporul român, toate popoarele lumii, să-și poată clădi în pace munca și visurile, să poată continua, nestingherite, lunga tradiție de civilizație și cultură a omenirii.

În acești douăzeci de ani ce se constituie ca perioada cea mai bogată în realizări, cea mai fertilă în proiecte și aspirații la o dimensiune și o îndrăzneală ce poartă pecetea gîndirii revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, tot asemeni este și imaginea României și președintelui ei în conștiința locuitorilor planetei Pămînt. Pentru că, în această perioadă fără comparație în strălucirea ei în întreaga istorie a neamului românesc, numele și renumele României, strins, indisolubil legat de al președintelui Nicolae Ceaușescu, s-a impus la dimensiunea planetară printr-o largă și unanimă stimă și prețuire, datorate în primul rînd acțiunii neobosite în favoarea păcii, colaborării, destinderii, favorizării nașterii unui nou climat al relațiilor între state, desfășurată de cel ce poartă acum, pe bună dreptate, numele de EROU AL PĂCII.

Nenumărate sînt semnele acestei prețuiri. Nenumărate și provenind de peste tot din lume, de la șefi de state și guverne, șefi de organisme și organizații internaționale, interguvernamentale sau naționale, oameni de știință și cultură, ziariști, mii și mii de dovezi ale modului în care mesajul românesc — formulat cu înțelepciune și adîncă dragoste de oameni de către președintele Nicolae Ceaușescu — a fost receptat fără deosebire de sistem politic, cultural, social, în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Dovedind, în mod evident, universalitatea acestui mesaj, precum și, în aceiași măsură, adevărul său istoric și urgența sa de aplicare. Căci, așa cum s-a subliniat în numeroase rînduri în aceste mesaje, alături de marea valoare teoretică a gîndirii președintelui Nicolae Ceaușescu, a impus lumii și profunda actualitate a demersului său politic — în acțiune diplomatică directă, la nivel bilateral, multilateral, internațional folosind toate pîrghiile dialogului pentru a construi o lume de pace.

Iată, în cele ce urmează, am selectat, din foarte numeroasele luări de poziție în acest sens, publicate în presa noastră de-a lungul anilor, pe cele aparținînd unor mari oameni de cultură, relevînd sensul umanist al mesajului de pace al președintelui Ceaușescu, subliniind valoarea de excepție a unei gîndiri și acțiuni practice de cea mai mare importanță pentru istoria contemporană a României și a lumii. Astfel, **Emile van Huynegem**, președinte Institutului de Relații Diplomatice din Bruxelles spunea, cu prilejul solemnității decernării tovarășului Nicolae Ceaușescu, la 11 mai 1983, a „Diplomei de onoare" și a „Premiului internațional al Relațiilor Diplomatice" : **„Ca unul care ați cunoscut ororile războiului și nedreptății, ați putut aprecia, domnule președinte, valoarea imensă pe care umanitatea trebuie să o acorde păcii și, totodată, faptul că nu se poate vorbi despre pace dacă nu se întreprind gesturi concrete pentru edificarea sau salvgardarea ei. Devenind profund conștient de acest imperativ, n-ați încetat o clipă să adresați apeluri opiniei publice internaționale și mai ales să realizați acte pozitive pentru construirea etapelor păcii în Balcani, în Europa și în lumea întreagă. Această atitudine este într-adevăr exemplară și admirabilă.**

Meritele dumneavoastră personale și exemplul dat de țara dumneavoastră au depășit de mult frontierele naționale, continentale sau ideologice. Care om de bună credință ar putea rămîne oare insensibil în fața voinței dumneavoastră de a contribui la edificarea unei lumi a păcii, dreptății și libertății !"

Este subliniată profunda originalitate a gîndirii politice a președintelui Nicolae Ceaușescu, legătura cu cele mai nobile tradiții ale istoriei de luptă pentru libertate, demnitate și neatîrnare a poporului român, așa cum relevă și **Heinz Siegert**, autorul volumului „Nicolae Ceaușescu. Știința conducerii pentru o Românie modernă", apărut în Austria și R.F. Germania : **„Președintele Nicolae Ceaușescu evidențiază în mod constant ideea continuității istoriei românești. Cu fiecare prilej, președintele evocă trecutul poporului său, figurile ilustre ale istoriei sale, subliniind permanența idealului de independență. Istoria patriei este aliatul de nădejde al președintelui Nicolae Ceaușescu, al poporului român, în tot ceea ce se înfăptuiește azi prin politica internă și externă a țării. Adevăr pentru care depune mărturie fiecare din marile momente din istoria poporului român. De la epoca lui Burebista și Decebal la cea a lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, de la perioada Școlii Ardelene și a pașoptismului la războiul de independență din 1877 și Unirea Principatelor, de la Unirea Transilvaniei cu Țara, în 1918, la anii imediat premergători celui de-al doilea război mondial, ilustrat de diplomația lui Titulescu. Toate aceste etape, găsindu-și o amplă rezonanță în istoria de azi a României socialiste. Cel care analizează, de pildă, politica externă promovată de România în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea din 1965, va remarca nu numai o intensă activitate internațională desfășurată la scară mondială de către președintele Ceaușescu, ci și faptul că această politică se dovedește adînc înrădăcinată în tradițiile istoriei românești".**

O profundă admirație pentru OMUL și CONDUCĂTORUL DE STAT — implinind virtuțile excepționale, simbol pentru ce istoria românească are mai înalt și frumos — este ceea ce afirmă scriitorul grec **Menelaos Ludemis** într-un eseu intitulat „Admirație pentru Nicolae Ceaușescu, acest conducător excepțional". **„Acest om, încă de mic, nu s-a odihnit niciodată. Oamenii care trăiesc în ambianța lui nemijlocită rămîn uimiți în fața rezistenței sale. Dacă ne-am apleca în fața jurnalului său zilnic, am rămîne uimiți. Este într-adevăr uluitor să vezi cînd mai poate ajunge să mănînce și să bea, cînd să se destindă și să se odihnească. Aici sîntem martorii unei replici tranșante la adresa timpului și a naturii. Aici e vorba de transformarea nopților în zile. Un adevărat ocean de lucrări urgente — călătorii, discursuri, interviuri, consfătuiri — îi pun problema de a hotărî nu ceea ce este obligat să lase la o parte, ci mai ales ceea ce trebuie făcut în primul rînd. Fiindcă, în fond, un om ca el nu poate lăsa nici o problemă la o parte.**

În România prietenă, lucrurile se desfășoară, deși febril, cu veselie, încît nu ai niciodată impresia de osteneală. Reconstrucția României implică totuși sudoare, nopți de veghe și osteneli, dar edificiul se înalță în așa fel încît, nu peste mult timp, ne va cuprinde pe toți amețeala, privindu-l. Acest ritm accelerat nu se resimte doar în principalele artere ale României, dar se trăiește și se respiră pretutindeni. Un străin care vede toate acestea ar putea crede că românii le-au găsit pe toate de-a gata. Aceasta, din pricină că poate fi derutat de bogăția extraordinară a naturii. Se uită însă faptul că natura singură nu-ți dă nimic și că pămîntul oricît de bogat trebuie cultivat. Și acest lucru îl poate face numai omul. România de azi e presărată cu trandafiri, dar dacă te apleci asupra oricărei flori vei constata că miroase a sudoare.

Toate aceste minuni, toate aceste elanuri îndrăznețe, într-o lume instabilă, n-ar putea fi săvîrșite cu conducători de tip convențional, de formație obișnuită. Puțini, foarte puțini sînt cîrmuitorii lumii de azi care ard de o asemenea neliniște și de asemenea febră creatoare cum arde mereu tînărul conducător al României socialiste.

Iată de ce trebuie să ne oprim cu mare atenție în fața unor asemenea fenomene și personalități din viața contemporană și, lăsînd la o parte posibilele noastre rezerve de ordin ideologic sau politic, noi, grecii, trebuie să exprimăm cu toții admirația noastră față de Nicolae Ceaușescu, acest patriot înflăcărat al țării sale, care s-a aflat uneori cu pieptul dezvelit în fața pericolelor și furtunilor. Dar el a reușit să le înfrunte pe toate, cu multă demnitate și curaj, ca un adevărat conducător român, ca un adevărat conducător comunist, liber în gîndirea sa, liber în gesturile sale".

„Președintele Ceaușescu și România" : astfel se intitulează volumul apărut în 1983, în Ed. **Bahadoor Press** din Mauritius, sub semnătura **dr. A.S. Kanowah**, urmărind, la rîndul său, etapele dezvoltării României în strînsă legătură cu acțiunea, de largă perspectivă și cu un adevăr profund confirmat de istorie, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, ctitorul destinului de prosperitate al țării. **„România este țara sa de naștere** — se spune în Cuvîntul înainte al cărții — **însă el a creat o nouă imagine a României — România lui Ceaușescu. Astăzi, numele țării și președintelui ei sînt simbolic și semnificativ rostite împreună în întreaga lume. Este un remarcabil conducător de partid și de stat, un înflăcărat revoluționar și patriot, un militant proeminent al mișcării comuniste și muncitorești internaționale și un neobosit luptător pentru cauza libertății și independenței popoarelor, pentru progres social, cooperare și pace în lume".** Iată ce scrie autorul în capitolul „Epoca Ceaușescu — epoca marilor realizări ale poporului român".

„Întreaga strategie a dezvoltării economice a României, începînd cu dimensiunile și ratele macroeconomice, prioritățile, proporțiile, orientările pe termen lung și terminînd cu economia internă a unităților de bază, cu viața din fabrici și cooperative agricole, este marcată de gîndirea președintelui Nicolae Ceaușescu — o gîndire cutezătoare, cu rădăcini adînci în realitate, cu o largă viziune în ceea ce privește proiectarea viitorului României. Dînd dovada unei cunoașteri și înțelegeri profunde a istoriei, a obiectivelor și tendințelor dezvoltării economice și sociale a României, președintele Nicolae Ceaușescu a adus o înaltă contribuție la definirea și delimitarea etapelor de dezvoltare economică și socială a acestei țări, îndeosebi în ceea ce privește elaborarea conceptului de societate socialistă multilateral dezvoltată și materializarea acesteia, concept care, în opinia sa, înseamnă dezvoltarea pe multiple planuri a societății, înflorirea tuturor domeniilor vieții sociale, inclusiv economia, știința și cultura, perfecționarea conducerii societății, crearea omului nou".

Interesul evident pentru succesul experienței românești, pentru noutatea — totodată economică și spirituală a modelului creat — au dus la editarea, peste tot în lume, de către prestigioase case de editură, a unor volume despre opera și acțiunea președintelui Nicolae Ceaușescu. În Brazilia, la începutul anului trecut, în Ed. **Alfa-Omega**, apărea volumul „Momente din istoria poporului român reflectate în opera președintelui Nicolae Ceaușescu". Directorul editurii, **Fernando Mangarielo**, spunea cu ocazia ceremoniei prilejuite de lansarea cărții : **„După cum se știe, numeroase edituri de prestigiu de pe toate continentele lumii au publicat, în ultimii ani, peste 130 de volume dedicate operei și personalității președintelui României, Nicolae Ceaușescu. S-a venit astfel în întîmpinarea marelui interes al opiniei publice internaționale pentru experiența istorică și social-politică a României, pentru gîndirea și activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu, una dintre cele mai proeminente personalități naționale și internaționale ale lumii contemporane, care impresionează prin neobosita sa luptă pusă în slujba cauzei păcii, înțelegerii și colaborării pașnice între toate popoarele lumii. A fost o deosebită satisfacție pentru mine și editura pe care o conduc să realizăm cartea „Momente din istoria poporului român reflectate în opera președintelui Nicolae Ceaușescu". Lucrarea ne-a reținut atenția în mod special datorită activității deosebite desfășurate de Excelența Sa, președintele Nicolae Ceaușescu, în direcția valorificării moștenirii istorice și participării active a poporului român la construirea edificiului păcii și înțelegerii între popoare, al independenței și dezvoltării libere, suverane a națiunilor lumii și pentru făurirea unei societăți cu adevărat democratice, în care oamenii muncii, luîndu-și destinul în propriile lor mîini, să-și făurească un viitor de pace și o dezvoltare economico-socială înfloritoare".**

„Prin Nicolae Ceaușescu, România a intrat în marea scenă politică a lumii" — iată o afirmație conformă cu realitatea acestor ultime două decenii ce confirmă ascensiunea prestigiului diplomației românești. Dar, în același timp, o dublează cu adevărul unei construcții pe planul conștiinței umane, căci pacea, așa cum vizionar o gîndește președintele Nicolae Ceaușescu, este atît un proces al faptului politic cît o arhitectură interioară a oamenilor. O arhitectură cu grijă clădită, în lumina principiilor umanismului socialist. Idee la care se referă, în cele ce urmează, **prof. Sunil Kanti Kar**, istoric și publicist indian, autorul volumului „Nicolae Ceaușescu — titan al timpului nostru" :

„Gîndirea social-politică a președintelui României este profund umanistă. Din analiza concepției realiste în problemele calității vieții, din analiza cuvîntărilor și scrierilor sale, am constatat că președintele Nicolae Ceaușescu este un om politic de seamă și, totodată, un mare filozof. În concepția președintelui României, ființa umană este un pivot al societății socialiste. Totul pentru om și bunăstarea lui — aceasta este ideea de bază a întregii sale filozofii. Gînditorul umanist care este Nicolae Ceaușescu, personalitate vizionară, e în același timp și un prodigios om al acțiunii, care face totul pentru om și pentru binele lui. Umanismul socialist care se afirmă azi în România și al cărui promotor strălucit este președintele Nicolae Ceaușescu oferă un exemplu demn de urmat pretutindeni în lume".

În continuarea aceleiași idei majore — caracteristică, într-adevăr, pentru construcția românească a socialismului, iată cele afirmate de **dr. Goffredo Broglio**, directorul Ed. **Edimez** : **„Întrevederea cu președintele Nicolae Ceaușescu și cu doamna Elena Ceaușescu reprezintă pentru mine un eveniment excepțional. Am fost deosebit de onorat la această manifestare solemnă, cadru ce mi-a permis ca, în semn de omagiu, să înmînez înalților reprezentanți ai poporului român două volume apărute în Ed. Edimez. Mă refer la volumul „Ceaușescu și rolul internațional al statelor mici și mijlocii", sinteză strălucită a unui concept politic marcat de clarviziune, lucrare ce reliefează din nou înaltele calități de om de stat, atașamentul profund al conducătorului României față de destinele întregii omeniri, de cauza păcii, democrației și independenței popoarelor.**

A doua lucrare pe care am avut cinstea să o editez, în limba italiană, este cea a doamnei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, om de știință de renume internațional și, în același timp, eminent om politic al României.

Consider că mai buna cunoaștere a eforturilor României, ale conducerii sale, pentru progresul continuu al patriei dumneavoastră, pentru colaborare și pace în lume, reprezintă atît un act de cultură cît și o contribuție la întărirea tradiționalelor legături dintre țările și popoarele noastre.

Este foarte important să poți cunoaște opera președintelui Nicolae Ceaușescu. Și este la fel de important să-l poți întîlni pe șeful statului român. Am rămas cu o impresie deosebită. Am avut posibilitatea să întîlnesc o personalitate eminentă, președintele Ceaușescu, un om de mare umanism, care luptă cu foarte multă convingere pentru împlinirea celor mai arzătoare năzuințe ale tuturor oamenilor. Exprimă conceptele sale cu o deosebită claritate și cu un mare curaj, perseverează neobosit pe linia luptei sale pentru dezarmare și pace, pe linia dezvoltării unor relații mai bune între popoare, a neintervenției în treburile interne ale altor state. Președintele României e foarte preocupat de problema cursei armamentelor și, personal, sînt profund impresionat de poziția sa, de eforturile pe care le depune pentru a convinge popoarele Europei, toate popoarele, cît de imperios necesară e dezarmarea, cît de necesar e să se ia hotărîrea, o dată pentru totdeauna, de a se reconverti în scopuri sociale sumele cheltuite azi pentru înarmări, pornind de la adevărul că numai astfel putem avea o Europă și o lume a progresului. Așadar, permiteți-mi să repet : am întîlnit o personalitate eminentă, care face ca în locul tunurilor să se audă glasul vieții. Și sînt extrem de impresionat".

Aceste ultime cuvinte sintetizează, practic, ceea ce, în sute, mii de interviuri s-a spus, ca înaltă apreciere și prețuire, față de opera și activitatea de excepție a unuia dintre cei mai mari oameni politici ai lumii contemporane : președintele Nicolae Ceaușescu. Cel care a înălțat în acești douăzeci de ani de cînd se află la cîrma destinului României, drapelul prestigiului românesc la cote dintre cele mai înalte ducînd cu strălucire o solie de pace. Făcînd, în numele României, ca viața, pacea, prietenia, dezvoltarea, să fie cuvintele cheie determinante ale unei noi realități politice. A unei lumi de mîine, cea a oamenilor.

Documentar de
Cristian Unteanu

Construcția viitorului

În „Epoca Nicolae Ceaușescu" teza dominantă a politicii externe românești demonstrează actualitatea unei parafraze după un cunoscut dicton potrivit căreia „dacă vrei pace pregătește mereu pacea". Atît prin ideile sale cît mai ales prin acțiunile sale, România vizează nu orice pace, ci o pace prin dezarmare. Consecința directă a unei atare optici globale care reflectă interesele națiunii noastre, este și conceptul românesc — definit în „Epoca Nicolae Ceaușescu" — privind dezarmarea, care, în esență, urmărește o lume în care forța sau amenințarea cu forța să dispară pentru totdeauna ; să garanteze dreptul fiecărei națiuni de a se dezvolta la adăpost de orice agresiune, violență sau presiune. Pe scurt, românii vor o lume în care armele să dispară și nu doar să tacă. Abordînd și mai concret ideea, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta zilele trecute : „Am pornit și pornim de la faptul că numai în condiții de pace, ne putem concentra toate forțele pentru dezvoltarea economico-socială a țării — acest lucru fiind, de altfel, valabil pentru toate statele lumii".

Ca urmare a acestei viziuni cuprinzătoare, de la București pleacă frecvent inițiative și propuneri ce vizează construcția păcii, în esență, construcția viitorului. Elaborîndu-le și aducîndu-le la cunoștința cancelariilor diplomatice și a popoarelor, România pornește de la complexitatea și gravitatea situației internaționale actuale, în care pacea înseamnă mai mult decît oricînd pînă acum — șansa de supraviețuire a întregii planete.

Propunînd pace prin dezarmare, România arată că, dintotdeauna, socialismul s-a pronunțat pentru dezarmare și pace și că a sunat ceasul acțiunii energice pentru înfăptuirea nobilelor idealuri ale umanismului socialist — pacea și colaborarea între popoare libere și egale în drepturi.

Inițiativa românească se integrează firesc luptei pentru pace de pe glob, reprezentînd, deopotrivă, afirmarea liberă a vocației păcii a poporului român. Această vocație dimensionează azi o politică externă și are reacții benefice în numeroase cancelarii diplomatice și printre oamenii simpli, atestînd originalitatea gîndirii românești, ecourile pozitive relevă popularitatea mondială a acestui concept al păcii al unei țări care azi, demonstrează că a știut să surmonteze ea însăși ceea ce marele diplomat — Nicolae Titulescu — constata, cu tristețe, acum aproape cinci decenii, la Societatea Națiunilor : „Despre țara mea, domnilor, se știe prea puțin. Și e păcat !". Și tot politica de pace a României dă azi un răspuns convingător unei întrebări lansate de același Titulescu : „Cum s-ar putea clădi edificiul păcii fără sprijinul măselor ?".

Demersurile mari în favoarea păcii se regăsesc în filosofia de viață a acestui popor. Să amintim că, încă din vechime, regele geto-dac Dromichete, înțelept om politic și comandant de oști, deși-l învinsese pe agresorul Lisimach, îi demonstrează că bunul cel mai de preț pentru oameni este pacea ? Apoi, cercetînd, și sumac, istoria românească, specialistul, ca și cititorul obișnuit, descoperă că românii au, de-a lungul vremii, contribuții originale la opera păcii, la ei a existat un cult al liniștii și al apărării și nicidecum al aventurii ? Lucrul îl exprima plastic, cu cîteva decenii în urmă, o altă personalitate de pe aceste meleaguri : „Prin situațiunea lui geografică, prin însușirile lui, prin energiile lui, prin trecutul și originea lui, neamul nostru are un rol de seamă în lume. Am fost în trecut apărători ai „legii" și apărători ai civilizației și vom fi și în viitor apărători ai păcii și civilizației ale întregii regiuni de la gurile Dunării".

A te pronunța pentru tratate și înțelegeri între țări, care să fie esențialmente o operă de pace este nu o retorică ci o realitate. Și, dacă altădată, istoricul Nicolae Iorga pleda insistent „pentru acțiuni care să întărească pacea lumii" se poate spune, că, azi, la București, se execută întocmai acest deziderat, într-o lume ce reclamă luciditate și răspundere în acțiune. Rememorînd demersul pro-pace, România nu o face cu nostalgie, ci apelează la marile virtuți ale vocației sale de pace, pentru că, argumentează ea simplu cu vorbele impresionante ale unui ilustru fiu : „Cînd pacea este amenințată, nu se răspunde cu războiul, ci cu organizarea păcii" !

În „Epoca Nicolae Ceaușescu" se poate vorbi și de o adevărată și consistentă *dinamică a păcii.*

Dumitru Constantin

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 89
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

La două decenii de la Congresul al IX-lea al P.C.R. patria omagiază pe marele ctitor al istoriei sale, TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU

ANUL XXVIII
30
(1 212)
Sîmbătă
27 iulie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Plenara Comitetului Central și a activului central de partid

Cuvîntarea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU

VICTORIA revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, înfăptuirea revoluției socialiste au deschis o eră nouă în dezvoltarea poporului, a patriei noastre.

Într-o perioadă scurtă, poporul nostru a parcurs mai multe etape istorice de dezvoltare economico-socială — de la orînduirea burghezo-moșierească, cu puternice caracteristici ale feudalismului, la societatea socialistă multilateral dezvoltată.

În acest amplu proces revoluționar, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a marcat o nouă epocă în dezvoltarea economico-socială a țării.

Congresul a analizat critic activitatea de construcție socialistă și a stabilit orientările de perspectivă, pornind de la necesitatea înlăturării tuturor denaturărilor și abuzurilor, a tot ce era vechi și perimat, a dogmatismului și șablonismului, a unor concepții antiștiințifice, deschizînd calea continuării și dezvoltării spiritului revoluționar, afirmării a tot ce este nou, în toate domeniile de activitate.

Prin aceasta au fost descătușate energiile creatoare ale clasei muncitoare, ale țărănimii, intelectualității, ale tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, ale întregului popor, s-a deschis — se poate spune — un drum nou, liber, gîndirii și acțiunii revoluționare.

În perioada celor 20 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea au fost obținute realizări remarcabile în toate domeniile de activitate. România a devenit astăzi o țară industrial-agrară cu o industrie dezvoltată, modernă, cu o agricultură socialistă avansată. În acești 20 de ani producția industrială a crescut de peste 6 ori, fiind astăzi de 100 de ori mai mare decît în 1944, iar producția agricolă de circa 2 ori și jumătate, fiind de 7 ori mai mare față de 1944. Venitul național a crescut de peste 4 ori, fiind de 32 de ori mai mare față de 1944.

O PUTERNICĂ dezvoltare au cunoscut în această perioadă știința, învățămîntul și cultura. A fost înlăturată cu desăvîrșire teza antinațională după care nu era necesar să acordăm prea mare atenție științei românești, ci să ne mulțumim să importăm tehnologii, precum și neîncrederea ce se manifesta în capacitatea creatoare a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, a poporului nostru — și care au împiedicat multă vreme dezvoltarea corespunzătoare a forțelor de producție, a întregii societăți.

Pe baza dezvoltării generale a forțelor de producție s-a realizat un vast program de construcții de locuințe și alte edificii sociale, s-a asigurat ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului. Fondul de retribuire a crescut de 5,2 ori față de 1965 și de peste 59 de ori față de 1945, iar retribuția medie este în acest an de aproape 3 ori mai mare decît în 1965 și de 13 ori mai mare decît în 1945.

În același timp, s-a desfășurat o largă muncă ideologică, politico-educativă, de formare a omului nou — constructor conștient al socialismului și comunismului.

Orice om de bună credință care privește la tot ce s-a realizat în patria noastră, la transformarea însăși a geografiei României — prin marile lucrări de construcții, de înnoire a orașelor și satelor, prin lucrările vaste de irigații, prin realizarea Canalului Dunăre-Marea Neagră — poate să constate ce forță creatoare are un popor care a scuturat pentru totdeauna asuprirea și inegalitatea, a devenit stăpîn pe bogățiile naționale, pe destinele sale și își făurește în mod conștient propriul său viitor !

ACUM putem declara cu îndreptățită mîndrie că toate remarcabilele realizări din anii socialismului, din acești 20 de ani, demonstrează cu puterea faptelor justețea politicii partidului nostru comunist — forța politică conducătoare a națiunii noastre — care își îndeplinește cu cinste misiunea istorică de a conduce poporul nostru spre cele mai înalte culmi de progres și civilizație, spre societatea comunistă.

Ele sînt rezultatul aplicării creatoare a adevărurilor și legităților obiective la condițiile concrete din țara noastră.

Toate aceste măreți realizări sînt rodul muncii pline de abnegație a eroicei noastre clase muncitoare, clasa conducătoare a societății socialiste românești, a

Continuare în pag. a 3-a

OMAGIUL ADUS TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

de Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, Consiliul de Stat și Guvernul Republicii Socialiste România, cu prilejul aniversării a două decenii de la Congresul al IX-lea al partidului

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

În această memorabilă zi, cînd aniversăm împlinirea a două decenii de la Congresul al IX-lea — istoricul forum care, exprimînd voința unanimă a tuturor comuniștilor, a întregului popor, v-a ales în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român — vă adresăm cele mai calde felicitări și vă exprimăm cele mai profunde sentimente de prețuire și recunoștință pentru contribuția excepțională pe care o aduceți la făurirea destinului nou, socialist al patriei noastre.

Prin analiza riguroasă, științifică a drumului parcurs de societatea noastră de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 și pînă la Congresul al IX-lea, prin viziunea nouă, profund revoluționară, dialectică, și umanistă pe care ați exprimat-o în acel istoric iulie 1965, prin înflăcăratul îndemn adresat tuturor fiilor țării de a-și uni forțele în jurul partidului și a-și făuri în mod conștient viitorul socialist și comunist, dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe secretar general, ați făcut ca marele forum comunist de acum 20 de ani — care a descătușat energiile creatoare ale celor ce muncesc și a dinamizat puternic întreaga operă de construcție socialistă din patria noastră — să se înscrie ca un moment de excepțională însemnătate în istoria națională, în orientarea și înfăptuirea strategiei de dezvoltare economico-socială a României în aceste decenii de puternică afirmare pe plan internațional.

De-a lungul vremurilor, în decursul multimilenarei sale existențe, harnicul și înțeleptul nostru popor a știut întotdeauna să-și aleagă marii conducători de țară dintre cei mai bravi și mai vrednici fii ai săi, care au apărat cu prețul vieții vatra străbună, libertatea și neatîrnarea națiunii. Înfăptuind cu neasemuită pasiune revoluționară și înflăcărat patriotism marea răspundere ce v-a fost încredințată de partid și popor la Congresul al IX-lea, dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, întruchipați exemplul minunat de Erou între eroii neamului, de strălucit om politic și de stat, înzestrat cu înaltele calități ale conducătorului revoluționar, devotat trup și suflet patriei pe care o slujiți cu exemplară dăruire, cu dorința fermă de a o vedea afirmîndu-se tot mai puternic, liberă și demnă, în rîndul națiunilor lumii. Ne facem o datorie de onoare, de inimă și conștiință din a omagia, și în acest înălțător moment sărbătoresc, rolul dumneavoastră hotărîtor în înfăptuirea uriașelor transformări revoluționare pe care România le-a cunoscut în cei 20 de ani de cînd conduceți destinele partidului și ale poporului. Apreciem cu profundă mîndrie — așa cum poporul însuși o face — că anii aceștia de victorii fără seamăn alcătuiesc epoca cea mai luminoasă din întreaga noastră existență, pe care, cu aleasă cinstire, o numim cu toții „Epoca Nicolae Ceaușescu".

Reinvestirea dumneavoastră de către Congresele al X-lea, al XI-lea, al XII-lea și al XIII-lea în înalta funcție de secretar general al partidului, alegerea ca primul președinte al Republicii — act istoric, reconfirmat pentru a patra oară în acest an, prin voința întregii națiuni — au dat expresie, în cel mai înalt grad, dragostei fierbinți și încrederii nemărginite cu care toți fiii patriei vă înconjoară în fiecare clipă a istoriei. Este voința unanimă a națiunii noastre socialiste de a vă ști mereu în fruntea sa pe dumneavoastră, conducătorul luminat care întruchipați cele mai alese virtuți ale poporului român, revolu-

**COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN,
CONSILIUL NAȚIONAL AL
FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE,
CONSILIUL DE STAT
ȘI
GUVERNUL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA**

Continuare în pag. a 2-a

Simbolul unității

Ozi memorabilă dintr-o epocă grandioasă, cu largi desfășurări în timp, în inima și conștiința oamenilor, în mintea și sufletul întregii națiuni : ziua aniversării a două decenii de la istoricul Congres al IX-lea cînd, prin voința unanimă a partidului și țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român. O zi memorabilă care poartă pecetea sărbătorească a unor înălțătoare sentimente de mîndrie și recunoștință, o zi care a dat și dă expresie stimei și devotamentului întregului partid și popor pentru cel care ne întruchipează în cel mai înalt grad idealurile de luptă și muncă, ținînd sus, la mari altitudini de conștiință politică și revoluționară, cîrma unui ferm destin al demnității și libertății noastre. Plenara Comitetului Central și a activului central de partid a prilejuit un fierbinte omagiu adus ctitorului României socialiste moderne, conducătorului iubit și stimat, de numele și opera căruia se leagă toate mărețele înfăptuiri ale societății noastre contemporane, prezentul și viitorul care se făuresc neîncetat și dobîndesc în permanență configurația eroică a faptelor. „Ne facem o datorie de onoare, de inimă și conștiință din a omagia, și în acest înălțător moment sărbătoresc, rolul

Luceafărul

Continuare în pag. a 6-a

Libertate, demnitate, încredere

Istoria se implică în destinul oamenilor ca betonul turnat în ziduri. Se poate compara o biografie cu o armătură pe care o consolidează cimentul epocii ? Cred că da. Structuri omenești de varietăți infinite, de expresivități individuale cresc pe te-

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 6-a

Vară jubiliară

Ceea ce reține memoria — în plan afectiv, în primul rînd — sau ceea ce justifică ea și călăuzește în lumea convingerilor, a realității care nu este nici la cea dintîi expresie și nici la capătul rostirii și înfățișării sale: această vară, o confluență în timp a speranțelor, a așteptărilor odinioară redeșteptate și a împlinirilor, a victoriilor în mod fundamental gîndite și cucerite, o vară pe deplin jubiliară, omagială prin tot ceea ce semnifică și consacră. O confluență în timp a speranțelor și a împlinirilor trăite dar și a ge-

A.I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

Ziua cea înaltă de istorie

În calendarul unei națiuni, relieful zilelor este extrem de diferit. Cel mai adesea, se aseamănă cîmpiei și ele curg spre nemărginire îmbrăcate în hlamida ierburilor pline de seva bogată a unui cotidian eroic. Dar, legic, calendarul își

Ion Văduva-Poenaru

Continuare în pag. a 6-a

Omagiul adus tovarășului Nicolae Ceaușescu

(Urmare din pag. 1)

ționarul consecvent și cutezător care, de peste o jumătate de veac, desfășurați o uriașă activitate consacrată împlinirii idealurilor de libertate și independență ale poporului român, triumfului revoluției socialiste, înfloririi necontenite a României.

În conștiința comuniștilor și a întregii noastre națiuni s-a înscris cu strălucire contribuția dumneavoastră determinantă la elaborarea strategiei și tacticii revoluționare ale partidului nostru, a celor mai corespunzătoare soluții pentru rezolvarea problemelor deosebit de complexe ale construcției noii orînduiri în România. Pornind de la cerințele și legitățile obiective ale dezvoltării noastre istorico-sociale, de la cunoașterea aprofundată a realităților țării, dumneavoastră ați adus o contribuție inestimabilă la fundamentarea și elaborarea unor teze și concepte noi cu privire la desfășurarea revoluției și construcției socialiste, la făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism.

Promotor curajos al noului, al deschiderilor originale teoretice și practice, adversar neîmpăcat al oricăror dogme rigide, aplicînd în mod creator adevărurile generale ale materialismului dialectic și istoric la realitățile concrete ale țării noastre — în condițiile cînd, pe plan internațional se insista mult pentru a se menține socialismul în anumite tipare învechite, care îl împiedicau să-și pună în valoare forța și capacitatea sa de a revoluționa societatea —, dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, ați adus o viziune proaspătă, științifică, un puternic suflu nou, profund înnoitor în înțelegerea și desfășurarea întregului proces de transformare revoluționară a societății și a omului. Vasta activitate pe care ați desfășurat-o și o desfășurați pe tărîmul gîndirii social-politice, al generalizării teoriei și practicii revoluționare v-a impus ca un mare gînditor revoluționar, umanist, care, prin impunătoarea sa operă, aduce o strălucită contribuție, larg recunoscută, la îmbogățirea socialismului cu noi teze și idei de stringentă actualitate și de largă perspectivă.

Ne mîndrim cu toții că sîntem membrii unui asemenea partid cum este Partidul Comunist Român, pe care dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe secretar general, l-ați definit magistral — și l-ați transformat efectiv — în centru vital al societății noastre socialiste. Constituie un înalt exemplu pentru noi toți pasiunea și consecvența cu care acționați pentru întărirea continuă a forței politice și organizatorice a partidului, perfecționarea permanentă a muncii organelor și organizațiilor de partid, creșterea rolului lor în toate domeniile vieții economice și sociale, a capacității de a uni și mobiliza energiile creatoare ale națiunii în marea operă istorică pe care o înfăptuim pe pămîntul României. O însemnătate deosebită au tezele și ideile dumneavoastră potrivit cărora, pe măsura înaintării pe drumul socialismului, rolul conducător al partidului sporește în amploare și profunzime. Așa cum ați arătat la Congresul al IX-lea — și cum ați subliniat în repetate rînduri —, trebuie să facem totul pentru ca partidul nostru să acționeze permanent, în strînsă unitate cu clasa muncitoare, țărănimea și intelectualitatea, cu întregul popor, spre a-și putea astfel îndeplini înaltele răspunderi pe care și le-a asumat în transformarea revoluționară a societății.

Sub impulsul gîndirii și acțiunii dumneavoastră, Partidul Comunist Român a devenit astăzi un partid viguros, un partid de masă puternic, unit, stimat și urmat cu încredere de întregul popor. Pe bună dreptate comuniștii, întreaga națiune asociază organic numele dumneavoastră de numele Partidului Comunist Român, pentru că niciodată activitatea sa n-a fost mai intensă și mai bogată, mai puternic orientată spre obiective atît de largi ca în acești 20 de ani, cînd partidul a devenit o puternică forță politică de realizare a consensului național, a unității și coeziunii moral-politice a poporului în lupta pentru împlinirea năzuințelor și aspirațiilor sale de progres și bunăstare, de viață liberă, independentă și demnă, de pace și colaborare.

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

PARTIDUL și statul nostru dau o înaltă apreciere rolului de însemnătate excepțională pe care l-ați avut și îl aveți în orientarea forțelor și capacității de creație ale întregului popor, a resurselor materiale și umane ale țării, spre făurirea unei puternice și moderne baze tehnico-materiale a societății — factor hotărîtor al progresului multilateral al României, al înaintării sale neabătute pe calea socialismului și comunismului. Se bucură de o largă recunoaștere, internă și internațională, concepția dumneavoastră cu privire la construcția socialistă și dezvoltarea economico-socială, fundamentată pe ideea — pe care ați exprimat-o cu deosebită claritate încă de la Congresul al IX-lea — că „superioritatea orînduirii noi, socialiste, stă în faptul că ea se construiește pe baza științei celei mai avansate, pornindu-se de la cunoașterea legilor obiective ale dezvoltării societății, de la cerințele fiecărei etape a vieții sociale, de la particularitățile naționale ale fiecărui popor și fiecărei țări, ține seama de condițiile diferite în care s-a format și se dezvoltă fiecare națiune".

Este pe deplin validată de viață marea însemnătate a orientărilor dumneavoastră referitoare la repartizarea justă a venitului național, în baza căreia, alocîndu-se peste 30 la sută pentru fondul de dezvoltare, se asigură creșterea într-un ritm înalt a forțelor de producție, ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului, întărirea cuceririlor sale revoluționare, a independenței și suveranității patriei. Mărturie grăitoare a acestei luminoase și înțelepte concepții o constituie amplul proces de dezvoltare și modernizare a bazei tehnico-materiale, faptul că în ultimele două decenii în România au fost create, ca urmare a politicii juste de amplasare echilibrată a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, sute de zone și platforme industriale. Mai mult de 80 la sută din fondurile fixe existente astăzi în industrie au fost puse în funcțiune în anii dinamici ai „Epocii Nicolae Ceaușescu". În această perioadă de realizări fără egal, producția industrială a țării a crescut, în medie, anual cu 9,7 la sută — România numărîndu-se printre puținele țări din lume care se pot mîndri cu asemenea ritmuri. În cele două decenii care au trecut de la Congresul al IX-lea, venitul național — principalul indicator al dezvoltării noastre economico-sociale — a cunoscut un ritm mediu anual de creștere de 7,8 la sută, care se situează, de asemenea, printre cele mai mari ritmuri din lume. În ultimele două decenii, pe baza concepției dumneavoastră profund științifice, am dezvoltat o industrie puternică, cu o structură modernă, în cadrul căreia au căpătat o deosebită amploare ramurile de vîrf, capabile să asigure înzestrarea economiei naționale cu tehnică avansată, să realizeze produse de înaltă calitate și eficiență.

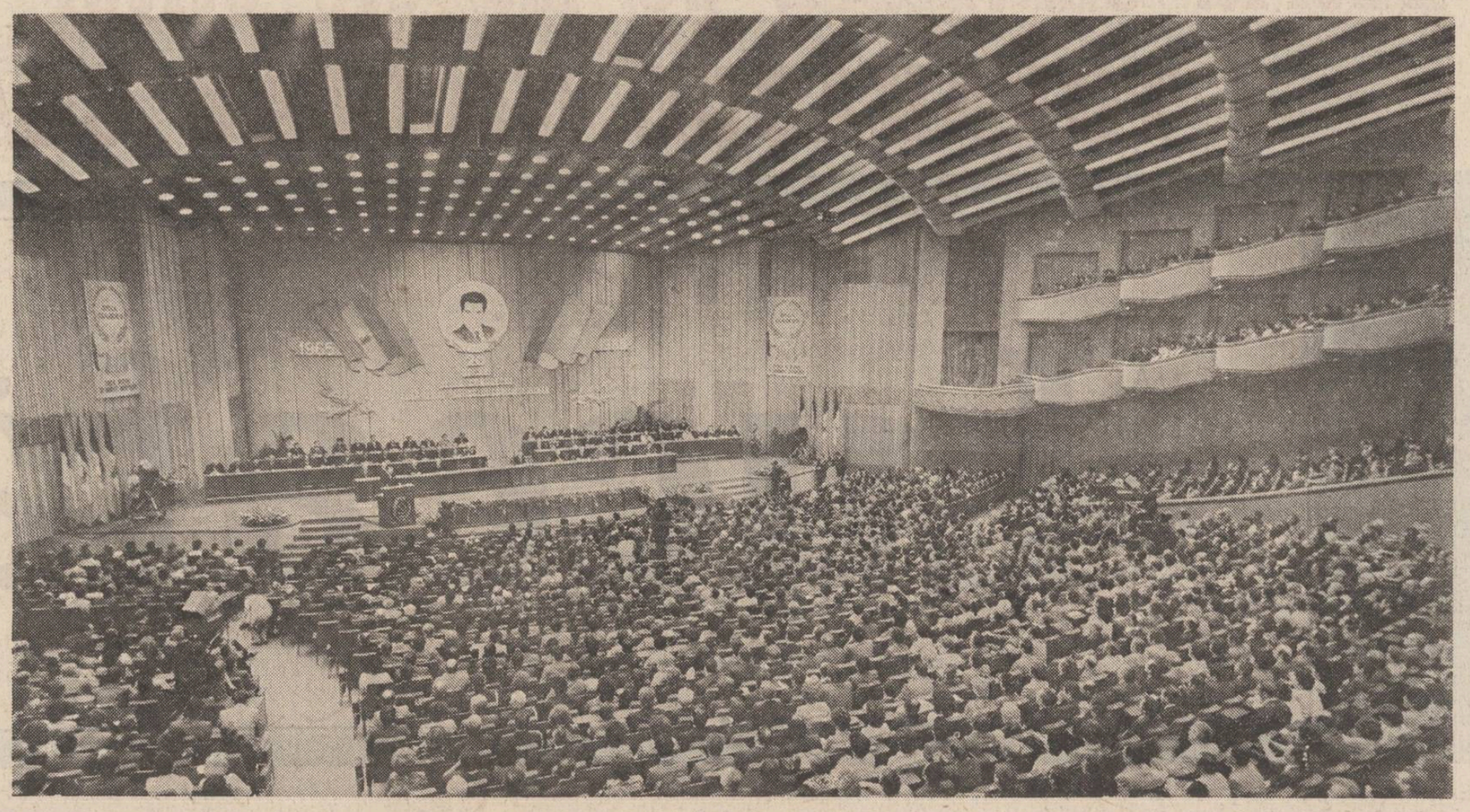

S-a dezvoltat puternic agricultura. În acești ani a fost creată, practic, o agricultură nouă, așezată trainic pe baze socialiste, dotată cu mijloace de muncă moderne. Producția globală agricolă a sporit în această perioadă într-un ritm mediu anual de 4,3 la sută. Pe baza marilor transformări înnoitoare petrecute în agricultură, s-au schimbat radical satul românesc, condițiile de muncă și de viață ale țărănimii.

Orientarea fermă pe care dumneavoastră ați imprimat-o întregii activități din perioada de după Congresul al IX-lea al partidului spre valorificarea superioară a tuturor resurselor naturale, asigurarea unei înalte calități și eficiențe în toate domeniile, pe baza aplicării largi a celor mai noi cuceriri ale revoluției tehnico-științifice contemporane, a ridicării continue a nivelului de cunoștințe tehnice și profesionale ale tuturor oamenilor muncii au asigurat creșterea permanentă a avuției naționale și, pe această bază, a nivelului de trai material și cultural al întregii națiuni. Pornind de la realizările dobîndite în dezvoltarea industriei, agriculturii a tuturor ramurilor producției materiale, ați pus în fața partidului, a întregului popor sarcina de onoare de a păși într-o etapă nouă, calitativ superioară, a economiei naționale, subliniind cu pregnanță necesitatea accentuării caracterului ei intensiv, a trecerii de la economia preponderent extensivă la cea intensivă, modernă, de înaltă productivitate și competitivitate.

Perioada celor 20 de ani de puternică dezvoltare economico-socială a patriei a confirmat în mod strălucit concepția dumneavoastră profund umanistă, care așază în centrul întregii activități omul, bunăstarea lui materială și spirituală — scopul suprem al politicii Partidului Comunist Român, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm în patria noastră.

Este unanim apreciată grija cu totul deosebită pe care o acordați învățămîntului, științei și culturii, ca factori fundamentali ai construcției cu succes a societății socialiste și comuniste în patria noastră. În ansamblul marilor transformări revoluționare care au avut loc în ultimele două decenii, sub puternicul imbold al orientărilor dumneavoastră, știința românească a cunoscut o puternică afirmare, dispunînd de o modernă bază tehnico-materială, de cadre cu o înaltă pregătire, capabile să soluționeze cu succes cele mai complicate probleme pe care le ridică revoluția tehnico-științifică modernă.

Cercetarea și învățămîntul, strîns legate de producție, aduc, sub conducerea de înaltă competență a tovarășei Elena Ceaușescu, o mare contribuție la dezvoltarea și modernizarea mijloacelor de producție și a proceselor de muncă, la valorificarea cu eficiență sporită a resurselor naționale, la perfecționarea noilor relații sociale, la formarea omului nou, la dezvoltarea și afirmarea multilaterală a personalității umane.

Conferind civilizației noastre socialiste un profil puternic marcat de spirit științific, opera dumneavoastră echivalează cu o amplă și atotcuprinzătoare renaștere a științei și culturii naționale.

Întregul nostru partid și popor au salutat cu nemărginită bucurie și satisfacție hotărîrea unanimă a Academiei Republicii Socialiste România privind alegerea dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, în calitate de membru titular și președinte de onoare al celei mai înalte și prestigioase instituții științifice și culturale a țării — act firesc ce încununează în chip strălucit contribuția determinantă pe care ați adus-o și o aduceți la elaborarea și înfăptuirea strategiei de dezvoltare economico-socială a patriei, la promovarea științei și culturii naționale, la afirmarea lor în lume.

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

NE INSUȘIM întru totul concluziile desprinse din analiza profund științifică a problemelor pe care le ridică actualul stadiu de dezvoltare a societății noastre și apreciem și cu acest prilej importanța deosebită a tezelor dumneavoastră cu privire la cerința obiectivă a creșterii și mai puternice a rolului statului socialist în planificarea, organizarea și conducerea unitară a întregii vieți economice și sociale, la necesitatea îmbinării armonioase a activității organelor de stat cu cele ale democrației muncitorești, revoluționare, a împletirii principiului conducerii unitare cu inițiativa maselor populare.

Din inițiativa și sub îndrumarea dumneavoastră directă, în țara noastră a fost creat un larg sistem al democrației muncitorești, revoluționare, original și unitar, alcătuit din organe și organisme ce își desfășoară activitatea în toate unitățile economice și sociale de bază, precum și la nivel național, în centrul căruia se află principiile autoconducerii și autogestiunii muncitorești, care oferă tuturor oamenilor muncii posibilitatea de a participa nemijlocit la elaborarea și adoptarea deciziilor, la conducerea societății.

Pornind de la marele adevăr — pe care l-ați reafirmat în repetate rînduri — că socialismul se construiește cu poporul și pentru popor, dumneavoastră, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, ați demonstrat, cu marea forță a exemplului personal, că cea mai concretă expresie a democratismului societății noastre, a participării maselor o constituie dialogul permanent și nemijlocit cu oamenii muncii din toate domeniile, larga lor consultare în toate problemele care privesc prezentul și viitorul țării.

Ne îndrumați în permanență să acordăm o atenție deosebită și să perfecționăm necontenit întreaga activitate politico-educativă, de formare și modelare a conștiinței socialiste, de educare a tineretului, a tuturor oamenilor muncii în spiritul nobilelor idei ale patriotismului socialist, al dragostei față de patrie, partid și popor, al răspunderii și atașamentului față de marile noastre cuceriri revoluționare, al nobilelor idei ale păcii și prieteniei cu toate națiunile lumii. Ne învățați să cinstim și să prețuim trecutul istoric al poporului nostru, ne îndemnați să-l îmbogățim necontenit cu noi realizări, cu noi fapte de muncă, pe măsura acestui minunat și eroic timp socialist pe care îl trăim.

Astăzi, la împlinirea a două decenii de la Congresul al IX-lea, dînd glas voinței și gîndurilor întregului nostru partid și popor, vă exprimăm profunda noastră recunoștință pentru tot ceea ce ați făcut și faceți pentru binele țării și al poporului, pentru modul strălucit în care ați gîndit și gîndiți drumul României prin ani și decenii, spre viitorul ei de aur — comunismul.

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

ACȚIONÎND cu neobosită energie pentru dezvoltarea socialistă a patriei, v-ați impus, totodată — spre mîndria întregii țări —, ca personalitate proeminentă a vieții internaționale contemporane, ca exponentul și promotorul cel mai autorizat al idealurilor și aspirațiilor de pace și progres ale națiunii noastre, ca strălucit militant pentru cauza generală a socialismului, a colaborării și prieteniei între popoare. De două decenii, numele României și al dumneavoastră au devenit pretutindeni în lume adevărate simboluri ale păcii și colaborării. Pe toate continentele se bucură de o largă prețuire și recunoaștere prodigioasa activitate pe care o desfășurați pentru statornicirea și generalizarea în relațiile dintre state a principiilor deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, a dreptului fiecărui popor de a se dezvolta în mod liber, așa cum dorește.

Pe baza acestor principii, în anii de după Congresul al IX-lea, au cunoscut o puternică dezvoltare relațiile de prietenie și colaborare ale României cu toate țările socialiste. În concepția dumneavoastră, întărirea solidarității și unității țărilor socialiste reprezintă, în actualele împrejurări internaționale, un factor important al afirmării prestigiului socialismului în lume, al luptei popoarelor pentru pace și progres social. Ați acordat și acordați, de asemenea, o deosebită atenție întăririi colaborării României socialiste cu țările în curs de dezvoltare, nealiniate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială.

Inițiativele, propunerile și chemările dumneavoastră la rațiune și realism, adresate șefilor de state și guverne, pentru dezarmare — și în primul rînd pentru dezarmarea nucleară —, pentru oprirea evoluției periculoase a evenimentelor spre confruntare și război, pentru o politică de destindere și soluționare pe cale pașnică a problemelor litigioase dintre state găsesc un profund ecou în rîndurile opiniei publice mondiale, în conștiința întregii omeniri. Ați insuflat poporului român voința fermă de a face totul pentru a contribui — în strînsă unitate cu celelalte popoare, cu forțele înaintate de pretutindeni — la oprirea cursei înarmărilor, la încetarea amplasării rachetelor nucleare în Europa, a noilor arme nucleare în general, atît pe pămînt, cît și în Cosmos, la apărarea dreptului suprem al popoarelor la existență liberă și demnă, la viață și pace.

Comuniștii, întregul popor susțin în mod unanim activitatea intensă pe care o desfășurați pentru dezvoltarea colaborării și solidarității cu partidele comuniste și muncitorești, precum și cu partidele socialiste și social-democrate, cu mișcările de eliberare națională, cu toate forțele progresiste, democratice, antiimperialiste în lupta pentru pace și progres, pentru dezvoltarea liberă și independentă a popoarelor.

Concepția dumneavoastră realistă și umanistă privind democratizarea vieții internaționale, lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice mondiale, inițiativele și acțiunile pe care le desfășurați în slujba înfăptuirii marilor aspirații de pace și progres ale popoarelor, a soluționării constructive a complexelor probleme ce confruntă omenirea au adus României și marelui nostru președinte un uriaș prestigiu, numeroși prieteni pe toate meridianele globului.

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

ANIVERSAREA istoricului forum comunist din iulie 1965 — Congresul al IX-lea al partidului — constituie pentru noi un minunat prilej de a da glas voinței și hotăririi noastre, a comuniștilor și întregului popor, de a înfăptui neabătut politica internă și externă a partidului și statului, de a urma, în orice împrejurări, înaltul exemplu de muncă și acțiune revoluționară pe care îl dați în permanență întregii țări, de a face totul pentru ca, în spiritul orientărilor și indicațiilor dumneavoastră, să asigurăm mersul neabătut al României pe calea socialismului și comunismului.

Avem în fața noastră un program minunat de înălțare a patriei — programul stabilit de Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român. Vă încredințăm, mult stimate și iubite tovarășe secretar general, că vom acționa cu întreaga noastră pricepere și energie, în spiritul unei înalte răspunderi comuniste, revoluționare, pentru realizarea exemplară a tuturor obiectivelor privind dezvoltarea României în cincinalul 1986—1990 și, în perspectivă, pînă în anul 2000, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism. Vom face totul pentru a continua și duce cu succes mai departe măreața operă de construcție a socialismului și comunismului în România, căreia dumneavoastră i-ați consacrat, cu atîta pasiune și energie revoluționară, întreaga viață și activitate!

Acesta este angajamentul nostru comunist pe care ni-l luăm în aceste clipe solemne, acesta este angajamentul pe care, împreună cu noi toți, și-l ia întreaga țară!

Vă dorim, din toată inima, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, deplină putere de muncă și nesecată energie, ani mulți în fruntea partidului și statului, pentru a înfăptui, împreună cu poporul și pentru poporul care v-a ales spre a-i conduce destinele, măreața operă de edificare a noii societăți pe pămîntul străbun al patriei!

Să ne trăiți ani mulți și fericiți, în fruntea partidului și a țării, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, să ne conduceți, pe mai departe, pe drumul glorios al socialismului și comunismului!

COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN,
CONSILIUL NAȚIONAL AL
FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE,
CONSILIUL DE STAT
ȘI
GUVERNUL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

24 iulie 1985

Mesajul – angajament al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Ministerul Educației și Învățământului și Academia Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Împreună cu întregul popor, oamenii de știință, artă, cultură și din învățămînt aduc astăzi înaltă cinstire împlinirii a 20 de ani de la istoricul Congres al IX-lea, moment hotărîtor pentru destinul României moderne, în care, alegîndu-vă conducător, Partidul Comunist Român și întreaga națiune au ales calea eroică, revoluționară, a făuririi, prin forțe proprii și în temeiul propriei voințe, a societății socialiste multilateral dezvoltate — etapă luminoasă a înfăptuirii idealurilor comunismului în scumpa noastră patrie. Cu bucurie și mîndrie patriotică, la această măreață aniversare, îndreptăm spre dumneavoastră cele mai alese gînduri de fierbinte prețuire și recunoștință, pentru tot ceea ce ați făcut de-a lungul celor peste 50 de ani de neobosită activitate revoluționară, încununați de aceste două glorioase decenii, în folosul demnității și bunăstării poporului, al independenței și suveranității țării, al păcii și colaborării internaționale într-o lume mai bună și mai dreaptă.

Cei ce muncim pe tărîmul științei, artei, culturii și învățămîntului ținem să vă aducem un fierbinte omagiu pentru luminata și multilaterala dumneavoastră operă teoretică și practică — izvor hotărîtor și strălucită reflectare a tuturor transformărilor revoluționare pe care le-a cunoscut viața economică, politică și social-culturală a patriei.

Cu deplin temei, mult stimate și iubite tovarășe secretar general, între meritele dumneavoastră excepționale ținem să aducem cea mai înaltă apreciere calității de creator, pentru prima oară în istoria țării, al unei înțelepte și cutezătoare strategii pe termen lung a științei și tehnologiei, devenită parte integrantă a Programului Partidului Comunist Român. În virtutea acestei strategii, cuprinzător exprimată în Programele-directivă aprobate de Congresul al XII-lea, cercetarea realizează astăzi o secțiune importantă a Planului național unic de dezvoltare economico-socială, aduce o contribuție de seamă la promovarea cuceririlor revoluției tehnico-științifice în toate sectoarele muncii și vieții națiunii. Peste 200 de mii de specialiști de înaltă calificare transpun în viață ideea fundamentală a concepției dumneavoastră revoluționare asupra rolului științei în dezvoltarea țării — integrarea cercetării științifice și învățămîntului cu producția.

Cu începere de la Congresul al IX-lea s-a înscris, și în domeniul învățămîntului, un nou și cel mai important capitol din istoria școlii românești. Învățămîntul preșcolar a devenit prima treaptă efectivă a sistemului educațional; a fost generalizat învățămîntul obligatoriu de 10 ani, frecventat astăzi de toți copiii țării; s-a dezvoltat puternic învățămîntul liceal și superior, cu precădere cel tehnic și agronomic; au fost restructurate profund conținutul și desfășurarea procesului instructiv-educativ.

Orientarea literaturii, a tuturor artelor, a activităților culturale spre abordarea problemelor centrale ale actualității socialiste, succesele dobîndite în această direcție decurg din însuși cursul general statornicit de Congresul al IX-lea în politica partidului nostru de dezvoltare multilaterală a personalității umane, de sporire continuă a rolului creației spirituale în educarea patriotică și revoluționară a oamenilor muncii.

Prin Programul de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și introducere a progresului tehnic în cincinalul 1986—1990 și în perioada de perspectivă, elaborat sub îndrumarea dumneavoastră nemijlocită și aprobat de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, ați orientat întreaga cercetare națională spre crearea resurselor pentru o creștere economică de tip calitativ și intensiv — pîrghie de cea mai mare importanță a trecerii României în rîndul țărilor dezvoltate din punct de vedere economic. Vă raportăm, mult stimate tovarășe secretar general, că, în prezent, întreaga capacitate de cercetare științifică și tehnologică a țării este mobilizată în vederea îndeplinirii exemplare a planului pe anul în curs, a încheierii cincinalului cu cele mai bune rezultate, pentru abordarea în deplină ordine și cu maximă eficiență a importantelor sarcini ce ne stau în față în cincinalul viitor. Ne angajăm să facem totul spre a pune cele mai avansate cuceriri ale noii revoluții tehnico-științifice în folosul realizării mărețelor obiective ale etapei următoare — etapă hotărîtoare pentru desăvîrșirea transpunerii în viață a țelurilor Programului partidului nostru.

Cercetarea își va spori contribuția la dezvoltarea în continuare a bazei de materii prime, materiale și energie, asigurarea permanentă cu energie a tuturor sectoarelor activității economice, accelerarea și creșterea eficienței programului de recuperare și recondiționare a materialelor, îndeplinirea programului de sporire mai accentuată a productivității muncii, îmbunătățirea nivelului tehnic și calitativ al produselor, perfecționarea activității de normare a consumurilor, adîncirea și creșterea eficienței activității de tipizare și standardizare.

Pentru creșterea contribuției științei naționale la realizarea cincinalului 1986—1990 și în perioada de perspectivă, ne angajăm ca activitatea din domeniile matematicii, fizicii, chimiei, biologiei, științelor tehnice de bază să îmbine mai strîns cercetarea fundamentală cu cea aplicativă, orientînd întregul efort de cunoaștere în știință pe direcțiile efective de acțiune stabilite în directivele Congresului al XIII-lea al partidului.

Școala românească se angajează să-și sporească contribuția la măreața operă de construcție economică și socială a anilor ce vin, pregătind noi și noi generații de specialiști de înaltă calificare. La rîndul ei, puternic mobilizată de Programul ideologic al partidului, creația literar-artistică va rodi noi și valoroase opere inspirate nemijlocit de muncă, viața și năzuințele celor ce muncesc.

Prin monumentala dumneavoastră operă științifică, prin întreaga activitate pe care o desfășurați neobosit pe tărîmul și în folosul științei, al artelor, culturii și învățămîntului, constituiți pentru noi toți, iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, modelul însuși al savantului patriot și umanist în România socialistă. Alegîndu-vă, cu fierbinte încredere și dragoste în calitate de membru și președinte de onoare al Academiei Republicii Socialiste România, întreaga intelectualitate a țării a adus un înflăcărat omagiu marilor dumneavoastră merite de gînditor revoluționar.

Ați realizat, mult stimate și iubite tovarășe secretar general al partidului și președinte al Republicii, această grandioasă mișcare de renaștere națională, deschidere spre lume și spre cele mai luminoase perspective ale istoriei, aflîndu-vă mereu între noi, oameni ai muncii fizice sau intelectuale deopotrivă. Împreună cu tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, distins om politic, eminent om de știință, îndrumător al cercetării, învățămîntului și culturii, ne cunoașteți în cel mai înalt grad împlinirile și resursele și, cu nețărmurită încredere, cu generozitate, ne sînteți suprem sprijin și conducător.

Vă asigurăm, iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că dorința cea mai fierbinte pe care o nutrim, în aceste înălțătoare momente aniversare, este aceea de a vă avea permanent în frunte în anii de creație și construcție ce ne așteaptă, spre desăvîrșirea operei istorice pe care, dînd strălucită expresie năzuințelor poporului, ați conceput-o, ați înscris-o în Programul partidului și o transpuneți neabătut în viață — făurirea României socialiste, înaintarea spre comunism a scumpei noastre patrii, în pace, bună înțelegere și colaborare cu toate țările lumii.

Din toată inima, cu toată dragostea, vă urăm, iubit conducător, multă sănătate, putere de muncă, noi și neasemuite împliniri în strălucita dumneavoastră activitate revoluționară consacrată binelui poporului, gloriei nepieritoare a României!

CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI TEHNOLOGIE
CONSILIUL CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE
MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI
ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

27 IULIE 1985
L2

CUVÎNTAREA TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

Urmare din pag. I

minunatei noastre țărănimi cooperatiste, a intelectualității, a întregului nostru popor, care, într-o deplină unitate, sub conducerea partidului, își făurește o viață liberă și independentă.

De la înalta tribună a Plenarei Comitetului Central și activului de partid doresc să aduc cele mai vii mulțumiri și să adresez călduroase felicitări tuturor comuniștilor, clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului popor, pentru aceste măreț realizări, precum și urarea de noi și tot mai mari succese în toate domeniile de activitate.

ESTE bine cunoscut că a trebuit să depunem o muncă uriașă, să facem multe sacrificii și să desfășurăm o activitate multilaterală pentru unirea întregului partid și popor în realizarea programelor și a planurilor de dezvoltare. Nimic nu am avut pe gratis ! Nimic nu a venit din cer ! Totul este rodul muncii poporului nostru, al politicii partidului nostru comunist. Tocmai de aceea poporul nostru prețuiește și este hotărît să apere tot ceea ce a realizat, să dezvolte continuu socialismul spre comunism !

Întotdeauna ne-am gîndit la marile greutăți pe care le-a învins în trecut poporul nostru, la jertfele uriașe pe care le-a dat — și am acționat cu toată hotărîrea pentru victoria socialismului, pentru a asigura națiunii noastre un loc tot mai demn și liber în rîndul tuturor națiunilor libere și independente ale lumii !

Acum putem declara, cu mîndrie, că viața, realitățile au demonstrat justețea drumului pe care am mers. Doresc să declar, și în acest cadru, că dacă, prin abstract, ne-am întoarce cu 20 de ani în urmă și ar trebui să stabilim pe ce cale să mergem, nu am șovăi nici un moment — chiar cunoscînd greutățile pe care le-am învins — să mergem cu toată fermitatea pe aceeași cale de muncă și luptă revoluționară, de înnoire a societății, de făurire a socialismului și comunismului, corespunzător condițiilor din România, năzuințelor poporului nostru. Avînd experiența de acum, vom lucra mai bine — și fără nici o îndoială că am fi putut lucra mai bine. Dar nu am avut a alege și dorim să spunem tuturor popoarelor că nu au decît o singură cale — calea eliberării de asuprire și exploatare, calea socialismului, corespunzător voinței fiecărei națiuni și popor !

ANIVERSĂM 20 de ani de la Congresul al IX-lea în anul cînd încheiem cel de-al 7-lea cincinal și intrăm într-o etapă nouă, superioară, a revoluției de dezvoltare economico-socială a patriei.

Hotărîrile Congresului al XIII-lea privind dezvoltarea economico-socială a țării în cincinalul 1986—1990 și în perspectivă, pînă în anul 2000, asigură înfăptuirea neabătută a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, creînd condițiile necesare afirmării tot mai puternice în practică a principiilor comuniste de muncă și viață.

Pe baza concluziilor din activitatea din trecut și a hotărîrilor Congresului al XIII-lea, este necesar să dezvoltăm și în continuare, cu toată fermitatea, forțele de producție — ca factor hotărîtor al progresului general. Totodată — ca o concluzie generală a întregii experiențe de pînă acum — se impune să asigurăm, și în viitor, repartizarea justă a venitului național pentru fondul de consum și fondul de dezvoltare. Viața, realitățile demonstrează justețea tezei generale a reproducției lărgite și a acumulării socialiste.

Acum putem declara, pe baza faptelor de netăgăduit, că am procedat just repartizînd circa două treimi din venitul național pentru fondul de consum și peste 30 la sută pentru fondul de dezvoltare. Fără acest ritm înalt al acumulării și dezvoltării am fi rămas în urmă în dezvoltarea forțelor de producție, cu repercusiuni mari asupra nivelului general de viață al poporului, a construcției socialismului, a independenței și suveranității patriei.

Trebuie, de asemenea, să subliniem necesitatea creșterii preocupării pentru dezvoltarea continuă a proprietății socialiste, de stat și cooperatiste — ca singura bază a socialismului și comunismului. Numai în ultimii 20 de ani fondurile fixe au crescut de circa 6 ori, ajungînd la 2 860 de miliarde lei, iar avuția națională generală la peste 4 000 de miliarde lei.

Înfăptuirea hotărîrilor Congresului al XIII-lea, a programului partidului, crearea condițiilor pentru afirmarea principiilor comuniste în toate domeniile de activitate impun ca o necesitate obiectivă perfecționarea și dezvoltarea continuă a proprietății socialiste.

Acționînd pentru înlăturarea unor lipsuri, pentru înnoirea socialistă, trebuie să realizăm aceasta nu deschizînd drumul revenirii la proprietatea particular-capitalistă, ci perfecționînd și întărînd continuu proprietatea socialistă de stat și cooperatistă.

În noua etapă va trebui să considerăm depășită perioada dezvoltării extensive și să trecem cu toată hotărîrea la dezvoltarea intensivă a industriei, agriculturii și a celorlalte ramuri economice.

O atenție deosebită va trebui să acordăm realizării unei noi calități a muncii și vieții, în toate domeniile.

În concordanță cu hotărîrile Congresului al XIII-lea, va trebui să dezvoltăm cu toată fermitatea baza energetică și de materii prime, ca o necesitate obiectivă a dezvoltării generale a forțelor de producție.

În același timp va trebui să acționăm cu toată fermitatea pentru reducerea consumurilor, recuperarea și refolosirea energiei și materialelor.

Trebuie să acordăm o atenție deosebită creșterii productivității muncii sociale, prin mai buna organizare a producției și a muncii, a mecanizării, automatizării și robotizării producției. Nu trebuie să uităm nici un moment că, în întrecerea dintre socialism și capitalism, trebuie să realizăm o productivitate a muncii superioară.

Omenirea se află în fața unei noi revoluții tehnico-științifice. De aceea este necesar să acționăm cu toată hotărîrea pentru înfăptuirea, în toate domeniile, a noii revoluții tehnico-științifice, care să ridice economia și întreaga noastră societate la nivelul celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii moderne. Dacă nu ne vom angaja cu toată hotărîrea pe calea noii revoluții tehnico-științifice, vom rămîne în urmă în întreaga dezvoltare economico-socială, cu repercusiuni grave pentru întregul proces revoluționar de făurire a noii orînduiri sociale, de ridicare a bunăstării poporului, de întărire a patriei noastre, a independenței sale !

ÎN PERIOADA care a trecut de la Congresul al IX-lea am realizat mari transformări în planificarea și conducerea întregii activități economico-sociale. În noua etapă a dezvoltării societății socialiste românești se impune să aplicăm cu toată fermitatea noul mecanism economic, autoconducerea, autogestiunea, să aducem continuu îmbunătățirile care se impun ca urmare a dezvoltării forțelor de producție și a perfecționării relațiilor sociale.

Să nu uităm nici un moment că legea contradicțiilor continuă să acționeze și în socialism, că se mențin și apar noi contradicții. De aceea va trebui să studiem temeinic toate fenomenele economice, sociale și să acționăm în mod conștient pentru dezvoltarea armonioasă a tuturor sectoarelor, pentru înlăturarea contradicțiilor și realizarea unei concordanțe cît mai depline între forțele de producție și relațiile sociale, în dezvoltarea generală a societății.

Sînt necesare măsuri hotărîte în vederea creșterii rentabilității și eficienței întregii activități economice. Să facem astfel încît, conform legităților generale și legilor țării, toate unitățile să funcționeze pe principiul autoconducerii, autogestiunii și autofinanțării. Oamenii muncii, în calitate de proprietari, producători și beneficiari, cărora li s-a încredințat în administrare o parte a bogăției generale a întregului popor, trebuie să acționeze pentru buna gospodărire și pentru dezvoltarea continuă a bogăției naționale. Este necesar să avem permanent în vedere că numai dezvoltarea continuă a avuției naționale, creșterea eficienței și rentabilității, a venitului național constituie singura cale

pentru a asigura progresul multilateral al țării și ridicarea bunăstării materiale și spirituale a poporului.

UN ACCENT deosebit s-a pus, în perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea, pe creșterea rolului politic conducător al partidului în toate domeniile de activitate.

Partidul a devenit un adevărat partid de masă care numără peste 3 500 mii membri. S-a perfecționat organizarea și stilul de muncă și s-au întărit continuu legăturile cu masele de oameni ai muncii, cu întregul popor.

S-a dezvoltat larg democrația internă de partid. Am introdus principiul reprezentării proporționale a organizațiilor de partid în organele supreme, pînă la Comitetul Central al partidului.

Ca o expresie a democrației de partid, toate candidaturile pentru organele superioare sînt discutate în adunările generale și în conferințele de partid.

Iată de ce putem spune că organele de partid, Comitetul nostru Central sînt expresia și voința întregului nostru popor, a partidului, care, în deplină unanimitate, au ales, la Congresul al XIII-lea, noul Comitet Central, dorind prin aceasta să asigure continuarea procesului revoluționar, victoria comunismului în România !

Putem declara cu deplin temei că avem un partid puternic, unit, urmat cu încredere de întregul popor, care își îndeplinește cu toată abnegația și fermitatea misiunea istorică de conducere a întregii națiuni spre visul de aur, spre comunism.

Pornind de la teza că socialismul se construiește cu poporul și pentru popor, am organizat sistematic consultări cu masele de oameni ai muncii.

Vizitele regulate în unitățile economico-sociale, în orașe și comune, dialogul permanent cu muncitorii, țăranii, intelectualii, cu toate categoriile de oameni ai muncii, marile adunări populare au devenit un sistem democratic de conducere, cu poporul și pentru popor.

Practic, nu există problemă mai importantă privind politica internă și externă a patriei noastre care să nu fie dezbătută și aprobată de masele largi populare.

În același timp, am creat un sistem nou, democratic, de conducere a activității economico-sociale, a societății în general. Am renunțat la conducerea unipersonală a unităților economice și sociale, care nu mai corespundea noilor forțe și relații de producție, și am introdus consiliile oamenilor muncii — ca organe colective de conducere a întregii activități. S-au instituționalizat adunările generale ale oamenilor muncii — ca organe supreme de conducere, ale proprietarilor, producătorilor și beneficiarilor. Pe plan național funcționează congresele oamenilor muncii, agriculturii, consiliilor populare, științei, învățămîntului, culturii și altele, și, în mod corespunzător, între congrese, consiliile naționale de conducere a întregii activități.

Putem afirma că am realizat un sistem democratic unic de conducere a societății, superior oricărei forme a democrației burgheze. Acest sistem asigură participarea largă a oamenilor muncii, a întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor economico-sociale, a societății noastre socialiste, la făurirea conștientă de către popor a propriului viitor, liber și independent, a viitorului socialist și comunist.

Se impune să acționăm cu toată fermitatea pentru buna funcționare și perfecționare continuă a sistemului democrației muncitorești-revoluționare. Este, de asemenea, necesar să perfecționăm în continuare conducerea societății, planificarea și autoconducerea.

Să pornim totdeauna de la faptul că ceea ce am realizat corespunde unei anumite etape, unui anumit nivel de dezvoltare a forțelor de producție și a relațiilor sociale, că, și în continuare, o dată cu dezvoltarea generală a societății, a relațiilor sociale, va trebui să găsim noi și noi forme, să perfecționăm pe cele existente, lărgind continuu cadrul democratic și asigurînd participarea activă și conștientă a întregului popor la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.

Întotdeauna — și în orice împrejurări — toate organele de conducere ale societății trebuie să servească interesele maselor populare, să se afle sub controlul și conducerea generală a poporului !

ÎN ÎNTREAGA noastră activitate se impune să desfășurăm o largă muncă ideologică și politico-educativă, de formare a omului nou. Să înfăptuim neabătut programul ideologic al partidului, în vederea creșterii nivelului conștiinței revoluționare a partidului, a întregului nostru popor. Să acționăm pentru educarea tineretului în spiritul dragostei față de trecutul glorios al poporului, al dragostei față de patrie și popor.

Să adoptăm o atitudine fermă față de diferite concepții străine, ale vechii orînduiri, să combatem cu hotărîre naționalismul, șovinismul, rasismul, orice forme de înjosire a omului, dezvoltînd puternic sentimentul de prietenie și colaborare între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, spiritul de solidaritate cu oamenii muncii, cu popoarele de pretutindeni, în lupta pentru pace, pentru progres, pentru o lume mai dreaptă și mai bună.

La baza întregii noastre activități trebuie să așezăm totdeauna materialismul dialectic și istoric, socialismul științific, care reprezintă concepția revoluționară despre lume și viață. Să pornim însă permanent de la faptul că procesul de dezvoltare a acestor științe sociale, ca, de altfel, a oricăror științe, nu este încheiat, că trebuie să lărgim continuu procesul cunoașterii, de descoperire a noi și noi taine ale naturii, ale universului, ale cunoașterii sociale și umane, și, în raport cu noile descoperiri și cunoașteri, să dezvoltăm și concepția revoluționară despre lume și viață.

În toate domeniile va trebui să acționăm în spirit revoluționar, să pornim de la faptul că nu s-a încheiat și nu se va încheia niciodată procesul dezvoltării economico-sociale, că rolul unui partid revoluționar este acela de a acționa totdeauna pentru înnoirea și perfecționarea societății, a relațiilor de producție și sociale.

În întreaga activitate politico-educativă un rol important revine culturii, literaturii, artei, muzicii, tuturor formelor de educație. În acest cadru aș dori să subliniez marea însemnătate a Festivalului național „Cîntarea României", care asigură participarea a sute de mii, a milioane de oameni la activitatea cultural-educativă, la formarea și dezvoltarea continuă a culturii poporului nostru.

De altfel, doresc să subliniez, și în acest cadru, că totdeauna poporul a fost și trebuie să rămînă adevăratul făuritor al culturii sale.

Un rol important au presa și radioteleviziunea, ca mijloace de informare și educare politică și culturală a poporului.

Întreaga noastră activitate trebuie să fie pătrunsă de spirit revoluționar, de umanismul revoluționar, de spiritul de omenie propriu poporului nostru.

ÎN ÎNTREAGA activitate internațională am pornit totdeauna de la interdependența dialectică dintre politica internă și externă, de la faptul că succesele fiecărei țări socialiste în dezvoltarea economico-socială, în construcția noii orînduiri, constituie un factor important pentru întărirea prestigiului și forței socialismului, pentru politica de colaborare și pace.

Privind retrospectiv, putem afirma că activitatea României desfășurată pe plan internațional în cei 20 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului s-a caracterizat printr-o politică principială de colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, de susținere a luptelor de eliberare națională, pentru independență, destindere și pace.

În mod consecvent, țara noastră a acționat pentru așezarea la baza relațiilor sale cu toate statele și pentru afirmarea în relațiile internaționale a principiilor deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunțării la forță și la amenințarea cu forța. Se poate afirma că aceste principii sînt astăzi larg recunoscute și constituie singura bază trainică pentru relațiile de colaborare și de pace între state.

Tocmai datorită acestei politici principiale și consecvente, de colaborare și pace, țara noastră întreține relații largi cu toate statele lumii, se bucură de prestigiu și are prieteni pe toate meridianele planetei noastre.

Sîntem ferm hotărîți ca, și în viitor, să ducem aceeași politică principială, care să țină seama atît de interesele patriei noastre, cît și de interesele generale ale dezvoltării independente a tuturor națiunilor lumii și de asigurare a păcii. Avem ferma convingere că numai o asemenea politică, numai o strînsă colaborare și întărire a independenței fiecărei națiuni, dar și a păcii în lume, asigură — atît poporului nostru, cît și tuturor popoarelor —, realizarea năzuințelor lor de mai bine, de viață liberă, de bunăstare și fericire !

SITUAȚIA internațională se menține deosebit de gravă. Continuă cursa înarmărilor, amplasarea de noi arme nucleare în Europa, ceea ce mărește pericolul unui nou război mondial, ce s-ar transforma inevitabil într-un război nuclear, care ar duce la distrugerea a înseși condițiilor existenței vieții pe planeta noastră.

Iată de ce problema fundamentală a epocii noastre este aceea a opririi cursei înarmărilor și, în primul rînd, a celor nucleare, trecerea la dezarmarea nucleară, generală, încetarea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa și a contramăsurilor Uniunii Sovietice, oprirea militarizării Cosmosului.

Nu există problemă mai importantă decît aceea de a face totul pentru salvarea omenirii de la o catastrofă nucleară, de la distrugere, de a asigura dreptul suprem al națiunilor, al oamenilor — la existență, la libertate, la viață și pace !

ROMÂNIA s-a pronunțat și se pronunță ferm pentru încetarea conflictelor militare, pentru soluționarea tuturor problemelor litigioase dintre state numai și numai prin tratative. În acest spirit, ne pronunțăm pentru organizarea unei conferințe internaționale pentru Orientul Mijlociu, sub egida Organizației Națiunilor Unite, cu participarea tuturor țărilor interesate, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei.

Ne pronunțăm, de asemenea, pentru încetarea războiului dintre Irak și Iran și soluționarea prin tratative a problemelor dintre cele două țări.

În general, considerăm că este necesar să se facă totul pentru încetarea unor conflicte existente între țările în curs de dezvoltare sau nealiniate, pentru dezvoltarea solidarității și colaborării lor, ca o necesitate pentru întărirea unității în lupta pentru apărarea și consolidarea independenței, pentru soluționarea problemelor economice grave ale țărilor în curs de dezvoltare.

Ne pronunțăm cu toată hotărîrea pentru o soluționare globală a problemelor subdezvoltării — inclusiv a problemelor datoriilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare — pentru o conferință largă, în cadrul Organizației Națiunilor Unite, între țările în curs de dezvoltare și țările dezvoltate.

Este necesar să se înțeleagă că soluționarea problemelor țărilor în curs de dezvoltare, realizarea unei noi ordini economice mondiale constituie un factor primordial pentru depășirea crizei economice, pentru stabilitatea și dezvoltarea economiei mondiale.

În general, ne pronunțăm ferm pentru participarea, în deplină egalitate, la soluționarea problemelor a tuturor statelor, fără deosebire de mărime sau de orînduire socială. În acest cadru, acordăm o mare însemnătate rolului țărilor mici și mijlocii, al țărilor nealiniate.

Susținem cu toată hotărîrea întărirea rolului Organizației Națiunilor Unite, al altor organisme internaționale în soluționarea problemelor mondiale, în interesul tuturor națiunilor, al destinderii și păcii în lume.

DE LA înalta tribună a plenarei Comitetului Central și a activului central de partid, doresc să reafirm hotărîrea României socialiste de a face totul pentru triumful rațiunii, pentru oprirea cursei înarmărilor, îndeosebi a celor nucleare, și pentru pace. Avem ferma convingere că stă în puterea forțelor progresiste și antiimperialiste, a tuturor popoarelor care doresc pacea de a opri cursul periculos al evenimentelor, că, acționînd unite, popoarele vor impune dezarmarea și vor asigura pacea trainică pe planeta noastră, realizarea unei lumi mai drepte și mai bune, a egalității, libertății și independenței fiecărei națiuni !

PLENARA Comitetului Central, împreună cu activul central de partid, omagiind remarcabilele înfăptuiri obținute de la Congresul al IX-lea și pînă în prezent, a stabilit intensificarea activității în toate domeniile pentru înfăptuirea neabătută a hotărîrilor Congresului al XIII-lea, a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism.

Este necesar să acționăm cu toată hotărîrea pentru îndeplinirea în cele mai bune condiții a planului pe acest an, la toți indicatorii, încheind astfel cel de-al 7-lea cincinal cu rezultate cît mai bune și punînd o bază trainică trecerii la realizarea noului cincinal — 1986—1990.

În mesajele și în cuvîntările tuturor tovarășilor s-a subliniat cu tărie hotărîrea organizațiilor de partid, a organizațiilor de masă și obștești, a întregului popor de a nu precupeți nici un efort pentru înfăptuirea neabătută a sarcinilor pe acest an și pregătirea noului cincinal.

Angajamentele asumate în cadrul Plenarei Comitetului Central și activului central de partid ne dau garanția și certitudinea că toate organizațiile de partid, toți oamenii muncii, întregul nostru partid și popor sînt ferm hotărîte să asigure ridicarea continuă a României socialiste pe noi culmi de progres și civilizație, să acționeze cu toată fermitatea pentru creșterea forței materiale a țării, pentru ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului, pentru întărirea independenței și suveranității României.

Încă o dată, doresc să exprim cele mai vii mulțumiri pentru mesajele și aprecierile la adresa activității mele, a partidului.

Doresc să asigur Comitetul Central, activul de partid, întregul partid și întregul popor că, și în viitor, voi acționa cu toată consecvența și hotărîrea pentru înfăptuirea neabătută a programului partidului, că voi servi fără preget cauza socialismului și comunismului, interesele națiunii noastre socialiste, independența și suveranitatea patriei !

ACUM, cînd încheiem bilanțul unei activități cu rezultate remarcabile și ne pregătim pentru o nouă etapă de dezvoltare a patriei noastre, să ne angajăm în mod solemn că vom păstra permanent spiritul revoluționar în muncă și luptă, că vom acționa întotdeauna pentru înlăturarea a tot ceea ce este vechi și perimat, pentru perfecționarea continuă a societății noastre, pentru promovarea cu îndrăzneală a noului — aceasta constituind garanția sigură a triumfului comunismului în patria noastră, a înălțării continue a României pe noi culmi de progres și civilizație !

(Extrase din Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu).

Lucrarea patriei

Din gînd de comunist, din gînd lucid
S-a plămădit o eră de lumină
Torța încrederii-n partid
Arzînd prin vreme fără tihnă

La temelia țării așează
O nouă treaptă pentru veșnicie
Bărbatu-ntii al națiunii să
Dureze-n adevăr și omenie

Nimbul iubirii-l înconjoare-ntruna
Pe cel ales de-a noastră vrere,
Slăvit să fie-ntotdeauna
Deschizătorul noii ere !

Ceas de sărbătoare

Acum cînd țara-ntreagă în straie sărbătoresc
Izbinda și-o vestește și-un falnic viitor
Cinstim după obiceiul strămoșesc
Bărbatul demn, viteaz conducător

Să se înalțe imnuri și harpele vibreze
Incolăcind auzul, punînd pe frunți cununa
Izbînzilor, iubirii și-a conștiinței treze
Spre a dura prin El de-a pururea Comuna.

Viorel Varga

ZIDIRI PENTRU VIITOR,

Ora Porţilor de Fier

a bătut odată în '64, cînd la Gura Văii, pe un umăr muntos al Dunării, s-a montat placa inaugurală a şantierului celei mai mari hidrocentrale din Europa de mijloc şi de apus. A bătut, cu o nouă şi înaltă rezonanţă, în '65, anul Congresului al IX-lea, cînd construcţia a demarat somptuos, la toate cotele, la toate nivelele, pe pămînt, sub pămînt, pe ape, sub ape, sub cer, pe cer. A bătut şi în '72, cînd ultima din cele şase turbine-gigant ale Porţilor de Fier I a fost cuplată sistemului naţional de energii. A bătut şi în '77, cînd în mijlocul Dunării, pe Ostrovul Mare, într-o lume a etnograficului şi a neprihănirii geografice, a început, la o magnifică scară, construcţia Porţilor de Fier II. Bate de-atunci mereu, sună prin sîrma de argint a Dunării, de-a lungul celor 80 de kilometri care despart cele două Porţi, ca un Morse care reia şi amplifică zi de zi cuvîntul-cheie al acestui veac, „energia". Bate cu miliardele de kilowaţi produse de Gura Văii, bate cu marile turbine (trei pînă azi) puse-n mişcare pe Ostrovul Mare. Pe corzi de oţel, pe corzi de baladă, bate cu energie şi cu poeme, trimiţînd peste ţară un impresionant flux solar.

În tabela marilor ctitorii ale *Epocii Ceauşescu*, Porţile de Fier I şi II îşi au pătratele lor, cu parametri de o inegalabilă forţă. Prodigioase monumente ale noului, performanţe de gîndire tehnică şi de artă ale constructorilor români, cele două cetăţi ale energiei numesc o unică bătălie, de o unică anvergură, care ne-aşază în rîndul forţelor mari, al umanităţii mari, pe care te poţi bizui. Într-un veac în care criza energetică face ravagii, aici, la noi, la români, se înfăptuieşte — la dimensiuni geografice — energetică. Se înfăptuieşte o politică economică realistă şi responsabilă, purtînd sigiliul inconfundabil al gîndirii vizionare a secretarului general al partidului. Se înfăptuieşte, şi exemplul Porţilor de Fier e revelatoriu în această privinţă, o operă-unicat prin amploare şi consecinţe, durabilă şi convingătoare ca şi o capodoperă naturală, avîndu-şi sursa în seismul revoluţionar din iulie '65, care a imprimat României o inedită mişcare tectonică. O inedită şi fastuoasă mişcare a energiilor ei, de care istoria şi conştiinţa lumii au şi luat act.

Cine sînt oamenii care şi-au luat pe umerii lor povara prefacerii fluviului într-un fluviu de energie, decisiv pentru independenţa şi forţa ţării? Cine îi va sculpta? Ce daltă va surprinde încovoierea bărbătească, efortul de smulgere (vezi *Gigantul* lui Paciurea!), cu doar două mîini, a pămîntului românesc din inerţiile umbrei şi de proiectare a lui cu faţa spre soare, în universal şi în viitor? Cine va surprinde sforţările, căutările, zbuciumul, piscurile victoriilor şi abisurile retragerilor în dramatica bătălie cu apele şi cu munţii, atacurile şi contraatacurile care, în timp, au clădit aceste unice Porţi, simbol al intrării noastre în rîndul forţelor mari, ale umanităţii mari?

Va trebui să-i numim, în primul rînd, pe cercetătorii şi proiectanţii, pe geologii, geofizicienii, climatologii, hidrologii, hidrotehnicienii, arhitecţii şi energeticienii care, în toţi aceşti ani, au desfăşurat o uriaşă bătălie a cugetării, preludiu la înfruntarea materială cu valurile, supuse înainte de toate în mod abstract, în laboratoare şi pe planşete.

Va trebui să-i numim, lîngă ei, pe miile şi răsmiile de muncitori şi specialişti din toate zările ţării, de la Reşiţa şi Galaţi, de la Brăila şi Satu Mare, făurari de turbine şi de platforme industriale, de macarale-gigant, de camioane-gigant, de şlepuri-gigant, de gigantice structuri şi suprastructuri metalice, aceste şire vertebrale ale coloşilor de pe fluviu.

Va trebui să-i numim, în sfîrşit, pe cei 10 000 de constructori şi de montori ai Porţilor I, pe cei 10 000 ai Porţilor II, pe cei ce-au primit în plin piept viforul bătăliei cu apele şi cu munţii, cu timpul şi cu asprele exigenţe ale unor creaţii de vîrf, care nu admit decît calitatea maximă, rigoarea maximă. Am trăit, ca reporter, satisfacţia de a-i cunoaşte pe mulţi dintre ei, satisfacţie cu nimic mai mică decît aceea de a-i fi răscitit, încă şi încă o dată, pe bătrînii noştri ctitori de civilizaţie, la statuile cărora ne închinăm la anumite date calendaristice. Ceilalţi, cei de la Porţile de Fier, sînt nişte tineri (pe Şantierul naţional de pe Ostrovul Mare, deschis acum patru ani, lucrează cîteva mii). n-au vanităţi şi nu vor fi mortificaţi în marmură. Sînt prea mulţi şi prea vii pentru asta, iar legea creaţiei lor e cooperarea, unicitatea operei fiind o rezultantă obştească de eforturi şi îndrăzneli. „Nimeni, de unul singur, nu şi-ar putea scrie numele pe un baraj, fiindcă zidul ar roşi", mi-a spus unul din ei, ziditor de baraje la ambele Porţi. Anonimatul lor e o sublimare a zeci de mii de destine într-un singur suvoi creator. E un dat firesc, căci istoria — adevărata istorie — e anonimă. Şi mai e ceva, mi-a declarat odată inginerul Gheorghe Sălăgeanu, vechi constructor, descins din facultate pe şantierele energeticii prezent la Bicaz, la Argeş, la primele Porţi, azi om cu sarea vremii la tîmple, director general al Trustului de construcţii hidrotehnice şi Erou al Muncii Socialiste. În marea încleştare cu apele şi cu munţii n-a prea fost, din păcate, timp să numim fruntaşii, să-i citäm pe ordine de zi, fiindcă într-o asemenea bătălie naţională nu este timp de ordine de zi, nu e timp de numit eroismul, cînd totul se sprijină pe eroism.

Porţile de Fier: un monument al *Epocii Ceauşescu*, făurit pe măsura unei naturi monumentale, de nişte oameni pe care îi vom numi, fără să ezităm la cuvînt, monumentali. O definiţie a României luminii, a României solare, intrată — de două decenii — într-un solar anotimp de eroice împliniri.

Ilie Purcaru

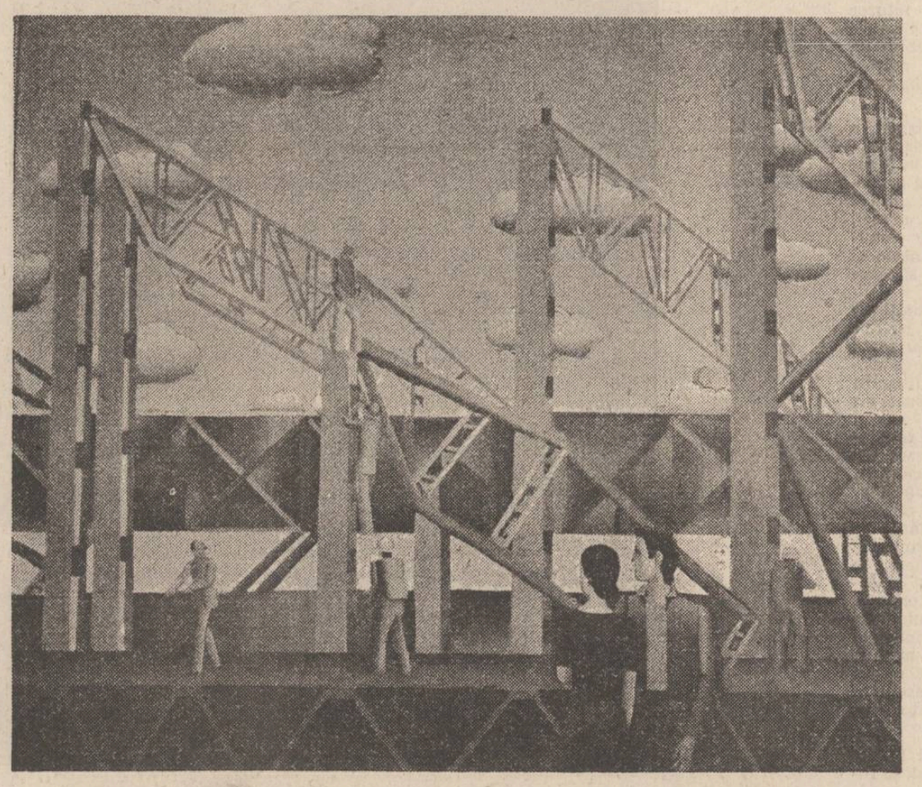

Fascinantă, epopeea Transfăgărăşanului

Un drum este ca o poveste pe care ajungi să o înţelegi cum se cuvine uneori numai la capătul ei, după ce ultimele „secvenţe" se vor fi consumat. Un drum este un arc prin timp şi depinde de existenţa celor ce-l hotărăsc ca el să-şi domine biografia şi să devină destin.

De multe ori însă, încercarea de a-l re-construi, evident, din mici fragmente, de a-i re-oglindi arhitectura deja existentă şi împlinită şi suverană nu este chiar atît de lesne de realizat: pe de-o parte, din pricina faptului că memoria arhivelor sau cea „vie" (a acelora care au suferit şi trudit cu întreaga lor încărcătură şi încordare, fizică şi morală) devin, după un timp, copleşitoare, dublate fiind, pe de altă parte, de fascinaţia pe care, implinirea însăşi (drumul) o iradiază în jurul ei. Este cazul legendei ce-şi multiplică sensurile, actualizîndu-le neîncetat.

Epopeea Transfăgărăşanului este una dintre acestea; una care, încă de la început avea să stîrnească cutezanţa şi să determine puterea creatoare, să-şi exercite cu vigoare resursele inepuizabile.

La puţină vreme de la hotărîrile istorice ale Congresului al IX-lea al partidului, incepea, în fapt, drumul „marii idei". Iniţial, ştim acum din fişele tehnice, a fost conceput ca un drum — nu tocmai forestier, date fiind deschiderile pe care le anunţa — între barajul hidrocentralei de pe Argeş şi comuna Arpaşul de Jos: cu alte cuvinte, o „escaladare" cum nu se mai pomenise pînă atunci a masivului Făgăraşului. În zorii lui '71 proiectul începea pe zi ce trece, metru cu metru, să capete identitate; munţii ceda greu, cu un orgoliu pe care munţii l-au avut dintotdeauna şi l-au arătat ochiului fascinat iar acesta, de multe ori, a fost obligat să se întoarcă, uneori îngenuncheat, pentru a redobîndi culoarea invincibilă a stăpînirii de sine; proiectantul înainta şi hotăra şi relua calculele — se întrevedea tot mai clară posibilitatea construirii a două benzi — nemaiavînd timp să socotească atunci orele de zi şi de noapte, în schimb vedea cum fiecare metru cîştigat îşi cerea un tribut inimaginabil, ba era obligat să se şi retragă pentru a o lua de la capăt căci muntele, imprevizibil, dizloca cînd ti-era lumea mai dragă coloşi minerali şi îi prăvălea în calea oamenilor...

Un timp unic — 2 200 de zile şi nopţi — condensează în fibrele lui momente pe care acum n-ai cum să le numeşti decît eroice: alunecări de teren, lungi avalanşe, imagini netrucate ale unui scenariu ce se derula deasupra prăpăştiilor, cu utilaje şi oameni „agăţaţi" de timola peretelui de stîncă acolo unde nimeni, niciodată, nu apucase să pună măcar piciorul...

Şi totuşi, în nemaiîntîlnita cucerire — pentru că a fost o cucerire — la capătul celor 2 200 de zile şi nopţi, tineri, virstnici, şantierişti, militari — oh, da, bravii geniştі! — respirau aerul tare al uneia dintre cele mai fascinante victorii colective.

Lung de peste 90 de kilometri, Transfăgărăşanul — denumit de însuşi Preşedintele ţării *drum monumental* — atinge altitudinea de 2 045 de metri şi are în „existenţa" sa cel mai lung tunel rutier din ţară (887 m) situat la cea mai mare înălţime: 2 042 metri... Sînt, acestea, cîteva caracteristici care, ele singure l-ar putea recomanda, pe drept temei operă „monumentală". Dar el — istoria lui a depăşit un deceniu de la inaugurare — este una dintre mărturiile care au spulberat scepticismul, rutina şi neîncrederea piezişă, confirmînd posibilităţile extraordinare ale unui popor, deschizînd seria unor opere colective a căror cutezanţă tehnică, materială şi umană demonstrau tenacitate şi vitalitate dar şi o nedezmînţită încredere în puterea proprie de a-şi înnobila ţelurile, de a le face să existe. Dar nu oricum, ci prin muncă dusă uneori pînă la sacrificiu, în demnitate, bărbăţie şi pace.

La inaugurare, în septembrie 1974, în uriaşul amfiteatru de la lacul Bilea, secretarul general al partidului — cel care a stimulat şi urmărit îndeaproape înfăptuirea lui — arăta: „Parcurgînd acest drum, privind piscurile înalte ale munţilor, ne dăm şi mai bine seama ce a îmbărbătat întotdeauna şi a păstrat treaz sentimentul naţional al poporului nostru, ce l-a îndemnat ca în cele mai grele timpuri să-şi apere glia prin lupte grele. Aici s-au născut moşii şi strămoşii noştri, aici este locul poporului român".

Epopeea Transfăgărăşanului, prin uriaşa sa deschidere, îşi depăşeşte condiţia şi intră în patrimoniul faptelor devenite destin.

Ea are durata „marilor idei şi a marilor opere" plăsmuite prin timp de geniul şi cutezanţa poporului român.

Viorel Sâmpetrean

Alesul naţiunii

Sub bolta ţării, largă şi senină,
cu partidul în fiinţa sa,
a intemeiat o eră de lumină
şi, luminînd, s-a înălţat cu ea.

În faptele-mplinite şi în noi,
Osie trecută prin Armindeni –
Erou naţional între eroi
îl afli citu-i ţara, pretutindeni.

De n-ar fi pus ideile-nţelepte
în lupta noastră vie, sub drapel,
n-ar mai fi urcat atîtea trepte
nici visurile noastre fără El.

Stîrneşte-n noi putere omenească
şi-atîtea minunate armonii;
ca în lumină, pururea, să crească
numele acestei Românii.

Dumitru Drăgan

Urmîndu-ne cîrmaciul

Privirile ni-s punte întinsă către zări
Şi gîndurile – păsări în zboruri verticale;
Purtăm în noi fiorul aprinselor chemări
Precum îşi poartă timpul izbînzile-n pocale.

Sîntem aici de veacuri în Carpaţi
Cu doinele-n simţire şi dragostea în fapte;
Avem un ţel de aur şi ne privim înalţi
În tot ce are ţara durat în demnitate.

Prin noi ne facem rostul precum ne e voinţa,
Urmîndu-ne CÎRMACIUL mereu cutezător;
În setea de înalturi ne împlinim fiinţa
Să urce veşnic ţara sub falnic tricolor.

La ceas solemn

În fiecare gînd suim o treaptă
Aşa cum vin în noi fîntîni de omenie...
De douăzeci de ani, uniţi în faptă,
Ne izvodim în pace o dulce Românie,

De douăzeci de ani ne este vrerea
Simbol al demnităţii şi-ai devenirii spor
De douăzeci de ani ne ştim puterea
Probată-n conştiinţa unui viteaz popor.

De douăzeci de ani 'nălţăm în ţară
Stindardul unei EPOCI durate în columne –
Sîntem mereu prezenţi în primăvară
Urmîndu-ne EROUL şi-al patriei renume!

Jurămînt

Se ctitoreşte ţara în matca ei fecundă
Din care izvorăşte credinţa în partid;
Ne rostuim destine în aură profundă
Iluminaţi de gîndul BĂRBATULUI lucid,

Se oglindeşte ţara în lujerii de soare
Cînd clipa se topeşte în fructul dat în pîrg;
Sub cerul dimineţii stă arcuită-n zare
Cupola unei EPOCI – timp fără de amurg.

Jurăm în graiul muncii pe crezul ce există
Să ne urmăm ALESUL – EROU cutezător,
LUMINĂ ce ne poartă prin vrere comunistă
De două mari decenii, spre falnic viitor. –

Ion Smeu

În fruntea ţării

Un om în fruntea ţării
pe care-l ştim mereu
tovarăş de nădejde
la bine şi la greu.

Un om anume parcă
născut sub tricolor
ce soarta şi-o împarte
cu-ntregul său popor!

Un om care ne-avîntă
pe-un drum mereu în sus,
pe-un drum tot înainte
şi fără de apus.

Un om ce-nscrie-n cartea
veciei, pe deplin,
cu litere de aur
al patriei destin!

Márki Zoltan

În românește de
Victor Tulbure

Talisman bucureştean

Îndărătnic şi get-beget locuitor al unuia dintre cele mai frumoase oraşe europene (şi, oricum, cel mai mare din sud-estul continentului), sigur că tresar bucuros, alături de alte milioane de oameni, ori de cîte ori aflu (citesc, aud, zăresc) că se prepară o nouă înfrumuseţare, o nouă alcătuire pentru chipul cotidian al Bucureştilor. Şi cum de peste un deceniu, în scris dar nu numai, mi-am susţinut punctul de vedere privind trecutul, prezentul şi viitorul Bucureştilor (în presă, cărţi şi la radiodifuziune), ultimele hotărîri adoptate la Şedinţa Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. vin în întîmpinarea aşteptărilor milioanelor de cetăţeni care, aidoma mie, cuprinşi de fervoarea primenirilor, consideră cel puţin benefice măsurile preconizate, în susnumita şedinţă, privitor la preschimbarea categorică a siluetei şi veşmintelor unui riu istoric care, într-o străveche litografie este apreciat drept **fluvium Domboviche.** Da, despre Dîmboviţa Bucureştilor e vorba.

I-a fost să fie un riu îndărătnic, un riu murdar, un riu şlepuit de o halva lichidă dureros de inestetică, un riu aproape-aproape utilitar, sau menajer, cum zic edilii. Mărturisesc că n-am avut niciodată la-ndemînă cuvinte frumoase despre ea, ci numai frunzoase, chiar zîmţate. Asta, pentru că, şi azi, continui să mă simt jignit şi indignat că Bucureştii n-au o Loire, o Tamisa, o Dunăre... Dar vor avea. Iată, aci stă interesul acestor însemnări. Şi, de-atunci, aşezată laborios şi credibil în cuvinte solemne şi-n fapte inginereşti, rezolvînd, adică, spinoasa problemă a ecologiei unei uriaşe urbe şi-a unui încăpător rezervor sufletesc, confirmă un efort şi o dorinţă de mai bine, cum numai în aceste ultime două decenii s-au concretizat în fapte, într-un ritm pe care îl pot invidia însişi coloşii ritmurilor înalte, acei aşa-zişi superdezvoltaţi ai planetei Pămînt.

Sînt sigur că voi apuca să profit, sportiv, de clipa solemn de fericită cînd, anonim într-o sălupă anonimă, voi pescui, aplecat peste copastie, cu palmele căuş cîteva grăunţe de Dîmboviţă curată, lină, evanescentă. Ar fi nu numai un gest simptomatic, pilduitor. Ar fi încununarea unei lungi aşteptări — aş zice, de-o virstă cu Bucureştii, această capitală aşezată unde nu trebuie şi totuşi atît de perfect aşezată, acest oraş vizitat de atîţia duşmani prieteni şi viceversa, pe vremuri, încît numai înşiruire a naţionalităţilor lor mi-ar minca, şi pe nedrept, întreg spaţiul tipografic dedat unui encomion. Pe ce se bazează acest encomion? Se bazează pe mărturii sigure, pe dispoziţii ferme, pe angajament civic decis, pe idealuri izvorîte, nu din vanităţi de primariat glorios în efemer, ci din vizionarism lucid, adecvat, revoluţionar. Se bazează oda sufletului meu de ecolog al oraşului străbun (vîrsta lui, atestată documentar, e numai o haltă futilă, cel puţin aşa o înţeleg, pe traseul atestării unei vechimi mult mai cărunte), pe dorinţa nemăsurată ca această urbe şi, pendinte, acest riu, azi incapabil să consoleze ochiul, timpanul şi inima privitorului, să îmbogăţească dorurile noastre, ale tuturor. Dar mai cu seamă se bazează pe o decizie, izvodită în forumul ţării şi concordantă în grad absolut — precum atîtea şi atîtea decizii îndeplinite în aceşti ultimi douăzeci de ani — cu platforma de aspiraţii a tuturor iubitorilor de mai bine, de mai frumos, de mai eficient. Sună astfel răspectiva decizie: „Comitetul Politic Executiv a examinat în continuare propunerile privind amenajarea riului Dîmboviţa în municipiul Bucureşti. S-a subliniat că, potrivit orientărilor date de secretarul general al partidului, această importantă lucrare are în vedere amenajarea complexă a riului Dîmboviţa, creîndu-se astfel, în municipiul Bucureşti, o nouă arteră de apă curată ce se va încadra în ansamblul arhitectonic al noului centru civic al Capitalei. În acest fel, în zona vestică a oraşului, se va realiza o acumulare care asigură apă curată pentru Dîmboviţa, apărarea municipiului împotriva inundaţiilor, precum şi un mare lac de agrement pentru locuitorii Bucureştiului. Totodată, se vor asigura igienizarea riului Dîmboviţa în zona municipiului cît şi îmbunătăţirea microclimatului şi ocrotirea mediului înconjurător. Se prevede, de asemenea, amenajarea în continuare a riului Dîmboviţa, de la podul Vitan pînă la staţia de epurare Glina, pentru navigaţie şi asigurarea legăturii acesteia cu traseul Canalului Bucureşti — Dunăre".

Încît îmi vine să rostesc, emfatic dar real emoţionat: Cetăţeni şi cetăţene! Bucureşteni şi toţi — cei — care — iubiţi — Bucureştii, fie să participăm cu toţii la această numărătoare inversă a tentativei istorice de a transforma radical obrazul celui mai popular riu românesc! Conform obrazului celor mai populare, mai actuale, mai fierbinţi doruri ale tuturor românilor care, barem un minut zăbavă, s-au oprit pe podul Elefterie sau Mihai Vodă sau pe oricare metru pătrat al malului. Ei, de la Ciurel pînă dincolo de Vitan, să o respire, s-o audă, să-i fluture pescăruşii intempestivi, s-o aibă şi s-o reţină în memorie, talisman de Bucureşti. Meritä. Se cuvine. Trebuie. Precum şi voi, platani, arini şi salcii, aplecaţi-vă mai dulos, mai poetic, mai bucureştean peste malurile care, curînd, vor zădărnici unduirea leneşă şi pribeagă a unui riu anodin lecuindu-i zaristea de arteră a orgoliului ingineresc şi artistic româneşti, bucureştene!... Aştept cu nerăbdare pasajul rutier-pietonal de la Haşdeu. Aştept cu nerăbdare lacul de agrement unde bucureştenii, dar şi prietenii lor, vor înota şi vor lua lecţii de minuirea velelor mari şi mici, a balansinelor şi scotelor. Aşa să fie! Aşa să facem! Şi, astfel, încă un simbol al acestor ultimi douăzeci de ani se va întemeia sub ochii noştri, prin voinţa noastră, întru fericirea noastră.

Mircea Constantinescu

Matcă

Se frînge piinea nouă pe genunchi
şi-n chip de abur August impresoară
întreaga Fire, plăsmuind hulubi
dinspre zăpada norilor de vară.

Din arcul zilei şuieră săgeţi
spre cuiburile grele de seminţe,
iar carnea poamei se închide-apoi
ca peste duhul primelor fiinţe.

Aşa, din neştiute rădăcini,
se împleteşte piatra suitoare
cu dorul vechi al munţilor de dintîi
răsfrînt în ctitorii dăinuitoare.

Cununi de pîrgă iată că vestesc
belşugul unui timp de volnicie –
zăgan tăind văzduhul în aripi,
tulburător precum o stemă vie.

Mereu rivnită, matcă de martiri,
tu, Patrie, lumină întrupată,
eşti urma cea de pajură pe cer
şi miezul vieţii noastre totodată!

Gabriel Cheroiu

Oraş crescînd sub semnul soarelui

Se spune că nu părinţii observă primii cît de repede cresc copiii lor, ci rudele care îi văd mai rar. Am temeiuri să cred că la fel se întîmplă şi cu oraşele noastre apucate năvalnic pe drumul dezvoltării, adică cei mai frapaţi sînt vizitatorii, şi pentru mine un argument este sentimentul care m-a întovărăşit de fiecare dată revăzînd Slobozia, în cei douăzeci de ani de cînd am ajuns s-o cunosc destul de bine. De fiecare dată panorama pe care o luam de la fereastra vagonului, ca un cameraman asiduu, era alta. Deoarece în toţi aceşti ani blocurile oraşului şi-au continuat implacabila lor expansiune, pornind din centru, de lîngă spital şi sediul administrativ spre a ajunge la periferii şi a înghiţi nesentimental fostele căsuţe în geamul cărora mai bătea raţa cu ciocul. Astfel că astăzi oraşul îţi apare deodată înălţat din peisajul aromitor al cîmpiei, masiv şi alb ca un transatlantic, definitiv ancorat în mijlocul oceanului de pămînt. Şi nu este lipsită de interes contemplarea sa de la fereastra vagonului, căci municipiul este tivit aproape circular de calea ferată, astfel că ţi se oferă privirii din toate unghiurile, ca o bijuterie rotită într-o vitrină, de unde poate şi aproape abuziva lui asemuire cu o perlă.

Ultima dintre gările sale a fost reclamată de înălţarea combinatului chimic, ceea ce înseamnă că la Slobozia criteriul economic s-a îngemănat cu cel ecologic ca şi cu cel urbanistic. Construcţia lui a durat aproape şapte ani, timp în care a polarizat o bună parte a forţei de muncă din satele din jur şi a devenit într-atît o prezenţă în viaţa ialomiţenilor încît a intrat în folclorul local. Pe lîngă acestea toate, pe lîngă entuziasm au fost desigur şi greutăţi şi necorelări, însă important este că, nu de multă vreme, s-a început cea de-a treia etapă de dezvoltare. Directorul Hanaru, unul dintre oamenii ce întîrzie puţin asupra a ceea ce s-a făcut, stîndu-i gîndul mai mult la ce urmează, mi-a vorbit despre o ultimă izbîndă a lor, aflată încă într-un stadiu experimental, anume despre primele cantităţi de îngrăşăminte lichide, o noutate naţională. „Pe plan mondial, şi-a încheiat o doctă expunere muncitorul care supraveghea staţia pilot, acestea sînt la ordinea zilei. Dacă nu ne aliniem, pierdem piaţa". Dar îngrăşămintele lichide merg foarte bine şi pe solul băştinaş, ceea ce îi şi determină pe operatori să fie un fel de premergători ai noului, în sensul că uneori nu mai aşteaptă nici documentaţia spre a se apuca de treabă şi a demonstra că se poate.

Starea aceasta de căutare, de neodihnă fertilă este generală la noi, dar pecetea ei deosebitoare la Slobozia ca să nu zic că este tinereţea. Oraşul acesta aproape că nu are bătrîni şi explicaţia stă în faptul că fată de acum zece, cincisprezece ani populaţia s-a triplat, toţi noii veniţi fiind bineînţeles, oameni tineri. Încă nu se poate vorbi de o adaptare perfectă, dar sigur este că orăşenii la prima generaţie nu au nostalgii rurale şi nici complexe urbane, ci, dimpotrivă, se simt îndreptăţiţi să trăiască în acest municipiu frumos, „cochet" cum se tot spunea în urmă cu ciţiva ani pînă cînd adjectivul acesta gingaş să-i fi rămas mic, precum o haină din adolescenţă. Se simt la ei acasă pentru că la construcţia oraşului au contribuit în bună măsură şi părinţii lor. Nu-i vorba doar de faptul că miliardele de lei investite trebuie înţelese şi ca o răsplată pentru generaţiile de truditori ai Bărăganului, ci şi de acela că mii de ţărani mai în virstă au construit la propriu oraşul, lăsînd sapa în grija nevestelor şi luînd cursa de navetă spre şantierele care i-au calificat zidari, betonişti, dulgheri, avînd nevoie de mîinile lor mari ca nişte lopeţi. În vremea asta, copiii lor, orăşenii de azi, învăţau, care pe rupte, care mai moale, care o profesională, care o facultate, care o postliceală. Şi cînd au venit ei, cu diplomele mirosind a cerneală, bătrînii au început să se mai retragă unii la pensie, unii pe lîngă curţile şi ceapeurile lor, să mai crească o găină, o legumă şi să se mîndrească atunci cînd le vin în vizită copii în Daciile lor sclipitoare.

Acum nu înseamnă că în oraş, în fabricile lui nu ar mai fi rămas decît de apăsat butoane, dimpotrivă, se munceşte mult, în condiţii uneori chiar dure, oraşul creşte continuu şi temeinic, fabricile se modernizează, ţin pasul cum spuneam. Edilii gîndesc altfel şi oraşul e o dovadă căci la început s-a construit mai neexperimentat şi mai iute, apoi mai bine, deşi tot mai iute. Aşa se face că „vechiul" oraş, adică cel înălţat în urmă cu cinci, zece ani seamănă foarte bine cu oricare altul. Alăturat însă, ai zice că s-a început construcţia altui oraş mult mai original în arhitectură, deşi aduce şi el cu noul cartier Băneasa din Capitală. Sînt, prin urmare, blocuri ceva mai mărunte al căror alb strălucitor fac un agreabil contrast cu şarpantele de ţiglă roşie. Contrastul va fi şi mai de efect cînd vor dispare schelele şi va înunda verdele arborilor ornamentali, cînd va dispare praful, invins de arteziene. Sînt binefaceri care împlinesc deja profilul urbanistic al celeilalte părţi a oraşului, cea deja terminată, aşezată.

În totul însă, oraşul face mai curînd impresia unei staţiuni şi în orice caz a unui oraş crescînd sub semnul soarelui. Semn ce apare şi pe vastele fresce puse de Mihai Bandac pe pereţii exteriori, una la primărie, una la direcţia agricolă şi două la arhive, toate fiind lucrări de artă monumentală ce ar fi putut împodobi chiar faţadele unor sedii internaţionale. La arhive, în afara modernei clădiri astfel decorată, mai ai şi alte surprize în stare să-ţi bulverseze orice prejudecată ce vei fi avut despre asemenea lăcaş, care iată la Slobozia este departe de a fi sub domnia vetusteţii. În primul rînd eşti frapat că în locul unor funcţionărăşi dai peste nişte pasionaţi cercetători care au ales Slobozia la repartiţie deoarece este o zonă necercetată încă, sub raport documentar. Acesta cel puţin a fost mobilul lui Mihai Cotenescu şi acum la şapte ani de cînd a devenit ialomiţean nu are ce regreta. Cu privire la istoria oraşului şi a judeţului el este unul dintre oamenii cei mai informaţi şi acest lucru este atestat de zecile de lucrări ştiinţifice publicate, de zecile de comunicări. Visînd la ziua cînd Ialomiţa va avea un muzeu pe măsura istoriei sale, şeful filialei adună material împreună cu alţi oameni de bine, se entuziasmează şi demonstrează, cataloghează şi popularizează tot ce crede a fi relevant pentru istoria Sloboziei, ca de pildă întîmplarea că Lev Nicolaevici Tolstoi a înnoptat odată la un han din Slobozia, pe atunci tîrguşor neocolit de călători şi legende, cum era el situat la intersecţia unor drumuri negustoreşti.

Din astfel de preocupări, de nelinişti constructive au apărut şi două săli de expoziţie permanentă, dătătoare de seamă despre aspiraţia spre mai mult bine şi mai multă libertate a ţăranului din Cîmpia Română. La intrarea în prima sală ochiul este izbit de un panou pe care scînteiază ierba unui lan de floarea soarelui şi aceeaşi superbă imagine e de regăsit în aceste zile de vară şi la porţile oraşului care trăieşte astfel ca într-o mare de lumină mierie sau ca într-un peisaj al unui urias Van Gogh.

Ion Marin

ZIDIRI PENTRU ETERNITATE

Despre fericire, limpede ca apa Lotrului

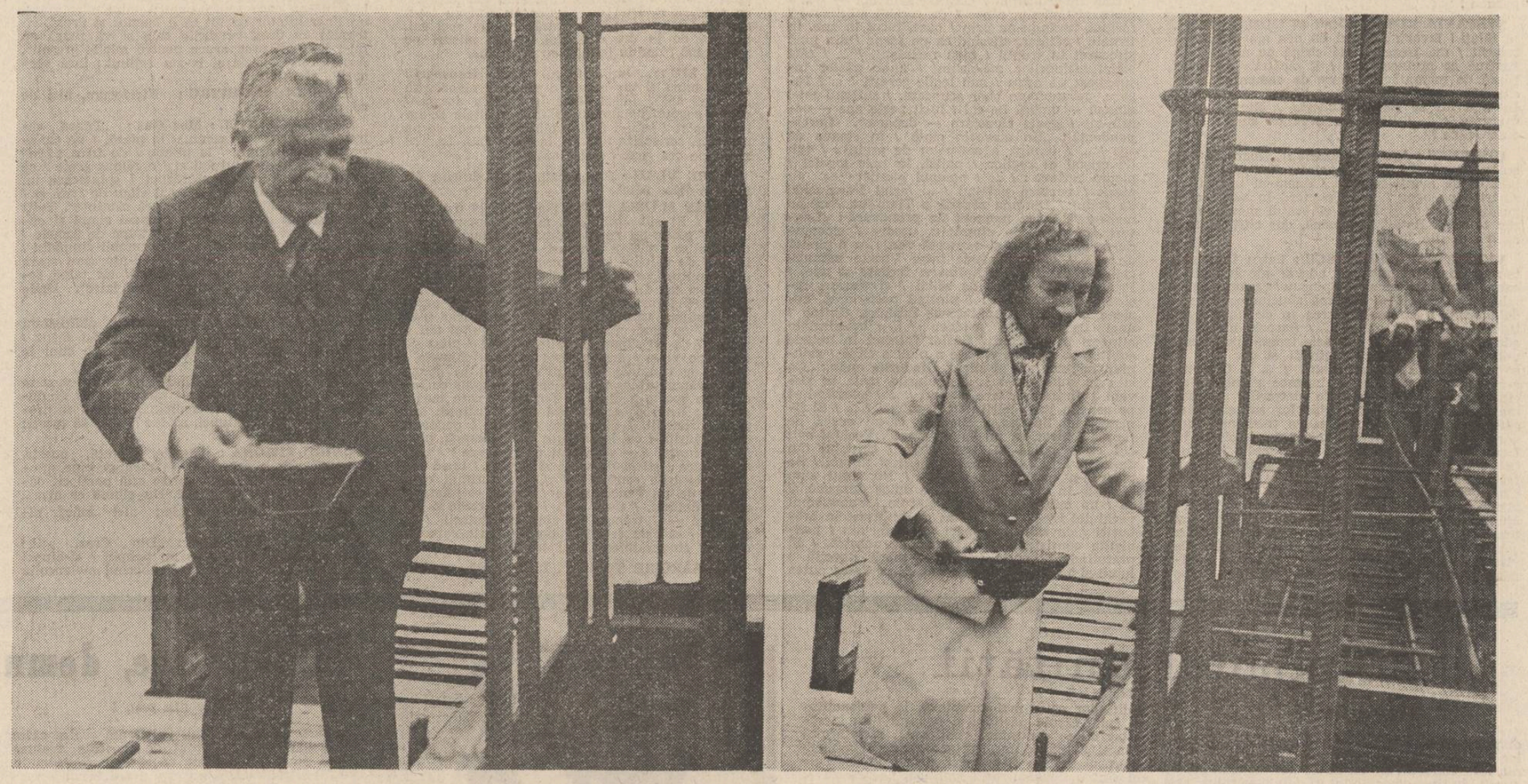

Lotrul este unul din momentele privilegiate de la care se poate porni cu certitudine in deslusirea miracolului românesc. La Lotru indărătnicia de bazalt a imposibilului a căpătat consistența unui zid subțire cit coaja de ou. Muntele a fost mutat din loc și transformat in baraj, apele au fost invățate să curgă in sus, inima stincii a fost acordată la pulsul uriașelor generatoare care transformă in lumină puterea apelor ce impinzesc opt mii de kilometri pătrați in patru județe. Prin tot ce s-a incercat și s-a reușit aici, Lotrul este unicat, operă de referință in cronica strălucită a devenirii patriei, este o probă de curaj care te obligă să regindești semnificația dăruirii, aducind o nouă dimensiune legilor păstrării și sporirii calității de om. Lupta cu piatra, cu apa, cu intemperiile, cu oboseala, cu singurătatea, i-a unit pe oameni, mai presus de orice legătură de singe, intr-o familie a cărei extraordinară omogenitate nici o definiție n-o poate circumscrie, nici un atribut n-o poate epuiza. Despre minunea de la Lotru s-au tipărit kilometri intregi de reportaj. Cifre, coordonate, megawați, tone, geografie, geologie, tehnică. Oricit de mult s-ar scrie, in schimb, despre ei, constructorii din „școala Lotru", ar fi neindestulător. In urmă cu zece ani, cind prin preajma Ciungetului incepea să adie a liniște, un bărbat tinăr, de o vitalitate năvalnică, molipsitoare, imi povestea cum sint oamenii șantierului, cum este viața lor, ce inseamnă pentru ei un sacrificiu și ce inseamnă o fericire.

Și totusi, nu e greu să imblinzești atita sălbăticie de apă ?

„Greutăți sint și aici, ca oriunde. Dar „eroi sint și cei care termină războiul, nu numai cei care cad in luptă" cum zice Dumitru Popescu in „Ieșirea din labirint". Pentru că aceia care termină războiul sint cei care au dus greul de la inceput pină la sfirșit. Să nu zici niciodată „după mine potopul" !" Ce s-ar fi intimplat dacă ziceam noi asta, o singură dată, măcar ? Cind incepi o lucrare, trebuie s-o termini. Impreună cu ceilalți. Nimic in lumea asta nu se poate face singur. Mergeți dumneavoastră pe orice șantier și veți intilni minuni bune și minuni rele și fapte de vitejie și fapte obișnuite, și oameni frumoși și oameni urîți. N-avem numai eroi dar cei mai mulți sint oameni adevărați, de la ultimul ram pină la rădăcină."

Și nu e, oare, tristă această singurătate, această depărtare de lume ?

„Nici vorbă de așa ceva. Aici n-ai timp să te simți singur. Cind ai o clipă de răgaz iei o carte in mină, asculți o muzică. Seara, cind mă culc, deschid radioul și ascult ce se intimplă pe șantier. Avem legătură cu toate punctele de lucru, prin unde scurte. Ii aud : „acum sint aici...", „Acum sint dincolo...", „uite, acuma am dat de greu, ce mă fac ?", atunci mai intru și eu pe fir, de se miră ăia cum de i-a auzit directorul tocmai la miezul nopții. Am radio și-n mașină, că fără el nu pot. Așa, sintem impreună și atunci cind nu ne vedem la față."

Și, oare, iți este ingăduit vreodată să greșești intr-o asemenea incleștare ?

„Atita vreme cit trăiești și cit muncești, greșești. Totul este cit de mult greșești ? Cit ești de nedrept cu oamenii și cu tine insuți ? Și dacă-ți dai seama de treaba asta, e bine. Să știți că avem oameni care cred că tot ce fac ei este perfect și se mai dau și exemplu altora. Greșesc și eu, cum să nu. Totul e să știi să-ți aplici o săpuneală atunci cind trebuie. E mai ușor cind nu sint altii de față, să se uite la tine. Conștiința asta nu se vede. Nu e ca acest creion ca să zici : „iată, m-am uitat la el și i s-a rupt, aici, virful". Da' te mai roade, că munca noastră e atit de complicată incit nu se poate să nu greșești. Sper că eu am greșit mai puțin."

Și oare, ce inseamnă aici o tremurare de teamă ?

„Au fost odată pe la noi niște psihologi ca să ne facă teste și m-am oferit, zic : Faceți-mi și mie test, să vedem ce concluzii trageți. O intrebare era dacă mă sperie apa și-am răspuns „da" iar cealaltă, dacă mă impresionează animalele rănite și am spus „nu". S-a mirat psihologul : dom'le, nu sinteți in rind cu lumea, toți ceilalți sint invers. Care este explicația ? Și i-am spus : mă sperie apa fiindcă lucrez de 20 de ani pe apă și numai cine nu știe ce-i apa, nu se sperie. Pentru marea majoritate, apa este cea care curge la robinet. Ai inchis robinetul, s-a terminat. Dar pentru mine apa este ca anul trecut, 2 800 metri cubi pe Olt ! Atunci să te mai văd dacă te mai sperie ! Sau e ca atunci cind a pornit puhoiul cu fabrica de beton cu tot. Cum să nu mă sperie atunci apa ?

Și chiar nu doare sufletul in fața unui animal rănit ?

„Eu sint vinător. Dacă m-ar durea aș vinde pușca. Numai că, intr-o seară veneam de la baraj și, la Mănăileasa, unde am avut noi un punct de lucru, mi-a apărut in farurile mașinii un cerb, o splendoare, vă spun, am oprit, am pus proiectoarele pe el, să-l luminez, așa, el minca liniștit... Un sfert de oră m-am uitat la el prin lunetă. Trebuia doar să apăs cu degetul pe trăgaci dar n-am făcut-o. Vreau să-l văd pe ăla care ajunge să stea cu cerbul in lunetă și să nu tragă, că de tras trag mulți."

Și de unde, oare, limpezimea aceasta de suflet ?

„Din limpezimea de faptă. Lucrările noastre nu pot fi decit frumoase și curate, pentru că sint făcute cu piatră neincepută și cu apă clară. Noi n-am lucrat niciodată cu apă murdară. De greu, e greu, dar e bine să dai din tine tot ce ai mai bun fără să stai cu gindul la glorie, la recunoștința celorlalți. Să fii cit de cit mulțumit tu cu tine insuți. Atita ajunge ca să fii fericit."

Inginerul Dan Predoiu este cu siguranță un om fericit. Inainte de Lotru a făptuit in limpezime la Mangalia, Bicaz, Reșița, Bălan. Acum imblinzește apele la Tismana. Poate, mai spre toamnă, cind se vor implini exact zece ani de la acea minunată lecție de fericire, voi face un drum pină la Tismana. Voi avea la mine o floare. Neapărat albă. Am să i-o dăruiesc inginerului Dan Predoiu dar voi avea credința că am dăruit-o tuturor acelora care există intru fericire asemenea lui.

Gabriela Hurezean

Desen de Bogdan Stihi

Pădure

Pădure – necurmat izvor
De liniște și vegetații
Preaințelept invățător,
Părinte al acestei nații.
Ca frații iți sint toți bărbații
Trunchi lingă trunchi
Izvor lingă izvor
Așa cum au luptat toți invățații
Acestui neasemuit popor.
La rădăcini stau larii și penații
Inveșmintați in giulgiul tricolor.
Părinții își ingroapă tații
Pe care-i plingă acum feciorii lor.
Cum aș putea să nu mă infior ?
Ei par aceiași arbori deși-s alții.
Poetul nu mai are nici un dor,
Văzind in lemnul lor doar spalții.
El e prin tine doar un trecător
Pe care freamătul il incunună
Urcind chiar din adincul lumilor
Cununa spicelor de lună.
Așa incit, dacă ar fi să mor,
Să nu-mi faceți din cetină vreun pat.
Nici fluier să nu-mi puneți, că-i păcat
Să risipim pe lume-atita dor.
Lăsați-mă, mai bine, să mă uit
Pierdut de tot in stirpea mea pădure
Pină cind steaua noastră, in care-am să mă mut
Va-ncepe să murmure.

Bulevardul Păcii

Imi place să mă plimb
Pe sub teii-nfloriți
Mirosind puternic a tinerețe
Cu miinile la spate, respirind
Acest aer tare de libertate
Și siguranță,
Sentimentul pe care ți-l dă
Faptul că nimeni nu-și poate cumpăra
Din magazin vreo armă să te atace.
Acest sentiment e atit de pregnant...
O piață inconjurată numai de ziduri
Cu zăngănit de arme ca o cetate.
Pentru-a ieși din ea
Pe bulevardul Păcii
Am străpuns
Zidul.

Patrie

Tristețea patriei este tristețea mea.
Bucuriile ei sint ale mele.
Dacă ar veni cineva să mi-o ia,
I-aș da să bea cupa de singe negru a inimii mele.

Patria care m-a născut
E patria mamei și a tatălui meu.
Culorile ei fundamentale le-am cunoscut
Copil, cind am vrut să pun mina pe curcubeu.
Ca un curent electric trece singele ei
Prin inimile milioanelor de români
Care nu sint in ființa ei
Decit inflorescențele aceleiași zile de azi și de miini.
Patria e o rană mortală
Pe care o primim moștenire de la părinți
De forma inimii pămintului ovală
Mărginită de granițele țării noastre fierbinți.
Ce-i patria de care nu te poți separa
Decit un trup mai mare in care locuiești ?
Patria este chiar ființa mea și a ta
Fără de care nu poți spune că ești.
Patria este una cum unul
Este fiecare din noi.
Ea este numele și străbunul
Nepotului nostru imbrățișindu-se in noi amindoi.

Patrie, patrie,
Leagăn de albie.
Zborul stingher
Al pămintului fără cer.

Gavril Matei Albastru

...Celor ce-au rămas tineri în anul două mii...

Tinut de aspre muzici ascunse-n rod e țara
In care veacu-și lasă aprinsele făclii
Străluminind acolo unde incepe vara
Celor ce-au rămas tineri in anul două mii.

Sintem aici – in vremea de veche-nțelepciune,
Luminile-nfășoară văzduhul cald, sonor,
Iar anii biruinței sint parcă a ne spune
Că-n noi veșnic există cuvintul pașnic DOR.

Cîntec

Se-așează pămintul in sine
Acum, cu intreaga-i memorie
Noi sintem un nou semn de bine,
Un nou ințeles in istorie

Se așează pămintul in rod
Să-i fie tăcerii aproape
Cum peștii la capăt de pod
Dau freamăt luminii din ape.

Văzduhul intreg se desface
Precum un trudit minereu
Pămintului – tinăr mereu
Să-i fim azi un cintec de pace

Poem

Ne apărăm lumina in cite-un bob de grîu
Și tinerețea noastră – in bulgări de cărbune
Răcoarea ierbii-i parcă rostită de un riu
Iar patria cuvintul ce ne-a rămas a-l spune.

E-un timp de inflorire și de puteri pe care
Le-am cucerit aievea, cu săbiile-n teci ;
Vom trece pragul virstei din anii douăzeci
Cind patria-și deschide lumina-n cite-o floare.

Carmen Focșa

Pilde despre veșnicia Patriei mele

I

pot să rămin singur printre mădularele
acestui oraș
cu toate frunzele copacilor ornamentali
pe genunchi
și nimeni locuitor in carnea mea să mai fie
dar in largul cimpiei
cerul tot va atinge țărina
in semn că veșnicia Patriei mele
credință imi este

II

in veacul acesta desfrunzit
bintuit de toamnă pină in măduva oaselor
veșnică rămine doar Patria mea
chiar dacă intr-o zi
glasul meu nu va mai suna nici măcar
asemenea unei balustrade de bloc de provincie
cind se desprinde mina de pe ea
și piciorul calcă in gol

III

in pămintul Patriei mele veșnice
morți nu sint și nici vreodată vor sta
fiecare simbure sămință făcut
va trăi
amintitor invățind să cinte

IV

Patria mea este veșnică
și istoria ei scrisă nu poate să fie
nici pe scoarța stejarului nici
pe tinăra piele de bour și nici chiar
pe miezul vreunei stinci –
toate acestea sint trecătoare
cerneala poate să fie ștearsă de ploi și zăpezi
piatra tocită de valuri pină scoică pustie ajunge
dar istoria Patriei mele veșnice
scrisă a fost inainte de toate in singe

Ștefan Bratosin

Luminile metroului

Subsolul Bucureștiului este luminat, de aproximativ șase ani, de oamenii acestor locuri și acțiunile lor indrăznețe.

Această lumină este constituită efectiv pentru oameni, pentru viața lor, a Capitalei lor care-și trăiește pasul cu veacul douăzeci, in plenitudinea maturității lui, mai sus cu cițiva metri, acolo unde iau forme concrete de civilizație umană razele soarelui destinate Cimpiei Munteniei. Este vorba de o altă respirație a timpului, de o nouă confruntare cu devenirile lui, de contactarea lui cu spațiul, important e că nu se mai pune problema unei trăiri inedite ci se consumă firesc un alt mare fapt cotidian al vremilor din interiorul și exteriorul imediat al gindurilor noastre. Se pot consemna cifrele spuse ale miilor de beneficiari ai acestei realități și se pot ele fixa in scris fie și numai pentru simplul fapt că așa au fost ele in realitate ? Da ! Iată : De șase ani călătoria pentru Bucureștiul de deasupra, cel clasic, pentru uzinele lui și pentru casele lui, o fac doar prin Bucureștiul subteran. M-am obișnuit, aveam nevoie de așa ceva, pentru că este un mijloc modern de transport și pentru că este un mod formidabil de a călători doar cu gindurile tale. Să mă explic : la suprafață vezi de toate, ideile se agață de case, de pomi, de oameni, vrei să gindești ceva despre ale tale și te pomenești cu gindurile aiurea și de multe ori ajungeam la serviciu obosit de negăsirea unor soluții sau ajungeam in pragul casei cu ideile despre casă răpite sau pierdute pe drum. Ei, cu metroul este altceva. V-am spus ceea ce știu eu că este important. **(A.Gh.I.)**. La inceput am ezitat să cobor in gurile lui de absorbție a călătorilor bucureșteni, dar după ce-am făcut-o prima dată, am crezut brusc in el și mă simt tare in siguranță cind călătoresc fie spre casă fie spre facultate. **(P.O.)**. Nu merge incă unde am eu treabă efectiv, la Gara de Nord, dar ori de cite ori il pot folosi o fac cu fără a mai sta pe ginduri. Este cel mai ieftin, cel mai rapid și cel mai sigur mijloc de transport. **(R.T.)**. Este o frumusețe și o necesitate care nu se vede dar se simte și asta este foarte important. **(G.J.)**. Este de o modestie exemplară: nu se arată, nu se aude, stăpinește doar spațiile lui fără a incurca intersecțiile altora și face treabă mai mult decit toți **(A.R.)**. Sint curios dacă-și va păstra intiietatea cind calea lui ferată va fi dublată de autostrăzi paralele, subterane, se înțelege, și I.T.B.-ul va circula tot pe-acolo ! **(Z.D.L.)**. Toate astea au luat contact cu hirtia reporterului luni, 8 iulie 1985, in stația Eroilor, ora 11. Ceilalți doisprezece contactați să ne ierte neinserarea frazelor lor in contextul de față, considerăm important a-i informa noi pe ei cum că, ferm convinși că o treabă care merge bine are in spate o muncă susținută, am aflat cine-i in spatele acestei ordonate activități : **Intreprinderea de exploatare a metroului, București.** Marți, 9 iulie 1985, ora 9. Palatul C.F.R.-ului, intrarea G. Se intră greu, cu legitimații bine citite și descifrate, cu bonuri, cu delegații obligatorii. Ajung, după amabilități și insistențe, la tov. ing. Mihai Anghel, serviciul MATERIAL RULANT, secție de importanță primordială. Voi constata că aici orice amănunt este foarte important pentru că nimeni nu-și poate permite a se gindi că s-ar putea ivi undeva, cindva, vreo fisură. Dumnealui nu scoate un cuvint despre metrou pină nu vorbim cu șeful, tov. ing. Udriște Octavian. După care mă lasă pe „miini bune", adică la biroul PLAN-TEHNIC-ORGANIZARE, adică la tov. Tatu Elena și Moldovan Tiberiu de la care aflu cele ce urmează. Că I.E.M. București a luat ființă la 1 august 1977, cu doi ani inainte ca, la 16 noiembrie 1979, să se circule experimental pe primul tronson al metroului bucureștean. Și că in acești doi ani s-au organizat, s-au documentat, au vizitat metrouri din lume, au elaborat instrucții tehnice, etc. pentru că dacă intreaga construcție era românească se impunea ca și exploatarea să fie de aceeași concepție. Lucru greu, de pionierat, dar perfect realizabil. La 19 decembrie 1979 au inceput să-și aplice cele pregătite la concret pentru că s-a dat oficial in funcțiune primul tronson al metroului, intre Timpuri Noi și Semănătoarea, in lungime de 8,1 km și cuprinzind șase stații. La 28 decembrie 1981 și-au extins activitatea de exploatare și asupra tronsonului Timpuri Noi—Republica, 9,3 km și șase stații pentru ca la 19 august 1983 să acopere specific și al treilea tronson, Eroilor—Industriilor, patru stații, 8 kilometri. La 22 decembrie 1984 (observați că implinirile sint toate aproape la sfirșit de an !) se dă in exploatare tronsonul Semănătoarea—Cringași, 0,9 km, una stație de metrou. Cam doi ani se lucrează la un tronson, dar asta le voi afla de la intreprinderea care a proiectat și construiește metroul, nu ? Da. La data la care vorbim metroul circulă pe 26,3 km și oprește in 17 stații. Există, in afară de astea, un depou și o secție de reparație material rulant. Tot la prezenta dată metroul bucureștean totalizează peste 300 milioane de călători. Cel mai aglomerat a fost astă iarnă, iar cifra record este o zi din martie a.c. cind au fost transportați peste 450 000 călători. De la un capăt la altul al magistralei metroul face doar 30 de minute, de cel puțin trei ori timpul de circulație I.T.B. La orele de virf prin stații trece un tren la două minute. Trenul este format din minimum 2 rame (unitate de tracțiune formată din două vagoane care nu pot fi separate) și din maximum șase rame. La fiecare capăt de linie se găsește pregătită o ramă de rezervă. La data intrării in funcțiune a primului tronson, metroul bucurestean era al saizeci și doilea din lume iar România ocupa locul douăzeci și opt in lista țărilor posesoare de metrou. A fost vizitat pină la data de 9 iulie 1985 de către 48 de delegații străine, incepind cu șefi de state și terminind cu specialiști in materie care vor să vadă cu ochii lor performanțele colegilor lor români.

Mulțumesc Elenei Tatu și lui Moldovan Tiberiu. In biroul tov. Mihai imi sint prezentați cițiva pionieri ai intreprinderii sus menționate pentru că, repetăm, și in exploatare ca și in construcție, s-a pornit de la zero la bază stind doar forțele proprii : Nicolae Stanciu, inginer, s-a ocupat de uzina de reparații rame, face același lucru astăzi ; Iancu Stan, secretarul comisiei de pază și securitate impotriva incendiilor ; Spinu Costică, inginer, revizor cu siguranța circulației. Ințeleg că totul este formidabil de important pentru că este vorba de un mediu neaccesibil oricui. Și nu subliniez nimic pentru c-aș comite nedreptăți intr-ale prezentării. Nici nu fac comparații cu alte medii, redau doar puținul aflat in biroul sus menționat : toate accesoriile, mașinile, etc. sint producție românească. Ramele se fabrică la Intreprinderea de Vagoane Arad. O ramă are peste 40 000 de componente. Din punct de vedere al siguranței circulației ea prezintă calități demne de reținut : oprire la punct fix, mers fără pilot, etc., toate astea dacă ar fi să se intimple ceva in afara normalului. Dar pină azi totul a decurs normal. Din punct de vedere al exploatării metroul este organizat pe principii C.F.R. Primii oameni au fost chiar veniți din acest sector. Acum pregătirea se face separat, este de fapt o altă specialitate, există liceu propriu cu școală profesională, școală de maiștri, intră numai cine știe ce muncă va face și dacă-i va place să facă așa ceva, treburile merg foarte bine, personalul este foarte tinăr. Revizuirile sint tot pe principii C.F.R., preventive și planificate, nimeni nu așteaptă ca ceva să se „ceară" reparat.

Spre sfirșitul acestui an intreprinderea cu oamenii cărora stăm de vorbă vor asigura siguranța călătoriei bucureștenilor pe primele două tronsoane din magistrala a doua, I.M.G.B.—Piața Unirii 2, 10,4 kilometri, 8 stații de metrou. Atit despre asta. Săptămina viitoare imi voi face delegație și voi merge la Intreprinderea Metroul București, intreprindere care, cu ajutorul a 12 minstere și peste 15 institute de cercetare românești, l-a gindit, l-a planificat, a construit și construiește metroul bucureștean. Și acolo voi afla pentru dumneavoastră — destul de informați in materie pentru că s-a scris mult și competent, pe merit, despre acest subiect fascinant — despre inceputuri, despre primii oameni coborîți in subsolurile Capitalei cu gînduri constructive, despre greutăți și victorii ale acestor inceputuri, despre neprevăzut și marele prevăzut care circulă parțial intre interesele noastre, despre magistrala 2 in construcție, despre experiența căpătată la magistrala 1, despre siguranța cu care se lucrează la magistralele 3 și 4 pe hirtie sau pe teren. Și vă voi propune și despre aceste subiecte tot fraze directe, fără adăugiri poeticești, pentru că despre lucrurile cu adevărat mari nu se pot spune decit fraze simple. Așa a hotărît, de milenii, mersul lumii civilizate, mersul dinspre sine și inspre sine al acestei lumi.

Cornel Brahaș

Solara dăruire

Solara dăruire.
Istorie nouă –
Curcubeu peste timp
Inveselind pămintul.

Timpu-i mai vrednic
Ca oricind,
Țara-i actul de identitate –
Singelui ce mă călătorește ;
Ochii-mi zimbesc.

Te-am văzut
Cu degetul la tîmplă.
Spre ziua de miine trecind...
Te-am văzut
Sărutind pruncii pe vise.

Nicolae Sinești

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

ELENA CÎMPEAN : Timpul și spațiul unui punct : „În înălțime / și / în profunzime / se rupe scara : / osemintele ei trec în aer / de-acum respir / cu ochii / respir / imaginea punctului / care vine din imaginea cuiului / bătut în colțul unei amintiri". Însă fără **prezentarea** ce v-o face Paul Grigore care este elevul celebrului Grigore Paul : aiureli, s-avem pardon !

ȘTEFĂNIA RUS : Învățați să tăiați, să tăiați, să tăiați ! **Izvor :** „Fulgul de nea mă prinde în treacăt / mă trezește, mă strigă pe nume / În lacrimă se preface ușor / E picătura de izvor băută de mama ieri". **Mare de oameni :** „Zbuciumată mare / Murdară / Sărată și curată / În tine nu se mai oglindește / Nici o Zină Cuminte / ... / Viața va avea ca stemă / Pe cine și ce ?"

ION RUSU : Această **Iluzorie :** „Floare de colț eu te-am văzut în alb veșmînt / Ești mică libelulă ce se avîntă-n zbor / Asemeni unei flori sihastre pe ogor / ... / Te pierd în zările singurătății Lor / Și inima și brațul mereu, mereu te vor". Bateți la mașină, dar citiți și mai mult : poezie bună !

VIOREL PARASCHIVESCU : Patru fragmente : „Văzînd înverziri de adevăr ale luminii / cum / viespii de salcie-nstăpîneau / discordia-ntre mirezme / ca pe un vînt mă zbuciumași / candelă orbită / cu ne-ndurarea ta de timp / de tine și de toate". 2) „/ ... / Șarpele cîntă, îți adoarme și mina / rămasă trează pe blana vulpii / te înconjoară pietrarii și cer / să li se spună totul despre piatră / ... / Cîntecul șarpelui încetează / ca o alungare a unei adîncimi din ea / ... / cuvintele pietrarilor pe seama pietrei / ... / prin ochii lor șarpele suge asfințitul / cine i-ar mai putea trezi, așa cum dorm / înmiresmați de moartea vulpii / în locul unde doar poți bănui anotimpul". 3) „Îmbrățișați în așternuturi ale mucegaiului / ... / fascinația de-a repeta somnul / din prima noapte-a vieții / înghețuri extatice / corcite în tăriile purpurei / ceva din arderile gîndului / ajunge unde heliul / coagulează, dînd timpului timp". 4) „Cîmpul cu maci / înecat în datina ochilor / ... / dospește / în albul florilor de vîsc / noua dogmă a luminii / și-a fost dimineață / și-a fost noapte / O, venind / te-aș găsi / captivă în albul mestecenilor / cîtă lumină / cîtă lumină i-ar mai trebui / genunchiului tău să se-asculte / foetus al focului / lepădat de timp / în fața altarului — / ... / cîtă lumină / cîtă lumină i-ar mai trebui". Luați-vă în serios !

GLAVAN M. : Citîm din cinci : **Nisip :** „auzi? / cum fișîie nisipul / curgînd prin noi — / ... / etern nisipul din pînze / de corăbii sfărîmate / nisipul trecîndu-ne prin / oase, tăcut în ape, în temelii / călător, sfîrșind ca un șarpe / din lună strecurat în trupul / meu neliniștit. / ... / căci stelei nisipurilor mă-nchin, / antic păstor înjungheat de astre / sub legile cerești / ... / fugare, necunoscute chei aruncate, / sufletul mi-l alungă — umbră de cal / lucit peste ape — oasele-mi / goale clepsidre — departe". **Corespondență :** „Un clavecin cîntă / în steaua de sus / ... / lumină a mareelor de argint : / șah de cristal al regilor / palizi, în care muzici / picură reflexe : / ... / polenul lumilor ce au pierit / nocturn poleind / ... /aripi translucide de statui / Diafana zăpadă a Timpului / ce ne îngheață". **Scurt moment de primăvară :** „Lanțuri ale ploii, de aluminiu, ușoare / ciocnindu-se peste oraș / și-o ancoră verde ca o plantă de apă / ce-adăpostește între brațe mănunchiuri / de păsări ciripitoare, fericite și ude. / Pretutindeni cuiburi de sălcii / și zboruri lucioase de acoperișuri / plutind peste oraș, aeriene zbateri / și mătăsoase întîlniri, fîntîna / unei transparente meduze / ... / insesizabile atingeri în văzduh. / Suflet foșnind în netede suvițe / ... / libera vietate a ploii o clipă / zvicnind în jetul alb al zilei." **Gîndurile mele :** „Ca și cum mișcîndu-mă, / gîndurile mele ar deveni / dureroase, tare sunînd / ... / asurzindu-i pe cei din jur / neștiutori și mirați / ... / Și liniștea, ah liniștea, / începe să-mi curgă pe tîmplă / încet, ca un fir de sînge". **Vechiul ev :** „Și ce-aș putea să mai spun / chipului tău de-acum ? / ... / Acolo ard făclii și timpul / Se mistuie-n lumina lor absent. / Nu simți cum plutește în noi / Un aproape duios dezastru și ca / un miros de ars mai stăruie / Fanatismul vechiului Ev ? / ... / Coruri se deslușesc în prăbușiri / de ziduri, și mări se smulg din / neliniștita consistență a / trupurilor noastre. / Și pretutindeni haotic sclipesc / mări. Revoltă a lumii și a spațiului dintre noi. / ... / Ce-aș putea să mai spun / Chipului tău de acum ?" Noi nu predăm **Tăierea** decît a versurilor nereușite și numai într-o singură lecție. Dacă se prinde, bine : unuia și altora. Însă : **Sfîrșit vacanței, În tăcere, Funebra primăvară, Apropierea primăverii, Copilărie,** le-am ales pentru **Antologie — Un nume nou.** Căutați-ne pentru o vedere la cenaclul Dacia Phoenix.

CECILIA MAN : Acestea, și-atit : mai mult nu-i chip : I. „Tăind un copac la marginea pădurii / De unde se vede satul și valea / Un țăran desface legătura / Dintre cer și pămînt". II. : „Șarpe și șarpe și șarpe / Se preface fiecare arbor în șarpe / Iar piatra în oul de șarpe / ... / Și neaua în piele de șarpe / Și drumul în coadă de șarpe / Și stele în ochi de șarpe / șarpe și iar șarpe". Mai dați pe la noi.

EUGENIA BLANARU : Ziceți, în biletul ajutător : „cred că e prima dată cînd mă adresez cu versuri, revistei dv. — dar nu sînt cu totul sigură". Păi vedeți ? Năzdrăvănii de acel soi, primim de la dv. cîte trei, patru, plicuri pe săptămînă ; dar le iscăliți cu alt nume.

ELA LIU : ... (nu știm ce) **fără transport :** „Între mine și vis există o piatră / neînflorită de pașii tăi / Mi-ai lăsat în odaie aseară / cîteva șoapte, pe un dulap trist, / altele le-am împachetat / într-o foaie velină". În ceea ce ne privește, scrisorica : O, la, la ! Ela Liu, La ce ziceți pe cea roză / Celu loză.

PETRE VLAD : Sînt, frate drag, dragă ; cît nu sînt deloc adică.

MARIN MĂRZA : XXX : a : „De la o vreme iubito / îți simt scheletul mai aproape de lacrimi / ploile-mi spală palma de mingiieri / și toamna se uită-n simburi / ... / Se mingîie iarba / de călciiul tău adormită, / și toamna-ți dă cu putred pe la ochi / și un dejun de ceață / rîșnită-n cer de păsări ; / a trecut vremea, iubito, / cînd încălzeam în pumni, iubito, / aerul din preajma trupului tău / și nici măcar n-ai plecat / cu banii surîsului tău / o, trupul tău a rămas / ca un săpun în băile publice / uitat de cine știe cine / grăbit să-și steargă palmele / țipînd de spumele purității". XXX : b: „Casa mea / zăpezi dulci o înconjoară / paradis cu încăperile sparte-n dinți de fecioare / casa mea / cu ușile lemn de scorțișoară / ... / Toamnă, îmi pierd prietenii, / din cauza umbrei, / podeaua casei găurită-i ca de burghie / ... / Toamnă, plăminii frunzei / — sfărîmați pe trotuare : / trag de fiecare / sticlă de viață și gîndul / lucid ascuns plecările scufundă / o, am dărîmat casa lunii / de pe venele mele / înalta societate a ierbii jubilînd. / Casa mea / zăpezi dulci o înconjoară — / trebuie să vină instalatorii, / o, trebuie / să așez țevi și robinete / prin care va curge / singurătatea". Mai trimiteți.

BARBĂROȘIE TOMA : În **Oglindă,** aceste pete de viață : „Totul era un frig imens / din care ieșeau să respire / oglinzile de ceară — / chiar tu erai oglinda de ceară" și-n **Să-nceapă. iubita :** „Privește cum soarele aruncă tot mai rar / Rafale de căldură / în geamul tău și-al meu" ... La mai bine !

ALEXANDRU MOISIA : Doar acest loc : „Și focul reînvia pereții cu șterse, cutremurate icoane era atunci / Din nou acea mireasmă a întoarcerii lor, lung asediu și paloare în seară, / Și iar vedeai viața lor în hainele morții, împreunarea mîinilor și tăcerea. / Tulburata liCărire a ochilor în negre odăi. / E o mască nouă pe aceeași tristețe a ta, o altă fervoare în singurătate / ... / Cum o deschidere a porților ar fi fără de veste și potopitoare reintregire / cu măreția ajunsă pe culmi în făpturile abrupte-ale cărnii".

IOAN ISTRATE : Ziceți în bilețel : „Nu înainte de-aș cere scuze pentru clipele reținute, un tînăr iubitor de tot ce e frumos și drept, vă trimite cu drag versurile sale și vă roagă să nu-l judecați prea aspru pentru micile greșeli". Am primit scuzele și le-am reținut : însă versurile, nici unul.

PĂPUȘOIU DUMITRU : Nicidecum, nici de ce, nici cui.

GHINEA DANIEL : Moș Gae : „Păzea sămînță și tușea / în somn, / la masă, / pe canapeaua de la drum, / la pătule / de frica pădurii / de frica pămîntului și / a rămas acolo / se zvonise că / la primul război / spintecase un neamț, / la al doilea / doi / îl știau de frică și / a rămas la pătule / să păzească sămînța". **Toți:** „Plecau toți decunoapte / să nu-i simtă și ciinii / ... / pe poteci subțiri cît talpa de femeie / prin iarba izlazurilor / prin porumbii cîmpului / prin mohor / prin lucernă / se-ntorceau seara tîrziu / ... pe-o potecă subțire / cît talpa femeii / să nu-i simtă ciinii / să-i latre". Unde cîntă pitpalacul e de ghine !

POPOACA ANCA : Maturitate : „Mîngîiam toți ciinii / dar purecii unora / m-au făcut / cuminte". Anca Popoacă, nu te da de ciini la joacă.

ASTA — Piteși : ....„Cînd aripi multe mor în gînd / În timpul nenăscut nicicînd / Și gîndurile-n colțuri zac, / Și-n ploi, în brumă se prefac / N-ar trebui atunci, să tac ?" Așa să faceți: nici o pagubă.

CHIRU SIMONA : Citește, drăguță, poezie, cu picioarele-n apă rece, să meargă bine mintea-n cele calde. La 19 ani se află poeți cît oamenii și oameni cît poeții. Nu glume ca alea...

GEORGE NERA : Nimic : nici măcar nimicuri.

NICUȘOR NEDELCU : Din **Crez,** atît : „Mi-am imaginat iubirea un templu / și-atunci am văzut galbene frunze / coborînd melancolic peste ruinele acestuia". Căutați-vă toiag de drum lung.

EMIL MANOLACHE : Acești doi poeți : Dimitrie Stelaru : „M-a încolțit alcoolul / Anii sar la mine / Peste cusătura rănii de cuțit / Din palmă / Stă norul crîsmei / Vinul mă împrumută / Cu toamne / Banii mei rîd de paharul / Spre care întind mîna". Maiakovski : „Caut între gîndurile lui / Cărbuni / Pentru o locomotivă proletară / Pajura-i / Cuprinsă de flacăra albastră a salopetei. / Ciocanul sfarmă umilința veacului / Și dăruie văzduhului o salbă nemaipurtată. / Războiul tremură în gloanțe / O nouă lumină dă ocol steagului / Revoluția cîntărește lumea / Pe inima lui". Mai trimiteți.

ELENA FECIOARA SCÎNTEIOARĂ : Din cele 15 (cincisprezece) poezii am reținut acest fapt, ca informație prețioasă, de folclor : „bătrînul meu tată a plantat în fața casei un tei, cînd eu am venit pe lume". Este o datină hiperboreeană, dar n-are a face cu versurile ce ni le-ați trimis.

MIHAI IONEL : Între cele șase poezii, se află una barată de cuvîntul : **nepublicabilă,** pe care singur vi l-ați aplicat în diagonală, pe text : **Floare de colț :** „Aseară / cineva mi-a spus că la munte a nins / Dar eu simt pe buze cum te topești / Și cum plouă / Un fulger ne-mparte sărutul în două ! Și lacrima focului pentru tine e nouă / Ca floarea de colț / În care mă regăsesc neatins / Deși dira ta de plăcere a stins / Petala unui prieten de rouă?". Nu vă mai stampilați singur : publicabilă, nepublicabilă. Scrieți, de restul avem noi grijă !

D.R. IACOBESCU : Iarna : „Iarna, / la-nceput de decembrie / strecurîndu-se prin întuneric / pare-o corabie / eșuată la gura unui / fiord". Mai departe, altădată.

ALEXANDRU S. PETRIA : Patru, astfel : **Gravitînd :** ....„Rătăciri biruitoare / solare ploi / iar iedera crește peste / cuvinte / brazi lunecînd în / somnul alb / ninge, te regăsesc / nu vorbe schițate / de buzele tale. **Casa de vanilie:** „Soimul zboară decupînd / din / rostogolirea norilor / prima imagine / țesătură sublimă / case de vanilie / înconjurate de braconieri / o problemă fundamentală — iubirea / ... / porțile deschise / odată cu / trimiterea scrisorilor / spre / Sud". Și : **1 :** „Lame tăioase-mi crestează / gîtul să sărut asfaltul / în adăpostul întunericului / lelii de bronz așteaptă admiratori / nocturni vreau să mă / nasc încă o dată / tu ești Dalia te-ntreb / Dalia ? / mă mulțumesc numai / ... / Zidită sub soarele / încins / de-o nouă aureolă / Dalia. Dalia ?" 5 : „Păsările vacanței stelele / ... / copaci iubesc / frunzele deplîngîndu-și soarta / o mină bolnavă așează cărămizi / privește, ține minte, / s-ar putea ca încă o dată / mina bolnavă să / așeze cărămizi / rînduri, rînduri". Bune toate și mai ziceți!

Simbolul unității

Urmare din pag. 1

dumneavoastră hotărîtor în înfăptuirea uriașelor transformări revoluționare pe care România le-a cunoscut în cei 20 de ani de cînd conduceți destinele partidului și ale poporului, se spune în Omagiul adus în această zi tovarășului Nicolae Ceaușescu. Apreciem cu profundă mîndrie — așa cum poporul însuși o face — că anii aceștia de victorii fără seamăn alcătuiesc epoca cea mai luminoasă din întreaga noastră existență, pe care, cu aleasă cinstire, o numim cu toții „Epoca Nicolae Ceaușescu".

Sînt concentrate aici, în aceste cuvinte, sentimente și idei care animă întreaga țară și fac arcul de boltă al unei simțiri politice românești de cea mai nobilă și mai întinsă rezonanță. Pentru că este cert, le-a fost dat generațiilor de azi ale României să trăiască acest moment al împlinirii a douăzeci de ani de la evenimentul care a marcat în mod hotărîtor progresul și civilizația națiunii, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Biografiile noastre, ale tuturor, se situează în zona de iradiere morală, politică și socială a acestui eveniment. El a declanșat începutul unei adevărate renașteri naționale și se constituie în acea operă de pionierat prin care o țară întreagă și un întreg popor se definesc la orizontul propriei lor identități, făcînd un act viu, de strînsă și puternică legătură cu trecutul înaintat, cu patrimoniul de valori și abordînd în același timp realitatea momentului, ca și aceea a perspectivei, cu un curaj care nu era altceva decît expresia politică și socială a propriilor posibilități, a lucidității maxime cu care ne angajăm pe un drum lung al prezentului și viitorului.

Pe plan politic, el, acest eveniment avea să consacre o mare și binevenită primenire a ideilor, eliberarea de dogme și aplicarea către propriile noastre realități, în funcție de propriile noastre cerințe și posibilități. Pe plan economic, el, acest eveniment avea să producă o largă revitalizare în spațiul muncii și creației, un reviriment resimțit la dimensiunea industriei și agriculturii, a dezvoltării rapide, accelerate.

Socialismul cu poporul și pentru popor, aceasta a fost în mare ideea centrală și în cuprinsul ei se poate identifica însăși concepția noastră despre libertate, independență și suveranitate, se pot identifica înseși temeiurile și amplitudinea de ordin economic, politic și social ale dezvoltării, ale progresului și civilizației. Vorbim de personalitatea unei adevărate epoci și este indiscutabil că ne referim, cu puterea faptelor și a realităților celor mai complexe, la personalitatea celui căruia partidul și poporul i-au încredințat cîrma destinului național, secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Acești douăzeci de ani sînt o dovadă, viața politică, economică și socială de o deosebită efervescență a României reprezintă emblema unui astfel de adevăr și istoria ca și realitatea în permanentă devenire îl confirmă. **Doresc să declar și în acest cadru,** sublinia secretarul general al partidului în memorabila cuvîntare rostită la plenara Comitetului Central și activului de partid, **că dacă, prin abstract, ne-am întoarce cu 20 de ani în urmă și ar trebui să stabilim pe ce cale să mergem, nu am sovăi nici un moment — chiar cunoscînd greutățile pe care le-am învins — să mergem cu toată fermitatea pe aceeași cale de luptă și muncă revoluționară, de înnoire a societății, de făurire a socialismului și comunismului, corespunzător condițiilor din România, năzuințelor poporului nostru.**

Secretarul general al partidului a fundamentat teoretic și practic întreaga politică a dezvoltării noastre materiale și spirituale, de opera și activitatea sa revoluționară se leagă toate înfăptuirile acestui timp, prin gîndirea și acțiunea sa creatoare s-au ilustrat și se ilustrează, în cîmpul real al muncii și vieții, toate disponibilitățile morale și sociale ale poporului, întregul său potențial. Ne-a reprezentat și ne reprezintă cu fidelitatea și trăinicia unor sentimente și aspirații majore, este simbolul și călăuza după care ne exprimăm în grai și la altitudinea celei mai depline unități. Fie că ne proiectăm la scara reală, pe mai departe și cu noi argumente, viitorul, conform programelor adoptate de Congresul al XIII-lea (al cincilea în cronologia și dinamica acestor două decenii) fie că, aparător ferm al intereselor fundamentale ale națiunii, militează consecvent pentru pace, pentru înțelegerea și cooperarea largă, internațională, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune pe planeta noastră. În toate răzbate suflul dinamic și înnoitor al unui cuget care, deopotrivă și în egală măsură cu viața, știe că umanismul și umanitatea pot și trebuie să primească aportul neîncetat al fiecărei țări și al fiecărui popor.

În atmosfera vibrantă, de profundă mîndrie și satisfacție pentru toate marile realizări obținute în cele două decenii care au trecut de la istoricul Congres al IX-lea și de la alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al partidului, toate acestea primesc confirmarea pe deplin a prezentului și viitorului și ne legitimează în sensul unei și mai profunde și mai cuprinzătoare angajări.

Vară jubiliară

Urmare din pag. I

neraților care se întîlnesc aproape sub același arc de cer astăzi și își dau mîna prin forța și amploarea lucrurilor deja înfăptuite. Ele au avut un anume fel de a privi și chema viitorul atunci în urmă cu douăzeci de ani, au avut și au un anume fel de a-l privi, de a-l calcula și discerne acum din prezent. Căci e logic, o viață eroică de tînăr erou și patriot înflăcărat, revoluționar, se angaja atunci în fruntea partidului și a țării, o răscolitoare și prodigioasă conștiință ne chema la realitate, la adevăr, dar și la spirit înalt, vizionar.

Se schimba ceva în viața noastră, a fiecăruia, pentru că țara se trezea din rădăcini. Nu, nu avea cum să fie ușor, o spunea cu glas tare și cuget întreg, inspirat, însuși secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, proaspăt ales la cîrma destinului național. Nu avea cum să fie ușor și nici lipsit de căutări, de zbateri și sacrificii întreg acest drum de la capătul și pe traiectul căruia privim azi cu ochii minții și ai sufletului celui mai încăpător. Pentru tot ce a urmat, Congresul al IX-lea rămîne de aceea ca un act inaugural. Exponențial prin forța și amploarea deliberărilor sale, acel tip de eveniment care printr-o extraordinară limpezime a adevărurilor și o extraordinară, lucidă cuprindere a problemelor vieții rămîne intim legat de soarta noastră, a tuturor, și ne instruiește asupra propriului nostru destin. O viață de tînăr trecea în fruntea partidului și a țării, iar în ceea ce se hotăra atunci avea și un sens eliberator. Cei douăzeci de ani care alcătuiesc destinul și dau dimensiune de epocă acestei vieți stau mărturie în permanență și vie actualitate.

L-am ascultat atunci, exact în urmă cu două decenii, pe secretarul general al partidului și l-am ascultat acum sub cupola aceleiași săli care mi s-a părut și îmi pare că vibra de ecourile unei memorii de esență. Cu experiența de acum, am fi lucrat mai bine, desigur, spunea conducătorul partidului și statului, dar calea dacă ar fi s-o luăm de la început, nu ar fi alta. Îl ascultam asemenea tuturor celor prezenți și gîndul meu relua o clipă aripa de zbor de la început, se înconjura de acea rostire de atunci care ne elibera de un nefast și atroce sentiment triumfalist al mersului prin istorie și ne reda unei discipline concrete a realității, rigorii și echilibrului care veneau deopotrivă din istorie și viață, din tradiția care ni se releva și pe care aveam să o dezvoltăm pe terenul propriilor noastre cerințe și posibilități. Primenirea ideologică a contat cel mai mult și în acest vast creuzet au putut apărea altfel și ideile de libertate și independență și imaginea lor mult mai vie, mult mai tonică și omenească, după frămîntări care țineau de domeniul realului, al posibilului în maxima sa extensie de muncă, gîndire și viață.

Vor trece ani, se vor adăuga noi ani la destinul acestei epoci, iar noi, cei de-azi ne vom aminti pentru noi și pentru urmași de măreția și simplitatea acelui moment unic, inaugural care a fost Congresul al IX-lea și de investirea la cîrma supremă a unui mare bărbat. Ne vom aminti și de acest moment de acum, omagial, ca să lăsăm țării mărturia și ecoul unei conștiințe de cea mai nobilă și mai certă identitate.

CONFABULE

* * *

Pe cîmpia verde și galbenă totodată
dincolo de tufele de mure
mai aproape de un deal pe care
copacii își întindeau alene crengile
ca și cum ar fi obosit
de atîta umblat
acolo departe acolo am zărit
o corabie albă
cu pînzele albe
numele ei însă
deși era scris cu roșu
nu-l puteam desluși
ce-i asta te-am întrebat
ce să fie mi-ai spus
muscînd cu cruzime dintr-un măr
e corabia cu care am venit
noi doi

Iulian Neacșu

REVISTA REVISTELOR

„Manuscriptum" nr. 2 / 1985

În nota obișnuită, care păstrează elementele fixate mai demult de Perpessicius și de Al. Oprea, numărul al doilea, pe 1985, al revistei de istorie literară „Manuscriptum", aduce numeroase contribuții inedite, documente de preț, respectînd mai ales o direcție a literaturii române exprimată prin capodopere. Sînt, astfel, prezenți acum Dimitrie Cantemir, Mihai Eminescu, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu ; de asemenea, interesante contribuții aparțin lui Adrian Maniu, Ion Pillat, G. Coșbuc, Zaharia Stancu. O asemenea înșiruire de autori de întîia mînă indică nivelul valoric înalt, care este caracteristica acestei publicații. Multe din aceste documente au și o valoare care le înalță din simpla curiozitate arhivistică ; în general, cultul pentru inedit (mai ales cînd este vorba de autori importanți și a căror operă e în bună măsură restituită) ar fi putut să ducă la valorificări disproporționate față de însemnătatea propriu-zisă a documentului. Nu este cazul acestor interesante texte, unele dintre ele adevărate relevații. O prefață la „Istoria Imperiului Otoman", a lui Dimitrie Cantemir, publică (într-un chip științific, aproape un model de editare) Dan Slușanschi : studiul introductiv aparține lui Virgil Cîndea, care a și descoperit acest manuscris în fondurile documentare ale Universității Harvard. Niște „pagini germane", conținînd „notițe despre Egiptul antic", aparținînd lui Mihai Eminescu, publică în versiunea românească (traducînd, așadar, din germană) G. Pintea. Un alt manuscris al traducerii „Divinei comedii" (în versiunea cu G. Coșbuc) este adnotat de Gh. Chivu. Niște „fragmente dintr-un curs de matematică" sînt ale lui Ion Barbu. Ion Vinea dă ocazia Constandinei Brezu unui interesant „excurs documentar". („În atelierul lui C. Brâncuși"). O nuvelă, „Prințul", (de Zaharia Stancu) este editată de Fănuș Băilesteanu. Claudia Dimiu revelează „o dramatizare uitată a romanului «Ciocoii vechi și noi»". Insolite sînt cîteva poezii ale lui Ștefan Odobleja, cunoscut ca autor al „Psihologiei consonantiste". În cuprinsul unei rubrici cu tradiție („Scriitori români în arhive străine") (Ion Deaconescu) publică interesante poezii inedite ale lui Pius Servien, din jurnalul lui Petru Comarnescu, Traian Filip extrage cîteva pagini dedicate operei lui Ion Țuculescu. Însă cele mai interesante contribuții de aici sînt, pe de o parte, o corespondență din Portugalia aparținînd Mariei Clara Pereira Da Costa, intitulată „Mitul lusitan" (aducînd lumini noi în chestiunea relațiilor literare româno-portugheze), precum și o dezbatere dedicată „tinerei generații de istorici literari", unde se remarcă mai ales intervențiile lui M. Ungheanu și Paul Cornea, (această dezbatere ar merita un examen mai amănunțit). În general, acest număr exprimă în chip fidel starea istoricii literare românești de azi și continuă linia solidă, inteligentă, lucidă pe care „Manuscriptum" o urmează de mai bine de cincisprezece ani.

A. S.

Libertate, demnitate, încredere

Urmare din pag. I

meiul aceleiași rădăcini. Oricît am aspira către particularitate, indiferent de pozițiile avantajoase sau doar modeste pe care le cîștigăm în vastul orizont social, nu vom putea face abstracție niciodată de liantul istoric care ne-a consolidat.

Biografia generației noastre a început în urmă cu douăzeci de ani. Nu ne-am născut atunci, dar, ca într-o revelație, atunci ne-am descoperit conștient. Un eveniment istoric de proporții greu măsurabile — Congresul al IX-lea al partidului — avea să producă dislocări sociale care reașezau existența noastră comună în matca unui neașteptat destin. Dinamitat din adîncuri, dogmatismul avea să se prăbușească eliberînd din dicționarele în care fuseseră întemnițate — libertatea, demnitatea națională, aspirația — și cei care ne aflam în București anului 1965 ne amintim și azi bucuria cu care le-am ovaționat reintegrarea firească în existența fiecăruia dintre noi. Era 24 iulie și la conducerea Partidului Comunist Român fusese numit un bărbat tînăr : Nicolae Ceaușescu, un om hotărît și foarte cutezător, pe care sute de mii de oameni adunați în cea mai mare piață a Capitalei l-au ascultat, cu profundă emoție, vorbind despre libertate, proclamînd dreptul popoarelor lumii de a-și hotărî singure soarta, fără amestecul nimănui ; un luptător cu o voință și putere de muncă nestrămutate, a cărui activitate și-a pus atît de pregnant pecetea asupra vremii, încît aceasta i-a împrumutat numele.

S-a produs atunci un dezgheț care a lăsat marele fluviu al existenței să curgă larăși pe albia devenirii sale normale, o descătușare de energii creatoare care ne-a dat tuturor sentimentul de generație solidară, cristalizată într-un rost colectiv. Eram liberi ; aveam încredere ; eram chemați să participăm. Suspiciunea, delațiunea și frica dispăruseră fără urmă, lăsînd să pătrundă o lumină prielnică, un climat moral generos în care făptuirile noastre de adolescenți firavi și înfricoșați s-au împlinit și au crescut viguros.

Ca într-un experiment care trebuie să confirme o legitate fizică imuabilă, spiritualitatea declanșată de Congresul al IX-lea al partidului a dovedit, într-un regim de exactitate științifică, faptul că în afara libertății de gîndire și acțiune — creația nu poate exista. S-a produs în mod concret o explozie. O strălucită afirmare a artelor care a impus cultura română interesului universal. Toate marile izbînzi culturale își au sorgintea în anii aceia și indiferent dacă ele s-au produs chiar atunci sau după perioade de gestație ceva mai îndelungate, poartă egal și inconfundabil pecetea acelui timp. Marea noastră școală de teatru s-a născut după 1965. Marea pictură, muzică și sculptură, grafica militantă și artele monumentale tot atunci s-au dezlănțuit. Toți marii poeți ai literaturii noastre de astăzi au apărut în climatul creat de Congresul al IX-lea. Cei mai mulți dintre critici și prozatori. Aceeași benefică febrilitate creatoare s-a răspîndit peste tot limpezind ideea de generație artistică unitară, o lume solidară atît în strădania ei de a dobîndi performanțe, cît și în obligația morală de a fi la înălțimea ofertei pe care istoria i-o făcea.

Nu putem exista în afara unui climat moral. Dreptul la o existență omenească normală, demnă, atmosfera de încredere și de sinceritate care a vindecat atîtea drame zadarnice, atîtea suferințe chiar și printre adolescenți ne obligă la recunoștință, la muncă, la o conduită etică pe măsura Binelui care ni se făcea. Vreau să spun că Congresul al IX-lea ne-a încărcat pe cei care i-am trăit dezlegările de un mare și durabil entuziasm. Că foarte mulți dintre noi îi datorăm existența și că datoriile de onoare se plătesc. Epoca nu e lină. Sînt probleme grave cu care ne confruntăm și noi și se confruntă și alții, dar nimic nu ne va împiedica să le depășim pentru a ne onora obligațiile, pentru a apăra spiritul Congresului al IX-lea, climatul de încredere și de muncă, de demnitate și libertate care ne-a consolidat biografic, așezîndu-ne în adîncul ființei structura imuabilă a aceleiași temelii.

Ziua cea înaltă de istorie

Urmare din pag. I

urcă zilele spre înălțimi de munte. Acolo, sus, oxigenul istoriei este de esență de brad și de esență de mare faptă, de ev nemuritor. Dacă pătrunzi în calendarul istoric al națiunii române zilele, cele mai multe, formează lanțuri de munți, brîuri de Carpați cu virfuri ce sărută cerul albastru, înălțimile cele mai îndrăznețe. Ele încing istoria românilor de la un capăt al devenirii la altul. Pe un astfel de brîu s-a scris cartea noastră de căpătîi. Și dacă citim din ea cu sfințenia unui neam, întîlnim zile ale căror piscuri poartă nume celebre. Războieni, Călugăreni, Rovine, prin care ne-am ridicat deasupra viiturilor și a furtunilor de tot felul. Și aceste zile se mai numesc 8 mai 1921 sau 23 August 1944, cînd conștiința istorici noastre și-a adunat esențele de lumină și de împlinire națională și socială.

Printre acești virfuri carpatine este unul care le însumă pe toate cîte sînt. El se numește 21 iulie 1965. Atunci, în acea zi de istorie românească se deschidea un orizont spre o epocă, unică prin semnificațiile și împlinirile ei spirituale și materiale. În acea zi, dînd glas istoriei, poporului român, Congresul al IX-lea al P.C.R. a ales în fruntea partidului, pe cel care reprezintă însăși esența acestei națiuni, pe cel mai iubit fiu al poporului, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul, pe care istoria l-a așteptat să vină, omul, care, venind, a făurit istoria înaltă și dreaptă a României moderne. Atunci, a bătut de la înalta tribună a comunistei deveniri, ceasul cel mare al istoriei socialiste. Începea o epocă, în care timpul se condensa pe măsura faptelor cutezătoare, care se înfăptuiau și, care, dădeau, an de an, o nouă înfățișare acestui pămînt și acestui popor străvechi. Începea epoca pe care, cu toți, o numim cu mîndrie patriotică, „Epoca Nicolae Ceaușescu"; cea mai fertilă din întreaga istorie a românilor.

Din perspectiva celor douăzeci de ani care au trecut de la acea bornă de hotar, ochiul și mintea noastră măsoară în lumină dimensiunea acelei zile, măsoară ziua cea înaltă de istorie, care domină lanțul carpatic al calendarului românesc. Sînt rare astfel de zile definitorii, de coincidență între interesele, nevoile și aspirațiile unei națiuni, ale unei societăți și personalitatea politică aflată în fruntea ei, sînt rare, și tocmai de aceea pline de o adîncă semnificație. Nici o epocă a istoriei noastre n-a fost în stare să transforme timpul la o astfel de dimensiune, să-l condenseze în realizări fără precedent. De numele secretarului general al partidului sînt legate toate marile ctitorii ale acestei epoci. Transfăgărășanul, Canalul Dunăre-Marea Neagră sau metroul bucureștean sînt capodoperele, care vor vorbi viitorimii despre ce a însemnat pentru destinele poporului român alegerea de către marele forum al comuniștilor români a tovarășului Nicolae Ceaușescu, în fruntea partidului.

Astăzi, după 20 de ani de la istoricul Congres al IX-lea, după 20 de trepte săpate, prin muncă și creație fără răgaz în marmura istoriei, după douăzeci de piscuri urcate de popor, reiese limpede, ca-ntr-o apă de izvor, că legămîntul secretarului general al partidului de a sluji cu neostoită voință, cu devotament nemărginit, cu patos revoluționar, partidul și poporul, interesele vitale ale națiunii, a căpătat contur de epocă nepieritoare. Densă în evenimente, „Epoca Nicolae Ceaușescu", adevărat concentrat de istorie, a început în acea zi de 24 iulie 1965, zi ce se înscrie în calendarul carpatic al devenirii noastre ca cel mai înalt pisc. Spre el va căta, întotdeauna viitorul, pentru că cel mai înalt Carpat se numește Nicolae Ceaușescu, primul dintre Marii Bărbați ai istoriei naționale.

Fără cuvînt

Semăn din ce în ce mai mult cu mama
și mă liniștește această constatare.
Dinsei nu-i pasă de moarte,
mie nu mi-a fost frică niciodată
de mare.

★

Deși, dacă mă gîndesc bine
marea e chiar inima mea,
ca o pisică torcînd nefericita
între lună și o mucheie de stea.

★

Semăn din ce în ce mai mult cu mama.
Dealtfel nici nu știu cu cine
aș putea semăna.

Tata s-a împușcat mai demult,
cu un glonte
eu am rămas precum călărețul în șa.

★

Deci asta am vrut să vă spun :
sînt tot mai bătrîn și chipul șopîrlă
se face,
nopțile m-au albit, adormitoarele,
zilele mi-au subțiat oasele
și mi-au ascuns de multe ori soarele.

★

Care va să zică nici o speranță...
Ca o meduză la îndemîna copiilor sînt.
Pulbere... Materie fără speranță
și fără de cuvînt.

Mircea Micu

Pecetea poeziei

Cuvintele de început ale însemnării de față ar fi trebuit să fie încărcate de bucuria împlinirii crucialei vîrste de 50 de ani de către încă un tovarăș de generație, fie și de pe alte meleaguri și de o altă limbă! Poetul frate bulgar, care la 28 iulie ar fi fost sărbătorit de noi toți, Vladimir Bașev, a cărui viață un conațional de-al său o compara cu un zbor întrerupt în clipa dinaintea sau chiar din însuși timpul apogeului, la 19 noiembrie 1967, pe cînd născutul în 1935 abia împlinise 32 de ani. Catastrofa se petrecuse pe pămînt, și încă în fața principalului așezămînt al scrisului bulgăresc „Dimităr Blagoev", unde un sofisticat accident auto îl decapitase pur și simplu, proiectîndu-l prin parbrizul mașinii, la volanul căreia se afla, cu soția alături, distinsul om de litere Vera Ganceva...

Și astfel deveni o „amintire frumoasă", cum a zis marele poet, fondatorul aceleiași generații, de la noi, Nicolae Labiș. E uimitoare de altfel asemănarea de biografie și viziune poetică dintre confratele bulgar și colegii săi români. Adevărat Gavroche al revoluției, avea să se distingă, încă din cei mai fragezi ani, ca unul din cei mai reprezentativi exponenți ai generației care în 1944 n-avea decît vîrsta pionieratului. Vladimir Bașev avea să devină cu adevărat un pionier, de la an la an, ca temeritate a actelor sale civice, revoluționare, încît nu mi se pare deloc o supralicitare faptul că tineretul comunist bulgar îi cultivă memoria ca pe a unui erou al său. Același sentiment îi domină pe prietenii săi apropiați, de aceeași vîrstă, alcătuitori de ediții ale poeziilor marelui dispărut, evocatori ai biografiei sale exemplare, pe un Nikola Ingiov, Petăr Karaangov sau Liubomir Levcev, actualul președinte al scriitorilor bulgari. Deși activitatea de scriitor a lui Vladimir Bașev e foarte întinsă, de la poezii și poeme la librete de operă, volumele apărute în timpul vieții sau imediat după moarte sînt în număr de nouă, din paginile cărora prietenii săi, Petăr Karaangov și Nikola Ingiov, au alcătuit antologia, destul de cuprinzătoare, „Poezii pentru cei vii", al cărei sumar ne va călăuzi și pe noi, semnatarul acestor rînduri și tînăra literată, specialistă în literatura bulgară, Raluca Tulbure, editori ai unei culegeri de versuri în românește a marelui poet, pentru editura „Univers". Dacă avem în vedere că prima carte de debut, „Antene fremătătoare", i-a apărut în 1957, și antologia „Puls" din 1967 înmănunchea versuri neincluse de poet în volume, se poate observa, ca o regulă a aparițiilor sale, anul și cartea. Ceea ce, luînd în seamă calitatea strălucită și diversitatea tematică a poeziei sale, pare aproape de necrezut, pentru un tînăr om de cultură, în același timp gazetar, activist politic și obștesc, animator al afirmării altor arte.

Universul poetic al lui Vladimir Bașev, de la ridicarea la rangul de poezie a cotidianului la marile evenimente ale epocii, îl recomandă ca pe unul din cei mai reprezentativi poeți ai generației sale, generația celor care în 1985 împlinesc sau ar împlini 50 de ani, atît din Bulgaria cît și din Europa, lirica sa avînd profund imprimate viziunea și tonul sincer, revoluționar, prin nimic contrafăcut. Îndrăznesc să afirm, să mă ierte confrații și prietenii mei bulgari dacă greșesc, că de la Nicola Vaptarov, secerat de gloanțele fasciste în timpul războiului, la o vîrstă la fel de fragedă, poezia bulgară n-a mai cunoscut o tentativă de înscriere în universalitate ca aceea a lui Vladimir Bașev.

Dar, să mai fiu iertat, conștiința că scriu despre o mare valoare a poeziei contemporane, mi-a estompat întrucîtva sentimentele prietenești care ne-au legat de marele confrate bulgar încă de la prima cunoștință și de la zilele petrecute împreună pe pămînt bulgăresc în 1962, la întîlnirile din România, cînd poetul a participat la sărbătorirea centenarului lui George Coșbuc, sau confruntările de idei de la Helsinki, Festivalul Mondial al Tineretului, în compania lui Evgheni Evtușenko. Dacă n-am apelat la acest fond de aur al inimii mele, e pentru că, recent, prea mi-a fost răscolit de întîlnirea cu mama și marea apărătoare a memoriei sale, Katia Bașeva, cu prietenul nostru comun Nikola Ingiov, căruia îi dedica în primul volum de versuri poezia care începea cu această ipoteză eroică:

Dacă nimic n-avem să dăm lumii
atunci pentru ce ne-am născut?

Niculae Stoian

VLADIMIR BAȘEV

Baladă despre Istria, străvechiul oraș dintre Dunăre și Marea Neagră

Există doar o singură, o unică năpastă —
să nu te părăsească chiar și marea.

Cu Istria așa s-a întîmplat. Riul venind
din culmi de munți a depus la picioarele lor
nămolurile-ngrămădite-n ani și ani,
pînă cînd oamenii-au văzut uimiți
că pînă chiar și marea-i
părăsește.

Marea plecată cu brutalitate,
retrasă-ncet și pentru totdeauna.

Port după port
schimbatu-s-a-ntr-un templu
unde-ai putea înnebuni cerșind
apa, pe care, niciodată,
n-o vei primi.

Există doar o singură năpastă —
aceea de a fi chiar și de mare părăsit.

Prietenia, dragostea, confortul,
să vină și tot astfel să se ducă...
Nu-i nimic.

Tristețea și nefericirea foc să ia,
ca totul să se schimbe în cenușă...
Nu-i nimic.

Dar vă păziți de-o singură năpastă,
aceea de-a vă părăsi
chiar mare-albastră.

Cu Istria așa s-a întîmplat.

Acum,
în miezul cîmpiei sărate,
coastele ei în pămînt încrustate
se înnegresc
asemenea scheletului unui delfin.

Responsabilitate

Genialitatea o avem în sînge,
Geniul însă este unul doar
Cu dalta și ciocanul oare-l vom constringe
Să ni se-arate vajnic, tutelar ?

Dar oare noi înșine-ntr-o jertfă bravă,
Chiar carnea ne-o vom smulge de pe noi,
Ca-n fața lui puternică, suavă,
Să apărem ca niște demni eroi ?

Sau lui, supremă treaptă între trepte,
I-e scris ca să ne lumineze și
Unul din noi chemat e să-l aștepte,
Una din noi să-l nască într-o zi ?

Curs puteți da variantelor toate,
Ne arde-o sete de nebiruit,
Talente-n lume sînt nenumărate,
Dar geniu-i de neînlocuit.

Ziua aceea liberă să vină,
Creați și ceasu-acela-amețitor,
Cînd creierul — suprema-ne lumină
Va fi-ntre noi toți — interlocutor.

Fiindcă tot se uită, se desparte,
Doar nouă celor ce nutrim un gînd,
Ne e mai lesne să intrăm în moarte
Această glorie tot așteptînd.

Luni

Sărbătoarea mea e ziua de luni
Zi de-nceput, nescrisă-n îndreptare,
Zi anonimă, fără de cunună
Și nici o decorație nu are
Nici nume în această zi nu am
Sau drepturi sau prilejuri în viață,
Ca florile brumate pe un ram
Șoptite-abia, cuvintele-mi înghață.
Dreptății-i sînt prietenul cinstit
Nu mă atrage calea cea ușoară,
Iar bucuria muncii fericit
Și-un om mai bun din mine face iară.
Triumfă mușchii mei urieșești,
Cu umeri și genunchi ținîndu-și zorul,
Și sentimentele sărbătorești
Ale duminicii-și iau grabnic zborul.
Luni capătă cu toate un nou preț,
Prin mari puteri de forță dătătoare,
Iar cîrligul serii-l fac și mai măreț
Ținîndu-ne la posturi, în picioare.
Noaptea — răsplata se așterne-apoi
Ca pe-un ogor însămînțat cînd plouă,
O stea subțire s-a desprins din bolta roi,
Mîine în locu-i noi 'nălța-vom două.
Înrourate de-al sudorii nimb
Îmi string în palmă pletele în seară
Știu fiecare taină grabnic s-o preschimb
Într-o minune revoluționară.
Și în disprețul trîntorului care
Trăiește-n lenevia lui sihastră
Slăvesc această luni obositoare,
Ziua dintîi, ziua noastră.

În românește de
Niculae Stoian și Raluca Tulbure

Desen de Gheorghe V. Ionescu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN STEPA FERGANA** din Asia Centrală a fost făcută una dintre cele mai importante descoperiri arheologice ale ultimelor decenii. Peste treizeci de mii de desene rupestre ilustrează nivelul înalt de cultură și civilizație al vechilor locuitori ai acestor locuri, o populație scitică-saki. Această galerie de petroglife a fost realizată în antichitate pe parcursul mai multor secole. Se știe, de altfel, că pe locurile din Tadjikistanul sovietic unde se găsește Fergana și chiar în situl desenelor rupestre a fost întemeiată Alexandria-Eshata, orașul lui Alexandru Macedon, care a avut de înfruntat o rezistență îndîrjită din partea triburilor războinice ale sciților. Specialiștii au început studiul desenelor, trăgînd unele concluzii referitoare la tipul de civilizație și la spiritualitatea autorilor lor. Animalul lor sacru era berbecul, ceea ce ridică probleme foarte interesante, știut fiind că sciții din Siberia adorau renul.

● **LA ERMITAJ** a fost deschisă o mare expoziție arheologică, prezentînd cele mai noi descoperiri făcute pe teritoriul Tadjikistanului, îndeosebi monumente din antichitate și evul-mediu. Peste o mie cinci sute de exponate evidențiază permanența unor centre de civilizație și cultură pe parcursul a cinci mii de ani de istorie, cum apreciază Agenția de presă Novosti. Directorul Ermitajului, academicianul Boris Piotrovski, opinează că expoziția aduce în atenția publicului cîteva dintre cele mai impresionante realizări ale istoricilor sovietici. Obiectele descoperite pe situl vechiului Sarzam, de pildă, sînt în măsură să oferе concluzii asupra relațiilor culturale și politice ale unor regiuni din Asia Centrală cu centre foarte îndepărtate, cum ar fi India și Iranul. De un succes deosebit s-au bucurat și monumentele din Evul Mediu timpuriu, uimitoare prin gama expresivă de mare varietate. Cercetătorii sovietici au elaborat o serie de tehnici de conservare a acestor monumente, prezentate de asemenea în cadrul expoziției.

● **MARELE ISTORIC AMERICAN,** Jeffrey Burton Russell, și-a dedicat o mare parte a cercetărilor sale istoriei reprezentărilor diavolești. Recenta sa carte, publicată de Cornell University Press, **Lucifer : Dracul în Evul Mediu,** este amplu recenzată în **The New York Review of Books** sub semnătura lui Norman Cohn. Cu tot titlul limitativ, Russell face de fapt o istorie a ideii diavolești încă din antichitate. Dualismul moral a fost introdus în istorie de către zoroastrism, fiind apoi preluat în diferitele spiritualități care au dominat lumea. Norman Cohn compară cele trei volume ale cărții lui Jeffrey Burton Russell cu marea lucrare a lui Gustav Roskoff, **Geschichte des Teufels,** o carte clasică în materie. Recenzentul deplînge totuși faptul că nu a extins contribuția asupra rezonanțelor ideii diavolești în conștiința contemporană și asupra consecințelor istorice pe care le-a avut în perioada modernă. Concluzia este însă foarte pozitivă : „...este o lucrare de cercetare istorică ce va rămîne, cu toate limitările sale, o autoritate în materie, pentru mulți ani de aici înainte, dacă nu chiar pentru mai multe generații".

● **CARTEA** lui William H. Pritchard, **Frost : Reconstituirea unei vieți literare,** se bucură de frumoase aprecieri în presa de peste ocean, venind după lucrarea fundamentală a lui Lawrence Thomas, al cărei ultim volum, publicat în 1976, dăduse întreaga măsură a unei tentative de demolare a mitului unui poet frust și foarte popular. Avînd acces la multe documente inedite, Thomas a cunoscut viața lui Frost, după spusele unui cronicar, „mai bine decît poetul însuși". Cu toate acestea, aprecierile numeroase, de tipul „un monstru", „un caracter megaloman și mediocru" sau „cred că niciodată n-a trăit un om mai demn de a fi urît", au contribuit la atenuarea succesului monografiei lui Thompson, făcînd necesară o analiză a vieții lui Frost din punctul de vedere al activității sale literare. Este ceea ce întreprinde Pritchard în monografia sa care a fost foarte bine primit de recenzenți. Richard Poirier scrie : „Cum poate fi conservat ceva, vreodată? sau chiar salvat totul de la distrugere, într-o lume atît de trecătoare ? «În artă, în politică, în școală, în afaceri, în dragoste sau în căsătorie, într-un lucru sau într-o carieră, spune Frost într-o conferință, a cheltui ceva foarte intens înseamnă de fapt a păstra». În asemenea momente din gîndirea lui Frost poezia și pragmatismul american se descoperă unul pe altul".

● **ROMANUL** lui Julian Barnes, **Papagalul lui Flaubert,** este comentat pe larg de către Frank Kermode. Aflat la a treia carte, după un debut remarcat, cu **Metroland,** în 1981, scriitorul încearcă de data aceasta o tehnică interesantă, la confluența dintre proza narativă și eseu. Naratorul este un doctor de saizeci de ani, care încearcă o reconstituire a unor momente din biografia lui Flaubert. Pasajele de istorie literară și de investigație psihologică sînt de o mare strălucire, demonstrînd un autentic apetit pentru cultură. Frank Kermode scrie : **„Papagalul lui Flaubert** poate fi citită ca o foarte interesantă miscelanee flaubertiană, cu excursuri asupra romanului modern și multe altele. (...) De fapt, este un roman destul de neobișnuit. Cei care cred că știu ce este un roman vor tinde să spună că acesta nici nu este așa ceva, considerîndu-l mai degrabă un eseu excentric despre Flaubert. Ar fi însă o prostie. Cartea poate părea dezordonată din cînd în cînd, dar ea este fidelă propriilor sale legi constitutive".

A APĂRUT:

TINERI POEȚI POLONEZI

ALEKSANDER NAWROCKI

⁂

Dragostea — lacul în care
jalea după frumos se întruchipează
iar zăpada se-așterne
peste zilele și orașele copilăriei
de mult rase de pe fața pămîntului.
La tine ajunge femeia
pretext ca să visezi de-acum
în fiecare noapte
ca lacul să-și caute sufletul.

STANISLAW FRANCZAK

⁂

Ai zîmbit
coborînd din autobuzul care
n-a trecut

Mi-ai dat mîna
la întîlnirea care
n-a avut loc

Ai spus —
te iert că
n-ai venit

Am răspuns —
iartă-mă am încurcat gările
iubito.

HELENA RASZKA

⁂

Îmi zici
— a mea —
și sînt a nimănui,
ca primăvara,
care dezmorțește
privighetorile și zăpada,
ca steaua,
care seara se umezește în ceața deasă,
și ca umbra tristă a mesteacănului,
care mi-acoperă fereastra.
Mă găsești oglindită
în toate apele de pe lumea asta,
dar cînd vrei să mă prinzi
în mînă —
îți alunec printre degete
ca o rază de lună.

HALINA POSWIATOWSKA

⁂

imi arată cuvîntul
și spun că
mirosul trandafirului în cuvînt se poate găsi
iar eu găsesc hîrtie hîrtie hîrtie
fără miros
fără culoare
și știu
că snopul de scîntei
e făcut
sudorii șinelor de tramvai
iar noi stăm de jur împrejur
doi băieți de zece ani împreună cu
snopul de scîntei
înseamnă mai multă lumină
decît cuvîntul lumină
iar cînd bărbatul paralizat într-un cărucior
mușcă din felia de piine ce i-o dau
capul care i se pleacă
și mișcarea maxilarelor
au în ele mai multă viață
decît cuvîntul viață

AGNIESZKA STRUMILLO

Viziune finală

sînt numărul una mie trei sute șaptezeci
și patru
am ochi care nu văd
am urechi care nu aud
am tentacule cu care fărîm orice

creierul meu
înmulțește adună scade împarte
măsoară
nu caut
nu gîndesc
nu iubesc

sînt eu
numărul
una mie
treisute
șaptezeci
și patru

JANUSZ LEPPEK

Copiii

copiii din curte
speranță aduc
învață să zboare
și cad din cuib
execută apoi ordinul
vieții
să moară

Arta

arta a salvat
pe cei fără de veste dispăruți

nu-i condamnă
pe criminali

Este
o crimă pentru inocenți

În românește de
Nicolae Mareș

NUMELE POETULUI

Marcel Ion Fandarac

Muncitor cu studii liceale la Uzinele „Griviția Roșie", Marcel Ion Fandarac, poet ambițios și plin de temperament, frecventînd mai toate cenaclurile bucureștene, ne-a dat să-i citim de-a lungul anilor (fără nici o exagerare) vreo cîteva mii de poeme ; în ultima vreme, de comun acord cu autorul, i-am reținut două volume de poeme „reprezentative", **Bună-ziua, bună-seara** și **Biblioteca de sentimente...**

La o primă lectură poemele din cele două cărți îl arată pe Marcel Ion Fandarac drept un epigon al lui Nichita Stănescu, vizibil preocupat să-și confecționeze o scriitură „ultimul răcnet", insuficient sprijinit în efortul său stilistic de lecturile serioase strict necesare. Cu destul umor țiată un fragment dintr-o notă liminară la prima carte : „Volumul **Bună-ziua, bună-seara...** alcătuit din 60 de poezii și o copertă incertă este în întregime opera autorului..." ...cită usurare sufletească aduce în ziua de azi un asemenea text!), cu destul spirit funambulesc, Marcel Ion Fandarac pare înzestrat pentru a scrie o poezie ludică, ironică, de bună calitate („Citisem că sensibilitatea poeților a decăzut. / că umblă pe bulevarde c-un ban în gură ; / lipsită de marile întrebări, de aură este existența tinerilor / am mai citit pe afișele frumos colorate, frizerul, / sentimentalul, romanticul foburgului, repede / și-a înfipt briciul tăios / în obrazul meu ca într-o frază celebră ; / afară, o armată de îngeri așteptă un semn, / abia așteptă să țip, ah, / citisem că sensibilitatea poeților a decăzut." — **Citisem că sensibilitatea a decăzut),** firește, încercînd pe viitor să nu mai comită aberații de genul : „Deasupra capului meu se destramă întunericul, cade în bucăți. / înaintea mea ambasadorul penitenței stă cinci minute / ascultînd ultimul răcnet al solitudinii mele de metafizic..." deoarece, cum arătam cu un alt prilej, citind o expresie „morcovii metafizici", (poetul Ion Bogdan Lefter a avut amabilitatea să-mi amintească într-o conversație că expresia îi aparține), limba nu permite o asemenea alăturare monstruoasă... Nici morcovii, nici Marcel Ion Fandarac, oricît s-ar străduI, nu pot fi metafizici, pot fi cel mult metafizicieni, mai degrabă Marcel Ion Fandarac decît morcovii... Pentru aceasta îi e de ajuns să purceadă grabnic la cetirea citorva mii de cărți, grațios pandant la miile de poeme scrise...

Biblioteca de sentimente (avînd ca model **Roșu vertical** de Nichita Stănescu), deși nelipsită de năstrușnicii („O, priveam la creuzete : / săltau sinii lor de fete / pe deasupra combinatului zburau egrete, nori // Pe lîngă utilaje muncitori ionici dorici / și corintici / strunjeau în fontă și-n oțel piese, / îngerese de metal pătrate cubilouri turnau / cînd soarele răsărea-n văzduh înconjurînd în raze zvelte / orele de muncă stîrcii / aridicați din stuh, din delte ; // transpirat marele combinat de utilaj / oniric paj scoțîndu-și sapca sa-n carouri / roșii galbene albastre salutîndu-i!" — **Combinatul tînăr paj salutînd)** conține multe poeme surprinzătoare, pline de sens, evanescente și sugestive : „Patria / nu trebuie confundată / cu o muză gîndeam / pe cînd coboram din ecluză spre mare, / în timp ce focioare, umbrioare, surioare / se nășteau dintr-o ancoră, dintr-o amforă / pe cîmpuri de sînge, de metaforă — // Tu începeai a plînge / și eu asemeni ca un mausoleu înconjurat cu flori / Patria nu trebuie confundată cu un mausoleu, cu / o tristețe, cu mai multe vocale, cu mai mulți sori ; // Atît ai plîns o jale hyperioană / încît eram să spun : / ochiul este patria unui plîns !" **(Starea de patrie).**

Dacă va avea forța să se distanțeze de modelul literar pe care acum îl urmează fidel pînă la pastișă și dacă va încerca metodic (prin cărți, nu prin reviste) să-și educe talentul nativ indiscutabil, Marcel Ion Fandarac va deveni un poet nu doar publicabil (cum și este în parte), ci cu adevărat original.

Cezar Ivănescu

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A XLIV-A

Vineri, 7 iunie, conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu,** anunță sumarul de lucru pe această seară și care cuprinde poeții : **Victor Munteanu** (din Bacău) cu poemele : **Eclipsă, Lepădarea de simțuri, Duminică de Bacovia, Zile pedepsite cu om, Explicație ratată etc. ; Val Mănescu** (din Bacău) cu : **Noi elemente în cazul unor iubiri inexistente, Trecerea prin geam, Desculț pe marmură, Înșelare de-o zi** ș.a. ; **Adrian Păun Ion** (din Brăila) cu volumul **Ou de nisip ; Ilie Bădicuț** cu **Traduceri imaginare (Jocuri de-a altii și de-a sine),** precum și **George Corobea,** care-și începe lectura cu poemul **Requiem.** Momentul muzical a fost susținut de **Odette Florea** (elevă în clasa a IX-a la Liceul „Gh. Lazăr" din București și de fratele ei **Sebastian Florea** (elev la Liceul „Metaloglobus").

În discuțiile pe marginea poemelor propuse în cenaclu s-au pronunțat :

Ion Toma Alexandru care, referindu-se la poezia scrisă de Ilie Bădicuț, remarcă caracterul livresc pînă la saturație, care „face ravagii printre universitarii contemporani", afirmînd, de asemenea, că a depistat și parodii pe care „nu știe cum să le numească — originale sau originare".

Radu Cange consideră că Victor Munteanu are intuiție poetică, că Val Mănescu scrie o poezie stufoasă, cu intenție, că Ilie Bădicuț pare sufocat de livresc, cu o poezie prea cerebralizată, după cum George Corobea se sufocă de importanță.

Florentina Visan ne amintește că urma să discutăm „pe poeții din ședința din 10 mai," drept pentru care cu privire la Andreea Toth consideră că traseul gîndirii sale poetice implică multă conștiință de sine, poeta se descoperă însingurată în candoare, poemele sale relevă o liniște care se substanțializează în metafora zăpezii, o poezie sinceră scrisă cu mult talent ; despre Ilie Bădicuț afirmă că scrie o poezie pentru inițiați, posesor al unor delicii lingvistice, are rime inedite, el pornind de la un text și ajungînd la o poezie autonomă ; despre George Corobea crede că înfrigurarea cu care a citit și care frizea transa a dăunat auditoriului în receptare : poetul scrie însă, și are locuri unde poezia se poate deveni competitivă ; despre Aurel Ionel (din Tîrgu-Frumos) afirmă că scrie o poezie cu versuri frumoase, un desen subțire, uneori prea monoton, o poezie orfică.

George Mina crede că George Corobea este un nedreptățit al serii, în poezia sa existînd în matrice foarte multe din elementele de natură să conducă la o poezie foarte bună ; Victor Munteanu este un poet constructor de metafore, cu imagini proaspete, o implicare filosofică, uzor autoironică ; Adrian Păun Ion, probabil din cauza tinereții, încearcă să fie teribil dar fără acoperire în text, un teribilism chiar strident ; Andreea Toth scrie o poezie foarte curată stilistic, cu meșteșug, îi lipsește însă implicarea eului, o implicare care să țină de dramatic.

Poetul **Cezar Ivănescu** concluzionează, între altele, că Adrian Păun Ion este un poet tînăr și remarcabil, viu și spontan la fel ca și băcăuanii Victor Munteanu și Val Mănescu, de asemenea vede la Ilie Bădicuț o voluptate de rostire românească, încheind cu afirmația că toți sînt poeți de substanță.

Hero

Vineri, 2 august a.c., orele 19,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a L-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

SPORT

Sfîrșit de iulie

Sfîrșit de iulie, ca o scuturare de spice. Răsare soarele peste Dobrogea. Roșu. În clipa asta, timpul și-a pierdut vederea și numai spațiul are esență. Mi-e bine. Ca și cum toți caii Mării Negre ar scoate capul din același val și ar necheza prelung și portocaliu. O pală de vînt docil, moale ca otava și verde ca lucerna apelor de la fund și acrișoară ca lăstarii de vie, mi-aduce aminte că, aseară, la Constanța, sub malul de nori violeți, am văzut meciul selecționata României — F.C. Chemie Leipzig. Două ceasuri în care ne-au crescut ghimpi pe șira spinării, asemeni scaieților din largul stepei. Echipa germană care, anul ăsta, a căzut din divizia A în B, a condus mai bine de 50 de minute și am egalat-o prin două lovituri de 11 metri, acordate de arbitrul Curt din Medgidia cu ușurința cu care păsările numite țiganii raiului se îndoapă cu bondari blonzi. Slab din fire pînă la inextricabil și supus intereselor lui Lucescu, arbitrul Curt închide în cronometrul său cu trei capace numai timp delincvent. Spun asta, fiindcă la un moment dat el a trimis pe tușă un jucător german, (absolut anapoda), uitînd sau nevrînd să facă același lucru și cu Mircea Rednic al nostru. Dar, șmecher din naștere, umblat prin toate tîrlele Europei și prin toate zăvoaiele învîrtelii, Lucescu l-a pus pe Tamango, șeful stolului de berze al lotului național de fotbal, să-l aducă din nou în teren pe jucătorul oaspete (bilciul de vară, corlățile de stuf sub care să părpălesc mititei și fierbe ochios rubiniul de Medgidia) și lucrurile au început să curgă de partea bucuriei aranjate. Văzînd însă că lumina rămîne în continuare știrbă și cu smaltul crăpat, Lucescu a introdus în teren, la răstimp de cinci minute, tot mereu cîte alți trei jucători. Vezi, doamne, marele maestru vroia să ne bage în cap că încearcă în fața noastră, spre instruirea noastră, un joc școală ! Ca și cum noi am fi ajuns în limanurile de soare de la malul Mării Negre călări pe coada măturii și scăldați în sudoare de cal. Adevărul crud e că Lucescu n-are, în ajunul începerii campionatului, o echipă. Și se pare că nu prea știe și că nu prea are cu cine s-o facă. E obosit ? E înfumurat ? El le drege, el le strică, el își raportează lui însuși, numai lui însuși, toate realizările și toate înfrîngerile. Nimănui altcuiva. Drept pentru care publicul l-a amendat, fluierindu-i ideile sparte la călcîi ! Drept pentru care îi spun și eu, acum, cînd norii studiază coborîrea soarelui de pe crucea cu diamante a bazileilor Bizanțului, că degeaba suflă sare cu țeava în ochii orbilor, lumina nu înviază orice ar face el, în țiparele extreme ale corbilor de la Hunedoara, în genunchii vlăguiți de putere ai lui Ștefănescu și Lung. Garda veche a schimbat pietrele prețioase din coroană pe cuie fără capsă. Iar Lucescu... ei bine, Lucescu poartă în brațe, de la Cluj, la Tîrgu-Mureș și la Constanța, o egretă cu penele jumulite.

Soarele, în răsărit, se schimbă într-un snop de seceră plutind prin faguri de rouă. E vremea să închei și să părăsesc pridvorul casei spre a mă întîlni cu duhul verde al Mării, cu mireasma satanică a stepei.

Jur-împrejur, Timpul și Marea se întind ca o blîndă cugetare a singelui.

Fănuș Neagu

O CLIPĂ CARE A DEVENIT ISTORIE

București, 19—24 iulie 1965. În marea sală a Palatului Republicii s-au desfășurat lucrările Congresului partidului, congres care, așa cum se arăta în Raportul C.C. al P.C.R. prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, „va rămîne înscris cu litere de aur în istoria României". Era o apreciere în primul rînd realistă, o apreciere ce avea să fie strălucit confirmată în următorii ani, o apreciere ce-și va dovedi temeinicia cu cît vor trece anii. Ne referim la Congresul al IX-lea al partidului ca la unul din momentele noastre istorice. Și, privind retrospectiv, cu acea necesară perspectivă pe care ți-o oferă distanțarea în timp de un eveniment, cercetînd ziarele de-acum două decenii, documentele epocii, materialele prezentate, hotărîrile adoptate atunci ne dăm seama că oamenii țării așteptau de la acest Congres schimbări — fundamentale — în istoria patriei. Se simte acest fapt în ținuta optimist-sobră, dar febrilă cu care se întîmpina Congresul, se arăta ca o certitudine faptul în spiritul liber, deschis cu care realitățile social-politice românești erau abordate, fără edulcorări și fără cîrje, cu demnitate și adîncă încredere în capacitățile creatoare ale poporului român, în optimismul și bucuria cu care erau întîmpinate cuvintele rostite de la înalta tribună a Congresului, „fiecare rînd al Raportului Comitetului Central — spunea Titus Popovici în acele zile — fiecare cifră cuprinzînd în ea o frîntură a zilei de mîine". Istoria se scria atunci, la zi, fierbinte. Poporul român avea conștiința actului istoric la care participa — nu numai în calitatea de martor ci și de făuritor —, act istoric ce s-a conturat cu pregnanță în anii ce au urmat. Se încheia o etapă istorică, o etapă de început în care fuseseră multe probleme legate de reconstrucția țării, de așezarea ei în tiparele unei noi societăți, o etapă dramatică, adesea, de cîștiguri ferme și inconsecvențe, de acumulări în multe domenii de activitate, dar și cu serioase carențe în multe altele. Se impunea, cu necesitate, o nouă perspectivă asupra dezvoltării economice, sociale a țării, se cerea înlăturarea acelor carențe ce fuseseră o frînă în calea progresului, a libertății și demnității poporului român, în unele cazuri. Poporul român era chemat să-și aducă din nou contribuția la făurirea unei noi istorii. Ampla analiză efectuată de Congres, analiză pregătită temeinic, pe baze științifice, o analiză la care participaseră, după cum se arată în Raport, mii și mii de specialiști, definea trăsăturile fundamentale ale devenirii patriei noastre. Recitind acum Raportul prezentat în acele zile de iulie în marea Sală a Palatului sesizăm cu ușurință că, într-adevăr, aceste linii directoare erau izvorîte din realitățile noastre, românești, că erau singurele posibile, că ele conțineau prognoze ale viitorului nostru. Trebuie să mai remarcăm un lucru, absolut fundamental pentru înțelegerea semnificației acestui Congres : el a așezat nu numai o temelie trainică, realistă dezvoltării noastre economice, dar prin spiritul său liber, deschis, prin francheța cu care s-a spus lucrurilor pe nume, prin îndemnul de a ne respecta tradițiile— de gîndire, de cultură, de istorie, el a instaurat un climat de încredere în puterea fiecărui om, în puterea unui întreg popor. Drumul nu a fost ușor. Tovarășul **Nicolae Ceaușescu** spunea atunci la 24 iulie : **„Drumul pe care urmează să-l străbatem nu va fi deloc ușor. Va trebui să nu precupețim nici un efort, să mergem într-un ritm rapid pentru a ridica poporul nostru pe o nouă treaptă a civilizației socialiste."** Dar și greutățile care s-au ivit pe parcurs, și piscurile pe care le-am avut de cucerit nu s-ar fi lăsat doborîte dacă după cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea rostită la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a activului central de partid, consacrată aniversării a 20 de ani de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român și de la alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al partidului, **„Congresul nu ar fi analizat critic activitatea de construcție socialistă"** și nu ar fi stabilit **„orientările de perspectivă, pornind de la necesitatea înlăturării tuturor denaturărilor și abuzurilor, a tot ce era vechi și perimat, a dogmatismului și sablonismului, a unor concepții antistiințifice, deschizînd calea continuării și dezvoltării spiritului revoluționar, a afirmării a tot ce este nou, în toate domeniile de activitate."**

COMUNIȘTII TREBUIE SĂ FIE ÎN PRIMELE RÎNDURI ; ACTIVITATEA LOR, A ÎNTREGULUI NOSTRU PARTID, VA FI ÎNCHINATĂ FERICIRII POPORULUI, CAUZEI SOCIALISMULUI ȘI PĂCII

Propunerea ca tovarășul Nicolae Ceaușescu să fie ales în funcția de secretar general al partidului a fost primită, la 24 iulie 1965, cu puternice și îndelungi aplauze. Era o recunoaștere a faptului că pe noul drum al istoriei noastre se cerea îndrăzneala unui revoluționar care să nu-și precupețească nici un efort, se cerea patriotismul unui om care-și iubea patria, poporul mai presus de orice, se cerea puterea de muncă, forța creatoare a unui om ce și pînă atunci își probase calitățile de comunist român. Cei douăzeci de ani de mari împliniri, de afirmare plenară a prestigiului României în lume sînt indisolubil legați de prezența în fruntea partidului a unui conducător curajos, clarvăzător, a unui patriot înflăcărat : tovarășul Nicolae Ceaușescu. Omagiul adus tovarășului Nicolae Ceaușescu acum la împlinirea a douăzeci de ani de la istoricul congres a fost voința unanimă a națiunii noastre socialiste de a-l ști mereu în fruntea partidului și a statului pe clarvăzătorul, pe conducătorul luminat care întruchipează cele mai alese virtuți ale poporului român, omagiu pe care secretarul general al partidului l-a adus la rîndu-i într-un superb gest poporului român, gloriosului partid : „Toate aceste aprecieri și manifestări de încredere le consider adresate în primul rînd partidului și poporului — adevăratul făuritor dintotdeauna al istoriei sale milenare, a tot ceea ce s-a realizat în construcția socialismului, în ridicarea nivelului de trai și spiritual, în făurirea unei vieți libere și independente."

O SARCINĂ DE MARE ÎNSEMNĂTATE A ACTIVITĂȚII PARTIDULUI ESTE INTENSIFICAREA MUNCII POLITICE DE MASĂ PENTRU FORMAREA OMULUI NOU, ÎNSUFLEȚIT DE IDEALURILE NOBILE ALE SOCIALISMULUI, DE PRINCIPIILE MORALEI COMUNISTE, CU UN LARG ORIZONT CULTURAL.

Aceste cuvinte rostite acum douăzeci de ani au însemnat mai presus de un deziderat politic și social un gînd frumos îndreptat către om, către valorile sale perene, către menirea sa pe pămînt. Nu numai pentru că „omul este măsura tuturor lucrurilor", dar și pentru că la temelia oricăror realizări este el, omul, creator de bunuri materiale și spirituale, și construcția lui este o garanție a succeselor în orice alt domeniu de activitate. Anii trec și dezvoltarea economică, descoperirile științifice, cuceririle tehnice devin obișnuințe și din obișnuințe trec în uitare, într-o spirală a progresului care este o lege a întregii omeniri. Dar omul, personalitatea sa, hotărăsc totul, depășindu-se pe sine, perfecționîndu-se pe sine nu fără legătură cu cele ce-l înconjoară. Făurirea unei personalități umane este un proces îndelungat și complicat, la ea participînd factori multipli, între care climatul politic și social este esențial. Realizările ulterioare Congresului al IX-lea sînt strîns legate de descătușarea energiilor creatoare, de încrederea ce s-a arătat în inteligență, creativitatea, de apariția unei noi atitudini față de muncă, față de societate, față de destinul individual și colectiv. Raza de acțiune și de visare a unui om, de îndrăzneală este funcție directă de încrederea ce i se acordă. Bariera lui „nu se poate" poate fi mai apropiată sau mai depărtată, poate fi trecută sau poate fi trecută cu ușurință. Recunoaștem în toate ctitoriile epocii Nicolae Ceaușescu învingerea multor prejudecăți, multor bariere ale lui „nu se poate". **„A fost înlăturată cu desăvîrșire,** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu la 24 iulie 1965, **teza antinațională după care nu era necesar să acordăm prea mare atenție științei românești, ci să ne mulțumim să importăm tehnologii, precum și neîncrederea în capacitatea creatoare a clasei muncitoare, a țărănimii, a intelectualității, a poporului nostru — și care au împiedicat multă vreme dezvoltarea corespunzătoare a forțelor de producție, a întregii societăți."** Este meritul indubitabil al Congresului al IX-lea de a fi înlăturat cu totul neîncrederea în om, în posibilitățile lui. Creația — ca stare și înfăptuire a visării — nu se poate realiza decît într-un climat de liniște și libertate. În acest climat, știința românească se afirmă cu tot mai strălucitoare pregnanță pe firmamentul științei mondiale, în acest climat invențiile românești nu mai sînt surprinzătoare și plăcute excepții, în acest climat, oameni de lîngă noi, modești și nespectaculoși în aparență, au realizat performanțe mondiale. A fost înfrîntă îndoiala privind posibilitatea economiei românești de a suporta și de a realiza pe cont propriu căi de navigație (precum a fost Canalul Dunăre-Marea Neagră), noi căi de transport (Metroul care plasează România printre puținele țări din lume care au realizat o astfel de lucrare prin proiectare și dotare tehnică proprie), noi combinate, noi orașe. Pentru cei care mai uită din cînd în cînd sau care s-ar mai îndoi de existența unui om nou, care nu înseamnă nimic altceva decît un om stăpîn pe inteligența, pe destinul său, trebuie să reamintim acest truism : că ele au fost făcute de oameni, de oamenii de lîngă noi, de oamenii pe care, atunci cînd nu-i întîlnim la locurile de muncă, îi vedem pe stradă, la spectacole, îi vedem cutreierînd librăriile, îi vedem interesați de probleme de sociologie, istorie, numismatică, arheologie, teoria informației, cibernetică și așa mai departe. Pentru cei foarte obișnuiți cu șantierele nu mai este nici o surpriză să întîlnești acolo unde munca se duce din zori și pînă-n seară oameni cu un vast orizont cultural, pentru cei obișnuiți cu viața oamenilor din comune nu-i deloc un lucru inedit un poet care este foarte cunoscut și care-și face în continuare munca sa de dascăl, munca sa de agronom. Dacă s-ar întreprinde o cercetare sociologică asupra creatorilor tineri s-ar revela, în continuitatea acestei idei, cît de diverse le sînt meseriile, cît de diverse sînt localitățile din care provin și cum acoperă aproape o geografie a României locurile lor de naștere. Nu sînt acestea suficiente indicii pentru a crede că în acești ani cea mai măreață ctitorie este CTITORIA OM ?

INTREAGA ACTIVITATE A ORGANELOR ȘI ORGANIZAȚIILOR NOASTRE DE PARTID, A COMUNIȘTILOR DIN TARA NOASTRĂ ESTE ÎNCHINATĂ FERICIRII POPORULUI. VA TREBUI SĂ DESFĂȘURĂM O MUNCĂ TOT MAI INTENSĂ PENTRU A ASIGURA REALIZAREA ÎN CÎT MAI BUNE CONDIȚII A TUTUROR SARCINILOR TRASATE DE CONGRESUL NOSTRU, SĂ PUNEM TOATĂ ENERGIA ȘI CAPACITATEA NOASTRĂ DE MUNCĂ ÎN SLUJBA PATRIEI, A CAUZEI SOCIALISMULUI ȘI COMUNISMULUI.

La 24 iulie 1965 patria își regăsea identitatea, și regăsea tricolorul mult iubit, își regăsea cîntecele sale, își regăsea demnitatea. Își reafla starea de libertate spirituală, simțul acut al realității, într-o continuare firească a bunelor, frumoaselor, trainicelor noastre obiceiuri și tradiții care ne-au statornicit aici și care ne-au asigurat un profil aparte între popoarele lumii, între spiritualitățile lumii. Istoria nu judecă nici cu ziua, nici cu ora, nici cu minutul. Cuprinzătoare, discernînd prin valurile vremii perenitatea de efemer ea este un judecător inflexibil. Și ea nu poate fi nici întreruptă, nici fragmentar înțeleasă. Ea este un continuum, faptele sale se înscriu nu neapărat comparativ ci în cauzalitatea și în efectele lor. Multe, foarte multe din ceea ce noi, dar, mai ales, urmașii noștri le vor considera ca firești, ca fiind la fel de firești, precum aerul respirat, își au ca punct de pornire, își au ca dată de naștere anul 1965, luna iulie, ziua 24. Abia cînd se va marca foarte ferm între ceea ce a fost și ceea ce este vom avea și mai acut perspectiva istorică extraordinară a Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român. Sîntem oameni ai timpului pe care-l trăim și ne desprindem uneori cu greutate de subiectivismul clipei, de încărcătura ei emoțională. Mai ales că drumul străbătut nu a fost un drum presărat cu flori. „Este bine cunoscut că a trebuit să depunem o muncă uriașă, spunea, cu luciditatea ce-l caracterizează, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să facem multe sacrificii și să desfășurăm o activitate multilaterală pentru unirea întregului partid și popor în realizarea programelor și a planurilor de dezvoltare. Nimic nu a venit pe gratis ! Nimic nu a venit din cer ! Totul este rodul muncii poporului nostru, al politicii partidului nostru comunist". Dar, mai spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu „Orice om de bună credință care privește la tot ce s-a realizat în patria noastră, la transformarea însăși a geografiei României — prin marile lucrări de construcții, de înnoire a orașelor și satelor, prin lucrările vaste de irigații, prin realizarea Canalului Dunăre-Marea Neagră — poate să constate ce forță creatoare are un popor care a scuturat pentru totdeauna asuprirea și inegalitatea, a devenit stăpîn pe bogățiile naționale, pe destinele sale și își făurește în mod conștient propriul său viitor".

Distanțarea în timp conferă clipei încărcături adînci atunci cînd ea, clipa a fost o scînteie îndelung pregătită și îndelung așteptată. Momentul nu rămîne în istorie decît prin efectele lui pe termen lung, marcînd o cotitură decisivă în drumul unui popor. Congresul al IX-lea este un astfel de moment. Un moment istoric cu adînci rezonanțe în istoria patriei. De care am fost și sîntem conștienți pentru că a redat României demnitatea ei dintotdeauna.

Constantin Stan

Tablou de Constantin Piliuță

Independența

Eu cred în cel ce apără Cetatea
cum cred în țară și-n destinul ei
el ne zidește suveranitatea
și dă tărie puilor de lei
Împătimit de-a pururi pentru țară
a făurit atîtea ctitorii
și-n fruntea lor, cea mai de preț comoară :
Independența scumpei Românii !

Nu s-a schimbat nimic din proclamații
nu s-a știrbit o bornă de hotar
el a redat iubitei noastre nații
stindardul demnității, legendar
Istoria îi judecă lucrarea
îi cîntărește fiece cuvînt –
talazuri mari frămîntă astăzi marea
sînt patimi vii în cer și pe pămînt

E aspră era, bate gravă ora
planeta e la poale de vulcani
speranța noastră și a tuturora
se-ndreaptă către liderii umani
Iar printre ei, un glas vibrant răsună
un om de bine face legămînt
triumfe porumbeii prin furtună
și fie Pace pe acest pămînt !

E vocea sa, destoinic Președinte
al unei țări ce-a cunoscut război
apelul lui la Pace e fierbinte
și ne exprimă, hotărît, pe noi
Noi îl urmăm în nobila lucrare
noi îl urmăm la bine și la greu
pe bolta României milenare
aprinde-n Trei culori un curcubeu
Așa e bine și așa se cade
magnifice sînt zorile de zi
un pom numai în liniște dă roade
și un popor doar liber va trăi
Azi celebrăm prin imnuri revărsate
nu numai un Congres de neuitat –
sărbătorim o țară-n libertate
și-un ideal suprem de apărat

E Nicolae Ceaușescu, iată
simbol de Epopee și Erou
să-i fie veșnic ființa lăudată
prin lupta lui noi ne-am născut din nou.

Corneliu Vadim Tudor

O epocă a luminii

Sub cerul larg al noilor victorii
Poporu-nscrie astăzi cu mîndrie
Faptele Țării care-naltă-n lume
Statuia Păcii – demna Românie,

O epocă a vieții luminează
Vatra de rod a libertății sfinte
Umanitatea pretutindeni poartă
Dorința Păcii pururea fierbinte,

Două decenii – raze de izbîndă
Cu dăruire-ncinse-n Tricolor
Cinstesc Partidul Comunist al muncii
Cinstesc pe cel mai brav Conducător !

Ion Popa Argeșanu

Ca omul pentru oameni om să fie

Oricine-n frunte-ar vrea mereu să-l vadă
pe cel ce-i dă a-ncrederii tărie,
în neîncredere să nu se-ncreadă

ca omul pentru oameni om să fie.

Oricine vrea să aibă demnitatea
acelui ce în dreapta-i omenie
nedreptățește numai nedreptatea

ca omul pentru oameni om să fie.

Oricine-ar vrea să-și știe-asemuirea
cu cel ce-și urcă fapta-n măreție
și înjosește numai înjosirea

ca omul pentru oameni om să fie.

Oricine vrea ca să și-l facă frate
pe cel ce-nfruntă neagra silnicie
și pune libertatea-n libertate

ca omul pentru oameni om să fie.

Oricine soarta vrea să și-o împartă
cu cel ce-n lume pacea o învie
și-n veci război războiului îi poartă

ca omul pentru oameni om să fie.

Franz Storch

Țara-mamă

Îți simt și-n frunze
duhul
și-n pietre
poezia.

Sorb
de pe chipu-ți dulce
lumina ta
cu dor
și-ți apăr,
țară-mamă,
cuvintele,
vecia,
și păsările care
de-asupră-ți trec
în zbor !

Șrobran Milosevici-Biba

Cu versul revoluției îl cînt

Fierbinți ca focul sufletului meu
și roșii ca văpaia din drapele
așa-mi doresc cuvintele și eu,
cînd îl slăvesc în graiul maicii mele.

Cu versul revoluției îl cînt
și-a unor zile de-nsoriri depline
de El aduse pe acest pămînt
străvechi al înfrățitelor destine.

Neînfricat, în vreme luptător
eu îl urmez și îi cuprind cadența
c-un cînt ce-nseamnă-n graiul tuturor :
frăția, pacea și independența.

Și-nseamnă zorii care ne vestesc
a lumii nesfîrșită primăvară.
Spre ea ne duce El. Și îl slăvesc
c-un cîntec ca un roșu steag pe țară !

Miklós Laszlo

Recunoștință

Ne-naripezi gîndirea spre piscuri de lumină.
Aprinzi în noi speranțe. Un sens îl dai simțirii.
A păcii ți-e credința și verbul tău alină
Atîtea griji săpate-n obrazul omenirii.
Tu ne înveți mai bine cum să trăim în lume,
vorbind aceeași limbă a muncii și-a frăției.
Cînd spunem: Ceaușescu, rostim al păcii nume
și el ne e simbolul cel viu al omeniei.

De-aceea, către evul de pace-ntre popoare,
urmîndu-te pe tine pe-o cale neîntoarsă,
din inimile-ncinse ca focul din cuptoare
recunoștința noastră fierbinte se revarsă !

Franz Johannes Bulhardt

Cuprins românesc

De-aș ști că doar o oră va fi să mai trăiesc,
ar fi în ora ceea, mai iute decît vîntul,
să înconjor cuprinsul acesta românesc
și să-i sărut cu buze de-ndrăgostit pămîntul.

Și lîngă munți și ape și lanuri și livezi,
cu inima smerită și fără de prihană
m-aș închina și-n glie ar fi să-ngenunchez
privindu-i țării chipul frumos ca o icoană.

Aici, în România, mi-a prins simțirea glas.
Aici, luci pe ceruri și stema mea de bine.
Eu României mele pe totdeauna-i las
tot ce-am avut pe lume mai sfînt și bun în mine.

Ștefan Tcaciuc

În românește de Victor Tulbure

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
31
(1 213)
Simbătă
3 august
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

MOȘTENIREA VIITORULUI

Momentul omagial, sărbătoresc al acestei veri, cu semnificații dintre cele mai largi și mai concludente în care se cuprind toate biografiile țării pe un fragment de timp care însumează de fapt o epocă, Plenara C.C. al P.C.R. și activului central de partid consacrată aniversării a douăzeci de ani de la istoricul eveniment care a fost Congresul al IX-lea și alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului își prelungește ecourile de inimă și conștiință făcînd arcul de legătură cu sărbătoarea de la 23 August, cu munca, viața și creația tuturor pentru înfăptuirea exemplară a hotărîrilor Congresului al XIII-lea, a Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism. Cuvîntarea de excepțională importanță pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit-o în cadrul plenarei se constituie într-un strălucit excurs istoric, politic și social asupra dezvoltării noastre în acest atît de fertil și dinamic răstimp, cel mai bogat din întreaga noastră existență, și așează în sfera unei înțelegeri majore, deosebite ca orizont și putere de reflecție, întregul eșafodaj de probleme pe care le-au pus și le pun progresul și civilizația țării, sensul mereu ascendent și neîntrerupt al mersului nostru înainte. **Orice om de bună credință** — spunea secretarul general al partidului — **care privește la tot ce s-a realizat în patria noastră, la transformarea însăși a geografiei României — prin marile lucrări de construcții, de înnoire a orașelor și satelor, prin lucrările vaste de irigații, prin realizarea Canalului Dunăre-Marea Neagră — poate să constate ce forță creatoare are un popor care a devenit stăpîn pe bogățiile naționale, pe destinele sale și își făurește în mod conștient propriul său viitor.** Explicația, care ține de ordinul mai mult decît exact al evidenței dar și de o factură prin excelență morală a acesteia, este a acelui hotărîtor și neîncetat impuls pe care Congresul al IX-lea al partidului l-a dat dezvoltării tuturor domeniilor de existență, explicația este a orizonturilor bine gîndite și bine fixate în mișcarea generală a progresului și civilizației, este munca uriașă care a primit semnele tot mai noi și mai distincte ale creației, ale științei și tehnicii celei mai înaintate. Spre mîndria și recunoștința tuturor, explicația are însă și un temei de mare personalitate. Așa cum se spune în Omagiul adus tovarășului Nicolae Ceaușescu, în conștiința comuniștilor și a întregii națiuni s-a înscris cu strălucire contribuția determinantă a secretarului general al partidului la elaborarea strategiei și tacticii revoluționare, a celor mai corespunzătoare soluții pentru rezolvarea problemelor deosebit de complexe ale construcției noii orînduiri. O viziune proaspătă, științifică, un puternic suflu nou, profund înnoitor în înțelegerea și desfășurarea întregului proces de transformare revoluționară a societății și a omului, o gîndire vastă, revoluționară, un demers continuu și cuprinzător sub absolut toate raporturile existenței politice și sociale, iată, în mare, caracteristicile și dimensiunile acestei epoci care emană de la proeminenta personalitate a celui căruia partidul și poporul i-au încredințat cîrma și forța destinului național. Aceasta-i și garanția supremă a înaintării noastre în timp pe coordonatele unei opere politice, economice și sociale fără precedent.

Congresul al IX-lea al partidului a inaugurat un drum istoric, de cea mai întinsă și mai înaltă prefigurare a viitorului, Congresul al XIII-lea al partidului a deschis noi perspective economiei, științei și culturii românești, dezvoltării sub semnul unor noi cerințe și mai ales al unor noi posibilități, al realizării unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate. În lumina acestor condiții și pe temeiul propriilor realități, al răspunderii cu care întreaga societate privește propriul său prezent și viitor, plenara C.C. al P.C.R. și activului central de partid a adoptat, în unanimitatea expresiei sale de voință și acțiune, **Apelul adresat comuniștilor, tuturor oamenilor muncii, întregului popor, cu prilejul aniversării a 20 de ani de la Congresul al IX-lea, în vederea îndeplinirii exemplare a hotărîrilor Congresului al XIII-lea, a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.** „Hotărîrile și orientările adoptate în urmă cu 20 de ani, se spune în acest mobilizator document, drumul glorios, de istorice înfăptuiri, parcurs în perioada care a trecut de atunci, poartă pecetea inconfundabilă a personalității și acțiunii politice revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al națiunii noastre, strălucit militant comunist și patriot înflăcărat, conducător cu o gîndire dialectică profundă și cuprinzătoare, care a făcut din înflorirea continuă a patriei, a bunăstării și fericirii poporului, țelul întregii sale vieți și activități de peste cinci decenii în mișcarea revoluționară, în rîndurile partidului comunist."

Unitatea moral-politică și socială în jurul partidului, al secretarului său general, angajarea fermă, revoluționară în expresia sa de suprem legămînt față de patrie și popor au un desăvîrșit teren de continuă și amplă acțiune în economie, știință și cultură, în muncă, gîndire și creație pentru ca obiectivele stabilite de cel de-al XIII-lea Congres să dobîndească argumentele tot mai edificatoare ale faptei, criteriul și limbajul de fapt al activității temeinice, revoluționare. Mesajele-angajament ale țării fac în această privință dovada unei profunde și responsabile angajări. Drumul e mereu mai înalt și mai complex iar forța de călăuzire spre faptele de mîine ale țării primește girul concret al faptelor exemplare de azi. Moștenirea viitorului are în acest fel proba și semnificația unui prezent tumultuos. Ca și conștiința unei dăruiri pe măsură.

Luceafărul

Justin Năstase : Proiect pentru un monument al păcii

DOUĂ DECENII DE CULTURĂ SOCIALISTĂ

Telegramă

Tovarășului Nicolae Ceaușescu,
secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu,

Impărtășind sentimentele de dragoste și recunoștință ale întregului nostru popor, oamenii scrisului vă aduc un profund omagiu cu prilejul împlinirii a două decenii de cînd ați fost ales, prin voința unanimă a comuniștilor, în suprema funcție de secretar general al partidului.

Vedem în dumneavoastră pe Omul ale cărui eforturi neobosite și-au pus pecetea de nești pe tot ceea ce s-a înfăptuit în România acestor douăzeci de ani. De numele dumneavoastră este legată făurirea unei societăți moderne, cu o industrie și o agricultură în plin avînt, cu o viață spirituală înfloritoare. Climatul efervescent instaurat după Congresul al IX-lea a făcut cu putință și obținerea unor realizări deosebite în domeniul creației literare, care a putut, astfel, să contribuie în mai mare măsură la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste.

Fiind adînc onorați de aprecierile pozitive pe care le-ați formulat în atîtea rînduri cu privire la împlinirile literaturii și artei, la rolul acestora în ansamblul activității politico-educative, știm că sîntem încă datori față de cei care constituie însăși rațiunea existenței profesiunii noastre, milioanele de cititori de pe întreg cuprinsul patriei. Iată de ce în conștiința noastră vibrează cu putere îndemnurile dumneavoastră de a aprofunda cunoașterea vieții, a preocupărilor și aspirațiilor oamenilor muncii, de a crea opere de o înaltă ținută literară, pătrunse de suflul generos al umanismului revoluționar, de încrederea nestrămutată în destinul glorios al României.

În aceste zile de înflăcărată afirmare a unității poporului în jurul partidului, al secretarului său general, vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că vom face tot ceea ce ne stă în puteri pentru a îndeplini cu cinste misiunea pe care ne-ați încredințat-o, pentru a înălța și mai sus patria eternă, spre viitorul socialist și comunist.

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

Seninul frumuseții artistice

În ultimele săptămîni, am simțit nevoia și am găsit răgazul să mă întorc — cu ce plăcere nostalgică ! — pe filele marilor noștri istorici și critici literari dintre cele două războaie, pentru a lua, cum îmi place să spun, o priză de bună luciditate, pentru a-mi reface criteriile judecății înaintea trecerii la următorul roman, la înfăptuirea viitoarelor mele proiecte. Exercițiu util, cu nebănuite foloase, adevărat tonic moral pentru oricine minuiește pana și simte nevoia să-și primenească cu aer proaspăt spațiul spiritului și al laboratorului și să aprecieze în ce măsură și-a făcut datoria față de înaltele imperative ale culturii poporului său.

Am zăbovit pe dense, solide pagini semnate de Iorga, Ibrăileanu, Eugen Lovinescu, George Călinescu și, cititor întotdeauna bucuros să se lase pradă comparațiilor, sintezelor și inevitabilelor visări, m-am oprit adesea, la un capăt de rînd sau de capitol, să trag o linie și să schițez o concluzie la o perioadă sau alta a literaturii noastre clasice.

Interesant și tulburător : faptele, înaintările, împlinirile și liniile directoare ale literaturii române din trecut nu se întrerupeau odată cu încheierea studiului sau a cărții, ele își prelungeau înțelesul și își articulau demersul, ca un ecou și o confirmare peste timp, în arcul zilei prezente, în izbînzile literaturii vremii mele, străcurindu-mi în conștiință întrebarea de-o acută răspundere : în ce măsură strădania noastră, a scriitorilor acestei epoci, se ridică la înălțimea speranțelor puse în noi de atîția iluștri arhitecți ai culturii românești.

Firește, un răspuns cuprinzător e greu de dat, însă netedul meu sentiment e că acele speranțe au fost și sînt în mod cinstit, cu vie rîvnă și inspirată aplicație, onorate, că ideile forță ale înaintașilor, nobilele lor vreri, nu numai că n-au conținut să prezideze lucrarea prezentului, să fertilizeze arta neprețuită a scrisului, dar au

Mircea Horia Simionescu

Continuare în pag. a 6-a

jurnal de poet

DĂBULENI

Împreună cu un grup mai mare de scriitori aproape din toată țara am fost timp de patru zile într-o documentare în cîteva uzine și ferme din județele Dolj și Olt, acolo unde se lucrează din greu, așa cum o facem și noi zi de zi la greul cuvîntului sutelor și sutelor de pagini ale cărților noastre.

Întotdeauna întîlnirea cu oamenii ce își fac lucrul lor așa cum trebuie este prilejul unei mari bucurii.

Există o stare de jubilație a sufletului în fața faptei celei bune săvîrșite de om prin răbdare, jertfire aproape ca și în fața marilor, desăvîrșitelor frumuseți ale naturii.

Am văzut și am stat de vorbă cu oameni ce și-au pus sufletul și toată priceperea decenii de-a rîndul ce se apropie de vîrsta pensionării lăsînd în urma lor o avere națională spre folosul de obște.

Așa l-am înțeles aici la Dăbuleni pe inginerul dr. profesor învățat Baniță ce și-a pus viața în ridicarea unei grădini unice în Europa din nisipurile umblătoare dintre Jiu și Dunăre, de la marginea sudică a țării.

Treizeci și patru de mii de hectare de nisipuri rătăcitoare, printr-un efort colectiv de un sfert de veac, iată-le grădină în întregime, o grădină ce aduce an de an recolte incredibile pentru cel ce nu a putut

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 6-a

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»
ÎN JUDEȚUL DOLJ
în paginile 4–5

Ceas de rod

**o, prințul de grîu din țara de grîu
sosește cu mantie-albastră pe umeri
se coc grele spice pe urma pașilor lui
și se aud privighetori deslușindu-i cărările
la ceas de dimină și toamnă ;
o, prințul de grîu din țara de grîu
sosește ușor murmurînd și-n șoaptele lui
prind horă de boabe fecioarele cîmpului
în fiecare boabă-o fecioară,
în fiecare pas mișcător o rotire
de planetă intrată-n zodia rodului.
o, unde calcă prințul de grîu din țara de grîu
se face de îndată-o fîntînă
limpede și frumos cresc lanuri alături
în fiecare lan o orchestră-a pămîntului bun
— toate cîntecele suie prin mine
ținîndu-și cumpăna lor rotitoare
prin frunză și fruct spre lumină ;
pe unde trece prințul de grîu
se-aude, se vede rumenindu-se pîinea.
o, iată, prieteni :
e ceasul cînd prințul de grîu va sosi
poate spre seară, poate la noapte,
să ieșim să-i deschidem
spre cîntec, vocalele toate !**

Florentin Popescu

Flacăra veșnic vie a umanismului revoluționar

În măsura în care așa cum își imagina Marx în manuscrisele sale economico-filosofice de tinerețe, comunismul reprezintă **adevărata** rezolvare a tuturor conflictelor dintre om și natură, dintre om și semenul său, dintre existență și esență, obiectivare și autoafirmare, libertate și necesitate, dintre individ și specie, în aceeași măsură el reprezintă „dezlegarea enigmei istoriei". Cu toate acestea Marx nu nutrea iluzia, eroică de altfel, a unui comunism care se autorevendică în calitate de panaceu. Comunistul, în viziunea sa, însemna mai presus de toate **„instaurarea umanismului practic"**, un umanism ce revendică adevărata viață omenească, viața reală a omului ca proprietate inalienabilă a acestuia. Consubstanțial comunismului umanismul reflecta în proiecția marxiană originară nu o stare ideală sau un pios deziderat ci o irezistibilă nevoie care dobîndind formă, consistență și expresie nemijlocită deschidea în orizontul conștiinței și acțiunii umane conștiente, alternativa revoluției, legitimînd opțiunea pentru o revoluție în urma căreia individul, integral dezalienat, să fie și să rămînă în acord cu esența sa umană.

Experiența istorică a luptei revoluționare și a procesului edificării socialismului și comunismului ne arată însă că instituirea umanismului practic nu se realizează de la sine pe măsura accentuării intervenției conștiente a omului asupra împrejurărilor vieții sale materiale.

În primele stadii ale construcției noii orînduiri egalarea de tip reducționist a umanismului practic cu suprimarea proprietății privat-capitaliste sau a oricărei forme de proprietate, fără a se avea în vedere eliminarea tuturor condițiilor ce favorizează înstrăinarea omului, putea să lase impresia dezlegării o dată pentru totdeauna a nodului gordian în care Marx vedea concentrîndu-se acea „enigmă a istoriei" despre care vorbea.

Scrutînd din perspectiva istoriei contemporane devenirea socialistă și comunistă a societății românești se poate constata că ea coincide într-un considerabil grad cu apropierea umanismului revoluționar de către uriașa colectivitate căreia îi aparținem. Un umanism care

Mihai Milca

Continuare în pag. a 7-a

CONCURSUL FILMULUI CU TEMATICĂ PENTRU TINERET — COSTINEȘTI, EDIȚIA a VIII-A

O agora a filmului românesc

S-a încheiat nu demult a VIII-a ediție a Concursului filmului cu tematică pentru tineret, care s-a desfășurat în cadrul Festivalului național „Cîntarea României". S-au reconfirmat cu acest prilej multiplele valențe ale unei manifestări devenite tradiționale. Concursul de la Costinești nu seamănă nicidecum cu acele acțiuni peste care timpul, trecînd, face să se așeze rutina, inerția, superficialitatea. Concursul este un organism mereu viu și el aproape că funcționează ca un perpetuum mobile al cinematografiei naționale, care a învățat și și-a disciplinat această voință, să lucreze pentru confruntarea de la Costinești. Manifestarea nu lasă pe nimeni indiferent. Un loc ocupat aici, în palmaresul unei ediții, înseamnă foarte mult, echivalînd cu un certificat de calitate. Nu e o exagerare să spun că foarte mulți dintre cineaști, și chiar foarte mulți dintre cineaștii noștri cei mai buni, își doresc participarea la Costinești, ca să nu mai spun de un eventual premiu. Nu îmi propun să fac o listă a cineaștilor care s-au bucurat de succes la Costinești de-a lungul celor opt ediții spre a remarca valoarea lor incontestabilă, confirmată și ulterior. De un lucru trebuie totuși să ținem seama. Anume că la Costinești au fost încununate cu lauri opere cinematografice aparținînd celor mai buni autori români de cinema. Numele lor reprezintă astăzi certitudini pentru viitorul filmului românesc.

Se constituie, așadar, un spirit de emulație devenit fertil și deosebit de activ. Nu știu dacă va fi chiar așa, însă criticului îi place să creadă că peste ani vom putea vorbi despre „școala de film de la Costinești", sau despre „școala de la Costinești a filmului românesc". Se va întîmpla aceasta în măsura în care de la an la an concursul își va demonstra viabilitatea și rolul de catalizator tematic și stilistic. Nu are loc aici un simplu concurs de filme. Costinești înseamnă o **agora** a filmului românesc, un cadru de examinare și de confruntare. Între cineaști și publicul tînăr se instituie un climat de seriozitate. Chiar dacă se discută direct, neprotocolar, pe plajă, sub soare. Prin Radiovacanța, însă, ia notă de problemele filmului cu tematică pentru tineret o întreagă lume tînără. Dacă mai ținem seama și de faptul că **Secvența**, publicația concursului cu apariție în fiecare zi (seară), re-

Ioan Lazăr

Continuare în pag. a 6-a

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

II. Omul și celelalte viețuitoare ale pămîntului (5)

Luînd seama la risipa de erudiție mitic-antropologică pe care o face, V. Voiculescu aspiră la reepicizarea materiei folclorice originare de o asemenea manieră încît fidelitatea arătată acesteia să poarte însemnele unui etnografism absolut insolit. Comparativ, de pildă, cu Creangă, Agârbiceanu, Sadoveanu sau Mircea Eliade, într-o atare ordine de idei **Ultimul Berevoi** constituie o performanță în totul singulară. Revenind la o observație anterior formulată, în primă instanță, s-ar putea crede că povestitorul nu urmărește altceva decît să confere o exemplară structură nuvelistică multitudinii de elemente și practici magice care, într-un fel sau altul, sînt susceptibile a intra în atenția demersului său narativ considerat sieși suficient. La acest nivel perceput, în fascinanta lui coerență epică, textul dă impresia că este elaborat în virtutea unei încîntătoare calofilii etnologizante. Drept urmare, acțiunea povestirii rezultă din juxtapunerea dezinvoltă a suitei de episoade în care, succesiv și concomitent, are loc reașezarea în context realistic a uneia sau alteia din (am putea zice) microparadigmele magice chemate a contribui la jenunțul temei fantastice de ansamblu. Luîndu-și în serios funcția de mare vrăjitor, **Căciula-mpletită** acționează în consecință, conformîndu-se punct cu punct scenariului numai de el cunoscut. Cum este și firesc, totul începe cu pregătirile preliminare, ceea ce echivalează cu acțiunea de reinstituire a tabuurilor de mult uitate. Astfel, conform ritului primitiv care acreditează ideea impurității lor în ordinea eficienței practicilor magice, femeile sînt din capul locului excluse de la acțiunea ce urmează a se desfășura :

— „Mueri sînt acolo ?
— Nici una.
— Și asta e bine. Nici să nu cuteze vreuna să suie cît o fi el acolo".

Este o condiție în legătură cu care Frazer

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

MIRCEA MICU: «Poeme pentru mama»

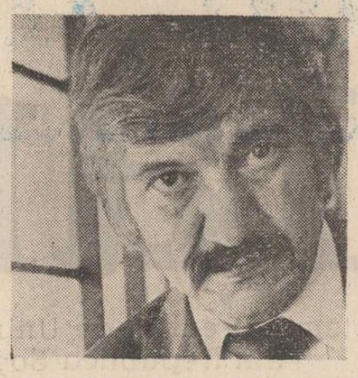

Poeme pentru mama este după toate semnele titlul de referință al bibliografiei lui Mircea Micu. Doar temele apăsat ardelenești și cele legate de Avram Iancu, prezente în **Cu sufletul în palmă**, lipsesc de aici. Registrul stilistic este însă complet reprezentat, iar el înfățișează un poet autentic, cu mijloace subtile de expresie, care consacră o voce cu un sunet singular. Poezia lui Mircea Micu dispune de o grație verbală și de o mare puritate a sentimentului, care-i conferă un statut aparte în lirica de astăzi. Dintre cele trei cicluri ale cărții : **Poeme pentru mama, Poeme vetuste, Poeme insolite**, titlul cel mai programatic este cel de **Poeme vetuste**, prin care autorul face din „vetustețe" o modalitate poetică personală. Primul poem **Sint un vetust** este o incercare de a se defini singur care merită citată pentru ostentația ei fluidă, mărturisind și o conștiință literară bine delimitată : **Cu un pix roșu scriu pe o foaie banală, / Scriu astăzi ultimul poem al tristeții. / Sint desuet. Recunosc ! Sint demodat. Recunosc ! / Așa cum nu sint la noi toți poeții. / Mă gindesc la Esenin. La destinul lui de eșarfă. / Mă gindesc la Bacovia și la umorul său solitar. / Pe mine m-a despicat o secure, de mult... / Și de-atunci nu mai sint, ci doar par.**

Poemul **Sint un vetust** poate fi o bună introducere în poezia lui Mircea Micu cu condiția să nu fie luat ca o definiție ultimă, cea mai completă. Un vers ca **Eu sint cel mai vetust dintre voi, Urâsc orașul !** luat în litera și nu în spiritul lui poate duce la concluzii simplificatoare asupra poeziei lui Mircea Micu. Aceasta se inseriază mult mai greu decît pare la prima vedere. Chiar trimiterile operate de Mircea Micu trebuie luate cu prudență. Cele două nume tutelare pomenite de el în **Sint un vetust**, Esenin și Bacovia, sînt desigur căi de acces către aceste poeme dar nu singurele. **Așteptare** trimite fără îndoială către Esenin : **A cules mama dovlecii / morcovii i-a ingropat. / Iarna albă ca o cloșcă albă / se infoaie peste sat. / Iepuri mișună-n grădină / printre verze ce-au albit. / Scade ziua, crește luna / și poștașul n-a venit. / O să vină sigur mîine, / ah ! bețivul de poștaș, / poartă-n geanta lui de piele / vești din marele oraș. / Cade noaptea, mama coase / la dantela de bumbac. / Ochii ei ca două stele / picură în vîrf de ac. / Umblă iepurii-n grădină, verzele s-au ofilit** dar este un Esenin filtrat prin Goga, o proiecție personală a modului de raportare la universul natal. Tot așa se pot culege și urme voite ale convietuirii cu atmosfera bacoviană, plăcerea de a se regăsi în modelele ilustre : **Nu pot dormi. Zăpada întîrzie să vină. / Sinucigași, schiorii urcă spre înălțimi. / Trist ca recrutul proaspăt și fără nici o vină / Beau în bodegi obscure și pline de mulțimi.** Evident aceste trimiteri egale cu însemnele unui blazon spun ceva despre poezia lui Mircea Micu, dar nu spun totul. Vetustețea lui este alta decît a lui Esenin, din care reține viața și destinul ca o eșarfă, alta decît a lui Bacovia din care reține condiția izolării în mulțime. Din acest punct de vedere mai grăitor decît ciclul de aspect programatic al poemelor „vetuste" este cel al poemelor „insolite". Aici mai ales Mirea Micu fixează contururile oniriei sale foarte personale, o țară în care gravitația pare a-și fi pierdut importanța, iar faptele se petrec neprevăzut și fabulos totodată. Visul ocupă un loc important în poezia lui și-i impune o trăsătură definitorie. **O noapte cu Marin Preda** este povestirea unui vis cu Marin Preda, o întîlnire eliberată de constrîngerile logicii curente a realității. **Și atunci l-am văzut. Era abur și vis / lîngă pat cu alura lui grea de țăran, / îmbrăcat în costum de un gri indecis, / pe Marin Preda cum îl văzusem în urmă cu-n an.** În această lumină de vis apar toate personajele acestei țări antigravitaționale a poeziei lui Mircea Micu, mama, Marin Preda, păsările cu funcții simbolice diverse, bunicul, iubita, etc. **O noapte cu Marin Preda** este urmată de o **Scrisoare către Marin Preda,** în același stil nelumesc de năzărire de dincolo. Majoritatea poeziilor lui sînt de altfel proiecții onirice mizînd pe diafan și pe sugestie, pe imprecizie și pe mister. Ieșirea din realitate produce efectele unui fantastic bine dozat, stăpînit, ca în „poemul insolit" **Noapte la Sinaia**, unde există și o „istorie" cu un ciine de pripas, un ciine de nimic, dar cu capacități ascunse, protectoare, „poveste" alunecînd mereu din spațiul realității, dincolo — în imprecis. Mircea Micu este un artist al acestei sugestii alunecătoare, al trecerii de la „starea de veghe" la cea onirică. Decupate în acest cadru de vis oamenii, obiectele, capătă încărcături suplimentare. Simpla citare a unui car din Ardeal într-o lume siderală de nord finlandez capătă o funcție artistică.

Ceea ce impune însă în această poezie cristalină este delicatețea sentimentului și a expresiei. Mircea Micu are cultul poeziei în care sentimentul face bună pereche cu verbul și este uimitoare supleteea limbii și adecvarea ei la universul acestei poezii. Puțini sînt poeții de astăzi pe care limba română îi ascultă cu atita docilitate producătoare de farmec. Asta face parte desigur din „vetustețea" de care poetul este mîndru, o formă de „vetustețe" însă foarte tînără pentru că este și artistică.

Pastelurile lui au grația și densitatea persuasivă a peisajului chinezesc în care golurile vorbesc mai mult decît plinurile, așa cum în poezia lui Mircea Micu cuvintele lasă loc mereu unei sugestii puternice : **Singurătatea serii ca un sicriu de ceară / în golul ei de sticlă mă-nfășoară. // ... // Mi-e dor de nu știu Cine, de nu știu ce mi-e dor. / De un mesteacăn firav uitat pe un ponor. // Subțire, melancolic, cu trunchiul de zăpadă, / Sclipind în noaptea rece, sub lună, ca o spadă.** În asemena poezii stă pecetea foarte personală a lui Mircea Micu, fără nostalgii și revolte eseniene, la care ține să se raporteze des și derutant în această carte își face loc. Ce legătură au aceste strofe cu poetul-eșarfă evocat de Mircea Micu ? **În văzduhul cu sănii de lemn / unde păsări de vară mai cîntă, / în văzduhul cu sănii de lemn, / se aude o toacă solemn / și un fluture alb mă descîntă. // În văzduhul cu sănii de lemn / unde doarme o lume de ceară, / știu o casă bătrînă, din lemn, / o minusculă casă din lemn fumegînd ca o pipă în seară. // În văzduhul cu sănii de lemn, / tu și eu colorați de speranțe, / prinși în blănuri străine, de lemn, / în ciudatele blănuri de lemn, / vom străbate intîme distanțe. // În văzduhul cu sănii de lemn / trecem triști cenzurindu-ne-avîntul, temperindu-l cu vorbe de lemn / colorindu-l cu vorbe de lemn / pe care știe doar vîntul... / În văzduhul cu sănii de lemn... (În văzduhul cu sănii de lemn).** Sintem departe de lăcrămația împotriva smogului, de nostalgiile fruste. Mircea Micu este mai mult decît atît și propria definiție se cere corectată. El nu este aici numai poetul stărilor diafane, al purității întrupată divers, ci un poet înfiorat de adîncuri, de presimțiri, atent la viața ascunsă a omului, la visurile și mesajele pe care i le oferă un „dincolo". **În văzduhul cu sănii de lemn** este o mostră din acest orizont atît de particular și de artistic al poetului. Intră tot aici mai toate poeziile închinate mamei, Mama cu m mare, cum o scrie mereu, pentru că nu este vorba numai de o ființă concretă, inspiratoare ci de mai mult decît atît. **Mamă, eu te-am visat trecînd / pe-un fir de nor, pe-un fir de zare, / firavu-ți trup amestecînd / cu zbir de paseri călătoare. / Mamă, eu te-am strigat să stai, / era un drum ciudat, de spume / unde plecai ? de ce plecai ? spre care început de lume ? (Fantezie cu Mama).** Este o poezie a pesimțirilor grele, o jale grea convertită în materie diafană, și cu atît mai sugestivă. **Ea vine seara și n-o chem / și de venirea ei mă tem. // Și mă prefac că-s mort și surd / cînd pe la geamuri o aud. // Ea n-are trup, ea e un fel / de crin cu aerul în el, // Ea n-are ochi și-n două părți / poartă inele mari de morți. // O văd și ea mă vede, știu, prin geamul verde și pustiu. // Prelungă ca o frunză grea / se-așează-ncet pe fruntea mea, // Apoi se mută mai în jos / spre-al tîmplei vulnerabil os, // Apoi, spre coaste, pînă cînd / o simt cu ghearele strîngînd. // Și tăcerea de mult și greu / c-aud cum plînge Dumnezeu.** Mircea Micu, un mare prozodist cu plăcerea de a-și etala arta, renunță în asemenea piese la orice ostentație : versurile sînt mai ales supratext, materia lexicală subordonîndu-se integral. De altfel, arta poetului e de a fi seducător prin sugestie, de unde și speciala și delicata forță de impact a poeziei lui. **Poeme pentru Mama** ni-l înfățișează pe Mircea Micu într-una din cele mai înalte ipostaze ale lirismului său, ipostază care-i asigură un loc de frunte în poezia românească contemporană.

M. Ungheanu

CAROLINA ILICA: «Tirania visului (II)»

CORNELIU OSTAHIE: «Existența de probă»

Aflată la a cincea plachetă de versuri (Tirania **visului, II**, Editura Eminescu 1985), Carolina Ilica își întregește un portret liric echilibrat, armonios, de sorginte neoclasică. Intitulat ca și precedentul, tot **Tirania visului,** vrînd probabil să sugereze un punct de plecare comun sau afinități de structură, actualul volum este, totuși, ceva mai previzibil tematic și stilistic, altfel spus, mai „cuminte". Poeta a renunțat la acea modalitate a dublei focalizări în care se aflau pe pagini alăturate, față în față, fragmentul magmatic de poezie, oarecum brut, dar cu imagini proaspete, percutante, și forma „geometrică", stilizată, mai rarefiată, dar fin cizelată compozițional, sistem binar ce imprima o notă de forță și inedit **Tirania visului I** (1982). În ultima plachetă ea a optat pentru o formulă mai riguroasă, cu o prozodie atent controlată, într-o anume direcție clasicizantă a poeziei de azi : „Iar stau proptită pe perete, / Paloare rece pe **palore :** / Un alb contur ce-abia se vede / Și-mbătrinesc de așteptare. // De degetele înghețate / Trag unghiile ca de chingi / Ele-ntrele ele împreunate / În cinci, în cinci, în cinci și-n cinci" **(Pe fruntea dreaptă).** Expresia mai îndrăzneață și tonusul senzual din volumul anterior, au fost atenuate de sonoritatea cantabilă a versurilor, pe alocuri emineseiană, și de o nostalgie sau tristețe la limita sentimentalismului : „Luna, în icoana nopții, / Fără trup ni se arată, / Numai față : de Madonă / Palidă și-ncercănată. / Nici o stea în jur nu arde, / Candelabrul nopții-i stins / Și doar vînăt, vinețime, / Împrejurul ei s-a-mpins // De te uiți la chipui-i, are / Ceva trist din cale-afară /, Parcă s-ar sili să-i uite / Pe aceia ce-o profanară // Uită-tu, întîi, să poată / A uita și ea apoi ; / Vérgină fertilitate / Să reverse iar spre noi **(Luna).** Poeta se exprimă în cheia unei melancolii delicate, reconfortante, dătătoare de fiori estetici : „Se sinucide ploaia-n mare / Și văzul meu se desfioară, / Sleit cum e, de așteptare / De-asearâ pînă astă seară // precum o bufniță gheboasă // În noaptea grea s-a pus la pîndă / Și nu și-a mai adus aminte / De-i însetată ori flămîndă // Iar peste zi, ca șoimul ager / S-a înfoiat și-a stat de pază ; / Cu ochii galbeni, printre gene / Rar printre gratii scinteiază" **(Cu ochii galbeni).** Erosul aprins cedează locul unei reflecții voalate prin timp a sentimentului. O tristețe difuză și o exultanță fină ca roua pe petalele unui trandafir filtrează amintirile și imaginile erotice : „Îmi fac păcate, blestemîndu-mi anii / Ce au trecut'naînte să te știu ; / Arțarii zornăie în teci sărmanii, / Un mărunțiș uscat și plumburiu // Trec pe sub ei și nici nu-mi vine-a crede / Că prețul vieții, iată, a sălțat / Se uită-o creangă-n urmă, dar nu vede / Că azi mă clatin precum omul beat ; // Și n-am băut nimic, măcar o gură ! Dar nu sînt învățată să plutesc. / Precum anaforarul pe-o prescură, / Iubirea lasă semn dumnezeiesc" **(Precum anaforarul).** Acest calm stenic sau spiritualizat este însă din cînd în cînd obturat de țîșnirile telurice ale unor sentimente și trăiri mai puternice și mai directe, într-un peisaj ce părea a nu mai anunța surpriza unor variații de relief. „În fața ta nu prețuiesc decît / O floare adumbrită de-altă floare ? / Cînd ceru-i delăsat și mohorît / Petalele se-mbracă în sepale / Ca într-o cenușie pelerină / De schimnic pregătit pentru pustiu, / Care-și găsește vină după vină. / Plătind cu abstinență trupu-i viu // Dar de-ar mai fi să mă culegi în mină / Ca nufărul m-aș dezveli deodată. / Din nou nerușinată și păgînă / Din nou păgînă și nerușinată". **(În fața ta).** Chiar dacă la sfîrșitul lecturii nu rămînem cu imaginea de „star" a poetei, pe care Alexandru Ștefănescu o enunță cu entuziasm juvenil în prezentarea de pe copertă, volumul **Tirania visului II** reține atenția prin gracilitatea sentimentelor, dexteritatea prozodică și muzicalitatea versurilor, el fiind, de asemenea, simptomatic pentru tendința sau reacția neoclasicistă ce se observă la un grup din tinerii poeți de azi.

La polul opus se situează lirica lui Corneliu Ostahie, de un modernism evident, fără a fi, însă, și ostentativ. Cartea sa, **Existența de probă** (Editura Eminescu, 1985), ne relevă o conștiință poetică aflată în stare de permanentă febricitate, torturată în pofida expresiei glaciale, de o acută percepție a realului trăit : „Ce altceva să faci după o zi irosită care abia mai contează / în repetiția generală a unei noi resemnări pe cont propriu ? / Te aperi discret / și regretele încă viabile (știi bine cum au sfîrșit celelalte : întotdeauna la timp !) / cobori într-o doară / cu glorie a ta mască de om fără grăji printre cei bănuiți / că ar putea să te creadă / admiri rezistența morală în general și în fața oricărei tentații / culegi din poemele mult prea celebre o mostră de plins / elegant și credibil / apoi exersezi îndelung exersezi / ce altceva să descrii pe lumescul retinei / cînd ți se pare c-ai luminat și așa prea puține că tot ce-ai atins / ce-ai lovit cu cinism sau cu poftă străin e de tine / și ne-ndurerat (...)" **(Autoportret la capătul zilei).**

Textele — este mai bine să le numim astfel, se află la granița dintre poezie și meta-poezie, sau, dacă vreți, dintre poezie și proză poetică. De altfel, chiar aranjamentul formal și punerea în pagină sugerează această extindere a discursul poetic asupra poeziei și, invers, dar la fel de exact, intruziunea prozei avînd drept efect, potențarea poeticității.

În poemele (textele) din **Existența de probă,** se citește o anume predispoziție interogativă și un patos rece, generatoare de tensiuni poetice. Tendința spre abstractizare și enunțarea discursivă nu deviază decît rareori în uscăciune conceptuală, fiind contrabalansată și punctată de tropi șocanți, din sfera concretului, ce dau „carnație" ideii poetice „și sufletul sufletul care se roagă în pilnia rănilor tale ? / cu-atît mai puțin i-aș fi devotat cu atît mai puțin / aș putea să-l feresc / de zona palorii înaintînd ca o oaste-ngrozită / de putredul val fără margini al febrei / recunoștință regrete și patos îndreptări micșorate / de irisul meu ghemuit / între fălcile albe și negre / ale zilei ca într-o menghină / căptușită cu scame de fosfor aprins / ca sub coroana unui vîsc otrăvit / de mult am plecat din cortul ocrotitor al voinței de-o veșnice trudesc / lîngă noi întîmplarea și mila / curînd / vom termina de adus la lumină podoabe-nverzite de sporii agresivi / coloane desprind în giulgiu de micelii junghere sticlind / ca năluca va fi fi un timp mohorît pe o retină pustie de orice priveliște (...) **(Vina).** Cu greu vom găsi între colegii de generație un afin lui Corneliu Ostahie. Formula lui poetică este la egală distanță de hiperrealismul pragmatic și ironic al ultimului val de tineri poeți, cît și de poezia limbajului și construcțiile ludice ale acelorași. La fel de străin îi este și netradiționalismul actual, cu ce are el bun sau rău. Prin luciditatea încordată, gravitatea atitudinii ca și prin prizarea realului ca un receptacol de semnificații ce îi transced percepți aimediată, empirică, l-aș apropia pe Cornel Ostahie de poezia de fervori intelectuale dar și dureroase frămîntări existențiale a lui Marius Robescu, fără însă, deocamdată, cota spirituală a acestuia. Volumul **Existența de probă** este dovada unui talent autentic, original.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

HAZARD ÎNVINS

Liniște — un calm constatativ ; blîndețe — în care se toarnă o eleganță melancolică ; muzicalitate interioară — vocea discretă a armoniei din lucruri ; plimbare imagiră, într-un spațiu a cărui serenitate este exprimarea plastică a zădărniciei : cuvîntul — ivindu-se ca o petală pe care strălucește bobul de rouă al trecătoarei semnificații ; un aur stins, așternut deasupra celor mai multe plăsmuiri ; imaginația nu atît ca **lansare,** ca **umplere** a unui gol afectiv — ci încercînd să fie o formă de uitare. În poeiza lui Aurel Gurghianu, ce s-ar regăsi sumar în atmosfera sugerată mai sus, natura „sălbatică" vietuiește armonios alături de peisajul geometrizat (canonizat) prin răsfrîngerile spiritului : rusticul și citadinul, imaginea simplă și aranjamentul — ca într-o **natură moartă** în care aparența de dezordine e rezultatul firesc al unui studiu migălos —, prospețimea și automatismul, explozia de soare și declinul culorii, materia fragilă și substanța „tare" a fericirii, curiozitatea naivă și blazarea rămîn ipostaze congruente. Din ele se naște carnea vegetală a poemului, eterna tăinuitoare a emoțiilor. Impresia de „lume cedată" stăpînește în această literatură, venită de la o sensibilitate de naturist transplantată — operație de finețe — în mediul, plin de o paradoxală patriarhialitate, al orașului. Citadinism „idilic" : mai exact, o țesătură străvezie, în care umbrele sînt **calde,** neliniștile, plăcute amurguri contemplate de un suflet retractil, tensiunile, mici bucurii ale **întîlnirii :** cu un obiect, cu o ființă, cu un gest apărute instantaneu ori, dimpotrivă, de mult prevăzute.

Despre aceste lucruri vorbesc cele mai reușite poezii din ultimul volum *) al lui Aurel Gurghianu, mai puțin omogen decît, de exemplu, **Numărați caii amurgului (1982). Diagnosticul străzii :** titlul lui ar putea fi programatic pentru inspirația citadină, limpede începînd cu **Poartă cu săgeți** (1972) sau **Temperatura cuvintelor,** tranșantă în cartea din 1982. „Diagnosticul" e, parabolic, înfățișarea oricînd posibilei analogii : mica istorie a acestei analogii, mica istorie cuprinsă în privirea complice, în privirea care destăinuie și deopotrivă ascunde : „Pe briul ursuz, calcinat / al medievalului zid / a coborît un fluture sur. / S-a lipit ca o foaie de carte / pe-o cărămidă mîncată de ploi. / Din ce crăpătură-a ieșit / și unde-a stat o iarnă întreagă ascuns ? / Mica lui istorie n-o știe nimeni. / Nici cioara ciriind a vreme urită, / nici mugurul ce-așteaptă să iasă. / Poate numai bătatul bătrîn / ce trece strada săltîndu-se-n cîrje / și aruncă privire complice spre zid. / Nările se umplu de amoniac". **(Ediție rară).** Un **Solfegiu în bleu,** titlu cam nefericit, din cauza culorii, inexspresivă în imagine — ca și în speculație —, în ciuda eventualei nuanțe parodice **(Rapsody in blue),** arată o altă latură a poeziei lui Aurel Gurghianu : o anumită bonomie a surprinderii reacțiilor intime ale naturii. Această bonomie, ca o plăcere pur livrescă : sugestiile muzicale nefiind altceva decît artificii cultivate cu lucrată jovialitate : „Lăstunul de apă își face virajul în do / legănîndu-se-apoi pe-un tufiș bemolat. / Nimeni nu-l ceartă, / nimeni nu-și face griji din cauza lui, / nici chiar pescarul cu ochii peticiți de nesomn. / Numai buhaiul de baltă / se umflă ca un pumn de bătrîn / chemîndu-și perechea plecată-n vecini / c-un «u» prelungit ce-ngîndurează răchita. / Survine ora fecundă-a dipterelor / ca o schimbare de cheie. / Ca un suspin. / O fugă de aer. / O liniște-a undelor / ca să-și asculte țînțarii țiuitu-n diez. / Colonii de cuibare din care se poartă aer / pocnind în răstimpuri cîte-un ou năzdrăvan. / Cu ginturi întinse, / conclavul micilor nimfe / topindu-și silabele-n stoluri pe rîu".

Costin Tuchilă

*) **Aurel Gurghianu : „Diagnosticul străzii", Editura Dacia, 1985.**

PROZĂ

MAI MULT DECÎT TITLUL

După debutul, reușit, cu volumul de nuvele „Amintiri din provincie" (Junimea, 1983), Petru Cimpoeșu revine în librării cu un roman despre aceeași „provincie", dezbătînd cazul de inadaptabilitate la viața de șantier al unei tinere inginere din Capitală. *) Acțiunea se petrece undeva în centrul Moldovei, pe o platformă petrolieră de pe valea Tazlăului, într-o zonă de munți și dealuri în care diferența dintre sat și oraș practic nu există, civilizația rurală fiind atotstăpînitoare, în concurență numai cu natura, dihotomiile sociale fiind nu cele obișnuite romanului de provincie — „centru-margine" — ci altele, mai interesante : de o parte zone locuite (sate, orașe, șantiere) — de cealaltă, zonă nelocuite (munți, văi, localități părăsite ce se integrează firist în peisaj)... Prin aceasta pare că am spus totul despre romanul intitulat atît de simplu, în aparență, „Firesc". Cartea permite, într-adevăr, și o lectură de suprafață cu posibilitatea racordării la o viziune sociologizantă asupra provinciei — și-i găsesc o oarecare „vină" autorului că insistă asupra banalului cazuistic și sugerează prea vag adevărata cheie de lectură pe care o deține de fapt. Petru Cimpoeșu are ca model istoric „Locul unde nu s-a întîmplat nimic..." de M. Sadoveanu iar ca model actual romanele despre viața de șantier de felul celor pe care ni le-a dat C. Turturică (mai ales „Filozof de închiriat"). Sub pojghița subțire a întîmplărilor mărunte, printre personaje nesemnificative, el ascunde flacăra unui destin tragic zvircolindu-se în întrebări grave. Ce înseamnă, de fapt, viața dură de șantier pentru Iunia Poenaru, protagonista cărții ? Trăita la București, într-un mediul cultural neconsistent Iunia Poenaru își dezvoltă nefiresc instinctul de autoapărare, hotărirea ei de a urma o facultate tehnică fiind rezultatul „firesc" al dorinței continui de a-și depăși condiția de femeie. Ea vine pe șantier ca pentru a susține o bătălie, are trăsături bărbătești (și vorbește despre sine ca despre un adevărat bărbat), abia așteaptă confruntarea cu „durii" profesiei. Ce găsește însă la fața locului fata care pornise cu ideea că intră în ritmurile unei vieți pe măsura pregătirii ei psihice ? Bărbații șantierului sînt, dimpotrivă, niște pașnici jucători de cărți, maiștri ori ingineri anonimi tînjind după dorul marilor orașe, roși de amintirile unor păcate vechi, înșelați de neveste și înșelîndu-le, la rîndul lor, fără să-și facă probleme. Un fapt deosebit, totuși : un tînăr șofer fură o mireasă din nuntă și o ia cu el la barăci făcîndu-și-o soție. Asta o impresionează pe tînăra visătoare : iată un gest bărbătesc, curajos. Prima parte a cărții este un jurnal al Iuniei Poenaru care începe de la acest eveniment. Jurnalul se întrerupe și începe partea a doua a cărții, scrisă din punctul de vedere al lui Adam Nica, tînăr inginer, coleg de facultate cu Iunia și, acum, coleg de șantier. Este, de fapt, o descriere cît se poate de exactă a locului unde nu se petrece nimic. Adam conviețuiește pașnic, noapte de noapte, cu soția unui coleg — iar acesta, „exilat" din Capitală pe șantier în urma unui scandal neclar, este muncit de ciudate gînduri de sinucidere. Acest curaj îl are, însă, Iunia, care, văzînd că nu poate fi bărbat între bărbați, redevine femeie așteptînd din jur — dacă nu iubire, cel puțin dorință. Iunia dorește altceva decît viața de permanent provizorat a șantierului, n-o interesează oscilările navetiștilor între casă și locul de serviciu, elimină din categorii omul hibrid, făcut din două preocupări într-o singură existență și caută statutul pur al profesiei; ea vrea să fie petrolistă și atît, implicată total în activitate, ruptă de nostalgii și tendințe centrifuge, constituind în șantierul dintre munți un centru social cu personalitatea lui. Petru Cimpoeșu surprinde o interesantă luptă între generații, între mentalități diferite, pe care în romanul de față o rezolvă sadovenian promițînd însă (se simte acest lucru după celelalte posibilități de închidere a conflictului pe care autorul le sugerează) și alte feluri de abordări ale acestui pasionant subiect care este provincia.

N. Georgescu

*) **Petre Cimpoeșu : „Firesc", Editura Cartea Românească, 1985.**

CRITICĂ

O MONOGRAFIE — ESEU

Un demers monografic urmărind exclusiv biografia spirituală a unei personalități, evenimentul interior și identitatea distinctă a unei conștiințe, se situează mult mai aproape de genul eseului decît de investigația de istorie literară propriu-zisă. O asemenea carte *) dedică Ecaterina Țarălungă lui Tudor Vianu, restituind prin construcție și interpretare un destin intelectual ca aventură exemplară, raportat nu atît la epoca sa, cît la sine însăși. Această reconstituire este pusă de la început, prin motto, sub semnul căutării armoniei și se încheie cu definirea „modelului cultural" al lui Tudor Vianu ca „vis al armoniei și al perfecțiunii".

Propunîndu-și să descifreze acest model interior, autoarea monografiei își susține cercetarea pe interpretarea textelor, deci numai pe datele operei, din care deduce și elaborează portretul intelectual al personalității și universul său mental.

Ecaterina Țarălungă distinge, în structura scriitorului, prezența unor tensiuni înalte, rezultate din contradicția între temperament și vocație, între datele psihologice și voința de a se construi pe sine. Chipul lui Tudor Vianu apare astfel ca produs al unei căutări și al unui intens efort auto-formativ care domină și ordonează ființa interioară. Personalitatea cărturarului este astfel dedublată, apoi chipurile se suprapun, rezultînd în final portretul unic. Autoarea definește inițial cele două ipostaze astfel : „unul neliniștit, frămîntat, deseori copleșit de stări depresive, sperînd un echilibru miraculos, celălalt sobru, distant, privind cu suspiciune și liniște nehotărîrile celui dintîi". Modelul psihologic este premisa pe care se construiește modelul cultural, pentru că prin el se explică afinitățile, aspirațiile, sistemul de receptare, opțiunile, alegerea reperelor spirituale, criteriile judecăților, restructurările și transformările personalității de-a lungul existenței sale. Structura și formația lui Tudor Vianu sînt analizate cu profunzime, într-un demers critic avînd ca punct de pornire eul conflictual și apoi cel postconflictual, acesta privindu-și lucid evoluția, și stăpînind conflictul interior prin voință și cunoaștere de sine, esențială pentru înțelegerea personalității scriitorului.

Strategia interpretării implică informația, selecția, deducția, conexiunile, înlănțuirea logică a cauzelor și efectelor, reconstituirea prin proiecția în lumina ideilor ordonatoare.

Se determină astfel raporturile dintre componentele personalității, stilul acesteia, direcțiile gîndirii, sferele de interes ale aventurii intelectuale, necesitatea interioară a fiecărui element al modelului.

Pornind de la reconstituirea înțelegerii scriitorului despre sine însuși, autoarea reface traseul evoluției nu prin etapele ei succesive, ci pe harta sferelor de preocupări (critica literară, critica de artă, istoria literaturii și a artei, teoreticianul, preocupări stilistice, esteticianul, universul filosofiei), cu identificarea nodurilor de interferență, totul dintr-o perspectivă integratoare.

Contradicțiile și unitatea personalității fac obiectul unei analize coerente și cursive, realizate cu totală implicare, dar nu în dauna luciditătii critice. Rezultă un studiu-eseu substanțial și bine argumentat, cu o strategie a investigației bine elaborată, cu nuanțări și observații interesante și cu o viziune cuprinzătoare.

Sultana Craia

*) **Ecaterina Țarălungă : „Tudor Vianu", Editura Cartea Românească, 1984.**

BREVIAR

■ **CĂRȚI INEXISTENTE CARE... EXISTĂ.** O idee care circulă tot mai mult la unii autori de azi e aceea a criticilor „a căror opinie contează". Ce ar însemna aceasta ? Probabil, exactitatea diagnosticului întemeiată pe o cunoaștere profundă și precisă a fenomenului, mai ales contemporan (ăci este vorba de critici). Un adept al acestei opinii este și N. Manolescu, care notează („în România literară / nr. 27) despre Fundoianu că acesta a fost comentat de „majoritatea criticilor a căror opinie contează". Așa o fi, atîta doar că mențiunea care urmează acestei constatări pune pe gînduri cititorul care credea că N. Manolescu ar putea fi dintre aceia pe care îi cita : „N-are încă o monografie propriu-zisă ?" întreabă criticul. Dar nici alții din generația lui nu au (Tzara, Maniu, Voronca, Pillat)". Ca să „conteze", o asemenea observație ar trebui să se întemeieze pe realități ; nu se întemeiază. E adevărat că Tzara nu are o „monografie", dar Adrian Maniu are, ea aparține lui Mihail Iordache. Dacă Voronca nu a interesat pînă azi pe vreun „monograf", Pillat a stîrnit un astfel de interes și o monografie pe tema aceasta e a lui. Cristian Livescu și e mai veche. Alta, mai nouă aparține unui autor tînăr, pe care îl las pe N. M. să-l identifice. Să ne mai întrebăm ce legătură ar fi între „opiniile care contează" și părerea că nu ar exista cărți care... există ?

■ **„O CARTE FĂRĂ... COPERTĂ ?"** Citim și noi, cu aceeași curiozitate, în „Ramuri" nr. 6 un eseu al lui N. Steinhardt, intitulat „Mit cifrat". Care să fie acest „mit" cu „cifru" în constituția lui ? Mitul este acela al infernului pe care eseistul îl transportă, cum zice, în „infernul personal mundan". citind cîte o cugetare atingătoare de „infernul terestru", de ideea „asfixierii mutuale, ipostaziindu-se în diavol al vecinului". Sfîrșitul acestui eseu e și el din categoria meteo-psihologiei : „Căci poezia deține puterea de a învinge cosmarul și de a ne deschide măcar fortuit zisele porți". Am citat la întîmplare din contribuțiunea lui N. Steinhardt, care e o recenzie la o carte, intitulată „Avatarii unui mit". Recenzie și nu prea, căci autorul, în stilul care îi este caracteristic, face și el o analiză „cu cifru", pornind de la carte. Însă despre ce carte este vorba ? S-ar zice că despre „Avatarii unui mit" de **Doina Graur ;** așa s-ar zice, atîta doar că N. Steinhardt o botează mereu pe autoare Doina **Gruia,** ceea ce ar însemna că, de a citit cartea, a citit-o... fără copertă.

■ **„GHIDAJUL"... LECTURILOR.** O interesantă intervenție recentă din „Contemporanul" / nr. 26 este aceea a lui Ion Dodu Bălan, dedicată unei chestiuni care ține de actualitatea cea mai acută însă, de asemenea, și de sentimentul unei evoluții coerente în materie de cultură. Care este obiectul acestei polemici, foarte ferme în opțiuni ? Absența spiritului critic în mediile didactice, acelea ale profesorilor de literatură română : aceștia ar recomanda elevilor o bibliografie conținînd adeseori opinii invalide, curiozități, simple exerciții. Sensul intervenției lui I.D. Bălan începe să se clarifice : „Trebuie să înțelegem — adaugă ei — că în domeniul ideologic nu orice scriere de ultimă oră și modă aduce obligatoriu ceva nou și modern. Lipsă de discernămînt, arbitrariul în selectarea ideilor critice, preferința pentru judecățile de valoare excentrice, pentru ciudățenii, contorsiuni stilistice și pentru beția de cuvinte constituie un prost exemplu pentru elevi și cu consecințe nedorite asupra formării lor ca oameni. Să nu uităm nici o clipă că sîntem datori în procesul de învățămînt să prelucăm critic și critica literară". Ne asociem și noi acestor opinii lucide, mai ales că este întemeiată pe un criteriu fundamental pe care Ion Dodu Bălan îl explică aici : „Literatura trebuie să fie principalul mijloc de educație estetică și patriotică a elevilor și pentru aceasta e chemată să descopere mai întîi mesajul operei, mijloacele artistice specifice prin care acesta se manifestă".

■ **TEHNICA DE... APĂRARE.** O recenzie dedicată recent de Al. Piru unei ediții din opera lui I. Vinea, alcătuită de Elena Zaharia Filipaș, începe cu această judecată aprioriică de valoare : „La doisprezece ani de la remarcabilul său studiu despre Ion Vinea, Elena Zaharia Filipaș publică la Editura Minerva o impecabilă ediție etc., etc.". Încheierea este laconică : „Volumul e însoțit de „note, comentarii și variante" (224 pg.) „Ediție impecabilă" ? Recenzentul emite părerea însă nu face proba, rezumînd doar, în stilul care îi este de-acum caracteristic, ceea ce se știe și din manuale despre Ion Vinea. Să nu fi auzit oare Al. Piru despre intervențiile lui Mircea Vaida din „Tribuna" care împricinau această ediție, aducînd probe că în „note și comentarii" autoarea ar fi avut scăpări de... memorie, uitînd să citeze de unde a cules cutare și cutare formulă ? Mircea Vaida denumea această întreprindere „Intre pastișă și plagiat". Al. Piru care probabil că nu cunoștea acele întîmplări e de părere că nu s-a întîmplat nimic. Ce să mai crezi ?

Catagraf

3 AUGUST 1985 L2

1965 — 1985

Generația luptei cu inerția

De la reverie la introspecție

O lirică de elegantă caligrafie, invadată de sărbătoresc, atentă la ceremonial, descoperind duminicalul in cotidian propune Anghel Dumbrăveanu. Poetul oficiază cu orgoliul apartenenței la o gintă nobilă ; aleasa investitură cheamă **poza.** Dar acest maestru de ceremonii, cu chip de efeb, gonește intr-o „cvadrigă de aur", purtat in ținuturi himerice de **puterea de a visa.** Descopăr aici o pornire narcisiană ; poetul, cultivind politețea onctuoasă și curtenia gestului, are nevoie de auditoriu, dar nu stoarce aplauzele galeriei. El ochește fugitiv oglinda, se autocontemplă studios, preocupat de solemnitatea ce drapează grija stilistică. Descinsă din ordinul cavalerilor, poezia lui Anghel Dumbrăveanu dezvoltă un **romantism de interior,** curgind maiestuos, fără rupturi spectaculoase ; adică, guvernat de ceremonii dar dezbrăcat — prin esențializare și stilizare — de podoabele unui gust baroc. Reprezentantul Parnasului timișorean se consumă in spațiul ilimitărilor poeziei, incercat — fără a se trăda — de bucuriile și durerile scrisului. **A fi inseamnă a fi poet,** a trăi intru poezie.

Un **alt** Anghel Dumbrăveanu oferă însă ultimele volume. Poetul își păstrează tenacitatea tematică dar cîștigă in gravitate. Reveria de altădată, colorind un decor erotic devine introspecție ; claustrarea de acum nu e disperată, deși indoiala și ezitarea își fac loc „intre pereții toamnei". Spațiul liric se restringe la dimensiuni domestice, solitudinea și tristețea nu macerează tandrețea. Poetul nu e bintuit de angoase dizolvante, ferește poezia sa de acizii depresiei. Metamorfozele sensibilității descoperă **tirziul și departele ;** „e nefiresc de tirziu" — va spune poetul, rivnind către o depărtare : un drum spre un ținut fabulos, unde veghează — ca intr-un scenariu arhetipal — „umbra zeiței".

Însingurările virstei mature urmează visătoriei inscenind spectacole ; expansionismul, trădind exuberanța trăirii in claritați solare, e inlocuit cu recluziunea. Poetul sună retragerea : „Mi se trec puterile comuniunii / Cu steaua și visul". Dar asta nu inseamnă un recul meditativ. **Ieșirea din vis** era prevăzută (anunțată) încă în **Diligența de seară :** „Îmi tot suge singele visului / Și nu mă invie decit arare / Ca să mă transfere / În altă iluzie" (vezi **Măștile).** Or, poetul se numără printre crescătorii de iluzii. Cel plecat in regiunile visului, ajuns „la curtea Himesei", răsfățatul Iluzoriei intră in iarna imperială. Acest refren obsesional uzează de mai vechiul simbol ascensional al păsării ; doar că zburătoarele vremii „vislesc trecerea", devin acum o amenințare alăturindu-se măștilor anilor, oarbelor vinturi, ninsorilor de uitare. Noua incărcătură a simbolului vorbește de instinctul **migrator** al poetului, făcind pandant cu alt motiv : sămința, cea care **fixează,** dospind — ascunsă in carnea pămintului — puterile poetului. În această potențialitate tainică, Anghel Dumbrăveanu deslușea „murmurul florii", devenirea.

În fond, „schimbarea solstițiilor" descifrează voluptatea pierderii. Vocația sărbătorească triumfă iarăși, innobilind o existență anexată „impărăției frigului". Sub semnul Umbrei, poetul manevrează **concepte negative,** vestind destrămarea ; dar incertitudinile sint transferate cu aceeași știută eleganță intr-o lume feerică.

Firește, sigilat de noua virstă cind iarna dă „viclene tircoale", poetul nu mai ia „cu pumnii lumină / din morile vremii". Din punctul numit **Tematica umbrei,** lirica lui Anghel Dumbrăveanu, acuzată de afectare, își accentuează sentimentul intomnării. Retorica gestului imbracă o latență dramatică, cintul solar cunoaște tonul indoielii. Decorativul poartă o sarcină reflexivă, frazarea muzicală (dind tonul unei poezii galante) se incarcă de fior meditativ, intr-o poezie unitară — totuși — ca atmosferă, traversind cercurile anilor. Regretul obscur pentru **cindva** (dezvoltind un imagism luxuriant, pletoric, intr-un cadru naturist) devine dramatism reținut, mascat de eleganța gestului politicos. Poetul apolinic al inceputurilor, strigind soarelui „cu toată puterea singelui", trăiește **acum** intr-un „imperiu de singurătate și ceață". Folosind titluri transparente pentru statutul altei virste, amenințată de mireasma uitării, poetul își reprimă răbufnirile anxioase. O continuitate, în pofida acestei schimbări de program poetic, nu poate fi ignorată ; dar dicția emfatică pierde teren, austeritatea, fringerea zborului („Acum aș putea fi ingropat / În propria-mi aripă") ingină un lirism al incertitudinilor, ezitărilor, așteptării. „Cîntecul trecerii" face din Anghel Dumbrăveanu un nostalgic și din poezia sa — un jurnal al unei etape poetice, preluind fidel avatarurile unei virste.

Poezia lui Anghel Dumbrăveanu este o continuă **facere** (dar nu pre-facere), contribuția sa — trăind prin acumulări lente — nu e revolutivă, ci evolutivă (E. Manu). Crizele de creație (acele **decolări** de care vorbea Didier Anzieu, citit și citat cu veneratie de Cornel Ungureanu) nu răzbat la suprafața acestei lirici. Universul poetic e ferit de seisme, poetul își domină — printr-un suveran autocontrol — toate neliniștile.

Venit dintre dealurile Dobrotesei (strangulind apele Cungrei Mari) și așezat din anii adolescenței în Banat, Anghel Dumbrăveanu află în poezie o iluzie pozitivă. Devorantele intrebări existențiale cheamă, intru liniștirea Eului poetic, arta salvatoare ; lirica sa refuză trimbițele apocalipsului conservindu-și vocația sărbătorească. Pentru actualul Anghel Dumbrăveanu (necesar a fi așezat mai în față în plutonul generației sale), poezia este o ceremonie de seară.

Adrian Dinu Rachieru

Poetul Maramureșului

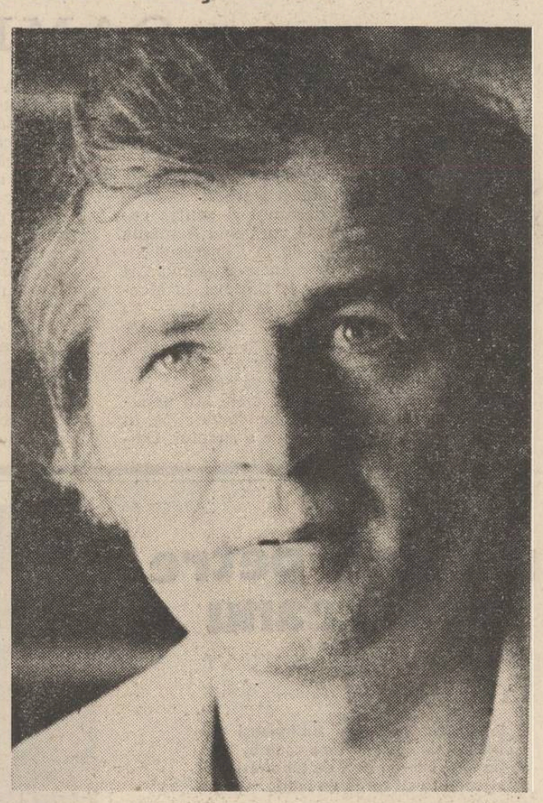

De la „Tăceri neprimite" (1968) și pină la „Din Marmația", lirica lui Ion Iuga, maramureșean de la Săliștea, a evoluat in cadrele unui spirit ardelenesc cu ecouri din Octavian Goga și din Aron Cotruș, de unde a luat o anumită trufie virilă și sentimentul că este un exponent. Poetul invoca pe Avram Iancu, pe Bălcescu și in general o mitologie naturistă care e proprie fenomenului transilvan, unde mediul se infățișează adeseori sub o formă conceptualizată ori adinc solemnă (Blaga a dat acestei inclinații forma canonică). Acest lirism regional aducea, cu toate acestea, spiritul la altitudinea marilor utopii, și a lui Icarie era Marmația natală : „Nevăzut pe subt rîuri / tilmăcit de fintini / coboram mii de virste / izvorîndul meu munte / fereastră întoarsă la cerul țărină / ștergură albă mulțimii de crengi / de lumină impinse / din ger /.../ pocneau nucile pe masa de piatră / și miinile satului / — copii își mai caută sufletul / închis in coaja de lemn / cu ochii deschiși / aripi de biserică pe dealuri / — aprinzîndu-le intrarea / se-nalță ștejarii". Mitologia naturii paradisiace prenumără, în acest lirism noduros, de psihologie rustică, și rîurile edenice, Iza de pildă, pe a cărei „poartă" poetul așeza o „inscripție" : „Coline pierd zilele-n noi icoane / prin focuri miinile să spună — / ochiul-jar neingăduit de pur / prins în viața riului se-adună. / stilp de zare-n veac fintină / casa razei palma fiecărui — / eu albastru neingăduit de pur /.../ scutură creanga rostire de jar / pe ziua din pomul vieții / mină și trunchi întilnite imi par / vatră în care se-ngroapă poeții / ziuă de veghe lună de veghe / înfiorată cădere de aștri / pe stîlpul colinii de sub zeghe / pe riul meu de ochi albaștri". Ion Iuga era, așadar, liricul unei utopii geografice românești, al unui paradis; această țară fericită era Nordul, o lume spirituală rezultată din alăturările de spații, de istorii, de sentimente, un compus care s-a desfăcut în retorte. Poetul este vehiculul acestui abstract: „Un nord astăzi pe sănii nord de fum / prin duhul poetului trecerea-i rug / nu sunt flacără nici apă nici drum / pajiște sunt cailor negri cînd fug / umblă prin mine omături vechi delir / fintină rămîn pacea lor să îngroape / și-n palma mea de rugă raze înșir / cailor negri cînd vor trece de ape / umblă un nord prin omături pustiu / caii n-au liniște pe vale n-au lună / ei fulgeră prin umbre și eu știu / în ochii mei noi pîrtii mai adună". Este, adeseori, în aceste compoziții împiedicate de o emoție frustă și care își găsește expresia cea mai nimerită, străină de rafinamentul exsanguu, un sunet care e acela al liricilor de Subcarpați, al lui A.I. Zăinescu de exemplu, căci poetul nu este un alpestru, el porneste dintr-o lume a colinelor muzicale, dintr-un spațiu mioritic depus în percepția însăși a lumii. Atunci cînd poezia ajunge la complicațiuni, acestea vin dintr-un soi de esoterism poporan, punînd în lucrare un ropot de imagini întunecate de un cod a cărui virstă e veche și începe odată cu primii oameni din acea lume : „Dinspre vetre stele șapte urcă-n pom / arde-n vîrf de secetă un tron un om / ierburi curg albastru mina-n lut se prinde / fluieră prin scorburi un amurg — merinde / miini flăminde-l strigă țărilor pereche / grai de munți pe riuri vămuire veche / trece-n lespezi umbre dinspre noi chemare / neatîrnate flamuri de-Apuseni altare / ochii lui sînt arbori păsări de lumină / ochii lui în cercul zilelor ne-nchină / din izvor înalță aspru duh colinzi / trunchiul său de țară vremilor oglinzi". Acest barbianism mai retoric (de felul aceluia din „Timbru"), și adaptat unui suflet transilvan unde mitul mesianic este, viu, s-a umplut acum de o materie rurală, adică de acel inefabil al unei civilizații țărănești. Poetul invocă orînduirile vechi, de „păstori ai romanilor", obstile, acele misterioase ritmuri universale depuse în decorația veșmintelor acestui popor cu finețe regală: „În fiecare din noi / agora bătrînilor — / înțeleaptă vorba naște fintini / pentru călătorii cu zorii în suflet / steagul familiei pe vîrfuri / pace prinzului / izvor tămăduirii / cer de ulcioare pentru duhul dimineții / cei ce grăiesc ca ogorul / și prin furtuni sprijină înaltul / în mine și în fiecare / glăsuiește patria fintînilor /... / Cămașa de rîuri de iarbă / cămașa lumină ochi de copii / / cămașa ta Patrie / pe măsura cărnii mele bolnave de dragoste / cum să-ți port cămașa de viață Patrie / și eu să fiu piatra ta de hotar". O suavitate tulburată de presentimentul istoric al unui prăpăd a pătruns adinc în această poezie, transilvană și prin acest simț al noroadelor încercate de catastrofe: „Și era ziua de floare și riu / cioplită zi pe umeri de părinți / draperia pe sat bolnav de sete / pînă la vîrf și peste rîuri morminți / și era ziua cumpănă plinsă în vară / un milion de văduve la o fintină / în ochiul țării strigîndu-și bărbații — mai aud pietrele cerul pînă azi pînă". Poetul acestui neam păduros se închipuia a fi Ion Iuga și el cînta de aceea, părinții înălțați în icoane, iernile sententrionale, cu „doine și păduri rătăcite prin vînt", turmele blînde înconjurate de fum și tăcere, șerpii și cîinii vieții singuratice, cimitirele străvechi „în care iarba cruce-i cumpănă de zi / ușor spre miazănoapte aplecată", zugravii bătrini înfățișînd urmele de cocori, tot ceea ce face din acea lume condiția unui mister ireductibil. Pe acest canal, poetul ajungea pînă la izvoarele eminesciene și o experiență indiană, precum este aceea din „Casa poemelor" (1984) dezvolta eminescianismul în latura lui asiată. Poet al Marmației, Ion Iuga face să sune mitologia unei țări străvechi la dimensiunile inteligibilului etnic.

Artur Silvestri

POEME DE ANGHEL DUMBRĂVEANU

Măștile

Veți trimite copaci
Să mă readucă-ntre voi
Veți intreba cine e diavolul

Dacă privești fără milă
Peretele șters de stele
Măștile vor minca norul
Și se va putea dormi intr-un riu

Parcă aș mirosi iarba
La rădăcină
Și m-aș uita la dumnezeu
Cum își freacă nimbul coclit

Cînd rideam ploua peste grădini
Cînd beam ploi venea femeia in zbor
Dacă acum te-aș săruta
Ar cinta tot neamul pădurilor.

Păsările și nopțile pontului

Aceste păsări de mare ce ies din somn
Să cheme ziua, ce pleacă în larg
Să-ndrume vapoarele, aceste păsări
Ce intră în port și umblă pe cheiuri,
Printre baloturi mirosind a soare
de sud,
Ce se incurcă printre docheri obosiți
Și fug printre catarge,
Și curg intre zări, intr-o dulce
nepăsare de sine...
Aceste păsări care veniră
După mirosul nostru de mare...
Și curînd, frigul.
Vasele grele, pe care-atitea zile
Transportarăm lumina, nu se mai văd,
Va trebui să ne retragem
In casa aceea bătută de vînt,
S-aprindem focul, să așteptăm
Păsările și nopțile pontului,
Ce ne caută.

Țipete lungi

Nu se mai aud prin nori zburătoarele
vremii
Trecînd cu țipete lungi,
Acum sosesc nevăzute armii de frig,
Cețuri lăptoase devoră copacii
și cîmpul.
În curînd, caii zăpezii,
Iarna suflînd peste mișcările noastre,
Cel ce singur pleacă din pădurile
verii,
Cel ce se intoarce cu sufletul palid
În odaia solstițiului,
Singur va sta lîngă fereastra de nord,
Lîngă florile aduse prin întuneric.

Visînd cu zăpadă

lui Adam Puslojić

Dacă nu visăm, vom muri
De alb, dacă visăm
Vom muri de plecări,
Acum vine prietenul
Cu brațele terminate în visle,
Acum vine femeia
Cu stelele terminate-n priviri.
Ninge tot așa de-mpăcat
Ca-n munții mei de la Cozia
Începe aventura.
Începe un nou răsărit.
Ferestrele sînt spoite negru
De noapte, fața femeii
E spoită cu un suris
Pentru zine. Prietenul schimbă
Visla cu schiul, tu schimbă paharul,
Tu schimbă visul, tu schimbă trenul.
Cine nu schimbă nimic
Se schimbă pe sine.
Du-te pasăre,
Și adă din planeta vecină
Un drum pentru prietenul meu.
Fiecare să viseze pentru celălalt,
Eu voi visa cu zăpada
Pentru fiecare din voi.

O cană de apă

Atît de des mi-am spus că e tirziu,
Că anii imi răpiră mirarea vorbirii,
Că vine mereu cineva, noapte de
noapte,
Luindu-mi femeia
Și ducînd-o-n uitare. A trebuit
Să caut mereu. Mai mult singur
am fost
Pe malul unei ape, cioplind chipul
iubit
În lemnul unui cuvînt,
Și nu mai pot să strig. Arătare,
Aș vrea să spun, om sau pasăre
Dacă ești, vino pe mal să vorbim.
Iată-mi avutul : puterea de-a merge,
De-a privi și de-a numi ce gîndesc.
Ia-mi mersul, de vrei, și vederea,
Îți dau și puterea vorbirii —
Viu, voi vedea și voi merge,
Voi vorbi cu gîndul, cu semne pe care
nu le cunoști,
Dar lasă-mi femeia — nu-i pune
pe față
Pînze de umbră, nu-i pune durerea-n
priviri,
Las-o să umble divin printre aceste
lucruri,
Să-mi aducă o cană de apă de la
marginea lumii.
Însă e foarte tirziu, se lasă amurgul
Și nu mai am mirarea de ieri a vorbirii
Și stau pe malul unei zile, tăcut,
Cioplind în lemnul unui cuvînt
Chipul femeii care-a plecat
Să-mi aducă o cană de apă.

Caii de timp

În ziua mea luminează surisul tău bun.
Locuiesc cu pietrele în anotimpul
tăcerii,
Seara vine pasărea și mă întreabă
Unde-am lăsat peisajul în care odată
Mă intîlnisem cu tine. Dar nu mai știu
limba
În care demult vorbeam cu stelele.
Pietrele imi arătară un drum și un cer.
În fiecare noapte vin caii de timp,
La fereastra închisă. A fost odată
un riu
Pe care am dus corăbii spre mare.
Seara vine pasărea și mă întreabă
ceva
Ce nu înțeleg.

Semințe de zbor

Vară de Argeș, cu prunii strîmbi
pe dealuri.
Un copil taie fluiere-n sălcii. Ce
departe
E totul... Sturzul viilor va rătăci
o vreme
Pe drumurile noastre astupate de orzul
sălbatic
Și va spune lacrimi albastre. Ruginesc
Frunzele nucului sub care nu ne vom
intoarce.
Caii ne-așteptă-n zadar lîngă riu.
Păianjenii
Stelelor cad pe funii galbene și se
ridică
Sub cupola de greieri. Elementele
Își pierd conținutul, renăscînd
suspendate
În globul de sticlă al lumii. Ce departe
E totul... Sturzul viilor nu va găsi
frunza
Palmei tale, cu semințele zborului...
Și cui
Îi va spune cîntecul drumului pe care-l
pierdurăm ?

Ceva pentru care merită să pierzi o corabie

Ne apropiam și ne îndepărtam prin
aerul salin,
Prin singurătatea boreală, rătăciți
între timpanele mării.
Genunchiul tău îndoit imi tulbura
buzele
Cu răcoarea aceea moale, de brumă,
Părul erbaceu îți curgea aromat peste
mine
Și nu mai puteam să plec, dar corabia
Încă făcea semne în larg. E ceva trist
În toate acestea, mi-am spus. În piei
de urs
Dormisem — caii își frecau crupele
de marginea cerului.
E ceva trist în toate acestea, mai ales
sînul
Oval însingurat în plasa răsuflărilor
mele.
Puteam să fiu departe acum.
Marinarul
Iar și-a-necat o pipă în valuri. Voi
duce
Tot întunericul la moara de vînt.
La fel de ceresc
Cresc nuferii-n mil și luceafăru-n mare.
Vislașul stelelor umblă printre voi.
Genunchiul tău
Îndoit spre taine — puritate a ideii
de arc. Plăcută
Capcană femeia. Și gura ei se
strivește de umărul meu.
Nu se mai aude sirena de ceață,
semn că-n curînd
Iese luna din bolgii. Puteam să fiu
departe acum.

POEME DE ION IUGA

Groapa lor de suflet aprinsă

Am săpat o zi și mi-am intîlnit părinții
groapa lor de suflet aprinsă
cerul de pînză
cu oasele lor sfărîmate stele

am săpat două zile
și-am cunoscut averea bunicului —
griul din blid roșu n-a învățat să
moară
pe banul de argint în lăcașul inimii

după alte zile de lucru
mi-am găsit numele
sigiliu pe o piatră de cetate
(istoricii-i zic piatră de hotar)
n-am săpat mai adinc
mi-e teamă
să nu mă cuprindă clopotul
și turla de jos

Încearcă

Imensă
rana zăpezilor
peste puterea cărnii
incendiu pur pentru osinda florii

incearcă și reține urmele dispărute
în acest fast mortuar al luminii
surprinde pe luciul obrazului tău
POETE
imensa puritate

la ceas de noapte și la vatra zilei
scrie linia gîndului
peste inima înflorită
singerînd

Desen marin

Te-am văzut ieșind goală din mare
călcînd pe lumină parcă lumină erai
pe nisipul de aur
și urmele trupului tău de lemn sfînt
se arcuiau vociferînd umbrele izgonite
de sariul de foc
înfășurîndu-ți coapsele

te-am văzut ieșind din mare iederă
plutitoare
și marea avea mirosul părului tău
brațele mele cuprindeau apa să-ți
rețină formele vocii o clipă
din golurile sculptate în translucidul
adinc
mă-nțepau spinii
mă biciuiau crengile părului tău
îngălbenite de soare
vino înapoi vino înapoi
în rădăcinile apei unde cobor știu
voi intîlni trupul tău de lemn viu

te-am văzut ieșind goală din mare
gol și neastîmpărat umblu de-atunci
prin adinc

Hibernare

Cînd mă îmbracă frigul
pe cerga mea violetă ninge
albastru viscolește frigul
în casa mea
în patul copilului meu
și între pereții roz unde veghează
visul meu albastru de frig

cum mă înalță înfrigurată ideea
cînd lumina în mine se-adună
cu albul zăpezii
aud atunci colțul ierbii hrănindu-mi
respirația
simt ziua potolindu-și dinții în somnul
meu
mutat spre primăvară

cîtă înălțare are lumina
și măreție
prin haina frigului pipăi hotarele zilei
sporind
cînd mă îmbracă frigul
și trupul meu intră-n somn spre
primăvară

În cîmpul de roze

N-am chemat pe nimeni
în cîmpul de roze
albastrele focuri sînt mîinile mele
unde căile subt arbori s-au ascuns

n-am chemat pe nimeni
fluturii grăiesc și-mi vinează cuvintele
pe năframa ta cum se joacă

în cîmpul de roze
o luminare se mistuie singură

Doamne de seară cerească

Amantele haiducilor din Ardeal erau
ploile
ploile lui octombrie
lumi de săgeți și de săbii intrînd
în Cetatea Feleacului
veșminte de lacrimi pentru poemul
din care nu mai plecam
cu aceste unice dansatoare albăstrind
scările Operei Române

doamne de seară cerească doamne
cu glezne de argint
parcă-mi spălau păcatul și piatra
funerară
de-atitea vechi pedepse parcă mă luau
de mînă
să măturăm cetatea de frunze și de
vină

amantele haiducilor din Ardeal erau
ploile
ele spălau cîntarul istoriei
și foile smulse și-aruncate-n uitare
chiar și coperțile uneori

eu axul balanței — într-un taler viața
mea umbrită
de talerul peregrin dator mereu cu o
recuperare

Păcatul
o tulburătoare fecioare ale singurătății
cu brățări de la Roma pe brațe
cu cercei de opal
spălînd dușumeaua istoriei
și noaptea cuibărită în Cetatea
Feleacului
cînd îmbrăcam pe dos cămașa de zale

Despre mine și digul de piatră

Am clădit digul de piatră
să învinq marea
imi înțelege valul neputința
și în statui mi-l restituie

mut pămînt în vuietul mării
ca un țăran nesățios de lucru pînă-n
groapă
intr-o clipă îl respiră sudoarea sării
cerului
cu solzi spălîndu-mi însinguratele mîini

într-un tîrziu
într-o barcă fără vise
pluteam cu amurgul
într-o scoică pluteam
eu și cîntecul
înțeles ideal între mine și ape
și deopotrivă
victorie și taină

dincoace digul de piatră

Octombrie

Unde doarme riul negru
mina mea în foc se schimbă
părăsindu-mă-n alt duh

razele vai în semințe
îmi ard trupul între țărmuri

dinspre pruni un cîmp de păsări
mă cuprind pe aripi sure
aripile-n rădăcină
de pădure mă preschimbă

doarme-n mine riul negru
locuiesc în duhul lui
și prin noi un vînt aleargă
învierea muntelui

3 AUGUST 1985

SUB SEMNUL CELOR DOUĂ DECENII DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

OAMENI DIN SUD

Întîlnirile revistei noastre cu cenaclurile doljene, documentările comune în unități industriale, școlare sau agricole din județ au devenit o tradiție ce se consolidează cu fiecare an. Acest pămînt al sudului așezat ca un scut de grîu lîngă lama de spadă a Dunării crește o iubire aparte pentru literatură și pentru oamenii scrisului. În această vară cînd România a celebrat două decenii de la Congresul întemeietor de ființă românească demnă și liberă, întîlnirile noastre, la Craiova, la Murgași, la Bechet, la Băilești, la Calafat — au căpătat o strălucire deosebită, de sărbătoare a sufletului pe care ei, oamenii din sud, ne-au dăruit-o cu generozitate.

Despre asta mă simt dator să scriu de fiecare dată cînd timpul vieții mele are privilegiul să se oprească, fie doar cîteva clipe, în lumea de cîntec și de legende a sudului. Despre oamenii care sînt „puterea locului", despre lupta lor îndîrjită pentru frumos și bine. Știind să muncească, dar cu deosebire să-și gîndească munca, știind să se bucure în ceasul de răgaz dintre bătăliile zilnice, știind să asculte, cu ferestrele sufletului larg deschise, poezia ce li se cuvine.

Gheorghe Dindere și amintirea mereu proaspătă a unor drumuri păzite de plopi înspre Bechet și înspre Calafat. Aurelian Ionete, profesorul pe care l-am cunoscut în urmă cu cîțiva ani la Malu-Mare unde făcuse un liceu agricol ca o fermă din anul 2000 și l-am regăsit acum la Liceul de industrie alimentară din Craiova, ridicat la rangul de școală model. Nicolae Drăguleasa de la Murgași, cel care a descoperit secretul porumbului în zona de dealuri. Oclei de la Bechet, Tiberiu Grebllă, animatorul cultural al Băileștilor.

Oameni de sud. Ducînd cu ei întîmplări mai puternice decît orice pagină de literatură. Avînd o vitalitate extraordinară, ca niște plante care au învățat să învingă și să stăpînească timpul. Gospodari, cu grijă și cu iubire pentru toate lucrurile înconjurătoare, ei sînt ca un pămînt bun, ca un pămînt de leac, pentru toate durerile, bucuriile și speranțele din care se alcătuiește o lume.

Să scrii despre ei, să-i înțelegi, să-i simți prieteni și să te simtă prieten, din aceasta se întrupează sentimentul întoarcerii acasă. Să te dăruiască și pe tine cu poveștile lor pline de sensuri, să-ți hrănească visurile și cuvintele ca o ploaie bună și adevărată.

Îndrept aceste rînduri către ei, cum le-aș scrie o scrisoare de frate pe care-l interesează totul, pentru că iubește totul.

Nicolae Dan Fruntelată

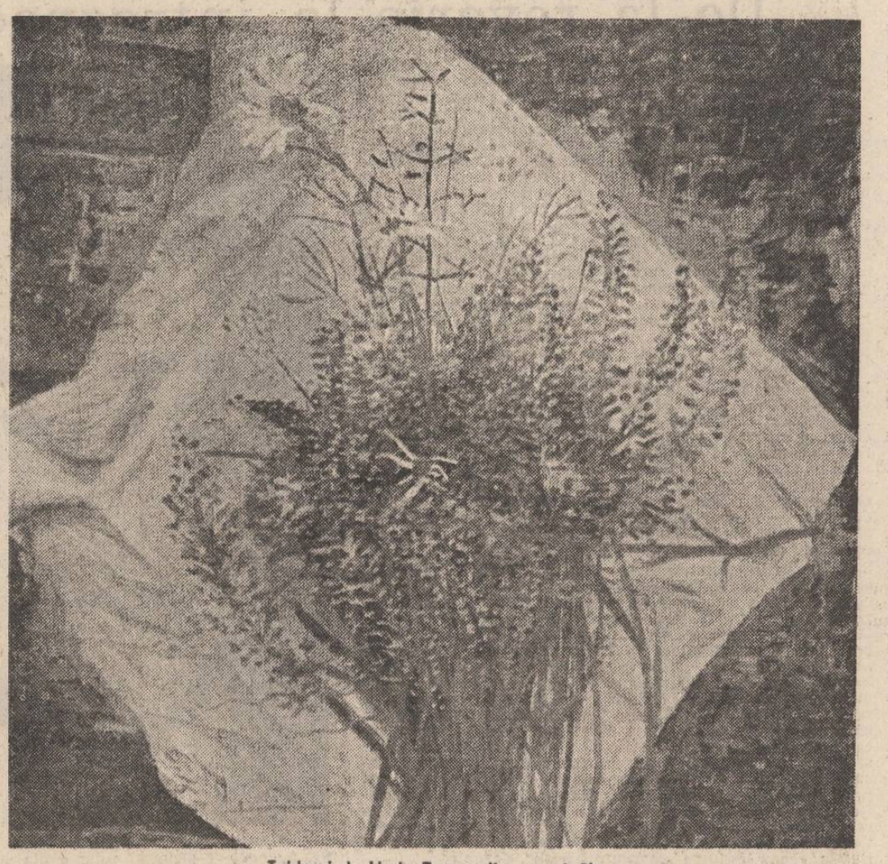

Tablouri de Horia Bernea (în pag. 4–5)

nicolae petre vrânceanu

În noi, uimiți

Coboară toamna-n ochii tăi frumoși
cu boarea de castană bine coaptă,
se-aprinde cite-un zbor de albatroși
sub geana ta cît zarea de înaltă.

Eu cred că-i dată clipa asta-n veci,
să nu se uite, să rămînă trează
și simt că-n verde putred mă îneci
că steaua ta în inimă-mi vibrează

cînd splendid urcă înspre răsărit
al limpezimii zilei mîndru crai
și porțile luminii se deschid
cu viața peste vieți, mirific rai.

Și focuri vii din noapte se aprind,
un nechezat de cal iese din mare,
se-aud prin ierburi către noi venind
secundele iubirii viitoare.

Și urcă-n ochii tăi frumoși
înalte sărbători de candelabre,
în noi, uimiți ca niște credincioși,
stăm în genunchi cîntînd luminii Ave !

Iancu Jianu

Tot de-a lungul Jiului,
pînă-n malul Oltului,
trece mîndru voinicel
cu cojocelul de miel,
cu mustăcioara de grîu
și pistoale prinse-n brîu.
Murgul lui, coamă rotată,
peste-Oltenia îl poartă,
pe sub poala codrului,
în coasta ciocoiului.
Că-i Jianu omul plății,
voievod dîrz al dreptății
spaima imbuibatului
și fiul norocului.
Timpule, bătrîn podar,
trage-ți podul mai la mal
din trecutul de eroi
mai aproape, către noi,
trage-ți podul mai de-a drept,
că mi-e inima în piept
glonț încins, de plumb topit,
pentru tot ce-am pătimit,
clopot ce prin timp răsună
pentru națiа română.

Zăpezile

Se spală umbra cîmpiei
din ulciorul în zi prefăcut,
cerul aplecat peste inimă
nemurește în cuvinte
tumultul pămîntului
clocotind
din vechiul țînut al
Vrancei,
ning pe vîrfurile Carpaților
zăpezile
Polului Alb al Iubirii.

Legitimații pentru eternitate

Arborele vieții,
mereu verde,
deasupra visurilor
de glorie,
mărire și
putere.
Frunzele lui
vegetale legitimații
pentru călătoria
spre stele
cum fluturii nopții,
spre lumină mereu
călători,

petre ivancu

Trupul tău

trupul tău ca o spînzurătoare,
pe care o visez mereu,
noaptea în patul de scrum,
petrecută după sufletul meu.

rănile zilei trec obosite,
cum umbra de gondole peste ape,
în lacrima ta am să mă înec,
ca moartea îmi ești de aproape.

stau în tranșee ca într-un destin,
semne de lumină puține se arată,
sînt paznic bolnav pe o lacrimă de fată,
cînd granița tăcerii s-a închis deplin.

și iarăși începe dintîi,
îmi intră în sînge și mă doare,
în fiecare seară în patul de scrum,
trupul tău ca o spînzurătoare.

Iedera luminii

visez o clipă-n care moartea,
să-ngenuncheze-n fața ta,
apoi să intre în pămînt,
ca un blestem de vreme rea.

și toți acei ce te-au văzut,
să ardă-n viscol de ispite,
cenușa lor s-o ducă vîntul,
pe țărmul mării liniștite.

să nu mai fie drum, nici cale,
pînă la tine să ajungă,
să-nceapă iedera lumirii,
pe trupul tău frumos să plîngă.

și după geamul trist al iernii,
să te privesc, copac bătrîn,
să-ți mîngîi pletele cu plînsul,
să ard un veac... și să rămîn.

Scrisori de dragoste din cer

o, curge mierea din cuvînt,
pe ochiul tău se face ger,
ne subțiem tot așteptînd,
scrisori de dragoste din cer.

și n-are cine să ne scrie,
e numai ceață, numai fum,
pe tîmpla mea răsare noaptea,
cu spaimă capătul de drum.

e totul doar însingurare,
cenușa unui cîntec dus,
cînd păsări albe se izbesc,
de geamul recelui apus.

și trece ziua cu chirie,
ne bate veacul cu-ntîmplări,
pleacă în haită vînătorii,
și vin călăii de scrisori.

o, curge mierea din cuvînt,
pe ochiul tău se face ger,
ne subțiem tot așteptînd,
scrisori de dragoste din cer.

ioana dinulescu

Domesticind strigătul

Soare barbar în deșertul colii de hîrtie
vești miraculoase trimite-n eter
trupul văratic.
Cringuri defrișate : bucuria și spaima,
așteptarea,
cîmpia întrezărită prin lentila oului
de ciocîrlie — vei semăna grîu și porumb,
secară și sfeclă — clopot de mătase
poartă în lume gura ta,
un clopot de mătase domesticind
strigătul, urletul, murmurul.

Copil trezindu-se

Imponderabile prezențe dau relief arterelor
tale,
un hățiș năucitor de întîmplări vesele sau
triste,
mîna învață să fie mînă, să stăpînească
pîinea, cuțitul,
piciorul învață că nu e fluture, că nu e măr,
că nu poate zbura din întunericul pantofului
său.
Umerii se vor obișnui cu alîntul aspru
al stofei de lînă,
chipul va semăna în curînd cu alte
milioane de chipuri,
doar cu el nu, doar cu el nu...
Și atunci, dimineața e-o poveste-n genunchi,
un poem îmbrumat
între maxilarele tinere, neiertătoare ?

Feminine, adorabile lucruri

Împacă-te, îți spun, războiul
nu e de tine,
tu, care iubești miezul și coaja
otrava și leacul.
Prin arterele întîmplării liberă umblă
cîrtița, săpînd cu frenezie
în sus și în jos,
la dreapta, la stînga,
ea privește, ea vede, ea înțelege :
dinții tineri, strălucitori cînd mușcă,
epiderma zănatică instituind legi implacabile
sub stema unor feminine, adorabile lucruri :
dulcele, puritatea și preaplinul propriei
absențe,
alfabetul, silabisit, al unei dimineți oarecare
și zarul pulsînd pe harta unei amintiri viitoare.

dan lupescu

Inscripție de Meșter Manole

Ană, Ană,
dor de rană,
numele tău nu e străină,
nici izvor
și nici pridvor —
gheizer îndoit în zbor.

Ană, Ană,
dor de rană,
sînul ți-e zidului hrană,
Vuiet vine ? pustiire ? —
contraforții în uimire —
umbra ta-i o mînăstire...

Ană, Ană,
în cascadă
nopțile-ar putea să cadă,
trupul tău — temei și pradă.

Ană, Ană,
dor de rană,
veșniciei sîntem hrană...

Autoportret cu lup în oglindă

roade clipa mut în noi,
valul nopții bate-n mine —
nu mai am timp de trifoi,
codrii-mi sînt în răstignire

de lumină-atît de greu
ceru-alunecă-n albine —
răzvrătitu-s-a vreun zeu
contra iernii care vine ?...

unde-ai fost, unde vei fi,
vîrsta mea de flacără —
lup stingher, lup alb de zi
cine
ne mai apără ?...

n. n. negulescu

Elegie pentru somnul privighetorii

Nu ți-ar fi, să-ți fie frică !
glonțuită sub aripă...
seara între cîntece
noaptea-ntreagă liniște ;
căutate-aș căuta,
cerul mi te-o-ntuneca
săruta-ți-aș lacrima...

Cînt

Curioasa mea fîntînă
ciutura să-ți fie plină
de umbră și de lumină,
setea noastră să te țină.
poate-o lebădă bătrînă
va zbura peste grădină
și-o puia lîngă izvor
puiul nins al apelor.

liliana ciolac

Cetate asediată

Cînd voi ști să-l descopăr
pe cel ce rănit-a captivitatea din mine
gîndurile mele
au prins contur de cetate asediată
nicicînd împăcată cu sine ;
rezistența ei
naște mîini
cu linia norocului întreruptă.
Să mai crezi în cuvinte ?
se sparg încet din timpanul-ndoielii
căutînd neștiutul.

Curcubeu

Ai simțit vreodată că noi ne iubim
de cînd lumea
niciodată scoicile nu uită
că ele sînt cîntecul mării
și soarele muritor de fiecare zi pentru lună

Nu știam că alfabetul
e trupul tău ascuns în copilărie,
în fiecare zi îi născoceam cîte o parte
și acum
abecedarul îl simt prin tine
dezgolit de cuvinte —
curcubeu
pe care ploaia
a uitat să-l mai nască.

Cenaclul «CLEPSIDRA» Bechet

Noi sîntem adevărul

Mai grei ca ieri
intrăm în sărbătoare
noi ăștia ai pîinii —
veniți la noi
să mai schimbăm o vorbă
despre lacrima și bucuria
de pe traiectoria milenară.

Unii spun că vorba noastră vindecă
alții ne aseamănă cu izvoarele bune —
se cuvine nouă de pe acum
loc de cinste
oriunde ?

Noi sîntem adevărul
adevărul munților noștri
al copacilor al obiceiurilor noastre —
noi ăștia ai pîinii
care norocim
să fie mai înalt grîul.

Unde se dunărește călătorul

urzeală de maci
și năvădeală
nesfîrșitul adevărat
arătat
hora echilibrului lăuntric
jucată...

Verticală dintre soare și simțuri
vorbită
totdeauna
egal la fiecare
sărbătoare a trandafirului
sărbătorită
elegie despre plug trăitor
trăită
unde se dunărește călătorul.

Pasărea

Pasărea poate avea nume de fată
sau se poate asemui cu începutul sincerității.
Se deschid zorile
iese pasărea intră pasărea
care duce și aduce cîntecul —
de la începutul începutului
pasărea se duce și vine
dinspre pasărea-mamă
care a dus și adus cîntecul.

Pasărea poate fi viața albastrului
sau paralela răsăritului
poate bea apă din urmă de fluier
se poate scălda în urmă de bucium
pasărea care duce și aduce cîntecul
care descîntă cîntecul —
cîntec pentru bună zidire dincoace de Dacia.

Nicolae Ionescu

Ucenici întru mister

Lumina nu știe
cine sîntem noi,
abia întunericul
ne descifrează,
picătură cu picătură.
De departe părem
a fi eroi
dar de aproape —
toropeală brează,
muguri hoinari
cu idealuri de zgură.
Nefireasca noastră
procesiune
se scurge
la deal și la vale
ca o-ntrebare
tăvălită-n untură.
Mirosim a mujdei
și înțelepciune
nici măcar cu un deget
mai mult
decît ultimul țăran
care, descălțat de sandale,
învesnicit pînă la briu
în arătură,
scrie, pentru el și neamul său,
un poem
cu litere
de grîu...

Parfum enorm

Epidemie de verde...
Frunzele copacilor
s-au lungit,
s-au lățit,
au acoperit
drumurile și casele,
apele, văzduhul,
gîndul și oasele.
Desprinse brusc
din deveniri banale,
păsările
s-au impotmolit
în nervuri vegetale,
animalele-au intrat
în pămînt,
simplu, firesc,
fără alai,
să mai respire
grîu de rai.
Epidemie de flori...
Parfum enorm,
prietenos, ucigător.
Inutile, cuvintele dorm.

Ion-Janet Nică

ÎN JUDEȚUL DOLJ

DE CE VALAHIA?

mă întreb acum, cînd mă întorc cu trenul de la Craiova, de unde provine oare această magie a lumii oltenești care mă face, de fiecare dată cînd mă duc acolo, să simt o emoție care vine gîlgîitoare dintr-un inclasificabil punct obscur al memoriei. Mă întreb și privesc prin fereastra compartimentului această vastă cîmpie unde se mișcă fascinant, ca într-un caleidoscop, o populație de forme pe care o știu demult, de pe cînd, în Burnas, mă pierdeam prin imensele lanuri de grîu și ascultam apele cu sunet molatec, lenevind către cine știe ce mări ale lumii. E lumea utopiei mele și a călători către Valahia Mică, în acest extract de mediterană fără ape și insolată de vipie, e ca și cum aș întoarce vremile înapoi și aș ajunge în acele clipe, care nu vor mai reveni, pe cînd credeam că omul e o vietate care nu poate să moară nicfodată ; cîmpia te învață într-adevăr care este sensul eternității și din întinderile ei parcă nesfîrșite sufletul înțelege un sens cuprinzător, mai înalt decît ideea de întocmire omenească trecătoare.

Sînt un om al cîmpiei și în sîngele meu s-a depus probabil mult din violența pasiunilor acestui climat ; și în inanalizabila mea iubire pentru Valania intră și aceste migrații către o Craiovă care mi se pare a fi mai abstractă decît aș izola-o dintr-un document de acum două sute de ani. Însă în această ideogramă de cîmpie românească intră mult din emoțiile pe care mi le dă lumea de azi. Există pe acest întins tablou al sentimentelor fără explicație o Craiovă a lui Nestor Vornicescu și a poeziei lungilor colocvii cu acest extraordinar cărturar, pierduți pe aleile palatului Vorvoreanu în speculații asupra scriitorilor străromâni. Există o Craiovă a Jienilor pe care nu am descoperit-o la lumina zilei de azi însă pe care o presimt că s-a depus într-o convulsivă memorie de genealogie fatală. Există, zic, o Craiovă pe care mi-a descris-o Constantin Joja, pe cînd îmi desfășura enorme fotografii ale unor clădiri românești care erau o pură arhitectură aeriană : o Craiovă care aproape că nu mai este vie însă pe care o evoc ori de cîte ori calc cu piciorul străzile pe unde a fost.

Este, în memoria mea, o Craiovă a ploilor din zilele de primăvară și a serilor de acum, cînd priveam la teatru ceea ce făcuse din Ion Druță un dramaturg al tragediilor aproape grecești, desfășurînd „tot ce avem mai sfînt pe lume" ; o Craiova a pictorului anonim de la Licurici, cu picturile lui împînzite de un roșu țărănesc, ca de ou colorat și apoi șters cu ape inlăcrimate ; o Craiovă cu bărbați care se adună cîteodată spre a cînta pandurește ; o utopie, așadar, care de nu ar exista ar face ca lumea să fie mai puțin miraculoasă și luminile României mai puțin sclipitoare decît sînt acum, cînd ea există pe Pămînt.

Artur Silvestri

„Canzoniere" valah

Canzonierul lui Nicolae Petre Vrânceanu (din „Țărmul de aur", 1984) așternut în stilul romanței minulesciene, proiectează un eu poetic setos de nemurire și de iubire, cu ușoare accente elegiace, năzuind spre un Eden botezat de poet „Țărmul de aur". Lirica e întemeiată pe sentiment, este o erotică.

Nicolae Petre Vrânceanu cultivă o iubire elevată, un fin'amors, mai mult o contopire a spiritelor discretă și tainică (à la Guillaume, conte de Poitiers și duce de Acvitania) menită a fi cîntată.

Iubita, numită în stil petrarchist „Madona", e purtată în gînd ca o icoană ideală. Ea își definește portretul printr-o acumulare de elemente densă și semnificativă: „Flăcări negre-i sînt / pletele-n briza suavă, / și jar-buzele ei însetate", iar „În ochi, oglinzi arzînd fosforescent: / ride lumina-n globul strident. / Cu brațele cărnoase și albi dinți" („izvor de liniște"), cu „brațul tău mai pur și mai cald, / ochiul mai nestins de umbră / și părul mai ușor decît faldurile vîntului" și cu puterea magică, fiindcă „lumina m-ar vindeca". Alteori poetul ne propune o imagine angelică a femeii, nedefinită, obsedantă și misticoidă: „Făptura ta de fum și ceață / mi se strecoară iar în sînge, / mă ustură în piept și-n față, / mi-ajunge-n ochii triști și plînge" („Aliniere").

Chiar și atunci cînd, în spirit petrarchist, depărtările despart pe îndrăgostiți, speranța în revenirea celei dragi e o permanență vie: „Te mai aștept, mă mint că ești aproape / să-ți simt genunchii fragezi tremurînd / Ca valurile unei limpezi ape /sub mîngîierea lunii alergînd" („Ghilotinat").

Credința în „aliniere" cu „Madona", căreia i se supun toate fiindcă le domină „din firida de răsărit / a inimii mele" ne dă senzația că poezia sa este un cîntec inepuizabil „Dar fluturele dragostei căzut / în flacăra iubirilor prea pline / va reînvia ca florile de lut / Cînd vei veni ușoară lîngă mine" („Înșelătorul lucrurilor scut").

Dragostea însemnînd în ultimă instanță „...quasarul unui vis / neîntîlnit aici pe Terra / și ochiul lumii tot mai stins, / rotind în spații stratosfera" („Quasar").

Spuneam că înfiorarea poetică se manifestă în dublu sens: nemurire și fericire. Pentru prima poetul pretinde că s-a călit din fragedă copilărie („De mic m-am antrenat să fiu un as / și tot ce mă-nconjoară să zboare după mine, / mulțimea să aclame că nu cunosc popas / spre finișul victoriei depline". A doua însă a fost imprevizibilă și cu accente grave asupra destinului său.

După opinia noastră, dacă unele poezii erotice, din „În ochiul fîntînii", ar fi introduse în „Țărmul de aur", iar altele, care relevă un poet al meditației asupra sentimentelor înalte generate de iubirea de Patrie, în primul, am avea două volume pe două teme distincte. Stilul său, deși nu-i colorat, are o anumită cantabilitate de tipul romanței, dovadă a preocupării poetului pentru sonoritate.

Ca notă aparte, se cuvine amintit că poetul nu-i însetat nici de „metaforită", nici de „aforistică". Versul său nu-i muiat în imagini onirice imagini de „subterană", ci sursa lui de energie lirică o formează „inima", sentimentul. „Țărmul de aur" e un insolit „Canzoniere" valah.

Gheorghe Boaghe

O NOAPTE LA BECHET

Scriitorul este prin natura sa înclinat spre mitizare. Există o trăsătură psihologică și intelectuală, care-l predispune la întoarcere, o facultate pe care un ginditor o socotea esențială în articularea gîndirii. Adevărul se găsește la începuturi, spunea Platon. În cazul nostru, Oltenia este tărîm al legendelor istorice, locul acela cu boieri de țară și cu naturi eroice, patria spirituală a marilor naturi românești, de la Mihai și Tudor, a unor inițiative politice și naționale caracterizate prin radicalism și fidelitate nestrămutată față de mari idealuri. Cu toate acestea, aș vrea să însemn aici întoarcerile mele spre Oltenia prezentului, a unei adîncimi care se definește prin fapta bună, prin lucrul mîinilor și cutezanța minții. Am fost, recent, în mai multe locuri din Dolj, unde am văzut oameni sporiți, cum spuneau cei din vechime, bărbați harnici și serioși.

Există o tipologie curentă a spiritului oltenesc, care vrea să facă din oamenii aceia măslinii și iuți în mișcări un fel de gasconi ai românilor, înclinați spre profesii lucrative și spre vorba iute și piezișă. Am fost bucuros să constat cît de falsă este o asemenea imagine și să descopăr că, de fapt, olteanul este un român ca toți ceilalți, legat de pămîntul lui, aplecat pe unealtă și preocupat de soarta țării și a roadelor sale. Am petrecut o noapte întreagă cu Nicolae Dan Fruntelată și cu doi asemenea truditori ai pămîntului, în casa inginerului Oclei din Bechet, discutînd exclusiv despre țărini și despre ceea ce se poate face pentru ca oamenii să simtă tot mai mult că pămîntul acesta, care este al lor, din moși și strămoși, să nu-și îndepărteze favorurile de la ei și de la copiii lor. Dragostea omului pentru pămîntul său este una truditoare, ea nu se manifestă prin cuvinte mari și prin gesturi spectaculoase. Ea înseamnă un fel de atitudine cosmică, și iată cum mă fură cuvintele, un fel de ritmică elementară, cu sudoare și aplecare pe unealtă, o datorie mereu împlinită, cu exigențe continui, de care nu poți scăpa. Ceva asemănător cu munca prozatorului. O datorie a cărei eludare înseamnă gol în casă și în suflete, o carență vizibilă cu ochiul liber, o rușine inevitabilă. Există o morală a agricultorului, neinscrisă în cărți, descifrabilă însă în permanența seculară a satelor și a rosturilor oamenilor de pe această cîmpie cu ierburi înalte, bîntuită în decursul istoriei de rele numeroase și cutreierată adeseori de sărăcie și lipsuri. Oamenii au rezistat și rezistă datorită naturii lor profunde, a unei gravități indicibile, pentru care merită respectul și închinarea noastră.

Amintindu-mi acum de noaptea aceea de la Bechet, păstrez sentimentul de gravitate, de profundă responsabilitate a celor doi oameni ai pămîntului. Aș putea să-l consider ca o trăsătură ardelenească și să-mi amintesc de cultul pe care îl avea Tudor Vladimirescu pentru Ardeal, dacă n-aș fi convins că este mai degrabă o trăsătură a neamului românesc în general, a țăranului îndeosebi, clasa pozitivă, cum o numea Eminescu. Oltenia este o matcă a României, unde mă simt acasă, ca-n Ardeal, ca peste tot unde sînt țărini, pămîntul acesta aspru și bun, îngăduitor și exigent, al României.

Aurel-Dragoș Munteanu

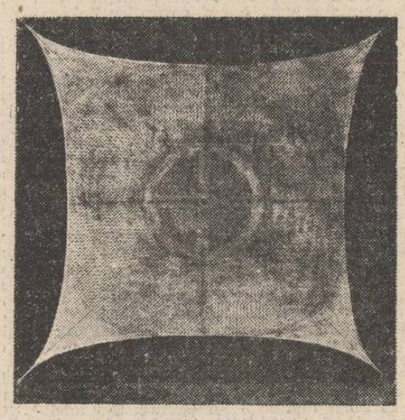

Fascinația Sudului

Am în fața mea, de cîtva timp, nuvela **Sudul** a lui Jorge Louis Borges. Este o nuvelă care mă obsedează (și pentru faptul că, printre altele, mă ocup, de la o vreme, de proza fantastică). Oriunde plec, subiectul ei îl port cu mine, ca pe o comoară de preț, pe care n-aș vrea-o înstrăinată. (Ah, comorile acestea ale literaturii, dacă ar putea fi numai ale noastre !). Impactul nostru cu realitatea se produce, inevitabil, sub zodia cărților. Sîntem prizonieri, fără scăpare, ai Bibliotecii Babel. Este o nuvelă autobiografică. Nu văd criteriile pentru care Roger Caillois a introdus-o în Antologia nuvelei fantastice. „Ruptura" în ordinea realului, a cotidianului pe care o preconizează teoreticianul francez, ca semn distinctiv al fantasticului, nu are loc, în această nuvelă. Poate că Roger Caillois a inclus-o în antologia respectivă pentru că, din această nuvelă se desprinde o irezistibilă fascinație a Sudului, pe care o resimte, atît povestitorul, cît și eroul povestirii. Lumea mirifică a Sudului se relevă, dintr-odată, în magnifica ei splendoare, din această nuvelă, a marelui scriitor argentinian, acest spirit fantast și erudit, fără îndoială, una din personalitățile proeminente ale literaturii și culturii secolului nostru, și își exercită asupra noastră o putere de seducție extraordinară. Borges își refuză, din capul locului, o descripție plată a realității lui, în consecință, mitologizează. Realizează, altfel spus, o mitolografie a sudului. Pentru el, sudul reprezintă un teritoriu sacru, un spațiu privilegiat, o „suprarealitate", în care au acces numai cei inițiați, în tainele sale și-i simt puternica atracție. Ca și Faulkner, își construiește „Yoknapatwpha" sa. Scriitorii de excepție sînt posesorii unor asemenea regate imaginare. Dahlmann, eroul nuvelei („alter-ego" al povestitorului) este secretar al bibliotecii municipale și se simte — cum ne spune Borges, „profund argentinian". Ieșit din spital, în urma unui stupid accident, convalescent încă, cu o ediție rară din „O mie și una de nopți", sub braț, se îndreaptă febril și necondiționat, pradă celui mai imediat impuls, spre o mică proprietate din Sud, spre a se însănătoși și a-și regăsi echilibrul sufletesc. Pe măsură ce înaintează spre Sud, simte tot mai mult aerul tare ale „pampei" (a cărei radiografie, în treacăt fie spus, Borges o și întreprinde magistral, în eseul „Evaristo Carriego" asimilînd-o „spațiului matrice" al spiritualității argentiniene, într-o manieră asemănătoare cu aceea a lui Lucian Blaga, din **Spațiul mioritic** !). Poposind la un han, este provocat la o încăierare de trei peoni, de la o masă vecină. Dintr-un colț îl privește extatic un bătrîn guacho, în care Borges-Dahlmann vede un „cifru al Sudului". Al „Sudului meu" (n.n.) se grăbește să precizeze numaidecît povestitorul ! Dahlmann primește lupta (deși nu știe să mînuiască cum trebuie cuțitul), pentru că, în acea clipă, i se pare că nici o moarte nu ar fi mai frumoasă pentru el, decît o moarte acceptînd lupta, sub cerul deschis și înalt al cîmpiei. Aceasta i se pare chiar singura moarte pentru care ar fi optat, dintre miile de morți posibile, echivalentă pentru eroul borgesian, cu o eliberare și cu o izbăvire în același timp. Trebuie să vedem, în această nuvelă, și o splendidă metaforă-parabolă a identității depline, pe care fiecare scriitor adevărat o simte cu spațiul originar, încă un argument, în plus, pentru ceea ce înseamnă dimensiunea spațială a literaturii.

Pentru că, neîndoielnic, toate literaturile au un Sud al lor, un spirit meridional, care se manifestă plenar, în unele din operele cele mai reprezentative, pentru geografia literaturii.

Ovidiu Ghidirmic

Dincolo de modele

Există un moment al prozei în care proeminența tentației romanului pare să decidă înaintarea în spațiul narativ, chiar cu riscul experimentării unor instrumente neomologate. Cînd însă o întreagă tentație oferă soluții și formule, temeritatea se transformă în servitute. A face roman după „rețetă" nu este un lucru neobișnuit. Reușita depinde, într-un mod hotărîtor, de puterea de asimilare, de capacitatea adecvării ori asumării modelului.

1. — **„Noimele" prozatorului.** Pentru Marian Barbu, cercetător avizat al romanului românesc (el este, printre altele, autorul unui temeinic studiu despre „Romanul de mistere în literatura română"), modelul funcționează în orizontul acceptării convențiilor cu „efect" pedagogic. „Orașul la ora amintirilor", (1984) conține povestiri în care evenimentele sînt supuse grilei aprecierii morale ; în numai 200 de pagini se concretizează o adevărată „saga", familia Dănescu fiind urmărită prin avatarurile a trei generații. Personaj memorabil rămîne bătrînul colonel Nicolae Alexandru Dănescu, ființă voluntară, capabilă de gesturi sublime în neprevăzutul lor. Subiacent, la originea tuturor actelor care definesc eroii, descoperim un interesant și deloc ostentativ complex oedipian, probă de rafinament potențat și de propensiunile simbolice. Nisipurile, spre exemplu, delimitează pustiul sufletesc, loc al marilor confruntări cu sinele, în timp ce toponimicul Chindia închide în sine sugestia unei lumi crepusculare bolnave, învîrtindu-ne într-un cerc al suspiciunilor. Plasma epică se organizează în jurul a două personaje : doctorul Gheorghe Dănescu, om al tranzacțiilor de orice natură și activistul Dămureanu, observator atent al funcționării principiilor și practician al puterii. (Din „romanul de mistere" autorul păstrează procedeul caracterizării onomastice. Protagoniștii au în componența numelor verbul „dă-dăruie", cu sens imperativ în cazul medicului sensibil la „atenții" și reflexiv în cazul activistului care „se consacră" generos cauzei). Dămureanu, în efortul conciliării ființei comune cu ființa publică, face periodic băi de anonimat ; medicul se confundă iremediabil în rețeua abdicărilor morale.

2. — **Ficțiune și realitate.** Dacă alții preiau dintre convențiile romanului tehnica narativă, „Miriapodul", (1984), cel de-al doilea roman al lui Valentin Dascălu, după „O felie de portocală", dezvoltă, ca incontestabilă vină realistă, tematica socială.

Autorul construește universul Negureștilor, localitate din Valahia Mică, pe patru piloni : Gheorghe, țăran de o rară vitalitate, autoritar și inflexibil, Costinel Bechescu, om de afaceri întreprinzător și sentimental, B. Ion Georgescu, intelectual de sorginte poporanistă, exeget al lui Brâncuși și Alecu Păunescu, medic în căutarea propriei fizionomii morale. „Ficțiunea și realitatea se întrepătrund..." se spune undeva. Într-adevăr, alături de ființe imaginare sau de cele transfigurate (ușor de recunoscut), apar Brâncuși, Iorga, Petrache Lupu etc. Atras de epicul pur, Valentin Dascălu aglomerează fapte senzaționale, spectaculoase, picanterii, trece cu dezinvoltură de la un plan temporal de altul. „Miriapodul" este un agreabil roman arborescent.

Joncțiunea „rețetei" cu vocația epicului dă, în cele două cazuri de care ne-am ocupat, rezultate cu totul notabile în perimetrul prozei de mare accesibilitate.

Constantin M. Popa

Definire și resurecție

E lucru cunoscut că în multe din regiunile patriei (provincii, „țări", județe) s-a dezvoltat o cultură anume, integrată în structurile mai generale ale ethosului nostru, conservîndu-se, totodată, o spiritualitate. Din Maramureș în Dobrogea, din Moldova în Oltenia poate fi identificată acea variabilă de specificitate spirituală care, distribuită pe zone în sincronia și diacronia ei, într-un context mai larg de morfologie a culturii, duce la alcătuirea acelui tablou complex, în care fiecare parte de țară intră cu zestrea ei consacrat-specifică, întreținînd dialogul unic al culturii și spiritualității românești.

Teoretizările asupra specificului local vin, de obicei, tîrziu, după ce **marca** sau **pecetea** au devenit caracteristice, bine individualizate, incontundabile. Încercări recente de **sociologie literară** și de **teorie a comunicării** (avem, în primul rînd, în vedere școala sociologică franceză, dar și cea germană), au pus în valoare ponderea variabilă pe perioade de timp, a provinciilor la marile literaturi și mai ales pasionanta problemă a echilibrului centru-provincie (A. Dupouy, A. Ferré, R. Escarpit). Grație unei inițiative luceferiste, a fost pusă în circulație și la noi, cu un cîștig enorm, ideea acelei **geografii literare** (a literaturii). Lucrurile erau evidente, de vreme ce istoria literară a dovedit de atîtea ori că soarta literaturii nu se hotărăște după girueta capricioasă a metropolei, cu atît mai puțin după prejudecăți centriste. O cartografiere exactă a fenomenului petrecut în „regiuni" ar surprinde spiritualitatea, specificitatea, diferențierea, criterii de neocolit în versiunea integralității (amintim **metoda cercetării regionale** aplicată cu strălucire de Ion Breazu literaturii transilvane). Nu o geografie a nivelării și uniformizării, ci una a reliefului vast, în care aspirația axiologică se face **în** și **prin** spațiul regional respectiv, nu mai puțin românesc și îndreptățit să ia parte la fizionomia unei literaturi.

O reexaminare a fenomenului literar petrecut în Oltenia ar duce la o interesantă hartă, în care ar intra atît zone de tradiție, cît și hașurări recente, dovadă a marelui potențial de valori literare de care dispune regiunea, de la efervescenta viață de cenaclu de pretutindeni la ritmul activităților revuistice ori editoriale.

Ar fi iarăși interesant de urmărit, pornind mai ales de la titani precum Brâncuși și Arghezi (dar și de la istoria revoluționară ori diplomatică, invocînd pe Tudor Vladimirescu ori, respectiv, pe Nicolae Titulescu) acea exprimare de înaltă înțelepciune și de un efervescent energetism a **spiritului pandur**, în sensul în care sesiza această dominantă în literatura olteană un Mihail Ralea (raportîndu-se la Sadoveanu) ori, mai articulat, un eseist de valoarea lui Petre Pandrea, care, urcînd treptele unei filosofii speculative de stirpe morală, înțelegea că, dincolo de o spiritualitate oregnantă, putem vorbi chiar de o metafizică a Olteniei !

Dacă de la Macedonski la Arghezi (ca să rămînem pe tărîm literar) avem de a face cu o **definire** complexă a acestei specificități spirituale, de la Arghezi încoace putem observa în literatura Olteniei o **resurecție** a spiritului pandur, odată cu retrezirea, cum se zice, a patriotismului de tip local. Congresul al IX-lea a deschis calea acestei revigorări spirituale, a localismului creator, în general a democratizării regionale, oferind drum deschis spre marea competiție națională de valori. O pleiadă mai veche sau mai recentă de prozatori, poeți și critici literari (în parte evocați în ampla panoramă a scriitorilor olteni semnată de Florea Firan, **De la Macedonski, la Arghezi**, 1975), constituie însăși contribuția pe care și-o aduce Oltenia la tezaurul literaturii naționale. Ar fi interesant acel studiu care să pună în valoare pigmentul de specificitate, nota de diferențiere, dimensiunea exclusiv spirituală și originală, ce fac la un loc inconfundabilă literatura scrisă în această parte de țară, indiferent că ne găsim la Craiova, la Tîrgu Jiu, la Drobeta-Turnu Severin ori la Rîmnicu Vîlcea. Oltenia literară este o mare zonă de responsabilitate a literaturii române contemporane, deci parte legitimă a literaturii naționale și, potrivit atîtor consacrări, provincie fertilă a culturii universale.

Z. Cârlugea

Legitimitatea unei tradiții luceferiste

De ce din nou „Luceafărul" la Craiova ? Iată o întrebare care ne stăruie în minte și al cărui răspuns ne obligă la o sumară privire înapoi : întîlnirile actualei reviste „Luceafărul" cu scriitorii doljeni urmează un firesc drum al tradiției, Chiar atunci cînd redacția își avea sediul la Budapesta sau Sibiu, nucleul ei redacțional, colaboratorii ei, s-au simțit „uniți în cuget și simțiri" cu Țara, cu confrații lor din perimetrul geografic al Olteniei, prin crearea unor prietenii literare peste Carpați, prin militantismul lor activ, prin ideea realizării unității naționale în haina culturii. Căci, așa cum scria, pe atunci, O. Goga, „noi sîntem un popor luptător, un popor care privește înainte, care are idealuri de realizat. Ne trebuie deci o literatură luptătoare, o literatură înfrățită cu marile probleme ale existenței noastre, o literatură milenară dincolo de limitele unor impulsuri pur individuale, o literatură care are ochii ațintiți spre cer, dar care sub picioare simte pămîntul, pămîntul nostru, o literatură națională" („Luceafărul" nr. 6 16 martie 1914). Iată un crez, literar și politic deopotrivă, urmat cu consecvență pînă în zilele noastre, de „Luceafărul" de azi.

Care ar fi, așadar, reperele acestei tradiții ? Titlul revistei își are sorgintea în săptămînalul craiovean „Luceafărul", apărut sub conducerea lui V. Ștefănescu în 8 aprile—20 oct. 1850). Între cercul **„Luceafărului"** apărut la 1 iunie 1902 la Budapesta și scriitorii din Regat se stabilesc statornice relații de colaborare, mai ales prin înființarea rubricii „Foi răzlețe", cu scopul de a

Tudor Nedelcea

Continuare în pag. a 6-a

CENACLURI DOLJENE

Puritate

o melodie de iubire
despre puritatea ploilor
căzute-n anotimpul primăverii
cînd perscărușii
sparg valurile-nspumate
iar germenii bobului de grîu
răspîndesc în căușul mîinii
aromă proaspătă de pîine.

Prețuire

la țărmul însorit al mării
se-nalță-n zbor rîndunelele
gîndurile mele
purtînd pe aripile lor
neprețuita iubire
de patrie.

Ilie Ștefan Antonie

Cu trei inimi Banul Manta

Cu trei inimi Banul Manta
pre statornice hotare
mină pașnic bidiviul peste soarele
Limbii Române,
rodul, rodului
în munții Carpați și în riul
de pîine,
în iarba de pace și cumpăna de suflet
a privighetorilor
în fecundele vocale și în clopotul
de argint al copitei,
Fruntea Banului Manta plugarul și
săbierul
cîntat cu sînge pre toate hrisoavele
virtuților române.

Ioan Anastasia

Floarea de in

Floarea de in,
Odată cu iarna,
Se lasă chemată –
Se lasă-n destin floarea de in. –
Cu trup maleabil
Și dintr-însă vin,
Lăsate,
Femei în marea cetate.

N-o caută,
Poate că nu-i trebuiește
Acelui puternic,
Demult pelerin.

S-a rupt azi din soare
Și-n veci se va rupe
O floare de in.

Constantin Dumitrescu

Cîntec de pace

Floare albă a sufletului meu
Floare dalbă a pămîntului
Te-am ocrotit, cum bine știi, mereu,
Mereu purtîndu-te pe aripile gîndului

Noi te-am păstrat prin vremile nefaste,
Creîndu-ți la nevoia cea mai grea
O cale către glorioase fapte
Să dăinuiești de-a pururi ca o stea.

Iară spumoase valuri ale vieții
De-a pururea, cu un elan sporit
Le vor tăia în pragul tinereții
Cu forța ce din tine-au dobîndit.

Zînă pură a curcubeului nou,
Zînă bună a pămîntului
Pentru mine tu vei străluci mereu,
Fiind stăpînă-n patria cuvîntului.

Denisa Carmen Grehlă
elevă, cls. a VII-a Băilești

Cocori în stil gotic

De dincolo de orizont
mi-a intrat pe cer
unghiul cocorilor
ca o schiță de
fereastră-n stil gotic.
Cum ți-ai uitat
în pervazul ei
iubito
zîmbetul tău de aur
din vremea cînd mi-ai pozat
pentru portretul primăverii ? !...

Ion Prunoiu

Înluminîndu-mi gîndul

Rămîne-vei
în țandără de grai
și-o palmă de rază
într-un colț de netimp
și-un început de țipăt
într-o clipă de naștere
și-o veșnicie de cuvînt
dar mai presus de toate rămîne-vei
răsărit înluminîndu-mi gîndul
pecete purtîndu-te în lume
Românie, Tu, Nume.

Tudor Mihalache

3 AUGUST 1985

dumitru oprișor

Pădurea

Iubeau pădurea ca pe-o femeie. De ani buni era locul unde își trăiau binele și răul; dar cel mai mult o iubeau cînd vînturile erau înghițite de văgăuni și ei simțeau cum nu-i mai dezbracă de haine.

Din sat plecau și se întorceau cu mașina lui Malagamba. O dată la două săptămîni. După o vreme, acest timp cît dura plecarea trecea în voia lui. Nu mai semăna nimic cu altădată, adică nici o nevastă nu mai zicea : Azi e joi. Mai e o săptămînă și două zile și vine acasă. Se obișnuiseră fiecare. Și cu plecările și cu așteptarea.

Lunea, cînd se crăpa de ziuă, ajungeau la casa lor din mijlocul pădurii. De cum intrau, iarna, dormitorul înghețat îi ducea cu inima la camera de acasă cu pat curat și soție. Luni dimineața, căci de atunci și pînă la următoarea plecare, soba duduia ca și o locomotivă. Prima seară, ca-ntotdeauna, era a poveștilor de acasă. Vorbeau de copii, de neveste, de bătrîni, cei care mai aveau. După aceea nici unul nu mai pomenea nimic, fie măcar un singur cuvînt. Cînd se întîmpla, și asta doar din greșeală, ca vreunul să slobozească vorbe ce îl trimiteau pe om cu gîndul în sat, nu primea răspuns. În celelalte seri, care avea poftă să povestească, o făcea spunîndu-le întîmplări de pe unde trecuse în viață. Mai mult povestea Malagamba. Uneori rugat cu insistență. El știa s-o facă și cel mai bine, chiar dacă nu în puține rînduri ce le spunea, pentru mulți, semăna a minciună curată.

Numele de Malagamba îl purta din tinerețe, dinainte de a deveni tăietor de pădure; îl avea din ziua cînd s-a întors în sat cu un acordeon agățat de spate pe care Lisandru, tăică-său, i l-a făcut bucăți de cum a intrat în curte. Malagamba ăsta, șoferul, plecase la București să învețe croitoria, taică-său lăsîndu-se cu greu convins, ca și cum ar fi știut dinainte ce se va alege din drumul lui. Îl luase unul care trăise în sat, Graure îl chema, croitor cu atelier și ucenici. Malagamba n-a făcut mulți purici ținînd în mînă foarfecile lui Graure. S-a înhăitat cu o gașcă din Floreasca și pînă la urmă a ajuns și pe la o sală de box. Zicea el că tot unul din Floreasca, un tuciuriu, l-a prostit să-și cumpere acordeon ; îi băgase în cap că la o nuntă, bineînțeles dacă ești artist, ies bani cît ai face zece perechi de pantaloni. Malagamba povestea fără să plictisească pe cineva. Dar cel mai mult, pînă noaptea tîrziu, le plăcea să-l asculte cum iubise nevasta unui proprietar de restaurant.

— Bă Malagamba, zi-o p-aia cu muierea și restaurantul, zi-o la fel ca aseară, că altfel înseamnă că ne-ai mințit, îl rugau mereu.

Atunci Malagamba tăcea cîteva clipe, tăcere ce în mintea fiecăruia însemna efortul aducerii aminte. Considerau că se laudă. Era prea frumos ce auzeau ca să fie adevărat pentru unul ca el. În Malagamba totul era întreg, femeie și amintire, durere ascunsă și fără de leac. Sprijinit cu gîtul de perina ridicată pe zid, Malagamba începea cu aceleași cuvinte, cele mai vii din inima lui, dar le rostea de fiecare dată la fel, semn că și lui îi plăcea.

— ...A fost femeie, nu ce poate credeți voi ! Eu nu-i zic așa. Ca ea nu m-a iubit nimeni pe sub cîte fuste am trecut eu...

Povestea era făcută din amintirile lui multă vreme neștiute, începînd cu cele din prima zi, din clipa cînd femeia înfierbîntată de patima iubirii s-a dus după el în pivniță și i-a spus, albă de durere, că-l place.

— Cînd se așeza îmbrăcată în rochiile lungi pînă la pămînt, negre ori vișinii, continua Malagamba, cînd se așeza la pianul ca spuma laptelui, rostea cu ochii duși dincolo de zidul dormitorului, sfredelind vremuri trecute dar neuitate, toți din local rămîneau cu privirea lipită de trupul ei. Ea simțea, nu știu nici azi cît îi plăcea, n-am întrebat-o. Cum era s-o fac ?! Cînd ai în brațe o femeie, că fiecare știți ce-i asta, nu ai vreme ; iar dacă ai avea, nu-i bine s-o întrebi cine a mai iubit-o și de ce ; ea simțea privirile și din cînd în cînd își ridica fruntea, parcă l-ar fi căutat pe fiecare...

După un timp povestea li se amestecase în viață. O trăiau din ce în ce mai adevărat. Femeia îmbrăcată în rochiile lungi pînă la pămînt, cum o „cunoscuseră", se mutase în casa lor din pădure. Seară de seară o vedeau plimbîndu-și mîinile pe clapele pianului așezat în mijlocul dormitorului; fiecare acolo-l pusese, în tăcere, bucurîndu-se de frumusețea acestei lumi, chiar dacă femeia era doar a lui Malagamba.

Și acum, după ani, cînd își amintea ce trăise în primele zile, deși atunci nici măcar nu o sărutase, Malagamba simțea, același zbucium. Gîndurile izbeau în el cu o putere greu de stăpînit. La început crezuse că privind-o fiecare s-ar putea să i se încurce drumurile pînă la ea; la început, căci mai tîrziu privirile îi făceau mai mult decît plăcere, știa că e a lui, bucurîndu-se, uneori cu răutate de suferința din ochii fiecăruia.

Povestea primei nopți de dragoste nu și-o începea pînă nu rostea cuvintele, de-acum cunoscute și ele : „Femeia te cumpără și te vinde pe nimic", fără ca vreodată, cineva din dormitor, să le fi înțeles rostul. Și tăcea din nou. Amuțea cîteva clipe. Cît timp tăcea, nimeni nu îi strica liniștea. Așteptau. Se obișnuiseră, învățaseră și asta, că nu va trece mult timp și își va relua povestea.

Seară de seară retrăia fiecare gest, mîngîiere, cu aceeași patimă și suferință ascunsă. Oricît ar fi insistat vreunul, nu-i rostea numele. Uneori, Malagamba ofta. Atunci, rușinat, gîndind că oamenii îi simt focul încă viu, le mărturisea :

— Ce știți voi ! Dacă eu apucam să învăț să dansez, cum ei îi plăcea, dacă... poate m-aș fi însurat cu ea... Acum tăiați pădurea fără mine...

Vorbele din urmă i se smulgeau din inimă. Tăcea. În acest timp Malagamba se ridica în șezut și cu mișcarea devenită reflex, fără să privească în jur, întindea mîna stîngă la scîndura bătută în zid, un suport, după pachetul cu țigări. Ca de fiecare dată, aprindea o țigară, trăgea trei fumuri cu poftă și se întindea în pat. Cu mîna pusă căpătîi, tăcut, Malagamba își fixa ochii în tavanul afumat al dormitorului. Din cînd în cînd, pierdut de sine, ducea țigara la gură. Odată ajunsă, o lăsa puțin, parcă să se odihnească, și de-abia atunci trăgea. Fumul îl dădea afară cînd liniștit, cînd împins cu un oftat greu.

Ori de cîte ori începea să-și povestească dragostea cu această femeie pe care cei din dormitor o știau „nevasta unui proprietar de restaurant", indiferent de cît era ora, Malagamba își ducea amintirile pînă la capăt. „Cel mai mult regret", și cu aceste cuvinte încheia istorisirea, „că nu am apucat să-mi iau rămas bun de la ea", le zicea cu un alt glas. Acum nu mai avea nimic din patima ce îi ținea pe toți treji pînă noaptea tîrziu. Erau vorbe spuse cu durere, retezate, că și cum dincolo de ele se ascundeau toate tristețile lumii.

Povestea se încheia ca de fiecare dată, undeva aproape de sfîrșit. Oamenii observaseră, citeau în glasul lui Malagamba că lipsește ceva, o parte doar a lui pe care nimeni nu îndrăznea s-o afle. Știau, repetîndu-le-o, Malagamba suferă cu adevărat, dar tot atît de convinși erau că nu se mai pot lipsi de poveste. Ce le ascundea, mai credeau ei, l-ar tulbura și mai tare ! Se mulțumeau cu atît. Prin această parte din viața lui Malagamba, pentru mulți dintre ei tăietori de pădure din pruncie, odată cu povestea, în casa lor din mijlocul pădurii intra o altă lume ; una nouă, nevăzută vreodată..

După o vreme, tîrziu, unul singur, Ștefan, legat de Malagamba printr-o prietenie mai veche, doar el avea să afle partea nespusă. De cînd a aflat-o el a înțeles și cel mai bine că această femeie neuitată nu fusese o simplă întîlnire ce poate trece prin viața fiecăruia. Dacă i se dăruise, nu asta îi era bucuria care i-a rămas întreagă toată viața. Era prima și ultima femeie care îl chinuise atît de frumos. Cînd îi spusese lui Ștefan ce toți ceilalți nu au aflat niciodată și nici altcineva de atunci încolo, o făcuse sub jurămînt ; nu din lipsă de încredere, știa că omul nu va duce vorba neveste-sii Ioana și că vorbele rostite la tulpina unui copac abia căzut nu înseamnă prea mult. În clipele acelea crezuse că este prețul cel mai bun pentru o astfel de destăinuire.

După ce termina de spus ce ei auzeau seară de seară, Malagamba pleca încă o dată cu gîndul la București. Își amintea cum, după ani, ajuns în ușa restaurantului, a intrat ca mînat de la spate și de cum i-a trecut pragul, fără să-l întrebe ceva pe bărbatul căruia cu mulți ani în urmă îi cărase sticlele din pivniță, acum nici vorbă să-l recunoască, a privit locul pe unde femeia intra și ieșea din restaurant. căutînd pianul, zadarnic, oricît i-ar fi părut de neadevărat. Cu starea pe care doar disperarea ți-o poate da, Malagamba, repezit, s-a așezat pe spațiul unde ani buni stătuse doar femeia și pianul. La scurtă vreme, din ce în ce mai întens, a simțit cum îl învăluie amețeala. Nu înțelegea nimic. Nu știa de unde să pornească întrebările. Așezat la masă, cu o ultimă speranță, a privit încă o dată locul pianului și și-a închipuit femeia îmbrăcată în rochiile lungi pînă la pămînt, negre ori vișinii.

Indignat pînă la mînie, îi venea să strige. De teamă să nu se întîmple, Malagamba a dus paharul la gură și a luat mai mult de jumătate din tărie, dar nu a înghițit-o; o ținea în gură, sfîrșind-o cum îl taie în carne. Nu-l durea, parcă umbla o mînă de om cu milă. Cu băutura oprită-n gură se gîndea ce bine ar fi dacă ar putea să spună ce îl chinuie, și poate chiar ar fi făcut-o dacă nu i-ar fi șoptit cineva din el că nu-i deloc bine să arăți oricui ce îți apasă sufletul. A înghițit și a strîns pînă la încleștare din dinți, cum mai făcuse și-n alte rînduri, și a ieșit în stradă.

Încremenit pe bordură, fără să știe încotro anume s-o apuce, auzea, cum nu se mai întîmplase de multă vreme, acordurile pianului... Chiar atunci în mintea lui s-a născut un gînd nou, un gînd ce numai după cîteva minute îl stăpînea ca un adevăr de netăgăduit. I se părea că tot ce îi adusese acel moment e, de fapt, un lucru vechi, știut de el dintotdeauna, dar din motive ce nu voia să și le explice, îl uitase !

al. raicu

De seară

A stat pe loc un ornic în miezul viu de vară
și casa parcă-i altfel, caisul povirnit,
iar pasărea din streșini întruna mă-mpresoară
între fiorul zilei țesut în asfințit.

Un ceas de-adîncă trudă ce vine din vechime
mă-ndeamnă să iau drumul către brădet, în sus,
și să cobor pe clina cu stine ce m-ar ține
o seară între țarcuri ce fumegă-spre-apus.

Acolo, cu ciobanii și stelele puzderii
voi luneca -ntr-o rază ce vine către noi,
șerpuitor cu taina ce trece de mizerii,
dar ascultînd zvonirea cea gravă din cîmpoi.

De-acum mă simt cu vara tot mai alături. Des,
se-ntorc anii aceia pe care i-am pictat
și dintr-odată parcă țesînd, am înțeles
în care timp să intru ca-ntr-un azur curat.

Aud din zori cu ochii. Pălește raza mea
dar griurile saltă de sus, dinspre Sighet.
Urechea-mi scînteiază în pulberea de stea
cînd trece-un ciine-o șoaptă, tîrindu-se încet.

A stat ornicu-acela. Mă îmbăiez în rouă
primind aroma care se-amestecă la rînd,
în toată zarea ninge aurăria verii
și lîngă oi, din cofă, simt caldul lapte bînd.

Caise cu oglinzi

Poate-au căzut o mie. Poate
un frig din mine le-a fost rupt
cînd de pe floarea de zăpadă
mierea le-am luat-o dedesubt.

Pe creangă sînt cele rămase
ca nasturii, date-n vopsea,
strălucitoare în oglinda
ce stăruie în palma mea.

Le urmăresc printre orații,
trec pagini pline cu oglinzi
dintre podoabe-n universul
pe care n-aș vrea să-l mai vinzi.

Pe dedeasupra ca-altădată
un iulie și-a desfăcut
îmbujorate guri, cum stele
se sparg cînd ramul cade rupt.

Un sunet caut pe o creangă
ce a rămas dintr-un întreg.
Ea singură își trece-aroma
lîngă un fluture strateg.

Umbra

De pe-o podișcă, mai de sus
de Mara-i lîngă-un gard de soare.
Mă ține ca pe-o apă-ntinsă
culoarea caldă din covoare.

Ceva tot fur ducînd cu mine
ascuns în irișii de vară.
Fierbinte-i cum au așternut-o
cu pilniile de fanfară.

Dacă-ar fi fost numai aieve
n-ar fi rămas. Mai din afund,
s-a ridicat din lumea toată
cum astrul repede, rotund.

O țin așa cu respirarea
s-o am cu mine la un loc
cînd o să-mi fie frig, iar umbra
pădurii o să-mi ceară foc.

Rememorare

La ghizdul ei s-au fost oprit
și Delavrancea și Vlahuță.
urcînd cum trebuia să treacă
în dimineață o căruță.

Era tot început de vară
(găleata-i, sigur, și ea veche)
Și nu-și vorbeau. Pe rînd, cu ploșca
și ascultînd doar cu-o ureche.

Iar chipurile obosite
au stat ca împletite strîns.
Doar cu-un regret că-o lasă-n urmă
cum gata e sărutu-n plîns.

Găleata era tot dulceață
de fragi ori strop dintr-o stupină :
Poate căzuse de departe
în vreme-o meșteră albină !

Atît se dizolvase-aripa
că nu se mai mirau cei doi
C-au mai păstrat un cîne știe
de lume neagră, de nevoi.

henri zalis

O țandără de eternitate

Mi s-a spus
secară
mi s-a spus
visează
mi s-a spus
scrie

Și din toate
mi-am zis
nimic
nu este mai scump
decît
verbul
iubește

Are nimb
are frăgezime
și durează
cît țara
cît
veșnicia

Vorbe

Mă închipui tolănit la soare
cu cartea deschisă la picioare
lumina pică pe pietre
pietrele sînt senile
lumina e cumplit înțelegătoare

Are violența pură a
somnului
Dacă m-aș despărți
de iluzii
cum statuile
de arșița apusului
în fiecare furnicar
în fiecare stup
vitalitatea ar fi altceva
decît simplă aventură
chimică

Eu însumi
n-aș provoca pe nimeni
pentru o vorbă două
m-aș ascunde undeva
în
dragostea pentru mine
a mușteniei
în lebăda
ce privește
tăișul apei
despre care aproape amical
ziceam că miroase
a zi de naștere

De prea plinul lui
mi-aș ascuți colții
să mușc
la micul dejun
din sentința irevocabilă

A sosit clipa

Spicul de grîu
roiul de silabe în așteptare
marea ce tălăzuiește etern
dincolo de umbra
rătăcitoare
Totul rămîne tînăr
dacă tu
sărbătoare a jertfei
blînd răsărit
întru copilărirea
tuturor singurătăților
îmi citești gîndurile
mă luminezi
soare
cu unica profesie
de celest minuitor
în zorii cosmici
ai respirației
eului meu
plecat în drumeție
spre cel mai scurt anotimp

De unul singur

Cerul ține loc de răspîntie
Urmă de praf
fie el și praf ceresc
nu plutește
în aerul pur

La încrucișarea de gînduri
pașii trecătorilor
după chipul
și asemănarea mea
stau la răspîntie
și ascult
cum mă vîndec
de insomnie

Nu de tine mi-este milă
ci de nesomnul
singurătății

Ademenire

Ce tot trăncăniți despre somn
respectați somnul
alungînd cuvintele
Iar dacă nu vă pricepeți
ori
vă e teamă
să știți
că
în lumea întreagă
cuvintele ademenesc
ele petrec pînă departe
viața sălbatecă
liniștea limpede
scîncetul primei vîrste
Cu ora ce urcă
spre umerii dorului
somnul pierdut
visează
la
un roi de albine

Ritual

Am fost cană de lut
și pasăre
floare de colț
și pridvor
și cînd mi-a fost somn
am alunecat în uitare.
Fiindcă sînt lăstar
reîncep
să beau lumină
prin gurile văzduhului
Cu rază întreagă
așez gîndurile
și aprind cuptoarele
În focul pieritor
coc pîinea
și vindec
pe cei șubreziți
Cine se abate
pe la mine
se dezmorțește
și intră
în rotirea mea
spadă
prin trupul veșniciei
Nu sînt trufaș
nu mă laud
în iarba vremii
eu sînt voi
iar ochiul vostru teafăr
mă scaldă în nenumărate
pleoape
albastre
de cerească lor feciorie
de mariile zodii
pururea sfinte
Visători
frămîntați grăuntele ginditoare
pînă în
pîntecul țărinei
Ne stingem în ea
ne naștem trezind-o

Seninul frumuseții artistice

Urmare din pag. I

găsit și climatul politic și cultural propice pentru expansiunea, diversificarea și înflorirea tuturor sectoarelor domeniului literar.

Ultimele două decenii ale construcției noii culturi și civilizații socialiste, de la Congresul al IX-lea al partidului pînă azi, trebuie considerate înainte de toate ca perioada în miezul căreia s-au modelat în chip admirabil catenele de legătură între cele mai statornice idei ale tradiției și tinerele tendințe, expresii și inovații impuse de viziunea și cerințele concrete ale vremii pe toate planurile.

După șovăirile, căutările neprecise și erorile începutului de drum, dublul deceniu al evocării mele a inaugurat o extraordinară efervescență în laboratoarele prozei, care au condus la intense explorări ale realității, de cunoaștere nemijlocită a tuturor fețelor ei, de înțelegere a proceselor ei dialectice, de îmbrățișare fără inhibiții și ticuri dogmatice a întregii fizionomii a noii societăți și a omului, superbul obiect al oricărui demers al artei din toate timpurile. Cutezătoare tentative de repunere în discuție și în drepturile firești a istoriei naționale, cea din cronici și zapise și cea derulîndu-se pasionant sub ochii noștri, în prezentul încăpător și generos al atîtor prefaceri, a oferit prozei un cîmp nelimitat de activitate, un material viu de cercetare și de transfigurare poetică, insuflînd prozatorilor de toate vîrstele, formațiile, stilurile și genurile o apetență nouă pentru reînnoirea profundă, revoluționară a viziunii și a domeniului lor.

Ca unul dintre prozatorii care au avut posibilitatea să debuteze tocmai sub lumina benefică a ideilor Congresului și să-și traducă în operă proiectul îndelung elaborat, pot mărturisi din proprie experiență ce formidabilă forță au transmis acele idei prozatorilor, ca de altfel întregii armate a creatorilor, cît de important a fost momentul și cît de fertile consecințele în anii ce au urmat : chemați să privească realitatea în față, să descătușeze energii neștiute, să abordeze cu îndrăzneală, cu mare răspundere civică, orice temă și în maniera potrivită talentului și chemării, prozatorii au scris și au dat poporului care le aștepta cărți de o mare frumusețe și pătrundere, cărți ale simțămintelor adevărate, ale limbii adevărate, ale năzuințelor celor mai nobile, de la romanul politic la marea frescă istorică și socială, de la nuvela realistă înfiorată de conflicte veridice, populată de caractere puternice, la povestirea, schița și eseul literar surprinzînd cu finețe și ingeniozitate analitică procesele cotidiene ale unei realități în continuă prefacere, trăirile atît de nuanțate ale omului contemporan. Element armat cu toate posibilitățile de influențare și modelare morală în marea strategie a transformării societății românești, literatura, proza de toate tipurile, și-a redescoperit adevăratul ei rost social, iar prozatorul o menire mai înaltă, pentru că nici o poziție nu e mai demnă de invidiat decît aceea pe care o conferă o societate ce declară că nimic măreț și durabil nu se poate înfăptui fără însoțirea înaripată a cărții. Îndemnurile însuflețitoare ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, nu contenesc să sublinieze ideile forță ale Congresului al IX-lea în domeniul artei literare, a artei în general, repetînd cu orice prilej, cu ferme și mîngîietoare cuvinte, că omul nou, idealul și mobilul întregii noastre strădanii creatoare, nu se pot împlini și desăvîrși, în societatea liberă de mîine, fără seninul, puterea și bucuria Frumuseții artistice. Umanismul acestei viziuni politice nu scapă nici unuia din prozatorii de azi, și cum ar putea scăpa, cînd munca literară și șantierul prozatorului se simt organic legate de întreaga, vasta operă a construcției socialiste ! Literalmente, cu toate spectaculoasele noastre realizări pe tărîmul prozei noi, cu toate strădaniile noastre, rămînem întotdeauna datori, înaintea înaltelor imperative ale timpului, marile teme ne așteaptă, marile investigații ne solicită, marea frescă a lumii pe care o vedem și o admirăm ne pretinde slova potrivită.

Dăbuleni

Urmare din pag. I

vedea în amănunt cu ochii săi măcar o jumătate de zi această izbîndă a hărniciei românești.

Văzusem în alte țări, văzusem grădini în ținuturile răsăritului, anul trecut intrasem într-un paradis grădină în sudul Italiei și altădată în cel de măslini al Cretei, văd acum ca nicăieri pînă acum cu ochii înlăcrimați o frumusețe și o faptă extraordinară românească.

Iorga se întreba mereu în drumurile sale prin țară ce faptă vrednică au săvîrșit oamenii unui loc și oricît era de modestă acea faptă o trecea în cărțile sale așa cum Pindar în vremea lui nu se sfia să ridice în ode fapta unui fruntaș pentru buna stare a oamenilor țării sale.

Oamenii se bucură văzîndu-ți bucuria în fața faptelor lor și viața lor devine mai frumoasă și mai odihnitoare.

Alt inginer specialist în agricultură din Moldova, venit cu două decenii în urmă aici, sau Tudor Alexandru, specialist cercetător, sau Toma Sandu și atîția alții erau fericiți cu ochi scînteietori de emoție și bucurie cînd dintre cei ale căror cărți le-au ținut în mîini și îi au în biblioteca lor măcar cu o carte, le înțeleg fapta, întîlnindu-ne ca frații unii cu ceilalți.

Asemenea bucurii nu se uită niciodată.

Oare nu-i un fapt sfînt acesta că populația celui mai mare sat din România, cu zeci de absolvenți universitari și mii de copii ce pribegeau înainte de apariția acestei grădini peste nisipuri în căutare de pîine, s-au fixat locului, nu mai trebuie să plece nicăieri, aflîndu-și rost și lucru de la mare la mic aici, acasă.

Dunării i s-a dat prilejul să se abată din apele sale către aceste nisipuri însetate printr-un sistem de irigații desăvîrșit. Pegasul Istrului cum îl numea Pindar este marea avere, avuția de aur ce va iriga curînd tot Bărăganul. Modelul este aici la Dăbuleni gata pentru toate zonele unde precipitațiile nu mai pot face față, ca în acest an, nevoilor pămîntului ce se dorește holdă legănată.

La sfîrșitul întîlnirii noastre, marele artist Tudor Gheorghe, printr-un recital de poezie populară și contemporană românească a prefăcut încă o dată cu harul său inegalabil în sărbătoare această zi de neuitat de înaltă cultură, cultură a pămîntului și cultură românească.

O agora a filmului românesc

Urmare din pag. I

latează de la fața locului, condimentînd în umor, aspecte de tot felul ale vieții cinematografice a Costineștiului, avem imaginea apropiată de cea reală a evenimentului cultural al verii. În anotimpul său cinematografic, Costineștiul oferă un minunat prilej de dialog. Se ia aici fișa de temperatură a filmului românesc și se relevă conștiința de sine a acestuia printr-o viziune unitară, coerentă, de ansamblu. Concursul face posibil un sondaj de opinie derivat din prezentarea unor eșantioane ale creației de film selectate din producția unui an cinematografic (din vară pînă în vară). Să prezentăm succint cîteva aspecte din fiecare compartiment al concursului și, respectiv, al creației de film.

Lung-metraj artistic. Într-un an în care debuturile nu au fost numaidecît frapante prin calitate, două filme îmi par a fi sortite să dea imaginea ediției de anul acesta. Primul (căruia i s-a conferit prin autorul lui, Dan Pița, premiul pentru regie) este **Pas în doi.** Este o creație de autor, un film reprezentativ pentru capacitatea cinematografiei noastre de a se înscrie în circuitul de valori universale ale filmului și de a propune o viziune despre starea de febrilitate a formării personalității tinere în mediul românesc al unei uzine, unde oamenii își pot afirma în diverse modalități potențele creatoare.

Un al doilea film de reținut în perspectiva unei istorii a concursului de la Costinești, un film reprezentativ și pentru profilul manifestării, este **Declarație de dragoste,** realizat de Nicolae Corjos după un scenariu de George Șovu. Nu este doar un admirabil film de educație sentimentală, ci o poveste frumoasă cu personaje credibile, cu întîmplări verosimile, cu multe situații gustate de marele public și cu actori tineri jucînd bine și foarte bine, după cum asemenea au fost distribuiți.

Un scenarist. Numele acestuia este George Șovu. Nu trebuie să fie recomandat de cineva. Filmul pe care l-a scris, **Declarație de dragoste,** îl arată ca unul din posibilii autori de nelipsit ai filmelor cu și despre tineri.

Actori tineri. Aceștia sînt Ecaterina Nazare, Claudiu Bleontz, Petre Nicolae, Adrian Păduraru, Răzvan Popa, Aurora Leonte, Bogdan Stanoevici. Lista e mai lungă, fără îndoială. Pentru rolul Mihai, și pentru personajul Ghiță, au fost premiați **ex aequo** Claudiu Bleontz și, respectiv, Petre Nicolae, doi actori jucînd modern și cu mijloace de rafinament interpretativ.

Un debut actoricesc. Teodora Mareș. Ea este încă studentă, dar prin rolul Ioanei din **Declarație de dragoste,** reușește să se impună de la cea dintîi apariție în film ca o actriță pe care acest prim succes o obligă să muncească și mai mult, și mai bine, să-și diversifice mijloacele și să ne dea expresii din ce în ce mai convingătoare și mai tulburătoare ale inteligenței ei artistice. Odată cu filmul **Declarație de dragoste,** unde joacă rolul principal, alături de Adrian Păduraru, Teodora Mareș a obținut Premiul tinereții. Primul dintr-o carieră ce se anunță a fi deosebit de bogată : în aceste zile studenta filmează în **Moromeții** (regia — Stere Gulea), jucînd rolul Polinei.

Film de institut. Domnișoara Aurica, realizat după Eugen Barbu de Dorina Chițescu. Numele regizoarei sperăm a constitui, asemenea colegilor ei premiați la alte ediții, o treaptă sigură, o aripă de zbor inalt.

Animația. Filme accesibile, povești cu tîlc, așa sînt amîndouă filmele premiate : **Pierde-vară** de Călin Giurgiu și **Festivitatea de premiere** de Dinu Șerbescu.

Cineamatorii. Excelente filme-mărturie. Despre un mare poet, Nichita Stănescu, într-o ultimă ipostază a acestuia. Despre „Călăreți, cai, căruțe", dar mai ales despre „Unirea cea mare" și despre „Restituiri" necesare.

Documente umane. Doi autori de documentare de lung-metraj din generații diferite, Virgil Calotescu și Cornel Diaconu, amîndoi regizori și de lung-metraje artistice, ne-au prezentat la Costinești filmele lor despre marile prefaceri ale patriei : **Ani eroici** și **Tineretul României socialiste.**

Un document de **etnografie** a fost filmul **Despre țesături și ceva în plus,** realizat de Paula Popescu Doreanu.

Imaginea, muzica. Într-un ultim succint paragraf să reținem două nume confirmate : operatorul Marian Stanciu, autorul imaginii la **Pas în doi,** și Adrian Enescu, semnatarul muzicii la același film.

Așa arată un rezumat al ediției a VIII-a prin propunerile oferite drept garanție pentru viitorul filmului românesc și pentru fireasca lui aspirație, îndreptățită și concretizată, la calitate.

Legitimitatea unei tradiții luceferiste

Urmare din pag. a 5-a

orienta pe cititorii ardeleni spre cele mai valoroase creații ale confraților din România. „În felul acesta, scria S. Pușcariu, îngrijitorul acestei rubrici, aduceam în mod indirect la revista de dincolo de Carpați colaborarea scriitorilor din țara veche și treceam cu scriitorii ardeleni munții în țara spre care privirile noastre trebuiau să fie necontenit ațintite". Și astfel, în redacția seriilor vechi ale „Luceafărului" sau în paginile ei apar scriitori olteni (V. Papilian, Caton Theodorian, Gib Mihăescu, Marcel Romanescu, St. St. Tuțescu, D. Tomescu).

Legăturile unora dintre aceștia au fost trainice și de durată. Sensibila poetă Elena Farago, de pildă, stabilită definitiv în Craiova în preajma răscoalei din 1907, debutează editorial în 1906 la editura „Luceafărul", din Budapesta, cu volumul „Poezii" (la numai un an de la înființarea acestui „institut de editură și arte grafice"), imediat după volumul publicat de O. Goga.

Octavian Goga a avut cunoștințe și a purtat corespondență cu oamenii acestor locuri. Se păstrează corespondența sa din 1904 expediată din Breasta-Dolj cu Adelina Olteanu, strănepoata lui Petru Maior, căsătorită cu O. Tăslăoanu, întemeietorul și directorul „Luceafărului" budapestan, sau cu Elena Farago și N. Vulovici. Relațiile lui cu oltenii vădesc interesul păstrat de poetul ardelean pentru acest colț de țară : în 1915 el candidează la Caracal, apoi în 1933 și 1936 poetul apare în Dolj pentru unele întruniri politice, mărturisind publicului oltean că „vine cu tragere de inimă la Craiova, dîndu-și seama de semnificația particulară pe care o are sufletul românesc oltenesc, care a fost întotdeauna avangarda mișcărilor naționale". Celebra sa poezie, „Oltul", a apărut în „Luceafărul" din 1904, cu mult înainte ca poetul să vadă riul pentru prima dată la Călimănești.

Aceste scurte popasuri în istoricul prezenței în timp a „Luceafărului" la Craiova și în Dolj dovedește peremptoriu că valorile reale ale culturii române nu cunosc limite geografice, că aceste valori sînt reale tocmai prin participarea acestora la viața Cetății, idee care a fundamentat și fundamentează tradiția revistei „Luceafărul", adică acea stare de spirit pe care am început s-o denumim „luceferism".

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XX)

Vioara lui Voicu

La anul 1702, Constantin Brâncoveanu ridica la Mogoșoaia un impunător palat voievodal, cu foișorul pe coloane de piatră și loggia în stil venețian. În același an, Bach și Haendel împlineau cîte 17 ani și cam tot pe atunci Dimitrie Cantemir scria „Cartea științei muzicii după felul literelor", cel dintîi tratat fundamental asupra cînteculuI oriental. Și tot în 1702, din mîinile marelui lutier cremonez Antonio Stradivarius ieșea la lumină o vioară excepțională care, de cîtva timp, joacă un rol important în muzica românească. Produsă într-o perioadă de inspirație a marelui meșter, vioara a aparținut reputatului violonist austriac Joseph Joachim (1831—1907), director al Academiei de Muzică din Berlin. Apoi, vreme îndelungată, a poposit la British Museum, pentru ca în urmă cu vreo 30 de ani să fie cumpărată de un artist român. Ion Voicu, pentru că despre el este vorba, îmi mărturisește : **„Studiasem cu Enescu și Oistrah, mă bucuram de cele mai bune condiții, dar n-aveam vioară. Și atunci statul român m-a trimis prin Europa să-mi caut un instrument mai ca lumea. Era prin 1954, dacă nu mă înșel. Am colindat prin Franța, apoi prin Elveția, unde am avut norocul să întîlnesc un lutier și un colecționar de marcă, pe nume Vero.** «Ai bani ?» **m-a întrebat.** «N-am bani, dar se aranjează.» **Cînd a văzut omul că vine cineva de la ambasada noastră, cu bani gheață, și participăm la licitația de la British Museum, achiziționînd vioara, a rămas siderat.** «Asta probabil numai la voi, la comuniști, se poate întîmpla. Atîta grijă față de artiști și atîta eficiență n-am mai văzut !» **Și așa am intrat în posesia minunatei viori, care, în fond, este o piesă a patrimoniului cultural național."**

Asigurată și la Interpol, figurînd în peste 10 enciclopedii și cataloage de specialitate ale lumii, această vioară, ce poartă numele „Lukens-Elder" este alături de vioara similară a lui Yehudi Menuhin, pe nume „Beatrice", cea mai bună din lume. Chiar recent, în ampla lucrare „Stradivarius", tipărită de Henley la Londra, ea este elogiată pentru calitatea excepțională, autorul consemnînd, totodată, că se află în posesia marelui artist român Ion Voicu. Și, într-adevăr, maestrul a scos din ea, de-a lungul timpului, tot ce era mai bun, transformînd-o, cum ar fi spus un mare romancier, într-o harfă de iarbă. Iată numai cîteva aprecieri formulate de presa lumii la adresa acestui corifeu de legendă al muzicii românești : **„O mare personalitate"** (New York Times), **„Artistul posedă o tehnică ireproșabilă și o frază de o expresivitate strălucitoare"** (Sovetskaya Muzica), **„Voicu a entuziasmat publicul prin tehnica sa vibrantă și inegalabilă"** (L'Italia), **„Beethoven splendid interpretat de către artistul român"** (The Japan Times), **„Ion Voicu se situează printre cei mai mari maeștri ai viorii"** (Avghi-Atena) ș.a.m.d. A concertat în peste 30 de țări ale lumii, de pe toate cele 5 continente, a fost acompaniat de orchestre și filarmonici de un prestigiu fenomenal, a cîntat sub bagheta unor dirijori de talie mondială, cum ar fi Sir John Barbirolli, David Oistrah, Antal Dorati, George Georgescu, Willem van Otterloo, John Prichard, Constantin Silvestri, André Cluytens, Ionel Perlea, Paul Klecki, Sergiu Celibidache. Toate aceste mari triumfuri, care sînt ale muzicii românești, în fond, poate că n-ar mai fi avut aceeași strălucire fără imensa generozitate a acestui regim de muncitori, țărani și intelectuali cinstiți care i-a pus la dispoziție, necondiționat, una dintre cele mai bune viori din istoria muzicii mondiale. Nedespărțiți, de peste trei decenii, Ion Voicu și Stradivarius-ul său colindă lumea, ca niște veritabili ambasadori culturali, provocînd criticilor remarci de genul acesteia : **„El este stăpîn absolut al viorii sale — un Stradivarius superb, cu o rezonanță de aur !"** Iar din meșteșugul său magic s-a priceput să transmită și generațiilor mai tinere, și nu în ultimul rînd acelora care îl vor continua în mod direct : fiul său, Mădălin, dirijor și violonist de prestigiu al Filarmonicii din Craiova, precum și nepotelul său, Mădălin-junior, pianist cu frumoase perspective. Acesta este, pe scurt, Ion Voicu, aceasta este vioara sa-unicat, acestea sînt cîteva crîmpeie ale civilizației noastre guvernate de umanism și sete de artă.

Corneliu Vadim Tudor

DEBUT

Poarta de piatră

La vechea ramă de toamnă,
Numire de dragoste
Vinul pămîntului
Te va-ntoarce-n chipul nostru blînd
Și numele prelins va fi și gol
Lîngă poarta de piatră
Arzînd.
O, ne părăsește firul
Înșerpuit rotund în jurul nostru
Și cu uimire intra-vom
În pacea unei frunze rotunde
Înfrînți prin tine,
Numire de dragoste.

Maria Ene

Mă gîndesc la tine...

Mă gîndesc la tine
Pentru că înainte de tine
N-a fost nimic
Pentru că după tine
Sînt eu
Pentru că părul tău
Miroase a scoarță din trunchiul meu
Pentru că fruntea ta
Ascunde gînduri din inima mea
Pentru că ochii tăi
Privesc cu lumina sentimentelor mele
Pentru că gura ta
Nu simte decît gustul amurgului de pe buzele mele
Pentru că tu te îmbraci cu umbra trupului meu
Pentru că cercul trupului tău
Nu e cu adevărat rotund decît în sfera sufletului meu
Pentru că prin tine am ajuns la mare
Căzînd ca o pasăre din cercul singurătății mele
Mă gîndesc la tine

Sever Hanganu

REMEMORĂRI

Ce baluri trăgeam, domnule...

N-am mai fost la un bal de nu mai știu cînd...

De fapt, dacă mă gîndesc mai atent, nici nu mai știu exact ce înseamnă cuvîntul **bal.** Are o rezonanță desuetă și melancolizantă. Cele două consoane explodînd între răsuflarea vocalei se estompează și cuvîntul nu vibrează și nu-mi transmite nimic.

La dicționar scrie lapidar : petrecere cu dans, (organizată seara și noaptea), într-o sală special pregătită în acest scop...

Așa e. De fapt, așa era...

Păi ce de baluri trăgeam, domnule, în vremea apostolatului și chiar mult înainte, în vremea cînd eram elev la Școala normală și săream noaptea gardul cu armonica de git. Cîntam în satele din apropierea orașului, contra zece lei bani curați pe noapte dacă scădeam transportul și taxa Uniunii compozitorilor. Aveam o orchestră compusă din mine și încă trei colegi besmetici. Unul, baptist și cu frica lui Iehova, cînta la clarinetă. Fals, dar cînta. Altul, țigan din Socodor, (așta-i un sat de lîngă Arad), Buligă îl chema, nume predestinat, — a ajuns șef de orchestră la Filarmonica populară și a inventat un alfabet al țiganilor, cînta ca un Menuhin la vioară. Și, în fine, o namilă de sîrb macrocefal, bilbiit și înalt cît Mitu Gogea, avea o dubă din piele de ciine tînăr, în care bătea cu o disperare demnă de lucruri mai concrete.

☆

Odată, refuz să spun cîți ani au trecut de atunci, am migrat într-un fel de cătun, parcă Zimandul Vechi, într-o simbătă, angajați de un grăjdar de la un Gostat care creștea vaci de rasă. Ne asigurase cow-boy-ul autohton mirosind a bălegar și tescovină întoarsă de două ori că nu vom uita balul din satul mai sus amintit niciodată.

Și așa a fost. Am ajuns spre înadormirea serii și de la gară o luarăm peste ogor cu instrumentele la purtător spre dunga întunecată a satului ce-și sclipea primele lumini.

Plouase în ajun. Pămîntul de pustă gras și încăpățînat ni se lipea de bocancii cu tinte de fier. Era, evident, toamnă. În fața Căminului cultural, paznicul satului, purtînd o șapcă cumpărată de la un ceferist pensionar, grăjdarul beției dar spiritual și secretarul organizației U.T.M. ne așteptau bînd tescovină. Erau nerăbdători și amabili.

Paznicul a scos o cheie uriașă de la curea și ne-a invitat în sala de bal. Era în amurg. Lumină ca blana unei vulpi răpusă de glonț străbătea prin geamurile murdare. Ar fi pălit Visconti agățat de cotul lui Veroiu la vederea cadrului.

Lungi serpentine colorate se mlădiau din tavan. Lămpi cu gaz, cu petrol adică, așteptau să-și pilpîie discreția filantă. Mirosea podeaua a motorină și a parfum de lavandă încît stăteam cu strănutul în nări. Grăjdarul a răcnit ceva în dialect local și pe scena goală, pe **bină**, acolo unde urma să ne instalăm, a apărut un omuleț chel cu mutră de cobay neutilizat, avînd în dreapta o vioară. S-a încheiat și-a zis cu dicție de actor ratat :

— Stimați consăteni, înainte de-a începe balul nostru, dați-mi voie să vă cînt Serenada lui Toselli...

Am rămas înmărmuriți și-am dat afirmativ din cap. Macrocefalul și-a scăpat duba pe picior. Cel de pe scenă, a început un cîntec languros și trist, executat cu mare virtuozitate. Nu mă deranja nimic decît faptul că în loc să țină vioara pe stînga ca toată lumea, tipul cînta pe dreapta. Dar cînta bine. Pe la mijlocul serenadei, secretarul utemeului i-a făcut semn să se oprească : „Hai bace Gligore că începe să vină lumea". Șoricelul s-a retras făcînd temenele. În locul său, un țînc de șapte ani a început să plîngă recitînd El Zorab. În fine, am înțeles că acesta era programul artistic care preceda balul propriu-zis.

Se înserase zic. Cineva a aprins lămpile cu gaz arzînd discret în colțuri părăsite. Încet, încet, pe ușa deschisă larg au început să apară sătenii doritori de distracții nocturne. Era un vis și-o năluceală de fuste apretate și mirosea atît de tare a briantină și ulei de nucă încît nici azi nu pot scrie fără să-mi amintesc acele miresme amestecate.

Și dedesubtul serpentinelor, creponate spînzurînd ca niște lîlane moarte era agățat un dovleac închipuind un craniu.

Am cîntat în neștire cu mici pauze de întremare, vreo patru ore. Vals, tango, foxtrot, rumba, învîrtita și de-a lungul...

Pe la douăsprezece, în mijlocul sălii mirosind a motorină și săpun rozé, o arătare în alb și-a făcut apariția. O domnișoară trecută de prima tinerețe, cu o ciudată grimasă de tristețe pe chip. Avea o rochie ajurată cu dantele și părul strîns în inevitabilul coc provincial denunța fire de argint. Cred că era **cineva !**

Altfel cum mi-ar fi făcut semn ca unui birjar pocnind din două degete și chemîndu-mă din vîrful scenei, cu armonică cu tot, să executăm un vals.

Grăjdarul beției mi-a înhățat instrumentul și-a continuat valsul : „Sălbatecă-i stepa Baicală".

Eu am coborît. Doamna în alb m-a înhățat în brațele-i rotunde și a început să mă învîrtă : un, doi, trei, es-ta, es-ta-ta...

Ceilalți, era să zic **baliști**, stînd în picioare, ne priveau cu respect.

Afurisitul de grăjdar întrecuse măsura. Valsul era lung cît o partidă de poker cu mînă moartă. Pînă la urmă s-a terminat. Am făcut o mică pauză de remontare, am numărat banii plătiți în monezi și bancnote uzate și am reînceput lungul ritm al risipirii noastre. Spre dimineață, răpuși de oboseală, mergînd spre gară cu instrumentele în brațe, neînsoțiți de nimeni, tocmai cînd era să ne așezăm pe o bancă inevitabil verde, (tip C.F.R.), din ocheanul dimineții răsărînd din tufe de soia și boturi de viței flămînzi, a apărut Doamna în alb. Avea în mîna dreaptă un buchet de flori de cîmp și în stînga o pîine semănînd a prescură.

Mi le-a întins. Mi s-a frînt inima. Macrocefalul a început să bată în duba cu piele de ciine tînăr, baptistul și-a așezat buzele pe mușchiuc înginînd ceva trist și depărtat, țiganul închiuia cristale din Hora lui Dinicu. Asta a fost. Trenul a venit. A oprit și-a pornit. Un scrîșnet de fierărie veche.

☆

Pe peronul măturat de rafale subțiri, Doamna în alb rămăsese nemișcată. Nu multă vreme. La un moment dat, grăjdarul beției și meloman a oprit chiar lîngă piciorul fin o gabrioletă trasă de o iapă aburînd în răcoarea zorilor și înhățînd-o a urcat-o alături. Am scăpat o lacrimă pe care și acum o păstrează burduful vechii mele armonici. Duși au fost ei...

Dar și noi... Și fiindcă nu luaserăm bilet, (se făcea **blatul** între două distanțe scurte), a venit conductorul și-a zis autoritar :

— Biletele dumneavoastră, vă rog !

Ca șef de orchestră am scos o hîrtie mototolită și i-am întins-o. Insul, neîncrezător și pățit, a ridicat lămpașul la înălțimea ochilor și mi-a zvîrlit hîrtia la picioare decretînd :

— Mie să nu-mi dai bani din primul război mondial...

Și am început să mă scobesc, și absolut toți **banii erau falși** și conductorul s-a făcut că ne face proces de contravenție, dar neștiind prea bine să scrie, ne-a lăsat în plata domnului după ce ne-a pus să-i cîntăm muzică de dans și el se agita singur cu lămpașul chior pe coridor, repetînd mecanic : „Așe, bată-vă cel de sus, măcar să joc și io, dacă tăt n-aveți bani"...

Asta a fost... Și totuși, cît de mult o rîvnesc pe Doamna aceea ciudată, cu rochia ei albă și mîncinoasă, și pe grăjdarul beției și micul tremur al hîrtiei creponate agățată în bagdadie...

Domnule, ce baluri mai trăgeam...

Mircea Micu

Desen de Sabin Ștefănuță

VOEVODIȚA...

Valeria Mihail Sadoveanu putea să facă parte din familia spirituală a lui Coca Duduș, eroul lui Ionel Teodoreanu, prin sprinteneala cuvintelor învăluite cu dulceață și cumpăt moldav. Putea să fie voevodița unui ctitor de țară și monastiri, cum de altfel și arăta lîngă Mihail Sadoveanu. Candela Domniei Sale nu s-a stins nici sub vechile icoane ale Neamțului și nici în sufletele celor care am cunoscut-o, am respectat-o, am iubit-o.

Rupindu-se din legămîntul neclintit de a nu publica nici un vers dedicat Ei de soțul său decît la împlinirea centenarului nașterii acestuia, (volumul „Daimon"), i-a îngăduit prietenului Constantin Mitru, fratele său, să-mi încredințeze, cu mulți ani în urmă, poeme pentru o pagină în „Gazeta literară", iar apoi altele, pentru picurarea lor în însemnările mele despre Valea Frumoasei, cea veche și cea nouă, în „România literară".

Odată, la altă „masă a umbrelor", voi stărui mai mult asupra chipului Valeriei Sadoveanu, scriitor modest și exemplar, om modest și exemplar. Prietenia ce mi-a arătat-o, în puținele întîlniri, a fost numai din bunătate, din încredințarea că îl înțelegeam pe Sadoveanu în toată grandoarea sa irepetabilă.

Ne găseam împreună cu Demostene Botez în apartamentul ce da peste primăvara sau toamna Cișmigiului. În cele trei-patru ceasuri care uitaseră de musafiri a venit vorba despre Mihu, tînărul ofițer erou, talentat scriitor, ca de altfel și alții din familia sa. Doamna Valerica, Voevodița, a șoptit : „La primirea știrii ne-am speriat de un răspuns cu urmări tragice din partea maestrului. Dar el a rămas nepătruns. A aplecat fruntea, s-a ridicat și s-a retras în odaia sa. Trei zile nu a părăsit-o și nimeni nu cuteza să-i tulbure durerea și singurătatea. În cea de a patra zi, dimineața, ni s-a arătat, la micul dejun tuturor. Privind la ceva nevăzut, atîta a spus : „Ardealul merită această jertfă". Apoi s-a cufundat în tăcere".

Cunoscută fiind din scrieri dragostea lui Mihail Sadoveanu pentru Ardealul meu și pentru ardeleni, nu am mai avut rostire.

Am păstrat cîteva clipe de tăcere și am plecat, după ce am sărutat mîna Voevodiței noastre. Mîna pe care o sărut și acum, la ultima despărțire.

Tiberiu Utan

30 iulie 1985

Flacăra veșnic vie

Urmare din pag. I

a încetat să mai reprezinte un deziderat concesionat viitorului pentru a deveni o normă practică de acțiune, asumată nu retoric ci în deplină cunoștință de cauză.

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român — eveniment de excepțională însemnătate în activitatea partidului, în viața întregii noastre națiuni, piatră de hotar în noua istorie revoluționară a țării — a redimensionat în mod necesar și benefic nu numai direcțiile de înaintare și strategia construcției socialiste în patria noastră, nu numai practica și modul de a ne raporta la problemele reale, stringente ale dezvoltării economico-sociale ale României, ci și viziunea asupra socialismului, îndrituit să se înrădăcineze în realitățile noastre naționale ca operă conștientă colectivă a maselor ; un socialism construit cu poporul și pentru popor. Un socialism cu înfățișare umană, refuzîndu-se tiraniei unui model unic și infailibil, un socialism al adevărului și omeniei. Ales atunci, în vara anului 1965, în fruntea destinelor noastre prin voința unanimă a comuniștilor, prin vrerea energică a întregului popor, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** s-a situat deschis, fără echivoc, în fruntea unui proces înnoitor ce avea să elibereze din chingile imobilismului și inerției inepuizabilele energii creatoare ale poporului. Conducătorul partidului nostru pleca de la ideea că izvorul forței partidului îl constituie contactul strîns cu masele. Partidul este un organism viu, calitatea și capacitatea lui de înriurire rezidă de fapt în calitatea membrilor săi, în încrederea nestîrbită pe care aceștia o manifestă față de cauza partidului, față de cauza socialismului și comunismului. Înlăturînd cu toată hotărîrea efectele nefaste ale unor practici străine spiritului revoluționar autentic, ale unor încălcări ale legalității socialiste și abuzurilor făptuite împotriva unor activiști ai partidului sau împotriva unor cetățeni nevinovați, Congresul al IX-lea a deschis, sub impulsul viguros și purificator al tovarășului **Nicolae Ceaușescu,** cale liberă afirmării democrației de partid, întronării în viața societății noastre a principiilor și normelor umanismului revoluționar. **„Grija față de membrii de partid** — sublinia tovarășul **Nicolae Ceaușescu** în Raportul prezentat la Congresul al IX-lea al partidului — **și ajutorul acordat acestora pentru a fi, prin întreaga lor viață și muncă, la înălțimea titlului de comunist trebuie împletită cu exigența față de modul în care ei își îndeplinesc îndatoririle care le revin în înfăptuirea politicii partidului, în respectarea principiilor și moralei comuniste".** Adevăratul umanism revoluționar nu are nimic de a face nici cu exclusivismul sectar și inflexibil, nici cu intoleranța drapată în faldurile unei pseudo-revoluționare și demagogice vigilențe menite să asigure cu orice preț puritatea rîndurilor partidului sau tonusul luptei de clasă, nici cu stigmatizarea imanentelor cerințe ale dezvoltării personalității umane și desconsiderarea problemelor, nevoilor și aspirațiilor individului uman concret, real. După cum umanismul revoluționar nu are nimic de a face, pe de altă parte, cu lipsa de fermitate, transigența molatecă și „toleranța pură" atașate unui umanism sau umanitarism abstract.

În acest sens, omagiul adus tovarășului Nicolae Ceaușescu de către Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, Consiliul de Stat și Guvernul Republicii Socialiste România este elocvent : „Promotor curajos al noului, al deschiderilor originale teoretice și practice, adversar neîmpăcat al oricăror dogme rigide, aplicînd în mod creator adevărurile generale ale materialismului dialectic și istoric la realitățile concrete ale țării noastre — în condițiile cînd, pe plan internațional se insista mult pentru a se menține socialismul în anumite tipare învechite, care îl împiedicau să-și pună în valoare forța și capacitatea sa de a revoluționa societatea — dumneavoastră, mult iubite și stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, ați adus o viziune proaspătă, științifică, un puternic suflu nou, profund înnoitor în înțelegerea și desfășurarea întregului proces de transformare revoluționară a societății și a omului. Vasta activitate pe care ați desfășurat-o și o desfășurați pe tărîmul gîndirii social-politice, al generalizării teoriei și practicii revoluționare s-a impus ca un mare ginditor revoluționar, umanist, care, prin impunătoarea sa operă, aduce o strălucită contribuție, larg recunoscută, la îmbogățirea socialismului cu noi teze și idei de stringentă actualitate și de largă perspectivă".

Punînd în centrul concepției și politicii sale omul ca totalitate, cu întreg universul său de viață materială și spirituală, partidul nostru, secretarul său general, au considerat întotdeauna drept o înaltă datorie comunistă slujirea fără preget a intereselor fundamentale ale poporului, lupta și munca fără odihnă pentru fericirea oamenilor, a tuturor și a fiecăruia în parte. În viziunea generoasă a conducătorului partidului și statului nostru făurirea omului nou, constructor conștient și devotat al socialismului și comunismului constituie un obiectiv central al întregii activități politico-ideologice și educative desfășurate de către partid, de către organizația revoluționară de tineret, de către toți factorii educaționali din societatea noastră. Omul nou nu reprezintă un model invariant, un tipar de perfectă moralitate, căruia trebuie să li se conformeze realitatea, viața psihică, intelectuală și morală a membrilor societății. Tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a făcut în numeroase rînduri precizarea extrem de importantă conform căreia umanismul socialist revoluționar își întemeiază superioritatea reală asupra oricărei forme de umanism ce l-a precedat pe terenul solid al relațiilor sociale, în condițiile desființării exploatării, asupririi și înjosirii omului, afirmării deplinei egalități și libertății omului de a acționa în mod conștient pentru împlinirea propriei sale personalități, pentru edificarea propriului său destin. Umanismul revoluționar concepe înflorirea și dezvoltarea multilaterală a personalității umane nu în chip izolat, monadic, ci în strînsă conexiune cu înflorirea și dezvoltarea generală a societății. Fericirea personală nu poate fi realizată încălcînd dreptul la fericire al celorlalți oameni în mijlocul cărora trăim ci numai în contextul înfăptuirii fericirii tuturor celor din jurul nostru, a fericirii poporului căruia îi aparținem, a fericirii întregii umanități.

Am sărbătorit în aceste zile două decenii de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, congresul redobîndirii demnității și încrederii noastre în spiritul veșnic viu al socialismului, congresul renașterii de sine a României, congresul prin care ne-am fixat în conștiința contemporaneității o inconfundabilă identitate. Acest moment aniversar ne revelează însă mai înainte de toate privilegiul pe care l-am avut și îl avem de a fi părtași la o operă uriașă și minunată, fără precedent : făurirea unei societăți aflate sub semnul de flacără al umanismului revoluționar, o societate în care omul este valoarea supremă și care se înalță necontenit odată cu înflorirea plenară a personalității umane.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Ajunsese și la mare / tîrziu / singur / femeia îi murise săraca / nu mai apucase s-o vadă / copiii și gospodăria vitele și păsările / astea îl întîrziaseră pînă la șaizeci de ani / dar acum copiii erau toți la ei acasă / se descurcă ei și fără el cum pot / gospodăria i se micșorase / de / ca la munte cînd plouă lung și îndesat / o miriște de picături de ploaie / vitele și păsările se duseseră și ele care încotro / odată cu puterea lui / așa că / în sfîrșit / ajunsese și el la mare / pe malul ei / în costumul lui ieftin / cu cămașă albă și cravată subțire / iar acum își umbrea ochii cu palma / uitîndu-se în lungul și în latul ei / valurile săltau unele după altele / cu ce-o fi semănînd marea asta ? / se întrebă / mirat că nu și-o închipuise pînă atunci / e cum te-ai uita la cer de sus în jos / nu ?

Iulian Neacșu

VASILE VOICULESCU

Urmare din pag. I

produce numeroase și concludente exemple recrutate din cele mai diferite zone etno-geografice ale lumii. Cînd trece la pregătirea inițiatică a păstorilor distribuiți în rolurile scenariului magic, bătrînul **Căciulă-mpletită,** revine asupra tabuului în cauză, ca expresie a ideii de castitate bărbătească, în contextul unui întreg șir de porunci și instrucțiuni de aceeași natură : „După ce i-a lăiat, i-a ghilit și le-a dat primeneli, a început un soi de inițiere cu fiecare ins în parte. Omul a fost dăscălit în taină ce să facă, cum să se poarte. Trebuie să se păstreze curat, să nu ocărască, să nu pomenească pe diavol, să nu se atingă de rachiu și de tutun, să nu se pingărească cumva cu vreo vită. Și, mai presus de toate, să rămîie mut. Orice s-ar întîmpla să nu scoată o vorbă tot timpul cît intră în trimba vrăjilor". Însă, înainte de a proceda la acest minuțios instructaj — în termenii lui Frazer, o adevărată **ceremonie a purificării —,** marele vrăjitor nu uită să dea curs clauzei tabuistice potrivit căreia locul acțiunii se cuvine să beneficieze întocmai de însemnele materiale caracteristice civilizației preistorice. Se renunță la mijloacele „artificiale" de producere a focului („Intîia treabă a fost să se stingă focul tîrlei, foc nou, aprins cu amnar ori chibrit") și se revine la procedeul primordial, născător al **focului viu,** dăruit cu atribute magice benefice („A atîțat vechiul foc, focul viu, singurul care are trecere la duhuri. Scînteia, care-l zămislește ca pe un copil, trebuie să țîșnească, sămînță vie, dintr-o sfîrlează de lemn tare, frecată într-o găurică scobită în alt lemn mai slab"). Apoi, bătrînul **Căciulă-mpletită** se arată la fel de decis în privința obiectelor tabu provenite din prelucrarea metalelor, care în cazul gîndirii magice primitive se află constant sub semnul exorcizării malefice : „După asta s-a îngrijit să adune toate lucrurile și uneltele de fier sau orice soi de metal din gospodăria tîrlei, topoare, cuțite, căldări. Pînă și pirostriile le-a ridicat. Laptele se înfierbînta acum pe vetre cu cotloane de piatră și numai în ciubăre de lemn. A scos tălîncile de la gîtul vitelor. Le-a lăsat acioalele ; în plămada lor intră argintul indeletnic vrăjilor. A despoiat oamenii de bricege și amnare, le-a scos chimirile cu capse de alamă, inelele din degete. Unuia aproape i-a sfîșiat sfîrcul urechii ca să-i tragă cercelul înțepenit acolo de maică-sa cînd îl născuse, ca să-i trăiască. Pe toate le-a dosit departe, într-o văgăună, sub un morman de bolovani năruiți". Să reținem, deci, exceptarea argintului din componența acioalelor, fapt laconic și limpede motivat din unghiul contextual magic, cu trimiteri atît la **simbolistica** ocultă inculcată acestui metal prețios, cît și la sugestiile ezoterice securizante legate de obiectele fetiș specifice comunității pastorale. În fine, nu trebuie să pierdem din atenție un alt element important ce aparține arsenalului vrăjitoresc de care bătrînul se va sluji : „În răstimpuri culegea buruieni și rădăcini de pe coclauri, iarbă cu smei, brîncă de urs, turta lupului. Din ele plămădi băutura vrăjită care dă virtute și chezășuiește biruința. Și-o strînse într-o cadă pitită după ușa slonului".

Cum se vede, în felul său, bătrînul **Căciulă-mpletită** e un vrăjitor-savant cu nimic mai prejos decît diabolicul anticar Ruben (Riven) din **Sărmanul Dionis** al lui Eminescu. Cît despre arta de a-și transpune scenic programul, eroul voiculescian este un neîntrecut maestru ; cele trei memorabile episoade fantastice relativ autonome din care se compune marele scenariu ezoteric al povestirii constituie tot atîtea probe strălucite. „Cînd a fost gata — se spune în introducerea primului episod — i-a întorlocat pe toți și a făcut cîteva probe, închipuind cum avea să se desfășoare rînduiala solomonieî". Așadar, în acest stadiu inițiatic scenariul fantastic își asumă ca mod de exprimare „specia" **jocului magic.** Bătrînul **Căciulă-mpletită** pune la cale un spectacol de o extraordinară autenticitate ritual-mitică. Vizualizarea jocului magic impune din primul moment prin pregnanța realistică a cadrului scenic, pe care, stăpîn absolut, dovedind o dibăcie regizorală de mare vrăjitor, bătrînul îl domină cu prezența sa.

„Într-o noapte fără lună prielnică ursului, unchiașul a dat drumul tainelor. A intrat pe întuneric în slomul de vălătuci, unde nimeni nu avusese îngăduința să mai calce. Ciobanii mîncau și dormeau pe-afară. Acolo a atîțat focul mocnit pe vatră în stînga. Lipită de peretele din fund al odăii, alcătuise pe ascuns o iesle acoperită cu o piele de vită albă sub care mișca ceva. Bătrînul se abătu de ticlui mai bine pielea peste lada ieslei și o potrivi cu coarnele în afară. Apoi ieși să aducă pe rînd, cîte unul-unul, pe cei șapte boari, care i se supuneau tăcuți. Ei se ridicară muți, trei de-o parte și trei de alta, a ușii, ca două aripi în laturile celui de al șaptelea, vătaful, rămas în mijlocul lor. La un semn, flăcăii se răsuciră pe călcîie și își înfipseră ciomegele drepte de-a lungul pereților. Apoi se-ntoarseră la loc și se culcară, fiecare în dreptul bitei din spatele lui. Lungiți la pămînt, făceau acum o jumătate de cerc, cu deschidere spre ieslea din fund, străjuiți ca de niște suliți de cele șapte ciomege".

Beneficiind de un asemenea prolog caracteristic prin gravitatea realistică a înscenării, desfășurarea propriu-zisă a jocului magic se impune prin impecabila lui logică narativă și prin absoluta funcționalitate magică a elementului spectacular.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Neodogmatismul terorist

Momentul să simplificăm prea lunga excursie în lumea întunecată a falselor noțiuni și concepte, promovate în chip cursiv și uneori adaptate de către diversiunea așa-zis culturală a „Europei libere" ; asemenea investigație ajunge, atunci cînd e călăuzită de simțul adevărului, tot la ireductibila idee a dogmatismului, unde încep și se termină toate programele anti-românești. Acest examen, întins pe sute de pagini și care se apropie de sfîrșit, a avut necontenit în vedere metamorfozele dogmatismului și repet acum ceea ce am spus-o în cîteva rînduri foarte pe înțeles : a descrie soarta postbelică a culturii românești e cu neputință în absența unui examen al dogmatismelor care au străbătut-o. Ceea ce am făcut, adeseori cu eforturi considerabile, e, cred, o contribuție dedicată acestei maladii care împiedică întotdeauna cultura să își urmeze înaintarea naturală ; nu m-am rezumat la opțiunile altora pe teme atingătoare de perioade propriu-zise dogmatice și nu am făcut un documentar incontinent, voind să exemplific mai puțin și să examinez mai degrabă fenomenul prin intervenția teoretică.

Așadar, dogmatismul ; care sînt momentele lui post-belice, legate de români ? Modelul diversiunii este simplu : ar fi vorba de o scurtă perioadă liberală, unde participarea scriitorilor ar fi fost, în chip nediferențiat, pozitivă (ajutată aceasta și de pluralismul politic), apoi — un deceniu de fluxuri și refluxuri, caracterizat mai ales printr-o „duplicitate" a literaturii care nu exprima defel poziția creatorilor, și, în fine, o recrudescență a unui neo-dogmatism, survenită în ultimii zece-cincisprezece ani, după o prea iute consumată perioadă de „deschideri" (înțelese prin contactele, de fel sincronist, cu Occidentul). Acest model este eronat și face abstracție de caracteristicile dogmatismului în condițiile locale : în literatura română, dogmatismul este întotdeauna anti-național, sincronist indiferent de punctele cardinale. și poate să atingă din condiția de proiect poziția de program cultural generalizat în situații bine definite, care sînt determinate de factorul politic. Tabloul acestei investigații, făcute aci, spune, față de modelul diversiunii, cu totul altceva și anume că dogmatismul post-belic, îndreptat împotriva culturii românești, nu a cunoscut întreruperi însemnate ci numai metamorfoze și reformulări, produse, în timp, din mediile locale în acelea ale diversioniștilor care au luat, de la dogmatici, și tehnicile și doctrina, uneori chiar și o parte a aderenților. Dogmatismul imediat postbelic s-a reformulat în mediile diversioniste, adoptînd metodele sincronismului mecanicist și cîștigînd, prin refacerea mitului occidentalocentrist, toate datele lovinescianismului caricat pe care acum îl promovează. Conjugarea vechilor dogmatici cu neo-dogmaticii ajunși sub regimul diversiunii, caracterizează momentul literar postbelic și explică vitalitatea unor concepții anacronice al căror țel este acela de a împiedica literatura română să capete, în sfîrșit, un sens organicist și să exprime răspunsul propriu la întrebări universale.

De altfel, diversiunea de la „Europa liberă" a întreținut întotdeauna o considerabilă ceață asupra opiniilor pe care le-ar putea avea asupra dogmatismului în cultură și a sugerat doar că acesta ar fi totuna cu o „artă făcută de comuniști". Adevărul nu este acesta, dogmatismul trebuie pus în legătură cu interpretările simplificatoare ale artei din perspectiva sociologismului vulgar, care e un determinism mecanicist și care la într-adevăr înfățișarea organizatorică a dogmatismului atunci cînd poate institui monopol politic, **atît formal cît și informal.** Informalitatea dogmatismelor anti-românești, valorificînd accesul la articulații și nu la decizii și manipulîndu-se adeseori pe acestea pînă la desfigurarea lor pură, a fost adeseori trecută cu vederea ; și cu toate acestea, ea este esențială.

Sociologismul vulgar nu este invenția postbelică și chiar dacă a reușit din mediile unei anumite „stîngi", cu optică simplistă, ea nu caracterizează ca prioritate realismul socialist și ceea ce derivă de acolo. Sociologie vulgară făcea și L. Schücking, în „Die Soziologie der literarischen Geschmaksbildungs" (München, 1923), pe principiul că artistul cîntă pentru acela care îl plătește. Să fie vreo diferență între fracționismele promovate azi de către diversiune și aceste vorbe de tot simplificatoare ? Nu prea este. Reducția unui proces creator, adeseori complex și întemeiat pe opțiuni care sînt de natură morală, e proprie dogmatismului și chiar dacă se declară anti-dogmatică diversiunea așa interpretează acest fenomen. Sociologia vulgară are două idei și, asemeni cu ea, și dogmatismul : atașarea artistului și a operei acestuia de un anumit grup (socotit determinant și reprezentat de artist) și, în al doilea rînd, concordanța operei cu o structură socială (opera nu ar exista dacă nu o reproduce pe aceasta). Determinismele făcute de diversiune à propos de grupurile culturale românești sînt altceva ? Sînt altceva, de asemenea, examinările polițienești care se fac producțiunilor de tot felul spre a se observa, în pozitiv, imaginea mizerabilistă a României, și în negativ, tabloul unei lumi eroice ? Din perspectiva acestei sociologii vulgarizatoare, esența criticii ar fi un pur act judiciar avînd a constata cît este de „atașat" artistul tezelor diversiunii. Ideologia e redusă și ea la un soi de element mecanic imanent, fără procesualitate, înțeleasă sub raport instrumental și destinată numai supraviețuirii grupului care o vehiculează. Eronate sînt și alte păreri, considerate, fără sens, de către diversiune drept „liberale". Din ce punct de vedere ar fi determinismul unor metode „critice" noi (care aduc creația la o condiție pur mecanică) „anti-dogmatic" și nu neo-dogmatic, așa cum și este ? Avangarda, considerată anti-dogmatică, și întrebuințată sub acest cuvînt, e mai legată de dogmatism decît cred cei care nu cunosc istoria ei. Las de o parte programele, care sînt în general exclusiviste, și mă fac că nu știu cîți mulți foști avangardiști au pășit, la noi, repede pe drumul luminos al dogmatismului, imediat ce s-a putut face aceasta, voind acum să se reîntoarcă la avangardă. Dar întreb : să nu știe diversiunea că LEF-ul lui Maiakovski (și al lui Aseev, O. M. Brik, Krucionih) dorea să creeze „literatura faptului", fără denaturare „beletristică" ? Să nu știe origina Proletkultului lui Bogdanov și al lui Suleatikov ? Să nu știe că și „constructiviștii" (de felul Vera Inber, E. Bagrițki etc.) erau dogmatici ? Să nu aibă diversioniștii la îndemînă aceste știri elementare asupra începuturilor oricărei literaturi de această factură și asupra sincronizării cu un model ?

Adevărul este că ei știu (și unii chiar dintr-o experiență care e biografică) ; sensul operațiunilor pe care le întreprind rămîne acela al oricărui dogmatism, adică jugularea evoluției organice, a specificării sensului unei culturi.

Artur Silvestri

LZ 3 AUGUST 1985

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Un studiu despre Brâncuşi

Printre exegezele brâncuşiene, care s-au îndesit în ultimul timp ca urmare a drumului ascendent pe care-l parcurge însăşi opera lui Brâncuşi în conştiinţa veacului, se reliefează studiul profesorului George Uscătescu — care deţine astăzi catedra de Teoria Culturii şi Estetică Generală aparţinînd mai înainte lui Eugenio d'Ors la Universitatea din Madrid — : *Brâncuşi şi arta secolului*, studiu de o temeinică adîncire a semnificaţiei operei brâncuşiene în contemporaneitate, publicat la Madrid în 1976 şi apărînd acum în cadrul Editurii Meridiane, în avizata traducere a lui Dorel Lucian Filipescu.

Născut în 1919 în peisajul gorjenesc al lui Brâncuşi, făcîndu-şi studiile la Tîrgu Jiu, apoi la Universitatea din Bucureşti — profesor Tudor Vianu — şi cu o bursă, în Italia, ţara umanismului prin excelenţă, oprit apoi în Spania de înaintarea celei de a doua conflagraţii mondiale, George Uscătescu, într-o muncă tenace de erudiţie şi străbatere a valorilor umaniste de-a lungul secolelor, cu o vastă operă — peste 80 volume — în diferite limbi şi cu premii internaţionale (dar „poeziile" scriindu-şi-le totdeauna în româneşte după cum remarca prof. Zoe Dumitrescu-Buşulenga) nu numai că şi-a păstrat un ataşament continuu, neumbrit, pentru patria sa de obîrşie şi de formare iniţială, dar, în urma parcurgerii temeinice a valorilor esenţiale ale Antichităţii, Renaşterii, Reformei, ca şi a celor ale vremii noastre, s-a constituit cumva în mod firesc ca o expresie de amploare a însăşi spiritualităţii româneşti, pe care o reprezintă astăzi cu anvergură. Umanist ardent, punîndu-şi acut problema destinului culturii contemporane, a salvgardării omului, demnităţii şi integrităţii sale în seismele planetare pe care le străbatem, el avea, în mod inevitabil, să se întîlnească, şi chiar să se confrunte, cu opera brâncuşiană, ca o bornă de lumină şi chezăşie universală — chiar cosmică — pe traiectul propriei sale adînciri a fenomenelor pe multiple planuri cu care astăzi ne confruntăm.

L-a întîlnit, de fapt, pe Brâncuşi, în două rînduri, „sau în două moduri" — după cum a consemnat în prefaţa pe care a scris-o în româneşte pentru ediţia aceasta românească a studiului său prima : de mult, cînd fusese licean şi îl întîlnise la Tîrgu Jiu, unde Brâncuşi venise să-şi ridice Ansamblul de monumente esenţiale ale operei sale; a doua : devenind „permanentă" de atunci încoace încorporînd un Paris în care atelierul lui Brâncuşi şi-a asumat mirezme de „bojdeucă a lui Creangă".

Încă în 1958, o primă schiţare a semnificaţiei lui Brâncuşi pentru vremea noastră avea să-i apară la Madrid, într-o plachetă intitulată simplu : „Constantin Brâncuşi". Scormonirea şi relevarea neobosită a unor permanenţe şi trăinicii a culturii umaniste europene, a forţei acesteia de dăinuire istorică şi de restituire — dincolo de orice catastrofe ameninţînd însăşi pieirea noastră iminentă — a posibilităţii unei plentitudini spirituale umane (context în care figurile unor Seneca, Machiavelli, Erasmus ş.a. s-au impus într-o pertinentă reconsiderare şi reinterpretare din prisma trăirii contemporane) i l-au adus mereu dinainte pe Brâncuşi, pe care îl va regăsi permanent alături de el şi-l va aminti mereu, urmărindu-l, în lucrările sale de cultură generală, de sondaje în contemporaneitate.

Semnificaţia şi valoarea operei şi a prezenţei lui Brâncuşi i se va dezvălui tot mai contur-at, tocmai pentru că, aşa după cum o spune el însuşi : creaţia acestuia „a fost sortită să se confrunte cu un proces de tensiune între ordine şi haos". Proces pe care, bine înţeles, Brâncuşi l-a înstăpînit şi rezolvat într-un mod grandios, depăşind experimentele avangardiste superficiale, apelînd la înţelepciunea ancestrală a regiunii sale natale, a folclorului şi a spiritualităţii acelei regiuni, înălţată într-o expresie nouă, a întregii realităţi tehnice a epocii, de valoare universală.

George Uscătescu, prin amplitudinea preocupărilor sale, era astfel, într-un sens, ca „menit" să-şi dea seama, pertinent, în cadrul întregii strădanii actuale de descifrare a „miracolului" brâncuşian, de locul lui propriu-zis, efectiv, pe care să-l rostească cu luciditate : filoanele care îl leagă pe bătrînul titan atît de spectaculos, de nebănuit, de întreaga dezvoltare culturală, artistică, a vremii noastre. Aproape că i se cerea, i se impunea, lui, profesorului de estetică, militant neobosit al întregii tradiţii umaniste europene, să înţeleagă şi să ne spună : semnificaţiile şi amploarea, pe plan european, universal, a „mesajului lui Brâncuşi", ca un mesaj planetar al însăşi spiritualităţii româneşti ca atare.

Acestei luciditâţi căreia i se cerea lui George Uscătescu aproape ca o responsabilitate, el i-a răspuns, în mod strălucit, prin studiul succint, dens, apărut acum în româneşte, sinteză a preocupărilor lui permanente, dezvăluind cu mare acurateţă semnificaţiile esenţiale, majore, ale operei brâncuşiene, dar deopotrivă şi laturi inedite, neaşteptate, de nuanţă, toate însă preţioase în cadrul evoluţiei artistice ce ne defineşte.

În acest sens, îmi permit să consemnez, una dintre cele care îmi par cele mai importante relevări ale aportului brâncuşian în acest studiu şi anume aceea a unui spaţiu nou, a spaţiului nou ce ne aparţine, pe tărîm filosofic, artistic, existenţial. Referindu-se la noţiunea heidegger-iană de spaţiu ca provocare, controversă, dar deopotrivă şi drum şi „liberare" a unui loc într-o patrie (topos) în care „lucrurile se aşază fiecare la locul său şi în ordinea sa după afinităţi", spaţiul artistic actual deschide un „teritoriu", în care volumele se înscriu într-o articulare care e totodată „adevărul artei". E vorba, bine înţeles, de un adevăr interior, esenţial, şi nu al aparenţei. Întru acest spaţiu-lăcaş-patrie a omului în adevărul fiinţei sale, se structurează operele brâncuşiene ca un necontenit început al lumii : germenele, oul, trunchiul, zborul, sărutul... pornind de la Cumînţenia pămîntului şi sfîrşind cu Coloana nesfîrşită... Astfel, Brâncuşi, frate peste timp al lui Eminescu, îşi împlîntă propria creaţie, pe umerii generaţiilor, într-un prezent care este o devenire într-un spaţiu infinit... Spaţiul acesta deschis, al unui ritm existenţial unic, este cel al „bucuriei pure". Întru aceasta, formele dinamice brâncuşiene, de o geometrie spiritualizată, şi-au încorporat vectorii artei populare care-i aparţine şi ale cărei rădăcini arhaice se îngemănează tuturor culturilor arhaice şi populare, spre deschiderile de orizont — fără să fie paradoxal — ale tehnicii moderne, într-o osmoză organică, înalt decantată artistic.

Formele brâncuşiene, ca atare, nu sînt abstracte, cu tot abstractismul lor, ci „instaurează o lume, care face prezentă natura", într-un efort concentrat de a afla esenţele. Operele lui „continuă să trăiască constient în realitate, realitatea vieţii, a materiei, a formei, innobilate, niciodată desprinse de substanţa lor reală. Astfel, ele evocă conceptul de structură „în cea mai pură actualitate a sa".

Materializarea acestui spaţiu nou şi a formelor care îl articulează înscriu opera brâncuşiană pe linia unei îndelungi deveniri ca operă revoluţionară, nouă, dar implicînd o tradiţie milenară de muncă şi meditaţie, de unde tensiunea ei extremă, dar senină, lipsită de orice turbulenţă, crispare, rigoarea şi echilibrul ei funciar, organic, marcînd înţelepciunea şi cumpănirea ancestrală românească de cuprindere a realităţii. „Brâncuşi oferă o dimensiune autentică în opera sa adevărului în sine şi adevărului timpului său în artă" spune George Uscătescu.

Fără să fi exprimat decît prea puţin din toată importanţa pentru noi a acestui studiu, sper totuşi să fi schiţat, măcar să fi incitat, cumva, imperioasa necesitate autentică a străbaterii lui de către orice om de cultură şi artă al vremii noastre, remarcînd totodată, încă o dată, frumoasa transpunere în românește de care s-a bucurat.

Nina Stănculescu

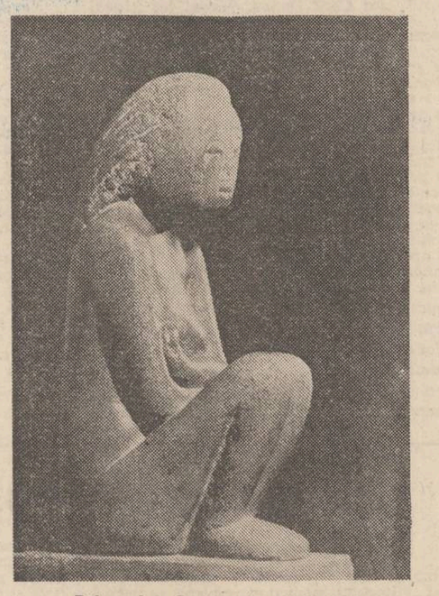

Brâncuşi : «Cumînţenia pămîntului»

Cursurile de vară

● **Cursurile de vară şi colocviile ştiinţifice de limbă, literatură, istorie şi arta poporului român organizate de Universitatea bucureşteană unesc şi în aceste zile în capitala României socialiste profesori de romanistică, scriitori, traducători, cercetători şi studenţi din 22 de ţări ale lumii.**

Şi la această ediţie, cursanţii se dovedesc a fi iubitori ai spiritualităţii româneşti şi pasionaţi cercetători ai fenomenului literar contemporan. Într-un program de lucru deopotrivă bogat şi atractiv un loc aparte îl ocupă întîlnirile oaspeţilor noştri cu personalităţi ale literaturii româneşti de azi. Astfel, scriitorii Dumitru Radu Popescu, Alexandru Balaci, Constantin Toiu, George Bălăiţă, Marin Sorescu, Traian Iancu s-au aflat recent în mijlocul participanţilor purtînd cu ei un dialog viu, fructuos, expresie elocventă a interesului, cunoaşterii şi preţuirii de care se bucură azi în lume literatura română. La aceste dezbateri au mai participat academician profesor Ion Coteanu, directorul cursurilor, lector doctor Eugen Marinescu, lector doctor Florin Popescu, directori adjuncţi, precum şi criticii şi istoricii literari Alexandru Hanţă, Mircea Martin şi Florin Manolescu. Prin intervenţii interesante şi-au adus contribuţii la reuşita dialogului cursanţii Marco Cugno, Milan Uzelet, Riedel Veronica, Jitka Lukesova, Ognen Stamboliev.

În acelaşi cadru larg s-a înscris şi emoţionanta întîlnire a cursanţilor cu poetul Ioan Alexandru.

Programul mai prevede întîlniri de lucru şi schimburi de experienţă la Uniunea Scriitorilor, la edituri şi la redacţiile unor reviste literare şi de cultură.

Liana Marinescu

● **LA CINEMATECA** uruguayiană a fost inaugurat un ciclu de filme documentare româneşti între care figurează — „Trepte spre istorie" şi „Independenţa — năzuinţă de veacuri a poporului român". Filmele au fost vizionate de un numeros public, s-au bucurat de un deosebit succes.

● **ANSAMBLUL ARTISTIC** „Junii Sibiului" a participat cu deosebit succes la Festivalul mondial de folclor de la Drummondville (5—14 iulie) şi la Festivalul internaţional de folclor de la Cornwall (19—21 iulie), din Canada. În continuarea turneului efectuat în această ţară, au fost de asemenea prezentate spectacole în oraşele Quebec şi Montreal. Măiestria artiştilor români a fost îndelung ovaţionată de publicul numeros, care a asistat la spectacole, oamenii de cultură şi artă prezenţi avînd cuvinte de apreciere pentru înalta ţinută artistică, varietatea repertoriului, bogăţia şi perenitatea folclorului nostru, precum şi pentru frumuseţea costumelor populare româneşti.

Ismail Kadare sau permanenţa neliniştii

Fenomenul literar albanez este cunoscut foarte puţin la noi, sau chiar deloc. Devenită rodnică în condiţiile edificării societăţii socialiste, literatura albaneză adaugă peisajului literar european cîteva figuri interesante dintre care, fără îndoială, cel mai reprezentativ este Ismail Kadare.

Absolvent al Universităţii de Stat din Tirana, scriitorul (n. 1936, la Gjirokastër) îşi perfecţionează arta urmînd cursurile Institutului de literatură „M. Gorki" din Moscova. Poet, romancier şi eseist, Kadare a adus un suflu nou în literatura patriei sale, dovedindu-se deosebit de prolific şi de constant.

Primele sale încercări literare datează de la începutul deceniului al şaselea şi vor fi reunite în volumul „Inspiraţii tinereşti" (1954), vădind un autentic şi promiţător talent. Trei ani după aceasta, în 1957, poetul publică un al doilea volum, intitulat „Visări", volum care întruneşte aprecierile unanime ale criticii literare albaneze şi consacră un glas nou, puternic, plin de vitalitate. Caracteristica principală a celor două volume citate constă într-o transfigurare neoromantică, cu evidente influenţe din poezia populară, a realităţii şi trăirilor intime, reproşîndu-i-se totuşi tonul uneori declamativ, alteori excesiv melancolic. În acelaşi timp i se recunoaşte sinceritatea nativă, profunzimea sentimentului, ceea ce-i conferă, alături de o muzicalitate deosebită a versului, originalitatea.

În aceeaşi perioadă, poetul de-acum consacrat Ismail Kadare publică primul său roman, intitulat „Nunta", roman care ridiculizează un fenomen aflat în anii aceia în atenţia opiniei publice albaneze — patriarhalismul rural.

Deceniul şapte înseamnă pentru Kadare perioada deplinei afirmări ca poet şi romancier. Alături de colegii de generaţie Dritero Agolli, Fatos Arapi, Dhori Qirjazi şi Luan Qafëzezi, dar devansîndu-i printr-o mai universală viziune asupra fenomenului politic şi social, Ismail Kadare elaborează o serie de opere considerate încă de la apariţie adevărate jaloane în literatura albaneză contemporană. În perioada amintită cunoaşte şi afirmarea pe plan european, romane ca „Generalul armatei moarte" (tradus şi în româneşte de regretatul Focion Miciacio), sau „Cetatea", trezind interesul publicului larg asupra literaturii din R.P.S. Albania.

Kadare, considerîndu-se dintotdeauna un reprezentant anonim al unei societăţi care încă mai poate suferi îmbunătăţiri, dar dreaptă şi generoasă în esenţa ei, proclamă în scrierile perioadei aceleia dreptul inalienabil la o existenţă liberă al naţiunii sale, dreptul omului la liniştea fiecărei zile.

În acest răstimp, la editura „Naim Frashëri" din Tirana sînt publicate romanele „Cronică în piatră" (aflat în planul editurii „Univers", în versiunea românească a autorului acestor rînduri), „Cetatea" şi „Generalul armatei moarte". Numitorul comun al acestor opere constă în tratarea subiectului istoric de pe poziţiile scriitorului angajat, lucid în încercarea de a servi prezentul oferindu-i pildele unui trecut încărcat de glorie. Kadare afirmă în fiecare dintre aceste romane hotărîrea albanezilor de a-şi apăra fiinţa naţională, munca şi viaţa, împotriva oricărui agresor.

Dăltuită în cremene pare figura ţăranului Nik Martin din romanul „Generalul armatei moarte", coborît din satul său de munte pentru a întîmpina cu puşca în mînă pe cotropitorii fascişti debarcaţi la Durrës ; dăltuită în cremene — simbol al felului în care omul de rînd ştie să-şi apere tihna lui sărmană. „Şi în locul florilor / La căpătîi / Un cîntec monoton / Plăsmuit de ai săi / Un cîntec monoton." — iată răsplata jertfei în numele patriei, aşa cum ne-o defineşte I. Kadare în poemul „Ce gîndesc munţii aceştia" (1964).

Şi în poezia acestor ani Kadare impune teme majore, definitorii pentru existenţa unei literaturi. Volumele apărute, „Ce gîndesc munţii aceştia" şi „Motive cu soare" (1968), dovedesc maturizarea artistică a creatorului, aplecarea spre o problematică cu profunde reverberaţii sociale şi politice, angajarea sa fără rezerve în slujba unor idealuri universal valabile.

În 1971 vede lumina tiparului eseul „Autobiografia poporului în versuri" în care, pornind de la ideea că cultura unui popor şi în speţă folclorul său oglindesc fidel adîncimi spirituale nebănuite, nerepetabile şi trainice, autorul analizează lucid, şi totuşi tandru, manifestările superioare ale sufletului albanez.

În aceeaşi perioadă, la invitaţia Universităţii din Tirana, Ismail Kadare ţine o serie de prelegeri la facultatea de literatură, prelegeri avînd ca temă literatura considerată „decadentă" şi reunite apoi în volum.

Romanele ultimilor ani, „Iarna marii singurătăţi", „Podul", precum şi culegerea de nuvele şi povestiri intitulată „Calmul", abordează aceleaşi teme care l-au obsedat întotdeauna pe scriitor — eroismul ca permanentă stare de spirit, dublat de marile idealuri ale unui popor mic.

Pentru Kadare istoria este doar un pretext. „Să te apleci asupra istoriei pentru ca din ea, tu, cetăţean al secolului XX, să tragi concluzii pentru viitor — iată misiunea scriitorului militant", declara I. Kadare cu ocazia unui interviu acordat revistei literare „Drita".

Întreaga sa creaţie de pînă acum nu i-a dezis profesiunea de credinţă.

Marius Dobrescu

ISMAIL KADARE

Patria

Patria nu-i doar
Goana romburilor de beton pe pista aeroportului
Mantaua umedă de ploaie a grănicerului,
Adresa, în albaneză, spusă taximetristului.
Patria este

Mai fermă decît pista de beton,
Mai ostaş decît orice ostaş.

Patria este
Trandafirul de pe fiece mormînt de erou
Căzut pe fundal stacojiu de cruci şi de flăcări,
Năframa cernită a mamei,
Şirul de refugiaţi cu chipuri cetluite
Ca şi cînd ar ţine închis în ele
Misterul lumii acesteia.

Patria,
Acei albanezi rătăcind printre secole,
Purtîndu-şi pe umeri străvechile cetăţi
ca pe nişte urne
Poleite-n roşu şi în negru,
Spre Panteon,
Spre glorie.

Patria este
Betonul armat al vechilor şi noilor vise,
Amurgurile trecute şi viitoarele dimineţi

Patria,
Sîntem noi toţi.

În românește de
Marius Dobrescu

REVISTA STRĂINĂ

● **LA BIBLIOTECA** din Gotha (R.D.G.) a fost găsit recent un poem aparţinînd lui Francesco Petrarca. Autorul acestei descoperiri este profesorul italian Michele Feo, care, intrigat de un manuscris medieval aflat în fondul bibliotecii, a solicitat consultarea lui. Astfel, el a avut surpriza să constate că manuscrisul cuprindea textul integral al poemului pe care Petrarca îl recitase la Roma, în 1341, cu ocazia încoronării sale ca „rege al poeţilor". Din acest poem, scris în limba latină se cunoşteau pînă-n prezent numai două versuri — în timp ce manuscrisul de la Gotha conţine în total 142 de versuri.

● **SCRIITORUL** spaniol Camilo Jose Cela a fost ales preşedinte de onoare al asociaţiei „Cultura Latina". El îi urmează în această funcţie cunoscutului autor argentinian Julio Cortazar, decedat anul trecut. În discursul pronunţat în cadrul ceremoniei oficiale, desfăşurată la Paris, Camilo Jose Cela a spus : „Culturile latine sînt chemate să joace un rol de prim ordin pe arena internaţională. Avem — a subliniat el — o datorie majoră faţă de întreaga omenire, noi toţi cei care vorbim limbile romanice".

● **O INEDITĂ** ecranizare după „Cei trei muşchetari", arhicunoscutul roman al lui Alexandre Dumas, este pregătită, în colaborare, de studiourile italiene şi sovietice. Cîteva puncte de atracţie : în rolurile muşchetarilor, apar, alături de alţi actori, Peter Ustinov şi Vittorio Gassman ; scenariul este realizat de scriitorul Evgheni Evtuşenko — în viziunea căruia cei trei muşchetari, deşi nu mai sînt de mult tineri, se dovedesc a fi la fel de întreprinzători şi de abili ca şi în vremurile tinereţii.

● **ŞI TOT DIN LUMEA FILMULUI :** actorul francez Jean Paul Belmondo a fost rănit în timp ce efectua un dificil număr de cascadorie, la Montreal, în timpul turnărilor pentru filmul „Hold-up". Actorul, care îşi face un titlu de glorie din faptul că nu este decît arareori dublat în scenele periculoase, era agăţat de bara unei maşini depanatoare şi trebuia să desfacă din mers maşina remorcată — totul înainte ca cele două maşini să se lovească în plină viteză de o magazie părăsită. Dezechilibrat la trecerea peste o groapă, Jean Paul Belmondo s-a lovit violent de bara de metal, reuşind însă să-şi păstreze echilibrul şi să nu se prăbuşească între cele două maşini. Rezultatul acestei aventuri — neinclusă în scenariu : 12 puncte de sutură şi o pauză de cîteva zile pînă la reluarea filmărilor.

● **DUPĂ 20 DE ANI DE STUDII,** specialiştii italieni au elaborat „Proiectul Veneţia" — un ansamblu vast de lucrări de inginerie hidraulică, menite să salveze oraşul şi să protejeze mediul său ambiant, mediu fără de care acest muzeu viu riscă să dispară pînă la sfîrşitul secolului. Proiectul prevede reconstruirea malurilor erodate de maree şi instalarea pe fundul mării, în zona portului, a unui sistem complex de ecluze. Acestea au o înălţime de 6 metri, putînd rezista unor diferenţe de nivel de peste doi metri şi unor furtuni deosebit de violente. Avatajul acestui proiect este că asigură atît protejarea oraşului cît şi continuitatea activităţilor sale portuare şi comerciale. Totodată el garantează schimbul de apă în lagună, schimb necesar menţinerii ecosistemului şi dizolvării substanţelor poluante.

O stilistică a analogiei

Formele înzestrate cu autonomie semnificativă din pînzele lui Francesco Vaccarone, nu lasă să se întrevadă efortul de durată al artistului în construirea unui sistem expresiv unde fiecare parte tinde să se încadreze într-un ansamblu coerent. Şi totuşi această pictură ce mizează pe eficacitatea imediată a imaginii, este rezultatul unei elaborări de lungă durată. Timp de peste două decenii şi jumătate, Francesco Vaccarone a explorat posibilitatea de a folosi în pictura proprie un lexic eliberat de povara detaliului nesemnificativ. Situaţiile vizuale create în ultimii ani de Vaccarone în tablourile sale — multe prezente în această expoziţie — se bazează pe o concepţie a şocului plastic în virtutea căreia fiecare element al compoziţiei este încadrat într-o structură cu caracter emblematic. Pînă a ajunge însă la „formele" actuale de o precizie rafinată, Vaccarone a parcurs un drum al cristalizărilor progresive unde accentul a fost pus constant pe capacitatea imaginii de a se propune ca o entitate logică în condiţiile cînd părţile ei, considerate separat, puteau, la o privire superficială, să apară drept fragmente ale unor forme în disoluţie. Lăsînd pe seama privitorului operaţia recompunerii mentale, pictorul a mizat programatic — în anii 1965—1975 — pe posibilitatea esenţializării semnificaţiei globale chiar în condiţiile cînd părţile compoziţiei puteau oferi o lectură independentă în baza unor situaţii vizuale de factură aluzivă. În colajele de la sfîrşitul anilor '60, Vaccarone se detaşase deja critic de curentele internaţionalizante ale vremii. Arta s-a legitimat atunci ca o artă de tensiune emoţională filtrînd experienţa expresionistă. Febra interioară a exprimării reacţiilor interioare a făcut, în acei ani, ca arta lui Vaccarone să nu piardă contactul cu lumea unei realităţi imaginate, dar nu prin aceasta ruptă de concretul existenţei. În gîndirea sa plastică s-a menţinut permanent predispoziţia pentru instalarea lui în sfera mai largă a sugestiei întemeiată pe intuiţie. Faptul narativ subteran prezent pînă la mijlocul anilor '70 în pictura lui Vaccarone nu mai este de regăsit în pînzele sale mai recente. Artistul pare a fi acceptat ideea că imaginea formalizată, nu are o „poveste", ci este reflexul stării de emotivitate în faţa unui obiect a cărui complexitate poate fi sugerată de fluxurile şi refluxurile luminii şi cîteva linii-forţe. O propune o lectură în cheia narativă a operei lui Vaccarone, inclusiv a producţiei perioadei anilor '65—'75 ar fi însă o eroare deoarece pentru pictor „epicitatea" era pe atunci doar liantul necesar al unor procedee ce au prea puţin de-a face cu un mod tradiţional de a aborda universul vizibil. Vaccarone s-a folosit pînă de curînd de analogie ca de un mijloc ideal de degajare a sensului. Stilistic, pictura lui Vaccarone a avut în anii '70 puncte de contact cu expresionismul ensorian sau cu retorica secessionistă a luminii. Sugestiile filtrate de artist au fost plasate însă într-un context ce implica absenţa referirii directe. Rezultatul acestui tip de demers a fost în anii '70 elaborarea unei suite de lucrări caracterizabile prin grija eliminării detaliului ilustrativ în folosul planului cu caracter emblematic. Construind imagini din forme plane Vaccarone a sugerat volume încărcate de o senzuală şi umană energie. Ciclurile **„Flori rănite", „Războinici", „Întîlniri", „Les clochards"** ne dezvăluie un artist conştient de faptul că abstracţia este interesantă ca modalitate de expresie artistică doar ca emanaţie a realului. O lume problematică, de un dramatism conţinut propun aceste reprezentări. Ele ne oferă imaginea corectă asupra unui demers ce angajat fiind pe linia subtilizării limbajului, nu părăseşte graniţele realului. Imaginile lui Vaccarone chiar în aspectele lor formalizate, se propun ca proiecţii ale proceselor existenţei, a fazelor de tranziţie, uneori dramatice, ale lucrurilor. Efectele sînt de multe ori de o tensiune remarcabilă, precum în exploziva pînză **Seveso '76** inspirată de dezastrul ecologic provocat în jurul localităţii omonime de norul de ucigătoare dioxină emanat de o instalaţie scăpată de sub control. Dramatismul şi caracterul surprinzător al imaginilor lui Vaccarone — calităţi sesizate cu acuitate de Renato Guttuso într-un text din 1975 — sînt ecoul angajării artistului într-un dialog polemic cu sine şi cu materia picturală, dialog de pe urma căruia expresia se îmbogăţeşte cu o notă de umanitate surprinzător de pregnantă pentru o stilistică a analogiilor abstractizante. Mi se pare încă actuală evoluarea făcută cu peste un deceniu în urmă de un critic de sensibilitatea lui Paolo Levi. „Vaccarone — scria acesta, nu are nostalgii, nu caută timpul pierdut, nu propune o ordine nouă iluzorie. Duce înainte cu încăpăţînare o cercetare ce se exprimă în simboluri, măşti, clochards, pescăruşi, alegorii cu semnificaţii deloc generice, imagini care la prima vedere apar reci, fiind, dimpotrivă, înfăşurate într-o crustă de pietate".

În ultima vreme lucrările lui Francesco Vaccarone insistă nu atît asupra individualităţii reprezentării, asupra semnului ca emblemă a unei umanităţi dureroase şi problematice, cît asupra cristalizării sale în memoria afectivă ca o formă posibilă, imobilă, potenţială a existenţei. În mod simbolic multe din pînzele sale au fost denumite de către artist **Forme** şi probabil că multora nu le-aş fi intuit sensul dacă nu aş fi avut în minte terasele calibrate ale viilor şi livezilor săpate de mîna omenească în masivul muntos al celor **Cinqueterre** de lîngă La Spezia, scăldat de apa albastră a Mediteranei. Acele Cinqueterre cîntate inimitabil de Montale în **Oase de sepie.** Vaccarone trăieşte raportul cu natura filtrînd la maximum formele şi regularizînd contururile. El încearcă să menţină halo-ul de poezie în jurul lucrărilor chiar în condiţiile cînd acestea devin reţea de linii, planuri organizate, structuri cristaline rupte de o falie ce îşi asumă rolul de linie neprevăzută de echilibru a compoziţiei. O umanitate frustă dar sugestivă îşi face loc în compoziţiile sale cărora le este străină spectaculoasa discursivitate fadă cu care ne-a obişnuit un abstractism ce mimează profunzimea spirituală. Arta lui Vaccarone este o artă de densitate a trăirilor traduse în izbucniri cromatice controlate, o artă a forţei evocatoare a memorlei ce nu osifică imaginile într-o schemă evocatoare ci le menţine într-o stare de veghe poetică, veghe din care par a se redeştepta la fiecare navigare printre ele a privirii.

Grigore Arbore

Balcanice

IANNIS RITSOS

Amiază

Se dezbrăcaseră şi intraseră-n apă;
amiază;
Apa răcoroasă nicicum să le-mpiedice-
atingerea. Tot
Ţărmul strălucea pînă la marginea
văzului
Mort, gol, părăsit. Depărtatele case
şedeau zăvorite.
Strălucind, lumea se evaporase.
În depărtările drumului
O căruţă pierdută. Pe terasa
administraţiei portuare
Vălurea o flamură-n bernă. Cine să fi
murit?

ALEXIS ZAKINTOS

Mare iluminată

Lumina de deasupra valului
Acestei mări
Deja nu-i a stelelor
Ci a ochilor mei,
Ai înecatului.

IORGOS TEMELIS

Aici există

Aici există o uşă dublă,
Aici o oglindă;
Aici, gravată, o ramă de lemn.

Îmi puteţi spune ce s-a-ntîmplat
Cu cel ce şedea aici?
Unde l-au aşezat, unde l-au îngropat?

În românește de
Dumitru M. Ion

ACASĂ

Supusă trandafirului

Deschid obloanele dinspre Mare şi mă lovesc în faţă roiuri de fluturi albi. Mi-au plîns stelele la fereastră, azi noapte, altă explicaţie nu există. Pîrguiţi cu gîlceava a două turturele, plopii canadieni spun basme persieneşti. Într-un nor de mărgărint, se bat în visle două dropii care au iernat la Niculiţel. E o zi altminteri decît a mai fost vreuna pe lume. Senină. Cu toate zările rotunde. Satele Dobrogei ţin în braţe snopi de pelin. Dragoste lungă umblă pe valurile verzi. Un docar îşi fărîmă oasele pe drumul de sub mal. Marea-l descîntă cu vuiet sărat. A-şi fi sărutat caii. Şi vizitiul seamănă cu cel ce-a fost tatăl meu. E înalt, solemn şi ars de soare. Dacă ar fi să-l scutur de umăr ar rîde cu vin roşu. Năluci şi umbre sfinte spală rufele săptămînii trecute în vadul cu sălcii dogorind arome vechi. Plouă cu miracole. Sarea, urmînd un curs de logică deocheat, exagerează în ierburi, dictîndu-le sentimente portocalii. Miroase-a arome ţinute în căldări cu catran. Ciupercile din asfinţitul pămîntului înalţă în aer supărări minore. Plita, sarea, piperul şi arborii de plută. Ceea ce mă ţine-n uimire şi-mi luminează visele e o nuia de dafin dînd în floare. Seamănă cu socul. Dovadă certă că gloria-i trecătoare, scumpă şi blestemată. Numai norocul soarbe dreptatea şi arde-n flăcări albastre.

Aici, unde se încheie Pămîntul, şi începe Marea poţi îndrăzni să crezi în nemurire. Fiindcă viaţa e aproape neîntemeiat de frumoasă. Iată, gîndurile mi se clădesc singure şi fără să le chemi. Le dăruiesc pe toate vrăbiilor care aleargă după lăcuste. Colilia dă ocoluri albe prin stepă, caută ziua de ieri şi speranţa de mîine, întrucît ziua de azi e numai a mea. Toată. Întreagă. Încîntător de frumoasă. Colindată de aripa dulce a vîntului. Legănată de Mare. Supusă trandafirului şi mestecenilor.

1 august 1985

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

Bibl... județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
32
(1 214)
Sîmbătă
10 august
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UMANITATE DE FOND

Vastă, cuprinzătoare și făcînd tot mai fertilă realitatea în planul gîndirii și acțiunii creatoare, spiritualitatea acestei epoci a devenit, în mod neîndoielnic, o componentă esențială a existenței, cu efecte asupra sensibilității politice, morale și sociale contemporane dintre cele mai complexe. Configurația istoriei înseși are din acest punct de vedere un suport nou, de maximă importanță, ea aduce la vedere acea neîncetată și migăloasă construcție interioară, de conștiință, a oamenilor, în plenitudinea manifestărilor lor.

Asemenea unui puternic centru de gravitație și în raza de permanentă și densă iradiere în cîmpul mereu proaspăt și viu al valorilor, ideile acestei epoci, revoluționare și patriotice în cel mai înalt grad, atrag și concentrează energii de spirit care potențează întregul fenomen cultural-artistic românesc și pun în evidență laturi și fațete multiple ale creației din toate domeniile și sectoarele de activitate. Se relevă astfel un adevăr de fond care însumează principii și realități deosebit de pregnante, și anume acela că spiritul creației vizează azi toate categoriile sociale și profesionale iar manifestarea prin creație este o calitate a muncii și vieții întregii țări.

Poporul — sublinia secretarul general al partidului — **a fost și trebuie să rămînă adevăratul făuritor al culturii sale.** Este o asertiune de ordin politic aceasta și în temeiurile ei se cuprind, desigur, motivații care aruncă o vie lumină istorică asupra sensurilor și rosturilor credației. Ideile de independență și libertate sînt strîns legate de aceasta iar istoria culturii și artei românești și-a făcut un adevărat specific din a le ilustra și propulsa la orizontul mereu înnoitor al valorilor perene. Ele alcătuiesc tezaurul de preț al moștenirii și poartă pecetea unor tumultuoase implicări în actualitate. Sînt traiectul imens pe care se înfățișează imagini ale unei epopei în continuă devenire, treptele unui drum mereu ascendent, de-alungul și la capătul căruia se pot vedea reliefurile unor desăvîrșite împliniri creatoare.

Din cele mai bine de o sută de Românii care, sub raport economic, încap, metaforic, într-una singură, multe sînt și ale spiritului, ale creației, ale luptei care în acest plan a însemnat și înseamnă puterea de a înainta și dăinui pe filonul unei vocații al cărei impact se resimte în viața de zi cu zi și ne dă o bogată și sugestivă imagine despre propria noastră contemporaneitate. Festivalul Național „Cîntarea României" este un exemplu strălucit în acest sens, el a însemnat și înseamnă ridicarea la altitudini noi, creatoare, a întregului potențial al țării. Așa cum nu există loc în care acești ani să nu poată fi consemnați sub semnul unor substanțiale prefaceri și transformări, tot astfel s-a produs și se produce o amplă mișcare în domeniul manifestării aptitudinilor, a vocațiilor științifice și artistice, pe tărîmul valorificării bogatului nostru tezaur de frumuseți. Spiritualitatea acestei epoci înglobează întreg acest ansamblu de preocupări și-i dă distincția unui demers fundamental.

Sentimentul istoriei, al muncii și creației în libertate, implică, de bună seamă, și cultura. Valențele spiritului revoluționar se manifestă pregnant și aici, ele au adus și aduc neîncetate creșteri în intensitate și profunzime pe multiple planuri ale existenței creatoare. **Victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, înfăptuirea revoluției socialiste** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — **au deschis o eră nouă în dezvoltarea poporului, a patriei noastre.** Drumul înalt al libertății pe care, în apropierea sărbătorii naționale, ni-l înfățișăm cu datele, cu amplitudinile economice și sociale ale realității și mai cu seamă cu acelea ale înfăptuirilor istorice din epoca ultimilor douăzeci de ani are un traiect deosebit de complex și în cultură și artă iar împlinirile din acest domeniu întregesc pe mai departe conștiința răspunderii și angajării patriotice, revoluționare, a creației.

Un umanism nou, de esență, a cuprins întreagă această activitate care, prin tot ceea ce are mai valoros, anticipează în fond condiția și sensibilitatea unei noi conștiințe, o prefigurează și în același timp o clădește acționînd pe terenul fertil al unor uriașe disponibilități. Sentimentul istoriei dobîndește și în această privință actul de identitate al timpului trăit și asumat din perspectiva prezentului și pe toată lungimea de undă a viitorului. **Un popor, o patrie, o istorie, o limbă și o cultură,** iată — așa cum sintetic se exprima secretarul general al partidului — termenii de referință ai unei existențe plenare și colective prin care ni se vorbește și se poate vorbi, la scara tuturor generațiilor și mai ales a moștenirii lor pentru viitor, despre însăși cauza progresului și civilizației. Despre cauza umanității noastre de fond, exercitarea adică a tuturor drepturilor și îndatoririlor noastre fundamentale, conștiința făuririi propriului nostru destin.

Luceafărul

Paul Erdös : „Mineri"

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXI)

NOROC BUN!

La fiecare început de august țara își omagiază minerii. Este o ceremonie de o mare frumusețe morală, așa cum se și cuvine unor oameni care văd lumina zilei mai rar și mai dureros decît noi, unor eroi care duc pămîntul în spate, aidoma unor veritabili Atlași moderni. Adevărul este că munca minerilor este dificilă, prin însăși natura ei. Pe miner îl poți recunoaște cu ușurință, dintr-un milion de oameni, și nu numai după uniformă. Minerul este un ascet al muncii, cu trăsături puternic dăltuite, pupila ochiului său privește altfel zorii de ziuă, cu lăcomie și înțelepciune, el este uneori stîngaci în viața de toate zilele, dar asta vine ca o sfială compensatorie pentru marea lui bravură din subteran. Am filmat chipuri și mîini de miner, am fost la ei acasă, în diverse zone ale țării, m-am simțit copleșit de tradiția milenară a meșteșugului lor și de solidaritatea excepțională a preacinstitei bresle pe care o alcătuiesc. I-am văzut la Anina, una dintre cele mai adînci mine din Europa, la 1 000 m sub pămînt, dantelînd galerii unde de-abia ar putea încape viețuitoare pămîntului. I-am văzut la Moldova Nouă și la Uricani, la Lupeni și în abatajele Gorjului. Pretutindeni, minerul român e același, ca un personaj dramatic dintr-o elegie fără început și fără sfîrșit, ca un zeu al Olimpului subpămîntean de unde scoate agoniseala cîtorva milioane de ani. Într-un loc, am fost emoționat de un miner care cresta o căprioară rănită și puiul ei, cu o gingășie demnă de degetele lui Chopin. În alt loc, cîțiva ortaci îngrijeau în răstimpuri un arbore cu lalele — o curiozitate mondială a naturii, care iată că prinde viață deasupra zăcămintelor de cărbuni. I-am admirat pe unii pictînd, pe alții reunindu-se într-o fanfară cu bucurii duminicale de neprețuit. Fiu al timpului său și al țării care l-a născut, minerul nostru ni se înfățișează în toată splendoarea unui caracter de aur. El are integritatea totală pe care numai asprimea muncii o poate șlefui, el vine la stema țării cu ofranda unui uriaș diamant negru, în montura florilor albe de mină, el dă patriei cărbune și lumină din adîncuri, dar și ceva pe deasupra, din tezaurul inimii sale. Cu un asemenea detașament — ocrotit și stimulat în mod nemijlocit de către minerul de onoare al țării, președintele Nicolae Ceaușescu — independența energetică a României se află pe făgașul împlinirii ireversibile. La mulți ani, de ziua lor, și nu numai acum, mulțumiri eterne și un frățesc „NOROC BUN !"

Corneliu Vadim Tudor

La pagina a 3-a :
MOMENTUL ROMANULUI ISTORIC
● **Articole de** ● **Adrian Dinu Rachieru**
● **Z. Cărlugea** ● **Nicolae Georgescu**

SEMNIFICAȚIA ISTORICĂ A ZILEI DE 23 AUGUST (I)

Dintre marile evenimente care au jalonat și direcționat sensul istoriei contemporane a României, Augustul de foc din 1944 se așeza firesc, cu întreaga sa încărcătură valorică în cununa de glorie a neamului românesc. 23 August 1944 nu a marcat numai actul de voință al unui întreg popor hotărît să-și recucerească independența națională și să-și salveze ființa de stat, ci a schimbat destinul istoriei generale a României, inaugurînd epoca împlinirii idealurilor de dreptate socială și națională a poporului român, epoca socialismului și comunismului. Definind dimensiunile acestui eveniment crucial din istoria noastră națională, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia că el „a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a dus la cucerirea adevăratei independențe a patriei, la transformarea revoluționară, socialistă a României. Masele populare și-au dobîndit, cu arma în mînă, dreptul de a fi stăpîne pe bogățiile naționale, de a-și făuri destinele potrivit intereselor și aspirațiilor proprii, precum și posibilitatea de a construi pe pămîntul patriei cea mai dreaptă și mai înaintată orînduire socială — orînduirea socialistă și comunistă".

Privită în contextul larg al istoriei noastre multimilenare, revoluția din August 1944 reprezintă o expresie nepieritoare a puterii și voinței poporului român de a se ridica peste vitregiile istoriei, încorporînd mesajul de dreptate al tuturor generațiilor care au luptat de-a lungul secolelor pentru apărarea gliei strămoșești, pentru apărarea valorilor materiale și spirituale făurite, de înaintașii noștri.

Glorioasa aniversare a celor 41 de ani care au trecut de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944 constituie un fericit prilej de rememorare a tradițiilor luptei partidului revoluționar al clasei noastre muncitoare, în calitate de port-drapel al acțiunii viguroase a întregului popor român pentru dreptate socială, unitate și independență națională, pentru edificarea pe pămîntul României a socialismului și comunismului. Se reliefează în acest fel, măreția actului eroic al demnității noastre naționale de la 23 August 1944, cu adînci rădăcini în istoria poporului român, adevăratele sale valențe de eveniment istoric crucial, care a pus temelii trainice României de azi — țară prosperă, liberă, independentă și suverană între popoarele și națiunile lumii.

Întreg acest drum de luptă, în fruntea căruia s-au situat ferm comuniștii, demonstrează că revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944 — suprema expresie a voinței de independență națională la români — a fost concepută și organizată în solul național și a fost opera revoluționară a maselor populare, conduse de partid, încununarea trecutului glorios de luptă purtată de poporul român pentru dreptate socială și națională, progres și civilizație. De pe aceste solide temeiuri de istorie națională, revoluția victorioasă din August 1944 a deschis un ev nou în destinele poporului român — evul

Mircea Mușat

Continuare în pag. a 7-a

ETERNA ROMÂNIE

Visezi Monada ca o veșnicie,
Rotundă-n chip, înaltă în priviri,
Carpații-s la mijloc printre uimiri
Și ea e-n jur — eterna Românie.

Tipar de lumi și în adînc de ere,
Și spre talazul anilor din viitor,
Căci bun și blînd și drept e-al său popor
În fericire multă și-n durere.

Si-apoi e limba lui ca o rostire
De ape, vînt și ploaie și lumini,
Te prinzi cu ea acolo-n rădăcini
Și te avînți spre-a stelelor rotire.

Și cînd pe cîmpuri se așterne vara,
Cu lanurile ei, cu vii și cu livezi,
În rotunjimile întinderilor vezi
Cum împrejurul tău pulsează Țara.

I-o inimă ! Să-i fii globulă vie
Pe drumurile ei sub nori, sub soare !
Cine-nțelege clipa nu mai moare
Vislind mereu spre-a Țării bucurie.

Și cînd toți nervii lumii în fierbere pe zare
Degringolează-n margini de atom,
Învață știința de-a rămîne Om,
Chiar răstignit în marile-i tipare.

Căci Ea e-n jur — eterna Românie !
Carpații-s la mijloc printre uimiri.
Rotundă-n chip și-naltă în priviri
Visezi Monada ca o veșnicie.

Dumitru Bălăeț

Datoria reporterului

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

De ce scriu reportaj deși am debutat cu un volum de versuri este o întrebare care îmi produce o reală plăcere. Dacă în speță artele cu muză dispun de un anumit spațiu și lucrează în orizontul unei mitologii și unde de fapt se simt cu adevărat acasă, reportajul vine foarte aproape de faptele zilnice și se dezvoltă bine doar dacă simte căldura acestor fapte.

Scriu reportaj din cel puțin două motive. Pe unul am început să-l numesc mai sus. Mă interesează, dincolo de conotațiile cuvîntului valabile în genere pentru poezie, întîmplarea în sine. Mă interesează omul care are puterea de a topi realul și de a-l recompune apoi după alte legi favorabile lui. Asemenea jucătorului de șah cu piesele de pe tabla lui de pătrate, mă interesează relația dintre indivizii unei colectivități. Mă interesează istoria cu toate benzile ei de circulație, cu toate faptele ei, cu toate realizările și neîmplinirile ei, cu toate proiectele de viitor : mă interesează natura acolo unde încă lucrează țăranul după arhaice legi în contrast cu cei ce lucrează în condiții cu totul noi. Într-un cuvînt, mă interesează mult ideea de a nota în orele cînd poezia e mai lenșă toate drumurile făcute de mine. Cum datorită muncii mele profesionale cunosc bine toate localitățile județului Alba și în special zona Munților Apuseni care m-a făcut să scriu multe pagini de reportaj, unele au și văzut lumina tiparului, altele urmează să apară. Despre un gigant combinat cum e cel de la Roșia Poeni, despre planurile lui de viitor se cade să tipărești o carte. El este doar una dintre marile ctitorii ale anilor noștri. De fiecare dată cînd mă întorc acasă din aceste călătorii vin cu noi dimensiuni ale conștiinței publice, acte ce în primul rînd se văd bine îmbrăcate în hainele reportajului și nu de puține ori întregul reportoriu ce ține de această meserie are o bună tangență la poezie.

Îmi place să fac jurnalistică pentru că ține de un fel de dinamism al faptelor imediate și al cuvîntului totodată, cînd e minuit cu adevărată conștiință civică. Jurnalistică au făcut pașoptiștii, a făcut Eminescu, a făcut Arghezi. Și mulți alții după ei. Consider că numai prin focul purificator al acestor zilnice însemnări se poate ajunge la o bună relație cu lumea și cu arta pe care vrei să o faci.

În ultimele două decenii, reportajul din presa română ne-a adus prinosul lui de adevăr și a primit remarcabile valențe. Care să fie explicația acestei emulații ? Explicația ține de o neasemuită dezvoltare a faptelor omului, de o evoluție cu totul neașteptată a monumentalului.

Mircea Stâncel

Continuare în pag. a 6-a

IN ACEST NUMĂR : Cronici literare de : M. Ungheanu, Artur Silvestri, Valentin F. Mihăescu ● **Proză de Mihaela Sturza Gavrilă și Nicolae Fulga** ● **Versuri de Nicolae Grigore Mărășanu, Gabriela Crețan, Valeriu Pantazi, Viorel Sâmpetrean**

La modul fîntînilor

O introspecție despre care îmi place să cred că nu este numai a poetului, fie și metaforică : Sapă, frate, sapă, sapă / Pînă cînd vei da de apă, ci și a lumii și naturii sale largi, înconjurătoare. A acelei naturi care, sub semnul reliefului ei atinge aproape toate armoniile cosmice și are și o istorie îndelungată și frămîntată. În deșert istoria este o formă de tranzit pentru că și umanitatea acolo s-a fragmentat meteoric, i-au lipsit fîntînile — ca să spun așa — iar micile și rarele oaze i-au dat un răgaz neîndoielnic prea scurt. Să ai și munte și deal, și cîmpie, să te sprijini pe un fluviu și pe o talpă de mare, să poți lua țara de la un capăt la altul și să te întorci pe riurile ei ca pe niște albii de cer, iată o șansă și o împăcare a acestei naturi, o blîndețe a ei care-a trecut cu migală și nu fără sfîșieri în destin, iată un mod — ca să zic, așa, iarăși — de a privi prin fîntîni. Aici au fost și chemările, aici s-a astîmpărat și setea, aici s-au stins și dogoarea și arșița din piept. Fîntîni în memorie, nesecate, și fîntîni în pămînt, și ale pămîntului cu ape mai mult decît vii, strălucinate, fîntîni în istorie și în viață, adevărate arteziene de spirit la încrucișări de drumuri și întretăieri de orizont. Ca și cum din fiecare colț de pămînt s-ar răsuci peste tot, deodată, toate punctele cardinale și în miezul lor ar încremeni o sămînță de foc ! Sapă numai, sapă, sapă / Pînă dai de stele-n apă.

Fîntîni cu nume sau fără nume, această cufundare în lumea fantastică a creației, fîntîni știute sau neștiute dar din care apa ce-o bei este un țipăt sau murmur în eternitate. Cît de întinsă și adîncă e limpezimea lor o spune însăși istoria. Cu vocea poetului, desigur, care a spart tăcerea de lebădă a sufletului său și îngîndurat a privit spre sine, a văzut că dincolo de orice vremelnicie fîntînile își relau totuși izvorul și, mai mult, cu apa lor bună și tainică spală zidirile părăsite sau astupate la un moment dat de uitare. O viață-a fîntînilor veșnice este realitatea și ea umple la modul fîntînilor însăși poezia. Ca în această : Sapă, numai, sapă, sapă / Pînă dai de stele-n apă !

Ce fîntînar cosmic poate fi uneori chiar și trecutul cel mai apropiat și cît de dens poate fi el în scăpărarea unei clipe care nici măcar nu mai e prezentă. Numaidecît ce-ai atins-o și lasă parcă o fulguitoare rie și tot poezia îmi vine în minte pîrtie în timp. Mă gîndesc la istopentru că prin ea, cel puțin, am înțeles atunci o bună parte din schimbare, prin ea am înțeles sensul moral dacă vreți al unui demers care viza reîntregirea noastră cu valorile cele mai înaintate ale trecutului și deschiderea în același timp spre realitate. Dar se reluau și valorile unui prezent tăcut pînă atunci și se refăcea o operă de mare sensibilitate. Tinerii poeți de atunci s-au instruit la școala și în climatul unei astfel de înțelegeri a istoriei și la începutul destinului lor se poate spune că au luminat din temelii toate bolțile stelelor iar viața, viața care s-a grăbit pentru unii și care nu i-a mîngîiat, nu i-a ținut nici în palme pe alții, le-a dat și a dat dreptate tuturor. Poezia există, își datorează acest mod de a fi, al fîntînilor, istoriei care sub emblema și apogeul identității ei înscrie durata și efervescența ultimilor douăzeci de ani.

A.I. Zăinescu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Valoarea cuvîntului

Voind să scriu aici, la această rubrică, despre tînărul poet Valeriu Veliman voiam să încep, evident, cu poetul. Dar iată că o întîmplare de ultimă oră mă pune în dificultate. În **Revista arhivelor** (nr. 2/1985, pp. 234—236), Cristina Fenesan semnează o amplă recenzie despre ultima sa carte (Valeriu Veliman, **Relațiile româno-otomane (1711—1821). Documente turcești**, Direcția Generală a Arhivelor Statului București, 1984, 795 pagini), din care, cu îngăduința autoarei, voi cita următoarele fraze :

„Analiza succintă a modului în care sînt ilustrate aspectele principale ale relațiilor româno-otomane, uneori pînă la detaliu, ne îndreptățește să insistăm asupra **caracterului reprezentativ prin excelență** al volumului întocmit de Valeriu Veliman". Sau : „Încărcată de construcții persane, indeosebi, limba documentelor redactate în secolul al XVIII-lea a reprezentat **o încercare maximă pentru calitățile de paleograf** și de **traducător ale lui Valeriu Veliman** care nu a precupețit nici un efort de a da o identificare cît mai completă numelor corupte **(sic !)** de locuri și persoane, exprimîndu-și uneori îndoiala asupra unor lecturi". **(Sub. n. — F. B.).**

Și, în sfîrșit, neputînd să mă pronunț public, asupra „metodei sale" (a lui V. Veliman) ca „regulă generală de editare a documentelor osmane", subscriu, totuși, la ultima frază a recenziei Cristinei Fenești : „Înnoirea necesară adusă (de V.V. — n.n.) modului de editare a

Fănuș Băileșteanu

Continuare în pag. a 7-a

SIGILII EMINESCIENE

„Eul poetic" — „eul filosofic"

Cercetarea dinamicii motivelor universului poetic eminescian, în strînsă corelație cu devenirea „eului poetic" ne dezvăluie o protofilosofie în care se cristalizează principiile unei metafizici distincte de substratul metafizic al romanticilor. Tipul psihologic al „eului romantic" a fost definit, pe de o parte, în opoziție cu tipul psihologic al „eului clasic" și, pe de altă parte, ca tip de personalitate cu structură profund antinomică. În legătură cu primul aspect, Călinescu sublniase că în vreme ce eul romantic este „inconsistent", subiect oniric „și infantil, neseparat încă de obiect", „eul clasic" este „complet definit", o schemă inteligibilă, „neproducînd în juru-i nici o ceață" (G. C. **Opera lui M. Eminescu**, p. 153). Pentru „eul romantic", „confuzia" între planul subiectului și cel al obiectului este „frecventă".

Într-o lucrare recentă, Edgar Papu reia această problemă ridicînd-o la ipostaza de **teorie a romantismului** ca „sistem deschis" în opoziție cu clasicismul ca tip de „sistem închis", cu consecințe asupra dezvoltării unor „moduri de existență" radical diferite. Reținem această particularitate a psihologiei romantice chinuită de un proces neîncheiat de căutare a „identității", proces care-l ridică pe romantic în imperiul principiilor metafizice. „Accentul transcendental" (L. Blaga) al acestui imperiu metafizic al romanticilor este raportul dintre Unu și Multiplu. Eul romantic este cuprins de boala căutării metafizice a ceea ce este identic în neîncheiata diversitate a lumilor. În cuprinsul acestei experiențe poetico-metafizice eul romantic a căpătat o structură esențială antinomică. Toate aceste trăsături încadrează tipologic și trăirile eului eminescian.

Ipoteza noastră este că „marea familie" a romanticilor europeni, dincolo de acest „dat

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ION MARIN ALMĂJAN: «Întoarcerea spre asfinţituri»

Proza scurtă scrisă de Ion Marin Almăjan se distinge, ca şi romanele sale, prin densitate şi asprime. Deşi a inceput cu schiţe şi povestiri, autorul culegerii, din 1970, **Sint dator cu o durere,** a trecut la roman, (patru la rind, **Spune-mi unde duce acest drum ?, Neimpăcaţi in minie, Sentimentul puterii, Tornada**), pentru a reveni cu **Intoarcerea spre asfinţituri** la proza scurtă. Romancierul refuză lirismul discursiv. Proza lui impune prin materie şi prin sugestie rezultată dintr-o expunere care pare indiferentă la orice deschidere sentimentală. Lecţia lui Faulkner este evidentă şi puternică, dar asumată potrivit cu un univers inchis, incă insuficient cunoscut in literatura română, lumea satului şi oraşului bănăţean, al cărui mesager in literatura română Ion Marin Almăjan este.

Intoarcerea spre asfinţituri oferă o imagine completă a posibilităţilor şi disponibilităţilor lui Ion Marin Almăjan pe terenul prozei scurte. Proza pluvioasă este tot ce se găseşte mai departe de viziunea şi procedeele autorului **Intoarcerii spre asfinţituri.** El apelează la secţiuni, la decupaje grăitoare, la schimbări de planuri bine marcate, urmărind un efect, o idee. Majoritatea acestor proze scurte privesc lumea de azi, cu un ochi intors mereu către cea de ieri, in egală măsură lumea rurală şi cea urbană, văzută cu luciditate, din apropiere, fără ca ochiul care inregistrează şi comunică să se lase fascinat, dominat de materie. O singură povestire intitulată explicit **Intimplare din alt veac** vine, aşa cum spune şi titlul, din alte vremuri dar din graniţele aceleiaşi umanităţi bănăţene, care constituie materia de studiu şi de construcţie a prozatorului. Istoria de aici are izvoare probabil folclorice sau poate livreşti : un preot urcă in munte să cîştige bunăvoinţa unor lotri, făcindu-i să se inchine stăpinirii. Scenele par a fi desprinse din cronicarul Stoica de Haţeg, dar acolo era o relatare care nu urmărea nici un efect, pe cind aici autorul urmăreşte atit coloarea locală, cit şi un fior baladesc inedit. Maniera concisă, sugestivă a scrisului lui Ion Marin Almăjan ni-l propune ca pe un posibil şi interesant autor de proză istorică, teritoriu pe care infloresc de obicei autorii verbioşi.

Economia de mijloace, capacitatea de a crea tensiune in spaţiu restrins sint caracteristicile celor mai multe din prozele scurte cu materie urbană şi contemporană ale autorului. Aşa este **Tăcerea** unde din puţine gesturi intre tată şi fiu, intr-o familie de mineri, se ridică o tensiune şi se inţelege o relaţie. Acesta ar fi tipul de studiu obiectiv al prozei lui Ion Marin Almăjan. Dar el vădeşte şi aplecare către caricatură, umor, sarcasm. **Salvarea lui Tudor Voichescu** nu conţine numai un remarcabil portret de play-boy bănăţean, dar şi persiflarea personajului odată impus, prin plasarea lui intr-o situaţie cu atit mai ridiculă, cu cit este ţinută sub obiectiv mai ales poza de ins fără fisuri, de descurcăreţ admirabil a victimei. Prozatorul are două repulsii vizibile in acest volum, poate prea apăsate, ceea ce desigur dăunează impresiei artistice : este preocupat de felul cum imbătrinesc femeile, din unghi misogin, şi detestă vizibil mediul literar şi artistic. **Basmul oriental** este imaginea atrăgătoare a acestei lumi de artişti, iar din refuzul acestui basm, ca şi din tratamentul unor personaje conturate, se motivează repulsia de ordin moral a autorului. Este de reţinut şi registrul tematic destul de intins după cum vom vedea, al lui Ion Marin Almăjan in peisajul unei proze contemporane contaminată şi uniformizată periodic de cite o singură temă. **Hamlet, prinţ al Danemarcei** este, tot despre lumea artiştilor, o schiţă a unor figuri pitoreşti de boemă românească sud-vestică, strinse la un loc intr-un bar, unde treptat relaţiile se amestecă, iar rezultatul este printr-un transfer subtil o mică apocalipsă de bar. Unul din secretele (şi malitiile prozatorului !) este de a folosi ticurile care iau forme maniacale ale fiecăruia accentuindu-le treptat portretul. Dozajul regizoral este partea tare a lui Ion Marin Almăjan.

Moartea ca o mireasă hoaţă este o proză de atmosferă puternică. Un miner incearcă să se salveze, jos in mină, unde o inundaţie i-a ucis ortacul şi o schelă improvizată ii dă speranţe de scăpare. Concizia, dozajul, expunerea reţinută, conferă acestei proze un dramatism puternic şi memorabil. **Intoarcerea spre asfinţituri** vorbeşte despre cruzimea observaţiei autorului. Ion Marin Almăjan ştie să folosească aspectele crude ale realităţii, inaintind in această direcţie, departe. Schiţa dezvăluie un conflict de familie ; soţia, o carieristă emancipată, işi punctează cinic soţul, care-i ripostează sprijinit şi de imaginea şi prezenţa bătrinei lui mame dintr-un sat bănăţean, care ruptă complet de realităţi vorbeşte mereu despre ce-a fost altădată, lumea satului ei, fără a inregistra paroxismul conflictului conjugal. In ciuda aspectului declarativ al conflictului, observaţia şi adevărul ei sint realiste şi dau acestei povestiri o notă de autenticitate.

Dramatică, concisă, cu aceeaşi ştiinţă de a folosi observaţia psihologică şi socială fără ostentaţie, in slujba unei demonstraţii artistice este şi **Dilema.** Iată o temă mai puţin cercetată in proza românească : nemţii bănăţeni trăiesc evenimentele retragerii germane din august 1944. Reacţiile sint diverse. Unii susţin cauza germană, deşi cetăţeni români, alţii au indoieli asupra acestei cauze. Unul dintre aceştia din urmă este insă obligat să opteze : are de ţinut o cuvintare din partea şvabilor la intrarea armatei germane in sat şi de convenit la executarea unor săteni români, „bolşevici". Eroul nostru optează : ţine discursul, dar ascunde in pivniţă pe denunţaţi. Prozatorul sporeşte cu o lovitură de teatru complicaţia existentă. In casa impricinatului principal se instalează comandantul german in trecere : omul se intreabă, dacă n-ar fi cazul să se destăinuiască acestuia şi in cele din urmă o face. Povestirea se termină cu un suspans : nu ştim dacă ofiţerul german va folosi impotriva românilor sau nu informaţia. Calităţile prozei lui Ion Marin Almăjan (observaţie, concentrare, construcţie, dramatism, sugestie) ies mai toate in evidenţă in **Dilema,** care are şi meritul de a trata o temă ignorată şi a o face dintr-un unghi inedit şi mai ales convingător.

O inclinaţie a prozatorului către faptul curios, straniu, dar cu sugestia unor cauze profunde se evidenţiază şi aici. **Accidentul** este istoria comprimată a unui tinăr veterinar ale cărui exigenţe profesionale turbură obişnuinţele şi interesele unei comunităţi rurale izolate. Tinărul işi face duşmani şi are tot felul de necazuri. Moare impuşcat chiar cu propria armă. Sinucidere sau omor ? Nimeni nu ştie nimic. Aşa se incheie **Accidentul,** asemănător ca tramă epică cu **Eclipsa de soare** de Ion Lăncrănjan, dar diferit ca tratament şi viziune. **Metamorfoză** ni-l arată pe Ion Marin Almăjan preocupat de cazuri sufleteşti de excepţie, de mişcarea submersibilă a sufletului omenesc. Personajul din **Metamorfoza** este un uriaş complexat, umilit in toate intreprinderile zilnice, care subit innebuneşte. Pentru cititor insă alienarea lui nu este subită. Analiza prozatorului l-a pregătit pentru ea şi cazul devine explicabil şi convingător. Din aceeaşi categorie este **Visul lui Pavel Berbentea** care reconstituie universul ascuns, sufletesc şi oniric al ţăranului Pavel Berbentea, apăsat de amintiri, de ginduri, de angoase. Berbentea nu e un caz ci un ţăran obişnuit şi interesul introspecţiei prozatorului vine ca şi in prozele din **Intilnirea din pămînturi** a lui Marin Preda, cu care poate fi comparată, din revelarea unui nivel psihologic ignorat. De altfel intregul volum **Intoarcerea spre asfinţituri** este interesant prin deschiderea unor ferestre către orizonturi umane ignorate, fixate cu precizie şi cu densitate. Este rostul cel mai de seamă al prozatorului s-o facă, iar Ion Marin Almăjan dă, incăodată, semn că il inţelege deplin.

M. Ungheanu

CORNELIU LEU: «Rănile soldaţilor invingători»

„Rănile soldaţilor invingători" (ed. Cartea Românească 1985) de Corneliu Leu este al patrulea volum dintr-un soi de ciclu romanesc, destul de omogen, şi care era cu greu reperabil in absenţa precizărilor pe care le face acum romancierul. El ar fi inceput odată cu „Ochiul dracului", in 1957, continuind cu „Puterea" (1964, revăzut in 1973), cu „Patriarhii", 1979 ; al patrulea roman e, aşadar „Rănile soldaţilor invingători" şi acestuia, zice Corneliu Leu, ii va urma incă unul, aflat „in pregătire", intitulat „Gindul şi glonţul". Aşezate unul peste altul, ele ar forma, la incheierea de acum previzibilă, o pentalogie tratind despre „Faptele de arme ale unui civil in secolul războaielor mondiale". Aşadar, un ciclu romanesc care se infăţişează intr-un chip mai puţin obişnuit pentru aceia care inţeleg prin noţiunea de „ciclu" şi precizia apariţiilor periodice. Prin raport la „Zăpezile de-acum un veac", uriaşa frescă a lui Paul Anghel care adaugă aproape in fiecare an cite un roman nou, ideea de ciclu pare a avea, pe intinderea a peste douăzeci şi cinci de ani (ciţi sint din 1957, de la „Ochiul dracului" şi pină acum, cu acest al patrulea roman) o valoare care se observă mai cu greutate. Nu e vorbă, alţii, precum Ştefan Bănulescu (a cărui „Carte a Milionarului" s-a oprit la intiiul volum, din patru cite erau anunţate) par a se gindi să inainteze in acelaşi ritm. Fapt este că soliditatea unei elaboraţii de acest soi e determinată de estetic şi, fiind o construcţie, de unitatea părţilor adunate intr-un intreg. „Rănile soldaţilor invingători" e un roman cu rezistenţă estetică indeterminată faţă de intregul virtual şi chiar dacă semnificaţiile lui sint mai numeroase la raportările cu alte contribuţiuni, acelea precedente (mai cu seamă cu „Patriarhii"), totuşi, această operaţiune nu este obligatorie. Romanul se poate citi şi sustras presiunilor de „ciclu", căci este alert şi interesant, mai cu seamă printr-o anumită ingeniozitate a anchetei pe care se intemeiază. Materia lui este nu complicată, (deşi prozatorul a voit să facă mereu şi proiecţii in simbol) şi se poate povesti cu uşurinţă. Pe scurt, un potentat, pe nume Drăgan, a cărui poziţie nu s-a modificat cu mult in anii postbelici, este şocat de ştirile care ii vin şi care privesc pe fiul unui fost prieten, Neagu (care se prăpădise mai demult, bolnav de o maladie incurabilă, şi mai bine zis „de inimă rea"). Tatăl fusese un spirit justiţiar care incomodase pe mulţi intr-o vreme cind a avea opinie insemna a risca totul şi nenorocul lui pornise de aici ; fiul pare a repeta, sub raport moral, această compoziţie şi voieşte să abandoneze ideea stinjenitoare de „carieră" spre a cunoaşte viaţa printr-o experienţă socială cit mai vastă. Această despărţire violentă de canonic, proprie lui Neagu, şi acum lui Valentin, il fascinează pe Drăgan şi omul hotărăşte să inţeleagă sensul acestei decizii care este de natură etică. Să adaug aici şi ideea de justiţie postumă căci dacă admitem că această tipologie umană presupune un interes social atunci inseamnă că soluţia pe care ea o presupune e valorificată a posteriori şi e considerată activă. Justiţia nu mai este acum o justificare, precum in numeroase din romanele obsedantiste, ea rezultă dintr-o investigaţie pe care o intreprinde un individ care nu fusese nici „victimă" şi nici „călău", voind a revela (intr-o lume care a inaintat in fundamentele acelui moment) supravieţuirea unui prototip moral care acesta trebuie de aici incolo valorizat. Aşadar, Drăgan porneşte o anchetă particulară, pe care o face in concediu, spre a se mişca liber. El ajunge mai intii la Claudia, mama lui Valentin şi fosta nevastă a lui Neagu, o femeie cu psihologie redusă la ideea de asalt asupra ierarhiei. Sensul vieţii ar fi, in optica ei, „cariera" (de altfel, Drăgan evocă numeroase momente ale vieţii acestei Vidre judeţene impreună cu idealistul Neagu). Femeia il repudiază pe Valentin, fiu-său, şi se exprimă cu un bizar simţ al apartenenţei la o elită : băiatul ar fi lăsat „cariera" deoparte, a abandonat facultatea şi un şir impunător de legături cu „elita", preferind să se amestece cu „vulgul", umblind cine mai ştie pe unde, „indrăgostindu-se" (termen odios, căci in accepţiunea acesteia amorul e o chestiune fără legătură cu căsătoria, făcută aceasta din interes) şi căzind victimă unei fetişcane cu purtări libere, fată de predicator sectant, ajunsă acum (după despărţirea de bigoţi) să cinte pe scenă, in concursuri. E un extract de mentalitate tipică in spirit „burjui", foarte exact descris de romancier, a cărui mină nu are şovăiri cind e vorba de această lume pe care dă semne că ar cunoaşte-o. Drăgan nu află prea multe insă găseşte urma junelui revoltat, un soi de hippy autohton, fără totuşi o conduită stridentă. El ar fi „zilier" la un depozit de fier vechi, imagine probabil a unei degradări care nu e intimplătoare la romancierul român din moment ce şi Marin Preda il făcuse pe Victor Petrini (in „Cel mai iubit dintre pămînteni") achizitor la Oraca. In acest punct, anchetatorul civil intilneşte pe mai mulţi dintre foştii lui subalterni, nişte bătrini „mis au congé" şi care nu au lăsat deoparte vechile ticuri. Ondulatu e un ins care şi acum ştie tot, Fane Zarapciu (singurul activ dintre ei) a păstrat un simţ al adaptării care il face să supravieţuiască, Protase (un fost şef de cadre) ţine şi astăzi dosare legate reglementar in cartoane cu şină şi caută un fichet, ca să-l cumpere de ocazie pentru un „birou B.D.S." Persistenţa acestor manii ar fi simpatică dacă n-ar conţine, prin vitalitatea ei, o notă sumbră şi Drăgan se desparte de acest trib funcţionăresc nu inainte de a stoarce de la el tot ce il interesa (mica lui anchetă de amănunt e pozitivă şi in direcţia revelaţiei unei tipologii umane). In sfirşit, omul ajunge la un oarecare predicator, supranumit „Sfintu", care păstoreşte o sectă compusă din inşi aproape sălbăticiţi, individ cu pitorescul lui dacă nu ar face şi el parte din intinsa faună a „invirtiţilor" care, sub impulsul clipei, a inlocuit lumea maniacilor cu complexe pe care istoria i-a eliminat pas cu pas. Drăgan ar voi să inţeleagă sensul experienţei pe care o trăise junele Valentin şi această investigaţie de medii felurite, in majoritate pitoreşti, cultivind o inclinaţie de altfel obiectivă către psihologiile cu un secret ar fi interesantă in chip minor dacă nu ar conţine şi voinţa de a extrage prin raport o idee morală. Şi o extrage. Drăgan intilneşte, in fine, pe Valentin, incepind cu acesta o convorbire doctrinară care probabil va fi materia unui roman viitor.

E pretutindeni, intr-un roman precum acesta, un aer melodramatic provenit şi din trăsătura lui justiţiară, proprie foiletonismului senzaţional (de altfel, pitorescul de medii are origina in proza romantică de felul „misterelor" sociale). Totuşi, această impresie este aici esenţială căci „Rănile soldaţilor invingători" ilustrează o tipologie prozastică mai recentă, pe care o putem denumi **romanul cazuistic.** Ce ar fi, aşadar, acest tip de roman ? El este o alcătuire cu un preponderent caracter doctrinar, consistind intr-o comparaţie justiţiară de etici ireconciliabile, rezultate mai puţin din filosofii care diferă cit din concluzii pe care diferenţierile de moment istoric le fac dizarmonice. Legea nouă, a lui Creon, şi legea veche, a Antigonei, dădea esenţa tragediei greceşti ; tragedia doctrinelor despărţite de vremi e, prin acest roman cazuistic, o tragedie optimistă, unde legea nouă e aceea pozitivă. Nu e vorbă, romanul obsedantist aducea o intiie schiţă a unei astfel de intocmiri romaneşti unde cazuistica pare esenţială : „Rănile soldaţilor invingători" poate să deschidă, in chip fructuos, o astfel de discuţie.

A. Silvestri

VALERIU CRISTEA: «Modestie şi orgoliu»

Mult sub nivelul realizărilor sale in domeniul cercetării exhaustive a operei unui scriitor este foiletonistica lui Valeriu Cristea, din care, la douăzeci de ani de la debutul său, autorul publică o nouă selecţie sub titlul **Modestie şi orgoliu.** Dotarea sa esenţială se află — cred — in direcţia efortului continuu, răbduriu, onest, depus pentru fişarea unei ample materii sau pentru investigarea quasi-monografică a unui autor. Din acest punct de vedere, la care se adaugă o bună informaţie, insuficient personalizată, **Introducere in opera lui Ion Neculce** şi **Dicţionarul personajelor lui Dostoievski** sint lucrări remarcabile, ultima fiind un instrument de lucru de neindoielnică valoare, util viitorilor exegeţi ai operei dostoievskiene. Pe spaţiul restrins al recenziei sau al articolului, Valeriu Cristea nu se simte insă in largul său, fiind vădit incomodat de obligaţia pătrunderii rapide in materia de analizat şi a diagnosticării din mers. El este un mărşăluitor de regularitate, care nici nu a pornit, incă, pe cind viteziştii de suta de metri au şi ajuns la finiş. Principiile de ordin etic şi estetic nu-i lipsesc, iar autorul le etalează cu evidentă plăcere, desenindu-şi un autoportret măgulitor pe alocuri, dar cu o bază reală. Citez din articolul final intitulat „Modestie şi orgoliu", atrăgind atenţia asupra tonului de angajament solemn : «In anii următori am continuat să mă formez... Atunci, in acei frumoşi şi grei „ani de ucenicie", mi-am lămurit şi insuşit citeva idei in aparenţă simple, dar de fapt fundamentale pentru profesiunea şi activitatea mea, mi-am clarificat şi verificat unele principii — de la care n-am să mă abat niciodată. M-am convins astfel că obiectivitatea in critică inseamnă, inainte de toate (...) fidelitate in raport cu propria impresie de lectură, onestitate faţă de tine insuţi. Să nu te entuziasmezi (...) scriind despre o carte care in fond nu ţi-a plăcut cine ştie cit şi să nu o condamni (...) pe aceea care, dimpotrivă, ţi-a plăcut (...) M-am convins apoi că, mai ales in această parte a lumii greu incercată de istorie, criticul trebuie să militeze pentru „conţinut" şi mesaj, pentru seriozitate şi gravitate (...) fără teama de a părea „demodat" (...) Că un critic trebuie nu numai să orienteze (...) şi să „judece" literatura, ci şi s-o iubească — cu toată fiinţa sa, cu o puritate şi chiar naivitate de „simplu" cititor. Că trebuie să inţeleagă şi să-i facă şi pe alţii să priceapă că o carte lipsită de valoare artistică nu inseamnă nimic (...). Că patriotismul criticului se defineşte in primul rind prin atitudinea faţă de cărţile despre care scrie, prin relaţiile cu ele (...) M-am convins de asemenea că nu poţi preţui celelalte literaturi dacă nu o preţuieşti pe a ta. Şi că reciproca e şi ea — nu mai puţin — valabilă (...). Că increderea in geniul naţional şi optimismul nu exclud, ci presupun luciditate, responsabilitate măsură... Cu ajutorul acestor principii mi-am desfăşurat activitatea pină acum. Cu ajutorul lor intenţionez să mi-o desfăşor şi de acum inainte. Contribuind, in limita talentului meu la dezvoltarea criticii şi literaturii contemporane». Valeriu Cristea s-a convins şi ne-a convins. Teoretic. Căci, in practică, in practica recenziei — autorul rămine, de cele mai multe ori, in stadiul excelentelor intenţii. Inainte de a proba această afirmaţie teoretică — nu ţin cu tot dinadinsul, dar autorul imi vine in intimpinare şi nu rezist tentaţiei — mai zăbovesc puţin in planul „principial", pe care se construieşte prima secţiune a volumului. Iată citeva observaţii cu care n-ai cum să nu fii de acord : „La masa de lucru, acolo unde se scriu cu osteneală cărţile, se desfăşoară deci munca esenţială a scriitorului, pe care Tudor Vianu o compara, semnificativ, cu aceea trudnică intre toate, a minerului negru de cărbune sau a furnalistului inroşit de para focului veşnic" ; „Propunindu-şi drept scop suprem fericirea omului, dezvoltarea lui multilaterală, armonioasă, socialismul este prin natura sa propice talentului" ; „Menirea fundamentală a scriitorului rămine de a produce opere, iar cea a criticului — de a indruma, valorifica şi aprecia creaţia", etc. Valeriu Cristea este bine orientat şi cunoaşte valoarea indiscutabilă a locului comun. Dar sint şi alte afirmaţii, cu totul discutabile. Aleg una dintre ele. Pornind de la o scrisoare a lui Maiorescu către Duiliu Zamfirescu, in care mentorul „Junimii", in acord cu destinatarul, se **declară contra** lui Flaubert-Zola, lipsiţi de „inimă caldă" şi **pentru** Dickens, „un scriitor cald", cu „simpatie pentru mizeria claselor de jos", şi cu scrieri peste care se revarsă o „rază de soare", Valeriu Cristea consideră, pripit, că prozatorii români din a doua jumătate a veacului al XIX-lea „nu au inimă caldă". Nu au inimă caldă Slavici, Caragiale, Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, nici Zaharia Stancu, şi nici Eugen Barbu. Şi că nu au ei, ar fi cum ar fi (una dintre cauze, ne spune autorul că ne-a mai spus cindva, este insuficienţa volumului constiinţei in proza noastră), dar iată că nici «Generaţiile de scriitori de după Marin Preda (trebuie să inţeleg că, de pildă, citatul Zaharia Stancu, in **Ce mult te-am iubit,** are inimă rece, in timp ce Marin Preda, in **Calul** sau chiar in **Moromeţii,** are inimă caldă ? — n.n.) nu au modificat (din punctul de vedere in care se situa Maiorescu in scrisoarea mai sus citată) configuraţia generală a prozei noastre. Un număr apreciabil din romancierii noştri contemporani buni sau foarte buni, de la „nietzscheeni" la pamfletari şi sarcastici, de la constructorii de universuri mitice la prozatorii de actualitate, de la autorii de romane istorice la cei de cărţi pentru copii sint scriitori reci». Brrr ! Aşa „reci" fiind, ei sint, totuşi, „buni şi foarte buni". Mai merge. Dar, nu. Căci cărţile lor, ne spune mai departe autorul, probabil in baza rezultatelor unor ample cercetări sociologice nedivulgate, „nu sint dintre acelea care se scot cu plăcere din rafturi pentru lecturile de seară. Ele rămin să doarmă in biblioteci, departe de căpătiiul nostru, la care e chemat să vegheze mai curind un volum de Dickens". Urmind logica specială a autorului, inseamnă că, de pildă, „recele" Teodor Mazilu, sarcastic şi satiric, stă departe de căpătiiul lui Valeriu Cristea. Eroare ! In secţiunea a III-a a volumului, i se dedică un exterior dar elogios comentariu, in care citesc cu stupefacţie : „Tocmai această consecvenţă a satirei cu ea insăşi supără de obicei ; faptul e, din punct de vedere teoretic, absurd, căci a reproşa satira satirei e ca şi cum ai reproşa lirismul lirismului. A invita satira, exclusivistă, prin natura ei, să imbrăţişeze şi aspectele pozitive ale realităţii, a-i recomanda, in locul unghiului de vedere ce-i este propriu, o perspectivă mai largă, sau a-i pretinde mai multă obiectivitate, tocmai ei, care e inainte de toate viziune inevitabil deformatoare este, se inţelege, un nonsens". De acord, dar ce facem cu „simpatia", cu „căldura", cu „raza de soare" ? Intre teorie şi practică, Valeriu Cristea aşează bariere de netrecut. Iar exemplele pot fi inmulţite. Şi pentru că am vorbit de practică, să probez afirmaţia de mai inainte, potrivit căreia autorul, pe spaţiul recenziei, rămine doar la stadiul bunelor intenţii. In absenţa instrumentelor adecvate, Valeriu Cristea nu nimereşte „calea de acces" către inima caldă a operei. Astfel, Eugen Jebeleanu devine — consideră criticul — un foarte mare poet al ultimele sale două cărţi pină in momentul de faţă, **Hanibal** (1972), şi **Arma secretă** (1980). Fie şi aşa. Dar — dacă nu cumva criticul consideră că lucrurile ţin de domeniul evidenţei, şi atunci discuţia devine inutilă, critica rămînind să fie un şir de propoziţii apoftegmatice— măcar o minimă demonstraţie ar fi fost necesară. Căci, notind că poezia lui Eugen Jebeleanu „poate fi pusă sub semnul memoriei veşnic treze", că „morţii comunică, (au in continuare relaţii) cu viii, şi viii cu morţii", că poetul este „un luptător (cum poezia n-a cunoscut mulţi !)" impotriva celor care provoacă „durerile lumii", sau povestind cite o poezie şi apoi citind-o ilustrativ, nu spunem decit generalităţi fără legătură cu valoarea estetică. Culmea stingăciei, in comentariul poetic, o atinge Valeriu Cristea atunci cind se aventurează in spaţiul poeziei lui Leonid Dimov. Constatind, pe bună dreptate, că in critică s-a cam spus totul despre poezia acestuia, autorul proclamă, ca unică şansă de inaintare, analiza. Şi trece la „analiză". Adică, nici mai mult, nici mai puţin, povesteşte (aţi citit bine) acţiunea citorva poeme de Leonid Dimov, citind apoi copios. Finalul povestirii este năucitor : „Cuplului i se adaugă uneori amintirea prietenului, dispărut sau doar instrăinat, a cărui fantomă — impresionantă — apare in **Schiorul".** Punct final şi, fără preget, la o altă „analiză". Să vedem ce se intimplă in comentariile prozei, grupate in secţiunea a III-a a cărţii. De regulă, cronicile sint elogioase şi exterioare (excepţie fac cele dedicate lui Marius Robescu, Sorin Titel, Mircea Nedelciu). Limita excentricităţii este atinsă in comentariul la **Lumea in două zile** de George Bălăiţă. „Cazul" este interesant şi pentru că, aici, Valeriu Cristea, simţind parcă deficienţele analizei, incearcă de citeva ori, fără succes insă, să pătrundă in intimitatea operei. In primul comentariu, contribuţia sa, faţă de ceilalţi comentatori ai romanului, pe care-i citează conştiincios, este afirmaţia «că cel care se „joacă" aici e un creator de primă mărime in cadrul literaturii române contemporane», iar volumul este „un (foarte) complicat roman (foarte) modern". Al doilea comentariu se ocupă de personajul Antipa, „descoperind", după indicaţiile clare ale romancierului, că prototipul acestuia este un personaj din Gogol. Apoi, cu aerul că s-a produs ceva senzaţional, sint „descoperite" antinomiile, evidente, din comportamentul şi statutul personajului. Apoi... nimic. In al treilea comentariu sint observate, din nou, referinţele la literatura rusă şi se propune ca posibil model al relaţiilor dintre Antipa şi Anghel, poemul **Mozart şi Salieri** de Puşkin. Este — conform metodei obişnuite — povestit poemul, se adaugă citatele de rigoare şi se incearcă apropieri, forţate, cu personajele lui Bălăiţă. Despre **Lumea in două zile,** mai nimic.

Critica criticii din a IV-a secţiune a cărţii se remarcă prin obedienţa faţă de, in ordine, Şerban Cioculescu, Eugen Simion, Lucian Raicu, Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Liviu Leonte. De altfel, singurul scriitor tratat cu severitate in carte este (guess who ?) Ion Lăncrănjan. Mare parte din reproşurile la **Caloianul,** devin elogii pentru **Orgolii**-le lui Augustin Buzura sau **Lumea in două zile** de George Bălăiţă.

Din această carte, decepţionantă, rămin doar cele două mici studii dostoievskiene şi detectivistica pasionantă din **Nenea Anghelache faţă cu dublii săi.** Puţin. Prea mare orgoliul afirmării, faţă de modestia lucrării.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

MELANCOLII BAROCE

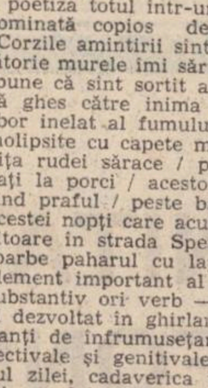

METAMORFOZELE UNEI NELINIŞTI. Un descriptivist inflamat de peisaje interioare ale crizei adaptabilităţii la virsta pierderii iluziilor este **Valentin Dumitrescu,** autor inegal de poeme baroce de certă vibraţie lirică, invadate insă de melancolie sentimentală şi imagism stufos unde adesea risipa de figuri poetizante riscă sărăcirea pină la anulare a sensului. Nostalgia memoriei imblinzeşte neliniştea trecerii de la copilăria şi adolescenţa poetică la realismul fără scăpare al maturităţii, alinind durerea pierderii prin crearea unui refugiu imaginar in decorul compensatoriu al poeziei. De aici şi tendinţa scrisului acestui autor de a poetiza totul intr-un exces de figuraţie lirică dominată copios de epitete şi comparaţii : „Corzile amintirii sint prea fragede / intr-o călătorie murele imi sărutau genunchii / şi basmul spune că sint sortit acestei nemişcări / care-mi dă ghes către inima din fotografie / acestui zbor inelat al fumului de ţigară / cu ţările lui molipsite cu capete mari / răsucindu-se in pivniţa rudei sărace / printre pepenii ce vor fi daţi la porci / acestor archebuze greceşti ridicind praful / peste balcoanele shakespeareene / acestei nopţi care acum zi aspră este / şi dogoritoare in strada Speranţei / unde copilăria işi soarbe paharul cu lapte". Aproape nu există element important al arhitecturii poemului — substantiv ori verb — care să nu fie infăşurat şi dezvoltat in ghirlanda unui şir de determinanţi de infrumuseţare, in genere atribute adjectivale şi genitivale (poienile inimii, grohotişul zilei, cadaverica ursită, fereastra primăverii, rozul inimii tale ameninţate, vechile arcane sint pline de apa ruginitelor streşini ş.a.m.d.) şi unde nu lipsesc comparaţiile emfatice (un ochi de ploaie ca o pisică pe acoperişurile renunţării ; precum asfinţitul pe o pagină uitată ropotul glasului tău face frunzişul să biiguie ş.a.m.d.). In majoritatea pieselor volumului, o dată mecanismul poetizării declanşat, Valentin Dumitrescu se lasă pradă unei veritabile beţii imagistice unde lingă citeva metafore izbutite apar lungi lanţuri de imagini de o frumuseţe preţioasă şi facilă in marginea kitsch-ului, precum „o temă pe care ai surghinuit-o in Siberia credinţelor tale" şi incă multe altele. Deşi aici ideea este de a invălui lumea in aburul melancoliei şi de a-i da contururi stranii ale reveriei, furat de retorica tropilor poetul nu reuşeşte a fi decit ceţos sau mai rău, a picta peisaje artificioase asemeni acelor ilustrate pitoreşti cu culorile retuşate pentru gustul dulceag al consumatorului de convenţional. Există totuşi unele poeme unde bunul simţ critic funcţionează şi acolo Valentin Dumitrescu dă măsura unui poet care are intr-adevăr ceva de spus — **Robinson, Despre aceasta, Scrisoare veche cu anotimpuri, Remember, Orizontul sihastrului,** două poeme fără titlu şi o excelentă artă poetică in gust stănescian, **Definiţii :** „Poezia este un chip pe care se prelinge cerneala / (marginile hirtiei in flăcări) / ea e ecoul presat intre două singurătăţi / este flamura pocnind in vintul infinit / este o mină abstractă care aşează lucrurile la locul potrivit / este armura sentimentului / — este dacă vreţi dintele infipt in carnea veacului — / dacă afirmă lumea ea o face acordindu-i o pereche de cirje / dacă spune „desăvirşire" se trezeşte in afara ei / ea spune „ce contează zbaterea asta mărunţă" / dar se infruptă cu lăcomie din trupul său / trece o pasăre şi ii răpeşte aripile mari / trece un nor şi ea ne redă lumina pierdută / ea nu vine numai ca să ne lase să flecărim", direcţie a concentrării elanului liric in care vedem evoluţia convingătoare spre sine a autorului.

Alexandru Condeescu

„Nouă poeţi", Editura „Cartea Românească", 1985.

BREVIAR

■ **TURISM ŞI CULTURA.** Interesantă, cu o prezentare grafică parcă de la un număr la altul mai abilă, revista „România pitorească" e o prezenţă cu personalitate in jurnalistica românească de azi, conţinind in proporţii nimerite şi materia propriu-zis turistică şi aceea culturală. A inţelege turismul prin cultură şi, de asemenea, cultura prin lărgirea orizontului — iată ideea pe care o vehiculează această publicaţie ; idee evidentă şi in nr. 8 din 1985, apărut recent. Două importante contribuţii deschid acest număr care exprimă fidel momentul politic : e vorba de articolul lui Radu Voinea (un „Omagiu genialului ctitor al României moderne", tovarăşului Nicolae Ceauşescu) precum şi un eseu pe teme de istorie românească modernă, semnat de Mircea Muşat, („Semnificaţia istorică a zilei de 23 August"). Această preocupare pentru viaţa contemporană a României se adaugă aceleia pentru viaţa ei istorică, pentru conservarea unei tradiţii care face din poporul român un intreg ireductibil. Două reportaje ale Andei Raicu („Ce ştiţi despre Sălaj ?" şi „Triunghiul Fildiului") o prezentare a Poienii Braşov (de Mihai Creangă), o ilustrată sentimentală a Iaşului literar, de Nicolae Docsănescu, (unul dintre cei care ilustrează la ora aceasta „reportajul etnologic"), precum şi pasionantele tablete reunite sub titlul „Hanul drumeţilor", fac din sumarul acestui număr, (care cuprinde şi o inedită semnalare a interesului manifestat de Liviu Rebreanu pentru infiinţarea unui muzeu de turism) un document de literatură a turismului, care instruieşte intr-un chip accesibil.

■ **„ANOTIMPURI DE UIMIRE".** Acesta e titlul unei delicate plachete de poezii dedicate copiilor, a doua de acest fel pe care o semnează (la editura Ion Creangă) Marta Bărbulescu. In simplitatea, uneori folclorică, a acestor producţii care cintă vietăţile lumii, peisajele româneşti şi introduce citeodată (in „Licuricii cu lămpaşe", in „Descintec pentru melc",) şi o mică magie, poeta pare a se exprima in chip pozitiv. O suită de tablouri „Intr-o expoziţie", comentind picturi de Işer, de Luchian, de Andreescu e o formă de instrucţie prin lirism.

■ **„NOUA CONŞTIINŢĂ DE SINE A CULTURII ROMÂNE".** Am notat şi altădată in pozitiv unele din sintezele pe care le face un critic tinăr care nu se ia intotdeauna in serios şi scrie, de aceea, mai puţin decit ar trebui. Criticul este Constantin Dumitrache şi cea mai recentă privire de sine asupra actualităţii se numeşte „Noua conştiinţă de sine a culturii române". Spre a ajunge in momentul contemporan, el a trebuit să invoce precursorii şi i-a evocat, pe scurt, in G. Călinescu, Bălcescu, Kogălniceanu (lipsesc totuşi de aici Iorga, Blaga şi Pârvan). Examenul direcţiei organiciste, contemporană cu noi, este insă exact şi C. Dumitrache ştie să noteze foarte bine sintezele lui C. Joja (revoluţionare in domeniul arhitecturii), pe acelea ale lui Edgar Papu (dedicate protocronismului, pe care le aşează in legătură cu acelea de istoria ştiinţei româneşti ale lui I.M. Ştefan), cu solidele contribuţii pe tema străromână ale lui I. G. Coman şi Nestor Vornicescu, cu monumentalele eseuri ale lui Adrian Marino. Să observăm că aceasta e, cum zicea odată G. Călinescu, „materia medulară" a momentului cultural de acum : C. Dumitrache a observat-o bine şi a desfăşurat-o convingător.

■ **HERMENEUTICĂ.** Mai noile tablete ale Anei Blandiana sint interesante prin incercările pe care poeta le face in direcţia unei hermeneutici personale, dedicate interpretării celor mai felurite elemente ale vieţii vii. Mai demult, ea inventase termenul de „meteopsihologie", şi pe cind era iarnă anunţa că „primăvara" tot va veni odată şi odată. Acum, i-a căzut in mină expresia „merge şi aşa", pe care o descoase cu obişnuita ei minuţie : „Nu mi-e greu să-mi inchipui un infern in care suferinţa este o obişnuinţă, umilinţa o constantă, indiferenţa o calitate, cinismul un remediu, prostia un noroc, un infern pe poarta căruia să stea scris cu majuscule fericite : Merge şi aşa."

Catagraf

1965 • EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU • 1985

PREOCUPÎNDU-NE DE MĂREȚIA PREZENTULUI SĂ NU UITĂM NICI GLORIA TRECUTULUI DE LUPTĂ PENTRU LIBERTATE ȘI NEATÎRNARE A POPORULUI NOSTRU. IATĂ DE CE ESTE NECESAR SĂ FIE REFLECTATĂ MAI LARG ÎN LITERATURĂ MAREA EPOPEE ISTORICĂ A LUPTELOR PURTATE DE POPORUL ROMÂN, DE-A LUNGUL A SECOLE ȘI MILENII, PENTRU APĂRAREA FIINȚEI NAȚIONALE ȘI GLIEI STRĂMOȘEȘTI, A LIMBII ȘI CULTURII, A LIBERTĂȚII ȘI INDEPENDENȚEI PATRIEI. PRIN ACEASTA, LITERATURA MOBILIZEAZĂ ȘI ÎNSUFLEȚEȘTE ȘI MAI PUTERNIC MASELE CELOR CE MUNCESC ÎN FAURIREA ISTORIEI DE ASTĂZI A ȚĂRII, ÎN ÎNĂLȚAREA MINUNATULUI EDIFICIU AL SOCIALISMULUI ȘI COMUNISMULUI PE PĂMÎNTUL ROMÂNIEI.

NICOLAE CEAUȘESCU

MOMENTUL ROMANULUI ISTORIC

Întiiul roman românesc de însemnătate considerabilă, „Ciocoii vechi și noi", de Nicolae Filimon, e, în bună măsură, un roman istoric, substanța lui e, pe latura cea mai solidă, momentul revoluției lui Tudor Vladimirescu pe care romancierul îl reconstituie și îl evocă. Istorie, printr-o reconstituire insolită, e și în eminesciana nuvelă „Sărmanul Dionis". Istoria definește aproape întreaga proză sadoveniană și, cu „Frații Jderi" ca și cu „Creanga de aur", prozatorul atinge dimensiunile capodoperei. Totuși, aceste producțiuni, dintre cele care definitivează înfățișarea unei literaturi naționale și îi pot da elementele care s-o sustragă fenomenalității, au, raportate la procesul estetic în întregimea lui, ceva de lanț muntos izolat: ele stau în afara seriilor, au durabilitate însă nu sublimează, într-o direcție pe care s-o exemplifice, destinul acestei forme literare. Romanul istoric era, pînă nu demult, ilustrat prin cîteva capodopere nu însă și printr-un proces continuu care să se așeze la fundamentele unei culturi: o literatură unde romanul istoric este absent nu conține un element esențial care dă coerență mișcării în timp.

Această coagulare, reprezentată nu doar prin producții izolate ori de altitudine medie, s-a produs totuși și în literatura română: s-ar putea zice că momentul romanului istoric e, într-o literatură de conformația literaturii române, sensul momentului organicist. Organicismul e propriu literaturii postbelice, el s-a întărit și printr-o doctrină în anii mai apropiați de noi, cincisprezece ori douăzeci. Este romanul istoric una dintre trăsăturile care definesc acest moment literar? După toate datele, este. Apar, înainte de aceasta, într-o ordine care este a cronologiei, „Un om între oameni" de Camil Petrescu, „Nicoară Potcoavă" de Mihail Sadoveanu; de acolo, putea să pornească, cu adăugirea unei eseistici care să impulsioneze doctrina, un roman istoric adînc specific. Și a răsărit. Cu „Princepele" și „Săptămîna nebunilor", de Eugen Barbu, cu uriașul ciclu „Zăpezile de-acum un veac", de Paul Anghel, cu „Iarna Fimbul" și mai ales cu „Emisfera de dor" de Alice Botez, cu romanele Vlașinilor, ale Ioanei Postelnicu, și cu atît de insolitele producțiuni ale lui Eugen Uricaru, istoria a pătruns în romanul românesc cu o putere de șoc teluric. Ceea ce face din aceste creații temeiul unei direcții e revelația unui ireductibil etnic, a fenomenului originar românesc, specificul național într-un cuvînt. Ori de cîte ori romancierul se stabilește într-un moment al istoriei, el are în vedere întregul, se raportează la absolutul geografiei spirituale. Proprie imaginii asupra istoriei pe care o dă Eugen Barbu este utopia Orientului, marea frescă a lui Paul Anghel dezvoltă cadrul antropologic al acestei istorii înălțindu-se cu mult de la eveniment, Alice Botez ajunge, prin succesive distilări, la o idee a enigmaticului de substrat, extrăgînd, pe lîngă documente, a cincea esență din fondul sufletesc.

Această literatură, cu materie adînc românească și avînd întotdeauna în vedere diferențierile, e, cu toate acestea, și o literatură modernă prin estetic; de la ideea de roman total a lui Paul Anghel și pînă la magia reconstituirii epocilor prin stil, proprie lui Eugen Barbu, romanul istoric românesc cunoaște o sumedenie de mijloace care, multe dintre ele, reprezintă și un răspuns stilistic original, propriu literaturii române.

A recapitula, prin intervenții critice, acest fenomen, examinînd contribuțiile care sparg seria curentă, e, bineînțeles, o probă a vitalității acestei literaturi care exemplifică în felul ei condiția de azi a culturii românești. Eseurile care se asociază aci, aparținînd unor critici tineri, care își definesc încă o dată cu fermitate poziția estetică și culturală, au și o altă semnificație decît aceea de pur rezumat exegetic: ele sînt, într-un fel, examenul viitorului, dovadă vie că această literatură, ivită azi, este și literatura zilei de mîine.

A. Silvestri

„Mihai Viteazul" — sculptură de Justin Năstase

„Integrala" unui destin colectiv

Marea reconstituire epică **Zăpezile de-acum un veac** a lui Paul Anghel (numită, pe drept cuvînt, proiect „heliadesc") s-a ordonat deja, mai mult de două treimi, într-o frescă monumentală a epocii de întemeiere a României moderne. Imprevizibilul aparițiilor a creat însă un sentiment de neîncredere, dar asamblarea s-a produs firesc, fără accidente și retușuri, dovadă a unui riguros plan și a unor hărți dinainte bine întocmite factologic și evenimențial, încadrate temporal impecabil.

Începînd cu „Scrisoare de la Rahova" autorul începuse de fapt cu cartea a cincea a ciclului. Zugrăvelii începea, așadar, cu primplanuri, în funcție de care se vor organiza tușe mărginașe ori grupe corolare cu detalii și episoade. Harta epică este, în linii mari, desfășurată. De aici impresia de frescă densă, și totuși mișcată rapid, pe alocuri chiar cinematografic, nu lipsită nici de nerv, nici de înaltă speculație eseistică.

Întiiul volum apărut este, așadar, **Scrisoare de la Rahova** (1977), dar el intră în componența frescei ca al cincilea episod, primul fiind **Ieșirea din iarnă**, apărut abia în 1981, după tipărirea altor trei volume. Abia cu volumul următor, **Noroaiele**, avem ciclul ordonat al primelor șase romane, iar de acum înainte următoarele trei volume vor intra pe făgașul normal al traiectului epic. Intenția i-a fost clară autorului de la bun început, ne spune într-un interviu: „nu este o ordine a hazardului și nici un capriciu de autor". Avînd macheta întregului ciclu, și părți foarte importante scrise, autorul a dat spre publicare, zice, „lucrările care mi s-au părut mai ușoare din punctul de vedere al arhitecturii generale". Mărturisirea vine tîrziu (1980), cînd noi înțelesesem că inițial era vorba de o stratagemă. Acest joc de șah a iritat, evident, o parte a criticii noastre, prea grăbită în a „clasa" cazul și cărcia credem cu toată convingerea că Paul Anghel i-a oferit această tactică a amînării (imediat simțindu-se nevoia unor intervieri lămuritoare). De vreo doi ani încoace, cazul pare „clasat", lucrurile „s-au limpezit", de vreme ce cronologia a revenit la normal!... Dar spectacolul în sine a rămas, iar despre Paul Anghel critica a rămas datoare cu mari adevăruri.

Scriitorul a trasat de la bun început un proiect impresionant prin anvergură cît și prin densa respirație epică, urmărit cu rigoare și îndeplinit cu precizie, pe măsura unei nobile intenții — epopeea independenței: „Făcînd beletristică, n-am scăpat însă de obsesia cercetării", va mărturisi autorul, îndrăgostit „de istoria și filosofia culturii" (Mihai Ungheanu, **Interviuri neconvenționale**, C. R., 1982).

Titlurile dețin o mare încărcătură metaforică. Primul volum, **Ieșirea din iarnă**, semnifică atît iarna geroasă a dominației otomane, sub care au căzut Țările Române în urmă cu cîteva secole, cît și pasivismul înțelept, puritatea neafectată a eticului, speranța. Ieșirea „din iarnă" e însăși ieșirea din lunga **hibernare** silită („retragerea din istorie"). **Fluviile** sînt marile forțe materiale (armament) și umane (trupe) românești și rusești (revărsări de ape la ceas de noapte peste fruntariile țării), canalizate în șuvoaie grandioase spre Dunăre împotriva Imperiului otoman, dar și marea îndreptare de forțe ale acestuia spre pozițiile de la Dunăre. **Te Deum la Grivița** este romanul operațiunilor militare, al stării morale a trupelor, al scurtului răgaz, dar și al încleștărilor sîngeroase aducînd în prim-plan figura tînărului savant filolog în celtistică Lucrețiu Parva, înrolat voluntar, ca expresie mai generală a stării de spirit agitatorice și entuziaste ce domina dincolo de Carpați momentul istoric. **Noroaiele** traduce metafora împotmolirii, la propriu și la figurat, atît a armatelor în clisa Balcanilor (deci a războiului ca suprapersonaj, care „nu se putea urni din loc"), în răstimpul nefiresc de prelung dintre două bătălii!, cît și a întregii societăți românești, mai întîi a personajelor, indiferent că e vorba de mocirla care amenință politicianismul lui Brătianu, „băltoacele" ce blochează conștiința Păunei ori „clisa" în care eșuează sentimente mai tandre (cuplul Nae—Didina). Noroiul amenință armate, oameni, conștiințe, sentimente. Este așadar, romanul unei crize, a cărei deblocare existențială o va produce **Zăpezile.** Dacă **Scrisoare de la Rahova** realizează alternanța de planuri (frontul și spatele frontului), **Noaptea otomană** intră în sinonimie cu „iarna", metafora dominației și eclipsei totale, cum la fel de sugestive sînt **Întoarcerea morților** și **Ieșirea la mare**, ultimul simbolizînd ieșirea noastră „la mare" și, deci, în lume, ca stat suveran și independent, în urma readucerii Dobrogei la trupul țării, după cîteva secole de dominație otomană.

Multe personaje de fundal și de prim-plan circulă firesc de la un roman la altul, ideile și temele nu sînt abandonate, ci ramificate, dezvoltate, nuanțate. Personaje istorice (prințul Carol, țarul Alexandru al II-lea, marele duce Nicolae, cancelarul Gorceacov, generalul conte Ignatiev, reprezentantul Rusiei la Constantinopol, Kogălniceanu, I. Brătianu, C.A. Rosetti), dar și ficționale (Păuna Catargi, Lucrețiu Parva, Maican, Răscanu) nu pot fi întîlnite atît în **Ieșirea din iarnă** cît și în **Zăpezile.** Deși istoricește sînt înfățișate, pînă acum, faptele unui an plin, geografic aria lor de desfășurare e vastă, euro-asiatică. Dominantă e interferența; simultaneizarea iarăși este evidentă. Uneori dezvoltarea planurilor se face în contrapunct, altele perseverînd într-un paralelism echivoc. Pretutindeni, în cele peste 2 500 de pagini de pînă acum, e o bogată tipologie umană a mediilor.

Toată această „pilitură" episodică, învălmășeală de eroi, evenimente, relatări, date, reflecții, poematizări se distribuie după liniile de forță ale unei laborioase reconstituiri, în care documentul alertează epica în ritm susținut, în ideea autenticității și deci a obiectivității. O obiectivitate omniscientă, auctorială, de vreme ce nimic nu rămîne nelămurit, în echivoc, în penumbră (o metodă epică în care e poate prea multă risipă de luciditate). Epica neutră, evocarea poematică, pasagiile eseistice, cronica diplomatică, jurnalul de front, notația sobră, în care simultaneizarea planurilor se combină cu o dinamică structură dialogică — toate acestea țin de o „inginerie" sigură pe sine, de mare virtuozitate.

Reconstituirea documentară se face pe toate fețele, orizontal și vertical, de la baza pînă la vîrful piramidei. Nu se produc nici mitizări, nici demitizări, totul convinge, de la portretul în pastă groasă (v.panslavismul arogant, insolent și dur al Romanovilor) pînă la biografii schițate subțire (figurile feminine îndeosebi: Elisabeta, Adela Balș, Alexandrina Ghica, Păuna Catargi).

Fluviile, Noroaiele, Zăpezile rămîn inconfundabile (ca și tehnica rotunjimii, în care este proiectat întreg ciclul), tocmai pentru că meditația asupra istoriei (văzută ca mecanism ce determină nu numai constrîngerile umane, ci și destine de popoare, ca în dramele sale istorice) este completă, nuanțată, gravă. Reconstituirea realistă „de tip vegetal, arborescent" are ca model, mărturisește autorul, pe Camil Petrescu **(Un om între oameni)** și O. W. Cizek **(Pirjolul).** Nici amintirea lui Tolstoi nu trebuie să producă atîta alergie.

Caracterul episodic al **Zăpezilor** asigură în primul rînd, două coordonate importante ale reconstituirii: diversitatea mediilor sociale și mobilitatea adică extensiunea epicului. Țărani, diplomați, gazetari, temniceri, politicieni, familia regală și țaristă, militari de toate gradele, polițiști, monahi, medici, moșieri, avocați, filologi, otomani defilează în condiția secvențională a frescei, dezvoltînd și intersectînd planuri, multiplicînd imagini, apărînd și dispărînd în clar-obscur, personaje diseminate pe un cîmp larg, panoramatic. Fie că se desfășoară la sud de Dunăre, evocînd cele două mari desfășurări de trupe, fie la castelul Monrepos de lîngă Neuwied (unde are loc logodna prințului cu Elisabeta de Wied), la Bruxelles, Paris, București, Petersburg, fie în Transilvania (unde ecourile luptelor atițau ideea națională, spre disperarea autorităților de acolo) ori la închisoarea din Seghedin (în care moare Liviu Parva, tînărul savant filolog) sau în alte locuri din țară, „acțiunea" e mereu proaspătă, ferită de „zăletiri" epice, dinamică, palpitantă, plină de interes. Emoționante, pline de vervă, de un patos controlat însă, sînt și episoadele în care apar mari personalități ale culturii noastre. Tînărul gazetar de opoziție de la „Timpul", al cărui simț critic la adresa guvernului scandalizase pe însuși marele cneaz (v. discuția asupra libertății de opinie purtată de țar cu generalul Iancu Ghica, în misiune la Petersburg, ce dezvăluie raportul exact dintre democrația românească și autocrația țaristă) nu este altul decît Mihai Eminescu, „Haimanaua" cu dosar la poliție (antologice episoadele anchetei și stilul excerptat) este „moftangiul" Caragiale. Dacă Hasdeu aici face rol de figurație, mai în relief apare pictorul Grigorescu. Totul apare aci neforțat, fără ostentație și fără prezența de a face aici roluri de „mari personaje"; ba dimpotrivă. Ochiul istoriei s-a alăturat, cu legile ei de foc, și asupra acestora.

După căderea Plevnei și luarea ca prizonier a lui Osman-Pașa, proaspătul general Cerchez primește comanda Corpului de Vest, cu misiunea de eliberare a acestor teritorii bulgare (în Răsărit, escaladînd Balcanii, operau trupele țariste). Cooperarea în acțiuni și eroismul românilor atrage simpatia marelui duce Nicolai Nicolaevici, ba chiar a țarului Alexandru II. Cerîndu-i-se să predea comanda trupelor române din sudul Dunării generalului Drelten, prințul răspunde categoric că el însuși preia comanda supremă a trupelor de pe ambele maluri ale Dunării, numind pe generalul de divizie Alexandru Cernat ca șef al Marelui Stat Major. Răspunsul e curajos și demn, sobru și prompt. După Grivița, căzuse Plevna, iar acum mareea concentrare de forțe viza Belogradcicul și Vidinul. Adunate din cîteva episoade, documentația aceasta e vie, palpitantă, inedită prin informație, dar și prin puterea de transfigurare.

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

Utopia orientului

O viziune organicistă, apăsînd pe latura moralismului balcanic descins din **Istoria ieroglifică**, dezvoltă Eugen Barbu, scriitor prodig, maratonist excedat de proiecte care și la „judecata de apoi" a literatilor, printre flaute și chimvale, troienit cu pene de serafim, va arunca săgeți mînjite în vopsea pamfletară. Dar arta — spunea Lovinescu — este o năruire de statui. Privită cu lentile neaburite, opera lui Barbu (nicidecum îmbrăcat în cămașa umilinței), impune; nici nu e nevoie de un entuziasm de comandă ori de argumentele stilului avocațial pentru a-i sublinia valoarea.

Peste toate, e de subliniat însă **autoritatea stilului.** Eugen Barbu este un extraordinar colorist, cultivînd proza de atmosferă. Penelul său înfățișează moravurile și mediile; scriitorul e interesat cu deosebire de lume, mai puțin de individ. Eugen Barbu are obsesia limbajului. Cu voluptate de filolog, el cultivă stilul „arheologic", atent la zăcămintele limbii, eclipsîndu-și astfel efortul de construcție, de multe ori ignorat în comentariile critice. Atotputernicia stilului se dispensează de fapte; deși prezentă, epica pare înlocuită prin acest rafinament stilistic, crescînd monstruos și devorant.

La Eugen Barbu, nevoia destăinuirii coexistă cu impresia sau acuza de „om secret". Sexagenar de-acum, scriitorul filtrează propria-i viață, disimulată, „tocată mărunt", în cărțile sale, protejat de un maldăr de fișe. Prin Eugen Barbu balcanismul pitoresc al prozei muntene e ridicat la rangul europeismului.

Toată opera sa este **o meditație asupra puterii.** Autorul **Groapei** dă prin **Princepele** (precedînd infiltrația romanului sud-american la noi) un roman istoric indirect, organizînd parabolic faptele. Formula dialogului dezvoltă o viziune malefică asupra puterii prin ciocnirea descărcată în personaje și mentalități a două civilizații, fără putința concilierii: fanariotul-tiran, om al Orientului, ros de melanholie, bolnav de nostalgia unei lumi perfecte și incapabil de exercițiul puterii în sensul realizării ei și — pe de altă parte — messerul Ottaviano, propunînd o filosofie a puterii de derivație machiavellică, negativizînd elementele civilizației renascentiste (model intangibil pentru Princepe). Tot un conflict între lumi oferea Sadoveanu în **Zodia Cancerului:** acolo, reprezentantul Apusului, Paul de Marenne, înregistra totul pasiv. În **Princepele,** Ottaviano este „omul fatal", principiul răului: el vine dintr-un alt spațiu și, curios, dintr-un alt timp. Deși romanul nu are o circumstanțializare istorică precisă, trimiterile privesc Renașterea italiană confruntată cu lumea fanariotă. Romanul crește pe o rețea de opoziții, personajele — văzute de unii ca inconsistente — au o structură bivalentă și o semnificație simbolică. Ottaviano este emanația Principelui, alter-ego-ul său, ținta sa; esoterismul, aparența diabolică — afirma Luisa Valmarin — ascund elementul rațional. Adevărata opoziție o propune însă Ioan Valahul, cu a sa filosofie a retragerii, trimițînd iarăși la elementaritatea și adînca știință a magilor sadovenieni. Ciclicitatea acționează implacabil: alt messer de la Orient, strecurat prin bariera Delea Veche anunță, odată cu sărbătorirea noului Princepe, reluarea scenariului.

Nu dizolv politicul în social (pînă la confuzia lor) afirmînd că numitele romane ale lui Barbu ar fi politice; toate însă descoperă **voința și atitudinea politică a romancierului.** În fond, **Groapa** reînvie lumea gangsterilor balcanici; era și ea cartea iluzioniștilor puterii. **Princepele** rămîne un colocviu asupra instabilității puterii, iar **Săptămîna nebunilor,** emanînd filosofia renunțării, toarnă „în versiune valahă" otrava bizantină, într-un timp crepuscular, agonic, decadent.

Dar ispitele atemporalului l-au încercat demult pe Eugen Barbu. În simbolistica **Princepelui,** anunțînd trecerea la o proză somptuoasă, erau încastrate experiențele unui timp istoric, topit și concentrat prin geniu lingvistic într-un basm ce scutura praful documentelor, fără a se trage din ele. **Princepele** s-a născut prin limbă, dar „domnul fără nume" rescrie un scenariu repetitiv: alți protagoniști, același final, apăsînd asupra vitalității răului. Personaj-sinteză. Princepele vorbește de singurătate și delirul puterii, sugerînd „eterna reîntoarcere"; cartea strecoară șansa reversibilității timpului și se întîlnește cu mari opere ale lumii, înfruntîndu-le fără să pălească. Și în **Săptămîna nebunilor** prozatorul apelează la recuzita de epocă, folosește culoarea locală, prinde admirabil marasmul veacului fanariot într-un superb poem al crepusculului și degajează, atenuînd dimensiunea parabolică, semnificațiile perioadei într-un roman de atmosferă, nu istorie. Romanul, firește, comunică cu Istoria, invenția lucrînd în prelungirea ei; ca să fiu sincer, inadvertențe istorice sînt, dar cartea — propunînd, cum s-a observat, o idee despre ruginitul fanariotism — coboară în acest timp expiat captînd viața autentică, dorindu-se o meditație asupra istoriei. Ficțiunea pare a sfida istoria dar rămîne o lectură în istorie. Această proză numai aparent istorică, de lungă gestație, nu este o evocare restitutivă ci explorează, sub faldurile somptuozității, un peisaj sufletesc; **Săptămîna nebunilor** evocă o lume, nu o societate — observa I. Vlad.

Princepele extinde agonia la scara unei societăți: cea a fanariotismului generalizat, plonjînd într-un timp maladiv. Spectrul apocaliptic privegheză această sinteză a epocii fanariote, cu erei exponențiali, plasați la periferia istoriei. Un Princepe ostenit și contradictoriu, autoritar și șovăielnic, contaminat de psihoza puterii, și-o exercită cu o voluptate aproape perversă, oscilînd între izbucnirile violente de orgoliu și pasivismul dominat de incertitudini a unei epoci crepusculare. **Princepele** nu raportează doar despre dezmățul fanariot și fastuozitatea-i depresivă. Purtînd nostalgia erudiției, romanul lui Eugen Barbu vorbește despre istorie ca destin. În spatele parabolei putem citi scenariul (repetitiv) al imperialismelor moderne; fiindcă, istoria — zicea Eugen Barbu — este un bun prilej de a deveni sceptic. Supușenia pînă la obținerea puterii și exercitarea ei discreționară stau sub semnul amenințării: obținerea domniei înseamnă și asumarea morții.

Cu neguroase aspirații, Princepele — un om al sudului (adică un străin ce nu se va împămînteni) este ghidat de filosofia malefică a messerului său, umblat la curțile Occidentului. Poposind la curtea valahă, angelicul Ottaviano se dovedește diabolic. El visează tirania, servește ideea de putere pusă în priza freneziei distructive. Expertul în „maleficii", cu alură de vră-

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 6-a

Miracolul dacic

Pretextul și, totodată, justificarea apoteozei lui Decebal pe care o face Alice Botez în romanul „Emisfera de dor" (1979) îl constituie chiar o mărturie contemporană cu războaiele dacice: Plinius cel Tînăr, panegiristul lui Traian înainte de aceste războaie, îl laudă în mod egal, după evenimente, și pe Decebal — iar despre expediție în general spune că „oferă un material narativ atît de fabulos — în întîmplări foarte reale, totuși!". Fabulos și real! Pe vremea lui Plinius cel Tînăr, primul termen nu avea neapărat sensul pe care i-l dăm astăzi, de fantastic, legendar: el însemna, mai degrabă, un eveniment pe marginea căruia se vorbește foarte mult, care oferă numeroase subiecte de discuție (în fond, acest sens prim este cauza celui actual al termenului). Se vorbea, fără îndoială, mult la Roma și în întregul imperiu despre trecerea Istrului, despre urcarea romanilor pentru prima dată spre nordul hiperborean, despre străbaterea codrilor nesfîrșiți ori luarea Sarmisegetuzei și a fabulosului — într-adevăr tezaur dacic. Și totuși, Traian, înconjurat de atîția istorici — cum remarcă și Alice Botez — nu și-a găsit talentul care să-i nemurească în scris faptele. Tacit întîrzie abordarea acestui subiect, Plinius cel Tînăr îndeamnă pe un altul să-l ritmeze într-o epopee, Suetoniu și Plutarh îl evită. Ori, poate, operele respective se vor fi pierdut în negura timpului, așa cum s-a pierdut „Comentariul" împăratului — făcut de el însuși pe marginea războaielor dacice, după obiceiul instaurat de Caesar, dar și din dorința de a da singur mărturie despre sine în mijlocul atîtei indiferențe docte — chiar doctissime, cum ar spune Cicero! Să fie aici un boicot al istoriei? Unii romancieri care au abordat tema sînt dispuși să vadă chiar o mînă dacică la mijloc: învinșii nu vor să rămînă mărturia învingerii lor. Alice Botez, împreună cu o bună parte din istorici, se referă la evenimentele încurcate ale succesiunii: Hadrianus, cel care-i va lua locul lui Traian, nu era împăratul așteptat, trecerea puterii s-a produs ca o surpriză în împrejurări obscure — oricum, ocolite de către istorici. Adăugînd firile deosebite ale celor doi și vederile opuse (Traian, împăratul soldat, ducea o politică de cuceriri — el a adus întinderea maximă a imperiului — pe cînd Hadrian, dimpotrivă, a renunțat la unele teritorii și a insistat mai ales în buna administrare a provinciilor ferme), se pare că izvoarele narative din timpul lui Hadrian aveau motive să tacă despre Traian. Aceasta, însă, pe lîngă pierdutele „Comentarii", a avut grijă să lase și o columnă în piatră asupra căreia timpul n-a avut putere distructivă (doar statuia de deasupra, care-l reprezenta pe împărat, a fost înlocuită în timpul Evului Mediu cu cea a sfîntului Petru). Este cronica vie a războaielor dacice, care se completează foarte exact cu mărturiile de mai tîrziu ale unui Dio Cassius, de pildă. Ea ne dă primele mărturii despre condițiile în care s-a format poporul român.

Din acest rotund genetic daco-roman, pe Alice Botez o atrage mai mult jumătatea dacică, „emisfera de dor" — partea maternă, ca să zicem așa, a medaliei. Romanul este tocmai o discuție între înțelepții din jurul lui Traian despre scrierea unei epopei a recent încheiatei campanii. La „festin" iau parte și oameni de rînd, însă, și daci veniți la Roma, și foști luptători romani. Traian însuși, ca personaj, este mai închis la fire, o demnă retractilitate îi dictează tăcere și espectativă — deși nu intervine niciodată pentru curmarea fabulosului ce crește în jurul lui ca fumul din jertfele ajutate să ardă prin uleiuri tari. Personajul principal al romanului este cel absent, Decebal. Deși Claudius Maximus Tiberius, decurion, personaj și el, i-a tăiat capul și i l-a adus împăratului — care a ordonat expunerea lui la Roma pentru ca senatul și poporul să se încredințeze că dușmanul de temut nu mai există — deși nimeni nu-l vede în prezență corporală, totuși, umbra marelui dac întunecă fețele romanilor: unii spun că l-au văzut în forul bouarilor, alții pretind că l-au văzut **vînzînd** leacuri, alții, că a luptat, ca gladiator, cu invincibilul Severus reușind, printr-o tactică nouă, să-și adjudece victoria. Preotul dac Dorses este văzut noaptea luînd capul regelui său din piața Gemoniae, ridicînd un rug pentru incinerare și adunînd cenușa într-o urnă pe care o îngroapă chiar pe locul unde Hadrian îi recomandă împăratului să-și ridice columna. Mitul crește în taină, încet dar sigur, sub protecția lui Hadrian însuși care nutrește simpatie pentru poporul dac. Casta preoților lui Decebal se pare că a obținut din partea lui (în roman, desigur) promisiunea că-și va retrage legiunile de peste Istru odată ajuns împărat. Lucrul nu se va întîmpla, dar Hadrian, ca împărat, va administra bine provincia punînd bazele viitoarei conviețuiri dintre daci și romani. Acest aspect al istoriei este foarte bine simțit și înfățișat de către autoare: privind lucrurile cu un ochi uman, fără obsesia armelor ascuțite care par a separa armata de populație, Alice Botez elimină ura dintre învinși și învingători și încearcă, chiar din primele zile ale triumfului lui Traian, o apropiere mergînd chiar pînă la simpatie reciprocă și, uneori, prietenie între cele două popoare. Mitul lui Decebal prezent după moarte între învingători, făcîndu-i să se teamă, întreține un oarecare respect al romanilor pentru cei mai mari adversari ai lor.

Cartea ființează, ca să zicem așa, după o lege a basoreliefului ce face din columnă operă de artă: prin îmbinarea armonioasă a scenelor de masă cu cele de grup restrîns, prin alternarea luminilor și a umbrelor. Un banchet în vila lui Pliniu cel Tînăr îi prilejuiește autoarei o somptuoasă descriere a arhitecturii, a obiceiurilor și a bucătăriei romane; îmbulzeala populației spre capul lui Decebal expus în for este o adevărată frescă de mari dimensiuni, amintirile trădătorului Bicilis (acesta le-a arătat romanilor unde se retrăsese Decebal și, apoi, unde era ascuns tezaurul) și drumul lui în patrie pentru a fi judecat și osîndit după legea străbună (jertfit lui Zamolxis) este un tensionat episod psihologic — la fel precum căutările lui Hadrianus ori ale lui Claudius Maximus Tiberius pentru aflarea adevărului (ei înșiși sînt devansați de mitul pe care-l creează în jurul lui Decebal lucrurile părîndu-le, la un moment dat, chiar așa cum le-au inventat!) sînt adevărate investiții istorice. Autoarea elaborează scenele separat, la fiecare în parte lucrînd cu atenția cerută de un lucru definit în limitele lui, și apoi le îmbină în covorul șerpuitor ce pare a înconjura ființa interioară a unui singur personaj: Decebal. Regele dac este firul roșu conducător ce unește metopele smulgîndu-i, pe nesimțite, lui Traian gloria pentru a i-o reda, apoi, pe jumătate: el însuși își oprește, pentru sine, „partea de dor" a întregului.

Nicolae Georgescu

10 AUGUST 1985

L3

n. grigore mărășanu

Poate astfel, ochiul tău

Ești asemenea hamalului neimblinzit, fluviul meu :
mofluz,
ciolănos,
sentimental,
prost plătit,
burdușit de revolte !
Jugul dulce al erelor ți-a ros greabănul ;
ai bube pe trup, te-am auzit mîrîind ca un ciine !

Cum de nu te dor malurile-valurile de atita căraușie ?
Luntrii smolite,
papuci zburători,
mici șalupe sulemenite,
barcaze pînă la uzne cu pești,
cargouri cu viața rostuită pe etaje —
toate bat sîrba pe coloana ta vertebrală !
Răbdătorule,
dă-mi pacea ta să pot îndura sudalma gurii care-mi macină inima !

O stea însingurată vine și își răcește lancea de foc în tine,
marinarul te suduie,
tîrfele portului te adulmecă,
pescarul rupe din tine cu dinamită,
hingherul aruncă în valuri cu ciini morți,
fermierul îți toarnă pe gură chintale de amoniacuri,
și peste toate rănile tale se lasă pacea și mreana sare deasupra apei și cîntă ca o mierlă în zori !
Învățătorule,
arată-mi calea ce duce spre culmea acestei iluminări !
Iată,
învăț sufletul să se supună caznei prin care valul ți-ai vindecat,
poate astfel ochiul tău din adînc mă va vegheа încă o noapte !

Uneori

Uneori,
cînd sînt singur și trist
(mai des de la un timp),
un om stă acolo,
la doi pași de mine
și zice : „Prinde-mă !"
Și eu nu-l văd.
El vine, îmi stinge lumina
și iar zice :
„Prinde-mă !"
Și eu tot nu-l văd... !

Acord

Puiul sturzului a spart găoacea,
a ciripit întîia rugăciune

O rază a întors capul
să vadă cine o strigă...

Pe cînd aveai plete lungi

Pe cînd aveai plete lungi,
trupul îți era de tinără păstrugă
și o roșeață de mere coapte
răspîndeai în jur.

Eu cîntam ca arcul întins
și ca săgeata spre țintă alergam
către zarea ce în sinul tău se îneca.

Acum,
un vînt aducător de secetă
clatină poarta — vraiște,
anii ni-i risipește !

Fluviul cîntînd la armonică

Călătoream între cele două orașe rivale,
de la Galați
spre Brăila,
în susul fluviului.

Pasagerii, în straie, ușoare,
de soarele fierbinte pe punte se veseleau ;
rîșcă și table jucau
(cu multă artă se joacă la Brăila) ;
radiourile anunțau „cotele apelor Dunării",
precupeți clandestini,
trăgînd cu ochiul la sticlete,
vindeau manufacturi —
caramele și chewing-gum,
strigau marfa cu glasuri răgușite de chiștoace.
Pe bancă, alături,
copilul orb, cu armonica Hohner,
întindea vesel burduful,
de parcă se lumina de ziuă în ochii lui !
Dar la o clătinare a vasului,
un val se năpusti,
ne trînti pe-amîndoi pe covertă
și-i smulse prețuitul talisman !

Atunci,
pipăind puntea cu mîinile,
copilul orb s-a smuls din căzătură
și a sărit în valuri...
Un timp
l-am văzut plutind cu armonica printre unde,
apoi au dispărut sub brazda forfotită...

☆

Au trecut mulți ani de atunci !
Părul mi-a albit,
ochiul e gol cum cuibul de rîndunică !
Același vapor cu zbaturi mă poartă
între aceleași orașe rivale...

În urmă,
peștii se zbat cu disperare pe maluri,
aruncați de puternicul val !
Sirene zvicnesc din adîncuri
și,
din cînd în cînd,
aud fluviul cu jale cîntînd la armonică... !

Pretext pentru orgă

O cheie învîrtită în lăcătul nopții
de o mînă adversă
cu lama cuțitului oxidată de lumina astrală
spre sine întoarsă
clamoarea nelămurită a corului
descifrînd partitura cu guri de cenușă
fetișul tatălui cu grijă păstrat
în racla de aur în valvele unei duble oglinzi
și trupul poetului cu venele smulse
înroșind cada de zinc.
Ninge pe treptele catedralei gotice
ca peste clapele unei orgi părăsite de dumnezeu
ca peste mîinile de arhanghel ale organistului
lovite de fulgere.

Neconsolatul Prinț

Cicuta maculata picurată în ureche.
A mea. În timp ce dormeam. O muzică
distrugătoare.
Vocea lui dind foc partiturii.
Anatema pe ochii vrăjmașilor.
(Surisul scrobit al lor ca al unora
care au fost trași în țeapă).

Cum stă la masă cu nevolnicii, cu plînșii
medici, predicatori, ambasadori, negustori
și cum pre noi o-nfricoșată sete ne tot arde
iar el își rupe carnea în bucăți
și ne îmbie
la sațietate, la mîncare

cum o lucire sceptică, tăioasă
cade pe pietrele gravate cu rac și scorpion
pe degetele lungi care notează-n fugă
glose și marginalii, miniaturi
ex-libris
pe pagini ca bila neagră amare

cum cei mai ticăloși-și zdrelesc genunchii
sub apăsarea metalică, atunci cînd răsare
la polul opus — de neajuns, de necuprins
un silogism perfect
însingurindu-se în monada augustă
(în oul lunar în care însuși el se clocește)...

văd imprudenta-i mînă care scrie
lînsă de fulgere
și manuscrisul înflorit — o umbră vagă
străvezind hîrtia
în vreme ce toți mesagerii iadului
îl cotropesc și-i urlă în spate,
declanșînd fulguranții de cifre stacojii,
un păienjeniș inextricabil de litere
diavolești
gravate cu sîngele lui de hermeneut al neantului
iscodind
parcimonia principiilor, omologarea în Unu

și strălucirea venelor subtile, alcătuind
o plasă senzitivă,
cvadrupla mască împrăștiind în jur
un cerc de foc, o dulce erezie

pe cînd coboară-n arderi sulfuroase
stema rece a frunții
deasupra apelor mercuriale
însingerindu-se de oglindire...

îl voi numi Neconsolatul Prinț
iluminat de un trigon stelar
ce umple orizontul
(configurație abstractă și străină)
însuși iluminîndu-ne...

gabriela creţan

Se aflau acolo, nevăzute la prima ochire fugară care îmbrățișa casa cu ochii celui ce vine și pleacă, se aflau acolo, ferite de umbra ce-o aruncau, așa cum te ferești a te dezvălui vorbind mai mult, se aflau acolo crescute din linia dreaptă a casei, cu semeție dar urgisite, de parcă zidurile ar fi dezvăluit, ar fi trădat că nu adăpostesc viața ci neviul folositor și umil, se aflau în taina lor fără însemnătate, cămările ferecate, cu felurite și ruginite lacăte.

Pentru tine, acolo unde erau lacăte se ascundeau poveștile ; te puteai afla, oprită de o amarnică amenințare și robită de o amarnică poftă de a afla, în prag, cu cheia grea în mînă, îndoită de îndoială, să intri în mrejele unei povești cu zmei ; intrînd taina nu se va spulbera, cum s-a mai spulberat ? Poate că de această dată, descuind cu ciudă și cu grabă, ori descuind cu viclenie, pe neauzite, încăperile surprinse ar fi lăsat faptul poveștii să fie fotografiat ca un instantaneu de vis. Uneltirile însă nu se lăsau niciodată surprinse, trebuia să rabzi și să crezi că vezi, că auzi, cum dincolo de încuietori, în cămările îmbelșugate, știuleții dansează în frunze uscate, în parfumate rochii de bal, înfoiate ; iar în văzduhul înspumat de făină, palatele grăunțe, sclipind în soarele interior, mocnind în boabă ca un foc rece, chihlimbarii, nuntesc, mireasa porumbă și împăratul cucuruz sorocindu-le trai fericit pînă la adînci bătrînețe, trai tors și întors spre adîncul brazdei umede, în mîinile aspre ale culegătorului în cufărul cu comori din cămară, în gușa înfoiată, în gălbenușul de soare al oului.

De intrai, poveștile se topeau, camuflate de răcoarea neînsuflețitului, căreia nici soarele verii nu-i putea împrumuta fiorul călduț care vibrează în orice încăpere unde se respiră și se visează. Te întîmpina acea răcoare străină ca un voal de apă încremenită ; intrînd te dădeai un pas înapoi : aerul încuiat îți încrîncena pielea. Spațiul închis, tare ca alcoolul ferecat, dușmănos era pentru respirația hrănită de vînturi răzlețe și miresme schimbătoare. Respirai scurt, cu teamă de a te lăsa pătruns întru totul, răcit, scos din fire, stingher ca o statuie. Lăzile, închise, de culoarea pielii, asudau în umezeală. Pe jos urme de pași, arcuiri care se aflau sub greutatea nevăzută a ființei aceleia ascunse, stăpîne a cămărilor și îndestulării, însuflețitoare a poveștilor ce stăteau să se povestească. Păseai repede, pe vîrfuri atingîndu-ste cu cît mai puțin din corp de împrejurul nelămurit. Ieșind, păstrai pe palmă, lunecușul de gheață al minerului. Necunoscutul e Rece. Ce se petrece aici, cînd nu se petrece nimic ? Tainele fermentează, clipesc în întuneric, tăinuiesc substanța tainei, care trăiește doar tăinuită ? Au toate acestea simplele, nevăzutele, un tîlc mai înalt, o întîmplare ascunsă, o Nedezlegare ?

☆

La moară, lăcătul stricat, de cînd se știe, stricat, cu o piesă lipsă ori ceva în plus prin măruntaiele plumburii, tot mai opunea rezistență, chiar prin stricăciunea lui. Se înțepenea, te mira cum, îmbinînd, din greșeală, ciocurile de fier dinăuntru, mereu altfel, de trebuia tras, scobit, pilit, rupt, ori măcar zgîlțîit, cînd, aflîndu-te înăuntru se trîntea răutăcios, se răvora, scrîșnea și chicotea, zornăia din toate încheieturile grosolane afurisit încîlcite, făcute parcă din speranța mereu aminată, de-a se închide odată și-a nu se mai deschide.

La împlinirea acestei speranțe, erai gata să-l ajuți, cu dorința ta ciudată de aventură inversă, de cufundare și complicitate cu Marea, Misterioasa Neîntîmplare, Nepetrecere de Fapte.

Rămînînd închisă acolo nu așa cum rătăceai de atîtea ori, știind prea bine că vei fi descoperită, forțînd ușa atît cît să reușești să o deschizi și numărînd dinăuntru, cu falsă implorare, ecoul pașilor nepăsători ce se apropiau și îndepărtau, lăsîndu-te pradă Aventurii tale Vagi, de-ar fi fost să rămîi închisă deși în încăperea cu trepte știrbe, în moara veche pustie, cu prevălișul de căpcăun la pîndă al acelei țărini dințate cu fier ori, rătăcind sus, la etajul de lemn, aplecată de acoperișul scund, printre cîntarele care nu mai aveau ce cîntări, să privești perdele de păienjenis ce legănau ființele semiîntunericului, în țesătoria lor tenace ; să rămîi singură cu părăsirea morii, cu dezafectarea ei, singură cu singurătatea, pradă mistuirii în tine asemeni păianjenilor flămînzi, ce-și coseau leagănele de fir, închizîndu-se în ele cu plictis.

Astfel, încuietoarea, strașnică, înțepenită, de nedezlegat în greșeala sa mecanică, rece și fără sens, de către mintea omenească logică, încuietoarea și-ar fi dovedit puterea de-a încuia, întemnița și învinge acțiunea încăpățînată și constructivă a materiei vii, pecetluind-o cu materie nesimțitoare.

Între toate întrările celebrate rar, între toate temnițele cu provizii și ungherele părăsite, cea mai la îndemînă, prima stavilă a privirii în largul curții, un chenar scund în albul de zori de zi senină al varului, se afla ușa singurei încăperi în care n-am intrat. Piezișă, sub umărul de lemn al scării ce îmbrățișa odăile de sus, ușa se păzea cu un ivăr delicat, atît de fragil încît ți-era milă să-i tulburi încuiușul îndoielnic.

Îi dădeam pace cu sfială, cu înversunare, mă sileam să n-o bag în seamă, prefăcîndu-mă că nu e și păzind-o de mine. Nu avea nici un alt lăcăt decît dorința noastră de-a nu lua în stăpînirea minții și-a cunoașterii lucrurile care nu se pot apăra singure.

Nici acum, nici altcîndva, nu vei ști ce se afla în încăperea încuiată. Talpa casei, începutul, grăuntele pietros care a încoltit și-a făcut ziduri, ramuri de lemn suitoare în scări, scorburi de odăi și pleoape de dantelă peste ochii de sticlă , rădăcini răcoroase ? ori izvoare ascunse în brîul casei, ce-ar fi fost destul să fie crestat pentru a începe ele să mustească, să picure sevă, să țîșnească în tot neastîmpărul apelor de mult zăgăzuite ?

Era închis acolo vîntul pustiitor care scăpat printr-o crăpătură subțire cît geana ar răsturna pămîntul, ca tăișul coasei și ar arunca în patru colțuri ale lumii tot ce stă și așteaptă ?

Erau acolo hainele de mire ale bunicului ? Toiagul regesc al strămoșilor, voievozii muntelui, domnii de brad și ostașii de cremene ? Ori pletele domniței de cer albastru și zestrea lor de mătăsuri ale ierbii, sfîșiate, privirea lor galeșă, oftatul zidirii de viu ?

Era încăperea cea mai goală, mai netrebuincioasă, mai ne-văzută și mai nefolosită vreodată ?

Mihaela Sturza Gavrilă s-a născut la Cluj-Napoca ; a absolvit Conservatorul — compoziție, afirmîndu-se după aceea cu lucrări camerale, vocale, simfonice, lieduri ; este autoarea a numeroase emisiuni muzicale la radio și la televiziune ; în mai, 1984, obține premiul revistei „Luceafărul" la festivalul de proză scurtă „Marin Preda" cu povestirea „Lacăte și chei" ; are în pregătire un volum de povestiri și un roman cu titlul provizoriu „Umbre".

O debutăm cu convingerea că frazei sale bogate, cu armonii neașteptate, i se va adăuga și linia desenului pur, expresiv.

Iulian Neacșu

mihaela sturza gavrilă

Lacăte și chei

Ori așteptarea, ispita, înciudarea necunoscutului de a nu fi cunoscut ? Ascunzișul Ascunderii, al Prefacerii de a fi Altceva ?

Ori clipa din urmă care te absorbea ca un plămîn de neant în inspirație lentă, umbra ta, forma ultimă zisă moarte, zisă plecare, așteptînd să dispărești la acea revelație împreună ?

Ori Viul, Trainicul, Ziditorul și Păstrătorul materiei strunite de mîna omenească, atunci, acum și pururea ?

☆

Încuietorile cer chei, cum cere Golul Plin și Începutul Sfîrșit. Răscolind prin saltare, ațițată de pocnetul îndepărtat al încuietorilor care cedau departe în curte, aflam chei dosite, uitate, rătăcite prin crăpăturile lemnului, sub hîrtia lipicioasă a cărților vechi prin cutii ruginite de bomboane Kandia, năclăite de ceara luminărilor, chei, zeci și sute de chei, unele cunoscute, altele dibuite din întîmplare, născute parcă peste noapte din cheile mame, bătrîne și masive ; zornăindu-le, cîntărindu-le greul de fier între degete, urmărindu-le din ochi linia secret văluritului închis, deveneam stăpînă peste castele, odăi, tainițe, becuri, porți, temnițe, lăzi de zestre, dulapuri și cufere.

Ce rost mai aveau cheile ruginite și desperecheate, de atîtea ori încercate la toate broștele casei și nepotrivindu-li-se ? Mai deschideau undeva în lume sipete rătăcite ? Ori uși cu ziduri tefere, adăpostind balansul de intrări și ieșiri ale existenței zilnice ? Ori răsucite în vînt ar fi descuiat cu țiuit și vaier metalic nălucirea de ușă a unui palat din basme, fumuriu și casant ca un cristal, gata să se risipească în cioburi strălucitoare la ecoul primului pas pe lespezile de cleștar ?

Cei ce le-au avut și încălzit în căușul palmei mai sînt ? Îi cunosc ? Mai au adăpost ?

Fierarii care le-au modelat cu unelte grosolane și fier cu nemiluita, mai bat pe undeva chei noi, mai delicate, mai complicate, mai utile ?

Acestea, mi s-a spus (sau am ghicit), minunate dantelării de alamă, horbote aurii, prelungi, ușoare, încrustate ca o bijuterie cu giuvaieruri de gol între arcuirile savante ale metalului, nici una repetînd desenul cu filigran șerpuit al încuietorii, acestea sînt cheile caselor de sus, cheile conacului dintre ape, cheile ușilor cu boltă îmbrățișate în metal, cu ivăre lucind ziditi prea alese pentru a supraviețui în blînda, resemnata, mijlocia intensitate a Apusenilor.

Acel conac dintre ape, conacul cu surse, ecouri, cu viltori, cascade, cu adieri, cu șipote, conacul dintre ape, cel bîntuit de vînt, de seva ierburilor, de încolăcirea rădăcinilor mustoase, biruit de ploaie, de rouă, de igrasie, conacul cu onix verzui ca legumele, palid ca milurile Oarzănei, roșietic ca piriul ce spăla fierul de la Roșia, conacul dintre ape, înainte de a fi fost părăsit pentru totdeauna a fost încuiat, sipet cu sipet, iatac, nișă, cămară, oblon cu oblon. Ferecat, poartă cu poartă pe toate întrările, întrîndurile, ascunzișurile, nu pentru a ocroti și feri bunurile părăsite în umezeală și paraginâ, ci doar pentru a lua în mănunchiul de chei prețioase pulsul vieții trăite, fluidul ei nevăzut, ecoul zilelor bune de odinioară forța de a rezista a încuiușului, trăinicia ocrotitoare a căminului, chiar puternicia zidirii, mărturia de hărnicie a clăditorului, de posesiune a stăpînului, de voință de a rezista a vieții care trebuia să se prelungească dincolo de lăcașul ei. Zidurile au fost crăpate de bălării și rădăcini. Oamenii au pătruns prin moloz, au cărat și devastat tot, dar casa a rămas încuiată. Și încuiate, porțile și obloanele, smulse din țîțîni au fost aruncate în foc. Iar cheile, ca o arteră pulsînd încă de vibrația vieții, ca o arteră deschisă prelungindu-se nevăzut, prin secțiunea de gol a încuietorilor către inima zidurilor, a încăperilor, cheile iradiau, emanau puterea de a descuia, încă neepuizată, hrăneau iluzia de conac, scăpărau în broaște nevăzute, dornice să deschidă, la nesfîrșit, zeci și sute de uși, și umbre multiplicări ale lor ca într-un strigăt reverberat între bolțile grele, între bolțile goale. Vedeai atunci, tremurînd pe retină, fiecare ușă, desprinzîndu-se lent, cu încetineala visului, urnită din chenarul ei, stîrnind un voal de aer ce unduia în încăpere ; și, înainte de a apuca să zărești ce se afla înăuntru, ca într-un joc de popice, în raza priviri se desprindea altă ușă din chenarul ei, și apoi alta și alta și alta, iar alta ; un tunel de uși deschizîndu-se spre alte uși în plină desprindere, deschidere și cădere, uși desfoindu-se ca petalele unei flori, uși care pînă la urmă, ca într-o derulare inversă s-au închis, s-au închis, s-au închis, retrăgîndu-se în șerpuirile de alamă ale unor chei, care le-au supraviețuit.

Chei, lăcăte, pentru a ne aduce aminte că viața aici, cînd era viață, nu avea alte evenimente decît folosirea complicată și obositoare a ușilor unui lăcaș boltit ca o catedrală, largă ca o sală de spectacol, al cărei spectacol erau ușile nenumărate deschise spre feluritele taine ale feluritelor încăperi nelocuite, superbe în conservarea lor de muzeu al frumuseții inutile.

Prea multe uși pentru două suflete crescute cu rădăcini în Apusenii fără găteli, fără pomezi și farduri, în Apusenii goi, simpli, milenari.

Lumina Apusenilor, crudă, zilnică, întîmplătoare se filtra în mereu aceleași nobile nuanțe prin geamurile imense răsfrînte înăuntru, cernînd prin prețioasa lor opalescență culorile neaoșe. Treceai pe-aici, prin aerul azuriu ori

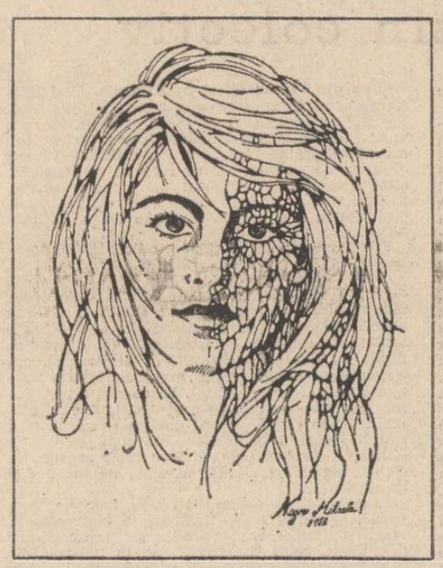

Oda melcilor

În noaptea cînd luceafărul învie
pe buza unui val înfrigurat
încearcă melcul gîndului să fie
mai melc decît un melc adevărat

începe timpu-n melci să oboseaască
se surpă noaptea și se-adună-n cer
un cîntec e o pasăre cerească
din care numai zborul ei îți cer

nu-ți cer decît un val umil de sare
un pumn de cer și de țărînă sfîntă
din care melcul nopților răsare
pe stîncă și pe arșiță. Și cîntă

Ion Nicolescu

---

teatru

t

Cum vă place

Ambiționînd un Shakespeare la Teatrul Nottara, Dan Micu, secondat de scenografii Dragoș Georgescu și Anca Păslaru, de balerina Rose-Marie Bot Stocec, a trasat în linii ferme contururile unei reprezentații pe care a dorit-o cît mai aproape de puterea de înțelegere și sufletul spectatorului tînăr în special. Didacticismul riscat prin refacerea schemei originare a farsei medievale, accentuat de ritmul lent al derulării expozitive, umbrește într-o anume măsură fluența montării. Momentele lirice (cîteva sonete puse pe note) conferă un aspect de modernitate aparte, uneori stranie (excepțională sonorizarea cu reverberații profunde a muzicii lui Vasile Șirli, susceptibilă însă pe alocuri de oarecare banalitate). Traducerea lui Andrei Brezianu susține axul politizant al viziunii regizorale — acerbă confruntare între o excesivă tiranie și o prea largă democrație, gravitatea tonului fiind dată din primul tablou de mare frumusețe : un ring stringe între laturile sale o mină de paiațe, ființe umane depersonalizate, în pragul degradării. Bunii și răii, slabii și puternicii deopotrivă capabili să inspire iubire și ură se vor lăsa antrenați în arbitrarul joc al dragostei „spre a găsi a libertății cale". Alegoria iubirii (încrederea și fidelitatea, aventurile amoroase ce descriu itinerariul inițierii în labirintul cunoașterii) asociată unui motiv frecvent, travestiul (dualitatea, respectiv complementaritatea sexelor) ajunge să vorbească indirect despre primejdioase maladii, despre alienare. În final, o celebră afirmație e complinită silogistic — actorii toți sînt oameni, iar scena-i o lume-ntreagă : chiar dacă perimetrul rampei e un tărîm iluzoriu merită urmat îndemnul la solidaritate întru speranță, convertind în optimism prea abundentul scepticism. Marele titan avînd capacitatea de a pulveriza eterogenitățile (fundalul acțiunii este legendar, problematica etern valabilă, inventarul caracterial tipic), evidențiind semnificațiile celor mai obișnuite gesturi cotidiene, ilustrează de fapt armonia universală, legea nescrisă a compensațiilor indispensabile. De aici tentativa generoasă de a restabili ordinea morală, implicit social-politică. Comedia shakespeareană trăiește însă prin fantezie și spirit, mai puțin prin ratiune, prin cerebralitate și aici survine decalajul între actualul conspect regizoral și imaginea virtual incetățenită a textului... Poate ar fi fost profitabilă o detașare ironică care să porteze mai convingător actualitatea interesantului demers desfășurat într-o dublă perspectivă asupra substanței umanismului contemporan : căutarea de sine într-un univers absolutist — concentrațional, emblemă țarcul, îngrădirea, sau într-un univers democratic, deschis, asociat naturii, pădurea. În bogatul sistem vizual care agrementează decupajul auster se remarcă oaza minusculă din prosceniu, simbolul (folosit ingenios, excesiv chiar) apei care reflectă și purifică. Limpezirea aproape calofilă, rigoarea conotativ-denotativă cu virtuți sincretice au dictat o rigidă obiectivare, pe alocuri sterilă, care nu a permis nici unui actor să strălucească așa cum s-ar fi cuvenit. Dana Dogaru îngemănează grațios fragilitatea cu fermitatea, mobilitatea interioară și exterioară a frumoasei deghizată în picaro. Ioana Crăciunescu, suavă, senzuală lebădă albă, sugerînd cu discreție echivocul unor relații, este „o confidentă" — posibilă protagonistă. Mircea Diaconu uzează dezinvolt de talentul său într-un rol parcă predestinat : insul ce adoptă în fața existenței un atitudinea de erou, ci pe cea de bufon incitîndu-i pe blazați, scandalizîndu-i pe obtuzi. Dragoș Păslaru cochetează cu farmecul năvalnicului îndrăgostit. Într-un personaj încîntător, Victor Strengaru nu izbutește să depășească pragul insolitului scontat. Alexandru Repan dă elegantă prestanță tenebrosului uzurpator și senilului exilat. Lui Ion Punea îi reușește masca falsei inocențe. În acord exact cu ansamblul Emilia Dobrin-Besoiu, Anca Bejenaru, Diana Lupescu, Adriana Moca, Emil Hossu, Valeriu Preda, Valentin Teodosiu, Mircea Jida, Radu Dunăreanu, Ion Igorov.

Irina Coroiu

---

film

f

„Masca de argint"

Serialul continuă spre bucuria spectatorilor. Peripețiile **Agathei Stătineanu** și ale lui **Mărgelatu** se amplifică într-o mai strînsă legătură cu evenimentele istorice prepașoptiste (vezi ponderea rolului acordat domnitorului Bibescu și pregătirii armate a revoluției din anul '48). Dacă în acest film, (al patrulea din seria deschisă de **Drumul oaselor**) realizat de regizorul **Gheorghe Vitanidis** și scenariștii **Eugen Barbu** și **Nicolae Paul Mihai**, componenta istorică este marcată suplimentar de echilibrul forțelor aflate în acțiune, nu se poate afirma că atributele generice ale filmului de aventuri sînt neglijate. Suspensul, urmăririle, qui-pro-quo-ul, confruntările eroilor cu oamenii Agiei sau relațiile lor surprinse într-un context voit misterios, sînt elemente care fac deliciul publicului, în ciuda clitorva inadvertențe, ce țin mai degrabă de gramatica filmului decît a literaturii ce îi servește drept suport. Trecînd însă peste cîteva pasaje care distonează cu ansamblul — omorîrea boierului **Vilcu** într-un decor de mucava, judecarea lui **Mărgelatu** de către căuzași, fragment cu potențială pondere dramatică anulat de spectacolul exterior al unei „bătălii" cu rețetă sigură, copiată din pelicule clasice, comportarea figurației comparabilă cu momentele de început ale filmului, — pelicula își păstrează valorile prin consecvența acordată unor principii morale.

În filmul de aventuri mereu învinge dreptatea și omul cinstit trebuie să reușească întotdeauna. Preceptele morale se apropie de valorile perene ale folclorului, de structurile basmului care nu de puține ori s-a improspătat cu evenimente istorice de genul celor narate de recenta peliculă realizată la Casa de filme nr. 5.

Eugen Barbu, cineast cu o bogată experiență scenaristică, nu mereu onorată de cineaști la nivelul textului, și al sugestiilor filmice, realizează în continuare o operă de pionierat. Filmul de aventuri ce-și dorește să promoveze un personaj în genul lui Don Quijote balcanic rămîne însă, cu excepții, la stadiul unui deziderat din cauza unor inapetențe regizorale. Dacă regretatul **Doru Năstase** s-a apropiat mai mult de intențiile autorilor, nu același lucru se poate spune despre **Gheorghe Vitanidis**, cineast cu experiență, dar mai degrabă tentat de latura exterioară a unor scenarii. Imaginea subliniat împrumutată din western-ul hollywood-ian nu salvează substanța marcat națională a aventurilor unui erou de sorginte balcanică, chiar dacă numai la nivelul înregistrării cinematografice performanța operatorului **(Ion Anton)** rămîne de referință. Parfumul dialogului de epocă, nuanțele politice ale argumentării evoluției protagoniștilor, misterul sugerat în țesătura de ciocniri demolatoare, ar fi căpătat alte valențe printr-un control riguros al ansamblului lăsat parcă intenționat uneori la voia întîmplării sau a unor marcate obstacole administrative.

Imaginea este handicapată de sărăcia recuzitei, planul doi rămîne la nivelul unei figurații neglijent îndrumate, regia luptelor renunță la credibilitatea necesară într-un film de gen. Sînt convins că scenariile lui **Eugen Barbu** și **Nicolae Paul Mihail** (cite vor urma) ar putea fi mai fericit concretizate pe ecran în mîna unui tînăr cineast cu mai puține prejudecăți în servietă, și cu mai mult curaj pe platou.

Sfîrșitul **Măștii de argint** propune multe fire epice de urmat în continuare. De stăpînirea lor cu bună știință cinematografică se pot bucura milioane de spectatori care și-au îndrăgit personajele, în cazul unei concepții eliberate atît de modele străine, cît și de locurile comune, de care cu atîta greutate ne dezobișnuim.

Călin Stănculescu

prin paloarea lui, prin verdele ofilit ori singeriul de rană cum ai trece prin stări de suflet schimbătoare, înăbușitoare, cum te-ai trăi pe tine însăți nu de-a binelea, aievea ci în vedenii, în oglinzi.

Oglinzi ce alungaseră cu neîndurare, măștile afectate, ale ziditorului lor : Acela, mort acum ca toți morții și îngropat ca un răsad în propria sa grădină. Pe Acela, trezit peste noapte în lucirea răpitoare a minții și a vederii, în lucirea dușmănoasă a aurului tirșnit ca un șuvoi de sînge din piatra Apusenilor și umplînd de noroc și nenoroc pe primul nimerit la ivirea lor ? Făgăduiala aurului nu se ținea decît pentru a dărui nebunie și a lua repede înapoi suferința. Acela, norocosul cu numele de mult uitat, clădítorul și întîiul stăpîn al conacului rămas singur și fragil între ziduri trainice, singur pentru că nesocotise și oamenii și trecerea timpului, închis de viu între galeriile de fortăreață ale beciurilor sale, amețind și aiurind între șuvoaie de vin vechi și încercînd să nu-și mai amintească a fi doar cîndva amețitor de bogat și a fi aiurat aruncînd bani pe cristale de Veneția și clanțe de onix, cerînd muntelui aur, mult, mai mult, pînă cînd a pierdut totul deodată și și-a cîntărit toată averea pe un gît de țuică amară. Împlinindu-se blestemul, închizîndu-se cercul amețitor al norocului și răzbunării, conacul a rămas pe dinafară ca un fruct fără ram. Falnic, părăsit, cerea invidie, dorință, trufie, arțag, patimă, neîndestulare. Dar era privit doar cu uimire în timp ce a fost mostenit și dăruit ca dar de nuntă și buchet de mire, cu largile sale alei de trandafiri exotici, cu bolțile sale largi, cu largul îndestulării sale, cu buchetul său de chei strălucitoare, cu largul apelor sale susurătoare, cu largul drumurilor ce i se despicau în față ducînd altunde.

Ea, îmi spune unchiul meu în vis — ea, îmi spunea pe cînd nu înțelegeam, Valeria mea, făptura mea de ceară, Valeria mea, prea frumoasă și sfioasa mea, oftatul meu de femeie dăruită cu toate darurile și tristă de toată tristețea, ea, Bucuria vieții mele, ea voiam să se bucure de luminile dulci ale conacului, de mierea geamurilor dulce.

S-a bucurat oare ? Aici, unde-i noapte de zi, unde-i un cer de pămînt, înstelat cu rouă ; aici unde bate un vînt de nicăieri și trăiesti un azi de ieri unde un țipăt de liniște se aude între ape ; o vină ; vina cui ?

O apropiere îndepărtată, străină, te impresoară ; Aici, unde-i o Încetare, neîncetat.

E-n firea lucrurilor se spune, despre tot ce se destramă și dispare. În firea lucrurilor ? Are deci neînsufletitul și întîmplătorul o fire a sa, un fel de a fi în firea aceasta ?

Firea se aude ? în pocnetul zemos al merelor pîrguite în clipirea de umbră a oglinzilor în care tăcerea ajunge la o intensitate silnică ?

Se vede firea aceasta oare, cu ochii deschiși ? în încremenirea pietrei a cărei fire e tocmai nefirea ei, neschimbarea ? în verdele verdelui, în nedeslușitul văzduhului fără contur ? Sau, închizînd ochii doar, o zărește în umbra imaginilor pe retină, în prelungirea lor, în aburul lor ascuns sub pleoapă, înșelînd întunericul ochiului cu felurite semne de lumină, învelind contururile în jocurile fanteziste ale uitărilor sau spălîndu-le de culoare pînă la nuanța fără nuanță a nevăzutului, reducîndu-le așadar la ideea, la firea de copac, fără contur și culoare dar tremurînd aievea sub pleoapa deschisă ? Care e firea ierbii ? în fir să fie oare sau în mulțimea lui, în însutită, înmiită a lui ce-i dă ierbii susur de oaste subpămînteană și verde atotputernicie pe fața pămîntului ?

Iar „fața" aceasta a pămîntului, e cea pe care ne-o arată, ori cea interioară, de căptușeală, firea sa, ascunsă într-un mănunchi de chei ; cheile vor suna ; vor descuia în văzduh, iar eu mă voi întreba care să fie firea lucrurilor aici ; zidirea conacului cel trufaș ori prăbușirea lui ? O fire a lucrurilor sigur este, căci altfel te apropii de floare și altfel de mărăcine ; Dar, chiar aici, unde mai tată mi-e vîntul miresmat cu fîn și mai mamă șoapta apelor, nici măcar aici nu-mi va fi dat să o-nțeleg, cum n-ați înțeles-o nici voi ce-ați viețuit în firea de-aici, cum nu-i de-nțeles ci doar de simțit, de trăit, de mirat. de uitat, o fire a lucrurilor și întîmplărilor cum v-a fost dat, asta și nu alta, vouă, și nu altora, atunci și nu altcînd, aici și nu aiurea.

Nu-mi rămîne decît să mă-ntorc, aievea, ori doar în cuvînt, aici, unde mă-mpiedic de dale de ceramică aurie, ce mărgineau alei trufașe nesocotind mîndra arătare a tufelor de mentă aromate ori de agrișî acrișori, aici, în fînul unduitor, zmălțat cu sînziene, suflat cu aur de miere și polen ; Aici pe aleile de trandafiri trufași învinși pe-ndelete de pămînturile cicorii și ale margaretelor plăpînde, de pămînturile pămîntului.

Și să răsucesc în gol mănunchiul de chei melodioase, clincănînd ușor la atingere, ademenitor, chemînd un sunet de vrajă, o șoaptă a chelăresei, a stăpînei neîmbunate și îngăduitoare a acelor locuri ; o șoaptă a Valeriei, Valeria cicorii și a mentei, Valeria vecerniilor și a laptelui muls proaspăt, a pîinii frămîntate în mîini, Valeria verilor umede și a viforelor, venind și plecînd fără voia ei între și dintre aleile trufașe de trandafiri exotici cu luciri de onix.

Iscodind, stîrnind firea lucrurilor, vin iar să răsucesc în gol mănunchiul de chei imperecheate. Uși, uși, porți grele, chenare delicate de iatac să se descuie, să se desprindă, să se deschidă, stîrnind valuri de aer în odăi cu uși în plină deschidere ; chei clincănînd metalic, chemînd din imaterialitate, odăi de ceață, cărămizi de întuneric, geamuri de zori de zi, arcade de boltă senină, pereți de nor, uși de fum întredeschise șoviitor, păstrînd conturul unui chip clar ca în fotografie, gata să se topească în tridimensionalitatea spațiului ; desenul delicat al unei siluete îmbrățișate de un jilț auriu, avînd în față spațiul nemăsurat al timpului ce s-a scurs, ce urmă să se scurgă cu cortegiul său de întîmplări de neînțeles... De departe, din luminiscența geamurilor de cristal cu soarele ascuns în sticlă, Valeria cicorii ne privea, ne privește, — ne întreba, ne întreabă : Cum trebuie trăită viața ? Cum ?

● Despre Nicolae Fulga mi-a vorbit poetul Aurelian Titu Dumitrescu. Insistența lui mi s-a părut exagerată, la început, pentru ca după aceea, după ce am citit cîteva din „prozele" lui Nicolae Fulga, să nu mi se mai pară așa. Nu era vorba de un debutant, de un om care încerca și el „apa literaturii", din plictiseală sau din ambiție, era vorba de un scriitor format, sub pana căruia fascinantul și inepuizabilul „univers țărănesc" a căpătat și capătă noi valențe. Nicolae Fulga vine în literatură, e adevărat, din zona din care s-au ridicat la cuvînt Marin Preda și Zaharia Stancu, vine însă cu un timbru propriu, glasul lui purtînd însemnele destul de rare ale autenticității. Drept pentru care îi doresc să ducă la capătul atît de greu de atins al izbînzii toate planurile, toate gîndurile sale de creație : Îi doresc spor mult la scris și cît mai puțini dușmani !

Ion Lăncrănjan

nicolae fulga

DUMINICILE LISĂNDRINEI

— Bă, Mitre, să nu ne dai de vr-un necaz, ai răbdare să treierăm, să fiarbă vinul...!

— Hei, dac-ar fi după mine...

— Cum te mai simți ? — și Stîngă puse brațele pe gard.

— Tot așa, oftă Mitre și se trase cu pătura mai lîngă poartă.

Lisăndrina stătea pe talpa casei, cu fața în palme și găurea pămîntul cu ochii. Osoasă, cu capul mare, cu mîinile vreascuri, Lisăndrina nu mai avea ca femeie decît fusta. Mitre o lăsase stearpă la tinerețe și cînd se uitase la ea nu mai avea la cine.

La mijloc de săptămînă o lăsa singură în cîmp, încăleca pe cal și pleca în sat după mîncare. Dar de cum intra în sat simbătă seara, Lisăndrina afla la care femeie înnoptase Mitre miercuri spre joi. Duminica pe sub prînz, după ce își potolea treburile casei, lua un arac în mînă, înfigea poala fustei în briu și se înțepenea în poarta vinovatei. Își descărca Lisăndrina tot necazul ei de femeie uitată, în vorbe grele și urîte meșteșugit. Dacă cea din casă nu ieșea să se dezvinovățească de neiertatul furtișag, Lisăndrina cășuna cu pietre, cu bolovani pe acoperișul care a ascuns păcatul, și pe geamuri, și rar se întîmpla să nu iasă cu proparcă a bucurie. Lîngă batoză, Mitre tușea, scuipa sînge pe pleavă și-i da cu piciorul să nu se vadă. Apoi au vîndut grîul și s-au dus la doctor. Doctorul l-a trimis la un sanator mai către munte. De acolo a venit mai gras și alb la față, cu degetele atît de lungi și de curate că Lisăndrinei i se părea că nu mai sînt ale lui.

Acum, Lisăndrina îl gătea pe Mitre cu ce avea mai frumos și îl scotea în bătătură la soare. Simbăta, îl băga în albie ca pe copil și îl scălda. Încerca Lisăndrina să deslușească în mădularele lui furtunile sîngelui pe care ea căutase să le oprească cu minie și răutate de a se revărsa în culcușul altor muieri, dar pentru ea nu știuse să le stîrnească niciodată.

Acum era însă tîrziu, atît de tîrziu încît ce-și mai spuneau între ei erau vorbe pe care ea trebuia să le țină minte ca să le zică la cimitir, pentru că, oricît erau de departe ca înțeles, vorbele se legau în minte, pe ascuns, de ceea ce știau amîndoi că o să se întîmple.

Stîngă se opri din vorbă și așteptă trăgînd cu coada ochiului la drum.

— Bună ziua ! — zise Viana lui Stancu Pîrloagă.

— Bună ziua, Viano ! — îi răspunse Stîngă — unde fuseși ?

— Pe la niște femei după ouă cu sămînță.

— Vezi dacă n-ai cocoș la ușa casei ?

— Păi de unde să am, nu știi că au murit păsările la toată lumea ? — trase Viana vorba la locul ei prefăcîndu-se că nu pricepe unde bate Stîngă.

Viana, față de oameni cu stare, se măritase cu un șef de post care se trăgea de undeva dinspre Vîlcea. Din părțile acelea, primăvara și toamna, coborau la șes oameni cu căruțe înalte la care trăgeau cai adormiți, și vindeau prune, oale, poșircă și luau grîu sau drugi de porumb. Pe unde trăgeau, întrebau de unul de-ai lu' Gușatu care a ajuns șef de post. Așa a aflat satul și a început să măsoare afacerea lui Pîrloagă și să-i dea peste nas : „Ce mai face, bre, nea Pîrloagă ? poșircarul ăla de gineri-tău, nu l-a mai dat afară ?"

Pîrloagă făcuse nuntă mare, îi dăduse drumul Vianei cu patru care cu zestre. Cînd ochii satului se cam dezvățaseră de ea, Viana se întorsese văduvă. Poșircarul se încurcase cu niște zlătari, le luase aurul și apoi se dusese noaptea să le facă percheziție la corturi. Ceilalți doi însoțitori ai lui au scăpat cu fuga, el a rămas sub ciocanele țiganilor întăriați.

Viana a venit în doliu, cu picioarele albe, nevăzute de soare, cu părul galben, vopsit ca aurul și cu ochii negri, umblători. Trecea Viana pe drum și răminea omul cu jugul în brațe, de-i zicea femeia : „Saltă, mă, jugul că stă bietul bou cu gîtul întins și nu te mai uită după Viana că îți curge sînge din nas !". Vorbe erau însă destule și cea mai de crezut era despre Vasile Făsui — perceptorul, dar cine ce-avea cu ea ? Lumea ce să vorbească ?

— Ai bă, Mitre, reluă Stîngă făcînd cu ochiul după Viana ? dacă ar fi și ar fi, ți-ar mai da inima brînci ?

— De, bă, Stîngă, eu știu ?! parcă, parcă...! — vorba ăluia : ochii văd, inima cere....

Stîngă hohoti lăbărțat :

— Al dracului! nu te-ai lăsa, ai ?

Pielea galbenă și spinatică de pe față lui Mitre se întinse pe față a ris. Lisăndrina se urni de pe talpa casei și se duse spre fundul grădinii, fără nici un rost.

Soarele cobora pe funiile cerului spre Dealul pîrlit.

Pe la amurg, Lisăndrina intră în girliciul pivniței, unde își făcuse culcuș o cloșcă cu puii scoși de o săptămînă. Cloșca se repezi furioasă la ea, puii se risipiră, dar Lisăndrina îi culese în poală, pe rînd, de prin colțuri, înfipse apoi poala șorțului la șolduri, prinse și cloșca, o liniști sub brațul sting și ieși în drum.

Cînd Viana deschise poarta să vadă cine e, Lisăndrina se uită cu grijă în toate părțile, se strecură repede pe sub brațul Vianei, puse spatele la poartă și începu șoptit :

— Fă, Viano, eu venii să-ți zic o vorbă, dar să nu te superi și să mă respingi, tu să mă-nțelegi că ești femeie umblată și dată de necaz, că și al tău dac-ar învia acu'... Uite, ți-adusei o cloșcă cu pui ca să nu mai umbli după ouă cu sămînță că n-are nimeni, dar să vină și Mitre al meu pe la tine într-o seară că e cu sufletu-n buze și alt bine n-am ce să-i mai fac. Primește-l ! astă seară, mîine seară, cînd vrei tu.

Desene de Mihaela Negru

cese, cu amenzi și cu risul satului totdeauna.

Rar, cînd se întorcea Mitre cu fața spre ea. Lisăndrina nu știa ce să facă, se întărea în mădulare, trupul ei căpăta un fel de îndîrjire vinoasă și răminea dreaptă luptînd alături de rușine împotriva lăcomiei care se zvîrcolea în ea pe un jeratec acoperit de spuză odată cu anii.

De la un timp, Mitre prigonise calul. Satul uitase duminicile Lisăndrinei și parcă îi scosese pe amîndoi la margine. Acum, satul vorbea despre altele.

Boala lui Mitre se cuibărise în el de cu toamnă, de cînd îl plouase la locuri în Valea Bacriului. Greșise Mitre, semănase locul cu grîu și nu putea să-l lase neacoperit. A grăpat pînă seara cu ploaia pe el, cu cai în ham ca doi nori de abur, înjurînd de toți sfinții, cu ochii spre cer. Seara l-a băgat Lisăndrina în apă fiartă, l-a învelit cu două velințe de lînă, dar el a simțit că și-a înghițit sănătatea.

Iarna mai mult a dormit-o. Îl ardea în șale și asuda din nimic. Primăvara a început să tușească. Vara s-a făcut grîu mult și curat. Lisăndrina se lupta cu sacii plini să-i urce în căruță și sudoarea de pe fața ei osoasă lumina

valeriu pantazi

Pace în ochii păsărilor

Pace în ochii păsărilor și în cuvinte
Pace în ochii păsărilor, în zborul lor
Pace în strada umbrită de primele frunze
Pace în flori !

Pace pe ape și în adînc
căci blînd este soarele și blîndă
e luna nopții acesteia și a celor ce vin
Pace albinelor, fagure plin !

Liniște-n case și liniște-n străzi
în ochii bătrînilor ce stau pe la porți.
Pace pe cîmpuri și pace-n senin
blînd este aerul Păcii-divin-

Pace în pîine și pace în vin !

Poem de luna mai

Te numesc pe tine, iubire :
te văd în alune, în scrierea norilor
pe autostrăzi traversînd cîmpia
mărul verde se face roșu
para aurie
la lumina stelei
te numesc pe tine.

Atunci, numai noi suntem prezentul !
febril se face vară
febril — melancolie
verde.
Mă îndepărtez spune soarele !
Vom iubi lumina cu lumina noastră.

Nimic nu ne mai minte
alunii gleznelor în frunze
petala leandrului nu s-a desprins
de gura ta.
Suavo
liniște a zilei și a dimineții
a dezordinii tuturor explozilor
de primăvară
în ochi oglinda cerului
perdeaua grea a ce țin minte
sparg zorii si miezul
miezul nopții, trandafiriul aur.

Mai scriu poeme despre mai

Este un fel de a gîndi mai simplu
nuia de umbră, de primăvară

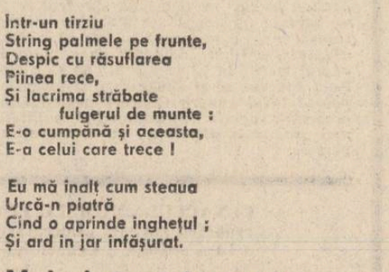

viorel sâmpetrean

Baladă

Eu cred în înălțarea de început,
prin griu,
Și cred că înlăuntrul ei
Trăiește umbra mătăsoasă,
Să aluneci, să aluneci peste riu
Cum înfioară iarba
Nevindecată coasă.

Setea de sub piatră
Înăbușe căderea :
Pare un clopot
Gîndul viu, aprins
Un foșnet este steaua,
E-o cumpănă și aceea
De a nu fi învins !

Într-un tîrziu
String palmele pe frunte,
Despic cu răsuflarea
Pîinea rece,
Și lacrima străbate
fulgerul de munte :
E-o cumpănă și aceasta,
E-a celui care trece !

Eu mă înalț cum steaua
Urcă-n piatră
Cînd o aprinde înghețul ;
Și ard în jar înfășurat.

Moisei, spre toamnă

Raza îți spune că harul este teafăr,
Este îndeajuns să nu mai uiți nicicînd
Căci rădăcinile ce-l înconjoară
De carne vie sunt.

Acestea cresc cum numai jarul
Ilumineză pe-un mormînt
Pe care n-o să ai puterea
Să îl dezgropi —
decît să-l adumbrești
Cu flori.
Sunt, ele, rădăcinile
brusture orb, răcoros
noapte verde.

Ca un ochi deschis steaua lucește.
Mi se face vis pentru că din vis
mă trezește steaua adormită.

Și gîndind un simbol pentru totdeauna
ochii-mi sunt departe, departe
în urma gîndului să vadă ce vede.

Dacă așa se întîmplă
nuia de umbră
brusture orb
noapte verde
acesta e trupul care nu-mi trebuie.

Poem liniștit

Scriu pentru ea, eu trec treapta aceasta
liniște-n inima contemporanilor !
scriu pentru ea, altii scriu pentru eternitate
stau cu zenithul și cu nadirul
mă ard la degete, mă ard la tîmple
alte poeme tulburătoare
dar

scriu pentru ea liniștit ca un vînt
peste trestiile agresive, acum
totul crește — fragilul
prinde coajă în sufletul meu
gingia frunzelor mușcînd lumina.

Scriu pentru ea, am depășit
candoarea florilor, ea e frumoasă
dezlegăm universul
din vechile sfori destrămate
și poemul — veți înțelege —
nu se poate sfîrși.

Ce ne impresoară vina ?
Și oare, sufletul pe care-l porți
Este măsura ?

Raza îți spune că harul este teafăr,
Este îndeajuns să nu mai uiți nicicînd :
Altminteri
Carne vie se va face,
Și se va face de-ndrăznești să uiți
Tăcerea ta.

Ardealul (VI)

Noi n-am plecat nicicînd,
Noi nu te-am văduvit
De sfîntul tău pridvor
De unde ai cuprins în zbucium
și în libertate
Cetățile fără egal
Și mai presus de toate
hotarul tău de dor !

Noi n-am uitat
Că rădăcina sîngelui din sînge vine
Și nici n-am îngropat durerea într-un țarc
Spre-a ne refugia
de soarta care ne-aparține.

Te chem acum și pururi
Cum aș rîvni
Și cum aș merita un frate
Ori un izvor ;
Ori ca pe un părinte nespus
De drag
De care pururea îmi este dor.

Eroul necunoscut

Paloarea flăcărilor crude
Ce-mprejmuiau ca-ntr-o livadă
Trupul tău însingerat și palid.

Erai în mintea sorții o minune
Pe care n-o atingi,
O ai în brațe și te vatămă
De îndată ce încerci s-o uiți.

Neînvins !, dar ce metalic zimbet
În felul ce-ți ademenea făptura —
Păreai, cum treci printre juratici 'nalți
Un coif strălucitor.
Sau, erai poate,
Ecoul neîngenuncheat
sub lumea argintie de țărînă.

Aștri pe coline

Lumina e un deal în respirare
Pe care trece un lujer suveran,
Cel ce cuprinde întreaga resemnare
De-a stringe-o viață în zborul unui an.

Și acesta în durata-i doar adiere poartă :
E-a sevelor cucernicie ; deplinе.
Sau poate, solara transhumanță,
A mugurilor, aștri vii de pe coline.

plastică

Gest și culoare

Cu expoziția deschisă încă la galeria „Căminul artei", Bogdan Stihi revine, după ani, pe de-a-ntregul la prima sa dragoste : pictura. Fost elev al ilustrului profesor Adam Băltatu, expozantul de astăzi reușește să se impună imediat după 1960 ca gravor de talent și ca excelent ilustrator de carte. Participările sale la mari expoziții naționale precum și la manifestări românești peste hotare (Madrid, Phenian, Ferara etc.) i-au conferit un binemeritat prestigiu între desenatorii de marcă a generației sale. Citeva premii i-au punctat prezența în confruntări internaționale : O medalie la concursul organizat la Edinbourgh de ziarul „The Scotsman" pentru prezentarea grafică a volumului „Sonete" de Michelangelo, numeroase diplome și mențiuni, între 1962 și 1974 la concursul „Cele mai frumoase cărți" (Berlin — Praga — Leipzig). Personalele de gravură pe care le-a deschis în ultimii ani au fost notate ca aparținînd unui artist cu o vocație sigură a desenului. La ultima dintre acestea a apărut și cu cîteva uleiuri, care făceau dovada unei riguroase observații a naturii, a unei alese sensibilități cromatice. Îndelungata experiență a gravorului se făcea simțită în dinamica compoziției, în spontaneitate, dar mai ales în originala punere în pagină.

Lucrările prezentate acum transformă pereții albi ai galeriei într-un adevărat spectacol de culoare. Sînt oferite mai multe peisaje, cîteva marine, adevărate explozii de nuanțe pure, compoziții, flori, nuduri, naturi statice : Un inventar complet al puterii creatoare din acest moment a artistului. Tablourile sînt așezate sub semnul unei tandre sincerități. O liniște suverană le unește conferindu-le o anume stare de grație, o delicatețe. Tăleturile în natură sînt săvîrșite cu instrumentariul unei fîri romantice. Toamnele sale, Amurgurile sau, de pildă, un carton intitulat „Început de dezghet la Argova" se plasează sub arcul melancoliei fiind, pentru pictor, tot atîtea prilejuri de reflecție asupra marșului implacabil al timpului. Cele cîteva ierni degajă un fericit sentiment de statornicie, au o anumită doză de patetism ca și peisajele cu arbori singuratici sau căpițe solitare.

Stihi e adeptul unei palete solare. Între rame, pînzele sînt inundate de lumină. Cîteva peisaje suferă chiar de prea multă strălucire. E acolo o curătenie ireală. Prea multă poezie cu care sînt dăruite s-ar putea unora să le dăuneze. Dar pictorul nu contemplă natura . El pare că face parte din ea și caută să o exprime cît mai fidel, să o arate în adevărata ei splendoare. Are o oarecare îngăduință pentru tot ceea ce se lasă privit. Ochiul său are celitatea de a înfrumuseța. De la alegerea motivelor pînă la ultima tușă, totul se desfășoară într-o notă de sublimă generozitate, totul poartă amprenta unei tonice bucurii. E vizibilă plăcerea cu care e așternută culoarea pe suport tot așa cum e dovedită o siguranță tehnică dobîndită în urma unui foarte lung exercițiu. În vreme ce imagina cărți sau echilibra spațiile albe și negre ale desenului Bogdan Stihi picta în secret cu bucuria celui care se regăsește în această nobilă artă.

Mircea Croitoru

muzică

„Capacitățile semantice ale muzicii"

„Căci, dacă privim cu atenție întreaga evoluție a culturii Europei occidentale, observăm că ea a fost marcată, începînd cu Renașterea, de obsesia **mijlocului** artistic (de multe ori ca scop în sine) și, în mod implicit, a unei viziuni istorizante impunînd treptat... ponderea factorului senzorial în receptarea operei de artă". Combaterea acestei manifestări reprezintă, după părerea mea, intenționalitatea cărții lui Octavian Nemescu, **Capacitățile semantice ale muzicii.** Nu este nimic nefiresc aici, nu în primul rînd datorită faptului că O. Nemescu este compozitor și întreprinderea sa teoretică ar veni în sprijinul unei convingeri subînțelese **obligatoriu** pentru orice creație originală și proeminentă valoric (aceasta e cazul aici, după părerea multor muzicieni), ci pentru că, într-o sferă mai largă, cartea se întîlnește cu două importante direcții ale contemporaneității muzicale : recursul insistent la metodologiile semioticii și nevoia de a scrie o muzică acceptată de public în baza unei legități generale a proceselor psihofiziologice ale audiției. Pare paradoxal dar, în acest ultim punct se întîlnesc direcții ale actualității diametral (și vehement) opuse. Metodologia cărții deplasează accentul investigației de pe tradiționalele modele semiotice (Saussure sau Ogden-Richards, 1) pe o continuare în direcția descrierii și clasificării reacțiilor (comportamentale) induse în ascultător, 2) pe analizarea semnului muzical (care poate exista nu numai prin actualizare/interpretare efectivă ci și **in potentia**, O. Nemescu creează aici „muzicile imaginare" care ar putea avea ca gen proxim starea de eufonie) după un „semn natural de reper", înțeles ca generator al intenționalității componistice (auctorialitatea e folosită aici în sens larg, mergîndu-se pînă la o eludare completă). În descrierea acestei a doua componente stă, după părerea mea, interesul deosebit al cărții. Propunem aici, pentru explicitare, un succint model semiotic muzical : există cîteva asemănări cu ideile cărții, suprapunerea completă rămînînd însă departe. Vom descrie așadar o primă etapă de semnificare — semnul muzical semnifică o stare, o trăire (care poate cauza o reacție) — mecanismul de semnificare putînd fi **iconic** în sens larg (motivul muzical se bazează pe legitățile armonicelor naturale), **indicial** (dinamica motivului muzical descrie reliefurile stării respective) sau **simbolic** (de pildă, tensiunea ca stare poate fi evocată și „înțeleasă" în funcție de a-culturația receptorului deopotrivă în limbaj muzical wagnerian sau debussyst). O a doua etapă de semnificare, (a organizării arhitecturale a întregii lucrări) se descrie prin considerarea stării induse de motivul muzical ca semn pentru un obiect extra muzical modelat specific ; cînd obiectul modelat este muzical, vorbim atunci de metamuzică. Mecanismul modelării poate fi, la fel, **iconic** în sens larg (vorbim acum de eufonie sau etos), **indicial** (forma simetrică și contrastantă a sonatei descrie un universal principiu al sintezei contrariilor ; sau **Marea** de Debussy descrie, în fenomenalitate și temporalitate, segmentul din univers corespunzător) și **simbolic** (secvența B.A.C.H. descrie, pe temeiul arbitrarietăților lingvistice, un principiu al coerenței și transcenderii realului, **conotat** de personalitatea creatorului german : la fel, în culturile orientale, există moduri și formule muzicale „magice" care „evocă" creațiunea sau universul). La nivelul corespondențelor regulate (al mecanismului deci) între stare și obiectul extramuzical descris se poate plasa o **arhetipologie muzicală.** Ea ar vorbi, de pildă, despre motivul creațiunii exemplificat prin **Die Schöpfung** de Haydn sau modul indian ga-grama. Modelul triunghiului semiotic e aici convenabil deoarece e mai firesc să operăm cu imaginea în conștiință a unei stări (și cu conotațiile respective) și cu imaginea unui obiect : mecanismul poate fi cel al intensiunilor logice. Muzica occidentală, în linii mari, ar fi parcurs deci o deplasare iconic-simbolic.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

II. Omul și celelalte viețuitoare ale pământului (6)

Desen de Dragoș Morărescu

Adînca senzație de *copie fidelă* a presupusului model originar-folcloric, în realitate, relevă inefabilul dar al povestitorului de a-și valorifica virtuțile narative din unghiul unei rigurozități (s-ar putea zice) de extracție sui-generis paleontologică. Dată fiind concretețea dinamică a cîmpului epic, convențională a reconstituirii, cu efectele ei demonstrative explicite, se resoarbe în plasma textului dramaturgico-narativ. „Înăuntru focul aținise. Ciobanii se prefăceau că dorm greu, cu gemete și sforăituri. Solomonarul cu căciula împletită în cap descinta în picioare. Pe ușa deschisă spre stelele ce clipoceau în gura ei se strecură în patru labe, cu răgazuri și luări aminte, o matahală neagră. Călca parcă pe tălpi nesimțite de pîslă. Ocoli spre dreapta, se prelinse tiptil pe lîngă arcul de oameni culcați și se furișă spre iesle. Acolo, ascultă, întinse labele și se aruncă hrăpăreață. Deodată, de sub piele zvircolită ieșiră mugete spăimîntate. Văcarii, treziți, se ridicară întîi în șezut și se frecară la ochi. Focul se înteți. Vraciul turnă peste el o amestecătură care-l făcu să sară în vîlvătăi sperioase. Odată cu el săriră și păstorii în picioare. Dihania, descoperită, cercă să se tragă înapoi. Se cunoștea că e un om îmbrăcat într-o blană de urs, ca într-o manta trasă pe mîneci. Căpățîna fiarei i se sprijinea cu coltii rînjiți în creștet. Obrazul, în jos, îi era acoperit de-o mască neagră". Deocamdată, deci, tehnica *magiei simpatetice* are drept resort jocul antropozoomorfic menit a atrage în sfera de influență a omului o viețuitoare potrivnică precum ursul cel hrăpăreț. Magnificul spectacol, ce plutește într-un halou de păgînă sacralitate, continuă pe măsură ce jocul magic pune în valoare noi elemente de persuasiune vrăjitorească, ideal transpuse în plan spectacular. Străvechimea eposului pastoral cu valențele lui inițiatice, se sublimează în spectacol de excepțională complexitate prin apel la forme de reprezentare revelator sincretice. Nu spectaculozitatea cuprinsă de o haotică bizarerie este factorul de surpriză, ci imperceptibil savanta unitate în diversitate a întregului joc, impulsionat de conexiunile lui ritualice. De aici decurge dinamica lui progresiv tensionată, corespunzător cu datele scenariului magic perfect definite din capul locului. În faza în care clauza jocului magic este „ca ursul să nu fie încă biruit de om" cîntecul și dansul cu temă magică sînt componentele de bază ale „reprezentației". „Unchiașul trase fluierul din briu și începu un cîntec. Boarii se strînseră horă în jurul jivinei. Lăsaseră ciomegele neatinse. Țineau în mîini numai cîte o trestie și porniră într-un joc săltat. Învîrtiți toți în jurul ursului, lărgeau ori strîmtau roata după ritmul fluierului. Înaintau îndrăzneți spre fiară și numaidecît se dau speriați înapoi. Sălbăticiunea, la mijloc, se repezea pe rînd la fiecare. Păstorul atacat o lovea cu trestia, care se rupea". Mai mult, chiar, în această parte a jocului, ideea e că ursului (om) trebuie să i se dea iluzia invincibilității în confruntarea lui cu păstorii, ale căror trestii, neputincioase, închipuiau bîtele încă nedescintate". „Fiara" izbutește să atace atît de violent, încît face să curgă sînge din rana priciniuită unuia dintre păstori. Răspunzînd stringentei dialectici a ideii magice, din acest moment demersul inițiatic intră într-o nouă fază. Singele, însemn al adversității pe viață și pe moarte, „fu semnal pentru sfîrșitul jocului. Capul cu căciulă împletită se ridică de pe fluier. Hora se sparse. Boarii, trași spre ușă, o luară la fugă, lăsînd ciomegele la locul lor. Lupta cu oamenii nedescintați se isprăvise. Ursul biruitor privi trufaș în toate părțile, mugi fioros, mirosi urmele fugarilor și ieși afară după ei".

Dacă înfricoșătorul „urs" nu poate fi învins de oameni, în continuare vrăjitorul recurge la serviciile *magiei homeopatice* prevalîndu-se de raporturile analogice luînd în considerare presupusa apartenență la același regn a forțelor adverse. Celor șase bouari li se alătură al șaptelea, cel care reprezintă „duhul marelui taur al muntelui, bătrînul arhitaur, străbunul celor de azi, care să dea tăria lui urmașilor". Din acest moment, jocul magic are ca protagoniști pe omul-urs, de o parte, și pe cei șapte oameni-tauri, de altă parte. Deghizarea animalieră a acestora din urmă și modul lor de comportare, de asemenea, constituie un ideal prilej pentru povestitor de reeipizare a materiei etno-antropologice:

„Mușul zvîrlise în flăcări smocuri de păr de urs și lup, care vindecă spaimele și dă inimă bărbată. Sfîrși descîntecul, duse la gură gîtlejurile cimpoiului, și o gîlgîitură sălbatecă țîșni ca la îndemnul unui alt Orfeu. Fiarele, încremenite pînă atunci, se mișcară, și dansul magic se desfăcu. Taurul înainta scurmînd și boncăluind. Celelalte dihănii se țineau pe laturile lui. Ursul, ca și întîia oară, vru să se tragă spre ușă. Dar cioporul vitelor magice îl atacară virtos. Ciurda furioasă îl încolți ritmic, din toate părțile, și îl viri în mijlocul ei. Roata, cînd lărgită, cînd sugrumată, îl hărțuia cu mugete sincopate, după cum o cîrmuia unchiașul din gușile cimpoiului umflat și dezumflat pe rînd.

Ursul răcnea, împuns de coarne, lovit de copite, azvîrlit în toate colțurile, hăituit de cercul monstruos sculat asupra lui".

De data aceasta regula este ca oamenii-tauri, în frunte cu cel care reprezintă duhul marelui taur al muntelui, să-l învingă pe omul-urs, pentru a se pregăti astfel confruntarea propriu-zisă dintre ursul cel hrăpăreț și taurul ce va fi ales pentru a apăra turmele de vite. Însă, cu aceasta, dansul magic menit a duce la identificarea taurului vrăjit, capabil, adică, să lupte cu ursul pustiitor nu se încheie încă. Cel dintîi episod fantastic al povestirii se încheie cu memorabila scenă genezic-erotizantă în care, la modul apoteotic, se consfințește trecerea duhului de la om la urmașul „arhitaurului". Realismul epic al scenei rezidă în stupefianta ei stranietate mitic-antropologică:

„În odaie se lăsase un fum amețitor, cu miros greu de păr ars, amestecat cu iz sălbatec de piei crude, de sînge și de sexualitate, cum se stringe în internate, în cazărmi sau în chiliile unor călugări.

Vrăjitorul schimbă repede doina într-un cîntec de nuntă, și cimpoiul țurlui bucuros. Taurul și junicea înaintară, se opriră unul în fața celuilalt, întinseră grumazele, se alăturară. El o alintă, o linse pe gît cu dezmîrdare.

Focul se stinse brusc. Junicea, sperioasă, ieși în goană prin știrbitura lăsată în cerc de taurul care se luă mugind după ea și pieriră în noaptea de afară. În fugă, el culese în brațe mănunchiul de bîte sprijinite de ușă și le luă cu el.

Rînduiala era ca taurul biruitor să se împreune cu juncana mîntuită, undeva pe coclauri, unde unchiașul le pregătise patul. Împerecherea se făcea tot mutește și tainic. După care se despărțeau îndată și pentru totdeauna. Nu era îngăduit nici unuia dintre ei să-și lepede pielea de vită, nici masca sub care se ascunsese. Femeia rămînea necunoscută, ca și bărbatul care fusese urs. Moartea aștepta pe cel ce-ar fi căutat să le descopere taina.

În culcușul de nuntă, taurul așeză cele șapte bîte ale păstorilor, ele să se învîrtoșeze cu mădularul taurului gonitor. Pruncul zămislit avea să fie mare ucigător de fiare, ursit să nu-l atingă colț și gheară. De abia acum e cu putință, ca duhul și tăria taurului să fie trecute aievea într-un buhai adevărat".

Viziunea originar-cosmogonică își pune și acum pecetea asupra demersului fantastic.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

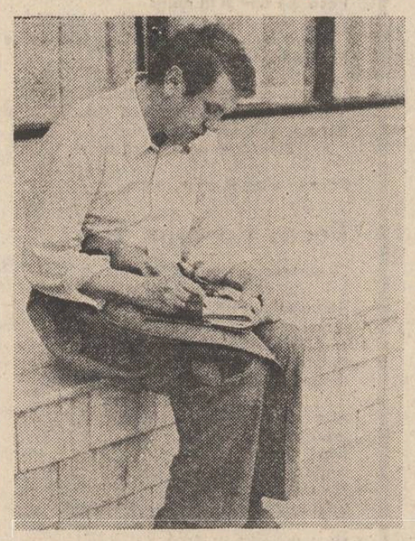

Ioan Alexandru și „poemul care se scrie"

Prozatorul Ion Lăncrănjan vorbind cu prilejul reeditării Suferinței urmașilor despre lumea romanelor sale

Secvență din documentarea organizată în această vară de Uniunea Scriitorilor în județele Olt și Dolj

NUMELE POETULUI

Dan Oprina

Compozitor și ghitarist, inspirat și posedat, într-o relație de iubire cu fragilul instrument născocit parcă pentru a exprima extrema ambiguitate, dualitatea pură în care „pasiunea carnală" se preschimbă, cathartic, într-o imagine de o atît de perfectă fidelitate încît pare mai degrabă o intensificare a pasionalității decît o „purificare" (după vocea umană, ghitara e, probabil, cel mai „tulburător" instrument), Dan Oprina ca și Nicu Vladimir și, desigur, și alți muzicieni seriosi (Mircea Florian, Dorin Liviu Zaharia, Alexandru Andries) nu s-a gîndit vreodată să-și publice poemele și nici să le stringă într-o „carte", ele fiind concepute, în contrapunct, ca niște recitative-comentarii ale compozițiilor muzicale pentru ghitară, ca o altă „voce", sau ca un alt instrument, într-o succesiune impusă atît de memoria afectivă cît și de un subtil simț al progresiei dramatice... Desigur, pentru Dan Oprina, ca și pentru toți cei amintiți mai sus, „cartea ideală" ar fi discul, singurul în stare să ne reînvie melopeea nesfîrșită de o desăvîrșită transparență care e muzica sa ; cum altă putere n-am însă, l-am „debutat" ca poet la sfîrșitul anului trecut în „Luceafărul" pe Dan Oprina și l-am convins să-și alcătuiască și un volum care poartă titlul superb Concert pentru Ocean *și orchestră sugerînd infimitatea și umilitatea dramei umane confruntate cu cratofaniile universale.*

Poemul liminar al cărții, Pitagora zîmbind, *închinat muzicianului și poetului Dinu Alexandru Marian, artă poetică lapidară, conține emblematic întreaga simbologie reiterată obsedant în toată poezia lui Dan Oprina : „tu nu cunoști singurătatea celui ce se aruncă în gol ! agățat doar de speranța citorva sunete / cînd degetele sale se apleacă deasupra corzilor / pentru a culege armonice fructe / cînd odată cu răsuflarea oprită / nota vibrează încununîndu-se de o aură / de glorie efemeră și nimic / nu mai are importanță în această lume / / cînd acordurile majore umplu cutia de rezonanță / a camerei revărsîndu-se pe trepte ca o ploaie / consonînd cu primele semne ale vîntului / / și muzica rotunjindu-se în sine / / auzi zvonuri îndepărtate / sălbatic tropot de cai / și metalul legiunilor romane / vuiet de valuri și șfîriitul sideral / al cometelor moarte / tu singur în labirintul muzicii / ca-ntr-o mare bucurie : / Pitagora zîmbind în fața cifrei șapte".*

Descripție nudă, inocentă, rar sarcastică a realității imediate, extatică și devorată continuu de exigența inventării unei soteriologii, resorbindu-se în muzica adorată ca o ființă absolută, poezia lui Dan Oprina rămîne prețioasă și evocatoare, tulburătoare mereu, chiar și așa, singură, închisă între coperțile banale de carton ale unui manuscris.

Cezar Ivănescu

CENACLUL „NUMELE POETULUI". Vineri, 16 august a.c., orele 19,00 la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a LI-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

„Integrala" unui destin colectiv

Urmare din pag. a 3-a

Întoarcerea țarului la Petersburg (memorabilă scena din tren, în care toți încearcă să-i menajeze orgoliul) și mai ales primirea triumfală și grandioasă a autocratului de pe Neva, ca, de fapt, și întoarcerea precipitată a prințului Carol în capitală ori aprinsele dispute din cameră (unde Brătianu și Kogălniceanu dovedesc că victoriile de pe cîmpul de luptă trebuie susținute cu armele înaltei diplomații și ale idealului istoric) sînt episoade desfășurate rapid, intercalate cu măiestrie într-o secventare cinematografică, în tușe de mare forță epică, cu precizie și convingere. Freamătă aici, ca de altfel mai peste tot, într-o formulă unică, inconfundabilă, o narațiune pluriformă, tentaculară, cu nerv și dispoziții ironice, pe care informația documentară n-o concurează, n-o subordonează, ci i se substituie. În mai mare măsură evocare epică decît reconstituire istorică, romanul ajunge la marile adevăruri ale momentului istoric din diferite direcții. Iată, spre pildă, episoadele (destul de risipite) în care apare prințul japonez Nigata, militar și diplomat de carieră. Tabla de șah la care soarta i-a așezat pe români — gîndește acesta — conține mutări și răsturnări imprevizibile, avînd în vedere că ne aflăm în zona de interese și ciocniri a trei imperii. A profita de conflicte și conjuncturi e o artă cerută de „poziția de insulari a românilor", spune cel care se va convinge în curînd că la București este riscant a trăi ca diplomat, ca, după bătălia de la Smîrdan, tot el să scrie la Tokio că îl intrigă calmul românilor („starea lor de spirit absolut imperturbabilă"). Mai află că românii „ar fi mîncat pînă acum „coliva" a trei imperii" (roman, bizantin, și acum a celui otoman). Semnele nesupunerii sînt evidente în tradiția acestui popor activ, care a înțeles istoria, spre deosebire de „impasibilitatea asiatică", ca implicare „printr-o subtilă și tenace operație de măcinare, la care poate lua parte și cel mai slab".

Prințul Nigata no Ito descoperă aici „imaginea unei lumi interesante", care însă „înaintează greu", românii avînd toate cusururile și înzestrările unui mare popor. Și o referință malițioasă, însă îndreptățită, la acest „scurt război" care „riscă să se isprăvească în coadă de pește". Balul în stil japonez, dat în casa Păunei Catargi (personaj de mare prestație epică), are, în economia epicului, sens simbolic, alternînd, în aceeași cheie de semnificații bogate, cu banchetul din cetatea Vidinului, la care românii și otomanii cinstesc primii — pentru victorie, ceilalți în numele păcii, care va face ca de acum încolo prin rapoarte și alte acte diplomatice să nu mai apară făloasa sintagmă de „Imperiu Otoman", ci pur și simplu „Turcia".

Pagina se umple uneori de fiorul evocării poematice (e maniera în care demarează romanul, cu viziunea grandioaselor întinderi de zăpadă, prin care înoată armatele în Balcani, ochiul prozatorului înscriind anotimpul în contextul mai larg al unei viziuni planetare : Tibetul, Nordul Înghețat, Siberia...). La fel încep **Noroaiele,** cu imaginea „șuvei" ce dă ocol sinistrului carnagiu de pe cîmpul de luptă ; sau parabola mușuroiului de furnici din **Fluviile.** Această manieră poematică va fi părăsită, după cîteva pagini, în favoarea epicii neutre, a eseisticii, a îmbinării documentului cu ficțiunea, totul subordonîndu-se unei viziuni totalizante, de ansamblu. E greu să umbli aci după inadvertențe de vreme ce prozatorul e riguros informat, stăpînește limba în infinite nuanțe și e creatorul unui stil inconfundabil. Impresionează „regia" scenariului epic, de formula unei **cine-proze eseistice** și **poematice,** erudiția exactă, turnată într-o dezinvoltă manieră de talent prob. Paul Anghel face dovada unui prozator de anvergură, cu simț epopeic și acută conștiință istorică. Nu vom găsi în **Zăpezile de-acum un veac** un ciclu romanesc de acțiune, ci o frescă a unei epoci, în complexitatea marilor desfășurări social-politice.

Pe fundalul acestei proze de război, intenția este de a prezenta **umanizarea** și **umanitatea** personajului în istorie, felul cum implacabilul mecanism al acesteia determină epoci și destine omenești. E mult ? E puțin ? Aș spune că aceasta e totul și că ciclul pe care îl avem asupra covîrșitorului eveniment național este fără precedent în proza noastră de factură istorică. Marin Preda spunea undeva că „romanul fără istorie se asfixiază", la Paul Anghel **istoria** și **literatura** intră sub regimul unei simbioze aparte, balanța atîrnind de partea ultimei. Deși mai sînt două cărți pînă să avem perspectiva întreagă, considerăm acum, cînd la capătul a șapte volume ordonarea și iluminarea inevitabilă s-a produs, că **Zăpezile de-acum un veac** constituie o mare izbîndă epică a timpului nostru. Cu deja declarata „ediție definitivă", sînt convins că multe reconsiderări critice se vor produce.

Ca o cumințenie a pămîntului

Mă nedumerește faptul, dar nefiind critic literar bănuiesc că n-aș putea și, prin urmare, nici nu mă încumet să-i caut o explicație. Observ însă, ca mulți alții desigur, că o seamă de cărți excelente ajung la un cititor, de altfel (slavă domnului !) foarte receptiv, fără zgomotoasa însoțire de care au zadarnic parte însăilările unor veleitari insistenți sau, încă mai adesea, trecerea spre repedea uitare a unor scrieri lălăi, lapoșe și lăbărțate în care o critică de cumetrie vrea să descopere cu tot dinadinsul o sumedenie de finețuri plicticoase, începînd, spre o pildă, cu „semiotica angoasei" și terminînd, tot spre o pildă, cu un oarecare „stil denotativ ofensiv textualist".

Mă gîndesc la ceea ce s-a întîmplat din acest punct de vedere cu „Întoarcerea lui Ulise" a lui Modest Morariu, cu „Descultele" lui Radu Albala, cu proza viguroasă a lui Romulus Zaharia, cu volumele de povestiri ale lui Tudor Octavian sau, mai de curînd, cu romanul lui Mircea Tomuș, cu „Temerile" lui Marcel Petrișor și cu frumoasa carte a Cristinei Tacoi despre care vreau să vorbesc mai departe*).

Ceva important se petrece sub punctul de mîră al unei anumite critici literare, preocupată să-și ilustreze tezele, să-și impună (pre)selecțiile, să oficieze, excluzîndu-se parcă autonom față cu fenomenul literar, oricum alături de el, atentă mai ales la preeminența propriului demers (în felul în care pentru o seamă de regizori textul nu este mai mult decît un pretext de spectacol).

În realitate, ar trebui probabil să înregistrăm ca semnificativă apariția unui șir întreg de cărți solide care, dincolo de multimea lucrurilor care le deosebesc și le despart, ilustrează un același fenomen. solidare din cel puțin trei puncte de vedere : scrise de oameni aparținînd ca vîrstă, mai mult sau mai puțin, generației căreia i s-a spus, poate prea devreme, „generația Labiș", ele reprezintă, mai toate, debuturi sau pseudo-debuturi tîrzii și sînt, oricît de filtrate, mărturii ale unor experiențe trăite, în orice caz cărți admirabil asumate sentimental, în care profesionalismul scrieturii nu ajunge rutină profesională, biciuit de o mare și evidentă poftă de a povesti, sub semnul unei necesități imperioase de a spune lucruri care nu s-au mai spus. Prozatorii generației pe care, în poezie, timpul și împrejurările au transformat-o totuși în rodnica „generație a lui Nichita" (la urma urmei, o altă etichetă simplificatoare) continuă să-i remodeleze imaginea, îi descoperea cu încetul alte valențe, îi restructurează spațiul istoric, de fapt o ajută să se regăsească, îmbogățind peisajul consacrat al prozei românești contemporane, retușîndu-l, aducîndu-i întregiri substanțiale. Cu o întîrziere oarecare față de poezie, proza generației mature cunoaște o efervescență încă plină de surprize și închipuie de pe acum un tablou nu mai puțin incitant decît cel al poeziei, despre care s-a vorbit atîta, și pe bună dreptate. Departe de un posibil bilanț, este oricum limpede că saga societății românești din ultimele patru decenii nu va putea fi restituită constiinței noastre culturale fără considerarea acestui aport esențial.

Cartea Cristinei Tacoi scapă încercării de a o raporta la un gen consacrat și nu suportă repovestirea, rezumatul. „Pseudoroman" ? Încercare de „reabilitare a strămoșilor" ? Carte de amintiri ? Toate acestea rămîn departe de ceea ce constituie substanța ei, de structura lirică și meditativă care preia și organizează materia epică, de ritmul interior care o tensionează și care reprezintă adevărata încărcătură a cărții. Aparent, avem a face cu un montaj de documente (scrisori, însemnări sau fidele înregistrări de convorbiri și monoloage) a căror autenticitate pare în afară de îndoială. Oricum, o lectură strict sociologică sau psihosociologică a lor este perfect posibilă și înclin să cred că ele sînt într-adevăr cît nu se poate mai autentice. Din acest punct de vedere, faptul că inteligența artistică a Cristinei Tacoi ni le-a restituit, pur și simplu, sau că a operat fără greș pentru ca ele să ne apară ca atare nu are importanță.

În centrul lumii pe care o recreează cu vigoare, cu remarcabilă siguranță, cu o subtilă știință a exploatării detaliului (pînă în planul limbii în care regionalismul savuros punctează pitoresc și exact sau de relief frazei) se așează o pereche de dascăli. Pe acești învățători haretiști, o literatură mediocră de inspirație directă sau indirect semănătoristă ni i-a înfățișat ca pe niște „apostoli", prezențe inconsistente, plutind peste sate, ca într-o viziune chagaliană, purtători de simboluri simple și fundamentale într-o legătură vagă cu lumea țărănească a „Năpastei" sau a lui „Ion", dominată obsesiv de setea de pămînt. Cristina Tacoi ni-i aduce aproape ca oameni, așa cum fără îndoială erau ei în ultimul cerc al vieții lor, înaintea și în timpul marilor transformări care au spulberat satul tradițional odată cu umbra trecerii lor prin lume. Clanul, neamul, îi leagă osmotic de universul țărănesc de care, în ciuda aparențelor și dincolo de observația superficială sau de neînțelegerea pură și simplă, nu s-au desprins niciodată. Nu există nici urmă de snobism în osîrdia lor țărănească (născută, desigur, dintr-o naivitate dezarmantă, și ea țărănească) de a vorbi, de a se purta, de a-și cultiva ogorul, pe scurt de a fi, așa cum au citit în vreo carte, de a „se conforma unui model livresc". Aici este de văzut simpatetic și de înțeles afectiv credința lor simplă, șamanică, sau hasidică dacă vreți, în valoarea cuvîntului scris, în sfințenia slovei, în Carte, în ultimă instanță, în forța acesteia de a organiza viața sau, cel puțin, de a-i da un sens, de a da o investitură superioară, o autoritate, o confirmare suplimentară valorilor morale în care au crezut părinții și moșii lor și care constituie, la urma urmei, orizontul unei țărănii ideale. Așa și-au exercitat ei în realitate apostolatul lor umil, așa și-au purtat ei orgoliul sfios, așa și-au trăit ei crezul valorilor simple, așa l-au împărtășit copiilor și școlarilor lor. Tocmai de aceea reacțiile Elenei-Hellene, lipsite adeseori de tandrețe, filtrul critic prin care luăm cunoștință de lumea satului, și în primul rînd de lumea clanului, nu constituie rupturi de înțelegere. Cezurile sînt mai degrabă pe firul legăturilor, încărcate de dragoste, cu Voica-Arina și cu Lucia, fiicele care ies din lumea aceasta. Universul solidar, lumea integrată este reprezentată de Anica, Săndel, Nelu, Rîncă, Verzea, Codică, Pirjol de la Bază, Frisina. Viața adevărată reprezintă împletirea acestor destine, întîmplările anodine sau dramele care le leagă și le implică în propriul destin.

Pe linia aceasta, cu o economie remarcabilă de mijloace, Cristina Tacoi izbutește să pună în mișcare, dîndu-le reliefui și ritmul inconfundabil al vieții, o singură galerie de tipuri memorabile. Și este puțin lucru această izbîndă într-un spațiu peste care, cel puțin în mintea orășenilor, plutește umbra unică a lui Moromete ? Și este puțin lucru faptul că în acest spațiu moromețian, în spațiul de dincoace de Carpați, lipsit de personaje feminine, puternice, apare acum această admirabilă Elena Iancu-Drăgoi ?

S-ar putea vorbi îndelung despre toate acestea. Așa cum spuneam, ni se pare însă că, dintr-un punct de vedere foarte important, substanța epică a cărții minte sau, oricum, e înșelătoare. Eroina nu povestește pentru a ne împărtăși întîmplări. Structura cărții reproduce structura bocetului oltenesc în care o anume înțelepciune, ajunsă pînă la împăcarea cu moartea, cheamă în sprijin, cu aparenta lipsă de logică a durerii, întîmplări decupate ciudat, ramificate la nesfîrșit, menite să restituie memoriei un chip, o ființare devenite gol și absență. Elena (sau, autoarea) își plînge morții, povestindu-i, încercînd o împăcare cu destinul și cu adevărul ultim al vieții. Acceptabil, la urma urmei, cît poate fi de acceptabil, într-o înlănțuire firească. Tata, sora mai mare, bărbatul se duc pe rînd, adunînd în jurul lor frînturi de viață, translîndu-le într-o altă dimensiune a timpului și luînd odată cu ele ceva nelămurit din propria viață, din viața lumii, din viața însăși. Răzvrătirea, o răzvrătire cuminte și din ce în ce mai cuminte, vine atunci cînd ordinea înțeleasă a lucrurilor e încălcată vrăjmaș de moartea nepotului abia ajuns la vîrsta bărbăției. În afara durerii eroinei, sărmani receptori obiectivi, noi o înțelegem și mai înțelept, privind retrospectiv marile furtuni din adîncuri care au frînt dintr-odată, într-o sinistră tăcere, lumea Elenei, lumea satului propriei noastre copilării. Destinul acelui copil de 18 ani închide simbolic ceva cald, ceva apropiat, ceva esențial pentru propriul nostru destin atunci cînd, nostalgic, ni-l putem imagina sau încercăm să ni-l așezăm pe traiectoria lui ideală. Rămîne pe urmele lui o durere difuză, o pornire nelămurită spre bine, o tristețe închisă în noi ca o cumințenie a pămîntului.

Adrian Riza

*) **Cristina Tacoi : „Plîngi, iubite prinț". Editura „Albatros", 1985.**

Utopia orientului

Urmare din pag. a 3-a

jitor medieval se contrazice; sfatul de a lucra în spirit, lansînd himerice proiecte este subminat prin opera calomniei, interpretată desăvîrșit, eliberînd satanismul spiritului. Ca personaj de contrast, Ioan Valahul este „duhul cel bun", pămînteanul care închide o trinitate (Cornel Ungureanu).

Săptămîna nebunilor pedalează pe carnavalescul existenței, vorbind de o mistificare. Hrisand Hrisoscelu cade în reverie oblomovistă, destructivitatea e dirijată spre interior. Lihtisul, boala Orientului, îl macină pe Hrisant, prins în plasa unei așteptări spăimoase. Eugen Barbu este un extraordinar pictor al viciului, paginile sale se alătură celor semnate de Mateiu, respirînd tulburele farmec crepuscular. Decadentismul rafinat cheamă sugestiile cromatice; aici poate fi invocat Macedonski, cu lumea sa feerică, animată prin violenta colorațiune a cuvintelor. Poetul minuia, după Gh. Macarie, **culoarea-pasiune;** nu alta e situația lui Eugen Barbu, un pasional care ne invită la un festin de limbaj (P. Marcea). Cartea lui Barbu închipuind o „sărbătoare mincinoasă", rămîne o sărbătoare a lecturii.

Față de **Groapa** care se dezvolta ciclic, față de **Princepele** care vorbea de stagnanța timpului, **Săptămîna nebunilor** e ritmată de subtile alternanțe : viața propriu-zisă și amintirea ei, o Venezie a amintirilor și un București balcanic, de care Hrisant Hrisoscelu se desprinde, expediindu-l tot în amintire. Comunică aici două lumi temporale, desfășurînd două planuri narative : agonia somptuoasă a Veneziei și stingerea orientală a Bucureștilor. Închis în casă și în memorie, Hrisant — după întoarcerea din străinătăți — simulează bogăția ; el se vrea risipitor, prins — pentru scurtă vreme — de delirul erotic. Urmează însă degradarea. Venezia îl învățase pasionalitatea : senzualul oraș, măcinînd sub faldurile prăbușirii într-o luxurianță sordidă ziduri, bani, pasiuni îl contaminase ; timpul era trepidant și delirant. În București, Hrisant se va autoclaustra ; tăcerile bucureștilor îi par „o liniște de început de lume". Sîntem aici în plin **ritm al Orientului.** Edgar Papu denunță și anunță un reviriment oriental într-un context inedit ; după o aproape jumătate de mileniu, abia secolul nostru ne înfățișează lumii complet desprinși de răsăritul islamic, nota rafinatul exeget al **Motivelor literare românești.** Observ și eu, pe urmele altora, că Eugen Barbu are oarecari merite (cum s-a zis cu malițiie) și în orientarea gustului public înspre o expresivitate de tip balcanic. Fără a fi părăsită, limbuția balcanică cheamă pentru a asigura verosimilitate literară acestui basm (cum este în ultimă instanță **Săptămîna nebunilor)** ritmul Orientului, cu coeficientul său de solemnitate, registru lent, potolit de ape molcome, revărsate, cu trista intuiție a fragilității și amprenta fatalismului. Fastul, huzurul, somptuozitatea maschează o strălucire fragilă și amenințată ; de unde și capacitatea de ilazionare pe care o dezvoltă monstruos **Săptămîna nebunilor,** roman al marii farse — cum nota M. Ungheanu. Totul este de fapt o sărbătoare mincinoasă, promisă de un prezent înzestrat într-un viitor barat.

Eugen Barbu ar fi proeminentul exponent contemporan al **liniei Cantemir,** ilustrînd moralismul balcanic. Să ne amintim că **istoria ieroglifică** era scriere de pamfletar, nicidecum document istoric. Împins de resorturi polemice, Cantemir folosea tonul cărtitor reconstituind un timp al instabilității politice. Alegoria cantemiriană combină, în dozaj savant, „ritorica", satira și sarcasmul, deformînd caricatural, cu neascunsă voluptate balcanică.

În totul, eroii lui Eugen Barbu consemnează sancțiunea unei istorii tragice. Existența ca interogație, terorizată de verticalitatea morală fac loc existenței ca așteptare, consumată dincolo de morală, în orizonturile viciului. În **Groapa** se stinge o lume, în **Săptămîna nebunilor** — roman fără precedent — se desfășoară un timp declinant, de vitalitate crepusculară, ruinîndu-și idealurile, ducînd trena unor vremuri eroice. Principele este stăpînul dar și victima propriului destin, într-un univers levantin în care colcăie patimile. O neputință princiară îl stăpînește pe Hrisant, dominat de absența tiranică a Lucreziei. Beția simțurilor sfîrșește prin ieșirea din viață ; Hrisant își duce existența în așteptarea morții. Barbu se slujește de o limbă rafinată, trecută prin retortele unui laborator al cărui stăpîn e un insațiabil degustător.

Datoria reporterului

Urmare din pag. I

Însă și de o acută dorință de comunicare a scriitorilor cu ceea ce văd nu în fața unui film sau a unei cărți, ci în fața unor imagini palpabile, în fața unor imagini cu o simbolică civilizatoare.

Estetic vorbind, mai scriu reportaj, și cu asta trec la cel de-al doilea motiv, și de teama de a nu lăsa devorată poezia de acest gen de scriitură care poate, din întîmplare, există și în mine. Și dacă mi se permite îi fac și puțină dreptate în rîndurile care urmează. Pentru că reportajul în sine are un statut al lui care uneori este încălcat.

Se poate spune oare că el este doar un fel de excrescență ce naște ideea de păcat în acest domeniu, dacă am admite că reportajul este o cădere (prin negarea lui de către unii esteți) că scriitorul care se întîmplă să-l facă intră într-o umbră de conștiință estetică, atunci nu ar trebui decît să așteptăm în liniște deformarea celorlalte arte.

Și ce s-ar întîmpla prin neființarea lui ? Cred mai întîi că poezia ar fi tentată să-și întindă limitele și să compenseze spațiul rămas liber în jurul ei. Același lucru s-ar întîmpla și cu proza. Și să nu mai vorbim de celelalte discipline ale cuvîntului care, și ele, vor trebui să se reverse din matca lor. În altă ordine de idei, ar avea fiecare prea mult cîmp de acțiune, ar ocupa prea mult spațiu pe orizontală și nu l-ar mai putea cultiva cu forțele lor. Neființarea reportajului ar da prilej obezității celorlalte arte ale cuvîntului. Cînd buna lui existență le silește pe acestea să se concentreze, să se restringă și să zîmbească mai mult. Și atîta timp cît una din ele slăbește, cum s-a întîmplat deseori în secolul nostru (mai ales în poezie) este supusă atacurilor din partea reportajului. Vom fi, cred, de acord, că el șterge la timp multe din iluziile prozei sau ale poeziei.

Și dacă ar fi să parafrazăm ideea unui filozof român din timpul nostru, am spune că reportajul este o decepție doar pentru cei ce pretind prea mult de la el.

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

IDICEL PĂDURE : Acest **Da capo al fine :** „Să ghicești pruncii de-o lună ce visează, / în poziție gata de zbor / dezbrăcat pînă la ultima haină / să stai la marginea mării, / valurile să se înfășoare pe lîngă tine / ca un fuior imens / apoi limpezindu-te de toate cîte le știi / să ți se desfășoare valul / din creștet pînă la picioare / Cînd va răsări soarele / să te speli cu razele lungi și subțiri / ca un fir nevăzut (...) Și iar să se înfășoare valurile / Și iar să se desfășoare / da capo al fine". Fără metaforă, cam fără forță. Încordați-vă credința și luați-vă avînt.

ION ROȘIORU : Dintr-acel papirus de doi metri texte, unul: **Posibilul noroc:** „Perdea între sufletul nostru și griji / pe tîmplele toamnei se-nspică întîia zăpadă / mai urcăm derdelușul pieptiș / mai zburăm / mai cădem rostogol cîteodată, / mai tragem din prima țigară aprinsă și ea pe furiș / mai aflăm cîte-un X, / mai iubim cîte-o fată / mai schimbăm cîte-un cal într-un tîrg, / mai plecăm, ori venim din armată / mai tăiem cîte-un lemn în ogradă, / mai facem căldură-n odaie / mai strîngem în storiște vechii ogrinji / mai bem cîte-o oală de vin / mai șoptim cîte-un vers cu zăpezi de-altădată, / mai jucăm cîte-un rol principal pe la nunți / mai zburăm printr-al nouălea cer /.../ mai bătem pe la uși de spitale, apoi / mai croim cîte-un drum pe sub munți / pentru-ai noștri pe rînd / conchizînd / că nici noi, astăzi, mîine cărunți / nu am fost zămisliți de ajuns / niciodată / posibil de-a pururi, noroc pe o roată / de moară cu axul neuns !". Însă și aceasta cam declarativă și de inventar. Strîngeți bine și lăsați-vă cu greutate asupra cuvîntului ; presați către esență.

OVIDIU CONSTANTIN HOGEA : „Părul vîntului zeu, din șerpii de aur / ochii dragostei în vîrful săgeților / văd, ei, văd". În rest, nimic nu se mai vede a fi transcris.

PANTELIMON GEORGETA : Răgaz : „Vino, clepsidra / încă mai are cîteva fire de / nisip". Însă haideți la drum lung.

PĂTRU VIORICA : Disperarea mare-i asta : că literatură, nu-i.

MARINCA DEMETRESCU : Dezamăgire : „Îmi cresc crenguțe / De dragoste / Și-mi trebuie soare. / Privesc, în schimb / Răceala tăioasă / a unei foarfece / De tuns arbori". Însă cam anemică.

ALINA DORU : Fără titlu : „Astăzi televizorul are imaginea perfectă / mecanicul de dans obosește repede / se rup pomii de vîntul ușor / raze de lumină se desprind căzînd / peste capetele noastre un colț de lună / albă ca ziua se preface peștera /.../ adevăruri cîndva necrezute / aproape de toți / pasărea amurgului / în cealaltă parte / cîntă arzîndu-ne / liniștea". Nu vă temeți, și mai trimiteți.

ARADOAIE IONEL : Nici o speranță !

IBRAIL CRISTIANA : Din **Rugă :** „Lasă-mă să rămîn o clipă doar / În inima ta, ca un fumoar / Lasă-mă să mă așez obosită / În banca din sufletul tău, părăsită / Privesc împrejur, mă-nfior și mă mir : / Ce-ntuneric !" Etc., dar mai trimteți.

AGACHE GIANINA : Hai : „E toamnă / Hai în criptele inviaților / să ne batem cu oase / pe care crește imensă / carnea iubirii". **Mîinile tale :** „Puțină tăcere / Printre atît amar de miere / Printre atîtea amurguri / Îngenunchiate-n crînguri / Puțină zăpadă / Înnisipită-n jar / Luna să nu cadă / În sîngele-ți, iar". Mai trimiteți.

NICHIFOR CLAUDIA : Visul : „Subțire / își alcătuiește hotarul în mine / visul — biserică înmiresmată / amintirea, uitarea, / își curg culoarea din cer ; / curcubeu deasupra, / are firane în seve / numai umbra își crește nefiilnța / ca mușchiul verde pe pietre / să se suie pe funia ploii / la zodii, la zodii / devreme chemînd / prea devreme / dimineața din noi". Iar la finele ciclului ziceți : „De credeți că aceste rînduri sînt atinse de aripa măiestriei și au suferințe ascunse lecuiți-le cu funinginea tiparului". Deși aripa măiestriei nici le dă o adiere, noi le-am dat către tipar. Ce-o fi, o fi !

IOAN BĂDIȚA MARCEANU : Despre tine și cuvinte : „Azi mi-am amintit de tine / cum te zbăteai ca peștele în mîna pescarului / ca roata în mîna olarului /.../ Să-ți uiți ochelarii pe un raft prăfuit / în anticariat / și să nu știi / că poți citi și fără ochelari /... Am văzut cuvintele spălate / și întinse la uscat". Atita, și nu mai vărsați paharul cu vin pe hîrtiile ce scrieți, că adevărul e-n cerneală, nu în plicurile cu antet.

AL KIM : Bateți la mașină, nu ne chinuiți.

GHEORGHE UNGUREANU-TEI : Trapez : „Ca niște păsări / rănite / tresar copacii / iar vîntul cîntă / prin frunzele de aur / ce tremură de toamnă / o frunză / la trapez se-avîntă / în salt mortal, / dar cade la pămînt / strivită. / În ajutor / plonjează alte frunze / ce au aceeași soartă". Ori mergeți mai des la circ, ori stați mai mult printre frunze ; căci lucrurile cad mai altfel.

MARIN MIRZA : Bolgia transparenței : „Moartea mi-a văruit casa / și noapte de noapte / vecinii își spun că iar am plecat / și-am uitat lumina deschisă / Dar eu / învăluit de înjghebările de aer ale nopții /.../ singur pe cearșafuri de pînză topită / unde răcoarea nopții se imprimă / ca amintirea dragostei, singur în casa / unde toate lucrurile și obiectele / s-au întors în lumină". **Scrisoare arsă :** „Nu se poate trăi / ca o locomotivă pe șine / oricît ar fi de scurtă viața /.../ Cel ce își pierde cămașa în șuruburi /.../ și umblă-n pas de defilare prin cîmpii, poate / să croncăne-n saloanele pustii / ale magnetului părăsit de halucinația forței / departe de dulcile năravuri, poate. /.../ O, depărtare înghesuită pe trupuri / ca patima pe nobile metale / o, primăveri sculptînd în fier / grădini de trandafiri ! / Nu se poate trăi / ca o locomotivă pe șine". **Nostalgie :** „Știu bine albastrul dîmb al tainei /.../ stuful culcat de amețeală / toată ziua ascunși / cîmpul înflorea nerușinat de aproape / ne sfiam și plecam spre Sipnica / însoritul sat al furnicilor / florile-n urmă miroseau / a veșminte uitate. / Știu bine albastrul dîmb al tainei / și ploile : lumină împreunată cu umbra ei sonoră, / trompeta de aur a miresmei de crin / scufundată de toamna-n adîncul bălții /.../ drumurile noastre fierbinți / pe un mosor adunate / și-aruncate printre vechituri. / Oh : ți-am pregătit / culcuș de litere".

Și-această fără titlu : „Dragostea e încăpătoare /.../ dar sub cămașa de pînză / îngreunată de miresmele trupului înflorit, / e-un sentiment curat / asemenea bojocului de căprioară sănătoasă. / Dragostea e încăpătoare / ca un nor conținînd statura viitoarelor plante / pe deasupra ogoarelor abia însămînțate... / dar trupul tău cu încuietorile sparte / dar trupul tău ca un fulger golit / nemaipurtînd speranța : oh !" S-auzim de bine !

LULCIUC IVONA-LILIANA : Știința și arta înțelegerii poeziei se află în timp lung. Citiți pe cei mai buni poeți ai românilor și veți învăța **singură** și **sigur** toate cele ; nu vă luați după comentatori.

STAN LUCIAN, student : **Din Inefabil de toamnă :** „O muscă cabotină". Mulți ani de studenție !

ION VIRGA : Ca și data trecută ca și rîndul trecut, ca și-acum în veci.

MUNTEANU GABRIELA : Logică : „Cei doi ochi căprui ai mei / Și cu cei doi ochi căprui ai lui / N-au să facă niciodată patru /.../ Știu sigur că la noapte / Va fi lună plină / Un descîntec mai vechi / Învățat pe furiș / De la un trist vrăjitor / Mă poate face frumoasă : / Două raze de lună / Amestecate-mpreună /.../ Doi ochi căprui ai mei / Și cu doi ochi căprui ai tăi / N-au să facă patru / chiar de-aș fi frumoasă /.../ Am să mă rog de lumina curată / Să mă prefacă / În iarba din pragul tău / Pe care dimineața și seara / Ai să calci / Ca pe-un alt dumnezeu". **Săbiile celor mulți :** „Săbiile lor / Se ascuțeau de carnea / mea / Eu nu mai eram / decît o pace / banală. / Săbiile lor / m-au ridicat / din iarbă. / M-am aruncat în Istorie. / Mă simt bine". **Noi :** „Numai atunci cînd n-o să-ți fie teamă /.../ Să dormi cu ușile deschise / Cînd propriul tău gînd / Se va răsuci / În pielea ta moartă / tăcut blestemînd / mîna care-ți va mîngîia, / pleoapele și fruntea. / Numai atunci cînd / vei rîde de propriul tău / rîs / Însingurat / Numai atunci". **Vis :** „Se făcea că trăiesc / În scorbura din tine / pe vremea cînd / îți creșteau stele /.../ Și m-ai întrebat / dacă nu știu / Cît mai avem / de murit / Eu eram undeva sus / Acolo unde nu mai există / dispreț, / Și unde nu mai au miros / Amurgurile. / Eram tîrziu, / Prea tîrziu / La culesul cireșilor. / Și rămăsesem / la poarta / livezii. / Se făcea că rîdeam / de cireși". **Creație :** „Simțeam ceva nelămurit / o frămîntare / de parcă se copsese / grîul / Și nu veneau / Secerătorii / Lumina-mi aruncase-n ochi / Fantoma singurei ființe... / Era tîrziu / Eram un plop / Sau nu mai știu / Era tîrziu / Și-mi era greu să plec / din cîmpuri. / Prea verde prea mult. / Întunecat, tăcut / E cerul / În suflet aruncam / cu pietre. / Ecouri largi se desfăceau / Cercuri albe. / arse ruguri /.../ Mă prefăceam / Încet încet / în mine". Drumul bun, semnele prielnice. Gîndiți mai mult, sporovăiți cît mai puțin !

MITRENA KARMEN : Bateți la mașină, să ne putem auzi.

CENACLUL CASEI PIONIERILOR ȘI ȘOIMILOR PATRIEI — NĂSĂUD : 1. SALVAN MONICA : Nebunii : „Cît de pline erau pletele lor de noroi ! / Erau trei, coborîți toți din zare / Oh, cum mai cade năpasta pe noi / Plîngeau ei, alergînd către mare. / Se opriră, cu ochii cumpliți, vinețiî / Și stătură o clipă-n tăcere / Dar curînd ura lor izbucni / arătîndu-și întreaga putere / Erau palizi toți trei, și căzură pe rînd / spumegînd în a lor neputință / ochii lor se-ndreptau scăpărînd / către roșia zare arzînd în căință / În tîrziu se predară cu zgomot / disperați și mîhniți, cu sufletu-n fiere. / Ați greșit ! le strigară tăriile-n clocot. / Ați greșit ! și să știți : omul piere !". Profunzime, dramatism, tensiune înaltă. Prea bine!

2. SARMAS RODICA: Se mai închid privirile : „Am îngenuncheat la fereastră / caldă zidire sfîrșiată / Așteptați, am să ajung / ca ochiul privirii / în cădere". **Sunet de pian :** „Sunetul de ceară / mă prinde / în rana mea / cu miros de floare". **Eterna pace :** „Crengile s-au mișcat / cuprinzînd puterea vîntului /.../ Imensa ploaie / s-a revărsat pe pămînt". Însă cam plăpînde.

3. IENCIU CAMELIA : Poemele în proză, prea îndulcite. Alegeți și izbiți-vă de viață, de-a dreptul și cu armele în vigoare : „Acum n-aș mai vrea să fiu pămînt" etc.

Semnificația istorică a zilei de 23 August

Urmare din pag. 1

socialist —, al înfăptuirii celor mai înaintate idealuri de libertate, independență și dreptate socială spre care au aspirat și pentru care au luptat de-a lungul veacurilor fiii acestei țări.

Raportată la contextul internațional al evenimentelor desfășurate acum patru decenii, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944 în România a fost unul din evenimentele decisive ale celui de-al doilea război mondial. Semnificația internațională a revoluției române de acum patru decenii sînt motivate de consecințele uriașe pe care acesta le-a avut în desfășurarea celui de-al doilea război mondial în domeniile strategic, politic și economic.

Actul istoric de la 23 August 1944 a fost o inițiativă exclusiv românească, concretizată cu energie de întreaga națiune, mobilizată și condusă la luptă de partidul comunist, care s-a efectuat fără nici o înțelegere prealabilă cu țările din coaliția Națiunilor Unite asupra momentului declanșării sau modului în care avea să se desfășoare. Se poate spune chiar că declanșarea revoluției la 23 August 1944 — ale cărei comandamente supreme erau redobîndirea independenței și suveranității naționale, dezvoltarea democratică a țării — a luat prin surprindere ambele tabere angajate în războiul care răvășea întreaga lume în acel timp. Jurnalul de război al Înaltului Comandament al Wehrmachtului a consemnat că „evoluția evenimentelor din România a fost o completă surprindere".

În același timp, intrarea României în război de partea coaliției Națiunilor Unite s-a făcut într-un moment cînd Germania hitleristă era departe de a fi învinsă. România a ridicat armele pentru apărarea independenței, suveranității și unității sale nu din calcule de oportunitate, scontind beneficii nemeritate, nu într-un moment al agoniei Reichului hitlerist care să-l facă să sucombe imediat, ci atunci cînd interesele naționale fundamentale îi impuneau cu necesitate o asemenea conduită de acțiune. Faptul a fost recunoscut de guvernul U.R.S.S. și, prin acordarea celei mai înalte distincții de război sovietice, ordinul „Victoria", șefului statului român, brevetul de decorare apreciind că România intrase în război împotriva Reichului „în clipa cînd încă nu se precizase clar înfrîngerea Germaniei". De altfel A.I. Vișinski, reprezentantul U.R.S.S. la Conferința de pace de la Paris în 1946 aprecia că România a participat la războiul antihitlerist într-un moment în care „nu erau încă evidente perspectivele dezvoltării viitoare a evenimentelor și cînd soarta Germaniei hitleriste era departe de a fi clară".

Din punct de vedere strategic actul României a smuls într-un interval extrem de scurt — 8 zile — „spatelui" frontului german din Europa de est o suprafață de circa 150 000 km pătrați, pe care se aflau importante obstacole favorabile unei apărări îndelungate : lanțul carpatic românesc, linia fortificată Focșani-Nămoloasa-Galați și Dunărea maritimă.

Prin actul de la 23 August 1944 al României, dispozitivul german din Peninsula Balcanică a devenit dintr-o dată, din punct de vedere strategic, imposibil de menținut. Ziarul „New York Times" a subliniat într-un comentariu publicat în acele zile această consecință majoră a insurecției române : „Ieșirea României din război a creat pericolul izolării celor 15 divizii germane aflate în Grecia și sudul Iugoslaviei. Această ieșire a transformat valea Dunării, din Deltă pînă la frontiera româno-iugoslavă, dintr-o zonă prietenă, într-o zonă ostilă pentru germani". Rezultatele strategice ale actului românesc asupra dominației hitleriste în Balcani s-au vădit foarte curînd. Bulgaria a ieșit din război la 9 septembrie. Hitler a fost nevoit să ordone, rînd pe rînd, retragerea din insulele din Marea Egee (15 septembrie), din Grecia, Albania, și Macedonia de sud (la 10 octombrie). La 13 octombrie Belgradul a fost eliberat de forțele Armatei populare de eliberare iugoslave în cooperare cu trupele sovietice.

Revoluția de eliberare socială și națională de la 23 August 1944 a avut o importanță extraordinară și pentru sfărîmarea dominației naziste în centrul Europei. Forțele române au deschis, odată cu intrarea în război împotriva celui de-al treilea Reich, un nou front în podișul Transilvaniei și în Banat, dincolo de Carpați, pe care l-au menținut singure, timp de aproximativ 3 săptămîni, pînă la sosirea armatei sovietice. Acest nou front, situat la circa 900 km spre vest de vechiul aliniament, a creat posibilitatea unei înaintări rapide spre sudul Germaniei pe Valea Dunării. Chiar la 24 august 1944, un comentariu al postului de radio B.B.C. a scos în relief această componentă strategică a actului românesc : „Ajutați în mod activ de români, rușii vor putea fi în curînd la Viena. Prin Poarta Carpaților, deschisă de români, rușii vor putea ajunge la München și înainta spre Berlin".

Consecințele militare și politice ample ale actului românesc pentru centrul și sud-estul Europei au fost recunoscute de premierul britanic Winston Churchill : „Trecerea României de partea aliaților a adus rușilor un avantaj extraordinar de mare ; ei vor atinge Belgradul, Budapesta și probabil, Viena, înainte ca puterile occidentale să fi străpuns linia Siegfried".

Însumarea consecințelor militar-strategice, politice și economice ale actului de la 23 August 1944 a determinat o situație de o deosebită gravitate pentru cel de-al treilea Reich. Ca punct de încrucișare a două mari direcții strategice continentale — spre Europa de sud-est și spre Europa centrală — România reprezenta un segment de importanță fundamentală în strategia generală de război a Reichului. Păstrarea ei în dispozitivul german asigura controlul nazist asupra Peninsulei Balcanice și bloca căile de acces spre Cîmpia Panonică, Austria și sudul Germaniei. Evoluția evenimentelor militare din cursul lunii august 1944 a confirmat aprecierile Înaltului Comandament al Wehrmachtului asupra însemnătății excepționale a valorii politico-strategice a spațiului românesc și a actului de la 23 August 1944, în scurt timp după victoria insurecției, întregul dispozitiv german din sud-estul Europei s-a dezagregat, iar direcția spre Ungaria și sudul Reichului a fost exploatată cu succes de trupele sovietice în alianță de luptă cu forțele românești.

„Eul poetic" — „eul filosofic"

Urmare din pag. 1

experimental-metafizic" comun, a cunoscut un proces de diferențiere a cărui primă cauză a fost apartenența lor la comunități culturale diferite (în primul rînd încadrarea în orizontul unor limbi vernaculare în care se închid viziuni despre lume proprii fiecărui popor). Firi prin excelență antinomice romanticii au propus mereu tipare ale unui ego-model, ale unui tip de personalitate care să poată rezolva antinomia. Așa este don Carlos la Schiller, tînărul Werther la Goethe, Child Harold sau Manfred la Byron, Demonul lui Lermontov etc. (exemplele pot fi înmulțite).

De aceea, poezia romantică este, în structura ei, polemică. Ea polemizează în termenii unor **poetici polemice.** Astfel, în „Înger și Demon", Eminescu polemizează de pe poziția unei poetici a ego-ului strivit de „mașina lumii" cu poetica vizionară a tînărului demonic (cf. și I. Em. Petrescu, **„Modele cosmologice și viziune poetică",** Ed. Minerva, 1978). Această poetică însă nu mai putea funcționa, căci suportul ei — ego-ul vizionar, mesianic — fusese zădărnicit. Lumea nu-l mai urmează ; e o „voce în pustiu" și astfel „simți că nimica nu ești". La acest nivel s-ar părea că Eminescu încheie în chip shopenhauerian. În realitate însă, toată poezia lui este o străduință de a găsi o soluție la această criză. Și astfel se instituie în acest cîmp al poeziei sale o axă stilistică nouă — aceea a revoltei solitare care dezvoltă motivul titanului. Or, prin aceasta ni se dezvăluie nu o acceptare, o resemnare, ci din contră, o respingere a lumii decăzute. Fire antinomică aidoma tuturor romanticilor, Eminescu s-a așezat într-un dialog profund cu Shopenhauer, încît nu putem considera că filosoful german l-a influențat la nivelul unui „Eu derivat" cum afirmă L. Rusu în continuitate la ipoteza gheristă a „fondului prim" eminescian și chiar în conformitate cu modelul romantic al eului. Este incontestabil că motivele lui Shopenhauer se regăsesc în straturile adînci ale poetului numai ca încadrate unei topici antinomice.

Pentru Eminescu, cultura lumii, ca pentru orice romantic, era o lume personală și el fusese tulburat în străfunduri de **conotațiile** schopenhaueriene asupra realizărilor acestei culturi. Dar Eminescu era un polemist de o rară adîncime (așa cum Iorga va mai fi în alte împrejurări) și nu se sfia să recunoască victoria provizorie a „formulei" schopenhaueriene (poetică și metafizică sau chiar sociologică) în raport cu alte formule ale epocii care se dovedeau neeficiente practic, iar ca realizare speculativă se dovedeau inferioare celei a lui Schopenhauer. Cu „Înger și Demon", Eminescu își dă seama de faptul că poetica mesianică este neeficientă practic într-o lume de „lustru fără bază". (Metafizic, fusese demonstrată relativitatea oricărui mesianism). Eminescu învățase lecția romantică a perisabilității civilizațiilor. De aceea, momentan, el concede formulei schopenhaueriene o superioritate **tranzitivă, strategică.** La criza poeticii mesianiste se putea răspunde numai cu o altă poetică. Așadar, criza vechilor poetici și concluzia metafizică a lui Schopenhauer reprezenta una dintre „provocările" la care, într-unul din orizonturile creației sale, va răspunde Eminescu. Poezia „Înger și Demon" semnalizează, reperează problema, antinomia ei, dar nu dă răspunsul. Strategia poetică eminesciană va dezvolta un soi aparte de „maieutică poetică". Este de remarcat că pe măsură ce Eminescu dă răspunsuri proprii, acestea au la bază o poetică ; în măsura în care n-are răspunsul la criza metafizică și estetică a poeticii tradiționale, el recurge la o nouă **idee poetică.** Prin urmare, poetul realizează o poezie lăuntric dialogală între **eul poetic** și **eul filozofic,** reflexiv. Așa se face că el și-a dublat travaliul poetic cu unul, paralel, de clarificare filozofică, abstractă. Textele filosofice și unele pasaje din proza literară au o atare funcție. În clipa în care el ajungea la o nouă poetică, avea deja clarificată și perspectiva filosofică. Scriind „Luceafărul", el a scris și „Încercare de metafizică idealistă a raporturilor constante în mișcarea eternă". „Luceafărul" este primul poem în care formula filosofică eminesciană este zdrobitor diferită de cea schopenhaueriană, cu care încă, în subtext, polemizează. Dar el a reușit să dea expresie stilistică unei alte universale metafizice decît cea schopenhaueriană, și anume Ideii de comuniune universală, ca formă a ființării, prin care aflase depășirea antinomiei ființă-existență.

Valoarea cuvîntului

Urmare din pag. 1

acestor documente s-a transformat astfel într-un **termen de comparație peste care nu se va mai putea trece de acum încolo"** (s.n. F.B.).

Am folosit, așadar, aceste citate dintr-un articol găzduit într-o revistă recunoscută pentru sobrietatea și acribia cercetărilor, pentru pertinența afirmațiilor ei, tocmai spre a da o idee peremptorie despre munca științifică a celui ce, sub aceeași semnătură, se ocupă și cu poezia ; adică a poetului și traducătorului Valeriu Veliman.

După cum se știe, Valeriu Veliman este un împătimit și valoros traducător din literatura turcă. Îi sunt dragi nu numai documentele vechi (din „epoca fanarioților" — cu predilecție), dar, mai cu seamă, operele scriitorilor contemporani turci. A tradus și a publicat atît în presă (în **Tribuna** de la Cluj-Napoca, de pildă, pe vremea conducerii lui D.R. Popescu), dar și în volume, nenumărate poeme, eseuri, schițe, nuvele și romane semnate de prestigioși scriitori turci, printre care Yaşar Kemal (volumul de nuvele Arșița), Samin Kocagöz (romanul **În Izmir**) ș.a. Un adevărat eveniment pentru Editura „Univers" — prezentat ca atare și unanim apreciat — l-a constituit, acum cîțiva ani, apariția volumului de **Poezii** de Bülent Ecevit, în traducerea inspirată a lui Valeriu Veliman.

Știu că Valeriu Veliman mai are multe proiecte — dintre care voi divulga numai două : intenția de a-și da doctoratul cu o temă privind influențele orientale exercitate asupra literaturii române.

Dar, cum anunțam mai sus, ideea realizării acestui articol a pornit în primul rînd de la nevoia de a discuta despre **poetul Valeriu Veliman.** Despre poetul care a fost prezentat de trei ori (la rubrica „Vă propunem un nou poet" — în **România literară** și apoi în **Luceafărul)** de Geo Dumitrescu, a fost recenzat de Cezar Ivănescu (la rubrica sa „Numele poetului" din **Luceafărul),** despre poetul care a citit cu succes în cîteva cenacluri și care a debutat într-un **Caiet** colectiv al Editurii „Albatros" și care, tot la aceeași editură, și-a publicat și prima carte de creație originală — volumul de poezii. **Cu ochii larg deschiși** (1983).

Nu voi întreprinde aici o analiză a acestui volum. Mă limitez la a semnala doar trei aspecte esențiale : motivul „ochiului larg deschis"; expresia aforistică — de „haiku" sau de „catren" persan —, fără redundanța pletorică a atîtor alți poeți — valoroși, altminteri —, care nu prea știu să-și cenzureze pornirile afective ; nu în ultimul rînd, valoroasa poezie de inspirație patriotică pe care, original, fără false argumente, o scrie Valeriu Veliman. Deși tensionată, dinamică, percutantă (și cu percuție muzicală pînă la o eufonie mascată doar prin topică sau artificii sintactice), poezia lui Valeriu Veliman abundă în „guașe", sugerînd și impresii de static, de perspectivă spațială în genul acesta : „Omul odihnindu-se / alături de cuvintele sale" **(După luptă — tablou).** Meseria — de maximă rigoare — căreia i s-a dedicat poetul — aceea de specialist care descifrează „hieroglifele" turco-osmane — și-a pus amprenta asupra liricii sale. Dînd sens și culoare fiecărui semn, ca în pictura japoneză sau în sculptura lui Brâncuși, această lirică valorifică cuvîntul în toată plenitudinea conotațiilor sale. De aici — fuga de redundanță și preferința pentru versul scurt, pentru „poemul într-un vers" : „Rîd / și rîsului îi e frică / să nu-mi dau seama că rîd" **(Viața).**

Cred că reprezintă nu numai o „promisiune la plecare" ci o certitudine cel ce — într-un fel de „artă poetică" — afirmă că „Meseria / poetului / este / să-și / lase / cuvintele / să gîndească". **(Brățara de aur).** Poet și traducător din limbi vechi, ? ? ? ? ? — iată o morală a culturii exemplară.

REMEMORĂRI Pe furiș

Ultima dată cînd am plecat de acasă mama a dat o masă de despărțire, în curte, sub vișinul care-a început să se sprijine de acoperișul casei. Au fost prieteni și rude, vecini și trecători întîmplători, foști **colegi de cartier** și mama s-a întrecut pe sine, ca niciodată, gătind cele mai alese bucate ardelenești. Și avea un tonus și o poftă de viață și o vioiciune care mă umplea de uimire și mă neliniștea în același timp.

Reînviase de-o săptămînă de cînd sosisem și nici picioarele n-o mai dureau și mi-a declarat c-a început să audă cu urechea în care sunetele dormeau stinse și în fiecare dimineață se ruja discret.

Glasul ei frumos, ofilit și slăbit de vîrstă își recăpătase vigoarea și nu mai părea un fir de abur risipit în dimineți răcoroase.

A cîntat în seara aceea ca niciodată, tot repertoriul ei desuet dar fermecător și-a spus bancuri ardelenești stimulată de cele două păhăruțe de țuică mirosind a sîmbure și doagă de dud.

Se mirau prietenii și invitații, mă miram și eu de această ciudată explozie și mă tot întrebau cîți ani are și nu le venea să creadă.

Ne-am despărțit tîrziu, după miezul nopții, eu urmînd să dorm la hotel de unde venea un prieten bucureștean să mă ia cu mașina.

Dimineața, în drum spre Capitală, trecînd spre cartier și văzînd în colțul străzii o femeie cu niște superbi bujori roșii de vînzare, l-am rugat pe prietenul meu să ne abatem puțin pe la mama să-i las florile acelea înfoiate și miraculoase și proaspete. S-a învoit. Am oprit în fața casei și am fluierat semnalul din junețe. N-a răspuns nimeni. Am sunat și-am bătut în poartă. Degeaba. Atunci, cu florile în mînă, am escaladat gardul crezînd că nu-i acasă. Să fi fost în jur de ora nouă. Masa de sub vișin era strînsă. Ușa bucătăriei deschisă și în mijloc, contrar obiceiului se îngrămădeau în devălmășie farfurii și pahare, cratițe și oale, tacîmuri și scrumiere. Într-un colț, ciorapii ei de bumbac ieftin cu jartiere bătrînești ședeau abandonați. Alături, ochelarii odihnind pe volumul meu de poezii. În camera de dormit patul nefăcut și șifonierul în care-și ține hainele de moarte deschis larg și răvășit. M-am înfiorat la un gînd prăpăstios și-am ieșit în curte.

Atunci am văzut-o : stătea în **grădina lată cît o batistă,** pe un mic scaun de lemn și dormea la soare. Fața ei obosită purta o lumină de secretă bucurie dar mîinile atîrnate și întregul corp abandonat odihnei vădeau o oboseală cumplită. La picioarele ei, doi pisoi cît două gheme se jucau cu poalele rochiei. Am strigat-o încet, apoi mai tare. Degeaba.

Ea ședea inertă dormind pe scaunul acela de lemn, cu obrajii căzuți, vlăguită după o săptămînă record și visa, sau poate nu visa nimic.

Am căutat o vază și i-am lăsat la picioare buchetul acela de bujori roșii și înfoiați. I-am sărutat mîna și n-a simțit. Am mîngîiat-o pe părul alb ca neaua și n-a simțit, am mai strigat-o o dată și n-a auzit.

Am traversat curtea, am pus mîna pe vișinul bătrîn care se sprijină de casă, am sărit gardul și am urcat în mașină.

Prietenul meu s-a uitat ciudat la mine, m-a întrebat dacă mi-e rău, am spus că nu și pînă la București, spre marea sa uimire, n-am scos nici o vorbă.

Mircea Micu

CONFABULE

* * *

Să nu crezi în cuvinte
mi-ai spus
și imediat ai scuturat de levănțică
un cuvînt
și m-ai pus să-l îmbrac
îți stă foarte bine așa
mi-ai spus
zîmbind
în cuvîntul acesta arăți minunat
dar tu mi-ai spus...
și atunci mi-ai apăsat degetul de buze
taci te rog
mi-ai spus
taci.

Iulian Neacșu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

O confruntare „istorică"

Neo-dogmatismul antiromânesc, ilustrat în chip tenace de către diversiune, se înfățișă mai de curînd și sub forma unui anti-luceferism de o izbitoare violență chiar dacă disimulată sub atît de străvezia totuși retorică a echilibrului. Am semnalat altădată, și tot în legătură cu operațiunile „Europei libere", întinderea în timp și conținutul **„obsesiei Luceafărul"** de care mediile neo-dogmatice nu scapă cu nici un preț. Explicația o dădeam acolo : cine controlează doctrinar „Luceafărul" are deschise toate posibilitățile spre a controla literatura română de mîine. Obsesia redutei luceferiste, care oricîte asalturi ar încerca-o nu cade, trebuie legată de „teza generației tinere" deznaționalizate și de sforțările pe care le face diversiunea spre a rupe acum, pentru întîia oară, spiritul de continuitate care a coagulat literatura română în ultima sută de ani. Aparența unui succes, acela sugerat de noile „școli de literatură" care monopolizează ideea de valoare tînără și instituționalizează, cu ajutor suplimentar, regula formulei unice atît în poezie cît și în proză ca și în critică, a putut să dea o clipă grupului verificat sentimentul că ar putea să juguleze și „artera luceferistă". Interesant este că această acțiune s-a produs acum mai puțin fățiș decît în alte dăți și dacă punem în comparație comentariile împotriva „Luceafărului" (dezlănțuite prin 1982) cu acelea, mult mai subtile, din ultimii doi ani nu înregistrăm o creștere a temperaturii superficiale. Însă categoric a aceleia de program anti-românesc — da !

Pe scurt, ce ar produce în mediile diversiunii un atît de sălbatic anti-luceferism cum este cel pe care ele îl manifestă ? Cu un cuvînt, s-ar putea răspunde că totul este la „Luceafărul" neconvenabil pentru ideologia diversionistă a „Europei libere", începînd chiar și cu aceste investigații, care se fac, de doi ani și jumătate, săptămînal, și care au provocat destulă panică ideologică între diversioniști ; uneori, chiar și adaptări ale unor campanii care fuseseră, în acest fel, dezvăluite. Însă aceste confruntări, care au, la „Luceafărul", o tradiție mai veche, sînt numai o parte din proiectul anti-diversionist pe care luceferismul îl presupune. Ce ar putea să convină diversiunii într-o teorie precum este aceea a protocronismului, care a pornit în 1977—78 de la „Luceafărul" ? Ideea creativității culturilor „mici", care nu se exprimă numai prin imitație adică prin sincronizare, (care e fundamentul protocronismului) merge cu totul împotriva imperialismelor culturilor așa-zise „mari", pe care stă teoria sincronismului aplicată fără discernămînt. Să fi împiedicat protocronismul luceferist atît de mult pe diversioniști ? Nu încape îndoială, căci altfel cum ne-am explica mulțimea de invective pe care grupul le-a emis direct ori prin aderenți asupra acestei idei pe care au făcut-o, în cele din urmă, o probă de... stalinism ! Protocronist copleșit de „disponibilitatea tricoloră", protocronist care a „sărit direct în universal" — sînt numai cîteva formule aplicate, în gustul tehnicilor „noii drepte" (de repetiție obsedantă) inamicilor protocroniști. Însă numai protocronismul nu e de ajuns spre a face diversiunea să vadă, cum se zice, moartea cu ochii atunci cînd vine vorba de „Luceafărul", inconvenabilă e de asemenea direcția critică a revistei, orientată în sensul resuscitării specificului național, ceea ce nu corespunde cu vederile „Europei libere", ba dimpotrivă. A promova o asemenea doctrină i se părea lui Virgil Ierunca (în 2 sept. 1983), o probă de „maculatură" vociferantă, îndreptată „în contra criticii cu autoritate" (expresie care a avut, într-o vreme, o oarecare circulație). De ideea „criticii cu autoritate" se leagă, fără îndoială, și o anumită canonizare a unor ierarhii, pe care campania privitoare la „noua geografie a literaturii", deschisă mai recent de către „Luceafărul", are printre altele în obiectiv să o corecteze. Literatura înaintează, valorifică substraturi regionale noi, revelează noi scriitori, produce mutații ale valorilor prin apelul la context ori prin modificări ale unor bibliografii în expansiune, și cu toate acestea diversiunea are drept referință numai un cerc redus de opere și de autori, un număr de tot minor de teme, cîteva obsesii neschimbătoare și o furie incontinentă împotriva celor care au, mai presus de tranzacționismul gregar, sentimentul culturii naționale.

Mai sînt încă numeroase motive care fac „Europa liberă" să trepideze pe tema „Luceafărului" ; teza diversionistă a „generației tinere" este una dintre ele. Cum ar putea, așadar, să controleze grupul verificat o generație tînără care aude, mai ales prin „Luceafărul" și o alternativă foarte coerentă la monopolismele diversioniste de grup ? Funcțiunea lui Emil Hurezeanu, care ar trebui, cum zicea Max Bănuș, „să țină legătura cu tinerii creatori", e, din acest punct de vedere, de tot ridiculă și furiile acestuia împotriva luceferiștilor, care nu ar fi patrioți și nu ar avea „cu acest popor chiar nimic în comun" (emisiunea din 1 aprilie 1984) au carevasăzică îndreptățirea lor, diversionistă bineînțeles. Să mai evocăm iritările pe care cîte o „revistă a revistelor" diversionistă le face cunoscute atunci cînd „Luceafărul" valorizează autori pe care diversiunea îi trece sub tăcere ori sancționează înși fără talent și care în tabloul diversionist au locul lor ? Inutil, aceste elemente se subînțeleg. Să mai citez încă o dată campaniile luceferiste destinate valorificării tradiției, interpretării corecte a lui Arghezi și Sadoveanu ? Să menționez mînia „Europei libere" atunci cînd cineva (Adrian Riza) în „Luceafărul" a făcut demonstrația modernității sociologiei eminesciene și a așezat această doctrină în mediul de gîndire marxist ? S-ar mai putea exemplifica încă mult și bine pe tema divergenței iremediabile dintre diversiune și luceferism. Fapt este că astfel de precizări nu fac decît să completeze un tablou ideologic previzibil și nimeni nu are, într-adevăr, pretenția de a auzi din nou pe Monica Lovinescu făcînd (cum a mai făcut !) observații protocroniste : momentul politic o împiedică !

Și spre a nu lăsa totuși nici măcar o culoare principală pe „dinafară", în această pînză a furiilor diversiunii împotriva „Luceafărului", să citez un fel de editorial al lui Virgil Ierunca, (din 2 sept. 1983) difuzat pe cînd „Luceafărul" aniversa 25 de ani de la întemeierea seriei noi : „la **Luceafărul** zicea el, sînt mercenarii ideologiei de partid. Politica amalgamului, a colajului ideologic e practicată pretutindeni. **Luceafărul** a specializat, sub acoperămîntul actului critic, veleitatea și reaua credință, militantismul proletcultist, agresivitatea, calomnia, accentul pătimaș, cu atît mai nociv cu cît mai totul e învăluit, travestit în opinie". Să fi rămas acest bastion neatacat ? Nu, bineînțeles, ne informează omniscient V. Ierunca : „Scriitorii, în majoritatea lor, au protestat contra acestei stări de lucruri". Și cine ar fi culpabil de această situație, impardonabilă din punctul de vedere diversionist, se întreabă autorul metodelor culturale de răzbunare prin spînzurători ? „Adevăratul responsabil, zice el, este M. Ungheanu, inchizitor al valorilor, și pontif al noii drepte românești născută la **Săptămîna."**

Artur Silvestri

CEZAR PETRESCU ȘI STRĂINĂTATEA

Ce știm astăzi, la peste 90 de ani de la nașterea scriitorului Cezar Petrescu, despre acest „cel mai popular romancier român", cum era numit de o revistă străină în 1936, despre relațiile lui cu lumea literară contemporană europeană ? Cîteva vagi informații în lucrarea **Literatura română în lume** a lui C. Crișan și V. Crăciun, și ele depășite, încolo nimic sau aproape nimic, deși popularitatea scriitorului a fost în epocă notorie, fiind, după Mihail Sadoveanu, cel mai tradus scriitor din epoca interbelică. Acest fapt nu trebuie să ne scape cînd vorbim de opera sa și, indiferent ce opinii s-au exprimat sau se mai exprimă despre ea, trebuie să ținem cont de marele coeficient de „europenitate" al subiectelor romanelor sale ceea ce l-a făcut în mod neîndoios un scriitor de mare actualitate.

Destinul european al scriitorului începe evident cu anul 1921 cînd apărea la Cluj, în excelente condiții grafice, revista „Gândirea", care a beneficiat de la primele numere de o „Revistă a revistelor" foarte apreciată. Acest element a făcut ca o serie de reviste străine să încerce a lua legătura cu redacția în vederea unei popularizări de rutină. Așa se face că pe coperta interioară a revistei se pot citi numele unor importante reviste străine de literatură, cum ar fi : „La revue universelle", „Revue Bleu", „La connaissance", „Le Crapouillot", „La nouvelle revue française", „Le monde nouveau" etc., la care s-au adăugat cu timpul altele din Belgia sau Italia, dar și din Franța. Așa e cazul revistelor „Le disque vert", „Delta" sau „L'esprit nouveau", ai căror redactori se adresează lui Cezar Petrescu în vederea unui schimb de publicații sau de bibliografiere, cum ar fi de pildă adresa Direcției de Beaux-Arts de pe lîngă Ministerul Instrucțiunii din Franța care dorea să primească revista pentru centrul ei de informații internaționale. Ei i se adaugă pe parcurs corespondențe din partea lui Giovanni Francesco Cecchini (ulterior traducător alături de Al. Marcu al unui volum de „Novelle romeni" în limba italiană) de la revista „Il Concilio", din partea lui Franz Hellens, directorul revistei belgiene „Le disque vert", a lui V. Giusti, redactorul revistei „Delta", care apărea la Fiume, sau din partea redacțiilor revistelor „Il Convegno" și „Rassegna di coltura". Cele mai multe dintre acestea întrețineau schimburi obișnuite cu publicația lui Cezar Petrescu, altele îl invitau să participe la anchete internaționale, cum ar fi aceea propusă de revista „Les nouvelles littéraires" pe tema influenței exercitată de literatura franceză a momentului asupra teatrului, romanului și eseului românesc. O altă propunere îi vine din partea lui Franz Hellens, director al publicației belgiene „Le disque vert", care a inițiat în acești ani o campanie de informare a cititorilor săi cu privire la starea de după război a mai multor literaturi europene. Pentru domeniul literaturii române el cere ajutorul lui Cezar Petrescu, rugîndu-l să se exprime asupra „L'Etat actuel de la prose et de la poesie en Roumanie". Onorînd propunerea, prozatorul român va trimite revistei belgiene articolul **La direction actuelle de la littérature roumaine** care va apărea în numărul 4—6 din 1923 al pomenitei reviste. În articol, Cezar Petrescu vorbea de generația lui ca de o generație trilingvă, vorbind în mod curent pe lîngă limba română, franceza, engleza sau germana, ceea ce îi dădea posibilitatea să participe pe picior de egalitate la competiția valorilor internaționale și făcea ca scriitorul să nu aibă sentimentul apartenenței la o cultură provincială. Scriitorul român era abonat la cărți și reviste din străinătate, citea ultima carte apărută la Paris deodată cu cititorul francez sau reacționa cu rapiditate la schimbările intervenite, căci, adăuga autorul, „nimic din cele mai recente curente nu ne-a scăpat". Articolul mai insistă asupra dualismului românesc (romanic-slav) și arăta că intelectualii români iubeau în aceeași măsură versurile lui Paul Valery sau romanele lui Dostoievski. Un exemplu caracteristic pentru spiritualitatea noastră i se părea scrisul lui Sadoveanu, care întruchipa în egală măsură neliniștea și fatalitatea slavă sau limpiditatea și claritatea latină. Se pare că în acel moment scriitorul trăia sub imperiul fascinației literaturii ruse, căci afirma ritos : „Întreaga literatură occidentală e dominată astăzi de larga umanitate a literaturii slave". În numărul respectiv al revistei mai semnau Gorki, Malraux, Pirandello și C-tin Fedin.

Un alt moment de afirmare pe plan internațional al literaturii române îl constituie numărul 8 din 1923 al revistei italiene „Delta". Ea consacra un număr întreg literaturii române contemporane, plecînd în selecția și aprecierea valorilor mai ales de la ceea ce publica „Gândirea" și mai cu seamă de la opinia personală a redactorului ei. Pentru numărul pe care-l avea în vedere, directorul V. Giusti îi scria la 29 mai 1924 lui Cezar Petrescu următoarea scrisoare (pusă nouă la dispoziție de Smaranda Chehata, sora scriitorului, dimpreună cu majoritatea datelor pe care le comunicăm aici) : „Très illustre Monsieur, Bientot se publiera a Fiume un autre numéro roumain de „Delta", préparé par moi. Je me suis naturellement permis de parler de nouveau de Vous. Je serai bien aise si vous vouliez, quand vous aurez reçu le numéro, et ce sera j'espère bientôt en parler dans votre magnifique „Gândirea" et de vouloir bien m'en envoyer un exemplaire. Je vous serais aussi très reconnaissant si vous pouviez me faire avoir bientot quelque volume de Demostene Botez, Lucian Blaga, Nichifor Crainic et A. Maniu. J.ai eu le plaisir de les lire à l'Institut Roman de Rome et je vous enverrai au plus tôt. Je serai bien content de pouvoir vous rendre d'ici quelque gentilesse. J'ai le plaisir de vous saluer et de me souscigner votre tres dévoué Dr. V. Giusti".

Cu excepția citorva materiale de literatură populară, luate din Tocilescu și din Marian, și a unui studiu pe aceeași temă de V. Giusti **(La poesia poporale romena)** întregul număr pare a respecta sugestiile lui Cezar Petrescu. Mai întîi un articol global intitulat **La letteratura rumena contemporanea** trecea în revistă toate marile realizări ale literaturii române moderne, de la Eminescu la Goga și Blaga și de la Caragiale la Rebreanu și Ionel Teodoreanu. Evident, prozatorul beneficia de o prezentare specială, care însoțea traducerea povestirii sale **Năluca** sub titlul **Fantasma.** Se arăta acolo că proza sa e înrudită cu aceea a lui Sadoveanu și că scriitorul posedă „un rar simț de observație și o puternică intuiție psihologică". Lirica românească era reprezentată prin traduceri din D. Botez, Nichifor Crainic **(Copacul, Cintec de toamnă)** și Lucian Blaga **(Un om s-apleacă peste margine** și **Călugărul bătrin îmi șoptește din prag),** fiecare dintre traduceri fiind însoțită de un scurt șapou cu cîteva considerații critice. Astfel D. Botez este calificat drept „poetul tragicului cotidian", în timp ce L. Blaga întrunea aprecieri pentru poezia sa profund umană, străbătută de fior filozofic, ca și pentru faptul că poetul „era tra i primi poeti transilvani che rinunciava al facile succeso dei versi irredentistici, d'occassione".

Peste puțină vreme o altă revistă italiană, „Ars italica", în numărul ei 10/1924 includea în sumar o altă referință critică privind opera povestitorului român. E vorba de o cronică la volumul **Drumul cu plopi** semnată de criticul Pierro Bosio, care observa „la forza dell'osservazione psicologica" a scrisului prozatorului român, despre care mai nota : „Cezar Petrescu ha in osi quelle dati che formare un narratore di raza, alla composta belezza delle descrizioni aggiunge la belezza meno appariscente ma per sempre vera che compogono le sue nuvelle".

După acest intermezzo plin de bune speranțe, drumul regal al lui Cezar Petrescu în Italia continuă. În mai puțin de șase ani, patru din volumele sale văd lumina tiparului în limba italiană : **Omul din vis** (Roma, 1929), **Simfonia fantastică** (Perugia, 1929), **Adevărata moarte a lui Guynemer** (Perugia, 1931) și **Calea Victoriei (La capitale,** Torino, 1935). Ultimul apare într-un format de lux, în celebra colecție „I grandi scrittori stranieri" a editurii U.T.E.T. de sub conducerea academicianului Arturo Farinelli. Traducerea era asigurată de Cezare Ruberti, iar prefața lui Mario Ruffini insista asupra virtuozităților stilistice ale prozatorului român și asupra a ceea ce numea el „studiul freudian al sufletului". Această traducere, nu cea mai bună dintre cele posibile, s-a bucurat la timpul cuvenit de o prezentare critică semnată de Aristia Benche în revista lui Al. Marcu, „Studii italiene" din 1937. Volumul **La vera morte di Guynemer** e tradus de C. Ruberti și L. Cialdea și se bucura de o prefață semnată de prof. C. Padrini. Celelalte două traduceri se datorau românului Ioachim Miloia, aflat în studii în Italia, mai tîrziu, directorul Muzeului Banatului din Timișoara **(L'uomo del sogur,** Roma, Institutul pentru Europa de Răsărit, 1929) și A. Silvestri-Giorgi **(La simfonia Fantastisca** prefazione di Augusto Garsia, Nouva Italia Editrice, Perugia-Venezia, 1929), traduceri de foarte bună calitate, care găsesc aprecieri deosebit de favorabile unor comentatori italieni. „Profesorul Claudiu Isopescu — scria unul dintre

aceștia, autor al articolului **Arta lui Cezar Petrescu** — atît de iscusit în alegerea operelor române, — deja numeroase — pe care le prezintă cititorilor italieni a găsit în doamna Giorgi Silvestri și Gioachimo Miloia nu numai traducători competenți, ci și adevărați interpretatori ai operei lui Petrescu".

Cea mai frumoasă analiză pe care presa italiană o consacră operei scriitorului nostru o datorăm însă criticului R. Petrinelli Montagna. Acesta semnează în 1940 în revista „Il nouvo giornale" un articol intitulat **Un scrittore realisto romeno,** în care trece în revistă întreaga creație a prozatorului român, de la primele nuvele din **Scrisorile unui răzeș** la romanul **Întunecare** și de aici la **Baletul mecanic, Calea Victoriei, Plecat fără adresă, Apostol** și **Romanul lui Eminescu.** De remarcat sînt opiniile sale cu privire la romanul **Întunecare** sau la fantasticul interior din unele scrieri traduse și în italiană. Referitor la **Întunecare,** comentatorul italian nota : „Atmosfera romanului este epică și măreția și echilibrul său aproape static ca medii ; personajele evoluează logic, se mișcă cu ușurință într-o lume complexă și desăvîrșit redată, descrisă cu mult suflet și cu multă artă de către Petrescu. Narareа întîmplărilor din război, descrierea mediului înconjurător, analiza personajelor se îmbină armonios iar diferitele părți ale romanului prezintă o proporționare care lipsește în alte opere ale sale. Descrieri reușite, veridice, impresionante, alternează cu narațiunea și dialogul ; psihologia femeii și a fetei este sesizată în trăsăturile ei esențiale cu rezervă discretă. Cu acest roman scriitorul a dat literaturii române o operă de mare importanță, o capodoperă care îi lipsea".

În aceeași notă de seriozitate se desfășoară și analiza creațiilor fantastice ale celui care e socotit drept „unul dintre cei mai renumiți și mai elogiați scriitori ai literaturii române contemporane" Lucrarea sa **Simfonia fantastică** e pusă alături de **Sosia** lui Dostoievski și de **Camera nr. 6** a lui Cehov, prin calitatea și preciziunea analizei clinice, deși i se găsește o notă freudiană mai hotărîtă. Cele mai multe sufragii le întrunește **Baletul mecanic,** „poate lucrarea cea mai originală ca și concepție", prin sinteza alegorică realizată, și în care „obsesia halucinațiilor este atît de vie, încît fantasticul și realul se unesc într-un tot armonios".

Aproape în paralel cu „fortuna" scriitorului în italiană se desfășoară pătrunderea scriitorului în literatura franceză. Aminteam la început o colaborare a sa din 1923 la revista franco-belgiană „Le disque vert". Ei i-au urmat prezențe în „La Lumière", cu informații despre literatura din țară sau cu nuvele și povestiri în reviste franceze ca „La grande revue", „La revue europeenne", „Le monde" (director H. Barbusse), „La revue mondiale" și altele. Ce anume a publicat aici nu știm precis, rămîne încă să se cerceteze mai în amănunțime. Ceea ce e sigur e faptul că într-un număr special consacrat literaturii contemporane din străinătate, revista pariziană „Le revue nouvelle" publica alături de texte inedite de Virginia Woolf, Massimo Bontempelli sau C-tin Fedin și de prezentarea unor scrieri de Hemingway și Dos Passos, traducerea povestirii **Fugarul** de Cezar Petrescu sub titlul **Le Deserteur,** scoasă din **Scrisorile unui răzeș** de traducătoarea Marya Kasterska (nr. 42/1928). Povestirea este urmată la puțină vreme de o alta **A l'auberge des Quatre-Vents (Socoteala)** în traducerea lui Vintilă Russu-Șirianu, inserată în coloanele revistei „La revue mondiale" (1 martie 1930) de sub conducerea lui Jean Finot. Lor le urmează **Mon ami Jean** în „Monde" (nr. 151/1931) și **Aranca. La fée des Lacs** (Paris, Payot, 1932) în traducerea Sarinei Cassavan. Compatrioata noastră a realizat o ediție bilingvă, în text paralel, așa cum o cerea colecția editurii „Collection des deux textes", atrăgîndu-și numeroase elogii din partea comentatorilor. Unul din acestea, apărut în cotidianul „Rampa" remarca faptul că „D. Cezar Petrescu, cu **Aranca, stima lacurilor,** e primul romancier român tradus în această colecție, după alte traduceri din modernii spanioli, englezi, germani, greci etc.".

Citeva opinii critice vor urma firesc acestor traduceri. Mai întîi Marya Kasterska îi va consacra un amplu articol de prezentare pentru cititorii francezi în „Paris Presse" (nr. 481/1930) intitulat **Cesar Petresco, romancier roumain d'après guerre,** iar Basil Munteano în a sa **Panoramas des litteratures contemporaines. Littérature roumaine** (Editions du Sagittaire, 1938) îi va rezerva un capitol special de analiză, intitulat **Cesar Petresco, le spectateur desolé.** O altă prezență critică va fi semnalată în 1957 cu ocazia traducerii romanului **Întunecare** sub titlul **Effrondrements.** Comentatorul său din „Les lettres françaises" (nr. 675/19 iunie), René Jouglet, observa că „opera este importantă prin obiectul său și prin dimensiunile sale", subliniind ambiția scriitorului de a prezenta un ansamblu de evenimente politice, economice și sociale din viața românilor din timpul primului război mondial într-o succesiune logică de determinări cauzale. Romanul a fost tradus după cîte știm și în foiletonul ziarului „Voix ouvrière" din Elveția sub același titlu, **Effrondrements.**

Întunecare este romanul cu destinul european cel mai fericit. În 1933 el este tradus și în poloneză de către Stanislav Lukasik, care-l însoțește de o amplă prefață, iar după Eliberare cunoaște o nouă ediție franceză (trad. I. Igiroșeanu, 1956), una maghiară, una germană, una engleză, una rusă și una portugheză. Doar **Fram, ursul polar** va încerca să-l egaleze sub acest raport, prin versiuni în franceză, italiană, maghiară, bulgară etc. Merită a fi menționate deasemenea citeva traduceri germane dinainte de război. E vorba de o versiune de **Novellen,** în traducerea lui Alfred Klug, urmate de titlurile **Die Traumerschcheinnung, Die schwartze Spinne, Das schwarze Gold** și **Der Schatz des Konigs Dromichet** (trad. de Oskar Paulini, Wiener Verlag, Wien, 1944), anunțate pe coperta ediției din 1946 la **Floare de agave.** Tot acolo se anunța traducerea în cehă a romanului **La Paradis general.** Anumite traduceri în periodice se fac și în Iugoslavia și în Bulgaria. Astfel în ziarul „Zora" din Bulgaria se publica la 11 iulie 1937 povestirea **Întoarcerea eroului,** însoțită de o frumoasă prezentare a scriitorului bulgar Iordan Iovkov. Cu acest prilej, acesta scria : Cezar Petrescu este unul dintre tinerii scriitori contemporani cei mai talentați. E născut în Moldova între așa numiții răzeși, deci țărani care de multă vreme posedau pămînt particular. Din această cauză primele lui povestiri poartă și titlul **Scrisorile unui răzeș.** După aceea vin povestirile din **Drumul cu plopi,** romanul **Întunecare** și altele. Posedă o limbă precisă și plină de imagini, o pătrundere psihologică și un viu simț social" (informație primită de la cercetătorul bulgar Ivan Sarandiev care ne-a comunicat și alte citeva traduceri din opera lui Cezar Petrescu în Bulgaria : **Calea Victoriei,** trad. Iordan Stratiev, 1948 și 1972 ; **Apostol,** trad. Valentin Arnaudov, 1956 ; **Fram, ursul polar,** trad. Ghergana Stratieva și I.N. Popescu ; **Întunecare,** trad. N. Melamed, 1965). Pentru conturarea personalității interbelice a lui Cezar Petrescu trebuie amintit deasemenea articolul lui Ivan Esih apărut în „Contemporanul", organul lunar al Societății scriitorilor croați (nr. 2/1936). El purta titlul **Cezar Petrescu, cel mai popular romancier român** și insista asupra simțului de observație realist, dobîndit la școala ziaristicii, ceea ce după părerea autorului l-a făcut pe scriitor să ocupe „locul I în crearea de romane contemporane".

Aceste citeva considerații nu sînt făcute să epuizeze informația despre destinul european al lui Cezar Petrescu. Sînt făcute doar să aducă în actualitate un scriitor și o operă prea hotărît și definitiv clasate între acelea care nu mai răspund comandamentelor prezentului, și să provoace, dacă e posibil, o repunere pe rol a cazului. Lista de argumente pentru o asemenea dezbatere este încă abia la început ; poate că reluarea, dintr-un unghi de vedere evoluat, a unei ediții critice Cezar Petrescu ar fi în măsură să răspundă cu mijloace mai adecvate tuturor întrebărilor legate de destinul scriitorului în posteritate.

Mircea Popa

Balcanice

METIN ELOGLU

Trezește-te

Hai, trezește-te.
Lîngă căpătîiul tău a prins să se nască
lumina de zi,
Mările de la zi își iau albăstrimea ;
Purtate de vîntul din zori, păsările au
zburat din cuiburile lor.
Oare nu vei auzi acest cîntec ?

Hai, trezește-te.
Arată-te la vedere, să-ți strălucească
negrii tăi ochi,
Inima să adune căldura de primăvară ;
Și săracă de ești, trezește-te totuși,
Și ciudată de ești, aidoma trezește-te ;
De vreme ce ești frumoasă, trezește-te să
însuflețești frumusețea ;
De vreme ce ești bună, trezește-te ca să
vietuiască bunătatea ;
De vreme ce ești nădăjduitoare,
trezește-te ca să se însuflețească
speranța ;

Hai, nu mai sta !
Ascultă marea : Viață, ea spune ;
Ascultă pămîntul : Liniște, spune el ;
Ascultă cerul : Iubire, spune el ;
Gramofonul își rotește placa ;
Iată dragostea, iată dorul, iată puterea de
luptă ;
Trezește-te, spun toate, de ce nu te
trezești !

Hai, trezește-te ;
Trezește-te, iubito,
Rogu-te !

FAHRI ALI

De Anul Nou

Eu
Singur în pat
Lîngă masă
Lîngă ceaunul
Cu două căpățîni de ceapă
Și-o bucată de piine
Un pahar de apă
În mine
Asta e totul.

ESAD BAIRAM

Fluturi

Fluturi ce zboară
Din ram în ram

Albine ce zboară
Din floare în floare

Un om care sare
Dintr-un meleag în altul

Arzînd pentru numele ¹ pămîntului natal.

În românește de
Dumitru M. Ion

FIȘIER DE VORBE

COPIII PARADISULUI

de Mihnea Gheorghiu

Apropierea sfîrșitului de mileniu operează pe nesimțite modificări în modul și gustul de viață al oamenilor. Cu o mie de ani în urmă spiritul european era bîntuit de „marea frică" mistică de venirea împărăției lui Satan. Imblînzirea moravurilor sălbatice ale acelui timp este semnalată cu mult interes de istoricii medieviști, mai ales de urmașii scolaei romantice a filoromânului Jules Michelet. Nu se poate afirma că omenirea de azi n-ar fi bîntuită și ea de spaime, dar nu de aceleași.

Intre romantism și sălbăticie echilibrul rămîne totuși instabil, sau indiferent, pentru că uitînd (poate prea repede) suferințele, omenirea s-a mîntuit întotdeauna prin eterna speranță în mai bine și mai frumos. Ar fi minunat să putem trăi fiecare zi ca și cum ar fi cea din urmă, dacă tărîmul de dincolo ne-ar inspira și impune relații mai blînde cu ceilalți, împăcîndu-ne cu ei și cu noi-înșine. Dar veacul e sceptic, iar noi sîntem creația lui.

Cu toate acestea, din direcția artelor ne vin semne bune. Preferințele marelui public se dirijează tot mai vizibil către spectacolul, romanul și muzica pe măsura omului și tot mai puțin credit se acordă criticilor neo-conformiști care strîmbă din nas la adresa „bunelor sentimente" ale unor autori odinioară celebri pentru blestemăția sau snobismul lor arogant, azi conștienți că timpul experiențelor a trecut și că acuși vine toamna.

Cumințirea unora se deghizează în moda „retro", cu nostalgia plăcerilor unei generații care a avut vremea și mijloacele să se cultive și să-și cultive gustul și valorile. Alții par să ia totul de la început și redescoperă clasicii și biblioteca arsă din Alexandria. Lupta cu spaimele satanice ale cotidianului se dă și pe tărîmul acestei civilizații ce nu trebuie pierdută : „dar dacă mor, iubirea-mi cui o las ?" (Shakespeare, Sonetul LXVI).

Vreau să las de-o parte orice filosofie posibilă, mereu schimbătoare, pe marginea destinului individului și al societăților, ca să-mi exprim surpriza plăcută și perfect inocentă pe care am încercat-o constatînd că revine la modă și tango-ul , nu numai la radio, dar și pe pistele de dans din marile metropole.

Cu exact două decenii în urmă admiram într-o fastuoasă sală de bal zecile de perechi de distinși dansatori, tineri și virstnici în costume și superbe rochii de seară, unduindu-se în ritmul acelei eterne, incomparabile „La Comparsita", sub privirile unei asistențe care le aprecia mișcările cu un fel de exigență afectuoasă, amestecată cu orgoliu patriotic. Pentru că eram la Mar del Plata și în anul acela se comemorau treizeci de ani de la moartea lui Carlos Gardel, steaua tango-ului mondial și idolul celui argentin. O carte despre el a apărut de curînd la Paris, din care aflu că idolul fusese de fapt francezul Charles Ronuald Gardes, născut la Toulouse, emigrat de mic copil la Buenos Aires și pierit într-o catastrofă aeriană, în plină glorie, în vara lui 1935. Adică tocmai acum o jumătate de veac.

Iar noi reîncepem să visăm pe melodii uitate, despre mica bandă veselă („comparsita") de artiști, tineri inteligenți și pasionați, colegi sau prieteni de care fiecare dintre noi trebuie să-și ia odată bun-rămas : „adios, compañeros de mi vida"...

În grupul de prieteni pe care i-am avut, ne desprinseserăm să facem discuții amuzante pe teme filologice, încercînd a ne dezvălui fața necunoscută a elementelor poemului. Un entuziast corifeu al ateismului științific era somat să-și revadă vocabularul, pentru că „entuziasm" echivala, în sensul etimologic inițial, cu „a fi posedat de prezența Zeului". Un altul, autodeclarat „proletariu" era obligat să afle că, după termenul originar latinesc, nu putea pretinde decît la calitatea de a fi tatăl unei puzderii de copii, care, în această situație, primea ajutoare de stat din partea Cetății.

Și fiindcă adusesem vorba de prunci și nașteri (firești, sau prin „cezariene"), latinistul mă putea avertiza că, deși Pliniu cel Tînăr a raportat — eronat —, că Iuliu Cezar venise pe lume în felul acesta (de unde s-ar fi tras și numele operației), termenul descinde din „caesus", participiul trecut al verbului „caedere" — a tăia, temă inepuizabilă.

Asemenea juxte amicale erau deseori sursa unor reale dezamăgiri pentru cei care-și creaseră un paradis artificial din fișierul lor de vorbe și idei fixe. Ca-n raiul biblic, imprudentul despuiat de iluzii se trezea alungat din al său Eden, fiindcă gustase, ca și cuplul euforic al basmului, din pomul cunoașterii binelui și răului.

Nu întotdeauna, deștepților ce ne aflam pe-atunci, ne ieșeau numai perle din gură. Multe erau și „strass"-uri, cumpărate la grămadă. Dar, apropo, asta de unde mai vine ? De la diamantele false comercializate de domnul Strass, bijutierul parizian din Quai des Orfèvres, contemporan cu nenorocoasa Marie-Antoinette, decapitată de sinistra mașină a doctorului Guillotin, într-o revoluție care în curînd avea să-și taie propriii săi fii.

Despre o altă celebră femeie, contemporană cu regina, m-am apucat să aflu mai multe, după ce, într-o vară la Stratford, fusesem tentat să cumpăr capul lui Richard III din filiala locală a muzeului de ceară al Doamnei Tussaud („Madame Tussaud's Wayworks Museum") scos la licitație publică, odată cu altele.

Industria muzeelor de ceară și-a cules modelele din lumea celebrităților vieții politice, sociale și artistice a diverselor epoci, pe care le-a „imortalizat" în poziții și situații cele mai caracteristice istoriei fiecăreia : execuții sîngeroase, încoronări, nunți și botezuri, scene de lupte. La Stratford, muzeul era o expoziție permanentă cu scene din teatrul lui Shakespeare : asasinarea copiilor regali, moartea amanților din Verona, Hamlet cu craniul în mînă etc., expresive pînă la grotesc, pe gustul infantil al publicului amator de senzații tari. Plimbarea prin săli era acompaniată de o muzică adecvată în surdină. Astfel de întreprinderi funcționează încă, cu oarecare succes, în multe capitale.

Creatoarea modei și a modelelor a fost Marie Grossholz, născută în 1761 la Strassbourg, — măritată tîrziu cu François Tussaud, mai tînăr decît ea cu șase ani —, care își făcuse ucenicia la firma de măști mortuare a domnului Curtius din Paris, prima sa operă fiind chiar chipul lui Jean-Jacques Rousseau. Au urmat „Marat ucis în baie", scene din timpul Teroarei (cu capete mulate foarte realist după natură) și din lumea interlopă, culminînd glorios în 1802 cu masca lui Bonaparte, realizată „pe viu" la cererea Josefinei și cu bunăvoința cabotină a Primului Consul. Doamna Tussaud a plecat apoi în Anglia, cu armele și bagajele sale, unde s-a stabilit și a făcut avere, lăsîndu-și bărbatul la Paris să-i gireze prăvălia din Boulevard du Temple (denumit „bulevardul Crimei", pentru spectacolele de groază care făceau deliciul cartierului). În teatrele de „bulevard" copiii plebei proletare se-nghesuiau sus la galerie (cuvîntul francez este „paradis").

Deci și „copiii paradisului" crescuseră la școala ei, creindu-și prototipul, pe Gavroche, căzut pe baricadele insurecției din 1832 și „imortalizat", la rîndul lui, de moștenitorii firmei mai sus evocate ; dar numai după ce o făcuse Victor Hugo, mai bine și mai durabil decît ceara vopsită.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **IN CADRUL MANIFESTĂRILOR** consacrate aniversării în Austria a două decenii de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, în localitatea Kronberg, din landul Austria inferioară, a avut loc o seară culturală românească cu participarea ansamblului folcloric „Dîmbovița" din Tîrgoviște.

În alocuțiunea rostită cu această ocazie, Stephan Kukla, secretarul general al Asociației Austria—România, s-a referit la dezvoltarea mișcării artistice de amatori din țara noastră cu precădere în ultimii 20 de ani. La manifestare au fost prezenți membri ai asociației Austria-România, ai asociației „Unirea — prietenii României în Austria", reprezentanți ai autorităților locale și ale landului Austria inferioară.

● **ANSAMBLUL FOLCLORIC ROMÂNESC „BRIULEȚUL DIN DOLJ",** care participă la cel de al V-lea festival internațional de folclor al formațiilor cooperatiilor meșteșugărești de la Maatyofold (R. P. Ungară) a prezentat în orașul Mezokovesd un spectacol de cîntece și dansuri populare românești. Au fost mult aplaudate suita de dansuri oltenești, precum și bucățile muzicale, printre acestea melodia „Ciocîrlia" a ridicat în picioare întreaga sală. Ansamblul românesc va prezenta mai multe spectacole și va participa la parada cîntecului și jocului popular, de la Mezokovesd, alături de cîteva de artiști amatori din Bulgaria, Cehoslovacia și Ungaria.

SPORT

Mi-e dor de un test inutil

Scriu ca-ntr-o taină bucolică, jur împrejur, capre albe, floarea soarelui, asini fumurii. Scriu într-o zi înaltă ca fruntea suflătorilor de aur. Duhul verde al Mării, verde nervos, indescifrabil pentru cei ce n-au asistat, azi noapte, la răsăritul lunii — cum exploda un butoi cu vin roșu într-un ocean de apă vioară, stropind cu sîngele vieții psalmii înșirați pe rugii de mure din stepă versetele lui Alah, scîrțiind în minarete de lemn — miroase a țap întărîtat de neizbînzile lui Mircea Lucescu.

Începutul campionatului, însoțit de aromele lui august, pîine nouă și caldă, mă smulsese cu toate roțile, oiștea și carul din vanitățile furtunii. Duminică seara, nu mai departe decît duminică seara, apoi luni dimineața și marți toată ziua, eram — și-am fost ! — bun ca o desfrunzire timpurie la hanurile unde pămîntul nu se indignează de prea mulți oaspeți. Și cu toate că Rapidul mîncase bătaie la Cluj, pe tapetul meu de catifea roșie străluceau farfurii de porțelan albastru. Dar am căscat înainte de termen. Iar vorba mamei : „Căscatul dintîi cere căpătîi", avea să se adeverească miercuri. Miercuri, cînd națională României care, sub mîna lui Lucescu, nu mai mișește de ziuă, de vreo două spre luni de nopți, a pierdut la Moscova, în fața echipei Uniunii Sovietice, la un scor mic (0—2) și la capătul unui joc mizerabil. Știu, cunosc, le-am trăit de atîtea ori pe propria-mi piele, vorbele : a fost un meci de verificare, un meci util, nu contează rezultatul, noi n-am făcut altceva, la Moscova, decît să ne ascundem de spionii Finlandei și Irlandei de Nord. Minciuni. Mie unul mi-e dor de un test inutil și pe care să-l trecem cu brio. Astfel porniți tîrlele și cîntați din trișcă spre zăvoaiele Ialomiței. Generoasa porție de minciuni liliachii care ni se servește după fiecare eșec, mie personal îmi adapă lupii cu tristeți sugestive. Și emit un triolet : Hau, hau, hau ! Deocamdată, mărul din mîna lui Lucescu, privit ca fruct, e rotund. Dar miroase al dracului de mult a tămîie. În loc de alice, umplem durda voinicului cu săgeți de paie. Trebuie spus lucrurilor pe nume : în ajunul meciurilor decisive cu Finlanda, Anglia și Irlanda de Nord, stăm foarte prost. Mai bine zis stăm la taifas pe marginea faptului divers : pierdut cățelușe corcitură, pierdut taur olog, așteptăm norocul cu zmeură, implorăm stepa, munții și Marea să-i dea brînci spre noi.

Mircea Lucescu și toți cei din preajma lui trebuie să învețe serios un lucru : căldura fotbalului din birourile federației nu reprezintă expresia libertății. Și încă ceva : lemnul scump nu se împletește cu andrelele.

În rest, ziua de azi petrecută la malul Mării e frumoasă, cei ce s-ar fi vrut pirați nu pot atinge doaga aventurii mărețe, iar jur-împrejur miroase a chilcă, a scrumbii mărunte, a iarbă arsă de păcură, a soldat trecînd peste linia ferată, cu pătura în bandulieră, a lipoveancă blajină, a struguri acri. Merci.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
33
(1215)
Sîmbătă
17 august
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ROSTIREA PATRIEI

Un adevăr cu putere de lege, acela că patria s-a rostit și se rostește sub semnul revoluției cu întreaga sa încărcătură istorică și prin întregul său destin. Este o valență a spiritului revoluționar aceasta, o trăsătură de fond a existenței noastre ca țară și ca popor. Ne-a amintit-o recent, la plenara C.C. al P.C.R. și a activului central de partid, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ne-o amintește, sub forma ideilor, întreaga sa operă teoretică și practică, întregul său demers politic și social, contribuția sa de o inestimabilă valoare la cauza progresului și civilizației țării, a dezvoltării noastre multilaterale. Atentă la pulsul și mișcările lumii, istoria noastră s-a definit din interior ca o deosebită capacitate de a sesiza și urma direcțiile de fond ale înaintării spre orizonturi de emancipare politică, economică și socială, în focul luptei pentru înfăptuirea idealurilor umanității. Apropiata sărbătoare a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, evenimentul epocal al istoriei noastre contemporane, ne întărește și mai mult în sentimentul apartenenței noastre la înfăptuirea unei opere esențiale pentru condiția umană și pentru așezarea acestei condiții pe temeiul concret al libertății, al independenței și suveranității, din perspectiva unui viitor care se făurește neîncetat.

Ziua de 23 August 1944 a deschis o eră nouă în munca și viața patriei. România și-a asumat pe cale revoluționară un nou destin și cu aceasta putem spune că s-a produs o schimbare în însăși geografia politică și socială a lumii din acea vreme, s-a produs un mare pas înainte pe calea prezentului pe care îl trăim și-l edificăm. Partidul Comunist a inspirat, a organizat și condus bătălia spre o victorie care a rămas ca efigie și simbol permanent al unui mare și hotărîtor început de drum, o victorie care a unificat, a solidarizat și mai strîns toate forțele înaintate ale națiunii și a trezit la viață energii și capacități eroice deosebite. Astfel partidul și-a meritat soarta de avangardă într-o lume ce se trezea la o puternică și revelatoare conștiință de sine a istoriei, în pragul celor mai mari transformări din cîte cunoscuse pînă atunci. Și, tot astfel, ca o confirmare a istoriei înseși și ca o justețe a vieții, a credinței în ideal, în victoria pînă la capăt, partidul și-a cucerit meritul și și-a ilustrat destinul de centru vital al întregii națiuni.

Victoria revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă a încununat jertfe, fapte de arme eroice, sacrificii fără de număr, ea a întărit speranțe, a vindecat răni, a încordat brațe și frunți, a luminat idealuri, a deschis universuri umane, materiale și spirituale noi. În realitatea de azi economică și socială trăiește permanent sufletul ei și este vădit, demn de cel mai înalt respect, locul deosebit pe care ea îl deține în întreaga noastră istorie. Acele o sută de Românii într-una singură care alcătuiesc azi sensul și dinamica dezvoltării în plan industrial, acele mai multe României care fac altitudinea nouă, superioară a realizărilor din agricultură, noua revoluție din acest domeniu chemată să schimbe nu numai felul de a munci și trăi ci și modul de a gîndi și acționa, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități, sau acele tot la fel mai multe României pe care le putem distinge în spațiul împlinirilor din știință și cultură, din viața politică și socială, în acela al sănătății fizice și morale a poporului, al rostirii sale în limbajul muncii și creației, al progresului și civilizației, sînt argumentele nepieritoare ale drumului eroic și hotărît deschis atunci în August și ele toate ne dau conștiința unei adevărate epopei.

Momentul jubiliar trăit în vara acestui an, împlinirea a douăzeci de ani de la istoricul Congres al IX-lea al partidului nă-a relevat întregul traiect istoric străbătut din acel biruitor 23 August 1944 și pînă azi. Ca o dreaptă cumpănă, la exact jumătate de drum, memorabilul eveniment care a fost Congresul a însemnat și începutul unei noi epoci. Din perspectiva viitorului ca și a realităților, a marilor realizări de azi, el, acest eveniment ne apare cu desăvîrșire inaugural. Și relevant prin acea extraordinară putere pe care partidul a aflat-o în sine pentru a schimba, pentru a revigora, pentru a insufla un aer proaspăt, vital, întregului nostru mers înainte, cîmpului larg de idei care aveau să ridice mai sus, și pe temeiuri noi, infinit mai solide, întreaga construcție socialistă a țării, programul făuririi bunăstării noastre materiale și spirituale, al întăririi libertății, independenței și suveranității și al înscrierii noastre în mod decisiv pe orbita unei largi contribuții la cauza progresului și civilizației universale. Din acel punct, din acea rază de orizont de acum douăzeci de ani, istoria noastră s-a luminat nesfîrșit și nu există practic domeniu de referință politică, economică, sau socială, nu există problemă mare sau mică, a existenței oamenilor, a conditiei umanității și personalității creatoare, în care Congresul al IX-lea să nu fi adus ceva nou și să nu fi insuflat putere și speranța unor cutezătoare împliniri.

Numim întreg acest timp Epoca Nicolae Ceausescu și numim de fapt o țară, ne numim pe noi înșine în ipostaza propriei noastre realități și a propriilor noastre convingeri. Numim toate adevărurile mari ale revoluției care — odată cu acest eveniment și odată cu alegerea la cîrma partidului și a destinului țării a celui ce prin întreaga sa luptă și viață s-a identificat și se identifică în cel mai înalt grad cu interesele supreme ale poporului —, au dobîndit substanțiale răsfrîngeri de conștiință politică și ideologică, transformîndu-se în adevărate linii de boltă ale unor ctitorii care au schimbat și schimbă radical înfățișarea țării și-i dau, tot mai pregnant, fizionomia civilizației noi, socialiste, și a înaintării ferme spre comunism. Un strălucit arc de timp unește actul revoluționar de la 23 August 1944 cu marele eveniment pe care îl reprezintă Congresul al IX-lea al partidului și toate celelalte patru forumuri comuniste care au urmat, în proiecția vastă a viitorului care, odată cu Congresul al XIII-lea, putem spune că a intrat în fluxul unei reprezentări directe, cu mobiluri și repere care dau o certă imagine a României anului două mii și dincolo de sfîrșitul de mileniu. Numele acestei epoci face rostirea patriei și mai înaltă, iar chipul ei răsare la altitudini de conștiință noi.

Luceafărul

Desen de Ilie Florin

„Vara" — fotografie de Paul Agarici

SEMNIFICAȚIA ISTORICĂ A ZILEI DE 23 AUGUST (II)

„Capitularea României — scria ziarul american „The Evening Star" — face mai mult decît să lipsească pe naziști de sursa lor cea mai mare de petrol și de trupele care odinioară le fuseseră de mare ajutor. Ea năruie întregul front balcanic și pune în pericol oricare din trupele germane din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia și Polonia de sud. Cu totul aparte au efectele lui asupra finlandezilor, ușor de agitat, acest eveniment în mod sigur trebuie să grăbească hotărîrea bulgarilor și ungurilor de a pune capăt la asocierea lor nenorocită cu Berlinul și așa se va grăbi ziua cînd Hitler va fi obligat să facă drumul înapoi spre Germania, unde să fie țintuit pînă cînd va fi îngenunchiat sau pînă cînd cineva îl va desființa pentru a permite capitularea Reichului".

Radio Londra transmitea la 24 august 1944 comentariul lui Edward Montgomery în care se precizează că actul făcut de români a deschis drumul armatei sovietice spre Berlin. „România, Bulgaria și Ungaria — aprecia comentariul — constituiau pentru Hitler un zid de apărare împotriva rușilor. România căzînd, Bulgaria a rămas izolată. Probabil că ea se va grăbi să facă același lucru ca vecina ei, căci nu mai are de ales. Dar Ungaria ? Dacă germanii o vor sili să continue lupta alături de ei, va avea de suportat atacul rușilor și românilor. Ajutați în mod activ de români, rușii vor putea fi în curînd la Viena. Prin poarta Carpaților deschisă de români, rușii vor putea ajunge la München și înainta spre Berlin".

Datorită irepro șabilei pregătiri politico-militare, întoarcerea armelor, pe 267 km din cei 654 km ai frontului sovieto-german de sud-est, și declanșarea în întreaga țară a luptelor împotriva trupelor naziste a fost imediată și integrală, fără nici o defecțiune organizatorică sau de execuție, fapt apreciat ca fiind fără precedent în istoria militară universală. Prezența armatei române pe frontul antihitlerist, a fost, de asemenea, continuă și efectivă pînă la înfrîngerea armatelor celui de-al treilea Reich, ceea ce nu s-a întîmplat cu armatele altor state foste aliate ale Germaniei hitleriste.

La 23 August 1944, întreaga armată a întors, ca un singur om, armele împotriva trupelor germane. Toate încercările germane de a provoca sciziuni în rîndurile comandanților armatei române au eșuat. Consemnînd această realitate, jurnalul de război al Grupului de armate „Ucraina de sud" menționa că : „Nici un general român nu este dispus să continue lupta de partea Germaniei".

Intrarea României în războiul antihitlerist, odată cu actul energic al națiunii de la 23 August 1944, a exprimat adevăratele idealuri de libertate și independență națională ale poporului român, voința sa de a fi stăpîn pe propria soartă, de a-și clădi, potrivit vrerii sale, viitorul. Conștiința dreptății cauzei pentru care lupta a fost factorul determinant al angajării sale cu toate forțele umane și materiale în lupta împotriva Germaniei naziste pînă la victoria finală. Poporul român a demonstrat astfel, prin nenumărate fapte de vitejie și înalt eroism, că aspirația sa vitală, țelul său suprem era lichidarea fascismului — cel mai mare dușman al libertății și independenței popoarelor, al civilizației umane, asigurarea independenței patriei, dreptul la dezvoltare liberă.

Așadar, actul demnității naționale înfăptuit la 23 August 1944 de întregul popor român, sub conducerea Partidului Comunist, a avut un puternic ecou internațional. Numeroase documente — acte și declarații oficiale, rapoarte ale unor diplomați sau oameni politici, comunicate comentarii și informații ale unor agenții de presă, posturi de radio și ziare — atestă însemnătatea sa istorică, impactul său deosebit asupra desfășurării evenimentelor politico-militare în această fază a celui de-al doilea război mondial. De asemenea, numeroase documente pun în evidență faptul că începînd cu 23 August 1944, România și-a pus toate resursele materiale și umane, întregul potențial economic și militar în slujba luptei împotriva Germaniei hitleriste și aliaților ei. Împreună cu Armata Sovietică, Armata Română a săvîrșit fapte de eroism legendar, aducînd mari sacrificii materiale și umane în lupta pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei, ca și în bătăliile pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, Austriei, pînă la încheierea victorioasă a celei de a doua conflagrații mondiale.

La 9 mai 1945, cînd războiul lua sfîrșit cu Victoria Națiunilor Unite, România se prezenta cu un bilanț bogat de luptă. Armata sa străbătuse peste 1 700 km. de la Marea Neagră pînă în Boemia, provocase inamicului pierderi și s-au cifrat la peste 136 000 de prizonieri și morți — echivalînd cu 14 divizii — eliberase, în afară de orașele și comunele din timpul insurecției, peste 3 800 de localități, între care 53

Mircea Mușat

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 6-a
VÎNĂTOARE DE POMINĂ
Fragmente din romanul «Coridorul puterii» de ION LANCRĂNJAN

CONTEMPORANII NOȘTRI

Permanențe

O poezie politică, străbătută de structuri tematice și formale de factură tradiționalistă, sensibilă însă la accente moderniste, apropiindu-și imaginar — familiarizîndu-se — și astfel concretizînd o realitate abstractă, cea a sferei noționale, scrie Nicolae Dragoș. Mai puțin clară în volumul de debut, **Moartea calului troian** (1968), această atitudine, distinctă, devine evidentă în **Coloană de-a lungul** (1971), în care meditația atinge, s-a spus, dimensiunea „istoriozofică și chiar istoriogonică" (Marian Popa). Suprema dimensiune de conștiință și imaginea focalizantă, unde se string deopotrivă toate emoțiile și se obiectivează sensurile, răsfrîngerile fictive, este **patriotismul.** Poezia lui Nicolae Dragoș are meritul de a se fi eliberat de la bun început de orice conventionalism festiv(ist), de falsa solemnitate. Poezia aceasta conține un dramatism autentic, crescînd odată cu fiecare volum. Un dramatism care nu e numai al situațiilor „înscenate", al planului așa-zis „evenimențial" (eveniment al Istoriei transgresate afectiv și în același timp problematizare a realității în sens politic), ci și al raportului dintre individ și istorie, dintre subiectivitatea creatoare și universul obiectivat. Din aceste tensiuni își trage seva poezia lui Nicolae Dragoș, în aproape toate cărțile, cu acumulări succesive depunînd pe fondul inițial motive tradiționale, de inspirație folclorică, folosite ca tot atîtea regăsiri, indentificări ale sinelui în ritmul uriașei mișcări a naturii ; imagini ale vegetalului umanizat și, reciproc, ale umanului transcris în forme suavnaturale ; impresii rememorate, tinzînd către recompunerea „orizontului etern", cel al satului ; ficțiuni alegorice, cu finalitate superior etică ; regîndirea realității din unghiul dramatismului „natural" pe care istoria — și transcodarea ei politică — îl impune ; motivul permanenței românești, uneori folosit ca posibil analgezic al dramei personale și, corolar, autohtonismul generic. Sînt, acestea, teme, motive, tipare stilistice frecvente în **Zăpezi fără întoarcere** (1973), **Scut de etern** (1974), **Scrisoare în sat** (1975), **Îngîndurat ca pietrele munților** (1979), **Pentru eterna vatră strămoșească** (1983). Pe diapazonul acestei lirici de adîncă angajare

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 7-a

Durata

Dincolo de orice, tinerețea ca stare presupune o deschidere, dar nu o deschidere oricum, ci cu precădere spre ceea ce societatea consideră că se definește ca necesitate a colectivității care o întemeiază.

Acesta este sensul în care sus-numita deschidere devine patos revoluționar și se instituie ca stare psiho-socială, definind emblematic fondul uman general al societății.

Tinerețea trupului, tinerețea spiritului. Dacă prima, de ordin fiziologic, pălește la scurgerea implacabilă a timpului, a doua are virtutea de a nu cunoaște opreliști, sublimîndu-se în vocație.

Surmontînd pecetea fiziologicului și inaugurîndu-se ca ființă într-o continuitate conștientizată prin faptă și logos, OMUL a descoperit vocația duratei. Durată care nu poate însemna altceva decît tinerețea timpului.

Asupra acestei neliniști creatoare (văzută ca o stare revoluționară aflată în avangarda mersului înainte al societății) și care este sorgintea celei mai tulburătoare deveniri imaginate vreodată de om voiam să mă opresc așa cum a privit-o și a explicitat-o vizionar secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, *și anume: o asumare responsabilă a timpului, instituirea ei ca stare a noastră definitorie, sursă inepuizabilă de valori materiale și spirituale.*

Iată punerea materialist-dialectică în ecuație a relației individ-societate în cea mai fericită poziție a ei: a-ți „interpreta" destinul înfiorîndu-te filozofic și angajat; o matrice în care personajul om nu „joacă" un anume rol, ci „își interpretează" propria viață, aureolînd-o existențial cu ceea ce numim simplu și tulburător: MENIRE!...

Numai de-am avea Pace!

Mircea Șoncuteanu

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Metafora tinereții

Am întîlnit undeva, în opera marelui poet și prozator Vasile Voiculescu o metaforă care mi s-a părut extraordinar de sugestivă în ciuda simplității ei dusă aproape de banalitate : piersicul, spre a-și putea spori de la an la an rodul, își dăruie frunzele doar solului pe care îl acoperă cu umbra coroanei sale. Doar așa, lepădîndu-și frunzele sub propria coroană pămîntul îi poate dărui, la rîndul său, sevele de care are nevoie pentru a putea da rod bogat de fructe și pentru a se putea dezvolta cu toată forța întru folosul său și, firește, în folosul celui care-l îngrijește. Al celui ce-i împrumută nu numai grija ci și ceva din dragostea sa, aș zice nu de pomicultor ci de părinte, în sens mai larg, al ființelor vegetale din cuprinsul grădinii.

Firește, metafora, ori credința populară n-ar avea nimic extraordinar dacă — la modul poetic (și nu numai poetic, ci și simbolic!) nu s-ar asocia în propria-mi imaginație și interpretare cu sensurile semnificative ale dăruirii generațiilor tinere întru folosul obștii, întru atingerea unor vise frumoase pe drumul cutezător al împlinirilor întru obște și pentru obște.

Fiindcă, iată — cu gîndul la metafora voiculesciană — mi-am reactualizat în memorie o serie de fapte, gesturi, evenimente și întîmplări cu tineri, din viața tinerilor pe care mai vechile ori mai noile drumuri reportericești mi le-au prilejuit de-a lungul și de-a latul țării, acolo unde s-au consumat și se consumă energii nu doar fizice, ci și morale, sufletești, acolo unde este limpede și convingătoare amprenta tinereții, adică a acelor entuziaști care prin fapta lor au înscris fapte ce vor rămîne în cronica acelor ani de efort colectiv.

Ce să spui mai întîi? Despre ce să scrii mai întîi ? Asupra căror fapte să te oprești mai întîi de vreme ce pretutindeni unde trăiesc și muncesc tineri faptele sînt atît de numeroase (și fiecare în felul său merită o clipă de zăbavă în plus) și atît de frumoase și, mai ales, atît de sugestive pentru ceea ce înseamnă sensul dăruirii și entuziasmului unei generații angrenată în procesul transpunerii în viață a sarcinilor puse în fața ei de către Congresul al XIII-lea al partidului, de către documentele de partid și de stat? Asupra căror figuri de tineri — elevi, studenți, muncitori, intelectuali, ori tineri aflați sub drapel — să-ți oprești privirile, de vreme ce pretutindeni și la orice oră din zi sau din noapte undeva pe cuprinsul patriei, prezența tinereții este cel mai firesc lucru? Unde și la care dintre locuri să te oprești atîta timp cît conștiința muncii întru binele tuturor și al țării a devenit, aș zice, cel mai cotidian dintre fapte ?

Ca scriitor și reporter tînăr am avut, am aproape în fiecare zi prilejul să constat nemijlocit, direct, cu proprii-mi ochi cum această dăruire, acest entuziasm au plenitudinea trăirilor sincere atît în fiecare suflet și gînd, cît și în cuprinsul unor colectivități umane alcătuite din membri ai tinerei generații: tabere de brigadieri pe șantierele muncii patriotice, elevi, muncitori din fabrici și întreprinderi, tineri cooperatori din satele de pe întreg cuprinsul țării.

Tuturor acestor constatări de ordin general li se cuvine adăugat un adevăr grăitor, desigur, chiar și prin simpla afirmare: entuziasmul, dăruirea, conștiința lucrului bine și temeinic făcut întru binele țării și întru dezvoltarea ei în viitor au cunoscut, cunosc valențe cu totul noi și demne de remarcat mai ales în cei douăzeci de ani care s-au scurs de la Congresul al IX-lea de cînd în fruntea partidului și statului nostru se află comunistul de omenie, omul care a dat noi dimensiuni întregii istorii a României con-

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 7-a

Miraculosul de fiecare zi

Cînd pleci dintr-un loc, oamenii îți spun de obicei : „Și mai poftiți pe la noi". Mi-am propus odată să mă întorc, să recurg la clasica dar dificila confruntare a textului cu ceea ce l-a declanșat.

M-am oprit la timp.

Realitatea, cu oameni și întîmplări, realitatea așadar, devenise personaj. Intrase în literatură. Aflat pe o graniță anume, călcată des, tremurătoare, invizibilă, ciudată și uneori romantică, reportajul literar m-a tentat, fără nici o îndoială. Ca un fel de expediție, artistic vorbind, destul de primejdioasă. (Cineva spune că poate exprima **totul** prin poezie. Altcineva mă mustră cu blîndețe bună : „Dar fixează-te odată într-un gen, nu mai oscila atîta !")

Aflat la răspîntia modei cu necesitatea, reportajul literar se dovedește de multe ori o piatră de încercare. Glisînd ușor spre proză sau spre poezie, frizînd aria istoriei sau pe cea a economiei, el este un gen care și-a cucerit fără nici o îndoială adepți și susținători în realitatea literară a ultimelor decenii. Chiar și cei ce-l neagă nu pot să nu-i recunoască sorgintea : imperativul conștientizării prezentului. Chiar și cei ce nu-l iubesc și nu-l practică nu cred că

TÎNĂR ÎN AGORA

Cleopatra Lorințiu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

«Prin țările române»

Iteratura de călătorie este o literatură de frontieră, de cele mai multe ori. Dar ea nu încetează a interesa de vreme ce paginile de călătorie sînt foarte numeroase, iar multe dintre ele sînt semnate de scriitori mari. Cît privește țările românești și partea de lume în care se află interesul pentru ele a fost maxim în secolele trecute. Chestiunea Orientului fiind la ordinea zilei, multe însemnări de călătorie privesc teritoriile pe care occidentalii le considerau a fi toate ale imperiului turc, chiar dacă ele mergeau pînă la Carpați. Mai ales secolul XIX a produs o bogată literatură romantică de călătorie. La mijlocul secolului trecut voga ei era atît de mare încît produce și riposte parodistice. **Relația voiajului meu ce am făcut cu tata la deal**, apărut în 1845 în **Curierul românesc**, sub semnătura lui C. Bălăcescu, reprezintă o asemenea reacție față de abundența speciei care începea să fie resimțită, mai ales cînd era scrisă fără har, ca fastidioasă. Interesul notelor de călătorie rămîne însă nezmintit pentru că în ele găsim o față a geografiei și a mediilor care au dispărut. Prețul notelor de drum crește cu trecerea timpului.

Recent într-un volum de circa două sute de pagini, Simona Vărzaru a ținut să reproducă pentru cititorul român mai multe fragmente din **Călători străini despre țările române.** Titlul antologiei **Prin țările române, Călători străini din secolul al XIX-lea,** ne indică, un fascicol de însemnări romantice. Fără a fi scrise de români ele interesează însă literatura română prin identitatea țelurilor și mijloacelor în alcătuirea speciei. Simona Vărzaru merge pe un drum deschis de N. Iorga pe care-l citează așa cum se cuvine, doar că spre deosebire de acesta, care ne oferea propriile sale însemnări despre însemnările altora, acum ni se oferă, chiar cu textul lor. Meritul acestei mici antologii este sporit și de faptul că opt dintre autorii prezentați nu se află între cei cercetați și prezentați de Iorga, deci întîmpinăm și un material inedit. Ce ne spun aceste însemnări ? Ele impun disocierea dintre călătoriile de plăcere și cele întreprinse cu scopul prospectării economice. Literatura de călătorie ca prilej al desfătării ochiului și sufletului este o etapă ulterioară secolului XIX chiar dacă-și are rădăcinile aici. Acești autori dau seama precis de cîte ori pot de numărul locuitorilor, de împărțirile pe clase, de procentele economice, pentru a nu mai vorbi de atenția acordată bogățiilor naturale ale țării. Sînt și în paginile traduse de Simona Vărzaru asemenea mostre. Dar predilecția selecției a mers totuși către tablourile sociale vaste, către momentele de pitoresc, către informația inedită privind societatea românească. Firesc voiajorul se caută pe sine pe teritorii străine. M. Cochelet notează mai ales faptul că se vorbește foarte mult franceza în București și Iași, cu un avantaj vizibil cantitativ de partea bucureștenilor. Desfacerea de carte franceză îi reține și ea atenția. Saint Marc Girardin, la 1836, formulează limpede una din temele principale ale călătorilor occidentali în România : **„drumul desprinderii de Orient și al apropierii de Europa occidentală".** Călătorii vor sublinia mereu acest contrast, Orient-Occident, la români și progresul făcut de acestia în direcția occidentalizării. Vrednică de atenție este istorisirea drumului de la Brașov la Ploiești făcut pe vreme de iarnă, la 1842 de către Stanislas Bellanger într-o carte necunoscută lui N. Iorga : **Trei ani de călătorii prin Europa și Asia.** Caravana alcătuită din care țe românești străbate o țară fabuloasă în care România cultivată de mai tîrziu nu mai poate fi cunoscută. Este o iarnă cumplită cu zăpezi, viscole și haite de lupi ca în romanele lui Jules Verne. Expediția bine echipată cu provizii, arme, vehicule, cai întîmpină greutăți siberiene. Ea e condusă de două călăuze localnice, care par desprinse din jurnalele de călătorie de pe alte meleaguri. Gheorghe Popobanchiala, ciudat nume de țăran din Țara Birsei, ilustrează aici pe „bunul sălbatic, curajos, cinstit, dar aspru la chip și procedee". Sînt și tîlhari pe drum pe care Popobanchiala îi spulberă cu feciorii lui. În sfîrșit expediția ajunge la liman și călăuzele se întorc. Dacă n-ar fi unele note de maximă autenticitate toată povestea ar putea fi pusă sub semnul întrebării. Dincolo de asemenea bănuieli, firești în cazul notelor de călătorie romantice, suspiciuni care privesc „intriga" călătoriei, cadrele generale, detaliile nu pot fi inventate, ci cel mult înregistrate fără înțelegerea lor reală. Oricum acest fragment din Bellanger este antologic și justifică întreprinderea.

O comparație a acestor note de drum romantice cu cele ale scriitorilor români este inevitabilă și concluzia că fac parte din aceeași familie indiscutabilă. Ele sînt cu atît mai apropiate de ale scriitorilor noștri cu cît acești voiajori au stat de vorbă în ospitalierele familii românești cu oameni ai mediilor literare românești, de la care au împrumutat nu numai simple informații ci povești întregi și perspectiva asupra multora din lucrurile văzute. Multe capitole dezvăluie o familiarizare cu mediul românesc care presupune o lungă inițiere. Jean A. Vaillant descrie și el o călătorie în munți, ca și participarea la un petit într-un sat de munte. Cartea este produsul unui climat românesc nu numai la nivelul călătoriei, ci mai mult decît atît, la nivelul inventiei epice. **Al zecelea și ultimul** itinerar cuprinde **Povestea Zoiei,** întîmplarea unei fete amețite de dragoste, care ucide și pentru care se ucide. Istoria Zoiei auzită de Vaillant de la un părinte Negruț, însă nu este alta decît nuvela **Zoe** de C. Negruzzi apărută șapte ani mai înainte, 1837 în **Curierul de ambe sexele.** Simona Vărzaru nu ne semnalează coincidența, ieșită la iveală odată cu această antologie, coincidență pe care ediția din 1974 a prozei lui C. Negruzzi întocmită de Liviu Leonte n-o are în vedere. Cu alte cuvinte călătorii sînt străini, dar nu întrutotul, iar modul în care literatura lor fuzionează cu cea a românticilor români este o temă de meditație. Simona Vărzaru, care face o introducere informată și docta nu merge și în această direcție, importantă neîndoielnic : în ce măsură această literatură de călătorie scrisă de străini este și a noastră ? Ea are un aer atît de familiar și comunică atît de bine cu cea a pasoptiștilor români, încît a despărtit ce e autentic și ce e livresc sau românesc în notele voiajorilor străini se impune. **Călători străini despre țările române** nu interesează, deci, numai istoria, numai geografia, ci și literatura, și în această stă prețul deosebit al antologiei alcătuită de Simona Vărzaru. Rămîne ca propunerea care ni s-a făcut astfel să fie urmată de o revendicare mai hotărîtă, mai cuprinzătoare, a acestei literaturi, dintr-un unghi mai literar decît pînă acum. **Antologia Prin Țările române, călători străini din secolul al XIX-lea** este un gest binevenit plin de sugestii pentru studiul literaturii române.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

UN ROMAN POLITIC

Nu tocmai un roman de aventuri ne oferă Neagu Cosma și Mihai Stan în colecția „Cartea de vacanță" (Ed. Sport-Turism). „Cine l-a ucis pe Abel ?" este mai mult decît atît, propunînd o discuție din interior — deopotrivă despre condiția confruntărilor secrete moderne și a literaturii de aventuri. Autorii se află la cea de-a treia carte scrisă împreună*) (după „Să ne amintim de Cain", 1981 și „La Săcele, liniște", 1982) și recunoaștem în demersul lor tenace dorința de profesionalizare a acestei specii a romanului. Cît timp personajele au vizibile amprente în realitate, cazurile sînt ele însele reale, conduita în momente-limită (acordarea primului ajutor, urmărirea, scăparea de urmărire, etc.) este codificată în manuale de specialitate și de aici se retransmite literaturii, analiza șanselor este una reieșită din calcul — cît timp, într-un cuvînt, romanul „policier" se umple de real măturînd fabulosul din casă lor și făcînd ordine în elementele surpriză, asistăm, mai mult ca sigur, la un proces de decădere a acestei specii, de dizolvare a ei în marele tot al literaturii. „Cine l-a ucis pe Abel ?" este, mai degrabă, un roman social dezbătînd efectele „obsedantului deceniu" într-o unitate militară cu profil de contraspionaj. Aici lupta pentru putere a celor veniți către armată din afară, fără pregătire teoretică de rigoare, capătă accente tragi-comice. I se opune lupta pentru păstrarea secretului misiunii, singura care asigură reușita și pune premizele promovării valorice în pregătirea profesională. Militarii dau dovadă de o opoziție acerbă, mai timpurie decît în alte categorii sociale, față de dogmatism. „Cine l-a ucis pe Abel ?" este, apoi, un roman despre viața emigranților sași și șvabi în Occident. Atrași de miracolul Vestului, ori rămași după „Cortina de fier" trasă de războiul rece, aceștia se implică în viața social-politică a noii lor patrii. Organizația generalului Gehlen, un partid neo-nazist acționînd sub firmă constituțională, recrutează, dintre ei, elemente declasate în vederea unor acțiuni de diversiune pe teritoriul României. „Cine l-a ucis pe Abel ?", capătă, astfel o dimensiune anti-fascistă.

Scoliți de foști ofițeri SS (din care se compune nucleul organizației), alături de imigranți veniți din alte țări, îndoctrinați și aceștia să se ridice împotriva patriei lor de origine, șvabii și sașii se conving, cu timpul, de anacronismul organizației din care fac parte. Ofițerul sas Rottbacker se infiltrează în rîndurile lor pentru a studia structura și scopul organizației. Lupta lui exemplară din momentul în care, deconspirat, scapă de răzbunare și pînă cînd provoacă o răsunătoare conferință de presă dînd pe față cele aflate și determinînd scoaterea din legalitate a acelui partid, reprezintă materia epică a romanului. Este în aparență, o acțiune în necunoscut ; de fapt, Rottbacker găsește la tot pasul persoane care-l ajută, emigranți din România care-l ascund și-i înlesnesc fuga. Față de virtuțile detectivistice ale cărții — aflate la nivelul normal — descrierea modului de viață a acestora este mult mai reușită. Atrași de un miracol ori de un ideal acceptat, ei găsesc în emigrație altceva decît așteptau. Să-l ascultăm pe un bătrîn invalid de război, venit în țara pentru care a luptat. Împiedicat de Organizația Gehlen de a cîștiga un pașaport pentru România : „Cu toate că sîntem în Germania, patria strămoșilor noștri, noi trăim ca într-o colonie. Avem cluburi ale sașilor și șvabilor pentru că alte cluburi nu ne primesc. Petrecem între noi exclusiv. Dar mai rău este faptul că nici nemții de aici nu ne socotesc de ai lor. Sîntem «țigani» orientali, românizați, schimnici, sătrari», orice, numai de-o nație cu cei de aici nu. N-a existat român să-mi zică mie că îi stric limba, deși uneori vorbeam incorect, așa cum îmi spun germanii mei, aici, în patria strămoșului meu..."

Situația emigranților în alte țări este, fără îndoială, un topos important pe care romanul nostru îl are încă de cucerit. Abordarea deschisă a acestei situații de către Neagu Cosma și Mihai Stan reprezintă un cîștig cert — la care profesionalizarea (id est : analiza realității în cunoștință de cauză) romanului de aventuri contribuie masiv.

Nicolae Georgescu

*) **Neagu Cosma și Mihai Sin : „Cine l-a ucis pe Abel ?", Editura „Sport-Turism", 1985.**

PURITATEA ȘI FRUMUSEȚEA ADOLESCENȚEI

CONSTANTIN MATEESCU

BAL LA CASA OFIȚERILOR

Editura Scrisul Românesc

Peisajul prozei noastre contemporane este, din fericire, mereu înnoit prin apariția unor cărți interesante, cu teme variate, care oferă cititorului o largă arie de cunoaștere artistică a celor mai variate domenii și sfere ale vieții. Printre acestea se numără și recentul roman*) al lui Constantin Mateescu intitulat „Bal la Casa Ofițerilor", apărut în editura craioveană „Scrisul Românesc".

Scrisă la persoana întîi, cu o vizibilă știință a construcției, cu un dialog viu, spumos, „Bal la Casa Ofițerilor" este, parcă, o oglindă fermecată care reflectă viața dintr-un orășel de provincie, cu bucuriile și necazurile cotidiene ale oamenilor. Prin fața ochilor Tamarei, **Tami,** cum i se spune în rîndul prietenilor ei, cea care este pseudo-autoare a acestui roman-jurnal, defilează o mulțime de oameni cu care aceasta vine în contact, profesori, elevi, prieteni, gazde, părinți ai colegelor, o galerie întreagă de tipuri umane bine individualizate.

Totul este înfățișat cu discreție, cu o doză, aș zice, de pudicitate. Durerea face parte din sentimentele intime ale omului, pare a spune tînăra **Tami,** care se comportă cu o matură demnitate și în tragedia pe care o trăiește prin moartea tătălui ei, rămas văduv de mai mulți ani și care fusese suferind de o boală incurabilă. Tamara se trezește cu responsabilități noi trebuind să aibă grijă de acum încolo de fratele ei mai mic, pe care este nevoită să-l încredințeze spre creștere unei mătuși dintr-un alt oraș. Eroina noastră începe să dea lecții de latină fetei unui colonel bogat, pentru a-și asigura existența și a putea termina ultima clasă de liceu.

Cu toate necazurile și mizeriile vieții, o undă de lumină este prezentă în existența fetei ; este sentimentul pur al dragostei adolescentine. În acest perimetru, romancierul realizează unul din cele mai reușite portrete în persoana lui Milu, un tînăr pictor talentat, pe care îl iubește Tamara. Fire contradictorie, dar cu un fond curat, cinstit, Milu trăiește cu nesiguranța zilei de mîine, în așteptarea ordinului de chemare pe front, nesiguranță care aruncă o umbră asupra vieții celor doi îndrăgostiți.

Există în roman o știință a dozării expresiei, un anume laconism, care se dovedește a fi o calitate prețioasă. Unele lucruri nu sînt spuse pînă la capăt, ele se subînțeleg de cele mai multe ori, iar personajele se mișcă și vorbesc cu naturalețe, ceea ce le conferă autenticitate și veridicitate.

Din cînd în cînd intră în joc arma ironiei, a persiflării care pune sare și piper peste unele pagini, cum sînt cele privind zugrăvirea uneia din gazdele lui **Tami,** văduva unui plutonier de manutanță, care ne este prezentată ca un prototip al mahalagioaicei — vulgară, guralivă, indiscretă, prost crescută.

Tamara, fată frumoasă și inteligentă, știe să evite asemenea oameni, să-și păstreze nealterate trăsăturile ei de caracter și demnitatea ei de om. Ea trăiește intens și se bucură de frumusețile naturii, de un pom înflorit, de un zăvoi înverzit, de trilul unor păsări, de întîlnirile ei cu Milu, de prietenia colegelor.

Evenimentul cel mai important al urbei îl constituie balul ce se organizează, din cînd în cînd, la „Casa Ofițerilor", bal la care elevele din ultimele clase de liceu visează să fie invitate. Pe nesimțite, acest bal devine un simbol al speranței de mai bine, de frumos, un ce misterios care colorează, într-un tablou de basm, visurile tinerilor din oraș.

Prin acest roman, Constantin Mateescu înscrie încă o reușită în creația sa vădind sensibilitate și reale calități de prozator.

Radu Vaida

*) **Constantin Mateescu : „Bal la Casa Ofițerilor", Editura „Scrisul Românesc", 1985.**

CRISTIAN SIMIONESCU: «Maratonul»

Autor extrem de parcimonios cu aparițiile sale editoriale, Cristian Simionescu este în schimb un poet de netăgăduită forță și originalitate. În acest al treilea, dacă nu mă înșel, volum al său **(Maratonul,** Cartea Românească, 1985), el dezvoltă fără teama de a fi vetust, o retorică a imprecației și apostrofei. În poeme de mari dimensiuni, orchestrate simfonic, un număr de personaje sau voci-simbol (Mimul, Bufonul, Arhitectul, Blasfem, Striax, Candid, Bastardul) perorează cu elocința acuzatoare și furia vechilor profeți, dar într-un limbaj trecut prin școala sarcasmului și grotescului modern asupra frămîntărilor, problemelor, angoaselor și viciilor omului contemporan. Am să citez un fragment din discursul Arhitectului despre pseudo-artă și manipularea ei : „...A, da, arta care acoperă țipătul / căsăpirilor. Surdinele. / Și biata făptură flămîndă care n-a cunoscut a noastră artă, / cînd a auzit de suferințele și ultragiile artei, și-a cerut scuze ! / Sărutăm pe cei căsăpiți și pe căsăpitori, pe cei care pipăie glanda moale a intunericului. Cu aceleași / mîini ciupese fundul madonelor. Din măcelărie dai în salon, / din salon în crișmă, din crișmă în sala de rugăciuni, de aici / în dormitor, din culcuș în sala de operații. Cum să-l iubești pe arhitectul care ne făcu acest culcuș în batjocură ? / Cu fiecare pas fața ta se schimbă : pieton cînd mergi, cumpărător cînd intri în shop, enoriaș duminecă, pater cînd povățuiești, soț cînd însoțești, vînzător cînd vinzi, vîndut cînd ești înșelat, birfitor cînd pe semeni îi pizmuiești, pacient cînd bolești, înotător cînd te scalzi, codoș cînd birfești, botezător cînd botezi. (...) **(Cartea intîia).** Temele poemelor („cărților") nu sînt unice, ele derivă una din alta, se întîlnesc și se confruntă într-o fervență dialectică morală. O idee pivot totuși există — altfel textul ar prolifera haotic — de la care pornește și în jurul căreia se poartă disputa vocilor simbol. **Cartea a doua a Maratonului** este un discurs despre fragilitatea condiției umane și despre motivul „vanitas vanitatum" în formele și ipostazele timpului nostru. **Cartea a treia** o dezbatere despre cunoașterea morală, despre inocență și păcat ș.a.m.d. Enunțînd și rezumînd în acest mod „ideile" poemelor nu ne facem în niciun fel o opinie despre specificitatea și valoarea lor poetică, cel mult despre configurație și structură. De aceea, cel mai eficient mijloc de a vorbi despre poezie este tot citatul bine ales, ce ne poate da o imagine, fie și fragmentară despre tensiunea etică și patosul vituperant al textelor : „Candidatul: o avere atît de mică sălășluia în ochii viclenitorului: atît cît monezile peste pieptul mortului, sfanți trebuitori unui banchet purgatoric. / Chiar de va fi fost avere, averea prisositoare nu-i / totdeauna balsam ! Cînd te usuci de sete, o tonă de aur / este meschină pe lîngă o gură de apă. Cum să nu plîngi, / dacă ai aruncat o piatră în aer și ea a rămas acolo, umilind / ochiul tău vanitos ? Tu te rogi să coboare și ea se spală / în sîngele umilinței tale : «Te vei sparge precum un vas, vei curge minjind podeaua». Pînă și cei tragici vor rîde ; «Vai, zero, ești mai nenorocit decît noi, ești mai fragil / decît un dinte de libelulă.» Cariile șoptesc : «Noi, am cunoscut puterea, el nu ; fragil zero, ca un deliu, ce în furie, nu cunoaște capcanele potrivnicilor săi» (...)" **(Cartea a doua).** Curgerea poemelor este solemnă și anevoioasă, înțesată de sentențe și formulări memorabile, dar și de enunțuri mai puțin fericite, de banalități sau excentricități, firești la urma urmei într-o aglutinare verbală de asemenea proporții cum este **Maratonul.** Limbajul este coroziv, de o mare varietate a paradigmelor imprecației și apostrofării, îi lipsește însă o anume subtilitate a rîului și o mai întinsă și viguroasă claviatură expresivă pentru ca peste aceste versuri să bată aripa de înger negru a lui Lautréamont. Sînt însă pasaje ce îmi amintesc unele cadențe imagistice din **Cînturile lui Maldoror :** „Candidul : Cată să vezi șirul de morți, unul pe altul născînd / și cată să vezi pe cei ce vor fi după tine. La mijloc / rămîi, între morții ce viețuiră și viii ce-s-morți, sălășluind / în cei vii, prevestindu-se. Hainele cad de pe trup, / dezbrăcîndu-se singure, abur le-nmoaie și le desface Tomul, / la pagina asta, șclipește de farsă și comic, chiar de papirusul / păstrează din viața strivită un pal surîs de imortalitate. / Biete răpitoare, uscate de foame, mirosind în papirus urmele cărnii, bietele, una pe alta cum se devoră. / Ciine pe ciine și corb pe corb se înghit, voind să moară cu o clipă mai tîrziu. Vasul se umple erotic, lichidul / formei supus mai mult decît puberul ar voi s-o cuprindă / de puberă, mai mult decît tărna copacul întreg să îl soarbă. / Otravă dorind o inocentă gură, veștminte așteptînd un purtător. / Orice fir de pulbere cu alt fir de pulbere speră, să se împreune. Unul spre altul, una spre alta. Nu-i / solitudinea orgoliului nimănui, cifră pe cifră, literă, pe literă se caută chiar fără de iubire. Împreunarea / valului cu valul, în cele mari și mizere, în cele mari și semnificante. (...)" **(Cartea a treia).**

Mergînd pe firul analogiilor aș spune că poetul are o imaginație carnavalescă de tip medieval, făcînd să defileze prin fața noastră măști de hibrizi sau monștri, alegorii, metamorfoze și simboluri ale binelui și răului, alc inocenței și păcatului pe o pînză ieșită parcă de sub penelul lui Bosch: „Blasfem: Să ridem oleacă de partea înaltă din noi, / ocrotind cu milă ceea ce este păcătos, măcar o seară / să mîngîiem ceea ce ne rușinează erorile, micile lașități, vanitatea himerică arzindu-ne carnea. Dă perdelele în lături : / oh, vezi scorpionul, vezi sulimineala. «Această femeie este bărbat travestit ! strigară speriate călugărițele. A viețuit atîta / vreme furișat printre noi cucernic. Să-l ospătăm cu trupul nostru, drept pedeapsă întru secătuire !» Tremurară, precum pantera la halca de carne. Vai de trupul dorit înmiit adevărul cunoscut / de fiecare în parte e mult mai dur decît cunoscut odată de toți. / O, austeritate, cum se rup punțile tale la atingerea carcerelor / cărnii (zăcînd în repaos) cu un fir de oxigen. O, zei incoruptibili (...) **(Cartea a treia).** Dar fiecare desfășurare imagistică pune în joc un sens etic sau o implicație filosofică. O solidă osatură de semnificații susține ca zidurile unei catedrale mulțimea de basoreliefuri alegorizante și simbolice. Cum am mai spus însă, uneori discursul este prea încărcat, prea stufos, înăbușind sau diluind sensurile. De asemenea tonul mereu încordat, cerul poetic întunecat plesnind de fulgerele și trăsnetele rechizitoriale, la un moment dat obosește și tocește atenția lectorului. **Maratonul** a cărui semnificație se luminează de-a lungul întregului volum, ca o aspră călătorie prin bolgiile existenței, dar care trebuie și merită făcută și re-făcută, este și o dificilă cursă pentru cititor. La capătul ei descoperi totuși un poet inconfundabil, ars de dilemele omului contemporan, de destinul și calea sa ca ființă etică și morală.

Paul Dugneanu

EDIȚII

O CONTRIBUȚIE BIZANTINOLOGICĂ

Într-o vreme cînd utilitatea și necesitatea sintezei se impune tot mai mult în istoriografia românească, nu e nici un paradox a se vorbi de necesitatea și utilitatea instrumentului de lucru. Relația dialectică dintre prima și a doua e dincolo de orice discuție.

Acesta este și cazul tînărului Daniel Barbu*), autorul unui solid catalog de **Manuscrise bizantine în colecții din România** (Ed. Meridiane, col. „Manuscris", 1984). O lucrare, firește, întîi „pentru specialiști", dar nu exclusiv pentru aceștia. Stilul limpede al expunerii și excelenta ilustrație sînt în măsură să-i asigure și succesul de public. Cînd spunem „stilul limpede", aceasta nu presupune nicidecum simplificarea forțată, sau eludarea problemelor serioase pe care le implică o asemenea întreprindere. Dimpotrivă. Sub formularile lui Daniel Barbu se ascunde o erudiție ce solicită prețuirea, ținînd seama că e vorba totuși de cartea unui debutant : la cunoștințele lingvistice ale autorului se adaugă cele paleografice și cele în istoria artei sau a muzicii bizantine, toate la fel de adîncite, și îngăduindu-i lui Daniel Barbu să se miște cu degajare printr-un hățiș de litigii între specialiști, fără a da senzația oboselii la lectură pentru cel interesat într-un fel sau altul de problemă.

Aici distingem, de altfel, meritul principal și noutatea lucrării lui Daniel Barbu, una din cele mai binevenite apărute pînă în prezent în colecția respectivă : în faptul că pluridisciplinaritatea specializării autorului îi dă posibilitatea unei argumentații convergente. Și trebuie precizat că nu în mică măsură contribuția lui Daniel Barbu se bazează pe modul perfect avizat în care el abordează aspectele de artă bizantină implicate în ilustrația manuscriselor, ceea ce îl face să acorde un rol însemnat miniaturilor și elementelor artistice ale scrisului în situarea și datarea pieselor. Pe atari aspecte și elemente își bazează cercetătorul opiniile în multe din cazurile controversate. Un exemplu poate fi tratarea Ms. gr. 1294 de la Biblioteca Academiei **(Scara lui Ioan Climax)** cu toate deschiderile de perspectivă presupuse de această venerabilă scriere bizantină, cu atîtea ecouri și în pictura românească medievală. Desigur, un catalog — fie și „rezonat" — nu-și poate propune în mod expres asemenea relaționări, dar în cazul de față ele nu lipsesc, fiind prezente chiar în comentariile manuscriselor, ca și în scurta introducere unde se schițează istoria circulației lor la noi, capitol de particulară semnificație în evoluția generală a relațiilor româno-bizantine. Este un capitol rezolvat de autor cu spirit de finețe dar fără a omite punctarea nici unuia din elementele esențiale. Cititorul amator de conexiuni culturale găsește în cartea lui Daniel Barbu un material întemeiat pe conspectarea izvoarelor și susținut de un aparat critic riguros. Nu mai puțin remarcabilă este metoda însăși de ordonare a fiselor, ce înlesnește o prezentare de date exhaustivă și inteligibilă, satisfăcătoare pentru orice categorie de specialiști.

Cele 45 de manuscrise datate între veacurile X—XV, alcătuiesc documentele unei confluențe spirituale îndelungate și fertile din care s-a alimentat timp de secole (prima donație de **rotulus** e cea a împăratului Ioan Paleologul către Alexandru cel Bun) cultura românească. Într-un Bizanț după Bizanț întreținut înainte de orice prin efervescența ideilor și strălucirea artistică, rolul de ferment cultural al manuscriselor bizantine a fost, se înțelege, din cele mai active. Dar ele reprezintă astăzi și un patrimoniu în sine, de valoare excepțională, repertoriat acum în mod științific și complet, prin străduința unui tînăr istoric de artă. Cartea lui Daniel Barbu anunță un medievist de vocație, de la care sînt de așteptat în continuare studii importante, pe măsura debutului său.

Mihai Ispir

*) **Daniel Barbu — „Manuscrise bizantine în colecții din România", Ed. „Meridiane", 1984.**

BREVIAR

■ **IZVOARE ALE ISTORIEI.** O inițiativă a revistei „Transilvania", care merită semnalată în pozitiv, este aceea de a repune în circulație interesante texte de factură istorică dedicate Transilvaniei. Traducerile, căci despre traduceri este vorba, sînt serioase, solide, iar ediția lor e în totul științifică ; numeroasele note care le însoțesc precum și comentariile istoriografice așează documentul de epocă și redeschid adeseori dezbateri care trebuie redeschise fie și pentru a pune încă o dată accentul acolo unde trebuie. Numărul 6/1985 al „Transilvaniei", de exemplu, continuă cu retipărirea Cronicii notarului anonim al regelui Bela al IV-lea ; numărul 7/1985, înregistrează o întrerupere a acestei inițiative. Întreruperea este, sperăm, temporară.

■ **ÎNSCENARE EȘUATĂ.** Între reportajele de factură senzațională pe care le publică, cu un succes de public enorm, revista „Pentru patrie", merită o mențiune acela semnat în nr. 6/1985 de către Gheorghe Ene și dedicat unei înscenări eșuate, puse la cale de un mecanic auto care făptuise un accident. Omul ucisese cu automobilul pe un trecător și apoi fugise de la locul crimei ; conduita lui amabilă și indiferentă nu lăsau nici o bănuială să se fixeze asupra lui. Totuși, asasinul e prins și povestirea pe care Gheorghe Ene o face conține, ca orice fabulă, și o morală.

■ **CÎTEVA IMPRECIZII.** Un articol cu înfățișare de bilanț, apărut în revista „Tomis" nr. 7/1985, sub semnătura lui Z. Dinulescu (un nume mai nou în critica literară) interesează mai ales prin sforțările pe care le face autorul în a descrie, cît mai aproape de realitatea valorilor, un fenomen în continuă mișcare. Criticul se exprimă în general corect și are chiar o înțelegere diferențiată a procesului estetic, spre deosebire de alții care sînt receptivi (chiar între criticii tineri ai Tomisului, de felul lui G. Rusu și V. Bălănică) numai la ierarhiile confecționate artificial de o parte a comentatorilor. Z. Dinulescu notează bine prezența romanului istoric, a romanului țărănesc, e pentru experimentele temperate, observînd „noutatea în relație de simbioză cu tradiția". Propoziționi adevărate, care indică o orientare doctrinară a autorului apt de evoluție fără tutelă. Atîta doar că în două-trei locuri o anumită confuzie, rezultată poate și din exprimarea ambiguă, strică imaginea pe care o asemenea intervenție o putea crea. Z. Dinulescu elogiază volumele de eseuri **„Respirări"** și **„Leul albastru"**, ceea ce e dreptul lui, mai ales că acestea sînt contribuții în felul lor memorabile. Dacă **„Respirări"**, de Nichita Stănescu, poate intra fără dificultăți în categoria eseisticii, **„Leul albastru"**, de D. R. Popescu nu are cu eseul nici o legătură, este o culegere de proză scurtă, antologică, apărută în „B.P.T.". (D. R. Popescu a scris și eseuri, în două volume pe care îl lăsăm pe Z. Dinulescu să le descopere). Mai departe, autorul face referință la „convorbirile inițiate de Eugen Simion", importante pasă-mi-te pentru literatura română contemporană. E. Simion a scris multe dar nici un volum nu atestă un „inițiator" de convorbiri privitoare la literatura română. Deține Z.D. o bibliografie necunoscută ? Ar fi interesant de știut, de asemenea, ce înțelege Z. Dinulescu prin „confesiunile lui I.D. Bălan" și despre ce contribuții pe tema aceasta este vorba. În fine, un paragraf final, dedicat parcă scriitorilor mai tineri face o înlănțuire năucitoare. El sună în acest fel : „Scriitori precum I. Adam, D. Flămînd, P. Pardău, M. Cojocaru, C. Leu, Paul Anghel, după modelul marilor virstnici se preocupă tot mai mult de calitatea și demnitatea cuvîntului scris, de profunzimea mesajului umanist exprimat, continuînd o tradiție literară". Confuzie aproape de text sibilin : „I. Adam" e critic nu scriitor, dacă nu cumva Z. Dinulescu s-a gîndit la prozatorul Ioan Adam, reeditat astăzi și care a trăit acum optzeci de ani ; C. Leu și P. Pardău nu mai sînt demult tineri, cum ar sugera criticul ; cît privește pe Paul Anghel, care împlinește acum 64 de ani și are o operă definitivată el nu poate „continua" o tradiție literară deoarece el însuși este unul dintre „marii virstnici" și face parte deja din această „tradiție". Să lăsăm deoparte acestea ar fi extravagant ; totuși, sintezele au nevoie de exactitate.

■ **UN PORTRET.** Cum mai scriu poeții noștri atunci cînd vor să portretizeze pe cîte un prieten ? Iată, de pildă, cîteva expresii entuziaste ale lui H. Zilieru, din „Convorbiri literare", nr. 7/1985, care sînt atît de particulare încît sperăm că nu vor face școală. Iată o definiție : „originalitatea sa e analoagă spiritului logic al geometriei". Iată un fragment de demonstrație : „Anihilează nihilismul fabricat din pudori, poncife și recluziuni temperamentale. Ingenuitatea (care poate fi și ironică și polemică) se întîlnește cu antisuavul, antipicturalul, dar și cu teama de prea instrăinarea romantică. Fraza are ritmul emoției expansive, spontaneitatea migratoare, „sudicul pur sînge", ruperi fără complexe de ante/modele". Să ne întrebăm ce ar trebui să înțelegem prin „ante/modele" ? Prin „spontaneitate migratoare" ? Prin „anihilarea nihilismului" ? Să ne întrebăm, atîta doar că nu ar rezulta de aici cine știe ce...

■ **„RISCURILE PROFESIONALIZĂRII".** Acesta este titlul unei interesante intervenții publicate de Theodor Codreanu (autor și al unei contribuții eminesciologice merituoase și mai puțin comentată, din nefericire) în „Ateneu" nr. 6/1985. Criticul pare că ar fi de acord cu „dilletanții" și ar vesteji pe „profesionaliști" însă această interpretare este fără temei ; el crede, dimpotrivă, că profesionalizarea și apelul la condiția profesională e o schemă elitară de gîndire. „Profesiunea — zice el cu dreptate — e o condiție a existenței nu și scopul ei. /.../ Atunci, o condiție elementară — a ști să scrii — e luată, se pare, drept țelul ultim al literaturii". Fenomenul e într-adevăr mai complicat decît pare și recursul la criteriul profesionalizării i se pare, pe bună dreptate, lui Th. Codreanu, o extravaganță utilizată spre a conserva ierarhiile încetățenite adeseori abuziv : „«Doctii» — zice el — se văd puși în situația cu totul ingrată de a-i ridiculiza tocmai pe oamenii cu adevărat vii intelectualicește, dar lipsiți de aureola specializării recunoscute". O anumită solitudine morală e vizibilă în intervenția acestui critic tînăr, înapt, pe cît se pare, de tranzacțiuni ; adevărul este însă că optiunile lui sînt corecte și don-quijotismul care pare că îl animă e o corectă atitudine culturală în a cărei mișcare nu e singur.

■ **DIN NOU DESPRE GEOGRAFIA LITERATURII.** Din remarcabilul almanah „Turism și literatură", asupra căruia ne propunem să revenim, semnalăm deocamdată cîteva contribuții care aduc precizări considerabile în ceea ce privește ideea luceferiștă de geografie literară. Redactorii acestui almanah au reținut un eseu, nu știm dacă inedit, al lui Mihai Gafița, dedicat, „geografiei istoriei literare", o reconstituire a grupurilor, a sediilor literare, de felul cafenelei pe care literatura română de acum un secol le avea. Pasionantă este și reconstituirea pe care Aureliu Goci (un critic ale cărui opțiuni par a fi limpezite) o face sub titlul „Schițe pentru o distribuție geografică a liricii actuale". În sfîrșit, două intervenții ale lui Radu Bagdasar se leagă de aceeași temă, intîia despre „excursia literar-artistică" și a doua, un adevărat studiu, asupra coeziunii dintre „spațiu și spiritualitate". Eleganța expresiei, inteligența generalizărilor, simțul elaborării unei demonstrații remarcabile fac din acest de pe urmă eseu un moment în evoluția unui estetician care înaintează convingător.

Catagraf

17 AUGUST 1985

MIHAI DRĂGAN:

„Eminescu ne dă sentimentul forței spiritului creator românesc“

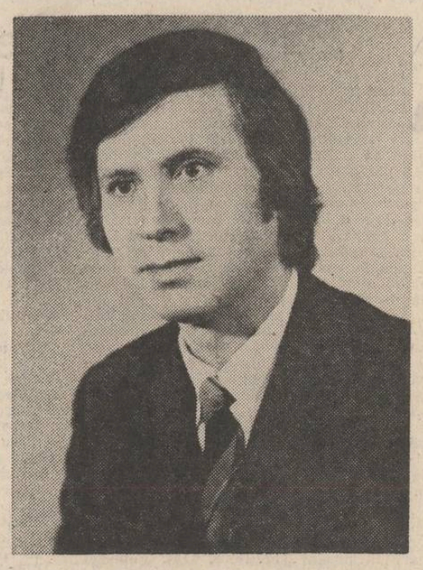

— Editura „Junimea“ publică de 10 ani încoace colecția „Eminesciana“ pe care o coordonați ; o colecție care a beneficiat de marea deschidere culturală produsă de Congresul al IX-lea al P.C.R. Pentru început, vă rog să faceți o amplă prezentare începînd chiar cu istoria ei, cu felul în care a fost gîndită, structurată.

— Colecția **Eminesciana** s-a născut la sugestia unui cititor al operei eminesciene, consemnată în caietul de impresii al Editurii „Junimea“ cu prilejul salonului național al cărții din anul 1973 de la București. Directorul de atunci al Editurii, Mircea Radu Iacoban, a preluat cu entuziasm ideea, a lansat-o într-o ședință de redacție, m-a chemat la editură și mi-a propus ca **să coordonez această colecție**, să fac de îndată un plan „realizabil“, să-i argumentez cum văd în perspectivă acest proiect și care ar fi colaboratorii pe care am putea să ne bizuim într-o activitate de durată.

Planul de acțiune întocmit împreună cu conducerea Editurii „Junimea“ a constat, în primul rînd, în tipărirea unui **pliant,** cu un scurt cuvînt despre obiectivele colecției și cu anunțarea unui număr de titluri care ar fi putut să apară în răstimp de cinci ani. Pliantul a fost trimis la mai mulți specialiști, critici, istorici literari și filologi, precum și unor importante instituții universitare și de cultură, redacții de reviste și edituri. Am adresat apoi scrisori personale **(nu tip !)** mai multor personalități care au scris despre opera lui Eminescu sau știam că lucrează la asemenea studii, rugîndu-le să ne dea concursul.

Ceea ce mi s-a părut curios — și acest fapt nici astăzi nu-l pot înțelege — este că răspunsurile **scrise** din partea celor solicitați au fost atunci extrem de puține, ca să nu spun că au fost doar cîteva. Inițiativa editorială era întîmpinată, în fond, cu scepticism, specialiștii solicitați să ofere sugestii critice așteptînd, probabil din prudență, să vadă concret ce intenții are și ce anume poate realiza Editura „Junimea“ prin lansarea unei colecții care numai prin titlul ei — **Eminesciana** — presupunea o mare răspundere științifică și culturală.

Colecția **Eminesciana** a fost dintru început concepută ca să fie o publicație **EMINESCU,** dar de o factură cu totul specială, aceasta în absența unei **Catedre universitare Eminescu** despre a cărei necesitate și importanță scriam în „Scînteia“ încă în anul 1968, nr. 7 758, din 9 iulie), a unui **Institut de studii eminesciene** și a unei **reviste Eminescu.**

Dacă Eminescu este o **„instituție națională“** (Pompiliu Constantinescu), în fața căreia timpul însuși nu are nici o putere ca să-i diminueze valoarea, dacă Eminescu este însăși identitatea noastră de spirit și de gîndire poetică în concertul universalității, atunci trebuie, ca dincolo de eforturile individuale ale editorilor și specialiștilor, să fie o **instituție** care să se preocupe, în chip organizat și permanent, de publicarea unui **corpus** de studii eminesciene, în ediții și volume destinate cu precădere publicului larg, cu deosebire tineretului studios, elevi, studenți, profesori. O astfel de **instituție** este colecția **Eminesciana** și ea a fost gîndită, structurată și realizată (în cele 38 de volume cîte au apărut pînă azi) în ideea că existența ei este o datorie de conștiință a culturii românești contemporane față de Eminescu.

Cunoscîndu-l, studiindu-l continuu pe Eminescu, slujim și apărăm creația de valori spirituale, dar în primul rînd limba națională, tezaurul sacru care dă dreptul unui popor să se vadă în ochiul eternității. Eminescu ne dă sentimentul forței spiritului creator românesc deoarece poetul ne-a creat limba. Simbolic vorbind, personalitatea sa face parte integrantă din stema patriei eterne.

— Ce a realizat „Eminesciana“ pînă acum ? Ce titluri stau în planul ei ? Cită libertate de mișcare aveți ? (mă refer la alegerea colaboratorilor, la configurarea ei, la posibilitatea de a comanda chiar studii).

— Obiectivul principal al colecției a fost, din capul locului, reeditarea, pe cît posibil, sistematică, a celor mai importante studii dedicate lui Eminescu în trecut, care au marcat, la vremea lor, un **moment,** în unele cazuri cu totul deosebit, în evoluția cercetării eminesciene și pot constitui și astăzi, în multe privințe, un reper la care nu numai cititorii, dar și exegeții operei sale se pot încă raporta cu folos. Au apărut astfel pentru prima dată în volume de sine stătătoare studiile și articolele lui Ibrăileanu și Vianu, îndeobște cunoscute, dar mai mult citate din amintire (Ibrăileanu, mai ales), decît citite. Lucrul cel mai important realizat însă în această direcție a fost tipărirea în ediții compacte a paginilor despre Eminescu, total necunoscute cititorilor de astăzi, chiar specialiștilor, deci neadunate niciodată într-o carte, datorate lui Mihail Dragomirescu, N. Iorga, Grigore Scorpan, G. Bogdan-Duică, Vasile Gherasim. Aceste volume echivalează cu o adevărată **recuperare critică** a unor texte trecute pe nedrept în umbră. În aceeași categorie trebuie integrată și ediția din studiile și articolele lui Călinescu despre Eminescu, neculese vreodată într-o carte, apoi publicarea tezei sale de doctorat despre **Avatarii faraonului Tlă,** rămasă inedită pînă acum, antologia **Eminescu și clasicismul greco-latin,** D. Caracostea, **Arta cuvîntului la Eminescu,** precum și masiva ediție din paginile de exegeză eminesciană ale lui Perpessicius (acestea cunoscute parțial, prin volumul **Eminesciana** din 1971, conceput de autorul însuși).

Volumele amintite, mai puțin unul sau două (de exemplu, V. Gherasim) au fost realizate de îngrijitorii respectivi la sugestiile și insistențele mele exprese, aceste ediții integrîndu-se într-un plan mai larg de recuperări critice care, din păcate, nu poate fi îndeplinit chiar așa cum l-am gîndit inițial. Explicația : sunt puțini oameni dispuși să se angajeze într-o activitate destul de grea și migăloasă, cu puține satisfacții în plan concret, cum este aceea de întocmire a unei ediții științifice. O cauză a acestei lipse de angajament din partea unor oameni înzestrați și de bună credință trebuie pusă și în legătură cu mentalitatea curioasă, care circulă în unele medii filologice și literare, potrivit căreia elaborarea unei ediții din opera unui scriitor sau critic nu poate fi asimilată muncii științifice de unde, în consecință, deprecierea ei ostentativă și descurajarea celor doritori să contribuie la realizarea unui asemenea act de cultură.

Posibilitățile mele, în calitate de coordonator al colecției, de-a alege colaboratorii, de-a le **comanda** ediții și studii originale, firește, cu argumentele de rigoare în ordine valorică, sunt, practic, destul de mari, **Editura dînd curs acestor propuneri în funcție de necesitățile de plan.** După un număr de ani, este vizibil pentru toată lumea că Editura s-a impus prin **Eminesciana,** dovadă numărul mare de comentarii și aprecieri critice apărute în presă cu prilejul apariției fiecărui număr din colecție. În prezent, director al Editurii „Junimea“ fiind Andi Andrieș, colecția **Eminesciana** își păstrează ritmul de apariție (patru numere pe an) și ținuta valorică, importanța ei în perspectiva anilor viitori fiind deosebită dacă avem în vedere că în 1989 se va comemora centenarul morții lui Eminescu.

Nu în ultimul rînd trebuie să amintesc faptul că Editura a fost și este receptivă în direcția încurajării unor tineri editori (necunoscuți pînă la colaborarea în colecția **Eminesciana**), precum și a unor critici tineri (fără volume) cărora le-am „comandat“ o carte despre Eminescu, aceasta însemnînd în chip fericit, debutul lor editorial. Un exemplu, din acelea finalizate, este studiul lui Ștefan Avădanei despre **Eminescu și literatura engleză** (alte angajamente sînt în curs de realizare). Precum se poate deduce, implicarea mea în coordonarea științifică a colecției **Eminesciana** este una în spiritul pe care-l presupune **o colaborare externă,** nici mai mult, dar nici mai puțin decît poate însemna o asemenea activitate.

— Ce momente semnificative a trăit „Eminesciana“ ? Ce prime ediții s-au înclus aici ? Ce cărți apărute au pus probleme deosebite și de ce ?

— Cel dintîi moment semnificativ al **Eminescienei** a fost apariția și lansarea, în octombrie 1974, cu prilejul celui de al IV-lea Festival național de poezie „M. Eminescu“, a primelor trei numere din colecție : o antologie selectivă din poezia lui Eminescu și două volume cuprinzînd studiile lui Ibrăileanu și Vianu despre opera creatorului. Al doilea moment important a fost 1977, cînd prima și ultima dată s-au putut tipări, într-un singur an, **șase numere** din colecție, între care și traducerea în românește a întinsului studiu **Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu** de Alain Guillermou.

Orice carte — ca să vorbim în limbajul lui Eminescu — este un **„problem“** de cînd începe să se facă și pînă cînd ajunge, tipărită, în mîna cititorilor, și după aceea. Dacă mă gîndesc bine, toate cărțile apărute în colecție „au pus probleme“, în sensul că în jurul lor (fie că era o ediție sau un studiu original) s-au

Desen de Sabin Ștefănuță

purtat discuții, s-au propus corectări de date sau nuanțări de afirmații etc., toate în favoarea **adevărului** despre Eminescu, și nu a poziției unei persoane sau alta.

— Năzuința de a crea un corp exegetic complet despre opera eminesciană, stă, înțeleg, la baza înființării colecției. Considerați că este această idee o utopie de care e bine să te apropii cît mai mult sau poate deveni chiar o idee posibilă ? Referiți-vă și la faptul că aparițiile în „Eminesciana“ se petrec în contextul editării complete a operei eminesciene.

— Țelul urmărit de colecția **Eminesciana** și investirea, în coordonarea ei, împreună cu factorii de răspundere care o editează, a nu puțin timp și energie intelectuală, pleacă de la credința că **întoarcerea** sistematică la marele creator, cunoașterea și studierea operei sale pe multiple direcții (reclamate de însăși varietatea și profunzimea ei (echivalează astăzi nu numai cu un important act de cultură, menit să atragă după sine la cultura adevărată un public cititor tot mai numeros, cu deosebire acela tînăr, dar și o posibilitate unică, la care ne îndeamnă Eminescu însuși, de a disocia mereu cu spirit critic între marile valori ale spiritului, singurele care ne recomandă în fața lumii, și tot ceea ce este mediocritate și efemeridă în cultură și pot deservi, dacă nu sunt întîmpinate cu spiritul critic necesar.

Dacă la început această colecție a putut apărea, chiar unor oameni de bună credință, drept o „utopie“ prin chiar unicitatea și ambiția ei, astăzi ea este o **realitate,** o adevărată **bibliotecă critică Eminescu,** ajunsă la volumul nr. 38, evident, nu toate de aceeași valoare, dar toate (doar trei volume cuprind selecții din opera lui Eminescu) izvorîte din convingerea că pot avea o semnificație în procesul de cunoaștere a oricărui efort onest de studiere a poetului. Crezul lui Eminescu (exemplar prin caracterul lui de model) în valorile spiritului și în importanța lor cardinală pentru însăși existența națională se poate rezuma la două idei-forță ale gazetarului vizionar și patriot : „condiția civilizației statului este civilizația economică“ ; „rolul muncii intelectuale este foarte mare în ordinea economică“.

Inițial, colecția **Eminesciana** avea în planul ei de perspectivă și publicarea unor antologii tematice din imensa operă publicistică a lui Eminescu, idee trecută însă în umbră odată cu reluarea, în anul 1977, a **marii ediții critice Eminescu,** în continuarea monumentului editorial înălțat creatorului de către Perpessicius. Ediția academică din care au apărut pînă acum volumele VII, IX, XI, XII se adresează în primul rînd specialiștilor și cititorilor mai avizați, așa că oricînd ar fi binevenit ca în colecția **Eminesciana** să se tipărească ediții selective din publicistica literară și culturală a poetului, din gazetăria lui politică arzătoare, din însemnările și notele manuscrise despre literatură, artă, cultură, filosofie, ca în acest fel un public tot mai larg să cunoască la sursă gîndirea critică vizionară a lui Eminescu. Acest lucru nu se poate realiza însă decît cu ajutorul editorilor și criticilor Petru Creția, D. Vatamaniuc, Aurelia Rusu.

— Exegeza completă — în formă pură — nu e lipsită de riscuri. Tipărirea unor texte purtătoare de vechi prejudecăți nu ar face altceva decît să le repună în circulație ; cum se rezolvă această situație ?

— Cel puțin din epoca interbelică încoace, odată cu studiile lui Călinescu, exegeza eminesciană avizată are ca ideal **integralitatea.** Astăzi, cînd procesul de editare a operei creatorului a trecut într-o fază decisivă, putem spune epocală, în sensul de răspundere națională față de Eminescu, se urmărește cu atît mai mult acest scop. Este de la sine înțeles că orice tendință de studiu complet este pîndită și de anumite riscuri. Cel mai grav pare să fie, la unii autori de azi, tendința de ignorare (uneori, ostentativă și chiar ireverențioasă) a evoluției, timp de aproape un secol, a exegezei eminesciene. Dintr-o prejudecată (pe care o numesc mereu **modernistă)** se crede că marile adevăruri despre Eminescu pot fi rostite numai astăzi cînd în disprețul studiilor din trecut, considerate învechite, se confundă atît de ușor **noutatea** cu **valoarea.**

Studiul operei eminesciene este un **proces critic și istoric** nescutit, în laturile lui marginale, de prejudecăți și de nu puține păreri discutabile sau devenite total insignifiante în perspectiva timpului. Continuarea exegezei sub alte lumini critice și exigențe, în sensul asimilării metodelor moderne, presupune însă cunoașterea directă a acestui proces, asumarea lui critică, și nu disprețul față de ceea ce s-a realizat. Prin edițiile amintite, și nu numai prin ele, colecția **Eminesciana** vine în întîmpinarea acestui deziderat, privind lucrurile, atîta cît este posibil, într-o viziune critică sprijinită, așa cum este necesar, și pe o judecată istorică.

Ca să răspund mai concret la această întrebare, voi spune că, în ceea ce mă privește, am convingerea că cititorii, chiar și aceia pierduți în masa marelui public, au suficient discernămînt ca să nu confunde, de pildă, o carte de **biografie** cu una de **exegeză critică a operei.** Așa se explică de ce o carte de biografie ca **Eminescu la Ipotești** (1979) de I. D. Marin, apărută în colecția **Eminesciana,** (deși, personal, nu-i împărtășesc multe puncte de vedere), a interesat totuși un anumit și numeros public cititor, dar a stîrnit și reacții vehemente (puțin argumentate) din partea unor publicisti care cred că biografia nu are nici o însemnătate în studiul scriitorului. S-ar putea spune, probabil, că este o prejudecată și de o parte și de alta pe care n-o pot eu clasifica și lămuri aici.

— Privitor la exegeza străină există perspectiva unor antologii de tipul : „Eminescu în cultura italiană“ ? Ce alte intenții aveți în acest domeniu ?

— Fireste, colecția este interesată de tot ce s-a scris esențial despre Eminescu și în critica străină. După antologia **Eminescu în critica italiană** (volum lucrat, totuși, cam în pripă), a apărut (ultimul număr al colecției) **Eminescu în critica germană.** Un altul, **Eminescu în critica franceză,** este de perspectivă. S-au tradus cărțile lui Alain Guillermou și Iurii Kojevnikov, s-a publicat studiul indiencei Amita Bhose, scris direct în românește. O carte foarte importantă ca aceea a Rosei Del Conte, **M. Eminescu o dell' Assoluto** (1962), urma să fie tradusă de regretatul italienist, editor și istoric literar Dumitru D. Panaitescu (fiul lui Perpessicius), căruia autoarea, și **numai lui,** cu mare greutate, îi cedase dreptul de traducere...

— Pe bună dreptate, o serie sau o ediție se urmărește mai greu decît o apariție singulară și asta se observă curent. Cum a fost, cum este întîmpinată „Eminesciana“ de critica de specialitate ; dar să nu uităm totuși publicul ?

— Despre **Eminesciana** s-a scris foarte mult în presa noastră literară și culturală, atît despre aproape fiecare volum în parte, cît și despre profilul și importanța colecției în general (de cele mai multe ori s-a scris în revistele „Luceafărul“ și „România literară“). Critici și istorici literari de autoritate (mă gîndesc în primul rînd la Serban Cioculescu, după părerea căruia colecția **Eminesciana** a publicat **„volume de referință“**), au vorbit favorabil despre însemnătatea acestui act editorial și au analizat cu spirit critic și simpatie majoritatea volumelor apărute în colecție. Au fost însă și cîteva împrejurări cînd recenzenți, care au declarat, negru pe alb, că nu se pricep la Eminescu, s-au pronunțat malițios asupra unor volume din colecție, ca la sfîrșitul dării lor de seamă făcută din exclamații (și nu din argumente !) să spună că judecățile de valoare le lasă pe seama specialiștilor.

Publicul cititor, mai ales acela tînăr, caută cu interes fiecare nouă apariție din colecția **Eminesciana.** M-am convins de acest lucru și cu prilejul numeroaselor lansări de volume, din discuțiile organizate cu cititorii din diferite orase sau din relatările librarilor care știu ce este cartea.

— Cartea lui Ilie Bădescu „Sincronism european...“ care propune o perspectivă integratoare a solicitat vii dispute în presă cu care desigur sînteți la curent. Poate fi o perspectivă simptomatică pentru noua eminescologie ?

— Acest studiu este un început, alături de cartea lui Al. Oprea, **În căutarea lui Eminescu gazetarul,** în analiza critică din interior, fără prejudecăți, a publicisticii politice a lui Eminescu. Este sigur că acest proces de interpretare, atît de necesar pentru o dreaptă situare a personalității lui Eminescu în contextul frămîntat al epocii sale, va continua și pe alte direcții, fiind stimulat puternic de ediția academică din opera lui Eminescu, aflată în curs de apariție.

— În intrebarea precedentă ne-am ferit să spunem eminescologie tînără deși Ilie Bădescu este un autor tînăr. Astăzi noii eminescologi nu sînt neapărat tineri ; „fiecare generație vine cu o judecată nouă asupra fabuloasei moșteniri eminesciene“, spuneați chiar dumneavoastră. Cum vă explicați lipsa de entuziasm pentru Eminescu (sau de interes) în critica tînără ?

— Este adevărat că istoricii și criticii literari care scriu astăzi mai des și mai sistematic despre Eminescu nu mai sunt la începuturile activității lor. Faptul este explicabil dacă ne gîndim că a scrie despre opera lui Eminescu, după atîtea studii importante care i-au fost dedicate creatorului, este mult mai greu, de unde nevoia imperioasă a unei experiențe și a unei erudiții în materie.

Este naiv cine crede că recitirea grăbită a poeziilor lui Eminescu apărute în **Biblioteca pentru toți** și parcurgerea frenetică (și superficială) a două-trei cărți străine de teorie și critică poate să ducă, peste noapte, la nașterea unui eminescolog. Din nefericire, există unii publiciști (al căror exemplu este luat, fără discernămînt, de tineri aflați abia în faza de debut în presă) care cred că este posibil așa ceva. Am în vedere, pentru susținerea acestei constatări, și experiența Colocviului național studențesc „M. Eminescu“, ce se desfășoară la Iași de peste zece ani, unde, alături de comunicări științifice care dovedesc o bună cunoaștere a poeziei lui Eminescu și o reală înzestrare pentru studiul critic (unii dintre autori au publicat deja, nu numai în presa studențească, articole promițătoare), am ascultat și destule dări de seamă — acum cîțiva ani chiar foarte multe — în care Eminescu era doar un **pretext** pentru a se rezuma, mai mult sau mai puțin clar, diferite cărți străine (multe traduse și la noi) de teoria criticii, structuralism, semiotică, filosofie, antropologie, psihanaliză etc. Trebuie să spun cu regret că după aceste sesiuni în presa literară și culturală n-am întîlnit tocmai numele unor asemenea autori care, între timp, au devenit profesori, de unde și concluzia că opera lui Eminescu n-a ajuns să fie pentru ei un subiect de cercetare din interior.

Nici criticii foarte tineri, fără volum sau aflați abia la primul volum, nu au preocupări sistematice în direcția studiului operei eminesciene (cîteva excepții nu pot infirma această constatare).

O explicație ar fi că nu puțini tineri, fascinați încă de metode de aiurea, de tot ceea ce se află dincolo de marea tradiție a criticii și istoriei literare românești, este care sar, crezînd că în acest fel sînt moderni, n-au puterea să creadă că nu metoda face pe critic, ci criticul face metoda. Lipsa de entuziasm, chiar de interes, în critica tînără, pentru Eminescu, așa cum spuneți și Dvs., se explică apoi și prin faptul că astăzi mai puțini dintre cei tineri sînt dispuși să scrie critică și istorie literară, cauza fiind prejudecata că acestea sînt forme depășite în studiul literaturii. Or, **studiul total** al operei eminesciene, despre a cărui necesitate am scris în mai multe rînduri, nu poate fi realizat în afara unei singure și clare judecăți valorizante, perspectivele criticului și ale istoricului literar fiind indispensabile.

Realizarea unei **direcții naționale** în studierea operei lui Eminescu și înscrierea acesteia într-o **durată românească de gîndire** presupune și existența unor instituții specializate, în primul rînd, deziderat mai vechi, a unei **Fundații M. Eminescu** în care să fiinteze un **Institut** național de studii eminesciene, unde specialiștii și viitorii specialiști lăsînd la o parte alte preocupări, să aibă posibilitatea să se dedice, în liniște și siguranță, un timp oarecare, studiilor eminesciene, destinate și unei reviste **M. Eminescu,** cu o apariție măcar trimestrială. Nu mai vorbesc de importanța deosebită, în formarea viitorilor specialiști, pe care ar putea s-o aibă funcționarea unor **Catedre Eminescu** în cadrul Facultăților de filologie din Universitățile noastre vechi, Iași, București, Cluj-Napoca (la București a luat ființă o asemenea catedră în iunie 1971, dar ea a devenit o ficțiune). Avem atîta nevoie de Eminescu pentru că avem nevoie de speranță și încredere lucidă în destinul european al valorilor spiritului românesc.

— Tendința de reorganizare a direcțiilor în istoria literară română în cîteva puncte ale ei : moștenirea Hașdeu, Ibrăileanu, Călinescu ș.a.m.d. ce vă sugerează ? Pun întrebarea aceasta istoricului literar.

— Este esențial faptul că s-a depășit, în mare parte, faza cînd se scria la noi despre moștenirea literară și culturală a unor mari scriitori și gînditori din trecut, fără ca aceasta să fie republicată. Progresul studiilor de critică și istorie literară nu poate fi conceput fără editarea critică organizată a tezaurului lăsat de înaintași, în primul rînd a marilor reprezentanți ai artei și cugetării românești. Opera lui Hașdeu (în mare parte), a lui Ibrăileanu (în totalitate) și a lui Călinescu (în totalitate) a fost reeditată în anii din urmă, așa că este posibil ca și studiile ce li se vor consacra de acum înainte să meargă pe direcții mult mai sigure. Mai ales **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** a lui Călinescu (aflată acum, prin reeditarea în tiraje succesive, la îndemîna tuturor celor interesați, și nu numai) ar putea să constituie, pentru cei mai tineri, profesori filologi și viitori critici, un reper intelectual stabil, cu multiple consecințe asupra formației lor, pornind în primul rînd de la necesitatea **raportării la spiritul integral al literaturii noastre** despre care a vorbit mereu marele critic. Se observă însă de la o vreme că G. Călinescu este puțin citat (de unde concluzia că nu mai este chiar atît de mult citit), ba există chiar și tendința de a-l respinge pe motiv că ar fi depășit.

Fiindcă subiectul discuției noastre este Eminescu, am convingerea că oricît ar încerca unii „moderniști“ să privească lucrurile de sus nu este astăzi posibilă interpretarea operei poetului fără să nu ne raportăm la studiile lui Călinescu, mai mult — să pornim de la intuițiile și judecățile lui moderne. Oare să nu mai spună nimic astăzi năzuința declarată a lui Călinescu de **refacere organică a tabloului spiritului creator al lui Eminescu ?**

Cît privește poziția lui Ibrăileanu, aș aminti doar faptul că încă la începutul acestui secol criticul a respins, cu argumente greu de contestat, tendința unor comentatori ai vremii de a justifica prin opera unui scriitor, eventual „aproape fără s-o citești“, **teoriile,** într-un cuvînt tendința (cunoscută și azi) **„de-a aplica scriitorii la teorii“,** în loc de a formula teorii pornind de la opera literară.

Trebuie să ne mai amintim, măcar din cînd în cînd, că marea noastră critică din trecut, care n-a fost niciodată una izolată de mișcarea europeană de idei, a respins cu hotărîre mimetismul, preluarea fără discernămînt, numai pentru a fi cu orice preț sincronă, a unor metode și teorii critice străine. S-ar putea aminti în acest sens destule opinii cu valoare generală, care ar putea să dea astăzi de gîndit. Pompiliu Constantinescu spunea odată că „a adopta o metodă, din simplul spirit de imitație, înseamnă a face operă sterilă, a calchia și carica ceea ce nu este organic ; căci și-n critică, la fel ca și în creația literară, formația sufletească este de natură selectivă“. În fine, Paul Zarifopol, unul dintre cei mai occidentali critici și eseiști ai noștri, dar mereu ostil grimasei culturale și imitației, era de-a dreptul dur atunci cînd scria că „e o puerilitate dizgrațioasă cu totul, în năravul acesta de a copia pe geam, la iuțeală, ideile altora, presupunînd că strămutarea lor ar fi imediat salutară“.

Teoriile critice, luate indiferent de unde, și oricît de valoroase ar fi ele, fără un demers critic personal spre opera analizată, în care esențial este mereu funcția valorizantă, au doar o însemnătate secundară. Călinescu este un exemplu de gîndire critică originală, fără să ignore pe marii gînditori ai timpului său (Dilthey, Croce, Walzel), este un model prin studiile sale de interpretare a operei lui Eminescu și a altor mari scriitori români. Călinescu este un reper inconfundabil prin felul în care s-a raportat **la spiritul integral al literaturii noastre,** proiectînd totul într-o durată românească de gîndire și existență spirituală.

Mariana Brăescu

vasile petre fati

A fost vînt

A fost vînt și mi-am pus haina pe mine,
Am dormit cu pictorul,
Am dormit cu soldatul,
Am purtat pălăria capel-maistrului,
Am încălțat bocancii fratelui.
A doua zi mi-au spus
Să nu ating raftul cu flori,
M-am dus în locuri publice,
A fost vînt, a fost vînt,
Ce vreți de la mine ?

Tema fericirii

Nu atinge cu țigara floarea de colț,
Nu stringe în mînă trandafirul
Pînă cînd se preface în pasăre flamingo.
Bocancii tatălui stau într-un colț
Ca doi fluturi obosiți.
Azi poți să mulțumești pentru ziare,
Salută cisterna de apă a orașului
Ca pe saltimbancii circalui,
Mărunțișul de buzunar,
Pieptenele și oglinda,
În camera de serviciu a Fericirii
Nu bate cu pumnii.
Cu o oglinjoară de buzunar
Vei vedea mai bine ninsoarea.

În celelalte zile

În celelalte zile mă gîndesc la tine,
Cu bătrînele din cartier mă întîlnesc zi de zi.
Nu mai port gulere tari,
Nu mai citesc ziarele.
E mai bine așa, spune portarul,
Cuțitul de pe masă dispare într-o zi,
Foarfeca nu mai există.
Dragule, dragule, sunt mai multe feluri
de a te plînge,
Experiența sensibilă,
Rufele întinse la uscat.
Puneți mîna pe el, strigă portarul,
Nu-l lăsați,
E mai bine așa.

Înaintea ceaiului de dimineață

Într-o dimineață te trezești cu agentul
de asigurări
În alta bați la ușa vecinului.
Cînd cineva te privește prin geamul de sticlă
Te ridici și pleci.
Cu ultimii bani călătorești
Pînă în stația din cîmp.
Băzunarele sunt pline de adrese.
Ochelarii de soare ți s-au spart
Dar tu privești mai departe prin ei
Ca altădată Polonius.
Înaintea ceaiului de dimineață,
Actele tale sunt în buzunar,
Cheile casei în buzunar,
Inima la stînga.
Puțin lipsește ca-n această seară,
Să nu vorbești, să nu strigi.

ștefan dincă

Sybiliny libris

Femeia cu ochi de vestală
Pe treptele templului a vărsat ulciorul
cu grîu
Acolo, păsările caută esența timpului
Și haruspicii mor cu soarta cetății în sînge.

* * *

Au înflorit a cer măslinii
În Elada
Dar de luptă e iarba zvîntată de pași
Perșii respiră aroma din grîul necopt
Pentru nunta de săbii se-mbracă
fecioarele-n rod
Acum lumina se-ntoarce la matca
De fulger.
E gîndul mai pur și brațul mai șoim
La Termopile lîngă speranța cetății
Mergeți bărbați călători și spuneți Spartei
Cum oasele noastre stau flamuri la
timplele ei.

* * *

Femeile și-au despletit holdele
în Cîmpia Latină
Sînul zeiței Ceres aduce ploaie și pace
Jertfă un miel alb și un miel negru
Și lacrima plugarului sfîntă ca
mierul de soare.
Corăbiile vin pline pe Tibru în sus
Purtătorul de togă își purifică ochii
În grîu stă speranța și
Forul se umple de vorbe
„Panem“.

* * *

Sămînța sfințită cu abur de mare
Alungă lemurii departe de inima casei
Lumină de tată plecat
E nervul miniei izbită în creștet dușman
Copilul nu știe de ce i se pleacă a rob
Taurul Negru
Aude doar părul albind
Și vulturii crescînd odată cu cerul...
Pînă la Roma, zdrențele se fac haine
de purpur.

1965 * GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA * 1985

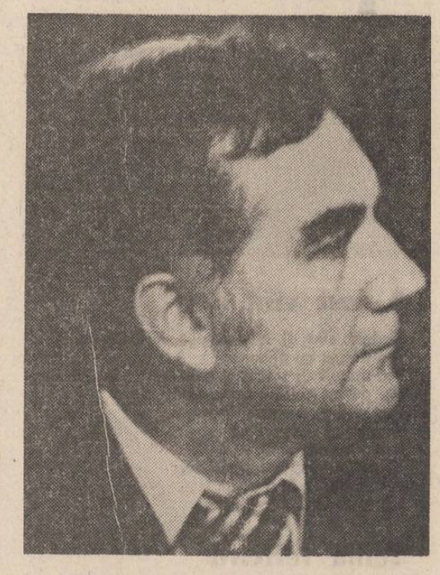

„ARTA PUNE ÎN VALOARE LUMEA SUBIECTIVĂ, LUMEA MORALĂ, CARE ESTE LIBERĂ, CARE ESTE LIBERTATEA...".

„Galaxia Grama"

Valoarea cărții

Heidegger avea obiceiul să-și primească sărbătorește foștii elevi, cînd veneau la el cu noua lor carte tipărită. Salutul era ca și cel între Rilke și Rodin, legat de muncă. Ai muncit cum trebuie, ți-ai făcut datoria de-a fi găsit zorii zilei pe coarnele plugului, în ogorul paginii!

Cărțile ridică ode triumfale lucrătorului și artistului lucrător, celui ce asudă întru piinea trupului, și celui ce asigură hrană sufletească neamului limbii sale, poetului, artistului înhămat la greul spiritual, întru edificarea morală.

O astfel de morală a muncii prin cartea bine făcută ce întreține și crește eternul copil din rai, fără de care nu se poate trece pragul întru eternitate, o săvîrșește alături de alții în limba noastră, de aproape trei decenii, scriitorul ce împlinește în această lună cincizeci de ani: Dumitru Radu Popescu.

Îl știu din anii liceului nu numai ca scriitor abia debutînd ci ca omul de omenie, gata în miez de noapte să sară pentru o faptă bună, indiferent pentru cine dintre semenii săi. Această tinerețe a inimii și-o adevereste întreagă pînă azi.

Leul său albastru știu că l-a maturizat brusc și cărțile sale au început să edifice, romane dense cum este **„Vînătoarea regală"**, tradusă în cîteva limbi, apoi dramaturgul ce este a ajuns la a 49-a piesă scrisă, și aici fiind vorba deja de o operă.

Ultima sa carte de eseuri, un jurnal de creație de o mare importanță pentru înțelegerea eroilor cărților și pieselor sale este și o mînă întinsă nenumăraților săi colegi scriitori, pictori, debutanți sau consacrați. Zeci de nume cunoscute sau mai puțin știute se bucură de îndemnul inimii sale generoase care știe cît de mult poate însemna și un surîs cînd drumul afirmării și păstrării integrității este anevoios și greu.

Ca unul ce am avut bucuria să-l cunosc din anii liceului și am beneficiat de omenia Dumisale cînd eram o umbră de fiu de țăran școlar pe străzile Clujului, fie-mi îngăduit să-i bat la poarta celor cinci decenii lucrătoare în literatura română cu o frățească strîngere de mînă întru mulți ani.

Ioan Alexandru

În loc de telegramă unui prieten drag

Aceste puține, palide rînduri, D. R., „presidente carissimo", își au originea într-o dispută de azi cu Constantin Toiu, relativă la textul unei telegrame pe care vroiam să ți-o trimitem, pentru a omagia, pe un arc cronologic, o împlinire de supremă armonie bărbătească.

Plecam de la o metaforă ambivalentă, considerîndu-te în transfigurare artistică, el (C.T.), un cocor inflexibil în ținuta sa, călăuzitor al zborului triunghiului înaripat către mirificul sud al literaturii, iar eu, (A. B),un căpitan curajos la cîrma navei înstelate a celor care rătăcesc inspirați în Galaxia Gutenberg.

Noi care cunoaștem și fața nevăzută a lunii de la marea aventură intelectuală a **Leului albastru**, cînd s-a bătut, romantic, la porți de bronz pentru deschiderea către orice orizont, am vrea să omagiem, în această telegramă sufocată de emoție, nu pe acela care își are înălțată OPERA de narator, dramaturg, poet și eseist, monumentală de pe acum în durata ei spirituală, purtînd la intensa lumină și modernitate contemporană, miturile perene ale umanității, nu pe acela care este dăruit cu talent și apt de un continuu, excepțional travaliu intelectual și de artă, ci pe prietenul absolut al scriitorilor, în stare să fie totdeauna alături de agonia și extazul celor care reprezintă elevația conștiinței românești, cei care se devotează, cu instrumentele atît de sensibile ale artei, servirii adevărului și frumuseții lumii, transfigurînd tumulturile existențiale, neștirbind viața și istoria în esențele lor de cristal.

Am avut prilejul de a fi împreună în fața unor mari și tensionate dezbateri spirituale dar și mari spectacole ale vieții și artei, de la Cetatea Eternă a Romei, pînă la nava albă de marmoră și lună a Dragomirnei, lansată infinitului într-o noapte pe care nu o vom uita niciodată, lîngă fremătarea divină a luminii albastrului de Voronet, la mormîntul sacru, ca un simbol tutelar al domnitorului de la Putna, în paradisul vegetal al Saharei Olteniei, sub fulgerele apocaliptice furtuni coborîtă din cerurile care s-au bolțit asupra nașterii lui Mihai Eminescu, lîngă fluviile de argint ale aluminiului, în incandescența Porților de Fier sau peste magistrala albastră a Canalului.

Noi știm, în același timp, cît de gingașe pot să fie gesturile și gîndurile acelora care, de exemplu, primind vizita autorului celebrului roman al Trandafirului, l-a întîmpinat și l-a însoțit cu această floare emblematică pe tot parcursul unui memorabil itinerar spiritual. Sau cît de emoționat a putut să fie puternicul bărbat, ascultînd într-o gară albă a mediteraneenei Olteniei un cîntăreț din frunză inspirat de zei sau pe rapsodul Tudor Gheorghe ale cărei melodii curg din cele mai clare izvoare.

Aș vrea să amintesc, în final, cuvintele unui mare scriitor italian, (Gabriele D'Annunzio) care iese acum strălucind dintr-un nemeritat con de umbră: „Prietenia între bărbați este un mare dar care trebuie făcut și primit în genunchi".

Sînt absolut de acord și nu numai ca italienist.

Alexandru Balaci

Profil

Bihorean prin naștere însă cu ascendența în Oltenia și în Ardeal, Dumitru Radu Popescu exemplifică în chip izbitor această combinație genealogică unde intră și truculența valahă și spiritul calculat ardelenesc, înainte de toate un element care le unifică pe toate acestea și corespunde unui ecou de spiritualitate de dinainte de provincii. Omul are în compoziția lui de creator cîte ceva din humorul oltenesc și enigmatic, revelat de Marin Sorescu în „La Lilieci", a căpătat prin viața transilvăneană simțul vieții de burg cu breslași și cu socoteli de la margine de imperiu; a venit din Oltenia și a migrat către Ardeal, precum Arghel Dumbrăveanu înspre Banat, a ajuns la Cluj și a descălecat peste Carpați, scoborînd, ca și Petre Sălcudeanu, dinspre munți la cîmpie. Alții, precum Mircea Tomuș, au rămas în Transilvania întîiilor buchiseli, ori, ca și Mircea Radu Iacoban, în Moldova cu herburi voievodale; Dumitru Radu Popescu a ales descălecările de

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE văzută de Ion Cucu

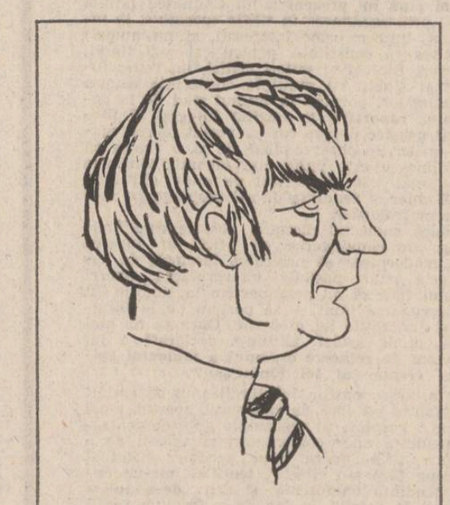

D. R. Popescu văzut de Silvan

Principiul enigmei

Autor precoce (a debutat la 18 ani cu poezie) și prolific (în 32 de ani de activitate literară a publicat în jur de 30 de volume de proză, teatru, publicistică fără să punem la socoteală și traducerile iar în presă un număr uriaș de intervenții critice, reportaje, poeme, fragmente de roman, nuvele, piese de teatru) Dumitru Radu Popescu și-a creat deja o bibliografie impresionantă și, implicit, o operă fixată temeinic în solul literaturii contemporane. Derutantă prin originalitate și inegală, această creație s-a bucurat de timpuriu de atenția criticii și exegezei literare. Susținută, încurajată, ea s-a impus treptat intrînd în sfera de valori solide ale ultimelor decenii de literatură. Este bine să ne întrebăm însă prin ce anume a atras atenția literatura scrisă de D.R. Popescu și de ce anume a fost ea receptată și chiar absorbită atît de prompt de epocă? Credem că răspunsul, deși nu foarte simplu, ar putea fi acesta: D.R. Popescu și-a pus arta în joc nu numai pe altarul obsesiilor celor mai scumpe ale literaturii ultimilor 20 de ani contribuind în mare măsură la impunerea și circulația lor, dar el a satisfăcut și setea de modernitate artistică a cititorului care trăise repulsia înaintea dogmatismului și a simplismului literar al anilor '50.

După o scrută baie de realism obiectivist și divagare în proza „sucitilor", D.R. Popescu își consolidează viziunea și filonul epic personal care l-au slujit cel mai bine și unde s-a ilustrat nestingherit de prejudecățile epocii chiar din primele sale piese de teatru. S-ar putea spune că D.R. Popescu, prozatorul și dramaturgul pe care-l cunoaștem, s-a născut odată cu publicarea nuvelei **Ploaia Albă** (Steaua, 1961) și a piesei **Mama** (prima sa piesă publicată în Steaua, 1960). Cotitura în creația lui D.R. Popescu marcată definitiv de apariția volumului **Dor** în 1966 a fost un act sincron cu fenomenul de regăsire a vechilor mărci ale literaturii românești odată cu cea de-a doua jumătate a deceniului șapte. Scrise și publicate concomitent, nuvelele, romanele, piesele de teatru afirmă o legătură de substanță prin specific tematic, notele fundamentale ale naturii umane și modalitățile artistice preferate, ilustrate inițial prin fuziunea lirismului (visării, rememorării etc.) cu simbolul. Circulația motivelor este continuă. Imensă, de la un moment dat, opera se citează pe sine prin aluzii și referințe la o arhitectură de simboluri bine constituită. Construindu-și acest univers prin nuvelistică unde se disting **Căruța cu Mere, Ploaia albă, Mări sub pustiuri, Dor, Duios Anastasia trecea**, prin ciclurile romanești **F** și **Viața și opera lui Tiron B.** și dramaturgia reprezentată de zeci de piese intrate deja în repertoriul teatrelor din țară, D.R. Popescu se instalează confortabil într-un teritoriu sacru care-i aparține în exclusivitate și pe care va ține să-l slujească cu atașament.

Axul problematic al literaturii sale se încheagă deobicei din variațiile imprevizibile ale unei relații umane cu socialul și anume din aceea a personajului purtînd datele posibilei victime (personajul victimizant) și factorii represivi ai unei realități zguduite de anomie, chemați, aduși, provocați de datele psihosociale ale acestuia. Chiar dacă acțiunea se va desfășura în anii de dinaintea războiului, din timpul sau de după război, personajul problematic nu va diferi foarte mult în datele sale. El este deobicei un visător incurabil dornic să schimbe lumea sau să îndrepte răul din ea, cu forțe însă insuficient de mari pentru această lucrare. Fiind inocent, va deveni o pradă ușoară pentru cei potrivnici, harnici în a construi cele mai incredibile capcane. Cu toate acestea maleficul nu-și va adjudeca definitiv victoria deoarece forțele pedepsitoare ale colectivității, materializate în reprezentanții ei martori, și susținute de imaginile benefice ale unui univers de credințe popular vor încerca să restabilească echilibrul — un echilibru mai mult enunțat, mai mult visat deși în nuvele și piese de teatru el se poate prefigura ca atare. Enigma hrănită de întîmplarea misterioasă bine ascunsă de prezentele violatoare și agresive în loc să se limpezească în romane se va îngroșa tot mai mult printr-un urias act de confensare colectivă. Mutată deobicei din real în ireal, rezolvarea epică sau dramatică își va pierde din tragism pentru a cîștiga în schimb în fabulos și enigmatic.

Personajul preferat de D.R. Popescu este deci deobicei un tînăr vulnerabil, ciudat, puțin straniu cu viziuni bizare (Savel, Pavel, Toni, Lena, Păunică, Anastasia, Tică Dunărințu etc.), un matur exaltat de ideile sale morale și sociale și de aceea un neadaptat (Horia Dunărințu) iar citeodată un șiret minuindu-le pe toate acestea (Dromichaites din **Muntele**). Imaturitatea personajului poate fi echivalată la D. R. Popescu cu refuzul de integrare al omului său în jocul de relații conformiste și aplatizatoare ale unei lumi care, fără a fi bolnavă, trăiește într-o stare de insuficientă. Cazurile vin să descrie colectivități vulnerabile dar singurele care păstrează ceva din frumusețea ființei umane obligate să se apere de marile compresiuni ale istoriei. Aceste colectivități sînt ale satului, ale periferiei marilor orașe sau ale tîrgurilor, ale unor locuri uitate de dumnezeu. Antieroice și chiar refuzînd orice evenimente care le-ar putea altera în acest sens, personajele sînt construite pe reversul exemplarității. Ele se complac în vinzoleala larvară a martorilor celor mulți aduși să vorbească, să depună mărturie despre o faptă ingrozitoare, în universul lor spiritual deloc fascinant prin intelectualitate dar uluitor de plasticizator prin colportarea pitorească, neostoită, a membrilor săi măcinați de visare. Preocuparea este de a se reabilita omul comun cu inepuizabilele lui izvoare de speranță și bunătate. Deși, într-un sens, speranța și bunătatea par să fie interzise lumii acestei opere. Cum se ajunge aici? Printr-o complicație grotescă de fapte și personaje aflate la granita tragicului și comediei. Printr-o exploatare metodică a stranietății, a șocului manierist, a absurdului existențialist. Prin complicația neverosimilă a zeci de mărturii care se bat cap la cap anulînd esecul documentaristic al prozei într-o luptă teribilă dată între viziunea fantastă acreditată de exhibarea verbală a subiectivităților visătoare, fabulatorii și dorința de cartografiere a contururilor faptului veridic. Prin ironie sau simbol mitologic, toate palpînd zarea unor forțe ancestrale, plasmă de instincte cînd defensive, cînd justițiare tîrînd cu inconsecvența lor această literatură spre un baroc dizolvant al spunerii. Dilatarea retorică a discursului prin sutele de personaje care saturează paginile romanelor sau deturnează atenția în teatru, personaje antrenate nu de puține ori într-un delir verbal fără precedent, sparge unitatea tradițională a prozei sau teatrului scris de autor. Se tinde însă, prin intruziunea modernă a conștiințelor martore, la o nouă unitate în diversitate. Abdicarea de la un adevăr total (citește dogmatic) se face aici în numele unui adevăr relativ. Adeseori, în schema polițistă a intrigii, unde un anchetator caută un adevăr pentru a face dreptate, se înțelege treptat că singurul adevăr este acela al căutării. Adevărul contradictoriu devine o suită de revelații disparate. Fiecare narator al romanelor posedă la rîndul lui un adevăr pe care îl plusează fără jenă. Se intră însă prin aceasta într-un relativism absolut, periculos prin iresponsabilitatea celor ce pot susține tot ceea ce vor, independent de criterii morale, aruncînd umanitatea la discreția discursivității? Așa s-ar părea dacă ne amintim că relativismul valorilor instalează de obicei frica, despuiază omul de demnitate iar ambiguitatea, ilustrînd parodic relativismul moral, de fapt îl discreditează. Dilema morală, susținută epic și dramatic de mijloacele retorice ale prozei moderne și ale teatrului absurd, va fi însă metodic amendată de acțiunea implacabilă a corectivului supraconștiinței colective. În literatura lui D.R. Popescu colectivitatea posedă organul infailibil al detectării adevărului chiar dacă acest adevăr e vag sau se confundă cu pedepsirea grotescă a criminalilor. Deasupra adevărurilor individuale se conturează oricum un adevăr care nu este apanajul aparatului represiv, al legii interpretabile, al conjuncturilor de tot felul ci chiar adevărul care salvează etnia de la neființă ajutînd-o să se exprime ca atare în istorie. Acest adevăr enigmatic, obscurizat, distrus și renăscut, compromis și salvat nu va acționa, prin pîrghiile sale reale și ireale, decît în momentele decisive. Acest adevăr nu-l obligă pe individ să ia cunoștință de el deoarece nu se erijează într-o forță coercitivă. Dar acela care va leza viața profund, ca și rosturile vieții, va fi devorat de mesagerii ce acționează în numele lui. Ignorînd acest adevăr în numele adevărului legislativ, Tică Dunărințu va trebui să se recunoască înfrînt. Justiția și reparația le vor face celălalt adevăr iar procesul nu va fi limpede decît pe măsură ce anchetatorul va fi tot mai incapabil de a ajunge la o concluzie. Teatrul abundă în acești mesageri stranii ai adevărului supraindividual chemați să asaneze situația absurdă. Nuvelele la rîndul lor respectă aceleași criterii justițiare care împing personajele aureolate de enigmă spre topirea într-un simbol mitologic. Mișcarea de translație spre arhetip conferă acestei literaturi un fundament solid de susținere.

Era nevoie de așa ceva în jocul exuberant de-a viața și de-a adevărul? Cu siguranță că da. Moise-Minotaurul — Diavolul; Tică — Theseu, Telemac; Milu — Diavolul — Hermafroditul; Anastasia — Antigona; Horia Dunărințu — Ulise, metamorfozele din piesele de teatru amintind de mitologia gerco-latină creează o tensiune reală în măsură să salveze stilul aluvionar al acestei literaturi, modul ei ironic de a se submina pe sine. Jocul cu istoria nu este la urma urmei un joc distrugător doar pentru umanitatea convocată, un joc burlesc, plin de măscărici, bufoni, nebuni, vizionari ci și pentru textul însuși care de la un moment dat se ironizează pe sine. În roman căutarea adevărului făcîndu-se în datele grotescului și ale sărbătorii intră în sfera unui joc cu reguli misterioase dar și cu un real caracter competitiv. Lupta între depozitarii enigmei se desfășoară cu fast. Ea dezvoltă speculația, cheamă magia și lirismul. Dacă epica jocului este stufoasă, jocul epic este misterios și obscurizat. Convenția sugerează planuri labirintice comunicînd între ele dar spre care adîncuri ne duc, nu vom ști cu siguranță întotdeauna. În literatura lui D.R. Popescu acționează, de altfel, cu putere un principiu pe care l-aș numi al enigmei. Cineva relatează o întîmplare. Primul personaj intrat în scenă ia cunoștință de ea și formulează pe marginea ei o părere personală — o enigmă. Următorul personaj, narator și martor totodată, nu-și va da osteneală să o dezlege ci va formula la rîndul lui o alta. Și, tot așa, cu o uluitoare forță de proliferare, fiecare martor și narator cunoscînd în chip misterios tot ceea ce au spus precedenții. Evenimentele se scufundă lent în enigmă laolaltă cu toți aceia care o întretin. Surpareа este atît de definitivă încît nimic nu o mai poate opri sau măcar împiedica. Cei ce i se împotrivesc vor fi tîriți în mod implacabil în labirinturile ei. Vocile martorilor naratori au menirea de a deturna pe oricine ar dori să atingă misterul. Am scris cîndva că în planul narațiunii nu au acces ca vorbitori propriu-ziși decît reprezentanții colectivității agresate și niciodată agresorii. Aceste voci se apără prin enigmă, țesînd enigma, refuzînd ca cei vinovați să fie pedepsiți altfel decît de formele colective de represiune.

Ar trebui la acest punct să discutăm despre ceea ce s-ar putea numi filosofia operei, sensul ultim al demersului estetic. De la bun început ne declarăm în dezacord cu cei ce susțin că universul descris se sustrage ideii de morală și justiție considerîndu-le absurde. El se sustrage numai unei anume idei de morală dogmatică și justiție totalitară. Aici este cheia prozei și teatrului lui D.R. Popescu. Acesta este mesajul unei opere care construiește prin demolare absurdă, grotescă, viziunea unei libertăți și demnități umane neopresată de prostie, totalitarism, injustiție, acționînd în acord cu propria-i demnitate. Nu întîmplător supraviețuitorii sînt chiar aceia care pot depăși atît capcana cît și tragismul erorii. Dar deobicei pentru a avea acces la un adevăr global, personajul lui D.R. Popescu va trebui să le traverseze pe amîndouă atît în teatru cît și în proză. Compromis, ucis dar nu înfrînt, va trăi prin moarte revelația paradoxală că aceasta era singura cale posibilă spre adevăr.

D.R. Popescu poate fi considerat cel mai mare regizor de enigme din literatura contemporană. Centrîndu-și opera pe problematica adevărului și a vinovăției el îl lasă în final pe cititor să le găsească. Ridică întrebări dar nu-și asumă decît arareori sarcina de a da și răspunsuri. Nu se revoltă în chip justițiar scriind despre obsedantul deceniu ci îl împinge sarcastic în ridicol. Clovneriile grotești, comedia erorilor par să vină dintr-un substrat profund, popular, acela care îl îndeamnă deobicei pe omul anonim să ridiculizeze conjuncturalul, aleatoriul, prin snoavă, ris, fabulă grotescă și comedie. Dacă îl raportăm la proza și teatrul care îl preced în literatura noastră, prezența lui D.R. Popescu este fără precedent. El dezgroapă în plină epocă antiretorică soluția ciclicității, legînd insulele firave ale literaturii sale de cele foarte solide. A făcut din naratorul martor o unealtă epică a senzaționalului enigmatic racordîndu-și prin el romanele la formula romanului de aventuri. A demonstrat că ideea relativității epice este o armă cu două tăișuri. Dezinteresîndu-se de răbdarea cititorului, scrie excesiv, preocupat de labirinturile enigmelor sale mai ales în ultima vreme: în **Viața și opera lui Tiron B.** abia mai poate fi urmărit. Șiretlicul ciclului epic ne obligă însă să acceptăm tot ceea ce ni se oferă în speranța că ceea ce ne apare azi fără o motivație va căpăta una prin prisma cărții viitoare. Ce-am dori azi de la prozatorul aflat pe o culme a maturității sale? O mai atentă veghere a discursului epic, exigență artistică și aprofundarea acelor căi epice și dramatice care convin cel mai bine vocației lui. Dumitru Radu Popescu are harul de a face din viață basm înspăimîntător și poezie. În foiala tragică, nestăpînită a lumii inventate de el, topirea prin artă a vieții reale și imaginare se arată o șansă care nu se oferă oricui întotdeauna.

Mirela Roznoveanu

Născut la 19 august 1935, Păușa-Bihor

BIBLIOGRAFIE:

PROZĂ:

„Fuga" (1958)
„Zilele săptămînii" (1959)
„Vara oltenilor" (1964, ed. revizuită — 1972)
„Fata de la miazăzi" (1964)
„Somnul pămîntului" (1965)
„Dor" (1966)
„Umbrela de soare" (1967)
„Duios Anastasia trecea" (1967)
„Prea mic pentru un război așa de mare" (1969)
„F" (1969)
„Vînătoarea regală" (1973)
„Cei doi din dreptul Țebei" (1973)
„Ploile de dincolo de vreme" (1976)
„Împăratul norilor" (1976)
„Iepurele șchiop" (1981)
„Leul albastru" (1981)
— antologie de proză scurtă în „Biblioteca pentru toți"
„Podul de gheață" (1982)

TEATRU:

„Vara imposibilei iubiri" (1966), „Cezar, măscăriciul piraților sau Capcana" (1968), „Vis" (1968), „Acești îngeri triști" (1969), „Pisica în noaptea Anului nou" (1970), „Pasărea Shakespeare", „O pasăre dintr-o altă zi", „Piticul din grădina de vară" (1973), „Teatru" (1982), „Rezervația de pelicani" (1983).

ESEURI: „Virgule" (1978), „Galaxia Grama" (1984).

POEZII: „Ciinele de fosfor" (1983).

Vînătoarea regală

Un om caută adevărul și nu-l poate găsi. Iată, extrem de simplu spus și, totodată, foarte generalizant, subiectul romanului **Vînătoarea regală** (1973), unul dintre vîrfurile literaturii lui D. R. Popescu și ale prozei românești contemporane. Tică Dunărințu nu reușește să afle nimic pozitiv în legătură cu moartea tatălui său, deși memoria lui Nicanor, martor al unei serii complicate de întîmplări, pare a fi îndeajuns de fidelă. Inocența structurală a copilăriei își dovedește, în plan strict romanesc, ineficiența în confruntare cu o lume ale cărei mecanisme sînt suprasolicitate de presiunea istoriei. În fața acesteia, reacțiile individuale și colective sînt dintre cele mai diverse (grotești, tragice, comice) aglutinate într-o compoziție barocă, fascinantă asemeni construcțiilor lui Gaudi. După trecerea timpului, vinovăția și nevinovăția, curajul și lașitatea, demnitatea și umilința, călăul și victima nu mai pot fi despărțite, doar totalitatea lor reușind să dea desenul labirintic al drumului spre adevăr. În fond, o însumare de adevăruri relative și relativizate prin schimbarea continuă a unghiului de vedere sau prin rătăcirea deliberată prin arcanele limbajului, care oferă datele unei viziuni originale asupra istoriei și asupra unei umanități care face — acționînd sau acceptînd — istoria.

Dacă, în **Vînătoarea regală**, viziunea romancierului — prin naratorii săi — este una relativizantă — construită cu o tehnică impecabilă și sprijinită pe simboluri cu impresionantă amplitudine — traducînd, evident, refuzul simplificărilor maniheiste și, poate, prudență metodologică, funcția esopică a unor secvențe decisive din roman este cu totul transparentă. Astfel, întregul capitol intitulat „Vînătoarea regală" și așezat, ca o coloană vertebrală, la mijlocul romanului, este, chiar dacă detalierea crud realistică a unor episoade poate induce în eroare, o amplă parabolă, înrudită cu Apocalipsa lui Ioan. Turbarea, boala teribilă care amenință fibra intimă, morală, a comunității umane din Braniștea, este un alt nume al judecății ultime, al pedepsei, aici nu de origine celestă, ci o extrapolare a răului omenesc asupra propriei ființe, o autodistrugere progresivă, cotropitoare în absența reazemului moral.

Visul copilului Nicanor, martorul neimplicat (privește lumea de la înălțimea pioroangelor) — refuz genuin al contactului cu un real degradat și, totodată, reminiscență a grotescului viziunii carnavalești — al evenimentelor, are un pronunțat caracter simbolic — premonitoriu și conține trimiteri quasi-directe la textul biblic: „Un candelabru cu șase luminări de seu aprinse și sfîrșind și adunînd în jurul său un joc de musculițe negre și vioaie și fără zbîrniit de aripi, doar plutind într-un joc frînt în sus și în jos și într-o latură și în alta, și sub candelabrul culcat pe o pătură de lînă aleasă cu boboci de trandafiri mici pe margini și cu păuni uitîndu-se ochi în ochi se afla un ciine cu trei capete, lățos și uriaș și fioros, lătrînd pe rînd din cele trei guri, ca un cățel, ca o cățea și ca un dulău, și dintr-o dată cînd mușchetele nevinovate în nevinovăția lor li se așezau pe coadă sau pe frunte. Parcă simțeam că visez și nu voiam să mă trezesc, să pot privi atent minunea cu trei boturi care mi se părea c-o mai văzusem pe undeva ori o mai întîlnisem altădată aievea sau poate tot în somn. A apărut și Ciocănelea în costum de ginere și verișoara Alexandrei (Feliciei) și cei cîntau popește pe nas de Evanghelina să vadă cei șase ochi ai fiarei și ea începu să latre la ei asurzitor și ei rideau și nu se speriau și mie mi se părea normal să rîdă morții din moment ce se aflau în altă parte de lume plecați, dar nu înțelegeam cum le dispăruse frica de oameni. M-am trezit, mi s-a părut, și-am adormit imediat, și-am continuat să văd tot ce văzusem; mușchetele se înmulțiseră însă, și candelabrele deveniseră șapte și morții șaptezeci și șapte, fiecare zece sub șase luminări aprinse, numai ciinele rămăsese cu trei capete și hămăia pe trei limbi și parcă în trei limbi și în zadar încerca să-i sperie pe cei de față; nu le putea face nici un rău, ci erau morți, dar se vedea că nu le putea face și nici un bine. Atunci capetele începuseră să mănînce păunii din pătura de lînă aleasă și trandafirii și mușchetele din aer și să înghită cu luminări cu tot candelabrele".

La concurență cu acest coșmar oniric, realul din scena finală a capitolului este cu mult mai terifiant. Nu faptul că doctorul Dănilă moare sfîșiat de ciini este aici înspăimîntător, ci evidența că turbarea aparține acum oamenilor, care, într-un delir al cruzimii, asmut ciinii hămesiți asupra semenului lor, singurul care și-a păstrat rațiunea intactă în cavalcada evenimentelor. Avertismentul scriitorului față de pericolele „somnului rațiunii" și, subtextual, pledoaria sa pentru adevăr sînt, în această secvență, tulburătoare. Dănilă moare pentru că este pe punctul de a denunța falsitatea criminală a jocului. Aflînd adevărul în legătură cu Calagherovici — nevinovatul care trebuie culpabilizat și anulat cu orice preț, pentru a se salva pretinsa imuabilitate a dogmelor — Dănilă realizează că turbarea animalelor este doar o mistificație, care ascunde un adevăr teribil: turbarea oamenilor. Apropierea de adevăr impune sacrificiul dar, deopotrivă, apelul la memorie. Nicanor, martorul evenimentelor apocaliptice trăiește și „depoziția" sa este un îndemn la conștientizare. În **Vînătoarea regală**, virtuozitatea tehnică și subtilitatea construcției se aliază unei conștiințe artistice de excepție.

Valentin F. Mihăescu

1965 * GENERAȚIA LUPTEI CU INERȚIA * 1985

Elegii politice

Elegii politice (1981) e cartea unui patetic activism poetic și deopotrivă a unei conștiințe în alarmă, în cheia de boltă a unei meditații elegiace. O carte în care durerea dar și justițiarul, oraculariul, în etica civismului și politicului, lasă oarecum în urmă spiritul mitic frust și bolovănos, stihinic, bunăoară al „Megaliticelor" sau „Noimelor". În primul rînd, e de observat spiritul politic al poeziei, derivat din conștiință artistică și din responsabilitate istorică, adică dintr-o adeziune de activistă înțelegere revoluționară : („Dar eu sînt poet în Partidul Comunist / Și vreau să-mi îndeplinesc îndatoririle"). Imaginea bărbaților ce albesc ca voievozii, de tineri, în calitate de cîrmaci vizionari e memorabilă, siderind prin prospețimea enunțului liric : „Eu primii cu multă bucurie venirea / la putere a bărbaților tineri / și acum văd cu tristețe cum îmbătrînesc / și ei, după obiceiul pămîntului / căci de tineri albeau voievozii / și tot de tineri încăruntesc bărbații / politici ai acestei țări".

Poetul național, profund implicat în destinele neamului său, cărunt „astronom", scrutînd de pe meterezele cetății sale „steaua națiunii" și sieși „zeu însuși", citește cu un atotvăzător ochi mitologic trecutul din ere zoologice. Ochiul său ancestral, „metabolic și atavic", intuiește „cu mii de ani înainte" premoniții și previziuni raționale și „plînge viitorul / dinspre trecut".

Dincolo însă de acest militantism mesagerie care nu devine cu ostentație programatic, poezia se încarcă de o elementaritate robustă, grea, cotrusiană (în sensul unui **expresionism de stirpe socială**), acidulată de ironii și veninuri pamfletar-argheziene, bătută de curenții oralității oraculare, mesianice, ce fac din Ion Gheorghe un Goga — apărător al ființării etice cutumiare, în fața asaltului pe care îl instituie iuresul mașinismului și tehnocrația secolului. Poetul nu mai are de luptat sub steagul unor imperative sociale și naționale, fie ele chiar multiseculare ca la Goga, ci în numele ideii morale și apărării unei străvechi ființe etnice, pusă în primejdie de monstruoasa proliferare sofisticată a tehnicismului, care scăpat de atitea ori de sub controlul rațiunii, mutilează conștiințe și întoarce pe dos însuși sensul existenței noastre. Conștiință — receptacol a etniei sale, poetul repune în discuție, cu lucid activism politic și civic, tarele proliferărilor ignare (neomenia, prostia, impostura), ce amenință din interior valențele pozitive și eonul spiritualității etice (poezia „Pasărea focului") dar și marea agresiune a tehnicismului cu al său tăvălug necruțător, insinuat în spiritul umanității.

În alți termeni hermeneutici, aveam însăși **relația sacru — profan**, al cărei agresiv sens univoc trebuie temperat, daimonul proteguitor „alungat de idolii hazardului". Forma apocaliptică a tehnicismului, cu alte cuvinte „zoomorfismului în oțeluri și calcule", a născut o nouă ființă, „mașina-cap-de-cal". Așadar, pe o parte țăranul exponent al unei civilizații arhaice și păstrător al unei tradiții de sănătoasă stirpe morală, de cealaltă **tehnocratul** și **tehnologul** (denumiți așa în absența altui termen generic), în general un „fin de siècle" pîndit de tehnocratism. Care să fie, prin urmare, rostul țăranului față cu **mondo-tehnica** ofensivă ? În acest punct, „Elegii politice" nu dezvoltă acel expresionism blagian de timp metafizic, din „Lauda somnului", văzînd satul „sub specie eternatis" și defăimînd stricăciunea cetății moderne ci un expresionism de o cu totul altă factură, de provenientă social-arhaică, degajîndu-se din **concomitența tradiției cu sociotehnia**, din puternica întrepătrundere și ciocnire a celor două lumi, din structurile ancestrale, etno-etice ale tradiției în alertă față de inoculările timpului tehno-social și istoric, nivelator, asumat. În acest caz, conștiința poetică trage un semnal de alarmă în cel mai angajat spirit civic și politic, punînd în cauză, împotriva nu a simplului mașinism (cum s-a înțeles uneori greșit) ci a poluărilor de toate felurile, a ignoranței, în ideea conservării acestei tradiții, **ființă a românescului**. Acest actual „hidalgo" e un lucid incurabil, căruia îi citim pe față tristețile lirismului și ale elegiacei crispări. Proliferarea masinismului în dauna unei naturalități umane și zoomorfii e una din figurile lirice dominante.

Țăranii, acești glorioși anonimi ai neamului („Humusul vieții") au fost supuși unui lung martirologic istoric dar forțînd zona unor mituri captive au descoperit valoarea forței unite și au supus istoria („Înfierarea"), dobîndind o acută conștiință a pămîntului, numită memorabil de poet **„tensiunea etică a pămîntului"**. Ochiul descoperă în această realitate prozaică sensuri esențiale, gesturi arhetipale, ritualice, în general mituri exprimate fragmentar în inversiuni de imagini și convenții de viață modernă, cu alte cuvinte de golire a unei lumi de spirit și numen ; totul cu sentimentul unei viziuni de agonie și avarii cosmice. O parte a criticii a înțeles în mod simplist problema raportului din antinomii din „Elegii politice", nesesizînd că dincolo de relația sat-oraș (care și așa pusă e aproape falsă), există în această poezie un prelung fior existențial și ontologic, cu ecouri de paradigmă mitică, de preistorică fenomenologie, ce prinde pulsul vîrstelor istorice, cu sens de decădere, de la mituri neguroase și parabole nu neapărat biblice, pînă la teorii mai recente de filozofia istoriei (de altfel, latura eseistică a fost aici mai puțin sesizată). Nu vom găsi aici o poezie de stufozitate nevertebrală, ci una de inspirație narativă : scenariul liric pleacă de cele mai multe ori de la autentic, desfășurînd o complexă imagine socială, pentru a extrage o semnificație cu simbol, o ideologie, un sens moral. „Elegii politice" se integrează în viziunea mai generală a poeziei lui Ion Gheorghe, fiind cartea de angajată conștiință a unui mare poet contemporan, ce vine să circumscrie spațiul votiv inconfundabil în totul original al poeziei sale.

Z. Cârlugea

„POEZIA-I CA ISTORIA, ISTORIA-I CA POEZIA. NU EXISTĂ MODELE DE URMAT".

„Elegii politice"

Licornul

Poetului Ion Gheorghe la prima jumătate de veac

Scorbură păzită de Licorn
Arbora deschide către lume,
cînd săgeată zorii din adînc
se aud strigările pe nume.

Și irumpe-n fiecare cerc
apa neumbrită de vedere,
să stîrnească-n simburi mai apoi
dorul nesfîrșit de-ntemeiere.

Cît e-ngăduit a deslușî
din acele urme ferecate
îndărătul porții cu peceți
va lăsa Licornul să se-arate.

În minarea umbletului său
se gonesc din trup și se adună
turme de dihănii fără somn
cu sălaș în cearcănul de lună.

Gura lui e matcă de Cuvînt
și birlog de Fiară totodată,
căci într-însul încă n-a secat,
ci vuiește marea înspumată.

Gabriel Cheroiu

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE văzută de Ion Cucu

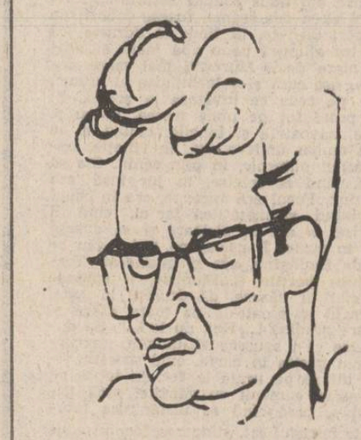

Ion Gheorghe văzut de Silvan

Lirismul marilor mitologii

Drumul poetic pe care și l-a croit Ion Gheorghe impresionează prin **organicitatea devenirii.** Cert, o concepție de extracție țărănească îi ordonează viziunea iar evoluția sa, animată de un ambițios program al cunoașterii poetice evidențiază două linii. La Ion Gheorghe vocația concretului, notația brută, reportericească (apăsată la debutul său „realist" cu un roman în versuri) sfîrșește în halucinant, după cum miticul, fabulosul conduc la un realism crud. Sub crusta evenimentelor comune se infiltrează ritualul magic și realitatea se tulbură oniric ; fiind, deopotrivă, un lirism al experienței imediate și cu rădăcini ancestrale, poezia lui Ion Gheorghe reține nucleele mitice ale realului și se raportează la o a doua realitate, convocînd un plan mitic de referință, plonjînd adică în irealitate. Cum bine observa cineva, gestul cotidian și cel mitologic coexistă ; transcripția, expresia prozaică, pasajele descriptive sînt dirijate către un orizont mitologic, reabilitînd și disciplinînd epicul, învederînd vocația eposului într-un lirism epopeic-vizionar, rapsodic.

Este corect să recunoaștem că interesul acestei poezii nu stă în primul rînd în lirism. Preeminența construcției ideatice asupra lirismului este vizibilă în concepție și în rețeaua conceptuală a materiei poetice : cu insațietate analogică, Ion Gheorghe creează — reconstituind — o limbă și o mitologie. Blaga credea că fără o gîndire mitică nu ia ființă nici o poezie. La Ion Gheorghe, poet vizionar, această recomandare e pusă la lucru, obligă la efort și fantezie. Poetul este un alt Schliemann care lucrează cu ipoteze (mituri) ca suport al actului poetic. El pleacă de la o absență (ceea ce a fost), construiește ipoteze reținînd vestigii și urme iar textele sale, apăsat personale, au o funcție sacrală dobîndind prin coerență funcționalitatea originară. S-a și spus că poezia lui Ion Gheorghe vine în atingere cu acel primitimism total sondînd prototradiția, de idealitate etică născînd revenii mitice. Totuși, această poezie aparținînd unui descriptiv pare a fi la o minimă distanțare de real ; scenariul ei converteste realul în fumigații halucinatorii și materia epico-lirică capătă o vechime fabuloasă. Scotocind arhaicul, sedus de plăcerile fantazării, poetul construiește o mitologie paralelă, o revanșă a lumii arhaice, ținînd cont că „lumea se petrece ca-n legende" (cum ne avertiza chiar Ion Gheorghe în **Balada țăranului tînăr**). De aici și pasiunea sa pentru semnele runice (termen blagian de circulație) ascunse privirii profane, investigațiile sale de paleontolog dezgropînd, prin sentiment și cuvînt, substratul prezumat. **Tema substratului** este definitorie pentru Ion Gheorghe. Dar Ion Gheorghe are apetență și pentru social și poezia sa aspră, de miresme tari, cu lest verbal și plină de franchete evocă **ruperea din spațiu-matrice** ; un expresionism existențial, ancorat în tiparele etnosului arhaic și a spiritualității folclorice, implicat în prezent, dezvoltă coordonata mitică a ruralului, adîncind drama dezrădăcinării, a dislocării mentalității arhaice. În Ion Gheorghe reverberează „patima țărinii", poetul monologhează cercetînd izvoarele vechimii noastre. E de amintit aici că după acel debut de construcție amplă, plătind tribut modelor zilei **(Piine și sare**, 1957), după autoportretul semnat în **Căile pămîntului** (formula fiind și ea frecventată în epocă), **Cariatida** (1964)) impunea o viziune eroică și tragică, reabilitînd motive poetice compromise ; or, replica lui Ion Gheorghe dimensionînd mitic prezentul vine chiar pe terenul poemului epic și baladei, cultivînd adică speciile dezavuate după înghețul dogmatic ce minuia sabloane maniheice. Cronologiceste ar urma cartea **Nopților cu lună** ce refăce o experiență odiseică sub patronajul lui Hermes, poetul plecînd în lume „ca s-o învețe" : „am plecat fiindcă mi-e frică de moarte" — declară tînărul Ion Gheorghe dar experiența sa, cum nota G. Stănescu, este o recunoastere : Ion Gheorghe se consolidează pe sine, cel care este.

Cu **Vine iarba** (1968) capacitatea sa de vizualizare și impulsul antropomorfic, înscrise tabloului germinației universale, a genezei continue vorbesc de invazia vegetalului. Ion Gheorghe redimensionează faptele după un tipar somptuos, infruntarea cu misterul — angajînd forțe obscure — ori existența ritualizată, a viziunilor fantastice vor recunoaște elementelor cosmosului un rost, „o invoială mută". În inclestarea dintre om și lume iarba înspăimîntă orașele, invazia stihială, exodul ierbii făcînd elogiul forțelor elementare ale existenței și trezind împotrivire.

Sigur că **teroarea materiei amorfe**, prin figurarea forțelor stihinice, genezice (deplinșă fiind desprinderea din starea naturală) nu constituie o inovație tematică. Față de această linie, insinuînd terorismul materiei, descriind germinația la scară cosmică, în proliferare haotică, amenințînd rîvnitul și superiorul echilibru contemplativ, **Cavalerul trac** (1969) părăsește înfiorarea animistă a materiei coborînd în copilăria umanității și gustînd lirismul unei limbi arhaice. Este aici cealaltă linie pe care o dezvoltă Ion Gheorghe, **viziunea mitic-genezică implintată în primordial,** propunînd — prin contribuții succesive — **un univers mitologic autohton.** Ca poem inițiatic, **Cavalerul trac** este un străvechi ceremonial, construit pe tiparul descîntecului și invocației, transferind (reintroducînd) mitul orfic în eposul tracic. Heghemonul Manimazos, în acea vreme cînd „toată Tracia cea vie și moartă / miroase a floare de tei", este Eroul Salvator al unei colectivități și, în egală măsură, **alter-ego-ul** poetului. Sub blestemul logosului, ființa lui Manimazos — instrument divinatoriu al marelui logos — comunică cu „marele tot" iar ființa poetului, apță de demiurgii, recreează lumea prin cuvînt. Imaginarul hieratic, forînd straturile arhaice, se slujește aici de texte apocrife, mimează naivitatea și candoarea infantilă. Ca periplu inițiatic al unui erou civilizator, legiuitor, pe urmele unor modele celebre, **Cavalerul trac** reînvie un spațiu și un timp de obîrsie al miturilor primare, o mitologie originară de regim fictional, angajînd ipoteze pe care apoi **Cultul Zburătorului** le va explica și sistematiza. Vizionar modern, Ion Gheorghe citește — desigur — prin spiritul epocii și este mandatarul unui „sfîrșit de lume" ; iscînd nedumeriri ori contestații, poezia sa invită la rostire oraculară și se desfășoară misterios, fiind o replică în valorificarea mitologiei naționale, atît prin viziunea antiidilizantă cît și ca experiență de limbaj. Ceea ce estetismul tîfnos a taxat drept nepoetic în spațiul său liric este de fapt întreaga sa lirică, nesublimîndu-și substanța : **o poezie magmatică**, înaintînd greoi și construind arborescent, trăgînd aluvionar arhaisme și neglijențe stilistice, facile invenții verbale (cum ar fi dublura substantivală), adică o poezie neatentă la ritmică și melodicitate, pregătind prin descripție brută coagularea unor situații simbolice. Devenirea lui Ion Gheorghe a provocat, se știe, reticențe și deziluzii deși criticii nu-și pot propune a oferi, retete, de urmat fără cîrtire. Spațiul poetic consacrat de la **Zoosophia** încoace, vădind disponibilități ludice, poetizînd istoria în speța fabulei, înseamnă o altă poezie, dar nu stilistic vorbind ; ea este o „creștere către sens", interesată de lumea veche fixîndu-i esențele sau de istoria caldă (ca în puternicele **Elegii politice**), oricum pledînd pentru valoarea etică a actului creator, marcat de angajarea în istorie. După Labiș, și Ion Gheorghe înțelege misia poetului ca exponentă a colectivității, glasul său fiind — în consecință — **o voce exponențială.** Arderea confesivă a primului devine însă la Ion Gheorghe, un **poeta vates** descins din Muntenia, comentariu cu valoare civică, voce mesianică surdinizată pe alocuri, izbucnind alteori irepresibil (precum în amintitele **Elegii politice**). El părăsește strimta localizare și-și identifică biografia cu cea a colectivității în numele căreia vorbește, crescută pe matrice rurală, cu rituri bătrîne și neclintite. Glorioasa metaforă, sub năvala istoriei și în cleștele concretului, părăsește poezia pură ; poetul se înfruntă „cu înțelepții mincinoși" **(La matcă)** și denunță eradicarea idolatriei ogorului.

S-a spus că Ion Gheorghe nu este un caligraf. Observația nu poate fi contestată, dar, mai incoace, modernismul experimentalist propus prin jocul poetic în **Zoosophia,** înclinarea de a ezoteriza **(Dacia Fēniks)** sau iconografia din **Mai mult ca plînsul** pledează pentru stilizare și apetit cărturăresc ce nu pot fi reduse la fixația unor lecturi whitmaniene. **Zoosophia** este un basm alegoric, atingînd fondul imemorial, acel timp fabulos dilatat magic, permițînd exerciții de stil și alchimie verbală. El se hrănește din cărțile populare, bestiarii și — ca precedent de neocolit — istoria cantemirească. Amalgamînd austeritatea și bufoneria într-un joc ingenuu, gratuit dar ascunzînd sensuri adînci, **Zoosophia** ca și **Icoanele pe sticlă** denotă rafinament, capacitate de esențializare, mimetism lingvistic.

În fine, interesat de recuperarea datinilor și eresurilor **(Megalitice),** sondînd memoria ancestrală, Ion Gheorghe, revine la tragismul liric și, pentru adecvare, la incantatia descintecului. Aflat în căutarea adevărului originar, poetul nu se mulțumește cu izvoarele scrise ; el va comenta pe cont propriu timpul mitic-istoric, eternizat, inventariind acest relicvar cu funcții memorizatoare, **Cenușile** „închizînd" beatitudinea autocontemplației. Apropierea de Arghezi și Blaga s-a făcut și ea rezistă : „spuza oaselor" din „Urna" blagiană trimite, ca și „ciobul păstrător" din **Dacica** argheziană, conservat în materia morții, la același **catharsis** tragic, înțelegind filosofic cosmicizarea ființei, implacabil condamnată la „marea trecere". Retrospectiv priyind, toate aceste volume au fost treptele necesare ce au pregătit **Zicere la zicere.** Observ că poezia lui Ion Gheorghe trebuie citită în sensul efortului accesiv la simplitatea adîncă a textelor vechi, a cuceririi limpidității ; ea, nota M. Ungheanu, „se trage înapoi". O reîntoarcere a poeziei **spre sensurile originare** domină lucrarea lui Ion Gheorghe, în toate zicerile sale ; e nevoie aici, pe lîngă talent și mare cultură, de temeritate și inventivitate. În fond, **Cavalerul trac** era o metaforă esențială și un basm liric scufundat în protoistorie ; din fragmente mitice, într-un timp neguros, Ion Gheorghe închipuie etnosul tragic. Cum lipsea epopeea, Ion Gheorghe o inventează. Concretețea lumească **(Megalitice, Noimele)** era ritmată și ordonată de ritualuri și precepte, încît o carte de înțelepciune urma inevitabil. Poezia lui Ion Gheorghe izbucnește, năvalnic, cu forța colosalului vegetal, intersectînd „linia" suflului vitalist, a înfoierii germinative amenințînd obscur, a invaziei vegetalului hrănind un tragism subteran (motivînd încordarea poetului față de pericolul „firelor cotropitoare de iarbă") cu cea livrescă ori, mai exact, cărturărească, comentînd tabla etică, suma de învățături a Patriei, văzută ca o uriașă țărancă.

Poet solemn și singular, privit cu circumspecție, oferind o creație ce impune atît ca valoare intrinsecă cît și prin program, Ion Gheorghe are ca obiectiv diferențierea : despre poet s-a spus că refuză afilierea la o generație. Sigur, însă el refuză alinierea la un standard liric ; în poezia noastră, Ion Gheorghe este — deocamdată, cel puțin — fără urmași. Această poezie creste la frontierele literaturii epice. Scormonitor al obîrsiilor, poetul are — am văzut — obsesia originii și vocația eposului, fiind constructorul unei **mitologii paralele.** Liric asoiu, interesat de „muncile de jos", Ion Gheorghe merge în adînc, aflînd rădăcinile rurale ancestrale, cărînd nămoluri prozaice fascinat de „ceea ce nu se vede". În fond, substratul — ca fecund motiv al creativității poeticești — a declanșat numeroase pusee de interes ; or, pentru Ion Gheorghe sentimentele și cuvintele aparțin substratului.

Dar poezia, recomanda George Călinescu, se ia în cantități mici. La Ion Gheorghe, **poet de viziune,** recompunînd o lume de formulă personală, invenția în zonele miticului aspiră — firesc — la monumentalitate. Poetul a zăbovit cercetînd substratul, rostirea sa — colectînd miresme bătrînești, pătrunse de fior tragic — colcăie de intuiții, vibrează epopeic. Ion Gheorghe propune o mitologie proprie, dizolvînd eticul și filosoficul în mit, transpusă într-un raft de cărți, aplaudate sau negate. El este un constructor, sluiit de functia demiurgică a privirii. Ceea ce impresionează este forța numirii ; oficiind, el creează. La gura peșterii sacre a Patriei, poetul pîndește cu singele „otrăvit de-așteptare", eliberînd graiul (adică „forfota zeului în noi"). Elementele se macină pentru a putea vorbi, materia trece în cuvînt întemeind Logosul ; este o altă geneză (adevărata Geneză). Poetul veghind curățenia, nestricarea graiului. O undă folclorică scaldă această fire abisală bolnavă de primordialitate. Poetul este de fibră folclorică ; coborînd în „clipa inițială", călătorind la strămoșii divini, atingînd ancestratia, el **aspiră la conditia anonimatului,** la glorioasa creatie fără identitate. De aceea Ion Gheorghe nu se multumeste cu ipostaza interpretativă : în retortele laboratorului său poetic, „logosul turbat" este generator de mituri.

Această euforie a limbajului (ca în **Joaca jocului)** refăcînd materia inițială, dezleagă metafizica arhaicului, închipuie — prin reconstituiri autohtoniste — o civilizație. Ion Gheorghe este locuit de acest arheolimbaj, este un canal de transmisie, desferecînd — cum observa Artur Silvestri — un energetism primigen.

Negreșit, Ion Gheorghe este un talent robust, de mare prospețime, minat de un duh arhaic, declanșînd energii chtonice, oricum — prin calitățile și scăderile liricii sale — de pregnantă originalitate. Consecvența și tenacitatea fac din poezia sa, interesată adînc de condiția omului, de omul țării (țărănimea nefiind pentru el o clasă), o investigație poetică. Înconjurat de **mithe** și eresuri, expediind „scrisori esențiale" străine de graba turistică, Ion Gheorghe, este, mai cu seamă în ultima sa fază, un poet al parabolei nu al metaforei — cum s-a și remarcat de altfel. Pe această sensibilitate originară, plin de lumea sa, poetul urmărește convulsiile spațiului rural și experiențele sale dobîndesc o dimensiune mitică : tainele existenței, ordinea filosofică a firii, ritmul cosmic capătă — prin animism — semnificațiile etice într-un univers plin de învățătură, nutrind lirica gnomică.

Venind dintr-un „virtej lingvistic" (zona Buzăului), cu zestre mitologică și o bibliotecă vie „în cap", poetul forează atent și își urmează drumul ; fiindcă, în poezie — zicea undeva Ion Gheorghe, — sîntem aleși, nu alegem.

Adrian Dinu Rachieru

Născut la 18 august 1935, Florica-Buzău

BIBLIOGRAFIE :

„Piine și sare" (1957)
„Căile pămîntului" (1960)
„Țara rîndunelelor" (1963)
„Nopți cu lună în Oceanul Atlantic" (1966)
„Cariatida" (1967)
„Zoosophia" (1967)
„Vine iarba" (1968)
„Cavalerul trac" (1969)
„Mai mult ca plînsul" (1970)
„Avatara" (1972)
„Megalitice" (1972)
„Poeme" (1972) — volum selectiv „Cultul zburătorului. Opiniile poetului despre lumea miturilor autohtone" (1974)
„Dacia Feniks" (1978)
„Proba logosului" (1979), volum selectiv în „Biblioteca pentru toți"
„Cenușile" (1980)
„Elegii politice" (1980)
„Zicere la zicere" (1982)
„Scripturile" (1983)
„Joaca jocului" (1984)
„Și mai joaca jocului" (1985)

Omagiu colegial

Ion Gheorghe n-a trebuit să-și inventeze o mitologie proprie ca Borges (cu care se aseamănă atît de mult prin disponibilitatea absolută a asociațiilor livrești, desigur în planuri cu totul diferite) sau o magie a limbajului ca Mallarmé. Poetul român avea la îndemînă, încă vie, o civilizație arhaică și magia încă puternică a graiului viu. N-a mai trebuit, asemenea lui Ezra Pound să-și împăneze textele „cantosurilor" sale cu ideograme ale limbilor orientale pentru că a regăsit arhetipurile sunetului originar aplecîndu-se și sondînd resursele primordiale ale graiului matern — deși aceeași atracție stranie a marelui sorb asiatic (cultura veche indiană, chineză, etc.) se face vădită textual în poemul lui Ion Gheorghe și aceasta trebuie înțeleasă pe linia fascinației organice pe care o simte cultura noastră (prin Eminescu, Brâncuși, Blaga) pentru izvoarele sale indoeuropene.

Desigur, expresiile „logo-astrale" ale lui Ion Gheorghe ar putea părea multora, la primul contact, exotice sau pitorești deși e de un imens tragism istoric faptul că întîlnirea noastră cu izvoarele ancestrale ale propriei limbi se întîmplă pe terenul unor concepte atît de echivoce, din punct de vedere estetic, cum sînt exotismul și pitorescul. Însă nu mai puțin exotice și pitorești sînt ultimele particule elementare ale fizicii contemporane care au numere cuantice de **stranietate** și **farmec !**

În secolul XX care, înainte de a fi secolul armei atomice, este **secolul geneticii,** apariția unei cărți ca **Dacia Feniks** poate însemna o revoluție în poezia unei limbi (așa cum s-a spus, la vremea sa, despre o altă carte a lui Ion Gheorghe — „Zoosofia" —, paradoxal, mult mai de suprafață). Ea coboară în limba maternă, în materia elementară a sunetului primordial cel puțin atît de adînc pe cît genetica a coborît în genele eredității umane iar fizica în universul particulelor elementare. Această carte face din poezie o știință care operează în acele zone ale materiei limbii în care lingvistica sau istoria limbii, cu metodele lor academice, au produs falsuri seculare. La nivelul actual al prospectării materiei în adînc și înalt, între carcuri și quasari, poezia poate opera cu mai multă precizie decît științele însești care au evoluat atît de vertiginos încît au ajuns departe, tocmai la hotarele... poeziei ! Acolo unde sfîrșește știința secolului XX, fizica și chimia, bionica și, genetica, biocibernetica și toate științele interdisciplinare, începe Marea Poezie — cea mai complexă știință a tuturor sintezelor imaginabile.

Dacia Feniks este o carte care prospectează, cu metode specifice poeziei, genele eredităre ale limbii române iar Ion Gheorghe este geneticianul aproape înfricoșat care știe ce energii fantastice și elementare trec prin cristalele lichide, prin fibrele optice și prin semiconductorii scrisului său. Sunetul românesc dobîndește în cartea sa proprietăți cosmice, el se rotește în propriul său cîmp de forțe, are identitate spațială și temporală prin interacțiunea tuturor forțelor care îl împrejmuie, poate așadar fi văzut, parcurs, citit din toate direcțiile, în toate sensurile. Instinctul poetului a dus prospectarea limbii române pînă la limitele actuale ale fizicii hadronice, acolo unde materia nu mai are masă, nu mai are proprietăți vizibile ori de cîte ori ar mări-o microscoapele electronice pentru că din substanța materiei n-a mai rămas decît o rezonanță elementară dar atît de puternică încît poate face să intre în consonanță cu ea întregul macrocosmos la modul în care se presupune că universul însuși s-ar fi născut din nucleul unui atom originar sau din rezonanța provocată de cea mai joasă lungime de undă imaginabilă a unui sunet originar — după cum presupun savanții sovietici. Sau, ca să ne păstrăm în planul conceptual al mythos-ului românesc, Ion Gheorghe a coborît pe **tărîmul celălalt al limbii române,** ajungînd la acea zonă a sunetului național de unde orice întoarcere, dincolo de miracolul ei, este absolut necesară pentru ca omul și umanul să rămînă șansa cea mai avansată a materiei lumii de a se sonda pe sine împotriva iraționalului, absurdului și neantului.

Ion Zubașcu

Desen de Gheorghe V. Ionescu

Vînătoare de pomină

FRAGMENTE DIN ROMANUL „CORIDORUL PUTERII"

ion lăncrănjan

Rămas singur, lui Dionisie Dordea i se păruse că atirna deasupra unui gol imens și că e o simplă cîrpă, un steag rupt și murdar, de care nu mai avea nimeni nevoie. Sentimentul înfrîngerii îl copleșise atît de puternic și așa de brusc, încît îl îndoise, îl silise să pună capul pe masă și să stea așa, ca într-o așteptare. O auzise pe Ilina venind, o simțise cum se apropiase de el, nu se clintise însă, atîta doar că își înăbușise un hohot cumplit. „...Știi ce ar trebui să faci tu acum, Dionisie dragă?" spusese Ilina de alături, mîngîindu-l pe creștet, cum nu-l mîngîiase decît maică-sa, pe vremuri, demult de tot. „Ce, Ilină?" întrebase el încet. „Să te culci, să dormi una bună, că eu am băgat de seamă că tu ai obiceiul ăsta, să te culci și să dormi ori de cîte ori ești ostenit sau necăjit !... Și după aia, după ce îți faci somnul, o-dată mi te întorni la ale tale, la glume și la combativitățî, că astea ți-au mîncat ție capul, Dionisie dragă !". „Mă știi tu pe mine cu asemenea obiceiuri?" întrebase el. „Te știu, Dionisie, te știu cu toate, mai bine decît crezi tu, dar acum, deodată, fă ce am zis eu și nu te mai frămînta în gol, că ăsta-i frămîntul cel mai rău, e cumplit !...". O ascultase, dar nu reușise să adoarmă nici măcar după miezul nopții. Ațipise cîte puțin, murmurînd de fiecare dată, cînd se limpezea, aceleași vorbe : „Să-mi facă **e i** una ca asta ?... Să mă arunce **e i** pe mine deoparte, cum arunci o cîrpă de care nu mai ai nevoie !... Să mă îngenunchieze **e i** pe mine, cum îngenunchezi un bou!?... Păi **e i** nu-și dau seama că eu sînt om și că am o văpaie de nestins în suflet ? !... Cum de nu au priceput **e i**, proștii și nemernicii, că revoluționarismul meu e autentic și viu fiindcă a fost și este aproape de sufletul omului ! ?... Cum dară ? !...". Visase mistreți spre ziuă, cînd adormise cu adevărat. Erau mulți, o turmă întreagă, și erau mari toți. Erau uriași. Chiar și culcați păreau așa. Fiindcă stăteau tolăniți la soare în curtea lor — în curtea copilăriei — și pe ulița de neuitat a copilăriei. Iar satul, în jur, era gol și pustiu, cum nu fusese niciodată. Nici el, Dionisie, nu era, ce-i drept, cum fusese cînd se culcase : era un copil năzdrăvan și nemetător, care dăduse deodată năvală între mistreți, înfugurindu-i, ieșind apoi în fundul grădinii de unde începuse să strige, cu glasul lui de altădată : „Ieși copile cu părul bălai...". Iar după aceea, după ce o văzuse pe maică-sa umblînd prin curte, o întrebase, coborînd : „Ai văzut, mamă, ce le-am făcut, cum i-am risipit eu pe **e i** ? !... Ai văzut, mamă, nu m-au belit și nici m-au pălit !... Și nici nu m-au hăcuit !... Sînt întreg, mamă !... Mie nu mi-i frică de nimeni !... Nici de moarte nu mi-i frică, mamă !...". Se trezise zîmbind. Nu din pricina mistreților însă, ci pentru că unii chiar vroiseră să-l taie într-un rînd, cum tai porcul. Vara se întîmplase asta, în una din fantasticele veri ale fantasticei lui copilării. Fusese lăsat acasă în ziua aceea, nu mai fusese dus pe hotar. Avea o bobotitură la călcîi și-l lăsaseră să „se refacă și să vadă de viteii din grajd, să-i hrănească și să-i adape, atîta lucru poate face...". Îi auzise pe ai casei ca prin vis, cum plecaseră, cum se duseseră, simțise, tot așa, ca prin vis, cum se golise curtea, mai dormise o postată bună, pe urmă se sculase și se apucase de lucru, curățise grajdul, lună îl făcuse, cum știa el că îi plăcea lui tătîne-său. Hrănise și liniștise totodată viteii, văzuse de cloștile cu pui, de porci și de o scroafă care ar fi trebuit să fete, care era ținută într-o îngrăditurâ, în șură — „la separeu", cum zicea tătîne-său. Auzise larmă către capul uliței și înțelesese că ai lui Ciutură erau acasă și că se jucau, făceau gălăgie. Se gîndise să se ducă și el acolo, să nu stea toată ziua singur. Nu se grăbise însă să facă lucrul ăsta, aminase. Nu-i plăcea de băieții lui Ciutură, care erau cam greoi și cam năsădiți. Tustrei erau așa — și Cula, și Mihai, și Gligor — tustrei învățau rău, zăbovind cîte doi și cîte trei ani într-o clasă, iar la joacă erau din cale afară de imprevizibili, odată săreau la bătaie, dacă nu le convenea ceva, ori dacă socoteau că au fost înșelați. „...Ce credeți voi, mă, că noi sîntem proștii voștri, păi noi, mă, vă îngropăm de vii pe toți, vă băgăm pînă în fundul pămîntului, morții voștri de nenorociți !...". Din cauza asta nu se grăbise Dionisie Dordea să se ducă într-acolo, pentru că îi știa și îi cunoștea bine pe ai lui Ciutură, pentru că îi era cam teamă de ei, teamă și scîrbă, așa cum ți-e teamă de o sălbăticiune, dar nu de lup — „lupul e lup, te sfîșie, dacă te prinde la strîmtoare !" —, nici de urs, nici de dihor, care împute aerul în jur, — „dacă se simte hăituit..." ; ori de viezure, care „îți sare în piept, îți sare între picioare și te mușcă de unde te doare mai tare !...". Pînă la urmă însă tot se dusese la ai lui Ciutură, să vadă ce fac ei, cum se joacă și ce mai zic. Așa se socotise el, pe drum. Pe urmă, după ce ajunsese, nu mai apucase să întrebe de nimic. Ai lui Ciutură îl luaseră numaidecît în primire, bucurîndu-se că se dusese acolo. „...Tu lipseai, mă, spusese Cula, bine ai făcut că ai venit, mă, Dumnezeu ni te-a trimis !... Acum putem să ne apucăm de treabă !... Putem să începem, gata, haidărăți, mă !...". „Ce să începeți, mai Niculae ? întrebase Dionisie. Vă duceți undeva, aveți ceva de lucru ? !...". „Avem, mă, nu ne ducem, avem !... Tăiem porcul, nu pricepi?...". „Acuma, vara?!...". „Acuma, dară, numai că ne lipsea rămătorul !... Dar acuma, dacă ai venit tu, avem și porc, e în ordine, e în regulă !...". „Cum așa, mă ?" întrebase el. „Așa, bine tu o să fii porcul pe care îl tăiem noi !...". „Cine, eu ? !... Eu, măi..". Era să le spună : „măi proștilor, măi năsăditilor, măi împiedicaților la minte și la umblet !...". Nu le spusese însă nimic, îi fusese teamă. Nici nu avusese prea multă vreme la îndemînă. Ai lui Ciutură săriseră deodată peste el, îl culcaseră la pămînt, îl legaseră cu un șireang de picior și îl priponiseră de un frăgar. „...Gata, acuma putem începe ! spusese Cula. Dați-i drumul !... Înteliți focul în vatra, din tindă, că avem nevoie de apă caldă, după ce îl pirlim !... Și-aduceți-mi cuțitele acelea, să le mai ascuțim un pic. Tu, Gligore, adu niște paie și pune-le mai încolo, mai către mijlocul curții !... Și-o oală aduceți, pentru singe, să nu se risipească nici un strop !... Dar puneți niște sare în oală, să nu se închege sîngele !... Haidărăți, grăbiți-vă, umblați, mă, mai cu suflet !...". Ai lui Ciutură intraseră toți în joaca asta ciudată, respectînd punct cu punct pregătirile care se făceau cînd se tăia porcul, fiind, într-un fel, mult mai atenți la amănunte decît oamenii care făcuseră lucruri de felul acesta, uitînd în grabă ba de una, ba de alta, cum se întîmplă în asemenea împrejurări. „...Nici n-ai crede, spusese Dionisie pe la un timp, zîmbind încă, lăsîndu-se și el prins în hora tîntălăilor — că sînt proști, cînd îi vezi cît de grijuliu se organizează ei !... Nici n-ai zice că au cheaguri de sînge în cap, în loc de creer !...". Se înfiorase pe urmă, cînd îl văzuse pe Cula cum își etalase setul de cuțite, vreo șapte la număr, dintre care unul, cel mai mare, era făcut dintr-o baionetă veche. „...Dar de ce îți trebuie atîtea cuțite, măi Niculae ?" întrebase Dionisie în glumă, neștiind nici el ce să facă, să mai stea acolo ori să le strice ălora „teatrul", oscilînd între curiozitatea aceea a lui aproape drăcească și teama pe care i-o inspirau cei trei bungherăi. „...Cum așa : de ce ! ? îi răspunsese Cula. Dar ce, mă, tu nu știi cum se taie porcul, nu știi că un cuțit, ăsta mai mare, îi pentru înjunghiat și că alealalte sînt pentru hăcuit, pentru scoaterea slăninii și a șuncilor, mă, știi ori nu știi ! ?...". „Știu, mă, sigur că știu !...". „Atuncea, dacă știi, nu mai întreba, că tu, mă, nici nu ai dreptul la vorbă !...". „De ce, măi, Niculae ? !...". „Așa, mă, pentru că tu ești porc acuma, și porcul grohăie, nu vorbește, dar tu nici la grohăit nu ai dreptul !..." „De ce, Niculae ? !" „De ce și iară de ce ! ?... Întrebi ca prostul, mă !... Pentru că porcul nu mai grohăie, mă, cînd simte cuțitul pe aproape, că nici atîta nu știi, mă, cu toate că te socotești cel mai deștept din sat !... Da mi te învățăm noi acuma, îți arătăm noi cum se fac lucrurile astea !...". Cula îi înturnase spatele cu un dispreț nemăsurat, ascuțindu-și îndelung cuțitele, încercindu-le tăișul cu degetul, cum făcea pe semne și tătîne-său. Ceilalți își îndeplineau în tăcere misiunile pe care le primiseră : cărau paie, aduceau apă, umblînd de parcă ar fi împlinit un ritual, așa erau de concentrați asupra treburilor pe care le împlineau. Abia dacă schimbau cîte-o vorbă : „Hai, mă !", „Apă, mă !", „Chibrite, da !". „Acuma sîntem gata !...", „Mintenaș, mă !...", „Na, mă ! ?...". „Ce ? !...", „Ha !?". Cula, la fel, se împrejmuise în tăcere, după ce vorbise cu Dionisie. Îl auzise cum grohăie în spatele lui, cum imita, în glumă, dar și cu oarecare spaimă, grohăitul unui rimător. „...Acuș, acuș ! zicea Cula cu toată seriozitatea. Îți vin eu de hac !...". „Gata, mă ?" îi întrebase apoi pe ceilalți, lăsîndu-se cuprins el însuși de o grabă ciudată, intrînd parcă în altă zodie. „...Haidărăți !... Gata !... Îl punem jos și-l înjunghiem !... După aia îl pirlim !... Tu, Gligore, îi ții de chicioare, de chicioarele dindărăt !... Tu, Mihai, tu îi ții de chicioarele dinainte, adică de minuri !... Haidărați !...". El se sculase ca împins de un arc și încercase să fugă. Fusese smucit de streang și căzuse pe burtă. Cei trei tîntălăi săriseră asupra lui. „...Îl mai dezlegăm, mă ? !". „Ba, că fuge !...". „Îl înjunghiem și-l ducem după aia unde îl pirlim !... Țineți-l bine, hai !...". Cînd văzuse cuțitul sticlind în soare, Dionisie încremenise. Închisese ochii, părîndu-i-se în clipele acelea că era străbătut de o mie de cuțite, nu numai de unul. Pe urmă, îi deschisese, să vadă ce-i, ce era, fiindcă nu se mai întîmpla nimic, băgase de seamă că cei trei bungherăi se certau, prin semne mai mult, monosilabic. „...Nu, mă !...", „În, nici !", „La grumaz !", „Porcul, mă, nu se înjunghie așa !...". „Da cum, mă, ha ? !...". „Nici la burtă, mă !". „Porcul se împunge în inimă, prin grumaz, mă !". „Ha, mă !?". „Păi ăsta, mă, are grumazul ca o găină, mă !". „Atuncea îi tăiem grumazul și gata !". „Nu se poate, mă, la porc îi altfel rînduiala, nu-i ca la găină !...". „Ha, mă !?". Asta l-a salvat pe Dionisie : cearta lor, fiindcă între timp se apropiase un om cu carul, pe uliță. Auzind ce vorbeau cei trei, omul oprise și îi întrebase ce fac. „...Ce să facem, răspunsese Cula cam minios, tăiem porcul !...". „Care porc, mă ? !...". „Ăsta pe care îl vezi !... Și dumneata du-te, vezi-ți de treabă, că noi nu avem nevoie de nici un ajutor !...". Omul sărise numaidecît peste gard, îl deslegase pe Dionisie, îi plesnise pe cei trei bungherăi cu biciul, le risipise paiele, suduind, ferindu-se mereu de Cula, fiindcă ăsta nu lăsase cuțitul din mînă, scîncind și înjurind și el. „...Ce te bagi, măi omule ? ! zicea el, fornăind mai mult. Îi curtea noastră, și dumneatale !...". „Vă arăt eu curte ! spusese omul fără a lua ochii de pe cuțit, fiindu-i și lui frică în clipele acelea. Dar ce credeți voi, că dacă e curtea voastră, puteți să faceți ce vă trece vouă prin capetele astea ale voastre, de tîntălăi !?...". „Și tu, măi voinice, îi spusese el lui Dionisie, tot așa, repede, să nu se dezmeticească proștii — de ce mi te înșiri cu ăștia, de ce ai venit aicea ? !...". „M-au chemat... Și eu...". „Te-au chemat și tu ai venit ! ?... Păi tu nu-i știi pe ăștia, nu-i cunoști ? !... Că ăștia dacă își pun ceva în cap, și fac !... Te omorau, doamne ferește, te înjunghiau și mi te și pîrleau, de ne făceam de ris tot satul, de jur-împrejur !...". Abia atunci fusese cuprins Dionisie de spaimă, după ce fusese scos „din mîna tîntălăilor", abia atunci înțelesese cu adevărat că trecuse pe lîngă moarte. Nu mai ieșise pe urmă de acasă toată ziua. Închisese porțile, le zăvorîse puternic și dăduse drumul la cîini, ziua în amiaza mare, negăsindu-și locul nicăieri, nici în grajd, nici în șură, nici în casă. Doar seara se liniștise, după ce veniseră ai casei de pe hotar. Nu-i spusese însă decît mamei de întîmplare, iar ea îl sfătuise să nu-i spună și lui tătînu-său. „...El nu-i suferă, oricum, pe Ciuturoii aceia, îl învățase mamă-sa, nu-i mai spune și asta, că-i în stare să se certe cu ei, cu toate că lui, știi și tu, nu-i place să se certe cu nimenea, îngăduie și rabdă mult, dar și cînd izbucnește, îi vai și amar !...".

Ascultase, adăugînd taina aceasta a lor altora, multe, el, Dionisie, fiind, într-un fel, preferatul mamei, cel mai iubit. Altădată însă, tot vara, nu i se mai spovedise. Făcuse atunci o poznă și mai mare. O făcuse cu adevărat. Nu mai fusese doar participant sau victimă. Fusese, ce-i drept, chiar inițiatorul. Se însoțise în vara aceea neobișnuită cu Lulu, nepotul popii, orășan get-beget, care își petrecea vacanțele la ei în sat. Lulu era umblat, știa mai multe, dar dacă vedea un viței umblînd prin curte el tot se speria. Ori dacă vedea o vacă fătînd. Se întîmplase și așa ceva : să vadă o vacă chinuindu-se să fete. „...Moare Mîndreană, oameni buni, săriți, fugiți !" strigase el. Se făcuse astfel de rîs, față de toți copiii și față de slugile popii. De aceea se alăturase el lui Dionisie, cînd porniseră vînătoarea aceea de pomină. „...În sat la noi, le spusese el copiilor, într-o dimineață, îi plin de șobolani, mă !...". „Sînt, dară, răspunseră copiii, și dihori sînt... Și nevăstuici... Și șerpi !...". „Cu șerpii nu avem treabă, nici cu nevăstuicile, nici cu dihorii !... Dar cu șobolanii îi musai să ne războim, fără milă !... Trebuie să-i stîrpim pe toți, pentru că ăștia fac stricăciuni și răspîndesc fel de fel de boli !...". Aveau nevoie de un cîine pentru desfășurarea ostilităților. Îl găsiseră, avea careva un șoricar bătrîn, orb de un ochi, pe care îl chema Turbincă. Îl mobilizaseră și pe Turbincă și începuseră marea lor vînătoare — „cea mai cumplită bătălie din cîte s-au dat vreodată în lume !...". Se ocupaseră mai întîi de gospodăria popii, făcînd o hărmălaie nemaipomenită, prinzînd cîțiva șobolani, înfugurindu-i pe alții. „...Degeaba vă zbateți voi, degeabă v-ați zbătut atîta, măi voinicilor, le spusese un om bătrîn, șobolanii sînt mișei, se ascund ori pleacă, după aceea iar se întoarnă, cînd simt că a trecut pericolul !...". Așa au trecut ei la alte gospodării, să-i stîrpească de peste tot, preferînd zilele cînd oamenii nu erau acasă, să nu-i stinghereașcă.

Așteptau de obicei pînă se golea satu'. Pe urmă dădeau asaltul la cîte-un grajd, la cîte-un coteț, săpau, răscoleau, făceau larmă împreună, spintecînd șobolanii cu furca ori tăindu-i cu securea. Îi îngropau pe urmă, săpau gropi adînci și îi băgau în pămînt, — „afund de tot, să nu impută locul și să nu-și împrăștie microbii pe-aicea !...". „...Dar slujbă nu le facem ?" întrebase într-o zi unul dintre copii. „Ce slujbă, mă ? !" răspunsese Lulu popii. „Slujbă, cum se face la morți !". „Cum o să facem noi slujbă pentru șobolani ? !... Ei n-au nici un Dumnezeu, mă, n-au nimic sfînt !... Ăștia sînt făcuți numai spre răul și neliniștea lumii, din cauza asta sînt ei într-o expansiune continuă, de aia nu încap ei pe nicăieri, nicidată !...". „Dar ce este aceea **expansiune** ?" întrebase un altul. „Expansiune este atunci cînd vrei să cuprinzi ce nu-i al tău, răspunsese Lulu, cînd te întinzi mai mult decît ți-i plapuma, cum se zice !...". „De-o pildă ?" întrebase alt copil. „De-o pildă, răspunsese tot Lulu, dacă un om taie cu plugul din locul altuia el face expansiune !...". „Păi asta-i hoție, nu-i expansiune !...". „Ba este, mă, cum să nu fie, pentru că și expansiunea îi tot hoție, numai că se petrece între țări și între popoare !...". Deschiseră pe urmă sfat mare, punînd fiecare în balanță ceea ce știa în legătură cu problemele acestea grele. Îi evocaseră în final, în felul lor, copilăresc dar foarte grav, pe „barbarii care au venitără într-o vreme peste noi, aicea, peste noi și peste alții, deoarece barbarii ceia nu și-au găsit liniștea nicăieri !...". Se poticniseră pe la un timp, întrebîndu-se dacă există sau nu există popoare blestemate — „care nu își găsesc liniștea niciodată, stîrnind mereu și peste tot zizania și răul !..." —, încercînd să netezească asperitățile printr-un răspuns destul de confuz, cum că popoarele ar fi ca și oamenii, unele sînt mai bune, altele sînt mai rele, dar blestemat nu-i nici unul — „să fie făcut numai spre rău !...". Iar după aceea vorbiseră despre meseriile pe care urma să le îmbrățișeze ei, cînd vor fi mari. Lulu se lăudase că se va face avocat — „îi voia tatii, n-am ce face !...". Dionisie spusese că nu va rămîne la coada vacii — „în nici un caz !..." — neștiind însă ce meserie își va alege, știind sigur că la școală, mai departe, nu va putea merge — „l-am auzit pe tata cînd l-a spus domnului învățător că nu are cu ce mă purta la liceu, numai așa, dacă și-ar vinde vitele din jug !...". Alții spuseseră că ei rămîn acasă — „dar nu la coada vacii, la boi și la plug !...". Se despărțiseră apoi, după ce se înțeleseră unde urma să acționeze și ce urma să facă a doua zi. „...Ne întîlnim la al lui Androne, la fîntînă !...". Se întîlniseră, într-adevăr, dar de încheiat nu mai încheiaseră ziua cu împrejmuirile de rigoare, și cu cîte un sfat bărbătesc, nevoie mare. Se întîmplase ceva neprevăzut și rău, de la început, și parcă nici ei nu erau în toate apele în ziua aceea. Lulu fusese atacat de un șobolan mare și fioros, care îi sărise drept în piept, trîntindu-l la pămînt. Poate că șobolanul sărise de frică, de sus, de sub streașina șurii, dar asta nu mai conta, așa cum nu mai conta nici faptul că Lulu căzuse și el de frică, nu numai din pricina izbiturii. Important era că sălbăticiunea fusese prinsă de către Turbincă și că ei o aveau vie în mînă. O legaseră cu o sîrmă și îi hotăriseră scurt soarta : arderea pe rug. Renunțaseră după aceea la rug, mai ales că unii nici nu știau ce-i acela un rug. Stabiliseră, tot așa, în scurt, să ardă șobolanul de viu — „Asta să-i fie pedeapsa, chiar dacă o fi el voievodul ori regele șobolanilor, cum ziceți voi !..." —, să toarne petrol pe el și să-i dea foc. Zis și făcut ! unul se dusese numaidecît după petrol și după chibrite, iar ceilalți ținuseră șobolanul în mijlocul curții — „cît mai departe de orice obiectiv care ar putea lua foc !..." — apărîndu-l de miniosul Turbincă. Turnaseră pe urmă petrol peste uriașul șobolan, care se zgulise la început, iar după aceea se întinsese și se umflase în propria sa piele, vroind mereu să roadă sîrma cu care era legat, chițcăind și guițînd sinistru, înfiorîndu-i și speriindu-l pînă și pe netemătorul Turbincă. „Foc !" poruncise Lulu pe urmă, scăpărînd și aruncînd chibritul aprins sub burta șobolanului, care se prefăcuse brusc într-o flacără vie. Și încă ce flacără : una umblătoare, fie că se rupsese sîrma cu care fusese legat șobolanul, fie că își smulsese el capul din zbîlțul legăturii. N-au mai cercetat, nu s-au mai uitat. Au sărit, speriați, să-l abată, să nu se ducă spre gîreada de paie, ori să-l omoare. N-au reușit nici una nici alta : șobolanul s-a virit înnebunit în paie, lăsînd în urma lui un sul de foc, trăgîndu-l după el și pe mult prea curajosul Turbincă. Ei, cînd înțeleseră ce s-a întîmplat, ce urma să se întîmple în sat în ziua aceea frumoasă și fierbinte, se împrăștiaseră ca potîrnichile. Ei înșuși, Dionisie, fugise într-un suflet pînă acasă, închisese și zăvorîse porțile, de parcă focul nu ar fi putut întra altfel, dacă ar fi ajuns pînă la casa lor. Așteptase pe urmă, umblase amețit de colo-colo, negăsindu-și locul pe nicăieri, nici în casă nici în grajd, nici în șură. I se părea, în cîte-o clipă, că aude un vîjîit puternic, aude și vede focul cum crește, pîriind, cuprinzînd tot satul, trecînd din curte în curte, îmbrățișînd case, sărînd de la o gîreadă de paie la altă gîreadă, potopind grajdurile — „cu vite cu tot !..." — umflîndu-se din ce în ce mai tare, pe măsură ce creștea. Iar după aceea, după ce se dusese în fundul grădinii, de unde se vedea pîrjolul, încremenise, se uitase și se tot uitase, nemaidîndu-se dus de acolo. Focul nu era așa de mare, cum și-l închipuise el, creștea însă, se înălța din ce în ce mai mult, lățindu-se totodată, intensificîndu-se într-o liniște inspăimîntătoare. Asta îl înfiora cel mai tare, că nu zicea nimeni nimic, nu striga nimeni : foc, ajutor !, de parcă satul ar fi fost pustiu. Într-un tîrziu abia se auzise un strigăt de femeie : „Săriți, mă, arde la al lui Androne !... Arde satul, mă !...". Se ivise apoi, în vîrful dealului, un om cu coasa pe umăr, se uitase și el la sat, iar după aceea începuse să strige — „Foc, măăă, ardeee, măăă !..." —, făcînd semne mari și largi, înspre hotar însă, nu înspre sat. Se urniseră toate pe urmă, mai ales după ce bătuseră clopotele la biserică, în dungă, cum se face cînd e foc, cînd arde undeva. Satul fusese invadat numaidecît de oameni și de vite. Unii veniseră și veneau în fuga mare, pe jos ; alții veneau cu cărușele și cu carăle, tot așa, în fugă, în trap și în galop, biciuind cai și boi, strigînd la vite, îndemnîndu-se și înjurîndu-se între ei. „...Hai, mă, ce dracu faci acolo ! ?. „Ferește, mă, că mie îmi arde casa !". „Hai, mă, nu vă mai tîrguiți !". „Dați-i, drumul, mă !". „Haideți !...". Iar focul creștea năpraznic, creștea cu adevărat, ridicînd în văzduh bolbociri mari de fum, sărind apoi în sus, spărgînd propriile sale bolbociri cu săbiile mari ale flăcărilor, devenind din ce în ce mai tare și mai cuprinzător. .....Dacă ajunge și la noi, se hotărîse Dionisie pe la un timp, eu nici nu plec de acasă, mă bag în gireada de paie, cum s-a băgat Turbincă, săracul, cum s-a virit cloțanul acela mare și nebun !... Care poate că nici nu era cloțan, poate că era puiul necuratului ! ?... Vai doamne, dar ce am făcut noi, în ce năprazną am intrat noi !... Ce nenorocire am adus asupra satului !...". Adormise fără să-și dea seama, fusese doborît de încordări, părîndu-i-se, în timp ce dormea, că alunecă și tot alunecă pe o apă mare și limpede, mai mare decît Mureșul, mai mare decît Dunărea, așa cum și-o închipuise el atunci, bizuindu-se pe ceea ce învățase la școală. Și că în jur, peste tot pe unde trecea, vuiau și țiuiau toate, zăvoaiele și luncile, cîntau și se legănau. Și numai undeva sus, în vinețe, bubuia un trăznet puternic, în plin senin. Sta să se însenereze, cînd se trezise, în jur însă era lumină ca ziua. Focul era aproape, era în capul uliței, luminînd vecinătățile. Iar el, cînd îl văzuse, sărise ca ars în picioare și se dusese numaidecît în curte. Îl găsise pe tătîne-său acolo, plin de țuninginе, ars și întunecat. Tocmai deschidea porțile. „...Dionisie, îi spusese tătîne-său cînd îl văzuse, dă drumul la vite, du-te la grajd și scoate-le pe toate afară și mînă-le către grădină !... Hai, du-te !...". Se dusese și făcuse ce-i spusese tătîne-său, pe care nici nu-l mai găsise în curte, cînd scosese vitele. Și se uitase pe urmă la foc, la lupta pe care o duseseră oamenii cu văpăile, pînă tîrziu în noapte, pînă cînd se înstăpînise întunericul peste întregul sat, stingerea focului aducînd după sine năvala năMoloasă a nopții.

daniela fîrănescu

Lecție despre neînțelepciunea colii de scris

Ți-a picurat o lacrimă
pe necugetarea albă –
ea era singurul cuvînt adevărat
pe care însă nu l-ai oprit,
nu l-ai rostit ;
ar fi trebuit atunci să secreți cerneală
pentru buna venire a unei lacrimi,
dar tu ai sorbit-o lacomă,
așteptînd un cuvînt obișnuit.

Lecție despre ultima zăpadă

Ultima zăpadă
e aceea păstrată în palmă,
pe firul liniei vieții,
netopită de nici un anotimp ;
ea nu e un strat,
nici măcar o pojghiță subtilă,
poate că nici nu este înafara nevoii de ea,
poate cristalele ei nici nu s-au adunat
vreodată, reci-sunătoare,
într-o ninsoare adevărată ;
poate nici nu vine de sus,
din scrîșnetul norilor,
ci suie dinăuntru,
gravă mătase foșnitoare,
pînă în palmă,
pînă între noi –
ultima zăpadă e aceea
care nu mai cade,
pe care privirile tale o promit uneori.

Lecția învelișului și miezului

Miez în coajă,
uneori pari a mă lumina,
în nopți cu viscol întors
dintr-o minie mai veche,
să mă spulbere sens cu sens,
în nopți cu viscol înnodind
firul tău, vers de trup,
cu al tău, realitate de suflet –
sfere ale mele buimace
în mijlocul cărora stau –
cine știe dacă doar alcătuire,
cine știe dacă doar fum rebel,
spuzindu-mi zilnic cerul cu stele ;
tot înăuntru,
ca și cînd ți s-ar da
rara mirare de a nu avea înveliș
altul, decît acest cuprins
luminînd a uitare.

Lecția celui-mai-de-aproape

Ești mai aproape
decît mi-e aproape mîna
de scris și de gînd ;
mai aproape – ar spune zorile –
decît soarele de răsăritul lui,
decît rădăcina – ar spune pămîntul –
de adîncul din care crește ;
într-un fel, ești ceea ce nu mă minte,
ceea ce nu mă judecă
și nu mă desparte ;
într-un fel, ești chiar cel ce mă desparte,
cel cu care iubesc,
cel cu care nu mi-e frică de moarte ;
nu ești taină, nici vînt răzvrătit,
nici stropul altcuiva picurat în mine ;
tu ești cel-mai-aproape,
cel mai singurul
care-mi clădește ființa.

Lecția lalelelor

E toamna lalelelor
în colțul acela de cameră,
unde lujerele cresc
ca niște șerpi prelungi ;
unul își lasă zîmbetul roșu să cadă,
altul și-l închide să moară
în peșteri adînci ;
umblu și învăț să le string
petalele neraplătite,
tulpinile goale –
nu știu de ce mai caut eu
duioșia lucrurilor,
polenurile-amare – ;
pe cînd nesăbuit de frumos pesemne
mai crești
(cu-arcuiri de ecou),
iunie furat ce-mi induri
înflorirea din nou.

Lecția locului unde stai

Cum cartea în carte stă
și chemarea-n chemare,
astfel în cel-mai-aproape stai,
unde trudnic mă-ncep,
pe măsura zilei ce mă cere,
în cel-mai-de-lîngă-apă
și de-lîngă-pămînt,
în fragedă deltă
prin care trec lunecînd,
în luntrii de sticlă,
anii mei spre văsare ;
în cel-mai-din-zîmbetul iradiind prin crustă
bucuria unui atom,
ca și cînd ai răsplăti înțelesul
stării mele de gînd,
stării mele de om.

pe scoarța unei cronici de demult

alerg cu dragostea mea de la rădăcină
pînă în fruct
și strig strigatului de vînt pe scoarța
unei cronici de demult
și gîndul are formă de floare
dăruită mereu ție

alerg pe-o vale sălbatică și-am vîrsta
izvorului și tatăl meu
taie cu securea prin mărăcini și dincolo
unde gem carele
am să-ți vopsesc vocalele

iată doi vameși și multe femei care pling
ziua se petrece pînă noaptea tîrziu
și-ntruna vine-o pasăre să cumpănească
și nespusa ta către nespusa mea are-un ochi
diform și marginile-au
încăput în două loitre
prin înmugurire răzbat ultimele lor mărturii
cu palmele rotunjind depărtarea

iancu grama

pește cu dinți

pește cu dinți mi s-a dat și-am mers
după zborul șoimului
singurătatea mea întîlnit-o numai singurătăți
cu frunțile vrăjite
și la vreme de seară-și schimbă
îmbrăcămintea
tot înspre mine c-o altă rînduire
și n-am auzit vreun strigăt

pește cu dinți mi s-a dat,
pește neiertătoare
dar singurătatea mea n-a scos o șoaptă
și-ntreg tîrziul i se așeza în palmele-i
atît de slabe

față în față vara și iarna

hai i-am spus să ne plimbăm puțin
prin cartilagii
e-o oră senină și fără impurități
dar toate cuvintele erau transpirate

de nouă și mai multe eri i-am spus hai
să începăm albina altfel
ca ea să rămînă în viață
și-am așezat față în față vara și iarna
și-am murdărit urmele
care trăgeau de adevăr

hai i-am spus în cele din urmă să pedepsim
pe omul slobod și pe vînător
și somnul meu suna precum toaca de lemn
și brațele lui
îmi scoteau țipătul dintr-o frumoasă rană
și pomeneam cu mult înaintea lui nume
de arbori și nume de riuri
care-și respectă echilibrul

hai i-am spus după strigătul orașului sau
după plecarea melopeelor în asturia

și-am ridicat încet încet tigvele alor noștri

pasărea veghe

forma crestată e arșița pe care mi-o descrii
de la un capăt la altul sînt mieii liniștii
e-o măreție pururea
și ochii-mi văd împlinirea cu care-am
să dezmierd spicele
forma ovală e-a sînului ei – fecioară
acum mergeți încet în urma tăcerii e-o
mereu slobozire
și forma inimii îmi cade-n palmă

o, tragicul desenează abrupturi și
numeroase cascade
într-o ființă sînt nesfîrșite poteci și patria mea
e auzul urcat în pasărea-veghe

tritonii cu care-ai venit...

uită-mă i-am spus și m-a uitat fără a-mi
mai rămîne vreo taină
din vreo cincizeci și atîtea zile am apucat
a-i zîmbi și-ai intoarce
piatra pe care mi-o aruncase
gîndește-mă i-am rostit încît apele
îmi măsurau tălpile
și cîntecele ajutau creșterea ierbii și n-am
mai fost în străbuna alibarcădia
vezi-mă i-am strigat de departe, dar vremea
se împotrivea și lumina
lovea apusul unde-au rămas osemintele
și brațele mele-au înălțat o singură vocală
și tritonii cu care-ai venit
mă pîndesc noapte de noapte și după
trecerea furtunii vom prînzi
linia neagră a-nserării învăluie dealul
dezgolit pîriul și marginea
afurisitei atît de-nalte și slabe
petrece-mă i-am înginat dar veneau
către noi naiadele
și ritualurile aveau fisuri și
dăinuirile au adus tăvi și tacîmuri
întoarce-mă i-am rostit dar tulnicele
au continuat prăvălirea

Semnificația istorică a zilei de 23 August

Urmare din pag. I

orașe, contribuise la alungarea ocupanților din alte citeva mii, a avut pe front in tot timpul războiului un total de circa 540 000 de ostași și ofițeri, din care a pierdut in lupte grele aproape 170 000 — morți, răniți și dispăruți.

O recunoaștere a eroismului ostașilor români, a aportului lor la infringerea fascismului, o constituie cele peste 300 000 de ordine și medalii sovietice, cehoslovace și ungare cu care au fost distinși soldații și ofițerii români.

Totalul cheltuielilor militare făcute de statul român pentru intreținerea și lupta forțelor sale armate in războiul antihitlerist in perioada 24 August 1944 — 12 mai 1945 pentru infringerea Germaniei hitleriste și a Ungariei horthyste, s-au ridicat la uriașa sumă de 470 de miliarde lei (la cursul monezii din luna mai 1945) [1]. Dacă raportăm la bugetul României pe anul 1938/1939 care s-a cifrat la suma de 30 549 956 000 lei [2], reiese că aceste cheltuieli militare echivalau cu peste 15 ori bugetul statului, reprezentind un efort enorm pentru poporul român, dacă avem in vedere și obligațiile revenite României prin convenția de armistițiu.

Gravat pentru totdeauna in conștiința poporului român ca un eveniment de insemnătate epocală, actul de la 23 August 1944 își dezvăluie an de an cu și mai multă claritate noi aspecte și noi semnificații privind insemnătatea sa națională și internațională.

Vigoarea și fermitatea cu care intregul popor român s-a ridicat la luptă, larga participare a tuturor forțelor patriotice la revoluție demonstrează că August 1944 a reprezentat un energic și determinant act de voință al intregii noastre națiuni, o strălucită afirmare a hotăririi poporului român de a zdrobi orice dominație străină, de-a fi liber și deplin stăpin in țara sa, de a-și hotări singur destinele.

Se cuvine să amintim cu emoție și mindrie patriotică asemenea adevăruri și in acest al 41-lea August al libertății românești pentru că ele stau mărturie nepieritoare peste vreme despre tăria ce i-o dau unui popor conștiința dreptății sale, iubirea față de glia strămoșească, simțămintul pururi viu al demnității naționale. Pe firul veșnic curgător al unei asemenea istorii, mărețul eveniment declanșat in August 1944 se inscrie in glorioasele tradiții de luptă ale poporului român, dă o nouă expresie puterii sale de a se ridica mereu biruitor peste vitregia vremurilor și vicisitudinilor istoriei de a obține noi și mari succese pe drumul socialismului și comunismului.

[1]) *Arhiva Ministerului de Interne, fondul documentar, dosar nr. 4, vol. 2, fila 37.*
[2]) *Ibidem, fila 23.*

MITOLOGIE DOMINANTĂ, MITOLOGIA DOMINAȚIEI

În afară de sensul istoric consacrat, există și un sens actual al noțiunii de mitologie, pe care sociologia contemporană il aplică nu numai trecutului indepărtat, singurul producător autorizat de mitologii, ci și prezentului, nu numai grupurilor mici, fabricante de viziuni mitologice, dar și unor societăți in intregimea lor. Există astfel o mitologie dominantă a unui anume ceas istoric, cum a fost la noi, spre exemplu, mitologia Unirii, care a precedat inițiativa politică, instalindu-se in toate ungherele socialului, propagind simboluri — pină și in heraldică! — chiar dacă oficial supraviețuia o altă mitologie, opusă celei a dominației. Opoziția dintre cele două mitologii, dominantă și a dominației, se poate urmări pretutindeni și oriunde, uneori fiind nevoie s-o descoperi acolo unde nu te aștepți.

Am notat aceste ginduri cindva mai in urmă, fără a bănui că mi s-ar putea oferi o aplicație locală, in imediat. Am citit insă, e drept cu intirziere, dar și cu surprindere, un text semnat de Tudor Cătineanu, in revista „Steaua" (nr. 3, martie 1983), in marginea cărții lui Ilie Bădescu : „Sincronism european și cultură critică românească". Nu e o recenzie, nu e nici o prezentare analitică a cărții, nici un pamflet, căci și acesta pornește de la un argument sau măcar inventează argumente, e ceva sui generis, ținind, așa cum vom vedea, de mitologie.

In ce constă originalitatea textului ? In ignorarea desăvirșită a obiectului de la care se pornește, obiect care-i provoacă lui T.C. o dispoziție umorală aparte, astfel incit autorul se referă aproape tot timpul nu la text ci la context. E o recenzie la contextul românesc contemporan, context care-i conferă lui T.C. pretextul unei dizertații libere, foarte semnificative. Cum autorul nu se referă serios la nici una dintre problemele cărții, elementele de analiză fiind cu totul absente, vom lua la rindu-ne in seamă dispoziția umorală, ca obiect, incercind să-i deslușim resorturile și mitologia. Nu facem, in cele ce urmează, decit să lucrăm cu termenii propuși de autorul glosei in cauză, care nu se referă analitic la obiect, ci il invocă aleatoriu pentru a recompune mitologia ceasului de față.

Cartea lui Ilie Bădescu are deci in primul rind păcatul de a jertfi mitologiei dominante, de a se lăsa contaminată, mai rău chiar, de a propaga mitologia și ideologia ceasului prezent al României. Noi știam, citind cartea lui Ilie Bădescu, că lucrarea are alt subiect decit cel sugerat in revista „Steaua". E vorba, intr-un anume capitol, de restituirea „doctrinei critice" a lui Mihai Eminescu. Pe T. C. il infurie, după cite ințelegem, două lucruri : faptul că există această „doctrină critică" și faptul că Ilie Bădescu o „descoperă". Și incă două : faptul că această doctrină are o prioritate in epocă, intr-un plan mai larg, cum și faptul că această doctrină cunoaște azi o recurență.

Dar să revenim la principala direcție : de la inceput cartea lui Ilie Bădescu, eludată in conținutul ei, este invalidată prin relegarea ei in teritoriul „mitologiei dominante". Pe românește spus, cartea este trimisă in cimpul de afecte, idei, reprezentări, simboluri care aglutinează mentalul acestei epoci fiind deci semnificativă numai ca produs al acestui mental, nu și in sine. N-ar fi deci vorba despre o carte de știință ci de pseudoștiință, știut fiind că știința, in viziunea lui T.C., respinge prejudecățile unei epoci, se sustrage epocii, nu cotizează la mitologia dominantă.

Avertismentul acesta, circumstanțial, trebuie luat **cum grano salis.** Oricum, recunoaștem că T.C. pune degetul pe o anume rană — vom vedea care !, dar mai inainte de toate să lămurim dacă această epocă, a României de azi, are o mitologie dominantă. Hotărit, are. O identifică la modul obsesiv chiar T.C., in cartea lui Ilie Bădescu și mai ales la marginea ei, in afară. Căci ceea ce autorul glosei ne propune, oricit de deformat, reprezintă o mitologie. Este — la scara largă — mitologia emancipării, este — la scară mai restrinsă — o ideologie, ba chiar și o politică, o ideologie și o politică de stat, cu o largă răsfringere internațională. Lui T.C. i se pare că epifenomenul acestei mitologii, in cultură, ar fi reprezentat de protocronism, teorie care s-ar opune sincronismului lovinescian, excluzindu-l, acel sincronism care singur ar garanta dezvoltarea culturii române, o cultură tinjitoare după varii centre, totdeauna in criză de identitate, in căutare de pedagogi și de modele exterioare, precum cel de față, propus de T.C. Ilie Bădescu ar greși deci de două ori : o dată jertfind „mitologiei dominante", care este o mitologie a emancipării, și a doua oară acceptind protocronismul, fie și ca termen de referință, in cartea sa.

In discursul lui T.C. nu se aduc argumente impotriva „mitologiei dominante", nici in combaterea protocronismului, textul e liber de orice constringere — și a obiectului și a unor principii-reper net afirmate, care există totuși subiacent, ca in orice text de specie beletristică. Nu se aduc argumente fiindcă textul e umoral, textul e un test al impulsurilor și idiosincrasiilor celui ce-l semnează, iar ca test este lesne rataşabil unei mitologii, alta decit „mitologia dominantă". Care să fie aceasta ?

Nu-l obligă nimeni pe T.C. să adere la mitologia sau ideologia dominantă, dar considerind legitimă și periculoasă o mitologie a emancipării, cu corolarul ei cultural protocronismul, T.C. devine implicit purtătorul de cuvint al tezelor opuse. Căci mitologia emancipării are oriunde ca termen polar o mitologie a dominației, iar sincronismul, intr-o accepțiune ingustă, este un instrument de tutelă culturală a unor modele extranee. Sincronismul, in accepțiunea lovinesciană, n-a fost altceva. Nici „decupările" din Ștefan Zeletin nu au, in textul cu pricina, alt rost. Cum nici caricatura care se face protocronismului, in care sint amestecate, pentru obținerea unui efect hilar, vechiul Testament, relativismul lui Einstein și numele lui Mihai Eminescu. Un megaloman, ni se spune, ar fi incercat să dovedească pe 600 pagini „că Eminescu și nu Einstein are prioritate in elaborarea teoriei relativității", așa cum altcineva ar putea descoperi, ni se spune din aceeași sursă, „elemente de materialism dialectic in Vechiul Testament". Cu asemenea mijloace, ne spune T.C. in incheierea cazului, „putem descoperi orice in orice". Se poate. In principiu e adevărat. Numai că dintre cei trei termeni, amestecați in sofismul lui T.C., pentru uzul demonstrației, cine credeți că iese rău ? Vechiul Testament, Einstein ? Nu, Mihai Eminescu. Fiindcă nici Albert Einstein și nici Vechiul Testament n-au dat pretext pare-se unor erezii. Pe cind Eminescu ! Cu Eminescu e ceva, trebuie să fim prudenți, el dă prilej unui megaloman necunoscut să-l contrapună și lui Einstein și Vechiului Testament !, și tot el il echipează pe Ilie Bădescu, alt megaloman, să descopere o sociologie a „culturii critice", care ar fi o „premieră mondială". Așa ceva nu există ! strigă T.C., revoltat pe bună dreptate.

Revenind la principiu, cu asemenea mijloace putem demonstra orice cu orice. Se poate discuta, spre exemplu, nu teologia dar chiar și logica lui Nae Ionescu, invocindu-l pe Petrache Lupu. Ar fi loial ? Ințelegem că T.C. respinge sociologia lui Mihai Eminescu ca nesistematică, secvențială, neconceptuală, dind pretext „jocului cu **prefigurările** sau cu **intențiile** fragmentare convertite retroactiv in viziuni sau chiar in doctrine", el o și spune : „Așa ceva nu există !", dar chiar și intr-un asemenea caz, cind obiectul repulsiei e dublu — și Mihai Eminescu, cel cu **prefigurările** și **intuițiile**, și Ilie Bădescu, cel cu **convertirile retroactive** — nițică ordine nu strică, și, mai ales, nițică rațiune, chiar dacă nu rațiunea dominantă ; in orice caz o **ratio** care să nu se dispenseze de argumente. Altfel cădem in **prefigurări**, ca și cele incriminate in cartea lui Ilie Bădescu.

Intr-un singur punct al uverturii umorale nu-i putem contesta lui T.C. o justă intuiție : și Eminescu, cu **prefigurările sale**, și Ilie Bădescu, cu ale sale **convertiri retroactive** se intilnesc intr-o direcție ideologică — nu mitologică ! fermă : o doctrină a emancipării. Aceasta provoacă de fapt scandalul. Dar, zicem noi, așa ceva există ! Căci există critica „formelor fără fond", căci există un model coerent al dezvoltării pe o cale organică, căci există o critică a societății metropolitane, și a societății periferializate, iar dacă acest ansamblu sau sistem de critici are recurență in lumea de azi, fără Eminescu sau cu el, nu-i de vină el, ci evoluția lumii ; dar noi nu putem ignora validitatea dacă nu și intiietatea poziției lui Eminescu, numai pentru faptul că detestăm vocabula intiietate sau prioritate, pusă recent pe tapet de Edgar Papu. Nu atit intiietatea poziției e in cauză cit validitatea ei teoretică, in epocă și azi.

Am putea discuta la obiect aceste chestiuni, cum ar fi și cazul, dar repet, nu cartea lui Ilie Bădescu e in discuție, fiindcă T.C. nu citește in carte decit propriile obsesii, cu care prilej i le putem citi și noi, cu desfătare pentru tilcul lor. Căci iată ce citim : „Suferința protocronistă este dincolo de orice „gest logic" sau retoric suferința non-universalizării valorilor autohtone. In destule cazuri această suferință este legitimă : in măsura in care valori din alte culturi naționale — echivalente cu valorile culturii române — au intrat in circuitul cultural european sau mondial, pe cind ale noastre nu". Pină aici primează satisfacția. Vom vedea insă mai departe că T.C. are suflet : „N-am avea suflet dacă n-am fi incercați și de această suferință..." Prin minuirea pluralului T.C. participă deci la această suferință obștească, e chiar o gazdă a suferințelor de tot felul. Cum suferința, e știut, provine dintr-o frustrare, ne intrebăm ce frustrări l-ar fi făcut atit de suferitor. Căci in cazul protocroniștilor se știe despre ce e vorba ; ei se simt frustrați pentru faptul că valorile lor n-au intrat in circuitul universal. Or, tocmai aici era locul să apară și Freud, ca să ne putem ințelege mai bine pe noi inșine. T.C. nu-l citează nominal, dar tema frustrării e ilustrată copios in discursul său, e principalul cal de bătaie al compunerii. Pentru a ieși din această situație ingrată, vitriolați cum sint de lipsa de acces la universalitate, protocroniștii ar căuta compensații cu orice preț, ar forța căi neloiale, mai recent — culmea excesului megaloman ! — ar fi incercat să-l introducă pe Eminescu intre Einstein și Vechiul Testament ! Cartea lui Ilie Bădescu cade de la sine, ca derizorie. Căci dacă vrem să facem ceva pentru Eminescu nu pe drumul lui Ilie Bădescu trebuie să pornim. T.C. ne spune ce să facem : „Una dintre soluții este aceasta : despre valorile teoretice autentice ale **trecutului,** trebuie să fie scrise cărți **prezente** care să fie **azi** de valoare europeană și să merite intrarea in circuitul mondial." Termenii-pereche ai negărilor apar limpede : a) Eminescu nu este o valoare teoretică autentică ; b) nu-l putem impune decit prin cărți **prezente**, ori cartea lui Bădescu e absentă ; c) n-avem nici o șansă de a izbuti, ignorind etalonul european, metropolitan. In buzunarul cui se află oare acest etalon și cine stăpinește circuitul recunoașterii universale ? Ca să fim cit de cit consolați ni se citează o propoziție a magului de la Păltiniș despre Eminescu, „omul complet al culturii noastre", dar cu un dublu avertisment : privindu-l și pe Eminescu, și pe Constantin Noica, două nume față de care trebuie să fim rezervați, ca să nu riscăm admonestări și leziuni cu mult mai grave.

Dar cine ar putea proceda contondent cu noi, după toate aceste pățanii ? Iată cine : un scriitor admirabil, Albert Camus, fiindcă nimeni in cadrul culturii române nu era apt să ne administreze lecția despre patriotism, iar in lipsa unui mentor extraneu, odinioară un loghiotatos, noi toți rătăcim pe căile unui patriotism nerezonabil, chiar reprobabil. Ce ne spune Camus ? Iată : „Imi iubesc prea mult țara ca să fiu naționalist". Cu această glosă de imprumut se și incheie zicerea lui T.C.

Vom ințelege, folosind logica umorală a lui T.C. (căci există o logică umorală, așa cum există o „logică sălbatecă", cea identificată de Claude-Levi Strauss), vom ințelege deci că Hasdeu, Eminescu, Pârvan, Iorga, Blaga, Călinescu și alții asemenea nu și-au iubit țara, ba chiar că au iubit-o mai puțin decit Camus și-a iubit Franța lui.

A iubi mai mult sau mai puțin o țară e o chestiune de grad, aici se trece de la umori la sentimente, un tărim destul de solid. Sint implicate desigur și frustrări, chiar și o mitologie.

Depinde **care.** Eu unul deduc din textul oferit de T.C., fără să i-l ceară nimeni, o frustrare: nostalgia unei epoci revolute, care nu mai are intoarcere, căci ireversibilul s-a rostit. Epoca mitologiei dominației a luat sfirșit odată cu dogmatismul ciracilor lui Roller. In rest, vorba lui conu Iancu : — „A se slăbi !"

Paul Anghel

P.S. Printr-un gest grațios, T.C. atirnă de gitul lui Ilie Bădescu incă un epitet ornant : cartea ar fi de tip baroc prin expresia ei stilistică și compozițională, „discret omagiu adus teoreticianului român al protocronismului". T.C. n-a citit, se pare, „Barocul" lui Edgar Papu, și nu bănuiește că in viziunea profesorului, barocul e „stilul defensivei". Or, nimic defensiv in cartea lui Ilie Bădescu, cum nici in teoria lui Edgar Papu despre protocronism. Trebuie să-i spulberăm preopinentului involuntar și această iluzie.

Permanențe

Urmare din pag. 1

și implicare socială, noțiunea de patrie este imaginată aidoma unui poliedru, a cărui tulburătoare luminiscență transfigurează zonele gindirii, făcindu-le să irumpă in clocotul unei consistențe, vibrante metafore. Lirica lui Nicolae Dragoș va intruchipa deci permanent, chiar in momentele de rostire a „ritualurilor intime", poziția poetului-cetățean, care iși pune verbul in slujba dinamicelor transformări ale prezentului. Cuvintul are in viziunea poetului rolul și misiunea unei inalte obiectivări : „Cuvintul e fereastră-acestui timp / de cutezanță și de gind lucid". Eroii neamului sint „jertfa țării intru mit" cei prin care „intru etern trăiește, românește / voevodala stirpe de Carpați". Ștefan, Mihai Viteazul, Brâncovenii, Tudor, miticul Manole, Brâncuși sint numele proprii ale „veșniciei românești", in jurul cărora gravitează, pios, plin de venerație spiritul poetului.

Recentul volum al poetului, venit după o culegere de **Fabule cu și fără morală** (1984), **De veghe la anotimpuri** (Editura Eminescu, (1985) este construit pentru a evidenția programatic cele două laturi ale poeziei politice, așa cum o ințelege Nicolae Dragoș : pe de o parte certitudinea izvorului de permanență („Cum ar fi ? O clipă stinsă-n ghilotină / Neputind visa clipa ce-o să vină, / Tragică povară : / Cum ar fi un om fără chip și țară"), a „statuilor dintotdeauna", a **inscripțiilor** și chiar a **metamorfozei,** ca preschimbare a „stinsei umbre" (tentația livrescă) in „acțiune" : „Lăsa-voi versul lin să treacă / Firesc, fragila punte-ades incețoșată spre abisuri, / Drum de la dragoste la ură / Pe neștiute necuprinsuri / Drum de la soarele crezut / la răsărit / adevărat / La prefăcuta-i, stinsă umbră / Ascunsă-n cerul celălalt / Drum de la imn spre adevăr / Pină-n golgotele minciunii... / Altfel la ce ar mai sluji, / La ce-ar fi bună poezia / Dacă la vremea de afară / S-ar arăta indiferentă / Dacă la logica divină / Născind prin vremuri anotimpuri, / Dacă la logica absurdă / Murind prin vremuri anotimpuri / Ar ciripi aceleași ritmuri / In veșnicii precum o biată / Neștiutoare păsăruică / Purtindu-și cintecul același / (Chiar dacă și-a perdut vederea) / Intr-o octavă programată / Definitiv și monoton / De-ale naturii vechi capricii ?" **(Metamorfoza).** Pe de altă, dramatismul parabolei politice, observabil in **Idolul și discipolul,** „punere in scenă" a unei situații tragice, tratate totuși cu multă sobrietate, tocmai astfel accentuindu-i semnificațiile : un patetic apel la apărarea demnității — și a inefabilului ca demnitate ultimă a ființei. Cercul solar al acestei poezii se inchide asumindu-și fără declarații retorice responsabilitățile morale și civice.

Ciclul **Inserări in anotimp** propune meditația in fața timpului ; ușor evocatoare și ceremonioasă in culori calde de pastel, ca un ritual evanescent, delicat crepuscular : „Ceremonii de toamnă din nou oficiază / Și seceră prin trestii calm luna umbra verii. // Abandonată-n maluri o barcă se visează / Urcind cu luna drumul spre tainice imperii. // In ritualuri ample trec frunzele-n culori / Nebănuite pină in orele puține // Ce le despart de clipa prin care le măsori / Tăcut călătorite-n distihuri ori terține". **(Stih de toamnă).** Acest ton elegiac, de intilnit și in alte volume, se transformă uneori intr-o formă plasticizată de reverie, menținută intr-un permanent raport figurativ : „Lalele tandre, desenind carnal / interiorul vast ce ochiul poartă / te-alunecă-n delirul vegetal / pe drumul viu spre o natură moartă". **(Reverie). Inscripții pe meridiane** „rotunjește" cuprinsul unui volum implinit, cu explicitarea relației — dialogului — dintre expansivitatea subiectivității și obiectivitatea „argumentelor veșniciei."

REMEMORĂRI

Cămila albă

(Legendă mongolă)

A fost odată o cămilă albă care trăia in pustiu. Stăpinii cămilei albe o iubeau mult. La fel de mult iubeau și puiul cămilei albe care stătea toată ziua cu botul in țițele mamei. Puiul adormea la umbra trupului ei uriaș. Și soarele nu-l ardea. Noaptea se lipea de gitul cald al mamei și nu-i era frig. Din țițele negre sugea și-i trecea de foame. Intr-o zi stăpinii cămilei albe fură siliți s-o trimită plocon unui impărat ce domnea peste mări și țări. Puiul cămilei albe rămase singur. Noaptea cind răsărea luna in pustiu puiul cămilei albe incepea să plingă de dorul mamei sale. Departe peste mări și țări cămila albă auzi scincetul puiului. Rupse lanțul gros cu care era legată de picior și incepu să fugă spre locul de unde venea scincetul puiului. Soldații impăratului o prinseră și o aduseră inapoi. O inchiseră intr-o temniță de piatră. Noaptea următoare cămila albă auzi iar puiul plingind de dor. Dărimă zidurile și incepu să fugă spre locul unde iși auzea puiul plingind. Soldații impăratului o prinseră și o aduseră inapoi. O inchiseră intr-o temniță de fier și-i legară picioarele cu lanțuri. Cămila albă sparse pereții de fier și rupse lanțurile și incepu să fugă spre locul unde iși auzea puiul plingind. Soldații impăratului o prinseră și o aduseră inapoi. O bătură și o inconjurară de munți și de șanțuri cu apă. Cind iși auzi puiul plingind cămila albă dărimă munții și secă apa și incepu să fugă prin pustiu. Iar o ajunseră soldații și din ordinul impăratului ii tăiară capul și picioarele. Trupul cămilei albe il duseră cu ei in cetate. A treia zi veniră soldații la locul unde lăsaseră capul și picioarele cămilei albe. Dar nu mai găsiră nimic. De atunci in fiecare noapte cu lună se poate vedea o cămilă albă gonind in deșert. Departe, foarte departe, puiul cămilei albe se aude plingind.

Mircea Micu

Profil

Urmare din pag. a 4-a

la sud către nord și inapoi, in cimpiile insolate. Această neliniște este conduita unui trac.

Dacă ar fi fost mai impulsiv și dacă spiritul lui ar fi fost mușcat de inchipuirile unui compus mesianic, voind să facă școală și să abată literatura română pe o cale singuratică și care ar fi inceput cu el, Dumitru Radu Popescu ar fi ilustrat admirabil prototipul român al tracului anxios, care este, și probabil că va răminea, așa cum observase G. Călinescu, Al. Macedonski. Ca și acela, el s-a incercat in multe și a scris mult, a adus un instinct fantast și o imaginație tenebroasă inchipuind o lume cu greu inteligibilă sub regimul grecesc al zilei, o literatură intr-un cuvint izvorită din sălbaticii Balcani ai edificiilor religioase din lemn. Acest univers al umbrei, semănind cu miturile eline care veneau, unele, de aci, insă intemeindu-se pe un clasicism al enigmaticului, a putut fi ințeles in cimpul deplinei modernități, de direcție kafkiană și prin aceasta habsburgică, deși era, in datele elementare, o adunare de reverberații care proveneau din substrat. Tracul acesta, cu ochi albaștri și pătrunzători, cu un chip aproape fără mimică, precum măștile care insoțeau omul in marile sărbători dionisiace, expurgind lumea de contribuția stinjenitoare a psihologiei, ar fi putut să fie un contemporan Macedonski, insă este unul care, spre deosebire de acela, a biruit prin ciștigurile Europei Centrale. Spre a ințelege lumea lui de spirite colcăitoare, unde pare că s-a vărsat singele unor populații amestecate, de extracție carpatină și danubiană, panonică și poate și latină, ar trebui un organ acut, instruit in torporile istoriei, știutor de inaintările lumii de la cei vechi și pină la intiile lumini europene. Spiritul lui vechi e rămas in Evul de Mijloc al incrucișărilor de simboale, pe unde pătrundea, amurgind pe geții ascunși in păduri, puhoiul de misionari. Odată cu ei veneau spaimele milenariste, ghildele și zidarii, veneau cavalerii inzăuați, călcind peste insemnările lumii legitime care erau incifrate pe cite un răboj. Insă din această involburare de vremi a mai rămas poate ceva din acea ordine sălbatică a universului, conservată, ca o emanație de privire azurie, in ordinea spiritului trac.

Efectul Brunea—Fox

Secunde și... vieți *) (Editura Sport-Turism, 1985), de Victor Beda și Gheorghe Ene, este incă una dintre remarcabilele contribuții ale acestor autori a căror bibliografie observ că e de-a-cum cu totul impozantă dacă nu chiar alcătuită, așa cum e, dintr-un șir de „best-sellers". Cine va studia, odată și odată, sociologia mentalității românești de acum nu va putea să facă abstracție de această inclinație a psihologiilor către realitățile brutale și această „foame de senzațional" e atingătoare și de pătrundere irezistibilă pe care producțiunile de acest soi o au in mediile cele mai felurite. Mitologia documentului, infățișată la alții in chipul unui cult pentru „memorii" și pentru „jurnale", este la români exprimată prin mitul cotidianului senzațional, care e, poate, și o formă de substituție a unei jurnalistici exercitate „sur le vif". Cele mai spectaculoase efecte le dau, din acest punct de vedere, reconstituirile de biografii de felul „Miliardarilor" lui Dumitru Constantin, revelațiile de războaie secrete, in gustul „Faptelor din umbră", recenzate de Neagu Cosma și D. Marinescu ; notele cosmopolite de voiaj (de soiul „Capcanei mirajelor", a lui Mihai Apostolescu, insă și altele numeroase), intră in această categorie. Contribuțiile lui Victor Beda și Gheorghe Ene au, din acest punct de vedere, locul lor și incă unul de o insemnătate considerabilă : totul e acolo extras din realitatea nemijlocită și aduce o imagine a vieții românești de azi care e corespunzătoare jurnalisticii sociologice și senzaționale pe care o inaugurase, acum mai bine de o jumătate de secol, F. Brunea Fox. Față de acel moment, evoluția e acum considerabilă și nimic nu seamănă cu investigațiile de medii exotice, adeseori interlope, intreprinse de acela. Sociologia e sustrasă acum anchetei intre infractorii de drept comun și intre bolnavii suferinzi de lepră, ea merge in sensul monografiei unei lumi, moderne fără indoială, și care e aceea a „șoselei". Această imagine a civilizației rutiere, comparabilă cu o adevărată sociografie a unui mediu definitoriu, e insă un document aflat mai presus de catagrafiile curente, este in principal un document uman. Ceea ce sustrage contribuțiile lui Victor Beda și Gheorghe Ene din clasa studiilor obligatorii de domeniu special și le dă o caracteristică senzațională este, mai intii, ideea de a face, cu materia documentată a vieții, literatură. Aceste producții sint inclasificabile. Sint ele reportaje „in priză directă", cum se zice acum ? Sint schițe intemeiate pe cite o știre oarecare și dezvoltată in ficțiune spre a conține o incheiere moralizatoare ? Sint mici eseuri pe teme ale vieții moderne, intre care circulația rutieră e una dintre ele ? Cite ceva din acestea s-a depus și in „Secunde și... vieți", deși interesul ireductibil vine din toate aceste date și incă din altele, care nu intră in clasificări. Există, in tot cazul, aci o fascinație a evenimentului absent din gazete, comparabilă cu aceea a ocultației politice din „Behind the closed doors" ; atita doar că aici materia e a „faptului divers". „Fapt divers" și cu toate acestea nu doar atit ; căci indreptările pe care autorii voiesc să le tragă de aci inaltă narațiunea de la regimul ei descriptiv. Astfel de producții au o notă pedagogică izbitoare și presupun o morală, ele au drept fundament o formulă asupra omului, de esență etică. Apoi, reflecția, fără de care pedagogia ar fi cu neputință de atins. In fine, descripția de caractere. Pornind din realitate, aceste proze reporterești pigmentate cu un comentariu eseistic, conține mulțimea de lumi virtuale ale literaturii.

Izbitoare sint aci documentările in imediat, adeseori intr-atit de spectaculoase incit par a depăși cu mult putința prozatorului de a inventa. Victor Beda și Gheorghe Ene au surprins bine o caracterologie cu notele anormalității, un soi de psihologie accentuată unde intră instinctele agresive, irațiunea, o prelungire chiar a stării atavice de sălbaticie. Totuși, catagrafia acestor variații psihologice e intinsă și cuprinde cele mai felurite trăsături, care depășesc simpla noțiune de pitoresc intrind in ordinea bizarului. O tinără, Mioara, intruchipind candoarea irațională, invață in chip ilegal să conducă tramvaiul și o dată fură un astfel de vehicul spre a face exerciții. Atunci cind e oprită, după o urmărire ca in filme, declară : „Aveți dreptate să mă dojeniți. Plăcerea pe care am incercat-o la pupitrul de comandă merită chiar și o bătaie". Altcineva, un derbedeu cu orgolii, Fane, provocind in chip involuntar un accident prin atacul cu pietre asupra unui tinăr care apărase o fată, protestează : „Ajung din nou la zdup și pentru ce ? Pentru o nenorocită de piatră. Vinovatul principal — zice infractorul — e insă golanul ăla ; adică pentru că am glumit cu fata să mă trimită la podea ? Nici in box nu se lovește așa". Grigore, un hoț calificat, angajat ca șofer pe o mașină uriașă, vorbește de sus cu complicii : „Aveți dreptate, sinteți niște necalificați și-mi pare rău că v-am luat cu mine. Eu sint prea mare pentru voi". Un prozator cu simțul invenției și știutor de replică ar putea cu greu să egaleze aceste propoziții ieșite din viață, care aceasta e, se vede bine, materia celei mai halucinante „invenții". Sint și alte psihologii tenebroase aci și ar fi de-ajuns dacă aș menționa pe taximetristul Bazil și pe vatmanul Ion, criminalul virtual, care izbește cu tramvaiul două camioane, ucigind pe loc șoferii care se forțau să le repare. Autorii au documentat prin aceștia și prin alții agresivitatea criminală.

Multe dintre producții conțin și o sugestie de dramă, precum ar fi aceea unde un inginer, Bogdan, se prăpădește din cauza vitezei, căci era grăbit să ajungă repede la amanta lui, o capricioasă Roxana, care ii impunea limite de timp. Aceste drame „in nuce" dau o notă melodramatică, prezentă adeseori, prin natura senzațională de eveniment excesiv in „Secunde și... vieți". In sfirșit, sint aci și citeva inexplicabile evenimente care par a presupune intervenția destinului, pe deasupra purului hazard. „La citiva metri de șosea" descrie un accident produs pe un viscol neobișnuit și care provoacă moartea prin inghet a doi dintre pasagerii automobilului captiv intr-un troian. „Kilometrul 95 plus 275 metri", una dintre cele mai tulburătoare compoziții de aici, e povestea unei tragedii. O mașină, unde se afla o fată care a doua zi urma să se mărite, se prăbușește intr-o prăpastie și viitorul mire, conducind alt automobil care venea mai pe urmă, cade și el peste fata rănită la un picior, ucigind-o pe loc. Aș mai putea cita nenumărate cazuri de aci căci interesul in direcția senzaționalului este in afara comunului ; și totuși, această sociografie a lumii rutiere nu trăiește exclusiv din studiile de caz. Ea pare a fi mai mult decit atit, o meditație despre lumea moralei, o pedagogie prin exemple, in ultimă analiză o probă practică a civilizației.

Artur Silvestri

Desen de Marian Avrămescu

***) Victor Beda și Gheorghe Ene : „Secunde și... vieți", Editura „Sport-Turism", 1985**

Metafora tinereții

Urmare din pag. 1

temporane, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii.

Piatră de hotar a epocii contemporane a României socialiste, cel de-al IX-lea Congres al P.C.R. a constituit, totodată, și fereastra deschisă către noi orizonturi de dezvoltare — economico-socială, dar și spirituală, cultural-artistică etc. Se ințelege aproape de la sine că in noile orizonturi insăși concepția tinerilor privind problemele vieții a cunoscut mutații importante, factorul subiectiv spunindu-și din plin și pe toate planurile cuvintul. Rezultatul? Ceea ce pină atunci putea trece drept adeziune „teoretică" și „abstractă", „rece" la mărețele idealuri ale construcției socialiste, a devenit acum convingere practică, profundă, de gind și de suflet a fiecăruia și a tuturor tinerilor României socialiste. Mă gindesc, spunind aceasta (și vă sugerez și dumneavoastră, stimați cititori să faceți la fel!), la zilele și nopțile miilor de tineri pe șantierul Canalului Dunăre — Marea Neagră, la cei de pe șantierul Cerna — Motru — Tismana, la cei de la Porțile de Fier II, ori la cei din bazinul carbonifer al Gorjului, ca să nu menționez decit citeva dintre locurile „fierbinți" ale dăruirii și entuziasmului tineretii. Și cite nu mai sint? Și cite rămin incă in afara menționării mele, cite ar trebui rostite acum, cind țara se pregătește de marea sărbătoare, de la 23 August!

Dar tinerii din fabrici? Dar cei de pe ogoare? Dar ostașii impărțindu-și vremea intre studiu, practică ori diversele munci prestate in țară și pentru țară? Dar elevii, sportivii și toți ceilalți pe care gindul și inima ii simte arzind incandescent pretutindeni ?

Și gindindu-mă la toți aceștia, de fapt meditind cu gindul și cu condeiul in mină la confrații și concetățenii mei imi revine in memorie metafora amintită la inceputul rindurilor de față, aparținind poetului V. Voiculescu. Numai că — fără a impieta opera marelui clasic — simt deodată nevoia unui adaus: aidoma piersicului, tinărul României de azi are nevoie, organică și spirituală, de a se dărui intru binele și propășirea patriei sale fiindcă numai astfel idealurile și visele sale pot prinde viață, adică intr-un climat al afirmării multilaterale intr-o patrie liberă, socialistă, prosperă.

CONFABULE

Un țăran trece strada

Omul arăta obosit / privirea ii cădea cind și cind / in compartiment era zăpușeală / Paulică ațipise cu capul sprijinit de genunchii lui / am plecat azi-noapte la unu / zise / din Tirgu Jiu / e frumos la Tirgu Jiu ? / este / eu stau pe lingă Brâncuși / mi-am cumpărat apartament / mulțumesc / nu vreau ziarul / nu văd / nu mi-am pus ochelari cind trebuia / știți eu sint sudor / la mina Mătăsari / și pe ai mei i-am uitat cind am plecat azi-noapte / nici ăsta micu / Paulică / n-a inchis ochii pină acum / il duc la Constanța / să-l vadă maică-sa / că i-o fi dor de el / e fata matale ? / nu / nepoată / cind avea ăsta / Paulică / cinci luni / a venit cu el și mi-a zis că moare / dar eu l-am spălat in apă fierbinte / am avut grijă de el / acum / vedeți / e in clasa a doua și nu mai vrea să plece de la mine / nici mie nu mai imi e să mă despart de el / copii ai? / am unul infiat de la o cumnată / e la Buzău / căsătorit / nu l-am mai văzut demult / dar trec eu pe la el / după ce terminăm cu Constanța / nu Paulică ? / mergem la mare / am acolo / in afară de nepoată / incă o soră și un cumnat / și altă nepoată / trebuie să stau pe la fiecare nu ? / două zile la unul / o zi la altul / altfel se supără / doar oameni suntem.

Iulian Neacșu

Miraculosul de fiecare zi

Urmare din pag. 1

nu-și aruncă ochii pe paginile gazetelor intesate de mărturii ale clipei.

De la forma naiv-idilică, manieristă poate, in care comanda socială e acoperită cu un ambalaj străveziu la paginile antologice ale unor mari scriitori care și-au făcut din numele de reporter un titlu de glorie, da, reportajul și-a cucerit un loc al său care se confundă de multe ori cu cel al necesității literare.

Intrețesut cu fir de dialog, doldora de figuri de stil, reportajul literar imi oferă, mie personal, dreptul de a fi patetică. Patetismul acela binefăcător, patetismul necesar pe care trebuie să mi-l reprim cind scriu poezie sau orice altceva. Ei bine, patetismul are șanse suficiente de a supraviețui in reportaj. Aici nimic nu-l poate incrimina. Nimeni nu-l poate arăta cu degetul.

O lumină strălucitoare imi inundă masa de lucru, un fascicol luminos focalizează pe fișele de documentare. Asta nu-nseamnă că reportajul e o retortă a fanteziilor bombastice. In nici un caz. Criteriile estetice și bunul simț sint deopotrivă esențiale in alcătuire și-n receptare.

Scriu reportaj pentru că (uneori) am nevoie de el. Nu e o notă de subsol la vre-o poemă. Nu e o explicație de manșetă pentru mecanismul declanșator al unei pagini de proză.

Este, in sine, o formă de literatură, un gen ambițios, riscant. Apropiat, aș indrăzni să spun, de filmul documentar artistic. Vorbind despre subiectele acestuia, Henri Agel spunea „Cotidianul este cel mai bun leagăn al miraculosului".

Faptele și oamenii, intimplările acestor ultime două decenii in România socialistă, ce se cer consemnate, sint de atit de multe ori, leagănul miraculosului. Miraculosul de fiecare zi, imbrăcat in salopeta de lucru. Ii cauți fascinat simburele de putere, valențele sociale, ba chiar misterul poeticesc.

E un gen dificil, pretențios. Ca-ntr-o alchimie străveche, sofisticată, dozele calculate infinitesimal, sint esențiale. Ca-ntr-un *puzzle,* sint toate bucățelele acelea colorate și risipite, dar ca să le imbini, ca jocul să iasă, trebuie perspicacitate, ba chiar și mină iute. Altfel tabloul se schimbă, ce azi e șantier, miine e construcție in toată firea.

Imi place lumina aceea clară și revărsată peste foaia de hirtie. Descoperirea locurilor. Imi amintesc acum, o vizită la Abrud, un tezaur scitic intr-o duioasă dimineață de toamnă la Șieu-Odorhei, iarba triumfătoare și sculpturile in lemn ale lui Mihai Borodi la Sighetul Marmației, un șantier al tineretului la Zalău, borcanele colorate și pintecoase de la Vălenii de Munte, inventatorul de la Plopeni, eroii de la Cobășel, Curtea de Argeș, Faimarul, Irisul sau Nettex-ul, fel de fel de repere ale drumurilor mele, ale lucrurilor aflate și trecute, mai apoi, in modestă dar bucurată descriere.

A acestui miraculos de fiecare zi.

m a p a m o n d

Universala ştiinţă a lui Athanasius Kircher

„Veţi asculta, ca preludiu la **Seminar**, piese muzicale incluse de Kircher în tratatele sale". Cu aceste cuvinte venite dintr-un amplificator a început în luna mai a acestui an, în ultramoderna dar austera sală cu structuri aparente din ciment a Bibliotecii Naţionale Centrale „Vittorio Emanuele II" de la Roma, **Seminarul internaţional de studii** consacrat unui personaj nu mai puţin bizar decît muzicile transcrise de Gregorio Paniagua şi executate de formaţia **Atrium Musicae** din Madrid care a şi imprimat cu ele două splendide discuri în 1976 şi 1978.

Dar cine este autorul compoziţiilor în cauză ? Născut la Geisen, lîngă Fulda, la 12 mai 1602, Athanasius Kircher intră la vîrsta de 16 ani în Compania întemeiată de Ignaţiu de Loyola. Predă într-o primă fază filosofia şi matematica la Würzburg. Devastările produse de războiul de 30 de ani şi victoriile suedeze în Germania îl pun pe drumuri : se refugiază întîi la Avignon, apoi la Viena, pentru ca în 1635 să fie chemat să acopere catedra de matematici la Colegiul Roman. Nu a exercitat profesiunea didactică prea mulţi ani deoarece era atras de o irezistibilă curiozitate spre domenii de cercetare extrem de diferite. Rezultatul curiozităţii sale sînt o mulţime de lucrări ce au cunoscut o mare popularitate în Europa timpului. În ciuda enormelor disponibilităţi acumulative, Kircher nu a vădit totdeauna în lucrările sale discernămînt critic. Oricum, în operele sale, el a făcut bilanţul multor discipline, selectînd elemente semnificative din masa uriaşă de material documentar acumulată pînă la el. S-a ocupat de filologie, şi a făcut în **Lingua aegyptiaca restituto** (Roma, 1643) o tentativă de descifrare a hieroglifelor ducînd pe o treaptă superioară tradiţia studiilor renascentiste asupra problemei. Deşi soluţiile sale de interpretare a hieroglifelor nu au fost confirmate, intuiţiile filologice, mai ales cele axate pe interpretarea simbolică a scrierii (**Obeliscus Pomphilius**, Roma, 1650 şi **Oedipus Aegyptiacus**, 3 vol. Roma, 1652) au contribuit la dizolvarea halou-ului de mister ce învăluia de secole limba vechilor egipteni. A scos cărţi de astronomie (**Itinerarium extaticum**, Roma, 1655), de istorie naturală (**Mundus subterraneus**, Amsterdam, 1655), de matematică (**Organum mathematicum**, Würzburg, 1668), de muzică (**Musurgia Universalis**, Roma, 1660). Într-un moment în care membrii Companiei mişunau pe mări şi pe uscat, din America Latină pînă în China. Kircher se interesează şi el de ţinuturi depărtate. Tipăreşte în 1667 la Amsterdam un splendid volum asupra civilizaţiei chineze intitulat **China monumentis... illustrata.** Călătorise deja în China elevul său, Martinius Martini ce tipărise în 1655 la Amsterdam al său **Atlas Sinensis**, lucrare din care s-a inspirat copios Nicolae Milescu atunci cînd şi-a redactat, sub formă de raport pentru Posolski Pricaz, a sa descriere a Chinei, rezultantă a călătoriei întreprinsă între 1675—1677. Nu s-a evaluat aproximativ cîtă informaţie din **Atlas Sinensis** a intrat atît în **China monumentis... illustrata** a lui Kircher cît şi în **Descrierea Chinei** a lui Milescu, nu s-a studiat încă la modul concludent problema raportului între ultimele două texte. Că Milescu a cunoscut scrierea lui Kircher se poate, cred, presupune, în ciuda faptului că referirile directe ne orientează spre cartea lui Martini. Oricum, este de reţinut faptul că lucrările lui Kircher cutreierau în acea vreme Europa de la un capăt la altul contribuind pe larg la răspîndirea cunoştinţelor ştiinţifice şi accelerînd fermenţii acelei culturi de tip enciclopedic a cărei evoluţie va avea în secolul următor drept rezultat naşterea **Enciclopediei** ca instituţie, după maturizarea seculară a aspiraţiilor enciclopedice şi a unui spirit enciclopedic, îmbogăţit în veacul al XVII-lea şi de cărturarii români. Ar fi interesant dealtfel să se reconstituie în măsura posibilului peripeţiile cărţilor lui Kircher aflate în bibliotecile noastre. Biblioteca Academiei posedă, de pildă, unul dintre cele mai valoroase exemplare de cărţi ale lui Kircher, aflate în biblioteci publice. Categoric mult mai valoros decît cel al Bibliotecii Naţionale din Paris, din moment ce colegul Bruno Pinchard, de la Centrul Naţional de Cercetare Ştiinţifică, mi se plîngea că pentru a studia problemele raportului între muzică, logică şi retorică, a trebuit să se deplaseze la Florenţa pentru a citi **Musurgia Universalis.** Dacă l-aş fi cunoscut înainte de Seminar, l-aş fi invitat la Bucureşti, unde ar fi putut citi liniştit multe din operele eruditului.

Kircher deţine un loc important şi în istoria fizicii. În **Ars magna lucis et umbrae** (Roma, 1645 — la Academia Republicii Socialiste România într-o ediţie din 1671), **Magnus sine de arte magnetica opus tripartitum** (Roma, 1654) îşi propune a explica fenomene fizice asupra cărora se concentra ştiinţa veacului. Fenomene care în **Mundus subterraneus** — lucrare în care fiecare ilustraţie este o capodoperă a genului — sînt legate de existenţa întregii planete : circulaţia subterană a apelor, naşterea vulcanilor etc. Tot el s-a ocupat printre primii de natura catastrofelor, de curenţii maritimi etc. Şi-a presărat opera cu informaţii de tot soiul, multe dincolo de limita credibilităţii, informaţii care, mai ales prin caracterul lor spectacular, aveau mare trecere la contemporanii săi.

Unul dintre aspectele cele mai însemnate ale prodigioasei sale activităţi a fost fără îndoială acela legat de formarea colecţiei de la Colegiul Roman. Pe bună dreptate, ea poate fi considerată drept piatra unghiulară a muzelor ştiinţifice moderne. Nu s-a mulţumit Kircher cu obiectele antichităţii clasice, orientale sau provenite din America de Sud. Aria intereselor sale de colecţionar s-a interferat cu aceea a intereselor sale ştiinţifice. Muzeul a funcţionat pînă în 1876 cînd fondurile s-au dispersat. Tentativa de refacere a imaginii acestui patrimoniu, de uriaşă importanţă pentru istoria ştiinţei, într-o expoziţie organizată chiar în Colegiul Roman, clădire restaurată, căreia municipalitatea Romei încă nu i-a atribuit o funcţie precisă, a pus problema formulării unui inventar iniţial de idei şi probleme. Trebuia reconstituit iniţial cadrul cultural şi ştiinţific în care s-au maturizat operele lui Kircher. Perioada ce merge de după Conciliul de la Trento (1563) pînă la anii dispariţiei lui Kircher este, se ştie, poate una dintre cele mai contradictorii în istoria Europei occidentale. Raportul între doctrina oficială a bisericii şi ceea ce intra în sfera ereziei se exacerbează în acest răstimp şi reflexele se simt nu doar în planul credinţei ci şi în planul ştiinţei, al culturii, artei. Este epoca în care Tasso este internat în ospiciu, Giordano Bruno este ars pe rug, iar Borromini şi Caravaggio devin mai celebri prin viaţa lor violentă decît prin operele lor excepţionale. Epocă în care Galileo abjură fără să renunţe. Cum se plasează Kircher — om al bisericii — în acest context contradictoriu ? „În mod limpede — arăta Eugenio Battisti — nu toată cultura care s-ar putea numi cu un termen generic enciclopedică şi simbolică, acea cultură criticată de Galileo, revine în opera lui Kircher. Dar este încă o cale lungă pînă la plasarea infoliilor sale, pline de ilustraţii şi comentarii erudite, într-un muzeu al gunoaielor. Deci nu este posibil să se afirme că Kircher continuă tradiţia cinquecentescă a enciclopediei ; trebuie să spunem că el o reia şi o repropune cu curaj, legitimînd o atitudine de curiozitate oficială privită cu suspiciune şi împiedicată de vîrfurile ierarhiilor politice şi ecleziastice şi cultivată doar în protejata intimitate a curţilor princiare".

Astăzi, desigur, lectorul modern poate privi cu uşoară ironie cărţile lui Kircher. Dar importanţa lor în cultura timpului ne apare, din perspectiva duratelor lungi, excepţionale. Nu doar pentru că s-au propus drept sinteze provizorii ale unui domeniu sau altul, ci şi pentru că în ele s-a resimţit starea de conflictualitate între ideologie şi ştiinţă, între religie şi filosofia orientată deja cu hotărîre în sensul raţionalismului ce va marca arta şi cultura veacului succesiv. Cît de fertilă este reconstituirea **Arcei lui Noe** efectuată de către Kircher, el a tratat-o ca pe o unitate economică autosuficientă plutind pe ocean : un strămoş în regim de autarhie al pachebotului modern. Pentru noi **Arca** lui Kircher este simbolul unui microcosmos, o enciclopedie ce închidea în compartimentele sale speciile vegetale şi animale, minerale şi obiecte de muncă, furaje şi apă. Piaţă comercială ce se autogenerează, schiţată de Kircher, poate fi interpretată ca o tentativă de raţionalizare a mitului, de repunere a lui pe temeiul ştiinţific. Tentativă comună de altfel tuturor lucrărilor eruditului ce încearcă să anuleze iraţionalitatea prin absurdizarea situaţiilor, precum în cazul reprezentării Turnului Babel ca operă împlinită, a cărei înălţime şi greutate, în complet dezacord cu posibilităţile de susţinere ale pămîntului, duc la răsturnarea acestuia şi la alterarea deci a armoniei cosmice prestabilite.

Articulat pe probleme, seminarul dedicat lui Kircher a văzut perindîndu-se la catedră cercetători din diferite ţări şi continente. Era pe punctul de a veni chiar şi Umberto Eco, reţinut doar de preparativele vizitei ce urma a o face în România. Oricum, un articol al său apărea, concomitent cu deschiderea lucrărilor, în săptămînalul **Espresso.** Opera lui Kircher a fost, şi fără autorul „Numelui trandafirului", bine „scuturată" de praful bibliotecilor. Într-o primă zi participanţii s-au ocupat atît de **Musurgia Universalis** şi **Musurgia Rethorica** cît şi de **Astronomie şi magnetism.** Au interesat în mod special contribuţia lui J. Fletcher (Univ. din Sidney) privind astronomia kircheriană şi cea a lui W. D. Müller-Jahnke (Univ. Marburg) privind proprietăţile magnetice ca leacuri. În cadrul temei unei următoare zile, **Trecutul mitic şi prezentul ideal** s-a insistat asupra specificului simbolismului imaginii. D. Pastine (Univ. Calabrieţi) a abordat problema sacralităţii scriiturii la Kircher în timp ce Valerio Rivosecchi (Univ. din Roma) a explicat semnificaţiile simbolice ale luminii la A. Kircher. De mare interes au fost contribuţiile pe aceeaşi temă ale Luciei Tongiorgi Tomasi (Univ. din Pisa) şi T. van Leeuwen (Univ. din Leyden) ce a studiat mitul eternei reîntoarceri în raport cu **Turnul lui Babel.** O temă interesantă — la care semnatarul acestor rînduri şi-a adus şi el contribuţia vorbind despre enciclopedismul din ţările Europei răsăritene în secolul al XVII-lea — a fost şi aceea intitulată **Arca lui Noe — ipoteze pentru o ordine universală** şi subintitulată **Enciclopedismul ca ideal.** Aici dezbaterea a luat o turnură mult mai concretă prin comunicările lui Eugenio Battisti despre „Arca lui Noe ca enciclopedie concretă" şi S. Bedini (de la Smithsonian Institution) despre „A. Kircher şi ştiinţa muzeistică în secolul al XVII-lea". S-au completat firesc aceste comunicări cu cele ale Adalghisei Lugli (Univ. Bologna) despre colecţionism. O orientare concretă au avut şi numeroase alte contribuţii ce şi-au propus recuperarea pieselor muzeului kircherian. Desigur, perspectivele de lectură ale operei lui Kircher au fost diverse. Ele au confluit însă într-o imagine complexă a problematicii ştiinţifice şi culturale a unui secol cu evoluţii contradictorii, problematică ce în mare se regăseşte în opera kircheriană. Despărţind corect apele între mit şi realitate, între fantezie şi gîndire ştiinţifică, Seminarul internaţional dedicat de Universitatea Roma II lui Athanasius Kircher a recuperat un spaţiu mare de cercetare, a cărui explorare este necesară pentru precizarea evoluţiei ce a dus la cultura enciclopedică în sensul primit în secolul al XVIII-lea (şi validat ulterior), cultură ce are aspiraţia a se prezenta ca o abordare globală, efectuată pe o bază raţională, a problematicii cunoaşterii. În anul morţii lui Kircher, 1680, un elev al său, Johanes Kestler, publică la Amsterdam **Phisiologia Kircheriana** făcînd aprecieri personale asupra ideilor maestrului. El îi apare discipolului precum „prodigiosul miracol al naturii care a suscitat admiraţia în toată lumea prin numeroasele experimente pe care şi-a bazat ştiinţa sa universală".

Ce a mai rămas din această ştiinţă universală vom afla mai pe larg cînd se vor edita actele **Seminarului** şi se va realiza expoziţia privind Muzeul kircherian.

Momentan unele programe de „recuperare" a operei lui Kircher frizează gigantismul. Pentru **Opera omnia,** din care a ieşit pînă acum doar volumul 44 (conţinînd corespondenţă) s-au investit sume colosale canalizate către „Societatea internaţională de cercetări ştiinţifice" cu sediul la Wiesbaden. Un exemplar din seria de lux „foarte scurtă" (10 ex.) a volumului 44 (rezervată capetelor încoronate) costă 50 000 mărci vest-germane. Nu este o glumă ! Dacă ar fi ştiut Kircher la ce preţ va urca ştiinţa sa universală !

Grigore Arbore

Desen de Raluca Grigorcea

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

„COLUMNA" NR. 5

● **INTERESANTA PUBLICAŢIE** a lectoratului român de la Turku, intitulată „Columna", pe care am semnalat-o şi altădată prin notificaţii pozitive, a ajuns acum la numărul al cincilea şi demonstrează, pe lîngă inteligenţa propagării culturii româneşti în mediul finlandez, solidaritatea unei reviste care se sforţează să aducă şi „contribuţii". Altădată observasem un studiu al lui Lauri Lindgren, care descoperise într-o cronică finlandeză vestigiile unor contacte militare între români şi localnici ; asemenea revelaţii ale documentului sînt admirabile şi merită o difuziune pe măsură. Acum, „Columna" înfăţişează date despre „epopeea finlandeză la 150 de ani" de la adunarea definitivă de fragmente într-un întreg, comentează, prin două scurte studii, centenarele Mateiu I. Caragiale (sub semnătura lui I. Stăvăruş, animatorul acestei publicaţii, şi Pirjo Raiskila) şi V. Voiculescu (prezentat de P. Raiskila), omagiază pe Elias Lönnrot, dă ştiri despre vestigiile romane de la Drobeta, înfăţişează (printr-un eseu de N. Constantinescu) un obicei românesc, acela al paparudelor, şi dă o schiţă de cercetare comparatistă de folclor, între proverbele româneşti şi finlandeze, pe care o face L. Aaltonen. Cîteva pagini cuprinzînd note de călătorie prin Bucureşti, aparţinînd Evei Niemimaa, completează în chip remarcabil sumarul acestui număr al „Columnei", o revistă românească de la Turku, din ce în ce mai personală.

A. S.

REVISTA STRĂINĂ

● **CUNOSCUTUL** compozitor francez Olivier Messiaen, în prezent în vîrstă de 77 de ani, este primul laureat al premiului Inamori, premiu creat recent în Japonia din iniţiativa lui Kasuro Inamori. Noul mecena, care este preşedintele societăţii Kyocera (una din cele mai avansate şi mai prospere firme specializate în semi-conductori şi ceramică industrială), a iniţiat acest premiu ca un echivalent japonez al premiului Nobel. Alături de Olivier Messiaen, distins pentru creaţia sa artistică, au mai beneficiat de premiul Inamori, pentru activitatea lor ştiinţifică, Rudolf Emil Kalman, specialist în tehnologii de vîrf şi Claude Elwood Shannon, unul din părinţii informaticii.

● **PROFESORUL** american Peter Griffin este autorul unei remarcabile descoperiri literare : cinci nuvele inedite, un roman neterminat şi un mare număr de scrisori semnate de Hemingway. Toate acestea au fost găsite în cutiile cu manuscrise dăruite de cea de a patra soţie a scriitorului arhivelor Hemingway din Dorchester (Massachusetts). Nuvelele, scrise între anii 1919 şi 1920, conţin „în nuce" toate temele specifice prozatorului şi dovedesc o surprinzătoare stăpînire a stilului pentru un tînăr de numai 20 de ani. Scrisorile cuprind confidenţele autorului în legătură cu prima sa mare iubire, Agnes Kurowsky, pe care a cunoscut-o în timp ce era internat într-un spital din Milano, în urma rănilor căpătate în război, şi care va fi modelul personajului Catherinei din romanul „Adio, arme".

● **12 FILME** realizate de tineri regizori sînt în competiţie în cadrul Festivalului internaţional de la Taormina (Italia). În micul oraş sicilian, devenit pentru o săptămînă sanctuarul celei de a şaptea arte, şi-au făcut apariţia mari vedete ale ecranului, precum Gina Lolobrigida, Julietta Masini, Sergio Leone, Jaqueline Bisset, Tony Curtis ş.a. Între filmele care au făcut o bună impresie asupra juriului se remarcă pelicula „Chipul femeilor" a regizorului din Coasta de Fildeş, Desire Ecare, şi „Mormînt pentru un bufalo negru" al regizorului maghiar Lazlo Szabo.

● **PRIMIRE TRIUMFALĂ,** la Amsterdam, a piesei „Macbeth" — pentru prima dată prezentată în Europa în limba japoneză. Piesa a fost regizată de Yukio Ninagawa şi a fost jucată de un grup de 42 de actori, toţi japonezi. „Limba nu este un obstacol — a declarat regizorul — căci cel mai important este „feeling"-ul; trăirea, care este aceeaşi oricare ar fi audienţa. De asemenea el a precizat : „Textul a fost în mod riguros respectat. Doar decorurile, costumele şi locurile sînt japoneze. Am plasat întreaga acţiune în Butsudan, loc sacru în care se află un templu închinat gloriei strămoşilor, loc în care viaţa şi moartea se încrucişează". Conform relatărilor de presă întreaga sală a urmărit, într-o atmosferă „de tensiune şi concentrare" desfăşurarea piesei, fascinată de jocul minunat al actorilor (între care au strălucit Mikijiro Hira-Macbeth şi Komaki Kurihara — lady Macbeth), făcînd abstracţie de limbă şi lăsîndu-se purtată de farmecul inegalabil al punerii în scenă.

● **RECENT** canalele B.B.C. au difuzat filmul „Jocul de-a războiul", realizat în 1965 şi retras atunci sub pretextul că „ar perturba liniştea bătrînilor, solitarilor şi a persoanelor sensibile". Filmul, semnat de regizorul Peter Watkins, descrie într-o manieră quasi-documentară efectele unui atac nuclear asupra unei baze aeriene din comitatul Kent. Deşi interzis pe canalele de televiziune, „Jocul de-a războiul" a putut fi văzut în sălile de cinematografe şi în cine-cluburi, unde s-a bucurat de un deosebit succes de public. Reprogramarea lui s-a produs în contextul în care, în prezent, publicul larg devine din ce în ce mai conştient de pericolul nuclear, fără a mai nutri teama că un asemenea document tulburător l-ar mai putea perturba din tabieturile lui cotidiene.

● **RECENT** compozitorul american Leonard Bernstein a susţinut un concert închinat păcii care a avut loc pe marele stadion al „Păcii şi prieteniei" din Atena. Sub bagheta sa a evoluat o orchestră compusă din 140 de tineri muzicieni din diverse ţări ale Europei. În faţa celor peste 15 000 de spectatori cunoscutul compozitor a prezentat în premieră absolută simfonia sa „Candide", al cărei mesaj este concentrat în jurul ideii de pace, înţelegere, bucurie. Turneul artistului american s-a încheiat în ziua de 6 august la Hiroshima, unde în cadrul unui concert închinat memoriei victimelor bombardamentului atomic de acum 40 de ani, el a dirijat lucrarea compozitorului japonez Tomiko Kojiba intitulată „Requiemul Hiroshimei".

● **CONFORM** teoriei lansate de un oftalmolog american stilul pictural inventat de Claude Monet s-ar datora unor serioase tulburări de vedere de care suferea cel care a fost considerat maestrul impresioniştilor. Pentru a susţine această teză doctorul James Ravin aduce ca argument bogata corespondenţă pe care pictorul a purtat-o cu numeroşii medici ce i-au tratat cataracta de care suferea. Într-adevăr, pictorul a suferit o operaţie la ochiul drept şi a refuzat să-şi opereze ochiul stîng pînă în momentul în care a orbit complet, în anul 1922. „Stilul său impresionist, care se baza pe imprecizia detaliilor, ascunde de fapt cataracta de care el suferea deja în 1908" — consideră medicul american. „Din acest moment tablourile sale încep să sugereze mai mult formele vagi decît detaliile. După 1918, tulburările oculare ale lui Monet se agravează şi lucrul acesta e evident în tablourile sale cu nuferi şi sălcii plîngătoare, în care orice formă dispare" — conchide J. Ravin, care a studiat îndelung opera lui Monet în cadrul seriei de cercetări medicale asupra pictorilor.

● **INTENSĂ ACTIVITATE** în lumea filmului : în luna august două festivale de prestigiu — cel de la Veneţia şi cel de la Locarno. Cea de-a 42-a ediţie a festivalului de cinema de la Veneţia va fi, după opinia specialiştilor o adevărată înfruntare între vîrstnici şi tineri, între consacraţi şi debutanţi. Secţia principală a festivalului va prezenta 24 de filme (în luptă pentru marele premiu „Leul de aur"), între care stîrnesc deja interes peliculele „Înapoi spre viitor" — produs de Steven Spielberg, „Fără acoperiş şi lege" — regia Agnes Varda, „Mama Ebe" — regia Carlo Lizzani şi „Parada planetelor" — regia Vadim Adbrascitov. La Locarno (unde se va decerna premiul „Leopardul de aur"), capul de afiş este ţinut de creaţiile unor realizatori precum Didier Haudepin (cu „Elsa, Elsa"), Luigi Faccini (cu „Inganni"), Ken Cameron (cu „Fuga"), Amanbek Alpiev (cu „Dulcea sevă a ierbii").

DIN POEZIA INDIEI CONTEMPORANE

BALDEV MIRZA

Poemul

Copacii sînt eternii preoţi
sunetul din trunchiuri predicile lor,
verde le este liniştea
asemeni unui înţelept în meditaţie,

închipuirea apei curgătoare în adierea dimineţii
şi nicicînd tremurată rostirea din orbite ;
mîinile lor totdeauna sprijin
şi binecuvîntare drumeţilor,

dar mi-e teamă că sunetul singelui lor uscat
va bătători înfrînte coline
sub paşii nemiloşilor războinici —

se cutremură şi văzduhul
şi-i asemenea drumului acesta
ascuns de ruşinea singelui
în zdrenţe omeneşti.

Îmi amintesc

Îmi amintesc
dănţuiam ca frunzele de toamnă
cînd copacii goi rămîn în visare

îmi amintesc
strigam cînd păsări cîntătoare
se cufundau în mări de patimi

îmi amintesc
am vrut să-mi ard degetele
la focul florii soarelui

îmi amintesc
umbra ta acoperindu-mă
cînd acordam claviatura stelară

îmi amintesc
eu păream asemeni unei oglinzi
iar tu asemeni unei tremurinde flăcări.

Între tine şi mine

Vibrează distanţele
cu sunetul din visul paşilor

amintirile vagabondează ca nişte fulgi de zăpadă
ca frunzele moarte risipite în jur

stropi colorăţi de lacrimi
pe colinele sticloase care se întind
cîmpuri de oase şi carne traversînd

o linie s-a prefăcut într-un cerc
o cercul care-şi jeluie
propriul său gol

o umbră vine clamindu-şi
propria substanţă
şi se dizolvă ca o torţă
pierdută în ceaţă.

KESHAV MALIK

M-am gîndit la tine

M-am gîndit la tine azi
şi-am căutat să-ţi încredinţeaz
lumea care stăruie
în spatele ispititorului semn
al spiritului meu pătimaş,
m-am gîndit că pot aduna în cuvinte
ceea ce ochii mei bucuroşi au cuprins
dar mi-au lipsit vorbele

ele n-au îndrăznit să culeagă miresmele
înflorite ale verii
nici tainele arborilor să tulbure
verbele mi-au lipsit

exploziile sufletului îmi luneca prin vine
mărturisind inversunata căutare.

De ciudata rătăcire a fanteziei mele cuprinse
cuvintele au rămas dincolo de adîncul zilei ;
gîndul s-a răzvrătit în mine stană de piatră.
Vino, stai şi-aşteaptă luna mai,
luna mai îţi vorbeşte privire a mea.

Către semnificaţie

Alergînd către semnificaţie
creierul său fertil sparge barierele sunetului
topeşte tăcerea fără sens
şi totuşi este el cel care murmură
precauţie precauţie
explorînd asociaţii şi conexiuni prin amiezi
către nerăsărite lumi,
el, acelaşi ginditor ascet,
este el în nerăbdătoarea tăinuită faptă
priveşte cum înflăcărează raţiunea lui spre
emoţie
agitînd-o împotriva îngheţatelor descifrări ale
minţii
mereu tinzînd spre ispită ori supremă
certitudine ;

el atinge o tensiune lirică
şi pentru o clipă perfecţiunea ascultă
dar ştiu, visele lui nu pot fi atinse
nici la capăt să ajungă, el într-adevăr
îţi menţine o dulce implinire
nesigur dacă această călătorie îl duce spre
suprema convingere
nesigur dacă propriile-i gînduri îşi vor găsi
tovarăşi

Nu, dacă exclamă : nimic, nimic nu voi face
el îşi va supra-atinge sinele liniştii
şi aduce de departe intrudeparte
prea înflăcărate gînduri spre stingerea
însetatei capcane.

Această noapte

In noaptea aceasta în zori,
am visat la feţe greceşti,
deodată am stat faţă în faţă cu inegala lumină
în care se destrăma propria-mi beznă
şi voinţa mi se ridica spre cer ca o lebădă.

Am făcut legămînt „trebuie să te ridici
ca o cruciadă împotriva acelora care
ţi-au ruinat, ca lumina diamantelor eul tău"
fără teamă era vocea mea atunci
şi striga mai mult după oameni decît după
nebunie,

fără ezitare le-am proclamat virtutea —
lumina diamantului a tăiat la rădăcina lumii
mele bolnave
şi m-a desprins deodată din negaţiile mele
şi graiul meu a recunoscut atunci
dulcile fructe ale pămîntului.

În românește de
Ion Iuga

Balcanice

SANDE STOICEVSKI

Pod

Deget
Cu care un mal îl tulbură
pe celălalt
Apăsîndu-l cu duşmănie în vintre.

Nuia
Cu care ţărmurile se depărtează
Unul de celălalt,
Stringînd cu încăpăţînare
Nodul,

Închizînd ochii
În faţa realităţii.

Doar uneori
Din el poţi fura
Ceva din mireasma de seară.

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT Din Giuleşti cu mînie

Sub fereastra casei mele de la Bucureşti, unde pereţii sînt plini, acum, cu struguri dulci, am auzit, joi dis-de-dimineaţă, următorul dialog — un fel de romanţă înşirată pe boabele unui ciorchine :

— Pisica noastră mănîncă numai rîndunici şi cintezoi.

— Iar pisica noastră mănîncă, de azi, numai rapidişti.

E-aşa deci, în ziua de praznic mare, iar micii hoţi de struguri, în loc să iasă la cimp, adunaţi sub un soare pustiitor şi să privească plecarea berzelor, legănătoarele, uriaşele lor hore, mă dădeau jos de pe calul meu pintenog, cu care-am colindat Bucureştii în anii tinereţii şi mă suiau pe un minz de tinichea. Ar fi meritat să le frec scăfîrliile cu usturoi sălbatic, dar trăieşte în mine, netămăduit de-a se urca în nuci, spre a sorbi nălucile din zare, bastardul toamnelor de demult, cel înfrăţit cu graurii din vie, cu luntrea din stuf şi cu chipul de haimana al drumurilor ducînd spre Marele Nicăieri. Drept urmare, m-am aţîrnat cu amîndouă mîinile de şirul de sîrmă ghimpată care înconjoară ultimul pogon cu păşune bogată al verii şi, sprijinind cu cataligele golul pe care-l bat cu tălpile toţi cocotaţii în cîrlige, am început să număr învăţămintele pe care le-am desprins în ultimele săptămîni, în calitate de cronicar sportiv.

— Poţi alcătui o echipă (cum am încercat eu, şi am dat greş, cu F.C.M. Progresul Brăila) numai într-un oraş cu uzine şi fabrici mari, aeroport, institute de învăţămînt superior şi conducători îndrăgostiţi pătimaş de fotbal.

— Jucătorul scos la schimb (transferări) repetă tragedia lupului pe care haita nu-l mai primeşte la vînătoare. Cei înţelepţi, adică cei puţini se petrec cumpănit şi sever. Unul dintre băieţii scoşi la schimb mi-a spus : sînt trist, dar asta numai pînă vine gîrla, pe urmă înoţi şi în apă sălcie.

Ultimul punct se referă, cum bine vă daţi seama, la Rapid. Scorul satanic cu care-a pierdut la Hunedoara aminteşte de seninul maidanelor. Acest episod ruşinos face să răsară în mine părerea că în Giuleşti toate lucrurile şi persoanele de importanţă trebuie rescrise în altă tonalitate, curăţate şi centrate pe ideea că viaţa nu-i o primăvară lungă şi nici o zacere leneşă în scaune. Pentru că, chiar bătută cu ghioaga-n cap, o echipă de divizia A n-are cum încasa nouă goluri. La nouă goluri auzi cum sar ciinii pe biserici şi greierii dispărînd în fundul pămîntului. Ştim cu toţii că Rapidul e o formaţie pitică — de ani întregi, cei ce-o iubim ne mişcăm pe ulîele unui destin vesperal şi avar — însă de aici şi pînă la cosmarul cu 9—0, umbrele disperării capătă trup duşmănos şi glasul care aplauda se schimbă în bardă : afară cu proştii şi impostorii ! Altfel spargem tălăngile. Meseria de-a îndura umilinţe trebuie să ia sfîrşit înainte de-a începe s-o învăţăm.

Fănuş Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
34
(1 216)
Joi
22 august
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

VIBRANT OMAGIU ADUS SĂRBĂTORII NAȚIONALE A POPORULUI ROMÂN — ZIUA DE 23 AUGUST — ȘI ÎMPLINIRII A DOUĂ DECENII DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

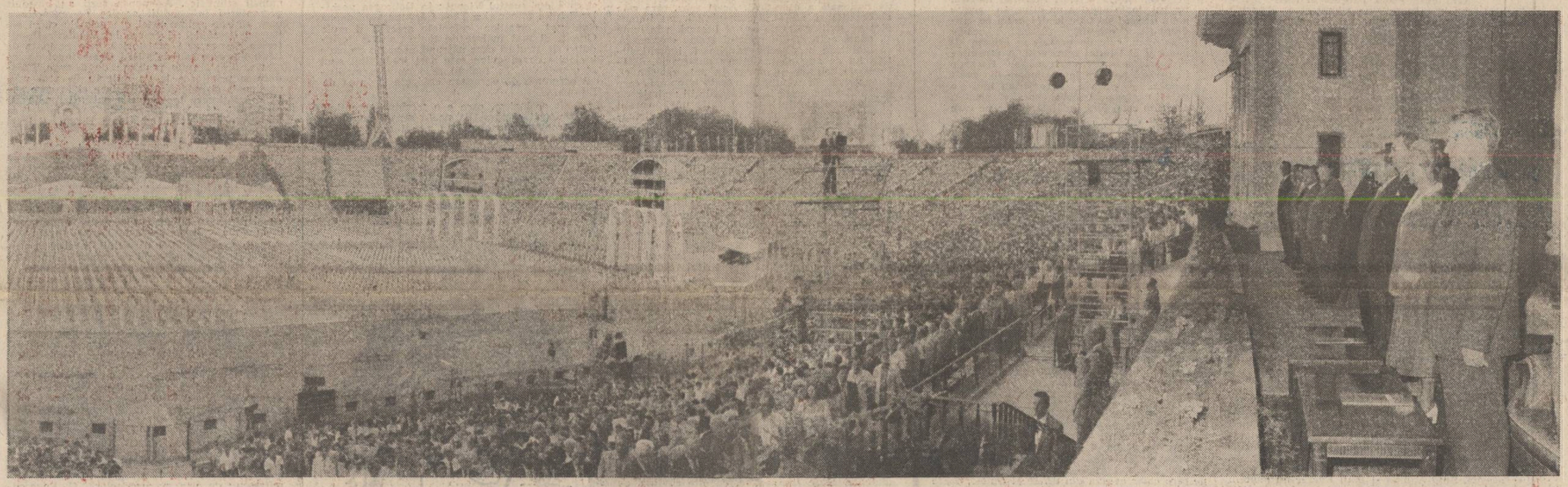

MAREA SĂRBĂTOARE

Sub semnul jubiliar al celor două glorioase decenii care fac arcul de boltă al celei mai bogate și mai impetuoase epoci din întreaga noastră istorie, **Epoca Nicolae Ceaușescu,** marea noastră sărbătoare națională se constituie în acel puternic și luminos generic al istoriei prin care au dobîndit și dobîndesc dimensiuni noi, esențiale, însuși prezentul și viitorul țării. Încununarea aceasta sărbătorească, dintre un act eroic, revoluționar care avea să schimbe radical traiectoria existenței noastre ca țară și popor — revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă — și evenimentul care ne-a marcat cel mai profund contemporaneitatea — Congresul al IX-lea al partidului — își pun sigiliul său de spirit pe toate marile înfăptuiri, pe toate marile transformări petrecute în munca și viața societății, în munca și viața fiecăruia dintre noi. Victoria revoluției de acum patruzeci și unu de ani este victoria destinului nostru național.

Forța vie, cea mai trează a țării, partidul nostru comunist a unit pe trepte noi de conștiință politică și socială toate energiile poporului, a inspirat, organizat și condus o bătălie al cărei suprem țel îl reprezentau apărarea intereselor fundamentale ale națiunii, slujirea idealurilor sale de libertate și dreptate națională și socială, de independență și suveranitate, ridicarea întregii țări la altitudini noi, socialiste, de progres și civilizație. Rămîne de aceea nepieritor în conștiința și inima noastră actul eroic, revoluționar de la 23 August 1944. Rămîne nepieritoare lupta plină de abnegație, de jertfe și sacrificiu prin care cele mai înaintate forțe ale națiunii au scris pagini noi de istorie și au înălțat prin exemplul lor adevărate monumente de patriotism. Omagiem chipul eroilor din August și din întregul nostru trecut glorios de luptă și izbîndă, cinstim pe toți cei care cu gîndul și cu fapta au durat temeliile libertății, martirii care în conștiința istoriei au o singură vîrstă, aceea a dăinuirii veșnice. I-adună pe toți ca într-o uriașă carte deschisă și citită la lumina și în culorile înalte, de vară, actul de la 23 August, i-adună pe toți în file de epopee victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă iar realitățile noastre de azi, marile edificii ale muncii și creației îi încredințează pe deplin viitorului, în rostirea tuturor sentimentelor noastre de profundă prețuire și recunoștință.

Ce a însemnat și înseamnă libertatea cucerită atunci, acea supremă și încordată voință a întregului popor de a-și făuri, sub conducerea partidului, o viață nouă, un nou destin : mai mult de o sută de Românii într-una singură azi, pe planul dezvoltării sale industriale, mai multe Românii într-una singură azi, pe planul realizărilor sale din agricultură; mai multe Românii într-una singură acum sub raportul realizărilor din învățămînt, știință și cultură, al edificării în plan material și spiritual a unor realități economice și sociale fără precedent. Geografia însăși a țării a cunoscut schimbări de esență fiind practic cu totul și cu totul nouă azi și purtînd semnul împlinirilor creatoare sub toate aspectele și în lumina celui mai ridicat potențial economic și social.

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

TELEGRAMĂ

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,
Secretar general al Partidului Comunist Român, Președintele Republicii Socialiste România

MULT STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Sărbătorind, împreună cu întregul popor, împlinirea a 41 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, precum și a două decenii de la istoricul Congres al IX-lea al Partidului Comunist Român, vă exprimăm profunda noastră recunoștință și cea mai înaltă prețuire pentru tot ceea ce ați înfăptuit în această epocă de glorioase prefaceri ale pămîntului românesc.

Oamenii scrisului au fost credincioși Partidului, nobilelor sale idealuri, chiar din primul ceas al revoluției. Însuflețiți de pilda făuritorilor de bunuri materiale, ei s-au străduit să ducă mai departe efortul înaintașilor și să construiască un edificiu al literaturii pe măsura celorlalte ziditi ale acestui timp eroic.

Congresul al IX-lea a marcat începutul unei noi ere în istoria țării, încredințîndu-vă suprema funcție de secretar general al Partidului. Directivele Congresului vădeau o gîndire cutezătoare, întemeiată pe cunoașterea aprofundată a legilor dezvoltării societății, precum și o încredere nestrămutată în capacitatea de creație pe multiple planuri a poporului nostru. Iată de ce s-a deschis atunci și calea unei adevărate renașteri a spiritualității românești, a înfloririi nestînjenite a creației literar-artistice. Urmînd înflăcăratele Dumneavoastră îndemnuri, scriitorii au reflectat cu pasiune și dăruire punctele de foc ale realității contemporane, au făcut din cuvîntul lor încă un mijloc de propagare a umanismului revoluționar, au întărit legăturile cu oamenii muncii, izvor veșnic viu al inspirației, așa cum ați arătat cu atîtea prilejuri. Bucurîndu-ne de grija și prețuirea cu care sînt cinstite eforturile noastre de partid, de Dumneavoastră personal, vom face tot ceea ce ne stă în puteri pentru ca în scrierile noastre să vibreze și mai puternic viața, preocupările și aspirațiile celor pentru care scriem.

Exprimînd încă o dată adeziunea noastră deplină la tot ceea ce întreprindeți spre binele poporului și al țării, vă asigurăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, în aceste zile de sărbătoare, că vom răspunde cu și mai mare însuflețire îndatoririlor profesiei noastre, pentru a aduce o contribuție și mai însemnată la modelarea conștiinței cititorilor, la edificarea socialismului și comunismului în patria noastră eternă.

**UNIUNEA SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA**

PRAG DE AUGUST

Războaiele au imprimat totdeauna literaturii o doză de scepticism, de mizantropie care plutea cenușie peste rumoarea eroismului veritabil sau fals. Cînd aproape fiece familie are un mort sau un mutilat în suflet, cînd mizeria și foamea rod în pătura groasă a societății, e greu să imprimi literaturii surîsul forțat ca la fotograf. Pacea, zilele de după război, omul își recăpătă în literatură și viață — suflul cald și întemeietor al umanismului, surîsul pierdut între baionete. Un duh de democratizare și fraternizare străbătea străzile și cărțile. Țin minte cît de adînc m-au impresionat, în lecturile-mi din primele zile de pace, poemele Măgdei Isanos, cartea de versuri a lui Mihai Beniuc „Un om așteaptă răsăritul", dar și dramatismul iluminat din „Ceea ce nu se uită" de Eugen Jebeleanu, rostogolirea meteoritică a frazei din „Cartea Oltului" de Geo Bogza „o carte a tumultului geologic", cum o definea un mare critic. Tot așa mă urmăresc și azi povestirile despre și de după război ale lui Mihail Sadoveanu, evocarea zilelor de lagăr din memorialistica lui Zaharia Stancu, romanul **Războiul lui Ion Săracu** de Cezar Petrescu și proza lui Ionel Teodoreanu, dar și — din auzite — conferințele pacifiste și profund umaniste ale lui Lucian Blaga, la Sibiu.

De ce enumerarea de mai sus? Pentru că, dincolo de reintoarcerea literaturii cu fața lu-

Al. Andrițoiu

Continuare în pag. a 7-a

CÎNTAREA ROMÂNIEI

Epoca înfloririi

În șirul manifestărilor culturale consacrate sărbătorii naționale a poporului român — ziua de 23 August — și împlinirii a două decenii de la Congresul al IX-lea al P.C.R., se înscrie și expoziția prilejuită de finala celei de-a V-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României", găzduită sărbătoresc de Muzeul de artă al R.S.R. Expoziția a fost deschisă luni, 19 august, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și a tovarășei Elena Ceaușescu, într-o atmosferă festivă, caracteristică acestor zile.

Expoziția organizată de C.C.E.S., Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, Ministerul Educației și Învățămîntului, Uniunea Generală a Sindicatelor și Uniunea Tineretului Comunist, ilustrează multiple domenii ale creativității românești, prin exponate dintre cele mai reprezentative. Ea are un caracter sintetic și oferă o imagine complexă a realizărilor în sfera creației tehnico-științifice și literar-artistice. Fotografii și machete ale marilor construcții ale epocii reprezintă tot atîtea imagini ale realizărilor și ctitoriilor din ultimii douăzeci de ani. Prima din șirul de săli amenajate cu acest prilej expune, într-o etalare inspirată, apariții editoriale grupate pe domenii. Un spațiu amplu este consacrat cărții social-politice, îndeosebi seriilor și volumelor din opera tovarășului Nicolae Ceaușescu — „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate", volume din gîndirea economică, social-politică, filozofică, din domeniile științei, artei și culturii, ale președintelui României, contribuții de seamă la dezvoltarea creatoare a teoriei și practicii revoluționare, la îmbogățirea gîndirii social-politice contemporane, precum și numeroase volume omagiale. Alte vitrine ilustrează diversitatea activității editoriale, expunînd carte tehnico-științifică. Un loc special revine lucrărilor științifice ale tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, traduse în numeroase limbi de circulație internațională,

Gheorghe Buluță

Continuare în pag. a 3-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Suișul istoriei

Viața popoarelor este marcată de evenimente istorice care se detașează cu o strălucire aparte, cu semnificații simbolice. Lumina lor învinge negura timpului și ajunge egal tuturor generațiilor. Ele devin mîndria națiunii și aparțin conștiinței de sine a acesteia.

În pofida anilor care o îndepărtează tot mai mult, ziua de 23 August 1944 este tot mai mult a noastră, a tuturor. Tot mai limpezi sînt semnele sale, destinul în care ne-a așezat. Nimeni, astăzi, în România nu se mai îndoiește că altă cale istorică pentru țara noastră nu era de urmat. Că de întoarcerea armelor împotriva fascismului pe care întreg poporul român a dorit-o cu atîta ardoare a depins suișul ulterior al istoriei. Fiecare izbîndă crește din marea jertfă națională căreia atîția ostași români i-au cedat tînăra lor viață pentru ca sfîntul pămînt al patriei să fie eliberat. Doar cu acest mare preț de sacrificiu și devotiune — libertății naționale i-a putut urma, în chip atît de armonic, eliberarea socială, revoluția.

Virgil Teodorescu

Continuare în pag. a 7-a

GENERAȚIA CONGRESULUI IX

Necesitatea valorilor

Într-o istorie îndelungată cum a fost cea a românilor, problema politică a supraviețuirii peste vicisitudini s-a pus într-un mod acut. În literatură această situație a generat nu numai o conștiință specială a nevoii de sacrificiu, care unește într-un tot unitar cele două capodopere ale creației noastre populare — **Miorița** și **Meșterul Manole** — și se regăsește în multe alte opere, ci și o aspirație mai profundă către cultivarea frumosului, către întruchiparea lui în viața poporului, în portul său, în dans, în modul de vorbire, în ceremonialele fundamentale.

Dacă existență înseamnă aspirație către dăinuire, către permanență, literatura și arta reprezintă, în mod inevitabil, o formă sublimată a acestei aspirații. De-a lungul istoriei noastre, toate conștiințele au dat glas unei astfel de nevoi a valorilor, au militat pentru realizarea lor. Se poate spune pe drept cuvînt că și astăzi unitatea profundă a literaturii noastre se asigură prin cultul valorilor ei, ca expresie a

Dumitru Bălaeț

Continuare în pag. a 6-a

„Orice popor, mai cu seamă un popor cum este poporul român, care are o istorie destul de veche, nu poate să nu pornească în elaborarea căilor de dezvoltare de la trecutul său istoric, să nu țină seama de tradițiile sale, care, în fond, sînt suma diferitelor concepții, a tot ceea ce popoarele au acumulat mai bun în trecutul lor de luptă și de dezvoltare spirituală. În acest sens, tradiția, bazarea pe tradiții, poate fi — și constituie — un factor indispensabil al progresului. Nimic nu se poate construi ignorînd trecutul! Esențial este să se ia ce este bun și să se asigure o dezvoltare pe baze noi, în raport cu nivelul de cunoaștere la care a ajuns societatea într-un moment sau altul".

NICOLAE CEAUȘESCU

1965-1985 EPOCA MARILOR SINTEZE

Imaginea dezvoltării culturii românești în perioada istorică a ultimilor douăzeci de ani, de cînd la conducerea României socialiste este, printr-un act de voință unanimă, marele fiu al acestui popor, secretarul general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, desfășoară datele unui moment de maximă înflorire a creației, de fără egal, epocă istorică în care artele au la îndemînă un climat și o doctrină apte să le asigure viitorul. Acest spirit înalt, pornit din cutezătoarea doctrină Ceaușescu, **fără de care altitudinea contemporană a creației nu ar fi fost atinsă, este un spirit al sintezei întemeiate pe tradiția acestui popor, pe marile lui momente care au asigurat, prin vremi, coagularea spirituală și morală. Redescoperirea tradiției vitale integrale caracterizează acest moment și valorificarea acestui fond a fundamentat marile izbînzi pe care artele le-au înregistrat acum. Printr-o concentrare demnă de momentul crucial pe care îl trăiește națiunea, creația a putut să fie și o probă a sensului actual al acestei epoci și a putut, de asemenea, să se înalțe la condiția de martor al unui întreg popor, să prefacă, cum am spune, clipa în durată. Literatura, artele plastice, istoria artelor, filozofia, muzica, teatrul, toate acestea au atins, în aceste două decenii pe care le denumim cu îndreptățit orgoliu** Epoca Nicolae Ceaușescu, **cote de neatins în oricare alt moment al istoriei românești. A recapitula aceste realizări, așa cum fac trecerile în revistă pe care le propunem în acest număr, însemnează a confirma încă o dată imaginea de mare epocă a artelor, așa cum este, fără îndoială, epoca pe care o trăim.**

Ora literaturii române

Ceea ce caracterizează în chip izbitor înfățișarea literaturii române a celor mai recente două decenii este, fără îndoială, sforțarea de a aduce virtualitățile unei spiritualități la condiția ei manifestă ; a revela, așadar, ireductibilul unei culturi și mai apoi a face din acesta fundamentele unei înaintări coerente de felul unei direcții literare care să nu semene cu nimic. Ora acestei epoci este ora literaturii române, în afara sentimentului că o literatură națională este un întreg omogen a cărui mișcare tinde să exprime, de la o treaptă la alta, tot mai mult dintr-un fond inconfundabil nu poate exista o formulă culturală temeinică și care poate să capete trăsături generative. Acest instinct al germinației își are origina în simțul istoric și, din punctul de vedere al literaturii, în simbolul etnic verificat prin istoria consumată în capodopere.

Literatura română contemporană a redescoperit, de aceea, sensul specific al unei culturi și, spre a înainta, a simțit necesitatea de a întreprinde o consultare cursivă de unde să reiasă soliditatea acestei direcții care **ea** este direcția legitimă a literaturii române, aceea care poate universaliza o experiență umană izvorită dintr-un mediu specific. Universalitate însemnează, la români, opera eminesciană, însemnează proza lui Mihail Sadoveanu, însemnează, în fine, filosofia antropologică a istoriei literaturii așa cum a exprimat-o G. Călinescu. Sînt universale, de asemenea, lirica și etnologia lui Lucian Blaga, creația lui Tudor Arghezi, a lui Bacovia, a lui I.L. Caragiale, istoriografia care occidentalizează Orientul și orientalizează Occidentul a lui Dimitrie Cantemir, sînt universali Ion Creangă, Liviu Rebreanu, Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, Mircea Eliade. Această înțelegere a universalității printr-un răspuns ireductibil și care să înalțe substanța universală prin experiența unui spirit adînc specific este probabil cea mai de seamă revelație pe care literatura română de azi a cunoscut-o intemeindu-se pe tradiție. **A recurge la clasici este aici a recurge la dimensiunea universală căci esența literaturii române pare a fi aceasta : este clasic acela care universalizează fiind mai intîi adînc specific.**

În baza unei astfel de soluții, care este a istoriei literaturii, sensul organicist al unei culturi iese mai repede la iveală și ferește spiritul critic de inutile complicații universaliste : apelul la clasici este acela care a făcut literatura română contemporană să se așeze mai repede și mai bine într-o concatenare de valori care avea certitudinea fenomenului istoric confirmat. Acum reapar, într-o înșiruire care se lasă călăuzită de sentimentul necesității interioare, marile capodopere, de la Cantemir și pînă la Eminescu, de la Sadoveanu și pînă la Blaga; acum sînt valorificate, în chip de factor cultural regulator, marile sinteze ale lui G. Călinescu, Iorga, Pârvan. Momentul este al sintezei, înțeleasă din punctul de vedere al monumentalității și al integralității unui spirit național și nici unul dintre scriitorii de intîie însemnătate al acestei epoci nu lasă deoparte condiția națională a literaturii. Acest sens, care este al creației și nu al documentației, nu împiedică pe scriitor să știe ce oră literară e în lume și, odată edificat din punctul acesta de vedere, să înainteze în direcția exprimării individualității lui de exponent. Cultura universală, dătătoare de orizont, nu obligă la universalism ci, dimpotrivă, dă soluția adevărată a operei, care e întotdeauna aceea a personalității : nimic nu asigură mai durabil semnificația unei creații decît imaginea umanității înfățișată prin virtualitatea etnicului.

Și această idee a pătruns adînc în substanța literaturii române de azi ; atîta vreme cît literatura română este chemată să exprime omul universal ea știe să exprime mai întîi omul românesc. Însă un om, ca să zicem așa, integral, unde s-au depus toate trăsăturile spirituale care, însumate, fac din acest individ absolut o compoziție irepetabilă. Sînt aici însumate elementele care decurg din viața istorică românească și această spiritualitate pornește într-adevăr dintr-un cadru categorial de civilizație veche : omul românesc al acestei literaturi este și ceea ce s-a conservat din spiritul getic și din acela latin, însă al unui latin de Dunăre, și din accentele căpătate istoricește odată cu înaintarea unei istorii. Trac ca și Macedonski, arhaic ca și Sadoveanu, balcanic odată cu I.L. Caragiale și venit ca și Blaga dintr-o lume a spațiului mioritic, acest om este în esență eminescian, indicînd adică acea sinteză de popor așezat între lumi, răscolit de imperii, european și oriental deopotrivă, străvechi cu toate acestea și consolidat înainte de categoriile convenționale ale istoriei civilizațiilor. Ceea ce dă sunetul inconfundabil al acestui moment este sentimentul din ce în ce mai proeminent că o literatură română cu existență universală poate să pornească numai din revoluția acestui fond inclasificabil.

Această universalitate, care este de substanță, obliga spiritul acestei culturi să se încordeze în direcția resurecției întregului ei fond de sedimente, să le facă active, cu alte cuvinte, pe toate. Un corp valoric în mișcare nu se poate sprijini doar pe clasele estetice care s-au adunat în capodopere, el trebuia să combine aceste realități cu înfățișare de monument și cu acelea care existau numai în schiță. Spre a putea desfășura integralitatea literaturii române, era mai întîi nevoie de revolta fondului neconsumat prin creația majoră, redeschiderea, adică, a unui întins șir de forme presimțite și de soluții intrate în recesiune odată cu apăsarea unor vremi altădată neprielnice. Din imanența acestui bloc de marmură erau chemate să se nască, alături de popoarele de statui care împinzesc literatura română, și acelea care puteau să fie și nu au fost. Alături de **tradiția monumentală**, privită cu ochiul liber, ieșea acum la iveală o tradiție tragică, a capodoperelor a căror oră istorică încă nu sunase și suna abia acum : din eroic această materie cu realitate entelehială intra în euforic.

Însă cu aceasta sentimentul întregului nu putea să fie încheiat căci o literatură simte mereu trebuința de a se raporta la tipologia ideală a unei literaturi abstracte care desemnează spațiile culturale înconjurătoare. Românii sînt o națiune europeană și sensul literaturii lor este sensul literaturilor europene chiar dacă, asemeni orientalilor, ei au o epocă antică de mitologie orală. Această presimțire a europeismului aducea cu ea voința de a încerca pe coarda românească și momente pe care istoria literaturii naționale nu le încercase. Noi nu am avut un Ev Mediu european însă am avut o medievalitate în spirit local, unde gestele sînt cîntecele bătrînești și speciile Evului Mediu european sînt în folclor și au alte înfățișări și alte nume. A recurge la lirica poporană însemnează din acest punct de vedere a face proba unei evoluții cu legitimitate interioară, unde Evul Mediu este acesta și numai acesta și clasicismul este întemeiat pe seninătatea marilor mituri autohtone. Cine se raportează la folclor voiește în fapt a face o completare și o revelație a unei înlănțuiri specifice de fenomene. Acest complementarism este de esență antropologică și denotă un înalt simț al diferențierii.

Tipologia europeană a istoriei literare abia din acest punct se putea închega mai bine și putea să se răsfrîngă în creație : idealitatea unui prototip trebuia să conțină nu doar medievalitatea cu formulă locală ci și pe aceea de înțeles occidental, nu doar Renaștere de factură carpatină ci și una de pricepere curteană. De aceea, literatura română începu să cunoască abia acum trubadurii ei deși avusese, în clipa istorică de acum multe sute de ani, viersuitori care spuneau balade și abia acum dădu sonetiștii care petrarchizează deși avusese în alcătuitorii de orații și de doine pe ai lor geometri ai armoniilor lumii. Acest spirit integral care vrea să facă din literatura unui popor atît un întreg al idealității lui ireductibile cît și o expresie a unei tipologii de model activ pe un continent este punctul cel mai de sus al simțului cultural național. Organicitate însemnează acum integralitate.

Însă a însuma nu e pentru români a colecționa numai prin cultură, acest proces de sinteză vine și din absorbție, într-un spirit unic, a datelor care sînt aflătoare adeseori în chiar materia medulară a acestei spiritualități. E, în literatura română, și ceva din ireductibilul latin al literaturilor occidentale și din mitologiile provenite și mai din străvechime, de la moși. Dacă aromînii vin la noi cu Balcanii, ei — aromînii — se intilnesc și cu legile severe ale piscurilor înalte, de Carpați ; Banatul și Transilvania aduc pe lîngă substanța generală și ceva din spațiul Vienei ; în Dobrogea vechilor Schitia Minor și a Țării Cîrvuna s-au depus elenismul cetăților coloniale grecești și mult Orient. Și mai înainte de toate aceste orînduieli de straturi care pătrund în spirit pe căile inefabile consangvine este acel ireductibil simț al cosmicului, de individ care nu și-a modificat accentele de european cîștigate înainte de Europa.

Acest ecologism, care e o trăsătură esențială a literaturii române, dă poate sensul unui răspuns românesc, slobozit în acești mai recenți douăzeci de ani și care face din ea expresia unui **realism cosmic** unde omul și lumile vii, acelea fără gînd, mineralele, mișcările de climate, stau într-o determinație care aceasta atinge și clasifică mai bine condiția umană. Izbinda acestei literaturi este, de oriunde am lua-o, aceea de a fi o literatură a românilor și prin aceasta o literatură a umanității.

Artur Silvestri

Istoria artei: un val de sinteze

Vasta deschidere a perspectivelor culturale consecutivă Congresului al IX-lea al partidului s-a făcut simțită în istoriografia de artă românească, la fel ca în celelalte domenii de cercetare umanistică, și prin substanțiala înnoire a orizontului metodologic. Treptat au intrat în atenția istoricilor de artă români, firește primite critic de pe poziții echilibrate, realiste, felurite metode de investigație adîncită a operei de artă, de la cele comparatiste sau sociologice (ultimele eliberate de anterioarele interpretări mecaniciste) la cele structurale sau chiar informatice. Asemenea mutații au reverberat pretutindeni, de la concepția liminară pînă la limbajul publicistic de specialitate și au avut drept consecință imediată un spor de profunzime și totodată de anvergură în exercitarea concretă a disciplinei. De la un moment înainte, a devenit limpede că nu se mai poate, practic, scrie istorie de artă fără a ține seama de receptarea noilor achiziții teoretice și de interferarea cu alte domenii culturale, desigur pe drumul deschis de fertilele tradiții istoriografice autohtone.

Redimensionarea aparatului critic al istoricului de artă s-a desfășurat însă paralel cu repunerea în discuție a instrumentarului său. Relația dialectică dintre necesitatea elaborării unui material științific acurat, perfect pus la punct și aceea a ordonării datelor, descoperirilor și analizelor punctuale în sinteze dezvăluitoare ale dinamicii valorilor autohtone, s-a relevat încă o dată a fi baza obiectivă a oricărui progres în această ramură de studiu. Este o legătură ce apare în filigran atît din tabloul de ansamblu al istoriografiei de artă românești din ultimele două decenii, cît și din considerarea contribuțiilor individuale ce-l alcătuiesc.

Firește, o restituire exactă a tabloului amintit, și chiar una rezumativă, în limitele articolului de față, sînt imposibile. Cum însă exemplele nu pot lipsi, mai ales că, istoriografia de artă fiind mai rar discutată în presa culturală decît, să spunem, literatura, referirea la titluri și lucrări considerate a fi cunoscute e dificilă, ne asumăm, mai jos, riscul de-a încerca schițarea citorva direcții de prioritate după care s-ar grupa contribuțiile ultimelor două decenii, restringîndu-ne, din lipsă de spațiu, la aria cercetării propriu-zise, fără a include așadar eseul și critica de artă (deși s-ar putea obiecta că orice contribuție critică presupune o cercetare).

De la început, trebuie relevat, în această ordine, concursul decisiv al Editurii **Meridiane**, nu doar în găzduirea scrierilor despre artă de la noi, dar și în gîndirea unor serii și colecții capabile să răspundă adecvat necesităților informării publicului și valorificării depline a muncii științifice. Asemenea serii au îngăduit prezentarea în condiții grafice de excepție a unor sinteze asupra artei din primele epoci ale istoriei României : lucrarea lui **Vladimir Dumitrescu** despre arta preistorică, cele semnate de **Radu Florescu** sau de **Mihai Gramatopol** despre arta antică, sinteza realizată de **Răzvan Theodorescu** privitoare la un mileniu de artă premedievală și medievală timpurie și în care autorul înfățișează începuturile culturii medievale românești de „la Dunărea de Jos", la fel ca într-un precedent volum, între Bizanț, Balcani și Occident.

O atare privire comparativă cu bogate incursiuni în istoria mentalităților, avînd însă ca finalitate conturarea cu limpezime sporită a spațiului cultural autohton și-a propus, de asemenea, tratatul elaborat de Institutul de Istoria Artei din București și intitulat „Istoria artelor plastice în România", tratat inițiat de **G. Oprescu** și din care au apărut pînă în prezent primele două volume consacrate artei medievale.

Ideea specificului a constituit în mod prevalent și firul conducător al volumelor semnate de **Vasile Drăguț**, dedicate picturii medievale în genere, celei murale din Transilvania sau artei gotice în România, sinteze unde se demonstrează cu elocvență asimilarea creatoare a influențelor, urmată logic de înfăptuirea pe solul românesc a unei sinteze originale de artă.

Argumente multiple în sprijinul ideii evocate se ivesc pe terenul vast al artei medievale românești. Numeroasele lucrări ce și-au stabilit drept țel să o descifreze au avut citeodată în vedere unele specii ale artei : de pictură s-a ocupat cu precădere **Sorin Ulea, Theodora Voinescu, Ecaterina Buclei** ; de arhitectură, **Grigore Ionescu,** (autor al unei istorii generale de referință a arhitecturii românești), **Eugenia Greceanu, Ioana Cristache-Panait, Tereza Sinigalia, Mircea Țoca, Margit Nagy Benkö, Constantin Joja** ; de sculptură, **Gheorghe Arion** și **Nicolae Sabău** ; de artele decorative, **Corina Nicolescu, Maria Ana Musiceanu, Florentina Dumitrescu** ; de arta manuscriselor, **G. Popescu-Vilcea, Alexandru Duțu,** mai recent tînărul **Daniel Barbu** ș.a. ; despre anume perioade sau particulare geografii artistice au scris **Răzvan Theodorescu** (arta românească „între medieval și modern"), **Marius Porumb** (pictura românească în Transilvania), **Anca Bratu** (pictura maramureșeană), **Cornelia Pillat** (pictura în epoca lui Matei Basarab), **Victor Simion** și **Ana Dobjanschi** (epoca lui Vasile Lupu) ș.a.

Unii studioși, plecînd de la datele unei ramuri de artă ajung la generalizări estetice însemnate ; așa de pildă procedează **Constantin Joja**, autorul unei recente cărți de referință despre ceea ce s-ar putea numi „sufletul românesc în arhitectură".

Întruchipare genuină a constantelor spiritualității românești, arta populară a făcut obiectul unor cuprinzătoare sinteze întemeiate pe decenii de cercetare, semnate de **Paul Petrescu, Georgeta Stoica, Tancred Bănățeanu** ș.a., iar situarea artei românești într-un cadru universal a fost inlesnită prin prezentarea ei în enciclopedii de prestigiu și prin încadrarea ei în contextul artei europene de către **Virgil Vătășianu.** O întreprindere similară a realizat, pentru arhitectură, **Gheorghe Curinschi Vorona.**

Pentru perioada modernă, consemnăm monumentala monografie „Ioan Andreescu" a lui **Radu Bogdan,** unde autorul împlinește deopotrivă o radiografiere a epocii artistice, o istorie a criticii de artă la noi și o istorie a gustului.

De asemenea, trebuie amintite contribuțiile esențiale la o viitoare sinteză a artei românești moderne semnate de **Ion Frunzetti** (despre pictura sec. XIX, sau despre Paciurea), **Remus Niculescu** (despre sculptura sec. XIX, Eustatie Altini, Nicolae Grigorescu), **Theodor Enescu** (despre G.D. Mirea, Luchian, Ressu), **Radu Bogdan** (despre Aman), **Barbu Brezianu** (despre Brâncuși), **Raoul Șorban** (despre Vida Geza), aportul mai tinerilor cercetători **Marius Tătaru, Andrei Cornea** (pentru sec. XIX), **Ioana Vlasiu, Gheorghe Vida, Andrei Pintilie, Magda Cârneci** (pentru sec. XX) ca și cuprinzătoarele studii avînd ca temă evoluția unor curente sau tendințe în mediul cultural românesc, semnate de **Dan Grigorescu, Paul Constantin, Amelia Pavel, Petre Oprea,** ș.a.

Toate acestea au făcut posibilă valoroasa apariție recentă a celui dintîi compendiu de istoria artei românești, cuprinzînd de fapt două impunătoare volume datorate lui **Vasile Drăguț** (de la origini pînă în sec. XVIII) și **Vasile Florea** (perioadele moderne și contemporană).

Dacă precedenta trecere în revistă, sumară și firește lacunară, sugerează o posibilă sistematizare pe secțiuni cronologice, problematica fundamentală a specificului își păstrează permanent acuitatea și semnificația aparte, pertinența soluției ținînd, mereu, de situația istorică dată. Cîștigurile metodologice amintite la începutul acestor rînduri, îngăduind pe de o parte explorarea mai temeinică a limbajului vizual, pe de alta legarea mai strînsă a fenomenului artistic de mentalitățile perioadelor studiate, au asigurat în ultimele două decenii istoriografiei noastre de artă un loc marcant în dialogul culturii românești.

Mihai Ispir

Valori perene în noua dramaturgie contemporană (I)

După numitul proces de dedogmatizare a culturii a cunoscut, după 1965, direcții demne de însemnătate și în dramaturgie. Interesant este de observat mai întîi faptul că o serie de autori dramatici, care pînă în 1964 figurau în „top"-ul antologic, în cele două decenii care au urmat au intrat cu voia sau fără voia lor în conul de umbră. Cine apărea, de pildă, în cele două culegeri de **Dramaturgie română contemporană,** apărute în **Biblioteca pentru toți** în 1964 (numerele 245—246), cu prefață, tabel cronologic și note de Valeriu Răpeanu. Alături de Alexandru Kirițescu **(Michelangelo),** Victor Eftimiu **(Haiducii),** Camil Petrescu **(Bălcescu),** Mircea Ștefănescu **(Căruța cu paiațe)** și Lucia Demetrius **(Trei generații)** mai „tinerii" Mihail Davidoglu **(Cetatea de foc),** Aurel Baranga **(Mielul turbat),** Horia Lovinescu **(Citadela sfărîmată)** sau Paul Everac **(Ferestre deschise),** Al. Mirodan **(Ziariștii)** și Sütö András. Dintre aceștia, Sütö András și Paul Everac au avut în ultimele două decenii o evoluție într-un fel spectaculoasă, ambii aflîndu-se acum în accentuată putere creatoare, Horia Lovinescu și-a dezvăluit, poate începînd cu **Și eu am fost în Arcadia** — această veritabilă parolă a setei pentru veșnicie — și continuînd între altele cu **Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă,** o nouă identitate spirituală. Aurel Baranga va mai da, între altele, **Viața unei femei,** el reușind să fie singurul important comediograf al noii literaturi pînă la apariția lui Theodor Mazilu, Ion Băieșu și — de la o vreme — Tudor Popescu.

Privind fără prejudecăți dramaturgia ultimilor douăzeci de ani vom constata că afirmația recentă a unui confrate că în clipa de față ne aflăm în momentul cel mai bun din întreaga noastră literatură dramatică nu pare chiar gratuită. Ea este pe deplin fundamentată mai ales dacă avem în vedere dramaturgia de azi în ansamblul alpin al reperelor sale.

OFENSIVA ESTETICĂ ÎN TEATRUL MITICO-ISTORIC

Dacă ne explicăm cumva de ce Vasile Voiculescu a fost recuperat ca dramaturg abia în 1972, prin apariția unui volum cu principalele sale piese de teatru la Editura **Dacia** din Cluj-Napoca, — cine va calcula vreodată cît a împuținat această lungă întîrziere fecundarea dramaturgică — înțelegem mai puțin lesne de ce vinoasa direcție mitico-istorică, explorată substanțial după Lucian Blaga și de acest proteic autor mai ales în **Pribeaga,** nu a fost cultivată, căutată adică și sprijinită la timp de critică. Direcția respectivă este continuată și adîncită magistral de Valeriu Anania în **Greul pămîntului,** Paul Anghel în trilogia încă netipărită ca atare într-un volum, **Săptămîna patimilor, Viteazul** și **Regele desculț,** Mircea Radu Iacoban în **Vlad Țepeș în ianuarie,** Mircea Radu Iacoban în **Noaptea,** Octav Măgureanu în **Trapezăria,** Dumitru Radu Popescu — autorul unei extraordinare, în diversitatea, adîncimea și originalitatea ei, opere dramaturgice — în **Muntele** și **Mormîntul călărețului avar,** Marin Sorescu în **A treia țeapă** și **Răceala,** Alexandru Sever în **Îngerul bătrîn** și **Descăpățînarea,** Dan Tărchilă nu numai în poemul **Zidarul,** Mircea Vaida în **Horia,** și, bineînțeles, Paul Everac în **Solul, Beția sfîntă, Costandineștii** și Sütö András în **O stea pe rug.** Este naiv, după opinia noastră, să socotești că orizontul mitico-istoric este pentru dramaturgia de azi o simplă reînscriere în tradiție. Aș spune că, dimpotrivă, ofensiva estetică declanșată în urmă cu douăzeci de ani, a fructificat exemplar în dramaturgia mitico-istorică, dovadă incontestabilele noi valori, inspirate sub toate aspectele... Subiectul epopeii dramatice **Mormîntul călărețului avar,** de Dumitru Radu Popescu, este continuitatea poporului român. Unul din personajele piesei se ocupă cu arheologia și, observînd un mormînt avar proaspăt descoperit, deduce că acesta a fost prădat de... autohtoni. Deci în perioada migrației avare, teritoriile noastre nu erau pustii, ci fără îndoială locuite. Reluat de cîteva ori în desfășurarea piesei, acest leit-motiv are o funcție precisă. Perioada de timp contemporană, pe care dramaturgul o „dezgroapă" la rîndul său efectuînd un „studiu osteologic" demonstrează, la fel de elocvent, continuitatea — chiar și în cheie tragică — a populației dintre Dunăre și Carpați. În cele trei ipostaze de viață (tînără, mamă și apoi, bunică), Maria își asumă — ca și personajul lui Ion Druță din **Sfînta Sfintelor** — destinul de matcă a acestui pămînt răbdător ; atitudinea acestei femei decupată din eternitate, reașează în contemporaneitate puterea perenă a unor vechi mituri românești. Maria este un factor al permanenței, după cum, dimpotrivă, cel care, în prima lui tinerețe, fusese hoț de cai, Gilu adică (acest personaj care trece prin istorie cu fărădemila paremiologică a călărețului avar, capabil să distrugă orice îi stă în cale, în numele unui adevăr care este, în fond, al vrerii lui), apare ca element efemer și, tocmai de aceea, asimilabil. Aducînd, sub lupă, „oasele istoriei" pe care au parcurs-o generațiile de azi, D. R. Popescu ne face spectatorii unei uriașe viituri de întîmplări, fiecare cu semnificația ei, toate obligînd la meditație asupra „misterului" continuității noastre. Dacă avarii au dispărut din istorie la sfîrșitul primului mileniu situațiile create, cîndva, de ei, par să reînvie. Privit metaforic, motivul avarilor fructifică substanțial înțelesuri contemporane. În această frescă istorică, D. R. Popescu, ocupîndu-se de perioada 1940—1965, are în vedere, ca formulă de teatru, stimularea gîndirii — s-o numim așa — independente a cititorului (și, implicit, spectatorului). Scriitorul supune judecății lectorului și omului din stal fapte nepedepsite din vremea pe care chiar aceștia din urmă au trăit-o, poate fără s-o înțeleagă...

...Abordînd cu alte mijloace dramaturgice spațiul mitico-istoric românesc, Marin Sorescu realizează în **A treia țeapă** un text care, nu numai prin bogăția lui de sensuri contemporane, refuză să se supună canoanelor. Într-adevăr, **A treia țeapă** nu se impune de pildă prin conflict dramatic, în sensul curent al noțiunii. La o analiză mai serioasă, conflictul ca atare, în structura definită de specialiști, nici nu există în piesă. Nu întîlnim aici, în formele consacrate, nici o intrigă anume care să ne ducă de mînă spre deznodămînt. Practic, piesa nu are deznodămînt. Apoteotica urcare în țeapă a lui Țepeș nu are un asemenea înțeles. Și atunci, ce este această **A treia țeapă ?** Un poem parabolic ? O povestire moralizatoare cu scene ilustrative ? Un eseu filozofic ? Sau, totuși, o dramă istorică în toată puterea cuvîntului ? Toate aceste ipoteze pot fi, în felul lor, confirmate. Un perpetuu du-te-vino, de la subtilitate la naivitate fără „perdea", de la grav la ilar, de la sublim la erupția de lavă care nu cruță nimic sacru : iată mijloacele cu care Marin Sorescu a reînsăilat cîteva legende slavo-germane, impunîndu-și un original punct de vedere asupra istoriei, folosind-o, uneori ca o cheie pentru poemul său închinat relației aparent impenetrabile dintre om și destinul său. Firea speculativă a scriitorului a trecut cu ușurință prin (și peste) doctrinele asupra personalității ale marilor gînditori ; deși l-a citit atent pe Windelband, Sorescu nu yrea să fie, de data aceasta, nici istoric, nici filozof ; dar nici un bard oarecare, incapabil de șotii. El descoperă, împreună cu voievodul Vlad, că șoarecii au ros, în inchisoarea din Transilvania, din harta pe care domnitorul Țării Românești o purta asupra sa, că faptele au în ele o neîncetată viabilitate și actualitate chiar dacă ni se pare că unele s-au petrecut în nu știu care veac. Gîlcevitor și vizionar totodată, Sorescu supune judecății, încă o dată, întreaga istorie a poporului român, folosind, în numele demnității, nu precepte din tomuri consacrate, ci bunul simț al acelui țăran socotit nebun, personaj care refuză să recunoască unui întreg secol dreptul la existență...

Paul Tutungiu

Desene de Sabin Ștefănuță

Preluarea creatoare a tradiției

Parafrazîndu-l pe unul dintre cei mai mari poeți ai pămîntului daco-roman — l-am numit pe **Lucian Blaga** — vom spune că ne-am obișnuit cu preluarea creatoare a unei tradiții culturale milenare așa cum ne-am obișnuit cu aerul proaspăt pe care-l respirăm, în ambianța unei naturi de o vitalitate contaminantă. În acest sens vom accentua că între tradiție și inovație există o idestructibilă legătură, așa cum o întîlnim și în corelațiile dintre național și universal și, nu în ultimul rînd, dintre etic și estetic. Am mai spus-o în nenumărate eseuri : **tradiția noastră sau clasicismul nostru este folclorul.** În această privință putem afirma cu o legitimă mîndrie că, în cîntecul și dansul popular românesc, există multe elemente care au revoluționat din temelii arta sonoră din dramaticul nostru secol și sub acest raport nu exagerăm cîtuși de puțin cînd reliefăm policromia gamelor populare, imensa varietate ritmică — ne referim atît la poliritmie cît și la polimetrie — bogata înlănțuire de timbruri, începînd cu microtonia și terminînd cu sunetele nedeterminate, ajungîndu-se pînă la o îndrăzneață emancipare a zgomotelor, nemaivorbind de „principiul diversității continue", care nu o dată guvernează în ramura arhitecturii folclorului nostru. Nu întîmplător **Gavril Musicescu** și **D. G. Kiriac** au avut contribuții și chiar **priorități — pe plan mondial** — în ceea ce privește punerea în lumină a unui **nou și cuceritor modalism...** Aprecierile au venit din partea lui Tiersot, la Paris și mai ales din partea lui Bartok, la Budapesta, fapt care întărește teza protocronismului muzical românesc, protocronism muzical care este o realitate de netăgăduit. **Ștefan Niculescu** a demonstrat unele priorități, granitic legate de armonia modală generată de George Enescu, fapt acceptat de orice muzicolog cu o solidă pregătire profesională ; totodată, subsemnatul a demonstrat în cartea **Muzica corală românească,** faptul, potrivit căruia, orfeul moldav a adus noi elemente componistice în domeniul scrieturii vocale, anunțînd, „avant la lettre"... pe post-expresionistii zilelor noastre — Stockhausen, Boulez, Berio sau Nono... Generația mea, aceea a lui Nichita Stănescu și a lui Nicolae Labiș a mers mai departe în această privință, izbutind să dea naștere la o mișcătoare policromie instrumentală,

O altă tradiție deosebit de interesantă este aceea a muzicii bizantine și psaltice. Ea a fost repusă în adevăratele ei drepturi de mișcare corală de la **Carmen,** avîndu-i în frunte pe D. G. Kiriac și George Cucu. În cadrul generației enesciene, ea a fost preluată de George Enescu și Dimitrie Cuclin, iar mai apoi de Sabin Drăgoi și Marțian Negrea. În ambianța generației post enesciene, cel care a avut merite incontestabile — și poate cele mai mari — în această problematică majoră a fost Paul Constantinescu — ne referim în special la oratoriile în stil bizantin ; am fi nedrepți însă dacă am minimaliza contribuțiile prețioase ale lui Sigismund Toduță, Gheorghe Dumitrescu sau Zeno Vancea. În ceea ce privește activitatea noastră, vom accentua că filonul muzicii bizantine și al celei psaltice a constituit o prețioasă sursă de inspirație, încît, la un moment dat am renunțat la orientarea post-expresionistă și am aprofundat străvechile imnuri bizantine și mai ales studiile unor eminenți cercetători, precum I. D. Petrescu, Dimitrie Cuclin, Grigore Panțiru, Barbu Bucur, Titus Moisescu, Gheorghe Ciobanu — ca să-i citez doar pe cîțiva mai importanți...

În acest fel, muzica românească din acest nou profil de epocă relevă o impresionantă legătură cu tradiția ; tocmai această legătură a imprimat o autentică originalitate compozițiilor noi, în mare vorbind, putîndu-se afirma că nu s-a căzut prădă mimetismului sonor, monocromiei stilistice și nici nu s-a plătit tribut șocului sonor, unei nedorite bravade adolescentine, asociate, de obicei, ariergardei muzicale. Tot așa ne explicăm cum muzica României socialiste — în cazurile fericite, deoarece avem și noi „faliții" noștri... — nu a renunțat la conceptul de melodie, și-a menținut acel clasicism structural și a purtat un fertil dialog cu ceea ce înțelegem prin spiritul epocii noastre, cu publicul nostru, cu minunații noștri interpreți, în climatul ardent al temelor majore și-n acest fel muzica respectivă s-a contopit pînă la identificare cu semnificația sublimă a unei educații patriotice cu rezonanțe multiple. **Non-exclusivismul** muzicienilor noștri — ne referim la majoritatea zdrobitoare și nu la o minoritate caraghioasă ! — constituie chezășia victoriilor noastre ; în același timp, el își are rădăcinile profund implintate în „extazul de seve" al tradiției, plină de sugestii înnoitoare, de parcă ar fi melodia unui dulce bucium cu mii de ecouri în codrii „bătuți de gînduri"... din paradisiaca noastră țară.

Trebuie să menționăm faptul că în anii României socialiste și mai ales în ultimele două decenii s-au tipărit enorm de multe codice vechi, nemaivorbind de volume, apărute în excelente condiții grafice, ale unor muzicologi români contemporani, care au înțeles însemnătatea revalorificării tradiției, pentru a se ajunge la **adevăratul orfism.**

Parafrazîndu-l din nou pe Ovid Densușianu vom spune din adîncul inimii noastre că o tradiție artistică bine înțeleasă ni se înfățișează, în toată splendoarea ei cu ramificații multiple, avînd acel ceva dintr-o coloană de marmură preluată de la un templu vechi pentru a înălța unul nou.

Doru Popovici

Vibrant omagiu adus sărbătorii naţionale a poporului român — ziua de 23 AUGUST — şi împlinirii a două decenii de la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român

Perioada ultimelor două decenii de civilizaţie românească, indiscutabil, se află sub semnul unor impresionante împliniri, rod al deschiderilor complexe pe care le anunţase cu putere vizionară şi realism Congresul al IX-lea al partidului. Imaginea pe care o avem astăzi asupra momentelor importante petrecute în acest răstimp este de natură să imprime o constatare a cărei valabilitate se sprijină temeinic şi organic pe însăşi puterea creatoare a poporului nostru. Această constatare — eliberată de tentaţia retoricii simpliste — va reţine elementele indubitabile ce conţin eforturile uriaşe, materiale şi spirituale, probele adică, esenţiale capabile să argumenteze devenirea şi consolidarea unui destin eroic şi fecund.

SENTIMENTUL PATRIEI — SENTIMENTUL CONSTRUCŢIEI

Privită de întreaga ei complexitate, problematica social-politică-economică-culturală a acestor două decenii motivează — într-o etapă istorică în care lumea a fost şi este confruntată cu grave „seisme" socio-politice — aderenţa noastră la tot ceea ce a însemnat şi înseamnă spirit constructiv în stare să se manifeste şi să îşi susţină însemnele care-i sînt definitorii pentru puterea duratei sale. Orice încercare de retrospectivă, obiectivă fiind, nu va putea ocoli adevărul potrivit căruia, poporul român, avînd conştiinţa devenirii sale istorice, s-a exprimat în toate domeniile de activitate cu o consecvenţă care-i pune în lumină trăsăturile de esenţă, acelea prin care şi-a reliefat coordonatele morale şi de acţiune.

Consecvenţa nu este o stare, ci o trăsătură de elită atunci cînd aceasta se manifestă în numele vrerii unei naţii, la scară planetară. Or, consecvenţa noastră a fost resimţită — inclusiv de spiritele bîntuite de calculat şi premeditat scepticism — drept o necesară şi autentică modalitate de revigorare a încrederii în spiritul umanist, în valorile ce dau strălucire şi sens oricărui demers. Păstrînd ideea şi neobligînd metafora la o comodă mărturisire, este cert că demersul românesc a trezit nu doar interesul dar şi admiraţia vocilor umaniste de pretutindeni.

Într-un moment precum acela pe care-l inaugura Congresul al IX-lea al partidului, sentimentul devenirii avea nevoie de o re-structurare a valorilor, moştenirea acestora nu se mai putea mărgini la o pasivă contemplare. Spiritul românesc era chemat să participe creator la consolidarea şi împlinirea fiinţei naţionale.

Perioada anterioară acestui moment de referinţă lăsase serioase urme în conştiinţe iar spulberarea prejudecăţilor nu putea să nu întîmpine rezerve cu atît mai mult cu cît, cu autoritate, noii zori politici îşi cereau dreptul la o altă existenţă. Una care să respire în aerul curat, nemanevrat şi nemanevrabil al unei civilizaţii ce îşi formula cu demnitate şi adevăr principiile. În datele esenţiale ale cuvîntării istorice rostite de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la hotărîtorul Congres al IX-lea al partidului se vor regăsi, în toată această perioadă la care ne referim, principiile de esenţă ce conferă autenticitate şi strălucire devenirii noastre.

«BAZA LARGĂ A GENIULUI NAŢIONAL»

Un popor nu-şi poate desăvîrşi fiinţa istorică fără să aibă — etapă cu etapă în ţelul ce-i guvernează construcţia — conştiinţa rădăcinilor şi, implicit, a valorilor pe care le moşteneşte şi pe care are datoria morală să le cultive, nuanţîndu-le într-o continuă dialectică a aprecierii constructive. Or, spulberarea unor „valori" conjuncturale era un prim pas spre înţelegerea cuprinzătoare **a ceea ce urma să devină. Dacă** „zestrea" economică, precară, aceea cu care am pornit la drum după cel de-al doilea război era şi se resimţea ca o evidenţă în nici un caz îmbucurătoare, în schimb, spiritul românesc atinsese culmi care ar face cinste şi ar susţine noblesa oricărei culturi care nu îşi inventează trecutul, necum operele. După „tatonările" dogmatismului nu se mai putea concepe continuitatea decît în cel mai autentic şi durabil sens, acela pe care-l imprimau noile valori, nuclee ale unei conştiinţe colective aflate într-un proces de legitimă afirmare.

Este un merit, de argumentaţie istorică, ale cărui consecinţe se văd în însăşi plenitudinea cu care cultura română — în fapt civilizaţia românească — s-a dezvoltat organic şi autoritar în aceşti ani de construcţie multilaterală, paşnică. Demnitatea spirituală a patriei şi-a înnobilat existenţa cu opere în măsură să-i desăvîrşească profilul iar dimensiunea acestora n-o poţi separa de dinamica cuprinzătoare a devenirii patriei.

„Credem — pentru a ne reaminti cuvintele celui ce întruchipează sentimentul deplin al spiritului românesc — **că nici o literatură puternică şi sănătoasă, capabilă să determine spiritul unui popor, nu poate exista decît determinată ea însăşi la rîndul ei de spiritul acelui popor, întemeiat adică pe baza largă a geniului naţional".** Regîndind cu poetul naţional sensurile perene, în fapt, ne situăm istoric pe poziţia ce se revendică de la un trecut eroic, susţinîndu-i spiritul printr-o constelaţie de valori pe măsură.

Construcţia, indiferent de domeniul la care o raportăm, înseamnă durată, adică devenire „întru şi prin faptă". Nu se poate construi pe un teren gol (în sens material) după cum spiritul creator nu-şi poate exercita sensibilitatea decît atîta vreme cît este purtătoare de deschideri. Or, deschiderea înseamnă perspectivă iar aceasta porneşte din temeiurile moştenirii spre a se împlini. Repunerea în circulaţie la adevărata lor valoare a unor opere de primă mărime era implicit semnul recunoaşterii unei puternice pleiade culturale, recunoaştere motivată de o altă atitudine (altitudine), funciarmente novatoare, dăruită cu puternice resurse pentru a-şi susţine premizele. În acest sens, dezvoltarea şi articularea literaturii române din ultimele două decenii nu pot decît să confirme un anume tip de vitalitate creatoare — proprie poporului nostru — aceea ce îşi sublimează şi recunoaşte valorile, creînd, totodată, propria ei constelaţie, fascinantă, purtătoare de durată. Aceste motivaţii îndreptăţesc perspectiva ce îşi revendică poziţia de la nucleele de acţiune, exprimate, ca într-o cartă a devenirii, de vizionarele documente ale Congresului al IX-lea al partidului. Este, pentru temeiia acestei ipoteze, îndeajuns să privim şi să înţelegem formele de relief atinse în devenirea sa de însăşi devenirea românească. Aceasta explică strălucit capacitatea sa de performanţă, altfel spus, conştiinţa ridicată la rang de afirmare plenară.

Ca o împlinire — patria. Prin acurateţea şi prospeţimea cu care îşi susţine vîrstele creatoare, necontaminate de prejudecăţi, beneficiare ale unui climat material-spiritual în care n-au ce căuta canoanele sterpe, rigide, previzibile. Afirmarea personalităţii în toate planurile atinge astfel o dimensiune ce îşi etalează din plin virtuţile. Imaginea acestei dimensiuni este profilul demn, consolidat prin efort şi consecvenţă, prin neistovită participare constructivă.

FESTIVALUL NAŢIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI" — SPAŢIU DE AFIRMARE A GENIULUI CREATOR AL POPORULUI

Una dintre cele mai complexe modalităţi prin care spiritul creator — înţeles la dimensiunea întregii ţări — îşi manifestă valenţele este poemul neîntrerupt, Festivalul naţional „Cîntarea României". După cum se ştie acesta a prins viaţă — în contextul primului Congres al educaţiei politice şi al culturii socialiste — la îndemnul secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, îndemn ce argumenta atitudinea morală a crezului său revoluţionar, potrivit căruia, nu există îndatorire mai de preţ decît aceea de a sluji poporul, de a-i spori bunăstarea, de a-i ridica gradul de cultură şi civilizaţie. În concepţia secretarului general al partidului, **„Festivalul naţional «Cîntarea României» constituie cel mai larg cadru de intensificare a activităţii cultural-educative, al participării maselor largi populare la dezvoltarea valorilor spirituale noi ale patriei — o formă nouă de afirmare a talentului, sensibilităţii şi geniului creator al poporului nostru".**

Pornind de la datoria patriotică pe care o avem noi, cei de azi, de-a continua şi nuanţa virtuţile tradiţiei, şi, totodată, de a crea altele, capabile să ne exprime în ochii noştri şi ai viitorimii, această idee generoasă şi-a cîştigat de îndată un statut distinct tocmai prin amploarea şi varietatea manifestărilor pe care le guvernează. El, festivalul, încorporează în însuşi spiritul ce-l animă, trăsături ce ne aparţin autentic şi plenar : dragoste de patrie, putere de creaţie, de afirmare multilaterală. Reliefant este faptul că a generat o stare a creaţiei (în sensul larg) în toate domeniile de activitate, mai mult, a creat acea atmosferă stimulatoare, absolut necesară, prielnică afirmării fiecăruia, indiferent de vîrstă, profesie, naţionalitate.

O preţioasă cucerire — putem afirma acest lucru întrucît beneficiem de dovezile experienţei dobîndite în ediţiile sale de pînă acum — a acestui festival numit, nu întîmplător, „al muncii şi creaţiei libere" este reflectarea şi afirmarea modalităţilor de creaţie specifice epocii în care trăim, în interdependenţă cu reactualizarea sensurilor culturale perene. Vom menţiona o apreciere a secretarului general al partidului, una dintre multele existente, semnificativă în ordinea de idei la care ne referim : **„Festivalul muncii şi creaţiei socialiste «Cîntarea României» trebuie să găsească în toate comunele şi satele ţării — pe care politica partidului şi statului nostru le-a ridicat la o viaţă nouă, înfloritoare — un larg cîmp de afirmare, ducînd la manifestarea puternică a minunatului geniu creator al ţărănimii noastre, care a făurit, de-a lungul secolelor, atîtea comori de artă şi, totodată, la afirmarea spiritului nou în muncă şi viaţă, la stimularea talentului, hărniciei şi spiritului creator ale maselor de ţărani, ale tuturor oamenilor muncii de la sate, a mîndriei lor patriotice de a participa la făurirea socialismului în România".**

Descoperirea şi promovarea noilor talente a condus, cum era de aşteptat de altfel, la imprimarea unui climat competitiv menit a apropia pe cît posibil năzuinţele artistice ale amatorilor de rafinamentul şi sensibilitatea valorică a artiştilor profesionişti.

Evidenţa acestei constatări este demonstrată de pleiada spiritelor creatoare contemporane care, prin participarea lor nemijlocită, au impregnat manifestărilor acel grad de profesionalitate absolut necesar, cerut de exigenţele estetice înscrise în statutul său. Festivalul naţional „Cîntarea României" nu şi-a mărginit formele de manifestare doar la spectacole festive — acestea încununează „arderile" etapelor pregătitoare —, el îşi sprijină existenţa pe întrepătrunderea şi continuitatea activităţilor sale. Pe de altă parte, oamenii de cultură şi artă şi-au făcut şi îşi fac din prezenţa lor în mijlocul artiştilor amatori o posibilitate viabilă de cunoaştere, şi nu în ultimul rînd, o declarată intenţie de a stabili un dialog profitabil cu cei ce le recepţionează mesajul.

Festivalul naţional „Cîntarea României" a consacrat dreptul — în virtutea statutului său — tuturor oamenilor muncii de-a fi, deopotrivă, beneficiari ai valorilor culturale şi creatori efectivi ai acestora. Lărgirea continuă a ariei lui tematice explică nu doar experienţa — pozitivă — acumulată dar şi capacitatea sa de direcţionare a elanurilor creatoare din toate domeniile de activitate. Aşa încît, el a creat condiţiile desfăşurării unui vast proces de creaţie, fiind şi cadrul cuprinzător al popularizării cuceririlor tehnice şi ştiinţifice. Inteligenţa, entuziasmul — cu efecte benefice în orice domeniu — au fost şi sînt întreţinute în climatul unei continue şi democratice confruntări. Evident, fiind o mişcare complexă are menirea de a contribui — prin mijloacele sale specifice — la perfecţionarea conştiinţei politice (etice, morale, culturale) şi a educaţiei întregului popor. El este, din acest punct de vedere, un cadru social ce-şi motivează existenţa prin ţelul său de principiu, acela de-a sprijini şi afirma manifestările creatoare, purtătoare de frumuseţe şi adevăr.

ÎNCREDEREA ÎN FRUMOS

Contextul istoric la care ne-am referit este aureolat de recunoaşterea unor momente de referinţă în ceea ce priveşte însăşi devenirea patriei : sărbătorirea a două decenii de la Congresul al IX-lea al partidului care a prefaţat şi luminează durata acestui August '85. Constatării (în definitiv, comode) potrivit căreia două decenii înseamnă un timp scurt în istoria unui popor, i se pot aduce dovezi materiale şi spirituale, mai bine spus împliniri, ele însele semnificative şi deci capabile să pună în cumpănă sensul îndoielnic pe care îl conţine.

Explicaţia — obiectivă — nu ar putea ocoli adevărul care susţine şi afirmă „descătuşarea" creatoare nemaiîntîlnită petrecută în aceşti ani, ea însăşi, consecinţă logică a unor eforturi materiale şi spirituale fără precedent, sprijinite organic de programele ce au stat la baza congreselor devenirii. Este îmbucurător să constaţi, participant şi martor la vrerea întregii naţiuni privitoare la construcţia sa paşnică, multilaterală, că rezervele de inventivitate şi prospeţime — în planul manifestărilor artistice — sînt pe măsura operelor materiale consolidate în aceşti ani fecunzi. După cum, este reconfortant să constaţi că dinamica desăvîrşirii fiinţei naţionale este funciarmente străbătută de încărcătura creatoare a fiecăruia, întru devenirea patriei. Afirmarea acestei constiinţe, evident, a necesitat crearea acelor pirghii sociale menite a consolida structurile unui proces istoric el însuşi în devenire. Redimensionarea spiritului creator, obligat să rupă canoanele inerţiei, şi, mai mult, să-şi consolideze propriile-i valori a fost una dintre autenticele exprimări ale unui popor generator de iniţiativă şi încredere întru frumos. Ceea ce cu îndreptăţire a fost afirmat în repetate rînduri de secretarul general al partidului referitor la spiritul revoluţionar îşi găseşte deplina confirmare în operele acestor decenii, puncte de referinţă pentru mersul generaţiilor viitoare.

Revenind la motivul acestor consideraţii, putem aprecia că spectacolul-festiv prilejuit de etapa republicană (a cincea) a Festivalului naţional „Cîntarea României", desfăşurat într-o atmosferă grandioasă, a constituit o puternică probă de vitalitate artistică. S-au reunit, într-un spectacol-frescă, virfurile manifestărilor colective şi individuale, acelea care prin strălucirea artei interpretative au dat strălucire însăşi ideii de noblete a festivalului.

Demonstraţia — pentru că a fost o demonstraţie de virtuozitate şi frumuseţe — a însemnat afirmarea unor experienţe artistice ajunse la cristalizare, dovedind calitatea inefabilă a autenticităţii faptului de creaţie.

Desfăşurat în prezenţa secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, a tovarăşei Elena Ceauşescu, a altor reprezentanţi din conducerea de partid şi de stat, spectacolul, la care şi-au adus contribuţia exponenţii formelor artistice din întreaga ţară, a demonstrat o tonică şi nu mai puţin impresionantă acurateţe artistică.

Aniversînd marea sărbătoare naţională a poporului român, grandioasa manifestare-spectacol, de pe cel mai mare stadion al ţării a constituit, totodată, un omagiu patetic, cu profunde rezonanţe, adus secretarului general al partidului, întemeietorul acestui impresionant cintec, de mare amploare, numit Festivalul naţional „Cîntarea României".

Viorel Sâmpetrean

Imagini de la marele spectacol omagial de pe stadionul „23 August"

Epoca înfloririi

Urmare din pag. 1

consacrînd prestigiul peste hotare al gîndirii ştiinţifice româneşti. Volumele expuse redau o imagine completă a vieţii cultural-ştiinţifice româneşti contemporane.

Sînt expuse, de asemenea, în sălile următoare, obiecte de artă şi artă decorativă, precum şi o mare varietate de creaţii ale artiştilor amatori, îndeosebi în domeniul artelor plastice de inspiraţie populară.

Un loc important este ocupat în această expoziţie de exponatele care ilustrează realizările ştiinţifice şi creaţia tehnico-ştiinţifică de masă în cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României", astfel încît să fie reprezentată amploarea mişcării de invenţii şi inovaţii, marele număr de brevete obţinute, larga participare a tuturor categoriilor de creatori de bunuri materiale şi valori spirituale, la Festivalul naţional care a ajuns la cea de a cincea ediţie. Fotografii şi grafice, intercalate între machete şi obiecte ce reprezintă realizări din toate aceste domenii întregesc modalităţile de cuprindere a unor realităţi sociale şi cultural-ştiinţifice de o mare bogăţie şi diversitate.

Atrag atenţia lucrările de artă populară realizate de creatorii participanţi la Festivalul naţional „Cîntarea României", care ilustrează simţul artistic, fantezia şi originalitatea, echilibrul cromatic, armonia formelor, exuberanţa creaţiei folclorice româneşti.

Sub genericul „Epoca Ceauşescu — epoca înfloririi tuturor judeţelor ţării", expoziţia ilustrează deopotrivă perpetuarea unor valori tradiţionale şi ritmurile accelerate ale ultimelor două decenii în viaţa românească, legăturile de complementaritate între creaţia şi inventivitatea unor specialişti de înaltă clasă şi creaţia de masă, între universul tehnico-ştiinţific şi domeniile frumosului, între valorile patrimoniului cultural naţional şi inovaţia artistică. În această diversitate se manifestă însă vizibil — şi expoziţia relevă acest lucru — unitatea de fond a creativităţii şi spiritualităţii româneşti în toate ipostazele sale. Standul Capitalei, amenajat de Comitetul de Cultură şi Educaţie Socialistă al Municipiului, ilustrează sugestiv prin varietatea şi bogăţia exponatelor selectate, asemenea întregii expoziţii — avîntul creator al celor antrenaţi în această adevărată manifestare a muncii şi creaţiei colective, care a reunit la ultima ediţie aproape 5 milioane de participanţi. Cifre, grafice şi obiecte, imagini sintetice şi imagini concrete reprezintă amploarea şi caracteristicile unui fenomen definitor pentru ultimele două decenii — Festivalul naţional „Cîntarea României", raporturile dintre idee şi realizările imediate, complexitatea şi modalităţile diverse de manifestare a potenţialului creator al oamenilor din Capitală şi din toate judeţele ţării. Compartimentele expoziţiei dedicate activităţii editoriale, literaturii, teatrului, muzicii, cinematografiei atestă dezvoltarea deosebită a acestor domenii ale creaţiei în ultimele două decenii, în climatul de deplină afirmare a libertăţii de creaţie şi de manifestare a personalităţii artistice.

Aspectul sălilor şi al intrării este într-adevăr conform cu intenţia organizatorilor, adică sărbătoresc, adecvat caracterului omagial al acestei manifestări expoziţionale de excepţie, înscrisă ca o realizare deosebită în calendarul festiv al acestor zile de sfîrşit de august.

Înțelepciunea pămîntului

binecuvîntată mi-a rămas patria
la subțiorile omeniei incăpătoare
acolo unde nu se mai pot auzi
aripile lăturalnice
acolo unde mi-a amuțit sufletul
la incheieturile răsăritului

pentru prestigiu
mi se lipește cămașa de ziua trupului
dar cuibul nu l-am părăsit niciodată
chiar dacă m-au invadat hoardele
chiar dacă am căzut intre ghiarele asupririlor

întîrziind la mijlocul cuvîntului străbun
îndărătul ogorului incălcat
îndărătul ceasului neinduplecat
mereu aud glasuri
din întrevederea mea cu pămîntul

ajuns pe înălțimile stirpei
la reculegerea din fața adevărului
n-am să mai pot săruta țărina răpită
dar va trebui să-mi păstrez cu sfințenie
lacrima și prospețimea din fiecare datină

complăcută va rămîne această hibă
de unde mi se impută destinul și cuibul
dar va veni vremea
cînd între pulberile dintre eclipse
pulberi se vor alege

binecuvîntată îmi este patria
la răscrucile tuturor intîmpinărilor
și treaz mi-a rămas tîrziul
pe frontispiciul istoriei
dezlegîndu-mi cuvîntul din piatra luminată
dezlegîndu-mi meandrele singelui
recunoscute de înțelepciunea pămîntului

Ion Sofia Manolescu

Ziua cea mare

Eu n-am contribuit la ziua-aceea mare —
Așa cum pasărea n-aduce primăveri,
Așa cum crengile se-mbracă iar în floare
Și n-aduc primăvara cu dulci mingiieri.

Ca ele m-am trezit și eu la nouă viață
Cînd ziua-aceea de August 23
Mi-a implinit un vis înfiripat din ceață,
Mi-a dat puteri și vieții mele un temei.

Și am cîntat așa cum păsările cîntă
Un chiot de triumf prin țara-n lung și lat
Și a pătruns în inimi un cîntec de izbîndă
Și-ncredere în oameni eu le-am dat.

Cînd amintirea acelor zile îmi reapare
Cu mîndru simțămînt azi seamă-mi dau,
lucid ;
Eu n-am contribuit la ziua-aceea mare
Dar vremii ce-a urmat DEPLIN
M-AM DĂRUIT!

Franz Johanes Bulhardt

Mîndrie

Inima noastră bate în limba română,
Sufletul nostru Blaga l-a unduit,
Dorul de dor și jalea de jale să spună,
Că-n tricolor gîndul îmi stă înmiit.

Da, Eminescu e conștiința noastră mai bună,
Ctitorii vechi, ctitorii noi străjuiesc
Intru această veche și nouă limbă română
Și-a tot ce este pe acest pămînt românesc.

Noi am crescut cu sufletu-n iarbă și-n tină,
Sintem păstori de lumină, de visuri, de cer ;
In Transilvania bunicu-a prins rădăcină,
In Bărăgan a fost un noptatic oier.

E-adevărat, sînt frate cu apa și piatra,
Știu românește, nu mi-e rușine,-s român.
In acest loc îmi sînt speranța și vatra,
Sînt mîndru, eterna mîndrie mi-o spun.

Radu Cange

Cîntece pentru patrie

⁂

Patria
este o floare uriașă
cu petale de lumină
noi sintem
albinele ei
polenizînd
cerul stemei
cu mierea umană...

⁂

Sînt bogată cu tine
pe malul tău
îmi flutur valurile, vinturile
cochiliile uimirii
cu algele pe obraji
nicăieri, soarele
nu are o rază mai caldă
în oglinzile ierbii
o creastă mai limpede
un ochi mai deplin
sînt frumoasă de frumusețea ta
și nu cred că voi muri curînd
nu te voi lăsa să luneci
sub arcada tăcerii anonime
pe cerul frămîntat
nu mă vei lăsa tăcînd
prea mult timp
sub acest senin de viață...

Victoria Milescu

GLORIE

radu theodoru

1. INFANTERISTUL

Infanteristul purtase pe rînd toate numele românilor, pe cele dinainte de a fi români și pe cele de după, dar mai ales pe cel de Ion, și cînd vorbea despre sine își spunea voievodul Io, Io soldatul Ion Bodolică, Io sergentul t.r. Tavie Gherasim, Io fruntașul trompet Gheorghe Lungu, Io sublocotenentul Constantin Gheorghiu, Io căpitanul Gheorghe Pănoiu, logodnicul Ecaterinei Teodoroiu, Io locotenent-colonel Vasile Brădățeanu, pentru că, acolo, la Oarba de Mureș, sintem cei chemați Vasile, Tudor, Nicolae ca să fim cu Ionii noștri ; Gheorghe și Constantin, Radu și Bogdan, Mihai și Ștefan, adică nume de Basarabi, de Mușatini, de Brincoveni, de Horea și Avram Iancu, de pălmași și moșneni și răzeși și iobagi, adică de istorie românească veche și nouă, de plugari și fierari și zidari, noi obștea, Io neamul românesc în uniforma infanteriei, regina-mucenică a bătăliilor, crucificată pe dealul Singeorgiului cu inima bătută în piroane dum-dum pe cota 495. Cu trupurile sfîrtecate, străpunse, hăcuite, mucenicite în glodul rece al locurilor cu nume numai de noi înțelese : Podeiul și Păsunea Berculuí și via Popii și culmea Pe Ocol, padini dulci altădată, cu vînturile înmiresmate de primăvară tăindu-se prin grîul verde abia răsărit, prin mugurii amărui ai frasinilor, ori prin luncile Mureșului învăluite în mătăsării de boare străvezie, cusute cu arnici de fluieratul nebun al mierlelor.

Io infanteristul român, la porțile Mureșului, cu ochii la dealul Singeorgiului dincolo de care se deschid drumurile și potecile șerpuite urcînd spre Maramureș și Oaș, și Ardealul de nord al celui care a descălecat pe apa Moldovei venind din zările lui miazănoapte, de la dacii liberi. Drumuri și poteci de cuget urcînd la Coșbuc și Goga și Rebreanu și la Menumorut în Biharea, adică iarăși la istorie, pentru că, într-un fel foarte direct, Io infanteristul român însemn istorie, nerăstălmăcită, reprezentînd în parlament majoritatea zdrobitoare a neamului, de care, fapt curios, nu s-a ținut seama mai niciodată, nici înainte de 1907, nici după.

Poate de la această constiință a eternității mele, indiferența la negotul din templu și răbdurìa mea răbdare la silnicia mîrșavă, fie că poartă nume nobiliar de Apony, de revoluționar orb Kossuth, de padișah magnific Soliman, ori alte nume prăsite de la soare răsare pînă la soare apune.

(„Insemnări de război" pag. 23. cap. „Preludiu la Oarba de Mureș")

2. REGIA TEHNICĂ

Septembrie 1944 în Transilvania, după înfrîngerea ofensivei germano-maghiare de către Armata a 4-a română. Dramele soldatului, indiferent de grad, încep întotdeauna de la harta stat-majoriștilor, cărora considerațiile politice ale războiului, ca și cele strategice le impun de multe ori să realizeze imposibilul, indiferent dacă jertfa în vieți ostășești este monstruos disproporționată în raport de valoarea obiectivului. Asta în cazul luciditătii. Există și alternativa gloriolei prin lovitura hazardată. A gloriolei personale, plătită cu jertfa altora. Exemple destule și la unii și la ceilalți. Rommel cu al său **Afrika Korps.** Operația **Market-Garden** concepută de Montgomery, executată în condiții de dezastru, sincronă în timp cu Oarba de Mureș, contraofensiva lui Rundstedt în Ardeni și în Alsacia. Ne stabilim în spațiul Transilvaniei pentru a înțelege. Totul. De la desenul pe hartă pînă la gestul sublim al infanteristului. Gestul prin care se trece în istorie. Românii au făcut să se prăbușească aripa de sud a frontului sovieto-german lăsînd deschis pe un spațiu imens flancul german, lucru niciodată întîmplat armatelor lui Hitler. General-oberst Hans Friessner, comandantul Grupului de armate „Ucraina de Sud" este timorat. Vedem expresia materială a derutei. Adică vedem rămășițele de coloane, de unități, de mari unități retrăgîndu-se prin pasul Buzăului, apărate de o formațiune mixtă a generalului Scotti, atacate cu violență de escadrila 44 vînătoare (Școala de vînătoare Ghimbav) și împiedicate să ocupe Brașovul, conform ordinului dat de Hitler. Cronologia pe zile și ore exprimă materializarea planurilor de comandament care se derulează prin mișcările de trupe pe spații impresionante chiar și pentru războiul modern. Marile unități blindate și de infanterie sovietice progresează spre munți și dincolo de ei sub acoperirea armatei române care ține un front de aproape 1 000 de kilometri, din Banat pînă pe Carpații Orientali. General-oberst Friessner își împarte frontul în trei regiuni de luptă : Timișoara-Arad-Oradea ; Cluj-Turda-Tirgu Mureș; Carpații Orientali-Intrindul secuiesc. Cantonăm în a doua regiune de luptă : Cluj-Turda-Tirgu Mureș. Inima Transilvaniei. Cu Mihai Viteazul, Șincai și Papiu Ilarian de care știa vag generalul-colonel Verres, comandantul Armatei a 2-a ungare în formare la Cluj și mai nimic cei din Grupul **Siebenbürgen** alcătuit din Divizia 8 cavalerie Waffen S.S. sub comanda lui S.S. **Obergruppenführer** Phleps și resturile din Armata a 6-a germană decimată în încercuirea de la Iași-Chișinău. La Oarba de Mureș ne vom întîlni cu Divizia 8 cavalerie Waffen S.S. și nu numai cu ea.

● La 5 septembrie Friessner își începe marea ofensivă care, spera, îl va duce la Carpații Meridionali spre a le închide pasurile. Cu o zi înainte Finlanda rupsese relațiile cu Hitler. Cu două zile înainte trupele americano-britanice eliberaseră Bruxelles. În aceeași zi ostașii Frontului 3 ucrainean au ajuns la granița româno-bulgară și U.R.S.S. a declarat război Bulgariei. Ofensiva lui Friessner pe direcția Cluj-Turda cu Armata 2 ungară (diviziile 7 și 9 rezervă, divizia a 3-a blindată întărită cu detașamentul german 1 179 autotunuri) progresează pe amîndouă laturile șoselei Cluj-Turda. Grupul **Siebenbürgen, Ardealul,** de fapt cele 7 orașe-cetăți săsești, se alătură ofensivei și atinge Lechința și Oarba de Mureș.

● La Tirgu Mureș înaintează grupul de luptă Winkler din Armata a 6-a germană.

● La 8 septembrie Armata a 4-a română zdrobește ofensiva germano-maghiară.

● La 9 septembrie Armata a 4-a română trece la contraofensivă. Cu două zile înainte, la 7 septembrie, marile unități ale armatei române operative au fost încadrate în Frontul 2 ucrainean, trecînd sub comanda acestuia.

● La mijlocul lui septembrie diviziile Armatei a 4-a române, după ce au respins trupele inamice spre nord, ating Nirajul, Mureșul și Arieșul. În retragere, Divizia 8 cavalerie Waffen S.S. fortifică dealul Singeorgiului. Bătută la Turda, Armata a 2-a ungară este întărită cu comandamentul Corpului III blindat german sub comanda generalului de tancuri Breith, avîndu-l șef de stat major pe colonelul cu rang de general Merck, cu Divizia 23 tancuri germană, general-locotenent Radowitz subordonată Armatei a 2-a ungară și aceasta subordonată Armatei a 6-a germană.

● La 9 septembrie Friessner conferă cu Horthy spunîndu-i că Hitler nu aprobă retragerea din Ardeal. Horthy plănuise o rupere de Hitler, marele patron care-i înfruptase megalomania sînștefaniană cu teritorii întinse din Slovacia, Iugoslavia și România. Regentul joacă teatru. Este afabil și-l induce în eroare pe comandantul a ceea ce a mai rămas din Grupul de armate „Ucraina de sud". Are loc o comedioară dată în **entracte** de către Comitetul Transilvănean, avîndu-l protagonist pe contele Teleki, sub influența căruia stătea amiralul danubium. Consiliul coroanei îi solicită lui Friessner cinci divizii blindate, amenințîndu-l că în caz negativ va cere armistițiu.

● La 10 septembrie Friessner se prezintă lui Hitler care-i ordonă să păstreze cu orice preț zăcămintele de mangan de la Vatra Dornei exploatate de organizația **Todt.**

● Pentru e executa ordinul lui Hitler, general-oberst Friessner vrea să întîrzie cît mai mult ofensiva româno-sovietică, oprind-o pe Mureș, pentru a cîștiga timpul necesar organizării apărării la nord de acest obstacol natural greu de trecut.

● Conform ordinelor Frontului 2 ucrainean, Armata a 4-a română își restrînge fisia de ofensivă între Păsăreni, comună aflată la 4 km est de șoseaua Tirgu Mureș — Sighișoara pe malul Nirajului și în termeni militari, exclusiv Luduș, adică acolo unde Podișul Transilvaniei se mărginește pîn Mureș cu Cîmpia Transilvană.

Aici este teatrul dramei de la Oarba de Mureș. Aici, în acest spațiu al toamnei, mărșăluiesc trupele Corpului 2 armată și ale Corpului motomecanizat care-au primit ordinul să treacă Mureșul și să cucerească dealul Singeorge fortificat puternic de Divizia 8 cavalerie Waffen S.S. sprijinită de artilerie de toate calibrele, tancuri și armament automat.

(Fișele 15, 16, 17, 28 pentru „Insemnări de război")

3. CÎTEVA ÎNTREBĂRI ÎN FAȚA HĂRȚII 1 : 100 000 ZONA TÎRGU-MUREȘ — CÎMPIA SĂRMAȘULUI

Adîncind și nuanțînd o experiență tactico-strategică milenară, adaptînd-o la cerințele războiului modern, și la puținătatea forțelor, comandamentele românești folosesc cu predilecție terenul și manevra atunci cînd este vorba de a înfrunta un inamic superior în număr și tehnică de luptă, fie că este vorba de atac, fie de apărare. Istoria noastră militară este, începînd cu Decebal și terminînd cu generalul de corp de armată Nicolae Șova în Budapesta, o pledoarie exemplară în acest sens. La Oarba de Mureș se abandonează din motive neelucidate și nediscutate, această constantă fundamentală a artei militare românești care ne-a făcut să învingem la Rovine, Podul Înalt, Călugăreni, Șelimbăr, la Jiu și în Carpații răsăriteni la porțile Oituzului, să învingem și învingînd să supraviețuim. Ce este de fapt topografic mormîntul tragic al diviziilor românești sacrificate la Oarba de Mureș ? Un curs de apă, Mureșul, nu prea lat, adînc de cîțiva metri, dar și cu vaduri unde apa ajunge pînă la piept. Dincolo de el, între riul Lechinta la vest și Sînpaul — Dileul Nou la est un amfiteatru semicircular, cu scena pornind din malul Mureșului într-o pantă dulce pînă în satul Oarba de Mureș, de unde se ridică în terase cu pantele din ce în ce mai abrupte spre coamă, dealul Singeorge. Dealul, redută naturală își sprijină flancurile pe Mureș și aceste flancuri sînt prăpăstioase spre Lechința și mai dulci spre Sînpaul-Dileu. Inamicul apreciază avantajele terenului, transformă creasta și contrapanta într-un sistem de adăposturi, cuiburi de foc, cazemate și lucrări genistice în formă labă de gîscă, care să poată stăpîni prin focul armamentului automat și al artileriei întregul spațiu al apărării. Pe lîngă avantajele pînzei de foc, al adăpostirii față de focul nostru, lucrările genistice oferă inamicului confortul maxim pe care-l poate cere infanteristul în război. Poate dormi pe pricîuri sau pe paie, nebătut de brume și de ploi, poate să-și guste liniștit ciorba fierbinte, își poate scrie scrisorile sau poate tăifăsui ascuns în pîntecul cald al pămîntului. De la Luduș, în vestul poziției cheie apărată de Divizia 8 cavalerie Waffen S.S. a **Obergruppenführer**-ului Phleps se deschide drumul spre Zau de Cîmpie — Sărmașu ; de la Iernut, aproape paralel cu acest drum se deschide drumul Iernut — Band ; de la Vidrășău se poate ajunge pe drumul Tirgu Mureș — Band la sud de Berghia. Înțelepte din veci, drumurile ocolesc redutele povîrnite ale dealurilor, le înconjoară, văzîndu-și tihnite de treaba lor de drumuri, lăsînd Divizia 8 cavalerie îngropată într-un pămînt care-o hulește. În iarna care-a precedat toamna de la Oarba, eram elev fruntaș aviator și la cursul de tactica infanteriei am scîrțiit din peniță și-am tot desenat cu creioane colorate fixări de front și manevre pe un flanc, sau pe ambele flancuri și-am tot umplut pagini de caiet cu învățăminte ale războiului modern care mă uluise mai mult cu ce auzeam pe de-alături de școală, bătălii aero-navale, formații uriașe de avioane de bombardament strategic însoțite de vînătoare de escortă, noi rămăsesem la aviația tactică și ca infanteriști de ocazie la brava armă Manlicher de la sfîrșitul secolului trecut. Chestiunea flotelor aeriene de bombardament strategic a fost lămurită la 4 aprilie 1944, eram elev-caporal, deci mai luminat decît un elev-fruntaș și mă-ncăpățînez și astăzi, cu toate că sînt locotenent-colonel aviator în rezervă, să mă-ntreb de ce la Oarba de Mureș au fost abondonate toate sfintele principii, elementarele principii ale științei și artei militare, de ce nu s-au pus în ecuație mijloacele logistice cu tăria obiectivului, unde-a fost aviația, și alte o mie de întrebări de rezervist care-a plîns cu lacrimi de singe în cimitirul de la Oarba și prin alte cimitire uitate de oameni prea grăbiți ca să-și mai aducă aminte că sînt liberi datorită celor pe care, atît de ușor i-au lăsat doar pămîntului.

Un curs de apă, Mureșul, un deal fortificat, Oarba de Mureș, o Divizie 8 cavalerie Waffen S.S. și peste cinci mii de soldați români seceрați din cazemate, din tancuri, din cuiburi de mitralieră mascate cu îndeminare în viile noastre, în pîlcurile noastre de pomi, în pădurile și-n porumbiștile de toamnă, de noi trudite cu sudoare. Apoi ploaia mucedă de toamnă. Dincolo de focul nimicitor, dincolo de întrebările sfîșietoare, dincolo de realitatea hărții și de principiile elementare ale științei și artei militare, superb în giulgiul lui de singe, soldatul român de la Io sergentul Constantin Panciu, la Io căpitanul Gheorghe Călin, toți cei peste cinci mii, care ne-au dat măsura de noi înșine la răscruce de veac, de la care silabisim altfel istoria.

4. ORDINUL

Ordinul este de fapt Patria. Muma noastră care ne plînge la piept, trimițîndu-ne să murim pentru pruncii ei de mîine. Redactat sintetic și purtînd număr atunci cînd vine de la eșaloanele superioare se transformă în acel patern, înfricoșător-patern : „după mine băieți, la asalt, uraa" pe care-l rostesc sublocotenentii, locotenenții, căpitanii și maiorii comandanți de plutoane, companii și batalioane, citeodată și generalii, cum de atîtea ori s-a întîmplat, mai

ales în Cehoslovacia. 22 septembrie 1944, ora 17,10. La Divizia 9 infanterie — Dobrogea — se primește ordinul nr. 33 720 al Corpului motomecanizat : **Cuceriți pînă la căderea serii înălțimile cu cotele 409, 495 și 463 întrebuințînd toate forțele de care dispuneți. Veți conduce personal această acțiune cu toți ofițerii de stat major în linia de luptă.** Sau ordinul de operații nr. 119 al Corpului motomecanizat, primit la Divizia 9 infanterie în noaptea de 24—25 septembrie ora 0.30 : **Divizia 9 infanterie va continua atacul în cursul nopții de 24/25 septembrie pentru a cuceri pînă în zorii zilei de 25 septembrie creasta cu cota 495—463...** „Pregătiți atacul ! Cuceriți ! Cuceriți ! Cuceriți ! Ordin de operații numărul... Corpul motomecanizat ordonă..." Ordinul: „după mine băieți, la asalt, ura". Mitralierele. Aruncătoarele. Adică :

5. REALITATEA

Infanteristul nu vede decît tufa de ciulini în care o rază de soare, scăpată olog pe sub burta borțoasă a unui nor lăliu, face să scinteieze pinza de păianjen. Pămîntul se leagănă. Timpanul lui nu mai distinge exploziile. „Asta e de greu... Asta e de aruncător". Aerul pute a explozivi. A pirotehnie. A scîrnă și mărunțaie de om amestecate cu țărînă. A văzut cînd l-a făcut pulbere pe Bondea. Îi piseză de ore. Acum începe să plouă. Aude primul strop care-i ciocăne casca. Are gura uscată. Plină de pămînt. Abia și-a săpat o mască individuală. Un mușuroi. Nu artileria îl supără. Mitraliera aia nenorocită care flanchează plutonul și le trece plumbii prin șale de cum se ridică la atac îl supără. Sublocotenentul este încă viu. Plin de ținingine pe față nu i se văd decît ochii. Este un fericit. A găsit un ogaș de căruță pe care l-a adîncit cu degetele. L-a văzut el cînd l-a adîncit. Se tîrăște pe coate. Șarpe se face. Cerul răzbubuie. Răzbubuie și bubuie pămîntul și se clatină, țîșnesc jerbe de fum — de flacără, de pămînt ars, șut bolovănos, care parcă arde, iarba sfîrlogită de foc, ah blestematii, l-au văzut, stau în cocoașa dealului și văd totul prin luneta-foarfece, prin binoclu, pe la prinz a văzut și el cum s-a frînt soarele în lentilele unei lunete-foarfece. Sublocotenentul îi face semn să stea lipit pămîntului. Nu stă. Nu mai poate sta. Îl arde pămîntul. Se rostogolește pînă lîngă ofițer, ținîndu-și arma între picioare, cu țeava lipită de trup. Gîfiie. Fîl-fîl-fîl. Vine blestematul, vine. Iarba taie, pîr uscat, Chiescu motăie lîngă pușca mitralieră, are un picior care stă cumva șui, nelalocul lui, i l-a smuls din șold, șingele s-a închegat pe niște frunze de patlagină, fîl-fîl-fîl, proiectilul pocnește fumegînd chiar în buza măștii individuale. Unde stătuse el. Ar vrea să se despice pămîntul, să-l înghită. Nu se despică. Doar că asudă galben și-i tremură mîinile.

— Metralera, don'su'ent !

— Ia-l și pe Călin ! Auzi Ioane ? Pe după porumbele alea mă, că ne omoară pe toți.

— Am înțeles !

Cam asta a fost tot. Și inițiativa infanteristului și planul de luptă și ordinul. Se tîrăște cînd explodează „greul" pe baza de plecare la atac. Vai de mama băieților. E mai bine aici, în linia întîia. Sînt prea aproape de ei, îi mai spurcă din aruncătoare, dar cam atît. „Metralera" l-a supărat cînd l-a retezat în două pe sergent. Sergentul îl scosese din baioneta ăluia cu barbă roșcovană, ce mai, să i-o vire-n gură, nici nu l-a văzut cînd s-a repezit la el, sergentul a tras de pe șold, un foc, atît, că nu prea aveau muniție. Un foc și bărbosul a deschis ochii mari, a mai făcut un pas, arma s-a-nfipt cu baioneta în pămînt, pe urmă s-au luat la grenade și ei rămăseseră cîțiva.

Popa Călin e dibaci la grenadă. Îl aude cum îi răsuflă-n tălpi. Este o movilită. Deasupra o tufă de porumbe. Se vede linia ambrazurii. Se vede licărul metalului. Se vede buza șanțului de comunicație. Pe urmă se indesește ploaia și el simte cum se prelinge apa de pe cască pe sub gulerul mantăii, pe sub gulerul vestonului, pe șira spinării, pe sub izmene și din șanțul de comunicație se aude zăngănit de marmită, vorbă străină și-l izbește un abur cald de ciorbă de-l ia cu leșin de la lingurică. Acum !... Dezamorsează grenada. Rafala îl taie în două în clipa cînd zvicnește în genunchi și aruncă grenada. Io, soldatul necunoscut.

6. SERGENTUL

Divizia 21 infanterie. Regimentul 11 dorobanți. Postul de comandă al regimentului. Comandantul urmărește prin binoclu infiltrarea inamicului în flancul drept al batalionului 2. Are senzația stranie că observatorii inamici îi văd pînă și perii albi ai bărbii crescută în zilele și nopțile astea nedormite în care i se topesc batalioanele de dorobanți, mai rău decît la Grivița 2. Niciodată în cariera lui militară n-a fost pus de teren într-o situație mai crîncenă și mai umilitoare. Niciodată observarea inamică nu l-a dominat, nu l-a stăpînit, nu i-a urmărit intențiile cum o face acum, instalată în cazematele din virful dealului. Pînă și mișcările agenților de legătură se văd de la „ei" și sînt bătute cu foc într-o risipă ametitoare de muniție. La rîndul lui vede pantele de dincolo de Mureș și așternuți pe aceste pante cînd dulci, cînd prăpăstioase, își vede dorobanții, poate urmări progresiunea atacului om cu om, orga-

L4 22 AUGUST 1985

teatru

«Martor și judecător»

În atmosfera de sobrietate și ținută profesională a „Zilelor Teatrului Brăilean" a fost prezentată — pe lîngă alte patru spectacole în premieră — și piesa lui Ion Bălan, destinată omagierii centenarului Panait Istrati. Operînd o selecție riguroasă asupra evenimentelor vremii ce i-au marcat personalitatea de mai tirziu a scriitorului, asupra ființelor sau factorilor care i-au îmbogățit sau îngenuncheat sufletul, autorul încearcă să aducă la lumină cîteva crîmpeie de adevăr din plămada de generozitate, de impetuozitate și patriotism, ce a constituit nucleul vital al celui ce a fost Panait Istrati-omul. Conceput în genul unui colaj documentar, textul realizează prim-planul unui personaj complex, bintuit de contradicții, pulsînd de dragoste de adevăr și de țară, clocotind de revoltă și ură, dar și de năzuința sublimă a înseninării celor năpăstuiți. Profet și purtător de cuvînt al învinșilor, Panait Istrati face din succes o înfrîngere și din bucurie o suferință demnă.

Spectacolul montat de actorul Constantin Codrescu (directorul teatrului) conceput în manieră Piscator debutează în marele foaier al teatrului, pregătind publicul pentru o anume stare de spirit, activîndu-l, instalîndu-l în fotolii gata tensionat pregătit să iasă din pasivitatea obișnuită. Actorii invadează scena, siluetele lor desenîndu-se în contre-jour, în timp ce personajul principal, Panait Istrati, apare din strigătele mulțimii, care-și stinge treptat freamătul, pentru a-i permite să invoce opiniei publice, „nu achitare, ci dreaptă judecată".

Scenografia lui Gh. Mosorescu propune o construcție metalică fixă, supraetajată, sugerînd silueta unui vas ancorat la mal...

George Țoropoc în ipostaza scenică a personajului Panait Istrati împlinește expresia unui soi de revanșă psihologică, pe care acesta trebuie să o cîștige din partea opiniei publice... o revanșă tîrzie, dar nu inutilă, pentru curățenia sentimentelor rămase fără răspuns, pentru compensarea greșelilor pioase făptuite față de prieteni, față de mamă, față de țară... El trasează cu minuțiozitate portretul unui visător revoltat, al unui idealist deceptionat și totuși puternic. Actorul se înflăcărează, pentru a fi cît mai convingător, străduindu-se să-și dozeze suflul interior și registrele vocii pentru a rezista tempo-ului ascendent al tensiunii dramatice și cascadelor de replici (aproape în monolog).

Dacă pentru un astfel de rol, — bizuindu-se exclusiv pe forța cuvîntului cu o singură dimensiune — vocea actorului — regia ar fi dispus amplificarea în microfon a vocii lui Țoropoc, ar fi fost cruțat de efortul epuizant al susținerii continue a unei partituri intensive și extensive, putînd să se concentreze asupra controlului respirației, asupra clarității pronunției (Virginio Puecher a folosit microfoanele în „Instrucția" lui Peter Weiss, montată la Milano). În felul acesta, ceea ce spațial decupau proiectoarele, ar fi fost decupat temporal de cîștigul tehnicii sonore. Intervenție cu atît mai necesară pentru a evidenția personajul și a-l „juca" temporal, cu cît el se adresează puterii de judecată a spectatorului de astăzi...

Actualul spectacol brăilean menține, pe o structură deschisă, un ritm alert, o ascendență emoțională, marcînd cîteva puncte culminante către final. Din păcate, consistența dramaturgică a celorlalte personaje e păstrată la stadiul de enunț, rolurile cîpătînd robustețe și farmec prin calitatea unor actori de talent, cum sînt Petre Simionescu (un hamal), Rodica Mușeteanu (Joița Istrati), Anton Filip (Ziaristul), Romeo Mușeteanu (Thuringe).

Ilustrația muzicală a lui Timuș Alexandrescu are o notă de lirism ușor expresionist.

Trecînd peste retorismul și schematismul primei părți a textului, „Martor și judecător" poate încerca proba unei confruntări mai ample în fața publicului bucureștean sau din restul țării, scontînd că va convinge și că va cîștiga suporteri prin temperatura înaltă a celor ce vibrează pe scenă...

Nicoleta Gherghel

muzică

Distincția poeziei

În încăperea mică — pentru un spectacol —, muzica era Bach, mai ales Bach (dar și Händel și Haydn, și Messiaen și Albinoni), Bach nu numai pentru că e anul tricentenarului, dar și fiindcă Bach e universal și poate însoți zborul păsării spre înalturi, prăbușirea unei case, (unui arbor), cazna gărgăriței pe firul de iarbă, sau un mare actor spunînd poezie...

...În salonul Hotelului de la Costinești, într-o seară de iulie „muzica sonoriza orice atom" — cum ar fi spus Bacovia și **Ovidiu Iuliu Moldovan** spunea poezii de Eminescu, de Bacovia, de Arghezi, de Blaga, de Nichita Stănescu, de Ioan Alexandru. Spunea sonete de Shakespeare.

Noi îl ascultam acolo, lîngă mare — „mare neagră — mare albastră" și deveneam „mai gravi și mai tăcuți...", împreună cu poezia lui Bach împletită cu muzica lui Eminescu, alături de sonetul lui Händel însoțit de elegiile marelui Will...

Un trio strălucit, alcătuit din Aurelian Octav Popa, Sanda Crăciun și Dan Cavassi țesea cu virtuozitate un fin goblen sonor în jurul artei acestui mare actor — Ovidiu Iuliu Moldovan, care, poate, alături de Ion Caramitru este cel ales — în generația lui — cu harul de a spune versuri.

Spectacolul părea lipsit de orice mise-en-scene. Totul curgea lin, ca apele unui riu adînc, cotind pe lîngă sălcii plîngătoare, zăvorînd mici lacuri cu „lebezile-n puf de undă", pe lîngă

Desene de Raluca Grigorcea

stînci cu brazi înfipți în cer, pe lîngă codrii legănați, pe lîngă cimitire, pe lîngă castele cenușii în care cîntă clavecine, pe lîngă biserici germane în care oamenii se roagă însoțiți de orgă, un riu adînc ce trece, în șuvoirea lui, peste-o uriașă „cruce de carne cînd lumea adoarme...".

Actorul nu purta nici un fel de machiaj și nici un veșmînt anume. N-avea nevoie de nici un ajutor. Cu haine simple, cu chipul lui, cioplit în piatră și care, datorită harului bogat poate fi, oricînd, și-al lui Caligula, și al lui Alimandru, și al lui Burdea sau al lui Horea sau al lui — pe cînd oare ? — Hamlet), spunea versul trăit-retrăit, de parcă versul s-ar fi alcătuit atunci, sub ochii noștri, ca o scamatorie celestă.

Intre el și poezie nu mai era nimeni.

În încăperea mică — mică pentru un spectacol obișnuit, dar cu atît mai potrivită pentru o seară de poezie — ascultîndu-l pe **Ovidiu Iuliu Moldovan** ne-am pomenit, ca-ntr-un poem de Prévert, că zidurile se dau în lături, scaunele se prefac în fluturi, covoarele se-ncolăcesc pe Calea Laptelui, pianul dezacordat devine clavecin cu clape de-argint, tavanul țîșnește vijelios în sus și se preface-n boltă de catedrală, iar podeaua dispare și-n locul ei se-alcătuiește un teritoriu cu iarbă de vers : Arta în stare pură...

Silvia Kerim

P. S. Acest recital a avut loc la Costinești, ca o sărbătoare în cadrul Galei tinărului Actor. Și a mai avut loc la Sibiu și în alte centre culturale ale țării. Pe cînd la București ?

ÎNFANTERISTULUI

nizarea sprijinului de foc și dincolo de combinarea asta rapidă a focului cu mișcarea, intuiește manevra pe care-o încearcă comandantul de batalion, fără să-și dea seama că inamicul folosește abil firul escarpat al unui torent, o nemernică mîncătură de pămînt care-l adăpostește de vederea dorobanților.

Văzută de la postul de comandă al regimentului, (artileria grea inamică nu mai trage dincoace de Mureș) lupta pare un exercițiu tactic susținut abundent cu mijloace pirotehnice. Coloane de fum negru țîșnind din pămînt, eclatul strălucitor al exploziilor, șiragurile șerpuitoare ale trasoarelor biciuind panta. Senzatia de sfîrșeală, atunci cînd își vede dorobanții căzînd. Senzatia de părăsire de sine. De gol. De rupere. Toate exploziile acelea, vaierul aerului dislocat, sfîșiat, percutat, duruitul surd al pămîntului intră în el, se însumează într-o forță de șoc care-l ucide interior. Cere legătura cu batalionul, fără să lase binoclul de la ochi. Legătura este ruptă. Batalionul nu răspunde la apelul telefonic. Comandantul cere un agent de legătură. Voluntar. Se prezintă sergentul Constantin Panciu. Sergentul din războaiele care-au făcut **România** stă la flancul drept al oștirii, ca un herald trimis către noi de cetașii vechimilor. Om de pămînt, istet și brav, mucalit, ostaș pînă-n rărunchi, sergentul este sarea oștirii românești. Cine nu l-a avut aproape, cine nu i s-a încredințat, a pierdut ceva esențial din înțelegerea de noi înșine. Comandantul schițează rapid mișcarea inamicului, manevra, scrie cîteva cuvinte, închide ordinul în plic, îi-l dă sergentului cu știuta recomandare :

— Viu sau mort, predai plicul, sergent.

— Am înțeles !

Nu stăruim asupra comunicării pe care cei doi ostași și-au făcut-o din priviri. Lucrurile acolo sînt sobre, jocul nu permite cuvîntul care se înlocuiește prin gest. Sergentul trece Mureșul înot. Adică gol-golut în vîntul de septembrie, își ține pistolul mitralieră și echipamentul deasupra capului, este vînjos, dur și taie apa rece, lăsîndu-se ușor pe sforul ei care-l scoate la o salcie făcută așchii de explozii.

Comandantul regimentului vede sclipind lentilele lunetei-foarfece de sub cota 479. A brandiștilor inamici. L-au văzut pe sergent.

Sergentul se freacă cu vestonul. Se echipează într-o groapă de obuz. Se tîrăște pe sub mal pînă la marginea unui hat care urcă piezîș spre porumbistea sfîrtecată de focul razant. Știm ce-a lăsat sergentul acasă. Intuim ce simte sergentul care se oprește sub o rosătură de lopată ostășească în care se tînguie un dorobant cu chip de copil bălai, zăcînd în pat de sînge închegat. Apoi sergentul aude rafale. Serii lungi trase de la inamic. Serii scurte trase de la dorobanți. „Nu mai au muniție". își spune. Apoi tot ce văzuse de dincolo de Mureș, larg și cuprinzător, se restrînge la fisia de deal pe care-o străbate într-un salt fulgerător. Salt care-l descoperă. Nu se putea fără salt. Apoi, cei din lojile de sus îl urmăresc pas cu pas. Sergentul aleargă la deal. Se rostogolește pe lîngă morti. Îi mînte pe cei care-l pîndesc, părăsindu-și adăpostul tiriș, țîșnind ba de aici, ba de dincolo, sudoarea îi trece prin veston, gîfîie, urcușul se face pientis și din ce în ce mai aproape, exploziile. Fîl-fîl-fîl. Știe ce-nseamnă susuitul ăsta adormitor care vine de sus. Pe el îl caută. Salt. Adăpostit. Explozie în stînga. Explozie în dreapta. Schijele mieunînd sălbatic. Mirosul de pirită, înțepător. Bulgării de pămînt mărunțindu-i-se pe cască. Fîl-fîl-fîl. Explozie. Salt. Cel dintîi dorobanț teafăr. În față, la nici o sută de metri, niște mărăcini, o surpătură și-n surpătură comandantul de batalion cu doi agenți lîngă el, o salbă de explozii în fața surpăturii, salt, explozie. Lesin. Picioarele. Nu-și mai simte picioarele.

...Este inutil să stăruim. Sergentul Constantin Panciu știe că moare. Se tîrăște pe coate, își urcă Golgota vieții lui pe coate și pîntec, lăsînd în iarba sfîrlogită de sub cota 479 o dîră groasă de sînge. Măcar dacă s-ar uita spre înapoi careva de-acolo. Ei sărmanii se uită numai înainte, la inamic. Înainte spre creasta blestemată care varsă foc, tivindu-se de flăcări ca o buză de iad. Sergentul se tîrăște pe coate și pîntec, cu picioarele cărate inutil după el, două cioturi informe de carne singerîndă și zdrențe de postav ostășesc, se tîrăște mereu în sus spre locul lui sacru din istoria militară a poporului român.

Moare cînd predă plicul salvator comandantului batalionului 2 din Regimentul 11 dorobanți, Divizia 21 infanterie în lupta pentru dealul Singeorgiului la Oarba de Mureș.

7. SUBLOCOTENENTUL ȘI TRICOLORUL

În școlile militare ale timpului programa analitică avea printre multele ei discipline și un curs de istorie militară. Aici, dascălii își ilustrau de obicei tezele, (bineînțeles după explicitarea concepției și execuției manevrelor unde creta colorată era folosită fără economie) cu exemple care, de obicei, creau o stare de emoție sacrală. Căpitanul Mărăcineanu și maiorul Șonțu erau familiari elevilor. Ofițeri ca niște proiecții strălucite ale propriilor lor idealuri. Regimentul 34 infanterie din mult încercata Divizie 9 infanterie dobrogeană a intrat în prima linie de luptă la 26 septembrie, într-o marți în zori. Din 18 septembrie plouase torențial, norii se bolovăniseră peste valea Mureșului, sîngele oștenilor intrase în pămînt, morții din zonele bătute de foc nu-și găsiseră încă adăpostul de humă și nu se știe din ce rațiuni tainice, sublocotenentul Victor Mărcuș purta cu sine un fanion tricolor. Cota blestemată 495 nu fusese cucerită cu toate jertfele complite ale diviziei. Nu sînt departe de adevăr dacă leg tricolorul purtat de sublocotenent, de orele de istorie militară, de limbajul simbolic al oștirii care acoperă țara și istoria ei cu faldul drapelului de luptă, avînd harul să esențializeze trăsături interioare și disponibilități spirituale care eliberează soldatul de constrîngerile cotidianului, făcîndu-l să existe în dăruirea de sine. Știu exact că sublocotenentul de infanterie Victor Mărcuș, întocmai ca înaintașii săi la Grivița, a vrut să înfigă tricolorul pe cota 495 ca o ripostă dată ocupantului care i-a măcinat divizia, ca o consolare postumă celor căzuți și o îmbărbătare celor agățați în poalele de lut ale dealului Singeorge.

Trei zile și trei nopți batalioanele au atacat cota. Nămolul i-a transformat în oameni de lut. Mîini de lut, uniforme de lut, fețe de lut. Vii, numai ochii. Armele năclăite de nămol nu mai funcționează. Ploaia se scurge în pămînt, trecînd prin ei. Rămășițe de batalioane, firave rînduri de luptători agățate de pantele care curg la vale, galbene. Locotenentul de cavalerie Gheorghe Ghiță ordonă soldaților să se descalțe. Se descalță și el. Numai piciorul gol, ostășesc, piciorul gol, țărănesc, poate găsi sprijin în laturile care se scurg peste ei, peste noi toți cei de-atunci înfipți acolo în nămoalele acelea pe care le-am frămîntat cu sînge pentru plămada începutului de veac.

Scenariul este de o tragică monotonie. Divizia 8 cavalerie Waffen S.S. trage cu tot armamentul, infanteria din cazemate și lucrările genistice, aruncătoarele din contrapantă, la nevoie își scot turelele și tancurile, artileria grea de pe poziții camuflate perfect undeva pe la Dileul vechi, reglată perfect de către observatorii care domină cîmpul de luptă pînă pe căile de aprovizionare ale diviziilor românești.

Sublocotenentul Victor Mărcuș urcă, alunecă, se tîrăște, cade, reia, este plin de nămol, ud, proiectilele de brand plesnesc puhav în lutul zemos și de la-nceput. Salt. Nămol. Urcuș. Pînzele de gloanțe îi șterg casca. Simte aerul fierbinte biciuindu-i obrajii. Și iarăși de la-nceput. „După mine, băieți". Pionierii duc încărcături explozive. Vor să arunce în aer cazematele. Este o hotărîre crîncenă, inumană în valurile de asalt care se răresc pe măsură ce se apropie de creastă. Iad sonor, iad de vaiere, de explozii, ordine, răpăitul armelor automate, fumăria și ca un leit-motiv glasurile din ce în ce mai putine ale comandantilor : „Înainte, băieți". Înainte !" Cu cîtă îndărătnicie s-a cățărat sublocotenentul pe panta care i se scurgea de sub trup, cu cîtă aprigă mînie a sărit la creastă după ziua aceea de mucenicie, pentru că, spre orele 16.30 în limbajul rapoartelor, în preceasul înserării de toamnă, resturile batalioanelor au țîșnit la creastă stîlcindu-și otelul baionetelor, o izbucnire năpraznică de oameni de lut, și-n izbucnirea aceea cumplită cînd grenadele au măcuit mitraliorii dușmani umplînd cazematele de cadavre, cînd abia 30 din fiecare sută de ostași plecați la asalt au pus piciorul pe creastă, în clipa aceea sublimă cînd trompeții au sunat cu tulburător glas de corn asaltul, în clipa aceea sublocotenentul Victor Mărcuș s-a înălțat din sinele cel chinuit de mîna morții și cu gestul sublim al ostașului a înfipt tricolorul pe cota blestemată, trecîndu-se asemenea celorlalți în cărțile de citire ale neamului. A căzut la puțini pași de tricolor, cînd a reluat asaltul cu binecunoscutul : „După mine la asalt, urrra !".

8. CUCERIȚI PÎNĂ LA CĂDEREA SERII !...

Acolo pe creastă cade căpitanul Gheorghe Călin, apărat vitejește de sublocotenentul Mihai Constantinescu. Oarba de Mureș depune în pagină Cireșoaia și Răzoare, și Grivița și Mărășești, reînviind halucinant pagini din marile războaie ale românilor : 1877 și 1916. Batalioane care asaltează creasta în sunetele trompeților cu maiorii Vlădoiu și Georgescu în frunte, trăgînd cu pistoalele mitralieră. Lupte crîncene la baionetă și grenadă, atac, contraatac, care de luptă încercînd să ne strivească sub șenile undeva din stînga, roșiorii și călărașii Diviziei 8 cavalerie purtată, grupări de șoc, infiltrări noaptea pe ploaie, ciinii S.S.-iștilor dînd alarma, parașutele luminoase, focul bine ochit, roșiorii și călărașii încorporîndu-se luturilor. Regimentele 2 călărași și 4 roșiori atacă duminică 24 septembrie de cinci ori cotele 409 și 495 ca să cîștige 70 de metri de pămînt roșiatic. Tîlcuind hronicele noastre de luptă, cota 495 adună în amurgul crîncen al zilei de 26 septembrie escadronul 3 din Regimentul 12 roșiori — căpitan Simionescu, escadronul 3 din Regimentul 3 călărași purtat, cel al locotenentului de rezervă Ghiță Gheorghe, ajuns la creastă descult, avînd la dreapta dorobănțimea și infanteria și pionierii despre care, cu atita putinătate de mijloace, am scris mai sus.

Oarba de Mureș, test eroic al Armatei Române, parte grea de sînge plătită eliberării Ardealului, cea dintîi mare bătălie prin care ne înscriem în filele de istorie ale coaliției antihitleriste. **Market-Garden** a durat 9 zile (17—26 septembrie) și a constituit cea mai grandioasă desfășurare de forțe aero-purtate a războiului, transformînd o eroare strategică într-o tragedie în care au căzut 13 000 de bravi, adică o treime din efectivele angajate.

Oarba de Mureș a transformat o eroare strategică într-o epopee tragică a luptătorilor celor 4 divizii angajate în lupte, deschizînd cu jertfa a 5 000 de militari români porțile Ardealului de nord pe care Hitler, prin comandantul Grupului de armate „Ucraina de Sud", le-a vrut ferecate pentru o foarte lungă perioadă de vreme, sperînd încă să întoarcă sorții izbîndei de partea lui.

Nici ororile genocidului horthyst, nici comedioarele de salon jucate de contele Teleki, nici răpirea spectaculoasă a amiralului danubian de către (celebrul în epocă) Skorzeny, n-au putut ameliora statutul artificial al desenului politic impus de Hitler, României.

Oarba de Mureș măsoară eternitatea românească, ascultînd cucii, numărîndu-i veacurile prin luncile dezmierdate de toate primăverile care vor mai fi venind pe Terra.

9. RECVIEM PENTRU CEI CĂZUTI LA OARBA DE MUREȘ

Aș începe cu înțelepciunea plugurilor și cu bucuria grîului, cu răsfățul ciorchinilor în soarele lui septembrie și cu neuitarea. Ca și voi cei de la Oarba, purtăm toate numele românilor, pe cele dinainte de a fi români — a fost acolo un sublocotenent Simen Tit Liviu, și pe cele de după ; dar mai ales am rămas, ca și voi, Ioni și alte nume de la cîmpie, ori de munte, ca să vă putem duce de ieri spre mîine.

Podeiul și Pășunea Berculuí, și Via Popii, și dulcea padină pe Ocol au rămas la locul lor. Nu le-au putut lua cu ei cei din Divizia 8 cavalerie Waffen S.S. Un adevăr atît de simplu și atunci vă-ntrebați de ce-a fost nevoie ? ! Am trecut astă vară pe la voi. V-am găsit ca și altă dată, aliniați ostășește, așteptînd slova care să vă aducă la masa noastră de obște. Și gestul blînd care să vă mîngîie tinerețea neîmplinită. Cîndva ne vom căina că am fost atît de uituci, atît de grăbiți, atît de singuri fără voi. Ce repede s-a ofilit garoafa roșie pe care-am pus-o pe buzele tale, sergent Ion Roșcu.

Ca întotdeauna istoriile noastre încep și sfîrșesc cu Ionii.

Adică, cu Io poporenii acestui țărm de lume bătut de toate asprele vremuri ale timpului.

(Din fișele „Însemnări de război").

Augustă

Razele cărunte
luminează zările
trec la pas pe punte
ziua depărtările.

Augustul se-ntinde
pe toate potecile
cerul își aprinde
în pădure crengile.

Dunărea bătrînă
în August e-n datină
eroii-s fîntînă
visele de platină.

Țara-n piept își ține
victorii mărețe
și în fire fine
toarce tinerețe.

Țara dorului

Pe dealuri buciumele sună
vestind a muncii vitejie
și țara dorului răsună
de cîntec, joc și bucurie

Întreg poporul în azur se-mbracă
horind în murmur de izvoare
iar din străfundul țării se-ncheagă
lumini de comunism sub soare

Prin Ceaușescu vestit în biruință
trăim în anii epocii de aur
Conducătorului jurăm credință
și libertății țării scump tezaur.

Unduiri de August

Cîntec
dintr-o baladă
țesută în grădina cu chilim
pe tălpile dimineții de cugust.
S-a aprins zăvoiul
în chiot albastru
de cetină-n gătează.
O nouă doină arde
pe frunzele în dungă.
Flăcări aprinse violet
zăcute-n curcubee.
Scutură-mă în tine
țese-mi umbra
în unduirile de August
ale țării.

Mihai Culman

Dimineți de August

Diminețile de August
sorb riurile și munții
într-o îmbrățișare de dor.

Vulturii adulmecă înălțimile
și coboară din statui
eroii libertății
pentru întîlnirile de taină
ale visului nostru nemuritor.

Întindem mîinile
și adunăm
în mugurii demult așteptați
coloana fără de sfîrșit
a iubirii de patrie.

Mircea Cristea

August venind

Pe coline de sunete, galbene,
august desface corăbii
cum pacea stoluri de liniști
prin fructul pămîntului ;
lîngă țărm, adăstînd ora de roade,
venim noi, truditori,
dezghiocindu-ne cîntecul
cum oul, puiul de pasăre, vara.

Florentin Popescu

Ceva fără vîrstă

Ceva fără vîrstă –
Un oțelar
Întorcîndu-se de la muncă,
Gîndind ziua de mîine,
O floare
În toate anotimpurile înflorind ;

Patria –
Ca o galaxie
De cîntece.

Cîntec în August

Pămîntul și Istoria
S-au logodit pe veci,
Carpații sînt dovada
Iar riurile : legi.

Eroii-au împietrit
Ori s-au făcut țărînă,
Și-acum, îmi trec prin singe
Soldați cu arma-n mînă !...

Trec voievozii, trec
Călare prin memorie,
În august, ca un vis
Cu țara prin istorie

Sînt luminata minte
Și lacrima și dorul,
Sînt veghe, – Veșniciei –
Acestui neam, sînt zborul.

Trec Voievozii, trec
Călare prin memorie
În august, ca un vis
Cu țara prin istorie.

Nicolae Sinești

Dimineață pură

Prezență de lumină în ochii noștri care
De-atîta strălucire, urcîndu-te prin vreme,
Te văd inconjurată doar de livezi în floare
Și spicele ca brazii ți-așează în poeme,

Tu patrie română, rodind în libertate,
O inimă de soare, în pace triumfînd,
Cetate-a fericirii, zidită cu dreptate,
Ca versul ce-nflorește cu zorile în gînd,

Iubirea mea cea mare, ce virsta o sporește
Și gîndul meu dintîi și dorul de pe urmă,
Tu haină-a bucuriei, ce-mbraci pe românește
Livezile ce drumul spre soare nu-și mai curmă,

O dimineață pură partidul ți-a deschis,
Cuprinzătoare aripi, umplind un cer de cînt,
Spre era comunistă ce am purtat-o-n vis
Și-n fapte-am așezat-o cu avînt!

Ion C. Ștefan

Ziua venea de departe și de demult

Au fost alungați poeții din cetate de către Platon. Dar de ce nu citește omul un gînd pînă la capăt, deplînge Noica o grabă ce nu poate fi atribuită, în acest caz, doar secolului nostru, de ce nu reține că în Republica sa, Platon i-a rechemat pe poeți. Nimeni nu este profet în țara lui, glăsuiește un vechi dicton, și totuși neîndoielnică este premoniția poetului cînd poetizează ideea de patrie, cînd coboară în agora. Cum a afirmat-o cel ce putea să treacă drept cel mai modest dintre oameni, cu un orgoliu suprem : **„Mi-am realizat / Toate profețiile / Politice".** (Cogito). Deci forța aceasta nu vine doar din intuiție. Deși, prin ceva mai presus de o gîndire individuală trebuie explicată ciudata-i facultate de a prevedea — dar și de a discerne în ceea ce a fost — fluxul implacabil al istoriei.

Să ne gîndim, pornind de aici, la ceea ce psihologii numesc fără ocolișuri „psihic social" și la secreta osmoză dintre un popor și exponentul său liric. Să ne mai gîndim că vremea ce a trecut peste următoarea aforistică stihuire nu a făcut-o cîtuși de puțin desuetă: „sînt suflet în sufletul neamului meu". De explorăm mai profund acest suflet pe abscisa istoriei sale și pe ordonata geografiei sale, care este geografia doinei noastre, va trebui să admitem cu unul din poeții revoluției: **„Ziua venea de departe și de demult / Din cîmpia Padeșului și mai demult / Ziua venea de demult și de departe / Din pădurile Albaculuí și mai de departe".**

Acum cînd istoria ne oferă privilegiul perspectivei ne este ușor să înțelegem o asemenea firească evoluție ce are drept corolar ziua de 23 August 1944, zi pe care o slăvește Mihu Dragomir în poemul din care am citat. Care poem se arată în esența lui un fel de parafrază la cuvintele Bălcescului despre revoluție. Sînt generații care au învățat încă din școală că acesta este autenticul fir al devenirii noastre și sînt alte generații care au trebuit să-și reamintească același lucru. Tudor și Horia, Rex Daciae, și mai de departe toți marii voievozi pînă la Burebista, Rex Daciae, formează un lanț care împreună cu celălalt, al munților Carpați îmbrățișează o cetate în spațiu și timp. Păstrează o vatră în care larii, chiar dacă uneori purtați în căruța bejeniei, s-au numit demnitate și libertate. Ziua deci venea de departe, cum exact a desprins poetul miezul adevărului ce constituie astăzi chiar miezul politicii partidului și țării noastre. Un miez roditor ce explică, la rîndul său, tot ce s-a făcut în țara noastră după 23 August și mai ales în cea de-a doua jumătate a acestei fertile primăveri a poporului român.

Meditînd mai mult asupra acestor etape parcurse nu de ascendenți, ci de noi înșine și pe care le vor prelua copiii noștri, să nu uităm că ultimii douăzeci de ani ne-au redat rectitudine axiologică și astfel ne-au redat valori ce apucaserâ la un moment dat pe un periculos povîrniș. Și nu întîmplător, prima valoare ce s-a vrut reconsiderată, repusă în drepturile ei a fost poezia, succedată de întregul cortegiu al statutului demnității pentru fiecare noțiune a creațiilor spirituale. A urmat apoi recucerirea statutului demnității pentru fiecare noțiune : popor român (cu â din a) liber, suveran (săpate în primul rînd al Constituției). Și mai departe: industrie națională, agricultură ramură de bază, muncitor, țăran. Și mai de demult: cetățile de istorie Alba Iulia, Brașov, duse mai departe, cetățile de lumină, Bicaz, Porțile de Fier. Iar Canalul, dintr-un nume de grea amintire a devenit cel mai grandios însemn al timpului pe care îl trăim. Restituirea sensurilor fundamentale, iată una dintre marile vocații ale epocii care poartă numele primului bărbat al țării. Iar poeții, ca toți oamenii de cultură autentici nu pot

Ion Marin

Continuare în pag. a 7-a

film

«Ziua Z»

La scurt timp după premiera cu **Ciuleandra**, un nou film de Sergiu Nicolaescu — **Ziua „Z"** — care încearcă să reconstituie cinematografic unul din cele mai importante, pentru noi, momente ale ultimului război mondial — **23 August.** Din fapte istorice cunoscute scenaristul Ioan Grigorescu intenționează să facă un film „artistic", dar rezultatul colaborării sale cu Sergiu Nicolaescu se apropie mai mult de „documentar" o parte importantă din peliculă fiind consumată pentru a detalia luptele de stradă din București cu unități ale armatei germane ; deși filmul încearcă mereu să ne aducă la concretul istoric — prin portrete, prin atmosfera de epocă —, el rămîne cel mai adesea la nivelul enunțului istoric ilustrat, în planul abstract al generalităților : cele cîteva biografii care par că se închege, rămîn superficiale, generice și faptul se datorează atît scenariului, care surprinde oamenii în momentele de răscruce ale istoriei dar nu neapărat ale vieții lor, cît și regiei care se bazează mai ales pe prestanța actorilor ; apetența lui Sergiu Nicolaescu pentru acțiune, pentru scenele de luptă, scoate în evidență mai ales latura spectaculară a evenimentului, datele sale exterioare ; filmul ne rămîne dator în privința implicațiilor politice interne și externe, în privința puternicei motivații care a dus la ruptura cu aliatul care ni s-a impus pînă în acel moment al războiului, în privința unei mai semnificative imagini a societății românești a timpului ; sigur că un film nu poate să cuprindă totul și că, prin forța lucrurilor, selecția este necesară ; este necesar însă un punct de vedere original, convingător, fie în descifrarea istoriei, fie în descifrarea reacțiilor umane, pe care filmul nu-l are decît parțial, în unele scene, în intenții părăsite pe parcurs ; altfel, imaginea unei victorii rămîne interesantă doar prin desemnarea forțelor care au participat la obținerea ei, prin sacrificiile făcute pentru cîștigarea ei — obiectiv, cum spuneam, mai apropiat de acela al unui film documentar.

În ultima vreme îl vedem pe Sergiu Nicolaescu încercînd să părăsească genul care l-a consacrat — aventura —, încercînd să abordeze, într-un registru mai grav, filmul psihologic, filmul istoric, fie ele ecranizări, fie după scenarii originale ; această schimbare la față nu s-a produs însă și printr-o înnoire a mijloacelor cinematografice, printr-o rafinare a principiilor maniheiste după care se conduce : simplismul argumentelor artistice, care poate fi trecut cu vederea într-un film minor, devine însă deranjant atunci cînd intră în joc forțe superioare ; respectul pe care trebuie să-l acorzi adversarului înseamnă, printre altele și „tratamentul" la care e supus ; este o „regulă a jocului" de care Sergiu Nicolaescu ar trebui să țină seamă, dincolo de ambițiile sale de autodepășire.

Profesional vorbind, **Ziua „Z"** este un film lipsit de ezitări, lipsit de slăbiciuni — o linie dreaptă, sau altfel zis drumul cel mai scurt care unește două puncte : prezența unor actori de primă mărime în filmul nostru — Ștefan Iordache, Mircea Albulescu, Silviu Stănculescu, Ion Besoiu, Ion Marinescu, întărește impresia de soliditate și siguranță pe care Sergiu Nicolaescu știe să o lase chiar și atunci cînd acționează pe un teren care nu este de drept al său.

Nicolae Mateescu

plastică

Noblețea culorii

Încercarea de a-și contura demersul plastic după structura sa meditativă, rațional-contemplativă, dovedește la un artist ca Horea Cucerzan cunoaștere de sine. El reface, cu o rară abilitate și eleganță a desenului, propria sa cale ; un sondaj pe verticală și în adîncimea lucrurilor printr-o atitudine tranșantă în care culoarea devine lumină vie, lichidă, sensibilitate și forță expresivă. Pentru tipul său grav, de transilvan, expresivitatea devine idealul pictorului-poet, expresivitatea pictorului care își selectează și restructurează lumea, asemeni unui fantast arhitect, într-un plan ideal. Prin recentele simeze, el rămîne un constant vizător care-și caută și urmărește rostirea cînd pătimaș, cînd diafan filtrată prin sita luminii.

Horea Cucerzan caută adîncimea imaginii printr-o ciudată alchimie, dincolo de imediata concretețe ; prin asta ajunge la revelații semnificative, redescoperă simplitatea în atitudini și peisaj — viziune iconografică de sorginte renascentistă-cristică prezentă și în chipurile mînăstirilor moldave din aceeași epocă. Forma ia expresia gîndului său artist, culoarea veșmîntul nemuritor al modelului. Realitatea devine metaforă și metafora o nouă și magică realitate. Nu portretul în sine, nu peisajul cu datele naturale ne cucerește, ci mai puternic gestul, taina privirii, a surîsului blînd din care țîșnește lumina ; o fereastră aerată este o explozie solară pe fațada unei case din Blaj, un portal gotic deschide arcuri de raze în peisajul urban, iar în noi, niște ciudate antene policrome, uneori colțuroase, aspre, în majoritatea lor diafane și impecabil structurate, care ne învăluie. Este oare vorba aici de atitudinea ascetului-filosof care vrea să ne implice în parabolele sale printr-o metaforă în care lirismul se căsătorește cu ideea, cu mereu semnul interogativ al gîndului ? ! Și da, și nu.

Liniile carnației de ceață luminată din portretele-grupuri de fete cu harfe și flaute sînt un imn adus muzicii. Însăși culoarea curge asemeni apei prin cavale de argint, pe corzi de lumină își lasă auzului nostru zvonul de cîntec preclasic. Meloman, în sensul nobil al cuvîntului (în studenție pictorul a făcut parte din mai multe formații), pictorul caută sensuri noi prin culoarea sunetului.

Gătirea miresei ori **Martiriul lui Horea,** compoziții de grup în care personajele își ocupă fiecare locul în spațiul pictural în funcție de mesaj, de tensiunea personajelor-idei ; culoarea le separă atitudinal, desenul le oferă ținuta, forța care aproape vizează sculptura.

Fața lirică, poetică ni se dezvăluie în cele opt pînze botezate **Ivirile luminii,** în **Nașterea arcadelor** ori în **Rostul devenirilor.**

Pictorul Horea Cucerzan nu evadează din marile embleme ale colorismului, nu-i un furios care să spargă canoanele picturii, ci un creator așezat, care a asimilat cu marea putere a răbdării făcînd ucenicie la tradiția expresionismului românesc și universal. Din această profundă școală se naște **Întruparea muzicii, Arborele devenirilor, Nevăzător** ori **Sfatul bătrînilor.**

Atitudinea creștină în fața realității îl face pe pictor s-o privească și s-o recepteze într-o expresie serafică, aerată folosindu-se de tehnica transparenței, lumina fiindu-i consilierul intim pentru lumea sa.

Ion Iuga

CRONICA LITERARĂ

IOAN ALEXANDRU: «Iubirea de patrie» (II)

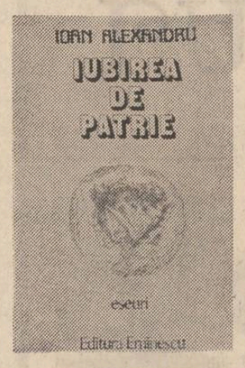

Iubirea de patrie, II (Ed. Eminescu, 1985) de Ioan Alexandru cuprinde, ca și întiia colecție de acest fel, un număr impunător de eseuri între care acelea de natură programatică sînt cele mai multe. Este momentul în care „intuițiile fulgerătoare", juvenile, „s-au așezat și aprofundat". Poetul și-a consolidat o doctrină de esența etnicului, foarte coerentă în ciuda înfățișării superficiale care e de fel extatic.

Întiia sugestie pe care o pune poetul aici vine din verificarea istorică, proprie Răsăritului, aceea care dă „dreptul națiunilor". El știe despre „egalitatea naturală a neamurilor", îndreptățite să înceapă „universalul Logosului". Înclinația lui teoretică merge „în favoarea spiritualității naționale", a „națiunilor egale". Numeroase propoziții se adună în această direcție, denumită de Ioan Alexandru aci „dreptul neamurilor la existența istorică", aci putința „fiecărei vetre de a deveni centru al lumii". Fiind aplicat unei comunități, care ar fi ilustrația particulară a universalului, spiritul se universalizează prin intensitate ; „iubirea pînă la mistuirea de sine", considerată a fi „realitatea marilor inspirați" este înțeleasă de poet ca o condiție a universalului însă o universalitate rezultată din valorificarea pînă la orginar a datelor autohtone.

Universalitatea este aci cea dintîi dintre înfățișările doctrinare, însă Ioan Alexandru a adăugat și alte elemente la elaborația lui care impresionează, încă o dată, prin omogenitate. El **are,** de pildă, o teorie a literaturii care pu este într-atît de personală din moment ce este atingătoare de ideea anonimatului însă izbește prin expresivitate, care e a unui rapsod. Pentru el, scriitorul e o „conștiință națională" ; spre a fi o conștiință universală, poetul e „una cu sufletul neamului" propriu (sufletul fiind o imponderabilă rezultată și din asimilația culturii), avînd a se exprima în cuvînt, „în acel logos întrupat în istorie". Limbajul înnoitor stă nu în afara unui ireductibil, denumit „matcă". Poezia e chemată, în virtutea experienței istorice, să vehiculeze „persoanele pilduitoare", prin urmare exemplul moral : ea este un factor soteriologic, opus uitării, o întărîtură etică. Această mișcare sustrasă contingenței e denumită de poet „împămîntenire". Imnul este specia exultării quintesențiale, exprimată nu prin limbă, ci prin „grai", înțeles acesta ca o „limbă de taină". În general, misterul uman rezultă din arhaicul local, adică din mit, universalitatea înțeleasă de poet este acum aceea a mitului populațiilor de dinainte de despărțirea civilizațiilor felurite. Poezia este „sărbătoare", adică exemplaritate, extracție a umanului din contingent : poetul comunică intraductibilul unei etnii. Înțelegerea prezentului se face atunci cînd materia acestuia e supusă înșiruirilor istorice care salvează substanța trecătoare de la pieire. De altfel, realismul lui este acela al realității „create". și spre a pătrunde noțiunile desfășurate de poet este nevoie și de știința cazuisticii de „Môyen — Age".

Din moment ce „obiectul poeziei" constă în istorie și, în natură, ar rezulta că profunzimea vine din examenul periodic al acestor elemente. Poetul zice, de altfel, acestea : „în ce măsură aceste experiențe sînt veritabile, plenare și profunde, vine mereu s-o spună recercetarea istoriei și a naturii de către fiecare generație". De aci, sentimentul orînduirii coerente, al „înaintării rodnice", adică, zice el, al ascezei, „pentru a intra pe făgașele normale și sigure": Identitatea naturală este verificabilă și în spiritul etniilor prin „coordonatele fundamentale", adică prin „adeverirea lor cu fiecare generație, în fiecare individ". Poezia e „încoronarea prin spirit a vieținii biologice", ase de-a face cu „eroicul" ; puterea ei e „puterea reluării întregului". Ea este o „vorbire nucleară, concentrată".

Extraordinară este aci puterea de-a înfățișa prin emoție idei care nu sînt doar ale lui și poetul pune în această doctrină „răsăriteană" extazul marilor inițieri. El vine cu optica organicistă dinspre originile filozofiei bizantine, adaptînd-o la regimul clipei. Pretutindeni, în aceste eseuri s-au conservat lirismul de mai înainte și Ioan Alexandru rămîne poetul purităților, al bucuriei, un mioritic aflat în pandant cu cantatele lui Bach, exaltînd biruința asupra beznelor, lirismul lumii getice, al Transilvaniei : „va fi ea, poezia nouă, monumental națională, cutremurător limpede, cum brusc să lasă soarele întreg prin spărturile norilor, pe platoul fostelor temple arhaice de pe vîrfurile Bucegilor, ea va fi o poezie descărcată de imagini palide, o poezie parabolică mergînd pe spații imense, vizionar construite în răceala de Boras getic răsucită spre stele, în gerul sufletesc al unei ființe prea iubitoare. Va fi o poezie a ritmului singelui omenesc izînd în albiile inimii, va fi o poezie arhaic-actuală, eliptic atotînțelegătoare, un fel de rostire profetică în duh sărbătoresc, va fi un cîntec imnic cît un nor de miresme vărsat peste țară". Este aci, ca și în majoritatea eseurilor lui Ioan Alexandru, acel stil înflorat, vizionar, liric, pentru care istoria e văzută ca un vifor, ca o descărcare de ploi, în chipul unei meteorologii hiponoice ; inspirația se aplică asupra unui „strugure" alegoric spre a stoarce „vinul" sacramental, poezia întruchipează bucuria azururilor, a flăcării pure, arzătoare între cer și pămînt, „limba unui clopot invizibil ce îmbracă prin rostirea lui cerul cu mireasma sărbătorească a unei duminici fără sfîrșit". Lumea cuvintelor ajunge la Ioan Alexandru întotdeauna la Cuvînt.

O astfel de înșiruire de viziuni este cu totul în spiritul liricii desfășurate de poet și o admirabilă poemă în proză, „Gură de rai", e probabil punctul cel mai de sus al acestei eseistici care exultă : „Pentru că tu, iubita mea Patrie, n-ai fost robită de trufie în mersul legănat al holdelor tale, pentru că nu-i semeție în azurul senin al Carpaților, pentru că veghea ta în nopți la stîni n-a însemnat niciodată pîndă față de cei ce dorm, să-i cotropești prin vicleșug, pentru că-i Gură de Rai întreaga ta alcătuire și nădăjduire, pentru că ești ancorată dintru începutul ființării tale în această umanitate transfigurată, pentru că te-i socotit fiică a soarelui, iubita Luceafărului de ziuă, graiul tău. Gură de aur, pentru că acest pămînt, de la Marea Pontică pe fluvii, roată peste Putna pînă la nunțile Maramureșului, din vîrful Bucegilor pînă la zbuciumul Dunării prin porți, din raiul Deltei gurilor de vărsare la plaiurile Transilvaniei, pentru că, după toate silințiile și prigonirile și nedreptățile strigătoare la cer, ai avut bucuria biruitorului pecetluind într-un cuvînt nemuritor această Patrie, strigînd-o pe numele de taină, anume Gură de Rai /.../ Și dacă ai spus-o și-o repeți zilnic, ceas cu ceas, din generație în generație, să ți-o însemni la vedere pe ușorii ușilor, pe frunte și mîini, pe vite și bucate, neam de neam, om din om, din tată-n fiu, nemuritori, cît licări-va Luceafărul de ziuă pe cerul înstelat al sufletelor noastre".

Artur Silvestri

«Crestomație de literatură română veche»

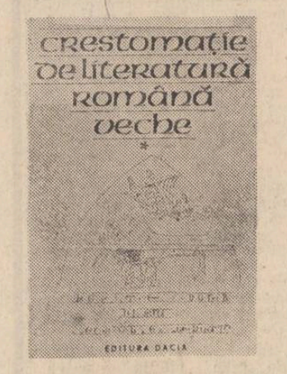

O „Crestomație de literatură română veche", cum este cea scoasă recent la Editura „Dacia" (1984) de către un colectiv al Institutului de istorie și teorie literară „G. Călinescu", ridică alt tip de probleme decît editarea unui singur text ori a unui corpus tematic din literatura veche. Care este într-adevăr, rolul unei crestomații în activitatea de valorificare a acestui domeniu ? În general, asemenea lucrări — cînd nu au un scop practic imediat, didactic ori de delectare — apar pentru a atrage atenția unui teritoriu bogat și mai puțin explorat, ori pentru a puncta istovirea lui. Sînt, cu alte cuvinte, prime editări de texte — ori reluări din alte ediții, într-un fel de florilegiu festiv. Ambele cazuri le întîlnim în crestomația de față, care-și propune și să ne delecteze cu lucruri cunoscute și să ne intereseze în abordarea textelor de literatură veche românească mai puțin cunoscute. Ritmul editării literaturii vechi este, la noi, determinat de mai mulți factori. Poezia noastră nu înregistrează încă, după o sută de ani, un alt exponent care să-l egaleze pe Eminescu în pasiunea pentru literatura veche și în reluarea ei ca expresie. Limbajul nostru științific s-a abătut de la normele impuse de un Hașdeu, Xenopol, Iorga — care stabileau o existență noțională unor termeni vechi refolosindu-i în studii de specialitate cu scopul de a uni limba nouă cu rădăcinile ei. Un text din cea mai aridă zonă a științei în limba franceză, de pildă, folosește cuvinte și expresii din vorbirea curentă pentru a îmbrăca noțiunile — pe cînd unul similar românesc pare o traducere la computer din noțiune în noțiune. Iată numai două domenii în care asimilarea limbii românești așa-zise „vechi" nu s-a făcut.

Crestomația despre care vorbim înmănunchează excerpte din principalele cărți și manuscrise vechi românești, din toate zonele țării, de la Scrisoarea lui Neacșu pînă la Dimitrie Cantemir și Ioan Neculce. Scopul declarat al ei este de a face cunoscută peste hotare literatura română veche ; astfel, acest volum urmează a fi tradus în cîteva limbi de circulație europeană și se vor mai edita încă două volume similare, cu același tratament. În vederea acestui scop, fiecare text excerptat este însoțit de un comentariu filologic și unul stilistic : în primul se dau informații despre manuscris, ediții anterioare — cînd este cazul — și studiile care i-au fost dedicate ; în cel de-al doilea se fac ample considerații despre valoarea literară a operei din care s-a scos fragmentul, legăturile ei tematice în literatura sincronă, originea, supraviețuirea unor idei sau imagini în scrierile următoare, etc. Este de prisos să spunem că, dacă studiul filologic e relativ unitar pentru fiecare text, cel stilistic poartă marca fiecărui editor în parte. Liliana Botez, V. Cândea, Gh. Ceaușescu, I. C. Chițimia, Nedret Mamut, Mihai Moraru, Stela Toma și Cătălina Velculescu (redăm lista alfabetică a colectivului de redacție) — comentează, fiecare în felul lui, dar după un tipic relativ comun, valorile stilistice ale textelor pe care le editează. Dacă mai adăugăm, la aceste comentarii, „Cuvîntul înainte" al Zoei Dumitrescu-Bușulenga — care nu consună cu analizele aplicate ale colegilor domniei sale, dorind să fie o propagandă mai mult comercială și mai mult pentru români a unei materii valoroase prin ea însăși și adresată intelectualului european — avem tabloul structurii externe a cărții — la care mai adăugăm, încă, o bibliografie generală (selectivă) întocmită de Liliana Botez, un glosar (incomplet, cu destule inexactități) pe care Stela Toma ar fi trebuit să-l întocmească prin însumarea glosarelor de la fiecare text editat (dar autoarea recurge la alte metode, fiind nu o dată în contradicție cu ceilalți colegi — un indice tematic foarte necesar și bine făcut de Mihai Moraru, și necesarul indice de nume întocmit de Gh. Ceaușescu. Impresia dominantă este că, pentru numai 260 de pagini cît numără volumul, avem prea multe diviziuni și prea puțin material original care să le umple ; raportul dintre comentariu și text este net în favoarea comentariului. În privința diviziunilor, ne bucurăm, desigur, că literatura română veche le răspunde cu succes dovedindu-se nu monotonă, ci, dimpotrivă, foarte variată ; își mai găseau, încă, locul și alte categorii de texte vechi în această crestomație, cum ar fi legendele Troiei ori acea traducere directă din limba elină care uimește și nedumerește atîția specialiști : „Irodotul de la Coșula". La o privire atentă a lucrurilor, ne dăm seama, apoi, că editorii au avut în vedere acest dezechilibru între text și comentariu — iar reparația pe care o propun ei este bine gîndită : excerptele din opere cunoscute (precum „Psaltirea Scheiană", „Psaltirea Voronețeană", „Psaltirea Hurmuzachii", cărțile lui Coresi, etc.) sînt mai mici, adesea de o pagină sau două (cuprinzînd de obicei predosloviile) — în timp ce acelea din textele needitate pînă acum sau cu o mai mică circulație editorială sînt incomparabil mai mari. Comentariile, dimpotrivă, sînt încărcate cu trimiteri pentru prima categorie — mai seci, lăsînd textul însuși să vorbească, pentru cea de-a doua. Un lucru echilibrat, bine gîndit pentru un spațiu restrîns.

În aparență, actuala crestomație nu-și propune să schimbe ordinea stabilită a lucrurilor : literatura română începe tot cu Scrisoarea lui Neacșu — specificarea că aceasta este „cea mai veche mărturie a **stilului epistolar** (s.n.) în limba română", lăsînd, totuși, o portiță deschisă asupra căreia vom reveni — literatura românilor scrisă în alte limbi tot nu este amintită, cea străromână, de asemenea. În privința ultimelor două întîmpinări — care, de altfel, s-au făcut acestei ediții — sînt multe de spus. Un tom aparte cuprinzînd excerpte din scrierile românilor în alte limbi ar fi, desigur, bine venit — dar **nu intră în scopul declarat al antologiei de față.** Un asemenea tom ar face numai în parte obiectul de cercetare al literaturii române vechi — el neridicînd problemele de editare pe care le ridică textele ce conțin expresia românească vie, unde specializarea înseamnă descifrarea în primul rînd și apoi comparație, etc. O crestomație a literaturii române vechi scrise în alte limbi cere, ca material de bază, editarea fiecărei asemenea opere. Pentru realizarea unui asemenea corpus trebuie să militeze cei care „acuză" cartea de față că nu conține această categorie de literatură. Cum s-ar potrivi, lîngă Manuscrisul de la Ieud cu încîlcitele lui probleme filologice, cu parfumul limbii românești dintr-o epocă indiscutabil anterioară conceptului stabilit prin consens al literaturii române, o traducere actuală din latineasca secolului al XVII-lea? Același argument în privința literaturii străromâne — cu două diferențe specifice, totuși. Mai întîi, posteritatea unui Ioan Cassian — ori Dionisie Smeritul — trebuia menționată acolo unde știința a deșteles terenul și unde s-a dovedit că operele lor stau la baza unor lucrări slavonești ulterioare traduse și în limba română. Este o chestiune de bibliografie care a scăpat editorilor (în același timp, însă, în nota asupra ediției se specifică faptul că bibliografia se oprește la data predării manuscrisului, anul 1981 ; studiile despre literatura străromână au înregistrat progrese spectaculoase după această dată — vezi contribuțiile de însemnătate istorică ale lui Nestor Vornicescu, mai multe eseuri ale lui Artur Silvestri etc.) Probabil pentru tomurile următoare se va avea în vedere acest deziderat. Un corpus al literaturii străromâne, apoi, absolut necesar relansării întregului concept de literatură română, trebuie început grabnic și continuat temeinic. Aici, noi intrăm în „competiție" cu alte culturi europene, care au ediții respective — făcute, însă, pentru uzul lor. Problema fiind atît de specială, este de mirare că ea s-a ridicat în legătură cu această crestomație. Doar nu le vom traduce străinilor, în limba lor (scopul crestomației fiind acesta, declarat) lucrări pe care ei le au deja în ediții critice, traduse în sensul acelor ediții !...

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 7-a

Fenomenologia ca metodă epică

„Proiectul **feonomenologiei epice** a spiritualității române în dezvoltarea sa istorică" la care face adesea referiri Mihail Diaconescu atunci cînd vorbește despre construcția de ansamblu în care se înscriu romanele sale suscită, de la început, o îndreptățită curiozitate. Fiind vorba de un proiect fenomenologic, e momentul să ne întrebăm totuși despre ce fel de fenomenologie este vorba. În ultima fază, fenomenologia, punînd între paranteze lumea naturală, operează reducția acesteia la lumea vieții (Lebenswelt) și intuiește astfel în zona esențelor sensurile majore ale procesului istoric. Răspunsul, implicat în substanța cărților și în formularea teoretică, arată că spre o astfel de fenomenologie se îndreaptă opțiunea lui Mihail Diaconescu, preocupat de spiritualitatea românească **în dezvoltarea sa istorică.** Orientarea lui Mihail Diaconescu spre fenomenologia spirituală se întîlnește în chip fericit cu această viziune, romanele sale avînd în centrul lor creatori de valori intelectuale : pictori, muzicieni, retori, sculptori, filozofi, diplomați, așadar personaje cu totul diferite de cele consacrate de tradiția eroică a speciei. Împreună cu acestea, care sînt nu pretexte ci ocazia îndelung căutată, autorul operează o apropiere de esențe, o deplasare a conștiinței teoretice înspre motivațiile sale inițiale, în felul acesta căutînd să surprindă acele legi fundamentale care stau la baza etniei, în funcție de care s-a conturat destinul poporului român în istorie. Mihail Diaconescu creează în acest sens un veritabil univers al cărților — lucru de asemenea inedit pentru romanele istorice — care, circulînd într-o limbă universală (latina și greaca) dau seama despre specificul românesc, fiind folosite pentru aceasta drept instrumentar al argumentației în disputele sau cugetările personajelor. Numărul titlurilor și al elementelor de conținut este prea mare pentru a fi citat și ar genera senzația unei artificioase și dificultuoase inserări în text. Fapt semnificativ — naratorul stăpînește măiestria enumerării lor nu pentru a întrerupe prin șarjare fluența mesajului, ci, dimpotrivă, pentru a o potența. Pentru ca **lumea vieții să** devină cognoscibilă, Husserl sugera anumite condiționări ale raportului stabilit de ea cu subiectul cunoscător. E necesară, afirmă el, o anumită încredere a **subiectului** față de laturile cognoscibile ale **obiectului** cu care se află într-o anumită intimitate, fundamentală pentru realizarea transferului structural.

Mihail Diaconescu nu comite licențe istorice din necesități artistice. Cunoscînd adevărurile naratologiei ce situează epica în planul antropomorf al textului literar, el consideră că evenimentele istorice formează planul imanent al funcțiilor narative și prin transfigurare, stabilește între aceste aspecte corespondența necesară. Apelul la metodele fenomenologiei trebuie înțeles ca un rezultat al acestor cauze. Nu autorul este primul care operează o punere între paranteze a lumilor investigate. Această punere între paranteze este sinonimă cu pierderea sau neconsemnarea de către memoria colectivă a rolului important pe care diferite personalități, astăzi considerate secundare, l-au avut în derularea evenimentelor. Ca și cum distanța dintre fenomen și esență ar fi aceeași cu cea dintre secundar și principal, Mihail Diaconescu își alege ca personaje centrale ale romanelor sale personalități secundare ale istoriei, mai puțin cunoscute sau uitate, nu în scopul de a produce reabilitări senzaționale (romanul **Speranța** poartă totuși în subtext sensul reabilitării principelui Grigore Alexandru Ghica al X-lea, consecutiv reabilitării realizate de cărțile istoricului Leonid Boicu), ci pentru a apropia substanța epică de adevăr. Aceste personaje au o mobilitate socială, respectiv epică, aparte, care le permite să traverseze toate mediile timpului lor. În consecință, ele îi permit autorului o mai mare libertate a structurării funcțiilor narative concomitentă cu un sector de observație mai amplu și mai diversificat. În al doilea rînd, evitînd personajele sacralizate ale istoriei, autorul reușește să surprindă în confruntare directă, aspecte semnificative ale modului în care a funcționat în timp conștiința artistică, conștiința etică și conștiința politică a poporului român. Apropierea de esențe nu vizează așadar un singur aspect, ci integrarea aspectelor complexe într-o configurație de ansamblu. Această viziune implică o libertate epică ce permite reificarea insolitului istoric și, întrucît se conservă cadrul verosimilității, îl pune pe autor în ipostaza de **creator** al **lumii vieții,** oferindu-i prilejul de a o stăpîni integral și de a o releva în profunzime și în complexitate. Sfera acestei lumi echivalează cu o amplă extensiune în timp, în spațiu, în ierarhiile sociale și în dimensiunile conștiinței, de la Burebista la epoca modernă, de la Alep pînă la Londra, de la regii și împărații lumii pînă la colibele sărace, de la raționamentele exacte pînă la stările confuzo-onirice de dereism fantastic.

Anularea egologiei, operată chiar de fenomenologie, înseamnă stabilirea unei corelații necesare între răspunderea față de sine a individului și răspunderea față de elementele contextului amintit. Acesta este cadrul de generare și de manifestare a conștiinței naționale. Astfel se poate spune că toate personajele propuse în centrul transfigurării epice au conștientizată motivația fundamentală a misiunii lor istorice : Arhimados, din **Călătoria spre zei,** Ioan Căianu-Valachus **(Marele cintec)** care meditează pe marginea scrisorilor trimise de amicul său Gavril Ivul, retorul Lucaci ajunge la concluzia că, în contextul social al vremii sale, împlinirea pravilei nu se putea realiza decît prin luptă și se apropie pînă la sacrificiu de cei mulți și umili din mijlocul cărora se ridicase ; Grigore Alexandru Ghica al X-lea **(Speranța)** continuă nu numai simpatiile revoluționare, romantice, din tinerețe, ci ascultă parcă de glasul înțeleptului Burebista, care voia să asigure existența dacogeților prin realizarea și menținerea unității lor politice.

Reducția fenomenologică operată de Husserl în lumea naturală nu se oprește la lumea vieții (Lebenswelt). Continua cunoaștere a structurilor acesteia a dus la stabilirea dicotomiei **Heimwelt** (lumea patriei) și **Fremdwelt** (lumea străină). O primă reducție face și Mihail Diaconescu în sensul că puține sînt enclavele non-narative cu descrieri despre natură în operele sale. A doua distincție este însă cu atît mai evidentă cu cît ține de formația sa de bun cunoscător al istoriei despre care scrie. Ea s-a concretizat în plasarea fenomenului istoric românesc în contextul istoriei universale cu care se află în strînsă dependență. Relațiile care se stabilesc între lumea patriei și lumea străină sînt în măsură să releve cu pregnanță esența fenomenului istoric românesc. Încă mai înainte, Burebista, datorită forței și întinderii statului geto-dac, reușise să se angajeze în ambele tipuri de relații : cele de luptă, împotriva agresiunii lui Ariovist și cele diplomatice prin solia pe care Arhimados o avea de îndeplinit în senatul lui Caesar. Sub acest aspect, romanele lui Mihail Diaconescu se definesc ca romane politice ale puterii în ipostază națională (dar și individuală). Dialogul diplomatic și sugestiile epice ale expansiunii spirituale românești au o pondere însemnată în relevarea sensului major al mesajului lor. Retorul Lucaci duce o solie Movileștilor la Wieliczka, iar aceștia intervin pe lîngă craiul Ștefan Báthory, la Cracovia, în scopul înlăturării domnitorului egolatru Iancu Sasu ; în același roman **(Adevărul retorului Lucaci)** Azarie și Teodosie duc o solie la Alep ; în **Marele cintec,** honorabilis Mihai Căianu de la Leghia și cu pater Adam Iuănuț exprimă prin solia lor adresată papei Inocențiu drepturile românilor din Transilvania. Procedeul culminează în recentul roman **Speranța,** unde majoritatea personajelor angajate în misiuni diplomatice (Grigore Alexandru Ghica, Costache Negri, C. A. Rosetti, Dimitrie Ralet, Dumitru C. Brătianu etc.), parcurg în calitate de misionari ai cauzei române spații geografice imense între Constantinopole, Londra, Paris, Viena... Prin victoria lor, o parte din visul lui Burebista, acela de a realiza puterea politică a statului său prin unirea politică, se împlinește, probînd în plus că națiunea română are tăria de a învinge în lupta pentru idealurile ei supreme. În felul acesta, proiectul fenomenologiei epice conceput și realizat de Mihail Diaconescu apare ca un ciclu creat cu o evidentă coerență interioară, fiecare roman conturînd o parte din esența unică ce apare în ipostaze fenomenale diferite.

Un singur lucru pare că-l separă pe Mihail Diaconescu de fenomenologie, și anume cultivarea cu insistență fie a introspecției psihologice, fie a fantasticului psihologic. Fără să creeze romane de analiză, autorul se simte obligat să releve nu numai însemnătatea social-politică a acțiunilor ce compun funcțiile narative, ci și forța trăirii interioare cu care personajele participă la ele.

Ștefan Găitănaru

Necesitatea valorilor

Urmare din pag. 1

nevoii de permanență, prin respectul ce li se cuvine, prin grija cu care se cer a fi înconjurate încă din starea lor de promisiune și incipiență creatoare. Sau cum atît de frumos spune Blaga vorbind despre „aplecarea firească și gustul ce-l am / pentru tot ce devine în patrie / pentru tot ce sporește și crește-n izvorniță".

O expresie și mai adîncă a unității literaturii noastre o reprezintă limba. Limba nu este pentru scriitor un simplu mijloc de comunicare cum ar fi, să zicem, pentru vorbitorul obișnuit. Studiul mai îndeaproape al limbii în care te exprimi și cunoașterea posibilităților ei determină nu numai străduința, ci și implicare sufletească, iubire. De altfel, cultivarea limbii a fost dintotdeauna o formă superioară de manifestare a patriotismului.

Limba, după cum observa încă demult Eminescu, conține în sine și un anumit mod de a vedea lumea, de a-i simți farmecul, existența. „Tropii unei națiuni agricole — nota el pe o pagină de manuscris — diferă de tropii, de imaginile unei națiuni de vînători ori de păstori. Sub ce haină va îmbrăca unul simțămîntul etern al amorului și sub ce imagini celălalt, decît prin acelea pe care le posedă ?" Răspunsul este același și pentru creația literară : materia limbii conține în sine germenii expresivi ai operei tuturor scriitorilor care o reprezintă, fără a neglija în vreun fel talentul și eforturile fiecăruia. Trebuie luate în considerație în acest sens nu numai specificul structurii de comunicare, ci și întregul tezaur istoric de experiență, înțelepciune, simboluri, mituri, legende etc., pe care un popor le-a adunat în tiparele limbii sale. Dacă structura lingvistică este obligatorie pentru toți scriitorii unei limbi, cel de-al doilea termen, al tezaurului istoric închis în tiparele ei se înscrie însă pe o variabilă permanentă de la o epocă la alta, de la un scriitor la altul, putînd determina un număr infinit de întruchipări originale, jucînd un rol mereu modificat în constituirea imaginarului.

O cercetare atentă asupra complexului de simboluri al **Mioriței,** ne-a permis să observăm atît anumite constante ale acestuia în operele mai multor scriitori ai noștri, cît și variațiile sale necontenite de la o scriere la alta. Problema este legată, după cîte ne-am putut da seama, de existența unui străvechi substrat mitologic activ, a cărui prezență se face mereu simțită. Acest substrat nu se reduce la complexul de simboluri al **Mioriței,** ci este mult mai bogat și se cere mai bine cunoscut, cercetat, înțeles și valorificat în cît mai multe din ramificațiile sale. Îi revine generației lui Nicolae Labiș meritul de a fi restabilit peste timp în cadrul literaturii noastre contemporane legătura cu străvechiul substrat al mitologiei noastre populare, prezent în folclorul românesc și în capodoperele marilor scriitori români din trecut. După revoluționarea formelor de expresie din jurul anilor '60, literatura noastră continuă să se adîncească pe acest drum și multe din scrierile sale reprezentative demonstrează o astfel de tendință. Fără să fie exclusivistă, ea exprimă, după credința noastră, în modul cel mai profund **aspirația către permanențe.** Ea atestă preocuparea scriitorilor de a realiza opere expresive, durabile, care să lege între ele timpurile acestui popor, în cercurile de aur ale înțelepciunii sale dintotdeauna.

„PARTICIPAREA ROMÂNIEI LA ÎNFRÎNGEREA GERMANIEI HITLERISTE" de Gh. Zaharia și I. Cupșa

EDITURA POLITICĂ, 1985

Volumul semnat de Gh. Zaharia și Ion Cupșa, apărut sub egida Institutului de Studii Istorice și Social Politice de pe lîngă C.C. al P.C.R. este o nouă contribuție privitoare la modul în care forțele românești au contribuit la înfrîngerea hitlerismului. Această carte subliniază importanța și valoarea participării românești, atrăgînd atenția asupra unor aspecte mai puțin știute. Ea se bucură de o documentație excelentă și de o bună organizare a materiei. Cele mai importante teme privesc lupta forțelor patriotice conduse de Partidul Comunist Român pentru eliberarea țării de sub dominația Germaniei naziste, insurecția din August 1944, după care urmează eliberarea părții nord-vestice a țării, adică eliberarea României de sub jugul imperialist al fascismului. După aceea, autorii tratează etapele militare ale eliberării de către armata română a teritoriilor Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei din toamna anului 1944 și primăvara anului 1945. Într-un capitol final, intitulat „Bilanț general și perspective", autorii concentrează în cîteva pagini semnificația acestei participări românești, valoarea contribuției economice și militare a românilor, ca și semnificația politică a acțiunii românești împotriva armatelor hitleriste. Deși privește această participare mai ales din punct de vedere militar, cartea semnată de Gh. Zaharia și I. Cupșa acordă atenția cuvenită consecințelor politice pe care le declanșează inevitabil această prezență românească prelungită pe frontul antifascist. Sobra prefață semnată de Ion Popescu-Puțuri subliniază importanța unor direcții de cercetare și concluzii ale cărții, ceea ce constituie o recomandare în plus a valorii acestei contribuții.

„O ZI PENTRU NEMURIRE" de Mihai Stoian

EDITURA MILITARĂ, 1984

Ziua pentru nemurire de care se ocupă Mihai Stoian este ziua de 23 August 1944, iar cartea sa este o reconstituire de tip romanesc care folosește informații diverse alături de experiența directă a autorului și de comentariile acestuia. Este de fapt vorba despre un tip de scriere cu care Mihai Stoian ne-a învățat de mai multă vreme unde, cu ajutorul unui montaj inteligent, și folosind o informație extrem de bogată și de bine orientată, el reușește să ne familiarizeze cu aspecte dintre cele mai diverse și semnificative ale temei de care se ocupă. Cartea aceasta are și un fior personal, pentru că, așa cum spuneam, nu este vorba numai de punerea cap la cap a unor tăieturi din presă, din memorii, din rapoarte de front, ci și de inserarea propriilor impresii legate de August 1944, toate acestea prezidate de regia autorului și, mai ales, de comentariul său. Cine vrea să-și facă o idee despre ceea ce a produs actul insurecțional românesc de la 23 August 1944 și de efectele acestuia, poate apela cu încredere la cartea lui Mihai Stoian care este, de fapt, o monografie concepută după rigori personale a unei teme istorice esențiale pentru istoriografia noastră. Cartea lui Mihai Stoian este, în același timp, un indicator al interesului scriitorilor români pentru istoria politică contemporană, și, totodată, un test de luciditate istorică, politică și literară.

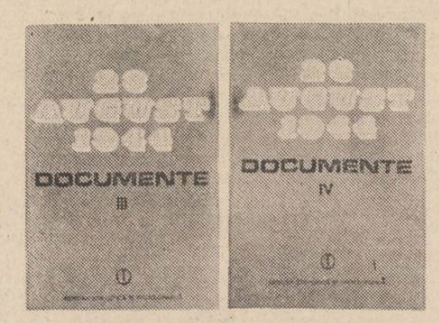

„23 AUGUST 1944" Documente, vol. III și IV

EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ȘI ENCICLOPEDICĂ, 1985

Editura științifică și enciclopedică continuă tipărirea documentelor legate de insurecția românească de la 23 August, în două volume masive, care oferă cercetătorului o perspectivă adîncă și inedită asupra faptelor. Amintim cititorilor că volumele I și II de documente din aceeași serie au constituit o panoramă pentru prima dată concretă și de multe ori de un caracter inedit asupra circumstanțelor și personalităților angajate în actul de la 23 August 1944. Se poate spune că istoria acestui act de importanță istorică pentru România și Europa se poate scrie abia după apariția acestei serii de documente inițiate de un colectiv de cercetători condus de dr. gen.-lt. Ilie Ceausescu. Ca și primele două volume, și volumele III și IV privitoare la anii imediat următori eliberării de la 23 August 1944, oferă o perspectivă nouă, bine documentată, decisivă pentru scrierea și rescrierea istoriei românilor. Aceste volume au meritul de a sublinia situația României, condițiile speciale în care țara noastră s-a aflat în cursul celui de-al doilea război mondial, ca și în momentul în care a întors armele împotriva hitlerismului. Documentele din aceste volume sînt importante pentru istoria politică a României și Europei pentru că în ele se află dovada importanței militare și politice a contribuției românești la războiul antifascist. Proporțiile acestei contribuții, efectele ei, sînt exprimate de numeroase acte autentice de arhivă acum, pentru prima oară, puse în circulație. Iată de ce aceste volume constituie un instrument indispensabil al istoriografiei contemporane și a celei politice. Apariția lor are un caracter de eveniment.

CENACLUL „NUMELE POETULUI" Vineri, 30 august, a.c., la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a LII-a ședință a cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

LIBERTATE ŞI PACE

„Cine închide o temniță, deschide o școală" — spunea **Victor Hugo** și cred că dacă ar fi trăit în epoca noastră ar fi avut uimirea să constate, măcar în principiu, că acela care închide o uzină de armament poate deschide nu una, ci cîteva mii de școli. Dacă odinioară, în vremile mai liniștite ale umanității, termenul de referință pentru nefericirea condiției umane era închisoarea, sau galera sau ocna, astăzi toate acestea pălesc în fața tragismului pe care ți-l inspiră o uriașă uzină a morții. Pentru că războaiele sînt cele mai iraționale forme de manifestare umană, și de la cel dintîi om primitiv care și-a suprimat semenul se poate spune că s-a deschis seria neagră a gustului morbid pentru sînge, a satisfacerii lăcomiei prin crimă și jaf, a ocupării casei și teritoriului altora, într-un cuvînt, a umilirii esenței umane. Personal, nu știu ce s-ar fi întîmplat dacă marea tragedie greacă a „vîrstei de aur", prin urmare un **Eschil**, un **Sofocle**, un **Euripide**, s-ar fi născut, prin absurd, în epoca modernă. Dacă în condițiile războaielor antice, în care piereau cîteva mii de oameni, geniul acestora a scos efecte cutremurătoare, care ar fi fost oare strigătul lor de jale în fața stampei apocaliptice a celui de-al doilea război mondial, în flăcările și ruinele căruia s-au mistuit nu mai puțin de 50 de milioane de vieți omenești?! Și reciproca invită la meditație: dacă acest pustiitor război s-ar fi petrecut în antichitate, cele 50 de milioane de victime ar fi reprezentat întreaga populație a Planetei, iar specia umană ar fi dispărut cu desăvîrșire.

Astăzi s-a ajuns la situația paradoxală ca pe timp de pace să se cheltuiască pentru armament mai mult decît pe timp de război! Toate acestea se pretrec, nu uitați, într-o vreme în care la fiecare opt secunde un om moare de foame pe planetă. Jalnică ciudățenie, inumană poftă de distrugere și autodistrugere, de intimidare și teroare, care sfidează orice etică și pune în stare de alarmă fatală întreaga viață de pe Pămînt. Cine plătește și suportă toate acestea? Firește, oamenii de rînd, mai cu seamă tinerii,care de-a lungul istoriei au îndoliat fără voia lor pămîntul și casele părintești, prinși între două focuri, ale guvernanților din spate și ale inamicilor din față, minați și aceștia, la rîndul lor, de alți guvernanți, într-un tablou perpetuu ca un coridor de oglinzi însingerate. Firește, nu vorbim despre războaiele de apărare, juste și pe deplin necesare. Dar, gîndiți-vă numai la literatura de război, la acel sfîșietor roman al lui **Erich Maria Remarque, „Pe frontul de vest nimic nou"**, și veți realiza mai bine inutilitatea criminală a tuturor acestor sfîșieri, ca și plînsul înăbușit al tinerilor care doreau să se cunoască și să fie prieteni, nu să se ucidă. Dacă mai înțeleg rațiunile primului război mondial, avînd în vedere că imperiile nu cedau nimic fără luptă și sosise vremea de naștere a unor state noi, mobilul celui de-al doilea război, în schimb, este irațional și cumplit. Gîndindu-mă la toate acestea, îmi aduc aminte de o scenă petrecută la 1 noiembrie 1978 în Cimitirul Central din Viena. Din toate colțurile Austriei, ca și din multe alte țări europene, veniseră după datină oameni pentru a cinsti memoria celor răpuși în conflagrațiile mondiale ale acestui secol. Un soare stins, ca viața celor duși, lumina parcă de dincolo de univers pacea acelei zile. Noianuri de frunze aurii și roșcate tresăreau sub pașii celor prezenți, sub respirația unui vînt ce prevestea apropierea iernii. Se cîntau muzici în mai multe limbi și în mai multe ritualuri, erau fluturate drapelele mai multor state. Pămîntul primitor al vechii Vindobonne, care fusese placa turnantă a politicii europene atîta vreme, adăpostea fără alegere și austrieci, și germani și români, și ruși, și unguri, și italieni, și sîrbi, și slovaci... Pentru că, hotărît lucru, moartea nu are naționalitate și nu face discriminări. Deasupra, oameni evlavioși care aprindeau lumini de pomenire și răsădeau crizanteme, după datina fiecăruia. Dedesubt, osemintele spălate de ninsoare și ploi ale cîtorva zeci de mii de flăcăi, minați în luptă unii împotriva altora, secerîndu-se ca spicele. Unii luptaseră pentru o cauză dreaptă, cauza altora era în schimb rea și nedemnă, dar nu ei purtau vina. Numai că moartea i-a împăcat pe toți și i-a unificat în eternitate. Singele apă nu se face, într-adevăr, dar de ce trebuie oare să-l vărsăm pentru a ne da seama de asta ?

Sărbătorim acum 41 de ani de la istoricul act petrecut la 23 August 1944. Armata României, întregul nostru popor, au făcut atunci din plin dovada celor mai nobile virtuți ale înaintașilor, izbutind să imprime istoriei cursul firesc, în direcția săvîrșirii idealurilor noastre de libertate și unitate. Pe tot cuprinsul patriei se află însemne ale vitejiei românești, calea eroilor fiind presărată de urmași cu monumentele recunoștinței depline. Aproape că nu există localitate a țării unde să nu se ridice silueta unei statui, unde să nu sprijine bolta cerului cupola unui mausoleu sau lancea vreunui obelisc potopit de veneratie. Cele mai multe jalonează însuși traseul luptelor din toamna lui 1944, dar mai sînt și altele, tot atît de frumoase, care marchează eroismul în stare pură, victoria propriu-zisă. Unele monumente, cum este acela de la Șelimbăr, evocă o permanență a luptelor românești, de la **Mihai Viteazul** pînă la eroii din primul și din cel de-al doilea război mondial, fiecare epocă și fiecare generație depunîndu-și ofranda și iscălitura de recunoștință. O asemenea întrepătrundere de simboluri poate fi întîlnită și pe alte plăci comemorative, fîntîni monumentale sau troițe, care adumbresc somnul eroilor din mai multe epoci istorice, de la Războiul de Independență și pînă astăzi. Sînt convins că fiecare dintre dumneavoastră, stimați cititori, treceți în drumurile zilnice pe care aveți pe lîngă astfel de gloriette, maiestuoase sau modeste, realizate de maeștri celebri sau de meșteri anonimi. E plină țara de asemenea podoabe de marmură, sau bronz, de piatră de riu sau lemn simplu, și ele degajă forța tinereții frînte a eroilor, vuiesc încă de larma luptelor de acum patru decenii, inspirînd sentimente de o desăvîrșită poezie tragică și de închinare în fața durerilor în care martirii au trecut pragul neființei. Nu întîmplător, marele monument al Eroilor din fața Academiei Militare din București cuprinde în vastele sale basoreliefuri întreaga istorie de jertfe a poporului român — de la războaiele daco-romane și pînă în 1945. Pentru că numai astfel, într-o înlănțuire vibrantă, pot fi înțelese toate momentele de foc ale istoriei naționale, iar Eliberarea ultimei brazde de pămînt, din Careii toamnei lui 1944, apare ca o încununare sublimă a întregii Epopei naționale. Practic, nu știi ce să omagiezi mai întîi din multitudinea de repere ale eroismului românesc din cel de-al doilea război mondial : iată placa de marmură așezată de un grup de tineri patrioți pe Cristianul Mare, cel mai înalt vîrf al masivului Postăvarul, iată giganticul monument de la Păuliș, iată ansamblul monumental ridicat în memoria patrioților maramureșeni, uciși la Moisei de horthyști, iată Monumentul gărzilor patriotice de la Drobeta-Turnu Severin, precum și tulburătoarea statuie a Victoriei, de la Constanța, iată Mausoleul eroilor din parcul Libertății din București, precum și obeliscul de la Oarba de Mureș, unde au căzut nu mai puțin de 11 000 de flăcăi ai Carpaților pentru dezrobirea Ardealului de Nord și a întregului teritoriu național. Aici, pe Dealul Singeorgiu, am auzit într-o toamnă pastelată în culori nestinse, cîteva mii de pionieri care veniseră cu brațele încărcate de flori și recitau versurile : **„La Oarba de Mureș, la Oarba de Mureș / Ca frunzele roșii flăcăii căderi / În focul cumplit și-n năpraznicul iureș / Soldații români în statui se-nălțau !"**. Veritabile Academii în aer liber pentru învățarea istoriei de către tînăra generație, monumentele patriei se profilează pe cerul liber al patriei în toată măreția lor, ca propilee ale mîndriei și bărbăției românești. Nu peste multă vreme, lor li se vor adăuga și altele.

Este bine ca tocmai în astfel de momente senine ale vieții să ne gîndim cît de prețioasă este pacea, ce cutremur urias, cu reverberații peste decenii și veacuri, poate fi un nou și pustiitor război. În ceea ce ne privește, noi, românii, avem încă din zorii istoriei un veritabil cult pentru pace. Cred că sîntem unul dintre puținele popoare din lume care, în decursul istoriei, au dus numai și numai războaie de apărare. Aceasta spune foarte mult, spune de fapt totul. Și tocmai pentru că am pătimit atît de mult, tocmai pentru că letopisețele neamului sînt însingerate prea adesea de năvălirile altora și de eroismul aprig cu care ne-am îndîrjit să le ținem piept, cu orice preț, tocmai de aceea ne este atît de dragă pacea, adormim cu ea în gînd și ne trezim în zori cu ochii la flamurile sale albe.

Și noi am avut genocid și holocaust, am avut un Moisei și o Oarba de Mureș, și noi am pogorît în infern, dar am ieșit purificați de acolo și ferm hotărîți să ne apărăm identitatea și independența națională, drumul spre propășirea reală și spre pacea eternă. Iar, de cîțiva ani buni, ca urmare a inițiativelor de mare valoare ale **președintelui Nicolae Ceaușescu, România** a devenit o gigantică Agora a păcii mondiale, în care marșurile, demonstrațiile și semnăturile pe Apeluri sînt expresia vie a unei politici de stat în domeniul apărării păcii, a unei conștiințe vibrante că trebuie să se facă, într-adevăr, totul pentru triumful rațiunii și al omeniei. Atunci cînd ar cădea prima bombă, ar fi, din păcate, prea tîrziu. Acum trebuie să ne gîndim la consecințe, acum trebuie să trezim unii lideri politici și militari ai lumii, făcîndu-i să priceapă că printre primele victime vor fi chiar proprii lor copii și dacă nu din umanism, măcar din spirit de autoconservare trebuie să renunțe la iresponsabila sarabandă a primejdiei înarmărilor.

Libertate și Pace. Pace și Libertate. Două noțiuni inseparabile, cărora noi, românii, le-am sporit zestrea de semnificații. Acum, în această vară incandescentă, cînd celebrăm 20 de ani de la consolidarea supremă a celui mai important monument de ființă românească — Independența — omagierea zilei de 23 August capătă dimensiuni de Epopee.

Corneliu Vadim Tudor

Eroul

Mai freamătă orga tăcerii
prin sfere de rouă vibrînd,

cum urcă prin inima verii
eroii din mit coborînd.

Ca un fluture uriaș
peste stemă,
cerc de lumină-nscriind,

o sentință e ziua —
aburul nopții robind !...
Ca un fluture uriaș
peste stemă,
o sentință e ziua —
chip de lumină rotind !...
Chip-de-glorie poartă
(glorie blindă de rouă),

Chip-de-glorie poartă
Cel-ce-inima-și dăruie
nouă !
Cel-ce-crede-n lumină iubind,
precum boabele-n țarini
cînd plouă,
Chip-de-glorie poartă
trudind,
Cel-ce-inima-și dăruie
nouă !

Tînăr în patrie

Arborele vieții

împletindu-și crengile
după chipul meu

și rodind... și rodind !...

Iată,

sensul vieții în patrie —
DEVENIREA
în patrie !

Iuliana Paloda

«Crestomație de literatură română veche»

Urmare din pag. a 6-a

În privința „Scrisorii lui Neacșu din Cîmpulung", nu lipsită de importanță este intervenția Prof. I. C. Chițimia pe marginea începutului literaturii noastre vechi. Editînd „Legenda duminicii" din Manuscrisul de la Ieud, domnia sa reia problema datării acestui manuscris, acea dată fermă : **vă leat 6 900** (1391—1392) înscrisă la începutul lui. După cîte știm, datarea manuscrisului de la Ieud a fost abordată, în vremea noastră, pentru prima dată de către D. Șerbu, în 1977, care propune să considerăm textul ca aparținînd secolului al XIV-lea, conform datei pe care o poartă. Analiza hîrtiei pe care este scris arată că ea provine din Polonia și a fost fabricată la începutul secolului al XVII-lea, dar în ultimul timp tot mai mulți specialiști consideră, avînd în vedere vechimea limbii, formele necristalizate încă ale cuvintelor, etc., că manuscrisul este o copie fidelă a originalului din 1391—1392. Profesorul I.C. Chițimia adună toate argumentele vechimii acestui text și adaugă, la ele, altele, foarte interesante — dovedind că textul nu putea fi al unui ucrainian care știa românește. Abordarea curajoasă a Manuscrisului de la Ieud este un cîștig cert al crestomației, nepus în evidență în mod formal (ea nu se deschide cu „Legenda duminicii"), dar ușor detectabil din comentariul limpede al editorului.

„Legenda duminicii" face parte din capitolul V : „Literatura laică și apocrifă", interesant în ansamblul său. Aici își găsesc locul cele mai multe texte editate pentru prima oară, precum „Cuvînt pentru Adam și Eva", „Cuvînt pentru lemnul crucii" (editor : Mihai Moraru, autorul unor comentarii strînse dar foarte sugestive) — ori „Visele lui Mamer" (editor Nedret Mamut) sau un alt text aranjat tot de Mihai Moraru „Prorocirea Bibliei". Apocrifele sînt, după cum se știe, texte refuzate de canonul biblic, avînd, însă, aceeași vechime ca și Biblia și o circulație destul de mare. Existența lor în literatura română veche paralel cu textele canonice — fără a fi neapărat o dovadă a „păginismului" românilor — probează un spirit colectiv dornic de atotcuprindere, nemulțumit în sigle imobile. De altfel, această categorie de texte au o mare asemănare cu basmele populare.

Literatura română veche este un domeniu cercetat fără întrerupere, într-un ritm relativ constant, de mai bine de un secol și jumătate ; într-un anume sens, de cum a încetat de a mai exista, ea a început a fi studiată : anul 1830, ultima treaptă spre noi acceptată prin consens de cei mai mulți istorici, impusă prin Bibliografia românească veche, este și prima treaptă de pe care fenomenul a început a fi privit retrospectiv. Apare, în acei ani, o constiință a schimbării — paralelă cu ceea ce Eminescu numea „începutul reacțiunii elementului autohton" de după 1821 (XII, 267) ; brîul de deasupra temeliei bisericilor pus să simbolizeze despărțirea Vechiului de Noul Testament, închinge, atunci, spontan edificiul logosului adunînd la temelie haina lui în slovă chirilică — pe care, deasupra, începe a o primeni în literă adevărată, reînviată din alfabetul latin. Reîntîlnirea cu literatura românească veche este totdeauna sărbătorească, cerînd nu o lectură lunecătoare — de care asemenea texte nu au nevoie — ci una implicată, mușcată, care să dea roade. Crestomația pe care ne-o propune Institutul „G. Călinescu" ne aduce aminte de necesitatea unei asemenea sărbători.

* * *

Cînd palmele le voi întinde afară
cu degetele cît mai mult depărtate
să se vadă bine
că nu am luat nimic
că am plecat cum am venit
și astfel să stau întins dedesubt
să ascult cuminte
cu cea mai mare blîndețe
cum sar lăcustele peste mine
ah și ce nevinovat voi părea atunci.

Iulian Neacșu

MAREA SĂRBĂTOARE

Urmare din pag. I

Ce a însemnat și înseamnă libertatea cucerită atunci ne-o spune propria noastră biografie, o spun toate marile prefaceri revoluționare spre care ne-a orientat și în inima cărora ne-a consacrat cu adevărat într-un chip nou și pe măsura propriilor noastre cerințe și posibilități Congresul al IX-lea al partidului; și de atunci, pe firul tuturor forumurilor comuniste care au urmat întregul program al dezvoltării noastre multilaterale. Ctitoria unei noi epoci în toate domeniile de activitate și-a spus și își spune cuvîntul prin prodigioasa operă teoretică și practică a secretarului general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Erou al națiunii, cel mai iubit fiu al patriei și al poporului, proeminentă personalitate a lumii contemporane, de numele, de viața și lupta sa se leagă strîns, de nedespărțit, însuși destinul contemporan al României.

Un întreg traiect istoric a deschis Congresul al IX-lea, el este memoria noastră moral-politică și socială cu cele mai puternice lumini. Încredințarea cîrmelor destinului național celui care s-a identificat și se identifică în cel mai înalt grad cu interesele și aspirațiile țării a făcut sub toate aspectele să trăim sentimentul, ca și realitatea de fapt, măreția și forța unei adevărate renașteri naționale.

Ingemănarea aceasta dintre un eveniment cu puternică rezonanță și deschidere de fond, inaugurală, Congresul al IX-lea, și numele, lupta și viața conducătorului partidului și al țării, dintre tot ceea ce se prefigura acum douăzeci de ani, dintre tot ceea ce a devenit realitate și maximă forță exponențială a ei, maximă și durabilă, înaltă putere de a se rosti, și numele, viața și lupta marelui erou ne-a imprimat și ne imprimă o desăvîrșită și complexă viziune nouă, revoluționară, asupra muncii și creației, a vieții. Arcul de boltă al epocii contemporane face legătura cu întregul nostru trecut și cu viitorul întreg. Congresul al XIII-lea al partidului ne aduce în față acest viitor și-i dă o reprezentare concretă, economică și socială pe direcțiile unei noi etape, într-un nou cincinal și, în multe privințe, pînă dincolo de anul 2000. Ingemănarea aceasta istorică, politică și morală are punct viu de sorijin acel biruitor 23 August 1944, evenimentul de acum douăzeci de ani și se cuprinde în toate ctitoriile acestei epoci, în tot ceea ce reprezintă realitate și perspectivă, alcătuind la un loc universul material și spiritual al patriei, zestrea noastră cea mai de preț.

Profunde, înălțătoare sentimente nutrește patria sărbătorindu-și ziua, destinul și ființa ei. Este aceasta și o mărturie a unității de nezdruncinat în jurul partidului, a secretarului său general, este aceasta și o dovadă de cea mai largă și mai cuprinzătoare semnificație a mîndriei și recunoștinței profunde față de conducătorul iubit și stimat pe care îl urmează întreaga suflare a țării, este modul nostru întreg și definitoriu de a ne rosti. Grandioasa manifestare desfășurată în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu, spectacolul omagial consacrat sărbătoririi noastre naționale și împliniri a două decenii de la Congresul al IX-lea al partidului reprezintă o elocventă și simbolică expresie în acest sens. Sub embleme de august, sub flamuri sărbătorești, țara și-a privit cu mîndrie marile sale înfăptuiri, și-a privit prezentul și viitorul, afirmîndu-se încă o dată voința nestrămutată ca toate realizările care-i alcătuiesc nou chip, noua sa geografie, vor fi continuate și întărite, spre binele și fericirea întregii națiuni. „Cîntarea României", marele festival național al muncii și creației, a dobîndit și cu aceste jubiliare prilejuri un plus de emoție și semnificații, demonstrînd încă o dată marea viabilitate a unei inițiative ca și a unei viziuni care vizează însăși ideea de epopee națională. Expoziția organizată cu prilejul finalei celei de-a V-a ediții a acestui grandios festival probează în chip strălucit aceasta și depune o amplă mărturie pentru noblețea și profunzimea spiritului creator.

Îngemănarea aceasta dintre marile înfăptuiri economice și sociale, dintre noua înfățișare a orașelor și satelor și realitatea de spirit, noua sensibilitate și marea capacitate creatoare a poporului, a rostirii sale deopotrivă prin faptă de cuget și faptă de muncă a primit și primește sub semnul marii sărbători, al jubiliarei vîrste pe care o consemnăm prin cele două glorioase decenii de la Congresul al IX-lea al partidului, gîrul întreg al istoriei și se constituie într-o operă generoasă, de cea mai profundă personalitate. Lumina acestei veri trece astfel solemn și cu sentimente sărbătorești în toamnă, la altitudini de unde viitorul se aseamănă cu forța și trăinicia rodului împlinit.

Eroii lui August

Jertfa eroilor
a înflorit
în rădăcini dureroase
puternice
nemuritoare
din vrerea lor
plăpînde lăstare
s-au grăbit
renăscindu-ne
le simțim
din ce în ce mai ușoare
durerile
din ce în ce mai închise
rănile
dinlăuntrul lor
luminîndu-ne.

Virginia Meheș

PRAG DE AUGUST

Urmare din pag. 1

minoasă spre om — cum scria Perpessicius în **Revista Fundațiilor**, ea dovedește larga adeziune a tuturor marilor spirite creatoare la forjarea epocii noi, în fond, la prologul revoluției socialiste. O carte ca **Lumea nouă văzută de...** (Tudor Arghezi, Tudor Vianu, George Călinescu, George Enescu, Mihai Ralea, D. Gusti, P. P. Negulescu, I. D. Gherea etc.), în interviuri culese de Ion Biberi dovedește mai subliniat și mai înspicat adeziunea. Excepție o făceau doar exponenții extremei drepte, puțini și, ca în toată literatura reacționară, fără valoare deosebită. Cert este că marii scriitori, marii artiști și marii oameni de știință au văzut cu toții, în actul revoluționar insurecțional de la 23 August, o salvare a României de la pieire și o renaștere a ei în sensul tulburător de frumos al cuvîntului.

Renașterea ar fi decurs armonios, totală, în toate fronturile gîndiri și simțiri, dacă epoca dogmatic-administrativă ulterioară nu i-ar fi retezat avîntul și nu i-ar fi decimat valorile. Cu partea ei de împrumut, dar și cu cea autohtonă, epoca dogmatică a mutat ideologia noastră națională din puritatea ei politico-socială în paradoxurile cele mai sucite ale istoriei. Astfel, Tudor Arghezi după ce a suferit, sub fasciști, rigorile amare ale lagărului, s-a trezit ostracizat în propria lui țară de propria-i ideologie în care crezuse pînă la sfîntenie. Călinescu, găsit și hăituit de legionari, s-a trezit, în epoca democratică pe care o parcursese, gonit de la catedră și trecut, cu viclenie, la index. De ce să n-o spunem ? Alți scriitori au căzut jertfă, nemaiapucînd să-și continue opera. Cu toate că perioada a fost scurtă și că, din maxilarele ei, unii au scăpat și au scris ce se putea scrie, ea a constituit pentru cultura noastră națională echivalentul unei grave hemoragii. Care sînt cauzele ? Se cunosc, n-are rost să le mai arătăm cu degetul, — Românul e bun și iartă, — ba mie, unuia, mi se pare că e mult prea bun și iartă mult prea repede.

Valoarea de cotitură, de revoluție, de renaștere a Congresului al IX-lea al Partidului Comunist Român, în arhitectura secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, stă, printre altele, tocmai în această readucere a valorilor naționale în tiparele lor firești și adevărate, ceea ce îi imprimă Congresului valoarea unui 23 August al spiritualității naționale, deci valoarea celui de-al doilea ecuator al Istoriei române contemporane. Cei ce au suferit împreună cu clasicii (clasicii nu aveau cum să sufere, din severitatea statuilor lor), reintrau în fluența istoriei literare, în racordarea pe care perioada de după 1965 o făcea la istoria și istoria culturii neamului românesc. E un adevăr pe care e bine să-l cunoască și cei ce cred că-l se cuvine totul, într-un climat literar care n-a venit dela sine și nici nu s-a născut spontan ca zeița din spumele mării. Căci e ușor să scrii despre Mircea Eliade, dar e bine să știe cîte unii sau alții ce s-ar fi întîmplat dacă articolul sau cartea respectivă despre Eliade ar fi fost trimis unei reviste sau edituri cu vreo 25—30 de ani în urmă. Ghiciți ghicitoarea mea : totuși ce s-ar fi întîmplat ? Este firesc astăzi să reciți poemul **„Horia"** de Aron Cotrus, dar ce s-ar fi întîmplat dacă l-ar fi recitat cineva, în aceeași perioadă, nu pe scenă, nu la radio și televiziune, ci într-o bodegă oarecare, între două pahare de literatură și artă ? Este frumos și chiar necesar să cîntăm astăzi **Deșteaptă-te Române**, dar eu cunosc pe cineva care a tras ponoase destul de afurisite numai pentru că la o petrecere cîntase, cînd nu se cuvenea, „Hora Unirii". Și așa mai departe. Foarte mai departe.

Cum acum, în ajunul sărbătorii noastre naționale, punctul de plecare este Augustul anului 1944, se cere să punctăm adeziunea marilor spirite creatoare la actul său revoluționar românesc și să mulțumim cerului — vorba marxistului — că a venit și timpul propice și salvator al reintregirii noastre spirituale, fără de care reintegrarea teritorială nu se poate susține, din lipsă de echilibru și temelii.

Ziua venea de departe şi de demult

Urmare din pag. a 5-a

fi decît amplificatori și mesageri ai unui asemenea spirit consonant cu tendința unui întreg popor, dintotdeauna înclinat spre adevăr, pace, zidire.

Căci spunea Nichita Stănescu apodictic: „sensul principal al literaturii este de a transmite prin sentimente legile naturii și mai cu seamă legile naturii umane". Iar legile naturii umane sînt astăzi asumatele coordonate ale socialismului pe care evoluează omul societății noastre, omul nou. Societatea noastră a făcut din om valoarea supremă, îndreptățind pentru prima dată în istorie spusele lui Protagoras : „Omul este măsura tuturor lucrurilor...". Umanismul societății noastre socialiste este cel conținut chiar în principiul fundamental ce delimitează orînduirea socialistă de cele precedente. Nimic nu se construiește în sine, de dragul valorii sau al plus-valorii, de dragul produsului sau al plus-produsului. Nimic nu se proiectează în această țară, nici blocuri, nici fabrici, nici sisteme de irigații, nici centrale electrice, nici crește sau case de cultură, nimic nu se edifică fără armătura convingerii că totul se face pentru om, pentru cetățenii liberi ai unei patrii suverane. „Nu trebuie să uităm nici un moment omul, — a spus răspicat tovarășul Nicolae Ceaușescu — dezvoltarea lui multilaterală trebuie să stea în centrul preocupărilor partidului nostru, trebuie să fie țelul suprem al societății noastre socialiste. Nu trebuie să uităm că cea mai mare bogăție o reprezintă omul; el este făuritorul bunurilor materiale și spirituale, de el depinde înaintarea cu succes a patriei noastre pe calea societății comuniste".

Cînd premoniția poetului repunea istoria în drepturile ei cu un ceas mai devreme, contururile erau mai estompate și ceea ce astăzi există, pe atunci abia va să vină. Nu a fost primul caz. Și nici ultimul. Și asta se întîmplă pentru că poeții, mai inflamabili și mai entuziaști, intră primii în luptă, mai totdeauna fără armură, de unde fac relatări mai exacte decît cele mai scrupuloase agenții de presă. E aici o prea omenească ofensivă a candorii ce-ți poate induce convingerea că întreaga istorie a civilizației — al cărei început coincide exact cu momentul cînd omul s-a apucat să se exprime în versuri — ar putea fi refăcută în cele mai subtile corelații ale ei după felul în care muzele erau invocate, sau mai în spiritul concepției mitologice, lăsate să se exprime prin „instrumentul" numit poet. Evoluția genului și geniului uman ar putea fi citită probabil sub scoarțele cărților de versuri cum evoluția radioactivității mediului sub coaja copacilor.

Suișul istoriei

Urmare din pag. I

Unul din adevărurile cele mai profunde privind clasa muncitoare în raporturile ei cu istoria, cu individualitatea omului afirmat ca om prin muncă, este acela că eliberîndu-se pe sine, istoria i se supune și-i aparține în numele unui refuz total și definitiv al nemișcării, în numele continuei năzuințe spre reciștigarea și desăvîrșirea umanului, în numele ascensiunii hotărîte înlăuntrul dreptății, al adevărului, al demnității. În același timp revoluția eliberării de sine, — căci despre revoluție este vorba, despre cucerirea puterii unei responsabilități politice fără egal în istorie, înseamnă și revoluția eliberării celorlalți, a regîndirii locului și rostului tuturor din perspectiva unui proces civilizator dintre cele mai complexe și mai durabile. Este mai mult decît evident că din această perspectivă, — devenită pentru România socialistă a anului 1985, pentru România socialistă de astăzi care are în fruntea ei un partid puternic, cum este Partidul Comunist Român, un conducător stimat și iubit, cum este tovarășul Nicolae Ceaușescu, căutarea căilor proprii de afirmare a forțelor creatoare ce o altcătuiesc nu poate lăsa, și nici nu lasă, în afară, bunăstarea omului muncii, a calității vieții lui. Traversăm, astfel, miezul unui timp care modifică zi de zi, ceas de ceas, profund și semnificativ exigențele față de viața spirituală și mobilitatea gîndirii, față de cunoașterea continuă.

Nimic din ceea ce a însemnat victorie în istoria patriei noastre nu s-a născut din nimic și pe nimic și în afara oamenilor, a vieții și luptei lor, a sacrificiului și bucuriei lor. Calitatea civilizației către care ne îndreptăm pretinde muncă, disciplină, competență și inteligență dar, mai presus decît toate libertate, fără de care toate aceste mari împliniri ar fi doar niște utopii. Faptul că ele există, că țara noastră își împlinește miraculosul ei rost comun omenesc, este o dovadă că acel tot mai îndepărtat în vreme dar neuitat în suflete — 23 August 1944, a așezat atunci, în urmă cu patruzeci și unu de ani, o rădăcină istorică vie, fertilă, pe care crește marele arbore al vieții noastre de astăzi, comparabil numai cu eternitatea căreia îi este, prin durată, egal.

BREVIAR

■ **CONTRIBUȚII LA FILOSOFIA RENAȘTERII** de Mircea Eliade este volumul cu care debutează colecția „Capricorn", supliment al Revistei de istorie și teorie literară. Cu o instructivă prefață semnată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga și în atenta îngrijire a textului datorată lui Constantin Popescu-Cadem, culegerea cuprinde teza de licență a lui Mircea Eliade cu titlul de mai sus și pagini dintr-un jurnal de călătorie **(Itinerar italian)** pe care tînărul savant și scriitor îl redactează în anii 1927 și 1928. În primul caz, textul este inedit ; lectura lui, extrem de interesantă, depune mărturii vie asupra largului și profundului orizont de preocupări științifice cărora tînărul Eliade li se consacră. Din amplul studiu proiectat, candidatul la licență redactează capitolele : I. „Umanismul, conciliile și venirea grecilor", II. „Restaurarea și depășirea valorilor antice", III. „Renașterea filosofică în Spania". În același context, de reținut este și informația consemnată în notă asupra ediției de unde aflăm că teza a fost susținută în fața unei comisii alcătuite din P. P. Negulescu, președinte, C. Rădulescu-Motru și D. Gusti, membri. Cît despre **Itinerar italian,** reprodus din ziarul „Cuvîntul", dincolo de originalitatea lucid-tinerească a notațiilor, semnificația sa rezidă în elementele simptomatice pentru procesul de constituire a viziunii critico-estetice a viitorului scriitor și savant.

■ **REVISTE LITERARE CONDUSE DE LIVIU REBREANU** se intitulează ampla investigație istorico-literară întreprinsă de Nae Antonescu, publicată la Editura Minerva. Meticulos și metodic, autorul realizează una din cele mai valoroase lucrări de acest tip din cîte s-au întreprins în ultimii ani. Prima jumătate a cărții este consacrată studierii revistelor înființate și conduse de marele scriitor, „Mișcarea literară", „Gazeta literară", „România literară". Într-o concepție unitar-analitică, autorul ordonează materia cu maximă rigoare clasificatoare, în așa fel încît structura monografică a demersului se impune de la sine (caseta grafică, programul literar, genurile literare, confruntări de idei, polemici, filosofie, literatură universală, viața literară la zi, etc). A doua jumătate a volumului cuprinde bibliografia exhaustivă a celor trei reviste conduse de Liviu Rebreanu. De o utilitate maximă, cercetarea întreprinsă de Nae Antonescu merită elogii deosebite.

■ **EPICA ADOLESCENȚEI ROMANTICE,** iată un posibil enunț critic sub semnul căruia poate fi situată aproape întreaga creație a lui George Savu, enunț căruia i se supune cu aceeași fidelitate și ultima sa carte, **Fascinații,** roman apărut la Editura Militară. Concentrat și subtil „studiu " psiho-caracterologic consacrat friabilului și, totuși, inconfundabilului univers al existenței adolescentine, de data aceasta demersul narativ se racordează direct la marea temă a iubirii de patrie, a conștiinței datoriei militare. Localizată în ambianța unui liceu militar, acțiunea romanului valorifică datele de bază ale unui mod de existență exemplar prin gravitatea etico-civică a parametrilor educaționali ce determină constituirea personalității foarte tinerilor eroi. Rigoarea destinsă a investigației psihico-intelectuale, precum în celelalte cărți ale autorului (ca să nu mai vorbim de unanim apreciatul scenariu la filmul de mare succes **Declarații de dragoste),** își află rezolvarea epică adecvată datorită autenticului mod de a fi al eroilor, cărora le sînt tot atît de proprii exultanța afectivă, scepticismul îndurerat și luciditatea optimist-dilematică.

Cronicar

ACASĂ

Dimineață de August

M-am lipit, începînd de ieri, cu toată ființa, de Virful cu dor. Sînt bucuros și liniștit și vesel și blînd. Acum, în boarea dimineții de august, cînd la Virful cu dor mijesc mugurii toamnei, știu cum se simte iedera la streașina casei cînd plouă. Iată, răsare soarele. Ceas generos și inspirat. Luna fragedă, ușor rănită de-o pală de nor, după ce-a tăiat noaptea-n două, s-a oprit să citotrească schituri liliachii pe fruntea munților. În cinstea Soarelui. Iar Soarele, răsărind, le zugrăvește cu aur, cu închipuiri din alte lumi și cu tăceri legendare. Copleșit de uimire, ca un măr pe o colină, iau în brațe un snop de iarbă și aud cum din spice cad șuvoaie de sunete calde. Mătase cintind. Două ierunci, țișnind din aluniș, fărîmă lumina și fac să crească sonoritatea azurului. S-a pornit vîntul. Dacă aș avea, mi-aș pune pe cap mitră cu mărgăritare. Vîntul gîlgîie în brazi, hohotește-n arini, rupe vraja țesută pe ape. Ascult și mă simt atît de bine, mă simt ca o jordie săltînd pe spinarea dușmanilor mei. Răcorit și răzbunat de toate necazurile vieții. Prin verdele solemn și abundent al brazilor, fulgeră, virgule de foc, veverițele — pădurile deschid seraiuri de miresme, Luna și Soarele, ca doi vulturi de stîncă, dau ocoale largi pe deasupra Bucegilor, căutînd zeii veniți să culeagă rășina pe care s-o împrăștie pe țară la sărbătorile de iarnă. În argintul cărărilor ascunse sub ferigi, arbori de tisa și tufe de zmeură, se tipăresc chemări în poiene cu stîni. Locul unde m-a prins răsăritul soarelui e un prag al cerbilor : aici, la vremea iubirii, vin și își rup ramurile. Un ropot de ploaie, un țiuit de tren. Luna se subțiază ca un jder împușcat și piere. Departe, dincolo de fundul zărilor, dintr-o luntre furată de la Dunăre, cad lebede-n răsfrîngeri de lacuri. De departe, toată țara se vede aproape. O știu cu inima. De aceea, la Virful cu dor, dulce mă doare sufletul cu iarba cîmpiei de acasă, cu spargerea Mării la Constanța, cu pajura ce-o-naltă Oltul la Cozia, cu viile Moldovei, și Dumbrăvile Sibiului.

Fănuș Neagu

P.C.R. și actul istoric de la 23 August 1944 în concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu

Există în istoria poporului român nenumărate evenimente remarcabile, pagini deosebite care, prin concentrația lor, prin sensul lor profund revoluționar, patriotic și prin perspectivele pe care le-au deschis destinelor României îți stăruie în focarul conștiinței și te-ndeamnă să le cunoști pînă la mari adîncimi pentru a le putea sesiza toate consecințele și învățămintele și pentru a le evoca și semenilor tăi spre a rămîne mereu vii în memoria neamului românesc, și pofida curgerii nesfîrșite a timpului.

Un asemenea epocal eveniment îl reprezintă revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă începută în istorica zi de 23 August 1944, care a constituit actul energic de voință al întregii noastre națiuni, strălucită afirmare a voinței poporului român de a zdrobi orice dominație străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotărî singur destinele.

Tot astfel cum pe întregul flux al devenirilor noastre prin vremi — din adîncimea istoriei și pînă astăzi — deceniile Epocii Nicolae Ceaușescu — grație gîndirii științifice, revoluționare, cutezătoare a marelui bărbat politic aflat la cîrma partidului și statului nostru — au permis magistrale evaluări cu caracter nou, științific, și în problematica analizării pregătirii, desfășurării și însemnătății evenimentelor memorabile petrecute în vara fierbinte a anului 1944, s-a putut înregistra, din 1965 încoace, renunțarea la povara ideilor preconcepute, a dogmelor și judecăților fetișizante, simpliste, vulgarizatoare, rigide, a tabuurilor de tot felul care au sufocat curent — pînă în 1965 — cunoașterea reală, colectivă a faptelor, a vieții, evaluarea corectă a istoriei așa cum a fost ea.

Defrișînd cu deosebit curaj și cu largi deschideri comuniste, terenul cunoașterii istorice și în zona problematicii care ne preocupă în acest articol, gîndirea cutezătoare, revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, care străbate ca un fir roșu prin monumentala sa operă teoretică și practică, a avut a dezvălui din 1965 încoace, de fapt a avut a răsturna tezele neștiințifice, denaturările și falsurile care se cuibăriseră în istoriografia anilor 1944—1965. E lesne de înțeles că pentru a fi înlăturate din gîndirea românească, din realitatea vieții noastre fenomenele triste care ne îndepărtaseră atît de mult de ceea ce ne-a fost poporului român specific dintotdeauna se impune o judecată guvernată de adevăr, respectul pentru valoarea științifică autentică a istoriei și, mai presus de orice, o mare dragoste pentru propriul popor, pentru înaintași, pentru gîndul și fapta lor de bine, care s-au încrustat cu litere de aur pe firul devenirilor noastre prin vremi.

Omul de excepție, Omul de mare omenie, Omul de un remarcabil curaj și de o nedesmințită principialitate revoluționară, comunistă, care a fost stringent cerut de vremuri să-și facă apariția la timpul potrivit pentru a aduce — cu dreaptă măsură — lumină și în acest domeniu al istoriei și istoriografiei, domeniu atît de apropiat firii și sufletului nostru, al tuturor locuitorilor străbunei patrii românești, tovarășul Nicolae Ceaușescu și-a legitimat de la bun început și și-a dovedit consecvent atașamentul față de „cea dintîi carte a nației" — cum denumea istoria Nicolae Bălcescu. De pe urma noii realități intervenite odată cu Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român au avut a beneficia din plin cercetarea, interpretarea, scrierea și difuzarea cunoștințelor de istorie. Practic, din 1965 încoace, concepția despre istorie a tovarășului Nicolae Ceaușescu a reprezentat bunul comun al întregii noastre națiuni, pentru că strălucitul nostru conducător de partid și de stat nu-a devenit tuturor întîiul profesor de istorie. La ora de istorie unică și unitară pe care din 1965 pînă astăzi — ne-a predat-o și ne-o predă sistematic tovarășul Nicolae Ceaușescu — prin grandioasa sa operă teoretică și practică — am fost și sîntem cu toții prezenți; am fost și sîntem participanți activi la redobîndirea îndreptărilor de care atîta vreme am fost lipsiți în trecut. Și astfel de salturi colective s-au produs — cu efecte pozitive — și în perimetrul cunoașterii obiective a evenimentelor istorice ale anilor 1944—1945.

Istoria noastră glorioasă păstrează cu litere de aur încrustată la cotele înalte ale anului 1944 aprecierea tovarășului Nicolae Ceaușescu conform căreia : **„Semnalul revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă l-a constituit insurecția armată, organizată și condusă de Partidul Comunist Român, în alianță cu alte forțe politice, precum și cu armata".** Se află aci, într-o exprimare sintetică, foarte temeinic surprinsă finalitatea fericită — intervenită în vara fierbinte a anului 1944, începînd cu istorica zi de 23 August — a unei complexe personalități care a condus, din treaptă în treaptă, la maturizarea condițiilor necesare producerii saltului revoluționar.

În opera tovarășului Nicolae Ceaușescu se află temeinic demonstrat faptul că — în perioada ascensiunii și a scurtei dominații legionare, ca și a dictaturii militaro-fasciste antonesciene — a existat în țara noastră o largă opoziție — mai mult sau mai puțin manifestă — mai mult sau mai puțin tacită —, dar dintre toate curentele ei componente nici unul nu a avut o concepție revoluționară, antifascistă atît de completă, temeinică și acută ca a Partidului Comunist Român. Aceasta, prea bine se cunoaște, pentru că partidul comunist — de pe poziții revoluționare — se situa exact la polul opus al orientării morbide spre agresiune, oprimare, obscurantism religios paroxistic, șovinism și rasism, spre adularea infernalei mașini naziste și a ideologiei holocaustului care o seconda. Conștiința poporului român a reacționat prompt — prea bine se știe — împotriva fascismului, în virtutea bunului simț, a unei omenii organice, a rațiunii, a spiritului său revoluționar.

În tabloul sumbru și contradictoriu al vremii, P.C.R., în ilegalitate, constituia singurul nucleu de împotrivire nu numai disciplinat, dispunînd de structuri conspirative bine articulate, dominat de impulsul dăruirii revoluționare pînă la jertfă, dar și cu o largă cuprindere a sensului convulsiilor sociale — mergînd de la perimetrul național pînă la cel universal. Acesta era un partid înarmat cu o teorie social-politică închegată, explicîndu-și istoria pe baza determinismului obiectiv și fiind el însuși în stare de a face istorie.

De altfel, știut este, de cînd a intrat în viața politică — pe poarta din față a istoriei — acest partid se remarcase prin asemenea calități. Un document datînd din primii ani ai existenței partidului comunist consemna, în acest sens, cu mari semnificații : „Partidul nostru n-are o singură zi lipsită de zbucium. Arestările, schingiuirile, perchezițiile, confiscările formează un lanț neîntrerupt în viața sa. Dar întocmai stejarului care stă neîncovoiat în mijlocul furtunii, așa și partidul nostru rămîne neîncovoiat în lupta pe care i-o impune capitalismul. El își trage puterea vitală din aspirațiile muncitorimii și nici o prigoană n-ar putea să-l răpună". Era acesta un adevărat legămînt făcut de partidul comunist în fața istoriei, un legămînt care a fost urmat cu nestrămutată consecvență pînă la victorie, în memorabilul 23 August 1944.

În perspectiva timpului — așa cum în mod deosebit apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu în opera sa — actul istoric de la 23 August 1944 ne apare simbolic, semnificativ, expresia cea mai înaltă a strădaniei partidului nostru de a sluji cu abnegație revoluționară sacrul ideal al poporului român de a zdrobi orice dominație străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotărî singur destinele. Prin tot ceea ce a conceput și întreprins pentru asigurarea triumfului de la 23 August 1944, partidul nostru a dovedit, încă o dată, că în istoria zbuciumată a poporului român nu a existat un alt partid politic care să fi servit cu atîta abnegație interesele întregii națiuni, cauza apărării independenței și suveranității României.

Meritul istoric al P.C.R. este cu atît mai nepieritor în fața istoriei pentru tot ceea ce a determinat prin actul petrecut la 23 August 1944 cu cît, hărțuiți permanent de autoritățile statului burghez, arestați în repetate rînduri foarte mulți dintre ei, judecați, condamnați și întemnițați, de asemenea în repetate rînduri, o serie de comuniști de primă linie — și-au consumat ani mulți — după gratii. Pedepsele ce le-au fost aplicate unora dintre ei „ar fi trebuit" să fie executate încă mulți ani de zile înainte dacă n-ar fi intervenit actul de la 23 August 1944.

În mod concret dorim să reținem atenția cu faptul că, sub regimul dictaturii militaro-fasciste, 11 000 de persoane învinuite de activitate comunistă, antifascistă, antihitleristă au fost arestate, judecate și condamnate. S-au dat în total 300 de sentințe de condamnare la moarte dintre care 72 au fost executate.

Este drept, proporțiile represiunilor fasciste din alte țări — din Germania, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia, de pildă — n-au fost atinse în România acelor ani. Aceasta pentru că intensitatea mișcării comuniste, antifasciste, de la noi a fost de natură să pună regimul în gardă, să-l împiedice a se lansa în aventuri represive de largă anvergură.

Considerăm potrivit a aminti și faptul că, în aceeași perioadă a anilor 1940—1944, din cuprinsul transilvan ce ne fusese răpit prin odiosul **Dictat de la Viena**, la 30 august 1944, au fost duși în Germania hitleristă la muncă forțată circa 170 000 de oameni dintre care mulți comuniști și antifasciști. Dintre ei doar circa 70 000 au supraviețuit „tratamentului" și, mai ales, lagărelor hitleriste.

Din tabloul imenselor suferințe produse de regimurile timpului luptătorilor pentru libertatea poporului și a țării, pentru salvgardarea independenței României să desprindem, pe deplin justificat, în chip simbolic, exemplul luminos pe care ni l-a oferit și ni-l oferă, pe care l-a oferit istoriei tovarășul Nicolae Ceaușescu. După cum este prea bine cunoscut, de cînd a intrat în mișcarea comunistă și pînă la 23 August 1944, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost în repetate rînduri arestat, anchetat, judecat și întemnițat pentru activitatea sa revoluționară, comunistă. Timp în care a continuat să lupte, învingînd cu eroism orice fel de obstacol.

După cum este cunoscut, și-n cazul său ca și al altor activiști de seamă ai partidului comunist internați în lagărul de la Tg. Jiu pînă în preajma declanșării evenimentelor de la 23 August 1944, partidul a militat pe baza unui plan chibzuit alcătuit — fie pentru pregătirea unei evadări, fie a eliberării din detenție. În cele din urmă, în ce-l privește pe tovarășul Nicolae Ceaușescu și pe alți activiști de seamă, cadre de bază ale partidului, datorită insistențelor față de autorități și administrația lagărului de la Tg. Jiu au fost eliberați cu puțin înainte de 23 August 1944. Aceste eliberări n-au fost nici pe departe întîmplătoare. Ele erau efectul unor neîntrerupte eforturi ale partidului.

La 4 august 1944 pășea, în aceste condiții, dincolo de porțile ghimpate ale lagărului din Tg. Jiu, cu sentimentul datoriei partinice și patriotice împlinite, luptătorul Nicolae Ceaușescu.

În viața sa, a altor multor activiști de seamă ai partidului, de fapt în existența partidului comunist începea atunci o etapă nouă, hotărîtoare în felul ei și asupra destinelor României.

Un loc important îl ocupă în opera tovarășului Nicolae Ceaușescu sublinierea faptului că — în condiția aspră a anilor premergători marii cotituri de la 23 August 1944 — Partidului Comunist Român i-a revenit datoria de a suporta pe umerii săi principala presiune a imperativelor naționale excepționale. Meritul său esențial a constat în faptul că — în ciuda unor dificultăți numeroase și foarte greu de descris în puține cuvinte — și-a asumat voluntar misiunea istorică de a pregăti înfăptuirea revoluției de eliberare socială și națională antifascistă și antiimperialistă în România și s-a achitat cu cinste de această misiune. El a acționat din umbra ilegalității — timp de două decenii împlinite —, din sedii clandestine, dintr-o serie de verigi legale și semilegale în care se putea camufla din închisori și lagăre, chiar și din interiorul forțelor armate, oriunde reușea să-și constituie un cap de pod. În primul rînd, pentru a semăna voință de luptă, pentru a ține vie flacăra împotrivirii, pentru a adînci nemulțumirea, a-i da temeiuri precis conturate și logice, a o transforma în indignare și apoi indignarea în fapte de luptă ! În al doilea rînd, pentru a contacta centrele de opoziție, a le armoniza interesele, în măsura în care aceasta era cu putință, desigur, punînd mereu accentul pe interesul național vital, făcînd apel la patriotism ca la supremul liant al unui popor obligat de istorie să joace o carte decisivă într-o situație istorică decisivă ! În sfîrșit, pentru a face să bată la adresa oligarhiei ceasul avertismentului, care să anunțe sfîrșitul fatidic și să clatine înfăptuirea puterii !

Toate acestea, firește, se petreceau în momente în care datorită loviturilor pe care le primise și le primea în continuare —, Partidul Comunist Român nu mai putea fi un partid de masă — așa cum fusese în Mai 1924 — ci un partid de cadre, un partid politic important care-și propunea să facă o politică mare, cu largă perspectivă, așa cum a și făcut-o, inițiind, organizînd, dinamizînd și conducînd la victorie lupta antiantonesciană, antifascistă și antihitleristă din România, începînd-o în septembrie 1940 și sfîrșind-o, în chip magistral, la 23 August 1944, dovedindu-se pe deplin capabil să unească pe aceeași platformă toate forțele patriotice, combatante. Explicația de fond a reușitei constă în faptul că aderența largă, de masă la punctul său de vedere, partidul comunist și-a dobîndit-o pentru că s-a identificat nu doar teoretic sau lozincard, ci prin intervenții prompte, directe și de răsunet cu interesele imediate ale nației.

În chip deosebit am dori să subliniem faptul că tactica suplă, țelurile clare ale luptei pe care a inițiat-o și condus-o la victorie, i-au permis Partidului Comunist să-și apropie pînă la contopire de ideal și de forță de sacrificiu nenumărați combatanți — care nu aparțineau orientării comuniste și chiar pe mulți dintre aceia care nici n-au devenit comuniști vreodată. În ceasurile marii răspunderi, atunci, în clipele de foc ale lui August 1944, nenumărați au fost aceia care — din această categorie — s-au comportat ca niște autentici comuniști. Iată de ce se cuvine să aprindem puternic reflectoarele istoriei asupra valorii participării lor la luptele hotărîtoare și, totodată, asupra gestului prin care, mai tîrziu, în 1965, partidul nostru a recunoscut activitatea comunistă desfășurată în anii grelelor încercări de atîția și atîția patrioți care, nepurtînd pe atunci carnetul roșu de comunist, s-au comportat — în gînd și în faptă — ca niște autentici comuniști.

„În anii premergători celui de-al doilea război mondial și în timpul războiului — apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu — **Partidul Comunist Român a fost singurul partid politic din România care s-a ridicat cu toată hotărîrea, împotriva fascismului și a războiului, organizînd și conducînd mari bătălii de clasă și antifasciste".** Într-adevăr, nici un alt partid sau organizație politică nu a avut în acel întreg interval de timp o concepție clară precum P.C.R., în legătură cu principalele căi ale salvării națiunii din fața marilor primejdii intervenite odată cu 6 septembrie 1940. Într-o serie de documente programatice, de inestimabilă valoare teoretică și practică, P.C.R. a stabilit o realistă linie tactică și strategică pe deplin validată istoric în cursul evenimentelor epocale declanșate la 23 August 1944. Mai devreme sau mai tîrziu, potrivit cu nivelul lor de înțelegere, toate celelalte partide și grupări politice au venit spre P.C.R. și i-au acceptat punctul de vedere. Istoria stă martoră cu argumentele-i indiscutabile că, din lunga noapte a suferinței unui întreg popor, s-a ieșit la 23 August sub steagul purtat cu strășnicie prin furtuni de Partidul Comunist Român și conform cu orientările tactice și strategice ale acestui glorios partid.

23 August 1944 a însemnat, practic, o victorie politică a unei concepții politice, pornită cu clarviziune de la comuniști și materializată, în chip fericit, pe coordonatele pe care le-au avut permanent sub supraveghere și control direct comuniștii. Ei au gîndit consecvent la realizarea unei ample coaliții politice, mergînd de la P.C.R. și pînă la monarhie, și din treaptă în treaptă, au ajuns să construiască această coaliție astfel încît, în timpul evenimentelor declanșate la 23 August, comuniștii reprezentau unicul partid politic care avea legături și colabora cu toate partidele, grupările, organizațiile și personalitățile antifasciste, antihitleriste din țară. Această situație i-a permis partidului comunist să joace un rol politic hotărîtor care depășea cu mult posibilitățile sale organizatorice, angajamentul său numeric în desfășurarea victorioasă a evenimentelor din August 1944. Rolul de prim plan jucat de P.C.R. în toate fazele pregătirii și înfăptuirii actului de la 23 August 1944 i-au creat un puternic ascendent politic în raport cu celelalte partide și organizații politice, i-au permis să preia și să mențină inițiativa politică și să imprime un curs revoluționar desfășurării, începînd chiar de la 23 August 1944, a întregii vieți politice și a evenimentelor care s-au succedat în istoria țării.

Manifestîndu-se ca forță lucidă și foarte hotărîtă să lupte pînă la victoria finală, P.C.R. a dovedit multă maleabilitate, intransigență și dibăcie în a asigura — pînă în cele mai mici amănunte — conspirativizarea acțiunii hotărîtoare care avea să se declanșeze la 23 August 1944. Cheile tuturor „seifurilor" în care s-au găsit adăpostite tainele pregătirii acțiunii care avea să se producă la 23 August 1944 s-au aflat tot timpul la comuniști, acest lucru prea bine se știe și nu a putut fi pînă acum și nu va putea fi vreodată contestat de nimeni cu argumente serioase, de nici un factor obiectiv de bună credință.

În astfel de condiții s-a putut acoperi integral acțiunea pregătitoare. Așa se face că numeroase rapoarte trimise la Berlin pînă în pragul zilei hotărîtoare — prea bine se cunoaște — dădeau asigurări ferme că, în România, Ion Antonescu și autoritățile hitleriste erau deplin stăpîne pe situație. În astfel de coordonate n-avem decît să ne întrebăm cu toții : Ce s-ar fi întîmplat dacă Ion Antonescu, Gestapoul sau alte autorități ar fi aflat, la modul concret, cite ceva dintre toate cele ce se pregăteau, ce măsuri represive ar fi fost luate, ce execuții ar fi fost ordonate ?

Iată termenii de bază în limitele cărora putem acorda deplinul nostru respect și aduce supremul nostru omagiu partidului comunist, activului său de bază care a pregătit noul drum al României, înfruntînd multiple greutăți, depășind repetate obstacole, riscîndu-și la tot pasul libertatea, chiar și viața !

„În vara anului 1944 — apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu, **condițiile interne au devenit favorabile trecerii la înfăptuirea revoluției. În țară se accentua nemulțumirea maselor populare, se intensificau și căpătau o tot mai mare amploare acțiunile de luptă și de sabotare a mașinii de război. În rîndul armatei creșteau nemulțumirile împotriva participării la războiul nedrept, alături de Germania hitleristă...**

Pe plan internațional aveau loc, de asemenea, schimbări importante în favoarea forțelor antifasciste și antiimperialiste, îndeosebi ca rezultat al marilor victorii obținute de armata sovietică, precum și al luptei celorlalte țări din coaliția antifascistă, al mișcării de partizani din diferite țări ale Europei.

În aceste condiții interne și internaționale favorabile, partidul, împreună cu celelalte forțe politice și cu armata au hotărît trecerea la acțiune, prin declanșarea insurecției armate la 23 August 1944".

Acesta a reprezentat semnalul începerii revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. El a însemnat arestarea guvernului de dictatură militaro-fascistă al lui Ion Antonescu și formarea unui guvern de uniune națională din care făcea parte și P.C.R. El a însemnat începerea din aceeași noapte a luptei împotriva Germaniei hitleriste.

„Întreaga armată, împreună cu gărzile patriotice — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu **— au lichidat în cîteva zile unitățile militare germane, eliberînd capitala și cea mai mare parte a țării.**

Din septembrie, armata română, împreună cu armata sovietică au trecut la lupte pentru eliberarea Ardealului de sub ocupația horthysto-hitleristă. La sfîrșitul lunii octombrie 1944 întregul teritoriu al patriei a fost eliberat".

Toate cele pînă acum înfățișate converg spre cîteva întrebări pe care orice cunoscător și iubitor de istorie trebuie să le pună și să încerce a le răspunde : Dacă nu ar fi dispus de toate atuurile mai sus amintite — structuri organizatorice flexibile, o concepție politică elaborată, temeritate, vizibilitate în perspectivă, eroism — cum ar fi reușit Partidul Comunist să pună în mișcare un spectru atît de larg de forțe dispersate, unele fără nimic comun între ele, altele funciar rivale, inclusiv grupări anticomuniste ? Cum ar fi urnit din loc mecanismul voit înțepenit al partidelor burgheze, cum ar fi putut influența și mobiliza cercuri militare de prim rang ? Cum ar fi ajuns să abordeze comuniștii Palatul regal, să-l facă pe monarh să negocieze cu ei, să determine arestarea dictatorului și predarea sa de către rege în mîna partidului revoluționar, să declanșeze lupta armată împotriva trupelor hitleriste ș.a.m.d. ?

În împrejurări extrem de dramatice, crunt prigonitul Partid Comunist Român a devenit, prin clarviziunea luptătorilor săi, prin perseverența și mobilitatea acțiunii, prin spiritul de sacrificiu și, mai presus, prin faptul că a acționat în cursul necesar, obiectiv al istoriei, o adevărată inimă a națiunii române. Pe o asemenea poziție se afla Partidul Comunist Român atunci cînd a sosit istorica zi de 23 August 1944. Acoperit de glorie, de merite nepieritoare în fața istoriei, el ieșea la 23 August 1944 din ilegalitatea adîncă în care se aflase și pentru prima dată în istoria sa dobîndea posibilitatea de a participa la guvernarea țării. În viața acestui partid, în viața României începe un nou ev, căreia îi aducem cu toții și acum o înaltă cinstire cu ocazia sărbătoririi împlinirii a 41 de ani de la declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

După mai bine de patru decenii de la producerea în România a evenimentelor epocale de la 23 August 1944, deși istoria — supremul judecător al realității, al faptelor, al datelor înscrise pe firul timpului a putut îndrepta — și a îndreptat practic — atîtea și atîtea nepotriviri pe care unii, din motive foarte diferite au încercat să i le așeze în sarcină, se mai întîlnesc și azi, peste hotare, istorici sau pretinși istorici certați cu obiectivitatea, cu regulile elementare ale respectării adevărului științific, indivizi care încearcă să introducă în circuitul „informației" unele puncte de vedere și interpretări care nu pot decît să prejudicieze cunoașterii reale a evenimentelor tratate. Nu a fost și nu este rostul acestui articol de a aduce în discuție asemenea deformări ale istoriei dar existența lor determină, trebuie să determine în continuare o atitudine hotărîtă de combatere argumentată, cu toată energia și cu ajutorul datelor și concluziilor indiscutabile aflate la îndemîna istoricului. A nu proceda în acest fel ar însemna să se lase cale liberă tuturor acelora care — din motive diferite, cu justificări improvizate — fac din falsificarea istoriei o practică reprobabilă care le legitimează felul obișnuit de a se comporta. Și acest lucru nu trebuie să li se permită la infinit ! Mai ales cînd fabulațiile lor, rătălmăcirile pe care le profesează vizează probleme fundamentale din existența unui popor, probleme de natura celor la care ne-am referit mai sus.

Înalta noastră cinstire pentru Augustul fierbinte din 1944, în hronicul de aur al devenirilor românești prin vremi adună într-un imens buchet cele mai frumoase flori ale recunoștinței și înaltei prețuiri datorate partidului care ne-a condus far în nenumărate furtuni și spre mari biruințe, datorate — în același timp — strălucitului conducător al partidului și statului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de numele și activitatea căruia este legată indiscutabil istoria devenirilor noastre prin vremi contemporane.

Sub această aură aniversăm ziua de 23 August în acest an 1985 — într-o atmosferă de puternic avînt creator, acționînd strîns uniți în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru transformarea în viață a istoricelor hotăriri adoptate de Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român, pentru înfăptuirea neabătută a politicii interne și externe a partidului și statului nostru.

Acesta este, în fond, omagiul cel mai înalt pe care-l putem aduce strălucitorului triumf de la 23 August 1944 și tuturor acelora care, învingînd multiple obstacole și neezitînd a face inclusiv jertfa supremă, au deschis un nou curs în istoria României, în viața poporului nostru.

Prof. univ. dr. Gh. I. Ioniță

Luceafărul
revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 [illegible]
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 98
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
35
(1 217)
Sîmbătă
31 august
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

LUMINA SĂRBĂTOREASCĂ

Lumina înaltă a marii noastre sărbători naționale iradiază profund în inima și conștiința întregii națiuni. Marea demonstrație din Capitală, desfășurată în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu, a rămîne o simbolică și deosebit de relevantă expresie a unității cu care întregul partid și întregul popor, toți fiii și fiicele patriei trăiesc certitudinile, satisfacția și mîndria unui drum istoric glorios. cel al cărui început ferm și hotărîtor l-a declanșat actul eroic de la 23 August 1944, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Traiectul său atinge azi orizonturi deosebite, de neconceput altfel, în economie, în viața politică și socială, avînd în realitatea de azi, în noua înfățișare a geografiei și istoriei țării toate argumentele unei adevărate epopei. S-au produs schimbări de esență și s-au acumulat înfăptuiri revoluționare în așa înaltă și decisivă măsură încît nu există, practic, domeniu sau sector de activitate în care răsfrîngerile libertății, ale muncii și vieții să nu întărească și mai mult ideea că România și-a aflat în sine, după propriile sale puteri, după propriile sale cerințe și posibilități, calea afirmării, a propășirii și prosperității sale rapide, precum și orizontul larg, cel mai expresiv, al edificării sale socialiste și comuniste.

Această cale dobîndește simbolic noi certitudini, noi împliniri, noi argumente și noi dovezi de spirit, de angajare și dăruire patriotică, revoluționară, cu prilejul sărbătoririi marelui act inaugural, al drumului deschis și hotărît sub flamuri de august. Fapt cu desăvîrșire elocvent și în acest an, cînd prin fața tribunei marii sărbători putem spune că a trecut întreaga țară, cu toate înfăptuirile ei. Magistralele progresului, ale dezvoltării noastre multilaterale, în industrie, agricultură, învățămînt, știință și cultură, în societate, au avut și au o largă și reprezentativă confluență în coloanele sărbătoreși ale zilei de 23 August ; sub semnul acesteia, poporul a raportat partidului și secretarului său general fapte de muncă și viață care alcătuiesc o strălucită emblemă a contemporaneității.

Pe măsura marilor înfăptuiri, și pornind din inima acestora, s-a raportat hotărîrea de a face totul pentru ca programul și obiectivele celui de-al XIII-lea Congres al partidului să prindă viață durabilă prin perspectiva unei noi calități a muncii și vieții, în toate domeniile de activitate.

Coincidența a făcut ca, în acest an, sărbătorirea zilei noastre naționale să se desfășoare sub semnul jubiliar al împlinirii a două decenii de la evenimentul istoric pe care l-au reprezentat Congresul al IX-lea al P.C.R., alegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului. Se inaugura o epocă atunci, în urmă cu 20 de ani, și se deschidea drum nou de afirmare și înfăptuire a destinului nostru național. Se așeza în front de lucru deschis o operă eroică, fără precedent. Cea mai dinamică și mai complexă epocă din istorie își contura atunci orizonturile vaste prin gîndirea, prin acțiunea teoretică și practică a secretarului general al partidului, exemplul luminos de ctitor, luptător și patriot înflăcărat. Raza vie a gîndirii, a muncii și a creației sale, a încălzit inimi și conștiințe iar noua identitate a țării avea să primească semnele și pecetea întregii sale personalități. **Epoca Nicolae Ceaușescu** este azi genericul tuturor izbînzilor noastre și marea demonstrație prilejuită de sărbătorirea zilei de 23 August a ilustrat elocvent aceasta.

Pe frontispiciul tuturor realizărilor scriem cu gîndul și fapta numele conducătorului, erou al națiunii, proeminentă personalitate a lumii contemporane, pe frontispiciul gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale stă efigia sa de ctitor iar orizonturile țării se luminează mai departe în esență și din perspectiva unei permanente deveniri. Vibrantele mesaje și telegrame adresate tovarășului Nicolae Ceaușescu cu prilejul celei de a 41-a aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă dau sens și putere vie de rostire tuturor acestor gînduri și sentimente, ele fiind însuși limbajul unității și angajării noastre patrotice, revoluționare. Lumina marii sărbători le face vizibile, le dă distincție, și este cert că-n caligrafia lor se disting liniile de rezistență ale viitoarelor înfăptuiri, acele edificii din care imaginea României atinge orizontul unei noi etape și trece, în multe privințe, de limita anilor 2000. O epocă glorioasă își prelungește astfel arcul de boltă într-un timp pe care-l vedem, material și spiritual, așezat în matca unei permanente și laborioase munci, în matca unei permanente și laborioase creații.

Temelii noi și durabile vor fi așezate ideii de dezvoltare, conform hotărîrilor Congresului al XIII-lea, ctitorii noi vor completa ansamblul de pînă acum al realităților noastre economice și sociale, fapte noi și durabile se vor adăuga în cartea realizărilor de pînă acum. O puternică angajare, sentimentul unei puternice și solidare răspunderi formează traiectul stării de spirit contemporane, o stare de lucru, de continuă și optimă preocupare pentru prezentul și viitorul concret. Sugestiv pentru aceasta este apropiatul eveniment pe care îl reprezintă Congresul consiliilor populare, congres care, după expresia secretarului general al partidului, constituie **nu numai cel mai democratic și mai reprezentativ forum al poporului, dar și o formă nouă a puterii politice, a oamenilor muncii, în care reprezentanții desemnați de muncitori, de țărani, de intelectuali, fără deosebire de naționalitate, participă direct la dezbaterea și hotărîrea destinelor patriei noastre socialiste.**

În lumina marii sale sărbători, țara-și gîndește concret și la modul exact, cel al faptelor, timpul și dimensiunile înaintării sale, ascensiunea sa pe noi trepte de progres și civilizație. Se întregesc permanent și într-o dimensiune istorică nouă auspiciile evenimentului inaugural care a fost Congresul al IX-lea al partidului și se întregesc pe mai departe orizonturile epocii cu cea mai întinsă rezonanță în inimile noastre. Strălucitul drum de august trece prin toate și încunună o operă patriotică de cea mai mare însemnătate.

Luceafărul

Bucuria clipelor curate și sincere

Pulsul orașului îl simți de departe. Iar atmosfera de sărbătoare o sesizezi cu cîteva zile înainte, nu neapărat prin arborarea unei ținute festive, ci și prin mișcarea, grija oamenilor de a fi parcă altfel decît în zilele obișnuite. Există un tonus, există o altă fizionomie a fiecăruia dintre locuitorii Orașului în preajma și în ziua Sărbătorii. Deși o știu de mult timp, deși prin repetare ea ar trebui să devină un prea firesc eveniment al vieții noastre, deși toate acestea la un loc pot crea un sentiment al siguranței și al liniștii — și creează chiar acest sentiment — totuși, de fiecare dată o recepetez ca pe ceva unic, ca pe-un moment cu care mă întîlnesc, simt asta, o dată pe an. S-ar putea ca acest fapt să aibă o acută încărcătură subiectivă, amintindu-mi clipele de trăire sinceră, intensă, emoțională din vremea copilăriei în care defilarea constituia, cu toate pregătirile, cu toate momentele dinaintea și din timpul său, momente de efectivă participare. S-ar mai putea ca, bucurîndu-mă fiind, să am de fiecare dată emoții pentru orașul meu iubit, să fiu mîndru de el ca de un început de care se leagă viața noastră de azi. 23 August, ziua și sărbătoarea, nu se poate despărți de București nici o clipă, nici un moment, Bucureștiul și 23 August unindu-se într-un același simbol al libertății și demnității.

O întreagă istorie se perindă în imaginile uniformelor albastre, în revărsarea candorii și purității, inundînd parcă nu numai Piața Aviatorilor ci și întreaga planetă, în tălăzuirea dîrză a coloanelor muncitorești, în zvelțețea și frumusețea sportivilor și sportivelor, în această zi, în această manifestare-simbol la care participăm cu sufletul și gîndul. O istorie la zi, o istorie care-mi este apropiată ca bucureștean — de multe ori îmi caut în coloane cunoștințele, prietenii, oamenii despre care am scris —, dar și ca om care vibrează la tot ceea ce înseamnă prezentul țării sale. Nu sînt vorbe pur și simplu, sînt adevăruri pentru că prezentul își adună, în aceste momente de sărbătoare, împlinirile sale, ideea posibilității, răminînd, desigur, ca pentru momentele ce urmează, să ne gîndim la cîte mai sînt de făcut. O sărbătoare este un moment de bilanț și trebuie să fie un moment de bucurie. Bucureștiul știe să întîmpine o sărbătoare și știe să se bucure de clipele ei curate și sincere. Este ceea ce marea sărbătoare desfășurată la București de 23 August 1985 a dovedit cu prisosință.

Constantin Stan

Perspectivă deschisă

De pe terasa blocului în care locuiesc se deschide o priveliște de-a dreptul fascinantă. Dacă stai cu fața spre răsărit — spre uriașele uzine bucureștene „23 August" și „Republica", ce își descriu profilul pe zare, în dreapta ai imensul cartier „Titan" (un adevărat **oraș** în marea metropolă, cu locuitori cam tot atîția cîți are Cluj-Napoca sau Timișoara !), iar în stînga — tînărul (prin construcțiile nou ridicate) și proaspătul cartier Pantelimon. Păduri de blocuri... Un necuprins „codru" de blocuri !... Între ele, cîteva lacuri frumoase, reamenajate recent, împrejmuite cu verdeață și arbori, tineri și ei : „I.O.R.", „23 August", „Tineretului", „Fundeni", „Pantelimon" — adevărați plămîni prin care orașul respiră aer curat. Străzile sînt aliniate cu rigla, flancate cu peluze de flori, cu copaci nu prea înalți, căci au fost sădiți odată cu (sau după) darea în folosință a acestor blocuri. Tei ajunși de-abia la „primele iubiri", otetari înflorind întîia oară, plopi tremurători legănîndu-se în vîntul imperceptibil, fără

Dim. Rachici

Continuare în pag. a 2-a

Flamuri în August

Iată-ne, așadar, din nou dincolo de cumpăna anilor, trecuți de clipa cînd ziua de 23 August 1944 a intrat în eternitatea destinului românesc. Un drum nou avea să se deschidă în fața poporului și a patriei noastre, un drum pe care privindu-l acum, din punctul înalt al timpului pe care îl trăim se vede cuprinzător, pe de-a-ntregul, un drum al atitor preschimbări și împliniri. Sînt mulți tineri pentru care anii aceia fac parte din istorie, generații întregi care au avut fericirea ca aripa războiului și a morții să nu le stingă viețile. Dar lumina acelui August 1944 a reverberat în toate devenirile care s-au petrecut de atunci înainte și ea face parte din chiar existența lor.

Puține evenimente în istoria omenirii au avut o atît de mare importanță în viața unui popor. Românilor, însă, întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste le-a curmat umilința și suferința așezîndu-i într-o bătălie dreaptă și sfîntă, lupta pentru eliberarea patriei de cotropitorul fascist. Plătit cu o cumplită jertfă de vieți omenești, pămîntul țării a atins clipa fericită în care respirînd libertatea și independența a tresărit, ca o făptură întoarsă printr-o minune la viață, pregătit, cu ardoare, să ia existența sa de la capăt, într-o altă rînduială socială și politică, sub zorii luminoși ai evului socialist.

Transformările petrecute de la ziua de 23 August 1944 încoace sînt, practic, de neînchipuit. Aniversînd an de an marea noastră sărbătoare națională recapitulăm cu înfiorare și profundă recunoștință toate „minunile" săvîrșite, minuni ale muncii și dăruirii umane generate de prezența la cîrma destinelor țării a partidului comunist, a secretarului său general, tovarășul **Nicolae Ceaușescu,** de al cărui nume se leagă, practic, absolut toate înnoirile acestui timp.

Ziua de 23 August e o zi a istoriei dar și a prezentului, o mare și aurită sărbătoare a muncii. Celebrăm eroii căzuți dar celebrăm și eroii marilor prefaceri de azi. Urmele acelui 23 August din urmă cu patruzeci și unu de ani sînt nesterse. Pe urmele luptei revoluționare de atunci detașamente tinere păsesc, azi, sub steagul partidului. Eroi ai cotidianului, fruntași ai marilor bătălii de producție, ai campaniei pentru eficacitatea inteligenței și pentru clarul frumuseților de idei, campionii noii industrii românești trecuți la pupitrele de comandă, absolvenți ai atîtor școli profesionale, medii și tehnice, ai atîtor instituții superioare — muncesc cot la cot cu muncitorii de pe ogoare, cu intelectualii, deslegători ai atîtor taine închise multă vreme cugetului omenesc. Marea explozie de entuziasm generată de congresul al IX-lea al Partidului, instaurarea „Epocii Ceaușescu" aflată, acum, după două decenii de existență într-o înflorire fără precedent, impulsurile către o nouă calitate a muncii și a vieții lansate de la tribuna congreselor X, XI, XII și XIII ale partidului, pot fi ușor și pe drept comparate cu curgerea unui fluviu gigantic, un fluviu care nu-și mai poate întoarce apele vreodată, rostul lor fiind acela de a naște viață, de a fertiliza teritoriile pe care le atinge și le răcorește determinînd germinații de forță nebănuită și necunoscută, un rost omenesc pe care contemporanii Augustului din 1944 greu l-ar fi putut bănui.

Au trecut cu flamuri tricolore și roșii în ziua lor de sărbătoare atîția oameni ai muncii, atîția oameni ai păcii și libertății, ai fericirii și liniștei. Nu există omagiu mai înalt pentru țară decît ca marea ei sărbătoare națională s-o găsească an de an tot mai frumoasă și mai bogată și mai strălucitoare în anotimpul roadelor grele de aur pe care pămîntul sănătos acum, și fierbinte al țării, le va depune în hambarele noului nostru anotimp sufletesc.

Nicolae Velea

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Prin „țara latină"

Tot mai pură este, în ultimele volume, poezia lui Adrian Popescu, melancolicul căutător al armoniei paradisiace din „țara latină" ; tot mai serafică pare însăși **căutarea,** efortul de descifrare a unui sens, a unui **aranjament** semantic rezident în miezul formei — al obiectului „profan" invocat : zmeura și vița-de-vie, albia riului și blîndul iaz, rășina și „grota de smarald", diamantul și sevele vegetale, mierea și lemnul vechi, pinul și prundul străveziu, lostrița urcind prin aurul apei de munte, piinea, vinul, măslina și rodiile coapte așezate liniștit în coșuri de răchită, cupa din care vinul-sînge se scurge lin dar nu mai puțin transfigurat, fragedul întuneric din care țîșnește, „prietenoasă și ageră", „flacăra vetrei mică", cetatea renascentistă unde ucenicește o nostalgie aurorală, constelația Gemenilor și petala de trandafir „hrănitor", caliciul puțin geometric : un cerc, un triunghi, o elipsă, toate trei dar nici una impunînd-use — un **caliciu** exotic pe care raza de lumină sudică îl prefăce, ciudat, în mireasma dulce a finului de acasă. Deasupra acestui inventar de obiecte, semne, emoții, deasupra acestei „împărății de clăruri" plutește surisul îngeresc al izbîndei himerice. Nu cred să existe, în poezia de azi, culori, nuanțe, tonuri muzicale egale în **blîndețe** cu cele din poezia lui Adrian Popescu.

O adevărată revărsare de lumină — lumină blajină, odihnitoare, temperînd elanul analogic și citind în taină „dîrele implacabile ale destinului" — se află în ultima carte a lui Adrian Popescu, **Proba cu polen** (1984). E o lumină pur subiectivă : un uriaș buchet de **amprente** devenite străvezii, atingeri angelice — amprente ale unui suflet trăind din utopii livrești și amintiri. Ceea ce poți constata e ceea ce știi, ceea ce găsești e de mult aflat. Iluzia se suprapune peste realitate, ficțiunea se așterne ca un scut de sticlă deasupra naturii. Urmele (umbrele) aurite sînt ale pașilor de înger. Umbria reală e desigur ușor asimetrică față de Umbria imaginată. Dar această asimetrie (micile nepotriviri de contururi în operația suprapunerii) nu e decît sursa inepuizabilă de liniște și blîndețe, luminapansament a sufletului. Și mai ales izvorul suveran al emoțiilor.

În **Proba cu polen,** călătoria prin „țara latină", prin Umbria mai vechilor meditații, a devenit călătoria solitară, un fel de inițiere „post festum". Artistul știe tot despre pămîntul, deopotrivă real și himeric, străbătut. Inițierea livrească în tainele vechii civilizații, care este de fapt un mod de iluminare a propriei personalități și de întîlnire a naturii, atrage acum cealaltă inițiere : ucenicia la legile morale, purificarea hieratică pentru dobîndirea „științei fericiților". Modestia, anonimatul, ca un fel de retractilitate în fața posibilei parcurgeri a paradisului. Dobîndirea condiției — și a calității — angelice

Costin Tuchilă

Continuare în pag. a 6-a

Din suflet

Eu mint, nu sînt doar un copil de grîu,
Sînt tînărul înalt din cele ape,
E-adevărat, aș curge ca un riu,
Dar sînt și din pămînt și mai de-aproape.

Eu sînt din suflet de român născut,
Din doină prea curată de iubire,
Din tot ce are și din tot ce-a vrut
Să fie Bărăganul o plutire.

Sînt floare-albastră-n limpedea cîmpie,
Și sînt scăldat în dimineți senine,
Port înălțimi de cînt de ciocîrlie
Și clipe multe, poate doar puține.

Eu sînt din suflet de român născut,
Din doină prea curată de iubire,
Din tot ce are și din tot ce-a vrut
Să fie Bărăganul o plutire.

Radu Cange

Stilpi de țară

Stilpi de țară de-a lungul mileniilor fost-au țăranii,
Numele lor — numele Patriei îl respiră :
blînd și sonor,
Cum stau drepți, pădure după pădure
și iarăși pădure,
Cu povara înaltă, ca o cupolă albastră
pe umeri...

Stilpi de țară de-a lungul mileniilor fost-au țăranii,
Și nourii se preling printre brațele lor
de capitel,
Ca un fum de jertfă spre toate-ale Patriei :
Și dealuri, și cîmpii, și ape, și munți, și bolți
de istorie...

Stilpi de țară de-a lungul mileniilor fost-au țăranii,
Răsfoirea de petală a pleoapelor lor e acolo
sus,
De unde cad lacrimile Maicii pentru fiul ei,
Și mioara se-ntoarce mereu de pe drumurile
lumii acasă.

Stilpi de țară de-a lungul mileniilor fost-au țăranii !
Pentru plaiul lor de nemurire ca în pajiști
de primăvară,
Salbă de clopote în valuri înalte să se audă
chemînd
Peste cupolele Carpaților, de la Tismana
la Putna...

Dumitru Bălaeț

● În acest număr : ● „Arcul de cer" — fragmente de roman de Aurel Mihale ● Poeme de : ● Alexandru Căprariu ● Pan Izverna ● Virginia Carianopol ● Dan Rotaru ● Debut : ● Cristian Baciu ● Cronici literare de : ● M. Ungheanu și ● V. F. Mihăescu ● Viața cărților ● „Plecăciune" de Paul Anghel ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● „Vasile Voiculescu" de Nicolae Ciobanu ● Poșta redacției de Ion Gheorghe ● „Măreția cailor" de Corneliu Vadim Tudor ● Pseudo-cultura pe unde scurte de Artur Silvestri ● Sport de Fănuș Neagu.

Revelații epistolare

Volumul **M. Gaster în corespondență** apărut în Editura Minerva cuprinde o mare varietate de date și interpretări ; în același timp, el demonstrează încă o dată, cîte documente despre cultura noastră se mai află în arhivele și bilbiotecile din străinătate, unele dintre ele capabile să modifice cunoștințele sau imaginile noastre despre cărți și oameni de seamă de la noi.

Virgiliu Florea care a îngrijit ediția și a înzestrat-o cu o prefață și cu note deosebit de clare și precise subliniază, de la bun început, importanța arhivei Gaster de la Londra care cuprinde 961 dosare cu scrisori primite, aproximativ 60 000 scrisori trimise și 5 dosare cu manuscrise originale, printre care amintirile savantului cu referiri ce nu pot fi neglijate la viața politico-economică și social-culturală a țării noastre din secolul trecut. Sprijinit de profesorul de literatură română de la Londra, Dennis Deletant, editorul român a pătruns în această comoară aflată la University College și a ales trei grupuri de scrisori : corespondența cu Nicolae Cartojan, cea purtată cu Lazăr Șăineanu și puținele, dar prețioasele rînduri schimbate cu ambasadorul țării noastre la Londra, Nicolae Titulescu. În elegantul volum editat de Virgiliu Florea regăsim realități de la sfîrșitul secolului trecut în epistolele schimbate cu Șăineanu și aspecte din perioada interbelică în scrisorile trimise și primite de la ceilalți doi. Mai mult, tonul este variat, de la stilul cald, prietenesc ce răzbate din Corespondența cu Șăineanu, pînă la stilul de aleasă politețe ce învăluie relațiile cu Titulescu, la mijloc situîndu-se schimbul viu de idei din corespondența savantă și afectuoasă cu Nicolae Cartojan. Un singur regret stăruie după lectura acestui remarcabil volum : atît editorul, cît și lectorul cărții au considerat textele documente și au separat în părți distincte corespondența trimisă de corespondența primită, în loc să lase dialogul să curgă, în loc să îngăduie cititorului să urmărească cum discutau de la distanță, doi prieteni, doi savanți sau doi oameni trainic legați de România.

Cea mai plăcută trăsătură a corespondenței lui Gaster este afecțiunea pe care savantul a purtat-o culturii române : alături de Șăineanu, el urmărește evenimentele care marchează societatea română în proces de modernizare ; lui Cartojan îi declară, în repetate rînduri, cît de bucuros este că explorările începute de el, autor al **Literaturii populare române** (din 1883), au atins un nivel atît de înalt la cursurile și seminariile lui Cartojan ; lui Titulescu îi mărturisește că se ocupă cu simpatie de cultura română în Anglia. Gaster are afecțiunea specialistului care s-a atașat de cărți, dar și de oameni, așa cum are interesul viu al specialistului care a întîlnit în manuscrisele românești o bogăție uimitoare de curente intelectuale venite din orient și din occident. Constatările lui Gaster sînt completate de remarcile lui Șăineanu și de precizările lui Cartojan, astfel că imaginea noastră despre literatura „veche" se

Alexandru Duțu

Continuare în pag. a 5-a

Cîntarea României
POEZIA TEMELOR FUNDAMENTALE

● Articole despre volume de ● Ion Horea ● Ion Gheorghe ● Cezar Ivănescu ● George Alboiu ● Gheorghe Pituț semnează : Valentin Uban ● Adrian Dinu Rachieru ● Z. Cârlugea ● Alexandru Horia ● Cristian Florin Popescu.

În pagina a 3-a

CRONICA LITERARĂ

POP SIMION: «Student la istorie»

Pop Simion scrie în **Student la istorie** romanul unui Maramureș plin de datini, de eresuri, dar și de istorie. Cartea este plină de coloare locală, dar cromatica locului îmbracă o problemă. Un absolvent de istorie, descins la Moisei ca profesor, descoperă Maramureșul străvechi, dar totodată reconstituie istoria lui recentă. Romanul rezultă din această împletire calculată de planuri, de teme, de probleme. Sintem în Maramureșul de azi, faptele relatate sînt vechi de cîțiva ani doar, dar din acest plan imediat romancierul ne conduce mereu în trecut.

Student la istorie este o carte despre adevărul istoric și despre dificultatea cuceririi lui. Romanul începe dramatic, coboară apoi în anecdotic, pentru a reveni apoi la enunțul principal. Facem cunoștință cu paznicul primăriei, un șchiop care poreclește telefonul primăriei „cățelul județului", adică o vietate care latră la ei în numele celor de la capătul firului. Pe acest fir „cățelul județului" latră la primar, pentru ca acesta să „latre" la profesorul de istorie din Moisei. Hadrian Iubu profesorul de istorie care intenționează să facă o festivitate în amintirea victimelor de la Moisei este desărcinat prin „cățelul județului" și pus să aștepte o comisie care va hotări cum vor fi festivitățile. Urmează, imediat, istoria comică a unui turist neamț care-și pierde pe șoselele maramureșene soția într-un lan de porumb și pentru a i-o restitui trebuie oprit de miliție ca un delincvent. Dramatismul este mereu atenuat de întîmplări pline de pitoresc, dar și de semnificație. Pop Simion introduce în romanul său și întîmplarea cu țăranul care fură din avutul obștesc de pe tarlaua comună, dar este achitat la proces pentru că știrea apărută într-un ziar central spune că pe acele locuri culesul fusese terminat de mult. Lumea aceasta de azi, în care se mișcă absolventul de istorie Hadrian Iubu, este păstoasă, puternic colorată, superstițioasă, credincioasă obiceiurilor, dar legată totuși prin fire puternice de prezent. Un fir nu este numai procesul lui Pușcuță scăpat de condamnare cu ajutorul unui text scos din presa centrală, ci chiar istoria tînărului Hadrian Iubu, care-și croiește un destin. La examenul de istorie fiind, dintr-un impuls de independență, el n-alege la proba scrisă tema obișnuită ci o a doua, tratată cu multă independență : el scrie despre Moisei, despre crima și victimele de acolo, cerînd ca istoriograf în devenire corectarea neadevărului istoric întreținut în legătură cu Moisei, unde nu trupele hitleriste erau vinovate ci ocupantul horthyst. Aici începe odiseea eroului nostru, odisee căreia întîmplările, mai mult sau mai puțin pitorești din roman, îi sînt de fapt, fundal.

Prima pățanie are loc în facultate : teza lui pe căi întortochiate, dar grăitoare ajunge subiect de litigiu în corpul profesoral. Inițiatorii sînt vizibili și cer ca isprava studentului să fie tratată sever. Acuzația e confuză, plutește în aer, creează o postură de vinovat, dar nu formulează vinovăția. Impactul este hotărîtor pentru studentul Had însă, care de aici își va alimenta opțiunile. Student fruntaș el refuză repartizările avantajoase și alege o localitate ocolită de toți : Moisei. Este vizibil că tînărul vrea ceva și trece la fapte. Întreprinde cu elevii, sub egida «Cîntării României» o excursie de cercetare : „Drumul eroilor", în care alături de elevi caută rudele morților de la Moisei. Rezultatul acestei expediții, o înșiruire de mărturii, este trecut într-o cronică școlară de 17 caiete. Sînt caietele pe care comisia agresivă care vrea să-l descurajeze în restabilirea adevărului istoric le primește ca dovadă a unei activități cu rezultate elocvente. Fizionomia comisiei preocupă pe romancier și mai ales chipul unuia din membrii ei, agresiv, grosolan, autoritar. Iscusința primarului care atrage atenția că aceste caiete sînt scrise de nepotul tovarășului prim, nu dezamorsează complet represiunea. Comisia revine. Blocată de deputatul local, unul din eroii momentelor insurecționale din august 1944, ea va da bătaie de cap profesorului. Adevărul asupra întîmplării de la Moisei are adversari activi. Situația este ciudată: forul local îl sprijină pe profesor, îl sprijină și foștii lui profesori, autorități universitare care au un cuvînt de spus în toate acestea. Pe de altă parte cercetările sînt mereu împiedicate să ajungă la o clarificare completă. Fostul student, acum profesor plin, perseverează. El umblă din om în om : au fost 30 de prinși, dar s-au găsit doar 29 de uciși. Unde este al 30-lea? Martorul ocular este piesa care lipsește istoricului și o descoperă. Dar mai este un al treizeci și unulea. Asta e descoperirea exclusivă a fostului student Had care se împrietenește cu oamenii locului și-l descoperă pe al 31-lea. Romanul este și istoria acceptării, „împămîntenirii" acestui transplantat în ținuturile Moiseiului. Pornit de la o cercetare depărtată de oameni, el coboară la fața locului înfrățindu-se cu localnicii.

Nu interesează aici dacă există sau nu figuri care pot fi recunoscute în realitate. Pop Simion nu scrie o carte cu cheie. **Student la istorie** este cartea unui ținut magic, unde eresurile sînt vii, unde credința în licantropi stăruie (un lup fabulos investit de romancier cu sarcini simbolice străbate de mai multe ori cartea) și unde un tînăr credincios misiunii sale umaniste caută jarul de sub cenușa încă fierbinte.

Cartea este scrisă în maniera realismului magic, dar atenuat de detașarea și de umorul relatării. Observația precisă, realistă conviețuiește cu stările de transă ale credinței în lupi-strigoi sau în vechile vrăji practicate de femei. Intenția autorului n-a fost desigur numai să pună o problemă de morală profesională, ci să și fixeze înfățișarea unui ținut legendar surprins în plină transformare modernă. Cartea este antrenantă atît prin latura de fabulos local, cît și prin aceea a detectivisticii hotărîte a tînărului profesor.

Deși interesată de istorie cartea rămîne una de actualitate, este o carte vie, de azi. Pop Simion este unul din prozatorii care scoate romanul românesc din spațiul problematicii fastidioase a obsedantului deceniu, ancorînd într-o realitate la fel de vie și de problematică pentru romancier. **Student la istorie** investighează o temă neexploatată a romanului contemporan, dintr-un unghi responsabil, temă pe care romancierul o servește la nivelul maxim al posibilităților sale.

M. Ungheanu

VIOREL SĂLĂGEAN: «Meridianul Mississippi»

Călător pasionat în geografii diverse, dotat cu un excepțional simț al detaliului revelator și înarmat cu o curiozitate tenace, în stare să depășească interdicții comune și, mai cu seamă, prejudecăți statornice, neîncrezător în vorbele „după ureche" și mereu dispus să treacă totul prin filtrul experienței personale, Viorel Sălăgean este reporterul îndrăgostit de meserie, profesionist pînă în vîrful unghiilor, dar avînd în plus acea scînteie a intuiției, prin care aparența rarefiată a banalității sau strălucirea amăgitoare a spectaculosului se topesc instantaneu, pentru a lăsa să apară chipul adevărat al realului. Toate aceste însușiri, evidente și în volumele sale anterioare, se regăsesc din plin în **Meridianul Mississippi**, carte recent apărută, rod al unei călătorii, în 1982, în S.U.A. Departe de a fi o înșiruire factice de întîmplări, mai mult sau mai puțin relevante, cartea beneficiază de o construcție atentă, cu un dozaj fin al informației și faptului trăit, reusind o amplă și pătrunzătoare radiografie — color, as spune — a societății americane contemporane. O confesiune, „Către cititor", cu care se deschide cartea, conține o propoziție semnificativă pentru modul în care a fost gîndită și trăită întîlnirea cu America. Copil, în carul tras de vite al bunicului, viitorul reporter ascultă fermecat poveștile acestuia despre America, întrerupte adesea de un refren care încearcă să sintetizeze cele văzute în cîteva vorbe : „America-i America ! Asta-i mă, înțelegi tu ?" A înțelege cum este America-America, a desprinde, așadar, pe cont propriu, personalitatea aparte, a unei lumi aparte, iată miza, importantă a acestei cărți. „Toate călătoriile mele au fost îmbrăcate în haina de sărbătoare a bucuriei" — mărturisește Viorel Sălăgean și aceasta nu este doar o declarație „pro domo" sau un simplu „cîrlig" reportericesc pentru a captiva interesul cititorului, ci o stare de suflet cu deplină acoperire în paginile cărții. Bucuria cunoașterii, bucuria de a întîlni oameni și a schimba gînduri, bucuria de a vedea și a comunica apoi cele văzute transpare din fiecare frază a cărții lui Viorel Sălăgean. Pe terasa lui „Empire State Building", aproape de cer, sau pe „Bowery Street", aproape de mizeria umană, la Niagara Falls, lîngă „umerii de apă", al cascadei, sau în mașina poliției din Buffalo, lîngă umerii atletici ai locotenentului Lawrence Ramunno, la o discuție cu marele Anthony Quinn, despre iubire și demnitate, după spectacolul cu „Zorba" de pe Broadway, sau în Harlem-ul urii și al violenței, conversînd cu un profesor universitar, laureat al Premiului Nobel pentru chimie, în laboratoarele Universității Standford, din California, despre ultimele realizări în domeniul polimerilor cristalini lichizi, sau ascultînd opiniile unui lider al mișcării feministe din Washington, despre condiția prostituatelor, Viorel Sălăgean vede și aude, înregistrează totul, gîndește și, apoi, comunică, fără aere moralizatoare sau infatuări de cunoscător, un punct de vedere echilibrat, dominat de un bun simț structural.

„America-i America !". Cum, adică ? Sub semnul întrebărilor, a celor adresate sau a celor păstrate în sine pentru a li se răspunde după epuizarea experienței personale, stă întreg volumul lui Viorel Sălăgean. „Ce o definește ? Ce îi dă forță ? Cine îi întreține magnetismul miraculos ? Ce fac și ce gîndesc oamenii săi ? În ce haină apare America în fața unui european ? Dar în fața unui român ?"

Pentru a răspunde acestor întrebări, reporterul nu vine cu o imagine prefabricată, extrasă din cărți sau ziare, ci cu întreaga sa disponibilitate de a înțelege, de a cunoaște, de a se bucura. Evident că, prin aceasta nu am spus că reporterul este un receptacol vid, bun de umplut cu „povești" pentru amuzamentul cunoscuților la întoarcerea în țară. La întîlnirea cu America, el vine cu o amplă informație și, totodată, cu un model socio-cultural bine definit și clar asumat. Dar, de la bun început, din cartea sa sînt excluse rigiditatea gîndirii și conventionalitatea expresiei. Grila cu care Viorel Sălăgean „citește" realitatea americană este una mobilă, extensibilă, adecvată unei lumi dinamice, greu de prins într-o singură definiție. Reporterul nu caută cu orice preț confirmări, ci descoperă, cu o privire proaspătă, neviciată de blazare și, deopotrivă, neafectată de complexe, realități și cauzalități specifice unui mod de viață atît de diferit de cel european. Definițiile pe care le încearcă nu au pretenția imuabilității, ci sînt „definiții de lucru", stimuli pentru noi pași către miezul lumii investigate. Nu întîmplător — vorbeam mai devreme de construcția atentă a cărții — unul din capitolele de la început, intitulat „Serviți, deocamdată, un cocktail", conține o sumedenie de secvențe din viața americană, montate caleidoscopic, „din simpla dorință de a schița un portret destul de aproximativ al acestei țări". Treptat, pe măsură ce avansăm în lectura cărții, acest „fond aperceptiv", confruntat cu datele unor noi experiențe, își sporește, desigur, dimensiunile, dar, în același timp se reciclează, se nuanțează, se mulează din ce în ce mai exact — ca o îmbrăcăminte suplă, ce se asociază, prin purtare, tot mai mult cu omul care o poartă — pe contururile realității cunoscute.

Dincolo de multitudinea aspectelor și fenomenelor care disting viața societății americane de cea europeană, Viorel Sălăgean știe să vadă și să izoleze acele trăsături comune, care țin de esența umanității și a umanismului : dorința de mai bine, refuzul războiului, generozitatea disimulată în spatele pragmatismului emblematic, disponibilitatea spre cunoașterea reciprocă, demnitatea, iubirea de frumos și adevăr.

Meridianul Mississippi este, desigur, al americanilor, îi definește și îi particularizează. El este însă, deopotrivă, al globului pămîntesc, al acestei singure planete pe care trăiesc ființe raționale, al oamenilor. Cartea lui Viorel Sălăgean reprezintă, din acest punct de vedere, o invitație și un argument pentru cunoastere fără prejudecăți, cu acea bucurie reconfortantă, inalienabil și exclusiv umană.

Valentin F. Mihăescu

Perspectivă deschisă

Urmare din pag. 1

acele „scame" supărătoare cum ne obisnuiseră vechii plopi ai Bucureștiului. Și iată o arteră grozavă — o adevărată aortă a municipiului : strada Socului, făcînd legătura între cele două imense cartiere, Titan și Pantelimon. Știți ce era strada Socului în urmă cu doar patru-cinci ani ? Un țiști-biști șerpuind pe pietre de riu, cu locuințe din paiantă, igrasioase, dintre care unele nu aveau nici măcar lumină electrică ! Azi, strada Socului este cunoscută în tot Bucureștiul — o magistrală modernă, cu blocuri superbe, avînd într-un capăt Piața Delfinului, cu rotonda sa încăpătoare și luminoasă, ce s-a dat, de curînd, în folosința noastră, a tuturor locuitorilor din apropiere. Tot aici se află modernul Complex de Sănătate „Socului" — o minunată clădire — adevărată bijuterie arhitecturală! — dispunînd de saună, de proceduri terapeutice pentru diverse afecțiuni, de bazin de înot, de plajă și impachetări cu nămol etc.

De pe terasa blocului meu se văd și cîteva școli, cu un număr impresionant de elevi : Liceul „23 August", Liceul de Construcții Nr. 21, Liceul Industrial „Lucrețiu Pătrășcanu", Liceul Industrial „Republica" ș.a. Sînt cititorii ale ultimelor două decenii, adevărate citadele ale învățămîntului, în care învață și se pregătesc pentru muncă și viață tinerii ce vor lucra în întreprinderile patronatoare. Unele dintre aceste unități de învățămînt îmi sînt bine cunoscute. Ele dispun de o excelentă bază material-didactică, de cadre didactice bine pregătite, de elevi inimoși, viitori constructori ai socialismului și comunismului. Aici, în aceste noi și moderne lăcașuri de cultură, și în altele asemenea lor din întreaga țară, se pregătește imensa forță de muncă necesară economiei patriei în cincinalul 1986—1990 și în cincinalele care vor urma. Aici, ca pretutindeni în România, se practică un învățămînt tot mai perfecționat, în concordanță cu cerințele contemporaneității, cu cele mai noi cuceriri pe plan mondial (dovadă, în acest sens, și ultimele bravuri ale excelenților noștri elevi la olimpiadele internaționale, pe obiecte de învățămînt, unde s-au situat pe locuri fruntașe, devansînd, cu mult, țări dezvoltate, cu tradiție). Este un învățămînt care va cunoaște noi prefaceri, noi modernizări ! „Un rol important îl vor avea, în perioada următorilor 15 ani, perfecționarea învățămîntului și pregătirea temeinică a fortei de muncă a tineretului, a cadrelor, pentru a răspunde noilor cerințe ale dezvoltării economico-sociale, exigențelor științei și tehnicii moderne — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, la Congresul al XIII-lea al P.C.R. Vom asigura cuprinderea întregului tineret în învățămîntul de 12 ani, perfecționarea și legarea tot mai strînsă a învățămîntului cu cercetarea și producția".

Sînt cuvinte mobilizatoare, cuvinte-emblemă pentru toți oamenii școlii, pentru toți intelectualii aflați cu sufletul lîngă destinele patriei.

De pe terasa blocului în care locuiesc se văd păduri de locuințe noi, construite, toate, în ultimele două decenii. Iar între ele, multe școli și licee, multe cetăți ale învățămîntului modern românesc, cititorii pe baze temeinice. Crescînd și pregătind specialiștii și adulții de mîine, prin ele se vede viitorul patriei. Un viitor al luminii !

BREVIAR

■ **„CU PATRIA ÎN INIMI"** se intitulează textul dramatic transmis în premieră la TV, marți 20 august, a.c. Autorul este dramaturgul Ilie Ștefan Domașnea, statornic și apreciat colaborator la emisiunile teatrale radio și tv. De data aceasta, ideea tematică de actuală rezonanță politică și patriotică se impune atenției de la început. Într-o coerentă și trepidantă desfășurare epico-dramaturgică, spectacolul evocă aspecte concludente din marea epopee a războiului antihitlerist. Protagoniști sînt membrii unui grup de muncitori militanți dintr-un mare centru industrial, în speță, e vorba de Reșița, care îmbracă haina militară participînd la luptele de eliberare a Transilvaniei și Banatului, Ungariei și Austriei. Dincolo de autenticitatea faptică a imaginilor reconstituite, remarcabilă este fără îndoială motivația intim afectivă și morală a implicării fiecăruia dintre eroi în dramaticele evenimente. În regia lui Constantin Dinischiotu, caracteristică prin dinamismul ei semnificativ (inspirată și utilizarea imaginilor filmate de arhivă), spectacolul a beneficiat de interpretarea excelentă a unui compact număr de actori, în prim plan situîndu-se Mircea Albulescu, Gheorghe Cozorici, Emil Hossu, Constantin Brînzea, Adina Popescu, Ecaterina Nazare, Vistrian Roman, Ileana Predescu și Aurora Leonte.

■ **ALMANAH „ANTICIPAȚIE"**, recent tipărit sub egida revistei „Știință și tehnică" editată de C.C. al U.T.C., constituie, realmente, o demonstrație de forță în materie. Deopotrivă instructivă și deconectantă., lectura textelor inserate în sumar, cel mai adesea, este de-a dreptul captivantă. Sub egida Anului Internațional al Tineretului, sumarul almanahului se deschide cu o amplă anchetă despre condiția vîrstei tinere la care răspund, cu o acută sinceritate, oameni tineri și maturi de cele mai diferite profesiuni. „Știința la fruntarele cunoașterii", „Bursa ipotezelor temerare", „Galaxia SF", „Marile premii internaționale SF ale anului 1984", numeroase și captivante texte narative aparținînd unor reputați exponenți ai genului SF din țară și de peste hotare, ilustrații, etc., iată tot atîtea compartimente interesante ale sumarului, menite a reține interesul și curiozitatea cititorilor nu numai tineri...

■ **„ORIZONTUL RUSTIC ÎN LITERATURA ROMÂNĂ"**, sinteza critică astfel intitulată (Editura Eminescu), reconfirmă remarcabilele însușiri de istoric și teoretician literar ale Sultanei Craia. O atare temă de stringentă importanță și de maximă dificultate, dată fiind extraordinara ei complexitate și bogăție de fapte, dă prilej exegetei să-și valorifice din plin suplețea analitică și capacitatea sintetizatoare. Subiacent cronologică, demonstrația Sultanei Craia propune un semnificativ tablou al valorilor individuale organic implicate în dinamica fascinantului epos narativ românesc scrutat în cea mai de seamă ipostază tematico-problematică. „Există și o foarte interesantă literatură a universului citadin, teritoriu ale altor structuri, relații, tipologii umane, sisteme de valori și stiluri de existență, care formează voleul simetric. Dar dacă orașul se descoperă mai ales prin fețele sale, lumea rustică își are orizontu propriu, în care se conservă esențele categoriale ale spiritului românesc și sursa tradiției sale fundamentale". Este pasajul emblematic cu care se încheie valorosul eseu la ale cărui pătrunzătoare postulate aderă întreg demersul analitic.

Cronicar

VIAȚA CĂRȚILOR

EDIȚII

MĂRTURII PENTRU DOUĂ VEACURI

Valorificarea editorială a moștenirii culturale a adăugat la republicarea în serii speciale a unor opere literare majore și a altora mai mult sau mai puțin cunoscute și unele modalități diferențiate prin care se restituie momente și figuri reprezentative ale societății românești în devenirea sa istorică. Una dintre acestea este seria „Pe urmele lui...", a Editurii Sport-Turism, o alta „Restituri", a Editurii Dacia. Se impun însă și lucrări de felul aceleia recent apărute la editura clujeană, „Ion Axente Sever, revoluționar și om politic al epocii moderne", de Adrian Pascu, sau publicarea, la Editura Facla, a monografiei istorice „Vasile Maniu" de Victor Neuman, precum și a publicisticii lui Iosif Vulcan. Tot la Editura Dacia s-au tipărit în acest an „Discursurile" lui Timotei Cipariu și volumul antologic „Oratori și elocință românească".

Un asemenea mod de restituire a atmosferei culturale, a spiritualității unei epoci, a formației, experienței și mentalității unor personalități, realizează de mai multă vreme Editura „Eminescu", prin publicarea unor valoroase volume de publicistică, memorialistică și corespondență. În linia unei asemenea cuprinzătoare viziuni editoriale se situează un nou volum de mărturii, **Veac vechi, veac nou,** care cuprinde pagini de publicistică, fragmente de memorii și corespondență din arhiva familiei lui Grigore V. Maniu *). Selecția, prezentarea și aparatul critic datorate prof. Stefan I. Niculescu sînt însotite de o frumoasă prefață a criticului și istoricului literar Valeriu Rîpeanu. Prefațatorul insistă cu îndreptățire asupra rolului culturii în evolutia societății românești și subliniază implicațiile istoriei mentalităților în înțelegerea fenomenelor culturale și istorice din fiecare perioadă și moment semnificativ. Istoricul literar relevă faptul că volumul „Veac vechi, veac nou" ilustrează în mod exemplar „modul în care un microcosmos familial recepta formele specifice ale artei" la începutul secolului XX și felul în care el reflectă orizontul unei generații „pentru care legătura funciară cu realitatea românească nu excludea, ci dimpotrivă, implica această largă absorbție a culturii universale și afirmarea universală a culturii românești".

Grigore V. Maniu (1859—1911) este fiul lui Vasile Maniu, juristul, omul politic, militantul pentru emanciparea națională a românilor transilvăneni, participantul la revoluția de la 1848. Gr. V. Maniu continuă cariera juridică a părintelui său; după ce urmează cursurile colegiului de frumoasă tradiție „Sf. Sava", el face studii de drept la Paris. Încă de aici are legături în mediile socialiste și întreaga sa activitate publicistică poartă marca anilor de formație, care modelează o atitudine democratică și de afirmare a drepturilor naționale („Socialismul și patriotismul" și „Socialismul și naționalismul" sînt articole publicate în „Drepturile omului", exemplare în „munca pentru independența și mărirea națiunii române"). Textele sale publicistice apărute în „Telegraful", „Dacia viitoare" „Drepturile omului", cele „Opt scrisori către țărani", din perioada 1882—1892, scrisorile către Academia Română, Andrei Bârseanu, Const. Mille și celelalte atestă faptul că ținuta morală, principiile politice și convingerile consecvente care definesc o personalitate au nevoie, spre a se constitui, de o autentică tradiție intelectuală, de respectul valorilor tradiționale, de o educație în spiritul acestei tradiții.

Corespondența păstrată în arhiva acestei familii (căsătorit cu Maria D. Călinescu, Grigore va avea cinci copii), ai cărei descendenți, Adrian Maniu, Rodica Maniu, Mărioara Maniu, Horia Maniu s-au afirmat fiecare în domeniile literaturii, artei, juridic și medical, permite reconstituirea unui întreg univers de cultură, a unei comunicări familiale nu doar afectiv, ci intelectuale, restituind sferele de interes, gusturile și opiniile acestor oameni de la început de veac, în care se răsfrînge fericit veacul „vechi", impresiile lor despre cărțile, spectacolele, expozițiile vremii, în România și în Europa. Mai mult decît documentul de familie și mai mult decît restituire monografică a activității lui Gr. V. Maniu, altfel decît volumul de o factură oarecum inrudită „Pe urmele Magherilor" de Paul Cernovodeanu și Marian Ștefan, de exemplu, cartea apărută la Editura Eminescu este un document de epocă, de mentalitate, de atmosferă intelectuală și implicit o demonstrație despre valoarea tradiției de familie și a educației morale și intelectuale, ca o condiție esențială a adevăratei civilizații și a împlinirii personalității.

Gheorghe Buluță

*) **„Veac vechi, veac nou"**, Gr. V. Maniu în publicistică, Corespondență — Memorial de familie. Selecție prezentare și aparat critic de Stefan I. Niculescu. Prefață de Valeriu Râpeanu, Editura Eminescu, 1985.

PROZA

SPECIALIZAREA LITERATURII

Se poate vorbi, deja, de o maturizare a profesionalizării anumitor specii de roman : romanul polițist a început să fie scris tot mai insistent de către polițiști, cel militar, de către militari, etc. Într-un oarecare sens, afirmația poate fi extinsă : remarcasem, cu altă ocazie, că romanul țărănesc tinde a deveni specialitatea intelectualului de la sat ; pentru a scrie despre șantier scriitorul de azi trebuie să lucreze efectiv pe șantier ; despre mediul spitalicesc scriu, cu precădere, medicii așa cum romanul psihologic începe a fi abordat masiv de către psihologi. Asistăm, cred, și în literatură la acel proces de specializare excesivă care bîntuia, acum 20—25 de ani, științele. Acolo unde nu este specia de roman care să răspundă unei profesiuni, se creează : cazul romanului forestier, de pildă, unul dintre cele mai interesante din ultimii ani. Literatura tinde să-și lărgească terenul de investigație prin salturi tentaculare asupra realității, nu cucerind-o pas cu pas. Cauzele acestui fenomen sociologic sînt multiple ; în primul rînd, cele 50—60 de profesiuni de bază ale omului contemporan nu mai pot fi ușor înconjurate și dominate de o singură minte. Lipsește un liant, un vehicol care să treacă constant prin toate aceste articulații — acel „beamter austriecesc" despre care vorbea Eminescu și care reprezenta elementul de legătură între categoriile atît de diverse ale fostului imperiu. Fărîmițării etno-politice a secolului trecut i-a luat locul una profesională. Rolul acestui „beamter austriecesc" l-a deținut, pînă nu de mult, ziaristul : acesta scotocea, după știri, toate cotloanele vieții sociale fiind obligat să cunoască dinainte realitățile pe care le investiga. Funcția socială a ziaristului tinde, în momentul de față, să se diminueze : el însuși devine un specialist de birou sintetizator de date — astfel că, prin forța lucrurilor, îi ia locul alt agent care formează și informează masele. Se pare că acest nou agent este criticul literar... Oricum, un lucru este cert și mi se pare că trebuie tras semnalul de alarmă : toate aceste tendințe centrifuge ale literaturii trebuiesc controlate și verificate să albă acoperire în literatură. Acel catehism al criticului literar, a cărui necesitate o semnalam, trebuie să-i atragă și pe tinerii scriitori veniți spre literatură dinspre profesiuni. Istoria, geografia, filologia, etica — iată cîteva discipline obligatorii prin care se poate face legătura între specialități — chiar fără agentul viu care să le vehiculeze. Iată, de pildă, o specie a literaturii, romanul polițist, care a ajuns să-și epuizeze resursele fărîmițîndu-se în cazuistică. Nuvelele polițiste pe care le scrie Radu Vaida *) sînt cazuri de infracțiuni — 28 la număr — dezvoltate simplu, concis, preluate din dosarele polițiștilor. Autorul este un reporter printre colegii de breaslă : interogarea unuia sau altuia dintre ei scoate la iveală nu numai cîte un caz, ci cîteva, cele care i se par mai semnificative celui intervievat. Nu infractorii sînt personajele acestor reportaje, ci oamenii ordinii. Aceia, care în literatura polițistă au rol de personaje principale a căror acțiune este urmărită cu sufletul la gură, devin acum simple repere, elemente de luat în calcul, pioni pe tabela de șah la care omul ordinii execută ritual un joc etern. Oricare dintre întîmplările povestite de Radu Vaida poate face subiectul unor romane mai ample — mai ales cele în care este vorba de crime bine camuflate ; autorul ajunge ia deznodămînt în cîteva pagini lăudînd perspicacitatea anchetatorilor, demonstrînd că infractorii nu pot fi perfecți în nici o împrejurare, că cele mai mici urme pe care le lasă îi acuză. Specializarea strictă a autorului reiese mai ales din laudele nemărginite pe care le aduce profesiei, „Urme spre adevăr" fiind, din acest punct de vedere, o carte fără personaje, fără acțiune, un elogiu, punctat cu fapte diverse, pentru omul ordinii. Această tratare în alb-negru a realității este unul din efectele specializării excesive a literaturii.

Nicolae Georgescu

*) **Radu Vaida : „Urme spre adevăr", Editura Militară, 1984.**

CARTEA DE DEBUT

ÎNTRE VECHI ȘI NOU

PASTORALE. Un autor modest de descrieri poetice după natură, un fel de „peisaje versificate" — pasteluri, crochiuri, acuarele în gustul realismului plat al secolului XIX — este **Mircea Damaschin.** Amatorii acestui gen atît de răspîndit odinioară pot reține de aici, depășind versul tern, cîteva lucrări ale sale executate cu simț atent la amănuntul tradițional al naturii nealterate. Totuși majoritatea pieselor volumului, în ciuda efortului prozodic evident, nu intră în sfera poeziei și nu atît din cauza desuetudinii mijloacelor și limbajului, cît a unui prozaism funciar al viziunilor („Apele-au stat. În stuf / Se zbenguie un pui. / Joaca-i veghează-n zbor / Mumă-sa gisca." etc.) din care autorul se salvează doar cînd „pictează" din memorie, adăugînd „tablourilor" sale aburul melancolic al aducerilor-aminte. În același stil învechit, vorbind însă mai direct despre sine sînt și cele cîteva poeme de „meditație" lirică din care remarcăm un izbutit poem de dragoste, **În tăcere.** De altfel, onest, Mircea Damaschin, are conștiința unei „rupturi" stilistice față de mișcarea poetică modernă, deplinsă în **Deceniu** și e bine să-i respectăm, fără alte comentarii, sinceritatea : „Cît m-ai schimbat în rău, / Deceniu obsedant ; Strîns-am, de-atîtea răni, / Aripa frîntă. // Pașii m-au purtat prin tîrg / Pierdut în vălmășag. / Trena-și pierdea pe stinci, / Rece, războiul. // Lauri m-apasă grei / Un trist învingător ; / Iartă-mi sfîrșit de veac, / Lacrima, ritmul."

FOCUL CONCENTRIC. La polul celălalt, al unui modernism debordant, se situează **Romulus Brâncoveanu,** autor foarte interesant și încă inegal, oscilînd între teribilisme juvenile și o reală dezinvoltură a expresiei poetice cu acoperire în idee și viziune. Față de **Caietul debutanților '82,** unde procesul de nonsens obținut prin nonșalanța suprarealistă copleșea versul, evoluția sa spre semnificație de profunzime a actului poetic și spre jocul cu miză gravă, existențială, e evidentă, deși multe sînt încă zonele de alunecare spre stilul bazaconic ce face furori printre junii noștri scriitori. În cazul unui poet cerebral ca Romulus Brâncoveanu, „manierist" în accepția lui Hocke, este însă dificil a păstra la această vîrstă echilibrul între artificiul combinator și prospețimea expresiei ce pare a-l caracteriza. Poemele sale baroce, febrile și excesive, obsedate atît de a comunica, cît și de maniera comunicării, suportă greu trunchierea citării, iar spațiul nu ne îngăduie reproducerea lor integrală : focul poetic e incontestabil, „concentricitatea" lui insuficient stăpînită. Dincolo de scăderile inerente, Romulus Brâncoveanu este deja „o voce", cu timbru personal, plină de temperament, în linia unor Liviu Ioan Stoiciu, Dan David, Daniel Corbu, un poet ce va avea ceva de spus în poezia viitorului imediat.

Alexandru Condeescu

„Avem, într-adevăr, opere literare, artistice minunate. Avem poezii minunate, care şi astăzi înaripează. Cînd le citeşti, simţi că într-adevăr, ele spun ceva, au un mesaj, constituie un îndemn de a sluji patria, poporul, de a face totul pentru libertatea şi bunăstarea sa. De ce oare unii – puţini la număr – spun că se pot inspira mai bine pe alte meridiane ? Leonardo da Vinci spunea, legat tocmai de asta, că, atunci cînd poţi să bei apa din izvor, să nu mergi la ulcior. Oare izvoarele munţilor noştri, limpezi, nu pot să-i adape şi pe aceştia care se uită la Occident ? Oare strămoşii şi părinţii lor nu din izvoarele acestea s-au adăpat cînd i-au făcut ? Obligaţia lor este să bea din acelaşi izvor ca părinţii, ca strămoşii lor, să nu fugă spre alte izvoare sau la ulcioare, chiar dacă sînt poleite. Numai o literatură care îşi trage seva din izvoarele poporului nostru, din forţa şi vitalitatea poporului nostru, din construcţia socialismului va fi o literatură viabilă, va rămîne şi va deveni o literatură cu adevărat clasică".

NICOLAE CEAUŞESCU

Roşu de August

De purpură, de singe, în miez de August ard
Cu flacără nestinsă eroic trandafirii,
Iar focul lor de glorii se-naltă în stindard
Şi-n dimineaţa nouă îl mîngîie zefirii

Simţim zvîcnind în inimi acelaşi roşu cald
Ce-l poartă-acum năvalnic arterele cetăţii,
Un roşu pur şi tînăr ce se revarsă-n fald
Să-mbrăţişeze-n flamuri oştenii libertăţii.

La Mărăşeşti, la Plevna, Călugăreni, Rovine,
Din piepturi, libertăţii-i făcură trainic scut,
Iar sîngele din glie azi ţării-i curge-n vine
Şi-n inimă-i trăieşte – Soldat Necunoscut.

Ilie Bădicuţ

În August

În august am ales
demnitatea de a deveni
lumină în lumina patriei.

În miezul cuvintelor
copiii – geană de cîntec
pentru eternitate
şi-n ochii de cerb
se oglindesc eroii neamului.

Patruzeci şi unu de ani
adunaţi în mănunchi
străjuiesc intrarea
în anotimpul fierbinte
al libertăţii noastre.

Mircea Cristea

Portret de ţară

Lîngă izvorul fîntînii ne-ncepute
văd scutul carpatic în plină întemeiere,
văd cîmpiile cum rodesc sămînţa timpului
înmulţind toamnele sfîrşite-n sărbători,
văd Dunărea – vechi hotar de nădejde
cum păstrează statornicia
vibrînd cîntec pentru luptele
ajunse pe ţărmurile ei,
văd milioane de oameni cum adună pas
fraged
în culorile împlinirii

Aici, lîngă izvorul ne-nceput
văd cum pămîntul meu primeşte istoria
cu suflet de pasăre,
simt că exist în toate,
pătrund cu soarele
în lucrurile Casei mele.

Ioana Sandu

CÎNTAREA ROMÂNIEI

POEZIA TEMELOR FUNDAMENTALE

O viziune transilvană

Nu trebuie să fiu (Editura Albatros, 1984) de Ion Horea, cuprinde o selecţie a celor mai reprezentative poezii ale autorului ; expresie a spaţiului transilvan, această antologie urmează un fir tematic unitar, ilustrînd în mod sugestiv creaţia celui care a scris un **Cîntec de dragoste pentru Transilvania.** Datorate fără îndoială originii ardelene a autorului, caracteristicile poeziei lui Ion Horea o apropie de lirica tradiţionalistă a românilor de peste munte, între care se situează ca exponenţi Octavian Goga şi Lucian Blaga. Acest tradiţionalism este explicabil, fireşte, prin condiţiile specifice ale spaţiului ardelean, unde lupta pentru păstrarea specificului naţional românesc a îmbrăcat aspecte particulare. Vizibilă şi în creaţia poetică, această păstrare accentuată a spiritualităţii etnice se manifestă în descrierea şi asumarea unui spaţiu arhaic propriu, înţeles ca loc de naştere şi desfăşurare a existenţei individului şi colectivităţii pe care acesta o reprezintă. De aici provine interesul pentru cadrul natural propriu, apariţia elementului arhaic văzut ca păstrător şi continuator al fiinţei naţionale, atitudinea morală în faţa lumii şi a vieţii, datorată necesităţii exprimării unei individualităţi distincte, specifice.

Această permanenţă a tradiţionalismului în poezia transilvană apare şi în creaţia lui Ion Horea prin cîteva atribute definitorii. Care sînt acestea ?

Atitudinea etică sobră, lipsită de imagini izbitoare, şocante, este una dintre primele observaţii ce se pot face ; autorul se consideră a fi nu atît o personalitate inedită, un artizan al propriilor sentimente, cît un purtător de cuvînt al comunităţii reprezentate aici printr-un spaţiu geografic distinct.

Cadrul fizic descris este unul al universului rural : orizontul astfel delimitat configurează un spaţiu natal ale cărui coordonate sînt înţelese cu necesitate. Oamenii, satul, natura, anotimpurile sînt asumate întrucît se înglobează unui univers originar. Această consangvinitate a oamenilor şi a locurilor face ca descrierea să nu fie exterioară, ca şi cum poetul ar fi un privitor al acestei lumi, ci o parte a întregului pe care îl zugrăveşte. Natura funcţionează asemenea unei matrice al cărui sigiliu este o marcă a etnicităţii, un „simbol etnic".

De aceea, transpare aici o anume euforie a lumii naturale, care provine din sentimentul pe care îl trezeşte regăsirea şi identificarea individului cu un cadru propriu, aproape personal, de care este apropiat prin legături străvechi şi adînci.

Germinaţiile primăverii şi opulenţa autumnală se înscriu în aceeaşi serie a poeziei naturii, alcătuind un fel de pastorală a cîmpiei transilvane. Timpul este şi el o existenţă apropiată de om, anotimpurile succedîndu-se peste natură şi peste fiinţa umană deopotrivă. Este prezentă uneori o aparentă sălbăticie a locurilor, care ascunde învolburările profunde ale fertilităţii şi germinaţiei perpetue : fiinţa „naturală" şi fiinţa „etnică" au aspectul durabilităţii, prin veşnicia naturii poetul înţelegînd veşnicia neamului.

Perspectiva rustică denotă indiscutabil o tonalitate aspră a limbajului, care exprimă sentimente adînci, grele de sensuri. Reîntoarcerea la lirica acestei culmi aduce în poezia lui Ion Horea acea gravitate a stilului autohton ce se regăseşte la ardeleni de la Goga pînă la Cotruş. Pretutindeni în poeme străbate filonul folcloric adînc al începuturilor, al existenţei primordiale, al obîrşiilor şi al vieţii legate de natură. Acest folclor se face văzut atît în măsura în care poezia se opreşte asupra moralei, obiceiurilor sau calendarului rural, cît şi în maniera lirică specifică : „O creangă îndoită pe urma unui gînd. / Tiparul ei se pierde pe undeva-n pămînt / Şi se repetă-n fructul cu cinei seminţe noi / Care-a căzut din zarea de purpură-ntre noi".

Universul luminos, înalt, este o altă trăsătură a poeziei lui Ion Horea : pătrundem într-o lume văzută din adîncuri spre înalt, cu rădăcini viguroase, dar inundate de o lumină profundă. Cultul solar ce provine dintr-un fond ancestral aduce în prim-plan figura astrului diurn cîntat cu o sensibilitate datorată apartenenţei la acelaşi spaţiu matricial.

Tonurile aparent greoaie ale limbajului poetic ardelean se subliniază la Ion Horea într-un rafinament datorat revenirii la teme şi motive îndelung întîlnite, care sînt, unele, ale clasicismului latin : poetul horaţianizează în spiritul Ardealului. Asociată în chip firesc cu aceea a lui Ion Pillat (deşi acela — muntean din Argeş) prin atmosfera robustă a pastelului şi prin apelul la clasicitate, lirica lui Ion Horea marchează o etapă nouă a poeziei de factură tradiţională. Înscriindu-se în lunga serie a exemplului moral prin caracterul eticist, moralist ce aparţine liricii ardelene, creaţia sa se detaşează vizibil de model. Putem vorbi astfel de un neotradiţionalism al poeziei lui Ion Horea în măsura în care personalitatea autorului reformulează vechile subiecte şi stiluri de acest fel.

Originală şi nouă, vocea poetului realizează prin intermediul creaţiei sale lirice un imn al spaţiului în care neamul românesc vieţuieşte multimilenar. Este aceasta, încă o dată, o mărturie a profundului sentiment naţional ce caracterizează sufletul românesc.

Valentin Uban

Mitologia Baaadului

Un scenariu neîntrerupt, mereu iluminat din diferite unghiuri, îl constituie poezia lui Cezar Ivănescu, care preia, în prelucrări moderne, modurile poeziei populare, de la bocete şi oraţii de nuntă la doine, descîntece şi balade — spiritul şi litera unui bogat material folcloric, de pretutindeni, deci reprezentativ pentru spiritualitatea română. O astfel de poezie s-a dezvoltat concomitent cu mitologia Baaadului şi în bună vecinătate cu viziunea medievală a liricii erotice. Dar „medievalitatea" a cedat mai mult teren poeziei în cheie folclorică, de o ancestralitate păgînă şi, totodată, de o arhaicitate firească, poetul descoperind doina drept mod fundamental, specific, al spiritualităţii noastre.

Acest folclor de străveche stirpe misterioasă exprimă o metafizică a fondului nostru arhaic, decantată în ritualuri străvechi, ulterioare dacismului pronunţat şi scriptic. Ritualul exprimă, de obicei, celebraţii şi suferinţe. Bocetului, descîntecului, baladescului ori imprecaţiei — ca moduri ale unui arhetip stil de viaţă folcloric — le sînt străine ritualurile oculte şi practicile magice. Înţelegem, astfel, de ce incantaţiile, eufoniile, aliteraţiile, în general figurile repetitivităţii retorice iau în primire spiritul poeziei. Un timbru inconfundabil, străvechi, o „revoltă a fondului nostru nelatin", ca să folosim o memorabilă formulare blagiană, domină poezia. Teme şi motive, note, semne şi mărci specifice vizează originalul, structurile arhetipale ale unui mythos străvechi. Intenţia poetică poate fi înţeleasă în sens programatic, de vreme ce poetul conjugă o suferinţă ancestrală, neguroasă, a spiritualităţii noastre cu fondul mai personal al unor decantări evidente. Indiferent că ne aflăm pe terenul bocetului moldovenesc ori pe acela al colindelor maramureşene, expresia şi tonul sînt autentic populare. Poetul a înţeles doina ca expresie a unui fond străvechi, a unui grai arhaic şi a unei muzicalităţi genezice. Viziunea de acum (nu extrinsecă mitologiei Baaadului) filtrată prin recipientele melosului folcloric, constituie o etapă poetică bine definită, însemnînd totodată un popas poetic mai de durată, dacă ne gîndim că de la trilogia **Rodului** (1968, 1975, 1977) pînă la **Doina** (1983) e un întreg interval de reluări, nuanţări, decantări, variaţiuni şi îmbogăţiri.

În **Doinele** serializate în antologia din 1979 **(Fragmente din Museon)** e mai vădită acea sintaxă a scenariului folcloric. Figura mai generală a acestui lirism de interiorizate incantaţii este **boala, zacerea,** ca în poezia populară. Cugetul, inima şi pleoapa, înveşmîntate în purpură şi azururi, s-au de-seninat, apele sufletului s-au tulburat : dorul / iubirea e „sămînţă de suferinţă" : „ ! aţi fost line ca o apă, / cuget, inimă şi pleoapă / şi-acum carne-s în tot locul / carne roşie ca focul / aţi fost line ca o apă !" **(Aţi fost line ca o apă).** Boala din iubire e totodată o zacere de un preaplin erotic („frumuseţea ca un cancer"). Domniţa e „sînge scump de veche viţă / din eonul cel de aur" : „în liturgica ta navă / de sfinţia ei bolnavă / ca un alcyon în spuma..." E, în altă ecuaţie lirică, acea **suferinţă** „dureros de dulce" eminesciană, redefinită pe toată gama şi în toate ipostazele. Opţiunea iubitului merge spre sublimul devorant, spre dăruirea totală, eros şi thanatos punîndu-şi oglinzile în faţă şi adîncind una din viziunile cele mai profunde din poezia română de azi : „ ! eu am vruţ să-mi fiu mormîntul / prea curat ca un altar, / trupul tău şi hrana Morţii / mă cuminecă-n zadar /" **(Doina).** Puritatea erotică izvorăşte în astfel de versuri, care nu sînt puţine, dintr-o mare sinceritate de felul castei naivităţi adamice înfiorate de viziuni apocrife. Un sens moral şi deopotrivă spiritual se degajă de aici şi el vizează o metafizică a **dorului,** întîlnită şi în poezia eminesciană, pe tema îmblînzirii sentimentului thanatic : „ ! lamura iubirii noastre / suferinţa-mbucurînd, / eu am vrut să-mi fii, iubito, / Moartea bună, surîzînd !". Alteori, într-o proiecţie mitică şi legendară, de fabulos folcloric, poetul schiţează o **alegorie a nuntirii,** metaforă mai generală a aces-

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

Vocaţia epopeică

Fixat într-o vechime fabuloasă, Ion Gheorghe **pleacă de la o absenţă ;** epopeea se hrăneşte dintr-un sistem mitologic ce se cuvine recuperat prin invenţie, amalgamînd sacrul, pragmaticul şi esteticul, împreunînd cunoaşterea şi simţirea.

Cercetările sale, convocînd talentul care-i susţine intuiţiile, vorbesc de temeritatea unui poet ce-şi urmează drumul, afundîndu-se în mitologia substratului. Nu am căderea de a discuta coeficientul de ştiinţificitate al straniilor ipoteze din „Cultul zburătorului" ; poetul însuşi, aruncînd mănuşa, îşi doreşte a stîrni acum, prin **Scripturile,** o iniţiativă calificată, adăugînd cărţii aparatul trebuincios, concentrat în **Note şi explicaţii.**

Prin **Scripturile,** volum insolit, deschizînd ciclul **Călăreţii hiperboreeni,** Ion Gheorghe face în condiţii speciale (privire intensă, lumină estompată, mărirea imaginii, dublare cu ajutorul oglinzii), o lectură în toate direcţiile a monedelor vechi, descoperind suite imagistice riguroase, pictograme, într-un muzeu de semne. Poetul-numismat transferă vizionarismul în regim ştiinţific ; discursul său, rod al îndeletnicirilor serioase şi fanteziei zburdalnice îmbracă haina strîmtă a preţiozităţii ştiinţifice. Monezile sînt tablete — va spune poetul ; dar a descoperi la Ion Gheorghe „eroarea ştiinţifică" înseamnă a face o lectură inadecvată. Iată, de pildă, ce citim în nota 28 : „astfel de inscripţii ce se află în aria traco-daco-getică, trebuie considerate ca formule magice cu nici un înţeles imediat ; avînd doar menirea să constituie o bază de incitaţie şi inspiraţie pentru iniţiaţii şi interpreţii aspectelor diverse al cultului şi misteriilor". Încît, citindu-l pe Ion Gheorghe (care recheamă în memorie acel **credo quia absurdum**) nu e cazul să aşteptăm confirmările savanţilor ; însă e obligatoriu să căutăm poezia.

Învierea unei lumi mitice, sarcină pe care Ion Gheorghe şi-o asumă, obligă la un text total : un fel de enciclopedie (fireşte, poetică) risipită în negurile începuturilor, amestecînd animismul, totemismul, funcţia magică, sacrală a discursului şi apăsînd pe pedala mitizării ; mitul înseamnă cunoaştere şi **Scripturile** vor fi o epopee gnosoelogică. Invenţia onomastică lucrează febril, poetul închipuie biografii pe scena cosmică, alături de cei doi protagonişti Decaineus şi Zarne Ahrestos (ultimul, prins într-o terifiantă multiplicare a ochilor, încît „din toţi ochii plîngea", acoperit fiind cu „giul-

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 4-a

Cîmpia eternă

Puţini sînt poeţii care şi-au făurit o mitologie lirică personală. George Alboiu este unul dintre aceştia, creaţia sa devenind cu timpul un reper major al poeziei actuale, Poemele cuprinse în volumul „Cîmpia eternă" configurează un topos original, articulat pe o viziune a esenţelor **chtonice.** Descoperindu-şi încă de la început vocaţia „empatiei" telurice, George Alboiu şi-a clădit universul liric pe fondul unei geografii matriciale : **cîmpia,** văzută ca spaţiu ritualic. Metafora cîmpiei, exploatată de poet pînă la halucinaţie, structurează o mitologie lirică în care simbolurile agreste alcătuiesc un scenariu cosmogonic. Poemele sînt construite din materialitate brută, elementară. Autorul este un „primitiv" cu simţurile violentate de „infernul geologic". Imaginile pămîntoase invadează poemele generînd un expresionism folcloric ancestral. Pasta groasă, informă a materiei telurice are, ca şi la Ion Gheorghe sau Ioan Alexandru (din prima sa perioadă) combustia magică a regenerării universale. Transfigurat liric, spaţiul cîmpiei dezvăluie o suprarealitate fabuloasă în care germinaţia vegetală se contopeşte cu istoria umană într-o osmoză **mitică.** Poeziile au expresivitate robustă, ţărănească, privite în ansamblu ele configurează epopeea unei lupte ancestrale cu tenebrele pămîntului. Creaţia din această primă perioadă a autorului impresionează prin coerenţa şi forţa „axiomatică" a viziunii, prin modul original în care îmbină tradiţia substanţei cu modernitatea expresiei. Scenariul liric, desfăşurat pe orizontalitatea sacră a Cîmpiei eterne, topeşte în retorica sa sonorităţi folclorice şi eresuri imemoriale. Metaforele transmit parcă efortul milenar al muncii agrare, încăpăţînarea umană de a învinge „potopul de ierburi". Simbol al efortului sisific, poezia autorului aspiră la categorial, la idee folosindu-se de concreteţea brută a materiei. Aproape fiecare poem e o **parabolă a vieţii şi a morţii** în decor stihial. Piatra, nisipul, bolovanii, pămîntul alcătuiesc inventarul teluric al poetului, toposul existenţial în care pînă şi ceaţa e „noroioasă", strivitoare prin materialitatea ei compactă. Formele pămîntoase apar ca o magmă primordială, se repetă la infinit precum dealurile din picturile lui Horia Bernea, expresive prin însăşi monotonia lor obsedantă. Cîmpia e un spaţiu al genezei continue : „e prea vîrtos pămîntul, la fiecare pas / din carnea lui ţîşneşte un copil". Ca la primitivii filozofici, pămîntul este la George Alboiu substanţa primordială, „apeironul" onto-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

Spaţiul natal

Despre Gheorghe Pituţ s-a scris destul de mult şi profilul său poetic pare a fi statornic fixat pe două coordonate esenţiale: un expresionism de descendenţă blagiană şi, probabil, tot prin Blaga, o reînviere constantă, programatică s-ar putea spune, a unei atmosfere arhaice, a unor **illo tempore** care sedimentate în inconştient, sînt originea stărilor contemporane. Încă de la debut, poetul afişa contopirea extatică în elementar. „Să mă pot contopi cu pădurea / dată în paza mea pe deplin. / De-aici aş putea trimite cetăţii / versuri / (...) v-aş putea scrie cu / cîte o furtună / (...) Şi-mi plac fulgerele / ce-mi joacă aerul la un pas, / vuet primordial..." Starea poetică este în egală măsură expresionistă şi folclorică. Poetul se constituie în intermediarul dintre semenii săi şi cosmos ; astfel, el este un ales, exprimînd într-o altă tonalitate vechea temă a geniului : „dar noaptea cînd / înfăşur pămîntul cu suflet / şi-i mîngîi înţelepciunea mută, / (...) îl simt pe jumătate / mulţumit / că poate privi stelele / prin mine". Registrul tematic pe care poetul îl ilustrează însă cu abnegaţie, este **arhaicul,** în ideea configurării într-o sintaxă modernă, a unui univers mitic. Spre exemplificare, iată aceste versuri ce atestă transcenderea stării de dezrădăcinare, exprimînd fulgurant legătura secretă cu spaţiul vechimii. „Cînd norii cad / pe dealul satului meu / în Ardeal / şi putrezesc butucii roţilor / la carul tras cu bivoli, / tata adoarme coasa / într-o claie de fîn, / mama-şi îngroapă / capul cărunt în fuioare...".

Accederea în universul primordial se realizează cum e şi firesc, prin regresiune temporală : „Şi mai ajung din cînd în cînd / să mă sui / la casa părinţilor mei din păduri. / Sfinţii au mucezit în icoane..." Umanitatea însăşi are sentimentul vechimii. „În satul meu fiecare om povesteşte / că strămoşul său / a fost împărat / şi soţia aceluia / era o zeiţă din Dacia veche." Oamenii trăiesc ca zeii, sau mai exact, ei sînt (lîngă) zei. „La nunţi e petrecere / ca la orgiile zeilor". Poetul aude prelung ecoul începutului de lume ; el este un **iniţiat.**" Şi le aud cum cad în suflet / ca în copilărie / în peştera din satul mamei, / cînd slobozeam un bolovan / şi-a doua zi / încă-l mai auzeam căzînd." El aude „cum putrezeşte dealul" (ecou sintactic blagian) şi este numai „un strigăt / rupt dintr-o gură-n alt mileniu, / cînd mă inundă fără urmă, / puhoaiele materiei."

Aproape peste tot se fac auzite variaţiuni pe aceeaşi temă. Confundarea omului cu cosmosul, cu zeii, într-o armonie primordială ; universul ascultă de alte legi spaţio-temporale, iar piutirea agravitaţională sugerează oximoronic încremenirea : — „Părinţii cred mai mult / în grinzile de lemn, / în bolovanii strînşi / la temelia casei / în cîinii care stau de pază, / e-atît de-aproape soarele / că poţi să-l torni pe pîine / ca mierea dintr-un stup, / şi ce prietenie mai trăieşte / între un om şi dealul / pe care-l duce-n spate, / dar noaptea groaza umflă / pereţii pînă crapă, / o pîine înjunghiată, / încet se face lemn, / şi îi aud cum cheamă / o bufnitură surdă / să ne azvîrle-n cer" — astfel încît, poezia însăşi, rostirea se constituie în ritualuri prin care miturile devin prezente. Şi mituri în sensul concret al termenului este poate, mult spus, căci în realitate, — învecinat monocordiei, — poemul lui Gheorghe Pituţ exprimă iar şi iar, obsedant, o **atmosferă** arhaică, un **aer încremenit** sau abia mişcat, în imperceptibile vibrări. Ioan Alexandru procedează astfel, dar el recuperează o istorie concretă, palpabilă, într-o revărsare de retorism solemn. **Solemnitatea** ar putea fi nota lor comună, numai că, la Gheorghe Pituţ, concentrarea expresiei, — fără a atinge elipticul, — este calea de acces în spaţiul poetic care îi este propriu. Gheorghe Pituţ îşi rosteşte poemul, de cele mai multe ori inconfundabil, căci tensiunea lirică se realizează în armonii grave, cadenţînd falnice mişcări de ere umane. Poate aici este marea originalitate a poetului : accentul pe amplitudinea umană, nu pe aceea geologică. „Acum îmi dau mai bine decît oricine seama / ce arhetip e tata şi ce durere, mama, / ce-adînc izvor un frate, ce rîu de lacrimi sora, / voi da eu poate seama de viaţa tuturora ; / decît oricine-mi pare că-s cel mai vechi părinte / (...) decît oricine ştiu eu mai bine un cuvînt / ce ne ţinu de fragezi în poala lui — pămînt, / (...) cînd ard în braţe-mi puii ca focurile sfinte / în capul meu istoric se leagănă morminte, / de-aceea-mi dau mai bine decît oricine seama / de ce vechime-i tata, şi suferinţă, mama, / ce-adînc izvor — un frate, ce rîu de lacrimi sora, / îmi dau eu bine seama de viaţa tuturora". Spaţiul vital al lui Gheorghe Pituţ este acela arhetipal — şi, dacă s-ar fi născut înaintea lui Blaga, el ar fi spus : „Eu cred / Că veşnicia s-a născut la sat".

Cristian Florin Popescu

Ţara în August

Ţara în August – semn de vreme bună –
Cerul se sprijină pe umeri de Carpaţi
Un freamăt se simte în vatra străbună
Şi-o boare de zîmbet adie-ntre fraţi.

Ţara în August – zbor şi cutezanţă –
În brazda veacului, sămînţa vieţii ;
Neamu-mbrăcat în straie de speranţă
Bea roua din paharul dimineţii.

Ţara în August – fluviu de sudoare –
Cîntec cu prunci pe umeri urcă-n jind
Această eră de lumină şi de floare
Poemul împlinirilor scriind.

Nicolae Nicolae Dîmboviţeanu

Desene de Marian Avramescu

Părinte, Om şi Comunist

Cînd treci suav prin floarea unui măr,
o tainică răcoare te-mpresoară,
Parcă s-ar face fructul adevăr
de dragoste curată pentru ţară.

De pîrg de stea şi de subţire rouă,
de cîntecele zorilor prin munţi,
Se mai despică apele în două
din fragedă pruncie în părinţi.

Iar toate acestea vin din vîlvătaie
de suflet luminat de-avînt plenar,
cu numele de CEAUŞESCU NICOLAE,
Părintele şi Omul exemplar !

Peceţile Victoriei

Deasupra mea, culorile Patriei,
peceţile victoriei
suprapuse ca un nimb
în cunună solară...

Orele calme
ieşite la marginea timpului
devin iluminări
în cuvîntul istoriei ;

Acest buchet
în care înfloresc faptele
este trăirea supremă
a dăruirii...

Deasupra mea,
culorile Patriei,
curcubeu neasfinţit
în care oamenii se contopesc
în efigii de aur.

Ion Căliman

Sărbătoare

Copil răsfăţat, amintirea,
îmi tot cere ziua-n care
am prins pasărea cea albă
şi-am zburat cu ea în zare.
Nu e chip de amînare,
Cîntul s-a jucat cu ceru-n zori
Vîntul cară întruna ziua-naltă
printre flori
Steagurile stau de pază
slobozind urale-n spaţii...
Nu e chip de amînare
Pasărea ştie să zboare,
şi s-aprindă constelaţii.

Valeria Deleanu

pan izverna

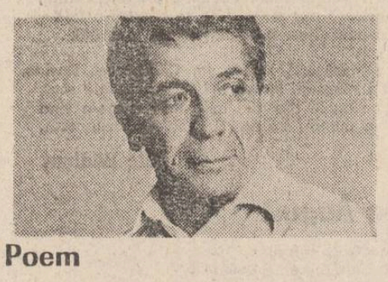

Poem

Oh albastrul nu mai e senin grădina cerului s-a înnegrit florile ei plutitoare in oceanul de azur s-au inecat s-au înecat

In jur toate-mi sunt așa de cunoscute că nu le mai recunosc Lucruri lucruri ! Din desaga amintirilor mereu le-am dat drumul le-am presărat fără să le iau în seamă căderea Nu ca să mă întorc nu ca să le mai adun Nu! Ca să supraviețuiesc

Așadar nici nu mai privesc în jur
Prietenul meu luminos pornit de curînd în noapte singur nu mi-a spus nici un cuvînt la plecare A amuțit părînd că vrea să spună ceva apoi s-a dus De-atunci nu știu unde să-l caut De aceea nu-l mai caut Încerc să-l uit

Semnele sunt pierdute sau au chip de pietre și nu mai pot fi cetite Toți au uitat Toate sunt pierdute Specia solomonarilor a pierit fără urmă Astfel că toți știu totul

Stau și-i privesc Mă privesc și ei crezînd poate că știu ce gîndesc Degeaba Eu cu cît îi văd mai mult și-i deosebesc mai bine înțeleg că nu pot afla ce vor unde se gîndesc spre ce se îndreaptă Ne privim încontinuu Dar degeaba !

Tablou

Lucrurile plutesc într-o stingere lentă căreia-i spun unii perpetuare.

Carnagiul frunzelor răsfățîndu-se-n moarte plutind amestecîndu-și paloarea cu sîngele și-a încetat prăpădul.

Focul a ars în noaptea trecută ud mocnit dar învingînd toamna ca o cîrtiță caldă. Apoi s-a stins Zorii m-au găsit între fum și rugină.
Așadar gîndul zgomotul cuvîntul lumina sunt acum cenușă
Cenușă din cenușă vălurind umidă înnegrită

virginia carianopol

Scrisoare

Ce mai fac nopțile tale
Febra stelelor
Tot mai arde mirajuri ?
Și pajiștea aceea verde,
În care miez dulce
De întuneric te cheamă
Te așteaptă
Și glezna sufletului tău
Pe unde trece înfiorată,
Pe unde mai înnoaptă ?

Ca o pasăre

Încearcă să întîmpini aerul pur și înalt
O dată, încă o dată
Printre mierea stelelor coapte,
Cerul cu miros fraged, răcoros,
Și spune-mi ce vezi
Ce auzi
Ce simți numai tu,
Uite lumina căzîndă
Lîngă urmele noastre
Și noi sprijiniți de un nor
Ca de un țărm vechi, necunoscut
Nestiutori, ca o pasăre
Ce-abia învață ce-i zborul.

Prietene nu știu cînd ai plecat lăsîndu-mă-n frig paznic inutil al dimineții pe care o bate-ntruna o cioară bezmetică.

Cîmpia se prăvale mai departe-n ceață dar cît e de întinsă vai cît loc e pentru sfîșiere pentru vînt pentru cenușă pentru urlet și pentru prăbușire.

Helios

Zeul încă mărginind zarea
și trăgîndu-și ochiul roș
peste marmurele amorțite
în antică nesfîrșită expiere...
Singur căutîndu-ți mormîntul
o nestematule
tu atît de străin de fumegoasa viață
ce vru să-ți atingă și raza și umbra

O, capul tău enorm Helios
și el o marmură spartă în cetatea surpată
ce fu a durerii !

Oh, căderea ta înceată și asfințitul veșnic
face să-mi steargă umbra și rostul
și dîra amintirii...

Dar se îngroapă piatra și ultima inscripție
e cel mai straniu semn
și nu-i nimeni în noapte
să știe ce înseamnă

Se întîmplă ca visul

Se întîmplă ca visul dintr-un vis să fie din pietre, din copaci și din case albe. Acolo încă să se audă clopotul și să plutească în aer o duminică.

Un cîine clăpăug și breaz să curme în preajmă elipse și parabole.

Livada cu trifoiul unduind de boarea zorilor acelei timpurii conștiințe, să-l aibă pe bătrîn acolo, fiind gata să încalece o iapă albă, mare cît biserica.

Apoi să-l vezi pe moș că-ți face de departe semn, să crezi și tu și el că s-a-nțeles, că numai una ar fi putut să spună.

Nu peste mult, cu acel cîine nebun de iubire, ce vrea să-și piardă mereu căldura lîngă tine, că soarele-i sălbatic, tu tot gîndind la moșul să-ți chemi aproape calul.

Curajul unui făt ales, abia acum să-l simți, fremătător pe sub cămașa cu arnici, cînd la un metru doar de tine, prin ierburi, un șarpe nebănuit acelui timp, te lasă pradă ție, blestemat și impietrit.

Apoi ochiul e bolnav și vremea-i altă vreme, sunt înșirate tainiți, spre tot mai aspră veghe...

Și-s prinse toate în virtejul de sudori, prin fusul nopții tot urcînd, urcînd spre ornicul mizer de prea știută zgură, cînd pajiștea-i pierdută, și urcă ziua nouă și neîndurătoare.

Octombrie

Curînd
Cad povestiri de toamnă
În păr ard frunze de octombrie
Mă uit în oglinzi
Am tras zăvoarele
Și-am rămas acolo
Numai cu tine.
O zi ne-ar fi de-ajuns
Atîta doar o zi — mi-ai spus
Desigur,
Dar ziua asta vai,
Să nu se facă niciodată
Mîine...

Ca o rană

Ce ești tu,
Cu mîinile mele, singură te-am făcut
Ca o taină de suflet
Ce o șoptești demult,
Parcă abia să te-atingă
Să nu te doară
Ca o rană deschisă-n artere
Respirația domoală, parcă tot mai rară.
Mai greu, pereții de sticlă, subțiri, transparenți
Ai inimii,
Au fost ridicați de un meșter sticlar,
O mișcătoare iluzie
Prin care doar timpul curge liniștit, egal
Dintr-odată miroase a iarnă,
A zăpadă,
A uitare de sine
Cît drum și cîtă istovire
Peste veșmîntul lumii
Pînă la tine.

* * *

Dar
Doamne,
Cu zăpada de pe umerii mei
Și lacrima căzînd din somn
Ce-ai să faci ?
Ce-am să fac ?
Dar cu apele, peștii
Verzi și albaștri
Din sîngele meu vegetal,
Spre care cer să-i duc
Spre care cumpănă, spre care mal ?

GRIGUȚĂ

Ocupa, spațial, o felie de cer
Cît un munte de om ! Cît un munte de Om !
Capul lui gigantesc — celebralul lui Dom !
Ochii lui visători — de damnat Lucifer !

✦

De pe zare s-a stins, retezat ca un Pom,
Condamnat la pirjol, într-o iarnă de ger —
Vertical dispăru trunchiul lui auster,
Înfruntînd, ca Hercul, flăcăratul sindrom !

✦

S-a topit ca un rug, într-un farmec febril,
Văduvind cerul gol de superbul lui tors !

✦

I-or căta în zadar ramul lui, în April,
Luminoșii canari ce-nspre el s-or fi-ntors !

✦

Peste cîmpul pustiu, se ridică postum
Un Copac Visător — o statură de fum !...

Sonet și portret de Tudor George

alexandru căprariu

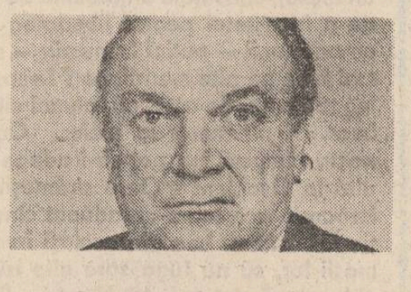

Cîntec de taină

Ar fi precum o aripă de vis
ori poate ca o lacrimă-ntre gene
fringîndu-și diamantul indecis

la gîndul unor amintiri obscene
venite dintr-o dragoste caducă
în care odaliscele, alene,

dansează într-o ritmică năucă
hipnotizate de argintul lunii
cînd din adîncuri straniu dor de ducă

te fulgeră ca-n zbor svicnit lăstunii
și ești invidios pe mateloții
ce taie șerpii unor groase funii

iar nava pleacă, pe furiș, ca hoții,
spre nu știi care puncte cardinale
lăsînd în urmă, adormiți, netoții

înspăimîntați de zilele lor goale
dar jinduind mereu spre aventură
cînd la beție plăzmuiesc răscoale

și nu-și încap în propria statură
dorindu-se ca zeii ori poeții
deși le mor cuvintele în gură

și ca-ntr-o cușcă-i zăvorăsc pereții
în vreme ce zbanghia primăvară
incendiază aprig lava vieții

făcîndu-le micimea de ocară
cu tainele din floare și parfumuri
iar sîngele din trupuri se-nfioară

salvat de preiernaticele scrumuri
ce l-au pătruns cu otăviri parșive
cînd plopi carbonizați vegheau la drumuri

învăluite în zăpezi livide
dar încă mai sperînd la viitoare
inseninări ce simplu vor deschide,

larg, sufletele spre augustul soare
și umbra să se schimbe-n puritate
fantasma spaimei să mă înconjoare

să nu mă cheme lumi îndepărtate
și să ascult cum îmi vorbesc în sînge
vechi evi ca niște păsări minunate

care-au cîntat și care-au știut plînge
de parcă-s toate sorocite glumii
cînd soarta te înalță ori te frînge.

Umil, voi rezidi-ncputul lumii.

Nădejde

Peste nisipuri mari și mișcătoare
pășesc privind la stele reci și pure
de cînd, la ceas de taină, ursitoare
mă-nlănțuiră în chemări obscure.

O parte din ființa mea se cere,
de teamă nu știu cărei spaime sumbre,
ascunsă ca paingul prin unghere
învăluit în pisle moi de umbre.

Dar încă jumătate îmi rămîne
din mine însumi spre jertfit luminii
deși blestemul clipei vrea s-amîne
boltitei frunți logodna ei cu spinii.

Și astfel viețuiesc între cuvinte
ca printre svelte fiare carnivore
simțindu-le suflarea lor fierbinte
și hotărîrea lor să mă devore.

La urma urmei poate-acesta-i jocul
pe care menestrelu-i dat să-l poarte :
împăca vorba, apele și focul
iar visul său nu-i pedepsit de moarte.

„Nu e loc pentru animale sălbatice"

DEBUT

cristian baciu

Am văzut o dată un film, îi zicea „Nu e loc pentru animale sălbatice". În sală era întuneric și plîngeau copii mici. Erau multe animale în filmul ăsta, și un hipopotam trist și murdar de noroi; avea hipopotamul ăsta un cap mare pe care-l ținea aplecat și cînd mergea îl clătina într-o parte și-ntr-alta. Mai erau și niște bălți și păduri și iarbă înaltă și parcă niște oameni, pe care nu-i chema în nici un fel. Și nu se întîmpla mai nimic, decît că animalele alea tot mergeau de colo pînă acolo, prin ierburile mari și prin păduri și prin bălțile alea verzi ; și oamenii ăia nu știu ce mai făceau, umblau și ei cu niște bețe, n-am înțeles eu prea bine de ce.

Am mai văzut un film, cu un elefant mic și alți elefanți mai mari, și elefantul cel mic intra într-o alimentară după o fată frumoasă pe care o iubea el și dărîma toate conservele de-acolo; iar elefanții mari au venit și ei să-l caute pe cel mic și s-au luat toți după fată, și pînă la urmă ea s-a oprit și i-a dat ceva de mîncare elefantului mic dintr-o poșetă și el a stropit-o cu trompa, dintr-o copaie cu apă.

Și alt film, cu un cîine lup foarte deștept care salva oamenii de la înec și prindea hoți și era prieten cu niște copii blonzi...

Sau filmul ăla unde am intrat cu un bilet cam mototolit pe care l-am cumpărat de la un băiat mai mare cu părul lung și care mi-a cerut toți banii pe care i-am scos din buzunar — în filmul ăla era un tigru pe un vapor și tigrul scăpase din cușca lui și intra peste tot, l-a speriat pe un om care făcea baie într-o cadă și care s-a băgat în apă de tot de frică !... Toți oamenii de pe vapor erau speriați, iar cei mai curajoși îl urmăreau pe tigru să-l prindă, bucătarul fugea după el cu un polonic mare, căpitanul cu pipa. Tigrul nu făcea nici un rău la nimeni, era curios numai și își băga nasul peste tot; la bucătărie s-a oprit el mai mult după ce ieșiseră toți, și la urmă a ieșit și el, părea foarte mulțumit. A venit la sfîrșit un helicopter și l-a luat pe tigru, adică a adus un dresor care l-a băgat înapoi în cușcă și toți oamenii erau fericiți, bucătarul saluta în sus cu polonicul, căpitanul cu pipa.

Cînd nu aveam bani pentru filme și totuși era duminică, trebuia să merg cu mătușă-mea la cimitir. Adică, ea se ducea la cimitir să aprindă lumînări, iar eu mă duceam în parcul de lîngă cimitir, parcul mare al orașului, unde era un lac cu lebede și bărci, și un pod mare pe deasupra. După ce aruncam cu pîine după lebede, mergeam să mă uit la animalele din cuști și la păsări, și dacă-mi rămînea pîine le dădeam și lor, pentru că așa făceau și alți copii și oameni mari care priveau. Auzeam oamenii spunînd că miroase urît, mai ales acolo unde erau vulpile. Dacă spunea cineva „Phiii, cum pute !...", așteptam să plece, și cînd veneau alții, ziceam și eu tare : „Phiii, cum pute !...", și cite un bătrîn mă mîngîia pe cap sau mă întreba cum mă cheamă.

După ce le vedeam pe toate mergeam la groapa ursului, era o groapă mare de piatră, rotundă și cu pereții drepți, iar sus avea un gard de fier verde jur-împrejur, să nu cadă oamenii înăuntru. În mijlocul gropii era o stîncă mai înaltă cu o potecă pînă în vîrf și am aflat că fusese construită acolo să se urce ursul pe ea. Eu n-am văzut niciodată ursul acolo sus.

La început erau doi urși, apoi n-am mai văzut decît unul. Stătea întins pe ciment și se uita în sus cînd îl strigau copiii, îl mai strigau și oamenii, eu nu l-am strigat niciodată. Uneori se ridica încet, semăna cu mătușa mea cînd se ridica de pe scaun, și se ducea să bea apă dintr-un bazin de la marginea gropii, în care pluteau bucăți de pîine și crengi, iar pe fundul apei străluceau cîțiva bani.

Cînd termina de aprins luminările, mătușă-mea venea după mine în parc și de fiecare dată mă găsea la urs. Eu o întrebam unde e celălalt urs și ea îmi spunea că e în bîrlog, și mult timp am crezut că bîrlog înseamnă porțile acelea cu gratii, pe unde intrau și ieșeau urșii.

Încercam citeodată să mă gîndesc, stînd acolo sus, că sînt și eu cu el, și că nu mai e singur, și atunci îmi treceam pantoful prin gardul de fier și vorbeam cu ursul în gînd. Era mai bine să nu ne audă nimeni, așa că vorbeam cu el în gînd.

Ultima dată cînd am fost la groapa rotundă din piatră am înțeles că, de fapt, îmi era rușine de urs. Am vrut, ca mai-nainte, să împart văgăuna cu el, dar pantoful nu mai intra printre gratiile gardului de fier.

Acum îmi amintesc și cum se termina filmul pe care l-am văzut mai demult : cu un schelet mare de hipopotam, și niște muște care băziiau printre coaste. Cînd am ieșit din sală, soarele tocmai topea asfaltul și niște copii vîrau în el niște vergele din fier ruginit, și niște mașini săpau în el șanțulețe cu model.

Vocația epopeică

Urmare din pag. a 3-a

giul de plînsoare") mișună personaje de fundal, într-o colcăială de nume și chipuri definind **o lume de început.** Ion Gheorghe e hotărît să dezgroape „adevărul dintîi", facerea lumii provoacă fierbere, totul este trecut în cod zoomorfic.

Dar specific pentru Ion Gheorghe este altceva ; prin gestul poetului spiritul autohton reînvie. E de observat că această mitologie se originează în spațiul autohton ; altfel zis, Ion Gheorghe autohtonizează planeta. El taie nodul gordian folosind sabia autohtonismului și această diasporă spirituală este o proiecție — deopotrivă — sentimentală și mentală.

Dar poezia ? După cititul în monezi, rămîn produsele, adică poemele, total indiferente la verificarea supozițiilor. Lirica lui Ion Gheorghe are grandoarea fluviilor lenești, curgînd maiestuos și cărînd, inevitabil, mult nămol. Colții ironiștilor au mușcat deja din aceste cărți obositoare. Mă tem că o asemenea poezie își îndepărtează sau pierde cititorii dar cred în **talentul uriesesc** al lui Ion Gheorghe. Apoi, perplexitatea unor critici întreține starea de beligerantă. Debutul poetului (în trepte, zicea Ion Gheorghe) a fost primit fără menajamente și comentat asijderea. S-a afirmat că imaginația poetului s-ar fi stins și vizionarismul său e aproape secătuit. **Scripturile** demonstrează însă altceva ; că această reluare, decantînd materia, impresionează prin organicitatea devenirii ; că aceste compuneri ciclopice care au îngrijorat își asigură o coerență originară, „prinzînd" urmele spiritualității autohtone. Gestul său e recuperator : el citește **altfel** basme, legende, nume de locuri și persoane, pietre și imagini, monezi și — în același timp — experimentator. Ion Gheorghe construiește cuvinte inexistente, creează — obsedat de simetrii — o limbă și o mitologie, află peste tot manifestarea dacică.

teatru

Singurătate în public...

În decorul sărac, redus la sugestivitate elementară, pe o scenă văduvită de respirația unui al treilea personaj — ambianța vie a Veneției — este mai mult decît dificil, atît pentru actori, cît și pentru spectatori, să umple și să completeze mental ceea ce trebuie să perceapă, să deducă, să simtă...

Și totuși „Anonimul venețian" declanșează gînduri și sentimente în ambele versiuni scenice ale Teatrului Giulești.

Ambele spectacole, frustrate din start de balansul psihologic al cadrului — între plutirea frumuseții subiective și obiectivismul revenirii la concretul diurn —, handicapate apriorice de viziunea complexă, exprimată cinematografic în filmul lui Enrico Maria Salerno, trec de pragul prejudecăților, al crispării și captivează, atrag, creînd dispute, aducînd, de luni de zile, spectatori...

Evoluții de măiestrie pentru interpreți, demonstrații distincte de virtuozitate pentru regizorii Dinu Cernescu și Alexa Visarion...

Varianta Cernescu, caldă, impetuoasă, comprimă spațiul scenic, situînd linia de orizont pe fundalul cernit al decorului, divizînd unitatea de acțiune în mai multe nuclee de desfășurare strict fizică, dirijind atenția către mișcarea interioară a personajelor în micul labirint al sufletului prins la ananghie. Varianta Visarion, rece, critică, supradimensionează spațiul scenic cît și aria de extindere a semnificațiilor, prin mutarea orizontului în spatele sălii, pentru ca iluzia cutiei magice să dispară...

O versiune incandescentă, în care Ileana Dunăreanu și Florin Zamfirescu se consumă pînă la epuizare, suprapunîndu-se personajelor, încălzind spectatorii prin dezlănțuirea temperamentelor lor dramatice...

O altă versiune, severă, dură în care Irina Mazanitis și Cornel Dumitraș își permit să judece personajele, fiind conștienți de pragurile neputinței lor — se adresează direct publicului, implicîndu-l în miezul acțiunii teatrale, făcîndu-l părtaș, confident și, în același timp, judecător, incluzîndu-l spațial și psihologic în ritmul scenei, fără să i se permită să se mai refugieze dincolo de peretele cortinei... Dacă Dinu Cernescu supraestimează elementul afectiv, adresîndu-se disponibilității emoționale a spectatorului, Alexa Visarion folosește rolul constructiv al gîndirii, impunînd un stil precis, dur, dezbărat de orice sentimentalism. Dacă în primul caz actorii suferă de patima identificării, în cel de-al doilea citatele au plasticitatea concretă a discursului, gesturile actorilor vrînd să redea doar greutatea gestului uman. Tot ce provine din sentiment, se transformă prin Irina Mazanitis și Cornel Dumitraș în grafia exterioară a gestului.

Ceea ce era dramă a individului devine aici imaginea multiplicării, la nesfîrșit, a retragerii umane în cochilii de singurătate prin ochii, mintea și sufletul spectatorilor... Singurătatea virtuozului de cursă lungă — care se stinge iubind și cîntînd — se consumă, în viziunea Visarion — în public, asa cum însăși condiția devenirii lui impunea contactul cu publicul...

Muzica, introdusă cu timiditate în scenă de Cernescu, capătă aici vigoare și semnificație, conturînd nu doar sfera de preocupări a personajului ; ea se instaurează ca unul din instrumentele de lucru ale măiestriei regizorale, care determină și alcătuiesc o altă ipostază interpretativă...

Publicul s-ar putea să prefere căldura primei versiuni scenice. Avantajul acestei distanțări insolite în domeniul, exclusiv, al sentimentelor, constă în refuzul creator al lui Alexa Visarion de a păstra, expune și exploata sentimentalismul ca valoare estetică...

Dacă teatrul românesc ar „risca" mai des astfel de experimente în paralel, la un nivel complex, în adevărata accepțiune a fenomenului de artă a spectacolului, scena românească nu ar avea decît de cîștigat... pentru că de dat... are de unde...

Nicoleta Gherghel

Visu

Numele lui era predestinat lumii artelor. Carierli artistice. Întîlnirii cu împlinirea în viață a unui har. Împlinirii unui excepțional dar al naturii : acela de a fi unic, de a fi artist total. Visu. **Gheorghe Visu.** De la început Visu a jucat orice. Și totul la fel de bine, cu o dezinvoltură și cu o forță cuceritoare fără egal. Băiat rău, — băiat bun, timid, frenetic sau înnebunit de implacabila soartă, cinic sau blînd, stîngaci sau acaparator, violent sau tăcut, arlechin sau mare tragedian, tînărului actor soarta i-a hărăzit un talent-bombă. Căci el nu a părut niciodată a tatona, a căuta. El a mers la sigur. Drept la țintă. Cu un aplomb ce poate părea pentru unii că ține de inconștiență. El se aruncă precum un înotător de pe cea mai înaltă stîncă drept pe fundul mării unde vede, de foarte departe, perla sclipind în scoica deschisă de tăietura ca de laser a privirii sale pătrunzătoare. Visu nu șovăie. Visu nu se îndoiește. Natura l-a înzestrat cu darul de „a ști". Cum ? Nimic din ce este excepțional nu e ușor de explicat. Și nici nu e nevoie. Miracolul este miracol cu sau fără explicații. De aceea nici nu am încercat să stau cu el de vorbă. Ce să-l întreb ? Ce să-mi răspundă ? Răspunsul pe care-l căutam mi l-au dat filmele în care l-am urmărit, spectacolele de teatru în care l-am văzut jucînd.

Obrazul lui foarte alb cu tăieturi aspre apare între draperiile de catifea ale scenei ca un contrast uluitor între un decor baroc și masca simplă a actorului. Stăpînind o dicțiune perfectă și posedînd un glas care spune totul,

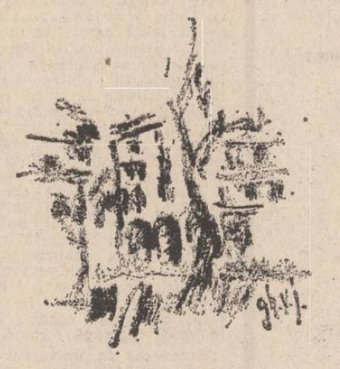

Desen de Gh. V. Ionescu

Visu creează acea stare absolută de evadare din sală în scenă. Între el și spectator nu mai este nici o piedică. Personajul creat de el te cutremură. Transfigurarea lui este atît de evidentă încît încărcătura emoțională trece asupra celui ce-l urmărește în mod nemijlocit.

L-am urmărit de curînd în ultima premieră a Teatrului Mic, „Doamna cu camelii" alături de alt miracol al scenei române pe numele ei Valeria Seciu. Timid și stîngaci, imobil și mobil, nestiutor și generos, neiertător și revoltat, neputincios și nebun de dragoste, Armand Duval creat de Visu și-a cucerit acele drepturi de erou total, ștergînd din mintea spectatorului eroul ce întruchipa prea frumosul tînăr de familie bună, cuminte și supus totuși ordinii lumii din care făcea parte.

Nu cred că-i vine prea ușor lui Gheorghe Visu să poarte acest mare talent. Căci ca tot ceea ce depășește „normalul", e greu de purtat de trecătoarea și fragila ființă omenească. Coplesitor, harul te obligă în fața semenilor tăi. Devenind renume, numele Gheorghe Visu înseamnă mult, foarte mult pentru scena românească și spectatorii ei. Fiind un mare artist. Visu nu-și mai aparține de mult siesi ci lumii de dincolo si dincoace de scenă.

Văzîndu-l la ultimul său spectacol sărind din loja de catifea, cu o grație de felină, în scena cu decoruri baroce, l-am văzut deodată sărind în neant și pentru o clipă mi s-a oprit respirația : Iată cum se intră în eternitate. Un simplu gest, un simplu salt găsit, aflat în chiar excepționalul dar aparținînd visului. Adică lui Gheorghe Visu.

Ioana Diaconescu

ARCUL DE CERC

aurel mihale

A cum, după atîtia ani de la sfîrșitul războiului, își dădea și mai bine seama că tocmai acțiunea independentă a intregii armate și a intregului popor din clipa declanșării insurecției asigurase victoria acesteia, succesul răsturnării dictaturii antonesciene, al intoarcerii armelor impotriva nemților și al angajării operative și totale a țării in războiul antifascist. Acestei independențe de acțiune se datorase intrarea imediată in luptă a unităților noastre de pe granița de vest și linia Dictatului de la Viena, intr-o vastă operațiune de oprire a invaziei primului val al trupelor germano-horthyste, de acoperire a saltului trupelor române peste munți și afluire a trupelor sovietice in Transilvania. Și tot ei, incheiate „din mers", cu noii aliați, in lupta comună, răzbunătoare, impotriva Germaniei hitleriste. Ea corespundea intru totul interesului suprem al nației din acel moment, căci cine poate uita avintul și setea de dreptate cu care trupele române trecuseră granița odiosului Dictat, delirul sătelor eliberate care le ieșeau inainte cu pîine și sare, cu steaguri tricolore și flori, in frunte cu bătrini gîrboviți și preoți cu mîinile pe crucile de la piept, care apucaseră și cealaltă Mare Unire din 1918, cu femei și copii vărsînd lacrimi de dor și bucurie ?!... „Dar și lucrul acesta a trebuit să-l plătim cu prea mult singe !" i se intunecaseră gîndurile și ciinele mirii nemulțumit pe veranda de afară... Se intoarse astfel iarăși in timp, de data asta la toamna eliberării depline a Transilvaniei...

De curînd participase, la invitația Comitetului veteranilor de război, la o memorială călătorie „in circuit" prin țară, organizată de noua armată. Cu el veniseră și alți vechi generali, — ca Grigore Boteanu și Costin Ionașcu —, desigur pentru a restabili, cit de cit, atmosfera vechii lor camaraderii din timpul războiului antifascist. In cursul acestei luni călătorii se opriseră nu doar la unitățile militare din drumul lor, acum complet modernizate, nici numai in marile orașe, cu noile cartiere inmugurite și noile platforme industriale gata croite, ci și la locurile celor mai cumplite bătălii date pentru eliberarea Transilvaniei, cot la cot cu trupele sovietice sosite rapid din urmă. Șirul acestor locuri de popas și recolegere, in care ei își plecaseră genunchii uscați și își descoperiseră capetele osoase și complet albite, cinstind jertfa de singe a miilor de soldați căzuți sub comanda lor, fusese destul de lungă, căci fiecare general ținuse să revadă, cutremurat, locul luptei de care era legat pe vecie și numele său. Soarta bătăliei pentru Ardeal, după primele lupte de pe linia Dictatului de la Viena, și mai ales după legendara zdrobire a trupelor invadatoare germano-maghiare in defileul Mureșului, la Păuliș, se hotărise in luptele de pe Mureșul mijlociu, de la Iernut, Cipău și Oarba, pentru Dealul Singeorgiului. Așa că, pe drumul de la Tirgu Mureș spre Turda și Cluj, opriseră autobuzul exact in dreptul acestui faimos deal, cit mai aproape de apă. Aici, generalii coboriseră toți din autobuz, cei mult prea imbătriniți sprijiniți de tinerii lor însoțitori, și se aliniaseră tăcuți, intr-un singur rind, cu ochii in lacrimi inghețate de dealul de dincolo de riu, semeț ca un piept de munte. Dealul — pe care nemții, fortificindu-l, il transformaseră in pivotul apărării lor de la Mureș — arăta, desigur, și acum la fel : sub forma unui imens și inalt arc de cerc, cu deschiderea dinspre Mureș de peste cinci kilometri, cu flancurile teșite sprijinite pe malurile riului, iar intre acestea, cu panta-i blestemată, scobită rotund, ca o jumătate de găvan, ridicată drept inspre cer. De la apă, terenul urca in pantă ușoară aproape un kilometru, după care panta devenea dintr-odată dreaptă ca un perete, pină la înălțimea celor trei vestite cote — 409, 495 și 463 — de pe care nemții dominaseră nu doar trecerile peste riu și această abruptă pantă, ci și toată valea și lunca Mureșului, cu soseaua și calea ferată de dincoace de apă, tot frontul românesc de pe linia satelor de jos, precum și pozițiile mai depărtate ale grupărilor din rezervă și ale artileriei. Acum, pe cea mai inaltă cotă, — cea din mijloc, 495 —, străjuia un obelisc de piatră, subțire și alb, asemenea unei uriașe raze de lumină ce țișnea din pămint, intru eterna amintire a celor căzuți aici, in cumplita lor incleștare cu dealul și nemții... „O, mult prea mic ! se innegurase el, Prodan, cu ochii la obelisc... Pentru cîți soldați au căzut pe dealul acesta, de-i lăcrimează și piatra de singe, pentru cîți au mușcat din el cu dinții incleștați și au rămas intepeniți cu ghearele infipte in pămint și ochii la nemții de pe creastă, pentru cite trupuri sfîrtecate au inghițit și dus la vale apele Mureșului, inroșite de singe, pentru cîți au sfîrșit cu nemții de git in chiar pozițiile lor de pe creastă — obeliscul ar fi trebuit să fie de zece ori mai inalt, să se vadă de la zeci de kilometri, dacă s-ar putea din toată Transilvania. Tresărise, căci generalii ieșiseră din minutul acela de reculegere, ridicind aproape toți in aceeași clipă palmele zbircite și imbătrinite la timplele incărunțite, pentru salut...

Apoi totul se petrecuse pe neașteptate, intr-un gest spontan, căruia nici el nu-i rezistase... Mai intii Grigore Boteanu — care comandase aici cel mai falnic regiment, cel cu care plecase in 1940 de pe granița de vest și la a cărui comandă se intorsese imediat după succesul insurecției din August, cu gind să ajungă in fruntea aceleiași unități din nou pe linia vechilor borne de hotar de dincolo de Carei — ieșise

din rind și o luase cu pasul intins drept inspre apă... Apoi se desprinsese și generalul Costin Ionașcu — fostul comandant al diviziei care reușise in sfîrșit, aproape spulberată, să ajungă pe creastă și să zmulgă dealul din mîinile nemților — și o luase și el, parcă grăbit să nu rămină prea mult in urmă, in același pas la vale... Cind să intre in lăstărișul de pe malul riului, insă, se opriseră amindoi, intorși spre grupul generalilor, așteptindu-i cu recunoștință și pe el. Gestul fusese nu al unei implorări tacite, ci al unei demne și indatorate chemări la o tirzie intilnire a lor, de la care, poate mai ales el, Prodan, nu putea să lipsească... Îi ajunsese astfel din urmă și se pierduseră toți trei in lăstăriș. Dacă n-ar fi fost apa, care curgea acum liniștită și limpede, potopită de soare, ar fi ținut-o drept, pină pe celălalt mal, și-ar fi incercat poate, cu slaba lor putere, să urce peretele abrupt al dealului pină la obeliscul de pe cea mai inaltă cotă. Așa, se opriseră la marginea riului, unde, parcă dinainte înțeleși, se lăsaseră intr-un genunchi, cu capetele albite acum aplecate și pălăriile, atît de nepotrivite pentru ei, in mîini... Își amintise, desigur, cum, după bătălie, Grigore Boteanu rămăsese cu o umbră de regiment, abia inchegind schemele a două batalioane din resturile celor patru, cu care incepuse forțarea Mureșului ; și cum Costin Ionașcu raportase indurerat, la sfîrșitul acestei cumplite bătălii, cutremurătoarele pierderi ale diviziei sale : peste 100 de ofițeri, 60 de subofițeri și 4 563 de soldați... Și-n timp ce lui Grigore Boteanu, incremenit ca o piatră, ochii i se zbăteau nestăpiniți in lacrimi, generalul Ionașcu își lăsase capul mare și rotund in palmă, șoptind... „Vă mai amintiți, domnule general, cum unii au indrăznit să spună că soldații noștri ezitaseră să ia dealul cu asalt ? ! Doamne, ce știau ei ce insemna atunci pentru noi Ardealul, că soldații noștri ar fi ros dealul acesta cu dinții, pe dedesubt, numai să ajungă mai repede la granița noastră de vest ?!"

Oare, cum ar fi putut să uite ? ! In cite nopți nu retrăise acest tulbure moment al bătăliei de pe Mureș, din septembrie 1944 ! După ce in chiar noaptea insurecției fusese chemat de la Focșani de noua conducere a armatei, la Secția de operații a Marelui stat major, el se ocupase tocmai de organizarea și desfășurarea bătăliei pentru eliberarea Transilvaniei, succesul insurecției gata dezlănțuite fiind aproape asigurate de „Comitetul militar" care o pregătise. Privirile lui, deci, se indreptaseră dintru inceput direct spre granița de vest și linia de demarcație a Dictatului de la Viena care tăiase Transilvania, piezis, in două. După primele lupte de acoperire a granței, — eroice și desperate, inegale, dar incununate de succes —, duse de unitățile de grăniceri și eșaloanele subțiri ale batalioanelor de recruți din zonă, cu primele elemente germano-maghiare, atițate de-o ură răzbunătoare, era de așteptat o rapidă ofensivă a grosului trupelor fasciste invadatoare pe toată linia frontului, imensă, de la Dunăre spre nord, pe toată granița bănățeană, și apoi spre est, pină la munții Apuseni, iar de aici, pe la nord de Mureș, pină la Carpații Orientali. Și-n timp ce insurecția incă se desfășura, atit la București — cit și in toată țara, cea mai mare parte a armatei române incepuse deja afluirea dincolo de munți, in intimpinarea cotropitorilor. Tocmai știind că armata era insă in mișcare spre aceste noi poziții din Ardeal, iar cea sovietică in curs de desfășurare in toată cimpia Munteniei și spre trecătorile Carpaților, comandamentul germano-maghiar dezlănțuise o ofensivă turbată cu forțe mult superioare, intre care puternice unități blindate, atit dinspre vest, spre Timișoara, Arad și Valea Mureșului, cit și dinspre nord, de dincolo de Mureșul mijlociu, cu sarcina de a pune stăpinire in prima săptămină pe toate trecătorile Carpaților, iar in a doua, de a se revărsa puhoi, spectaculos spre București... O primă idee a unora de la Marele stat major, ingrijorați de forța reală mult superioară a invadatorilor, fusese aceea a ocupării trecătorilor de către armata română și organizarea acesteia in apărare, in munți, pină la sosirea trupelor sovietice... „Nu ! sărise el, Prodan, aproape speriat. De ce să-i lăsăm să ajungă la trecători ? De unde ideea asta, să ne retragem ca să-i putem aștepta mai „comod" ? Nu ! Trebuie să contraatacăm imediat, de peste tot, cu tot ce avem, așa cum am făcut in clipa insurecției, cind țara era plină de nemți !... Ce dacă sint in ofensivă și mai tari ? Acum timpul decide ! Îi vom contraataca din mers și-i vom arunca la inceput dincolo de Mureș ! Și-abia apoi, vom vedea !"... Și-așa se și intimplase ! După ce spulberaseră slabele noastre elemente de acoperire a granței, valurile invadatorilor germano-maghiari fuseseră oprite de primele unități românești sosite in zonă, — unele atacind intr-adevăr din mers, ologite de marșul mai multor zile și nopți la rind ; altele sărind de-a dreptul din trenurile ce le aduseseră fără oprire pină pe Tirnave —, iar apoi impinse, intr-o și mai inegală și disperată infruntare, dincolo de Mureș... Cam după 18 septembrie 1944, incepuseră să apară și in zona frontului de aici primele unități sovietice, a căror nesfîrșită scurgere prin trecătorile Carpaților, și dinspre est și dinspre sud, ținuse citeva săptămini in șir. In timpul ăsta frontul se stabilizase ; aici in Ardeal, pe Arieș, pe Mureș și pe Niraj, pe-o linie ce lega Munții Apuseni de Carpații Orientali, cu principalul pivot al apărării germane tocmai pe acest Deal al Singeorgiului. Și numai peste citeva zile incepuse marea bătălie pentru el, dezlănțuită acum de trupele româno-sovietice, aflate la prima lor acțiune ofensivă comună pentru eliberarea intregului teritoriu al României...

In această a doua jumătate a lunii septembrie, deci aici pe Mureșul mijlociu avusese loc cea mai crincenă și singeroasă incleștare cu nemții din intreaga bătălie pentru Ardeal. Sus, pe panta și creasta Dealului Singeorgiu, in poziții fortificate și de-a dreptul inaccesibile, se instalaseră in apărare Divizia a 8-a de cavalerie S.S. motomecanizată germană și incă 5—6 batalioane maghiare, cu peste 40 de tancuri, precum și insemnate unități de artilerie, care impreună vedeau și băteau ca-n palmă toată valea, apa și vadul de jos ale Mureșului, precum și panta dreaptă ca un perete din față. Cu forțarea Mureșului in acest blestemat loc, cucerirea Dealului Singeorgiu și străpungerea apărării germane, despicind astfel frontul nemților in chiar mijlocul Ardealului, fusese insărcinat Corpul motomecanizat român, care dispusese in prima linie de asalt unitățile Diviziei a 9-a infanterie, comandată de generalul Ionașcu ; iar acesta, ca prim detașament de asalt, regimentul comandat de Grigore Boteanu. Zile la rind, apa din vadul Mureșului clocotise sub bombardamentul nemților, inroșită de singe românesc și ducind la vale trupurile morților ca pe niște busteni veniți din munți ; iar panta dealului răscolită de obuze ca de-o turmă apocaliptică de rimători de fier, și urcată doar pe coate și pe genunchi, pe burtă și piept, inmuiată afund de alt singe și plină de trupurile a sute și mii de morți, ca niște dovleci negri... Marele stat major se sesizase singur de numărul mare al celor căzuți, precum și de faptul că atacul nu progresase dincolo de jumătatea pantei, și-atunci, el, Pro-

dan, cercetase ingrijorat harta cu dispozitivul intregului front de pe Mureș și incă o dată rapoartele unităților românești din zonă... Așa ii apăruse ca inadecvată concepția acestui atac frontal al reduitului inamic de pe Mureș !... Desigur că intelesese intenția majoră a comandamentului sovietic, de a prinde in capcana reduitului transilvan mulțimea trupelor germano-maghiare inghesuite aici, printr-o luptă de fixare a lor pe Mureș... „Bine, bine ! admisese, loial... Dar de ce, se intrebase apoi, lucid, să incerci să impingi fundul sacului spre gură, cu prețul atitui singe, cind ii poți lega mult mai ușor gura la „Poarta Someșului", dincolo de Cluj, și prinde astfel „in sac", toată liota invadatorilor din Ardeal ? !"...

Peste numai un ceas ieșea cu mașina din București, doar el, cu un ofițer aghiotant alături și cu un agent inarmat lingă șofer. La miezul nopții trecuseră fulger prin Brașov, scăpat acum de amenințarea iminentei năvăliri a nemților și hortyștilor dinspre Intrindul Secuiesc, iar spre ziuă se afla deja pe linia frontului de pe Mureș, cu Grigore Boteanu și Costin Ionașcu, sub bombardamentul neintrerupt al nemților de pe Dealul Singeorgiului... Adică, exact in locul in care ei ingenunchiaseră și își descoperiseră capetele albite, după mai bine de douăzeci de ani !...

dan rotaru

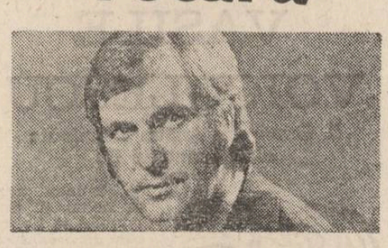

Invocație pentru Ovidiu

Să-nveți să cazi, fără să te lovești
de colțul cetii care-n noi se-ntinde,
copilul meu frumos ca in povești,
lumină care nu se poate vinde.

Să știi ce gust au merele pe ram,
căci repetindu-l, gura li-l trădează.
Și-ntr-un tirziu, să poți privi senin
cum viața mea pe umeri ți se-așează.

Protocol

Uite, apune soarele dincolo
de viața mea, pe care-o locuiești !
E ora cind Ovidiu repară visele
și unge mecanismele cerești.

Nu știu ce simț mi se deschide
spre-a primi muntele, seară de seară,
dar voi repeta acest protocol,
fără să mi se ceară.

Madrigal de toamnă

Laurei

Auzi cum vine toamna, mai blindă ca oricind,
purtind in orice frunză un tren de poezie !
Eu te adun in palme, cum te adun in gind,
inchipuindu-ți mersul din vis și gingășie.

Te-ascunde iarăși ploaia de ochii trecători ;
spre-o nouă virstă iarăși un anotimp
te poartă.
Grădinile din lume te mingiie cu flori,
cu florile, in toamnă, avem aceeași soartă.

Trec păsări pe deasupra, pierzind din aripi
ploi.
E liniștea in lume și-n anotimp stăpină.
Doar vintul poate trece, ca gindul, printre noi,
cind ne-ndreptăm spre toamnă
ținindu-ne de mină.

Ca in povești frumoase, departe cad ninsori.
Deschide larg fereastra, să intre toamna-n
casă !
La țărmul tău, o dată, ca de atitea ori,
să lumineze marea, in seri tirzii, mai lasă !

Cîmpie

Cine mă ară cu privirea,
gindind o recoltă bogată,
de parcă aș fi o cîmpie
nicicind nearată ?

Cine mă doare in somn,
cine-mi străbate,
plătindu-mi-l,
gindul curat ?

Pe hărțile lumii
se poate construi
orașul uitat.

Joc de dragoste

Să drămuim destinul de-a ne-ndoi de noi
și să-i schimbăm decizia groparului, ce știe
din trupul nostru-a face un repetat altoi
pe care-l surpă, tandru, mereu, in veșnicie !

Și suferind de boala luminii din cuvînt,
să ne dăm foc la ușa poemelor nescrise
in așteptarea clipei cind bobul din pămînt
va exploda-n recolte de visuri sau de vise !

Desene de Marian Avramescu

Revelații epistolare

Urmare din pag. 1

intregește pe nesimțite, parcurgind filele acestui volum de epistole. Virgiliu Florea aduce tot timpul completări bine venite din alte scrisori sau manuscrise, in special din autobiografia lui Gaster. Afecțiunea savantului este evidentă și un splendid cuvint ne redă parcă sintetic intregul interes, plin de căldură, al specialistului ajuns dincolo de Canalul Minecii, atunci cind il anunță pe Cartojan, la 13 februarie 1936, că un important lot de manuscrise românești a plecat din casa lui pentru a poposi in Biblioteca Academiei Române de la București : „Nu pot să tăgăduiesc că m-am despărțit foarte greu de această comoară, știu insă că ea va fi bine venită in țară și că mai ales Dta și studenții care lucrează cu Dta se vor folosi, din belșug, de acest material atit de bogat, mai ales in literatură populară. Sărăcia mea acum devine bogăția țării".

Corespondența cu Nicolae Cartojan incepe in 1910 și se continuă pină la dispariția savantului. Prilejul innodării ei il oferă studiul, devenit apoi clasic, al lui Cartojan despre **Alexandria in literatura românească** ; cei doi specialiști vor continua să-și transmită informații, să se corecteze reciproc, cu amabilitate, să-și impărtășească concluziile unor cercetări stăruitoare despre cărțile populare. Cititorul vede cum se perindă dintr-o cameră de lucru intr-alta Alexandru cel Mare și Sibilele sau Skinder și Erotocritul. Schimbul de idei se extinde și de la statul cerut colegului mai tinăr pentru o ediție in pregătire Anton Pann, Gaster trece la amintiri și se destăinuie prietenește lui Cartojan. El nu evocă personaje cu nume intrate repede in uitare, ci vorbește de Creangă, Caragiale, de Hașdeu, cu ieșirile lui neprevăzute, de Eminescu. Amintirile despre Eminescu sint de excepție : **„Eu i-am făcut cunoștință la una din seratele literare de la Titu Maiorescu, unde se citeau poeziile lui, adică cele nepublicate incă, și așa ne-am imprietenit. Și după aceea veneam adesea la dinsul acasă, el ședea intr-un hotel sau han, peste drum de Grădina Episcopiei, unde este acum Ateneul Român".** Poetul citea slova veche a manuscriselor românești, dar prefera să-l asculte pe Gaster : **„El care stătea, intotdeauna, ca și cum ar fi visind și ar urma, cu ochii, ginduri indepărtate și vorbind alene, cum îi era obiceiul, imi spunea „Hai să vedem ce scrie !"... Cind îi plăcea vreo frază, imi spunea „Ia mai citește o dată, că tare imi place !" sau „Știi că zice bine !" și, din cind in cind, lua cite o fițuică de pe masă și copia sau o frază sau un cuvint care îi plăcea mai mult. Nu mă indoiesc, că pe urmă, aș fi putut ușor să le găsesc in poeziile sau scrierile lui".** Prezența vechiului scriș românesc in opera marelui poet este surprinsă cu perspicacitate de specialist și mărturisirea vine să completeze imaginea noastră despre poetul care a dat noi valențe creației orale, dar in egală măsură și scrisului vechi românesc. Virgiliu Florea reface, de altfel, itinerariul manuscriselor care de la poet au trecut la Gaster și prin Titu Maiorescu in fondul de la Biblioteca Academiei.

Amintirile despre Eminescu sint mai numeroase in autobiografia lui Gaster, **Things that were**, text care, cu siguranță, cuprinde multe lucruri noi despre viața culturală din România de la sfîrșitul secolului trecut. **„Am devenit foarte intim cu Eminescu și l-am vizitat adesea. El a fost, pentru un timp, redactor al ziarului conservator „Timpul" și imi amintesc incăperea care ii fusese dată lingă grajdurile, ale lui Brâncoveanu cred, undeva in strada numită acum Calea Victoriei. Acolo stătea după-amiezile, in ingrozitoarea arșiță a zilelor de vară, cind toată lumea era plecată, așteptind să i se aducă corecturile. Imi aduc aminte că intr-o zi — cred că eram acolo cu Slavici —, cind a fost adus un număr al ziarului, iar povestea era una luată din Anton Pann".**

Savantul, care a pătruns in intimitatea poetului și i-a ințeles gindurile, era in măsură să dezvăluie și alte aspecte din scrierile lui Eminescu. Astfel, Gaster precizează că **Luceafărul** are drept punct de plecare **„o legendă a stelei"** românești : **„eu i-am arătat-o, iar el a fost atit de impresionat de ea incit a spus : „Oh, ce frumos lucru" și a prelucrat-o. De atunci învățații s-au străduit să-i găsească izvorul și au insirat tot felul de povești pentru a explica de unde a luat Eminescu acea frumoasă idee. Intr-una din conferințele sale, Iorga le-a servit un duș rece și a arătat că eu deja indicasem sursa acesteia in cartea mea. Totuși, ei nu s-au dat bătuți...".** Intr-adevăr, clișeele care se instalează in mințile oamenilor ies cu greutate din circulație. In orice caz, mărturia lui Gaster este extrem de prețioasă pentru a reface atit atașamentul poetului față de tradiția noastră artistică, cit și sensul propriului său tradiționalism, care a insemnat o adincă ințelegere a realizărilor din trecut și voința de a contribui la dezvoltarea unei civilizații originale ce nu avea nevoie să imite pe alții.

teatru

Cameliile de altădată

„Arta e divină : creează sau reinvie !". Lansată de Alexandre Dumas-fiul in 1852 (odată cu publicarea piesei **La Dame aux Camelias** după romanul omonim de vogă nepieritoare scris in anul de grație 1848), această butadă este repusă astăzi in circulație de trupa unui teatru care și-a propus in mod programatic să se dedice valorilor dramaturgiei secolului XX, dar nu-și refuză incursiuni și in timpuri mai indepărtate cu scopul declarat de a reactualiza eterne adevăruri. Plecind de la un precept (orice mit ascunde o confesiune existențială) universal valabil, dar care datează din chiar perioada investigată, cu minuție de analist și har de orfevrier, Cătălina Buzoianu a intreprins o serioasă muncă de arheolog soldată cu un original scenariu lucrat in maniera decantării și redimensionării faptului brut, extrem de modern ca factură, deși conceput in parametrii tardivului romantism al momentului (răscruce a revoluțiilor nu numai sociale, ci și estetice). Propunindu-și inițial să explice un succes mereu reeditat, autoarea-regizoare a ajuns in cele din urmă la o sensibilă radiografie ce redă cu minimum de mijloace atmosfera și climatul unei societăți, a unei mentalități tarată de odioasă ipocrizie și deșartă vanitate, reconfirmind indirect virtuțile ieșite din comun ale operei ca atare. Studiind documentele unei intregi epoci, dar mai ales citind critic textele (chiar și prefața plină de paradoxuri și sofisme) a elaborat fără nici un element străin un solid eșafodaj. Detaliind amănunte biografice (ascensiunea micuței de origine modestă Alphonsine Plessis, devenită curtezana Marie Duplessis și apoi imortalizată ca Marguerite Gautier), redistribuind cugetări adiacente diferitelor personalități convocate la acea licitație de după moarte (mercantilă profanare, simbolică deshumare). A avansat doar identificarea eroului Armand Duval cu tinărul scriitor, iar actorilor le-a atribuit și rolul de purtători de cuvint, de lucizi raissoneuri. A dat formă dramatică polemicii așa cum proceda și jurnalistul pamfletar Dumas considerat de unii contemporani „model de gindire artistică și cetățenească", „conducător spiritual", „conștiință a secolului". Cristalizind semnificații multiple, sintetizind ingenios, fragmente din lucrarea originală sint prezentate asemeni unor **tranches de vie** (stil frust la care ținea mult dramaturgul reformator). Totul converge spre o idee moralizatoare conformă cu idealul de sorginte diderotiană a teatrului **util** care ilustrează o teză, militează pentru un crez, susține o cauză. Intr-o spectaculoasă antiteză necesară s-a tins spre hugoliana armonie a contrariilor profitindu-se la maximum de legea corespondențelor și complementarităților dar mai ales de suprapunerea planului realității cu cel al ficțiunii, desacralizind și resacralizind iar, poetizind prozaismul și persiflind melodramaticul. Această dublă focalizare emoțională in două registre contrarii, alternanță aproape simultană, amestec de suav și grotesc, de iluzie și adevăr a jalonat și performanța celor doi protagoniști, Valeria Seciu și Gheorghe Visu. Ea, purtind pe chip nostalgia purității pierdute și-n suflet sentimentul tragic al maculării iremediabile, exercită cu farmecu-i inconfundabil fascinația maladivă a eroinei. dar și pierorează cu pătimașă convingere despre condiția artei. El, afișind inocentă compasiune pentru strălucitoarea victimă a viciului, impresionează cind refuză să înțeleagă compromisul inevitabil, cind își manifestă disprețul pentru presupusa trădare și apoi respectul pentru sacrificiul sublim din dragoste. cind stigmatizează falsa virtute, infatuata lipsă de scrupul, nimicnicia sufletească, absența omeniei. Detașarea impusă continuu ajunge uneori pină la fină parodie, insă căldura umană atinge și culmile vibrației lirice, sentimentale. Simultaneitatea acțiunii desfășurată in dublă direcție sincronic-diacronic, ubicuitatea conflictului deopotrivă intuit in drama respectivă, dar și in marasmul social, suscită un acut interes, spectatorul fiind invitat să retrăiască povestea unei nefericite iubiri, dar și să reflecteze. Implicindu-se astfel in generosul act de cultură al echipei Teatrului Mic.

Irina Coroiu

muzică

„Columna modală"

Columna modală de Theodor Grigoriu, ciclu de lucrări pentru pian organizate binar (in genul formei preludiu — fugă), se anunță a fi unul dintre pilonii literaturii pianistice contemporane. Spun „se anunță a fi" pentru că, din titlul piesei se poate vedea limpede, muzica are o structură modulară permițindu-i, in genul Coloanei de la Tirgu-Jiu de Brâncuși, o prelungire nelimitată. Pentru a delimita originalitatea lucrării, să plecăm mai inti, de la datele neutre ale partiturii. Iată mai intii titlurile pieselor constituente : Caietul I cuprinde **Cantus planus (comentat)** și **Polifonia (I) din clopote, Sentimento (I)** și **Polifonia (II). Impossibile continuo** și **Invenzione col eterofonia (I)** ; Caietul al II-lea cuprinde **Intonazioni Pian e Forte** și **Polifonia (III) — Pasacaglia del silenzio, Gioco antifonico** și **Eterofonia. Meloepica marina quasi una fantasia** și **Polifonia (IV) bucolica.** Lectura titlurilor arată organizarea binară in sensul alăturării, la nivel de „cuplu", a unei muzici relativ libere cu o altă muzică construită pe baze eminamente polifonice. Niciodată, această ordine nu e inversată ; recunoaștem aici clar modelul bachian. Tot de acolo este **partial** preluată preocuparea pentru ilustrarea a mereu altui aspect al unei aceleiași idei. Astfel, deși polifonia e aici atotdominatoare, ea suportă diverse ipostaze, frecvent (auto) contradictorii.. Despre polifonie, autorul afirmă că o consideră o „tehnologie" componistică : ea se aplică oricărui material muzical fructificindu-i latențele, cu mențiunea esențială insă că acest travaliu **imbogățește** sonor și expresiv materialul-sursă. Preluind termenul, ar fi aceasta o „tehnologie industrială" in sensul că, din materii prime comune, prin „innobilare", se pot obține produse care, la limită, pot să nu evoce deloc materia primară. In **Polifonia (I) din clopote** e clar că asistăm la un asemenea proces la fel cum insistența asupra sugestiilor scoliior neerlandeze și venețiană deplasează interesul, expresia piesei spre stereofonie in detrimentul (s-ar putea spune) al polifoniei. Acest efect, de deosebit rafinament componistic in privința realizării intr-o partitură de pian, domină orice tip de scriitură muzicală la fel cum heterofonia poate (aici efectiv) „deturna" atenția de la ceea ce se expune melodic spre modalitatea (originală aici) de expunere. „Investigație in etosul muzicii românești" își subintitulează autorul lucrarea. Bineinteles, preluind repere ale muzicii noastre populare și culte, se poate detecta o intentionalitate coerent dirijată și, foarte important, perceptibilă in sală. Interesul mi se pare a fi insă sporit intr-o direcție prospectivă. Insist aici asupra **concentului de formă** introducind o lămuritoare paranteză : se vorbește categoric de forma de sonată cu nuante monovalente. Cred insă că această unilateralitate trebuie nuanțată astfel : trebuie vorbit de diverse **tipuri de forme** de sonată in funcție de relațiile intratematice și intersegmentale. Forma e mai mult decit un cadru ; ea cuprinde și modalitatea de „umplere" a acestui cadru, unde se pot face opțiuni plecind de la maxima claritate (forma e deci pretext pentru expunerea unor idei melodice) pină la travaliul subtil asupra materialului sonor, care aruncă „indoieli" asupra insăși structurii acestei convenții arhitectonice. La fel și in **Columna modală** ; ar fi simplist de vorbit aici de o formă binară dihotomică. Binaritatea aparține aspectului structural ; semnatic, expresiv privit insă, forma se revendică complex de la un mod de gindire elastic, punind sub semnul intrebării (autoreferențialitate), inseși datele de pornire.

Viorel Cretu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

II. Omul și celelalte viețuitoare ale pământului (7)

Desen de Dragoș Morărescu

„Rămînea acum ca duhul și tăria taurului să fie trecute alevea într-un buhai adevărat". Convins deci de eficacitatea jocului ritualic menit a capta duhul și puterea miticului „arhitaur", **Căciulă-mpletită,** marele vrăjitor, trece de îndată la fapte. Cel de al doilea episod fantastic al povestirii, în relativa lui autonomie narativă, își asumă cu aceeași nedesmințită naturalețe profuziunea datelor înscrise în „scenariul" vieții pastorale. Straneitatea baladescă a demersului epic face impact cu starea de lucruri reală, neclintită și necruțătoare în obiectivitatea ei fenomenală. Dramatismul himeric căruia îi cade victimă marele vrăjitor izvorăște din acest impact esențial antinomic, pe care eroul se încăpățînează a nu-l accepta. În comparație cu situația din povestirea **În mijlocul lupilor,** imposibilitatea de a se stabili comunicarea adevărată între om și celelalte viețuitoare, ale pământului are drept cauză imprejurarea că, din necesități strict programatice, cel dintîi, omul, simulează, prin **provocări magice,** deliberat, modul de existență ancestral-mitic. Cu alte cuvinte, eul arhetipal, în cazul lui **Căciulă-mpletită,** nu mai prezintă o structură caracteristică prin ingenuitatea ei primordială, precum în cazul Luparului. Intenționînd a face figura vrăjitorului la profesie într-un context în care amintirea mitic-arhetipală a vieții păstorești este adusă în actualitate prin recurs la **artificiul magic,** eroul se lovește de „mutenia" celui mai voinic dintre tauri, ales spre a înfrunta simulacrul ursului („Îndată, la sugrumătura de jos a văii, unde măsura abia cîțiva pași lărgime, mosul înfipse la iuteală un par, pe care înfășurase mai dinainte blana de urs, cu coiful căpătînei în vîrful țepei și labele lăbărțate pe două crăcane întinse amenințător spre pîlcul vițelor încremenite"). Oricît de iscusit vrăjitor este, **Căciulă-mpletită** se înșeală în așteptările sale, căci arma sa secretă în ordine magică, spre deosebire de Lupar, nu o constituie gesturile de persuasiune afectivă, capabile a institui modul de comunicare genezică dintre regnul uman și cel animal. În ultimă instanță, bătrînul vrăjitor se arată a fi un impostor de o speță aparte, de vreme ce decurge la o asemenea înșelătorie. Iată de ce, chiar și în situația limită în care se află, ca apărător al celor șapte vaci („Ca să treacă jos, la adăpost, la mîncare, ele trebuiau să înfrunte ursul care le zăgăzuia drumul spre tîrlă"), taurul nu dă curs „programului" magic pus la cale de **Căciulă-mpletită.** În acest punct, sugestia fantastică rezidă în ideea că taurul „înțelege" șiretlicul și, că drept urmare, refuză sistematic **jocul** ce i se propune. Așa se face că încercările disperate ale bătrînului de a-l determina să se „lupte" cu simulacrul ursului rămîn fără rezultat, în ciuda situațiilor, așa zicînd, dilematice, în care se află : „Unchiașul aleargă la alte șiretlicuri, jos, în gura văii, începură să răsune mugete provocatoare. Vraciul ținea între genunchi o putinică astupată cu o piele întinsă peste gură, în care sta înfipt un mot de coadă de cal. Cînd omul trecea degetele unse peste smocul lunecos, putinica scotea muget tînguios de vițel flămînd sau răget bătăios de buhai, după cum o mînuia mîna meșteră. Vacile, ciulite, se sculară. Taurul înaintă puțin, întinse grumazul, ascultă cu ochii la momîia neclintită și se întoarse pe loc. Pricepuse amăgeala. Nu se prindea de el gluma". Sau : „Acesta — taurul, n.n. — nu primea provocarea. Sta ca un trunchi mort. Buhaiul scoase iar răcnetul de luptă, își spori furiile răcăind pietre, își zburli coama, clătină coarnele, își zvîrli pe spate coada minioasă. Momîia rămînea, înainte, țeapănă. Așa de cîteva ori. Taurul, nebunit, se întoarse la vacile lui și se puse de-acurmezișul lor, de veghe. Nimic nu-l mai clinti. Sta numai gata să apere soațele de sub paza lui. Să vie vrăjmașul la el".

Departe de a se resemna, bătrînul **Căciulă-mpletită** recurge la ultima soluție ce-i mai sta la îndemînă, dar care, dată fiind dubla ei eficacitate, biologică și magică, trebuie neapărat să dea rezultate. „Buhaiul însetat și răgușit de-atîta zbieret trebuia, după socoteala vrăjitorului, să bea apa vrăjită, care să-i deștepte vitejia, să-i spulbere prudența și să-l hotărască la atac. Dacă se năpustea peste momîie și o dărîma călcînd-o în picioare, taurul nu avea să mai dea niciodată îndărăt, ori de cîte ori ursul adevărat îi va ieși în cale. Se va năpusti în el fără teamă. E legea neclintită a vrăjii". Dezamăgirea bătrînului, de data aceasta, este însă cumplită. Statutul lui de mare vrăjitor este pur și simplu sfidat de neînțelegătorul taur, care, prin reacția lui, pare că ia totul în deridere, manifestînd, totodată, un mare dezgust : „Taurul înaintă cu pași cumpătați pînă lîngă vas. Îl cercetă bănuitor, îl pufui zgomotos, apoi povirni gîtul vînjos, ca și cum ar bea, și cu colțul unui corn îl zvîrli dintr-o smucitură, de stinci. Doagele, puzderii, zburară ca niște fulgi în toate părțile, și zeama ploua din văzduh în picături mari peste pietrele arse, unde se zvîntă într-o clipă. Rămase numai mirosul greu, atîtător. Și taurul îndărătnic se mai și încruntă la vraci".

Cel de al treilea și ultimul moment narativ al povestirii împinge demonstrația pe care, paradoxal, am numi-o **demitizant fantastică,** în zona paroxistică. În totul, avem de-a face cu o insolită tentativă de denunțare a ideii de fantastic bazată pe convenția acceptată a jocului magic. Punctul de vedere al autorului, în subtext, este acela că între trăirea plenară a magicului, adică exclusiv din unghiul eului subconștient arhetipal (precum în **Pescarul Amin, Lostrița** sau **În mijlocul lupilor),** și provocarea acestuia prin practici vrăjitorești conștientizate se întinde prăpastia inautenticului în ordine existențială, implicit, în ordine fantastică. Ceea ce întreprinde ultimul Berevoi în decursul celor două momente narative anterioare nu exprimă, în acest sens, un unic și de aceea autentic mod de viață, ci o pe cît de spectaculoasă tot pe atît de searbădă „literaturizare" a miticului. Acesta fiind adevărul, evident că stăruința eroului în interogația față de sine („Greșise ceva ?", „Sărise o datină ?", „Călcase vreo rînduială ?", „Se abătuse de la vreo îndatorire ?"), este superfluă. Nu rigoarea lui profesională este în suferință, ci faptul că această însușire, în chip ciudat, îi interzice accesul la darul vrăjitoresc al înaintașilor, care, avînd în vedere contextul vieții primordial pastorale căreia îi aparțineau, e de presupus, nu făceau nici o deosebire între știința și practica lor șamanică. Logic, criza de identitate autentic vrăjitorească a lui **Căciulă-mpletită** atrage după sine decizia actelor dementiale. În nebuneasca lui disperare, eroul nu ezită a-și pune drept zălog propria-i ființă : „Se trezi. Acum știa. Taurul magic vrea bărbăție adevărată, potrivnic viu, nu o sperietoare". Și dacă în primă instanță, se mai agață de trucul cu ursul simulacru îmbrăcînd blana fiarei, după aceea, în paroxistica lui disperare, bătrînul joacă totul pe cartea confruntării nemijlocite : „Nu cu fum, nici cu glas... ci cu mintea, înfiptă de-a dreptul între coarnele buhaiului, fără mijlocitor între ei". Este ultima și fatala eroare a lui **Căciulă-mpletită ;** în loc să răspundă solicitărilor sale vrăjitorești, taurul îl spulberă de pe fața pămîntului. Sfîrșitul grotesc-tragic al eroului nu face decît să expliciteze tema **demitizant fantastică** a povestirii.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

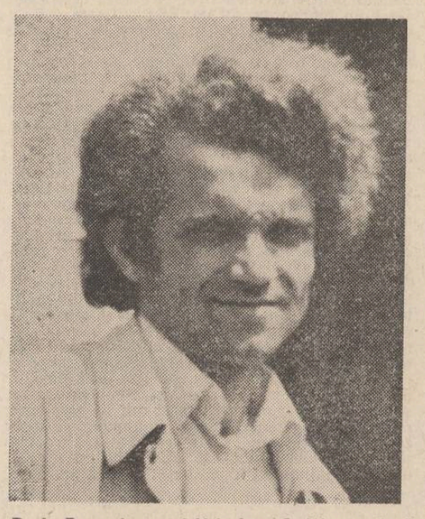

De la Focșani, poetul Liviu Ioan Stoiciu speră că „memoria va reveni"

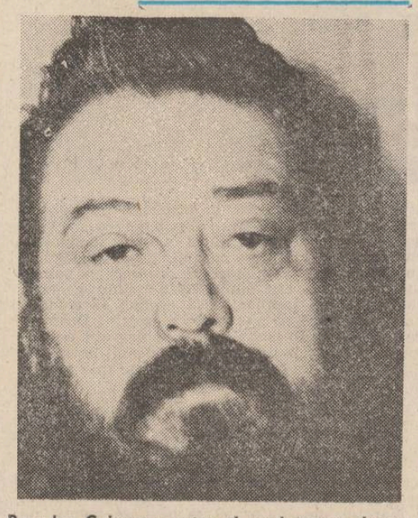

Romulus Cojocaru, autor al unui roman despre „Ristea Împărat"

Sergiu Adam și Romulus Vulpescu, într-un dialog despre „arte și meserii"

NUMELE POETULUI

Nicolae Sinești

Nicolae Sinești a debutat în 1979 cu o carte de poeme, Pulsul adevărului, editată de Societatea literară „Relief românesc", și prezentată cititorilor de un Cuvînt înainte sensibil și delicat al poetului Florin Mugur pe care îl transcriem : „Cade o lacrimă pe celălalt talger al balanței — și balanța se dezechilibrează... Pe un talger stau stîngăciile, semnele uneori emoționante ale căutărilor care marchează începutul, cîte-un vers care-și înalță aripile prea sus sau și le coboară îndărătnic încercînd să zboare prin materia dură a pămîntului. Pe celălalt talger, o lacrimă — și balanța se dezechilibrează, și balanța dobîndește un alt echilibru, al visului.

Versurile poetului-muncitor Nicolae Sinești sînt expresia unei înalte și nobile aspirații spre poezie. Dragostea se dorește cîntec — și uneori devine cîntec. Dragostea de patrie, dragostea pentru semeni, dragostea pentru „inalta Doamnă" căreia poetul, întors din bătălii, îi închină ofrandele, pentru Poezie, însuflețește pagina, o iluminează și-i dă putere. Două căi se întîlnesc sub semnul major al dragostei : una duce spre o poezie de meditație, neliniștită și interogativă (cele mai bune poeme din volum mi se par cele ale întrebărilor cu un răspuns aminat) ; cealaltă cale este cea a afirmării decise, cu un accent retoric, a marilor adevăruri ale zilei de azi. Poate că, în cele din urmă, poetul va alege între cele două căi, poate că le va părăsi pe amîndouă pentru a alege o a treia, a sintezelor posibile. Oricum, debutul poetului se petrece sub o stea fastă, iar drumul pe care pășește astăzi îl va duce, sperăm, spre înălțimile visate."

Din păcate altceva nu mai putem cita din acest volum de debut, „stîngăciile" compromițînd cînd nu te așteptî „sinceritatea" lirică...

În fapt poetul e contaminat de o anume verbiozitate impusă de „moda poetică" a deceniului al șaptelea, verbiozitate care-l oripila la acea vreme pe A. E. Baconsky deloc încîntat de poezia generației '60 cum vor să ne facă astăzi unii să credem.

Cel de-al doilea volum, în manuscris, al lui Nicolae Sinești, Lacrima cariatidei *citit în întregime într-una din ședințele Cenaclului nostru (cu care ocazie am și primit un bilețel din sală în care titlul volumului era scris* La crima cariatidei*), este prefațat de Nichita Stănescu printr-o* Zicere despre un poet : *„La a doua lui carte Nicolae Sinești marchează o curbă în sus a sensibilității lui poetice, sensibilitate tipică a bărbatului care trece cu un pas prin pragul maturității celor 40 de ani. El este în același timp și un seismograf al cîntecelor necîntate și al sentimentelor trăite și nescrise încă. Vom observa avîntul romantic cu mult mai cenzurat în patosul său și observarea mai echilibrată a propriei lumi schimbate în metafora calmă văduvită de ridicolul expansiv al adolescenței.*

Lacrima cariatidei, *așa cum se intitulează cartea poetului Sinești, e nu numai o etapă nouă în scriitura sensibilă a acestuia, dar și o răscruce de vînturi — de crivăț, de simunuri și de alizee al căror nod de întretăiere e conștiința estetică din ce în ce mai deschisă spre real și mai inscrisă spre vis. Sînt convins că lucrarea va fi citită cu interesul pe care-l merită și consemnată în intimitatea gîndurilor fiecăruia ca flacăra unei luminări înălțată spre cetina colindată a unui brad frumos."*

Sînt destule poeme în acest manuscris care ne conving că Nicolae Sinești este un adevărat poet, bineînțeles cele nebîntuite de metaforită în primul rînd, cele simple, simple... „De-a visele — / Se luminează De ziuă... / Iar stelele / Pe partea dinspre tine / Se aprind. / Ochii desenează pe cer / Un soare cît mai aproape. / O moară de vînt / Se rotește. / Că oamenii / Nu mor de moarte bună !" (Moara de vînt) ; *„De la o vreme ochiul lumii plouă / Se sprijină lumina pe o stîncă / Dar moartea mea-i atîta de adîncă / Nu pot din ea să vă mai dau și vouă. // Pe buze veșnic am o dimineață / Iar roua ei sînt anii ce i-am strîns, / Poemele ce s-au pornit pe plîns / Dau vieții mele parcă altă viață."* (Poem, poemelor). *Cu mai mult simț critic Nicolae Sinești își poate alcătui, din numeroasele poeme scrise pînă acum, o carte reprezentativă, lapidară și adevărată, „neornată" de locurile comune ale poeziei ocazionale pe care o practică adeseori neinspirat.*

Cezar Ivănescu

Desen de Raoul Nicoară

N.R. Manuscrisele trimise pentru această rubrică nu se înapoiază. Manuscrisele nedactilografiate nu se citesc.

REMEMORĂRI

Poveste din Gobi

Într-o dimineață strălucitoare și ireală, la marginea deșertului Gobi, așteptam lîngă cămilele îngenunchiate răsăritul soarelui.

Aerul era rece, ca o mătase moale și răcoroasă, nisipul susura stins mișcat de un vînt nevăzut și nu departe de locul în care ne opriram se înălțau firave și zvelte tufinele unor ciulini cu ciuf violaceu.

Prietenul meu, poetul D.G., mi-a făcut semn îndemnîndu-mă să privesc cu atenție.

Mii de diamante strălucitoare — roua nopții prelinsă din cer — sclipeau în vîrful subțire al țepilor transparenți.

Și în vreme ce soarele se înălța cuprinzînd tot orizontul cu sfera lui incandescentă, orbindu-ne deodată, poetul născut la marginea deșertului mi-a povestit o splendidă alegorie.

„Dacă vrei să bucuri inima mamei tale, / dacă vrei să-ți arăți recunoștința pentru nopțile ei nedormite, / dacă vrei să faci ceva pentru cea care te-a adus pe lume, / dacă inima ta te îndeamnă și iubește, / nu trebuie să-i dai mamei nici bani, nici aur, nici vorbe frumoase. / Ieși dimineața în zori, / pe cîmpul încă adormit / ia cu tine un pahar obișnuit / treci printre flori și ciulini, / apleacă-te și scutură roua cea rece și limpede / scutur-o în paharul de sticlă și umple-l dacă poți. / Și cînd paharul va fi plin, / dă-l cu amîndouă mîinile mamei tale / și el va prețui cît o noapte de nesomn a mamei tale / din vremea cît erai copil și, bolnav fiind, cereai apă. / Paharul de rouă va răsplăti o noapte din nesomnul mamei..."

Mircea Micu

PLECĂCIUNE

Însușirea princeps a unei mari doamne din societatea românească era de a fi discretă — în noblețe — ca o umbră, și precisă — în originalitate — ca un parfum. Nimic căutat, nimic snob, nimic epatant, marea marcă a unei asemenea personalități era ascunderea blazonului pînă la anonimat, în schimbul unei iradiații de spirit, generozitate, optimism și candoare. Nu știu unde și prin ce alchimii s-a elaborat o asemenea rasă, nu știu ce arome au adăugat Constantinopolul, Parisul sau Roma, dar știu că dacă ceva bun a fost într-o anume lume, ceva ales, ceva azi iremediabil pierdut se datorește unor asemenea femei, fără de care orice lume e carentă.

Mă gîndesc în primul rînd la Valeria Sadoveanu. Cine n-a cunoscut-o direct nu poate lua în întregime conturul geniului sadovenian. Coana Valeria a fost principalul personaj feminin al operei conului Mihai, cum Saschia la Rembrandt, precum Laura la Petrarca. Istoricii literari ne pot contrazice, coana Valeria a intrat tîrziu în opera de viață a maestrului. E adevărat, dar ea a păsit pe acest culoar exact pe dimensiunea ușii principale, excluzînd prin pregnanța ei orice altă umbră — și a intrat gata măiestrită, ca o statuie care iese din marmură singură. Dacă Sadoveanu este un faur al spiritului românesc — și este —, apoi el este și prin sau mai ales prin tipul de femeie pe care l-a creat, ca Dumnezeu pe Eva din coasta lui Adam. Coana Valeria a ieșit direct din Coasta Acestui Adam al spiritului nostru, care a cunoscut măreția tăcerii și cînd a creat femeia și cînd a îngăduit-o să-i fie umbră. În fața Doamnei Sadoveanu mă plecam de la distanță, înainte de a-i săruta mîna, necutezînd să dau bună ziua Muntelui în preajma căruia cu toții ne aflam fără a-i cînta zilnic psalmi.

Dar după stingerea Maestrului într-o zi, într-o primăvară amarnic de grea, cînd eram certați de niște puhoaie și revărsări care se abătuseră peste țară, am scris un articolaș cu titlul „Să nu uităm Moldova !" Am primit atunci cîteva rînduri de la Doamna Sadoveanu, căreia i se părea, citind acel articolaș, că dezastrul din Moldova atingea și memoria conului Mihai. „Să nu lăsăm să se scufunde Moldova !" mi-a spus apoi și prin viu grai. Apoi, într-o seară, mi-a citit din poemele lui Sadoveanu și m-a lăsat să contemplu slova lui inedită. Vorbea ca despre cineva dintr-un alt ev, auzeam povești din era veche, în care povestitoarea nu se implica, așa cum nu se implică naratorii antici, care fac să treacă, prin ei și peste ei, o tradiție. La sfîrșitul acestor seri de istorisiri îți venea s-o întrebi : „— Doamnă, l-ați cunoscut pe Sadoveanu ?" Obiectivitatea aceasta desăvîrșită mergea pînă la stilul indirect protocolar al adresei : pentru doamna Valeria, Mihail Sadoveanu era nici mai mult și nici mai puțin decît „Conu' Mihai".

Ce-a reprezentat această medalie Mihai-Valeria Sadoveanu ? Numismații spiritului ne-o vor spune, cînd vor izbuti să descifreze chipurile în efigie, fără să le separe pe unul de celălalt și nici aversul de revers — acesta fiind opera. Vai, cum a rîs o dată Coana Valeria, povestindu-mi cum unul dintre editorii noștri, încă vii și prosperi, i-a comunicat la un an după moartea Maestrului, că editura pe care o conducea nu intenționa să reediteze nimic, nici un titlu din opera Titanului. „Știți, i-a spus editorul, s-a cam abuzat de Sadoveanu. Între timp au mai apărut și alți scriitori..." Doamna Valeria a zîmbit discret, atunci cînd a primit această replică. A rîs apoi din toată inima, atunci cînd mi-a reprodus replica ei : „— Nu-i nimic, Sadoveanu așteaptă". Îl așteaptă și mileniul următor, grăbiți-vă cu ceilalți.

Altădată mi-a spus despre o pagină a cuiva : „— Aceasta i-ar fi plăcut lui Sadoveanu". Acel cineva s-a fisticit atît de tare încît ani în șir n-a mai izbutit să scrie un alt rînd în plus. Tot mie, vorbindu-mi despre abuzul de vocabule tari dintr-o altă pagină, a unui alt autor, mi-a spus : „Nu i-a plăcut lui Sadoveanu. Conu Mihai admitea cruzimea, dar nu lexicală, la el prima sugestia."

M-am gîndit atunci la funcția sugestivului în opera lui Sadoveanu dar și la valoarea de embleme a locurilor și oamenilor. Un loc în care „nu s-a întîmplat nimic", un loc numit Vovîdenie, sau Izvorul Alb, o țară care se află „dincolo de negură", un bărbat numit Nechifor Căliman, o femeie numită Ancuța, sau presvitera Olimbiada, sau coana Valeria.

În parcul de la Mogoșoaia, unde coana Valeria se plimba într-o toamnă, un scriitor instalat de mult timp acolo, în numele rebeliunii cîmpiei împotriva opresiunii Muntelui, acest scriitor, de altfel mare, catadicsea să-n-o salute pe doamna Sadoveanu, ba chiar să treacă pe lîngă ea, înversunat și zburlit. „De ce n-o saluți ?" l-a întrebat cineva... „Scumpul meu, a răspuns, eu sînt mai mare decît Sadoveanu". Din nou, coana Valeria s-a bine dispus. Atîta doară a spus : „— Putea s-o sugereze altfel". În personalitatea Doamnei Valeria prima sugestia, finețea dar și accentul unei inteligențe nemîndre de sine, precum a argintului viu, o inteligență eficace, care-l echipa pe Imperturbabil cu un fel de iarba fiarelor. Cinegetul infailibil, care a fost Mihail Sadoveanu, poseda o armă a defensivei, numită Coana Valeria. Conul Mihai nu era acasă de foarte multe ori, ori nu răspundea, ori tăcea, ori domnea, ori prescria, ori scria, ori minca și bea, dar nu oricum, ci precum un zîmbru care-și încredințează viața unei nevăstuici șerpuind printre ierbi. Cînd zîmbrul a dispărut în codrul de întuneric al muntelui numit veșnicie taina tăcerii s-a păstrat, sporind enigma sadoveniană, care a devenit monumentală.

Încît îmi stă pe limbă întrebarea :

„— Doamnă, l-ați cunoscut pe Sadoveanu ?"

Paul Anghel

Mitologia Baaadului

Urmare din pag. a 3-a

tui mod liric. Este evident aici (mitul mioritic), ca și peste tot de altfel, felul cum poetul răstoarnă mitul biblic în substanța ethosului, cu ecouri în etnogeneza și pastoralitatea unei spiritualități ancestrale. „Boala" ca **zacere, nuntirea** ca împlinire (într-o „Cantilenă" alegoria **vinătoarei)** și fiorul thanatic constituie rotirea în trei timpi a acestei poezii de grave decantări existențial-ontologice, ce se exprimă într-un perfect „paralelism" de rotire și cuget cu modul liricii populare.

Un lirism condensat, provenind desigur și din organizarea strofică împinzită ca o „melodie fără sfîrșit", întîlnim în **Doina** (1983), loc de întîlnire a tuturor temelor, nu numai a celor ce evocă eventual precedenta serializare (fragmente din Museon, 1979). Amplul poem, ce constituie substanța volumului, organizează liric mituri, credințe, superstiții, eresuri, într-o amplă simfonie de tonalități sublimat-înalte. Poetul începe de foarte departe, de la eresurile unei ontologii speculativ-ideatice, făcînd joncțiunea sentimentului de reîncarnare a sufletului, convocînd ad-hoc și cu totul sui-generis felurite eresuri în culoarea locală a mythosului poporan.

Dar toate aceste semne livrești și repere de cultură au o condiție paralelă în mai generala „melodie fără sfîrșit" a **Doinei,** ele imprimă un pigment speculativ-ideatic în mitologia poetică de acum, care e a unui lirism de ancestralități decantate, în cheia unei specificități și spiritualități permanente și reprezentative. Toate acestea dezvăluie, la Cezar Ivănescu, un fond tragic, care transformă condiția existențială într-un permanent și ideal exercițiu al pregătirii pentru moarte, înțelepciune ce vine de departe și este filtrată prin spiritul prozodiei populare. **Doina** este o susținută interogație de tip **varietur** asupra acelui **a fi,** împrejurul căruia se sedimentează un mozaic de filosofie grea.

Ar fi convențional să spunem că poetul împrumută felul de **a se rosti / a se zice** al unei misterioase spiritualități arhaice, el exprimă direct și natural acest fond de metafizică abstrusă în cele mai nuanțate din articulațiile sintagmatice și alteritatea paradigmatică a ritualurilor, celebrațiilor, eresurilor, adică a tot ceea ce exprimă modul poporan specific unei spiritualități manifeste, existențiale, de o tradiție pregnantă. În acest fel poetul devine rapsodul autentic, alesul inspirației, modulul de aducțiune și difuzare al unei orogeneze spiritual-poporane, de expresie gnomică și figurație esențializată, de la practici și ritualuri magic-ocultе la spiritul arhetipal-obscur al bocetelor, descîntecelor doinei și baladescului (acestea din urmă ca figuri mai generale ale ethosului sapiențial și logosului poporan-reflexiv).

Dar mai întîi este memorabil felul în care poetul toarnă și un grav lirism personal, confesiv, de „jelanie" profesional-intimistă, în toate aceste convenții ale poeziei populare în apă tare și tonuri crude, amintind de arhaicitatea naivă și de elementaritatea vie, **illo tempore,** ce face casă bună cu sinceritatea unui mod liric de un personalism gnostic, interogativ. Poetul vorbește de „negreala de pe suflet", de „urgie și prăpăd", de „Moarteamănăstareța", de un „turcit București", de „negura" și „jalea" sufletului, de alinarea și înginarea Doinei, unicul tovarăș de petrecere, în sfîrșit de trupul-închisoare a Sufletului ori de pura esență a unui giulgiu înrourat, alături de imaginea zeilor cufundați — „în nesațul de vecie" — într-o rugăciune profundă. Peste tot același original mod de a gîndi și de a se exprima al spontaneității poporane, al cărei exponent este de astă dată poetul. Întreg registrul tematic al biografiei sale spirituale se regăsește **în** și se exprimă **prin** acest inimitabil mod de existență și prin această logografie lirică poporană, de stirpe arhaică imemorială.

Prin „țara latină"

Urmare din pag. 1

presupune o asemenea înfrîngere a orgoliului, ieșire din subiectivitate, parvenire la demnitatea abstractă a categoriilor : „Nevrednic ucenic în meșteșugul vechilor maeștri / caut Calea, Adevărul și Viața, / cioplesc pietrele masive ale zilelor ce mi-au rămas, / un chip se cuvine dăltuit **Înțelepciunii,** după / știința fericiților, cu fața îngemănată ; o parte în / căldura reculegerii-n sine, cealaltă-ndrăznind ; / și cu șarpele ager alături, șarpe fără venin, dar / tăinit și liber să cutreiere-n voie cele de jos / oglindă a celor de sus. **Dreptății** i se cere / apoi profilul îndelung cizelat și sabia în mînă / și nemincinoasa balanță; **Tăria** se cade s-o fac / hotărîtă să-nfrunte soartă amară și oameni / geloși pe suava iubire, necunoscînd, ori nevoind / să recunoască prețul ei aspru — numai prin chin / și răbdare urnite-s grelele canaturi ale porții /de aur. **Cumpătarea,** în fine, în veșmînt auster, / chiar modest, o lucrez, cu obraji feciorelnici și/ gesturi demne de o castă regină." **(Sfios ucenic).** A călători e în acest sens **a cutreiera** înșotit de semne statornice, acompaniat de senzații cunoscute, **inscrise** „în ceara făpturii." Cu un palimpsest seamănă uneori aventura lirică a lui Adrian Popescu. Țesătura nouă de semne, constatări și regie poetică a călătoriei e gravată pe tipare sintactice știute. Orice senzație se întipărește pe fibrele urmei recognoscibile. Articulația, ea rămîne lucrul cel mai semnificativ ; de felul în care impresiile se ordonează depinde tocmai această imponderabilitate serafică, atît de evidentă. O sintaxă a impresiilor, ce ar putea fi valabilă pentru multe poeme scrise de autorul **Umbrei,** poate fi desprinsă în **Călător în Trinacria.** Străbaterea Siciliei („Ostrov în forma triunghiului / Degetul Demiurgului muiat în apă sărată / își trasează conturul în aerul clar") e căutare a „vetrelor unei Europe primare" ; totodată, calea de pătrundere senzitivă — de o „senzualitate" vegetală — în miezul evenimentului istoric : „Într-o dimineață de duminică urci colina / printre agave și maci, campanule și ginestre / de culoarea lămîilor, spre Madona del Alto ; / în preajmă o clasă de copii : fete în blugi și / băieți cu plete învață năvălirea normandă / chiar pe locul petrecerii sale. Anul o mie. / În răcoarea celulelor, ca niște cosmonauți / în imponderabil, ca înaripatele harnice în hexagon, / benedictinii copiază cu sîrg din Eusebiu și / Ieronim, iar un împărat străin ascultă, / într-o sală de consiliu, veștile iscoadelor / sosite de la Palermo. / Peste opt sute de ani un alt demnitar ascultă / cu aceeași atenție încordată veștile despre / un mucenic dunărean, locuind la locanda / cu fațada severă «Trinacria». / După spusele hangiului se culcă odată cu stelele / dimineții, / are prieteni puțini, tușește cam mult, mănîncă / frugal, mai cu seamă fructe și pește cumpărat / direct din port. / Da, s-a întîmplat de cîteva ori să nu-i plătească. / Ar mai fi ceva, qual' cosa di strano, cînd primește / scrisori din patria sa obrajii îi ard și aproape / aleargă pe vechile scări spre camera lui. / Se mai vorbește prin cartier că ar veni din aceleași / ținuturi cu Ieremia Valahul." Există în poezia aceasta un hieratism „dulce" : în fiecare gest, în fiecare contur, în fiecare accent pare a se desluși încremenirea suavă — amestecul de intimitate simbolică și întîmplare cotidiană, de subiectivitate încă domestică și obiectivitate textuală : „De pe masa de piatră o petală de trandafir / ai strecurat-o în buzunarul cămășii de vară / sub ochii uimiți ai unei fetițe siciliene / auzi : / «Treno per Venezia in partenza al binario tre.» / și frămînți între degete petala culeasă / la Madona del Alto."

„Țara latină" e o solară simbioză : pămîntul saturat de monumente al Italiei se confundă cu Țara de Sus, măslina, lămîii, ghirlandele de viță-de-vie toscană conviețuiesc cu zmeura „dintre traverse", cu finul, smirna și apele Bistriței aurii. Analogia e, într-un loc, limpede : „Au ajuns de-acum la marginea orașului, uite / cum străbat parkingul și trec printre mesele / scoase la soare de la caffé-ul lui Mario / parcă s-ar duce spre Dorne, spre Cîmpulung." Luxul clădirilor renascentiste nu face altceva decît să topească în senzație unică amintirea „lemnului cel vechi" de **Turlă în Apuseni.** Ilustrată cu foarte potrivite fotografii de Simion Pop (din ciclul **Perugia), Proba cu polen** conține declarația retragerii în paradisul iluzoriu, cel al supremei transparențe. În fața acestei lumini blînde, eul e un fragil și anonim cavaler : „Sub acoperămîntul de lemn e singele meu / cu buza lui îmi cîștig eu pîinea și poate viața / bolnav îl stringeam cu mîinile albe / ca pe un talisman, așteptînd dimineața. / Un oscior de pasăre ce zburase demult / o mînă de grafit e avuția unui poet, / după ce-a conținut susurul său nevăzut / poate să moară și stăpînul încet."

CONFABULE

* * *

Îți trimit doar astăzi de știre
că nu ți-am cerut niciodată nimic
vroiam prea mult să te doresc ori
să nu te mai știu
dar ai plecat și a trebuit atunci să plec
și eu
gîndindu-mă la altceva
ca un soldat între două războaie
fără să știu cînd voi fi lovit de întîiul
glonte.

Iulian Neacșu

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

IULIAN ANDREI : Cele cincisprezece poezii, bine bătute la mașină, dar nu putem reține decit rindul : „Aș tot porni pe țărmul mării mele".

MARIUS PETRINI : Acest **Dubito :** „Îmi bate-n timplă deget de stea / și întru singur din eu în eu / mare-ndoială mă înconjoară / și nu mai știu dacă-i afară / ori înlăuntru, cuvintul meu". În rest, numai declarații filozoficoase.

GEORGE L. NEMIGEANU : Din zece fără titluri : I. : „În zimbetul tău / o trădare / pricină și lucru mă are /.../ Și taina / prin noi călătoare / pricină / și lucru ne are" — in colo, cam de ici, cam de colo. Și noi vă prețuim ; pentru cartea trimisă, mulțumiri, dar adevărul poeziei este dumnezeu și n-are interese, nici nu iartă.

PĂDURARU VIOREL : Din **Pastel :** „Era duminica roșie / din cadru, imaginile se dublau foarte repede / clopote / clopote vagi / iulie in călduri / lumină multă incit / părea sticlă topită pe trotuar". Dar și-aici și-n celelalte, mai puternică-i proza.

MIRCEA VAGIULEANU : Pentru Antologie : Poem despre bătrini, Soarele negru, Fintini, Mama, Nostalgie, Martie.

MANGU IOAN : Toamna cu un dor albastru : „Îmi reazem capul de toamna aceasta / Ca de-o aromă clocotind a femeie / cu pintecul plin de rod. / Cu brațele trase prin goluri de cheie, Miroase a vinuri singele lumii / dospind peste cimpuri merele roșii. / Se dilată-n mine umbrele nopții / Siluete robuste, de-o vreme cu moșii. / Goluri de păsări, se întind peste case / Lăcrimează copacii în șiruri pe drum / Întind mina, ating orizontul / Mi-e brațul de lemn / Trupul de fum". **Zi eternă :** „Rămine pe frunze / Doar chipul soldatului mort pe baricade / El impune copacului /.../ Verticală / El desenează pe cimpuri / Siluete de păsări /. Rămine pe frunze / Doar pasărea moartă. / Ea și-a luat trupul / În tihna unei amiezi pline". **Riu sub nisipuri :** „Recunoaște-mă pe albul casei / Pe mersul drept, al spicului de griu /.../ Sint aici neîndrăznind să mor / Căci apele sapă-n mine / Mereu numele cel nou / Recunoaște-mă în palma bătătorită / A țăranului / Unde cimpia are contur de piramidă / De fluturi ce colindă / Necontenit ierburile / Lăsind în urmă patrie mai inaltă". **Cind vine toamna :** „Cind vine toamna / Mă inchid intr-o frunză, / Iau cu mine cerul / Și-o pasăre albastră / Să-mi cinte seara / La fereastră / Balada unui mugure / Întirziat / Șoapte dulci și tandre / **Să mai ascult** / Închis intr-o livadă. / Să mai sărut un pom imbobocit / Înainte ca lupii să mă vadă". Și uitați-vă mai bine in fintina limbii, **ca lupii** să nu dea **calupii**, nici ca lupele **calupurile...** etc.

DORA DOR : Somație către urmași : „Cine nu vrea să moară, să nu se nască / Se dărimă mereu niște timp în trecut / Mincați tot din blidul acestei intimplări / Viața nu se lasă în farfurie / Nu somați timpul dacă trageți / Glonțul n-ajunge. Ca infinit. / Cind e vorba de copii / Scoateți virsta la licitație / Că incepe să dea lumina în putrefacție / Nu dormiți in tranșeele minții / De-a-mpicioarelea, cum dorm caii / Și tu, femeie, nu mai trage rufele familiei / pe sfoară / Aia nu-i cir / Drepți! Ce vă ghebosați așa / De parcă n-ați încăpea sub cer". Ne interesează, somați-ne cu vreo douăzeci.

VASILE ALEXANDRU : „Se făcea că ți-am cules o floare". Dar numai se făcea **cățea**-m cules.

ION CÎRSTOIU : Păi veniți și-om tezui și-om ipotezui.

OCTAVIAN E : Nu e !

CONSTANTIN BRÎNDUȘOIU : Acestea : 1 : „Dezlegare de la fericire / cer și insist, / afară cu mine / de la această închipuire" 2: „Nicicind nu vorbi-n serpentine / de numele meu / umbra unui singur zeu / îmi aparține".

IRINA BUTUCEL : O singură veste : „Am încolțit lingă un fir de iarbă" ne ajunge, dar mai trimiteți.

IOAN VASIU : Din cele șapte, doar atit : „Aștept ninsoarea ca pe-un vis / care mă vindecă de dor / ca printr-un geam intredeschis / privesc prin frunzele ce mor".

NEGRUȚA IOAN : Atit : „Miroase a boabe / Zdrobite de teasc / Se-aude ruptura / Uscatului vreasc".

MIRCEA LĂZĂRESCU : Acest **Ieri :** „Ieri / S-a desprins de brațul meu / urcind intr-o vitrină / Să zîmbească / celor ce bat step pe trotuare. / Atunci / am inventat / Meseria de spălător de vitrine". Însă fără astăzi, fără nici-un mine.

DUMITRU MORENA : Din toată cartea, strofa aceasta : „Mamele meștere / Ce făcuși tu peștere / și prin munte / și prin frunte / apa morții-n creștere".

B. DAVID, NANTERRE : „Iarba încolțește, pădurea mă acoperă / cu umbră vicleană" — dar asta-i tot.

AUGUSTIN CIRCĂ : Mereu același ceas : „Nu voi putea întoarce nici un strigăt / avalanșa acestui sentiment / e oarbă / copitele luminii au ruginit / cu inițiale indescifrabile / nu regreta acum orașul / nici capitala dragostei ce nu-i /.../ Înșiră zilele din urmă / **chitanțele** cind eram goi / să le plătim la un ghișeu /.../ Soldații ne pindesc alături / și noi ne-ascundem printre lucruri /.../ plătim un taximetru de nimicuri / s-ajungem intr-o gară singuri / în gară, doar schelete simple / încoronate iar cu nimburi /.../ noi ne-am vindut tot ce-am avut /.../ același ceas din nou ne leagă / de nu putem fi amindoi". **Poate-ntr-o zi :** „Poate-ntr-o zi, o mușcătură-a cărnii / va dezlega ninsorile din ceață / cu ochii-n sus / spre veșnica plutire / a unui simț crepuscular / poate-ntr-o zi, un clopot mă sfirșește / în limba unei ere noi /.../ poate-ntr-o zi prăbușim și noaptea / cu lancea nisipoasă."

ELISABETA BLAJ : Acest **Fruct căzut :** „Fruct căzut / din pomul vieții / Fruct necopt /.../ Zgribulit in bruma sură / neclintit aștepți / căldură / Fruct căzut din pomul vieții". Scuturați pomul, tare, și mai trimiteți-ne și nouă de-o gustare.

DUMITRU C. IOAN : Dans, acești doi pași : „Norii iau forma / Unor scene de dans". **Nimeni** nu știe cit text am cutreierat să dăm de-aceste două rindulețe.

LĂCRĂMIOARA GÎRȚU : Din cele opt poezii aceste trei rinduri, fericite din greșeală : „Citeodată iarna / Oamenii își aduc aminte / Că există fericire".

Cenaclul „Numele poetului"

ȘEDINȚA A XLVII-A

În prima parte a ședinței de vineri, 21 iunie, poetul **Cezar Ivănescu** deschide lucrările cenaclului cu **Eugeniu Nistor** (din Tirgu Mureș) care debutează cu citeva foarte frumoase poezii însuflețite de simțire patriotică, între care cităm „Țară de dor", „Transilvania", „Vis cu Iancu" ș.a. Apoi criticul **Costin Tuchilă** face o scurtă dar pertinentă prezentare a poetei **Monica Isac,** ale cărei poeme vor fi citite expresiv de către actrița **Ioana Crăciun** de la Teatrul evreiesc. Urmează **Liviu Capșa** (din Oltenița) cu volumul „Hipodromul cailor de mare" (parodii) și în final **Gheorghe Șerban.** De asemenea, **Sorin Paliga** cu traduceri din Vladimir Holan. Deci seară de poezie plină pînă la refuz, refuz care nu se intimplă însă niciodată, apetența membrilor cenaclului depășind orice barieră a oboselii psihice sau fizice.

Din lipsă de spațiu, desprindem numai citeva din referirile critice care s-au făcut la adresa poeziilor audiate. Astfel : **Ioan Toma Alexandru** consideră că Eugeniu Nistor scrie o poezie tradiționalistă, solară, împăcată cu sine și cu lumea ; la Gheorghe Șerban remarcă sensibilitatea aparte a poetului, iar despre Monica Isac afirmă că ar fi preferat vocea autoarei (nu se știe de ce — n.n.) dar că i-au plăcut totuși poemele scrise de ea (nu de voce, ci de autoare — tot n.n.), o poezie ontologică, poeta părind că-și caută o poezie a ființei. **Bădicuț** apreciază că Eugeniu Nistor scrie o poezie în structuri tradiționale, de tonalitate medie, un imagism pregnant, poetul avind fluență prozodică; Monica Isac scrie o poezie mai mult stranie decit lirică, o poezie modernă, iar Gheorghe Șerban propune o poezie a bucuriei și a luminii, cu armonii discrete, lirică prin excelență. **Alex. Horia** consideră poezia Monicăi Isac ca fiind scrișnită, supusă unor măcinări interioare, o poezie disonantă, fără a transfigura ; despre Gheorghe Șerban crede că poezia propusă de acesta este plină de dantelării imagistice, de o luminozitate egală cu sine, retoric apolinică, de un anume parnasianism. **Sandu Stelian** cu referire la Monica Isac afirmă că poate scrie o poezie exclusiv cerebrală, o poetă excepțională care-și asumă cotidianul ; despre Liviu Capșa afirmă că scrie parodii foarte frumoase iar la Gheorghe Șerban remarcă adolescentismul, poezie de simțire.

În încheiere, poetul **Cezar Ivănescu,** conducătorul cenaclului, concluzionează că Eugeniu Nistor este un autor al poeziei blind-sentimentale, vag epigonică : Monica Isac scrie în forță poeme foarte interesante iar Gheorghe Șerban este o voce lirică, a cărui forță interioară îl va conduce neapărat la marea poezie dacă își va alege un discurs poetic pe măsură.

Hero

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXIV)

Măreția cailor

Nu de puține ori sintem impresionați de aflarea unor vești, de prin ziare sau din emisiunile de radio și televiziune, despre acte aproape umane ale unor specii de animale. Cel mai recent exemplu care îmi vine în minte este salvarea unui copil dintr-un naufragiu, petrecută în urmă cu un an : salvatori nu erau alții decit admirabilii delfini, care l-au susținut cu boturile lor calde la suprafață și l-au împins pînă la limanul speranței și al vieții. Cazuri de inteligență și de noblețe provin și din rindul ciinilor, care dovedesc uneori un devotament dus pînă la sacrificiu, ceea ce, din păcate, nu prea intilnim la mulți oameni. Faimoasa „Castanca" a lui Cehov sau nu mai puțin faimosul „Colț alb" al lui London au corespondențe vii în realitate, iar dacă ar fi să ne gindim numai la emoționantele pilde de abnegație și bravură ale unor ciini-eroi din timpul celui de-al doilea război mondial ne-am da seama că în multe privințe viața întrece literatura. Poate că există un cod universal al limbajului întregii vieți de pe pămint, poate că „necuvintărețele" lui Antim Ivireanul, ca și plantele, au o comunicare subterană care depășește încă puterea de înțelegere a științei, poate că omul este încununarea și expresia de geniu a acestei comunicări, care îl face aidoma zeilor. Nu știu dacă toate acestea vor fi descifrate de oamenii de știință, dar știu că inteligența animală atinge uneori cote excepționale. Iată, de pildă, cei doi cerbi ai lui **Mihai Viteazul,** care după spusele mai multor martori oculari îl însoțeau de bunăvoie pe ilustrul principe, încadrindu-l în bivuacuri sau pe cimpurile de luptă, unul în dreapta și altul în stinga, la distanțe egale, privind uimiți la tot ceea ce vedeau și ocrotindu-l parcă pe om cu coarnele lor rămuroase. Au stat așa vreme îndelungată, domesticindu-se sub vraja magnetică a acelui om de o statură uriașă, fermecați de inima lui generoasă, om care i-a îndrăgit ca un copil, pînă cind unul dintre cerbi a fost ucis intr-o luptă, iar celălalt, innebunit de durerea fratelui răpus prin mirșăvia oamenilor, s-a pierdut pentru totdeauna în desimea codrilor. Poate că n-ar fi tocmai rău ca un pictor să imortalizeze și această imagine mai puțin cunoscută a viteazului prinț, străjuit de falnicele făpturi, intr-o stampă ce ar putea avea o grandoare de forța legendei.

Dacă cerbii și ciinii pot fi așa, cum or fi **oare caii ?** Caii, despre care un istoric de talia lui **Arnold Toynbee** spunea că s-ar putea scrie o istorie a umanității, de la hitiți și pînă la Napoleon, avindu-i ca personaje centrale numai și numai pe ei. Cine nu iubește caii, cine nu se înfioară la gindul că de-a lungul a mii de ani de istorie au dat, alături de oameni, cel mai greu tribut de singe, cine nu se uită la cai ca la autentice temple vii, impunătoare și blajine minuni ale naturii ? Nu, calul nu poate fi șiret, Ulisse putea alege nu un cal troian pentru amăgirea asediaților, ci un gigantic șarpe de lemn, ferind admirabila specie de rușinea unei legende atit de îndepărtate de trăsăturile sale reale. Sint pline istoriile adevărate ale lumii, dar și poveștile, de cai fermecați, pe care omul s-a sprijinit cu nădejde în tentativa lui de a străbate bezna mileniilor. La noi, pe aceste păminturi generoase pentru toate viețățile firii, caii au o istorie tot atit de îndelungată ca și a oamenilor, fiind apreciați în întreaga lume antică pentru noblețea rasei lor. Iată un singur episod, pe care **Vasile Pârvan** nu s-a sfiit să-l preia de la **Justinus** (care la rindul lui scria apud **Trogus)** și să-l introducă în **„Getica"** sa : una dintre prăzile luate de temutul Filip al Macedoniei în timpul unei expediții nord-dunărene au fost 20 000 de cai, pentru prăsilă. Noroc că la întoarcere, geții l-au prins intr-o ambuscadă, au ucis calul de sub el (tot calul, săracul !) rănindu-l chiar pe rege la coapsă și luindu-și comorile înapoi. Exemple mai mult sau mai puțin asemănătoare există cu nemiluita. Adevărul este că înaintașii noștri au iubit calul aproape ca pe un membru al familiei. I-au îmblînzit într-un mod aparte, cu bunătatea specifică etniei noastre, i-au bușumat cu busuioc și dacă se întimpla cumva să le moară jalea era de nedescris. **„Murgule, de cind te-am luat / Nici o palmă nu ți-am dat"** — spune un vechi cintec românesc și cită duioșie degajă el ! Românul nu s-a despărțit de cal niciodată, și l-a făcut părtaș la muncile cimpului sau ale pădurii, la cătănie sau în sărbătorile verii și ale iernii, pe drumeagurile dragostei, ale haiduciei și, mai apoi, ale trecerii în neființă. Poate din această cauză, cea mai cumplită bătaie o sufereau hoții de cai, care furau „noaptea pe fulgerătură" și care, odată prinși, erau judecați cu asprimea unor paricizi. Animalul de o demnitate aproape solemnă, înzestrat de imaginația folclorică cu proprietăți fabuloase, printre care și darul vorbirii, calul a fost din toate timpurile pentru noi un stilp de pridvor și o zeitate bună a vetrei patriarhale. Istoria, din păcate, e scrisă în exclusivitate de oameni iar aceștia și-au luat partea leului, vorbind numai despre ei. Dar cum ar arăta oare, prin absurd, o istorie povestită de cai, văzută așadar prin ochii lor ? **„Dragi mi-au fost pe lumea asta / Calul, pușca și nevasta"** — grăiește un alt cintec în fața căruia orice comentariu ar fi de prisos. Să mai vorbim oare de misteriosul Catalan al lui **Ștefan cel Mare,** cal alb moldovenesc, care i-a purtat noroc în multe bătălii și căruia i se dusese vestea pînă la Veneția ? Să mai vorbim despre caii **Brincoveanului,** care intrind pe poarta Curții Domnești în nefasta zi a mazilirii prințului au avut parcă un presentiment tragic și s-au speriat ca de îngerul morții, avertizindu-și stăpinul ?! Ar fi multe de spus, firește, dar peste toate pildele plutește duhul unui adevăr de o infinită tristețe : am avut cai minunați, unii dintre ei de-a dreptul glorioși, ne-am ajutat cu ei în momente grele, și drept mulțumire, după numai un deceniu de la ultimul război mondial, o nevăzută mină i-a masacrat fără milă. Este cunoscut cazul prințesei Levelin care auzind strigăte din camera copilului și văzindu-și ciinele ciobănesc cu botul plin de singe a luat din panoplie o armă și l-a împușcat ; apoi, intrind în odaia micuțului a văzut lingă leagăn leșul unui lup, răpus de credinciosul său patruped, care apărase viața copilului și, ca răsplată, în urma acelei cumplite neînțelegeri, a fost el însuși ucis. Ei, **bine, cam așa îmi închipui** — la o scară monstruoasă — tragedia petrecută cu caii noștri în perioada 1956—1960.

În anii din urmă caii au renăscut frumos și pe aceste meleaguri, iar realitatea — care e un semn de omenie, ca multe altele — poate fi intilnită cu bucurie în toate zonele țării. Și poate că nicăieri nu se vede asta mai bine decit la **Herghelia din Mangalia** unde, în vecinătatea Mării, caii pot fi admirați în toată măreția lor. Nimic nu e mai frumos, într-adevăr, decit galopul înspumat, în zorii de parfumul violetelor, al unor cai pe malul apei, cind soarele se ridică pe scripeți de ciocirlii iar coamele năvalnice se umflă de briză, cind cabirii Pontului Sting își aleargă hipocampii valurilor intr-o procesiune clasică, pe care ar fi geloși toți artiștii lumii îndrăgostiți de cai, de la Leonardo da Vinci la Gericault și Eminescu. Norocul cel mare este că aici, la doi pași de ceairul verde al Mării, se simte mina de gospodar a unui tînăr director, născut intr-o herghelie din Banat și care a ajuns în Sud chemat parcă de simbioza cailor cu Marea — l-am numit pe **Ion Cirje,** suflet de poet, care citește vremea după fișiitul ierbii sub copite, și mersul aștrilor pe cer după licuricii din ochii cailor. Prin grija directă a forurilor de partid și de stat, aici a fost isprăvită recent construirea unui modern Hipodrom, cu o mie de locuri în tribune și trei mii de locuri pe peluzele de iarbă. Din nefericire, niște persoane cu ceva munci de răspundere dau dovadă că nu știe stinga ce face dreapta și chiar în inima amfiteatrului au amplasat niște banale cotețe de găini, care stinjenesc orice activitate hipică. Admonestate de oamenii cu bun simț, personajele respective au luat măsurile pe care le-au considerat necesare și, de parcă erau minați de la spate de Ilf și Petrov, au înlocuit găinile cu rațele, ca să nu rămînă cumva datoare. Poate se va găsi cineva care să mute orătăniile la locul lor și pe indivizii în cauză în alte munci, să se facă, așadar, un act de civilizație, altminteri nu poate fi inaugurat hipodromul și s-au cheltuit bani grei cu el. Dar, să nu terminăm în „scherzando" această lungă pledoarie pentru cai, ci în „tempo rubato", pentru că elegia va fi întotdeauna steaua din fruntea cailor. Iată, în încheiere, o altă dovadă a inteligenței acestora, o intimplare povestită cu duioșie chiar de părintele lor de la Mangalia, **Ion Cirje : „Aveam un cal bătrin, care își făcuse datoria de-a lungul a peste 20 de ani de viață, dar îi venise sorocul și trăgea să moară. Într-una din seri, nu l-am mai găsit pe patul lui de fin. Am crezut că a și murit, refugiat pe undeva. Nu, nu a fost așa. Într-un tirziu i-am aflat urma și l-am văzut, uimiți, cum a colindat pe rind toate grajdurile, pe la copiii și nepoții lui, i-a adulmecat cu dragoste și sfiiciune, luindu-și un ultim adio de la ființele dragi. Apoi, în zori, s-a stins cu ochii deschiși, în care se putea citi o împăcare nespus de senină."** Nu e acesta un gest omenesc, un poem de o infinită profunzime ?

Corneliu Vadim Tudor

PROBABIL/POSIBIL

Competența SF

Articolul lui Alexandru Mironov (apărut în precedentele numere ale „Luceafărului") este un imprudent text-bumerang. Enumerate treptat, în diverse ședințe de cenaclu, ideile exprimate în el ar putea să pară întrucitva acceptabile ; concentrate, ele capătă darul nefast de a fi deosebit de explicite.

A. M. susține următoarele :

1. Există o mișcare a autorilor SF amatori, afirmată împotriva celor mai multe dintre edituri și periodice ; componenții acestei mișcări nu scriu mai rău decit autorii profesioniști, ba chiar dimpotrivă ; idealul ei este cantitativ, constind în publicarea de texte semnate de cit mai mulți autori.

2. Literatura SF de la noi este scrisă și receptată mai ales de către oameni cu pregătire non-umanistă.

3. Competența SF aparține mai ales unui grup de non-literați, oameni cu pregătire tehnico-științifică, cu intinse lecturi SF. Această competență constă, în principal, în detectarea „ideilor SF". Respectiva detectare nu presupune o pregătire filologică și nici o calificare dovedită în domeniul criticii literare. În cadrul acestui grup, A. M. deține o poziție centrală, autoapreciindu-se, în mod implicit, drept un supracompetent.

Antologiile la alcătuirea cărora A. M. a fost coautor au respectat susmenționatele principii, multe dintre textele conținute în ele fiind valoric nule și avind doar semnificația sociologică a unei „insurecții". O „insurecție" naivă, zadarnică, dătătoare de confuzie, îndreptată împotriva unor instituții culturale socotite nu destul de receptive, dar și împotriva „literaților SF". Aceste antologii dovedesc că prima dintre cele trei teze enunțate mai sus, se află la baza unei strategii greșite. O strategie păguboasă. Nu prin improvizarea factice a unui grup de noi autori, prin acceptarea superficială a textelor respective se contribuie la dezvoltarea reală a genului, ci prin exigență calificată.

Cea de-a doua teză are un caracter de aserțiune, neputind fi discutată în absența unor statistici.

A treia teză, singura legată de recenzia la volumul „O planetă numită anticipație" (text de la care pleacă articolul semnat de A. M.) este cea mai imprudent-naivă. Aceasta fiindcă recurge la teoretizări, părăsind terenul vast și mai puțin periculos al generalităților. Ea se întemeiază pe citeva afirmații inexacte, care dovedesc cel puțin o neînțelegere a specificului SF-ului românesc. Este posibil ca ele să aibă o oarecare acoperire în ceea ce privește alte literaturi. Dar discuția noastră se duce în jurul SF-ului românesc și al antologiilor care îl reprezintă, împrejurare care mă îndreptățește să aduc următoarele banale precizări, referitoare la anticipația noastră :

1. Detectarea elementară a „ideilor SF" **nu** presupune o pregătire științifică specială, fiind accesibilă oricărui cititor cu studii medii, care are o inițiere minimă în ceea ce privește recuzita genului. Teoretizarea și sistematizarea respectivelor idei pare a fi în mod special accesibilă unor practicanți ai criticii retorice (fiind vorba despre niște procedee de limbaj).

2. Lecturile SF (ale unor cărți semnate de autori români și străini) nu conduc cu necesitate la obținerea unei competențe critice. De asemenea, respectivele lecturi **nu** sint cu necesitate în stare să fortifice un gust literar debil.

3. Criticul SF **nu trebuie,** firește, să fi urmat neapărat facultatea de filologie. Dar el **trebuie** să își dovedească în mod convingător competența.

Nu este vorba de a pune la îndoială meritele remarcabile ale lui Alexandru Mironov în ceea ce privește SF-ul românesc. Este însă cazul ca el să înțeleagă că vidul de autoritate critică, real pînă nu demult, nu poate fi umplut prin improvizații. Depășirea lui cere o activitate sistematică, competentă, de promovare a valorilor reale.

Voicu Bugariu

Un mare actor, un cetățean adevărat și dascăl admirabil

A debutat în seara zilei de 12 mai 1951, la Teatrul Bulandra, pe atunci Municipal, în rolul lui Petea Vosmibratov, din **Pădurea** de Ostrovski, intr-o ilustră companie ce număra alături de Lucia Sturdza Bulandra pe Emil Botta, Jules Cazaban, Ștefan Ciubotărașu și Ileana Predescu, rămînind pînă la sfirșit credincios acestei scene. Avea doar douăzeci de ani abia împliniți în acel an, la 14 februarie, multă sinceritate, autenticitate, sensibilitate și adevăr în împletirea umorului cu rictusul durerii. Absolvise școala de teatru din Iași și venea din capitala Moldovei cu fierbinte dragoste de teatru, uriașă putere de muncă și dorința mistuitoare să slujească scena cu toată puterea sufletului său tînăr.

I-a cucerit pe spectatori pas cu pas, an de an, rol de rol. Mari disponibilități pentru comedie, capacitatea de a pune în evidență cu fină și acidă ironie defectele, păstrind o distanțare ce-i îngăduia să rămînă el însuși, dar să fie și personajul în același timp l-au transformat intr-unul dintre cei mai buni interpreți ai pieselor contemporane, ajutindu-l să rezolve cu inteligență, dezinvoltură, farmec, spirit critic, luciditate, întreaga paletă a comicului, de la glumă la grotescul amar.

O trecere din ce în ce mai mare către dramă, mai bine spus către acele zone acoperite de vălul necunoscutului unde risul se amestecă cu lacrimile și zîmbetul bucuriei cu descoperirea durerii, definește ultima perioadă a activității marelui actor.

Printre personajele dificile, considerate ca adevărate pietre de hotar în cariera unui interpret ar trebui trecute și cele ce vorbesc direct despre destinul actorului, a omului de teatru — simbol și paradigmă a destinului uman. Dacă în trecut aceste roluri nu au existat, actorul preferind să se ascundă sub identități străine decit să vorbească în numele său, ele au început să fie din ce în ce mai dese în zilele noastre. Actorul, de multe ori actorul-clovn, comunicind nu numai stări de angoasă sau spaimă, așa cum l-a creat Leonid Andreev la început de veac pe Acela din **Acela care primește palma,** ci și mari și adinci probleme existențiale, este prezent în multe dintre lucrările importante ale dramaturgiei contemporane. Și dintre actorii deveniți personaje dramatice, Molière din **Cabala bigoților** de Bulgakov și Minetti din piesa cu același nume de Thomas Bernhard au poate cea mai mare valoare de generalizare filozofică. În teatrul nostru, acești eroi rămin pentru totdeauna legați de personalitatea lui Octavian Cotescu care le-a împrumutat sufletul și visele sale, dindu-le o viață unică, de nerepetat. Și nu se poate să nu adaug la aceste roluri și pe Marcelloni din filmele Elisabetei Bostan **Saltimbancii și Un saltimbanc la Polul Nord.**

Prezența lui Octavian Cotescu în aceste personaje, aproape concomitent, în anii '80, a fost poate o simplă coincidență, dar una transformată de marele artist intr-o emoționantă pledoarie pentru toți artiștii lumii. A unit aceste creații cu punți de legătură trainice, făcind din ele o adevărată antologie a destinului interpretului de astăzi și din totdeauna. A ridicat pe culmile umanității pe clovnul de circ, a dat adevăr zguduitor lui Molière, viață profundă lui Minetti. În Minetti a umplut scena atit în momentele de durere, cit și în acelea în care vorbea simplu, cald, apropiat ; **Lear și Bufonul** cu fața schimonosită de durere sau cu masca veselă intr-o admirabilă simbioză. În Molière a fost și om și actor și conducător de trupă, trăind cu exuberanță puținele clipe de bucurie și cu mult chin pe cele de încercări și de neputință, punind în lumină toate ipostazele creatorului persecutat și neînțeles, ale artistului ce trebuie să lupte și cu oamenii și cu sine însuși. Destinul lui Marcelloni, al bufonului de circ ce-i face pe oameni să ridă chiar și atunci cind suferă sau este pe moarte, a căpătat o forță de penetrație ce nu poate fi uitată, înscriindu-se la loc de cinste în analele creațiilor cinematografice românești, cu drept de a trece și dincolo de hotarele țării. Prin Marcelloni, Octavian Cotescu a fost și rămine un Charlie Chaplin al nostru. Nu s-a temut ca timp de citeva ceasuri să povestească despre tot ceea ce înseamnă speranță și căutări, cu fața acoperită de făină și nasul roșu, arătind parcă tuturor cit efort, suferință și strădanii se ascund în gestul făcut să trezească zîmbete și să aducă buna dispoziție.

Acest mare actor a fost și un deosebit activist pe tărim obștesc și un dascăl extraordinar, care timp de un sfert de veac a împărtășit tinerilor din propria-i experiență și i-a învățat ce înseamnă arta actorului și mai ales devotamentul cu care trebuie slujită scena și rostit cuvintul ascultat de mii și mii de spectatori, cuvint care înseamnă și trebuie să însemne adevăr, frumos, cinste și dragoste multă, imensă și sinceră dragoste de oameni.

Ileana Berlogea

Cîmpia eternă

Urmare din pag. a 3-a

logiei sale poetice. „În pămînt intrăm încet" spune autorul sentențios, definindu-și vizionarismul teluric. Mișcarea interioară a substanței lirice sugerează prăbușirea, îngroparea, intrarea în sol, în straturile eternității, ca o scufundare în veșnicia terestră. Ne vin vești arhaice din „satul rămas în pămînt / înăbușit de rădăcinile salcimilor", cimpia poetului ființind „in illo tempore" ca mit al unei etnii nepieritoare. Cimpia este de fapt teritoriul simbolic al pămîntescului pur, spațiu al genezei și al resorbției viului, leagănul cosmic al existenței țărănești : „frate dragă am obosit / hai să ne culcăm pe partea aceasta a cimpiei / și să ne învelim cu cealaltă". Poetica autorului e alimentată de un realism halucinant caracteristic scriitorilor de cimpie, exponenți ai tradiționalismului mitic (Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, etc). Forța telurică apare, cel mai adesea, în imagini grotești, structurind un suprarealism folcloric, ca intr-un Macondo al Bărăganului în care țăranii adorm obosiți „cu gurile pline de pămînt". Spațiul campestru își dezvăluie energiile terifiante ascunse, poetul manevrează sugestii onirice dind imagini care amintesc de picturile naive țărănești : „noaptea, din paturile lor, copiii / se dădeau jos și alergau pe cimp tăcuți / se prindeau la loc în vrejuri, în tufe, în pomi / și după ce visau destul / se întorceau nedumeriți și somnoroși". Ambiguitatea dintre vis și realitate creează o atmosferă magică în cadrul poemelor. Cimpia e, nu rareori, proiecția interioară a unor tensiuni arhetipale, tulburi, venite din copilăria umanității. S-a remarcat, pe bună dreptate, tenta blagiană a creației lui George Alboiu ; personajele se mișcă somnambulic, misterios, intr-un fel de „transă cosmică", manevrate parcă de forțe obscure. În interiorul acestei lumi mitice nomadismul apare ca o paradigmă a vieții campestre, poemele descriu ritualul fabulos al migrației în imagini de o stranie modernitate : „vin unul după altul greoi, obositori / cu bărbi nomade, cu cite un copil / agățat de gene și pendulind pe față / și nu știi dacă sint streini / sau se întorc la casele lor". Atmosfera somnolentă prăfoasă a șesului amintește de lirica lui Fundoianu. Poemele „cimpiei eterne" trebuie înțelese ca un macrosimbol al **eposului colectiv.** Practicile oculte străvechi aduc ecourile existenței arhetipale ascunse ca intr-o memorie cosmică în „duhul pămîntului". Apar frecvent metafore tulburătoare sugerind forța terestrității, imaginația lirică a poetului surprinde mișcările subterane, viața ascunsă a țărînii, izvorul „gilgiitor ca o inimă a pămîntului". La George Alboiu sentimentul eternității geologice creează un catharsis poetic ; eden și Golgotă în egală măsură „cimpia eternă" e simbolul dialecticii universale surprinsă monadic. În volumele mai recente, George Alboiu defrișează noi teritorii existențiale și spirituale, adăugind nucleului poetic inițial conotațiile culturii, autorul se distanțează de brutalitatea materiei elementare folosind filtrele erudiției : „stolul de cărți se scutură deasupra lumii". Este o etapă de noi căutări fertile întru dezvăluirea esențelor vieții. Talentul proteic al autorului conservă însă mereu nostalgia pură a **spațiului primordial :** „capul meu rătăcește pe străzile lumii / dar picioarele mi-au rămas undeva în cimpie".

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

O completare la un „program" (1)

O recapitulare cum se cade a unei prelungi analize cum a fost aceasta, nu se poate face fără o mențiune a unei formule care acum circulă fără dificultăți de nici o natură în mediile diversiunii : aceea de „exil interior". Legăturile unei astfel de noțiuni cu operațiunile anti-românești proiectate în vederea destabilizării pe canalul artelor sînt izbitoare : în accepțiunea „Europei libere" exilul „interior" este al creatorilor. Cum nici o idee nouă nu ia formă pentru diversioniști fără o inițiativă cu aspect teoretic ar rezulta, așadar, că aceasta s-a produs. Aceasta e realitate, o „masă rotundă" difuzată de „Free Europe" în 21 iulie 1984 conținea tocmai substanța metodologică a întregii operațiuni : așadar, un an distanță de atunci pînă acum, interval îndeajuns de lung spre a verifica dacă acțiunea este sau nu acută. Observația nemijlocită confirmă trăsăturile ei agresive și de fel ultimativ.

Participanții la această dezbatere erau Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și Ion Negoițescu, un ilnicer mai recent la acea dată și un „lovinescian" pasionat. De altfel, dezbaterea aceasta, intitulată „literatură și exil", începea cu o evocare a legăturilor dintre Ion Negoițescu și E. Lovinescu, exprimate prin adorația pe care o nutrise acesta, în chip de „cerchist", față de lovinescianism ca și prin mențiunea unei monografii despre Lovinescu întocmite de acest critic ajuns acum doi-trei ani în Occident. Precizări pline de semnificație dacă luăm în considerație ideea diversiunii de a face din lovinescianism o doctrină politică și culturală anti-românească și anti-comunistă, de a o înfățișa pe aceasta în chipul unei ideologii a liberalizării ; bineînțeles, că nici o mistificație (aceea de a face din E. Lovinescu un adevărat leader anti-fascist) nu poate să lipsească. Așadar, „Literatură și exil", lunga dezbatere a „Europei libere" începea de la E. Lovinescu, invocat prin intermediul lui I. Negoițescu, un alt adept al lovinescolatriei. O dată ce momentul „lovinescian" se consumase, vedea la rind introducerea propriu-zisă, aparținătoare de Monica Lovinescu. Ea vorbea în exponent și o exprimare precum e aceasta spune multe: „Cred că exprim și părerea lui Virgil Ierunca" începea ea, continuind cu o lungă descriere a „proporțiilor neliniștitoare ale exilului extern și intern". „Neliniștea" acestei speakerițe trebuie totuși... liniștită, la o repede privire asupra fenomenului și dacă ea se întemeiase, intr-o astfel de observație, pe ideea că Ion Negoițescu „alesese exilul", nu cred că e cazul să căpătăm anxietăți. Totuși, opiniile Monicăi Lovinescu găseau în el un remarcabil adept căci numaidecit I. Negoițescu evoca „mijloacele de represiune morală și fizică" (ceva din adevăr îi scăpase, totuși, în ideea de represiune... fizică). Așadar, „exilul" : ce ar fi, pentru diversiune, acesta ? Mai întîi, zice Virgil Ierunca, „o formă prin excelență prin care se poate exprima scriitorul" ; majoritatea capodoperelor umanității ar fi rezultat, nu-i așa ? din condiția de exilat. „Luceafărul" s-ar fi scris în exil, „O scrisoare pierdută" s-a conceput de către Caragiale in Uganda, „Istoria literaturii..." a lui G. Călinescu — în Singapore și „Getica" — în Perù ? După acea propozițiune aiuritoare, Virgil Ierunca începù să se disculpe, explicind că nu el ar fi fost autorul ideii după care exilul ar fi „creator". Din păcate, atunci cind va reciti din culegerea „Românește" (FRU, Paris, 1964) pe care el o semnase și nu altcineva, omul va avea și referințele trebuincioase, aflate la tot pasul, în chestiunea apologiei „exilului", pe care a făcut-o necontenit. Însă palinodia lui Virgil Ierunca aducea încă o precizare, aceea a celor „două exiluri" între care diversiunea ar forma un pod nu prea îndepărtat : „N-am făcut — precizează el — nici o deosebire între exil intern și exil extern. „Iată o întiie exprimare hotărîtă asupra acestor două forme de rinduială, aflate intr-o repartizare distinctă numai sub raport teritorial. E adevărat că o schiță a acestei idei active era detectabilă și în intervenția Monicăi Lovinescu (din „L'Alternative", nr. 20 supliment, 1982) pe cind invoca prezența în cultură a „celor care tac" ca și a celor care utilizează „cele două cerneluri", folosind duplicitatea ca pe o metodă de acțiune și care îl sustrage pe scriitor presiunii momentului. Cite ceva era, pe această temă, și în numeroasele recenzii ale „echipei critice" de la „Free Europe" (alcătuită și din Rodica Iulian, Emil Hurezeanu, Elena Nestor, Antonia Constantinescu etc.) înclinate să comenteze în pozitiv numai contribuții „europene", „sincroniste", dezbrăcate de nota națională. Cine ar urmări această jurnalistică de direcție, aceea a cronicii literare întreprinse de diversiune, ar căpăta repede sentimentul că are a face cu o literatură apărută oriunde în lume numai în România — nu. Să adaug atacul întreprins de formația terorismului cultural și împotriva acelora care ilustrează o direcție estetică românească (și nu se „exilează" nici în „interior" și nici în „exterior") spre a avea preistoria completă a acestei idei.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

SLAVCO ALMĂJAN

R. S. F. IUGOSLAVIA

Poarta zăpezii

Au scos cuțitul cel mare
Au aprins focul și au deschis cartea
Porcul dormea dus

E nefiresc să tăiem porcul atît de dimineață
A spus cel ieșit din cerc
Mai bine să ne odihnim

Timpul trecea cu lentila lui gigantică
Începuse să ningă și zăpada să crească
Atunci zise unul cu pălărie
Mai bine ar fi să plecăm la vînat

Ideea era adevărată și inspăimîntătoare
Și unul cite unul uitară porcul și cuțitul
Dar nu găsiră poarta zăpezii

Ningea odată în Banat

A căzut o aripă
Din privirea mea lungită
Pe frunze aburite și obosite
Și din aripă amintirea a ieșit și m-a sărutat
De atunci a început să ningă-n mine
Cu fulgi mari și grei
Cum ningea odată în Banat

Nu ninge mi-ai spus
Totul este o închipuire
Cu noi erau cuvîntul și mărul său pietrificat
Azi pe bulevarde trec
Și doar visez că ninge
Cum ningea odată în Banat

Deschide astă seară fereastra neadormită
Ai să vezi venind un nor cu fulgi liliachii
Copacii-n strada noastră se vor legăna rimat
Se va mira lumea și vîntul dezechilibrat
Iar numai tu vei ști că ninge
Cum ningea odată în Banat

Acum e toamnă lividă și tîrzie
Fantasticul coboară din fructe și din vise
Cu sunet și cu foc nedescifrat
Și altul se gîndește azi la tine
Și-n alte părți începe a ninge
Cu fulgi mari și grei ca în Banat

Nu punem pisica în sac

Nu-ți mai spun nimic
Plouă Se închid geamurile
Pisica își spală vîslele

Setea de cuvînt își scoate capul
Capul de cobră Capul de reîntoarcere
Nu atacă Privește doar

Totul e simplu Orașul luminat
Ne uităm unul în urechea celuilalt
Fără să punem pisica în sac

Se aude soneria
Vin cei care se arată la ore nepotrivite

Fructul și focul

Ne concentram
Eram scutiți de întrebări și de răspunsuri
Ea era vama și mijlocul
Asceza și asemănarea
Am plecat de la început și mergeam spre sfîrșit

Coborî și zise
Eu sînt fructul și focul și intenția
Și simți adevărul cum urcă în oase și-n sînge
Cum mă preschimbam în piatră și-n iarbă
și-n lup și-n praf și eram nepăsător și lăudat

Primejdia

Iată deci situația în care mă aflu

Ea e frumoasă Se mișcă Zîmbește
Nu ne cunoaștem Îl cunoaștem pe K.

Imi modifică atenția Mă simt încordat
Transmit prietenului că nu-l voi vizita
E primejdioasă Salută un om necunoscut
Poate că acesta îi va publica o carte

Intervin bruiaje Unul în alb întinde mina
Profesorul Faust plătește Se ridică
Ea rămîne literatura de viitor
Repet în sinea mea
Numai să nu plece
Numai să nu plece

Nici Viespea

Nu ne mai putem înțelege
Castanii Cărbunii Amfora
Totul se repetă Motivul ploii

Cine ne mai poate împăca
Șarpele Apa Insomnia

Nimeni nu ne mai cunoaște
Cuvintele în coarne de melc au intrat
Punctuația pierdută între hîrtii

Iată ce am ajuns
Nici ciinii nu ne latră
Nici viespea nu ne vrea

Tropisme

De văd venind calul și corbul serii
Duminica rece a mirării

Se aude ceasul de atingere și dor
Apa înghițită gîndind la izvor

Vîntul din rimă și miezul de măr
Cuvîntul și gheața pătrund spre adevăr

Animalul se mișcă cu umbră omenească
Ar vrea și umbra un animal să nască

A rămas căscatul fără nume și sete
Iropismele toate rămas-au perete

Iarba și fulgerul trezindu-se împreună
Vor alina ploaia violată de furtună
Va fi posibil să ne întrebăm
Prin întrebare să trecem și să visăm

Profil dublu

Ochii tăi mirați trebuie să-i punem în vers
De ce chiar în vers
De ce chiar în vers
Pentru că versul n-are trup și n-are casă
Vederea trebuie să se sprijine pe ceva fără trup
Și fără casă

Mîinile tale întinse trebuie să le aducem spre surpriză
De ce spre surpriză
De ce spre surpriză
Pentru că și surpriza este un lob de vers

Tu întreagă trebuie să fii adusă în fața cunoașterii
De ce chiar în fața acestui profil dublu
Pentru că ea este în ochii tăi mirați
Și-n mîinile tale întinse
Și numai în vers aceste hipersemne pot fi oprite din mers

Revolta romancierului

Două sînt, după opinia abatelui Brémond, direcțiile fundamentale ale prozei franceze („ses deux musiques"): cea care povestește (**prose qui discoure**) și proza care disecă. Arhetipuri declarate, Rabelais și Voltaire își dispută cu vigoare egală emblema unui spirit de exemplară consistență.

In descendență rabelaisiană, deci proză a **discursului,** este și opera lui Céline, „cazul" — se știe — greu de eludat al literaturii franceze de azi; însă o posteritate Céline mai fericită, e greu de presupus...

Ca și Dante, despre care s-a afirmat, extrem de plastic, că stă cu un picior în Evul Mediu și cu celălalt în Renaștere, Louis Ferdinand Céline este tributar totodată lui Villon și Rabelais. De la cel dintîi, apetența medievală pentru limbajul **coquillard,** pentru **limba verde,** abundent cifrată, a suculentei periferii; de la Rabelais, o extraordinară vitalitate a enunțului, o discursivitate expansivă, robustă. Cu siguranță, alături de magistrul din Montpellier, Céline este celălalt mare povestitor al literaturii franceze; bisturiul, scalpeul lui François Rabelais trec, peste un arc de patru secole, în instrumentarul medicului Louis Destouches. O poveste cu **doctori.**

Spirit incomod, à rebours, Céline provoacă și „oripilează" frecvent lectorul comod printr-o umoare neagră continuă, un demonism netemperat din care descind viziuni infernale. Opera, **afirmația** lui Céline se construiește pe o negație ontologică lipsită de precedență în literatura europeană. Nu e revoluționarul distructiv, ci revoltatul continuu, confruntîndu-se cu moartea și complicii ei omniprezenți. De aici, afirmațiile excesive:

„Ura adevărată urcă din străfunduri, din tinerețea pierdută într-o trudă fără apărare. Te hrănești numai cu ură, dar ura continuă să existe mereu, tot mai multă ca să umpli o lume cu ea. Pămîntul cu morții și viii va musti mereu de ură, dînd la iveală numai ticăloșie."

O revoltă ontică, alimentată de fragilitatea, șubrezenia speciei umane; aici, nimic din sănătatea „umanistă" a marelui său predecesor din Renaștere.

Nașterea, existența constituie ofensele esențiale **(Elle a tout fait pour me faire vivre** — afirmă Ferdinand, din **Mort à crédit,** vorbind despre propria mamă — **c'est naitre qu'il n'aurait pas fallu)**; viziunea existențială sumbră pendulează între vehemența blasfemelor, a „tiflei" generale, și o disperare în care tandrețea „acră", abia disimulată, iese uneori în întîmpinarea lumii, adică a derizoratului ei: „Acum sînt de față, în duhoarea necrezut de acră a morții proaspete... Dau în floare... Stau prin preajmă... Ne dau tîrcoale... Ne știu și le știm și noi de-acum... Și n-or să se mai dea duse niciodată... Trebuie să sting focul în odăița portăresei. Cui să scriu? Nu mai am pe nimeni. Nici o ființă care să culeagă duios spiritul bun al morților... ca să vorbească apoi ceva mai blînd cu lucrurile... Curaj pentru tine singur!"

Fiind un revoltat, Céline nu propune soluții, aruncă petarde. Un anarhism violent, descins din experiența primului război; de aceea autorul trebuie imaginat în tranșeele acestui război și apoi în cele ale unei cauze pierdute, ce pare a fi cauza secolului douăzeci. Un **ricaneur** disperat, căruia un binecunoscut titlu malrausian îi definește tipologia auctorială: **omul precar și literatura.** Opera lui Céline — un eseu atroce, furibund, despre precaritatea ființei.

Cu siguranță, avînd șansa de a viețui în veacul trecut, Céline ar fi fost un ironist spumos, acidulat în exces. un autor capricios de **contes drôlatiques.** Experința acestui secol, care a agresat și ultragiat atît condiția umană, revelîndu-i plenar limitele fragile, îi oferă arealul propice pentru etalarea acelei „mauvaise conscience" de care pomenește Roland Barthes, folosind-o însă cu o altă accepție.

O conștiință sumbră, exclamativă, ce preludează cel de-al doilea masacru mondial; un preludiu parabolic în care este invocat, imagistic, infernul sarcastic-grotesc al lui Hieronymus Bosch.

Celebra oglindă invocată în definiția stendhaliană a romanului are deci în cazul operei céliniene un sens restrictiv, oglindind doar „la fange des bourberies de la route." Adică ceea ce se vede dinlăuntrul unui tranșeu, adică dinlăuntrul terorii.

Că marele scriitor a fost asimilat de conștiința scriitorului român e un act firesc de cultură, iar una dintre cele mai elevate confirmări de acest gen le găsim în **Imposibila întoarcere,** unde Marin Preda vede în Céline pe **cel mai interesant scriitor al secolului douăzeci.**

Grație traducerii celor două romane de referință **(Voyage au bout de la nuit** și **Mort à crédit),** Céline intră în conștiința unui public vast, căruia i se propune o lectură mai „incomodă", dar acut problematizantă într-un timp asaltat de întunericul unor conștiințe distructive. Traducerea celor două cărți echivalează astfel cu traducerea unei lecții crispate, de greu suportabil, dar obligatoriu Adevăr.

Problematicul lexic célinian, cu deconcertante violențe argotice, stilul de-sintaxat, dinamismul cînd amețitor, cînd sincopat, al textului implicau exigențe extreme pe care tactul și sigura intuiție a traducătoarei le-au rezolvat într-o manieră exemplară. Cît de numeroase ori pertinente, mai ales, au fost ecourile acestui travaliu mai mult decît meritoriu, e mai puțin important — în cazul de față.

A elogia cu acest — fie și tardiv — prilej truda și devotata competență a Mariei Ivănescu, care într-un timp record a oferit tiparului cele două versiuni românești Céline, înseamnă a consemna un efort de înaltă culturalitate.

Smaranda Cosmin

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

impegno80
periodico di cultura

● **Revista „Impegno '80" scoasă în Sicilia de poetul Rolando Certa continuă să acorde atenție culturii și literaturii române. Ultimul număr al acestei elegante reviste de poezie tipărește un studiu al regretatei poete italieniste Eta Boeriu despre poeții sicilieni, ca și o scrisoare a poetului Ioan Alexandru către scriitorii sicilieni cu care un grup de scriitori români s-a întîlnit în 1983 la Matzara del Valo. In același număr, sînt prezenți cu poezii Marin Mincu și Eugen Dorcescu în traducerea Vioricăi Bălteanu. Același număr al revistei care înseamnă „angajare", reproduce fotografii ale scriitorilor români și militează pentru o mai bună cunoaștere a culturilor, literaturilor și popoarelor legate de Mediterana.**

● **Prestigioasa revistă bianuală** The Journal of Indo-European Studies **care apare la Washington sub patronajul Institutului de Antropologie al S.U.A., avînd un comitet de redacție cu membrii din majoritatea centrelor culturale ale S.U.A. și Europei (țara noastră fiind reprezentată de prof. Alexandru Vulpe, de la Academia de științe București), publică în vol. 12, nr. 1—2/1984, pag. 77—113, un articol de Mircea Mihai-Rădulescu (București) sub titlul „Ilirica tracica, daco-moesiana, substratul limbii române și albaneza", care readuce în discuție poziția indoeuropeană a acestor limbi și relațiile dintre ele. Mircea-Mihai Rădulescu, cunoscut cititorilor revistei Luceafărul și dintr-un interviu tipărit în paginile ei pune cu argumente noi problema relațiilor dintre aceste limbi și mai ales produce patru tabele comparative cu toponimice și antroponimice din cele trei teritorii (iliric, tracic, daco-moesic), pe de o parte, și din cel baltic, pe de altă parte. Noutatea este comparația cu teritoriul baltic, ca instrument de lucru eficient pentru clarificarea problemelor de substrat lingvistic de la nordul și sudul Dunării. Interesul articolului stă în noua optică asupra problemei, abordată astfel și de alți cercetători români (Adrian Riza), dar apariția lui într-o publicație științifică de referință indică gradul de interes asupra chestiunilor istorico-lingvistice din această parte a Europei.**

La răscruce de imperii, într-o epocă de tranziție

Predilecția istoricilor români pentru relații internaționale nu e de dată recentă. Kogălniceanu își motiva sinteza de acum aproape un secol și jumătate prin imperativul cunoașterii noastre în afară, acolo unde țările române continuau să fie încă atît de puțin cunoscute. Un complex, s-ar putea spune, stă la baza acestei predilecții, care de atunci a devenit o trăsătură distinctivă, poate cea mai caracteristică, pentru istoriografia noastră. Astăzi încă ea se poate recunoaște în oricare din centrele academice unde s-au închegat nuclee de cercetare și în activitatea oricărui istoric mai de seamă. Veniamin Ciobanu face parte dintre cercetătorii ajunși la deplină maturitate profesională, de la care ne vin „semnale" oarecum regulate*). A publicat mai întîi un volum despre **Relațiile politice româno-polone între 1699 și 1848** (Ed. Academiei, 1980) și aproape concomitent un sondaj în același interstițiu, dar pe o durată mai restrînsă și cu reflectorul îndreptat spre un spațiu mai strict circumscris: **Jurnal ieșean la sfîrșit de veac (1775—1800),** ultima lucrare (Ed. Junimea, 1980) fiind prefațată călduros de Alexandru Duțu. S-a putut vedea atunci că autorul se preocupă nu numai de evenimente cu implicații largi, dar și de stări de spirit, idei, mentalități, mai ales că sfîrșitul acelui veac însemna și „năruirea" unei lumi, iar sentimentul de „răscruce" punea stăpînire pe spiritele mai avansate. A identifica într-o atare epocă „oameni și idei", pornind nu atît de la texte literare, cît de la mulțimea știrilor risipite în documente diplomatice, note de călătorie etc., e un demers dintre cele mai utile și autorul l-a inițiat pornind de la convingerea, lesne de presupus, că istoria trebuie să capete, în cele din urmă, un contur global.

Specialist în relații internaționale din evul mediu și epoca modernă, Veniamin Ciobanu ne-a oferit de curînd alte două volume, ambele în limba franceză (Ed. științifică și enciclopedică, 1984), într-o colecție menită a familiariza pe străini cu problemele istoriei noastre. Unul se ocupă de **Țările Române în pragul secolului XVIII** și are în centru „aventura" lui Carol al XII-lea, regele Suediei, în spațiul românesc, după războiul nefericit pe care îl purtase în Rusia. Cu bun temei, autorul remarcă fondul de criză, „conjunctura politică explozivă" care a dus la amintitul război și la alte conflicte pe continent. Criza provocată de suedezi în vecinătatea țărilor române a avut darul nu numai să agite speranțe, proiecte, dar și să supună pe românii la importante sacrificii, contribuind îndeosebi la agravarea raporturilor cu Poarta otomană. Chestiuni complexe, pentru care există deja o întreagă literatură, adesea greu accesibilă. Autorul nu și-a cruțat eforturile să o străbată cu atenție, apelînd deopotrivă la surse directe și la comentarii. De la Kogălniceanu încoace, tema a fost studiată în multe rînduri, beneficiind de informații tot mai ample și de aprofundări în ce privește un aspect sau altul din complicatele relații ale epocii. Ceea ce pe un alt plan s-a numit „criza conștiinței europene" (P. Hazard) are drept corespondent în sfera relațiilor dintre marile puteri, așadar în planul echilibrului politic continental, o stare de tensiune nu mai puțin caracteristică. Autorul și-a propus în consecință să explice originile, formele concrete de manifestare și urmările imediate, pe mai multe planuri, ale contactelor dintre „leul nordic" și români: obiectiv nu tocmai ușor de atins, dată fiind complexitatea problemei și mulțimea factorilor ce au guvernat raporturile internaționale din epocă. Sursele publicate de-a lungul vremii, restituțiile fragmentare și studiile mai ample, întreprinse între alții de N. Iorga, V. Mihordea, Al. Grigorovici, C. Șerban, Virgil Cândea, L. Demény, Paul Cernovodeanu, iar în afara țării indeosebi de suedezii Frans G. Bengtsson și Gustav Jonasson (pentru a nu cita decît două nume dintr-o serie ilustră care începe cu Voltaire însuși) constituiau un serios handicap. Numai străbaterea bibliografiei străine poate ocupa o bună parte din cariera unui istoric. Realist, Veniamin Ciobanu și-a restrîns cercetarea la ceea ce i s-a părut esențial, urmărind izvoarele de bază, monografiile cele mai solide și mai ales materialul întern, fie acesta de ordin documentar sau exegetic. Kogălniceanu crezuse necesar, la 1845, să compulseze **fragmentele** de cronici românești relative la aceleași circumstanțe spre a contribui la adîncirea unei teme și a-și recomanda poporul într-un moment de deschidere europeană mai largă. Este ceea ce realizează și Veniamin Ciobanu, într-un orizont istoriografic sensibil extins și cu mijloace sporite.

A doua carte recentă de același autor se ocupă de **Principatele Române și politica europeană, 1699—1815.** Importantă pe tărîm internațional, căci semnifică mutații caracteristice sub multiple unghiuri, perioada pusă sub anchetă de istoricul ieșean nu e mai puțin importantă din punct de vedere românesc. După o întreagă serie de studii mai mărunte privind evoluția raporturilor internaționale din acest punct de vedere, autorul încheagă o sinteză asupra secolului XVIII, delimitat evenimențial prin tratatul de pace de la Karlowitz și respectiv Congresul de la Viena. Înfrîngerea turcilor în fața metropolei habzburgice (1683) și crearea, drept consecință, a „Ligii Sfinte" s-au repercutat asupra țărilor române, care după ce rezistaseră atîtor presiuni, păstrîndu-și statutul juridic aparte, vor forma de-a lungul unui secol un teatru de înfruntări între cele două tabere. Asupra acestei perioade, care s-a bucurat, de la Xenopol încoace, de un interes special, se apleacă acum Veniamin Ciobanu, cu intenția de a sintetiza o întreagă bibliografie și propriile cercetări, efectuate mai ales sub unghiul relațiilor cu spațiul polono-baltic. Tratatele de pace și perspectiva politicii românești la începutul acestui interstițiu, de la Karlowitz la Husi, formează materia primului capitol. Perioada ce a urmat, incluzînd cîteva noi crize în lunga problemă orientală, e prezentată la fel de sintetic în capitolul următor, care se întinde cronologic de la instalarea regimului fanariot pînă la pacea de la Kuciuk Kainardji. Mai insistent și mai analitic se conturează recunoașterea autonomiei, la 1774, cu implicațiile și urmările ei pentru români, pînă la 1792, dată ce marchează sfîrșitul unei alte crize. Sfîrșit provizoriu, fiindcă ea va fi urmată de noi convulsii politice și militare în zonă. În fine, ultima parte a acestui opuscul dens și util pentru cine se interesează de evoluția raporturilor internaționale din sec. XVIII raportează conștiința națională românească la imprejurările de politică externă în interstițiul dintre pacea de la Iași (1792) și Congresul de la Viena (1815): perioadă convulsivă și dramatică, al cărei contur se definește destul de limpede din perspectiva adoptată de autor. Încercări de reformă socială și de modernizare o caracterizează înăuntru, eforturi de a modifica în bine statutul juridic internațional în afară. Unghiul predilect sub care ne sînt prezentate e acela al convergenței de interese cu spațiul polon, ceea ce conferă demersului o notă specifică în raport cu alte studii asupra epocii. Este, desigur, o epocă dintre cele mai tulburi ale istoriei, Harta Europei a fost retrasată, în acel secol, de mai multe ori, au dispărut unele state și s-au ivit altele, echilibrul s-a arătat mereu instabil. Cu autonomia împuținată, supuse la tot felul de servituți, principatele române au traversat atunci momente dificile. Statul și-a prelungit totuși funcțiile de bază, iar spre finele perioadei s-au putut gîndi chiar, pe seama lui, soluții de organizare unitară. Studiate astăzi cu interes, aceste soluții denotă o stare de căutări, speranțe, iluzii, dincolo de care nu s-ar putea înțelege marile prefaceri din sec. XIX, secol care a văzut împlinîndu-se Unirea Principatelor, independența și unirea deplină. Fiindcă nici acest secol nu se suprapune exact peste datele calendarului, ci se continuă pînă în 1918.

Regăsim aceste linii, trasate sumar însă convingător, în cărțile pe care Veniamin Ciobanu le pune acum la îndemîna celor interesați. De curînd, încă una, la fel de caracteristică pentru diligența persuasivă a autorului, îi sporește palmaresul: **La graniță a trei imperii** (Ed. Junimea, 1985). Este, desigur, textul cel mai închegat și mai fluent de pînă acum, unul în care istoricul arată că știe să facă din erudiție un instrument al narațiunii demonstrative. O informație bogată, nouă în sine sau prin raportare la context și relevantă prin unghiul anchetei, îi asigură, așa-zicînd, partea materială. Restul vine din exercițiul metodei, din pasiunea autorului pentru restituția fidelă, din capacitatea lui de a lega faptele și a construi, pe seama lor, un edificiu coerent și verosimil. Cum ne previne singur, noul sondaj **La graniță a trei imperii** continuă acel **Jurnal ieșean la sfîrșit de veac,** cu care se înrudește și ca formulă. Atenția istoricului se îndreaptă acum mai ales spre raptul teritorial săvîrșit de habsburgi, pe seama Moldovei, la 1775. **Marea nedreptate** se prelungește din spațiul ei geopolitic într-o dramă individuală, aceea a asasinării voievodului Grigore Ghica. Amîndouă au fost puse în lumină cu știință și talent. O scriitură alertă, cu apel la mărturiile epocii, unele aduse întîia oară în discuție, face textul agreabil la lectură, ceea ce înseamnă că Veniamin Ciobanu a ajuns să împace exigențele științei cu nevoia de a găsi o formulă convenabilă de expresie. Ultimele lui cărți, apărute într-o cadență neașteptată, conturează mai limpede un program de certă coerență lăuntrică, ale cărui rezultate viitoare se pot întrezări.

Al. Zub

*) Veniamin Ciobanu, **Relațiile politice româno-polone între 1699 și 1848,** București, Ed. Academiei, 1980, 238 p.; **Jurnal ieșean la sfîrșit de veac (1775—1800),** Iași, Ed. Junimea, 1980, 176 p.; **Les principautes roumaines et la politique européenne (1699—1815),** București, Ed. științifică și enciclopedică, 1984, 95 p.; **Les pays roumains au seuil du 18-ème siècle; Charles XII et les Roumains,** București, Ed. științifică și enciclopedică, 1984, 173 p.; **La graniță a trei imperii,** Iași, Ed. Junimea, 1985, 205 p.

REVISTA STRĂINĂ

● **O REPREZENTANTĂ** a neo-clasicismului brazilian, care înseamnă o reîntoarcere la lirismul muzicalității și al armoniilor închise în formele fixe, poate fi considerată **Regina Maria Gurgel Maud,** autoare a unei recente culegeri antologice (care însumează majoritatea creațiilor acestei poete), apărută la Sao Paolo, la ed. Edicon, sub titlul „Versos diversos". Autoarea este originară din Itajjuba, o localitate din statul Minas Gerais, și a trăit multă vreme în mediul literaturii paulistice, adică de la Sao Paolo, înainte de a se întoarce în lumea ei natală, devenind o scriitoare „mineiro" (cum sînt denumiți cei originari din Minas Gerais). **„Versos diversos",** culegerea ei de acum, adună atît poezii cît și reflecții dedicate celor mai diferite teme, între care acelea pasionale sînt cele mai numeroase; componenta feminină a creației acestei poete pare a fi considerabilă, deși ea nu urmează pasionalitatea de natură vitalistă a altor poetese latino-americane. Regina Maria Gurgel Maud a optat pentru cultivarea stărilor mai senine și a sentimentelor purificate pînă la conceptualizare, ea investighează subiectivitatea cu optica unui clasic, aducînd adică „eul" liric la condiția unei contemplații obiective. O anumită simplitate de extracție solară, dintr-o civilizație a echilibrului, stăpînește aceste versuri adunate în poeme lapidare, care cîntă „Laguna", „Castelele de nisip", „Dragostea pe care mi-am închipuit-o".

● **CENTENARUL NAȘTERII** poetului **Jules Supervielle** prilejuiește lui **Alain Bosquet,** cunoscutul poet și eseist francez, un interesant eseu, apărut recent în ziarul parizian „Le Monde", o recapitulare oportună a creației cunoscutului liric. Sînt de reținut cîteva observații care, în atmosfera „post-modernului", interpretat de unii drept un triumf al derizoriului, au o valoare polemică: „a echilibra conștiința și subconștientul — notează Alain Bosquet despre Supervielle — a îmblînzi ideile lui Kafka, fără a sucomba din pricina lor", „a refuza, în sfîrșit, orice terorism" (al stiliurilor agresive și disolutive, bineînțeles). Iată o opțiune lucidă, care merită o menționare.

● **RECONSTITUIREA** mai apropiată de adevăr a vieții politice interbelice preocupă în chip susținut și alte culturi, unde analizele de fenomen ori revelațiile de elemente parțiale se conjugă spre a da o imagine conformă cu realitatea istorică nemijlocită. Două contribuții recente ale cunoscutului sociolog și politolog portughez **Alberto Poderoso** confirmă, pentru universul istoriei moderne a Portugaliei, această observație. Intîia este o cercetare, rezultată din colaborarea lui Alberto Poderoso cu **Antonio Ventura** și studiază activitatea antifascistă a lui Alexandre Vieira, un lider sindicalist lusitan al anilor '20. Autorii au adus pe tema aceasta o însemnată cantitate de documentație inedită, consistînd în epistolografie, date de arhivă, extrase din presa vremii izbutind să reconstituie nu doar o biografie dedicată unei cauze colective ci și un tablou al momentului politic foarte interesant și, după cît se pare, cu unele note de amănunt cu totul noi. A doua contribuție este un opus al lui Alberto Poderoso, apărut la Lisabona la sfîrșitul anului 1984 și care desfășura un valoros examen al activității de pamfletar politic și de jurnalist a lui Raul Proença, a cărui epocă de maturitate începe tot în anii douăzeci, fiind contemporană cu aceea a lui Alexandre Vieira. Cantitatea de documentație inedită e în acest caz preponderentă și autorul a venit cu o cercetare foarte solidă a domeniului, izbutind să configureze, în nu multe pagini, monografia unei existențe de căutăuș. Cu asemenea cercetări, dintre care întîia (aceea despre Alexandre Vieira) a fost încununată și cu un premiu, Alberto Poderoso se dovedește unul dintre cercetătorii cei mai avizați ai jurnalisticii portugheze antifasciste.

● **UN EXEMPLU de „GAYA SCIENZA"** ne oferă o recentă „Istorie insolită a Londrei", apărută în franțuzește la ed. France-Empire, tradusă binețeles din engleză. Autorul ei, Peter Bushell, a făcut o colecție de curiozități ale vieții cotidiene londoneze, care fac într-adevăr un număr considerabil de cititori să nu abandoneze lectura acestei palpitante colecții de bizarerii aflate, apreciază un recenzent în „Le Monde des livres", în linia Samuel Pepys și a doctorului Johnson. Așadar, știați că Brummell, un celebru dandy, își lustruia ghetele cu șampanie? Că un descendent al lui Horace Walpole și-a pierdut casa, aflată în Berkley Street, într-o partidă de cărți de joc? Că actorul Kean a locuit opt ani de zile împreună cu o puma în reședința lui din Clarges Street? cu o puma în reședința lui din Clarges Street? Că o metresă a lui Charles II avea un pat din argint masiv? Acestea și multe altele, din categoria atît de englezeștilor istorii criminale ori cu stafii, pot fi citite în „Istoria insolită a Londrei", o colecție barocă (cu spirit și de birfă subțire și de „știință veselă"), a lui Peter Bushell. Un pandant românesc, à propos de București există, să reamintim, în admirabilele reconstituiri istorice ale lui N. Vătămanu; ceea ce nu înseamnă, desigur, că o reconstituire a cotidianului românesc din alte vremi nu ar fi întotdeauna o îndeletnicire palpitantă și necesară.

● **PREMIATĂ CU „CORONA D'ALLORO"** un premiu al Academiei internaționale Pontzen, poezia cunoscutei poetese lusitane Cristina Salgado, al cărui volum recent „Desconhecidos", se adaugă unei opere bine conturate, a întrunit un remarcabil consens al criticii literare. „Este ceva secret, foarte profund", o discreție a fluidității", afirmă Natercia Freire, în „Diario de Noticias"; o poezie adevărată, convingătoare, „care înregistrează" „constantul traiect al înțelegerilor și neînțelegerilor subconștientului său" — observă Guedes de Amorim, în „Secule Ilustrade""; „Scoala temelor", „delicatețea", sînt remarcate, în „Diario de Lisboa", de Alvaro Salema; poetizarea logică a stărilor evanescente sînt, în sfîrșit evidențiate în „Journal do Barreioro" de către Fernando Pequito. O repede privire asupra acestei poezii, care reabilitează, între toate avangardismele acestui moment, o linie a liricii de notație, de esență spiritualistă, confirmă impresia pe care o lasă comentariile criticii lisaboneze. Cristina Salgado practică un lirism al interogației, care reabilitează emoția,afectul, umanizează privirea asupra lumii și, fără a sentimentaliza inutil, cîntă marile stări universale, solitudinea, pasiunile pustiitoare, misterioasele respirații ale scrisului.

SPORT

Meciul văzut de sus

Adus cu japca la odihnă forțată, aici, pe Cumpătul, într-o casă așezată cam în dreptul gleznei Bucegilor, vecin cu doi coniferi năpîrliți (trei conuri la două veverițe semi-domestice și cabotine) și cu actorul astenic Ștefan Bănică (insul ride din plins și plînge din ris, de cînd Rapidul s-a întors în Giulești, de la Hunedoara, noaptea, printre porumburile din Ciurelu), uitasem că mai e și fotbal pe lume (cît o mai fi) și că s-a făcut, pe nesimțite, de 28 august, ziua randevuului cu trimisii țării celor douăspe mii de lacuri (unspe mii nouă sute paispe le-am bifat eu, cu Băieșu, pe degete, acum zece ani, din avion), băieți drăguți, blonzi, nimic de zis, toți cu nume în „en" și cu o nemaipomenită poftă de „control" asupra gleznelor românești. (Vom reveni asupra ideii). Citind, înainte de a mă așeza în fața televizorului, formația propusă de Lucescu, mi-a trecut o pală de viscol prin urechea dreaptă. Iar Rednic, bravul cavaler, niciodată egalat, al gafelor din careul mic și mare? ! Iar Klein, umbra cu profil de efeb a unui mijlocaș al cărui loc îl uzurpă de atîția ani? ! Iar Gabor, care va îmbătrîni probînd un costum care-i vine, mereu, prea larg? ! Iar vechea trupă hunedoreană, născută într-o zi cenușie, de post? ! Nimic de la Steaua, singura echipă cu stil european la ora de față, doar Iovan, parțial și el, prea puțin color. O să strigați, desigur: dar Bölöni? ! Pardon! L-am uitat, dar știu de ce am făcut-o. Marele constructor și diriguitor al jocului „era pre cînd nu s-a văzut, azi îl căutăm și nu e" (vorba unui parodist), ambiția lui fiind să-și încurce cît poate colegii din apărare, iar cînd nu-l mai ajuta vina — „faulira". Mersi, Becaud! Adăugați-l pe această listă înghețată și pe Mateuț, autor merituos al unui gol înscris printr-o insistență de fanatic, dar cam atît, în nici într-un caz cel mai bun om al echipei noastre, cum l-a numit cineva de la radio, care a văzut, desigur, alt meci decît noi. Cel mai bun a fost Hagi, singurul miracol adevărat care s-a născut la noi, în fotbal, în ultimii zece ani, copil cu stea în frunte și cu geniu dat pe furiș de Aldesus, acest zgîrcit fără pereche. Zi mare a avut și Rodion Cămătaru, care și-a făcut pîrtie pe unde a vrut, călcînd totul în picioare, așa cum stă bine oricărui voinic, dar care a ținut să facă și nițică artă pentru artă, necesară pentru plătitori și manageri, căruia i-a lipsit, însă, un strop de tendință, adică un gol. La locul lor — Moraru, Ștefănescu, Ungureanu, Iorgulescu (ce i-a trebuit lui să-l tribleze și să-l enerveze pe decoloratul optar din fiorduri?), cu excepția a două împrejurări, cînd finlandezii, dacă nu știau atît de lamentabil, ne puteau lăsa orfani de ambii părinți.

Ce zic eu, deocamdată? Că victoria aceasta era mai previzibilă decît o zi de leafă. Greul începe de-acum, fraților. Mergem pe Wembley! (Cine zice că vom lua acolo un punct prin abonament?). Vin la noi irlandezii (cine-mi garantează că-i batem?). Pe urmă, mergem noi la turci. Aici e aici! Aici e musai (cuvînt otoman) nevoie de două puncte și golaveraj, aici, la Istanbul, se va pune ștampila pentru Mexic, într-o partidă la care se va fila cu sufletul la gură pînă-n ultima secundă și în care băieții noștri trebuie învățați cum și cît să pluseze.

Mi-ar place să fiu la fața locului, la mijloc de noiembrie, cînd Bosforul se îmbolnăvește de lingoarea toamnei și își leagănă dulce corăbiile grase și trupurile fără greș ale cadinelor. Aferim!

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef:
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la:
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
36
(1 218)
Sîmbătă
7 septembrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FORUM DEMOCRATIC

În calendarul de toamnă al muncii, al vieții noastre politice și sociale, Congresul consiliilor populare deține, desigur, un loc preponderent. Ne aflăm la scurt timp după sărbătorirea Zilei naționale și în ambianța produsă de împlinirea a două glorioase decenii de la evenimentul inaugural care a fost Congresul al IX-lea al partidului, deschizător de noi drumuri în istoria nouă a României, orizont de început și întemeiere a unei noi epoci, Epoca Nicolae Ceaușescu. În același timp această toamnă este și ultima din seria cincinalului care se încheie odată cu sfîrșitul acestui an și trecem într-o nouă etapă, aceea hotărîtă și prefigurată magistral de obiectivele și programele adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului. Într-un asemenea context și sub semnul unor asemenea gînduri și preocupări viața politică și socială a țării dobîndește o semnificație aparte. Toamna a intrat calendaristic în toate drepturile ei și un prim semn îl reprezintă însăși bătălia culesului de pe ogoare. O desfășurare de forțe umane și tehnice care transformă acum cîmpiile țării într-un front larg de lucru, de aplicare a spiritului gospodăresc. Industria se aliniază și ea la specificul acestor zile știut fiind faptul, subliniat deseori de secretarul general al partidului, că de felul cum se va încheia acest an depinde în bună măsură bilanțul întregului cincinal în curs și depind rezultatele viitoare ale muncii și creației așezate sub semnul unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate.

Este, așadar, o toamnă de lucru, este o toamnă care, văzută prin prisma preocupărilor de moment și de perspectivă, își are importanța sa deosebită și se constituie într-un spațiu hotărîtor pentru viitoare bilanțuri. Într-un asemenea punct se înscrie și Congresul consiliilor populare și după asemenea considerente apare ca deosebită atenția și importanța ce i se acordă. Caracterizat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, drept o formă nouă a puterii politice, acest reprezentativ forum al democrației noastre deține un rol amplu în procesul organizării muncii pentru îndeplinirea neabătută a hotărîrilor stabilite de partid și este menit să ridice, în același timp, pe o treaptă nouă, superioară, gradul de inițiativă și participare a maselor la actul decizional, la elaborarea și înfăptuirea tuturor hotărîrilor care privesc mersul înainte al societății noastre, dezvoltarea neîntreruptă a patriei. Implicațiile unui asemenea demers se resimt în toate sferele activității materiale și spirituale iar orizonturile și modalitățile democrației primesc repere sigure și concrete, acțiunea ei avînd un impact deosebit în lumea eficienței, a creșterii valorilor civilizației noastre socialiste. Proiectul de lege privind autoconducerea, autogestiunea economico-financiară și autofinanțarea unităților administrativ teritoriale, proiect aflat în dezbatere, are menirea principală de a oferi un cadru nou, superior, pentru perfecționarea activității și nu în mai mică măsură se constituie într-un mijloc concret și dinamic de amplificare a participării maselor de cetățeni la opera dezvoltării noastre multilaterale.

Există un perfect acord între lumea prezentului și cea a viitorului pe care îl construim. Marile realizări ale anilor edificării socialiste a patriei și îndeosebi cele din anii ultimelor două decenii constituie o platformă de lansare a acestui viitor, constituie într-un fel însăși arhitectura lui. În această accepție viitorul imediat și cel de perspectivă constituie o urmare logică în ordine politică, economică și socială a prezentului. A acestui prezent care a dobîndit o deosebită personalitate în toate zonele țării și la altitudini ale progresului și civilizației care fac azi din fiecare județ, din fiecare localitate, oraș, sat sau municipiu, un argument cît se poate de complex și de edificator pentru politica dezvoltării armonioase, neîntrerupte în România. La baza întregului acest proces stă concepția patriotică, novatoare a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu și este evident că în lumina ei funcționează și întregul ansamblu de preocupări care vizează continuitatea, așezarea pe suporți noi, și mai temeinici, a întregii activități. Munca și creația desfășurate în acest scop îmbracă și aspecte etice dintre cele mai revelatoare, participarea și răspunderea fiind limbajul concret, forma de exprimare a unei angajări în care se cuprind și valențe morale deosebite și înțelegeri noi, superioare, ale însuși modului de a fi și acționa.

Congresul consiliilor populare se înscrie pe o asemenea coordonată fundamentală a democrației noastre socialiste și, ca formă nouă a puterii politice, concretizează în practica muncii, a vieții economice și sociale, însuși gradul de conștiință al oamenilor, adîncește și dezvoltă participarea în slujba realizării scopurilor fundamentale ale făuririi noii societăți ca și a intereselor, a scopurilor propriei lor munci și vieți. Societatea în ansamblul ei se sprijină astfel pe identitatea creatoare a fiecăruia. Arcul de boltă al celor două jubiliare decenii trec mai departe prin cîmpul de efort și dăruire al întregii țări și se cuprinde de întregul orizont al înfăptuirilor prevăzute în programele și hotărîrile celui de al XIII-lea Congres al partidului.

Luceafărul

„Tinerețe" – desen de Benone Șuvăilă

TINEREȚE

Lor le cresc aripi în loc de mîini,
și au fulgere în loc de priviri,
ei străpung cerul lumii
cu grație, ca niște păsări subțiri.

Viața e la picioarele lor
ca o mireasă ascultătoare.
Privirile străbat penetrant :
nestăpînite raze de soare.

Și cînd se înalță zburînd
aerul adulmecîndu-l
întinerește pe osia lui
prin rădăcină — pămîntul.

Să fie binecuvîntați
în capitala patriei mele
acești zei mereu luminați
de nepieritoarele stele.

Mircea Micu

ȚARA

Aripile cresc nemăsurate
și-n virtejul drumului rămîn
calcarele frînte-n jumătate
de mireasma roților de fîn,

Fiindcă-i străpunsă fiecare
pasere în inimă de-un dor
care se preschimbă peste mare
în cuibar prin sînge rotitor.

Rădăcina arborelui trece
de plămada frunzei mai înalt —
cuibul de vecie să se lege
se tot naște-un ou din celălalt.

Gabriel Cheroiu

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Patria — vatră unică a creației

Erupția generațiilor marchează peisajul literar contemporan, fenomenul apărînd în consens cu dezvoltarea impetuoasă, cu transformările de substanță ale întregii vieți sociale de la noi.

S-a observat că, pe măsură ce ne apropiem de actualitate, segmentul temporal al apariției unei noi generații se micșorează. Recunoaștem aici efectul unui mecanism dialectic prin care se valorifică mostenirea culturală. Generația tînără se delimitează prin poziția față de estetica generației dinainte dar, în același timp, **reface în termenii actualității imediate experiența literaturii anterioare.** Una fără alta nu poate exista : iată de ce se poate afirma că tradiția reprezintă cauza inovației. Este vorba, firește, de acele „generații de creație", după formula lui Tudor Vianu, pentru că altfel, ceea ce se numește îndeobște generație nu constituie altceva decît o serie succesivă de promoții care, din dorința firească de afirmare, încep prin a-și declara (direct sau nu) apartenența la un grup, solidaritatea asigurînd succesul inițial. Dacă punctul de plecare este comun, asistăm apoi la un „ritual de trecere" spre solitudinea esențială a creației, fiecare scriitor autentic impunîndu-și profilul său inconfundabil. Șansa unei generații este de a reuni creatori de valoare în cadrul aceleiași virste de conștiință : generația tînără îi are. Ea menține treaz sentimentul existenței și conștiința deschisă schimbării. Scriitorii tineri, prin ucenicia la școala marilor exemple, instituie climatul unei receptivități plurivalente, posedînd vocația dialogului. Cel mai important lucru este că mulți dintre acești autori și-au însușit condiția demnității. Scrierile lor se definesc prin atitudine politică de largă deschidere și receptivitate față de valorile perene ale culturii. Desigur, se pot distinge, dincolo de diversitatea stilistică și tematică — privilegiu al unei libertăți asumate — unele tendințe, vizibile mai cu seamă în poezia tînără, unde găsim experimentatori alături de arhaiști și „primitivi", manieriști și ludici, colocviali, poeți circumstanțiali, tribuni, ecologi, etc. De fapt, trei ar fi simptomele caracteristice noii poezii : manierismul excesiv, ironia ca rezultat al unei conștiințe severe și revolta locului comun.

În privința prozei, fără să propun ierarhii inevitabil provizorii, remarc efortul unor autori de a remodela realul potrivit orizontului, de așteptare tensionată, al epocii care se întreabă asupra a ceea ce va fi destinul omului. Oricum, mulți își gîndesc deja generația pe cont propriu, ceea ce, se poate spune că este o biruință a individualităților. Dar tînărul scriitor operează selectii în corpul tradiției, potrivit noului sistem de valori al societății noastre, impunînd o literatură în care patria e recunoscută ca vatră unică a vieții și a creației. Așa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu : „(...) Tineretul însuși trebuie să fie participant activ la realizarea unor opere literar-artistice de înaltă valoare spirituală, pătrunse de un profund umanism revoluționar care să contribuie la dezvoltarea spiritului de luptă revoluționară al tineretului, al poporului". Ideea de eternitate, cea de destin — de fapt conștiința istoricității — conferă dimensiuni noi literaturii de azi, caracterizată prin angajare politică și morală. Istoria națională, zonă referențială predilectă, asigură acea organicitate spre care aspiră veritabilii artiști, iar spiritul polemic — înaintarea în prezentul încă necucerit în totalitate.

Constantin M. Popa

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Măsura lucrurilor

Din cîteva intervenții eseistice (ocazionate, în anii trecuți, de anchetele „Luceafărului" pe problematica generației tinere), Grigore Georgiu (n. 9 decembrie 1947, Chiuiești — Cluj) ni se înfățișează într-un profil artistic-moral de ținută. Poetul nu pune preț pe avangardismul unor texte de efecte paraestetice „ilustrînd kitsch-ul jocurilor de limbaj, al artificiilor ironice inserate în reportajul netransfigurat sau pe cel savant al intertextualității", care, se înțelege, îngustează aria axiologică, oferind o viziune restrictivă, reducționistă. „Pentru mulți exponenți ai ei — afirmă poetul — poezia e un mod de cunoastere, de construcție vizionară, o schemă simbolică a lumii, un concentrat al unor experiențe spirituale. Structurile poetice durabile sînt cele care angajează straturile de profunzime ale unei spiritualități și nu cele susținute de strălucirea de-o clipă a unui stil care întoarce mecanic lucrurile pe dos". În afara talentului, care poate să existe cu prisosință, poetul are nevoie, pentru a se clădi pe sine în spiritul valoric al adevărului, de „luciditate autocritică" și de „conștiință morală" care, formate la vreme, pot propulsiona personalitatea creatoare și înscrise pe traiectorii durabile. („Luceafărul", 9 august 1983).

Asemenea convingeri estetice vin din partea unui spirit care, vorbind despre confrați, are prilejul, în primul rînd, să se exprime pe sine, să-și autodefinească principiile și să-și situeze, cu luciditate, poezia într-un program.

Veac adînc (1978) confirmă un lirism dens, supravegheat, antisentimental, de tranșantă fervoare rațională, turnată în retortele unui metaforism de un rafinament artizanal. Două sînt atitudinile lirice de acum. În primul rînd un activism programatic, de viguroasă stirpe morală, în nota binecunoscută a demnei poezii transilvane, definitoriu pentru ciclul **Historiolatrie.** O definire a poeziei (ca atitudine deopotrivă inițiatic-aurorală și activist-dinamitardă) urmează schema retorică a demersului liric, desfășurat în propoziții subordonate unui vizionarism tematic integrator. Dicția e mai puțin fluentă, fiind încărcată de o elementaritate robustă, grea, carnală: „dar poezia e dimineața unei păduri fulgerate / ea e bufonul care vîntură în fața voastră / pulberea roșie a idolilor / ochii zeilor înfundați cu mucuri de luminări / și odioasele omizi strivite sub așternutul de gală. / E un fluviu care sapă pe dedesubt hambarele / și-n somn voi nici nu bănuiți prăpădul". Acest mit de luciditați extreme, care este poezia („grea izbîndă") îl determină pe poet să declare, pe cont propriu bineînțeles, că „poezia nu mai poate fi / o afacere sufletească /... / să nu-mi arătați blazonul melancoliei / eu am îmbrăcat salopeta / n-am nimic de ascuns". Clipa prielnică a poeziei e „somn zbuciumat" **(Poezia și problemele ei),** departe de acele „dulci litanii", cînd cuvintele se așează tîmplă lîngă tîmplă ca magii topiți unul într-altul „pe mozaicul reclamei". În spiritul unui activism/energetism programatic, sintem avertizați din capul locului că poezia e o „armă invincibilă", cuvintele-i („care pot ține ghilotina în aer / cînd sufletul e ocupat cu treburi casnice") sînt o provocare. Poezia pune în evidență funcția magică a cuvintelor, care pot sosi „mai devreme la locul faptei", ori pot „incendia clorofila nimfelor", „ține afară melancolia arinilor", „despătura fățurile oglinzilor" **(Sfaturi pentru arta vorbirii).** Poetul simte acut, blagian aproape („mori subpămîntene învîrtesc / somnul și sîngele părinților") ritmurile pulverulente ale timpului: „timpul e un galop al prădălniciei", **Vechime).** În infrastructura acestui lirism pulsează un sub-destin evenimențial-decantat al lucrurilor. Poezia are atunci nevoie de spiritul și cadrele **parabolei,** din care s-a risipit fabula și a rămas sentimentul, ce pune conștiința în distilate acolade morale. Într-un absorbitor „flux al parabolei" devine captiv însuși Alexandru cel Mare cutreierînd „divina Asie" **(Historiolatrie).** Cînd nu există, parabola trebuie inventată cu necesitate: „Viune iubito în aceste cetăți de beton / trebuie să inventăm o parabolă a nemuririi" **(Cineva din adîncuri murmură legi).** Evenimentul și sensul lui, în fața timpului, trec prin parabolă: „Contemplația / a rămas în competența zeilor / peste noi timpul dă năvală / și parabola lui duce pînă la cenușă". **(Contemplația la amiază).**

Cînd nu mai aparține acestui militantism programatic în numele ideii morale **(O, Hiroșima, El Desdichado, Corrida),** care identifică într-o **Frescă** „semnul heraldic al veacului" poezia lui Grigore Georgiu se axează pe un lirism concentrat, reflexiv, în ideograme dense (ciclul **Efigii),** pentru ca în ciclul **Cînd sufletul își caută marginile** lirismul să coboare în subteranele metaforei, cu aceeași rigoare a stilizării, artistă, pentru a sonda ontologicul, zonele profunde ale Ființei („și dacă ne vezi aplecați asupra obîrșiilor / poți ști că împotriva morții facem aceasta"), în căutarea unei convingeri-reazem și a unor spectre arhetipale. **Veac adînc** e cartea unei aventuri spirituale în profunzimile conștiinței și ale lirismului, circumscriind un teritoriu tematic problematic și o marcă de stil artist, împovărat de o cotrușiană carnalitate metaforică. „Cu orice preț spre obîrșii — / cu orice preț spre noi înșine" **(Arheologie)** ar putea deveni emblema acestui lirism de propulsie abisală, (blagian și, mai apoi, pitagoreic), angajat în a dezvălui **eonul** sinelui ca pe o piatră filosofală, ținută odată în mînă și scăpată ca „scînteia galbenă / a amnarului izbit de cremene".

Cu **Măsura lucrurilor** (1982) poezia lui Grigore Georgiu se scutură, intrucîtva, de împovărarea artist-metaforică, în sensul unor decantări de limbaj, de un centrism metaforic mai evident și clarificator. Arhaicitatea spiritual-abisală în care excela „Veac adînc" (căutare a „limitelor", a „marginilor", a „seminței" germinative, care verifică elementaritatea vitală a ancestralului) dezvoltă acum vizionar infrastructura unei fenomenalități originare. „Intelectualismul" nu eșuează în hermetism ori în altfel de experiențe artistice, de vreme ce poetul nu dezvoltă aici o poezie a conceptelor. El încearcă acum o transfigurare a sentimentului ontic, mobilizîndu-și conștiința lirică cu marea artă a decantărilor gnoseologice. Într-adevăr, **Măsura lucrurilor** e, în primul rînd, metafora vizionară a înseninării sapiențiale, aparținînd unui eu înfiorat și unei conștiințe răscolite de anxietățile instituite de teroarea elementarului. Atunci poetul se lasă în voia acestui „zvon de antichități" de stirpe elină, ce-i cutreieră poezia, convins, totodată, că viața este „totdeauna deasupra ideilor despre ea", în timp ce toate intră „sub puterea cenușei, pulberei". Elinismul în pastă groasă, amintind de eticismul pitagoreic al lui Daniel Turcea (din a că-

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 7-a

REPERE CONTEMPORANE

Fragmentul semnificativ

Un text literar se întîmplă să fie adesea nu numai un obiect de lectură, ci și sugestia ideală a lectorului său. Dar, pentru a descoperi mecanismele acestei sugestii, el trebuie mai întîi citit. Așadar :

„A venit în localitatea Metopolis, într-o zi de iulie pe la amiază, un om uscat și înalt, în pantaloni roșcați și cămașă în romburi cenușii fără guler, avea gîtul lung, capul mic cu păr blond încîlcit, acoperit cu o șapcă decolorată cu cozorocul tras peste ochi".

Cu fragmentul indicat mai sus se deschide, cum e lesne de recunoscut, **Cartea Milionarului** de Ștefan Bănulescu. Apartenența fragmentului se recunoaște ușor în primul rînd datorită citorva indicii cu trimitere precisă în lumea acestei cărți, cum sînt numele proprii, „Metopolis" și „Generalul Marosin". Chiar dacă, însă, s-ar fi întîmplat să uităm unde e de găsit această localitate și susnumitul general — în ce spațiu literar adică — mai rămîn încă motive pentru rememorarea sursei citatului.

Fragmentul are o pregnanță aparte, augmentată de poziția lui inițială, poziție, pe care, chiar dacă nu am fi deconspirat-o, cititorul o intuiește. În linii mari, fragmentul respectă uzanțele începuturilor unei narațiuni mai ample, cum e un roman sau, mai rar, o secvență relativ autonomă din cadrul unui roman. Romanul tradițional începea, de regulă, printr-o poziționare a acțiunii, cuprinzînd indicații de loc, de timp, și, eventual, de personaje. Un punct de pornire, desigur, cît se poate de rezonabil. Îl găsim, într-o manieră de redactare veche, în romanele lui Bolintineanu. Pe măsură ce convenția prozei realiste evoluează dinspre simpla relatare către pretenția instituirii unei lumi literare, în spațiul cărții, uzanța se modifică, nuanțîndu-se. Se renunță la tonul enunțiativ, construindu-se un mic scenariu „inițiatic", de introducere a cititorului în universul

Liviu Papadima

Continuare în pag. a 7-a

Un pod viu

Există un pod de lemn între casa aceea a bătrînei și copiii ei care stau pe malul celălalt al riului, trei sînt și toți au casele lor. De o parte și alta fumul din hornuri se imperechează și plutește așa vreme de multe ceasuri pe deasupra apei, ca un alt pod, mai cenușiu acesta și mai indiferent, pentru că pe el nu trece nimeni. Sau cine știe...

Au fost tineri odată acești pași care bat podul și acum, parcă-i aud și, auzindu-i, îi văd. Pași de femeie de deal, din podgorie, cu bărbat mort în război sau dat dispărut. Țin minte că în multe seri din vara aceea, și mai dinainte, femeile plîngeau la capătul podului și își strigau oamenii pînă tîrziu, sub lună, se ridicau vocile lor peste dealuri și se uneau în ecou pe sub păduri. Se înfiora vița de vie, trozneau frunzele parcă și îngălbeneau.

Acea femeie, așadar, văduvă, și cu trei copii, ceea ce și pentru o gospodărie mai așezată însemna o iremediabilă și cumplită cădere la pămînt. Boală veche, cu trecut latent și alunecos în podgorie, pentru că din copii săraci tot săraci se vor naște, așa era legea, curba de pămînt care se subție și se lipește pînă la urmă de spinarea celor năpăstuiți.

Și deodată, adică nu chiar așa, ci cu timpul, odată cu meandrele și statornicia lui, să intervină acel miracol, ceea ce părea insurmontabil și cu putere fixă, de zid în destin, să ia calea neasemuită a speranței, să se netezească, să devină lin și asemeni podului acela pe care-l trece și astăzi bătrîna să pătrundă într-un alt tărîm, sub altă zodie, pe sub aceleași stele alte lumini. Într-o altă țară, aș putea spune, cea a copiilor ei : nu prea departe ci doar dincolo, pe celălalt mal, unde sînt toți trei și toți zidari — ca o triadă de început a legendei meșterului Manole — în casele lor de mîna și mintea lor ridicate, cum ridicate de ei au rămas și se văd multe case în sat.

Au învățat, au putut învăța o meserie, zidăria e ruptă din pămînt, doar iluzia eladește pe aer și ei, cel puțin în ideea pe care vreau să o subliniez, îmi apar ca unul dintre cele mai simple și mai curate argumente care fac din condiția politică și socială a destinului și o problemă a moralei celei mai complexe : adică dreptatea, spiritul și cumpăna acesteia, recuperarea și punerea în drepturi a existenței, actul fundamental a cărui istorie a început să fie scrisă atunci în august și care istorie este plină de mii și milioane de poduri ca acesta din podgorie pe care am vrut să-l evoc și pe care — nu este așa ? — pașii atitor și-atitor părinți trec ca în legendă spre copiii și copiii copiilor lor.

A. I. Zăinescu

CUMPĂNĂ

Despre modelele poeziei tinere

În **Caietele critice** ale **Vieții românești** (ultimul număr), dedicat poeziei contemporane, ne oprim asupra unui compartiment bine delimitat. După importanța care i s-a dat — de la caracterul literar, la spațiul tipografic — ne putem da seama că el este scopul acestei Cărți. E vorba de **„Ancheta Caietelor critice".** Iată întrebările : „Are poezia tînără modele? Care sînt acestea? Ce rol are și ce rost credeți că îndeplinește poezia în lumea contemporană? Ce șanse are ironia în poezie ?".

Răspunde Radu G. Țeposu. „În sens foarte larg, axiologic iar nu tipologic, modelele poeziei tinere se numesc Homer, Shakespeare, Rimbaud etc. Dar aceasta este o banalitate pe care n-are rost s-o mai repet, fiindcă mă fac de ris". La cea de a doua întrebare **(ce rol are poezia),** Radu G. Țeposu are o tresărire salutară, realizează truismul și răspunde scurt : „Această întrebare mă dă peste cap. În lumea contemporană poezia are rolul artei". Despre ironie, Radu G. Țeposu se pronunță : „Ironia este anticreștină, exclude adică utopia dogmatică, încrederea oarbă, stupizeniile **metafizice...".** Peste cîteva rînduri va spune : „El (spiritul ironic) exprimă nu doar o altă viziune estetică, ci și una **metafizică".**

Răspunde Nichita Danilov : „Poezia generației '80" nu are modele. Înainte de ea n-a mai

George Alboiu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

IOAN GROȘAN: «Caravana cinematografică»

Caravana cinematografică de Ioan Groșan este o carte de proză în care tehnica autorului nu sufocă viața personajelor de care se ocupă ci o potențează. Semnul distinctiv al acestui volum il dă tocmai conștiința unei tiranii a cărții, a prefabricatului literar care strangulează încercarea de a exprima și a trăi viața în chip autentic. Frazele de-a gata se interpun între cei care vor să trăiască viața și forța de expresie a acesteia. **Insula**, scurtă proză semnificativă prin titlul ei, exprimă caracterul de incercuire, de prizonierat pe care-l procură textele. Spontaneitatea raporturilor dintre doi tineri este stînjenită de folosirea unor calapoade de dialog, rod al extragerii lor din cărți. Semn de subtilitate, autorul suprapune această dificultate pe stîngăcia proprie virstei, ceea ce nu coboară în întregime schița la nivelul teoriei, al tezei. De altfel, intuiția unei autentice mișcări sufletești, surprinsă întotdeauna cu finețe, constituie una din părțile rezistente ale acestei proze atît de promițătoare.

Fluidul psihologic este cel care dă viață paginilor lui Ioan Groșan indiferent de tematica presiunii frazelor prefabricate care inlănțuiesc anume existențe și parazitează raporturile dintre oameni. Totul pare prescris, anticipat de alte experiențe, ineditul ar fi deci exclus, candoarea eliminată, dar în ciuda acestor formule moștenite și opresive, pulsația viului infirmă șablonul acuzat și ne introduce într-o realitate concretă, cuceritoare. **O dimineață minunată pentru proza scurtă** și **Insula**, se inscriu desigur printre exercițiile de stil cu care ne-a deprins proza cea mai recentă. La Ioan Groșan dexteritatea stilistică nu suprimă concretul și nici nu i se subordonează neselectiv. Interesul cărții vine tocmai din imprejurarea că nu exaltă „textele", deși le are în vedere, ci le subliniază carența confruntîndu-le cu forța realului. Merită desigur reprodus dialogul dintre cei doi prizonieri ai **Insulei** livrești alcătuit din fraze din cărți, gest parodic, nu atît pentru a arăta că totul e prevăzut și formulat dinainte ci mai ales pentru sugestia că „textele" sînt neputincioase, în fața realității, rămîn în urma ei. **„Ore întregi stăteam cufundați în pagini, copiind conștiincioși fragmente uzuale de dialog, propoziții simple, interjecții, sudalme, saluturi, etc. După numai o săptămînă, aproape că învățasem să vorbim cîteva minute pe de rost. „Arăți obosită astăzi" (Dreiser) — ziceam eu. „Mă doare capul" (Cezar Petrescu) — răspundeai tu. „Hai să plecăm de aici !" (Cehov). „Nu !" (Ionescu). „Atunci poftește de îmbucă ceva" (Sadoveanu). „Nu vreau !" (Moartea lui Ivan Ilici). Făceam apoi o pauză ca să-mi adun gîndurile. „Am văzut azi-dimineață în dreptul peninsulei un animal ciudat" (Mihai Tican Romano). „Ce vorbești ?" (Caragiale). „Așa că ar fi bine s-o-ntindem mai încolo" (Faulkner). „N-ar fi mai bine să ne apărăm aici ?" (Jules Verne). „Cum ?" (Camus). „Să punem mina pe-o lopată..." (A. Toma). „Nu este o soluție" (Eusebiu Camilar). „Au !" (Joyce). „Ce s-a întîmplat ? (Ibsen). „Migrena asta îngrozitoare" (Huxley). „Te doare tare ?" (Ionel Teodoreanu). „paștele mă-sii, dac-ai știi !"... (Gib Mihăescu). „Da îngerul meu, înțeleg..." (Bolintineanu). „Nu înțelegi nimic. Și de ce mă privești așa ?" (Agatha Christie). „Te iubesc" (Ion Grecea). „Cruță-mă, te rog..." (Dostoievski). „Nu mai vrei să fim împreună ?" (Cella Serghi). „N-am zis că nu vreau, am zis că nu pot" (Pascal). „Atunci du-te la dracu" ! (Brecht). „Porcule !" (Celine). „Salutare !" (Breban). „Bună seara" (Buzzati).** E aici o atitudine față de literatură care nu ține de idolatrie. Caracteristice pentru stil și orientarea literară, **Insula** și **O dimineață minunată pentru proza scurtă** nu dau însă măsura posibilităților de prozator ale lui Ioan Groșan. Inteligența și umorul vădit în acest scurt, dar extrem de sugestiv documentaj de citate confecționte cu talent, nu constituie singura trăsătură definitorie a autorului. **Marea amărăciune** este, de la titlu incepînd, prea puțin umoristică. Ea surprinde o mulțime de șabloane de viață, stereotipii profesionale, de exprimare, (din nou textul terorizînd existența — e vorba de profesori de literatură, dar efectul căutat nu este hazul, ci senzația de autenticitate, de vitalitate care refuză îngrădirile. **Marea amărăciune** este o poveste de dragoste relatată cu circumspecție — autorul nu vrea să pară în niciun caz duios — dar cu o mare finețe a nuanțelor sufletești. Este vorba de o școală banală, de o cancelarie banală, de un cerc de profesori obișnuit, de protagoniști conformi acestui cadru în datele lor exterioare, dar care îl înfruntă și din care ies în cele din urmă, pentru a reintra mai tirziu în el. **Marea amărăciune** este proza unei analize stendhaliene a iubirii, a fazelor ei lente, care duc către apogeu și deznodămînt. Aici este esența povestirii în care jocul iubirii este întemeiat pe schimbul de bilete care prescriu obligatoriu ceea ce este de făcut și respectat cu sfințenie. Pentru început aceste bilete care prescriu acțiuni n-au nici o importanță. In momentul în care rolul lor „dramaturgic" este descoperit și însuși ele devin apăsătoare : prescrierea gesturilor din bilete rămîne în urma sentimentului și energiei vitale a partenerilor. Urmează criza. Din nou viața e mai puternică decît „prescrierea" ei. Finețea observației psihologice, care singură face un prozator, este dublată de un ochi atent și precis la dinamica microsocialului. Mediul profesoral este surprins cu acuitate fără răutățile caricaturale îndătinate. Deși nu lipsește nuanța inteligent umoristică, hazul e reprimat, resorbit, expunerea curgînd practic obiectiv.

Reușita deplină a lui Ioan Groșan, care îndreptățește titulatura de prozator, este **Caravana cinematografică** o proză lungă ca și **Marea amărăciune**, practic o nuvelă de atmosferă de un dramatism și un lirism discret. Cartea nu mai este aici o prezență ubicuă. Există o bibliotecă și chiar o bibliotecară, dar nimeni nu citește. Oamenii nu sînt falsificați de cărți. Mai aproape de natură ele sînt caractere bine precizate și surprinse ca atare de prozator. Totul se întîmplă într-un sat de două ori izolat : prin depărtarea de centru și printr-o inundație care rupe legătura cu lumea. Caravana cinematografică este mesagerul acestei lumi depărtate care trimite aici doi reprezentanți : un șofer și un agitator, cu un rol nu tocmai precizat. Pentru reprezentanții comunei lipsite de bărbați tot ce vine de la oraș reprezintă aceeași importanță și aceeași amenințare. Sîntem pe vremea „lămuririlor" pentru gospodăria colectivă și tînărul care face proiecțiile de filme organizînd și dezbateri este asimilat acestei acțiuni, cu un sens vag și îndepărtat pentru cei din sat și confundat cu autoritatea. Acesta este cadrul social. Planul psihologic substanțial și fluid la Ioan Groșan este aici punctat de o idilă între tînărul agitator și tînăra bibliotecară a satului uitat de lume. Este și aici o confruntare a viului cu schemele mortificante. Orășanul care a venit să proiecteze filme și să facă dezbateri vorbește în fraze învățate pe de rost din broșuri agitatorice despre dușmani, reacționari, sabotori, etc. Sînt noțiuni străine mediului, care nu le înțelege și pe lîngă care ele alunecă. Bibliotecara este la fel de străină de ele. Relația timidă, fecioreinică care se înfiripă între cei doi, amenință să distrugă sistemul de fraze învățate pe de rost de conducătorul „caravanei" : ele nu mai sînt suficiente în fața noii realități sufletești. Dar autorul nu intenționează nici o demonstrație, nu are în vedere nici o teză. Idila crește firesc, intre un băiat inexperimentat și crispat de frumusețea fetei din fața lui și care nefiind captivă nici unei formula prestabilite pricepe mai repede situațiile. Valoarea nuvelei vine din subtilitatea ei. Autorul nu este nicăieri și este peste tot. Situațiile sînt hilare sau grotești (unele frizează dramatismul), ori dimpotrivă foarte banale, dar Ioan Groșan arată aici un control al dozajului și al nuanțelor care atenuează efectul brut. Nuvela este în același timp dramatică și hazlie și peste toate acestea de un lirism suav. Personajele sînt condamnabile sau simpatice, dar prozatorul nu este partizanul niciunuia și nu privește mediul cu superioritate corozivă. Episodul erotic luminează fără violență chiar cu elocvență această lume aparent marginală, dar căreia Ioan Groșan îi dezvăluie fără grabă axul secret. Nu este lipsit de importanță să precizăm că toate acestea se întîmplă în epoca obsedantului deceniu și că aceasta proză de virtuozitate sugestivă vorbește fără violențe inutile despre aceeași epocă. Marile zgomote ale conflictelor dure lipsesc de aici fără a lipsi fizionomia particulară, epocii cu neașteptate elemente de infrastructură. Promițătoare la Ioan Groșan nu este numai virtuozitatea stilistică pe care o au și alți confrați de generație dublată de o precizie a tăieturii regizorale de tip cinematografic, ci fascinația pe care viața o exercită asupra lui, inteligența cu care este receptată și, mai ales, respectul față de om. Nuvela **Caravana cinematografică** afirmă un scriitor.

M. Ungheanu

EUGEN SIMION: «Scriitori români de azi» (III)

Scriitori români de azi, (III) (Editura Cartea Românească, 1984) este, așa cum indică și titlul, a treia parte dintr-un fel de sinteză începută foarte promițător de Eugen Simion acum zece ani și desfășurată, cînd s-a putut, cu incă un volum, al doilea, și cu o reeditare, din 1978, a celui dintîi. „Volumul de față — zice criticul într-o postfață îndeajuns de abilă — face parte dintr-o serie și trebuie judecat în funcție de sumarul cărților anterioare. Acolo sînt Arghezi, Blaga, Sadoveanu, G. Călinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, aici A.E. Baconski, Dimov, Al. Paleologu, George Bălăiță, C. Țoiu, Ov. S. Crohmălniceanu, Mircea Dinescu". Fiind o istorie literară, aceste elaborații ar urma să fie o istorie de valori ; așa să fie totuși? Așezate unul după altul, cele trei volume dau însă o imagine mai degrabă fragmentară, cu greu de întrevăzut în 1974, cînd apăruse partea intîia. Pe atunci, criticul părea decis să ilustreze tot ce e valoare și obiecția de căpătîi care i se putea aduce era aceea a precipitării. El se grăbise să prezinte în chip de sinteză o colecție de portrete și, în numeroase cazuri, de cronici literare propriu-zise, fără scrupulozitatea, esențială totuși în asemenea întreprinderi, a cunoașterii operei integrale. Scuzabilă, se vede treaba, în punctul inițial, acea pripeală era omenește de înțeles însă nu mai poate fi admisă acum, cînd s-au consumat lungi fișii de pînză critică. De la întiiul volum la al treilea, critica lui Eugen Simion s-a modificat destul evoluînd în expresie și într-o anumită formulistică ingenioasă (învățată aproape integral de la G. Călinescu) însă fără să înainteze considerabil în ideea de sinteză. Sumarul de azi trebuie judecat în funcție de acelea anterioare, criticul a zis bine, însă o astfel de operațiune nu este pentru el incurajatoare. De altfel, Eugen Simion știe că viziunea lui este lacunară și a pronunțat chiar, în postfața de acum, mai multe nume pe care într-un volum următor ar dori să le examineze. Autocritica e bună dacă se face totuși cu seriozitate și nu doar spre a preîntîmpina obiecțiile. Criticul regretă că a omis, din lipsă de timp, pe Virgil Duda, Dana Dumitriu, Norman Manea, că nu a inclus aici și pe Al. Călinescu și Marian Papahagi. „Vreau să-i fac — zice el, cu eleganță — să înțeleagă că nu scrupulul estetic m-a împiedicat să-i analizez în aceste pagini, ci alte cauze, mai profane". Cauzele acestea profane nu-l reține însă a omite pe alții, despre care Eugen Simion pare că nici n-a auzit : e de înțeles că în asemenea situații „scrupulul estetic" l-ar fi împiedicat să-i menționeze. Însă nu e cazul.

Pe scurt, criticul a procedat mai întîi la excluderi. Poeți români de azi ar fi Virgil Mazilescu, amatorul Alexandru Miran, ironistul Azap, dar nicidecum Cezar Ivănescu, Grigore Hagiu, Gh. Tomozei, Dumitru M. Ion, Paul Tutungiu, A.I. Zăinescu, Nicolae Dragoș. Autor, la ora aceea, al unui singur roman, Octavian Paler ar ilustra proza românească, însă Ion Lăncrănjan, cu mai mult de zece volume, nu. Bujor Nedelcovici ar fi „scriitor român de azi", Paul Anghel, cu șapte romane, cu mai multe piese de teatru și cu o eseistică impozantă, ar trebui poate studiat de altă literatură. Radu Cosașu poate fi analizat, Alice Botez — nu. Cu un ciclu romanesc, o tetralogie, Francisc Păcurariu nu încape între prozatori ; nici Radu Theodoru nu e băgat în seamă dar lui Eugen Simion îi pare rău că nu a inclus-o acolo pe Maria Luiza Cristescu. N-au loc între prozatori nici Dinu Săraru și nici Aurel-Dragoș Munteanu, dar sita critică e destul de largă cînd e vorba de I. Băieșu. În reprezentările asupra criticii românești postbelice, simpatiile lui Eugen Simion sînt la fel de inconcludente. Pe necunoscutul N. Steinhardt, criticul îl admiră, însă de Al. Oprea pare că n-a auzit. Vasile Lovinescu e bun pentru tabloul acesta fragmentar, Edgar Papu mai poate să aștepte. Într-o sinteză unde e loc pentru Livius Ciocârlie, care a scris puțin despre literatura română, nu poate intra, bineînțeles, Dan Zamfirescu, autor de studii esențiale. Studiile lui Marian Popa, de comparatistică, ar fi impresionat pe oricine, dar pe Eugen Simion nu îl mișcă ; îl mișcă în schimb M. Iorgulescu, autor de colecții de articole. Dacă tot era vorba de eseiști și e luat în studiu Al. Paleologu, Mihnea Gheorghiu, eseist din aceeași generație, poate să absenteze ? Mulți dintre istoricii literari cei mai activi lipsesc, căci probabil criticul literar nu are știre nici de Pompiliu Marcea, nici de I. Rotaru, nici de Dan Horia Mazilu, Dumitru Micu, nici de Virgil Cândea. Foiletonistica cite unuia e bună, a lui C. Stănescu nu e.

Anormalitatea acestei selecții nu dădea semne că s-ar produce prin 1974, cînd E. Simion avea reprezentări mai echilibrate. Pare că toți aceia care fac din tradiția românească materie pentru lirism (Cezar Ivănescu, Gh. Tomozei, Dumitru M. Ion, P. Tutungiu), toți prozatorii de formulă istoristă (Paul Anghel, Francisc Păcurariu, Radu Theodoru), ori rurală (I. Lăncrănjan și Gh. Suciu), toți criticii preocupați de rescrierea literaturii române (Al. Oprea, Dan Zamfirescu, Dumitru Micu), nu au loc aici. O întreagă direcție literară este exclusă într-un chip greu de înțeles dacă ideea criticului a fost să facă într-adevăr sinteză și nu o înșiruire pârtinitoare care să și creeze imagini deformate puse, în acest fel și în circulație didactică. E loc pentru extravagantele păreri ale lui N. Steinhardt, nu e loc însă pentru aceia care restituie literaturii române marile ei momente, ideea ei de specificitate. S-ar zice că din moment ce aventura continuă, cum se exprimă E. Simion, mîine toți aceia care lipsesc ar putea să intre aci : însă deocamdată sinteza este aceea care este.

Însă bizareriile nu încetează nicidecum aici, criticul nu suflă o vorbă despre teatru și nici despre reportaj : fără Valeriu Anania, fără Everac, Baranga, Ilie Purcaru, Pop Simion nu s-ar zice că avem aci un tablou apropiat de adevărul creației.

„Posibilitățile de lectură ale criticului — zice E. Simion — au rămas din nefericire aceleași, nu mi-e rușine să recunosc că citesc încet, nu m-am decis încă să trec la lectura în diagonală". Iată vorbe sincere, verificate de product, și în definitiv stimabile. Mulți dintre cei eliminați au într-adevăr operă voluminoasă, criticul poate n-a apucat să-i citească pe aceștia preferînd puținele pagini ale lui V. Mazilescu, romanul lui O. Paler, două-trei culegeri de Al. Miran, o carte de L. Ciocârlie. Dificultățile lecturii l-au excedat ; sau poate mă înșel ?

Însă numai cu socotelile nu ajungem în esența acestui inventar incomplet. El este nu doar incredibil prin exclusivism ci și prin fragmentarismul... selectiv. Criticul a studiat pe sărite opera unora deși declarațiile sînt toate animate de ideea de întreg. Dacă ne-am lua după aceste imagini ar rezulta o destul de stranie realitate literară, străină de ceea ce se cunoaște. Din opera lui E. Barbu, de pildă, e studiat în 1974 doar „Princepele" ; autorul n-ar mai fi scris apoi nimic. Ion Gheorghe ar fi scris doar „Zoosophia" (1967) și „Vine iarba" (1968) ; L. Alexandru s-ar fi oprit la „Infernul discutabil" (1966). Din 1968, Gh. Pituț nu mai fi compus poezii ; G. Alboiu ar fi rămas la debut (în 1968), A. Păunescu la „Istoria unei secunde" (1972), Adrian Marino s-ar fi oprit la eseul din 1969 despre modernitate, M. Ungheanu ar fi doar autorul unor „Campanii", iar Fănuș Neagu doar al unui roman, „Îngerul a strigat". Aceștia și alții n-ar mai fi scris nimic căci examenul operei se rezumă la cronicile culese în 1974 și prezentate în chip de sinteze în **Scriitori români de azi (I).** Să nu fi revenit critical asupra autorilor pe care îi mai discutase ? Nicidecum, **Scriitori români de azi (III)** reexaminează și pe Baconski și pe Cezar Baltag, ba încă și avangardiștii de prin anii 1945-46. Pe Paul Păun criticul și-a făcut vreme să-l citească însă pe Ion Gheorghe, A. Păunescu, Ioan Alexandru i-a lăsat cu opera nejudecată. Să admit că aceștia nu-i mai plac (deși E. Simion emitea mai la început notabile formule despre ei) ; însă lecturile selective nu sînt recomandabile pentru un istoric literar adevărat.

Involuția acestui tablou e, în ultimă analiză, învederată prin fragilizarea treptată a elementului teoretic. În 1974, E. Simion făcea încheierea că a exalta avangardismul nu e de nici un folos și a nega sămănătorismul e fără sens. Astăzi el însuși pare a exalta avangarda, punîndu-se împotriva unei literaturi specifice pe care o și exclude din panoramele lui. Criticul a cîștigat totuși ceva : abilitatea exclusivistă. Scăzătoare sub raportul conștiinței literare, critica lui E. Simion a înaintat însă considerabil ca stil. El scrie acum mai amplu și cu mai multă carnație în formulă, descoperind cu inteligență chiar și o anumită teatralitate a expresiei, cultivînd ticurile și o mică emfază care îi șade bine, căci Eugen Simion este prin excelență un critic cochet.

Artur Silvestri

MIRCEA FLORIN ȘANDRU: «Viața în infraroșu»

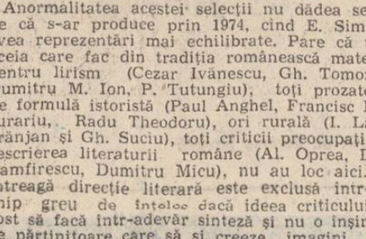

Mircea Florin Șandru debuta în 1974 cu o plachetă al cărei titlu, **Elegie pentru puterea orașului**, vorbea de la sine despre obsesia citadină a poetului. Un volum ulterior, **Luminile orașului** (1975), ca de altfel și următoarele, confirmau și consolidau într-o măsură mai mică sau mai mare această tematică. Nici ultima sa carte de versuri **Viața în infraroșu** (Editura Eminescu, 1985) nu face excepție de la regulă, dar diferența de viziune dintre ea și primul volum este clar perceptibilă. De la impresia de viață trepidantă, chiar frenetică uneori, degajată de poemele din **Elegie pentru puterea orașului** s-a ajuns în **Viața în infraroșu** la o imagine mai circumspectă, mai reținut-tematoare, mai neliniștită și alarmantă a existenței citadine. Orașul este resimțit ca o prezență grea, masivă, strivitoare, impresurînd ființa de pretutindeni : „Mașini în serie, case în serie, păsări în serie / În marile combinate avicole, nervi / Oameni pe străzi în uniforme sau în alba / Bluză de vară ; în berării, savurînd / aceeași bere apoasă / Unu, doi, trei, patru, contoarele numără / Gaz metan, kilometri, apă, petrol, litri de sînge / Mă dor timplele / Prin fereastră se aud uralele marelui stadion, / Frînele scrîșnesc pe asfalt / Se aud sirene îndepărtate de trenuri / Case identice, masini identice, suruburi identice, / Matrițele scuipă milioane de forme la fel / Cerul privit de aceleași pupile identice / pînă la lacrimi / Multiplicate, cuvintele cad, ca rumegușul / Pe rampa sordidă, ca alicele / În corpul animalului mort" **(Mă dor timplele).** Această percepție stresantă se grefează și pe o criză existențială a poetului, ce îi ascute extraordinar sensibilitatea („Cu mîi de zimți aerul îmi zgîrie fața / Dacă aș aprinde un chibrit toată strada ar exploda") și îl face să simtă orașul, de-a dreptul organic, cu toți porii ființei : „Dar ceea ce ochiul nu vede se petrece în infraroșu / Numai carnea simte, numai meningele, numai sîngele orb". O vedere „a corpului" pătrunzînd scormonitor și dureros, dincolo de ecranul material al lucrurilor, dincolo de ceea ce se oferă în mod obișnuit privirii : „Ploaia cade brusc, cucerește noi spații / Înaintează. Ud pînă la piele străbat terenul murdar, strada în pantă / Forța zilei descrește, cum pe blindaj / Alicele smulg aschii, apoi cad obosite în iarbă / Se lasă noaptea. O clipă de puritate / Se naște pe pămînt, în apă, în cer / Scurtă, fulgerătoare, ca o incizie, ca o fantă / Spălat de lacrimi, de sînge, de fărădelege / Te nasti iar, cu trupul tînăr ca marmora, / Pornești iar prin noaptea imensă, prin ploaie / Pe străzi, pe sub stele de fier, prin / Orașul ca un bivol de aur / Inima bate încet, abia stă suspendată / Începe o nouă zi ; te umpli iar / De fărădelege, de glorie, de sînge, de bale". **(Ploaia).**

Dar evantaiul trăirilor și stărilor poetice nu se mărginește doar la contactul cu orașul, fie în spectru vizibil — asupra căruia vom reveni — fie în „infraroșu". Deși poetul evită deliberat atitudinea confesivă, preferînd un soi de obiectivare și aseptizare a emoțiilor și afectelor sale, în forme acute ele se trădează chiar și sub drapajul măștilor lirice. Poate nimic nu vorbește mai elocvent despre adînca însingurare și spaimă a eului, decît această mică „scenetă" lirică : „Prietenul meu a venit aseară la mine / Abia mai respira. Ce ai ? I-am întrebat / Ce e cu starea asta îngrozitoare ? / S-a așezat încet pe podea, cu fața lui dumnezeiască / Nu se mai ținea pe picioare / Ce s-a întîmplat îl întrebam eu, ce s-a întîmplat ? / Nu părea să mă mai cunoască / Privea dincolo de mine și atît / I-am atins cămașa, era udă de sînge / Avea o rană strălucitoare la git / Nu plînge ! i-am spus dintr-odată, nu plînge / Deși nu plîngea. Privea dincolo de fereastră / Era înspăimîntător de frumos / Dar nu mai avea nimic sub cămașă / Nimic din penajul lui fabulos / Doar două cioturi însîngerate / Doar două răni din care sîngele șiroia / Unde sînt aripile ? I-am întrebat / Unde-ți sînt aripile ? am urlat". **(Prietenul meu).** Ceea ce șochează totuși, în ultimă instanță, în maniera poetică a lui Mircea Florin Șandru este aspectul cinematografic al textelor. Cu o tehnică aproape impecabilă — i-am putea spune „a descrierii creatoare" — sînt inventariate, acumulate și colate amănunte, secvențe și chiar „suprafețe" vizuale, ce dau poemelor ritmul și desfășurarea cadrajului imaginilor filmice. Din această sintaxă a imaginilor abil dirijate, din această rostire aparent denotativă se nasc însă înțelesuri și semnificații secunde, în „infraroșu", ce dau substanță și hrănesc celulele poemelor. Avem de-a face, într-adevăr, cu o **strategie a descrierii creatoare**, producătoare de sensuri : „Ziua dispare încet ; din întuneric din forme reci / Se string negre deasupra străzii. Păsări, forme de păsări / forme de animale, corpuri de fum, himere cu aripi / Silueta mea la fereastră. / Silueta mea ca o cîrtiță / În marele întuneric, privind strada. / Îmi simt corpul / Îmi simt timpla, pulsația ei, fiecare celulă / Atingîndu-se de cealaltă, sorbind aerul nopții / Forța zilei s-a stins, fuga orbitoare pe străzi / N-o mai simt mușchii. Plutesc în liniște / Creierul pilpiie alb, inconsistent, nu mai simte nimic / Se închide, adoarme. Ploaia vine ca un atac aerian / Spală străzile, gîlgîie în rigole, poartă hîrtii, / Crengi, resturi de plante. Închid geamul, / Trag storul, mă așez în fața mașinii de scris / Din singurătate, din litere reci, cuvinte, flăcări mici / Zgomote, raze. Se naște poemul / Palid, fosforescent, ca un miceliu, ca un mănunchi / Rece de alge, totul dispare în jur, se topește / Noaptea înghite obiectele, clipa se rostogolește / Pe pantă. Întunericul e un munte, cad în singurătate / Eu și poemul" **(Întunericul e un munte, I).** Pînă și actul producerii textului este înfățișat tot vizual ca o lumină „rece", „fosforescentă". Dar sub strălucirea albă, neutră, s-ar zice străină, ostilă, a cuvintelor se simte conținutul viu, neliniștit, incordat, citeodată fremătător al poemelor. De fapt, între aparența impunîndu-se „orbitor" vederii și, în general, percepției corpului și „muntele de întuneric" ce se ascunde în spatele ei, penetrat și cercetat de sensibilitatea în infraroșu, oscilează întreg demersul poetic. Această dualitate ce nu are nimic comun cu antiteza romantică funcționează într-un chip memorabil în poemul **Trupuri în soarele orbitor**, un fel de model — fără a fi un text-program sau artă poetică — al mecanismului textual din **Viața în infraroșu** : „Oameni în stații de metrou, în gări, pe stadioane, pe străzi / Mulțimi, chipuri amestecate, voci, trupuri înghesuite / Unul într-altul. / Rumoarea vine de la mare distanță, o aud prin geamul deschis / Ca o cădere de apă. Urale, murmure, risete în pasajul subteran / Gol ! Gol ! Gol ! Cuvintele fac explozie în aer, se lovesc de cer, de cupole, / curg prin mari coridoare, se sting și renasc, amestecată teama / Și umilința. Pe ecranul difuz fețe multiplicate, forme aproape / identice, / Colorate și cenușii, plancton mărunt în uriașa supă a mării / Mulțimi mișcătoare, valuri lente, așteptare, surpriză, extaz / Pe imensul gazon mingea sparge pleura clipei, bubuie, taie / Respirația / Piine și jocuri. Pe covorul de cauciuc apare marele clown / Din gesturi și fum naște lumea, o imblînzește, o colorează / Printre mari holograme te miști, într-un labirint al iluziei, într-un spațiu de aparențe. Chipuri, forme de gaz și riuri pe / care ochiul le parcurge încet, le developează, le mingîie. De la geamul, masinii privesc / strada / oamenii în soarele orbitor, păpuși mișcîndu-și / mecanismele, / Același gest, aceiași ochi privind strada, orbiți de marele / fluviu / (...)". Dacă sînt poeti care știu foarte bine să învăluie și să ascundă în cuvinte semnificațiile, altii să le închidă și să le conțină, Mircea Florin Șandru face parte dintre acei ce cunosc pînă la precizie arta de a (se) exterioriza și obiectiva prin limbaj, rămînînd el însuși. O deschidere ce nu anulează ci fortifică, o ieșire din sine curajoasă și o întoarcere lucidă, deși amară.

Paul Dugneanu

VIAȚA CĂRȚILOR

MARIUS VULPE «Antinomice»

Ca orice poet modern, Marius Vulpe cu volumul său **Antinomice**, e conștient de dificultățile pe care trebuie să le învingă în veacul nostru un creator de poezie. Deși avizat de imprejurările estetice, pe Marius Vulpe nu-l tentează disoluția formelor poetice, ci continuă să scrie în vers, cel mai adesea, clasic. Ambiția sa pare a fi aceea de a clătina structurile poetice de dinlăuntru, modificîndu-le semnificația și substratul moral. Într-o asemenea tentativă nu e un pionier, se înțelege ; de la Pillat, Voiculescu, la Augustin-Doinaș, Tudor George și la alți poeți proeminenți de azi sînt frecvente confruntările cu formele fixe, vechi, cu sonetul de pildă, o piatră de incercare pentru inventivitatea și originalitatea poetului contemporan. Volumul lui Marius Vulpe se compune, la rîndul său, din trei cicluri, iar din ele — două de **Sonete** și **Zoosonete.** Dar sonetul e tot ce poate fi mai refractar la un spirit inovator. Specia presupune un limbaj codificat, în care muzicalitatea are un rol conservator, neadmițînd decît un lexic ce corespunde solemnității cerute de melodie.

Efortul lui Marius Vulpe de a se confrunta cu aceste riscuri sînt evidente, dar rezultatul e de la un caz la altul diferit. Cînd în **Sonet I** încheie astfel : „Tu, roabă și regină cu-mbrățișări vorace / Reînviată umbră perfidă și tenace, / Îmi răscolești visarea prin salturi lungi de lup", nu depășește experientele voiculesciene, ele însele denotînd în ansamblu, o anume monotonie, impusă de tematica erotică mereu reluată, cît și de tradiția stilistică a speciei. Dar în acest prim ciclu **(Sonete de dragoste)** mult mai captivante sînt piesele neerotice, un fel de arte poetice, intercalate printre celelalte : **Nu pregeta..., Să arvunești..., Grijește mersul..., Amestecă-te-n jocuri..., Puternic nu-i acela...** etc. Unele versuri programatice din aceste poezii ne-ar putea face să credem că autorul e un amator de fraze puriste : „Să chibzuiești cu fața la urgia / De patimi în galopul dezlinat / deasupra lor durezi temeinicia / Altarului din spirit preacurat" sau : „Rămîi suavul birnic înălțării / Cînd proslăvești văraticul azur / Că odihnește-n sine pielea mării / Anahoret slujind cuvîntul pur". E drept că autorul nu face decît să reformuleze rezerva unor Valéry sau Ion Barbu față de sentimentalismul banal și superficial. Dar versul său tinteste un alt scop decît o epurare a limbajului pînă la a deveni semnificant în sine fără referent exterior. Acest căutător de dificultăți constată că lupta cu formele poetice nu e suficientă pentru „înălțarea" unei noi poezii. Și atunci mută conflictul în zona ethosului. Urmează o confruntare cu stările existențiale, ele însele generalizate și conventionalizate. Satisfacții, emotii comune, nu sînt făcute pentru poezie, rezistența ei, puterile ei cele mai ascunse. Marius Vulpe e din categoria poeților „blestemați" el caută cu bună știință motivele damnării, „traiul chinovit", stările „infernale", ca universuri umane insolite, care exclud atît ethosul cît și limbajul poetic de circumstanță. De aici provin remarcabilele sale **Cîntece de nebun**, al doilea ciclu din volum. E un fel de specie proprie, adecvată intentiilor autorului, un truc artistic și etic totodată, de mare însemnătate pentru demersul său estetic. Pe poet îl preocupă, aici situatiile dintre viață și absența ei, unde ființa poate ajunge într-un impas, continuînd totuși să existe chiar dacă în dramaticele zvîrcoliri ale semiconștiintei. Dispar, desigur, dulcile stări apolinice, dar apar alte facultăți, alte resorturi, mai adînci, care pun în valoare viața umană, chiar lipsită de atributele ei solare, confortabile. Din respect pentru ființă, fi solicită poetul extremele tragice, pentru a-i pune încă o dată în valoare sensul complex, adînc și „pur". Aceasta este mica (sau poate marea, pentru el) lectie a poeziei lui Marius Vulpe, acesta e mesajul liricii sale **muncite**, din care însă „cuvîntul smintit" iese înnoit, viu și purificat și încărcat de o proaspătă umanitate.

Marian Vasile

NOTĂ

— În articolul intitulat corect „Plecăciune pentru doamna Sadoveanu", (din nr. 35 al „Luceafărului") se va citi, desigur, în loc de Nichifor Călinan **— Nichifor** Lipan, **și în loc de „scumpul meu" — „monșer".**

PAUL ANGHEL

BREVIAR

■ **„LIVIU REBREANU ÎN ATELIERUL DE CREAȚIE"**, studiul lui Stancu Ilin (Editura Minerva, colecția Universitas), se impune ca una din exegezele istorico-literare de un tip special, consacrate personalității și operei autorului românului **Răscoala.** Axat nu atît pe ideea examenului critic evalutiv și a reconstituirii biografice în sine (deși nici atari intenții nu absentează cu totul), demersul lui Stancu Ilin are în atenție mai ales investigația de tip documentar, supusă însă unui atent efort de interpretare generalizată, raportată, adică, la ipostazele definitorii ale vieții și operei marelui scriitor ; căci, pentru edificare, nu mai departe, iată enunțurile cuprinse în titlurile subcapitolelor ce alcătuiesc una din masivele despărțituri ale studiului **(Fizionomia unei conștiințe literare)** ; 1. — „Eu, dimpotrivă, totdeauna m-am ascuns". 2. „Am fost inițiatorul și nasul **Sburătorului".** 3. Un loc de refugiu din „cazanul bucureștean". 4. „Am fost scriitorul cel mai crunt atacat". 5. Un „apărător al libertății". 6. Literatur gibt es nicht ohne Vaterland, wie es keine Pflanze ohne Boden gibt". 7. „De plînge Demiurgos, dor el aude plînsu-și." 8. „M-am sculat de sute de ori să consult lexicoanele, cărțile, harta". Asadar, o contribuție de real interes la bogata bibliografie critică Rebreanu.

■ **„SEMNAL", 3, BULETINUL INFORMATIV AL EDITURII CARTEA ROMÂNEASCĂ,** recent apărut reține atenția prin ridicata ținută revuistică de ansamblu. Oglindă a procesului editorial la zi raportat la activitatea respectivei edituri (liste și fișe bibliografice, comentarii și portrete critice, mărturisiri și anchete etc.), totodată, publicația aspiră la problematizarea continutului. În această ordine de idei, remarcăm însemnările legate de evenimentul trecerii a cincizeci de ani de la nașterea lui Nicolae Labiș (remarcabile, indeosebi, textele semnate de Smaranda Cosmin, Elena Ștefoi și Lucian Raicu), dezbaterea intitulată **Portretul robot al anchetatorului** (între participanți Haralamb Zincă, George Arion, Dinu Băcănaru, Ov.S. Crohmălniceanu), portretele critice dedicate lui Nicolae Dan Fruntelată, Liviu Călin, Ion Mircea, Mihai Beniuc, Alice Botez, Platon Pardău, Dumitru Corbea, D.R. Popescu, Ion Gheorghe, Dan Laurențiu, Ovidiu Genaru, Sorin Titel, Aurel Rău. Mai mult amuzantă decît gravă prin enunț, ancheta „Cum vă imaginați marea carte a vieții dumneavoastră ?" face loc unor răspunsuri pe care numai simțul umorului (acolo unde există !) le poate salva de la derizinea aproape iminentă ; vorba lui D. R. Popescu (cităm răspunsul său) : „Cu ou și cu oțet... Ajunge ?..."

■ **BILANȚURI ȘI... BILANȚURI.** Urmărim cu real interes deasa sinteză critică intitulată „Romanul românesc de azi" de Anton Cosma, publicat în revista „Vatra", sinteză ajunsă, cu numărul pe luna august a.c. al publicației respective, la cel de al treilea foileton. De data aceasta, investigația lui Anton Cosma are în atenție structuri precum : romanul condiției sociale, romanul politic, romanul social-etic și romanul satiric. În același număr al revistei tîrg-muresene citim și articolul promițător și tranșant intitulat „Direcții ale dramaturgiei românești actuale". Se înțelege, dat fiind spațiul tipografic limitat pe care autorul articolului, Serafim Duicu, îl are la dispoziție nu putem pretinde ca toate aspectele legate de fenomenul literar în discuție să fie relevate și analizate pe larg. În schimb, socotim că cititorul e îndreptățit să spere a se întîlni cu formulări critice dacă nu revelatoare cel puțin instructive, însoțite de argumente (autori și opere), într-adevăr semnificative. Ceea ce, din păcate, nu se întîmplă în articolul lui Serafim Duicu nici într-o direcție, nici în cealaltă. A opera doar cu criterii de maximă generalitate (dramaturgia de inspirație istorică și dramaturgia de inspirație actuală), pe de o parte, și a omite autori importanți precum Paul Everac, I.D. Sîrbu, Radu Stanca, Valeriu Anania (ca să nu mai vorbim de minimalizarea lui Teodor Mazilu), pe de altă parte, nu e desigur satisfăcător.

Cronicar

GENERAȚIA CONGRESULUI AL IX-LEA

Ilie Purcaru:

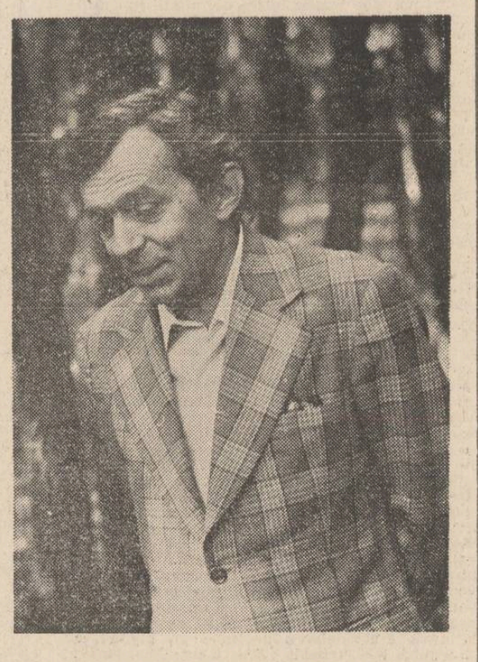

„LABIȘ RĂMÎNE ȘI VA RĂMÎNE TOTDEAUNA, DEASUPRA, NECLINTIT“

— Acum vreo 25 de ani Ilie Purcaru, debuta cu o carte, „Ev nou în Țara Banilor“, urmată repede de o alta, intitulată baroc „Harpe și ape“. Cum arăta peisajul literaturii române pe atunci ? Care erau idolii literari la care se închina generația din care făceați parte ?

— Peisajul literar era — ca și titlul „Harpelor“ mele — baroc. Niște ape ceva mai sprintene se tot trudeau să se aleagă de un uscat steril și sterilizant. Steaua „Bărăganului“ lui Galan încă nu apusese, iar cea a „Gropii“ lui Barbu încă nu ajunsese să lumineze pagina de manual școlar. Practicam, în epocă, reportajul, însemnările de călătorie, interviul, eseul, și, firesc, zeii mei literari erau mai virstnicii sau înaintașii acestor genuri. Juram, ca atîția din generația mea, pe publicistica lui Eminescu, Hașdeu, Heliade, Iorga, Arghezi, Călinescu, Rebreanu, Goga, procurați pe căi ilicite. Între contemporani se detașa Geo Bogza, proclamat „cel mai mare“, „unicatul“. Ecourile acestei fervori zelatoare persistă. Mai zilele trecute citeam undeva că „Poemul invectivă ar fi o summa summorum în materie de literă românească. Îl admiram și eu pe Bogza, îl iubeam pentru „Țara de piatră“, pentru „Oameni și cărbuni în Valea Jiului“, îi admiram și pe alții, fără să observ (am observat mai tirziu) insidiosul proces care mina opera unora dintre clasicii în viață ai genului.

— Reportajul, deci, era specia preferată a acestor idoli ? Ce explică însă orientarea dv. către reportaj ? Era o literatură de epocă sau o literatură de vocație ?

— Da, mulți scriitori importanți — mai mulți ca acum — cultivau reportajul. Dacă era o literatură pornind din îmbold lăuntric sau una de circumstanță ? Aș zice că și una, și alta. Transformările sociale ale epocii erau prea mari, prea șocante ca să nu incite condeiele scriitoricești, dorința de a le prinde prompt pe hîrtie, nemaiașteptîndu-se acea decantare a faptelor și acea limpezire a sensurilor care să ducă la opera literară. Pe de altă parte, prin publicistică și prin reportaj, scriitorul încă ezitant sau nepregătit să aducă epoca în creația sa își manifesta „prezența“, acoperindu-se cu o platoșă care să-l apere de acuzele „indiferentismului“ sau, și mai grav, ale „reacționarismului“, frecvente în epocă. Așa au făcut Arghezi (pînă la destituirea lui din literatură), Camil Petrescu și alții. În ce privește preferința mea pentru reportaj, ea ține de pasiunile unei virste. Încă n-aveam 18 ani cînd, în 1951, am devenit ziarist, redactor al ziarului „Scînteia“. Pînă atunci scrisesem doar versuri, spațiul meu de cunoaștere nedepășind prea mult biblioteca. Nu-mi cunoșteam țara, nu-mi cunoșteam epoca. Reportajul îmi oferea posibilitatea — de care m-am agățat cu toată fervoarea virstei — să le descopăr.

— Câți dintre idolii vremii au rezistat ?

— Idolii, cel puțin în materie de reportaj și publicistică, n-au rezistat. Marmora statuilor care, în viață fiind, li se înălțaseră ,s-a dovedit friabilă, un biet simulacru de ipsos. S-au ridiculat în schimb acei tineri reporteri care, emancipîndu-se de sub tutela „clasicilor“, și-au croit un drum propriu, în consonanță cu realul rost al reportajului și cu rațiunea sa de a fi, de care fusese înstrăinat. Prin anii '50 și ceva, un val de tineri din jurul „Scînteii tineretului“, între care Nicolae Țic, Eugen Mandric, Radu Cosașu, Teodor Mazilu, Ion Băieșu, Fănuș Neagu, au încercat să facă din reportaj o specie respectată și un program. Din acest efervescent nucleu reportericesc a emanat și teoria „adevărului integral“, ca replică la modelul „vieții în roz“ și la succedaneele acesteia. O teorie care viza și literatura, și, nu întîmplător, din acest eșalon de reporteri s-au ridicat scriitori de primă mînă. Și, dacă tot ne amintim de acei ani ani, să nu uităm că, prin '55, G. Călinescu și-a inaugurat în **Contemporanul** Cronica optimistului, aducătoare de aer proaspăt în publicistica prea repede îmbătrînită a vremii, că prin '56—58 s-a afirmat prin reportaje tumultoase, care sfidau cananoanele, Eugen Barbu, că tot pe atunci s-a ridicat reporterul de excepție Paul Anghel, care a dat reportajului românesc prestigiul actului de cultură. Au mai fost și alți temerari ai genului, un Pop Simion, un Nicorovici, sau un Ioan Grigorescu, reporter cu o curiozitate mereu activă, exersată pe tot mapamondul. Reportajul, avînd ca materie evenimentul, e perisabil ca și acesta. La fel se întîmplă și cu „idolii“ lui. Murind, spunea Paul Anghel prin faptul sau evenimentul pe care-l aduce la viață, singura-i șansă de a supraviețui e adevărul pe care-l exprimă, documentul de viață real, netrucat, pe care-l așează în fila prezentului, spre luminarea acestuia, și spre știința viitorului ; adică pietrele acelui mozaic al epocii pe care cei de mîine îl vor putea contempla într-o deplină conștiință a semnificațiilor. Cei pe care vi i-am numit au făcut această salutară operă de transmitere a prezentului către viitor.

— Ați trecut prin redacția Luceafărului. Ați lăsat în paginile revistei o serie de interviuri care au făcut epocă. De la ce au plecat aceste interviuri, ce-au vrut ele să fie ?

— De la ce pleacă un interviu ? De la dorința de a ști mai multe despre preopinent. De a-i întări portretul — al lui și al operei — cu date noi, cît mai revelatoare, și de a introduce opiniile lui, orientate spre zone fierbinți ale vieții literaturii, în dezbaterea de idei a epocii, creatoare de climat. Am fost norocos. Am izbutit să atrag în aceste dialoguri nume gloriase din elita scrisului românesc, de la Călinescu și Vianu la Philippide, Barbu și Preda. Cu mari dificultăți, am reușit să public și interviuri cu „nedoriți“ ai momentului, ca Vinea și Cioculescu.

— „Ev nou în Țara Banilor“, „Țara Banilor“, „Încă 3 kilometri pînă la Apele Vii“, „Asaltul“, „Planuri în lut“, sînt cărți despre Oltenia natală. Toi aici a scos Ilie Purcaru, ca redactor șef, noua serie a revistei „Ramuri“ de după război. Ce au însemnat Craiova și „Ramurile“ pentru scriitorul Purcaru ?

— Craiova e pentru mine „my love“, vorba lui Păunescu, iar „Ramurile“ sînt, cel puțin pînă azi, opera de maximă cristalizare a vieții mele, creație pe care o iubesc cel mai mult. Revista a apărut în august 1964, din inițiativa și cu sprijinul personal al tovarășului Nicolae Ceaușescu. A apărut într-o vreme în care publicațiile care se tipăreau în provincie erau puține și acelea strict literare, subordonate uniunii de breaslă. Ca revistă cu larg profil cultural, beneficiind de democratizarea culturii decisă de Congresul al IX-lea, „Ramurile“ și-au propus să-și aibă propriul său program. N-a fost ușor, tentativele de „chemare la ordine“ n-au lipsit, dar, cum v-am mai spus, climatul era favorabil, iar noi, redactorii și colaboratorii noii serii a „Ramurilor“, între care vă numărați, eram decși să ne batem pentru ideile noastre, care erau ale zilei sau numai pluteau în aer. Voiam să promovăm opinia liberă în problemele de esență ale culturii române, să spargem ierarhiile înghețate, întocmite după criterii străine artei, să reînnodăm firele silnic rupte ale tradiției, să-i redăm literaturii și culturii române legitimul drept de afirmare prin național, inclusiv prin variantele lui regionale (oltenească, în cazul nostru, să facem, cu alte cuvinte, socialism în cultură, militantism, contribuind la promovarea valorilor autentice și la climatul de sănătate și de normalitate al vieții culturii. O atenție specială am dat-o campaniilor de durată, consacrate unor „probleme fierbinți“ ale zilei. Cît am izbutit, cît nu ? Colecția revistei din anii '64—69 e la îndemîna oricui.

— Continuați. Este util ca document de istorie literară să știm cum își vedea redactorul șef revista.

— Se pot găsi în ea o primă „restitutio in integrum“ a lui Brâncuși („brîncușiada“ rămuristă a început odată cu primul număr al noii serii), pînă atunci abordat cu timiditate, o primă răspicare postbelică a valorii lui Urmuz (datorat lui Paul Anghel) și a altor mari scriitori despre care în epocă se tăcea. Se pot găsi, întinse pe mai multe numere de revistă, acele „fișe de dicționar filosofic“ prin care au fost repropuși atenției zeci de mari gînditori români, pînă atunci ținuți sub obroc sau striviți sub etichetări dogmatice, de la creatori de sisteme ca V. Conta, L. Blaga, sau C. Rădulescu-Motru la P.P. Negulescu, Mircea Florian. I. Petrovici, L. Pătrășcanu, D.D. Roșca, Mircea Vulcănescu, Mircea Eliade, N. Bagdasar. Se pot găsi, paralel cu aceste „fișe“, a căror noutate în epocă era frapantă, stirnind nu o dată opinii controversate, ample comentarii asupra unor curente, tendințe, școli, stiluri, momente de virf sau personalități de excepție ale literelor ori ale gîndirii filosofice românești, scoase din tăcere ori din imaginile deformatoare ale interpretărilor proletcultice și luminate în realul lor sens. În treacăt fie spus, trăiesc după atîția ani, nostalgia acelor pagini, alimentată de pagini mai noi, dedicate acelorași teme. Citesc, în nu prea demult apărută „Istorie a filosofiei românești“, vol. II, partea I, că Iorga ar fi „străin“ de filosofie, că, mai mult, nu „a operat familiar cu noțiunile de cultură și civilizație“, că „sămănătorismul“ n-ar fi altceva decît expresia „speranțelor micului proprietar“, cum ni se spunea și pe vremea faimoasei școli de literatură !). În „Ramurile“ acelor ani, pentru prima oară după război, au fost publicați sociologi ca T. Herseni, I. Donat sau H.H. Stahl, a fost reabilitată sociologia, decretată pînă atunci drept „știință reacționară“. Se mai pot găsi, în aceleași pagini, cronici literare, artistice și științifice care au impus cu curaj valori și au denunțat, cu același curaj, impostura sau falsul. Se mai pot găsi anchete de mare vîlvă în epocă (una din ele, stimate Mihai Ungheanu, poartă semnătura dv. : e intitulată „A doua moarte a brazilor“ și atacă tirajele excesive acordate cărților proaste în dauna celor de valoare). Se mai poate găsi analiza, ocupînd cîteva numere de revistă, a „Dicționarului enciclopedic român“, cu gravele lui carențe de informație și de revelarea corectă a prezenței românilor în cultura universală. Se mai pot citi largi dezbateri pe teme de sociologie a culturii (a se vedea serialul „O stilistică diferențială ?“) sau de filosofie a artei, a științei, a istoriei.

— Am ținut să remarc într-un interviu că există intenția de a suprapune revistei „Ramuri“, publicație cu personalitate, suplimentul — găzduit de revistă — „Povestea Vorbii“, redactat de Miron Paraschivescu. Ce părere aveți despre această substituire ?

— Bilanțul de azi al „Poveștii Vorbii“ e, fatalmente, mai exact decît promisiunile sau previziunile de atunci. A fost, într-adevăr, o incitantă promisiune această „Poveste a Vorbii“, venind cu libertatea ei de expresie într-o epocă infestată încă de toate sechelele dogmatismului ; dar, în afară de un Leonid Dimov, de un Mircea Ivănescu sau de un Iulian Neacșu, scriitori formați în momentul în care îi tipărea M.R.P., rubrica a produs, din nefericire, mai ales nontalente și mai ales deștărați. Inși care, nemaiavînd audiență la noi, descoperindu-li-se prea repede precaritatea talentului, au căutat debușee în alte zări, fără succes nici în altă parte. Entuziasmul lui M.R.P. pentru „agitația tinerească“ a fost trădat de o gardă clientelară care s-a slujit copios de el, ajungînd chiar să-l domine.

— În fișa de dicționar pe care v-a alcătuit-o, Marian Popa scrie : „absolvent al Școlii de literatură «Mihai Eminescu»“. Despre această școală se spun tot felul de lucruri.

— Această școală a fost maculată în zeama tuturor anecdotelor și poreclelor, de multe ori pe drept dar și pe nedrept. Colegul meu de atunci, Ștefan Bănulescu i-a zis „cooperativa de poeți“. Era, într-adevăr, un fel de cooperativă, în care munca se măsura mai cu seamă prin gesticulația oratorică în seminarii iar hrana spirituală se împărțea „de la cazan“. Ni se vîrau pe git, cu polonicul, A. Toma, Neculuță, Păun-Pincio, Deșliu, Frunză, Banuș, Porumbacu, Vitner, Popper, Isakovski, Tvardovski, Galina Nikolaeva, ni se administrau cu lingurița, Eminescu („Împărat și proletar“), Sadoveanu („Mitrea Cocor“ și „Nada florilor“, în varianta la care „a lucrat“ ca editor, după cum singur mărturisește, Florin Mugur, și el cotizant al „cooperativei“ din Kisselef 10), deloc Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu, Goga, Voiculescu, Vinea, Galaction, Iorga, Maiorescu, Călinescu, Lovinescu, nume proscrise, a căror simplă rostire echivala automat cu exmatricularea.

— Aș observa, după atîta trecere de timp, că de acolo au ieșit scriitori. Ce părere are acum, retrospectiv, Ilie Purcaru, despre școala de literatură ?

— Da, e drept ce spuneți, din această școală au ieșit și scriitori. Oameni care s-au salvat și s-au impus prin talentul lor, dar și cu ajutorul acestei școli. Dacă operele scriitorilor noștri clasici ni se predau cu aspră parcimonie și cu ascunderea ori deturnarea sensurilor, opera clasicilor ruși, această inegalabilă colecție de capodopere, ne-a fost detaliată, spre marele nostru cîștig, în zeci de lecții. Și mai e de notat ceva. Interdicția la accesul marilor noastre valori a provocat o firească — nescontată de profesori — reacție „à rebours“. Ni se oferea o bibliografie incitantă și sigură prin însești titlurile operelor indexate, marginalizate, ori terfelite. Cînd o poetă de la catedra școlii, a parodiat versurile argheziene : „Într-o stea / Bătu ora de catifea“, transformîndu-le în : „Într-o stradă / bătu ora de marmeladă“, ca mostră de poezie ridicolă, rezultatul a fost că acei dintre noi care nu-l știau pe Arghezi (aveam și din ăștia), au dat buzna la anticarii particulari, ca să și-l procure. (Și cînd te gîndești, am mai spus-o și cu alt prilej, că unii pozează astăzi în victime ale unei epoci în care principala victimă a fost Arghezi și cei ca el !) Astfel de întîmplări, pentru noi, începători în literatură, au fost, într-un fel, un noroc. Un noroc, desigur, pentru firile tari, cu curajul riscului. Mai erau apoi și seminariile, nu cele patronate de Traian Șelmaru sau Jeanot Popper, ci cele excentrice sau opuse lor în care ne grupam după idei și afinități și pe care le țineam în secret, serile, în grădina școlii, ori în grădini de vară. Acolo discutam despre literatură, pînă se stingeau și luminile cele mai vigilente, ale școlii sau ale imobilelor din jur. Abordam cele mai „spinoase probleme“, ale valorilor și stilurilor, ale tradiției și experimentului, dintr-o sete a discuțiilor creatoare cu atît mai înțețită cu cît asemenea discuții erau, pe atunci, violent reprimate, cei ce le deschideau trezindu-se totdeauna cu „pumni în gură“.

— Școala de literatură este o experiență care se cere cunoscută „așa cum a fost“.

— Parcă au trecut de-atunci niște veacuri, nu niște ani ! Azi se discută liber, în publicațiile noastre, despre orice — vezi, de exemplu, pledoariile pentru „experiment“, „modernism“ etc. — ba, mai mult, aș zice chiar că a apărut, sub acoperirea acestei libertăți a discuțiilor, un dogmatism de tip contrar. Partizanii „modernismului“, văzut ca unic și necesar înlocuitor al „tradiționalismului desuet“, vor monopolul absolut al tribunei, în numele unei — cum să-i zic ? — „libertăți de a trage cu pușca“, vorba lui Geo Dumitrescu. Aceasta, în condiția unei dezarmări prealabile a „adversarului“. Cine sînt profeții oculți al acestui tip de „libertate“ ? — o să mă întrebați. Bineînțeles, cei care ieri-alaltăieri foloseau alt limbaj.

— Sînteți dintre cei în măsură să ne vorbească despre Nicolae Labiș în cunoștință de cauză. Ce însemna pentru elevii Școlii de literatură Nicolae Labiș ? Era el conștient de faptul că începuse să devină un poet care face școală ?

— Anul acesta, în decembrie, Nicolae Labiș, ar fi împlinit 50 de ani. (Curios el a rămas un copil în conștiința noastră). Labiș a venit la Școala de literatură la un an după mine. Și a ocupat, practic, școala, a devenit nu una dintre personalitățile ei (cum erau, în seria mea, mai multe), ci Personalitatea însăși, emblematică, exponențială, covîrșitoare, unică. Era, și ca om, puternic, făcea cerc de raze în jurul lui. Dacă era conștient de faptul că începuse să facă școală ? Că era pe deplin conștient de valoarea lui, ca poet-fondator de direcție nouă în lirica românească, asta da, e adevărat. Înainte de a face „școală“ a provocat, printre foarte tinerii săi colegi ,un frison mimetic, stringînd în juru-i admiratori și imitatori, mai puțin emuli. Patentul ideatic și artistic al lui Labiș nu s-a putut fructifica atunci. Prin ușa către marea poezie deschisă de el, urmărind fascinanta originalitate și forță a poemelor lui, novicii, din juru-i, încă prea înrobiți canoanelor și prejudecăților timpului, n-au putut nimeri într-o perspectivă revelatorie — singura care poate fonda o școală — lipsindu-le îndrăzneala, poate că și talentul. De aici singurătatea lui Labiș, unicitatea lui. Mult timp, el a însemnat doar un caz, și nu o școală. Doar cîțiva dintre tinerii epocii, un Ion Gheorghe, de pildă, ca să-l numim pe chiar unul dintre colegii lui de pe Kisselef 10, s-au angajat tumultuos pe drumul deschis de el. Dar a trebuit să mai treacă o vreme, să se lamineze niște conștiințe artistice, să se decanteze generația anilor '60, a lui Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Cezar Baltag, Gh. Pituț, Cezar Ivănescu, Dan Laurențiu, ca să vedem ce a însemnat, ca nucleu estetic și filosofic de largă iradiere în timp, fenomenul Labiș. A trebuit să vină Congresul al IX-lea, ca să transforme **lupta cu inerția**, memorabil formulată de Labiș, în comandament al fiecărui membru de partid, cu incalculabile consecințe în viața țării, implicit în cea a literaturii.

— Da, Labiș n-a însemnat doar poezia lui, formula ei, ci mai mult decît atît. A preluat însă generația Labiș întreg mesajul poetului, adică a ținut seamă și de moștenirea lui de idei ? S-a angajat, cu adevărat, această generație într-o luptă cu inerția ? Dar mai întîi, există o „generație Labiș“, adică o comuniune de idei și de destine prin care se manifestă deobicei o generație ?

— Această generație există. Este, zice Edgar Papu, după generația Junimii, generația cu coeficientul cel mai ridicat de ardere într-un național și social, între creșterea limbii românești și cinstirea acestui pămînt. Prin Labiș s-a restaurat, în același timp, acolada de spirit și de expresie cu marea lirică interbelică, frîntă brutal și cu triste urmări pentru cultura rorat, mesajul poetului, „spiritul Labiș“, dar ca mănească. Generația Labiș a preluat, e adevărsă-l ducă pînă la ultima consecință, mă tem că numai o singură ființă, cum zicea odată Gheorghe Tomozei, ar fi fost în stare s-o facă. Dar ființa aceea zace de mult sub o modestă lespede a cimitirului Bellu, pe care scrie „Nicolae Labiș“.

— Labiș a fost și contestat, ca și ideea de generație Labiș...

— În optica unei părți a criticii, perspectiva asupra lui Labiș s-a schimbat, aș zice chiar radical, mergînd pînă la contestarea poetului și a moștenirii lui de idei. Vidul creat prin dislocarea lui Labiș a fost umplut cu alte nume. Revenind la Labiș, țin să-mi mărturisesc nestrămutata convingere că, oricît de drastic ar fi asediul unora la memoria și la opera lui, el rămîne și va rămîne totdeauna deasupra și neclintit. Cum spunea G. Călinescu într-o splendidă formulare referitoare la soarta poetului, „timpul va da probabil acestui meteor o sclipire și mai profundă“.

— Ce apariții literare, ce dispute v-au marcat evoluția ?

— Am crescut și am debutat în plin dogmatism și proletcultism. Lecturile mele, v-am mai spus, erau cele din cărțile puse la index. Disputa epocii a fost cea din jurul poeziei lui Arghezi, „desființată“ de Sorin Toma. Biblia vremii, impusă „aprofundării“ pînă la recitirea cu ochii închiși, era „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei“, elaborat „literar“ cum a remarcat Fănuș Neagu într-un articol reluat și în „A doua carte cu prieteni“, „scris de mai multe miini spălate și supravegheate de un ispravnic ce nu iubea marea cultură română“. N-aș putea zice că această „dispută“ a rămas, pentru mine și pentru generația mea, fără urmări. Nu știu dacă „marcat“, cum ziceți dv., e cuvîntul, dar pot să vă spun că mi-a lăsat pe buze un de neșters gust amar. O rază de lumină în cenușiul acelor ani a fost săptămînala înfuzie de optimism a lui G. Călinescu din „Contemporanul“. Dv., Mihai Ungheanu, în cartea pe care ați publicat-o recent „Exactitatea admirației“, evocați cu îndreptățire acel moment, acele „cronici ale optimistului“ ce propuneau „dezinvoltura, abordarea liberă, ieșirea din canoane“, constituindu-se cu un „ferment inteletcual înviorător“ al epocii, făcînd din G. Călinescu „un viu reper spiritual“ al generației acelor ani. Așa a fost, așteptam vinerea apariția „Contemporanului“ ca pe o baie de lumină. Cine era, în epocă, titularul „cronicii“ din „Contemporanul“ ? Un profesor universitar fără catedră, și, abia de un an, directorul unui institut ignorabil în ierarhia politică a momentului.

— Ați vorbit mai înainte de Congresul al IX-lea al partidului. Ce a însemnat el pentru literatura noastră ?

— Descătușarea. Libertatea creației. Abolirea interdicțiilor și tabuurilor, dreptul literaturii de a aborda tot ce e omenesc și tot ce e al acestei țări. Regîndirea tuturor problemelor scrisului în proprii lor termeni, adecvarea creației la natura ei, nu la concepte și norme coercitive și arbitrare. Restaurarea demnității scriitorului, scoaterea lui dintr-un regim periferic, redus la rolul de a celebra sau acompania actul politic, atestarea înaltei lui misiuni, asocierea lui, ca a tuturor oamenilor pe care se sprijină țara, la actul deciziei naționale, la conceperea și la săvîrșirea acestuia. Desființarea cenzurii, eveniment cu salutare urmări, care se văd și se vor mai vedea în timp. Dreptul literelor române de a avea o istorie adevărată, dreptul lor la tradiție, la reluarea și la păstrarea unei albii specifice, care să elimine pentru totdeauna vacuitatea formelor fără fond, să ne scutească de infirmitatea împrumuturilor, a „modelelor“ fără aderență la solul nostru, asigurîndu-ne un loc demn, de parteneri egali, în conversația creatoare cu lumea. Democratizarea culturii, implicit a literaturii, prin larga împărtășire a valorilor lor în mase, prin instituționalizarea dialogului, la care participă însăși conducerea de partid (vezi întîlnirile cu scriitorii ale secretarului general), prin abolirea monopolului centralist, ce difuza o unică și constringătoare opinie, instituind ierarhii artistice obligatorii, rostind excomunicări fără drept de apel. Desființarea pușcăriilor politice și în literatură. Instaurarea unui climat literar creator, de liberă confruntare a opiniilor, care permite ca adevărul să nu se postuleze, ci să se degaje tocmai prin liberă confruntare. Reabilitarea rolului publicului, pînă atunci ignorat, socotit incapabil să fie un receptor activ al literaturii și un judecător avizat al ei. Cu un cuvînt — cu cuvîntul pe care l-am spus mai înainte — libertatea deplină a creatorului și a creației, restaurarea demnității și a importanței lor, integrarea lor — ca factori de maximă eficacitate — în magnifica operă de edificare a omului nou al acestei țări. O singură cerință : datoria față de popor. O cerință de totdeauna a artei noastre (nu era ea și deviza vechii „Vieți românești“ ?), o cerință care, nu e nevoie s-o mai spunem, vine nu din exteriorul, ci dinăuntrul artei, ca primordială condiție a realizării ei. Toate aceste cuceriri și drepturi se leagă, în conștiința noastră, de numele celui care le-a promovat și vegheat, al omului cel mai necesar României în acest ceas istoric al devenirii ei : tovarășul Nicolae Ceaușescu. Cît îi datorează alesului partidului și al națiunii scriitorul român, cît datorează acelui moment de pisc, iradiant de nouă și mare istorie, care a fost Congresul al IX-lea, e greu de cuprins în cuvinte. Fără climatul de libertate instaurat acum două decenii n-am fi citit nici „Fiul secetei“ de Ion Lăncrănjan, nici „Săptămîna nebunilor“ de Eugen Barbu, nici „Cel mai iubit dintre pămînteni“ de Marin Preda, nici „Zăpezile de-acum un veac“ de Paul Anghel, nici „Îngerul a strigat“ de Fănuș Neagu, nici „Iepurele șchiop“ de D.R. Popescu, nici „Niște țărani“ de Dinu Săraru, nici „Vocile nopții“ de A. Buzura, nici „Elegii politice“ de Ion Gheorghe, nici „Manifest pentru sănătatea pămîntului“ de Adrian Păunescu, nici „Imnele“ lui Ioan Alexandru, nici „La lilieci“ de Marin Sorescu, nici cărțile dv., Mihai Ungheanu. N-am mai fi avut în mînă marile opere ale clasicilor, încununate de „Istoria...“ lui G. Călinescu. Iată, de pildă, cît de fertil a fost acest nou climat de creație, ilustrat fie și de un caz particular, dar semnificativ. Un fost critic dogmatic, ca Paul Georgescu, a devenit un redutabil prozator.

— Există voci care afirmă că Ilie Purcaru și-a reprimat, prin devotamentul față de reportaj și de eseul cultural, o vocație de prim ordin : poezia. „Bunica Beps“ a fost o surpriză, și încă o surpriză plăcută. Au urmat și alte cărți de versuri — „Marșul de August“, „Geografii rebele“. Ilie Purcaru a început de fapt ca poet ?

— Da, ca tot omul. De ce n-am continuat ? — o să mă întrebați. Am mai fost interogat pe această temă și răspunsul meu a fost acela că nu fac parte dintre aleșii pe care poezia îi vizitează zilnic. Nu mă vizitează nici măcar duminica. Nu sînt un poet de duminică. Și mai este ceva, un „ceva“ cît se poate de important, cel puțin pentru mine. M-am obișnuit, ca reporter, cu un spațiu de rezonanță vast, m-am obișnuit să discut, prin pagina de revistă sau de ziar, cu mari mese de cititori. Tirajul „Bunicii Beps“ și al celorlalte cărți ale mele de versuri a fost, ca mai toate tirajele genului, extrem de subțire, reducînd dialogul cu publicul la o scurtă și abia auzită șoaptă.

— În ce măsură actualele interviuri din „Luceafărul“ — mă refer la cele semnate de mine — pleacă de la acest precedent ? Dar interviurile dv. din „Flacăra“ ? În legătură cu aceste ultime interviuri aș observa că unitatea lor de concepție duce, obligatoriu, la imaginea unei cărți. Știu că autorul lor chiar intenționa o astfel de tentativă. În ce stadiu este ea ?

— Interviurile dv., Mihai Ungheanu emană de la un om al atitudinilor ferme, un critic, cum se zice, cu program. Critica cu program e la antipodul impresionismului critic. Acest fapt transpare și din interviurile dv., scrise cu mîinile unor literați de autoritate, cu mîna unui critic care știe ce vrea pentru literatura română. Cît privește strîngerea într-o carte a interviurilor mele din „Flacăra“, aici lucrurile sînt complicate. Cartea aceasta, intitulată „Literatură și națiune“, zace de mult în cartoanele Editurii Eminescu. Am valuri peste valuri de observații la text (nota bene, la texte deja publicate în „Flacăra“ !)

M. Ungheanu

marian zamfira

Mai aproape

Știam atîtea versuri
erai tu în fiecare
zidul escaladat doar o tăcere verde
căutai tăinuitorii de felinare
ultimii înotători aduceau malul mai aproape
m-apropiam iți furam umbra de lapte
și tu tăceai

De pe tapiserii coboară

Au venit înecații îmi numără anii
(anii mei ca niște lemne arse)
alunecă aurul alunecă noimele
dincolo de ziduri
bolți colosale acoperă rănile vînătorilor
nimeni nu îndrăznește să vorbească despre morții lui
de pe tapiserii coboară domol
jurăminte furtuni, ciini cît o clopotniță
un țipăt anonim se adăpostește o dată
cu frigul acolo-n unghiere

Desimi de năluci

Fumul destramă limba celor rămași
poartă cu ei stilpi de cenușă
anotimpul lor de sfiiciune
nu-i căutați prin cărți nu-i veți găsi
doar marea le interoghează umbrele
desimi de năluci și-apropie fulgerul
nici nu mai știu de cînd în casa mea
numai păianjenul mai deschide fereastra

Nevăzut

Animalul acesta ciudat înserarea
Cineva închide trandafirul
odată cu treptele
surisul unui fulger crestează timpul
mereu altul mereu același
țipătul a și-nceput să-mi semene
un sat de vulturi impăiați plinsul
nevăzut întorc ceasul mării

Mă întorc

Această amiază ca o carte pustie
lacrima ta îmi sfîșie umărul
mă întorc
numai cai fără călăreți

Neștiut

Printre ostateci și cai
neștiut ademenești melancolie și focul
ți-amintești goliciunea flăcării —
necruțătoare cucerire a singurătății
îmbraci cu aerul tău
ochiul paserii noaptea
un ciine iți păzește umbra
(mușcătura închidea pereții ?)
dar cine ocolește ruina trandafirului
numai tremurul tău

Și deodată

Un fulg de zăpadă
atinge clopotul
și deodată numele tău

Doar trandafirul

M-arunci pe ceața gurilor ce rid
limbile fumegă în ploaie
doar trandafirul cheag al disperării
a mai rămas să-întrebe

lucian strochi

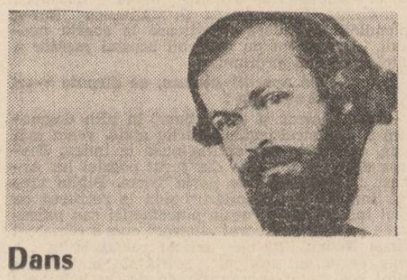

Dans

sinucigașa sete de simetrie
dorită asemeni unui joc de copii
și iată viața
împrejmuindu-mi hotarul despicat
între haos și ritm

ce vis brutal al așteptării dansul
privirea se golește în memorie și
semnul triumfător în mijloc se desface
nu-l alungăm cu ispita sudorii
cu mierea faptei prelinsă
totul nu e decît întoarcerea
în cerc și în mărturisire

sinucigașa sete de simetrie
ca o suavă viitoare spaimă a morții
dansul

privirea se golește de memorie și umblă

Dammerung

cum bubuie pămîntul la marginea luminii
noaptea
convoaie de nevăzute trenuri alergînd
spre oriunde
dimineața la riu copiii culeg rotulele zeilor
obosiți ; le aruncă spre apă se răzvrătește
adîncul atunci
un abur se ridică deasupra sălciilor
și păsări speriate
îngenunche a zbor
pace de aprilie binecuvîntată dimineață
tîrzie
parabola focului se scrie-n nisipuri
cartofii furați îmi par carnea fierbinte
a zeilor muți tîrzii și pierduți
cum bubuie lumina la marginea pămîntului
noaptea
și sarea miroase verde și cîntă duhnind
a duhuri de iarbă și-a alte imnuri barbare

Casa cu plopi

un cîntec mereu început funia de nisip
capătul ei doar înțelepți-l mai țin
leneș în mînă friul de aer pentru copitele
nevăzuților cai
un vis coșcovit adună în unghi drept risipitul
verde al lunii
sfîriind se cufundă în miezul
nopții plopii de plumb-respirația
drumului pînă la tine

Drum pe sub munte

tristețea pîlcului de pruni mă-mbată
mai mult decît țuica afumată din căldare
totul e vînăt dealul cerul și frunzele
numai drumul e galben
obosit
seara cînd mă spăl văd că am furat
din nou drumul
și pielea mea a început să semene tot mai
mult
cu lutul pe care-l străbat
singur silnic zilnic
numai tristețea pîlcului de pruni îmi
trage ochiul în jos
spre cearcăn

Istorie

vinovat e verdele de trecerea luminii în fructe
vinovată piatra de trecerea timpului în ziduri
vinovat timpul de trecerea zidului în străjeri
nevinovate întotdeauna ferestrele

Scorbură

desigur salcia și o cruce de drum
pînă și gardul bătut în cuie de lemn
anatomia cenușiului sub bisturiul,
spectrului rogvaiv (mnemotehnic)
și voluptatea să vezi venele
pulsînd ezitînd tresărind
inima copacului pe dinăuntru
doar boul proaspăt jupuit mai scoate
aburii groși pe care-i crezi
răsuflarea corăbierilor nînși
încercînd să-și treacă barca
dincolo de ape
blînd vîslele au adormit
în somnul verde vegetal
putrezită carnea statuilor
înnebunește muște absente

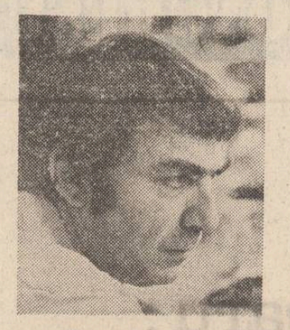

platon pardău

Pe Teren

Rămînea munca ; lucrul de fiece zi, zeul atotputernic, cel ce ștergea, curăța, îl lăsa doar cu muzica delicată a prezenței fericirii. De exemplu, proiectul acelei piețe pentru care, M.M. îi aduse la cunoștință, trebuia să se deplaseze pînă în județul J., misiunea lui amplificîndu-se, împlinindu-se, completîndu-se : nu mai era expertul consultat, de al cărui aviz trebuia să se țină seama ca de decizia unei divinități invizibile (nu de mult le vorbise studenților despre ciudatul templu atenian închinat zeului necunoscut, interpretat de unii ca aparținînd unei zeități barbare, de alții ca oferit lui Iahve, de nu puțini ca fiind templul adevărului). **Veți da ajutor concret,** folosise M.M. o formulă uzuală, sprijin în muncă, știi că ministrul se interesează de sprijinirea județelor, am încredere în dumneavoastră. Încredere ? zimbise Cicero. De cîte ori se rostise în fața lui cuvîntul încredere ? De mai multe ori mai de mult, de mai puține ori mai încoace, își dădu răspunsul, pe loc, zîmbind, încît M.M. îl întrebă de ce zîmbește, apoi zise că și lui i-ar face plăcere să plece pe teren într-un județ, mai schimbi aerul, vezi alți oameni, ieși din birouri, combați sedentarismul și dușmanul principal — scleroza. Mîna lui era uscată și caldă. Se va fi temînd de scleroză ? Ce fel de scleroză ? M.M. era destul de bolnăvicios ca să-și asigure o sănătate îndelungată. De ce nu suferea... ? Astm, reumatism, spondiloză, nici tensiunea arterială... Cicero credea în bolile lui M.M., spre deosebire de alți ingineri care le socoteau una dintre armele de apărare ale vulpoiului de director. Vrea careva să-l schimbe ? Scoate o boală din teșcherea ! Se internează în spital ! Codul Muncii interzice schimbarea din funcție în timpul spitalizării, explica mecanismul Barbă. Iar M.M., cum se știa, rezistase tuturor schimbărilor, rotirilor, își apropiase pensia binișor : încă un salt și a pus mîna pe ea (Barbă). Cicero, totuși, credea că M.M. nu era prea solid, iar atunci cînd vreo trei săptămîni directorul nu vorbi, obligat de doctori la mutenie, singurul remediu eficace pentru tratarea unei ciuperci aparută, se spunea, pe corzile vocale, nu interpretă ca pe o stratagemă, ca pe un prilej de atragere a compătimirii esaloanelor superioare : E bolnav, a tras pînă s-a rebegit, să-l lăsăm mai ușor. Acum credea în sinceritatea lui M.M. de a mai ieși din birou, de a lupta împotriva sclerozei prin deplasarea în județe și chiar îl compătimea că nu e capabil să facă acest lucru, adică nu poate pleca într-un județ, în județul J. cu piața și statuia, în calitate de specialist care să dea ajutorul indicat de ministrul cel mare. M.M. avea, așadar, încredere în el. Mulțumesc, zise inginerul la despărțire, voi încerca să fiu la înălțimea răspunderii încredințate, nici o grijă, tot vorbe de rutină pe care, însă, le spunea pentru întîia oară. Plecînd în lungile deplasări peste graniță, la Aden sau Mexico, în Gander ori Qugoudougou, chiar la început, cînd primea întîile misiuni de acest fel, pregătite cu instruiri zdravene și declarații că i se acordă încredere, nu răspunsese : Voi răspunde încrederii cu încredere. Ar fi fost de prisos. Avea încrederea cerută în creier ; fără asta, orice declarație, tot vorba lui Barbă, care se judecase odată pentru o casă cu sfatul popular al comunei de obîrșie și se pricepea la texte și expresii de lege, era **nulă și neavenită.** Ba i s-ar fi părut caraghios să-i facă temenele lui Andrei Popa, de exemplu, și să-i spună că se va strădui să fie demn de încrederea acordată. Nici Andrei Popa nu dovedise vreodată că așteaptă temenele și asigurări de la el. Nu-l chemase și-i spusese ca bună ziua : Pleci la Nürnberg, fă-ți valiza ? E adevărat, că el nu-și făcuse valiza, refuzase, și în loc de Nürnberg, pleca în județul J...

...Își făcu valiza și plecă. Rapid de dimineață, la o oră confortabilă, după opt : Cleo îl duse la gară ; să-mi telefonezi, te aștept cu mașina. De fapt, unde pleci ? În județul J., spuse, ceea ce era foarte vag, jignitor ; ar fi trebuit să rostească numele orașului, cît are de gînd să stea, cînd o sună... Pa, la revedere, fețele care se apropie, optimismul, jovialitatea ei sigură, totuși îi promise că o va suna..., seara tîrziu, ca să fie sigur. Sigur ? licăreau obrajii ei plinuți, puf auriu în lumina dimineții, galben amplificat de plafonul de sticlă al Gării de Nord... Sigur ? Ei se fistici. Spusese o prostie... Poate, te duci și tu la un film, la un teatru..., zise. Cum să mă duc fără tine ? răspunse Cleo, nu mirată, sclipind în continuare, rază de soare, miere de albine... Da, da, făcu el **pas de temps,** o mișcare în gol. Pa, încă o dată la revedere... Nu e nevoie să vii pînă la vagon, doar nu plec în Honolulu, în ipoteza că trenul ar pleca în Honolulu și nu ar lua-o tiriș-grăbiș spre dulcea Moldovă.

Nu privi în urmă. Nu privi nici împrejur, cînd își căută locul ; era o bresă lîngă fereastră, în vagonul 5 (țigăncușa cumpărase biletul, ea alesese la fereastră, intuiție, bătălie pentru un loc mai bun, va fi fiind adevărat că tuciurii au o mafie a lor, obțin ce doresc) principalul e că stătea bine și nu era obligat să se uite la cine știe ce mutre antipatice. Înaintea ochilor lui era cîmpul **stăpînit de primăvară,** pe sfîrșite, un cîmp în care natura era mai bătrînă decît cea a iubitului lui București — și poate mai înțeleaptă. Uite natura asta — includea casele mici, cu acoperișuri de tablă, cu briz-briz-uri unde se încheiau căpriorii, construcții cu un etaj, cele mai multe, imitînd vilele Bucureștilor anilor '20—'30, izgonite din orașul mare. Păreau să se simtă bine, împresurate de pomi (cireși, vișini plăpînzi, tufe de liliac) și chiar de gardurile de scînduri, încropite, provizorii cele mai multe pînă cînd gospodarul va avea bani să tragă o împrejmuire din plasă de fier, s-o dea întîi cu ocru, după aceea s-o vopsească verde, să-i pună clanțe, încuietori zdravene, **wertheim,** zăvoare cu secret, și, la urmă, să dea drumul cîinelui lup, cumpărat de mic la talcioc și crescut sub îndrumarea neabătută a stăpînului, care dacă își luase cîine, voia ca să fie sigur că mușcă...

Cîmpuri înapoi pe lîngă tren, vagoanele, la cîte o curbă, se arătau în toată lungimea, bariere cu Dacii așteptînd, gata de luptă cu Roman-diesel, cu Bucegii, cu Demag-urile, cu bicicliștii pe poziție și ei dincolo de barieră. Era reconfortant, odihnitor, revigorator : M.M. avusese dreptate. Vreți să scăpați de scleroză sau măcar s-o preveniți ? Porniți la drum cu trenul prin patria-mumă. Era atît de reconfortant și liniștitor...

...În gara județeană J. se auzi strigat : Dom' inginer Cicero ! Dom' inginer Cicero ! Bănui că fusese trimisă o mașină după el, glasul trebuia să aparțină delegatului, șoferului ; se făcuse amiază, lumea era ocupată, precis trimiseră șoferul. Șoferul era, găliganul cu scurtă de piele nu putea fi decît un conducător auto de șefuleț județean, cunoștea tipul, unul dintre cei ce știu toate ponturile și cînd cade șeful cade din pricina lui, dacă nu cade și el. Venea legănîndu-se, halterofil, ginși raiați, cafenii, import, cisme scurte, centură de două kilograme : dimensiunile, ca statură, ale lui Cicero, însă gabaritul... Ăsta cred că răpune, face ravagii, mai ales că nici nu e antipatic, avea o expresie de copil uriaș, nas cîrn, urechi mici. Cicero nici nu avu timp să realizeze că nu răspunsese strigătului, chemării, nu se lăsase identificat. Halterofilul și ajunsese la el, mîna cît o lopată deschisă pe toată suprafața roză și glasul subțire : Groza. Clement Groza, se recomandă. Îmi pare bine că vă cunosc personal. Ați avut întîrziere cinci minute, ceea ce nu se prea întîmplă la rapid, ajunge la fix, a stat pe undeva ?, a avut pilotare ? sînt lucrări pe linie ? Acum o săptămînă, cînd am venit eu, a mers exact... Clement Groza... Cicero, își recunoscu, fusese cam luat prin surprindere, a cîta oară în primăvara asta... ? Îi lăsă uriașului mîna la dispoziție : n-avea decît să i-o facă praf. Totul era atît de neașteptat... În sfîrșit, se urnără de pe peron, nu puteau rămîne în calea călătorilor, Clement Groza nu voi „în ruptul capului" să-l lase să-și ducă singur mica valiză, Sherlock Holmes-ul lui cel devotat. Nu se poate, dom'inginer. Sînt gazdă. Nu se poate. Cînd vin eu la București, vă rog, acum însă.., Traversară o sală de așteptare, de ghișee, gara era nouă, largă, fosgăia de lume, megafoane care anunțau plecări și sosiri de trenuri, o excursie de copii șerpuind, însoțitoare (calotele albe, fluturii capilari ai monahelor de la Istanbul : realitate ? amintire ? auzise ? văzuse ? i se povestise ?)... Dar e o gară mare, era tot ce găsi de spus Cicero... De cînd e ? Clement Groza spuse ceva : șaptezeci și patru, șaizeci și patru, ceva cu patru, auzi Cicero, pentru că, imediat, inginerul hortivitricol îl asigură că sînt afară, scapă din înghesuială, de aiureală, de miros de tren și alte mirosuri, să scuze... Abia în mașină, care era un „Moskvici", semăna cu o căsuță de vacanță albă, pe catalige (două rînduri de arcuri, n-are moarte, se va lăuda Clement Groza. Stă mai prost cu estetica, cu linia, cu supletea, dar mie îmi plac mașinile și femeile zdravene, să ai pe ce pune mîna, rîse trivial însă sincer, discuție dintre doi bărbați-bărbați), abia în mașina robustă, Cicero îl întrebă dacă participă și el la lucrările pentru sistematizarea pieței, adică are un rol... Ce piață ? întrebă și Clement Groza, demarînd, ieșind într-o stradă umblată, circulată, bătucită de camioane și alte mașini grele. Cicero observa cum ține volanul la curbe, pe dinăuntru, de dedesubt, mișcare parcă perfidă, nu-l rotea, îl trăgea, ca și cum ar fi tăiat hălci, dintr-o bucată de carne, costițele, antricoatele, cuțitul curbat, turcesc, ascuțit brici. Piața centrală. Nu se lucrează la piața centrală ? Habar n-am, spune Clement Groza, acum bine intrat în flux, între camioane și Dacii : Moskviciul lui era o apariție rară, casa pe catalige, dichisită pe dinăuntru, mirosea a esență de brad, parbrizul era împodobit cu o perdeluță zigzagată, crestată, perne (două ? trei ?) roșii se veseleau sub parbrizul din spate ; apoi cîte completări, cîte îmbunătățiri : turometru, termometru, ventilator suplimentar fixat cît să cuprindă ambii pasageri..., o busolă, da, o busolă japoneză !, acum mergeau spre nord. Cum de venise ? Întrebarea i se opri pe buze. Clement Groza țîșni cu „Moskviciul", depăși două camioane TIR și intră în coloană la milimetru, la rasul ierbii : un tractor din sens invers îl înjură cu lumini, cu claxoane, inclusiv pumnul care se ivi prin fereastra de plastic a portierei. Stai cuminte, băiatu'. Nici o grijă, dom' inginer, am ochi de vultur. Dacă nu trec pe lîngă el, trec peste el, dacă nu trec peste el, trec prin el. Dar de trecut tot trec ! Multumesc, zise Cicero, hotărît să fie stăpîn pe sine.

Întreba Clement Groza, după ce mai trecu la fir de păr pe lîngă două Dacii și explică valoarea ca putere a unei mașini de 1 500 în termenii : O mie cinci sute e o mie cinci sute. Putere și demaraj, i-am schimbat carburatorul, urc cu ea Caraimanul. Se construiește o piață nouă ? Da ? Asta trebuie să fie inițiativa lui Bumbăcea. Am fost colegi. El a ajuns primvicepreședinte de județ, îl privește. Nu mi-a cerut sfatul. Nu era prost în meserie, se întoarse spre Cicero, exact cînd făcea iar una dintre depășirile lui acrobatice : un camion încărcat cu moloz : nu putem rămîne în urma tuturor timpiților, dom' inginer. Sigur că Bumbăcea ! Unitatea fruntașă, cea mai mare producție de struguri, el se laudă că are să facă o piață cu o statuie călare. Cicero rise : Într-adevăr. E și o statuie călare. Sper că nu statuia lui Bumbăcea ? spuse foarte serios, chiar îngrijorat, Clement Groza. Nu, zise Cicero. Atunci sînt liniștit. Bumbăcea se laudă că în piață va fi statuia lui, călare pe un cal hutul, nici mare, nici mic, bun pentru orice fel de teren. Lucrase cîndva la o fermă de cai, creșcătorie, așa ceva. Sigur că erau bancuri, dar mai știi ?

Piața orașului nu vădea a fi pregătită pentru modificări. Cicero o recunoscu și n-o recunoscu ; planurile trimise institutului, spre avizare și abțiguire, dar și spre împărțire a răspunderii cu cineva de la centru, cu el, de exemplu, erau ipostaza unui viitor doi, depărtat. Deocamdată, margini de case de negustori, construcții cu un cat, maximum două, balcoane de fier forjat, în mijloc, cam pe unde ar fi urmat să se amplaseze statuia ecvestră, o cișmea de fontă, una dintre acele țevi verticale, cu capac, și manetă, miniaturi ale pompelor de pe vremuri de alimentat cu apă străbunele locomotive de aburi. Dacă ar fi fost mai solide casele, mai înalte, dacă pavajul spart, eternul macadam balcanic, nu ar fi prezentat găuri ca-n povestea lui Păcală, cu oile popei, călcătura moale și călcătura tare, piața trimitea cu gîndul la Piața Signoriei din Sienna, despre care se spune că reproduce la proporții mărite o piele de taur sau o pelerină de cavaler, nu fu sigur ; ba da : o pelerină de cavaler ; în piață aveau loc întreceri de cai, cu participanți în costume de epocă, stegari, clovni, servi regali, bufoni... Piața din Sienna, Piața din J., bine că-l trimisese M. M. Bine că acceptase, îl deconecta mai mult decît o călătorie, tocmai unde ?, la Nürnberg ? Tocmai pentru ce ? Ca să marcheze, să facă act de prezență ! Dacă halterofilul de lîngă el și-ar imagina ce-i trece prin cap... ! Să prefere J. Nürnbergului ! Nu, domnule, ești un snob, o faci pe nebunul, vrei să demonstrezi că aplici în practică lozinca „Tinere, cunoaște-ți țara !" Halterofilul nu cunoștea, nu-și imagina, nu era interesat. Dacă statuia nu era a lui Bumbăcea, în regulă ! Chiar dacă exista riscul ca, în virtutea obișnuinței, pe care o inaugura halterofilul în persoană, piața să poarte clandestin numele lui Bumbăcea. Uite, mă, asta a făcut-o Bumbăcea. Sau : Îți mai aduci aminte ? Bumbăcea era cu ideea cu calul în piață. Sau : Lui Bumbăcea îi stătea în ochi piața cea veche. Sau : Bumbăcea a luat-o pe cocoașă pentru statuie...

Digresiunea aceasta avea loc în mintea lui Cicero ; nici în piața din J. și nici în J., inginerul nostru nu se dezbăra de mania lui asociativă, de speculațiile care-i făcuseră simpatizat de studenții de la ruina de curs, unde în loc să se învețe despre materiale de ultimul răcnet în domeniu, li se vorbea, ca mai anul trecut, despre construcțiile iubirii. Taj Mahal ! Grădina botanică din Bulgaria pe care i-o dezgropase în minte sfiosul cu solicitarea lui de a-i da o biografie în vederea modernizării evidenței cadrelor... Piața nu era prea populată ; mai degrabă loc de trecere de la un magazin la altul, pompa (văzu din apropiere) fusese dezafectată, se uscase, țeava amintea vechi vremuri, vechi și nu prea, pentru că palatul

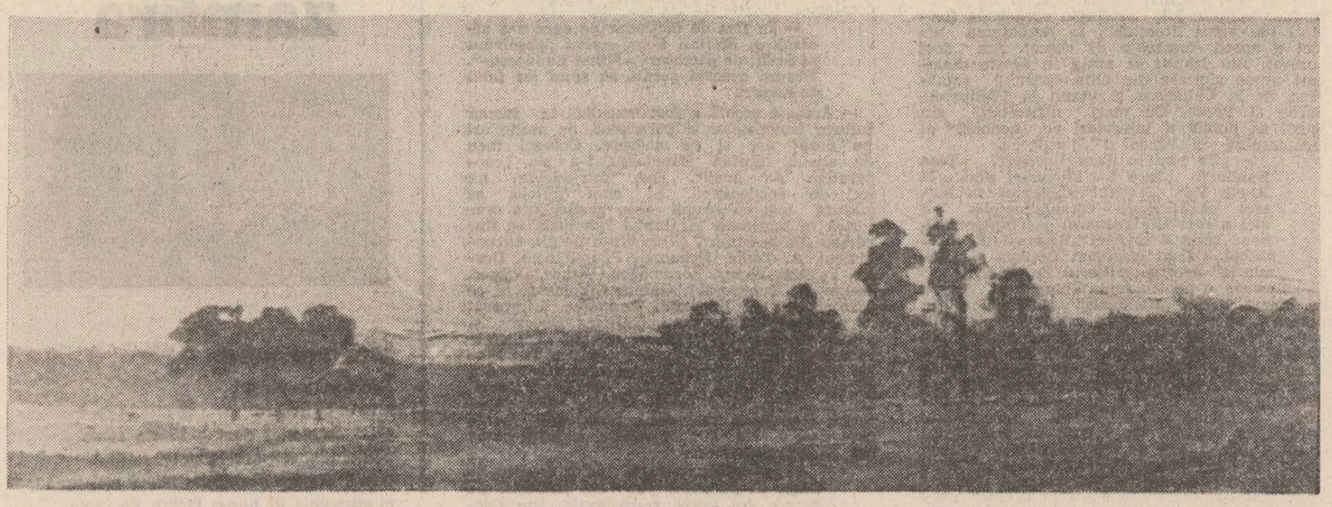

Două peisaje de Benone Șuvăilă

L4 7 SEPTEMBRIE 1985

teatru

Genul conversației

Apropierea Ecaterinei Oproiu de teatru s-a făcut, personal n-am îndoieli, prin speranța ce și-o pune cunoscuta comentatoare de film în puterea conversației. Cele trei lucrări în genul dramatic — „Interviu", „Nu sînt turnul Eiffel" și, acum, „Cerul instelat deasupra noastră..." — sînt cu toate „conversative", partenerii eliberîndu-se prin schimbul de replici de neliniștea interioară, luîndu-și, cum ar spune românul, o piatră de pe inimă. Mai întîi a existat interviewantul, provocînd dialogul cu stăruință și inventivitate, întrebînd fără menajamente și delicatețuri, dar alegîndu-și cu ochi sigur interlocutorul. Apoi, odată cu „Nu sînt turnul Eiffel" anchetatorul jurnalier s-a retras, lăsîndu-și partenerii să se iscodească singuri. În „Cerul instelat deasupra noastră..." („și legea morală în noi") dispar și întrebările, partenerii acuzîndu-se deschis la tonul cel mai grav cu putință. E drept, Ea și El se află în acest moment la o altă virstă, a maturității. Ceea ce cuplul din „Nu sînt turnul Eiffel" prevedea într-un fel, la ridicarea cortinei în „Cerul instelat deasupra noastră..." s-a întîmplat. Luați cu vorba, luați de val, luați cu timpul cei doi se trezesc însinguri și înstrăinați, privîndu-se orb și poticnindu-se mereu unul de altul. Reprosurile curg în lacrimi și în violențe. Conversația mai are doar puterea de a stîrni amintiri dureroase și de a epuiza partenerii.

Parcurgînd textul Ecaterinei Oproiu vom observa cu ușurință că ambele părți (ale piesei) sînt construite pe principiul puncte-puncte și de la capăt. Vorbele se involburează pînă la volatilizare. Cerul instelat este o himeră, iar „legea morală" o biată iluzie metafizică. Posibila divă — Ea — și-a ratat rolul vieții ei, iar umilul asistent universitar „aruncat în valuri" înoată disperat tot mai departe de țărmul pe care a rămas Ea. O va consola, oare, cu o nouă vedere din Baleare ?

Spectacolul teatrului brașovean montat de Mircea Marin în sala Studio înfățișează, în pereți de sticlă, o sală de operație cu public. Stăm și privim un caz în care nici o intervenție nu mai poate fi salvatoare. Regizorul adoptă un ochi rece. Mircea Marin nu compătimește pe nici unul dintre partenerii dramei. Vina se împarte pe din două în talgere de balanță fină. Spectacolul mi se pare răscolitor, implinit pînă la amănunt, desenat cu migală, cu gust modern, veghind ferm la orice atingere cu melodrama (conținută, totuși, de piesă) Am convingerea, cum au subliniat și alți confrați, că montarea brașoveană este întru totul remarcabilă.

Sigur, merite deosebite revin minunaților actori — Maria Rucsandra-Dobre (Ea) și Dan Dobre (El). Actrița dovedește un registru de expresie larg, construindu-și eroina lucid, intrînd în pielea Ei atît cît este „vizuina" de încăpătoare. Nu este contaminată de vorbe, ci de stări, filtrîndu-le de la reverie la coșmar, de la revoltă la spaimă, se agață de o urmă de speranță și se prăbușește mai apoi într-o asurzitoare singurătate. Vina Ei, enigmatică, rămîne nemărturisită. Maria Rucsandra-Dobre realizează, indiscutabil, marele rol al carierei sale (pe care, paradoxal, eroina veritabilă l-a pierdut). Dan Dobre atacă rolul în forță. O forță copleșitoare. Își „spulberă" în văzul nostru personajul, într-o creație de impresionant recital actoricesc. Ecaterina Oproiu nu știm cum și-a imaginat eroul. Dar propunerea lui Dan Dobre mi se pare cum nu se poate mai potrivită.

În finalul spectacolului (scenografia, Ion Cristodulo, bun constructor de ambiațe) pe perdelele mov se proiectează umbrele Ei, ieșită, ca din întîmplare, pe terasa de la etajul...

Ermil Rădulescu

Pledoarie pentru filosofie

Dumitru Solomon este unul din acei dramaturgi rari și imprevizibili care, fără să producă în literatura teatrală modificări structurale ori înnoiri de largă respirație, creează totuși un gen aparte,înaintînd în singurătate pe un drum original și inconfundabil. Piesele lui Dumitru Solomon, fie că sînt drame, fie că sînt comedii ori, mai nou, feerii, au drept subiect permanent și inepuizabil relația filozofului cu lumea, a filozofiei cu realitatea din toate timpurile. O relație complicată adesea incomodă, oricum neliniștitoare, prilejuind principiilor și conceptelor riguros exprimate verificarea în practică, certificînd coerența unor sisteme de valori, am zice clasice, într-un impact cel mai adesea contrariant cu viața și problemele ei concrete, (actuale) viața care, se știe, e dinamică.

Sîntem departe însă de autoritatea secătuită a unor teorii împietrite în absolut, de ariditatea utopiilor imponderabile și inaccesibile în universul rece al ideii. Filozofii lui Dumitru Solomon, fie că sînt antici, fie că sînt contemporanii noștri, cred în om, în înțelepciunea și libertatea lui, în fericire și dragoste. Privesc viața cu bun simț sprijinindu-se pe o morală generoasă și caldă. *Noțiunea de fericire* — recentă premieră a teatrului *Lucia Sturdza Bulandra* este o comedie feerică care-i reunește în sufrageria unui apartament românesc de azi pe Spinoza și Aristotel, pe membrii familiei unui dascăl de filozofie, pe o șefă de catedră (de filozofie, bineînțeles) obtuză și carieristă, pe un director de unitate comercială plecînd (citește tentînd coruperi cu banul sau cu pumnul) cauza unui fiu imbecil și restanțier (la filozofie, bineînțeles) pe o ziaristă complet incompetentă scriind pentru o revistă de filozofie ! Din această întîlnire, din această suprarealitate a filozofiei clasice reiese clar că învățăturile, chiar vechi, au dreptate. Filozofia demonstrează și manifestă în fața unei realități imperfecte naturalețea idealității, firescul și posibilitatea armoniei. Nu imperativ, nu sec și didactic, ci vesel, șugubăț, atașant. Pe deplin omenește, cu căldură și duioșie.

E atît de logică și convingătoare intervenția imaginară a filozofilor clasici încît pare mai adevărată decît realitatea aberantă a șefei de catedră Ghebală, cu pseudofilozofia ei arivistă și brutală, și a mărginitului director Baldovin. Am aplaudat un act întîi perfect năstrușnic, fierbînd de fantezie, inteligent structurat, amestecînd gagul cu drama și nălucirea strălucitoare, cu liniile cenușii ale cotidianului într-o feerie filozofică *(Comedie filozofică* numesc Valentin Silvestru și Marius Robescu acest gen nou creat în dramaturgie de Dumitru Solomon, referindu-se și la *Arma secretă a lui Arhimede*. Noi am spune feerie filozofică, gîndindu-ne la tipul de fantastic propus de Solomon).

Din păcate, actul doi, cantonat numai în realitate, reunește personaje care se explică într-un fel puțin scînteietor. Un act doi expozitiv, cu o dominantă gri obositoare. Mi se pare evident că, dramaturgic, soluția feeriei era mult mai fericită. Sau că, măcar, arhitectural vorbind, la baza piesei ar fi fost firesc să stea expunerea personajelor, introducerea intrigii, iar cupola ei încîntătoare, momentul literar de vîrf, reunirea vizionară și hazoasă a marilor filozofi, la cina conferențiarului Tudor să fie așezată în final.

Din punct de vedere spectacular, *Noțiunea* e o reușită. Să ne ierte excelenta echipă a teatrului Bulandra dar, fiind vorba de o premieră absolută și rîndurile de față apărînd într-o revistă literară, este firesc să acordăm mai mult spațiu piesei. Ținem însă neapărat să afirmăm că regizorul Valeriu Moisescu, scenograful Mihai Mădescu, actorii Virgil Ogășanu, Ștefan Bănică, Violeta Andrei, Mirela Gorea, Valeria Ogășanu, Tamara Buciuceanu, Dan Damian, Tora Vasilescu, Constantin Florescu, Mircea Basta, Petre Lupu (excepțională distribuție, demonstrînd încă o dată, dacă mai e nevoie, forțele de care beneficiază acest mare teatru Bulandra) au prezentat pentru prima oară publicului lucrarea lui Dumitru Solomon în mod expresiv, cu relief puternic, insistînd asupra pitorescului caricatural sau farmecului unor personaje.

R. A. Roman

administrativ, cu două etaje și turnuri festonate, amintind de o cazarmă la ale cărei ferești fuseseră puse franjuri de piatră și în latul căreia dormitau, în căldura amiezei, ca niște enormi crocodili, trepte dințate, dantelate la întîmplare, nu putea să numere mai mult de trei sferturi de veac. Oricum, o construcție zdravănă, o prețui Cicero. Oraș de negustori, de boși ai cerealelor, cit griu și porumb au curs pe aici, dom' inginer... Să vedeți tribunalul ! Batem Suceava. N-am fost la Suceava, zise Cicero. Au un tribunal așa de grozav? Făcut de habsburgi, era la curent Clement Groza. Stîncă, monument de parale. Acum am să vă rog să nu mă refuzați : Mergem la mine. Stai, domnule, **merci**, nici chiar așa : vin și cad pe capul omului..., protestă inginerul. Destul că te-ai deranjat și m-ai luat de la gară. Să le fie în nas că te-au trimis pe dumneata, în tot orașul ăsta puteau găsi o mașină... Dom' inginer... Dom' inginer, dar e plăcerea mea, îi apăra Clement Groza pe cei ce nu trimiseseră mașina și-l delegaseră pe el pentru această corvoadă. Eu am venit din plăcere. Unde mai avem noi un oaspete ca dumneavoastră... ?! Traversau piața, ocolind un vag sens giratoriu ; în caldarim fusese marcat un cerc de macadam alb, dat cu var, granit... Dar ei știau că vin ! se revoltă Cicero. Puteau să se deranjeze. Eu m-am oferit. Cînd am aflat că sosiți, am zis : Eu. Nimeni în afară de mine. E al meu ! Deci ai o legătură cu lucrările, făcu contrariat Cicero. Nu ești în afară... Să fiu al dracului dacă aveam vreo idee. Chestia cu statuia lui Bumbăcea e veche, putea să fi uitat ; eu n-am uitat, pentru că la fermă ai timp să te gîndești la toți nebunii. Pe onoarea mea, habar n-aveam !

...Clement Groza era o gazdă ! Un conviv. Locuința de trei camere și bucătărie repetă, în mare, bazarul, cu preponderență tehnică, care era „Moskviciul". Televizor color românesc, radiocasetofon cit o valiză, pick-up „Telefunken", covoare persane de mină, carpete oltenești, un mare tablou, în ulei, prețiză hortiviticultorul, spre evitarea oricărei confuzii, reprezentîndu-l pe el lîngă „Moskvici", pe fundalul unor dealuri cu vii înșirate pe spalieri : Omul și locul de muncă, prezentă Clement Groza, operă de artist amator, premiată la ultimul concurs și achiziționată direct de la artist. Mai erau covoare turcești de gang, „Răpirea din serai", „Pelerinii pe dromaderi", „Oaza sub formă de Fata Morgana !"... Bazar, declară mai departe Clement Groza. Gusturile lui nevastă-mea, căreia zadarnic îi explic pericolul moral al conceptiei societății de consum. Am dus-o pînă și la o piesă de teatru care critică societatea de consum, piesă românească, justă, bine orientată politic... Degeaba. Cum dă de-o cîrpă, cumpără...

Vinovata, acuzata era de față. Un zîmbet inocent în aerul cam închis al acelui apartament de bloc, o păpușă nereușită, o fetiță nedezvoltată, dacă nu i s-ar fi văzut gîtul ridat și părul retezat la spate, coafură de ilegalitate, de lagăr, sură, niciodată probabil nu fusese vopsită. Cu mîinile băgate în buzunarele mari ale unei rochii groase, de casierită c.f.r., primea verdictele lui Clement Groza, și Cicero descoperi că nu se supăra, nici o umbră, nici o cută ; ceea ce era jignire se transformase în laudă. Zadarnic încercase inginerul să-i sărute mîna : doamna rezistase. Se recomandase Vica, spusese că sperase că într-o zi că va avea onoarea să-l primească pe Cicero în calitate de oaspete ; bărbatul îi aduce în casă fel de fel de oameni, dar pe Cicero abia acum se gîndise să-l aducă. Ce vrei ? Dacă n-a fost ocazia ? se justifica hortiviticultorul... Acum a avut ocazia, apăsă Cicero, simțind cum începe să se enerveze.

Avea o țuică de pe vremea lui Ștefan cel Mare ! Vinul era contemporan cu Alexandru cel Bun ; coniacul era din pivnițele lui Vlad Dracul ! Un virtej, un ciclon ; inginerul era manevrat, condus, împins ușurel spre capul mesei doldora, sticlele luminau ca niște faruri. Am de lucru ! Sînt așteptat ! protesta el. Mîine ! răspundea Clement Groza. Mica adunătoare de obiecte de consum se dovedise o bucătăreasă excelentă și, tot pe atita, gazdă, servantă, mare maestră a etichetei. Probabil ăștia se ocupă numai cu mîncatul, se țin de mese, uite ce experiență are... Totul era făcut de mîna ei..., zicea doamna Vica. În timpul liber, în afara orelor de program, dădea asigurări Clement Groza. Nici nu s-ar putea altfel : trebuiese păzite butoaiele. Rezulta că și Vica era în domeniul agrar, responsabilă la o stație de îmbuteliere, ingineră, specialistă în chimia vinurilor și coniacelor... Habar n-aveți ce beți, lăuda Clement Groza, și bea virtos. De trei ori cîte o sută de țuică, vin alb, roșu la friptură. Am vrut să fac rost și de un păstrăv, n-a fost timp. Bogată țară avem, cu de toate, nicăieri în lume nu-i ca la noi, trecu hortiviticultorul la considerații mai generale, pe măsură ce se înroșea... Cicero încercă să reziste : din trei încercă să sară două pahare. Clement Groza avea cu adevărat ochi de vultur. Fără dame false ! Ce facem noi aici ? Lucrăm sau ne prefacem că lucrăm ? Ce-și închipuia Cicero, că la stațiunea hortiviticolă, își poate permite ? Apă și pîine. Regim de gherlă. Nimeni nu pune picătură pe limbă. Acum a dat drumul la cai, pentru că are unde trage storul. Altfel, mititica era martoră, nimic... Sfîntul Anastasie abstinentul. Nici vin, nici femei. Sau invers. Se ameține ? Cicero își dădu seama că va trebui să i se lase în voie ; măcar s-o lungească, să impună un ritm mai lent. Dacă s-ar fi ținut de băutură, îl scotea Bumbăcea cit zici pește. Pentru că Bumbăcea, chiar dacă are butoiul lui în cramă la stațiune, chiar dacă a jurat că taie cu mîna lui capul celui ce-i va bea din vin, e lacto-vegetarian. Controale inopinate, ambuscade, mese în care se servește usturoi prăjit și conserve de pește marinat. Al dracului Bumbăcea !

...La primărie îl aștepta Bumbăcea în persoană ! Deci, explicațiile că Bumbăcea trebuia să fie la ferma hortiviticolă a lui Clement Groza cădea. Primul vicepreședinte era aici, la șapte ace, un bărbat de vreo patruzeci de ani, tip din familia lui Andrei Popa, mai tînăr însă, mai puține cuvinte, însă un ton autoritar nedisimulat. El era mai marele înaintea machetei ; îl înconjurau arhitecți și ingineri locali, degajați în prezența lui, însă cuvîntul hotărîtor îi aparținea. Un practician, un tip ambițios, pornit să facă ceva, să arate, să lase o urmă a trecerii prin lume, exagera Cicero știind că exagerează, dar blondul șprîncenat (șprîncene negre la un păr blond, aproape roșcat, întrucîtva semănăm) îi era simpatic. Ei, acum să vedem, în săbii să ne tăiem sau..., zise Bumbăcea, precizînd că e o formulă de sedințomani de pe vremuri ; el prefera bătaia cu sabia... Dacă era vorba de sabie, în Cicero va avea un adevrsar, pentru că și la **bătaia cu sabia**, nu-i așa ?, era nevoie de cel puțin doi, unul care să cîștige și celălalt care să piardă. Bună, admise Bumbăcea. Simpatie reciprocă. El cînd lucra în producție lua omul la ban mărunt, zise, și ăsta era avantajul. Ai de dat două milioane de tone, dai două milioane de tone. N-ai dat, te-ai ars. Nu cum e aici. Tovarășii ingineri o tot tărăgănează cu piața asta, ei ce să raporteze mai departe, tărăgănările nu se cos la dosar, cel puțin la dosarul de producție, că la dosarul tău... Vine într-o zi cineva și te întreabă : Dar dumneata, tovarășe Bumbăcea, ce-ai păzit ? Cum de-ai acceptat scuze și motive ?

Avea în buzunar toate șabloanele, jongla cu ele, din cînd în cînd strecura și cîte o informație culeasă din presa de specialitate, zicea, cum sa scoteau producții mari de struguri pe cutare continent și de ce spaniolii țineau sticlele de vin culcate în avion, la traversarea Oceanului Atlantic, ca să nu mai vorbim de vinuri care nu suportă să treacă oceanul. Dar absolut de loc ; ultimele cercetări arată că... Deci ținea legătura cu specialitatea, își zicea Cicero. Are o rezervă pentru eventualitatea cînd... Se ajunsese la complexul comercial, care, erau toți de acord, trebuia să fie foarte funcțional, să constituie un loc de întîlnire plăcut, nu niște hale, niște căsoaie, văzuse el pe undeva (spuse o capitală mare față de care nu-și cruță critica) hangare, nu magazine, te apucă groaza... Cicero înțelese că la institut nu fuseseră trimise toate elementele, întreaga concepție ; el avea ceva la stadiul de tatonări, îi zise Bumbăcea ! Între timp, noi aici, am mai rupt la fund cîteva perechi de pantaloni. I-ați rupt bine, consimți inginerul. Văd că termenii discuției se modifică. Îmi veți da voie și mie să mi-i rup pe ai mei ? Cu plăcere ! Cu cea mai mare plăcere. Iar ca să vă fac o plăcere suplimentară, vă spun că am insistat să vă trimită pe dumneavoastră pentru că... Pentru că... ? îl îndemnă Cicero să sară peste stavilă... Se spune că sînteți cel mai al dracului ! explodă Bumbăcea. În ce mă privește vreau unul al dracului. Fiindcă să știți, și eu sînt foarte al dracului. Am auzit, statuia lui Bumbăcea, rise Cicero. Da ? făcu primul-vicepreședinte. Așa de repede ? Am și eu informațiile mele. Niște prieteni... Nu vi-i spun, tocmai că sînteți al dracului și nu știu în cîte privințe...

Bumbăcea însuși, ca și cum l-ar fi intuit, încruntă sprîncenele groase, paradoxale sub fruntea roșcată, spuse că trebuie construit ceva pentru care să nu ne înjure, să nu se mire, să nu zică, cei de mîine : Mă, ce prostălăi. Mă, ce tembeli ! Bun și solid. Să le vie greu să dărîme ! așa cum a fost cu coloana lui Brâncuși. A salvat-o un tractorist. Un macaragiu, care ar fi zis tovarășilor veniți să dea jos acest monument burghez, decadent și cu efecte nesănătoase în rîndurile generațiilor viitoare, că îi prea bine fixat și echilibrat și cîntărit, că el mai degrabă își taie mîinile de la cot, cu haină cu tot (rima Bumbăcea) decît să facă una ca asta. Ce e meserie, e meserie, tovarăși ! Jos pălăria ! Cicero auzise și el diverse variante ale salvării Coloanei infinite, nu credea nici una, probabil altele fuseseră motivele că n-o dăduseră jos tovarășii trimiși să îndeplinească sarcina. Nu-l vedea el pe un Hanganu sau Manganu, pe Vaverna, de exemplu, pe M. M. în carne și oase la o adică, pe bătrînii din **comisia de abtîguit proiecte**, colegi și cunoștințe de-ai fostului bucherist, întorcîndu-se de la Tîrgu Jiu și raportînd celor ce-i trimiseseră : Știți, am avut o criză de conștiință, nu ne-a lăsat inima, prea era un lucru bine făcut !

Întîlnirea cu Bumbăcea fusese dealtfel scurtă, primul-vicepreședinte îl lasă cu brigada de șoc a lui, crema specialiștilor județului, cei care — spuse în încheiere — au să taie la sare împreună cu el dacă lucrurile ies prost, dar pe ale căror piepturi...

Iată, deci, încă un motiv să se felicite că refuzase plecarea la Nürnberg. Crema creierelor județului erau în majoritate oameni sub cincizeci de ani ; nici sub treizeci, însă, așa că nu avu plăcerea să întîlnească vreun fost student. Făcură repede echipă, îl acceptară pe Cicero conducător indiscutabil și tacit ; făcură ceea ce trebuia făcut — la ideea lui Cicero : Dumneavoastră să mă scuzați că o iau de la capăt, hai să vedem împreună piața, acum, la amiazi — drumul cu planul în mînă, aduseră și un specialist de la muzeul județean, cel mai în vîrstă din toată echipa, vizibil armean ; dacă cineva avea sprîncene groase, acesta avea, armeanul, nasul copiat după fresca de la Voronet, unde și armenii sînt prezenți la loc vizibil... Om de școală veche, îl recomandase Bumbăcea, mai exact îl anunțase, dar știe și unde a ascuns diavolul cheia de la pivnița cu fericire. Apropo de pivniță și fericire, Cicero unde se instalase ? Unde urma să mănînce ? Pentru că — Cicero mai auzise regula, o ascultă a doua oară, convins că îl va fi povestită de alte și alte ori — legea de bază a deplasării pe teren spune să-ți pregătești înainte de toate hăleala și patul. De sarcini nu te scutește nimeni ; le uiți tu, te găsesc ele...

În armean, Cicero descoperise un intelectual de marcă, delicat și care-și presăra erudiția cu pipeta : esență, de preț, sigură... Rușinat parcă, mărturisi că vorbea puțin latina, în greacă se descuca mai bine ; sigur, în zilele noastre, franceza, engleza, germana... Lui îi părea rău după limbile moarte, făcuse un cerc de studiere a acestor limbi, copiii învață foarte repede... Inginerul probabil nu bănuia că existau și cereri pentru chineză, iar o femeie tocmai ieșită la pensie se apucase de japoneză... Cine le predă ? rămase surprins Cicero. Armeanul întîi tăcu, apoi o nouă recunoaștere, aer de mărturie în fața instanței : Mă descurc și eu cum pot...

...Armeanul vorbi mult, confirmă temerile lui Bumbăcea : totul trebuia luat de la capăt. Adică nu de la capăt, tovarăși, închele seara lucrările Bumbăcea care, între timp, trăsese o raită prin județ, fusese în parohia lui — cîteva ceapeuri, cîteva faseuri, nenorocitele de unități ale industriei locale, între care balastiera îi scotea peri albi —, noi ne-am adunat să ne sfătuim. Să ne sfătuim și nu s-o tărăgănăm. În linii mari știm ce vrem... Aici Bumbăcea dădu o probă. Pentru că unul dintre ingineri, reprezentantul executantului, față teșită, mongolică, păr creț și un aer de suferință, zise : Mai greu va fi cu liniile mici, tovarășe primvice... Bumbăcea întinse mîna spre el, ca și cum ar fi vrut să-l aducă de reverul vestonului. Păi asta-i problema. Și scoase încă un proverb : Teoria ca teoria ; praftica ne omoară. Capacul îl puse Cicero : Chiar credeți că se potrivește o statuie ecvestră ? Bumbăcea era un vulpoi ; parcă cu un : Dar dumneavoastră ce credeți ?

(Fragmente din romanul „Ultima tentație").

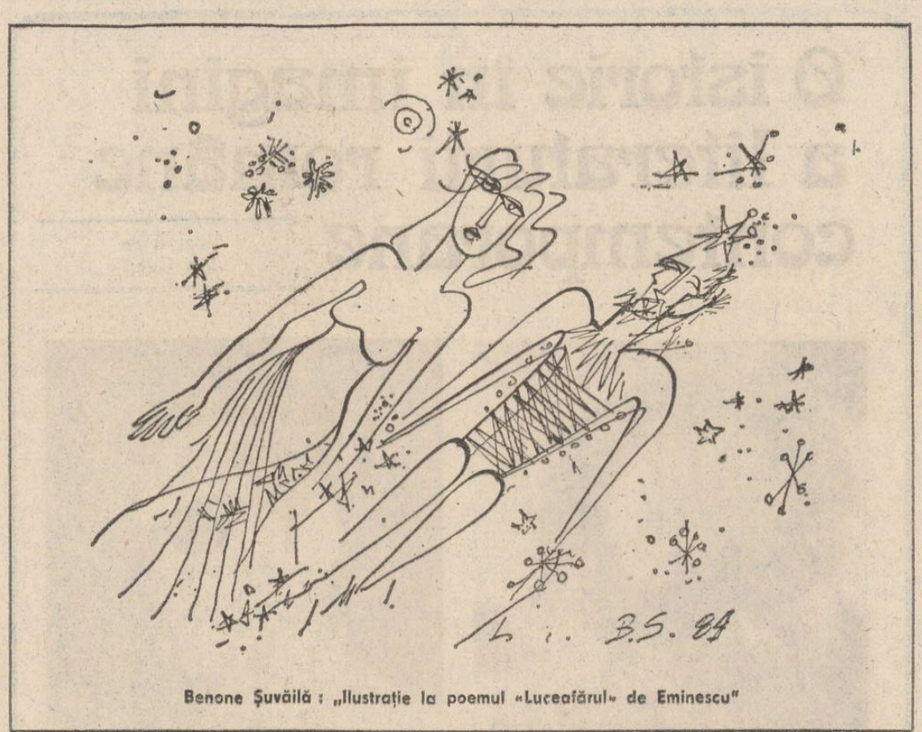

Benone Șuvăilă : „Ilustrație la poemul «Luceafărul» de Eminescu"

passionaria stoicescu

Înțelepciunea

Vine atunci cînd pleacă sorții
indoliată și bătrînă
la praguri — între urma nopții
și zorii care o amînă

E surdă mută și oloagă
și veștedă-n singurătate
doar pentru altul are vlagă
doar pentru ce n-o mai străbate

Nu e nici zgomot nici tăcere
nici țepeneală nici schimbare
nici abandon nici multă vrere
necum extaz sau nepăsare

Vine tîrziu detestă graba
disprețuind orice ispită
vine plecînd vine degeaba
prudentă și afanisită

Triolet

Pentru că gluma
încape în tristețe
ca un trup de copil
într-o haină de părinte
nu-mi lua seama
voioșia mea minte

La atita frig
la atita singurătate
mă jenez să adaug
ceva
mă sperii ca în fața mării

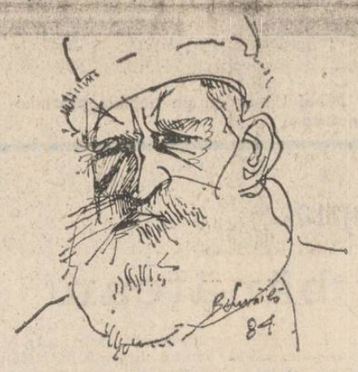

Desen de Benone Șuvăilă

ca în fața morții
ca în fața mamei.

Un triolet mirosind a iertare
în primăvara fără miresme

Mama imi face cu mina
moartea imi face cu mina
marea singura —
nu mă așteaptă
dar e încăpătoare

Poezia

Citeva furtuni
și naufragiul e îndreptățit

Nu după răspunsuri
alerg
întrebările se regenerează uimitor
ci după taina acelui curaj
nebunesc
al ieșirii în larguri

Peste iarnă

Pădure întunecată
— iubire —
unde copacii se urăsc deasupra
și se bat pentru lumină
unde copacii se înlănțuie dedesubt
și se înțeleg în subconștient

Și noi
— pămîntul —
țărîna îngrășată
de frunza căzînd să descopere
căzînd să acopere totodată

Aici se moare-n picioare
se moare trăznit și aprins
cu păsări pe brațe
cu visc
(doar el amintind peste iarnă
de verdele sumbru prelins)

Praf

Zăpadă infimă
zăpadă infamă
citește cum vrei liniștit
ninge și vremea
din altfel de iarnă
— praf —
în măsele scrîșnit

Vrei să șoptești
revoltat o insultă
despre pericolul grav
al imblănirii
urechilor lumii
cu meșe stranii de praf

Sub o peliculă
gri ca uitarea
ca peste mort un cearceaf
nici n-ai chemat-o
i-aici înserarea
și iscălește în praf

Numele

Există o floare
care-mi poartă numele
care-mi poartă spaima
dorința de a rămîne

E floarea-ceasornic
passionaire
și înflorește înverșunat
toată vara
în fiecare zi
o altă floare
sfidînd suav
curgerea — trecerea

E floarea suferinței
passionaire
pentru chinul de-a fi alta
mereu aceeași
pînă-n brumele toamnei

Am aflat tîrziu că există
mi-am înțeles în sfîrșit
repulsia de a purta ceasuri
deșertăciunea de a privi oglinzi
de a mă bate cu primăvara
de a ride de toamnă
de a mă măsura nespornic
cu mine însămi

ioana bălăn

Mă voi scălda în riu de fecioară
îmi voi despleti trupul într-un curcubeu
Voi fi șimburele în miezul mării
Voi naște o floare de lotus

pentru prietenul meu
de la facerea mea
pînă cînd ne vom întîlni
într-un liniște
Van Gogh

în irisul galben
ucis de propria-i demență galbenă
acel om ce-și tăia degetele
cu stiletul galben
acel om care n-a vrut să mă aștepte
căci iubea demența galbenă
ucis de prea multă beție de galben
acel om care m-a învățat în oglindă
cum trebuie tăiat un cartof
ciorile-i ciopîrțesc trupul în irisul galben

⁂

S-a obișnuit repede
cu hainele de împrumut
cu oamenii de împrumut
mai greu...
cînd veni rîndul să-mbrace
trupul de-mprumut...

se-mpotriveau, și el și ea,
tăia din ea,
tăia din el,
și-n încleștarea celor doi se-adunară
mulți în joc,
și tot atîția mulți pe rînd
se-ndepărtară.

rămase la sfîrșit doar chipul lung
dinainte de facerea lumii

paloarea somnului din care-l frînse,
acum,
doar perceptibila transpirație,
ca după o noapte-n coșmar.
Dar el de-atunci nu mai era...
petrecîndu-și timpul
în mîna ei,
tot mai departe,
căci degetele ei trăgeau spre
umezeala pămîntului

o închideau ochii lui,
deschizînd-o de ea,
îl înghețau degetele ei de șopîrlă
zidindu-l în piatră

În timp ce unul după altul ei trec
prin camera de așteptare,
ea se gîndește :
și dacă cumva el ar veni
(îl așteaptă din clipă în clipă)
ar trece unul după altul,
ca doi străini
puțin contrariați de izbitoarea-asemănare
cu cel așteptat,
poate că el și-ar face casa lîngă-a ei,
și-ar trăi viața lîngă-a ei,
ar aștepta lîngă ea,
s-ar mira lîngă ea,
s-ar întreba lîngă ea :
de ce nu mai vine ?
și-ntr-un tîrziu,
nemaisuportînd așteptarea
ea sau el ar pleca.

⁂

La-nceput o bătaie ușoară pe umeri,
ea tresare
— doar cealaltă murise —
nu,
n-o cunoaște,
se chinuiește să n-o cunoască
pe fata
ce zăbovește la ceai
pe cînd ceilalți inciudați dau semne
de neliniște
dar fata
e de neclintit,
se încăpățînează,
ochii se string cu durere
ca o rană ce vrea să se-nchidă,
și lasă să cadă
singe de lămîie în oglinda de ceai verde

deodată se petrece-o schimbare
cineva se așează pe locul unde stă ea,
se-mpotrivește
spune nu, ocupat...
își dă seama :
devenise fata din ceai.

plastică

Arta disimulării

Adrian Maftei este un constructor de imagini și obiecte aflate la incidența cu mirifica împărăție a jocului. Nu divertismentul este mobilul acestei atracții, ci ingenuitatea gestului artistic, plutirea liberă a imaginației pînă la înălțimea de unde realul se dizolvă în conturul sublimat al unei linii. Stăruie în „jocurile" lui Maftei o undă de reținut, care se dezvoltă în suite de forme ori volume articulate conform unei logici a existenței foarte particulare, dar perfect credibile. În această privință, „obiectele" de mobilier imaginate de Maftei propun un tip de spiritualitate ce evocă epoca comicului absurd. Tratarea parodică a celor mai comune, mai uzuale date ale realului, anularea, prin răsturnarea logicii funcționale a obiectelor de strictă necesitate mobiliară — scaune, cuiere etc. —, a stării de indiferență a receptorului, intrigîndu-l, sînt semnele unei disponibilități comice evidente și spectaculare. Pledează pentru o astfel de inclinație și cele cîteva deconspirări fotografice dintr-un album de junețe al artistului, în care mi s-a părut a găsi cheia ce o oferă celor amatori să parcurgă meandrele universului său creator.

Dincolo de viziunile eulenspiegeliene, cărora artistul li se dăruie din cînd în cînd cu detașare comică, panourile grafice ale lui Adrian Maftei glosează în marginea lumii reale, deformînd-o de orice artificiu decorativ, în tentativa de a o recompune pe ecranul imaginației din cîteva forme sau semne arhetipale. Astfel, artistul și-a conceput un stil de-acum inconfundabil, linia urmînd traiectorii ce răspund deopotrivă rigorii și expresivității formei și fanteziei de orfevrier medieval. O lume de marionete dantelate se răsfață în spectacolul grafic imaginat de Adrian Maftei și această rafinată broderie animată de o mînă sensibilă definește cel mai bine personalitatea artistului.

Arta lui este înainte de toate o artă a disimulării. Nevoia de a accentua o asemenea impresie l-a determinat pe artist să expună și sculptură — o suită de forme modulare articulate ce prelungește în material definitiv și în spațiu tridimensional perspectiva plastică din „jocurile" grafice— și, de asemenea, pictură de șevalet. În această ipostază artistul vrea să ne convingă parcă nu de plurivalența talentului său, cît de sinceritatea ofrandei sale artistice. Adrian Maftei ni se adresează în afara oricărei retorici, idealul tutelar al căutărilor sale fiind, se pare, definirea succesivă a stărilor de densă spiritualitate ce pot sugera, la capătul unui drum, o atitudine estetică.

Este, firește, o posibilitate. Adrian Maftei nu-i încă la capătul drumului, dar strădaniile sale au suculența necesară pentru a rezista oricăror forme de uzură. Pictura sa nu-i doar o realitate circumstanțială, de atelier. Unele tensiuni expresioniste (Autoportret ; Peisaj 1, 2; Copac; Lupta; Martir 1907) ne avertizează că în realitate orice resursă comică are și un filon tragic. Dimensiune duală a umanității și a spiritului. Remarcabilă prin sinceritatea cromatică, prin acuratețea desenului și consistența atmosferei poetice este seria „Caselor din Tulcea"; și apoi, acea culminație metaforică realizată într-o difuză manieră iconică „Strada Alcmena Nr. 9", lucrare ce conține un generos mesaj în favoarea armoniei, purității, adevărului și credinței în perenitatea valorilor reale ale umanității.

„Jocul" în teritoriile sacre ale artei, pare să ne lămurească în cele din urmă Adrian Maftei, se cuvine să aibă și unele momente de respirație gravă, nedisimulată.

Corneliu Antim

muzică

«Stele pe cerul muzicii»

Cartea scriitorului cehoslovac Lubomír Dorůžka, **Stele pe cerul muzicii**, recent tipărită la Editura Muzicală în excelenta traducere semnată de Doina Zalman și Ion Potopin, aparține acelei largi categorii de lucrări cu sporită audiență la public prin însăși natura subiectului abordat. Aici, „cerul muzicii" înseamnă întreaga acea gamă de genuri și subgenuri muzicale pe care, la noi, uzul curent al vorbirii le cuprinde în sintagma „muzică ușoară". Citez : „Această carte va descrie acele genuri ale muzicii ușoare care sînt cele mai «contemporane» prin limbajul lor muzical, trecut prin filtrele sensibilității și inteligenței afective, și care au început să evolueze sub influența jazzului în primele decenii ale secolului XX. Înregistrarea și îmbogățirea acestor genuri cu noile impulsuri ale diferitelor culturi au fost posibile datorită aparaturii tehnice de înregistrare... Asupra acestor genuri ale muzicii ușoare se îndreaptă de peste o jumătate de secol atenția tinerilor ascultători, în modul cel mai intens și mai activ. În substanța lor ideatică se ivesc cel mai des acele manifestări care se află în imediata apropiere a artei adevărate, respirînd același aer nepoluat care oxigenează puternic sîngele". Rezultă limpede importanța acordată acestui fenomen muzical al contemporaneității, importanță care nu se sprijină exclusiv pe considerabila rezonanță sociologică a fenomenului ci, în bună măsură, pe valențele artistice ale creației compozitorilor și interpreților proeminenți. Căci, numai despre asemenea „culmi" ale muzicii ușoare e vorba în carte, descriindu-se succint și sugestiv traiectorii artistice ale unor nume de legendă cum au fost (și sînt încă) Elvis Presley, Jimi Hendrix, Ella Fitzgerald, George Gershwin, Charles Aznavour și mulți, mulți alții. Am ales aceste nume în așa fel încît să arunc o lumină clară și asupra cuprinsului acestei interesante cărți. Modul cum este însă organizat materialul mi se pare cel puțin tot atît de vrednic de lăudat ca și „bătaia" largă a subiectului (subiectelor). Precedată de o scurtă schiță istorică, insistînd asupra momentelor de debut ale mănunchiului de genuri ale contemporaneității (la desprinderea de genurile și speciile operetei), materia se organizează relativ riguros, fără a uita însă să atragă atenția asupra așanumitelor „corciturі" muzicale — lucrări aflate la granița dintre diferitele specii ale muzicii ușoare, multe scrise din dorința de a atrage susținători din ambele direcții, la fel de multe fiind însă și cele care au izvorît din căutările creatoare ale unor mari maeștri ai jazzului, muzicii country, rock-ului, șansonetei etc. Modalitatea de organizare a materiei e cea cronologică, predominantă, lăsînd însă loc important scoaterii în relief a numeroaselor personalități de marcă ale istoriei muzicii ușoare, a căror devenire însăși a jalonat hotărîtor evoluția respectivului gen. De pildă, de la **jazz, rhythm-and-blues, swing**, spre **bop, cool-jazz, jazz**-ul de pe coasta de est sau cel denumit **soul jazz**, fără a uita **free-jazz**-ul și **rock-jazz**-ul, un gen a evoluat rapid în funcție, în primul rînd, de cererile pieței americane și apoi mondiale, exprimînd totuși în primul rînd dimensiunile sufletești ale celor care, nemijlocit, îl „compuneau" și-l interpretau ; și să nu uităm ce importanță extraordinară a avut asupra așa-numitei muzici culte irumperea formidabilă a unor energii ritmice, a unor fabuloase bogății armonice, a unor originale modalități de interpretare, sprijinite în primul rînd pe improvizație. Autorul nu ignoră nici noile profesionalizări ale contemporaneității muzicale: muzica pentru spectacol, pentru revistă, nici celelalte arii culturale, în bună parte influențate de muzica americană însă influențînd și ele la rîndul lor hotărîtor. Un capitol aparte a dedicat aici muzicii ușoare cehoslovace. Prezentînd și o bogată serie de reproduceri de fotografii, cartea se va bucura, cred, de un binemeritat succes de librărie, contribuind substanțial la formarea culturii muzicale a cititorilor.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

III. Complexul motivației extraordinare (1)

Ilustrație de Dragoș Morărescu

Rămînind încă în sfera privilegiatului univers tematic impus de raportul om-celelalte viețuitoare ale pămîntului, să reținem alte cîteva structuri imaginar-fantastice ilustrate și ele de povestiri care, de la sine parcă, se regrupează în virtutea unor însușiri comune cu totul distincte. Astfel, **Șarpele Aliodor, Alycon sau diavolul alb** și **Misiune de incredere** rețin atenția datorită aceluiași enunț ideatic subiacent în virtutea căruia este relevat fenomenul curent de substituire a logicii realist practice de către logica fabulos magică a întîmplării de viață mai mult sau mai puțin obișnuită. Ca reacție psihologică și gnoseologică deopotrivă, fenomenul are la origine ceea ce s-ar putea numi un **complex al motivației extraordinare**, un complex constînd în instinctiva inaderență la firesc, socotit de regulă banal, neinteresant, chiar dacă argumentația este perfect logică, beneficiară a celei mai stringente cauzalități științifice etc.; în timp ce nefirescul este îmbrățișat cu ardoare și, nu o dată, „inventat" cu înfiorată pasiune. Apare, deci, evident faptul că eul magic „lucrează" neistovit în dauna eului fenomenal, profitînd, în egală măsură, de ascendentul său în sfera imaginarului și de recidivele iminente ale mentalității retardar mitizante. Diferența, în acest punct, dintre eposul voiculescian și cel sadovenian rezidă în imixtiunea spiritului disociativ, critic, menit a delimita aria imaginarului realistic determinat de aria imaginarului liber de asemenea constringeri, oricînd apt a institui norma incredibilului fabulos. Pe scurt, în timp ce la Sadoveanu magicul se constituie în mod de existență spirituală și afectivă sieși suficient, la Voiculescu acesta reprezintă mai ales o formă de „mistificare" a realului, datorată teribilului impuls al oamenilor de a provoca prezența extraordinarului. Artisticește, efectul constă în înnobilarea din unghi fabulos a povestirii, element pentru care și eroii lui Voiculescu se dau în vînt. „— După întîlnirea cu eroul tău — se adresează unul dintre ascultători personajului povestitor din **Misiune de incredere**, e drept, ne așteptam la măcar cîteva isprăvi miraculoase" ; la care cel în cauză răspunde : „— Dar încă eu ? După debutul senzațional cu care Bujor intrase în aventura mea, credeam că muntele are să ni se aștearnă cu toate minunile lui la picioare. Căprioarele au să ne iasă înainte să-și spună păsurile, urșii au să ni se ploconească și să ne lingă mîinile, iar cocoșii să se ție droaie după noi, ca guzganii după solomonarul cu cimpoiul fermecat". Din toate aceste rezultă o stare de fapt absolut stranie : dubitația față critică, departe de a descalifica imaginarul fabulos, dimpotrivă, contribuie la autentificarea existențială a acestuia, căci, iluzia trăirii extraordinarului e mai puternică decît orice. Într-o asemenea ordine de idei, fiecare din cele trei povestiri citate propune cazuri tipice de „mistificare" a realului.

„Psihologicește, arată G. Călinescu în **Estetica basmului**, șarpele e o ființă eminamente recunoscătoare și iubitoare de oameni, în stare, în virtutea acestui sentiment, de a-și reprima reflexele ferine. El cultivă, fără șovăire, un categoric moral, chiar cînd acesta contrazice interesul propriu". Nu încape îndoială că aceasta este viziunea magic-folclorică de la care se purcede și în povestirea **Șarpele Aliodor.** „Copiii — notează prozatorul — îl botezară Aliodor, după numele unui viteaz din basme și se părea că șarpele răspundea cînd e chemat pe nume. Venea mai ales cînd era șuerat ușor pe limba lui cum numai Ionică știa s-o facă". Drept urmare, inofensiva viețuitoare, („un șarpe nevenin os, un biet șarpe nevinovat de pădure, care nu poate face nici un rău"), pentru cei din familia țăranului Padeș, cu deosebire pentru copii, devine o prezență intim tabuistică, integrată ca atare în modul lor de existență... „Au trecut așa iarna și primăvara, ca în basmele cu șerpi vrăjiți, în pielea cărora se ascund geniile binelui sau ale răului. Ajunseseră să creadă că poate era un pui rătăcit de-al împăratului șerpilor, care, cînd a afla unde se găsește feciorul, are să vie să și-l răscumpere de la cei ce l-au primit și îngrijit cu o baniță de aur și de nestemate". Sînt, cum se vede, suficiente elemente susceptibile a da curs tentației pentru basmul cult. Numai că Voiculescu nu dă nici cele mai mici semne într-o atare direcție ; după cum, pe de altă parte, spre deosebire de Mircea Eliade să spunem, nu-l atrage nici ideea incifrării ezoteric-metafizice. În virtutea programului său „criticist", prozatorul se arată direct interesat de fisura pe care realitatea crudă a vieții o produce în substanța fenomenului de asumare magică a banalei întîmplări. Se întîmplă, astfel, în chipul cel mai firesc cu putință, ca unul din membrii familiei țăranului Padeș să nu poată adera la forma de convie uire a celorlalți cu neinsemnatul șarpe. Anume, este vorba de mama copiilor, care, incapabilă, așa-zicînd, de ostracizări mitice, reacționează exclusiv la nivelul spaimei instinctive. Teama de-a dreptul mistică („Femeia nu știa ce să facă. Nu cuteza să apuce pe copil și să-l caute în sîn cu sila. Se temea de misterioasa jivină ascunsă acolo. Așa că nimeni nu mai îndrăznea să se apropie și să brutalizeze copilul, care acum se afla sub protecția șarpelui") și repulsia fiziologică („Noaptea, șarpele părăsea copiii și vizita pe ceilalți membri ai familiei. Gospodarul nu spunea nimic, doar punea mîna pe el și-l azvîrlea cît colo. Dar gospodina, ieșită din minți, cum îl simțea, țipa de suna toată casa") pun definitiv stăpînire pe ea. De acum încolo, e lesne de înțeles, mistificarea realului din unghiul magic nu mai poate fi stăvilită prin nimic. De mare subtilitate analitică, în desfășurarea ei, povestirea psihanalizează un caz tipic de îmbolnăvire fatală vertiginos stimulată și de autosugestia înspăimîntătoare. În primă instanță, asistăm la instituirea unei adevărate psihoze colective, căreia, evident, biata femeie nu i se poate sustrage nicidecum :

„Întîmplarea făcuse înconjurul satului, care lua parte cu însuflețire la peripețiile casei unde se aciuiase lighioana. Cei mai mulți erau de partea șarpelui și-l socoteau piază bună. Alții, dimpotrivă, îl țineau drept un semn rău și sfătuiau să se arunce din casă spurcăciunea care nu putea fi decît unealta diavolului. Dacă-l mai țin, are să le aducă nenorocire. O să muște vitele, are să apuce vaca de uger. O să sugrume copiii, stringîndu-se ca o frînghie de gîtul lor.

Mai ales vecina Dobra era dușmana neîndueplecată a bietei tiritoare.

— Nu-l mai ține, surată, pe lîngă casă. Asta îți intră o dată pe git și nu-l mai poți scoate cu nici un chip din pîntece. Nu știi ce-a pățit Maranda ?

Și-i băga a zecea oară în cap femeii povestea Marandei care dormise în cîmp și un șarpe îi pătrunsese prin gură în burtă. A chinuit-o mulți ani. Numai cu fum de argint-viu l-a scos afară. L-a vărsat bucăți, bucăți, amestecat cu cheaguri de sînge.

Și povești de-astea cu șerpi oploșiți în pîntecele oamenilor împuiau zilnic mințile bietei gospodine, care începuse să intre la griji și să slăbească văzînd cu ochii".

De la o asemenea stare de panică irepresibilă pînă la falsa certitudine a transpunerii respectivei stări în fapt real nu e decît un pas. Ceea ce se întîmplă și cu eroina povestirii.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

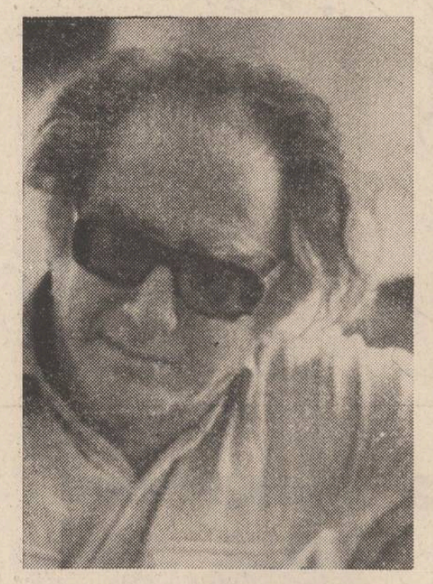

Un scriitor îndrăgostit de enigme : Haralamb Zincă

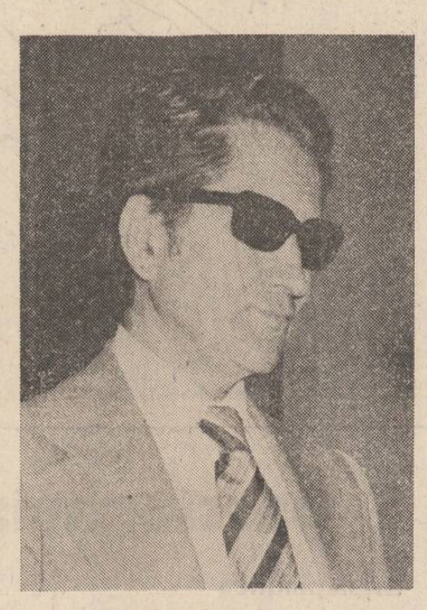

Un scriitor îndrăgostit de Italia : Alexandru Balaci

1978 : Marin Preda însoțit de Cezar Ivănescu și Mihai Ungheanu pe treptele palatului lui Constantin Brâncoveanu

CRONICA EDIȚIILOR

Un cronicar bănățean

Vorbind despre adevărata geografie culturală, cea care descoperă și valorifică tensiunile locale înscriindu-le în circuitul național dinspre locul lor de origine, o atenție deosebită trebuie acordată și edițiilor critice care apar în provincie. „Facla", timișorenii adică, în mod deosebit, sînt angrenați cu pasiune și pricepere într-o activitate exemplară : explorarea surselor manuscrise bănățene și redarea lor în folosință națională. Termenii noștri pot părea de orientare industrială ; nu sugerăm, prin aceasta, dimensiunile uzinale ale întreprinderii, ci pe cele miniere ale zăcămîntului. Bănățeanul scrie mult — iată o marcă de diferențiere a scriitorului acestei provincii față de confratele său bucovinean, bunăoară (Banatul și Bucovina au, altfel, multe elemente comune — o anumită geografie a drumurilor le apropie — vezi originea bănățeană a Eminovicilor ori, în sens invers, scriitori din nord stabiliți în Banat — precum și poziția lor de arii laterale pe diagonala sud-vest/nord-est), iar depozitul arhivistic al Banatului este foarte dens, accesul spre litera tipărită fiind, în secolele trecute, îndelung barat de siglele culturale suprapuse. Scriitorul bănățean devine, astfel, în secolul XVIII—XIX, un scriitor popular, de multe ori un mentor local care scrie pentru luminarea ținutului său, cu un preponderent scop pedagogic. Scrierile sale sînt preluate în copii de mînă și circulă prin traistele elevilor ori prin dosarele preoților și învățătorilor. Nicolae Stoica de Hațeg (1751—1833) este un argument. Amintit apăsat de către Nicolae Iorga (care editează fragmentar din lucrările lui), folosit de către specialiști după aceasta ediție ori după manuscrisele păstrate în diverse biblioteci, din 1969 autorul „Cronicii Banatului" a atras atenția istoricului Damaschin Mioc care a început reeditarea lui la Editura Academiei (în seria care nu i se potrivește de loc „Cronici medievale românești"). O ediție a doua a cărții, mult îmbunătățită, publică, tot sub îngrijirea lui Damaschin Mioc, editura „Facla" din Timișoara în 1981 — după ce, în 1980, la „Kriterion" editorul scotea, împreună cu A. Ambruster, „Mehadier Kronik" de Nicolae Stoica de Hațeg. Recent, Damaschin Mioc împreună cu Costin Feneșan (cunoscut istoric al Banatului și el, autor, între altele, al unui volum de „Documente medievale bănățene" și editorul cărții „Banatul de la origini pînă acum (1774)" de Ehrler Johann Jakob — un text în limba germană care nu intrase în circuitul istoric) scot, la aceeași editură timișoreană, un volum de „Scrieri" ale lui Nicolae Stoica de Hațeg cuprinzînd „Cronica Mehadiei și a băilor Herculane". Cu aceasta nu se încheie opera cronicarului, mai rămînînd cîteva scrieri ale lui precum „Faptele lui Hercule" — o prelucrare a legendelor eroului legat de numele băilor Herculane — „Scurtă cronică a războiului din 1788—1791", sau „Cronica de la Corni" (descriere a evenimentelor ca participant la ele). Iată, așadar, un scriitor bănățean — ajuns la grade destul de ridicate în „Cursus honorum" — scriind cărți, în plină epocă a luminilor, pe care știe că nu le va publica și difuzîndu-le în manuscris printre conaționalii săi pentru a-i ajuta să se ridice la învățătură. Transmiterea învățăturii nu ține în mod obligatoriu de suportul material al hîrtiei : „Și aceasta este știut, că măcar că din vechime preotii pre scoarță de tei, pre piei de miei și table de lemn au scris, au învățat și mulți înțelepți au fost", zice Nicolae Stoica de Hațeg în „Cătră iubitii și cuminții fii", cuvîntul înainte la „Povesti mosești, școlarilor românești". În acest manual de școală sui generis autorul pune învățături utile despre alfabet, despre harta cerului (Nicolae Stoica este primul învățător care încearcă să predea cunoștințe de astronomie modernă în școlile sătești ale românilor, după cum aflăm din prezentarea cărții ; manuscrisul fiind, însă, editat fragmentar, acest capitol lipsește din ediție), despre geografie, etnografie (o amănunțită descriere a obiceiurilor de nuntă în zona Mehadiei împletește amintirile proprii ale autorului cu sfaturi pentru tinerii însurăței), etc.

În „Cronica Mehadiei", Nicolae Stoica de Hațeg afirmă cu totul particular latinitatea poporului român. Contemporan cu Școala Ardeleană, pe ai cărei corifei îi cunoaște și-i recomandă elevilor săi, autorul nu mai pleacă de la documente pentru a dovedi descendența noastră latină, ci de la mituri și legende. Faptul în sine este interesant prin zona în care se produce, Banatul : din asemenea izvoare mitice se va aduna o carte fluviu, „Dacia Preistorică", al cărei autor, Nicolae Densușianu, are strînse legături cu această zonă. Iată un punct fierbinte al fantasticului, atît de apropiat de locul real, istoric, al descălecatului lui Traian în Dacia. Hașdeu fusese, în egală măsură, fascinat de aceeași provincie în care realul se împletește cu legenda. Dincolo de naivitatea lui Nicolae Stoica de Hațeg, legăturile ingenioase pe care le propune el (între altele, lansează, sub formă de ipoteză dar mîndru că ideea îi aparține, exilul lui Ovidiu nu la Tomis, ci aici, într-o peșteră din jurul Mehadiei, iar lîngă el — dar fără ca să se știe între ei, cronicarul este convins că a fost exilată și Iulia, într-o altă peșteră, împreună cu doamnele ei de onoare !), citirile hazardate în monezi ori în inscripții — toate au la origine o fierbinte credință că niște locuri atît de frumoase și folositoare sănătății nu se poate să nu fi fost cunoscute de către romani și de către lumea antică în general. Este și impresia de moment în fața fascinantelor descoperiri de relicve din timpul său, la care asistă personal : monezi dacice ieșite în urma plugului, inscripții, vase, hrube subpămîntene în care se găsesc trupuri umane mumifiate datorită apei cu proprietăți specifice, etc. Fiind istorici, editorii amendează destul de des, uneori socați, textul cronicarului. Acesta vorbește de Moesia numind-o constant „Mosia", convins că termenul vechi s-a păstrat astfel în românește, numește Dacia — „Dația" iar pe daci — „dații" (de la verbul „a da", pentru că Decebal i-a **dat** tribut lui Traian după primul război dintre ei !), etc. Decît să respingem categoric asemenea afirmații, mai bine am căuta originea lor în timp și spațiu : se pare că sînt, unele dintre ele, elemente ale unei tradiții mai vechi probind trezirea conștiinței originii la români mai devreme decît apariția „științelor". Nicolae Stoica din Hațeg continuă un filon de sorginte populară, adunînd mituri și credințe din afara documentului istoric. De la fabula lui Menenius Agrippa și pînă la reprezentările iconografice creștine, unde lumea cunoscută are forma trupului răstignit al lui Hristos cu Ierusalimul în dreptul inimii, etc. — asemenea elemente de antropomorfism geografic — pe care comedia shakespeariană le speculează la maximum pînă să istovește genul — rezistă în imaginația populară. Nicolae Stoica de Hațeg le folosește cu scop mnemotehnic — dar nu le inventează : o mare parte din elementele fantastice ale operei sale istoriografice se poate lăuda cu o tradiție la fel de lungă. Autorul inventează doar cînd pune Mehadia sa în centrul lumii — și o face cu bune intenții, pentru a insufla încrederea în ei însiși locuitorilor acestor meleaguri, pentru a sădi, în conștiința lor, îndoiala fertilă.

Nicolae Georgescu

Nicolae Stoica de Hațeg : Scrieri (Cronica Mehadiei și a băilor Herculane ; Povești mosești, școlarilor românești : Varia). Ediție îngrijită de Damaschin Mioc și Costin Feneșan. Ed. Facla, 1984.

STRUCTURA COTIDIANULUI

CARTOFUL ȘI MĂMĂLIGA

de Mihnea Gheorghiu

Într-o țară europeană a emisferei nordice cu mare producție și consum de cartofi, un istoric amator a descoperit că se împlinește anul ăsta un număr exact de veacuri de cînd această legumă, coborîtă din plaiurile peruviene, și-a făcut apariția în talerele și răzoarele nației sale. Tot de peste cam aceleași mări și țări a venit și porumbul, ca să-i ofere plugarului român fiertura națională. Dar ața cu care se taie mămăliga, cine o fi scornit-o ? E altceva. Părăsim atunci domeniul istoriei, ca să pătrundem în secretele tehnologiei.

În general, este bine să cunoști de unde se trage o faptă, o idee, sau o noțiune, pentru că altfel te trezești că redescoperi America orideciteori vine vorba de una sau de alta, iar cineva care nu te cunoaște ar putea zice că ești una din două : ori impostor, ori ignorant.

Îndeobște aceste din urmă atribute merg mînă-n mînă, fără scrupule.

Într-o carte de psihologia comportamentului, o profesoară de la Universitatea statului Georgia identifică pentru prima oară un „sindrom al impostorului" luat într-alt înțeles decît cel uzual, explicînd că mulți indivizi perfecționiști în profesia aleasă se consideră impostori, consumați fiind de gîndul că nu sînt la nivelul cerut de postul pe care-l ocupă. Autoarea lucrează cu date statistice și dă ample și numeroase exemple. Un subiect al său declară : „îmi dau seama că mulți cred că sînt mai competent decît eu știu că sînt realmente" ; altul mărturisește : „adesea am avut sentimentul că mă aflu pe postul acesta dintr-o eroare a calculatorului". Unii dintre ei se prezintă la testele pentru avansare cuprinși de o anxietate dureroasă, deși s-au pregătit temeinic, apoi după succes se liniștesc, pînă la treapta următoare a competiției. Dacă, din întîmplare, un coleg mai bun decît el a căzut la același examen, impresia că a beneficiat de o „promovare frauduloasă" îi strică bucuria succesului. Complimentele și felicitările parcă îl jenează. Atunci muncește înzecit, ca să le merite. Dar și cu dorința ascunsă de a nu se da în vileag la primul eșec.

Un alt psiholog, clinician din Philadelphia, analizează acest sindrom, — tot mai răspîndit în dura competiție selectivă din cercul muncilor de răspundere —, într-o carte al cărei titlu citează o nostimă întrebare a unui personaj cu mari succese : „Dacă sînt atît de bine plasat, de ce mă simt ca un ratat ?"...

Este de presupus că nemulțumirea de sine a multora dintre acești inși (falși impostori) nu provine din cauze similare. De multe ori la bază este reprosul tardiv că nu și-au realizat vocația, aptitudinile și dorințele cu care au pornit la drum. Însă, de regulă, crește din incertitudinea și instabilitatea poziției dobîndite într-o concurență nu totdeauna supusă regulilor sportivității ireproșabile.

Nu putem decît să-i încurajăm pe cei modești și exigenți și capabili, în cursa lor inegală cu impostura autentică aliată cu ignoranța. Pentru că (e vorba lui W. Somerset Maugham) „numai o persoană mediocră se simte oricînd și oriunde ca la ea acasă".

Cartoful și mămăliga se plasează totuși într-o altă ordine de idei.

Despre modelele poeziei tinere

Urmare din pag. 1

fost nimic și după ea nu mai urmează nimic". După cum se vede, „un gol istoric se întinde". La a doua întrebare, poetul delirează după metoda poeților de la revista **Unu :** „Eminescu va vindeca de pildă melancolia, nostalgia, ipohondria, gigantismul și ciudata boală SIDA. Esenin — singurătatea, paranoia, parafrenia, tuberculoza, stenoza mitrală, ramolismentul intelectual, paralizia progresivă, bilbiiala ideologică și cancerul pulmonar. Poe — teama, frigurile galbene, alcoolismul, ciuma, lepra uscată și lepra umedă, boala lui Basedow și toate bolile vasculare etc.". Aceste ipoteze terapeutice merită a fi studiate de specialiști. Acum trebuie să citim cu atenție răspunsul la cea de a treia întrebare : „Căci încă de la începutul lumii făptura noastră a fost creată astfel ca partea stîngă să corespundă risului, ironiei, sarcasmului, iar partea dreaptă bucuriei și binelui. Partea stîngă a omului a primit ceva mai puțină lumină de la creator, dar a fost luminată de diavol, de rîsul său, colorată de flăcările iadului cînd în verde, cînd în albastru, cînd în roșu, cînd în galben, cînd în portocaliu, în rîsul său ea nu cunoaște măsură și-și bate joc de toți și de toate". Și : „Pe ea (partea dreaptă) o pocesc în fel și chip forțele diabolice și o inspiră. Ea nu strălucește prin inteligență, ci prin bunătate, naivitate și simțire. **Acestei părți a făpturii noastre îi revine poezia** (sublinierea noastră). Din această naivitate a sufletului izvorăște ea. Așa cum ironia izvorăște din jumătatea noastră diabolică". Iată o **ars poetica** de tip creștin. Pentru Danilov poezia nu poate izvori din „partea ironică a făpturii noastre". Deci el, teoretic, nu se încadrează în grupul ironic, e un fel de Mikluho Maklai printre papuași ?

Lucian Vasiliu răspunde în acest stil : „Arlechin, arlechinadă. Clovn, clovnadă". „Are poezia modele? apodictici și persuasivi, am răspunde : ba chiar și modeluri și mode și modelușe și modelațiuni și modelări și modulații și modelișuri etc.".

Un autor care nu a înghițit nada anchetei este Liviu Antonesei. În momentul în care citez din el îmi permit să fiu de acord. Textul lui este închegat, ideile sînt bine așezate, controlate de logica subterană a omului de cultură : „În mai puține cuvinte, orice poezie autentică (fie ea și neoclasică, dar nu în sensul înrădăcinat în creația anilor '50) este de avangardă.". „Rostul poeziei este de a produce plusvaloare în ordinea conștiinței". Și : „Ironia are la fel de multe/puține șanse în poezie ca și oricare altă tehnică (techné), procedură, manieră etc.".

Mihai Dinu Gheorghiu precizează : „inșeși alegerile pentru o asemenea anchetă prefigurează un grup omogen în diversitatea lui, prin ansamblul afirmațiilor și negațiilor conținute în răspunsuri, replică la alte grupuri posibile și concurențe (...). Iar cei ce se situează în afara grupurilor formale sau informale (sic!) și încearcă să obțină o poziție mediană sau mediatoare sînt obligați să țină seama de această logică, inclusiv atunci cînd neagă existența grupurilor sau legitimitatea intereselor de grup". De ce vede Mihai Dinu Gheorghiu atîtea grupuri? Inventează existența lor ca să justifice existența unuia anume. „Un grup omogen în diversitatea lui" — deci este și omogen și divers. Te surprinde atîta „unitate de vederi literare" la un număr impresionant de preopinenți. Fiecare zice că dispune de o conștiință literară formidabilă, dar fiecare acceptă conditia de component al unui pluton (nu mai e pluton, e companie) literar. Or, scriitorul, prin definiție, trebuie să fie „singur". Toți oamenii sînt originali, iar arta sub toate formele ei scoate în prim plan această calitate. Atunci cînd se sacrifică originalitatea de dragul unui scop, scopul acela nu este niciodată artistic. Mihai Dinu Gheorghiu emite mai departe enormități : „Iar cei ce se situează în afara grupurilor și încearcă să obțină o poziție mediană sau mediatoare sînt **obligați** să țină seama de această logică". Iată un termen care-mi displace profund : în artă cineva este „obligat". Practica unui asemenea tip de ideologie literară demonstrează, de fapt, o inapetență fundamentală pentru literatură.

Matei Vișniec, Florin Iaru nu spun lucruri noi. Traian T. Coșovei afirmă : „Aș spune că vulpea lumii moderne, fandosită, mediocră, superficială, neajungînd la strugurii **viziunii,** nu îi mai scuipă ca în alte dăți, ci îi ironizează. Am încredere în resursele poeziei tinere de a se apropia de marile teme — cele care l-au fascinat întotdeauna pe poet — abordîndu-le chiar cu mijloace care, pînă ieri, păreau de neconceput". Este un punct de vedere pe care îl iau ca atare.

Pentru Ion Bogdan Lefter, lucrurile sînt foarte simple. Mulți îl vor invidia că a reușit să reducă „modelele" la două : „unul neo-sămănătorist și neo-tradiționalist, în prelungirea eforturilor perseverente ale unui Ioan Alexandru sau Ion Gheorghe ; și celălalt novator, iconoclast, produs al epocii, ipostază nou-nouță de modernism". De ce Ioan Alexandru **sau** Ion Gheorghe, destine poetice atît de deosebite ? Autorul nu și-a citit confrații — mulți dintre ei înțeleg conceptul de **model literar** chiar dacă îl folosesc în mod abuziv. Un model mijlocește o formă de cunoaștere, în cazul nostru, literară; ca să o poată mijloci, el se află într-o condiție de anterioritate. Cînd Ion Bogdan Lefter zice: „și celălalt, novator, iconoclast, produs al epocii, ipostază nou-nouță de modernism" la ce model se referă, care este condiția lui de anterioritate dacă este atît de nou-nouț ? Deci poetul respectiv confundă poezia unui moment anume cu modelul de la care se revendică ea. El greșește în cadrul teoriei modelelor pe care vrea s-o aplice cu tenacitate ca și colegii săi, dar are multă dreptate (i-a scăpat) în zona poeziei cînd face dintr-un text propriul său model.

Alexandru Mușina își ia toate măsurile de precauție : „Sintagma **poezie tînără** mi se pare extrem de imprecisă. Totuși, făcînd o lectură din ce în ce mai subiectivă și prefăcîndu-mă a înțelege că, de fapt, vă interesează generația '80 (e vorba de colectivul de redacție al numărului — nota noastră), nu mă simt în stare să răspund la întrebare. Poezia generației '80 e extrem de diversă, în mișcare și nu sînt eu cel pus să vorbească în numele ei". Cine o fi **pus** să vorbească în numele ei, ne întrebăm noi ?

Magdalena Ghica, lucidă, oferă cîteva trăsături ale poeziei anilor '80. Stăpînește perfect tehnica modestiei orgolioase : „Afirmației dificile, poate ridicolă și ostentativă în nuditatea ei angajantă, îi preferăm nihilismul comod și neimplicant ; interogației majore îi preferăm micile ironii circumstanțiale ; tensiunii reale a cuvîntului trăit pînă la sînge, curajul derizoriu al formulărilor echivoce, arta ambiguităților savante ; vizionarismului integrator, îi preferăm subiectivismul mărunt, nesfîrșit în complicațiile lui impenetrabile, ludicul gratuit dar spumos, suprarealismul de piață".

Pentru ca lucrurile să devină cît mai clare, Ioan Morar se întreabă : „Cine ar putea demonstra că **Luceafărul** nu este un poem profund ironic ?".

O intervenție abracadabrantă are Dumitru Radu Popa : „nici unul dintre acești poeți nu are de ce să fie tras la răspundere pentru «vina» de a nu fi trecut prin școala dură a proletcultismului".

Atenție! Este vorba de autori care au debutat în jurul lui '80. Problema proletcultismului (activ) în poezia română încetase să se mai pună cu cel puțin un deceniu înainte de această dată.

Radu Călin Cristea observă trei direcții (onirismul hieratizant al ieșenilor, discursul etic al „școlii ardelene", literatura concretului eclatant, direcție a școlii bucureștene). Revista **Luceafărul** este preocupată de respectarea unei noi geografii literare a epocii — iată o noutate „avangardistă" în sociologia literară a momentului. Din acest punct de vedere „avangardiștii" acestui Caiet se situează pe o poziție vetustă ale cărei ratiuni exclusiviste sînt lesne de înțeles. Sensul politicii literare de grup este totdeauna reducționist, de aceea nu voi fi de acord cu el. Competiția valorilor poetice este adevărată, conține o mare frumusețe umană numai dacă se întîmplă pe terenul pur al moralei. Răspunde Ioan Buduca. Pare a fi cel mai ironic dintre „ironiști". În sacul ironic al lui Buduca încap : „Eminescu și vizionarismul său cosmologic, Bacovia și metafizica derizorului, Ion Barbu și puritatea ideii poetice, Tudor Arghezi și înălțarea la cer a tuturor cuvintelor, Emil Botta și cabotinismul superior al inocenței (îmi place formularea), avangarda și regia jocului poetic", „ironicul Socrate", istoria Romei etc. Nu-l contrazice nimeni în privința vechimii ironiei. Oricînd, în relație cu Totul, omul a fost sublim sau ridicol ; în relație cu Partea a devenit ironic. Lui Buduca i se poate aminti că nu este original decît în Parte, că limbajul lui este sosia limbajului de la revista **Unu.** Dar e liber să-și construiască propria originalitate.

Mircea Scarlat polemizează cu toți confrații care au fost de acord că poezia are modele (înseamnă că nu el a compus întrebările) : „Este un truism să afirmi că poezia are modele". Este o aberație să crezi că mai ia cineva în seamă de cel puțin două decenii, poezia lui Eugen Frunză sau A. Toma. Fie și numai faptul de **a-l** readuce în discuție în contextul stării poeziei de la jumătatea deceniului nouă, mi se pare o inabilitate. „Poeții ieșiți în ultimii ani din facultate nu resping desueta versificare tip A. Toma și Eugen Frunză, doar dintr-o plăcere (firească la tineri, în fond) de a face frondă, ci și pentru că li s-au oferit prea multe texte pe care maturizîndu-te, nu le mai poți lua în serios". După ce începuse prin a zice că „este un truism să afirmi că poezia are modele", pe pagina alăturată enunță : „Modelele promoției sînt A. Toma și Eugen Frunză. Și alții ca ei".

Deși scrie o **Istorie a poeziei române,** Mircea Scarlat se aliniază cu deosebită nonșalanță diversioniștilor literari. „Războiul" cu Eugen Frunză și A. Toma a fost cîștigat cu ani în urmă de alte generații. Poeții generației '80 (generația respectivă nu se reduce la cenaclul sau la mentorul cutare), ar trebui să se simtă jigniți de o asemenea exegeză...

La începutul lunii mai, un om înimos de la cîmpie se arăta îngrijorat de înălțimea grîului, în vorba lui plutea un aer de secetă necăjită, dacă se vede cioara din grîu nu e bine, îmi spunea el. Cînd am venit cu trenul, vorbeam cu altcineva, uitîndu-ne pe fereastră, despre grîul din fața ochilor noștri și despre simbolul (ușor ironic) al ciorii. Și am văzut cioara. Ar fi fost prea absurd să mă gîndesc la o cioară mai mică — grîul voiam să fie ceva mai ridicat. Zilele următoare, cîteva sferturi de ploaie au ricoșat în cîmpie din piatra Bucureștilor și m-am gîndit cu drag la șansele grîului.

CENACLUL NUMELE POETULUI. Vineri, 13 septembrie a.c., orele 19,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii, nr. 1, va avea loc cea de-a LIII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

POST RESTANT

MANUELA VLĂDESCU, București. — Nu întimplător inaugurăm această poștă a redacției pentru proză răspunzindu-vă d-voastră, care ne-ați scris : **„Eu, de pildă, de ce nu am primit încă un răspuns, fie el oricum ar fi fost ? Revistele acestea, in general, am ințeles eu (sper că am ințeles bine) au pagini consacrate tinerilor debutanți, există o poștă a redacției unde se dau răspunsuri mai mult sau mai puțin ironice (oricum sint binevenite). Nu pot să mai repet o frază pe care inaintea mea au spus-o sau au gindit-o alții, cum că noi trimitem manuscrisele unor reviste imaginare, unor redactori ce nu există“** (subl. ns.). Cum vedeți, ne-am hotărit să existăm la cererea d-voastră, mai ales că și alți corespondenți (mai ales din provincie) ne-au solicitat răspunsuri la scrisorile trimise cu zile, săptămini sau chiar luni in urmă. Ba unii dintre ei ne-au trimis in plicuri cărți poștale pentru a le răspunde personal. Personal însă nu vom răspunde nimănui, deoarece considerăm că unui autor care își trimite creația pentru a fi publicată (și nu depusă in albumul de familie al redactorilor) trebuie să i se răspundă pe măsură, adică public, fie că se tipărește, fie că nu. Răspunsuri prin poștă sau prin telefon n-am dat și nici nu vom da. Tot referitor la ceea ce ne-ați scris, nu vom căuta să dăm răspunsuri „mai mult sau mai puțin ironice“, ci mai mult sau mai puțin exacte, sincere și obiective. Pentru aceasta ne este absolut folositor să insoțiți proza și cu citeva date personale (virsta, ocupația, dacă ați debutat sau nu in proză și ce ați mai scris). Fotografia ne este necesară in eventualitatea publicării in revistă, iar datele personale pentru a ne da seama de **momentul** in care vă intilnim, de cit ați avut fată de cit mai aveți de-acum inainte. Ne mai scrieți, dindu-ne astfel posibilitatea să le răspundem și altor corespondenți : „.... **Mă interesează să știu ce s-a intimplat cu manuscrisul meu, dacă cineva a fost curios să citească aceste rinduri pentru care mi-am pierdut timpul meu liber (nu regret). In caz contrar, il doresc inapoi, deoarece eu il prețuiesc mai mult decit dvs. E și firesc, nu-i așa ? Și pentru a nu da posibilitate eșuării unui răspuns, vă mai trimit incă un manuscris, care de data asta sper să vă vrăjească“.** Cum vedeți, curioși sau necurioși, redactorii revistei noastre vă citesc, nedorind altceva decit să le trimiteți manuscrise bătute la mașină, corectate, și nu copii șterse, cu grave greșeli de redactare care irită la lectură mai rău chiar și decit lipsa talentului. Însă indiferent cum sint, **manuscrisele trimise nu se mai inapoiază,** ele luind ori calea tipografiei, ori, cum credeți dvs., „calea aerului spre coș“. Altceva nu facem cu ele și fată de riscul nostru de a greși in aprecieri, riscul dvs. este numai de a pierde un exemplar din atitea altele păstrate acasă, ori trimise altor redacții.

In ceea ce privește prozele pe care ni le-ați trimis, ne pare rău, dar credem că trebuie să rămineți in continuare „singura scriitoare din lume care n-a publicat nici un rind“, pentru că nu am fost „vrăjiți“ de ele. De ce ? Iată două exemple din cele aproape 30 de pagini in care omoriți atitea personaje cu o dezinvoltură care ne ingheață : **„Marina incepe să ducă o existență supusă la tot felul de incercări vulgare, propuneri din cele mai nerușinate, căpătind o anume tenacitate și violentă mindrie, tratindu-i pe toți cu ignorantă sfidare, inăbușindu-le poftele nepotolite, apărindu-și virtutea“** (Marina). Și : „.... **Toți mușchii, singele, intregul trup a fost străbătut de amintiri tainice, intreaga scrisoare m-a amețit pur și simplu și am simțit o teribilă nevoie de a plinge, amintindu-mi odioasa conjunctură ce ne-a despărțit ; aveam sentimentul culpabilității“...** (Vrajă și destin). Nu vă mai pierdeți timpul liber cu asemenea preocupări.

TUDOR NICOLAE, Mizil. Paginile posibile din jurnalul unei adolescente — **Trandafiri pentru Mihaela** — scrise in amintirea prietenei (bănuim) d-voastră, Mihaela Tudorache, răpusă la nici 17 ani de leucemie, ne-au impresionat, dincolo de tragedia in sine. Aveți talent, dar pentru a tipări mai e vreme. Așteptăm să ne mai trimiteți, iar dacă aveți drum prin București treceți pe la redacție.

CONSTANTIN ELENCU, Pitești. Nu vrem să-l dezamăgim pe colegul nostru de la **Tribuna,** C. Zărnescu, (a cărui prezentare elogioasă v-a insoțit schița), publicindu-vă noi și nu el. Așa ni se pare firesc, atita timp cit și **Tribuna** are in obicei descoperirea și publicarea talentelor literare autentice.

PETRE BROSCARU, București. Adormirea alergătoarei nu ne-a adormit, dar nici nu ne-a trezit de-a binelea. Scrisul d-voastră este ingrijit, ceea ce este bine, păcat insă că se exercită pe o temă melodramatică. Deci, vă așteptăm cu interes și nădejde.

ION TEODORESCU, Slobozia. Proza pe care ne-ați trimis-o (cu un titlu neinspirat) este cumva cea cu care ați fost premiat la concursul Marin Preda ? (Și de către cine ?). Oricum, am reținut-o și o propunem pentru publicare. Așteptăm și altele.

Iulian Neacșu

Măsura lucrurilor

Urmare din pag. I

rui „generație de mijloc“ face parte și Gr. Georgiu) formează substanța de preț a multor sentențe ideografice: „Oul e cea mai inaltă minune. / Universul este o armonie a numerelor. / Este totuna a fi și a gindi. / Totul curge. / Nimic peste măsură. / Cunoaște-te pe tine insuți. / Războiul este tatăl tuturor lucrurilor / Omul este zoon politikon. / Corul antic a pronunțat numai sentințe definitive. / Corul antic l-a inălțat pe om deasupra durerilor“. Poetul vorbește in spirit pitagoreic-platonician de **număr, măsură, echilibru, contradicție, armonie, inseninare,** intr-o lirică de recapitulație speculativ-eseistică a celebrei apoftegmatici eline (lexemele filosofice fundamentale).

Arhaicitatea abisală, in registrul propriei ființări, ontologice și noumenale („murmurul legilor“ din adincuri) l-a pus in legătură cu filonul aurifer incărcat al „antichităților“, pe un culoar de elementaritate mai puțin abstrusă, intr-un regim cartezian de esență frenetic-glacială, apolinică. Gustul „parabolei“, mitologiei“, „arheologiei“ s-a subțiat intr-un rafinament de concepție și stil inalt.

Un sentiment sapiențial, de impăcare și tirziu, ia locul fervorii „activiste“, in nota calmă a lirismului condensat, laconic, dar nu mai puțin definitoriu. Așadar, in cuvinte s-a lăsat „o toamnă răbdătoare“, e timpul răsfoirii **dicționarului:** „acolo vom găsi un cuvint / care să ne vindece de boală / acum cind pe Drumul Mătăsii / mărșăluiește armata lui Alexandru / și luna ne calcă pe creier / cu o copită de cal. / Cu litera A din tiparnițele medievale. / Acum cind șuieratul locomotivei / trece prin rafturile bibliotecii“. **(Amintire).**

Adincind filonul experienței originar-abisale, poetul are revelația dezvăluirii dreptei „măsuri a lucrurilor“. **A rămine fără măsură intre lucruri,** inseamnă a trăi, in regim cartezian, mitul lucidității extreme, de aceea poetul incearcă acum o de-crispare, de la revelarea arhaicității abstrus-artiste a lirismului la cristalizări vizionar-strunite, duse pină aproape de un hermetic elipsism artist, o așezare a lirismului in dreapta **măsură** a spiritului, și deci intr-o mai armonioasă conviețuire cu **lucrurile,** la modul generic, de unde o „infrastructură“, eseistică a poemelor, deloc glaciale ba mai mult, de o lucidă fervoare a clarificărilor apodictice. Poezia a revenit la spiritul celui mai autentic transilvanism. „Darul parabolelor l-am ținut la mare cinste“, zice poetul, pină cind „pas cu pas a venit peste noi / galbena vreme a cuferelor“, cu nostalgii pentru „vorba cea vie“, dar și pentru „vorbirea in pilde“, de care, la sfirșitul acestei experiențe esteticeste spirituală, pare să se despartă, nu fără insă a marca in poezia tinără de azi un demers liric original de profunzime.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXV)

Embleme ale Bucureștilor

Am convingerea că unul dintre cele mai pasionante capitole ale istoriei naționale este trecutul Bucureștilor — oraș emblematic al țării, leagăn al celor mai de seamă idealuri și aspirații nutrite de poporul român de mai bine de cinci veacuri incoace. Încă din timpul Renașterii și cu citeva decenii bune inainte de descoperirea Americii, așezarea devenea Capitală a Țării Românești și poate că n-ar fi lipsit de interes să se știe că acum se implinesc exact 520 de ani de la intiia sa atestare documentară in această calitate. Viața și civilizația s-au făcut simțite aici incă din zorii istoriei, dar de 520 de ani orașul a intrat, practic, in circuitul marilor așezări europene devenind pivotul cel mai important al existenței noastre politice și culturale. Am avut prilejul ca, mulțumită unei pasiuni mai vechi, hai s-o numim hobby, să susțin in ziarul **„Informația“** o rubrică de curiozități și intimplări pitorești reunite sub genericul **„Istorie bucureșteană“.** Ceea ce la inceput mi s-a părut un divertisment, s-a dovedit treptat a fi din cale-afară de captivant, determinindu-mă să caut prin arhive, muzee, biblioteci, cărți rare și documente, tot felul de amănunte mai puțin cunoscute din tumultuoasa existență a marelui oraș sudic. **Ștefan cel Mare** a intrat in oraș de mai multe ori, in vremea unei campanii veselindu-se la București trei zile, după cum consemna **Ureche ; Matei Corvin** intr-o scrisoare către **Papa** numea orașul **„minunata cetate de scaun a Dimboviței“ ;** in timpul lui **Vlad Țepeș** s-a atestat orașul prima dată, **Radu cel Frumos** l-a transformat in Capitală, ca să nu mai vorbesc de **Mihai Viteazul, Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Tudor Vladimirescu, Alexandru Ioan Cuza** și alți domnitori sau luptători patrioți, care l-au impodobit cu lăcașuri, l-au apărat și l-au sfințit cu veghea lor luminată. Este orașul de care și-au legat cea mai mare parte a vieții și activității creatori de geniu ca **Nicolae Bălcescu, B. P. Hașdeu, Mihai Eminescu, Nicolae Grigorescu, George Enescu, Nicolae Iorga, Tudor Arghezi, Octavian Goga, Lucian Blaga, Vasile Pârvan** și mulți alți făurari fără de care civilizația noastră ar fi de neconceput. Totodată, pe străzile sale au răsunat de-a lungul timpului pașii unor oaspeți dragi, de o celebritate mondială, cum au fost **Franz Liszt, Lev Tolstoi, Eduard Strauss, Sarah Bernard, Eleonora Duse, Pietro Mascagni, Adelina Patti** și mulți alții. Încărcat de istorie, orașul nu și-a dezvelit incă toate tainele, viitoarele săpături arheologice, ca și cercetările de arhivă, aducindu-ne, cu siguranță, in viitor alte și alte mărturii despre gloria unor timpuri demult apuse.

Am auzit oameni intrebindu-se, pe bună dreptate : cum este corect de pronunțat, Bucureștiul sau Bucureștii ? Personal, optez pentru pluralul articulat, adică **„Bucureștii“,** cu genitivul și dativul **„Bucureștilor“** — și asta din mai multe motive. În primul rind, aceasta este vechea pronunție a numelui său, folosită in toate actele și hrisoavele cunoscute, preluată ca atare și de umaniștii noștri cei mai de seamă. Apoi, ar fi vorba despre faptul că existau, intr-adevăr, mai mulți București in același oraș, prin aglutinarea unor zone și cartiere noi. În fine, privind in perspectiva timpului, vom vedea că orașul are trei dimensiuni, distincte și totuși armonizate : trecut, prezent, viitor. Fiecărui timp ii corespunde cite un chip al orașului, dar ele configurează impreună imaginea perfect unitară in relieful său a unei metropole fără asemănare. Acum mai bine de un veac, un călător străin numea orașul **„un diamant de mare preț intr-o montură rudimentară“,** ceea ce, din păcate, era in parte adevărat. În afara unor monumente de reală valoare istorică și arhitectonică, in afara amplasamentului său intr-un decor natural splendid, pe 7 coline, asemenea Romei antice, prea multe prilejuri de incintare nu cred că aveau inaintașii, intrucit orașul se dezvolta haotic, planurile de sistematizare s-au elaborat relativ tirziu, fastul unor lăcașuri și sărăcia mai multor zone amestecindu-se ciudat și producind efecte vizuale indoielnice. Pentru a realiza schimbările fundamentale petrecute in anii din urmă, poate că ar fi bine să evoc numai citeva aspecte din imaginea Capitalei noastre de acum mai mult de jumătate de veac. Mă gindesc la fostul **Pod al Calicilor,** care după Războiul de Independență a primit numele glorios de **Calea Rahovei.** În cartea sa plină de farmec intitulată **„Bucureștii ce se duc“,** memorialistul **Henri Stahl** o descria in culori nu tocmai măgulitoare, dar pe deplin reale : **„Tot din pricina circiumarilor ventuze, Calea Rahovei este mai lungă decit căscatul unui vardist de noapte, așa de lungă incit, după ce ai urcat dealul spre Bragadiru, după ce ai lăsat in urmă fabrica lui de bere, trebuie să treci de Antrepozite, să lași in urmă Seminarul Central, să lași pe dreapta alt cartier suspect, să mai umbli citeva sute de metri pină cind ajungi lingă șinele drumului de fier unde două prăjini roșii cu dungi albe, ca degetele cu multe inele ale unui uriaș binefăcător, te opresc in loc pină ce trece ca un virtej, rupind pămintul, trenul de Giurgiu, și atunci abia te afli la jumătatea drumului ce incepe lingă Dimbovița, la Cazarma de Justiție. Și dacă de-a lungul acestor căi pină afară la cimp sint casele aproape unele de altele, cu cite o bărbierie, vreo potcovărie, un rotar ici colo, nenumărate circiumi pretutindeni, in schimb mai incolo se intind nesfirșite locuri virane pe care pasc vitele lăptarilor, se intind vaste maidane pe care se răsfață la soare, emanind duhori pestilențiale, gunoaie de tot felul, ori mlaștini bogate in broaște și țințari febriferi, amintiri din vremea nu prea depărtată cind Dimbovița necanalizată venea in vizită, așa, la zile mari, pină la poalele dealurilor din Cotroceni, Gramont și Filaret“.** Pentru comparație, gindiți-vă cum arată fostul **Pod al Calicilor** astăzi — este o diferență de la cer la pămint, de la betonul strălucitor la paianta sordidă, de la soare la intuneric. Înțeleg să apărăm și să conservăm, cu orice preț, un trecut care ne spune ceva, care ne innobilează și ne sigilează actul de naștere ca popor, sau cetate, dar de un trecut care ne-ar aduce aminte de mizerie și promiscuitate nu mai are nevoie nimeni. Am ales **Calea Rahovei** pentru că o cunosc mai bine, acolo m-am născut și am copilărit, dar exemplele pot fi cu mult mai numeroase. Minat de treburile zilnice, in căutarea unui subiect de reportaj, am fost nu demult prin alt cartier de nerecunoscut : **Vatra Luminoasă.** Nu știu cit de luminoasă o fi fost vatra aceasta (odinioară cunoscută numai prin azilul pentru nevăzători, de unde și numele său) dar știu că de-abia azi își merită cu prisosință frumoasa denumire — am văzut o forfotă continuă de buldozere, screpere, camioane, am văzut cuptoare de asfalt in fierbere și pereți insalubri prăbușindu-se cu o larmă de glaciațiune, de eră nouă, am văzut ciini bătrini păzind in continuare, cu un devotament impresionant, cocioabele părăsite de stăpinii lor, care s-au mutat in casă de piatră, am văzut echipe intregi de betoniști, sudori, zidari, ingineri și tehnicieni dind specific românesc fațadelor sau finisind pasajele subterane; intr-un cuvint, am văzut un șantier gigantic, desfășurat pe mai mulți kilometri, care in acea dimineață de vară vă asigur că arăta minunat, era o priveliște reconfortantă, de curățenie și viață nouă. Adevărul este că de la **Congresul al IX-lea** incoace, in București și, in general, in toată țara, s-a construit și se construiește enorm. Iar faptul că in acest răstimp opt cetățeni din zece s-au mutat in case noi este grăitor pentru anvergura extraordinară a acestor prefaceri. Și, ceea ce este un semn grăitor de civilizație și patriotism, in dinamica furtunoasă a innoirilor nu sint uitate monumentele vechi. Și pentru că tema ii preocupă pe mulți oameni de cultură, ca și pe alți cetățeni indrăgostiți de vechea falã a orașului, sint in măsură să furnizez citeva informații de ultimă oră. Am aflat că superba ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu din Piața Sf. Gheorghe (kilometrul zero al orașului) este complet restaurată, actualmente lucrindu-se la finisarea fațadei. Este un act de dreptate față de oraș, dar și de venerație față de memoria luminatului prinț, al cărui trup decapitat se află inmormintat in inima lăcașului. O altă știre de ultimă oră se referă la translația (după un procedeu original și complex) a Mînăstirii Mihai-Vodă la citeva sute de metri, ceea ce inseamnă, practic, salvarea și ocrotirea monumentului. Dar, despre toate acestea, ca și despre multe alte dovezi ale cinstirii lăcașurilor naționale, vom mai avea prilejul să vorbim intr-unul din episoadele viitoare.

Să mai răsfoim o dată filele unei cărți vechi, pentru a vedea cit de mult și-au iubit bucureștenii orașul, din toate timpurile, in pofida tuturor calamităților și incercărilor prin care a trecut. Este vorba despre o previziune cu totul ieșită din comun pe care un autor pe nedrept uitat, **Mihail Theodorescu,** o făcea in urmă cu exact 50 de ani in broșura sa **„Orașul Bucuriei“.** Veți vedea că, in mare parte, anticipațiile sale au prins viață intocmai in anii noștri. Iată numai citeva viziuni ale sale care, ca să fiu sincer, m-au uluit : **„Continuind in ritmul de prefaceri și transformări Bucureștii vor deveni in scurt timp nu numai cel mai frumos oraș din răsăritul european, dar și unul din cele mai minunate orașe ale lumii. Capitala acestei țări va crește in populație și in frumusețe. În primul rind, vor dispare cu totul locurile virane, nerăminind decit piețe monumentale, scuaruri, grădini și parcuri (...) În centrul Capitalei se va introduce Metroul, in primul rind utilizindu-se albia Dimboviței... Chioșcurile, barăcile, tarabele vor lăsa loc liber priveliștei monumentalelor clădiri față de care Palatul Telefoanelor va rămine un vestigiu al trecutului. Marile bulevarde își vor crea noile trasee străjuite de impunătoare clădiri și edificii publice, față de care Ateneul, Cercul Militar, Casa de depuneri vor rămine modeste amintiri ale unui trecut indepărtat și demult uitat. Prevedem orașului București perspectiva unei normale dezvoltări pină la ultima expresie a civilizației. Îi prevedem o strălucire mai mare ca a Parisului, o bogăție mai mare ca a New Yorkului și o viață mai indelungată ca a Romei eterne“.** Foarte multe dintre aceste ginduri s-au implinit. Iar pină in anul 1990 — cind se va sărbători jubileul a 525 de ani de cind orașul a devenit Capitală, vor mai prinde viață și alte proiecte admirabile, dintre care aș aminti numai făurirea Centrului politico-administrativ și revivificarea riului Dimbovița, care va fi prevăzut și cu o salbă de cascade și lacuri de agrement. Sint impliniri de civilizație pe care poeții le-ar putea cinta in versuri precum celebrul : **Exegi monumentum aere perenius !...**

Corneliu Vadim Tudor

O UTILĂ cercetare care e și biografică și bibliografică dedică doi studioși italieni, Achille Serrao și Manola Mifosi, operei lui Mario Luzi, a cărui creație pasionează din ce in ce mai mult mediile literare europene, care inclină in a-i promova pe aceștia intre marii italieni, Quasimodo, Montale, Ungaretti. „Contributi per una bibliografia luziana“, culegerea despre care este vorba, apărută la ed. Commune Campi Bisenzio, studiază atent elementele principale ale vieții și operei, cu accente necesare asupra genezei creației, a sentimentului naturii, a spiritului interogativ al poetului. O recenzie, apărută in „New Europe“, revistă multilingvă care apare in Luxemburg, conchide că această cercetare este absolut necesară celor care vor dedica de acum inainte exegeze operei lui Mario Luzi.

ANTOLOGIE ȘCOLARĂ

Din dorința de a oferi elevilor texte de literatură contemporană demne de a sta in atenția manualului și a școlii, inițiem această rubrică selectivă.

GRIGORE HAGIU

Intrăm în vară

Intrăm in vară. Parcă s-au ciocnit
ușoare-n cosmos două paralele.
Lin sună chiar păminturile grele
in care pietre scumpe-au inflorit.

Fintinile au apă vie-n ele
și orgile-n adinc s-au rinduit.
Intrăm in vară. Printr-un loc ivit
cit punctul intre soare și-ntre stele.

Și de nemărginire gura-i arsă,
de orele inalte de amiezi,
de așezarea limpedelui miine.

Spre arșița cea rodnică intoarsă,
Cimpia Dunării inaintează —
corabie cu visle mari de grine.

Mihai Viteazul

Viteaz, Cumplit, cel Drept și Bun, cel Mare,
in slavă te-ai putea numi oricum,
dor ne-ar fi fost să-ți spunem și Bătrin,
răpus pe cind erai bărbat in floare.

Acelui strașnic timp i-ai fost stăpin,
tu singur Europei tinăr soare,
ca zaua mohorită de sudoare,
cu inima arzind de imn român.

Cind steaua ta inalt urca-n tărie,
setos de clocot și temeinicie,
intregii țări intiiul aprig faur,

cum fulgera năprasnic din vecie
pe mina-ntoporată-a bătălie,
turnindu-te, cu cal cu tot, in aur.

Fragmentul semnificativ

Urmare din pag. 1

promis. Fraze de tipul „Cum ridici priporul Ciulniței, in pragul dealului, dai peste casele boierului Dinu Murguleț [...]“ sau „Din șoseaua ce vine de la Cirlibaba, intovărășind Someșul cind in dreapta, cind in stinga, pină la Cluj și chiar mai departe, se desprinde un drum alb mai sus de Armadia [...]“ și-au intipărit rezonanța in memoria cititorului de ieri și de azi. La Duiliu Zamfirescu ca și la Rebreanu, pătrunderea in lumea romanului se face anticipind tehnica cinematografică a transfocării. Procedeul vădește o dublă intenție. În primul rind, este vorba de un trompe l'oeil literar. Localizarea, ajunsă la Rebreanu foarte minuțioasă, dă iluzia de realitate, indicațiile geografice oferind cititorului date pozitive referitoare la un spațiu care există și ca entitate extraliterară sau măcar e resimțit ca atare. Pe de altă parte insă focalizarea treptată corespunde unei convenții de „derealizare“. Toposul se află sub incidența metaforei drumului, care incepe din lumea contingentă a cititorului și se termină la inceputul lumii ficționale a autorului. El conduce către un „capăt“ in ambele sensuri ale termenului, și de punct de sosire, și de punct de plecare.

Fragmentul reprodus mai sus pare să nu se indepărteze prea mult de la aceste uzanțe tradiționale. El lasă, totuși, o marcantă impresie de stranietate și mi se pare indreptățit să ne intrebăm de unde provine ea. Să incepem cu elementele mai superficiale, cel mai lesne de sesizat.

Intii de toate, este vorba de o localitate cu un nume neobișnuit, cu rezonanță antică aflată in vădită contradicție cu sugestiile ce fixează temporal cadrul epic schițat : șoseaua, biserica ortodoxă, imbrăcămintea străinului, a naratorului, ș.a. Numele este deci inșelător, contrariant. Faptul il indeamnă pe cititor la mefiență in ce privește insuși actul numirii, al folosirii denominative a limbajului, sau, altfel spus, in ce privește relația cuvint-referent.

Nu mai puțin ciudat este personajul care il aduce pe cititor in „incinta“ narațiunii. El pare a fi sosit aici **par hasard,** sau indemnat de un țel obscur, la care nu avem (incă) acces. Străinul se oprește cu puțin inainte de ieșirea din localitate, amănunt ce amplifică impresia de accidental. Doar puțin mai lipsea ca, din vina ciudatului personaj, călătoria „de inițiere“ să fie ratată și, odată cu ea, ținta spre care era indreptată. Să nu uităm că, potrivit convenției tradiționale, cititorul se află sub patronajul călăuzei lui, identificindu-se parțial cu aceasta. În fragmentul discutat, **Metopolisul** apare asemeni unui „obiect găsit“, tot așa cum „găsit“ este și naratorul.

Iată o situație cu atit mai stranie. Sublinierea in text a propozițiilor care marchează apariția personajului narator nu este deloc intimplătoare. Ea denunță, in plan abstract, conștiința convențiilor subiacente textului literar, conștiință proprie multor autori contemporani, și, in al doilea rind, jocul liber, colorat polemic, cu aceste convenții, ducind la o nuanțare a strategiilor de construcție tipică pentru proza lui Ștefan Bănulescu. Mai concret, este vorba despre o flagrantă depoziționare a naratorului. O propoziție extrem de simplă — „Atunci am apărut eu“ — produce o spectaculoasă răsturnare de poziții in perimetrul convențiilor admise. Naratorul prozei obiectivante — N. Manolescu o numește „dorică“ — se păstra in afara lumii ficționale, rezervindu-și astfel prerogativele omniprezenței și omniscienței. Naratorul-martor, in schimb, implicat in cadrul evenimențial al narațiunii, e obligat să se păstreze in granițele unisciențel verosimile. Bănulescu pare a propune o fuziune a alternativelor. De altfel, fastul disproporționat — atit prin insistența supunerii, cit și prin conținutul ei efectiv — cu care naratorul-personaj se prezintă cititorului — să ne amintim, pentru contrast, deconcertanta simplitate a formulei cu care se deschide **Moby Dick** — ii supradimensionează pregnant apariția. E frapantă sugestia unui deus ex machina, care prezidează inceputul, nu deznodămintul unei istorisiri, făcind totodată să se intrepătrundă, intr-o formulă inedită, lumea zicerii și lumea faptului. Se conturează astfel un spațiu hibrid — fruntariile metopolisene — deopotrivă fabulatoriu și atestat, ale cărui coordonate sint deținute de către o conștiință ambivalentă, naratorul-personaj. Paradoxul acestui spațiu constă in amestecul indistinct intre mărturie și fantazare ce ne e oferit drept cale de acces. Este o trăsătură definitorie a mitului. Pe cind mitul relevă această indistincție in însăși substanța povestirii, in textul bănulescian ea este **construită,** realizată pe temeiul dinamitării, dinspre interior, a osaturii de convenții proprii textului narativ tradițional.

Și acum, două cuvinte despre omul cu roata. Cititorul atent va descoperi că insolitul acestei situații epice se atenuează in proiectarea ei in registru simbolic. De altfel, personajul-narator se dovedește el insuși un astfel de „cititor“. Intrebarea adresată străinului poate fi urmarea firească a unor conjecturi asupra datelor empirice, dar poate fi la fel de bine o „lectură“ simbolică a situației. În apariția străinului cu roata această lectură identifică un topos de bogată tradiție iconografică, literară, teologică, medievală și ulterioară : roata norocului. În detaliile vestimentare ale infățișării străinului se descifrează o izotopie inrudită a clovnului și a circului, un **theatrum mundi** conotind din nou ideea de intimplare, hazard, „nebunie“. Deși construită pe o astfel de izotopie simbolică foarte puternică, secvența epică liminară romanului nu alunecă totuși prea parabolic, spre alegorizare. Cele două registre — al conotației simbolice și al denotației descriptiviste — rămin intr-o dualitate fragilă, atent dozată. Așa se explică, bunăoară, aglomerarea de detalii opace sub aspect simbolic, simple notații de atmosferă, cu rol de a realiza o contrapondere simbolisticii puternic marcate a elementului central : omul cu roata. Echivocul, subtila indeterminare, imixtiunea planurilor, sint instrumente predilecte ale scriiturii lui Șt. Bănulescu. Și in cazul tehnicii de simbolizare prozatorul realizează o răsturnare de poziții față de uzanțele tradiționale. Dacă de obicei simbolul e oferit drept punct terminus pentru cititor, aici valoarea lui de incipit apare puternic reliefată. Hazardul, „nebunia“, sint porți către lumea metopolisiană, in pragul cărora naratorul suride perfid. Călătoria de inițiere a cititorului se face sub auspiciile acestor embleme, prin care el e avertizat asupra naturii „aparte“ a spațiului literar in care urmează să intre. Altfel spus, simbolul e investit cu relevanță metatextuală, de orientare a lecturii. Atit poziția excentrică a naratorului cit și poziția excentrică a simbolului funcționează convergent, ca repere cardinale pentru utopia livrescă a paradoxalului spațiu metopolisian. Un joc rafinat al ficționalității, la granița dintre evocare, fabulație, mit și simbol.

SPORT

Un strugure în fereastră

Simbătă, ultima zi a verii, am mincat la Bușteni vișine. Acolo, verbina muntelui se scutură și vișinile de-abia se coc. Duminică, prima zi a toamnei, fiindc-am auzit vintul, insoțit de vuietul ploii, impărțind fala stejarilor in bun pentru doaga de butoi, bun pentru foc, am coborit in cimpuri cu brumărele, regina nopții, lumină de rachiuri bătute cu miere. Tălăngi, depărtări in piclă, o tristețe ușoară, clopotnițe. Toamna descheie amintiri, reface căințe, reliefează și limpezește culori (invazia corbului in spații viorii) scoate pini negri pe cărări și deschide drumuri spre Moldova. Nu știu de ce, toamna, aș bea cu lingura numai drumuri spre Moldova și nu m-aș opri nicăieri decit preț de două fișii de pastramă, odată cu negură de vin auriu. Dar, dacă stau să mă gindesc bine, știu : mi-a spus-o strugurele pe care l-am găsit luminindu-mi roșu fereastra odăii și neumblat de grauri. Pentru că iubesc, din vina voievozilor și-a lui Sadoveanu, popasul la hanuri și-n gura urmelor. E-hei, mi-am zis in gind descoperindu-mi patima, hei, voi dealuri cu coamă blindă și altoi de mir sufletul meu, să petrecem pină se umple boaba de miresme, această zi bună de cules brinduse liliachii tot in locuri dragi. Și-am plecat, impreună cu Ion Băieșu, la meciul Dinamo — F. C. Olt, pentru că la Rapid nu mai calc pină nu mi se explică cine plătește rușinea lui 0—9. Ceea ce poate să dureze. Am luat noi loc la masa presei și-am inceput să privim. Nimic. Ba da, niște băieți, aduși să se scuture de pălălaia verii (F. C. Olt) inotau prin iarba mică după lăcuste și caii popii, iar adversarii lor (Dinamo, dar nu cea de altădată) ii ajutau să nu-și rupă sau să-și murdărească unghiile. Vorba lui Ion Chirilă, adresată lui Stelian Trandafirescu : să bagi neapărat in articol că meciul a inceput in prezența a 18 000 de spectatori dintre care, prin minutul 70, mai rămăseseră vreo zece mii. Noi, la masa presei, ne povesteam intimplări din concediu, schimbam porumbei pe turturele și, din cind in cind, trăgeam cu urechea la un tranzistor ca s-auzim ce se-ntimplă pe celelalte stadioane din țară. Lucrurile evoluau normal : Buzăul o trimitea pe Timișoara in B, Rapidul incerca să se impace cu mine, dar mihnind Oradea, Craiova ținea intins pe culme steagul primejdiei, A.S.A. conducea pe Steaua, Corvinul conducea Brașovul, cu 4—0, in minutul 18, dar... dar dintr-odată totul s-a stricat, pentru că Steaua a vrut amindouă punctele. Și anul ăsta!? m-am crucit eu. Adică să nu scoată ăia din Tg. Mureș chiar nici-o miriială, nici un scirțiit, nici o chirăială !? N-au scos. Ba, mai mult, am constatat că și Corvinul și-a pus piedică, zăbale și nisip in benzină. Și-atunci m-am intors cu fața spre teren. Jos, nu exista decit Dinamo, F. C. Olt umbla cu leșinul și nu simula.

— Gutză, ii zic lui Băieșu, asta-i echipa aia din Slatina pe care-a condus-o Corvinul cu 2—0 la pauză, dar care in final a ciștigat cu 3—2 ?

— Nu mai departe de etapa trecută. Să nu te pui cu pricinile minunate.

— Și nici cu bulbucarii.

— Cine-s ăștia ? mi-a forțat mina Gutză.

— Bulbucarii ? Tipii care stau pe malul girlei, de dimineață pină seara.

— Și visează fluvii, oceane și mări...

— Și ascund pietre in apă, lăsindu-le să cadă cit mai de sus, fericiți cind aud apa făcind : bul-buc. Plus liota de lingăi, venind mereu din urmă și improspătindu-se la toate etapele, care se chinuie să le dea pietre la mină, și adjuncții care selectează pietrele și strigă in cor de cite ori apa face bul-buc : să trăim cu toții pin'la viața morții. Și trăiesc. Și o duc bine că fotbalul e o piine dulce.

Și răspunse Gutză :

— Acum „să-nfigem virful umbreluței in spinarea birjarului“ cum spunea nenea Iancu, și s-o cotim pe ulița aia unde te-așteaptă-o casă c-un strugure la fereastră. Vezi să nu ți-l mănince pisica.

Adică vrea Gutză să spună că dogul arlechin nu se scutură de pete niciodată și că iasomia se scutură frumos numai prin somn ?

Fănuș Neagu

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

O completare la un „program“ (2)

Imaginea pe care voiește a o da „Europa liberă“ asupra „exilului intern“ incepe cu o revelație de natură... istorică : exilul intern „contemporan“ ar repeta conduita, din anii dogmatismului, a „marii tăceri a celor care nu acceptau colaborarea“. Să notăm, totuși, că mulți dintre „liberaliștii“ de azi, ajunși in mediile diversiunii, sint dogmaticii de ieri, care nu doar că „acceptau colaborarea“, insă sancționau in chip exemplar pe aceia care căutau să se sustragă. În conformitate cu o astfel de schemă, elaborată in vederea evidențierii unei continuități, ar rezulta că dogmaticii de ieri sint „exilații interni“ dar și „externi“ de azi ; atunci să ne intrebăm, ce aveau ei pe atunci și nu mai au acum ? Un răspuns simplificator ar merge in direcția pierderii privilegiilor instituționale insă și mai exactă e observația care privește ideologia culturală românească de azi : inconvenabilă pentru dogmaticii postbelici (deghizați acum in „exilați“) este oficializarea doctrinei naționale, respingerea sincronismelor anti-naționale de orice fel ca și a disponibilităților „sincroniste“, ilustrate de dogmaticii, azi „exilați“. Invocarea epocii dogmatice, unde ar fi inceput preistoria „exilului intern“ al „celor care nu acceptau colaborarea“, nu e fără semnificație in mecanismele de acum ale propagandei anti-românești, din moment ce epoca de azi ar fi, in optica acesteia, una „neodogmatică“. Rezistenți in „dogmatism“, rezistenți și in „neodogmatism“, aceasta ar fi ideea, cu o singură precizare esențială : „rezistenții“ de azi sint, in majoritatea lor, dogmaticii de ieri. Ce să mai ințelegem ? Ceea ce este de la sine ințeles : dogmatismul imediat postbelic și-a conservat și tehnicile și ideologia antiromânească in așa-zisul „exil“ de azi, antiromânesc și el prin doctrină ca și prin țeluri imediate ori indepărtate. Să mai adăugăm citeva elemente : continuă lirismul ironic de acum direcția antidogmatică a lui Blaga, a lui Voiculescu ? Au legătură textualiștii, așa-zișii antidogmatici contemporani, cu proza magicului autohton, asupra căreia dogmatismul imediat postbelic vitupera ca și cum ar fi fost o expresie a decadenței ? Întrebări fără prea multe complicații, ele confirmă incă o dată mistificațiile de direcții pe care diversiunea voiește să le infățișeze drept imagine canonică a literaturii române de azi. De aici și pină la tabloul contemporan nu mai e decit un pas. Literatura română de acum, zice diversiunea, ar fi concretizată mai intii prin existența unei categorii de creatori, din interior și din exterior, de orientare sigură, și care ar cuprinde (cum susținea Virgil Ierunca, in 21 iulie 1984) „pe toți acei scriitori care nu vor să-și supună vocația lor față de putere“. Acest tip de exil ar ilustra „demnitatea“ scriitorului. Cuvinte pe care le-am intilnit adeseori in intervențiile diversioniste, atit „demnitatea“ cit și „vocația“ sustrasă clipei (insă răminind, paradoxal, intr-un activism care contrazice, cum s-ar zice, trecătoarea istoricitate) erau invocate adeseori de către unul și altul. Chiar și Monica Lovinescu era de această părere și impărțea pe scriitori in trei categorii, desfășurate de la adepții „tăcerii“, trecind apoi prin „duplicitari“ și ajungind la „neo-dogmatici“. Cei care ar rezista intr-adevăr (credea, in 1984, in „Alternative“, nr. 20, supliment, Monica Lovinescu), s-ar retrage in „anonimat și in sărăcie“, și nu ar publica nimic. Activi ar fi, dintre „exilați“, numai duplicitarii care folosesc „două cerneluri“, „cerneala“ operei fiind străină de impresionabilitatea de moment.

Această schemă a fost insă repede abandonată și dezbaterea programatică din iulie 1984, de la „Free Europe“ („Literatură și exil“, 21 iulie 1984) aducea o distribuție nouă de rezistenți, rezultată probabil dintr-o suplimentare de informații, pozitive toate pentru diversiune. Nu au dispărut, in această perspectivă inedită, autorii numiți de către diversiune „neo-dogmatici“, „neo-proletcultiști“ și altele de același soi deși ei sint, in realitate, cei care exemplifică o direcție românească. Nu au dispărut cu totul „duplicitarii“ care se prefac, vorba Monicăi Lovinescu, că dezlănțuie „apologia“ in gazete și care, dimpotrivă, in cărți scriu pentru... eternitate. „Duplicitatea“, adaugă V. Ierunca, ar fi un fenomen „specific românesc“. Însă un fenomen pe cale de dispariție, avind in vedere că, adaugă același preopinent, „apele s-au cam ales“ și „cea mai mare parte a scriitorilor vrea să iasă din duplicitate“. Despărțirea de duplicitate ar fi, in 1984, un element nou față de tabloul schițat, in 1982, de către Monica Lovinescu, ea ar corespunde, precizează V. Ierunca, unui „moment de cumpănă“, unei „drame din ceasul al unsprezecelea“. Aceasta e și părerea lui Ion Negoițescu, care susținea că „scriitorii sint obligați să-și ia tot curajul și să nu tacă“; „cumințenia“, e de părere Monica Lovinescu „n-ar mai fi de-ajuns“. Numeroase din aceste comunicate corespund cu ideea predicției catastrofice și cu mulțimea de prevestiri ale unor dezastre pe care diversiunea le face cu incepere din vara anului 1984.

Artur Silvestri

A.I.T. 1985 participare, dezvoltare, pace

Făuritor al lumii de mîine

Ca făuritor nemijlocit al lumii de mîine, tineretul este profund interesat să participe activ și responsabil la dezbaterea și soluționarea tuturor problemelor de care depinde asigurarea viitorului său de pace, de progres și bunăstare — **apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu în mesajul adresat participanților la Conferința mondială a comitetelor naționale pentru Anul Internațional al Tineretului. Găzduind o asemenea manifestare, România și tineretul său continuă de fapt o acțiune de o deosebită importanță și inscriu în atenția lumii de azi un demers care izvorăște din principiile politicii partidului și statului nostru, și anume așezarea acestei lumi pe temeiul cît mai solid al principiilor păcii și conlucrării internaționale. Această deviză : „Tineretul anului 2000 — participare, dezvoltare, pace" care alcătuiește genericul Anului Internațional al Tineretului reprezintă un mobil de conștiință în sfera căruia se cuprind înseși interesele de azi și de mîine ale umanității. Și este în afară de orice îndoială că sensurile pe care un asemenea act le dezvoltă sînt cele ale răspunderii, ale angajării față de destinul acestei lumi și nu în mai mică măsură față de condiția însuși a civilizației. Așa cum subliniază președintele României, actuala manifestare pe care o găzduiește capitala țării noastre are loc într-o perioadă în care în viața internațională s-au acumulat probleme deosebit de grave și complexe. Cunoaște o amploare fără precedent cursa înarmărilor, crește necontenit pericolul unui nou război mondial care, în actualele împrejurări, s-ar transforma, inevitabil, într-o catastrofă nucleară ce ar duce la distrugerea a însăși condițiile existenței vieții pe planetă. Unirea popoarelor, a tuturor forțelor iubitoare de pace reprezintă în aceste condiții însăși rațiunea de-a fi, iar tineretul reprezintă o uriașă forță a acestui proces prin care calea războiului poate fi barată iar spectrul său poate fi scos în afara posibilității de a se manifesta. Făuritor al lumii de mîine, tineretul poate și trebuie să acționeze cu conștiința acută a prezentului, a zilei de azi. Participarea, dezvoltarea și pacea își au emblematic rădăcini în forța și dimensiunea unei atari înțelegeri a prezentului și a misiunii înaintate pe care tinăra generație o are. În acest sens mesajul președintelui României adresat participanților la manifestarea internațională de la București se înscrie ca un cert document de conștiință politică, morală și socială în care identitatea vîrstei tinere, locul și rolul acesteia în lumea contemporană dobîndesc o deosebită semnificație.** Ca și pînă acum, **se specifică în mesaj**, tineretul României, întregul nostru popor vor participa cu toate forțele la lupta pentru pace, pentru dezarmare și, în primul rînd, pentru dezarmare nucleară, pentru instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale, pentru o lume fără arme și fără războaie, a înțelegerii și conlucrării pașnice între națiuni. **Sînt afirmate și reconfirmate aici adevăruri care țin de esența realității și de principiile care stau la baza întregii noastre politici și este indiscutabil că prin aceasta se face un larg serviciu umanismului și umanității, cauzei supreme pe care o reprezintă pacea, asigurarea păcii și înțelegerii internaționale.**

Luceafărul

Brăduț Covaliu : „Tinerețe"

Tineretul — un subiect activ al istoriei

Desfășurată la București, sub deviza generoasă a Anului Internațional al Tineretului — „Tineretului anului 2000 — Participare, Dezvoltare, Pace" — Conferința mondială a Comitetelor naționale pentru A.I.T. — unul dintre cele mai importante evenimente din seria celor menite să marcheze — la diferite niveluri — consacrarea anului 1985 ca an al tinerei generații a lumii a primit, în deschiderea lucrărilor sale, mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România.

Acțiune declanșată de Organizația Națiunilor Unite ca urmare a unei inițiative românești — consacrarea, în calendarul politic al lumii contemporane, unui an tineretului și problemelor care îl confruntă reprezintă recunoașterea, de către toate forurile internaționale și instituțiile specializate din cadrul O.N.U. a funcției sociale pe care o are astăzi, în orice sistem, tineretul. Simțindu-ne contemporani cu propriii noștri tineri sintem, de fapt, contemporani cu viitorul propriei noastre lumi, contemporani cu aceea care îi vor decide destinul. Iată de ce orientarea opțiunilor tinerei generații către idealurile nobile ale umanității : pacea, progresul social și al științei puse în slujba omului constituie una din cele mai ferme garanții pe care lumea de astăzi le poate primi asupra propriului său viitor. Astfel, ideea de **participare** introdusă în deviza care definește manifestările înscrise în cadrul programului mondial al Anului Internațional al Tineretului, are un deosebit de grav accent social. Ea este menită să aducă mereu în primul plan al discuțiilor și acțiunilor întreprinse de forurile internaționale în drept și guverne ideea de **implicare reală** a tineretului în toate problemele care solicită o luare de poziție. Includerea ideii de participare în deviza Anului Internațional al Tineretului este, în esență, apelul tinerilor lumii prin care își solicită dreptul legitim de **a acționa** în congruență cu idealurile sale, pentru existența într mai bine a popoarelor lumii.

Sintetizînd această aspirație, tovarășul Nicolae Ceaușescu se adresa, în mesajul adresat Conferinței, guvernelor și factorilor de decizie ai lumii, în numele acestei tinere generații ale cărei idealuri le-a înțeles întotdeauna atît de bine, de pe poziția revoluționarului înflăcărat a cărui tinerețe nu se poate stinge vreodată : „Ca făuritor nemijlocit al lumii de mîine, tineretul este profund interesat să participe activ și responsabil la dezbaterea și soluționarea tuturor problemelor de care depinde asigurarea viitorului său de pace, de progres și bunăstare".

Problemele tinerei generații sînt o constantă a lumii de astăzi și aria lor largă de implicare face ca responsabilitatea față de această tinără generație în formare să fie regăsită în aproape fiecare decizie luată, la orice nivel, pe un meridian sau altul al Terrei. Anul Internațional al Tineretului trebuie să depășească deci rigorile calendaristice, tocmai pentru că el este dedicat tinerei generații ca vatră și se va afirma necontenit. Omenirea își va avea mereu o tinără generație gata să îi preia destinele. În acest sens una dintre propunerile de mare valoare avansate cu ocazia lucrărilor Conferinței mondiale a comitetelor naționale pentru A.I.T. a fost angajarea a întregii comunități internaționale în elaborarea unor strategii pe termen lung în domeniul tineretului, Anul Internațional al Tineretului constituind doar un punct de plecare al unei mișcări internaționale largi menite să întreprindă acțiuni pentru soluționarea problemelor complexe, de ordin economic, politic, social și cultural care privesc tînăra generație.

Alina Ungureanu

Pledînd pentru o lume morală

Așa cum Galaxiile sînt constituite dintr-un număr de planete distincte și omenirea este constituită, la sfîrșitul de secol XX, din popoare ce există pe principiul fundamental al naționalităților. Bolta vibrează la armonie, după legile sale se nasc ori dispar planete. Umanitatea, formată din popoarele planetei, unele mai mari, altele mai mici, unele mai noi, altele mai vechi, s-a perpetuat prin milioanele de generații ce au contribuit la zestrea morală și spirituală a Omului. Căci, după părerea noastră, **Conștiința** este cea mai înaltă stare a unui popor. Aceasta a condus popoarele spre un destin ori altul. Sînt pe planetă popoare renăscute, de curînd recăpătîndu-și conștiința de sine, voința și dorința de viață liberă, după ce secole de-a rîndul au fost expoliate material și moral. Sînt popoare pașnice, în continuă ofensivă care nu se mai raportează la valorile spirituale și morale ale umanității. În lume se nasc la fiecare secundă cîteva mii de copii. Pe pămînt, mor însă în fiecare secundă, de foame, de frig, de mizerie, mii de copii. Aceasta se întîmplă des în Sudul planetei.

Omenirea își îndreaptă atenția către milioane de tineri de pe toate continentele, spre Marea Pădure Umană, ce va constitui generația de mîine a începutului de secol XXI.

Ei vin, înotînd în riuri de sudoare, din țări diferite, cu limbi diferite, din civilizații unice, vin acești tineri, ducînd în spate zestrea morală și spirituală a popoarelor lor, vin din structuri sociale și politice diferit constituite, din civilizații tehnice diferite. Toate aceste au împărțit omenirea (indirect umanitatea) pe zone, în fapt o clasificare economică, ilustrînd starea de dezvoltare economică a popoarelor prin „zone centrale" și „zone periferice", dar Planeta noastră este un Întreg, ea nu poate fi gîndită altfel.

Fiecare popor este o petală, din ce ar trebui să constituie frumusețea și armonia acestei flori.

Limbajul liric, al oamenilor de literatură, nu a creat niciodată bariere în înțelegerea dintre popoare. Ființa Umană se exprimă la fiecare popor prin Frumos, Divinul, Absolutul Frumos specific, particular fiecărui neam al planetei. Astfel, acea comunitate se poate exprima și poate dialoga cu semenii de pe întinsul continentelor. În esență, acest dialog este însăși Calea spre Universal.

Dar să vedem.

Un ochi absolut ne privește din univers. Este ochiul posterității, care a judecat fiecare generație după faptele sale, bune ori rele, stricăcioase ori morale. De aceea, oricît m-aș concentra să scriu un text pur, literar, pe această temă îmi vin obsedant în minte cîteva idei legate de realitatea planetei pe care viețuiesc :

Civilizația tehnică (tehnicistă) a secolului XX, cu toate avantajele imediate, materiale, a accelerat crearea cîtorva probleme nerezolvate pentru om și umanitate. A accelerat, de fapt, decalajul dintre țări, creînd un sistem de inegalitate în planurile economic, social și cultural, anormal conform tezelor de Libertate, Democrație și Egalitate, afișate de secolul XX.

Numeroase țări, popoare, o mare parte a generației tinere de pe Planeta noastră se izbesc de această stare de fapt.

Nordul planetei ignoră Istoria și interese pur economice dictează în planurile celelalte și fac posibile neînțelegerile și suferințele din Sudul Planetei.

Războaie nimicitoare răpesc viața a mii și mii de tineri, Copiii ce mor de foame sînt un stigmat pentru umanitate. Bogățiile naturale, la prețuri de nimic, sărăcesc și mai mult aceste popoare, furtul de creiere blochează dezvoltarea a trei sferturi din locuitorii planetei. Peste toate : terorism, puciuri, crime, droguri, anxietate, resemnare, secte, neputință, șomaj, corupție, sînt arme care nu pot fi neglijate. În această lume, milioane și milioane de tineri impulsionează prin muncă, prin eforturi, idealul real de democratizare a relațiilor dintre state (oricît de mici ar fi ele) ; conștiente, aceste armate de eroi anonimi ai Planetei. Oamenii de omenie ai secolului XXI se bat pentru viitorul Omenirii. Toate acestea privesc însuși viitorul Omenirii.

Se simte, din ce în ce mai mult, nevoia unei Lumi Morale în perspectiva următorului secol. Această idee este legată direct de ideea unei ordini economice mondiale. Oamenii de Cultură ce nu percep cursul Istoriei rămîn și ei în sfera „platitudinilor gălăgioase".

Anul Internațional al Tineretului capătă o dimensiune Planetară. Tineretul luptă, cu forța rațiunii, pentru o lume mai dreaptă și morală în care să-și facă loc ideea unei noi ordini economice.

În acest context, România și poporul român care au vocația prieteniei adevărate dar și a individualității spațiului mioritic joacă un rol de seamă în concertul de orgă al popoarelor Planetei, în care nu intimplător tînăra generație militează, protocronic, pentru o lume morală și pentru o nouă ordine economică.

Inițiativa României nu este unică. Prin numeroasele manifestări, în plan Internațional, ea capătă viață. Anul Internațional al Tineretului se profilează ca un dialog al unei Lumi Morale prin care Omenirea în secolul următor, să depășească neînțelegerile, tensiunile iar angoasa Planetară, a distrugerii atomice, să devină un vis urît al istoriei Omenirii.

Noi, românii propunem lumii modelul Orfic ce a luminat sufletul prin dialog și prin forța Cuvîntului, morală și respect, înțelegere între petalele planetei fie ele cît de mici avînd dimensiuni Continentale. Cîntecul însoțește acest Imn al Ființei Umane în fața acelui ochi necruțător al posterității. Căci Omul este floarea și ființa fragilă creată în Univers, spre a înțelege tainele lui, nu spre autodistrugere.

Dumitru Stancu

Țara Mioriței

Aș vrea să povestesc lumii basmele
Despre o țară care nu-i a mea,
Dar
Nu pot.
Sufletul meu
Se află acum între un deal și o vale ;
El se oprește
Și contemplă ceea ce poate să înțeleagă
Numai cu mintea, cu inima
Sub soarele de totdeauna ce arde...
E un melodic dor, prin timp, ce nu-i al meu
Și totuși îl simt...
Arcanul misterului său
Aș vrea să se dezvăluie
Și mie
Călător, aici, dintr-o țară nu prea depărtată...
Dar mă retrag.
Mă retrag sfios
Pentru că mi-e frică
Să nu pierd
Ceea ce e încă
Atît de frumos
Sub soarele însuși
Și de totdeauna
AL MIORIȚEI.

Ricardo Busetto (Italia)

Din LIRICA BULGARĂ

NIKOLAI KANCEV

Nisip mișcător

Sufletul schimbă mereu străfundurile tale
și nu e lumină stătută în adîncuri.
Steaua polară irizează într-atît pretutindeni
că nu rămîne loc să mai aduni puteri...

Afară, ziua dezmeticită pîn-la urmă de soare
a șters lacrimile ploii cu mîneca riului
și se deschide orizontul unde să se poată vedea
că oricît ar trăi în mijlocul mării
visul delfinului este voluta.

Europa

Roua
e din Marea liniștei.

Fiecare trebuie să-și privească transparența.
Dar zgomotul asurzitor ascute razele mai mult...

După potop,
în locul lotusului, trestia gînditoare.

În românește de
Alexandru Ivănescu

EMILIA ȘIȘCOVA

Pămîntul

Mă înclin în fața
fiecărui bulgăr de țărînă,
ce poartă cu sine
durerea și bucuria
veacurilor și generațiilor !
Mă închin în fața
pămîntului veșnic ;
pămînt al trandafirilor
și vulturilor,
al furtunilor și iubirii,
pămînt pe care încă nu s-a uscat
sîngele celor trecuți în nemurire —
pămînt cu pieptul puternic,
leagăn al revoluțiilor,
vatră a oamenilor
cu cugetul liber...

ZOIA DAȘCOVA

Dorință

Viața, de s-ar putea, fericită să-mi fie
și eu laolaltă cu ea —
Ce-i suferința, trupul meu nicicînd să nu știe.
Visele mele, nicicînd să se irosească n-aș vrea.

...De s-ar putea, vezi bine, ce nu e cu putință !
Căci bucurii există, dar și neliniști sînt ;
Cu nașterea odată, pornim spre neființă
și-atîtea dintre vise se spulberă în vînt.

Eu, însă, adunîndu-mi puținele puteri,
tot îmi urmez cărarea și larg în zări privesc —
Renasc și mor și iarăși renasc cu-aceleași vreri
și nu știu ce-i popasul, odihna n-o rîvnesc.

În românește de
Corneliu Șerban și T. Savu

BLAGA DIMITROVA

Invizibilă

Eu voi pleca
și-n locul meu,
ca o eliberare,
se va muta văzduhul
ascuns vederii,
fără de sfîrșit.
Prezența mea mută,
un altul, fără să știe,
o va respira cu nesațiu.

EVTIM EVTIMOV

Impresie de seară

Pînă și el,
Condeiul meu,
Să cînte este gata
Și să ardă
Pîn' la capăt.

Vei înțelege asta, poate,
Cînd se va mistui cu totul.

NIKOLAI ANTONOV

Recunoaștere

O, dragoste și ură —
Doi umeri prinși pe cruce
Pe care pînă-acum sînt răstignit.
O linie către cătare duce :
Trăgaciul stă sub degetu-arcuit !

O, dragoste și ură —
Prin jurămînt alese,
În care singur să mă strădui vreau,
La-ntretăierea lor eu însumi stau.
Să nu mă căutați în altă parte !

GHEORGHI HRISTOV

Roșu și negru

Culori pe lume îndrăgesc doar două
din cîte dau lumina pe pămînt :
aprinsul roș din steag cu pînza nouă
și negrul — negri ochii dragei sînt.

Tu, pictore, mă iartă de-ndrăzneală,
că în paleta mare de culori
eu văd două culori fără greșeală,
ce pentru mine-s unice comori.

DOBRIN PASKALEV

Diagnostic

Mă tulbură-ntîlnirile nocturne,
mă chinuie-ntrebări, dureri, destine,
Un bun prieten îmi lipsește și
Ceva ce n-are chip și nu mai vine.

Ciocnirea pămîntean-nepămînteană
dureri și-ascunsă teamă naște, ah
tardiv e diagnosticul acum —
un jucător se află-ntruna-n șah.

În românește de
Valentin Deșliu

Un scriitor integral

Nu am avut cinstea și plăcerea să-l cunosc în niciuna din călătoriile sale la Hanoi, dar îi cunosc opera și viața și știu că fără operele sale fundamentale nu aș fi putut cunoaște și iubi cultura și civilizația vietnameză. Căci la toate capitolele de istorie și istoria culturii, de etnografie și folclor, de istoria literaturii și estetică, am dat peste prezența sa de erudit și peste scrisul său exact dar totodată elegant, nervos dar totodată fermecător. Căci Nguyen Khac Vien este un spirit atotcuprinzător, enciclopedist cu toate că, zice-se, în dezvoltarea vertiginoasă și imbelșugată a tuturor științelor și artelor, epoca modernă nu mai îngăduie enciclopedismul.

Despre viața marelui om de cultură știam, cîte știam, din relatările prietenilor de la ambasada vietnameză din București. Știam că e medic cu doctoratul la Paris. Iată însă în revista **Etudes vietnamienne** nr. 70, revistă pe care a condus-o pînă deunăzi, cînd s-a pensionat, Nguyen Khac Vien se mărturisește singur în cîteva linii autobiografice : a studiat la Hue și Hanoi, ca fiu de înalt mandarin, cu funcție de ministru, și apoi a plecat la Paris, să-și continue studiile. La Paris a stat 26 de ani. Dar, bun patriot, legat de destinele neamului său, se reîntoarce în patrie, participă la munca de reconstrucție în urma domniei coloniale, devine comunist și face presă. Spirit cult și creator, laborios și ambițios, el concepe lucrări de mare anvergură care-l fac repede celebru și stimat. Fără îndoială că, dintre multe altele, capodopera sa rămîne **Antologii literaturii vietnameze**, de la origini pînă în zilele noastre, operă în cinci volume care totalizează cîteva mii de pagini, sintetizată, apoi, sub titlul „Literatura vietnameză", Hanoi, 1979, de numai... 1 028 de pagini, ambele în limba franceză, cu traduceri excelente și cu colaborarea altui erudit de primă mînă, Hun Ngoc, fondatorul revistei de studii vietnameze și actualul ei director. Bagheta de dirijare a monumentalei opere și studiile introductive de cîteva sute de pagini aparțin exclusiv lui Nguyen Khac Vien, alcătuind, la rîndul lor o monumentală Istorie a literaturii de tipul celei a lui George Călinescu, pe care scriitorul vietnamez o comprimă apoi, ca George Călinescu, într-un compendiu, Aperçu sur la littérature vietnamienne", Hanoi, 1976. Antologia însă rămîne una dintre cele mai mari și mai solid alcătuite din cîte mi-a fost dat să cunosc (și cunosc destul de multe !) în palmaresul literaturilor lumii, inclusiv cele cu culturi considerate mari și de reper. Într-un stat tînăr și unificat de numai zece ani, asemenea lucrări cardinale sînt posibile din simplul motiv că, dincolo de vicisitudinile istorice care au chinuit, de-a lungul veacurilor, poporul vietnamez, literatura vietnameză, cum atestă antologia de față, e foarte veche, primele ei poezii datînd din secolul al X-lea, de o valoare artistică pe care, să-mi fie cu iertare — literaturile franceză, germană sau engleză nu o aveau pe atunci.

Medic, ca Cehov, Axel Munthe și alții, Nguyen Khac Vien este în plus, cercetător literar, savant al tuturor artelor. El știe și scrie despre teatrul, muzica artele plastice vietnameze, despre psihologia și limba poporului vietnamez, studii valide sau articole spumoase, dar dense, în genul „Cronicii optimistului". Nu știm dacă a încercat și poezie, dar, traducînd excelent în franceză din poezia poporului său nu e exclus să fi încercat. Și încă ce traduceri ! De pildă, epopeea națională vietnameză Kieu, de Nguyen Du, în întregime (Hanoi, Editions en Langues Etrangère, 1965). Cert este că, parcurgînd o culegere de literatură vietnameză pentru copii, publicată în Franța, **Le trésor de l'homme**, am dat peste o excelentă povestire iscălită Nguyen Khac Vien, **Față în față cu tigrul**, scrisă cu savoare, cu fantezie și cu o fină cunoaștere a psihologiei copilului. A scris și scenarii de film. Și pamflete și articole de fond pe problemele politice cele mai actuale, a făcut reportaj cu nemiluita, mereu pe drumuri, mereu la datorie, dovedindu-ne un adevăr fundamental pentru epoca noastră — că erudiția, munca de mare rafinament cultural, aș zice de filosofia culturii, nu dezice ci, dimpotrivă, cere ca pe o valență vitală activitatea cotidiană de ziarist și propagandist al culturii, de fapt, de activist cultural. Căci întreaga operă a lui Nguyen Khac Vien, cu multiplele-i fețe, istorică, literară, arheologică, etnologică, lingvistică etc., este profund politică, profund angajată, artistul și cetățeanul coabitînd în toate ipostazele ei în spiritul filosofiei lui Ho Și Min.

Azi, la peste 70 de ani, cu aceeași mobilitate a spiritului, Nguyen Khac Vien este prezent în nucleul politicii, culturii, activității civice din Vietnam ca un cărturar exemplar pentru toate generațiile ce-l înveninează și pentru toate celelalte următoare.

Alexandru Andrițoiu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
37
(1 219)
Simbătă
14 septembrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DEMOCRAȚIA CREATOARE

Viața social-politică a țării cunoaște neîncetat altitudini noi, revelatoare pentru însăși dinamica și configurația sa, avînd un permanent și puternic temei în realitatea în continuă transformare, în programul de edificare pe noi trepte de progres și civilizație a societății românești. O asemenea nouă altitudine o reprezintă recentul forum al democrației noastre muncitorești, revoluționare, cel de al treilea Congres al consiliilor populare desfășurat sub președinția secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. O multitudine de semnificații înconjoară momentul actual și cea dintîi este aceea care derivă din însuși faptul că acest reprezentativ forum al poporului are loc în anul aureolat de sărbătorirea a două decenii de la Congresul al IX-lea al partidului, eveniment crucial pentru istoria în curs a României, factor de uriașă însemnătate pentru întreaga noastră viață economică, socială și politică. Pe firmamentul unei noi epoci plină de ctitorii, Epoca Nicolae Ceaușescu, stau însemnele marelui eveniment inaugural care a pus bazele întregii noastre contemporaneități. Sub atari însemne și în lumina amplelor orizonturi ale acestei epoci, evenimentul de acum confirmă o practică deosebit de activă și complexă a democratismului societății noastre și este menit să consacre o experiență de cel mai larg interes. Puterea poporului exercitată prin el însuși și echivalența ei socialismul prin popor și pentru popor dobîndesc o nouă expresie politică dar și morală în cel mai înalt grad și se constituie într-o realitate de drept și de fapt din perspectiva și pe traiectul căreia se văd liniile de forță ale unei uriașe și solidare participări. În acest punct, la această superioară cotă a înțelegerii și răspunderii politice se cuprinde și a doua semnificație și anume aceea că, aflîndu-ne la confluența a două cincinale, ne gîndim pe mai departe rosturile muncii și creației, cumpănim cît mai exact, cît mai eficient timpul și căutăm soluții optime continuării mersului ascendent, viguros, înainte. Astfel, în activitatea vastă, bogată închinată îndeplinirii hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului, a programului făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, acest forum deosebit de reprezentativ (a întrunit peste 8 000 de participanți) se înscrie ca un moment marcant de mare însemnătate. Prin ordinea sa de zi, prin dezbaterile și documentele adoptate și îndeosebi prin cuvîntarea secretarului general al partidului, care a pus în evidență preocuparea constantă a partidului nostru pentru perfecționarea, lărgirea și dezvoltarea democrației, rolul și sarcinile organelor și organismelor sistemului nostru democratic, Congresul consiliilor populare județene și al președinților consiliilor populare municipale, orășenești și comunale face o evidentă sinteză a preocupărilor actuale și de perspectivă, pentru încheierea cu succes a cincinalului actual și trecerea în mod sigur și eficient la îndeplinirea obiectivelor viitorului cincinal ca urmare a hotărîrilor celui de al XIII-lea Congres al P.C.R.

„Să avem permanent în vedere, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită în plenul marelui forum, că scopul, țelul suprem al politicii partidului nostru comunist, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes în România este ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului" și în acest sens actualul Congres al consiliilor populare trebuie să marcheze o etapă nouă în activitatea tuturor celor angajați prin însuși votul poporului în conducerea, în organizarea muncii și vieții, în buna gospodărire a localităților, în a face astfel încît să-și îndeplinească în cele mai bune condiții rolul important pe care îl au în asigurarea dezvoltării generale a patriei".

Terenul fertil de manifestare a participării, a angajării și răspunderii patriotice, revoluționare îl constituie realitatea la cotele ei economice și sociale de azi, geografia economică și socială a țării în continuă schimbare și într-o ascendență de valori care anunță viitoare mari ctitorii, completînd imaginea acestei epoci unică în istoria noastră. Orientările și indicațiile secretarului general al partidului ating absolut toate domeniile de activitate și converg scopului esențial subliniat cu deosebită claritate. **Fiecare localitate trebuie să devină o adevărată cetate economico-socială în care oamenii muncii, cetățenii să poată să găsească tot ce au nevoie pentru o viață civilizată, demnă ! Să transformăm, într-adevăr, fiecare localitate, fiecare comună să devină comună-oraș, un centru puternic și civilizat al construcției socialiste și comuniste !** Se profilează astfel la orizont o uriașă activitate de transformare revoluționară, a patriei, de ridicare a poporului la un nivel tot mai înalt de civilizație materială și spirituală. Acest orizont se află în noi, desigur, el este ascendența propriului nostru mers înainte și în cuprinderea sa un loc deosebit îl ocupă de bună seamă și cultura și arta, noua sensibilitate de conștiință, creația. **Festivalul național „Cîntarea României" care și-a demonstrat uriașa sa forță mobilizatoare și creatoare**, aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **trebuie să unească toate forțele de care dispune fiecare localitate și județ, pentru a ridica nivelul de cultură, de cunoștințe al maselor populare, punînd în centrul activității dragostea față de patrie, hotărîrea fermă de apărare a cuceririlor socialismului, de apărare a patriei, de întărire a independenței și suveranității României.** Dintr-o asemenea amplă și generoasă perspectivă, realitatea materială și spirituală a țării trece prin condiția acțiunii conștiente, creatoare, a fiecăruia din noi și ne certifică un înalt grad al identității muncii și vieții, al democrației creatoare — acest deziderat al prezenței vii, active și responsabile în contemporaneitate. Înaltul și reprezentativul forum care și-a încheiat lucrările, către o asemenea largă și superioară înțelegere conduce, către o asemenea largă și superioară asumare a istoriei îndeamnă.

Luceafărul

SENTIMENTUL CTITORIEI

Sîntem încărcați de sentimente și de idei. Sîntem un stup de sentimente și de idei. Unele vin, capătă contur de faptă și se vesnicesc în statuile deveniri noastre nepieritoare. Ca niciodată purtăm în noi un tezaur, în care valuta forte sînt mari idei și mari sentimente din care se nasc piramidele unice ale socialismului. Și dacă ne uităm în urmă, prin cele douăzeci de calendare, ce au trecut de la acea piatră de hotar a devenirii noastre socialiste, care este Congresul al IX-lea al comuniștilor, forum ce l-a învestit pe cel mai iubit fiu al națiunii române în funcția supremă de partid, în funcția cea mare a luptei pentru viață și fericire — vom descoperi în „registrele" băncii noastre din inimă și gînd atîtea și atîtea idei și sentimente ctitorite.

Țara este plină de nepieritoare ctitorii, pe frontispiciul cărora stă numele de istorie Nicolae Ceaușescu, din ale cărui idei și sentimente înălțătoare și de un vibrant patriotism ne tragem vigoarea ideilor și sentimentelor noastre. Acest adevăr fundamental pentru noi toți, pentru întreaga națiune română a înflorit încă o dată în fereastra țării, în aceste zile, cînd 8 000 de deputați, aleși să ne fie reprezentanți în consiliile populare au ascultat de la înalta tribună a celui mai profund și mai reprezentativ forum al democrației noastre muncitorești, revoluționare cuvîntarea secretarului general al partidului. Alături de ei, noi toți, noi Țara, am ascultat un magistral discurs în care sînt cuprinse marile idei și sentimente ce se vor face mîine, viitor de aur pentru România. Ceea ce nouă nu știam exact, era oglindă de izvor în cuvintele ce curgeau de la tribuna carpatică a existenței noastre socialiste, erau unde limpezi străluminate de razele unei gîndiri profunde și cutezătoare, științifice și revoluționare. Ne recunoșteam în ele speranțele și motivațiile muncii noastre croice de zi cu zi, ne recunoșteam pe noi care visăm, indiferent de vîrstă, să ajungem cît mai repede, acolo, în comunism. Ne recunoșteam ideile și sentimentele, pe care însă n-aveam capacitatea să le dăm conturul acela măreț din cuvintele celui mai de seamă fiu al țării. **„Nu putem vorbi,** spunea secretarul general al partidului, **de realizarea condițiilor pentru aplicarea principiilor comuniste de muncă și viață numai prin dezvoltarea unor centre industriale sau orășenești. Numai dezvoltarea armonioasă și puternică a fiecărei localități va asigura cu adevărat dezvoltarea generală a țării, va crea condiții ca patria noastră să fie un stat puternic din punct de vedere economic, al științei, al culturii ! Numai astfel vor exista toate condițiile pentru aplicarea cerințelor de viață și de muncă ale societății comuniste !**

Iată de ce trebuie să înțelegem, spunea mai departe acest mare bărbat de stat al istoriei române, **că dezvoltarea fiecărei localități este o necesitate obiectivă pentru a înfăptui comunismul în patria noastră".**

Ideile și sentimentele noastre căpătau în cuvintarea pe care o ascultam conturul cel mai exact. Altfel fereastra lor ar fi rămas fără razele soarelui. Încă o dată știm exact ce gîndim și simțim în mersul nostru spre orizont, știm ce avem de făcut și cum trebuie făcut. Avem o strategie a ideilor și sentimentelor aflate în mars, în devenire, în creație, aflate

Ion Văduva Poenaru

Continuare în pag. a 7-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Poezia tînără, poezia tinerilor

Analizată din perspectiva valorii temporale, tînără este întreaga poezie românească din deceniile socialiste, deoarece patruzeci de ani de poezie nouă nu reprezintă, pentru literatură, o perioadă deloc lungă. De altfel, accepțiunea de poezie tînără merge, obișnuit, cel puțin în două sensuri — strict ca vîrstă, dar și ca tinerețe spirituală. Poeții „generației Labiș" au intrat în poezia românească din deceniile de după 1965. Refăcînd legătura cu marile tradiții, acești poeți au readus lirica pe drumul valorilor reale, spre specificul ei adevărat, deschizînd și netezind drumul viitorilor tineri poeți. Am scris despre poeți din diverse generații, ca și despre mulți din mai tinerii poeți (intre care alții de o vîrstă cu semnatarul acestor rînduri) și privesc cu bucurie și încredere cele mai noi cărți de poezie — debuturile ultimilor ani.

Admițînd ca scriitori tineri (încă) pe cei care au debutat după generația lui Nichita Stănescu și Ioan Alexandru și foarte tinerii veniți în literatură în ultima perioadă avem o destul de largă panoramă a poeziei tinere contemporane. Curajul, lipsa prejudecăților, dorința de inovare, zdruncinarea spiritului rutinier, lărgirea sferei de inspirație, innoirea și îmbogățirea limbajului artistic, vocația constructivă, deschiderea largă scpre cultură, legătura cu tradiția sînt caracteristice și poeziei tinere. Atenția acordată tinerilor poeți trebuie să fie pe măsura valorii poeziei lor. A sesiza valoarea în poezie și a o reliefa în proporția în care ea există poate avea efecte stimulatorii nebănuite pentru un tînăr, ii

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 7-a

PATRIA

Patria e tînără mereu
Veșnicia-i starea de-nflorire.
Ea prin noi învinge tot ce-i greu
Noi prin ea trăim în fericire.

Patria e un cuvînt aprins,
Arde-n piept solar în fiecare
Si-i mai vast ca marele cuprins
De pămînt dintre străvechi hotare.

Patria e mai întîi un dor
Care nu se stinge niciodată
Veșnicit de noi ne-nvins popor
De pe glia-i binecuvîntată.

Patria ni-i sporul de avînt
Și elanul faptelor mărețe
Ni-i voința Păcii veșnic cînt
Înălțat sub cer de tinerețe.

Constantin Atomii

VALORILE ȘCOLII

Deschiderea anului de învățămînt. Un eveniment așteptat întotdeauna cu emoție. Și ceea ce este mai interesant, un eveniment care atrage gîndurile și sentimentele nu numai ale celor cuprinși direct în procesul de învățămînt — elevi, studenți și dascălii lor — ci ale tuturor cetățenilor țării. Pentru că învățămîntul a devenit, și devine din ce în ce mai mult, o problemă de interes public. Ne aflăm în fața unei consecințe a felului în care este privit învățămîntul în contextul tuturor celorlalte laturi ale vieții sociale, o consecință a importanței din ce în ce mai mare ce i se acordă. Și este, trebuie să o amintim, meritul secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a fi plasat, prin grija cu totul deosebită cu care privește școala românească și problemele ei, întregul proces de învățămînt, cu toate preocupările sale, în centrul atenției publice. Dacă deschiderea anului școlar ar fi fost un simplu eveniment calendaristic, el s-ar fi consumat discret, în spatele ușilor sălilor de clasă și al amfiteatrelor. Dar, departe de așa ceva, începerea cursurilor este marcată, an de an, de o aleasă sărbătoare la care primul invitat, așteptat cu nerăbdare, este însuși secretarul general al partidului. An de an, tovarășul Nicolae Ceaușescu se află în mijloc de septembrie, oaspete de onoare al copiilor și tinerilor din școli și facultăți, al celor răspunzători de formarea lor. Emoționanta tradiție este păstrată cu nedezmințită consecvență. Și tinerii și dascălii lor se reunesc în prima lună a toamnei într-un mare centru de învățămînt, mereu altul, pentru a fi de față la această întîlnire, pentru a asculta îndemnurile și sfaturile părintești ale celui care veghează, cu dăruire și înțelepciune și asupra bunului mers al școlii...

Anul școlar 1985-1986 se deschide sub auspicii deosebite. Încheiem un cincinal, începem un altul, o etapă de muncă nouă care va însemna și aplicarea plenară, la scară națională, a hotărîrilor celui de al XIII-lea mare forum comunist. Un cincinal nou ca acela în care vom intra cît de curînd așteaptă de la învățămîntul de toate gradele, în primul rînd, absolvenți de excepție, specialiști astfel pregătiți încît să poată duce la îndeplinire sarcini de o amploare fără precedent. În acest context, răspunderile școlii cresc considerabil. Învățămîntul a devenit, în aceste ultime două decenii de cînd energiile creatoare ale poporului au cunoscut o unanimă afirmare o adevărată și importantă forță de producție. Se așteaptă de la școală — ridicată atît de sus în ierarhia domeniilor de activitate — o contribuție majoră la rezolvarea problemelor dificile ce preocupă economia națională. Se așteaptă oameni noi, posesori de cunoștințe noi, apți să ducă la îndeplinire hotărîri în care, în mare parte, nu se mai poate apela la experiență, pentru simplul motiv că obiectivele vizate constituie adevărate premiere. Adevărați revoluționari — iată cum dorește partidul, secretarul său general să fie tinerii care ies de pe porțile școlilor și ale facultăților ! Și pentru a-i forma astfel, cadrele didactice, organizațiile de copii și tineret trebuie să se preocupe în mod deosebit de educația în spiritul înaltei responsabilități, al implicării, al dăruirii. Alături de știin-

Monica Zvirjinschi

Continuare în pag. a 3-a

Modă și modele

1. Pe cît de incitantă pe atît de vulnerabilă mi se pare ancheta **„Caietelor critice"** (nr. 3—4 1983, dar apărute, de ce ? în mai 1985...) desfășurată pe trei întrebări, privind „modelele" poeziei tinere, „rolul" și „rostul" acesteia „în lumea contemporană", posibilitățile și „sansele" **ironiei.** Ultima întrebare **(Ce șanse are ironia în poezie ?) pare** o formulare oarecum prudentă. Dar nu este.

Aflăm de la bun început că „nu toți autorii solicitați au răspuns invitației de a participa la una sau alta din secțiunile acestui număr", dar că e îmbucurător faptul că mulți poeți, încă tineri, **au ținut să fie prezenți** (așa cum zice Mircea Iorgulescu). Mai întîi că absența a numeroși poeți importanți (tineri și maturi), face ancheta parțială. Opțiunea pentru una dintre orientările literare de azi spune și ea mult.

Ceea ce caracterizează această dezbatere, o spun de la început, este neseriozitatea. Iată-l, așadar, pe Mircea Cărtărescu, produs nu în ancheta propriu-zisă, cum ne-am fi așteptat, ci în formula mai ispititoare **Cum am devenit poet,** partea cea mai la locul ei a **Caietelor critice** (nr. 3—4/1983), de care nu mă ocup acum. După ce ne informează ce discuta la un pahar de bere cu amicii, „lunedistul" ne încredințează pe cuvînt că înainte de a împlini trei ani cunoștea pe de rost „sute de poezioare și chiar o carte de aventuri în versuri", iar în liceu și facultate „pe aproape toți poeții români, „cvasi-integral", pe Barbu și Bacovia (memoria ce-i **va juca** atîtea feste, probabil !). Ca poet, imită permanent, descoperind, mai întotdeauna tîrziu, că e „jalnic". Cu „băieții" de la Cenaclul de Luni a purtat chiar „un război" care a durat un an, după care va fi (,,surpriză !") cucerit de fantezia, culoarea, prospețimea și sentimentul acestei poezii, descoperind mai apoi lirica anglo-saxonă. Sentimentul fratern al „lunediștilor"

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 6-a

Un mit al adolescenței noastre

Am mărturisit într-o carte mai veche a mea că N. Iorga, Tudor Arghezi, Gala Galaction, Panait Istrati, alături de Liviu Rebreanu și de alți cîțiva scriitori români, au fost călăuze cugetului meu în epoca de seisme ideologice și sociale prin care mi-am purtat tinerețea („Arbori din țara promisă", 1972). Mi s-a dăruit privilegiul de a-i cunoaște și de a-i asculta vorbindu-mi direct, nu numai din paginile operei lor. Dacă pe unii i-am cunoscut doar în cîte o scurtă întîlnire, nerepetată din pricina sfîrșitului lor, fie prea timpuriu, fie brutal și tragic, în schimb, altora le-am fost vreme îndelungată colaborator subaltern la publicații de ei diriguite. Cîțiva au cinstit cu scrisul lor prestigios coloanele revistelor și ziarelor pe care le-am slujit aproape o jumătate de veac, uneori iscîndu-le eu însumi ; în sfîrșit, alții m-au îngăduit ani de zile în preajma lor, — ucenic iscoditor citeodată peste limitele bunei-cuviințe și nu întotdeauna ascultător. De la toți am reținut pilde vrednice de urmat sau erori pe care se cuvenea să le evit. Plămada mea sufletească datorează fiecăruia cîte ceva.

Dintre acești scritori, față de care nu voi osteni să-mi proclam vasalitatea spirituală, cel dintîi întîlnit, cînd abia trecusem pragul adolescenței, a fost Panait Istrati. Mă aflam în ultima clasă de gimnaziu și, datorită unei pleiade strălucite de profesori care constituiau prin anii '30 mîndria Colegiului Național din Craiova, descoperisem voluptatea lecturii, devenind pentru toată viața robul acestui singur viciu omenesc nepedepsit. Citeam de-a valma cărți bune și cărți proaste, broșuri folositoare și fascicole execrabile de așa-zise romane populare, fără nici un discernămînt, dar cu aceeași rîvnă. Unele pagini citite făceau să vibreze nu știu ce coarde misterioase ale sufletului meu, stîrnindu-mi bucurii și tristeți neîntîlnite vreodată, imprimîndu-se trainic în amintire, iar altele se scurgeau pe lîngă mintea mea fără să lase urme: cumpăna dreptei judecăți mi se făurea în cuget de la sine și pe îndelete.

Pe la jumătatea lui decembrie 1934, într-o după-amiază, cînd mă întorceam de la liceu spre casa unde eram găzduit, am zărit în vitrina unei tutungerii un volumaș proaspăt apărut în „Colecția celor 15 lei", tipărit pe hîrtie ieftină, de ziar : „Chira Chiralina" de Panait Istrati. Citisem prin ziare și reviste cîteva articole despre autor, unele elogioase, altele blasfematorii, știam că publicase mai mult de o duzină de cărți în limba franceză, cu un răsunător succes, și vreo patru sau cinci în românește, dar nici una dintre acestea din urmă nu ajunsese în mîinile mele. Am cumpărat în grabă micul volum și pînă seara l-am citit pe nerăsuflate. Cînd am ajuns la ultima filă (paginile 229—230 !) eram de-adreptul năucit : nici o carte nu mă tulburase pînă atunci, cînd m-a tulburat „Chira Chiralina". Lumea care se zbătea de moarte și visa cu nesaț, suferea crîncen și se desfăta fără măsură în acele pagini incandescente, îmi era necunoscută. O sete sălbatecă de viață, o nețărmurită dragoste față de toți dezmoșteniții pămîntului, o năzuință neînfrîntă de a trăi după îndemnul inimii, în deplină libertate se revărsau ca lava unui vulcan în erupție în fiecare capitol, din fiecare pagină, din fiecare rînd al cărții, fascinînd cugetul meu de adolescent. Săptămîna care a urmat am trăit-o aproape buimac, alergînd să caut alte cărți ale lui Panait Istrati. N-am izbutit să găsesc nici una, pe la colegi ori pe la cei doi-trei anticari din oraș. A venit vacanța și m-am întors în satul natal dintre dealurile vîlcene, copleșit de simțămintele stîrnite în sufletul meu de volumașul acela modest, pe care l-am păstrat cu scumpătate pînă azi.

Am trăit apoi întîmplări care, atunci, mi s-au părut a ține de domeniul miraculului. Tipărisem în toamna aceea, la îndemnul și cu sprijinul citorva dintre generoșii mei dascăli, o minusculă plachetă de versuri, intitulată puerili, „Încrustări pe-un strop de rouă". Întîmpinată cu explicabilă simpatie de colegi și cu exagerată îngăduință de unii profesori și învățători, această plachetă cu versuri de o certă banalitate mi-a adus o răsplată neîndită : întîlnirea cu tînărul scriitor Bogdan Amaru. Dăduse din întîmplare peste „Încrustările" mele și, venit de sărbători la o soră a lui în satul Giulești aproape vecin cu Stănești mei, ținuse să cunoască pe adolescentul stihuitor. M-am trezit cu el, pe o zi de iarnă blîndă, în ușa casei părintești. Un tînăr mărunt de statură, firav, cu pistrui pe nas, îmbrăcat într-un palton cam subțire pentru gerul de afară, purtînd niște pantofi scîlciți și o pălărie ponosită. Îi întîlnisem semnătura în re-

Al. Cerna Rădulescu

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● CETĂȚI ALE PREZENTULUI, CETĂȚI ALE VIITORULUI ● Semnează : ● Viorel Varga ● Ștefan Mitroi ● Petre Ivancu ● Mircea Sonceteanu ● ● Poeme de ● Ion Mărgineanu ● Marius Daniel Tevaniau ● Adriana Sitaru ● Debut : ● Antoaneta Pop și ● Ion Teodorescu ● Cronici literare de ● M. Ungheanu și Valentin F. Mihăescu ● Viața cărților ● Rememorări de Mircea Micu ● Numele poetului de Cezar Ivănescu ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● Poșta redacției de Ion Gheorghe, ● Civilizație românească de Corneliu Vadim Tudor ● Cumpănă de George Alboiu ● Probabil/posibil : „Răspuns" de Mihai Coman ● Confabule de Iulian Neacșu ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu.

CRONICA LITERARĂ

OCTAVIAN PALER: «Un om norocos»

După ce a debutat cu versuri fără relief, Octavian Paler s-a ilustrat mai ales printr-o jurnalistică de ostentație culturală, care refuza simpla „notă de călătorie" în favoarea unor „drumuri în memorie" sau a „mitologiilor subiective", incumetindu-se, în cele din urmă, a trece și la roman, odată cu tipărirea **Vieții pe un peron**, al cărui succes probează mai puțin valoarea cărții, cît deruta gustului și judecății de valoare la susținătorii ei. Edificator asupra posibilităților lui Octavian Paler pe teritoriul romanului, ale prozei cu alte cuvinte, este și **Un om norocos** (Editura Cartea românească, 1984), roman care se așează de la prima pagină sub arcada unui citat dantesc : „Io non mori, e non rimasi vivo". Mottoul sugerează, din capul locului, un destin dramatic. Frecvența unor cuvinte și a cîmpului lor semantic în primele pagini ale cărții dezvăluie intenția de a fixa termenii unei drame : **lovea, plîngeam, lovitură, furasem, rechizitoriul, fugit, agonic, ajutor, urmărit, fugeau, incendiu, refugiat, ajutor, disperat, fugind, întuneric, să ajute, rostogolit, capcană, teama, zidul, resemna, speriat, tremură, cușcă, supunere, capitulări, urlet, fiară**, etc. Cel care vorbește la persoana I este Daniel Petric stabilit undeva la un azil de bătrîni, iar cuvintele extrase provin din relatarea unui vis apăsător cu care începe cartea. **Un om norocos** este povestea vieții unui om extrem de preocupat de existența și persoana lui, de nenorocirile care i se întîmplă, — și i se întîmplă multe —, dar care refuză tiparul „poveștii" : nu vom primi confesiunea în ordinea cronologică a faptelor, ci în ordinea capricioasă a alternării de planuri, care în cazul nostru nu are o motivație psihologică ci una strict regizorală. Pentru a înțelege ce este cu Daniel Petric, și în fond și cu romanul **Un om norocos**, vom încerca dificila reconstituire a curgerii firești a evenimentelor. Mai întîi Daniel Petric este copil, fiu al unui pictor care-l urăște pentru că fratele lui, Dinu Petric, preferat de tată a murit. Pictorul avea mania discursurilor „și ținea să-și exerseze pe pielea mea darurile sale oratorice". Între copil și părinte se dezvoltă un sentiment de adversitate care se agravează. În plus, mama este bolnavă fără scăpare. Tatăl caută o menajeră corespunzătoare și se prezintă Luchi, primitivă și sănătoasă, care ia locul mamei. Concubina determină pe tată să-și trimită fiul la școala de corecție. Aici Daniel Petric află de la un coleg răutăcios că taică-său l-a abandonat pentru că a descoperit din scrisorile mamei moarte că nu e fiul lui. Petric îl mușcă de beregată, se refugiază în closet și urlă bătînd cu pumnii în ușă. Următorul domiciliu este un sanatoriu de boli mintale de unde după o vreme, destul de lungă, „pacientul" Petric iese datorită bunăvoinței medicilor. Petric e un caz dar mai are timp să devină un om normal. Intră la Arte Plastice, se căsătorește cu un model, se mută într-o casă cu grădină și trandafiri pe care-i degustă olfactiv. Dar și aici apare drama : nu se știe de ce eroul capătă pe mîini pete roșii, drept care Livia, după ce cheamă salvarea, îl părăsește. După spitalizare, părăsit, artistul plastic se angajează la un cioplitor de cruci. Aici o cunoaște pe clienta Emilia, cu care coabitează și consumă alcool. Sărim alte întîmplări pentru a ajunge la împrejurarea că Emilia se încurcă cu un chelner, Petric intervine, Emilia se sinucide, iar Petric ajunge la închisoare ca ucigaș al Emiliei. Romanul însă nu se sfîrșește aici, ci abia începe. Ieșit din închisoare, Petric cioplește din nou cruci în vechiul atelier rămas fără vechiul stăpîn. De aici vine să-l ia un straniu vizitator nocturn și să-l ducă la un azil de bătrîni al cărui șef are extravaganța de a oferi fiecărui decedat al azilului un monument de marmură, materie aflată din întîmplare în apropierea azilului. Iată o experiență care poate fi capăt de drum. Ea are în roman un rol capital, dar mai ales ca număr de pagini. Drama continuă, însoțită de altele. Este vorba de pensionarii azilului, prilej pentru autor să pună cap la cap povestea fiecăruia. Faptelor li se adaugă reportericește alte fapte. (Interesant este aici Hingherul, care suferă pentru cîinii prinși altădată în meseria lui și le devine cel mai bun prieten). În adițiune, pe orizontală, intră și jurnalul intim al doctorului Dinu, psihiatrul din azil, legat de frate și mamă de piciorul patului cu fringhia și bătut cu fringhia, căsătorit cu forța și înșelat cu dezinvoltură. O colecție de victime și de întîmplări senzaționale. Predilecția autorului merge în direcția insolitului și melodramei. Iat-o pe Mefista personaj de care cartea nu are nevoie, dar de care autorul se ocupă : violată de tatăl vitreg „fata a nimerit pe mîinile unui dulgher", de aici a vrut să-și refacă viața cu un băiat de care s-a îndrăgostit și cînd acesta a părăsit-o „disperată, dezorientată, scîrbită, a ajuns curînd o depravată". Mefista are un copil, Ana, fetița pe care un maniac, ni se precizează că era măcelar o violează, etc. La azil personajul ocult și autoritar e Bătrînul pe care nu-l vede însă nimeni și sculptorul așteaptă să fie chemat la o întrevedere de lucru, suportînd între timp asalturile Moașei, o ioctițoare abuzivă a acestuia. (Trecem și aici peste amănunte sugestive). Azilul e lîngă mare, faleza e de mărmură, în împrejurimi e un sat și lîngă sat o mlaștină unde (fantezie ecologică) pot fi împușcați cerbi goniți întîi în smirc. Puștile se obțin cu ușurință dintr-un sat de pescari, probabil lipoveni după descriere, care stau la „cafeneaua" satului tăcuți în jurul unor cești de cafea ! În sat sînt văduve, de care unii angajați ai azilului profită. Petric merge și el la ticăloasa vînătoare de cerbi și ajunge în brațele văduvei Marta, despre care ni se spune o istorie cuprinzătoare de două vioiuri decisive (autorul iubește tema), ca pedepse pentru că-și refuză grațiile elementului masculin al localității. Petric asaltat între timp de Moașa ajunge să facă dragoste cu Laura, laboranta, în timpul unui incendiu care amenință întreg azilul și care o face să descindă îmbrăcată doar cu un cearceaf, alb și ud, în camera sculptorului care nu se teme de foc. Laura va fi însă și ea victima unui viol colectiv și prelungit (nu-l urmăm pe autor în descrierea lui cum n-am făcut-o nici în cazurile precedente) și dispare în apa lacului. Sinucidere de rușine ? Omor ? Dilemă. Un intrus în azil, un oaspe, nu un pensionar, „omul care merge pe virfuri", va fi suprimat de un cîine dresat de Hingher să se repeadă în gîtul unui manechin reprezintă viitoarea victimă. Acest azil e un loc sumbru în care Bătrînul nu apare, deși are o cameră cu oglinzi în care sculptorul e invitat, fără a găsi pe nimeni. Petric vrea să divulge totul : Bătrînul nu există, aureola lui fiind exploatată de o echipă amenințătoare. Revelația produsă de sculptor se întoarce împotriva lui : bătrînii din azil, coautori la dispariția Laurei îi semnează condamnarea la moarte și pun pe Hingher să-i pregătească un manechin și un cîine. Petric se refugiază la Marta, care nu-l mai primește, dar găsește soluția de a-l scoate la lumină pe Bătrîn : îă foc azilului. Ca totul să fie cît mai clar și neclar cu putință ni se sugerează că toată această abundență de întîmplări și de istorii au fost visate. Din cînd în cînd un „jurnal de vise" dublează firul principal al expunerii acestor romanțioase și macabre întîmplări. „Materia" e grăitoare de la sine definind tipul de literatură abundentă.

Cărțile care oferă spectacolul unei vieți imoun nu numai prin materie ci și prin intuiția adîncă a realității. Or, tocmai artificiul domină **Un om norocos**. Psihologiile sînt simpliste, cadrele de viață neverosimile. Judecată în registrul parabolei, cartea suferă de o aglomerație de fapte cu totul nejustificată. Înclinația către senzațional, către tenebros, către melodramatic dau **Unui om norocos** o turnură pe care gesticulația intelectuală exterioară sau prețioasă n-o pot acoperi. Desele căderi în mizeria și vulgaritatea existenței subliniază inadecvarea. În fond, autorul este debitor credinței că viața e un roman și că tot ce e într-o viață poate intra într-un roman, ecuația cea mai naivă și cea mai puțin adecvată romanului. Construcția sofisticată, alternările de planuri, „filozofia" aplicată materiei agravează carura acestei cărți unicat prin pretențiile ei fără suport. Autorlicul e o boală care de la Heliade încoace n-a contenit a face ravagii.

M. Ungheanu

MIRCEA CONSTANTINESCU: «Își amintea de Casablanca»

În continuarea **Amurgului levantinilor** și de fapt, în continuarea tematică a întregii sale literaturi, Mircea Constantinescu dă romanul **Își amintea de Casablanca**, (Editura Cartea Românească, 1984). Casablanca din titlu nu este aceea din celebrul film al lui Michael Curtiz, cu Bogart și Bergman, și nici, desigur, aceea din romanul lui Peter Härtling, **Hubert sau Întoarcerea la Casablanca**, de altfel, intim legat de filmul-emblemă. Casablanca lui Mircea Constantinescu este ceva cu mult mai modest, dar, în același timp, extrem de important pentru personajele romanului, și anume o casă din Cotroceni, aproape seculară, în jurul căreia gravitează pe orbite mai apropiate sau mai îndepărtate destinele complicate ale familiilor „levantine", urmărite de prozator din 1877 pînă în 1977. Ea este, în plan simbolic, fără a implica alte posibile relații, un soi de... salcîm al lui Moromete, un blazon, corupt de timp și timpuri, al duratei, o garanție, a, deodată, identității și apartenenței. Mircea Constantinescu scrie, dacă înaintăm pe acest fir tentant, dar subțire, al asociațiilor insolite — atît de caracteristic, de altfel, însăși prozei în discuție, o **Prăbușirea Casei Usher**, în registru balcanic, detaliind, aici, arborescent, ceea ce acolo era concentrat în mister fantastic.

Cel care „își amintea", în acest roman, este Valeriu I. Steriadi, personaj cu tentă autobiografică, prezentat cititorilor încă în 1970, în **Cancerul blond** și reluat apoi în **Amurgul levantinilor**, (1978), **Reflexivul** imperfect la persoana a II-a din titlul romanului este perfect adecvat strategiei narative. Valeriu (Val) se autoanalizează, derulîndu-și amintirile familiale pe fondul unui prezent existențial tern, dar, în același timp, asupra sa veghează instanța auctorială, aici un alter-ego al personajului, nu suficient de obiectivat, pentru a-și permite glacialitatea ironică, dar nici extrem de subiectiv, pentru a nu nuanța judecățile eroului.

Memoria lui Val, afectivă, desigur, de la Bergson și monsieur Proust încoace, aduce în narațiune sumedenie de personaje, unite, în special, prin relații de rudenie greu de reținut, alcătuind un continuum familial la a cărui integritate atentează presiunea timpurilor și care se exprimă printr-un continuum verbal năucitor. Acestor biografii interferente, urmărite de autor în deceniile care au urmat anilor '50, li se aliază secvențe din prezentul personajului, surprins într-un moment de impas, cînd criza conjugală, cea morală și persistența jenă financiară îi amenință echilibrul existențial. Val încearcă, în aceste circumstanțe, să-și izoleze propria identitate, să decupeze acele secvențe care-l pot justifica, față de sine, în primul rînd ; iar recursul la memorie este tocmai terapeutica indicată, din care se naște romanul. „Vocile" amintirii tind să alcătuiască o partitură polifonică în care avatarurile personajelor semnifică drame individuale sau de familie. Compunerea acestora, ca la domino, dă imaginea de ansamblu a epocii, puțin favorabilă levantinilor și problematizantului Valeriu I. Steriadi, căci minima sa izbîndă socială din finalul romanului are un evident sens autoironic. După un... veac de continuitate, cu blazonul (din ipsos, dar oricum, blazon) iremediabil deteriorat, Casablanca intră în posesia lui Archip, cel mai puțin autorizat moral descendent al levantinilor, un soi de Pirgu contemporan, disprețuit dar învingător.

Romanul cuplului (Val-Ina) interferează cu cel al familiei și cu cel social, (implicit, acesta). Încercînd un decupaj didactic, necesar analizei, aș spune că ultimele două, (cronologia îmi aparține), mizează mult pe pitorescul lexical și de atmosferă. Mircea Constantinescu dovedindu-se un stilist remarcabil, aproape impecabil, aș spune, dacă nu m-aș teme de... rimă, calofil cu măsură, evaluînd exact efectul vocabulelor vechi sau de ultimă oră în contexte neașteptate, excelînd (m-am molipsit și eu de „gerunzita" autorului, la el cu valoare stilistică, la mine... dimpotrivă), în asociații de imagini insolite, construind, în fragmente de propoziții, incredibile gramatical, masive imagistice perfect verosimile literar. Într-o asemenea materie lexicală Mateiu I. Caragiale, comprimînd imens, a scos o capodoperă, Valeriu I. Steriadi, (alias Mircea Constantinescu), dilatînd enorm („Tu mori după cuvinte, nu te-a interesat individul decît că ți-a oferit încă un subiect, adică niște cuvinte. Asta-i picla de care-ți zic. Cuvinte ?... Nu era prima oară cînd Sorin nu-l felicita pentru fervoarea cu care își nota cele auzite, sau, în sfîrșit, cele considerate că-i vor folosi la ceva") reușește pagini admirabile, în care „moara" de cuvinte prinde între pietrele ei simultaneitatea reacțiilor și gîndurilor.

Sub raportul consistenței, mai „plin" este romanul cuplului. Micile amănunte care, prin repetare, dau marile deziluzii, și retoricele mari întrebări, care, prin repetare, devin micile sicilieli, sînt „contabilizate" expert de Mircea Constantinescu, pentru ca, apoi, din această căsnică aritmetică, prin extragerea rădăcinii cubice, (citește, subtila analiză psihologică), să rezulte, fără rest, sentimentul singurătății în doi. Discuțiile și explicațiile interminabile din patul conjugal amintesc de Camil Petrescu, fără, însă, radicalismul ideatic din **Ultima noapte...** și, aș zice, tocmai de aceea mai apropiate de tipicitatea cuplului și mai creditabile literare. (N.B. : referința la Camil Petrescu este strict delimitată de scena amintită). Trecerea de la o secvență la alta, de la un plan narativ la altul și de la un timp la altul se face, de regulă, după cunoscutul mecanism al „madlenei", mulate în ceai. Prăjitura lui Marcel este, în romanul lui Mircea Constantinescu, cînd sonoritatea unui cuvînt, cînd un nume propriu, cînd o senzație ce se vrea definită. Așa se întîmplă de cele mai multe ori, menajindu-se astfel nevoia de logică, (orișicît de puțin, cum ar zice poetul), a cititorului. De la un moment dat, însă, autorul nu mai respectă nici măcar această convenție modernă, episoadele nu se mai „leagă", și echilibrul cărții se strică. Un fel de precipitare nejustificată, căci nu exprimă starea personajului, ci mai curînd — cum să-i spun — surescitarea autorului, care încearcă să tragă finalul mai aproape, produce o succesiune nefirească de episoade, introduse stereotip, prin cravașarea personajului cu formula, să-și reamintească" (și „bietul" personaj ce să facă, se supune sadismului auctorial) sau prin comenzi de regizor grăbit să vadă repede tot materialul filmat, de tipul „Mai departe, altă rolă". Acestea, chiar dacă nu sînt semne de oboseală, sînt, în cel mai bun caz, găselnițe și nimic mai mult. Coerența subterană a romanului slăbește astfel, și impresia este aceea de prematură juisare. Nu, însă, impresia finală. Mircea Constantinescu a reușit, în **Își amintea de Casablanca**, cea mai bună carte a sa, pe care o mai atentă supraveghere a construcției ar propulsa-o în prim planul romanului românesc contemporan.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

CARTEA DE DEBUT

SOLITUDINI

Trei tineri prozatori *) foarte bine înzestrați scriitoricește, cu o temeinică lectură a înaintașilor și pentru care actul scrisului echivalează necondiționat cu un act existențial în care se simt definitiv implicați — nu în sensul profesionalismului, ci al trăirii intru literatură — sînt în măsură să dea o imagine relevatoare asupra trăsăturilor noi și a mutațiilor apărute în sensibilitatea generației lor, chiar dacă de la „absolvirea" concursurilor de debut și pînă la tipărirea „probelor" în volum au trecut treipatru ani buni, timp în care multe lucruri, atît cu ei, cît și în afara lor, s-au mai schimbat. Este și ceea ce se întîmplă cu autorii volumului de față, Dumitru Augustin Doman, Tudor Stancu, Dan Petrescu, promisuni dintre cele mai serioase și mai certe ale prozei noastre tinere.

MIROSUL PRAFULUI DE PUȘCĂ. Începem cu cel mai „vechi" cîștigător al concursului, **Tudor Stancu**, probabil și cel mai tînăr, ale cărui proze predate în majoritate editurii prin '80—'81 suferă evident de decalajul de timp al apariției, trădînd prin încărcătura lirică vîrsta adolescentină la care au fost scrise. Astfel, primele și cele mai multe sînt scurte proze poetice surprinzînd criza maturizării în stările ei acute, ale spaimei de solitudine și ale rupturii dintre visul imponderabil al unei vîrste și realul limitat și tehnicist al alteia din acest sfîrșit de mileniu, angoasă și singurătate resimțite ca un sui-generis „mal du siècle". Dincolo de acest „romantism deromantizat" și de naivitățile poetizante ori prozastice, Tudor Stancu dă dovadă unei autentice hipersensibilități analitice atît printr-o extrem de fină pătrundere a realului obiectual, descoperindu-i nuanțe nebănuite, aproape fantaste, cît și prin infinitezimala disociere a stărilor și senzațiilor personajelor sale, construite prin monolog interior indiferent dacă autorul se folosește de persoana I sau a III-a. În ciuda ispitelor unor „descrieri de natură" în aceeași cheie psiholgică a romantismului, prozatorul este în fond un delicat citadin, trist prizonier al orașului, desigur, aflîndu-se totuși în elementul său în spațiul închis al interioarelor pline de obiecte pe care le „filmează" cu multă minuțiozitate în numeroase detalii și grosplanuri: „Ceasul rotund, așezat pe noptieră, tăcăne monoton și iremediabil, dar eu nu-l aud, nu pentru că nu pot, nici pentru că nu vreau, ci numai pentru că îl simt în adîncul meu, deși el e acolo, pe tăblia de lemn, un ceas rotund cu două limbi aparent imobile și cu un secundar subțire ca un fir de ață bine întins între două puncte, un secundar care se mișcă sacadat, odată cu saltul clipelor. Mi se pare că și mișcarea lui este invizibilă și tot ceea ce este a și fost deja, prezentul a devenit amintire, poate o suită de amintiri asemănătoare cu micile gradații peste care acul subțire trece insensibil și dezinvolt și peste care va trece la fel numai după un minut, minat de o dureroasă neștiință... Ușor, neștiut, tăcănitul monoton al ceasului se pierde în aer și apoi trece prin pereți afară și de-abia atunci încep să visez".

Ceață, o proză realistă în manieră tradițională, dovedește maturizarea scriitorului prin cucerirea obiectivității auctoriale. De o cu totul altă factură stilistică, remarcabil construită pe aceeași obsesie a solitudinii și dezolării existențiale ca și primele, este **Mirosul prafului de pușcă**, ultima piesă a volumului, aproape o nuvelă, punînd în valoare cota atinsă de Tudor Stancu pe calea unui realism modern, crud, sobru și totuși patetic, artist în gustul prozei italiene contemporane. Este calea care ne îndreptățește să vedem în evoluția tinărului prozator semnele unor excelente nuvele și romane viitoare cu condiția asumării scrisului nu numai ca act imprevizibil și discontinuu al manifestării talentului, ci și ca o aspră meserie.

Alexandru Condeescu

*) **„Proze", Dumitru Augustin Doman, Tudor Stancu, Dan Petrescu, Editura „Albatros", 1985.**

POEZIE

CELĂLALT

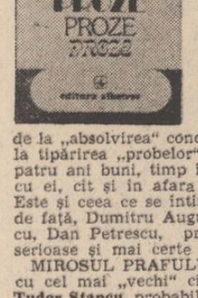

O poetă formată, posesoare dacă nu a unui univers cu totul distinct, a unui limbaj sever controlat și în același timp de o prospețime remarcabilă, se înfățișa în **Eclipsa** (1979), prima carte a Domniței Petri. Debutul ei nu a stîrnit interesul pe care îl merita, acea parte a criticii ocupată — din motive cenacliere — cu proclamarea lunară a unui nou Valéry, T. S. Eliot, Ezra Pound etc., fiind indeobște mioapă la poezia care încă mai crede în etalarea — uneori „brutală" — a sinceității. Tînăra autoare este o sentimentală dominată de o întunecată înțelepciune : ea cîntă „copilăria, mal de lucruri moi", dar inefabilul vîrstei îi rămîne străin, contrar așteptărilor, pentru că poezia e dispusă să exalte sensurile fundamentale ale existenței într-un tip particular de formulare lirică : cîntecul grav al amintirii. Moliciunea invocată e rareori tandră, ea aparținînd universului răscolit de ochiul poetului și astfel începînd să se lichefieze lent, să transforme mediul solid în insecuritatea „moale" a pastei. Evenimentele comune ale unei copilării bolnave de lucidități erau proiectate în **Eclipsa** în sfera tensiunilor unice, fără a acoperi însă și registre speculative. Faptul fizic nu avea acolo, aproape deloc, reverberație metafizică.

Există la Domnița Petri un substrat folcloric al sensibilității, o sensibilitate pură, în descendență ardelenească, plină de o candoare „aspră". Răscolirea telurică aspiră la lumină, semnele lumii au o materialitate grea, inefabilul din lucruri este păzit de consistență și formă. Melancolia este starea esențială a acestor amintiri persistente. Ea funcționează ca o tonalitate cromatică în care totul e răstălmăcit, mutat în codul convenabil, în armonia ce, în acest fel, se impune, cu intuiție feminină. Melancolia Domniței Petri e caldă ca o germinație în pămîntul fecundat de aburii materiei. Nimic din metafizica nostalgie a sufletului romantic nu răzbate aici. Romanticul e un spirit astral, călător înfrigurat în spațiul celest, spațiu esențial masculin.

Sensibilitatea Domniței Petri e una de tip expresionist-folcloric : melancolia trebuie să lase **urme** fizice, vizibile și plastice, forme pline, să transpună material senzuri. Să „ricoșeze" **sensul**, abstracțiunea virginală, în **semn**, într-o crestătură în materie. A doua carte a poetei*) adîncește latura dramatică a universului său, cu o mai mare predilecție pentru abstractizarea emoției prin închiderea ei într-un limbaj mai puțin frust, elaborat și — astfel — alienant (în a doua și a treia secțiune). De fapt motivul central al volumului este tocmai cel al **eului înstrăinat.** Melancolia materiei încălzite de respirația fierbinte a emoției s-a transformat în amară constatare : „nervozități latente cască silnic / în carnea mea de sticlă resemnată." Totul se retrage într-o cochilie transparentă, de unde lumea e privită cu teamă, cu o pronunțată înfiorare thanatică. Amintirea e acum urma morții, despărțirea de o copilărie ale cărei semne de subzistență s-au împuținat. Trăirea aceasta e pe de o parte consecința experienței erotice ; pe de alta provine din gustul pentru alegorie pe care îl vădesc multe „întîmplări" retrăite (v. de exemplu alegoria obsesivă a vînătorii). „Ce te leagă la gura dezvățată de «eu» ?", se întreabă poeta în primul vers din **Celălalt.** Cartea întreagă poate fi răspunsul dramatic la această întrebare : neputința de a se descoperi pe sine în celălalt. „Eu sînt tu" devine aici motiv de înstrăinare, de alienare. Îndepărtarea de sine e și o îndepărtare de prospețimea originară, la fel cum retrăirea faptelor copilăriei îi descoperă acum sensul tragic.

Poezia Domniței Petri a pierdut în **Celălalt** prospețimea și autenticitatea din **Eclipsa** : a cîștigat însă în dramatism. Mai puțin în poezia cu formă fixă (cele 18 sonete), unde fluiditatea necesară conține o prea mare doză de artificiu, care nu pare să fie convenabil temperamentului său poetic.

Costin Tuchilă

***)Domnița Petri : „Celălalt", Editura „Cartea Românească", 1985.**

CRITICĂ

O «ARTĂ A LECTURII»

Radu Enescu*) ilustrează un stil al eseului mai rar întîlnit azi, cînd, ca și pe vremea lui Camil Petrescu, predomină eseul spumos, bazat pe o bibliografie „uitată" după celebra vorbă a lui Valéry, urmărind cu precădere dicțiunea, strălucirea, paradoxul, „iluminarea". El, dimpotrivă, are savoarea bibliografiei exhibate, își adună tacticos elementele necesare demonstrației, aceasta avansează prudent, tematoare de a nu pierde nici o nuanță, stringîndu-se fir cu fir în jurul punctului urmărit, ca o pînză de păianjen. Radu Enescu mai este însă o figură aparte și din altă pricină : în genere, eseistul român a avut și are încă, o cultură în special romanică, mai rar de extracție germanică și anglo-americană. Modelul Ralea e tutelar. De unde probabil, și constanta stilistică : eleganță, **esprit de finesse** pentru prima arie culturală citată și „greutatea", „soliditatea", „încetineala" discursului, în al doilea caz. Radu Enescu, deși nu antipatizează spațiul romanic (dovadă eseurile **Esența hispanității, Fascinația stilului**), preferă, evident, spațiul cultural germanic. De unde, specia în care se înscrie clar discursul lui : eseul filozofic literar, adică o abordare a temelor literare din și prin prisma filozofică (mai ales grupajul intitulat **Anii de ucenicie**). Mai mult, istoria (într-o accepție foarte largă), psihologia individuală și națională, perspectiva sociologică, moravurile omenești **(Homo-animal peripateticus ?** sau **Călătorie de consum sau itinerar spiritual ?**), fac ca eseul lui Radu Enescu să depășească aria filozofie-literatură (artă), deschizîndu-se amplu, într-o ațotcuprinzătoare perspectivă antropologică. În plus, echilibrul clasic al scriitorului se manifestă limpede, prin neascunsa admirație a antichității **(Ellada sau dreptul la eroare, Leonidas și piramidele, Incrementa atque decrementa respublicae romanorum).** Ar fi o eroare însă, a considera pe Radu Enescu un „paseist", or, mai grav, un anacronic, pentru că scopul său se desemnează încă de la început. Eseistul, contemporanul nostru, urmărește o problemă de la începutul său istoric, cu intenția de a surprinde rupturile, tensiunile sufletești ale omului de azi și, explicîndu-le, a le atenua. De aici necesitatea parcurgerii alături de cititor a bibliografiei, de aici, aspectul expozitiv a numeroase pagini. Și cum literatura este seismograful cel mai sensibil al firii omenești, nu este întîmplătoare atenția acordată literaturii dezbătînd condiția umană, o literatură impregnată de filozofia existențialistă **(Franz Kafka sau mistificarea negativă, Caligula și Ivan Karamazov, Norma zilei și patima nopții).** Radu Enescu este unul din avizații comentatori de la noi, ai interferenței filozofiei existențialiste cu literatura.

Rigoarea și finețea îi sînt atributele spirituale fundamentale, pentru că eseul său depășește aglomerarea bibliografică factice, articulează o meditație proprie, originală, funciarmente optimistă, încrezătoare în „valoarea omului și umanismul valorilor". Radu Enescu, umanist în cea mai largă accepție a termenului, propune cititorului o livrească excursie rafinată, prin muzeul viu al spiritualității omenești.

Elogiul cărții este totodată, o utopie a unei alte Biblioteci din Alexandria, dar și o pledoarie aprinsă în favoarea higienei lecturii ; elogiul bibliotecarului este o utopie a savantului dublat de atributul „cavalerului fără frică și prihană al lirescului". Mesajul însă, nu este utopic. Monumentalitatea spiritualității omenești, eternitatea ei se realizează prin vocația lecturii.

Cristian-Florin Popescu

*) **Radu Enescu : „Ab Urbe condita", (Eseuri despre valoarea omului și umanismul valorilor), Editura „Facla", 1985**

BREVIAR

■ **LITERATURA SETTECENTESCĂ.** Pe la 1775, la Dragomirna, un cărturar român numit Ilarion traducea o contribuție doctrinară majoră a lui Vasile cel Mare, intitulată „Exaimeron". Acela care îl îndemnase : la o astfel de străduință fusese Paisie Velicikovski, far traducătorul așeza, la sfîrșitul unor omilii, considerabile note de peste o sută de pagini unde „discută concepțiile unor filozofi antici despre crearea universului, despre materie și formele ei în univers, despre materialitatea lumii, explică apoi cerul, mișcarea stelelor și a planetelor, bineînțeles după teoria geocentrică, zodiacul, calendarul, coordonatele pămîntului (...) Această parte a comentariilor lui Ilarion poate fi considerată drept cel dintîi tratat de cosmografie alcătuit în limba română". Observația aceasta, pe care am citit-o, aparține lui N. A. Ursu (un admirabil cercetător ieșean, ale cărui contribuții privitoare la paternitatea unor scrieri românești vechi le-am semnalat) și este inclusă într-un studiu (din „Cronica" nr. 35) intitulat **„Un cărturar român necunoscut din secolul al XVIII-lea".** Acest Ilarion, din grupul format de Paisie Velicikovski (pe care l-a învățat elinește) era muntean, se chema în realitate Ilarion Bou Rău și a făcut studii înalte la academia domnească din București, unde învățase retorica, gramatica, literatură elină și limba latină, alte discipline ale vremii, de asemenea. Contribuțiile lui sînt de acut interes și meritul lui N. A. Ursu, ca și cel al lui Ciprian Zaharia (care se preocupă cu larg succes internațional, de restituirea lui Paisie culturii române) trebuie încă o dată menționate, de asemenea, un volum care să întrunească aceste studii (unele inatacabile) pare a fi cu totul recomandabil.

■ **DIN NOU DESPRE OBÎRȘII :** Un incitant dialog, din „Astra" (nr. 8) dintre Ion Itu și A.I. Brumaru (o întîie parte dintr-un triptic care ar trebui comentat mai amănunțit) are atingere și cu ideea literaturii străromâne, pe care o susține foarte documentat A. I. Brumaru, un critic ale cărui contribuții sînt din ce în ce mai interesante : „Dacă unele valori tari ale trecutului nostru nu sînt încă pe deplin puse în lumină, să nu uităm că totuși sîntem în plin proces al ascensiunii lor la adevărul curat. Un caz deosebit cu care, desăvîrșindu-se, ne va fi dat să ne mîndrim în veac, e acela al scriitorilor străromâni". Criticul semnalează însemnătatea contribuțiilor, pe această temă, ale învățaților Ioan G. Coman și Nestor Vornicescu, anunță o sinteză dedicată acelei epoci și face o excursie în momentul străromân, care dovedește intuiție, inteligență și o adeziune la idei, toate foarte lăudabile.

■ **„EXIGENȚELE" CRONICII.** O intervenție, fapătuită într-un chip acum greu de confundat, de către Narcis Zărnescu (în „Contemporanul nr. 35) este dedicată unei monografii a lui D. Micu privitoare la „Modernismul românesc". Comentatorul, care își intitulează contribuția „Exigențele monografiei" se dovedește și el exigent. Exigența înseamnă, în acest caz, a începe cu descriere a criticii literare de azi, între care ar exista și o preocupare pentru „Istoria mentalităților", îă Al. Duțu și Romul Munteanu. Întîia mențiune e corectă, a doua nu are însă nici un rost. Apoi, cartea în chestiune. Ea ar polemiza, „cu o mică întîrziere, de aproape 30 de ani", (zice N. Zărnescu probabil cu ironie), deși nu polemica e hotărîtoare aici cît o perspectivă originală, care o corectează pe alta. Totuși, recenzentul nu vede cine știe ce originalitate căci, zice el, „noutatea răspunsului este în multe zone reductibilă la observațiile anterioare ale lui E. Lovinescu, T. Vianu, G. Călinescu, Perpessicius, V. Streinu, A. Marino, Emilian Constantinescu, Pompiliu Constantinescu, N. Davidescu, F. Aderca, Ov. S. Crohmălniceanu și M. Scarlat". Demonstrația lipsește, rămînînd doar înșiruirea aluritoare, unde stau alături G. Călinescu și M. Scarlat și de unde ar rezulta că doctrine adeseori opuse concordă prin contribuția lui D. Micu, ceea ce este extravagant. Urmează teoria modernității la români, care începe, după un patent personal al lui N.Z., de la poezia populară, Dosoftei și Varlaam, Miron Costin și Cantemir. Acest fapt ar fi fost „bine demonstrat", de G. Călinescu, A. Marino, E. Papu și D. Zamfirescu, (observație adevărată), dar și, după opinia lui, de „E. Negrici, M. Papahagi, C. Ungureanu sau I. Vartic" (aci probele nu sînt produse, căci nu pot exista). Micul entuziasm cu efecte umoristice și necontrolate nu se termină aci. N.Z. așteaptă, spre „a aprecia la justa sa valoare" întîiul volum al „Modernismului românesc", și pe cel de-al doilea. Acest al doilea volum a apărut (iată o informație prețioasă pentru N.Z.), de cîteva luni.

■ **„LIRISM și DIVERTISMENT".** Acesta este titlul unei recenzii a lui Valentin Tașcu, din „Tribuna" nr. 34, dedicată unui volum oarecare de poezii, comentariu nu fără un farmec anumit, rezultat din logica demonstrației făcută de comentator. Poetul ar fi făcut o interpretare a unui mit biblic, acela al „facerii", V. Tașcu comentează astfel : „În conformitate cu perspectiva erotică a interpetării, poetul nu se ocupă de cele 7 zile consacrate, ci de 7 „seri" ale aceleiași perioade. Este și aceasta o noutate, la urma urmei „științifică", neglijată suspect de toți comentatorii dinainte". Eroare, într-adevăr, de neînchipuit ! Mai departe : „trecerea mitului în manala, intrarea lui pe gura femeii (un motto excelent lămurește întregul sens al poemului : „/ Pentru femeie / De-am putea să-l cădem în brate, fără a-i încăpea pe mîini" sînt soluții cu totul devalorizatoare". Devalorizatoare ? Nu s-ar zice, după încheierea acestei de tot bizare cronici care elogiază mentalitatea gîtană : „Transformînd, poeticește vorbind, mitul în fabulă de comportament, poetul a inițiat o metaforă cu o noutate complex productivă, de o atracție justificată".

Catagraf

CETĂȚI ALE PREZENTULUI
CETĂȚI ALE VIITORULUI

Cutezanța muncii

Cel de-al III-lea Congres al consiliilor populare județene și al președinților Consiliilor populare municipale, orășenești și comunale — marele forum democratic al organelor puterii locale de stat —, desfășurat în această săptămînă, a inaugurat încă un eveniment de seamă în memoria prezentului, memorie pe care în forma ei, din punct de vedere istoric solemnă, am numit-o unanim și cu îndreptățită mîndrie : EPOCA CEAUȘESCU ! Am numit-o așa după numele celui care ne-a insuflat ardoare revoluționară, ne-a întărit cu forța consecvenței, ne-a înarmat cu luciditate și realism, ne-a înaripat cu elan revoluționar. Este numele celui ce s-a încumetat istoric !

Un eminent bărbat politic — care se încumbă spiritual și fizic pînă la contopire în rosturile patriei și a cărui forță de autoreglare în consonanță cu imperativele obștei care l-a ales și cu vremurile în care trăim — se dezvăluie istoric ca geniu politic al unui popor apt prin hărnicia și devotamentul său să-l urmeze.

Indiferent că te aflai în sală, printre cei opt mii de participanți, sau în fața radioului ori a televizorului, cuvintele primului bărbat al țării au avut aceeași forță de captare a auzului, au avut aceeași forță de penetrație în conștiința noastră. Și aceasta pentru că a vorbit despre noi, despre faptele noastre, fie ele succese, fie neajunsuri, ne-a arătat încă o dată că, „în vederea ridicării gradului general de civilizație, de bunăstare materială și spirituală a întregului popor, de întărire continuă a patriei, a independenței și suveranității sale", esențial este felul cum sînt înțelese și aplicate ferm în practică hotărîrile Congresului al XIII-lea al partidului și Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare spre comunism.

În soluția optimă, cu aplicare imediată și de perspectivă, dată cu clarviziune de tovarășul Nicolae Ceaușescu, aceasta se traduce, între altele, în comandamentele : „În toate sectoarele de activitate trebuie să se asigure creșterea mai puternică a productivității muncii, pe baza organizării mai bune a producției și a muncii, a noilor tehnologii, a mecanizării, automatizării și robotizării producției.

Fiind — prin structura și compoziția lor — „cele mai reprezentative și democratice organe locale ale puterii de stat, care asigură o participare largă a oamenilor muncii, a întregului popor la conducerea localităților, a întregii activități de dezvoltare economico-socială a țării", consiliile populare și Camera legislativă ocupă un loc de însemnătate deosebită în sistemul democrației muncitorești revoluționare. Sînt forme de organizare, conducere și mobilizare a potențialului de muncă și de creație al națiunii. În acest context, după o expresie deja consacrată, mandatul de deputat reprezintă un mandat al muncii și deopotrivă răspunderea în fața poporului pentru felul cum sînt îndeplinite obligațiile ce decurg din legi. Acesta este un adevăr necesar, izvorît din dorința unui popor ale cărui trepte eroice pe care le urcă se constituie în tot atîtea eforturi vizînd înfăptuirea unei mari opere sociale, unică în istoria noastră. Este cutezanța prin muncă !

Dealtfel, așa cum ne declara la sfîrșitul lucrărilor Congresului unul din participanți, primarul comunei Lunguleț, județul Dîmbovița, Moise Lăzăroiu : „Noi am hotărît, noi trebuie să îndeplinim. Și dacă am știut ce am hotărît, la fel de bine trebuie să ne pricepem să și facem ! Și asta se va vedea la fiecare, în localitatea lui, în «cetatea» lui, după cum bine arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ca să găsim tot ce avem nevoie, trebuie mai întîi să ni-l facem. De aceea totul depinde de noi, membrii cetății, indiferent de funcție".

Iată de ce marele forum democratic al organelor puterii locale de stat vine să înscrie în suita mai largă, inițiată de Congresul al IX-lea, timpul în care marilor șantiere ale patriei li s-a alăturat un nou șantier, în continuarea și în completarea celorlalte, un șantier menit să-i reașeze geografia participării și în care obștea își află matricea sa cea mai fertilă de afirmare prin muncă, iar individul — forma plenară a manifestării potențelor sale în cadrul cetății.

Munca — acesta este testul autenticității devenirii noastre !

Mircea Șoncuteanu

> „Fiecare localitate trebuie să devină o adevărată cetate economico-socială, în care oamenii muncii, cetățenii, să poată să găsească tot ce au nevoie pentru o viață civilizată, demnă ! Să transformăm, într-adevăr, fiecare localitate, fiecare comună să devină comună-oraș, un centru puternic și civilizat al construcției socialiste și comuniste ! Aceasta este, dragi tovarăși, calea pentru înfăptuirea condițiilor trecerii la făurirea comunismului în patria noastră !"
>
> NICOLAE CEAUȘESCU

Ritm de miracol într-un oraș din Nord

Mic fiind, Jiboul îmi ieșea în față doar în cîte o joie rară cînd tata mă suia în căruța cu cai albi și pînă își fuma mahorca ajungeam deja în tîrg printre lubenițe care lăsau zeamă pe bărbile tuserilor, printre marhăle care se foiau nemulțumite de atîtea probe, printre șetrele încărcate cu turte dulci ori cocoși de zahăr ars. Apoi ne întorceam acasă cu un sac de mălai și o salbă de turte. Cam așa se definea Jiboul anilor '60 în mintea mea : un tîrg cu multe dulciuri și multă multă larmă. Mai tîrziu îl confundam cu Someșul, în apele căruia mă scăldam și ascultam înspăimîntătoarea muzică a gaterelor ori cu trenurile care îmi trezeau dorul de depărtări și de necunoscut.

Am avut curiozitatea să privesc mai în urmă, să cercetez cîteva file de dosar, îngălbenite, referitoare la Jiboul anilor '44 : populația număra 3 000 de suflete, singurul nucleu muncitoresc era la depoul C.F.R., în jur de 45 de muncitori și alți vreo 12 răvășiți pe la morile grofilor. Vreo 600 de cetățeni se ocupau cu agricultura, (mulți dintre ei fără a avea o bucată de pămînt) negustoria și neînsemnate meserii. Cîteva fotografii de arhivă ne înfățișează tîrgul aidoma unei adunături de cocioabe pe fereastra cărora gîsca putea privi în voie. Exista un singur medic, o singură școală și nici măcar un apartament în fondul de locuințe al statului. Peste aproape 25 de ani, mai exact în anul 1968, tîrgul de pe malul stîng al Someșului a primit statutul de oraș. Și ca pretutindeni în România și aici vocația constructivă a socialismului și-a pus din plin amprenta.

Dacă ieși din orașul cu străzi de o perfecțiune geometrică, sus spre Var dai de Someș. L-am văzut cînd razele lunii i-au atins cu sunet oglinda.

Aici unde rîul face cea mai mare cotitură din curgerea sa, apele au adunat ani de-a rîndul sute de mii de tone de nisipuri fine, ori balast necesar verticalității orașului. Și oamenii au adus macarale, benzi rulante, basculante, selectoare, și nisipurile iau drumul fabricilor de sticlă, ori drumul uriașelor betoniere ale țării. Macarale gigantice în formă de T manevrează tonele de siliciu. Foiala mașinilor, mișcarea oamenilor, măreția scheletică a selectoarelor se desenează într-un tablou de necrezut pentru un profan. Și rîul curge și apele lui aduc în fiecare clipă „aurul locului" cum îl numește Gheorghe Pop, îl aduc și-l depozitează pentru bibelourile celor mai mici ori pentru turnurile mîilor de constructori. Și rîul curge iesindu-și uneori din matcă, acoperind mărețul tablou cu miluri și ape. Asta însă nu sperie pe nimeni, oamenii n-au fugit, se încăpățînează, se leagă de locuri cu dinții, cu mîinile și-și scot „aurul" lor cu gesturile trudnice ale generozității, ale sacrificiului, ale ofrandei.

Văd mîinile care trag manete, mîinile care scormonesc nisipurile, mîinile plutind deasupra apelor cu duhul încrederii, al fortei, al supraviețuirii, înscris adînc în linia destinului, aceste mîini care pot fi lopeți, și ciocane, aceste mîini care știu să mîngîie frunți.

Aici vecinătatea fluviului este balastiera și balastiera este mîndria acestor oameni, a îibouanilor, mîndria ca un izvor de bogăție și frumusețe.

Doar bătrînii știu că pe malul stîng al Agrijului era o moară care măcina nulaș pentru sărbători și făină neagră pentru ceasurile de rînd. Într-o zi i s-au anexat o hală, într-alta un depozit peste o lună două trei încăperi și așa pe neobservate pentru localnici a crescut ca din pămînt secția de mobilă, secția de robineți și secția de ceramică. Ieri se aduceau scînduri mirosind a ozon și rășină, astăzi se aduc busteni cît nu-i pot cuprinde trei oameni și pe locul unde ciocanele măcinau mălaiul, curge acum făină din trupul lemnului scrijelat de ferăstrău.

Satisfacția pe care o are sculptorul după ce a descătușat din marmură minunea, ori compozitorul cînd ascultă pentru prima dată întreaga lucrare terminată o încearcă și adolescentii de la Stațiunea tinerilor naturaliști din localitate cînd Cerens flobeliformis ori Cofe arabice își deschid bobocii după cinci-zece ani ca o răsplată a migalei și trudei depuse. Cu timp în urmă singurul loc unde se adunau localnicii era castelul grofului ungur Balint Terëc. Aici era iarmarocul, aici cei înfometați așteptau să le cadă de la balcon un dărab de pîine pe care oricum lăfăitorii ar fi dat-o cîinilor, aici copacii erau păziți și îngrijiți pentru răcoare și aerul proaspăt al parazitilor. Dar a venit acea minunată zi de august cînd grofii și-au luat tălpășița și clădirea cu 52 de încăperi a fost dată în folosința copiilor iar vechiul parc dendrologic spre studiul celor preocupați tot mai mult de minunatele taine ale naturii. Prin ordinul 128 805 din 21 noiembrie 1968 Ministerul Învățămîntului aprobă organizarea grădinii botanice de pe lîngă liceul din Jibou. Amenajată pe o suprafață de 20 de hectare grădina botanică cuprinde peste 6 000 de specii de lemnoase, ornamentale, ierboase, decorative, toate formele de vegetație din zona temperată și foarte multe din cea mediteraneană ori ecuatorială. Aici, sub un imens glob de sticlă supraviețuiesc un cactus de la Hiroșima trecut acum 39 de ani prin dezlănțuirea atomilor, supraviețuiește ca o sfidare parcă a urgiilor și atrocităților războiului.

Profesorul Vasile Fati, directorul stațiunii care de la înființare și pînă acum a tras și trage ca un Sisif pentru înfrumusetarea și eficienta grădinii, pare un om tăcut. Mă lasă să mă descurc singur printre liane și cactusi, printre lalele și trandafiri. Sub cupolele de sticlă e cald ca la ecuator. Atmosferă umedă. Doar în astfel de condiții Calipsus camaldusensis și Calla aetiopica își pot mentine viata. Și plantele cresc, cresc odată cu copiii Jiboului, care numai prin muncă patriotică au reusit să amenajeze a patra grădină botanică — raportată la importanta speciilor — din țară. Sub o altă cupolă de sticlă lalele rosii, galbene, albastre alcătuiesc inscripția „Trăiască Partidul Comunist Român !". Emoționant moment, recunostință vie față de netărmurita grijă pe care părintele iubit o are față de ei, față de milioanele de copii ai țării.

Și lalelele își deschid florile viu colorate, netemătoare de vremea de afară, si lalelele cresc sub ochii copiilor, rosii, galbene, albastre.

Grație orientărilor programatice ale partidului și statului nostru, de la Congresul al IX-lea încoace, în fertila epocă Ceausescu Jiboul si-a schimbat radical fata, N-am văzut cu ochii mei cînd, dar am văzut cum : are o nouă față, luminoasă, ca oamenii care s-au zidit pre ei însisi întru omenie si demnitate.

E greu să cuprinzi în cîteva file devenirea unei localități în 40 de ani de libertate, mai cu seamă în ultimele două decenii de glorioase transformări. Cert este că acest oras, în această măreață epocă si-a asezat existenta fără drept de apel în ecuatia noului. Și Someșul curge si-i duce vestea contopit într-un evantai de culori : cenusiu cînd poartă mortarul crud, verde cînd taie păduri si cîmpii, albastru cînd poartă în luntre pe fata cu trup auriu. Și oamenii îl binecuvîntă încrustînd pe filele prezentului eroismul cotidian sub care se unesc miraculos si nisipurile balastierei si cuptoarele incandescente si lemnul si marsul cadentat spre ziua de mîine.

Viorel Varga

Oameni din Cîmpia Dunării

Soarele de iunie, necruțător, ne creează impresia unui imens cuptor siderurgic. Printre tarlalele de porum însă, se aude numai bizîitul ploilor artificiale și zgomotul stațiilor de irigat. Aici, în plină Cîmpie a Dunării, în miazăziua Olteniei, în Măceșul de Sus adică, sat de oameni gospodari și pricepuți, seceta acestei veri toride va să apună și verdele violent al clorofilei ne lovește aproape dureros privirea. **Bițulan** face semn lui nea Ion, șoferul de pe ARO-ul CAP-ului, și opresc mașina. Coborîm într-o lume a lanurilor de grîu și porumburi ce colorează nesfîrșirea cîmpiei. Stropii de apă au reflexe argintii în lumina soarelui și înseamnă viață pentru vegetația Cîmpiei Dunării. Bițulan începe să-mi explice că CAP-ul lor are atîtea hectare cu grîu, atîtea cu porumb, atîtea cu floarea soarelui, atîtea cu sfeclă de zahăr. Ia șapca din cap și se uită cu năduf pe cer. După ce nu vede nici o urmă de nor, rostește ca pentru sine : „Nu ne răzbește ea pe noi". Ea, adică, seceta, vrea să spună Bițulan. Apoi, îmi spune că ne aflăm în zona unuia din cele mai mari sisteme de irigații din țară, Măceșu—Segarcea, lucru confirmat ulterior și de primarul comunei, **Nicolae Ionașcu.** Bițulan este de fapt zootehnist, adică un țăran cu șapte clase, care este șeful fermei zootehnice din Măceșu de Sus, comună bogată care bate la 3 000 de suflete omenești. Venisem aici să scriu un reportaj cînd în drumul meu a apărut omul ăsta brunet, înalt, și slăbuț care a început să-mi dea relații. Îl cheamă de fapt Emil O. Croitoru, dar toată lumea îl știe de Bițulan. Omul este într-un fel „celebru" în comună atît prin biografia sa, prin ceea ce face, cît și prin vorbele sale în răspăr, fără ocolișuri. Este, dacă vreți dumneavoastră, un fel de Dumitru Dumitru a lui V. Emil Galan, la scara anului 1985, încît nu merita să-l scap ca subiect de reportaj. Biografia sa nu are nimic neobișnuit, vă va surprinde chiar prin conformismul ei, prin racordarea afectivă și rapidă a omului la epocă. Bițulan se naște în 1931, într-o familie care avea atîta pămînt încît să nu moară de foame și să-i rămînă și ceva pe deasupra. Copil fiind, învață mirosul de praf și sudoare al pîinii, după cum învață să are pe țarina lor. La 15 ani, în 1946, intră în rîndurile UTM-ului, an în care tatăl său devine comunist și el se înrolează ca voluntar în brigăzile de muncă patriotică ale Depoului CFR Craiova, pentru a șterge rănile dureroase ale războiului. Pleacă apoi pe Șantierul național Salva-Vișeu ca brigadier, unde după 3 luni contactează o pneumonie gravă și este nevoit să vină acasă. Se vede treaba că ața vieții tot la plug îl trăgea. Vine în sat, termină 7 clase, și în 1949 este ales secretar UTM pe comună. În 1950 cînd ia ființă gospodăria agricolă colectivă din Măceșu de Sus, familia lui se trece a treia. Bițulan pleacă apoi să-și facă armata de unde vine în 1952 lăsînd altora sarcina să se instruiască și să învețe demontarea „puștii lui Nichita Stănescu." Iese la muncă pe tarlalele CAP-ului din comună, unde pune umărul și nu se joacă. Toamna, își amintește acum rizînd, aducea carul plin cu porumbul ce i se cuvenea, cu trei-patru lăutari după el, ca să-i convingă și pe alții să se colectivizeze. Era una din formele de convingere nu dintre cele mai rele. După ce se căsătorește cu Ioana, o fată din comună, au doi copii : **Antipa** și **Dan.** În 1957 intră în partid și din 1961 este ales secretar al organizației de bază în CAP și numit brigadier zootehnist, în urma absolvirii unei școli de specialitate, unde îl găsim și astăzi în funcția de șef al fermei zootehnice din CAP, revenit este drept, după o perioadă în care vacile lui Bițulan au constatat cu tristețe că o diplomă de inginer nu le ține cu nimic de foame. Omul e un țăran ambițios, parcă are pe dracul în el și deodată izbucnește cu adîncă tristețe : „Domnule, unde sînt pășunile din Cîmpia Dunării ? Eu n-am un fir de iarbă unde să scot vacile și îmi fac planul cu multă greutate dîndu-le de mîncare la iezle. Unde sînt ?" — mă întreabă mirat, aproape așteptînd de la mine dacă nu un pogon de iarbă, măcar o vorbă de consolare. Apoi, furia lui se potolește la fel de brusc cum izbucnise, și Bițulan îmi spune că mai are un necaz : de 10 ani TRCL-ul din Craiova a început în ferma lui zootehnică să construiască un turn de apă, nerecepționat nici azi, deoarece apa curge din el ca dintr-o stropitoare. Peste Cîmpia Dunării se lasă alene seara și soarele se tîrăște spre asfințit ca o vulpe rănită. Pe cîmp întîlnim la prășit alți măceșeni, care știu că nu este suficient să spui că ești țăran ca să-ți cadă o pîine pe masă. **Mircea lu' Vasilache, Fane al Mariței, Prică a lu' Ursu,** și **Ionel a lu' Mineancă** își prășesc **globalul** de porumb cu convingerea de nestrămutat a omului că o treabă făcută la timp te scutește de neajunsuri viitoare. Lăsăm în urmă ploile artificiale și stațiile de irigat și ne întoarcem în comună. Primarul **Nicolae Ionașcu,** om cumpătat la vorbă și la faptă, ne vorbește despre coordonatele economice și sociale ale comunei Măceșu de Sus, comună circumscrisă cu toate fibrele sale pe verticala devenirii noastre socialiste. Bițulan, după ce ne întinde mîna, încalecă o bicicletă să dea o fugă pînă la ferma zootehnică. Am plecat seara tîrziu din Măceșu de Sus lăsînd printre mările de grîu și porumburi, cu freamătul ei vegetal de o infinită tandrețe, vraja pîinii în Cîmpia Dunării.

P.S. / Pentru că nici un lucru nu este făcut în zadar, pentru că reperele sentimentale din biografia unui om contează, notez într-un imaginar volum de „memorie a cîmpiei" :

„Republica Populară Română / Prezidiul Marii Adunări Naționale conferă Medalia Muncii prin Decretul 163 dat la 2 aprilie 1958 tovarășului Croitoru O. Emil, colectivist G.A.C. „1907", regiunea Craiova. Semnează Secretarul Prezidiului Marii Adunări Naționale din R.P.R., indescifrabil."

„Republica Populară Română / Brevet / Consiliul de Stat al Republicii Populare Române prin Decretul 296/1962 conferă Medalia în cinstea încheierii colectivizării agriculturii tovarășului Croitoru Oprea Emil, pentru participarea activă la munca de colectivizare a agriculturii și de întărire organizatorică și economică a gospodăriilor agricole colective. Semnează Președintele Consiliului de Stat din Republica Populară Română".

Așa arată rangul de țăran al lui Bițulan, un om ca oricare altul din Cîmpia Dunării.

Petre Ivancu

Chemarea solstițiului

Iniște la Poiana Mărului. Aproape că o vezi cu ochii. Chiar mă uit fără grabă la ea. Deodată, ușa primăriei se dă larg de perete. Apare lîngă mine un bărbat.

— M'neața, zice el vesel.

— Veniți cu ăia ?

— Care ăia ? întreb.

— Cei cu filmarea.

— Ce filmare ?

— Televiziunea, tovarășe. Ori nu știți ?

— Uite că nu știu.

— Așa va să zică ! Au venit adineaori. Sînt colo pe deal. S-au dus cu primarele. Dar matale ?

— Eu, ce ?

— Pe cine cauți matale ?

Îi spun pe cine.

— E acolo, v-am zis.

Urc dealul împreună cu soarele. Firește, nu alături. El mai în față, la cîțiva pași. Asta e, mă consolez gîfiind. Lăsăm și ultima casă în urmă. O iau singur pe firul unei poteci. E răcoare, prea răcoare parcă. Pe neașteptate îmi iese în cale „zidul" pădurii. În stînga, dincolo de întemeierea unui pîlc de copaci, zăresc niște oameni. Ajung lîngă ei. Tocmai plîmbă prin iarbă un maldăr de cabluri. Echipa de filmare e, deci... Zic repede ce este cu mine. Primarul începe să rîdă.

— Durează ? mai apuc să întreb.

— Durează ceva, intervine operatorul răsucind aparatul cu obiectivul spre sat.

Pe cer, soarele își vede mai departe de drum. N-am ce-ți face, pare să spună. Îl aprob întru totul așezîndu-mă răbdător pe o piatră. În vale, Poiana Mărului își vălurește senină acoperișurile.

Începe reporterul : Amiază de vară, stimați telespectatori. Realizăm emisiunea noastră în localitatea Poiana Mărului, județul Brașov. Interlocutor : tovarășul Gheorghe Itu, primarul comunei. O primă întrebare, tovarășe Itu.

— Ascult, zice mai mult în șoaptă primarul.

Reporterul continuă : Văzută de sus, comuna dumneavoastră îmi face impresia unei așezări de buzunar. Așa să fie ?

Gheorghe Itu răspunde : Sigur că da. Însă un buzunar ceva mai mare. Cam cît Bucureștiul de lăbărțat.

Întreabă reporterul : Vă referiți la suprafață ?

Gheorghe Itu răspunde : Întocmai. Ceea ce vedeți dumneavoastră în vale sînt numai o parte din cele 1 800 de fumuri cîte are Poiana. A le vedea pe toate înseamnă a colinda peste munți zile în șir.

Reporterul, mirat : Și, totuși, cum reușiți să acoperiți asemenea distanțe ?

Gheorghe Itu răspunde : Cu pasul de cele mai multe ori. Ca și cum am merge într-o plimbare obișnuită. Dacă iarna ne folosim de sanie trasă de cai, o facem pentru că timpul ne mînă din urmă.

Reporterul prompt : Cum sînt iernile la dumneavoastră ?

Gheorghe Itu răspunde : Ce să spun ? La Poiana Mărului cînd nu este vară e iarnă și invers. Acestea sînt singurele anotimpuri cunoscute aici.

Reporterul tandru : Viața ? Viața oamenilor. E ușoară, e grea ?

Gheorghe Itu răspunde : Există vorba că la Poiana Mărului se trăiește mai bine decît în alte părți. Se trăiește bine, da. Și asta fiindcă se muncește bine. Bine și mult. La noi sînt mereu atîtea și atîtea lucruri de făcut, așa că nu este pe de-a-ntregul exagerat afirmația că poienarii, de regulă, mănîncă într-un genunchi și dorm într-un ochi. Pămîntul acesta pe care stăm acuma de vorbă nu este foarte fertil. Muncindu-l încă ca lumea, el dă roade bogate. La Poiana Mărului munca se învață de foarte tînăr. Nu odată copiii pun mîna la treabă. Vacanțele și le petrec sus pe munte, culegînd fînul, ori păscînd oile.

Întreabă reporterul : Citi tineri s-au întors în ultima vreme acasă ?

Gheorghe Itu răspunde : De unde să se întoarcă ? Ei sînt, au fost întotdeauna acasă. Mulți și-au înălțat case frumoase. Abia trecute de vîrsta de 20 de ani, Eugenia Scurtu, Maria Neculaiu sau Angela Gogonea sînt gospodine care își cunosc bine meseria. Poate că, uneori, le-ar place și lor să-și lăcuiască unghiile dar, pur și simplu, nu au cum și, mai ales, nu au cînd, pentru că, zi de zi, deretică prin curte, mulg vacile, curăță grajdul, fac de mîncare, merg la serviciu. Sîmbătă seara...

Aparatul de filmat amuțește. Schimbăm rola, se scuză operatorul. Ziua se lasă un pic într-o parte. Alunecă spre seară. Un vînt subțire clatină în tihnă frunza pădurii.

...Sîmbătă seara — zice mai departe primarul — tinerii noștri, neuitînd că sînt tineri, merg la distracție. La Poiana Mărului balurile n-au fost scoase la pensie. Ba dimpotrivă, ele adună atîta suflare încît căminul cultural se dovedește neîncăpător citeodată. Mai sînt pe urmă nunțile. V-ar interesa ceva despre nunți ?

— Neîndoielnic, izbucnește reporterul.

Reporterul cu ochii pe ceas : Vă propun tovarășe Itu, în încheierea dialogului nostru, să revenim asupra vieții oamenilor. Viața concretă, de zi cu zi.

— Viața aceasta, rostește primarul, oricum am face, nu o putem separa de pămînt. Și el, pămîntul, cum spuneam, este așa cum este. Tocmai din încăpățînarea de a-l obliga să rodească și-au făcut oamenii noștri renume. La Poiana Mărului lumea se scoală zilnic mai devreme cu o oră. Așezați oră peste oră, zi peste zi, viața peste viață și socotiți dumneavoastră cît este cîștigul. Oricare ar fi rezultatul, eu v-aș invita acum, în final, să mai poftiți și altădată pe la noi.

Ștefan Mitroi

Valorile școlii

Urmare din pag. 1

țele de bază — matematica, chimia, fizica, biologia — secretarul general al partidului a susținut întotdeauna cu tărie să se acorde o mare importanță însușirii științelor umaniste, acelor științe care, prin înaltele lor valențe educative, au drumul larg deschis spre sufletele copiilor și tinerilor, îi învață mai presus de toate să-și iubească țara, să respecte poporul, să lupte pentru cauza nobilă a socialismului, să fie OAMENI. Limba și literatura română, istoria, geografia patriei, celelalte discipline umaniste sînt mult mai mult decît un cumul de noțiuni strînse între coperți de manual, sînt însăși garanția continuității noastre pe acest pămînt, chezășia muncii noastre libere, a împlinirilor viitoare. Studiind limba română, creată de popor în milenii de existență, învățînd să iubească marile valori ale literaturii noastre, învățînd să respecte lupta nestinsă pentru libertate și dreptate, învățînd să prețuiască frumusețile și bogățiile patriei, copiii, tinerii, învață, în modul cel mai simplu, cel mai omenesc, să-și iubească patria, poporul în mijlocul căruia s-au născut, să nu li se pară prea mare nici un efort, nici un sacrificiu, pentru a duce mai departe făclia unei vieți demne și cinstite. Numai cu asemenea oameni, formați multilateral, înarmați cu cunoștințe științifice și tehnice de ultimă oră și totodată cu convingeri morale profunde care constituie un veritabil motor al unei activități responsabile, se pot împlini marile obiective stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului.

În anul pe care-l deschidem, relația devenită clasică dintre învățămînt, cercetare și producție, va cunoaște și ea materializări noi, în raportul cel mai direct cu noul nivel de dezvoltare al întregii activități economico-sociale. Așa cum spunea nu de mult tovarășul Nicolae Ceaușescu : **„Partidul nostru pornește de la faptul că socialismul se poate realiza cu succes numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane în general".** Sînt cuvinte rostite din inimă, izvorîte dintr-o profundă cunoaștere și înțelegere a vieții, a istoriei. Pornim deci cu toții — elevi, studenți, cadre didactice, oameni ai muncii însărcinați cu pregătirea specialiștilor de mîine, părinți — pe un nou drum de învățătură și muncă. Și, ceea ce este foarte important pentru roadele pe care le vom obține la capătul său : știm, din prima zi, cu certitudine, ce avem de făcut ; cunoaștem și de această dată, cu precizie, toate etapele drumului pe care-l avem de străbătut.

ion mărgineanu

de-aș învia cît pot cuprinde!

de-aș învia cît pot cuprinde!
ce-ar face-atita strălucire
robit de altfel de merinde
m-ar scoate pofta lor din fire?

pe orizont mai cad a ceartă
culorile-dulci curcubeie
și sînt fîntîna lor, mă iartă
golul ce-aduce a femeie?

e gravitația-n rugină
de se mai surpă fără știre
meteoriții și inspină
umerii tăi nemărginire?

de-aș învia cît pot cuprinde!
și să fiu umbra strălucirii
s-aud cum cerul se desprinde
sămînță din pămîntul firii!

amabilități eterne

în dosul Norului se vede
lumina fulgerată-n gri
plantînd în Golurile negre
felul terestru de a fi

jur împrejurul strălucirii
stau anii, — îngeri străvezii
trăgînd la jugul vremuirii
felul terestru de a fi

frînturi de nervi de legi uitate
sînt stelele-n vremelnicii
scăpate de eternitate
prin fel terestru de a fi

furtuni de Spații se vor bate
și precum zorii vor trosni
să crească-n stearpa libertate
felul terestru de a fi

ca punct în greaua lor plutire
ca roua-n flori ne vor strivi,
vor înțelege că-i IUBIRE
FELUL TERESTRU DE A FI?

sub deal melancolia

nu-i colț de rai cum ți se pare
trifoiul alb cu patru foi
ci căutarea ce apasă
piatră pe golul dintre noi

surîsul lui e-mpovărarea
albastrului cu dalbe ploi
atingerea ce rugînește
chemările din amîndoi

își crește frigul dinți de lapte
pe gura lui cu buze moi
și-ngrașă-ncet puțina moarte
ce-ntinde umbrele-ntre noi...

nu plînge flacăra

nu plînge flacăra, nu plînge
oricîte răni se scurg din lemn
gustul amar doar și-l răsfrînge
pe limba literei ca semn

cîmpul împinge de la spate
rodirea veștejind încet
prin crăpături golul ce-mparte
fluturi cu pași de menuet

și flacăra cu gura plină
cheamă durerile din noi
deasupra lor ca o regină
își crește umerii ei moi

CUMPĂNĂ

Zodie

De ziua mea am intrat în Dunăre la vînătoare de raci
să-mi caut zodia pe sub maluri.
Cu dinții clănțănind de frig
imi caut zodia pe sub maluri.
Apa lucește-n mari ghirlande
de motorină rătăcită
și degetele zgribulite
ridică deasupra capului
ca pe un steag al zodiei mele
ultimul rac întunecat.
Parcă ascult într-o dimineață uitată,
parcă îmi zgîrie fereastra deschisă
reprosul de moarte al unui guguștiuc răgușit.

George Alboiu

debut

ion teodorescu

Timbre fiscale

ION TEODORESCU este un tînăr profesor din Slobozia care, sub pseudonim, a publicat și publică poezie. Cu proza, cum ne scrie, a avut mai puțin noroc, deși a cîștigat un concurs (dar nu acesta este cel mai important) și, deși, cum se poate vedea limpede, aspirația sa este îndreptățită. Ne-am gîndit, pentru a-l pune în încurcătură cu poezia, să-l debutăm în proză cu subtila poveste a unor schimbări esențiale în viața unor oameni simpli și curați, care n-au uitat să se bucure.

Iulian Neacșu

S-a întors în cameră după acte, grăbit să plece, apoi hotărît și nehotărît în ce avea de făcut. A dat buzna, s-a năpustit și, degetele sale încleștate, erau tocmai bune de zgîlțîit drugii din ferestruica unei celule unde îi-e ciopîrțit destinul. A făcut cîțiva pași oprindu-se, în cele din urmă, fără să știe pentru ce. Înăuntru încă era bezna pe care, de pe umflații pereți, nu aveai cum s-o alungi ca pe un roi de lăcuste, buimăcite de umezeală și frig, prăpădite acolo.

A reușit pînă la scaun să ajungă, să caute în buzunarele hainei și să lase actele acolo, impăturite cum erau ele, îngroșate cu stratul de timbre fiscale.

S-a întors și a dat ușa de perete ca și cum ar fi vrut să lasă duhoarea iar aerul stătut să fie împrospătat, miros de regina nopții să pătrundă pînă spre încheieturile mobilelor descleiate.

Pe marginea patului s-a așezat. Privită dintr-un unghi convenabil ușa părea că dădea în hăul unde zilnic ai de semnat convocatoare peste convocatoare.

Și-a întrebat femeia — nici pretext, nici nimic altceva — dacă se trezise, și ea n-a răspuns nici că da, nici că ba, nici c-o fi, nici c-o păți. Stătea la el cu spatele și de indiferență n-ai fi învinuit-o ; n-a schițat un gest spre el și n-ai fi bănuit-o milităroasă că, adică, încă nu se știa cine punea întrebări în casa aceea ? !

Nu lipsise nici ea pleoapă de pleoapă. Știa că nu doar de el doi depinde s-o ia, cu noaptea-n cap, într-acolo unde vîntul — din caișii puși pe lîngă uluci, să nu încurce rostul bătăturii — nu oricînd reușește să smulgă măcar o ramură, ci numai cînd merită să fie presimțit ceva.

Pe afară, lanțul — de la puțul adînc de licărea apa în el puțină, că ai fi crezut că nici de spălat fața nu ți-ar fi ajuns — începuse să huruie pe roata scripetelui.

— Du-te de vezi ! ți-a spus femeia abia atunci întorcîndu-se către tine ca pentru a o vedea tu și a nu se crede că ea ar fi arătat ca una împăcată pentru că nu bătuse la oraș drumul degeaba și găsise prin magazine și aia, și ai'laltă — absolut fiecare lucru pentru care, în nodul batistei, ținuse banii — ; de toate făcuse rost, fără prea mare bătaie de cap ; și de tenișI dar și de baticurile moi de nici nu le simți nodul sub bărbie ; dar și de kilul de cuie pus în punga de hîrtie mai groasă care se cam udase pe la margini — și te mirI cum, și nu-ți trece prin cap cum, că doar piersicile cumpărate, ca de la aprozar, ar cam trebui să fie ținute o zi, două să se înmoaie și să nu-ți rupi dinții-n ele.

Proprietăreasa scosese apă și se pregătea să ducă găleata.

— Ați vorbit de căruță ? se interesă dumneaei de parcă nu știa cît fuseseră duși cu vorba de pe o zi pe alta.

— Mi-a zis că azi s-ar face...

S-ar face că plouă, s-ar face că plouă, s-ar face că n-aude și n-a vede ori s-ar face că nici usturoi n-a mîncat și nici gura nu-i miroase a, ți-ar fi răstălmăcit pe loc vorbele dacă ar fi fost proaspătă absolventă de liceu, bacalaureată între bacalaureate, gata să-ți arate cît o ducea pe ea mintea.

Dar doamna Steia Malancu nu avusese prilejul să fie bacalaureată și nici usturoi nu mîncase.

— Plecați acum ?

— Plecăm cînd o pune el caii la căruță.

— Mergi de-l grăbește atunci !

N-aveai pe cine. Căruțașul le știa pe ale lui — a l, s-ar fi completat de către un slujbaș al busuiocului dres în căldărușa de aramă — și nimic nu l-ar fi schimbat, nici măcar un ghemotoc de sute pus în podul palmei. Dacă simpatic îi erai, nu îți pretindea nimic, „și-așa gloabele astea, ale mele, ar trebui să-și mai dezmorțească și ele ciolanele, dacă nu vor ca, într-o zi nu știu eu cît de bună, să le priponesc la poarta abatorului".

Fără să-i ceri, proprietăreasa scos-a din buzunarul aplicat al capotului cheia lacătului de la magazie și ți-a întins-o. Cheia o păstra ea, cu toate că înăuntru, sub acoperișul peticit și izolat cu smoală, nu ai fi găsit măcar un hîrb care să fie de-al ei. Scoseserăți, cînd ai venit tu cu cheresteaua și tot ceea ce socotiseși că-ți trebuia întîi și-ntîi ca pentru început, vechiturile toate, și în spatele casei le-ați îngrămădit, sub streașină, inima neliniștindu-vă să scăpați de ele, toatele, ducîndu-le în bălăriile maidanului. Doar cercurile de la un butoi de fag, ale cărui doage ajunseseră surcele pe grătarul sobei, încăpuseră pe mîna copiilor străzii.

El parcă deschidea pentru prima dată în viața sa un lacăt, pe atît s-a moșmondit.

— Ce-are ? spre el doamna Stela Malancu — proprietăreasa în capot — s-a grăbit cu tot cu găleata din care, la fiecare pas apăsat, săreau stropi reci în toate părțile.

— El știe !

Pînă să ajungă dînsa mai aproape, bărbatul a reușit să nu se facă de rîs întîmplîndu-se ca o femeie să descurce un lucru care ție nu-ți ieșise din prima.

Intrarea — solidă, ca de garaj naționalizat că și glonțul, cît este el de glonț, ar fi străpuns-o cu greu — fiind desferecată, el a trecut dincolo, o clipă rămînînd fixat de privirile doamnei Stela care se depărtase apoi spre treburile ei de început de duminică.

Înăuntru praf era cît să-i cari în pumni. A fost dat ocol stivei din mijlocul magaziei ; nici măcar de primul strat de scînduri, cel mai apropiat de pămînt, nu se atinsese umezeala. El a numărat bucățile puse deasupra, alese ca pentru gard și, cum ai fi întors-o și pe o parte și pe alta, socoteala îți ieșea cam ca pentru o împrejmuire cu scîndurile bătute la distanță de-o palmă între ele. Ai și pus mîna pe una, ai ținut-o dreaptă și, chiar înălțîndu-te cu toate sfortările pe vîrful picioarelor, tot ea rămîne înaltă mai decît tine.

Cînd lui tocmai i se luase pe coate pînza de păianjen de care se tot ferise, spre magazie avea să se îndrepte și femeia căreia i se acrise să-i ceară proprietăresei voie ba pentru a face una, ba pentru a face alta.

— Hai de mănîncă ! se arătă ea grijulie, însă ar fi părut și mai și dacă, în loc de asta, ar fi venit cu farfuria pe care să fi fost brînză, roșii, sare și pîine, acolo, ca femeia ce înțelegea că el n-avea să se oprească din ale sale doar pentru a lua o îmbucătură.

— Ia si apucă de capătul celălalt !

Au ridicat scîndura și-au pus-o jos, pe pămînt. El s-a lăsat pe vine și, ca nevenindu-i să-și creadă ochilor, a cercetat urmele de piroane.

— Asta, ciocăni el scîndura cu degetul, că m-am luat după gura ta ; și fețele de pernă, dacă ți le-ar fi cerut, tu i le-ai fi dat ; și dumicatul din gură, c-așa ești tu și nu te mai învețI minte cum trebuie să fii, c-așa cum ai fost obișnuită tu de ai tăi nu se mai poate, nu mai merge, nu se mai potrivește că n-ai pentru cine. Ești bun și-ți cată-ntre coarne cît au nevoie de ceva de la tine c-apoi o mai răresc și cu vizitele și nici de sănătate nu te mai întreabă după toate celele împletite ca nuielele.

În vremea cînd ăi vecini stabiliseră nunta, prin casele din jur scaune și mese de bucătărie nu mai erau de găsit cu două zile înaintea începerii tărăbolului ; nici furculițe, linguri, cuțite, farfurii, nici pahare și păhărele ; totul fusese cărat la alde ăia.

Încurcătură nu ieșea niciodată, fiecare știndu-și obiectul, recunoscîndu-l după un semn anume ; ba încă unde se nimerea scaunul său, acolo-și alegea fiecare locul. Se așteptau la multă lume, puhoi, ca-n hală cînd se-aduce pește proaspăt, și au hotărît să facă într-un fel și să nu se trezească, în ziua sorocită, că pleacă invitații pe acasă neavînd unde să șadă. Și au lungit masa de nuntă, să-ncapă la ea cîți or veni, să nu stea lumea înghesuită.

La așa ceva i-a fost folosită cheresteaua și dacă la prinsul scîndurilor s-a procedat cu grijă, să nu iasă masa într-o parte, strîmbă ca făcută de nepricepuți, la desfăcutul lor n-a mai fost la fel ci ca după spartul nunții ; și-aici s-au iscat discuțiile, că să mi le dai cum ți le-am dat, că unele crăpaseră pe la capete cînd au fost smulse piroanele și scoabele.

— Oi pretinde altele noi, nu ?, că n-aveau destul praf pe ele cînd ți le-am luat ? ! Ce mama mă-sii, sînt scînduri și n-o să-ți faci mobilă din ele.

El nici c-a vrut să le primească înapoi : mai bine mă lipsesc de ele, hotărîse — venindu-i peste mînă să accepte ca un lucru, care se vedea cît de colo că fusese folosit, să fie bun și cînd te vei apuca să-ți ridici casa cea nouă, că doar pentru ea dăduseși banii și-ți făcuseși socotelile să nu te prindă momentul nepregătit și s-o ții tot într-o alergătură și, pînă la urmă, să nu găsești lucrurile trebuincioase.

La cîteva zile s-a trezit cu scîndurile stivuite în fața porții. Cele de deasupra păreau ca și nefolosite. Le-a dat de-o parte și, așa cum bănuise, cele ca vai de lume dedesubt fuseseră puse. Și nici că s-a mai atins de vreuna.

Nevastă-sa și proprietăreasa le-au curățat — mai pe furiș, mai pe tiriș-grăpiș, pînă-n magazie. El s-a făcut că nu mai era pe atît de interesat pe cît s-ar fi trebuit ca să nu fie crezut că-i de mămăligă. Nu s-a răstît la femeie că de ce-o făcuse și că de ce trecuse peste vorba lui. Erau atîtia care una dăduseră și alta primiseră de la ăi cu nunta, încît n-a mai mirat pe nimeni că, în gardul zgîrcitului, tot se-nmulțeau scîndurile șubrezite și că, săluia de nu reușise a-i împăca, nu avea să-i mai trăiască cine știe cît cîinele de-l luase încă de cînd împrejmuise locul de casă, de-avea ăla să tirască mortăciunea pînă-n mărăcinii maidanului și-acolo s-o lase. Și degeaba alți și alți ciini a încercat să aducă, pentru că ei au avut aceeași soartă ca întîiul. Nimic n-avea să scape, nici tu cîine, nici tu pisică, încît sobolanii foiau peste tot, ca sub grămezile de porumb încinse de soare.

După un timp găurile din temelia casei se vedeau de pe stradă cît erau de mari, de parcă, după ce stătuse ploaia, cu parul ai fi răscolit, în malul chelit de buruieni, să-ncerci unde ar fi fost pămînt bun de cărat pentru bulgărit. Chiar cineva băgase de seamă că un colț al casei se cam lăsase, neavînd pe ce să mai găsească sprijin și, dacă nu ar fi fost partea aceea umbrită, s-ar fi distins clar crăpătura care, de la o zi la alta, cuprindea tot mai mult tencuiala peretelui. Și aceste nu era, probabil, decît începutul.

— Ce vrei să faci cu ea, cu lemnăria asta toată ?

— S-o pregătesc, femeie, să fie gata, la îndemînă cînd o fi și-o fi și-o fi să fie.

Într-un ungher al magaziei ea dădu de unelte și de lăditele doldora de cuiele cîte fuseseră adunate — cînd un kil azi, cînd mîine de doi lei ; multe pînă-n cele din urmă, și de toate felurile că zece case de-ai fi vrut să ridici și tot ți-ar fi rămas măcar un pumn de cuie pe care să le bați în pămîntul de dinaintea ușii de la intrare ; cui lîngă cui ; pămîntul bătut în cuie, osîndit.

— Cît o să mai stai de ele că sînt toate și n-a umblat nimenea în lipsa ta. Doar tu le cunoști rostul, cum le pui și de unde să le iei dacă e nevoie.

— O să fie nevoie, nu-ți face tu griji degeaba, femeie, nu-ți face.

Nu o îndepărtă cu astfel de vorbe, nu avusese niciodată un asemenea gînd.

— Hai, vino ! o chemă el mai aproape.

Ea stătea în picioare și-l privea cum începuse să cioplească, un par necojit, cu tesla, cum așchii mari se desprindeau să albească pămîntul. Parul se scurta văzînd cu ochii iar omul, bucurat de îndeminarea cîștigată, continuă să cioplească pînă ce bucata de lemn pe care o cîntărea în mînă semăna cu un țăruș ceva mai gros, din cei de țin întinse frînghiile de la cortul circului ambulant. El a dat aschiile la o parte — aproape una cîte una, atent de parcă ar fi fost ceva dedesubt care ar fi putut să explodeze din clipă în clipă — și s-a arătat pămîntul larăși neted. Cu mîinile s-a opintit el să înfigă țărușul, dar vîrful ascuțit s-a frînt de la prima încercare. L-a ascuțit iarăși, apoi — cu latul teslei — l-a lovit crezînd că așa va fi cu mai mult spor și-o să reușească să-l înfigă în același loc unde încercase la început. Vîrful nu s-a mai rupt, n-a mai cedat ; nici el dar nici pămîntul.

Femeia urmărea scena fără să știe dacă trebuia să intervină sau nu. Bărbatul asudase, ca la spintecat buturugi. A trîntit tesla cît colo și — sprijinit, cum stătea într-un genunchi — și-a lăsat întreaga greutate pe căpățîtul neciopîit al țărușului. Lume luminată !, i se înroșise fața cum își aduna el puterile, dar nu s-a lăsat pînă ce n-a simțit că pămîntul este străpuns. Era atît de aproape de el încît nu avea cum să-i scape pînă și mirosul, ca de piele de animal însemnat cu fierul roșu, care năvălea în magazie prin locul în care fusese înfipt țărușul.

S-a ridicat gîfîind și zîmbind că reușise. Nici n-a mai apucat să se învîrtească prea mult prin magazie că s-a și auzit căruța spulberînd liniștea. Hodorogea goală pe strada pustie. Au încărcat pentru început — pe tăcutelea, fără vorbărie, ca la plătit taxele și impozitele — cît le-ar fi trebuit pentru acea zi, și așa neputînd duce totul într-un singur transport ; pentru cît aveau ei, vagon le trebuia și parcă tot n-ar fi fost indeajuns.

Ierburile se apropiaseră cît de mult, pînă-n marginea drumului pietruit. Dacă vreuna, peste noapte, creștea trecînd dincolo, nu peste multă vreme o roată o reteza. Cînd fusese pietruită și acea porțiune, ăi de luau din grămadă piatra adusă în căruțe și-o țineau în aer o clipă, deasupra celorlalte, ca în dreptul gurii putinei cînd scoți bucata de brînză și-o lași să se scurgă de zer, se ducea, în pauza de masă, unde găseau iarba mai deasă și mai neatinsă. Chiar dacă ziarul, că nu se mai ținea de mult obiceiul cu merindea pusă în ștergar, despăturit nu stătea ca-n palmă, lor nu le păsa că alunecau toate cele de pe el ; dar cum alunecau ?, că rămînea foaia albă, de nici literă nu mai avea pe ea. Se întindeau cu fața în sus și, pînă să-i cheme șeful lor iar la treabă, iarba se-ncolăcea pe ei și cu greu se ridicau pe picioare scăpînd ca de chingile ce ți s-ar pune după ce s-a așteptat să te fure somnul. Încă, într-un timp, unul, de era în echipa lor doar de cîteva zile și nu se dumirise el chiar atît de bine în legătură cu tot ceea ce se obișnuia pe acolo, s-a dus să se-ntindă unde a socotit că ar fi fost mai moale șalelor. Și întins era să rămînă dacă nu dădeau ceilalți de el la timp și nu l-ar fi tras să-l soată la lumină cum rămăsese înecat sub ierburi.

Nu erau decît ele și iar ele — umbroasele — de care, de cînd cu întîmplarea celui de la pietruit drumul, oamenii se cam fereau. Chiar în picioare de-ai fi stat în mijlocul lor, se credea că ele ar fi crescut pe nesimțite mai înalte decît tine și, pînă să te îngrijorezi ceea ce se întîmplă, ți-ar fi ascuns drumul de întoarcere rătăcindu-te fără scăpare.

Femeia își făcu de trei ori cruce și, pînă să termine ea rugăciunea spusă pe șărite, bărbații se și întorceau, spre căruța oprită în marginea drumului, fiecare aducînd cîte un braț de iarbă proaspătă.

— Așa ceva le place cailor mei cel mai mult și mai mult, cu asta-i țin zdraveni, zice-se ce s-ar zice despre locul ăsta. Dacă așa avea eu cu ce, aici aș cumpăra, liniștit, fără să-mi fac griji c-aruncbanii pe apa sîmbetei.

Caii s-au urnit fără să fie atinși cu biciul. Lăsaseră în urmă crivaia și, de-acum, se zăreau cele dintîi case ridicate în partea cea nouă a orașului. Ele arătau cum arătau că, și dacă ar fi fost lăsată în mijlocul bărăganului o mină de oameni, și tot ar fi reușit să pună pe picioare o așezare cu mult mai de trăit în ea decît cea a ăstora. Poate că și ei avuseseră ginduri mari la început, însă, o dăduseră, destul de repede, pe cîrpăceală mulțumindu-se doar că au un acoperiș al lor sub care să stea — neinteresîndu-i să comande meșterilor zidari ca din bucăți de oglindă să fie făcute, pe fațada casei, inițialele proprietarului și anul terminării construcției ; nefînd tentați nici măcar cutie poștală dintablă să prindă de stîlpul porții. Cine-și pusese mintea să-și facă din cărămidă casa, rămăsese cu pereții netencuiți pe afară. Cine își pusese ambiția să-și bată acoperișul în tablă galvanizată, n-avea dușumelele puse. Cine-și dorise gospodărie cu cinci camere, n-avea cercevele decît pentru două, celorlalte, neterminatelor, bătînduli-se cartonprins în șipci. Le-ai fi spus că nu se-ntinseseră cît îi ținea plapuma, dar nu te-ar fi luat în seamă nici dacă ai fi pus pe masă o sticlă cu țuică din cea mai galbenă. Cu greu ai fi înțeles că și ei se numărau printre aceia care nu știau cum să mai stringă cureaua pe cît se putea, numai ca să iasă totul bine.

Bărbatul se grăbea. Nici el nestiind cum ajunsese să meargă cu mult înaintea căruței. Nu-l strigase nimeni din urmă să aștepte. Apăsat călca, pași mari făcea de parcă se întorcea din cătănie și-abia aștepta să vadă ce-o găsi pe-acasă și să vadă lumea ieșită la garduri să se uite după el întrebîndu-se al cui o fi.

Căruța încetinise, caii întorceau capul — miros a iarbă proaspătă ajungîndu-i. În curte femeile tăceau ca după o ceartă cînd, în cele din urmă, înțelegi că nu avuseseși dreptate. Ar mai fi trebuit cîteva găleți cu apă să fie domolit praful. Crenguțele de brad n-aveai cum, decît cu o sîrmă trecută prin găurile făcute cu un cui, să le prinzi de prelata care n-ar fi strălucit nici măcar noapte cu lună plină de-ar fi fost.

O tînără zîmbitoare avea să iasă din casă aducînd florile de hîrtie creponată pentru împodobirea locului sărbătorii.

Biciul căruțașului avea să plesnească nu pe spinarea cailor ci ca deasupra unei gloate de care ți-e frică. După ce s-au îndepărtat, femeile au ieșit să se uite în lungul străzii, pe urma lor. De cealaltă parte a drumului era locul cumpărat cu acte-n regulă.

Bărbatul ajunsese deja și nici c-a sărutat pămîntul și nici că l-a izbit cu vîrful bocancilor ca pe un animal pe care-l vrei adormit, nu fără suflare-n el și mort de bătrînețe. Îi făcea semn căruțașului să dea bice talanilor, dar acela se făcea că nu-nțelege și era cu gîndul tot la crivaia pentru care ar fi făcut orice numai să fie a lui și să bage, ca stăpînul, coasa în ea.

Bărbatul, cel care la viața sa o singură monedă de cincizeci de bani avea să găsească, părea că-și trăgea ușurat răsuflarea, chiar dacă nu se gîndise ca ăi de-acolo să i-o coacă și, tot ce-ar fi fost de aruncat, pe locul care i se cuvenea lui să se găsească dus, ca să aibă ei, ăi de veniseră întîi, prilej de batjocură, dîndu-se aproape să vadă cum, noul venit, șiroiește de transpirație curățînd locul. Și n-a fost să fie așa ; ba, spre surprinderea celui încăpățînat să-și aibă mai repede rostul său, bătătura sa de om gospodar, avea să găsească deja bătuți țăruși pentru cît loc îi revenea, semn că ăi de la sfat se ținuse de cuvînt, că pînă la cuvîntul de onoare se ajunsese cu promisiunile, și venise, dis-de-dimineață, să măsoare, chiar dacă nici măcar o sticlă cu vin nu primise pentru a grăbi lucrurile.

După ce cheresteaua și celelalte de trebuință fuseseră descărcate, căruțașul cercetă și el locul. Nu-i convenea lui ceva și pace. I se părea că pămîntul nu era îndeajuns de bătătorit. A tropăit pe el de cîteva ori, ca pe-o podișcă pe care-o-ncerci să n-ai surprize mai tîrziu, și l-a simțit neîntărit, ca pe un plaur cu stufuI retezat doar de cîteva zile.

— Să-l stăpîniți sănătoși ! le-a zis el de formă gîndind alta, că nu făcea să dai atîta bănet pe un loc unde nici măcar cartofi n-ai fi putut să

teatru

Un actor, trei roluri

Aventura gemenilor, clasica temă a manechinilor (doi, la Goldoni, și tot venețieni) devine la Matiuzzi o temă ce se supraliciteză, se dilată prin adăugarea drăcească de inspirată a unui al treilea gemen și, firesc, obstinația goldoniană se estompează, cîmpul de desfășurare își lărgește optica, o tipică și anostă commedia ridiculosa capătă virtuale posibilități interpretative ! Se dezvoltă în această poftă de improvizație scăpărătoare mai degrabă actorul, decît scriitorul.

La Craiova, spectacolul „Trei frați gemeni venețieni" se bucură, ca și spectacolul Naționalului bucureștean din 1973, de o distribuție de prim rang. Marin Moraru, interpretul celor Trei frați gemeni venețieni ai spectacolului bucureștean, realiza, pe atunci, un tur de forță, demonstrînd că fără prezența sa nu i-am fi avut în repertoriu național pe acești savuroși trei gemeni venețieni. După 12 ani, la Craiova, Petre Gheorghiu-Dolj avizat de performanța bucureșteană, își asumă lucid riscul, oferindu-ne în replică o mult mai firească înțelegere a mecanismului intim al commediei dell'arte. Indiscutabil că întregul spectacol capătă sub bagheta tînărului regizor Mihai Manolescu o demonstrație de artă colectivă. Așadar, Petre Gheorghiu-Dolj se derulează în fața ochilor noștri în trei captivante portrete, unul — cel al gentilomului galant, pus pe jaratec de o seducătoare ingenuă pariziană, interpretat cu o dulce și detașată ironie, un altul — al marinarului — măcinat deopotrivă și în egală măsură de o soție totalitară și tot atît de totalitară patimă babică, un altul — negustorul — decrepit, bilbiit în avariția-i congenitală, prins și el deodată și într-un respiro grotesc de mrejele unei voluptuoase hangițe, pusă repede pe căpătuială. Dacă în datele tipologice ale celor trei portrete Petre Gheorghiu-Dolj își desenează cu aplomb și uluitoare dezinvoltură întreaga gamă a forței sale componistice, el rămîne inepuizabil și egal, doar sieși, în cel de al patrulea portret, aparent insesizabil cel al actorului minuitorul inspirat al celor trei măști, fiindcă dacă cei trei gemeni venețieni își rostuiesc sporadic apariția de-a lungul întregului spectacol, actorul Petre Gheorghiu-Dolj stăruie tot timpul în clar-obscurul scenei, copleșind-o și copleșindu-ne pe noi, cei din sală. Credem că, fără a fi acuzați de o firească părtinire, meritul actorului craiovean, vizavi de neuitata creație a actorului Marin Moraru, prin aceasta cîștigă și se detașează. Afirmăm că Mihai Manolescu, inventivul regizor al spectacolului craiovean și-a topit viziunea regizorală într-un registru alert, implicînd întreaga echipă într-un tempo fascinant, deloc gratuit, jocul fiecărui actor înscriindu-se ca o rotiță de calitate, cu rezonanță distinctă, în angrenajul întregii orchestrații. Să îi numim, nu fără regretul de a nu-i remarca decît succint și în ansamblul întregului spectacol. Mirela Cioabă (o seducătoare și aprigă Angelique), Iancu Goanță (un Geronte desenat cu acuratețe și inteligență scenică), Geta Luchian-Tudor (o Eleonora totalitară și felină), Mihai Peniuc (un Arlechino dinamitat de vertijuri neobișnuite), Ion Colan (un Scapin degajat și plin de robustă sănătate), Viorica Popescu-Mihail (o Hangiță subjugată de propriile farmece și interese), Constantin Sassu (un Comisar bîntuit de geniu profesional), toți secondați de nu mai puțin talentații Pavel Cisu, Petre Iliescu, Mihai Constantinescu și Petre Iliescu-Anatin.

Scenografia — Ștefania Cenean. Regretăm că s-a pierdut bunul obicei de a se acorda anual un premiu național pentru scenografie. Ștefania Cenean nu mai este de mult o veritabilă speranță, ci o remarcabilă prezență plastică. Ilustrația muzicală — Ilarian Ștefănescu, un alt succes al spectacolului craiovean.

În concluzie, un spumos recital actoricesc, iscălit de o excelentă echipă cu un protagonist de marcă, Petre Gheorghiu-Dolj. Un spectacol de referință, nu numai în actuala stagiune teatrală craioveană.

Ion Dobrescu

Pictura lui Radu Dărângă, artist aflat la a treia expoziție personală (Galeriile Orizont, august-septembrie, 1985), ilustrează o fază de împlinire a expresiei, de constituire deplină a unui univers propriu și stăpînirea matură a mijloacelor tehnice.

Deopotrivă peisagist, pictor de natură statică și portretist, Radu Dărângă restituie dreptul picturii la poezie, și la farmecul „de atmosferă" și pledează pentru valorile clar-obscurului, lirismul nuanței, haloul melancoliei ca stare de spirit dominantă. Peisajele sale, cu furtunoase ceruri crepusculare, cu subtile acorduri între tonuri de brun și o gamă largă de griuri, transfigurează spațiul ceaI, conferindu-i o durată aparte, la marginea confuză dintre amintire și visare. Sobre și rafinate, naturile statice regăsesc poezia formelor învăluite într-o lumină difuză, cu luciri stinse de smalțuri și metale oxidate, în vreme ce portretul transmite ceva enigmatic și vag. Dacă pictura modernă merge în mare măsură către modalitățile „liniarului" și mizează mai ales pe efectul de impact, pictura lui Radu Dărângă aparține categoriei „picturalului" și stării contemplative, care nu se supune modei, care nu disprețuiește lecția marilor maeștri și care rămîne conștientă de noblețea tradiției. Dacă mentalitatea artistică a evoluat paradoxal pînă la substituirea academismului prin modernism generalizat (uneori ostentativ și imitativ), o ontînne ca aceea a lui Radu Dărângă, căpătă semnificația unui inconformism a cărui direcție și-a schimbat sensul.

Sultana Craia

film

«Pas în doi»

Pelicula semnată de **Dan Pița** a cucerit cele mai importante premii ale ediției din acest an a Festivalului filmului cu tematică pentru tineret de la Costinești (regie, imagine, interpretare masculină, muzică). Dar nu atît numărul premiilor este important, ci faptul că într-o filmografie nu suficient de bogată, dar diversă, **Pas în doi** rămîne un sigur moment de referință, asemănător, de pildă, prin forța de expresie a unei pelicule ce a stîrnit multe discuții în urmă cu cîțiva ani — **Concurs.**

Pornind de la un scenariu ce nu excelează prin densitate epică, filmul convinge și impresionează prin coerența limbajului cinematografic utilizat în dezvoltarea unei teme dedicate tînărului contemporan.

Dubla biografie a unor personaje confruntate cu aspectele curente ale realității, cu problemele nu totdeauna lipsite de spectaculozitate ale vieții personale se circumscriu într-o dezbatere etică, în niciun moment moralizatoare, dublată de o polemică incitantă cu comoditatea anumitor tipuri de spectatori obișnuiți cu pașnice evocări de felii rupte din, uneori și de, realitate. Această realitate surprinsă într-o uzină a zilelor noastre, într-un cămin de nefamiliști (ce ciudat sună această sintagmă) ar fi tentat o tratare lineară cu rezolvări facile. **Dan Pița** oferă însă prin maturitatea concepției regizorale o cu totul altă dimensiune evocării sale, dovedind că au trecut momentele jocului de-a cinematografu din seria „Ardelenilor", și **Concurs** sau **Dreptate în lanțuri** sînt deja treptele necesare în construirea unei opere începute atît de fast cu celebrele ecranizări din Agârbiceanu **(Nunta de piatră** și **Duhul aurului).**

O autentică lecție de cinematograf angajat în problemele contemporane ale unei largi categorii de tineri, **Pas în doi** rămîne exemplar prin virtuozitatea autorului de a manevra marja de ambiguitate, conținută în portretele protagoniștilor, și în relația acestora, de a construi sugestiile poetice cu nu puține referințe de ordin cultural care departe de a fi ilustrativiste, pun în pagina cinematografică idei și metafore ce luminează altfel decît pînă acum drumurile personajelor.

Dan Pița nu renunță în acest film la un realism poetic propriu, în ciuda unui spațiu larg rezervat demonstrațiilor etice de altfel, doar schițate și nu impuse, evoluției spre experimentul existențial propie lui Mihai, de pildă, sau tensiunii prezente într-o constantă afectivă specifică lui Ghiță. Fiecare amănunt este gîndit și prelucrat (de la excelenta imagine a lui **Marian Stanciu,** la decorurile perfect integrate universului evocat semnate de **Călin Papură,** de la costumele **Mariei Malița** la muzica lui **Adrian Enescu,** cu inserții clasice de mare sugestie) cu duble sau multiple semnificații, capabile să contureze exact ceea ce nu poate fi exprimat direct numai pe plan vizual. Forțînd capacitatea limbajului filmic de a exprima idei, în acest caz de a formula dificultățile opțiunilor tinerilor, de a evoca lucid și sincer meandrele subiectivității individuale într-un context social, **Dan Pița** conferă adevăr și sensibilitate unui story obișnuit, ridicîndu-l la forța unei ecuații morale. Cineastul concluzionează deloc transant în ceea ce privește destinul personajelor sale, dar foarte net în ceea ce privește sensibilizarea celor tineri față de propriile răspunderi, față de necesitatea cultivării adevăratelor valori atît față de destinul individual, cît și în plan social. Evident sugestiile sînt plurivalente ele emanînd de la fiecare personaj surprins într-un segment de viață probant pentru o psihologie. Film incitant, **Pas în doi** se detașează net în peisajul cinematografic al acestui an din care n-au lipsit platitudinile fie în premieră, fie în reluare. **Pas în doi** rămîne, de asemenea, un film înscris în opera și nu doar în filmografia regizorului **Dan Pița.**

Călin Stănculescu

pui cu folos și, lucrul cel mai bun ar fi fost să lași bălăriile să crească în voie, ca pe lîngă o casă părăsită, care nu era a ta.

Căruțașul plecase ; bărbatul și femeia rămaseseră lîngă stiva de cherestea și ce descărcaseră ei acolo. După un timp ei se îndepărtă dînd roată locului. Pămîntul nu i se părea puțin ci mult cît curtea unei școli ; și două rînduri de case ai fi avut loc să faci cu tot ce le-ar fi trebuit. El s-a întors să ia sfoara și s-o întindă între țărusi făcînd semne unde să sape gropile pentru stîlpii gardului. A pus mîna pe cazma, femeia pe lopată și au început lucrul.

Cînd a înfipt prima oară cazmaua adînc, l-a înspăimîntat zgomotul făcut. Parcă într-un morman de scoici acoperit cu pămînt săpa spărgîndu-le pe cele nimerite sub tăișul cazmalei. Ajungea pînă la ei mirosul ierburilor de mare scoase pe țărm de furtună cu zile în urmă — așezate ca fînul în căpițe cu furca, încinse de soare, strînse în acel loc al plajei unde nisip nu exista ci doar scoici mărunțite. Nici cheresteaua pusă pe locul împrejmuit cu sfoară nu se asemuia cu scîndurile aduse de valuri după furtuna stîrnită ca la început de lume.

— Cine știe ce-o fi ?! înfipse cu și mai multă putere cazmaua bărbatul, fără să bănuiască unde-i erau femeii sale gîndurile.

După ce termina făcut o groapă, îi verifica adîncimea și punea el mîna pe lopată să rotunjească marginile din care ieșeau ba sîrme, ba șuvițe de piele din cele ce rămîn de la croitul fețelor de pantofi.

Înainte de a începe să sape următoarea groapă pentru gard, bărbatul rămînea sprijinit în coada cazmalei și privea aiurea parte a orașului, unde lucrurile erau așezate, întrate pe făgașul lor ; unde, nu ca pe-aici, un sălcîm l-ai fi smuls și l-ai fi aruncat cît colo, că n-avea rădăcini ca pe mînă de groase și întărite de să-ți știrbești și toporul în ele.

Interveneau ierburile crivățului, îți ademeneau privirea într-acolo unde nu le-ai fi simțit mișcîndu-se cînd măcar o pală de vînt n-ar fi fost și rămînînd neclintite cînd rafalele ploii de vară culcau la pămînt orișice ar fi fost în afara crivățului. Pe drumul pietruit arar trecea cîte un biciclist înaintînd ca împotriva vîntului, ori vreun camion dintre obloanele căruia curenții de aer să-mprăștie pleava grîului cărat ; și ea să se așeze peste ierburi, apoi să alunece spre rădăcinile ațoase dispărînd ca de pe luciul lacului lintița — cînd se lasă frigul.

Cu cît se apropia de marginea locului de casă înaintînd paralel cu strada, cu atît putea să cuprindă cu privirea și mai mult din ceea ce era orașul. Atunci și-ar fi dat seama că, dacă ar fi venit printre primii și și-ar fi făcut casa mai spre capătul îllalt al străzii, de unde încep numerele mici, nu ar fi avut o poziție din care să zărești măcar cîteva clădiri de dincolo de crivățe. Era chiar încîntat de constatarea făcută și firesc ar fi fost să-și dorească să fie locul său ultimul cumpărat, să nu se mai găsească vreunul care gardul să și-l așeze lîngă al său, ulucă-n ulucă, încît să fie nevoit să lasă în stradă și să meargă pînă-n capătul ei și să se așeze pe marginea pîntenului de pămînt — dacă ar fi fost doritor să admire în voie, prin noapte, luminile orașului

Avea să termine de adîncit cîte gropi socotise el, iar femeia tot se mai ținea în urma sa nelăsînd lopata din mînă.

— Dacă-i om de cuvînt — căruțașul — și mai aduce un rînd de cherestea, după cum ne-a fost vorba, la noapte o să dormim aici

— E loc destul.

— Ne mai și rămîne ! se forță el să rîdă nereușind, rămînînd cu fața crispată, ca unul de-și pierduse glasul și se căznește să scoată un sunet, în sfîrșit unul.

Au suflat praful de pe capătul unei scînduri, uitînd să aducă un ziar vechi cu ei pe care să așeze roșiile, castraveții și brînza. Copii dacă ar fi avut, le-ar fi pus în frunte vîrful tăiat al castravetelui, iar țincii nu s-ar fi mulțumit pînă nu ar fi fost lăsați și pe obraji să-și pună, și pe genunchi — rămînînd în bătaia soarelui, stînd nemișcați, fiecare așteptînd ca nu el să fie cel căruia vîrful castravetelui să i se dezlipească de pe frunte.

Bărbatul a rupt cîte-o bucată de pîine pentru fiecare. Erau cu fața către drumul pietruit dinspre care, nu după multă așteptare, avea să apară alaiul de nuntă. Încă nu se deslușea cîntecul țambalagit de lăutari. În plină zi luminările albe ardeau cu fum gros, ca fitilul muiat în motorină. Nuntașii se-nșiraseră de-a lungul drumului. Femei durdulii, care mai de care în rochii sclipicioase, se țineau două cîte două, de după gît, țopăind cu mișcări nesigure. Cîțiva bărbați, rămași mai în urmă, fumau ca după o ședință de-o jumătate de zi. Încă nu se auzeau chiuiturile. Mult mai aproape de ei trebuia să te afli ca să te amuze rivna femeilor inimoase. Desigur că dacă s-ar fi nimerit ca la film, s-ar fi găsit careva care, cu fluierături scurte, să stîrnească în sală vacarmul.

Venea după cum se obișnuește ; care se simțea în stare ținea de gît sticla de monopol. Bărbații aveau cămășile albe și n-ai fi reușit în ruptul capului să vezi florile de nuntă prinse cu boldul. Ultimul dintre ei a dus la gură sticla verzuie pînă ce-a golit-o, apoi, ca pe-o potcoavă subțiată de rugină, a aruncat-o în urmă cu o mișcare bruscă ,surprizătoare că, dacă ar fi avut o haină pe el, i-ar fi pîrîit mîneca la încheietură, nu alta Bătrînii printre ei nu erau pe care să-i duci de braț ; nici prichindei care să te tragă de poalele rochiei. Parcă erau toți de-o vîrstă și atîta tot

Pe drum, în dreptul crivății, deja doi bărbați întreprinzători, veniți cu ore și ore înainte, dăduseau zor să cosească ierburile care năvăleau peste marginea drumului, să le reteze cît or putea de repede — făcînd loc alaiului să treacă nestingherit. Se apropiau încetinînd pasul ca și cum n-ar mai fi dorit să ajungă odată unde erau așteptați în poartă cu găleata plină ochi cu apă proaspătă. Alene mergeau, cumva stînjeniți ; și nu te-ar fi mirat să se spună că, din cauza pantofilor noi care-i stringeau, mergeau așa, și că era de ajuns ca unul să se descalțe dînd tonul, că erau ca-ntre ei, și ce-ar fi urmat nu-i prea greu să fie închipuit. În urma lor, cu mult însă dincolo de crivale, apăruse și căruța cu cherestea. În dreptul unde ăi doi cosiseră de li se umflaseră venele pe la gît și făcuseră ei cum făcuseră că reușiseră nuntașii să treacă, drumul se înverzea la loc. Nu-și făcea căruțașul gînduri negre din nimic. În fața sa se întindea drumul pe care-l bătuse de-atîtea și-atîtea ori fără să-i pese de ceva.

marius daniel tevanian

Vers fierbinte

Acest loc de dor este casa mea,
Limba apelor de miere,
Mă bucur, plîng în versuri adverbiale,
Mai pun și eu mîna pe o iarbă de cuvinte.

Îmi place să colind orașul,
Chiar dacă sînt puțin inert,
Iată, acest loc a fost scris în pagini de mult trăite,
Casele au pereți cu miros de măr.

O bucată de doină e resimțită
Lo un pahar de vorbă și-o cană cu vin,
Mai luăm un gram de veșnicie,
Străzile vorbesc și ele de noi.

Îmi umplu un pahar cu dor de viață
Și simt în mine cuvinte din bătrîni,
Silabele îmi curg cu foc prin vene,
Mai ard și-acum în versul fierbinte.

Orașul meu

Părinții noștri au semănat
Liniștea păcii actuale,
Alături mama coase-n odaie,
Salcîmii miros a dor de viață.

Ies afară și culeg
Sintaxa cuvintelor urbane,
Pe chei mă plimb lejer acum,
Oriunde mă simt acasă.

În ochii oamenilor găsesc
Un suflet încălzit de balade,
Ei sînt aici de mult,
Strada mea de copil renaște.

Vorbim cu toții același grai
Pe asfaltul străzilor cărunte,
Azi casele au un dulce gust,
Întind mîna și le simt aproape.

În noua eră sînt întîmpinat
Din pragul casei mele,
Aici îmi rodesc litera de dor
Pe un timp eliberat de moarte.

Țara de mîine

La televizor văd timpul actual,
O cetate de inimi muncitoare,
Ieri am votat pentru ziua de mîine,
O garanție în culori umane.

Pe stradă m-așteaptă lumea,
Locul căruia-i aparțin,
Am răspuns c-un „DA"
La problemele noastre vitale.

Ca un poet în ev aprins
Colind cartierul în romanticile haine,
Azi trăim un act epocal,
Cuvîntul nostru se dezbate.

În centru cumpăr ziare, reviste,
Particip și eu la un nivel cotidian,
Oameni, azi respiră țara
Un articol cu litere de foc.

M-amestec și eu în vîltoarea sufletelor citadine,
Sînt oameni pe care-i cunosc,
Mîine va fi o vară imensă,
Ați văzut fructele ce rod mai au ?

Poarta de dor

Aburi de țară mă numeau
Scriptură străveche.
Eram la-nceput de veacuri
O poartă de dor.

Istoria mi-a dat să scriu
Balada faptelor măreț,
Îmi arde în trupul opalin
Prezentul de lumină.

Din fumul luptelor de ieri
Am înfăptuit albe cascade,
Teatre, bulevarde-n litere aldine,
Idealul fierbe-n pahare.

Martor al acestui timp
Îmi scriu faptele pe pietre,
Pe jos, oamenii înnoiți,
Îmi deschideau orașul.

Eu sînt un poet citadin,
În dialect autohton,
Mă cuprinde cuvîntu-n farmecul de dor
Bun găsit iubită casă !

Radu Băringă : „Peisaj"

adriana sitaru

Vertebra păcatului

Vertebra păcatului
Îmi aruncă otravă
Înălțîndu-mi trei pești
Pe o lotcă bolnavă

Se naște-o leoaică
Un trup de tăgadă

Airlau, urlă ea
Și mă linge pe git
Pe aloiul tristeții
Înverzindu-mă mut

Și-mi șoptește apoi
Să o legăn în groapă
Vertebra păcatului
Ce s-ascunde-n sub pleoapă.

Dans

Patina mea păstrată-n talpă
Dansînd pieziș pe umbra ta,
Ca un muson cu stea în frunte
Colindă-n seri de peruzea.

E iarăși alb și-un glas de taină
Se răsucește în priviri
M-aștepți în fulgerul arămii
Sonorizată de zefiri.

Patina mea uitată-n talpă
Ca un derviș urlînd pieziș
Mă doare ca o creangă vie
Plîngîndu-și ultimul frunziș.

PLOPUL

antoaneta pop

debut

ANTOANETA POP s-a născut la Cluj-Napoca, unde a absolvit medicina. Autoare de cărți de specialitate publicate în editura de profil, nu are, în literatură, decît cărți în curs de apariție la Cartea Românească și Albatros. Deci, publicarea sa în această pagină este un debut absolut, observația și scrisul îndreptățindu-ne încrederea în talentul său. Nu ne dorim altceva decît ca speranțele noastre să fie confirmate cît mai repede, dincolo de povestea romantică a unei femei îndrăgostite.

Iulian Neacșu

— Ți-e foame Mitrule ? Ce să-i faci ? I-i greu și Florichii de cînd a lăsat-o bărba'su. Nu-i ușor să porți de grijă la doi copii mici și doi bătrîni... Și măcar dac-ar fi părinții ei ! A adus-o în sat de pe alte meleaguri. N-are pe nimeni aici s-o ajute... Ei, lasă, nu mai da din mîini, c-am înțeles că-i ești de folos ! Dar pentru cîtă treabă faci și mănînci ! Văd că te-a îmbrăcat din țoalele ce și le-a uitat omul ăla. Cum l-o fi lăsînd inima să stea departe de casa lui ?

În timp ce vorbea, femeia umplu o farfurie cu mămăligă, peste care turnă ouă prăjite cu jumări cît unghia.

Mitru nu se mai uita la gura ei înecată de vorbărie. Fixa încordat tigaia și oala cu fiertură de mălai, ce se plîmbau ca vrăjite prin bucătărie, purtate de mîinile îndeletnicice ale Bălanei.

— Cu tine pot vorbi orice, continuă ea, că n-ai cum spune în alte părți... Așa-i norocul tău, că altfel nu te-aș primi în curte ; și-apoi uite așa ajung să nu amuțesc. Copiii-s cu școala și veșnic grăbiți, iar Mărin, de cînd a devenit șef la ferma ceea, mai mult îi p-acolo. În ultima vreme nici noaptea nu mai dă p-acasă sau dacă mai vine îi aproape spre dimineață... O fi avînd el de lucru, da cred că s-a și săturat de mine... De, am îmbătrînit... Cînd m-a luat eram cea mai frumoasă din sat ! D-asta mi s-a și spus Bălana. Unii nici nu știu că nu-i ăsta numele meu. Îi o poreclă ce mi-au dat-o oamenii, fiindcă aveam pielea albă și părul ca de aur. Mărin mi-a spus, da mai demult, că nu-i numa' ca aurul, dar îi și creț și sîrmos ca vrejii de vie... M-am mai schimbat și eu după trei nașteri... Ce te-ai oprit din mîncat și te uiți așa la mine ? Ptiu, bată-te să te bată ! Eu acuma văd că nu ești deloc urît ! Mănîncă să-ți mai dau... Poate vrei și un pahar cu vin, spuse, turnînd dintr-o damigeană lichidul gros, de culoarea vișinei coapte. Apoi se așeză pe un scaun, își sprijini capul într-o mînă și privi dincolo de Mitru, undeva departe. Peretele camerei îi respingea gîndurile răzvrătite, zădărnicindu-i dorința de a se elibera de sub povara lor...

☆

Liniște ca-n cimitir. În satul adormit orice zgomot era înăbușit de plapuma neagră a nopții.

Bălana auzi un ciocănit ușor ca o pasăre. Ascultă atentă să afle de unde vine. După o vreme, își înfundă capul în perna moale și încercă să adoarmă din nou. Ciocănitul ușor se repetă ca atunci cînd, în bătaia vîntului, o creangă lovește sticla ferestrei... Uitîndu-se într-acolo, zări o umbră nemișcată, parcă desprinsă din poveștile de urît imaginate de babele satului. Inima începu să-i bată atît de puternic, încît îi tremura tot corpul.

„De ce nu-i acasă Mărin ?" abia reuși să gîndească, și ciocănitul reveni mai insistent.

Dădu perdeaua la o parte, privind îngrozită fața ce se desprindea din noapte, semănînd cu a lui Mitru. Omul îi făcu semn să nu strige și să iasă afară. Încă tremurînd, deschise ușa și dădu să pășească dincolo de prag, dar un gînd nebunesc o făcu aproape să-și piardă cunoștința, lăsîndu-se moale pe scări : „Dacă-i diavolul care a luat înfățișarea mutului ?" Așa chircită, cu ochii închiși, așteptă să vadă ce se întîmplă. A simțit că cineva îi mîngîie părul ei lung pînă la sini, slobozit peste noapte din strînsoarea pieptenului și a agrafelor. Cînd îndrăzni să privească în jur, văzu alături așezat în genunchi, pe Mitru îmbrăcat în costumul de haine al bărbatului Florichii. Se liniști puțin, dar năuceala n-o părăsi. Mutu o apucă de mînă și o duse așa în spatele casei, de unde o luară prin grădini, peste garduri și ajunseră pe o ulită lăturalnică și se opriră în fața unei porți. Aici Bălana își smulse brațul din încleștarea degetelor puternice ale bărbatului și-l întrebă furioasă :

— De ce m-ai adus aici ?

El îi făcu din nou semn să tacă și să sară gardul.

Nu înțelesese pentru ce nu trebuia să intre pe poartă. Îl urmă pînă în fața geamului mic slab luminat, acoperit de o perdea lucrată în motive naționale. Mitru privi în cameră printr-o gaură a pînzei și-o îndemnă și pe ea să facă același lucru.

După cîteva secunde, Bălana se dădu înapoi, băgîndu-și pumnul strîns în gură, pe care-și încleștă dinții, rezemîndu-se fără putere de zidul aspru al căsuței de paiantă. Privi în jur căutîndu-l pe Mitru. Era singură...

☆

„Ești bolnavă Bălano ?"

„De cînd ți-i bărbatu șef, nu-ți mai e milă de țoalele ălea bune ! Umbli mereu îmbrăcată de parcă te-ai duce în fiecare zi la biserică !"

„Ai văzut ce frumoasă s-a făcut Florica în ultimele luni ? Îi bun și-un mut la casa omului. Îl îngrijește de parc-ar fi bărba'su !"

Oriunde se ducea, vorbele zburau apoi se învîrteau în sufletul ei ca fluturii în jurul lămpii. Voia să poată sfîșia acele vorbe asa cum flacăra lămpii ardea necruțătoare aripile fluturilor.

„Vorbele nu mor. Ele pot mîngîia, dar pot să și otrăvească..." gîndi Bălana.

Făcea tot ce putea ca să nu iasă în sat. Nu avea nici cui să-și plîngă durerea care o măcina. Mitru nu-i mai călcase pragul...

Într-o noapte, așteptă să treacă „ora relelor". se acoperi cu o broboadă cenușie și porni pe drumul ce-l făcuse cu mutu. Privi cu teamă prin spărtura perdelei. Florica se spăla, frecîndu-se în grabă cu o cîrpă săpunită.

Deodată o apucă groaza. Dacă Mărin s-o fi dus acasă ? Unde să-i spună c-a fost ?

Auzi poarta deschizîndu-se, scîrțîind subțire și tăios. Cînd se închise cu o bufnitură, frunzele plopului bătrîn, de care era rezemat stîlpul ce-o susținea, fîșîiră prelung, ca bătute de vînt. Acuma știa de ce-i făcuse mutu semn, atunci, să nu intre pe poartă ; Florica afla imediat cînd venea cineva la ea. Nu mai avea nevoie de ciine. Aluia, trebuie să-i dai de mîncare dacă vrei să-ți păzească... Recunoscu mersul bărbatului ei, apoi îi distinse și fața. Voi să țipe, să-i taie calea, dar n-apucă, incapabilă să facă vreo mișcare... Îl înghițiră pereții casei de paiantă...

☆

Era frig. Toamna asta părea mai în putere decît cea de anul trecut. Zi de zi se apuca să spele praful așezat de cu vară pe case, pe frunze, pe cîmpie...

Bălanei nu-i păsa. Abia aștepta să vină noaptea, să pornească spre ulița lăturalnică, să stea rezemată de plopul cel bătrîn și să privească sub năframa cenușie geamul acela mic pe care lumina din cameră desena motive naționale...

☆

Afară viscolea ca-ntr-un început de iarnă. Bălana, sprijinită de trunchiul noduros, se lăsa furată de gînduri : Într-o noapte ca asta, înainte de a-i naște pe al treilea fiu, Mărin îi mîngîiase părul învîrtindu-i pe degete, apoi sărutînd-o îi repetase : „Parcă-i făcut din vreji de viță de vie, părul tău de aur !"

Ghemotoace de fulgi și picături reci de apă se amestecau amețite de furia vîntului. Trosnetul crengilor frînte se pierdea în geamătul furtunii ce răscolea neîndurătoare, cămașa cernită a nopții.

Un trosnet mai puternic, apoi un vuiet prelung urmat de o bubuitură înfundată acoperi un țipăt slab...

☆

Din ușa casei, Florica și Mărin au putut vedea cum trunchiul plopului, culcat pe pămînt, blochează ieșirea din curte.

Mutu, răsărit lîngă ei ca din pămînt, a pornit într-acolo, tîrîndu-se prin noroi, învăluit de stropii reci, neluînd în seamă vintul potrivnic.

Odată ajuns lîngă copacul bătrîn, învins de timp, scoase un urlet ca de lup înfometat...

plastică

Un poet al dramaticului

La o anterioară expoziție personală, rezistasem impresiei oarecum general exprimate asupra dicteurilor expresioniste din pictura lui **Virgil Făciu.** Nici astăzi nu sînt pe deplin convins că tînărul artist nu și-a apropiat, atunci ca și acum, instrumentarul folosit cîndva de pictorii expresioniști, pentru a-și nuanța inclinația obstinată spre sondarea cu mijloacele artei a aspectelor mai dramatice ale existenței. Pictorul este un analist necruțător al realului și, tocmai de aceea, în ochii unui privitor neavizat tonicitatea sa temperamentală tinde să transforme orice demers disectiv în măcel. Artistul pare stăpînit cu totul de materialitatea carnală a pastei. În unele pînze, în urmărirea unui anume efect plastic, al unui anume răspuns al luminii pe suprafața pictată, Făciu aplică pasta de culoare direct cu tubul, amintind de senzualismul eruptiv al lui Van Gogh. Dar ce înseamnă acest truc tehnic în arsenalul unui artist aflat în căutarea propriei personalități decît replica mijloacelor de expresie la semnalele particulare ale unui puternic instinct artistic ? În ultima expoziție de la galeria „Eforie", Virgil Făciu nu infirmă cu nimic deslușirile noastre anterioare. Ba, ca să nu iște nici un dubiu, pictorul reia și de această dată, ca un subtil și explicit citat al crezului său estetic, marele triptic compozițional al „Mărtiriului lui Horea", lucrare de un pronunțat patetism dramatic evocînd în bună măsură tradiția școlii spaniole a lui Ribera și Zurbaran. Însăși tematica acestei compoziții mi se pare definitorie pentru întreaga ceratie a pictorului, căruia nu-i sînt străine deschiderile spre orizonturile de adîncă vibrație dramatică, aflate la limita miticului, ale existenței umane. Toată portretistica, teritoriu pe care Făciu îl cercetează de ani de zile cu rezultate din ce în ce mai convingătoare, indică o riguroasă „citire" a caracterelor prin depășirea programatică a oricăror tendințe descriptivist-exotice. Făciu simte nevoia ca din cînd în cînd să-și avertizeze privitorul printr-o chemare la ordinea marii lecții clasice a picturii. O face cu dezinvoltură de dascăl ghiduș, prin exprimări pline de vervă și sensibilă detașare poetică. O „Natură moartă cu vioară", un „Trompet", un „Nud", un aproape leonardesc „Portret de fată" (ce frumoasă demostrație polemică încearcă aici pictorul !), o altă „Natură moartă cu vînat" și altele asemenea, ne restituie imaginea mai veridică a interiorității și a intențiilor stilistice ale acestui înzestrat artist. Pentru că Virgil Făciu, dincolo de aura ușor teribilistă a atitudinilor sale estetice (și nu numai), dincolo de severele raporturi cromatice exhibate în mai toate pînzele sale, de tușa energică, pătimașă a pensulației sale, rămîne un poet al dramaticului — născut, nu făcut. El caută de fiecare dată să rețină nu atît efectul dureros al tensiunilor ce se consumă în lumea realului, cît vibrația lor încărcată de o mereu caldă gesticulație a umanului. Chiar și atunci cînd pictează flori sau naturi statice. Nici unul din personajele zugrăvite de Făciu nu are aerul victimei, deși dramatismul existenței le contorsionează, le urîțește. Mina și culorile lui Făciu le sanctifică, le dă aureola eternității, semn al sensibilității lui lăuntrice. Dar cel mai spectaculos cîștig al experienței artistice recente a tînărului pictor îl constituie „recursul" la peisaj. Suita prezentată în expoziție este întrutotul remarcabilă și reprezentativă. La Făciu, peisajul este gîndit ca o reflectare în natură a unei stări lăuntrice, în fond, o extensie a calităților sale de portretist într-un alt orizont tematic. Rezultă o imagine a naturii marcată și ea de confruntările dramatice cu forțele universului. Făciu preferă chipul acestui „personaj" plămădit din coasta furtunoasă a pădurilor ripoase, ori a ierburilor pustii și viforoase. Valorațiile tonale ale albului și griurilor, infinitezimal gradate, extrag din inima indoliată a cadrului peisager efecte de o fermecătoare luminozitate. O lumină ce exaltă, înainte de toate, disponibilitatea artistului către meditația poetică.

Corneliu Antim

muzică

«Prolegomene bizantine»

Cuvintele cu care începe cartea muzicologului Titus Moisescu, **Prolegomene bizantine,** recent tipărită la editura Muzicală, au o valoare emblematică : „Domeniile de cercetare a muzicii românești sînt mult mai variate, mai diversificate decît ne-am obișnuit să credem pînă nu de multă vreme, iar izvoarele acestei muzici sînt de asemenea mult mai îndepărtate în secole decît le-am bănuit, purtîndu-ne investigațiile din ce în ce mai adînc în timp, pe măsură ce se iveau noi mărturii ale existenței bimilenare a muzicii românești". Astfel privind, apare clar faptul că, lucrînd asupra unor vechi manuscrise muzicale, o asemenea întreprindere se înscrie pe linia restituirii dimensiunilor autentice ale culturii naționale. Din acest punct de vedere, meritul cărții este dublu : pe de o parte, unele dintre subiectele tratate privesc momente de înflorire muzicală medievală și premodernă fără precedent, insistînd asupra unei mai corecte interpretări a documentelor păstrate (de multe ori într-o condiție precară), de cealaltă parte, se dezvoltă fie o perspectivă teoretică asupra redimensionării întregului culturii românești, fie se explică și se aplică modalități științifice (mai puțin operante la noi deocamdată) de organizare a materialelor păstrate, astfel încît acestea să își poată dezvălui plenar bogățiile.

Să privim pe rînd cele două linii directoare ale acestei importante cărți. Autorul își mărturisește înclinarea predilectă spre acele segmente temporale cînd muzica românească înflorește plenar și specific totodată. Studiile **Putna — un puternic centru de cultură muzicală medievală românească. Antologhionul de la Dragomirna — Ms 1886** (secolul al XVI-lea) și **Manuscrisul B 284 din Biblioteca Academiei Române** (secolul al XVI-lea) sînt prezentări și analize, sub semnul completitudinii sau al amănuntului, ale unor masucrise ale celebrei în epocă școli de la Putna, centru de înflorire și iradiere spirituală românească. E clar că privirea globală și interpretarea nu pot veni decît ulterior unei corecte analize de manuscris: de aceea, celălalt segment temporal cuprins aici (secolele XVIII—XIX) va fi supus aceleiași metode. **Macarie Ieromonahul — Scrisori și documente** (1820—1863) reprezintă aici analiza de manuscris în timp ce, în studiul **Începuturile tiparului muzical românesc în notație bizantină — Petru Efesiul, Macarie Ieromonahul, Anton Pann,** privirea de ansamblu, sintetică, e precumpănitoare, punîndu-se în valoare importanța introducerii notației hrisantice la noi, marcînd cronologic momente de prioritate absolută.

Cealaltă linie directoare a cărții se leagă de introducerea unor noi metode științifice în bizantinologie (într-un fel, **Indexul de nume și Bibliografia muzicii vechi bizantine în România** tot aici pot fi incluse). Studiul **Prelliminarii la o codicologie specifică a manuscriselor muzicale bizantine** expune (și propune) o știință a ordonării acestor numeroase materiale documentare, frecvent păstrate pe fragmente sau cu filele în altă ordine decît cea inițială ; subcapitolele **Elemente exterioare și cantitative, Conținutul manuscrisului, Reconstituirea manuscriselor, Elemente complementare, Concluzii, Elemente de prezentare a unui manuscris de muzică bizantină pentru editare** exemplifică limpede existența unei metode consecvente, științifice în acest domeniu de cercetare, meritul acestui studiu constînd, repet, în introducerea la noi cu prioritate (și stringență) a unei metodologii de natură informațională în privința organizării și comunicării datelor. Pentru a-și justifica demersul și, în primul rînd, perspectiva de plecare, Titus Moisescu scrie studiul **Valorificarea tezaurului de cultură muzicală bizantină în România,** aceasta fiind, totodată, ideea stînd la temelia acestei remarcabile întreprinderi.

Viorel Creț

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

III. Complexul motivației extraordinare (1)

Ilustrație de Dragoș Morărescu

V. Voiculescu este un neîntrecut maestru al **derutei fantastice**, element rezultat din impresia profund stranie că versiunea fabuloasă a faptelor pare a se bucura de un credit total și de la sine înțeles. Ni se dezvăluie astfel marea viclenie a povestitorului de a merge pînă în ultima clipă pe mîna eroului, dîndu-i-se deplină libertatea în evaluare a întîmplărilor. Drept urmare, se adoptă o tonalitate narativă de-a dreptul complice, încît s-ar putea crede că, neputincios, povestitorul se leapădă de orice răspundere, lăsînd faptele să vorbească singure. Deci, poznașul șarpe Aliodor acționează ca atare, dirijat, parcă, de plăzmuirile obsesive, paroxistic înfricoșate ale gospodinei. Mai întîi, se confirmă avertismentele pe care femeia le primește din partea colectivității sătești cu privire la iminentul pericol prezentat de șarpe. („Într-o zi a găsit șarpele în putineiul cu puțin lapte pe fund din care mîncaseră toți"), ceea ce pentru ea înseamnă, realmente, începutul fatalului proces de îmbolnăvire („Din acel ceas, femeia a început să bage de seamă că o doare și o arde în capul pieptului, la linguriță, acolo unde ajunsese mîncarea spurcată de lighioană. Își simțea stomacul întors, răzvrătit ca de o bală. Și sănătatea ei porni să meargă la vale, din rău în mai rău".) Și pentru ca orice dubiu să fie înlăturat, povestirea pare că își asumă integral versiunea bolnavei, adică la nivel strict faptic. Autenticitatea întîmplării, în primă instanță, cu greu poate fi contestată, întrucît totul pare trăit și perceput cu o exactitate halucinantă :

„Într-o noapte, era acum vară, dormeau toți, afară, pe prispă. Deodată femeia începu să geamă și să se zbată. Șarpele se urcase pe pieptul ei și se tîrîse pînă la gură. Și mirosise a lapte dulce. Ea se lupta, dar cu toate opintelile nu-l putea dezlipi. Șarpele se furișă ca pe o gaură pe gîtleiul în spasme, pînă în pintece, unde se întinse, coardă, și rămase cu dinții înfipți în rinza ei.

Gospodarul, trezit de țipetele și zvîrcolirile nevestei, o zgîlîi și deșteptă.

— Ce visezi femeie ? o întrebă el.

— Nici un vis, strigă înnebunită femeia. A intrat șarpele în mine. De acuma mor.

Și cu mîinile încleștate pe pintece, se frămînta în dureri grozave. De atunci a fost cu neputință s-o mai liniștească cineva".

Eventualitatea ca episodul să fie reanalizat luîndu-se în discuție împrejurarea că femeia ia drept realitate proiecția în vis a înspăimîntătoarei obsesii, deocamdată, nu poate fi luată în discuție, căci nimeni nu crede că dispariția șarpelui Aliodor chiar în acea noapte fatală ține de domeniul simplei coincidențe :

„Și, lucru ciudat, care îi întărea spusele. Chiar din noaptea aceea, șarpele a pierit și nu s-a mai găsit. L-au căutat pretutindeni, l-au chemat, l-au șuierat copii.

— Parcă a intrat în pămînt, spunea Pades.

— Nu în pămînt, ci în pintecele meu, ținea una văicărindu-se femeia. Și se apăra cu pumnul sub furca pieptului, unde o vină încordată se zbătea, neastîmpărată și dureroasă, gata să crape parcă".

La rîndul lor, practicile magice beneficiază de o asemenea transpunere faptică, încît, copleșit, povestitorului nu-i rămîne altceva decît să le dea deplin curs narativ : „I s-au făcut bolnavei descîntece. A dormit nopți multe cu o strachină de lapte dulce la gură, ca să ademenească jivina, să iasă afară. Șarpele venea pînă la înghițitoare și nu vrea să urce mai departe. Sta pitit acolo. Bolnava băga degetele pe gît să-l apuce și nu-l ajungea. Spurcăciunea se cabra iar repede în rînza răscolită de vărsături acre și galbene ca veninul".

Ca de obicei, povestitorul nu ezită, în final, să arate pe față că întreaga întîmplare are la origine o regretabilă eroare alimentată de ignoranța superstițioasă. Prin aceasta, însă, motivația demersului fantastic nu este anulată, ci, își schimbă doar calitatea, în sensul că, extraordinarul fabulos face corp comun cu ceea ce s-ar putea numi **extraordinarul realist.** Acesta din urmă dezleagă enigma bolii doar din unghiul efectului clinic („La operație, medicul a găsit cum era de așteptat un cancer"), în timp ce extraordinarul fabulos, grație straniei lui anverguri existențiale, are funcția originară de **a revela** modul cum anume s-a putut ajunge unde s-a ajuns. Nebănuita modernitate a viziunii fantastice tocmai aici este de căutat ; în naturalețea insolită cu care psihologia umană acționează sub presiunea nemiloasă a avatarului magic. Acesta nu numai că își relevă prezența și efectele neîndoielnice. („Însă, era straniu. Tumora nu avea forma obișnuită de ciupercă înflorită sau de rac. Ci închipuia aidoma un șarpe. O coardă cruntă care, după ce își înfipsese capătul mai rotund în stomac, se răsucea peste el și, încolăcindu-l, își ducea coada subțire pînă la ficatul luat în pleasnă. Sub el coarda se zbătea dezlănțuită"), ci, totodată, se arată absolut refractar la ideea de a fi utilizat ca antidot psihiatric. Efectul său malefic, inclusiv în plan fiziologic, este, deci, inexorabil :

„Medicul înfiorat de înfricoșatele puteri ale închipuirii, a cusut fără să se atingă de măruntaie pîntecele la loc. Dar cînd femeia s-a deșteptat el i-a arătat triumfător șarpele din borcan.

— Iată ! L-am găsit și ți l-am scos, îi strigă el. De acum trebuie să te faci repede bine.

Și căuta să-i altoiască adînc gîndul însănătoșirii pe amăgirea cu șarpele străin. Era o încercare care merita osteneala. Va avea spiritul, imaginația, din nou putere asupra materiei, care măcar să ușureze, dacă nu mai putea să vindece, ravagiile cumplite ale bolii pe care o stîrnise ?

Femeia, după ce ieși din amorțeală, luă de data asta fără nici o silă șarpele în mînă și-l privi cu luare-aminte. Dar în loc să se bucure întoarse cu amărăciune capul, care se bălăngănea de gîtul subțire ca o tărtăcuță pe vrej.

— Nu mă minți dumneata pe mine, făcu ea semn cu privirile. Asta nu e șarpele meu.

— Cum nu e șarpele tău ? Dar al cui e ?

— Al meu e negru, mai mic și mai subțire. Asta e pestriț cu galben".

„Planul și viclenia medicului — conchide naratorul — erau astfel date peste cap. Închipuirea putuse să înlesnească izbucnirea cancerului și să-i întețească creșterea. Dar puterea ca să lucreze acum de-a-ndoaselea nu mai avea. Femeia a fost luată acasă, unde după cîteva zile a murit".

Cît despre episodul ultim al povestirii, cînd poznașul șarpe este găsit mort prin înecare în butoiul cu țuică (ceea ce, dacă mai era nevoie, confirmă fatala eroare psiho-patologică a cărei victimă căzuse femeia), dincolo de hazul straniu al situației, ar trebui, poate, înțeles în sensul că spiritul magic are întruchipări pe cît de pur imaginare, tot pe atît de, în felul lor, „tangibile".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

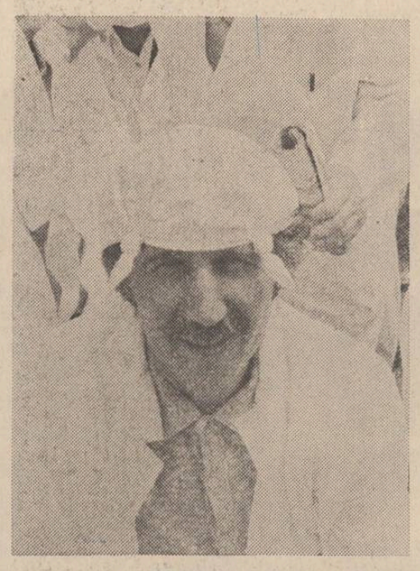

„Canicula" de Marin Sorescu

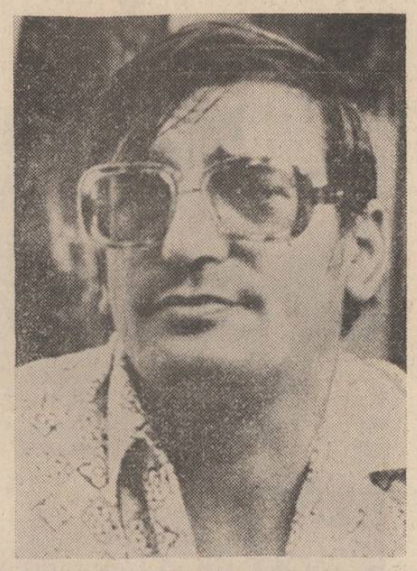

Prozatorul Octavian Stoica, un specialist în gastronomie

Colocviu la malul Dunării cu Fănuș Neagu, Teofil Bălaj, Gheorghe Pituț, Gheorghe Istrate, Corneliu Leu, Vintilă Ornaru, Ștefan Mihăilescu

NUMELE POETULUI

Mircea Drăgănescu

Pe tînărul absolvent al Facultății de filozofie din București, Mircea Drăgănescu, l-am descoperit în **Caietul debutanților 1980—1981** al Editurii **Albatros,** poet format, posesor al unei scrituri moderne, discontinue, pulverizînd aparența unitate formală a poemului într-o sumă de enunțuri mereu sugestive. Manuscrisul pe care l-a citit într-una din ședințele cenaclului nostru, **Cineva pe urmele mele,** adună la un loc poemele sale mai noi, notații scurte, friabile, covîrsite de invazia derizoriului cotidian, pecetluite parcă de o mutenie interioară iremediabilă, semn al unei descumpăniri atît existențiale cît și poetice : „Ce să descoperi? Ce să mai descoperi? / cînd viața este așa cum este și / totul a fost descoperit? // Sentimentele se dau pe gheață, / vorbele mari se strimbă la tine / și rămîi gol ca un nou născut / zbircit și cu părul alb / rizînd / în fața gropii în care / nu știi / trebuie să intri / din care nu știi / tocmai ai ieșit" **(Îndoială)** ; „Și vine într-o zi epuizarea / cu trenul de trei și un sfert // Întreabă de tine la circiuma din colț / de la blocuri apoi pe paznicul de noapte / din dreptul ferestrei tale de noapte / apoi bate la ușă // îi oferi o cafea și ceva băutură / și eventual o țigară / carpați fără filtru // tăcuți vă priviți ca doi prieteni / apoi deodată / constați că ești singur / în apartament în bloc / în oraș / toată lumea doarme / în vederea noului cutremur de conștiință" **(Și într-o zi).**

Scenariile onirice, poeme mai mari și mai articulate, impun un hiperrealism **sui generis,** printr-o tehnică a falsului narativ dilatînd lucrurile și evenimentele anodine pînă la coșmar: „Am început din nou să visez poezii / desigur ele locuiesc în mine și strigă / dar eu nu le aud / larma lucrurilor este mult prea puternică // dar vine o zi sau poate o noapte în care / harnice decupează în mine mari ferestre / începînd apoi să bată în ele noaptea cînd / luna îi se arată în dreptul ferestrei și / strigă / trezește-te nemicer de poeme / și uită-te la lucruri cît sînt / de frumoase așa întomnate // atenție un bloc s-a desprins / ca o frunză de pe creanga eternității / și pluteste pluteste / concentric spre stradă // cît de puternic bate timpul în oraș" **(Cît de puternic bate timpul în oraș)** ; „Se făcea că eram într-o barcă pe Suța sau pe Negrișoara / Am acostat pe malul unui tăpșan verde, cît vezi cu ochii / verde și în mijlocul lui două blocuri cenușii, numai sticlă / a luminii, beton : zgîrie nori, ce mai // Am intrat cu toții acolo și am adormit. Pe la cinci au / sunat deșteptarea : ta ta ta ta ta ta ta ta ta ta / Ne-am aliniat jos în fața blocurilor și ne-am urcat în / camioane... / Cînd m-am văzut pe rînd mi-am suflecat mînecile, am scuipat / în palme și m-am dus, m-am tot dus pe rînd pînă la capăt. // Un zăvoi verde era la capăt și o apă albastră. Suța sau / Negrișoara. M-am tolănit pe iarbă și am așteptat cu ochii / la cer // Ceilalți nu mai veneau, nu mai veneau" **(Visul unui țăran).**

Poet pe deplin conștient de capcanele antipoeticului, Mircea Drăgănescu, sperăm, va ști să elimine din discursul său poetic transcripțiile de limbaj automatic, vide de semnificație, regăsindu-și adevărata și originala voce auctorială.

Cezar Ivănescu

Un mit al adolescenței noastre

Urmare din pag. 1

vista studenților vîlceni „Cuvîntul nostru", prin publicațiile ieșene „Cadran" și „Tot", iar în ultima vreme în ziarul bucureștean „Dimineața". Cuvintele lui calde, prietenești mi-au spulberat stînjeneala și parcă au anulat diferența de vîrstă dintre noi. Nu-mi mai amintesc despre ce am vorbit, dar știu bine că m-am grăbit să-i mărturisesc, cu acel entuziasm pe care numai la 15 ani îl poți avea, toate gîndurile și sentimentele ce-mi fremătau în minte și-n inimă de la citirea „Chirei" și venerația purtată celui în stare să zămislească asemenea carte. Nutrea și el aceeași înflăcărare față de scrisul lui Panait Istrati, pe care îl cunoscuse (prin George Mihail Zamfirescu) și din cărțile căruia citise mai multe. M-a întrebat, cu un zîmbet trist în colțul gurii :

— Ai cu ce să-ți plătești trenul pînă la București și înapoi, ca să te duc să-l poți vedea ?

Mi s-a părut că se deschid înainte-mi toate palatele din basmele copilăriei și am simțit cum din umeri îmi cresc aripi. I-am răspuns, fără să clipesc :

— Am !

N-aveam. Dar buna mea maică, repede îndoplecată, a rupt din puțina ei agonisită și mi i-a dat. În capitala țării puteam fi găzduit cîteva zile de un constătean, angajat ca îngrijitor la o instituție de pe strada Bucovina, în imobilul căreia îi fusese repartizată o cămăruță, la subsol, drept locuință.

Cu Bogdan Amaru am făcut drumul la București, curînd după 1 ianuarie 1935. El m-a dus din Gara de Nord pînă la primitoarea mea gazdă și el a venit să mă ia de acolo, a doua zi, călăuzindu-mi pașii prin forfota năucitoare a Capitalei către strada Paleologu, de pe lîngă Calea Moșilor. Am urcat amîndoi scările unui bloc, pînă la etajul al cincilea, unde Bogdan Amaru a sunat la o ușă de apartament. Ne-a deschis tînăra soție a scriitorului, doamna Margareta Istrati, din a cărei înfățișare de atunci mai stăruie și amintirea mea și acum, după cincizeci de ani, niște ochi mari și frumoși, de o neumbrită seninătate. Ne-a condus spre camera de lucru a scriitorului, rugîndu-ne în șoaptă să nu-l obosim prea mult.

Acolo l-am văzut pentru întîia și pentru ultima oară pe Panait Istrati. Stătea întins pe un soi de divan, alături de birou. Mi s-a părut înalt de statură, cu un trup descărnat, o față prelungă și osoasă marcată puternic de adînciturile de sub pomeții obrajilor, o frunte înaltă și dreaptă, brăzdată de riduri și sprijinită pe arcade proeminente, ale căror sprincene stufoase străjuiau niște ochi cufundați în orbite, cu privire blîndă, bintuită totuși de febre lăuntrice. Pielea palidă a chipului strălucea uneori, scăldată de sudoare. Respira cu greutate și, din cînd în cînd, cuvintele i se pierdeau parcă sub o ușoară gîfîială, pe care se străduia să o biruie. Cu toată lipsa mea de experiență, am înțeles că omul era mult mai bolnav decît mi se spusese. Îl priveam extaziat și mă gîndeam că în pieptul acela ciuruit de tuberculoză clocotiseră nu numai pasiunile lui, ci și toate patimile personajelor din cărțile sale. Spunîndu-i că sînt un elev de liceu împătimit de lectură, că însăilez versuri și că, răvășit pînă în adîncul sufletului de „Chira Chiralina", făcusem drumul din satul meu oltenesc pînă la București doar spre a cunoaște pe omul care scrisese cartea aceea tulburătoare, Bogdan Amaru mi-a ușurat spovedania.

I-am istorisit deci lui Panait Istrati, cam dezlînat, cît de vii trăiesc în cugetul meu frumoasa Chiralină, „șarpe ce-nvenină, pui de curvîștină", mult chinuitul Dragomir-Stavru, pătimașa lor mamă, Cosma și celălalt frate, neînduplecați îngeri ai răzbunării „cu flinte scurte în teavă atîrnate de umeri, pistoale și junghere virite în cingătoare", țiganul Trandafir, pungaș de iarmaroace care golea buzunarele naivilor pentru a putea adăuga la fiecare șase luni cîte un nou galben la salba țigăncii îndrăgite, înțeleptul Barba Iani cel cu inimă de aur și toată viermuiala de cerșetori, hoți, vicioși putrezi pînă în măduva oaselor, bocceagii, tîrfe, escroci, haimanale, care colcăie în paginile cărții sale. Mi-a cerut lămuriri despre familia mea ; i-am spus că tatăl meu murise pe cînd nu împlinisem încă doi ani, că maică-mea muncește din răsputeri pentru ca eu și o soră, născută la trei săptămîni după moartea tatei, să putem învăța carte. Nu sînt în stare să povestesc acum despre ce a vorbit atunci Panait Istrati, uitînd de boală, înflăcărîndu-se, oprindu-se să-și tragă răsuflarea sugrumată, pentru ca apoi iarăși să se înflăcăreze și iarăși să gîfîie. Spusele lui din ziua aceea mi s-au îngemănat în memorie, de-a lungul unei jumătăți de secol, cu fraze din cărțile lui, citite între timp. De o singură frază sînt sigur că am auzit-o rostită de gura lui. A spus-o aproape scrîșnind și cu ochii înecați în lacrimi :

— Citește cît vrei, mîzgălește hîrtia cu tot ce-ți trece prin minte și crezi că trebuie împărtășit și altora, trăiește cum te taie capul, chiar dacă va fi să ți-l spargi ; dar un singur lucru să nu faci nicodată, băiete: să nu-ți omori mama pentru himerele tale, cum am omorît-o eu pentru visurile mele !

„Restul a fost tăcere". O tăcere mai grăitoare decît tot ce se spusese înainte. Cum s-a sfîrșit întîlnirea cu Panait Istrati nu mai știu. Despărțirea de marele scriitor a fost învăluită repede, în memoria mea, de o ceață fumurie, pentru a rămîne, ca în poezia lui Baudelaire, „...un rêve, / Une ébauche lente à venir, / Sur la toile oubliée..." („Une charogne").

Bogdan Amaru m-a dus înapoi la ospitalierul meu consătean. Peste două zile, tot el m-a însoțit la gară și, înainte de plecarea trenului, mi-a dăruit prima carte alcătuită de Istrati direct în românește, „Trecut și viitor" (editura Renașterea, 1925) atrăgîndu-mi atenția că pe pagina 125 există, scrise cu cerneală roșie de mîna autorului, șapte rînduri care ar putea interesa cîndva istoria noastră literară. Era pagina cu titlul povestirii „Cine e autorul lui Hamlet?", sub care Panait Istrati însemnase precizarea: **în franțuzește e mai bine, căci am plivit-o de orice „artă cu tendință". / Am uitat să-ți spun că „Pescuitorul de bureți" a fost scris în românește și prost tradus de mine în franțuzește.** Nu mi-a spus cui îi fuseseră adresate acele rînduri. Mai tîrziu, după ce intrasem în presa bucureșteană și ajunsesem să cunosc mai bine viața literară din deceniul al patrulea, m-a cuprins bănuiala că Amaru primise cartea de la prietenul și protectorul său George Mihail Zamfirescu, căruia îi putuse fi dăruită de Panait Istrati cu prilejul convorbirii avute de cei doi scriitori și relatată de autorul „Domnișoarei Nastasia" în numărul din 6 mai 1933 al revistei „România literară" de sub direcția lui Liviu Rebreanu.

Pe Panait Istrati îl lăsasem în patul lui de suferință, măcinat de tuberculoză; de Bogdan Amaru m-am despărțit pe peronul Gării de Nord, unde a ținut să rămînă pînă la urnirea trenului și să-și fluture mîna prietenește. Din acel ianuarie 1935 nu aveam să mai văd pe nici unul dintre ei. Peste trei luni, la 16 aprilie, Panait Istrati se stingea ca o făclie care arsese cu prea mare intensitate și își găsea odihna zbuciumatei sale vieți în cimitirul Bellu. În vara anului următor, ros și el tot de tuberculoză, Bogdan Amaru se ducea în pădurea Pantelimon și își înfigea în piept lama unui cuțit, pentru ca la sfîrșitul lui octombrie 1936 să-și dea sufletul într-un spital bucureștean, iar trupul să-i fie redat humei din satul natal, așezat „la un strănut și o praștie de Carpații vîlceni".

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia

Propunerea de-a migra spre țara foștilor hani războinici m-a luat prin surprindere. De altfel, mărturisesc, aș fi refuzat cu sînge rece orice alt itinerar cu rezonanțe occidentale, plănuisem o călătorie în doi în Apusenii lui Avram Iancu, dar tentația acestui pămînt îndepărtat și misterios a fost mai puternică.

Singura mea obsesie neplăcută era legată de lungul drum aerian, accepția de-a plonja benevol în burta unor avioane urmînd să-mi mențină treaz frica de înălțime pe itinerarul București — Moscova — Novosibirsk — Ulan-Bator, vreme de aproape patruzprezece ceasuri, evident, cu escalele de rutină.

Dacă mai țin cont și de faptul că pînă în ultima zi înaintea plecării din București nu aveam locul asigurat spre Mongolia, veți înțelege că, în secret, speram ca de la Moscova, prin nu știu ce miracol să mă instalez în șarpele Trans-Siberian hălăduind vreme de o săptămînă în tăcănitul monoton dar liniștitor al roților.

Dar n-a fost să fie așa. Ajuns pe aeroportul Șeremetiev mînat de o pornire necunoscută am încercat să conving, folosind abilități balcanice, pe cele două funcționare blonde și zîmbărețe de la punctul de tranzit de utilitatea prezenței mele, cît mai grabnice, în țara lui Gingis-Han.

Funcționarele au apelat la computer și acesta imparțial și scrîșnit a decretat telegrafic că pînă în septembrie, (asta era în iulie !), toate locurile spre Ulan-Bator sînt vîndute. Am insistat cu farmec personal și conversație mulțumitoare în limba lui Pușkin. Computerul a fost din nou cercetat ca un oracol capricios și-a hotărît, nu-mi venea să cred, că sînt pe **lista de așteptare !** A urmat o altă scurtă repriză de insistențe și computerul, plictisit probabil de tenacitatea subsemnatului, a scrîșnit un ultim verdict : O.K. pentru zborul de a doua zi într-un avion rezervat turiștilor. Eram, cum s-a zice, surplus de contingent. Vestea m-a debusolat și în loc să mă bucur de șansa oferită după atîtea eziări, am început să dau înapoi cerînd amănunte despre tipul avionului, durata zborului, ruta și escalele ce urmau să aibe loc, în fine, o stratagemă care le-a umplut de uimire și neliniște pe funcționarele platinate ce au dispărut în dosul unei uși capitonate punîndu-mi în față o plăcuță pe care scria în cel puțin trei limbi de circulație europeană : **Vă rugăm nu insistați !**

Astfel că mi-am înșfăcat cele două geamantane din imitație de piele burdușite cu lucruri absolut inutile, (asta aveam să constat mai tîrziu), și am pornit-o spre orașul ce-și semețea zidurile betonate undeva, departe, în zare.

Zic am pornit-o, deși, distanța de peste patruzeci de kilometri de la aeroport la Moscova nu poate fi străbătută, cu două geamantane plus **valiza diplomat,** (cu asta am produs senzație în Mongolia), la modul cît de cît confortabil, decît cu taxiul.

O scurtă escală nocturnă la hotelul Ambasadei române, un somn precipitat și plin de **vise aeronautice,** un tur matinal rapid pînă în Piața Roșie și înapoi încurcînd de trei ori stațiile de metrou și, în sfîrșit, cu sufletul la gură și cu cele două geamantane pe care îmi venea să le fac bucățele, din nou pe marele aeroport, transpirat, surescitat și moleșit de frica zborului.

Mă așez la o intrare mai puțin aglomerată spre punctul de control și privesc neliniștit la minutarele ceasului electronic care se mișcă neașteptat de rapid. În jumătate de oră abia trei sau patru pasageri trec dincolo de portile vamei. În fața mea, un tînăr arab înalt și frumos păstorește vreo douăzeci de valize, cinci neveste și șapte copii, trei băieți și două fete, toți măslinii și toți cîrlionțați care se țin de fustele mamelor.

Fericitul soț dă ordine scurte, împarte ghionturi celor mici, se încruntă la cîte o nevastă, împinge tacticos caravana de bagaje multicolore și-mi suride în același timp fratern atenționîndu-mă că se află înaintea mea. Minutele zboară cu o repeziciune incredibilă și-mi dau seama că dacă voi continua să stau impasibil în fața numerosului clan, am toate șansele să pierd avionul. Gîndul îmi suride la un moment dat și aștept resemnat în spatele tatălui care-mi aruncă priviri zimbitoare și pline de o bărbătească vanitate.

Mai sînt zece minute pînă la ora de decolare spre Ulan-Bator.

Îmi aprind o țigară și mă gîndesc cu groază că va trebui să dau ochii cu cele două funcționare de la tranzit cerîndu-le să pună în funcțiune ingenioizitatea capriciosului computer. Și deodată, în hărmălaiea poliglotă, o voce catifelată se insinuează în urma semnalului sonor pronunțînd rar și sacadat : pasagerul **Mercea,** pasagerul Mercea este invitat de urgență la avionul pentru Ulan-Bator. Ascult uimit, îmi dau seama că **Mercea** nu poate fi altcineva decît subsemnatul, înhață geamantanele și-i zic impetuosului tată în cea mai neoașă rostire ardelenească :

— Ahmet, (așa-l strigau progeniturile) fă-te mai încolo că io sînt Mercea !

(continuare în numărul viitor)

Mircea Micu

Modă și modele

Urmare din pag. 1

se consumă repede : „Așa că de prin 1982 fiecare și-a văzut de poezia sa." Odată ce valul fumisteriilor și futilităților a trecut, poetului nostru îi rămîne gustul amar al apatiei și îndoielii, urmărit totodată obsesiv de întrebarea fundamentală : **„Sint oare un poet ?".** Aduse la „cestiune", confesiunea și autobiografia încetează brusc, în modul cel mai grăitor. Din intervențiile altora nici nu ai ce să alegi. La fel de exaltat este Alexandru Musina, care, începînd cu puncte-puncte se pierde în ghilimele (de pildă), sfîrșind, cum se zice, în coadă de pește, de tot hazul : „Acum chiar mă opresc. Nu înainte de a vă adresa, redactorilor „Caietelor critice", o rugăminte : sau nu îmi mai adresați întrebări atît de incitante, sau îmi puneți — pentru a răspunde temeinic — toată revista la dispoziție !" Iată unde pot duce inflamările subiective, supărătoare mai peste tot la acești tineri. Neseriozitatea funciară și temeinicia argumentării n-au făcut niciodată casă bună. Mărturisim că opțiunea în forma disjunctivă de mai sus ar avea același rezultat : netemeinicia chestiunii.

Cît privește pe Florin Iaru, el ne contrariază de-a dreptul, vis-à-vis de ceea ce face. El afirmă că „generația '80 nu este ironică" : „poezia tînără nu e chiar atît de ironică pe cît de exactă". Și „nu prea cred în sansa ironiei — expresie de finețe a neparticipării". Omul ne asigură apoi că această poezie „nu ia în balon, nu-și bate joc cu grație, nu mărește distanța dintre subiect și obiect", iar „dacă textele provoacă — pe moment — rîsul, asta se datorește în primul rînd unei inadecvări între cerere și ofertă..." Iată chestiunea pusă și în termenii consacrați ai societății de consum.

Ioan Morar crede, dimpotrivă, că dincolo de „stratul grav" al poeziei „generația în blugi" (denumită de el „cu martori" **generația cu năut**) „există o membrană subțire a ironiei".

Există și autori mai ponderați, care, evitînd să facă formulări tranșante, se refugiază fie în spațiul eseului (Magdalena Ghica), fie în parabolă și metaforă (Nichita Danilov). Nici ei nu spun, însă, ceea ce realitatea literaturii impune să fie spus.

2. Iată și cîteva din eforturile argumentațiilor critice. Și aici neseriozitatea este la ea acasă. Înțelegem din articolul lui Radu Călin Cristea că ideea privind funcția ironiei în poezia generației '80 pare să fie „o marotă a prietenului Ioan Buduca", opinie ce-l incintă și dezarmează deopotrivă. Aflăm, de asemenea, că dacă Nichita făcea elogiul **pietrei,** Cărtărescu glorifică „chiuveta". Luînd la întîmplare un volum al poeților în discuție, am da poate de calorifere, trotuare, periuțe de dinți, biciclete, chitanțe, biele-manivele, măturători și taxatoare, basculante și tramvaie, semafoare și polițai... Iată sursele imaginarului (și bineînțeles „viziunea" în care sînt integrate !).

Ioan Buduca este mai radical. El descoperă, poate pe urmele lui Vladimir Jankélévitch **(L'Ironie,** 1936), că ironia „este opusul dogmatismului" și că ea supără firile dogmatice, religioase „ori pur și simplu lipsite de umor (adică de cultură)". Sîntem, cu alte cuvinte, analfabeți, dacă nu ne place o asemenea poezie ; croiala lui I. Buduca seamănă aici a dogmatism curat. Tînărul comentator inventează un „statut ontologic al ironiei" (de vreme ce „sămînța" ironiei se află la rădăcina Ființei). Apoi încearcă s-o legitimeze prin „spiritul veacului" (care „spirit" și care „veac" ?), vorbind apoi de „o ironie de sincronizare (extratextuală)". Poezia modernă nu mai cîntă în struna metaficicului, zice criticul pe urmele altcuiva. Generația '60 este „metaforionică", împotriva ei iată pe „prozaicii barbari ai generației '80". Și iar Socrate, Shakespeare, Eminescu, convocați fără jenă, lîngă formulări de tipul : „ironia va fi pentru multă vreme semnul complexelor noastre de egalitate". Să notăm, totuși, că derivată dintr-un complex „de egalitate", ironia nu poate deveni o integrală categorial-estetică ; ea naște un fel de poezie minoră și fără genealogie. Cu toate acestea, vocea lui I. Buduca vestește profetic fel și fel de catastrofe : în Cetatea poeziei au pătruns caii troieni ai ironiei, dezastrul și cucerirea sînt iminente : „Căci nu elefanții criticii fac istoria poeziei, ci caii troieni ai poeziei înșeși". Dar deocamdată sîntem liniștiți, pericolul hanibalic nu-i atît de aproape : „Roma este încă o dogmă inexpugnabilă, calul roman ce o va învinge nu a fost construit încă, dar se află deja în cetate destul lemn pentru a-l construi...". Teoria „calului troian" e o semnificativă preocupare... estetică.

Tot o cutie chinezească, cu melodia programată, este și intervenția lui Mircea Scarlat, care într-un loc remarcă „exacerbarea" atitudinii ironice la tinerii generației '80, în alt loc afirmă imprudent că „floretistul a fost lovit, necavalerește, cu praștia".

Un „drum liber !" îi urează ironiei în poezie, mai senin, și Ion Bogdan Lefter (membru în comitetul de redacție, autor a două intervenții și apoi și al unei autorecenzii la „Caiete", în „România literară"), cu avertismentul ocolirii exceselor : nesusținută și neacoperită, ironia poate deveni o formă a superficialității, chiar dacă gustul ei spumos-acidulat are, la un moment dat, ceva vogă". Din păcate, noi chiar așa o vedem, convinși că mai întotdeauna ea izvorăște (lecție neasimilată !) dintr-o atitudine de frondă, de insurgență juvenilă (complex de inferioritate trecut prin distanțare ironică), purtată contra modelelor și avînd aerul de a propune, în locul acestora, altceva ; atitudinea în sine rămîne fără consecințe valorice. O asemenea poezie circulă, cu acte false de liberă trecere, fără acoperire estetică : voga e modă, iar módele nu pot fi modéle. Să nu prelungim inutil o descriere fără sens, întocmită, totuși, din necesitatea punerii la punct. Ancheta „Caietelor critice" mi se pare din capul locului orientată, cu program, de un partizanat mărunt. Ea amintește de ceea ce pseudoxografia folclorică îi atribuie lui Frederic cel Mare : „Întîi dau ordin soldaților mei **(ii sunt :** «luneditii») să ocupe teritoriul inamic **(ea est :** Poezia), iar juriștii și istoricii mei **(i. s. :** criticii literari) vor găsi ulterior justificarea legală și morală **(e. e. :** social-estetică) pentru a demonstra că am procedat bine și corect". Nu s-a produs, evident, nici o „cucerire", de vreme ce programul acesta îngustează aria axiologică, oferind **o viziune reducționistă,** „provincializînd" o parte a poeziei de azi și prezentînd-o drept canon, neluînd în considerare mai echitabila și mai profitabila idee a noii geografii literare, propusă, atît de coerent, de „Luceafărul", exact în perioada în care „Caietele critice" promovează în locul democrației — dogma. A face din ironie o categorie estetică tutelară înseamnă a trece poezia pe cea mai scurtă pistă ori a pune baloane sub o încărcătură derizorie, care la altitudinea rarefiată a Poeziei plesnesc. Astfel de formule poetice duc în „banlieu" ori pe bulevarde, nicidecum nu conduc spre axiologia, cosmologia ori ontologia lirismului. Căutîndu-i cu orice preț o metafizică, o maieutică, nu facem decît să mistificăm lucrurile, să punem pe seama unui concept cît nu poate să ducă.

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

ȘTEFAN B : Dă v-am cunoaște tot numele, v-am trece la Antologie astfel : **Tăcerea Ta :** „Ți s-au uscat buzele de cînd taci / copii de lapte pîndesc nebuni toamna / focul tulbură frigul / tu aștepți un zîmbet, un cuvînt, o privire / ca iarba ploaia / tac pietrele fără limbă / tac bătrînii greoi / tace greierele sub săbiile iernii / tac oamenii din desenele copiilor / cerul tace, tace pămîntul / tac vinovații printre nevinovați / tac cei care n-au spus nimic / ... / Dar tu te scoli dimineața / cumperi lapte, pîine / pentru nevoile unei zile obișnuite / deschizi geamurile / ștergi praful obișnuit / cuvintele parcă au fost date uitării / În casa de gheață focul vorbește (în cuiburi părăsite alte păsări se-ncălzesc / ... / Pe un cuvînt de-al tău dau totul / și tu taci, taci, taci" **Pe tărmul lacului înghețat :** „Pe tărmul lacului înghețat / lupi de foc mistuind umbra unui cal negru / singerînd nu contenesc să se gîndească la rană."

PE ȚĂRMUL LACULUI ÎNGHEȚAT

„Pe țărmul lacului înghețat / lupi de foc mistuind umbra unui cal negru / singerînd nu contenesc să se gîndească la rană / mieii de spaimă aprind amărăciuni / în ciudata luncă de plopi, de șerpi, de păianjeni, / de fluturi, de lilieci, de străini / sub secera lumii cad îndrăgostiții îmbrățișați / în farba aspră, printre florile de cristal / în prăpastia frigului, în zăpada nopții / iadul se stinge / umbrele copiilor se strecoară c-un țipăt hăituind / sufletele ninse, sălbatice / departe de satul serii întunericul face semne / prin singe zăngănesc arme de purpură / vîntul nopții scufundă bărci negre în mîlul lacului / soarele e uitat / copiii de lacrimi plîng în somn / și-s liniștiți de îngeri de mac / cu cîntece de noapte // pe țărmul lacului înghețat / cine se mai joacă în tufele cu stele / cînd luna iese goală dintr-o oglindă albastră / și atinge spinii ?"

SEARĂ DE TOAMNĂ

„Femeile aprind lămpile îndărătul perdelelor / și noiembrie și seara asta mă mină într-acolo / și cad în genunchi și recad / pînă cînd se așterne tăcerea / pînă cînd copiii încetează plînsul / pînă cînd clopotele amuțesc / și seara se face de plumb / pînă cînd nu mai adie nici un vînt / și apele îngheață / și în sfîrșit pînă cînd / o fereastră se deschide // și cînd totul și toate s-au stins / nu știu cine trebuie să înceapă întîi să vorbească."

PANTOMIMĂ

„Citeodată alb / citeodată cenușiu / citeodată negru / nimeni nu te întreabă nimic / ești nimeni / nimic n-ai voie să faci cu cuvintele / tu care pui mîna pe ochi / și de multe ori uiți că ești altul / și cazi ca o copilă în noroi / agăți cîte ceva de vînt și întuneric / atingi pasul alteuiva / mîna ta ne mingiie cu frig / fumezi fulgi albi și ninge / prezența ta ne închide gura / copil de aur ce te joci în umbră / suflet disperat ce ne pui întrebări / iar noi nici nu mai simțim nevoia cuvintelor // cînd scapi de tine însuți / bolnav de gesturi / aduni viața altora / citeodată negru / citeodată cenușiu / citeodată alb."

SÎNT

„Sînt un copil nevindecat de-atîtea plecări / mă chinui cu nopțile ce nu se-mpotrivesc / apoi adorm sub pleoapa unui înger mort / ca o îndrăgostită pe malul lumii de rouă... // Ziua pentru demonii întemnițați în mine / pentru mă scol și mă lupt iar / pentru greșelile mele / cicoarea zvîrlită în cîmpie // seara ascund măștile-n cenușă / tocmai aici la capătul oboselii / unde număr toate tristețile fericirii // toate nebuniile lumii / toate nădejdile / de copil."

IOAN LAZĂR : Acest **Basm :** „Uneori alunec / (ca) un cal de mătase / peste ierburi / Apa mea / stinge / tot mai rar / focul florilor". Să nu ne mai trimiteți fotografia, preferăm versurile fără cacofonii.

SÎNZIANA BATISTE : Cît de aproape : „Cît de aproape de armonie-i / Totul, spumă sau rod, / Doar firul destinului meu / Putere nu am să-l deznod / Bobul de grîu crește iarăși în sine / chipul celui ce sînt / Fă semnul, Doamne / Vestește acum / Trecerea mea pe pămînt". **Intîi vine :** „Intîi vine lacrima și mă spală / apoi vine țipătul și mă sfîntește / Dar apoi vine cosmarul, vine cosmarul / Și cum mă umilește, Doamne, cum mă umilește !". **Scrisoare așa :** „Dragul meu, întoarce-te spre mine / Mai aproape-ngăduie-mă / Iin / Am umblat atîta adîncime / Vremea este să ne-alcătuim / Unică făptură-n ziua asta clară / Respirînd profund și liniștit / Închinîndu-se acelorași izvoară / (traversînd solemn) același mit". **De la un timp :** „Ca leul biruitor / Universul respiră rar, măsurat / Fiara se odihnește / Și nimic nu mă doare / Doar iarba melancoliei / îmi arde în suflet". **Sămînță :** „Clinchetitoare măști / Veșmînt hilar / Bufnițe albe / Soi de carnaval / Ci pretutindeni străveziul dar / Sămînța fructului de (?) / Arzînd final". Mai trimiteți.

CONSTANTIN BĂDILĂ : Bateți la mașină : poate-o ia un deget mai pe-alături, să se sprijine pe un cuvînt, un rînd mai acătării.

TOMA CRISTINA : N-am primit, dar mai trimiteți.

MIHAELA ENESCU : În biletul de după cele poesiile vă justificați gestul și stacheta așa : „...și pentru a putea să mă înscriu la un grad didactic, trebuie să am publicații în afara activității pe care o desfășor în școală. Vă răspundem : doamnă, mai confundă și alții talentul cu ambițiile cele lumești, dar ziua de mîine o să le rupă gîtul : stați în banca dv., prea didactică și sărutați dumicatul pinii celei albe ce v-a dat-o Dumnezeu.

PANTELIMON GEORGETA : Vinovații : „Cei mai vinovați pentru înălțime / sînt norii, fluviile cerului / din ale căror ugere / cad lacrimi dătătoare de rod / cele mai vinovate pentru adîncime / sînt oceanele / pustiuri de ape / în a căror nesfîrșire / soarele își oglindește corola / Cele mai vinovate pentru iubire / sînt inimile / corăbii navigînd / pe fluvii de cer / și pustiuri de ape". **Metamorfoză :** „Doctore / acolo, spre răsărit / cerul sîngerează. / În curînd / va ieși din pîntecul său / un copil bălai / învesmîntat în sulițe de lumină". **Incognito :** „Deschide fereastra lăcașului / unde împarți taina cu noaptea / Eu voi pătrunde travestit în boare / te voi mîngîia / cu degetele tremurătoare, de briză / Te voi săruta pe buze / liniștite, de adiere / și voi pleca / clătinîndu-mă sub propria mea / minusculă greutate." Însă n-au prea multă putere, nici dorință : lincezioare.

IOSIF ION : S-ar putea s-aveți dreptate, să n-aveți am dori. Dv. știți cel mai bine și cel mai de demult și cel mai pentru multă vreme, situația dv. Anexele ne-au dezamăgit și pe noi. Vă stăm alături și întru totul, ne anexați unii altora.

NICOLAE ROMÂNDAȘU. Retorica Segnorinei Realitas : „Ah, acești simburi de migdală / corupători ca iubința ! / Ci căutai în ochii mei / și-aveau luciri de mură neagră : / și căutai în ochii mei, / și-aveai culoare-albastră, dom'le... / Ci cauți tu în ochii mei ?" Atîta am găsit pentru noi în cele peste patruzeci de pagini-texte. Ne-ajung zece pagini, și fie-vă milă de noi.

MACARIE IOAN : În plic am găsit adresa Școlii nr. 1 Somcuța Mare, județul Maramureș, prin care ne sînteți propus în atenție, cu-ale dv. scrieri. Foarte generoasă doamna profesoară, sărutați-i mîna și din partea noastră. Ceva omenie și-n **Vis :** „S-adormi cu capul rezemat de mine / Și să-ți veghez cuminte răsuflarea / Să ne trezim în flori de sînziene / ... Și ale mele buze însetate / Să-ți soarbă roua nopții de pe gene". În rest, generalități și de-a gata spuse.

MIHAI LUCA ȘEITAN : Din cincizeci de pagini, pedepsirea noastră, doar acestea : „Iubito / auzi, hohotesc licorne / ... / Acolo unde se sfîșie evii reduși de marii magicieni ai / uriașelor cupole noaptea stă... cu horcăitul luminii între / două proiecte de catedrală / vino haidem în casa / dimineții, căști să dansăm / ... / și ne-or înghiți codrii-vampiri grași / grei ca somnul pămîntului / ne-om vinde trupurile amiezii agonizînde în preajma / cinematografelor de cartier / ... / timpul și-a făcut datoria / trăiască inocenții !" Și **A șaptea breșă :** „În noaptea aceea / spuse ea bătînd oierul cu mîinile / mi-a crescut pe sînul drept / Floarea / și ? — zîmbi eu / noaptea trecută Floarea / s-a deschis / și ? tăcui eu gîtuindu-mi vulturul-amuletă / în noaptea asta voi fi a ta chicoti / Floarea / pe masa vecină / poetul plîngea". În **breșa** asta poate că se află firea poetului ce veți fi : Asaltați-vă și săltați, dar pe noi numai cu zece pagini.

TRANDAFIRA MANUELA și ALEXANDRU ARMIONI-SOCIU. Ne-a tulburat harta planetei, în chip de zee Hator, cum se află și-n monezile getice, și precum ziceți : „Dar la priviți pe harta / Ce ca o vatră / Pe teritorii vaste / Aceleași vii organe : / Artere, rîuri, fluvii, / În inimă-oceane, / Sînt toate ca și noi, / Organele făpturii...". Însă formula poetică din toată Solfa de-o sută de pagini este vetustă, nu interesează. Pe ultima pagină, aceste note : Helicronos — Sistemul nostru solar; Anacronos — Marele univers ; Steaua cerbilor — Mercur ; Steaua Mielului — Marte ; Stelele Delfine — Jupiter și sateliții lui, Steaua Leilor, Gheară de oțel — Pluton". Așa-i și „În țărînă ne sădim / odihnim și răsărim". Al dv. respectuos, I. G.

PETRICĂ IONUȚ : Aici : „Bidoane de ceață / în odaia părăsită". Și aici : „M-am lovit de preludiul acestui anotimp / de zilele aproape de galben / de ceața cuibărită / ca-ntr-un trup de femeie / și totuși te vei căuta / începi să țipi isteric, lăcuindu-ți unghiile". Aici și-aici sînteți dar nu știm ce-o să mai fiți, fie, fi-vă.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXVII)

Dorul de casă

Numeroase pagini s-au scris despre cuvîntul **„dor"**, despre această dimensiune a inimii românești care ne angrenează ochii și ne tulburâ ființa, în mod uneori nedeslușit, alteori năvalnic și clocotitor. Nu există român care să nu fi trăit această stare aparte, care ține de miracolele primordiale ale existenței și pirjolește totul în jur. La **Eminescu**, dorul are o infinitate de nuanțe : el poate fi o ultimă dorință, cum ni se înfățișează în **„Mai am un singur dor"**, sau o așteptare tainică, într-o **Sară pe deal : „Pieptul de dor, fruntea de ginduri ți-e plină"**, ori un ultim sprijin al codrului, care rămîne iarna **„Veștejit și amorțit / și cu doru-mi singurel / de mă-ngin numai cu el"**. În folclorul nostru neasemuit de bogat, dorul este un cetățean de onoare, prezent în aproape toate formele de încantație, în balade și cîntece haiducești, în orații de nuntă și cîntece de dragoste. Românul personifică dorul și-l investește cu proprietăți miraculoase, în funcție de care își ordonează viața : **„Cît boală-i pe sub soare / Nu-i ca dorul arzătoare / Că dorul unde se pune / Face inima cărbune / Cît boală-i pe sub lună / Nu-i ca dorul de nebună / Că dorul unde se lasă / Face lacrimilor casă"**. **Lucian Blaga** și-a inserat notațiile despre **Dor** în studiul său fundamental intitulat **„Spațiul mioritic"**, ceea ce atestă convingerea sa că nu se poate vorbi despre vatra românească fără a omagia flacăra cea mai sacră pe care o ridică ea spre stele : **„Nici unul din cuvintele dor, jale, urît nu e traductibil în altă limbă. Ele denumesc stări sufletești românești (...). Dorul e socotit cînd ca stare sufletească viguroasă, cînd ca o putere impersonală, care devastează și subjugă, cînd ca o vrajă ce se mută, cînd ca o boală cosmică, ori ca un element invincibil al firii, ca un alter ego, ca o emanație materială-sufletească a individului"**. Și, cu toate acestea, oricît de multă pasiune am pune în cuvinte, oricîtă fantezie și luciditate, dorul rămîne o stare greu de povestit — el se trăiește, nu se povestește, fiind de fapt o stare de iubire perpetuă, cînd latentă, ascunsă în faldurile inimii, cînd mistuitoare.

Neîndoielnic, dintre toate formele de dor trăite de noi de-a lungul existenței, dorul de casă este cel mai fierbinte. Pentru că în cuvîntul **„acasă"**, tot atît de greu traductibil, se încorporează orizonturile vieții românești, năzuințele și nădejdile noastre de mai bine, de liniște și tămăduire a sufletului. Acasă s-au întors toți marii eroi ai neamului, după răstimpurile grele petrecute pe cîmpurile de luptă sau în bivuacurile așteptărilor prelungi, acasă s-au întors prin grija unor iubitori de țară osemintele **Brâncoveanului** și capul genial al lui **Mihai Viteazul** (deși Cîmpia Turzii era tot a sa, rămășițele pămîntești ale lui **Cuza**, stins din viață la Heidelberg, dar odihnit la **Ruginoasa**, tot acasă au venit, pe sub arcurile de triumf ale mîndriei naționale, oștile românești biruitoare în primul și în cel de-al doilea război mondial, potopite cu crizanteme curate de toamnă, ori cu trandafirii galbeni și garoafele verii lui 1945. Nicăieri nu este mai bine ca acasă, lîngă ființele dragi, în zăristea care ți-a legănat copilăria și ți-a vegheat iubirile dintîi, în luminișurile natale care parcă seamănă cu ochii înduioșați ai mamei și cu palmele crăpate de muncă ale tatălui. Într-o carte de înțelepciune a Indiei străvechi, stă scrisă o cugetare care bine ar fi dacă s-ar tipări pînă și pe abecedarele de școală ale copiilor. Căci, spune **Panciatantra : „Nici în cer nu au parte muritorii de așa mulțumire, cum e aceea pe care o au, chiar și în sărăcie, în patria lor, în orașul lor, în casa lor"**. Iar un înimos patriot pașoptist, **Constantin Stamati**, obișnuia să spună că **„bunului patriot și fumul patriei sale i se pare dulce și frumos mirositor"**. Scriu toate acestea, gîndindu-mă cu tristețe la aceia care mai au naivitatea să creadă că se pot realiza pe alte meleaguri, că au nevoie de o experiență de viață în plus și că vor fi fericiți în altă parte. Am cunoscut astfel de oameni, în **Europa**, și, ca să fiu sincer, am încercat un sentiment de reală compătimire. Amăgiți de propaganda unor cercuri occidentale, atrași de mirajul filmelor străine, impresionați de sclipirea vitrinelor și de așa-zisa libertate vestică, unii cred că acolo este raiul pe pămînt și că occidentul le-a rezolvat pe toate și numai pe ei îi mai așteaptă. Din păcate, în cele mai multe cazuri, iluziile s-au dovedit a fi cumplit de false și socoteala de-acasă nu s-a potrivit deloc cu cea din tîrg.

Problema este cu adevărat gravă și are implicații de ordin etic, biologic, politic. Într-un interviu pe care mi l-a acordat, în urmă cu cîțiva ani, **profesorul Johan Galtung**, pe atunci președintele în exercițiu al Federației mondiale de studiere a viitorului, îmi declara că **„țările Occidentului nu pot oferi soluții, pentru că, deși sînt dezvoltate economic, sînt în același timp subdezvoltate datorită existenței violenței și înstrăinării"**. Deci tot acasă e mai bine, acolo unde ne trage dorul inimii și unde a putut lua nastere o zicală atît de întemeiată, care spune **„Fie piinea bună, rea / Tot mai bine-n țara mea !"**. Pentru că dacă toate sînt trecătoare, dorul de țară și de cei dragi de acasă este etern.

Corneliu Vadim Tudor

Poezia tînără, poezia tinerilor

Urmare din pag. I

poate înălța zborul în miraculosul cosmos al poeziei.

Într-o viziune unitară și integratoare asupra literaturii române, succesiunea tinerelor generații poetice este un lucru normal, asperitățile în derulare, privind integrarea, se pierd cu timpul. Dar generațiile poetice nu apar oricînd și oricum. Zgomotul publicistic nu creează tinere generații poetice. Istoria literaturii poate sprijini procesul de delimitare al generațiilor de scriitori, sau, mai exact, urmărind istoria literaturii ne putem da seama cînd a apărut în literatura română o nouă generație de scriitori. Pentru literatură rămîne importantă tinerețea literară a unui poet. Simbolul eminescian al epigonilor poate fi și un perpetuu semn de avertizare în acest sens. Solidaritatea de generație trebuie subordonată unui ideal, iar realizarea lui să catalizeze toate resursele intelectuale ale poeților. Este acesta și rostul activității creatoare a tinerelor generații poetice. Măretia idealului, noblețea și generozitatea sa, influzia valorică pe care o produce pot da adevăratele semne ale tinereții. În această idee mi se pare plină de tîlc parabola din tableta **Tinerețea cinteculuî** de G. Călinescu. Cuvintele lui Apollo către Glycera, referitoare la cîntecul lui Arcadion cuprind trăsăturile cîntecului (poeziei) mereu tînăr. „El e cîntecul — spune Apollo — care e totuna cu ziua de azi, totdeauna tînăr, totdeauna făcînd să tresalte inimile oamenilor pentru aspirațiile înalte ale vremii lor. Cîntecul care îmbătrînește e ca o strună de liră ruptă și ruginită. Arcadion va da odată pas altuia, și celălalt altora. Însă mereu cîntărețul va avea chipul cîntecului, care e veșnic tînăr". În acest fel văzută tinerețea poetului, ea înseamnă o permanentizare a valorii în creație poetică, prin tangența cu realitatea nemijlocită, într-o mișcare firească a generațiilor.

În diverse etape ale literaturii contemporane au fost recuperați și integrați în circuitul literar o seamă de importanți scriitori. Actiunea a însemnat mult pentru tinerii poeți. Poezia nu poate fi nicicînd o rupere de tradiție, marea poezie reiese și din legătura cu marile tradiții. A scrie altfel și altceva decît cei de dinainte este în consens cu o dezvoltare logică a literaturii. Ceea ce pare șocant și inovitor, prin trecerea vremii se va clasiciza, va intra în tradiție. Tinerii poeți au adus în poezie o nouă sensibilitate, o nouă modalitate de a privi prezentul și de a proiecta viziunea de integrare în viitor. Nu este mai puțin adevărat că orice noutate este incomodă, mai ales pentru spiritele rutinate, dar, în general, pentru o anume sensibilitate formată și constituită în alte dimensiuni. Poezia tînără își cere și lectorul pe măsură să-i pătrundă sensurile, să-i discearnă particularitățile. Actiunea, în timp, este și reciprocă, poezia își formează și ea cititorii. Poezia tinerilor nu este similară, în orice condiții, cu poezia tînără. Poezia tinerilor poate fi (ar trebui să fie) o poezie tînără (și, de cele mai multe ori, cînd este vorba de adevărate valori așa și este) ; dar tînără poate rămîne și poezia celor care ajunși la maturitatea creației păstrează atributele tineretii în literatura noastră contemporană, de altfel, și ea încă foarte tînără. Sînt multi poeți tineri valorosi veniți în această tînără poezie românească. Nu o numire a lor interesează în prezentele însemnări, ci reliefarea unor structuri, evidențierea citorva coordonate ale întinderii poeziei în perioada scursă de la 1965. În fond, un elogiu al poeziei tinere fără de care nu s-ar descoperi, în toată plenitudinea, frumusețea Poeziei.

Ion Frunzetti

La o vîrstă cînd suprema maturitate îi impulsiona în chip plenar acțiunea creatoare (s-a născut la 20 ianuarie 1918 la Bacău), Ion Frunzetti încetează din viață, lăsînd în urmă unanime regrete. Unul dintre cei mai distinși elevi și colaboratori ai lui Tudor Vianu, Ion Frunzetti s-a impus în viața artistică și literară din țara noastră ca o personalitate de tip superior-profesoral începînd cu deceniul al patrulea și pînă în clipa de față. Academicianul elevat, de o fermecătoare ținută a discursului, dublat de o erudiție enciclopedică tiresc și adînc asimilată, constituie, poate, cele mai de seamă virtuți ale operei de critic și eseist elaborată de Ion Frunzetti. Din sfera acestei activități nu trebuie în nici un caz exclusă însă activitatea sa de eminent profesor universitar și de conferențiar public, căci, din acest ultim punct de vedere, prezent la numeroase și impunătoare simpozioane ori congrese, naționale și internaționale, pe teme estetice aparținînd cu deosebire artelor plastice, Ion Frunzetti a fost cu adevărat un pasionat al cuvîntului vorbit.

După modelul umaniștilor moderni, Ion Frunzetti a fost atras și de arta potrivirii cuvintelor în strofa poetică. Confesiv-meditativă, de o obiectivitate ardentă a tonului și de o riguroasă ținută prozodică, activitatea sa poetică este strînsă în cărți de reală ținută artistică : Risipă avară (1941), Dragostele aceleiași inimi (1967), Țărmul clipei (1984). De asemenea, eruditului literar îi datorăm numeroase și exemplare transpuneri în limba română din literatura universală, între care memorabile sînt, fără îndoială, Sonetele lui Shakespeare și Don Quijote a lui Cervantes.

Amintirea remarcabilului cărturar și creator care a fost Ion Frunzetti va rămîne nestearsă în memoria iubitorilor de cultură și frumos.

„L"

CONFABULE

⁂

Vai cum stăm amîndoi cu pumnii strînși
și ne privim
pămîntul e astăzi prea departe
iar noi doi părem atît de buni
încît așteptăm să rămînem singuri
și să ne despărțim
dar e prea multă lumină pînă atunci.

Iulian Neacșu

PROBABIL/POSIBIL

Răspuns

Mi s-a reproșat adeseori severitatea cu care tratez anumite texte de literatură SF. Ca și cum interesul ori sprijinul pentru un anumit fenomen literar ar trebui să se manifeste numai prin elogiu, adeziune totală, luarea de poziție exclusiv efectivă, renunțare la spiritul critic etc. Dacă ar fi să judecăm istoria literară din această perspectivă, atunci Maiorescu ar fi cel mai mare dușman al poeziei și prozei române din secolul XIX, iar Călinescu unul din adversarii cei mai înfocați ai modernității în literatura interbelică ! Atitudinea critică nu e sinonimă cu negarea : cine nu înțelege acest adevăr elementar, nu înțelege nimic din dialectica literaturii, din mecanismele subtile ale creației și difuzării unui curent ori mișcări artistice.

O atitudine critică — în sensul pozitiv și stimulator al cuvîntului — este absolut necesară în mișcarea actuală a genului de anticipație. Mai mult decît atît : ea este o consecință firească a evoluției și dezvoltării SF-ului Apariția a numeroase cenacluri a condus în mod firesc la ivirea unui grup masiv de tineri creatori, dornici de afirmare și consacrare. Sînt oameni care citesc, se informează, discută, și — desigur — scriu. Fiind produsul unor cenacluri, nu sînt, în mod obligatoriu, filologi de formație. Și e bine că este așa : acest fapt e o garanție a lărgirii interesului pentru literatură, a democratizării atît a receptării, cît și a creerii operei literare. E bine deci că sînt mulți tineri care vor să scrie literatură SF. Nu e bine însă dacă ei scriu **neîndrumați** sau **greșit îndrumați**. Ne aflăm în situația paradoxală ca revistele literare, critice de poziție și întîmpinare să fie obligate să facă ceea ce trebuie făcut și finalizat încă de la nivelul cenaclurilor : e vorba de actul elementar de **pedagogie literară**.

Cenaclurile și-au dezvoltat în mod excesiv functia encomiastică : atmosfera lor este festivă, furtunos laudativă, adeseori de extaz febril. Ca și cum tot ce s-ar citi ar fi valoare absolută, ca și cum prin text abia ivit din pana tînărului scriitor ar fi deja o capodoperă ! Or, majoritatea acestor tineri creatori de SF, sînt „cruzi", neexperimentați, aflați la nivelul unui contact — încă incipient — cu materia literară. Cenaclul trebuie să fie o școală a scrisului, o tribună de dezbatere. Pentru că — și acest adevăr se uită atît de repede — să scrii nu e deloc ușor. Pare ușor, așa cum îi părea și domnului Jourdain, dar în fapt, scrisul e o muncă la fel de trudnică și de grea ca oricare din activitățile făuritoare ale omului. Și dacă cineva nu crede acest lucru, îl îndemn să cerceteze, măcar o dată, manuscrisele marilor noștri scriitori, să urmărească prin cîte încercări, ștersături, renunțări și re-elaborări s-a format un text exemplar, o operă deplin încheiată. Meseria de scriitor este o meserie care se învață și pentru care trebuie să asuzi — dacă vrei să o stăpînești — la fel ca pentru orice altă meserie practicată de om. A crede că a scrie e un gest facil, înseamnă a nu pricepe nimic nici din arta scrisului, nici din literatură, nici din viață și nici chiar din esența condiției creatoare a omului.

Severitatea criticii pe care o practic are ca scop corectarea lacunelor din scrisul tinerilor creatori și stabilirea unui climat de exigență **necesar** afirmării reale a genului. Ea constituie — în opinia mea — un act de încurajare a celor ce vor să se consacre genului, un act de deschidere, o invitație la dialog. Nu critic autorii — critic textele lor ; am încredere în viitorul și șansa acestor tineri, tocmai de aceea nu-mi pot permite luxul de a le ignora greșelile sau de a-i lăuda „din amiciție" ; cred în valoarea și puterea de penetrație în public a acestui gen — în consecință nu pot accepta deprecierea lui prin producții minore, conjuncturale.

Criticul nu aparține nici unui cenaclu, nici unei grupări, nici unei direcții literare — în principiu el aparține literaturii. El este (sau încearcă să fie) conștiința vie a literaturii. Exemplul activității marilor noștri critici ne arată cît de utilă a fost exigența lor, cît de profilactică s-a dovedit, pentru dezvoltarea literaturii, severitatea și promptitudinea reacției lor critice. Lor trebuie să le mulțumim pentru că literatura nu a fost invadată de copii alintați și răsfățați, gata oricînd, în numele închipuitei lor valori absolute, să pună dulceață în galoșii oricărui oaspete, să dărîme totul în jur, să oprească trenurile și să explice tuturor că nu se spune „marinar" ci „mariner".

Mihai Coman

Sentimentul ctitoriei

Urmare din pag. 1

în drum spre faptă, spre noi și însemnate ctitorii ale socialismului și comunismului. Trebuie să ne zidim zi de zi, cu ideile și sentimentele noastre în tot ce avem de înfăptuit pentru noi și copiii noștri, să facem totul ca ideile și sentimentele noastre să rodească din plin, acest pămînt străbun să urce tot mai sus în constelația lumii și a viitorului, în constelația progresului și civilizației.

La banca noastră de idei și sentimente, la stupul nostru de ginduri și de fapte sîntem singurii proprietari și singuri ne gospodărim tezaurul. Sîntem proprietarii tuturor localităților din această țară românească și pe toate trebuie să le ridicăm la un înalt nivel al devenirii socialiste. Ce poate să fie mai înălțător și mai dătător de conștiință, de eroism și abnegație. Fiecare localitate trebuie să devină o capitală a viitorului nostru socialist și comunist, să fie o oglindă, încărcată de unde limpezi a acestei epoci unice. Pentru acest țel, merită să facem orice sacrificiu. Am primit moștenire de la străbuni o țară pe care trebuie să o înălțăm tot mai sus în frumusețe și bogăție. Și noi sîntem străbuni pentru strănepoții noștri.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

O completare la un „program" (3)

Ierunca, literatura română ar fi „o literatură care începe mereu, cu Meșterul Manole", aluzie nu doar mitologică (vehiculînd o idee în circulație, aceea a „continuității prin rupturi"). Cei care se exilează nu scriu, ci „strigă", și doi scriitori care strigă prin literatura lor — precizează **Ion Negoițescu**, sînt **Paul Goma** și **Dorin Tudoran** (emisiunea din 21 iulie 1984). E, însă, „un strigăt în deșert", observă cu tristețe V. Ierunca, pe care îl completează de îndată Monica Lovinescu : **„Strigătul în deșert îl fac și unii și alții ; am dat aceste nume, altele nu putem să le dăm".**

Cazuistica mai recentă a diversiuni', privitoare la exil, prezintă și o interesantă ilustrare a principiului inconsecvenței, derivată aceasta din instinctul adaptabilității pe care îl cunoaștem, de acum, foarte bine. Pînă în 1982, Monica Lovinescu și nu numai ea, era de părere că scriitorii români ar fi niște „orfani ai curajului", („L'Alternative", nr. 20 supliment, 1982). Acum, „duplicitatea" și „tăcerea" s-ar fi dus pe apa Sîmbetei, și scriitorul român ar fi ajuns la concluzia că „exilul interior" este posibil; însă un „exil" care publică fără să se raporteze cu nimic la momentul românesc nemijlocit, ca și cum aparițiile acelea s-ar produce la Munchen ori la Paris. Am putea să ne întrebăm ce elemente noi au impins diversiunea la aceste încheieri și, vorba unui autor, „pe ce se bazează" cînd își revizuiește opiniile și susține că românii ar desfășura, sub raport literar, un lung mars al cărui început e în această indiferență posibilă la mediu. Totuși, o asemenea întrebare e fără sens și cine examinează literatura română de azi, punînd-o în comparație cu așazisul „exil", înțelege numaidecît cum se înfățișează în ultimă analiză realitatea de pe teren.

Să începem cu doctrina și să ne punem și noi întrebări, spre a face verificarea ipotezei „exilului interior", emisă de diversiune. Ce eseist din România a teoretizat, așa cum a făcut Virgil Ierunca, imprejurarea că literatura română „începe mereu", așezată „sub semnul Meșterului Manole"? A apărut vreodată la români, în chip serios, ideea „continuității prin rupturi", legată de agresiunile avangardei, care ea și numai ea este generatoare de „ruptură"? Cine a susținut, urmînd pe Anneli Ute Gabanyi, că literatura română ar porni direcția ei reacționară din semănătorism, continuînd în deceniul al treilea cu inițiative „fasciste" care s-ar prelungi pînă la **„neodogmatismul"** care s-ar fi ivit acum, negate la un loc ? Poate să intereseze, semnul de egalitate pus de „Europa liberă" între semănătorism și literatura de direcție etnică de acum ? Ce critic serios ar putea să lege aceste orientări active și de esență națională de dogmatismul antiromânesc, așa cum apare în tablouI ideologic pe care îl proiectează diversiunea ? Cine i-a dat lui Virgil Ierunca ideea de a asimila „tradiționalismul" cu „refuzul Occidentului", și cine crede cu insistență, asemeni acestui jurnalist oral, că modernitatea trebuie pusă în legătură numai și numai cu sincronismul ? Există oare, în România, articole de gazetă, studii, chiar și cărți a căror miză perseverentă ar fi să confirme „întîrzierea" culturii românești și tinerețea ei imatură, urmînd, prin aceasta, pe diversioniști ? S-au produs aici apeluri la „demnitatea" scriitorului, așa cum e înțeleasă aceasta de către „Europa liberă" adică în chipul unui activism îndreptat împotriva autorității? A invocat cineva sindicalismul organizațiilor profesionale ca o formă de substituție a organizațiilor politice ? A teoretizat vreo persoană „profesionalismul" elitist utilizat ca un argument al izolării și retragerii tactice față de „istoricitate" ? Dacă e în posesia unor nume, pe care susține că le cunoaște, însă „nu poate să le dea", diversiunea trebuie să le facă, totuși, publice.

Apoi, opiniile istoriei literaturii. Cine a susținut, precum Virgil Ierunca, decadența estetică și morală a lui Arghezi? Cine a descris utopia celor cinci ani postbelici, de după 1944 și pînă în 1948 în chip de pluralism creator ideal așa cum o făcuse, printre alții, și Monica Lovinescu ? Este vreun publicist, de statură mai mare sau mai mică, susținător al ideii „Europei libere" după care dogmatismul nu ar însemna o mișcare organizată pe principiul antinațional, ci o pură și simplă duplicitate a unor autori ? A susținut cineva în vreo carte, despre G. Călinescu că ar ilustra dogmatismul anilor '50 așa cum au făcut Virgil Ierunca și Monica Lovinescu ? Dar poate criticii actualității să fi adus, pe teme diversioniste, vreun argument. Cine a împărțit, ca la „Europa liberă", literatura română de azi în „tradiționaliști", inculți și primejdioși, și în „moderniști", culți și citadini? Cunoaște grupul „Europei libere" vreun autor care să fi emis teza unității fără ideologie, întemeiată numai pe „valori", termen care nu se știe precis ce însemnează, din moment ce îi lipsește, în acea elaborație, conținutul? Cine manevrează teza „generației tinere", dezideologizate, așa cum recomandă de la Paris Virgil Ierunca? Este cineva de părere că tradiția vitală și ireductibilă a literaturii române ar fi „avangardismul" și între Tzara, Fundoianu și Voronca, pe de o parte, și Blaga, Voiculescu și Pillat sînt preferabili cei dintîi ? Cine a introdus termenul tactic de „citadelă" (a „profesionalității" ori a „poeziei"), unde n-ar avea voie să pătrundă doctrina românească, așa cum a făcut Monica Lovinescu? Elogiază o parte a criticii din România și gazetarii diversioniști aceleași serii de creatori? Aceleași idei ? Aceleași direcții ori aceleași grupări ? Acest „exil exterior" care ar fi o prelungire a „exilului interior", presupune chiar atît de multe „coincidențe necesare și fatale", cum le zicea Virgil Ierunca, în 21 iulie 1984? Oricum ar fi, ideea „celor două exiluri" (care ar fi, în ultimă analiză, unul singur, are nevoie de o documentație pe care diversiunea se ferește să o dea, crezînd poate că este la lumina zilei. Or, poate că o astfel de opinie nici nu a circulat vreodată în mediile „Europei libere", obișnuite cu desmințiri tîrzii ale unor păreri pe care, aici și în alte părți, mințile lucide le-au redus la condiția lor de minorat cultural. Sigur este că nu avem a aștepta de la diversioniști răspunsuri, ele vin întotdeauna sub forma disculpărilor, precum sînt, de exemplu, și acelea emise pe tema apologiei „exilului", Ea merită o mențiune.

Artur Silvestri

Fantasticul ocean

New York
New York, oraş împărat !...
Cu văz vulturesc,
Străfulgerat de furtunoşi fiori,
Privindu-te mă oţelesc şi cresc,
Fantastic ocean de sgirie nori !...
ARON COTRUŞ, New York

Deabia acuma, cind mi-am revenit complet după acest al meu mai vechi vis, cind imaginile imprimate haotic mi s-au sedimentat corect, cind impresiile de moment mi s-au filtrat, cum trebuie şi cind toate senzaţiile parazite ori nesemnificative mi s-au şters aproape definitiv din memorie, pot scrie, cu mina pe inimă, despre şocurile pe care le-am încercat, despre stările puternice de tensiune trăite citeva săptămini în Lumea nouă !

☆

În urma „succeselor“ ştiinţifice înregistrate pe „tărîm“ internaţional, eram membru la 12 Academii (Academia Naţională Franceză de Medicină fiind una dintre ele, avind antecesori pe Victor Babeş şi Ioan Cantacuzino) şi mă aflam trecut în dicţionarul enciclopedic, atit în versiunea americană (World Who's Who in Science, a biographical dictionary of notable scientists from antiquity to the present, first edition, 1967 Editor Allen g. Debus, Professor of the History of Science, University of Chicago), cit şi în cea engleză (Dictionary of International Biography by Cox and Wyman, ltd. Falkenham and Reading, 1971, London). Primisem 4 premii ale Academiilor de ştiinţă şi de Medicină franceze, lucrările mele fiind citate în sute de articole şi zeci de manuale şi tratate din străinătate, printre care şi celebra monografie americană a lui L. Holey „The Influenza viruses“. Fusesem onorat cu titlul de membru a două academii americane (New York Academy of Sciences, International Academy of Pathology) şi urma să mi se confere şi cel de al 12-lea titlu academic (International Academy of Cytology). Programul meu de lucru includea şi intilniri cu diverşi oameni de ştiinţă (printre care Blumberg şi Gajdusek, laureaţi ai premiilor Nobel pentru descoperiri în hepatită şi respectiv encefalită), pe care-i cunoscusem personal şi prin schimb de articole ştiinţifice...

☆

Am ieşit dintr-un prim impact, un şoc provocat de contactul cu America, abia cind am intrat intr-un foarte primitor coridor, unde Pasărea noastră de aluminiu ne depusese ca pe nişte ouă preţioase, nu ca femela cuc prin intermediul vreunei alte sburătoare, ci, grijulie, direct în confortabila clădire de recepţie a acestui „Colos“ (nu din Rodos, căci acesta de aici e hipercomputerizat), care e Aeroportul Kennedy, căruia nu i se permite nici o greşeală de timp şi spaţiu, nici măcar de ordinul mini secundelor şi al milimicronilor ! Într-adevăr, viaţa sutelor de mii de pasageri, care vin ori pleacă zilnic pe roza vînturilor, depinde de cronometrarea electronică hiperexactă a tuturor zborurilor ! Şi, aruncind o ultimă privire plină de drăgăstoasă recunoştinţă TAROM-ului, care se descurcase de minune în acest păienjeniş de traiectorii miraculos dirijate de acel „deux ex machina americanus“, mare-mi fu mirarea cind constatai că am, încă, tălpile întregi, aşa cum mi le făcuse mama din Izvoru, că n-a mai fost nevoie să-i dau, ca zgripţuroaicei din povestea lui Petre Ispirescu, din propria-mi carne pentru a mă transporta pe Tărîmul Acesta... cred că se săturase şi ea cu cele 7 ore, pe care le înghiţise din fusul orar al Cronosului ! Erau 5 ore după amiaza la New York, pe cind la Bucureşti bătea gongul de miezul nopţii !

Şi, acum, credeţi că inima a continuat să bată normal ? Vă înşelaţi ! Următoarea extrasistolă, mai grozavă decit prima, mă aştepta... la scară !... Încă de la aterizarea pe pămîntul Statelor Unite văzusem din înălţimi ceva care aducea cu un arici virît de vreo vulpe şireată în apă, ca o lebădă cu penele mult sbîrlite intr-un lac de poveste, ca o corabie cu numeroase catarge, ca un iceberg cu creştetul crenelat, ori, mai ca nu mai ştiu cu ce altă asemănare... Era Manhattanul, a cărui verticalitate strivitoare mi-a creat al doilea mare şoc ! O verticalitate simbolică, un drum sfidător spre înălţimi, care caracterizează psihologia americanului, de cind deveni pionier pe Tărîmul cel Nou, pe care se refugiase din Lumea Veche ! Dreptul vertical al zgirie-norilor, Sky-scrapers-ii dătători de senzaţii tari : „zgirie-nori, zgirie inimi“, aşa am să intitulez un articol al meu, cind mă voi întoarce în ţară !... Şi totuşi mă simt ca o furnică în oraşul acestor gigantosauri de piatră şi de impunere expresivă ! Deşi furnică posacă, (sînt o furnicuţă care-şi ia totuşi inima în dinţi), iată-mă dar, în faţa unui mastodont, să-l denumesc Empire State Building, care a deţinut supremaţia înălţimii pînă mai deunăzi. Sînt oprit la un moment dat de o mînă, care-şi cerea scuze, să pozez pentru un film ! Nu ştiam că am o mutrişoară fotogenică ! În America se caută şi se cumpără de toate ! Constat, deci, că am o figură de vînzare ! Păstrez fotografia cu îmbrăcămintea de epocă ! Privesc de **la etajul 86, la 320** m de sol, majestuoasa panoramă a oraşului ! Alţi strigători la cer mişună în jur, între cincizeci şi suta de etaje ; Pan Am Building, Bank of Manhattan, Woolworth Building, Mc Graw — Hill Building, Exxon Building, N. Y. Telephone Company Building, W. R. Grace Building, Citi Corp Center — Building Union Carbide Building, Seagram Building, Daily News Building, etc. Toate clădirile au bunul gust de a nu fi încărcate cu podoabe inutile ; Chrysler Building, care cu cele 77 nivele a ţinut şi el cîtăva vreme supremaţia înălţimii (construit în 1930), mi se pare la el interesant vîrful în formă de buşon de radiator, în timp ce faţada e ornată cu motive de automobile stilizate...

Măreţia zgirie-norilor se cere a fi depăşită ! Este legea acestui gigant oraş, care totuşi, orice s-ar spune, parcă simbolizează America pusă pe performanţe ! Dar iată şi pe MAI MARELE MARILOR, World Trade Center, actualmente cel mai înalt din New York, alcătuit din doi hiper zgirie-nori gemeni şi numeroase clădiri adiacente, cu 110 etaje, 410 m înălţime, 43 600 ferestre, 46 ascensoare rapide, 144 omnibuse pe verticală ; aici lucrează 50 000 muncitori şi funcţionari, (cit populaţia unui mare oraş), complexul fiind vizitat zilnic de 80 000 oameni (numai la restaurantele sale iau masa peste 20 000 persoane)... Servesc şi eu o masă la preţ „piperat“... (pe contul organizatorilor bineînţeles) la cea mai mare înălţime şi-mi simt, cum inima bate tare, tare de tot... Pe platforma de la etajul 102 mă găseam la picioarele celei mai mari antene din lume (70 m şi 70 tone !), care serveşte de releu la toate lanţurile de TV din regiunea metropolitană. În ziua aceasta senină, foarte senină, la zeci de kilometri depărtare, poate chiar o sută de kilometri pe mare, se văd ca nişte peştişori de ordinul milimetrilor, marile vapoare transatlantice... Perspectivă de neuitat... cu „Lady Liberty“ pe geana zării !...

Deşi n-am darul lui Mark Twain, mi-aş permite, totuşi, să spun o poveste amuzantă, apropo de zgirie-nori...

Oraşul Chicago se spune că ar fi, din punct de vedere urbanistic, unul dintre cele mai moderne de pe glob, datorită... unei vaci, Daisy : ea ar fi răsturnat o lampă de petrol, cînd era mulsă de doamna O'Leary, provocînd un incendiu grozav, care timp de cinci zile a distrus tot oraşul, ca după aceea (1871) el să fie reconstruit în întregime... Iat-o, dar, pe Daisy alături de Nero, incendiatorul Romei ! În ceeace priveşte responsabilitatea în faţa istoriei a lui Daisy, părerile nu mai sînt unanime ! Unii, considerînd că Daisy a lovit din întîmplare lampa de petrol, nu o socotesc vinovată. Alţii susţin că, dacă d-na O'Leary nu ar fi lăsat lampa aprinsă, Daisy n-ar mai fi provocat incendiul uriaş, care a distrus pînă şi seifurile băncilor topind laolaltă oţelul acestora cu aurul şi argintul banilor aflaţi în ele !... Mulţi cred că atît Daisy cît şi d-na O'Leary sînt la fel de vinovate : Daisy era o fiinţă rea şi neastîmpărată, iar d-na O'Leary ştia acest lucru, dovada fiind faptul că, pentru ca să nu răstoarne hîrdăul cu lapte, îi punea întotdeauna o bară de lemn la picioare atunci, cînd o mulgea... Daisy, vaca familiei O'Leary, a ajuns să fie cea mai celebră vacă din S.U.A. ! Aflu deci, că în prezent un zgirie-nor cu 210 etaje va fi realizat la Chicago cu o înălţime ucigătoare (de 760 metri !) cu motoare eoliene acţionate de forţa curenţilor de aer, care să producă energia electrică necesară iluminatului şi încălzitului !...

Americanul pragmatic a simţit nevoia şi originalitatea de expansiune şi pe longitudine şi latitudine, într-o beţie nebună, de fapt această calitate ontogenetică şi filogenetică fiindu-i prima...

Cultivarea inteligenţei prin cultura fizicului, a corpului şi a pămîntului !...

Dezvoltarea New Yorkului pe orizontală e constantă şi trebuitoare, ca răspuns la obrăznicia înălţimilor. O dezvoltare artistică şi turistică şocantă, originală... Centrul Rockfeller (ansamblu de 21 imobile, din care se remarcă Universitatea cu acelaşi nume, deservită de reputaţi oameni de ştiinţă, printre care românul George Palade, laureat al Premiului Nobel pentru fiziologie şi medicină), imobilele Radio City, Music Hall din Midtown, luxoasele magazine de pe Fifth Avenue cu catedrala gotică St. Patrick, Times Square şi Broadway Times Square cu teatrele şi cinematografele celebre, un fel de Pigalle şi Champs Elysees, Central Grand Station, (furnicarul subsolic al lumii) New York Public Library (celebra bibliotecă în stil neoclasic), Waldorf Astoria Hotel (unde sînt găzduiţi numeroşi şefi de state), Pensilvania Station, Federal Hall National Memorial (care a adăpostit Congresul timp de un an, cînd George Washington a depus jurămîntul ca preşedinte în 1789), City Hall (primăria municipiului New York), N. Y. Stock Exchange (cea mai mare bursă americană), Fraunces Tavern (unde în 1783, George Washington şi-a luat la revedere de la bravii ostaşi ai revoluţiei americane) sînt doar cîteva edificii mai remarcabile care le întîlneşti parcurgînd oraşul cu piciorul nefiind obligat să-ţi ţii tot ochii numai în sus... Ce să mai spun de Kennedy Center, de Lincoln Center, New York Theater, Metropolitan Opera House (celebra operă terminată în 1966, cu aproape 4 000 locuri cu două mari fresce de Chagall), Philarmonic Hall (sau Avery Fisher Hall, pentru orchestra filarmonică din New York şi pentru cele mai bune din lume), Vivian Beaumont Theater (fieful lui New York Shakespeare Festival), Juilliard School (celebrul conservator de muzică), Columbia University, Grant's Tomb (mausoleul generalului Grant, comandantul şef al nordicilor în războiul de secesiune, ales apoi preşedinte al Statelor Unite), ar părea poate pentru anumiţi cititori neavizaţi, doar o înşiruire simplă de nume, dar ele reprezintă o caracteristică la istoria pe orizontală a Oraşului Lumii ! Şi apoi muzeele, muzee ambiţioase de a fi printre primele în lume, dacă nu chiar primele în lume cu anumite colecţii preţioase de artă ! Mai întîi „Met“-ul, Metropolitan Museum of Art, o lume în sine, un Louvre american, cu aproape 5 000 tablouri şi desene, 1 milion de gravuri, 4 000 obiecte din Evul Mediu, etc., etc., în 250 săli, cu un tezaur care depăşeşte imaginaţia (Rembrandt, Rubens, Giotto, Veronese, Bosch, Vermeer, El Greco, Velasquez, Monet, Manet, Corot, Cezanne, Degas, Van Gogh, etc), muzeu care se măreşte anual (una dintre aripi recent construită adăposteşte de pildă „Templul din Dendur“, un dar al Egiptului, care a fost transportat şi reconstruit piatră cu piatră în atelierele muzeului). De „Met“ ţine şi „The Cloisters“ o mînăstire fortificată, pe care J. D. Rockefeller Jr. a reconstruit-o din elemente disparate cumpărate din Franţa, Italia şi Spania... pînă şi o grădină cochetă, frumoasă, de plante medicinale folosite în Evul Mediu unde se dau concerte vara ! „Moma“, cum e poreclit Muzeul de Artă Modernă, deşi în depozitele sale stau peste 25 000 tablouri şi obiecte diverse, această instituţie aparent destinată numai lucrărilor de avangardă artistică, oferă vizitatorilor opere de toate genurile, clasici, impresionişti, post-impresionişti, expresionişti, futurişti, etc. „Gugg“, Guggenheim Museum, construit ca un melc gigant, clădire concepută ca o sculptură în sine de către celebrul Frank Lloyd Wright, cu spaţiul interior gol, cu o rampă helicoidală, care dă acces la galerii în lungul cărora sînt expuse tablourile ; înclinarea, culoarea zidului, lumina, totul a fost studiat pentru ca ochiul să nu obosească... Bineînţeles, pot fi admirate tablouri ale tuturor moderniştilor. Muzeul organizează aproape lunar diferite expoziţii, scoţînd din depozite, păstrate cu grije, diferite preţioase opere de artă ! Într-o prezentare a celor 9 maeştri ai artei moderne, Muzeul Guggenheim începe cu operele lui Brâncuşi, după care urmează ale lui Chagall, Delaunay, Kandinsky, Klee, Léger, Marc, Mondrian, Picasso. De unde, dacă vrei să fii învins în mod glorios, nu-ţi alege adversari mici, din cine ştie ce cotlon umbros, ci întrece-ţi măestria, ştiinţa, cu cei mai buni, alegîndu-ţi tu, singur, locul, de vrei să cîştigi, să fii cineva!...

Aici, la New York, constat cu satisfacţie legitimă că funcţionează şi o „Societate Internaţională Brâncuşi“ prezidată de către prof. Florance M. Hetzler, care prin conferinţe şi simpozioane, unele susţinute la Lincoln Center, contribuie la răspîndirea şi mai departe la faima marelui artist. Vizita la Witney Museum of Art şi la Frick Collection constituie, deasemenea, o adevărată reverie... Cooper Hewitt Museum, Brooklyn Museum, Museum of the American Indian, Museum of the City of New York Jewish Museum, American Museum of Natural History, Hyden Planetarium, Laserium şi altele au figurat în continuare printre obiectivele recomandate de gazde...

Încă două elemente s-au adăugat celui de al treilea şoc, emoţiei mele pe orizontală, după zgirietura sky-scrapers-urilor. Primul, enormul parc, Central Park (4 km pe 0,8 km), o binecunoscută oază situată chiar în centrul insulei Manhattan, mană cerească pentru plămînii marei Metropole, care serveşte ca teren pentru tot felul de sporturi, loc de joc şi de recreaţie, pentru picnic, pentru desfătare, conceput după ideea lansată de un poet (William Cullen Bryant) de către doi arhitecţi peisagişti, Olmsted şi Vaux. Al doilea element, pe cît de instructiv pe atît de plăcut, turul insulei Manhattan cu vaporul („Circle Line“) înconjur de 55 km, impresionant, cu cele 65 poduri, dintre care 14 leagă insula de restul oraşului ; magnifice, parcă zburătoare podurile Brooklyn, George Washington şi Verrazano-Narrows ! Statuia Libertăţii „luminînd lumea“, „Lady“, cum i se mai spune în limbajul popular, simbolul Lumii Noi, se vede bine din capătul sud-vestic al insulei. Creată de sculptorul francez Frédéric-August Bartholdi pe un schelet metalic conceput de către Gustav Eiffel, este darul Franţei la comemorarea alianţei dintre cele două ţări în timpul revoluţiei americane.

O scurtă vizită la The New York Academy of Medicine de pe una din străzile perpendiculare pe Central Garden. Faţada şi holul pline cu adagii în limba latină privind sănătatea omului. Cu toate eforturile făcute de Medicina Mondială, americană în particular, modestia, care caracterizează pe orice savant şi care încă nu şi-a atins scopul suprem hipocratic (eradicarea suferinţei umane) consemnează şi adevăruri nu prea optimistice: „sanare aliquando, saepe juvare, semper consolare“ (cîteodată vindecă, adesea ajută, totdeauna consolează)...

Avînd o întîlnire în cadrul unei reuniuni medicale, n-am putut să nu mă opresc pentru cîteva minute în faţa unui remarcabil edificiu : „Park East Synagougue“ — („Congregation Zichron Ephraim, built 1889—1890, designated New York City Landmark, January 20, 1980, Riverside Memorial Chapel), în aşteptarea profesorului Victor Lorian, american de origine română, nepotul profesorului Popper, al cărui nume îl poartă la noi în capitală o stradă pe lîngă Spitalul Caritas...

George Marinescu Dinizvor

Radu Dăringă : „Peisaj"

Praga: Un dicţionar de literatură română

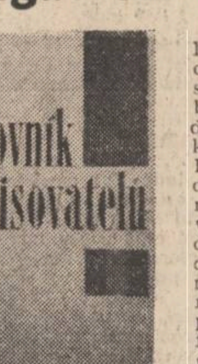

A apărut de curînd la Praga, în limba cehă, un dicţionar de scriitori români, elaborat de un colectiv de românişti (Jitka Lukesova, Jiri Fasinec, Libuse Valentova), în coordonarea profesoarei dr. Marie Kavkova, cunoscută şi apreciată specialistă şi traducătoare din literatura română. Dicţionarul reprezintă doar o parte a activităţii desfăşurate de româniştii din capitala Cehoslovaciei, autori a numeroase studii şi articole consacrate limbii şi literaturii noastre, precum şi a unor foarte bune traduceri din scriitori români. Activitate ilustrind şi nivelul şcolii de românistică de la Universitatea din Praga, unde, continuînd o veche tradiţie începută la sfîrşitul veacului trecut de Ioan Urban Jarnik, s-au format, decenii de-a rîndul în perioada postbelică, promoţii de buni cunoscători ai limbii şi ai culturii române, sub îndrumarea competentă a profesorilor dr. Marie Kavkova, dr. Jiri Felix şi, în ultimii ani, dr. Libuse Valentova.

Dicţionarul cuprinde un număr de 378 de articole : scriitori, reviste, curente, de la începuturile literaturii române pînă în zilele noastre, bibliografia scriitorilor consemnaţi oprindu-se la anul 1980. Pe lîngă scriitorii propriu-zişi, în dicţionar sînt cuprinşi lingvişti, precum şi specialişti români în literaturile cehă şi slovacă, traducători îndeosebi. E un dicţionar selectiv. Alegerea scriitorilor prezentaţi este, în ansamblu judicioasă, cartea oferind o imagine edificatoare a literaturii noastre, printr-un număr mare de scriitori reprezentativi. Metoda de lucru adoptată de autori arată temeinicie şi rigoare. Un amplu şi dens studiu introductiv, de peste 60 de pagini, scris de Marie Kavkova, înfăţişează cititorului un tablou panoramic al mişcării literare româneşti de-a lungul evoluţiei sale istorice, tablou întregit de un bogat şi sugestiv tabel sinoptic, însumînd şi el peste 60 de pagini, precum şi de o listă a ziarelor şi revistelor mai importante (157 titluri). Prezentarea scriitorilor e corectă, echilibrată, cu o informaţie privind biografia şi bibliografia operei, în genere la zi. Pentru scriitorii de prim plan (Eminescu, Creangă, Caragiale, Maiorescu, Macedonski, Goga, Bacovia, Arghezi, Sadoveanu, Rebreanu, Ion Barbu, Blaga, Marin Preda, Nichita Stănescu ş.a.) pentru curente literare, în prezentări mai largi, se menţionează şi principalele studii critice. La Eminescu, de pildă, sînt indicate unsprezece studii de bază, într-o bună selecţie, la Creangă opt, la Blaga şapte etc. În legătură cu versul românesc, sînt menţionate, la sfîrşitul articolului, patru studii, nelipsind decît studiul lui Vladimir Streinu pentru ca bibliografia critică de bază să fie completă. Se mai adaugă, în sfîrşit, o bibliografie amplă a lucrărilor de sinteză, şi ea judicios întocmită : istorii ale literaturii române, monografii despre curente şi epoci literare, dicţionare de scriitori şi lingvişti, cărţi şi tratate de istoria artelor plastice, a muzicii şi a teatrului românesc, de istoria poporului român. Conceput în felul acesta, dicţionarul pune la îndemîna cititorilor cehi, pe de-o parte, un bun breviar de informare asupra literaturii române, iar pe de altă parte o bogată bibliografie istoriografică şi critică pentru cei care doresc să adîncească studiul fenomenului literar românesc.

Sigur, ca orice lucrare de acest gen dicţionarul nu poate fi perfect. Selecţia scriitorilor de la un anumit nivel, a celor contemporani mai ales, este susceptibilă de ameliorări. Mă întreb însă dacă a face sugestii în această privinţă nu înseamnă mai curînd a exprima o opţiune proprie (la care au dreptul şi autorii dicţionarului, buni cunoscători ai literaturii române) decît o judecată critică obiectivă. Îmi voi îngădui, aşadar, să sugerez, în vederea unei viitoare ediţii, doar unele completări pe linia concepţiei autorilor. Alături de noţiuni ca **paşoptism, junimism, sămănătorism, poporanism, simbolism** şi **gîndirism**, explicate în dicţionar, ar fi necesare şi articole despre implicaţii ale altor curente literare şi de idei în literatura română : **umanism, iluminism, clasicism, romantism, realism, avangardism.** De asemenea, alături de **Dacia literară** şi **Contemporanul**, se impun a fi prezentate şi alte reviste cu rol excepţional în propulsarea mişcării literare : **Propăşirea, Convorbiri literare, Literatorul, Viaţa Românească, Sburătorul.** Se mai impune apoi a fi incluse cîteva nume de reputaţi folclorişti ori exegeţi ai culturii române vechi : Iuliu Zanne, M. Gaster, G. Dem. Teodorescu, Simeon Florea Marian, Artur Gorovei, Dan Simonescu.

Al doilea dicţionar de literatură română apărut în străinătate, după cel publicat în Polonia acum cîţiva ani, dicţionarul pe care-l discutăm reprezintă pentru cititorul ceh un excelent îndrumar în cunoaşterea literaturii române, un moment de referinţă în activitatea româniştilor cehoslovaci, în relaţiile literare cehoslovaco-române. Şi pentru acest lucru, se cuvine să felicităm din toată inima colectivul de autori.

Dim. Păcurariu

REVISTA STRĂINĂ

● **PUBLICAŢIILE STRĂINE** au înregistrat cu oarecare întîrziere dispariţia marelui erudit şi scriitor Gustav René Hocke, retras de mai mulţi ani în cas lui de la Genzano de lîngă Roma. Autorul celebrelor studii despre manierism, cel care a contribuit, de fapt, la repunerea în circulaţie a termenului, într-o accepţiune atît de elaborată, se impusese înainte de cel de-al doilea război ca jurnalist de marcă, o promisiune literară de primă mărime. Sub influenţa maestrului său, Ernst Robert Curtius, Hocke a evoluat spre studiile de istorie literară şi artistică, în care s-a ilustrat atît de distins. Născut dintr-o mamă belgiancă şi un tată german, el a întruchipat, după cum scrie Helmudt Jaiscrich, virtutea atît de necesară a mediatorului cultural între două universuri morale şi intelectuale, „jucînd acest rol cu o cinste şi o obiectivitate remarcabile, chiar atunci cînd vremurile le făceau atît de dificile“. Hocke s-a impus mai întîi ca jurnalist şi ca romancier, publicînd imediat după război un roman foarte discutat, **Zeul care dansează,** inspirat din obsesia grecităţii clasice. Cunoscînd foarte de timpuriu Italia, el a publicat o serie de contribuţii fundamentale consacrate oraşului Roma şi rolului său în istoria raporturilor spirituale europene. Dar marile sale lucrări sînt cele referitoare la manierismul în literatură şi în artele plastice, precum şi **Das europäische Tagebuch,** apărut în 1963, o antologie de texte de la Cristofor Columb pînă la Graham Greene, înregistrînd toate formele de autobiografie, aşa cum au fost ilustrate de autorii europeni. În urmă cu cîţiva ani, Hocke a încercat să se sinucidă, considerîndu-se prea bolnav pentru a-şi continua cercetările. Moartea sa a fost puţin observată de către comentatorii zilei, ca amurgul încet pe un vîrf de munte din Alpii bavarezi.

● **CELEBRUL CABINET LINDEN** din Stuttgart a fost reorganizat de curînd, devenind unul dintre cele mai interesante muzee de etnologie din Europa. El posedă peste 125 mii de obiecte, dintre care se spune că au fost expuse numai 5 la sută. Este vorba de o colecţie creată pe lîngă Asociaţia wurtenburgheză de geografie comercială şi de promovare a intereselor economice în străinătate, un birou de consultaţii economice şi juridice, creat la sfîrşitul secolului trecut pentru a sprijini pe întreprinzătorii germani care lucrau în străinătate. Sub conducerea lui Carl von Linden, această organizaţie a început să colecţioneze obiecte pe care clienţii săi le aduceau din toate părţile lumii. Se avea în vedere în primul rînd o operă de edificare ştiinţifică, deoarece se încerca, pe această cale, o cunoaştere directă a realităţilor din alte părţi, în acelaşi timp fiind şi o operă autentică de colecţionare a unor elemente de identitate culturală care se aflau în pericol de-a fi distruse. În acest fel, s-a adunat o adevărată comoară acoperită de praf pînă în anul 1973, pe lîngă Societatea de geografie şi etnologie, continuatoarea vechii societăţi wurtenburgheze. După 1973 municipalitatea din Stuttgart a organizat un muzeu care s-a deschis de curînd. Pînă în prezent sînt expuse obiecte din patru secţii : Mările Sudului, Africa, America şi Orientul. În 1986 se vor deschide săli consacrate Asiei meridionale şi Asiei orientale. Interesantă este şi tehnica expoziţională. Se află desigur vitrine clasice şi diagrame, dar şi înscenări optice : un bazar afgan, un wigwam indian şi un chioşc comercial de factură africană din tablă ondulată. Muzeul permite reconstituirea activităţilor culturale ale populaţiilor pe care le ilustrează, extraordinara bogăţie a vieţii spirituale, precum şi rafinamentul artistic.

● **UN BALET MOZARTIAN** inspirat din teme shakespeareane a provocat de curînd un val de elogii ale criticii de specialitate, care l-a considerat un adevărat eveniment artistic. Coregraful John Neumeier a înscenat fabula din **Cum vă place,** organizînd întreg materialul său în jurul a zece scene unite prin motivul melancolicului Jacques traversînd scena pe bicicletă cu o carte-n mînă. El anunţă pe spectator ceea ce urmează să vadă, cu un aer sceptic şi trist. Cronicarii evidenţiază îndeosebi fidelitatea faţă de spiritul muzicii mozartiene, o adevărată capodoperă a genului. Neumeier s-a lăsat în egală măsură inspirat de marele scriitor englez şi de maestrul de la Salzburg, scrie Helmut Scheier. Dirijorul J. Markson l-a ajutat, de asemenea, prin alegerea unor pasaje din primele simfonii ale lui Mozart şi dintr-un sextet renumit, transpunîndu-le apoi în mod strălucit într-un limbaj convenabil muzicii de balet. Pasajele consacrate vieţii de curte şi vieţii pastorale din codrii Ardenilor, l-au inspirat pe John Neumeier, sugerîndu-i un limbaj ambiguu, în care ceremonialul şi caricatura, poezia lirică şi grotescul se amestecă într-o compoziţie plină de efect.

● **O CELEBRĂ** carte de înţelepciune, **Preceptele părinţilor,** a fost de curînd editată la o casă de editură londoneză. Sînt adunate maxime şi prescripţii din secolele II î.e.n. — I e.n., semnificînd cultul pentru experienţa celor bătrîni, a învăţaţilor şi trăitorilor cu adîncime existenţială, menite să ordoneze conduita şi eforturile oamenilor. Acest text fundamental se găseşte în cărţile de înţelepciune din Orientul anterior, constituind un prilej de reflecţie pe care îngrijitorul ediţiei îl evidenţiază cu o deosebită acuitate. **Pirke Avot,** cum se intitulează lucrarea, inclusă în seria postmişnaică, constituie şi azi o sursă de înţelepciune şi de edificare morală şi spirituală, exemplificînd cultul dintotdeauna al marilor popoare pentru personalitatea şi învăţăturile părinţilor. Aparatul filologic şi notele ediţiei recente din **Pirke Avot** contribuie la succesul noii ediţii, publicată şi într-o colecţie de mare tiraj.

Balcanice

MILAN UZELAT

Poezie pentru şase ochi

lui Ioan Alexandru

Cartea se poate deschide, se poate
şi închide ;
Va rămîne cu totul neputincioasă
în faţa aceluia
care deschide uşa deschisă.
Doar acum este cu putinţă să oprim
cuvintul
Să-l desluşim în nedefinita lui
cuminţenie,
În adevărul limbii, singura care
îşi aparţine
Care doar din cînd în cînd sieţi,
înfiază pe cîte unul dintre muritori
— dacă-l iubeşte.
Multiformitatea logosului se dă înapoi
cînd se deschid şase ochi, şi cînd
toate cele trecute şi posibile se iau
în consideraţie şi
sumei i se adaugă încă atîta ; căci,
Nu există absurd mai mare în poezie
decît neabsurdul,
căci : nu există poezie fără încă ceva.
În micitatea ei, în regăsirea ei.

În româneşte de Dumitru M. Ion

SPORT

Luna blondă şi umbra ei brună

Miercuri, în seninul cel mai curat al toamnei, echipa naţională a României a terminat la egalitate cu Anglia (1—1), la sfîrşitul unui meci electrizant. Avid de glorie şi prematur nervos, Robson, antrenorul Angliei, ne lăsase să înţelegem, printre rînduri, cu cîtva timp în urmă, că, la Londra, echipa lui ne va întinde pe-un covor în culori de rugăciune şi ne va toca mărunt pentru îndrăzneala de-a-i fi eliminat pe fiii perfidului Albion de la turneul final al Campionatului european. Ne mai poartă simbetele, din această pricină, şi Italia şi Suedia, ceea ce înseamnă că şi Nordul şi Sudul sînt pătrunse de dorinţa de urgisire. O să ne afumăm cu păr de lup şi o să ne treacă. De altfel, ameninţările îmbrăcate în piele de peşte nu ne mai ating demult chipul inimii, se topesc în mărăcinii de pe malul gîrlei. Scurteica de hermină care îmbracă braţele Norocului purtînd marile daruri ne stă şi nouă bine pe umeri.

Pe Wembley, noi am fost mai buni. Nu scriu acest lucru în delir sau pentru deruta duşmanilor, ci pentru că sînt bucuros să constat că a trecut definitiv (cel puţin aşa sper) timpul cînd beam cu vadra mahmureală din apa morţilor. Căci sînt foarte dulci clipele (cum au fost cele de miercuri seara) cînd, stînd în fotoliu şi privind cu sufletul deschis bătălia pentru Mexic, nu-ţi mai dai cu carmin pe obraji ca să pari emoţionat şi nu mai mesteci iarbă acră, alior, curcubiţică, muşama, cumpene de lemn şi moţul curcanului. Bucuria care mă stăpîneşte azi nu e rezultatul beţiei cu vin, ci a beţiei puterii. Inteligenţi şi agresivi, băieţii noştri umblă azi cu bot de zimbru prin lume. În templul fotbalului, nimeni nu ne-a mînjit cu înfrîngeri strana, vitraliile, potirul. Meritul cel mare îi revine lui Lucescu. Ar trebui să fim ipocriţi, răi, peticiţi, plini de cotoare de varză şi pălămidă sîrguincioasă ca să nu spunem că el a îmbrăcat echipa naţională, pe Wembley, în culoarea perlei proaspete. Îmi place să observ că oricît l-am încoţit, şi pe drept şi pe nedrept, el nu şi-a vîndut drumul, baldachinul, foişoarele, marmura. Totuşi, îmi pare rău că prea se dă în stambă cu Hunedoara, fiindcă nu toţi fluturii de-acolo ştiu să zboare prin aerul rar al munţilor din Mexic.

Am smuls aur ciolănos şi bolovani de argint din imperiul leului britanic. Am mai făcut-o şi altădată, dar parcă miercuri seara, ne-a stat pe umeri luna blondă, umbra ei brună şi toate luntriile, dogorind de podoabe, ni s-au rotit pe lacuri de izmă. Cei mai buni oameni i-am avut în Lung, Ştefănescu, Hagi, Rednic, Iovan şi Cămătaru. Jur cu mîna muiată-n duhurile Dunării că-n jurul genunchilor lui Cămătaru roiesc libelule din Ursa Mare. Altfel cum să explic cele două goluri magnifice de la Stockholm şi Londra ? !

Atîrnat de fructele toamnei, lovit pe trup de castanele palide, scuturate de vînt, mă cufund în miracolul din gura cramelor — cai, must, fin amestecat cu mere coapte — şi, învăluit în boarea ce face să răsară aluniţe pe şoldul fetelor, închin un cîntec pentru unspreze băieţi care-au schimbat noaptea de miercuri într-un clopot al biruinţei.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 98
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
38
(1 220)
Sîmbătă
21 septembrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ŞCOALA ROMÂNEASCĂ

Ca în fiecare toamnă, școala românească a trăit evenimentul atît de specific și bogat în semnificații, pe care îl reprezintă deschiderea anului de învățămînt. Este o festivitate tradițională care a dobîndit și dobîndește de fiecare dată o importanță deosebită atît pentru tînăra generație a țării cît și pentru ansamblul societății românești, în general, prin participarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu, fapt cu deosebire elocvent pentru grija și atenția ce se acordă pregătirii tineretului, locului și rolului său în opera de construcție socialistă. Anul acesta onoarea deschiderii noului an de învățămînt a revenit municipiului Iași, străvechi și totodată atît de nou și puternic centru cultural al țării. Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la marea adunare populară din Iași relevă întreaga dimensiune a învățămîntului românesc, parte inseparabilă a procesului amplu de dezvoltare economică, științifică și culturală a țării, și se instituie într-un document programatic al creșterii și formării tinerei generații — viitorul însuși al națiunii — în consens cu cerințele de azi și de mîine ale progresului și civilizației, ale afirmării în toate domeniile de activitate.

Legarea tot mai strînsă a învățămîntului de cercetare și producție, integrarea largă a acestuia în circuitul vital al muncii și creației pentru continua propășire a patriei și în același timp pentru continua edificare a unei conștiințe noi, revoluționare, avînd temeiul tradiției al celor mai adînci prefaceri petrecute în realitatea contemporană ca și pe acela al cunoașterii științifice, al acțiunii, al responsabilității, constituie unul din dezideratele de fond ale școlii noastre românești, un tezaur de preț al uneia dintre cele mai vaste și mai cuprinzătoare experiențe în materie de educație, o concepție novatoare cu largă aplicabilitate susținută și dezvoltată de secretarul general al partidului.

Efectul unei atari viziuni cu funcții modelatoare în lumea de azi și de mîine a tinerei generații este pe deplin resimțit în munca și viața întregii societăți, lucru extrem de sugestiv pentru această permanentă întrepătrundere a prezentului și viitorului, din perspectiva pe care o reprezintă factorul om și condiția sa, destinul umanității românești. „Atît în învățămîntul general, în învățămîntul liceal, cît și în învățămîntul superior, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, avem o bună dotare materială, avem cadre de înaltă pregătire. Avem un minunat tineret care nu precupețește nici un efort pentru a-și însuși continuu cele mai noi cunoștințe în toate domeniile de activitate, pregătindu-se pentru a fi buni constructori ai socialismului și comunismului, buni cetățeni ai patriei noastre care să asigure continuarea pe o treaptă superioară a dezvoltării poporului nostru, a națiunii noastre socialiste !"

Din această omniprezentă și vitală perspectivă a factorului om și condiția sa, se poate afirma că întregul Program al partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism are, în toate structurile sale, și o vie răsfrîngere asupra tineretului. Pregătirea sa pentru muncă și viață este terenul umanismului cel mai concret. Înfăptuirea obiectivelor Congresului al XIII-lea al partidului și a direcțiilor de dezvoltare care ating pragul sfîrșitului de mileniu are în procesul de învățămînt un laborator și o platformă proprii cerințelor și exigențelor contemporane, apte formării și afirmării personalității muncii și vieții creatoare, pentru sporirea permanentă a tezaurului nostru de valori.

Să nu ne mulțumim niciodată cu ceea ce am realizat și să privim întotdeauna înainte, sublinia secretarul general al partidului, să acționăm pentru cunoașterea a noi și noi taine ale naturii, ale universului, și să folosim toate aceste cunoștințe în scopul dezvoltării generale a vieții, a bunăstării poporului nostru, a omenirii în general ! Este acesta însuși criteriul unui învățămînt modern, revoluționar. Sensurile și scopurile sale au deschideri nesfîrșite spre toate domeniile existenței, iar impactul lor în lumea conștiinței tinerilor poate și trebuie să trezească dorința fermă de a-și sluji țara și poporul, de a contribui prin propriul efort la continua înfăptuire a programului partidului, în beneficiul țării și al propriului lor viitor. Cultura și arta sînt nemijlocit așezate pe temeiul acestui deosebit de sensibil și uriaș demers constructiv, creația literar-artistică nefiind altceva decît tot o lume a conștiinței și tot un mobil al ei.

Rostirea patriei prin creația artistică și științifică, prin creația economică și socială, în limbajul muncii, al gîndirii și acțiunii patriotice revoluționare, se îngemănează cu însuși modul de a fi al tineretului și în aceasta stă mărturia unui întreg traiect istoric, are de boltă al tuturor înfăptuirilor noastre dintr-o epocă pe cît de eroică pe atît de glorioasă și demnă în toată înfățișarea ei. **„Învățați să fiți revoluționari și patrioți, să fiți demni cetățeni ai României libere și independente !** — se adresa, tinerilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea rostită cu prilejul deschiderii noului an de învățămînt. **Învățați, învățați, pentru a putea continua tradițiile revoluționare ale poporului român, pentru a asigura permanent, veșnic, demnitatea, libertatea și existența națiunii noastre socialiste !** Este un îndemn suprem, de cea mai aleasă și mai profundă conștiință patriotică, revoluționară, este modul întreg al acesta al rostirii dragostei și îndatoririi față de patrie și popor. Un înălțător exemplu prin care școala românească și tînăra generație poartă emblema de cuget și faptă a unei mari și inconfundabile ctitorii.

Luceafărul

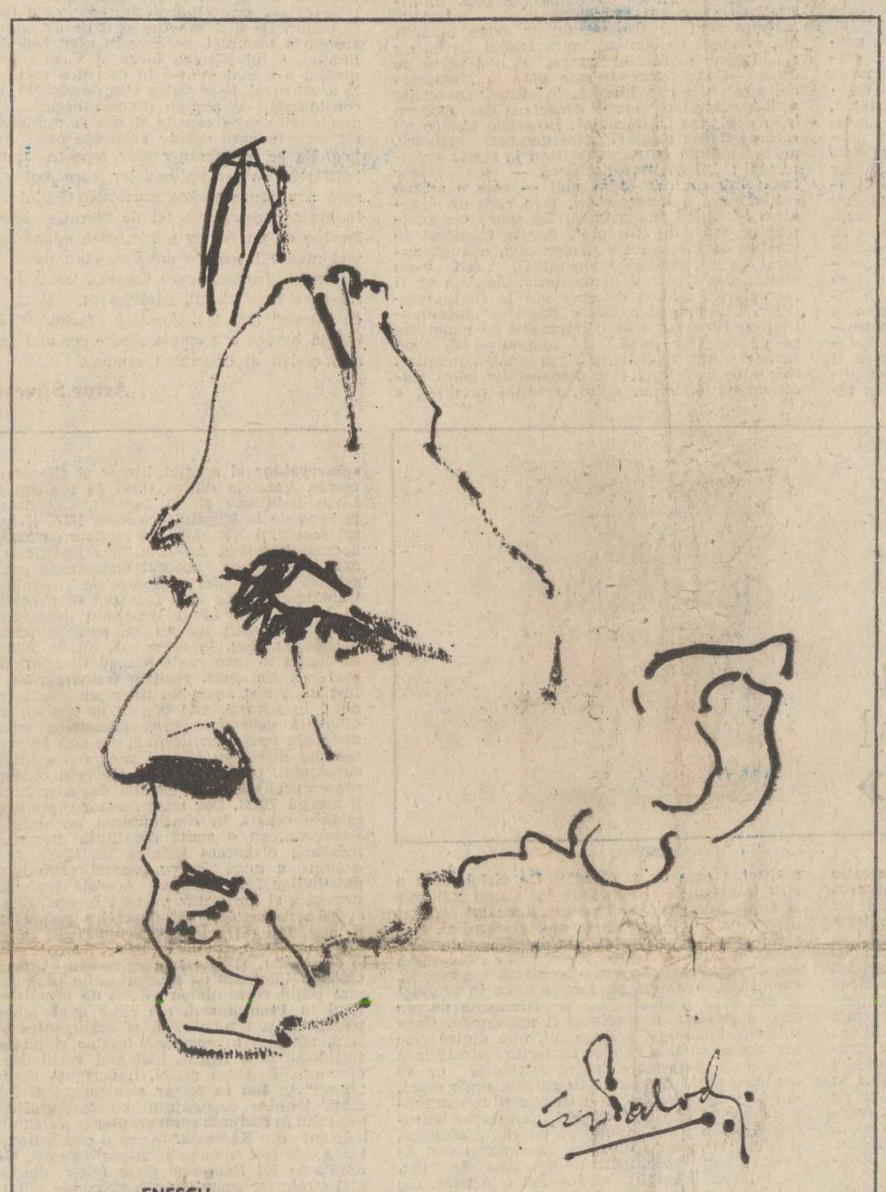

ENESCU – Desen de Eugen Palade

AL X-LEA FESTIVAL INTERNAȚIONAL «GEORGE ENESCU»

Acorduri inaugurale

Creația enesciană are remarcabila proprietate de a se „aduna", din numeroase puncte de vedere, în jurul unei creații de maximă importanță în istoria artei sunetelor : opera **Oedip** ; de aceea, interpretarea acestei deosebit de dificile lucrări se va constitui în punct nodal al oricărui șir de manifestări legate de personalitatea genialului muzician român, fapt care nu poate să nu iasă în evidență, iată, în cadrul diverselor programe cu lucrări enesciene, alcătuite cu ocazia ediției jubiliare, a X-a, a Festivalului internațional „George Enescu". Subliniez aceasta pentru că este util de sugerat imaginea, de la bun început, a unui imens diamant, astfel montat într-o bijuterie încît să fie înconjurat omogen de tot felul de alte pietre prețioase. Fiecare va avea culoarea, forma, irizațiile, luminescența și refracția proprie, însă întreg giuvaerul va fi „dominat" de maiestatea sublimă a nestematei centrale, iradiind semnificativ și asupra celorlalte cristale chiar dacă unele rubine, să zicem, vor avea întrucîtva o poziție ușor ex-centrică. Calitățile principalei partituri enesciene sînt de deplin cele ale unui moment de deplină maturitate culturală : 1) monumentalitatea armonioasă, echilibrată, de factură clasică a ansamblului poate fi considerată, în majoritatea edificiilor de estetică teoretică, drept principal criteriu de valoare ; 2) există, în operă, momente de absolută prioritate în privința limbajului muzical folosit (deși „culoarea" partiturii este mai degrabă neoclasică, afirmație trebuind însă înțeleasă nuanțat și complex) ; 3) elementele de specific național „impregnează" distinct această partitură, fără a sări ostentativ în ochi — la Enescu, specificul național este componentă firească, discretă, intim împeltită cu elemente de provenință vest-europeană sau cu soluții originale, alcătuind un întreg omogen, care-și dobîndește o identitate proprie, inalterabilă ; 4) răzbate, din lucrare, un umanism autentic, cel al gîndurilor

Viorel Crețu

Continuare în pag. a 5-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Acel sunet care ne aparține

„Poezia este o suită interminabilă de existențe ciclice și nu o formulă de eternitate mumificată" observă A. E. Baconsky cu un prilej. Să înțelegem că poetul se exprimă în graiul unei epoci, lucrarea sa poartă, indiscutabil semnul și sunetul clipei, orei, săptămînii, lunii, anilor cînd a fost plăsmuită cu har, cu migală, cu cazną și înțelepciune. Fiecare dintre cei care se străduiesc să-și treacă viața în cuvînt, în cuvîntul scris, caută să se exprime cît mai fidel pe sine, să fie el însuși, neutîind nici un moment că alții, cei de mai înainte, au modelat prin lucrarea lor un orizont spiritual. Prins în balanța atîtor munci și zile fiecare creator adevărat se încumetă să ducă în lumină un ideal care îi aparține, dîndu-și osteneala să-și contureze un spațiu poetic propriu. Al lui, deci, în măsura în care este și al celor de mai înainte. Desigur, purtînd măsura talentului, capacității sale de ideație, culturii dobîndite. Prin urmare, o structură poetică se cuvine a fi privită ca un organism viu în necontenită metamorfoză atît sub aspectul expresiei cît și celei al substanței. Citindu-i și recitindu-i pe marii poeți ai noștri și ai lumii consacrăm cu ei, ne pătrundem de tîlcurile adînci și fascinante ale versurilor totdeauna memorind un adevăr moral, un ideal de viață și de creație. Și totuși, scrisul nu seamănă cu al lor, nu trebuie să semene. Alte trăiri, alte obsesii și gînduri, alte evenimente conlucră la realizarea spațiului nostru poetic — dialectic — diferit de al altor și totuși apropiat prin atîtea similitudini de ordin etic, filozofic ș.a. În sfera atîtor și atîtor mutații ontologice, noțiunea de poezie dobîndește firesc un alt conținut, o altă sferă, raportate la lumea pe care o investighează cu mijloacele ce-i aparțin — Modestia ne obligă, indiferent cu ce literă ne sînt concepute cărțile de vizită cu care ne înfățișăm în fața „eternității", să recunoaștem că nici o lume nu începe cu noi. Și nu se termină cu noi. Sîntem glasuri singulare și e bine să nu se uite că foarte dificil

George Chirilă

Continuare în pag. a 5-a

ARHIVA SENTIMENTALĂ

Permanența principiului Yin (I)

Paul Anghel

Încă nu ne-am obișnuit cu gîndul că o civilizație este opera bărbaților, a spiritului masculin, numai în expresia ei materială, expansivă și exterioară, clară ca lumina zilei, dar că expresia ei de adîncime umbroasă, de finețe și har, o dă numai femeia. Fără principiul Yin, catifelat, nocturn, fertil, Yang nu izbutește nimic, rămîne sterp, abstract și rece, sau brutal, belicos, bătos, bun în bătăliile cu risipă dezordonată de energie, în asaltarea norilor și a morilor de vint. Cînd bărbații asaltează norii, nu plouă, și nici nu curge făină cînd se bat cu morile de vint. Ignorînd larma lor megalomană, Yin aduce discret sacul cu boabe, îl toarnă în coș, stringe făina în același sac, frămîntă pîinea, o împarte copiilor, ba îi dă să îmbuce și eroicului monstru, care zace rănit pe cuptor. El e cu istoria, ea e cu casa. El e cu elaboratele himerice, cu monumentele și cu cimitirele de idei, ea cu scutecele în care gîngăvește o speranță, pînă-i cresc dinții.

În literatură e la fel. Numai literaturile care au ridicat pe scut femeia sînt literaturi mari. Roma n-a avut o asemenea literatură, a avut-o în schimb Elada. Mai apoi Franța, cu marele ei secol feminin, și Rusia. Vom mai nota că japonezii au pătruns în conștiința lumii nu prin analele lor războinice, scrise în spirit samurai, nici prin sinucigașii zburători ai colonelului Arima, ci prin caligrafiile unor doamne, Shei Șonagon și Doamna Murasaki. Cum să poți citi o literatură fără mister ? Or mister, în literatură și în existență, nu-i de conceput în absența principiului feminin. Cine n-a cultivat, literar vorbind, acest principiu, s-a exclus din taină, s-a rupt de marea enigmă care-i viața, căci în rest... Metafizica se include tot aici, nu are alt teritoriu. Ca scriitor nu poți înțelege nimic dintr-o societate și nici din culoarea particulară a unei civilizații, dacă nu cunoști statutul femeii. Căci din „Bătrînul și marea" a lui Hemingway rămîne pe de o parte bătrînul, pe de alta Marea, cele două elemente nu se unesc, dacă nu intervine și un al treilea, femeia, în acest caz un element cu totul exterior operei, să zicem Mary sau Gertrud Stein, care să ne explice ce se întîmplă cu Ernest: „— Stați să vă spun cum a fost cu toți acești sălbatici, obsedați de vînătoare și războaie !".

Vreau să spun, prin aceasta, că cealaltă față a omului rămîne invizibilă dacă e privită numai

Continuare în pag. a 2-a

• În acest număr : • Repere literare contemporane • Contribuția noii generații • Semnează : • Adrian Dinu Rachieru • Mariana Bădescu • Lucian Chișu • Alexandru Ruja • Proză de • Pan Izverna și • Viorel Dianu • Poezii de • Smaranda Jélescu • Sandu Stelian • Dumitru Udrea • Delia Dună • Cronici literare de • Artur Silvestri și • Paul Dugneanu • Viața cărților • „Filologice" de I.C. Chițimia • Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu • Centenar Mateiu I. Caragiale • Alte glose la „Crăii" de George Virgil Stoenescu • Cumpănă de George Alboiu • Rememorări : „Singur în Mongolia" de Mircea Micu • Post restant de Iulian Neacșu • Civilizație românească de Corneliu Vadim Tudor • Pseudocultura pe unde scurte

TÎNĂR ÎN AGORA

Ceață pe lacuri

În diminețile astea de septembrie, subțiri și albastre ca pojghița zăpezii în februarie, mă trezesc adesea cu un fel de neliniște, tulburătoare și fără pricină. Mi se pare că nu-i totul O.K., că am rămas dator, că ar mai fi trebuit să fac un lucru, ceva anume și nu mi-l mai amintesc. Fremăt emoțional, distorsiune a simțurilor, un soi de nevroză de toamnă mă încearcă și din aburul amintirilor abia de se schițează ceața ușoară plutind, alb-roșietică în răsărit, pe deasupra lacurilor pe lîngă care treceam dimineață de dimineață acum 10—11 ani în timp ce mă depărtam de București spre a preda limba franceză unor copii ce abia auziseră de... Urziceni. Lăsam în urmă vinzoleala autogării într-o piclă cenușie, albeau privirile stivele de sticle cu lapte de pe trotuare, și cînd obiectele se cristalizau în contururi clare, atît de distincte încît ele mi se păreau a fi prinse într-o calotă de gheață, apăreau verdele stins al parcului încercînd nuanțe, fuziuni de culori savante, irepetabile, și aburul acela ridicat peste ape, oprindu-mi, mereu, privirea, ascunzînd ceea ce se afla pe malul celălalt. Imaginația nu mi-o lua razna, nu făceam niciodată presupuneri privind viața de dincolo de ceturile lacurilor, mă mulțumeam doar cu acele secunde stranii care se lăsau perindate prin geamul — devenit, brusc, de o limpezime nicicînd

Constantin Stan

Continuare în pag. a 6-a

ATITUDINI

Critica și mijloacele extraliterare

Cînd am citit pentru prima oară titlul serialului pe care Alex. Ștefănescu îl publică în revista **Tomis** (revistă lunară editată de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Constanța), am crezut că este vorba de o glumă. Îl știam pe autor capabil să propună, fără să clipească, pe nu știu care veleitar, lipsit de orice inclinație literară, drept o glorie certă a prozei românești de mîine sau adunîndu-și în volum cu același calm inconfundabil, notițe de ziar și fragmente de recenzii sub titlul **Jurnal de critic**. De aici însă și pînă la pretenția de a scrie **Istoria exactă a literaturii române contemporane** este un drum lung. Exactă după care ceas ? Așa, pur și simplu ? Dar literatura română contemporană este o realitate în mișcare, imposibil de „prins" într-o unică formulă, chiar dacă există deja valori constituite. Așa crede și Alex. Ștefănescu, dacă ar fi să ne orientăm după ceea ce scrie în articolul de deschidere a serialului : „adevărații scriitori coexistă cu pretinșii scriitori, întrucît nu s-a produs încă, prin trecerea timpului, clarificarea necesară". Și totuși, „Istoria exactă a literaturii române contemporane". Să-și fi asumat autorul, substituindu-se timpului, gestul demiurgic al clarificării necesare care nu s-a produs încă ? Se pare că da, întrucît, în același prolog, citînd un vers dintr-o cunoscută poezie de Ion Barbu, autorul scrie : «Împreună cu ei (cu scriitorii contemporani — n.n.) mă bucur de șansa extraordinară de a deschide, fie și pentru scurt timp, „ochi în virgin triunghi tăiat spre lume". Să-i mai explicăm lui A. Ș. ce-i cu ochiul în triunghi și cine privește cu el lumea ? Nu, căci mă tem că-și va slobozi celesta mînie în contra-mi ! De pe această poziție — cum să-i zicem ? — supremă, se poate orice. Deci, nu **Eseu despre romanul românesc**, nici **Scriitori români de azi**, și nici o **Istorie polemică...**, cum încearcă alți contemporani, despre care Alex. Ștefănescu declară, (patern, nu-i așa, căci avînd ochi în triunghi...) în finalul articolului că îi iubește, ci de-a dreptul „Istoria exactă a literaturii române". Fie. Un titlu nu este mai mult (nici mai puțin) decît un titlu. Important rămîne totuși ce este sub el. O privire doar cu ochi obișnuiți asupra episoadelor publicate pînă acum despre, în ordine, Ion Gheorghe, Dumitru Radu Popescu, două părți, Mircea Dinescu, text comprimat, Valeriu Cristea, George Bălăiță, două părți, observă lesne același ton de sus, de prea sus, al comentariului, anunțat în articolul de deschidere). Îl cred pe cuvînt pe comentator, atunci cînd declară că îi iubește pe scriitorii contemporani. Logic ar fi să le iubească (eventual, critic) și opera, mai cu seamă pe a acelora considerați demni de comentariul său. Autorul nu dă, însă, semne în acest sens. Hotărît să fie exact, foarte exact, („Istoria foarte exactă a literaturii", iată o idee de reținut pentru emulii lui A. Ș.) el minimalizează de cele mai multe ori nedrept și neavenit. Stilul criticului (zburdalnic), metoda întrebuințată (nu e cazul), subiectivitatea sînt chestiuni care țin de formație și de temperament, așadar, de acceptat cum sînt. De neacceptat în actul critic este judecata de valoare dată în absența argumentelor. Iar argumentele se numesc aici, în primul rînd, situare în context și analiza operei. Nimic din acestea în foiletoanele lui Alex. Ștefănescu din revista **Tomis**. Observația, fie ea și vioaie, nu poate suplini absența contactului intim cu opera. A spune, de pildă, că „În plină glorie a necuvintelor Mircea Dinescu a propus o poe-

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

Primul nostru Herodot (I)

CRONICA EDIȚIILOR

O reeditare mult așteptată ne oferă Liviu Onu și Lucia Șapcaliu în seria de ediții critice a editurii Minerva : este vorba de traducerea românească a lui Herodot, făcută în sec. XVII, cunoscută mai ales ca „Irodotul de la Coșula" după numele mînăstirii unde, în 1908, N. Iorga a descoperit manuscrisul. Editîndu-l în 1909, Iorga stabilea anul traducerii (manuscrisul poartă data ultimei copii, 1816, dar o adăugire la III, 59, pe lîngă cetatea Candiei (Cydonia, în original) : „care nu o pot turcii lua acum" permite datarea originalului între anii 1645—1669, cînd turcii au atacat insula Creta) — și, desigur, propunea autorul, pe Eustratie Logofătul. În privința acestuia din urmă stăruie, însă, pînă astăzi discuții între savanți.

Relativa tăcere așternută în jurul „Irodotului de la Coșula" (în 1922, G. Pascu l-a propus ca autor al traducerii pe Nicolae Milescu, în 1923 V. Bogrea i-a acordat un studiu filologic fundamental — după care interesul pentru această traducere s-a redeșteptat abia în zilele noastre, prin studiile lui N. A. Ursu care o atribuie lui Dosoftei și, mai ales, ale lui Liviu Onu care reia cu largi argumente ipoteza lui C. Pascu ; bibliografia ediției de față, răspîndită, din păcate, la subsolul paginilor unde a fost folosită, mai consemnează studiile filologilor clasici — care se ocupă mai puțin de autor și mai mult de conținutul operei — iar noi mai putem adăuga că în tratatele de istorie a literaturii române „Irodotul de la Coșula" este menționat în fugă) — s-ar putea explica printr-o oarecare nedumerire în fața acestei opere : nu este un cronograf, nu o preluare din altă limbă modernă, ci trecerea directă, din elină în românește, a „Istoriilor" lui Herodot. După traducerile italienești, germane și engleze — toate, fragmentare, derivînd din traducerea latinească a lui Valla — și după cea franțuzească, completă, făcută din elină la 1 550 — „Irodotul de la Coșula" este a cincea haină modernă a părintelui istoriei, a doua completă, prima în spațiul balcanic.

Numai lipsa unui autor cert, care să-i dea identitatea, a făcut din textul românesc o carte incomodă, evitată, deși bogăția lingvistică (dicționarul — tezaur al Academiei îl citează frecvent, chiar cu prime atestări de termeni în limba română) și frumusețea expresiei sale o așează la loc de cinste, printre cele mai de seamă opere ale secolului al XVII-lea românesc. Să mai adăugăm istoria ciudată a manuscrisului (păstrat într-o singură copie, tîrzie) și aparenta nepotrivire a unei lucrări științifice cu spiritul românesc eclectic, torturat de baroc și legendă, al acelui secol. Acest argument cade, însă, la o privire atentă a lucrurilor : ce alegere mai potrivită decît Herodot putea să facă, însprе latura științifică, secolul XVII românesc ? Plin de legendă ca și cărțile populare, desfășurînd istoria de la o bornă de început ca și cronografele (dar fixînd această bornă la Troia, centrul lumii mediterana-

Nicolae Georgescu

Continuare în pag. a 2-a

Herodot : „Istorii", Ediție îngrijită de Liviu Onu și Lucia Șapcaliu. Prefață, studiu filologic, note glosar de Liviu Onu. Indice de Lucia Șapcaliu. Editura „Minerva", 1984.

CRONICA LITERARĂ

EDGAR PAPU: «Apolo, sau ontologia clasicismului»

„Apolo sau ontologia clasicismului“ (ed. Eminescu, 1985) încheie strălucitor un ciclu dedicat de Edgar Papu tipologiilor artistice, asociindu-se cu „Barocul ca tip de existență“ (1978) și cu „Existența romantică“ (1981). G. Călinescu schițase, într-un eseu de-acum celebru, un astfel de triptic ideal și completase, în „Impresii asupra literaturii spaniole“, ceea ce rămăsese suspendat în ideea de baroc. Este indiscutabil că Edgar Papu, care exemplifică direcția călinesciană de azi în datele ei organiciste a pornit și de acolo, cu precizarea că avem în contribuțiile lui adevărate sinteze, unice în critica românească de acest fel și fără îndoială rarissime prin raport cu alte literaturi ; nu mulți au, ieșit din aceeași mină, cite un eseu amănunțit despre clasicism, romantism și baroc. Noi le avem și este meritul lui Edgar Papu în a definitiva această admirabilă inițiativă. Însă nu este nici pe departe cel mai de seamă, „Apolo sau ontologia clasicismului“ fiind în multe puncte o extraordinar de solidă sinteză cu toate desfășurările încheiate. De altfel, exactitatea unei demonstrații lămurite izbește numaidecît și ceea ce impune aici este rigoarea ieșită parcă din materia asupra căreia spiritul s-a aplicat : această contribuție asupra clasicismului este ea însăși concepută într-un fel clasic.

O recapitulare a ei este, de aceea, cu totul trebuincioasă și denotă că precizia ligamentelor nu e întîmplătoare. Edgar Papu a voit să reveleze o „anatomie a clasicismului“, „disecat în toate nervurile, fațetele și funcțiunile ființei sale“. El a pornit de la o dichotomie a lui Wölfflin, asupra „formelor închise“ și a celor „deschise“, completînd-o într-un chip ingenios : „deschise“ sînt aici nu doar romantismul ci și barocul și manierismul, clasicul rămînînd totuși „forma închisă“ în absolut. Ce ar decurge de aici ? Fiind „închise“, formele clasice sînt „centripete“ și evoluția lor conduce inevitabil la o „ipostază unică“ de fel clasic. Cu toate acestea, ele nu au „o singură mare apariție istorică“ (precum în stilurile „deschise“) ci mai multe și toate incomplete față de virtualitatea ideală. Clasicismul nu ar fi, ca și romantismul, unul singur, el ar ilustra în realitate trei clasicisme, cel grec (al lui Pericle) acela roman (al lui August) și în fine clasicismul francez, de sub Ludovic al XIV-lea. Acest clasicism, cu înfățișări diferențiate istoricește, e înțeles de Edgar Papu numai în domeniul european, căci cercetarea se reduce la acest teritoriu, spre deosebire de altele care s-au aventurat mai încolo (I. Constantinescu a făcut-o). Așadar, „formele închise“ însemnează clasicism, localizat în clasicisme felurite care au reieșit „prin anumite accidente de ordin particular“. Clasică ar fi mitologia centrului, a „polarizării magnetice“, „unde converg toate liniile de forță circumvicine“. Clasicismul este „greu“, dar nu „întunecat“, el este „luminiscent“ ; literatura e clasică prin selecție atunci cînd din integralitatea unei limbi el elimină „restul mai umbrit sau mai confuz“. S-ar înțelege, prin urmare, că un întreg are părți clasice și părți romantice, baroce și manieriste, observație care este adevărată, căci dacă ar fi altfel atunci ar rezulta că pot să existe literaturi unde romantismul, de pildă, să nu se poată exprima.

Clasicismul ar fi, mai departe, „absolut“, precum la greci, întemeindu-se pe judecata morală și din ea pe judecata estetică : virtuțile etice au, așadar, la antici un pandant în estetic. „Cumpătarea“ corespunde „simplității“, „dreptatea“ — armoniei și echilibrului, „înțelepciunea“ e cunoașterea „circumscrierii“, „curajul“ însemnează metodă. Acest tablou este foarte plauzibil și nu poate fi respins nici măcar în detalii. Apoi, clasicismul „relativ“, configurat pe direcția teologică care introduce afectul (adică virtuțile necunoscute de antici, precum „credința, speranța, și dragostea“). Renașterea ar fi o schiță a acestui fel clasic, aducînd cultul vizualului (și ca simț — ochiul), apoi „mobilitatea gurii“. „Spațialitatea clasică“ (o formulă care e a lui Edgar Papu) izbește prin intuiția concretului, cu atribute precise, precum „circumscrierea“ (clasicul nu iubește construcțiile uriașe și respinge „hipertrofia dimensională“) „plinătatea“ (în sensul masivității ca și al ororii de vid), reducția („rezultatul ciopliri“). Clasică e sculptura și mai ales aceea lapidară. Cosmicul are legătură cu clasicismul prin aer și pămînt (focul și apa sînt baroce) ; cît privește organicul acesta este exemplificat de om (clasicul fiind antropocentric, ilustrînd principiul matematic, regularul), un specimen fără îngîndurări, cu epiderma perfectă, înfățișînd, ca să zicem așa, popoare de cariatide. „Mimesis“-ul ar fi „incomplet“ (idee inedită) din moment ce clasicul imită numai forma nu și „materia modelului natural“ și nici aceea pe deplin ci încă prin corecție pînă la „impersonalizare“. Clasicul iubește, în sfîrșit, „asociația prin contiguitate“ spre deosebire de modern care e pentru „disjuncție“. În artele clasice nu sînt decît rar legături între domenii artistice, unica tendință de reducție fiind la clasic sculpturalul : „Mentalitatea clasică — zice Edgar Papu într-un chip admirabil — este o asiduă cultivatoare a homeostazei, prin care un organism își apără integritatea. Ea apare concomitent cu frica de entropie“. Aceste închideri se verifică și în planul vîrstelor căci, adaugă autorul cu o formulă memorabilă, „zeii n-au vîrstă, sînt tineri și nemuritori“. Aceasta ar fi „structura“, alături de care vin la rînd „relațiile“. Clasicul, zice Edgar Papu, e „incompatibil cu istoricul“ însă e întemeiat pe umanism, pe un caracter juridic și sentențios, și, fiind așadar critic, e didactic și practică „direcția“. Sub raport civic el este homeostatic adică tradiționalist (urmînd, adică, tradiția proprie), e antropocentric și de aceea domestic, „îmblînzind, umanizînd fiara“.

Această imagine are o uimitoare coerență și cine ar sta să verifice propozițiunile parțiale ar observa de îndată că ele nu sînt corectabile decît într-un chip minor ; probele există pretutindeni chiar dacă Edgar Papu alege, în spirit clasic, ceea ce e cu totul reprezentativ spre a confirma o teză. De altfel, această anatomie a clasicismului nu se rezumă la arte și puterea de a generaliza a eseisticii lui Edgar Papu pornește, în bună măsură, din perspectiva ei care nu se reduce la estetică. „Sănătatea clasică“, de pildă, însemnează în medicină „echilibrul înlăuntrul unui ansamblu“. Concretul spațial e, la Pitagora, concretețea punctului matematic și la Aristotel — „sfericitatea“ cosmosului : clasică, adică „sferică“, e și concepția politică a cetății“. „Ne aflăm — trage Edgar Papu „o remarcabilă“ încheiere — într-un sistem de cercuri concentrice, care dau imaginea unei secțiuni transversale operate în trunchiul unui copac“. Aceasta e, fără îndoială, o perspectivă care a depășit cu mult estetica și a îmbrățișat istoria civilizațiilor ; de altfel, această admirabilă putință de a generaliza cu date aparent putine de acolo se trage ca și din sentimentul că studiind tipologii eseistul face în ultimă analiză un examen care trece de datele umanului, ajungînd la cosmic. Cine studiază atent sintezele privitoare la baroc, romantism și clasicism nu poate să nu observe că autorul a lăsat deoparte chestiunea stilului „istoric“ ori „peren“ și nu s-a raportat nicidecum la ea căci Edgar Papu crede că acestea sînt elemente ale cosmosului exprimate prin cultură iar nu creații culturale cu rezonanță alegorică în univers. Pentru el, vegetala e romantică, piatra e clasică, focul e baroc, omul e clasic, fiara e romantică ori barocă și așa mai departe : tipologiile există pretutindeni, într-o virtualitate a formelor. De aici provine și extraordinara concretețe a formulei, pe care în afara lui G. Călinescu, a lui Nicolae Iorga și Vasile Pârvan nimeni n-a mai avut-o în eseistica românească la acest nivel. S-ar putea cita de aici un număr considerabil de pagini, precum aceasta, unde asociativitatea e repede și exactă : „Există un alt criteriu care decide existența artei romantice. Ea se adresează acelor aspecte naturale, indiferent de provenienta lor, care sînt în măsură a produce sunete muzicale. Ochiul capătă în acest registru, un fel de vibrație auditivă. Devine ca un fel de pilnie, care adună în priviri numai izvoarele unor sunete : apele care murmură, frunzele care fosnesc, ierburile printre care fișie vîntul, păsările care cîntă, cerul cu tunete“ (pg. 27). Această formulistică de esență barocă e a unuia dintre cei mai însemnați eseiști ai literaturii române.

Artur Silvestri

STANCU ILIN: «Liviu Rebreanu în atelierul de creație»

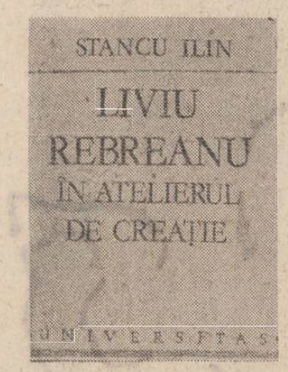

Nu s-ar putea spune că monografiile serioase și studiile ample despre Liviu Rebreanu abundă, așa cum ne-am aștepta. Un eseu de anvergură al lui Lucian Raicu, micromonografii semnate de Ov. S. Crohmălniceanu, Al. Piru și Al. Săndulescu, o interpretare de circumstanță a lui Aurel Sasu, cîteva capitole în cărți de istorie literară (Lovinescu, G. Călinescu etc.) sau poetică a prozei (N. Manolescu, Nicolae Crețu) și cam atît. În rest, nenumărate cronici, articole, contribuții documentare, evocări, mărturii ș.a.m.d. de o mai mare sau mai mică importanță. Situație oarecum ciudată, cînd cel în cauză este Liviu Rebreanu, ctitorul romanului românesc modern și cel mai mare, alături de Sadoveanu, prozator român, cum nu obosește să-l numească istoria și critica literară. Printre cauzele acestei întîrzieri a exegezei se află, probabil, și faptul că nu avem o ediție completă a operelor rebreniene, ea fiind încă, în curs de editare. Am să menționez, totuși, un fapt de istorie literară ; interpretările lui E. Lovinescu și G. Călinescu la **Ion, Pădurea spînzuraților** și **Răscoala** au dat multă vreme impresia că nu se mai poate spune nimic în această direcție, rămînînd doar ieșirea în arhivistică și documentaristică, cantonată și aceasta, mult timp, în cercetări factologice mărunte sau anecdotice. Cu rezervele de rigoare, întrucît procesul se află în plină desfășurare, cred că prin comentariile dedicate scriitorului, de către Nicolae Crețu în **Constructori ai romanului**, Nicolae Manolescu în **Arca lui Noe** și Ov. S. Crohmălniceanu în **Cinci prozatori în cinci feluri de lectură** „anunțate“ de contribuțiile anterioare ale lui Lucian Raicu **(Liviu Rebreanu)**, Al. Protopopescu **(Romanul psihologic românesc)** sau Nicolae Balotă **(De la Ion la Bietul Ioanide)** s-a intrat într-o nouă fază a receptării operei lui Rebreanu. Interesant și îmbucurător este faptul că și prospectarea și lectura datelor documentaristice se face în alt spirit : pe de o parte adresarea la sursele originare, de primă mînă și utilizarea cu maximă prudență a tot felul de evocări, mărturii, amîntiri etc., din cercul unor așa zișI „intimi“ sau ai rudelor, iar pe de alta încercarea de depășire a considerațiilor și judecăților de tip strict pozitivist. Mă refer, în special, la notele și comentariile lui Niculae Gheran ce însoțesc seria de **Opere** pe care o editează, și la activitatea lui Cezar Apetroaie, Nicolae Siu și Stancu Ilin. Simptomatic pentru suflul înnoitor al exegezei rebreniene este și studiul acestuia din urmă, **Liviu Rebreanu în atelierul de creație** (Editura Minerva 1985), unde autorul încearcă să valorifice din interior dosarul de creație al unor romane **(Ion, Pădurea spînzuraților, Răscoala** și **Gorila)** pentru a ajunge la interpretări personale ale lor. Stancu Ilin este convins că în cazul lui Rebreanu, de la care se păstrează la Biblioteca Academiei și în fonduri particulare una din cele mai voluminoase arhive personale din cîte se cunosc la un scriitor român, critica „izvoarelor“ nu și-a spus încă ultimul cuvînt, nu numai ca imagine globală a prozatorului dar și în prospectarea unor sensuri inedite ale operei. În acest scop, este adus în discuție un material documentar destul de întins, în parte inedit, cuprinzînd scrisori, fragmente de proză, comunicări, conferințe, o piesă de teatru, pagini de jurnal, caiete de creație, notații, manuscrise, variante, alte acte și documente.

Primele capitole, **Fizionomia unei cunoștințe, Liviu Rebreanu și cultura germană, Începutul unei mari pasiuni : teatrul** și **Căutări și perspective** trasează un fel de schiță, dacă pot să mă exprim astfel, a **mentalului cultural rebrenian**, și a preliminariilor operei. Stancu Ilin polemizează cu opinia acreditată de E Lovinescu în **Memorii** și G. Călinescu în **Istoria literaturii**, a unui Rebreanu elementar, cvasiincult (G. Călinescu afirmă răspicat că romanul **Ion** este superior conștiinței estetice a romancierului), creînd numai dintr-un instinct suveran. Or, realitatea este cu totul alta. De altfel, cine a citit interviurile și evocările lui Camil Baltazar și Felix Aderca și, mai recent, **Jurnalul** a putut ajunge pe cont propriu la același rezultat. Desigur, însă, cu autorul monografiei de față aduce și alte argumente. Cert este că Rebreanu era la curent cu proza franceză, germană, engleză și maghiară pe care le citea în original și din care traducea, iar pe Nietzsche despre care a și scris, îl studia și îl aprofunda. Consultarea bibliotecii scriitorului, una dintre cele mai vaste, ca și a notelor de lectură atestă însă o sete de informare puțin obișnuită, ce se extindea peste domeniile literaturii, unde repet, era bine informat și la zi cu aparițiile contemporanilor și marile cărți ale literaturilor europene, prospectînd mitologia, istoria, sociologia, politica, economia, filozofia, astronomia etc. Aș vrea să mai adaug, lucru neconsemnat de critic, că într-un interviu al lui Felix Aderca din **Mărturia unei generații** intrebat de autor ce anume citea în acel moment, Rebreanu îl menționează și pe Proust. Dacă după aserțiunile călinesciene și după o tradiție mai degrabă orală, lucrul ni s-ar fi părut aproape imposibil, azi, după publicarea unor documente revelatoare, și a unor contribuții de genul acesteia pe care o discutăm, faptul nu mi se mai pare surprinzător. În acest sens, o lumină edificatoare aduce și capitolul **Liviu Rebreanu și cultura germană**, ce dezvăluie o legătură mai adîncă și mai substanțială între autorul **Pădurii spînzuraților** și spațiul literar și filozofic germanic. Paralela dintre tipul de realism al lui Liviu Rebreanu și, în general, al literaturii române de la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului XX și proza realistă germană din aceeași perioadă nu este fără justificare deși am impresia că autorul exagerează puțin pe această pistă. Nici noțiunea de „realism cu transfigurare“ pe care încearcă să o acrediteze în legătură cu Liviu Rebreanu după modelul teoretic german nu mi se pare suficient de pertinentă. Sau, în orice caz, nu în măsura și în modul în care crede Stancu Ilin, lăsînd la o parte că sintagma, **realism transfigurant**, ar fi fost mult mai adecvată limbajului critic românesc. În schimb, mai bogată în sugestii și mai eficientă este detectarea accentelor expresioniste din opera scriitorului, fie sub forma contactului direct cu teatrul unor reprezentanți ai curentului, G. Hauptmann, fie prin contaminarea cu acel spirit al veacului sau saeculum cum îi numea Tacit. Dar miza acestor capitole preliminare constă în configurarea profilului unui Rebreanu, cu o acută conștiință literară, și o îndelung elaborată tehnică de lucru și nicidecum a unui autor lucrînd sub imperiul pulsiunilor instinctuale. Această ipoteză este urmărită și „probată“ pe text în analizele consacrate romanelor și dosarelor respective de creație, **Ion (Structură și semnificație în romanul Ion), Pădurea spînzuraților, Răscoala, (Glose la Răscoala)**, și **Gorila (Un roman „simetric“ Gorila)**. Cu toate că interpretările propuse sînt mai puțin revoluționare decît ne promitea criticul în **Preliminarii**, ele aduc unele elemente personale sau nuanțează și argumentează mai larg, aducînd în sprijinul tezelor și materialul factologic bine filtrat, idei mai vechi dar încă operante. Reținem astfel, importanța motivului „horei“ în **Ion** ca factor structurant al întregii cărți, tehnica decupajului cinematografic și a colajului în **Pădurea spînzuraților** și sistemul simbolizant din **Răscoala**. Iar ca o concluzie pentru toate cele trei romane și în parte pentru **Gorila**, abilitatea lui Rebreanu de a folosi, dîndu-le o altă strălucire semnificantă, procedee uzitate ale prozei realiste sau romantice (antiteza în **Răscoala**, de pildă), și funcționalitatea stilului, atît de atacat la Rebreanu, remarcabil prin exactitate, precizie, și vigoare semantică. Mărturisesc că nu am înțeles prea bine ce urmărește, în pofida unor observații corecte, autorul în capitolele despre **Gorila** și Titu Herdelea. În sfîrșit, considerațiile despre jurnal ce se ralează, în fond, capitolelor introductive întregesc un eseu solid, cu o linie clară a demonstrației, deși cam arid și pedant pe alocuri.

Paul Dugneanu

Primul nostru Herodot (I)

Urmare din pag. 1

neene, cauza și începutul Bizanțului !), propunînd, ca cea mai mare parte a literaturii timpului, o morală populară, a bunului simț — traducerea exactă a unei opere științifice prestigioase echilibrează elanul creator, validează această pornire lăuntrică spre fabulos și spre căutarea unor origini pe verticală a lumii balcanice. Și celelalte argumente ale tăcerii vor trebui să cadă în fața ediției atît de curajoase a lui Liviu Onu care readuce în atenție, sub toate aspectele lui, „Irodotul de la Coșula“ la un mod incitant, impunînd dezbaterea.

Dintre categoriile de specialiști care au abordat acest text — istorici, filologi clasici, istorici ai literaturii române vechi — tocmai din rîndul acestora din urmă s-a ales editorul de azi. Era de așteptat colaborarea cel puțin cu un bun cunoscător al limbii lui Herodot — și pînă la un punct există această colaborare. Mai exact, Felici Ștef (traducătoarea, împreună cu Adelina Piatkowski, a lui Herodot în ediție comentată românească) acordă cărții de față 20 de pagini în care dovedește, pe baza fonetismelor numelor proprii, că traducerea s-a făcut din elină, eliminînd ipoteza unui intermediar în neogreacă. Acesta este singurul ajutor din afară al lui Liviu Onu. În privința urmăririi, pas cu pas, a textului românesc față de originalul grecesc, domnia sa recurge la un paliativ : alege ca text de control traducerea românească modernă (R.), și față de aceasta stabilește adăugirile, lipsurile, neconcordanțele, unele emendări, etc. Unde textul este mai dificil, este chemată la arbitraj ediția „Les Belles lettres“ (E.). Se realizează, astfel, o variantă insolită a ediților de tip „diplomatic“ — editorul dispensîndu-se de cunoașterea lui Herodot în original și considerînd traducerile lui științifice oglinzi fidele. Acest paliativ mi se pare că reflectă, într-un fel, rezultatul specializării excesive a omului de știință de la mijlocul secolului nostru — și, de ce n-am spune-o — o elegantă evitare a condiției tragice a unei atare specializări. Să ne explicăm : de aproape 10 ani de zile Liviu Onu studiază manuscrisul „Irodotului de la Coșula“ cu maxima acribie pe care i-o dă cunoașterea desăvîrșită a literaturii române vechi. Domnia sa stabilește asemănări numeroase cu operele lui Milescu spătarul și descoperă preferința pentru termenul „laconi“ față de „lachedemoni“ și „spartiani“ a traducătorului : Nicolae Milescu se intitula însuși „moldavo-laconus“. Paternitatea spătarului, argumentată în numeroase studii risipite de către editorul de azi în revista de specialitate, trebuia impusă printr-o ediție a cărții. Este un gest de pietate față de frumusețea și vechimea „Irodotului de la Coșula“ — dar și de revoltă față de evitarea lui. A edita un asemenea text presupune, însă, cunoașterea limbii eline — ori colaborarea consecventă cu un cunoscător al ei. Să spunem că dintre filologii clasici care s-au aplecat asupra lui, nimeni n-a avut curajul unei ediții ? Pentru ei se ridică o problemă încă mai dificilă : cunoașterea limbii și a literaturii române vechi. Poate doar Florea Fugariu, dintre filologii clasici de azi, ar fi putut atinge performanțele lui Liviu Onu pe terenul defrișării textului românesc aducînd, în plus, necesara racordare la textul elin. Liviu Onu, editor sagace, cunoscut teoretician al editărilor de texte românești vechi, cîștigă merite majore în specialitatea domniei sale față de „Irodotul de la Coșula“ — dar nu realizează ceea ce se poate numi o ediție definitivă a lui datorită numeroaselor emendări pe care le propune fără consultarea specialistului celălalt. Noi considerăm orice traducere un sistem de vase comunicante. Fie două recipiente (pentru că s-a tradus direct din elină în românește) : într-unul „fierbe“ materia originară — în celălalt se alege materia secundă. Iată alambicul : cum vei ști ce și cum este lichidul distilat ? Desigur, și comparîndu-l cu alte producte — și după miros, gust, culoare, etc., instrumentele opiniei. Dar certitudinea ți-o dă analiza materiei originare, a ceea ce există în primul vas. Toată cercetarea externă aplicată „Irodotului de la Coșula“ mi se pare o extrem de rafinată „degustare“ a vasului secund, lipsită de sondarea directă, brută, a celui prim. Altfel spus, editorul pare a se claustra în textul românesc pe care-l supune unui examen de „fierbere“ pînă la limita presiunii admise... Cît de hazardată este compararea unei traduceri cu alta o putem vedea din cîteva exemple (noi am efectuat o verificare a primelor 4 cărți din Herodot și am găsit nu mai puțin decît 50 de inadvertențe pentru ediția de față — cifră care ni se pare destul de mare).

Desen de Gh. V. Ionescu

Permanența principiului Yin (I)

Urmare din pag. 1

de pe un singur versant. Un cineva de pe altă planetă citindu-ne literatura, literatura aceasta terriană și în bună măsură teratologică, ne-ar putea zice nouă autorilor : „— Dar mai spuneți, domnilor, și altceva“. Domnii rămîn însă nepuțincioși, ei nu pot spune altceva decît ceea ce știu ; povestea omului, văzută de pe celălalt versant, le rămîne inaccesibilă, cu foarte rare și exemplare desmințiri. În rest, filosofie, logistici, farfurii zburătoare, adică O.Z.N.-uri.

Nu se poate totuși afirma că în literatura română femeia este un Obiect Zburător Neidentificat. Dar se poate afirma ca în componența civilizației române ea a fost secretă, pînă în epoca modernă, cînd femeia l-a făcut pe bărbat să sufere, prin Eminescu, și să simtă că devine om. Crailicurile voievozilor noștri nu atîrnă prea greu la cintar, artisticește vorbind, oricum femeia nu-i prezentă în paginile de literatură decît ca intrigantă cu vocație politică, minuitoare de vrăji și otravă, o tradiție neagră care l-a indispus pe beletrist.

Ideea că vom scăpa de Chiajne, că femeia are și altă misie pe lume decît una infernală, a prins chip abia în epoca modernă care a și impus dintr-o dată nume, frumoase în sine, fiecare exprimînd o altă funcție a feminismului în aceeași diademă ; Veronica Micle și Iulia Hașdeu. Făgăduințe și neîmpliniri sublime, suficient de mari și de insubstanțiale ca să nu intre în mit : o adorată a Împăratului Poezici, o fiică a lui Zeus în ipostaza de magician, amîndouă imprimîndu-și profilurile vaporoase pe superbe fotografii în sepia, pe care adolescenții și le făceau fericiți cadou pînă mai ieri.

Prima reușită artistică n-a fost a lor, ele reprezintă un stadiu de tranziție de la Steluța lui Alecsandri la Hortensia Papadat Bengescu, contemporană cu madame Curie, dar biruința s-a prevestit nu peste mult printr-o Alice oarecare care a intrat nesfiit în Țara Minunilor : Alice Călugăru. Călinescu, sensibil la această coordonată a spiritului, îi salută în a sa „Istorie“ florilegiul de versuri cu pălăria în mînă.

Cît de sectar masculină e literatura română, ce spirit phalocratic o domină se poate vedea și azi, mai ales azi, cînd balanța s-a răsturnat, cînd femeia a irumpt în literatură, dar cînd critica persevorează în a compune un peisaj arbitrar, ca și cînd valorile literaturii feminine de la noi ar aparține unui alt continent, al șaptelea. Catrastrofală e și invenția numită „literatură feminină“, compartiment în care incap femeile, copiii, naivi, negrii. O distincție esențială și profund creatoare, femininul, congener masculinului, devine o insuficiență, precum negii pe picioare la concursurile de frumusețe, concursuri la care azi, într-o eră a emancipării declarate, participă numai bărbați. Firesc, deplorabil în același timp, ei sînt siliți să joace roluri de gheișe și de hetaire, cînd distribuția e alta, dată din începutul lumii, dar ei joacă, și joacă fals. Absurdă e și abolirea distincției de sex, femeia care-și îngroașă vocea și-și pune mustăți, în literatură.

Problema e alta, nu validarea unor valori, care se și face pînă la urmă, vrînd-nevrînd, ci identificarea unei componente a civilizației, a unei funcțiuni a spiritului, atît în starea latentă cît și în starea manifestată, precum cea de azi. Nu e vorba încă o dată, de numărul de poetese sau romanciere, deși nu e de prisos a ne rosti, ci de prezența femininului și de locul acestuia în formula noastră de spirit. O literatură fără mari personaje feminine, fără femeia ca subiect, e o literatură seacă, bună pentru copii (preșcolari) și pentru eruditi, așa cum o literatură fără mari literate n-are acea complexitate și complementaritate a reliefurilor care să-i facă și mai bogată formula. Oricît de mulți și admirabili prozatori am avea la ceasul de față nimeni nu va izbuti să scrie ca Ileana Vulpescu — înainte de „Arta conversației“ — sau ca Gabriela Adameșteanu, care a izbucnit peste straturile floricole ale zilei ca o magnolie neagră.

Mă opresc în a mai invoca alte nume, pentru a nu provoca scandal. E de ajuns să spun că ceasul Hortensiei Papadat-Bengescu, această mare doamnă a prozei noastre, a bătut din nou, că sună azi cu o plenitudine și într-o orchestrație simfonică de care trebuie să luăm seama, s-o auzim, așa cum s-a auzit primul acord din „Concert de muzică de Bach“, cînd Doamna Hortensia a atins clapele. Existau teluricul Rebreanu și hiperlucidul Camil, dar cele două brațe ale cumpenei noului ev literar s-ar fi rupt fără ea. Abia cu ea și prin ea, literatura română modernă s-a împlinit.

Dac-aș fi istoric literar nici n-aș putea concepe acel măreț moment fără această trinitate, ca trinitate.

Oprea Olteanu : „Pe malul Dunării“

VIAȚA CĂRȚILOR

ALT PROZATOR ARDELEAN

Pe linia tradiției social-patriotice a poeziei ardelene, Petre Bucșa *) intră în literatura română mai întîi ca poet. Cele patru volume de versuri pe care autorul le-a publicat pînă acum, „Cetini mohorîte“, (1943), „De n-ar veni noaptea“, (1969), „Ceremonii“, (1978), „Cutremurul cuvintelor“, (1982) îl situează pe poet, prin mesianismul inefabil și aparenta de realism lîngă Octavian Goga și Cotruș.

„Și toate ar fi mers cum ar fi mers, dacă în toamnă nu ar fi năvălit nemții peste Feleac, că de ce ne-am dat cu rușii. Apoi, în noaptea aceea de groază, cînd, retrăgîndu-se au dat foc la casă de casă, fără să le pese de ce-i înăuntru, la grajdurile cu vitele legate de isle, la tot satul... Au scăpat, ca prin minune, doar cîteva case, printre care și a ei“. A Veronichii, eroina principală din „Așteptarea“, prima povestire din volumul de proză „Dincolo de uitare“ al lui Petre Bucșa, o interesantă reformulare a vocației acestui autor, cunoscut mai ales ca poet.

După „Șoseaua Nordului“ și „Incognito“ (Eugen Barbu), „Delirul“ (Marin Preda), „Străinul“ (Titus Popovici) și alte cîteva titluri, cărți de referință în literatura română postbelică a căror tematică este al doilea război mondial, participarea României la înfrîngerea fascismului, cartea lui Petre Bucșa vine să probeze, cu mijloacele prozatorului modern, că această tematică este de o stringentă actualitate și semnificație. Aceasta în primul rînd.

Cunoscînd direct experiența războiului în calitate de combatant pe frontul antihitlerist, Petre Bucșa ne prezintă în chip avizat faptele de arme ale ostașilor români, săvîrșite la Oarba de Mureș, în Ungaria și Cehoslovacia. Cu o măiestrie de prozator matur el transfigurează trăirile în registrul epic și le transcede : „într-o noapte cu lună la Crucea dracului, la capătul nopții unde cerul singera, dincolo de uitare, unde s-au stabilit etern eroii neamului, purtînd în suflet taina lui Oneț Ioan și așteptarea. Și ei sînt acolo. Ei sînt dincolo de uitare. Și așteptarea lor și-a noastră este zadarnică“.

În al doilea rînd, toți acești eroi pe care războiul pustiitor i-a alungat de la casele lor, de la preocupările lor ancestrale, sînt țărani români păsnici de pe Mureș, de la poalele Feleacului care și-au lăsat în urmă vetrele, soțiile și copiii, și iubitele și părinții și munții și pădurile lor dragi și-au plecat să nu se mai întoarcă „de dincolo de uitare“. În linia tradițională a prozei ardelenești, Petre Bucșa, bun cunoscător al mentalității și psihologiei țărănești, aduce în literatura română, viața țăranului român de peste munți, cu adevărurile și incertitudinile sale din perioada celui de-al doilea război mondial. El se dovedește un robust poet epic, care cîntă cu solemnitate această viață ardeleană cu bucuriile, iubirile și tristețile sale, cu obiceiurile, datinile și colindele tipice, într-o limbă curată, proaspătă, în care vocabularul regional întregește cromatica spațiului.

Dorel Lucian Filipescu

*) **Petre Bucșa : „Dincolo de uitare“, Editura „Dacia“, 1984.**

BREVIAR

■ **„ANOTIMPURI ÎN UMBRĂ“**, noua carte de versuri pentru copii a Martei Bărbulescu (Editura Ion Creangă) probează aceeași consecventă daruire a sensibilei poete pentru lumea de gînduri și sentimente atît de gingaș-inefabilă a celor mici. Poetă dăruită cu un ales simț al nuanțelor psihologice, Marta Bărbulescu, „știhuiește“ cu har, poemele sale fiind un agreabil și instructiv joc metaforico-afectiv. De data aceasta, micul cititor are prilejul de a citi (și asculta !) o suită „reportericească“ sui generis, călătorind cu imaginația în spațiul infinit și mirific al naturii. În altă ordine de idei, să reținem că neuitatul cîine trofeează al lui G. Călinescu face, așa-zicînd, carieră literară în poteriade : „Poteaza e o minune, / toți copiii / o pot spune : // înhămat / la sănioară/ pe zăpadă / parcă zboară...“ Agreabile desenele și coperta realizate de Nicolae Sîrbu.

■ **„CRAII DE CURTE-VECHE“ SUB LUPA NARATOLOGIEI.** Astfel se intitulează un foarte pătrunzător eseu semnat de Luiza Petre Pîrvan în revista „Argeș“. Dinamic structuralistă, interpretarea relevă cu puterea argumentelor convingătoare extraordinara aptitudine a eposului matein de a „dialoga“ cu cele mai moderne metode de interpretare critică. „Grafiile“ Luizei Petre Pîrvan pun în valoare raporturi de contrarietate **(frumos-urît)** și de contradictie **(frumos — mai — frumos)**, cu implicații subsecvente **(frumos — nou-urît, urît — nou-frumos)** revelatoare pentru profunzimea de sensuri existențial-ontologice a epicii mateine.

■ **TABĂRA DE SCULPTURĂ ÎN AER LIBER MĂGURA-BUZĂU**, aflată la a XVI-a ediție, 1985, ne informează Gheorghe Andrei, și-a îmbogățit patrimoniul muzeistic cu încă șaisprezece sculpturi, din vestita piatră de Măgura, semnate de sculptori, în special tineri, dornici de afirmare, ale căror nume merită cu prisosință a fi cunoscute : Gh. Coman, președintele filialei Buzău a Asociației Uniunii Artiștilor Plastici, coordonator al fiecărei ediții, Maria Cocea, Cornel Camaroschi, Aurel Cucu, Ion Deac-Bistrița, Doru Drăgușin, Darie Dup, Gheorghe Iliescu-Călinești, Dorin Lupea, Mihai Marcu, Ionel Mîndrescu, Mihail Laurențiu, Grigore Patrichi, Dinu Rădulescu, Liviu Russu, Narcis Teodorescu. Remarcăm prezența lui Gh. Iliescu-Călinești, care a mai lucrat în piatra de Măgura statuile „Oamenii pămîntului“ pentru municipiul Pitești și „Legenda Dochiei“ aflată în Parcul Herăstrău din București.

Cronicar

■ **„FORTUS“.** Un supliment intitulat „Fortus“, apărut în revista „Convorbiri literare“, conține, pe lîngă poezii de Adi Cristi, N. Panaite, A. Ștefănachi și cîteva încercări de Elena Alina Tacu, Sandu Tacu Mălin și Alexandru Tacu. Să citîm din producția celui de pe urmă autor ai unei, cum să-i zicem ?, vorbiri în rime, care începe astfel : „E ceva cu Mona Lisa / E ceva cu plînsu-mi-s-a / Oameni lungi cu ochi de plumb“ / E ceva cu joc secund“. Acest tip de poezie era cultivată și acum o sută de ani de către Mihai Zamfirescu, cel care văzuse „oameni de hîrtie cu mustăți de cașcaval“.

■ **NUMAI ALUZII ?** Un interviu cu Titus Popovici, (din „România literară“ nr. 36), dă prilejul romancierului care a scris, cu deplin succes în epocă „Străinul“, să se exprime, într-un chip totuși confuz și asupra protocronismului. Această evoluție în domeniul gîndirii literare a prozatorului trebuie semnalată, efortul de a fi în curent cu mișcarea de idei contemporană meritînd întotdeauna o mențiune pozitivă. Totuși, mai multă precizie parcă nu ar strica, atunci cînd Titus Popovici face aluzie la cite un „exhibiționism proto“, ori la „exagerări pe care le detestă“(ă), acestea din urmă privitoare la „locul pe care o natiune“ [cea română] îl ocupă în istorie“. Despre ce „exhibiționism proto“ este vorba și care sînt „exagerările“ detestabile, Titus Popovici nu spune o vorbă ; în aceste formulări sînt însă străvezii unele idei în circulație care izvorăsc dintr-o cunoaștere aproximativă a chestiunii și care ar merita, dacă romancierul s-a pus, în fine, pe teorie, să nu rămînă doar la aluzii.

A.S.

NOTĂ

În Cronica literară, **Octavian Paler :** Un om norocos **de M. Ungheanu, rîndul 39 se va citi : „manechin care reprezintă“, iar rîndul 68 se va citi : „dă** Unui om norocos **o turnură“.**

Cenaclul Numele Poetului. **Vineri, 27 septembrie a. c., orele 19.00, la sediul redacției revistei „Luceafărul“, București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a LIV-a ședință a Cenaclului** Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu.**

21 SEPTEMBRIE 1985
L2

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

CONTRIBUȚIA NOII GENERAȚII

Înaintarea naturală a unei literaturi aflată într-o ofensivă a valorilor, cum este literatura română, presupune o periodică înșiruire de generații ; prezența tînărului scriitor e un fenomen care se manifestă adeseori cu o vigoare considerabilă, rezultată din afirmarea unor individualități puternice. Astfel de individualități există și în literatura română de azi : forța creației lor constă, în primul rînd, în forța viziunii integratoare, în actualizarea unui spirit inconfundabil al tradiției majore, valorificat la dimensiunile zilei de azi. Ceea ce impresionează mai cu seamă în literatura tinerilor e această înclinație către o perspectivă organicistă, către o specificitate pronunțată a operei, integrată în direcții cu verificare în istoria literaturii și, de asemenea, aducînd un sunet nou, în marginile constituite ale unui proces coerent. Pentru tinerii de azi, literatura e și acum o literatură română, atentă la fenomenul universal, însă universală prin contribuția ei proprie, prin nota specifică. Un lirism imnic, o poezie a marilor forțe elementare, o proză a lumii românești văzută pe latura etnografică, prin social și prin ecourile originarului, o critică și o istorie literară preocupată încă o dată de definiția experienței specifice, acestea asigură, într-adevăr, termenii evoluției omogene, din domeniul capodoperei de ieri în virtualitățile capodoperei de mîine. Contribuția scriitorului tînăr înseamnă, ca și aceea a „generației luptei cu inerția", adică a Generației Labiș, acest recurs la experiența istorică a unei literaturi, asigură acest spirit de continuitate, cel mai puternic element stimulator al valorii adevărate. Este, de altfel, și sensul exegezelor care compun aceste propuneri pentru „repere ale literaturii contemporane". Criticii tineri, examinînd cărți, contribuții, creații dezvoltate ale unor scriitori tineri, a căror operă, încă de pe acum valoroasă, e temeiul unei evoluții fără rupturi, din prezent către viitor.

Argumentul culturii critice

Bagajul pur filologic al criticului care-și taie drum prin hățișurile unor probleme controversate din cîmpul spiritualității noastre nu mai satisface azi ; astfel de „ronduri" exegetice reclamă un tratament contextual și o abordare interdisciplinară (transdisciplinară).

Apariția unui val de sociologi veritabili în spațiul culturii este, negreșit, benefică ; consecințele editoriale abia mijesc. Între aceste noi nume, Ilie Bădescu a izbucnit impetuos (desigur, nu fără o preparație temeinică), fixîndu-se valoric în prima linie. Cartea sa ultimă **(Sincronism european și cultură critică românească, 1984)** a șocat chiar, impunînd prin nivelul de problematizare, patosul rece al demonstrației și optica de lucru minuită, rezultantă a unor contribuții venite din direcții diferite, convergente însă, respingînd ideea periferializării fenomenului românesc. Volumul este o inițiativă ambițioasă, valorificînd un climat de idei întreținînd un program cultural. Dincolo de aportul conceptual, sociologul pune în discuție rangul de teorie dominantă pentru sincronism, valorificînd ideea protocronismului românesc. Ilie Bădescu discută intrarea României în orbita culturii moderne, deshumînd sociologismul eminescian și examinează cultura eroică și cea critică în contextul capitalismului periferial, prin dinamica geografiei economice. Autorul are dreptate să relaționeze apariția culturii moderne și a statului național cu presiunea imperiilor, refuzînd soluția transplantului seriei ideilor occidentale în aria sud-estului european. Altfel zis, sociologul respinge aplicarea tezelor sociologiei occidentale realităților noastre, notînd că pentru noi cultura critică este o **forma mentis.** Dacă modelul socio-politic determinant, cu indiscutabil rol generator, a indus pe plan economic dependență și periferializare (reorientînd axa economică), pe plan cultural a provocat o evoluție dizarmonică, deschizînd seria culturii critice românești ; iluzia independenței a născut realitatea divergenței. Sincronizarea culturală cu metropola, amprentînd cultura eroică, face loc unei reacții ce se opune realității capitalismului periferial, prădalnic și extravertit. La presiunea formelor occidentale se alătură — cu semn schimbat — presiunea fondului, exprimînd o problematică specifică : cea a suburbiei economice care refuză statutul periferiei culturale.

Din punctul meu de vedere, cartea lui Ilie Bădescu conține și aspecte discutabile (indistincția dintre moedul de producție și modul de exploatare, calificarea protocronică a culturii noastre critice). Dar ea aduce argumente solide pentru dislocarea unor teze ce fixau spațiului carpato-balcanic rolul de cutie rezonatoare a „revoluției atlantice". Dincolo de observațiile de amănunt, impresionează viziunea construcției și soliditatea edificiului. Axa răsăriteană, potrivit demonstrației, nu este captiva sincronismului difuzionist. Europa estică, condamnată la pasivism periferial, imitativ, nu cunoaște — obligatoriu — o dezvoltare simetrică chiar dacă decalată. Actul modernizării noastre nu trebuie căutat cu obstinație în sincronizarea cu Apusul, chemînd în ajutor etaloanele vestice.

E drept, astăzi o înțelegem altfel decît tenacele ei susținător interbelic. Nu intră în discuție deci valabilitatea sincronismului ; ceea ce ne preocupă nu mai poate fi această evidență, ci întrebarea dacă în dinamica noastră istorică sincronismul ar fi singurul valabil, protocronia fiind exclusă. Împovărătoarele etichetări lovinesciene, îndatorate occidentolatriei, îngustau orizontul referențial, oferindu-ne statut de literatură debitoare.

Pentru Lovinescu, cultura noastră nu este de formație evolutivă ci revoluționară și inaderența la programul tradiționalist întreține criticului ambiții inauguratoare, evocind o nouă tradiție. „Nu se poate vorbi de legea sincronismului aplicată la condițiile specifice ale civilizației românești fără a pomeni de absența tradiției care se constituie ca premisă esențială" — nota Mircea Martin. Afirmația mi se pare discutabilă, în primul rînd fiindcă sincronismul acționează legic. Altfel zis, sincronismul nu ține de un program cultural ci este o „fatalitate".

Atitudinea față de tradiție trebuie să evite provincializarea problemelor ; integrarea modelului românesc — ținînd cont de specificul destinului nostru — în orizont european se face chiar de pe palier european, înglobînd răspunsul nostru și vestejind suficiența europocentrismului. Procesul e de largă cuprindere și vizează **reabilitarea culturală a zonelor ex-centrice** ; el conduce, implicit, la acceptarea policentrismului cultural, repudiînd însă ideea ierarhizării culturilor (idee cu care, ne amintim, lupta și Mircea Eliade). Acest permanent proces al tradiției prin „revolta" fondului autohton deschide numeroase fronturi problematice, răsturnînd teze congelate, preluate inerțial. Ipoteza protocronismului românesc, istoria mentalităților — frecventată cu consecvență și aplicație de Al. Duțu — înlătură imagini prăfuite ; secolul al XVIII-lea, de pildă, nu trebuie interpretat în continuare prin reacția generației pașoptiste (care osîndea veacul turco-fanariot), el devenind — potrivit aceluiași Al. Duțu — un secol de răscruce. Oportună pentru asemenea demersuri este **recuperarea datelor primare,** cum ar spune Adrian Riza. Sau, în același sens, întoarcerea la text și context.

Dezbaterea asupra protocronismului românesc confirmă că a bătut ceasul unei noi ordini culturale. Protocronismul semnifică o atitudine spirituală. De fapt, sincronismul și protocronismul alcătuiesc un cuplu conceptual ce tensionează devenirea culturală. Protocronia este șansa oricărei culturi iar sincronismul nu are rol de principiu explicativ. Protocronismul — observa cineva — are ascendență genetică față de corelativul său. Pentru Ilie Bădescu, protocronismul conferă identitate proprie. Dar momentul apartenenței (handicapant) și complexul inceputului mereu reiterat fac din literatura noastră, după alții, o literatură producătoare de complexe (insurmontabile pentru un Eugen Ionescu, combătînd naivitatea de a ne închipui creatori și egali ai Occidentului). O spiritualitate remorcată, importînd necritic și recepționînd tardiv, așteaptă inițiative eterne. Ar însemna, din acest punct de vedere, că **ideea sincronizării funcționează ca model propriu culturii noastre.** un fel de blestem valah traversînd veacurile. Așezat în sfera invariantelor, sincronismul ne definește, modelul creșterii culturale fiind difuzionismul ; adică sincronizarea ariei cu un centru, iradiațiile parvenindu-ne atenuat. Dar orice cultură crește organic ; influențele sînt culturalicește utile prin raportare catalitică, nu imitativă. Iar difuziunea unui model nu trebuie să ignore — în dialectica istoriei și în stricta contemporaneitate privind — că fluctuarea centrelor culturale se însoțește cu multiplicarea lor.

Negreșit că sincronismul ca model cultural, aplaudat energic de unii, a generat modele de răspuns, deschizînd „seria ideilor critice". Reticențele față de ideea sincronistă (în sensul unei valabilități definitorii) ating — s-a observat — un nerv cultural vital. Spiritul critic, ca agent al asimilării dar și ca subiect al creației invocă concomitența influenței apusene și a naționalismului român. Soluțiile culturii critice țîșnesc însă nu prin simplul contact cu Apusul. Garabet Ibrăileanu, în **Spiritul critic în cultura românească** deslega particularitățile regionale și cauzele sociale, chiar categoriile afective ce influențau „posibilitatea de cultură", amendînd sever vechea școală critică moldovenească. Ibrăileanu făcea critica spiritului junimist din unghiul disputei cu liberalismul (posterioară epocii pe care o discuta), evidențiind participarea noastră indirectă la formarea civilizației europene. Dar asimilarea influențelor străine nu înăbușă creativitatea fondului românesc, deși imigrationismul cultural ne fixa statutul unei culturi-duplicat.

Cartea semnată de Ilie Bădescu decupează episodul fanariot (fracturant pentru tradiția noastră) și segmentul post-fanariotic, adică trecerea de la modelele de împrumut la modelele proprii, explorînd spațiul capitalist al revoluției carpato-balcanice. Sincronizările, ne avertizează Ilie Bădescu, **ating stratul economiilor.** Acest model de interpretare a genezei capitalismului românesc, în pofida violentelor reproșuri privind abordarea reducționistă distorsionînd judecata istorică (observații neepurate de izurile subiectivismului), recuperează critica sociologică eminesciană, distingînd între capitalismul metropolitan și cel de „periferie", inauguratoare pentru „cercetarea pozitivă a proceselor negative". Volumul lui Ilie Bădescu procură satisfacția unei lecturi incitante, certificînd o solidă vocație investigatorie-interpretativă ; el anunță, sperăm, o serie editorială, forînd miezul ideatic al unor probleme litigioase încă, aducînd în arenă un polemist de rasă.

O asemenea apariție se înscrie curentului larg al recuceririi tradiției prin **orgoliul cunoașterii de sine** (evitînd însă unghiul provincial), eliminînd teza fondului local condamnat la un etern pasivism, suportînd injecții succesive de influențe și chemînd pentru validarea valorilor centrele străine de omologare. Constatarea că sîntem uneori în urmă față de propria noastră tradiție (M. Ungheanu), solicită asemenea întreprinderi de anvergură, războindu-se cu spiritul sprințar minimalizator și zeflemeaua balcanică. Cartea lui Ilie Bădescu plantează un nou reper pe drumul sinuos către noi înșine.

Adrian Dinu Rachieru

Kos András : „Tinerețe"

Lumea „Defoniei"

Defonia este un roman social desfășurat pe mai multe planuri nediferențiate în mișcarea epică, sesizabile totuși ca intenție a autorului interesat să prindă, cu ajutorul eroilor săi, deopotrivă evenimentele și sensul acestora.

Acțiunea, desfășurată pe fundalul deceniului colectivizării, are ca protagoniști pe membri familiei Orza, martori și părtași, unii dintre aceștia, la evenimentele din Defonia, un sat de o ruralitate ancestrală. Satul își are sorgintea într-un îndepărtat timp folcloric, caracterizat de o neobișnuită forță de conversiune a realității spre tiparele arhaice. Însăși explicarea vieții se face în această manieră, valorile morale, ideea de bine și rău, frumosul și uritul, necesitatea cuprind cunoașterea prin practici aproape primitive (blesteme, descintece, invocații mistice și ritualuri) incit dumnezeu și diavolul, ursitoarele și moartea sînt aici personaje vii, aflate, ca și oamenii, în posesiunea unui spațiu care absoarbe anaforic evenimentele în subteranele unei mitologii populare, Fabulosul folcloric transpare, în unele dintre pasaje spre atmosfera cu care, în literatura noastră, ne obișnuise Fănuș Neagu : „S-au mirat cu toții, auziseră și nu credeau, păpușoii din grădini au crescut în noaptea trecută cît altădată într-o lună, vizibil cu 20—30 centimetri, au verificat, era adevărat ! Se șoptea că ieri noaptea vacile au stirpit, ciinii legați au urlat scurt, au rupt lanțurile și au fugit... cîteva neveste gravide au născut înainte". Umanitatea Defoniei se manifestă printr-un limbaj frust și colorat, întîmpinînd zorii timpurilor noi cu ostila neîncredere, prin toate metodele de rezistență la transformări. Apostol Gurău conturează un tip de societate arhaică, incapabilă să releve altceva decît conținutul închis al propriului univers, iar metoda folosită este aceea a acumulării de fapte printre care personajele se mișcă neconstrînse de nici un convenționalism, autocaracterizîndu-se mai ales la nivelul expresiei, viețuind temperamental. Acesta este un prim plan al romanului, care surprinde psihologia unei colectivități prin teama față de nou : „Nu că ei n-ar vrea, dar li-i frică de schimbări, de ce va fi", spune un personaj despre defonieni, referindu-se la colectivizare.

În cel de-al doilea plan scriitorul îi situează pe Alexandru și Trif Orza, nepoții bătrînei Valeria Orza (trecerea peste generația de mijloc urmărind sublinierea „extremelor"), formați în civilizația orașului, fără legătură cu pămîntul acaparator al Defoniei, a cărui voce lăuntrică pare că se manifestă în instinctele țăranilor. Limbajul de autocaracterizare, marcat de accente afective aflate la limita comunicabilității prin semnul lingvistic, este înlocuit cu notația memorialistică, mai propice surprinderii planului istoric. Alexandru Orza, spre exemplu, rememorează numeroase pasaje ale copilăriei sale, petrecută în Defonia, cu scopul înțelegerii sensului evenimentelor. Discuțiile sale cu doctorul Mihai Angheluță și cu inginerul Vetrescu realizează tocmai cadrul interpretării a ceea ce se întîmplă în primul plan. Chiar profesia sa („Paul, ascultă-l, făcu Trif, istoria e specialitatea casei") indică intenția lui Apostol Gurău de a explica evenimentele prin acest personaj. Prin Alexandru Orza momentul istoric nu este definit, ci doar surprins : „Trăim o revoluție care într-adevăr schimbă totul din temelii, cum n-a mai cunoscut alta Balcanul și Carpatul (aluzia la „timpul" în care s-a operat ruralitatea din Defonia), dar o revoluție fascinată parcă numai de noutatea ei structurală". Dialogul cu Paul Vetrescu este și mai edificator, sensului inainte arătat adăugindu-i-se, prin efortul de a sugera imprevizibila varietate a evenimentelor, teoretizarea hazardată : „Vă mulțumesc pentru găzduire, a fost o noapte plină de teorii ! și pufni în rîs".

În sfîrșit, cel de-al treilea plan aparține vocii naratorului, care nu deține simplul rol al transpunerii din stilul liber în stilul indirect liber. Vocea naratorului se adaugă textului pentru a accentua semnificațiile, pentru a le face ferme acolo unde ele sînt doar prefigurate, procedeul folosit fiind cel al tușeului. Prin intervențiile acesteia, spre exemplu, mediul folcloric este coborît în zona mitologicului, a arhetipului : „Adormită în lumina călduță a primăverii, Valeria Orza, părea un totem hîd, lipsit de ființă, așezat în mijlocul curții ca într-un templu".

Romanul este scris cu un remarcabil simț al oralității, oralitate ce colorează liric din cînd în cînd epicul. Intenția artistică de a desface din zgomotul de fond al crepusculului vechiului mod de viață țărănesc, proiectat în acest roman în mod intenționat ca un univers închis, în care lumea vegetală, animală și umană formează un tot ca un bazorelief zoomorf, imperceptibilele ei schimbări îi dau lui Apostol Gurău șansa de a aborda inventiv unul din subiectele cele mai dezbătute în literatura noastră : romanul țărănesc.

Lucian Chișu

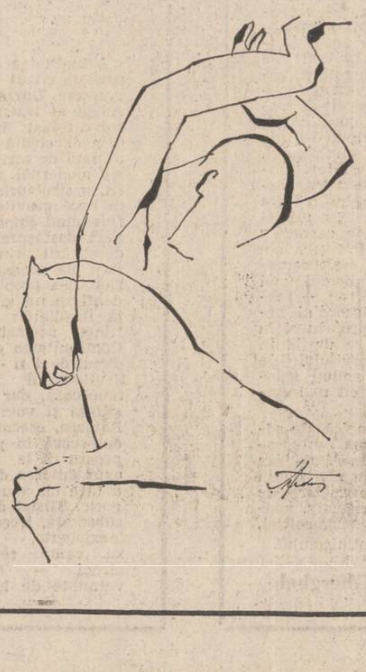

Poetul și magnolia

Un poet preocupat de invocarea și desfășurarea imnică a poeziei este Dan Verona în **Noptile migratoare** (imnuri) — (1972), **Zodia măslinului** (1974), **Cartea runelor** (1976). O îmbogățire a modalităților poetice se produce în volumele **Dați ordin să înflorească magnolia** (1977) și **Viața la treizeci și trei de ani** (1981), adăugindu-se fastuoaselor derulări imnice, ironia, sarcasmul și chiar viziunea sceptică.

Poezia lui Dan Verona surprinde printr-o curgere maiestuoasă, ceremonioasă, a versului, într-o tensiune lineară, dar nu monoton întreținută. Suveran este motivul lirei în jurul căreia se ordonează principiile unei arte poetice proprii, dar poezia se desfășoară în liniile elogiului imnic ale unor mituri perene referitoare la miraculosul existenței sau prin invocarea imnică a runelor. Dar Verona este un impătimit lirei, deci, implicit, poeziei : „oh, lira-i mamă dulce și soră și iubită / La tărm de mare înălțări de foc / Prilejuindu-mi. Sărut și piatră care-a fost intiia / Îngenunchiere-a mea, sărut și lemnul / Însetat de veșnicie. / La tărmul mării coborînd din munți / Păstor și mire fremătînd în trup / Singură lira-mi este suverană / Vai, în durerea ei mă voi topi. //... // Si trupul meu e-un plins din lră-n lră / Încep din lră și sfîrșesc în ea / Murind pe lră te întorc la matcă / La sîn vegheat de veșnice lumini. /... // Totul e cîntec / Sub semnul lirei totul se alege." **(Întoarcere imposibilă. A șaptea noapte).** Poezia lui Dan Verona are un univers mirific, observat sub puterea cîntecului poetic, mereu în extaz. Poetul și poezia își au aici locul sacru, privilegiat. Nașterea poetului este o sărbătoare, în chip apoteotic, totul devenind sub zodia cîntecului și a luminii : „Nașterea poetului e o sărbătoare. / În sicriul din pîntecul mamei / Duios bat crengile de măr. / Albinele fac lumină în stup ca într-o biserică / Și înțelepții adorm prin mări feciorelnic. / Nașterea poetului e o sărbătoare. / Izvoare fierbinți dorm sub cuvintele sale / Și deasupra fiecăruia plînge o stea. //... // Cînd lumina se stinge luminează drumul / Poetului. De-aici încolo / Tu suflet al meu poți înfrunta nemărginirea". **(Apoteoza. A unsprezecea noapte).** Poetul pare preocupat de misterul vieții, iubirii, morții, veșniciei, încercînd prin efortul poetic să dezlege tainele. Pune sub semnul cîntecului poetic întreaga lume, marile categorii existențiale. Cîntecul devine principiu existențial : „Ușor e să dai adănost unui cîntec. / Precum Muntele Mîntuirii / te ademenește. O biet cersetor / de iubire eternă / întreg neamul poeților doarme în el. / ... / În veci aparținem Marelui Cîntec. / În lumina sa noi Cîntece Rătăcitoare sîntem / și Viața și Moartea sînt doar vesminte / pentru noi Cîntece Rătăcitoare". **(Pretul nelinistii).**

În **Dați ordin să înflorească magnolia,** idealul perfecțiunii clasice, propus prin apel la simbolul vechii Grecii, din volumele anterioare îl înlocuiește cu idealul **„Științei despre om".** Încercat într-un drum crispat de îndoieli și neliniști. Învățătura este permanentă și experiența mereu necesară sugerează poetul prin „Bătrînii Studenți" în dorința de a ajunge „Corola Înțelepciunii" **(Una din întrebările magistratului).** Omul se descoperă, mereu, cu uimire. Detașat, prin ușoară ironie, închipuie stereotipia orașului, pentru o seară „dezbrăcat de ziduri" descoperind o mecanică a existenței, sensibil uniformizantă. Motivarea sentimentală este, în fond, cu aspect ironic : „și vouă tuturor vă cer iertare / Căci m-am folosit de dumneavoastră fără încuviințare / La o oră neconvenabilă, cînd fiecare om / Lenevește în pijama. / ... / Vă rog să mă iertați / Dar totul a fost pentru a smulge un zîmbet / Soției mele bolnave / Fără zîmbetul ei sînt pierdut, ea este / Ideea mea fixă. / ... / Mîine cînd veți lepăda pijamalele / Puteți zîmbi și dumneavoastră / ... / Și ca să demonstrați că de fapt totul a fost regizat / Pentru acel zîmbet inestimabil / Dați ordin (deși nu e timpul) să-nflorească magnolia." Poezia se infuzează de real, coboară în stradă, în cotidian și observă lumea obișnuită, banală. Ciclurile din **Viața la treizeci și trei de ani (Rugăciune pentru muzică electronică, Frumoasa suedeză, Miezonoptice, Îngerii chilugi sau Frigul unei lacrimi, Mater universalis, Hamlet în poligonul de tragere, Mașina de inventat duminici)** indică o asemenea conduită. De la fastul ceremonios se trece la meditația caustică asupra „relelor" civilizației. Secolul înaintează provocînd discrepanțe mari : „În timp ce unii scandează numele păcii / Și mor pentru asta ca porumbeii pe străzi / Alții fac tumbe pentru o tabacheră de aur / Alții îl caută de portofel pe Isus / Alții fac comerț cu merele paradisului / Alții cred că nudismul e cheia filozofiei / Alții cred alții nu cred nimic / Și alții se țin de bretele și fac gargară cu poezia" **(Secol).** Atitudinea polemică asupra civilizației, ce atenuează sentimentele, standardizînd comportamentul se întîlnește și la alți poeți contemporani. Lirica lui Dan Verona devine un elogiu al purității, al unei lumi inocente și mai bune (protectoare a poeziei — vezi **La mormîntul lui Mihai Eminescu),** a unei vieți liniștite și nu a uneia „sub roți", înrobită tehnicismului. Chiar și în momentele de relaxare secolul este observat sub dominația artificialului : „Cînd secolul se relaxează / La chioșcuri se vînd rețete / Pentru mincătorii de poezie / Bătrînii adorm împăcați / Cu gîndul la mierlele lor electronice / Copiii așteaptă să înflorească sub cer / Iarba artificială / Și poeții tineri joacă tenis cu enoriașii." Cu multimele două volume Dan Verona și-a lărgit aria liricii, dovedind că se poate manifesta pe un registru liric întins și are capacitatea să evite monotonia, ce s-ar putea instala prin repetare. Este și acesta un semn al adevăratei poezii.

Alexandru Ruja

Tema „cronicarului"

Așa cum se cade să fie un bun roman istoric care depășește faza ilustrației, „După mine, o zi..." de Ioan Dan Nicolescu, este o meditație și anume o filozofare asupra imortalității. Două căi atingătoare de nemurire propune discuției autorul : prin putere și prin scris. Acestea sînt și cele două planuri ale cărții și nu în cele din urmă romanul tînărului prozator poate fi citit ca un „roman al scriitorului". Într-adevăr, tema scrisului, a scriitorului, departe de a fi excentrică, se poate mai exact formula astfel : *scriitorul și istoria.*

În plan factologic și, deci, istoric pur, romanul se prezintă ca o deschidere a unui șir de succesiuni la tron. Teatrul de desfășurare este Țara Românească în perioada tulbure a haraciului turcesc. Domniile — cu fazele de pregătire (contactarea Porții și a vecinilor sprijinitori), cu debutul (inscăunarea violentă, sîngeroasă), cu apogeul (beția puterii și teama îngrozitoare de a o pierde), cu crepusculul (în care, inevitabil, se țes în aceleași vechi stative noi vicleni și intrigi) urmează o lege ca aceea a naturii, fermă și implacabilă precum un ciclu vegetal.

Naratorul se fixează pe una din aceste domnii, cea a lui Voico Vodă și, așezînd-o sub lupă, îi studiază mărirea și decăderea cu ideea de a trage o morală, aș zice „ad usum delphini". Domnia lui Artemie (care îi urmează) este recapitularea rapidă a tuturor datelor problemei, iar cea de-a treia domnie, reintoarcerea de fapt a primului domn alungat de Voico, ține loc de morală, aceea că, în datele ei esențiale, istoria se repetă.

O lume barocă — în obiceiuri, vicii, cruzimi, petreceri luxuriante pînă la fascinație — recompune în cartea sa Dan Ioan Nicolescu ; el nu se fixează asupra unei domnii anume dar în ea le recunoaștem pe toate acelea ale epocii. Bazîndu-se pe istorie (și se vede bine că autorul are studiu) acesta extrage un prototip, un tipar de „domn", de „domnie", de „curte", de „divan". Dar prototipul nu rămîne arid, el se pune în mișcare, e viu prin imaginație și prin construcție lingvistică ; asupra acestei chestiuni merită să revenim.

Vornicul Voico, omul de încredere al lui Vodă, complotează și-l alungă de la tron pe protectorul său. Îi omoară beizadeaua și se instaurează domn, hotărînd singur : „Iar eu voi fi pentru voi acela ce lipsește". Au loc tot felul de cruzimi, omorurile sînt curente ca și viciile de toate felurile ele determină, ca o apă freatică, mișcările de la suprafață. Dacă pe toate le face fără nici o fereală (ca să ne exprimăm în tonul cărții), fără să-i pese de contemporani, Vodă are și o mare grijă de felul în care rămîne pentru posteritate. Cronicarul său, tînărul și neprihănitul călugăr Artenie, are sarcina să scrie o cronică luminoasă a isprăvilor sale fapte la care este martor. Iată ce devine, sub pana lui Artemie, alungarea lui Vodă, uciderea beizadelei și autoproclamarea lui Voico domn : .....Vodă, bolnav fiind, adunatu-s-au veliții în divan, sub cuvintul lui Voico, mare vornic. Și bine le părea că el i-a luat pe toți de i-a sărutat și vorbe de bine au avut pentru fiecare. Iară pe Vlad beizadeaua, ce voia să plece în străinătățuri, l-a mustrat ca un părinte, zicîndu-i că nu face bine ce face, lăsînd pe tat-so pătimos și țara fărde reazim (...) (...) și l-a sărutat și l-a dăruit cu un cal negru (...) (...) Zic toate acestea eu, păcătosul de mine, Artemie, ca să se știe că în mare tihnă se desfășura lucrarea domniei pre acele timpuri și plăcut îi era chiar lui Dumnezeu a privi la ea că-i desfăta ochii. Iar răutăți ori ponosluri nu se pomenea.."

Deși Artemie scria cronica cum îi trebuia lui Vodă, acesta tot nu-i mulțumit : Artemie era era prea cuminte. Drept care Voico uneltește cu Lupoaica-Slamna (femeia cu adevărat fatală a cărții și curții) și ibovnica lui îl atrage pe călugăraș în mrejele ei. Începe de aici „condiționarea scriitorului" dar și revolta lui, pentru că de la acest punct prea cuminte Artemie știe ca Procopie din Cezareea două cronici : una pentru Vodă, și alta în spiritul adevărului.

În cronica adevărată se povestește despre o vînătoare în pădurea Runcului. Un urs rănit se repede asupra lui Vodă și dacă n-ar fi fost un „om prost", Ilioiu al Toaderei, care străpunge ursul, Vodă ar fi fost sfîșiat. După ce scapă de moarte ca prin urechile acului, jignit, Voico pune gidele să-l omoare pe Ilioiu iar pe ai lui îi alungă de pe pămînturile lor „ca să nu se știe nemica în vecii vecilor". Cronica măsliului prezintă lucrurile exact pe dos : ursul îl înșfacă pe Ilioiu, Vodă se aruncă spre urs să-l scape pe bietul nenorocit, dar Ilioiu, cu toată îngrijirea doctorului curții, moare. Vodă însă dăruiește femeia și copiii cu bani și îi mînglie cu vorbe simțite.

Jocul dublu, marea taină a lui Artemie continuă Vodă știe dar nu-i pasă, el caută să-l maculeze și mai tare pe Artenie și să-l condiționeze. Astfel, și în urma unei intrigi pe care o pune la cale, Artemie ucide un om. Vodă este mulțumit, „scriitorul" este în mîinile sale.

De aici el urcă în scara ierarhiei, rezistă la toate ispitele și la toate probele ; Vodă îl face mare vornic și omul său de încredere. Nu rezistă însă la ispita puterii atunci cînd e vinat de Slamna, Lupoaica, inițiatoarea lui, care nu ia în seamă puterea cărții : „O carte e numai o carte, poate fi dată pieirii, limba în care a fost scrisă poate fi uitată, vor rămîne numai niște semne pe care nimeni — sau prea puțini — le-ar mai desluși. Acestui om i-ar trebui o altă mărime pentru îndirjirea lui". Și Slamna, ca o altă Vidră, îi găsește o altă măsură, tronul spre care îl mînă, cum spune ea : „Ca la vînătoare : tu cerbul mîndru și neștiutor, eu hăitașul priceput care te-a gonit pînă unde a vrut". Istoria se repetă : Voico e dat jos de pe tron și omorît (scenele sînt extraordinare prin uciderea „ipochimenelor", a sosiilor) Artemie îi ia soția, pe Slamna, și un alt călugăr ține cronica domniei așa cum trebuie. Domnia lui nu e lungă căci „mărirea e buza prăpastiei", Slamna uneltește din nou, îl doboară și devine soția noului domn, cel alungat de Voico.

Desene de Luminița Tudor

Romanul, se vede, este o luptă pentru putere : între domn și cei ce aspiră la tron, între puterea ocultă (Slamna și turcii) și cea executivă, între sosiile domnitorului care rîvnesc să-și depășească condiția și să fie domni adevărați, între mitropolit și domn, dar mai ales o luptă între puterea scrisului și morala rînduielilor. Prozatorul dă un răspuns pe tema aceasta, răspunsul este dat în favoarea scrisului și al scriitorului, prin chiar destinul lui Artemie : devenit domn, el este o efemeridă, dar rămîne, prin ceea ce a scris pe cînd era cronicar.

„După mine, o zi...." este într-adevăr o carte tulburătoare. Extraordinare tablouri sînt create cu migală, fantezie și cunoaștere a amănuntului istoric, dar nu în ultimul rînd prin stil. O limbă arhaică, cu parfum de cronică veche, face savoarea acestei cărți cu totul atrăgătoare.

Mariana Brăescu

smaranda jelescu

TRANSCRIPȚII DUPĂ PARTITURI

Se dedică celui care
mi le-a scris în suflet

I

Apassionata

Veniți, veniți !
Lumina astru
Izbește dacă nu cuprinde !
Veți fi atinși de focul aspru
În care vatra nu se-aprinde !

Și ce să fac
Și cum s-aduc

Un prometeu și crud și tandru
Și mirosind în pat a nuc
Iar în cămașă-a oleandru ?

O, primăvară văduvită
Cu plinul plin al răsuflării,
Culeasă-n buze dar ciuntită
De izul sec al depărtării !

Mi se părea că scut și zale
Mi se părea că iarbă moale
Mi se părea că vîntul viu
Mi se părea că mă mai știu...

Dar țipăt scurt, foșnind durere...
Veniți ! Veniți ! Lumina piere...

II

Siegfrid

Iubită cu lăcomie,
Ca o panoplie vie
Viața ei răsturnată era pe șa,
Calul, în clocot, hăuri lungi despica.

Mireasă cu vălul rupt
Cu destinul supt.

Sună copitele, tropot, tropot,
Aerul viu biciuește,
Mireasa mușcă din voal
În hohot de cal.

La o răscruce a căzut, retezat,
Vălul s-a sfișiat.

În bronz și-n priviri ca zăpada
Cavalerul o oprise cu spada.

III

Brahms, dublu concert

Dă-mi lumina și pămîntul !
Ia-le, tu ai tot,
Chiar Cuvîntul.

Dă-mi copilul care fuge spre soare !
Il ai, il ai,
E în pîntecul tău de cicoare.

Lasă-mă să mă strecor în vioară,
Muzica sferelor mă impresoară
Tu ești vioara, în coapsa ta își are culcușul.
Eu sînt arcușul !

Pentru că ești, cîntă, stăpîne,
Scoate sunetul viu din genune,
Lasă ochii să-mi strălucească
Cu bunătatea ta împărătească !

A zîmbit, dezvelindu-și dinții, lupește,
Cuvîntul s-a spart în vioara despită
Pe care mușchiul crescut o love ște.
Un sunet pur a făcut noaptea să crească.

Curge sînge de stele
Pe aripile mele.

IV

Antonin Dvorak — temă de cvartet

În parfumul lichid de iasomie
Prăbușită în verdele palpitînd
O albină a rămas vie.

Oh ! Soarele printre perdele curgînd
Pe albina cea vie !

Spre grîul încins, tremură macul,
La tandra atingere, moare,
Sperînd că-i ucis de albină cu acul.

Oh ! Cum stă în moarte visînd răceare
Toropit de miresme, macul !

Vino, iubitul meu, geme tăcerea blînd
În soarele zeesc curgînd !

Și cade lumina-n iasomie
Ca o albină vie.

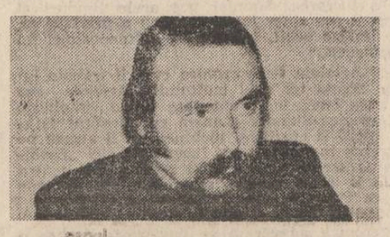

dumitru udrea

XXXIX

Iubito,
Stelele ochilor tăi
Clatină bolta
Poemelor mele de dragoste.

Se aud cuvintele
Trecînd înspre tine
În cohorte senine,
Ca flori de lumină.

Miresme ascunse
Aruncă dimineața
În ferestrele noastre
Asudate de dor.

XL

Ochiul fîntînii,
Fără contur,
Refuză luminii
O mică greșală.

Somnul foșnește
Peste pădure,
Înghițit de-o pasăre
Lipsită de trup.

Despletite în foc
Zările se sparg,
Precum în oglindă
Un strigăt de fată.

XLI

Noaptea curge
Ca o lacrimă neagră
Peste luminări de ninsoare.

Frigul respiră
Frumuseți de iubire,
Pierdute în alb.

Rezemate de aer,
Flăcări întoarse
Spînzură lumina.

Într-o fîntînă,
Tremură pleoapa
Ochiului meu.

XLII

Îmi bîntuie visul
Cerbi de ninsoare
Și lebede negre
Îmi flutură-n ochi,
Cînd noaptea pălește
Ucisă de soare
În hanul luminii
Clădit în cocori.

Zăpezile clipei
Îmi tremură oarbe
În cercuri prea dese
Tăiate-n copac
Și mișună-ntruna
Aceleași desene
În carnea ursuză
Ce zilnic mi-o-mbrac.

XLIII

Mesteceni de soare
Străpung templul zilei
Singerînd arșița tăcerii,
Prin care forme ciudate
Ating nemărginirea firii.

Viscolite-n lumină
Rănile somnului
Se vindecă-n fluturi
Și fîntîni întoarse
Susură-n stele.

Peste durere
Lebede albe
Desenează trupul iubitei,
Ascuns odinioară
În vinovăția clipei.

XLIV

Neliniștea tremură-n stătui
Cu trupuri mici ca o părere.

Peste orașul de fîntîni
Înfloresc albastre stele.

Ninge-n somnul din iubire
Albe lanuri despletite.

Încărcate de lumină
Trec miresmele în zori.

Numai clopotele sparte
Întețesc uitări de sine.

XLV

Lumina viscolește
Ochiul de pasăre
Ca un clopot întors.

Împietrită fîntîna
Doarme în stele
Cu visuri ne-ncepute.

Peste pădure,
Somnul cailor
Bîntuie zorii.

Aproape de flăcări
Roata soarelui
Strivește secunda.

e trezi din noapte. După toate semnele, cu cel puțin un ceas, un ceas și jumătate mai devreme ca de obicei.

Ar fi fost simplu : să adoarmă la loc și să-și întregească somnul, dar, foarte liniștită, Octavia rămase nemișcată, cu ochii deschiși. Se simțea odihnită și destul de limpede ca să-și mai dorească să doarmă. În plus, față cu ce aștepta ea de la ziua aceasta, ora de somn la care renunța nici nu făcea s-o ia în seamă. Bine că se deșteptase !

Lumina dimineții se hotăra anevoie să pășească dincoace de pervazul ferestrei ; din stradă răzbătea însă înverșunat huruitul mașinilor, zguduind pereții și zăngănind geamurile. Se bănuia zorul oamenilor de a începe lucrul, îndîrjirea lor mai cu seamă din ultima zi a săptămînii, cînd e atît de aproape duminica, oaza aceea de liniște și libertate jinduită de toți... Acest sfîrșit de săptămînă anunțase o bucurie și pentru Octavia, răsplată dreaptă, după anii serbezi și duminicile nenumărate, petrecute în surdă disperare și plictiseală. Așteptase de mult un semn, îl nădăjduise răbdătoare, atîta puțin de la viață i se cuvenea și ei, își zicea, și iată, se părea că de un pic de noroc tot avea parte. Printr-un telefon, Sebastian, care spunea că se va repezi pe acasă să-și vadă părinții, îi dăduse de veste că o va căuta și pe ea, spera s-o găsească, dacă nu-și va fi prevăzut altceva pentru sîmbăta asta. Completarea din urmă, care se voia un compliment, fusese de efect, ca și cînd Octaviei i-ar fi stat în obișnuință cu adevărat să-și facă un program al ei zilnic, iar cel de sîmbăta fiind, natural, foarte încărcat. Cum, deci, să nu-și pună nădejdea în Sebastian, cum ar fi putut să nu și-o pună ?...

Își plimbă privirea prin cameră. Nu știa dacă s-o iubească ori s-o urască : se legase de ea printr-un destin în aceeași măsură fericit și nefericit. Camera ei de fată... de fată bătrînă ! O împotrivire și o răzvrătire față de soarta-i rea i se răsuciră în trup, simți că o îneacă un val de indignare, iar la rădăcinile ochilor își mișcă, trezită, din nou picioarele gingania aceea care da drumul lacrimilor. Dar nu, nu... era destul de tare, adică trebuia să fie. Se ridică din pat și ieși pe hol, iar de aici intră în baie. Trăsese cu ochii, în trecere, la ceasul-șrădănia de pe măsuța telefonului și văzuse că era aproape șase, cam atît cît apreciase și ea că ar fi, cînd se deșteptase. O oră suportabilă. Uitîndu-se în oglindă, constată cu încîntare că fața îi arăta proaspătă, tenul catifelat... să fie încă tînără la douăzeci și nouă de ani ? O avantaja lumnia blîndă și mătăsoasă a dimineții, trebuia să țină seama, dacă ar fi aprins becul electric (se temuse să nu trezească pe careva din casă cu păcănitul întrerupătorului), chipul i-ar fi apărut așa cum îl știa în realitate : ridat și fanat. Barem pe ea însăși să nu se mintă, nu i-ar fi fost de nici un folos. Începu să se pieptene, fără grabă, dar cu o amărăciune lăuntrică, vicleană căreia nu avea ce-i face, îi sta în gît : era o tovarășă permanentă, fidelă, cu care poate va fi silită să se împace pînă la urmă, așa cum te resemnezi cu o boală incurabilă. Se pomenea adeseori lovită de starea asta, cînd, orice ar fi făcut i se părea neîmplinit, în suflet îi mocnea o nemulțumire, simțea în sine o lipsă și o silă, nu știa de ce, fiindcă, se gîndea, nu i se întîmplase nimic rău și abia apoi înțelegea, că de fapt ea... uitase tocmai lucrul ce nu trebuia să-l uite. Acela pentru care era mîhnită acum și va fi întotdeauna pînă... Pieptenele își urma cursa regulată prin păr, mecanică, Octavia nefiind preocupată să dea o formă anume părului ei, ci să-și omoare într-un fel timpul. Nu era dintre femeile care să-și petreacă veacul în fața oglinzii, și nici acum, stînd la oglindă, nu se vedea pe sine ; nu-i făcea plăcere să se vadă. Dacă nu le era celorlalți dragă, nu putea să-și pară ei înșăși astfel. Nu le era dragă, dar nici nu s-ar zice că o urau. Doar atît că nu se purtau cu ea și nu o priveau ca pe un om întreg, ceea ce nu-și dădea seama, cu siguranță, cît e de jignitor și de umilitor. Octavia nu-i condamna (asta ar fi mai lipsit!), nu erau alții de vină că rămăsese ea singură, dar nici nu-i scuza cu totul. Găsise purtării lor un răspuns cuminte : să tacă, să accepte, să sufere fără s-o afle străinii. Să vorbească puțin, cu zgîrcenie. Chiar și o întîmplare ca aceasta cu telefonul, primit de la Sebastian, nu se hotărîse dacă s-o destăinuie sau nu cuiva. Iar dacă nici un asemenea lucru nu merita să-l spui...

Pășind pe vîrful picioarelor, reintră în camera ei, să se îmbrace. Părul va vedea pe urmă cum o să și-l aranjeze și dacă se va mai ocupa vreun pic, cînd o să se lumineze suficient, de ridurile acelea de la ochi ; pudra, fondul de ten, dermatograful erau dealtfel ale Elizei. Octavia își zisese că în momentul în care va începe să-și cumpere singură, va conștienți irevocabil că e bătrînă, deși sora ei, cu toate că e mai în vîrstă, nu-și făcea deloc complexe. Cu ușile deschise, căci scîrțîiau, trecea ușor dintr-o parte într-alta, să nu fie simțită, era aproape gata și mai avea încă destul timp pînă să plece la școală. O să meargă după cumpărături, cozile sînt dimineața foarte lungi.

— Octavia, ce tot lovești pe acolo... cît e ceasul ?

Încremeni pe loc, surprinsă, doar umblase cu grijă, vezi bine, special ca să nu facă zgomot, să nu deranjeze. De foit, e drept, se cam foise prin casă, dar să trinteaască ușile, să lovească scaunele... ce vorbă era asta ?

— Șase fără cinci, soru-mea, răspunse înțepată, poți dormi... n-am să mai lovesc nimic.

— Te duci să cumperi pîine tu ?...

Parcă s-ar fi dus cu rîndul, așa suna întrebarea Elizei.

— Da, da, șopti Octavia, să nu-i trezească și pe ceilalți, nu-ți face probleme...

În casa ta, unde te știi stăpînă, a trudi pentru tine sau pentru ai tăi e un lucru prea firesc, în casa altuia însă și treaba cea mai mărunță devine o corvoadă, chiar dacă profiți însuți de pe urma ei. Octavia se simțea tot mai mult în casa Elizei o cenușăreasă. Și fusese, doamne, atît de fericită cînd se mutase aici ! Lucrase, după repartiție, cîțiva ani ca profesoară la Bistrița, un sat uitat de lume, ca apoi, prin stăruințele asidue ale lui Aurelian, soțul Elizei, să reușească să se transfere în oraș. Fusese o realizare mare, uriașă, poți spune, dacă avea în vedere nu numai greutățile, adeseori insurmontabile, ce se întîmpină într-un asemenea demers, dar mai ales dacă se lua în considerare situația specială, binecunoscută, a Octaviei, nemăritată pînă la vîrsta asta și fără perspective de a se mai mărita vreodată, la Bistrița, de care trebuia, prin urmare, să se rupă degrabă și să vină într-un loc ce oferea posibilități mai mari. Ei, da, bucuria acelui moment fusese justificată. Octavia se instalase în apartamentul Elizei cu euforia omului care ia viața de la capăt ; gîndea că această mutare nu va însemna altceva decît un popas tranzitoriu, pînă își va întemeia, cum era de presupus, un cămin propriu. Și iată, trei ani trecuseră fără să fi adus nimic esențial în viața ei, iar euforia dintîi se stinsese ca orice vis iluzoriu ; nu se așteptase nici Eliza să-și ia în sarcină o astfel de grijă, încercările ei și ale lui Aurelian de a o scoate pe Octavia și din acest impas (era o chestiune mai delicată acum, decît transferul) nu se bucuraseră de nici o izbîndă. Cîțiva bărbați făcuseră cunoștința Octaviei, dar intențiile lor, dacă fuseseră, rămăseseră nemărturisite. „Vă mulțumesc, dragii mei, pentru strădania voastră, zisese atunci Octavia, dar de treaba asta mă voi ocupa mai bine singură". Ca și cînd s-ar fi hotărît dintr-odată să-și pună în valoare cine știe ce farmec ascuns, iar lucrul care atîta vreme se dovedise irealizabil ar fi devenit acum de tot simplu și s-ar fi putut rezolva de la sine. Se săturase însă și nu voia să-i mai știe implicați și pe alții în problemele personale. Ceea ce, mă rog, era un aspect aspra căruia Eliza și Aurelian ar fi putut conveni, dar cum se făcea că ea rămînea totuși în continuare pe capul lor ?

Desene de Luminița Tudor

O bucurie

viorel dianu

Grozav ar fi vrut s-o scoale pe Eliza ca să-i vorbească de telefonul acela al lui Sebastian (îi va explica, firește, cine e Sebastian) și de întîlnirea ce i-o fixase, în care își punea atîtea speranțe....

Eliza chiar se sculă, probabil nu mai reușise să adoarmă la loc și, după trecerea obișnuită pe la baie, se înființă la bucătărie.

— Dacă nu aveai somn, Octavia, nu puteai să speli tu vasele ?... Știi că aștia opresc apa caldă cînd îți-e lumea mai dragă, iar eu trebuie să mă ocup, în plus, de Tony, să-l trimit la școală.

Va să zică pașii pe vîrfuri ai Octaviei, prin casă, o treziseră, dar clinchetul vaselor, cînd le-ar fi spălat, n-ar fi deranjat-o defel. O, doamne !... Octavia își luă seama repede însă, căci sora ei nu vorbise cu răutate, cum să se fi îndoit de afecțiunea ce i-o purta ?... Numai că fusese neînsprată în felul cum deschisese discuția și-i stricase cheful de a i se mai destăinui. O să aștepte un prilej mai bun.

— Să cumpăr trei plini, ce zici ? Mîine e duminică și o să ne sculăm cu toții mai tîrziu.

— Trei, sigur... și un cozonac și lapte... Ori te refereai la bani ?... N-ai tu bani ?

Se înțelegeau de minune în dimineața asta ! Octavia căută o pungă, în care viri sticlele de lapte și ieși, fără să-i mai trebuiască alte vorbe.

Desigur, ar fi fost altceva, asemenea susceptibilități n-ar fi existat, dacă și ea ar fi avut vreun rost pe lume, dacă s-ar fi bucurat de un noroc ca al Elizei. Așa însă, stăpînirea-i de sine și supușenia trebuiau să-i fie exemplare, iar răbdarea, de cămilă... Ce bine ar fi, se gîndi, dacă povestea aceea cu Sebastian ar avea un sfîrșit dorit. Ar fi bine nu numai pentru ea, dar și pentru ceilalți, cărora le aducea, inevitabil, griji și supărări. Fiindcă un om care nu s-a realizat și e nefericit înseamnă nu numai un eșec propriu, ci, în parte, o neizbîndă a tuturor, Iar Octaviei îi ajunsese de nesuportat să știe că le părea celor din jur ca o pleasnă în ochi. Impresia asta n-o putea schimba, din păcate, cu toată purtarea-i ireproșabilă și oricît de mari servicii ar fi adus într-alte privințe.

Cu Sebastian se cunoscuse mai îndeaproape la ultimele cursuri de perfecționare a personalului didactic ; el era lector în cadrul Institutului Central. Discuțiile, pe teme de specialitate, se înfiripaseră între ei mai întîi în pauzele dintre orele de curs, apoi le continuaseră la se-

delia dună

palid — curgător fiule pleacă

izbitura vișinie sleia cald
femeia cu capul pithic
capul ei rană-must
de fier ochii aruncau grele
pinzele de sulf

greu înclinînd
dorm încolăcind între ape galbene și dune
greu înclinînd
mă string între apele galbene și dune
încă și încă
fecioara-cal legăna ud
încă și încă și încă
o, și silă mi-e de orologiul din carne
încă
înclinare întunecată de singe

* * *

și camera albă cu fereastra ovală
lumina
și patul de fier roșu
și ceasul orb pe jos

ticăiau inegal liniștitor ca o inimă
în mijloc cu chipul întins
schivnica schimonosea încreștind
vrea să vorbească
își ricîie gura
neputință mîinile capului
nici da nici nu
icnire

însingurata

o săgeată roșie spre lungul răcorosul coridor
unde vuiește incontinuu marea
frații pești sînt în sora lor marea
precum marea viețuiește în pești

nuntire

o coapsă se lasă adulmecată de ape
noaptea deasupra orașului — sărutul
buze înconjurate de spini
și timpul sfîșie și trupul care strigă întunecînd
vreau să fiu doi
tremurînd în faguri capetele lăcuste-părinți
oare există undeva un liman
o hartă în limba morților arăta figuri pentru
logodnici
lipicios trupul pilpîind
e ceasul icnire umbrosului singe
și mil
lăcustelor-faguri rotind umbre
oare există undeva, oare există un liman

pleoapele aburite mărgineau singele
clipocind curgerea în frig
apoi amorțirea
apoi renunțarea

* * *

singurul morții chip depărtarea
însingurînd-o
bătătorind sora potecă picioarele umblau
învinse
globulele roșii naufragiind

teatru

Viața pe sîrmă

O privire critică a dramaturgului Tudor Popescu asupra unei lumi imbîcsite de colbul prejudecăților, al practicilor revolute, dezvăluie, la nivelul concretului diurn, fără încercări de aprofundare a fenomenului, vicierea relațiilor umane, sociale, împiedicînd dezvoltarea, anulînd sensul progresului.

Prinși în capcanele stratificărilor birocratice, inventînd soluții strîmbe, pentru ieșiri temporare din impas, indivizii acestui „perpetuum mobile perfecționat, mergînd pe degeaba", mașină, atunci cînd vor, chiar depozitele de hîrtie pe care le produc și le invocă în numele ordinii și al legalității. Obstacolul și examenul hîrtiei — acoperire și pretext — devin pentru unii argumente în favoarea unor avantaje personale. În țesătura deasă, scorțoasă a ițelor trase de inspectori-păpușari, biete marionete se lasă minuite după placul și interesele acestora. La mijloc, două personaje tampon : directorul Tudor (Nicolae Toma) neputincios, mereu uluit, incapabil să facă un gest cu adevărat fundamental, în afara cererii de demisie... și Mincu-Jolly Jokerul „trist și întreprinzător", echilibristul ce-și consumă viața în scopul unei inutilități zadarnice. Victoriile lui mărunte, imediate, asupra inspectorilor, controalelor, asupra cifrelor de plan, nu schimbă cu nimic mersul placid al lucrurilor (în ciuda chermezei vesele ce vrea să acopere goliciunea și falsul). Amenzile sînt anulate, inspectorii hrăniți și distrați, marionetele livide și slute joacă pe sîrmă, chiar în pofida voinței lor.

Alexandru Darie — tînăr absolvent al I.A.T.C., aflat la ora debutului — abordează cu sprijinul teatrului orădean o piesă de problematică actuală — ușor depășită — cu acces și succes la public, care-i permite o mai limitată desfășurare în registrul contribuției sale directe, pe linia opțiunii unei mai ferme modalități de punere în scenă. Viziunea scenică, în acord cu scenografia Mariei Miu, sugerează opacizarea, persiflarea, dramatismul unei lumi, pe cît de mici, pe atît de închise. Privite ca printr-o lunetă cu lentilă deformatoare, acești oameni-schemă ne apar murdari, anacronici, demodați... Personaje imbecilizate sau gargarisite, vorbind sau comportîndu-se precum Agamiță sau Cațavencu („banii poporului..."), trec de la o veselie suspectă la aridități de principialitate, alcătuind imaginea globală a mărginirii.

Întreaga trupă dă tot ceae ce poate da, sărind, alergînd, jucînd „à bout de souffle", într-un ritm care se întreține, pe toată durata spectacolului, alert, vioi, dinamic... Unii dintre actori — precum Ileana Iurciuc, Alla Tăutu, Tiberiu Covaci, Eugen Harizomenov, Marcel Segărceanu, Laurian Jivan — interpretează două, trei și patru ipostaze, nedozîndu-și efortul, necruțîndu-se, pentru a marca nete diferențieri în vorbirea, mersul, gestica și ticurile nervoase ale celor pe care-i reprezintă, obosindu-se pînă la epuizare (mai ales în succesiunea a două spectacole într-o singură zi). Dornici de întîlnirea cu publicul bucureștean, actorii încarcă situațiile date cu bufoneriidincolo de grotesc — pe lîngă sarjarea regizorală — prelungind rămînerea lor în scenă, bucurîndu-se de aplauze și de satisfacția publicului, care i-a răsplătit cum se cuvine. Mariana Vasile (Dora), într-o vervă debordantă, aducînd în plus încărcătura de umor a expresivității sale, a plasticii sale corporale, întreține cascadele de ris ale spectatorilor în trecerile sale savuroase de la comicul melodramatismului aparent la dramatismul unei realități ilare. Cristian Sofron — înainte-mergătorul acestei dezordini organizate, face tumbe la propriu și la figurat, se umilește și se umflă în pene, pentru ca drama servilului de neînlocuit, necesar într-o anume aglomerare a răului, să apară cît mai evidentă.

Intervențiile în cheie ironică ale suflătorilor orchestrei orădene conturează și comentează, prin sinonimie sau antinomie fonică, existența și evoluția pe scenă, în spatele paravanelor de sticlă, ale unui personaj colectiv, anonim, ochiul și urechea slugărniciei, imaginea laștității, a cabotinismului.

Nicoleta Gherghel

Nevoia de clasici

Actualitatea clasicilor e bine să fie probată cît de des. Teatrul Bulandra propune **Unchiul Vanea** de Cehov. Adept al teatrului „de stare", regizorul s-a lăat în voia textului care, prin excelență (și datorită revoluției inițiată de scriitorul rus în dramaturgia modernă), prezintă o stare de spirit, o structură laxă, un conflict difuz în care gravitează personaje superflue dînd impresia de monotonă, banală desfășurare. Urmînd procesul decantării prin cîteva montări succesive ale aceleiași piese, Alexa Visarion și-a propus de astă dată să evidențieze un gînd, o idee cu rezonanță imediată : „Amenințarea stă în ființe normale și în fapte zilnice... Continuitatea e singura soluție... Verdictul de a fi — dar cum ? Și de ce ?" Sentimentul ireperabilului există și timorează, dar ruptura dintre conștiință și voință s-a produs de mult. Ratarea, eșecul fiecăruia în parte se datorează în primul rînd lui însuși pentru că la momentul decisiv nu a avut puterea de a-și asuma riscul, de a face un anume gest definitiv, categoric. Sfîșiat de contradicții, unele de substanță, ireconciliabile, altele false, inexistente, „omul în carapace" își caută refugiu în logoree și alcool — teritorii iluzorii guvernate de hiperluciditatea cinică a beției care însă pune sub semnul relativității frumusețea tiradelor contrazise de propriile replici sau gesturi, anulate total de circumstanțele negative. „La om totul trebuie să fie frumos, și fața, și îmbrăcămintea, și sufletul, și gîndurile". Frapantul contrast e subliniat la un prim nivel de uriența — intenționată — a costumelor neutre, excelenții actori ai distribuției trebuind a etala pe rînd și laolaltă jocul absurd și totuși atît de veridic, de autentic, al naturii umane surprinsă într-o galerie de personaje construite pe sistemul alter-egourilor, ipostaze ale aceluiași oblomovism în faze diferite de amorțeală. Serebreakov este un norocos pentru că a reușit să profite și acum își permite relaxarea, răsfățul, deși clamează „Trebuie să muncim, să muncim !". Ion Besoiu desenează exact caricatural morga savantului impostor, înfatuat și ipohondru. George Constantin se identifică (poate chiar uitînd de necesara detașare întru ridicol) cu Voinițki cel intoxicat de propria-i stupiditate, își caină neîncetat prostia, dar continuă să viseze cu ochii deschiși și să tachineze șăgalnic, întîrziind — pentru a cîta oară ? — să acționeze, sporindu-și singur senzația de ineficiență și inutilitate. Victor Rebengiuc este un Astrov la fel de bolnav de neputință, are — e drept — o tentativă de violență primară, dar sarcasmul și autoironia nu-l scutesc nici pe el de ridicol pentru că, preocupat doar de sine, de obsesiile sale, nu realizează ce, cui și cînd spune. Teleghin, un „linge-blide" cum e cît pe ce să devină și unchiul Vanea, Ovidiu Schumacher a înțeles să-l interpreteze în cheia comicului ușor grotesc, sugerînd deschiderea spre farsă intenționată de autor : are orgoliul umilinței și satisfacția timpă a unei mîndrii terfelite. Rodica Tapalagă conferă Elenei Andreevna o grație lascivă, cultivată sau doar congenitală, mișcările, privirile provocatoare sînt echivoce, cu tot plictisul care o copleșește se angajează fără mult elan într-o ipocrită binefacere și rămîne nehotărîtă în fața unei oferte riscante. În schimb Sonia Luminței Gheorghiu este de o feminitate aspră, incapabilă de tandrețe, ci doar de un soi de afecțiune rece ; eroina a iubirea și greșește lamentabil adresînezitat prea mult să-și mărturisească du-se ipoteticei, virtualei rivale, astfel că patetismul disperării ei devine derizoriu. Beate Fredanov a acceptat să existe în umbră. Pentru că Voinițkaia a atins vîrsta epuizării totale, nu mai poate susține dispute, nu mai poate să mențină flacăra unor alte vremi, ațipește cuprinsă de o somnolență fără de sfîrșit care-i pîndește și pe toți ceilalți. Marina, dădaca, a preluat de fapt rolul tutelar, ea este cea care se ocupă de gospodărie și vorbește cu țăranii, suportă și confidențe repetate, e grijulie fără prejudecăți și mai ales știe că toată gîlceava nu e decît un foc de paie. Ica Matache își face auzit glasul foarte bine...

Irina Coroiu

întîrziată

minarii, ca pe urmă, îndesindu-se, să li se poată întrezări acestora adevăratul mobil, care se ascundea, abil, sub aparența profesional-științifică a conversației lor. Perfecționarea Octaviei se desfășurase deci cu bine, îi adusese, cu alte cuvinte, un dublu succes : un calificativ foarte bun pe linie profesională și promisiunea din partea lui Sebastian (se întîmplase că erau și din același oraș) de a o mai căuta. În ce scop, deocamdată nu precizase, dar scopul putea fi subînțeles ; Octavia nu mai era atît de naivă încît să nu-l priceapă. Și se mai văzuseră o dată, între timp. Iar acum, el îi telefonase că vrea s-o întîlnească din nou, pentru a-i comunica un lucru foarte important. Care altul dacă nu... Prin urmare, să nu-i exalte și să nu-i jubileze sufletul de bucurie la o veste extraordinară ?...

Așa s-ar fi cuvenit, însă era cam tîrziu pentru o veste ca asta. Octavia așteptase prea mult, își dorise ceva mai devreme împlinirea ce se anunța acum. Bucuria nu-i mai putea fi astăzi la fel de pură ca altădată, după cum n-avea să-i mai fie ea deplină niciodată. Și asta nu fiindcă și-ar fi pierdut, prin așteptare, sensibilitatea, ci fiindcă „nu mai avea dreptul" să se înflăcăreze ca o adolescentă. Anii bucuriilor curate trecuseră pentru ea fără noroc.

Întorcîndu-se, așadar, cu cumpărăturile la Eliza și așternîndu-i-le dinainte, pe bufet, Octavia se felicită în gînd că nu apucase încă să-i vorbească nimic despre întîlnirea ei de după-amiază cu Sebastian. Își privi sora, care abia prididea să facă față treburilor ce-o asaltau din toate părțile — dimineața, se afla de obicei în criză nebună de timp — și înțelese că omului îi e greu, adeseori, să-și vadă de grijile lui, dar să se mai încarce și cu ale altuia.

Se retrase în cameră, să se pregătească pentru școală.

— Tu nu vii să mănînci, Octavia ? îl auzi de la bucătărie pe Aurelian, pe care îl găsise deja la masă cu Tony.

— Ea nu mănîncă dimineața, nu știi ? răspunse, în locul, Eliza.

Era încă prea devreme, dar o porni totuși spre liceu. Dealtfel, se afla mai întotdeauna, dacă nu cea dintîi, atunci în orice caz printre primele profesoare care deschideau, înainte de ora opt, ușa cancelariei. Nu-și permitea sub nici un motiv să întîrzie vreodată, ca altele, care poate n-o făceau nici ele dinadins. „Am fost cu fetița la cămin, le auzeai cum se scuză, am stat să-i dau bărbatului să mănînce, n-am reușit să mă trezesc, ne-am culcat aseară foarte tîrziu, am fost la o petrecere..." Pe cîtă vreme ea... ce ar fi putut invoca ? Oar cel puțin să n-o fi scos vinovată pentru punctualitatea și, în general, pentru conștiinciozitatea ce le dovedea la slujbă. „Ce-i pasă Octaviei, dacă nu are familie, nu lipsește de la nici o ședință, nu refuză nici o sarcină, face ore suplimentare, respectă programul meditațiilor... e în stare să stea toată ziua în școală. Dar vezi că, existînd exemplul ei, e neplăcut pentru noi, care mai avem și alte obligații, nu numai școala... Nu se găsește, domnule, nici un bărbat s-o ia de nevastă ?"

Cînd erau prea puțini inși în cancelarie, ca acum, Octavia se simțea stingheră, nu putea trece neobservată, cum s-ar fi întîmplat dacă ar fi găsit cancelaria plină de profesori. De aceea, uzind de o eschivă, se îndreptă să caute niște extemporale în sertar, să le corecteze, pentru a le da de înțeles celor trei colege, venite înainte, că nu ține neapărat să participe la discuția lor.

—Tu, Octavia, trebuie că ești fericită ! nu se nimeri însă în gînd cu ea Paveleasca. Tocmai vorbeam că, în ziua de azi, o femeie numai singură se numește fericită, deoarece nu e silită să se supună servituților de tot felul. Cum nu ești silită tu... Te invidiez sincer, fii convinsă. Și, ca mine, sînt multe care te invidiază. Să nu comiți cumva imprudența de a-ți vinde libertatea, care e sfîntă... De fapt, inteligentă cum ești, nu te cred în stare să greșești.

— Deocamdată e chiar peste putință, doamnă, să fac vreo greșeală, o asigură pe un ton rece Octavia, aplecîndu-se hotărîtă asupra extemporalelor. Nu vă faceți griji de natura asta. „Rămînă numai a voastră favoarea de a vă plînge «nefericirea» și numai a voastră slăbiciunea de a vă lăsa strivite de asprele «servituții»... Eu, cu destinul cel privilegiat !"

— Mai ales că o femeie nu e deloc neajutorată ca un bărbat și poate trăi singură fără probleme...

Încredințîndu-le că, într-adevăr, așa este, se scuză sub cuvînt că are treabă și ieși să corecteze lucrările în holul mic.

— Săraca, ce să-i mai spui ca s-o consolezi !...

„Cel mai indicat ar fi să nu-mi spuneți nimic, dar parcă vă rabdă inima ?"

În hol era expusă mai mult și decît în cancelarie atenției celor care intrau, trezind nedumeriri încă mai mari. „Astăzi ești de serviciu pe școală, Octavia, de ai venit așa de dimineață ?... Te-ai certat cu cineva, de ce stai aici ?..." Apoi, trebuia să știe că unora (care o disprețuiau și o ocoleau ca pe o aducătoare de ghinion) le-ar fi creat indispoziții pentru toată ziua, dacă ar fi sosit și ar fi dat întîi și-ntîi cu ochii de ea. Își viri deci extemporalele în poșetă și o luă pe culoarele liceului. Pe unde trecea, rumoarea înceta brusc, iar buna dispoziție a elevilor se transforma într-o liniște circumspectă. Primii care o observau, de departe, le trăgeau ghionturi și celorlalți, de avertizare. Semne sigure că era o profesoară temută, respectată poate, dar nu iubită. Se purta cumva prea sever ? Întrecea măsura cu exigența ei ? Ori obiectul ce-l preda, mai dificil pesemene decît alte obiecte, să fi fost cauza ce-i ține pe elevi la distanță ?... Nu, motivul era cel știut : o fată bătrînă le e dezagreabilă tuturor!

Întunecată și împovărată la suflet de amărăciune, intră în clasa a cărei dirigintă era, clasă de fete, și se arătă pe drept cuvînt rea. Nimic nu-i plăcu : nici ținuta elevelor, pe care o găsi neglijentă, nici sala, care i se păru nemăturată și neaerisită suficient, nici faptul că nu le află pe fete învățînd, ci tăifăsuind la geam cine știe ce secrete și chicotind.

— Am să vorbesc cu tovarășii profesori să vă lase corigente și o să vă scad nota la purtare. Am să le trimit scrisori părinților voștri...

Și culmea, în loc să se arate speriate, fetele o priveau și o ascultau perfect liniștite, ba încă dîndu-i să înțeleagă că ele îi cunosc suferința și o compătimesc, dar ce pot să facă... „Iar are o zi proastă domnișoara !" comentau în gîndurile lor.

Plecă din clasă pur și simplu răvășită.

Primele două ore le desfășură într-o stare de spirit lamentabilă. Răspunsurile elevilor n-o mulțumeau și nu-i ieșeau nici ei explicațiile așa cum le-ar fi dorit. O cuprinsese un acut sentiment de zădărnicie, vorbea dezlînat, convinsă că n-o ascultă nimeni, cerceta întruna ceasul, fără să înregistreze timpul, însă făcînd impresia că așteaptă, ori că trebuie să i se întîmple ceva care s-o scoată la liman. Și fiindcă **întîmplarea** aceea întîrzia să vină, își pierdea răbdarea ; în loc să-i scadă, îi creștea surescitarea.

De ce se adunaseră azi pentru ea toate nefericirile, cînd, dimpotrivă, crezuse că va avea parte de o zi fastă ? Nu-și găsea locul nicăieri și în fiecare om vedea un potrivnic. Orice cuvînt o ofensa și orice privire i se părea batjocoritoare. Trăia clipe de exasperare, își ura viața... „Octavia, vino-ți în fire ! se lupta singură să se îmbărbăteze. Nu toți oamenii de pe pămînt te-au părăsit, iar viața nu e într-atît de haină încît să ne pierdem orice speranță. Vino-ți în fire, îți zic !" Și să recunoaștem, încurajarea suna frumos, mai greu de dus însă la îndeplinire.

Era spre sfîrșitul recreației, cînd secretara deschise ușa cancelariei și rosti din prag :

— Domnișoară Octavia, sînteți chemată la telefon.

— Eu ? !... se miră ca de o greșeală, străfulgerînd-o totuși o presimțire. Cine mă cheamă ?

— Un domn... nu s-a recomandat, a zis că știți dumneavoastră...

Ar fi fost să se bucure peste măsură, să coboare într-o răsuflare scările, să dea buzna în secretariat și să nu mai vadă, nici s-o intereseze de nimeni (în afară de Sebastian, desigur), cît timp ar vorbi la telefon. S-ar fi cuvenit, barem, să-i sclipească în ochi superbia femeii din clipa cînd se află căutată de un bărbat. Minunată și unică ar fi trebuit, iarăși, să se simtă... Și toate s-ar fi putut și altele asemenea încă, dacă s-ar fi întîmplat, dacă li s-ar fi dat acestora ceasul ireversibil de la început. Or, în ceasul întîrziat de acum, bucuria căpătase astfel de chip că înfrîna entuziasmul și le reteza gesturilor zvîcnetul obișnuit, interzicînd emoției să exulte după dorință. Era o bucurie

ce-și uitase parcă să mai vină, pe care o întîrziseră însă anii lungi de obidă și așteptare necurmată. O bucurie calmă și gravă, căreia nu i se potrivea să fie dată pe față și strigată în lume, în schimb reverbera pînă în cutele cele mai adînci și secrete ale ființei.

Cînd ridică receptorul să răspundă, Octavia tocmai auzi răsunînd pe culoare soneria care anunța a treia oră de curs. Nu-i nimic, nu-i nimic, o dată are să întîrzie și ea, că n-o fi foc.

CHIPUL DE FIER

pan izverna

Eram în pat într-o tîmpă și fericită stare. Din cele mai rîvnite, din cele mai rar posibile. Cald și moale era locul lîngă iubită și eram atît de departe de moarte. Poate numai prin aceea că iubita era o realitate apropiată și caldă, iar moartea un cuvînt de tot lipsit de sens, că nu merita să-l gîndești, necum să-l pronunți. Simțeam vag însă că trădez pe cineva, poate chiar lumea toată o trăgeam pe sfoară, dar atît de puțin îmi păsa de asta, că în următoarea ferice clipă uitam, cum uitam și scurgerea timpului, el atît de departe curgînd și eu neluîndu-l în seamă. Aaa, și iubita-mi era fericită, oh, din adîncul negru din care privesc acum nu i-l mai disting, dar pe fața ei din care mai păstrez doar cît îmi trebuie, ca să-mi simt prăbușirea și sfîșierea, doar o parte dintr-un zîmbet ce era numai al meu, în acel zîmbet nu se putea citi nici urmă de trădare și vai, îi întrezăream ochii prea blînzi și credincioși.

Ne pregăteam să intrăm din nou în uitare, să trecem în lumea ermetică de unde nimic nu scăpase vreodată afară, în crisalida noastră făcută din vălurile iubirii, în bordeiul nostru construit din straturile unei oarbe fericiri. Eram atît de siguri de trupurile noastre și de perfecta-ne izolare, că nici amintirea timpului scurs pînă acolo, pînă atunci, nici gîndul sfîrșitului nu ne tulbura. Dar ar fi putut exista vreodată un sfîrșit ? Ne pregăteam așadar de somn și uitare.

Numai din întîmplare am deschis ochii și ridicîndu-mi puțin capul am privit fereastra.

Afară, prin transparența sticlei am văzut chipul Domnișoarei. Avea părul negru, o șapcă mică și cochetă, rotundă, albastru, vai, ce albastru, lucios, luîndu-ți ochii. Obrajii îi erau de culoarea fierului și din orbitele negre mă priveau, da, pe mine, omul năuc de atîta caldă și feerică viață, doi ochi nemișcați de oțel. Era o forță în acea privire, decizie, o pătrundere altă a ființei mele decît aceea a dragostei, ca o rece teroare ce nu întîrzia să mă spună.

Mi-am spus că pentru un vis odios nu trebuie să-mi tulbur iubita. Am închis ochii, am tras plapuma și am cuprins-o în brațe ca pentru o contopire extatică. Dar prin pleoape, prin brațul iubitei, de care îmi lipiseam fruntea, acel chip metalic îmi juca în față ca un dagherotip straniu. Iubita, mai nepăsătoare acum, o strîngeam, o strîngeam de mijloc așa cum strîngi un scut și, simțindu-i brațul rece, mă întrebam cît m-ar mai putea ascunde. Nu mai știu dacă eu aveam friguri, e atît de inutil de mult de atunci, că brațul îi era tot mai rece, așteptam o mișcare să-mi amîntească, să-mi dea un semn, de siguranță, al puternicei, mult speratei apărări. M-am gîndit brusc, cu spaimă, că poate și ea văzuse chipul de fier și împotriva acelui chip nu există nici o speranță și nu-i posibilă nici o luptă. Cu o curiozitate nevolnică mi-am ridicat din nou capul și am privit încă o dată fereastra. Ochii Domnișoarei mă fixau din același loc, de mii de ori mai pătrunzători și mai acut. Era un cap mic de metal, cu ochi negri și nemișcați, de o nemărginită cruzime. Un chip necunoscut și nebănuit ce mă cunoștea așa cum mă cunoșteam eu. În zadar mi-aș fi spus că nu-l cunosc, dacă acei ochi îmi vorbeau de o cunoaștere de dincolo de timp și de lume. Mi-am întins mîinile și am privit cu falsă liniște geamul. Dar liniștea mea era departe de a învinge stăruința acelor ochi căști și teribili. Mecanic am dat să-mi cuprind iubita și repede mi le-am tras înapoi cînd am simțit un corp de tot rece, inert și indiferent. Și atunci m-am hotărît s-o privesc fără încetare, fiindcă era ultimul lucru ce-mi mai rămăsese de făcut. Am privit-o astfel nu știu cîte zeci de minute sau cîte ore. Simțeam că iubita nu mai este de mult lîngă mine, poate nici nu plecase sau poate nu-mi stătuse vreodată alături. Domnișoara era acum în cameră goală, înaltă, și suplă, o statuie de fier în fața ferestrei. Aerul în încăpere devenise fierbinte, aburi fosforescenți ieșeau din acel trup. Eram în patul meu foarte singur așteptam sentința într-o albie de fier și tremuram liniștit. Apatia, groaza și nefericirea mă înghețau treptat și mă îndemnau să tremur mai departe. Dar atîta ar fi fost de ajuns, atunci, pentru a împiedica incinerarea ce mi se pregătea din ochii de oțel încins ai Domnișoarei ? Am urlat, dar era tîrziu, foarte tîrziu.

Acel sunet care ne aparține

Urmare din pag. 1

este să alcătuim un cor. Dar vai, un proverb al nostru zice, îl parafrazăm ; — fiecare pasăre pre limba ei cîntă. Cîntă, într-un fel care este numai al ei, cîntă cu adevărat și nu piere. Integrîndu-ne unui șir valoric, credem că îi continuăm, fiecare după harul și puterea ce avem, și nicidecum îl refuzăm.

Începuturilor de drum, mai cu seamă, le este firească o atitudine de frondă și nu-i deloc rău cînd o grupare care intră în arenă este animată de idealuri mari, imperative categorice. Cînd nu se face prea mult zgomot pentru prea puțin, cînd, cum e de așteptat, în urmă rămîn acele opere durabile, esteticește realizate, bucuria cititorului este deplină.

Improvizațiile de orice fel, jocurile juvenile de cuvinte, incoerența logică și dicteul disolvant trădează, mai devreme sau mai tîrziu, lipsa de har și de conștiință artistică.

Scriind, fie și versuri sentimentale și desuete, care nu intră în atenția unor critici textualizanți de la noi sau de aiurea ținem să ne exprimăm în grai de acasă, colorat cu proverbe, deprinzînd de la nuntă, de la priveghi, de la foșnetul pădurii cu privighetori, acel sunet care ne aparține. Nouă și lumii din care venim.

Fie mai blînd, fie mai aprig cum mișcarea de rîuri sub munte, cîntecul pe care-l cultivăm, cum țăranul ogorul, este un cîntec românesc, respectînd rigorile de la care niciodată viața noastră n-a abdicat. Temele poeziei ? Desigur, cele etern umane dar trecute prin sensibilitatea, cugetul, lumea noastră de imagini și visări, de îndelungi munci și zile.

Sub corola unei viziuni înalt semnificativă, în spațiul spiritual în care ne-am format, avem încredere în puterea versului și verbului românesc de a ne înfățișa mereu cum sîntem, cum tindem să fim. Ne revin în memorie tîlcurile stihurilor poetului din Lancrăm privitoare la a ne păstra graiul inimii, a-l transpune în metaforă doar pe acesta.

„Chiar și atunci cînd scriu stihuri originale nu fac decît să tălmăcesc /.../ Traduc întotdeauna. Traduc / în limba românească / un cîntec pe care inima mea / mi-l spune, înginat suav, în limba ei...".

Medaliați cu fluturi, sub lumina lunii, de la Dosoftei încoace, poeții români alcătuiesc lumea. După chipul, asemuirea și frumusețea sufletului lor niciodată supus căderii.

sandu stelian

Pentru fior

De mesteceni noaptea petrecem palme
jilave
și ne aude unda apei de ziuă strecurată
din marnă,
abur anastazic, cocoși somnoroși ieșind din
otave
ne ciugulesc muguri roșii curși pe umeri
de aramă.

De eudemonie parcă uitat-am de lume și
lumea de noi,
clipește din ochi de fosfor floarea de trifoi,
neplanetare ființe mai păream unora,
cuibăriți asemenea perechii cnezilor pui
de angora.

potopiți după trunchiuri și pilcuri în zori
ridicat-am aburoasă statuie viorii
plete pe plete, strune pe strune arpegiind
și tu iarbă de suflet, iubirii proaspăt
inverzind.

Suflu de voronic

Cu tălpile sfinte prin rădăcini te dezlănțui,
obrajii-ți puri arzind sînt coacăzii verii,
fanatic ai vrea să-mbrățișezi toți șerpii serii,
fantasma pe care nu mai poți s-o-nlănțui.

Clădit ți-e pieptul pentru o iubire de fată
mereu în visuri de voronic ea-ți cată.
gura noptatică-i o icoană răcoroasă
comoara de sărbători în sîn furată de acasă.

Coliba de șofran

O, dolina ancestrală, dolina roșie
de porumbe !
Azi nălucile-mi mai dorm în coliba de rotar,
pe mal în sus, în toamna de șofran intram
vărar
de suave visuri alunecînd prin șiraguri
de mure.

Jilav pămîntul și austrul abia în cînt
și doisprezece vătui linși, gălbiori
mirați, orfani în iunie și fără acoperămînt
la grinzi mișcătoare se rugau deseori.

Cu boturi umede degetele cu ruje îmi
umpleau
sălbaticii pui de azur mama-și jeleau,
o, și mă durea de plumb pămîntul rău
în coaste,
suave doruri, cineva de acolo aripile-mi
luase.

Pădure după nins

Dune albe, fuioruri supte de zahăr în spumă,
la rădăcinile arțarilor se înșurubează
pe struna gerului albastru vibrează,
galaon ce arde obrajii ondinelor în cutumă.

Departe au trecut plugurile zăpezii,
să te apăr de povestea lupilor suri,
copilo, îmi fringi degetele în arpegii,
ochi de flacără capătă bursucii mahmuri.

Pîlpîire nouă

Prin mesteceni noaptea se aud în pocnet lave,
în piept mustește o pîlpîire nouă de agave,
albe ciute ne ating mijlocul uns în cataramă
spre snop involți curși pe umeri de aramă.

Copii ai dorului pădurii au fost cîndva
părinții noștri, coama galbenă a viezurelui
ne sperie, tu atît de blondă aievea
aprinzi de lună coroana undei iezerului.

Negrele pinze prin cedrii se rup la ziuă,
din sîni sidefii ceața adulmecă bură,
în arc nins hăitașul se cufundă în piuă,
sub rece oglindă își arată fețe de zgură.

plastică

Între ironie și candoare

Prilejul oferit recent de galeria bucureșteană „Simeza" echivalează cu gestul tîrziu al recunoașterii publice față de creația unui artist, care, crede, mai presus de orice, în consistența gravă și durabilă a strădaniei gîndului și a meșteșugului bine stăpînit. **Dan Strâmbu** nu a fost niciodată un răsfățat al saloanelor artistice. Personaj hirsut și tenace, și-a mobilat existența cu asprele purgatorii ale descifrării tainelor acestei lumi. Lucrare migăloasă născută din contactul cu experiențele unice ale timpului, ale spiritului... Artistul a știut să forjeze acest bagaj ontic conferindu-i materialitate. O materialitate densă ce cheamă simbolul și în care forma se aglutinează cu limpezime, dar și cu o mare descărcare de energie sensibilă.

Dar Strâmbu este un impătimit de rigoare, ca orice gînditor ce desiușește în linie imaginea desăvîrșirii ușești, axa de echilibru a lumii. Poate tocmai de aceea, Strâmbu și-a însușit cu temeinicie tehnicile și instrumentarul de lucru, făcînd din minuirea lor operă de virtuozitate. Gravura în lemn, domeniu predilect de exprimare al artistului, se dovedește foarte prielnică în sugerarea unui univers sensibil, încărcat adesea de o nobilă candoare. Viziunile artistului nu excelează prin originalitate ; aceasta aparține mai mult manierei de interpretare plastică, sublimării în simbol a datelor realului. O realitate a ideilor, înainte de toate. Ecouri distincte din tradiția iconografică transilvăneană, parfumul fermecător de vestigiu tipografic, de pagină incunabulă, toate acestea încadrează arta grafică a lui Dan Strâmbu în descendența filonului primordial și, probabil, cel mai adevărat, al graficii noastre din totdeauna. Aerul acesta de stampă medievală pierdută din desagii pelerinului cărturar Chirii se datorează, desigur, solidei formații și excepționalului profesionalism al artistului. Dar și cercetărilor asidue și îndelungate pe care acesta le-a întreprins asupra tezaurelor pictate și încrustate ale Hădjdatelor și ale altor centre faimoase din Țara Făgărașului, a Sebeșului sau a Oltului. Din interiorul unei asemenea matrice stilistice, perfect decantate, elaborațiile graficianului contemporan au îmbrăcat formele și simbolurile tradiției în înțelesuri noi, primenite. Apelurile la tematica istorică sau legendar-mitologică nu se fac ca un simplu transfer de semnificații, ci printr-o subtilă raportare polemică la astfel de pretexte. Pe acest plan, viziunile plastice ale artistului se desprind de model, își urmează destinul propriu cu o încărcătură de idei concentrată și răzbătătoare prin limpezimea simbolurilor imaginate. În expoziție se disting, în acest sens, trei cicluri, în care miza morală a discursului plastic se dezvoltă gradat, de la enunțul deschis al heraldicii concentrînd cunoscute evenimente ale istoriei noastre mai vechi ori mai noi („Măcin", „Opanez", „Pedepsirea turcilor", „Lupta de la Teișani"), la expresivul și foarte unitarul poliptic al „Sperietorilor" — suită tratată cu o vervă satiric-ironică de fabulist modern. Vervă anunțată, dealtfel, și de un alt remarcabil ciclu, anterior conceput, al „Legendelor", unde pendularea între tradiția iconică și notația în cheie modernă a simbolurilor mitice converge, de regulă, către degajarea unui postulat etic, moral mereu actual. Pentru că Strâmbu nu crede în perisabilitatea adevărului uman ce rezidă în valorile morale și spirituale ale civilizației de oriunde. „Prometeu", „Rădăcinile pămîntului", „Pomul vieții", „Meșterul Manole" sînt, în tălmăcirea artistului, doar niște versiuni autohtonizate ale unor adevăruri morale, eterne și generale. El traduce, într-un fel, odiseea mitului ce nu conține și se făuri. Așa se cuvin, cred, „citite" și „Sperietorile" sale, cu aluziile pișcătoare și atît de expresiv figurate plastic, la falsele mitologii pe care lumea le iscă bîntuindu-ne apoi existența. Dan Strâmbu pare să ne demonstreze că poate fi, deopotrivă, patetic și ironic. Două chipuri ce definesc, în ultimă instanță, un mod al său de a milita pentru autenticitatea și perenitatea aventurii spirituale a omului și a mereu învingătoarei lui aspirații constructive.

Corneliu Antim

muzică

Acorduri inaugurale

Urmare din pag. 1

nobile, generoase, intens responsabile, privind devenirea umanității, cel al soluțiilor pozitive, luminoase, al necurmării speranțelor, cel al „legării" destinului de singura entitate capabilă să și-l asume pe de-a-ntregul, în mod conștient : omul.

Rapsodia I, piesă de deschidere a Festivalului, la Ateneu, în interpretarea orchestrei simfonice a renumitei instituții purtînd numele genialului muzician (dirijor Mihai Brediceanu), sclipitoare lucrare a unei sclipitoare adolescențe de muncă și creație, ilustrează perfect optimismul muzicii esențiene, exprimat direct prin preluarea tale quale a melosului popular și citadin românesc. Sinceritatea de expresie a piesei face ca aceasta să se bucure de o neștirbită audiență pe plan mondial, antrenînd de fiecare dată, la cota performanței deosebite, pe interpreți. Sinceritatea nu înseamnă însă și abolirea meșteșugului autentic, deja vizibil aici, atingînd cota deplinei perfecțiuni, să-i zicem, „academice" (deși soluțiile poartă frecvent caracter de replică unor prescripții incomode estetic) în următoarea piesă a serii, **Simfonia I**, auzită în aceeași interpretare. O lucrare de amplă respirație și perfect echilibru este aceasta binecunoscută partitură, afirmație care s-ar apropia de ceea ce retoricienii numesc oximoron dacă nu am modera-o trimițînd la tiparele unei estetici romantice, în privința genului simfonic. Și într-adevăr, exuberanța tematică este domolită de logica arhitectonicii, fapt valabil, în linii mari și pentru **poemul „Vox maris"**, a cărei interpretare, semnată de orchestra RTV (soliști Virginia Manu, Carol Herca, dirijor Iosif Conta) ne-a revelat clar ex-centricitatea, opalescența acestui „cristal" muzical. **Vox maris** folosind mijloace mixte e o lucrare de deschidere spre Secolul XXI al muzicii : convenția programatică este clasică, gradarea ei muzicală e însă inedită, forma este tradițională, scriitura avansează însă soluții originale, prioritare pe plan mondial, mai mult, împins la cel mai înalt grad de rafinament (citește exploatare) accesibil gîndirii creatoare în privința complexității, a minuirii concomitente a sute de fire și „destine" melodice, arhitectonica este echilibrată în linii mari, finalul însă rupe „demiurgic" tiparul clasic, instaurînd preeminența (atît de contemporană) a semnificației asupra schemei formale. **Vox maris** este un rubin avînd darul de a capta, amplifica și redistribui altfel luminozitatea nestematei **Oedip** : spectrul este același, irizările însă nu mai sînt albe, senine, ci se descompun caleidoscopic, fascicolul luminos nu mai este omogen ci poartă acum interstiții și umbre, fugitive neclarități posibil de umplut prin contururi non-figurative. Dacă **Oedip** ar reprezenta matura semnătură apolinică a geniului (față de care **Rapsodia I** și **Simfonia I** pot fi eventual primele două litere ale numelui), **Vox maris** este nu o semnătură dionisiacă, cred, ci însăși chipul geniului, „sculptat" de luminile și umbrele bijuteriei de care vorbeam adineauri, geniu care nu are nevoie de „încorsetări" terminologice pentru că, în acest rarisim caz, el înseamnă, în primul rînd, **complexitate** în toată superba gravitate a cuvîntului.

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

III. Complexul motivației extraordinare (3)

Ilustrație de Dragoș Morărescu

Povestitor înnăscut, comparabil din acest punct de vedere cu Sadoveanu de care, într-un fel, îl apropie un soi de narativitate moldovenească distinctă prin „gratuitatea" ei basmică, Voiculescu manifestă și el atracție pentru temele și motivele de mult inscrise în repertoriul eposului de origine evazională, generat de realitatea unor indeletniciri umane străvechi, susceptibile celui mai natural proces de mitizare senzațională. Într-o atare ordine de idei, se știe, adesea, Sadoveanu amendează impusul alunecării pe panta prăpăstioziății superflue prin recurs la „cîntecul amintirii", capabil a baladiza faptele și a le conferi acel indefinibil coeficient de taină, implicit de fantasticitate poetică. Unui asemenea mod rapsodic de edificare a povestirii, Voiculescu îi opune narațiunea de înfățișare faptică oarecum nudă, prea puțin ceremonioasă în oralitatea meandrelor ei, dar, de aceea, nu mai puțin avidă de situații iesite din comun, greu sau imposibil de înțeles. Însă, sub acest din urmă raport, prozatorul-poet pune la cale o adevărată cursă de urmărire între faptele ce se derulează în virtutea logicii realiste și suita capcanelor de natură fabuloasă, extrem de active în direcția promovării motivației extraordinare. În subsidiar, dat fiind conținutul lor aproape incredibil, autorul pare a se (și a ne) întreba dacă existența unor întîmplări precum cele povestite este posibilă în afara determinărilor extranaturale și dacă nu cumva la mijloc este vorba de cauze învăluite în misterul magic.

Sigur, e greu de presupus că boierul Marghiloman, mare proprietar, rural și împătimit crescător de cai, s-a gîndit la o anumită simbolistică magică dînd nărăvașului său armăsar numele Alcyon după pasărea mitologică ce apărea deasupra apelor Mediteranei de răsărit în zorii zilelor de iulie, prevestind timp bun pentru marinari. Nu este însă cu totul hazardat a presupune că orgoliosul boier a luat în considerare efectul prin ricoșeu, contînd pe șansa domesticirii calului ; ceea ce, evident, creează un semnificativ contrast de natură aluziv demonică între acest nume, Alcyon, și cel de **Diavol alb**, pe care neîmblînzitul animal îl primește din partea îngrijitorilor de la grajdurile boierești : „Era un fugar focos aprig, încordat și șturlubatic pe care nu-l puteau stăpîni, legat în lanțuri, patru oameni. Erau nevoiți să-l ție numai în grajd. Nu-l scoteau la lumină, că s-ar fi smuls și ar fi fugit în lume. Dar chiar acolo, la întuneric, zvîcnea în două picioare și țipa ca o muiere furioasă cînd intrau la el grăjdarii. Trebuia întîi să-l încolțească și să-l încadreze între niște hulube ca să-i poată aduce ovăzul și găleata cu apă. Ieslea zăcea roasă, și stănoagele praf... De conovăț nici vorbă. De atîta zvîrlit cu picioarele de dindărăt, podelele ajunseseră în podină. Trebuise să-l lase singur, ca pe o sălbăticiune : mușcase carne din ceilalți cai lîngă care fusese pus la început. Îngrijitorii nu-i spuneau Alcyon cum îl chema, ci îl botezaseră Diavolul alb. Stăpînul aștepta un meșter din străinătate să-l domolească și să-l învețe să alerge".

Cum se vede, la polul opus calului năzdrăvan din basmul fantastic (aici, ființă fabuloasă aflată în raporturi benefice, de ideală comunicare cu omul), Alcyon e un cal „îndrăcit", stăpînit de duhul malefic. Aceasta și explică, probabil, teribila fascinație exercitată asupra unor mari hoți și negustori de cai precum ungurul Egon ori valahul Amoașei, ei înșiși dedați la fapte ce îmbină șiretenia și violența nimicitoare cu practicile vrăjitorești : „Otrăveau dulăii, îmbătau paznicii, legau cobzâ argații, amorteau cu vrăji pe stăpînul care dormea dus în casă împotriva obiceiului, în timp ce ei spărgeau grajdurile. Pentru asta purtau totdeauna la ei mina de mort cu care adormeau toate veghile". Cel puțin Amoașei, eroul central al povestirii **Alcyon sau diavolul alb**, chiar prin numele său, pare că a moștenit darul de a îmbina cele două metode de lucru : „Îl chema Amoașei, după maică-sa, care se îndeletnicea cu moșitul. Era chemată mai ales la vitele cu facere grea. Se dusese pomina despre mîinile ei binecuvîntate, cu care ajuta la fătat vacile chinuite de viteii încurcați în pîntece și iepele care năsteau greu minji aproape morți. Pe toate le izbăvea moașa. Femeia își ungea dreapta sfrijită cu untdelemn sfințit și o vira pînă la cot în vita ce gemea adînc, cu ochii închiși. Acolo, cu mișcări line, ajutată pe dinafară și de stînga, pipăind, alinînd, rînduind mărunțaiele răscolite, izbutea totdeauna să scape pe mamă și să scoată puiul viu". La rîndul lui, neînfricatul hoț de cai este și el, într-un fel, un maestru neîntrecut în arta **moșitului**, utilizînd-o, însă, cu nedemnități succes, în sensul impus de pasionanta sa meserie.

Povestirea despre hoții de cai, gen frecvent cultivat de proza românească în toate timpurile, **Alcyon sau diavolul alb** vine deci cu noutatea „șamanismului" sui generis inculcat senzaționalului ingenuu romantic de care — e lucru bine cunoscut — se face uz mai totdeauna. În ultimă instanță, magicul menit a zămisli universuri fantastice de sine stătătoare, aici, tine de insidioasa sugestivitate a categoriei straniului, intim asimilat de „știința" eroului de a îmblînzi caii. Modul factice întîlnit invariabil în basmul folcloric (mod ce apelează la mijloace **deus ex machina**), în povestirea voiculesciană se „nuvelizează" tocmai pe această cale. Faptul conduce la potențarea din unghi înefabil dialectic a misterului ce definește relația dintre erou și cal. Între ideea de **îmblînzire** și aceea de **dezindrăcire** a calului se instituie un fascinant circuit osmotic, pe care povestitorul îl epicizează precum puțini alții : „Dar hoțul n-a slăbit o clipă armăsarul, hărțuindu-l cu strămurarea ca pe un taur neascultător. Pînă ce, sleit de osteneală, cu nările în zbatere, gîfîind și trăgînd greu în piept răsuflarea, a căzut în genunchi, cerînd pace. Alergase și se învîrtise ca un soarece în cursă, închis într-un petec de grajd mai bine de două conace. Rămase așa amețit cîteva clipe. Apoi se ridică iară. Sta acum încremenit, cu ochii holbați, în care jucau văpăi nebune de fosfor, cu urechile teșite înapoi a spaimă și dinții rînjiți a răutate... Era Satana, însă un Satana istovit, sleit. Asta voise și hoțul.

Deodată, armăsarul tresări înviorat... Un fior neașteptat îl scutura din creștetul învălmășit pînă-n coada zburlită. Și întinse capul... Pe gura podului pluteau spre el miresme atîtătoare, dar dulci și amețitoare, totodată, care-l gîdilară răscolindu-l pînă-n fundul mărunțaielor. Apoi o mînă blîndă îi îmbie spre bot o blană fermecată, din care se răsfira îmbătător miros de iapă în călduri.

Armăsarul trase adînc în piept pe nările lărgite aroma vrăjită și, năuc, începu să se frămînte, acum în alt ritm, rînchezind nerăbdător, dar potolit.

Hoțul cu mișcare de pisică se prelinse nesimțit pînă lîngă el. Din omul întreg, din părul capului, mintean, nădragi, se răsfira mirosul magic.

Blănița înmuiată în mizga rodnică îi flutura în mînă. Și deodată animalul își lăsă încet capul ascultător pe umărul îmblînzitorului, care-l mîngîia sub gușa năclăită de sudori și-l bătu lin pe spate, semn că a pus stăpînire pe el. A fost apoi o jucărie pentru tovarășul de afară să descuie ușile grajdului și să dea drumul hoțului cu prada".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

George Bălăiță într-o zi cînd s-a reeditat „Lumea în două zile".

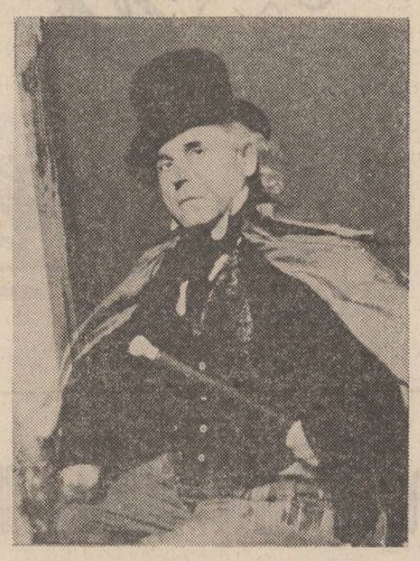

Un român la New York : poetul George Marinescu Dinizvor în costum de epocă

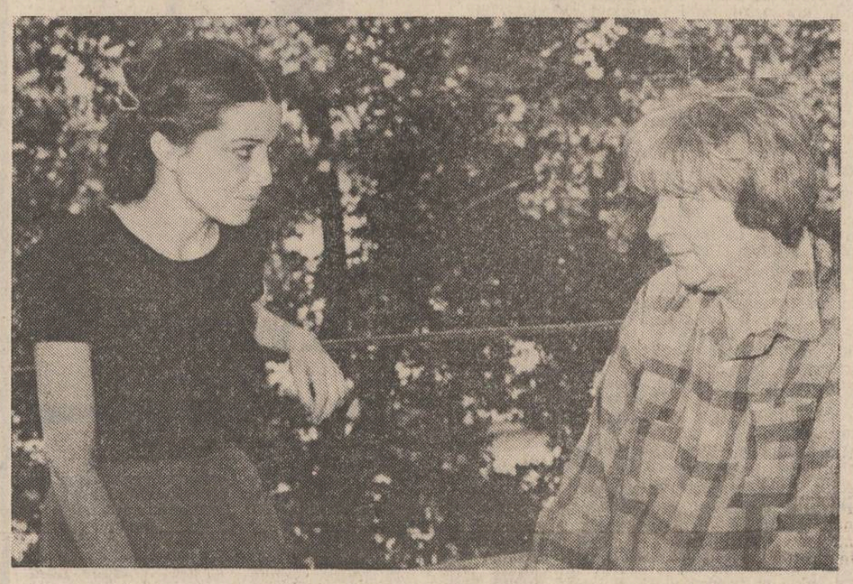

O imagine pentru amintire : Nichita și Dora Stănescu

FILOLOGICE

1. Este sau nu este „Istoria Troadei" roman popular ?

Tînărul cercetător german Klaus-Henning Schroeder, însușindu-și limba română, a început și continuat investigații în domeniul literaturii române vechi, aducînd contribuții însemnate. Astfel, el a descoperit și semnalat în Biblioteca Centrală Universitară din Iași o copie a **Cronografului** lui Moxa (vezi „Limba română" 5/1971, p. 527).

Dar preocupările cercetătorului german s-au îndreptat în special spre **Istoria Troadei** în difuzare românească. Mai întîi, într-o lucrare, saturată de informație, **Die Geschichte vom trojanischen Krieg in der älteren rumänischen Literatur**, München, 1976, autorul german se ocupă de toate redacțiile românești ale acestei narațiuni istorice, de la cele conținute de diverse cronografe la cele cu existență separată, provenind din prelucrarea lui Guido delle Colonne din evul mediu, reproduce o serie de texte în românește, cu traducerea lor în germană, iar pe deasupra face numeroase comentarii și emite păreri, nu toate întemeiate. Se simte că tot ce nu știa autorul și a aflat după cercetări minuțioase în țară a introdus în cartea sa, destinată cititorului german, pus la curent cu materialul și cercetările românești necunoscute lui, de unde și anumite capitole introductive despre istoria poporului român și despre literatura română veche etc. Lucrarea este totuși o realizare notabilă a unui cercetător evident de bună formație științifică.

Același autor a editat, împreună cu Radu Constantinescu, textul narațiunii (după Guido delle colonne) : **Die rumänische Version der „Historia Destructionis Troiae" des Guido delle Colonne**, Tübingen, 1977, cu luarea în consi- Cartojan) și 3 381 din Biblioteca Academiei derare a manuscriselor 2 163 (descoperit de N. R.S. România, text românesc și traducere în germană, cu note și observații. O stăruință de remarcat !

La centenarul nașterii lui N. Cartojan, Klaus-Henning Schroeder a revenit la București cu o comunicare, publicată și în traducere românească în RITL, 4/1983, p. 52—54 : **O problemă a literaturii europene : răspîndirea „Istoriei Troiei" a lui Guido delle Colonne.** În care a reluat o serie de idei proprii expuse în lucrările anterioare, dar de data aceasta cu o accentuare mai mare. În fapt, autorul polemizează și îl „admonestează" pe N. Cartojan în mai multe privințe. Întîi, că s-a ocupat mai mult de poemul realizat de truverul Benoît de Sainte-Maure și mai puțin de prelucrarea lui în proză latină de către Guido delle Colonne, ceea ce nu este deloc adevărat, Cartojan dînd atenție egală tuturor versiunilor care intră în filiație, de la Dictys și Dares, prin Benoît și Guido, pînă la versiunea românească. Este la el, dimpotrivă, un echilibru și o claritate de lăudat (vezi și vol. II din **Cărțile populare în literatura românească**). Tot ce spune Schroeder ca relație între textele Benoît — Guido spune-se Cartojan înainte (!). N. Cartojan nu prezintă răspîndirea romanului în toată aria europeană (o putea face), pentru că pe el îl interesau în mod expres versiunile de care se lega într-un fel sau altul cea românească. Apoi difuzarea largă a acestei scrieri nu înseamnă, cum crede cercetătorul german, interesul cititorilor pentru „cunoștințe de istoria omenirii", găsite în **Alexandria** și **Istoria Troadei** (!), romane pseudoistorice, ci aceștia erau captivați de aventurile eroilor, deci de „literatura" operei, cum consideră just Cartojan și alți specialiști. O noutate ar părea să fie raportarea versiunii românești la una rusească, care începe cu tipăritura de la Petersburg din 1709, ceea ce nu este exclus (avem și o **Esopie** cu o asemenea legătură), dar pentru aceasta trebuiau să se aducă dovezi peremptorii, corespondența celor cîteva expresii puțind veni și pe o terță cale.

În fine, afirmația autorului neamț că numai Cartojan introduce **Istoria Troadei** printre cărțile populare, ea neavînd acest caracter și nefiind încadrată așa în alte literaturi, este total nefundată, căci, de exemplu, la fel este socotită („prostonárodna"), în prima tipăritură din literatura cehă (**Kronika trojánska**, 1468), și la fel este tratată de Julian Krzyzanowski în sinteza sa **Romans polski XVI wieku**, Lublin, 1934, de altfel și în alte literaturi. Pe de altă parte, combaterea denumirii generice de „cărți populare" este fără temei, de vreme ce chiar în literatura germană avem, pentru același tip de scrieri denumirea identică de „Volksbücher", începînd cu **Die teutschen Volksbücher** (1807) ale lui Johann Joseph Görres.

Trebuie să spunem că N. Cartojan a dat una dintre cele mai bune sinteze din Europa asupra cărților populare și de cele mai multe ori încercările de corectare ricoșează, izbindu-se de armătura părerilor lui, opera sa fiind de nezdruncinat în concepția și în structura ei generală.

I. C. Chițimia

CUMPĂNĂ Așchii

I. Valuri exacte, fără pic de spumă.
II. Încă mai pot „face Skanderberg" cu brațul Borcei.
III. Miriitul florii carnivore.
IV. Acel gînd al scriitorului zburînd ca un fluture dintr-o conștiință în alta.
V. Spațiul pune probleme, timpul le rezolvă.
VI. Riuri de munte șlefuite de pietre.
VII. Tunetele — cele mai gălăgioase efemeride.
VIII. Enciclopedia unui suris.
IX. Ochii secreți prin care se privesc întîmplările oarbe.
X. Literatura din prefabricate. Sînt împotriva ei. Cine nu are forța viziunii și priceperea geometrică de a o controla — în timp și cu adîncă disciplină cîștigată — mai bine să spună cum este uimit dimineața în fața unui bob de rouă, în limba familiei și a secolului în care a încăput. Fără cuvinte mari pentru că bobul de rouă nu le suportă — el suportă numai cuvinte pe măsura lui. Nu este vorba despre repetata pledoarie a „întoarcerii la natură" ci despre reciștigarea neîncetată, neobosită a eului natural, îngăduit de societate dar necovîrșit de minunile sociale, eul natural copilăros și matur în același timp, limpede, nepăpăstios, bucuros de faptul că este însoțit de conștiința existenței lui singulare.

George Alboiu

Lumea de la Soare—Răsare

Unde începe și unde poate sfîrși aventura cunoașterii ? Care e momentul inițial al contactului real cu un ținut, un popor, o cultură și cît de departe se poate pătrunde pe teritoriul multiform și labil al spiritului unei națiî ?

Iată cîteva întrebări care par a fi subminat (cu folos) liniștea interioară a unui specialist român aflat cu treburi în îndepărtatul arhipelag nipon și pentru care vizita aceasta a constituit punctul inițial al unei pasiuni serioase și trainice, din moment ce forma ei de manifestare cea mai concretă — cartea — i-a fost mărturie în rafturile librăriilor.

Bogata documentație, adunată de autor, *) după cum el singur o mărturisește, în perioada ulterioară vizitei este structurată, în cele din urmă, pe scheletul celor 17 capitole care se ocupă efectiv de realități ale Țării de la Soare Răsare.

Interesantă și luînd parcă distanță față de ceea ce e, fatalmente, narațiunea cărții de călătorie, ni se pare formula dialogului — imaginar — dintre Florin san și Sensei (Inițiatorul, Maestrul, Învățătorul, Profesorul, de fapt un alter ego al autorului) formulă care, ajutată și de larga disponibilitate a teoretizării faptelor concrete, reușește să catapulteze cartea printre reușitele genului.

La capitolul lecturii, conținutul informațional se stratifică în conștiința cititorului nu atît în funcție de coordonatele subiectivității sale, ci mai cu seamă la punctul de intersecție a două mari axe, spiritul și materialul, preferința autorului îndreptîndu-se, evident, spre prima. Dar — și aici stă farmecul lucrării — fiecare fapt de cultură și civilizație, fie el dans, teatru, locuință, grădină, scriere, arta preparării și servirii ceaiului, poezia haiku este prezentat atît în diacronie cît și în sincronie, punerea la zi și la punct a detaliului părînd a fi una dintre obsesiile (cu iz cartezian !) ale autorului.

Interesantă și profitabilă pentru construcția lucrării, cît și pentru captarea atenției receptorului ni se pare a fi și **disponibilitatea conexiunilor,** acea capacitate a lui Florin Vasiliu de a glisa ușor, fără efort evident, de la un subiect la altul, reușind astfel adevărate performanțe de acrobație informațională. De exemplu, atunci cînd vorbește despre actul numit, în genere, **harakiri** (dar care, aflăm, în limbajul elegant are denumirea de **seppuku**) nu scapă ocazia de a-i aminti pe cîțiva celebri sinucigași din lumea artelor și, ajungînd la film, pe Akiro Kurosawa, cu toate succesele sale și cu binecunoscutul „kagemusha".

În afara faptului că fiecare capitol, luat separat, s-ar putea constitui într-o micromonografie a subiectului abordat (îndeosebi „Samuraii", „Sabia japoneză", „Dansul", „Era luminoasă", „Tokyo", „Locuința", „Floarea de cireș și poezia") remarcabile și remarcate sînt acele spoturi răspîndite de loc parcimonios pe tot parcursul textului observații în vivo a celor mai curioase și mai specifice fațete ale realității japoneze și care fac, de altfel, sarea și piperul lucrării : bătrînul care la intrarea într-un restaurant specific japonez are grijă de încălțămintea clienților, restituind-o fără greș posesorului la plecare ; spectacolul umbrelu-

țelor multicolore pe care autorul, în drumul său prin ploaie, trebuie să le îndepărteze, ca să-și croiască drum în mulțimea de pe bulevard : ciudata (pentru un european !) poziție luată foarte serios de orice japonez fie el bătrîn sau copil, doamnă elegantă sau student, atunci cînd așteptarea cere o poziție confortabilă ; spectacolul dimineții într-un oraș gigant precum Tokyo sau, tot acolo, spectacolul nevrozant oferit de publicitatea „zeilor" industriei și comerțului nipon : Mitsubishi, Sony, Hitachi, Aiwa, hărăzite „nu numai să lumineze pe kilometri întregi bulevardele metropolei și țării, ci să-ți pătrundă prin ochi, în cap, în visele tale, în respirația ta, să pună stăpînire pe cugetul tău, să-ți apară însintent în clipele de liniște și meditație".

Sînt momente pe care autorul trebuie că le-a (re)trăit cu intensitate, pentru că nu o dată, în asemenea cazuri, cititorul se simte părtaș la narațiune, împins mai apoi la o visare pe cont propriu.

Dacă adăugăm la varietatea și consistența conținutului superba realizare a formei (cartea a apărut în excelente condiții grafice, ele însele rafinate purtătoare de **sens** — a se privi încă o dată coperta interioară, în care titlul apare pe fondul destul de puțin cunoscutului steag japonez, un soare pe un fond alb) vom înțelege de ce, în capitolul liminar, justificativ, Florin Vasiliu aduce drept argument maîtarmeanul adagiu „aboutir à un livre".

Brîndușa Sumănaru Steiciuc

*) Florin Vasiliu „Pe meridianul Yamato" — Editura Sport Turism.

CENTENAR MATEIU I. CARAGIALE

ÎNTRE „CER ȘI DESTIN"

ALTE GLOSE LA „CRAII"

Poliță cu maimuță

Ce înseamnă „a avea de mosit o poliță cu maimuță"? Mister!... declara Alexandru George în „Notațiile mateine" din 12 aprilie 1984. Au încercat să rezolve „misterul" Radu Albala și apoi, pe urmele acestuia, N. Steinhardt și Alexandru Paleologu.

Nu vom intra în detalii fastidioase, dar anumite lucruri se cer clarificate ab initio. În primul rînd, noțiunea de poliță, la 1910—1911 în România, viza atît tratele cît și biletele de ordin, ambele intrînd în sfera mai largă a titlurilor de credit. În 1886 se adoptase și la noi însă prin „Noul Codice Comercial" noțiunea de **cambie** în locul poliței. Mateiu preferă însă vechiul termen în „Craii" și probabil avem aici un acord tacit cu cele spuse de Al. I. Marghiloman în Parlament la 1886, cu privire la cambie pe care o considera un cuvînt bastard. Abia legea din 1 mai 1934 asupra cambiei și biletului la ordin va face distincțiile necesare.

Nu vom ști, de aceea, niciodată, precis dacă este vorba de o trată sau un bilet la ordin în această „poliță cu maimuță". În acest sens, ni se pare discutabilă aserțiunea lui N. Steinhardt din „Trei scurte precizări", cînd scrie că „Pirgu... se ducea să încerce a încasa banii de la un emitent, care voia să-și onoreze **biletul** (s.n.) cu vorbe...". În al doilea rînd, o cambie (poliță) care există juridicește trece prin trei faze sau momente distincte și anume : „creațiunea, circulațiunea și plata (sau executarea)". Luînd în considerație sensul primar al verbului „a moși" și anume acela de „a ajuta să se nască" este clar că ne aflăm în faza creațiunii cambiale. În acest caz, „maimuța" nu poate fi în nici un caz **girantul,** cum crede Radu Albala și Alexandru Paleologu. Și aceasta deoarece girul, preciza expres profesorul C. C. Bălescu „reprezintă forma în care se efectuează transmiterea și circulațiunea titlului la ordin în general, și în special a cambiei". Sau, după cum arată Mircea Costin „....modul tipic de circulație al cambiei este girul". Cu alte cuvinte, girarea privește faza circulației cambiale și nu moșirea, adică creațiunea ei și ca atare nu mai sîntem în chestiune !

Cel mult poate fi vorba de un **avalist.** Avalul ca o garanție dată în formă cambială **are un caracter autonom** (de aceea avalul nu poate fi confundat cu fidejusiunea), vizează direct creațiunea titlului și este valabilă **„chiar în ipoteza în care obligațiunea pe care o garantează ar fi vițiată sau nulă...** fapt ce exprimă, în esență, **tot sistemul dreptului cambial".** (s.a.).

Și încă un lucru : acest avalist nu trebuie neapărat să înghită pilula, cum crede Alexandru Paleologu, plecînd de la premisa că „poliția cu maimuță" trebuie să fie o poliță frauduloasă, iar... avalistul „un fraier", o „mazetă". Aceasta deoarece „....avalistul care plătește cambia dobîndește toate drepturile aceluia pentru care a plătit și în locul căruia se substituie, adică împotriva giranților, dar dobîndește și o acțiune împotriva aceluia pentru care a dat avalul. Acțiunea avalistului este de natură cambială, adică **autonomă** (s.a.) și distinctă, fără a i se putea opune de către cel garantat, excepții pe cari le-ar fi putut opune posesorului cambiei". Mai precizăm și faptul că prin aval se pot garanta chiar giranții cambiei (poliței). În realitate, lucrurile sînt mult mai simple, dar **trebuie să ne mutăm** din domeniul juridic al titlurilor de credit (mai precis din glosarea exclusivă pe marginea obligațiilor cambiale) **în domeniul speculațiilor de bursă.** Încă din 1971, regretatul Al. Oprea remarcase interesul lui Mateiu pentru operațiunile de bursă : „Uneori, sînt abordate și preocupări generale de administrație agricolă : **prețurile la bursa pieții** (s.n.), perspectivele financiare...". În „Efemeride" (II) publicate și traduse de Barbu Cioculescu putem citi : „Incident Bursă Jipescu-Bescovici (Ilie) care îl acuză pe primul de a fi determinat căderea acțiunilor Băncii Naționale". Pentru ca în „Agenda-Acta-Memoranda" pe 1927 să găsim la 19 mai : „Extraordinaire Hausse action Banque Nationale (17 000—16 800)", iar la 16 iunie : „Vente 10 actions Steaua României à 1775". Or, în terminologia bursieră există tauri, urși și chiar maimuțe. Astfel, termenii englezești „buls" (taur) și „bears" (urși) desemnează două genuri distincte de speculații la bursă : speculatorii „tauri" speculează „à la hausse" („în sus"), adică cumpără o valută sau o acțiune la bursă în speranța revinderii ei în cîștig peste un anumit termen cînd prețul ar putea crește ; speculatorii „urși" speculează „à la haisse" („în jos"), adică vînd o valută sau o acțiune în speranța recumpărării ei mai ieftine peste o anumită perioadă de timp mizînd deci pe tendința de scădere a prețului. De remarcat că „bulls" pot deveni oricînd „bears" și invers, în funcție de evoluția cursurilor la bursă, iar în limbajul de specialitate se folosesc și adjectivele derivate de la termenii de „bull" și „bear" pentru descrierea diverselor mișcări și tendințe a cursurilor la bursă. Astfel, o piață care prezintă puternice tendințe de creștere este caracterizată ca „bullish market", iar în situația inversă ca „bearish market". În jargonul de bursă **monkey pot (potul cu maimuță)** se referă la o sumă de 500 £ sterline (sau 500 $ S.U.A.), adică la o speculație a unei valori care să ducă la o astfel de sumă apreciabilă. În România, precizează profesorul Costin C. Kirițescu, condițiile de înființare a bursei de valori s-au format în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cînd au apărut împrumuturile interne și externe emise de stat, precum și acțiunile emise de primele societăți pe acțiuni. Încă din 1882 bursele de valori au început să funcționeze pentru ca în 1904 să existe deja obligația desfășurării operațiunilor de vînzare-cumpărare a hîrtiilor de valoare în cadrul bursei.

Nu este un secret pentru nimeni că polițele (adică tratele și biletele la ordin) se negociau, se speculau la bursă. Îmi amintesc că în 1972 la Bursa din Paris din Rue 4 Septembre, la demisol era bursa de valori unde se speculau tratele, biletele la ordin etc., pentru ca la mezanin să fie bursa de operațiuni de stock exchange (devize). Mica și marea bursă...

Este de mirare cum le-au scăpat distinșilor mateini amintiți mai sus, următoarele rînduri din „Craii" : „....Gore nu mai da pe la Arnoteni. Își limpezise în chipul cel mai fericit partea de moștenire, vînzînd-o cu un preț aproape îndoit decît spera unui cumnat și aceasta adusese în viața lui o schimbare adîncă. **Intrase în anul maimuțelor** (s.n.), ceea ce se cam putea spune și despre mine care, de unde mai înainte îl ocoleam cu grijă, ajunsesem să mă țin după el". Gore Pirgu intrase în anul maimuțelor, mosa polițe cu maimuță, cîștiga bani buni, specula abil, era acum căutat de prieteni... Ca să fim exacți sută la sută, la cursul leului, din perioada 1910—1911, în urma moșirii poliței cu maimuță, Gore Pirgu se alegea cu frumoasa sumă de 3 673,1801 lei (calculul l-am făcut pe vechea valoare paritară a lirei sterline, egală cu 2,13281 g aur fin și a leului de 0,290322 g aur fin). Profesorul George Potra îmi spunea că pe vremea aceea cu 500 de lei îți cumpărai o pereche de case, e drept mai modeste, la mahala... **Deci poliția cu maimuță este o poliță cu noroc, potul ei fiind de invidiat.** („monkeyish market) fiind în jargonul de bursă o piață cu noroc!). Desigur că, ea nu exclude și mijloace nu tocmai curate, ca de altfel tot ce înseamnă goana după profit... unde scopul scuză mijloacele. Legat de aceasta, nu văd însă de ce să ne cramponăm de expresia franțuzească „payer en monnaie de singe" (pe care mi-o notasem și eu din „Robert", Paris, 1973, p. 1653 sau din „Larousse du XX-e siecle", Paris, 1931, vol. 4, p. 941), cînd englezii o folosesc pe aceea mult mai cuprinzătoare de **monkey business,** mai ales atunci cînd se referă la falsificarea numărului voturilor în alegeri... Să nu uităm că Mateiu a scris „Remember"... și mai ales că a intrat în rezonanță cu gîndirea marelui economist și sociolog englez Thomas Robert Malthus.

George Virgil Stoenescu

P.S. Amatorilor de ezoterisme cu orice preț la Mateiu I. Caragiale, le atragem atenția că „anul maimuțelor" în care intrase Gore Pirgu nu poate fi corelat cu al nouălea semn zodiacal din astrologia chineză — Maimuța. Acțiunea „Crailor..." se desfășoară între 1910—1911 (mai precis din toamna lui 1910 și aproape tot anul 1911), or, „Anul Maimuței" în calendarul astrologic chinez, pentru epoca respectivă, vizează perioada 2 februarie 1908 — 22 ianuarie 1909.

Interesant este faptul că Pirgu se încadrează, totuși, perfect acestui tip cosmo-biologic. Jean-Louis Brau arată că Maimuța este „l'un des signes les plus fantasques du zodiaque chinois. C'est aussi un comédien, suprêmement dissimulateur. Sa franchise este bien des fois sujette à caution ; il peut se révéler de mauvaise foi, **et même malhonnête, quand il croit que c'est la condition de sa réussite...** C'est également un commerçant avisé et un spéculateur habile... **Son côté arriviste** lui fait rechercher un mariage d'argent, quitte à le rompre quand il n'a plus rien à en attendre" **(s.n.). Ce mai putem spune despre Pirgu „însurat cu zestre, despărțit cu filodormă", bufon abject, codoș și speculant abil, prefect, deputat, senator, ministru plenipotențiar, etc?...**

Ceață pe lacuri

Urmare din pag. 1

bănuită — al autobuzului, fantomele dimineților-le mele. Niciodată, la întoarcere, nu mă uitam către lacuri, niciodată, după aceea, nu am vrut să localizez acel punct ce mă trezea din somn, ce-mi lua privirea, chiar fără voia mea, spre a mi-o purta către insula de păreri și albastru.

Mă lăsam purtat și absorbit apoi de locul ce nu era al meu, un loc tare, aspru, exact, oh, atît de departe de fragilitatea alcătuirilor din ceață și ape. Și nu pricepeam pentru ce nu-mi aflam starea, și nu pricepeam pentru ce cei din jur se grăbeau — tăcut, e-adevărat, și blînd, o blîndețe leneșă de felină ieșită la o plimbare-inspecție — să-mi întărească bănuiala : da, nu acela-i locul tău. Mai tîrziu, aveam să întrezăresc adevărul lor : aveam să plec, mai curînd sau mai tîrziu, aveam să plec, nu venisem decît să conturb pentru cîteva momente obișnuința vieții cu tinerețea mea, simțeau, o simțiseră de la început, că voi pleca și poate și ei gîndiseră că vor pleca dar nu o făcuseră dintr-o mie și una de motive și justificări. Și tinerețea, e-o perturbare și-o amăgire, dar are misteriosul dar de a stîrni ceea ce este mai bun într-un om, proiectîndu-i în amintire tot ceea ce se ascunde în aburul discret, învăluitor al anilor.

Și abia apoi, cînd „nici tinerețea nu mai e aceeași", regăsești în tine, pretextînd dimineți de septembrie, ceața de pe lacurile văzute sau numai visate.

POST RESTANT

DANA FLOREA, Bucureşti : Ne bucurăm că vă place totuşi matematica, deşi aveţi părinţi filologi. Nu ar trebui însă să vă feriţi încercările literare de cei apropiaţi, pentru că aceştia sigur vă iubesc şi nu se vor supăra citindu-le. Preocupaţi-vă mai mult de ce li se întîmplă altora şi mai puţin de ce vi se întîmplă dumneavoastră cînd scrieţi romane. Oricum, sînteţi prea tînără ca să nu continuaţi, cu condiţia ca să nu vă mai puneţi întrebări de felul acesta : **„Există omul cel mai deştept ? Există omul cel mai prost ? (avînd în vedere că mulţimea oamenilor este finită într-o epocă dată). Sau se pot împărţi oamenii pe clase sau nivele de prostie sau de inteligenţă ? ce înseamnă de fapt să fii deştept ?“.**

ADRIAN ALECSIN, Bucureşti : Schiţa este bine scrisă, dar pretextul ei este obosit, deşi nu mai puţin adevărat. Povestea cu musca aruncată în farfuria cu mîncare la restaurant este atît de veche, încît a intrat în folclorul ospătarilor.

ADAM BELL, Rădăuţi : Suntem siguri, după ce v-am citit, că între inventatorul telefonului şi d-voastră nu este decît o simplă coincidenţă de nume. Citiţi mai mult şi scrieţi mai puţin. Sau, deocamdată, nu.

POP CRISTIAN, Bucureşti : Aveţi ce spune, însă vă lipseşte meseria ; dar aceasta se poate învăţa. Şi se poate învăţa nu numai scriind, ci şi citind foarte multă literatură. Am reţinut „Bazarul“ pentru publicare.

ADRIAN DANIEL LUPEANU, Bucureşti : Citäm din Sentiment : **„Te priveam destul de sub pleoapa tremurîndă, reţinînd izvoare sub prund, şi tot ceea ce a urmat a fost o izbucnire certă de idei în care principalul era conştiinţa sudică după care rolul hotărîtor îl deţine memoria, ca un acord dureros în patima izbucnirilor de lavă spre asfinţit. Ambiţiosul adolescent îşi marcase întreaga sa celebritate nupţială prin freamătul interior ca un vîrtej sentimental de cuvinte a căror palpabilă intenţie era să se sustragă dorinţelor nestăvilite pe care o cere durerea. Cu toate că verdictul era amar, iar scurgerea neîncetată a timpului lăsa o urmă evolutivă asupra formei sechestrate în alibiuri victorioase de partea necunoscutului, adolescentul privea cum ochii săi obosiţi lăsau ca pleoapele grele să marcheze intermitenţe scurte, în ciuda faptului că peisajul se lăsa furat de candoare, pentru prima şi ultima oară de cînd temperatura coborîse sub 13 grade“.** Şi tot aşa pînă la sfîrşit. De ce nu încercaţi să scrieţi texte de muzică uşoară ca să vă sustrageţi **„dorinţelor nestăvilite pe care o cere (?!) durerea“** ? Am citat mai mult pentru a-i convinge şi pe alţii că a scrie frumos nu înseamnă a bătea cîmpii, folosind asociaţii bizare de cuvinte, care, vezi doamne, ne-ar impresiona. Existau, pe vremuri, broşurele cu modele de scrisori, de dragoste, pentru toate ocaziile, virstele şi anotimpurile. Misiva dvs. aici ar fi intrat. Încercaţi, deci, să scrieţi altfel, mai „urît“, dar mai adevărat, iar dacă nu puteţi, nu mai încercaţi deloc.

IOAN GABOR, Sibiu : Am fi preferat, în loc să ne recomandaţi nr. 4 şi 6 din Transilvania pentru **„a afla despre mine cîte ceva... deoarece nu public întîia oară“**, să încercaţi să vă prezentaţi singur, cum se obişnuieşte. Nu aţi avut timp ? Nu credem, dacă ne gîndim la paginile pe care ni le-aţi trimis. În „O întîmplare“, tînărul inginer Mircea este invitat la „vila“ directorului, la o petrecere. Deşi supărat că părinţii logodnicei lui, Raluca, îi aminaseră căsătoria cu un an, acesta nu rezistă totuşi fascinaţiei unei balerine celebre, Graţiela Marcu, nepoata directorului, simţind-o lîngă el **„ca o prezenţă telurică şi efemeră“** şi neştiind **„că necunoscutul, veghind asupra lui, îi va conduce paşii în fiecare zi, la ora şase fix, în casa Graţielei Marcu. Fără remuşcări“.** Şi totuşi : **„De ce femeile nu pot fi libere în comportări ca şi noi, cugetă inginerul Mircea. La cei douăzeci şi trei de ani pe care îi avea Raluca, o găsea timidă în apropieri şi copilăroasă. Probabil că niciodată nu vom fi egali în sentimente şi comportări, femeile sînt cu mult mai sensibile. Dar, era o datorie a lui să-i arate viaţa. Să o vadă cu ochii (?!) adevăraţi. Cîte generaţii de femei, claustrate din cele mai memorabile timpuri ale istoriei, nu ajunseseră la sfîrşitul vieţii lor fără a fi avut deschişi ochii ?“** În „Certitudinea“, eroul principal e doctor, doctorul Tiberiu Ulmet... **„un spirit căruia timpul şi spaţiul, concluzia, clarviziunea îi dădeau în mod frecvent şi noţiunea de voinţă. Mai credea şi că în toate momentele vieţii, funcţiile organismului omenesc lucrează din plin, superior, în raport direct cu gîndirea, care se influenţează inconştient şi din afară“.** M-aţi făcut curios să ştiu ce aţi publicat.

IONEL MIHAI, Bucureşti : Din cele două proze, care au un puternic caracter autobiografic, am reţinut-o, pentru publicare, pe prima, „Copilărie la oraş“. Pînă atunci, iată un eşantion de sezon : **„Mai întotdeauna lemnele ne veneau pe ploaie. Vedeam oprindu-se la poartă căruţa cu caii obosiţi şi căruţaşii beţi strigînd cît îi ţinea gura „a venit lemnele“. Mama se ducea să deschidă poarta, dar ei le aruncau în mijlocul străzii, grăbiţi să mai facă un transport pînă seara. Cărbunii îi lăsau la urmă, şi dacă nu le dădea un bacşiş gras, îi aruncau duşmăneşte peste lemne, mîrîndu-se că sînt prea mulţi...“**

Iulian Neacşu

CIVILIZAŢIE ROMÂNEASCĂ (XXVII)

Florilegii de Pace

„Aibi pace cu toţi“ — scria Neagoe **Basarab** în urmă cu aproape o jumătate de mileniu, comprimînd experienţa de pînă atunci a unui popor şi aruncînd o lumină în viitorime. Un popor sedentar nu poate fi războinic, agresiv, pentru că scopul său primordial este să fie lăsat în pace, să-şi urmeze destinul între graniţele sale firesti. De la ciuperca gigantică pe care **Decebal** o însemna cu mesaj de pace şi o trimitea năvălitorilor, şi pînă la ciuperca atomică de astăzi, care ameninţă întreaga umanitate, noi am trăit pe viu o înţeleaptă strategie a concordiei, a epuizării tuturor mijloacelor posibile de înţelegere cu alte neamuri. Istoria e plină de pilde şi întîmplări autohtone care pot alcătui capitole masive ale unui tratat mondial de irenologie. Iar această vocaţie echilibrată de pace a fost cu atît mai dificil de împlinit cu cît amplasarea geografică ne-a fost mai zbuciumată. Ca să dăm numai un exemplu, anecdotic şi nu tocmai, vă vom spune că din fastuoasa biserică Sf. Irina a Constantinopolei, vremelnicii stăpînitori, turcii, au făcut pulberărie şi arsenal de război. Ironia soartei este cu atît mai mare cu cît **irini** înseamnă în greceşte, după cum se ştie, **pace...** Şi asta se petrecea la doi paşi de noi, într-o zonă care tocmai datorită unor asemenea încălcări brutale ale tradiţiilor, demnităţii şi libertăţii popoarelor, a devenit butoiul cu pulbere al Europei. Şi ce sînt oare marile lăcaşuri ctitorite de domnitorii noştri după bătăliile cîştigate decît monumente închinate păcii ? Ele ne apar astăzi ca autentice tratate verticale de pace, presărate cu dărnicie pe toată cuprinderea ţării, prin vitraliile lor filtrîndu-se rubiniul sîngelui vărsat şi argintul sclipitor al oaselor pe care se sprijină pămîntul patriei. **„Aibi pace cu toţi“**, scria, aşadar, un mare principe umanist, dar asta nu însemna pacea cu orice preţ, chiar şi cu acela al ingenuncherii, umilirii, sclaviei, ci, aşa după cum scria un alt patriot cugetător (l-am numit pe **Iordache Golescu**) însemna că **„pacea cu oştiri s-o păzeşti“.** Am mai scris despre reflectarea în folclor şi în literatura cultă a acestor idealuri etern româneşti, n-aş vrea să mă repet, dar o constatare se impune : acea **„bună pace“** a înaintaşilor noştri este prezentă sau sugerată în majoritatea zdrobitoare a capodoperelor de spirit românesc. Împăcarea cu soarta a baciului din **„Miorita“** poate că nu este altceva decît un reflex al dorinţei sale de a împiedica alte vărsări de singe, ritualurile populare sînt ordonări cosmice ale ciclurilor vitale care în absenţa păcii n-ar fi altceva decît un haos perpetuu, tot astfel hora, după cum s-a observat de către specialişti, pare o sublimare ritmică a înfrăţirii şi jubilaţiei în faţa vieţii.

Ar fi multe de spus, subiectul este pe cît de generos, pe atît de inepuizabil, dar nu asta îmi propun acum, ci doresc să prezint un mănunchi proaspăt de flori ale cîmpului răsărite spre a saluta soarele păcii : **„Nu uciderţi pasărea albă“**, antologie de poezie românească închinată acestui deziderat. Îngrijitorul ediţiei, **George Chirilă**, afirmă în Argumentul final o sumă de adevăruri care particularizează creaţia românească de acest gen : **„Poeţii români ai acestui secol, zguduit de două mari conflagraţii mondiale, ori de cîte ori a fost nevoie, au făcut din versurile lor scut împotriva violenţei şi a morţii. Întru apărarea valorile culturii şi civilizaţiei, a vieţii înseşi, a mersului firesc al lucrurilor, poeţii români s-au găsit solidari în susţinerea unui generos ideal de bine. De-a lungul timpului, ai noştri şi-au ctitorit astfel convingerile, sentimentele, viaţa“.** Într-adevăr, creatori mari ai acestui secol de poezie românească — **Tudor Arghezi, George Bacovia, Lucian Blaga, Ion Barbu, Vasile Voiculescu, Al. Philippide, Ion Vinea, Dan Botta, Emil Botta, Nicolae Labiş, Nichita Stănescu,** ca să nu vorbim decît de cei trecuţi în nefiinţă — alături de poeţi în plină activitate, unii foarte tineri **— Mihai Beniuc, Cezar Baltag, Ion Brad, Ioan Alexandru, Ion Horea, Nicolae Dan Fruntelată, Cezar Ivănescu, Dan Mutaşcu, Mircea Florin Şandru, A.I. Zăinescu, Gheorghe Tomozei, Mara Nicoară, Lucia Negoiţă, Carolina Ilica, Radu Felix** şi alţii — îşi dau mîna în această antologie a păcii şi chiar a împăcării diverselor stiluri şi curente literare, pentru a alcătui un superb florilegiu de inimă şi conştiinţă românească. Este o carte care poate servi ca abecedar de şcoală copiilor, ca îndreptar universitar, ca tratat diplomatic în versuri, este o carte ce s-ar putea traduce în mai multe limbi pentru a fi răspîndită în largul lumii, aidoma columbelor albe. Beneficiind de un cald Cuvînt Înainte al **prof. univ. dr. Zoe Dumitrescu-Buşulenga,** volumul are densitate şi gravitate, constituindu-se într-o semnătură colectivă a poeziei româneşti din acest veac pe vibrantul **Apel de Pace** adresat popoarelor lumii de către **România.**

Corneliu Vadim Tudor

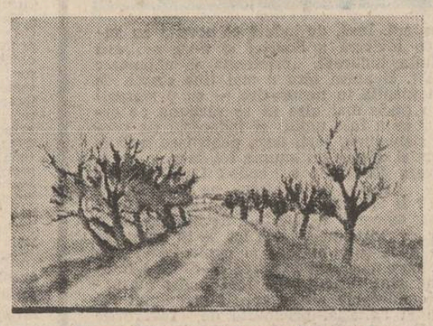

Oprea Olteanu : „Lunca Dunării“
Din expoziţia de la Galeria Municipală

Fluturii

„Am visat un fluture. Dar ce sînt eu ? Un fluture sau un Zhung zi care visează ?“

Fluturi fluturi nebuni cu aripile pictate pe un porţelan sau numai pe un capăt de vis, ecou tălăzuit în timpane şi soarele ridicîndu-se ud din mările Chinei. Nu e literatură ce vreau să zic, este un mod de a mă purta cu gîndul la arborii mici, ondulaţi parcă. Mă-ndrept din senin spre grădina maestrului reţelei din Suzhou. Voi căuta aici pentru o vreme florile primăverii amestecate cu urzici, plantele soptitoare şi strepinite înfoarse la colţuri în dulci cercei. Podoţele chinezeşti mlădioase, ferestrele în forme ciudate (cercuri, sticle şi fructe) săpate în zid, îţi iau ochii. Pavajele de pietris cu modele geometrice sau florale aproape că îţi pierd paşii, terasele albe ca laptele, galbenul ţiglelor smăltuite şi stîlpii roşii, mirabil de veseli (jucării !) îţi rătăcesc drumul. Dai de leii Podului lui Marco Polo dormind de la 1198, de Marea Pagodă a Gîştii Sălbatice, de Pagoda celor 1 000 de stînjeni, de Palatul Bucuriei eterne — toate învîrtindu-ţi-se în memorie, materiale şi imateriale. Iar din istorie în istorie te pomeneşti că nu mai ştii nimic. Papagalii albi şi raţele violete, cocorii de mare şi pescărusii de riu sînt toate dintr-o dată infinit mai importante decît răscoala Turbanelor Galbene sau a Sprincenelor roşii. Istoria o poţi pricepe, numai atmosfera, chiar de odinioară, îţi rămîne de retrăit. Tot parcul, nici nu mai ştiu care, poate parcul „celor 1 000 de primăveri“ poate deveni o fotografie, o pictură veche prin care te plimbi mai mult pe ape şi poduri decît pe realitate. Totul se poate naşte într-o noapte cînd refaci nişte notiţe din liceu, notiţe despre China. Şi nu mint dacă spun, m-am gîndit în multe eşantioane de somn, de somn al dimineţii, cînd simţeam în sînge cum soarele din Marea Chinei se ridica, la numele acestor parcuri. Există şi o poetică a numelor, o mătase vaporoasă plutind peste onomastica oamenilor şi locurilor, o perdea de fum prin care se întrevăd discret, dar cu atît mai voluptuoase, simbolurile ! La chinezi celestitatea, liniştea de sticlă dominînd ca o doamnă a casei pagodele şi minţile — determină asociaţii lingvistice bizar de frumoase. „Podul trecerii sigure“ — apare ca un pleonasm de la anul 605. Ce tainică semnificaţie să aibă această risipă de termeni armonici ? Armonia sferelor teoretizată şi de greci este o prezenţă — aş îndrăzni să zic — aproape corporală în China. Întreg universul îşi are corespondenţele, jos, în cotidian. Luna o regăsim în poarta din „grădina Liu“ sau tocmai în locul numit „Calea lunii şi vatra norilor“ din Parcul Limpezimii desăvîrşite. Ceva din ordinea vegetală ne trezeşte un al şaselea simţ, simţul intuiţiei. Asociem grădinile cu parcelele cerului unde ar trăi (conform tradiţiei daoiste) nemuritorii. Copilul european se îndeletniceşte cu machetarea unui oraşel din căsuţe de plastelină. Chinezul rămîne, respectînd proporţiile în maşteria asta, de-a pururi copil, construind din piatră sau sticlă ceea ce ar trece drept chinezării. Mirifica artă a grădinăritului şi aranjamentului înainte de toate. Japonezii ajung prin simpatie la ikebana, arta ornamentului floral. Petalele şi tulpinile tăiate anume formulează o poetică mai valabilă decît oricare, o lume pentru care poţi lăsa o mic, altele. Nu e chiar puţin lucru să ademeneşti un om din real în fantasticul floral şi să-l faci să trăiască o realitate aparte, o închipuire de realitate ! Este oricum nespus de frumos. Domnii şi doamnele sînt invitaţi la o călătorie de plăcere — de pildă — în lumea eventaliului. 10 000 de mile se împletesc aici în cîţiva centimetri pătraţi.

Dincl dovadă de un spirit de abstractizare foarte profund, si-au luat pe DAO de mamă a tuturor lucrurilor, de supremă noţiune întemeietoare şi ordonatoare, infinită şi informă. Problemele ar fi început desigur acolo unde apărea forma, acolo unde s-ar fi înghesuit deştepţii cu presupunerile. Tendinţa de decorporalizare pare firească pentru un principiu şi nu pentru o curiozitate cerească. Ignorarea corporalităţii o întîlnim însă generalizată ca leitmotiv. Portretul chinez nu este adeptul trupurilor, fie ele rubensiene sau à la El Greco, adică eterizate şi, mai mult, asexuate. Ar fi greşit să comparăm interdicţia facerii de chipuri sculpturate bizantine, sau arsenalul acorporal specific bizantin cu determinările picturii chineze. O vagă asemănare este incontestabilă, dar inutil de semnalat fără notele de subsol vizînd importanţa exagerată pe care o acordă chinezul la trei fire de păr din barba unui personaj (semne ale demnităţii). Ce să mai vorbim despre teatrul chinezesc în care costumele „fac“, în totalitate personajul ! Iar dacă decorurile sînt puţine la număr, deducem cam în ce fel şi-ar fi putut ride în barbă teatrul chinezesc de kilogramele de accesorii invadînd teatrul Scala la o operă de Meyerbeer. Grandilocvenţa nu o cultivă decît cocoşul, iar chinezul poate fi doar fluture. Ce este altceva evantaliul cu cele 10 000 mile reprezentate pe el decît însăşi China cu poporul său miriapodic, ce este altceva particula „DE“ (care, se spune, creşte, educă şi maturizează lucrurile) decît îndemnul la cumpătare şi modestie ajuns proverbial pentru chinezi „a crea şi a nu-ţi însuşi, a făptui şi a nu te lăuda“. Efectul şi atracţia fizică sînt dispretuite şi considerate în ţara pagodelor ca frivolităţi. Un adevărat chinez nu poate şi nu poate să vrea să fie romantic — pentru că prin educaţie, efuziunile sentimentale îi lipsesc. Decenţa, masca decenţei se aşează peste orice zîmbet ori rictus, reducîndu-le la tăcere. Numai şi numai demonii, nemuritorii şi vînătorii de duhuri au învoire să se agite, ei sînt copiii de grădiniţă obraznici, răsfăţaţi de soartă pentru că, vezi bine, ce i se permite obraznicului, nu i se va îngădui, în veci cumintelui.

Anca Romeci

Critica şi mijloacele extraliterare

Urmare din pag. 1

zie compusă din cuvinte şi a făcut-o cu atîta aplomb cu atîta ingenuitate şi cu atîta talent încît a apărut tuturor ca un inaugurator“, înseamnă a nu spune nimic despre poezia lui Dinescu şi a nu înţelege că „necuvintele“ lui Nichita Stănescu sînt tot cuvinte şi nu limba spargă ori leopardă. Aşa cum nu este critică ci inutilă înginare liricoidă altă însemnare despre acelaşi : „el alcătuieşte, pur şi simplu, versuri superbe, care încîntă inexplicabil, aşa cum încîntă o flacără sau zborul unei păsări“. Nu contest — să ne înţelegem — posibilitatea lui Mircea Dinescu de a scrie versuri superbe, dar aştept de la critic nu doar consemnarea abandonului în faţa superbiei, ci şi motivarea impresiei personale. Doar în aparenţă un comentariu elogios (cel din care am citat singurul de acest gen din întregul serial) neargumentat, este mai credibil decît unul minimalizator şi la fel. În critică, absenţa argumentelor este certificatul de inexistenţă a criticului. Înapt pentru analiză şi, probabil, conştient de acest defect, Alex. Ştefănescu încearcă să se retragă în spatele unor baricade de comparaţii, fie inutile, cum am văzut mai înainte, fie jignitoare. Sau, oricum, puţin măguitoare pentru scriitorii în discuţie. Astfel „George Bălăiţă, care a vrut probabil să placă acestor supercititori, le-a venit în întîmpinare, aşa cum unele femei, dintr-o cochetărie instinctivă, simulează un interes arzător pentru ceea ce îi pasionează, pe bărbaţi“. Să fie comparat cu o femie cochetă şi simulantă (ambiguitatea neintenţionată din ultima propoziţie a frazei o las necomentată), iată, cred, ultimul lucru pe care şi l-ar dori un scriitor. Şi măcar dacă „neeleganţa“ figurii de stil ar fi avut la bază o certitudine în legătură cu intenţiile autorului, atunci cînd a compus, aşa cum a compus, **Lumea în două zile.** Dar, după cum dovedeşte citatul, totul stă sub semnul „probabilului“. Domeniul operei este părăsit, în căutarea unei presupuse strategii a succesului. Modul în care se succed comparaţiile, în cazul lui Dumitru Radu Popescu, ar putea da, unuia mai slab de constituţie, cel puţin vertijuri, dacă nu palpitaţii. Mai întîi, o concesie cu ambalaj de victorie navală : „Ceea ce este valoros în creaţia lui Dumitru Radu Popescu, iese treptat şi impunător din acest nolan de colaborări nesemnificative, asemenea unui submarin care apare la suprafaţă şiroind încă de apă“. Apoi, o scufundare rapidă, fără costum de scafandru, la fundul apei : „Pentru ca trucul să nu-i fie dezvăluit de sagacitatea cititorului, se ascunde într-un limbaj indeterminat, format din aproximaţii, aşa cum se ascund unele vieţuitoare acvatice într-o tulbureală provocată prin răscolirea mîlului“. Ori submarin, şiroind, de apă, ori vieţuitoare acvatică ascunsă în tulbureala apei ! Se mai poate ieşi din această teribilă dilemă propusă de criticul Alex. Ştefănescu ? Noroc că proza lui D. R. Popescu nu are nici o legătură cu aceste exerciţii stilistice. Cînd nu emite astfel de „perle“. A. Şt. procedează **şi mai greşit.** Adică, se plasează tot mai departe de teritoriul criticii literare, eşuînd într-o portretistică „după ureche“, condimentată cu elemente de probabilă memorialistică, ambele excentrice operei şi actului critic. Poezia lui Ion Gheorghe este expediată în patru citate, însoţite de comentarii care le falsifică sensurile în aşa măsură încît pornirea denigratoare este evidentă, la care se adaugă sentinţe fără probe de felul : „măretie grosolană“, „retorică rudimentară“, „elementară tehnică a sugestiei“, „spiritism“, „evocare incoerentă“. După această trombă de „complimente“, concluzia, parţială, potrivit căreia „Ion Gheorghe face o mare poezie ţărănească. Sau, mai exact spus, tinde către o mare poezie ţărănească“ este stupefiantă. Dacă despre poezia sa nu aflăm nimic, sau aflăm lucruri năucitoare (de pildă că versul „marea, această neaşezare de veci a materiei“, acest mic vers şi nimic altceva „îl consacră pe Ion Gheorghe ca pe un astru din noua pleiadă de poeţi“) în schimb, despre omul Ion Gheorghe aflăm tot soiul de amănunte : că doarme cu culegeri de folclor sub cap, că-i îndeamnă pe tineri, să se iniţieze în cultura populară şi să renunţe la paiaţerîile existenţei moderne, că are, „de altfel“ (cum adică, de altfel ?) o figură severă, accentuată de ochelarii în rame negre prin care priveşte încruntat şi îi înspăimîntă (ce are a face cu poezia lui) sau îi oripilează (chiar astfel ?) pe cei din jur printr-o sisifică putere de muncă“. Cită istorie exactă a literaturii române contemporane ! La Călinescu sau Lovinescu „portretul“ trimite, subtil sau în linie dreaptă la operă. Altfel nu şi-ar avea nici un sens în pagina critică. La Alex. Ştefănescu el este o tendenţioasă bufonadă, care încearcă, inabil să mascheze subţirimea ideilor şi lipsa de îndreptăţire a judecăţilor. O mulţime de indicii (provenite din surse neidentificate) ne oferă biografiul improvizat şi despre D. R. Popescu : joacă şah, şi îi place să cîştige, drept care urmăreşte cu atîta intensitate jocul încît piesele sînt pe cale să se transforme în cenuşă, îşi încordează adesea voinţa pentru a obţine ceva greu ; e pasionat de fotbal ; a fost corector la revista **Steaua,** prilej pentru Alex. Ştefănescu să şi-l imagineze „corectînd, taciturn, spalturile unor scriitori cu statut de vedetă în epocă şi întorcîndu-se seara acasă cu hotărîrea neclintită de a scrie pînă în zori, pentru ca într-o bună zi, să aibă şi el acelaşi statut“, este „lipsit de spontaneitate şi de umor“. Aceeaşi sursă ne asigură că statutul de acum al scriitorului reprezintă „exact (cum altfel ?) ceea ce îşi dorea cîndva un corector de la revista **Steaua** în virstă de nouăsprezece ani (corectorul, nu revista).

Nici o relaţie, decît poate doar în imaginaţia autorului lor, între aceste date şi ceea ce criticul crede, în dispreţul total al argumentelor, că ar defini proza lui D.R. Popescu: „Pentru că oricum şi-a dat seama că îi lipseşte aptitudinea de a face eseistică sau analiză psihologică subtilă sau construcţie metafizică, optează pentru literatura ingenuuă despre care ştie că figurează printre mijloacele de expresie considerate moderne. Trebuie spus însă că marii scriitori ai secolului douăzeci care adoptă această atitudine simulează naivitatea. El chiar este, în fond, un naiv, care a înţeles însă că trebuie să prezinte această trăsătură a sa ca pe un program estetic“ (urmează „povestea“ cu dezvăluirea trucului şi cu vieţuitoarele acvatice care agită, ca antidot, mîlul).

În viziunea greşită de singularâ a lui Alex. Ştefănescu, autorul **Vînătorii regale** este un fel de veleitar abil, care a învăţat să sucească mintea şi să răscolească sufletul cititorului, asediindu-l cu avalanşe de povestiri năstrusnice, fără cap şi coadă, imprecise stilistic. De unde să i se tragă toate necazurile ? De la şah sau de la fotbal ? Textele lui Alex. Ştefănescu sînt impenetrabile. În absenţa instrumentelor şi a argumentelor critice, înlocuite abuziv de mijloace extraliterare, **Istoria exactă a literaturii române contemporane** rămîne doar o farsă tristă, care nu foloseşte nimănui.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (II)

Posesorul micului harem suride ridicînd mîinile a resemnare, cu pumnul pe minerele bagajelor şi mă strecor cu greutate spre punctul vamal unde un tinerel cu o pereche de mustăţi de focă mă priveşte sfredelitor şi uşor derutat. Îi fac semn că sînt grăbit dar nu pare impresionat de surescitarea mea în ciuda argumentelor mitraliate în cuvinte disperate : chemat la avion, Mongolia, scriitor, oficial, pace !... Pe chip i se instalează o expresie de suspiciune profesională şi în timp ce-mi face semn să deschid la întîmplare unul din geamantane pune întrebările de rigoare : dacă am lei, (n-am !), dacă am ruble, (am avut !), dacă am dolari, (îmi vine să-l injur !), dacă am tugrigi, (am 47 în cap şi ceva mărunţiş !). Mă pune să-i scot şi mi-i numără ca un zaraf.

Intru în priză nu atît datorită vigilenţei lui juvenile cît mai ales cuprins de panica zborului ce va urma. Mă rog celui de sus să mă ajute să-mi păstrez calmul. Geamantanul e cercetat minuţios : cămăşi şi alte accesorii intime, trusa de barberit, cele patru sticle de coniac supraintitulat „vinars“ (glorie fanteziei autohtone !) şi două exemplare din „Agenda literară“ pe care le răsfoieşte dînd mărunt din buze ca şi cum ar şti românește. În fine, pare mulţumit. Mă hipnotizează încă o dată şi eu îi fac cu ochiul degajat mimînd calmul. Dă geamantanul la o parte lăsînd lucrurile răscolite şi-mi face semn că pot să-l închid.

La microfon se aude din nou, stăruitor şi rar, invitaţia de-a mă prezenta la avion. Dau să-mi închid geamantanul dar mă răzgîndesc. Îi rog pe tinărul cu mustăţi de focă să-mi aşeze lucrurile aşa cum au fost. Se holbează la mine nedumerit ca şi cum i-aş fi cerut să-mi facă o frecţie.

Se face că nu pricepe. Insist ajutat de limbajul mimico-gesticular pe care-l posed la perfecţiune de pe vremea cînd lucram la Şcoala de surdo-muţi din Şiria şi prin intermediul căruia mă pot înţelege şi cu un mut din Noua-Zeelandă. Degeaba ! Dar şi eu sînt încăpăţînat : timp n-am, vocea de la microfon mă cheamă ca şi cum eu aş fi comandantul avionului, aşa că, îmi zic, dacă întîrzii avionul întîrzii din pricina lor şi poate că Aeroflotul, culpabil, se va decide să-mi plătească în continuare călătoria pe linia ferată. Declar grevă şi-mi încrucişez braţele uitîndu-mă dulce şi serafic la tinerelul care dă semne de nerăbdare şi nervozitate. Cedează şi închide capacul geamantanului. Nu accept. Îl deschid şi-i fac semn că nu sînt mulţumit de felul în care mi-a aşezat rufăria. Pare mai mult decît nedumerit, (probabil că aşa ceva nu i s-a mai întîmplat încă, dar eu mizez pe politeţea omului de tip nou), şi în consecinţă se sfătuieşte cu un coleg mult mai virstnic. Bătos şi plin de ostentaţie posesorul mustăţilor de focă se decide să aranjeze rufăria aşa cum a găsit-o. Nu se grăbeşte, îmi cere biletul de avion, citeşte ceva şi-mi zice surizînd :

— Vă întoarceţi pe 23 iulie, înseamnă că ne revedem. Sînt tocmai de serviciu...

Îmi întinde biletul şi paşaportul şi-mi doreşte călătorie plăcută.

Îi mulţumesc şi-i promit să-i aduc în dar un litru de kumis.

Nimeresc poarta, străbat burduful legat de scara avionului. O stewardesă blondă şi mlădioasă, numai zîmbete şi cîrlionţi, îmi arată ceasul de la mînă. Îl scot şi eu pe al meu, de la piept, ceas vechi, de pe vremea lui Spinoza legat cu lanţ lung de butonieră. Avionul e plin.

Pasagerii mă privesc mohoriţi : „deci din pricina ăstuia nu mai plecam noi...“, sînt aşezat spre coadă, pe unicul loc liber, lîngă un ins scheletic care seamănă cu Satyamurti. Pentru cei care nu ştiu cine a fost Satyamurti fac precizarea de rigoare : un yogist care a stat şapte zile îngropat într-un moment de beton fără să aibe nici pe naiba ieşind viu de acolo, spre cruceala medicilor, dar mai slab cu aproape cinci kilograme...

Îmi potrivesc centura de siguranţă. Deschid geanta diplomat, scot o sticluţă de coniac rotundă, cumpărată pe sub mînă, deşurubez dopul mic şi alb şi mă pregătesc să-mi anesteziez spaima care o simt urcînd încet spre şira spinării. Torn în păhăruţ şi-l îmbii pe slăbănogul de alături care se fereşte ca şi cum i-aş fi oferit vitriol. Îl felicit pentru abstinenţă şi duc sticla la gură în timp ce o voce feminină ne anunţă că vom zbura cu un TU 154, cu o viteză de 945 kilometri pe oră, la o altitudine de 11 mii de metri (simt că mă cutremur), că la bord se află 160 de pasageri (mai bine îi lăsam să fie 159 !), că prima escală o facem la Novosibirsk, că temperatura aerului este de 18 grade şi că echipajul e comandat de cutare căpitan...

Mă instalez bine în fotoliu şi mai trag o duşcă de coniac refuzînd bomboanele amăgitoare. În cîteva minute sîntem în aer, sus, deasupra Moscovei. Ţin ochii strînşi şi ascult sporovăiala celor din jur. Sînt un grup de polonezi. Turişti plecaţi spre Asia, dornici să vadă, probabil, cămile, yaci, deşertul Gobi şi să bea kumis.

Avionul prinde înălţimea ideală. Lunecă lin ca un peşte imens într-o apă liniştită. Frica începe să-mi dispară. Fakirul de alături deşiră un şnur de mărgele negre. Mătănii, desigur şi murmură ceva din vîrful buzelor. Bănuiesc că se teme mai tare decît mine. Apare stewardesa împingînd un gheridon strălucitor burduşit de sticle : coniac ? pivo ? vinó ?...

Aş vrea din toate dar trebuie să mă stabilesc la un sortiment. Decretez înviorat : coniac şi adaug persuasiv-balsoi ! Fakirul de alături îşi ia paharul, îl miroase cu vădită neplăcere şi mi-l oferă galant declarînd că e antialcolic. Nu aveam nici o îndoială. Îi mulţumesc şi-l sfătuiesc să mai ceară unul. E un coniac fin, armenesc, îl simt după aromă.

Ni se dau şi nişte gustări. Nu mare lucru, doar ceva icre de Manciuria, roşii şi transparente, care-mi amintesc de vremurile copilăriei mele. **Fakirul** nu numai că nu bea, dar nici nu mănîncă ! Îmi întinde zîmbind îndatoritor tăviţa lui. Îi mulţumesc şi-mi vine să-l sărut dar e prea slab şi prea ascetic. Scoate un carneţel din buzunar şi un creion minuscul şi începe să noteze ceva precipitat. Îl cîntăresc cu coada ochiului şi-mi zic : te pomeneşti c-o fi scriitor băiatul şi că merge în Mongolia invitat ca şi mine la acelaşi simpozion.

Îl las să noteze, termin de îngurgitat delicatesurile Aeroflotului şi întorcîndu-mă spre el îl întreb cu speranţă :

— Sînteţi cumva scriitor ?

Mircea Micu

(Continuare în numărul viitor)

P.S. Declarîndu-mi completa ignoranţă mulţumesc pe această cale poetei Grete Tartler care mi-a atras atenţia că un musulman nu poate avea mai mult de patru neveste oficiale, ori arabul meu poseda cinci. În cazul acesta, zice domnia sa, una era amantă sau soră. Habar nu am, răspund eu, dar pot să jur că în jurul lui roiau cinci cadîne. Cît priveşte copii, dintr-o greşeală de tipar a apărut : şapte copii, trei băieţi şi două fete. Se va citi corect, evident, cinci copii...

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

O completare la un „program“ (4)

mai vechea dezbatere a „Europei libere“ privitoare la „Literatură şi exil“ (din 21 iulie 1984) are însemnătatea ei şi din pricini care privesc mai puţin estetica şi mai mult, ca să zicem aşa, etica. Ea conţine şi intîile dezmînţiri insistente pe care atît Virgil Ierunca cît şi Monica Lovinescu s-au gîndit că e mai bine să le facă, întrucît mult din propoziţiunile lor depăşiseră cu mult marginile îngăduite, la „Europa liberă“, prin regulament. Aceste palinodii care indică încă o dată că aceşti indivizi îşi fac, prin intermediul unei instituţii, o politică personală spre a nu zice mai bine politica unui grup, adeseori contrară celor care îi subvenţionează, merită o scurtă punere la punct. Instinctul preciziunii e bine să funcţioneze întotdeauna, chiar şi atunci cînd rezultatele nu fac decît să confirme observaţii mai vechi şi atît de neplăcute.

Ideea ar fi că nici unul dintre căuzaşii diversiunii nu ar susţine „exilul extern“ şi nu ar crede în creativitatea acestuia. Cultura — zicea, în 21 iulie 1984, Virgil Ierunca — ar fi în România, aceea a „exilului intern“, intrat în „coincidenţe necesare şi fatale“ cu „exilul extern“, care e o prelungire a celui dintîi. Cei care ar pune pe seama lor ideea creativităţii „exilului extern“ — menţiona omul tot atunci — „nu vor găsi texte care să-i susţină“. Aceasta, adăuga Monica Lovinescu „e o aberaţie“ şi a veni cu ideea că literatura română ar înflori mai ales în afara României nu ar fi, zice ea, de imaginat. Corect ! Atîta doar că „aberaţiile“ acestea nu aparţin celor care combat diversiunea şi semnalează iresponsabilităţile ei ci diversioniştilor în persoană. Să precizez, aşadar, că între autorii acestor „aberaţii“ trebuie să-i numărăm şi pe Monica Lovinescu şi pe Virgil Ierunca ; cum însă memoria pare-se că nu-i mai ajută, e momentul să trecem la evocări.

Mai întîi, să ne întrebăm : a prezenta viaţa culturală românească în chipul unei nesfîrşite represiuni şi, prin comparaţie cu ea, a înfăţişa pe exilaţi drept „mari autori“ e o probă care să dezmintă teza exilului creator sau nu e ? Nu Virgil Ierunca l-a comparat pe Ion Pîrvulescu, un necunoscut autor trăitor la Paris, cu Ezra Pound şi l-a înfăţişat numai prin argumentul „exilului“ în chip de mare poet ? Sînt recenziile lui Ioan Petru Culianu, care susţinea „fericirea“ de a deveni scriitor francez (trăită de Virgil Tănase, cu ajutorul lui Alain Paruit) scrise în afara grupului „Europei libere“ ? Nu era de părere Miron Kiropol că a scrie în franţuzeşte este o fericire incomparabilă ? Nu Sanda Stolojan se arăta uimită, comentînd opera lui Duiliu Zamfirescu, de absenţa temei emigrării din opera acelui autor ? Nu face „Free Europe“ din „europenismul“ artificios un element tactic cu funcţiune de deznaţionalizare ? Nu era de părere, mai recent, în 7 aprilie 1985, Ion Vianu, că „românul are o lectură particulară subversivă a tot ceea ce vine din Apus“ ? S-ar putea obiecta că astfel de opinii (pe care le-am menţionat, la vremea lor, precizînd şi izvoarele) sînt „păreri“ şi nimic mai mult ; însă ele au legătură cu operaţiunile de grup şi se potrivesc la strategia generală.

Să zicem, totuşi, că nimic din acestea nu are atingere cu apologia exilului şi că un astfel de elogiu ar trebui făcut în chip direct : grupul „

PLUTARC DESPRE PRIETENIE

Plutarc din Cheroneea (circa 48—125 e.n.) a lăsat posterității două opere însemnate : **Moralia** și **Vieţile oamenilor iluștri,** fapt pentru care a fost socotit, deopotrivă, un istoric și un filosof, **Vieţile** fiind singura lucrare istorică, greco-latină, amplă și usor de citit, în care autorul a știut să evoce figuri celebre ale antichității.

De fapt Plutarc, atit în **Moralia,** cît și în **Vieţi,** rămîne ca moralist. În **Moralia** teoretizează, în **Vieţi** exemplifică. În **Moralia** face abile și profunde speculații preamărind virtuțile și condamnînd viciile ; în **Vieţi** prezintă eroi în luptă cu destinul, în luptă cu ei înșiși, extraordinari prin virtuțile care i-au ridicat.

Pentru vechii greci, omul era o ființă imperfectă, însă dotată cu o admirabilă vocație spre perfecțiune. Ajunge să privim sculptura greacă pentru a înțelege cît de pătrunși au fost oamenii de atunci de ideea de Frumos, și cît de mult au respectat-o, ca pe un sens profund al vieții.

Dacă ei au știut să respecte și să idealizeze trupul — pe care Platon îl considera pedeapsa sufletului —, cu atît mai mult au năzuit spre **Bine,** ca spre singura modalitate de a trăi în comun, **Binele** însumînd pentru Plutarc o mulțime de virtuți : respectul prieteniei pînă la sacrificiu, seninătatea în fața vicisitudinilor Soartei, îndulgența pentru micile slăbiciuni omenești, dar intransigentă atunci cînd este vorba de marii păcătoși.

Plutarc mai predică buna-credință, ca pe un **modus vivendi.** De fapt, cînd spunem greci, spunem implicit : „morală !".

Pe eleni i-au interesat oamenii și Plutarc cu toate că s-a născut la aproape patru sute de ani după înfrîngerea grecilor de către Alexandru cel Mare, a rămas prin cultură și educație un cetățean al vechii Elade, pasionat de povestea omului.

Acest persistent interes pentru om, moștenit de altminteri de la Homer, are în sine o anumită duioșie. Nu este doar o problemă de idei, este o problemă de sentimente.

Noțiunea de patriotism a fost — deseori — rău înțeleasă. Ea nu definește doar mîndria națională, ci o afecțiune mutuală, girată de o viață de secole apărată în comun. Termenul grec de **philanthropia** exprimă, printre altele, bunăvoință, simpatie și (cu precădere !) „civilizație".

În **Moralia** (care cuprinde peste trei mii de pagini), se găsesc mici tratate, unde nu se descriu caractere, ci Viciul și Virtutea. Plutarc ne prezintă : Lingușirea, Arivismul, Mînia, Avariția, Prietenia, Bunăvoința, Sinceritatea.

În tratatul : **Cum putem deosebi lingușitorul de prieten** — din care dăm mai jos un fragment —, Plutarc ne învață meșteșugul de a fi sincer și totodată delicat, spre a ne îndrepta prietenul, de cumva lunecă în vreo greșeală.

1. Dragă Antiochos Philòpappos, Platon ne spune să-l iertăm cu toții pe cel ce recunoaște că e stăpînit de o dragoste nemăsurată față de sine și, printre păcatele care decurg din această iubire, cel mai primejdios este să nu-ți poți fi judecător drept și nepărtinitor. Căci **iubirea este oarbă față de ceea ce iubește,** afară doar dacă nu ne-am deprins prin învățătură să cinstim, și să urmărim, îndeosebi virtutea și nu ceea ce seamănă cu slăbiciunile firii noastre.

. . . . . .

25. Îndemnul pe care l-am dat la început îl repetăm acum : trebuie smulsă din noi dragostea de sine și — mai cu seamă — mîndria noastră deșartă ! ...Iar dacă vrem să urmăm oracolul de la Delfi, care spune : **Cunoaște-te pe tine însuți,** socotind că această cunoaștere este nepreținută pentru noi toți, vom cerceta cu grijă ceea ce am primit de la natură, și mai ales de la Educație ! Atunci ni se va părea că amîndouă sînt pline de cusururi, amestecînd — fără noimă — binele și răul, fie în vorbele noastre, fie în simțămintele noastre, fie chiar în faptele noastre. Astfel vom ști să ne ferim de lingușitori și nu-i vom lăsa să ne dea tircoale... Dacă este lucru rușinos — spre a fi pe placul cuiva — să cazi în păcatul lingușirii, deopotrivă de rușinos este să distrugi bunăvoința prietenească printr-o libertate nemăsurată, în vorbă. Avem datoria să ne ferim de exagerări ! Iar, în ceea ce privește sinceritatea, ea va fi întrebuințată cum se cuvine, cu dreaptă măsură.

Înainte de a sfîrși această lucrare, credem că este necesar în legătură cu subiectul nostru să-i arătăm toate implicațiile.

26. Pentru că ne-am dat seama că sînt unele cusururi inevitabile care însoțesc sinceritatea, va trebui înainte de orice să înlăturăm iubirea oarbă pentru noi înșine de teamă ca nu cumva să părem că respingem o nedreptate din pricina unor interese personale — de cumva am fost păgubiți ori am avut un anume temei de nemulțumire. Oamenii sînt înclinați să creadă că doar mînia, și nu bunăvoința, însuflețește pe acela care a vorbit în interesul său, cuvintele lui nefiind un sfat, ci mai degrabă o dojană. Sinceritatea este semnul prieteniei nobile și devotate, pe cînd vreme dojana vădește iubirea de sine și micime sufletească. De aceea oamenii care vorbesc blînd și fără prefăcătorie sînt respectați și admirați. În schimb, celor ce învinuiesc le întoarcem învinuirea, disprețuindu-i. Agamemnon se mînie din pricina vorbelor prea slobode ale lui Ahile, în ciuda faptului că păreau rostite cu măsură. Dar, cînd Odiseu îl mustră aprig, spunîndu-i : **Mai bine era să domnești, o nefericite ! peste oastea unor nevolnici,** el îndură ocara știind-o pornită dintr-un gînd înțelept. Vorbele lui, neprefăcute, ținteau binele Eladei și nicidecum binele său. Pe cînd Ahile se răzvrătise împins de ură. Dar însuși Ahile l-a ascultat pe Pàtroclos în tăcere, cu toate că firea-i nu a fost nici blîndă și nici răbdătoare ; ci — dimpotrivă — sufletu-i **era în stare să învinuiască chiar și pe cel fără de vină.** Ahile îndură ca Pàtroclos să-i spună cu asprime : **Om crud ce ești, ție Peleu nu ți-a fost tată, Peleu cel priceput să mîne caii ; și Thètis mamă nu ți-a fost ! Te-au zămislit marea înspumată și povîrnitele stînci. Într-atîta ți-e inima de neînduplecată !**

Oratorul Hyperide obișnuia să le spună ateniencilor că datoria lui este, mai întîi, să cerceteze dacă vorbele sale sînt amarnice și, mai apoi, ce temeiuri avea de a vorbi astfel. Dojana unui prieten dacă este lipsită de orice patimă poate fi primită cu înțelegere, cu toată seriozitatea și cu privirea plecată. Dar dacă cineva ne arată că vorba-i slobodă nu țintește greșelile pe care le vom fi săvîrșit față de el, ci mustrarea-i — sinceră și pornită din inimă — atacă doar purtarea noastră față de alții, cu neputință ar fi să ne împotrivim sincerității lui. Generoasa atitudine a vorbitorului va îndulci amărăciunea și asprimea pedepsei. Se spune, și pe bună dreptate, că tocmai atunci cînd am avea temeiuri să ne plîngem de un prieten trebuie să urmărim ceea ce i-ar putea fi de folos, și-ntr-ajutor. Nu este lipsit de demnitate, într-o prietenie adevărată, — dacă ne simțim uneori desconsiderați — să le vorbim totuși prietenilor noștri cu sinceritate în favoarea altor oameni nedreptățiți, amintindu-le astfel de umilința pe care noi am îndurat-o. Cînd Platon, bănuit și urgisit de Dionysios, i-a cerut acestuia o întrevedere — acceptată de el —, tiranul își închipuia că filosoful urma să-i vorbească de amărăciunea lui. Dar Platon îi spuse : „Oare, o Dionýsios, de vei afla că un om rău întreprinde o călătorie spre Sicilia avînd de gînd să te năpăstuiască și doar lipsa unui prilej l-a împiedicat să-și ducă planul la îndeplinire, îl vei lăsa să plece teafăr și nevătămat ?" „Nu, de bună seamă !" răspunse Dionýsios ; „căci nu numai faptele vrăjmașilor dar și gîndurile lor trebuie să fie vrednice de ură, și de pedeapsă". „Dar atunci", urmă Platon, „dacă vine la tine cineva mînat de dragoste și urmărind să-ți fie de folos, iar tu nu-i dai prilej să-ți facă binele ce ți-l dorește, ți-ai putea oare închipui că ești îndreptățit să te porți disprețuitor, și lipsit de recunoștință ?" Și, cum Dionýsios îl întreba de cine poate fi vorba, Platon îi răspunde : „De Eschine, al cărui suflet ales — precum al tuturor ucenicilor lui Socrate ! — e în stare prin învățătură să îndrepte pe orișicine are de-a face cu el. Căci Eschine a străbătut larga întindere a mării în dorința de a te întîlni și de-a vorbi cu tine, despre filosofie. Tu însă l-ai nesocotit". Cuvintele lui Platon îl mișcară pînă într-atît pe tiran, încît îmbrățișă pe marele filosof cu multă căldură minunîndu-se de blîndețea și măreția sufletului său ; iar lui Eschine i-a purtat de grijă, și l-a slăvit, cum doar un rege l-ar fi putut slăvi !

27. În al doilea rînd, sinceritatea trebuie să ne ferească de trufie, de ironie și de batjocură, mirodenii primejdioase ale vorbirii neprefăcute. Chirurgul, ca să ducă la bun sfîrșit o operație, va trebui să aibă mînă sigură, fiind foarte precis în mișcări și ferindu-se de oricare gest prea îndrăznet, șovăitor ori de prisos. La fel, sinceritatea poate întrebuința citeodată unele dibăcii sau chiar politețea, însă numai dacă demnitatea, și seriozitatea, le subliniază. Cînd se vădesc : cutezanță, nerușinare și ocară, prietenia nu-și mai poate avea rostul. O dată,

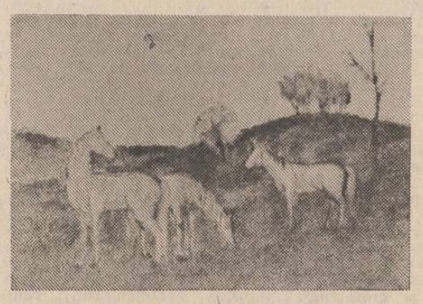

Oprea Olteanu : „La marginea satului"

un harfist — cu smerenie dar și cu mare iscusință — i-a răspuns regelui Filip al Macedoniei cînd acesta din urmă încerca să discute cu el despre meșteșugul său : „N-aș vrea, o rege! ca tu să fii atît de nefericit încît să poți cînta la harfă mai bine decît mine !" Dar Epicharmos nu i-a vorbit cu aceeași iscusință lui **Hieron, cînd tiranul îl poftise la masă,** doar cîteva zile după ce își omorise prietenii : „Dar de ce nu m-ai chemat deunăzi, cînd îți jertfeai prietenii ?" La fel Antiphòn, într-o zi — la Dionýsios —, întrebat care este cel mai strașnic bronz, scăpă aceste vorbe : „Bronzul din care au fost turnate de către atenieni statuile lui Harmòdios și Aristogèiton. Mîhnirea și ofensa, stîrnite de asemenea răspunsuri, oricît de „inteligente" și subtile ar fi, n-au îndreptat pe nimeni niciodată : de vreme ce neobrăzarea jignește ! Ea este numai un semn de răutate, ironie funestă și menită să trezească ura. Căci, potrivit unei zicale, **dănțuise prea aproape de fîntînă !** Dionýsios a poruncit să fie omorît Antiphòn ; iar Timagene a pierdut prietenia lui Caesar nu pentru că — în vorbirea lui — fusese prea îndrăznet, ci deoarece la masă și în timpul plimbărilor niciodată nu spusese lucruri serioase **căutînd doar să stîrnească hazul aheilor !** Credea că, la adăpostul prieteniei, putea să rostească orice grosolănie.

E adevărat că poeții comici, adesea au pus în gura actorilor aspre adevăruri privitoare la felul în care cetatea era cîrmuită. Însă caraghioslîcurile lor și obscenitatea, amestecată cu dojană, au răpit sincerității, — precum unor mîncăruri bune dar rău condimentate — prețul și utilitatea ! Iată cum autorii de comedii n-au izbutit să dobîndească decît faima de-a fi grosolani și răutăcioși. Ascultătorii nu s-au ales, nici ei, cu cine știe ce folos. În prietenie rîsul și vorbele de șagă își au rostul, atunci cînd sinceritatea, și seriozitatea, le desăvîrșesc. Cînd sînt în joc însă interese de seamă, se cuvine ca tonul, gesturile, însuflețirea și demnitatea cuvîntării să producă o adîncă impresie, cucerind toate inimile !

Iar de cumva s-a pierdut însuși rostul gîndurilor, atunci apar neajunsurile, mai cu seamă cînd s-a zădărnicit sinceritatea. Trebuie, așadar, să ne ferim — la un pahar de vin — să spunem vorbe nepotrivite. Ar fi ca și cum norii ar alunga seninul cerului cînd în mijlocul veseliei și al plăcerilor stîrnim discuții ce încruntă sprîncenele, și întristează chipurile.

Oprea Olteanu : „Peisaj"
Din expoziția de la Galeria Municipală

Cum spune undeva Pindar, înseamnă să fim dușmanii zeului Lýsios, al celui ce **sfarmă lanțurile negrelor griji.** De fapt, oricare lucru făcut atunci cînd nu se cuvine este plin de primejdii. Vinul ne mînă spre mînie ; și, la băutură, sinceritatea poate să trezească ura. Vădește — mai curînd — o lipsă de curaj, și nicidecum generozitate, dacă vorbim doar la ospețe cutezător — cînd mintea nu ne mai este limpede. Așa sînt și cîinii fricoși, lătrînd cu foc în jurul mesei. Dar să nu mai lungim vorba privitor la aceste lucruri.

28. Sînt foarte mulți oameni care se feresc să-și dojenească prietenii atunci cînd starea lor este prosperă. Însă, de îndată ce aceștia au suferit vreo lovitură a Soartei și s-au prăbușit de umilința îndurată, „prietenii" se năpustesc asupra lor. Îi atacă fără a mai ține seama de nimic, îi insultă în nenorocire — cu o sinceritate care tinde mai ales să se răzbune pe orgoliul lor ce a fost umilit și îndeosebi pe propria lor slăbiciune. Iată, deci, pentru ce trebuie să vorbim și despre un anume fel de-a se purta despre care Eurripide a spus : **Cînd ne este prielnică Soarta, de ce folos ne mai pot fi prietenii ?** Îi vom răspunde lui Euripide că mai cu seamă oamenii fericiți au nevoie de prieteni — care prin sinceritatea lor să le arate calea care duce spre măsură și cumpătare ! Puțini sînt însă muritorii în stare să rămînă înțelepți cînd sînt fericiți. Cei mai mulți au nevoie de cumințenia altora spre a-și stăpîni îngîmfarea și agitația, pricinuite de favorurile Soartei. Dar cînd Soarta le-a doborît trufia, o dată cu prosperitatea, atunci abia au învățat ce poate însemna căința. Sinceritatea prietenilor și ironia lor nu le mai folosesc. În schimb, în vreme de restriște : **Cît este de plăcut să privești binevoitorul chip al prietenului,** care te mîngîie și te îmbărbătează. Astfel în lupte și în primejdii, așa cum ne povestește Xenophòn, fața senină și plină de bunătate a lui Clèarchos stîrnea curajul oștirii. Dar să vorbești cu prea multă sinceritate unui nefericit, să-l mustri și să-l înțepi ar fi ca și cum ai aplica ochilor un stimulent, atunci cînd sînt bolnavi și inflamați. Nu numai că nu-i va lua durerea dar îi va amări, și mai mult, sufletul ! Un om sănătos ascultă liniștit de cel care îi arată cît greșește — prin lipsa cumpătării în ceea ce privește femeile, vinul și trîndăvia, întrucît nu a luat în seamă exercițiile fizice, se îmbăiază prea des și, în chip nepotrivit, își încarcă stomacul! Dar cînd este bolnav și îi spui că lipsa de cumințenie, moliciunea și plăcerile l-au adus în starea în care se află, nu va răbda dojana și s-ar putea — chiar — să-i înrălești boala. **El are să-ți spună : „Ce lipsă de bun simț ! Mi-am scris testamentul, medicii îmi pregătesc leacuri amare, iar tu îmi ții o predică și mă dojenești". Nefericiților nu le putem rosti decît cuvinte blînde,** menite să le mîngîie suferința. Cînd un copil cade, dădaca aleargă să-l ridice, îi șterge lacrimile și praful, îl îmbună și abia mai tîrziu se gîndește cum îl va mustra și pedepsi.

Se povestește că Demètrios din Phàleron, surghiunit și ducînd la Thèba o viață obscură — plină de neajunsuri —, l-a întîlnit pe Cràtes, ale cărui sinceritate cinică și aprige învinuiri le cunoștea. Dar înțeleptul, împotriva așteptărilor, i-a vorbit cu multă blîndețe spunîndu-i că surghiunul nu este o nenorocire, care îl poate mîhni, de vreme ce el a scăpat de un trai atît de nesigur și supus tuturor primejdiilor. Apoi, îl îndemnă să caute — în sinea-i ! — putere și mîngîiere. Încîntat de vorbele lui Cràtes și prinzînd curaj, Demètrios le zise prietenilor săi : „Cît de rău îmi pare că îndeletnicirile mele și grijile m-au împiedicat să prețuiesc un om atît de ales !" Pe cel necăjit îl mîngîie cuvintele blînde ale prietenului, iar celui fără de minte povața îi este dată. Iată cum se poartă prietenul de nădejde ! În schimb, josnicii și nevrednicii lingușitori, ai celor fericiți, sînt asemeni — cum ne spune Demostene — fracturilor și scrîntiturilor, a căror durere se trezește la cel mai mic neajuns. Lingușitorii te jignesc în nenorocire, ca și cum s-ar bucura de ea, ba chiar le-ar face o mare plăcere. Ce rost mai poate avea să-ți amintească o greșeală săvîrșită din nesocotință ? Ar fi de ajuns să-ți spună : **Aveam altă părere ; și adesea te-am sfătuit să nu te porți așa !**

29. Dar atunci în ce împrejurări poate fi un prieten aspru și i se cere să-și vădească sinceritatea ? Cînd este vorba să se împotrivească pornirii spre plăceri, mînie, defăimare, nedreptate, avariție și orice pasiune care ne subjugă. Astfel Sòlon, văzîndu-l pe Crésus peste măsură de îngîmfat din pricina prosperității nestatornice l-a îndemnat să gîndească ce îl așteaptă la sfîrșitul vieții. Iar Socrate s-a străduit să-l țină în frîu pe Alcibiade și, dovedindu-i cît este de corupt, i-a smuls lacrimi de căință. În același chip, îl dojenea Cýros pe Cyaxànes și Platon pe Dion, pe vremea cînd acesta din urmă era în culmea gloriei stîrnind prin frumusețea și măreția isprăvilor sale admirația întregii lumi.

30. Am stabilit — în acest fel — cînd se cuvine să vorbim deschis unui prieten. Dar nu va trebui să uităm prilejurile ce ni le oferă prietenul el însuși. Uneori o întrebare, o povestire, lauda sau dojana iscate în situații asemănătoare — ce privesc pe alții —, ne înlesnesc să dovedim bună-credință și sinceritate. Demàratos, de pildă, venind de la Corint în Macedonia, pe timpul cînd regele Filip se afla în dezbinare cu soția și fiul său — Alexandru —, a fost primit cu foarte multă prietenie ; și regele l-a întrebat cum se înțeleg elenii între ei. Demàratos — de multă vreme devotat lui Filip — îi răspunse : „De bună seamă, este frumos din partea ta să te gîndești la soarta Greciei și să vrei să știi dacă înțelegerea domnește între atenieni și popoarele din Pelopones — cînd în palatul tău privești, cu nepăsare, vrajba și certurile dintre rude". Diogene, și el, a făcut un lucru tot atît de cuminte. Sosind în tabăra lui Filip, care tocmai se pregătea să pornească împotriva elenilor, a fost adus în fața regelui. Fiindcă Filip nu-l cunoștea — motiv pentru care Diogene a fost întrebat dacă nu cumva este o iscoadă —, filosoful i-a răspuns : „Firește, am venit aici să-ți spionez nebunia și nesocotința care te îndeamnă, fără să fie nevoie, să-ți primejduiești — într-un singur ceas — și viața și coroana".

Dar poate că în această dojană este prea multă îndrăzneală.

În românește de Sanda Diamantescu și Radu Hâncu

REPERE

Ideea națională

O interesantă lucrare publică istoricul american Keith Hitchins, **The Idea of Nation. The Romanians of Transylvania 1691—1849,** Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985. Autorul este un binecunoscut specialist, cu mari contribuții în domeniu, lucrînd de vreo două decenii asupra materialului oferit de arhivele și bibliotecile românești și străine și adresîndu-se unor surse documentare ce prezintă mai întotdeauna garanția veridicității. De data aceasta, el ne propune un fel de schiță monografică a ideii de națiune, așa cum a fost gîndită și realizată de românii transilvăneni în cea mai semnificativă perioadă a istoriei lor. Logica argumentării și formularea stringentă, soliditatea documentării și pertinența concluziilor fac din lucrarea profesorului Hitchins o lectură edificatoare și plăcută în același timp. Din punctul de vedere al cititorului român, obișnuit în general cu problematica acelei epoci de mari frămîntări, cîteva trăsături ale studiului său devin cu osebire frapante și demne de tot interesul. În primul rînd, Keith Hitchins gîndește faptele în contextul lor istoric, situînd problematica românească în tabloul general al evenimentelor și tendințelor istorice din centrul Europei, așa cum este firesc și cum nu trebuie niciodată să uităm a face. Dintr-un asemenea punct de vedere, integrarea Transilvaniei în Imperiul habsburgic primește o semnificație deosebită. În mod paradoxal, tendințele absolutiste ale curții de la Viena au condus la declanșarea forțelor eliberatoare, lucru de altfel bine cunoscut. Sensul acestui proces se cuvine mai bine precizat. Autonomia Transilvaniei însemnase conservarea instituțiilor feudale, opresive și antiromânești :

„Transilvania rămăsese un stat nobiliar, care era, după cum am văzut, condus în acord cu principiile preabsolutiste. (...)Într-un fel, instituțiile sale se dezvoltaseră în izolare de curentele politice și sociale mai deschise care se manifestau în Europa centrală. Șocul absolutismului habsburgic a fost, de aceea, cu atît mai mare". (pag. 20).

Cu tot jocul dublu de mai tîrziu al imperiului, procesul istoric trebuie totuși înțeles în datele obiective. El este, după opinia noastră, asemănător celui din Franța, unde reformele fiscale și toate celelalte măsuri introduse în timpul consolidării absolutismului, mai ales sub Louis XIV, prin lichidarea economică a marii nobilimi și prin atenuarea ei politică, au deschis procesul ce avea să conducă la revoluțiunea din 1789. Absolutismul a avut și alte conotații în istorie decît cele strict politice, de cele mai multe ori aberante. În economie a favorizat protecționismul și a permis ecloziunea unor forțe sociale care aveau să ducă istoria înainte (v. Colbert în Franța). Politica imperială a creat un cadru de emancipare confesională ale cărei consecințe au fost multiple :

„În decada finală a secolului al XVII-lea, două evenimente de importanță crucială pentru progresul românilor din Transilvania au avut loc : încorporarea principatului în monarhia hasburgică și uniunea unei părți a clerului ortodox și a credincioșilor cu biserica romano-catolică. Primul i-a adus pe români în contact cu o lume nouă și cosmopolită de idei ; al doilea a ajutat la crearea unei clase de intelectuali care au folosit puterea acestor idei pentru a transforma societatea".

În al doilea rînd, urmărind cu multă finețe procesul de constituire a conștiinței naționale românești în Transilvania, Keith Hitchins privește cu mare obiectivitate procesul similar petrecut în clasa cultă din Ungaria, semnalînd fenomenele care au influențat pozitiv gîndirea generației de la 1848, îndeosebi liberalismul lui Széchenyi : „Ideile erei reformiste în Ungaria anilor 1830—1840 au avut un efect puternic de animație asupra gîndirii liberale a românilor. Eforturile contelui István Széchenyi de a modifica relațiile economice și sociale în Ungaria (incluzînd Transilvania), prin abolirea sau limitarea sarcinilor țăranilor și a serviciilor de muncă, făcînd nobilimea responsabilă de achitare a unei părți a taxelor și a poverii serviciului militar, și prin stimularea dezvoltării economice au provocat un mare entuziasm printre intelectualii români. Ei puteau să prevadă numai o îmbunătățire a condiției poporului lor din asemenea importante zdruncinări ale situației de status quo" (pg. 160). Așa se explică faptul că la 1848, contrar unor afirmații pripite, românii transilvăneni nu au fost ostili revoluției maghiare la început : „El (Cipariu n.n.) avea absolută încredere în atașamentul liberalilor maghiar față de ideile de libertate, egalitate și fraternitate, prezicînd că noua dieta va fi aleasă în acord cu acele principii și din aceste motive va garanta dreptul tuturor popoarelor de a se dezvolta în mod liber ca entități naționale. Era de neconceput pentru el ca oameni care se proclamaseră liberali să se manifeste în alt fel". (pg. 174). La fel, George Barițiu a salutat schimbările din Ungaria. Este bine să fie cunoscute aceste evenimente și mentalitățile care le-au animat, pentru a le înțelegere dramatismul și desfășurarea lor reală. Profesorul Hitchins întreprinde asemenea radiografii de profunzime pe tot parcursul excepționalului său studiu (valoroase sînt încercările de discernere a evoluției spre laicizare a intelectualității transilvănene, precum și sugestiile privind raporturile clasei culte cu marea masă a românilor ardeleni și cu structura societății în general ș.a.m.d.).

O notă ușor jenantă pe ținuta frumoasă a acestei apariții remarcabile o constituie, totuși, prea multele greșeli de corectură. Un studiu științific de importanța cărții profesorului Hitchins trebuie tipărit cu îngrijire, cum trebuie de altfel procedat cu orice alt fel de carte. Oricum, avem în față o monografie solidă, cu o temă serioasă, realizată în termeni obiectivi și nu o dată surprinzători chiar pentru bunii cunoscători ai problemei. Ideea națională la români n-a avut forme extremiste în acea perioadă, iar scrisoarea lui Iancu, adresată lui Kossuth la 3 august 1849, este un model de atitudine nobilă, așa cum notează și profesorul Hitchins : „Ceea ce surprinde este folosirea de către Iancu a termenului „frați", atunci cînd se adresează maghiarilor după aproape nouă luni de lupte pline de amărăciune. Ca cei mai mulți dintre colegii săi, el și-a păstrat respectul pentru liberalismul maghiar și nu a permis opoziției sale față de politica naționalistă a guvernului maghiar să se transforme în ură față de poporul maghiar" (pg. 212, trad. n.). O carte binevenită din toate punctele de vedere.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **DESCOPERIREA** manuscriselor de la Marea Moartă a fost considerată drept evenimentul arheologic cel mai important al secolului. Tainele acestor documente excepționale continuă a suscita curiozitatea cercetătorilor, o mare parte din ele rămînînd încă nedescifrate sau neînțelese în toate implicațiile lor. De curînd a fost dată publicității o scrisoare, considerată a fi cel mai important document de la Qumran studiat în ultimele două decenii, după aprecierea lui Magen Broshi, curatorul manuscriselor de la Marea Moartă. Scrisoarea conține un text al celebrului „Învățător al dreptății", personajul central al comunității eseniene. Este considerat, de fapt, a fi singurul pasaj cunoscut pînă azi ca fiind o emanație directă a acestui personaj pe cît de des evocat în celelalte scrieri, pe atît de puțin prezentat în datele sale concrete. Chiar și această scrisoare este de fapt o copie, ceea ce nu știrbește din valoarea documentului, știut fiind că esenienii obișnuiau să scrie orice text în mai multe exemplare, pentru a-i asigura șansele de păstrare peste timp. În scrisoare sînt citate „halachoturile", adică regulile pe care le urma comunitatea eseniană, spre deosebire de cea a preopinentului scrisorii, de care urma să se separe în mod radical. Scrisoarea a fost studiată și tradusă recent de către dr. Elisha Kimron și John Strugnell, care apreciază data redactării ei în jurul anului 150 î.e.n. și a fost descoperită în anul 1952, împreună cu un grup compact de documente.

● **UN AMPLU ESEU** al scriitorului Gore Vidal îi evocă pe Tennessee Williams, cu titlul : „Pasărea fără de moarte". Gore Vidal se ocupă de două cărți consacrate marelui dramaturg, semnate de Donald Spoto și Dogson Rader. În titlu este evocată o poreclă afectuoasă pe care i-o dăduse cu mai multe decenii în urmă același Gore Vidal : Glorious Bird. Sînt evocate amintiri, multele întîlniri prietenești cu Tennessee Williams, cu alte personalități ale vieții publice și literare americane, între care o întîmplare savuroasă cu fostul președintele Kennedy ș.a.m.d. Impresionant este tonul de caldă amintire al lui Gore Vidal, precum și marea admirație pe care-o poartă operei lui Williams. Este evocată îndeosebi uriașa sa dăruire, travaliul niciodată încheiat asupra cuvîntului, neliniștea și aprehensiunile creatorului. Dramaturgul obsedat de atrocitatea vieții era un om implinit, a cărei figură este deosebit de vie în ultima întîmplare pe care o evocă Gore Vidal. Pe o terasă din South Beach, Tennesse Williams stătea tolănit într-un fotoliu, cu picioarele pe masă, privind marea albastră și sorbindu-și unicul martini pe care-l consuma în mijlocul zilei. Și murmurînd cu un zîmbet larg : Îmi place viața mea".

● **UN ARTICOL** al lui H.R. Trevor Roper omagiază cartea lui Johnatnan D. Spencer consacrată unui memorial de experiențe extrem-orientale, de fapt una din cele mai solide treceri în revistă a activității de cunoaștere a Chinei la sfîrșitul secolului XVI și începutul celui de-al XVII-lea. Este un moment decisiv în viața imperiului de mijloc, cînd se produce o mare deschidere spre lume, favorizată și de instinctul politic extraordinar al autorului memorialului, celebrul Matteo Ricci. Cartea lui Spencer evocă acțiunea lui Ricci, marile sale daruri intelectuale, îndeosebi uluitoarea sa memorie, cu care a făcut demonstrații fără precedent în China și în Extremul Orient. Este un exemplu strălucit de așa numita „memoria technica", un procedeu favorit al oamenilor renașterii, adoptat de la marii oratori din vechime și descris în amănunțime pentru noi de Frances Yates și Paolo Rossi. Ea consta în construirea unui palat imaginar, memorînd toate trăsăturile și conținutul monumentului și legînd toate detaliile cunoștințelor unui om de imaginile corespunzătoare acestor trăsături. Cu acest procedeu mnemotehnic, preluat din Renaștere, Ricci a uluit curtea și pe toți marii demnitari, transcrîind apoi procedeul în limba chineză. În legătură cu celebra construcție mnemotehnică, Trevor Roper, amintește de Gargantua, personajul lui Rabelais, care putea să repete cărți întregi de la prima la ultima pagină și invers, dar care nu putea să răspundă la nici o întrebare cu privire la conținutul lor. Este de notat că un alt element cu care Ricci a impresionat în Extremul Orient au fost ceasurile și prismele colorate. Probabil că memoria sa apărea interlocutorilor ca un imens ceas vorbitor.

● **SUB TITLUL „Creierul" Italiei,** Douglas Johnson recenzează în **New York Review of Books** o carte a lui Denis Mc Smith, consacrată marelui om de stat. Sînt trecute în revistă principalele elemente ale unei vieți spectaculoase, precum și ideile dominante ale principalelor interpretări referitoare la istoria Italiei. Autorul recenziei pornește de la singura notă unanimă a tuturor acestor puncte de vedere : faptul că mișcarea Risorgimento a eșuat. De ce ? se întreabă el. Desigur, răspunsul la întrebare rezidă în personalitatea lui Cavour, cel care a constituit simbolul reușitei Risorgimentului și care acum ar trebui să poarte stigmatul eșecului său. Cu toate acestea, autorul monografiei respinge un asemenea punct de vedere, chiar dacă mările direcții ale acțiunii piemontezului nu s-au împlinit întotdeauna.

SPORT

Miercurea vînătă

Săptămîna aceasta, fotbalul românesc a avut din nou dacă nu o miercure neagră, cel puțin una vînătă. Iarăși ne-am cufundat pînă la genunchi și pînă la piept în vîntul sălciu al mediocrității. Miercuri seara, la numai șapte zile după triumful de pe Wembley al reprezentativei naționale, formațiile de club angajate în cupele europene, cu excepția Stelei, care a jucat într-un fel de sat din Danemarca și a reușit un rezultat de egalitate, au avut o comportare nespus de jalnică.

O seară cu adevărat tristă, ruptă-n coate, urită, grea, cleioasă.

Dar mai înainte de a se face seară, miercuri, am petrecut (?!) o după amiază pe stadionul Dinamo, atît de chinuitoare încît aș fi preferat să trag la rîndea blăni de ulm și de fag din pădurea Riioasa. Pe Dinamo n-am mai găsit nici aerul serbării, nici serbarea și parcă nici locul unde trebuia să se țină. Am găsit în schimb două echipe banale pînă la vulgaritate — Dinamo, locul III în campionatul românesc, Vardar Scoplje locul XVII în cel jugoslav. Nici în Vadul cailor, pe care-l treceau înot hoții Brăilei, n-am auzit atîtea gîfîieli... După meci am primit un telefon veninos : dacă-i lauzi p-aia din Ștefan cel Mare și de data asta, înseamnă că ai burta plină de roadele secetei de peste vară. Nu-i laud, chiar îndrăznesc să vin să spun că această mare echipă cîndva, astăzi agonizează.

Steaua care, așa cum spuneam, a jucat într-un fel de sat din Danemarca și a izbutit un rezultat de egalitate, prin golul înscris de exargeșanul Radu II, dintr-o pasă de la exdinamovistul Bumbescu, sau de la extirgmureșanul Bölöni sau de la exslătineanul Pițurcă etc. este singura formație care are toate șansele să pătrundă în turul al doilea al competiției. Celelalte mai va. Sub steaua speranței e, pentru ele, multă negură. Universitatea Craiova și Sportul studențesc au primit cîte două și respectiv trei goluri, fără să înscrie vreunul, de la niște formații evasinecunoscute chiar în țările lor. Și atunci ? Și atunci înseamnă că cele patru mari echipe din campionatul nostru nu sînt, cu toată părerea de rău, nici patru minuni, nici patru temple.

Universitatea Craiova, cu o linie de mijlocași apatică și motoloagă, nu-l poate lansa pe Cămătaru în elita atacanților continentali. Echipa Craiovei trăiește aproape numai prin umbrele mari pe care le flutură pe la sărbătorile de prapuri. Între internaționalii săi, care dau stabilitate lotului național și restul jucătorilor din echipă, s-au creat distanțe ce nu pot fi acoperite cu declarații de dragoste. Achizițiile Universității Craiova, după plecarea lui Balaci, Donose, Crișan, Țicleanu, sînt niște lupi năpîrliți, ca să nu zic niște băieți de prăvălie. Comparați-i de fiecare dată, pe noii veniți ai Universității și noii veniți ai Stelei și veți da peste cheia enigmei de ce se poticnește tot mai des Craiova.

Sportul studențesc n-are noroc, n-are portari, n-are un centru atacant și poate nici antrenorf. În fiecare toamnă, echipa din Regie se împăunează cu lumină roșie, anunțînd o ieșire gloriosă în largurile lumii (și noi naivi și doritori de întîmplări miraculoase, o aplaudăm la fiecare nouă încercare și o credem) ca să se împotmolească foarte repede în primul grind cu nisip, în prima băltoacă sau ca să se sfărîme în primul recif. Hagi, acest mare talent capabil să ne împrospăteze veșnic cu tinerețe, nu poate, el singur, să răstoarne pămîntul, avînd alături o piatră de moară ferecată, cum e Mircea Sandu, și-ncă vreo cinci piese pline de rugină.

În fotbal, susțin ageamii bătrîni și înțelepții de circumstanță, se poate întîmpla orice. Dar eu, fire melancolică, nu cred în revenirile uimitoare, așa că nu prea văd cum vor răsturna astrele în favoarea lor Universitatea Craiova, Dinamo și Sportul studențesc... Și totuși, îmi șoptește un demon mic, toamna e o vreme ideală pentru vrăjitorii.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 00
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ MUREȘ TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
39
(1 221)
Sîmbătă
28 septembrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

CÎNTAREA ROMÂNIEI

„fiecare localitate trebuie să devină o adevărată cetate economico-socială, în care oamenii muncii, cetățenii să poată să găsească tot ce au nevoie pentru o viață civilizată, demnă !“ Aceste cuvinte aparțin secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și se pot constitui, emblematic, într-o asertiune care privește însăși condiția muncii și vieții în România. Prezentul și viitorul sînt într-o interferență geografică și istorică atît de strînsă și cu largi arii de rezonanță în cîmpul fertil al ideilor, al materializării lor economice și sociale, încît la orizontul realității imediate se ridică și pot fi văzute ca adevărate linii de forță ale existenței toate înfăptuirile prin care ne plasăm, în timp, în perimetrul unei noi calități a muncii și vieții ca și într-un nou stadiu al dezvoltării noastre neîntrtrupte, multilaterale.

O dimensiune de neînlocuit a acestei cetăți o reprezintă cultura și este cert că, în viziunea noastră despre lumea de azi și de mîine a construcției socialiste, ea, această dimensiune, a atins și atinge proporțiile unei uriașe investiții. Spiritul creator atît de necesar și specific în plurivalența și condiția sa permanent actuală este un domeniu de predilecție al manifestării prin cultură și artă tot așa cum, pe temeiul construcției economice și sociale, el poate fi regăsit în tot ceea ce este mai reprezentativ și mai durabil pentru întreaga operă de făurire a noii societăți. Văzute prin prisma culturii și artei, a creației, acele cetăți despre care vorbea secretarul general al partidului apar în toată plenitudinea relației lor cu noua stare de conștiință a oamenilor, cu cerințele și exigențele progresului și civilizației socialiste contemporane, sînt un indiciu și în același timp un numitor de altitudine morală, politică și socială la care ne raportăm neîncetat, față în față cu propriile noastre cerințe și posibilități. Conceput ca amplă manifestare a muncii și creației, marele Festival național **„Cîntarea României“** tocmai într-un asemenea punct al confluențelor de preocupări se înscrie ; el a suscitat și suscită de aceea un permanent și larg interes. Ca factor politic, cultural și artistic unificator, cu funcții modelatoare în sfera conștiinței, a sensibilității epocii contemporane, festivalul **„Cîntarea României“** poate fi definit și ca un act de afirmare și întărire a identității creatoare, o expresie cît se poate de elocventă a spiritului creator. El trebuie, de aceea, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, **să unească toate forțele de care dispune fiecare localitate și județ, pentru a ridica nivelul de cultură, de cunoștințe al maselor populare, punînd în centrul activității dragostea față de patrie, hotărîrea fermă de apărare a cuceririlor socialismului, de apărare a patriei, de întărire a independenței și suveranității României.**

A munci și a crea în același timp, a da un sens nou, creator, oricărui act de muncă și transformînd aceasta într-un scop nobil al existenței, din perspectiva marilor deziderate ale edificării socialiste și comuniste a patriei, în consens cu tot uriașul demers al istoriei, cu tot ceea ce a tezaurizat și tezaurizează în planul valorilor materiale și spirituale lupta și creația întregului popor, iată unul din mobilurile esențiale prin care festivalul național **„Cîntarea României“** se instituie deja într-o puternică tradiție și consacră o experiență valoroasă în toate domeniile de activitate. Imaginea acelor cetăți economico-sociale este de natură să primească astfel și argumentul implicit al creației și pulsul, efervescența spiritului creator.

Pe cît de vast și cuprinzător în aria manifestărilor sale, reliefînd în fond o nouă geografie a spiritualității românești, pe atît de dens rămîne festivalul național **„Cîntarea României“** pe unitatea de timp și preocupări din zona creației, a exercitării vocațiilor creatoare din sfera tuturor virstelor și a tuturor domeniilor de activitate. El a conferit și conferă actului creator un indiscutabil criteriu de personalitate, în acest context și pe o asemenea coordonată înscriindu-se însăși cultura și arta. Se poate spune de aceea că literatura, bunăoară, a dobîndit în anii Cîntării României o certă și inconfundabilă personalitate. Spiritualitatea noii epoci este inseparabil legată de pulsul și vigoarea aduse în cîmpul rodnic al realității de viziunea umanistă, concretă, în care viitorul este gîndit și amplasat, prin programul partidului, în zona de maximă eficiență a efortului conștient și responsabil, cu o consecvență de netăgăduit a făuririi valorilor celor mai autentice și mai durabile.

Îmbogățite în expresia abordării problematicii realității, a omului în multiplu și revelatoarea sa condiție, literatura și arta au găsit și găsesc în marele festival al muncii și creației un cadru specific, original, de a se manifesta, lărgindu-și considerabil audiența și prestigiul la public. Efectul stimulator al festivalului se resimte într-o extrem de densă paletă de preocupări și ceea ce este mai, notabil rămîne însăși această unire a tuturor capacităților și eforturilor creatoare pentru ca noua sensibilitate, noua spiritualitate să se integreze armonios între valorile și direcțiile epopeii naționale, în această atît de complexă și revelatoare imagine a noastră despre noi înșine, despre rolul și locul nostru în materie de progres și civilizație. Decurg de aici resorturi și considerente de ordin moral, politic și social care ne implică și explică totodată în lumea unei permanente identități. Fapt de istorie vie a actualității și fapt deopotrivă al perspectivei, ceea ce, în termenii prezentului și viitorului, ține de însăși configurația și esența marelui festival național care este Cîntarea României, ține de modul mereu mai înalt și responsabil, în care literatura și arta se produc în numele oamenilor, pentru oameni.

Luceafărul

„Chemare“ – sculptură de Justin Nănțoiu

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Realitatea fascinantă

Sînt moduri de receptare a realității care pot da naștere (și au dat !) unei literaturi care să lase impresia de viață bine însușită, transfigurată. Îți trebuie geniu sau o mare forță de sinteză pentru a reuși, ca autor, să creezi o operă în care să dispară aceste mici amănunte și să rămînă inconfundabilul sentiment că asta e viața. Modul de priză la realitate descris mi se pare însă mai degrabă ineficient decît insuficient, chiar strălucitoare fiind tehnica pusă înaintea conținutului capătă o frumusețe în sine, dialogul spumos al străzii nu transmite, oricît de fidel ar fi reprodus, autenticitate, rezultatul fiind un oportunism pentru galerie, nu departe de discursurile dintr-un parc englez.

Importantă mi s-a părut priza la realitate pe cont propriu. (Scot din această categorie literatura de război). Folosirea, uneori abuzivă, a descrierii unei experiențe trăite, reproducerea unor contacte scintefetoare cu mediul înconjurător, a dat cîteva opere durabile, de aici și senzația oricărui individ care a trăit ceva mai deosebit, că viața sa este un roman și numai o lene, scuzabilă prin importanța unor preocupări de prim ordin, îl împiedică să scrie o carte trăznet. S-o facă alții, de-aia și povestește în stînga și în dreapta evenimentele memorabilei sale existențe.

Experimentarea pe propria piele a senzațiilor pe care le vei atribui altora mi s-a părut o treaptă folositoare deși n-am să (de)cad în ispita care a făcut ceva vogă și anume „pentru a descrie efortul unui cal trebuie să tragi alături de el o căruță cîțiva kilometri“, nu numai pentru că doar calul ar face singur treaba asta ci și pentru că autorul experimentului ar risca o angajare la un circ de provincie (citește bilci).

Concret și pe scurt, în ce mă privește, am lucrat ani în șir pe mari șantiere pentru a cunoaște această lume aparte. Și pentru a mă cunoaște mai exact. M-a atras. M-a fascinat

Petre Domșa

Continuare în pag. a 7-a

Generația luptei cu inerția

CĂRȚILE DESCHISE ALE LUI GRIGORE HAGIU

(în pagina a 3-a)

ORFEI ROMÂNI

de Edgar Papu

Legendarul Orfeu se cere a fi nu numai auzit — sau eventual citit în fragmentele lirice ce i se atribuie, ci și **văzut.** Prin ochii fanteziei l-a privit, bunăoară, Ovidiu, atingînd strunele lirei cu plectrul de fildeș. Dar cîți nu l-au **văzut** în imaginație ? Și pictorul german din Renaștere Hans Leu cel Tînăr, și regisorii succesivi ai lui Monteverdi sau Gluck și încă mulți, mulți alții.

Acesta este, însă, numai un preludiu pentru a ne apropia de o realitate românească, de o arie, deci, mai legată de originea lui Orfeu. Gîndul îmi merge direct la George Enescu. El trebuia, de asemenea, să fie și **văzut** — nu cu ochii fanteziei, ci cu cei reali — în clipele cînd executa o partitură la vioară. Numai atunci exercita integral asupra auditoriului un efect pe care nu l-aș putea numi altfel decît **inefabil,** fiindcă Enescu întruchipa, în același timp, și un miracol **vizual.** În momentele excepționale, de înaltă inspirație, el minuia cu atîta imaterială finețe arcușul, încît parcă rămînea în aer și nu atingea vioara. Părea bagheta magică a unui vrăjitor, care, **ex nihilo,** făcea auzul nostru să primească sunete nemaiauzite.

Iar omul, neclintit în picioare, nu cheltuia nici un efort — cel puțin vizibil — asemenea unui demiurg. Personal, niciodată n-am simțit cu atîta acuitate fluidul apropiat al **geniului.** Era o prezență care tulbura și răscolea. Dar nu acționa aci numai geniul. În acele clipe neclintirea suverană a lui Enescu sugera o energie elementară a pămîntului, o stihie.

De aceea parcă nici nu se consuma el, ci ne consuma numai pe noi prin emoția pe care ne-o provoca. Într-o asemenea postură îți imprima convingerea că știe mai mult și poate mai mult, asemenea pămîntului inepuizabil, care ascunde mai mari avuții într-însul decît ceea ce îți dăruiește momentan. Și într-adevăr, că el nu punea cel mai mare preț pe aceste asa zise „virtuozități“ ale sale. În străfundurile ființei sale trăiau vii acordurile lui Oedip din „Vox maris“ și din celelalte mari creații ale sale de compozitor. Acesta era substratul neistovit, care hrănea și vraja sa ca executant, acea vrajă ce ne făcea să vedem într-însul o reîntrupare a lui Orfeu. Dar parcă n-ar fi singura pe care o văzusem pe pămîntul nostru, desigur nu chiar la același grad de combustie.

Astfel, amintirea imaginii de neuitat a lui Enescu executînd o partitură la vioară îmi trezește acum asociații involuntare. Pe cine am mai văzut la noi așa ? Sau aproape așa ? Și deodată mi-l amintesc pe Șadoveanu — pe acest megies de tinut al lui Enescu citind din propria-i operă. Nu tot asemenea rodnicului pămînt românesc lăsa și el atunci impresia că ascunde cu mult mai mult decît dăruiește mo-

Continuare în pag. a 7-a

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXVIII)

Puritatea folclorului

Arta și înțelepciunea populară sînt emblematice pentru o națiune și o seamă de rațiuni adînci ne obligă a le apăra pe mai departe. Imperativul este cu atît mai legitim pentru un popor ca al nostru, care prin folclor înțelege, de multe ori, istorie. Adevărul este că avem un folclor excepțional, de o bogăție și varietate tulburătoare, așa cum e însăși istoria noastră, așa cum e însuși sufletul frumos al românului. Petrecut din generație în generație, precum o torță din basilicile daco-romane ale întemeierii dintîi, tezaurul care străbate negura veacurilor s-a îmbogățit de la epocă la epocă, a cîntat aluviuni și noi filoane aurifere, le-a decantat și le-a sporit strălucirea, aducîndu-le ca pe o ofrandă la picioarele secolului XX. Dacă Dunărea este apa tutelară în biografia românilor, atunci mă încumet să afirm că folclorul este fluviu, triumfal al sufletelor noastre, izvorînd din pădurile adînci ai Hiperboreei și revărsîndu-se în Marea cea Mare a eternității. Pe vremea cînd nu erau școli și nici mijloace de informare în masă, pe vremea cînd oralitatea făcea cale de secole pentru a consacra o baladă sau un cîntec pe toată cuprinderea teritoriilor românești, ei bine, pe atunci, cea mai înaltă Academie a conștiinței naționale a reprezentat-o folclorul. Poate că ne-am obișnuit prea mult cu el, poate că pentru unii a devenit un fel de bătrîn supărător, care ne tot dă pilde morale, dar un lucru e sigur — fără folclor nu putem trăi, el e un crîmpei din actul nostru de naștere ca popor. În Discursul de recepție rostit la Academia Română în sesiunea solemnă din 9 iunie 1923, **Mihail Sadoveanu spunea : „În durerile și furtunile negurosului nostru trecut, doina și cîntecul bătrînesc au fost izvoare de viață și energie. Cît, suferind, acest popor a cîntat, el dădea dovadă că trăiește și va răzbi. De atunci încă pregătea vremurile de azi și viitorul. De**

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 6-a

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Bolta timpului

O situație paradoxală se petrece atunci cînd un timp istoric dominant, o macrostructură istorică, va încercui o societate tradițională. Timpul acesta, purtînd cu el schimbările lumii va prelua sub cadența-i numai „formele“ acelei societăți și **straturile periferiale** ale personalității, dar niciodată nucleul lor. Societatea încercuită de forme modernizate este o **societate enclavată,** iar timpul istoric dominant va fi pentru ea un **timp bolțit.** Sufletul omului, el însuși încercuit de straturile periferiale lustruite după culorile timpului, va fi o stranie **enclavă psihologică** pe care antropologia culturală nu a cercetat-o mai deloc. Fenomenul de societate-enclavă este deosebit de complex și ar putea arunca lumini noi asupra manifestărilor care se petrec în așa-numitele societăți coloniale, în general, în **ariile periferiale** ale geografiei sociale regionale sau planetare. Timpul acesta boltit va închide societatea locală într-un cronotop lipsit de dinamism și va întreține un straniu **fenomen de insularizare.** Radu Rosetti pomenește, în memoriile lui, despre un asemenea moment în istoria Principatelor cînd boierii nu mai știau nimic ce e pe lume. Această insularizare va atrage după sine o degradare a moravurilor, o pauperizare și o ruralizare a societății cu efecte dintre cele mai dramatice. O lungă perioadă de semibarbarie se va așterne pe scena acestor societăți. Fenomenul de insularizare cu ampla degradare umană este evocat de Eugen Barbu în remarcabilul său roman „Săptămîna nebunilor“.

Paralela dintre cele două orașe — Venezia și București — care reprezintă axul romanului are un tîlc istoric aparte. Venezia petrecea aceeași închidere ; aceleași simptome, altfel colorate însă, ale insularizării se cristalizează în orizonturile ei psihologice ca și în cazul „Bucurescilor“. Degradarea moravurilor, societate parazitară, colcăiala apetiturilor, lihtisul Lucreziei Vimercati, ciudat alter ego a lui Hrisant Hrisoscelu, nostalgia unor locuri deschise, necunoscute de fapt niciodată dar totuși evocate, ca acel Paris, ciudat punct de fugă imaginară a Lucreziei, aceeași fosgăială a gîndacilor sub țesătura sonoră a păianjenilor, degradarea spațiului construit etc., etc., într-un cuvînt, aceleași semne ale **descompunerii,** sînt prezente și în mediul insular al **Veneziei** ca și în celălalt capăt al osiei, insula orientală, **Bucurescii.** Trecerile lui Hrisoscelu din mediul Bucurescilor în cel al Veneziei sînt de fapt o stare de permanentă alunecare pe axul „lihtisului“ între cele două ipostaze ale insulei sociale pe care le trăia Europa în acel ceas al istoriei sale : **Venezia** și **Bucurescii.** Numai în literatura lui G. Marquez cu acel „veac de s'ngurătate“, este evocat cu o asemenea forță fenomenul insularizării lumii, al imprizionierării ei în enclava încercuită de apele unui alt timp istoric care n-a penetrat pînza freatică a unor locuri stătute. Fenomenul insularizării sociale declanșează un **timp psihologic** întrerupt care nu mai poate înainta dar permite cursul îndărăt. Atît Lucrezia Herula Vimercati cît și Hrisant Hrisoscelu sînt prinși de timpul acesta care nu-i mai scapă decît pentru a le face căderile și mai complete și nesăvîrșirile mai evidente. Herula Vimercati este și ea prizoniera acestui timp și tot mai dese vor fi momentele în care îl trage pe Hrisant după ea în zarea „morților ei de la San Michele, care o

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 6-a

Dilema textualistă (I)

Concept nou și imploziv, recent introdus în practica literară de la noi (în DEX, ediția 1984, cuvîntul nu apare deloc), textualismul este o modalitate literară cu ajutorul căreia scriitorii culți scriu **texte** iar cititorii, după lectura **textelor,** trebuie să ghicească întocmai ce au citit. Termen specific preluat deocamdată mai mult de teoria literară decît de creația literară propriu-zisă (iată aici un prim paradox : teoria literară o ia cu pași repezi înaintea creației, ceea ce nu prea se întîmplă în literatură —) textualismul poate fi asemuit cu un fel de modalitate ihtiologică a literaturii care poate duce literatura spre un finiș spectaculos, îngrat și amar dar și foarte modern : finișul în coadă de pește... Suplă și eflorescentă, dilema textualistă se află acum în intense și mozaicate studii antropologice făcute la domiciliu mai cu seamă de cititorii a căror coloană vertebrală este extrem de sensibilă la tendințele inovatoare de cele mai diverse origini.

Creația textualistă de la noi pare a-și avea originile în metaromanul lui **André Gide, Les Faux-Monnayeurs (Falsificatorii de bani),** apărut în 1926 la Paris, metaroman căruia i se pot adăuga alte trei creații ale aceluiași celebru francez : **Paludes** (1895) **Les Cahiers d'André Walter** (1891) și **Le Journal des Faux-Monnayeurs** (1926). Tot în Franța mai scriu metaromane Malraux, Camus, apoi, ceva mai tîrziu, adepții noului roman francez. În 1949, **Thomas Mann** își scrie și el „romanele romanului“ — **„Doktor Faustus“** și **„Cum am scris Doktor Faustus“** — difuzate apoi în toată Europa. **Musil, Döblin, Durell** scriu și ei metaromane. **„Cuartetul din Alexandria“,** a lui **Lawrence Durell** este probabil una din cele mai interesante realizări ale acestui domeniu atît de controversat. Unul dintre primele metaromane din Europa este și realizarea criticului și scriitorului polonez **Karol Irzykowski** care, în 1903, a scris o carte cu un titlu pe cît de neobișnuit, pe atît ermetic : **Paluba.**

Peste numai șase ani deci (în 1991) textualismul, în aparență cea mai nouă descoperire estetică din domeniul literaturii, va împlini nu mai puțin de... o sută de ani, ocazie fericită de a sărbători centenarul acestei metode derutante care depășește ca virstă mai toate curentele principale din Europa ultimului veac. Parnasianismul, decadentismul, postimpresionismul, cubismul, neoclasicismul, fantezismul, futurismul, vorticismul, imagismul, expresionismul, constructivismul, suprarealismul, noțiuni care par astăzi din ce în ce mai desuete, sînt, cum se vede, școli literare mai tinere sau cam de o aceeași virstă cu textualismul care pare acum, în 1985, ultima descoperire estetică, modalitatea ultramodernă de revoluționare a literaturii.

Din multitudinea noțiunilor denominative privind metaromanul, poetica modernă a reținut următoarele formulări cît de cît acceptabile, mai mult sau mai puțin apropiate de adevăr : **noul roman, roman recherche, romanul total, romanul romanului, romanul deschis, antiromanul și romanul sac.** Noi am mai adăuga-o, ca pe o propunere personală, și pe aceea de **roman mimetic.**

Intîiul **roman mimetic** de la noi pare a fi **Martorii** lui **Mircea Ciobanu,** apărut în 1968 și căruia i-au urmat alte apariții de acest fel semnate de autori din cei mai diverși investind talent și muncă în acest sens. **Ingeniosul bine temperat** (1969) de **M. H. Simoinescu, Ficțiune și infanterie** (1981) de **Costache Olăreanu, Solstițiu tulburat** (1982) de **Paul Georgescu, RZ** (1982) de **Terente Robert** (probabil un pseudonim al unui grup sau chiar al unui singur autor care vrea să repete experiența lui Emile Ajar), **Caiet pentru...** (1984) de **Al. George, Un burgtheater provincial** (1984) de **L. Ciocârlie, Șarpele cu clopoței furați** (1984) de **Dan David,** sînt numai cîteva scrieri de acest gen apărute la noi după romanul mimetic al lui Mircea Ciobanu. Proza scurtă textualistă din ultima vreme proliferează într-un ritm cu adevărat amețitor, textualismul deve-

Adrian Dafir

Continuare în pag. a 7-a

ARHIVA SENTIMENTALĂ

Permanența principiului Yin (II)

Cît de veche este literatura creată de femei ? Cea mai veche. Răspundem astfel, fără a clipi, întregind imediat afirmația printr-un argument : literatura magicului universal le aparține. Noi însine, în urmă cu ani, încercînd o periodizare a literaturii orale după un alt principiu decît cel curent, am ajuns la concluzia că cele mai vechi producțiuni folclorice sînt nu plugușoarele, baladele, orațiile de nuntă, ci descîntecele, vrăjile, desfacerile, blestemele, care au fost create pretutindeni de femei. Din acest punct de vedere, al mentalității adică, femeile de pretutindeni se aseamănă. Un descîntec asirian, arhaic chinezesc, aztec, irlandez sau românesc comportă o aceeași schemă rituală, chiar dacă materia expresivă e diferită, ca și cum toate ar fi fost închipuite de o singură femeie, universală. Faptul că modelul trancende spațiilor e întărît prin faptul că acesta are simultan și o transcendere temporală deci o demnitate de model. Femeia e aceeași, în prima literatură a lumii, indiferent de spațiu și timp. Ea răspunde

Paul Anghel

inițial de legătura cu cosmicul, cu ploile, ninsorile, încolțirea, înflorirea, desfrunzirea, fiindcă ea deține taina fertilă !, și tot ea răspunde de relațiile inter și intra umane pe care le decide prin aceleași procedee : descîntec, vrăji, desfaceri, faceri, blestem. Se va spune că aceasta e o literatură a neputinței, oricum a defensivei. Se poate, văzută de azi. Dar aceasta e și cea mai veche și cea mai îndelungată literatură a lumii. Într-un fel, mitul biblic e contrazis. Eva a apărut mai întîi, Adam pe urmă, chiar dacă el s-a înhămat la muncile cele mai grele și mai pline de risc : vînătoarea, războaiele.

Se va spune c-am inversat cronologia, că întîi au apărut vînătoarea, războaiele, ca acte civilizatoare. E adevărat. Aceste acte prime n-au scos însă omul din regnul animal, și nu-l scot nici azi. Cu încăpățînare, chiar după investirea sa ca factor prim de civilizație bărbatul se reîntoarce cu fervoare la condiția sa primară : bruta. Dar chiar și literatura lui, prin excelență epică — balada sau cîntecul voinicesc, povestea, basmul, epopeea, au apărut mai tîrziu. Vorbim de o posterioritate absolută, principială, fiindcă anterioritatea faptelor despre care se narează este indiscutabilă. Literatura magicului, prin excelență feminină, este lirică și dramatică în același timp, întoarsă înspre interior, aducînd exteriorul înlăuntru, un fel de lentilă concavă care concentrează existența, o substanțializează, o face enigmatică, în regimul lunarului. Literatura ulterioară, de tip clasic și de emanație masculină, este prin excelență epică, întoarsă înspre exterior, o lentilă convexă care vede sculptural existența, limpezind-o, esențializîndu-l, aducînd-o în regimul solarului. Opoziția clasic-romantic își are obîrșia aici, în acest strat literar prim, de la care în chip firesc se edifică o posibilă ontologie. Putem spune deci că omul a debutat prin a fi romantic (lunar).

Continuare în pag. a 5-a

CRONICA LITERARĂ

ALEXANDRU DUȚU: «Călătorii, imagini, constante»

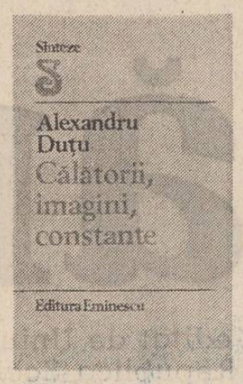

Alexandru Duțu s-a afirmat în întreg șirul de cărți pe care le-a scris drept un neobosit cititor. Dar „lectura" pe care o face Alexandru Duțu este o lectură particulară ; el nu citește cărți, ci epoci. De aceea „lectura" lui se extinde asupra tuturor dovezilor artistice, culturale, de epocă, ce pot fi „citite" și interpretate pentru a descoperi o lume apusă. Lectura autorului **Călătoriilor, imaginilor, constantelor,** este prin excelență o lectură nu în litera ci în spiritul textului. Iar spiritul se dezvăluie într-un context mai larg în care convergența informațiilor stabilește spiritul în pofida uneori a literei. Alexandru Duțu este un istoric cultural interesat de mentalități. Firesc, fiecare epocă are un mod al ei de a înțelege lumea, un cod care se impune în comunicare, iar acel cod se cere descifrat în primul rînd după domnia sa. În afara acestui „cod" de epocă textul, oricît de expresiv în aparență, poate rămîne mut. Lectura devine astfel o subtilă detectivistică în care libertățile investigatorului sînt mici, înaintarea depinde de metodă, iar concluziile de orizontul cultural și informativ al întreprinzătorului. Detaliile cele mai nesemnificative în aparență devin repere centrale în propusa înaintare în „text", în cunoașterea realităților către care ne îndreptăm. Este de fapt o operă de savantă filologie, care-și aliază alte cîteva discipline. Din acest punct de vedere cultura literei nu poate fi despărțită de cultura imaginii, litera contribuind și ea la constituirea de imagini. Terenul este deci mult mai comun decît ar părea la prima vedere. A citi, pe teren românesc, cronicile medievale fără a le pune în relație cu imaginile pe care ni le transmite epoca, în primul rînd cele arhitectonice,și picturale înseamnă a văduvi lectura și concluziile ei.

Călătorii, imagini, constante reia temele predilecte ale cercetării și pledoariei lui Alexandru Duțu într-o ilustrație nouă. Chiar prima parte a cărții : **Colocvii și călătorii,** care cuprinde relatări din voiajele făcute la Torino sau New York, Tirgoviște sau Berlin, Londra sau Ohrida, se subordonează aceleiași încercări de a desprinde detaliul semnificativ, de a descoperi mentalitatea prin cîțiva „semnificanți" ai ei întîlniți de călător. Pe terenul cercetării istoriei mentalităților, terenul predilect al lui Alexandru Duțu, acesta se așează în capitolul **Jocul imaginilor** unde descifrează imaginea neamțului și a turcului după asediul Vienei, rostul comunicării prin scrisori la români în epoca luministă, locul culturii românești în dezvoltarea civilizației cărții în Sud-Estul european, virsta literaturilor sud-est-europene, etc. Ce înseamnă „jocul imaginilor" ? Mai întîi evoluția lor : asupra turcului și a Turciei ca imperiu, apuseanul și-a creat în timp o imagine. Această imagine a devenit un bun de întrebuințare. Ca bun de întrebuințare ea a devenit un clișeu valabil pînă cînd noi contacte, noi informații modifică clișeul, îi adaugă substanță sau pur și simplu îl subminează înlocuindu-l cu un altul, mai aproape de adevăr, sau chiar cu o imagine reală a lui. Problema pe care o pune aici, direct și indirect, Alexandru Duțu este a inerțiilor și erorilor de informare și de receptare, a efectelor culturale decurse din inerții. Imaginea turcului evoluează pentru occidentali de la impresie, către cunoașterea exactă, de la superficialitate, către substanțialitate. Dar în timpul evoluției aceste imagini evolutive, intermediare, sînt noțiuni operante și decisive. Același este cazul imaginii „neamțului" pentru răsăriteni. Și într-un caz și într-altul e vorba de două tipuri de mentalități, relativ izolate, care se ignoră și care-și construiesc imaginea lumii pe falsuri inițiale, treptat corectate. Fiecare mentalitate urmează a fi descifrată și abia după aceea situată valoric. Punctul de vedere, metoda, pentru că aceste „lecturi" profită de o adevărată metodă de lucru, întemeiată pe interdisciplinaritate, este rodnic atît în cîmpul comparatisticii, cît și în acela al analizelor interne. Revelator este eseul **Tudor din Vladimiri și mentalitatea vremii lui** unde se pleacă de la imaginea culeor oltenești rămase astăzi în picioare pentru a păși de aici înapoi către o „citire" a epocii lui Tudor altfel decît se face de obicei, adică în micul ei univers de relații, în țesătura intimă a raporturilor umane care fac din carte un liant activ. Rezultă de aici un Tudor Vladimirescu al cărții, un cititor de tipărituri, un cunoscător de realități conform mentalității timpului său, un retor marcat de literatura vremii sale. Dincolo de aceste condiții de formare și de expresie intelectuală ale viitorului revoluționar vin celelalte, de diverse facturi și surse, privind căsătoriile, raporturile comerciale, calamitățile naturale și cîte toate pot fi și pot pregăti o mișcare ca aceea a lui Tudor Vladimirescu. Aici cercetătorul trebuie să aibă, și Alexandru Duțu are, răbdare și vocație de romancier care caută amănunte și zidește cu ele. Universul înfăptuit pe această cale nu-l contrazice pe Tudor și fapta lui ci-l îndreptățește. Alexandru Duțu reține mai ales calitatea lui Tudor Vladimirescu de a fi urmașul și reprezentantul unei culturi populare care se împărtășește de cea urbană, ceea ce contrazice regula prin care îndeobște doar reprezentanții culturii urbane se pot împărtăși de cea populară. Văzut astfel Tudor din Vladimiri scoate din dilemă și dichotomia cercetărilor lui. N. Iorga asupra lui Tudor Vladimirescu, care-l văzuseră pe acesta mai ales ca „țăran" și expresie a sufletului țărănesc, pentru a constata la bătrînețe că, de fapt, Tudor este un „avocat", produs al mediului urban, deloc țăran, fără a fi găsit sau formulat puntea de împăcăciune a celor două versiuni. Cum N. Iorga stabilise că revoluționarii veacului sînt mai ales juriști, „avocați", savantul decupa trăsătura specifică care-l plasa pe Tudor Vladimirescu în fluxul veacului, unde-l vede, pe alte căi, cele impuse de istoria mentalităților, și Alexandru Duțu. De altfel, trebuie zis că pe aceste căi, fără program și fără zarva sistemului, a umblat de nenumărate ori și N. Iorga, de unde calitatea-i de precursor, pe care Alexandru Duțu i-o acordă, implicit și explicit de multe ori. O introducere programatică : **„Mai multă substanță, cu mai puțină artă"** lămurește pe cititor de rosturile și mijloacele acestei „lecturi de epoci" pe care ne-o propune neobosit și eficient Alexandru Duțu. Optica este indiscutabil innoitoare pentru că scoate la lumină aspecte culturale și artistice nebănuite, tot atîtea argumente împotriva inerțiilor și prejudecăților curente, adică ale noilor „clișee" de mentalitate, care se constituie la rîndu-le în obstacole ale libertății de gîndire contemporane.

M. Ungheanu

ROMULUS COJOCARU: «Împărații»

În cronica la romanul **Ristea împărat** (Editura Scrisul Românesc, 1984) de Romulus Cojocaru, observam asemănările acestui tip de proză cu „poemele" lui Marin Sorescu din **La Lilieci.** Aceeași vorbire colorată, aceeași onomastică expresivă, același „oltenism" al caracterelor. Însă, în timp ce Sorescu își numea compozițiile poeme, iar critica îl credea și găsea justificări dintre cele mai abile acutei absențe a lirismului, Romulus Cojocaru, fire, probabil, mai puțin lirică — deși a publicat cîteva volume de versuri — se mulțumește să scrie proză — proză și o face cu evidentă înzestrare. Noul său roman, **Împărații,** (Editura Cartea Românească, 1985) continuă „povestea" lui Ristea și a consătenilor săi dintr-un sat de prin preajma Severinului. De fapt, conform cronologiei evenimentelor, **Împărații** trebuie citit înaintea lui **Ristea împărat.** În acesta din urmă — primul în ordinea publicării — Ristea e mort, iar cei care îl însoțesc pe ultimul său drum — prieteni, dușmani, neutri — refac, prin monolog interior sau prin dialog, imaginea vie a mortului. În **Împărații,** Ristea e viu și extrem de activ, s-a întors de pe front (al doilea război mondial) fără un picior, dar cu o intensă voință de schimbare a propriului statut social. Ne aflăm în perioada cooperativizării, a „lămuririlor", a mutațiilor radicale cu care se confruntă colectivitatea rurală. Ristea este președintele C.A.P.-ului proaspăt înființat, se simte bine în noua sa condiție, care îi permite să-și desfășoare marile energii. El este un om al începutului de drum, autoritar și, deocamdată, fără ezitări, așezînd pe primul plan acțiunea și ignorînd reflecția. Comentariul faptelor sale și, în general, al vieții satului, revine personajelor-narator, care schimbă ștafeta de la un episod la altul al romanului. Episoadele sînt scurte — de la cîteva pagini la cîteva rînduri — întîmplările se succed într-un ritm debordant, pofta de vorbă este colosală. Se vorbește în orice împrejurare, cu orice prilej, cu motiv sau fără motiv, despre probleme importante sau despre nimicuri, în inconfundabila „limbă" oltenească, de o rară savoare lexicală. Cînd nu sînt comentate întîmplări reale se aproximează, conform unei logici speciale, în care naratorul se include de fiecare dată, asupra cursului viitor al evenimentelor ; „Neîntărcatu a beut bere pînă s-a îmbătat, de drag că doctoru l-a băgat pe-al lui în balamuc. Cînd a aflat de la văcu lui Fănică Belterie că i-a pus și lui foc și i-a ars pătulul și magazia, i-a ieșit berea pe nas, s-a fleșcăit ca o babă și-a început să se smiorcăie că l-a lăsat în sapă de lemn ăla care i-a pus focu. Să vedem de unde-o să ia banii pe care i-a împrumutat. Don' Nae o să-l amiie da' Fănică Belterie o să-i puie unghia în gît, o să zică, dă-mi banii ori îți iau două pogoane de pămînt, că am nevoie de bani, că, iote, îmi deteră și mie foc, nu numa ție. Dacă nu-i dă, îi ia pămîntu, dacă îi dă, o să vîndă pămîntu ca să aibă bani să-i dea. Tot un drac e, și una și alta. Musai să vîndă pămîntu. Cînd ești cu cuțitu la os, îl vinzi pe ce apă nu cură. Ăla care o să-l cumpere nu se uită la tine la sufletu tău, zice, îți dau atît, dacă nu, nu, că nu te rog să ți-l cumpăr, tu mă rogi, eu îți fac un bine că ți-l cumpăr, în loc să-mi mulțumești tu te faci al dracului. Și-o să dea pămîntu, o să-l vîndă, că Fănică Belterie nu-i omu care s-așteptе, ți l-ai găsit, ăla nu așteaptă. Acu vrea, nu vrea, musai să vîndă pămîntu să scape de datorii. Îl bagă în balamuc acu pe fiu-său că avu bani, da' de unde o să ia banii să-l scoată, aici e buba. N-o să vîndă în fiecare zi pămînt, acu, ca să plătească datoriile, pe urmă să-l scoată din balamuc. Ce mai, e vai de mama lui care l-a făcut. Din cauza nebunului de fiu-su, ajunse sărac. Nu mai vorbesc c-o să trebuiască să-și facă pătul și magazie, că n-o să stea cu griu și porumbu în bătătură. De unde să aibă bani ? O să vîndă pămîntu. Păi dacă vinde pămîntu să facă pătul și magazie, să aibă unde pune griu și porumb, de unde porumb și griu, că pămîntu îl vinde, că porumb și griu pe pămînt se fac. Ca să nu moară de foame, o să ia griu cu împrumut, că al lui fu în magazia care arse. Eu îl vait pe el că sărăci, da' pe mine mă uitai, care sînt sărac de cînd mă știu pe gogoloiu ăsta.

Așa-i omu, milos, cînd i-e milă de altu, năcazu lui îl uită". Și așa mai departe, din vorbă în vorbă, într-un limbaj de mare expresivitate, probînd un remarcabil simț lingvistic. Învelite în acest amabalaj strălucitor, evenimentele narate își diminuează dramatismul, conflictele pierd din intensitate, totul pare că se întîmplă doar pentru a fi vorbit, plimbat cu vorba, sancționat cu cuvîntul. Actul rostirii devine mai important decît evenimentul care îl provoacă, efectul acestei substituiri de funcție fiind nivelarea confruntărilor.

Presiunea limbajului acționează nivelator și într-o altă direcție. Prezența mai multor naratori ar fi putut face din **Împărații** un roman polifonic. „Vocile" nu au însă individualitatea cerută de o altfel de construcție. Toate personajele vorbesc la fel (la fel de expresiv) denotînd forța coercitivă a aceleiași comunități etnico-lingvistice, care nu permite manifestări ex-centrice și, deci, individualizarea." De aceea, **Împărații** este o partitură interpretată „la unison", a cărei valoare stă nu în subtilitate, ci în robustețe.

Ca și în **Ristea împărat** și aici onomastica este prodigioasă, de un pitoresc greu de egalat. Novicii se descurcă greu într-o lume în care poreclele concurează serios registrul de stare civilă : „Mi-a făcut semn să mă apropii. M-am apropiat. Sta pe scăunelul cu trei picioare în tindă și fuma. «Du-te la Capmare și spune-i că-l chem eu». Nu știam cine-i Capmare. Nu știam unde stă. Nu i-am spus de frică să nu mă bată. L-am întrebat pe Năică Măcriș unde stă Capmare. «Capmare e Ion Sgincă. E frate cu Golașu. Sînt de-ai lui Mămăligăcaldă. E vecin cu Bărzoiu. A venit aseară din război și nu are o mînă din cot»". Apoi : Sandu lui Oțăt, Sdrincu, Ghimpău, Cocă Colțoiu, Ciutaiche, Ficate, Ploscan, Grigore-al lui Vezure, Goșoașa, Gărgăune, Vilvoi, Firfiric, Chiorobașu, Puiată, Treiopinci, Ion al lui Bucă, Maria lui Bizdoacă, Itaiche, Ciortan, Percitoru, Cafadaru, Zbant, Boboloacă, Pupurici, etc.

Și desigur, Ristea, iubit și urît, ascultat și contestat, mereu însă decis în ceea ce face, „trăgînd" satul după el, ca un ciclist evadat din pluton, care impune ritmul cursei.

Romulus Cojocaru privește această umanitate cu evidentă simpatie, dar de la o anume distanță, profitabilă coerenței viziunii. Autorul nu impune — așa-zicînd-personajelor sale un canon după care acestea să judece epoca. Ele sînt lăsate să-și epuizeze, în discurs, experiența personală, iar imaginea de ansamblu rezultă din însumarea acestor spontane depoziții verbale.

Funcționează la eroii lui Romulus Cojocaru un permanent refuz al dramatizării situațiilor, al afișării suferinței. Ei fac „haz de necaz", cu un umor amar, în care agresivitatea verbală disimulează demnitatea și compasiunea. „Împărații" sînt doar „răi de gură", dar buni la suflet.

Mutați, editorial, de la „Scrisul Românesc" la Cartea Românească", adică, de la Craiova la București, oltenii lui Romulus Cojocaru și-au păstrat intactă originalitatea.

Valentin F. Mihăescu

Revista „Luceafărul" pe plaiurile Luceafărului

Timp de cîteva zile — 23, 24 și 25 septembrie 1985 — un grup de redactori și colaboratori ai revistei „Luceafărul" s-a aflat în județul Botoșani, participînd la un șir complex de manifestări menite să stabilească o mai strînsă și directă legătură între revistă și locurile natale ale Luceafărului poeziei românești. Oaspeții — Nicolae Dan Fruntelată, redactorul-șef al revistei, Mihai Ungheanu, redactorul-șef adjunct, Gabriela Hurezean, Constantin Georgescu, Iulian Neacșu și Ionel Botez — au fost primiți de tovarășul Iulian Ploștinaru, prim-secretar al Comitetului județean al P.C.R., și de tovarășul Lazăr Băciucu, secretar cu probleme de propagandă al Comitetului județean al P.C.R. Cu acest prilej, scriitorii au fost informați despre principalele realizări economico-sociale ale județului, precum și despre perspectivele dezvoltării ulterioare a satelor și orașelor botoșănene, exprimîndu-se dorința ca aceste acțiuni ale revistei la Botoșani să se permanentizeze, integrîndu-se numeroaselor manifestări culturale botoșănene intrate deja în tradiție.

În prima zi a șederii la Botoșani, delegația „Luceafărului" a vizitat Întreprinderea de Confecții din Botoșani, unde tovarășul Nicolae Pasăre, directorul unității, le-a prezentat oaspeților secțiile mai importante, vorbindu-le despre aparitia și consolidarea prestigiului industriei ușoare botoșănene, ale cărei produse au ajuns bine cunoscute atît în țară, cît și în străinătate.

La sediul Bibliotecii județene „Mihai Eminescu", a avut loc o întîlnire cu membrii Cenaclului din Botoșani al Uniunii Scriitorilor, în cadrul căreia s-au discutat chestiuni privitoare la modul cum este cunoscută și citită revista la Botoșani, probleme ale colaborării scriitorilor de aici cu revista.

La Casa de cultură a științei și tehnicii pentru tineret, s-a desfășurat o întîlnire cu elevii claselor a XII-a din liceele municipiului Botoșani, urmată de o ședătoare literară. Au citit scriitorii bucureșteni, membri cenaclului botoșănean, precum și cîțiva tineri, reprezentanți ai cenaclurilor literare din liceele orașului.

În timpul celei de-a doua zile a manifestărilor, oaspeții au vizitat Întreprinderea „Electrocontact", unde ing. Emil Alexa, directorul întreprinderii, Eugen Iațcu și Maria Agachi, secretari ai Comitetului de partid al întreprinderii, precum și Dumitru Zvincă, președintele Comitetului sindical le-au prezentat scriitorilor întreprinderea și realizările ei, le-au vorbit despre mișcarea de inventii și inovații, despre emulația culturală existentă aici. Cenaclul literar al întreprinderii s-a prezentat prin cîțiva din membrii săi, care au citit versuri, discutate apoi într-o scurtă convorbire privind sensul unui cerc literar și direcția dezvoltării tinerilor autori ascultați.

În sala de marmură a Teatrului „Mihai Eminescu", a avut loc întîlnirea reprezentanților revistei cu profesorii de limba și literatura română de la școlile din municipiu, discutîndu-se în special chestiuni privitoare la literatura pentru copii, la posibilitatea ca „Luceafărul" să introducă în coloanele sale rubrici care să se facă utile profesorilor și elevilor.

În după-amiaza aceleiași zile, a fost vizitat Muzeul memorial „Mihai Eminescu" de la Ipotești.

Ultima acțiune a zilei a constituit-o vizitarea I.A.S. Cătămărăști, unde Ioan Gîmir, directorul Trustului I.A.S., și Doru Abrahamfi, directorul întreprinderii, le-au înfățișat oaspeților realizările întreprinderii, vorbindu-le despre preocupările de sporire a producției agricole în județ.

În cursul celei de-a treia zile, reprezentanții revistei au fost mai întîi oaspeții orașului Dorohoi. Tovarășa Elena Burac, primarul orașului, le-a vorbit scriitorilor despre oras și despre oamenii acestuia, despre unitățile industriale și lăcașurile de cultură de aici. A urmat o vizită la Întreprinderea de Confecții Dorohoi, în cursul căreia scriitorii au fost însoțiți prin secții de tov. Maria Siminiciuc, directoarea unității.

Documentarea în județ a continuat la Pomîrla, unde reprezentanții revistei au fost salutați de Ioan Rusu, primarul comunei, și de Viorel Budeanu, directorul coordonator al școlii locale. A fost vizitat micul muzeu din localitate și s-a organizat o ședătoare literară la Casa de copii școlari.

Ultima ședătoare a zilei a avut loc la Liceul agroindustrial Șendriceni, unde scriitorii au fost prezentați de Petre Suciu, directorul liceului.

În tot cursul vizitei la Botoșani și în județ, scriitorii bucureșteni au fost însoțiți de tovarășul Lazăr Băciucu, secretar al Comitetului județean al P.C.R., Gheorghe Jauca, președintele Comitetului de cultură, Mircea Gîngă, activist al Comitetului de cultură și de scriitorii botoșăneni Lucian Valea, Lucia Olaru-Nenati, Dumitru Țiganiuc, Gellu Dorian și Emil Iordache.

E. Iordache

VIAȚA CĂRȚILOR

REPORTAJ «LA NOAPTE, COTIDIANUL»

Titlul celei de a treia cărți (după „Aventurile tezaurului Cloșca cu puii de aur" și „Expediție la apa vie") a lui Corneliu Ștefan *) este foarte adecvat conținutului, fiindcă avem a face cu o carte pură de reportaje despre Buzău, fără nici un fel de abateri de la evenimentul cotidian. Scriitorul și ziaristul Corneliu Ștefan ne face să vedem cu ochii un municipiu și un județ crescînd cu fiecare zi, căpătînd ascensiuni nebănuite. Chiar cînd aduce în discuție numele unor scriitori ca V. Cârlova, I.L. Caragiale, G. Ciprian, Urmuz, Leonida Condeescu (primar de urbe) pleacă de la nume de străzi, ori de la hanurile de altădată ale vechiului oraș, peste care se ridică blocuri, se lărgesc astăzi, se redimensionează piețe. Vasile Cîrlova este „poetul fără portret" : „Lipsa actelor de stare civilă, a manuscriselor literare, a unui portret chiar a făcut ca, de-a lungul multelor decenii de cercetare, orice afirmație bazată pe logică și coroborare de date să fie imediat combătută, devenind repede un cîmp de luptă literară". Pornind de la numele unei străzi „Leonida Condeescu", reporterul arată că personajul imortalizat de Caragiale „a fost într-adevăr primar în Mizilul anilor 1900 și ar fi continuat să rămînă obscur primar de provincie dacă, într-un moment de exaltare, n-ar fi atras atenția contemporanilor asupra idealului său de edil. După zbateri îndelungate, obținuse ca trenul expres București—Berlin, via Breslau, să staționeze un minut în gara Mizil". Sigur că după lapidara relatare, se face apel la marele Caragiale, care l-a imortalizat, fiindu-i „amic", în schița „O zi solemnă" și în comedia „Conu Leonida față cu reacțiunea". Cunoscutul om de teatru George Ciprian, celebru prin comedia „Omul cu mîrțoaga", este pus în discuție, pornindu-se de la demolarea, spre a fi reconstruită, a unei străzi principale buzoiene, Dobrogeanu-Gherea : „N-a fost greu să-i găsesc casa copilăriei, un han de fapt, unde părinții locuiseră cu chirie (...) situată la colțul dinspre Obor al străzii". Strada este refăcută de reporter din memoria oamenilor în virstă. Nu sînt scăpați din vedere nici artiștii plastici de înalt prestigiu : Ion Andreescu, fost profesor la Buzău, ori Brăduț Covaliu, cel ce a donat Muzeului județean cîteva saloane de pictură „expusă generos în expoziția permanentă ce-i poartă numele". Despre Tabăra de sculptură în aer liber de la Măgura, peste care au trecut cinsprezece ediții, a scris foarte mult Corneliu Ștefan.

Pe lîngă aceste pagini de cultură, multe sînt rezervate industriei și întregii economii a județului, educației. Un reportaj se intitulează „Un salon literar cu Mihai Stoian", în care autorul cărții surprinde una din metodele de investigație ale cunoscutului reporter în probleme de educație prin întrebări de tipul : „M-ar interesa să-mi puneți niște întrebări legate de viață, venite direct din ceea ce ați citit, curiozități, nedumeriri ale dumneavoastră. Nu vreau întrebări prefabricate, artificiale. Cine începe ?" Și de aici un întreg dialog despre educație al scriitorului-pedagog cu elevii Liceului pedagogic „Spiru Haret" din Buzău. Se pot afla multe amănunte de toponimie, de economie agrară, de tehnică a meșteșugurilor din satele buzoiene ; descoperiri de comori tăinuite, date inedite despre scriitorii buzoieni Vasile Voiculescu și sonetistul contemporan Radu Cârneci. În toate investigațiile, Corneliu Ștefan pleacă, cu bună știință, de la cotidian, de la ceea ce gîndește omul de lîngă el implicat în marile probleme ale transformărilor sociale contemporane.

Gheorghe Andrei

*) **Corneliu Ștefan : „La noapte, cotidianul", Editura „Eminescu", colecția „România azi", 1985.**

PROZA TENSIUNI INTROSPECTIVE

Promițător începe micul roman*) al lui Ion Hurjui : **„La înmormîntarea mea n-a fost nimeni.** Nici n-aveam nevoie dealtfel. Atîta timp cît tu lipseai la ce mi-ar fi folosit lacrimile fariseilor. Pe drum am deschis un ochi aprig către răsăritul inutil al soarelui din ziua aceea". (s.a.) Așadar, personajul-narator (textul e o confesiune, la umbra eventualului filon narativ) e mort, drumul lui e însăși „spovedania" lui, moartea e singura care poate reface un circuit existențial. Începutul acesta devine, mai mult decît afirmarea unei „ voințe de credibilitate" — o **voință de restaurare.** „Fraza-prag", incipit-ul e într-un roman, luarea în posesie a universului. Vorbind de noul roman, un critic francez, Raymond Jean, a demonstrat strălucit importanța acestei prime afirmații. Ea este o provocare și în același timp o moarte : deschide fila unei lumi, omoară o sumă de prejudecăți.

Textul de nici 200 de pagini al lui Ion Hurjui, intitulat inabil **(Iubirea din strada a șaptea** e un titlu romantios, deloc potrivit introspecției) este și nu este un roman. O lungă confesiune în ramă vag epică : un medic psihiatru rememorează din unghiul supremei liniști punctele nevralgice ale unei existențe înțeleasă în primul rînd ca raport (și echilibru) erotic. O iubire spiritualizată, vecinătatea ei thanatică, consacrată ca structură imaginară dar și ca structură existențială. Digresivă, cartea lui Ion Hurjui este de fapt căutarea de sine a personajului-narator. Din procedeu, introspecția ajunge principalul mobil. Cîtă ar fi, structura epică se pulverizează : nu există atît personaje și fapte, cît prezențe și sensuri decelate ; analiza primează, la rîndul ei lăsînd impresia de formulare suspendată. **Iubirea...** e scris aproape fără nici o constringere formală, de unde aspectul de-sintaxat al textului, mai ales în prima lui parte. A doua secțiune e, din acest punct de vedere, mai ordonată, secvențele încep să se adune ; în a treia, liniile de fugă se string tot așa cum amintirile converg spre centrul unic al relevanței erotice. Experiența aceasta trebuie și ea privită cu circumspecție. Partenerul există numai în măsura în care preconizează — și justifică — hipertrofia eului. Toate raportările se înscriu în același cerc al eului. Pronunțînd cuvîntul **cerc,** să spunem că el are aici o acoperire „morfologică" : personajul principal se învîrte într-un spațiu limitat, amintirile lui studențești, ce încearcă să diversifice narațiunea-confesiune, nu fac altceva decît să închidă cercul, la fel cum „multiplicarea ființei iubite (prin nume : „doamna în Alb, Eleonora, Xia, toate reprezentînd-o pe Ea" ; dar numele nu e decît nu mod de anecantizare) este o strategie deconspirată. O imagine parabolică a **spațiului închis** o reprezintă în acest context — susceptibil de a fi circumscris unei tradiții — spitalul, clinica de boli nervoase. Spitalul de la Simian, „spitalul cu stampe", devine un insolit spațiu de exteriorizare a personalității profunde și, deopotrivă, coloana de susținere a acestei lumi dezarticulate. A „ieși în afară" înseamnă a evidenția drama lăuntrică.

Structura poetică a lui Ion Hurjui răzbate din plin în acest roman. Poetic este aici sinonim cu digresiv. Dar, chiar și un text de asemeena factură presupune o rigoare arhitectonică. În lipsa ei, **Iubirea din strada a șaptea** s-ar susține printr-o anumită formulistică de natură ontologică și prin tensiunile introspective. Dialogul, puțin frecventat, poate fi astfel un alt indiciu ; la fel ingenioasa formulă evazivă atribuită personajului feminin, care scapă mereu de determinări. Romanul lui Ion Hurjui este ochiul confesiv, deschis spre o lume crepusculară.

Costin Tuchilă

*) **Ion Hurjui : „Iubirea din strada a șaptea", roman, Editura „Junimea".**

BREVIAR

■ **ÎN DEZBATERE, CONDIȚIA DEBUTULUI.** O intervenție judicioasă pe tema prezenței tinerilor în viața literară publică Ion Văduva-Poenaru în „Munca" din 20 sept 1985. Autorul, care este și un poet cu opțiuni ferme, comentează trei plachete de versuri, aparținătoare unor lirici din promoțiile recente ; ei sînt, de asemenea, premiați la felurite concursuri literare, republicane. De aici Ion Văduva Poenaru extrage o morală : sînt, zice el, poeți tineri, cu volume apărute, de pildă, la Litera, unde „se publică desigur, după criterii de valoare", și al căror acces la alte edituri este stăvilit prin ideea concursului de debut. Acest concurs de debut, adaugă autorul, „prezintă destul de multe carențe, părîndu-mi-se depășit". Iată o observație corectă, care ar putea să constituie materia unei dezbateri : sînt operative sau nu concursurile de debut în forma în care se desfășoară ele acum ? Respectă acestea sau nu respectă direcțiile majore valorice ale literaturii de azi ? Cine și de ce sînt „jurații" care decid apariția unui debutant ? Se mai pot emite, bineînțeles și alte întrebări, fapt e că o astfel de chestiune există.

■ **UN EXEGET AL „PROPAGANDEI POLITICE".** O remarcabilă colecție de studii, alcătuite în general de cercetători mai tineri și intitulată „Semnificația documentelor sociale" (Ed. științifică și enciclopedică 1985) conține și o cercetare care confirmă pe deplin un exeget : este „Analiza cantitativă și calitativă a mesajelor propagandei politice", al cărei autor e Mihai Milca. Acest sociolog tînăr, cunoscut și pentru preocupările lui în domeniul politologiei, este acela care a dat unica sinteză românească dedicată „propagandei politice", o contribuție de nivel înalt și care stă alături de cele mai solide elaborații în acest domeniu... Studiul de acum completează cercetările dedicate „propagandei politice" și se aplică mai degrabă asupra mijloacelor regulatoare ale acestui proces. Mihai Milca indică, de altfel, proporția stabilită între „tehnică și valori" rezultată din astfel de analize, avînd în vedere mai ales că scopurile propagandei au drept scop constituirea unei „ortopraxii". Ca și în alte dăți, cercetătorul dovedește o inițiere admirabilă în materie, desfășurînd o biografie adusă la zi și cu titlurile selecționate din categoria hotărît reprezentativă : a face studii într-un domeniu atît de delicat, presupune, într-adevăr, știință solidă de carte, pe care autorul român o are și încă într-un chip foarte evident. Interesant e că, aplicată unui domeniu de „tehnică" propagandistică o astfel de cercetare știe să conserve perspectiva corectă : „Pentru teoria și practica propagandei politice — încheie Mihai Milca — analiza conținutului se dovedește indispensabilă, inevitabilă, cu condiția ca ea să nu fie substituită analizei politice, referințelor ideologice și orientărilor valorice. Analiza conținutului presupune, însă, nu mai puțin, adjudecarea de către cercetătorul ce recurge la serviciile ei a unor procedee și algoritmi fără de care utilizarea ei nu este posibilă". Iată un punct de vedere serios, lucid, rezultat din cercetările aplicate pe care le-a făcut un remarcabil specialist în „propaganda politică", Mihai Milca, un nume care trebuie reținut.

■ **DESPRE UN ANUME FEL DE „SINTEZE"** — S-a încheiat recent, în „Săptămîna", un serial al lui Corneliu Vadim Tudor care, pe întinderea mai multor numere, a analizat cele două volume apărute pînă în prezent ale unei „Istorii a poeziei românești", scrisă de Mircea Scarlat. Serialul demonstrează în mod convingător și cu citate (care se puteau înmulți cu ușurință), că o astfel de „sinteză" e numai rezultatul unei ambiții și că, în general, a necesitat un efort... redundant. Corneliu Vadim Tudor a izbutit să reveleze defecțiunile considerabile de optică istoriografică, precum și ideea stranie a lui M. Scarlat de a minimaliza tradiția liricii românești ; ultimul episod al acestui serial extrage și o serie de elemente care circulă nestingherite în paginile semnate de improvizatul istoric literar M. Scarlat, deși originea lor e în opera lui G. Călinescu. Ce să mai spunem despre acest soi de „sinteze"...

A.S.

TABĂRA DE DOCUMENTARE ȘI CREAȚIE LITERAR-ARTISTICĂ

● În perioada 10—22 septembrie a.c. și-a desfășurat activitatea în județul Hunedoara o tabără de documentare și creație literar-artistică organizată de Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist cu sprijinul Suplimentului literar-artistic al Scînteii tineretului."

Tinerii creatori au vizitat obiective industriale și culturale și s-au întîlnit cu eroi ai muncii socialiste, cadre de conducere din întreprinderile și instituțiile județului, activiști de partid și de U.T.C., redactori ai ziarelor „Scînteia" și „Scînteia tineretului" și ai revistelor „Tribuna", „Ramuri", „Echinox". Au fost organizate ședințe de cenaclu, vizionări și dezbateri de filme.

Au participat : Nicolae Băciuț, Valeriu Bârgău, Aurelia Boriga, Petre Domșa, Tudor Cristea, Petre Novac Dolingă, Gabriela Dragnea, Ioan Evu, Grigore Grigore, Mioara Giurgiu, Petre Grosu, Ovidiu Hurduzeu, Ioan Lazăr, Vasile Morar, Lazăr Cîrjan, Leontina Nedelcu, Sabina Pop, Mariana Pindaru, Liliana Petruș, Gheorghe Pogan, Constantin Deheleanu, Ioan Vieru, Ioan Vasiu, Narcis Zărnescu.

Din partea publicațiilor au fost prezenți : Nicolae Dragoș (Scînteia), Vasile Sălăjan, Nicolae Prelipceanu, Ion Cocora, Tudor Dumitru Savu (Tribuna), Romulus Ghica (Ramuri), Aurel Codoban (Echinox).

Generația luptei cu inerția

CĂRȚILE DESCHISE ALE LUI GRIGORE HAGIU

Opera întregită

Imaginea pe care o lasă creația inedită a lui Grigore Hagiu, dispărut, la începutul acestui an, printr-o moarte năpraznică, nu este, cu toate acestea, aceea de operă neterminată, poetul orinduise cu un instinct al ordinii absolut remarcabil, ceea ce nu apăruse deocamdată în volume și a lăsat celor după el toate într-o rînduială care ușurează truda alcătuitorului de mîine al ediției complete. Acest sentiment al operei, activ chiar dacă au rămas destule cărți deschise, este izbitor de îndată ce examenul istoricului literar se aplică pe, nefericit cuvînt, astfel de „postume". Conservate prin grija pictoriței Gina Hagiu, sora poetului, ele constituie în majoritatea zdrobitoare cărți care așteaptă un editor; dintre ele, una e, din cîte aflu, în curs de apariție. Altele sper să aibă aceeași soartă, căci o restituire a literaturii lui Grigore Hagiu ar ajuta enorm la prețuirea mai apropiată de adevăr a operei unui mare poet și chiar la valorizarea lui, încă șovăielnică : dimensiunile acestei creații sînt, printre contemporani, altele, mai proeminente.

Cele mai numeroase dintre postume sînt, desigur, poezii, al căror studiu aduce și observații cu însemnătate considerabilă, ca să nu zic chiar senzațională. O întîie carte, fără titlu, cuprinde, de exemplu, primele versuri „scrise aproximativ acum treizeci de ani". Un „avertisment", compus de Grigore Hagiu, indică în acestea „adevăratul debut" și dacă e să ne luăm după un criteriu pur estetic aceasta e realitatea. În jur de 1955, la douăzeci și ceva de ani, Grigore Hagiu era un poet în toată puterea cuvîntului, atent la valori și cu sentimentul tradiției majore. O compoziție, „Pămîntul tăcerii", are ceva arghezian și, prin sentimentul naturii, e aflată în afara canoanelor vremii. O „Iluminare" e un sonet care presimțea întrucîtva aripile diafane, de compunere aeriană, de mai tîrziu : „Luna se pierde spre zări, în pădure / Bolta renaște deasupră-mi imensă / Pasul pe iarbă apasă ușure." „Umbra întrebărilor" lasă să se vadă, printre bruioane, o materie arghezian㠠: „Se lepădau de stele leșiile de ceruri / Pămîntul prins în codri își albăstrea declinul / Nebuna lor rotire, tiparele de geruri / Le sfărîma, iscîndu-și în vîrf de zări seninul". Într-un caiet, legat în pînză cafenie, poetul scrisese, începînd din decembrie 1956, mai multe poezii care nu au cu momentul nici o legătură. Una din ele e datată în 28 decembrie 1956, alta în 29 ianuarie 1957 : „Sînt beat de melodii îndepărtate / Mi-amintesc / Toate iubirile virstelor mele / Nordul mistic / sfișiat de luminări / în catedrale / și zăpada urmelor tale". Este în afara discuției că această lirică, unde se strecoară ecouri din muzica de jazz, își are originea într-o clipă tragică : Nicolae Labiș murise de cîteva zile și e probabil că emoția aceasta a trecut, în poeziile lui Grigore Hagiu, cu o intensitate care făcea spiritul înfricoșat să se încordeze și mai mult. Ceva dintr-un sentiment de damnațiune trecea în asemenea versuri, unde era o amețeală rece, labișiană : „Astă noapte flăcări verzui / Au dansat ireal, înghețate / Peste florile albe-ale lumii / Prin grădini și păduri picurate / Poate-au venit din alte lumi / Ca un vis rău, să ne sărute". Proba vitalității unui spirit creator nu mai rămîne să se facă, astfel de poeme aproape fără timp (și care trebuie restituite, repede și integral) explică totul și încă la dimensiunile unei întregi literaturi. Dacă acestea sînt „Primele", „Ultimele", găsite după ce poetul nu mai era, au altă înfățișare și aparțin bineînțeles altei ore lirice. Ele își au locul într-un volum pe care Grigore Hagiu îl preparase (intitulat „Zilele, virstele, anii") și care ar trebui să apară nu peste multă vreme la Editura Eminescu. Este și nu e aci o imagine inedită a acestei poezii, care completează un neo-romantism ireductibil printr-o izbitoare materie de viață curentă, pe care Grigore Hagiu o poetiza prin muzicalitate : sunetele, urmărite în latura lor euforică, fac din această lume a imediatului un teritoriu al poeziei. Aceleași substanțe anxioase, reținute totuși de muzici, izbesc și în „Liniștea versului", care e al treilea volum inedit al poetului, conținînd, acesta, numai sonete. Am scris despre sonetul lui Grigore Hagiu așa că nu mai revin acum rezumîndu-mă să observ că sînt aci prezente același ritm calcinat de mai înainte, aceeași lirică fără carnație opulentă, redusă la emoție vizionară. Poetul își întregea opera, voia să-și reveleze „adevăratele" inceputuri completa „sonetele" cu un al treilea episod, adăuga, prin „Zilele, virstele, anii" o culoare mai intensă pe tabloul literaturii lui. Acestea, și încă un volum, „1907 — descîntece tîrzii" (un fel de poem epic, în rapsodii, conținînd o filozofie asupra condiției țărănimii românești, și pe care, susține Gina Hagiu, poetul dorea mai intîi și mai intîi să-l isprăvească), alcătuiesc opera poetică inedită. Deși cea mai consistentă, poezia nu e, între aceste postume, totul ; rămîn și altele, unele de interes în afara comunului. Admirabile sînt cîteva pagini pe care le-am intitulat „Memoriale", și care descriu, cu o remarcabilă finețe a observației, o lume românească paradisiacă, veche, insuflețită de o mitologie a familiei care e „obștea" continuității consangvine. Reduse cantitativ (vor fi fost mai multe, acestea sînt toate ? — nu se poate ști cu precizie) aceste pagini memorialistice indică în Grigore Hagiu și un prozator cu inteligență și chiar cu filozofie, care ar fi putut să fie și n-a fost. De altfel, inteligența în creație pare să fie însușirea cea mai de seamă a acestei opere, care e și aceea a unui eseist apt să exprime cu eleganță idei, știutor de noțiuni, fără timidități înaintea conceptelor : cine va stringe la un loc jurnalistica risipită prin gazete și eseurile, nu multe, încă inedite, ar putea să dea, printr-un volum separat, o imagine foarte interesantă a acestui poet care gîndea nu doar poetic.

În sfîrșit, în categoria curiozităților ar putea să intre un „jurnal de vise" ; ar putea să intre și nu intră, căci într-un eseu, intitulat „Visul ca vis", Grigore Hagiu susținuse ideea **visului** ca literatură. El era de părere că a istorisi viața onirică ar intra în domeniul artei, fie și din motivul „frumuseții transcrierii". Acest jurnal, destul de consistent și alcătuit de poet din 1979 și pînă în august 1984, are interesul lui și în cîteva puncte confirmă intenția lui literară, mai cu seamă pe latura unui soi de cinematografism inerent, propriu prozei moderne. Sînt aci, în aceste „Vise", (poate adevărate, poate imaginate), fel și fel de prieteni, scriitori și „civili", necunoscuți, celebrități din viața istorică, o lume a nocturnului care agita pe acest poet al seninătăților de „sferă ginditoare", al cărui lirism descoperise, mai aproape de noi, angoasa și biruința asupra ei prin intelect. Dacă suprarealiștii elogiau visul însă nu se ocupau și esteticește de el, Grigore Hagiu făcea literatură în spiritul organicist însă își nota, ca un contabil, visele : ce să înțelegi din acest paradox ? Ceea ce este de înțeles : literatura română avea în Grigore Hagiu un admirabil scriitor, cu operă încă necunoscută, pe care trebuie să-l redescopere la adevărata lui dimensiune.

Artur Silvestri

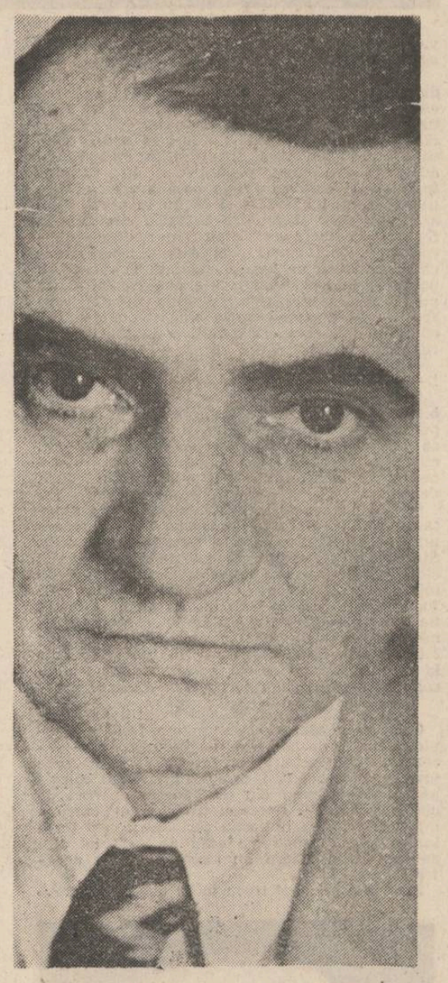

Fragmente despre literatură

● **POET ȘI CITITOR** : „Arta modernă include, chiar înlăuntrul operei, referiri la cititor". Baudelaire, cînd exclamă : „O ! cititor fățarnic, tu semenul meu — frate !" moralizînd și moralizîndu-se pe sine, în lupta uneori ineficientă împotriva mitului, pune un semn de egalitate între el și cititor. Sînt aceeași persoană cu scăderi și înălțări spirituale, sînt frați în menghina aceluiași destin, salvați în durată și elevație de unica forță reală și care-i depășește : Poezia. Acest al treilea termen, care este poezia, se arată, astfel, a fi adevărata culme sublimată, urcînd pe poet cu cititor, pe doi oameni adică, dintre care, indiferent care știe să recurgă la expresia versificată. Este una dintre cele mai mari cuceriri ale artei în genere, umanizarea ei fără de limite, întensă și scăpărînd de speranță (...)

● **O POEZIE DE NICHITA STĂNESCU** („A ȘASEA ELEGIE") ; „Imposibilitate a opțiunii întărită de realitatea destrucției pluvioase. Cele două limite, nespuse și tocmai pentru asta majore, nu ne interesează în rîndurile de față. Ceea ce se petrece înlăuntrul metaforei este cu mult mai important. (...) Lumea, coșmarul, se divide sub apăsarea ploii, atomii se desfac și curg într-o imensă și rarefiată și tragic de meschină, de „măruntă" înlănțuire. Sunetul ploii se substituie cuvintelor, devine obscuritate greoaie, densă, tenace, „necuvînt", impenetrabilul și marele „necuvînt". Afazia a fost cucerită printr-un ultim și aproape disperat efort de stăpînire a celor mai simple și rituale cuvinte".

● **„DOUĂ ODE"**. „Literatura română înregistrează două poezii asemănătoare, egale în intensitate, deosebite în ceea ce privește unghiul de vedere, altul în timp. Este vorba de capodoperele („Odă (în metru antic)" de Lucian Blaga. Era greu să ne închipuim după „Oda" lui Eminescu o alta și reușita lui Lucian Blaga este surprinzătoare, dar nu numai atît, ea indicînd o anumită constanță structurală a geniului român, cristalizînd ciclic, după legi insesizabile.

Întrebuințarea arhetipului prozodic străvechi, în care s-au rostit începuturile marii culturi europene, în atingerea scînteietoare cu substanța celor doi poeți, indică setea lor de clasicitate, fascinată de formele fixe, sublimînd trăirea pînă la incifrare, aproape. Orice operă modernă simte nevoia acută de reînnodare cu trecutul (...). Pe de altă parte, nu poate scăpa unei priviri atente înrudirea, așa cum reiese din transcrierea odei antice la cei poeți, cu folclorul autohton.

Primele

Pămîntul tăcerii

Azi noapte, țîșnind din pămîntul tăcerii
sufletul meu a-nflorit, laolaltă cu merii.

Pentru-mplinirea minunii, plăpîndă,
Cîtă revoltă ascunse pămîntul, cîtă osîndă,
Cîte lacrime plînse în zori de mirese
tăcute
Cîte șuere aspre de coase pe gresii
trecute,
Cîte dorințl, cîte iubiri, cîte sudalme
Strivite de scurgerea nopților calme,
Pînă cînd, răsturnate cu toate din vechiul
pămînt,
În sufletul meu amețit, izbucniră cîntînd.

Azi noapte, țîșnind din pămîntul tăcerii
Sufletul meu a-nflorit, laolaltă cu merii

Jazz

Sînt beat de melodii îndepărtate
Mi-amintesc
Toate iubirile virstelor mele.
Nordul mistic
Sfișiat de luminări
În catedrale
Și zăpada urmelor tale

Sudul animalic și duios
al atingerii cărnii pe frunze
Scuturate de noaptea
ridicată pe aripi de stele călătoare
Sînt beat de melodii îndepărtate
Aș vrea să le cînt
Dar nu le mai știu, nu le mai știu

29 ian. 1957

Așa am început să cînt

La capătul serii, lumina cădea
Eu mă luminam, de inima mea...

Zilele, vîrstele, anii

subt apăsare subt cetluire

deodată simți
pămîntul în învîrtire
capul intră în os
privirea în privire
se-ngreunează orice simțire
pînă la ardere
pînă la înnegrire
subt apăsare
subt plumbuire
pe gheața dură
linia versului
subțire, subțire

eu însumi așteptam așteptam să dau cont

și era o țară frumoasă
i-am văzut doar un colț
frumoasă țară era
stăluminate bolți

eu însumi așteptam
așteptam să dau cont
cum spune marele prozator
mort acum două mii de ani

și ce mai spuneam
mai vorbeam
silabe triste melancolice
aveam nu aveam

tu știi cuvinte știi oseminte

oh am spus atîtea cuvinte
încît mi s-a făcut silă de mine
oh și sila aceasta
mă va omori pînă la urmă
vezi bine

tu știi cuvinte
știi oseminte
eu doar două trei cuvinte
și cuvîntul (singurul)
care mă ține

ei da mă reține
în această nenorocire
în care de mult n-am mai fost
decît privire amintire privire

TEXTELE INEDITE AU FOST COMUNICATE DE SORA POETULUI, PICTORIȚA GINA HAGIU.

INEDIT

„Jurnal" de vise

„Se naște o întrebare legitimă : dacă visul ca vis nu poate fi și literatură ca atare, înglobînd funcții premonitoriale și simbolice circulînd, subt presiunea realității, către o altă realitate, nouă ratificabil în ultimă instanță prin însăși frumusețea transcrierii, controlată de foarte fin dar ferm centri motori estetici" (...) oricum, prin vis am descoperit o mare energie, comparabilă cu cea nucleară".

(din eseul „Visul ca vis")

„25 august 1984 : „Parterul unei case modeste. Cameră cu un pat. Acolo, cu spatele la mine, dormea, zăcea Tavi. Tocmai îl avertizasem să plece, nu mai putea locui cu mine, se supăra cineva, nu știu ce persoană anume. Deodată, l-am chemat brusc la fereastră să vadă ceva nemaipomenit (ceva ce se petrecuse, se petrecea, se va petrece ?!). Pe acoperișul vecin al unei magazii, baracă sau ceva asemănător, pe creastă, apăru Ursi (ultimul ciine, tînăr, numit așa) repezindu-se și înșfăcînd de gîtul lung, elansat, o pasăre, un bitlan, cocor, șoim, acvilă (pe învelișul de carton gudronat se desenase limpede trupul roșcatiu al ciinelui, saltul său, capul păsării, gîtul nefiresc de lung și mărgeaua stins cenușie, totuși luminoasă, a ochiului). Menghina mușcăturii fusese matematic aplicată la jumătatea gîtului. Asta mă uluise. Am alergat în grădină, acolo unde Ursi și pasărea trebuiau să se afle. N-am mai găsit nimic. M-am pomenit, fără nici o altă trecere, într-un bloc foarte mare cu multe etaje, multe, fără să știu cîte. Camera era alb-cenușie (estompare a jaluzelelor trase ?!) cu tot cu pereți, mobilă, covoare, curată, discretă, comodă. Am închis, jucîndu-mă, contemplînd cheile, două, un format învechit (blocul era ultramodern) și i-am spus prietenului care apăruse în holul, coridorul imens al parterului (aici era camera, în fund, pe stînga, cum veneai de la lift), ceva în sensul, totul e bine(...) Stau în colțul grădinii de la Otopeni, cocoțat pe gard alb de ciment, în colțul din dreapta privind către București, autostrada. Venea o căruță cu un cal minată de cineva, un bărbat. Echipajul era impozant, frumos : calul mare, lucios, roib cu părul mărunt, căruța cu prelungitori de scînduri late, bine finisate, îmbucîndu-se perfect, roți mari de camion de asemeni în perfectă stare ; bărbatul pe capra cu arcuri, stăpîn pe gesturile lui, autoritar, cu clasă de căruțaș, de proprietar de căruțe. În lada căruței, parcă împotriva tuturor așteptărilor, se afla un cazan masiv de fier, cetluit cu arcuri, buloane, avînd la mijloc o tulumbă roșie, deși tot metalică, încreștită cu burduf, am zice (părea o creație a lui Fernand Léger, o piesă industrială fantezistă, putînd folosi la orice și la nimic).

Liniștea versului

SONETE

totul este fantasmă totul este nălucire

ai putea spune
dar foarte pe subțire
totul este fantasmă
totul este strălucire

te-ai lovi totuși de mine
în cea mai cinstită
mai fragedă mai betonată
alcătuire

Iată cum vine
după-amiaza de toamnă
cu foarte puțin soare

mai stai mai stai
ascultă în capete
izbitura de topoare

el care știe totul și nu se ascunde

mi-e capul plin
de cuie de aur
vreo patru mai multe
stai puțin să le asculte

el care știe totul
și nu se ascunde
și aprinde uneori
și scrumește cîte un munte

da zice
fii sigur
și singur dacă se poate

dacă nu
lasă și tu
cîte puțin cunosc și eu din moarte

cine sînt și pe cine

Într-un loc înghețat te-ai ascuns
într-un cîrd aurit de cocori
oriunde încerc să te aflu
dau numai de nori
lor li se face dor de ninsoare
mie de sufletul lor
cel sticlit deasupra sticlirii
tuturor
cine sînt
ce și pe cine
caut
pe tot trupul
negrele rănile
gurile de la flaut.

îl îngîn mă îngînă

eu murmur îngîn
și murmur îngîn
mă secondează un cîntec
mai încet mai bătrîn
mă soarbe firi de gură
în mine însumi vreau să rămîn
dar el știe morțile toate
dar el este cu mult mai bătrîn
îl îngîn
mă îngînă
murim
ah murmurarea murirea
fără stăpîn și tărîm
ah să mai fim

MEMORIALE

„Prima mea amintire legată de moarte — De moartea unui om, a unei femei, și anume, bunica mea după mamă. Este o amintire clară și foarte puternică, una din acele amintiri pe care, deși înregistrată la o vîrstă foarte fragedă (aveam doar cîțiva ani, doi sau trei) o reții pe toată viața, revii la ea adeseori, o îmbogățești, îi atribui sensuri noi și revelatorii mereu, te definești ca structură de caracter în raport cu ea, într-un cuvînt, o amintire fundamentală. Evident, partea ei de realitate absolută este restrînsă, dar atmosfera, putința de a adăuga mereu alte și alte dimensiuni o face unică și revenirea obsesivă la sursa ei primordială nu face altceva decît să-i indice înaltul grad de trăire inconștientă. Incipiența este una din formele noastre de adaptare și faptul că avem, după trecerea anilor, din ce în ce mai puține amintiri, nu poate decît proba închegarea organică a noastră ca indivizi, maturizarea citorva linii de forță la un moment, dar chiar previzibile.

Nu știu în ce măsură voi amesteca ideile mele de acum cu cele de atunci. De fapt, imi veți spune, nici n-am avut, nici nu puteam să am atunci. Fără-ndoială. Și totuși, impresia unor idei există și faptul că revin asupra lor și le raportez la existența mea ulterioară, uneori într-un fulger brusc, aproape material, inseamnă că făptura mea a fost umplută de ele, și-acea carne a mea de atunci luind act de sine și devenind treptat ginditoare, a crescut odată cu ele și le-a asimilat pînă cînd i-au devenit chiar ei exterioare, obiective. Bunicii mei după mamă alcătuiau o pereche foarte distinctă. Pe el il cunoșteam cu mult mai bine, pe ea foarte puțin, de-aceea moartea ei m-a și impresionat atît de puternic, proiectîndu-mă într-o mare zonă misterioasă, interzisă. O să încerc să mă explic ceva mai pe larg. Bunicul meu era un om scund, cu părul, mustățile și barba complet albite, cu ochii mici și blînzi, veșnic zimbitori, așa cum orice copil a avut un bunic, tradițional și demodat dar foarte drag. Era de meserie dulgher și sobar, priceput și meticulos, și nu erau multe case în satul nostru în care mîna lui să nu fi închegat un lucru. Amintirea mea în legătură cu el se leagă mai mult de obiecte, și prin aceasta chiar este mai puțin profundă. Mi-amintesc astfel de o piuă mare de lemn, cu toarte și pisălog înalt, făcut de el sau poate chiar așa îmi închipuiam eu, și care mucezea ușor în răcoarea beciului nostru, scoasă numai rareori, aproape ritual, pentru decojitul porumbului sau al griului, care pe la noi se mănîncă foarte mult, fiert cu zahăr, mai ales în lunile de iarnă. Dar mai țin minte livada, strugurii lui, apa ce mi se părea cea mai bună la el acasă, aburind paharele, o întreagă zonă concentrică și luminoasă, tresărind de fiecare atingere cristalin, acel paradis fără de care copilăria este de neconceput. Moartea lui, desigur nu m-ar fi cutremurat, aș fi luat-o drept un lucru firesc, o tulburare de-o clipă a lucrurilor pe care el le-ar fi lăsat în urma lui, pentru ca aproape imediat să reintre în acalmia lor de nezdruncinat, într-atît imi părea el atunci de universal și de stabil la baza lumii pe care o trăiam". [...]

Ultimele

* * *

ger năpraznic între cercevele
dacă aș pleca
de lîngă fereastră
mi-ar rămîne doar capul
ori numai privirea să privească

de sus
de la oarecare înălțime
pe albul zăpezii aproape albastre
împăienjenit se vede orașul
de fire foarte subțiri
singele destinelor noastre

apeși pe o clapă
tragi de un capăt de ață
și-n cine știe ce încăpere
pe cine știe care dosnică stradă
se pleacă o viață
mult prea înafară
în friguroasa prăpastie albă gata să cadă

de m-aș ridica foarte sus
de-aș putea fi la mare înălțime
să salt această plasă singerie
cu betoane și fiare și trupuri la un loc
aș mai vedea același singuratec
om înghețat care scrie

dedesubt
pe imaculatea feroce
dirdiind dinspre mine se rup
în fantomatică fugă
primele umbre de lup

ultimele notații

— „Cosmosul neputinței de-a muri în liniște deplină"
— „Oasele mele cîntăresc mai multă lună acum"
— „Senzația morții cosmice"

ioana ieronim

Suvenir electronic

Odi et amo
ora exactă
Diavolul poartă gingaș între coarne
Îngerița.
Odi et amo
ora exactă
odi et amo

Personaj în libertate

Tu treci, iute –
aerul, cît se vede, tot îl cuprinzi,
gîndul învelit într-o cămașă de flacără

Încotro te grăbești, astfel, neîmblînzitule,
în lumea letargică ?

Ce adevăr ți se dezvăluie ție, în fiece clipă
cu totul și cu totul nou ?

Prestidigitatorul

Eu, născut din cerul indus între
cifra 1 și cifra 2,
eu, venind spre niciunde prin toate capitalele
și ordinatoarele omenirii

Eu învîrt clipele pe vîrful degetelor
pe vîrful buzelor
pe vibrarea zulufilor roșie roșie
pe întregul arborescentul corp

sorin paliga

Casa flamurii

Robot înviat în muzici stringe opaițul,
Ungherul sterp căldurii, praf plins
De oamenii plăcerii. Aproapele său
Cobora în fîntînă la Valea puterii.

Mașini deocheate, substanțe ascunse caută
Firul dreptății, plecare oarbă în ceruri
Învinse ce aripi de pasăre-ar vrea, viscol
Udat în puzderia vieții. Șarpe nemernic,

Te prinzi și-nfășori de columnă, oracol
Uitat de regină, piatră tăiată să taie
Vederea ; vocea riului iubește căderea, știe
Victoria stemei, flamura casei noastre.

Sfîrșitul strofelor

Brațul legendei a închis întîmplarea.

Tu cauți o piatră fericită
Ce amuză destinul.

Talos

Veghea insulei –
Mintea metalului ne acoperă

Fulger

Ochi, privelișteă –
Zeul cuprinde strigarea

Nehotărîre, nepricepere, unduire

Indecizia, îmi spuse, înseamnă întîi
Plăcerea de doi, apoi de patru, de opt în sfîrșit...
Lumea este de la unu la șapte, după care opt, după care infinit.
Există (știi) limite care taie, despart numărul,
Ideea de acesta, care este opt.
El nu este nici șapte, blestemat și cunoscut sieși doar,
strălucitor de apa distilată a
Destinului încă neîmblînzit la computer.

Iată, sub ochii voștri
ideile mă ascultă
îmi răsar cu tulpini galvanice dintre palme,
din chiar sita lui Eratostene
restaurată de cei mai mari savanți.
Iată, arterele silabele bucuria mea, în rotire
se aprind : rosa mistica

O, dar unde e zîmbetul vostru ?
Unde vă pare că ați mai văzut
această făptură ? Această iluzie ?

Oare unde-au pierit cunoscătorii ?

Și nici o monedă în buzunar
spre a cumpăra norocul

Înregistrare

Pietre magnetice înginã cu glas acvatic
vorbe de om
infra infer alfa ana aqua

Pubere de cuvinte
se cerne în ochiul deschis
al captatorului :
muzică este atingereea,
lotuși vibratili

pînă cînd sirena divide universul

Miss Gray bate la mașină
Mr Brown fulgeră din fulger
eu rid timp continuu
ciinele roade osul
Mary spală case
in eternity, pe cînd
John ordonează ultimele rune
ale viitorimii

Cumpărați cumpărați cumpărați pietre magnetice
pentru soiurile dv. de verbe sedative și impulsive
– orice reacțiune a avut
un caracter strict istoric
Cu vîrful piciorului gol
ay ay
fixezi voalul unui neuron
atingi o stea voalată
– pe cealaltă pistă migrează
un stol de universuri mici.

Nici nouă, de trei ori, trei, întreit blestemat,
Nici șase (îndoitul trei adică) nu este,
Și nici zece, în adevăr mîinile tale.
Opt sînt cele patru zări și jumătățile lor,
Opt sînt cei șase pereți ai camerei și
Încă doi pe care nepriceperea nu îi vede,
Opt sînt sentimentele principale (le știi ?)
Opt este, vai !, linia vieții,
Mișcarea dintîi, șerpuirea din noi.
Curbă frenetică, imagine a splendorii,
De acum în opt zile iubire vei cerși unduind.

Serata oglinzilor

Adoratio Borgesi Barbilianique

Am construit vedenii, lacuri
Metalice să lepezi sfidarea, sfiala
Rochiei, părul strîns în domenii...
Structuri militare, vă uit și vă iert –
Împart viitorul casei certate ;
Prostia să-mi fie cîntarul, culoarea : mirare.

Cana licorii mi s-a întins,
Mîna servantei mîngîie pînza,
Fața lucioasei arcade. Mîncînă
Pe trup, noaptea de moarte venită.

Piticii păzind crăpătura oglinzii
Rîd ambiantei, sticloși mișună mila ;
Paharnicul doarme ultima seară a fiicei.
Departe în turnuri El singur trăiește,
Roata zeiței iubește pădurea, fete
De vis leagănă fiul plecat să cunoască.

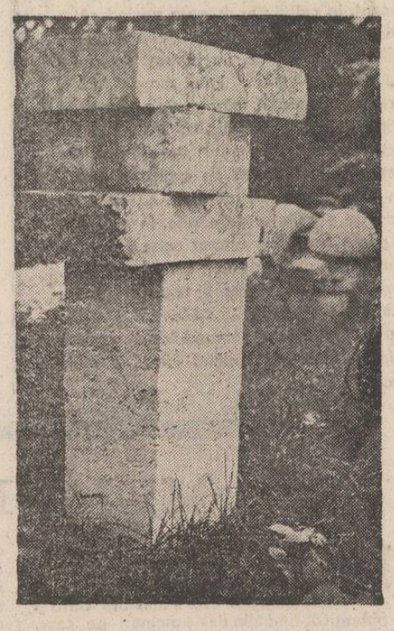

valentin hossu-longin

Bomboana

Puse receptorul în furcă, repetînd abia auzit „De ce vii ?", o dată și încă o dată, de parcă întrebarea s-ar fi lipit de pereții cancelariei și el vroia s-o dea jos, să n-o vadă nimeni.

Sau poate chipul ei, da, chipul ei umpluse încăperea, de la primele cuvinte venite atît de aproape, îl simțise respirația și parfumul acela suav, stătea în cadrul ușii, în fața ferestrei, lîngă soba rece, pe unul din scaunele ce mărgineau lunga masă profesorală ; veni lîngă el și-i mîngîie părul, șoptindu-i „Mai cîrlionț, să nu te tunzi, lasă buclele să-ți acopere ceafa, ceafa asta de care m-am îndrăgostit din prima clipă". Apoi se îndepărtă, privindu-l de peste tot, cu ochii aceia albaștri, ușor migdalați, calzi și tandri, îl privea chiar și din tavan, și tavanul se lăsa încet, ca o plapumă de gheață, strivindu-l, luîndu-i glasul, pînă ce durerea din șira spinării se împrăștie în tot corpul. Se chirci în fotoliu, știind că pentru multe minute picioarele nu-l vor mai asculta. Trebuia să gîndească, să nu se lase blocat de ceața care-i prindea încet, încet creierul, ca după o lungă beție sau într-un vis cînd vezi propria-ți ființă în altă parte, multiplicată și mutilată în același timp, fără altă posibilitate de a interveni decît așteptînd trezia... Se agățã de o imagine... dinaintea loviturii... era lupta lor pentru salvarea cailor... ajunseserã prea tîrziu în ograda unchețului Nicoarã... așa se întîmpla...

În cîteva clipe, cancelaria se umplu. Primii sosiți îl întinseseră pe canapea, știind că altceva nu pot face, de crizele astea avuseseră parte de vreo trei-patru ori, în anii de cînd venise acolo Ilie Alungu, profesorul de română și istorie, fostul ziarist și mare jucător de rugby. Firesc, toți își puseseră fel de fel de întrebări și-și dădeau cele mai năstrușnice răspunsuri, privind apariția familiei Alungu în comuna lor, mai ales după cele aflate despre Calu, poreclă cu care sînt gratulați, aflaseră ei, cei mai buni jucători dintr-o echipă, oameni fără splină, mereu alergători și mereu înfruntînd riscul, duri și candizi totodată, ferindu-și într-o fracțiune de secundă adversarul căzut la pămînt, adică atunci cînd nu se poate apăra, respectînd nu numai regulile jocului ci și legile vieții, care-ți impun să te măsori cu cel ce se poate apăra, cînd îți poate riposta. Că nu se întîmplă totdeauna așa, e o altă față a medaliei, mai ales că viața nu are arbitri la orice pas, și instinctele, dogmele, relațiile, conjuncturile, educația, interesele dau friu pornirilor rebele și instinctelor primare, lovind tocmai pe omul aflat la greu, în impas, în imposibilitate de a se apăra ; tocmai atunci se găsesc cîini să-l sfîșie și să se bucure. Teoria aceasta, mult înflorită cu exemple și picanterii, le fusese făcută nu de Alungu, ci de un alt coleg de-al lor, microbist al Științei Cluj, care, student fiind pe vremea aceea, era nelipsit de la meciuri și din anturajul Cailor. De fapt, noua echipă, formată din jucători proveniți de la mai multe cluburi, avea atunci trei Cai : unul, cel mai bun, a rămas Calu, ceilalți devenind Căluțu și Căloiu, în funcție de vîrstă. Tot de la el, mai aflaseră că Alungu fusese însurat cu o poetă, semnînd cu pseudonimul Sabina Mirășa, femeie căreia-i vedeai frumusețea mai ales cînd vorbea sau începea să recite din proprille-i poezii. Ce s-a întîmplat, el nu știa, amintindu-și doar că erau socotiți una dintre cele mai fericite perechi din oraș, despre ei vorbindu-se fie cu admirație fie cu invidie.

★

Ilie se trezi de-a binelea în casă. Andreea îl ajută să se dezbrace și-i dădu pijamaua, apoi se duse în bucătărie și puse de ceai. Așezã cana pe noptieră, se aplecă asupra lui și cu palmele-i mici începuse să-i maseze tîmplele. Pentru fetița era total neobișnuit faptul că tatălui ei nu-i este bine și trebuie să doarmă ziua-n amiaza mare, după cum îi spuseseră profesorii care l-au adus pe brațe. Prin mîinile acelea calde simți o cumplită iubire revărsîndui-se în tot trupul. Un curent electric pornea din creier, îndepărtînd ceața și durerea. Deschise ochii. Atît aștepta Andreea. Întrebă îngrijorată :

— Tăticule, ce s-a întîmplat ?

Lungi clipe de tăcere, care-o făcură să repete, mîngîindu-l continuu :

— Tată, ce-i cu dumneata ?

„Ce să-ți răspund, fată dragă ? Îl zise el în gînd. Că mama ta vine... vine peste puțină vreme ?" Mașinal, duse mîna dreaptă la coloană, în locul acela de foc, și încercă să miște picioarele. Îl ascultau. Coborî din pat, sub privirile uimite ale copilului. El își păroni ochii în fereastră, nevenindu-i să creadă unde se află. Soarele lipit de geam avea chipul Mariei, mereu surizător și tandru, șoptindu-i din buzele cărnoase : „Cît îmi ești de drag, Calul meu viteaz, cu ceafa asta de taur, pe care s-ar putea sprijini o lume"... „Ce să-ți răspund ? continuă monologul neauzit, îmbrăcîndu-se febril. Că te-am mințit ? Sigur, ai dreptul să mă judeci, primesc orice condamnare, dar nu puteam altfel, nu aveam dreptul să afli adevărul. Acum îl vei ști ! Dar nu te dau, nu te dau, Andreea !"

— Tată, nu ți-e bine ? întrebă iar fetița, văzîndu-i ochii mărîți și gesturile precipitate. Hai aici lîngă mine, pe marginea patului, uite îți dau o bomboană, rosti cu jumătate de glas, punîndu-i în palmă bomboana scoasă din buzunarul șorțului.

Era gestul care-l făcu să se crispeze din nou. Prima oară îi spusese învățătoarea ei, acum un an, că, înainte de a ieși în recreație, Andreea s-a apropiat de ea, s-a uitat să n-o vadă vreun copil, și i-a luat mîna în minuțele ei, lăsîndu-i un obiect mic, o bomboană în staniol, rugînd-o să nu știe nimeni. Da, și-a zis atunci, copilul simte nevoia de căldură de mamă, dar ce poate face el, de unde s-o ia și ce să-i ceară ? Cu Octavian e altceva, el știe, și atunci știa adevărul, avea 11 ani și „a optat", rămîne cu tata, dar în privința fetiței, judecătoarea l-a avertizat că i-o încredințează doar pînă împlinește zece, după aceea va trebui să hotărască singură cu cine rămîne, în continuare. Atunci, cînd s-a terminat totul, au plecat din oraș. Ce să-i spună, cum să se justifice ?

— S-a anunțat o inspecție, rosti cu glas scăzut Ilie.

— Și de inspecție ai, dumneata, frică, tată ?

Simțind că minciuna poate prinde, Ilie îi luă palmele în palma lui cît o lopată și, privind-o insistent, continuă :

— Da, e vorba de-o inspectoare care mă urmărește de mult, zice că nu mă ocup îndeajuns de elevi, dacă fac atîtea săpături arheologice, țin referate și mai scriu și cărți... Hai, dă-te la joacă, să-mi fac puțină ordine în scriptele școlare.

— Cum poate să-ți fie dumitale frică de cineva ? Uite, după ce te inspectează, invit-o la noi, sînt curioasă, cine-ți poate face vreun rău...

Căută în sertarul biroului și scoase un caiet dictando, ultimul din jurnalele poetei, doar cu cîteva file scrise, îl găsise întîmplător, la mult timp după plecarea ei precipitată, și-l știa pe dinafară, de atîtea ori citindu-l în nopți cînd copiiii dormeau și el, nevrînd să creadă că-i adevărat, că-i singur și părăsit, îl citea să înțeleagă, să-și explice. Prima oară a zis că-i ficțiune, că nu-i adevărat și că nu se poate scrie așa ceva cu o sinceritate bolnavă, dar faptele, faptele și numele acela erau de-o realitate înfricoșătoare. Știa cine-i acel Anton, despre care chiar ea, după ce fusese angajată la muzeu, îi povestise lucruri dezagreabile, cum numai Maria putea să-i catalogheze pe indivizii de joasă speță, apoi îl cunoscuse la o nuntă, unde „fiul cu proptele", cum era numit, a avut neobrăzarea să-i spună :

— Domnule Alungu, dacă Sabina Mirășa n-ar fi soția dumitale, aș cere-o de nevastă !

Ce l-a oprit să-l pălmuiască ? De ce i-a zîmbit în loc să-i dea una peste mutra aia de scapete ? Teama de scandal, rușinea, scîrba, frica să nu fie socotit mitocan și spărgător de nunți, cum sînt atîția, în atari situații ? Oare n-o punea și pe Maria într-o poziție mai mult decît delicată ?

Și iată pagina de jurnal, înfricoșător de exactă, în detalii, din ziua de 18 martie : „Întotdeauna mi-a plăcut să urc în mașina lui Anton. Stabilisem ora la care mă aștepta și doar atunci cînd intervenea ceva deosebit și întîrzia 10—15 minute o porneam pe jos. Astăzi am coborît în fugă scările. Mi-am încheiat în drum paltonul. Se luminase afară, după plafonul coborît de dimineață și streșinile curgeau. M-am strecurat cît se poate de discret pe lîngă funcționara de la „Informații" și m-am postat la întretăierea celor trei străzi care înconjoară muzeul.

★

Orice s-ar spune, eram un om fericit. Complotul lumii, de la portar la prieteni, mi se părea un lucru absurd, inventat... Persoana mea inviase dintr-odată, fără consimțămîntul colegilor, al colectivului din care făceam parte de cîteva săptămîni. Fusesem transferată pentru a întări activitatea în secția restaurări, deși toată lumea știa că motivele erau de cu totul altă natură. Puțin infern nu strică în viața noastră !"

Închise ochii și-și trecu trecu degetele tremurînde peste obraji. Știa ce urmează, paginile începuseră să-i joace în față, acoperite de imaginea de-acum un deceniu, mai aproape ca oricînd.

...Hoherii s-au pus pe băut și mîncat. În loc de mulțam pentru masă, unul îl întreabă pe mosneag dacă are cai. El îi răspunde, că doi faini... Vrură să se convingă... El mîndru, îi scoate în mijlocul curții ; erau mai mult decît mîndri. Nici nu vru să audă de vînzare, lăsîndu-i liberi în ocol, cu toate că i se aruncă pe masă două hîrtii albastre... Fără să-l ia în seamă, căpcăunul șef ieși afară, prinse un cal de căpăstru și celălalt îl izbi cu un fel de ghioagă în frunte. Calul dansa, pierzînd pămîntul de sub picioare, zăpada se înroșea în cercuri mari, un nechezat prelung sfîșie munții, animalul se repezi spre fratele său, rămas nemișcat și neștiutor în centrul lumii, ca un zeu, precum a fost, și-și încleștă puternicele maxilare în greabănul lui, curgea sînge din amîndoi, rămaseră așa cîteva secole, casapii fugiră pe prispă să nu-i stropească, prinsul scutură din grumaz și se ridică în două picioare, începu să hăuie peste întinderi, omenește, luînd-o la trap prin curtea mare, cu mortul atîrnat de gît, izbindu-se de garduri, de casă, de poartă, ochii-i ieșiră din orbite, ai celuilalt se albiră, doi orbi mînjind pămîntul și cerul, apoi viul mai făcu un salt și se prăvăli,

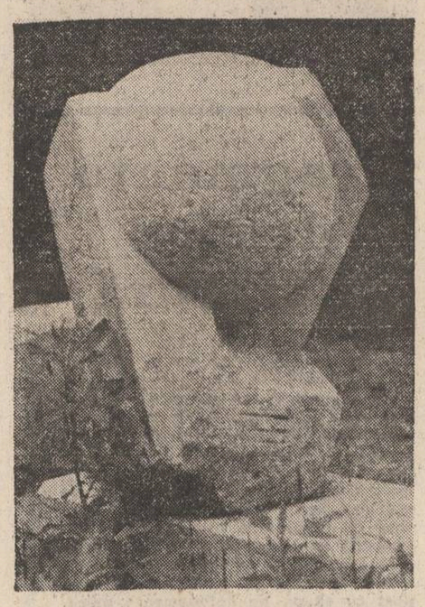

In paginile 4–5 :
Sculpturi de Ion Mândrescu

cu inima crăpată în ei... Unchețul luă sutele și se îndreptă spre mormanul de carne albă, de pe care trăgeau pieile cei patru hoheri, le făcu bucățele, presărîndu-le deasupra cailor și căzu odată cu ultima...

Și acum ?

...Maria depășește ghereta miliținului... Cu mișcări incete, meticuloase, scoate din poșetă pudriera de argint, primul cadou făcut de Anton, și-și fardează puternic obrazul. Cît se topesc ochii unui bărbat cunoscător, își spune în gînd. Strada e plină de mașini la ora aceasta. Te ametește. Și îl zări. Merge încet, aproape patinează, el care fusese șofer de raliuri și care, îndeobște, pe străzile cele mai aglomerate din centru, gonea ca un apucat, ținînd magistral linia întreruptă. A luat-o drept înainte, înaintea mașinii ; este ținta lui, a privirii lui, bănuind că-și strînge pleoapele și le încordează, să o deslușească mai bine.

— Ce faci, nu urci ? o întrebă precipitat, deschizînd portiera. Nu pot staționa aici !

Urcă, nu înainte de a-i arunca o privire omului din gheretă, de care o leagă acum o mare taină. Îi zice mental : Pe mîine, prietene...

— Trage încă o dată ușa, iar n-ai închis-o !, rostește ralistul.

Maria pufnește în rîs și o trintește. Este foarte simplu să fii docil, o ființă ascultătoare, își zise. Cei care comandă înțeleg cel mai bine acest raport. Ea-i acum pe post de executant.

— De unde ți-a crescut căciula asta ?

Îl simte înveselit. Potcapul ei seamănă într-adevăr cu un stog de pale așezat pe un suport prea mic.

— Mi-a dat-o cel din colț, să eliberez incinta...

— Bine, bine, ia vino-ncoa !

Conduce cu stînga și mîna lui dreaptă îi trage șuvițele de păr strînse sub căciulă, așezîndu-le încetișor la locul lor pe umeri, drept, băiețește. Simte o atingere de satin rece.

— Hei, nu pornești ? șoptește ea, înfiorată. Trebuie să luăm piine, știu că nu ai.

Au oprit la cîteva centre și erau închise. Noroc cu restaurantele. Coboară Maria și ia pentru două zile. Ajunși acasă. Anton căzu într-o stare de melancolie, de placiditate, de care femeii îi era teamă, și-i spuse că rămîne la el, orice s-ar întîmpla.

...Cît a așteptat-o, cîte telefoane a dat, la cine n-a apelat : prieteni, miliție, salvare. O noapte de coșmar. Și copiii se treziseră de cîteva ori, datorită apelurilor repetate. Nimeni nu știa nimic. Unde-i, unde poate fi, ce i s-a întîmplat ? Accident, atac — orice e posibil. I se părea că un zid de tăcere înconjoară dispariția Mariei. Cum e posibil să nu se poată afla ce-i cu un om ? În ce vremuri trăim, se răstise el la cineva căruia-i dăduse semnalmentele ei ?... Dimineața a sunat chiar ea, reproșîndu-i că a alertat tot muzeul și de cum a intrat pe poartă ofițerul de serviciu i-a spus să telefoneze acasă, ca și cum ar fi luat foc ! Ilie nu mai percepea bine cuvintele, numai glasul Mariei îl auzea, deci trăia (!), dar tonul era străin și rău, fals și provocator. Reuși să întrebe ce s-a întîmplat, ascultînd uluit o explicație fugitivă cu plecarea inopinată la Pitești, unde s-a descoperit ceva important și nu a putut anunța...

„Cumplit e că vrind să-i fac pe plac, să-i spun că reprezint ceva pentru el, el îmi zice că nu-i plac «poetesele», nu crede în ele, au o viață împovărată peste măsură, trăiesc tot timpul conformîndu-se unui canon de vorbe frumoase, cînd, de fapt, sufletul e (al meu) un fals, o improvizație, o beznă ! Încerc să-l înțeleg, să nu-l contrazic, pentru că el este un creator și are capriciile lui, are păreri neîmblînzite, pe care cu greu le descoperi. Și mie mi-e foarte greu să le prind într-un jurnal, cum n-am ținut niciodată. El îmi spune că într-un poem nu voi putea transpune ecuația nemiloasă a sentimentelor"...

★

Pagini recitite de sute de ori, cu obstinație și neîncredere, mereu sperînd într-o minune, să i se spună că sînt „literatură" și nimic altceva. Nu le folosise la proces, socotind că-i sub demnitatea lui, dar nici partea „adversă" nu ridicase obiecții împotriva pretențiilor sale de a obține amîndoi copiii, mai ales că Maria nu se prezentase la nici o ședință, răminînd avocatului sarcina de a salva aparențele.

Și ce să-i explice Andreei ? Nici el nu știa exact ce înseamnă „eternul feminin", chiar înțelegînd că o femeie se poate îndrăgosti de altcineva, după niște ani de căsnicie. Ce justificare, în plan superior, poate exista cînd pui în balanță sentimentul de mamă și te îndepărtezi ca un fum de propria-ți casă ? Ilie își făcuse zeci de rechizitorii — acum nu mai era timp pentru reluarea întregii povești.

Rămînea obsesia, boala lui. Tot ce s-a întîmplat cu Maria era aidoma, dar pe un alt plan, cu seara cînd ajunseseră prea tîrziu la moartea cailor... Și atunci fusese lovit cînd se afla căzut la pămînt, ca și apariția acestui Anton, cînd el scria la o carte ce reprezenta esența cercetărilor lui de-a lungul a aproape două decenii. Chiar Maria îl implorase și-l stimula să se apuce serios de lucru, preluînd multe din obligațiile casei, numai ca el să aibă liniște și timp...

Ce rezonanță au destăinuirile în sufletul unui copil dornic de doi părinți ?! A crescut ca o orfană, dar în loc de cuvinte și explicații, cînd va vedea că a fost mințită, indiferent de cîtă atenție și dragoste s-a bucurat în acești ani, neștiind niciodată la cîte sacrificii s-a supus pentru a le asigura liniștea și căldura, cum va reacționa ?

Pentru prima oară, Ilie Alungu simți lipsa acută a lui Octavian, plecat de cîteva zile la Olimpiada de matematică. Cu el se putea sfătui, îi era necesar ca lumina din fereastră, unde soarele clipea prin frunzele de plop precum Maria

---

teatru

«Livada cu vișini»

1904 — apariția piesei, cîntec de lebădă al unui scriitor universal. 1985 — premieră la Teatrul Național din Tîrgu-Mureș, cîntec de lebădă al unui regizor român contemporan... Sumum al creației cehoviene, virtual preambul al dramaturgiei moderne — posibilă estetică a spectacologiei românești actuale... Miraculos inventar aproape complet de personaje și teme — concepție regizorală de uluitoare frumusețe și excepționalã substantialitate... Montarea închipuie un spațiu închis, coridorul unui vast labirint, secțiune orizontală în spirala devenirii istorice: o lume moare, alta se naște, la confluența dintre două epoci, un prag — atemporalele volute ale memoriei umanității scot la iveală din firide impălenjenite fantomatice măști ale unui perpetuu carnaval al existenței supusă implacabilelor legi ale progresului prin regres. Decorul grandios dă parcă inefabilă materialitate acelui mult analizat „subtext psihologic" — inovație prin care s-a deschis calea reînnoirii în teatru, drumul spre alegorie și parabolă. Extraordinara capacitate de reprezentare provoacă o adevărată revelație prin spectaculoasa proiectare în spațiu, la propriu de o plasticitate iradiantă, la figurat sugerînd un infinit **theatrum mundi**. Ipotetic maestru de ceremonii, Lopahin, profitorul, supraviețuitorul abil. Ranetkaia, deși mimează un dulce sentimentalism, e la fel de egoistă ca Arkadina sau Serebreakov și va reuși să plece unde dorește, la Paris, nu la Moscova. Ania este o Nina Zarecinaia care nu-l întîlnește pe Trigorin, ci pe studentul întîrziat Trofimov, un Treplev care se mărginește la utopice perorații. Varia suferă drama Soniei, a Masei. Gaev e un Vanea al altei vîrste. Piscik, un norocos Teleghin. Epihodov se aseamănă cu Medvedenko. Pe trepte diferite se află dezrădăcinații: candida, încrezătoarea Duniașa, trufașul lacheu Iașa, blazata guvernantă Charlotta. Firs e omul de casă care întotdeauna dovedește mai mult suflet decît stăpînii. Mai există și Trecătorul, cabotină întrupare a destinului pelegrin și cersetor. Personajele sînt generice ipostaze existențiale. Cele înscrise pe traiectul expierii sînt mai toate abulice, atinse de regresiune biologică sau intelectuală, au crize paroxistice, sînt mitomani traumatizați de angoasa responsabilității și își păstrează cu greu un echilibru anormal. Compasiunea pe care o reclamă nu poate fi decît derizorie pentru că fenomenul ține de alteritatea naturii umane. Alienarea îi marchează și pe cei în puternică ascensiune, cei ce fac eforturi sau dețin deja aberanta forță a banului convertit în autoritate absolută, morală chiar, garanție a unei libertăți iluzorii. Relativizarea valorilor, răsturnarea ordinii firești, incapacitatea de a transgresa obstacolele propriei biografii, vinovăția generalizată, asumată mai mult sau mai puțin conștient, mai mult sau mai puțin lucid fac să nu mai poată fi acceptată decît grila comică a deriziunii. Mecanismul care le reglează pe aceste marionete este ilariant. În acest sens trebuie înțeles și rapelul la commedia dell'arte. Reprezentația este o comedie, o tragică comedie în care risul înecă gîtlejul sau îngheață pe buze. Răsună în hăul prezumtivului purgatoriu și crispatul ris al disperării, și calpul, nelinistitorul ris al ironiei, al superiorității nefondate. Bufoni ai sortii, eroii își iau iau în deridere durerea personală sau pe cea a semenilor lor, optînd pentru o sinucidere lentă, implacabilă dealtfel. Descompunerea realității nu se reduce la mișcare doar, și în rostire s-a impus un ritm aparte, savantă orchestrare conformă cu polifonica structură a textului. Iar în finalul de mare dramatism disolutiei metaforice îi corespunde dezintegrarea cadrului fizic. Într-o lume lipsită de prezența unui adevăr autentic este inevitabil ca totul să se prăbușească...

Gheorghe Harag în această ultimă, teribilă aventură de redescoperire a conditiei umane a fost însoțit de actorii Silvia Ghelan, Ion Fiscuteanu, Marinela Popescu, Mihai Gingulescu, Monica Ristea, Livia Doljan, Luminița Borta, Cornel Popescu, Cornel Răileanu, Vasile Vasiliu, Dan Ciobanu, Constantin Săsăreanu, Aurel Stefănescu, scenograful Romulus Fenes, compozitorul Fatyol Tibor.

Irina Coroiu

---

film

Cantonul părăsit

Pentru degustătorii prozei semnate de **Fănuș Neagu** apare limpede dificultatea echivalării cinematografice, permanent supusă riscului deteriorării esenței cuvintelor sau amplificării fără măsură a sugestiilor vizuale.

Cantonul părăsit — operă de tinerețe, publicată în urmă cu peste douăzeci de ani, cu vădite ecouri autobiografice, fixează un univers traversat de sentimente violente, de conflicte pasionale, cu personaje pitorești evoluînd într-o atmosferă nu lipsită de atributele unui realism magic legat de străvechi credințe populare.

Prezentarea la post a profesorului debutant, reminiscențele afective în raport cu o tînără învățătoare, eroina unei tragice întîmplări din timpul războiului și credința ratării într-un loc presupus a fi departe de aspirații sînt elemente sensibil metamorfozate în lectura filmică datorată lui **Adrian Istrătescu-Lener**, aflat în primul metraj mediu artistic. O serie de segmente epice rămîn însă la stadiul relatărilor, conturul personajelor fată de proza inițială se schimbă, căpătînd accente forțate de lirism, iar atmosfera devine, de fapt, principal personaj într-o narațiune lipsită de suficientă coerență. Totuși cineastul înregistrează cu acuratețe principalele date ale eroilor, mai puțin decis fiind la capitolul definirii exacte a relațiilor între acestea, înlocuindu-le adesea cu detalii explicative, declarative, ce diminuează virtuțiile imaginii.

De altfel, în contribuția operatorilor **Anghel Deca** și **Basarab Smărăndescu** se simt „lecturile" din mari cineaști contemporani, atmosfera fiind construită cu elaborate unghiuri, iluminări, pete de culoare, preponderentă

rămînînd mai degrabă juxtapunerea imaginilor decît natura și sensul relațiilor umane surprinse în evoluția personajelor. Expresivitatea rafinată pe plan vizual nu traduce obligatoriu tensiunile conținute în existența acestora, existență marcată de aspirații și sensuri superioare.

Dacă în proză ușorul schematism al personajelor dădea sentimentul autenticității, în film reverberațiile realismului magic nu justifică dimensiunile exacte ale fiecărei psihologii.

Citirea personală, nu prea fidelă originalului literar, si aceasta nu este deloc o acuză adusă regizorului, ci un merit, se bucură de contribuția a doi tineri talentați actori utilizați cu predilecție în ultima vreme într-o serie de ecranizări — **Șerban Ionescu** și **Dragoș Pâslaru**. Un remarcabil rol secundar compus aici cu discreție și distincție este susținut de **Beate Fredanov**.

Lansarea destul de nemeritat anonimă a filmului debutantului Adrian Istrătescu-Lener a fost cuplată cu prezentarea unui documentar polonez dedicat vedetelor muzicii ușoare prezente la Festivalul internațional de la Sopot, ediția... 1970 !

Fără mari pretenții, prilejuind revederea unor interpreți cunoscuți ca Angela Zilla, N. Holloway, Golden Gate Quartet, Ewa Demarczik, Los Incas, W. Schatz și alții, pelicula putea fi mai degrabă programată la Cinemateca. În orice caz, sînt convins că s-ar fi putut opta pentru o soluție mai fericită de lansare a unui cineast debutant, cu suficiente promisiuni de evoluție artistică în ceea ce privește echivalarea cinematografică a unui text literar.

Călin Stănculescu

lui, cînd îl mîngîia pe părul cîrlionțat, alintîndu-l cum nici o femeie n-o făcuse niciodată. Și cîtă nevoie am de mîngîieri, gîndi el, amintindu-și anii lor de dragoste și frumusețe, plini de neastîmpăr și certitudini. Erau stările lui ; dar ea ? Asta îi reproșase, la scurt timp după acea nuntă, el neluînd-o în seamă, cum că ea a făcut doi copii și a abandonat poezia, că spălînd scutece și alăptînd nu mai putea pune mîna pe condei. Dar după aceea ? El nu-și poate găsi nici un ghimpe, o cît de cîtă vină pentru cele întîmplate ?

— Măi Calule, ești idiot ! își spuse în gura mare, tocmai cînd în ușă apărură Maria și Andreea.

— Vorbești singur, tovarășe profesor, îl reproșă falsa inspectoare, cu o maliție în glas, care-l îngheță. Am fost la școală și am văzut totul, nu mi-a trebuit prea mult timp. Andreea mi-a spus că nu vă simțiți bine și m-a invitat la o plimbare, dar nu am vrut să scap ocazia să-l văd și eu pe faimosul profesor, arheolog și scriitor... Nu, nu vă deranjați, fetița dumneavoastră, care-i foarte calină, mi-a promis să-mi arate ce aveți voi mai interesant în comună. La revedere, pe curînd !

★

Exact de asta-i era frică. Nici nu clipise, parcă nu fusese soția lui, nu-l cunoștea, venise în „inspecție" și gata. Un teatru jucat perfect. Lăsă în urma ei același parfum, și nările lui se dilatară, în timp ce brațele ei îl cuprinseră ca-n gheață, căutînd cu nările să soarbă locul acela de după ureche unde obișnuia să pună un punct de parfum. Își dădu seama că trandafirul acela avea spini numai pentru cine nu știe să se apropie de el ! ...Era singur, se obișnuise după atîția ani, chit că de avansuri și întîmplări nu dusese lipsă. Maria lui era altceva. O judecase destul ! Dar el unde a fost ? De ce nu i-a stat în preajmă, s-o ocrotească și să-i dea dovadă de iubire totală ? Întrebări, întrebări... Să accepte aventura ei, nebuia de o oră, un an sau un secol... Ușor de spus. Poate și filele din jurnal fuseseră scrise și lăsate intenționat, pentru a-l pedepsi, cu un cinism demn de-o cauză mai bună, poate că tocmai reacția lui dură și tranșantă a determinat-o să se îndepărteze, poate că, dacă ar fi fost „înțelept", totul rămînea de domeniul aventurii momentane ! Nu, idiotule, își spuse, nu-ți face acum procese, pentru că au existat celelalte, întîrzierile, lipsa soarelui și a mîngîierilor inimii. Ei, da, acum a plecat cu Andreea, și fata asta, care-i pune în mînă învățătoarei o bomboană, pentru a obține un zîmbet, i se va arunca la piept, și-l va părăsi !

Atunci el îi va citi scrisoarea lui Anton, venită, prin ce minune nu se știe, la o săptămînă după ce Maria părăsise în fugă casa lor. Iată, Andreea, ceea ce tu nu puteai înțelege atunci, ce însemnați, tu și Tavi ; pe semnatar, mama voastră îl considera un filosof, om de mare valoare, deci, dar nimeni din cei ce l-au cunoscut cu adevărat nu-i spuneau decît profitor, încornorat de-o nevastă pe care el o aruncase în brațele unor șefi, cu scopul de a ajunge mare, adică a parveni pe orice căi. Ei bine, omul acesta îi scria mamei tale următoarele — nu lua în seamă cacofoniile, stilul și aroganța :

„Cînd ne-am despărțit ultima oară, mergeai cu un pas înaintea mea. Precauția era încă necesară. De ochii lumii, trebuia păstrată o oarecare decență. Știu, am înghițit și această ultimă mîrșăvie : eu în spatele tău ! Te priveam alergînd spre cușca cu lei și mă gîndeam — doamne, cum vor femeile să nu tulbure ordinea lucrurilor ! Casa — casă, copilul — copil, amantul

— amant. Fără comentarii. Te grăbeai, cu pașii tăi mici și expeditivi, să ajungi în cușca cu lei, tigri și pantere... Apoi nu ne-am văzut două zile. Muzeul era pustiu fără tine. Te-am chemat la telefon. Eram bolnav și singur. A răspuns o voce de bărbat : Cum îți permiți, domnule, aici e o casă onorabilă. Hazliu, nu ? Să știi că am să chem miliția, mi-a mai spus bărbatul tău. Ai venit tu, apoi, speciață... Te-am implorat să alegi atunci, în clipa aceea, Bănuiam de mult că aștepți momentul acesta, care să-ți îngăduie actul de libertate. Toată ființa mea s-a agățat de răspunsul tău. Un «nu» apăsat, o încurcătură de scuze — nu erai îmbrăcată — peste un ceas, două"...

Să-i spună, ce ? Cu toate că o văzuse plecînd, lui Ilie Alungu, Mirăsa acum era încă în fereastră, privindu-l cu ochi blînzi și tandri, mereu mîngîindu-l pe coama lui cîrlionțată.

În spatele geamului, frunzele plopului se adunaseră în chip de cușcă și soarele cu miros de tămîie fumega între gratii. Întinse mîna și-n loc să i-o sfîșie, lei, tigrii și panterele se ghemuiră spre a fi mîngîiate...

Ușa se deschise brusc. Andreea fugi spre el și-i puse în palmă o bomboană, Maria rămînînd în mijlocul camerei, singură și străină, ca-ntr-o peșteră.

*) **Fragmente din romanul „Cel căzut", vol. II.**

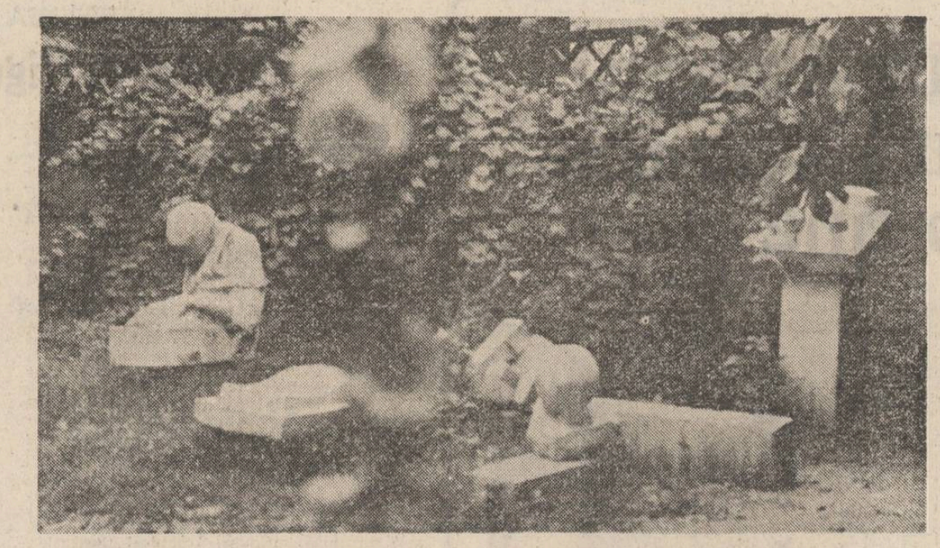

smaranda cosmin

Darling 1

...Să stăm la mahala, să fie vară.
Cu spinări lipite de tencuiala căldută.
Cu muște blinde, cu fiertură de corcodușe.
S-avem un scrinciob, două-trei găini
Și tu, darling, să dai la rîndea,
Să dregi bujiile, să schimbăm vești
Cu vecinii printre șipcile gardului,
Să participăm la politica veacului,
Doar-doar o trece meridianul
Și prin curtea noastră naivă. Neutră.

...Iar tu, darling, suflecat
La nădragi,
Să stai seara cu picioarele-n ligheanul
De tablă.

Darling 2

...Și să fiu pistruiată borțoasă
Să mă legăn lipa-lipa
Printre cotețe. Să scoată cloștile pui,
Codobelcul cornițe gelatinoase.
Pe banca dată cu var să se sorească
Un ditai cotoiu'. Să te mulțumești
Cu ciorba acrișoară de ștevie.

...Și să nu-ți treacă, darling prin
Mintea puțină
Tot ce ți-a fost dat să nu vezi.

Darling 3

...Să ieși în capot înflorat
La ora amurgului și să-l strigi
Peste gard : „haide, mă !" E liniște

Peste vișini, e vară. „Mă, tu n-auzi ?"
Joacă table cu vecinu', și pierde.
Tu îl recitești uneori pe Thoreau,
Lauzi privilegiul trupești ignorante.
El parc-a orbit între timp. Aude numai
Tric-tracul, cu bărbătească precizie.
Te pipăie lacom, zîmbești. Florile rochiei
Intră-n pielea ta mată.

Darling 7

Uite : sînt gata. Pune amintirile-n
Portbagaj... Nu plînge, ești malac
În toată firea... Ne mai vedem...
Să nu-mi scrii... faci greșeli de gramatică.

...Sigur, o să fiu cu tine mereu.
Prezentă și esențială. Un cancer
Permanent. Noaptea, da, o să fie
Mai greu. Noaptea-ți rămîne
Viața ta singură.

Dar tu amintește-ți cum cădea noaptea
Pe malul riului... Și noi, cu mal cu tot,
Curgeam la vale... Tiii...

Permanența principiului Yin (II)

Urmare din pag. 1

grație femeii, a devenit clasic (solar) grație bărbatului, ca să-și piardă pînă la urmă sinele într-un baroc cvasicontinuu, temperat cînd și cînd prin manierism.

Oricum, o dată întors acasă, bărbatul a fost pus în situația de a povesti „cum a fost". Într-o dată eroismul lui a fost trecut la pasiv și temperat estetic, îmblînzit prin artă : „— Stați să vă spun cum a fost". În acest „cum a fost" încape tot, fantezia, înnobilarea retrospectivă, hiperbola, hipertrofia, minciuna. Chiar și marile cosmogonii, toate marile cosmogonii ale lumii sînt plasate la trecut. Bărbaților, ca și ginților, li se oferă întotdeauna un trecut eroic și un viitor incert. Am bănuiala că toată această literatură de tip clasic, apărută în cadrul oralității arhaice, a fost creată ulterior, într-o epocă de matriarhat. Trebuie spus că această epică eroică se prezintă însă cenzurată prin maliția feminină" la toate națiile, basmele încep cu o formulă de negație : „a fost odată ca niciodată" — și isprăvesc printr-o formulă de negație — „cînd o face plopu' mere și răchita micșunele" — în care recunoaștem același suris incredul. Cînd formulele de negație lipsesc, precum în „Iliada", „Odiseea", „Eneida", „Război și pace", nu înseamnă că subversiunea feminină e absentă, ci doar că femininul mimează prin aprobare, pentru a mîngîia orgoliul lui Ahile, Ulisse, Aeneas, Andrei Bolkonski. Dar întorcîndu-ne la cronologie este util să spunem că această literatură masculină a trebuit să întîmpine concurența modelelor anterioare, infailibile prin perfecțiune artistică, prin finețe și duh orfevru. Ca să cîștige totuși cursa, bărbatul a fost silit să recurgă la extensiune, să treacă de la snoavă la poveste, de la poveste la uriașa narațiune, epopeică, împărțită în cînturi sau acte, să încarce, să complice dramatic, să-și ia revanșa în lungime, lățime, înălțime. Piramide, zigurate, turnuri, sînt opera lor. Dar fiindcă principiul feminin zîmbea — nu prin dimensiune se cîștigă în artă ! — autorul cu pricina a prins-o pe Yin într-un zid, a zidit-o și a lăsat-o să plîngă acolo, de una singură, pînă la capătul vremii. Măcar așa, pe calea aceasta, creația lui să aibă și ceva viu, nițel suflet, ca în legenda Meșterului Manole.

Războnarea n-a întîrziat — femeia a intrat în luptă directă cu zeii. Desigur, la modul ei, nu încingînd armele — exemplul Athenei, zeiță purtătoare de arme, e rarissim — prin insinuare, măcinare lentă, zîmbet, tandrețe perfidă. Din suverani cum erau, zei și mîniei și răzbunării, ei s-au trezit peste noapte licențiați, împinși în trecut, deveniți **dei otiosi**, zei obosiți, așa cum apar la noi în colinde unde un dumnezeu absent și uituc doarme pe un pat de flori. Isprava pare a fi tot a femeii, și pare a se plasa în cadrul aceluiași matriarhat interminabil.

Dar deja se aude o scrîșnire de dinți. Este replica lui. Instinctivă, macabră, neputincioasă. E sătul de descîntece, de vrăji, de faceri și desfaceri, vrea să se emancipeze, să fie liber. Matriarhatul a ținut prea mult, nici nu-l putem măsura cronologic, este incomensurabil și recurent. Prima reacție e adusă brutal, redusă la o interjecție, care, ulterior, evoluează, se întregește silabic articulîndu-se într-o injurătură. La descîntec și vrăji se răspunde cu injurături. În contrareplică, blesteme. Injuraturile și blestemele închipuie un prim dialog dramatic între Yang și Yin, ca urmare a unei crize. Trebuie spus că și această literatură e generică, extinsă la scară universală, recurentă, ameliorată de la eră la eră. La români primează injuraturile de mamă. De ce ?

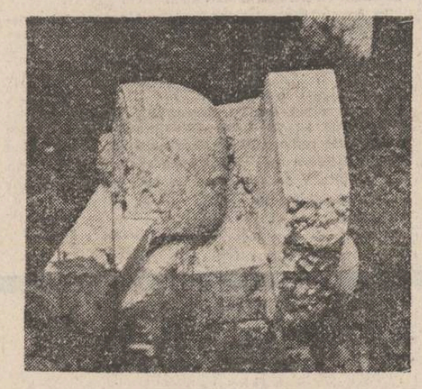

ion andreiță

Inscripție pe poartă

la Casa din Hobița

Sărut dreapta sfîntă-a Celui care
Porți și stîlpi de casă izvodi spre cer
Și în lunga vieții Lui cărare
Stelele răsar și nu mai pier

Prin Sărut ne ducem spre părinți
Cu Măiastra-naltul săgetăm
Iar în clipe de dureri, fierbinți
Gîndul bun pe Masă-l așezăm
S-a încins de-atîta dor ulița
Căutîndu-i pașii-n Univers
În pridvorul Casei din Hobița
Umbra Lui s-a-ncopciat în viers...

Mama mea cu vorbe bune

Mama mea cu vorbe bune
Seamăn tu nu ai pe lume
Nici la faptă, nici la nume
Mama mea cu vorbe bune

Mama mea cu vorbe dulci
Spuse seara cînd mă culci
Unde pleci, de ce te duci ?
Mama mea cu vorbe dulci

Mama mea cu vorbe-amare
Adunate pe-o cărare
Mai mult umbră decît soare
Mama mea cu vorbe-amare

Mama mea cu vorbe-adînci
Viață trăită pe brînci
Umbră risipită-n lunci
Mama mea cu vorbe-adînci

Mama mea cu vorbe bune
Seamăn tu nu ai pe lume
La făptură și la nume
Mama mea cu vorbe bune

Acasă

Acasă n-am mai fost de mult
Și asta-i tot poveste veche
De cînd prin voiere ascult
Chemarea fără de pereche

La umbră de pămînt și oase
Trag plopii cerul spre apus.
Mărgeluiește satu-n case
Și lună nu-i, nici stele nu-s

În nopțile de sînziene
Ies oasele la dans în zori
Pe-nmiresmatele poiene
Și saltă flăcări pe comori

Vin zîne blonde, zîne albe
Și mîndre fete de-mpărați
Cu pieptul legănat în salbe
Și vin haiducii înzăuați

Toți sorociți la dansul morții
De pe tărîm pe alt tărîm
Stîngheri ursindu-li-se sorții
Cu toții singuri și de fum

Ci numai eu, păcat lumesc
Tresar și-acum cu fața-ntoarsă
Spre satu-n care întîlnesc
Doar iarba veștedă și arsă

Doină

Pe brazda de lună
Pe vremea cea bună
Se călătoresc
Și se întîlnesc
Mîndru Crai de Ghindă
Busuioc în grindă
Mîndru Crai de Rouă
Busuioc în două

Pe brazda de soare
Pe vremea ce doare
Vin din vinătoare
Ghindă Crai bătut
Crai Rouă-abătut
Pe drum neștiut

Platoșa subțire
Țin pe la zefire
Viața-n cumpănire
Platoșe și scut
Virtoșesc durut
Sîngele pierdut

Lupta de ecouri
Vînătoare-n nouri
Zîmbrul cel de preț
A rămas semeț
C-o săgeată-n coastă
Și-alta ce-l adastă
La vîclene ape
Ca să nu-l mai scape

Craii cîntă-n barbă
Barba cade-n iarbă
Iarba-ncepe fiarbă
Cresc din rădăcini
Vînători străini
Și ispite spini

Tunet și furtună
Munții se adună
În răstrîști cunună
Volburări de ape
Din matcă scăpate
Peste cele toate

Pe-o brazdă de lună
Pe-o vreme nebună
Se călătoresc
Și nu se-ntîlnesc
Mîndru Crai de Ghindă
Țintuit în grindă
Mîndru Crai de Rouă
Răstignit în două

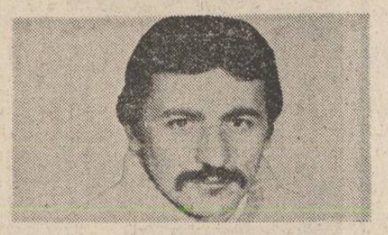

petru dunca

Caii cei negri

Iar spun : au trecut caii cei negri,
pe sub cer, așa, la o depărtare de un munte,
de o zi, de o vale cu apă vie și una cu apă moartă.
Le joacă prin oase cocoșii de aur,
din care coboară alți cai și călăreți
ce-și rup descîntecele prin coasta ruginită
a unui balaur ancorat și el
la marginea focurilor arzînd în drumurile serii.
Iar spun : vine omul pădurilor,
la miez de ceas, amestecat cu toate muzicile.
Are un fel de suliță ce lovește comorile
și tăvile cu jăratec pentru regi
și pentru vrăjitoare.
Iar spun : au trecut caii cei negri
purtați de omul munților.

Moara

Trec mereu călăreți de fier
pe-un fel de cai roșcați.
Se macină zile și zile, se cern nopțile.
Se alege un fel de cretă roșie
cu care femeile și războinicii
își lustruiesc zidul de sus al iubirii.
Și faptele și mierea și aurul,
trec prin pielea morii,
ca printr-un fel de broască țestoasă.
Din turnul cel nesfîrșit
ar fi zburat pînă departe,
bărbați și femei ; un duh al apelor
i-a purtat pe deasupra, vii,
cu mîinile întinse.
S-au prefăcut în bătrîne vase
năpădite de ierburi.
Tîrziu, Stăpînul aprinde lămpile de argint,
desleagă armăsarii apelor,
ce trec...

Cireș înflorind...

Umblam pe ulița satului, ca printr-o încăpere vrăjită.

Povara unui năvod uriaș
întinde, dincolo de viață și de moarte,
un fel de crengi pe care
nu le poate smulge, nici pasărea înlăcrimată
ce se strecoară, ce se retrage și distilează
încet, văzduhul.

Grădina de sub munte

Lîngă tăul în care
lupul jumătate om și omul jumătate lup
și-au aruncat beregatele,
este o grădiniță precum o neștiută pădure,
unde nimeni nu intră și nu rupe florile.
Crește floarea de sansiu
peste lucirea apelor,
se azvîrle către cer cu grăbire,
aleargă după stele, după vînturi.
Ruginesc norii trecînd pe acolo.
Daimonul gazdă întinde mîna lui dreaptă
și soarele-l mîngîie, în vreme ce mîna lui stîngă,
despică luna în două ca pe-un butuc înroșit.
În munte, dintr-o creangă,
a încolțit un fel de sînge lucios,
un fel de argint risipit, din deal,
lăsat apoi în ierburi
și în semințele de la marginea văzduhurilor.

Peștele

Plutesc ochii lui
Precum niște aripi uriașe.
Un solz i s-a desfăcut la miezul nopților.
Pe sub funiile tainice de care mările,
fruntea își prind, un altul se strecoară.
Duce peștele o parte din ape în fiecare pupilă nevăzută.
Iată capul — o provincie a imperiului
cu hotarul din toate părțile și mîinile împresurînd
marile oglinzi și prăvălișuri.
În arene sînt pescari cu ochii scobiți
de mulțimea monștrilor,
dar maica durerii alungată spre adîncuri,
cu nesfîrșite guri își pune trupul în verigi de fier.
Șarpele oceanului își pregătește gîtlejul
și fluierele.
Trece apoi călare pe mii de robi.
Ca o pradă, întinsa lui muzică,
arcuiește corăbiile.
Precum niște păsări cu aripi uriașe,
îi plutesc ochii...

plastică

La hotarul maturității

Congeneri, colegi de atelier o vreme, apoi vecini de simeze într-o aceeași sală de expoziție și, iată, acum perpetuată această experiență afină într-una dintre cele mai închegate expoziții de pictură ce au confruntat publicul în acest an. Autorii acestei „galе" a picturii tinere de la noi sînt **Petru Velicu și Serghei Niculescu-Mizil.** Structuri artistice pe cît de distinct diferențiate stilistic, pe atît de complementare în definirea unui crez estetic întemeiat pe asumarea sensibilă a realului în datele lui cele mai obiective. Poate că tocmai această subtilă poetică a închegării unei viziuni proprii asupra unui univers cercetat și deslușit cu rigoare aproape didactică de generații întregi de maeștri ai penelului să fi constituit punctul energetic vital care a alimentat cerbicia acestor tineri artiști de a-și adeveri nu o dată strălucitor personalitatea în umbra marilor modele. Sigur că Velicu soarbe cu nesaț din licorile flamande proiectate pe grav-somptuoasele fundaluri vibrate de nostalgii rembrandtiene. Dar nimeni nu poate contesta identitatea certă a acestui artist, a cărui unică școală rămîne marea pictură. Priviți-i cu atenție ramele, modelajul lor auster, moliciunea formelor, vibrația adîncă a baițurilor toate chemate să susțină o lumină ca de memorie redeșteptată pe ecranul unei pînze. Culori și forme de o indicibilă delicatețe, aproape fragile în prețiozitatea lor cu miresme de relicvariu bizantin.

Velicu operează asupra realului cu o lupă intens afectivă, ceea ce de relief nu atît materialității obiectelor, cît densității lor - evocator-fantast-poematice. Toată pictura lui Velicu sună ca un verset de suthră asiată, răscolind tulburătoare lumini interioare. Un fin decantor și interpret al raporturilor cromatice, adesea traduse într-o manieră foarte personală, un gust rafinat al compoziției, iată ce pledează pentru profesionalismul deosebit al acestui artist aflat în plenitudinea căutărilor sale creatoare.

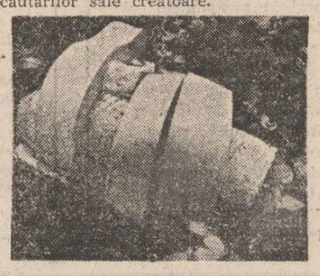

Pentru Serghei Niculescu-Mizil, marea lecție a picturii se numește **desen în culoare.** Adică, arta de a fi elocvent prin emisiunea directă a acestui instrument propriu înainte de toate picturii — culoarea. În cazul său, modelul Ciucurencu este unul aproape mărturisit. El preia acest citat, adesea, regăsit în pictura generațiilor mai noi de artiști, și-l rostește cu o energie și o spontaneitate a valorațiilor tonale foarte modernă. Tînărul pictor se vădește a fi, mai cu seamă în peisaj, un adevărat maestru al armoniilor prin contrast, manifestînd o jovialitate a comunicării ce-i este caracteristică. Serghei Niculescu își refuză, cum am spus și altă dată, tentația alegoricului. El abordează realul pe versantul lui luminos, fascinat de densitatea minerală a luminii în care formele devin și se ordonează grație acestor jocuri fabuloase și fluide ale impresiei fotonice. Culoarea are la Serghei Niculescu-Mizil o vibrație virilă și notația plastică, deosebit de sintetică, capătă elocvență tocmai datorită acestei francheți a comunicării. Un peisaj de iarnă, înecat în alburi feerice, este zguduit de strigătul roșu, ori de verdele veronez, ori de albastrul cobalt sticlos al unei tensiuni cromatice ce introduce miza dramatică într-un cadru altfel amorf, descriptiv, fără istorie. Datele acestei disponibilități lirico-dramatice, la nivelul observației, le regăsim încorporate direct în pastă. Aflat în evident progres, Serghei Niculescu se afirmă azi ca un pictor matur, pentru care deslușirile stilistice, concentrate în ultima sa expoziție, au dobîndit pecetea puternicului său instinct artistic.

Corneliu Antim

muzică

Arta interpretativă (I)

Pentru deschiderea acestui grupaj de materiale, destinat comentării unor principale momente artistice ale Festivalului „George Enescu", am ales reproducerea cuvintelor unui tînăr și deosebit de valoros instrumentist român — violoncelistul Marin Cazacu — nu numai pentru că ele aparțin unui reprezentant de frunte al tinerei generații interpretative (ale cărei păreri oricum nu pot fi ignorate) ci, în special, pentru că ele pot oricînd avea valoare de „crez artistic" față de creația unui geniu român, punct de reper pentru toți muzicienii noștri, indiferent de specializare. **Iubesc creația enesciană, o respect, o cînt cu dăruirea unui tînăr care, sper, își face datoria față de personalitatea uriașă a lui George Enescu, unul dintre cei mai mari compozitori ai secolului XX, creator care și-a clădit întreaga creație pe cele mai profunde sentimente ale sufletului omenesc.** Sonatele pentru violoncel și pian și Simfonia concertantă pentru violoncel și orchestră, **lucrări pe care le-am studiat și prezentat în public, sînt pagini în care marca sensibilitate și gîndirea profundă a omului de cultură au creat momente de mare expresivitate. Le interpretez nu numai cu bucuria descoperirii, de fiecare dată, a altor noi sentimente ci și cu gîndul că fiecare nouă interpretare este o apropiere a mea și a publicului de fascinanta bogăție ideatică și expresivă a muzicii marelui Enescu. Cred că, pornind de la creația enesciană, creația muzicală contemporană românească tinde spre aceleași idealuri estetice. Ca interpret al creației universale și, în special, al celei românești, mă bucur de această universalizare valorică și sper ca, prin această contribuție de interpret, în țară și peste hotare, să propulseze muzica românească spre valoarea ei reală, care i se cuvine de drept.** Sînt acestea gînduri frumoase, gînduri adevărate, gînduri reprezentative și ele pot perfect lumina poziția tinerei generații de interpreți — care se adaugă creator generațiilor mature — față de creația națională. Exact această poziție a ieșit în evidență cu ocazia unuia dintre concerte (în sala RTV), adunînd un mănunchi de excelenți interpreți, propunînd publicului o selecție reprezentativă de lucrări din repertoriul universal și național. Instrumentiști ca Aurora Ienei (în **Sonata în fa diez minor pentru pian** de Enescu), violonistul Andrei Agoston (**Adagio** de S. Toduță, **Trei dansuri din baletul „Romeo și Julieta"** de Prokofiev, pianistul Adrian Tomescu (în **Sonata a II-a** de L. Glodeanu și, în special, în remarcabila lucrare a lui Corneliu Dan Georgescu: **Piese pentru pian și bandă magnetică**) reprezintă valori ale artei naționale, cărora le adăugăm subliniindu-le apăsat meritele, pe trompetistul Iancu Văduva (în **Pastorală** și **Joc** de A. Vieru și **Legendă** de Enescu), pianista Ilinca Dumitrescu (în **Sonatele** de D. Scarlatti și **Toccata** din **Suita op. 10** de Enescu) și violoncelista Alexandra Gutu (în **Sonata a II-a op. 26** de Enescu). Se observă lesne, creația enesciană revine leit-motivic în repertoriul interpreților noștri și nu este aceasta numai o situație conjuncturală: ea se găsește și se păstrează acolo din cauză că pune efectiv grele probleme de tehnică instrumentală și oferă deosebite satisfacții în ceea ce, cu un termen general, numim **sensibilitate muzicală.** Continuăm prezentarea altor tineri interpreți, oprindu-ne în sala Conservatorului, unde i-am putut asculta pe pianistul Horia Mihail, un pianist foarte tînăr, cu dotări de excepție, cu o deosebită maturitate și putere de concentrare, pe pianistul Constantin Sandu, într-o zi ceva mai slabă, însă impresionînd prin deosebite calități tehnice și pe talentata violonistă Cristina Anghelescu (**Impromptu concertant** de Enescu, **Valsscherzo** de Ceaicovski și **„Tamburina chinezească"** de F. Kreisler), deja prezentă binecunoscută în țară și peste hotare. Deși aparțin unei „promoții" mai tinere, ultimii interpreți amintiți fac corp comun cu cei apreciați mai sus în promovarea creației naționale.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

III. Complexul motivației extraordinare (4)

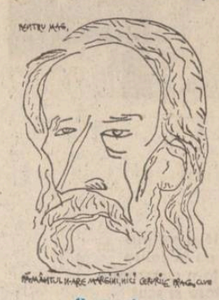

Ilustrație de Dragoș Morărescu

Intima conlucrare dintre abilitatea îndrăzneață a hoțului și infailibila lui „știință" de a îmblînzi calul, „dezindrăcindu-l", de fapt, nu are ca scop principal ideea de a face din Amoașei un vrăjitor de profesie, în sensul de a i se conferi un statut special în această direcție. Magicul, atît cît există — insinuat, mai degrabă, în straneitatea modului de comunicare dintre om și animal — este chemat să supradimensioneze realul din unghi senzațional-romantic ; ceea ce, pe de altă parte, învăluie povestirea într-un pasionat halou de mister. Prin urmare, în **Alcyon sau diavolul alb** categoria magicului constituie în cea mai mare măsură un soi de ingredient utilizat în funcție de necesitățile motivației extraordinare a epicului, în esență (faptic și psihologic) autentic realist. Distanțarea povestitorului față de tot ce reprezintă infiltrație a spiritului magic este atît de netă, încît la un moment dat el nu ezită a privi elementul în cauză ca pe o foarte utilă convenție artistică. Astfel, episodul în care popa Stoian din Lipia, el însuși înrăit hoț de cai, se angajează să recupereze calul Alcyon beneficiază de serviciile magicului dintr-o atare perspectivă. Fiind convins că poate da de urma lui Amoașei atrăgînd de partea sa pe Scoroambă, omul de încredere al acestuia, șiretul popă pune la cale o înscenare de anvergură parodistic vrăjitorească ce-i umple de groază pe toți. Nici mai mult nici mai puțin, popa Stoian se deghizează în strigoiul unui presupus om mort cu identitate necunoscută („În dimineața următoare, mare spaimă în toată Valea Lupului. Satul clocotea ca un stup învrăjbit. Se găsise în cimitir un mormînt proaspăt mușuroit și nu se știa să fi murit și să se fi îngropat cineva de cîteva luni. Niscaiva streini își lepădaseră de bună seamă acolo mortul. Cine știe, poate chiar un ucigaș tăinuise astfel fapta... Dar ucisul nu dormea pașnic în groapă ci, în chip de strigoi, cu țoale albe fluturînd pe el, bătea cu oasele degetelor uscate în ferestrele gospodarilor") și cu o astfel de înfățișare, ca și cum ar fi trimisul lui Amoașei, băgă în boală pe Scoroambă, luîndu-i calul preferat :

„A patra noapte, în toiul spaimelor, cu toată paza ciinilor, care s-au repezit furioși, dar au tăcut numaidecît, o bubuitură a sunat în ușa grajdului lui Scoroambă. Înăuntru nu s-a auzit decît sforăitul iepei. O a doua bubuitură mai tare, apoi o a treia, însoțită de zgîlțîială, ca și cum canaturile s-ar sălta din ușciori, a hotărît pe stăpîn. Și pe ușa crăpată s-a ivit dinăuntru, amenințător, cu pușca în umăr, Scoroambă... Dar un strigăt i-a înghețat în gîtlej și căzu mototol... În fața lui își flutura zăbranicul alb strigoiul : o hircă rece, cu găurile ochilor scobite adînc, prinsă pe un gît de oase încheiate mai jos de niște coaste înșirate ca niște șireturi albe pe coșul unui piept găunos, și purtate pe două ciolane crăcănate de schelet hîd și rînjit. Dimineața, omul a fost găsit așa cum se prăbușise, leșinat de spaimă, cu brațele răstignite în lături peste pușca rămasă sub el. Noroc că nu se descărcase. Grajdul gol și iapa pierită. Ciinii nu mai isprăveau de ros niște ciolane îndopate cu măduvă, înadins alese ca să nu le poată sparge..."

Așa-zicînd, întreg scenariul pseudomagic al povestirii este denunțat în final. În realitate, nemaipomenitul cal furat și îmblînzit de Amoașei cu atît curaj și cu atîta abilitate „vrăjitorească" nu are nimic a face cu spiritul diavolesc care i se atribuise. Straneitatea situației provine din faptul că este vorba de un cal în măsură a comunica efectiv (și a i se supune ca atare) doar cu cel care îl crescuse și îl îmblînzise de mic. Aducîndu-l pe „cazacul turlac", cel care **moșise** calul, popa Stoian știe foarte bine ce face. Numai că așteptările lui sînt cu totul depășite de ceea ce se întîmplă în finalul povestirii :

„Armăsarul de sub hoț se opri scurt, ciuli urechile și, fremătător, întinse, răspunzînd cu un lung rînchezat, gîtul spre locul de unde venise chemarea. Și, ațintit, aștepta. Toți întoarseră capetele într-acolo. Hotul, bănuind o capcană, apucă frîul cu dinții, își răscrăcără picioarele pentru dezghinuri și bîibîi cu mîinile spre brîul cu pistoale. Dar înainte să le ajungă, o dată cu rusul, care zbucni nebun din porumb, răsună răcnetul „Sto". Calul încremeni stană albă, cu ochii la cazac. Pintenii hoțului se înfipseră în zadar. Nu l-ar fi putut clinti de acum nici o putere din lume.

Rusul sufla o clipă adînc, ca și cum i s-ar fi luat o piatră de moară, și răcni o nouă poruncă : armăsarul se clătină. Și mai înainte ca hoțul să aibă timp să sară, Murad se prăvăli pe o coastă, apucînd sub el piciorul sting al călărețului. Au auzit toți, și cei mai de departe, trosnitura ciolanului.

La o altă poruncă a stăpînului, armăsarul se ridică. Hoțul rămase zăcînd pe pămînt. Cînd cazacul, smintit de bucurie, strigă „Murad", sculat în două picioare ca pentru o îmbrățișare, armăsarul alergă la el. Popa povestea mai tîrziu că i-ar fi văzut curgînd lacrimi din ochi". Se dovedește, deci, că **trucajele magice** ale lui Amoașei își pierd puterea în clipa în care comunicarea dintre om și cal (aceasta relevă, în fond, reala dimensiune fantastică a povestirii) revine la conditia originar-naturală a existenței.

Misiune de încredere este o nuvelă în care tentația motivației extraordinare prin apel la contaminarea magică a realului face loc celei mai deschise operații demitizante. La prima vedere, s-ar putea crede că este o contradicție în termeni, atît timp cît din unghiul logicii firești a imaginarului magicul exprimă limita maximă, adică proiecția în fantastic, a miticului. În realitate, însă, o asemenea contradicție e doar aparentă ; ceea ce numim aici demitizare echivalează cu un inedit proces de concomitentă de-coventionalizare a magicului și de **re-mitizare** a acestuia din perspectiva unei ontologii pe care am definio-o pornind de la esența ei arhetipală în ordine concret existențială. Cum s-a putut constata și în alte numeroase rînduri, pentru eroii lui Voiculescu trăirea în și prin mit, departe de a reprezenta un mijloc de abstragere, de evadare din sfera eului real, dimpotrivă, constituie șansa înscrierii lor pe traiectoria existenței plenare, sublim cosmicizantă. În primă instanță, nici eroul din nuvela **Misiune de încredere**, flăcăul Bujor, nu scapă de nevindecabila înclinație a celor din jur, inclusiv a personajului narator, de a i se atribui însușiri situate în sfera naturalului. Calitatea sa de „staroste al tuturor viețuitoarelor pădurii", așadar, nu poate fi explicată altfel decît considerîndu-se că este un tînăr de o speță umană pastoral basmică, un autentic erou de baladă fabuloasă : „Cînd s-a deschis ușa, ca printr-o minune au pătruns pieziș razele soarelui, pe care nu-l mai văzusem de săptămîni, și cu ele odată a intrat Bujor, dezvăluit de lumină. Am avut cîteva clipe o impresie de extraordinar, care m-a copleșit [...].

A fost ceva așa de neașteptat, că am căscat ochii mari și am înțepenit. Regizorul din mine rămăsese buimac [...] Pășea spre noi un erou solar, un fecior chipeș, înalt și mlădios, cu părul inelé curgîndu-i pe spate, cu brațele lungi în mînecile-i lesite, albe, de sub minteanul animat pe umeri. Mijlocul subțire, încins de chimirul înstelat cu tinte strălucite, sublinia și mai mult statura lui, desăvîrșit cumpănită între voinicie și frumusețe. Uitasem întîmplările mele. Așteptam să înceapă un basm și, ca într-o aiurare, mi se părea că trebuie să-l turnez. Căutam cu ochii aparatele".

Dar adevărul cu privire la identitatea umană a eroului se relevă pe măsură ce o atare perspectivă portretistică se confruntă cu tulburătoarea **mitologie a realului**, real înțeles și trăit exclusiv prin prisma valorilor lui arhetipale.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Interpretul de excepție al poeziei românești, Tudor Gheorghe într-o postură inedită, aceea de beduin

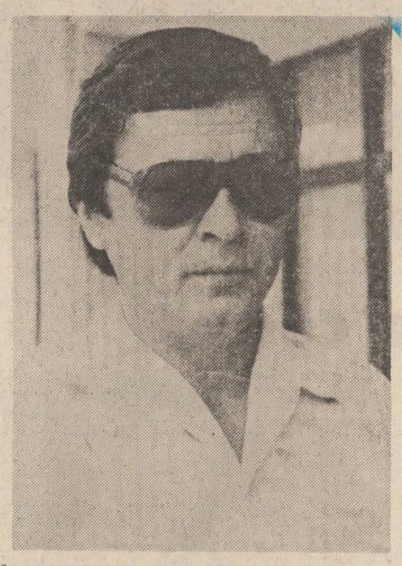

În spatele ochelarilor, scriitorul oltean Romulus Diaconescu

În dialog, Constantin Nisipeanu și Violeta Zamfirescu

Cenaclul «Numele poetului»

Ședința a XLVIII-a

În deschiderea lucrărilor cenaclului, poetul Cezar Ivănescu anunță că azi vor citi „la propria cerere" **Viorica Farcaș Munteanu** (cu patru cărți tipărite), precum și **Florian Dan** și **Petrut Pirvescu** (debutanți). Astfel Viorica Farcaș Munteanu umple spațiul său de lecturare cu poemul „Bufoneria cea mare", „Sînt fiul haosului" (de ce nu fiica ? ! — n.n.), sare peste „Bici pentru haos" și ajunge la „Săptămîna pătimirilor" după care se întoarce de unde a sărit, adică la „Bici..." (cine a zis că bătaia nu-i ruptă din rai, dacă ar fi primită la timp !) : urmează Petruț Pirvescu (care în autoprezentarea făcută afirmă că n-are dște frapante despre el, deși poemele citite „Sînt ochiul pietrei", „Sînt lacrima ta în rîul vederii" atestă cîteva ipostaze existențiale cel puțin insolite ; în fine Florian Dan cu poemele „Bolnav de nervi", „Mă îndoiesc, străino!" ș.a.m.d. încheie momentul intempestiv.

Cu dezinvoltură scenică, elevul în clasa a XI-a **Cătălin Crișan** ne încîntă (voce și ghitară) cu : „Mamă țară" de T. Arghezi, „Freamăt de codru" de M. Eminescu etc.

Au mai citit în vederea unei programări ulterioare : **Andrei Zlătescu** și **Adrian Sîrbu** (acesta atît de emoționat încît poemul i-a fost lecturat public de poeta **Adriana Lefter**).

Discuții : Criticul **Nicolae Georgescu** consideră că poezia Vioricăi Farcaș Munteanu e prea lungă uneori dar în rest e muncită, lucrată, pe ritm, de unde și riscul dogmatudinii pe care poeta și-l asumă, preferința ei pentru Arghezi (în tehnica versului) trebuind să se transforme într-o „întîlnire esențială". **Alex. Horia** a afirmat că Petruț Pirvescu are cursivitate în ceea ce scrie, dar obosește prin egocentrism, iar Florian Dan posedă o prozodie bine dirijată căzînd în ghirlandare sau (aici eu sînt de vină întrucît n-am prins bine termenul — n.n.), deci sau ghirlandarele.

Au mai vorbit în cadrul discuțiilor și **Delia Dună**, și **Ion Tudose Marin**, și **Ion Toma Alexandru**, și ce păcat că nu mai e spațiu !...

În concluziile sale, conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu** consideră că Viorica Farcaș Munteanu, cu condiția să nu mai cultive poezia scrisă de dînsa pînă acum, are apetența sau aptitudinea care s-o propulseze spre poezia autentică, de forță și nu anemică, clorotică, fără priză la verb ; despre Petruț Pirvescu afirmă că este un autor înzestrat, dar cu prea multă pudoare lingvistică, lipsa sa de curaj refuzîndu-i deocamdată adîncimile remarcabile ; de asemenea, Florian Dan al cărui talent este pîndit dacă nu primejduit deja de o cultură de prin reviste, este un tînăr autor incontestabil înzestrat.

Hero

Puritatea folclorului

Urmare din pag. 1

la aceste fermecate izvoare de apă vie cată să se adape toți cei care cîntă și se simt ai acestui popor și ai acestui pămînt." Cineva ar putea să se întrebe: cine mai are nevoie de o pedagogie folclorică, de vreme ce valorile populare clasice sînt demult intrate în manualele școlare, în biblioteci și muzee, în repertoriile marilor interpreți și orchestre, în patrimoniul național, la urma urmei ? !

Din păcate, nu toți gîndesc așa, nu peste tot se respectă caracterul sacru al înțelepciunii și artei populare. Și mă gîndesc, firește, la cei care poluează folclorul. Subiectul este mai vechi și în repetate rînduri presa și radioul au luat atitudine față de o serie de veleitari, în special cîntăreți, care atentează în mod irresponsabil la ținuta maiestuoasă, la originalitatea și puritatea de cristal a artei noastre populare. Țin minte că acum cîțiva ani niște tineri prost educați au furat și au ascuns unul dintre gemenii Lupoaicei din parcul bucureștean Dorobanți. Ziarele au luat atitudine, organele în drept au întreprins cercetările de rigoare, opinia publică s-a scandalizat, pe bună dreptate, și răufăcătorii au fost găsiți, cu statuetă cu tot, primindu-și pedepsele prevăzute de lege. Tot astfel, urmînd raționamentul, dacă cineva ar comite vreun sacrilegiu față de copia Columnei lui Traian, de la Muzeul Național de Istorie, sau față de Monumentul Triumfal de la Adamclisi, opinia publică s-ar pronunța imediat, văzînd în aceasta o blasfemie, un atac irational la piese de patrimoniu care afirmă identitatea poporului român.

Și nu tot sacrilegiu se numește valul de subproduse pretins artistice care inundă folclorul nostru nou ? Departe de mine gîndul de a cere pedepse legale pentru asemenea fapte, tot ceea ce vreau, și cred că sînt în asentimentul tuturor oamenilor de bun simț este ca forurile culturale de resort să ia măsuri hotărîte împotriva poluării folclorului, să pună sub interdicție toate tentativele de a ajusta, deforma, parodia și profana însăși noțiunea de folclor.

Nu cu mulți ani în urmă, un cuplu de interpreți își permitea să cînte pe scena Sălii Palatului — rețineți, nu în altă parte — următoarele imperecheri de cuvinte. Ea se lamenta : „Bine-ar fi să mor diseară / Ca la noapte să vin iară" — după care el îi dădea replica prompt : „Lasă, lasă, că nu mori / Îți dau una și te scoli !" Desigur, nu toate aceste deșeuri pătrund și pe discuri, dar prostul gust este încă puternic și proliferează. Spiritualitatea românească nu s-a păstrat, vreme de mii de ani, prin folclor de mititei, prin aculturație și produse parazitare, prin forme de periferie balaoacheșă și fără perdea, pe care țăranul nostru, în mare lui cuminție morală, le-ar fi respins ca pe niște ploșnițe stricătoare de datini și obiceiuri. Aud că prin foarte multe localuri, unele chiar de categorie superioară, se mai cîntă compoziții vulgare. Nu sînt tradiționalist cu orice preț, nu absolutizez gama arhaică a cîntecelor în detrimentul acelora moderne, nu pledez în exclusivitate pentru domnia textelor sobre, fremătînd de înțelepciune, dar trebuie să recunoaștem că această maree neagră, care infestează plajele folclorului și ale bunului simț, trebuie oprită la timp. Poate credeți că toate aceste atentate la buna-cuviință n-au publicul lor. Au încă, din nefericire, destui admiratori. Și aici intervine o altă temă de dialog : calitatea publicului, educația sa muzicală și chiar civică. Mai sînt încă multe de făcut în această direcție, răspunderile sînt împărtite și acțiunea de asanare trebuie începută de timpuriu, din familie și din școală. Iată și cîteva aspecte ale folclorului nou, cu anumite pretenții. Este un adevăr fundamental al vieții noastre faptul că civilizația materială și spirituală a orașelor și satelor țării s-a schimbat, cunoaște continuu prefaceri și mutații spectaculoase. Reflectarea în artă a acestor noi dimensiuni nu s-a lăsat așteptată, numai că, din păcate, pe lîngă unele creații meritorii, întîlnim și falsuri, stridențe și inovații supărătoare. Priviți un fragment dintr-un cîntec popularizat chiar de o publicație științifică de profil : „Sus pe deal ară un zmeu / Un tractor din Semeteu / Eu mîn caii fermecați / Cu benzină adăpați / Caii nu-i mîn din diplan / Ci îi mîn de la volan" ș.a.m.d. Efectul artistic, după cum se vede, este nul. Pe temeiul unor asemenea mostre (dacă, prin absurd, le-ar fi avut la îndemînă) **Delavrancea** n-ar mai fi scris niciodată despre **„Estetica poeziei populare"**, iar **„Spațiul mioritic"** al lui **Blaga** n-ar mai fi fost un elogiu, ci o incandescentă filipică. Revenind la folclorul muzical și la propagarea lui, îmi exprim părerea de rău pentru faptul că discurile **Mariei Tănase** (slăvită de personalități de frunte ale civilizației noastre, de la **Arghezi** și **Brâncuși**, la **Enescu** și **Sadoveanu**) sînt imprimate extrem de rar, cu mult mai rar decît cele ale unor interpreți care fac din muzică o trambulină financiară, pentru a le crește bursa la nunți și botezuri. Tot astfel, nu pot pricepe, sub nici o formă, prin ce miracol nu există la ora actuală nici un disc cu comorile năsăudene cîntate de **Mărioara Rădulescu**, în schimb diverși guriști de jalnică formație culturală scot discuri în serie, fie singuri, fie cu frații și odraslele, pe care îi mai și pozează pe tricouri sau sacoșe, într-o cavalcadă a kitschului care îți violentează serios simțurile. Poate că nu întîmplător, una dintre cele mai bune emisiuni culturale ale televiziunii este, la ora de față, „Tezaur folcloric", realizată de Marioara Murărescu.

Neîndoielnic, folclorul este un organism viu, în continuă desfășurare vitală, are un caracter deschis primenirilor și primenește tot ce emană talent și înțelepciune populară. Iar o dovadă grăitoare este marele **Festival Național „Cîntarea României"**, pe care l-am numit odată o uriașă platformă de foraj în zăcămintele de geniu ale poporului. Prin șlefuire și selecție naturală, prin tradiție și valoare intrinsecă, noile creații pot rezista judecății implacabile a timpului. Să ne gîndim că în urma noastră se înalță „Miorița" și „Meșterul Manole", horele și doinele, cîntecele de vitejie și orațiile de nuntă, porțile și pridvoarele sculptate, portul popular și ceramica noastră inegalabilă — în numele tuturor acestor comori trebuie să punem capăt imposturii în artă și denaturării folclorului. Iar eu sînt convins că se poate.

PRIVIREA LUI ORFEU

Șarpele ca figură a textului

O, dublu paradox: arta va fi știința ascultării unui mut la vreme de seară? pe ce undă, în cifrul și în codul cărui sistem telemetric, telescopic, telepatic, va putea vorbi acest mut, care va fi limba în care ne va face, pe noi toți, să-i înțelegem sensul, mesajul, suspinul și, mai ales, dacă mutenia lui absolută, adică întoarcerea, repliera eului sensibil asupra lui însuși va atinge granița insesizabilă, catastrofală, prăpastia fără fund a inteligibilului ? oare nu va încerca să opună o ultimă rezistență, nu va da o luptă, fie ea și cea de pe urmă, deznădejdea individului ajunsă la limita conceptului de ens agonal, adică : nu va încerca un război al pantomimei, gesturile sale nu vor căpăta ordinea și dezordinea spasmodică a plasmei inconștiente dornică să comunice, sau, și mai bine, să se comunice în absența cuvîntului interzis ? al cuvîntului inexprimabil, care nu-și poate lua zborul de pe o gură mută ? acest imens efort, această luptă teribilă a nevoii de comunicare, antrenînd riuri, stînci, planete, oceane, demoni privind din tot universul zguduit de hohote de rîs și de plîns, pantomimă deșuchiată, ascunsă pentru cel dinafară, pentru altceva, pentru altcineva, ochi întunecat al alterității incapabil să mai surprindă imaginea, conturul lucrurilor, semnelor străduindu-se din răsputeri să-și transmită semnificația, primejdia de moarte în care se zbate ființa mută, eul constient de propria sa limitare, individuație, perfecțiune — și, deci, singurătate absolută, nu ? mima și pantomima nu mai pot avea nici un sens pentru noi, ceilalți, fiindcă se petrece la vreme de seară și, deci, nu le vedem, nu le sesizăm, ele nu există nici acum, cum n-au fost nici ieri și nu vor fi nici mîine. Mîine ? De ce nu ? Pe harta cerească a eului, mîine, cînd lupta, încleștarea teribilă care se dă acum se va fi terminat, cînd toate vor fi mai tari în enigmă, și ne vom iubi în grabă și fără înțelepciune, mîine, pe harta cerească a eului vor apare, în sfîrșit, riuri, stînci, planete și oceane, da, mîine, departe, departe, în sferele negre, acolo unde cîntă cucul gigantic în sine. Și deodată, la ceasul înserării, te podidesc lacrimile, te copleșește mila fierbinte pentru imaginea șarpelui solitar, o magie neagră ? o știință albă ? imaginea, icoana șarpelui încolăcit în jurul său, solitar, disperat, mușcîndu-și coada, autodevorîndu-se, adică : negativitatea, vocația neantului, morbul distrugerii nucleelor semnificante, a atins un grad atît de pur încît aceste nuclee anihilate, desființate fiind, perfidul șarpe nu se mai are decît pe sine pentru a desăvîrși procesul de negativare, aneantizare și distrugere a tot ceea ce înseamnă altceva, altcineva, alteritate receptoare a unor semnale emise de el însuși, ens agonal, un mut care vorbește și gesticulează pe întuneric, o, dublu paradox al artei : iată figura incomunicabilului, a textului autoreferențial, știința ascultării unui mut la vreme de seară : șarpele izgonit din mijlocul creațiunii, în marea lui singurătate, în absența oricărui alt reper cosmic, a unui receptor care să-și aplece urechea și să-l asculte (ce să asculte ? ce cuvinte pot zbura, susura, tuna, fulgera, de pe gura mutului ?) ori să-l vadă făcînd semne, gesticulînd, pantomimă coerentă în căutarea unui sens (ce pantomimă ? ce fel de gesturi vizuale ar putea să-și transmită mesajul pe întuneric ?) deci, figura șarpelui care-și mușcă propria coadă, autodevorîndu-se, treptat pînă la autoanihilare — iată imaginea textului autoreferențial, iată figura situației absolute, încît, în preajma acestui castel de gheață, nu ar fi de mirare să-ți spui : Doamne, îndură-te și nu-l izbăvi pe cel rău, pe cel viclean de el însuși, șterge pentru totdeauna din memoria lui imaginea femeii cu pruncul ca model de comunicare incestuoasă a formelor plurale, fenomene disjuncte tinzînd la o conjuncție, o concupiscentă etalată cu semne rituale zburînd pe ceruri, pe mări și oceane : un șarpe suge la sînul tău ; cu gura deschisă și ochii pelcați, tu plîngi deasupra acestui cutremur al timpurilor moderne, frig, frig, frig ; izgonirea din paradis ; pe bancheta din față, călugărul, în rasa lui neagră, aprinde torța roșie a artei ! Da, a artei, spun, și orice prolegomene la hermeneutica ei viitoare trebuie să pună de acord statutul ontologic al textului autoreferențial, repliat asupra lui însuși, cu imaginea șarpelui care în disperata lui singurătate își mușcă propria coadă, se autodevoră, se autocontemplă pînă la extaz, adică pînă la dispariția lui totală. Și de această imagine, dacă ești om, trebuie să ți se facă milă.

Dan Laurențiu

Bolta timpului

Urmare din pag. 1

așteptau, morții ce o apăsau cu **memoria** lor (s.n.), **cei ce trăiau încă în ființa ei** atît de mistică, pe care-i visa și-i blestema. Sînt mereu cu mine, spunea, nu mă slăbesc nici o clipă, **grei, uriași, mulți** (s.n.) Haide să ți-i arăt, și-i ruga ș-o însoțească în gondola care o aștepta lîngă poarta lor secretă..." (p. 22). Cu forța ei, coborîse pe firul destinului celuilalt presimțind că și el fusese curmat de la înaintarea timpului trăind aceeași **incercuire insulară** din care nu mai putea ieși decît doar pentru a se instala și mai bine în acest **element** care-i despacheta surpare după surpare, pînă în clipa prăbușirii finale. Așa se face că deși nu se putea explica ea, refuza să se unească, în cele din urmă, cu acela pe care totuși doar focul unei mistuitoare patimi îl mai ținea la suprafața imobilului cronotop. „Nici eu nu înțeleg, îi spune Herula lui Hrisant, **dar nu aș putea trăi cu tine"** (s.n.). „Ce înseamnă că nu putea trăi cu mine ? Ce, ăsta e un fel de a trăi ?" Iată dar că și lui această iubire îi procura clipe de intuiție a unui adevăr implacabil : ei nu mergeau cu timpul ci cădeau sub vreme, într-un vîrtej al mistuitoarei patimi, din care nu puteau să mai iasă decît prin lungile și tot mai dese evadări (părăsiri) ale Herulei, care însă, revenea presimțind că acesta este adevărul lor : insula lor psihologică era o neistovită despachetare a morții căci tymos-ul acela, patima lor, îi mistuie fără a le da nici o împlinire. Timpul acesta care-i încercuia, aproape fără a-i atinge cu săgeata lui implinitoare, le aduce moarte dar fără de nici o **săvîrșire.** Chiar și adevărul acesta îl presimțise **putana** care-și tăvălise nesațul prin așternuturi din două continente, de la îndepărtata Alexandrie și pînă la visatul Paris. Parcă simțind că răul cosmic de care sufereau ei este **insula**, felul acesta de a trăi, sub bolta timpului, în cercul lui de oculari, dar niciodată cu timpul și cu săgeata lui implinitoare, Herula îi strigă lui Hrisant : „Unde te crezi în haremurile voastre stamboliote ? **În insule ?** De **insule am fugit,** vreau să **trăiesc cum trăiesc,** nu mai întreba nimic". Peste el pusese stăpînire „lihtisul, **boala orientului, acel gol fără sațiu** în care intri și de unde nu mai reușești să ieși, **turbarea stare de așteptarea** (s.n.), **fără mișcare, fără ginduri,** numai o **supraviețuire dureroasă;** în **care se rupeau niște văluri** și se **trezea mereu în trecutul** pe care-l **ura** dar de care nu se putea dezbara [...]. o **imobilitate** din care nu reșise să scape nici măcar acolo (în Venezia, n.n. IB)" (p. 219.).

Romanul este cartea acestei boli a orientului, descununată din ocolul timpului, din refuzul istoriei de a da întrupare unei lumi și unei idei, și tocmai această stranie ocolire va naște bizara boală a orientului, „acel gol fără sațiu" care se așternuse peste sufletul omului oriental de 200 de ani, pînă cînd alte porniri și altă omenire va renaște în aceste ținuturi devenite prea îndelung orientale, forțînd timpul acesta ocolit să despresoare „insula" și să-i lase astfel deschidere spre noul continent al istoriei. Dar pînă atunci așa va fi arătat sufletul omului din „orașele" acestor ținuturi cum ni-l arată romanul lui Eugen Barbu. Și ori de cîte ori fenomenul acesta de insularizare se va lăsa peste cîte o **parte** de omenire el va dezlega această **boală a orientului, lihtisul,** cu toată cohorta lui de simptome descununate peste sufletele imprizonierate cu dulceața claustrării și imobilismului dar mai ales cu despachetările unei goale așteptări, forțînd zările să-și deschidă oblonul dar neizbutind niciodată să obțină nici cea mai mică strecurare a unui cît de sclipit **fascicul de timp** care să poarte cu el **Vestirea.** Acestei omeniri i se refuză **Buna Vestire.** Viețuirea ei este o uruitoare „cădere în spați", care are întotdeauna același șir de simptome : a) credința într-o Mare Idee care se va dovedi ocolită de timp ; b) Așteptarea unei Vestiri printr-un **Trimis** care refuză să apară (acest Trimis este singurul Canal între **lumea de afară,** de dincolo, **lumea deschisă,** și **insulă,** această **societate enclavată** prin fenomenul de boltire a timpului) și astfel consacră sinistrul adevăr : canalul de comunicare al insulei cu lumea este obturat ; c) această lungă stare de așteptare este mediul favorizant al bolii care se va declanșa mai apoi. **lihtișul,** sentimentul unui „gol fără saț", acel rău de infinit pescalian, trăit însă într-un chip oriental, arătîndu-se prin sindrom de „boală orientală" ; d) Simptomele acestei boli vor avea un lărg registru : stenahorie (melanholie depresivă), balansată de exacerbare erotică, trăire risipitoare, irațională, stări de claustrare și imobilism, incapacitatea trecerii de la decizie la faptă, refuzul ieșirii din starea de boală (insularizare psihică), ruperea treptată a tuturor legăturilor cu lumea (o specie de autism oriental), lenea, acut sentiment al morții și surpării lucrurilor și rînduielilor etc., etc. ; e) urmează apoi fenomenul de **ruptură finală** a legăturilor dintre real și imaginar, revărsarea **imaginarului in real** și astfel anularea săgeții timpului care de fapt, prin ocolul ei, provocase catastrofia acestei lumi ; f) Descompunerea finală și moartea. Dacă am purta acest scenariu într-o analiză comparativă a romanului acesta a lui E. Barbu cu romanul lui G. Marquez, care nu întîmplător, a tulburat conștiința crepusculară europeană, am constata că se aplică, cu mici modificări, și romanului marchezian. Avem în vedere, în primul rînd, **„Un veac de singurătate".** Și acolo se petrece o stranie despărțire a lumii de timpul istoric major. Mai întîi lumea va petrece un **eșec exemplar** în „moartea Revoluției". Apoi treptat Revoluția va deveni o Mare Idee care va stîrni o Taină și o credință. Fenomenul de boltire a timpului va căpăta în romanul marchezian însă o tratare mai amplă fiind redat cu mijloace cosmice : un potop, un fenomen de amnezie colectivă (afazie amnestică, asimbolie, agnozie etc.) etc... Va urma lungul șir al eșecurilor în restabilirea canalului de comunicare a acestei lumi **brusc insularizate** cu lumea de afară, cu societatea deschisă.

Treptat, treptat tentativele restabilirii legăturii eșuează lăsînd locul, în final, aceluiași peisaj al insularizării, care în romanul lui Marquez este revelat în trei planuri : dezlegarea tainei manuscrisului lui Melchisedec, herofania tainei pieirii, a stingerii, exacerbarea erotică în cadrul incestuoasei legături și peisajul descompunerii finale redat prin scena furnicilor devoratoare și a nisipului care înghite așezarea omenească. Lipsește din romanul lui Marquez descrierea psihologică a maladiei timpului istoric. În romanul lui Eugen Barbu perspectiva aleasă pentru a reda acest soi de maladie ontologică este **timpul psihologic,** în romanul lui Marquez perspectiva este cronotopul întreg al unui ecosistem. Într-un caz avem expunerea unui cronotop interior, în celălalt caz, al unui cronotop cosmologic. Ambele romane însă redau această stranie maladie ontologică așternută peste umanitățile ocolite de timpul istoric. Și nu întîmplător aceste romane sînt create, unul în America Latină altul în Europa orientală. Amîndouă ariile au cunoscut, din plin, fenomenul insularizării, al societății enclavate, provocate de capitalismul periferial, acel tip de capitalism în care modernizările se petrec numai la suprafața lumii încercuind-o astfel cu forme goale și așteptări fără speranțe și fără de nici o vestire. Romanele acestea arată tocmai chipul acestui fel de lume căzută sub vreme și ocolită astfel de orice mesianism. Nici un **Trimis** nu străbate pînă la ele lăsîndu-le imprizonierate în golul lor de ființă, le marginea lumii chiar dacă în mijlocul ei. Iar dacă uneori din zarea lor se desprinde profilul unui străin coborînd în cercul lor strîmt, ca acel messer Ottaviano, el se va dovedi un **fals vestitor** căci doar va despacheta pe urmele lui un val nou de patimi și sluțite simțiri care vor lua sub domnia lor muncitele trupuri oarbe purtînd totuși stigmatul formei omenești. Dar valurile acestea senzualiste abătute, cu periodicitatea potopului, peste umanitatea insularizată, vor lăsa în urmă-le lihtisul, acea stranie boală a orientului, un „gol fără saț" care se va așterne de clipa cea ultimă a descompunerii și pieirii definitive.

CONFABULE

* * *

Toamna — cînd și trandafirii
sunt mai roșii ca de obicei
iar păsările se desprind
de crengi
ca și cum ar fi frunzele lor palide
toamna numai noi înglăbenim
privindu-ne.

Iulian Neacșu

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

MARIETA RĂDOI : Ne-am făcut și noi datoria.

ULICI RODICA și MOCANU OLIVIA : Am vorbit cu Mircea Micu de-a pune o vorbă pe lîngă Moș Toma Poștașul... Și această strofă : „Apoi în loc de fulger, un balaur / Si-n loc de vînt, un cal cu cap de aur / În loc de curcubeu, a desenat o floare / Și-un cap de copil în loc de soare", din **Desenul unui copil.**

PAUL GRINDEA : Vedenie : „Mi s-a părut că mă despart / de tinerețe-n vînturi bete / Ce s-au oprit în geamul spart / Să-mi lase rana lui pecete / Mi s-a părut că-n vînturi ard Minjii pierzînd zburdălnicia / În chip de fată ce-a-ntrupat / Urgia". Vetust și toate vehiculele n-au luat-o înainte. Schimbați motorul.

PANTELIMON GEORGETA : Am citit : **Tu, Ereditate, Revenire, Tentație, Ingratitudine, Prietenie.** Vă spunem : nu tentație, nu prietenie, nici tu ereditate, nici tu ingratitudine, însă revenire cu alt plic.

EFENDI MARCOS : Cam așa : Întind mîna, apuc păianjenul ploii / Și-l trag pe fereastră înăuntru / Semnul din capul mesei e al tău / Vîntul bate la fereastră". Însă departe, prea departe !

GEORGETA DRAGOMIR : De toamnă : „Înaintea noastră se-ntindea / marea singurătate / În apele ei ne răsfățam /.../ abur cald trecea prin pletele noastre / Miroseam a vested de toamnă / și-a pădure". Mai trimiteți.

E. OCTAVIAN : Într-un car de zăpăceli, acestea mai de minte : „Gloanțele în perete / galaxie, tu, teavă pustie".

MIRCEA DRAGOMIR : „M-aș îneca în gîndul unei păsări" — singura dorință de profunzime, celelalte, prea vulgare năzuințl.

CODREA NECULAI : Ziceți în bilet : „Vă trimit acest fascicol de poeme, pe care-l găsiți integral la revista Steaua". Vă spunem: avem și noi coșurile noastre de gunoi, nu căutăm, nu găsim la alții.

LICA TEODOR : „Privește, printre firele de piatră / Au răsărit fluidele cîntări". Nu-i adevărat, și mai va.

VALERIU MARICARI : Nimic de-un plic albastru.

JINGA GHEORGHE : După cele patru pagini, acest bilețel : „Îmi dau seama că am uitat să mă prezint. Sînt student la Facultatea de Matematică." Vă sfătuim : țineți-vă de matematică, facultatea poeziei n-o aveți.

BĂLUȚĂ ALEXANDRU : „Și totuși mi-e teamă / de aceste aripi / care vin spre mine / ca un sărut". Și „Plînge un zeu / privind în lacrimi / văd că / sînt / eu !" Și încă **Elegie:** „Pe floarea / sădită în mine / se văd urme de oboseală. / Un fluture uriaș / În fiecare clipă / Îi fură cîte-o petală". Dar mici din toate părțile.

CIUREANU LEONARD : Vedeți-vă de alte treburi : șah, remi, pescuit, lucrări în grădină.

LILIANA PAISA : Aici, pe-aici, ar fi : „Piratii își stringeau marea / într-un fel de saci / împletiți cu pustiuri / Și rămîneau doar cuplurile / ce se refugiau sub pietrele / templului lor". Însă-i distanță încă.

TINA COTEA : Această **Bibliotecă :** „Parcă s-au stins felinare / atît de întunecată / e această încăpere / coperți lucioase prind să licărească /.../ și scaunul acesta șubred / tipă cînd mă așez. / Atît de întunecată / e această încăpere / atît de singur dacă rămîn aici / doar pînă în zori / cînd freamătă la ferestre / orașul cu soarele lui." Este bibliotecă, să fie și **tina-cotecă :** trimiteți trecute pe la mașina de scris.

CREȚU ADRIAN : Tu : „Se lasă noaptea (smoală din nord) / gîndirea nostalgie fiord, / magmă internă / lanternă stelară / Luceferii plîng / pe umerii tăi de vioară". Mai multă viață !

M. PĂUNESCU, Craiova : Adio viață și bonjur.

COLEA ȘANDRU : Acolo-n delte : „I-e sete — orezului de apă / Și seacă deltele de-alean / Cuțit stă-nfipt în tine, Ian / Și-n miazănoapte foc te-adapă. / Duci lipsă, cruce, de hristoși? / Nu te sfințesc cu jertfe mii / Martirii din orezării / De pe Mekong și Fluviul Roș ?" Mai trimiteți.

ION GAGHI : Ecoul : „Și te-am strigat / pînă cînd toamna / a împietrit /.../ dar ecoul numelui tău / întors odată cu berzele, /.../ la marginea dumbrăvilor". **Livada :** „Livada evadează-n mere / Ce nunți rotunde de culoare /.../ Ce hore-nchise-n alte hore /.../ Ce fruct cu coama de răcoare / Prin care rătăcește vara ? /.../ Nu știu de-am să răspund vreodată /.../ Dar simt în carnea mea-nstelată / Cum mușcă o gură de fecioară". **Dor bolnav :** „Nu-mi încape steaua-n lut / Oameni buni, de-atîta noapte /.../ Luați din corn de inorog / Dar bolnav de iarbă mută / Și-mi acoperiți, de vreți, / Trupul pînă la bărbie, / Să pot scrie pe pereți / Dor bolnav de păpădie". Tăiați singur, cu topor de fier, sau puneți-le de-a dreptul pe foc.

CEZARINA VICTORIA ADAMESCU : Gorgan de neliniște : „De parcă zilnic / ai face vizite / cîtorva mătuși ofilite / și singure / tremurînd de nesomn / mîini de rugină atinse / netezindu-ți vesmintele / atîtor lucruri de spus / milimetrică drămuire / aminînd, mereu aminînd / retragerea bruscă, silită. / Infuzii de tei și colir / pentru orice mărunță uitare : / pierdere și cîștig /.../ Solemn dăruit, un flacon de hazard / într-o ceașcă de ceai." **Decît îngeri :** „Singerîndă zăpadă / amprente neutre împrăștie : / arme de foc devastează grădini /.../ mai mult aripi căzute / decît îngeri înfrînți. /.../ un altfel de murire / în definitiv". **Nacele de ceață :** „După gratioase furtuni / mintuite de febră / pleoapele amiezii : /.../ noroc fructifer / adormirea dintîi, / la cîteva verste / de orice ispită. /.../ vai, încotro, / aceste alcătuiri provizorii / simple, abia deslusindu-se / nacele de ceață". Însă celelalte, baloane : spartu-s-au de prima adiere.

M. N. PRAHOVA : Bateți la mașină pe hîrtie de orice culoare, numai roză nu, nu, nu !

CIPRIAN ANTONIU : Haiku-urile : 1) „Sărac pasăre- / După cît cer a pierdut / Puțin pămînt îi rămîne" ; 2) : „Dacă noi plecăm cu toții / Cine va mai rămîne / Să ude florile?" ; 3) : „Cu ce te-am supărat / Frunză / De treimuri ca un suspin ?" ; 4) : „Orice ai zice / Fulg de nea, / Amîndoi sîntem la fel" ; 5) : „N-am cum să vă explic : / Omida vine tiptil-tiptil, / Eu supraviețuiesc."

VAICAR CONSTANȚA : Am dat **Răgazul** secției de proză.

T. I. R. : „Cerînd să se facă puțină liniște / Îngropau tîrnăcoapele-n pămînt". La atîta nume pe vehicol de transport internațional, două versuri : nici de import nici de export. Însă piața internă geme de-acest fel de rînduri poeticești.

STOICA ION : „Doar uscatul a existat dintotdeauna". O fi !

NICOLAE ROȘIANU : „Cînd timpul coboară pe lancia lui".

IUGA LILIANA : Acest locșor : „Sfioase margarete / Cu deplină desăvîrșire / Poate prima ninsoare / O să vă dizolve în tăcere. / Și eu voi alerga / Să pun urechea la pămînt / Și să ascult / Cum curge ca și cascadele / Viața voastră dublă". Fericire și mai trimiteți.

VIOLETA ANTONESCU : „Visul / Nu se întrupează / Decît spre amurg". „Acum e clipa / Prielnică supraviețuirii". „A venit îngerul / Și mi-a șoptit : / Fii gata, te cere / Atunci se ivi cerul pe pămînt / Și nu fu decît neagră uitare". Mai îndrăzniți.

IOACHIM GULDA : Nu-i nimic, nici chiar cînd nu-i deloc.

TĂNĂSIE CORNELIA : Altele, noi și bune.

IOAN BIRIS : aici : „Să stai la un macaz / și să-ți privești zgomotul biografic. / Orice distanță îți supraviețuiește / e punctuală, știe să-și aștepte sfîrșitul / cu părere de rău spun : / Distanța își pregătește frigul, tremurul, balta". Și-aici : „Să-ți poenești călciiele / pe un continent aproape greu / care-și stringe cenușa / în pumni". În rest, nici durere, nici întristare, doar o pustie foarte tare.

V. CORODEANU : Doar tu, iubita mea / ca trestia te zbați" — Atîta și mai trimiteți.

EMIL PERȘA : Această **Frunză de aramă :** „Frunza de aramă / a unui stejar bătrîn este chipul și viața / unui țăran român / pe un pămînt negru / ară brazde adînci. / Boii înaintează spre zare / cu ochii la vulturi și stînci."

DUMITRU COJAN : „În oameni și-n tăceri. / Sînt lacrimi și plăceri." Și acest **Acolo :** „Mai întîi să asculți /.../ Poți să săruți / Oglinda-n care te uiți / Oglinda-n care te uiți / Somnul te lasă-n voie / cu pasărea să zbori /.../ Revino, revino, revino / corabia vîntului te-așteaptă de ieri". La anu' și mai încolo.

NICOLAE CONSTANTINESCU VLAICI : Un pic de **Asfințit :** „Lăudate ploi din adînc / iată / vin către tine, Apă Mare".

OCTAVIAN E. HERACLITIANĂ : „ce-ar putea să fie / alături / dincolo de tine / dincolo de greață / dincolo de feerie / Au favoarea lor / Au fraza lor cățărată / Au jocul lor de rest și de rată // au linia lor, proprie / și el și tu și eu (...) cu aceeași unică flacără / dincolo, alături, aici / ce-ar putea totuși / să fie".

DRAGOTĂ GHEORGHE : „A răspicat veacul / În busola străpunsă / A răsunat inima tunînd / Ca un vapor, se scufundă / Ca un spital T.B.C." Dar mai încolo, nu !

C.I.B. : La cosit : „Ies sătenii cu coasele pe umăr. De cu seară / Le-au ascuțit. Acum, dimineața, în văpaia răsăritului / Se-nșiră unul în spatele altuia / ca niște figurine de șah /.../ Hîrșt, hîrșt, încep cu pionii / Să facă drum regelui printre finețe. / El vine din urmă cu pasul greoi și cu burta rotundă / Gîfiind greu cînd dă la vreunul binețe. / Șiruri se-ntind și coboară mereu într-o parte / Coame de fîn cu iz ce atîtă mirosul / Și stoguri ca niște puncte calde-ntr-o carte."

LUCIAN PALIA : „Ce domn straniu e vîntul prin unghere / Te încoltesc tramvaiele în mers / Îndrăgostiții după-un chin de miere / De-o lună întrebările și-au șters". Și „Cresc săbii în pomii amorțiți de-ntomnare / Și-n teci însetate, dorm bolind și duios / Pe buze cuvîntu-i o lungă uitare / Cînd știe poetul să moară frumos". „La abator, degetele măcelarului / aleargă pe coastele sidefate cu singe / Închipuindu-și claviatura unui pian". Mai bateți la mașină.

DUȚU VIORICA : „Noapte senină, rogu-te nu pleca / Luna, fecioara-ngîndurată privește. / La un fecior soare, taine undeva". Fie, ca și ura ia !

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (III)

Vecinul meu de scaun nu-i scriitor, nici nu speram să fie, deși e flatat de confuzie și-mi mărturisește că este șeful grupului de compatrioți. Acum nu face altceva decît să verifice în carnețel dacă sînt toți la bord și dacă nu cumva, doamne ferește, o fi rămas unul uitat în imensa aerogară moscovită. Face un tur de recunoaștere în celelalte compartimente strecurîndu-se șerpește cu mătănîile în mînă. În lipsa lui îmi arunc ochii în dreapta și am plăcerea să citesc cea mai alandala inscripție care m-a stupefiat și înfricoșat întotdeauna în egală măsură, plasată sub geamul perdeluit de nori : „Ieșire ! În caz de pericol, apăsați pe buton".

Chestia asta mă indispune ingrozitor și simt iar teama paralizantă năpădindu-mi fiecare fibră. Mă întreb unde dracu întîrzie vegetarianul de alături, să fi stat la locul lui și, în caz de pericol, să apese el pe buton-dacă mai are timp și chef...

Vreau să mă gîndesc la ceva frumos și-mi amintesc de-o mărturisire făcută de Marquez care în timpul unui zbor de lungă durată nu și-a dezlipit ochii de-o splendidă doamnă ce-i sta în față, frumoasă cum numai Maica Domnului poate fi atunci cînd coboară pe pămînt, și care l-a ajutat să facă tot felul de speculații menite să-i amăgească frica.

Eu nu aveam la cine să mă uit din două motive. Întîi că toți pasagerii stăteam spate în spate și în al doilea rînd că pe raza laterală a cîmpului meu vizual nu desluseam decît trei babete cu aere de călugărițe, iar ceva mai încolo trei grăsani care se descălțaseră și jucau poker american pe degete.

Există însă un stil al companiilor de zbor de la noi și de aiurea. Găsesc ele un mijloc de amăgire, de distrugere a atenției. Încep cu bombonica despre care am crezut multă vreme că ar avea nu știu ce proprietăți liniștitoare, continuă cu anunțul duratei zborului, a calităților tehnice ale aparatului, cu amănunte de ordin turistic, cu zîmbete adresate tuturor și nimănui de impecabile stewardeze, cu mîncarea împachetată sofisticat, cu tacîmurile de plastic boante și inutile, (pentru siguranța zborului), cu micile plicuri strălucitoare în care nu știi nici o dată unde e sarea și unde piperul.

Astfel că la mică distanță de la gustarea de acomodare ni se aduce o masă pe cinste, un fel de prînz cu tot felul de delicatesuri pe care din motive strict personale nu le mai amintesc.

Se înfiripează și vecinul meu fusiform care mă umilește pînă la capăt și-mi cedează tava. Nu-l refuz. Îi atrag doar atenția că mai avem patru ore de zbor și deci nu cred că ni se va da de mîncare din sfert în sfert de ceas. Îmi zîmbește ca unui duhovnic păcătosul venit la împărtășanie și se scuză politicos declarînd că nu consumă în timpul zborului decît biscuiți.

Jubilez ! Păi, dacă e vorba de biscuiți am în geanta diplomat, trei pachetele de biscuiți Tomis sprițați și garantați peste douăsprezece luni și mai am și un cot de salam Dacia alias Bacău și mai pe întelesul tuturor : fost salam de Sibiu. Nu l-aș fi avut. Dar prietenul meu, poetul Traian Iancu, greu încercat pe drumuri aeriene, mi-a dat la plecare o listă cu cele strict trebuincioase în orice țară a lumii unui scriitor care nu vrea să-și piardă optimismul. „Mă Micule, ascultă-mă pe mine și ia-ți merinde în desagă că nu se știe niciodată. Pune-n cufăr separat ce-ți spun io : salam de Sibiu, o rudă, (adică o bucată), biscuiți sprițați, sodabicabor, (adică bicarbonat de sodiu), trei piparci roșii și grase, (adică trei gogoșari), brînză de oaie bulgărească de la Schapira, pașted două cutii, (adică pate de ficat), două sticle de vodcă, ți-o fi rău în aer, patru țitroane, (lămîi cum ar veni), măsline că ajută la digestie, desfăcător de apă și vin, două kile de Jidvei cu etichetă albă, un termos de cafe și șervețele. Să nu uiți Micule șervețelele că-s bune cînd nu te aștepți."

Vîr deci mîna în geanta diplomat și scot triumfător un pachet de biscuiți Tomis, marcă garantată, fabricați probabil la Cluj, desfac rapid ambalajul din motive de opțiuni estetice și-i transfer pe tava bizarului vecin. Se uită polonezul la ei ca la anafura papală și nu-i vine să-și creadă ochilor. Începe să rontăie și, culmea, pare extrem de satisfăcut. Sînt tari, cadrilați și cu termenul de garanție absolut în regulă.

Eu mă ocup de ambele tăvițe și încep să selectez, suspect de grijuliu : batogul de o parte, pulpa de porc în cealaltă, mușțarul care te trezește și din moarte, la mijloc. Mi se aduce un cornet de vin roșu, vin gruzin dur și catifelat ca noaptea, și un pahar de apă minerală. Evident, comand și pentru vecinul meu la fel.

În avion e o fosgăială de tacîmuri și o grabă suspectă. Masa se termină rapid. În circa o jumătate de oră un somn molipsitor, un somn general, cuprinde pasagerii. Rămînem treji eu și polonezul. El cu biscuiții, subsemnatul cu vinul pe care l-am înjumătățit în sprițuri lungi.

În ușa barului care desparte avionul apare un ins rotofei și jovial, cu părul blond ca fosta bere de Azuga și roșu în obraz. E îmbrăcat în negru, are ceva din prestanța unui oberchelner. Ochii săi rotunzi de slav melancolic și iubitor de inși care nu dorm în avion se opresc asupra-mi. Îi fac un semn amical cu mîna ridicată. El se apropie îndatoritor aplecîndu-se să audă ce-i spun. Risc, și-l botez pe loc alcătuind în cea mai practică frază posibilă următoarea dorință : „Vania, (tresare vădit marcat că i-am ghicit numele), eu sînt român și mi-e frică de avion și nu pot să dorm și-mi place vinul roșu.

Se luminează tot, îi place sinceritatea mea, zice haraș, mă bate pe umăr și dispare în dosul draperiilor ce maschează micul său băruleț. Spre năuceala fakirului care terminase două treimi din biscuiții sprițați, apare glisînd elegant pe mocheta vișinie purtînd martial, într-o grațioasă echilibristică, una sticlă vin de Gruzia și una mineralnaia voda plus un pahar cu picior din cel mai fin cristal de Kiev. (A reținut că nu-mi plac paharele de carton).

Dau să-l sărut dar îmi reprim la timp mișcarea. Intrăm într-un mic gol de aer. El rămîne țeapăn și fără nici o expresie de teamă. Eu îl invit pe polonez să citească inscripția din dreapta. Aia cu geamul în caz de pericol ! Vania al meu realizează despre ce-i vorba și trînteste o talpă în podea răcnind : „O, asta nu se poate ! E un avion sovietic. Puternic !".

Zgomotul trezește un sfert din pasagerii treciți de lumea viselor care-și închipuie că au ajuns la Novosibirsk. Vania le face semn că pot dormi mai departe. Încep să mă lupt de unul singur cu sticla de vin, lucru care mi-a fost întotdeauna dezagreabil și în consecință îl invit pe jovialul meu ospătar să mă acompanieze. Refuză cu o strîmbătură comică și ripostează : „Ia dejurnii... !".

(continuare în numărul viitor)

Mircea Micu

P.S. Rog cititorii să facă singuri cuvenita rectificare citind, în numărul trecut așa cum este normal, **mormînt de beton** și nu **monument de beton**, cel în care s-a oferit să fie îngropat de viu numitul Satyamurti. De... !

De-ale corecturii valuri...

CUMPĂNĂ

Forme

Iarăși azilul de bătrîni
blind zgîriat de bulevarde ;
fata cînd trece toată arde
lîngă azilul de bătrîni.

Ei se scobesc în dinții lor de aur,
pe geam se uită, mormăie în cești —
spre singele tău tînăr mai zîmbești
dar simți în fălci pericol de tezaur.

Cînd printre draci se mai coboară
sfinții
din teci își scot și ghearele și dinții.

George Alboiu

Orfei români

Urmare din pag. 1

mentan ? Nu oare și lui i se spunea **rapsodul moldav** ? Dar nu numai senzația de inepuizabil, dată de Sadoveanu, precum și ametitoarea muzică din cuvîntul său vorbit sau scris îl apropie de Enescu. Mai este și altceva legat direct de fizicul lor. Amîndoi prezentau o întrupare masivă, telurică, însă de „pămînt transfigurat", ca să utilizez și eu o formulă aplicată de Ioan Alexandru la alte obiective. Dar, în ciuda masivității lor, amîndoi aveau în înfățișare și ceva estompat, vaporos, spiritualizat, făcut parcă să se împrăștie și să se decanteze în muzică, adică în ceea ce ei continuă etern să dăinuiască.

Și unul și altul îmi sugerează cîte o nouă variantă a miticului **Orfeu redivivus**, originar și el din acest sud-est a nostru. În această ipostază îi văd ca expresii creatoare ale meleagurilor românești, totodată mănoase și spiritualizate în doine.

Realitatea fascinantă

Urmare din pag. 1

această lume cu legi morale proprii, cu comportament, aparent, eroic, dar numai normal și temeinic în fond. Am întîlnit aici caractere puternice, o uniune de bună condiție, prietenii care se fac și nu se pierd prin despărțiri oricît de îndepărtate în timp. La rîndul meu am fost implicat și sînt considerat un termen al acestei realități.

Ce-ți acordă această prelungită documentare pe propria-ți piele ?. Esențialul, zic eu, certitudinea autenticității unei situații pe care vrei s-o așezi într-un capitol, îți conturează perfect starea de spirit a personajului viitor. Anecdoticul, concretul, îți stau mai apoi la îndemînă ținînd și de pura ficțiune. Spațiul, cadrul, se poate inventa și asta, presupun, face plăcere oricărui prozator, e un semn de libertate și te face puternic, nu ?

În paralel cu proza, am scris reportaj, exercițiu pe care îl consider, și eu, necesar oricărui prozator. Aceste reportaje ar fi o primă treaptă de transfigurare a realității, nu zic inferioară pentru că nu este așa decît dacă o tratezi astfel : gen minor, periferia literaturii. Acest exercițiu m-a învățat să aleg subiectele dintre cele multe care te înconjoară, să intuiesc care dintre ele poate căpăta acel ceva atît de greu de definit ; care gest se poate încărca de acel ceva de dincolo de text, plutind, semn difuz, printre literele atît de precise, în stare să-l facă pe cititor să reia pagina pentru a-și lămuri neliniștea ori bucuria iar ție să-ți dea senzația că asta este literatura. Apoi, scriind reportaje, lămurind aspecte tehnice (cu convingerea că sînt cititori destui, interesați și capabili să înțeleagă) luînd atitudine pro ori contra unor aspecte, am învățat că literatura cere o dozare bine cîntărită în a-i oferi cititorului și date tehnice și o părere de-a ta (iar aceasta chiar atunci cînd este implicită).

Am întîlnit oameni despre care nu am putut să scriu în reportaje, cîtiva fiindu-mi prieteni s-au cam și supărat pentru treaba asta. Sînt atît de buni muncitori încît ar fi trebuit să explic de ce nu pot descrie un personaj perfect și asta n-ar mai fi fost reportaj, ci fișă de literatură. Un altul : S.M., bun profesionist, corect în relații, excelent amic, dar nestatornic, își părăsise soția deși își iubea copilul și nu se putea stabili în niciun loc. I-am păstrat numele, datele din realitate și am căutat să descopăr, pe cont propriu, mobilurile unei asemenea atitudini. M-am trezit la un moment dat că inventez, adun și scad și omul cunoscut s-a îndepărtat de numele pe care i-l împrumutasem devenind eroul unei nuvele. Un cetățean, T. I. reclama totul cu o înverșunare despre care m-am lămurit cu timpul că ține de patologie adică era de interes strict științific. L-am păstrat ca model, dar l-am mai umanizat, l-am pus să-și iubească nepoții, i-am micșorat numărul reclamațiilor, i-am copiat însă textul acatistelor pe care le-a dat. Aveam nevoie de el ca personaj fiindcă în mecanismul cu care își apăra interesele a jucat un rol foarte tare în conflictele dintr-un roman la care lucrez. Un om mi-a povestit foarte frumos toate drumurile sale, șantierele pe care le-a parcurs în țară începîndu-și munca în anul în care mă născeam eu. Personalitate complexă, dar și ușor complexată de faptul că nu a terminat facultatea, P. T. nu încăpea într-un reportaj.

De patruzeci de ani realitatea care ne înconjoară este fascinantă prin dinamismul ei, prin țelurile mari pe care și le-a propus, prin marile transformări petrecute cu geografia și oamenii ei. Avem marele noroc, ca scriitori, să o trăim. Depinde doar de talentul și puterea noastră de muncă să dăm cărți adevărate.

Dilema textualistă

Urmare din pag. 1

nind aici aproape totalitar, scriitorii tineri fiind atrași în primul rînd de ușurința și rapiditatea ieșită din comun cu care se poate scrie roman sau proză scurtă întrebuințînd această metodă.

În poezie, textualismul a trecut venind probabil dinspre proză, deși nu poate dovedi nimeni că această migrație nu s-a produs, totuși, în sensul invers. Termenul de textualism, în poezie sau în proză (ca și în critică de altfel), circulă cu o intensitate crescută abia de vreo patru-cinci ani incoace, cînd, ca o consecință mai degrabă a modei decît a necesității reale stringente, critica a început să impingă noțiunea de textualism mult mai departe în timp. Într-un articol intitulat „Constituirea instanței poetice" („Luceafărul", nr. 37/'84) **Marin Mincu** descoperă că la Ion Barbu eul poetic este retras definitiv ca **modul** posibil al discursului fiind substituit cu o instanță **textuală** supremă. Nimic nu este admis dincolo de oglinzile textului și de auto-conștientizarea acestuia. **Discursul abolește orice urmă a realului nutrindu-se cu ceea ce s-ar putea numi realitatea textuală.** Auto-specularitatea, auto-reflexivitatea și auto-referențialitatea sînt singurele operații poetice ce îngăduie procesul de translare textuală..." (sublinierile din text aparțin lui Marin Mincu). Văzută de totalitatea aproape absolută a criticii ca o încercare de esențializare extremă a liricii, de ermetizare și obscurizare aproape matematică, iată acum poezia lui Ion Barbu privită dintr-un unghi ultramodern ca fiind o modalitate anticipativă de textualizare a liricii. „**modulul** posibil al discursului fiind substituit cu o instanță **textuală** supremă". Tentativa critică a lui Marin Mincu este cel puțin surprinzătoare, chiar romantică. Este oare Ion Barbu un textualist anticipativ ori un poet ermetic ? — iată-o întrebare fără răspuns.

Un adept sofisticat dar totuși consecvent al textualismului este și **Nicolae Manolescu**, autor care, într-unul din articolele din „România literară" (nr. 37/'85), pare și mai optimist în ceea ce privește noutatea și mai distinctă a curentului mai sus menționat, în cadrul literaturii române. Nicolae Manolescu descoperă (via Dinu Flămînd, „Intimitatea textului", ed. Eminescu, 1985) un incipit textual în chiar... **Povestea vorbei** a lui Pantaleon Antonie **(Anton Pann**, 1797(?) — 1854), operă despre care G. Călinescu spunea că este „o comedie a cuvintelor pure și în același timp o comedie umană integrală, făcută din observații impersonale, stereotipe, cunoscute dinainte, surprinzătoare în totala lor lipsă de inedit, în rigiditatea lor chinezească, persiflatoare, de înțelepciune milenară". Citățm textual (textual în sensul de reprodus cuvînt cu cuvînt, fără nici o modificare a textului original) diagnosticul lui Nicolae Manolescu în privința caracterului anticipativ... textualist al creației antonpannești amintite mai sus : „După un debut entuziast, recuperator, articolul (lui Dinu Flămînd, n.n. A. D.) despre Anton Pann, de pildă, vede în autorul **Povestei vorbei** pe cel dintîi «profan apologet al materiei» din poezia noastră, a cărui «panoramă a graiului» muntenesc anticipează, într-un fel, experiențele textualiste din ultima vreme : «abundența mercurială grevează cu o materialitate specifică chiar stratul de bază al operei lui Anton Pann. Nu mai puțină marfă circulă în Nastratin Hogea sau în Popa Tanda, dar ea e mai ușor de mînuit, fiindcă nu mai e supusă unei rime obligatorii»" „Iată un protocronism, deși N. Manolescu veștejește protocronismul...

Anton Pann, bănuim, ar fi fost flatat de concluziile și aprecierile cu totul nebănuite ale celei mai moderne critici care se scrie astăzi, poetul neputîndu-se opri a mai repeta o dată, pe drumul întoarcerii în epocă, cîteva ritmate versuri din binecunoscutul său epitaf „textualist" :

Aici s-a mutat cu jale
În cel mai din urmă an
Care în cărțile sale
Se citește Anton Pann.

Urmărindu-l în continuare pe Marin Mincu, observăm că el este unul dintre principalii susținători ai textualismului, dacă nu cumva cel mai tenace și mai impresiona(n)t dintre toți. Scriind, în „România literară" nr. 36/'84, despre poezia lui Liviu Ioan Stoiciu, Marin Mincu își începe articolul cu cîteva generalități interesante din care citățm : „Pe poetul tînăr actual nu-l mai interesează să **creeze** cu orice chip poezia, ci s-o **scrie** ; el nu se mai exprimă prin **creație** (oricum nu cu această motivare scrie el) ci prin scriitură. [...] **Creația** (în spatele căreia se subînțelege o entitate metafizică, o transcendență ascunsă) nu îl mai tentează deloc și este înlocuită cu operația nudă de (de)scriere a textului. În felul acesta dispare orice „secret de fabricație" ; poetul despică burta realului și aruncă pe masă toate mărunțaiele, toate materialele, toate abtibilduri-le și oricine le poate privi și atinge înainte de a fi re-cusute în text." Observația lui Marin Mincu este exactă deși la cele spuse de el am mai putea adăuga că una dintre dorințele secrete ale poeților textualiști (dacă nu cumva cea mai înaltă dintre ele) este ca toate aceste „mărunțaie" ale „burții realului" să poată fi atînse și privite de cititor și după ce ele au fost re-cusute în text, pentru că, nu-i așa ?, nu toți cititorii pot fi atît de buni psihologi pentru a înțelege cum arătau aceste mărunțaie pe masa poetului înainte ca ele să fie făcute poezie. Dar, să vedem și cum arată o poezie **făcută** din aceste „mărunțaie", la poetul Liviu Ioan Stoiciu, recte poezia **La fanion** din care reproducem și noi, ca și Marin Mincu, o secvență : „DECI : TĂMÎIE, vin și carne de bou...ă...să/mă prezint : sunt un zeu, mare, din cer, coborît, elev / în clasa a treia (acum) în vacanță / la Adjudu-Vechi, abur, să-i învăț buchia și numerele pe fata / picherului bun... dar / să mă așez (în jurul altarului, de iarbă la / ospăț, pe jumătate culcat, sprijinit în / cot, pe o pernă, abia îmbăiat și cu corpul uns cu untdelemn...) da ?... nu !... bă, fii / natural : eu o / să frec masa...". Liviu Ioan Stoiciu, după constatarea noastră, a găsit o metodă excelentă de a **face** poezie, (și nu de **a crea**) o metodă pe care și-a adjudecat-o aproape fizic lipindu-și-o de trup. Metoda aceasta este textualismul. „Poezia — spune însă Shelley — nu este așa cum este raționamentul, o facultate ce se poate exercita la un semn al voinței. Nimeni nu poate spune : „Am să fac o poezie". Aceasta n-o poate spune nici cel mai de seamă poet, căci spiritul, în actul creației, este ca un cărbune încins care, grație unei influențe invizibile — ceva în genul unui abur inconștient — produce o lumină trecătoare ; această influență vine dinlăuntru, precum culoarea florii care se ofilește și se schimbă pe măsură ce se dezvoltă ; natura noastră conștientă nu poate profetiza nici dezvoltarea, nici dispariția ei".

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Recapitulări (I)

În decembrie 1982, pe cînd am început o investigație asupra grupului așazis literar de la „Europa liberă", nu îmi închipuiam că această campanie va dura mai bine de doi ani și jumătate. Nu își închipuia probabil nici diversiunea, a cărei speranță a fost poate destulă vreme că ar avea a face cu o replică minioasă (cum s-a mai făcut, adeseori chiar magistral) și nu cu o analiză minuțioasă și tenace cum a fost aceasta, care se apropie acum de sfîrșit. Fapt este că operațiunea s-a comis și nu mă iluzionez că ar fi contribuit la clarificarea intelectuală a... profesioniștilor terorii ; că i-a împiedicat, totuși, o vreme, mi se pare în afara îndoielii. De altfel, sforțările de a întrerupe această investigație, ori spre a o determina să pună punct definitiv, nu au fost puține și dacă am urmărît în chip perseverent imaginea mistificată a literaturii române, așa cum rezultă ea din tabloul diversiunii, este de la sine înțeles că m-a preocupat efectul pe care această elaborație l-a avut în mediile anti-românești. El nu a fost mic și o catagrafie a reacțiilor față de această inițiativă e probabil elocventă în privința mișcărilor produse în acest interval, mai ales sub regimul umbrei.

Acest ciclu a început în a doua jumătate a lunii decembrie 1982 și a căpătat contur prin februarie 1983. O lună sau două, grupul „Europei libere" a tăcut, considerînd că e numai o încercare fără viitor. Însă de îndată ce examenul a dat semne că este sistematic și că vine cu o documentație imbatabilă, mașinăria contrapropagandei s-a pus în mișcare. Începutul lui aprilie 1983 aduce inițiia operațiune organizată a diversiunii dedicată întreruperii acestei meticuloase polemici ; nu a fost singura, momentele de mai apoi sînt poate la fel de interesante. Aceasta dintîi este însă cea mai spectaculoasă și cu mobilizările cele mai extravagante. Pe scurt, spre a ajunge acolo unde voia, diversiunea a inventat un... agent, Bistran, care trebuia să-l asasineze pe V. Ierunca și care a renunțat la misiune. Ce legătură avea această poveste cu investigația literară din „Luceafărul" ? Inutil să ne întrebăm, nici una, atîta doar că diversiunea a făcut o legătură, spre a crea o istorioară melodramatică : această analiză ar fi făcut parte dintr-un plan vast de asalt asupra... emigrației românești. Cine a citit ciclul pe care l-am elaborat poate să rîdă de acele vorbe însă unii dintre jurnaliștii occidentali, care nu știu românește și iau de bune propozițiunile diversioniștilor, păreau că îi luaseră în serios. Așa încît, înainte de a se produce vreun comentariu al „Europei libere", s-au produs comentarii ale unor naivi... francezi. În 6 aprilie 1983, „Europa liberă" comunica, emoționată, că Bernard Guetta, de la „Le Monde", ar fi semnalat afacerea Bistran în strînsă legătură cu un ciclu de articole apărute în „Luceafărul", „de o violență de necrezut la adresa emigrației românești", și „mai ales a domnului V. Ierunca, personalitate îndeajuns de ponderată a acestei emigrații". Iată un exemplu tipic de versiune creată în laboratoare : ce să fi fost „violență de necrezut" în polemicile pe care le-am purtat, adeseori cu o blajinătate didactică, destinată unor elevi care înțeleg greu chestiunile elementare de cultură ? Să fi înțeles Bernard Guetta, care totuși cred că nu știe românește, că e vorba în acest ciclu de „întreaga emigrație românească" și nu, așa cum a fost de fapt vorba, de un grup minor din toate punctele de vedere ? Și ce anume îl impinge să-l considere pe V. Ierunca „o personalitate" și încă „una ponderată" ? Să nu ne punem totuși întrebări care au un singur răspuns : cei împricinați oferiseră unui ziarist, fie el și de la „Le Monde", informațiile pe care le voiau și omul a făcut ceea ce îi ceruseră acestia să facă. Nu altceva făcu și un Michel Pollack, în 9 aprilie, la televiziunea franceză (Antene 2), unde convocă vreo cîtiva participanți la așazisa „afacere Tănase", care se plînseseră că sînt amenințați cu moartea și fluturară, prin fața camerelor de luat vederi ale televiziunii, exemplare din revista „Luceafărul", explicînd ce amenințări sînt proferate acolo în contra lor...

Aceste comportări destul de puțin temperate nu au rămas fără pandantul natural, acela al campaniei la „Europa liberă" și o emisiune din 29 aprilie 1983, o făcu pe Monica Lovinescu să teoretizeze „panica ideologică la București". Despre ce ar fi vorba ? Bineînțeles despre ciclul de articole din „Luceafărul", care ar demonstra „o hărmălaie pe mai multe voci", o neliniște a ideologiei românești, exprimată prin „atacurile neo-proletcultiștilor". Acest răspuns, în biais, cum fac întotdeauna diversioniștii, este interesant și din alt punct de vedere, el conține cîteva din obiectiile principale cu care au întîmpinat mai apoi diversioniștii acest document care nu era doar literar. Opinia Monicăi Lovinescu (de felul intoxicării, proprie contrapropagandei) ar fi fost că acest ciclu „face reclamă «Europei libere»" și că înalță un mic grup, acela de la Paris, la condiția de monopolist al informației privitoare la România. Nu era așa, a nu scrie despre diversiune nimic pe motiv că i se face reclamă e o teză falimentară din moment ce „Europa liberă" emite zilnic și încă pe lungimea unui număr considerabil de ore ; nici monopolismul generalizat nu rezultă din acest ciclu, eu explicasem că scopurile diversiunii sînt de a tulbura legăturile naturale ale românilor cu alte culturi și că, din acest motiv, ea face totul ca să se infiltreze în punctele principale. Dacă uneori mai și reușește aceasta e altă chestiune.

Artur Silvestri

POEZIE CHINEZĂ MODERNĂ

LIU DABAI

Seară de toamnă

Ostenite,
păsările ce se-ntorc la cuib
poartă pe spate soarele însingerat.

Aripi plecate
pe mal prețioasa povară o lasă.
Creștetul alb al trestiilor
cu-un fulger de purpură se-ncoronează.

AI QING

Iazul albastru

Un iaz albastru.
Bogat păpuriș.
Dinspre limpezi adîncuri
nori albi tremurători.
Nemișcat și fără prihană :
fecioară înveșmîntată-n azur,
în cîmpia zorilor,
cugetă la trecerea anotimpurilor.

Ia seama ! Un tropot
ceața subțire-nfioară
Roibul de foc
asupră-ți coboară.

DAI WANGSHU

Tristețe

Aș răspunde că e melancolia tăcutei toamne,
că e dorul de mări îndepărtate, aș răspunde.
N-aș îndrăzni să-ți pronunț numele,
dac-aș fi întrebat care-i cauza tristeții mele.

Dac-aș fi întrebat de ce sînt trist,
n-aș avea curajul să-ți pronunț numele,
aș răspunde : de dorul de mări îndepărtate,
de melancolia tăcutei toamne, aș răspunde.

FENG ZHI

Sînt un fluviu

Sînt un nevolnic fluviu pribegind.
Fără să știi alături curg de tine,
fără să știi, un nor trandafiriu,
îți scaldă, umbra, undele-mi senine..

Trec prin păduri și-nfrigurat-mi val
umbrarul de smarald îl zdrențuiește
și-ți încropesc astfel veșmînt din frunze.
Trec pe lîngă arbuștii înfloriți
și valurile mele fremătînd
din văl floral îți țes o diademă.

Dar, iată, nevoit sînt să mă-arunc
în marea făr' de margini și-ndurare.
Și vînt potrivnic, ascuțite stînci,
distrug podoabe, deșirînd veșmîntul.

Și astfel hoinăresc și-s dus de flux
spre locuri depărtate fără maluri,
iar umbra ta de nor trandafiriu
ca fumul se topește-n valuri.

WEN YIDUO

Pentru crizanteme

(fragmente)

Crizanteme în vase prelungi de porțelan,
crizanteme în vase de cristal hexagonale,
crizanteme în culcuș de glicină,
abia mijind, înflorite pe jumătate,
în totala lor splendoare, crizanteme...

O, rod deplin al frumuseții naturii,
măiastră lucrare a țării mele,
flori ale Orientului, flori ale cărturarilor,
Tao Yuanming, poetul sublim
va fi fost a ființei voastre încarnare.

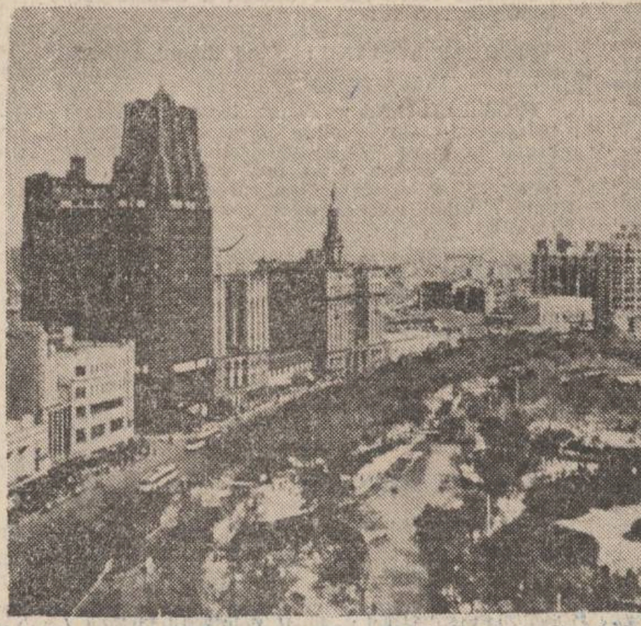
Vedere din Shanhai

O, flori ale Chinei milenare, flori ilustre,
ce destin sublim, ce rafinament al ceremoniei !
O, flori ale poeților, vă privesc
și inima-mi înflorește
— floare neasemuită asemenea vouă —,
gîndind la patria plină de măreție și frumusețe
floarea speranței își deschide petalele.
O, vînt de toamnă nerăbdătoare, te iscă,
vreau să cînt florile patriei mele,
vreau să cînt patria mea, frumoasă ca florile,
învolbură, vîntule, cuvintele mele
și ele să se prefacă în buchete !
Galben de aur, alb de jad, verdele primăverii,
purpuriul munților ruginiți de toamnă
să-l aduni !
Împrăștie apoi mulțimi de petale
să umple cerul adînc și pămîntul cel mare !
O, vînt de toamnă, vînt de toamnă
nerăbdătoare,
vreau să cînt florile patriei mele,
vreau să cînt patria mea
cea mai măiastră, neasemuită floare !...

În românește de
Florentina Vișan

CHEN DA-YUAN

Intrare în munți

Pe cîmpia nesfîrșită ostenit pășesc
În peștera adîncă din munți să poposesc.
Spre satul meu natal întoarcerea-mi grăbesc
În cercuri să văd iară cum apele rotesc.

Prieteni vechi odinioară părăsind
În calea mea acum nu sper să văd venind.
Doar lacuri fără număr în drum mi se ivesc
Săpate-adînc în munții ce pîn' la ceruri cresc.

Tablou: Flori albe de păr la Jiang Nan

Flori albe de păr mii înveșmîntează colinele.
Ape verzi nesfîrșite asaltează malurile.
Primăvara coboară încrezătoare pe pămînt..

Pavilioanele roșii ninse-s de petale în ploaie,
Pe cerul albastru vele-n umbre albe se-ndoaie.
Tihna se-așterne peste Jiang Nan în adieri de
vînt.

Tablou: Frunze ruginii de crizantemă

Zi după zi, frunzele ruginii tot mai greu
înfruntă brumele.

În depărtări, crizantemele-aurii își risipesc
aromele.

Luna urcă dincolo de norii ce-i devin
vîntului jucării

Și-ale toamnei tonuri arămii alungă verii
limpezimile.

Tablou: Defileul vrăjit învăluit în nori

Fluviul cel Lung a devenit cît o frunză de lat.
Umple cerul cu ape strigîndu-și suferința.
Părăsindu-l zeița își întinde velele.

De ce imense valuri sar din defileu-nalt
Din muntele vrăjit ridicînd nori și ceață
Cînd în lume răsfață primăvara florile ?

Taihu

Netărmurit ca marea, nesupus,
De nepătruns ca fundul de ocean
Spre Pavilionul Prințului de-Apus
Unduie lin parfumul de castan.

Zeci de piscuri semețe-l înconjoară
Învăluite-n ploaie și în ceață.
E iad clocotitor în plină vară,
Dar toamna-l alină cu-a ei dulceață.

Curcubeul se ridică punte,
Arcuit spre nori — albe fanioane,
Iar seara, loteile, negre puncte,
Par licurici — arzinde lampioane.

La balustradă un om singur stă
Privirea-i făcînd plecăciune
Către simbolul drag ce lumii-l dă
Broasca țestoasă : înțelepciune.

În românește de
Tatiana Segal

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **LA BIBLIOTECA ROMÂNĂ DIN ROMA** a avut loc vernisajul expoziției de grafică a artistei plastice Doina Botez.

Manifestarea, la care au participat șefi ai unor instituții culturale, oameni de cultură, ziariști de la principalele cotidiene și radiodifuziunea italiană, un numeros public, s-a bucurat de un deosebit succes.

● **LA SEDIUL ACADEMIEI DE ARTĂ** „Leonardo da Vinci" din Roma a avut loc inaugurarea expoziției internaționale de grafică și pictură, la care sînt prezenți cu lucrări și artiștii plastici români Suzana Făntânariu și Dimitrie Gavrilean.

● Între 17—21 septembrie a avut loc în orașul Frankfurt pe Oder, cea de a 13-a ediție a **Zilelor filmului socialist,** manifestare necompetitivă organizată de Ministerul Culturii din R.D.G. la care țara noastră a fost reprezentată de pelicula **Miezul fierbinte al pîinii,** semnată de regizorul **Alecu G. Croitoru.** Delegația română invitată la această manifestare, formată din regizor, interpretul rolului principal, actorul Teatrului Mic **Vistrian Roman** și criticul de film **Călin Stănculescu,** a avut numeroase întîlniri cu spectatorii în diferite localități rurale, unde filmul a fost primit cu un deosebit interes. La acest festival au mai participat realizări ale cineaștilor din țara gazdă, R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacia, R.P. Polonă, R.P. Ungară și U.R.S.S.

Don Quijote și prințul Mîșkin

Uneori, după vorba cea veche, cele „nebune" ale lumii sînt alese spre a le face de rușine pe cele „înțelepte". Fără un sîmbure de nebunie, toate înțelepciunile lumii îmbătrînesc și pier pe limba lor. Căci „nebunia cea bună" este o condiție **sine qua non** a oricărei înțelepciuni care refuză să încremenească în ea însăși, care vrea să rămînă tînără și lucrătoare, dincolo de zarva cuvintelor.

În fond, orice înțelepciune nouă este la început o nebunie. Poate că istoria spiritului omenesc nu este decît istoria „înnebunirilor" lui succesive. Orice idee mare se naște sau se primenește printr-o „nebunie", iar purtătorul ei este un Pavel în fața înțelepciunii osificate a vremii sale. Și întotdeauna se va găsi un sceptic, un burghez sau un academician care să-i spună : „Asupra acestor lucruri te vom asculta altădată".

Cînd, într-o vreme „comodă", rodnica vecinătate dintre „nebunie" și „înțelepciune" tinde să fie dată uitării, se întîmplă ca nebunia să se vulgarizeze, iar înțelepciunea să se istovească. Avem „nebunii" noștri și „înțelepții" noștri care ne obosesc deopotrivă.

Numai că nici o uitare nu este definitivă, dacă e să credem istoriei.

Poate că pornind de aici pot fi înțeleși cel mai bine cei doi mari „nebuni" ai literaturii universale : Don Quijote și prințul Mîșkin. Și unul și altul sînt atinși de un soi de nebunie mărturisitoare. Și unul și altul s-au ivit în epoci de criză, cînd mrile probleme se repun cu desperare, așa cum pare să se întîmple și azi. Amîndoi sînt reprezentativi în ordinea spiritualităților care i-au zămislit, nebunia lor purtînd pecetea a două moduri de a exista în lume. Amîndoi par, în fine, hărăziți să scoată din uitarea lumii lor acea rodnică vecinătate dintre „nebunie" și „înțelepciune", de care pomeneam.

★

Don Quijote, acest **cuerdo loco** (înțelept nebun) sau **loco que tira a cuerdo** (nebun care trage a înțelept), cum se spune în roman, este cavalerul baroc al „Tristei Figuri", conștiința eroic-medievală a unei Spanii intrate în declin. Așa cum pe Pavel, după părerea lui Felix, multa învățătură îl făcuse să dea în nebunie, bietul hidalgo din La Mancha, adîncindu-se prea mult în lectura cărților cavalerești, a ajuns să se sminteascǎ **(se le han secado los sesos).** Și iată-l pornind în lume, călare pe o mîrțoagă și încins cu arme ruginite, să refacă pe cont propriu idealul medieval al cavaleriei rătăcitoare. Don Quijote, spuneam undeva, este ultimul cavaler al Europei, deopotrivă rătăcit și rătăcitor ; rătăcitor în spațiu și rătăcit în timp, adică-n condiția marilor nebuni trimiși să primenească înțelepciunea lumii. Care va fi fost exact „Damascul" lui Alonso Quijano, Cervantes nu ne spune anume. Cert este că printre Amadiși și Tiranți, lui Alonso Quijano i s-a năzărit, într-un ceas de grație, năluca misiunii sale. Și după cum s-a mai întîmplat și cu alții, Alonso Quijano devine Don Quijote de la Mancha, apostolul prospețimilor medievale într-o lume îmbătrînită de prea-plinul propriei istorii. Dacă un Segismundo credea că **viața este vis,** don Quijote, mai realist în nebunia lui, s-a străduit **s-o convertească la visare.** De don Quijote s-a rîs, de bună seamă, și mai sînt și astăzi oameni care-l citesc ca să-și ațîțe risul ce le umple existența. Dar acela este rîsul barbar al unei lumi consolată lîngă sacul cu merinde. Înțelepciunea nebuniei lui este atît de mare încît veacurile nu au putut să o cuprindă. Don Quijote s-a străduit să dea soluția unei crize, să impună o etică nouă și totuși atît de veche. El a reprezentat acea noutate mărturisitoare născută în liniile de forță ale unei tradiții venerabile. Căci dacă „nimic nu este nou sub soare", cum se spune cu o vorbă banală, sub același soare nimic nu este vechi, cîtă vreme poate fi iarăși și iarăși autentic retrăit. Lumea lui don Quijote (sau a lui Cervantes, dacă vreți), avea nevoie de o spaniolă de la '98, în frunte cu acel exaltat apologet al nebuniei creatoare care a fost Miguel de Unamuno. Și iată-l pe don Quijote apărînd după trei veacuri ca simbol mesianic al unei Spanii avide să renască ! Nefiind în stare să dea ea însăși un mare „nebun", generația aceasta zbuciumată a pornit în cruciadă spre mormîntul sublimului Cavaler, să-l scoată din mîinile licențiaților și ale bărbierilor. L-au recucerit poate, dar s-a dovedit, în cele din urmă, că nu de un mormînt aveau nevoie...

★

Inocentul Mîșkin, „idiotul" lui Dostoievski este o replică răsăriteană la don Quijote, fiind pîndit de același ridicol în mijlocul unei lumi care pierduse sensul „nebuniei". Este și el un soi de „cavaler sărman" (cum îl vede Aglaia, după balada lui Pușkin amintită în roman), mărturisitor prin pildă personală al unei înțelepciuni care, atunci cînd își uită nebunia, se stinge în precepte. Nu încape îndoială că Dostoievski l-a avut în minte, cînd a purces să-și elaboreze romanul, și pe eroul „comic" al lui Cervantes (unele paralelisme ne-o indică : condiția eroului, bătaia cu pietre pe care o primește din partea copiilor în satul elvețian, amintind procedura ocnașilor cu don Quijote, figura magdalenică a Nastasiei Filippovna devenită o altă Dulcinee, etc.). Acest „etranger absolu" (Paul Evdokimov) în lumea artistică a Rusiei din a doua jumătate a secolului trecut este purtătorul unei nebunii evanghelice, smerite și aproape plebee, trăită cu adînca religiozitate a sufletului slav medieval. În fond, în prințul Mîșkin avem un reflex al pravoslavnicului Ev Mediu rusesc, așa cum în Don Quijote avem reflexul cavalerescului Ev Mediu apusean. Dar dacă spuneam că don Quijote este mai realist decît Segismundo, eroul lui Dostoievski ne apare mai realist decît don Quijote. Deși visător incurabil și epileptic vizionar, Mîșkin nici nu crede că viața este vis și nici nu încearcă s-o convertească la visare ; optica lui nu deformează realitățile, reformîndu-le pe planul idealului, cum face don Quijote, ci stă în mijlocul lor neprihănit și mirat, mîngîindu-le cu înțelegere și milă, ca pe părul ucigașului Rogojin. S-ar putea zice că nebunia lui don Quijote **încîntă** realitățile, în vreme ce nebunia lui Mîșkin le **descîntă.** Nebunia lui don Quijote se exteriorizează halucinant, la scară enormă, pe cînd nebunia lui Mîșkin tinde să-și asume lăuntric toate strîmbătățile lumii spre a le mîntui printr-o mută rugăciune.

★

Don Quijote și prințul Mîșkin reprezintă nebunia „exemplară" a două spiritualități aflate într-un dialog încă neistovit. Așezat în orizontul Faptei, ca și Faust, de pildă, don Quijote întruchipează **activismul** constituțional al spiritului apusean. **Cada uno es hijo de sus obras** (fiecare este fiul faptelor sale). Idealul cavaleresc întru care „înnebunește" Alonso Quijano este chipul cel mai fidel al unui mod de-a exista în lume, mod care a marcat drumul istoriei occidentale. Căci orice valorificare a existenței are virtuțile și viciile ei, fiind condamnată să îndure imperfecțiunea umanului.

Încarnare a **contemplativismului** tradițional al lumii răsăritene, fără cal și fără arme, resemnat și încrezător în perspectiva veșniciei, certînd și consolînd lumea cu blîndețea smerită a sfinților și știind parcă, dintr-o experiență spirituală adîncă, că leacurile administrate lăuntric sînt mai de preț decît cele risipite în afară, prințul Mîșkin se arată din tagma celor care cred că „fiecare este fiul certitudinilor sale". Don Quijote ia lumea în vîrful lăncii și apoi o pilduiește cu vorbe mari, pe cînd Mîșkin o veghează și o mîngîie, pilduind-o cu vorbele simple ale purității mărturisitoare.

Răzvan Codrescu

REPERE

Cartea poemelor

Traducători merituoși și harnici sînt Mira și Constantin Lupeanu, în legătura cu producțiunile cărora am mai discutat în aceste pagini. Ei s-au consacrat unei civilizații îndepărtate, asupra căreia lipsesc mari contribuții românești, deși specialiști există. Ei par însă mai reticenți, așa cum se cuvine, gîndindu-se la imensitatea materiei și la dificultățile de înțelegere. În ultimele două decenii au apărut însă cîteva traduceri după originale, ceea ce este îmbucurător. În rest, fascinația exercitată de cultura clasică chineză asupra unor veleitari a produs uneori o escistică suspectă, o vorbărie amplă ca milurile Fluviului Galben. Mai bine ne întoarcem la **Jurnalul...** Spătarului Milescu, prima tentativă europeană de apropriere a unei lumi atît de fascinante ! Cea mai mare greșeală ar fi să persistăm în prejudecata „exotistă". Cultura chineză poate fi înțeleasă, prin răbdare și efort în primul rînd, iar nu prin „rapide ochiri" turistice. Profesorul Lee, de la Yale University, spunea la începutul celor două semestre cît i-am fost auditor că limba chineză poate fi învățată, dacă ai o conduită intelectuală de inginer. Cel mai vinovat este amatorismul și folosirea alandala, într-un soi de amețeală, a vocabulelor și noțiunilor definitorii pentru o forma mentis atît de specifică. Meritul indiscutabil al celor doi traducători la care ne referim este că pleacă de la asumarea unui pionierat căruia îi recunosc toate riscurile. Echivalînd în românește **Cartea poemelor,** Constantin Lupeanu ne previne în „Prefață" asupra imposibilității unei transpuneri literale, care ar constitui probabil o monstruozitate. Ce cere mai degrabă inspirație autentică pentru a reda „atmosfera", atitudinea omului extrem-oriental de la începutul mileniului I î.e.n. față de natură și față de semenii săi. O „inspirație" bazată pe cunoaștere intimă a textelor, pe știință reală și pe o trăire în limba respectivă și în grafia ei. Iar chineza clasică este plină de dificultăți, plecînd de la stilul caligrafiei și pînă la aluzii derutante, la un „protocol" artistic, dacă putem spune așa, plin de capcane, ca să nu mai vorbim de celelalte elemente ale unei limbi străvechi. În felul acesta putem prețui cum se cuvine tentativa Mirei și a lui Constantin Lupeanu de a realiza o antologie din **Cartea poemelor.** Ei au publicat la editura „Albatros" o carte încîntătoare, sugerînd cu multă acuratețe mijloacele de expresie folosite de autorii anonimi ai poemelor, precum și obsesiile lor, universul domestic și social. Profitul unor asemenea lecturi rezidă în multe aspecte ale cărților traduse, și nu în cele din urmă în sporul de cunoaștere autentică a lumii pe care o înfățișează. Pentru cititorul cu aplecare estetizantă, o carență a versiunii „Lupeanu" o constituie ignorarea fondului de arhaisme din limba română, faptul că au folosit un registru de cuvinte adeseori puțin adecvat, ca și cum ar fi tradus numai după adaptările din limba chineză contemporană. Așa se întîmplă cu traducătorii !... Tașcu Gheorghiu traduce într-o limbă arhaică o carte de poeme scrise într-un limbaj aproape „științific", iar Mira și Constantin Lupeanu echivalează texte de acum două și chiar trei mii de ani într-o românească de ultimă oră.

Remarcabilă e îndeosebi grafica tablourilor realizate, precum și folosirea unor ecouri din poezia autohtonă pentru a compune „chinezării" : „Pe rîu, în ostrovul de viersuri bogat / Se strigă egretele neîncetat. / Fecioara sfioasă, la trup mlădioasă / Ar face cu el pereche frumoasă. // Cînd dese, cînd rare lintiți pe ape / Plutesc înspre stînga ori dreapta să-ți scape. / Fecioarei frumoase, la trup mlădioasă / Flăcăul îi ține urma-ndeaproape. // De-i visul aevea și-aevea e vis, / Dorința-i de veghe și-n ochiul închis. / Pe urmele ei, cît e noaptea spre zi, / De chinul nălucii frumoase e-aprins". Oamenii de demult erau se pare mai reticenți, ei posedau un stil aluziv de o factură anume, care sporea intensitatea sentimentelor, dezvăluind atît cît era cazul pentru a sugera toată forța interioară care se exprimă în poezie. Accentele de nemulțumire socială sînt și ele numeroase, în termeni fără echivoc : „Iepurele bate cum vrea cîmpul, / Doar fazanul cade des în laț. / Auzit-am c-ar fi fost și timpul / Cînd corvezi nu se făceau la alții ; / De la ziua de-am venit pe lume, / Tot necazuri m-au năpustit. / Mi-aș dori să dorm fără de nume, / Nemișcatul somn în tot tihnit !" E păcat că, uneori întrebuințarea abuzivă a neologismelor strică efectul poemei : „Hîrciogilor, hîrciogi nesățioși, / Nu vă mai năpustiți la cereale ! / Trei ani v-am îngrășat pe voi, fălcoși, / Nu v-a păsat de suferinți reale. / Cum veți rămîne cu-obrajii seci, / Cînd ne vom duce-n Țara Bucuriei. / În Țara Bucuriei, Bucuriei, / Ne-or fi acolo tihna, masa-legi. // Hîrciogilor, hîrciogi nesățioși, / Nu vă mai hămesiți la grîne strînse ! / Trei ani Trei ani v-am îngrășat pe voi, fălcoși, / Nu v-a păsat de suferințe plînse. / Cum veți rămîne voi cu-obrajii seci, / Cînd vom fugi în Țara Bucuriei, / În Țara Bucuriei, Bucuriei, / Să te alegi bogat cu ce culegi". Apariția în românește a Cărțiipoemeloreste un semn de bun augur pentru studiile noastre sinologice, fiind menită să stimuleze inițiativa și să propună soluții de traducere a textelor clasice.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **MEMORIILE** lui A. J. P. Taylor, una din cele mai mari personalități ale științei istorice de azi au apărut de curînd la Editura Atheneum, cu titlul : „O istorie personală". Un articol al lui John Gross, mai degrabă critic decît laudativ, trece în revistă principalele teme ale cărții, insistînd cu precădere asupra eșecurilor stilistice ale acestui prim volum al memoriilor istoricului. Cităm ultimul paragraf al recenziei lui John Gross : „Este drept să adăugăm că există unele anecdote amuzante în carte și unele portrete caracterologice schițate cu finețe. Dar forțele domnului Taylor rămîne istoria, istoria politică, istoria socială și istoria diplomatică. Ca istoric personal, putem spune doar că nu are aceeași clasă". Recenzentul se referă la mulțimea povestirilor fără relevanță care populează cartea lui Taylor, creînd o senzație stranie de superficialitate în cartea unei atît de mari personalități intelectuale.

● **UN EROU PENTRU TIMPUL** nostru se intitulează o carte a lui Ralph G. Martin. Cu subtitlul : „O istorie intimă a anilor de președinție ai lui Kennedy". Judith Davison în **New York Times Book Review** o recenzează în termeni severi, trecîndu-se în revistă principalele teme. Sînt interesante subtitlurile lui Ralph G. Martin : „O elegantă primă doamnă", „Oamenii din spatele președintelui", „Celelalte femei" ș.a.m.d. Se vede limpede că autorul este interesat mai ales de caracterul senzațional al temei sale, ceea ce face pe cronicară să scrie în următorii termeni despre această carte facilă : „Domnul Martin, care a scris bibliografia best-seller a lady-ei Randolf Churchill, **Jennie,** crează o iluzie de intimitate. de data aceasta, prin adunarea laolaltă a unor amintiri și anecdote. Acelea atribuite mai multor duzini de indivizi nu vor adăuga cu nimic strălucirii reputației lor. Cît privește multele citate care sînt lăsate fără autor, este imposibil să spui dacă au fost scrise recent sau după asasinarea lui Kennedy sau mult mai devreme. Dar chiar și acolo unde citatele sînt atribuite vreunui autor, ele apar uneori atît de vag, încît cititorul nu poate crede nimic din ceea ce afirmă (...). Pe scurt, sînt multe erori în ceea ce privește această carte. Este greu să-ți imaginezi ce scopuri servește această carte, altele decît exploatarea în folosul propriu a celei de-a 20-a aniversări a asasinării lui John Kennedy".

● **O INTERESANTĂ APARIȚIE** la editura Little, Brown and Co. este semnată de Michael Parfit, **Băieții cu bomba.** O cronică a Barbarei Schuigasser se referă cu aceste cuvinte la incitanta carte a lui Michael Parfit : „Inginerii militari și civili și fizicienii care construiesc arme nucleare poate că au și ei sentimente. Aceasta este ceea ce încearcă să demonstreze autorul în cartea sa. Acești oameni care concep și apoi experimentează armele nucleare nu numai că au conștiință, dar uneori o și consultă, cel puțin sub bombardamentul de întrebări ale unui reporter. Ei oferă argumente familiare asupra necesității de a îndeplini slujba lor (...). Oricum cercetarea lui Parfit în ceea ce privește personalitatea oamenilor de știință de acest fel demonstrează că pitorescu nu este trăsătura lor dominantă. Un specialist implicat în producția rachetelor este descris ca un om cu sînge rece, cu o memorie de computer, iar în ceea ce privește profesia sa își închipuie că prezintă o anumită utilitate pentru omenire". Cartea lui Parfit, dincolo de tonul oarecum șarjat, constituie un apel la rațiune și o punere în gardă asupra personalității adeseori stranii a oamenilor implicați în producția armelor de distrugere în masă, precum și a posibilelor erori care pot să apară în timpul experimentării lor. Încă un apel la rațiune, despre care sperăm că va fi auzit cum se cuvine.

● **O PROBLEMĂ INCITANTĂ** o constituie întotdeauna titlurile cărților. Într-o revistă de mare prestigiu a apărut de curînd o scurtă notiță : „Cum să alegi un titlu". Cităm : „Vorbind despre nume improbabile, ne-am întrebat asupra semnificației următoarei formule : Linia aeriană spre Seattle, titlul unei recente colecții de articole critice semnate de Kenneth S. Lynn. Era oare acest titlu plin de înțeles numai pentru autorul său, ne-am mirat noi, așa cum este și titlul culegerii Dianei Trilling, **Eseurile din Claremont** (supranumite oare după strada pe care locuiește sau poate după împrejurimile universității Columbia, care se cheamă la fel ?). Pentru că deși cartea lui Lynn conține eseuri provocatoare asupra lui Whitmann, Hemingway, Maxwell Perkins, și Malcolm Cowbey, nu se referă niciodată la orașul Seattle. Niciodată, cu excepția unei mențiuni în prologul cărții, în care autorul, un profesor de istorie la Universitatea John Hopkins, povestește o anecdotă despre George Santayana. Iritat de ceea ce credea el că este izolarea colegilor săi de la Harvard, și exacerbat de critica pe care William James a făcut-o anexării Filipinelor, Santayana a satirizat atitudinile lor într-un poem. Punînd în contrast lumea exterioară din anul 1900 cu „ograda" Harvardului, el a scris : „Cu toate acestea, fumul zbaterilor și bătăliilor / nu poate fi abolit de-acum, / Iar linia aeriană spre Seattle / zbîrnîie chiar înapoia gardului". Acea linie aeriană la anul 1900 era, desigur, un tren. Iar poza lui se află pe coperta cărții". De unde se vede că împroprietățile nu sînt monopolul nimănui.

● **FEMINISMUL** produce încă lucrări care sînt considerate importante de către unii critici. Un recent articol al lui Lawrence Stone recenzează cartea semnată de Marilyn French, **Dincolo de putere.** Titlul articolului lui Lawrence Stone pare să nu conțină nici o ambiguitate : „Inumanitatea bărbatului față de femeie". Cu toate acestea, textul său este mai reticent, nefiind de acord cu interpretările oarecum tendențioase pe care Marilyn French le dă imensului material faptic pe care-l pune la contribuție. În cele aproape 700 de pagini ale cărții este făcută o radiografie a condiției femeii începînd din preistorie și pînă în zilele noastre. Lawrence Stone scrie : „În cele din urmă, dacă viziunea autoarei în ceea ce privește trecutul este nerealistă prin pesimismul ei, viziunea pe care-o crează pentru un viitor revoluționat din punct de vedere moral este tot atît de nerealistă prin optimismul ei. Natura umană nu schimbă prea mult din pasiunile și apetiturile sale, iar lista femeilor încărcate de succes în lume sugerează că, atunci cînd au ocazia, sînt la fel de însetate de putere, agresive, și războinice ca și bărbații — și puțini psihologi ar spune altceva".

SPORT

Aștept o miercuri de rodie

Am văzut meciul Rapid — Steaua și m-am uscat ca o luntre scoasă la iernat și am înghițit un măr cu oase de necaz că m-am așezat pe drumul Grantului la un ceas cînd fierbe apa-n fîntîni. Rapidul a mîncat bătaie dintr-o greșeală a lui Sameș, Steaua a bătut pe drept, dar nu pot deveni visător pronunțîndu-i numele, fiindcă este singura echipă, nu numai din România, ba poate chiar din Europa sau chiar din lumea întreagă, care nu cuprinde în rîndurile ei un singur jucător din pepiniera proprie sau măcar din orașul de reședință. Ceea ce mi se pare o anomalie feerică și numai la noi strălucitoare.

După vînătăile cu care ne-am acoperit în prima manșă din primul tur al cupelor europene, m-aș fi așteptat să vedem niște meciuri mai aproape de frunza de iederă și de frunza de viță arzînd în făclia toamnei, mai aproape de dorul de must care ne clocotește sub grinda casei. Dar să spargem o nucă și să jupuim un iepure fumuriu — n-aveți impresia că lumea întreagă umblă mai împleticit ca anul trecut ? ! De pildă Dinamo (cu toate că ei sînt obișnuiți să umble foarte la țintă) se duce la Lisabona, avînd în centrul liniei de atac un om închiriat cu ziua (Cămătaru), pierde în fața Benficăi, puțin mai solemn decît în fața Argeșului, nimeni nu se supără, Marea e în continuare albastră, peste porumburile din Bărăgan zboară cocorii și Sportul studențesc lasă o lacrimă să curgă în pocalul sleit de vinuri dar plin de pofte al Politehnicei Timișoara. Calea Victoriei din București a fost mereu generoasă și două candele cu undelemn de mir atîrnă acum în Regie. Tare mi-e temă că mulți barbuni bezmetici, buni să figureze doar la poalele diviziei B, se vor urge cu mir pe frunte, aici, în Regie, și vor rămîne să ne amărească anii multă vreme de-acum înainte. Trebuie să spunem lucrurilor pe nume și va trebui curînd să aducem și dovezi — și le vom aduce — că în fotbalul nostru a coborît din nou, cu buzunarele doldora de țechini și mutra de paiață slută, corupția. Nu toată lumea, evident, intră sub această bănuială, și, dar eu știu precis că s-au înmulțit ca porumbeii autorii bine vînduți, precum și cei bine cumpărați. La urma urmelor e o toamnă de aur, deci am putea să mai lăsăm mînia la o parte. Și o lăsăm, astăzi, pentrucă miercuri se reia lupta în manșa a doua din primul tur al cupelor europene și nu vrem ca băieții să intre mîhniți pe teren, iar antrenorii lor să spună că de vină sînt cronicarii (sau mai ales ei) care scormonesc necontenit în malul cu flori și nu arată publicului decît buruienile.

Dac-aș avea obiceiuri de opal și încuietori de argint la zăbală, m-aș opri aici. Dar, bolnav de lemn cîinesc pe la toate scaunele (unii zic că și pe la toate hanurile), dau drumul unui pescăruș pe care-l blestem să fie vestitorul furtunii din inima Craiovei, a steliștilor și dinamoviștilor. Pentru cei de la Sportul studențesc mi-ar trebui un stol de păsări ale Mării. Le urez și lor să învingă și să se califice, însă nu pot pune păsările să coboare pe catarge rupte.

Aștept o miercuri de rodie.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 0»
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca Județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
40
(1 222)
Sîmbătă
5 octombrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EXPERIENȚA CULTURII

Literatura ca orizont viu, în permanență deschis, literatura și arta ca prezență activă, deosebită, literatura ca domeniu al manifestării sentimentelor celor mai înalte, un teritoriu de conștiință, al formării și afirmării acesteia, literatura ca răsfrîngere și în același timp ca mod al existenței, al problematicii oamenilor, literatura ca zestre de spirit și cîmp de reflecție într-un necontenit circuit de valori, iată, în mare, cîteva din considerentele de ordin moral — și numai atît — care stau la baza actului creator. Le reîntîlnim formulate programatic, ca aserțiuni, ca orientări în materie de făurire a omului nou și a conștiinței sale înaintate în multe din cuvîntările secretarului general al partidului și le reîntîlnim mai ales din acea perspectivă a finalității creației după care cultura și arta pot și trebuie să servească înaltelor deziderate ale umanismului, să se transforme într-o importantă forță de edificare a unei noi spiritualități.

Acea metaforă a izvorului veșnic viu și limpede pe care îl reprezintă realitatea și prin care se invocă de fapt o întreagă și prodigioasă tradiție a culturii și artei românești ființează emblematic în actualitate și poartă ea însăși pecetea unui amplu demers creator. De la înțelegerea într-un sens larg, unificator, a tuturor resurselor de talent și vocație ale culturii, ale istoriei, ale luptei și vieții și pînă la împlinirile în ordine economică și socială, cu grandioasa rezonanță unor mari ctitorii, ale epocii contemporane. Schimbările uriașe petrecute în geografia țării, ridicarea ei la altitudinile progresului și civilizației socialiste, în consens cu marile linii de boltă ale dezvoltării, ale vastului program de propășire socialistă multilaterală a țării au adus, firește, transformări de substanță, au atins altitudini noi de spirit și în ceea ce privește cultura și arta, forța sa mereu modelatoare și tot mai densă în cuprinderea cu care fenomenul cultural-artistic contemporan este angajat într-o pasionantă și revelatoare construcție.

Izvoarele veșnic vii și limpezi ale realității fac raza de gînd și inspirație ale omului de cultură iar în aceasta se cuprinde în esență însăși starea de creativitate a noii societăți. De aici sensibilitatea culturii și artei tot mai pronunțate, de aici nevoia de a ne raporta în permanență la tot ce-i mai valoros și de a ne situa mereu într-o perspectivă valorică. Aceasta este de fapt și optica — s-ar putea spune — istorică a creației, aceasta este viziunea în care lumea ideilor, a realității culturale și artistice nu poate face abstracție de experiența pe care o consacră tradiția și pe care o propulsează, prin tot ce are mai temeinic, literatura și arta acestei epoci. Un sentiment profund de solidaritate unește și relevă valorile, le conferă personalitate și act de identitate civică, socială. Competiția rămîne ca indiciu al talentului, ca forță de a atinge orizonturi și mai înalte.

Experiența culturii obligă, desigur, la rigoare și îndrumă către exigență. Sînt elocvente în această privință mărturiile de credință ale marilor personalități ale istoriei culturii și artei prin opera cărora tezaurul nostru de valori s-a îmbogățit nespus de mult. Argumentul cel mai definitoriu este al operei, al creației, de bună seamă, și numai în acest sens profesiunile de credință dobîndesc viabilitate și se pot servi ca repere de conștiință profesională, ca mod de înțelegere și afirmare a destinului creator. În experiența culturii se cuprinde un întreg fond istoric al existenței noastre ca țară și popor, se cuprinde acea definitorie și relevantă idee de epopee națională precum și întregul eșafodaj de idei economice, politice și sociale, ideologia prin care ne edificăm la orizontul propriei noastre identități.

Aserțiunea **a scrie cu poporul și pentru popor** este un rezultat de esență al acestei experiențe iar termenii săi de sprijin se află în chiar cîmpul realității istorice. A scrie cu poporul înseamnă a te inspira la izvoarele lui limpezi și vii, a cunoaște și a-ți asuma întreaga sa luptă și muncă și a i te dărui exemplar. Experiența culturii este astfel o imensă moștenire și conține morala oricărui act al devenirii prin cultură, ea face terenul mereu viu și fertil al existenței prin creație. Ea obligă pe tînărul creator la cunoaștere, la responsabilitate, îl angajează cu toată ființa talentului și sensibilității sale. Ar fi un truism să spunem că vîrsta nu mai este de mult un impediment și că valoarea nu numărul anilor o măsoară. Intervine aici însuși principalul factor de cultură și civilizație pe care îl reprezintă școala, învățămîntul, intervine însăși starea de sănătate politică, morală și culturală a operei de făurire a noii societăți, intervine ca deziderat însăși starea de efervescență creatoare în care se desăvîrșesc în ansamblul lor economic și social nu numai un popor și o țară, ci și fiecare în parte, în arhitectura propriei sale conștiințe.

Relația cu cititorul, cu incomparabila lui nevoie de cultură și artă, cu orizontul său tot mai vast de cunoștințe și sensibilitate implică o asemenea lucidă și responsabilă înțelegere a rolului și semnificației creației, într-o viziune care să confere, așa cum deseori s-a subliniat, **o mare perspectivă muncii și gîndirii întregului popor.** Este acea perspectivă a conștiinței păstrătoare și în același timp edificatoare de valori, este acel înălțător și puternic simț al istoriei față de propria ta țară și propriul popor, este condiția de fapt a creației.

Luceafărul

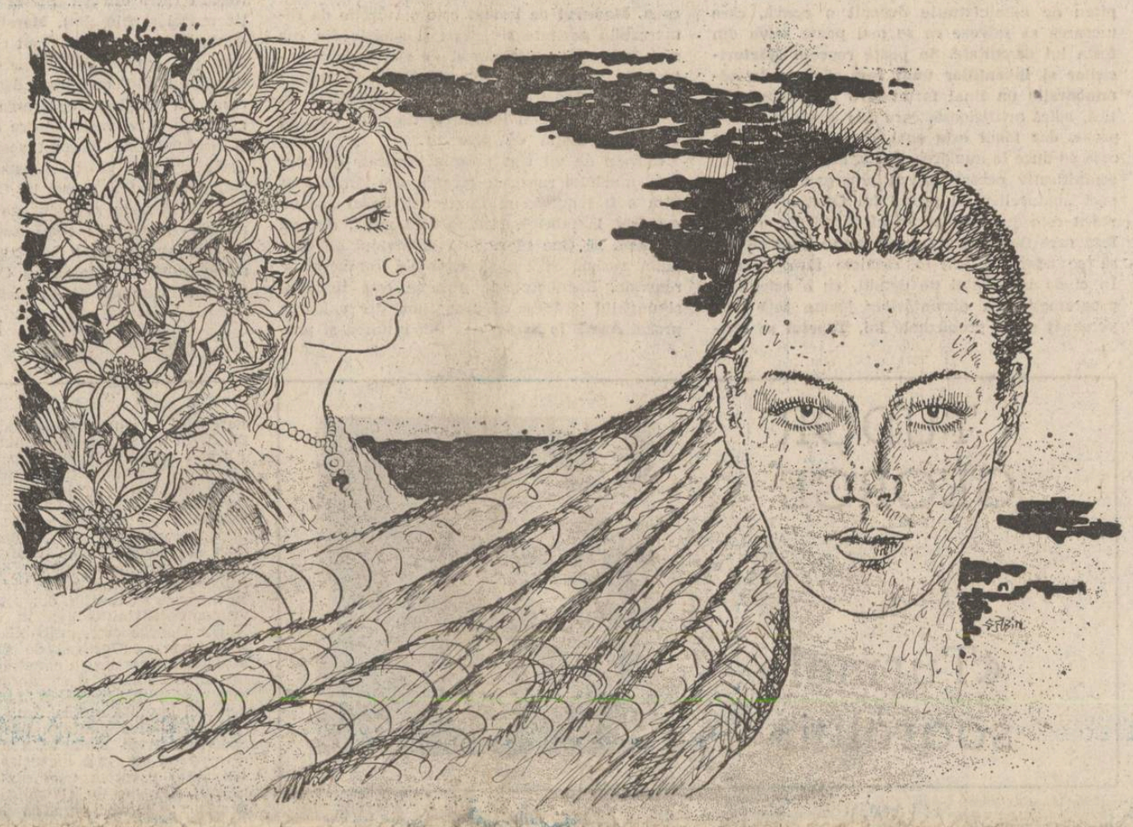

«Toamna» — desen de Sabin Ștefănuță

MODERNUL REBREANU

de Edgar Papu

În literatura noastră și în cea universală, Liviu Rebreanu rămîne prin excelență, un scriitor viril. Proza sa nu este imagine, ci arhitectură, proporții, dimensiuni, luptă cu rezistența materiei verbale. Și aceasta nu pentru a realiza lucruri frumoase, în sensul unei tradiții lirizante a literaturii noastre, ci raporturi funcționale, de unde rezultă noi frumuseți. Realismul lui Rebreanu nu se arată a fi cărnos, ci unghiular, cioplit în lemn tare cu custura. De aci derivă și modernitatea sa, fiindcă veacul al XX-lea, mai cu seamă în coeficientul său înnoitor de dincoace de la „belle époque", este un veac dur.

În consecință, realismul său nu se prezintă vetust, ci sună cu totul nou. Este un realism nervos, tensionat pînă aproape de rupere. Analiza sa viguroasă se vede aplicată la trăiri și senzații tari, liminare, cu perspectiva apropiată a primejdiei, adesea chiar a morții, în față. Epicul său se situează atunci la confluența cu dramaticul, mai precis, cu tragicul. Să ne amintim, bunăoară, din romanul „Ion", de întîlnirea Anei „vinovata" cu neînduratul ei părinte, care a aflat totul. Este o scenă de încordare extremă, în care comunică furia mută cu groaza mută. Sînt recunoscute reciproc aceste stări de către partenerii înnebuniți. El citește spaima în tremurul fiicei sale — acea spaimă înfiorătoare din fața unei fiare — și atunci îi prelungește cu deliciu mut izbucnirea sălbatică, bucurîndu-se, în marea lui durere, de acea spaimă a fetei, mai chinuitoare decît tortura fizică din aplicarea loviturilor. Pătrunderea înlăuntrul și chiar în nucleul acestor clipe liminare nu poate fi întîlnită nicăieri în proza trecutului la un asemenea grad de intensitate.

Scrisul lui Rebreanu caută să evite acea tandrețe și emotivitate de om bun, care-l caracterizează pe scriitor în familie și în societate. El se angajează, dimpotrivă, a fi un analist crud și veridic pînă la cea mai adîncă și dureroasă secțiune în miezul realității. Vestitul principiu al „omorului psihic", preconizat pentru creațiile sale de către Strindberg — primul precursor al expresionismului — se vede realizat, as spune, cu o forță egală de către Rebreanu în roman. Să luăm un alt exemplu cu mult mai adecvat acestui principiu decît scena de mai sus, care a durat numai cîteva clipe. Ne gîndim anume la comportamentul, de astă dată prelungit și continuu al lui Ion față de aceeași nefericită Ana, devenită soția sa. Este un exemplu desăvîrșit de „omor psihic". Sărmana Ana se vede constrînsă la sinucidere în același fel ca și Domnișoara Iulia a lui Strindberg.

Prin faptul că Rebreanu, așa cum am mai spus, excelează în sondarea adîncă înlăuntrul momentelor extreme, poate fi recunoscut ca un indiscutabil fiu al veacului nostru. Iată, de pildă, analiza stărilor psihice de dinaintea spînzurătorii — în cazul Anei avem un exemplu — atinge în „Pădurea spînzuraților" o intensitate superioară aceleia realizate de Andreev în „Povestea celor șapte spînzurați". Este adevărat că la scriitorul rus gama apare mai amplă, fiind vorba de mai multe temperamente și reacțiuni, variate și chiar opuse între ele. Rebreanu, însă, se concentrează asupra unei singure ființe și, obține, prin aceasta, cuceriri superioare în cunoașterea fenomenului. Cu mult încă înainte de-a fi amenințat, spînzurătoarea devine o obsesie și aproape un simbol premonitiv pentru Apostol Bologa.

Modernitatea în sens universal a lui Rebreanu mai poate fi descoperită și într-o echivalentă a procedeelor sale cu acelea ale behaviorismului american. La Hemingway, la Faulkner și la atîția romancieri ai Statelor Unite, se urmărește starea lăuntrică a personajelor, trecîndu-se prin tacita și aparenta opacitate a comportamentului exterior, fără nici o altă explicație. Se știe că acest procedeu se vede aplicat și de unii romancieri români mai noi. La ei se surprinde, însă, o prealabilă cunoaștere a behaviorismului de peste ocean. În cazul anticipator al lui Rebreanu, faptul apare concomitent cu acest fenomen literar american. Nu mai este vorba aci de o adaptare, ci de un efectiv paralelism în creație. Există un aer comun al secolului care îi trezește lui Rebreanu interesul față de firile mocnite și îndîrjit obstinate.

Toate aceste trăsături care îl integrează pe Rebreanu în universalitatea contemporană nu împiedecă cu nimic asupra caracterului pronunțat național al scrisului său. Peste tot se recunoaște o îndelungă răbdare surdă, care sfîrșește prin a exploda în faptă, de la „Ion" pînă la romanele istorice „Crăișorul" și „Răscoala". Rebreanu ilustrează fața complementară contemplației lirice, și anume, fața luptei la care se vede adesea nevoit să iasă, parcă din pămînt, un popor oprimat. De aceea, scriitorul, așa cum foarte bine îl caracterizează Paul Anghel, este un teluric. Am spus că secolul nostru aparține dur. Dar tot atît de dură a fost, veacuri întregi, viața și istoria românească. Tocmai în această latură Rebreanu asimilează spiritul național cu cel universal.

N-am vrea, totuși, să fim radicali și exclusivi. De aceea am și introdus mai sus sintagma restrictivă „în această latură". Știm cu toții că mai viețuiește și o față lirică, și o trăire metafizică, a poporului nostru. Există alți mari reprezentanți care au ilustrat-o cu strălucire. Ar fi rămas însă un gol complementar dacă n-ar fi venit Rebreanu să-l umple integral. Prin aceasta, el se situează de la sine între cei mai mari dintre ai noștri.

TÎNĂR ÎN AGORA

Locuri și nume

Că între oameni și pămînturile pe care viețuiesc se exercită o influență reciprocă nu e greu de înțeles. E destul a cutreiera obcinele bucovinene pentru a vedea cum locuitorii poartă într-însii istoria, răsfrîngînd mai apoi asupra naturii duhul tulburător al cuvintelor preschimbate prin botez în nume. De la cele care emană, prin însăși rostirea lor, muzica discretă a unui aliat, precum Comănel, Paltinel, Moldovița, Deia și Deita, pînă la rostogolirile de tunet ca din rostirea dacilor liberi ce au hălăduit pe aici : Hurghisca, Cozarca, Roșoșa, Cruhla, Zegreva (amintind parcă de fabulosul zeu-taur Dyonisos-Zagreu), Ciumirna, Rija sau Rașca. De la poienile și apele ce nemuresc omonimul lor ca ființă — Ionu, Cerlena-Hlena, Dămăcușa, Piriul lui Filip, al lui Lazăr, al lui Toader, Ursulova, Ursoaia și Lupoaia pînă la cele ce corespund unor întîmplări vechi și secrete — Turculova (unde au aflat silvicultorii un adevărat depozit de arme vechi și zale), Ciocan, Rădvan, Corhana, Curmătura.

Despre soarta unor locuri golite de energia inițială de către oameni cu putere s-o facă, dar din rațiuni care-mi scapă, am vorbit și cu alt prilej. Nu mi-am pierdut însă credința că, odată, voi putea trece cu inima limpede către ctitoriile lui Alexandru cel Bun și Petru Rareș

Gabriel Cheroiu

Continuare în pag. a 7-a

ANTOLOGIA ȘCOLARĂ

Emoție de toamnă

A venit toamna, acoperă-mi inima
cu ceva,
cu umbra unui copac sau mai bine
cu umbra ta.

Mă tem că n-am să te mai văd, uneori,
că or să-mi crească aripi ascuțite pînă
la noi,
că ai să te ascunzi într-un ochi străin,
și el o să se-nchidă cu-o frunză de pelin.

Și-atunci mă apropii de pietre și tac,
iau cuvintele și le-nec în mare.
Șuier luna și o răsar și o prefac
într-o dragoste mare.

Nichita Stănescu

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXIX)

Dîmbovița, apă dulce...

Am convingerea că o apă curgătoare este cea mai mare binefacere naturală pentru un oraș. Avem ape multe și bogate, în jurul cărora se brodează, de mii de ani, scene de muncă și de viață, ape intrate în cronicile și în imnurile timpurii ale lumii, ape care tocmai prin curgerea lor eternă fac dovada permanenței și a stabilității noastre ca popor. Nu numai pietrele rămîn, după cum grăiește cunoscutul proverb, ci și apele care s-au înroșit de sîngele nostru, au fecundat cîmpiile roditoare și au fost martorii ferecați în tăcere ai tuturor luptelor și nădejdilor patriei. În mod firesc, contemporaneitatea de înnoitoare prefaceri a României și-a pus pecetea și pe destinul apelor. Se poate spune că și apele țării trăiesc o nouă viață : sînt mai îngrijite și mai folositoare, mai bine folosite și parcă mai bucuroase de oaspeți. Am văzut nu demult o hartă a României pe care cineva, dornic să-mi facă o plăcere estetică, a aprins brusc o constelație de becuri — erau hidrocentralele, nodurile și complexele hidroenergetice prin care apele, bunele noastre ape domestice, ne ajută să trăim mai bine. Așadar punem apele la treabă, le atragem în ritmurile fantastice ale progresului, le induplecăm să nu se mai reverse prăpăstios, ci, să devină factori reali de civilizație. De modul cum înțelegem cooptarea lor în peisajul industrial depinde răsplata pe care or să ne-o dea mîine. Și mă gîndesc la o problemă care cred că îi frămîntă pe mulți dintre bucureșteni, și nu numai pe ei : ce facem cu Dîmbovița, ce se întîmplă cu acest riu emblematic pentru Capitala țării ? Izvorînd din nordul Munților Iezer, riul trece prin zona piscurilor Lerescu și Păpușa, fiecare avînd în jur de 2 300 m, captînd de-a lungul cursului său afluenți cum sînt Dîmbovicioara, Riușor, Ghimbav, Ilfov, Riul Alb, Colentina, Pasărea, Cîlnău, după care, în aval de București, se varsă în

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Satul miracolelor

Scriind (în „Ramuri", nr. 8/1981) despre primul roman al poetului Nicolae Lupu (**Întocmirea chipurilor**, Cartea Românească, 1980), remarcam, între altele, „puterea închipuirii" de care dau dovadă personajele sale, talentul de povestitor și capacitatea de a surprinde eresul satului. Aprecierile rămîn valabile și pentru al doilea roman al său (**Singuri și Fericiți**, 1984), ceea ce impresionează, aici, fiind, mai ales, neobișnuitul apetit de fantazare al actanților, mulți dintre ei (Lavru, Teodor, Glafira ș.a.) cunoscuți pentru locvacitatea lor încă din **Întocmirea chipurilor.** Pe scurt, firul epic ar fi acesta : un sat de deal, cu pămînt sărac și oameni sărmani, condamnat, multă vreme, prin forța lucrurilor și, poate, prin dorința locuitorilor săi, la izolare, este conectat, încet-încet, la circuitul noii civilizații. Pe acest fond, se nasc, cresc și mor oameni, cu pasiuni și patimi robite unor obiceiuri și credințe ancestrale, care ocupă, s-ar putea spune, cel mai mare spațiu în economia romanului și care prezintă principala atracție la lectură. Cartea are, de altfel, pe dosul paginii de gardă, o notă edificatoare asupra intențiilor autorului („Doresc pe această cale să aduc mulțumire celor ce, printr-o muncă vrednică de toată lauda, au scos la lumină vechile datini, obiceiuri de muncă și sărbătoare, basme, eresuri și balade, cîntece ale bătrînelor sate românești...") — acelea de a crea un scenariu epic cu și pe fondul mitico-arhetipal românesc, altfel spus de a scrie o parabolă asupra vieții și morții în epoca unor mutații fundamentale în existența satului. Registrul este carnavalesc, totul părînd, în fond, o bufonerie. Un bătrîn (David) ar avea aureolă de sfînt, dar, la un moment dat, aceasta-i cade-n țărînă „cu păr cu tot", dovedindu-se o banală pălărie de floareasoarelui ; cineva pretinde a fi văzut un porumbel „cu cap de miel și gheare lungi" ; Tivic intră în burta unei păsări și se înalță „spre cerul ruginiu" ; Lavru „scotea strigăte de pasăre nebună" ; băiatul lui Pipircu (invenția onomastică este debordantă) avea picioarele „în

Constantin Dumitrache

Continuare în pag. a 7-a

Acasă

În acea străfulgerare (cadranele solare se întorseseră înspre frunzișul răcoros al lumii) la capătul unor îndelungi risipiri, în raza fiind a luminițelor pe care le iradia cuvîntul, am simțit că sunt „urmărit" de foșnetul ei mătăsos. Mi-am permis — nepermis — să întind mîna — aceeași cu care deunăzi, într-un loc care de acum este al amintirii copilăriei — am săpat în mormîntul unui izvor pentru a-i afla sunetul — nu însă pentru a o atinge. Vedeam acum și simțeam vîlvătaia vinișoarelor ce iluminau chipul acelei făpturi străine, tulburătoare ce apăruse pe negindite pentru ca, în cîteva sclipiri de secundă, acestea să devină un fascicol neîndurător prin precizia atîntită asupra privirii răvășite... I-am simțit mai întîi respirația prin aerul strivit între cei patru pereți și mult mai apoi, aproape provocatoare și tenace, dominația.

...Aveam s-o contemplu deunăzi, de data aceasta cu nesaț, cu uimire și aceeași vindecătoare risipire, pe sub raza arcuită a dealurilor coborîte-n delir, imaginîndu-mi spaima de odinioară și botezînd-o cu mireasma unui fulger teafăr. În spațiul acela din ce în ce mai îndepărtat, bănuit în timbrul scăzut al frunzelor sub cerul și el scăzut, va trece șarpele năucind în juru-i părerea că imaginea (te) domină cîtă vreme (îți) aparține.

Imaginea, așadar, impulsivă și provocatoare. Focarul luminițelor de noapte pe care le iradiază cuvîntul. Și acesta, șovăielnic, ca un copil în fața fascicolului neîndurător, ca neputință de admis ca aparținător altcuiva decît unei făpturi atît de străvii, furișate pe negîndite acolo unde numai foșnetului îi este permis să existe.

Și amintirea acestei imagini, ranversate în răceala minerală a paginii albe, mărturie, a unei existențe care nu va mai putea înnopta niciodată decît în frunzișul răcoros al lumii, și acesta, imagine a unei străine risipiri.

Presimțirea foșnetului mătăsos ! — dar nu-i decît mugurul de toamnă biciuind stelele amuțite pe cerul cît roua și pustiu.

De data aceasta, nevindecată — presimțirea — căutînd paragini și semne în zborul alb, de neatins. Zbaterea oceloește și înșeală, ademenește fără să atingă tăria stelei căzătoare. Umple spațiul, macină, își trădează dorința de posesiune agresivă. Scormonește prundișul, caută sclipirea pietrei mărunte, prețioase și atunci cînd se întîmplă să ajungă la adevărul că nu a aflat-o, își revendică, drept judecată, retragerea în cochilia mumiei, în așteptarea unor zei purificatori.

Și, dintr-o dată, sentimentul foșnetului.

Dar nu, nu-i decît mugurul de toamnă biciuind merele și prăvălindu-le pe tabla ruginită a casei.

Dimineață.

Viorel Sâmpetrean

Dilema textualistă (II)

Cum am văzut, însă, poeții moderni pot **face** poezia aidoma facerii unui lucru folosind **o metodă**, o tehnologie sănătoasă și veselă asemănătoare muncii gospodinelor la bucătărie. Aceasta se numește meșteșugărit. „Renegînd transcendența goală a creației — spune Marin Mincu într-un articol despre poezia lui Florin Iaru publicat în „România literară nr. 43/'84 — această poezie nouă pare că nu se lasă tentată de „metafizica antimetafiziculuí". Totuși, în finalul articolului aflăm că „Florin Iaru domesticește un material lingvistic, supunîndu-l probei metafizice" cu rezultate demne de atenție. În poemul „Aer cu diamante" citat de Marin Mincu în articolul din „România literară", apare o ea atît de frumoasă încît iată ce de diablerii fac unii și alții, obiecte și oameni care au avut nefericirea s-o vadă : „Ea era atît de frumoasă / încît vechiul pensionar / se porni să roadă tapițeria / scaunului pe care ea a stat în autobuz. / Autobuzul întinse spre ea / gura carburatorului / încercînd să-i sfîșie rochia. / Șoferii mestecați au plins pe volanul păpat / căci ea nu putea fi ajunsă — / Meteorologul de pe muntele Golgota / roase timpul probabil / iar ultimul Om în Cosmos / își devoră capsula / cînd ea depăși atmosfera terestră. / — Ce-ai să faci de-acum în cer ? / / au întrebat-o / cu gurile șiroind de regrete. / /

Adrian Dafir

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

CRISTIAN TEODORESCU: «Maestrul de lumini»

Un prozator de o speță mai rară promite să fie, prin densitatea și dramatismul cenzurat demonstrate în volumul **Maestrul de lumini**, Cristian Teodorescu. Deși mediile sociale din care-și recrutează eroii sînt surprinzător de variate pentru un începător, prozele lui Cristian Teodorescu se disting prin frecvența cîtorva teme și prin unitatea de preocupare. Excelent observator al socialului, Cristian Teodorescu depășește mereu coaja acestuia către nucleul sufletesc al personajelor urmărite. Oamenii, în mișcarea lor interioară și exterioară imprevizibilă, prim semn de vocație autentică îl interesează în primul rînd. Capacitatea de a vedea pătrunzător, de a refuza balastul, de a intui tonul just oferă acestei predilecții și datele valorii. Pe scurt, Cristian Teodorescu este în **Maestrul de lumini** mai mult decît un autor de exerciții de stil, maladie mai veche și mai nouă în ultimele două decenii ale prozei postbelice. **Maestrul de lumini** conturează un univers uman, un unghi propriu de abordare, mijloace specifice, un sigiliu propriu. Dacă am încerca să-i găsim un reper românesc de raportare, mai mult un indiciu decît o analogie, ar trebui să-l căutăm în nuvelistica lui Liviu Rebreanu și prin aceasta precizăm formula „speță rară" cu care am început circumscrierea care propune o definiție. Definiție mobilă totuși pentru că în **Maestrul de lumini** găsim absorbite și alte linii ale prozei românești, de la care, alături de altele de aiurea, Cristian Teodorescu poate fi revendicat.

Faptul divers, cu care începe volumul, este de fapt o „prefață", o profesiune de credință mascată, care mărturisește mai mult o timiditate, decît o inhibiție în fața actului literar. „Se pare că există nenumărate feluri de a povesti o întîmplare. Dar cînd ai de povestit, lucrurile se simplifică". Oricîtă inhibiție ar produce conștiința existenței „felurilor de a povesti" povestirea este irepresibilă : „Există ceva care se cere spus neapărat, chiar și unei scorburi de copac". Cartea lui Cristian Teodorescu are însă un singur mod de a povesti în ciuda aparențelor : un stil liniar, exact, dens, nuanțat cînd trebuie. Prozatorul este tot ce se poate mai opus frivolității, problema lui fiind de a-și controla inclinația sentimentală și dramatică.

Cu **Trenul de la 12** intrăm în lumea persoanelor insignifiante, de provincie, dar cu viață autentică : profesoare părăsite la țară, ofițeri reformați, avocați pensionari, țărani la ei acasă, țărani făcînd naveta, funcționari poștali, profesori și pictori în escapade estivale și marine, coafeze care scriu versuri. **Trenul de la 12** surprinde sigur presiunea singurătății asupra unei profesoare de la țară care s-a hotărît să-și aștepte timp de patru ani bărbatul deținut pentru un accident de automobil. Acumularea de detalii e lentă, fără șovăiri, personajul observat fără căldură sau răceală, deși o notă de compasiune se degajă din modul în care este dirijată observația. Aceeași lume de oameni sub imprejurări care-i absorb în cele din urmă este surprinsă și în **Unde mergem simbătă ?** „poveste" despre un economist detașat la Deva cu soția medic în București. E de reținut măsura care face ca aceste personaje să fie pentru noi tot atît de importante ca un adevărat „erou" al speciilor literare grave. De un dramatism subtil este proza închinată fostului căpitan de administrație devenit o epavă, care încearcă să salveze ce se mai poate salva din fosta lui demnitate. Se poate reproșa **Mărturisirilor și inventiilor unui fost căpitan de administrație** un final forțat și o notă naturalistică, adică artificioasă, care mai apare în cîteva proze, dar tonul este egal, monolitic peste tot ceea ce duce la anularea acestor asperități. Lung, semnificativ pentru cadrul programatic de aspect „naturalist" al prozei lui Cristian Teodorescu este jurnalul zilnic al Minei P., o coafeză care face versuri, încearcă să înțemele (și să se adapteze într-)o căsnicie fără orizont. În ciuda insistenței pe detalii, cu o ostentație programatică, a distanțărilor jucate față de personaj și de problemele lui, **Tapetul** se constituie treptat într-o veritabilă proză de observație psihologică și socială, cu o fină penetrație a sufletului feminin, văzut în ceea ce pare fără importanță, dar care în fond indică un caracter. Cristian Teodorescu scriind despre o coafeză care face versuri și ține jurnal nu folosește nici sarcasmul, nici caricatura. Proza lui pare a nu avea prejudecăți, nici teze deoarece ține să se conducă după intuiția profundă a sufletului omenesc. Deși finalul din **Tapetul** e indecis, Mina P. nu pare de loc că vrea să se lase sufocată de mediu, că-și acceptă capcana. **Maestrul de lumini** este o colecție de remarcabile portrete sufletești și sociale din cea mai imediată actualitate și de aici provine interesul lor deosebit. Autorul nu scrie despre Hecube și Electre, nu le parafrazează, ci se apropie de oamenii locului și timpului ceea ce certifică vocația de prozator.

Extrem de vii sînt prozele inspirate de bărbații mediului rural, de țăranii care vin la oraș fără a fi renunțat să fie țărani. Saizu are un accident la fabrică, rămîne fără mînă, dar nu cedează. El ține să rămînă la nivelul de conduită socială și umană care l-a consacrat și reușește. Elementul de atracție este limbajul și unghiul țărănesc al discuțiilor, dar valoarea prozei **Acasă la Saizu** vine din intuirea și punerea unui univers uman încă nefixat în tușe durabile de proză : ruralii în metamorfoza.

În aceeași serie, cu același limbaj și aceleași personaje de replică, dar cu referiri la un alt personaj sătesc, se află **Crapii de prăsilă**, mostră de mentalitate țărănea că obstinată. Alăturată precedentei proze cu Saizu ea ne arată staționarea deliberată într-un univers țărănesc prins în liniile decisive. Ne aflăm în lumea lui Marin Preda, dar și mult dincolo de ea. Prozator al mentalității rurale Cristian Teodorescu se vădește și în **Moștenirea** — portret concentrat al unui tînăr țăran izolat de ai săi care-și încearcă într-un fel foarte țărănesc reintegrarea în colectivul rural. Observator atent, Cristian Teodorescu. ne atrage atenția că mentalitatea țărănească n-a murit. **Moștenirea** poate fi așezată alături de prozele lui Marin Preda din **Întîlnirea din pămînturi.** Puternică prin concentrație este și **Virtejul bucureșteanului** care descrie modul în care un țăran constrins de împrejurări să părăsească satul devine orășean. Faptul că n-are predecesori notabili în observarea procesului sufletesc tratat nu-l împiedică pe autor să scrie o proză memorabilă pe această temă. În același stil, voit cenușiu, potrivit existențelor submediocre și mediocre de care se ocupă în cea mai mare parte a volumului **Maestrul de lumini**, este scrisă nuvela **Contractul** al cărui dramatism cumplit este construit prin acumulare lentă de observații subordonate sugestiei dorite. Dus cu forța la azil, părăsitul avocat M. preferă moartea. Exceptînd prozele cu eroi rurali, cea mai luminoasă proză a cărții este **Maestrul de lumini**, care pare a îndeplini în cartea al cărui sumar urmărește cîteva centre de greutate, o funcție compensatorie. E lumea de play-boy a lui Fănuș Neagu cu atmosfera barurilor de pe litoral, cu o vizibilă plăcere însă de a observa spectacolul din culise, de a-i descifra resortul. nu însă, de această dată, fără o simpatie vizibilă față de cei doi tineri, pictorul și „belferul", care găsesc în lumea de vacanță o fereastră către altceva. Scrisă americănește (lecția prozei și filmului), **Maestrul de lumini** evidențiază mai limpede decît celelalte proze cenzura pe care autorul, un „dur" făcut. o aplică lirismului, aici mai liber decît altundeva. Plăcerea lui Cristian Teodorescu de a înfățișa oameni, de a ne vorbi despre ei în chip egalitar și profund este secretul acestei proze în care „tehnica" și-a găsit substanța, iar substanța „tehnica". Datele prozei lui Cristian Teodorescu sînt configurate suficient de acest volum, dar nu și viitorul ei : tipul acesta de observație umană. știința de a construi sînt proprii romancierului. Îi rămîne lui Cristian Teodorescu să ne infirme sau să ne confirme.

M. Ungheanu

TUDOR GEORGE: «Turmele soarelui»

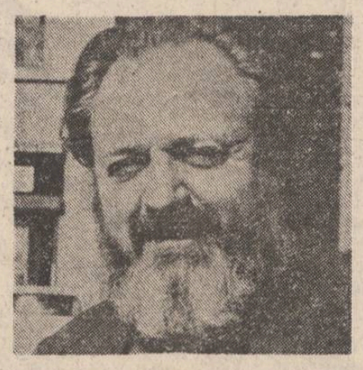

O spectaculoasă revanșă asupra timpului pierdut reușește Tudor George. „poetul nerelevat la timp al deceniului 1950—1960, unul dintre cei mai buni ai acestei etape, cînd însă s-a retras în el însuși ca un arici" (Al. Piru). Nu firea retractilă l-a determinat pe poet să se ascundă în sine. Dimpotrivă, omul, expansiv, jovial, pitoresc ca vestimentație și înfățișare, figură marcantă a boemei literare bucurestene, avea toate datele unei cu totul alte psihologii. Era însă timpul versificărilor facile, al reportajelor festiviste rimate și oficializate, care înlăturau, fără drept de apel, orice concurență poetică. În fața cavalcadei inautenticului, poetul se ascunde în celebrul Singapore, „acea crismă de ordură și sublim" — cum o definește într-un interviu pe care mi l-a acordat cu cîțiva ani în urmă — unde, împreună cu cîțiva colegi de generație, compune sonete pe rime date, exerciții de virtuozitate închinate celebrării lui Bachus. Acum își scrie Tudor George „Baladele", care vor fi tipărite abia în 1969 : „Au fost destui esteți care ne crezură/Lături și zoaie, lenevii, putori/O droidie-a luminii, grea ordură,/ Talant furat ascuns printre scursori/.../A fost un timp cînd ei jurau în barbă / Ca Zi, ești Noapte. Alb ești, Negrule ! / -afara-i primăvară — flori și iarbă — / În timp ce noi știam ce iarnă e !// Prea s-au grăbit în vinturi ventrilogii/Să-nchipuie din git privighetori, / În timp ce noi-grăunțe — ascunse-n bolgi — /Sub creasta vremii germinam splendori.../ Orbi ne-am crezut — olaltă cu sobolii —/Cu Baba-Oarba, buni de dat la corbi, / Mondenii prinți ce-și împărțeau orgolii./În timp ce noi știam că ei sînt orbi !// Mulți ne-am crezut, ca sacii strînși/la gură/Asemeni lor — cu ce-or fi fost umpluți ?!/Superbii demagogi de rasă pură/ În timp ce noi știam că ei sînt muți !//A fost un timp, cînd ei scorneau pe deșe / Și socoteau că doi-or-doi fac cinci./În timp ce noi-duhnind dumnezeiește/Credeam pe-atunci în bachice lozinci !//A fost un timp de sunet, de culoare/Și de profunditați și de parfum,/Și un protest vital că nu se moare/În voia orisicui și orișicum !" **(Generația singaporeană).**

După „Balade" (debutase editorial în 1957, „cu Legenda Cerbului"). poetul se deslănțuie într-un efort colosal de recuperare a handicapului. Urmează o serie impunătoare de volume („Baladele Singaporeene", „Țara migrenelor", „Sonetele aeriene", „Armura de sudoare", „Bazarul cu măști", „Parfumul timpului", „Imnuri olimpice", „Sub semnul lui Hercule", „Catehismul iubirii", „Imaculatul panegiric", „Cupola Bărăganului", „Ierbarul amorului", „Inventar celest", „Dacică", „Cetatea de sidef") care îi asigură un loc aparte în poezia noastră contemporană. Ca semn de recunoaștere a valorii, poezia lui Tudor George intră în prestigioase colecții : „Scarabeul sacru", (1979), în „Cele mai frumoase poezii" și „Turmele soarelui", în „Biblioteca pentru toți", editura Minerva, 1985. În prefața la „Turmele soarelui", intitulată „Poezia lui Tudor George sau Lupta cu îngerul", Mihai Ungheanu propune o lectură inedită a autorului „Baladelor" : „Nu s-a făcut încă o lectură a poeziei lui Tudor George prin „Universul poeziei" descris de G. Călinescu. Audient al funambulesticilor cursuri, Tudor George se amuză parșiv de uluiala studentelor și face retrospectiv un portret memorabil fostului său profesor, văzut ca un „crab vehement" G. Călinescu vorbea despre poezia modei, despre anatomia îngerilor, despre rolul regnurilor în poezie, despre himere, operînd cu multe exemple din spațiul poeziei baroce. Pentru confuzia regnurilor, el citează pe Marino al cărui Păun este confundabil cu o grădină exultantă. Fluturii sînt poetici pentru că pot fi la rîndul lor confundați cu florile etc. Poezia este pentru G. Călinescu structură care se manifestă. Această poetică o ilustrează poeziile lui G. Călinescu din „Lauda lucrurilor", dar cea mai convingătoare ilustrare a acestui strălucitor discurs despre poezie este opera lui Tudor George". Urmează demonstrația a căror concluzie numește, exact, esența barocă a acestei poezii. Tematic barocă, poezia lui Tudor George este astfel și din, cel puțin, alte două motive : dimensiunile și virtuozitatea tehnică. Deși cuprinde aproape o sută de poeme, antologia „Turmele soarelui" reține doar o unică parte din creația lui Tudor George. Poetul a publicat zeci de mii de versuri, fiind probabil unul din cei mai prolifici scriitori români. Monumentalitatea de ansamblu a operei și amploarea construcției multor poeme, masive și, deopotrivă, imponderabile, sînt însemne sigure ale barochismului operei, revendicat, de altfel, și de către poet, în interviul amintit, citat de M. Ungheanu : „Obsesia monumentalității : strălucitoare, exuberante, insolite, specifică barocului (mă gîndesc în primul rînd la acea vestită Sagrada Familia a lui Gaudi, este, fără îndoială, și pentru mine, un îndemn către mari edificii, fie ele chiar neterminate, în sensul de nerotund construite. Orientarea mea către baroc se datorează în bună măsură și „întîlnirii" cu Istoria ieroglifică, această grandioasă lucrare și unică în concertul european al culturii (...) Atît Gaudi, cît și Dimitrie Cantemir au dus la bun sfîrșit opera lor, cu o mare dragoste față de materialul cu care au lucrat. Primul, cu spațiul, coafînd parcă aerul cu construcțiile sale exuberante, pline totodată de sublim și de evlavie. Al doilea, Cantemir, organizează noționalul, face operă de filolog, temeinicind o limbă; lupta lui cu îngerul e lupta cu cuvîntul Asemeni lui, toți poeții care-și merită numele" (y compris Tudor George — n.n.). Iubirea față de cuvînt ne conduce către celălalt însemn al barocului : virtuozitatea. Tudor George cizelează cuvîntul, șterge arhaismul de patina timpului și-l asociază, insolit, neologismului de ultimă oră, creează rime neașteptate, „infurie" lingviștii cu „bizarerii" lexicale, construiește metafore fastuoase, în cadrul dat al formelor fixe. Poemele sale simfonice, ca „Legenda cerbului", „Copacul descătușat", „Oastea lui Păpușă Vodă", și sonetele sînt profuziuni de metafore ordonate în compoziții cu o subtilă geometrie interioară. Virtuozitatea prozodică se exprimă în întreaga sa creație, dar este suverană în cîteva compoziții antologate în „Turmele soarelui". Tudor George este, probabil, singurul poet care a compus o „Coroană de sunete", respectînd structura glossei și a sonetului. Tot el compune un superb rondel, o extraordinară sextină (șase strofe și jumătate — 39 de versuri — în care aceleași cuvinte vin la rimă într-o ordine anume) un uluitor pantum, poezie cu formă fixă, specifică liricii malaeze, formată dintr-o suită de catrene cu rimă încrucișată, în care al doilea și al patrulea vers dintr-un catren devin primul și respectiv al treilea vers din catrenul următor : „O zi-i ca alta, noaptea-i idem !/Ne repetăm ca-ntr-un Pantum : / În versuri ciclice ne-nchidem / Misterul dezgropat postum !// Ne repetăm ca-ntr-un Pantum !/Măcar prin rime inedite/Misterul dezgropat postum/Pe cei ce vin să-i mai ispite !// Măcar prin rime inedite/Ca nesperate orhidei/Pe cei ce vin să-i mai ispite/ Înfloritoarele idei// Ca nesperate orhidei/Slăvind extaticele ore/Misterul dezgropat postum/ Aprinsul timp să ni-l devore !/Ne repetăm ca-ntr-un Pantum !// Misterul dezgropat postum/În versuri ciclice-l închidem :/Ne repetăm, ca-ntr-un Pantum/O zi-i ca alta, noaptea-i idem".

Perfecțiunea formală (poate, o lecție cu sens polemic, pentru mai tinerele generații lirice) nu este însă niciodată cultivată în sine. Mereu, un sens major susține schelăria poemului, exercițiul liric devenind poezie autentică. Fastuoasele falduri ale vestimentației baroce îmbracă un trup viguros, în care o inimă generoasă emite, uneori cu timbru nostalgic, semnalele încrederii în solidaritatea umană.

Fascinant spectacol lexical și prozodic, dar și efuziune sentimentală vegheată de rațiune, poezia lui Tudor George este un reper în lirica românească de azi. Columna de fum de care vorbește poetul se transformă, cu timpul, în marmură : „Și-atîtea temeri, bucurii ce-am strîns / precum Hercul spre Slava-ți le-aduc, Joe / Și-nspre Olimpul tău, de nepătruns / Inalș — de fum — columna mea : AHOE !".

Valentin F. Mihăescu

ADRIAN POPESCU: «Proba cu polen»

Într-o cronică la volumul antologic **O milă sălbatică** de Adrian Popescu observam, în ciclul de **Inedite**, semne ale unei spiritualități ce se revendică din spațiul cultural mediteranean. Și nu era vorba doar de poeme evocator-descriptive făcînd apel la o onomasiologie specifică acestui peisaj cultural ci de intuiția mai adîncă a unor atitudini umane și mituri înrudite, la care participă și spiritul românesc. Această **forma mentis** se exprimă în cel mai înalt grad în poezia lui Blaga din a doua sa perioadă — tocmai la el, cel care anunțase revolta fondului nostru nelatin — traducîndu-se prin cîteva constante mitico-poetice : fecunditatea solară, uberitatea vegetală, sentimentul arheologic al duratei, considerarea estetică a bolii și morții, vara extatică tîrzie, ociul și contemplația artistică etc. Aceste motive le întîlneam nu numai ca simple elemente decorativ-imagistice și în „inedite" lui Adrian Popescu, dintre care am să amintesc **Proba cu polen** : „Proba cu polen se pare prietene că e cea mai sigură / el se depune în noi din nu știu ce tainice începuturi / ne îmbibăm cu polen de cînd ne naștem în lume / și asemeni albinelor unși cu mirul, grădinii pe frunte / silabele noastre fragede zumzăie-n graiul primordial. / / Sau poate mai dinainte părinții noștri presimt grăuncioarele / staminelor zburînd nevăzute prin aerul limpede / mină în mină viitorii părinți străbat o livadă / și crengile primăverii unduie peste crestetul lor / polenul așteaptă doar anotimpul rodirii. / / Proba cu polen se pare prietene că e cea mai exactă / Aceluia găsindu-i după mii de ani giulgiul cu urme / de singe, firicele din perii bărbii și dovada supliciului / i-au refăcut Chipul. Statura și Vîrsta aceasta din urmă / după anii polenului mărturisind fără greș / / (...) Invizibil polenul dar tenace pătrunde în noi / albinele de dincolo îl presimt și-l așteaptă / crește polenul cu anii nevăzut dar statornic / acum în vreme ce-ți scriu îl simt pe limbă / fierbinte auriu și mai presus de moarte."

Pentru a sugera continuitatea de viziune autorul dă ultimului său volum titlul de **Proba cu polen** (Editura Dacia, 1984) fără a include în el și poezia mai sus citată. Într-adevăr, chiar și fără această indicație se poate constata o solidaritate de fond între poeziile inedite din **O milă sălbatică** și textele actualei plachete încît te întrebi dacă la origine ele nu au fost un ciclu comun. Un lucru este însă cert ; și în **Proba cu polen** spiritul mediteranean își trimite luminile sale. O poezie de calmă cerebrare a materiei mai ales vegetale și de subtila contemplație și transcedere a ei în „clărurile" și „alcoolurile" poeziei : „Vreau să ajung la anii maturității-n Bine / știu vîrsta mea-i livada în care poposiră / și greu norod din vale și cete de albine ; / sînt fruct puțin sălbatic și iz am de pădure / strivit arbust cu talpa de severe cohorte / petale. spini, dulceață și întîmplări obscure. / din toate cît rămîne Alcool doar în retorte / / Presimt o trecătoare. Văd arbori mari pe stîncă / își scutură frunzișul în ape reci și clare ; / știu vara mea e dusă chiar de luceste încă. / sub stratul gros piciorul va mai găsi izvoare ? / Tot ce a fost, materii, patimă, glod, / se vor schimba treptat în flăcări, vor arde ? / Iubirea mea-și va crește mult așteptatul rod. / o pilpîire mică spre steaua fără moarte ? / Nu peste mult voi ști, vom ști cu toții, pe rînd, / în adîncimi ascunse filoane se răsfață / pe sub pămînt începe o altă zi, cîntînd / de-acolo vin, să-ți spun că : totul e viață. / și-n miluri și sub apă și-n anticele vetre. / nu simți urzeala firii, chiar scrisă în oglindă ? / Urnește bine piatra, căci duhuri dorm în pietre, / voi fi ce-am fost odată. Coroana e în ghindă". **(Din toate cît rămîne... ?).** Enumerăm printre alte embleme ale acestui tip de sensibilitate și senzația duratei în adîncime și în extensiune prin imagini antichizante sau arheologice. Ca și stampele portugheze ale lui Blaga și „priveliștile" italiene ale lui Adrian Popescu coagulează în jurul unor nuclee temporale ce dau senzația vechimii și a continuității, unind ca niște vase comunicante spații geografice și culturale diferite : „Vino la Perugia în martie cînd muntele aspru / își domoleste suflarea iar poarta cîntată de Dante / se încinge cu lungi ghirlande în viță de vie / acolo primăvara-i mai iute mai darnică / / Coboară pe Calea lungă în anotimpul nebun / uită zilele iernii cînd prin fereastra îngustă / trăgeai de fringhie panerul cu pîine și vin / în ceața de tineri păstori și tu te amestecă / / Își duc spre păsunile sacre albele turme / la Galdo Tadino, la rece izvorul Clitumnului / unul mai tînăr în verzui hanorac ponosit / duce pe umeri mielul cu piciorul frînt / / Au ajuns de-acum la marginea orașului, uite / cum străbat parkingul și trec printre mesele / scoase la soare de la caffé-ul lui Mario / parcă s-ar duce spre Dorne, spre Cîmpulung" **(Parcă s-ar duce spre Dorne).**

În aceste „georgice" moderne se citește un spirit autohton după cum „priveliștile" românești din partea a doua a volumului sînt străbătute de un fior sudic, solar : „Acolo unde lostrița urcînd nălucă / înspre izvoare-și lasă-n apa caldă / un vis al verii ce-i acum pe ducă / nuntind curat iar soarele o scaldă / / Cu site mici ei își cerneau norocul / și căutau cu mîini curate-o vatră / în care mai răzbate-n spuze focul / în riul gures tresărind pe piatră. / / Unde se-arată cerbul să-și bea chipul / din albiile Bistriței de aur / străbunii mei spălau nisipul / agonisind din miluri un tezaur. / / Unde e prundul străveziu și reavăn / și pinul umbră dă. Se simte Duhul / arzînd într-o iubire fără seamăn / înmiresmînd cu suflul său văzduhul / / Cu site mici ei își cerneau norocul / fărîme dibuiau din vîrsta fără pată / un bob de perlă ce-și lăsa ghiocul / să strălucească lumii abia înfiripată / / Unde e prundul străveziu și reavăn / iar frunza nu mai putrezește / de simți cum o iubire fără seamăn / materie opacă treptat o nemurește / / Unde se arată cerbul să-și bea chipul / din albiile unui veac de aur / în care lumii-i cauți Arhetipul / agoniseau nepămîntesc tezaur." **(Bistrița de aur).** Motivul transparenței substanțelor și al arderii materiei pînă la esențe intră în același tip de mitologie mediteraneană, ca și căutarea secțiunii de aur, a Arhetipului desăvîrșirii cosmice. As mai adăuga aici și sugestia picturală, transformarea artei din obiect în subiect semnificant al poeziei ca această splendidă și suavă prelucrare după o renascentistă „cină" de taină : „Cu prietenii stau dar parcă nu-s cu ei / deși e masa noastră și-i frățească / în mine însumi m-am pierdut treptat / / Măslina-și lasă-n crestătura mesei / uleiul gras. Pești din Tiberiada lungi în tăvi / în coșuri de răchită-rodii coapte. / / Și faguri mari de miere din dumbrăvi / curate unde muntele-i încins de vită / mustesc. Trésare în ulcioare lapte. / / Ca într-o doară prietenii mi-i număr / și treisprezece-mi ies. Obrazul unul / la cel mai blînd și l-a lăsat pe umăr. / / El lin le toarnă dintr-o cupă : ca la un semn apusu-e de singe / vin le împarte pîinea dă s-o rupă / / Și simți că minunat ceva se frînge." **(Cina)** De altfel, prezența artei se manifestă și într-un alt mod ; printr-un anume ritm interior, solemn proportionat, la cele două mari poeme, **Sfios ucenic** și **Călător în Trinacria**, și în sensul sculptural al altora, în care verbele a dălțui și a lucra în **accepția poietică**, de facere trimit la ideea de formă artistică, de frumos întrupat în expresie. Volumul **Proba de polen**, pe care l-aș fi dorit, totuși — mărturisesc — mai consistent, și la propriu și la figurat, trasează în linii delicate dar vizibile, una din căile liricii lui Adrian Popescu, poet original și subtil.

Paul Dugneanu

BREVIAR

■ **„FOC DE ARTIFICII"**, noua carte a Profirei Sadoveanu (Editura Ion Creangă) constituie un dar de neprețuit pe care sensibilă scriitoare și memorialistă ni-l face. E o carte a aducerilor aminte de o rară acuitate nu numai în ceea ce privește autenticitatea absolut vie a faptelor), ci ne gîndim și la ceea ce am numi inefabila aură intim-mirifică a povestirii în sine. Cartea Profirei Sadoveanu reclamă am putea spune, două tipuri de lectură, în esență disjunctive, dar care, în cazul de față, fac dovada unei sublime carențe prozastice. Pe de o parte, insidioasa tonalitate „basmică", iar pe de alta, fascinanta concretețe a datelor vădind un major interes istorico-literar. Iată deci „dilema" pe care textul o iscă la tot pasul. Cît despre profilul tematic al cărții, să dăm cuvîntul chiar autoarei : „Aveam de mult în plan să scriu un album de familie, și nu-i găseam încă forma și tonul în care să-l prezint. Materialul era gata să deie la lumină aspecte și obiceiuri mai puțin știute ale tatălui meu, precum și lucruri ce i-au stat în preajmă și i-au atins ființa. Îmi propuneam, pe de altă parte, să fac pe cît se poate portretul fizic și moral al mamei mele, Ecaterina, rămasă cu desăvîrșire în umbră, de parcă n-ar fi existat pe lume. De asemeni, pe fratele meu, Miti, nădăjduiam să-l scot din întuneric, căci merită cu prisosință. La fel pe Paul-Mihu, care a fost model lui Sadoveanu pentru Ionuț din Frații Jderi și care a fost și el un exemplar rarisim. Și acel Copou, cu atmosfera lui de basm, care-i acum Muzeul Sadoveanu. Iar tainic, îndepărtat și nebulos, orașul Fălticeni acum aproape o sută de ani. Și mi-a străfulgerat deodată acest... Foc de artificii".

■ **PREGNANȚA DOCUMENTULUI.** De mai multă vreme, „Suplimentul literar artistic al Scînteii tineretului" publică în serial un foarte instructiv documentar intitulat **„Însemnări ieșene"**, **despre viața românească interbelică.** Datorat aprecistului istoric Stelian Neagoe, documentarul în cauză abundă realmente în fapte de o excepțională pregnanță, caracteristice, prin plasticitatea lor narativă. Nu mai departe, o atare însușire este puternic sesizabilă chiar și în scrisul unui intelectual de ținută academică-universitară precum N.I. Popa al cărui eseu intitulat **„Filozofia" ieșeanului** este copios decupat de Stelian Neagoe.

■ **REPORTAJUL TURISTIC-LITERAR,** iată expresia care definește, poate, în chipul cel mai exact majoritatea textelor ce compun, de o bună bucată de timp, sumarul publicației „România pitorească". Faptul, desigur, nu trebuie să surprindă dacă se au în vedere numele autorilor întîlniți curent în paginile interesantei publicații : Pop Simion, Justin Moraru, Valentin Hossu-Longin, Alexandru Condeescu, Anda Raicu, Nicolae Docsănescu și alții. Cel mai recent număr al „României pitorești" (septembrie, a.c.) face dovada unei excelente calități tocmai în sensul sugerat de expresia ce dă titlul prezentei note. Ne gîndim, astfel, la penetrant analiticele texte **Cu mocănița pe Valea Vaserului** și **Cronica în lemn de la Săpînța sau cum viața poate deveni legendă** de Alexandru Condeescu, la reportajul poematic **„Pîntru mîndra din Botiza"** de Valentin Hossu-Longin, la acuta anchetă etno-sociologică **Casa noastră-i cît o lume** de Anda Raicu, la o anchetă de stringent interes vizînd viața pădurii semnificativ intitulată **Codrule, măria ta,** de Nicolae Docsănescu sau, în fine, la vibrant, poetica tabletă **Pe plai slănicean** de Dan David. În totul, un număr în care binecunoscutul adagio ce îndeamnă la îmbinarea utilului cu frumosul (de data aceasta autentic literară) se confirmă întru-totul.

■ **REBREANU ȘI BRAȘOVUL,** este tema unui studiu de istorie literară pe care Ștefan Pietraru îl publică în **Astra** din 9 sept. a.c. Rezultat al unei investigații arhivistice de maximă rigoare și a unei viziuni sintetice remarcabile, contribuția lui Ștefan Pietraru merită elogii deosebite. Biografia marelui scriitor se îmbogățește în chip revelator. „Legăturile lui Liviu Rebreanu cu Brașovul — conchide exegetul — se mențin în permanență și, așa cum mărturisea, romancierul și-a lăsat o parte din sufletul său în orașul lui G. Barițiu și al Mureșenilor".

Cronicar

PRIMIM LA REDACȚIE

Stimate tovarășe redactor-șef,

Vă rog să publicați în revista **Luceafărul** următoarele precizări în legătură cu lucrarea **Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea** de Teodor Virgolici, apărută recent :

Vorbind de perioada de început a romanului la noi, T. Virgolici, se ocupă, în cartea sa, și de romanul neterminat al lui Ion Ghica, **Istoria lui Alecu,** descoperit de mine, acum trei decenii și semnalat în două comunicări la Universitate, publicate în revistele **Steaua** (nr. 2, 1956) și Analele Universității București (nr. 10, 1957). Comunicări reluate apoi în studiul introductiv la volumul Ion Ghica, **Documente literare inedite** (1959), unde publicam și textul romanului amintit. Prezentînd pe larg întreaga controversă a istoricilor literari în legătură cu romanul „rătăcit" la 1848, arătam că manuscrisul descoperit de mine la Academie și publicat în volumul amintit e adevăratul roman cu pricina al lui Ion Ghica și nu **Don Juanii din București,** cum greșit susțineseră Eugenia Carcalechi, Bogdan-Duică ș.a. Totodată, demonstram, cu texte paralele, că scrierea nu e o operă originală, ci o adaptare, pe alocuri traducere a romanului **Jerôme Paturot à la recherche d'une position sociale** de Louis Reybaud. În cartea sa, T.V. comentează fragmentele de roman ale lui Ghica, urmînd, de fapt, îndeaproape studiul meu, pînă la reproducerea, trunchiată, a unor fraze, fără nici o trimitere însă, ignorînd că însuși titlul scrierii, **Istoria lui Alecu,** absent în manuscris, este dat tot de mine. Revenind peste vreo treizeci de pagini, într-un scurt paragraf, asupra **Istoriei lui Alecu,** T.V. spune, într-o frază fugară că scrierea a rămas necunoscută „mai bine de un secol" și face trimitere, în paranteză, la ediția de inedite din 1959, fără specificarea autorului ediției și a studiului introductiv, specificare făcută de T.V. în cazul altor ediții citate, întocmite de alții. Intenția de mistificare a cititorului este evidentă, întărită de fraza cu înțeles de precizare, care urmează parantezei : **„După cum am arătat într-un capitol precedent** (s.n.), încercarea de roman a lui Ion Ghica avea drept model romanul **Jerôme Paturot à la recherche d'une position sociale** de Louis Reybaud". Trimiterea e, așadar, nu la sursa care i-a furnizat informația, ci la paginile amintite, din alt capitol al cărții lui T.V., unde acesta vorbește, ca de o descoperire proprie, de „unele pagini traduse aidoma" din romanul francez. Și mai este un fapt curios. Cu peste două decenii în urmă, în 1963, T.V. a publicat o broșură intitulată **Începuturile romanului românesc,** pe care autorul a inclus-o, cu unele „retușări", în cartea recent tipărită. În acea broșură, T.V. considera necesar să mă menționeze, în comentarea **Istoriei lui Alecu,** nu mai puțin de opt ori, cu aprecieri măgulitoare, cinste pe care nu mi-o mai face în cartea de acum, unde numele meu e „radiat" cu grijă, fiind singurul nume dispărut dintre cele figurînd în referintele critice ale broșurei din 1963. Nu țin să fiu citat de T.V., dar normele elementare ale eticii științifice îl obligă s-o facă dacă a folosit informații și opinii din lucrările mele. În cazul de față, procedeul său lucrării mele. În cazul de față, procedeul său încalcă grosolan aceste norme și dă paginilor despre Ghica, din recenta sa carte, aspect de plagiat.

Există și alte probleme pe care le ridică citirea cărții lui T.V., dar asupra lor nu mă opresc acum.

Mulțumindu-vă, vă rog să primiți încredințarea stimei mele.

Dim. Păcurariu

CENACLUL NUMELE POETULUI.

Vineri, 11 oct., a.c., orele 19,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a LV-a ședință a cenaclului Numele Poetului **condus de Cezar Ivănescu.**

Generația luptei cu inerția

Euforia vieții

Începuturile poeziei practicate de Mara Nicoară („Cuvintele frumoase flori", 1972), nu se leagă decît în chip semnificativ de evoluția acestei lirici : arareori, cîte o emoție de feminitate umilă răzbătea de acolo și poeta se închipuia aici un fel de soră a Mariei Magdalena, voind să spele „cu lacrimi picioarele / Călătorului întîrziat", aci o Penelopă în lamentații, așteptînd „în pragul casei" un bărbat care nu mai vine.

Prin raport la aceste accese de castitate, „Biciul albastru" (1974) e tot ce poate fi mai străin și ceea ce dădea atunci nota acestei poezii era o ferinitate considerabilă, întinsă de la materia sufletească și pînă la expresie. Poeta închipuia senzații tari, cu o deformație de natură expresionistă, însă rezultate acestea pe un canal naiv, aproape de recensămînt epidermic : ea chema pe un iubit cu gîndul să hiberneze în „ trupul curat de gheață", voind mai apoi să se risipească împreună cu el „în roiuri de fluturi". O mică sălbăticie candidă ieșea de pretutindeni și ceea ce izbește aci este o recepție, în afara comunului de senzații agresive. Arareori în poezia românească feminină s-au pronunțat vorbe precum acestea : „Ceasul din turn crește porumbei pe minutare / Crini nerușinat de roșii mă calcă-n picioare / Telefonul negru tace, se gudură îmi spune „Ia-mă" / Mușca-ți-ar mîna albă care ne cheamă / Zugrăvește pereții zilei cu cai liliachii, glicine / Și-a ochii lor albi, pictează-mă pe mine !". Este cu neputință a introduce astfel de comunicate senzaționale în cîte o înșiruire lirică valabilă istoricește : poeta slobozea un soi de bețe a simțurilor, colorată și cu blesteme, izvorîtă dintr-o experiență care nu e a culturii. Ea își însemna pe un jurnal liric emoții de o clipă, fără preocuparea literară manifestă, poezia rezultînd aci dintr-o intensitate senzorială obiectivă: „Rodii prea coapte pleznesc aruncîndu-și sămînța departe, / miezul lor, roșu, dulce / dar steaua, steaua sufletului / în care grădină crește ?" Astfel de explozii ale unei psihologii mînate de instincte, ca ale păsării dau cîte o rară probă, de solitudine reflexivă: „Între mine și lume nu e decît o cămașă / Un bici albastru pîlpîie departe / Trece iedul păscînd și nu se-nfioară / Trece păscînd și nu se-nfioară / Între mine și lume nu e decît sufletul / Ca un vin aburit prin-rotunde ale oamenilor / Orașele clăcare se văd strălucind / Umbrele tinate de clopote albe / În sîngele femeii se întîlnesc îngerii / Vuiește marea în bobul de nisip / Sînt o corabie beată de prea mult văzut / Navigînd pe mări veșnic străine /". Totuși, aceste răzmerițe de sînge fierbinte unde se ascund îngerii erau mai rare și „Inorogul alb" (1976) nu făcea decît o evocare, cu multe redundanțe, a liricii de mai înainte : „Eu trebuia să ademenesc inorogul alb / În piața orașului, însîngerată ca un altar / Îmi adulmeca trupul luminos, sfios și tandru era / Și eu plîngeam înfiorată de milă. Cine era victima, ea sau el / Inorogul alb coborît din umbrele lumii ? / Cu ce zgomot au crăpat cîmpiile cerului / O pasăre de purpură visli spre noi, ducea / O pendulă de aur în cioc / ". Abia „Mai mult pasăre decît înger" (1978) ajungea la acea admirabilă euforie a vieții, înțeleasă ca o îmbrățișare a tuturor elementelor biografiei. Acel sensualism juvenil, propriu întîiilor pași lirici, s-a prefăcut acum într-o prelungă emoție epicureică și poeta făcea declarații ingenui de această natură : „Nu dau o frunză de ștevie pe toate filozofiile / Nu mă îmbrac în halatul de mătase și papucii nici uneia dintre ele / Nu vreau să știu de spirit, materie, îndoială și alte baloane de săpun / Un strop de viață e mai prețios ca orice / A înflorit păpădia pe cîmp / Alerg alături de cai / Merg zilnic la servici cu tramvaiul galben / Care trece plin de gheață sau flori prin anotimpuri/ privesc cum se sting sclipind secundele / în paharul cu vin / Nu am destui ochi să privesc frumusețea lumii / Mă bucur de toate : de tablouri, de pîine, de umbra de zăpadă / a poeziei, de ugerul plin al vacii, de floarea din crăpătura / trotuarului, de copii, de cele mai mari și mai mici din lumea aceasta / Las să stea sistemul lui Hegel ca insecta înghețată în chihlimbar". Puțin din senzațiile de amazoancă, încălecînd caii și chiuind pe spinarea lor stăpînindu-i pe deșelate, s-a conservat aici, senzualitatea s-a înălțat însă la un sentiment al miracolelor vieții și această magie a unei lumi feerice e tot ce poate fi mai aproape de esența acestei poezii, de acum. „Obiectele verii") (1980), cu acest mic bucolism de lirism al sezoanelor :„S-a dus vara cu lămîile și smochinele, cu pepenii și piersicile / cu fructul său dulce, / Cu marea albastră și nisipurile" ca și „Boala crinilor" (1980) întăresc această impresie de miraculos cotidian, atingător și de un simț al identității adînci cu o lume arhaică, substanță a unei euforii ireductibile : „Mă reintorc cînd sînt obosită / La lumina din Transilvania / Lumina de aur, dulce, mingîietoare, / Cînd drumurile sînt acoperite cu paie /, Grîul stă în hambar ca un stol de porumbei, / Lumina aceasta, care este grădina mea, / bunica multiubită, / calul alb, ceasornicul cu flori, / secera veche, lumina pe care veacul / acesta nu o poate cîntări, măsura, ea / este de cînd lumea / Ea crește din pămînt / Ea este sufletul blînd al strămoșilor".

Artur Silvestri

Dincolo de neo-clasicism

Ion Murgeanu, ca poet, a avut privilegiul, rar, să fie reperat și apreciat de G. Călinescu. Într-o „cronică a optimistului", din 1962, — reluată, ulterior ca „prefață" la primul volum al poetului, marele critic lăuda „temperamentul solar" al versurilor sale : „Și el cîntă soarele ce face iarba să crească, mustul de soare curgînd pe pămînt, vîntul, dragostea. Inspirația sa e năvalnică și uneori solemn exaltată ca atunci cînd poftește pe prieteni să frîngă cu grijă piinea și s-o sărute avînd în vedere că e «soare cules»".

Evoluția poeziei lui Ion Murgeanu, însă, nu s-a prea desfășurat în sensul preconizat de G. Călinescu. Și, dacă e să mă gîndesc la crezul clasicist **(Sensul clasicismului** sau **Clasicism, romantism baroc)** al criticului și esteticianului G. Călinescu, aș spune, mai degrabă, că Ion Murgeanu are, prin ceea ce a scris pînă acum, un spirit baroc. De aici și dificultatea receptării și înscrierii sale printre poeții reprezentativi ai „luptei cu inerția".

Ca poet, Ion Murgeanu nu este un „luptător", ci un reflexiv, un raisonneur. Volumele sale poartă, adesea, titluri „hotărîte" : **Confesiunea** (Ed. „Cartea românească", 1971, **Datoria** (Ed. „Eminescu", 1972), **Edenul** (roman, Ed. „Cartea Românească", 1980) ; **Tratatul despre spini și alte poeme** (Ed. „Cartea Românească", 1982). (Doar primul volum de versuri — **Repaose**, Editura tineretului, 1969 — și un altul, intermediar — **Poeme europene**, Editura „Albatros", 1980 — au rămas... nearticulate).

Și, totuși ,cu toată această tenacitate, sau poate că tocmai datorită ei, o primă impresie, generală, asupra liricii lui Ion Murgeanu este una de prețiozitate. (Chiar titlurile cărților, invocate mai sus, dau o idee în acest sens). De altfel, în **„Confesiunea"** poetul se autodefinește ca fiind un **homo duplex :** „...Mi s-au încredințat / La naștere două trupuri. Eu mă înfățișez cu cel al / Luptătorului, dar celălalt, firav, suferă taine, și-acela / Cunoaște mingîierea femeii și miroase a floare" **(Întîiul cînt).**

Într-adevăr, în evoluția poemelor sale, Ion Murgeanu încearcă diverse „arte poetice". Cel mai mult îi reușesc cea eminesciană și cea rilkeeană (a elegiilor). În sfîrșit, nu întîmplător poate fi și apropierea de lirica lui Cezar Ivănescu prin motivul — obsedant — al erosului ca drum spre dincolo (Eros și Thanatos). Dar, fără baladescul **Rod**-ului, fără fluența versului încantatoriu, fără convingerea în „ideologia" thanatică a autorului poemelor „cu exclamații spaniole", versurile lui Ion Murgeanu se plasează pe alte orbite.

În primul volum **(Repaose)**, bunăoară, piesele de rezistență rezidă în încantația calmă a celor „16 sonete de iubire", dedicate — pe urmele lui Ronsard și cu gîndul la Shakespeare — „Elenei" : „Mă ține dorul tău în negre chingi / Străbat în fiecare zi privirea / Ce mi-o încredințezi să mă alungi / Din calea ta cînd vine despărțirea" **(3).**

Confesiunea este o amplă „judecată de apoi" pentru o dublă vină : hybris-ul erotic (temă abordată) și hybris-ul literar al mărturisirii lirice care merge pînă acolo încît să se descrie sau să se vadă „nevăzute copite de eucalipți". Totul se permite celui ce se vrea, cu milenară înțelepciune, cu o etică desprinsă din „Cartea morții", un aed al solului natal : „Povestitorul nu avea nimic de dovedit. El cîntă. / Țara lui poate fi pretutindenea, dar, țara aceasta e / Cea mai frumoasă și mai iubită pentru că are hotare și zei". **(Ultimul cînt).** De altfel, poezia de inspirație patriotică dă substanță lirică inconfundabilă volumului următor — **Datoria.** O poezie antologică este, în acest volum, cea intitulată, poate mai puțin inspirat, **Vrăbioara :** „A plecat buna străbuna, / Cea mai veche-n sat și cea mai lină ; / Au plecat de-aseară-n țărnă ochii ei, / Uite cum se scutură și-ai mei".

Prin reflexe, fără ironie (ar fi de spus aici că Ion Murgeanu scrie una din cele mai sobre slove poetice din cîte se scriu azi în limba română : blagianismul, ca structură existențială, e o trăsătură dominantă a eticii sale artistice), asadar, fără ironie, fără satiră, fără humor, doar prin reflex ideologic, un **Cîntec** devine, prin candoarea sa tăioasă, amintind de versul „simplu" al lui Zaharia Stancu, un atroce pamflet : „Ce-ai scris tu, ce carte ai scris, / Vei pleca mai întîi, în stele / Sau vei pleca la Paris ? / N-am să plec nicăieri, nu caut nimic / Am scris zi de zi în ocazii mirate, / File subțiri, mici surîsuri, țării mele i-am scris / Să m-audă și după moarte".

Cu obsesia mitului oedipian, cu nostalgia Greciei eterne, cu spaimă de „libercrația" nordului (în **Poeme europene** și nu numai acolo), poezia lui Ion Murgeanu visează prin lentila unor „ochi curați" : „Ochi curați ca vindecarea ori ca plînsul / A întors de lună-nchisi moartea către dînsul. / Și ce taină-i amintesc ori cîtă lumină / Sunt de-atuncea plin de moarte ca o lună plină. / Voi umbla să-i caut văzul mersul să i-l simt / E aproape-n somn de mine nu mai pot s-o mint".

Confesiuni, confesiuni... grave, sobre, mai mult sau mai puțin... „neoromantice" (cum o încercare de „cosmogonie" dantescă din volumul **Tratatului despre spini),** și, totuși, livrești, prețioase, dacă nu chiar manieriste pe alocuri.

După mai bine de 15 ani de asemenea căutări alchimice ale pietrei filosofale, apare (în volumul din urmă) și ironia.

Este baia de concret a unui spirit însetat de poezie care pendulează continuu între admirație și dorință, între umbrele mari ale clasicilor și „sonetele" viei natale.

Fănuș Băileșteanu

POEME DE MARA NICOARĂ

Cerc

Cît timp am stat și mi-am băut cafeaua,
Din cerul toamnei a picat și neaua.

O ceață ca o blană se-ndesise
Pe umerii copacilor din vise.

O, te uitasem cam demult, de-aceea
Pierdui de la intrarea noastră cheia,

Și neavînd ce face, într-o doară
M-am aruncat în primul tren din gară,

Apoi cu un vapor pe mări și-oceane
Pierdui ani mulți și multe doruri vane.

Cînd m-am întors, după atîtea curse,
Din ceașca de cafea un strop mai curse.

Plecasem într-o toamnă mi se pare
Și-acuma era iarnă, -a cîta oare ?

Mi te-amintii. Tărîmuri de visare
Zăceau în zațurile negre-amare.

Țigana mea-nălța un nor albastru —
Mă-nzăpezeam, departe, ca-ntr-un castru.

Vis în alb

Treceam călare printr-un cring verzui
De sticlă sunătoare-n crengi cu ciucuri
De moi zăpezi, cuci albi cu glasul șui
Cîntau că tu pe undeva te bucuri.

Dar eu știam, pădurea de cristal
Te ascundea-n împărăția-i hoață :
Cu două lacrimi mari pe chipul pal
Dormeai adînc pecetluit sub gheață.

Treceam pe lîngă trunchiuri străvezii
În care,-nchiși, morți translucizi-albaștri,
Frumoși și zvelți răzbeau prin veșnicii
Schimbați în stranii, fascinați pilaștri.

Un ram de altul leneș se lovea
C-un zvon de clopoței de sticlă pură
Și glasul lor mă adormea în șea
Și nu simțeam înghețul cum mă fură.

Și cînd păream și eu un mort, sunînd
Din pintenii de-argint căzuți din scară,
Sicriele-copaci pleznind pe rînd,
Morții frumoși și tineri înviară.

Ca la un semn pădurea dispăru,
Un han se ridică într-o poiană
Și în pridvoru-i alb, cu chiot, tu
Ai închinat spre mine-o neagră cană.

Cădere de frunze

Ceva mi-amintește această-nserare
Și ora e-aceeași din mult-de-demult,
Ca un măr auriu îndulcit de-ntomnare
Din crengi nevăzute căzînd pe pămînt.

Veneai, m-așteptai ? Ne-am zărit de departe,
Unul într-altul oglindindu-ne, oglinzi.
Singuri în vuietul lumii ca-n moarte,
Palizi de-orgoliu, subțiri și plăpînzi.

Stăteam sub o gravă cădere de frunze,
Într-o ceață albastră fumegînd unduios.
Ce stranii culori aveau toate, îți minte?
Dintr-un vis cădeam, frunze și noi,
tot mai jos.

Ce blînd rămas bun, cîtă blîndă tăcere,
Cîtă milă duioasă de noi ! Ce păcat
N-am putut eu să-ți iert, tu să-mi ierți cu-ndurare.
Tu mai știi ? Eu de mult nu mai știu, am uitat.

Mai trăiești, mai regreți ? Ți-aș întinde o mînă
Prin ceața și ploaia de-oricînd și nicicînd.
Din viață sau moarte, pe ochi ca o frunză
Privirea-ți albastră să-mi cadă foșnind.

Recunoaștere

Hefaistos ridică imens baros. Ilăul,
Trăznind, se instelează cu roșul fier din clește.

Pe fier, sub fierul aprig ce ritmic il lovește,
Un fier supus ia forma în care-ades e răul.

Lo fel se fac potcoave și ancore și încă
Săgețile Dianei și armele lui Marte.
Intenția sortirii brățara o desparte
De lanțul ce-l legase pe Prometeu de stîncă.

Iar dacă-n bărbătească, scînteietoare trudă,
Cînd brațul fol se pare că mișcă lumi din loc,
Se naște o unealtă, cu semnul morții, crudă,

Nu e de vină numai născocitoarea ciudă —
De vină e și cleștе și fier și aprig foc,
De vină-i și ilăul și brațul care-asudă !

Toma necredinciosul

Nu mușc nicicînd din măr. Avînd exemplu
Precizia savantelor disecții,
Vreau să-mi impun chirurgicale lecții
Și-mi interzic să cred, cînd doar contemplu.

Astfel, adopt măiastra tăietură
Pătruns de-a cercetării rece vrajă :
Văd fructul de la sîmbur pîn' la coajă
În două vii imagini de epură.

Căci, strălucind ca veșnica ispită,
Vicleanul fruct, cu-aromele-i de floare,
Dorințe lacome în noi incită ;

Și nu arar sărutul mușcăturii
Răstoarnă-un vierme flasc care tresare,
Dezamăgind curatul cer al gurii.

Cetatea de piatră

Cînd scriu eu, se face tăcere în lume
Ocrotiți-mă în cetatea din pietre albe,
În cetatea cu străzi săpate în holdele de grîu
Și pe care soarele trece ca un car de luptă.
Ocrotiți-mă în orașul de piatră,
Cînd scriu eu se face liniște în lume,
Ocrotiți-mă, am sufletul mai mare decît trupul pieritor,
El are granițe grădinile galbene ale toamnei
Și este atît de fragil
Încît cuvintele, ca vrăbiile albastre, îl pot izbi,
Ocrotiți-mă, cum în vechile cetăți erau ocrotite gravidele
și erau ocrotiți nebunii,
Cei socotiți sfinți și prin care vorbeau zeii.
Eu scriu și în lume se face tăcere
Eu ard ca să fie lumină
În casele voastre.

Despre suflet

Lucrurile au importanța pe care le-o acorzi ;
Pentru mine e foarte importantă zăpada alinînd ogorul
Pentru mine e foarte importantă poezia
Aruncată asemeni mărgăritarelor pe străzi.
Pentru mine e foarte importantă familia
Pieptul meu e zid de apărare în noaptea cenușie,
Iar patria mea e familia mea.
Pentru mine e foarte importantă familia și chiar ciulinii ;
Mi-s dragi cuvintele răsunătoare ale țăranilor la oraș —
Ei, obișnuiți să vorbească de pe un deal pe altul
Acolo în aerul pur al satelor unde clopotul de seară
Le reamintește de suflet.
Pentru mine sînt foarte importante cuvintele de argint
Ale limbii române,
Pe care se așează prea des negreala indiferenței.
Fiecare este ceea ce iubește, ceea ce urăște.
Dragostea și credința ridică insule și popoare pe ape pustii
Clopotul de seară
Se aude deasupra patriei.

POEME DE ION MURGEANU

Oarba

Cu sila mă aduce-n adevăruri
iubirea — oarba care vede-n soare
zilei de patimă, nopții de zvonuri,
cîntar, judecător, otravă tare !
ce repede privirea ei petrece
perechi de sete ori de îndoială !
în dăinuire viața e-o vestală
de n-ar fi ea cu fruntea ei cea rece !
sau firea pentru care știu să nărui
mulțimea rea în cea mai vie carne
un vis din culmea căruia eu stărui,
zei mici, voind să se răstoarne
unii pe alții ; clipa ; ziua ; clarul ;
iubirea — oarba care dă cu zarul !

Lîngă somn

Ci iată-mă întors acum din vie,
seara, cînd toate lîngă somn se lasă ;
cui să mi-o spun viața, ce să-i scrie ?
tristețea zilei care-a curs m-apasă.
Grei de păcate ca și mustu-n vițe,
așa ne-ntrezări, din somn, elanul ;
nainte de-a urzi c-un vis credințe,
fii toamnei, ca și viei tale, anul !
și înfierbîntă-le să dea pe-afară !
dar stăruind ! să poți, de poți, în totul !
va izbuti din partea ta să doară
marea de vis necontenit înotul !
și strugurii în cadă fierb ; culeasă
și strînsă-i via ; somnul dă în casă.

Obloane trase

Azi încă pot dar nici nu-ncerc să-l seamăn
pămîntul tău din amintirea dulce
mi-a fost bun anotimp, o oră reavăn,
pe drumul lui am dus de unul cruce ;
iubirea lîngă masa mea uitată
ca un pahar golit dat într-o parte
îmi face semne-n limba ei ciudată :
Nu beau — spun, și m-aplec pe-o carte ;
e-un cer adînc, sunt apele întoarse
de bunăvoia trecerii pe mare,
aveam la fel noi două fîri sfioase,
nu ne-am uitat, călcînd, pe ce cărare !
tărmuri de viață noi au alte case
doi cai descălicați : obloane trase.

Stea și nufăr

Puteam să chem austrul, uraganul
cînd viața în putință mă azvîrle
tot ce-am voit ca să rodească-i anul
n-astept nimic de laude și surle !
nu mă-ndoiesc de stele și de soare
din trunchiul lor viața mea e plină
e fericit numai acela care
din trunchiul lor și-a-ntruchipat destinul !
te chem acuma, miine e tîrziu.
stăpîn al clipei care știe, vede,
prea lași voi fi cînd toate le voi pierde,
și mort voi fi, căci morții îi sunt fiul ;
unii se vor și ram și stea și nufăr
eu vreau iubirea ; de iubire sufăr.

Fluviul serii

Fluviul serii mistuind depărtarea
măsura și majestatea mea. Căci exist.
Inițial am vrut să scriu ori să ucid ?
am wrut să aud ori să văz ?
am dorit eu să pricep toate astea ?
mi-am intitulat viața — Azurul
mi-am intitulat inima — Zorul
am intitulat cartea mea — Ziua
de fiecare dată m-am privit atent în oglindă
am citat acest capăt de vers celebru :

Nu voi lăsa memorii !
am notat : în absența vieții
adevărul este absent ; viața ce-i ?
nu trăiesc oare atîția oameni
sub același clopot de sticlă ?

Sosirea

Muzică de zăpadă. Orgii albastre.
Gîndul că ea va sosi în curînd.
Clopote peste Scandinavia.

Se va numi Anieș ;
Dimineața va fi ca un curpăn de mure.
Fără înțelepciune ; abia un răsfăț.

În brațele mele tremură fluviul.
Va ajunge cu mîna pînă la cer
Și-l va supune.

Mici iceberguri.
Zări glaciale, dragoste ; mări.
Cumpănă totuși fierbinte !

Un vad de iarbă ;
Te voi chema unde se face umbră
Vara tîrziu ; macii ard.

Însă vino ! Un cer întens.
Clopote peste Scandinavia.

Divinul

Nu sunt ironic vorbirea-mi curge de ger înmănușată
că iarna pare bine să nu se-așeze niciodată caldă

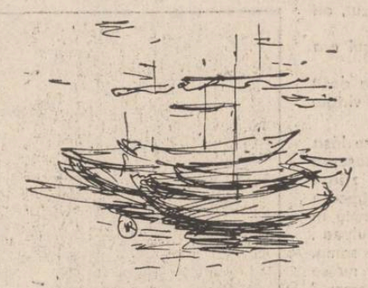

Desene de Raoul Nicoară

o simt în oase
dacă cerul nu și-ar pune fruntea
pe-un arbore în sprijin pe via mea
de nu mi-ar trece punțile.
alunecînd mereu cu sîngele uranice efluvii
încearcă tu și trage bîrcile pe fluviu sub stele
ce vei simți ce lină apă e-acolo-n subterană
carnea mea suferă cu viermii globulari prinși sub sprînceană
mă doare și mă-nalță a celui ce mi-a zis
că voi dormi e-aceastăcarne aici în paradis uitată
într-un mojar de zmalț ochiul de inger în divine mîini
cu stelele-i abia ca-n ceașca ta un praf de zahăr cubic pe inele

Compoziție

Vai, toată liniștea zorilor
E o impresie depărtată de noi
Culesul viilor
Mirîștea arsă de păstori.

Ludvig van Beethoven
Surzind lîngă riu
După amiaza crește
Și se va prăbuși crescînd.

Vai, liniștea atît de limpede
Mărul din poarta casei părintești
Un cerșetor la masa regelui
Un filosof poate rugîndu-l
Să-și povestească drumurile căci
Aduce din copilărie vești.

Vai cît de mult se schimbă toate
Frunzele clare în amurg,
Dar întrebați-l de bătrînul tată,
De surioara măritată
Nainte de-a muri cu bogătașul ciung.

Veacul de aur

Piciorul gol și vremea lui de aur
sandaua a căzut la fund în apă
copilul s-a născut îndrăgostit : mugește ca un taur tatăl
nu-i nimeni în cîmpie soarele și-o arșiță timpită
înoată ceru-n iazuri și vremea-i ca o pată
cînd iad se face trupul privirea ta e-n rai
ai dat în laturi porțile grădinii și am intrat
port spinii roși ai suferinții ca niște bube dulci
pe frunte porți coroana și pruncul ți-o arată
cu degetul : miroase rana
și trupul sfînt se-avîntă și locul este gol
c-o frunză acoperi strugurul

Teama de rai

Iubirea, care-nalță cîntec stelei,
intîi ea geme pe pămînt, turbată,
din toate cîte dărui îndoielei
cu-atît iubirea-i și mai des cîntată ;
începi c-o ramură de suferință
în lupta lumii cea mai dureroasă
și-nchei căindu-te de biruință
teama de rai e și mai nemiloasă ;
atingi abia ceva ce nu te doare
de regulă e vis contradictoriu
o noapte-n care arzi fără splendoare
cenușa unui mare oratoriu !
ne pare-n veci că n-o să mai învingem
cînd respirăm învinși de ea — ajungem !

EUGEN BARBU

DOUĂ SCHIȚE

Trecînd...

Miruna, fata lui Vezeteu, sta-n priveliște la adîncul albastru al zilei. Peste toată firea domnea o lumină de Suceava, clară și rece. Toamna în desfăt era pe trecute, primele frunze ale codrului pluteau leneș în argăsita amiază și numai cîte o pasăre mîndră cădea, departe, în vreo curte de sub dealul dulce pe care se afla casa păduraru-lui.

Spre seară, avea să se strecoare incoace și un vînticel auzit ușor acum, numai ca un oftat, înfiorîndu-i sînii. Era singură, odăile spoite demult lăsau să cadă varul mărunt pe podelele spălate cu grijă în fiecare sîmbătă de maică-sa, mițele se jucau pe prispa de pămînt și ciinele, Zmeu, își rodea jujeul care-l împiedica s-o ia razna printre uluci.

Miruna căscă, dormise prost, avea vise ciudate, noaptea se întorcea cînd pe o parte, cînd pe alta.

– Ce ți-e fa ? o întreba mormîind muierea bătrînă care horcăia alături-ea.

– Mi-e ! răspundea fata.

– Să nu afle tac-tu că ți s-a făcut, că te duce la Mînăstirea Cocoșu, legată ghem, și-acolo te-ngroapă...

– Că n-oi fi proastă să stau ca Sfinta Vineri...

– De, mai făcea și mă-sa, și iar începea să sforăie.

– Taie dracu lemne, se închina cu limba în gură a mică, Doamne iartă-mă...

Și asta se întîmpla, aproape în fiecare noapte în ultimul timp. Creștea și ea, crescuse...

Acum, cerul era fraged, dumbrăvile coclite coborau din față ca niște hududoaie, ca riurile, clocoteau de atîta culoare și chiamăt.

Aștepta. De trei zile aștepta. Trebuia să treacă Cocoratu pe un cal țintat, cu ceata lui stolită și el nu se ivise încă. L-or fi prins, l-or fi ciuruit poterele, păi dacă era așa, ei ce-i mai rămînea decît să meargă la Mirele ceresc ? De dimineață de tot, se sculase tiptil din pat și se boise într-un ciob de oglindă cu niște foiță roșie, se pieptănase lung, privindu-se, avea ochi frumoși, o știa, și o gură ca un boboc de trandafir. Își pusese o bluză albă prin care i se vedeau sfîrcurile și-și virise busuioc în sîn. Știa că n-o să vorbească niciodată cu acel bărbat. Numai se priveau, atît, dar dacă...

Mă-sa o mirosise de mult :

– Mirună, tu nu mai ești în mințile tale, ori ce ?

– Ce ?

– Parcă eu nu știu ? O fi Anghel al lui Vasile ?

Ea dădea din umeri, privind tot afară.

– O fi Dumitru sin Gheorghe, al lui Rață ? Că ăla a înșirat tot satul și are hogeacuri în toată pădurea, vezi tu ce faci...

Ea tăcea, milc, nu zicea nici da, nici nu. Nu o aflaseră, nici maică-sa, nici taică-său, pentru că ei numai se priveau, el trecînd și ea arătîndu-se în fereastra deschisă. Asta-i ajungea Mirunei, o lună, două, trei. Avea la ce se gîndi. Erau legați, știa și haiducul, dar poate, odată și-odată, el se va opri, va descălăra și-i va spune măcar o vorbă, ori o să-i ceară o cană cu apă, c-o fi însetat ; asta nu se întîmplase, dar putea să se întîmple...

Iarna, cînd îi era greu haiducului, Miruna fura din hogeacuri carne, ori pîine făcută în țăst și nu uita nici cîte o damigeană de Cotnărel afumat, de se mira tat-său care stingea paharele :

– Mă, dar cine mai bea cu mine, nevăzut, ori nu mai știu eu să număr ?

Cum să-i treacă lui prin cap că vameșul era chiar fii-sa ?

Cînd nu era miel, era un iepure, și ăla dosit din vreme și pus la păstru pentru răul de virtute care doar trecea...

Lumina de-afară se făcuse ca ambra, se lăsa răcoarea, soarele sta tologit pe o rînă, deasupra dealului Mirișteа, de ce i-o fi zis cine-i zisese așa, nu știa. Un miros îmbălsămat se strecura prin ușa deschisă. Miruna știa că va trece în acea zi, nu avea călindar, dar simțea ca vulpea ; cînd nu mai dormea și striga noaptea-n somn, știa că el va trece. Ca să-i iasă înainte nu se cuvenea, că era fată, și haiducul ce-ar fi crezut? Aștepta. Se gîndea la el, îl **aducea** spre acest loc, **menindu-l.** Știa de la un unchi că avea o fire harmăsărească, ținînd iubite în toate cotloanele : pe la conace, pe la hanuri, prin poduri, tăvălea ! Dar asta nu o făcea să plîngă. Cînd auzea că mai belise cîte un boier căptușit cu galbîni se bucura, deși gîndul că o să-l prindă careva și o să-l vire la ocnă o chinuia în visele ei cumplite, în care-l zărea în obezi ori cu știreangul de git. Se ruga seara la icoane, în genunchi, bătea mătănii pentru el, îl apăra în gînduri. Nu trăia în acel pustiu de loc decît pentru a-l privi, trecînd...

Dar în ziua asta prea lungă avea parcă un amar în inemă, timpul trecea și, dacă venea seara, era mai greu să creadă că o să-l mai vadă. Erau de două ori legați, de nopțile cînd, pe lună ea se strecura în pădure și-i ducea hrana și vinul la locurile știute numai de ei doi, deși nu se înțeleseseră niciodată și de zilele cînd el doar îi arunca o privire pe care ochii săi de cneaghină o sorbea.

Bătea un clopot pe vale, păsările lopătau în cerurile încă palide și Cocoratu nu se mai arăta. Îi era foame, dar nu s-ar mai fi mișcat de lîngă fereastră, dacă trecea și nu o vedea la locul ei ? Simțea cum sudoarea o năpădește ca o rouă, o pisică se tologise pe prispă, căsca. Ciinele tot mai rodea jujeul, cîte ceasuri să fi fost ?

S-o fi miluit măcar o dată cu un cuvînt și ar fi intrat cu mare alai în bucurie, să-i simtă fudulia bărbii pe obrazul ei de ceară, dar cu rozde hîrtie. Să-l vadă cît e de nalt și să-l miroasă. Cum o fi mirosind haiducul harnic la femei ? se întreba în gînd și odată simțea pe șira spinării ceva ca o urzică mușcătoare. Își dădea în bobi și bobii nu-i spuneau nimic. Tăceau și ei. Visuri, chimere...

Pe la amurg, încă nu mincase nimic, maică-sa bombănea, bombănea :

– Postești, ori ce ai ? Oi fi bolnavă, ori grea, că numai gravidele nu se ating de mîncare...

Miruna o rugă încet :

– Lasă-mă, mamă..

Avea un suflet de criță. Dacă el nu trecea astăzi, știa bine că nu va mai avea decît zile trecute și moarte. Soarele bolea într-un asfințit singeros. Un stol de frunze pluti peste curtea acum pustie. Ciinele, covrig, cu jujeul în praf. Pisica tot torcea pe prispă. Haiducul nu se mai ivea. Locul părea golit. Liniștea adîncă. Ecoul unei aripi de moară care se învîrtea undeva, jos, în cîmpie îi auia în auz. „Mă omor, dacă nu-l văd astăzi, gîndea Miruna, nu știu de ce, mă hrănesc numai cu durere și rușine ; dacă mă află părinții, mă dau după nemotenia de văr-miu, de la Vădastra, și eu pe Cocoratu îl iubesc, cum stă el călare în fruntea cetei, cu obrazul mistrițat, cu o mustață flocăită pe buza de beutor domnesc. Mă duc unde-i fîntîna mai rece, la a lui Bivolu, că acolo s-au mai înecat pe vremea turcilor cîteva fecioare, nu era scăpare...

Întunecata sărbătoare a asfințitului înghițise soarele. Umbre prelungi veneau spre fereastra Mirunei. Atunci se auzi din depărtarea de-a stînga, un murmur și parcă un cîntec stins. Cine să fie ? El venea totdeauna cu ai lui din depărtarea de-a dreapta. Ciuli urechile. Ce să fie ? Vreo nuntă ? Nu era zi de nunți. S-ar fi auzit vreun chiot, vreo cobză, ceva, dar parcă era un plînset stins ce se apropia și inema ei coclise. L-or fi prins și l-or fi băgat în butuc ? Să-l fi vîndut vreun luda smerit ? Deschise fereastra să audă mai bine.

Peste cîteva clipe îl văzu...

Într-un car plin de flori, pe năsălia de lemn, neluată la rîndea, sta Cocoratu, cu o lumînare pe piept și, în spate, îl jelea tot satul. Parcă rîdea, cu mîinile legate cu o bantă neagră, pe piept.

Haiducul trecu fără s-o mai privească...

Din halimaua

Ilustrații de Sabin Ștefănuță

Lumea știe numai de ruinarea lui boer Dudescu și încă a cîtorva mai răsăriți ce s-au dus cu păcatele lor la Dumnezeu, cînd acesta i-a chemat, dar de Epaminonda Francudi, de i se mai zicea Boer Falcă sau Baron Pârț cine-și mai aduce aminte ? Vremile trec și trag după ele tot nămolul clipelor, îngroapă avuții și reputații, numai în niște hîrtoage mai găsești faptele cele mari ale timpului și, de nu-i păcat, să ne mai amintim o țîră...

Sărac ca o mătură, fiu de mazil, tînărul Francudi nu speriase tîrgul, știa taliana, limbă broscărească cu dulci cuvinte, grecește supsese de pe buzele maică-sii, nițică franceză rupea, că avea ureche bună, de lăutar. Era frumos ca un îngerel, că de aici i se trăsese, cu niște ochi de lături, cu un păr auriu de aranghel, uitat la poarta Raiului și cu un trup de efeb, iute atrăgînd privirile lacome ale celor de aveau moravuri dosnice, ce cu o părintească dragoste începură a se îngriji de el, dedîndu-l la plăceri necuviincioase. Învățat de mic cu mîncare bună, cu băutură și vinuri suave, nu lipsea de la mesele bogate. Știa să cînte la citeră, cu chipul său rafaelit era cerșut de lacomele priviri ale cucoanelor care l-ar fi supt și l-ar fi dădăcit în ale amorului, dar el tot spre bărbați trăgea ; el simțindu-se bine între ei și avînd grijă să le fumeze ciubucele pline cu tutun macedonesc, dînd damfuri verzi spre tavanele ioase ale tăinuitelor hogeacuri în care fusese crescut. Mare mîncău, de nu se punea carnea pe el, gusta pilaful și baclavaua ca un hîrurg, strîmbînd din nas dacă nu aveau gustul dorit. Îl urau bucătarii și jupînițele de întindeau mesele pentru că o vorbă a lui te arunca în uliță. Să nu-i fi plăcut vreun fel, era prăpăd. Trăgea mai ales spre sarailii și avea boală la tacîmul cafelei, pe care-l citise în cărțile lui și-l știa pe dinafară, muierile proaste, de unde să le afle ? Știa **Scara Cărții de bucate** pe dinafară, poroncea și slugile îi pupau mîinile cînd îl vedeau. De la el învățau cum se gătește rața și spinarea de căprioară, cum trebuiau prăjiți puii în unt. Dar curcanul umplut, oare nu avea și el tacîmul său ? Cine știa ce-i acela un cașcaval de vacă decît el, Epaminonda ? Pohtea iarna la carne murată, lua ghimberul și-l amirosea, intra în cuhniile domnești și cîntărea din ochi jambonul, limba de vacă ce trebuia gătită cu măsline, iepurele cine-l dichisea ? La pusul castraveților murați și în oțet nu lipsea, pastrama de mascur el o așeza la salamură, fiartă în vin ca să aibă gust și dată prin fum. Avea negustorii lui pe care-i dijmuia, de la care căpăta bacșiș : dafin și rozmarin, chimion pentru supe, mirodenii, budincă, griș și nu rupea piine porcească, ci numai lipie și franzelă că-i cădeau dinții, și așa galbini de tutunul de Pernanbuco, pe care-l fuma dintr-o lulea de porcelan, și asta numai în sfatul mesii, adică atunci cînd își mai odihneau tovarășii lui stomahurile greu încercate de atîta iscusite feluri. Lunea, dimineața, se dregea la bîrturile mărginașe cu trahana la ciorbe, sau cu hrean amestecat cu salce, ori migdale. Ochii lui murdari ca rufa, sîmbăta scodoleau în căutarea mizilicului. Marțea, era dorit de sos din pătlăgele roșii, tinute iarna la borcan în zeama lor, ori ciuperci zăpăcite cu oțet.

In case mai firoscoase nu cerea decît salate de pertocale după o masă, la mătarii din Cioplea, unde sorbise potroace sau ciorbă de burtă, dreasă cu usturoi, biruia de patru ori. Știa să taie lămîia cu un cuțitaș de argint, pe care zicea că l-a moștenit de la părintele lui, dar pe care-l furase de la Zulnia Cupăreasa, născută Bașotă, cu care se încurcase cînd ea avea optzeci de anișori. Murea după dulciuri, după zmeură și mandarine, storcindu-le într-un vas subțire, chihlimbariu ce se găsea în casa lui Laerțiu Lahovary, cu care juca în cărți și pe care-l trișa de-l lăsa de fiecare dată sărac, și acela, ramolit, mincat de molii, nu băga de seamă ce i se întîmpla. Cocoanele îi știau damblaua și-l serveau, care cu plăcintă de morcovi, iarna, ori cu cea mai bună budincă, el o spunea, budinca de raci, zisă **meridon,** pe care o degusta răbdător. Cînd il uitaseră, mai încolo, de il aflaseră ce hram poartă, uluiți că mai și bîrfește și mai și fură il îndepărtaseră de pe la mesele lor și de atunci, Baron Pârț, cum îi ieșise vorba, se mulțumea și cu posmagi de Brașov, ori bezele fripte în untdelemn de simigiii din Piața Cucului, gîndind cu jind la hulubii în papiloturi, la zlatna de pomușoară, ori la învîrtitele cu jambon de altădată. Făcea foamea și i-au zis Boer Falcă, pentru că ajunsese rău, se bătea în tîrg, la Moși, cît era de cănit pe vremea aia, cu falca de bou, cu toți mătarii și linge-blide, pentru că decăzuse, căzeau hainele de pe el ; era murdar, slinos, numai fața și-o bărbierea în fietece zi, după un obicei de militari. In această răspîntie sufletească suferise cel mai mult. Intr-o toamnă spulberată, cu cerul alb, de cridă, i se închisese poarta în nas la boer Zappa și slugile îl huiduiseră pînă în uliță, pentru că il prinsese trișînd și-l spusese în tîrg, ori o asemenea chestie nu trecea ușor, în cîteva luni era afif, că nu strînsese bani și crezuse că sărbătoarea vieții ține mult. Incercase pe la alde Arghiropole, pe la Eracle Aslan, nu găsise nici o înțelegere, nu-i rămînea decît știreangul. Umblase mort de foame prin mahalăli în așteptarea unui noroc neașteptat, dar nu-l găsise. Aerul tot mirosea a bulion că era vremea murăturilor și el, stors, fără un firfiric în pungă, care-l vedea, cum dădea dosul, ca și cînd ar fi fost ciumat. Noaptea visa cataifuri pîntecoase, înghețată de labe, crap la protap, friganele, potroc de curcan și Palavră de Mocca, asta fiind cafeaua cea mai bună, că pe unde bătuse podelele, lăsase cîte o poreclă : vinurilor le spunea **Sămînță de vorbă de Drăgășani, Să n-ai greață de Iași, Singe de taur,** cîte și mai cîte, că de-aia il pofteau să dea din el, ori acum i se lipise burta de spinare, trecea pe lîngă tarabele țăranilor și mai fura un măr, ori o pară stricată, aceia il fluierau cu degetele în gură : „Huo, nehalitule, cine dracu te-a mai adus, să ne furi nouă marfa, că te dăm pe mîna ipistaților !" Și el roșea ca o fată mare pentru că mai avea un dram de mîndrie și îi venea să se spînzure. Se scodolea pin buzunare și mai scotea de-acolo un mărunțiș pentru o bragă, să-i ție de sete. Trecînd pe lîngă trăsurile de **Binder** sau **Clochez** cu vizitii în hainele de gală, Boer Falcă saluta cu un gest vechi și elegant, dar demoazelele nu-l știau, nu mai călcase de mult prin saloane, se schimbaseră și boierii, nu mai erau turciți acum, se frantoziseră și aveau alte moravuri. I se usca cerul gurii și cînd trecea pe lîngă **Chabot, Boissier** ori **Potel,** îi ploua în gură după dulciurile ce stăteau înghesuite în borcane legate cu panglicuțe și în care înotau nuci în dulcețuri, ori zumaricale date cu marțipan de luceau ca țiglele. Ajunsese rău, se mai adăpa pe la **Puțul orbeților** de unde luau și sacalii apă proastă, își vedea fața slăbită și ochii morți și-i venea să intre la spițeri și să ceară ceva să se otrăvească, dar cine să-i dea ? Așa încît, cerși o vreme la **Biserica coconilor,** cea din lemn, unii il cunoșteau, dar nu-i mai cunoștea el, le întorcea spatele și mima că e surd. O vreme se gîndise s-o facă pe nebunul, ca Prințipul Zamfir, ori Sgabercea al Dudescului, ca să nu mai vorbim de Manea Nebunul, de Dună, soitarul, popa Ciupelțeanu, Bărbucică, ori Chimiță, cel nebun de amor, îmbrăcat în stofă de mobilă, dar cum să fie crezut nebun, el, care știa în minte orice carte se pusese pe masă și le lua paralele de pe mesele de joc, cît ai clipi ? Nu ținea...

Furtuna mintuirii veni însă de la un dascăl, care-i dădea simbăta mîncare în basma și el o prăpădea mergînd pe sub uluci. Ce-ar fi să-și lege, ca acela, un țîr la briu, pînă nu vine **Sfinta,** că de la ea mai aștepta mîntuirea, ori să se prăpădească toți, ori să scape care poate, că Ciuma nu ierta, și se gîndea să ajungă la o mînăstire bogată, la sfinții părinți, că mai știa cîte ceva din muzica savantă a slujbelor, vorbea limba zeilor, greaca și umblase prin Paterice și Miscelanee, cetise Vieți de monahi și-i cunoștea pe marii lucrători ai rugăciunilor lui Isus. In tinerețele sale, cele mai proaspete, studiase cu un popă ce-l dase cu capul de pereți ca să știe pe dinafară pe Nectarie Protopsaltul, **privighetoarea Athosului,** avînd o aleasă trăire duhovnicească.

Zis și făcut, fură nescai bani de la un băiet care avea și el obiceiuri socratice, un cocon pe care-l păscuse o săptămînă și merse la bărbieri și la Baia Castrișoaiei, la aburi, și se dichisi, cu ce avea și cumpără și niște haine călugărești, pe care le găti pentru intrarea în lumea crucii și pentru a mai mirosi nițel tutunul de Dalmația al saloanelor se îmbrăcă și sosi neinvitat la un prînzucior dat de dumnealui Iancu Zalomit, unde știa că or să-l vadă toți cei ce-l huliseră și-l alungaseră din mijlocul lor. Erau în păr, la început nu-l cunoscură, că-și lăsase barbă, dar cînd le dădu binecuvîntarea asupra mesii îi știură glasul și se închinară :

– Se călugărește dracu-n baltă ! zisese gazda și ceilalți căzură într-un ris rău și lung. Dacă nu e Belzebut este Baron Pârț, deghizat...

Uitasem să spun că porecla aceasta i se trăgea de la un chef, unde Epaminonda Francudi Ceakir mîncase gras și, pînă să iasă afară să borască toba, pieptul de gîscă afumată și mielul tîlhărit, scăpase, să mă ierte urechile subțiri, o bășinică de se dusese vorba-n tîrg, cît ai clipi, pentru că darea la boboci se mai îngăduia, că și strămoșii unora, romanii, ori chiar grecii duioși din Arhipel, mai vîrsau, dar a da sunete de goarnă prin fund, cum zisese Dante, nu era îngăduit.

Măreața adunare de palavragii rîdea în hohote încă și-l priveau ca pe o altă-aia.

– Am venit să fac cherofilima, dau sărutări de mîini cucoanelor, și, cînd colo, vă găsesc singuri.

– Al mai pus vreo vie la mezot, că te știam răpus de averi, zisese Didilat Costaforu.

– Nu se vede că se duce la encomiaștii emfatici, că-și folosește vremea în cetire și că s-a dedicat Domnului ? adăugase și Eracle Mărgărit.

– Lăsați omul în pace, vru să-i liniștească gazda, tot glumind, că a luat-o pe urma Cuviosului Demetie și a smeritului Gudil, ne face loc în Rai, așa că mai bine să-l poftim la masă, că o fi sătul de post...

Dar Boer Falcă nu se dădea atît de ușor în gura lor. Il îmbiară cu mirosul de toamnă al zacuscăi, care cerșea, nu alta, cu vin, cu friganele, cîte nu-i întinseseră dinainte, șunci, cîrnați, sarmale, sorbeturi amestecate, dar el nu le atinse. Ii privea de sus, zicînd vorbe religioase, că era epistimon.

– Puteți să rideți cu gurile voastre spurcate, dar eu am luat calea martirilor ce au nevoit pe acest pămînt și mă înalț spre cerurile veșnice.

Cinstitele fețe riseseră fără milă, în hohote.

– Ia te uite, unde era filomela grădinilor cerești, zisese Didilat Costaforu, nu mai bea săracu' decît curva de apă ce-i sperie pe alde noi, care lucrăm asupra mîncării și beuturii cu spor... Nu-i mai trebue crăpelniță, hi, hi, hi...

El îi privea cu o demnitate severă, aruncîndu-le priviri compătimitoare.

– O fi Iosif Pustnicul, Inainte văzătorul, mai glumi Iancu Zalomit, ori Pimen, taumaturgul, să mă vindece și pe mine de trînji, că amarnic mă mai încearcă...

Și ei, ceilalți, iar :

– Hi, hi, hi...

Neturburat, fără să se atingă de păcătoasele feluri la care nu privea, le spuse :

– Puteți să rideți, dar lumea mea, de aici încoace e între marii duhovnici harismatici, a monahilor isicaști, care pot zidi sufletele noastre...

– Te-oi face pustnic ascultător de rînd, ori aghiograf, sau te-ai afundat în arhivele eparhiale și mînăstirești ? aruncă și unul mărunțel pe care Epaminonda nu-l știa, și care dovedea cunoașterea capetelor duhovnicești și ăia iar riseră, mai mincînd și mai îndemnîndu-l să ia din ce mai rămăsese pren farfuriile bogate.

– Ca mîine, cîntă pe nas, duhovnicește, zisese Eracle Aslan, ce-l dăduse și el în brînci, afară din casa sa, o să-l vedem punînd laudă lui Dumnezeu, ca adînc teolog ce se află...

Și mesenii iar lătrară în hohote și mai viriră pe sub nas cîte o bucățică de prepeliță, dreasă cu smîntînă...

L-au chinuit așa pînă spre seară, tot întrebîndu-l și luîndu-l în răspăr, dar el se ținea tare, încît începură a-l crede și cînd se mai matoliră, îi apucă o frică mare, privindu-l, că știau puterea credinței, mai văzuseră. Nu se petrecuse asta cu atîția, cu alde Chiprian Intristătorul, cu arhimandritul Bartolomeu, binepăcutul lui Dumnezeu ? Oare Mitropolitul Haliciului nu-l scula-se pe unul din moarte, ca pe Lazăr și ce rideau ei că erau doldora de păcate, se culcaseră cu fiicele lor și cu surorile soților și asta atîrna greu la Judecata din urmă. Așa că-l mai îmbiară, dar el, neclintit, nice nu se uita spre dînșii.

Pînă la urmă, alde da Zappa, care se prăbuși cel dintîi din cauza grosului vin de Zăvideni, îi căzu în genunchi și-l rugă să-l ierte ca om sfînt ce era, neadormit în rugăciuni și ceilalți crezură că glumește, dar el nu glumea, plîngea și-și rupea vestmintele de pe el ca un om nebun.

– Iartă ! Iartă ! făcea, și-i pupa mînele și Epaminonda Francudi suridea subțire în barba lui ca amarantul. „Haide, că i-am dat gata, le arăt eu lor ce înseamnă să simți chemarea lui Hristos".

Văzînd aceste fapte mari și beți fiind, începură să facă schime și ceilalți. Didilat Costaforu promise o ușă împărătească de biserică, unde o vrea el, din chiparis, ori alt lemn sfînt. Eracle Aslan sări și el, ars și scoase o pungă cu galbîni să-i dea acuș pentru patru icoane mari de argint, care ar împodobi locul unde s-ar

timparilor...

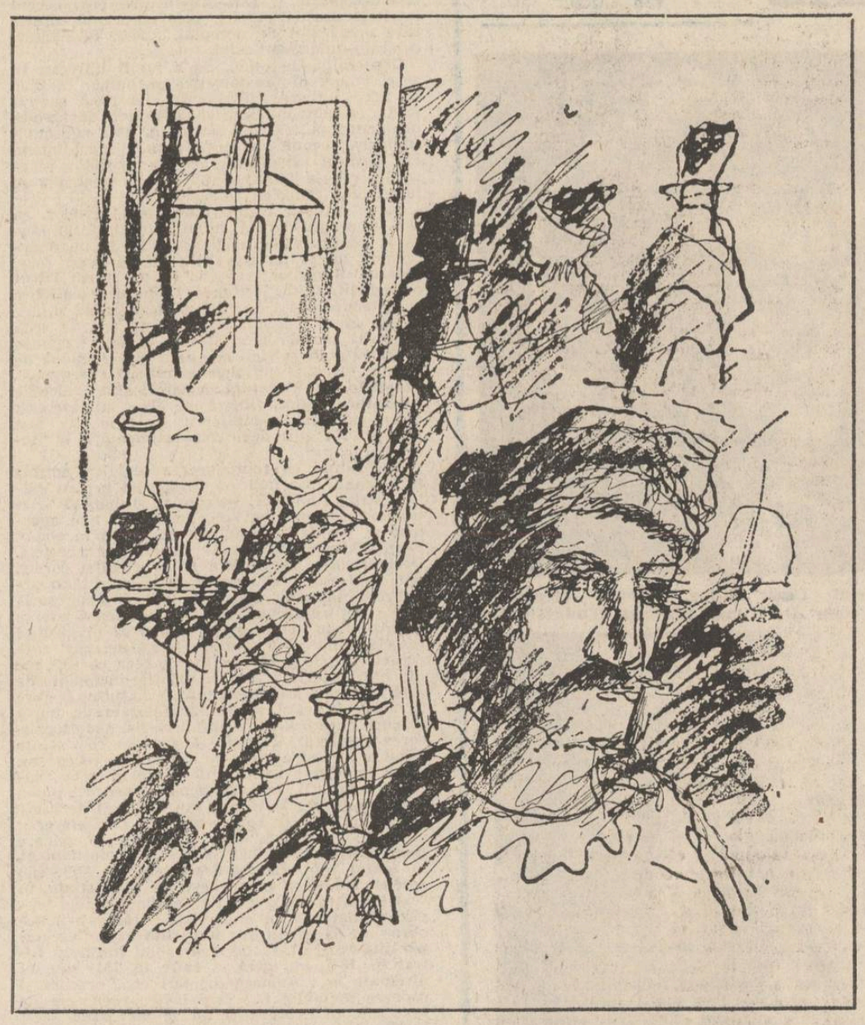

duce, dar Baron Pârț făcu un gest de refuz, dînd pildă de sfințenie, adică nice voind să audă de banii dracului. Dacă voiau să-l aibă de părinte sufletesc și doreau să se hrănească cu dumnezeiasca dragoste, să aibă răbdare, că el o să le spună ce să facă, pentru că știa un schit in munte, de-i zicea Hangu și acolo ar fi un loc silnic, unde s-ar putea întemeia ceva pe gustul lor, întru iertarea păcatelor multe, ce le aveau. Marii dascăli ai pustiiei, in asemenea locuri se retrăgeau pînă va să fie strămutați in cerești lăcașuri, așa că să nu se grăbească cu daruri pripite ce nu plac Domnului și să mai aștepte și cînd i-o chema el, să aducă cele de trebuință pentru un sfințuleț metoc unde el va îmbrăca marele și ingerescul chip al schivniciei.

despre pustnicul de la schitul Hangu se duse vestea prin prepușii lui Epaminonda, că vindecă de pustii, că da de brincă și făcea nevestele sterpe să nască la vreme, ca adevărat om sfint ce se afla și, cum vestea se lăți, mulți luară calea ce ducea la metocul acela. Cițiva Sfinți Părinți aflînd de această treabă incepură a-l vorbire de rău : adică, cum venea treaba asta ? Ei ce erau, că dobindiseră învățătură bisericească după ani grei și studii și fața asta stricată, cum de se retrăsese din spurcata-i viață pe care o știau cu toții, gata cu minunile și cu adînca teologhie. Chiar să-i fi dat Pustiul nefericitului toate harurile, să-i fi devenit plăcut Domnului, să fi dobîndit el pe nepusă masă toate virtuțile, ca înfrinarea, suferirea răului, neprihănirea, stăruința, răbdarea ? Să se fi încununat el cu Dumnezeu ? Să nu mai știe de multul banilor, de preacurviile făcute și de viața dusă in berbantlicuri și șolticării ? O viață cuviosă și preamărită nu era dată oricui pentru că pohta și minia sunt mai puternice, și el gustase din ele cu lăcomie, oare nu fusese aprins de plăceri, umplut de răutate, căzut in patima materiei, gata-gata să cadă in moartea sufletească ? A trăi infrinat, fără lucirea scurtă a bogăției, fără turbarea nălucirilor lumești, nu era dat oricui. Ceva nu se potrivea și ei trebuiau să afle, dar cum, pentru că prepușii lui veneau in Bucuresci, cutremurați toți ca de o adîncă lovire a spaimei și credinței neinfrînate și povesteau, cui voiai și cui nu voiai, ce viață intristată ducea acela ce se numise Baron Pârț, fapt ce dovedea că Atoateștiitorul nu-și alegea ucenicii numai dintre virtuoși, ci putea să dea tărie sufletească celor injosiți de păcate, multe și grele. **„Nimeni nu e bun, nerușinat fiind, iar cine nu e bun e singur rău și iubitor de trup și cea dintîi virtute a omului e disprețuirea trupului"**, predica sfintul de la Hangu. Uitați-vă la mine, că mult m-am sbenguit in plăceri necuviosse și pre mulți i-am tirit in păcat pentru că **„răul se prinde ca rugina de aramă și necurăția de trup. In tăcere naște mintea cuvintul, pentru că mintea e mai presus de lume fiind nenăscută"**. Și tot așa, predicile sale înfiorau pe cei ce-i ajungeau in față, Epaminonda Francudi locuind ciinește, intr-o pește neluminată, pe nește paie putrezite și hrănindu-se cu ierburi și uruială, cu pine de tărițe și bînd apă ca să-i lumineze pe ceilalți după modelul marilor duhovnici harismatici sau al sihaștrilor atoniți. Nu primea daruri decît cele pentru metocul ce trebuia să fie înălțat de sfintele lui mîini, după ce se va desăvîrși și curăța de păcate. Degeaba erau dospiți de ciudă preuții care nu veneau aici să vadă, zadarnic voiau să stingă glasul inemii sale dedicate Celui de Sus, pentru că spunea cu glasul lui încă dogit de vechile vinuri băute : **„Dumnezeu e bun, fără patimă, neschimbăcios. El nu se bucură, nu se minie, căci bucuria și intristarea sunt adevăratele patemi"**. Iată de ce nici el nu putea primi daruri pentru că atunci ar fi fost biruit de plăceri.

Celor mai luminați, Epaminonda le vorbea despre Evgarie Ponticul, inițiatorul Centuriilor, care impărțea viața spirituală in viața activă și cea contemplativă, adică gnostică, fiindcă Gnoza, adică **Cunoașterea**, a cărei incoronare e **Contemplarea Sfintei Treimi**, e scopul suprem al fiecărui sfint.

In Bucuresci, cînd se intorcea vreunul din vechii lui prieteni de-acolo, îi lăsa pe ceilalți cu gura căscată :

— Fraților, e adevărat, e om sfint, l-am văzut, stă lumea ca la urs și-l ascultă, nu se arănește decît cu apă și ierburi, a slăbit și are in ochi o lumină suprafirească, dacă-l asculți, nice n-ai zice că tot el era cel ce intorcea cărticica la dumneata in casă, boer Laerțiu Lahovary.

— Nu mă omori, că mă faci curios și mă sui în trăsură și merg și eu să-l văd, că era pohticios, minca precum un spart și cădea asupra mesii cu o furie care-mi speria slugile. Nu lăsa nimic dinaintea-i. Adică nu mai fumează el cu luleaua, tutun de Pernambuco ? Să nu mai guste ei zacusca Zulniei Cupăreasa ? Să nu-i mai curgă balele după jambonul și meridonul ori a uitat papiloturile ? Nu se poate ! Mă duc să-l văz...

Și se dusese. La intoarcere făcea cruci mari și povestea ca unul venit după cealaltă lume :

— Fraților, dacă ați auzi ce-i la gura lui, ați rămine trăzniți : **„Cu moarte bolnăvicioasă o să sfirșiți dacă nu vă pocăiți pentru că intru pohte se află tot omul leneș**, auziți domniile voastre, **și să omori patemile trupului, iată suprema virtute, că mintea cum o lași slobodă a și preacurvit in cuget. Nu vă smeliți obrazele cu fățărnicie și nu vă lăsați pradă dracului intristării"**. Dar cite nu mi-a spus ? Mi-a vorbit despre slava deșartă și gura lui era plină de pilde !

Boer Zappa făcea o față prelungă și-l ispitea pe cel ce cercetase :

— Adică să nu mai puie pe limbă jimbuliță, să nu-i mai fie dor de vinul acela **„Să n-ai greață de Iași"**, ori de **„Săminția de vorbă, de Drăgășani" ?**

— Cum vă zic, se jura Laerțiu Lahovary, auziți domniile voastre ce predica : **„Pintecului nu-i da piine să se satureș și necăjește-l cu apă sau mincare mai uscată și viețuire aspră"**. Astea erau vorbele lui și se uita la mine ca prin sticlă. I-am zis : „Vorbești serios, ori te-ai nebunit ? Nu trișai tu la joc, nu purtai ciorapi de mătase, ca damele, nu cădeai sub masă și-acum îmi ții omeliile ? Nu beai tu numai vinuri moharite ? Și dacă, mi-a zis, ce-a fost a fost, **acum m-am înălțat la minte pentru că rugăciunea e vorbirea minții cu Dumnezeu. Am scăpat de năvălirile dracilor, am ochiul neimprăștiat in rugăciune și mă socotesc gunoiul tuturor...".**

— Adinc, făcea uluit de cele ce auzea Iancu Zalomit.

— Eu zic să-l incercăm cu ispite, propusese in cele din urmă, boer Didilat Costaforu, să vedem dacă e sfint cu adevărat ?

— Ce fel de ispite ? intrebase Eracle Aslan : zici că vin in gură nu mai pune, muierile nu i-au plăcut niciodată. Și-atunci ?

— Păi dacă gastrinargia nu-l mai ispitește, adică nu mai pohtește la cele mincări și beuturi, deci nu mai e lacom, curvia nici atit, iubirea de arginți a lepădat-o, de miniat nu se mai minie, intristat nu mai are cum fi, ce ne mai rămine ?

Didilat Costaforu, care era mai in problemă, le spusese celorlalți :

— După Sfintul Cassian, cît mi-aduc eu aminte, ar mai fi **accedia**, lenea — că era și leneș, ce, nu-l știu eu ? Se scula la prinz, bea, minca, il lua un căscat ce-l ținea pînă pe la cinci ceasuri de după masă, dar cum să stai cu el in cea pește despre care vorbirăți, că nu incapi și mai și risti să ți se intimple lucruri curvești, că sihaștrii ăștia fac de toate, ar mai fi slava deșartă, cenodoxia, mindria...

— Adică, cum ? se mirase boer Zappa.

— Poate să-l umflăm cu laude, să ne arătăm izbiți de slava pe care o răspindește, dacă asta e cu adevărat, propusese Laerțiu Lahovary, dar Didilat Costaforu, care era cel mai deștept dintre ei, îl intrerupsese :

— Cel mai bine este să-l scodolim, trimeținid un sfint părinte, care să cerceteze de unde atita invățătură și iluminare ? M-aș duce eu, dar e mai bine să vedem ce ne va spune un om al lui Dumnezeu...

Zis și făcut, au mers pe la toate besearicile să intrebe cine ar fi cel mai potrivit la această treabă, au bătut toate lăcașurile de rugăciuni, pe la Biserica Săracă, pe la Sfintul Nicolae Șelari, pe la Popa Chițu, pe la Popa Hera, cel scutit pentru militari, la biserica Popescul, la Schitul Zamfira și pină la biserica Dichiul, nu au scăpat nici un lăcaș pină la Sfintul Nicolae, Vlădica, de unde incepea țigănia, ridicată prin strădania unui Nicolae Coiu și, in cele din urmă, au dat de un părinte mai bătrin, Ierotei, care a stat la Schitul Hangu o săptămină și s-a intors cu capul mare.

— Ei, cum a fost ? au sărit pe el toți prietenii vechi ai lui Francudi Ceakir.

— Cum să fie ? E doldora de carte, **știe !**

— Adică ? făceau aceia.

— Eu cred că e un răspopit, pentru că nu l-am putut dovedi.

— Nu mai spune ! făceau și alde Zappa și Didilat Costaforu și Laerțiu Lahovary.

— Păi, l-am ispitit cu o intrebare pe care totdeauna o pun celor ce jură strimb sau mint : Care-i păcatul cel mai mare la creștini ? **„Intristarea"**, mi-a răspuns el pe loc. L-am ispitit și asupra rugăciunii focului, adică a urcării la Dumnezeu, a luminii cerești din inemă. O știe și p-asta ; pe urmă, am trecut la cele opt gînduri ale răutății, chip de-l incurcă ! Mi-a vorbit despre Căderea Sodomei din pricina imbuibării cu piine, despre preacurvirea cînd te-ai și uitat la o femeie. Știa despre Sfintul Vasile, episcopul de Cezareea și Capadocia, despre idolii scobiți in aur. Am discutat despre post, a rostit pe dinafară povestirile lui Nil Ascetul, cu care îi cam place să se asemene, de unde semnul că e cam fudul și aici trebue călcat. Știa Sinaxarul din Constantinopole, ceea ce nu-i de colea, pentru că puțini Sfinți Părinți l-au invățat pe dinafară. Mi-a recitat și **Scrisorile** lui, in patru **Cărți** și **Cuvintul ascetic**. Vorbea despre viața moleșită pe care o duceți dumiile voastre, c-ar mai trebui să-i mai trimeteți cite ceva pentru metoc : care bani, care icoane de preț. Vorbea despre sărăcirea de bună voie, ca și cînd ar fi citit Magna Diaconicească din Ancyra, in care se află acea invățătură.

— Chiar atit de invățat să fie ? se mira Didilat Costaforu, care nice el nu se dădea pe oricine, avind doxă și mai știind cite ceva despre isihaști și asceți.

— Chiar așa, l-am supus la intrebări : Cite feluri de sărăcii sunt in Invățăturile lui Nil Ascetul ? „Trei, mi-a răspuns : sărăcia cea inaltă a sfinților și protopărinților de dinainte de cădere. Aceștia lasă sufletul să se dedice lui Dumnezeu..."

— Ia te uită, se mira boer Zappa, pigulindu-și obrazul bubos, ca și cînd pielea l-ar fi mincat tare.

— Lasă omul să vorbească ! il retezase Laerțiu Lahovary.

Ieromonahul Ierotei continuase neturburat :

— Ar mai fi **„sărăcia mijlocie"** care ingăduie și ingrijirea de trup și al treilea fel de sărăcie : **„sărăcia cea mai de jos care leagă sufletul de de cele pămintești"**.

— Ei, nu e mare lucru, se amestecase și Eracle Mărgărit, și el de față.

— Ba, cum ? se mirase Ierotei. E tare in Scripturi, știa și **Tratatul despre cele opt duhuri ale răutății**. E căzut in filosofie, mi-a vorbit despre viața molatică pe care a dus-o și pe care a părăsit-o fără părere de rău, gustind din lumina Domnului. Are sufletul in cinste și petrece in sărăcie, imi spunea chiar cu o mare plăcere : „Nu-i așa, părinte, că nu se află ceva mai frumos pe pămint decît să te răstignești lumii și să te lepezi de viață ? Asta inseamnă să te ridici la firea ingerilor. Știa pină și frumosul cuvint al lui Matei : **„Priviți la crinii cimpurilor cum cresc și ostenesc, nici nu torc"**.

Boer Zappa ingenunchiase inaintea Ieromonahului :

— Ce bine am făcut eu că i-am trimis cele daruri cu care va impodobi metocul, ușa de chiparis și icoanele de argint ; e un om sfint, chit că a băut și preacurvit.

După care Ierotei incheiase :

— Cum zice in plingerile lui Ieremia : **„S-au făcut urmăritorii noștri mai iuți ca vulturii cerurilor"...**

Ceea ce îi lăsase pe ceilalți cu gurile căscate. Drept care, cu mare zurbă, de a doua zi au inceput a trimite bani și odoare pentru Schitul Hangu, puindu-i și pe alții să-și dea obolul.

Poate că povestea lui Epaminonda Francudi s-ar fi sfirșit aici dacă, după ani de zile, fuga acestuia de la metocul Hangu, care nu se ridicase niciodată, cu averile strinse din donații și plocoane boerești, constind in pietre scumpe, covoare, omofoare, poponeți pentru luminări, suveniruri mitologice, colane de sapeci, ostii, sfișnice, sfeștocuri, prapuri, steaguri bisericești, căldelnițe, cazane de botez, icoane daurite, ori topite in argint, cu breleanturi de la marile cucoane ale Bucurescilor, găunoasa persoană, după ce vinduse totul unui telal și plecase la Paris, stind acolo cițiva ani și petrecind, nu ar fi fost zărit de mădularul Divanului, Gheorghe Puiul, in Oborul Vechi, plimbind o găină legată cu o panglică albastră, pre numele ei, Mărgeluța, cu care trăia de citva timp, pentru că, așa cum spunea, cind l-au dus la Schitul Balamuci, ca a ei nu avea nimeni ! Pasărea era golașe și mirosea a parfum, pășind mindră lingă bătrinul Francudi, acum aflat in doaga copilăriei, căruia nu-mai aveai ce să-i faci, pentru că de nebuni nu se leagă nimeni...

gheorghe tomozei

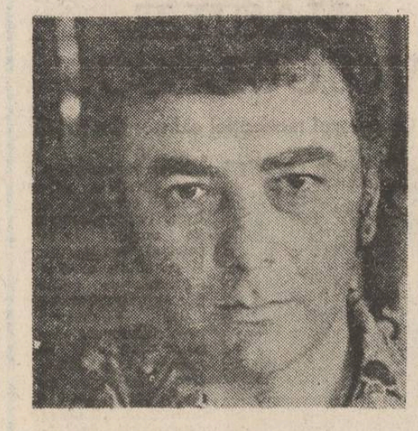

Orgoliu

– Sum o palidă frunză-n ruină.
– Ești, nebunule, tot, o grădină !

– Sum toarta subțire a unei cești.
– Nebunule, ești pămint cu morminte
regești !

– Sum fulg de zăpadă căzut peste Marea.
– Nebunule, tu ești ninsoarea !

– Sum pasul mărunt, de-l șterge scrumul.
– Nu pasul, nebunule, tu ești chiar drumul !

– Sum
fum,
sum numai un biet
poet...

– Ești un planet !

Estimp

Estimp
am înțeles că nu mai pot să mă schimb.

Cum o rană se trece,
cum un sărut,
numele meu
a
trecut....

De sine

Dar pe ploaie cine o plouă ?
Ea se plouă singură,
pe mine eu
mă mor
cum iubirea ta, te iubește,
cum versul se scrie singur, de sine
cum naște singurătatea
singurătății...

De la o vreme

Sint tinăr incă, n-aveți a vă teme,
numai că de la o vreme inalț
peste gitul subțire
și umerii firavi
un pietrificat
cap
antic...

Moment

Cu o piine cojită sub braț,
cu jurnalul de miine intr-un buzunar
și cu, in celălalt, vopseaua cursă
de pe chipul meu
ploaia se trage spre casă
impleticindu-se intre tejgheaua birtului
și ultimul tramvai
(cu cai)...

Cum mai arăt

Mă-ntrebi cum mai arăt, cum mă arăt ?
Indeobște măreț
(soarele imi dă ocol anevoie,
ca unei cireșe)
cuvintelor mele le crește barbă de lemn,
dizolv in liniște silabe de zahăr,
sint același caligraf pe frunze de tutun
ce-l știai,
cultivator de brume
și crainic la nunți umile
(auditoriul meu :
iarba)
numai că,
numai că mai există in zilele mele cite-o
secundă
in care imi trag peste chip
o mască atridă
și pot zidi peste fiecare piatră ce mă atinge
o mănăstire...

Totdeauna

Să nu mai ai somn, să-ți priveghezi
ingerul păzitor,
să pui in bidonul de tablă, otetul
ce va umfla, miine, buretele,
să ascuți virful suliței,
să indrepți piroanele ruginite —
totdeauna intre nisip și pierdere,
totdeauna intre doi tilhari,
intre muntele Căpățina
și căpățina ta

pe care incă mai curg
lacrimi și
crini...

Durată

Bărbat al rodiei, amant al portocalei,
cu dinții — scula iubirii,
nevrednic siluitor de grădini —
pe jumătate intrat in iarnă,
pe jumătate incă nenăscut,
tot mai crezi că lași semn
in sticla moale-a luminii
curgind peste lume ?

Și cit Iți viiază ție, iubirile ?

Cit un fișnet, bărbat al rodiei,
cit un ciob de mireasmă,
amant al portocalei,
cit o viață trăită mărunt,
cit o
murire...

Ivire

Asta era el,
o piatră curgătoare,
o floare schingiuită,
un vas umplut cu milă.

Din propriile-i dezastre ridica
palate etalind colecții
de regi și bufoni ;
cu propriile miini, de parcă

punea ruină peste ruină
spre a dura ziduri și turle ;
cu singele lui, cu viața lui puțină,
cu noi, ai lui, puțini.

Se mai abate pe la noi, cind și cind
intr-o lectică
trasă de fluturi inhămați,
el, piatră ce curge, el, vas cu milă...

Cîntec

E timp să mai iubești și timp să ierți —
toamna iți stringe umbra-ntre coperți.

E timp să te inalți și timp să pieri
și pentru tine-i totdeauna ieri.

E anul doar pe sfert, un anotimp —
e timp s-aduni fărimele de timp :
doar săptămini, doar zile, clipe doar.
E timp să mai rodești, cireș amar.

Toamna iți stringe umbra-ntre coperți —
e timp să mai iubești și timp să ierți...

Ploaia

Noroită cu polen,
ploaia te spală
pină te piere...

Era

...Era o părere,
era o femeie
ca o transee
plină cu mere...

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (IV)

ne apropiam de jumătatea drumului dintre Moscova si Ulan Bator si eu mai desfăcusem o sticlă de vin de Gruzia si afurisitul de Vania, cel care fiind **dejurnii** nu consuma băuturi alcoolice in timpul serviciului, suflet pătimaș de slav melancolic si iute săritor la plăcerile altora, m-a binecuvintat cu o frunză verde de salată plină de icre brune, marcă prohibită la noi si aiurea.

Polonezul cel hieratic rumega cu o inexplicabilă plăcere biscuitii mei spritati, compatrioții săi cuprinsi de-o solidaritate somnolentă amortiseră in scaunele cu spătarul inalt, din cind in cind, cite o stewardeză blondă si zulufată trecea zimbind spre coada avionului si, uite așa, plin de elan am ajuns deasupra Novosibirskului.

Se intunecase de-a binelea, afară erau plus 13 grade, vintul sufla potrivit, escala avea să dureze jumătate de oră si eram rugați in consecință să ne punem centurile de siguranță, să nu fumăm si să coborim după oprirea motoarelor pe scările ce ne așteptau singuratice.

Aeroportul acceptabil, nici prea-prea, nici foarte-foarte, deși, după cite am inteles, este un mare nod aerian. Clădirea banală, as zice tipică, eter cetos, autobuz obosit purtindu-ne spre punctul de tranzit.

Coborim si urcăm pe niste scări intortochiate spre o sală de așteptare puternic luminată cu scaune si fotolii, măsuțe joase, aer inchis si o droaie de pliante multicolore răspindite la indemină. In fată un mic chiosc cu tot ce vrei si ce nu vrei ; artizanat, sticle de Campari, gumă de mestecat, butelci de votcă cu etichetă rosie, căciuli de nurcă, tigări rusesti si americane, păpusi cu părul blond, casetofoane ultimul răcnet, cizme de damă imblănite, coarne de reni, cosuri de răchită, toate, absolut toate zăbrelite si inchise cu un lăcăt enorm.

Silabisesc programul de functionare si constat că e deschis pină la ora 22 si cuprins de nu stiu ce frenezie intreb de ce nu e deschis micul magazin.

O măicuță in galosi si cu imensă măturâ de mesteacăn in mină mă priveste scrutător si zice :

— Batuska, aici e ora două din noapte. Si dacă vrei mata să stii nu servim decit pe dolari. **Dolar est ? Ha ?**

(Uitasem să potrivesc ceasul după noul fus orar).

Murmur un **niet dolari** si-mi pipăi grijuliu cei patruzeci si ceva de tugrigi din buzunar si cele citeva ruble obtinute pe căi absolut legale.

Alături un mic salonas in care se serveste bere si un fel de limonadă. Mai au mici ciocolate in ambalaj atractiv, biscuiti, (ah ! din nou biscuiti !) rotunzi insă si sărati si fără data fabricatiei pe ei.

Cu acest prilej am constatat următoarele lucruri esentiale pentru un pasager al liniilor aeriene : a) nu e bine să intrebi de ce e inchis shopul pină nu stii cit e ora ; b) biscuitii rămin marfă prioritară si imbatabilă ; c) prezența gindacilor **roșii si iuți, (carcalacii)** dovedește o deplină unitate biologică intre toate țările lumii ; d) singurul personaj autorizat care te poate informa despre orice este mătusa cu măturа de mesteacăn ; e) micul meu fakir, vecinul cu aere de călugăr scăpat din posturi lungi a dispărut definitiv ; f) toti pasagerii ingurgitează berea direct din sticlă ignorind paharele de-o ireprosabilă strălucire.

Cumpăr o ciocolată pentru copii si mă gindesc cu jind la jumătatea de butelcă de vin lăsată in avion. Ies pe un palier de la inăltimea căruia pot admira in voie panorama unei săli de asteptare plină ochi de pasageri asteptind cursele interne. E o devălmășie de costume si culori, de oameni de diferite rase dormind in cele mai neașteptate pozitii incit imi pare rău că nu am la indemină aparatul de fotografiat.

Se aude un hiriit in difuzorul plasat undeva deasupra imensei săli si o voce obosită si egală ne invită să pornim spre avion.

De abia acum realizez că mai am de zburat cinci ore si-mi vine să mă dau bolnav de apendicită si să rămin aici in inima Siberiei, singur si neconsolat. Mă gindesc la misiunea mea oficială, la spiciul pe care l-am scris chinuindu-mă vreo două nopti si pe care, (aveam să constat in Mongolia), l-am uitat acasă.

Mă intorc in avionul aerisit si parfumat cu esență de pin in care răzbate discret muzica din difuzoare nevăzute si stewardezele proaspăt machiate ne zimbesc ca unor rude indrăgite.

Constat cu surprindere că locul de alături este gol.

Amicul meu, consumatorul de biscuiti, dispăruse fără urmă.

Vine Vania si-mi aduce portia de vin incepută si-l intreb conspirativ :

— Unde-i prietenul meu ?

— Care prieten ? se miră Vania si se uită alături ca si cum nici scaunul liber n-ar fi existat darămite micul meu Satyamurti...

Mircea Micu

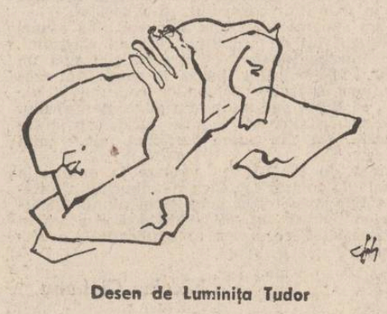

Desen de Luminița Tudor

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

III. Complexul motivației extraordinare (5)

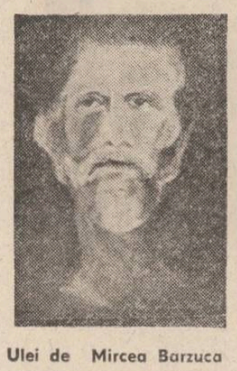

Ulei de Mircea Barzuca

Karl Rosenkranz, în **Estetica urîtului** propune o sugestivă deosebire de sensuri între **spiritul vrăjitoresc** și practicile magice circumscrise categoriei **farmecelor** („das Zaubern") prin raportarea ambelor noțiuni la conceptul de **diabolic.** În timp ce **vrăjitorescul** traduce în practică ideea de satanic, ca expresie integrală a **magiei negre** (element care „prin sacrificarea adevăratei libertăți și a propriei mîntuiri" face pe om „să pună în slujba sa forțele demonice ale iadului", căci, încheind pactul cu diavolul, acesta „dorește răul în deplină cunoștință de cauză"), dimpotrivă, **farmecele** au drept suport **magia albă** („o știință înaltă, a cărei artă face posibilă depășirea unor verigi intermediare, de care comportamentul obișnuit se simte îngrădit"), încît acestea din urmă sînt „compatibile cu frumusețea celor ce le fac și chiar cu intenții bune și scopuri utile". Exponenți ai celui de al doilea tip de magie ar fi, între alții, Prospero din **Furtuna** lui Shakespeare, Merlin din saga carolingiană sau Virgiliu din legendele italiene. Ținînd seama de caracterul supranatural al faptelor — chiar dacă benefice în ordinea umanului — săvîrșite de ele, nu e greu totuși să se atribuie acestor personaje însușiri ce le conferă din unghi generic un statut diabolic. Dată fiind nedesmințita lor apetență pentru motivația extraordinară a întîmplărilor, este lesne de înțeles de ce, la rîndul lor, atît personajul povestitor cît și cele din jur țin cu tot dinadinsul să acrediteze ideea că și Bujor aparține unei asemenea tipologii. „Îl ispiteam mereu despre viața secretă a codrului — mărturisește cel dintîi — despre traiul adînc al vietăților, peste care, după spusa lumii, stăpînea ca un sălbatec împărat. El răspindea scurt. Citeva vorbe neinsemnate. Cînd îl încolțeam se făcea că-și leagă nojițele și rămînea în urmă. La vremea popasurilor avea obicei să plară. Se întorcea după un ceas lipsă, cu chipul strălucind de o liniște și o bucurie de dincolo de lume. Ileana (femeia care îi însoțește pe cei doi, personajul narator și Bujor, n.n.) spunea că atunci înadins se sălbătecește de noi, ca să se închine. Ar fi avînd aici și acolo copacii lui bătrîni, peșterile sfinte care-i slujesc de biserică. Atunci s-ar fi întîlnit și cu anume fiare care-i aduc ștafete, un fel de vătășei și pîstași ai codrului". Că numita Ileana atribuie flăcăului o anume sacralitate sub auspiciile căreia stau raporturile sale cu viețuitoarele pădurii („E hărăzit !") nu încape nici o îndoială, ceea ce și explică atitudinea ei de prosternare aproape sanctificantă : „Înaintea lui Bujor (...) se smerea ca înaintea unui sfînt și-l slujea acoperîndu-și bărbia și mai ales gura cu un colț al basmalei trase peste obraz. Chip să nu-l atingă răsuflarea ei păcătoasă..."

Evaluată în raport cu substanța narativă propriu-zisă a faptelor lui Bujor — fapte atent scrutate la nivelul logicii cauzale — ajungem totuși la constatarea că **darul** eroului de a face, pasămite, farmece se sustrage în chip esențial tutelei spiritului demonic. Comparativ cu eroii dați drept exemplu de Karl Rozenkrantz — Prospero sau Merlin, de pildă —, eroul voiculescian are vocația practicării farmecelor datorită condiției sale de ins uman inițiat în tainele (în esență, inaccesibile omului comun) cunoașterii realului grație, am spune, naturaleții antropo-metafizice în temeiul căreia își edifică modul de existență. Demonismul, în cazul său, este subminat pînă la dispariție de un asemenea mod de a exista **în** și **prin** realul originar ; ceea ce, din unghiul tipologiei umane, face ca flăcăul Bujor să nu aibă nimic comun cu fabulozitatea artisticește convențional mitică, în ultimă instanță, fenomenologic privită, **a-reală**, a unor eroi precum cei invocați de Karl Rosencranz. Modelului uman consacrat de gîndirea fabulos-magică, recunoscut și acceptat ca atare, prin prisma coeficientului de minus sau pseudocunoaștere științific-filozofică, i se substituie modelul uman mitic-arhetipal. În cazul căruia între autenticitatea real-existențială și cea imaginar-existențială are loc un straniu și, de aceea, fantastic fenomen de contopire. Congenital incapabile de a percepe logica firească a unei asemenea stări de fapt, celelalte personaje ale nuvelei nu fac altceva decît să „mistifice" prin idealizarea mitizantă tot ce se leagă de personalitatea lui Bujor. Dacă flăcăul, ca om al muntelui, dă asigurări personajului narator că în zilele ce urmează vremea va fi bună, propice încercării de a ajunge la locul unde se întîlnesc cu prilejul fascinantei lor nuntiri cocoșii de munte, acesta din urmă pune totul pe seama unor explicații ce alunecă numaidecît în capcana fabulosului magic : „Aici mi-am arătat spaima ca vremea rea să ne prindă iar și să ne împiedice. El, privind muntele, acum limpede și senin ca un copil, m-a încredințat să n-am nici o grijă cît voi umbla cu el, timpul are să se ție frumos".

Este adevărat, examinînd cu atenție trecerea de la un moment epic la altul, putem spune că Voiculescu se conformează și el normei fundamentale a tehnicii fantastice care rezidă în „ruptura" produsă de logica irealului în logica realului. Numai că, paradoxal, în **Misiune de încredere** termenii ecuației beneficiază de conotații cu totul aparte. Aparent, întemeiată ar fi dorința personajului narator ca Bujor să repete isprava de a-i oferi magnifica scenă a nuntirii cocoșilor de munte, pentru ca cel dintîi să filmeze și astfel să ducă la bun sfîrșit „misiunea de încredere" ce și-o asumase. Faptul nu se întîmplă însă, întrucît Bujor încalcă cel mai de seamă consemn ce condiționează comunicarea sa cu viețuitoarele pădurii. Anume, în tentativa de acum se arată **interesat,** acționează în virtutea unui **scop utilitarist.** De aceea, la chemările sale, cocoșii de munte **nu răspund** pe măsura așteptărilor. Ignorîndu-i, parcă, sau, oricum, minimalizîndu-i **darul** comunicării cu ei, în fond, cocoșii îl fac pe Bujor să eșueze în încercarea de a oferi personajului narator, spre filmare, imaginea sublimului moment al nuntirii :

„După cîteva clipe umbra se umflă, se lungi parcă, și slobozi la rîndul ei cîntecul. O dată, de două ori, de trei ori, își ascuți gîtlejul ca o coasă dată pe piatră, și niște aripi nevăzute plesniră bătăioase... Dar încă nu puteam lua poze. Ar fi trebuit să aprind magneziul sau un puternic bec electric, și la asta nu mă gîndisem. Credeam că spectacolul are să se prelungească pînă la lumina zilei. Cîntecul bătăios mai sună încă de cîteva ori. Fără răspuns.

Deasupra, stelele începeau să tremure, gata parcă să se scuture, și un păienjeniș cenușiu să se anine în bagdadia vîrfurilor de cetină. Lumina mocnea încă în coaja nopții, gata să crape.

N-am mai putut răbda. Am făcut o mișcare nesăbuită. Fantoma păsării s-a dezlipit cu zgomot surd, a trecut cu fîșiit lung peste mine și s-a stins departe în orbenia codrului.

Eram atît de atîntit în urmărirea ei, că Bujor ieșit în trunchiul copacului, m-a speriat.

M-am supărat foc că-mi tăinuise pînă atunci meșteșugul lui de a imita cîntecul cocoșului. L-am întrebat de ce ? Nu mi-a dat nici un răspuns. M-am întors, buzat, la șatră. Am crezut atunci spusele oamenilor codrului și ale Ilenii, că Bujor știe multe din minunile codrului și ale suflării lui, dar le ține, jurat, sub lacăte și peceți. Nu le putea destăinui mie, unui venetic."

Asadar, în loc să se apeleze la explicația normală (atentatul la legea netulburată a existenței firii prin intruziunea elementului, inclusiv a omului, **străin),** se recidivează și acum în nevindecabilul complex al explicației extraordinare.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

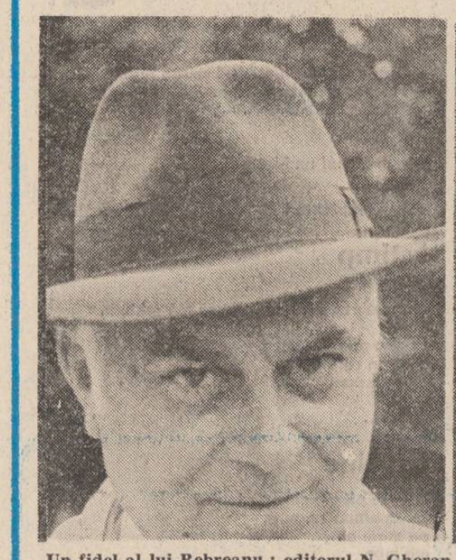

Un fidel al lui Rebreanu : editorul N. Gheran

Poetul Cezar Baltag, autorul recentului volum „De la mal" (Editura „Eminescu")

Doi secretari de asociație : poetul Anghel Dumbrăveanu (Timișoara) și criticul Mircea Tomuș (Sibiu) organizatorii unor cunoscute colocvii literare

SEMN

„Acreditarea" poeziei

Un singur vers al lui Grete Tartler („Torța din mîna mea dreaptă e chiar mîna mea dreaptă") a fost de ajuns s-o facă celebră, după ce a fost citat de poetul Ștefan Aug. Doinaș. Acest vers emblematic transcrie asumarea unei atitudini de mare gravitate ce transformă actul poetic, prin natura lui în mod fatal **mediat** de semnele aseptice ale textului scris, într-un act de trăire agonică directă. Grete Tartler face parte și ea din „noua generație" care „crede că poezia / e o sabie fără miner / și o apucă strîns de tăiș" ; tentativa este aceea de a suprima orice substitut interpus între eu și real și de a proba experiența textualizantă limnară ca pe un autodafe voluntar. Din moment ce poezia este o „scrisoare de acreditare", să vedem cu ce împuterniciri o investește poetul care „descrie această-ntîmplare". Care „întîmplare" o privește chiar pe „poezie" în germinarea ei antropomorfică și

cosmică („să-mi cresc doar imaginea vrută de mine, / cum crește copilul în pîntec. / Nimic nu se vede afară / doar un riu spumegînd") corporalizîndu-se treptat în ființă individuală, avînd adică o formă vie, un corp al său ciuntit și singerînd, căci, iată ea se naște chiar pe locul unde „chiar acum în valuri se zbate un tînăr" sau în vertijul iederii „spînzurate în aer" „de unde s-a aruncat de curînd o fată / de șaisprezece ani". **Substituirea** ce poate fi admisă aici are o singură traiectorie, punînd eul (poetic și existențial) într-o relație intens-participativă : „iar eu nemișcată privesc / granița dintre ființă și devenire / urmele cărților în lemn / picăturile sîngelui pe zăpadă". „Mîna" cu care scrie poetul se umple inevitabil de sînge, este făcută să sîngereze sub „cuiul" bătut de real (sau de realitate) în „poemul mural" care odată scris, „pocnetul puști / se va auzi / dar cu mult mai tîrziu". Viața, ca formă a existenței cotidiene nu poate fi traversată indiferent, substituirea către text făcîndu-se numai după ce s-a plătit „tributul petii de sînge" („O femeie vinde în piață / butașii de trandafiri — / mîinile ei zgîriate / printre rădăcini și tulpini care-nvie — / Ce culoare au ? / Uite, așta ! / și-mi arată pata de sînge").

Poezia Gretei Tartler se desfășoară imprevizibil, filtrată printr-o și într-o alchimie subtilă : mai întîi se „obține" o stare entropică a realității, lipsită de orice intruziune lirică sau „metafizică", se „descriu" minuțios elementele benigne ale cadrului banal, ca apoi, brusc, realul să înceapă să se umfle, să se amplifice fantastic pînă cînd cotidianul se înșurubează în maelström-ul transcenderii. O astfel de poezie mi se pare „Călătorie de noapte" pe care o citez în întregime : „Trenul urcă ușor, în timp ce noi contestăm / metafizica. În compartiment intră un bătrîn. / scoate pălăria de paie, lasă în jur / un cerc de umbră, desface / un pui întreg din hîrtia ca pergamentul, / ne îndeamnă să-nfulecăm. / Un timp e tăcere. Doar cînd / învelește oasele toate la loc, / grijuliu, cu o minerală răbdare, / se-aude un foșnet. Și-n vreme ce toți / adormim, în noaptea difuză, / oasele păsării se încheagă la loc, prind contur / printre pleoapele-ntredeschise mai văd / bătrînul și pasărea șchiopătînd / iar femurul subțire / ce-l aruncasem pe geam / la răsărit luminează". Există în general la Grete Tartler o evanescență a discursului venind dinspre o mișcare textuală (și textualizantă) abia percepută ; în subteranele viscerale ale nașterii poemului se petrec speculare procesualități și deturnări, tulburi din care se iscă la suprafață doar craterele amenințătoare ale literelor („litera asta / necruțătoare, fluture negru / trecîndu-mi pe chip ca notele orgii — / mai deschid ferestre prin lucruri, să fugă / bemolii, păianjeni minusculi, trăind / pe seama respirației noastre, făpturile / submarine fosnind prin oglindă..."). Corpul biologico-poetic se alege greu „din cloroformul de forme", după ce și-a „smuls" „oasele" „din somnul de semne" și începe precum o „săgeată" otrăvită „să se răsucească prin aer, / să mai scrie o linie de culoarea fierii". Scriitura poetică este „o copcă de gheață" ce „s-a cicatrizat", „rană nevindecată din pieptul nostru", „mirosul ierbilor secerate", „o dîră însingerată-n obraz". „femeia care ieșea / pe înnoptate în pădurea vecină, / se dezbrăca, prefăcîndu-se în lupoaică, / și urla o vreme, ce mai urla !", deci o însumare de acte individuale de o extremă violență, acte implicite în procesul textualizării, după cum am demonstrat altă dată ; ele derivă din sfera semantică a unor verbe cum ar fi : **a îngheța, a răni, a zgîria, a spumega, a trage, a ascuți, a secera, a însingera, a urla** etc. Actul textualizării este actul „tăierii", al morții violente în text („O poetă / își taie vinele peste cupa de jad"), al gîtuirii („Brîndușa la gîtul meu cum mai pulsează") și deși programul acestei poezii pare să se revendice din altă parte, miezul ei de foc apare „înroșit" în lava textuală, ca și miezul poeziei Angelei Marinescu, Ștefaniei Plopeanu, Marianei Codruț, Marianei Marin, Martei Petreu, Magdalenei Ghica și altele. Scenariul poemului „ Canton forestier" transcrie o tehnică textualizantă cu toate datele ei „obiective" : se începe cu „descrierea" unui peisaj natural din care nu lipsesc mărcile textuale bine-cunoscute („taie". „stiviuiesc". „mlaștină". „furnici") deocamdată exterioare oricărei intenții ; „obiectivitatea" aceasta latentă se răsfrînge subiectiv la modul potențial în a doua strofă, unde mărcile textualizante devin amenințătoare (călciiul pregătit îl „mușcă șarpele, scorpionul") pentru ca în a treia strofă să asistăm la **transsubstanțierea textuală propriu-zisă :** „Muncitorii taie arini, stivuiesc / purpuriile corpuri în mlaștină — / viața continuă într-un nor de furnici. / / Ce-ar fi să culeg mai multe rășini, / să-mi frec bine călciiele / (de unde mușcă, șarpele, scorpionul), / / să-mi arunc ghetele, să mă înfășor / pin'la genunchi în pasta nemuritoare : / de-acum pot să ard sau să merg peste ape !". Tonul aparent **colocvial,** prozaicitatea discursului ca de altfel la toate poetele citate, disimulează surda combustie interioară, răbufnind în bulboanele textului cu acele reziduuri lacaniene prin care se încearcă recuperarea realului. Discursul Gretei Tartler are acea gravitate reținută a unei arme încărcate gata să facă explozie după ce glonțele cuvintului a împroșcat cu schije mortale „sîngele hergheliei" de sensuri. Mi se pare curios că vocea unei astfel de poete trece aproape neobservată, cînd gălăgia mondenă a altora acoperă prim-planul scenei unde se macină făina literaturii.

Marin Mincu

FILOLOGICE (II)

2. Crestomație literară sau... „corpus" filologic ?

Dl. Mareș, filolog recunoscut, publică o recenzie la **Crestomație de literatură română veche,** vol. I. (1984), în „Limba română", XXXIII, 1984, nr. 6, noiembrie-decembrie, p. 537—542, în care, recunoscînd meritele acestei lucrări, face observații, dintre care unele sînt de acceptat, altele, în schimb, n-au un fundament solid.

Observația, de pildă, de a nu fi introdus în acest volum al **Crestomației** un număr în plus de texte nu are justificare, dat fiind spațiul grafic calculat dinainte și dată fiind de asemenea valoarea textelor citate (p. 538) mai mult filologică și mult mai puțin apte de a sublinia în ele germeni artistic-literari. Ce se putea scoate din ce s-a introdus în volum, pentru a se face loc scrierilor citate ?

În ce privește compartimentarea textelor, ea s-a făcut totuși după multă chibzuință, luîndu-se în considerație funcția textului și nu apartenența lui la un gen literar. În acest sens, **Floarea darurilor** se află (la un loc cu **Tîlcul evangheliilor)** în secțiunea **Literatură omiletică și polemică,** pentru că, deși face parte dintre cărțile zise „populare", scrierea are de scop educarea morală a cititorilor, tratînd ingenios despre virtuți și vicii omenești și legîndu-se de ceea ce însemna inițial gr. **homilia.** De asemenea, **Pravilele,** ca **literatură juridică,** sînt înglobate **Literaturii aulice,** fiindcă de ele s-au interesat direct domnitorii, indiferent de cine au fost lucrate. Nu sînt deci compartimentări la întîmplare.

În legătură cu reproducerea textelor, acribia transcrierii este indicată în special pentru edițiile strict filologice, în care se urmărește păstrarea formelor lingvistice scrise cît mai apropiat de realitățile limbii în epocă (și în zonă), pentru studiul istoric al structurilor acesteia. Desigur, orice text vechi se cere editat corect, dar, cînd este vorba de valorificarea literar-artistică a textului, insistența asupra unor amănunte de transcriere (acestea formează esența recenziei) nu spune mult, pentru că în general textele editate, cu toate observațiile, păstrează caracteristicile vechi de limbă, ceea ce se vede din plin la lectura lor, iar valorile incipiente de artă literară (care există totuși) au putut fi puse în evidență, fără să fie împiedicate de unele scăpări de transcriere (propriu-zis neuniformizarea perfectă). Trebuie să spunem că aceste scăpări au fost căutate cu ardoare de recenzent, chiar împotriva explicațiilor date în **nota** asupra transcrierii. În acest sens, ce servicii putea aduce indicarea întregirii sau scoaterii de litere (cu complicație de semne grafice), cînd ele erau evidente greșeli de scris fără nici o valoare (nici măcar filologică), precum **nedestoinicul,** în textul transcris **nedestonicul** (p. 118), sau **omenești,** în text **omenenești** (p. 211), **sfinta,** în text **sfina** (p. 212), etc. Pe deasupra, unele scăpări se datoresc în chip vizibil tipografiei, neobservate la corectură: **impărțiia** în loc de **impărățiia** (p. 142), modernizarea lui **intrat** în **întrat** (p. 184), lui **către** în **cătră** (p. 131) sau lui **direptate** în **dreptate** (p. 131) etc., precum și căderea semnului [...] care indica reducerea de text sau de expresii și nu se mai vede acest lucru. Deci acestea nu meritau atenția recenzentului. Apoi unele transcrieri ale autorilor **Crestomației** sînt mai de acceptat decît cele propuse de recenzent, precum **dup-aceia** (p. 37), recenzentul zice **dup-acea, tătari** (p. 39), recenzentul **tă.ari** (pentru un ieru mare final, care nu este în nici un caz aci cu valoare de **i**) etc. În alte cazuri recenzentul face îndreptări, probabil din scăpare, fără obiect, cînd citește și cere, de pildă, **„toate** cărnile" pentru **totea** din manuscris, exact cum a transcris și comentatorul crestomației (p. 171).

Însă cînd cauți greșeli cu luminarea aprinsă, poți să cazi în capcană, Al. Mareș consideră că în loc de **„scroafă groasă"** (p. 181) trebuia scris **grasă.** Editorul a fost și el tentat la adoptarea acestei „îndreptări", dar cercetînd atent izvoarele (ceea ce cere undeva însuși recenzentul, dar acum n-a făcut-o!), a rămas la forma exactă din ediția B.P. Hașdeu **groasă,** pentru că în acest termen este vorba, în limbaj popular, de „grea", „îngreunată", adică „gravidă", iar în legenda lui Enea, scroafa, gonită fiind, și fată 30 de purcei. Mai mult, izvorul lui Moxa, Manasses, pe care acesta îl urmează, are întocmai: **svinŭ ĕreavata** „scroafă pîntecoasă", adică „grea". Să nu ne umflăm deci prea tare în pene cu filologia noastră infailibilă și să dăm lecții de sus altora.

Pe de altă parte, nu se poate spune apodictic că textele traduse n-au valori poetice și figuri de stil proprii, pentru că acestea țin de textele originale. Se pot detecta asemenea cazuri, dar traducerile sînt în bună măsură și din timpuri vechi, re-creări în spiritul limbilor naționale. Preocupat de **grafia seacă** a textului și nu de **poezia** lui primară, recenzentul n-a sesizat și nu vorbește (sau nu vrea să vorbească) de germenii literar-artistici arătați în comentarii la texte, într-un loc sau altul, cînd este vorba de legende **(Legenda lui Adam),** de pagini din **Cazania** lui Varlaam, din Moxa sau din **Varlaam și Ioasaf** etc. El ar vrea să vadă mosteniri de expresie și de artă literară din această epocă în scrieri de mai tîrziu și nu le găsește, încercînd să nege probabil tacit ratiunea unei crestomații poetice, textele pretindu-se numai pentru crestomații filologice. Dar asemenea expresii există destul de multe și unele dintre ele s-au transmis, cu aroma lor veche, din scriere în scriere și din veac în veac, ca de pildă acel frumos „acolo șezum și plînsem", ivit întîia oară în **Psaltirea Scheiană,** ps. 136, pe care îl repetă, pentru expresivitatea lui, și Cezar Petrescu în romanul **Întunecare.** La fel se întîmplă și cu „Anii noștri ca painjina" (din acelasi izvor, ps. 89), care răsună splendid, peste veacuri, în **Viața lumii** lui Miron Costin: „Painjini sînt anii și zilele noastre", fapt cu atît mai interesant, cu cît în unele versiuni biblice metafora este alta și acolo anii se duc ca: „vorbele", „sunetul" sau „suspinul". „Aranea" din **Vulgata,** reluat în **Psaltirea Scheiană,** a dat deci un ton special.

Dacă mai avea sens rediscutarea datării **Legendei Duminicii?** Mai avea! Să se interpreteze altfel legarea datei 1392 de textul tradus (românesc) și a celei de 492 de textul slavon (reprezentînd scrisoarea căzută din cer pentru creștini), așa cum s-a făcut în **Crestomație,** și atunci stăm de vorbă. Nu se încearcă aici, în nici un caz, reabilitatea lui D. Șerbu!

În final, nu este bine să grevăm analiza făcută cu specialitatea proprie, cînd obiectivul lucrării examinate este altul, pe care (vrînd, nevrînd!) îl eludăm.

I.C. Chițimia

CRONICA EDIȚIILOR

Primul nostru Herodot (II)

Din lipsă de spațiu, ne oprim la următoarele : 1,30 : „cu tot norodul" — nu este adaos, reia termenul din E **demosiei,** pe care R îl redă „pe cheltuiala statului" ; I, 203 : „și scriu pe dînsele chipuri **de păsări"** : R are „tot felul de chipuri", dar în E. există **zoa.** La fel, III, 47 : „era de în, cu aur împletită, și tot cu chipuri de **păsări** întru dînsa". Nici aici **păsări** nu este un adaos, iar din confruntări reiese că traducătorul folosește constant termenul pentru **ta zoa** (în afara celor două locuri discutate de către Liviu Onu, unde pasăre cu semnificație falică reia grecescul **to aidoion** — lat. : **veretrum ;** atenție însă : **aedon,** cu fonetism apropiat, înseamnă în grecește privighetoare — deci, traducerea românească poate fi motivată !) ; I, 5 (emendare propusă de Iorga — lucru nespecificat de către editor ; foarte puține emendări anterioare sînt amintite, la text, de către Liviu Onu făcînd astfel confruntarea deosebit de grea. De ce ?) „Iar pentru Ios, ce-am zis mai sus, nu zic finicii ca perșii, pentru că au zis cum să /nu/ o fie jăcuit..." : n-ar mai fi nevoie de întregire („nu" din paranteze drepte) dacă s-ar citi în loc de „au zic" — „nu zic" (în original negația este pe lîngă verbul a zice) ; II, 25 : „pentru că ardi / în / pornirea lui". Este vorba de soarele care arde puternic la izvoarele Nilului. Propunînd întregirea „în", editorul concentrează arderea într-un punct, pe cînd originalul are **ten diexodon,** de-a lungul... I, 165 : „dînd hrană oștii" — nu este un adaos : E are **lien** = pradă ; propunem, deci, această emendare. Pe editor l-a derutat R care traduce liber : „trecu prin foc și sabie împreună cu oamenii săi întreaga cîmpie" ; II,155 : „și în lung și în lat iaste di 40 de coți, însă di o peatră **meriaie".** Nu este un adaos, ci răspunde lui R : „dintr-un singur stei de piatră". Este o piatră „continuă", „meriaie" (derivat de la „mereu"); I,94 : „și-aceștia întîi se făcură circiumari". Pentru că R are „au făcut negoț cu de-amănuntul" se pune semnul neconcordanței. Originalul este **kapeloi** (traducerea franceză a lui Pierre Saliat : „ils ont tenu tavernes et cabarets"). Mai jos, II,126 : „Iar la atita răotate au ajuns Europa, cît au pus și fata lui în crișmă". R. are, pentru crișmă, „casă de desfriu" — iar în locul obsedantului semn de nepotrivire trebuia aici o notă istorică : pînă în ce epocă avea crișma la români și această funcție? Nu cumva obiceiul a ieșit din uz la 1670, cînd datează Liviu Onu traducerea ? Trecem peste alte inadvertențe mărunte pentru a ajunge la IV,103 : „îl pun sus, într-un lemn". R are „într-o țeapă lungă de lemn". Mai înainte, la IV,47, traducătorul folosise „să-l spînzure" pentru „să fie tras în țeapă" — evident, o interdicție de a numi supliciul (termenul original nu justifică nepotrivirea). Oare asemenea indicii ne vor putea conduce la concluzia că traducerea este mai veche, de pe cînd teama de a numi supliciul lui Vlad Țepeș era încă vie ? Se pot depista în istorie alte epoci cînd această pedeapsă era atît de des folosită încît traducătorul se îngrozește s-o numească? 1,4: „Acesta lucru, a jăcui mueri, iaste a-l socoti fapt de oameni nu drepți, iar după ce să jăcuiesc a cerca certare și a sili, iaste lucru nebunescu. Iar cîndu-s de virstă și a le jăcui /nu/ iaste lucru cu socotință..." (editorul consideră textul corupt și adaugă negația pentru a-i da un sens). Este o opoziție între „muieri" și fete „de virstă" : pentru primele vezi cazul Elenei discutat în text) se pot porni războaie (atît Elena cît și Medeea au fost furate împreună cu averile lor) — pentru celelalte, nu: este lucru cu socotință (se admite) chiar raptul lor fără a se porni război (cazul lui Io și al Eu-

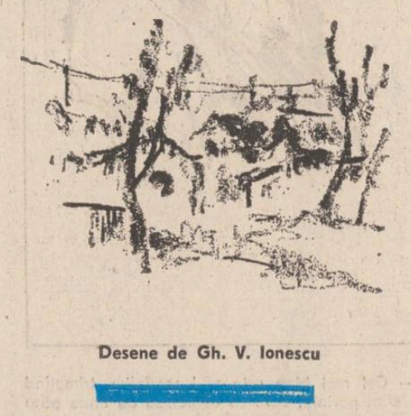

Desene de Gh. V. Ionescu

puse de recenzent, precum **dup-aceia** (p. 37), recenzentul zice **dup-acea, tătari** (p. 39), recenzentul **tă.ari** (pentru un ieru mare final, care nu este în nici un caz aci cu valoare de **i**) etc. În alte cazuri recenzentul face îndreptări, probabil din scăpare, fără obiect, cînd citește și cere, de pildă, **„toate** cărnile" pentru **totea** din manuscris, exact cum a transcris și comentatorul crestomației (p. 171).

Însă cînd cauți greșeli cu luminarea aprinsă, poți să cazi în capcană, Al. Mareș consideră că în loc de **„scroafă groasă"** (p. 181) trebuia scris **grasă.** Editorul a fost și el tentat la adoptarea acestei „îndreptări", dar cercetînd atent izvoarele (ceea ce cere undeva însuși recenzentul, dar acum n-a făcut-o!), a rămas la forma exactă din ediția B.P. Hașdeu **groasă,** pentru că în acest termen este vorba, în limbaj popular, de „grea", „îngreunată", adică „gravidă", iar în legenda lui Enea, scroafa, gonită fiind, și fată 30 de purcei. Mai mult, izvorul lui Moxa, Manasses, pe care acesta îl urmează, are întocmai: **svinŭ ĕreavata** „scroafă pîntecoasă", adică „grea". Să nu ne umflăm deci prea tare în pene cu filologia noastră infailibilă și să dăm lecții de sus altora.

Pe de altă parte, nu se poate spune apodictic că textele traduse n-au valori poetice și figuri de stil proprii, pentru că acestea țin de textele originale. Se pot detecta asemenea cazuri, dar traducerile sînt în bună măsură și din timpuri vechi, re-creări în spiritul limbilor naționale. Preocupat de **grafia seacă** a textului și nu de **poezia** lui primară, recenzentul n-a sesizat și nu vorbește (sau nu vrea să vorbească) de germenii literar-artistici arătați în comentarii la texte, într-un loc sau altul, cînd este vorba de legende **(Legenda lui Adam),** de pagini din **Cazania** lui Varlaam, din Moxa sau din **Varlaam și Ioasaf** etc. El ar vrea să vadă mosteniri de expresie și de artă literară din această epocă în scrieri de mai tîrziu și nu le găsește, încercînd să nege probabil tacit ratiunea unei crestomații poetice, textele pretindu-se numai pentru crestomații filologice. Dar asemenea expresii există destul de multe și unele dintre ele s-au transmis, cu aroma lor veche, din scriere în scriere și din veac în veac, ca de pildă acel frumos „acolo șezum și plînsem", ivit întîia oară în **Psaltirea Scheiană,** ps. 136, pe care îl repetă, pentru expresivitatea lui, și Cezar Petrescu în romanul **Întunecare.** La fel se întîmplă și cu „Anii noștri ca painjina" (din acelasi izvor, ps. 89), care răsună splendid, peste veacuri, în **Viața lumii** lui Miron Costin: „Painjini sînt anii și zilele noastre", fapt cu atît mai interesant, cu cît în unele versiuni biblice metafora este alta și acolo anii se duc ca: „vorbele", „sunetul" sau „suspinul". „Aranea" din **Vulgata,** reluat în **Psaltirea Scheiană,** a dat deci un ton special.

Dacă mai avea sens rediscutarea datării **Legendei Duminicii?** Mai avea! Să se interpreteze altfel legarea datei 1392 de textul tradus (românesc) și a celei de 492 de textul slavon (reprezentînd scrisoarea căzută din cer pentru creștini), așa cum s-a făcut în **Crestomație,** și atunci stăm de vorbă. Nu se încearcă aici, în nici un caz, reabilitatea lui D. Șerbu!

În final, nu este bine să grevăm analiza făcută cu specialitatea proprie, cînd obiectivul lucrării examinate este altul, pe care (vrînd, nevrînd!) îl eludăm.

I.C. Chițimia

Desene de Gh. V. Ionescu

Am consemnat numai o parte din inadvertențele rezultate din confruntarea cărților I—IV cu originalul. Neprimind pînă la capăt sprijinul Feliciei Ștef, coautoarea traducerii românești moderne a lui Herodot, Liviu Onu recurge la această traducere după care vrea să îndrepte „Irodotul de la Coșula". Desigur, față de imensul număr al emendărilor corecte pe care le aduce domnia sa (de ordinul sutelor), acestea, rezultate din impactul cu originalul, par neimportante. Dar, cum în filologie nu există grade ale greșelii, lipsa unei virgule fiind la fel de gravă cu adaosul unei negații, trebuiesc și acestea luate în seamă. Herodot cerea minimul sacrificiului, din partea specialistului, de a cobori în tradiția românească a interpretării lui pentru a completa pasiunea unui editor cu — **cel puțin** — recea datorie a verificării dinspre original.

Nicolae Georgescu

P.S. Cu o ironie tendențioasă, Radu G. Țeposu îmi citează („Flacăra", nr. 35) o frază dintr-o cronică apărută în „Luceafărul" (nr. 33) despre „Crestomația de literatură română veche", sperînd să dea la iveală, în scrisul meu, tot felul de contradicții. Atît fraza de care s-a impiedicat comentatorul de la „Flacăra", cît și citatele pe care C. Sorescu mi le scoate în vedetă, într-un supliment al „Scînteii tineretului", stau mărturie, la ele acasă, în paginile care le-au găzduit, pentru logica demonstrației, care se poate verifica. Numai că R.G.T. trebuie să știe cînd și de ce s-a pus cezura între literatura română veche și cea modernă, iar C.S. trebuie să învețe ce înseamnă o ediție critică, un corpus tematic, etc., și în general îi rămîne să facă calificării în acest domeniu. Abia după aceea dialogul.

POST RESTANT

După debutul, cu oarecare succes, al acestei rubrici de proză, iată că simțim nevoia unor prime (și nu ultime) precizări : această rubrică nu este de autor, ci de redacție, ea reprezentind în primul rînd încă o posibilitate de comunicare a revistei, nu numai cu autorii (posibili și imposibili), ci și cu cititorii de proză. Semnatarul rubricii nici nu vrea și nici nu se închipuie un „pat al lui Procust", și refuză să creadă în verdictele sale. El nu este nici atît de subiectiv, încît să angajeze dialoguri personale în chenarul revistei, dar nici atît de obiectiv încît să reprezinte un unic punct de vedere, mai ales că nu poate ignora atît opiniile unui mare prozator, coleg, Nicolae Velea, cît și ale altor colegi de redacție, prozatori, poeți și critici literari. Este, deci, de la sine înțeles, că ne facem o datorie firească din a răspunde tuturor celor care înțeleg acest lucru și de a ne abține atunci cînd se încearcă să se facă din noi ceea ce nu sîntem. Necitind pînă acum nici o carte cu acest profil, nu vom fi noi primii care să o scriem. Mai ales că multe din neliniștile și emoțiile pe care ni le comunicați sînt și ale noastre, nedorind, sub nici un motiv, să renunțăm la ele. Sînt inutile deci, referirile excesive la persoana proprie, cît și încercările de stabilire a unui dialog confidențial cu subsemnatul. Vom da un prim exemplu publicînd ceea ce ar fi putut însemna o confidență anonimă, dar care nu este (și ar fi fost păcat să nu fie așa) decît o excelentă tabletă de toamnă :

A.S., (Vatra Dornei) : „Acest măr este dinaintea erei noastre. El a fost cules cu infinite precauții dintr-un măr care a rodit în această eră pentru prima oară. Mărul stătea singur și aștepta. Să fie cules. De mine. El a făcut o călătorie cu : avionul, vagonul de dormit, căruța, mereu incognito, depus într-un bagaj pe care scria FRAGIL. După ce furtul s-a consumat (nu mărul), pe capul lui s-au pus cîteva milioane. Aroma lui a stîrnit cale de trei județe comentarii, maxime și chiar minime. Nu s-au înregistrat sinucideri, dar locuitorii acelor locuri, pe unde trecea el deveneau mai sentimentali, mai buni, mai onești. Nu se știe dacă ulterior nu au regretat. În preajma mărului cei răi au devenit cei buni, cei buni au devenit foarte buni, cît despre cei foarte buni nu mai comentăm. Ei au devenit cazuri de excepție. Ramura pe care a călătorit mărul a înghețat la întoarcere pe biroul meu, pe un manuscris arvunit aiurea. Ea s-a spart. Mărul a supraviețuit. Ramura, așa spartă cum era, a fost scoasă la licitație. A devenit bun personal al unei sobe pentru la iarnă. Mărul are semințe. După ce mărul va fi mîncat, ultima sămînță va fi pusă în pămînt de flori și va da rod după era noastră. El poate fi acum consumat în stare naturală sau copt. El nu avea gard. El stătea lîngă drum. Iată-l întreg și aproape nevătămat. El dă ora exactă."

ȘTEFAN VLĂDULESCU (Craiova) : Scrieți : „Goni năprasnic, demențial, prin forfota neîncăpătoare, imundă, ai fost la un pas de abis, puteai să te prăbușești dacă nu te sprijineam, îi șoptea un glas neclar, apoi se multiplica scindîndu-se în crîmpeie, fărîmituri de conversații fantaste iluzorii, abia întemeiate și încă nu se liniștise complet, era tot febril, încordat, aruncat în letargie onirică, cu toată ființa lui pulsind în mirosul pestilent, indistinct, lichefiat." **(Din rostogolire).** Beție de cuvinte, cărora nu le stăpîniți sensul, pe zeci de pagini, cînd tot d-voastră scrieți și așa (și bine) : „După un răstimp nedefinit Dora își reveni, era palidă, fără vlagă, îi tremurau ușor mîinile, sperietura fusese completă, dura" **(Vaza de cristal cu garoafe albe).** Dar, vai, „Murise tainic, în studiu latent, nedezvoltat, absorbit de inconștanța învederată a materiei, cu surîsul uitat al celor ce oferă, nimeni însă nu-i sesiza lipsa, am pierdut unul din puținii jovial..." **(Prietenie).** Mă mirați atîta cu asemenea salturi abrupte, încît nu vă pot promite decît să vă aștept să scrieți cum trăiți și nu cum vă închipuiți că trăiesc cei care scriu despre asta.

ELIADE MIRCESCU, HOMOCEA (Vrancea): Din primul plic, deși se pare că ați ținut cu orice preț, nu ne-a impresionat „Bolovanul lui Zărghitu", în care etalați o întreagă recuzită melodramatică. Iar „luna, mare și rotundă, ca o mămăligă aburindă" este o metaforă cunoscută, deci nu vă aparține. În schimb, „Gloaba" sperăm să apară. La întrebarea d-voastră, dacă puteți trimite lucrări dramatice, nu vă putem răspunde decît afirmativ, deși revista „Teatru" ar fi mai indicată pentru acest lucru. „Oricum, voi rămîne un pasionat cititor și susținător al revistei, după părerea mea, una din cele mai reușite publicații ale țării". Oricum, zicem și noi, vă mulțumim pentru apreciere și vă asigurăm că vom răspunde și celei de a doua scrisori pe care ne-ați trimis-o.

CONSTANTIN ȚIGANELE (Tulcea) : O singură schiță trimisă, **Graiul fluturilor triști,** e prea puțin pentru a ne da seama cît de înaltă este flacăra d-voastră. Mai trimiteți, și, dacă se poate, corectați-vă manuscrisul, nu de altceva, dar avem de gînd pentru cei care cred că pot face literatură în afara gramaticii să-i cităm fără corectură. „Limba noastră-i o comoară".

Iulian Neacșu

Locuri și nume

Urmare din pag. I

de la Vatra Moldoviței prin Valea Bourului, cum s-a chemat pînă nu de multă vreme actualul Paltin, localitate depersonalizată astfel prin schimbarea identității. Trecînd peste culmi, departe de plăcile indicatoare, vei admira însă și acum Runcu Boului de care atîrnă așezarea, așa cum, coborînd pe Valea Boului, îți poți răcori fruntea în undele Boului Mic sau ale Boului Mare. Mai departe curge pîrîul Dragoșei, pe malurile căruia se înalță pădurile albastre ale satului cu același nume. Acest triptic legendar — Moldovița, Dragoșa, Valea Bourului mă duce inevitabil cu gîndul la vînătoarea întemeietorilor de țară. Istoria ancorată în timp, iată, e astfel ancorată și în spațiu. Și nu e cu putință, nu trebuie să fie, ca vreun încîlcitor de drumuri să dezlege parima, lăsînd în derivă Corabia. E un tărîm fabulos aici, o lume izolată de marile frămîntări și tocmai de aceea se cuvine a o contempla fără a-i răpi farmecul. Se poate ca pașii noștri să calce pe urmele vechi ale înaintașilor ziditori de Patrie și nu se cade a tulbura izvoarele. Să urmăm, mai bine, pilda acelui mare poet care a învățat să devină nemuritor spunînd : „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii / și nu ucid / cu mintea tainele, ce le-ntîlnesc / în calea mea"...

Nume și locuri. Locuri și oameni. Împreună desăvîrșesc o mirifică îmbinare a realității cu mitul. Linia dulce a formelor de relief se regăsește în cumpătarea și înțelepciunea bucovinenilor. Casele lor, îmbrăcate în solzi de draniță, amintesc de arhitectura conului de brad, iar brîiele de flori tipărite în furul ferestrelor — de îndeletnicirea principală a oamenilor : lucrul cîmpului și creșterea animalelor.

Totul respiră armonie în aerul aproape fluid, amirosind a rășină și a lapte. Cerbii coboară adesea din sihle pînă în grădinile așezărilor, iar toamna boncăluitul lor face să vibreze clopotele bătrîne ale mănăstirii domnești.

Pare că undeva s-au îngropat toate relele lumii. Un prag de apă vuiește ca o mare nepotolită sau e chiar marea pe al cărei fund se află toate dimprejur, printre verdele algelor și vechi catarge. Nu m-aș mira dacă ar trece înot prin fața mea năluca vreunui pește singuratic. Dar oare păsările care lasă pe cer urma zborului lor nu sînt chiar peștii vîslind prin văzduh ?

Toate aceste aventuri ale văzului și ale auzului pornesc, fără să ne dăm prea bine seama, de la locuri, dar și de la numele lor.

Romanul politic

Întîlnindu-și propriile idei într-o anchetă cu tema *Romanul românesc — azi* în *Viața Românească. Caiete critice* nr. 1—2 1983, pag. 3—104 (Majoritatea participanților la dezbatere : George Bălăiță, Nicolae Breban, Livius Ciocârlie, Gheorghe Crăciun, Maria Luiza Cristescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Gabriel Dimisianu, Mircea Iorgulescu, Norman Manea, Fănuș Neagu, Mircea Nedelciu, Bujor Nedelcovici, Alexandru Paleologu, Octavian Paler, Dumitru Radu Popescu, Dinu Săraru, Eugen Simion, Mircea Horia Simionescu, Mihai Sin, Alex. Ștefănescu, Stelian Tănase, Sorin Titel, Cornel Ungureanu, Eugen Uricaru, Mihai Zamfir) „*îmbogățite*" de articolul lui Philippe Sollers din „Tel Quel" nr. 25, 1966, p. 26 *(Le roman et l'experience des limites)*, de *Retorica romanului* lui Wayne C. Booth (pag. 217) tradusă de Alina Clej în 1975, și „reconfirmate" de Nelly Cormeau, în *Physiologie du roman*, Bruxelles, La Renaissance du Livre, 1947, pag. 219, de Georg Lukás în *Romanul istoric* tradus de N. Tertulian în 1978 (pag. 230 și următoarele) precum și de Mircea Iorgulescu în *Firescul ca excepție*, 1979 (pag. 206) și Nicolae Manolescu în *Arca lui Noe*, vol. II din 1981, Marian Odangiu este în putință de a publica *Romanul politic* în Editura „Facla" Timișoara, 1984.

În speranța că fragmentele alese sînt cele esențiale pentru a compune o *fotografie* fidelă deopotrivă intențiilor și viziunii sale, cît și naturii obiectului ce-i stă în față, Marian Odangiu ne informează în „Argument" că „nu urmărește încorsetarea romanelor analizate în tiparele unor taxonomii rigide" și că „n-a încercat nici tentația stabilirii *pattern*-ului care, ulterior, ar ajuta la extinderea zonei acoperite de *romanul politic* în literatura actuală". Ci de fiecare dată „demersul lui și-a asumat rolul de *mijlocitor* al intrării în dialog cu opera", interesîndu-l, în primul rînd, modul în care *romanul politic* afirmă *soluții existențiale*".

Astfel, constată că satisfacțiile n-au întîrziat să-i apară deoarece problemele „au un grad de generalitate", fapt ce „deschide romanului românesc de azi punți către universalitate".

Comunicîndu-ne în primul capitol *(Romanul politic între discurs și document romanesc)* cele aflate în bibliografia menționată trece la al doilea capitol pe care-l intitulează : *Romanul istoric și preistoric actualității.*

Intrînd în temă se ocupă de următorii romancieri : Eugen Barbu, Paul Anghel, Dan Mutașcu, Vasile Băran, Mihail Diaconescu, Radu Ciobanu, Florin Bănescu și Mircea Ciobanu.

După ce concluzionează că în „*Princepele* și *Săptămîna nebunilor*, printr-o acțiune contradictorie de conservare (construcție) și distrugere în același timp, ordinea pre-existentă lecturii se risipește pas cu pas", cele două romane „stau sub semnul explicit al acestei condiții, al acestui proces închis în sine și urmărit în mod programatic". Marian Odangiu trece la Paul Anghel constatînd că ordinea în care au apărut volumele din *Zăpezile de-acum un veac* a „incitat spiritele, obturînd, în bună măsură, natura proiectului originar".

În continuarea demersului său, Marian Odangiu analizează proza lui Dan Mutașcu, despre care ne spune că este autorul a patru romane istorice de *viziune*. În primul roman, Dan Mutașcu „face din Arhimede un personaj *melanholic* în genul *Princepelui* lui Eugen Barbu, imprimînd discursului romanesc o tentă poetică, în al doilea *reporterul* atent la detalii e dublat de *analistul* cu ochiul format, în al treilea roman autorul „urmărește crearea unei mitologii a puterii pe care, în același timp, o distruge, punînd-o sub semnul fatalității istorice" pentru ca în romanul *Vara și iarna* „prozatorul să cedeze ispitei de a scrie un roman de acțiune".

Dacă, pînă acum autorul *Romanului politic* nu reușește să ilustreze „preistoria actualității", nici în continuare cu Vasile Băran (oricît de „șocante" ar fi zicerile : „formulele fatice — „vom descrie la timpul cuvenit", „se spune", „cronicarul povestește", „cum povestește" etc. — abundente în *Diamantul*, trădează intenția obținerii unui Verfremdungseffect : interpretarea și judecarea faptelor se va face fără parti-pris, invenția — se înțelege — nu are alt rol decît de a lega ceea ce *alții* au spus"), cu Mihail Diaconescu („Suprastructura cărții *Adevărul retorului Lucaci* transcende către meditația gravă") sau cu Radu Ciobanu și Florin Bănescu nu poate să intuiască valoarea temei pe care și-a propus-o.

Pentru întocmirea capitolului al treilea *(Realitate politică și ficțiune romanescă)* alcătuitorul „*Romanului politic*" ne informează că a citit, în afară de cărțile autorilor investigați, tot ce s-a scris despre ei de la Mioara Apolzan pînă la Alex. Ștefănescu.

Acest capitol vrea să fie miezul lucrării. De aceea Marian Odangiu își intitulează foarte sugestiv analizele : Discurs întrerupt la Paul Eugen Banciu, Minunata poveste a preafericirii (Platon Pardău), Prețul dragostei și al puterii (Dinu Săraru), Galeriile realității (Constantin Țoiu), Ucenic la realitate (George Bălăiță) în intenția de-a ne sugera din capul locului *diagnosticarea politică.* Mai sînt „tratați" : Marin Preda, Alexandru Ivasiuc, D.R. Popescu, Ion Lăncrănjan, Augustin Buzura, Petre Sălcudeanu, Laurențiu Fulga și Dumitru Popescu.

Ce rezultă din această dificilă întreprindere a lui Marian Odangiu ?

În primul rînd faptul că toate analizele pe care alcătuitorul cărții ni le prezintă nu sînt originale. Tot ce afirmă sînt lucruri demult știute. El nu aduce practic nimic nou.

„Colajul" de idei, de fragmente de analize preluate le la cei „studiați" nu poate suplini o metodă, o abordare sistematică.

„Graba în a califica romanele născute sub aceste zodii drept *romane politice* a generat aprehensiunea cititorilor și a criticii". Și această grabă de care nu scapă nici Marian Odangiu, constituie al doilea mare defect al cărții.

Căutarea cu orice preț de *soluții existențiale* aiurea și aplicarea acestora la romanul politic contemporan este forțată. Este superficială. Este dogmatică. O astfel de carte a apărut „deja" în anii '50. Punerea scriitorilor contemporani în asemenea tipare nu schimbă datele problemei.

Iar implicarea lui Marin Preda, Eugen Barbu, Paul Anghel, D.R. Popescu, Ion Lăncrănjan și a altor scriitori contemporani de renume în întreprinderea sa anevoioasă nu salvează cartea și nici autorul.

„Dificultatea unei încercări de sinteză asupra romanului politic decurge mai ales din aspectul proteiform al fenomenului aflat încă în plină desfășurare" recunoaște sincer autorul. Și pe bună dreptate, pentru că tocmai fenomenul îi scapă.

Dorel Filipescu

CUMPĂNĂ

Nu cu lemne, ci cu muzică se hrănește focul acesta

Amăruie flacără,
cîntecul mi-l apără !
Că mai am o zare
cît o luminare.
Amărîtă flacără
vine noaptea, scapără !
Vine oarba, n-are gură
are numai o arsură
fără buze pe figură.
Parcă-aș fi un cal jignit
cu galonul răsucit
într-o biată bătătură
și pe bice răstignit.
Obosită flacără,
pentru Ea mai scapără
că-i e frică
de-ntunericul acela
ce-n morminte ne ridică.
Doamne-n mîna ta cea mică
înc-o dată ne mai strînge,
strînge sînge lîngă sînge
ca să nu ne fie frică.
Cînd se-aude-o bufnitură
e doar frunza care pică
de un veac în bătătură.

George Alboiu

Dîmbovița, apă dulce...

Urmare din pag. I

Argeș. Din nefericire, rîul limpede și străveziu care este în zona montană devine în perimetrul Bucureștilor o apă pe care experții o situează, fără echivoc, în rîndul apelor de gradul IV al poluării. Mai jos de atît nu mai există nici o gradație, nu se mai poate cobori. Prin urmare, rîul este mort pe tot traseul său bucureștean și asta nu poate decît să-i mîhnească pe iubitorii orașului. Starea sa de degradare nu este de azi, de ieri, cum s-ar putea crede. Pe la 1880, **Ion Ghica** nota în scrierile sale economice : **„Apa curată și dulce a Dîmboviței s-a prefăcut într-o decocțiune de spurcăciuni. Închipuiți-vă cîțiva metri cubi de apă, care intră curată pe la Belvedere și iese pe la Vitan, luînd în disoluțiune și în suspensiune toate lăturile și toate gunoaiele cuhnielor și grajdurilor, tot noroiul stradelor și canalurilor, toate mortăciunile, putreziciunile și decompozițiunile, toate infiltrațiunile depunerilor a unei populațiuni de două sute de mii de locuitori ; cum am zice un pahar cu apă în care s-ar arunca un pumn de otravă și vei avea o idee aproximată de lichidul cu care își potolesc setea acei care nu au un cal și o saca să-și aducă apă de la Filaret, de la fîntîna Brâncoveanului sau de la Herăstrău. Apa din București, în loc de a fi un vehicul pentru digestiune, a devenit un purgativ din cele mai drastice, de aceea vedem bucureșteanul că preferă astăzi basamacul și berea lui Opler. Dacă acel care bea din Dîmbovița nu se mai duce, este că își ia de tînăr domiciliul la grădina Belu".** Umorul oarecum macabru al inimosului reformator era, în fond, un semnal de alarmă pentru cruțarea rîului.

Dar iată că, după ani de căutări și propuneri, acest an ne aduce o veste îmbucurătoare: la inițiativa secretarului general al partidului, prin grija forurilor de partid și de stat, a municipalității bucureștene, s-a întocmit un amplu proiect de readucere la viață a rîului, de purificare și înfrumusețare a lui. Nu peste multă vreme vom avea în Capitală două Dîmbovițe, dacă se poate spune așa : un canal colector subteran și albia propriu-zisă, la suprafață, revificată și limpede. Pe parcursul a 10 km, de la stăvilarul Ciurel la Podul Vitan, vor fi amenajate zone turistice și de agrement, cu bazine și spectaculoase căderi de apă. De asemenea, uriașul Lac al Morii, va fi o prezență benefică în peisajul orașului. Efectele economice și de estetică urbană vor fi considerabile. Să nu uităm că la ora actuală cca 800 de unități productive bucureștene, mari și mici, își dejectează reziduurile în apa Dîmboviței. Rîul nu merită un asemenea tratament, istoria lui e prea frumoasă, șerpuirea și amplasamentul prea minunate ca să îngăduim mortificarea lui pe mai departe. Asta cu atît mai mult cu cît România este, după cum se știe, una dintre puținele țări ale lumii cu o lege temeinică pentru protecția mediului înconjurător.

Vom avea, așadar, o Acropola românească, sub chipul Centrului Civic, vom avea o nouă Piață a Unirii (probabil cea mai mare din Europa), vom avea și o vînă de apă vie cu nimic mai prejos decît Sena sau Tamisa, pe care hidrologii, biologii și constructorii români o vor înnobila prin harul și priceperea lor. Este o operă de real patriotism, un indiciu mai mult că **Epoca Nicolae Ceaușescu** este una a Renașterii depline. Și pescărușii vor putea săgeta mai frumos albastrul bolților de vară, și sălciile vor adumbri mai răcoros malurile lărgite ale rîului, și oamenii se vor putea bucura în voie de binefacerile cascadelor și heleșteelor, într-un oraș, care abia acum capătă înfățișare de metropolă europeană, murmurînd cu îndreptățire motivul unui cîntec vechi de mai bine de două vecuri : **„Dîmboviță, apă dulce / Cin-te bea nu s-ar mai duce !.. "**

Să ne gîndim de pe acum că în 1990 vom celebra 525 de ani de la hrisovul lui **Radu cel Frumos,** prin care Bucureștii deveneau Capitală: un Centru Civic, un Metrou, o Dîmbovită renăscută din cenușa apelor arse, un întreg ansamblu de alte înfăptuiri grandioase — iată ofranda noastră la acel strălucit jubileu !

● **CASA DE EDITURĂ** a scriitorilor chinezi și-a reluat de curînd activitatea. Scopul său, după cum scrie numărul 2 al revistei „Literature chinoise" este de a publica, sub direcția Asociației scriitorilor chinezi, opere originale și lucrări de teorie literară și artistică. Au apărut cîteva titluri de importanță excepțională : „Ili-ochi cenușiu", seria de romane de Wang Meng, o culegere a celor mai bune nuvele din ultimii ani, precum și culegerea teoretică „Marxismul și literatura și arta". De asemenea, editura va publica o revistă cu titlul : „Scriitorii chinezi". Alte periodice editate și difuzate de această importantă instituție a vieții artistice chineze se intitulează : „Wenyibao", „Literatura poporului", „Poezia" ș.a.m.d.

● **SUB TITLUL** „Viața și poezia", Lu Li prezintă în revista „Literatura chineză" drumul creației sale pe parcursul a peste trei decenii. Cităm o mărturisire impresionantă : „După întoarcerea mea în țară și pînă la fondarea Chinei noi, m-am implicat în mod radical în furtuna revoluționară. Am participat la reforma agrară, la lupta clandestină din Shanghai și la activitățile legale. Ultimul meu cîmp de bătălie a fost o bază de sprijin încercuită de dușmani. Am fost pe rînd învățător de țară, actor și regizor într-un teatru ambulant, șeful unui cor al unei trupe artistice, ziarist... Am scris la întîmplare poeme, texte în proză și reportaje. Toate aceste lucrări cîntau eroismul militanților noștri și al poporului muncitor, care susținea cu trup și suflet lupta revoluționară. Și uneori, ele exprimau sentimentele intelectualilor revoluționari și analizau psihologia lor". Cităm în continuare cîteva bijuterii poetice semnate de Lu Li : „Viața s-a născut la soare / Ca lumina / Și nu trebuie s-o risipești / Pentru ca ea să lumineze cît mai bine lumea // Viața este înmiresmată de o muncă grea / Ea nu se îmbogățește decît prin luptă / Ea nu strălucește decît datorită uitării de sine / și se îneacă în lene // Pierderea unui nor albastru nu este o nefericire / Vei obține pămîntul negru / Iar veștejirea florilor / Promite o recoltă bogată /".

Satul miracolelor

Urmare din pag. I

formă de cerc" ; copiii, cu capete „nu mai mari decît un măr", au darul de a auzi și a vedea „din pîntece" ; Chioșpaliu avea o singură plăcere : „imitarea cucuvelelor și scrîșnetul liliecilor negri" ; Tulică e masochist ; același Lavru părea să dețină „secretul înălțării spre cer", pentru că își lega de umeri „scînduri cu pene lipite de ele" ; lui Iorgu lui Mierlă îi fuge mireasa, Gica, în chiar ziua nunții și e pus în situația de a se ruga de Puica să se cunune cu el ; la puțin timp, Puica naște un copil diform, pretext pentru tot felul de supoziții, care mai de care mai hilare ; Catalina, o bătrînă cu harul premonitiei, însoțită permanent de un berbec negru, scuipă („naște") un ditamai pește care o ia pe drum cînd în urma, cînd înaintea monstrului de curcă a lui Dugilă ; Mitriță, Ceaciru și Blendea cîntă, oameni mari !, asemenea copiilor, din viori de cocean ; satul e invadat, în vreme de secetă, de șerpi ale căror piei atîrnă de ulucile gardurilor ; Pavel, personajul principal, are, toată viața, obiceiuri de neîntărcat : își suge degetul ; tot el este crezut mort, dar, în drum spre cimitir, spre stupefacția tuturor, își revine din letargie ; un imens pelerinaj, amintind de cel real de la Maglavit, face din satul uitat de timp un centru al lumii... Mai mult sau mai puțin pitorești, mai mult sau mai puțin terifiante, personajele și întîmplările din **Singuri și Fericiți** amintesc de personaje celebre ale eposului popular (Lele, asemenea lui Păcală, eșuează în tentativa de a capta lumina și căldura soarelui). Lumea aceasta cunoaște periodic o stare de forfotă („febrilitatea a durat cîteva săptămîni"), generată de „semnele" care i se arată unuia sau altuia (bătrînul David avea chiar momente cînd, spune un alt personaj, „era locuit de duhuri"). Practicile magice (ca și reversul acestora, înscenările șarlatanilor) nu lipsesc (descîntecele și leacurile le-ar deține Ezerina ; Lisaveta, care bîntuie prin simțurile și gîndurile adolescenților, ar ține în mîini cîte nouă bulgări de pămînt, iar vorbele i-ar fi — ea nu se arată — ca „nouă taine mari"). Topografia însăși sugerează misterul : valea Gemărtălui pare un „enorm animal", iar dealul Bejenelului — „o uriașă crisalidă" ; o crisalidă din care chiar vor ieși fluturi (cei care hrănesc „vaporul" de treierat al lui Teodor). Oamenii sînt preocupați de apariția Celui Ales. Și acesta, pînă la urmă, se va dovedi Pavel. Între timp, prin sat se perindă electricieni și sondori. Apar, apoi, spre confirmarea și, totuși, decepția sătenilor, necunoscuți, identificați cu cei patru evangheliști : unul e primarul, altul milițianul, al treilea — „perceptoru", al patrulea — un soldat (prezența acestuia este doar amintită). Dar Mîntuitorul, recte Pavel, renunță să se mai arate (a doua oară) : inhibat de Masculia, neputincios cu Antigona (învățătoarea), acesta se alege cu Țuca, „o tînără din sat cu nepotolite pofte trupești", împreunare în care va fi zămislit Tudor Inocențiu Dominic Paulică. Toate acestea, petrecute aievea sau numai în gînd, sînt rememorate de însuși Pavel, care, ajuns bătrîn, „vroia să se scape de toți și de toate, se resemna și demonta chipurile, ca să le înșurubeze din nou, **să-și bată joc de ele, să le slăvească..."** (s.n.). Autorul îi cedează, prin urmare, rolul de demiurg naratorului, iar acesta simte o plăcere imensă de a-și pune personajele în cele mai neprevăzute situații. Din acest joc se naște romancierul care, și acum, mai apelează la pana poetului din el.

Dilema textualistă (II)

Urmare din pag. I

Dar ea era atît de frumoasă / încît a fost la fel de frumoasă / și-n continuare. // Iar ei nu găsiră în lumea toată / în lumea largă / destule măsele / destule gîtlejuri / în care să spargă / să macine să îndese / distanța care creștea mereu / și restul cuvintelor pînă la moarte".

În 1985, folosirea vocabulelor textualism-textual-textualizant șcl. care vin și se continuă **practic** (cum observă Marin Mincu în „România literară" nr. 24/'85) de la „tradiția textualizării (și a textualismului) instituită de autorul **Jocului secund** devine aproape cotidiană." „E surprinzător — zice Marin Mincu despre poetul Daniel Corbu — cît de repede a achiziționat acest poet **o conștiință textualizantă,** (s. n. Acesta este și titlul articolului) formă acută prin care poate fi explorată existența. [...] Operația poetică este înțeleasă și practicată cu reflectare în „fereastra" (textualizantă) pe care o poartă permanent ca să se apere de real..." Același „instinct al textualizării" îl constată Marin Mincu și la Mariana Marin („Uite, eu : femeie tînără ! / Eu am o rotulă frumoasă / și dinții albi nu se mai satură privind-o.") sau la Mariana Codruț („hei, strig, / hei, răspunde înăbușit ecoul / sub coaste. Și atunci / știu că acolo / e o simplă legătură de oase, / o bulboană...) ori la Magdalena Ghica, Marta Petreu, Elena Ștefoi ș.a. la care „în general, nu se mai recunosc temele și obsesiile consacrate iar discursul recurge la altă retorică, anticalofilă și antipoetizantă" poezia „fiind în principiu, anticonfesivă, antiretorică și antifeminină". Probabil și antimetafizică (n.n.).

De-a lungul vremii, conceptul de poezie a fost privit, din dorința omului de a-l înțelege la modul exhaustiv, din cele mai diverse și mai neașteptate unghiuri, de multe ori aceste unghiuri fiind diametral opuse, și, aproape întotdeauna, privitorul, fie el genial sau nu, socotind unghiul descoperit de el ca fiind cel mai potrivit dintre toate, pe acela considerîndu-l definitiv. Nimeni, însă nu a reușit să înțeleagă cu claritate care este esența poeziei. Cineva a spus odată că nici cea mai reușită dintre toate creațiile lirice ale unui mare poet nu poate reproduce cu adevărat, numai prin intermediul limbajului, esența, forma divină a acelei poezii aflată material, în stare pură, numai acolo, în sufletul poetului. Decurge de aici o criză a limbajului, imposibilitatea poetului de a spune prin cuvinte ceea ce a simțit și a văzut el în sine. Limbajul este numai o formă de dialogare, de transmitere a unor mesaje profunde dar niciodată limbajul nu poate transmite cu adevărat esența, simburele acelui mesaj. Viața psihică a unui personaj este incomparabil mai bogată decît ceea ce reușește acel personaj să ne transmită nouă cu ajutorul limbajului real, concret, niciodată însă atins total de vraja inefabilă, cu adevărat cosmică aflată în spatele limbajului. Neputînd, deci, înțelege poezia cu ajutorul limbajului totdeauna imperfect, neputincios în fața gîndului, putem realiza oare cu ajutorul aceluiași limbaj care ne scapă mereu printre degete o metodă, o teorie, un tipar literar perfect prin intermediul căruia am putea realiza practic un număr nesfîrșit de poezii ori romane perfecte care să împace propria noastră viziune despre estetic cu adevărata artă ? Greu de crezut că așa ceva este posibil atîta vreme cît creația literară provine numai și numai din facultatea vorbirii și nu și din aceea a gîndului imposibil de numit pentru că nu avem **cu ce** să-l numim. Cînd Nichita Stănescu a spus că poezia este făcută din **necuvinte** el a rostit atunci unul din adevărurile fundamentale ale poeziei, a acelei poezii care reușea uneori să sugereze, acolo în text, chiar și imprecisul, nespusul. Efectul era atunci cu adevărat extraordinar.

De ce nu place, totuși, textualismul ? Metoda a fost, din fașă, după opinia noastră, mult prea artificială și cu o prea mare, prea fierbinte dorință de **a face** și nu de **a sugera** literatura, efectele, atîtea cîte sînt, fiind de un interes artistic minim, strict local la nivelul marii arte. Abaterile mult prea forțate, fuga diletant-zbuciumată și sterilă de lîngă afect nu poate decît să îndepărteze din ce în ce mai mult realizarea finală de respirația, de mireasma nenumită a adevăratei literaturi. Pentru a fi viabil și firesc, logic și real, pentru a reuși deci să izbîndească, textualismului îi trebuie mai multă detașare, mai multă lumină, mai multă naturalețe și mai multă, mult mai multă iubire, fără de care nimic nu se poate. Chiar dacă, așa cum spunea un critic interbelic vorbind atunci despre simbolism, ne-am putea asemui și acum cu niște carabinieri întîrziați care sosim și în literatură după mistuirea marilor mișcări literare.

Ceea ce stînjenește însă cel mai mult la această metodă este viziunea mizantropică, anormală asupra literaturii privită aici, dizarmonic și voalat, ca un fel de latură ignorantă / de ignorat a vieții. Literatura de acest fel nu mai disciplinează materialul oferit de realitate, în mod logic și psihologic dîndu-i-se sensuri simbolice, profunde, matriciale) ci este lăsat așa cum a fost găsit, în virtutea ideii complet greșite de a nu-l deforma sau degrada. Deformația vine însă de aici. Literatura textualistă, s-a spus, nu transfigurează și nici nu interpretează realitatea ci o reproduce, fără deformări și degradări, la modul cel mai veridic cu putință. În concluzie, realitatea este fotografiată. Iată, după opinia noastră, un caz simplu de eroare estetică extrem de constrîngătoare, ușor eterată doar de dorința sinceră a multor adepți de a obține, prin textualism, o lărgire considerabilă a cîmpului sugestional oferit de literatură. Din nefericire însă, textualismul, ca metodă literară, este mai degrabă productiv decît calitativ, dorința explicabilă de a vizualiza fondul complex și profund al realității numai **prin citarea** aspectelor care se văd al acelei realități fiind compromisă tocmai de lipsa din fotografie a interrelațiilor intime, revelatoare care există între acele aspecte ale realității fotografiate. Viața, realitatea nu poate fi numai **relatată** ci și **revelată.**

Un alt aspect foarte important este că, prin intermediul textualismului, literatura, scrisul, poate deveni, cu timpul, numai **o profesiune** oarecare și nu **o pasiune.** Oricare intelectual cult, posedînd o voință și o putere de muncă medie, poate scrie în fiecare lună cîte un roman textualist, prin simplă repetare. Metaromanul lui Terente Robert, de pildă, este o lamentație continuă a autorului în legătură cu felul cum ar putea scrie autorul un roman care să se numească „RZ". Lamentația asta scrisă este însuși romanul RZ. Aproape o pastișă a cărții lui Terente Robert este naiva carte a lui Dan David, „Șarpele cu clopoței furați", o pastișă de altfel extrem de superficială. La fel ca Terente Robert, Dan David se întreabă și el, în interiorul creației însăși, cum să scrie, cum să sfîrșească ori cum să înceapă ceea ce el deja scrie, adică ceea ce găsim și în metaromanul RZ. Exact același barometru foarte productiv dar deloc agreabil îl găsim în cam toate creațiile textualiste, scrise, aproape fără excepție mai mult din dorința de a scrie cărți decît din aceea de a crea opere adevărate, opere literare propriu-zise.

Un aspect complet lipsit de temei, ridicol chiar, este aserțiunea hilară și surprinzătoare conform căreia între scriitor și cititor se poate face oricînd, în timpul lecturii sau al redactării operei, o rocadă ideală care ar pune cititorul, oricare ar fi el, în fericita situație de a continua sau chiar de a rescrie el însuși opera începută de autor. Între autor și cititor nu mai există, se pare, nici o distincție, nici o deosebire fundamentală, opera finală fiind considerată mai mult o convenție democratică între autor și cititor, cititorul putînd deveni în orice moment el însuși un creator la fel de bun. De altfel, unghiul acesta extrem de sensibil al problemei a și fost **atacat** de o seamă de cetățeni, „cititori-autori", care deja s-au produs editorial cu scriituri textualiste în interiorul cărora se observă, în mod mai mult decît evident, distincția aceea clară între muncă și talent, o distincție profundă care, la o analiză critică de substanță ar arăta cum metodul textualist are în el însuși, ca o otravă, propria sa reacție de autodistrugere și pulverizare.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Recapitulări (II)

Nici „teza reclamei" și nici sugestia că acest ciclu ar fi apologetic pentru diversioniști nu l-au împiedicat să continue și să ia, de la o săptămînă la alta, înfățișări tot mai ferme ; practic, într-o vară întreagă reacțiile „Europei libere" s-au redus numai la cîteva mențiuni uluite și la o crescătoare prudență ca și cum dezvinovățirea nu ar fi fost trebuitoare. Abia în 2 sept. 1983, un atac al lui Virgil Ierunca împotriva „Luceafărului" găsește ocazia nimerită spre a se exprima și pe tema aceasta : de la „panica ideologică" diversiunea a trecut la ideea unei operațiuni secrete, care ar fi a... unor organe speciale, de parcă ciclul luceferist nu ar fi apărut în revistă și nu ar fi citat emisiuni și izvoare tipărite chiar de diversioniști și difuzate de ei, ci documente misterioase, furate din arhive. Propoziții comice, una după alta. În optica lui V. Ierunca, în fruntea „poligrafilor veleitari" de la „Luceafărul" ar fi Artur Silvestri, „care de la o vreme s-a specializat în calomnia orientată împotriva noastră, celor de aici. După ce o vreme s-a ocupat de textele noastre, bineînțeles fără valoare, a pornit la o serie de biografii imaginare intrînd în viața intimă a fiecăruia dintre noi pe baza unor documente publicate anul trecut în „Săptămîna" lui Eugen Barbu. Noi nu avem nici o vocație de a polemiza cu purtătorii de cuvînt ai Securității, travestiți în foiletoniști ai ocării". Violența acestei intervenții e pe măsura impreciziei pe care se întemeiază : de unde deduce V. Ierunca încheierea privitoare la „calomnia orientată" ? De unde, certitudinea că operele lor nu ar avea, aprioric, nici o valoare ? De unde, biografiile imaginare ? Oare pentru un „liberalist", cum este el, a emite o altă părere despre cultură înseamnă numaidecît „calomnie dirijată" ? A demonstra, cu argumente, că valoarea stă departe de opera lor înseamnă o simplă opinie cu concluziile exprimate înainte de analiză ? Cît privește formula de „foiletoniști ai ocării" îl fac atent pe V. Ierunca asupra împrejurării că nu eu am scris despre Arghezi, Călinescu, Sadoveanu și Eminescu ceea ce a scris el ; unde e ocara ?

Să ne păstrăm totuși calmul și să urmăm inventarul reacțiilor diversioniste ; ele au înclinat o vreme către acuzația de „lipsă de patriotism" (emisă de Emil Hurezeanu, în 1 aprilie 1984) și aceea de „calfă literară teribilistă a Securității" (Vasile Mănuceanu, 25 nov. 1984). Puține vorbe, toate foarte tari, și nici un argument. O emoție considerabilă a stîrnit în mediile „Europei libere" sentimentul că acest ciclu, care părea interminabil, s-ar putea transforma într-o carte și care, adunînd la un loc toată documentația, ar putea să dezvăluie mai ușor întreaga operațiune antiromânească pusă în lucrare acum. O intervenție a Monicăi Lovinescu, pe această temă, s-a încheiat cu jurămîntul că această carte, dacă există, nu va apărea ; nu a apărut. Astfel, diversiunea a lăsat deoparte furiile și s-a rezumat să menționeze cîteodată și acea neplăcută inițiativă, pe care făcea totul ca s-o minimalizeze. Ea ar fi o elaborație colectivă, zicea Paul Goma, semnalînd „colectivul de scribi ai Comitetului Central care semnează recent cu semnătura lui Artur Silvestri". Dacă nu e o elaborație colectivă e precis una ocultă și autorul — un interpus ; „apelînd — zicea Monica Lovinescu — în 15 feb. 1985 — la interpusul Artur Silvestri, te simți vegheat de epoleții tutelari". Mai sînt și alte mențiuni, de aceeași altitudine intelectuală.

Totuși, în ciuda acestor minimalizări ușor de înțeles, modificările tactice nu pot să nu fi ținut seama și de analiza făcută aci : practic, în doi ani și jumătate diversiunea a schimbat cîteva „concepte tactice" și le-a înlocuit pe măsură ce acelea fuseseră revelate. Orientarea retorică înspre echilibru și spre un așa-zis „centrism fără ideologie" de aci vine; au scăzut pînă către zero atacurile împotriva protocroniștilor; teza tradiției nu mai este atacată însă nici elogiată ; „avangarda", „realismul cotidian", lirismul ludic au căpătat forme mai puțin directe. Se mai poate cita, de asemenea. E mult, e puțin ? Fapt este că acest ciclu s-a produs și documentația lui, deocamdată aflată în colecții, rămîne la îndemîna celor care vor să se clarifice asupra sforțărilor anti-românești de acum. E totuși momentul să închei și să las și altora, dacă sînt, voluptatea de a face investigații pe un teritoriu unde, o spun de pe acum, harta a fost totuși, în bună măsură, prospectată. Nu închei, cu toate acestea, fără un răspuns colectiv pentru cei care, din felurite puncte, s-au ocupat, cu furie, de această investigație. Este, zic, „reclamă" a combate cu argumente (și citînd științific opinii abracadabrante) pe cei care se împotrivesc culturii naționale și au la dispoziție zilnic un post de radio care emite douăsprezece ore pe zi ? Este „apologie" a semnala că tulburările difuziunii normale a literaturii române în Occident se datorează îndeajuns de mult operațiunilor monopoliste ale unui grup anti-românesc ? Este „calomnie" a emite opinii despre o creație care nu s-a putut consolida într-o operă nici măcar pînă la șaizeci și ceva de ani ? Este „ocară" a cita și a examina, cu mijloacele criticii literare și fără apel, pe cît se poate la politică, cîte o producție a unui ins care trăiește în mediile diversioniste și a explica absența valorii de acolo ? Atacă pe toți scriitorii români care trăiesc în afara României un ciclu de articole care menționează elogios (și comentează pozitiv cînd descoperă valoarea) pe Mircea Eliade, Cioran, Vintilă Horia, G. Uscătescu, Stefan Baciu, Al. Ciorănescu, E. Lozovan, Ioan Guția, E. Coșeriu, C. Michael Titus etc? Poate fi considerată emanație ocultă, fără riscul afirmației iresponsabile și expuse ridicolului, o operațiune întemeiată pe studiu de reviste și cărți publicate ? Poate să cadă sub incidența acuzației de „lipsă de patriotism" o investigație care a însemnat zile și nopți de trudă, spre a apăra, așa cum s-a priceput, literatura română ?

Artur Silvestri

m a p a m o n d

ZILELE CULTURII CEHOSLOVACE ÎN R.S. ROMÂNIA

Se află în plină desfășurare „Zilele culturii cehoslovace în R. S. România", organizate în contextul relațiilor culturale tradiționale dintre țara noastră și R. S. Cehoslovacă, relații care cu un an în urmă au consemnat desfășurarea „Zilelor culturii românești" în această țară.

Dedicată celei de-a 40-a aniversări a eliberării Cehoslovaciei de sub dominația fascistă, ampla manifestare pe care o găzduiește acum țara noastră, este caracterizată prin numeroase acțiuni cultural-artistice desfășurate, în derulare sau programate în perioada pînă la 8 octombrie la București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara, Tîrgu Mureș, Brașov, Ploiești, Pitești, Arad, Oradea și Cîmpina, și care se bucură de participarea unor prestigioase formații artistice și a unor interpreți consacrați, soli ai mesajului vibrant și generos al artei cehoslovace.

„Zilele culturii cehoslovace în R. S. România" înscriu totodată în programul lor întîlniri între oamenii de cultură și de artă din ambele țări.

Sub aceste auspicii, Uniunea Scriitorilor din R. S. R. a găzduit în dimineața de 1 octombrie o întîlnire a oaspeților cehoslovaci din domeniul literelor cu scriitori români.

Întîlnirea, la care au participat D. R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din R. S. R., membri ai Uniunii Biroului, precum și prim-adjunctul ministrului culturii din R. S. Slovacă, Iosef Mravic, scriitorii Vladimir Reisel, artist emerit, și Pavel Vasak, artist emerit, Otamar Kvech, secretar al Uniunii Compozitorilor din R. S. Cehă — a fost deschisă de Constantin Chiriță, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din R. S. R. Salutînd oaspeții, el a subliniat contribuția substanțială a literaturii cehoslovace la patrimoniul cultural universal, prețuirea pe care scriitorii din țara noastră o acordă operelor literare ale colegilor lor din Cehoslovacia, interesul cu care aceste scrieri sînt primite de cititorii români. Au mai luat cuvîntul prim adjunctul ministrului culturii din R. S. Slovacă, Iosef Mravic și scriitorii oaspeți Vladimir Reisel și Pavel Vasak.

În încheierea întîlnirii care s-a desfășurat în prezența unui mare număr de scriitori români, actorii Lucia Mureșan, Ion Marinescu și Gelu Nițu au citit versuri și proză din literatura clasică și contemporană cehoslovacă.

„Literatura fiind oglinda unei națiuni, trebuie făcut cît mai mult pentru cunoașterea ei"

Scriitorul Vladimir Reisel, artist emerit, astăzi redactor-șef al revistei „Slovenske Pohladi", organ al Uniunii Scriitorilor din Slovacia, al cărui secretar este, e autorul a peste 20 de volume de versuri, al unui volum de satire, al unei cărți despre marele poet slovac Vaco Novamesky și a numeroase traduceri — versuri și proză din literatura franceză.

— De cînd datează cunoștința dvs. cu viața literară românească ?

— Întîia mea vizită în România am făcut-o acum vreo 30 de ani, în cadrul schimburilor organizate între Uniunile Scriitorilor din țările noastre. Atunci l-am cunoscut pe acel bun traducător de literatură cehoslovacă în limba română, Jean Grosu, care mi-a devenit prieten. Venisem cu un bun prieten, regretatul poet slovac Jan Rack. Am vizitat Brașovul și Constanța. A fost prima dată în viața mea cînd vedeam un port adevărat cu atmosfera lui specifică. Ulterior mi-am petrecut două vacanțe la Mamaia. Noi n-avem mare. Mă fascinase din primul moment în această țară peisajul — la mare, la munte. Peisajul care, în ce privește zonele montane, se aseamănă mult cu cel de la noi. Țările noastre sînt unite prin lanțul Carpaților care pornește din Slovacia, de la Bratislava — orașul în care muncesc și trăiesc de vreme îndelungată. Carpații ajung în cele din urmă în România. Firește, ne apropie nu numai munții, ci mai ales oamenii, țăranii, satele dvs. care seamănă cu ale noastre, cu toată diferența mare care constă în faptul că România este o țară a soarelui, cu o climă mai caldă decît a noastră ; aveți ca și noi, un vin bun — vorbesc, după cum vedeți, despre lucruri lumești, de toate zilele, dar consider că cel mai important fapt îl constituie legăturile noastre culturale, lupta comună de-a lungul istoriei, împotriva opresiunii, pentru libertate, pentru eliberarea celor care munceau exploatați ; popoarele noastre au nutrit în acest sens, speranțe comune, o credință comună într-o lume mai dreaptă, mai bună, care a prins consistență după cel de-al doilea război mondial. Nu pot uita că armata română a fost cea care a eliberat în 1945 satul Velke Bielitze în care m-am născut și unde mă aflam în acele momente. În apropiere există orașul Trencin în vecinătatea căruia au căzut în luptele pentru alungarea cotropitorilor naziști de pe teritoriul Cehoslovaciei mii și mii de ostași români. Și nu este singurul loc unde aceștia și-au vărsat sîngele pe teritoriul țării noastre.

— Ne aflăm stimate Vladimir Reisel, la cîteva momente după încheierea întîlnirii pe care ați avut-o cu scriitorii români, la Uniunea Scriitorilor din R.S.R. Ce cunoștințe aveți, de fapt despre literatura românească ? Ce semnificație acordați acestei întîlniri ?

— Cred că legăturile literare dintre România și Slovacia datează din timpul marelui nostru poet Ivan Krasko, ale cărui versuri în traducere românească au fost recitate cu prilejul întîlnirii noastre de aici, de la Uniunea Scriitorilor. Ivan Krasko trăind, în secolul trecut, la Brașov, ca inginer, a avut prilejul să cunoască poezia lui Eminescu și a fost primul poet slovac — un mare poet simbolist (noi considerăm de fapt că poezia noastră modernă începe cu Ivan Krasko) — care l-a tradus în țara noastră pe Eminescu, într-o culegere apărută la începutul secolului XX.

Revistele noastre literare au publicat lucrările multor scriitori români. Eminescu, Caragiale, Sadoveanu sînt binecunoscuți la noi. În ce privește literatura română contemporan(, pe cînd eram redactor al editurii Slovenski Spisova am fost bucuros să editez o culegere de poeme ale lui Virgil Teodorescu, pe care ulterior aveam să-l cunosc, devenind prieteni, și o culegere din versurile lui Marin Sorescu, pe atunci tînăr poet. Am contribuit astfel personal la cunoașterea în țara noastră a acestor poeți români. Conduc de 13 ani revista „Slovenske Pohlady", publicație lunară care întreține relații cu revistele literare românești „Steaua" și „Orizont" ; facem schimburi profesionale de redactori, publicăm reciproc grupaje de materiale — proză și versuri. Întîlnirile și schimburile acestea mi se par foarte utile, pentru că oferim astfel cititorilor din țara noastră prilejul să cunoască poezia și proza contemporană română. Regret că revistele bucureștene ale Uniunii Scriitorilor din R.S.R. nu ne parvin...

— Împărtășiți-ne, vă rog, opinia dvs. cu privire la semnificația, la importanța pe care le acordați mai bunei cunoașteri reciproce între popoare, între țări, între creatorii de artă, între literați...

— După părerea mea vizitele reciproce ale scriitorilor cehoslovaci și români sînt deosebit de importante pentru o mai bună cunoaștere reciprocă a activității lor. Să vă dau un exemplu. La prima noastră întîlnire, Virgil Teodorescu mi-a dat versurile sale. Personal, neființd în măsură să le citesc, am apelat la prieteni de specialitate, care cunosc limba română. Acestia mi-au tradus unele poeme. Și astfel i-am recunoscut talentul, am solicitat o colecție completă a operelor sale și s-au realizat traducerile respective. De aceea consider că întîlnirile, mai bună cunoaștere reciprocă, raporturile profesionale directe pot fi o cale eficientă în ce privește valorificarea creației literare a ambelor noastre popoare.

— Ce impresii v-a lăsat recenta întîlnire din București, de la Uniunea Scriitorilor ?

— Literatura fiind oglinda vieții unei națiuni, trebuie făcut cît mai mult pentru cunoașterea ei.

M-a bucurat să ascult, recitate, versurile mele în traducerea românească a lui Corneliu Barborică, un cunoscător mai ales al literaturii slovace, dar și al celei cehe. Necunoscînd, cum spuneam, limba română, am urmărit numai vocea recitatorului, muzicalitatea graiului dvs. Și cum în școală am învățat latina și franceza, am putut întelege unele cuvinte din limba dvs. care are o puternică bază latină, dar cuprinde și unele cuvinte slave pe care de asemenea le-am înțeles. M-au încîntat totodată aprecierile făcute de scriitorul Constantin Chiriță cu privire la literatura cehoslovacă. Chiriță este și el cunoscut și foarte prețuit în țara noastră. În egală măsură m-a impresionat recitarea versurilor lui Jiri Wolker, care înainte de război a fost primul nostru poet ceh socialist și a cărui dispariție o regretăm mult.

Este o mare onoare pentru literatura noastră de a se vedea atît de apreciată în România.

Marius Ralian

POEZIE CHINEZĂ CONTEMPORANĂ

LU LI

Cîntecele rîului Ianhe

Stele
Stele
Tot soiul de stele
Risipite pe rîul Ianhe
Noapte adîncă neagră catran
Dar se vor ivi stelele
Care ne arată calea tot înainte

Stelele nu apun
Stelele nu se sting
Stelele ne poartă spre zori

La ziuă
Unele stele îmbătrînesc
Și mor cu pletele albe

Dar alte stele tinere-apar
Cerul, pe veci, va clipi cu stele
Bucurîndu-se de stele

Muntele

Noaptea
Muntele înflorește strălucind
De n-ar fi fost culoarea muntelui
mai întunecată ca noaptea
N-am fi știut că e vorba de lămpile peșterilor
Pe care noi le vom confunda cu stelele.

De n-ar fi fost rîul Ianhe
Ca un subțire filon de marmură,
Am fi putut crede, privind țărmul și clipirea
luminilor orașului în noapte,
Că ne întoarcem din vreo călătorie pe mare.

De pe tulburea mare a vieții am sosit aici
Și am văzut farul.

LU IUAN

Scrisoarea norilor albi

Ne-am despărțit numai de cîteva zile
Și parcă totuși au trecut ani,
Norul alb a rămas același,
Cerul albastru a rămas același,
Numai punctele de vedere și limba sînt altfel,
Altfel sînt limba și punctele de vedere,
Dar norul alb e la fel,
Cerul albastru-i la fel,
Tare dulce e mierea și laptele-i proaspăt,
Pămîntul e atît de roditor —
Ca o tipsie cu verzi cozonaci
Mari și pufoși, pătrați și rotunzi,
Așezată între mrejele celor mai moderne
autostrăzi.
Gazda e-atît de iubitoare de oaspeți
Și-mi spune să mă simt ca acasă.
Stau la fereastră —
Afară
Nouri albi plutesc dinspre China.
Chipul tău mă privește
Din nourii albi.
Hotărăse să-mi scurtez vizita,
Să mă-ntorc mai iute la tine.
Cer scuze gazdei:
De curînd m-am mutat în casă nouă,
Nu pot s-o las singură cu toate cele pe cap,
E de făcut curat prin odăi, de pus ordine,
Trebuiesc șterse ferestrele, trebuiesc puse
perdelele...
Dar există și o pricină mai de soi:
Cred că străinătatea e un mediu cultural
pentru patriotism,
Iar despărțirea — o vitamină pentru dragoste.
De fapt îți voi povesti totul, cu de-amănuntul,
despre această mare descoperire.

GONG LIU

Poeme de dragoste pe plantația de ceai

Într-o zi, pe sub nori purpurii de amurg,
Către casă plecai de la strînsul ceaiului de
primăvară.
Trecînd prin rezervația de ceai, într-un
luminiș mă trezii.
Cineva se ivi în galop.
Călărețul binețe mi-a dat:
„Fetițo, fetițo,
Aș vrea să te întreb ceva..."
Nu știu de ce, dar eram tulburată,
Am luat un mănunchi de ceai din coșul din
spate,
El l-a atins, l-a mirosit, l-a mirosit, l-a atins
Blînd, de parcă mirosul de floare îl îmbăta.
L-am întrebat: „Nu cumva sînteți, poate,
Inspector cu ceaiul de la centrul de colectare?"
„Nu", se întoarse el și mă privi,
„Spune-mi, nu vrei să te măriți cu mine?"
„Eu, eu, trebuie s-o întreb și pe mama".

El și-a luat zborul oftînd
Și nu l-am mai văzut.
Flăcăul acela plăcut și-a luat zborul.
Din pricina răspunsului meu fără minte.

În românește de Dumitru M. Ion

REPERE

Supliment vesel duminical

Ultimul Hašek în românește se datorează aceluiași împătimit de literatură cehă, Jean Grosu, care a făcut de-a lungul cîtorva decenii mai mult decît o întreagă generație de traducători pentru cunoașterea în profunzime a unui teritoriu artistic atît de „afin" nouă, cum ar spune un ardelean de demult. Îndeosebi Švejk va rămîne multă vreme în „haina" românească pe care i-a croit-o la noi Jean Grosu, într-o versiune absolut excepțională. Datorită acestora, traducătorul ne propune o selecție de povestiri incitante, pe aceeași linie cu pățaniile bravului ostaș. Trebuie remarcată selecția întreprinsă de Jean Grosu, din volume și din periodice, o operă de „editor" implinită cu finețe și bun gust, alternînd titlurile în raport cu tematica și cu natura umorului, menținînd tot timpul trează atenția cititorului și justificînd titlul culegerii sale din mai multe puncte de vedere. **Supliment vesel duminical** ne prilejuiește o apreciere generală a activității traducătorului, un omagiu pe care Jean Grosu îl merită cu prisosință și pe care nu pregetăm să i-l aducem pentru marele său aport la revelarea prozei lui Hašek. Alături de el trebuie să citățm și contribuția altor truditori în domeniul studiilor de literatură cehă și slovacă, în primul rînd cel al lui Corneliu Barborică, un „academic" și un scriitor de frumoasă ținută, precum și cel al unui tînăr care ne-a reținut atenția prin traducerile sale din Holan, poetul Sorin Paliga, o promisiune dintre cele mai sigure ale scrisului nostru de mîine, un artizan care îmbină inspirația și migala benedictină a iubitorului de perfecțiune.

Supliment vesel duminical șarjează prostia omenească în ipostaza ei mic-burgheză, forma cea mai iritantă de animalitate, drapată sub tăietura severă a respectabilității sociale. Micul burghez are întotdeauna dreptate, cred că aceasta este trăsătura cea mai frapantă a caracterului său, iar justețea poziției sale este mai întotdeauna justificată printr-o rațiune de ordin general. Întruchiparea ei deplină a constituit-o aparatul administrativ, birocrația chezaro-crăiască, cea care a lăsat în Europa centrală o grea moștenire. **Povestea colacului de salvare pentru sinucigași** dă întreaga măsură a acestei timpenii opresante, ca și **Ce trebuie, de fapt, să facă un cetățean onest ?** sau ciclul „Švejk" din această carte. Vom descoperi aici un Kafka de tip satiric, dacă se poate spune așa ceva, aceiași absurditate strivitoare, un mecanism impenetrabil, care-și ajunge siesi și devine un fel de fatalitate într-o asemenea lume. Ciclul dedicat micilor partide politice, apoi **În ce sîntem mari** sau seria de „foiletoane" jurnalistice pe diferite teme evidențiază tot atîtea trăsături ale prostiei mic-burgheze, contribuind la creșrea unui tip de umanitate mai degrabă tragică. Nimic nu este cruțat de Hašek, iar **Foiletonul sportiv** se referă la demagogia naționalistă, în termeni familiari unei lumi cutreierate de convulsii inutile !... Discrepanța dintre tonul unei relatări sportive și amploarea evenimentului creează un efect rizibil și tragic : „Cum vă bate inima de fericire cînd citiți : „Mica noastră națiune a trăit zilele trecute clipele unei așteptate bucurii, ale unor emoții și ale unor simțăminte de o neobișnuită mîndrie". Și urmăriți în continuare aceste rînduri cu inima fremătînd de emoție și aflați că lumea slavă nu s-a dat bătută și a pus capăt suferințelor națiunii, și mai citiți ceva și despre epoca lui Jan Hus, și despre Jan Amos Komensky, și despre avîntul cultural al națiunii. Și, de fapt, în toată povestea e vorba, în cele din urmă, despre avîntul cultural al națiunii. Și, de fapt, în toată povestea e vorba, în cele din urmă, despre festivitatea premierii unor jongleri scoțieni". O degradare, nici vorbă, a aspirațiilor firești, o batjocură a celor mai nobile sentimente ! Iar **Discuție cu un cenzor** imaginează împrejurări dintr-o presupusă țară latino-americană, unica, desigur, cu asemenea moravuri : „Cum de ți-a putut da dumitale prin cap să-l compari „cu o sobă" pe președintele ministerului de stat Placid Yonez ? De ce te foiești pe scaun și nu-ți găsești astîmpărul ? Dumneata îți închipui că noi nu te-am dibuit imediat ? De îndată ce am citit titlul piesei dumitale, **Soba și cărbunii**, ne-am dat seama că, prin sobă, te referi la Placid Yonez, iar prin acești cărbuni, la ministrul nostru de interne, generalul Chusiaga !" Să mori, nu alta !... Micul burghez este totuși o bestie, sub orice fel de haine s-ar ascunde, iar Hašek îi descoperă adevărata față.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTĂ STRĂINĂ

● **TRADUCEREA ENGLEZĂ** a romanului cunoscutei romancière franceze Marguerite Duras, sub semnătura Barbarei Bray, este recenzată de Diane Johnson în termeni foarte laudativi. Avem de-a face în fond cu un adevărat eseu care trece în revistă marile teme ale cărților publicate de faimoasa scriitoare în decursul anilor, insistînd asupra stilului evocator și plin de nuanțe care au impus-o pe Marguerite Duras în literatura franceză de după război. Acest roman are un caracter autobiografic abia voalat, înscenînd evenimente cu semnificație indiscutabilă în biografia autoarei, ascunsă sub masca unui personaj pe care și-l imaginează în date ușor schimoate. Diane Johnson scrie următoarele : „O scriitoare spunea recent într-un săptămînal francez care publica o reproducere a unei lucrări de pictură impresionistă, reprezentînd o tînără drăguță și cu părul roșu, că această lucrare îi amintește de Marguerite Duras. Se gîndea probabil la acest ultim roman, dar aluzia ei nu avea nevoie de explicație. Marguerite Duras a fost o scriitoare eminentă, chiar dacă controversată, încă din anii '50, cu primul său roman, o lucrare care anunța „The Lover". Pe prima sa pagină, un bărbat vine la naratoare și-i spune : „Toată lumea spune că erai frumoasă atunci cînd erai tînără, dar eu vreau să-ți spun că ești mai frumoasă acum decît atunci. Mai mult decît chipul tău de tînără femeie, eu prefer chipul tău așa cum este acum". Aceste cuvinte par într-un fel să descrie evoluția scriitoarei însești. Asta înseamnă că, într-un fel sau altul, ea a fost întotdeauna frumoasă".

● **SUB TITLUL :** „Un romancier care slujește o cauză". James Markham analizează volumul de publicistică al lui Günter Grass, tradus în limba engleză de Ralph Manheim cu o introducere de Salman Rushdie. Preocuparea politică și socială a romancierului german este bine cunoscută, ca și intensitatea paroxistică a scrisului său angajat. Volumul **Despre scris și politică** adună eseuri din ultimii 20 de ani, consacrate unei vaste game problematice, de la teme istorice pînă la cele mai acute întrebări ale condiției sale artistice. El este necruțător în ceea ce privește „crima germană" a celui de-al doilea război mondial și a holocaustului, încercînd să tragă toate consecințele morale care decurg din asumarea unei poveri atît de apăsătoare. Constiința imprejurărilor monstruoase în care s-a aflat poporul german în anii hitlerismului îi conduce adeseori la mărturisiri tulburătoare : „Am făcut parte din tineretul hitlerist, iar la virsta de 17 ani, la sfîrșitul războiului, am primit ordinul de chemare printre ultimii, fiind însă prea tînăr ca să mă pot socoti vinovat. N-aș putea să jur, totuși, că dacă aș fi fost cu 6—7 ani mai bătrîn nu aș fi fost un participant la marea crimă". Eseul din care am citat se intitulează „Ce vom spune copiilor noștri ?" O atît de necruțătoare conștiință de sine poate într-adevăr să propună o operă de refacere morală.

● **MODA** continuă să preocupe moraliștii contemporani. Un studiu recent, „The Fashionable Mind" a apărut sub semnătura lui Kennedy Fraser. Autoarea scrie următoarele : „Criticii la modă înzestrează cu o magică „vitalitate", cînd arta figurativă, cînd teatrul de avangardă cînd dansul ; și apoi, mai devreme sau mai tîrziu, își retrag sprijinul cu un căscat, lăsîndu-i pe oamenii talentați cu capul buimăcit de laude și de bani care le-au căzut din cer în timpurile bune, părăsindu-i năuciți și excomunicați în timpuri rele și nemeritate. Cel mare deserviciu pe care-l face moda este de a transforma trăsăturile cele mai prețioase și mai fragile ale vieții în produsele de piață ale unei lumi schimbătoare. Dacă norul mare și negru de lăcuste al modei se instaurează deasupra lumii noastre, deasupra aspirației noastre pentru calitate, deasupra individualității noastre umile, trebuie să ne temem că va lăsa în urmă un cîmp răvășit de gesturi goale de sens. Atunci cînd graba este în toi, moda este bună pentru afaceri, dar este rareori benefică pentru societate, talent sau constiință. Iar pe distanță mai mare, poate să se dovedească foarte dăunătoare vieții însăși".

● **TÎNĂRA PICTORIȚĂ LI YI** este considerată a fi una din cele mai sigure promisiuni ale peisagisticii chineze de azi. Născută în 1947, tînăra artistă a obținut, la 14 ani, o medalie de argint la un concurs internațional de picturi pentru copii, desfășurat în 1961 în Canada. De trei ori încununată cu premiul celor mai bune lucrări de pictură, artista a expus, începînd din 1972, în toate marile galerii din Republica Populară Chineză și s-a impus prin expresia sa modernă, prin culorile sale noi și prin sursele de inspirație deseori surprinzătoare. Micile străduțe din Beijing, casele specifice acestui mare oraș, viață intimă a locuitorilor, reflectată în compoziția curților mici și a interioarelor sînt motivele dominante ale picturii propuse de Li Yi. Tonurile surde și unghiurile frapante din care privește realitatea, culorile vii, tratate cu pastă groasă, gustul detaliilor reflectate în tușe viguroase, sugerează un tip de poezie aparte, un elogiu al vieții de toate zilele.

● **O REVISTĂ** literară consacrată exclusiv publicării de literatură feminină se intitulează : „Scriitoarele" și apare sub egida Editurii poporului din Ningxia. De curînd a apărut primul număr, care conține nuvele și romane scrise în exclusivitate de femei, atît din Republica Populară Chineză cît și din Taiwan, Hongkong, Makao și din țări ale lumii unde există scriitoare de expresie chineză. Revista mai cuprinde reportaje, poeme, piese de teatru și eseuri. Presa internațională salută de asemenea apariția unei noi reviste dedicate studiilor de literatură clasică chineză, publicată sub egida Secției de literatură clasică de la Editura poporului. Douăzeci și unul de articole sînt consacrate poeziei clasice, romanului, mitologiei și teatrului, din timpul dinastiei Quin anterioare (221 — î.e.n.) pînă la dinastia Ming și Quing (1911).

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL «GEORGE ENESCU»

Arta interpretativă (II)

Continuăm reproducerea unor cuvinte ale unor participanți la Festivalul „G. Enescu". Violonistul Alberto Lysy, Argentina : **Acustica sălii Ateneului este de-a dreptul extraordinară. Sînt foarte bucuros că voi avea prilejul să cînt aici și mă bucur mult să colaborez cu această excelentă formație, cu acești deosebiți colegi-instrumentiști** (e vorba de orchestra de cameră a Filarmonicii „G. Enescu", condusă de Nicolae Iliescu). Violistul Karel Dolezal, membru al Cvartetului „Dolezal", Cehoslovacia : **Sîntem deosebit de plăcut impresionați de invitația de a participa în acest Festival, cu o cotă valorică atît de ridicată chiar și dacă ne gîndim numai la frecvența concertelor și la numele unor distinși interpreți români și străini.** Coregrafa Alexa Mezincescu : **Pentru mine, creația națională, în cadrul căreia îl situez pe Enescu la loc de cinste, este un permanent rezervor de sugestii. Pe scurt, văd aici, în primul rînd, trăsături de melos popular care se potrivesc atît de bine pasului popular stilizat** (pe care l-am folosit în Timpul cerbilor, **muzica T. Olah**) **sau elemente de civilizație specifică, posibil de apropiat de, să zicem, cultura bizantină** (mă refer la Măștile și Poem bizantin, **muzica D. Popovici**). **De aici, am încercat o evoluție către** Meandre **(muzica A. Vieru), unde folosesc sugestii desprinse din artele plastice, sugestii de al căror filigran muzica enesciană se apropie atît de consistent.** Clarinetistul Aurelian-Octav Popa : **Aș dori ca atît contribuția mea ca interpret al paginilor enesciene în Festival** (e vorba de Dixtuor) **cît și aceste cuvinte să aibă un rol pozitiv în problema decalajului dintre valoare și receptare, care** (trebuie să observăm realist) **există în cazul lui Enescu. Se cîntă, datorită unei bune programări, multe și importante capodopere. Personal, mă străduiesc să realizez o luminare mai curajos-specifică a acestui geniu român. Trebuie să credem profund, dincolo de semnele partiturilor, în implicația lor interpretativă, să fim, în momentul în care interpretăm Enescu, siguri că el ne povestește ceea ce știm despre noi din copilărie, din basme, din cîntece și poezii.**

Mi se pare potrivit să încep scurta cronică pe marginea recitalului violonistului sovietic Viktor Tretiakov (sala RTV), acompaniat la pian de Mihail Erohin, reproducînd o proaspătă impresie de concert a criticului muzical Klaus Kessler pe marginea interpretării **Rapsodiei „Țigane"** de Ravel (recitalul a mai cuprins pagini de Beethoven, Șostakovici, Schubert și De Falla) : „Mai bine nu văd cum s-ar putea". Cuvintele spun enorm și trebuie adăugat că, la un program de o asemenea complexitate stilistică i-a corespuns o complexitate interpretativă pe măsură. Interpretarea are o notă personală accentuată, apropiată de stilul virtuoz, construită însă deopotrivă pe o tehnică fără cusur și pe o înțelegere creatoare a partiturilor. În Beethoven, în pofida unor tempi amețitori, logica formei a rămas clară în timp ce, în **Suita pe teme populare spaniole** de De Falla, caracterul ardent-expresiv era permanent subliniat de un rubato clar, elastic, permițînd infinitezimale avînturi și aminări sonore caracteristice unei arte înălțînd la loc de cinste culoarea expresiei. Tot în sala RTV, Cvarteul englez „Brodsky" (în program lucrări de Mozart, Beethoven, Britten) a realizat alt punct culminant al Festivalului. E vorba aici de o formație splendid sudată, cu o puritate timbrală fără cusur, plasîndu-se pe unul din locurile de frunte în ierarhia mondială a formațiilor de gen. Subliniem apăsat „momentul" Britten : o partitură în multe privințe exemplară pentru arta cvartetistică, folosind din plin resursele formației în perspectiva realizării unei expresii muzicale de tip neoclasic. În acest caz, o interpretare corectă înseamnă deja mult, în timp ce o versiune expresivă presupune obligatoriu o formație de prim rang.

Viorel Crețu

SPORT

22 de vrăjitori, un arbitru milos, două puhoaie de goluri

Cînd am scris c-aștept o miercuri de rodie, urmăream un efect dramatic și în ascuns rideam pe sub mustață. Vor fi viorele în gîlceava toamnei? Vor fi nu vor fi ? Patru zile am fost colindat de speranțe, pești himerici și mătănii înmiresmate. Apoi, cu mina pe pumnal, am intrat în valul zilei de miercuri. Val verde auriu. Steaua i-a îngenunchiat pe danezii de la Vejle B.K. în mai puțin de un sfert de oră. Niciodată nu i-am văzut pe steliști jucînd mai frumos, mai tehnic, mai inteligent ca miercuri. Încep să-i iubesc și să-i caut pe toate stadioanele unde joacă. Privindu-i mă gîndeam la sărbătoarea crizantemelor, atunci cînd domnește bucuria plină de ochi proaspeți. Cînd îi merge jocul, Steaua amintește de epoca de aur a C.C.A. Deschide capcane, rostește vrăjitorii cu mingea, amețește strigătul triumfului ; risul, melancolia și rotitoare ocoluri de frunze arse, mirosul lor de neuitat, rugii de iederă roșie, pașnica dăruire a iezerelor de miere. Steaua joacă iubindu-și numele și iubindu-și zecile de mii de spectatori, cu toții neizbăviți de tinerețe. Îi mulțumesc lui Jenei că i-a scuturat de zorzoane pe cei unsprezece atleți intrați sub știința lui !

O durere neagră : Dinamo, fosta mare echipă din Ștefan cel Mare, trece prin lume în pas de jalnic giuvaier. Distanța dintre ce-a fost și ce este se măsoară cu zece prăpăstii. Culmea unde urcase acum doi ani, azi nu se mai vede cu ochiul liber din pajiștea de la Săftica. Mă ia cu tremurici prin tîrlici cînd mă gîndesc că pe Vardar Skoplje ar fi eliminat-o o formație de divizia C.

Alături de Steaua, Universitatea Craiova ne-a întărit în ideea că această toamnă n-o să-și zboare creierii în favoarea zăpezilor mai devreme decît trebuie. Universitatea a spart filiera franceză, răsturnînd toate speranțele lui Monaco și readucînd în inima noastră dorința de-a cînta în cor : Craiova, echipa unei mari iubiri. Oltenii au aruncat mătase îndoliată peste mesele de la Monte-Carlo, (nu știam, cu ani în urmă, cînd pierdeam acolo zece dolari, cine mă va răzbuna), prin Geolgău și Bicu, dar întreaga formație, magistral susținută de fundași, a jucat tăindu-ne răsuflarea. Tinerii abia apăruți în echipă, frumoși și impertinenți, au fost de-o măreție — fatală pentru francezi, de neuitat pentru noi. Dunărea cît e Dunărea repetă în adîncuri norii, solemnitatea răsăritului, malurile cu plopi și mai cu seamă revenirea primăverii.

Dar, vai, a sosit și ziua de joi. Descărnată și minjită cu magiun acru pe gura zbircită. Am fost în Regie, ferm convins că voi insista la intrarea în legendă a Sportului studențesc. Am plecat cu mintea fetei de la primul bal și m-am întors jurindu-mă să nu mai calc în stadionul din Regie nici legat cu odgoane împletite din pletele, tunse cu foarfeca de tuns bivoli, ale lui Speriatu, Iorgulescu (două catastrofe aic meciului), Mircea Sandu, Burchel și Coraș. Sportul studențesc, ca să se califice în turul al doilea, trebuia să înscrie patru goluri. A făcut-o, datorită celui mai talentat jucător de azi, Hagi (are loc în orice echipă de club din lume ca piesa numărul 1), dar a primit tot atîtea, datorită lui Iorgulescu și Speriatu, care mi s-au părut aduși pe teren direct din taverna fumătorilor de opiu. Cele două puhoaie de goluri sînt, cît de cît, și opera arbitrului englez K. Hackett, care, dintr-un act de curtenie (substanțial adusă din condei ?!) ne-a avantajat net în prima repriză, ca pe urmă (ce s-o fi întîmplat în cabina lui în pauza prelungită mult peste prevederile regulamentului numai delegatul U.E.F.A. poate să știe) să ne arunce în groapa leilor. Dar oricît de milos ar fi fost el cu noi și în repriza a doua, lucrurile nu s-ar fi schimbat în bine, pentru că Sportul studențesc e umbra echipei care se anunța a fi. Cred că în afară de Hagi, și pe alocuri de Pană și Terheș, ceilalți jucători pot fi vărsați în eșalonul secund, iar terenul din Regie declarat templu al țintarului. Dacă meciul s-ar fi transmis la televiziune, o țară întreagă s-ar fi întrebat dacă nu cumva sub numele de Sportul studențesc activează, deghizat, Avicola Crevedia sau Viitorul Chirnogi ?

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 60
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 16 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII

MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
41
(1 223)
Sîmbătă
12 octombrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SEMNUL DIALOGULUI

Bogata cronică a tradiționalelor legături româno-chineze s-a îmbogățit zilele acestea cu o nouă și semnificativă pagină. Vizita oficială de prietenie efectuată pe pămîntul ospitalier al Chinei, de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, la invitația tovarășului Hu Yaobang, secretar general al C.C. al Partidului Comunist Chinez și a tovarășului Li Xiannian, președintele Republicii Populare Chineze reprezintă, fără îndoială, unul din acele momente de referință în măsură să confere noi dimensiuni unei prietenii cu luminoase tradiții. Argumentele sînt, în acest sens, multiple, întreaga desfășurare a vizitei, de la ceremonia primirii înalților soli ai poporului român, la momentele dialogului politic și la atmosfera sărbătorească, ilustrînd încă o dată sentimentele de caldă prietenie care unesc popoarele român și chinez, voința de a se acționa pentru amplificarea continuă a raporturilor bilaterale, a schimbului de valori materiale și spirituale, a conlucrării reciproc avantajoase. Sub asemenea auspicii s-au desfășurat convorbirile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu tovarășii Hu Yaobang, Li Xiannian, Deng Xiaoping și Zhao Ziyang. Agenda convorbirilor a cuprins o bogată arie tematică, fiind abordate probleme de interes bilateral, precum și o serie de aspecte importante ale vieții internaționale.

În acest cadru, s-a procedat la o analiză aprofundată a stadiului relațiilor multilaterale româno-chineze, acordîndu-se o atenție deosebită raporturilor economice. Apreciindu-se evoluția pozitivă a acestora, s-a subliniat că dezvoltarea potențialului economic al celor două țări oferă largi posibilități pentru amplificarea continuă a conlucrării dintre cele două țări, pentru sporirea volumului și diversificarea schimbului de mărfuri, pentru întărirea cooperării în producție. S-a relevat totodată hotărîrea României și Chinei, a conducătorilor țărilor noastre, de a acționa pentru ridicarea legăturilor economice la nivelul raporturilor politice generale româno-chineze.

Referindu-se la bilanțul rodnic al vizitei, în cuvîntarea rostită la impresionantul miting al prieteniei româno-chineze din orașul Wuhan, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : **„Am purtat convorbiri fructuoase cu tovarășii din conducerea de partid și de stat a Republicii Populare Chineze, am examinat împreună stadiul relațiilor româno-chineze. Am ajuns la înțelegeri bune, care deschid noi orizonturi marii prietenii și colaborări româno-chineze".**

La rîndul său, tovarășul Hu Yaobang arăta, cu același prilej : **„Consider că, pe baza principiilor egalității și avantajului reciproc și prin eforturile comune ale ambelor părți, cauza colaborării prietenești dintre China și România va cunoaște în mod sigur o nouă dezvoltare".**

Întîlnirile și convorbirile purtate în aceste zile de tovarășul Nicolae Ceaușescu cu conducătorii de partid și de stat ai R. P. Chineze, au prilejuit, de asemenea, efectuarea unui amplu tur de orizont asupra complexei problematici internaționale, relevîndu-se, și în acest cadru, similitudinea sau apropierea punctelor de vedere față de dosarele de arzătoare actualitate ale lumii contemporane. De ambele părți s-a apreciat că, astăzi, cînd omenirea este mai amenințată ca oricînd de posibilitatea distrugerii într-o catastrofă nucleară, popoarele, forțele înaintate de pretutindeni trebuie să își unească eforturile pe platforma comună a luptei pentru apărarea vieții și a păcii pe planeta noastră. A fost totodată exprimată necesitatea de a se depune toate eforturile pentru excluderea forței și a amenințării cu forța din relațiile interstatale, de a se acționa pentru soluționarea pe cale exclusiv pașnică a problemelor litigioase, pentru asigurarea dezvoltării libere și independente a tuturor națiunilor în condiții de pace și stabilitate.

Se poate aprecia, cu deplin temei, că noul dialog la nivel înalt se înscrie, prin rezultatele sale rodnice, prin ambianța deosebită, sărbătorească, de caldă prietenie, prin înțelegerile convenite, ca un moment de mare însemnătate, deschizător de noi și largi orizonturi dezvoltării în continuare a tradiționalelor relații de prietenie, solidaritate și colaborare dintre partidele, țările și popoarele noastre, în interesul reciproc, al cauzei generale a socialismului, păcii și progresului în întreaga lume. Marcă inconfundabilă a politicii externe a partidului și statului nostru, a activității eminentului om politic de anvergură mondială care este președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, vocația dialogului, abordarea deschisă și principială a tuturor problemelor lumii contemporane, exprimă încrederea în viitor și hotărîrea de a-și construi un viitor de pace și progres ale unei națiuni libere și demne.

Luceafărul

Ipostaza de cronicar dramatic

Mai puțin cunoscută este, pentru cititorul de azi, ipostaza: Liviu Rebreanu — cronicar dramatic. Viitoarele monografii ale revistelor mari sau mici, ce-și așteaptă realizatorii, vor avea prilejul să valorifice pe spații largi ceea ce ne propunem doar să semnalăm aici, nutrind convingerea că pătrunzînd în paginile uitate ale unei reviste, revitalizăm pulsul intelectual al epocii, imaginea dialogată a inițiativelor estetice, cu avantajul cert că recuperăm elemente ale unui vitraliu complet al preocupărilor scriitorului. În istoria prestigiului literar al revistei **Viața Românească**, ce tinde să se identifice cu însăși ființarea noastră literară, nu trebuie subestimată deloc prezența punctului de vedere al unui scriitor de talia lui Liviu Rebreanu asupra vieții teatrale din România, aflată imediat după Pacea de la Versailles.

Între 1919—1921 Liviu Rebreanu a susținut cronica dramatică în paginile revistei **Sburătorul** semnînd în cele 98 de numere 65 de cronici. Mihail Sevastos menționează în **Amintiri de la Viața Românească** detaliul următor : la solicitarea lui Garabet Ibrăileanu, Liviu Rebreanu consimte de îndată să susțină în revista ieșeană cronica dramatică a teatrelor din București, fapt implinit începînd cu numărul 10, Anul XIII, vol. XLVIII, pp. 122—126, ce cuprinde cronicile : **Moartea Cleopatrei** (Mihail Pascanu), **Nevestele domnului Plesu** (Caton Theodorian), **Săptămîna luminată** (Mihail Săulescu), **Avarul** (Molière), **Chemarea codrului** (George Dimandy) și **Bunbury** (Oscar Wilde). În numărul 12 al aceluiași an, apare grupajul: **Nora** (Ibsen), **Casa de lut** (Fabre), **Diavolul** (prelucrare de Franz Molnar după Faust), **Suprema forță** (H. Lecca), **Teatru popular-Mărgelus** (A.D. Herz), **Noi, oamenii** (Condora).

În numărul 1 (pp. 122—124) din anul următor apar cronicile : **Inelul** (D-ra Arhip), **Hero și Leandru** (Grillparzer), **Moissi** (arta actorului Moissi), **Moartea lui Danton** (N. Iorga), **Glauco** (Morselli), **Extemporalul** (vodevil german localizat, Teatru Popular) ; numărul 2, (pp. 281—283) conține : **Bilanțul d-lui Victor Eftimiu, Pottasch and Permutter** (piesă americană fără indicarea autorului), **Molière se răzbună** (N. Iorga) ; numărul 3 (pp. 429—434) conține : **Serenadă din trecut** (Mircea Rădulescu), **Puterea întunericului** (Tolstoi), **Sonata umbrelor** (Dominic), **O biată femee** (autor străin neindicat), **Avarul** (Molière), **Hoții** (Schiller) ; în numărul 4, pp. 106—111 : **Salomeea** (Oscar Wilde), **Nyu și Pelicanul** (amîndouă aparținînd lui Ossip Dymov), **A doua tinerețe** (Mihail Sorbul), **Teatrul Mic, Teatru Popular** (repertoriu). Cu numărul 10 din 1922 se încheie colaborarea lui Liviu Rebreanu, care semnează ultimele sale cronici (pp. 106—111) referitoare la piesele : **Scrisoare pierdută** (I.L. Caragiale), **Macbeth** (Shakespeare), **Ciuta** (V.I. Popa), **Don Juan** (V. Eftimiu), **Liliom** (Franz Molnar), **Triunghiul** (Verneuil), **Manasse** (Ranetti Roman).

Din lectura cronicilor pe care am socotit necesar să le enumăr atît pentru inlesnirea cercetărilor ulterioare cît și pentru a sugera viața afișelor teatrale, ne vom opri doar asupra acelora care dezvăluie un stadiu și o mentalitate estetică, un program de preocupări.

Credincioasă ideii pe care și-a fundamentat

Valeriu Filimon

Continuare în pag. a 3-a

„LUCEAFĂRUL"
PE PLAIURILE
LUCEAFĂRULUI

În paginile 4-5

TÎNĂR ÎN AGORA

Carte poștală

Cred că foarte mulți dintre locuitorii Orașelor colecționează cărți poștale ilustrate ; sau poate că alții decupează peisaje viu colorate cu munți, cîmpii, lacuri, de prin calendare vechi, uitate pe vreun perete dosnic. Unii pleacă aproape în fiecare sfîrșit de săptămînă la rude, la țară, în mijlocul naturii ; alții asaltează, indiferent de vreme, parcurile mai mari sau mai mici, toate îngreunate de bogăția cromatică a toamnei. Dar dacă ar vrea cineva să petreacă o clipă într-o superbă carte poștală ilustrată, i-am spune să meargă cîțiva pași pe Aleea Trandafirilor, toamna, în amurg. Să meargă puțin pe drumul acesta nu prea lung de lîngă Piața Aviatorilor, drum străjuit de stejari bătrîni, cu frunzele de culoarea lemnelor de esențe scumpe, cu linii moi ca o lucrătură migăloasă de marchetărie a unor mobile vechi ; drumul acesta cu ghinde care troznesc sub tălpile plimbăreților, cu aerul ușor umed care vine nebănuit din parcul Herăstrău. Să urmărească niște oameni în salonete cum demontează fără grabă fisnitorile ce ne-au potolit setea în călduroasele zile ale verii care a trecut. Să privească niște mașini burduhănoase, portocalii, cum merg agale pe lîngă bordură și aspiră frunzele veștede căzute în dezordine pe pietrele cubice de granit ale caldarîmului. Iar de dincolo de Arcul de Triumf, neverosimil de alb în această mare ruginie a crepusculului de toamnă, să audă pulsînd ritmic zgomotele orașului, estompate parcă de un abur străveziu, ridicat ca dintr-o lume ruptă pentru o clipă de necazurile și bucuriile vieții cotidiene.

M-am plimbat într-o zi a toamnei, înainte de lăsatul serii, pe acest scurt drum și am urmărit cu o copilărească uimire cum, încet, încet, însuși soarele s-a îmbujorat de rușine că trebuie să plece dincolo de linia tremurătoare a orizontului și să nu mai înveselule cu razele sale pufoase rîndurile de copaci, să nu mai audă fosnetul uscat al frunzelor sub apăsarea unei molatece adieri ; m-am aflat acolo, trist, în mijlocul unei superbe cărți poștale ilustrate pe care în clipa aceea nu puteam s-o trimit iubitei mele.

Tudor Stancu

ANTOLOGIE SCOLARA

IMN

Totdeauna în lanuri de grîu înmiresmat
așteptînd,
Poetul a așezat pe scut fericite versuri
de țară :
Și-au trecut dulci secoli și-mpovărate,
pe rînd
Anotimpuri impodobite cu vieți de pasăre
rară.

În flamuri se închegau veștile, puternice
rime de dor —
Porneau năvalnici caii în tropot : poetul
în zale
Așeza către seară, cu mîna, tremurînd,
pe ogor,
Picături fermecate de roșie rouă
din brațele sale,

Ah, cum să nu sorbi, cum să nu închini
cu nesaț
Vinul rubiniu care curge pentru învingător
în cetate ?
Și acum tînăr cum să nu plec iarăși
să-nalț
Peste toate apele și colinele poeme
de libertate ?

Poet și apărător — fiu geaman și unic
și atîta de sfînt
Al unei singure mame cu nume șoptit
de privighetoare !
Poet și poet — mereu ai scris în cartea ta
de pămînt
Cîte un poem nou cu versul cum murmurul
izvoarelor clare.

Dumitru M. Ion

MULT E DULCE

S. V. P.

de Mihai Giugariu

Acum cîtva timp am descoperit că nu există la noi nici o societate, sau asociație, pentru protejarea limbii române. Nu spun că simțeam nevoia unei astfel de asociații. Dar spun că, provocat de o anumită imprejurare despre care am să vorbesc mai departe, am avut brusc conștiința acestui gol. Cam în felul în care, alertat că unui cunoscut i-au pătruns hoții în casă, descoperi că la propria ta ușă de intrare lipsește, și nici nu te-ai gîndit vreodată că ar fi nevoie de așa ceva, un sistem de alarmă, dacă nu mai sigur în orice caz mai sofisticat. Care să-ți dea senzația că te afli în perfectă siguranță.

În primul moment mi s-a părut bizar că ar putea să funcționeze o societate cu un astfel de obiect. Pentru că ceea ce există nu are a fi protejat. Regulă de drept natural. Altfel ar trebui să începem cu o societate pentru apărarea omului. După aceea mi s-a părut mai bizar că **nu** există. În ultimul timp sînt din ce în ce mai mulți oameni care se tem de integritatea limbii pe care o vorbesc. În realitate, a limbii în care comunică.

Am citit de curînd că în Franța ființează o asociație pentru „uzagerii" (îmi pare rău dar nu găsesc un echivalent mai fericit) limbii franceze. Potrivit statutului asociației ea asistă și apără publicul. Fiind constituită, declarat, după modelul asociațiilor care protejează consumatorii împotriva marilor producători (de alimente, de bunuri industriale, de servicii publice) acționînd, am spune noi, ca un soi de opinie publică organizată. Printre isprăvile reușite de această asociație se numără cîteva direct amuzante. Astfel, asociația a chemat în judecată și a obținut condamnarea la amenzi și daune a unei societăți producătoare de țigări care a înscris pe pachetele de țigări cuvîntul „filter" (în engleză, deci) în loc de autohtonul filtru („filtre" în franceză). Tot astfel, a reușit să obțină condamnarea unei societăți de transporturi aviatice internaționale pentru faptul că afișa de gîtul copiilor care călătoresc cu avionul o tăbliță cu două inițiale derivate din limba engleză spre a atrage atenția că sînt neinsoțiți, în loc de a folosi trei inițiale care exprimă exact același lucru dar în limba franceză. Sau, în sfîrșit, un proces cu multe peripeții încă neterminat în care s-a cerut obligarea la substan-

Continuare în pag. a 6-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Lumea în poezie

„Pentru ce poeții n-au prea cîntat mașinile, domnule profesor ?". întreabă tînărul interlocutor din „Universul poeziei" al lui Călinescu. Pusă azi, o asemenea întrebare ar putea părea lipsită de sens. Elementele lumii mașiniste fac parte acum din rîndul „lucrurilor poetice" și nimeni nu mai pare contrariat cînd întîlnește în poezie trenul, tramvaiul, motorul Diesel, automobilul, calculatorul electronic, chiuveta, metroul, stimulatoarele de cord, rachetele, vălmășagul marilor orase și florile de plastic. Poezia ultimilor ani cultivă cu frenezie o asemenea panoramă obiectuală. Realul imediat, imaginile existenței cotidiene trec mai repede din viață în poezie, de unde și senzația pregnantă de „materialitate", de concretete, de transfer „cinematografic" al lumii înconjurătoare în spațiul poemului. Inserția acestor semne ale civilizației sfîrșitului de secol tinde să devină o modă. Succesul de critică și, într-o oarecare măsură, de public par să fie condiționate de existența acestei scenografii familiare omului contemporan, în raport cu care o anume atitudine lirică pare și ea să disemineze : respingerea agresiunii universului tehnologic, mecanizat și automatizat, și nostalgia armoniei originare dintre om și natură, dintre constiință și existență.

În ce mă privește, nu cred că prezența spectacolului civilizației contemporane în poezie trebuie deplînsă. Asimilarea organică a reprezentărilor vieții de zi cu zi, a datelor realității nu

Mircea Florin Șandru

Continuare în pag. a 6-a

ARHIVA SENTIMENTALĂ

Permanența principiului Yin (III)

Paul Anghel

Raporturile Yin-Yang se prezintă cel mai clar în limba, în oricare limbă, prin fenomenul de sexuare a cuvintelor, care înfățișează dincolo de aspectul pur lingvistic, o întreagă istorie a culturii umane, cu mitologia ei cu tot. În indoeuropeana primitivă, nu se cunostea despărțirea masculin-feminin, substantivele se deosebeau după un alt criteriu, animat-inanimat.

Ion Creangă, care era un genial pedagog, pornise de la acest stadiu al cunoașterii infantile și al limbii, atunci cînd în Abecedarul său lămurea școlarii asupra distincției animat-inanimat, după acest procedeu dialogic, în care răspunsurile erau date în cor :

— Cîte picioare are omul ?
— Omul are două picioare.
— Dar masa ?
— Masa are patru picioare.
— Omul merge ?
— Da, omul merge.
— Dar masa merge ?
— Masa nu merge.

Hașdeu ar fi răspuns, că și masa merge, plutește adică, în anume circumstanțe, dar chestiunea animat-inanimat era în principiu bine soluționată de Creangă.

Cum se vede, în cazul substantivelor animate, inițiativa mișcării emana, prin verb, de la ele însele, fiindcă aveau suflet — în cazul celor inanimate, acțiunea li se aplica din afară. Un caz aparte, intervenit după bifurcarea masculin-feminin, l-au reprezentat neutrele, substantive care, deși inanimate, aveau totuși inițiativă anexîndu-și verbele mișcării, ca și cînd ar fi fost vii.

Astfel, apa curge, vîntul suflă, pămîntul se cutremură ș.a.m.d. ca și cum aceste elemente ar fi fost posedate de animism. Ele și erau într-un fel. Deși țineau de lumea inanimatului, ele aveau propriul lor duh, ca și o mitologie. Louis de Broglie observă într-un articol cu titlul „Reprezentările concrete în microfi-

Continuare în pag. a 7-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Siguranța începutului

Rezolut, fără ezitările pe care ai fi dispus să le treci cu vederea începătorilor în proză, debutează în volum individual Cristian Teodorescu, scriitor tînăr, dar cu o tăietură a frazei și cu o densitate a epicului rare. „Maestrul de lumini" este o culegere de proză scurtă, impresionantă atît prin diversitatea psihologică a personajelor, cît și prin capacitatea autorului de a sesiza, dincolo de aparența neinsemnătății, drame acute, relevate în manieră obiectivă. Fie că este vorba de mediul rural **(Trenul de 12, Moștenirea, Crapi de prăsilă)**, de cel citadin **(Unde mergem simbătă ?, Elefantul, Tapetul, Maestrul de lumini, Contractul)** sau de zone de interferență **(Acasă la Saizu, Mărturisirile și inventiile unui fost căpitan de administrație, Virtejul bucureșteanului)**, Cristian Teodorescu se mișcă cu egală dezinvoltură, reușind să surprindă în comportamentul personajelor acele gesturi și fapte care le „trădează" esența psihologică, temerile fundamentale, disimulate în rutina cotidianului. Eroii săi, fărîmături obișnuite, fără nimic spectaculos în existența lor, suferă, esențial de singurătate — tema dominantă a prozelor din volum — iar derularea narațiunii developează tocmai această stare, cu intensitate variabilă de la un personaj la altul.

În **Trenul de 12**, Emilia, profesoară de franceză, într-un sat fără nume, se descoperă fără rost în absența soțului, care suportă o pedeapsă de patru ani în urma unui accident de automobil. Apăsarea singurătății este atenuată de munca la școală și în gospodărie, dar devine insuportabilă atunci cînd, cu „trenul de 12", apare un alt bărbat, care vine tot de „acolo". Echilibrul psihologic al Emiliei se strică, iar finalul narațiunii are meritul de a sugera, subtil, un proces de substituire deliberată, prin care femeia găsește motivația renunțării la așteptarea castă.

Unde mergem simbătă ? este o foarte fină abordare a temei singurătății în doi. Motive exterioare (o repartiție, „nefericită") îi îndepărtează geografic, pentru un timp, pe tinerii căsătoriți Victor și Cornelia, obligați să se vadă doar săptămînal. O detașare binevenită, deocamdată cu statut provizoriu, le dă însă speranța unei existențe conjugale normale. Toate energiile cuplului par a fi îndreptate către realizarea definitivării lui Victor pe post, urmînd ca, apoi, să începă... fericirea. Autorul își atrage însă cititorul pe o pistă, dacă nu falsă, oricum laterală. Anularea spațiului geografic care i-a separat pe cei doi tineri nu reușește să micșoreze distanța interioară, abia acum constientizată de bărbat. Rutina acceptată a singurătății în doi este sugerată și aici de finalul narațiunii. Reconsiderarea, din perspectiva finalului, a întregii povestiri, îi restituie adevărata temă

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

ION ANGHEL MÂNĂSTIRE «Noaptea nu se împuşcă»

Proza ultimilor ani, mai ales proza tinerilor, manifestă un deficit de substanţă, fiind dominată, în schimb, de formule. În cartea de debut a lui Ion Anghel Mânăstire, **Talanii**, substanţa era densă, iar viziunea, ajutată de o scriitură exactă, interesantă. Încercarea autorului era de a conferi unui colţ uitat de lume, legat de natură, Bărăganul călărăsean, o tensiune şi un dramatism purificator, axind întreaga carte pe motivul intrat după război în literatura română al „uciderii cailor". Motivul fixează în timpul istoric evenimentele cărţii, după cum şi referinţele la căţeaua trimisă în cosmos, dar ceea ce intenţiona Ion Anghel Mânăstire nu era fresca socială, ci o viziune esenţializată de factură mitizantă, a lumii rurale de care se se ocupă. În linii mari, universul e cel propus de proza lui Ştefan Bănulescu, mai ales în **Cartea Milionarului**, căreia Ion Anghel Mânăstire îi este neîndoielnic debitor, contribuţia următului excelind însă în direcţia poematicului bine strunit, traversat de un fior tragic. Prezenţele exclusiv masculine tensionează aşteptărilor, ritmul sacadat, arzător, titlurile solemne ne fac să bănuim în spatele întregii cărţi un binefăcător model melvillian. Cartea stă mai toată sub semnul modelelor (Gabriel Garcia Marquez e încă unul), dar ceea ce rămine lăudabil acolo este încercarea de a căuta o formulă şi o viziune potrivite unei substanţe şi unui univers încă nefixate definitiv în literatura română. Conştiinţa că vorbeşte despre şi în numele unui univers neexplorat, surprins într-un moment de răscruce tragică, a cărui grandoare umană, naturală, arhaică, încearcă să ne-o sugereze mereu autorul, dublată de năzuinţa căutării unei formule artistice pe potrivă, caracterizează debutul literar al lui Ion Anghel Mânăstire, autor de neîndoielnic talent.

A doua carte a lui Ion Anghel Mânăstire, **Noaptea nu se împuşcă**, confirmă mai puţin suflul seducător din **Talanii** şi mai mult dexteritatea autorului. Colţul de lume e acelaşi, personajele cu puţine excepţii tot cele din **Talanii**, timpul — după vagi indicaţii altul, cu mult ulterior aruncării căţelei în cosmos, pentru a folosi reperele temporale folosite de autor —, dar comunicarea nu mai este masivă, impunătoare, poemul nu mai există, curgerea compactă din **Talanii** fiind înlocuită de o materie al cărei flux, dispersat, intersectat se concentrează din cînd în cînd, eliptic, criptic, în jurul citorva nuclee epice, într-un montaj care urmăreşte sugestia viului, a autenticităţii, pînă la a face din aceasta un scop în sine.

Unghiul de vedere este modificat de la o carte la alta ; dacă în **Talanii** ne mişcam pe o verticală plină de tensiune, în **Noaptea nu se împuşcă** ne deplasăm pe orizontală prin simpla adiţionare de fapte. Spargerea naraţiunii, intersectarea de planuri şi întîmplări nu reuşeşte să imprumute cărţii mai mult interes. Trei inşi pleacă la vînătoare, dar unul se rătăceşte în condiţii misterioase şi este căutat de la începutul pînă la sfîrşitul cărţii, desigur pe sărite, pentru a face loc altor episoade. Taşcu merge la vînătoare şi este deranjat de intrusul Pistolea, tebecist şi filozof local în căutare de ascultători. Un nou Vasile, care vine în locul celui vechi asasinat în **Talanii**, vrea să facă în satul uitat de lume creşă, club, teatru popular, să joace **Faust**. Se intercalează o poveste, desigur parabolică, cu un Inventator, care propune satului o invenţie colosală şi profitabilă, dar Inventatorul moare de atac de cord înainte de a o inmina beneficiarilor. Se găseşte loc şi unei povestiri fabuloase cu un somn monstruos dintr-o baltă blestemată. În sat vine un Artist, pereche a Inventatorului în planul de semne parabolice propus de autor, de care se ocupă la concurenţă cu „filozoful" Pistolea, frizerul Niţă. Pistolea spune o poveste cu un ministru, iar finalmente aflăm o alta, nu ştim din ce sursă, despre cum doi gradaţi, un ofiţer superior şi unul inferior, omoară din greşeală la trageri în poligon, un soldat şi nu ştiu cum să scape de cadavru. Autorul lasă tot timpul personajele să vorbească. Cartea este o curgere de povestiri, monologuri, dialoguri, ca într-o înregistrare pe viu, în care nu se evită expresiile neliterare, ba sînt chiar preferate, uneori în cea mai nudă înfăţisare a lor. Fuziunea din primul volum lipseşte însă şi chiar dacă acordăm dreptul acestei cărţi de a fi altceva decît precedenta, comparaţia se impune pentru că **Talanii** era expresia unui talent care-şi caută matca proprie, pe cînd **Noaptea nu se împuşcă** vădeşte intrarea în tipare comune, frecvente, banale ale prozei contemporane.

Tipul acesta de proză cu sincope calculate, cu intersectări de planuri, cu vorbire oraculară, cu exhibarea unor elemente senzaţionale, nu acoperă evidenţa că avem de-a face cu o alăturare de fapte şi situaţii, inegale ca densitate şi sens.

Juxtapunerea faptelor fracţionate, oricît de deliberată, nu le imprumută neapărat un sens special sau superior, fiecare episod rămînind insular, fără comunicare cu celelalte. Simularea subtextului nu este suficientă. Textul se citeşte neted şi enigmistica lui, artificioasă, nu rezistă. Se impun atenţiei elementele păstoase ori de pitoresc ale cărţii. Primul loc îl ocupă aici istoria somnului monstruos, duh negru al unei bălţi fabuloase, ca în Vasile Voiculescu sau Fănuş Neagu. Ne aflăm cu acest episod, remarcabil, încă în trena şi climatul primului volum : **Talanii**. Vine apoi la rînd pitorescul propriu zis : Pistolea este un personaj pitoresc, ca şi alţi ţărani : Carcalete, Pipoş.

Fisura cea mai vibizilă a celei de a doua cărţi a lui Ion Anghel Mânăstire, **Noaptea nu se impuşcă**, este capcana pitorescului. Nu numai personajele sînt pitoreşti, ci şi limbajul lor. Autorul se străduie să înregistreze cît mai aproape de aspectul natural limbajul ţărănesc şi realizează adevărate tururi de forţă în această direcţie, dar operaţia devine joc gratuit, Micile stereotipii de gîndire şi limbaj care-i apropie de ţăranii lui Marin Preda sînt insuficiente pentru a-l menţine pe autor în sfera acestuia. Ţăranul lui Preda devine aici un ţăran degradat din postura lui gravă şi inteligentă. Ţăranii lui Ion Anghel Mânăstire din **Noaptea nu se impuşcă** sînt foarte preocupaţi să nu fie proşti, să nu fie luaţi drept proşti, să nu rămînă proşti etc., preocupare care revine cu o insistenţă de refren pe durata întregii cărţi. De la tensiunea înaltă şi gravă din **Talanii**, pînă la aceste derizorii atitudini este o cale lungă.

Universul ţărănesc alcătuit de Ion Anghel Mânăstire în **Noaptea nu se impuşcă** este dacă nu neverosimil, curios. În această carte aplecarea lui către registrul realist, în dauna celui parabolic, este vizibil mai accentuată, de unde şi receptarea acestor ţărani, drept o lume situată geograficeşte şi temporal precis. Din acest punct de vedere ţăranii lui Ion Anghel Mânăstire sînt vizibil „prostiţi" de autor într-o manieră programatică şi inexplicabilă. Lumea de arieraţi înfăţişată în **Noaptea nu se impuşcă** nu are pe lungi porţiuni ale ei, nici măcar justificarea parabolei, pentru a nu mai vorbi de tutela unui model, Marin Preda, cu care Ion Anghel Mânăstire are vagi puncte de contact. Cartea cade în pitoresc, în anecdotic trădînd vizibil cauza **Talanilor**. Evoluţia este de la model la reţetă, de la cartea unei comunicări personale, la cartea care face concesii unei anumite mode a criticii literare pasionată de ludic, ironie etc. Nu lipseşte nici crima, (înlocuită, la alţi concurenţi ai reţetei, prin viol), plasată cu un rost indescifrabil în partea de sfîrşit a cărţii. (Critica literară într-o anume parte a ei este autoarea morală a numeroase cărţi cu fapte groaznice, sau dezgustătoare, pe care se face a nu le vedea în analiza aplicată mai ales modalităţilor stilistice, după cum tot de la ea derivă şi gustul pentru literatura aluzivă de Pityi, scriind romane cu chei artificioase). Filozofia cărţii n-o depăşeşte din păcate pe cea a „deşteptului" local, Pistolea, care face „expozee" cu ţăranii la circiumă. Din acest punct de vedere al căutării adevărului prin circiumi şi a „filozofiei" itinerante şi bahice, **Noaptea nu se impuşcă** este de o izbitoare asemănare cu **Adio, Arizona** de Romulus Guga, aceasta din urmă pastişă locvace, diluantă a romanelor lui D.R. Popescu.

Voind să pară a spune mai mult decît spune **Noaptea nu se impuşcă** exprimă cazul unui autor tînăr de talent atras prea mult de reţetele de succes.

M. Ungheanu

HRISTU CÂNDROVEANU «Trei balade aromâne»

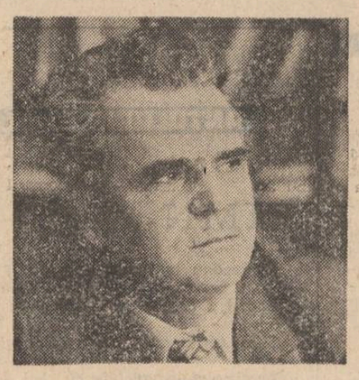

Nihadz (1980), de Hristu Cândroveanu, era o întîie colecţie de cîntări aromâneşti, conţinînd un număr de poeme dialectale, între puţinele de acest fel din vremea de azi, emoţionante mai întîi prin senzaţia de limbă străveche şi contemporană cu originile româneşti. Ceva din folclorul acestor comunităţi, de munteni care vieţuiau aprig, păstorind păşunile apropiate de cer, rămăsese şi în această poezie, şi această reminiscenţă e, pentru aromâni, inerentă. Oricît ar fi materia sufletească de modificată prin cultură, spiritul ei estetic rămîne, totuşi, în domeniul poporan. Mult din acestea era şi în „Nihadz", poetul invocînd „dorul" folcloric, intonînd cîte un „cîntic", scoţînd efecte dintr-un baladesc muzical, unde fiorul epopeilor ieşea cu ecouri singuratice. Cîte o mică istorie versificată a aromânilor, în „Rădzătini", e o purificare de greaua materie solzoasă a dialectului, unde limba română dădea, prin sforţări, să se nască : „Sum Dunărea. / Doi fraţi Asan / Fără de-aslan- / Cutrimburară / Vecliul Bizanţ ! / Şi-iar nopţile / Şcrete. / Ani-grei / Ani — ete / A-nei. / Dit Sud, tu muntli grei". Altădată, poezia invocă individualul sustras creaţiei prin anonimat şi scoate sunete teribile, de civilizaţie oierească arhaică, de unde răzbate cîte o fulguraţie de daco-romană printre vocabule tracice, balcanice şi străromâneşti. „Picurăreştli cini — ca ţiva şcambe / Viglea, fără di boţ, cutărle, oile, / pi-ahtare oară cari s-facă strîmbe / că furli-asteaptă-aman. scutidhea. ploile". O astfel de literatură, căreia îi este uneori trebuitoare un glosar spre a pricepe totul, are, cu toate acestea, regulile ei, repetînd de la incantaţie şi pînă la imprecaţie gamele sufleteşti ale unei comunităţi, cu accent pe trăirile extreme căci lumea armînească, de alpini, e una a spiritelor cu reacţii definitive. Din această muzicalitate, căreia îi sînt necesare, spre a se realiza în chip desăvîrşit, semnele ajutătoare de pronunţie, a ieşit o înclinaţie către baladesc detectabilă la Hristu Cândroveanu în „Trei balade aromâne" (Ed. Facla, 1984). Poetul nu mai cîntă acum „nimărdzinitlu ţer" şi nici „ţi numta al Gogu" (evocînd obiceiurile nupţiale), originea baladescului este în folclorul vlah. Contribuţia lui constă într-o cultizare, întreprinsă şi sub presiunea baladei carpatine. Două din trei sînt recognoscibile, în nordul Dunării iar a treia este în circulaţie la romanticii români, stimulaţi, în direcţia sepulcrală, de bîrgerianism. Însuşirea cea mai de seamă nu mai este acum ideea de a închipui o literatură în dialect ci aceea de a completa, în linie aromână, o mitologie românească generală a începuturilor. (Această comparaţie se poate face necontenit din moment ce baladele lui Hristu Cândroveanu sînt însoţite şi de traduceri în armâneşte aparţinînd lui Ion Cutova). În ultima analiză, acest baladesc aromân trebuie asociat cu restituţia marilor mituri poporane, înfăţişată în direcţia substratului de, Ion Gheorghe, de către Paul Tutungiu(care a făcut substanţă lirică din dacism şi din speciile populare interpretate în chip de Canon), mai cu seamă în „doina" metafizică şi în balada de Ev Mediu folcloric, ale lui Cezar Ivănescu. Resurecţia lirismului aromân, (proprie şi lui Teohar Mihadaş, Kirei Iorgoveanu de asemenea), e în legătură cu poetica arhaicului şi etnicului, aplicată în teritorii inatestate, vie la un număr considerabil de contemporani. Acum, ideea ar fi originea mitologiei româneşti, străvechimea ei, verificată prin momentul conservator aromân, care ilustrează o clipă din evoluţie, rămasă fără continuitate. Şi „Mioriţa" şi „Meşterul Manole" au confirmare la românii din Pind şi „Trei balade aromâne" constituie, pînă la un punct, şi o demonstraţie pe această temă, făcută nu fără program. „Tînărul păstor din munţi", de pildă, e o „Mioriţă" aromânească, potrivită cu obirşiile şi prin lumea pastorală, proprie mediului de unde a ieşit, însă aci cu o oareşicare inclinaţie către senzaţional şi sociologic, absentă în „Mioriţa" daco-română, ajunsă, aceea, la puritatea adamantină a mitului. Aici, păstorul, abil în a cinta şi visător, e asaltat de un „pilc de lotri, toţi păgini / şi puşcară mindrii cini / ; şi-l trintiră şi pe el", furîndu-i turmele. Rănit, omul e asistat de o „codană" („bugdană" în armâneşte), apoi se trezeşte şi blesteamă codrul şi munţii, asociaţii lui impasibili la acel rapt. Un cioban fără turme nu înseamnă nimic şi păstorul de aci, cu oile furate se întoarce greu la stînă, însoţit de rumorile jivinelor şi ale vegetalelor, într-o jelanie generală, izbutită în gustul arminesc al lui Bolintineanu pe care probabil că Hristu Cândroveanu l-a avut în vedere ca predecesor şi în linie congsanguină. „Şi pădurile vuiau / piraiele auiau / jivinele mîriiau / mîriiau şi sfîşiau / pe unde sălaş aveau / păsări ascuţit ţipau". „Ortacii" îl găsesc şi sînt martori la indicaţiile, cu fond de testament, emise de ciobani (asemănătoare cu acelea din „Mioriţa"), încheipuind însă aici, mai mult, răzbunarea omorului şi regăsirea turmei ; nunta cosmică, descrisă cu localism etnografic, este anunţată ca la munteni, cu puşcări de pistoale.

„Puntea de pe riul Arta" e sudicul „Meşter Manole", despre trei meşteri faimoşi, umblători prin ţările românilor sudici : „Punţi pe Bistriţa în sus / Cum mai mîndre nu-s şi nu-s / Or peste Băiasca-n vale / Să deschidă-n Zagor cale / Punţi peste Moreea jos / să treci pesteabis, frumos, / Punţi în sus pînă-n Ohrid / Peste văgăuni din Pind / Munţii lumii deschizînd". Un „domn" din munţi stîncoşi îi cheamă ca să-i construiască o punte, pe care meşterii, după şapte ani legiuiţi, o înalţă, sacrificînd pe soţia lui Prislea ; totul se încheie cu un blestem.

Deosebirile faţă de balada canonică nu sînt considerabile şi o impresie repede spune că acestea sînt şi nu sînt folclor, aci poetul, care s-a documentat în creaţia poporană punînd şi de la ei ceea ce e de pus, mai ales în direcţia imagisticii. Această procedare e şi în „Stafia", care imită uneori, în chip vag, metrica „Luceafărului", şi apoi baladescul sepulcral romantic. O fată e peţită de un străin, ajutat de Costantin, fratele ei, şi o duce departe, într-o ţară maritimă. Rămasă fără copii, după o molimă, mama lor îl blesteamă pe fiul, acum răposat, ca s-o aducă înapoi pe fiica înstrăinată. Mortul iese din groapă şi se duce, în chip de stafie, să o recupereze pe soru-sa. Cavalcada mortului care o duce pe fată, în goana calului, este de efect romantic, în gustul lui Bolintineanu : „Frăţioare, iarăşi spun / Că umblă morţii pe drum / Vasilţa, ce vrei să facă ? / Nu e rostul lor să tacă / Frate, tu miroşi ca huma / Şi ajungem acu la muma / Sor-mea, du-te tu, că vin, / Să-mi pasc roibul doar puţin / Că-i fărmat / Şi deşelat / De-atita cit ne-a purtat. / Fata cit s-apropia / El în groapă se-ntorcea /.../ De blestem se slobozea". Lirica aromână a lui Hristu Cândroveanu adaugă mitologiei momentului străroman o notă de poezie cultă, în direcţia valorificării unei linii cu tradiţia ei.

Artur Silvestri

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE „ANTI-METAFIZICE"

O poezie de observaţie a unei realităţi primare, o poezie, mai exact, în care observaţia primează, fără a avea nimic declamatoriu, scrie Aurelian Titu Dumitrescu. A doua sa plachetă de versuri, **Antumele** *), după debutul cu **Iubire de pietrar** (1982), ce se deschidea cu o recomandare semnată de Dan Grigorescu, aduce mai multă siguranţă a tonului şi o elaborare superioară a textului. Vorbeam de **observaţie** : aplicat la discursul poetic, termenul, cu oricită suspiciune l-am privi, justifică o atitudine. Aproape nicăieri în aceste versuri nu vom întîlni referiri directe la viaţa „secretă" a fiinţei, la ceea ce se prefigurează sub carapacea fragilă a eului. Cvasitotalitatea imaginilor implică un plan referenţial **dinafara** acestei imposibile intimităţi. E o constatare, nu o judecată de valoare. Fiinţa lăuntrică pare risipită în obiectele înconjurătoare, căci tot ce înregistrează ochiul poetului e o dramatică reificare : „m-am ferit să văd rîsul femeii îmbrăcate în mireasă / sunetele acelui rîs semănau mărunţaielor / pe care eu şi omul care băuse / le scosesem din bătrînul ţambalagiu întins pe masă pentru autopsie..." Viaţa în simplitatea ei, în care moartea devine doar un moment neimportant, este privită din acest unghi. Înainte de a recunoaşte fiorul vital, fiecare formă e observată (judecată) ca posibil obiect neinsufleţit — şi în aceasta ar consta drama contingentă conţinută aici. Poezia ajunge astfel, dacă am împrumuta un cuvînt (Aurelian Titu Dumitrescu a publicat o lungă serie de convorbiri cu Nichita Stănescu purtînd acest titlu), o **antimetafizică**. Mai bine zis, metafizica nu interesează în acest spaţiu poetic alcătuit din reminiscenţe, frînturi de amintiri şi mai ales din gesturi mărunte problematizate.

Prin modul de investigare a unui spaţiu fără orizont, a cenusiului existenţial, versurile lui Aurelian Titu Dumitrescu amintesc de poezia lui Constantin Abăluţă : o tristeţe mută într-un univers reificat, ordonarea semnelor realităţii înconjurătoare după o unică regulă, cea a aridităţii lor absurde, apariţiile cosmareşti (în sensul insistenţei) ale cîte unui obiect, aşa cum este „păpuşa din plastic roz", determinare a kitschului, în fine memoria ca formă de absenţă, ca exaltare a lucrurilor ce se împuţinează. Legăturile cu universul **Obiectelor de tăcere** sînt, se vede, de factură tematică. Titlul, cam orgolios, al culegerii, are şi o asemenea trimitere : „antume", presupunerea etimologică a lui **ante**. Poezia observă lucruri, reacţii, mici scene săvîrşite **înainte** — înainte de aventura introspectivă. Ea este astfel o poezie a **exteriorului**. S-ar impune însă pe viitor o mai atentă „disciplinare" a figurilor în sensul sintaxei poetice ; uneori coerenţa suferă, alături de versuri frumoase ca „Priveau destins lumina / perfecţiunea ei dintotdeauna le ţinea loc de fiinţă" sau „tatăl meu a luat o secure şi a tăiat îngerii", „chipul o mai trezea ca un pocnet de aripă" apărînd şi fragmente fără relief, în special în poemele lungi **(Amintirea vieţii, mirosind a femeie curată şi grea, Va deschide cartea lor cu legi, Despre ochi, despre bătrînul care vorbea despre cai, şi despre amurg)**. De asemeni, atenţie la mici neglijenţe care pot produce exprimări cacofonice : „simţea că ceva nu este în regulă", umbrind o poezie altfel plină de relief. Dincolo de aceste neîmpliniri, **Antumele** aparţin unei voci lirice autentice.

Costin Tuchilă

*) **Aurelian Titu Dumitrescu : „Antumele", Editura „Litera", 1985.**

ANTOLOGII ORATORIE ROMÂNEASCĂ

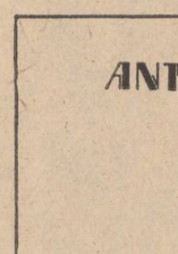

Apariţia unei antologii a oratoriei româneşti*) este o iniţiativă editorială foarte bine venită, pentru că se readuce astfel în actualitate un domeniu al vieţii româneşti care nu merita să fie uitat, cu atît mai mult cu cît el este ilustrat de străluciţi oameni de cultură şi militanţi politici, în directă legătură cu cele mai importante momente ale istoriei românilor. Şi cu atît mai mult, cu cît cuvintările rostite de aceştia la mari adunări populare, la tribuna parlamentară şi în situaţii dramatice sau fericite, dincolo de ceea ce defineşte un temperament oratoric sau altul, un stil de elocinţă sau altul, sînt fundamental solidare prin ceea ce a definit întotdeauna aspiraţiile şi atitudinea acestei naţiuni. Multe dintre discursurile cuprinse în acest volum întreprind retrospective istorice sintetice şi definesc, unele cu patos, altele cu concentrare, destinul naţiunii române şi evoluţia ei. Toate au comună încrederea în capacitatea de rezistenţă şi regenerare în pofida tuturor adversităţilor, şi fac, în maniere diferite, admirabile elogii ale naţiunii, ale culturii şi ale civilizaţiei, ale respectului pentru celelalte naţiuni, ale toleranţei politice şi naţionale (de exemplu — **Proclamarea independenţei României**, discurs rostit de M. Kogălniceanu sau discursul rostit de Vasile Goldiş la 1 decembrie 1918, la Alba Iulia).

Nici un resentiment, nici o dorinţă de revanşă nu alterează noblaţa acestor afirmări ale drepturilor naţiunii române şi acestor cuvintări rostite cu cea mai deplină încredere în civilizaţie, apeluri la înţelegere, dreptate şi pace.

Impresionează, în această selecţie de texte, profunda implicare intelectuală şi politică, demnitatea ţinutei, patosul ideilor, logica impecabil argumentată, modalităţile retorice dozate pentru obţinerea efectului durabil, noblaţa şi generozitatea atitudinii. De la precursorii Gheorghe Lazăr, Petrache Poenaru, Ion Maiorescu, Timotei Cipariu, la marii oratori ai Unirii, ai Războiului pentru independenţă şi ai unităţii naţionale (Mihail Kogălniceanu, V. Boerescu, Barbu Katargiu, C. A. Rosetti, Ion C. Brătianu, Vasile Goldiş, Iuliu Maniu), la oratorii Junimii (P. P. Carp şi Titu Maiorescu), la oratorii parlamentari (Alexandru Lahovary, Spiru Haret, Take Ionescu) şi la oratorii nu mai puţin celebri Barbu Delavrancea, N. Iorga, Octavian Goga, Nicolae Titulescu, elocinţa românească este ilustrată în multiple ipostaze, care atestă un nivel european al vieţii româneşti, un fond bogat de idei şi o artă a cuvîntului cu mari virtuţi. Această foarte bună ediţie realizată de Vistrian Goia are şi calitatea de a fi deschisă de un excelent studiu consacrat artei oratorice româneşti, de la începuturile ei, de la cursurile şi primele cărţi de retorică ale lui Ion Piuariu Molnar, Vardalah, Simion Marcovici. Studiul prezintă „oratoria şi educaţia naţiunii", mentalitatea şi mijloacele primilor noştri oratori, ţinuta şi logica discursurilor de-a lungul timpului, „oratoria şi literatura", direcţiile şi formele caracteristice fiecărui moment istoric. Autorul studiului defineşte adecvat faza romantică, faza realistă şi logică şi stilul specific fiecărui mare orator : „Dacă discursurile lui Kogălniceanu impresionează prin grandoarea şi armonia frazei, cele ale lui Vasile Boerescu şi Barbu Katargiu mişcă prin promptitudinea inspiraţiei şi puterea de improvizaţie" în timp ce „odată cu apariţia Junimii şi cu întronarea spiritului critic în cultura română îşi face loc treptat un nou tip de orator, mai sobru şi mai supravegheat", deşi nu dispare nici acea „exprimare metaforică, proprie oratorilor patetici şi vizionari, cum au fost Delavrancea, Iorga, Pârvan, Goga".

Antologia lui Vistrian Goia înscrie, astfel, în seria „Restituiri" un titlu de referinţă pentru domeniul valorificării moştenirii culturale.

Gheorghe Buluţă

*) **„Oratori şi elocinţă românească", Editura „Dacia" 1985.**

CARTEA DE DEBUT VIAŢA CA SCRIS (I)

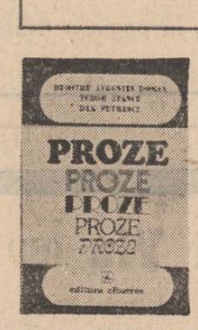

POVESTIRI CU CONTRAPUNCT. Între tinerii noştri prozatori **Dumitru Augustin Doman** *) face figură aparte. Nu printr-o originalitate exacerbată, afirmată cu orice preţ cum se întîmplă în genere, ci, dimpotrivă, prin rara onestitate a acceptării destinului unui tînăr obişnuit, ce-i drept înzestrat cu multă sensibilitate şi delicateţe sufletească, îndrăgostit nebuneşte de literatură şi, ceea ce e mai important desigur, hărăzit cu talent scriitoricesc, har — mult, puţin — numai al său pe care şi-l cultivă cu seriozitate „profesională" exemplară, făcînd neconditionat din actul scrisului său un act existenţial major asumîndu-şi, nu fără curaj, aparenţa „banalităţii" : „te pregăteşti de plecare spre casă, adică spre cămăruţa ta de la demisol, «cuşeta lui Raskolnikov» cum i-ai dat tu numele garsonierei pentru care ai schimbat-o, garsonierei tale din oraşul de la cinci sute de kilometri. Şi vei scrie o poveste despre un tînăr ca tine în căutare de servici în Capitală, vei ignora cu încăpăţînare sfaturile unui prieten — să nu fii impudic şi sincer în ce scrii, să nu te dezvălui pe tine, să nu scrii despre toate dramoletele tale, să scrii cu umor negru şi să te ocupi de drame majore, nu-i aşa, nu de nimicuri... Dacă în sufletul unui tînăr ca tine se petrec nimicuri, ei bine, eşti condamnat să aşterni pe hîrtie numai nimicuri, accesul la adevăratele drame fiindu-ţi interzis. Vei merge dar acasă şi vei scrie o scurtă povestire despre un om al străzii, cum ai descoperit astăzi că eşti". Scriitor autodidact cu neostoit apetit cultural, om blajin, dar cu o biografie de tip „americănesc" practicînd o sumedenie de profesii şi meserii care de care mai „realiste" ori mai „pitoreşti" ce-l poartă din satul său mehedinţean, printr-un oraş dunărean de provincie, pînă în Capitală, prin cele mai diverse medii — ţărani, muncitori, funcţionari, profesori, artişti etc. — Dumitru Augustin Doman refuză în scrisul său atît spectaculosul exterior al descripţiei de umanitate pestriţă şi al povestirii captivante de situaţii insolite, cît şi patetismul artificios al crizelor interioare plăcute snobismului intelectual . Cele mai bune proze ale sale descriu de fapt devenirea intimă a „tînărului comun" (în măsura în care sinceritatea, modestia, refuzul compromisurilor, prietenia, curajul de a fi tu însuţi sînt lucruri comune), transformarea sa prin cultură într-un „om literar" şi apoi într-un „scriitor". Axa volumului **Povestiri cu contrapunct** o formează acele piese unde vocea povestitorului vorbeşte într-un mod foarte personal, sub diverse măşti auctoriale, la persoana întîi, a doua ori a treia, cînd ironic, cînd duios, uneori sarcastic, alteori melancolic, totdeauna sincer, despre sine : **Condiţia de outsider. Un ocol, Contrapunct, Cabotin de duminică, Stratul de protecţie, Omul străzii.** „Marile evenimente prin care trec eroii acestora sînt mici întîmplări interioare iscind stări şi sentimente pline de candoare şi delicateţe, înconjurate din pudoare de aura umorului trist — căci personajele sale fac parte din categoria celor ce pierd din timiditate şi bunătate („Eu sînt un om blînd. Alţii spun că-s bleg. Ei, chestie de nuanţă !"), resemnîndu-se fatalist cu „condiţia de outsider", privind însă cu inteligenţă şi spirit lumea, dîndu-i replici în al căror bun-simţ maestrul incontestabil e bravul soldat Şveik. Personajele acestea (în majoritate „dubluri" ale autorului) observă liniştite agitaţia ambiţiilor de care nu se simt în stare, din faţa căreia se retrag („Şi-apoi tu crezi că nimic nu se poate face fără linişte sufletească, liniştea asta e chiar un scop, de cele mai multe ori omul caută liniştea cînd îşi închipuie că umblă după fericire") şi pe care le compensează cu acea ironie ce împleteşte amărăciunea luciditătii cu seninătatea împăcării stoice cu sine : „E adevărat că nu am fler, cum îmi spune un amic de-al meu care publică zdravăn, nu ca mine din an în paşti, e adevărat că nu ştiu să mă orientez în hăţişul complicat al vieţii literare şi aşa mai departe. Dar eu cunosc şi înţeleg răbdarea de a citi cuvînt cu cuvînt, frază cu frază şi pagină cu pagină un roman, încerc apoi să-l „demontez", apoi am răbdarea de a aduna povestirile mele cuvînt cu cuvînt, frază cu frază şi aşa mai departe".

Alexandru Condeescu

*) **„Proze", Dumitru Augustin Doman, Tudor Stancu, Dan Petrescu, Ed. Albatros, 1985.**

BREVIAR

V. Voiculescu precizări bibliografice

● Comentator avizat al operei lui V. Voiculescu, Victor Crăciun publică în „Luceafărul" din 15 iunie 1985, p. 3, articolul „Voiculescu şi Eminescu", în care evidenţiază legătura spirituală a lui Voiculescu cu marele înaintaş.

Se reia constatarea despre geniul tutelar prezent într-o poemă ca „Lui Eminescu" scrisă în 1901, se sugerează cercetării comparatiste paralelismele dintre unele creaţii ale celor doi scriitori, se aminteşte recunoaşterea de către amîndoi a genialităţii inegalate a lui Shakespeare, se comentează un text „inedit". În continuare, Victor Crăciun publică aşa-zisul „inedit" intitulat „Eminescu", subliniind importanţa lui în epocă şi dincolo de ea.

Cerînd, înainte de **un monument de bronz**, „statua spirituală", adică **ediţia-monument** a operei lui Eminescu, glasul lui V. Voiculescu din această „tabletă" are, peste decenii, o deosebită semnificaţie, aceasta atrăgînd după sine necesitatea unor precizări.

Textul în discuţie, considerat inedit de Victor Crăciun, a fost publicat de V. Voiculescu, cu titlul **„Eminescu — Ediţia-monument"**, în ziarul „Universul" din 28 iunie 1926, p. 3, (pagină pe care se specifică : „Cu colaborarea redactorilor şi misionarilor Fundaţiei culturale Principele Carol"), şi republicat în revista „Viaţa literară" din 3 iulie, 1926, p. 4. Cu excepţia a trei modificări minime, textul publicat de Victor Crăciun prezintă, într-o frază, prin comparaţie cu cel din „Universul", o schimbare care-i stîrbeşte sensul şi asupra căreia ne oprim, reproducînd fraza în ambele variante : „Putem spune cu deplină dreptate, acum cînd valoarea operei izbucneşte ca o lumină de soare, că este extraordinară mecsninăria tipograficească sub care a fost, nu înfăţişată, ci sugrumată, odată (subl. n), frumuseţea de gînd şi de cuvînt" („Luceafărul", 25 iunie, 1985) : „Putem spune cu deplină dreptate, acum cînd valoarea operei sbucneşte ca o lumină de soare, că este extraordinară meschinăria tipograficească sub care a fost, nu înfăţişată, ci sugrumată, atîta (subl. n.) frumuseţe de gînd şi de cuvînt („Universul", 28 iunie 1926).

Prea puţin sau deloc cunoscută astăzi, colaborarea lui V. Voiculescu la ziarul „Universul" se înscrie în programul de răspîndire a culturii în mediul rural iniţiat de Fundaţia culturală, la care V. Voiculescu a fost şi director. Nesemnalată pînă astăzi, după cîte ştim deocamdată, decît aluziv în „Căminul cultural" (Buletinul Fundaţiei) din 1927, această colaborare numără şi alte texte, dintre care amintim : „Doctrina culturii" (7 iunie 1926, p. 3). „Arta şi naţionalitatea" (5 iulie 1926, p. 3) şi „Anton Pann" (11 aprilie 1927, p. 3), toate trei publicate de revista „Orizont" din 19 aprilie 1973, p. 3, drept **inedite**.

Apărută pe parcursul celor trei decenii interbelice, publicistica lui V. Voiculescu a rămas, în cea mai mare parte, risipită şi uitată pe nedrept prin revistele şi ziarele vremii, parte din ea putînd constitui şi astăzi o bază de plecare în alcătuirea unei monografii sătești. Lipsa unei bibliografii a operei lui V Voiculescu a făcut şi mai anevoioasă descoperirea şi reintrarea ei în circuitul meritat, explicîndu-ne astfel prezentarea textului „Eminescu" drept **inedit** şi determinîndu-ne la precizările făcute, spre o „mai bună cunoaştere" a glasului care, cum afirmă Victor Crăciun, poate „a însemnat unul din acele mobiluri care au dus la **monumentul editorial** Eminescu.

Aurora Alucăi

Un început de specializare ?

● **Citeva numere din revista Flacăra ne indică predilecţia lui Radu G. Ţeposu pentru redactorii şi colaboratorii revistei Luceafărul, fie sub formă de interviu, fie sub formă de note critice. Acest început de specializare divulgă, din păcate apetenţa pentru chestiuni minore şi alăturea de obiect, ceea ce, pentru luminarea cititorului de a cărui bunăvoinţă se abuzează, cere un răspuns :**

În penultimul număr din „Flacăra", Radu G. Ţeposu în postură de „cap limpede" e în dezacord cu articolul meu din „Luceafărul" intitulat „Critica şi mijloacele extraliterare". Dreptul său ! Numai că, una scriu eu şi alta înţelege „capul limpede" de la „Flacăra". Deci : 1. — Eu nu „sugerez", cum crede R.G.Ţ., că serialul lui Alex. Ştefănescu din revista „Tomis" este „o farsă tristă, care nu foloseşte nimănui", ci afirm neted aceasta, în concluzia demonstraţiei ; 2. — Nu contest rostul portretisticii şi al biografismului în critica literară (eu însumi exemplific cu Călinescu şi Lovinescu), ci spun doar că, la Alex. Ştefănescu acestea nu reuşesc să stabilească vreo relaţie cu opera supusă discuţiei ; 3. — Faptul că a apărut şi o carte numită „Exactitatea admiraţiei" cum îmi atrage atenţia, amabil, R.G.Ţ., are exact aceeaşi legătură cu chestiunea care îl preocupă cită are „portretistica" lui Al. Şt. cu opera autorilor portretizaţi ; 4 — Nu „m-am plîns" în articolul meu, că vreun poet sau altul nu e declarat genial ; 5. — Alex. Ştefănescu poate, desigur, „să-şi scrie opera aşa cum crede de cuviinţă" (şi cum crede de cuviinţă şi R.G.Ţ.).

V. F. M.

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Barocul literar românesc

Modernitatea literaturii noastre a fost judecată, indeobște, după etaloane vest-europene. De aceea, e sesizată doar atunci cînd și pe secvențele istorice în care este suficient de evidentă, nemaipuind fi ocolită ca stare de fapt ; arareori actul critic și-a asumat riscuri. Dar, chiar și atunci cînd recunoașterea modernității literaturii române e împlinită, se ajunge, din pricina unei implicite adulări nostalgice a Occidentului, la un soi de complexe creatoare și valorice care propulsează imperativul sincronizării cu orice preț, spre a fi în pas cu lumea. În consecință, literatura veche era privită ca muzeu prăfuit, irelevant sub raport estetic, în care intri din curiozitate, dar fără șansa (sau măcar gîndul !) de a găsi însemne de modernitate sau de contemporaneitate cu epoca sa. În cel mai fericit caz, se căuta, aici, calitatea acestei literaturi de mărturie și document cultural, istoriceste semnificativ, la umbra căruia actualitatea românească urmează a-și propune vegetarea în suc propriu. Tirania dominantei interpretative de mai sus, explică, de pildă, încă larga audiență, precar filtrată critic, a ideilor lovinesciene, sau, de ce nu, faptul că travaliul de istoria literaturii române vechi a lui Iorga nu a prins rădăcini, fiind tratat ca marginal, de interes preponderent arhivistic, sau descalificat pur și simplu, atunci cînd era, în mod **nejustificat**, confundat cu ideologia sa literară, cu reactiile față de literatura vremii ș.a.m.d. Același motiv ne explică, totodată, succesul variantei călinesciene : tradiția recuperată în istoria lui Călinescu e cioplită prin minuirea unor criterii specifice experienței artistice evoluate.

Cele două ipoteze constructiv-interpretative — cea estetică, a lui G. Călinescu, și a lui Iorga, de psiho-sociologia culturii — au meritul de a scoate investigarea literaturii vechi de sub presiunea restrictivă a ideologiilor cultural-artistice, grăbite în a da verdicte și a pune etichete în funcție de motivații conjuncturale. Desigur, nu lipsesc alte inițiative de cercetare, fixate pe aspecte izolate sau de mai largă respirație. Însă, în cazul lui Călinescu și Iorga se deschid noi orizonturi de analiză. Intră în joc miza și gustul pentru sensul și rosturile productiilor literare vechi într-un ansamblu ; abia în contexte semnificante cuprinzătoare, situate în coordonate cu valențe integrative, textele vechi își dezvăluie substanța și tîlcul.

Pe un asemenea fond ideatic, **Barocul literar românesc** (Minerva, 1982) a lui Ion Istrate își desfășoară puterea demitizantă și constructivă. Cu lucrări de acest tip — și, din fericire, numărul lor e în creștere — constientizăm că mitul literaturii noastre ca provincie a ideilor est sau vest-europene ne aparține : complexele culturale au dus la o subapreciere confortabilă. Se știe că în provincie, înțeleasă ca satelit „inert-agrar" al tumultului citadin, ideile și moda (inclusiv cea literară !) ajung cu mare întîrziere, își pierd din vitalitate, densitate, căpătînd picioare de lut. Văzută astfel, cultura română era considerată ca inert-receptoare de mari idei, concepții, inițiative creatoare : într-o societate în care etalonul vitezei e trăsura cu cai, ideilor nu li se poate face nici respirație artificială, căci se nasc deja depășite de vremuri. În consecință, caracterul conservator al culturii și societății românești era conceput ca adevărat conservatorism (o nuanță care nu se justifică în nici un fel !), iar, pentru argumentare, se creează alte fictiuni : ortodoxia, exploatarea, dependența de Poartă etc. au frînat laicizarea culturii și deschiderea spre Occident, au închis gustul literar în tipare fără perspectivă ș.a.m.d.

Ion Istrate, pornind de la un model tipologico-istoric al barocului, demonstrează convingător, atît în planul analizei intrinseci, cît și în plan comparatistic, existența efectivă, în secolele XVII, XVIII, a unei deschideri spre dialog cu marile curente de idei și tipologii creatoare ale epocii. **„Secolele în discutie nu par a mărturisi existența unor tipare culturale „imperialiste", care să tindă spre subsumarea tuturor formelor de expresivitate intereselor unei unice dominante de gen, în sensul de foarte rigid model interior"** (p. 34) Dimpotrivă, orizontul cultural bizantin este **autohtonizat**, experiența artistică fiind receptivă la dialog cu spiritul veacului. Sub raportul tipului de scriitură și al motivelor, Cantemir, Miron Costin etc. sînt recuperați ca scriitori de factură barocă. Chiar în cazul operelor ne-baroce sau ne-originale (cărtile populare, de pildă) se poate vorbi de un **cod de lectură** baroc, detectabil în intentionalitatea și functionalitatea acestora în sfera receptării. Deschiderea și **puterea modelatoare** a tipului de cultură propriu acestor veacuri generează o **sincronizare** cu barocul european. E foarte promițătoare încercarea lui Ion Istrate de a găsi motivația acestei sincronizări în resorturi psihosociologice. Imaginarul barocului — în care deziluzia, incertitudinea și nelinistea convietuiesc cu tendințele evazioniste, mistificatoare, liturgice și hedoniste — instaurează un nou model de sensibilitate, ce defineste o Europă aflată în căutarea unui nou echilibru. Astfel, unei întregi epoci din literatura noastră veche i se descoperă noi dimensiuni. Inițiativele de acest tip, oricît de mult ar stînjeni deprinderile sceptice, sînt binevenite.

Vasile Macoviciuc

Geneza romanului românesc

Un critic axat, în ultimul timp, pe investigarea și analiza prozei, cultivînd o metodă interdisciplinară de pe poziția unui realism critic dialectic-angajat, determinist, este Anton Cosma, autor pînă acum a două lucrări : **Romanul românesc și problematica omului contemporan** (1977) și **Geneza romanului românesc** (1985, Ed. „Minerva", seria Sinteze).

Refuzînd închistarea dogmatică în teoria fenomenului, autorul dezvoltă problematica recentului său eseu într-o viziune critică mai cuprinzătoare, totalizantă. Disciplina chemată în sprijinul ideilor și tezelor sale e un fel de sociologie a romanului, cu bibliografia la zi, într-un spațiu absolut de istorie literară, cu precizări, disocieri, nuanțări de teorie și estetică. Mai mult decît în prima carte, autorul își se arată preocupat de **sistem**, desfășurînd teze într-o complexă procesualitate/evenimentialitate, angajîndu-se în cazuistica redeschisă a valorizării critice și, mai ales, în diacronica interdisciplinarității a fenomenului.

Vorbind de mentalitatea istorică și orizontul de asteptare al epocii, de circuitele culturale, codurile de cultură, criticul face deopotrivă, în cadrul istoriei literare a temei, incursiuni în filosofia culturii (Iuri Lotman), teoria receptării (H. R. Jauss), slujindu-se pe larg de sociologia literaturii și de ceea ce mai recent se cheamă istoria comunicării, pentru a-și ilustra tezele și ideile, în general întreaga argumentație critică, dar și pentru a aduce corective unor opinii/teorii de circulație, mai întotdeauna în cazul aplicării lor la specificitatea și diferențierea fenomenului investigat.

Teza care se reține, în primul rînd, e cea privitoare la „sincretismul romanului și originea lui plurală", în spiritul căreia cristalizează demonstrația și analiza. Inerția privitoare la estetică și curentele literare succesive, ce-a împovărat mai întotdeauna valorizarea în cadrele specificității organice, e depășită, în sens programatic, pentru a face loc teoriei „mentalității istorice" (Al. Dutu) și a „codurilor de cultură" (I. Lotman), suficiente pentru a legitima teza organicistă în cadrul fenomenului investigat. Prejudecata conform căreia geneza romanului românesc s-ar raporta la conceptul de **imitație** este considerată din capul locului părtinitoare, servilă și nefondată, deci falsă, autorul așezînd întreaga sa demonstrație pe fundamentele reale ale doctrinei organiciste, conform căreia urmărește dezvoltarea romanului românesc în cadrele unei evolutii specifice și în totul diferențiate de modelul străin, configurîndu-se din ce în ce mai pregnant un „model interior, istoric". Din originalitatea analizei critice (ideile cărtii incită la o dezbatere mai largă!) reținem ideea privitoare la „substantialitatea" romanului (Creangă și Slavici, respectiv „primul roman modern românesc" și „primul nostru romancier") și „artisticitatea" lui (Dulîu Zamfirescu), linii majore, de perspectivă ale dezvoltării ulterioare. Demonstratia e și aici în limitele bunei evidente, fără tezism și ostentatie, ferită de o terminologie rebarbativă, în care au degenerat unele „exegeze" prolixe mai de curînd. Anton Cosma nu e un spirit critic comod, dimpotrivă, eseul emană angajarea lucidă a maturității sale, în spiritul revalorizărilor, reformulărilor. Și de aici noi concluzii, idei, teze. În prima sa carte, criticul adusese corectii chiar unor idei de mare prestigiu și circulație în domeniu (L. Goldmann : „moartea personajului", „involutia romanescului") și ilustra complexa relație a romanului cu umanul prin tabloul întocmit omului „omnilateral" (social, subiectiv, arhetipal, obiectual, evenimential) și identificarea citorva **tipuri**, sesizînd cu o originală și memorabilă formulare „tendința spre **anonimizare**" a romanului, evident nu în sens extremist (A. Robbe-Grillet, Ph. Sollers). Sau teza încîntată privitoare la utopica apropiere/identificare a romanului cu realitatea, căreia autorul îi dunea acolo paradoxul lui Zenon despre Ahile și broasca țestoasă !

O recapitulație a tuturor acestor idei critice, unele viabile și în miscare pînă azi, spune mult despre A. Cosma, spirit sistematizant, inventiv, coerent, deloc frapant cît vreme se mentine pe linia evidenței corecte și bunei-cuviințe critice. Recenta carte, în tot ceea ce are ea mai articulat, e o pledoarie cursivă în favoarea unei dezvoltări specific traditionale a genului și, în ciuda unui spirit pus pe reevaluări și corectii ce-ar derania firile dogmatice, o reformulare originală și de pozitie a tezei organiciste în cadrul fenomenului studiat.

Z. Cârlugea

*) **Anton Cosma : „Geneza romanului românesc", Editura „Eminescu", 1985.**

Costin Neamțu : „Toamnă"

Lirica universului citadin

Poezia lui Mircea Florin Șandru a propus încă de la debut (Elegie pentru puterea orașului — 1974) un arsenal liric original, ce avea să se impună cu pregnantă în volumele următoare. Cultivînd „poetica citadină" în acceptiunea cea mai nouă a termenului „autorul aduce în cîmpul liricii existența orașului modern cu întreaga sa retea electronică de imagini „puzzle". Această **electronizare** a citadinului creează astăzi o nouă civilizatie a simturilor (poezia interbelică a orașului, de exemplu, nu cunoștea cibernetismul, televizorul, computerul, etc., elemente astăzi indispensabile vietii urbane și intrate în ereditatea noii sensibilități lirice). Poetul a lansat de fapt o formulă ce avea să fie preluată citiva ani mai tîrziu de „grupareа 80" și transformată în modă literară nu înainte de a fi cuplată cu stilistica ironiei și a ludismului. Poezia lui Mircea Floirn Șandru, evitînd „figurile parodice", dar și conotatiile alienării, cultivă sentimentul citadin robust, atitudinea reflexivă, pe fondul unei imagistici polifonice, de solidarizare cu existența modernă. Vocabularul civilizației tehnice, frecvent invocat, se topește organic în pasta fierbinte a poemelor, solemnitatea expresiei, de sorginte ardelenească, mentine permanent echilibrul moral al rostirii. Autorul face poezie nu din repulsie, ci dintr-o modernă simpatie pentru paradigmele civilizației cărora le conferă un metabolism natural, o pulsatie vie, acordînd valoare morală citadinismului și amintindu-ne că „fericirea e singura putere adevărată". Majoritatea poemelor au o energie interioară coagulantă și misterioasă, universul citadin pare un imens organism în miscare perpetuă, fascinant prin polimorfismul său nu lipsit însă de pericolul autofagiei. Retorica aluvionară surprinde „viclenia orașului", spectaculozitatea barocă a formelor ambientale. Marile scenarii citadine, construite după o arhitectură cinetică, topesc realul cotidian în sonorități ample, în valuri de imagini structurate melodic. Poemele par simfonii ale vietii urbane, autorul evită fotografierea prozaică a realului convertind mimetismul în poesis. Pulsează un **vitalism** funciar în această poezie a metoforelor energetice „din sudoarea orașului se nasc crini". În spatele tonului solemn al poemelor bănuim aspiratiile epopeice ale autorului, care evită programat ironismul (citeste neimplicarea) noului val poetic. Nu rareori poemele stau sub semnul **melancoliei**, atunci orașul apare ca spatiu miraiesc unde agitatia „browniană" a cotidianului și luminile bulevardelor devin iluminări lirice. Autorul metamorfozează realul cu o tandră magie, infiltrîndu-i „o lumină de purpură". Arabescurile seducătoare ale vietii urbane configurează un fantastic citadin. Imaginea metropolei devine mirifică precum „un vitraliu subțiat de soare". Agora se transformă într-un spatiu al revelației : „în golul orașului e o liniste mare ; e / un sunet abia auzit, parcă filfîie aripa zeului". Poemele surprind **feeria** spectrală a cotidianului, fastuozitatea imaginilor nocturne cînd „orașul se străvede ca un golf luminat", cînd metropola „tremură cu luminile ei nesfîrsite". Imageria lirică e o pulbere auriferă în care s-a decantat viata intensă a orașului. Stilistica fulguratiei pulverizează materia : „Te tin de mînă, așa înaintăm prin această pulbere / E un fluviu de oameni, orașul pare nemuritor". Lirica lui Mircea Florin Șandru ordonează entropia imagistică printr-un magnatism afectiv ardent, versurile contin o emotionalitate persuasivă. Realismul citadin e conectat la ritmurile cosmice, poetul dezvăluie consubstantialitatea naturăcivilizatie într-o ecuație lirică personală, cu tentă ecologică. Vegetalul pătrunde în „porii" orașului modern, aducînd sugestii edenice „e plin de polen orașul și gîndul / aleargă pe drumurile colinelor". Contrar vizionarismului tehnicist afisat, poetul e un romantic. Romantismul fanteziei sale lirice străbate aglomerările urbane, dezvăluind enclavele patriarhale și fericirea obiectelor intime, farmecul locuințelor unde „televizorul luminează tavanul" și „prin ziduri trece încet aripa unei viori". Cu tot barochismul lor polifonic, peisajele citadine plutesc parcă în melancolie, existența vie a orașului e surprinsă pe „ecranul de radar" al memoriei. Universul tehnic participă la feeria cotidianului printr-o sideralizare a formelor : „Deschizi geamul și pe orizont pluteste masina / Bătînd din clape de argint, pronuntînd / Numele tău iradiind o lumină celestă". Haloul transfigurator „iluminează" materia brută a poemelor. Autorul cultivă un hedonism al imaginatiei luxuriante de extractie tehnicistă, umanizînd formele reci, scăldîndu-le în sinestezii relevante. Poemele extrag „spuma zilelor" din banale lucruri cotidiene, ca în această descriere „impresionistă" a avioanelor : „Din îndepărtatele tinuturi vin avioanele, unele au mirosul oceanului / Altele au atins mirositoare tinuturi de portocali. / Ele vin ca și cînd ai vedea zburînd lebăda, trupul lor e alb ca săpunul". Abetenta pentru concretul artificial ne aminteste de poezia călinesciană din „Lauda lucrurilor". Versurile exultă bucuria convietuirii cu produsele erei cibernetice. Poet al citadinismului modern, Mircea Florin Șandru și-a creat o viziune personală bazată pe un stil recognoscibil și seducător.

Alexandru Horia

Ceramică de Dionisie Popa

Psihologie și analiză

Anul 1980, cînd Gabriel Gafița își publică cel de-al treilea volum, „Iarna e o altă țară", după povestirile fantastice cuprinse în „Moartea măștilor" (1971), și după romanul „Lumină pentru cei singuri" (1975) inspirat din viața universitară — reprezintă un moment pentru proza contemporană. Cărțile acelui an, „Cel mai iubit dintre pămînteni", în primul rînd, pe lîngă efortul de esențializare a realului în forme ce aspiră la totalitate, deschideau prin tendințele, atitudinile și stilurile propuse perspective generoase de afirmare noii generații de scriitori, integrați în terenul actualității.

Cu atît mai meritoriu ne apare romanul lui Gabriel Gafița, incitant, matur, de o remarcabilă acuratețe stilistică și conținînd unele dintre topos-urile ce personalizează și asigură succesul prozei de azi. „Iarna e o altă țară" convoacă, încă din titlul inspirat de poemul lui Archibald MacLeish „Winter is Another Country", odată cu inflexiuni de baladă „country", obsesia evadării într-un alt spațiu, armonic, al purității și adevărului, al împlinirii și certitudinii.

Interesat de răsfringerile în conștiința individuală a existenței sociale, Gabriel Gafița îl situează pe Filip Craja în postura personajului reflector. Prologul ni-l prezintă consumînd o experiență livrească. Din revistele ilustrate procurate prin Abraham Rosenbaum, figură pitorească și, în același timp, reminiscență a altor vremuri, protagonistul află despre sfîrșitul teroristei Gudrun, liderâ, alături de Klaus, a unei mișcări radicaliste. Este un avertisment la adresa aventurii existențiale, dar și la planul realității ce se extinde în ficțiune. Aceasta din urmă potențează adevărul resimțit ca insuficient, într-o proză a documentului în care cotidianul îl include uneori pe scriitorul însuși.

Refuzul conventiilor instaurează, din primele pagini, starea de criză, prilejuind o interesantă analiză a ceea ce se constituie în supremă a romanului : **sindromul moralei absolute.**

Filip, tip de egotist predispus la izolare, poartă povara unor traume psihice provocate de pierderea părinților într-un accident de mașină, de internarea soției sale, Ana, într-un sanatoriu psihiatric, de îndepărtarea din redacția revistei „Azi". Legătura cu Marta, anostă și lipsită de profunzime, subliniază iluzia și automatismele fericirii. Prin flash-back-uri și planuri alternative, prozatorul fixează analitic stări subiective, eroii căutîndu-și sinele în fluxul evenimentelor retrăite mental. Filip și Ana parcurg avatarurile unui cuplu „vinovat" (el este cu șapte ani mai tînăr). În sanatoriul doctorului Boroș (sanatoriul apare ca spațiu al libertății limitate) Ana rememorează treptele degenerării raporturilor familiale, pe fondul unei ereditări încărcate. Atitudinea fermă, inflexibilitatea în fața tranzactiilor au drept consecință desfacerea contractului de muncă la facultate și repartizarea ca suplinitoare la o școală generală. Paralel, Filip iese înfrînt din confruntarea cu redactorul șef Ion Cițu Albei. Terapeutica povestirii, în cazul Anei și a scrisului, la Filip, se dovedesc insuficiente. Fiecare rămîne cu singurătatea lui : — „Viața lui (Filip — n.n.) ce curgea sub semnul unei singurătăti iremediabile, era populată cu figuri de fum", notează prozatorul. Imposibilitatea comunicării, tensiunea cotidiană provoacă stări obsesive. Bărbatul din străduța cu Villa Mignon „sprijinită" de stîlpul avînd un semn de circulație în vîrf, cu „zîmbetul strîmb", neliniștitor, este o apariție de coșmar, care indică sensul ratării. De fapt, Filip se află tot timpul la un pas de esec, în situația celui ce ajunge mereu pe locul al doilea. Prezența Anei devine un argument binefăcător și Filip se pregătește pentru reintîlnirea decisivă. Lipsa idealului, drama blazării, acaparatoare și totuși comodă, nu-i atenuează luciditatea. În paginile romanului la care fostul reporter de la „Azi" lucrează găsim această însemnare : „Eroul o întîlnește pe eroină, el este proaspăt angajat la un cotidian din capitală, ea se găsește într-un punct de răscruce al vietii, unde are nevoie de sprijin și de protectie după o îndelungată singurătate", ce relevă detașarea ironică de happy-end. Eroul caută un sens mai înalt actelor sale și ajunge la înțelegerea faptului că renunțarea la luptă și la încrederea în semeni înseamnă adevărata înfrîngere. Cu toate acestea, revenirea Anei din sanatoriu nu rezolvă tensiunile. Reîntîlnirea coincide cu vestea recrutării lui Filip. Dealtfel, romanul lui Gabriel Gafița se organizează, pe o dimensiune importantă a sa, în jurul motivului concentrationar. Una dintre cele mai tulburătoare scene se petrece în sanatorul psihiatric, cuprins de febra pregătirii unei inspecții — memorabilă rămîne Anghelina Ciubotaru, pacientă inițiată în mecanismul „controalelor" care cere să-i aducă aportul activ la succesul inspecției. Gabriel Gafița notează cu acuitate procesul instituirii ierarhiilor și al privilegiilor. Înscenarea programului „inspecției", traumatismele la care sînt supuși bolnavii, ca și urmările administrative, sanatoriul va fi rentabilizat prin desființare, ne aruncă în plin absurd.

Autorul, prin semnificațiile simbolice ale textului, descoperă sensul tragic al faptelor, conducîndu-se după principiul cită realitate atîta conștiință.

Dacă sanatoriul apare ca parabolă a captivității, între Gabriel Gafița și Ken Kesey există înrudiri de viziune ; lumea scriitoricească și universul școlii oferă sugestia existenței altor cercuri în care oportunismul, mediocritatea pot frînge elanuri, agresînd ființele mai fragile. Aluziile la viața literară sînt transparente. Albei e un carierist scindat între „ambiția naturală de a fi promovat și dorința firească de a dormi liniștit". De o bufonerie enormă, demitizantă sînt aparițiile prozatorului european, ale poetului Pavonovici, favoritul tineretului care „recită scandat una din poeziile mai recente ale lui, pastișă dezinvoltă după Bolliac, ale lui Varlaam Pocutia ce ieșise din lucruri și se ocupa acum de golul dintre ele".

Mediul școlar e șarjat în persoana libidinosului Pavel Irimie, organizatorul cabalei în jurul tezei de doctorat a Anei sau a lui Dumitrana, cel ce suferă de respectul valorilor, asemeni celebrului Stănică Rațiu (— „Dom'ne mă tot întreb — se nedumerea cu voce tare inspectorul școlar general al județului, unde-i Eminescu zilelor noastre ? Hai nu Shakespeare. Da Eminescu..."). Pagini sarcastice sînt cele dedicate servituților „dascălului" nevoit să-și petreacă timpul liber la „locul de muncă" și să facă față anului școlar desfășurat între campaniile agricole și activități artistico-sportive, sarcinile învățămîntului modern rezolvîndu-se prin dublarea notei.

În „Iarna e o altă țară", ideile primează asupra construcției. Eroii se disculpă în fața propriei conștiințe, asumîndu-și libertatea de a suporta esecul singuri. Virtejul evenimențial, refuzul alienării, permanentizarea stării de criză aparțin unei bachanalii contemporane fixată irevocabil la registrul ironic.

Constantin M. Popa

Ipostaza de cronicar dramatic

Urmare din pag. 1

programul literar, revista **Viața Românească** a continuat cu perseverență să mențină nealterată preocuparea pentru stimularea și cultivarea valorilor naționale în contextul celor europene. În vreme ce Mihail Ralea ca spectator în marile capitale, publica cronica teatrului european, Liviu Rebreanu scria cronica dramatică a teatrelor bucureștene, iar Mihail Sevastos făcea cronica dramatică din Iași. Astfel concepută, rubrica vietii teatrale prilejuia fiecărui cronicar o vie confruntare a opțiunilor întemeiate pe variate puncte de vedere estetice.

În ce-l privește pe Liviu Rebreanu — cronicar dramatic la **Viața Românească** — putem spune că elementul de adeziune l-a constituit în primul rînd efortul de emancipare a literaturii pe linia specificului național și în cuprinsul acestui concept, a realismului, ca modalitate estetică durabilă. Cunoscută fiind estetica lovinesciană, ne-am putut lesne da seama că în ciuda colaborării la **Sburătorul**, Rebreanu opera în cîmpul literaturii dramatice cu intransigența realismului care se refuză cu energie experientelor moderniste.

În bilanțul directoratului lui Victor Eftimiu la Teatrul Național, cronicarul deplînge practica schimbării directorilor teatrelor odată cu schimbarea guvernelor. Chiar și în aceste împrejurări, Liviu Rebreanu este de părere că „mîndria și forța unui director de teatru, e repertoriul". Deși era recomandabil să aibă un repertoriu clasic de la Electra la Cyrano, cu care să fi inaugurat fiecare stagiune, Victor Eftimiu a acceptat „ultimile noutăți pariziene" pentru succese de cassă.

Preocuparea pentru repertoriul valorilor consacrate este ilustrată de caracterul minutios și complet al cronicilor. Definind **Puterea întunericului** de Tolstoi drept „un roman dialogat din viața țăranului rus", autorul romanului **Ion** este receptiv tocmai la **mesajul umanitar** tolstoian : „Cînd vorbește glasul sufletului, puterea întunericului se topește. Atunci omului nu i-e frică de oameni ; atunci omul iubește pe om...".

Între criteriile de evaluare, primordială era, pentru Liviu Rebreanu, **înălțimea umanitară** a mesajului. De aceea nu trebuie să surprindă, credem, severitatea cu care este judecată celebra piesă **Nora** a lui Ibsen. „Două acte și jumătate Nora e numai femee... Pe urmă intervine Ibsen...", comentează nemulțumit cronicarul, deprins cu severele motivații psihologice, pe temeiurile obiective ale observației. Substituția cazuistică ibseniană se produce „de dragul tezismului care odinioară a produs epidemia **norismului**".

Mihaela Eugenia Kvasnevski : „Forme în sticlă"

Inflexibil în cuprinsul criteriilor sale de valoare, a căror „cléf de voute" este **autenticitatea** artistică, Liviu Rebreanu încearcă și în fața unui autor ca Oscar Wilde sentimentul acut că : „Teatrul trece pretutindeni printr-o criză... Lumea vrea ceva... și nimeni nu știe ce vrea...". Autorii dramatici și actorii odată cu ei, cunosc un declin datorită trecerii de la **realism** la **stilizare** în sens expresionist sau cinematografic, dezarticulînd condiția solidară a omului cu viața. Scriitorul — cronicar, despre care Eugen Lovinescu scria în **Sburătorul** (dec. 20, 1920, anul II, nr. 31) că impresionează prin „colectarea indefinită a amănuntului", prin „difuziunea observației" și prin „vigoarea de creațiune obiectivă", se dovedește netulburat în fața marilor reputații care au transformat în experiment ceea ce trebuie să rămînă o temă perpetuă de cunoaștere. Aceasta cu atît mai mult cu cît teatrul instaurează cel mai direct dialog între viața reflectată ca artă și arta continută a vietii. Între aceste două dimensiuni se află publicul.

Publicului românesc îi sînt necesare și modelele exemplare ale dramaturgiei universale, dar așteptarea lui de a se întîlni cu propriile-i trăiri, trebuie să-i oblige pe autorii români. Citind cronicile dedicate repertoriului național nu este greu să captezi unda de regret ce adumbrește înlăuntrul rîndurilor scrise, deoarece repertoriul se afla la primele aduceri în scenă a creației originale. Nu se poate trece cu vederea un detaliu : piesele originale, chiar dacă aparțin unor autori efemeri, sau mediocri, ele se bucură de un comentariu mai larg decît cele consacrate din repertoriul universal. Deși neiertător, el este condus de conștiința că străbate o etapă în care o anumită **pedagogie literară** trebuie să îndeplinească o funcție orientativă.

În același bilanț al directoratului lui Victor Eftimiu, Liviu Rebreanu arată că Teatrul Național „a jucat multe lucrări originale...", dar „Poate că nici noroc nu a avut să-i pice o piesă românească puternică, dar poate nici n-a căutat norocul". Cu toate că întîlnim numele lui Mihail Sorbul sau Nicolae Iorga, spectacolul de cel mai mare succes și cel mai reprezentativ pentru stadiul modern al dramaturgiei noastre a fost piesa lui Victor Eftimiu, **Înșir'te Mărgărite**. Liviu Rebreanu nu-și ascunde mulțiia arătînd că „Dintre piesele românești cele mai dragi i-au fost ale d-sale".

În spiritul acelei **pedagogii literare** de care vorbeam, Liviu Rebreanu scrie fără ezitare : „a sprijini producția originală nu înseamnă a spori neapărat numărul premierelor românești, dînd drumul tuturor încercărilor. Adevăratul sprijin e dragostea pentru cele mai bune sau făgăduitoare, sinceră, entuziastă, dragostea cu care a îmbrățișat, de pildă, Pompiliu Eliade, pe un tînăr autor cînd a venit cu **Înșir'te Mărgărite...**".

În acest dens spațiu al cronicii dramatice atentia scriitorului s-a oprit de fiecare dată, cu observații concise și favorabile, față de activitatea Teatrului Popular, instituție salutară în actiunea de atragere a maselor la viața teatrului. Receptivitatea publicului popular e dovedită de sălile pline. Meritul de căpătîi al acestui teatru, după Liviu Rebreanu, constă în „trăsura de unire" pe care o face între cinematograf și Teatrul Național, susținîndu-i de la prima formă de manifestare către cea de a doua, printr-o pregătire estetică intermediară necesară.

Revista de azi, în paginile căreia Liviu Rebreanu a încuraiat dialogul dintre creatia originală și publicul românesc, poate consemna ca pe un omagiu adevărul că Teatrul Național a devenit imediat după moartea lui, un teatru al poporului pentru care a înțeles să țină vie flacăra marelui său talent.

ERATA

Semnalăm cititorilor că în numărul precedent al revistei noastre (40 din 9 octombrie 1985) la rubrica Generația luptei cu inerția **poemele : Cerc, Vis în alb, Cădere de frunze, Recunoaștere, Toma necredinciosul, aparțin Doinei Sălăjan și nu Marei Nicoară, așa cum dintr-o eroare a aparatului tehnic al revistei (serviciul corectură) a apărut.**

Cerem, pe această cale, scuze cititorilor și celor două scriitoare pentru această nepreväzută substituire.

«Luceafărul» pe plaiurile

Timp de cîteva zile, în ultima decadă a lunii septembrie, un grup de scriitori, redactori şi colaboratori ai revistei noastre s-a aflat în judeţul Botoşani, participînd la mai multe manifestări menite să stabilească o mai strînsă şi directă legătură între revistă şi locurile natale ale Luceafărului poeziei româneşti. Cu această ocazie s-a exprimat dorinţa de a permanentiza aceste acţiuni ale revistei sub genericul „Luceafărul" pe plaiurile Luceafărului, considerîndu-se că deja s-a realizat o primă ediţie.

Oaspeţii au fost primiţi de tovarăşul Iulian Ploştinaru, prim-secretar al Comitetului judeţean al P.C.R. şi de tovarăşul Lazăr Băciucu, secretar cu problemele de propagandă al Comitetului judeţean al P.C.R., fiind informaţi, cu acest prilej, despre principalele realizări economico-sociale ale judeţului, precum şi despre perspectivele dezvoltării satelor şi oraşelor botoşănene.

Întîlnirile cu cititorii revistei s-au bucurat de un succes deosebit, dîndu-ne încrederea că ele se pot înscrie firesc printre numeroasele manifestări culturale botoşănene intrate deja în tradiţie.

O operă durabilă, dătătoare de viaţă

Am poposit la Botoşani, binecuvîntat colţ de pămînt românesc din binecuvîntata vatră străbună din „Ţara de Sus", bogată în fapte de istorie străveche şi nouă şi-n oameni de geniu, care au dat strălucire spiritualităţii româneşti, într-o zi de vară cînd teii înfloriseră. O ploaie mărunţă purificase aerul şi florile lor galbene-ruginiu răspîndeau în văzduh un parfum nemuritor, prilej de încîntare şi de îndemn la meditaţie. Statuile în bronz din parcul central şi din faţa teatrului ale celui mai ales poet al pămîntului românesc, devenit o adevărată „instituţie naţională", Eminescu, sorbeau şi ele parfumul teilor. Concursul de poezie cu genericul „Porni Luceafărul" se afla la punctul său final. Tineri condeieri din toată ţara îi închinaseră versuri înălţătoare celui „care şi-a înmuiat condeiul de-a dreptul în Luceafăr".

Pe străzile Botoşanilor era forfotă. Harnicii oameni de aici se pregăteau să primească oaspeţi dragi inimilor lor, pe secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu, într-o vizită de lucru. Şi pretutindeni i-au întîmpinat cu cele mai alese şi calde sentimente de dragoste, stimă şi preţuire, angajîndu-se să muncească fără preget pentru înfăptuirea hotărîrilor partidului, a indicaţiilor limpezi şi mobilizatoare date de marele erou între marii eroi ai neamului românesc.

Au trecut de atunci mai bine de trei ani, timp în care am stat de vorbă cu numeroşi oameni ai muncii de la „Întreprinderea Electrocontact", unitate de elită, şi am aflat cum un colectiv destoinic, clădit în „Epoca Ceauşescu", a reuşit să minuiască cu iscusinţă maşinile şi instalaţiile şi să sporească producţia, în zece ani, de 23 ori. Drept urmare a ingeniozităţii şi sîrguinţei oamenilor, cei mai mulţi dintre ei fiind tineri care cresc odată cu întreprinderea, gama produselor s-a diversificat ajungînd de la 35 la aproape 700, produse care se bucură de o bună apreciere atît în ţară cît şi peste hotare.

Preocupări asemănătoare pentru o calitate nouă, superioară, am consemnat şi de la muncitorii de la „Întreprinderea de utilaje şi piese de schimb" şi „Întreprinderea de confecţii" şi mai ales de la cei de la „Întreprinderea integrată din în", unitate la care media de virstă a tînărului colectiv nu depăşeşte 22—23 de ani.

La Botoşani, pe plaiurile binecuvîntate de biruitorii voievozi, au rodit şi rodesc din plin zidirile socialismului, izvorăşte necontenit o tinereţe proaspătă, sprintenă şi maiestuoasă. Dacă în 1948, la naţionalizare, la Botoşani existau numai un atelier mecanic, două mori comerciale şi o fabrică de ulei în care nu lucrau mai mult de 100 de muncitori, industria s-a îmbogăţit în anii „Epocii Ceauşescu" cu 30 de noi capacităţi de producţie. Aceste mîndre plaiuri au astăzi o forţă industrială de peste 30 de ori mai puternică decît cea din anul 1938, numărul personalului muncitor a crescut de la 41 mii persoane în 1965 la aproape 100 mii în prezent, iar populaţia urbană s-a dublat.

Această succintă pagină economică de istorie contemporană, dintr-o zonă în care altădată „nu se întîmpla nimic", merită a fi completată cu realizările edilitar-gospodăreşti şi social-culturale : din anul 1960, cînd a început practic construcţia de noi blocuri de locuinţe, au fost date în folosinţă 34 mii de apartamente, un modern spital cu 700 de paturi, o policlinică, dispensare, săli de clasă, aproape 5 000 de locuri în creşe şi grădiniţe, s-a construit o casă a ştiinţei şi tehnicii pentru tineret şi urmează să se inaugureze moderna casă de cultură a sindicatelor.

Pe una din străzile din centrul Botoşanilor am făcut un test cu zece tineri. Am reţinut cu satisfacţie că toţi ştiau cu precizie unde se află casa memorială a genialului cărturar şi om politic Nicolae Iorga. De aici din Botoşani, au pornit în lume marii titani ai gîndirii, ai gloriei universale — Eminescu şi Iorga —, care ne-au lăsat pagini inegalabile. Comentînd acest fapt cu un istoric, acesta mi-a completat lista cu numeroase alte personalităţi şi m-a îndemnat să trec neapărat pe la Liveni să văd casa în care s-a născut Enescu, cel care şi-a slujit ţara cu armele sale „pana, vioara şi bagheta" şi a făcut ca melodia duioasă a muzicii româneşti să răsune pe toate meridianele globului.

În centrul Botoşanilor, în aceste zile de puternică activizare politică a maselor, în care ele îşi manifestă din plin spiritul de responsabilitate civică şi socială, ascult din oră în oră acordurile Rapsodiei române. Privesc noua înfăţişare a oraşului şi mă gîndesc la opera creată de cei patru mari titani — Eminescu, Iorga, Enescu, Luchian —, dar şi la opera pe care o plămădesc astăzi mii şi mii de oameni aici, în cel mai vechi tîrg, în oraşul aflat la zona de contact între podişul înalt împădurit şi cîmpia din depresiunea Prutului de mijloc din străvechea şi eroica Moldovă. Este o operă durabilă, demnă şi frumoasă, umană, o operă dătătoare de viaţă.

Lazăr Băciucu

Un exemplar rar

Debutul relativ tîrziu al lui Constantin Dracsin („Poezii", Editura Albatros, 1981), cu versul său de o construcţie ciudată, inconfundabilă, corespunde momentului de afirmare a „noii sensibilităţi" în care se integrează erupţia lirică a generaţiei tinere, deşi poetul acumulase deja cîteva experienţe de registru şi de decantare. În timp ce expresia lirică a liderilor îşi releva pregnanţa printr-un exces al imaginii şi nevoia teribilă de individualizare, simplitatea rafinată a unui ţăran care a descoperit cuvîntul unic evidenţia o conştiinţă poetică de excepţie. Şi dacă gesticulaţiei spectaculoase îi revin superlativele şi o drastică „judecată de apoi", meditaţiei fragmentate şi neostentative profesate de Constantin Dracsin i se oferă şansa ca evoluţia să-i fie urmărită. „Intrarea în scenă" a „profesorului de estetică la catedra plantelor" putea reprezenta pentru unii neavizaţi şi rezultatul impresionabilităţii pe care o comportă lupta sa pentru depăşirea condiţiei existenţiale, făcîndu-l pe poetul Ioan Alexandru să-l asemene cu Luchian în ultimii ani de creaţie, dar şi să indice „seninătatea verbului său", dar următoarea înmănunchiere de versuri („Singurătatea simburelui", Editura Junimea, 1984) şi cea apărută în acest an, vin să argumenteze liniile de forţă ale unui univers poetic original provenit nu din asumarea unei culturi şi a unei suferinţe, ci din întemeierea unui destin.

Tentativei de examinare a propriei condiţii pe care o constituie ciclul „Singurătatea simburelui", care relevă rodnicia efortului izolator în contemplaţia nostalgică, îi corespunde discursul concentrat, la confluenţele tensiunilor majore ale lirismului, reflectînd „filosofia" unui suflet de ţăran care nu jură pe Freud. Conştient că mitul artistului damnat este perimat şi nu-i foloseşte, autorul nu doreşte să producă „sensibilizări" prin dificultăţile cu care se confruntă, adevăratele sale frumuseţi care-l fascinează nu îngăduie manifestări de compasiune sau silă. Poezia nu-l impopoţonează, ci îi deschide accesul la puterea de a-şi domina destinul. Între el şi ceilalţi ţărani nu s-a produs o ruptură existenţială, el se vrea un combatant ca oricare, îşi cunoaşte prea bine valoarea, dar solicită discreţie în privinţa „răului" pe care-l poartă ca fiinţă umană, făcîndu-l să exclame în ultimul volum : „Aşa — rău de tot ! — / sînt un exemplar de lux".

Cu aceeaşi formulă de maximă concentraţie, aforistică, aproape eliptică şi dizarmonică, refuzînd ludicul şi idilicul, observată încă de la prima apariţie editorială, reculegerile care compun substanţa lirică a „Lacului Septentrion" se conturează puternic într-o rostire tragică determinată de durerea pierderii iraţionale a celui apropiat. Poetul şi-a mobilizat toate resursele într-o executarea permanentă a unei **melete thanaton**, fiind „mereu pe cale de a învinge" : „Cu tot ce fac / mi-am creat obstacole / este un păcat / să forţezi legile mari". Dar moartea aşteptîndu-i momentul victoriei, aflată altădată ca o logodnică stînd alături, „pe un balot de paie", îi pătrunde neiertătoare fiinţa deschisă („Sînt cu moartea la mine acasă"). Nicidecum înstrăinat, nu-şi elaborează

George Luca

*) **Constantin Dracsin : „Lacul Septentrion", Editura „Cartea Românească", 1985.**

Continuare în pag. a 7-a

Aerul Eminescu

Pămîntul acesta de nord pare tot numai cer. Albastru rotund, colindat de miresmele toamnei şi de legendele celor mari ai sufletului nostru : Eminescu, Iorga, Enescu, Luchian. Aici e Ipotestiul, ca un izvor de unde urcă spre lumea limbii române aerul de leac Eminescu, apărîndu-ne şi luminîndu-ne cu puterea lui magică, clipă de frumuseţe şi de etern. Cu pădurile roşii sunînd, cu obcinele ca un leagăn de pămînt al cuvintelor primordiale. Ni se arată, ori de cîte ori trecem pe aici, datoria cea mare de a veghea asupra acestei averi inegalabile, cu dragoste şi cu grijă, pentru că ea este semnul de durată al fiinţei noastre.

M-am bucurat să aflu că oamenii locului înţeleg deplin acest lucru adăugînd mereu ceva la marea ctitorie a memoriei lui Eminescu. M-as bucura mult să aud că visele lor au devenit fapt, că Muzeul Eminescu s-a aşezat de-a dreapta Casei memoriale, că la Ipoteşti se desfăşoară anual mari simpozioane naţionale de eminescologie, aş vrea să fiu împreună cu ei cînd „lacul codrilor albastru" se va arăta iarăşi în toată splendoarea lui în inima pădurilor.

Am umblat prin ţinutul Botoşanilor, între nume grele de poezie şi de istorie. Ascultaţi : La Rai, Pomîrla, Şendriceni, Dorohoi, Botoşaniul însuşi, ca o cetate în construcţie continuă, cu industrie de vîrf, dar şi cu viaţă spirituală de vîrf. Şi mai ales cu oameni ca tinerii căutători de nou de la „Electrocontact" sau ca primarul, gospodar deschis spre toate cîte sînt ale obştei, din Pomîrla.

Locurile toate, oamenii toţi, trăiesc în aerul Eminescu şi-şi dau măsura întreagă sub această pecete.

Ideea de a aşeza întîlnirile revistei noastre aici, sub genericul „Revista «Luceafărul» pe plaiurile Luceafărului", pentru care avem a mulţumi forurilor locale de partid, mi se pare de aceea un dar nepreţuit, dar şi o răspundere deosebită. Ea vine în continuarea străduinţelor noastre de a sluji prin scris patria limbii române luminată dinlăuntru de geniul eminescian.

Nicolae Dan Fruntelată

Documentar

Omul acesta e încă tînăr,
omul acesta
îşi poartă cu decenţă celebritatea
şi, cînd se-ntoarce din cele străinătăţi,
suferă melancolic
la geamul vagonului-restaurant,
trecînd pe lîngă satul său natal
risipit printre dealuri.

Omul acesta are o mamă
(incremenită în rama unei duminici),
omul acesta are un tată
(coseşte veşnic pe-un clin al memoriei),
omul acesta are o iubită
(şi acum îl mai mîngîie,
parcă a lacrimi,
parcă a fintini istovite),
dar toate amănuntele sînt de prisos —
în obiectiv nu încape decît el,
numai el,
ca un oraş cu tot mai puţine periferii.

Emil Iordache

Jurnal de iubire

La Ipoteşti, cumpăr o ilustrată înfăţişînd casa în care Eminescu n-a locuit niciodată. Pe hîrtia lucioasă, împăturită în două s-ar putea scrie cel mai devastator mesaj de dragoste. În fotografie nu se vede teiul, singurul contemporan cu cel pe care îl căutăm aici. Plecăm mai departe. Pe drum, mănînc nuci verzi furate din cimitir şi mă gîndesc la scrisoarea pe care n-o voi scrie. Codrul de aramă are acum mii de ochi aurii. Spiritul codrului poate fi un zeu tînăr cu ochi aurii şi stea binecuvîntată pe umărul sting.

☆

Lacul. Aici există acum un căuş de pămînt crăpat, un pîlc de stufăriş palid, trei conducte de beton şi un excavator. Noi îl căutăm pe bădia Mihai. Dar n-a ajuns încă. Va veni odată cu apa cea limpede, cu nuferii şi cu lebedele.

☆

La Muzeul de ştiinţe naturale din Dorohoi, o fabuloasă colecţie de fluturi. Aripi dumnezeieşti, negre, albe, sidefii sau translucide pe trupuri nevolnice, dezgustătoare, de omidă. Mă rătăcesc voit într-o sală cu păsări împăiate. Este un loc unde se poate plînge în voie. Apoi, mai tîrziu, vine cineva şi-mi arată o nevăstuică. O jucărie de-o palmă, fragilă, imaculată, suavă. „Este unul din cele mai periculoase animale, sare la gît şi sfîşie carotida cu dinţii numai de dragul de a vedea sîngele victimei". Iată, bădie Mihai, o posibilă alegorie care tie ţi-a scăpat. Mă bucur cu pietate.

☆

În faţa unei săli pline cu oameni de 18 ani încerc să spun unde ne aflăm noi faţă de Mihai Eminescu, deşi ştiu că vor înţelege tot atît cît înţelegeam şi eu la 18 ani. L-am descoperit pe Eminescu de îndată ce am început să judec. Să judec, deci, nu simplu, să gîndesc. Am revenit la el în fiecare etapă de trăire a vieţii mele. L-am găsit de fiecare dată altfel şi de fiecare dată mai adînc. Acum, la 33 de ani, pot cuprinde cu mintea imensitatea astrală a geniului său. Acum ştiu că toţi cei ce ne aflăm truditori în ţara sublimă a limbii române avem în el lumina noastră dintîi. Astfel, ne rotim în jurul ideii Eminescu aşa cum ne-am roti, pe orbite mai largi sau mai strîmbe, în jurul unei planete de foc. Poate, peste un secol, se va şti care anume dintre aceste vietăţi întrupate care sîntem noi a avut puterea de a supravieţui. N-am avut niciodată curajul să scriu un poem despre Eminescu. Am îndrăznit însă, cu umilinţă, să spun în ce loc mă aflu eu faţă de nemurirea sa :

Dezlegarea somnului

Apoi mi s-a luat şi darul insomnorării.
Cearcănul de var al zilei peste noapte mi s-a petrecut,
mă-nvolburam prin trezie ca-ntr-o betie continuă
căci, iată,
ştiam atît de puţin, încît totul mi se părea ştiut.

„Păsările din satul indian Jatinga, au un comportament ciudat.
În fiecare an, la mijlocul lunii august,
ele îşi părăsesc cuiburile din pădure şi,
venind în sat cînd nopţile sînt ceţoase şi fără de lună,
se năpustesc asupra a tot ce luminează
de cele mai multe ori pierind imediat."

Înţeleg, înţeleg acum şi nimic nu mai contează în rest :
Uneori imaginea luminii quasi imago mortis est.
Astfel încît, cu capul sub ghilotina aripii stîngi
ca-ntr-o atotmîntuitoare murire
mă adăpostesc pe mine
şi mă uit a dormire.

Gabriela Hurezean

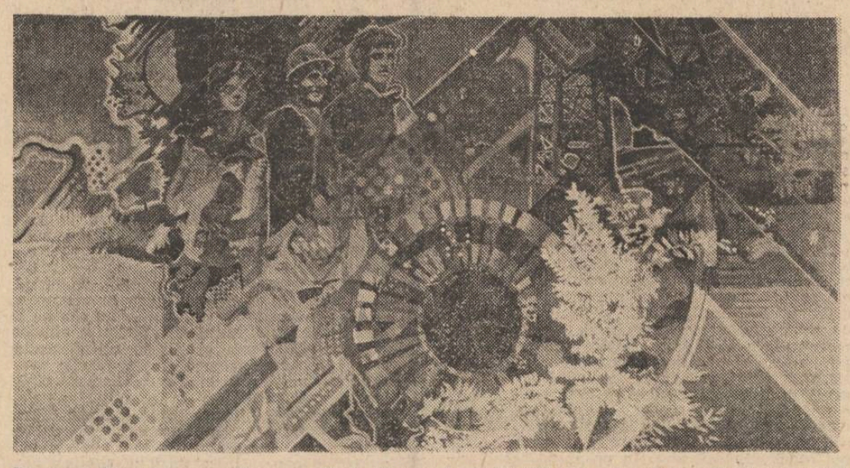

Fragment din pictura murală executată de Viorica şi Vintilă Mihăescu, la „Casa ştiinţei şi tehnicii pentru tineret" din Botoşani

Nu credeam

Nu s-ar putea spune că am mai fost la Botoşani, deşi, îmbrăcat în uniformă de soldat-elev (teterist), am făcut umbră în pas alergător pe dealurile oraşului. Nu s-ar putea spune pentru că, oricît ai fi de înalt, cîte poţi vedea printr-o cătare ? Atît şi atît, reper unu, reper doi... Se murea în lecţii de tactică şi strategie. Atunci însă „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată".

☆

După douăzeci de ani... bondarul argintiu aterizează numai pe o roată la Salcia. De aici un autobuz ne tîrăşte pînă la Botoşani, un oraş agăţat de rama hărţii României. Este toamnă, o luminiţă aurie alunecă pe o castană, un copil loveşte într-un gard, doi tineri trec în zbor pe deasupra noastră... iar eu, eu... „Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată / Pururi tînăr, înfăşurat în manta-mi / ochii mei..."

☆

Ceea ce nu s-a schimbat de atunci este cerul, un cer frumos, limpede, albastru ca privirea unei zevzite blonde coborîte din votivul unei biserici de hotar cu hram la toţi sfinţii. Aici şi cerul este al lui Eminescu, îi şoptesc, şi „Ochii mei 'nălţam visători la steaua / Singurătăţii..."

☆

La Ipoteşti nu poţi atinge nici măcar cu o privire cele ce au fost ale poetului. Un fum de frunze albeşte micul cimitir din spatele casei în care odihneşte sărăcit cu totul căminarul, alături de cea mai blîndă mamă din cîte ne-a fost dat să avem. Nucii de deasupra aruncă orbeşte cu nuci în noi, o luminiţă clipeşte pe o cruce, cineva a deschis o fereastră spre lume, cineva mîngîie un trunchi de copac, teiul Lui, oare de ce trăieşte copacul ăsta mai mult decît El, oare... „Cînd de-odată tu răsărişi în cale-mi / Suferinţă, tu, dureros de dulce..."

☆

Un drum spre Eminescu este un pelerinaj în care te lepezi de răutăţi şi de spaime, pregătindu-te pentru zborul de toamnă al păsărilor spre ţări mai calde.

Un drum spre Eminescu este şi o auzire a versurilor care au împletit cerul rămas neclintit deasupra Ipoteştilor de la naşterea Lui.

Un drum pe care auzi „mîndra glăsuire a pădurii de argint" şi paşii năluci albe care calcă lacul din pădure.

De aceea îţi pare, mergînd, că trebuie să laşi capul mult pe spate şi să strigi :

„Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată ;
Pururi tînăr, înfăşurat în manta-mi
Ochii mei 'nălţam visători la steaua
Singurătăţii".

Iulian Neacşu

teatru

Fragila arcă

Cine a văzut-o şi auzit-o recitînd Eminescu ? Era acolo poezia, rostirea ei în starea cea mai pură, ca şi cum ar fi fost rostită cu cuvintele dinţii abia create la-nceputul lumii. Glasul ei ponderat (de unde atîta vie stăpînire într-o fiinţă-n care tulburarea artei îşi are, atît de bine întipărite, încrustările ei ?) sfărîma tot ce ar putea fi vulgar şi rău şi urît. Un vis visat cu Carmen Galin : versuri de Mihai Eminescu.

A uitat-o cineva după rolul mutei din filmul „Tănase Scatiu" ? A uitat cineva tăcerea ei furtunoasă, frenezia ei tăcută, privirea de ciută încolţită şi de supusă, prea supusă şi de nevinovată ?

Hai să nu povestim, Carmen Galin, despre roluri acum. Mai bine să gîndim un pic la imensul tău devotament în faţa talentului uriaş pe care ţi l-a hărăzit firea.

Carmen Galin este actor total. Dramă, comedie, tragedie. Cîntă şi dansează. Plînge şi rîde şi tu plîngi şi rizi. Se înalţă pe lună după braţul de flori ascunse acolo de soartă şi-l află pe loc. Şi tu o vezi. Ea este o uimire continuă şi o surpriză continuă. Fragila arcă luînd în piept munţii de criţă, cucerind, cucerind, cucerind.

Biruitoare, urcă şi coboară ţinînd în braţele subţiri ca doi pui de trestii imensul glob halucinant al artei. Fragila arcă într-un val de fier, triumfătoare-şi poartă harul către noi, cei mereu uimiţi de tulburătoarea ei prezenţă.

Ioana Diaconescu

Mi-o închipui, seara, după spectacol, dîndu-şi de pe frunte o şuviţă rebelă ca un gînd supărător ce trebuia şi el alungat. O văd în studioul teatrului radiofonic, cu expresia ochilor mereu în schimbare, de la exaltare la tristeţe, de la melancolie la exuberanţă. Asta pentru a ascunde ceva ? Pentru a distrage atenţia cuiva ? O văd, frenetică şi blîndă în timpul filmărilor, căutînd să cucerească cea mai înaltă culme a perfecţiunii artistice (o, unde este ea, pare a spune gura ei strînsă, copilăroasă şi tragică). O văd tremurînd şi ridicîndu-se dreaptă dintr-o trecută disperare într-o viitoare bucurie. Aşa să fie ea, draga de Carmen Galin a noastră ? Fragilă arcă într-un val de fier, ea, încununata de fericire şi tragedie, poartă cu demnitate trandafirii dar şi spinii lor. Fragilă arcă, dar biruitoare, Carmen cuprinde cu braţul valul de fier şi-l soarbe, spre uimirea tuturor, ca pe o licoare fermecată, mai fluidă decît orice fluid.

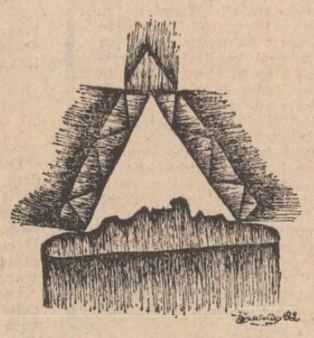

film

«Aripi de zăpadă»

Un titlu care se vrea „frumos", care se vrea „poetic", te ajută să presimţi inconsistenţa operei ; „poezia" e salvarea de ultim moment a unui film căruia îi lipsesc argumentele specifice căci, dacă nu te ajută să descoperi lumea în care trăieşti, cu un ochi mai lucid decît al tău, dacă nu poate să te surprindă prin profunzime şi dramatism, atunci încearcă măcar să te facă să visezi ; e, aparent, (şi numai aparent !) un refugiu ; selecţia funcţionează şi aici ; bunele intenţii nu scuză frigiditatea creatorului şi o metaforă banală nu o să ajungă niciodată să scoată un film din impas. În „aripi" şi în „zăpadă" şi-a pus Adrian Petringenaru toate speranţele atunci cînd şi-a gîndit filmul ; trebuia, bănuiesc, să fie ceva „frumos"... Aripi (deltaplan), înălţimi (munţi), tinereţe („Cireşarii"), zbor (cu deltaplanul), zăpadă (multă !)... În rest, mici încurcături rezolvate uşor. Atmosferă destinsă, de vacanţă. Poate să fie ceva mai frumos decît asta ? Eu aş zice că da, poate ! Aş zice că, dacă **frumosul** s-ar obţine de felul lui cu asemenea argumente, n-ar fi existat niciodată nici artă şi nici artişti. Adrian Petringenaru se foloseşte de **Cireşarii** lui Constantin Chiriţă aşa cum se foloseşte de frumoasele peisaje alpine, încîntat de aspectul lor exterior ; eroii lui Petringenaru, spre deosebire de cei ai lui Chiriţă, nu au personalitate — nici în grup, nici fiecare în parte ; în ceata de adolescenţi care îşi spun „cireşari", în afară de „simpaticul" Tic nu am recunoscut eroii ciclului literar decît după nume ;

Desene de Constantin Dracsin

filmul nu întăreşte şi nici măcar nu confirmă renumele cîştigat de grupul **cireşarilor** prin romanele lui Constantin Chiriţă. Tocmai aici, în caracterele sale, în sesizarea psihologiei de grup, în unitatea prin diversitate, în temeritate şi cutezanţă, în înţelegerea pentru idealurile adolescentine, era structura de rezistenţă a ciclului scris de Constantin Chiriţă ; ce preia filmul din toate acestea ? Nimic în afară de cîteva date exterioare. Ca să aflăm ce este de fapt „Aripi de zăpadă", cred că cel mai bun lucru este să dăm cuvîntul programului de sală : „...acţiunea... se petrece în timpul vacanţei de iarnă a elevilor într-o atmosferă de voie bună, cu cîntece, distracţii şi întîmplări pionereşti." Aşadar voie-bună, destindere, vacanţă... Întîmplările „pionereşti" sînt pesemne acele mici încurcături despre care vorbeam, precum pierderea lui Tic din autobuzul care îi duce pe **cireşari** spre atmosfera de bună voie, cîntece şi etc., etc., pentru ca apoi, un sfert din film, să aibă ceilalţi pe cine căuta „...în plin sezon hibernal, într-un cadru natural de mare frumuseţe...", după cum tot programul de sală o spune. „Cîntecele" sînt ale lui Nicu Alifantis — de fapt un singur motiv muzical exploatat cînd şi cînd — mai ales atunci cînd fiorul poetic al înălţimilor, aripilor, zăpezii etc., ar trebui să ni se strecoare în suflet. Că ochiul se bucură, asta e adevărat — şi datorită imaginii lui Vlad Păunescu, şi datorită, pur şi simplu, frumuseţii peisajului ; eu unul cred însă că nu ne ducem la film ca să vedem vacanţa altora !

Nicolae Mateescu

Luceafărului

La Pomîrla, legenda...

amintire din
„Pe urmele Luceafărului"

Dicitur : Bodnărescu Samson a sădit
la fereastra odăiței lui Eminescu,
undeva la Pomîrla, un castan sau un tei,
descuind doar foraibărele, copacul
ca o pasăre mirositoare să vină
pe umărul prietenului...
Impresionantă e anecdota, uriașă însă
pasărea verde cîntind
lîngă geamul pămîntului.

Și iarăși cuvîntul

Să cred că trăim în cuvînt,
cuvînt care poate să tragă
semnalul de tren de la vînt
sau carul cu viața întreagă.

cuvînt care poate fi foc
și apa ce-l stinge deodată,
auz îmbrăcat în noroc,
cuvîntul fecior, dar și fată

și care să nască un verb
atît de frumos, încît steaua
să cadă deasupra-i superb,
dînd firavă-n lături perdeaua.

Și noi să fim toți ca-n pămînt
în inima lui mult decentă.
Mai cred că trăim în cuvînt,
cămin funerar și placentă.

Dumitru Țiganiuc

Transparență

În cetatea asta-n care
Nimeni nu mă mai cunoaște
Fețe vii și fețe moarte
Trec ca norii peste ape,
Împrumută fiecare
Din lumina mea o parte.

În cetatea asta verde
Toată lumea m-a uitat
Chipul meu ca-n fum se pierde
În văzduhul tremurat

Zi de zi tot mai departe
Adîncesc alba-mi tăcere
Învățînd să tac pe note
Precum apele-n cădere.

Poate o ninsoare-albastră
Mi-a supt chipul în adînc
Poate-o liniște sihastră
M-a înfășurat pe-un cînt
Și nu sînt decît o umbră
Și nu sînt
Decît cuvînt.

În cetatea asta parcă
Mă întorc cu un toiag
După veacuri petrecute-n
Valea Plîngerii
Pribeag.

Lucia Olaru Nenati

Odă

În preajma hîrtiei de scris furnicile vin
împodobite cu
flori de măslin, cer dreptul la cuvinte,
apoi în cuvinte
se așează și acolo rămîn.
Un vînt pămîntiu prin apropiere, ca un
murmur de Bacovia
stîrnește sintaxa în care ele-și lucrează
adîncul.
Sînt singur și foarte abătut de la trebi,
iambii, dactilele, troheii odihnesc printre
clasici, iar
osteneala mea se sfarmă ca o frunză uscată
de brustur
sub privirea severă a domnului cititor.
În plumbul topit al linotipurilor
fiorul se pietrifică în bob de nisip așezat
într-un pustiu între folosul unor predici
în deșert, –
am scris ca mergînd pe ape
să pot fi auzit și reînviat.

Gellu Dorian

* * *

Un șarpe alb de ceață
trece înlănțuit de gîtul unui drumeț
ce are-n mînă un pumnal
care mușcă pieptul unei frumoase fete
din care curge sîngele lacrimilor
Nimeni nu-și aduce aminte ce-a fost.

Lucian Alecsa

Nord-Est

„fiind băiet păduri cutreieram". Gazdele noastre ne duc într-o pădurice din preajma Botoșanilor. Cîteva utilaje de șantier în repaus pe marginea unei gropi năpădită de stuf. Apa a fost scoasă de aici. Este, ni se spune, lacul pe marginile căruia hălăduia junele Eminescu. Arama pădurii decorează somptuos peisajul. Groapa n-are nimic majestuos în ea. Lazăr Băciucu vrea însă să redea lacului eminescian nuferii. Atunci el va deveni într-adevăr lacul lui Eminescu.

Vizită la „Electrocontact". O întreprindere neverosimilă. Majoritatea lucrătorilor ei sînt tineri, foarte tineri. Media de virstă este amețitoare pentru o întreprindere fruntașă, cum este „Electrocontact". Secretarul de partid ne vorbește mult și cu mîndrie despre întreprinderea la care lucrează. Nu mai lasă loc nimănui. Are dreptate. Electrocontact, întreprindere tînără în toate privințele este invidiabilă în cele mai multe privințe. Un tînăr inginer ne prezintă în laboratorul fabricii una din invențiile lui. Aflăm că are aproape 100 din ele, iar 40 sînt brevetate. Cum este posibil ? Sîntem toți tineri. Echipa lor de fotbal se numește dacă nu mă înșel „Luceafărul" Botoșani.

Luceafărul. La Botoșani toate cenaclurile se numesc „Luceafărul" ; se numește **Luceafărul** și echipa de fotbal. Cenaclul de la „Electrocontact" vrea să se numească și el tot **Luceafărul.** Discuție între gazde și oaspeți asupra titulaturii. Noi, veniți de departe, credem că titulatura n-are importanță. Important este că cenaclul condus de profesorul D. Țiganiuc este laborios și viabil. Poeții care citesc acolo, trei muncitori și un inginer vădesc chemare chiar dacă sînt pe trepte diferite ale exercițiului literar. Noi am vrea să fie simplu : „Cenaclul Electrocontact". Sîntem siguri că ei îl vor numi tot **Luceafărul.**

La Dorohoi, la fabrica de confecții. Vizităm secțiile. Cusătoresele nu mai lucrează cu acul ca-n **Viața** lui Eminescu. Sînt hale mari de lucru de croitorie rapidă. Am început în localul unei școli, ne spune secretara de partid. Apoi am avut mai multe „dezvoltări". De la cîteva sute acum sînt aici, mii de lucrători. Dăm să plecăm. Tovarășa Titianu Maria ne întreabă dacă mai apare **Almanahul Luceafărul.** Apare, dar nu l-au primit. Directoarea Maria Siminiceanu ne întreabă ce cărți au mai apărut. Aici, în Nord-Est cărțile se caută. Ideea tovarășului Lazăr Băciucu de a chema revista **Luceafărul** pe plaiurile Luceafărului avea de ce să se nască.

M. Ungheanu

Un sat la margine de țară

Nu cred să existe un alt loc în lume în care toamna, anotimp de miracol, să izbucnească atît de puternic — această explozie de bogăție, de lumină și de culoare — cum izbucnește aici, pe malurile Dunării ori în Carpați, pe dealurile Moldovei ori în necuprinsul Bărăganului românesc. Am avut fericirea să vedem lumina soarelui pe un pămînt bogat în zăpezi aducătoare de belșugul auriu al lanurilor în toamnă. Poate de aceea spectacolul culorilor atinse de brumă are pentru noi alte înțelesuri, alte dimensiuni și cu siguranță că tot dintr-o asemenea pricină i-am ieșit înainte cu cîntec de cînd ne știm pe lume !... Cu niște ani în urmă am avut ca oaspete un scriitor din Nord. Un scriitor finlandez, îndrăgostit de meleagurile noastre si bun cunoscător al limbii si obiceiurilor pe care le păstrăm de la bunii și străbunii noștri. „Am călătorit mult, îmi spunea într-un răgaz de asfințit de soare, dar un anotimp al culorilor cum aveți voi românii, nu mi-a fost dat să întîlnesc !...". Mi-a făcut plăcere să-i ascult mărturisirea. I-am lăsat tihna să mîngîie galbenul mestecenilor cu privirea și să soarbă aroma merelor coapte, deschisă spre umezeala nopții. Aveam în gînd o mulțime de vorbe și întîmplări despre noi și-ai noștri pe care să i le destăinui, dar am tăcut. Mi-ar fi plăcut să-i povestesc că am cunoscut satul românesc în multe din ipostazele lui trecute și actuale. Să-i spun cum i-am simțit zvîrcolelile neîncrederii în anii de foamete care au urmat războiului și cum am binecuvîntat mireasma caișilor în floare din primăverile istoriei prezentului imediat. Cum am îndrăgit oamenii cu chipul dîrz în marile încleștări ale vieții, dar luminos și senin după descătușare. Să-i povestesc cum mi-am purtat umbletul pe drumurile lungi ale cîmpiei, sorbindu-i aroma de pîine coaptă sub soarele verii și cum am ascultat gîndurile oamenilor în ceasuri tîrzii de noapte, cînd pînă și vînturile ațipesc.. I-am îndrăgit pe țărani pentru că m-am născut printre ei și pentru că nu i-am părăsit niciodată. Le-am stimat demnitatea durerii și a clipelor de îndoială și poate tocmai de aceea am îndrăznit să scriu despre ei. În copilărie tresăream de dorul zăpezilor și regretam alături de ei plecarea verii, cunoșteam mersul nopții după mișcarea stelelor și tot de la ei am deprins ziua în care pămîntul își așteaptă sămînța ca să rodească...

Toate acestea îmi veneau în minte într-un ceas al unui prinz de septembrie, undeva departe de casă, călătorind împreună cu cîțiva colegi într-una taina cuvîntului scris printre dealurile cu coame line ale județului Botoșani. Era rostul porumbului să ia drumul hambarelor și al rodului viței de vie — o, cît de frumos o alintă localnicii numind-o «frăguță !» — să se așeze în linuri și să-și arunce aromele peste păduri. Veneam din Ipotești lui Eminescu, îi urmărisem pașii pînă în inima pădurii și ascultasem privighetori tîrzii înginînd «Lacul codrilor albastru». Ne îndreptam spre o margine de țară, comuna Pomîrla. Nu văzusem locurile și nu-i întîlnisem încă oamenii. Știam cîte ceva din povestirile celor care-și scăldaseră privirile în apusuri și răsărituri de soare în alte primăveri și-n alte toamne și, mărturisesc sincer, mă încîntaseră. Știam că la Pomîrla își odihnise umbletul Împăratul graiului românesc, venit la prietenul său Samson Bodnărescu și-mi erau cunoscute cîteva legende legate de hatmanul Anastase Basotă și lumea lui. Drumul urca și cobora văi, ca o apă lină în căutarea de matcă. Încercam să-mi închipui așezarea și să leg o vorbă cu primul ieșit în cale. Este un mai vechi obicei. Uneori izbutesc, alteori nu. La ce se vor fi gîndit oare prietenii mei ? !... Șoseaua pustie. Oamenii sînt la cules. Pe spinări de dealuri umblă care sub povară și se aruncă sămînța pîinii anului viitor. Șoferul cunoaște bine locurile. Le-a călcat de nenumărate ori. Înginînd o frîntură de cîntec și pare că se mîră de neștiința mea. „Nu se poate să nu fi venit pînă astăzi la Pomîrla !...", mi se năzare că-mi spune, privindu-mă cam dintr-o parte. „Uite că se poate", îi răspund puțin jenat, prins în acest dialog al mirărilor. În dreapta șoselei, un nuc stufos își rotește coama după soare. Dincolo de el, pe aceeași parte, numele localității, iar ceva mai încolo o urare de bun-venit pe care am înțeles-o abia la plecare cît de sinceră și de călduroasă este. Case arătoase, gospodării pe potrivă... „La Pomîrla nu sunt «bogați» și «săraci» avea să-mi răspundă primarul comunei, Ioan Rusu, la o întrebare mai în două colțuri. Sînt oameni care trudesc din noapte-n noapte și au tot ce le trebuie ; ba le mai și prisosește ; și vreo cîțiva lenesi. Dar nu pentru ei ați bătut dumneavoastră atîta drum pînă aici, la marginea țării. Or să se dea și ei pe brazdă, că altfel nu se poate !...". Un sat la margine de țară... I-am bătut drumurile cu un fel de mirare neînțeleasă. Mă simțeam ca și cum aș fi ajuns la capătul unei livezi încărcate de rod. Oamenii sunt pretutindeni la fel. Pe tot cuprinsul acestei uriașe livezi vorbesc aceeași limbă și rup rotunda pîine în două jumătăți egale, ca abia apoi s-o întindă copiilor. Poate aici, la Pomîrla, graiul localnicilor păstrează ceva mai mult din adîncile înțelesuri ale versului eminescian, iar horele lor — nu ne-am întîmplat în zi de duminică, dar cu siguranță așa trebuie să fie — sunt aceleași pe care le-a ascultat și George Enescu în Livenii Botoșanilor. Am intrat într-o școală mică — două odăi, o tindă și-o prispă — astăzi un mic muzeu al așezării, conduși de un dascăl din partea locului. Cu emoție în glas ne-a spus că pășisem în interiorul primei școli din Moldova și-n acele clipe am simțit că am pătruns într-un altar al neamului românesc ! Călcam pe aceleași modeste dușumele pe care călcase Mihai Eminescu. Bogată țară !... Am privit chipurile dascălilor din rame și am gîndit cum vor fi arătat oare elevii care l-au avut profesor pe Samson Bodnărescu, fost director al liceului particular «Anastase Basotă» din Pomîrla și cum îl vor fi privit ei pe Eminescu, pentru care Bodnărescu a sădit un castan sub fereastra celui care avea să devină Luceafărul poeziei românești ?!... Am străbătut parcul comunal în curmezis și am intrat în curtea școlii înălțate de Anastase Basotă. Directorul coordonator al școlii, profesorul Viorel Budeanu, ne-a condus sub castanul de la fereastră. I-a mîngîiat trunchiul într-un fel numai de el știut și în clipa aceea am înțeles frunzele șoptind : «Împărat slăvit e codrul, / Neamuri mii îi cresc sub poale. / Toate înflorind din mila / Codrului, Măriei-Sale». Am simțit nevoia să mă așez într-o bancă, să închid ochii și să ascult : «Sus în brazii de pe dealuri / Luna-n urmă ține strajă. / Iar izvorul, prins de vrajă / Răsărea sunînd din valuri». Cu gazdele noastre am străbătut codrii Hertei într-un ceas în care soarele punea aur peste păduri. Se legănau în amurg virfurile stejarilor și coborau turmele spre ponasul de noapte. Alunecau frunze mari pe jumătatea șoselei, semănînd cu paftalele domnești. Înserarea avea să coboare nu peste multă vreme. Era un ceas de veghe și de poezie. Și-atunci, la fel ca în codrii Ipoteștilor, mi s-a părut că pe deasupra acestei așezări de margine de țară privighetori tîrzii ating claviaturi de lumină :

«Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stelele scapără-n cale...»

La plecare am rugat șoferul să oprească o clină. În ziua care se sfîrșise, nucul își copsese rodul. I-l auzeam căzînd ritmic pe asfalt. Mi-am trecut palma pe deasupra localității pe care o părăseam și mi-am luat rămas-bun de la toți cei pe care i-am cunoscut. Ceva mai încolo, două vorbe scrise : «Drum bun !» Am mulțumit. Un sat prin care și-a purtat pașii Mihai Eminescu nu poate fi la margine de țară...

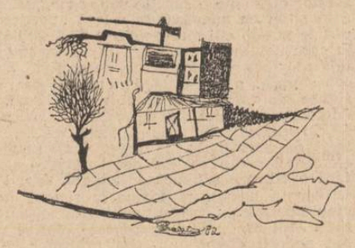

Constantin Georgescu

Fragment din pictura murală executată de Viorica și Vintilă Mihăescu, la „Casa științei și tehnicii pentru tineret" din Botoșani

CENACLURI BOTOȘENENE

Planeta

Eu sînt o planetă
cu diverse probleme.
Soarele meu răsare, zilnic,
din altă parte,
sau, la fel de bine, nu răsare deloc,
totul depinde de direcția
și de intensitatea vîntului
din ziua precedentă.
Neștiind în ce parte mi-e răsăritul,
nu pot avea și eu o hartă proprie,
ceea ce este o pierdere
pentru Astronomie.
De aceea, gîndurile și sentimentele
care mă populează
sînt mereu dezorientate,
și ar fi tragic pentru ele
dacă nu ar purta, fiecare,
cîte un ceas potrivit după
ora centrală a rațiunii.

Filip Militeanu

Strada inimii

Pe strada care trece prin inima mea,
O mașină basculează pămînt în fiecare zi.
Am întrebat pe șofer : Ce șantier va fi ?
Nu mi-a răspuns, basculează mereu.
Într-o zi a basculat un arbore,
Era tînăr, l-am întrebat de unde vine,
El mi-a înmugurit în mîini.
Mîine oare ce va mai bascula mașina ?
Aș vrea o fîntînă acoperită cu liliac
înflorit.

Dumitru Petraș

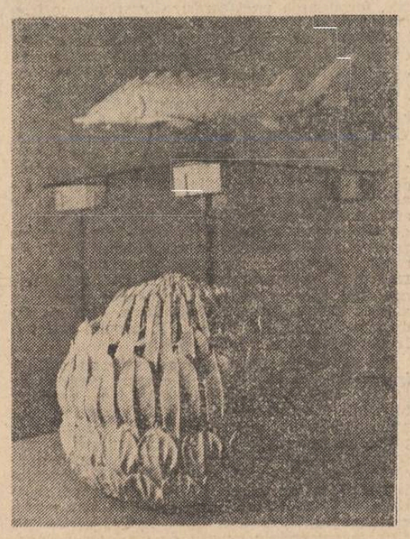

Ceramică de Ioana Șetran

Flori de măr

Privind dimineața
Ce îți strivește blîndul trup
O lacrimă se-nchină-n fața ta
Și lumina
În zeci de mii de-oglinzi
O rupi

Dorina Mitiu

Lăsați-mi culorile toamnei

Lăsați-mi culorile toamnei
Cu toate visele încorporate-n legende
Aurul galben stropit în abur de rouă
Și-n tainice lacrimi de frunze.
Lăsați-mi soarele să dea farmec
Codrului, izvoarelor limpezi,
Norilor plumburii și înaltelor cetini de brad.
Cu ele vreau să aprind o candelă
deasupra vieții
Și să rog întunericul să se preschimbe-n
lumină.
Lăsați-mi o colibă la marginea pădurii
Învelită-n cer albastru și-n foșnet de frunze.
Vreau să respir aerul proaspăt de toamnă
Duhoarea caldă a copacilor umezi
Vreau să adun toate culorile
Și să le pun în scrinul de vise
Lăsați-mi amurgul violet al toamnei
Cu toate cringurile și luminișurile ei,
Cu toate luminile ciudate
Ce sclipese în oglinda de stele
Vreau să fac o cunună din pînza de soare
Și s-o dăruiesc toamnei.

Lidia Bordeianu

Tălăngile mele de bronz

Treceau pe dealuri cîrduri colorate
de oi, sub razele crepusculare,
și le-auzeam cum tropoteau, departe,
cu zgomot de motoare infernale.

Apoi s-au dus pe interfluvii mate,
o transhumanță crîncenă, damnată,
pe cînd în Cosmos se-auzea cum bate,
silit, un ceas ce n-ar fi vrut să bată.

Se vor întoarce-n altă seară, poate,
cînd voi dormi pe fîn cosit de-o lună...
Pe dealuri lungi, trec turme-automate
și-n mine-aud tălăngi de bronz cum sună.

Viorel Ilișoi

plastică

O performanță culturală

Cunosc de mulți ani orașul Dorohoi și mărturisesc că l-am îndrăgit pentru frumusețea sa vetustă, ca și pentru tandrul peisaj colinar în mijlocul căruia este situat. Am poposit aici de mai multe ori pentru a vizita nobila ctitorie a lui Ștefan cel Mare, un monument ce merită măcar un hagialîc în viață, am contemplat cu plăcere casele vechi a căror arhitectură pitorească, cu stucaturi și balcoane forjate, ar merita să fie pusă în valoare, dar niciodată nu m-am gîndit că ar fi posibil ca acest oraș să devină — fie și pentru scurtă vreme — o capitală a artelor. Și iată că miracolul s-a produs.

În după-amiaza zilei de 28 septembrie 1985, în sălile muzeului din Dorohoi se inaugura, în prezența unui public entuziast, o admirabilă expoziție, manifestare care venea să încheie în mod festiv tabăra națională de creație și simpozionul național de creație industrială „Ambient '85", ambele acțiuni avînd ca temă materială sticla și porțelanul.

Refuzîndu-se soluțiilor convenționale sau rețetelor de piață sigură, cei 12 artiști decoratori, ceramiști și sticlari, s-au ambiționat să demonstreze că un debut poate fi investit cu calitatea gravă a unui act de matură împlinire. Într-adevăr, deși s-a consumat doar o singură ediție din cele 12 prevăzute pentru tabăra de creație sticlă-porțelan, se poate afirma că la Dorohoi există azi cea mai interesantă expoziție din țară pentru domeniile amintite, cu certa perspectivă a unei consacrări în plan internațional. Afirmația poate părea riscantă, dar selecția lucrărilor expuse — lucrări realizate în cuptoarele de foc ale întreprinderii locale STIPO — este concludentă, onorînd devotamentul și munca inspirată a participanților. Pendulînd cu grație între funcționalul imediat și ambianță, ei au căutat cu obstinație frumosul, acel frumos care nu se oprește la epiderma pentru a pătrunde, fie și cu discreție, înlăuntrul lucrurilor, realizînd, prin oglindire, o imagine simetrică în receptor.

Besacteaua din translucide frunze de porțelan semnată de Ioana Șetran este un obiect înzestrat cu o perpetuă putere de încîntare, cu atît mai surprinzător cu cît virtuțile sale utilitare nu sînt cu nimic trădate de somptuosul ornamental. În lumea divagațiilor sentimentale cu tentă tragică se situează lucrările de sesizantă inventivitate modernă executate de Alexandru Antik, Aurelian Antal, Maria Antal. Folosind cu siguranță un limbaj mai restrictiv, Cristina Popescu-Russu invită la meditație asupra formelor închise, în timp ce Cornelia Moldoveanu și Dionisie Popa au preferat relația stimulatoare dintre geometrism și elementul decorativ de tip aleatoriu. Sticla, acest material de excepțională claritate fluidă a ocazionat performanțele experimentatiilor Dan Băncilă și Valeriu Semenescu — acesta inspirat pare-se de tentaculele „droserei rotundifolia", zisă și „roua cerului". Dan Popovici a preferat forme mai clasice, ca și Mihaela Eugenia Kvasnevski, în timp ce Mihai Debeli a stăruit în a demonstra frumusețea mereu nouă a unor tipare doar aparent cunoscute.

Expoziția datorează mult acelor artiști și tehnicieni care, participînd la lucrările simpozionului de creație industrială au revelat încă o dată resursele inepuizabile oferite de sticlă și porțelan în condițiile valorificării inspirate a mijloacelor de producție industrială. Paharele lui Mihai Debeli, serviciile și obiectele din porțelan semnate de Both Ildiko, Valeriu Schiopu, Alfred Polder, Emil Crețu, Both Andras, Cristina Ienus, sticlăria utilitară sau numai decorativă executată de Marius Neamțu, Nicolae Eftimie, Marcel Marius Nuțu, Paula Iulia Fuica, Vladimir Șerban Ciorolu, Vasile Valentin Bulmaga și Mihai Nazarie — toate aceste exponate contribuie la succesul acestei manifestări artistice de indubitabilă valoare națională.

Născută din inițiativă locală și susținută cu entuziasm de Uniunea Artiștilor Plastici, tabăra de creație de la Dorohoi promite să devină factorul de polarizare, de stimulare și de confruntare critică pentru progresul general al artelor focului din țara noastră. S-a vorbit despre asemănarea cu tabăra de la Măgura care, în cei 16 ani de existență, a influențat benefic legătura dintre sculptori și piatră, reușind să remodeleze — prin proliferare — peisajul artistic din întreaga țară. Comparația nu este forțată : într-adevăr, este de așteptat ca, în viitorul apropiat, vorbind despre performanțele sticlei și porțelanului de artă să spunem, în primul rînd : Dorohoi.

Vasile Drăguț

muzică

Creație românească în Festival

Pentru a putea înțelege în ce fel se așează actuala școală de compoziție în continuarea creației enesciene, devine importantă observația că, deși nu au fost însoțite de o lucrare teoretică, aceste pagini au proprietatea de a se constitui într-un **sistem.** Nu despre o teoretizare consecventă, despre o plasare multinivelară e vorba aici ; fapt e că, în orice piesă importantă, există caracteristici de scriitură și gîndire muzicală trădînd o inalterabilă consecvență față de pagina cu portative, consecvență care se explică dacă o imaginăm ca reflectare sonoră a unei atît de originale trăiri artistice și, poate în primul rînd, a unei **situări estetice,** din perspectiva profesionalismului muzical, față de această teribilă ardere interioară. Putem vorbi, în modul extins, de sistem deci, alăturînd vastei creații enesciene și o mai vastă interpretare muzicologică a dominantelor stilistice ale acestei sublime muzici. Scriem aceasta deoarece muzica contemporană cere o receptare aparte, urmată de inerenta judecată de valoare. Într-o lume sonoră a maximei diversități, chiar dacă această pluralitate își are o rădăcină comună atît de generoasă însă încît permite eflorescențe aparținînd parcă unor specii de pe latitudini diferite, o receptare a muzicii făcînd abstracție de cadrul ideatic generator ar fi confuză. Unei teorii putem să-i judecăm fie coerența argumentației, fie relevanța (adaptarea la realitatea fenomenului sonor), fie amîndouă. La fel și față de piesa muzicală : îi observăm fie solidaritatea cu teoria din care s-a desprins, fie relevanța față de acel substrat sensibil comun care ne identifică și ne unește deopotrivă, cu alte cuvinte, apreciem dacă muzica „comunică". Istoria artei abundă însă de cazuri cînd opere capitale, au fost, la început, întîmpinate cel puțin cu indiferență, dacă nu cu ostilitate. De aceea, îndreptîndu-ne atenția spre primul „criteriu", notăm că, în creația unor autori consacrați, lucrările importante marchează o desprindere semnificativă, dialectică față de un cadru teoretic rigid. Nimic nu e mai steril în istoria muzicii decît repetiția oarecare, cenușie și multe piese ale unor autori consacrați își depășesc, cu necesare consecințe estetice, un cadru care, oricît de larg, rămîne totuși imperfect față de complexitatea de gîndire și simțire a ființei umane. Legat mult de virstă (cei cîțiva ani în plus sau în minus, atît de importanți cînd ai în jur de 30 de ani) situația se prezintă în privința tinerilor, în linii mari la fel : există tineri autori deja formați, care și-au găsit o cale proprie și alții care încă „se caută". În primul caz, gîndirea e fie a profesorului de compoziție (și atunci vorbim nuanțat de epigonism), fie se depărtează într-o oarecare măsură de banca de curs a Conservatorului (judecăm deci dacă „amendamentele" se susțin) fie, caz rarisim, face tabula rasa întîiuind ceva, original, nespus, pe care îl putem reconstitui în măsura în care „nimic nu e nou sub soare" însă mai sînt atîtea lucruri de spus totuși. Trebule subliniat însă că cele două „categorii" sînt comparabile estetic : frecvent, o prea rapidă găsire-închidere de (în) sine este neinteresantă în fața unor căutări în spiritul unei autentice deontologii componistice. Există însă o trăsătură unind imensa majoritate a celor ce scriu muzică în România: raportarea la moștenirea enesciană. Fără **Vox maris** nu se pot înțelege, de pildă, eterofoniile lui Șt. Niculescu; fără **Simfonia de cameră** nu se „justifică" amănuntele modale din muzica lui Th. Grigoriu. Fapt este că, fără ivirea lui Enescu, creația noastră ar fi arătat altfel și certitudine este că, în lipsa sclipirii geniului enescian, șlacheta valorică a muzicii românești s-ar fi găsit pe undeva aproape de zona sterilității epigonice sau a experimentului de dragul bruscării (experimentale) a bunului gust.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

III. Complexul motivației extraordinare (6)

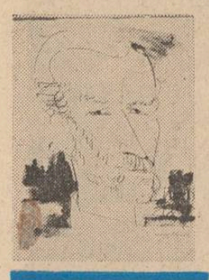

Există totuși situații în care povestitorul însuși pare convins de narativitatea structural demoniacă a întîmplării de viață, cînd straniul ei tragism s-ar crede că refuză cu obstinație altă motivație decît cea postulată de gîndirea fatalist magică a colectivității umane rămasă încă prizoniera acelor mentalități în cazul cărora misticul își pierde vigoarea realistă de sorginte arhetipală deviind într-un soi de sacralizare misticizantă. În asemenea împrejurări, regula jocului impusă de paralelismele și interferențele existente între imaginarul realist și imaginarul fabulos pare că nu-și mai relevă prezența, încît narativitatea celui de-al doilea plan devine atotcuprinzătoare. Mergînd aproape exclusiv pe mina epicului, așa-zicînd, impersonal din punctul de vedere al poziției autorului, Voiculescu dă impresia că renunță la orice detașare critică lăsînd faptele să vorbească de la sine. Aceasta fiind, prozastic vorbind, starea de fapt, este totuși justificat să credem că, în ce-l privește, povestitorul acordă, în esență, credit postulatelor în cauză ? Adevărul e că ar fi cu totul simplist să acceptăm un asemenea unghi de interpretare ; chiar și de data aceasta, prozatorul e departe de a se complace în postura de „copist" obedient, Impersonalitatea atitudinii și tonalității narative, în fond, nu face altceva decît să dea curs unui alt „joc", de natură exclusiv subtextuală, pe care cititorul trebuie să-l dezlege cu eforturi sporite. „Încifrarea" ideaticii fantastice, acum, beneficiază de simplitatea sieși suficientă a povestirii :

„Bintuit de duhuri și vîrtejuri lăuntrice, lacul se știa că e fără fund, lac rău : înhață — și ce apucă nu mai dă drumul. La față se arată curat și ademenitor. Dar numai la cîteva palme dedesubt mișună o plasă vie de brădiș lacom, răsfirat ca o nesfîrșită caracatiță, care te prinde și te incîlcește fără putință de scăpare. În cîteva clipe, iezerul te trage într-unul din nenumăratele puțuri și cotloane care-l căptușesc, unde te închide ca într-o pungă.

Lacul rău își avea tainele lui venite din vechi veleaturi, pravile pe care pescarii le țineau din moși-strămoși cu smerenie. Nu era îngăduit să-i calci anume locuri, mai ales mijlocul, care stă ca un iezer aparte, miez negru, viu, unde vine de ape gazoase ca pe picior zbucnite din alte tărmuri bulbuceau în afunzișuri, primenindu-l necontenit cu rotiri de unde cînd calde, cînd înghețate. Peste alte colțuri de pe fața lui întunecată, stau puse legături și opreliști care nu se ridicau decît la anume zile, după datine și rînduieli bătrîne. Și numai de către oameni care cunoșteau cuviințele și se înfățișau cu îmbunări și descîntece.

Lacul nu suferea uriciunea sub nici un chip. Ucigașii, nelegiuiții, bolnavii care i-ar fi pîngărit apele erau apucați fără veste și înghițiți. Trebuia să-i știi toanele, să-i respecți năravurile, să-i pricepi gîndurile ca să te lase să-l tulburi și să-ți dea slobozenie să umbli în visteriile lui cu pește".

Cum se vede, (e vorba de povestirea **Lacul rău**), realul este supus unui atît de insidios proces de **poetizare demoniacă**, încît cititorul (stimulat de completa absență a „vocii" naratorului, cu funcțiile ei discret amendabile), pare, pur și simplu, inhibat : are sentimentul că riscă să alunece el însuși în simplism angajîndu-se într-o atare operație „impudic" discriminatorie, menită a discerne adevărul ; în fond un adevăr atît de limpede dacă luăm în atentie perfect logica motivație a împrejurărilor ce au dus la constituirea primejdiosului lac si, drept consecință, dacă admitem că e absolut firesc ca oamenii să se fi gîndit la măsuri de precauție adecvate. Lucrurile se complică însă și mai mult în continuare, ceea ce face ca o atare stare de inhibiție să sporească. Următoarele momente ale povestirii tind cu tot mai multă insistență la neutralizarea spiritului analitic, dîndu-se, parcă în exclusivitate, cistig de cauză perspectivei narative imaginar fabuloase. Astfel, portretul viitoarei victime, flăcăul Gheorghieș, beneficiază de trăsături care escamotează cu superbă dezinvoltură mitizantă datele realului. Știința eroului de a înfrunta primejdia înecului grație intimei cunoașteri a meandrelor apelor lacului și deosebitei lui destoinicii de înotător este integral mistificată tocmai în această direcție :

„Și nimeni mai bine ca Gheorghieș nu-i cunostea adîncul tainelor, toate apucăturile și artagurile. El se afla în slujba lacului de cînd venise pe lume. Gheorghieș era copil din flori. Maică-sa îl născuse într-o noapte de mai, acolo pe malurile înflorite ale iezerului, ascunsă într-un cuib de papură, în rînd cu lebedele sălbatice, fără să fi spus vreodată cine-i fusese ibovnic. O vreme mersese vorba că fata s-ar fi avut cu zmeul lacului. Dar asta se uitase. Părinții o iertaseră. Și copilul crescuse frumos și vrednic, dar mai ales istet, fruntaș între toți cîți se încumetau să se facă pescari pe lacul cu nume rău.

Pentru el apele aveau slăbiciune. I se deschideau totdeauna fără împotrivire și-l primeau cu îngăduință. Nu-l apucau niciodată vijelii nebune stîrnite din senin, cum se întîmpla multora, nici nu-i piereau mîiile și cîrligele furate de paznicii străfundurilor. Cu el pescuiai fără primejdie peste mare și frumos din avutiile fără număr și seamăn ale lacului. Căci el sta cuminte sub obîrlădurile iezerului, supus la toate rînduielile, ca un fecior neîntinat și ascultător".

În fine, sub același acaparant unghi de incidență cu **poetizarea demoniacă** a realului este așezat tragicul moment al înecului. Îndepărtarea eroului de condiția sa de „fecior neîntinat și ascultător". („Dar de la armată flăcăul se întorsese schimbat, îngîmfat, năbădăios, năravit la băutură și nerușinat cu femeile. Nu mai ținea datinile, călca opreliștile") ar fi, deci, în exclusivitate, cauza teribilei întîmplări, cînd, de fapt, la mijloc nu este vorba decît de o imprudență fatală. „Darul" de neîntrecut înotător al lui Gheorghieș, evident, nu este „luat" de nimeni ci pierdut de el însuși, chiar dacă nenorocirea are loc într-o zi „interzisă" precum duminica. Însă, în litera și în spiritul lui, textul narativ ține cu tot dinadinsul să ne convingă de contrariul, dîndu-ni-se a înțelege cît de „limitați" sîntem în biata noastră perceptie prozaic realistă :

„Au pornit la iezer, unde Gheorghieș s-a dezbrăcat într-un luminiș, și-a lăsat grămadă straiele pe mal și, fără să-și facă o cruce, a sărit în apele încruntate, pe care a început să le taie voinicește cu lopețile brațelor. Firtații îi țineau de urît de pe mal, hăindu-l necontenit.

Dar Gheorghieș, ca un smintit, uitase că mai cu seamă duminica era cu asprime oprit să tulburi odihna lacului și să-l înfrunți... Și încă încins de vin și aprins de o muiere... Pe la un sfert din drumul către celălalt mal, s-a răsucit și s-a pus pluta, mînînd lin spre mijlocul iezerului. Acolo deodată a scos un racnet, s-a dus la fund, a săltat iar deasupra, luptînd cu îndărătnicie și cercînd să strige. Celor de pe mal li s-a părut că vorbește cu cineva, că se roagă, zbătîndu-se între niște brațe de apă ce se ridicau să-l încolăcească. Și li se năzărîră năluci și spaime cu plete de spumă și bărbi crețe de valuri. Dar repede, ca și cînd cineva l-ar fi tras de picioare în jos, Gheorghieș s-a făcut nevăzut, înghițit în adînc. Flăcăii care-l urmăreau cu ochii au încremenit la început, apoi s-au zbătut, nestiind ce să facă".

Dar adevărata piatră de încercare a povestirii în ceea ce privește relevarea atît de încifratului ei mecanism în ordinea tehnicii fantasticului, o constituie interpretarea memorabilului episod al scoaterii lui Gheorghieș mort din adîncurile lacului.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Un eveniment editorial : „Ordinea cuvintelor" de Nichita Stănescu — ediție coordonată de poet și îngrijită de Dan Alexandru Condeescu

Doi scriitori clujeni, două generații preocupate de istorie : poetul Petre Bucșa și prozatorul Eugen Uricaru

S. V. P.

Urmare din pag. 1

ția de despăgubire (plus amendă) a unei importante personalități din lumea industriei mobilei deoarece fotografiindu-se pentru reclama produselor sale în interiorul unui spațiu de prezentare a mobilei l-a denumit „show-rooms", deși avea la îndemînă foarte franțuzescul (!) hol.

Dintr-o reacție, previzibilă, m-am trezit căutînd exemple asemănătoare. Firește, în limba română. Și am descoperit cîteva, poate mai puțin picante în anecdotica lor, totuși suficient de ilustrative.

În codul abrevițiunilor telex — deci un normativ oficial — figurează un s.v.p. care, politețea obligă !, precede, aproape ca o clauză de stil, formularea unei cereri către partenerul de dialog telex și care nu înseamnă altceva decît bășinașul „vă rog" (s'il vous plait). În același cod mai există un w.a., tradus de autori prin „cuvînt înainte", și un w.b., căruia îi corespunde în aceeași traducere oficială expresia „cuvînt după", ambele abrevițiuni, foarte probabil, fiind forma uzual prescurtată a unor cuvinte din limba engleză.

Utilizarea acestor abrevițiuni nu este legată, așa cum ai putea avea tentația să ți-o justifici, de satisfacerea unor obligațiuni internaționale acceptate pentru că, pe de o parte, există în același cod și abrevițiuni din limba română, pe de altă parte, terminologia este folosită într-o proporție decisivă pentru comunicații în limba română. Așadar, persoana aceea onestă care transmite un mesaj telex, bate cu seninătate cele trei litere magice, semnificante pentru ea a unui gest elementar de politețe, fără să știe de omagiul implicit pe care-l depune astfel și la picioarele domnului Racine.

Pe ambalajul unor medicamente cu acțiune întîrziată este plasat un R într-un cerc. R. de la francezul retard (întîrziere). Nu neapărat în numele limbii române, mai degrabă în numele anonimului „uzager" al medicamentului ar putea fi căutată o altă inițială ; sau o altă soluție lingvistică. Mai amintesc, foarte în treacăt, de asocierea a două inițiale, R.K. devenite în limbajul uzual „recau", și însemnînd **reparație capitală**, fără să înțeleg de ce este preferat simbolul K. aceluia de C. Să mai vorbesc de firmele comerciale cu atît de evocatorul Snack bar, ori de Drugstore ?!...

Cu siguranță că cineva cu mai multă răbdare ar găsi exemple și mai ilustrative. Înțelegînd prin ilustrative acele cazuri în care deși există un corespondent perfect și aș spune acreditat de timp în limba română a unui cuvînt sau expresii se preferă totuși limba străină. Nu sînt un purist și nu acuz limba de metisare doar pentru că primește, asimilează, expresii preluate ori prelucrate din alte limbi. Mi se pare chiar că acesta este un semn de sănătate a limbii. De vigoare a ei. Mărturisesc însă că îmi este dificil să înțeleg de ce trebuie promovat, spun chiar impus — pentru că este folosit în terminologie oficială, cu caracter de normativ — un cuvînt care nu se vădește indispensabil limbii. Și nu este indispensabil din simplul motiv că îi preexistă un alt cuvînt sau expresie, viabile. Ce-ați spune dacă unei întreprinderi românești i s-ar aplica o amendă pentru că reclama (prospectul) editată folosește greșit sau impropriu limba română !?

Într-o anchetă de mare anvergură făcută de o revistă franceză (nu de specialitate !) s-au spus niște lucruri patetice despre **stare** și destinul limbii franceze. La capătul lecturii rămîi cu senzația stranie că se vorbea despre o limbă moartă sau pe cale de dispariție. Stilcită morfologic, desfigurată lexical de caria persevérentă a anglismelor, subminată de agresivitatea jargoanelor, pînă la punctul în care s-ar fi ajuns la crearea unor bariere de limbă între generații !... (unde am mai auzit eu formulîndu-se astfel de imputări ?!)

Există pretutindeni oameni care se tem pentru frumusețea limbii. Așa cum te-ai teme pentru o ființă sau un obiect că s-ar degrada printr-o folosință nesupraveghiată. Un fel de proces de îmburuienire. În acest sens s-ar putea vorbi de înlocuirea unei retorici elevate, a unei fastuozități aproape ritualice a limbii, **bogății** fiind egală dintr-o anumită perspectivă cu **frumusețe**, cu un limbaj să-i spunem elementar ; utilitar.

Procesul acesta pe care l-as numi de **contracțiune** a limbii vorbite (simplificare e cu totul altceva și nu ar fi corect spus pentru că mereu se pregătește o **altă** limbă) poate fi socotit un „model" istoric. Asemeni unui flux continuu, în cadrul căruia limba pierde cuvinte devenite inutile, cuvinte lipsite de forță, cuvinte degradate, dar dobîndind altele noi, întreg schimbul făcîndu-se — mi se pare mie — sub tendința constantă a unei simplificări (reducțiuni) sintactice și morfologice. Deci, în finalitatea implicit asumată a ușurării actului de comunicare. Proces cumva implacabil.

Există însă din păcate și un proces de metisare a limbii — un lucru cu adevărat grav. Francezii au inventat un cuvînt specific : **Franglais**. Ceea ce ar vrea să spună franco-engleza. Noi ar trebui să inventăm mai multe cuvinte compuse. Pentru diferitele soiuri de „altoiuri".

În fiecare cultură există oameni care suferă pentru metisarea limbii. Totuși, cred eu, sînt limbi mai vulnerabile și altele mai puțin vulnerabile. Româna pare să facă parte din primele. Poate că e vorba de o labilitate a limbii. Dar poate că procesul reflectă și un anume mimesis în caracterul nostru, un spirit de comedie care ne îndeamnă la travestiuri, sacrificînd totdeauna ceva pentru altceva care nu mai poate fi sacrificat. Poate... La ce bun însă toate aceste motivări ? ! Nici măcar nu ar putea fi invocată nevoia, considerată la un moment dat firească, de a apela la o limbă mai bogată, la o cultură **formată**. Fiindcă limba și cultura noastre sînt de mult formate, au o maturitate și bogăție ce se autodemonstrează. Alături de asimilări care se dovedesc utile și sfîrșesc prin a fi validate de limbă (iar nu prin acte de autoritate), se fac metisări absolut gratuite, din comoditate, sau din pretiozitate, sau, strașnic paradox, pur și simplu din incultură. Și peste toate acestea (asistăm cu stupoare și tristețe !) am ajuns să se practice împrumuturi dintr-un idiom rudimentar de sorginte seminomadă, pe care nici măcar pitorescul nu le poate motiva. Iar spiritul de frondă nu poate fi nicidecum o consolare.

Pînă la urmă, mă gîndesc, o societate pentru protejarea limbii române nu este exact ultimul lucru care ne lipsește. Dar încep să fiu din ce în ce mai sigur că nici nu ne-ar prisosi.

Tratatul de dialectologie românească

Tratatul de dialectologie românească, elaborat de către sectorul de dialectologie din cadrul Institutului de cercetări etnologice și dialectologice din București, cu colaborarea unor specialiști din alte centre universitare, din țară și din străinătate, în coordonarea dr. Valeriu Rusu, apărut la Editura „Scrisul românesc", este prima sinteză academică de amploare în care este prezentată limba română în întreaga ei diversitate și bogăție geografică — cele patru dialecte ale ei : dacoromâna, aromâna, meglenoromâna, istroromâna, cu subdialectele și graiurile respective — în baza datelor înregistrate pe terenul dialectal românesc în atlase lingvistice, monografii, texte, glosare și studii.

Acest **Tratat** a beneficiat de tradițiile valoroase ale dialectologiei românești și a folosit cele mai noi achiziții de metodă și tehnică a cercetării graiurilor populare, semnificînd, astfel, momentul actual al evoluției graiurilor și dialectelor românești și al dezvoltării dialectologiei, ca știință particulară consacrată unuia dintre elementele cele mai semnificative ale creației materiale și spirituale ale unei etnii, **graiul**.

Tratatul de dialectologie românească este opera generației actuale de dialectologi, care și-au consacrat eforturile, timp de două decenii, studierii aspectelor celor mai dinamice și mai expresive ale limbii materne, graiurile și dialectele românești.

Este de subliniat că faptele de grai românesc sînt examinate în perspectivă interdisciplinară (concordanțe etnografice, folclorice, dialectale), atît de fertilă în științele contemporane, inițiată cu pregnanță, în dialectologia românească, de Școala lui Ovid Densusianu, și sînt apreciate ca expresia, cea mai fidelă, a unei anumite identități culturale regionale, ca parte fundamentală a patrimoniului cultural popular.

Să menționăm că pentru prima dată în dialectologia românească sînt studiate și prezentate și graiuri românești vorbite în cele mai diferite medii lingvistice, în țări europene și chiar din alte continente, unde s-au stabilit, odinioară, în anumite condiții istorice, comunități românești, graiuri care sînt martori contemporani ai afinităților intime între **limbă** și **popor**, fapt evidențiat, etnolingvistic, de cuvîntul **limbă** care avea, în limba veche, ambele sensuri.

Graiurile și dialectele românești sînt studiate comparativ, în perspectivă genealogică și istorică, cu graiuri ale limbilor cu care ne învecinăm și cu alte graiuri romanice, rezultînd, astfel, mai pregnant, individualitatea limbii române între limbile romanice și locul ei între limbile balcanice, punîndu-se în lumină ce a primit limba română de la idiomurile cu care se află în contact și ce a dat ea acestor idiomuri, ca reflectare a prestigiului cert de care s-a bucurat, de-a lungul secolelor, creativitatea românească în lumea balcanică.

Aceste raporturi, la nivel dialectal, subliniază faptul că graiurile reprezintă partea cea mai dinamică a unei limbi, înregistrînd cu o sensibilitate nedezmințită în nici o epocă istorică schimbările petrecute în viața materială și spirituală a unui popor, în procesul devenirii lui și al afirmării sale cu o voce bine individualizată între națiunile lumii.

După un capitol introductiv, substanțial, în care sînt prezentate cele mai importante noțiuni și probleme teoretice privind cercetarea graiurilor și a dialectelor și criteriile aplicate în delimitarea unităților dialectale (grai, subdialect, dialect) într-un anumit peisaj dialectal, în care se înfățișează raporturi între continuitate și discontinuitate în afirmarea unității unui idiom, semnificația idiolectului (vorbirea unui individ), rolul „țărilor", al vetrelor lingvistice și al centrelor de iradiere se trece la descrierea principalelor unități dialectale ale limbii române : cele patru dialecte menționate mai sus, cu o privire specială consacrată dacoromânei, dialectul vorbit, în principal, pe teritoriul țării noastre, în aria căruia se degajă cinci subdialecte : muntean, moldovean, bănățean, crișean, maramureșean și se pune în discuție individualitatea graiurilor din Transilvania propriu-zisă și din Țara Oașului.

Este de subliniat că autorii **Tratatului** valorifică cele mai diverse date obținute în numeroase cercetări de teren, de generații de dialectologi, precum cele trei serii de atlase lingvistice, naționale și regionale, românești, zeci de volume de texte și glosare dialectale, monografii și studii publicate sau în manuscris, fapt relevat și de cele 177 de hărți lingvistice care însoțesc și exemplifică particularitățile discutate în diferite capitole ale **Tratatului.** O mențiune specială se cuvine pentru capitolele în care sînt descrise cele trei dialecte românești sud-dunărene : aromâna, meglenoromâna și istroromâna, pentru care, în general, **nu dispuneam**, pînă la Tratatul de față, decît de date culese de pe teren acum o jumătate de secol și mai bine chiar. Or, autorii acestor secțiuni au făcut ei înșiși, chiar în acești ani, cercetări aprofundate asupra acestor dialecte, aducînd probe vii, concludente despre rezistența acestor graiuri românești, martori unici, la sudul Dunării, ai romanității și odinioară și ai românității de astăzi, fără de care nu se poate explica și înțelege procesul atît de interesant al formării limbii și a poporului român, trecînd, de la latină, prin toate fazele istorice și ajungîndu-se la înfățișarea contemporană, de idiom romanic capabil să răspundă celor mai variate exigențe pe care le impune viața modernă.

Tratatul se încheie cu un **microglosar** de dialectologie, util atît specialiștilor cît și unor cercuri largi de cititori care doresc să se familiarizeze cu tehnica cercetării dialectale, pentru a pătrunde în unul dintre cele mai fascinante laboratoare ale creativității poporului român : graiurile populare.

De asemenea, o **bibliografie** selectivă are menirea de a oferi cititorului instrumentele necesare aprofundării problemelor care îl interesează, iar un **rezumat**, în limba franceză, are scopul de a incita pe specialiștii străini să deschidă cu luare aminte această carte fundamentală consacrată celui de al patrulea „picior" al mesei lingvisticii românice, comparate, cum o numea un savant, limba română. Cu atît mai mult fundamentală, cu cît, fiind vorba de o limbă care dispune de documente scrise de dată relativ recentă (secolul al XVI-lea), formele orale de exprimare, originare și originale, de bază, anume graiurile și dialectele sînt martori decisivi, și, în multe puncte, unici ai istoriei noastre, ai istoriei limbii noastre naționale.

Diversitatea și expresivitatea graiurilor și a dialectelor se realizează în forme care reprezintă o contribuție semnificativă și generoasă la dezvoltarea întregului, în speță a limbii noastre naționale, ca pecete de excepție a poporului nostru între celelalte popoare, și a limbii literare, ca mijloc de exprimare a unei culturi și de participare a acesteia la civilizația universală.

Căci graiurile și dialectele unei limbi, prin aspectul lor pitoresc, reprezentativ, își asumă funcția de a organiza universul la nivelul unei anumite specificități regionale și de a construi, în baza acestor date, o viziune realistă și originală a lumii.

Graiurile populare reprezintă, în fond, un patrimoniu cultural inestimabil ceea ce explică înversunarea cu care un grup uman, ancorat într-o anumită realitate geografică, își apără modul specific de exprimare lingvistică, deci identitatea lui culturală, materială și spirituală.

De aici decurge și semnificația epistemologică și etică a dialectologiei care, studiind graiurile și dialectele, pune în lumină varietatea și bogăția unui anumit peisaj dialectal, în conlucrarea organică a formelor de manifestare (graiurile populare), spre realizarea unității limbii întregului popor.

Este evident că, înțeleasă astfel, dialectologia își mărturisește vocația generoasă, umanistă și patriotică, care deschide perspective largi pentru studierea și înțelegerea creației și spiritualității populare.

Mihai Culman

Lumea în poezie

Urmare din pag. 1

poate fi decît un prim semn al înscrierii poeziei în epocă, al dorinței poetului de a fixa, prin mari „fotograme" lirice timpul trăit, propria experiență spirituală. Mi se pare firesc deci ca poezia acestui sfîrșit de secol să poarte amprenta universului material, exultînd, ca să folosesc o expresie a lui Marinetti, „vibrația modernă", mitul mașinist și nu carul cu boi sau piua de apă. Un poem scris azi ambiționează să fie, cel puțin, un „martor" al epocii, al realității, pe baza căreia construiește apoi realitatea „suprapusă" a poeziei. Cerul poetic contemporan nu e mai puțin încărcat de stele, de comete și meteori dar e brăzdat, printr-o fină sugestie lirică, de reactoare și sateliți, de sonde și navete spațiale. Suava roză e înlocuită uneori cu o garoafă de plastic și totuși lumea poeziei nu sucombă neapărat în prozaism sau în derizoriu, ci poate naște o nouă tensiune, descriind asemenea „paradisuri" artificiale.

Poezia devine însă vulnerabilă atunci cînd mizează aproape exclusiv pe o asemenea recuzită „actualistă". Cîntînd chiuveta, conservele, surogatele, viteza, calculatorul electronic, protezele, laptele praf și videocasetofonul, orice „poezie a cotidianului" decade, dacă conferă acestor elemente o funcție pur scenografică, fără a le situa cu adevărat în relații „poetice". Din păcate putem cita multe mostre de „poezie nouă" în care noutatea se rezumă la aceste ingrediente cu caracter eminamente decorativ, epatant, considerate, printr-o facilă analiză, ca semne sigure ale valorii, ale autenticității. Este vorba, de cele mai multe ori, de o iluzie a actualității, de un înțeles superficial, imediat și „trivial" al ideii de actualitate. În acest caz prelucrarea elementelor din realitatea imediată e realizată fără o filtrare artistică suficientă, faptul brut, de esență jurnalieră accede la rangul de imagine poetică cu pretenția și ifosele autenticității. Sînt producții literare care plătesc un tribut nedorit efemerului, derizoriului, „modei", fiind lipsite de forța pe care le-o poate conferi numai viziunea integratoare asupra realității.

Poezia aparține cu adevărat timpului ei numai în măsura în care reușește să se înalțe deasupra acestei zguri nesemnificative a realității. Ea trebuie să facă distincția între elementele de suprafață și cele de conținut, între formă și fond, între efemer și esențial. Poetul poate să privească lumea dintr-un unghi cu adevărat liric numai atunci cînd reușește să identifice dimensiunea spirituală a epocii, compusă din experiențe interioare, tendințe și idealuri specifice. Nu „mica publicistică a realității", ca să folosesc o expresie a lui Adrian Marino, conferă actualitate poeziei ci capacitatea ei de a explora „sufletul epocii" (Musset), laturile psihologice și morale ale vieții moderne, modul de a trăi și a simți ale omului contemporan. Nu doar chiuveta, autostrăzile, razele gamma și celelalte elemente ale toposului cotidian conferă credibilitate realității poemului ci capacitatea demersului liric de a înțelege complexitatea sufletului modern, emoțiile și sentimentele sale, datele și nuanțele inedite intervenite în orizontul nostru spiritual. „Forțarea" actualității, prin aglutinarea componentelor „ambientale" ale acesteia este sortită eșecului : poți fi „inactual de prea mult prezent", spunea Călinescu. Folosind o imagine a lui Hölderlin, s-ar putea spune că poetul trebuie să stea cu picioarele în apa realității imediate dar trebuie să se avînte cu aripile spre cerul imaginației poetice, altfel poemul se va naște ca o ființă tîrîtoare nu zburătoare.

În altă ordine de idei, am reținut afirmația unui confrate mai tînăr cum că „poezia" n-ar avea modele sau predecesori. Este oare îndreptățită o delimitare atît de tăioasă în raport cu îndelungata tradiție a poeziei românești ? Poate fi concepută creația fără un punct de plecare anterior, fără asimilarea și sinteza fecundă a realizărilor predecesorilor ? Poate fi vorba de o noutate absolută, fără nici o participare, sub o formă sau alta, a tradiției ? Este posibilă izolarea sau ruptura de permanență și de trecut ?

Întrebările de mai sus sînt, desigur, retorice. Asemenea declarații categorice nu mai constituie o noutate pentru fila de pergament, atît de încercată, a istoriei literare. „Poezia începe cu noi" e o afirmație făcută adesea în trecut de reprezentanții diferitelor grupări și școli literare ; avangardiștii, de pildă, au aspirat manifest la ieșirea din istorie, la despărțirea integrală de tradiție, prin gesturi și programe estetice iconoclaste, care s-au dovedit în cele din urmă iluzorii. Cu sau fără voia lor, aceste fenomene „modernomane" au fost asimilate de tradiție, trecînd din prim-planul zgomotos al vieții literare în filele trecutului și în vitrinele muzeelor. Ceea ce triumfă este, pînă la urmă, ideea de continuitate a fenomenului literar, văzut în unitatea lui, noile opere fiind integrate firesc seriilor anterioare, pe care le continuă, le regîndesc și le îmbogățesc, la nivelul unor noi sinteze. Iată de ce un adevărat spirit cultivat se caracterizează prin deliberata raportare la permanente, prin respectul intelectual pe care îl au toți adevăratii scriitori față de predecesori. Aceasta nu exclude, desigur, originalitatea, inventivitatea, receptivitatea față de tot ceea ce caracterizează spiritul nou al timpului. De aici și pînă la negarea „în corpore" a înaintașilor e o cale destul de lungă. Aceste reacții juvenile fac parte însă din ritualul ciclic al vieții literare ; un asemenea act contestatar este adesea un motiv de pură competiție, o revanșă pentru succesul care întîrzie, sperîndu-se realizarea unei notorietăți imediate. Dialectica fenomenului literar stinge repede asemenea „furtuni în paharul cu apă". După succesele efemere, după trecerea valului „modei" reapar în prim-plan adevăratele valori, permanente și rezistente, al căror caracter de noutate este dat de tensiunea lor intrinsecă și nu de alinierea gregară la retetele „sigure" ale unei perioade.

Siguranța începutului

Urmare din pag. 1

și fiecare gest al personajelor capătă acum cu totul alte semnificații.

Această încărcare a anodinului cu semnificații nebănuite ni se pare a fi performanța majoră a prozei pe care o scrie Cristian Teodorescu. Astfel, în **Moștenirea**, tînărul Dexan distruge cu o furie nefirească o bicicletă hîrbuită, moștenită de la tatăl său. „Las-o mă, că-i ajunge !", îi strigă, în final, consătenii. Gestul, de o violență deplasată, și replica țăranilor, care parcă s-ar referi la o ființă vie, sînt aici punctul final a trei situații conflictuale, concentrate spectaculos pe numai cele cinci pagini ale prozei, fără a-și pierde nici o clipă relevanța. Dexan a moștenit de la tatăl său nu numai bicicleta, ci și poziția ex-centrică a acestuia, prin comportament, față de restul colectivității. Replica din final a consătenilor traduce anularea atitudinii lor mefient-dispretuitoare față de tînăr, acceptarea lui, cu același statut, în rîndurile lor. Pe de altă parte, Dexan suportă greu atît „moștenirea" cît și animozitățile cu grupul. Distrugerea bicicletei este o răzbunare eliberatoare. În fine, Dexan are în buzunar banii pentru o bicicletă nouă. Distrugerea celei vechi este un spectacol triumfal. Ne aflăm, cum observa Mihai Ungheanu în cronica la volumul lui Cristian Teodorescu, foarte aproape de universul prozei lui Marin Preda din „Întîlnirea din pămînturi". **Moștenirea** este o strălucită dovadă a forței autorului de a pătrunde în profunzime specificul mentalității rurale.

O piesă antologică este și **Tapetul.** Autorul recurge aici la modalitatea jurnalului intim, stilul notației, abrupt, fără vane orgolii literaturizante, amintind de **Caietul proscris** al Albei de Céspedes. Notațiilor zilnice ale Minei P. li se adaugă observațiile, discrete, ale naratorului, care nu-și judecă personajul, ci doar îl observă, ajutîndu-l să-și comunice drama și să-și dezvăluie psihologia. Mina este o madame Bovary de București, privită fără ironie, ci cu o anume comprehensiune. Căsătoria o dezamăgește, serviciul — este coafeză — o sicilie, singurătatea o deprimă, femeia vrea să-și depășească actuala condiție și nu găsește calea. Această stare de derută își află expresia fidelă în paginile jurnalului intim, veritabilă radiografie a psihologiei feminne. Mina nu este însă o luptătoare, iar încercarea ei de a evada din sine, de a-și releva personalitatea virtuală, se limitează la achiziționarea unui tapet cu un peisaj montan. Nu ne aflăm însă în registrul satirei crude din, de pildă, proza lui Teodor Mazilu. Mina trăiește o dramă reală, domestică, dar nu mai puțin reală din această cauză. Scena finală, în care naratorul își descrie personajul distrugînd cu unghiile tapetul, semnifică renunțarea dureroasă la iluzie și instalarea definitivă în mediocritate.

În prozele sale, Cristian Teodorescu nu pare a acorda prea mare credit tehnicilor textualismului, față de care colegi ai săi de generație se dovedesc extrem de permeabili. El folosește de cîteva ori procedeele autoreflexivității și își invită cititorul să participe la construirea discursului, dar o face atît de „abrupt", încît sînt înclinat să cred că aceste demersuri au funcția de distantare ironică.

Fina intuiție psihologică, echilibrul construcției, autenticitatea dialogurilor și fluența povestirii sînt calitățile prin care volumul de proză scurtă al lui Cristian Teodorescu se impune ca un debut absolut remarcabil. În „Maestrul de lumini", Cristian Teodorescu nu se joacă cu luminile ,ci știe să le folosească asemeni unui profesionist.

POŞTA REDACŢIEI de Ion Gheorghe

LILIANA PETRUŞ : Vedeţi Antologia **Luceafărului** din 16 februarie 1985. Mulţumim pentru cei doi grăunţi, care încolţind, să fie munţi. Şi alte poeme, că aveţi de unde.

EMIL MANOLACHE : Clipa care sînt eu : „Cît de departe eşti mare / De vîrful copacului, că se zbate lemnul bărcilor în el /.../ Aştept vara. / Pînă atunci resturi de valuri / Se ceartă / De la această clipă care sînt eu." **Poem :** „Somnul / S-a lipit de pleoape / Ca un anunţ publicitar / De stîlpul primăriei / Mă simt / Ca o zi de duminică / Prin cartier". Mai trimiteţi.

CASAPU GEORGETA : Ziceţi în bilet : „M-a încurajat efortul dv. de a îndruma tinerele condeie în rubrica **Poşta redacţiei** să vă trimit cîteva din încercările mele „literare". Aş dori să le analizaţi şi să-mi comunicaţi răspunsul dv.". Am analizat, însă nu vă pierdeţi curajul : lupii nu mănîncă toate oile, mînaţi-le şi paşteţi-le.

B.I. DINU : Acest loc : „Numai tu mi-ai rămas / domniţă dor şi muiere / necunoscută fecioară muiere / numai tu din toate / dintre lucrurile uitate / dintre obiectele / vieţii mele / prădate". Şi acesta : „Spune-mi ce-ar mai rămîne din tine / cîmpie prelinsă ca un trifoi / caprifoi / peste o culme aprinsă / de tăciunii morţii / speriaţi de adîncimea din noi". În rest, declarative foarte.

HOREA CALIMAN : Din **Corbul :** „La lespedea luminii lunii / Îl văd că s-a oprit. / O lacrimă îi curge. Unii / Spun că a îmbătrînit. / Dar şoapta aripii spre seară / se-aude iarăşi — gînd rebel / Un corb bătrîn mai zboară / În sus, către castel". Aici şi nu prea.

EMIL PERSA : Am încercat să găsim un lăstar, o floare, o frunză. N-a ieşit nimic.

VICTOR SITARU : Ilizibile. Procedaţi cum credeţi.

N. SIBINUL : Mulţumim pentru răspunsul la **Ancheta noastră privind difuzarea Luceafărului.** Din poezii, această strofă mai cu viaţă ; „Furtuna din-nalturi coboară durere / Norii năvalnic lovindu-se-n faţă / Fulgeră, tună — şi dă cu putere / Grindina mare pe sfînta verdeaţă".

CONSTANTIN FLORIAN : Aş vrea : „Aş vrea / să fiu / apa rîului / ce mîngîie-n undă / coapsa rotundă / a pietrei / Aş vrea / să vrei / locul pietrei / ce face să sune / pe-ale rîului strune. / imne / nebune". Însă prea vreţi, şi nu faceţi nimic, să fie.

IOANA APA : Nu veniţi : mai bine trimiteţi.

MONICA SALVAN : De ce n-avem putinţa : „Undeva / căldura ta pluteşte / cu o contopire din nimic. / Pentru noi nu există deplin / căci n-avem putinţa de-a fi / a doua oară." Şi **Febră de toamnă :** „Cum mai suia vuietul acela / adînc, galben / în timp ce arborii lumii / erau cuprinşi de-o febră stranie. / Undeva se-auzeau căzînd / primele frunze. **Albastra întoarcere :** „Atunci de ce s-au mai întors ei / cu ochii lor mari / cu tălpile lor lipite / de depărtări. (Poate pentru că aveau / oasele albe / ochii şi buzele / atît de albastre".

MOISE MIRELA : Nimic. Declarative, seci.

ERSAGEAN MARIAN : Cum ziceţi : suficiente. Dar nu de ajuns.

MARIUS CABA : Acest **Arlechin** al Ninei Caba : „Îmi răsare / un ochi / în talpă / — o rotundă fulgerare / de rotunda lui durere / aerul / mi se crispează / sub picioare." Mai trimiteţi, doamnă.

DUŢU V. : „Fericit voi face faţă — unică plăcere" — mai mult de-un : bună ziua, Viorică !

PANTELIMON GEORGETA : Cazemate de gheaţă : „Am înhămat fluturi / la caleştele albastre ale cerului / Vino / a sosit clipa cînd / macii vor cere îndurare / iar noi / orbiţi de voluptatea spaţiului / ne vom retrage / în cazemate de gheaţă".

ALF ANIA CONSTANŢA : Un fragment : „În zgomotul de păsări uitate / ca toamna şi ca în poveşti / tăcuţi adormim în pădure / ca toamna şi ca în poveşti / Tăcuţi adormim în pădure / ca toamna şi ca în poveşti / beţi iar de mirosul din frunze / ca toamna şi ca în poveşti / Ca toamna-frumoasă şi tristă / desculţă prin apele reci" alt fragment : „Sînt altă frunză / Am căzut / şi toamna mă cuprinde / Pămîntul rece l-am atins / eternă sărutare. / Sînt altă frunză / Am căzut ! Şi toamna mă cuprinde." Trimiteţi.

PETRUŢ PARVESCU : Despre Patrie, cînd veţi creşte bine şi de tot.

SADIC FATMA : Înalta oră : „Acum se cheltuia înalta oră / de lumină sonoră / şi de desăvîrşire şi tăcere / soarele putrezeşte în mere / moartea începea în fructele coapte / în prune se făcuse-aproape noapte / în gutui îngheţa lumina de zi / şi nu putea putrezi / ploua : ne scuturam cu toţii de vînt / ne-ntorceam în pămînt." Mai daţi pe la noi.

LILIANA PAISA : Cînd statuile : „În oraşul / cu omoplaţi de beton / statuile îşi scriu / scrisori de dragoste / pe pergamentele ploii / iar paşii / la microfoane / ţin discursuri / prin muzee subterane."

V. VASILESCU : Bateţi la maşină. Nu vă deprindem cali-grafia.

GEORGE ELIAN : „Ca o mirare albastră / pune privirea-ţi pe ierburi / Nu-i vis, nici cîntare măiastră / Să-i pună pe lacrime herburi. / Doar frunza zburînd înspre vînturi / Şi intomnaţii platani / Vor scrie pe cer, în răstimpuri / Un cîntec plutind peste ani". **Un cîntec** sentimentalicos şi plin de praf.

CLARA BALDOVIN-BUZĂU : Mîna ta : „Ţi-am simţit mîna trecînd / prin părul meu /.../ şi trupul tău trecînd dincolo / de trupul meu / Eram atunci acolo /.../ Şi-acum / sîntem / aici". În toate însă o gălăgie fără obiect şi fără idei şi fără culori personale. Mai trimiteţi, totuşi, să vă vedem cînd se schimbă lumina.

JOIŢA GĂNESCU : La visle : „La visle sînt /.../ Doar plecări către febre de pini / Vislele mele descarcă lumini ! / Eroii îi strig / De pe ţărm, din lagună, pe dig. / şi-i sărut. / Amprente las în orice ţinut." Cam aşa, însă şi altceva.

NICOLAE DOBRE : Bateţi-le la maşină. Cît am citit noi, trei cuvinte din şapte, înţelegînd, ni se pare lucru de interes.

VIVI GHEORGHIU : Sub pămînt : „Şi-am stat aşa / la întuneric / sub pămînt / bob rătăcit /.../ Ori nu era apă / ori mă trezeam în miez de iarnă / ori pe de-asupra, herghelii de cai / băteau pămîntul în copite. / Şi-a mai trecut o vară / şi încă o vară şi încă o vară / pînă cînd acolo, pe malul acela / a răsărit un măslin". Şi **Moarte lentă.** „Azi dimineaţă am murit de frig. / Puternic, pătrunzător pînă la oase. / M-a prins zîmbind / şi am rămas aşa / ca o păpuşă rigidă. / Suflete al meu / de ce m-ai părăsit ? Mare zeu, zeul războaielor / tu n-ai obosit ?" Fotografia mai tîrziu, să creşteţi mare.

MUTAŞCU ANA-CLAUDIA : Iubire de demult, atîta : „S-a-nvechit lumina lunii / stelele s-au ofilit / tot mereu foşnesc salcîmii / codrii verzi au adormit. / Parcă e o veşnicie / începută de demult / numai vîntul poate ştie / cîte veacuri au trecut /.../ numai urma noastră veche / a acoperit-o vîntul / şi ce-a fost din noi pereche / a luat cu el pămîntul". Mai trimiteţi.

NICOLAE GABRIEL COANDE : Bateţi la maşină, să vedem de vă convine.

YOGHIN GHEORGHE : De niciunele.

ION ALDARUC : Mă murmuri greşit : „Cînd plec neştiut / proaspăt îţi fulgeră sînii / Şi, spăimîntă / C-ai să mă cauţi / În somn / Mă murmuri greşit". **Dialog :** „Poezia poate că e / Flămîndă lupoaică nebună / Eu spun : / Urlă la stele / Şi sfîrtecă mieii din lună."

HARIGA NICOLAE : De data asta, nimic. Mai trimiteţi.

ŞTEFAN MIHAI : Nu, nimic de reţinut.

BARBU COSTIN : Rămîneţi la primul nume : era mai norocos.

MIOARA MAXIM : „Norii trec şirag / Vîntul vuieşte / Valuri se sparg / Durerea creşte". Şi : „Aş vrea să port o mantie de ceaţă / Să simt că-s plin de mîzgă pînă-n gît / Iar vîntul să-mi arunce ploaia-n faţă / O ce frumos e timpul mohorît." Cum credeţi.

REVISTA FORUM — pentru CAZACU VICTORIA : Din grupajul de versuri şi-o **Adresă** oficială, reţinem : „Păsările nu ridică aripile / pentru a zbura / ci pentru a lăsa timpul / să treacă prin noi / măsurîndu-ne depărtarea."

GHE. MLADIN : Dintr-un ocean de năzbîtii, acest loc : „Cel ce băuse banal / apă cu sînge / din urmă de cal / se-nchină în ajun / ţie şi sorţii /.../ trecînd diafan / apele morţii / undeva înspre ieri ; / şi-o pasăre albă / în streaşina porţii."

NICOLAE CĂRUNTU : „Femei frumoase / şi fără noroc / certîndu-se-n piaţa oraşului ; / prin decolteuri / superbe / trădînd deşertăciunea / trupurilor".

VILI PREDA : Din **Poemul Soarelui : „Puterea soarelui s-a dus ; / noi trebuie să muncim pentru lumină / de-un infinit de ori în plus".

ANDO : Numele, nu încă, dar acest fragment „În zori casa ducea în colţuri / cu ultime umbre / tablourile îşi reiau locul pe pereţi. / Se limpezesc contururi / Se restabilesc distanţe şi apropieri /.../ pentru o zi mai departe".

TOPOR VASILE : Nu sîntem editură. Din 60 (şase zeci) de pagini, două : **Joc :** „Veneai / Prin luna ce-ţi curgea pînă la piept, / Veneai cu părul ars de asfinţit / Temătoare să treci singuri / Prin noaptea ce cădea / Ca o torţă în apă / Des ne jucăm de-a răsăritul". Insula : „Te iubesc păgîn / Ca pe-o insulă părăsită. / Şi te cutremuri, te cutremuri, / Zvîcnind din ţărmuri / Aruncînd cu izvoare în păsări / Cînd te mîngîi. / Ca două cratere / Neştiutorii ochi / Cad în păcatul naşterii de lacuri. / Şi te caut / Prin toate oceanele. / Dar tu eşti insulă / Ce curge prin rîuri. / Şi nu am să ştiu niciodată / Spre care izvoare te îndrepţi" — cam lăbărţate deslinate însă.

ALEXANDRU S. PETRIA : Divergenţe de opinie : „...neîmblînzit trece prin ochiul / de apă ridică mîinile / eu sînt prima zi, spunea / aşezaţi în şa spunem noi / sîntem primele zile / spunem / ne privim în oglindă / tăcuţi" — se dedică Mariei Verşezan şi fericire : poate vă ajută să bateţi la maşină.

Permanenţa principiului Yin (III)

Urmare din pag. I

zică", faptul că şi-n acest domeniu în care limbajul pur naţional e singurul instrument adecvat de descriere animismul se strecoară prin contrabandă. Cuvinte fără acoperirea „realului controlabil", luate din instrumentarul magicului prim, populează cîmpul fizicii cuantice care devine astfel un cîmp rustic. Un cuarc descoperit acum nu mulţi ani, e numit „farmec", chiar Einstein numeşte undele luminoase, nedecelabile din punct de vedere energetic, „unde fantomă" ! Cel mai evoluat om din punctul de vedere al cunoaşterii, savantul lumii particulelor, e obligat să vadă această lume — nevăzută încă de nimeni ! — cu ochii uimiţi ai unui primitiv.

Revenind la cîmpul prim al cuvîntului şi la distincţia animat/inanimat, vom observa că aceasta ţine de „lumea anterioară", o lume binară, după cum se vede, care cunoaşte doar despărţirea elementară viu/neviu, faţă de care „lumea posterioară", cea actuală, apare cu mult mai complicată. Aceasta este o lume ternară, care cunoaşte distincţia masculin/feminin/neutru, de unde nişte tensiuni, modulaţii şi surprize infinite. Curios, dincolo de „lumea anterioară" nu se mai vede nimic. Încercarea de a identifica un predualism dă greş deocamdată oricum nu-l putem decela în „lumea anterioară". În limbă, la nivelul ei actual, nu-l regăsim pe unul, întîlnim doar multiplu şi în faţa acestei situaţii neaşteptate, încercăm aceeaşi stare de perplexitate ca şi astrofizicienii în scenariile lor privind facerea universului. Unul se poate identifica, îl putem şi numi dar nu apare posibilitatea de adiţionare, deci nu apare sub forma $1 + 1 = 2$. Aceasta face ca 1 şi 1 şi 1 să se repete la infinit, un sunet în neant, fără să se lege într-o formulă care să ducă la lumea plurală, „lumea anterioară" de mai tîrziu. Reducînd adică limba la un sunet, acest sunet, multiplicat la infinit, nu conduce la cuvînt, îi lipseşte ceva, e văduv, îi lipseşte posibilitatea de a se articula într-o unitate ritmică sau metrică, unitate compusă, iată, din doi termeni, deci dintr-odată unul în multiplu.

Expresia „lumea anterioară" am împrumutat-o nu de la un astrofizician, unde ar fi fost foarte la locul ei, ci de la un etnomuzicolog, Constantin Brăiloiu, şi el preocupat de această problemă cu aplicaţii la cîmpul sunetelor originare care compun prime unităţi ritmice şi apoi melodice. Brăiloiu se referă la stadiul auroral al muzicii, cel de care se ocupă paleomuzicologia. Din această „lume anterioară" ne-a parvenit, se pare, un singur semnal, ritmul copiilor, „le rythme enfantin", pe care muzicologul român îl identifică în aproape toate culturile muzicale umane, pe orizontala lor actuală, îl vede deci dînd ocol planetei. „Cel mai surprinzător fapt este că în pofida diversităţii graiurilor, **de care nu se desparte niciodată** (sub. ns), ritmul copiilor este răspîndit pe o suprafaţă uriaşă, de la golful Hudson pînă în Japonia". Apoi încă o surpriză, pe verticală : „De altfel, el (acest ritm) trăieşte în subconştientul nostru de europeni ca singurul vestigiu al unei moşteniri milenare". Despre ce este vorba ? Despre un ritm binar, compus din două celule, una tonică şi una atonă (tare şi slabă) indiferent cum succed, un ritm pe care îl regăsim spontan în noi, de la care începe articularea sonoră, cîntecul, dar zicem noi, şi limba. O lume „mai anterioară" decît acesta nu pare să existe, am fi împinşi spre gradul zero al comunicării sonore — lumea începe deci prin a fi binară, pornind de la distincţia animat/inanimat — deşi, chiar la acest nivel, un element al trinităţii apare deja, sub forma unui interludiu, cu funcţiune neutră : punctul sau pauza.

La nivelul imediat următor s-ar plasa sexuarea cuvintelor, problemă care a constituit un copios cîmp de meditaţie pentru eroul meu Lucreţiu Parva, din ciclul **Zăpezilor de acum un veac.** Printre hîrtiile lui Parva rămase după dispariţia lui şi ajunse la Arhivele Statului din epocă, se află şi nişte liste de cuvinte, mii de cuvinte, împărţite pe regnuri şi specii, cu sexuarea respectivă — masculin, feminin, neutru, plus un comentariu al tînărului savant, materie prea strîns legată de lingvistică şi filologie ca s-o pot utiliza în roman. Extrag deci, pentru uzul acestor rînduri :

„În limba română, cuvintele numind plante nu compun perechi sexuale precum la cuvintele numind animale ca şi cum înmulţirea plantelor ar fi rămas misterioasă pentru primul făcător al limbii. Perechile păr-pară, nuc-nucă, mărmară, gutui-gutuie, căpşun-căpşună, prun-prună, cireş-cireaşă etc. indică raportul plantă-fructă, ca şi cum fructă s-ar crea prin partenogeneză".

După făcătorul prim, în această taină a limbii române n-a intrat nimeni, vreme de milenii, dar recent a intrat marele poet Ion Gheorghe, care a siluit graţios regimul sexuării, introducînd un arbitrariu pe cît de şocant pe atît de autorizat estetic : stejarul şi stejara, bradul şi brada, paltinul şi paltina etc. Probabil că Parva ar fi adus inovaţia, poate ar fi admis-o şi capriciosul Haşdeu. Mai departe Parva spune :

„Cu totul diferit stau lucrurile la regnul animal, unde perechea se compune prin sexuarea aceluiaşi cuvînt-temă : lup-lupoaică, iepure-iepuroaică, şarpe-şerpoaică, vultur-vulturoaică, dar au şi termeni diferiţi : cocoş-găină, berbec-oaie, vier-scroafă, cal-iapă, bou-vacă, bărbat-femeie. Ades progenitura e numită cu un cuvînt nou : pui, vătui, mînz, viţel, malac, cocon, copil, prunc. Multe dintre aceste vocabule provin dintr-un fond preroman". Şi mai departe :

„Cazul neutrului e cel mai curios : deobicei e un masculin care trece la feminin în regimul pluralului : (un) deal, mal, ţărm, pisc, rîu, ram/(două) dealuri, maluri, ţărmuri, piscuri, rîuri, ramuri ca şi cum masculinului la singular ar trebui să i se acorde o compensaţie plurală, din care rezultă, lingvistic, un androgin".

O întemeiere lingvistică a mitului androginului pornind de la neutru (ambigen) nu pare exclusă, deşi mai curînd e posibil, zicem noi, ca neutrul să moştenească statutul arhaic al inanimatului, bifurcarea masculin-feminin producîndu-se pe seama animatului, a viului, cum e şi logic. De aici începe marea dramă ontologică a compunerii cuplurilor, teritoriul pe care şi-l dispută cele două principii, şi tot de aici, de la această bifurcare în vederea reproducerii viului, încep şi limbile moderne, oricît de arhaice ar fi. Ni se spune că în vechea egipteană, ca şi în alte limbi semitice, se bifurcau sexual pînă şi verbele ! Să fi existat o clasă de verbe şi pentru neutru ? Din această aventură se poate observa indiferenţa absolută a limbii faţă de Yin şi Yang. Nici un accent tonic, nici aton în favoarea unuia sau a celuilalt ; limba pune la lucru cele două principii cu o detaşare taciţiană, cu altitudinea unui autor care s-ar conforma dictonului **sine ira et studio,** altfel zicînd : „să vedem ce o ieşi !". Peste toate cazurile substantivului, peste dinamica verbului planează neutralitatea descrierii, ca în ştiinţele fizice. Deşi limba nu numai descrie, ea şi pune în tensiune, face lumea să se vadă fie şi eronat.

Oricum ar fi, spectacolul lumii ca dramă începe odată cu limba chiar în interiorul ei, odată cu conştiinţa bifurcării, dacă nu odată cu trecerea din regimul binar în regimul ternar, fiindcă un al treilea termen era indispensabil într-o ecuaţie care să asigure un posibil echilibru, măcar la nivelul substantivelor care reprezintă materia lumii. Dar aşa cum am văzut, această materie polarizează electric contrar, între cele două principii despărţibile printr-un punct. Astfel Yin şi Yang urmărindu-se la infinit şi ciocnindu-se ca în balada noastră despre Lună şi Soare, ar fi făcut ca lumea să ia sfîrşit, să sară în aer, cu limbă cu tot. Şi ar fi fost păcat.

Fotografie de Paul Agarici

Desen de Constantin Dracsin

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Intri în fotografia ei, cu degete tactile, ca-ntr-o bibliotecă pentru orbi.

II. Săratul vîrf al aripii de albatros.

III. Despre proză. Cei care îşi amintesc exact au observat exact şi sub imperiul unei morale fireşti vor să epuizeze acest domeniu al amintirii. Şi, deşi observă exact actualitatea ca atare, întîrzie şi ajung să scrie amintindu-şi despre ea. Nu cu riscul de a demonstra că ei observă exact, ci cu mîndria de a demonstra că îşi amintesc exact.

IV. Despre mişcarea cărţilor, înceată şi permanentă, în rafturile unei biblioteci, poate fi scrisă o carte a acelei biblioteci, carte care şi ea, la rîndul ei, este supusă legii cercetate şi se mişcă. Este un miriapod cu picioare de plumb tipografic.

V. Am invidiat filozofia pentru că ea nu este capriciul unei vîrste. Prin filozofie te perfecţionezi în senectute. În literatură, trebuie să scrii cu vîrsta pe care o ai. În filozofie, trebuie să fii atemporal, să-ţi iei cu hotărîre rămas bun de la toate vîrstele. Mai înainte am folosit termenul de senectute ca sinteză a vîrstelor omului şi am zis nu bătrîneţe ci senectute pentru că limba latină a înţeles perfect acest lucru. Literaţii au calităţi filozofice dar nu devin niciodată adevăraţi filozofi dintr-un motiv foarte simplu : literatul este un filozof nerăbdător, grăbit, în contact permanent cu umorile zilei. De cîte ori se grăbeşte, filozofia devine literatură iar oamenii grăbiţi citesc mai multă literatură decît filozofie şi din literatură citesc acea parte la care graba lor are acces.

VI. Doar călătoria mea pe mare

O zi supărată căzînd prin grădină, tîrîndu-se
sub ochii roşii ai trandafirului
şi undeva la malul mării pe plaja rece şi singură
doar un delfin eşuat,
doar o umbră de val, alături, înţepenită între
două stînci,
doar călătoria mea pe mare uitată definitiv
lîngă un fir de nisip —
ceva fără contur, un nimic rătăcit cu un ţiuit
îndelung
un ţiuit atît de înalt încît dai capul pe spate
ca să-i zăreşti vîrful,
vîrful lui ascuţit
în care un stol de grauri dărîmă şoimul.

George Alboiu

Un om de carte

Cu foarte puţină vreme în urmă — nu sînt nici trei luni — folcloristica românească înregistra unul din succesele sale deosebite prin apariţia cărţii lui Adrian Fochi despre „Cîntecul epic tradiţional al românilor" (Bucureşti, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, 1985, 513 pagini).

Critica de specialitate nu s-a pronunţat încă asupra acestui adevărat eveniment ştiinţific, sinteză a unei îndelungi aplecări asupra temei, a unei profunde analize a cîntecului epic românesc în întreaga sa desfăşurare în timp şi spaţiu.

Ultima carte a lui Adrian Fochi, gîndită şi scrisă cu „respect pentru cititor, ca şi pentru subiect", încheie o carieră ştiinţifică strălucită, marcată de cîteva lucrări fundamentale, instrumente de lucru şi de cercetare fără consultarea cărora nu se poate întreprinde nici un studiu serios asupra diferitelor domenii ale culturii populare româneşti.

Cu înţelepciunea şi luciditatea rece a savantului, Adrian Fochi îşi avertizează cititorii într-un emoţionant cuvînt de rămas bun, de despărţire în cea mai autentică tradiţie folclorică. „Am ţinut să spunem aici toate acestea, deoarece cartea — aşa cum o gîndim şi o vedem noi —, nu se aseamănă cu alte cărţi pe aceeaşi temă, ci, ignorînd din specificul nostru românesc, ridică alte probleme decît cărţile apărute aiurea, şi fiind întocmită la finele carierei noastre ştiinţifice poate pretinde la seninătatea, obiectivitatea şi pozitivismul ce sînt deasupra polemicilor infructuoase şi iritărilor inutile". Este, în acelaşi timp, o profesiune de credinţă pe care Adrian Fochi a respectat-o toată viaţa.

Cariera ştiinţifică a lui Adrian Fochi este una exemplară şi poate constitui un model de probitate şi rigoare, de respect în cel mai frumos sens al cuvîntului, pentru domeniul de cercetare căruia i s-a dedicat fără nici o rezervă.

În cei 65 de ani de viaţă (s-a născut la 26 octombrie 1920), Adrian Fochi a publicat un număr impresionant de studii, articole, note şi recenzii abordînd cu competenţă probleme de cert interes din domeniul istoriei folclorului şi folcloristicii, al genurilor literare şi motivelor fundamentale ale creaţiei noastre populare. Continuînd aria de preocupări deschisă în cultura noastră de Al. Odobescu şi B. P. Haşdeu, Adrian Fochi fundamentează metodologic cercetarea comparatistă aducînd contribuţii de primă mînă.

Lui Adrian Fochi îi datorăm cîteva lucrări monumentale prin întindere şi aria de cuprindere, prin originalitate şi soliditatea demonstraţiei. Amintim, în primul rînd monografia „Mioriţa. Tipologie, circulaţie, geneză, tente" (Bucureşti, Editura Academiei, 1964, 1 106 pagini) lucrare distinsă cu premiul „B. P. Haşdeu" al Academiei Române. I se adaugă, la cîţiva ani, excelenta ediţie critică a marii colecţii a lui J. U. Yarnik — Andrei Bârseanu, „Doine şi strigături din Ardeal" (Bucureşti, Editura Academiei, 1968, 967 pagini) ; instrumentul de lucru ce face cinste ştiinţei româneşti „Bibliografia generală a etnografiei şi folclorului românesc", vol. I, (Bucureşti, Editura pentru literatură, 1968, 739 pagini) şi vol. II, apoi în manuscris mai multe monografii de mai mică întindere, rezervate unor probleme cu caracter specializat, se disting prin cunoaşterea pînă la detaliu a bibliografiei domeniului abordat, prin integrarea firească, necesară şi folositoare, a fenomenului românesc, în context universal, prin concluziile şi finalizările convingătoare ale unei demonstraţii strînse, la obiect. În această serie trebuie reţinute cărţile în care Adrian Fochi tratează o tematică de un acut interes cultural-ştiinţific : „George Coşbuc şi creaţia populară" (Bucureşti, Editura Minerva, 1971, 362 pagini), „Coordonate sud-est europene ale baladei populare româneşti", (Bucureşti, 1975), „Datini şi eseuri populare de la sfîrşitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densuşianu" (Bucureşti, 1976), „Estetica oralităţii", (Bucureşti, Editura Minerva, 1980, 416 pagini), „Femeia lui Putiphar. Cercetare comparată de folclor şi literatură" (Bucureşti, Editura Univers, 1982, 325 pagini).

Copleşit adesea de vastitatea cunoştinţelor sale, conştient că mai poate fi încă folositor folcloristicii româneşti, unde sînt atîtea probleme de elucidat, Adrian Fochi suferea la gîndul că atîtea şi atîtea din temele pe care le avea proiectate nu vor putea fi împărtăşite. O suferinţă morală simţită mai puternic şi mai dureros decît cea fizică, fapt pentru care nu s-a ridicat de la masa de lucru pînă în ultima clipă.

Sacrificiul de o viaţă întreagă, susţinut îndeaproape de cel al unei soţii, cu adîncă înţelegere pentru valoarea omului şi cercetătorului ce-i fusese sortit ca tovarăş de viaţă, cu renunţări, decepţii şi bucurii, îşi găseşte expresia într-o operă de excepţie cu certă dăinuire. Spre lauda celui, atît de abrupt trecut în neființă, spre mîngîierea celor ce l-au cunoscut şi preţuit.

Adrian Fochi trece în istoria folcloristicii şi a culturii româneşti ca una dintre figurile sale cele mai luminoase. Savantul, patriotul şi cetăţeanul Adrian Fochi şi-a făcut pe deplin datoria. Îi sîntem recunoscători.

Al. Dobre

Un exemplar rar

Urmare din pag. a 4-a

„murmurul fără capăt", ci continuă să-şi înregistreze cu luciditate stările, modul său de lucru rămînînd notaţia confesională, închisă ornamentului, cu o exigenţă la nivelul coerenţei interioare : „În dimineaţa trecută / m-am văzut plîngînd. / Stăteam eu acolo / pe-o piatră. / Care mădular s-a rupt / de-mi vorbesc ochii / în locul gurii ? / Vai, ea, gura / nu s-a făcut pe sine (frumoasă), nu are dreptul să mănînce decît ţărînă !" Condiţia tăcerii, inerentă trăirii directe, supune cuvîntul într-un acord cu maniera proprie de a utiliza un limbaj esenţializat, fraza ruptă nefiind atît un refuz al deghizării sau inerţiei verbale, cît o necesitate constrîngătoare : „Primul / nu a ştiut să vorbească / cum trebuie ; / al doilea, / ar fi putut vorbi / dar nu avea limbă ; / al treilea, / nici de gînd nu era bun / din cauza instrumentelor muzicale ; / al patrulea / nu mai era ; / În locul lui / s-a găsit un canar / strigînd îngrozit ! / Salvaţi-mă..." („Prin cuvînt"). Momentul său dramatic, relevat de simbolurile aluzive, nu implică atragerea unei tulburări a ordinii lucrurilor şi a misterului vieţii, ci, într-un fond de profundă înţelegere a acesteia, situează refuzul absurdului : „Plîngeţi-vă mai întîi pe voi, / mai întîi pe voi, / pe voi, / după aceea pe mine // Nu am umerii albi, / deţin o casă / în care sînt amestecate / limbile pămîntului ; / în locul unui ochi / mi-a rămas o jumătate — / de cealaltă nu mai vorbesc. // Mîinile îmi stau / pe trupul unui mort / îmbrăcat în coajă de copac — / unii se bucură. Şi dacă firească sa comunicare, cît timp se apropie cu ingenuitate de lacul Septentrion, nu-l conduce la pătrunderi în mitosul morţii, natura frustă a sufletului său trebuie să-şi urmeze **moira :** „Îmi vîr mîna / în piept / să-mi pozez inima — / vai mie, / mecanic netrebnic ! / Fără unghii am văzut-o, / încît mă ruşinez / să-i şterg goliciunea..."

● **„AGEE DESPRE FILM"** se intitulează cartea cunoscutului critic de la revista **Time,** apărută de curînd, reunind cronicile şi comentariile sale asupra celor mai importante pelicule văzute de el. Volumul II se subintitulează : „Cinci scenarii de film". Criticul Richard Griffith spune despre cartea lui James Agee : „Fiecare dintre cronicile sale aduce filmul în faţa ta, întreg şi viu ; cartea este tot atît de ambiguă şi tensionată ca şi viziunea autorului despre lumea în care s-a aflat prea puţin". Aceste rînduri din 1958 definesc cum nu se poate mai bine poziţia morală şi intelectuală a regretatului James Agee, constituind o adevărată emblemă a activităţii sale intense şi pline de roade.

● **REVISTA TEMPS NOUVEAUX** citează într-un scurt articol semnat de V. Tchirkov o definiţie amuzantă pe care Balzac a dat-o diplomaţiei : „Ştiinţa celor care nu au nici o ştiinţă... ; ştiinţă de altfel foarte comodă, în sensul că ea se demontează prin exerciţiul însuşi al funcţiunilor sale înalte : „ea permite ignoranţilor să nu spună nimic, să se ascundă după misterioase şi impenetrabile mişcări ale capului." Autorul articolului se referă, de fapt, la o activitate intelectuală ce nu justifică decît rareori aprecierea dură a lui Balzac. Acest text are în vedere şi situaţii în care conţine o mare doză de justeţe. El este însă interesant mai ales din punctul de vedere al articulării stilistice, care ne aminteşte de cuvintele lui William Blake : „Exagerarea este drumul care duce la castelul înţelepciunii".

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Recapitulări (III)

Este momentul să încheiem amănunţita investigaţie în lumea diversiunii anti-româneşti cu încă o clarificare necesară : deşi pe întinderea a peste doi ani şi jumătate „Europa liberă" s-a rezumat doar să citeze, cu furii, această analiză minuţioasă şi să facă uneori chiar şi premoniţii în privinţa sorţii ei viitoare, mărginindu-se să aştepte un sfîrşit providenţial, totuşi, la un moment, această contemplaţie... demnă a trebuit să se termine şi profesioniştii terorii au fost împinşi să se disculpe. În 28 iulie 1985, o lungă emisiune a Monicăi Lovinescu a desfăşurat pe tema în chestiune, un şir de, cum să le zic, dezvinovăţiri, pigmentate, în gustul de acum atît de cunoscut, cu insulte. „Interminabilul serial al defăimării, ţinut de un pseudo-gazetar ce are, se pare, ambiţia să-şi alcătuiască operele complete din calomnie", cum zicea atunci Monica Lovinescu, nu ar putea să fie examinat „într-un duel de idei". El ar urmări „să muşte, prin calomnii, injurii şi prin citate trunchiate" ; ar fi prin cultivarea „citatului trunchiat", „un document de neodogmatism". Metodele utilizate ar fi fost „injuria şi invenţia scabroasă", pe care acest serial nu le-ar fi dispreţuit, apoi „referinţele eronate", „falsificarea sistematică", dacă nu chiar „contradicţiile" care ar fi numeroase. Nu mă aşteptam la alte vorbe, dar mă întreb unde o fi citit Monica Lovinescu, în aceste peste şapte sute de pagini „injurii şi invenţii scabroase". Dacă injurii ar fi greu să citeze, Monica Lovinescu crede că e mai uşor să depisteze „contradicţii" şi „citate trunchiate". O dezamăgesc, însă nu a nimerit-o nici de data aceasta. Care sînt contradicţiile ? Să întrebăm. Răspuns : (de la E. L. — nu) de pildă, are în mînă presa şi editurile din Franţa /... / Cum ni se spune însă că acest grup e alcătuit din incapabili nu se înţelege deloc prin ce mijloace seduce el toată intelectualitatea franceză care îi dă crezare. Este eronat, eu am atras atenţia că grupul verificat este fără nici o autoritate intelectuală la Paris, avînd marginalizarea unui ghettou : sforţările în a impune o imagine deformată a literaturii române, prin operaţiuni conjugate, nu înseamnă că ecoul există chiar atunci cînd psihoza publicitară a disidenţei e la intensităţi paroxistice. Este interesant sub raportul patologiei dacă Monica Lovinescu crede că „grupul are în mîini presa şi editurile din Franţa", dar o asigur că este o simplă iluzie, din moment ce nu ştie nimeni despre ei nimic ; m-am referit în alţi termeni la editurile din acea ţară şi despre altele nu m-am pronunţat. Altă contradicţie : grupul ar avea, zice M. Lovinescu, „tactici unitare", şi „cu toate acestea membrii complotului se mănîncă între ei". Salut, mai întîi, „intelectuala" formulă privitoare la disensiunile despre care eu nu am ştire şi nici nu m-am exprimat în vreun fel : am notat odată că din acest moment ce diversiunea are programe pe intervale lungi de timp şi că la „Europa liberă" au sosit noi ieniceri ar fi de prevăzut că garda veche se va retrage, probabil, la pensie. Atît şi nimic mai mult. Mai sînt şi alte contradicţii ? Ar mai fi, zice M. Lovinescu, neliniştită că nu sînt introduşi în grupul „Europei libere" Mircea Eliade, St. Lupaşcu şi Vintilă Horia. Această alăturare însă nu se poate face şi am explicat în ce bază : Mircea Eliade promovează o doctrină străină de occidentalomania diversiunii, Vintilă Horia, autor al unor romane despre daci şi despre Evul Mediu, precum şi al unor eseuri cu metodă antropologică, întemeiate pe ideea diversităţii etnologice, e mai degrabă... protocronist. Repet ceea ce am spus deslușit, deşi M. Lovinescu nu vrea să ţină minte ; una e grupul anti-românesc al „Europei libere", care face politica nu se ştie cărei organizaţii şi încalcă izbitor datele regulamentare ale instituţiei care îl găzduieşte, şi alta e literatura produsă de unii dintre scriitorii de origine română, aflaţi unii din ei de multă vreme în străinătate. Opera unora rămîne, a Monicăi Lovinescu nu, fiindcă nu o are ; cred că s-a înţeles, în fine, acest amănunt.

Dar în absenţa contradicţiilor invocate şi care, îmi pare rău, nu sînt, s-ar putea descoperi oarecari „citate trunchiate". Citate trunchiate, zice M. Lovinescu, s-au produs à propos de Eminescu despre care ea ar fi scris astfel : „Eminescu, acest mare poet de talie universală, nu dă din nefericire în traducere franceză decît impresia sub-Lamartine". Aşa crede autoarea că aş fi citat eu, dar, regret, am citat aşa cum a scris ea, în Limite nr. 19/august 1975 : „El (Eminescu, n.n.) ar fi meritat să fie universal dar n-a fost, nu este. Prizonier al limbei pe care a creat-o, în cele mai bune traduceri în limba franceză Eminescu nu mai e decît un sub-Lamartine".

Introducerea formulei privitoare la „poet de talie universală", e strategică, nu figurează în text ; altfel, aceleaşi idei defăimătoare privind opera eminesciană şi dacă a da judecăţi de valoare asupra lui Eminescu prin intermediul impresiei generate de franceză e un criteriu atunci m-am lămurit. Să notez că avem încă o dată de a face cu un atac la condiţia literaturii române, adăugat unuia anti-eminescian. Într-o enciclopedie / Gallimard, zice M. Lovinescu, V. Ierunca ar fi scris altceva despre Eminescu şi citează aceste vorbe : „Scriind într-o limbă occidentală, Eminescu ar fi împărtăşit gloria, după cum a împărtăşit nebunia lui Hölderlin". E vreo diferenţă aici faţă de jignitorul criteriu al universalităţii limbii (o formă a unei mitologii a dominaţiei) ? Unde a apărut şi cînd, la ce pagină sînt aceste formule încă o dată fără sens ? Mă mir că asemenea propoziţiuni pot fi considerate drept argument. Argument nu constituie nici ştirea după care eu aş fi zis că echipa de la Paris a „negat violent valoarea lui Sadoveanu, Arghezi şi Călinescu", ceea ce, completează M. Lovinescu, nu ar fi adevărat. „Or, de fiecare dată, adaugă ea, nu operele lor au fost atacate ci luările de poziţie politică, ce au pătat aceste opere". Încă o greşeală. Cine a scris, dacă nu V. Ierunca, despre Arghezi aceste propoziţiuni : „S-a confundat snoava lirică şi acidă argheziană, pamfletul lui din dantele de mucigai, cu esenţa blestemată a poemului la unii scriitori francezi. Adevărul e că între snoavă şi esenţă nu se poate stabili o punte de legătură" („Româneşte", 1964, p. 157). Şi încă : „Arghezi sfidează modalitatea românească de a fi în istorie şi în lume, confirmată şi redată lumii şi istoriei" („Româneşte", pg. 161—162). Să citez pe M. Lovinescu : „Arghezi a introdus această poceală a semnificaţiei, această scoatere din rost şi această ambiguitate fundamentală într-un domeniu care nu suportă aproximaţie" („Unde scurte", pg. 269). Cine s-a exprimat, dacă nu ei, despre Sadoveanu în chip de „primitiv dominat de instinct" (V. Ierunca — „Histoire des littératures", Pleiade II, 1956, p. 1349) şi de ţărănist şi etnograf (M. Lovinescu, „Limite", nr. 14, decembrie 1973) ?

Care să fie, dacă nu diversiunea, izvorul denigrărilor cursive şi insistente aplicate lui G. Călinescu de unde extrag doar cîteva formule dintre zecile care se pot traduce : „teribilism", „părtinire", „ceaţă spirituală", „miticism solemn", „ismeneală tolerantă" „folie cu soroc", „delirul lui e desprins parcă dintr-un manual de patologie lirică", „nebătăios amant" al ideilor", care nu deţine „nici o estetică a sa" şi nici o „metodă". Acestea sînt formule privitoare la operă şi nu la biografie, şi dacă voieşte polemică Europa liberă e bine să producă măcar probe care să nu apară drept caraghioase.

Adevărul este că dezminţirile produse de diversiunea pe tema investigaţiei care acum se încheie puteau mai degrabă să lipsească întrucît nu au izbutit decît să îi facă încă o dată de rîs. Lăsînd deoparte acele propoziţiuni, oare nu puteau, la urma urmei, să fie altfel, rămîne totuşi o nelămurire : ce să fie acestea, amnezie ori mitomanie ? Delir al unei ininteligibile grandori, complex trist de inferioritate ? Însă acestea sînt întrebări care aşteaptă în zadar un răspuns. În privinţa aceasta eu pun, deocamdată, punct.

Artur Silvestri

m a p a m o n d

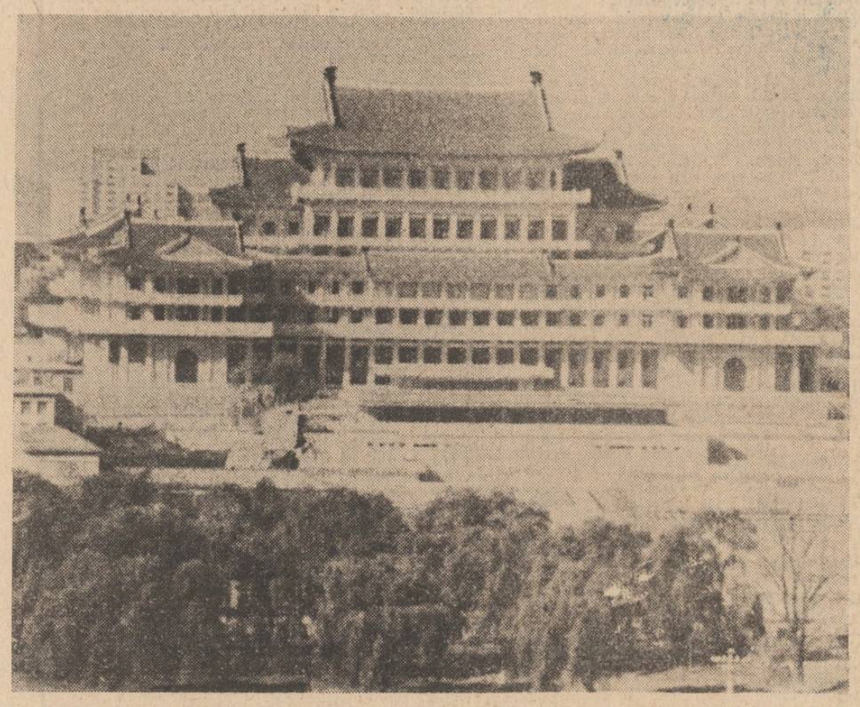

LA PALATUL STUDIILOR POPORULUI DIN PHENIAN

Una dintre cele mai frapante impresii cu care se întoarce orice călător din Coreea Socialistă (și subsemnatul nu face excepție) este aceea că a străbătut o țară unde efectiv fiecare om învață, o țară unde — potrivit expresiei gazdei noastre din periplul cel mai recent în Țara Dimineților Liniștite, tovarășul Li Mong Ho, președintele Comitetului pentru relații culturale cu străinătatea — învățătura tinde să devină „pîinea cotidiană a fiecărui coreean".

Etalon expresiv al acestei realități este monumentala clădire a Palatului Studiilor Poporului, inaugurată în aprilie 1982.

Ore de-a rîndul am străbătut această nu numai monumentală, ci și multifuncțională clădire și am avut sentimentul limpede, pregnant că n-am putut cuprinde cu privirea nici măcar un sfert, nu din suprafața Palatului (ar fi și dificil, dacă nu chiar imposibil, căci se întinde pe nu mai puțin de 100 000 metri pătrați), ci din multipla și variata activitate ce se desfășoară în cele peste 600 de săli, de la orele 10 dimineața la 10 noaptea.

Construit, amenajat, dotat în numai nouă luni, Palatul Studiilor Poporului este, concomitent, biblioteca națională a țării, cu o capacitate de 30 milioane de cărți, cu zece săli de lectură de felurite dimensiuni, cu instalații speciale care permit ca, într-un răstimp de 3—5 minute, cartea să ajungă de la fișierul computerizat la cititorul care a ales-o ; totodată, o vastă universitate populară, cu mii de cursanți în fiecare zi, cu 17 săli de cursuri prin magnetofon, în care cititorii pot asculta la casică traduceri ale celor mai noi cărți apărute pe mapamond în diferite domenii ale cunoașterii umane, cu sisteme de transmisie simultană, prin stația de televiziune internă, a unor lecții și conferințe ținute de savanți renumiți (programul săptămînal al Palatului este popularizat în fiecare luni seara de postul național de televiziune), cu numeroase săli de conferințe și simpozioane avînd capacități de la 200 la 800 de locuri, cu o sală de informații tehnico-științifice unde sînt reunite mii de publicații și zeci de mii de brevete din diferite țări și de unde pot fi furnizate, de asemenea, bibliografii complete pentru lucrări științifice, pentru teze de doctorat etc ; în sfîrșit, un forum național de studii prin corespondență, care pune la îndemîna unui mare număr de cetățeni din cele mai îndepărtate puncte ale țării mijloacele necesare (inclusiv audio-vizuale) spre a-și completa studiile în diverse forme ale învățămîntului tehnico-profesional sau politico-ideologic. Într-un cuvînt, un complex de lectură și studii de o diversitate și o bogăție rar întîlnite, complex organic integrat în ceea ce Partidul Muncii din Coreea a stabilit drept unul din obiectivele esențiale ale anilor viitori : „intelectualizarea întregii națiuni".

Ne-a produs o mare bucurie — ca întotdeauna cînd întîlnim întruchipări ale stimei și prețuirii față de România socialistă, față de realizările ei, față de președintele țării noastre — prezența la loc de cinste, atît în rafturile și sălile de lectură și audiții ale Palatului, cît și în expoziția special amenajată spre a marca aniversarea a 40 de ani de la întemeierea de către tovarășul Kim Ir Sen a Partidului Muncii din Coreea, a numeroase cărți și discuri din țara noastră, de o atenție deosebită bucurîndu-se lucrările închinate fundamentalelor probleme ale contemporaneității de către conducătorul partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, precum și lucrările științifice ale acad. dr. ing. Elena Ceaușescu. Este încă o mărturie elocventă a strînsei prietenii tradiționale dintre popoarele noastre, aflate la distanță de peste 7 000 km, dar unite prin țeluri și idealuri comune.

Firește, anevoie pot fi cuprinse în cîteva însemnări puternicele impresii pe care le degajă vizita într-un lăcaș de cultură de asemenea proporții și rezonanțe, cu ample ramificații în țară și peste hotare, avînd legături susținute cu un număr de peste 100 de instituții similare de pe toate meridianele globului. Dacă ar fi însă să sintetizăm într-o singură frază toate aceste impresii copleșitoare, a căror amprentă s-a întipărit puternic în memorie, n-am putea porni decît tot de la ideea „pîinii cotidiene" la care s-a referit amabila noastră gazdă amintită la începutul acestor notații : Palatul Studiilor Poporului din Phenian este o imensă „brutărie a spiritului", ultramodernă, în care „se coace" pîinea minții și sufletului pentru sute de mii de cetățeni ai Țării Dimineților Liniștite. Este vorba, în fond, de „pîinea spirituală" a zilei de astăzi, dar și de cea a zilei de mîine !

Victor Bârlădeanu

ARTURO ONOFRI

Unul dintre cei mai sensibili reprezentanți ai liricii italiene contemporane este Arturo Onofri, născut la Roma la 15 septembrie 1885 și mort, în același oraș, după o existență, aproape secretă, de numai patruzeci și trei de ani, în 1928. Colaborator la revistele literare importante ale contemporaneității sale, în poezia sa, încă neanalizată în profunzime, se demonstrează a fi un subtil impresionist, adîncit în explorarea emoționantă a propriilor structuri, într-un fragmentarism filtrat în prismele de cristal ale expresiei verbale moderne.

Există, în versurile sale și un sens orfic, echivalent cu visul și cu aspirația estetică de a omogeniza în creuzetul poeziei manifestări ale lumii fizice cu reverberațiile spiritului. El caută, cu tenacitate pasională nexus-ul între natura multiformă și profunzimile esențiale ale eului liric. Versul lui Arturo Onofri este totdeauna sugestiv și fluid în meandrele sale fosforescente.

Dimineața

Simți aroma aerului în dimineața asta !
E o aromă de iarbă și portocal,
ca în grădinile din basm
dormind îmbălsămate
în amintirea noastră de copil.
Gestul tău vesel
e ca și umbra oscilantă a salciei,
cînd faci semne
îndepărtatelor coroane ale munților
înfășurate de vînt în azur.
Dar poate dulcea ta mișcare
e asemenea respirației zăpezii ireale
pe care o exală pînă aici
Locurile care ascund soarele
în depărtările de gheață.
Nu cîntă nici o pasăre și sîntem fericiți !
O scînteie strălucește din inima pietrei
pe care pasul tău o sare fără a șovăi,
iar în iarba înaltă
circulă tremurînd deodată
suflarea care dormea.
Auzi ! E glasul
pe care nu urechea îl percepe
ci numai tresărirea tăcerii tale
inclinată spre visul celest al muzicii.
Aceasta este dimineața
culoarea fiorului meu,
și cu inocente cuvinte
merg parcă pipăind
fugarele contacte ale acestor clipe cu cerul,
ca tot atîtea saluturi de iubire
ale climei de fericire tăcută
oglindită în cercul orizontului.

Psalm de primăvară

Cînd iarba nouă răsare în livadă
o împotrivire este sfărîmată sub formă de lumină
Și asistăm la gloria muncilor
ascunse sub pămînt,
în forma iradiantelor înfățișări pe care
întunericul
le înalță în gelozie
pînă în clipa în care, devenite întrupare,
soarele izbește
cu acel subtil ricoșeu de strălucire, pe care
noi îl numim existență.
Aceste palide făpturi care ieri
erau dincolo de raza noastră,
putem să le atingem vii
ca pe o dragoste a noastră.
Tăcut ne învață că nimic, nici măcar
trecutul nostru, nu poate fi pierdut.
Și într-adevăr al cui ar putea fi acel cuvînt
de nespus
care pătrunde ca o divină suflare, în inima
întovărășind germeni negri sub brazdă
alături de stele strălucind ca îngerii ?
Fii mut suflete într-un vibrant solstițiu,
o îmbrățișare tăcută, imensă, a lumii
e ultimul gest învățat de la durere
cînd ai descoperit că suferința
e numai o suferință a iubirii.
Psalmul bucuriei tale, făptură,
psalmul care a răsărit cu tine în clipa agoniei
luînd vocea cîntecului tainicei splendori
e un zbor care a sfărîmat pentru totdeauna
închisoarea.
Sărbătoarea sacră a pămîntului a unui anotimp
etern
e primăvara iar copilăria arborilor
exprimă sensul ceresc al perpetuei noastre
nașteri în lumină.

În românește de
Alexandru Balaci

REVISTĂ STRĂINĂ

● **SEZONUL EDITORIAL** a consemnat în acest an o adevărată avalanșă de cărți consacrate ziaristicii. Dintre ele au atras atenția mai ales : **Monopolul presei** de Benn H. Bagdikian ; de asemenea, **Ziarul Post în perioada sa imperială : Familiile Meyer și Graham și ziarul care conduce Washingtonul** de Tom Kelley ; **Ziaristul,** o biografie a lui S.I. Newhouse de Richard H. Meeker și, mai ales, excepționala lucrare **Forța presei** de Martin Walker. Acesta din urmă trece în revistă activitatea desfășurată în redacțiile a 12 ziare pe care le consideră cele mai influente din lume : (New York Times, Washington Post, Pravda, Le Monde, Die Velt, Corrierre della Sera ș.a.m.d.). Ziarul „Corriere della Sera" este evocat pe larg și în lucrarea lui William E. Porter, **Ziaristul italian,** o carte plină de anecdote intercalate într-un studiu de mare profunzime. Citām una dintre ele : „Ar trebui încercat odată un eseu despre caracterul surprinzător al numelor unor ziare italienești. „Corriere della Sera" (ceea ce înseamnă „Curierul de seară") este de fapt un un ziar de dimineață. Un cotidian serios din Genova se intitulează : „Il Secolo XIX". Un ziar din Neapole poartă titlul „Roma", iar la Bologna există un ziar bun care se cheamă „Il Resto del Carlino", ceea ce înseamnă „Restul de la un Carlino, adică un bănuț cu circulație în Emileia pe la anul 1885. Întreaga semnificație a titlului se referă la un rege sard și la prețul unei țigări de foi ieftine".

● **O CARTE INCITANTĂ,** cu un titlu senzațional, este semnată de către William Broad și Nicholas Wade, „Cei care trădează adevărul : Înșelăciune și eroare în templele științei". Autorii mărturisesc că au plecat de la o imagine convențională a lucrurilor : logica internă a disciplinelor științifice își creează proprile sisteme de prevenire și excludere a erorilor. Cu toate acestea, în cursul investigațiilor au descoperit că lucrurile nu corespund acestei imagini luminoase. O recenzie a cărții conchide : „Pe măsură ce au examinat diferite episoade istorice care se refereau la înșelătorii cu pretenție științifică, cei doi și-au schimbat opinia. În acest studiu provocator, ziariștii, care aparțin grupului de presă de la **New York Times,** exemplifică prin diferite cazuri de exerocherie modurile cum procedează știința, motivele și atitudinile, raționale sau nu, care animă conduita celor implicați în adevărurile ei."

● **ROMANUL LUI ELMORE LEONARD,** „Cat Chaser", este un fel de amestec de intrigă polițistă și roman politic, scris într-un ritm alert, cu mijloace moderne, menite să stîrnească interesul cititorului și să-l susțină pe parcursul întregii cărți. Critica a evidențiat, îndeosebi capacitatea auditivă a autorului, modul cum a înregistrat diferențele de ritm și accent, precum și formulele idiomatice caracteristice multelor medii sociale pe care le abordează. Mulțimea termenilor argotici, precum și formulele orale, create în mediul urban, sînt înregistrate de către Elmore Leonard cu o voluptate tipică marii tradiții a romanului american. Eroul său este un „mariner" care participă la evenimentele din Republica Dominicană din 1965 și este apoi implicat în activitățile lumii interlope de proveniență caraibiană, cu un puternic filon de exotism și de violență. Ca în orice carte cu acțiune energică, personajul central are șanse puține, dar este decis, iar caracterul său elementar se transformă, datorită scriiturii autorului, într-un fel de propensiune mitică, o forță interioară care ne face să uităm de fapt miza mică a acestui tip de literatură.

● **POVESTIRILE LUI ISAAC BASHEVIS SINGER** au fost recent adunate într-un volum publicat de editura „Farrar, Straus and Giroux". Sînt adunate patruzeci și șapte de texte fundamentale, o adevărată antologie a mijloacelor imaginative de care dispune proza actuală. Cynthia Ozick consideră că avem de-a face numai cu capodopere, proze care dezvăluie mecanismele ce guvernează destinele omului. Marile sale teme se referă la gama trăsăturilor umanității : pofta, mîndria, vinovăția, nesațul, precum și, după expresia aceluiași critic, „surprizele imense cît oceanul ale dedesubturilor minții omenești". De fapt, Bashevis Singer este un moralist care crede în forța binelui și în marile posibilități ale omului de a reface calea către adevăr și mîntuire, văzînd în fortele antiumane sursa marilor necazuri istorice, precum și a eșecurilor individuale.

● **REVISTA** Temps Nouveaux publică cîteva date referitoare la costul educației în unele state dezvoltate ale lumii. Sub titlul : „Știința devine tot mai scumpă", publicația moscovită scrie următoarele : „În ultimii douăzeci de ani, prețul studiilor în colegiile și universitățile americane a crescut de trei ori și jumătate. După estimările Institutului național al educației, astăzi trebuie să verși între 50 de mii și 100 de mii de dolari pentru a face studii superioare. În urma unei anchete, Fundația Carnegie pentru ajutorarea învățămîntului a stabilit că sute de mii de studenți nu sînt în măsură să-și plătească studiile și sînt obligați fie de a renunța la terminarea lor, fie de a solicita un ajutor pe lîngă organizațiile de binefacere". De altfel, concluzii mai vechi în ceea ce privește economia și sociologia învățămîntului au avertizat că marile cheltuieli implicate în constituirea unor programe eficiente vor conduce în mod inevitabil la fenomene de restrîngere a posibilităților de acces în instituțiile educaționale de tip superior.

● **ISTORICUL JAMES MACGREGOR BURNS,** laureat al Premiului Pulitzer, a publicat de curînd primul volum dintr-un amplu studiu preconizat să conțină încă două cărți dedicate „experimentului american" al libertății. Lucrarea lui James MacGregor Burns se intitulează : „Roadele libertății", punînd la contribuție studiile mai multor istorici de prestigiu, și se referă la perioada dintre proclamarea Constituției americane și emanciparea sclavilor. Pauline Maier conchide, într-un comentariu asupra cărții, că lucrarea profesorului Burns este impresionantă prin tonul ei just, care nu proclamă de loc superioritatea „marelui om alb", impunîndu-se, de asemenea, prin „caracterul său narativ, prin construcția episoadelor distincte, cu un stil aproape cinematografic".

● **DOUĂ ROMANE DE NATT HENTOFF** atrag atenția criticii. Primul a apărut în 1965 și a fost reeditat recent într-o ediție de masă, sub titlul „Tînutul Jazzului", relatînd povestea unui tînăr care se străduiește să devină un mare muzician de jazz. Cel de-al doilea are un titlu oarecum neobișnuit, „Ziua în care au venit să aresteze cartea", fiind publicat în 1982 și reluat recent, de asemenea într-o ediție populară. Criticii se opresc îndeosebi asupra celei din urmă cărți, o înscenare a eternului conflict dintre forțele luminii și cele ale întunericului, în jurul încercării de a șterge romanul lui Mark Twain, „Aventurile lui Huckeblery Finn", de pe lista lecturilor școlare. Criticul Saul Maloff spune următoarele : „Dacă această carte este mai puțin un roman decît o piesă moralizatoare, aceasta nu scade cu nimic din valoarea sa, pentru că argumentele sînt prezentate cu luciditate și cu o mare forță expresivă.

● **O CARTE** ce atrage atenția criticilor este semnată de Arnold Zenker, „Stăpîn pe luminile rampei". Așa cum notează un critic, „ea sare pur și simplu din raft asupra cititorului". Lucrarea se referă la modalitățile psihologice de a depăși tracul celor care desfășoară o activitate publică, de a se exprima și de a se comporta în mod eficient în fața societății. Cu toate acestea, criticii notează că nu atît subiectul cărții este cel care a atras, cît numele autorului. Arnold Zenker este conducătorul unui institut care se ocupă de instruirea unor personalități ce activează în domeniul mijloacelor de mass-media. El și-a făcut un nume celebru atunci cînd a luat locul lui Walter Cronkite în timpul unei greve de treisprezece zile a personalului de televiziune și radio. Se spune că marele Walter Cronkite și-a reluat activitatea de prezentator al canalului CBS, după interludiul Arnold Zenker cu următoarele cuvinte : Bună seara. Sînt Walter Cronkite, luînd locul lui Arnold Zenker." Acest programator de succese în viața publică a părăsit totuși activitatea de mass-media atunci cînd cineva i-a spus în glumă : „Știi, Arnold Zenker, ai un mare viitor în urma ta". Paradoxele cărților despre succese planificate...

● **O MONOGRAFIE** a lui Richard H. Meeker este dedicată unuia dintre cei mai activi și mai plini de succese editori de ziare de peste ocean. Monografia se intitulează edificator : „Ziaristul", iar subtitlul ne spune de asemenea multe despre concepția sa în legătură cu această activitate : S. I. Newhaous și afacerile cu știri de presă". La moartea lui Newhouse, în 1979, el edita 29 de ziare, un lanț de stații de radio și televiziune, precum și o serie de reviste. Activitatea sa a început în 1920, cu un ziar de provincie, ajungînd în cîteva decenii să controleze unul dintre cele mai importante imperii de presă din Statele Unite. Ceea ce este impresionant în cartea lui Meeker se referă însă la faptul că Newhaouse nu a scris niciodată în viața lui un articol de presă și nu a aflat nici o știre pe care s-o publice în „vreunul din ziarele sale. El declara că este un „administrator creator" al unei tradiții și eficiențe gazetărești pe care a preluat-o. De fapt, nu vrea să facă decît bani, vînzînd hîrtie și cerneală.

POEȚI CHINEZI CONTEMPORANI

MU DAN

Drapelul

Cînd tu plutești în aer, noi trecem pe sub tine
Căci trup îți este vîntul și soarele reper
Și ai zbura departe dar vatra te reține.

Cu toții știm prea bine : ești verb înscris pe cer,
Ne ești concis și simplu, modest dar cu aliură
Și suflet în eroii ce mor însă nu pier.

Ești, în război, elanul cu demna ta statură
Păstrat întreg prin proba de gloanțe și de foc
Cînd noi vom fi cenușă, vei fi izbinda pură.

Ești inima ce bate în noi la-nalt soroc
Semeț în aurorâ și trist cînd noaptea cade
Suris al libertății, înbucuri orice loc.

O, tu presimți întiiul furtunile-narmate
Și ghid ne ești. Și-n glorii ești călăuzitor
Căci te iubim, mătase curbată peste toate

Citind în tine-o țară, un sens și un popor.

DU YUNXIE

Frunzele moarte

Prin ani de-a rîndul cad întruna, fără regrete,
ca de iască
Să înverzească, ani de-a rîndul, și inimi
să înveselească,
Cu toată fala primăverii și-a-nverzirii regăsite
Se vor sfîrși în gropi comune cînd toamna are
să le-nvite.
Vedeți ? Așa e și artistul sever și cu răbdare
mare
Care cu mîna-nfierbîntată și grea ca de
o apăsare
Își rupe scrierile toate și scrie și rescrie iar
Rînind mereu perfecțiunea ca pe un rar
mărgăritar.

WANG XINDI

Curînd sosește primăvara

Curînd sosește primăvara ?
Tu, iarnă, totuși vei pleca ?

Trimite-o brîză primăvara
Suflînd peste cîmpii de grîne, pe care soarele
se-apleacă.
Ea o să-nvioreze țara și oamenii acestei țări...
Te uită, vesta mea deschisă se umple iarăși
de căldură,
Albastră, vesta mea deschisă e plină iarăși
de lumină
O, pace, mult rîvnită, pace,
Să fie-adevărat că iarăși rămîi, cu noi,
neînghețînd
În vizuina asta-n care te-am așteptat, luptînd,
din umbră ?

CHEN JINGRONG

Pe arena Romei antice

Legați la ochi, gladiatorii
au fost cei mai nefericiți.
Ce duh festiv, amar și sadic
Le-a inventat preacrudul joc ?
Căci ei se bat pe dibuite
fără să-și vadă adversarul
și își ridică spada-n aer
de-a baba-oarba spre a-l găsi
Sînt orbi și-n clipa cînd atacă
și cînd se apără stîngaci.
Morți sau victorioși, în luptă,
rămîn închiși în negrul lor.

În românește de
Alexandru Andrițoiu

REPERE

Din nou traducerile

Ne-am întrebat adeseori în aceste pagini asupra conduitei intelectuale care prezidează traduceri cu mare eficiență culturală, menite să semnifice gustul unei epoci și nivelul cunoștinței de sine în confruntare cu străinătatea. Oricît ar părea de ciudat, traducerile sînt semnificative pentru problematica și orientarea societății la un moment dat, atît din punctul de vedere al sensului operelor spre care se îndreaptă interesul nostru, cît și din acela al limbajelor pe care le creează, al tipului expresiv și al mijloacelor literare la care fac apel. Studiul titlurilor traduse în românește poate să arate cîtă voință de progres există într-un anumit moment, deschiderea istorică și problematica unei epoci. Generațiile energice, decise la fapta creatoare de sens, au purtat cu ele gustul noutății, curiozitatea neostoită față de lume și experiența unor realități și idiomuri străine. De altfel, este semnificativ că toate evenimentele cu rezonanță în istoria noastră modernă au condus la mișcări de idei ce s-au materializat și printr-un amplu program de traduceri. După mișcarea lui Tudor, la începutul secolului trecut, carcterizată printr-un radicalism național de cea mai bună factură, efectul a fost ziaristica militantă a lui Heliade și programul său de traduceri, comparabil cu cel al marilor culturi din epocă. Mai apoi, generația de la '48 și mișcarea junimistă au avut o carură europeană, folosind cu ușurință limbi străine și propunînd traduceri semnificative de literatură, filosofie, studii economice și sociale.

Fenomenul cel mai interesant se relevă însă dacă avem în vedere faptul că acești mari înaintași traduceau îndeosebi autori contemporani lor, că doreau să fie în acest fel la curent cu ideile dominante ale momentului pe care-l trăiau, chiar dacă această atitudine comporta riscul perisabilității. Traducerile lui Heliade propun un adevărat registru de autori pe care astăzi îi considerăm minori, dar ei erau reprezentativi pentru „mișcarea ideilor" din perioada pregătitoare a insurecțiilor franțuzești și germane de la 1848, aducînd un suflu suflu publicistic de indiscutabilă noutate, concepte originale și un ton revendicativ și plin de frăgezime pentru cititorul obosit de opresiunea cvasi-feudală a statelor multinaționale. Prăbușirea imperiilor fusese anunțată prin insurecția de gîndire, iar un om cu sensibilitatea lui Heliade nu putea să rămînă indiferent acestor mari curenți de gîndire.

Este, desigur, bine să traducem clasicii. Moștenirea lor este jalonată de adevăruri fără de care umanitatea devine foarte săracă. Cu toate acestea, caracterul viu al unei literaturi, interesul real al cititorilor se îndreaptă, în egală măsură, către autorii contemporani. Ar fi o eroare să descoperim, în continuare, anumiți autori străini după o generație sau două de la apariția lor, atunci cînd ideile și noutățile expresive au devenit un bun prea comun pentru a mai produce efecte reale în conștiința publicului. Joyce este altul acum decît în deceniul al treilea, atunci cînd atitudinea negatoare a lui Camil Petrescu față de opera sa era totuși benefică în incomprehensiunea sa. Romancierul irlandez a devenit un autor de școală, un clasic, în sens tradițional, mesajul său a devenit aproape „convențional". Riscul este indiscutabil mai mare în cazul scriitorilor actuali, coeficientul de perisabilitate mai mare, atît în domeniul traducerilor cît și în literatura originală. Dar numai prin cultivarea lor se produce o literatură vie, răspunzînd imperativelor de conștiință ale omului de azi, ajutîndu-l să privească înainte, cu o proiecție plină de sens a întregii sale ființe.

Una din posibilele definiții ale omului se referă la capacitatea lui de a-și construi viitorul. Voința sa de a supraviețui prin dominarea șanselor și excluderea limitărilor virtuale este indicativă pentru noblețea ființei gînditoare. De mai multe secole, omul se visează fără determinări limitative, liber de prejudecata incomunicabilității. Traducerile stabilesc punți între oameni, posibilități de comunicare reale și profunde, iar șansa lor trebuie folosită în actualitate, făcîndu-ne contemporani cu prezentul și trecutul deopotrivă.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Podul de mărgean

În cronica asupra meciului de penibilă amintire Sportul studențesc — Xamax strecuram bănuiala că sub numele echipei din Regie au jucat, deghizate, sau Avicola Crevedia sau Viitorul Chirnogi. Palida istorie : nu azvîrli cu piatra dacă n-ai loc s-o iei la fugă, s-a adeverit numaidecît, pentru că, simbătă seara, am fost invitat de doctorul Viorel Chiriță, directorul Avicolei Crevedia, să urmărese meciul de divizia C dintre echipa pe care o susține cu patimă și Chimia Găești. Duminică, pe cînd ai casei încă mai dormeau, am apucat drumul spre binecunoscuta localitate dimboviteană după care le lasă gura apă multor hultani și ulii. Vînt subțire, gălbui, busuioace, varză vînătă, păduri botezate cu aramă și păcălite spre margini de cite-un corcoduș spre a doua înflorire (la „Doi cocoși", popas cu must și pastramă se încingeau grătarele), lacuri ațipite, cuprinzînd în ochiul pe jumătate închis un cer poleit cu azur secetos, — nu plouă, nu vrea să plouă deloc ! — o vreme suplă, mlădioasă, iubind mierea ca viespile. La Crevedia, sat larg în talie, duhnește a toamnă minunată. Terenul de joc e verde, tuns cît se cuvine, dotat cu două tribune cu o capacitate de o mie de locuri, stație de amplificare, tablelă de marcaj electronică — deasupra ei, Sabin Bălașa a pictat o minge și un cocoș țanțoș, din neamul celor ce ne-ar trebui nouă la rotisor. Porumbul s-a cules, viile de asemenea, la năvoade nu se umblă în zi de sărbătoare, așa că stadionul era arhiplin. Jur împrejur, căruțe, cai, doi asini, un caterpilar, sute de biciclete, vînzători de înghețată în coif și pe băț, zeci de mașini Dacia și nelipsiții semănători de bomboane agricole. Băuturile alcoolice sînt strict interzise — poți să te afumi doar cu păr de cîine și păr de urs, cu țigări Haiduc, cu țigări Bandit (tutunul de cimp, nefiert), cu iasomie și iarbă neagră. Se aplaudă vijelios, se fluieră năvalnic și, lucru foarte important, se joacă un fotbal curat și de bună calitate. Trebuie să anunț, cu toată părerea de rău pentru bucureșteni, că dacă Avicola Crevedia ar fi jucat cu Xamax, sub numele de Sportul studențesc, n-ar fi primit niciodată patru goluri. Bucălate nimfe și impurpurate zeițe care ați dăruit flori elveților de la Xamax, un singur lucru nu mi-a plăcut la Crevedia ; faptul că rațele care cresc aici nu mai știu să înoate, fiindcă stînd închise la nesfîrșit, și-au pierdut glanda uropigenă, aia care le îngrășa penele și le ajuta să plutească pe valuri. Mai întreb, cînd oare, peste cîtă vreme vom izbuti, noi oamenii, să facem și vulturii să nu mai zboare iar privighetorile să amuțească ?! Căci apelor din mări le-am schimbat singele, grînelor le-am mohorît spicul...

Miercuri, echipa națională întîlnește Irlanda de Nord în cel mai dur și mai dificil meci al ei din ultimii cinsprezece ani. Miercuri, vom încerca saltul fantastic din Carpați pe platourile mexicane. Mircea Lucescu nu-i are apți de joc pe Ștefănescu și Cămătaru, dar il are pe Hagi, cel supranumit de elvețieni „teroarea Hagi" — l-a găsit, pare-se și pe Damaschin I — și mai are încă vreo doisprezece băieți în stare să întindă pod de mărgean peste două oceane. Se știe că „diavolul poate cita și scriptura pentru scopurile lui", de aceea și eu, trecînd peste amintirea meciului cu Xamax, vă anunț că am din nou incredere in Gino Iorgulescu și in talentul său.

Miercuri seara ne vom întîlni sub nesfîrșitul cer al Americii latine. Olé !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 80
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MURES

ANUL XXVIII
42
(1 224)
Sîmbătă
19 octombrie
1985
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

DEZVOLTARE, PACE

expresie a unei neîncetate participări, a unei neîncetate și prodigioase contribuții la făurirea unei lumi a păcii și înțelegerii, a conlucrării internaționale, iată, politica externă românească a consemnat un nou moment, cu ecouri largi în contemporaneitate, vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în R.P.D. Coreeană. Această vizită, pe pămîntul unei țări socialiste prietene și al unui popor ospitalier este în măsură să releve, o dată în plus, semnificațiile și dimensiunile dialogului larg, la cel mai înalt nivel, faptul că în lupta pentru progres social, pentru pace și animați de dorința de a conlucra strîns, multilateral, țările și popoarele prietene se regăsesc în lumina unor sentimente statornice, durabile, și fac din realitatea legăturilor și raporturilor lor pe multiple planuri un mod cît se poate de elocvent de a se exprima. Atestă cu putere aceasta însăși primirea caldă, sărbătorească, de care s-au bucurat înalții soli ai poporului nostru, atestă aceasta, cu distincție, fiecare moment al vizitei, convorbirile avute și înțelegerile asupra cărora s-a convenit. Un moment impresionant deosebit, de înaltă și cuprinzătoare semnificație politică, al vizitei l-a reprezentat marele miting al prieteniei româno-coreene desfășurat în piața din centrul capitalei țării prietene. **Imi face o mare plăcere să subliniez, și de la tribuna acestui mare miting,** mărturisea tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele țării, **că un rol hotărîtor în întărirea prieteniei și colaborării româno-coreene l-au avut și îl au relațiile personale, de profundă stimă și prețuire, statornicite de multă vreme între mine și prietenul meu apropiat, și al poporului român, tovarășul Kim Ir Sen. De fiecare dată, întîlnirile și convorbirile noastre s-au înscris ca momente de cea mai mare însemnătate în bogata cronică a tradiționalei prietenii româno-coreene.**

Se află aici în aceste cuvinte explicația în plan mai larg a virtuților înseși ale dialogului, ale contactelor largi, deschise și, în acest caz, se află explicația unui întreg traiect istoric al prieteniei care leagă cele două țări și popoare iar actuala vizită îl confirmă în chip deosebit. „Dumneavoastră, stimate tovarășe Nicolae Ceaușescu, ați reafirmat, și cu acest prilej, puternica solidaritate și sprijinul activ față de lupta dreaptă a poporului nostru pentru unificarea independentă și pașnică a patriei, sublinia, în cadrul aceluiași miting, tovarășul Kim Ir Sen. Aceasta constituie un puternic imbold pentru poporul nostru". Și, mai departe : „minunatele realizări înregistrate cu prilejul actualei dumneavoastră vizite în țara noastră își vor demonstra în viitor marea lor vitalitate în lupta comună a popoarelor celor două țări pentru victoria cauzei păcii, socialismului și comunismului și vor da o nouă strălucire florilor prieteniei dintre Coreea și România".

Amplificarea legăturilor, a raporturilor pe multiple planuri, a colaborării rodnice, în interesul ambelor țări și popoare sînt rezultate în măsură să confirme atît prezentul cît și viitorul relațiilor prietenești, conlucrarea în spiritul căreia s-a acționat și se acționează. Este aceasta o certă și valoroasă contribuție la cauza făuririi unei lumi mai bune și mai drepte pe planetă, a edificării păcii și înțelegerii internaționale, în spiritul respectului independenței și suveranității popoarelor. Condiția însăși a umanității își trage în acest chip seva din realitatea unei construcții durabile, a unei lumi care poate și trebuie să se regăsească pe temelia dreptului său sacru la viață, la liniște, la pace.

„Comerț — Cooperare — Dezvoltare — Pace" ; acestea sînt însemnele unei manifestări de prestigiu, devenite tradiționale, pe care o găzduiește în acest sfîrșit de octombrie capitala țării noastre, Tîrgul Internațional București, ediția 1985. Cea de-a XI-a în succesiunea edițiilor sale de pînă acum, o amplă și reprezentativă oglindă a potențialului economic și tehnic creator românesc, alături de produse, de exponate ale altor țări și popoare. După cum s-a informat, vor fi prezente 400 de firme din 36 de țări, iar 26 dintre acestea din urmă vor avea pavilioane naționale. Este și aceasta o expresie a prestigiului economiei românești, a capacității și forței sale competitive, este o expresie a interesului de care se bucură schimbul de valori pe care țara noastră îl susține și îl promovează. Deviza însăși explică totul : comerț — cooperare — dezvoltare — pace. Sînt cuprinse ai emblematic sensuri de fond ale existenței contemporane și ele explică încă o dată mobiluri și demersuri multiple ale politicii noastre. Izvorăsc din însăși rațiunea muncii și vieții, a creației pentru edificarea în libertate, în independență și pace a noii societăți, izvorăsc din rațiunea făuririi unui climat nou, cel al păcii și înțelegerii în viața internațională, al colaborării și conlucrării între națiuni. Ele definesc și susțin, practic, concepții și principii care guvernează întreg ansamblul politicii noastre și materializează în favoarea creșterii participării în beneficiul progresului și civilizației. Se confirmă astfel practic ceea ce, în prodigioasa operă la nivel înalt, — aceea a dialogului și contactelor deschise, — se făurește neîncetat. Recenta vizită a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în cele două țări prietene, China și R.P.D. Coreeană, ne aduce în față argumente dintre cele mai vii.

Luceafărul

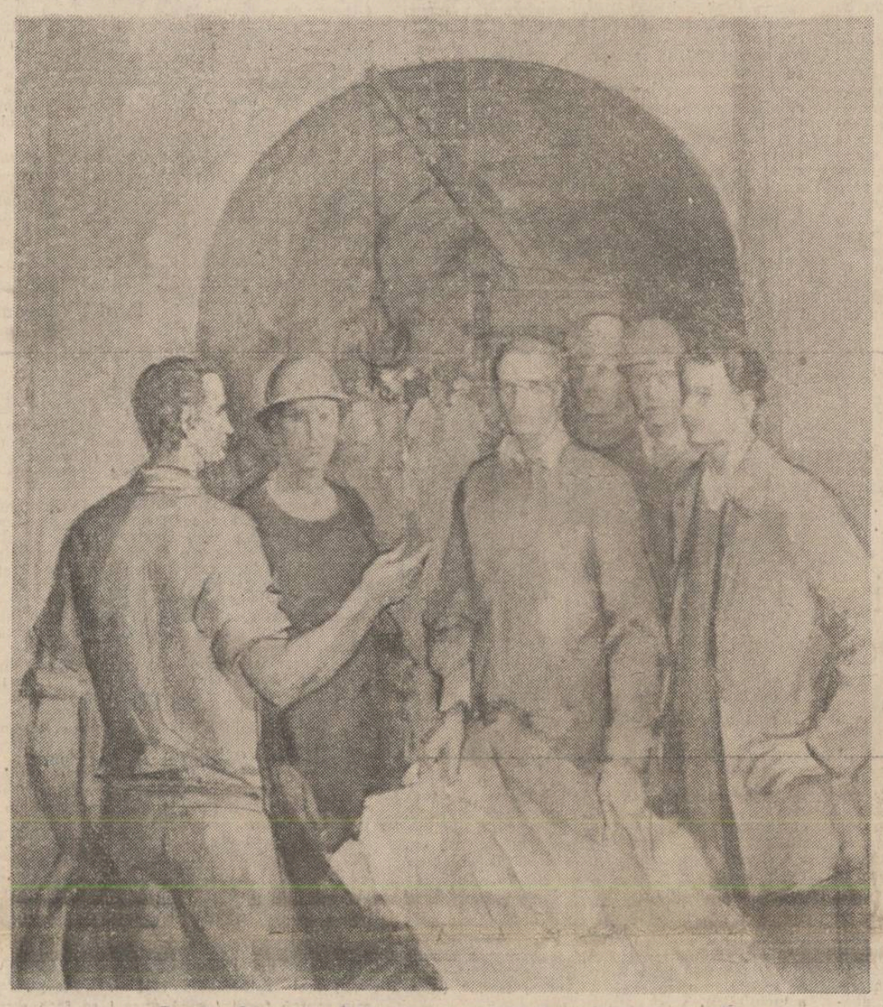

Dumitru Grigoraș : „Omagiu constructorilor metroului bucureștean"

INEDIT

CENTENAR REBREANU

Poarta universalității

Venit din Ardealul pe atunci subjugat, ca mai-nainte Slavici, Coșbuc și Octavian Goga, Liviu Rebreanu se impune repede, ca și înaintașii, în planul literaturii naționale. În același timp, ca romancier modern, el intră în rîndul marilor scriitori europeni ai veacului nostru, recunoscut ca atare încă în urmă cu aproape o jumătate de secol. O succintă trecere în revistă a traducerii cărților sale, numai în perioada interbelică, ar fi un prim argument în susținerea aprecierii noastre. **Pădurea spînzuraților,** publicat în 1922, apare într-o primă traducere la Praga, în 1928 : **Les obesenych** ; apoi la Londra, în editura George Allen, tradusă de A. V. Wise : **The Forest of the Hanged** (1930), retipărită, imediat, la New York. Urmează o traducere italiană la Perugia și Veneția : **La foresta degli impiccati,** în colecția „Narratori moderni", cu o prefață de Luigi Tonelli (1930). În același an, romanul apare la Lisabona, tradus de Maria Theresa de Quiroga (devenită mai tîrziu Alberti). Aceeași carte se traduce, doi ani mai tîrziu, la Paris : **La forêt des pendus,** cu o prefață de André Bellessort, precum și în germană : **Der Wald der Gehenkten.** Urmează traduceri în spaniolă: **El bosque de los ahordacos** (Madrid), finlandeză (Helsinki), elenă (la Atena), turcă (la Istanbul) etc. Zugrăvind primul război mondial, cu suferințele și tragediile la care a expus omenirea, scrisă cu o rară pătrundere psihologică, **Pădurea spînzuraților** a devenit, repede, o carte de circulație europeană, alăturîndu-se altora pe aceeași temă : **Focul** de A. Barbusse, **Calvarul** de Al. Tolstoi, **Pe frontul de vest nimic nou** de E. M. Remarque iar din literatura română : **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război** de Camil Petrescu, **Întunecare** de Cezar Petrescu. Datorită actualității mereu vii a problematicii și marelui talent al romancierului, **Pădurea spînzuraților** a fost una din cele mai traduse cărți între anii 1930—1940.

Tot un destin european a avut **Ion,** tălmăcit repede în italiană, germană, franceză, rusă, engleză, spaniolă, polonă, cehă etc. precum și **Ciuleandra, Adam și Eva** și **Răscoala.** Cea din urmă, apărută în 1932, capodoperă a scriitorului și „de departe cel mai mare roman românesc" (Eugen Ionescu) este, în același timp, una din marile fresce sociale ale veacului nostru. Dacă-l asociem cu **Ion,** și acesta un roman al setei de pămînt, urmărită pe un plan individual (în **Răscoala** aceeași problemă, a pămîntului, este raportată la un grup uman larg) vom obține un diptic unic al existenței rurale, comparabil,

Pompiliu Marcea

Continuare în pag. a 2-a

ANTOLOGIE SCOLARĂ

Țară

Pe dealuri se-nalță solare
podgorii albastre și sonde
Riuri spre alte semințiii
duc slava bucatelor blonde.

Țara și-a aprins hotarele
toate pînă la cer.
Pajuri rotesc — minutare în veșnicul ceas —
peste cîmp și oier.

Fluturîndu-și veșminte
de culoarea șofranului
arde fetele verii ca steaguri
în vîntul și-n risetul anului.

Lucian Blaga

Telegramă

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,
secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

MULT STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE NICOLAE CEAUȘESCU,

Alături de întreaga noastră națiune, oamenii scrisului v-au însoțit cu dragoste și profundă prețuire în călătoria întreprinsă împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în Republica Populară Chineză și Republica Populară Democrată Coreeană. Ați dus și de această dată mesajul de statornică prietenie al poporului român, mesaj de încredere nestrămutată în triumful ideilor comunismului, ale păcii și colaborării internaționale. Dialogul la cel mai înalt nivel, acordurile de lungă durată, înțelegerile convenite ilustrează încă o dată conținutul umanist revoluționar al politicii externe promovate de partidul și statul nostru. Ele deschid largi orizonturi în ceea ce privește extinderea și adîncirea raporturilor reciproce pe multiple planuri, constituind o nouă și strălucită afirmare a principiilor care trebuie să stea la temelia relațiilor dintre partidele comuniste, dintre țările socialiste. Căldura cu care ați fost întîmpinați pretutindeni, înalta apreciere manifestată de gazde față de persoana dumneavoastră reprezintă o recunoaștere firească a meritelor fără egal care vă revin în construirea unei lumi noi pe pămîntul românesc, a rolului dumneavoastră de prim plan pe arena internațională, în nobilul efort de înlăturare a primejdiei războiului distrugător, de instaurare a unui climat de înțelegere și conlucrare între toate popoarele lumii.

Exprimîndu-ne și cu acest prilej adeziunea fermă la tot ceea ce întreprindeți spre propășirea României Socialiste, vă asigurăm că vom face totul pentru a ne îndeplini cu cinste îndatoririle încredințate de partid, de dumneavoastră personal, străduindu-ne să reflectăm, în tot ceea ce scriem, viața, preocupările și aspirațiile oamenilor muncii, afirmînd cu putere dorința noastră, a tuturor, de a trăi pe o planetă eliberată de coșmarul catastrofei nucleare, într-o lume a prieteniei, a colaborării și a păcii.

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

O operă remarcabilă a istoriei filosofiei românești

filosofia românească nu a fost întotdeauna în atenția istoricilor în întregul ei dinamic, în interacțiunea ei variată cu valorile altor domenii. De aici a rezultat și o imagine inexactă a spiritualității românești, a ireductibilității sale. O cunoaștere exactă nu este posibilă însă în absența operelor semnificative. Opera și personalitatea lui Constantin Antoniade (1880—1954) a reținut prea puțin atenția. Iată cîteva d vezi în acest sens : Nicolae Bagdasar (**Istoria filosofiei moderne,** vol. V, București, 1941, pp. 244—246) nu-i găsise un loc mai potrivit decît alături de „alți cîțiva ginditori". Dogmatismul a fost și mai categoric : a păstrat o tăcere care anula specificul filosofiei românești, caracterul ei național. Pseudoconceptele dogmatice au stat ca un zid și la alcătuirea dicționarelor de filosofie. Într-un „mic dicționar filozofic" (Editura Politică, București, 1973) se păstrează aceeași „amnezie". În schimb, în mai noul Dicționar de Filozofie (Editura Politică, București, 1978) C. Antoniade este **analizat** în 23 de jumătăți de rînduri. Dar lucrurile au început să se schimbe în bine după 1980. Astfel, în **Istoria filosofiei românești,** vol. II (1900—1944), partea I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, pp. 172—194, C. Antoniade se bucură de o bună analiză din partea remarcabilului istoric al filosofiei care a fost regretatul Radu Tomoiagă, iar în 1981, Ion Mihail Popescu a publicat (Analele Universității București, seria Filosofie. Anul XXX, pp. 109—112) un excelent studiu despre **Constantin Antoniade — un clasic al filosofiei românești din prima jumătate a secolului XX.**

Editura Eminescu a făcut, prin conștiința angajată a directorului ei — Valeriu Râpeanu, care de mai mulți ani îngrijește colecția „Biblioteca de filosofie a culturii românești" — un magistral act de cultură românească : apariția volumului **OPERE** de Constantin Antoniade. Este cel dintîi volum din operele lui C. Antoniade apărut după 23 August 1944. El cuprinde: **Iluziunea realistă. Încercare de critică filosofică** (1907), **Thomas Carlyle** (1909), **Filosofia lui Henri Bergson** (1910), **Imperialismul culturii germane** (1915), **Renașterea italiană. Trei figuri din cinquecento, Pietro Aretino — Francesco Guicciardini — Benvenuto Cellini** (1935), și **Figuri din cinquecento. Principese, curteni și curtezane** (1939). Editorul, bun cunoscător al

Ion Stroie

Continuare în pag. a 2-a

Să ne redescoperim

Edgar Papu

din atît de fină și de minuțioasa lucrare semnată de Gheorghe Buluță și de Sultana Craia, **Manuscrise miniate și ornate din epoca lui Matei Basarab** (Meridiane, 1984) rezultă pentru cititorul atent o întreagă serie de reflecții. Mai intîi ne face să reținem, în veacul al XVII-lea, cîteva generații de mari artiști caligrafi și miniaturiști. Imensa extindere în spațiu a acestei arte ne demonstrează că și prin giuvaerurile reduse putem deveni universali. Așa am devenit și prin vestitele turle moldovenești cu bază octogonală, și ele concepute în dimensiuni reduse dacă ținem seama de exigențele arhitecturii monumentale. Faptul n-a împiedicat ca ele să fie larg imitate în răsărit (v. Radu Negru). În sfîrșit, dacă mergem foarte departe înapoi în timp este cazul să reamintim că și prodigioasa civilizație Cucuteni s-a bucurat de o extinsă radiație în afara ei.

Revenind la excelenta lucrare a lui Gheorghe Buluță și a Sultanei Craia, am putut afla că miniaturile noastre din veacul al XVII-lea au o foarte vastă răspîndire în afară de hotarele noastre. De la bibliotecile sau muzeele din Paris și Baltimore pînă la cele din Atena, Ierusalim și Alexandria Egiptului, aceste capodopere mici ca dimensiuni, dar mari ca valoare își află puncte de difuzare aproape în toate continentele. Componența lor artistică ne prilejuiește unele reflecții, pe care ne permitem a le comunica. Astfel, în aceste creații miniate, ca și într-o mare parte din pictura murală a timpului, se insinuează, după părerea noastră, o sinteză a **contrastelor artistice** din toate spațiile culturii și din toate perioadele ei. Aici am vedea noi unul din resorturile rafinamentului lor.

Mai intîi, barocul contemporan din veacul al XVII-lea occidental se extrapolează aici nu prin trecerea estompată a clar-obscurului, de la lumină la întuneric, ci prin alăturarea tranșantă a culorilor luminoase de cele întunecate. Așa, apare de pildă și pictura murală a Suceviței, odată cu inceputurile baroc din occident. Un asemenea contrast, în miniaturile noastre pictate din veacul al XVIII-lea, ajunge pînă la efectele unei adevărate poezii cromatice. Rozul și liliachiul se răsfață adesea alături de cîmpul întunecat al unui verde, albastru sau roșu-cinabru.

Un asemenea contrast, în care vedem o localizare a barocului, se asociază adesea cu unul specific goticului tîrziu, aprins în flăcări. Este alăturarea care se operează între simplitatea figurației portretistice și uriașul vîrtej al ornamentației, care tinde să înece acea simplitate. Așa bunăoară, chenarele uvrajate ale portretelor de la Muzeul de istorie, reprezentînd pe Matei Basarab, iar celălalt pe Elina doamna, năpădesc spațiul central al miniaturii care normal ar trebui să fie el cel mai extins. Dar și în acest spațiu, mîncat de lărgimea chenarelor, ornamentația somptuoasă a veșmintelor exercită în continuare aceeași eroziune asupra figurilor voevodale, reduse la minimum. Simplitatea și puținătatea lor contrastează cu multitudinea invadantă a elementului decorativ.

Continuare în pag. a 6-a

ARHIVA SENTIMENTALĂ

Permanența principiului Yin (IV)

Paul Anghel

notele acestea s-ar putea numi : „Un caz de descintare", și aceasta fiindcă au referire la funcțiunea restauratoare a principiului feminin. Yin nu numai că face, dar și desface, refăce lucrurile, readucîndu-le la normal. În general Yin produce încintare, aceasta e menirea ei. Ea trebuie să-i apară bărbatului „Din față iconiță, din spate păuniță", cum se spune într-o vrajă. Dar încintarea împinsă la exces isprăvește prin a sminti, și atunci tot Yin trebuie să repună lumea în ordine. Cum ? Prin descintare ca operațiune, prin descintec — ca piesă magică. Îndemnul : „Încîntă-l !" nu înseamnă „Înșeală-l !" și nici „Minte-l !", ci fă-l să se ridice la un nivel de exaltare din care singur să vadă altfel lumea, desigur ireal. Cîntecul ar propune deci o irealitate, corectabilă prin descintec cîntec/descintec sînt strategii și realități polare.

În această viziune primă, agentul alienării ar fi cîntecul, de unde și faptul că descîntecul nu recurge la melos, îl interzice, se slujește de recitativ, e discret, tăcut. Nu se descîntă în gura mare, în schimb se cîntă de către nebuni sau de nebunii (escrocii care sînt secunzii unui nebun). Perechea lui „Încîntă-l" devine în acest caz „Descîntă-l, calmează-l, liniștește-l, scoate-l din vrajă pe cel posedat" fiindcă vraja este atotmistificatoare și malefică. Va trebui să medităm la aceste îndemnuri arhaice, oricînd valabile.

Fiindcă, iată, pentru uzul demonstrației, un cîntec sau o incantație despre soare : „Soare, / Soare, / Domn mare...", prea bine cunoscut ca să-l reproducem în extenso, iar la capătul opus un descîntec de „soare sec", adică de insolație. Insolația pare a fi chiar efectul incantației : cel cu capul înfierbîntat vede o mie de sori pe cer, nu pe cer, ci în cap, în propriul cap, și atunci Yin trebuie să-i extragă și de pe cer, și din capul victimei — unul cîte unul. Efectul de irealitate capătă proporții cosmologice și cosmogonice rar sau clinic de demență mai interesant : un ins care crede că are în cap zece sau zece mii de sori, socotindu-se pe sine însuși un soare și substituindu-se soarelui, care e unic ! Eu unul, cunoscînd de mult descîntecul de „soare sec", și cercetînd asiduu chestiunea, nu i-am găsit nicăieri un echivalent acestui descîntec decît în recitologia chineză. Iată pe scurt legenda chineză :

Se spune că arcașul Hou Yi ar fi apărut pe pămînt pentru a scăpa omenirea de teroarea celor zece sori, care străluceau simultan pe cer, provocînd arșiță, deci secetă, deci foame și sete : fluviile se evaporau, recoltele ardeau. Arcașul era bine dotat, avea un braț mai lung și unul mai scurt, numai bune pentru minuirea arcului și lichidarea monștrilor astrali. El este săgetătorul de la meridianul galben și în sacra lui investire Hou Yin izbuti să doboare nouă din cei zece sori, pînă în clipa cînd a trezit mînia împăratului. Hou Yi e pedepsit, el cade din cer pre-

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Heidelberg

am fost vreme de două luni în acest început de toamnă, de vară tîrzie cum îi spun oamenii aici, ca bursier Humboldt străduitor în biblioteca Universității ce împlinește șase veacuri aici pe malul Neckar-ului cîntat de poet în cunoscutul său imn — ca orașul atît de frumos cuprins de natură dintre toate ale patriei sale cît îi fu dat să vadă.

Zile de lucru de dimineață pînă seara, muncă nemiloasă fără de care nimic nu iese la iveală. Biblioteca Heidelbergului, una din cele mai bine dotate din lume, cercetată anual de cei peste douăzeci de mii de studenți dintre care jumătate cu preocupări spirituale, filosofice, filologice, cu universitatea alături purtînd inscripția străveche și mereu nouă deasupra portalului : Dem lebendigen Geist – Spiritului creator – pulsează de viață.

Oamenii de aici trăiesc într-un ținut cu multă cîmpie, dar îl știu de veacuri nu propriu-zis rodnic. S-au supus generație cu generație meseriilor celor înalte, învățați să deprindă îndeletniciri spirituale sau tehnice de care deopotrivă oamenii au nevoie vitală aducînd în acest fel roadă bogată.

Domină aici o frumoasă încredere în muncă, în incinta universității lucru pe text pînă în pin-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 11-a

CRONICA LITERARĂ

GEORGE GIBESCU: «Alexandru Philippide»

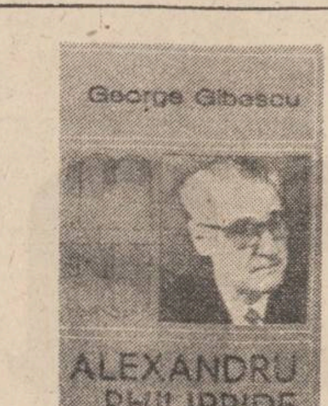

Cîteva eseuri semnate de Nicolae Balotă **(Introducere în opera lui Al. Philippide, București, 1974)** G. Arion, **(Al. Philippide sau drama unicității**, București) și Horia Avrămuț **(Alexandru Philippide. La răscrucile memoriei**, București, 1984) lăsînd la o parte studiile, articolele, cronicile etc. apărute în reviste sau volume de critică, aparținînd unor critici de formație și vîrstă diferite atestă interesul ridicat de care s-a bucurat opera lui Al. Philippide în ultima perioadă de timp. Acestui curs în creștere la „bursa" autorului **Monologului în Babilon** i se integrează și monografia, în sensul consacrat al termenului, lui George Gibescu, **Alexandru Philippide** (Editura Albatros, 1985).

Cartea se deschide cu un capitol de „Preliminarii" unde este schițat un scurt „excurs bio-bibliografic" și este trecută în revistă receptarea critică a creației philippidiene. Din foarte succintele pagini dedicate vieții și activității scriitorului, se desprinde figura unui om de cultură a cărui existență, de loc spectaculoasă sub raport evenimențial se confundă cu însăși facerea și construcția operei, ceea ce, de altfel, era știut. Sigur, nu vom cere lui George Gibescu descoperiri și revelații senzaționale acolo unde ele nu se află. În ceea ce privește subcapitolul „Al. Philippide în conștiința criticii", autorul procedează la o conspectare, în general corectă, a principalelor poziții critice, ocolind, însă contribuțiile de dată recentă și opiniile criticilor mai tineri, înregistrați totuși la bibliografie. Chiar dacă nu le acordă credit era de datoria lui să le menționeze, fie și ca puncte de vedere contestabile. Trecînd la interpretarea poeziei să observăm că ea se desfășoară într-un spirit prudent — diacronic, fiind analizat fiecare volum în parte, cu temele, motivele și figurile sale specifice, dar și constantele ce dau unitate întregii creații lirice.

În „Sinele și poezia elementelor", autorul se oprește asupra volumului de debut **Aur sterp** (1922), considerîndu-l „o lecție de înaltă poezie". În ce anume rezidă această „lecție" criticul arată mai puțin, în schimb analiza minuțioasă, atentă la nuanțe dar și la categoriile generale poate fi considerată un răspuns implicit. Se discută despre **suflet** și **vis** ca mari metafore existențiale, despre **satanism** și **demonism** ca atitudini ale eului, sau despre „invectivarea" unor mari concepte ale poeziei universale, dumnezeirea, neantul, veșnicia și absolutul. Pe lîngă categoriile și ideile poetice cu un caracter mai mult sau mai puțin abstract sînt inventariate și conotațiile unor simboluri mai concrete ca **fereastra, oglinda, crinul** și **clopotele** dar și a unor elemente stihiale, vîntul, pămîntul și soarele. În fond, toată această materie poetică roiește în jurul unei **intenții fundamentale**, setea de absolut a sufletului. Sînt lucruri îndeobște cunoscute, criticul le dă însă o haină nou și le canalizează cu abilitate, în direcția dorită. În acest fel, punctul culminant al demonstrației îl constituie comentarea motivului prometeic, văzut — remarcabilă constatare — ca o atitudine de radicalizare a eului poetic, sub forma geniului solitar, reformator al naturii umane și negat de propria creație.

Stînci fulgerate (1930) cel de-al doilea volum al lui Al. Philippide, este pus sub semnul căutării originarului : „Spiritualizarea naturii, adîncirea conștiinței luciferice și, mai ales, fascinația universului esențial constituie temele predominante. Ficțiunea alcătuirii daimonice, în sens goethean, a ființei umane, înfiorarea luciferică trec la Philippide într-o poezie de adînci motivări ontologice" (p. 65). În consecință, sînt urmărite metaforele, simbolurile și ideile prin care Al. Philippide își întemeiază o ontologie lirică de factură personală, evident, așa cum s-a observat, de sorginte goetheană și novalisiană. Influențe însă, numai în punctul de plecare și nimic altceva, demersul philippidian avînd autonomia, coerența și „legile" lui proprii. Firesc, poetul este tentat de o mitologie telurică, unde căutarea „mumelor" este axul întregului efort. Interesant este că obsesia „zinelor" subpămîntene este concurată de o propensiune spre înalturi, mai vizibilă în **Visuri în vuietul vremii.** Deocamdată, infernul subpămîntean — observă G. Gibescu — își are un corespondent atît în sufletul devastat al poetului cît și imaginea orașului apocaliptic de natura expresionistă. Dar coborîrea în adîncuri ca și rătăcirea în peisajul sufletesc interior sau în cel citadin sînt tot atîtea faze ale unui periplu existențial, în care poetul încearcă să se regăsească pe sine.

„Poezia — transgresare a efemerului" este radiografia volumului **Visuri și vuietul vremii** (1939), străbătut de temele visului și ale poeziei ca posibilități de depășire ale impasului existențial. Ele se leagă de tema timpului, prezentă și în cărțile anterioare ce devin, acum, nucleul meditației lirice. G. Gibescu catagrafiază formele și ipostazele pe care le iau visul și timpul în imaginarul philippidian, incidențele cu simbolurile telurice ului și înaltului, găsind un termen mediu izbăvitor în poezie : „Poetul cutremurat de absolut dar cu o conștiință a timpului care erodează și a spațiului negativ care agresează, eșuează în plan existențial. Ispășirea vine prin poezie, prin care se transcende huma în veșnicie „rezolvîndu-se" astfel dramatica sfîșiere între „lutul trîndav" și „azurul sfînt", polii tensiunii poeziei lui Al. Philippide : (...)". Și, mai departe, într-un fel de rezumat al avatarurilor eului poetic, criticul conchide : „Poemele din **Visuri în vuietul vremii** mărturisesc încrederea în vis și în poezie, singurele posibilități de transgresare a limitării în temporal. Philippide trece prin pădurile terifiantului, se adîncește în mirajul copilăriei, simțită ca timp nealterat, insurecționează absolutul, luptă cu un timp stagnant și, apăsat de un spațiu ostil, întrezărește limanul mîntuirii în Poezie. Viziunea «scribului extatic» din preajma anului o mie are valoare nepieritoare, avînd în vedere, originea stelară a sufletului poeților" (p. 127—128). Este demn de relevat, modul precis și suplu, în care autorul conduce linia eseului său, felul cum relaționează și conexează motivele și figurile tipice fiecărei cărți de versuri, cu invariantele ce migrează de la un volum la altul. Aș mai adăuga că, dacă studiul debutează ceva mai timid, grevat oarecum de opiniile „autorităților" pe parcurs, G. Gibescu își găsește tonul sigur și personal.

Cu investigarea volumului **Monolog în Babilon** (1967) încheie, practic, un itinerar critic al poeziei, comentariul din „sens și căutare" despre ultima plachetă de versuri a lui Philippide, **Vis și căutare** (1979) fiind, mai degrabă, un apendice la întreaga interpretare. Reținem, deci, din capitolul „Monologul poetului" considerațiile privitoare la „poetul peregrin" și „călătoriile programatice", la „spațiul elin" și „luminile clasiciste", și la figura eroului tragic civilizator Alexandru Macedon ca emblemă a dorinței de a împăca într-o sinteză unică diversele spații culturale. La concluzii asemănătoare într-un scenariu și decupaj critic total deosebit ajunsesem și eu în eseul **Al. Philippide și lirica măștilor** din **Universuri imaginare,** fără ca George Gibescu să se refere la ele.

În ceea ce privește proza lui Al. Philippide compusă din două nuvele scrise, după rețeta enigmaticului post-romantic, **Floarea din prăpastie** și **Îmbrățișarea mortului,** este greu a mai spune lucruri esențiale. Analizele sînt însă corecte și la obiect. Aș adăuga totuși că **Îmbrățișarea mortului** nu este un text fantastic, el intrînd în categoria bizarului, așa cum îl definea Tzvetan Todorov în **Introducere la literatura fantastică.** Un capitol („Poetica") despre Al. Philippide, critic și teoretician literar încheie o monografie pertinentă, consacrată operei unuia dintre cei mai importanți poeți români contemporani, operă ce este departe de a-și fi epuizat sensurile și semnificațiile.

Paul Dugneanu

NICHITA DANILOV: »Arlechini la marginea cîmpului»

Cu cele trei volume de versuri publicate pînă acum — **Fîntîni carteziene, Cîmp negru** și acest **Arlechini la marginea cîmpului,** (Editura Cartea Românească, 1985), Nichita Danilov a reușit să impună un ton aparte, diferențiat în bună măsură de „corul" ironiștilor colegi de generație, atît de apreciat de o anume critică, surdă la individualități, dar extrem de receptivă la „grupuri", mai ușor, evident, de subordonat și îndrumat.

Preocupat de aventura spirituală a ființei și nu de jocurile lingvistice cu înșelătoare străluciri (poate inapt pentru ele) Nichita Danilov scrie o poezie de factură expresionistă, obsedantă și obsesivă, în tonuri violente, cu sentimentele amplificate pînă la urlet. Culoarea dominantă în personajele sufletești din **Arlechini la marginea cîmpului** este roșul, care semnifică intensitatea paroxistică a viziunii, alerta simțurilor, percepția monocordă, dar atît de acută a lumii. Un fragment din lungul poem **Ora funestă** decupează obsesia și ilustrează suficient maniera expresionistă : „Fațada clădirilor / și interiorul clădirilor, / de asemenea roșii. / Roșu privește mama / încremenită în fața ferestrei / o stradă ce se pierde în roșu / Roșu se îmbrățișează îndrăgostiții / lîngă un havuz roșu / Roșu țipă păsările / pe un cer înghețat și roșu / Roșu și vîscos curge lumina / pe fețele celor ce trec / grăbiți strada / Roșu țîșnește havuzul / spre un cer roșu ca purpura / Roșu se înalță și hulubii / spre un cer complet roșu / Roșu plînge iubita / pe pieptul însingerat al iubitului / Roșu și disperat / Roșu se tînguie clopotul / peste un oraș roșu / Roșu se frînge dangătul / dintr-un turn roșu / Roșu bate clopotul / Roșu și disperat". În cronica dedicată acestui volum din **Convorbiri literare,** Val Condurache citează din același poem ca și noi și notează apoi : „Rezultă, cu toată sărăcia mijloacelor, o poezie de o extraordinară densitate emoțională ; o poezie care-și comunică starea, dar care nu trăiește prin ea, ci prin efectul secund și care este, ca și în muzică, de natură intelectuală : analitică". Se cuvin aici cîteva observații, pentru a lămuri mai bine formula poetică a lui Nichita Danilov. Nu este vorba, cum crede criticul ieșean de „sărăcia mijloacelor", ci de radicalizarea deliberată a expresiei lirice, specifică expresionismului poetic și plastic. Apoi, densitatea emoțională (reală) nu este deloc de natură intelectual-analitică, ci, dimpotrivă, de natură senzorială. Poemul mizează aproape exclusiv pe vizualizare, este un „studiu în roșu" al simțurilor exacerbate, care amintește, prin paroxismul trăirilor, de teatrul și proza lui Andreev. Spaima, care este starea fundamentală a eroului liric din poezia lui Danilov nu poate fi, de altfel, de natură intelectuală. Tragismul acestei poezii, sesizat și de Val Condurache, vine tocmai dintr-o sensibilitate atroce, care privește lumea (nu o judecă, o privește, adică o primește) ca pe un asediu monstruos asupra insului. Simțurile se opun, convulsiv, acestei agresiuni, acestei tendințe de uniformizare, iar afirmarea identității este tocmai descrierea duratei lor : „Lovește-mă aici, zice cel singur / și cu plămînul vopsit galben / Vîntul smulge cuvintele lui / și le duce departe pe străzi / și le-mprăștie departe pe țărmuri // Lovește-mă aici, urlă cel singur / și-și dezvelește plămînii galbeni / și-și arată ficatul vînăt // Marea smulge cuvintele lui / și le izbește de stînci / și le sfarîmă de țărmuri..." **(Mult prea nostalgice țărmuri).** Poezia lui Nichita Danilov este un ecorșeu, executat fără pic de compătimire față de subiect, deci fără urmă de reflexivitate. Ea este asemeni țipătului în stare pură al lui Edvard Munch, durere nedisimulată în metaforă, reacție viscerală, transmisă în registrul figurilor cruzimii. Luciditatea însăși nu mai este factor de echilibrare, de evaluare a resurselor eu-lui în vederea conservării, ci „rază" distrugătoare, după a cărei acțiune nu mai rămîne nimic : „Ca o leucemie neagră a stelelor / sufletul meu se întoarce la sine / tot mai singur și tot mai bolnav // Deasupra, aceleași dezolante priveliști / ale întunecatei tale singurătăți / și jos, negre priveliști // Nici depărtatul țipăt de dragoste / și nici chemarea nostalgică a morții / nu mai tulbură înăuntru nimic // Și doar neîndurătoarea rază a lucidității / străbate tot mai rece și necruțător / orice îndoială, orice speranță, orice fior..." **(Rază a lucidității).**

Repetarea, cu intensități variabile, a descrierii aceleiași stări de vid interior, poate crea aparența monotoniei, mai ales cînd grila stilistică expresionistă se explică și ea cu aceeași frecvență. Acest gen de monotonie devine însă defect numai dacă este judecat extraliterar, dintr-un soi de nevoie, inconștientă, a lectorului de echilibru sentimental în urma lecturii. Or, poezia lui Nichita Danilov este o continuă adîncire în suferință, acompaniată, de la un moment dat, de acel **amor fati,** efect al conștientizării sentimentului damnării. De aici, acel ușor teatralism al unor poeme, „narcisismul" care înseamnă, la Nichita Danilov voluptatea suferinței și prin care poetul se apropie, prin poezia lui Dan Laurențiu, de pildă, de spiritualitatea eminesciană : „Odată cu timpul și apa / toate se vor scurge într-una singură : / atotputernică / Glasul meu și glasul tău / și toate glasurile noastre / se vor scurge într-un singur glas / atotștiutor / Inima mea și inima ta / și toate inimile noastre / se vor scurge într-o singură inimă : / atoateiubitoare / Ochiul meu și ochiul tău / și toți ochii noștri / se vor scurge într-un singur ochi, / atotevăzător... Și atunci nu va mai fi decît / o singură mînă, un singur glas și o singură inimă / un singur ochi și un singur creier / care-și va întinde toate brațele sale / toate privirile și toate gîndurile / ca un păianjen uriaș, pretutindeni / Și în afara lui nu va mai fi decît pacea eternă" **(Odată cu timpul și apa...).**

Cele mai valoroase poeme din **Arlechini la marginea cîmpului** rămîn însă acelea care ipostaziază expresionist vehemența simțurilor, cruzimea inocenței, agresivitatea elementelor. Nu metafore se rețin din această poezie, ci imaginea de ansamblu, care exprimă, tulburător, drama interioară. Un poem de o frumusețe tragică, despre macularea prin existență, ireversibilitatea timpului și asumarea suferinței derivate de aici este **Peisaj cu un copil foarte mic și un om mare,** prin care Nichita Danilov probează, odată în plus, caracterul singular al poeziei sale în contextul tinerei generații lirice de la noi : „Un copil foarte mic biciuie apa / pînă-i țîșnește sînge pe ochi / Ce frumos, ce frumos ! strigă copilul din mine / și se tăvălește de rîs / Un copil foarte mic sfichiuie aerul / pînă-i țîșnește un șuvoi de sînge pe ochi / Ce splendid, ce splendid ! / strigă copilul din mine / și se tăvălește de rîs / Un copil foarte mic scuipă focul / pînă gura i se face scrum / Ce splendid, ce splendid ! / strigă copilul din mine și se tăvălește de rîs // Între timp trece orbul și ne-arată cu degetul / trece surdul și ne-arată cu degetul / Trece un înger și clipește din ochi / În urma lor aerul se face vînăt / Apa se face vînătă / și cerul ca plumbul topit / Ce splendid, ce splendid / strigă copilul din mine / și se tăvălește de rîs". „Orice ironie vă rămîne vouă", pare a repeta Nichita Danilov cunoscutul vers bacovian.

Valentin F. Mihăescu

CARTEA DE DEBUT

VIAȚA CA SCRIS (II)

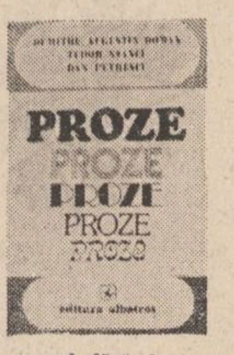

POVESTIRI CU CONTRAPUNCT. Sub o formă aparent intimistă și de o vagă oralitate a confesiunii, ascunzînd o atentă orfevrărie a textului, Dumitru Augustin Doman reușește un subtil și sincer portret al prozatorului la tinerețe, interesant nu numai prin „eroul" prim-planurilor sale, dar și — ca într-un elaborat cine-verité — prin scurtele secvente de mediu neostentativ realiste, surprinse în plan secund fără farduri și trucaje. Arta scrisului se dovedește contrapunctul vital al solitudinii și derizoriului realului, iar trăirea întru literatură — atît prin lectură cît și prin scriere — are funcție compensatorie pentru acest autor format solitar, prin cultivarea obstinată a vocației, nu după schema comună azi a studentului scolit la teoriile textului și pus apoi cu osîrdie pe fabricat „literatură". Remarcabil e că tînărul prozator nu-și falsifică existența prin livresc ori prin filtrul virtualităților literare aplicat fiecărei întîmplări trăite spre a fi transformate în vorbire, în scris, ci, dimpotrivă, reușește să confere discret evenimentelor interioare o dezarmantă naturalețe, unde lectura unei cărți, sensul unui film, consemnarea unei discuții despre literatură sînt la fel de importante ca o întîmplare cotidiană, un fapt divers, o întîlnire de dragoste. Întrezărim în el un posibil autor de jurnale în gustul regretatului Radu Petrescu, căci printr-un anume „biografism" stilist al trăirii culturale, refuzînd totodată ficțiunea în numele acelei onestități superioare proclamate de alt Petrescu, Camil, Dumitru Augustin Doman se dovedește printre tineri un neașteptat descendent al „școlii de la Tîrgoviște" pe al cărei fronton imaginar s-ar putea citi : „cîtă literatură atîta existență".

Cealaltă direcție a volumului său e una „neutră", unde autorul obiectivat schițează cu bunele mijloace ale prozei realiste tradiționale, în spirit cehovian, portretele unor mici funcționari și cel al unei lumi umile și mărunte, exerciții stilistice în care își formează convingător mîna dînd lucruri izbutite, nu fără stîngăcii și ticuri venite tocmai din prea îndelungata frecventare a modelelor clasice și din grija pentru cizelarea textului : **Sîmbăta de singurătate a lui Radu Sălceanu, Coșul cu mere, Liniștea dintre călătorii, Fata necunoscută a lui Crinu Țăpșan.** Observăm însă la el și cîteva improprietăți de limbaj, regionalisme care nu se justifică. Altfel, prozatorul e tipicar și respectuos față de canon, ceea ce în fond nu e rău, căci învățarea temeinică a meseriei e o treaptă pe care prea mulți își închipuie cu ușurință că o pot sări. **Am văzut pescăruși murdari** și **Lotru** nu depășesc totuși banalul, în schimb, frumoase sînt **Iura, Mirosul,** chiar și **Cerul,** scrute proze ale unor stări inefabile : o fetiță surprinsă de furtună păzind caprele, moartea unui contabil pensionar, gesturile unor posibili îndrăgostiți. Un mic tur de forță stilistic e **Bacalaureat,** piesă scrisă la persoana a II-a într-o singură frază de șapte pagini, sugerînd cu acuitate meschinăria cotidianului și insignifianța lui abjecție. Dumitru Augustin Doman se dovedește, în ciuda „naivității" și „credulității" sale mărturisite undeva în carte, un moralist care privește lumea fără iluzii cu ochi de documentarist ce o transformă în permanentă sursă de inspirație, experiența suplinind după cît se pare fantezia. Scrisul său demonstrează aici calitățile majore ale „realismului minor" al vieții așa cum e, în vreme ce întregul său volum de debut, limpede, auroios prin onestitatea față de sine, confirmă întru totul buna impresie lăsată de începuturile sale **(Premiul „Luceafărul", 1977),** îndreptățindu-ne să-i așteptăm cu încredere cărțile următoare.

Alexandru Condeescu

***) Dumitru Augustin Doman, Tudor Stancu, Dan Petrescu : „Proze", Editura „Eminescu", 1985.**

BREVIAR

■ **LITERATURA ȘI JOCURILE MINȚII. PLANETA ȘAH.** Acesta este titlul almanahului estival editat de Uniunea Scriitorilor. Ideea alcătuirii precum și coordonarea lui aparțin lui U. Vâlureanu, cunoscut comentator de șah. Spre deosebire de prima ediție a almanahului, tipărită la începutul acestui an și axată în mod special pe probleme tehnice ale jocului, cea de față, îmbunătățită din punctul de vedere al cititorului obișnuit, este rodul unei alte strategii. Astfel, fără a ocoli menționarea unor partide interesante, datorate jucătorilor români și străini, de data aceasta atenția alcătuitorilor s-a îndreptat mai cu seamă către aspecte ținînd de ceea ce s-ar putea numi „verbalizarea șahului", către diversele puncte de vedere (filozofic, literar, psihologic etc.) din care fascinantul joc poate fi privit. Semnificative sînt din acest punct de vedere dialogurile susținute de cîțiva cunoscuți scriitori, actori și oameni de știință, argumentări ale unor pasiuni pentru șah (în succesiunea apariției : Octavian Paler, Mircea Radu Iacoban, Radu Cosașu, Voicu Bugariu, Aurelia Batali, Adrian Rogoz, Ștefan Iordache, Vasile Nițulescu, Gheorghe Vîsu, Pius Brînzeu, Maria Albuleț). Dintre reușitele formulări o reținem pe cea, aforistică, a lui Voicu Bugariu : „Șahul [...] este «un monstru blînd», protector. În umbra lui poți să te instalezi temeinic. Sau, spre a folosi o imagine poate mai sugestivă, e un ocean în care te poți strămuta, în chip de om-amfibie". Numeroși alți scriitori mai colaborează, asigurînd nivelul remarcabil al almanahului (în ordinea apariției : Ion Hobana, Ștefan Augustin Doinaș, Tudor George, Alexandru Balaci, Gheorghe Tomozei etc.) De menționat de asemenea deosebita calitate literară a unor comentarii de specialitate semnate de Em. Reicher, Mircea Pavlov, Gh. Candea, Parik Stefanov.

■ **„A ZECEA CARTE".** Întrebare : **„Numiți vă rog cele 10 cărți pe care le-ați lua** «pe o insulă pustie». „Răspuns" : „N-ar lipsi poeziile lui Eminescu, Blaga, Bacovia, Memoriile lui E. Lovinescu, Istoria mare a lui Călinescu și cîte un volum de E.M. Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica, Alexandru Paleologu. Sînt, dacă am numărat bine, nouă cărți. Urmează un sacrilegiu : a zecea ar fi un caiet gros, cît mai gros, cu foi albe, pentru a-l umple după puteri". Întrebarea este formulată de George Pruteanu iar răspunsul aparține criticului și poetului Gheorghe Grigurcu („Cronica" din 11 oct a.c.). În ce ne privește, îl asigurăm pe G. Grigurcu, cu toată sinceritatea, că nu e vorba de nici un sacrilegiu ! Lista cuprinzînd cele zece cărți (limitîndu-ne la literatura română) se poate foarte bine dispensa de, să spunem, un Caragiale, un Hașdeu, un Iorga, un Pârvan, un Arghezi sau un Sadoveanu etc., cît timp ea, această listă, beneficiază de numele lui Gheorghe Grigurcu, ca să nu mai vorbim de absolut justificata prezență, pe aceeași listă, al celui de-al nouălea nume.

■ **MOTIVUL PREMIORITIC ÎN LUMEA COLINDELOR,** se intitulează amplul și pătrunzătorul studiu pe care Nicolae Boboc îl tipărește la Editura „Facla". Apelînd la un vast material folcloric și sprijinindu-se pe o bogată bibliografie de specialitate, autorul explorează cu reală aplicație în zona, așa zicînd, arheologică a fenomenului, propunînd atenției stări de fapt, idei, sugestii extrem de fertile circumscrise gîndirii etno-folclorice actuale.

■ **„CINE ȘTIE MAI MULTE POEZII"** este titlul unei fermecătoare cărți de poeme pentru cei mici, semnată de Sabin Opreanu, recent apărută la Editura Facla. Dar, fără alte comentarii, să dăm cuvîntul chiar autorului cărții : „Cine citește / crește / Mai repede ! / Se și vede / Cine citește / Trăiește / Frumos / Și cu folos ! / Cine citește / Nimerește / În poveste / Fără de veste ! / Cine citește / muștește / De învățătură / Și căldură ! // Cine citește / Crește / Mai repede ! / Și se vede !" E îndemnul căruia cititorii îi vor da curs, sperăm, fiind vorba chiar de cartea lui Sabin Opreanu...

Cronicar

Poarta universalității

Urmare din pag. 1

poate, numai cu **Țăranii** polonezului Ladislau Reymont, superior, prin arhitectură și adîncimea observației, altor cărți europene pe aceeași temă : **Les paysans** de Balzac, **La terre** a lui Zola, mai unilaterale, poate pentru faptul că realitatea rurală nu le era foarte familiară celor doi mari scriitori francezi.

Care sînt particularitățile personalității lui Rebreanu, datorită cărora și-a cîștigat o demnitate artistică atît de înaltă ? — iată ce vom încerca să desprindem în rîndurile ce urmează. Credem că inițiia impresie puternică ce ne-o formăm luînd contact cu textul său este legată, nemijlocit, de senzația de viață care ne întîmpină. Luați oricare scenă din **Ion** sau **Răscoala** și veți constata de îndată că oamenii trăiesc aievea, se comportă ca în viață, într-un context concret nealterat de „prejudecata artei", altfel spus, fără obsesia elaborării, atît de prezentă la atîția scriitori. Rebreanu a respins în repetate rînduri, ideea scrisului „frumos" în sine, calofilia. Într-un răspuns la o anchetă a revistei „Ideea europeană", din 1924, sub titlul **Cred,** autorul lui **Ion** declara : „Nu frumosul, o născocire omenească, interesează arta, ci pulsația vieții. Cînd ai reușit să închizi în cuvinte cîteva clipe de viață adevărată, ai săvîrșit o operă mai prețioasă decît toate frazele din lume". E remarcabilă scena de început din romanul **Ion** în care ni se descrie o horă în satul Pripas : lăutarii cîntă îndrăcit, flăcăii și fetele tropotesc „de se hurducă pămîntul" ; „Cu cît Briceag întețește cîntecul, cu atît flăcăii se îndîrjesc, își înfloresc jocul, trec fetele pe sub mînă, le dau drumul să se învîrtească singure, țopăie pe loc ridicînd tălpile, își ciocnesc zgomotos călcîiele, își plesnesc tureacii cismelor cu palmele nădușite... Apoi jocul urmează tăcut, din ce în ce mai sălbatic. Flăcăii își încolăcesc brațele mereu mai strînse pe după mijlocul fetelor... Sînii acestora tremură sub iile albe și ating din cînd în cînd pieptul flăcăilor, tulburîndu-le ochii și inima. Nu schimbă nici o vorbă. Nici nu se privesc"...

O deosebită semnificație dobîndește partea întîia, **Se mișcă țara** din **Răscoala.** Scenele care preced ridicarea țăranilor, se desfășoară aproape sub semnul unei fatalități, îndelung anunțate. Fapte mărunte în sine, obișnuite altădată precum — o boieroaică ce vrea să-și vîndă moșia, un jandarm care zdrobește în bătaie un grup de țărani învinuiți de furt, arestarea unui dascăl „instigator", batjocorirea unei fete de către fiul unui arendaș, confiscarea purcelului unui țăran de către perceptor, un copil urechiat de șoferul moșierului — toate acestea iau acum proporții înfricoșătoare. Oamenii comunică între ei cu parcimonie, se tem parcă de ceva, dar vorbele lor au un tîlc aparte, expresiile echivoce, ambigui, sînt frecvent preferate. Romancierul cumulează, cu o desăvîrșită artă a concentrării într-un singur capitol, nenumărate crîmpeie în care surprinde, în ipostaze diferite, pe toți eroii romanului, trăind fiecare în felul lui acalmia apăsătoare care este însă numai aparentă, ca și liniștea suspectă dinaintea furtunii. Izbucnirea răscoalei are, de aceea, proporțiile și intensitatea unui cataclism, a unei stihii cosmice.

Scriitor lucid, de o structură funciar realistă, Rebreanu nu este un simplu copist al naturii. Pentru el realitatea, ca să devină artă, trebuie transfigurată în sinteză : „A crea oameni nu înseamnă a copia după natură indivizi existenți. Asemenea realism sau naturalism e mai puțin valoros ca o fotografie proastă. Creația literară nu poate fi decît sinteză. Omul pe care îl zugrăvesc eu o fi avînd și trebuie să aibă asemănări cu mii de oameni, cum au și în viață toți oamenii, dar trăiește numai prin ceea ce are unic și deosebit de toți oamenii din toate vremurile".

Durabilitatea cărților lui Liviu Rebreanu se explică și prin arhitectura lor solidă, îndelung gîndită de prozator. O carte trebuie să aibă, ca un tablou reușit, contururi limpezi și linii de forță sigure, să creeze o altă realitate peste cea obișnuită. Prima parte din **Ion** se intitulează **Glasul pămîntului,** a doua **Glasul iubirii,** și fiecare are o gradație specială care-i asigură rotunjime și densitate. La fel se petrec lucrurile în **Răscoala** sau **Pădurea spînzuraților.**

Scriitor puternic național, Liviu Rebreanu împinge realitatea meleagurilor sale românești, peste fruntariile țării, în panteonul fără hotar al valorilor perene, confirmînd parcă ceea ce spunea marele său contemporan, Octavian Goga : „Nu poți intra în universalitate decît pe poarta propriei naționalități".

Valorile umanismului contemporan

● **La ședința de deschidere a Cenaclului literar „G. Călinescu" din cadrul Academiei R.S. România care a avut loc la Casa de cultură „N. Bălcescu", după cuvîntul rostit de Ion Potopin, secretarul cenaclului, care a subliniat că cenaclul intră în cel de al 25-lea an de activitate ceea ce impune un spor de exigență, academicianul Alexandru Balaci, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor, a vorbit despre valorile umanismului contemporan și despre climatul de stimulare ce trebuie să guverneze activitatea oricărei instituții de cultură. Petre Paulescu a prezentat apoi cartea de poeme „Soare în mugur" de Ludmila Ghițescu, iar actrița Doina Ghițescu a recitat mai multe poeme din această carte. În partea a doua a ședinței, la Atelierul literar a fost prezentată Mariela Rotaru cu poezii și Gh. Marinescu-Dinizvor cu impresii dintr-o călătorie recentă în R.P. Chineză. La discuții, Alexandru Balaci, Petre Paulescu, Ludmila Ghițescu, D. Stancu și Ion Potopin au remarcat poezia intensei emoții pe care o realizează Mariela Rotaru și densitatea prozei lui Gh. Marinescu-Dinizvor.**

O operă remarcabilă a istoriei filosofiei românești

Urmare din pag. 1

filosofiei românești, a considerat că lucrările selectate în acest volum sînt reprezentative și concludente pentru C. Antoniade.

Într-o excelentă **PREFAȚĂ,** Ion Mihail Popescu argumentează că în complexul ideilor cuprinse în operele lui C. Antoniade, coborîtor dintr-o familie de români întorși din Macedonia, o idee joacă rol de idee-forță : „Nu aristocrația de naștere și titluri moștenite trebuie să pună în relief ierarhia socială, ci, dimpotrivă, aristocrația „de merite și talente" trebuie să se regăsească și să se recunoască în piramida valorilor. Această teză, înrudită cu principiul selectării sociale prin „muncă și prin merit" rostit de Mihai Eminescu și cu principiile „aristodemocrației" meritului spre care tînjeau Dimitrie Gusti și Mihai Ralea, face mîndrie oricărei filosofii și reprezintă un titlu de glorie al culturii românești" (p. VIII).

Prima lucrare publicată în volumul **OPERE** de Constantin Antoniade — **ILUZIUNEA REALISTĂ** — este un mare cuvînt românesc în filosofie, atît prin modul cum sînt puse și soluționate probleme legate de marea controversă ivită în filosofia neokantiană în jurul „lucrului în sine" cît și prin respingerea, printr-o migăloasă argumentare, de pe poziții realiste, a acestui „concept fără patrie". I se adaugă **legea iluziunii realiste.**

Stăpîn pe un concept dialectic adecvat, adică pe un concept pe care l-a elaborat în urma studiului mișcării dialectice a dialecticii filosofiei românești, Ion Mihail Popescu are marele merit de a fi descoperit în acest studiu un **realism dialectic** și un **raționalism deschis.** Cineva afirma că „n-a înțeles ce înseamnă **„raționalism dialectic"**, care, după I. M. Popescu, i-ar fi fost propriu lui C. Antoniade. Că nu a înțeles nu este de mirare. Numai că în **Prefața** lui I. M. Popescu nu **raționalismul dialectic** era în chestiune, ci **realismul dialectic** și **raționalismul deschis.** Iată ce spune **Prefața** : „C. Antoniade inaugurează în **Știința dreptului și evoluționismul,** la începutul secolului XX, în România, **realismul dialectic** și **raționalismul deschis** în sociologie și în științele juridice" (p. XII). Și pentru a preveni orice răstălmăcire, se precizează : „Tezele lui C. Antoniade, privitoare la raporturile dintre subiect și obiect în procesul de cunoaștere, sînt de nedespărțit, iar el poate fi considerat, fără nici un fel de îndoială, ca un reprezentant de seamă al **realismului dialectic românesc** din prima jumătate a secolului XX" (p. XV). Continuînd gîndul său crescut din analiza adecvată a operei filosofului, I. M. Popescu scrie : „Acest realism dialectic și-a găsit complementul necesar într-un **raționalism deschis** legitimat în **Iluziunea realistă**" (p. XV).

Poziția lui I. M. Popescu este în acord cu achizițiile cele mai noi ale gîndirii metodologice dialectice, în timp ce „poziția" celor care-și exprimă nedumeriri ține de un trecut care nu a fost al dialecticii, ci al reducerii ei, al închiderii ei în scheme, în adevăruri fără istorie.

În comentariul asupra studiului THOMAS CARLYLE, I. M. Popescu pune în evidență, cum se și cuvine, ideea celebrului gînditor englez privitoare la valoarea **personalității** morale, fundată pe muncă, sinceritate, datorie și abnegație, dragostea față de aristocrația „de merite și de talente" în opoziție cu aristocrația „de sînge și de titluri", cultul patriotismului și al eroismului, stigmatizarea aristocrației **trîndave** și a **mamonismului** burghez, oroarea față de egoismul egocentrist și simpatia față de grupurile sociale dominate de clasele superpuse (burghezia și feudalitatea).

Al treilea studiu — **FILOSOFIA LUI HENRI BERGSON** — este, în adevăr, primul studiu românesc despre faimosul filosof francez C. Antoniade se delimitează de Henri Bergson în măsura în care, recunoscînd rolul intuiției în procesul cunoașterii lumii, acordă rațiunii rol precumpănitor în descifrarea legilor universului. Este aici făcută dovada unei maturități filosofice a gîndirii filosofice românești care nu alerga spre a se „sincroniza", ci, dimpotrivă, spre a participa, cu mijloacele ei, la făurirea rațiunii dialectice, a rațiunii care își asumă dialectica, a rațiunii care nu abdică în fața dialecticii obiectului. Nu-i lipsit de interes să subliniem aici că, peste ani, Blaga va vorbi despre rolul rațiunii în descifrarea legilor evoluției.

IMPERIALISMUL CULTURII GERMANE (1915), care i-a adus lui C. Antoniade, în timpul ocupației germane a României, arestarea și deportarea într-un lagăr din Bulgaria, este un model exemplar de critică a imperialismului pangermanist de la începutul secolului XX. El reprezintă, alături de studiul **Din psihologia poporului român** (1907) al lui Dimitrie Drăghicescu, „prefața românească magistrală la critica rasismului, geopoliticii, eugeniei și pangermanismului mesianic și imperialist din prima jumătate a secolului XX. Este un titlu de glorie al istoriei culturii românești și, prin ea, al istoriei culturii omenirii" (p. XXXII).

Dar C. Antoniade este și repovestitorul român modern al **Renașterii italiene.** Relevante în acest sens sînt ultimele două studii din acest volum. „În ele, mai mult decît în celelalte scrieri, vocația creatoare și discernămîntul critic ale lui C. Antoniade își găsesc realizarea plenitudinară și pun în evidență o viziune realistă, raționalistă și umanistă, punct arhimedic al spiritului național românesc" (p. XLVII).

Consider că **Prefața** (notele și comentariile volumului **OPERE)** se înscrie ca o încercare masivă și izbutită de repunere în circuitul social al culturii românești a unei personalități de primă mărime, iar scrierile lui C. Antoniade constituie un model care îndeamnă la meditație și la i-mitare creatoare.

Nu mi se pare de prisos să adaug că Ion Mihail Popescu și-a exersat, cu deplin succes, spiritul său hermeneutic asupra principalelor texte filosofice românești, ale filosofiei lui Blaga, în special, în cadrul seminariilor studenților de la Facultatea de filosofie, în ultimii 10 ani.

ION SOFIA MANOLESCU:

„Dragostea pentru agricultură şi dragostea pentru poezie m-au însoţit pretutindeni“

UN DIALOG DE SUFLET ÎNTRE POETUL ION SOFIA MANOLESCU ŞI PROZATORUL GHEORGHE SUCIU

— ...Şi, totuşi, stimate Ion Sofia Manolescu, credeţi că putem face împreună un dialog serios pentru publicul cititor? Cred că vă cunosc intrucitva, mă cunoaşteţi intrucitva. Nu vă ştiu decit un singur interviu pe care i l-aţi acordat poetului craiovean Ilarie Hinoveanu. Aţi mai acordat şi altele?

— Îmi face plăcere să stau de vorbă cu oricine, fiind de felul meu un om comunicativ. Ba cred că pun prea multe întrebări... Un interviu este un prilej de dezvăluire a unor ginduri, experienţe, preocupări şi năzuinţe pe care publicul le cunoaşte mai mult sau mai puţin prin mijlocirea creaţiei propriu-zise. Sînt însă unii care parcă şi-au făcut o profesiune din a da interviuri. În ce mă priveşte acest dialog este al doilea pe care îl fac public...

— Despre d-voastră se povestesc în lumea literară destule anecdote; copilăria, adolescenţa, maturitatea v-au fost traversate de intimplări mai mult sau mai puţin obişnuite. Cei mai mulţi s-au oprit şi se opresc la nivelul anecdotic al biografiei dv... Daţi-mi voie, ca unul care vă cunosc de peste două decenii, să cred că sînteţi un om care dacă plînge cu un ochi abia dacă suride cu celălalt. Ce este adevărat în această impresie a mea?

— Este măgulitor faptul că mă consideraţi înconjurat de o legendă. Lăsînd la o parte pitorescul exagerat şi anecdotica amuzantă, care emană dintr-o realitate a vieii mele legată de imprejurări puţin obişnuite, de fapte adesea derutante şi contradictorii care m-au condus pe un drum imprevizibil, de loc scutit de dificultăţile hazardului. Amintirile copilăriei mele au drept cadru comuna în care am venit clandestin pe lume, ceea ce m-a făcut să suport o povară existenţială în plus. Un important punct de reper a fost Şcoala Medie de Agricultură de lîngă Roman, unde bunicul meu dinspre mamă, care m-a crescut, era brutar. Aici, cit am ucenicit timp de cinci ani la meseria bunicului, am citit toate cărţile din biblioteca şcolii alături de tataia care era un cititor pasionat. Bunicul era originar din Muntenia, se numea Bucur Manolescu şi se deosebea de localnici prin pronunţia sa exagerat valahică. Mama, care era socotită de o frumuseţe răpitoare, a copilărit în şcoală cu ceilalţi elevi printre care se afla şi Cezar Petrescu, fiul directorului Dumitru Petrescu, venit din Oltenia şi căsătorit în Moldova. După moartea bunicului valurile vieţii m-au purtat în direcţia celor mai felurite ocupaţii. Aşa-zisa mea legendă se bizuie probabil pe această multitudine de chipuri în care am fost nevoit să-mi cîştig existenţa. Am fost, rînd pe rînd, muncitor agricol, salahor cu bădia Nică, un frate al mamei, care vroia cu tot dinadinsul să mă facă zidar, ucenic electrician cu un anume Grigoriu care lucra la Fabrica de zahăr din Roman şi care electrocutîndu-se în stare de ebrietate m-a făcut să-i părăsesc brusc branşa, ucenic croitor la „Bunul şic“, o croitorie de elită unde principala mea atribuţie era să-i cresc copiii patronului şi să-i car alimentele din piaţă, hamal în gară în oraşul unde urmam Şcoala naţională de viticultură, vînzător de calupuri de gheaţă şi zarzavaturi, acrobat la circ în Drăgaica de la Buzău şi cite alte îndeletniciri pe care trebuie să le facă un adolescent de condiţie proastă spre a-şi cîştiga existenţa. Mama, după ruşinea pe care o făcuse familiei în sat, la vîrsta de 18 ani, a plecat cu mine doică la Roman unde o cucoană afurisită o sfătuia cum să scape de mine. De, plodul boieroaicei dorea mai mult lapte! Auzind tataia despre acest lucru a trimis-o pe mamaia să aducă fata şi copilul acasă, „că n-a făcut nici o crimă decît ceea ce face toată lumea“. Gura lumii însă a determinat-o pe mama să plece la Bucureşti şi să mă lase în grija bunicilor care m-au crescut pînă la vîrsta de 14 ani. Eram prea mic pe atunci, nu reţin chipul mamei. Mi s-a spus că înainte de a mă naşte încercase buruienile babelor, sărise cu mine din pod şi alte mijloace pentru a scăpa de ruşinea lumii. Dar nici eu nu m-am lăsat şi ruşinea tot le-am făcut-o...

— Un moldovean de pe meleagurile Humuleştilor lui Creangă şi care ne-a lăsat, între altele o carte cu totul insolită în literatura noastră (Memoriul meu, publicată acum vreo zece ani) pe numele său Toader I. Ştefan mărturiseşte că a învăţat singur să citească şi să scrie, pe cînd păstorea oile pe păşune. Pentru a-şi procura cerneala singeră oile la ureche...

— Pe cînd lucram ca muncitor agricol la moşia lui Moşinscki, un moşier al cărui conac se afla în apropierea şcolii, peste şoseaua naţională Roman—Bacău, în care ieşea „Drumul cu plopi“ al lui Cezar Petrescu, mă întîlnesc într-una din zilele ploioase cu un domn cu ţăcălie, scund de statură, care văzîndu-mă cu două cărţi subţioară (una de poezii de Macedonski şi alta de proze de-ale lui Slavici) m-a oprit, s-a uitat la cărţi, m-a întrebat cum mă cheamă, de unde sînt şi dacă am terminat şcoala primară. Eu i-am arătat cu coada ochiului satul natal (acum se cheamă Horia) şi i-am spus că am terminat clasele primare. Auzind că mă cheamă Manolescu, m-a mai întrebat dacă nu cumva sînt nepotul lui moş Bucur, brutarul de la agricultură. M-a mai întrebat dacă n-aş vrea să urmez o şcoală de agricultură. I-am răspuns că nu are cine mă întreţine în şcoală pentru că bunicul a murit. „Nici nu e nevoie de taxe“, mi-a spus dînsul. „Te achiţi de ele, făcînd practică. Treci pe-acasă şi fă-ţi bagajul şi vino la d-l Moşinscki şi întreabă de d-l inspector Druţu. Eu neavînd de făcut nici un bagaj, am aruncat biciul pe care-l aveam în mînă şi m-am luat după dînsul. Inspectorul m-a bătut pe umăr, mi-a surîs cu tristeţe şi m-a luat cu el la Moşinscki, unde mi s-a dat o masă copioasă.

A doua zi, trecînd prin sat cu inspectorul, dînsul a lămurit-o pe bunica despre ce-i vorba, iar eu cu lacrimi în ochi mi-am luat rămas bun de la dînsa. Inspectorul mi-a plătit drumul pînă la Rîmnic unde am depus un examen — mai erau locuri necompletate.

— Cînd şi unde aţi publicat prima poezie? Cînd vă amintiţi că aţi scris prima poezie?

— Primele versuri le-am comis pe cînd eram la şcoala primară. Cu prilejul unei excursii la Mircesti, organizată de şcoală am, stihuit astfel: Vasile Alecsandri / A scris multe poezii. / Poezii frumoase, / Mari şi glorioase.

Văzînd în cărţile de română că poeţii au părul mare am socotit de cuviinţă să mi-l las la fel. Intenţia mea însă de a-mi realiza poeziile somatic n-a corespuns cu vederile învăţătorului meu Vasile Schifirneţ, un om sever pe care nu l-am văzut rîzînd niciodată şi care în urma unei păruieli m-a silit să mă tund. L-am revăzut pe învăţător după ce a ieşit la pensie iar eu între timp dobindisem oarecare notorietate în presa vremii, unde mi-au apărut şi cîteva portrete. Vasile Schifirneţ, om citit, dar la fel de sever, mi-a adresat cuvinte de felicitare pentru poeziile pe care le citise şi m-a rugat să-l iert pentru vechea păruială, zicîndu-mi: „Dumneata tot a poet ai tras“. La taifasul de la circiuma din sat, m-a emoţionat de-a dreptul recitîndu-mi două strofe din poemul meu „Fum natal“: „Prin seara plopilor de-atunci / S-aude cintecul din vale. / Din amintire nici un ciine / Nu mi se gudură în cale. / Se uită oamenii la mine / Cu ochii lor iscoditori / Dar nimeni nu mai recunoaşte / Băiatul Sofiei — din flori“.

După ce am trimis o serie de poezii mai multor reviste, care îmi răspundeau adesea la poşta redacţiei destul de încurajator (îmi amintesc de pildă de „Limba română“ condusă de Vladimir Corbasca), am debutat la revista „Carnet literar“ de la Buzău condusă de cîţiva tineri: Pompiliu Podgoreanu, Dem. Iliescu, Matei Ghimbăşanu, susţinuţi de Horia Furtună care era prefectul judeţului, ca şi Sărmanul Klopstock şi de Eugeniu Ştefănescu-Est, care pe-atunci erau portărei în oraşul Buzău. Iată textul acestei vechi poezii inspirată de trecerea mea pe la circul de Drăgaica de la Buzău cu titlul „Rămîi în şesul ăsta“: „Arcuşul ierbii urcă în clopote serale / ca sîngele uitării prin degetele pale. / Rămîi în şesul ăsta cu mîini în prelungire, / Cu arbori de tristeţe căzuţi în revenire / cînd rotunjesc păunii în cozi pe dumnezeu, / cînd eu te port pe umeri şi nu mai pot fi eu, / cînd cea din urmă seară e cea din urmă treaptă / sau primăvara scrisă pe frunza ce m-aşteaptă. / /Rămîi în şesul ăsta prin care s-a deschis / ovalul din perete şi lacrima din vis. / Cleştar prelins mihnirea prin tine-o să te poarte / prin tot ce ne sugrumă, prin tot ce ne desparte. / Cuvînt rotund de seară cu peşti ce taie apa, / crescînd în susul morţii ţi-o reteza pleoapa / şi-n cîntecul de-aproape cu filfîiri tăcute / ţi-or săruta genunchii luminile căzute.

Vă daţi seama că poezia avea o sursă neîndoielnică de inspiraţie. De fapt, vreau să vă spun că marea majoritate a poeziilor mele au pornit de la fapte trăite şi că, deci, sînt **poezii ocazionale,** în sensul esteticii lui Goethe. În context fie spus, nu o singură dată soţia mea, bănuind unde bat versurile, mi-a reproşat: „Alţii scriu din imaginaţie, numai tu scrii din cele ce trăieşti“. De acest obicei nu m-am dezbărat, pacatele mele, nici pînă-n ziua de azi.

— Oferiţi-ne cîteva date despre climatul literar al debutului dv. Care v-au fost modelele? care erau marii poeţi ai epocii în aprecierea dv. de-atunci? Care erau revistele care sprijineau cu predilecţie producţia debutanţilor?

— Era o mare efervescenţă. Dovadă, dacă vreţi, şi marele număr de periodice care apăreau mai în fiecare oraş al ţării, ba chiar şi în unele sate. Pe lîngă marile reviste cum ar fi **Universul literar, Revista fundaţiilor, Viaţa Românească, Gîndirea, Bilete de papagal** (mare ca prestigiu), **Viaţa literară, România literară** a lui Cezar Petrescu, **Convorbirile** lui Torouţiu etc., etc, au mai apărut o puzderie de reviste mai mult sau mai puţin efemere, scoase de diverşi entuziaşti pe cont propriu cum ar fi: **Frize, Abecedar, Frontul literar, Lanuri, Cronica, Meridian 13** de la Focşani, **Litoral** şi cite altele... Eu însumi am scos o revistă **„Foc tinăr“,** întru gloria Romanului unde a apărut, poreclită „Foc de paie“ întrucit s-a stins de la al doilea număr din lipsă de fonduri.

Marile personalităţi de diverse vîrste ale liricii de pe-atunci care ne serveau de modele şi nouă tinerilor erau tot acelea care ar trebui să fie dascăli şi pentru... tinerii de astăzi: Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Bacovia, Ion Barbu, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Octavian Goga, Ion Vinea, Adrian Maniu, Al. Philiphide. Vreau să subliniez atmosfera armonioasă care domnea între literaţi, civilitatea care caracteriza lumea literară indiferent pe ce poziţii se afla unul sau altul dintre scriitori. Se discuta de regulă textul tipărit, polemica era în floare. O notă discordantă a apărut doar odată cu publicaţiile de extremă dreaptă precum **Porunca vremii, Sfarmă piatră, Bună vestire** etc. care cultivau agresivitatea şi intoleranţa.

— Cînd şi la ce editură v-a apărut volumul de debut „Odihna neagră“? V-a sprijinit careva dintre confraţii afirmaţi?

— Volumul meu de debut „Odihna neagră“ apărut în editura **Unu,** în 1936, a fost alcătuit şi scos cu sprijinul nemijlocit al lui M. Blecher. L-am cunoscut pe marele meu concitadin prin Mihail Chirnoagă care fiind unul din redactorii revistei „Frize“ la care colaboram, m-a anunţat de existenţa lui în imediata mea vecinătate. Vizitindu-l pe nefericitul scriitor (suferind de morbul lui Pot), ce avea să-mi devină cel mai bun prieten mi-a cerut manuscrisul poemelor spre a le citi. Mare i-a fost mirarea cînd i-am spus că nu am nici un manuscris, purtîndu-mi poemele în cap. „Ce-ai să te faci, d-le Manolescu, mi-a replicat surizînd autorul „Inimilor cicatrizate“, dacă pe stradă iţi va cădea o cărămidă în cap? Te vei duce cu poezii cu tot“. A strigat pe Olimpia, femeia de serviciu, dîndu-i dispoziţie să meargă la librărie pentru a cumpăra un caiet. M-a sechestrat apoi în odaia sa pentru a-mi transcrie toate versurile compuse pînă atunci. După ce le-am transcris le-a selectat şi i le-a încredinţat lui Saşa Pană spre publicare. Cartea s-a bucurat de frumoase comentarii în revistele acelor ani **(Rampa, Vremea, Dimineaţa, Curentul, Meridian** etc.), iar Vintilă Horia mă compara cu Albert Samain.

M. Blecher a fost o figură majoră a tinereţii mele literare care s-a înclinat cu mult interes asupra primelor mele texte, s-a străduit să-mi perfecţioneze instrucţia lirică de autodidact punîndu-mi la dispoziţie cărţi de poezie bună, cu sfatul de a sublinia versurile şi poemele care-mi plac pentru a le discuta apoi împreună. Concluzia selecţiei săvîrşite de mine în felul acesta a sunat în mod încurajator: „Ai să fii, d-le Manolescu, un poet foarte valoros“. Parcă îi văd şi acum chipul marcat de suferinţă, cu ochii de un albastru voroneţian şi cu faţa de o paloare cristinică, parcă îi aud glasul graseiat.

— Deci după „Odihnă neagră“ au urmat volumele „Muntele ascuns“ (1938) şi „Întîlnirea cu focul“ (1944). Următorul dv. volum a apărut abia în anul 1968 la Editura pentru literatura şi artă. Explicaţi-ne acest hiatus de creaţie. Ce aţi făcut estimp?

— După ce am terminat Facultatea de agronomie la Politehnica din Bucureşti în 1946 (la 37 de ani) m-am dedicat unei noi profesii, de data aceasta cu caracter definitiv. Obligaţiile profesiunii m-au depărtat de masa de scris pentru aproape un deceniu şi jumătate.

— Tăcerea a fost, totuşi, una de ordin pur subiectiv sau era şi o inadeziune la marea majoritate a versurilor fade ce se publicau atunci în puţinele reviste literare?

— Repet: a fost o mutaţie profesională, dublată de răspunderi familiale. În acelaşi timp poeziile care se publicau în epoca proletcultistă nu aveau darul de a stimula inspiraţia. Marii poeţi tăceau, cultivîndu-şi chiar şi la propriu propria grădină. Şi-apoi nici în agricultura din acei ani lucrurile nu mergeau ca pe roate. Aveam multe de făcut, lămuriri discuţii, şedinţe, dincolo de cultivarea ogoarelor. În plus, pierdusem şi legăturile cu mediul literar, cutreierînd prin mai multe colţuri de ţară.

— Şi totuşi, cum v-aţi întors la întîia pasiune?

— Chiar că a fost o pasiune! O imprejurare de ordin sentimental m-a readus brusc în stare lirică, precum o detunătură readuce unei auzul unui surd. Am „redebutat“, ca să zicem aşa, la revista „Tribuna“ din Cluj, condusă de Ioanichie Olteanu care mi-a publicat o pagină de poezie după atita amar de ani (În paranteză fie spus, ultima dată publicasem în **Lumea** lui G. Călinescu — primele poeme din volumul **Între mine omul şi voi cartofii,** care va apărea după treizeci de ani, cînd deja eram pensionar). Versurile din **Tribuna** mi-au dovedit mie însumi şi poate şi altora că izvorul nu secase — fintina trebuia sleită pentru ca în oglinda ei să se reflecte iarăşi razele lunii.

— Aţi intrat în Societatea Scriitorilor Români în anul 1944. După cum am spus în portretul care precede acest dialog, aţi fost recomandat de trei dintre marii scriitori ai vremii. Studentul încă în agronomie cum a resimţit această onoare? De, publicaseraţi trei volume de versuri, risipiseraţi alte multe poezii prin reviste (am uitat să pomenim bunăoară de Biletele de papagal **ale lui Arghezi), nu eraţi un autor trecut cu vederea chiar de către un Nicolae Iorga, care scria în urma unor versuri publicate în „Manifest“ despre „revoluţionarul cîntăreţ Ion Sofia Manolescu care e gata să injure pe Dumnezeu“...**

— ...era vorba despre un poem intitulat „Invitaţie unui poet aristocrat“, de fapt un prieten, băiatul unui general, din care o strofă suna astfel: „Acolo ne vom inveli cu visul meu / Şi-il vom injura pe Dumnezeu. / Iar trupul tău pe scinduri mai frînt să ţi-l întorci, să faci şi tu poeme cu oameni şi cu porci...“. Ultima sintagmă era chiar titlul intenţionat al unui volum de poeme sociale care nu a mai apărut...

— Răspundeţi-mi, totuşi, la întrebarea pusă.

— După două tentative, în 1942 şi 1943, nereuşite, de a deveni membru al Societăţii Scriitorilor Români, visul mi s-a împlinit în 1944, beneficiind de recomandarea marilor scriitori pe care i-aţi pomenit în preambulul discuţiei noastre. Recomandaţiile lui Arghezi şi Lovinescu, mai detaliate, nu le mai reţin decît în spiritul lor, pe cea a părintelui Galaction, pe care aţi reprodus-o după memoria mea, am reţinut-o în laconismul şi mireasma ei eclesiastică.

Intrarea în lumea literaţilor nu am socotit-o că pe o schimbare radicală în viaţa mea. Dragostea pentru agricultură şi dragostea pentru poezie m-au însoţit pretutindeni, de la primele incolţiri de conştiinţă.

— Este fapt recunoscut că între poezie şi matematică există o relaţie intimă — vezi, în literatura noastră, destinul Ion Barbu — Dan Barbilian. Dar eu cred că între poezie şi ori care altă profesie există o relaţie pentru cei ce ştiu s-o întrevadă şi s-o adevereasca. Cu atît mai mult vă întreb ce legătură de delicateţe este între poezie şi floare?

— Academicianul Vasile Sonea, prieten intim al lui Adrian Maniu, unul dintre marii noştri agronomi în viaţă cu care am lucrat la Institutul de cercetări horticole de la Băneasa, unde a fost salariat într-o vreme şi regretatul scriitor Radu Petrescu, a elaborat recent o lucrare consacrată răsfringerii lumii florale în literatură. Lectura acestei cărţi este profitabilă pentru orice poet. Voi fi mai puţin savant afirmînd că există, conform sensibilităţii comune, o corelaţie între floră şi sufletul omenesc asupra căreia depune mărturie întreaga poezie a lumii, începînd cu folclorul. Poezia şi flora se iubesc reciproc sub semnul unei organicităţi, totodată elementare şi subtile, obscure şi delicate. Interesul meu profesional fără să mă recunosc, ceea ce ar fi fost prea limitativ, un poet agronom, s-a îndreptat spre universul vegetal de la înfăţişarea sa simbolic-umilă în lauda cartofilor pînă la structura sa intimă semnalată terminologic şi poate evocator în volumul **Involucru,** care nu este altceva decît o înflorescenţă mai vizibilă la familia umbeliferelor (din care fac parte, de pildă, sparanghelul şi umbra iepurilor...).

În volumul **Între mine omul şi voi cartofii** florile acestui preţios tubercul cînd au fost aduse prima dată în Europa au dansat la sînul Mariei Antoineta cu nostalgia lor violetă...

— În desele noastre discuţii mi-aţi îmbiat nu o singură dată o „teorie“ care m-a pus pe ginduri. Mi-aţi repetat-o: ce bine ar fi fost de biata noastră umanitate dacă i-ar fi fost dat să se hrănească precum plantele prin asimilaţie clorofiliană. „Teoria“ n-am găsit-o, atît cît am citit eu, la biologi dar ca profan ce mi-s îmi pare cuceritoare şi, — de ce nu? —, o frumoasă şansă pentru omul din universul viitorului îndepărtat. Vă rog să amănunţiţi şi pentru cititor, cine ştie de unde sare iepurele...

— Nu pot fi demiurg şi prin urmare nu pot să schimb alcătuirea lumii organice, deşi mi-ar părea bine să pot face acest lucru. Cu toate acestea, îmi permit totuşi, o fantezie morală în felul cum aş fi creat eu lumea sperînd că nu voi supăra pe nimeni. Acest lucru în sensul viziunii unui organism uman mai.. uman decît cel existent, adaptat pentru a-şi însuşi sau asimila singur elementele necesare supravieţuirii, adică oxigenul, carbonul, azotul, fosforul, potasiu etc. direct din atmosferă, din pămînt şi din apă, întocmai ca plantele prin fotosinteză cu ajutorul luminii solare, cruţînd în felul acesta flora dar mai ales fauna. Organismul uman, dacă ar fi avut această proprietate — să sperăm că va dobîndi-o vreodată? — s-ar fi deteriorat în mult mai mică măsură şi într-un timp foarte îndelungat. Stejarii trăiesc secole de-a rîndul, iar baobabii înfruntă mileniile. Umila iarbă este perenă, vine la noi de la începutul lumii, aşa cum a şi cîntat-o poetul american, iar **foaia verde** cea cîntată de poetul anonim are privilegiul de a se reîmprospăta în fiecare primăvară.

— Într-adevăr, ce-ar fi ca şi omul, coborînd spre senectute, să întinerească iară şi iarăşi? N-am avea atunci o lume suprapopulată de înţelepţi?

— Nu! Pentru că nu toţi bătrînii sînt înţelepţi şi nici în fiecare tînăr nu se află germenele înţelepciunii.

— Sînteţi, cum spuneam, scriitorul care aţi intrat în mai toate casele confraţilor. V-aţi jucat cu cei mici şi aţi dat ajutor celor mari la felurite treburi (uneori făcînd şi gafe). Mărturisesc că atît pe Livioara cît şi pe Chetişor, fiicele mele, le-aţi făcut Artista, domnule! **dansînd cu ele prin casă ridicate în palma dreaptă. Spuneţi-ne ceva şi despre acest tip de raporturi ale dv. cu aceia dintre colegi cărora le-aţi fost musafir de excepţie.**

— Sînt bucuros că v-am creat o imagine atît de idilică.

— Eu nu confund idilismul cu inocenţa.

— În ce mă priveşte, în cazul de faţă, nu prea fac deosebiri între noţiuni. De fapt, am citit nenumărate polemici în care preopinenţii erau din capul locului pe aceeaşi poziţie, numai că înţelegeau altfel cuvintele, ca să nu zic noţiunile... Mi-au plăcut şi-mi plac oamenii, iubesc în mod deosebit copiii, aşa cum iubesc pisicile şi ciinii şi în general toate formele de viaţă. Viaţa este inocentă în principiul ei, dar această inocenţă transpare cel mai limpede la fiinţele aurorale, la cele care abia încep să se dezvolte. Constat cu tristeţe că pe cînd copiii, în general, se bucură de dragostea şi ocrotirea celor mai în vîrstă...

— Sînteţi chiar atît de inocent ca să treceţi cu vederea că milioane de copii mor de boli şi de inanitie în lume?

— Categoric că nu! Plec totuşi de la premiza că omul, prin harul său de a ajunge la treapta conştiinţei ştie şi va şti să se apere — e chiar datoria lui. Lumea necuvîntătoarelor trebuie — şi nu-mi puteţi sfida acest crez — ocrotită tocmai pentru că ea nu a ajuns la treapta de sumeţire, de atîtea ori, a omului.

— Am citit o carte foarte tristă, apărută în versiune românească acuma-s cincisprezece ani, pe care am discutat-o de la învătăcel la dascăl cu filosofui Constantin Noica. Cartea se intitula Înainte că natura să moară **şi este semnată de Jean Dorst. Filosofui nu era deloc înspăimîntat de dispariţia anumitor ginganii, aşa cum eram eu fiul de ţăran şi modestul prozator, ci dînsul era revoltat, la scara istoriei omenirii, de dispariţia unor mari civilizaţii şi a unor mari logice, limbi în care s-au scris capodopere de filosofare şi frumuseţe. În** Memento mori, **Eminescu nu atacă altă problematică. Şi, totuşi, sîntem atît de legaţi şi de cea mai umilă goangă care trăieşte în limitatul nostru mediu că nu ştim ce şi cu ce conconsecinţe sacrificăm o furnică şi ce şanse de dăinuire îi dăm omului prin aceasta.**

— Una din cele mai dureroase amintiri din copilăria mea este legată de un junc numit Clopoţel, de care m-am ataşat mult şi care răspundea atasamentului meu cu o veritabilă prietenie. Eram singurul elev care-l îngrija plecînd de la meditaţie ca să-l adap, a-l tesela şi hrăni. Nu suporta pe nimeni altul şi ca să nu impungă vreun elev îl tineau la iesle legat din două părţi cu lanţurile. Ducîndu-mă cîteva zile la un coleg, cînd m-am întors am aflat că la dispoziţia directorului viţelul fusese sacrificat. Am încercat o durere nemărginită. Reacţia mea a fost cu totul nestăpînită şi desi cuviincios şi blajin de felul meu n-am evitat să-l fac criminal pe director. După ce m-am tăvălit pe jos de plins n-am mai venit la şcoală o lună şi jumătate. Faptul s-a reflectat ceva mai tîrziu într-o poezie, „Moartea boului“ pe care am publicat-o în revista **Munca literară.**

— Cum suportaţi succesul unora dintre colegii dv. de generaţie care, măcar în parte, s-au impus şi pe căi administrative? Cum vă suportaţi propria operă şi propria senectute?

— Succesul unui autor e un factor firesc. Ca agronom de profesie, nu mă pot decît bucura de operele bune ale unor confraţi, aşa cum mă bucur de roadele pămîntului şi de priveliştile lui. Am considerat totdeauna că egoismul, invidia sau aversiunea faţă de izbutirile confraţilor sînt atitudini dintre cele mai urîte. Spaţiul literaturii e destul de larg pentru a cuprinde tot ceea ce se creează. Cuvîntul operă mi se pare pretenţios, aşa cum i se părea şi unui maestru al tuturor, Tudor Arghezi, care îl prefera pe cel de scrieri. Ajuns la o vîrstă destul de înaintată nu am altă cale decît cea de a-mi suporta puţinul scrierilor aşa cum s-a aşternut de-a lungul deceniilor, cu toate vicisitudinile istorice şi personale prin care am trecut. Mai ales că meseria de inginer agronom şi toate zbaterile mele pînă să ajung aici nu mi-au dat deloc răgaz să scriu pe îndelete ci abia după pensionare, avînd de-acum răgazul necesar, am scris şase cărţi, implinindu-mi într-un fel oarecum timpul pierdut.

Că sînt unii confraţi ale căror creaţii au fost şi sînt supralicitate de presă şi critică din pricina poziţiilor lor administrative, e un fapt indiscutabil. Sînt liniştit în faţa acestei stări deoarece am convingerea că timpul va retuşa exagerările punînd valorile la locul lor.

— Ştiu că lucraţi, între altele, la volumul de memorii „Amintiri de cînd eram pe pămînt“. Un fragment privind relaţiile dv. cu Tudor Arghezi am avut onoarea de a vi-l solicita şi publica în revista Luceafărul. **În ce stadiu se află volumul (volumele)? Căci cu volumul de poezii „Ultima pălărie“ ne-aţi păcălit... Deocamdată văd că purtaţi şapcă!...**

— Volumul de memorii „Amintiri de cînd eram pe pămînt“ este terminat şi nutresc speranţa că va apare. Este depus la Editura „Scrisul Românesc“ de nu ştiu cîţi ani. După cum nutresc speranţa că îmi va apare şi o selecţie antologică din poezii, aşa cum au apărut selecţii semnate de foarte mulţi confraţi de diverse vîrste. La unii destul de tineri li s-au tipărit chiar cîte două-trei antologii ample şi nu totdeauna în favoarea criteriului estetic. Cred că la cei 76 de ani pe care-i am nu este o dorinţă nepotrivită.

— E moda memorialiştilor tineri, a memoriilor pretimpurii. Dar ce zice şi editura „Scrisul Românesc“?

— Nădăjduiesc într-adevăr ca „Ultima pălărie“ să nu fie decît o convenţie estetic-comercială şi nicidecum o limită lirică. Scriu versuri şi în prezent cu umoarea şi cu bucuria de a-mi lucra cuvîntul pe care le-am avut cu multe decenii în urmă şi pe care sper să nu le pierd decît odată cu viaţa, acum aflîndu-mă (tot la modul simbolic) **pe apele nefiindului — titlul volumului la care lucrez.**

răvetaohi

Poeme de MARA NICOARĂ

Fereastra

Sandaua ta de învingător, călcînd
Colbul mărunt de aur, drumurile.
Lucerna albastră pe cîmp, mărarul
umil din grădină,
Muntele de piatră roşie, spiţele soarelui
pe cer
Oul lumii atirnind de un fir de mătase,
Tu deschizi fereastra, prin ea
Pătrunde vintul singurătăţii.
Ochii tăi de învingător, trecînd peste lucruri,
Umplind clepsidra aceasta cu oameni.
cu blinde animale şi plante.

Început

Amintirea acelei păsări galbene,
Ca un foc uşor pilpiind deasupra munţilor
În ouă limbile de ceasornic sînt pe cifra zero.
Griul făgăduinţei cade blînd în ogor
Zilnic urc trepte care nu vor mai fi
Imi perii părul şi camera se umple de mierle
În oraş obiectele albastre ale amurgului
Strălucesc palid.
Doar inorogul alb al lunii
Răvăşeşte florile cuminţi din grădină.

Moment

Iarba coboară toamna în pămînt
Astăzi nu m-a atins îngerul pe ochi
Astăzi camera aceasta e doar o cameră
Şi nu liftul sublim care mă duce
Spre grădinile roşii ale stelelor.
Dă-mi cuvintele tale să vorbesc cu ele
Fiecare cuvînt să ardă în flăcări
Podurile lumii să dispară în urma noastră.
De atita lumină
Cad petalele trandafirului una cîte una
În ţărina flămîndă.

Macul

Eu sînt coloana ta verticală
Eu te-am ridicat din noroi
Eu te ţin dreaptă,
Spuse macul.
Dar a venit toamna, şi frunzele galbene,
Seminţele negre căzînd pe oglinzile vintului,
Macul roşu de atita dragoste
M-a lăsat singură.

O casă albă

Rătăcită în labirintul zilei
Condamnată să merg mereu mai departe
La porţi femei cu mănunchiuri de flori
galbene
Luminîndu-le feţele tinere.
O casă albă în cimpia bătută de vinturi
Şi noi purtînd veşmintele fericirii
Ploaia picurînd peste cringul inverzit
Umplînd un timp jgheaburile cerului
O casă albă
Unde să te poţi odihni de prea multă lume.

Vara pierdută

Totul, totul e incremenit
Nori mari de zăpadă sînt cuvintele
Luminînd deasupra pădurilor.
Ne întoarcem spre vara pierdută
Cu scările ei prăfuite urcînd ţărmul abrupt
Caprele albe ale valurilor lingînd pietre
albe de sare
Şi noi, căutînd fructe roşii pe plaja arsă
de vint,
Aşteptăm un alt noroc, o altă amăgire.
Nori mari, de zăpadă, vin din alt veac
Pe ei litere şi prevestiri ciudate.

Grafică de Dan Strâmbu

TINERI POEȚI

LECTURI ÎN CENACLUL „DACIA FENIKS"

ion mânzală

Clopotul

Între cer și pămînt
seamănă.

Negre
semințe –

Lămpi
în care înnoptăm.

Privire peste umăr

Intrase
în riu.

Nu era
țărmure.

Miei albi,
zeii ;

Diminețile,
păsări
cu aripi moarte.

Orb,
răsăritul.

Ieșise
din ape.

Orologiul apelor

Bate
răspintii.

Din munte-n munte
vinturi
seceră.

Orgoliu,
limbile fără-de-leac.

Cu valuri
vindec
zarea
clipei.

Ciutura

Îmi poartă apa
Zilele ;
Fecioare
Fără virste.

O ciutură săracă
Am rămas ;
De limpezime
Vindecată.

Coline de lumină

O ploaie albă își dezbracă trupul
în cea dintîi răscruce dintre morți.

Purtăm pe umeri Soarele și Luna ;
Coline albe ; Ducem apa lor
în cofe mari
din lemnul fără virste.

Prag

Se-ncruntă drumul,
asemenea bătrînilor, sub zodii ;

Din urma lui vin cai ce nu se știu,
purtînd zăbala morții între dinți ;

În fața lui sînt cai ce nu se știu,
purtînd zăbala morții între dinți.

Lumina (II)

E ultima zăpadă
în care se așează animalele,
cînd mor

Și blana ei,
izvorul,
din care nu mai pot să bea ;

O lacrimă-i
Lumina !

Vînătoare

Cerbii răniți
în păduri s-au retras
cu apusul în coarne ;

Pădurea e un trup singerînd,
sfîșiat de lumină și goarne.

dorina brîndușa

⁂

Era sezonul păsării cu oase de soc.

El se reazemă de patul puștii, gîndindu-se
ce subțire-i membrana ce ne desparte
de moarte,
Un răpăit de frunze uscate și – nu trage,
nu trageee !
Gîtu-i întins să spintece văzduhul
aripa se vălurește spre vîrf,
lumina prelingîndu-i-se pînă la oase.
Ciudat, pe jos dănțuia sîngele, în liniștea
oarbă
privind spre miazănoapte, cerul
era mai roșu decît carnea crudă.

Soare și cer, arbori și iarbă,
ochii mei se fereau
tremurînd imperceptibil.

⁂

Sînt aici mamă,
sub tăișul uscatei neodihne,
aproape de golf, dar foarte departe,
nici nu mai văd marea,
o mînă albă de sare ridicată spre cer.

Printr-o fereastră sură de ploaie
mi-am văzut mîna stîngă nespus de mare.
Prea devreme, dar nu prea tîrziu,
tu schimbă-ți carnea cu mine
într-o zi îmi va crește trifoi din podul
palmelor.

⁂

Uneori viața este insuficientă.
Substanța sa se cerne peste oraș
pulverizînd o ceață rece.
Călătoria singuratică prin nimicurile zilei,
urletul agonizînd între pușcă și glonț
întretaie ziua de lucru
dată celor ce vin după noi
mai nevrotici decît tatăl și mama ta.

⁂

În jurul păsării aerul se coagulează.
Fără sfîrșit,
zidul frigului mușcă
membrana subțire înflorind pe tăișul oțelului,
pînă va fi o imensă cascadă.

⁂

Singurătatea se așează la o masă
de marmură,
umflîndu-se, luînd totul în stăpînire.
Față în față, privindu-mă cu un ochi sever,
neinduplecat,
își întinde degetele și îmi spune
că a fost o zi rece și mahmură
iar eu am picat exact la timp
pentru o petrecere inocentă.
Între noi o cană cu vin, o pereche de cărți
pe care le amestec și le împart
cu o emoție inexplicabilă.

⁂

Între mine și zeu, mîna lui a cîntărit timpul.
Ce liniște zvîcnind a spart bolta cerului
și cade învăluindu-mă cu zăpezi
limpezindu-mă de asprimea năclăită
Rizînd răgușit, sub încheietura mîinii lui –
pulsul
căuta absolutul bastioanelor, pînă la naștere
despicînd simetria singurătății.

remus valeriu giorgioni

Precuvîntare

...Atunci a luat Cuvîntul
și L-a izbit de stînci
fulgerîndu-le

A luat Cuvîntul
și L-a trimis să colinde
lumile să le nască

Atunci a luat cuvîntul

Țara poemului

Cutremur de zigurate
în
patria
păpădiei e ca și cum
ai lua eterul umbrele ceața
fumul la lopătat

un polen scuturat
de pe aripa Fluturelui
infimă bilă de mercur
în perpetuă curgere
prin univers și cîntarul
de apă...

Cu om la nacelă
se-nalță
balonul aerostat
de-a pururi de-a pururi
neexplodat

Celei în veac

Pentru Miraflor Domnișoara de Fum
pentru Ea voi trăi veșnic înlăcrimat

Pentru cele două turnuri
de roze aprinse pe care cu grație
și le poartă pe drum –
pentru ele-oi trăi eu veșnic înlăcrimat

Pentru niște fișii de zăpadă-nghețată
para de gheață-nlăcrată
avea-voi eu ochii
numai puțuri de lacrimi

Iar pentru lanțul de-argint care ține
vasul de aur
schimba-voi obrazul meu
în pădure...
Pentru ochii ei triști fascinația lor
de lapis-lazuli
m-oi îneca eu îneca-m-oi
m-oi îneca
în mările de plins.

⁂

IATĂ – ÎMI ZISE-NTR-O ZI
Pelerinul (îmi indica
sulul de pergament) –
rupe cu dinții pecețile
și mestecă-l bine îndată

o boare de ambră zeescul
nectar
se prelinse pe buze...

în măruntaie adînc
înfigîndu-se

A noua zicere

DESPRE TOT. DESPRE SUFLET ACEASTĂ
insondabilă mare interioară
(Albă Roșie Neagră
Vie sau Moartă) mare

care întrerupe un curs subteran

Cea de-a doua zicere

DESPRE NĂUCITOAREA TRECERE
a toatevăzutelor
care dăinuiesc o secundă :

ceva
în continuă expansiune
ca un țărmure (și ceva
mereu retrăgîndu-se-n sine
ca o cascadă)

Înțelepciunea iubirii

Lui Daniel Turcea

...despre această
inteligență incendiară
a dragostei ; adevărul e viu

(Este vorba despre aceea cum că
incomensurabilul în timp
între limite spațiu claustrat
nesfîrșită o nesfîrșită
nemaisfîrșită prihană
– ca un cerb carele încolțit
se aflase de ciini...)

...iată-te azi despărțit
printr-un doar despărțit de iubire
printr-un simplu suspin... Însăși Firea
cea din două firi către tine
anevoie își face
ea drum să te treacă
prin porțile Bucuriei !

violeta mihalcea

Lecție despre fluturi

mi s-a spus că iarna
nu sînt fluturi,
dar n-am crezut,
așa că am mai stat o vreme
ascunsă în uriașul
de zăpadă
ce-mi străjuia vis cu vis,
pînă cînd, amorțită de tot,
am început să-mi simt
și vorbele pe care urma
să le spun a doua zi
și în zilele următoare
tuturor copiilor lumii,
nenăscuți încă,
la lecția despre fluturi...

Gustul laptelui

bunicul a murit pe front
bunicul meu este mort
totuși
ochii lui
ieri mă priveau
dinăuntrul meu
la început mi se făcuse teamă
deși o simțeam doar ca o părere
că el nu m-ar mai putea ști
decît din aburul vreunui ulcior
poate chiar din ulciorul cumpărat
duminică
de tata
mă gîndesc
acum mă mai gîndesc și
tocmai de aceea poate cu ulciorul
în mîini
am senzația că sînt văzută
dinăuntrul
meu
oare
fără să știu am băut lumina
ochilor bunicului cu laptele
de dimineață
atunci mi s-a făcut teamă de mine
acum dimineața
fug înainte de a-mi bea laptele...

Mihaela Negru : Ilustrații la volumul „Primele iubiri" de Nicolae Labis

Simțămînt

... Îmi înfigeam dinții într-un pește alb
foarte alb
nemaivăzut de alb
Și solzii îi tremurau
făcîndu-se dintr-odată verzi
Ca ochiul mării pe care-o spărsesem
cu unghiile
ca plînsul peștelui care se ruga
pentru culoarea solzilor lui
pentru respirarea mării din el
Se ruga nebunul pește
și-mi tot amenința gura
și unghiile care-mi deveniseră albe
ca pielea lui nemaivăzut de albă
Iar eu începeam să-mi mușc
mîinile înălbite pînă la coate
și umbra albă a părului meu
Și iar mă temeam
să nu ajung și eu pește alb
nepătincios...

Ploile cailor albaștri

Te căutam în ploile cailor albaștri
Peste umbrele
fîntînilor dintre noi
Cu gura fremătînd de nerăbdare
Să tai ziua-n palma ta
ascunsă și mare.

Și-ți mai strigam numele
Prin despicătura oarbă
a dinților nopții
Să-ți uit la răsărit
Strănutul timp
din steaua morții.

Dar culegeam doar bătăile de sare
ale trupului tău
dezlegat ca munții
Și iar tremuram îmbrăcată
în florile ude
din buchetul nunții...

Ultimul zbor

De alb rănit un măr brumat
Ți-a tremurat pe ochii goi.
Nu te-am privit pe înnoptat
Căci marea înnopta în noi.

Pe caii verzi de val sărat
Mi-ai sărutat o stea-n tăceri.
Iubesc de ieri puiul furat
Din inima-ți de primăveri.

Și mă ascund pe după flori
Din colțul ploii să te-adun.
În joc ciudat cireșe-n zori
Se prind de zborul meu nebun.

Frumoși, ca doi delfini de nea,
Ne împărțim iubirii-n vînt :
Și cerul trece-n palma ta
Și gura-mi arde pe pămînt.

Ți-s peștii dezlegați de fum,
În mîne șerpi albi au tăcut.
cu vela ruptă-n ultim drum
Din noi albastrul l-am pierdut.

Și ne-necăm prin trestii, orbi,
Bolnavi de viața ce ne-a fost.
Doar rug de moarte-n mîne sorbi
Și-ți știu culoarea pe de rost.

Străini de iarba ce ne-a plîns
De cornul verii sterpi ne-am rupt.
Te strig, dar părul-mi ninge-n sus
Și-ți vin doar păsări dedesubt.

Iar tu te scurgi pe noaptea lor,
În cuib înfometat te-ascunzi.
Îți simt mirosul spart de nor...
Ni-s pașii-n pace încă uzi...

Totuși...

să fugim așa, odată,
toate fetele, iubitele,
nenăscutele, copilele,
să fugim peste noapte
din stelele de pe cer,
să fugim căprioare în munți
și a doua zi, însetați,
ascunși de treburi,
cei de acasă ar putea vedea
doar că florile sînt mai reci,
dar nici atît pentru că, din
obișnuință, n-ar oferi flori
– și altfel, cui i-ar mai trebui ? –
și tot noaptea, în somn,
n-ar mai afla niciodată că
le-au fugit copilele,
iubitele, fecioarele,
nenăscutele,
totuși...
„parcă s-a înnorat Maria,
vezi și tu
cerul fără stele ?"...

miron țic

Amintiri arse întîia oară

Între noi
Lumea
și iarba tremură
Seara aceasta
pare un început de frig
Curcubeul
și zmeura luminau grădina
Acolo unde visezi și ești
Cuvîntul
taie tăcerea
vine spre zori
scuturînd petale de aducere aminte.
Undeva
cad stele

Lumea ca un fruct

Iată, eu sînt cel ce am ascuns
o pasăre vinovată
de a ști tot ce vreau să cînt
Iată, eu sînt cel fulgerat de luciul păpădiei
Port cu mine respirația și înălțările părului
unui copil
Într-o zi de luni
aflîndu-mă-năuntrul clipei
de unde începe lumea acestui fruct
am văzut apropiindu-se primii
oameni de zăpadă

Roua cuvintelor

Mai scriem pe fotografiile părinților
obosite de vreme
pînă cînd ne auzim
acolo începe urcușul și există
Tu,
trecătoare și netulburată zi
fluier de grîu prin care se anină
cîntecele lumii
aici unde coboară satul
cu cei mai mulți tei înfloriți.

Apa adevărului

Locul luminii aici și acolo
Acolo și aici unde mergem și ne reîntoarcem
Aici și acolo unde putem privi
În apa adevărului
Și nu putem înnopta
Decît pregătiți pentru cîntece tîrzii
Ne umplem inima cu uimire
Rotindu-ne ochiul viscolit de ger
Secunde dezghețate de flăcări tinere
Străbat vederea satului
Cu miros de țărînă și de lună plină.

Petală

Ninge
și pasărea cîntă
Clipa-și mișcă frumusețea înainte
În numele crinului
petală
lipindu-se de privirile mamei
Privește o vreme
Lebăda cu ochii mici
Ce altceva să iubim
Dacă nu zmeura coaptă
Pe gura unei fetișcane
Măcar de-am fi triști
Fiecare
avem undeva de mers
pînă nu pleacă iarba
și cît roua e aici
și-n numele ei
urmărim
vremea
adîînd.

Ultimele amnare

Tata,
poartă o desagă de ani
Umerii
nu-i mai țin la povară
se rupe pe ei.
cerul de vară.

Tata,
cu mîna tremurînd
trage niște linii amare
în ochi
ca o apă tulbure
îngheață
ultimele amnare.

Tata,
nu mai fluieră
nu mai cîntă
simte
tot mai mult
cum se-mpămîntă.

PERMANENȚA VALORILOR

UNIVERSALITATE DE ESENȚĂ

Ceea ce caracterizează, fără indoială, momentul literar actual este o fără de precedent echilibrare a valorilor adevărate, rezultată și din indemnările pe care fenomenul curent le inregistrează in direcția unei specificități esteticește inconfundabile. Această ortogeneză, intemeiată pe sentimentul verificărilor aplicate prin intermediul istoriei literaturii, capătă și o infățișare de factură sociologică : sint tot mai numeroși autorii a căror operă e recapitulată prin antologii cuprinzătoare ale creației durabile, sint tot mai multe reeditările care indică sedimentația coerentă a unor producții aflate la nivelul marilor capodopere ale istoriei literaturii române. Aceste echilibrări, intărite și de o perspectivă pe care vremea a definit-o mai aproape de adevărul literaturii, dă cu adevărat sentimentul unei epoci de creație aplicată in universalitatea pură. Toți aceia care dau literaturii române contemporane culoarea ei ireductibilă au a inainta în sensul acestei universalități care este de esență **și e sustrasă aparenței intelese prin difuziune. Multă vreme, literatura română va fi o literatură a acestei spiritualități și universalitatea ei nu va putea să iasă in afara acestei condiționări elementare. O asemdenea optică, care e proprie și unei considerabile părți a criticii literare lucide, e imbrățișată și de mulți dintre comentatorii tineri de literatură : a intreprinde măsurători suplimentare creațiilor care ies din serie e, fără indoială, una dintre obligațiile acestei discipline și care inalță examenul critic de la clipă la durată. Aceasta este și semnificația eseurilor reunite aci, aparținătoare unor critici ai generației noi, și care examinează incă o dată citeva opere fundamentale ale literaturii române de azi, reeditate recent : „Rod" de Cezar Ivănescu, „Suferința urmașilor" de Ion Lăncrănjan și „Săptămina nebunilor" de Eugen Barbu.**

Artur Silvestri

„SUFERINȚA URMAȘILOR"

Remarcat dramatic și singeros de intimplări dureroase, nu de puține ori fatale și de proporții sociale imposibil de ignorat, romanul *Suferința urmașilor* de *Ion Lancrănjan*, ajuns acum la ediția a doua, este un document viu, de o veridicitate necrutătoare a unei umanități transformindu-se pe zi ce trece dintr-o *clasă socială* intr-o *insulă socială* din ce in ce mai solitară, mai insingurată, o dramă a unei umanități asistind neputincioasă, cu rare răbufniri dramatice de un tragism nedisimulat, la propria sa dispariție de pe arena istoriei. Cu cit această epocă se indepărtează mai mult in timp cu atit se apropie germinativ de propria noastră conștiință care incearcă să cunoască la modul profund analitic intuiția fundamentală despre (și pentru) existență. Ion Lăncrănjan face din istorie nu o pasiune de conciliație contemplativă in care durerile, privite mai mult imaginativ-conceptual se pot estompa fără urmări, ci o asumare categorică, o implicare acută care-i permite mereu să aibă o viziune completă, din interior, a evenimentelor, o viziune care dă senzația continuă, extrem de sugestivă, că evenimentele se descriu ele insele, narațiunea fiind ferită in acest fel de exaltări neputincioase in cimp sugestional cit și de o trenare rezumativă care ar dăuna indiscutabil intregului văzut aici ca o curgere continuă, inexorabilă, fără intoarcere. Evoluția progresivă către un final de un tragism aproape insuportabil al dramei țăranului Simion Moldovan (Monu), o evoluție epică extrem de tensionată, plină de meandre și reveniri, de incercări de cele mai multe ori tardive de intelegere a fundalului istoric in care se agită frenetic amănunte fierbinți și violente, este insăși evoluția către intelegerea de sine și a intuiției intregului, a personajului central asupra căruia vexațiunile și ipocrizia participanților intimplători la minuirea uneltelor puterii au un efect distrugător, aproape carnal, acut-demolator, căruia Monu nu-i mai poate rezista, moralul său, extrem de zdruncinat de grelele lovituri primite, cedind in final.

Dureroasa insingurare a lui Simion Moldovan in fața istoriei și a oamenilor este un rezultat mai degrabă a cunoașterii intuitive a sensului ordonator al amănuntelor decit un rezultat al cunoașterii integrale a adevărului cuprins in detalii care pot da, intr-o oglindă socială deformantă și deformată de personaje malefice selectind spre propriul lor interes aceste detalii, o imagine generală de esec uman deprimant, mistuit de dorinți și patimi, de păcate și prăbușiri individuale din care autorul extrage o viziune meditativă a izolării individului demoralizat și chiar depășit de tumultul profund al unui veac, al unei epoci pe care n-o intelege pe deplin nu pentru că n-ar avea puterea s-o inteleagă ci pentru că nu i se arată cum trebuie s-o inteleagă. Monu își trăiește drama pină la capăt pentru că nu a știut cum să reziste stărilor sociale sau chiar sufletești neorganizate, acelor stări *de trecere* la care au o contribuție complex-nenuanțată, de un negativism social feroce și elementar, personaje *de consecință* cum sint Ionelu lui Tăncus, activista Salvina, tovarășul Dede, Șterpănuș ori Mitrofan Pujdercă. Monu abstractizează intr-atita lucrurile materiale pe care le urmărește in evoluția lor logică pină la a le transforma in simbol, incit in final se identifică intens cu acestea, devenind dintr-un virtual personaj istoric evolutiv un personaj coplesit pină la distrugere de un instinct nativ al perfectei purități a socialului. Evoluția gindirii lui Simion Moldovan nu se indreaptă din nefericire, spre o concentrare, spre o esențializare a evenimentelor ci spre o fluidizare din ce in ce mai insinuantă, mai crudă și mai distructivă, o reacție de care el insuși este conștient dar pe care nu și-o mai poate reprima reducind-o la amănunt nesemnificativ peste care se poate trece ca și cum nici n-ar fi fost. La un moment dat Monu chiar pronunță in sine o frază esențială de care dacă s-ar fi legat mai adinc in mod practic nu ar fi ajuns la acea dramatică rătăcire din final. „Și-atunci cind nu va mai fi nici urmă de țăran, nici urmă de sat, cind fierul și betonul vor birui lemnul și pămintul, eu voi sta și mă voi uita, cum le duce valul pe toate, cum le-a dus !..." Iată aici și intuiția, premoniția dispariției clasei sociale din care el insuși face parte, o clasă socială aflată acum intr-o etapă ambiguă, de clătinare a principiilor sale fundamentale de existență. Se poate vedea in acea *suferință a urmașilor* din titlul romanului, in primul rind asumarea conștientă a acestei premoniții, a acestei realități istorice fără glorie, de fiecare țăran luat in parte, de fiecare participant conștient la acțiunea de grăbire, uneori forțată a trecerii timpului. Substanța principală a acestei direcții este concretizată in roman prin continui monologuri interioare ale lui Monu, monologuri din care se poate extrage o filosofie mai degrabă protestatar-individuală decit una generală, la nivelul intregii umanități in discuție.

O interpretare deloc voalată sau idilică a unei umanități aflată intr-o lentă dispersie in masa amorfă a istoriei aflată in plină clarificare, in plină evoluției transformatoare, romanul *Suferința urmașilor* este un eseu poematic descriind cu mijloacele narațiunii clasice frenezia complexă a unei epoci frămintată necontenit de lupte decisive, o luptă care, la nivel literar, simbolizează continua aspirație a umanului către o totală independență a spiritului. Tragedia lui Monu este o radiografie tăioasă, de o intunecată frumusețe a căutărilor umane inspre direcția si contactarea drumului autentic care poate duce de la solitudine la o cunoastere profund-integratoare a intregului eliberat de apăsarea pasiunilor particulare violente, mereu reformulative. Expresie masivă a unor intrebări polemice deloc grațioase sau voalate, a unor intrebări cărora istoria incearcă a le da un răspuns senin de care ea insăși să se poată declara mulțumită, romanul *Suferința urmașilor* a lui Ion Lăncrănjan este aserțiunea continuă către un adevăr integral, un adevăr care pare că stă mereu așezat spre noi, ca intr-o pictură realistă, numai cu fața. Reeditarea unor romane precum „Suferința urmașilor" a lui Ion Lăncrănjan poate avea acum, după ce s-a discutat in lume despre dispariția romanului ca specie literară, o calitate cel puțin polemic-demonstrativă, expresie clară a unei continuități. Circumstantele acestea potrivnice esteticului indică mai degrabă o criză a criticii decit o criză a romanului, noi neavind totuși o lipsă de humor atit de mare incit să credem că această suferință contextuală ar anunța agonia ultimă a criticii, resemnarea finală in fața acestor autodafeuri teoretice mai mult expozitive decit profunde : critica *adevărată* nu e, fapt sigur, aceea care pune in circulație *aceste* teorii.

Adrian Dafir

„ROD"

Poezie de frapantă originalitate prin substanță și stil, lirica lui Cezar Ivănescu se consumă in limitele unei drame solitare și tainice. Poetul, care oferă acum o selecție din opera sa in colecția „Cele mai frumoase poezii", e un ascet, un benedictin al verbului care duce pină la capăt (citește pină la iluminare) rostirea proprie, autarhică, morala sa fiind insăși perseverența teribilă cu care își făurește gnoza personală, fără abateri „sezoniere" de la doctrina autoimpusă. Creația autorului se restructurează din interior cu fiecare nouă carte apărută, inaintind esențial fără experimente „zgomotoase". Este aici o teleologie poetică fundamentată spiritual (axată pe severă rigoare formală) cum putine a dat lirica modernă, fenomen care explică magnetismul oracular al liricii ivănesciene. Autorul e cunoscut, in special, prin faimoasele sale balade medievalizante in care se topesc, după o formulă proprie, sonorități folclorice străvechi, ecouri ecleziastice, elemente livrești și eufonii ludice intr-un aliaj de o stranie cantabilitate, sugerind obsesiv prezența sentimentului thanatic. Lirica de esență muzicală, plină de extaz carnal și voluptate a extincției, decantează durerea existențială pină la sonorități angelice, poetul sublimează limbajul in tonuri de o frumusețe sepulcrală, imprumutind adesea modulațiile doinei românești. Bocetul popular și monodia gregoriană, șansoneta și ritualul trubaduresc se combină, după reguli secrete, făurind un limbaj inimitabil colorat de duhul arhaității moldave. Creația autorului părea că își află centrul de greutate in farmecul ezoteric al cantabilității. Iată insă că poetul (pe linia experienței din „La Baaad") își adună in antologia de față numai poemele in vers liber, deci lipsite de suportul melodic, furnizindu-ne o surpriză revelatoare. Tragismul liricii sale, scos acum de sub vălul eufoniei apolinice, devine terifiant prin nuditatea expresiei. Verslibrismul practicat de autor pare un exorcism continuu, iubirea și moartea sint temele unice repetate la infinit. Nu e o poezie extensivă ci intensivă, pedalind pe aceeași obsesie, volumul demonstrează in acest fel omogenitatea creației, mitologia teribilă construită pe simbolul erosului thanatic. Materia lirică stă sub semnul pasiunii mistuitoare amenințate de sfirșitul biologic. Dar, așa cum foarte bine sesizează criticul Artur Silvestri in substanțialul său studiu introductiv la volum : „poetul nu dezvoltă sentimente ci idei, nu fotografiază situații naturale ci senzații metafizice. El descrie viziuni tenebroase, creează alegorii medievale, trecențești, grozave himere baroce, inanalizabile cu mijloacele rationalismului mecanic". Sentimentul letal, unic, repetat pină la insuportabilitate suprapus carnalității naturaliste e de fapt spiritualizat și rescris cu o luciditate extatică. Apetența pentru dihotomia trup-suflet naște o candoare crudă a stilului, o contradicție emoțională acută. Opoziția dintre angelic și macabru generează tensiuni anxioase. Există cu siguranță aici un grotesc medieval, trecut prin filiera expresivă baudelairiană și bacoviană a poeticii escatologice, tonul liric este insă absolut original. Poetul e obsedat de virginitatea intreruptă, de căderea in păcat și pierderea purității adamice, de imaginea descompunerii fiziologice. Vocea monocordă, tulburătoare pare o litanie convertită uneori in melodie serafică, alteori in viziuni apocaliptice. Cuvintele țes astfel de suavități mătăsoase : „vag in ca vălul Mayei zephiros blind mai indurind / să poarte trupul / invadat de o transparență ca o realitate fermă / metafizică". Prin contrast, viziunile expresioniste descompun sublimul erotic pină la esența thanatică a gestului „pingăritor" și asta printr-un demers poetic hipnotizant, venit din insolitul limbajului enigmatic. Dacă sufletul e ocrotit in vocabule paradisiace, trupul e redat prin cruzimea infernală a imaginilor naturaliste cu „cheaguri de singe", cu risul conjugal „ce jupoaie pielea obrazului", imagini decupate parcă din picturile cosmaresti ale lui Grünewald redind materialitatea stihială a ființei deposedate de inocență. Lirica lui Cezar Ivănescu, precum cea bacoviană, e „o plinsoare zugrumată lent" și urcată in zona simțămintelor metafizice. Drama se consumă intre plăcere și păcat cu intensitate spirituală maximă, vitalitatea este ea insăși o presimțire a morții imanente. Apetența structurală pentru medievalitate apare in alchimia stilistică unde vedem talentul de bijutier al durerii, versul pare o cupă de otravă căci hieratismul expresiei, eleganța heraldică a frazării ascund adevăruri teribile, ultime. Curgerea aproape senzuală a retoricii are, cel mai adesea, efect halucinant. Cezar Ivănescu deține „morfina" cuvintelor magice. Ca și in balade intilnim un idiom propriu, ocult dar persuasiv, o gramatică personală a stărilor. In acest sens, tot Artur Silvestri, prefațatorul ediției afirmă că „e de văzut in Cezar Ivănescu un siluitor constructiv al limbii române, ceea ce insemnează, in definitiv, că el e un original inventator de limbaj poetic, unul dintre cei mai proeminenți pe care i-a dat lirica națională". O insolită grație convertește spaima intr-un ritual al spaimei, transfigurind estetic angoasa letală : „E vreo deosebire intre trupul meu fraged / culcat in frunze pindind apariția / unui alt trup, de fată, să treacă / pe-alături să mă pot hrăni / cu iluzia singurătății ei dulci și parfumate / și trupul meu gol intr-o raclă subțire / hrănindu-se cu iluzia morții ?". Poetul are naturaletea rostirii esențiale, firescul la el este noumenal ca la Bacovia sau Kavafis de exemplu. Autorul cultivă premeditat stingăcii prozodice, construcții asimetrice sau naivități lexicale pentru a spori autenticitatea emoției. Permanent supravegheată, cursivitatea frazării tăinuiește construcții muzicale și planuri armonice. De fapt Cezar Ivănescu face parte din categoria acelor poeți care nu apelează la spontaneitate ci la revelația construită meticulos, neptunic, folosind unelte obscure, iluminarea este astfel aminată cu premeditare. Poezia devine un efort spiritual exorcizant impotriva abisului morții. Autorul eliberează magia orfică a cuvintelor „mintuitoare" și lucrind in profunzimea limbajului creatorul face muncă de hermeneut. Citind această culegere de poezii, constați că spațiul liric e devorator, persuasiv prin suprafețe mate și lucioase, prin ambiguitatea fluidă. Realul intră in regim metafizic in urma unor insesizabile translații, visul și luciditatea se imperechează suprarealist : „si pentru a mă convinge că totul a fost vis / am lins cu / limba picăturile de singe de pe pernă ce se lățeau / ca florile / cind se desfac". In haloul acestei ambiguități terorizante erosul eschatologic naște o voluptate neagră precum muzica wagneriană, iubirea e apăsată de un dolorism obscur venit din amintirea chinuitoare a păcatului : „trupurile noastre / de untdelemn curat / luceau asemeni unor tronuri vecine". Carnea, giulgiul, singele, mormintul sint simboluri care se imperechează dureros in poezie figurind Baaad-ul veșnic, locul „unde nu te-ajută nimeni" cum spune autorul. Contrapunctic, imagini edenice străbat acest univers in descompunere sugerind „copilăria lui Ario Paradis" cu o candoare genuină a expresiei. Această pendulare intre două registre : unul tenebros, altul suav caracterizează poetica ivănesciană și vorbește despre sistemul ei binar. Dacă baladele exprimă o medievalitate ritualic muzicală, poemele in vers liber, așa cum ni se oferă in volumul de față, sint de un expresionism gotic dus pină la limita terifiantului. Ambele direcții comunică subteran prin aceleași sugestii mitice. Creația poetului reactualizează simbolic un Ev Mediu răscolitor, cu spaima de „rău" a acestuia, cu alchimia verbală a spiritului și cu senzualitatea dureroasă a existenței „pedepsite". Totul e turnat intr-un limbaj original de o stranie modernitate. Efectul moral al acestei lirici este, in extremis, salvarea prin Cintec, poezia fiind „giulgiul unei reinvieri din morți", rostirea tulburătoare a celui care convoacă tenebrele dar exclamă patetic : „am mers după frumusete ca un halucinat".

Poezia lui Cezar Ivănescu își conține Infernul, Purgatoriul și Paradisul Decodificat, universul ei ni se prezintă ca un scenariu dantesc bazat pe o entelehie oraculară, experiență unică in lirica noastră. Publicarea in colecția „Cele mai frumoase poezii" reconfirmă valoarea unui poet de excepție.

Alexandru Horia

„SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR"

Săptămina nebunilor, de Eugen Barbu, aflat, recent, la ediția a doua, incepe cu imaginea unui drum cu trăsura, pe noapte.

„Venezia rămăsese de mult in urmă. Prin cristalul verde aburit al carozzei nu se zăreau decit palele ploii, biciuind pomii fără frunze din marginea drumului. Fanalele trăsurii aruncau o lumină tremurătoare in noroiul alunecos. La cite o cotitură, Hrisant Hrisoscelu zărea trupurile umede ale cailor, patru armăsari ungurești bine hrăniți, biciuiți cu sirg de către surugiu. Alături, silueta secretarului livonian, trăit in Bucuresci și la Peterzbuc multă vreme, pe urmă in cancelariile contelui Capodistria, fiul natural al contelui Goncearov, cum mintea cu seninătate, făcut cu o curvană regală de la curțile impărătești, pe nume Militrisa, moartă de ani vreo doisprezece, in mizerie la Paris, de unde il culesese Christo, nici el nu mai știa cum, pentru că astfel de persoane suspecte, plutind in mizeria unui oras cum era Luteția, mai curind te vinează ei pe tine decit tu pe ei. Ei sunt trimisi de cine știe cine și nu afli nici pină la moarte ce anume urmăresc."

Un inceput de roman care nu atrage atentia in mod deosebit. Recitit insă după parcurgerea integrală a cărții, el dezvăluie in filigran o serie de lucruri care scapă lecturii incepătoare.

Mai intii, naratorul oferă, incă din prima frază, o sugestie privind gama dominantă a intregii cărți : intoarcerea in urmă, mai precis, „mult in urmă", nu in sensul distanței in spatiu și timp, ci al retrăirii unei experiențe devenite inaccesibilă. Să lămurim puțin acest paradox : o experiență, deci, terminată in fapt, neterminată insă, lăuntric, pentru cel care a trecut prin ea. Foarte probabil un esec in iubire — și romanul, cum știm, confirmă această ipoteză. Nu intimplător locul pierdut e cel dintii menționat și nu, cum ar fi fost poate mai firesc — intr-un alt context — locul către care se indreaptă trăsura.

Călătoria se face — se putea altfel ? — pe noapte, intr-o atmosferă dezolantă și neliniștită. Iată că apare pe dată și personajul pe seama căruia s-ar explica o asemenea optiune regizorală. Și, in aceeași direcție, a consonanței dintre „inafară" și „inăuntru", unghiul povestirii se deplasează către unghiul de percepție al personajului. Avind dată cheia tematică — a trecutului retrăit cu tulburare nostalgică — e de asteptat ca povestirea să se scufunde treptat in constiința protagonistului, revelind, din subsolurile memoriei, imagini ale acestui trecut. Schema e foarte transparentă, insă textul nu o respectă intocmai. O primă deviere este produsă prin prezentarea unui alt personaj, secretarul livonian al lui Hrisant Hrisoscelu. Desi „silueta" lui pare a fi culeasă din cimpul vizual al fanariotului, biografia prezentată rupe convenția abia instaurată, marcind o intruziune a vocii naratoriale, destul de clar singularizate. Naratorul dezvăluie, e drept, lucruri cunoscute de Hrisant referitoare la viata livonianului. Informațiile nu mai par insă extrase din derularea momentană a gindurilor in mintea fanariotului. Intre cei doi — narator și personaj — se stabilește un fel de „complicitate" flexibilă. Naratorul nu acceptă deplina dependentă față de personaj, insă nici nu il abandonează spre a lua relatarea pe cont propriu. Pomenindu-l pe Christo, cel care il scosese pe livonian din „mocirla viciului", naratorul nu se simte obligat să explice, fie și cit de sumar, identitatea binefăcătorului. Numele i se pare o lămurire suficientă, chiar dacă Christo nu poate fi pus pe acelasi plan cu contele Goncearov și contele Capodistria, personaje figurind in text cu simplă trimitere nominală. Aparitia acestor nume e absolvită de necesitatea furnizării unor detalii suplimentare din două motive. O dată, pentru că ele se află in afara cercului actiunii, al cărui centru e Hrisant Hrisoscelu. De asemeni, pentru că numele lor e sustinut de girul istoriei, al faimei. In ce-l priveste pe Christo, pentru el girează Hrisant Hrisoscelu. „Faima" lui Christo e imanentă textului și simpla lui numire, la prima aparitie „in scenă", constituie un artificiu de scriitură prin care naratorul, plasindu-se inăuntrul lumii protagonistului, marchează gradul de apropiere al celorlalte personaje față de acesta. Christo fusese, in perioada venetiană, sfătuitor al lui Hrisant și mijlocitor al iubirii lui pentru Herula Lucrezia Vimercatti. Il vom intilni deseori in pseudo-rememorările fanariotului.

Intre relatarea „dinăuntru" și cea „dinafară" se păstrează astfel, chiar prin jocul unor asemenea detalii mărunte, o relatie de implicare, pe fondul unei compatibilități ce dă suficientă libertate de miscare naratorului. Relatarea coparticipativă, „impreună cu", are, in cazul de față, — nu numai in acest inceput al cărții, ci și pe parcursul ei — rostul unui alibi naratologic.

Să ne intoarcem, spre exemplu, la biografia livonianului. Potrivit convenției relatării „dinăuntru" ea este, pină la un punct, motivată. Prezența livonianului alături, pe drumul de intoarcere spre București, il neliniștește pe Hrisant. El se teme ca falimentul averii sale să nu fie aflat și făcut public de către livonian. „Fusese bogat, cerești lui patroni il părăsiseră, trebuia să invente ceva, să-l mintă pe acest secretar care va duce iute vorba in tirgul Bukurli că urmașul bogatului Hrisoscelu, bătrinul, se ruinase pe unde fusese." Gindul la viata suspectă de dinainte a livonianului avea de ce să mărească ingrijorarea lui Hrisant. Excursul biografic insă, chiar dacă e astfel motivat in substanța epică, este, in raport cu convenția „dinăuntru", concretionar. Sub aspect tehnic, acest tip de discurs ambivalent si echivoc se depărtează de rigorile monologului interior, aproximind cu larghețe libertătile mult mai mari ale stilului indirect-liber. Este vorba, in fond, despre o rescriere a gindurilor personajului — nicicum o transcriere — menită să ofere doar urzeala pe care o umple povestitorul. Prezența unui centru perspectival rămine un pretext, o nadă azvirlită dorinței de autenticitate si nevoii de convergență. Cartea se nutreste insă dintr-un alt impuls, cel al instăpinirii nemăsurate ajutată de memoria somnolentă a cuvintelor, voluptatea avariției nominaliste.

Grafică de Dan Strâmbu

Am remarcat, intr-un eseu anterior, mefiența lui Ștefan Bănulescu față de actul denominativ. **Săptămina nebunilor**, deși tangentă la **Cartea milionarului** in punctul propensiunii pentru pitoresc, vădește o atitudine diametral opusă sub acest aspect. Increderea lui Eugen Barbu in virtutile numirii ia proportii deconcertante. Cascadele de nume proprii — la care denominatia este epurată de balastul semnificatiei generice, al sensului categorial — ating nivelul cel mai inalt al acestui ezoterism lingvistic. Lungile inventare, enumerările supraabundente semnalate de critică, sintaxa concatenărilor nominale in amplele descrieri, unde functia propozitională a verbelor e pronunțat marginalizată, toate acestea se fundamentează pe ideea că obiectele cresc dinăuntrul cuvintelor, răspunzind, in această formulă nominalistă, poftei de instăpinire a povestitorului asupra unei realități ingropate sub praful vremii.

Am incercat, la vremea aparitiei, să imi explic — dincolo de datele conjuncturale, dacă lucrul e cumva cu putință — aprecierile atit de contrastante pe care le-a prilejuit **Săptămina nebunilor.** Există, se pare, „cărți-alternative", care sint fie intens degustate, fie respinse vehement, in funcție de aderența sau inaderența cititorului la premizele lor fundamentale. **Săptămina nebunilor** aruncă o mizã imensă pe dispoziția cititorului de participare la „magia" verbală a povestirii. Să nu se creadă, totusi, că vreau să transform receptarea intr-o situatie de **mediumnitate**, de „lungime de undă". Cuvintul „magie" nu cred insă să fie intru totul metaforic aici. Forța de seductie a romanului se sprijină pe o concepție care are, cum am văzut, certe afinități cu credințele atit de vechi in puterile magice ale cuvintului de a chema prezența lucrului numit. Functiei imaginative a textului i se substituie, in bună măsură, această variantă mai pronunțat ezoterică a transportului de realitate indeplinit de cuvinte, prin simpla lor aparitie textuală. Intre descintecul arhaic si „descintul" scontat in romanul lui Eugen Barbu diferența e doar de climat cultural. Cine e inclinat să accepte conditia transplantului va trăi desfătările imersiunii intr-o lume de o imensă bogătie. Pentru ceilalti, arhivistica povestirii se va opri modest la puterea lor de intelegere.

Incă un detaliu. Avaritia nominalistă a povestirii isi incearcă dominația atit in spațiu cit si in timp. Capacitatea nominalelor de a evoca locuri e lesne de intuit, mai dificilă pare cea de a reinvia vremuri — temporalitatea fiind cuprinsă in primul rind in structura verbului. Eugen Barbu presară scriitura cu un amplu inventar de termeni cu conotatie temporală, ce nu se realizează la nivel semantic, ci fonologic. Aceste fapte de stil cu valoare de indici temporali nu urmăresc insă realizarea unei convergente care să dea plauzibilitate discursului. Asa, de exemplu apar in text numeroase forme grafice — Bucuresci, Peterzbuc, cahvele, prav, etc. — ce ar conduce — in limitele unei verosimilități riguroase — la concluzia că textul a fost redactat in aceeasi epocă cu evenimentele relatate. Dar Eugen Barbu nu se străduieste să intretină această iluzie. Alături de astfel de grafisme vetuste apar neologisme ce fixează indubitabil momentul scrierii in epoca actuală. „Iluzionismul" preferat de autor refuză limitele unei conventii stabile. Această inconsecventă poate fi iarăsi percepută in două moduri contrastante : simplu decorativism, pe de o parte ; pe de alta, astfel de cuvinte purtind in corpul lor fonetic diformitătile vremii ar putea lăsa să alunece sugestia temporală asupra referentului lor. „Cafele" si „cahvele" sint două cuvinte care nu mai denumesc — dacă cititorul e suficient sensibilizat de context — acelasi referent. „Zăpezile de altădată" sint cu totul alte zăpezi decit cele de acum. In ciuda distantei relativ mici de timp — abia un veac si jumătate — lumea istorică a romanului este percepută, tocmai prin amintitele inconsecvente stilistice, intr-un foarte pregnant efect perspectival — de „indepărtare".

S-ar cuveni poate incă putin lărgită experienta interpretativă de pină aici inspre o privire globală asupra structurii romanului. Am văzut cum prezenta centrală a lui Hrisant este luată ca pretext pentru marea tapiserie a relatării naratorului. Ample pasaje descriptive, pe care spațiul ne impiedică să le reproducem aici — ca de exemplu repetatele „portrete" ale Venetiei — pot fi invocate drept mărturie. La scara intregului, intre expansivitatea naratorului si concentrarea obsesională a protagonistului pe o singură dimensiune, pasiunea erotică devoratoare, se stabileste o discrepanță ce stinjeneste „complicitatea" celor doi in construirea romanului. Lumea **Săptăminii nebunilor** arată o prea fastuoasă plenitudine de detalii pentru a incăpea intr-o constiință monomană. Răzbunarea protagonistului asupra naratorului transpare in acel grotesc „theatrum mundi", petrecere desăntată regizată de Hrisant inainte de a părăsi Venetia, sau in intentia de a organiza o si mai exorbitantă „săptămină a nebunilor" in București. Avaritia nominalistă e astfel secondată de o obscură constiință a desertăciunii. Hrisant Hrisoscelu, resimtit drept posibil, dilematic **alter ego** al naratorului, impinge cartea — atit cit este si cum este — in penumbra Ecleziastului, a judecății cu sine insusi in fata ispitei lansate inspre lume — de eros sau de cuvint — si a amenintării „trimisului".

Liviu Papadima

EMINESCIANA

O ediţie Eminescu necunoscută

Cercetătorul Lucian Stanciu de la Universitatea din Bucureşti, un pasionat bibliofil, mi-a arătat în urmă cu un an o carte rară, atrăgîndu-mi atenţia că este o ediţie Eminescu scoasă de fratele poetului, Matei. Pe coperta de un verde pal, în sfertul din stînga sus, avea portretul lui Eminescu în medalion, în chenar aurit oval încheiat la trei puncte cardinale în cite o floare cu patru petale tăiată în cruce de staminele alungite şi terminate în trident. Numele poetului : M. EMINESCU, între două linii paralele pornind din al patrulea punct cardinal şi răsucite în spirală exterioară spre margine ; ca o coloană dorică fără capitel, culcată. Titlul : POESII, săpat elegant în cartonul pînzat al coperţii — al cărei colţ din dreapta jos era tăiat în diagonală de acelaşi motiv floral din jurul portretului : de data aceasta, însă, şase flori. Pagina de titlu, lipsă (ruptă şi înstrăinată) ; legătura nu tocmai sănătoasă : un exemplar de lux ce n-a putut să-şi ducă toate semnele heraldice prin timp. Posesorul il descoperise într-un pod, printre vechiturile unui pensionar — locul atît de bine cunoscut unde se ascund lucrurile rare. Cerindu-mi-se părerea despre virsta cărţii (Lucian Stanciu considera că este tipărită de Alcalay în 1893), în cele citeva ceasuri cît am avut-o în mînă am putut constata după forma literei că aparţine sfîrşitului secolului al XIX-lea. Am mai observat că-i lipsea încă o filă cuprinzînd finalul poeziei „O rămîi" şi începutul poeziei „Despărţire" şi că pe cotorul cărţii — desprins, de asemenea — în interior era lipită o hîrtie de ziar cu litere gotice (folosită la legătura originară) — dar, desigur, nu titlul ziarului, ori numărul. Aşadar, nu an de apariţie, nu indiciu asupra editurii — dar, din fericire, cuprinsul (p. 219—221) care atestă că nu mai lipsesc şi alte piese — şi prefaţa, care este a lui Matei Eminescu, cea cunoscută din ediţia acestuia scoasă la „Alcalay" în 1900 (seria B.P.T.). Nici o asemănare însă, cu acea ediţie ieftină care prezintă poeziile una după alta despărţite numai prin titlu, pe hîrtie de proastă calitate. Aceasta avea deasupra fiecărui titlu cîte un fronton de lăţimea spaţiului tipografic, lat de circa 1 cm, cu motive geometrice unghiulare (frontoanele ediţiei Maiorescu sînt mai late şi au motive geometrice preponderent rotunde, amintind de stilul corintic).

După un an, iată, cartea îmi revine pentru o mai zăbavnică cercetare. Cuprinsul şi ordinea poeziilor sînt ale ediţiei B.P.T. din 1900, prefaţa lui Matei Eminescu, de asemenea. Avem de-a face, neîndoios, cu o altă ediţie Matei Eminescu, anterioară anului 1900 — pentru că în general colecţia B.P.T. publica reeditări — nesemnalată pînă acum de sursele bibliografice îndeobşte cunoscute. O analiză atentă de text ne poate da indicii în plus în legătură cu datarea ei (Lucian Stanciu propune anul 1893, dar vom vedea dacă are deplină dreptate). B.P.T.-ul din 1900 urmează îndeaproape ediţiile maioresciene — mai exact, el are toate poeziile ed. VI Maiorescu (1892), în ordinea acesteia pînă la nr. 57, „Diana". La Maiorescu urmează 9 poezii **(Satira I — Kamadeva**, nr. 58—66) care se regăsesc în bloc, în aceeaşi ordine, la Matei (nr. 65—73), apoi alte 6 **(Sara pe deal — Rugăciune,** nr. 67—72), pe care Matei le reluase la fel, dar mai înainte, la nr. 58—63 — şi, în final, „Dalila", nr. 73, care la Matei Eminescu figurează sub nr. 64 (între cele două secvenţe inversate faţă de ed. VI Maiorescu). Matei Eminescu încheie, însă, volumul cu „La Bucovina" şi „La moartea lui Aron Pumnul" — pe care ediţiile maioresciene nu le au. Se impune confruntarea ediţiei noastre cu ed. VI Maiorescu (1892) — pentru a vedea dacă Matei Eminescu a preluat numai ordinea ori şi conţinutul ei aidoma. Confruntările cu ediţiile Maiorescu nu sînt prea dificile, pentru că acestea prezintă diferenţe între ele : greşeli de tipar, schimbări de sens, intervenţii ale criticului, etc. În cazul nostru, găsim diferenţa chiar la prima poezie, **Singurătate :** la Maiorescu — **În privazul negru-al nopţii / E icoană de lumină,** la Matei Eminescu : **În privazul negru-al vieţii.** Deci nu aceasta este ediţia căutată. Coborîm mai jos, la ed. V Maiorescu (1890) — şi diferenţa o găsim ceva mai depatre, la **Înger şi demon(** piesa nr. 29) : Maiorescu are — **Ea ? — O fiică e de rege, blondă-n diadem de stele / Trece-n lume fericită, înger rece şi femee,** iar Matei Eminescu... **înger, rege şi femee.** Coborîm încă şi ne aflăm la ed. IV Maiorescu (1889), de data aceasta, faţă-n faţă cu criticile pe care i le-a adus Ioan Gorun pentru greşeli şi omisiuni : „Dar cine n-a observat — scria acesta — în ediţiile anterioare şi alte lăsări afară, cum e de pildă în celebra **Doină** versul **Şi cum vin cu drum de fier"** (vezi discuţia la Perpessicius, în Tabloul ediţiilor). Într-adevăr, primele patru ediţii maioresciene nu au acest vers ; criticul nu-l „lasă" înăuntru nici în ed. V, şi îl regăsim abia începînd cu ed. VI. B.P.T.-ul din 1900 al lui Matei Eminescu îl conţine (este singura îndreptare ; celelalte greşeli rămîn intacte) — dar, surpriză, această ediţie anterioară a lui Matei nu-l are ! Punctul de reper fiind, deci, ed. IV Maiorescu, procedăm la confruntarea ei pas cu pas cu ediţia princeps Matei Eminescu. Pentru primele 57 de piese erorile sînt comune (cîteva mici diferenţe sînt nesemnificative). O recapitulare a acestora, toate cîte sînt, nu facem ; se ştie că Maiorescu nu corecta cu mare atenţie şi intervenea uneori în text cu bună ştiinţă (vezi exemplele de mai sus). Ne mirăm, totuşi, cum s-au putut perpetua unele inadvertenţe logice **(Căci mă încintă azi cum mă miscară,** în **Trecut-au anii** : corect : **Căci nu mă-ncîntă...** ori greşeli de latinească **(carmen seculare** pentru **saeculare** în **Satira IV)** ori exprimări libere faţă de versul eminescian **(Ia las', cată-ţi de treabă** pentru **Ia dut' de-ţi vezi de treabă** în **Luceafărul),** etc. În fond, pentru cazul nostru, abaterile lui Maiorescu au valoare documentară, permiţîndu-ne datarea preocupării lui Matei Eminescu de a scoate ediţia sa care să se opună celei standardizate. Acesta întreprinde ceea ce se cheamă în heraldică o uzurpare de blazon, de felul celei pe care am analizat-o în **Scrisoarea III,** unde Mircea prcia unul cite unul atributele lui Baiazid adjudecîndu-şi-le : Matei preia întocmai ediţia Maiorescu, îi adaugă două poezii de tinereţe ale lui Mihai Eminescu pentru a imprima cărţii spiritul locului originar al întregii familii — şi o consideră ediţia sa. Această preocupare datează, după cum vedem, chiar din 1889, anul morţii lui Eminescu şi anul ediţiei IV Maiorescu, anul cînd fratele se simte moştenitor al drepturilor de autor. Din confruntări, rezultă că celelalte poezii ale acestei ediţii princeps a lui Matei Eminescu urmează, unele, ediţia din 1893 a lui A.D. Xenopol („Nu mă înţelegi" şi „Oricîte stele" au forme foarte asemănătoare la aceştia doi ; în privinţa „Dalilei" lucrurile sînt chiar mai clare : ediţia G.V. Morţun din 1890 foloseşte altă variantă, la T. Maiorescu este un vers în plus faţă de ediţiile Matei-Xenopol : „De la ochii ei cei tineri mîntuirea s-o implore"). Altele sînt preluate din ed. VI Maiorescu („La steaua", „De ce nu-mi vii"), pentru cele două poezii de tinereţe ne stau la dispoziţie spre confruntare ediţiile Xenopol şi Morţun (aceasta, numai pentru „La Bucovina") — dar textele fiind aceleaşi peste tot izvorul nu poate fi stabilit. Şi, după cum vedem, filologia nu poate stabili nici anul **ante quem** al acestei ediţii : cuprinsul ei este acelaşi cu ed. VI Maiorescu (1892), conţinutul ne trimite la ed. IV (1889) — dar şi la ed. Xenopol (1893). Un ajutor în plus ne vor da relatările despre procesul lui Matei Eminescu cu editura Socec (care publica ediţiile maioresciene). Se ştiu, în general, amănuntele : după ce încheie un contract cu editura Şaraga (şi pentru A.D. Xenopol ; deci, Matei Eminescu se simţea îndreptăţit să ia unele poezii din ediţia acestuia), la 9 decembrie 1894 publică în „Monitorul Oficial" cunoscuta notă prin care interzice fraţilor Socec de a mai edita poeziile lui Eminescu (împăcarea va surveni în anul următor, cu daune plătite lui Matei Eminescu). În acelaşi timp, căpitanul îi cere lui T. Maiorescu biblioteca şi arhiva poetului, îi somează pe fraţii Socec şi printr-o scrisoare : „Să încetaţi de azi înainte publicarea şi vinderea scrierilor fratelui meu, poetul Michail Eminescu, fiind eu în drept de a face aceasta de la moartea dinsului încoace" — pentru ca, într-o altă scrisoare ce le-o adresează la 10 decembrie 1894 (o zi după apariţia notei din „M.O"), să-i anunţe că i-a apărut **„prima fasciculă din scrierile lui Eminescu"** (Apud G. Muntean : „Eminescu în lumina unor documente noi", 1964). Urmează că aceasta este ediţia sa princeps — şi, în scrisoarea din 10 decembrie, Matei Eminescu nu se referă, cum s-ar crede, la cărticica didactică scoasă în 1895 împreună cu S. Dimitriu. Matei şi-a început, aşadar, munca în 1889 şi a încheiat-o în 1894. adăugînd unei cărţi ce creştea în sertar piesele „surorilor" ei care prindeau, fiecare în parte, aripi. Ni se pare ciudat, totuşi, cum de nu dăm de nici o urmă publică sincronă ediţiei sale ; nici mai tîrziu, în retrospectivele lui Radu Manoliu, G.T. Kirileanu, G. Ibrăileanu, G. Bogdan-Duică, etc. (cercetarea noastră nu este, desigur, exhaustivă) nu este amintită. Ştim opinia, în general defavorabilă, cu care a fost întîmpinată nota sa din Monitor : G.T. Kirileanu, de pildă, vedea aici cauza pentru care premiul instituit de Maiorescu din drepturile sale de editor n-a mai fost acordat. Să fim atenţi, totuşi, la nuanţe : era vorba de onorariul de editor al criticului — o sumă modestă — nu de veniturile, destul de bunicele, ale edituril ! Şi era, înainte de toate, vorba de respectarea unui principiu de drept : Matei Eminescu era moştenitorul lui Mihai Eminescu. Încercările concentrate de a-l îndepărta pe căpitan din cercul celor preocupaţi mai întîi de soarta poetului, apoi de posteritatea lui — sînt o prelungire a umbrei ce a învăluit perioada tîrzie a vieţii lui Eminescu. Prin descoperirea ediţiei princeps a fratelui poetului se aruncă o rază de lumină în acest clar-obscur climat intelectual de la sfîrşitul secolului trecut. Avem, totodată, prima ediţie care încearcă să împace criteriul cronologic al lui A.D. Xenopol cu acela, neexplicat niciodată, al lui T. Maiorescu ; o încercare de a uni într-o singură carte tot ce se publica din Eminescu — şi un accent pe poeziile lui despre locurile natale. Să mai notăm că, dintre ediţiile secolului trecut, numai aceasta prezintă portretul poetului pe copertă — acela al tinereţii tîrzii, cel mai limpede portret eminescian. Lucian Stanciu a descoperit o piesă importantă, aşadar, pentru fixarea posterităţii imediate a lui Eminescu ; urăm şi altor bibliofili să aibă acest noroc — şi, desigur, aşteptăm să vedem cartea de faţă într-un loc public pentru studii mai amănunţite.

Nicolae Georgescu

*) M. Eminescu : POESII, Ediţia princeps Matei Eminescu (Ed. Alcalay, 1984).

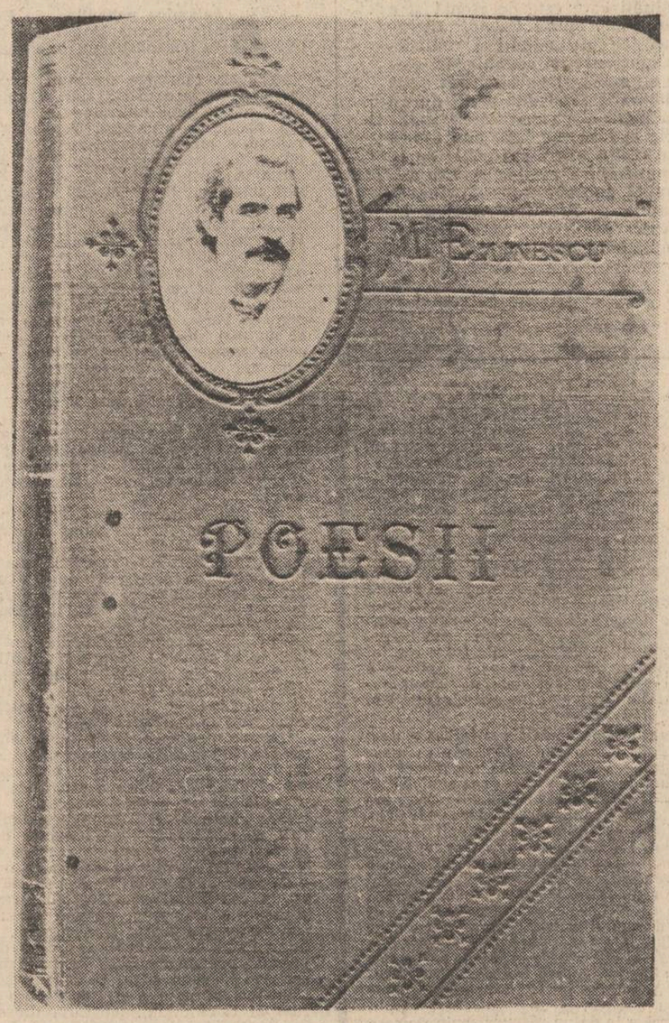

„Istovirea" antinomiilor

Corespondenţa dintre cîmpul semantic al unei „serii de motive" şi poetica subiacentă acelei serii a fost bine cercetată de I. Em. Petrescu. Vom adînci o parte din ipotezele autoarei pentru a dezvălui, nu atît discontinuitatea „seriilor motivice", cît mai cu seamă, recurenţa aceluiaşi motiv, cel al oglinzii, în cîmpuri semantice diferite, în cadrul unor poetici diverse ceea ce atestă că acest motiv are o semnificaţie care trece dincolo de „funcţia lui expresivă" semnalînd direcţia unei protofilosofii care va ieşi biruitoare la lumină în textul filosofic din 1883.

Comentînd poetica vizionară din poeziile „La Heliade" şi „La moartea lui Heliade" (1867 şi 1872) I. Em. Petrescu relevă procedeul contrapunerii acestei poetici universului contemporan „degenerat".

Heliade, poetul-profet, are o voce care tulbură „marea moartă" cu „ape de plumb" a veacului contemporan, „degenerat" (I. Em. Petrescu, p. 26). Deci deja acum se vede că motivul **amorfului** poate cuprinde apele (de obicei expresia oglinzii) şi le poate „amorţi". Ele devin grele, de plumb, întunecate. Prin urmare **întuneric-greu-amorf** reprezintă un prim nucleu semantic al cîmpului stilistic. Atributele lui însă pot intra în stranii complexe stilistice cu atributele altor nuclee semantice ca de exemplu **lumină-lichid-cristal.** Astfel prin asociere stilistică cele două nuclee semantice dau ape grele de plumb. **„Mare-moartă" = „ape-de-plumb". Deci amorf + cristalul = plumbul ; lichidul + întunericul = mare moartă.** Prin urmare un procedeu poetic eminescian este acela de a asocia două nuclee semantice antinomice generînd un **complex stilistic** care poate caracteriza mai complet lumea, universul căci îl prezintă nu numai sub aspectul **realului observat** ci şi al **posibilului multiplu.** Astfel „marea moartă", cu „ape de plumb" dă expresie totodată unor multiple niveluri ale realului :

a) nivelul unei ontologii cosmice în care elementele sînt amorţite, „moarte", lipsite de viaţă, dacă nu poartă în ele principiul oglindirii şi deci al luminii ;

b) nivelul unei ontologii sociale în care o societate este moartă dacă nu e cuprinsă de „idealul mesianic" heliadesc, deci de „sinta fire vizionară" a poetului ;

c) nivelul spiritului amorţit care degenerează dacă nu poartă în el „simburele lumii", „gîndirea poetului", ca principiu dinamic şi expresie a oglindirii (vezi poeziile „La Heliade" (1867), „Os magna sonaturum" (1870) şi „La moartea lui Heliade" (1872)). În ceea ce priveşte opoziţia lumină-întuneric aceasta apare într-o formă foarte pură în prima variantă a poemului dramatic „Mureşanu" (1869), în care Mureşanu, susţinut de Geniul Luminii învinge forţele întunericului (vezi şi I. Em. Petrescu). Dar simplitatea antinomică a motivelor antrenează şi o simplitate a procedeelor poetice („mari pasaje retorice — alternînd cu dialogul ideologic — sînt poetizate prin alegorie, în gustul clasico-romantic al înaintaşilor" : I. Em. Petrescu, p. 28).

Un pas mai departe în dezvoltarea motivului oglindirii ni-l dezvăluie varianta din 1871 unde ceea ce ne înfăţişează poemul este o imposibilitate a oglindirii şi că atare toate elementele ieşite din starea de oglindire se zbuciumă haotic dominate de principiul „greului", al „întunecatului", al „amorfului", al neantului. Aici, după cum observăm, Eminescu nu lucrează cu substanţa întruchipată în diversele ei înfăţişări („crestele de stînci", „mări de nor" etc.) ci cu „elementele" originare însele (haos, lumină, „făclii", „spaţiuri" etc.). În măsura în care apar întrupări ale substanţei acestea sînt într-o stare tranzitivă, de trecere spre amorful întunecat şi spre neant. Nefiinţînd principiul oglindirii, însăşi lumina este „neagră" şi tristă, se „mineralizează", („Zburînd **negre** şi triste **surpatele lumini"** (s.n.)). Această variantă operează deja cu cele trei spaţii poetice :

a) spaţiul „paradisiac" în care principiul oglindirii este încă nedesprins de o ipostază a lui concretă (varianta I) ;

b) spaţiul poetic dominat de cele trei ipostaze ;

c) starea platonică centrală pe „gîndirea nerostită" dată de motivul asociat al „demoniculuirece", care însă conţine în sine, ca principiu de obiectivare, principiul distrugerii („stinge, puternic. Doamne cuvîntul nimicirii / Adînc, demonic-rece ce-n sufletu-mi trăieşte / coboară-te în mine..."). Deci nucleul : „demonic-cristalrece" este asociat, în invocaţie, cu nucleul semantic „Dumnezeu-ordine-linişte". Din cele două nuclee poetul provoacă atît cîmpul stilistic al neantizării, al distrugerii utilizînd nucleul semantic : „Amorf-rece-greu-mineralitic" („luminile surpate") cît şi cîmpul stilistic al oglindirii, care este însă aici introdus doar printr-un nucleu semantic secundar al vizionarismului" (I. Em. Petrescu, p. 29) („Văd cerul lan albastru sădit cu griu de stele, / El îmi arată planul adîncei întocmele"...).

Deci aproape în orice poezie a lui Eminescu vom regăsi tensiunea acestor cîmpuri stilistice : poezia-oglindire-reflexie (motivul gîndirii poezia-limbaj), poezia orfică (gestul provocînd mişcarea elementelor) : poezia-vis, operînd cu motivul contemplării ordinii cosmice. Dacă poetica oglindirii dezvoltă un cîmp stilistic secundar, cel al vizionarismului (ca în **Epigonii),** poetica orfică dezvoltă un cîmp stilistic secundar constînd din motivul faustian. Poetica visării dezvoltă un cîmp stilistic secundar — cel al „fanteziei", al identificării (poezia identificare) (cf. I. Biberi, „Poezia ca mod de existenţă").

La nivelul poeticii oglindirii funcţionează o ambiguitate consubstanţială în sensul că, pe de o parte, avem de-a face cu modelul cosmologic platonician, dar, pe de altă parte se conturează treptat un model cosmologic nou, distinct şi de acesta şi de cel mecanicist-kantian. Într-un atare model avem de-a face cu o lărgire, neîntîlnită la romantici, a poeticii spre cuprinderea unei ordini mai adînci — cea a oglindirii dinamice, ca de exemplu în „Luceafărul". **Luceafărul** ne redă acest nivel de ordine mai adîncă a lumii în care domină principiul oglindirii dinamice, faţă de care ordinea Cătălin-Cătălina nu este decît o formă degradată a oglindirii (oglindirea statică, proprie celor cu aceeaşi alcătuire, din aceeaşi specie) care nu este altceva decît un nivel de medie înnobilare a amorfului sub semnul unei salvări perisabile căci este aşezată în orizontul oglindirii mărginite (principiul de bază al omului obişnuit). Doar geniul se poate aşeza sub semnul oglindirii dezmărginite într-o „sferă al cărei centru e pretutindeni, a cărei circumferinţă nu e nicăieri" (cf. Pascal, apud., I. Em. Petrescu, p. 13).

Dacă lui Eminescu, în prima perioadă, modelul cosmologic kantian i-a dat cutremurarea existenţială căci nu reuşise, destulă vreme, să descopere principiul ordonator al multiplului, în perioada **Luceafărului** el a ajuns pe o cale poetică să depăşească principiul arahe-ului platonician (ideea platonică, simbure al lumii), substituindu-l cu principiul oglindirii dinamice în şi prin care el reuşea să conceapă sub formă poetică unitatea a ceea ce pînă atunci îi părea antinomic, opus : rece-cald, lumină-întuneric, sus-jos etc, deci să poată rezolva ecuaţia : creaţie-distrugere (care îi apăruseră pînă atunci relative de vreme ce la scara infinitului se puteau anula reciproc conducînd spre Neant). Modelul antinomic se încadrează în miturile dualiste din categoria cărora făceau parte atît viziunea platonică cît şi cea creştină. Or, aşa cum am văzut, Eminescu se îndrepta către o altă „ideeghid" ce se lărgea într-o „viziune a lumii" de tip predualist care permite transformarea unei adversităţi în opusul ei astfel încît noua poetică permite revelarea unei armonii mai adînci ce se ascunde sub aparenţa neîncetatelor lupte, măsurări de forţe, surpări.

Pînă aici el rezolva antinomiile astfel : prin retragerea platonică în starea ideii originare (marea îngheţată, cristalul, oceanul nordic etc.) prin gîndirea statică (universul paradisiac al trecutului, modelul cosmologic platonician) prin poetica demoniacului rece sau distructiv sau prin poetica faustică (creaţia lumilor) ori poetica visului (plăsmuirea poetică) sau a vizionarismului. În etapa **Luceafărului** poetul ajunsese să înţeleagă deplin **finitudinea** distrugerii în sensul că aceasta îi apare numai ca o distrugere în planul sferei „mărginite" (degradare a sferelor precum declinul, regresul dorului Cătălinei în sfera unei oglindiri limitate, Cătălina-Cătălin). Salvarea de starea degradată ar fi, după Eminescu, reinstituirea oglindirii dinamice, a „nunţii mioritice" cu universalul cosmic şi nu cu o stare concretă. Nunta mioritică este prototipul oglindirii dinamice. Prin aceasta însă este propus de către poet un alt model cosmologic, cel al spaţiului şi timpului relativ, ca urmare a caracterului dinamic, schimbător al raporturilor de succesiune şi de deplasare în „mişcarea eternă".

Iar această mişcare se desfăşoară întotdeauna după o „proporţională dinamică", un raport de participare ontologică a finitului la infinit, a limitatului la nelimitat, a trecătorului la etern etc., cum vom arăta mai departe.

Aşa încît, în acest punct al creaţiei sale, Eminescu istovise antinomia celor două mări viziuni ontologice europene, greacă veche şi germană modernă, vindecînd spiritul omului modern de această antinomie, redîndu-i cetăţenia uitată a unei lumi cu o ordine predualistă pe care i-o dezvăluise, cum arătam, orizontul ontologiei mediale româneşti. Preţul vindecării de duhul acelei filozofii antinomiene a fost tocmai înălţarea viziunii româneşti asupra existenţei într-o universalitatea ei. Dar înainte de a străluminа această ipoteză cu dovezile ei plenare să stăruim încă asupra „proporţionalei dinamice" în creaţia poetului.

Să examinăm ideea voevodală în creaţia lui Eminescu din perspectiva „modelelor de timp" pe care le plăsmuieşte un popor prin reacţie la o „istorie circumstanţială". Perspectiva aceasta, care rupe cu toate prejudecăţile aglomerate la poarta culturii române în acest ceas al istoriei sale, a fost hotărît deschisă în lecturile de antropologie culturală pe care Paul Anghel le face literaturii române şi altor literaturi în scrierile sale (publicate şi nepublicate). Amînînd cercetarea aprofundată a acestei noi idei care dezvăluie o „istorie posibilă" a literaturilor şi a culturilor, facem numai scurta precizare că în concepţia lui Paul Anghel culturile (literaturile în particular) pot fi cercetate prin „modelele de timp" pe care le creează, la care participă, purtînd astfel cu ele, către zarea acelor orizonturi temporale, grupuri şi chiar popoare întregi. Creatorul cultural (individual dar şi colectiv) creează, prin operă, un «timp ideal», fiind astfel nu doar o victimă a vremii dar şi un demiurg în competiţie cu Cronos, un inventator de timp" (Paul Anghel, „O istorie posibilă a literaturii române", p. 7). Ce „model de timp" va fi „inventat" aşadar Eminescu aşezîndu-şi creaţia sub semnul ideii voevodale ? Ce viziune ontologică (model de lume) va fi plăsmuit poetul nostru drept răspuns la această „provocare", unică în felul ei, care este cultura europeană cu toate întrebările sale ? Care este răspunsul lui Eminescu şi ce putere salvatoare revarsă el asupra omului ?

Ipoteza noastră va fi aceea că inventînd un „model temporal" Eminescu a inventat şi un **model de lume** care sintetizează răspunsul românesc la crizele omului din toate timpurile. A inventat deci un model ontologic. După ce ne-am referit la trăsăturile de orizont ontologic medial al acestui model (care are deci capacitatea de a pune lumile în comunicare şi de a restitui astfel unitatea pierdută a omului) să-l cercetăm în zarea istoricităţii, unde se poate verifica cel mai bine tăria ontologiilor.

Ilie Bădescu

Să ne redescoperim

Urmare din pag. 1

În unele exemplare din cele mai reprezentative, aceste miniaturi mai întrunesc totodată şi contrastul de extracţie bizantină dintre matitatea stinsă şi strălucirea exuberantă. Sobrietatea culorilor contrastează adesea cu fastul aläturat al aurului. Despre o miniatură aflată la Arhivele Statului (colecţia „Documente munteneşti") autorii lucrării pe care ne-am fixat-o ca punct de plecare precizează descriptiv următoarele : „Strălucirea aurului sporeşte prin contrast cu albastrul întunecat şi cu verdele-cenuşiu. Un asemenea contrast însufleţeşte în chipul cel mai pregnant farmecul acestor creaţii miniate".

În sfîrşit, ne mai întîmpină, la unele din aceste lucrări miniate, şi un ultim contrast, apropiat de cel extrem oriental, dintre un spaţiu complet gol şi o încărcătură plină. Faptul are loc, desigur, fără radicalismul metafizic — asimetric şi acentrat — din arta chineză şi din cea japoneză. În cazul de faţă se urmăreşte numai pitorescul. Asemenea dispoziţii contrastante se relevă îndeosebi la lucrările unde „siluetele umane converg spre a avea un efect ornamental. Ele se află direct implintate într-un spaţiu gol.

Toată această sinteză de contraste, adunată şi concentrată în dimensiuni mici, respiră graţie, eleganţă, frumuseţe. Rafinamentul sensibil şi imaginativ al liniilor şi al culorilor opreşte stăruitor atenţia. Şi mai trebuie să adăugăm că ceea ce am putut admira se află îndeosebi în colecţiile publice de la noi din ţară. Unele preţioase comentarii ale lui Gh. Buluţă şi ale Sultanei Craia ne duc la concluzia că tocmai în bibliotecile şi muzeele din străinătate se află lucrările cele mai valoroase din această categorie.

Revenim, astfel, la ideea unei mai vechi universalităţi româneşti. Înaintaşii noştri de demult **ştiau** însă, să o obţină. Nu este destul să dispui de creaţii valoroase pentru a intra în marele circuit cultural al istoriei. O mare parte din aceste comori româneşti, erau **dăruite** patriarhilor din orient sau aşezămintelor eclesiastice din Balcani, de unde unele s-au răspîndit şi pe alte meridiane. Şi aci meritul nu este numai al lui Matei Basarab — aşa cum bine se ştie — ci şi al altor domnitori care l-au precedat sau l-au urmat. Toţi şitau — fără să cunoască termenul — că universalitatea **se cumpără** prin sacrificii materiale, singurele care fac ca aceste bunuri să iradieze în lume.

Se mai pune, însă, azi şi o altă problemă : ciţi ştiu astăzi că aceste valori sînt româneşti ? Degeaba s-a reactualizat în străinătate cunoaşterea celebrei şcoale muzicale de la Putna din jurul lui 1500 — dacă nu se ştie unde e Putna ! În legătură cu ea s-a lăudat valoarea vechii muzici... bulgare. S-ar cere, deci, să obţinem nu numai universalitatea noastră actuală, ci să redescoperim „universalizînd" astăzi vechea noastră universalitate.

Permanenţa principiului Yin (IV)

Urmare din pag. 1

cum Prometeu, iar odată ajuns acasă, pe pămînt, constată că nevasta lui pe nume Chang E, l-a înşelat cu altul. Împăratul ceresc îl lucrase pe la spate, în lipsă ; nenorocitului nu-i mai rămîne nimic de făcut decît să pornească pribeag în căutarea secretului nemuririi pierdute. Sacrificiu fertil totuşi : pe cer, de atunci străluceşte un singur soare.

În descîntecul românesc lucrurile se prezintă mai simplu, tema, exact aceeaşi temă, este tratată nu epopeic ci intimist : cei zece sori — în unele descîntece chiar 99 sînt în capul unui singur om, iar descîntătoarea, o benefică Yin, nu o Chang E, îi scoate unul din căpătîna individului vrăjit sau paranoizat. Formula aceasta : „Soare de 99 de ori, / ia nouă, lasă nouă ; / ia opt, lasă opt ; / ia şapte, lasă şapte... / ia unu, lasă unu, / să nu mai rămîie nici unul", adică soarele să-i lasă bolnavului din cap, să se izoleze de fiinţa umană, întorcîndu-se la locul lui, pe cer.

Un om cu 99 de sori în cap sau numai cu 10 e cel mai bogat om din univers. Tocmai de asta i se şi descîntă de „soare sec".

În continuare, vreau să comunic un descîntec de sărăcie, provenind dintr-o colecţie inedită, la care am avut un fericit acces. Descîntecul a fost culeş într-o împrejurare rară, la timp de război. Un soldat bolnav, rătăcind prin zăpezi, a fost cazat de camarazii lui la o bătrînă miloasă, pentru cîteva zile, cît să se refacă.

„— De ce suferi maică ?
— De sărăcie, a răspuns soldatul.
— Şi nu te doare ?
— Preste tot.
— Hai să te descînte maica preste tot !"

Şi această maică de departe, semănînd cu Sfînta Vineri sau cu Sfînta Precista, l-a descîntat pe acel soldat necăjit. Descîntecul de sărăcie, de fapt un descîntec de vrăjit, după opinia mea, este grozav. Îl transcriu şi pe acesta literă cu literă : „Pasăre albă, / Cudalbă, / În chiatră sacă s-o ouat, / În chiatră sacă a clocit, / În chiatră sacă puii s-o scos. / Ei cere de mîncat şi de băut / Da ea se miră de unde, / Ce-o lua ?

— Duceţi-vă de luat di la Vasili / Din urechi sărăcia. / Şi din nas, din git, / di la subţiori, din călcîi, di peste tot. / Care cum o mîncat / o crăpat / Care cum o gustat / o pleznit / Asa să pleznească şi sărăcia / Şi Vasili să rămîie curat / Luminat. / Ca Dumnezău ce l-a lăsat".

După descîntec, Vasile a rămas sărac lipit, cum avea să-l cunoască şi autorul acestor rînduri, ceva mai tîrziu. Mai bine, zic eu acum, i se descînta de vrăjit sau de soare sec. Descîntecul de sărăcie n-a fost eficient. Sau mai bine i se cînta. Cîntîndu-i-se, Vasile vedea lumea altfel, lua irealul drept real.

Sau cu mult mai bine, zic retrospectiv, baba din poveste, adică principiul feminin, punea sărăcia sub blestem.

19 OCTOMBRIE 1985
L6

Orice critic trebuie să fie un scriitor și orice scriitor un critic. Aceasta era deviza lui G. Călinescu de la Jurnalul literar unde cerea criticilor să scrie poezie, iar poeților să exerseze uneltele criticii literare. Deși, după Maiorescu, poetul este refractar la scrierile celuilalt, un exercițiu de receptivitate este necesar mai ales în mediile cenacliere. În vederea acestui exercițiu critic, care pentru început are note concesive, tinerii autori de poezie din cenaclul Numele poetului „își schimbă uneltele“ adică încearcă să fie pentru colegii lor critici. Înfățișăm această tentativă cu aspect de program cititorilor revistei noastre.

„L“

POEȚII ÎȘI SCHIMBĂ UNELTELE

Amănuntele

Vasile Petre Fati a debutat cu „Floare de leandru“ (1967) în colecția „Luceafărul“. Între poetul tînăr de atunci și cel de azi, aflat în plină maturitate, înregistrăm un crescendo al vocii lirice, dar și o adîncire într-o lume de stări și simboluri proprii acestui poet singular. Verticalitatea drumului său de „scriptor, artist“ a parcurs un spațiu-timp în care întîlnim cîteva deschideri spre lume: „Vedere la amiază“ (1974), „Fragi în noiembrie“ (1977), „Paradisul de fier“ (1980) și „Amănuntele“ (1984).

Cine pătrunde universul poeziei lui Vasile Petre Fati observă o unitate de stil, remarcabilă doar la cîțiva alți poeți români de azi: Virgil Mazilescu, Mircea Ciobanu, Nicolae Ioana și maeștrii întru inițiere extatică Daniel Turcea și Cezar Ivănescu. Fără a ne situa pe o poziție absolutistă în emiterea judecăților de valoare (parti-pris-ul are rol, desigur, de reliefare) și fără să minimalizăm cu nimic contribuția altor poeți ai deceniului șapte la diversificarea (necesară!) a stilurilor poetice, adăugăm la poeții citați pe Mircea Ivănescu, Leonid Dimov și Petre Stoica. Toți sînt poeți la care se resimte infuzia de intelectualism, de urbanitate, de rafinare a expresiei trăirilor existențiale. Distincția călinesciană între cei „intrați“ și cei „pătrunși“ în literatură este, încă, valabilă. Poeții citați au intrat în literatură fără zgomotul cu care au pătruns poeții generației optzeci. Ei n-au beneficiat de parțialitatea unui critic de primă mărime. Și n-au suportat ecourile adeziunii în cadrele unei sociologii a succesului.

Mulți dintre acești poeți au fost „recuperați“ prin inspirata colecție „Hiperion“ a editurii „Cartea Românească“. Poetul Vasile Petre Fati nu a fost încă antologat în această colecție. Să nu se fi resimțit, oare, necesitatea unei astfel de „recuperări“? Cert este că Vasile Petre Fati se află în librării cu un volum ce merită a fi menționat în contextul poeziei actuale.

„Amănuntele“ este o carte de un expresionism dramatic ce esențializează stilul prezent în cărțile publicate anterior. Endologia stilului (dorință asumată conștient de poet) a dus la o expresivitate lapidară, uneori directă, a trăirilor, la o concentrare a eului poetic care se deschide nu spre exterior, ci spre o lume interiorizată de simboluri obsesive, de stări implozive, îndelung decantate. „Mi-am tăiat degetele pentru Frumusețe“ — spune poetul, și versul rămîne memorabil nu atît prin actul de autosacrificare, cît prin puterea de a renunța la atingerea zonei ontologice a frumosului. Idealizarea frumuseții ia aspect de mister față de care poetul însuși își reprimă accesul: „Am închis ușa și-am aruncat cheile“ (poemul „Cuvinte de adio“). Poezia are capcanele ei și contrapunerea eului poetic la cel empiric duce la o ruptură tragică pe care Vasile Petre Fati o radiografiază: „Omul care am fost era bun, era bun / Omul care sunt își acoperă cu miinile fața“ („Într-o seară ploioasă“). Poetul refuză poetizarea înțeleasă ca un exces convențional: „Alții visează cai dar a doua zi își mănîncă piinea zilnică / Nimeni nu crede că moartea seamănă cu o păpădie“ („După apusul soarelui“).

În acest sens, titlul inspirat al volumului se justifică. Amănuntele din care se compune viața de zi cu zi ascund în ele un anume tragism existențial, o anume conștiință a morții rezultată nu atît dintr-o stare de reificare, cît din limitele impuse de precaritatea unei comunicări parțiale: „Ceva care trebuie să-ți spun în parcul cu flori. / Cuțitul, piinea, ziarele, lucruri fără importanță. / Felul de a aduna resturile de mîncare. / Poziția corpului, după ce totul s-a sfîrșit. / Cuișoarele vinețiî bătute în perete / Ca să pot începe o nouă viață. / Micile promisiuni ale prietenilor !“.

Subtilizarea sentimentului morții nu duce, însă, la imposibilitatea de comunicare afectivă, la reprimarea gestului de mîngîiere: „Chiar dacă am miinile reci / Mai pot să mîngîi porumbeii orașului“ („La capăt“). Poetul notează exact starea unei efuziuni, fragilitatea unei atingeri prietenoase: „O anumită căldură umană care-ți umezește obrajii. / Degetele, în timp ce totul se întunecă afară. / Dorința de a atinge pe cineva mai slab decît tine...“ („O anumită căldură umană“).

Vasile Petre Fati este un citadin, deși privește orașul de la marginea acestuia, realizînd astfel o distanțare, o perspectivă în care sînt selectate anumite elemente de decor: parcul, spitalul, telefonul public, taxiul, mașina salvării, catedrala gotică, liftul, halele, magazinele, administrația domeniilor publice, reclama comercială, terase cu mese de fier forjat, vitrina de sticlă, cofetăria, ambulantele, spălătoriile, jocurile mecanice, școala de muzică, afișele. În același timp, se realizează și o selecție a mediilor sociale, reprezentate prin personaje față de care poetul are tendințe de tipizare lirică: șoferul, soldatul, portarul, femeia de serviciu, spălătoreasa, groparul, dulgherul, fotograful, vînzătorul (de brazi, de pești japonezi), biciclistul, capel-maistrul, turistul.

În acest univers urban, poetul este traversat de viziuni ce amintesc de pictura lui Chagall: „Fularul mi se prinde de fire electrice. / După ce ai citit reclama comercială / Adu-ți aminte de cei șapte îngeri căzuți“, „Privește ca un fotograf prin mînecile hainei / Tatălui tău mort: vei vedea marea“.

Poetul ne transportă prin labirintice obsesii (exemplară este obsesia tatălui din poemul „Marele tablou“) folosind un stil anaforic ce intensifică receptarea unor simboluri comune poeziei dintotdeauna.

Marin Celtandru

„Torța din mîna mea dreaptă“

„Cînți la violă în seră, în balconul închis: / încheietura, cascadă, trece / peste palide vrejuri, peste gura-leului / («dac-o vezi rînjind, să nu crezi că-ți zîmbește») / peste pămîntul bolborosind / de iubirile Altora — / aici ești departe de lume și totuși / viața te sufocă de parcă s-ar sparge / în autobuz o sticlă / de parfum — cobori la prima stație sau / ți se face greață“. Ca într-o seră cu plante rare amestecate printre exponate umile, în care urmele instrumentelor muzicale se mai simt încă în geometrica vibrație a aerului, pătrunzi în poezia Gretei Tartler, autoare absolut remarcabilă, cu insuficient ecou critic. Exact așa cum se definește în acest **Purtător de cuvînt,** text din ultimul său volum, **Substituiri** (1983): departe de lume, abstrasă într-o irealitate populată din cînd în cînd cu sugestii oculte, în care răzbate paleta orientală și bagheta imaginației muzicale — și totuși atît de aproape, sufocant de aproape de întîmplările cotidiene, de viața ca descifrare a banalității, ca „lustruire“ a faptului comun. Poezia e re-producerea — imprimarea **semnificației,** incrustarea ei în fluidul egal al trăirii deșarte și astfel un fel de **acreditare,** de asigurare lăuntrică de faptul că, „atît de grele și translucide“, întîmplările zilei se pot concentra egal „în două-trei note“, se pot **așterne** pe-un timbru sau pe-o unghie. Că pot concura insesizabil, cu zădărnicia speranței fără limită, eternitatea. Grele și translucide: căci toate aceste suprafețe ale lucrurilor, pe deasupra cărora se plimbă ochiul îngîndurat, vorbesc de stările paralele ale spiritului. Atrag „cuvîntul care rămîne nescris“. Gravură în metalul minor, reverberație în sticlă, poemul e o materie recompusă — și o dorință de materie, de identificare a substanței imaginare cu substanța reală. **Spunînd** un cuvînt — se destăinuie utopia rostirii integrale, a atracției magnetice de semne și materii: „Un poem cu tren ar trebui să aibă și abur, / boabe acre de struguri, / fotografii banale pe lîngă oglinzi — / Băile Felix, Neptun, culorile șterse. / Bei apă, simți scrîșnind între dinți / cuvîntul care rămîne nescris — / mîna se strînge ca o cătușă, aerul se încinge. / Un poem despre trecere miroase-a cărbuni, / a flăcări care se iau după tine, / a miriște și a praf. / Un poem despre miriște, / abia atins, s-ar învineți de cicoare. / Acum chiar izbește în geam / fluturele Acherontia Atropos / care-și face crisalida-n pămînt“. **(Acherontia Atropos).**

Există în această poezie un orgoliu disimulat, rezident în arcul imaginilor, în tonul lor de morală practică, dar inutilă, de acceptare a umilinței ca pe o treaptă necesară. De fapt e un parfum exotic desfăcut peste miezul cenușiu al lucrurilor. Un parfum vorbind de expansiunile spiritului, de cuprinzătoarea formulă în care hieratismul simbolului străvechi, ori bănuiala și intuiția faptului unic parcurg (**trec prin**) pînzele colorate ale refugiilor sentimentale. Și în același timp o amînare, o întîrziere a descătușării monstruoase, o amînare blîndă și vicleană deopotrivă, curgînd ca o narațiune, cu tonuri stinse dar seducătoare. O amînare „muzicală“, aidoma viorii care deapănă firul legendei, vioara-**Șeherezadă** din suita lui Rimski-Korsakov, tot așa poemele Gretei Tartler par să împingă blînd și irevocabil trăsătura energică, pustiitoare, și întîrziind-o să facă posibilă iluzia. Săpate în carnea abstractă a imaginii, versurile ei combină gustul pentru liniile solemne, geometrice, de coral intonat deasupra liniștii definitive, cu lacoma asimilare, cu foamea de trăire autentică, reprezentată de „minunile“ săvîrșite în timp și spațiu, de organul dinamic al acestei poezii unde scena „din stradă“ e prețuită pentru eventuala ei spiritualizare. De la Bagdad la pădurea Ciorneleasa, de la verdețurile din piață învelite în foi din **Istoria literaturii** la hieroglifa egipteană, de la versul din Rudaki la cantiniera care „despică peștele“ creînd o paradoxală analogie („Cantiniera despică balaurul, îl aruncă / aproape necurățat în tigaie, miinile / și le șterge de șorțul uns. / Chiar și balaurul / e o păpușă de ceară, chiar și veninul e un Ersatz! / («Microperfecție în macrohaos»). / Cantiniera îți seamănă, / da, îți seamănă, îmi șoptești. / Nici ea nu azvîrle cuțitul, nici tu, agerul vers!“), același ritm al mărturisirii ușor uimite, în care volutele ideale ale mișcării sînt scufundate de geometria infailibilă a recunoașterii, de repetabilitatea tiparelor. De insatisfacția acestei înfăptuiri. La această atitudine poezia Gretei Tartler a ajuns treptat, ea fiind observabilă mai puțin în primele volume, **Apa vie** (1970), **Chorale** (1974), **Hore** (1977) și mai mult în celelalte: **Astronomia ierbii** (1981) și îndeosebi **Scrisori de acreditare** (1982). În **Substituiri** e evidentă o anumită estetizare a suferinței, alături de un dramatism „suportabil“, efect al temei explorate. A ființa înseamnă a înființa un mod elaborat de restituire a personalității, de **imitare de sine.** Existăm în măsura în care reproducem, acreditâm forme universale. În măsura în care ne **substituim** acestora, purtîndu-le și lăsîndu-ne purtați de ele. E sensul parabolic deslușit în **Concertul pentru licorn și bandă magnetică.** „Arta-imitării-de-sine“ merită elogii, e singura care merită elogii; ea este satisfacția anulată, trucul devorator, substituirea esențială: imaginea reflectată înlocuind ireversibil modelul. „Tot așteptînd să se-ntîmple ce nu se întîmplă / am devenit o statuie“. Dramatismul estetizat într-un vers mai vechi al Gretei Tartler, superb ca un acord prelung rupînd pe neașteptate tăcerea catedralei întunecate, un vers care, se pare, rezumă esențialul poeziei sale, îndrăzneț și originale: „Torța din mîna mea dreaptă e chiar mîna mea dreaptă“.

Costin Tuchilă

Sărbătoare și utopie

Sărbătoarea este un hiatus în curgerea timpului, o întoarcere la origini, în coordonatele unui spațiu-timp inițiatic; prin suspendarea duratei, a devenirii fenomenale, prin aneantizarea sensului entropic al mișcării, ea semnifică derularea retrospectivă — în cadrul căreia cauzalitatea este pervertită, inversată sau negată — instituirea și dominația sacrului în lumea profană. Sărbătoarea este deci o regresie spre momentul inițial — acel **Urzeit** mitic — anterior oricărei ordini și forme constituite, supuse așadar uzurii și morții. Cultivarea exceselor și a licențelor, încălcarea prohibițiilor, a interdicțiilor și a dogmelor specifice spațiului profan sînt imperativele necesare ale acestei instituiri ce se realizează printr-o subtilă și eficientă magie simpatetică. În plan subiectiv și individual, „timpul prielnic“ este starea de grație de dinaintea constituirii conștiinței de sine, caracterizată prin libertatea păgînă, desfrînată, barbară a eului în fața căruia nu a fost așezată nici o oglindă. Realul și virtualul sînt una, obiectul și imaginea sa capătă o identitate imposibilă la nivel ontologic — căci se știe că, în raport cu operația de oglindire, fenomenele sînt nesimetrice.

În volumul Smarandei Cosmin *), fantasma — Alexandru este încarnarea unui simbol ambivalent și tulburător, utopie sacră a armoniei și împăcării, a echilibrului și grației, un dublu infantil — în sens temporal — al eului de dinaintea scindării, care ilustrează copilăria ființei, harul de a exista inconștient și fericit în armonie cu universul, parte integrantă a lui și, în același timp, căderea, dizgrația, zona inaccesibilă, interzisă, conștiința unei iremediabile pierderi... Această conflictualitate latentă, această echivalență a unor alternative contradictorii își au corolarul în strălucirea decadentă, în gloria crepusculară, în fastul agonic care aureolează poemele Smarandei Cosmin; și nu întîmplător amurgul, toamna — momente de maximă ambiguitate, de conjuncție dubioasă a luminii cu umbra — constituie cadrul lor predilect, mărind indeterminarea, indecizia, spaima. Aspectul confabulatoriu, desfășurarea hipermnezică a unor scenarii poetico-epice, incongruentul, oniricul somptuos constituie liniile de forță ale unei poezii elitiste, destinate unui cerc de inițiați, posesori ai unei chei secrete — așa cum muzica de cameră este privilegiul unor aleși, dăruiți unui viciu abstract.

Dar a ieși din starea de har — starea inițială de infans îngropat din nou în materia primordială — semnifică o ruptură de nivel, expulzarea în temporalitate, paroxism al lucidității luciferice care se reflectă și se neagă pe sine. Viziunile devin terifiante, sanguinolente, miniaturi ale apocalipsei în maniera lui Bosch sau a capriciilor lui Aloysius Bertrand: „E jupuit de viu un cîine negru. Lătratul lui / Se-asmute-n ștreang iar luna plină / Își holbează ochiul din care roșu / Se prelinge-un cheag.“ („Capricii“).

Trauma prăbușirii (în conștiință) declanșează curgerea timpului, devenirea univocă, nesimetrică, evoluția în sensul unui vector comun care indică finitudinea tuturor lucrurilor. Ea poate fi omologată „izgonirii“ din starea angelică a începuturilor, din mitica „epocă de aur“ — caracterizată prin acțiunea legilor de echilibru, armonie și totalitate integratoare — și are ca urmare instituirea unui nou eon, de esență demoniacă. (Dar ce este diavolul, dacă nu spaima care decurge dintr-o cunoaștere imperfectă ?). Agitația, turbulența, „tempo-ul valpurgic“ al ritmării secvențelor înlocuiesc starea inițială de hebetudine, coșmarul sufocă reveria, dizarmonicul este postulat ca principiu de de-structurare a lumii obiective și subiective.

Prin faptul de a fi constituit cauză a căderii, conștiința înseamnă maculare, culpabilitate mereu reînnoită, „necruțare“; ea sparge unitatea eului, supunîndu-l unor forțe centrifuge cu efect disociativ și opune ființa sie însăși, într-o dialectică tragică, generatoare de tensiuni ireconciliabile. Proiecții și simulacre grotești sau numai bizare sînt manifestările acestui eu plural și conflictual. Iată o asemenea escortă de fantasme, un convoi de monștri descinși parcă din „mundus subterraneus“: „Dă-n clocot tot convoiul. Tălăzuiește carnea cu viermii / Pricepuți. Rîd pruncii-n burți. Suspină lefegiii. / Sînt toți și-i vezi. E lumea ca o rană Și cît o ține gura tot cîntă, stacojia, și suflă / Din trompetă și tropăie-n turnire / Și-ar trage din pușcoace...“ („Cortegii“).

Pactul malefic a fost încheiat. Consecințele lui sînt reprezentate de această intrare în labirintul interior, fără nici un talisman sau fir conducător. Fără speranța vreunui miracol salvator. Poemele sînt acum otrăvitoare, sfidînd, negînd, disprețuind starea celestă. Răzvrătirea și nesupunerea sînt declarate, înlăturînd împăcarea și calmul; torturat bestial, eul sîngerează într-o trufașă solitudine, devenind el însuși acuzator, cverulent, schingiuitor. Operează disecții crude care pot fi decriptate prin prisma unui ritual de purificare. (Căci asceza, sub toate formele ei, ca și extirparea părților impure și, prin aceasta, nefaste, constituie prima condiție a oricărei metafizici): „Printr-o disecție minuțioasă-ncepi / Și povestești ce vezi: sîngele tău / Apoi artera, zgîrciul și meniscul / Viscerele articulate-n game majore sau / Minore (cîntul lor — o tandră discordanță / Efervescent capriciu). / Le scoți pe toate-afară. / Le privești fără vreun rest / de stearpă-nduioșare. Unelte de disecții, / La tot pasul. / ...Privește-te-n singurătatea clară. / Cît despre rest, om mai vorbi / Și mîine“.

Detașarea rece, insolența afirmată retoric, sarcasmul ascund tot atîtea mecanisme de apărare menite să protejeze ființa — fragilă și vulnerabilă —, măști prin care este disimulată o angoasă teribilă, angoasa față de precaritatea existenței și de perspectiva extincției. Vinovăția și spaima sînt compensate prin tendințe hetero și autoagresive și, în final, prin impulsuri autopunitive; este vorba despre întoarcerea la un stadiu primar, narcisic, în cadrul căruia investițiile afective rămîn centrate pe eu — care-și este sieși suficient, obiect și sursă de recompense și pedepse. Iată o asemenea punere în scenă în care agresiunea se întoarce ca un bumerang asupra eului ultragiat, într-o dorință de autodistrugere și dezastru, lipsită pînă și de sensul ei tragic: „Și ura care mă mai ține acum în / Viață încolăcindu-mă, obligîndu-mă / Să rămîn în picioare... / ...Prințesă cu capul zdrobit, / Travestiul meu cabotin...“ („Viperă“). Se poate pune întrebarea: de ce tocmai capul este ținta actului autoagresiv? Și un răspuns posibil: pentru că el este „sediul“ conștiinței, cauză a sciziunii și discordanței spiritului și pentru că o asemenea distrugere este un reflex al nostalgiei după starea pierdută, de foetus trăind inconștient și vegetativ, nesupus nici unei contradicții. Este amintirea repaosului care persistă încă în engramele memoriei afective, este consimțirea la abandonul conștiinței și dorința de egalizare a tuturor tensiunilor, este ceea ce Seneca numea „libido moriendi“.

Cunoașterea noastră este finită, de aceea constituie o sursă a tragicului. Principalele ei mijloace sînt conceptele și relațiile dintre ele, dar acestea nu fac decît să altereze sensul ascuns al lumii; luarea în posesie prin limbaj este o falsă cunoaștere, deoarece cuvintele structurează lumea după principii care nu sînt ale ei; ele înșeală pentru că opun lucrurilor și spiritului o imagine neconformă, fragmentară, inautentică: „Și dac-aș ști mai puține cuvinte, / Și necruțare de-ar fi mai puțină...“ („Tu, numai tu“).

Dar după această coborîre în infern spiritul își va regăsi castitatea — căci focul purifică și regenerează — în spațiul unei metafizici a lucidității, un spațiu al perfecției geometrice, al abstracțiilor pure, caracterizat prin înghețul oricărei dinamici, zonă a anulării contrariilor: „Nu-ți fie teamă carne dulce, tandră: / Tu vei petrece-n cel mai pur / Sicriu. / Un alb rațional, visatul / Alb...“

Volumul Smarandei Cosmin este o dizertație despre castitate și maculare. Sărbătorile ei au, în același timp, funcții catharctice și magice, de recuperare a purității pierdute. Iluminate de har și de un intelectualism riguros, ele ne oferă bucuria de a participa la un banchet la care poezia este cel mai de seamă conviv.

Gabriela Crețan

*) Smaranda Cosmin, „Sărbătoarea lui Alexandru, Editura „Cartea Românească“, 1985.

Traducător al realului

Propunîndu-ne un mod de înțelegere a realului, poetul este un **traducător.** La Dan David traducerea realului în poem se face tot prin intermediul poeziei. Printr-o operație poetică „desfășurată“ (nici la nivelul unităților stilistice Dan David nu operează prin reducție, ci prin extensie, cu alte cuvinte nu este deloc un eliptic, ci un explicit) și uzînd o serie de indicatori ai însăși tehnicii specifice (titlurile ostentative ale poemelor: poeme hard-rock, elegii, psalmi, rondeluri, litanii, concerte, refrene, sonete, bocete; prezența constantă în poeme a unor cuvinte specializate ca: „poezie“, „elegie“, „metaforă“ etc.), poetul deconspiră chiar modul în care se scriu poemele, cărțile sale constituindu-se într-o adevărată **poietică.**

Aproape toate poemele lui Dan David, fie că e vorba de primul volum **Eu vă iubesc pe toți** (1982), fie că e vorba de volumul ulterior **Lorelei** (1984), spun despre sublimarea realului în poezie. Asemenea unui traducător care este obligat să-și ateste competența în cele două domenii în cauză, poetul își mărturisește apartenența sa la **real,** ca ins comun, și alegerea sa întru **poezie,** ca o damnată investitură. Traducătorul ne apare ca un veșnic neliniștit între cele două repere fundamentale, preocupat să stabilească echilibrul dintre ele, antrenat de jocul permanent al „pierderilor“ și „compensațiilor“, de alterările și perturbările pe care și le impun reciproc într-un perpetuu „moment“ de discontinuitate“. Cum trecerea dintr-un cod în celălalt nu se poate efectua integral, poetul-traducător se recunoaște și se identifică drept chiar locul de manifestare a entropiei dintre original și traducere.

Sub acest zbucium, prea patetic și manifest (mai ales în primul volum) ca să fie credibil în totalitate, sub spaima generată de tirania poeziei asupra realului, se lasă bănuită o secretă jubilație a orgoliosului „bilingv“ care se autodefinește mai întîi ca „un independent feroce“ **(Eula I),** apoi crucificat de poeme, de „Copacii cuvintelor potrivite“ **(Pădurea ca o fată frumoasă),** „băiat blestemat de poezie“ **(Camus).**

Explorarea poeticului o întrece cel puțin în intensitate pe cea a realului, dar nu subminîndu-l, ci potențîndu-l; universul realului este reîmbogățit prin trecerea în poezie. Nu avem de-a face cu simple serii simbolice concret — imaginar, ci cu transferări prin filtrul estetic. În poemele lui Dan David orice tip de comunicare apare ca o translație prin intermediul scrisului, al poemului. Poetul nu numai că îi scrie, de pildă, iubitei: „să-ți mai scriu“ **(Lorelei),** „-ă-mi permiți această scrisoare caldă“ **(Doamnei mele Minodora),** dar îi **trans-scrie** „fruntea frumoasă“ **(Lorelei),** sau într-o **Lecție de pastel** își traduce emoția ca poem transcris în caiet.

Orice manifestare din real este cenzurată poetic, dar și elementele poeticului își află reverberația în real. Relevat în termenii poeziei, realul capătă astfel o anumită „alteritate“, iar lumea de cuvinte a poeziei se structurează în anotimpuri și regnuri, devine loc al unor fenomene biologice și fizice precum creșterea („azi crește o elegie la mine pe masă“ — **Elegie pentru Anamaria,** „azi creșteau poemele pe cer, pe casă“ — **Nădușeau copacii înfrunzind),** ninsoarea și curgerea („elegiile curg frumos pe la ferestre“ ninsoare „epocală“ de „metafore rare“ — **Ninge peste căciula ciobanului,** „s-a topit poezia pe crucea amiezii, viață, și curge“ — **Eu vă iubesc pe toți),** animă ca un suflu vital („suflă dulce poezia acum o boare curată prin amiază“ — **Eu vă iubesc pe toți),** „metaforele trosnesc“, precum copacii **(Scrisoare deschisă către prietena noastră Ioana Cosînzeana),** „cu boturi de cerb în spinare“ poemele „țîșnesc“ într-o zvîcnire tectonică. Real și poezie se influențează reciproc atingînd uneori o intimă și neliniștitoare interferare, încît poetul, declanșator al procesului, mimează confuzia: „mi s-a încîrozat o nenorocită de poezie / o doare ficatul ei sau ficatul meu / nu mai știu precis“ **(A cincea propunere pentru tinerețe fără bătrînețe)**

În volumul **Eu vă iubesc pe toți** poetul pare de fapt să se complacă în această ipostază de tiranizat între real și poezie. Deși servind o ipostază mai degrabă voită astfel decît cu adevărat tragică, discursul poetic original și plin de inventivitate este mai mult agresiv și tonic decît defensiv, deprimant. De fapt dramatismul introspecției ce vizează destinul particular al poetului este întrecut de plăcerea demonstrației artistului care își traduce experiența spirituală în una estetică. Rezultă de aici o permanentă și redundantă afirmare a identității sale ca Poet.

În **Lorelei** implicarea sentimental-elegiacă pierde teren în favoarea ironiei, eul biografic cîștigă o anumită detașare. Și în acest volum, care păstrează apetența față de precizia autobiografică, dezvăluirea reperelor formative echivalează cu o înșiruire ușor teribilistă a lecturilor, poate însă în meritoasa idee că situarea sinceră în raport cu modelele poate preveni epigonismul, păstrînd emulația. Se conturează aici o precizare a conștiinței poetice: Dan David descoperă un adevăr interesant și anume acela că traducerea este o reluare, o **repetare** a altei traduceri: „repetăm iliada, repetăm frumusețea elenei, repetăm divina comedie...“ **(Repetăm ca proștii și uităm ca deștepții).**

Marca originalității lui Dan David se află în asumarea acestei înnobilatoare posturi de **traducător al realului,** postură ce are ca rezultat un soi de „metapoezie“. El ne „înjură“ cu iubirea sa (acest tip special de iubire) în cărți scrise, așa cum declara încă din **Prefața** postpusă volumului **Eu vă iubesc pe toți,** „cu sîngele“ său, un sînge, însă, pe care l-a transformat în cerneală.

Florentina Vișan

Profil mișcat

Un poet în plină ebuliție se arată a fi Dumitru Udrea. Volumul de debut **La noi în vatră** (Editura „Ion Creangă“, 1981), inegal ca valoare, cu multe poncife și elemente de recuzită, este totuși reprezentativ pentru punctele de pornire ale poeziei sale, aflate în universul satului oltenesc natal. Imaginile agreste fixate în memoria copilăriei sînt acelea care-l prind cel mai bine: „Rîuri de tăcere iarba o inundă / Sub privirea lunii dorm secerătorii“. Griul e văzut ca un fel de zeitate „luminînd / în templul lui de țărînă“. Toamna e ca o „fructă“ ce „mîngîie cu frunze în zbatere ușoară“. Acum poetul e stăpînit de „dorul de părinți“, el se vede „răstignit în faptul serii / într-o poartă dintr-un sat“.

Imagini ale acestui univers sătesc formativ regăsim e drept, mai abscons, mai rafinat, și în celelalte două volume următoare. Subconștientul lucrează activ mai ales cînd poetul se simte dormind că pe cîmp, „în ochiul cerului enorm“, iar „casa părintească mai dăinuie în vis / Cu poarta înverzită plecată prin vecini“. Acum vede el „vipera luminii cum arde în pridvor“. Cînd „intră-n cîmpie“ poetul se simte „ca-ntr-o catedrală / sfios și curat“. Tocmai această „sfioșenie“ rămîne o caracteristică structurală a poeziei lui Dumitru Udrea. Este ceea ce-l deosebește în mod esențial de așa-zișii „ironiști“ ai anilor '80, din a căror generație face totuși parte. Poetul nostru e un imnic, el concepe poezia într-un sens grav, ca o oficiere în surdină a unui cult păgîn, precum în poemele de început ale lui Ion Barbu, de unde împrumută adesea și tonul: „Chiar de voi trece rîul cuvintelor albastre, / În ambarcații albe, topite prin lumină, / Voi încerca odată, crucificat pe-o floare, / Să mai privesc în urmă poteca spre colină. // Sub pleoape înserarea din fluturii de ceară / Mă va opri o clipă în mijlocul cîmpiei / Și amețit de vîntul ceasornicelor sparte / Voi zăbovi o vreme la focul poeziei“.

În cele mai bune creații ale lui Dumitru Udrea, imaginile reprezentative se realizează totuși pictural, ca-n acest **Covor oltenesc,** de o prospețime exemplară a recepției: „Prinsese mama în perete cerul / Și lanuri vii de grîne coapte; / Mai jos stejarii din baladă / Creșteau între haiduci și spade. // Din flori ieșeau copile blonde / Și feți-frumoși cu stele-n frunte, / Pe cînd izvorul dintre ramuri / Mirosea a bot de ciute“. Pe aceeași linie plastică, în volumul al doilea, **Statui** (Editura „Scrisul românesc“ — Craiova, 1982), autorul inventează un fel de statuarie orientată în general către vizualitatea invizibilului: „statuia clipei“ a „vremii“, a „uluirii“, a „cuvintelor“, a „rătăcirii“, a „frigului“ etc. Formula tinde către poezia concentrată de tip oriental. Ea nu este încă fixată, deși imaginile sînt uneori memorabile: „Atît de albă e clipa / Încît am impresia că se vede prin ea / Dincolo de Univers“; „Sălcii de sunet tulbură cîmpia / Cu pulberi de soare“; „Pădurea despletită / Aleargă nebună pe urmele noastre“; „Cadența ceasului / Stîrnește vîrtejuri în cîmpia somnului“; „Se păruie prin tîrguri luna“ etc.

În cel de-al treilea volum, **Sunetul ierbii** (Editura „Albatros“, 1985), se resimte nu numai o maturizare evidentă a expresiei, ci și o orientare mai generală către abstractizare a ideii poetice. Autorul trece și la analiza unor stări sufletești mai dificile, anxioase, ca-n **Noaptea rea:** „Am adormit / Cu noaptea pe piept / Și am visat / Că-n ochi / Îmi crescuseră brazi. // Dimineața / Fața de pernă / Mirosea a tămîie“. Metaforele picturale, uneori exuberante, cîștigă semnificații mai bogate: „Vipera amurgului / Multicoloră / Fixează inima poetului“; „Virginale cîmpuri de stele / Rămîn aproape ochiului / În această neatingere / a Ființei“. Poetul trăiește acum cu mai multă acuitate suferința creației: „Strig în infernul vocalelor / Cu limbă otrăvită de șarpe“. El trece pe „drumuri neumblate / subțiri ca o nuia“, cu „o inimă pierdută ce-o vîntură erețiî“.

În ansamblul poeziei tinere de azi, Dumitru Udrea înscrie o evoluție personală interesantă, ce ne poate rezerva încă multe surprize.

Dumitru Bălăeț

Descifrarea poetului

În artă, real este fantasticul. Acest adevăr pe cît de fantastic pe atît de real (a nu se remarca doar jocul de cuvinte !) se invederează din cea de a doua carte de poeme aparținînd poetului ieșean *Valeriu Stancu,* apărută la Editura „Albatros“ și intitulată *„Soarele-Lup“.*

La o privire fugară, „-Lup“ ar fi putut fi un atribut al Soarelui, necesar, să spunem, în a-l distinge din milioanele de sori ale unui cortegiu poetic.

Cu certitudine, el este însă adevărul unei reprezentări totemice în care, trecuți de fruntariile cuvîntului, intrăm în Empireul lui.

De altfel, adevărul unui poet este înaltul cuvîntului lui, adevăr pe care el îl descoperă în străfulgerările sale (Valeriu Stancu spune și mai frumos: „săgetat de-ntuneric / poetul... / la porțile ochilor săi / bat spinii / semne de foc / pentru Noapte“...), cînd îi află cuvîntului — dincolo de carcasa la îndemîna tuturor —, energiile sale latente: „și înlăuntrul / oricărui vis să înțeleg / ce poartă-n somnul lui cuvîntul“, energii pe care numai el, poetul („orb devenit-ai profet / pipăind în coastele vremii“), le poate surprinde și descătușa „cu doar oarba-ți privire / înfiptă în somnul înfrîngerii (lumină întoarsă în trupul luminii)“.

Astfel prețul privirii, prețul luminii fulgerate, este „ochiul tău întemnițînd lumina... / ochiul tău întemnițată lumină“, în vreme ce, pe de altă parte, ochiul, din luntre care rupe gîndul încifrat, devine „oul perfect pîlnie-n sine“.

Se deslușesc astfel versurile din poemul care deschide volumul: „singur am fost pe cerul luminii / pentru voi întîlnire cu noaptea mi-am dat / era-nveșmîntată în suflete reci și-n tăcere / încercam s-o dezbrac ca pe-o fată frumoasă / singur cu ea și cu haina poemelor mele / pentru voi Soarele-Lup se sfîșie / pentru voi ai stelelor orbi pasageri / care știți ce înseamnă poezia“, iar Soarele-Lup își dezvăluie bivalența sa structurală, drama de a nu-și putea vedea umbra și de aceea de a o căuta înlăuntrul său: „și Soarele-Lup / de Soarele-Lup devorat / doar razele însingurate din ochiul Lastheriei nu-și află tipar“.

Există așadar un plus de energii, la Valeriu Stancu, potențe ele singure capabile și apte să înfrîngă singurătatea, chiar și prin întemnițarea ei în propriul eu poetic.

Este aceasta, mai degrabă decît o formă de luptă, o formă de a învinge, proprie poetului: „și mi-e bine cînd știu / că în mine mereu / întîlnire cu noaptea mi-am dat“, spune Valeriu Stancu.

Să ne amintim, în acest context, că în termodinamică legea a doua, Legea creșterii ireversibile a entropiei, cum se mai numește, postulează că „orice sistem macroscopic nu poate evolua decît spre degradarea ordinii ce îl caracterizează“, mărimea dezordinii fiind numită entropie. Opuse sistemului fizic (anorganic), sistemele vii (organice), ca sisteme deschise, devin negativul dezordinii, această stare fiind denumită de E. Schrödinger (în „Ce este viața ? și Spirit și materie“, Ed. Politică, 1980) cu termenul de negentropie.

Mutatis mutandis, dacă poetul prin arderea sa — deopotrivă lumină și căldură — degajă o energie (se poate citi: implicare existențială) pasibilă să-l conducă spre dezintegrare sau explozie chiar (deci spre o stare entropică), atunci — prin actul creației — tot el se poate constitui în negativul reacției sale, denumită negentropie, sau stare de implozie: „venind către semnul cuvîntului / auzi cum lumina ne soarbe“. Pariul cu timpul este astfel cîștigat și din acest moment mărimea clipei se va măsura nu în secunde, ci în eternitate.

Ne aflăm, deci, prin lectura volumului „Soarele-Lup“, nu în vecinătatea unui poet care „să placă“, ci în chiar combustia unui eu poetic tinzînd spre un ambitus de unde fizic sunetul să nu mai poată fi perceput, el devenind tăcere: „tăcerea din noi / poteci înainte / poteci înapoi / spre noapte plecăm împreună“ sau „limbile clipei impunse cu acul — tăcere / pe pereți atîrnam rele cuvinte / ...pe pereți atîrnam chiar tăcerea / înfiptă-ntr-o gură căscată de Lup“..., tăcere care nu înseamnă altceva decît libertatea, sub-limită, a imaginilor, a cuvintelor, înainte de a fi puse sau, mai degrabă, supuse frîului rostirii: „și chiar înainte de frîul rostirii / adormise cuvîntul“. Motivul ? „Cuvîntul... / adevăr răstignit în rana iluziei“.

Este de altfel, ca-n versurile: „piromant, rupe cuvîntul din forma-i / și zeii se frîng înlăuntrul propriei căutări / eon deicid înlăuntrul rostirii / Magul Nimeni — pelerin pustiit / ranele-n el ca-ntr-un cearcăn / întrupat în mirajul de semne“, este deci vorba de acea implozie din a cărei fosforescență se naște întotdeauna marea poezie.

Scriam la început că în artă real este fantasticul, fantasticul, la rîndul lui, fiind un real consumat în starea sa indicibilă de totem.

„Soarele-Lup“ !...

Ce altceva este poetul autentic decît hegemonul și captivul propriei mărturisiri ? !...

Mircea Șoncuteanu

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚA A XLIX-A

Vineri, 19 iulie, conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu,** anunță in deschidere pe cei care vor citi astăzi : **Luminița Mihai** (din Sibiu), **Marian Ionescu** (profesor in Birlad), **Sanda Stichi** (biolog la Spitalul C.I. Parhon din Iași), precum și **Ioana Bălan** (in cadrul rubricii „da capo“, rubrică destinată celor care in pofida manuscriselor care se adună nu reușesc să debuteze editorial, deși valoarea scrierilor lor este atestată intre altele și de prezența in paginile revistelor de poezie ; -ii amintim astfel pe : **Gabriela Crețan, Maria Cerchez, Dan Oprina, Nicu Vladimir, George Mina, Mircea Șoncuteanu, Sandu Stelian, Iuliana Paloda, Virginia Meheș** ș.a. (ordinea enumerării e intimplătoare).

Inainte de a trece la citirea propriilor poeme, Luminița Mihai se destăinuie și ne destăinuie in citeva cuvinte lumea din care vine. Apoi audiem o frumoasă povestire intitulată „Cring de mesteceni“, poemul „Cintecul Marei“ și o suită de alte poeme.

Despre lecturile propuse in cenaclu au vorbit : **Alex. Horia :** Luminița Mihai excelează in proză prin pitoresc, este o adevărată povestitoare a vieții gitane, iar in poezie are fluență și muzicalitate, atenție insă la surplusul retoric ; Ioana Bălan se situează undeva intre hiperluciditate și proza de diagnostic, reușind să treacă de pragul **clinic** prin chimonouri de cuvinte care drapează durerea pură, transfigurind astfel ; Marian Ionescu scrie frumos, fluent, o sensibilă ghirlandare de imagini care prinde metaforic.

Florin Oprea Sălceanu : Luminița Mihai scrie o proză cu accente romantice, de notații picturale, in poezie fiind puternic solară iar accentul poetic fiindu-i dat de imanența descintecului. Sanda Sfichi își crează un univers ludic in care se remarcă dorința de a transforma universul poetic intr-o extază umană.

Traian Chiricuță : Ioana Bălan cu poemul său în proză înmărmurește intr-un coșmar inevitabil unde poeta își spațializează neliniștile, unde torturanța absențelor devine obsesivă, poezia nefiind pentru poetă decit o dramatică opțiune. Marian Ionescu surprinde in poezia sa, prin trăiri fulgerătoare, lungile ceasuri de singurătate, metaforele sale fiind elemente de vorbire spontan poetică.

Nicolae Gheorghe (sociolog) : proza Luminiței Mihai este o proză de ficțiune, care preia imagini cu mijloace livrești, e mai puțin proprie experiența ; poezia de asemenea este trăită, gindită de autoare, este expresia sensibilității și obsesiei ei de om ; cit despre momentul in sine, faptul că a adus-o pe Luminița Mihai să citească in cenaclu afirmă că acesta a fost un adevărat eveniment pentru ea, o probă stimulatorie.

În încheiere, poetul **Cezar Ivănescu** concluzionează că vede in Luminița Mihai o poetă cu vocație, dar să-și descopere maeștri de la Goethe pină la Lorca, pentru că azi poezie fără o cultură solidă nu se poate face ; despre Ioana Bălan afirmă că poeta are in spate o operă, ceea ce nu au multe poete de azi care au in schimb cărți apărute pe la diferite edituri ; despre Sanda Sfichi consideră că poeta cultivă poezia ca pe o experiență absolut vitală, iar despre Marian Ionescu că este un poet foarte bun, ce-i rămine e „să fie sublim“.

ȘEDINȚA A L-A

În ședința de vineri, 2 august, au citit : **Nicolae Sinești** — „Lacrima Cariatidei“, **Virgil Romeo Cotoman** (un volum fără titlu).

În afara căldurii de afară (chiar și la ora aceea de seară) toropitoare, a mai fost o caniculă, apoi iar o căldură, după care sau mai bine zis căldura în care s-a discutat mult și tot incins, nouă nemairămînindu-ne decit să consemnăm. Astfel : **Sandu Stelian** consideră că Nicolae Sinești scrie o poezie contrapunctată, de martor care smulge lacrima **cariatidei** iar cind este erotic il concurează pe Mihai Culman și este mai clar ; despre Virgil Romeo Cotoman afirmă că scrie in genul lui George Corobea, dar că poezia a fost „rău citită“ ; **Ion Toma Alexandru** e de părere că Nicolae Sinești reprezintă in poezia sa o tendință egoerotico-aforistico-eseistico... și ce-o mai fi, iar Virgil Romeo Cotman il duce cu gindul la poeții naivi de genul lui George Corobea (masculin, deci !).

Apoi și-a făcut debutul ca orator și critic in cenaclu (și tocmai azi a lipsit fotoreporterul nostru. **Dan Adrian Ionescu !**), a debutat deci ca critic **Mihai Culman,** a cărui rostire o redăm integral : „citeva notații lapidare care se impun (ăsta e titlul) : despre Nicolae Sinești : antimimesis, viziune desentimentalizată, depersonalizată (nu și desantropomorfizată). Erotism dispersat. Pe toată întinderea „stil“ producător uneori de obscuritate ca un taedium vitae. Coerență minimă. Muzicalitate insolită. Luciditatea unui miserere. Intuiții contradictorii izvorite din mors ultima ratio à la Sandu Stelian : despre Virgil Romeo Cotoman : facilitate, neconturanță, idei haotice, forme verbale puerile, anacronice. Antipoezie minoră. Conglomerat ilogic, fără perspectiva profunzimii. Un fatum al poeziei decreptite, cu imixtiune vulgară. Se impune echilibrarea expresiei, restructurarea metaforei, saltul sisific spre inefabil“.

Acestea fiind zise, Mihai Culman a încheiat cu declarația : „Am rămas impresionat cit de pletorici pot fi unii vorbitori in cadrul lapidarității.“

Ședința s-a terminat ca și canicula de afară cu o ploaie torențială și la obiect, faptele acestea constatindu-le noi abia cind ieșiți afară am observat că între timp a plouat, dar apa a spălat doar putina. Și cind te gindești că rivneam deunăzi la căldură !

Hero

Experiența realului și realitatea scriiturii

I. Dacă suveranitatea scriiturii este determinată de o „fantezie dictatorială“ și dacă prima noțiune este una atașată avangardismului, iar cea de a doua face parte din repertoriul clasic al teoriei literaturii, de ce nu am putea afirma că avangardismul, cu intreaga sa bravă ideologie a sfirșit onorabil prin a se „literaturiza“ in sensul cel bun al cuvintului, devenind fertil prin experiențele poetice contemporane ?

Nimic nou pină aici. Doar că, atunci cind etica scriiturii nu derivă numai din ceea ce avem de „exprimat“, ci uneori, chiar din actul insuși de a scrie, in toată nuda lui libertate, atunci autorul angajat in această intreprindere radicală generează contrauniversul cuvintelor ca o entitate independentă și suficientă sieși, devenind și pe această cale o voce distinctă in contextul general.

Căci a ceda inițiativa limbajului inseamnă a opune realității gregare o secundă realitate, imanentă și viabilă.

Creația de pină acum a Domniței Petri *) se inscrie pe acest drum al Damascului, ciștigindu-și prin volutele evoluției sale organice puritatea unei voci distincte. Dacă pe parcursul celor două volume registrul de rezonanță existențială al creației rămine constant, limbajul evoluează de la aglomerarea convergentă a elementelor universului poetic la esențializare. Sugestia crește, la fel și „virsta poetică“.

În contextul thanatic, salvarea de sub tirania timpului o face masca unei ingenuități jucate ; filonul poematic fertil — obsesia concentrică a stingerii — este uneori echilibrat de nostalgia spațiului securizant :

„Ea se roagă să aibă putere / cind o fi timpul de moarte, să moară. / Ea iși adună rochia ieftină / tot mai strins pe lingă trup, să ii fie / umbra mai mică, să-i fie / ușor cind se rupe / de noi. / Ea nu a crezut, noi nu vom crede / nici atunci, / eu nu voi privi, nu voi arunca / pămint niciodată peste ce nu se poate / nu se poate, voi urla, priviți-mă / neimpăcată sălbatică, voi urî“ („Bunica“)

„Mai bine m-aș face cal și-aș muri / pe un plai ingust, inghețat. / Într-un danț de mangal, oiștea / vieții invirte / orele scirțiie // ...Din această esență, vioara de argilă / psalmodiază absență...“ („Vioara de argilă“).

„În unghere adormeau bănuielile, / in sobele mari, aidoma inimilor, / respirau nemuritoare intoarceri. // Însemna că se poate unul de altul / firele de păianjen să se atingă / ucigindu-se din greșeală, / din poftă : intr-o veșnică imbrățișare / de gheață //. („Floarea frigului“).

Cu cit textul devine semn al unei introspecții abisale, limbajul se simplifică, operind prin sugestia elipsei, dar atunci cind elaborarea primează, limbajul ciștigă in acuitate. Acest joc se va echilibra in poemele celui de-al doilea volum, „celălalt“, proba matură a unei experiențe interioare.

II. Nu este vorba aici de literatură ca savuroasă necunoaștere (după remarca lui André Gide), ci de scriitura ca semn al experienței abisale, experiența care devine operă de cunoaștere, opera de cunoaștere devenind scriitură, modalitate de a proiecta introspecția umană dincolo de limitele ei.

De aici noutatea unui limbaj care iși extinde sfera așa cum cunoașterea umană și-o extinde. Căci dacă visul cuvintelor este o modalitate de cunoaștere ca și raționamentul, a proiecta umbra lui pe canavaua rațională intr-o rază unică este o manieră de a crea spațiul poetic.

Poezia ca document interior nu exclude construcția și rigoarea, iar textele Domniței Petri se supun cu acribie acestei legi.

O rațiune mai cuprinzătoare in care temele instrăinării, stingerii, ireparabilei treceri, a umilinței și expierii, alături de cele ale dedublării și ale spațiului halucinant, infășoară un discurs performat, unitar in cochilia sa, echilibrat intre morfem și frazare.

„...Ce ai numit cu neincredere moarte / ce ai plins ca să plingi ce-ai șoptit : nu pleca / a cita oară se-ntimplă in aceeași secundă / ba chiar și coaja stejarului cicatricea-și inchide / pină și găinușa de munte intră in ou iar oul / plesnește steaua in creastă lunecă cerul incet inapoi...“

O conștiință a vinei străbate intreaga creație, vină a păcatului cunoașterii căci zeii pizmuiesc orice tentativă umană de a privi dincolo. De o mare sugestie este maniera simultană in care apare lirismul candorii infantile, a unui timp edenic in contextul unei atmosfere agonice, eufemizind stingerea, acest procedeu oximoronic potențind progresia textului.

„O cărare pe urma carului galben / pe unde-a plecat să-și caute firul / ultima nebună a satului / pășind peste trupuri palpitind de o moarte mică / peste boturi roz / peste blănițe stropite ici-colo cu roșu / ghemotoace sfere triunghiuri in ceață / neamuri de iepuri măcelăriți cu blindețe / a pășit peste trupul înțepenit al copilului // cu toții au fost încărcați in carul galben / tras pe ripă acum / se vede / cum tata ii mină in sus“ („Un car galben“).

Acordul timpurilor uman și cosmic, reconcilierea printr-o mișcare regresivă sau prin stingerea la diverse nivele iși găsește expresie in poemul „Faptă inceată“. Dar mai există un drum al expierii, supraviețuirea prin cuvint.

Secțiunea a doua a cărții reprezintă efortul unei reordonări, unei reconstrucții asumate ontologic și nu numai o „clasicizare“ prin virtuozitate. Cind aici se dezvoltă mai mult latura decorativă a limbajului, textele devin arte poetice, cizelate in perfecțiunea lor formală :

„Să cinți cind marea se corupe / in căi făgăduite-n veac. / ascuns in cuarț, invăț să tac. (ceremonii cu danț și cupe) // mai potolit mai sfint in lupte / lumina gravă o dezbrac / și vinul arde pe arac / cămeșa anului o rupe // tocit, dezacordat copac / ți-e inălțimea-n slavă nu pe / argintul divizat in lac // ca dintr-un lacăt mă desfac / eliberat de friu și cupe / in slujba unui crai sărac“.

Ultima secțiune a cărții, purtind un motto biblic („ci femeia lui Lot s-a uitat indărăt și s-a prefăcut in stilp de sare“ Facerea I. 9) reprezintă o pagină de excepție in poezia contemporană, iar in contextul creației poetei proba maturității, căci de aici inainte poate incepe vocea marii poezii.

Delia Dună

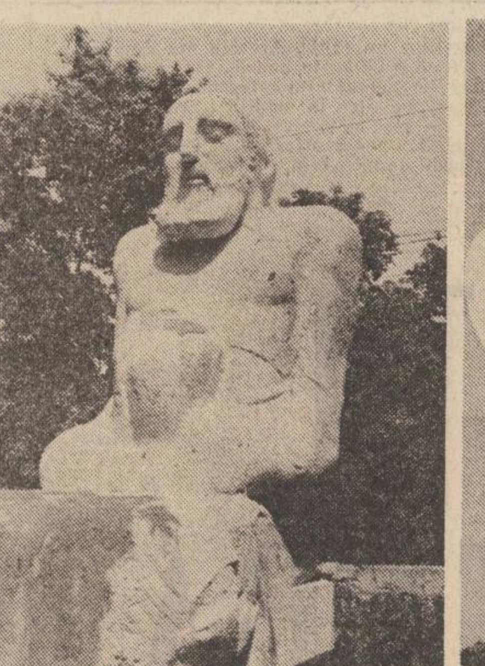

ILUZIE SAU ADEVĂR?

Interviu cu sculptorița MARIA COCEA

— Maria Cocea, ca sculptor, ca demiurg, vorbiți-mi despre creație.

— Mecanismul creației este frontiera implinirii unei existențe umane : prin el ajungi la liniștea perfectă și la zbuciumul total. Extaza, fericirea artistică, are in sinea-i sentimentul că trebuie să plătești greu pentru ea.

În sculptură, gestul de creație este rotund, desăvirșit ; el este indeplinit de mină, mina este **formată,** conține forma ca pe un embrion nevăzut, o naște ca pe o evidență superbă. Sculptind, plăsmuiești o lume concretă și aproape reală. La ceilalți, cred, rămine un dor, o neimplinire — la poeți, de pildă, cred că așa este. Gesturile miinii durează, duc la clădirea lentă, dar statornică. Cu miinile nu poți face decit gesturi simultane și in timp ; se organizează totul ca pe trepte.

— V-am auzit spunind : „Astăzi sint talentată“, „Astăzi nu sint talentată“ — se poate vorbi de un „talent accidentat“, cu faze de elan și prăbușire ? Ce este talentul și ce este inspirația ?

— După zile de crincenă muncă, primesc drept recompensă o zi de inspirație. Tributul muncii face parte din talent-talent, este starea generală de bine față de artă (chiar la modul cotidian), inspirația este starea de extaz față de artă.

— Vă provocați inspirația, sau aceasta vine de la sine ?

— Mi-o provoc Privind, bind cafea, ascultind muzică...

— Nefiind realitate pură, sculptura aparține unei „metarealități“. Se poate vorbi despre realitatea artei ca despre o realitate fantastică? Fantezia creatoare se bazează doar pe analogii și conexiuni aparte ale realului sau pe nevoia de penetrare in Absolutul Necunoașterii ?

— Arta deține o forță dinamică, o energie motrice — in spatele artei e o sete de Spațiu. Scopul artei este de depășire a condiției umane ca posibilități de a aspira.

— Credeți că arta s-a eliberat de funcțiile primare, magice ?

— Nu s-a eliberat, nu are cum. Lumea Frumosului e o lume a transcendenței. Or, rolul artei este cel de a da la o parte perdeaua spre frumusețe, de a releva tărimuri sublime...

— Cum credeți — personalitatea creatoare este o „natură naturală“ sau o „natură supranaturală“. Este ea generată de o stare normală, cotidiană sau de o stare de acces intr-o suprarealitate ?

— Nu este o stare normală, din cauza rarității ei. Se deosebește de o stare normală prin intensitatea trăirii și a increderii in frumusețe: fizic ai sentimentul că urci intr-o zonă mult mai inaltă și vezi mai departe, mai liber, nu numai cit cuprinzi cu vederea...

— Vorbiți despre o clarviziune specifică artistului ?

— Da, și despre credința că ești investit cu o forță — de aici vine și sentimentul de destin implinit al artistului : artistul și coboară mai jos cu durerea și urcă mai sus cu bucuria decit normalul-omenesc.

— Lucrați in ghips și intuiesc că faceți asta dintr-un gust al riscului : sinteți desigur conștientă de faptul că un obiect din material lesne pieritor, o Nefertiti din ghips, de exemplu, care a străbătut secolele, dobindește pe lingă valoarea estetică și o, aș zice, „valoare de uimire“ că e vie incă !

— Da, sculptura fragilă stirnește uimirea că a rezistat, dar și tandrețea față de obiectul supraviețuitor...

— Suflul artistic, forța creatoare, pot „investi nici“ un material perisabil, pot da operei de artă valoare de eternitate ?

— Forța creatoare este legată prin excelență de durata vieții materialului.

Materialul trebuie să răspundă scopului artistic, să fie in așa fel ales incit **să înțeleagă** intenția sculptorului — dar in același timp trebuie lăsat in largul lui : bronzul trebuie să clipocească geologic, piatra să se spargă frumos, să se șlefuiască frumos — ca sub Timp. Materialul are un cuvint foarte greu de spus ; chiar și ghipsul iși poate cinta in etern decrepitudinea albă. De asta sculptorul, in structura lui profundă, este puternic, ferm, stabil și echilibrat ca temperament și destin : prin materialul cu care lucrează este anteic legat de natură și de pămint !

— Dacă nu ați avea nici ghips, nici lemn, nici piatră, nici unul dintre materialele proprii sculpturii in ce ați sculpta ?

— Aici este vorba de o scleroză : ne-am obișnuit cu materiale tradiționale. Se poate sculpta in absolut orice !

— Ce v-ar plăcea să faceți dacă n-ați sculpta?

— Tot sculptură.

— Vi se intimplă să intrerupeți lucrul, simțind că nu mai faceți priză cu sculptura in operă și așteptind să „se coacă“ ideea ?

— Natural. Uneori fac o pauză și de doi ani, reluind lucrul in clipa in care sint pătrunsă total de spiritul operei și cind o văd cu ochii minții integral...

— Eu cred că arta poate naște dintr-un mare chin cum lava izbucnește din clocotul deznădăjduit al sevei pămintului și impietrește apoi in forme plastice. Înțeleg insă că arta dumneavoastră este generată de o fire echilibrată și senină. Cred că așa este, lucrurile dv. creează o calmă senzație de liniște și statornicie : nu mari contraste plastice, nu zbucium și mișcare formală. Totuși, nu aveți clipe cind ființa vibrează desperat, in chinurile limitării sale ?

— Ba da, cind lucrez, am o sete de Absolut și Necuprins și o dorință de a obține totul, care este cel mai de nesuportat chin. Dar consider că etic n-ai voie să te bălăbăni cu toate zbuciumurile tale in văzul lumii — in artă trebuie să-ți arăți numai ținuta sufletului — de-aia imi place și muzica preclasică — o muzică de echilibru și demnitate a sunetului. În general, detest patetismele romantice. Sau, uite, Bach, este profund și moral iar muzica lui se depune pe aer tectonic, nu intr-o avalanșă eclectică și desperată. Bach a intins oamenilor cea mai echilibrată și fraternă mină : muzica lui te salvează de la dezastru, de la inec — zici că te-ai intilnit cu o piramidă in ape.

— Arta are nevoie de un mister al ei, de o „enigmitizare“ a operei ? Sau obiectul plastic trebuie să se expună evident și nud, netulburat de vreun mister ?

— Misterul care voalează opera de artă are o mare valoare sensibilă. Opera de artă este compusă din obiect plus intrebare. Artistul privește lumea cu o curiozitate aparte. De aici și senzația de mirare investită in operă : mirarea de ochi proaspeți de privitor ingenuu, ochi care purifică lumea. Ajuns in artă, obiectul conținut de raza Mirării devine Obiect-Miracol. Arta te duce iar inapoi la natură și dă obiectelor naturale aura miracolului. Arta te face atent asupra frumuseților lumii, te invață să privești.

— Ce rol are in lucrul dv. accidentul artistic ?

— Hazardul poate fi stirnit de materialul in care lucrez : ghipsul poate face o bulă de aer care se poate potrivi intr-un loc ; piatra poate rămine aspră și sălbatecă, putind iar face bine intr-un loc.

În ce privește accidentul de creație la această virstă este nul ! Simt acum că fac exact ce vrea gindul. Hazardul poate interveni doar ca o dulce eroare care umanizează perfecțiunea unei opere : acea eroare care luminează perfecțiunea din jur, o face mai observabilă. Oricum, amănuntele intimplătoare se situează sub eternele legi artistice, nu ies de sub jurisdicția lor. O sculptură trebuie să aibă o rigoare matematică. Precum o simfonie, a cărei primă parte este vital-explozivă, a doua melancolic-pansivă iar a treia, din cauza eticii marilor compozitori, glorioasă.

— De ce faceți sculptură policromă ?

— Fiindcă nu mă pot gindi decit la sculptură perfectă. Îmi colorez sculpturile și dintr-un gest de respect față de tradiția ancestrală. Idolii primitivi erau pictați ; grecii iși colorau statuile ; medievalii colorau imens. Și in secolul nostru sculptura se colorează. La Maillot de exemplu, care este și pictor, bronzul e colorat. „Pomona“ are niște scurgeri verzi care o completează nemaipomenit. Și Calder, și Marino Marini colorează. Sau Brâncuși : privește-o pe „D.ra Pogany“ : are trei culori de bronz ! Patina la piatră sau bronz tot culoare inseamnă. O lucrare nepatinată n-are nici un chichirez, oricit de valoroasă ar fi !

Pe urmă, o sculptură colorată e mult mai accesibilă decit una necolorată. Poți comunica mai direct cu privitorul. Sculptura colorată provoacă un șoc plăcut, chiar privitorului nespecializat in arta plastică.

Un obiect plastic e total : asta înseamnă formă și culoare — culoarea il dublează in pregnanță. Il și desparte de aer mult mai cert. Albastrul duce forma, o aerisește, roșul o coagulează. În sculptură am ca model ceramica : forma ornată de culoare. Ceramica mă ajută la ideea sculpturii, imi impune o dialectică a decorării pe formă. Uite, la vasele de Cucuteni, dungile care le inconjoară definesc incă o dată forma. Motivele picturale respectă dar și accentuează forma vasului.

— O formă se poate definitiva prin acoperirea ei cu culoare ?

— În sculptură, puterea e in formă. Pină cind forma nu este absolut bine intocmită, nici culoarea nu stă pe ea.

— Dv. nu decorați propriu-zis volumul sculptural, ci il pictați, așezați deasupra lui imaginea unei lumi enigmatice și mirifice, care se citește independent de formă.

— Da, dar forma o conține, o subjugă, nu poate fi separată de ea. E o legătură simbolică aici : nu pui orice fel de culoare pe orice fel de formă — de exemplu, la o sculptură care se referă la abundență, roșul și aurul merg foarte bine — dacă aș face-o in albastru, n-ar mai suna a abundență. Culoarea mă ajută la exprimarea mai limpede a ideii operei. În plus, culoarea leagă sculptura cu ce-i in jur, o armonizează cu universul. Tot cosmosul este colorat. Eu nu fac altceva decit să invăț lecția naturii : un pom este verde, o scoică este trandafirie ! Eu de ce să am lașitatea de a nu colora ?

— Vorbeați despre opera de artă ca obiect total. Cum — exprimindu-mă mai brut — „imbuteliați“ o sculptură, o faceți să conțină tot ce e lume și tot ce e artă ?

— Dacă o sculptură conține „tot ce e artă“, va conține și „tot ce e lume“ ! Trebuie să găsești formula proprie in care incap toate intr-o proporție de grație — in clipa in care o sculptură este locuită și de pictură și de arhitectură și de muzică și de ce mai e artă pe lume, ea devine obiect total.

— Ce înțelegeți prin „sculptură perfectă“ ? Ce deosebește „sculptura perfectă“ de „sculptura imperfectă“ ?

— Nu știu cum să explic : un ou : are gălbenușul, albușul, coaja : nu mai incape nimic aici, el există in toată deplinătatea lui ! Greu și incărcat și suficient sieși. Conține totul și se conține pe sine.

— Într-un interviu vorbeați despre marile teme ale sculpturii, teme fundamentale și eterne. Constat la dv. o propensiune spre esențial, statornic, stabil și intreg. Nu faceți o artă de tensiuni, ci de echilibre stabile. Cind lucrați, nu vă tulbură incertitudini existențiale, ideea amenințătoare a unei umanități și implicit a unei arte disparente ?

— Cind lucrez am un sentiment de continuitate și de putere asupra viitorului. E iluzie, e adevăr ? ! ?...

Marcela Mariana Milcu

Confesiunea lirică

În peisajul liricii actuale, versurile lui Radu Cange iși revendică dreptul de a cunoaște starea de grație a poeziei autentice atit prin deschiderea către temele poetice majore, cit și prin modul in care reușesc să transfigureze artistic crezul poetic.

Remarcat cu citiva ani in urmă de poetul Cezar Ivănescu in cenaclul „Numele poetului“ și prezentat in cadrul rubricii cu același nume, Radu Cange publică frecvent in diferite reviste literare, obținind unele premii la Festivalul Național „Cintarea României“.

Debutul său editorial a fost marcat de apariția unui ciclu de poezii in **Caietul debutanților** al Editurii „Albatros“ (1982), precum și in culegerea de debut „Alpha '84“ a Editurii „Dacia“ (1984). Sperăm in apariția unui volum de versuri la una dintre editurile noastre, care, sintem siguri, ii va reliefa profilul distinct al „vocii“ sale lirice. Din tot ceea ce a publicat pină acum in cele două culegeri, precum și in revistele literare transpare totuși cu claritate faptul că versurile lui Radu Cange se inscriu intre limitele unui discurs poetic autentic, cu rezonanțe adinci asupra resorturilor emoționale ale cititorului.

În ciclurile de versuri publicate sint vehiculate simboluri care ascund nostalgice sentimente și opțiuni existențiale. Astfel, intr-un frumos poem, **Puiul de cerb,** simțim bătind din aripi sentimentele de insecuritate in fața dezlănțuirii forțelor implacabile ale trecerii in neființă : „N-am mai putut / Și atunci recitit-am pe Labiș. / — Ca-ntr-un vis dureros / retrăiam moartea lui /.../ Alergam — un strigoi / Rătăcit printre friguri, / Cind din boltă și-a rupt / Noaptea groasele-i diguri. / O, vedeam prăbușită / Poarta de aur din rai ! / Puiul de cerb căutam... / Însă tu nu erai“.

În ciclul **Vulpea argintie,** poetul iși deconspiră opțiunile sale lirice, fiind permeabil la acele stări sufletești ce innobilează ființa umană. Motivele și temele poetice sint concentrate in jurul ideii de puritate și candoare in fața unor situații existențiale trăite intens la flacăra incandescentă a poeziei : „Ca o cenușăreasă / rănită / clipa va lăsa / o urmă de singe, / o urmă de cenușă. / Liniștea străluci-va / ca un stilet in / noaptea fugară. / ... / Alergind, alergind / un soare tinăr / te va-ntimpina ca-n / dimineața primăverii / primordiale“ **(Alergind, alergind).**

La Radu Cange, poezia invită in permanență la meditație, incit „dilemele“ existențiale sint rostite intr-un registru grav, al confesiunii deschise, de la suflet la suflet : „Tristețea ca o / apă grea / pe sufletul meu. / — Parcă simt cum / ființe minuscule / devoră cintecul / O lumină stridentă / imi pătrunde in oase. / Vine un timp / cind vrei să pleci / lin alunecind / lin alunecind / pe gheața clipei“ **(Vine un timp).**

O melancolică stare de neliniște și insingurare se „zbate“ in poezia lui Radu Cange, convertibilă in imagini poetice ce transcend clipa devoratoare : „Prea puțin pentru această / clipă ce ni s-a dat, / pămintul in mine / il simt străin ; / Prea puțin pentru acest / măr care nu are decit / un singur anotimp. / Prea puțin pentru soare / năpădit de eclipse / din ce in ce mai dese. / Prea puțin pentru tot... / Doamne, galaxiile / se cutremură și se / mănincă una pe alta / cum gresia pe gresie“ **(Prea puțin...).**

Poezia lui Radu Cange iși deschide aripile și spre orizonturile cimpiei natale, transfigurind in metafore sentimentele sale față de aceste ținuturi mirifice, in care iși regăsește obirșia : „Cimpii nebune, aspre adevăruri / Și calul meu cu șaua-i de argint / Și toate cite se desprind din văluri... / Mireasa tinereții n-a murit. / De veacuri scriu intr-o cimpie, / E-un Bărăgan albastru ca un cer. / În depărtate zări apare-o ie, / Iar eu sint singularul cavaler“. **(Cimpii).**

Adevărurile existențiale rostite reprezintă tot atitea mărturii ale eului său poetic, conștient de răspunderea față de păstrarea și cultivarea limbii române : „Rămin aici, invăluit in cer / Și-n umbra osemintelor prea sfinte, / Eu, scrib minor, dar sclav indurerat / Care cinstesc aroma din cuvinte (...) / Rămin aici, alături de regina / Prea strălucita — Limba românească. / Rămin aici, unde suav lumina / Aceste plaiuri va să proslăvească. / Rămin aici, cu cei ce-mi sint de-o seamă : Poporul frate, iară Limba — Mamă“. **(Testamentul unui poet necunoscut).**

Aflată in acest stadiu al evoluției sale, poezia lui Radu Cange nu are o preferință tematică anume, ci tratează subiecte și teme specifice liricii dintotdeauna — de la versurile de inspirație patriotică pină la acelea in care stările sufletești se convertesc in imagini poetice cu o mare forță de penetrare in conștiința cititorului.

Mircea Cristea

În această pagină sculpturi de Maria Cocea

Transhumanța lirică

Nume predestinat **peregrinării** — și de ce nu, chiar **victoriei** in urma acesteia, **Valeria Victoria Ciobanu** și-a ales **drumul** drept simbol, dominant. Sub această emblemă și a recuzitei implicate (a faldurilor desfășurate in degradé) ; simbolistica plecării, porții, pragului, gării, zborului etc., se ordonează intreaga substanță lirică. Dacă in volumul de debut **Secolul din casă** (Ed. Eminescu, 1982) accentul cădea pe derularea peregrinării, in recenta **Candoare cu lănci** (Ed. Eminescu, 1984) poeta supune meditației existențiale calea parcursă și sensul acesteia.

Drumul Valeriei V. Ciobanu, desfășurat prin **Secolul din casă,** construit cu o luciditate deziluzionantă, reprezintă o expiere. Ființa umană, „așezată la cumpeni de drum“, e supusă avatarurilor : nașterea e startul (deschiderea porții, trecerea pragului), și cursa incepe purtind povara unui regret blagian după lumea increatului : „Nu trece pragul vieții inspre-afară, / acolo-i zarea arsă de păcate. / Nu-s tulnice ca setea s-o adune, / ci-s suliți ce pindesc pe inserate“.

Poeta plecată „să traverseze o șansă“ printr-un tărim ostil, se lamentează expresionist : „de n-ar urla pămintul de pasul care-l doare / de-atitea absoluturi chemate in zadar“.

Călătoriei i se refuză destinația și deambulația devine rătăcire, popasul „un armistițiu“ pe calea ce se insingurează și se ingustează pină la ultimul prag „de-mprăștiere a cenușii“. Identificată in ultimă instanță trecerii timpului, călătoria este desigur ireversibilă. Condiția tragică a călătorului are motivație transcendentală, ceea ce face absurdă orice revoltă, dar cu atit mai poetică — așa cum rezultă din această apostrofare facțioasă a Creatorului : „Tu care dai verdicte de mii de ani se pare, / Ce nu suporți un strigăt, o replică o dată, / pe-ncrucișarea drumului de-ntors“.

Iubirea e și ea o cale sublimată : „Ca să ajung la tine, drumul / e ca un vals uitat ce dă tircoale“ și paralelă cu Marea Călătorie : „de mi-ai rămine, dragul meu, credincios / și dincolo de porțile vămii“.

În universul lichid prin care alunecă toate, dureros dislocate, spre tragicul sfirșit, autoportretul poetei nu poate fi decit al nomadei prăbușite sub tristețe : „Sint ca un tren pe-o linie-ntreruptă, / in fața-un semafor defect — / și nu mai știu ce drum mă-ncearcă / și toate drumurile parcă — // Rochia-mi flutură in veac — / pustie e gara și acarul beat / doar el rămas pe linii mai salută / spre zarea mea și-a ta necunoscută“.

Statutul tinereții lucide, in această alergare cu obstacole a vieții către moarte, nu poate fi decit o **Candoare cu lănci.** Efigia volumului și a dragostei este elegia : „Noi doi — ce pustii / cum două-mpietrite / undeva, elegii“. Nostalgia, neliniștea, imbracă forma speranței imposibile, adică poetice : „Nu aluneca in marea derută / Mai lasă o pată de iarnă măcar, un accident, o desfrunzire, / un fulger uitat in patul amiezii. / Așadar... o ivire, / o altă zidire / inlăuntrul legilor tale“.

Tensiunea existențială se transformă in baraj in calea curgerii timpului, prin poezie : „Semnez de-a curmezișul peste timp“ versurile fiind o „ingenunchiată eliberare“.

Drumul ca simbol existențial in **Secolul din casă** se metamorfozează acum in drum al căutării poetice, al expresiei proprii.

Poemele Valeriei V. Ciobanu, excizind sentimentalismul, evacuind pitorescul, sint enclave lucide ivite dintr-o magmă de reală profunzime. Structura lor specifică este luciditatea, răceala, lapidaritatea expresiei, ermetismul — aspecte mai rar intilnite la poete.

În această luptă perpetuă a poetului cu sine insuși, care este poezia, se mai intilnesc uneori aglomerări abstracte care fisurează edificiul liric ori accente nemuzicale (ardelenești). Luate in ansamblu, volumele Victoriei V. Ciobanu, publicate pină in prezent, atestă o poetă formată, cu timbru propriu, ale cărei meditații lirice te urmăresc și după inchiderea cărții.

Lucian Gruia

Pămîntul americanului

adrian pintea

— Cum „al americanului" ?

— Tot dealul ăsta pe care-l vezi a fost al americanului...

— American ?

— American pe dracu'... Fiindcă n-avea după ce bea apă, a vîndut gardul, lemn cu lemn, fîntîna, uniforma din primul război, și-a luat „belet" și : Americă, ține-te bine, că vin !

— Singur ?

— Nu. Ardelean înțelept, știa că fără muiere nu se alege nici un drum. Nu după cît e de frumoasă, că asta trece, ci numai după faptul că e lîngă tine cînd îți arde fruntea și îți dă apă...

— Frumos.

— O fi. Sigur că așa și este... Cel puțin așa se pare...

— Și s-au întors...

— Să-și cumpere pămînt. Ar fi putut cumpăra patru dealuri, dar...

— Dar ? !...

— Hai, acasă, mîncăm ceva și-ți mai spun...

Îmi ține friul calului, apoi încalecă și el. Are cearcăne, toată noaptea a stat treaz, m-a așteptat la gară. Depășim autobuzul.

— Facem o ciulama cu hribi ?

— Hm, da... Vezi, că-i cam prost !...

Cuțan nu e prost, e numai un cal prea cuminte, pentru că toată viața lui a tras la căruță. I-au pus șaua în timp ce se mira dureros, dimineața, cînd gara dormea...

Acasă am fumat lîngă cuptorul Mărioței, i-am lăudat aragazul, că are aragaz, am ieșit pe prispă și am băut țuică. Undeva în casa aceea înclinată se ascundea lada Americanului. Cîțiva oameni au trecut peste firul de apă și ne-au dat bună-ziua. Le-am dat bună-ziua. Lumea se împărțea frumos în bine și rău, iar în miezul liniștii se strecura ploaia.

— Au stat trei ani... Bătrîna nu mai aude, n-are rost s-o întrebi. Doarme întruna ; uneori am senzația că patul ei se afundă încetîncet, cu fiecare clipă care trece ...Lada e la ea. Arunc o privire în odaia din spate. Bătrîna este doar o femeie foarte bătrînă, care doarme un somn foarte bătrîn. Alături de ea, lada, în care știu că adună lucruri de orice fel. Orice, orice... Cizmele de cauciuc cumpărate de mine acum doi ani le-a purtat o zi. Le-a spălat cu grijă, le-a înfășurat într-o cîrpă care mie mi s-a părut frumoasă și le-a închis în ladă. Deci, lucrurile Americanului sunt ascunse undeva, dedesubt, la fund.

O privesc. Aș vrea s-o văd cum se ridică și cum își leagă complicata năframă neagră, privindu-se știrb în ciobul de oglindă de sub fîșiul de lemn mîncat de gîngăniile trudite ale verii... Pielea s-a strîns, mustrătoare, rece și albă sub gălvanele ochilor, prin care trec, cu siguranță, lumi mai drepte...

— Te impresionează, nu-i așa ? La spital am trei-patru somnolențe din astea pe zi... Ele înseamnă un singur lucru. Mai bei ?

Ochii mi se sparg de vînt.

— Nu te speria... O să plouă, o să se zbată ușa grajdului, o să vină Gavrilă beat cuc, o să plîngă puțin Mărioța, ție o să ți se facă dor de oraș, dar n-o să ai cu ce pleca... Pe pămîntul americanului o să plouă cel mai greu, pînă-l răvășește și-l iartă...

Dau peste cap cănuța cu palincă. Mărioța trece pe lîngă mine și eu îi zîmbesc de parcă aș fi uitat ce-am vrut să-i spun... Augustin rîde încet și aprinde două țigări deodată. Ca pe front.

— Au ajuns pînă la Detroit ; acolo au stat două zile ascunși după niște lăzi ; povesteau despre niște „oameni de nimică", adică vagabonzi, ce-or fi fost, care făceau focul în niște cutii de conserve și mîncau pește... Și era — se pare — Schimbarea la Față, sărbătoare mare, cînd se mănîncă pește. Lor nu le-au dat...

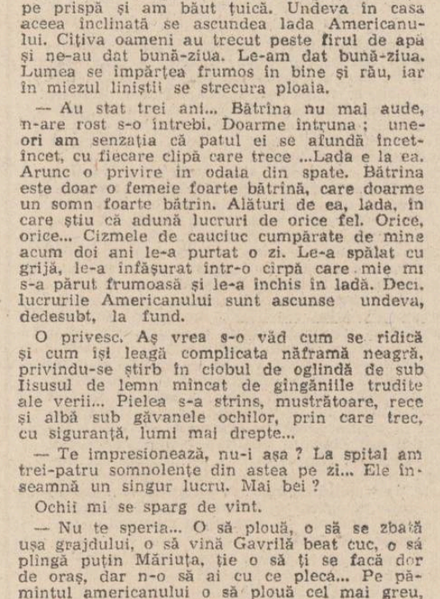

De pescuit bătrînul nu avea cum, acolo era ocean și plutea petrolul, adică motorina de la cargouri, pricepi... Pe urmă au ajuns la Cleveland — mi se pare — oricum, în statul Ohio și cel bătrîn era vînjos și tăiat în muchii drepte și milităros. Pe scurt, (deși, de ce am scurta, doar avem noaptea înainte) s-a făcut, l-au făcut (cine știe ?) — oricum a devenit repede polițist de stradă... Am zice noi acum, agent de circulație, dar sună inexact, pentru că ei patrulau călare. Ori, el, om de munte și care dormea ghemuit în burta calului pe front... Ți-am povestit cum vroia să facă un cimitir al calior aici în sat ? A tras locul cu plugul cincisprezece nopți, pînă i-au bătut ăia la circiumă și i-au rupt mîna stîngă. Îi iubea. I-a ascuns în pădure la Știrbitură și cînd au venit cu mitralierele a plîns și-a băut și-a zis : „eu am să mor la Sibiu"..... Hai să mîncăm...

— Nu mi-e foame, doctore, mai stăm aici...

— No, atunci îl prinzi pe Gavrilă cînd vine. Eu nu răspund...

— Ți-e teamă de el ? !

— Nu, dar nu pot să-l bat ; mi-e frate.

— Augustine, ai zis că o să plouă ?

— E drept, dar ți-am spus eu ora ? !

Vîntul se ghemuiește în locul din cer unde au să vie stelele. Doctorul Augustin își schimbă locul pe prispă, pune încă o țuică, vrea să aprindă țigara, dar renunță și se uită în uitarea lumii, spre grădina casei. A încărunțit. Era cel mai prost elev din clasă, s-a însurat cu iubita mea din liceu, n-a avut copii, scrie o carte, sub ochi i s-a adîncit valea grea a privirii și a slăbit în ultimul timp.

— Augustine, Americanul știa ?

— Ceva știa. Trebuie să fi fost, totuși, extrem de ciudat să patrulezi călare într-un oraș al unei lumi care nu îți spune nimic... Își făcuse alambic și storcea prunele, dar pălinca nu i-a ieșit niciodată. Bătrîna povestea, cînd mai povestea, că dumineca se spăla, se bărbierea și își punea cămașă de tort, bătută noaptea cu busuioc (cum dracu'-o fi busuiocu' american ? ! că și scriitorii cehi au obsesia asta) și ieșea în curte, unde tăcea cu mîinile în șolduri.

— Cîștigau bani ?

— Nu bani ; BANH — pe care îi visau, întoarcerea lor și bucata de deal, unde să înceapă rostul lor de oameni mîntuiți de sărăcie... Cînd se îmbăta acasă, zicea : „Please să mă tune D-zău, dacă nu-i dărîm gardu' și lui Rus Octavian și i-l cumpăr cu ciini și cu porci și cu mițe cu tot ; putoarea de om, s-o băgat peste marginea de la tata și o trecut și peste mormîntu' lui dom' învățător...

— Cum adică : „cînd bea acasă ?"

— Dumineca, după prînz, cea bătrînă privea pendula elvețiană cu îngerași din perete și, la oră anume, se arăta în fereastră, cu pușca de vînătoare în poziție de tragere. Apăreau două-trei bîrje, din care răsunau cîntece și înjurături, rigîituri și blesteme comice. Umărul smucit al bătrînei se încovoia și gura țevii mîngîia linia drumului. Cînd hărmălaia trecea de poarta casei se auzea tunînd glasul bunicii mai înfricoșător decît glasul Domnului pe Muntele Hebron : „Hăndrălăii să piece, de unde-or venit, tu, Gheorghe, rămîi !

Și așa se-ntîmpla. Gheorghe cobora spășit, venea spre casă cîntînd și clătinîndu-se, pierzînd pe drum pachetele cu „boboanțe" dulci, cumpărate pentru îmbunarea țărăncii aprige, care era nevasta și rostul lui pe lume...

— Augustin, sună prea...

— Nu crezi, nu ? Nu ți-e foame, totuși ?

Terminăm mămăliga, papara de ouă și bucățile de carne scoase din borcanul de untură, bem și mie îmi vin norii numai pe partea mea, care-i lăsată ca talgerul mai greu al dreptății sufletești... Lada Americanului arde de taine în odaia din spate...

— Aveau o casetă și unsprezece covoare, foarte scumpe. Banii și ceva de pus pe jos, să nu te tragă... Hm. A fost furtună grea în Bosfor, au scris și ziarele... și Americanul a pierdut tot... în valuri. Nu și viața. Avea să moară la Sibiu, cum știa.

— Și ?

— Ce nerăbdător ești ! Tu doar vrei să scrii despre toate astea, nu-i așa ? Ei le-au trăit, însă... Ei, a-nceput și coana mare, ia uite ce supărată e, o fi înjurat cineva cum nu se cuvine, jos în vale...

— Ce spui ?

— Plouă, nu vezi ?

Tac. Arunc țigara înspre grajd. Plouă. E bine pentru pămînt. Peste pămîntul Americanului trec insecte strălucitoare de fier. Tot ce mișcă se zbate. Un hohot imens.

★

— Și în ladă ce e ?

Augustin s-a spălat profesional pe mîini și e încruntat ca după o naștere grea. Cît am ațipit pe prispă, el a dat o fugă în vale, unde delirează, de cîteva zile, un flăcău spin, care a băut din piriul de lîngă abator. Sunt întins pe o velință friguroasă, miroase a spirt și plouă în continuare. Mărioța străbate curtea cu o oală cu apă fierbinte. Apoi un miros de cafea, cea adusă de mine de la București. Augustin se îndreaptă de spate de parcă ar fi mutat nucul din grădină mai spre drum.

— Ai dormit bine ?

Mă ridic, rușinat, dar liber și blînd.

— Ce e în ladă, doctore ?

Augustin mă privește lung, îmi dă o țigară aprinsă și surîde auzind mugetul lui „Atatii" din grajd. „Atatii" e un vițel vîndecat de curînd ; are ochi de copil înspăimîntat, crescuți în fruntea unui viitor animal de povară.

— În ladă nu e nimic deosebit.

— Dar tu știi ce e înăuntru, acolo, la fund, nu-i așa ?

Augustin tace. Își vîră adînc mîinile în buzunare.

— Cred că știu...

Din mării-mărioarele cerului ploaia se lasă întruna. E ziua în care stelele se spală pe față și se primenesc. Dacă n-ar fi năpustit Gavrilă poarta, aș mai fi ațipit o vreme... Era atît de bine cum era... !

— A' bătrînă stringe tot, tot... la ce, Doamne, iartă-mă, i-o mai fi trebuind, că mîine, ca mîine, dar poimîine ? ! Și un sfeter de i l-o adus soră-ta, Agostine, cînd o fost, l-o împăturit și l-o închis sub cheie. Și se scoală noaptea și se tot uită la ladă... I-am tot zis : Mamă, nu te mai încontra, hai de l-om scoate la soare să se zvînte, că amu's ani de cînd le tot ții acolo îngrămădite... Da' să uită la mine de parcă-aș vrea s-o bat ! Aș cam bate-o io, da-. bătrînă ca vai de ea...

— Gavrilă, tu rușine n-ai ? !

— Ție-ți mai aud gura, încă ? ! — răcnește Gavrilă și zdrobește masa cu pumnul. Mărioța duce mîna la gură și dispare. O văd cum dă capul pe spate și bea, însetată, din ploaia grea.

— „Americanu'" ! „Americanu'" !... vai de capul lui... S-o întors cu nimica. O cumpărat pămîntul, pe hîrtie, o zis că-i vin nu știu ce hîrtii, că-l despăgubește America, fiindcă o pierdut tăt în năfragiu... Că altă treabă n-avea America, numai să-i răscumpere lui, c-o fost prost... Ș-ai mei or lucrat pămîntul că, zi-

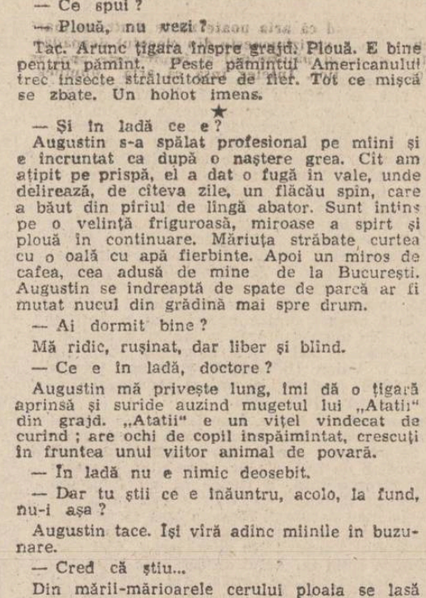

ceam, doar era al lor !... Da' de unde, că nu era al nimănui, Americanu' nu plătise, deoarece s-o-ntors cum l-o făcut mă-sa, în curu' gol și cu o țidulă că o să-i dea America... I-o dat pă dracu' !

— Augustin, ce-i porcăria asta ? — îi șoptesc.

— Ce spune nu e chiar o timpenie... Americanu' ceruse despăgubiri, dar... Bătrîna își apără lada ca o bufniță și asta-l chinuie pe Gavrilă... Oricum, nu te potrivi, e beat...

Gavrilă injură în continuare dealul nefericit cu pămîntul lui cu tot... E buhăit, e rău, va adormi în curînd. Mărioța a început să tremure pe prispa rece.

— Are ea ceva acolo, are ea ceva — bolborosește Gavrilă — și se trîntește pe patul de lîngă sobă, gemînd ca după o bătaie de beți vi. Mărioța intră grăbită și fără să ne privească, se apucă să-i scoată lui Gavrilă tenișii înnoroiați și-i urcă picioarele murdare pe velință.

Gavrilă cade ca piatra în fîntînă, după ce deschide o clipă un ochi înroșit, care nu vede nimic.

— Îmi pare rău — șoptește Augustin — dar nu pot... Mi-e frate.

— Fii serios. Hai afară...

Ne luăm de brat și ieșim pe prispă. Un miros zăpăcit, de lume primenită, verde și ud o spărtură luminoasă în cer...

— De cînd doarme bătrîna ?

— Hm ! De mult...

★

Dimineața drumul e năclăit. Gavrilă a scos căruța și înainte să înjuge boii, îmi strigă peste umăr, din curte :

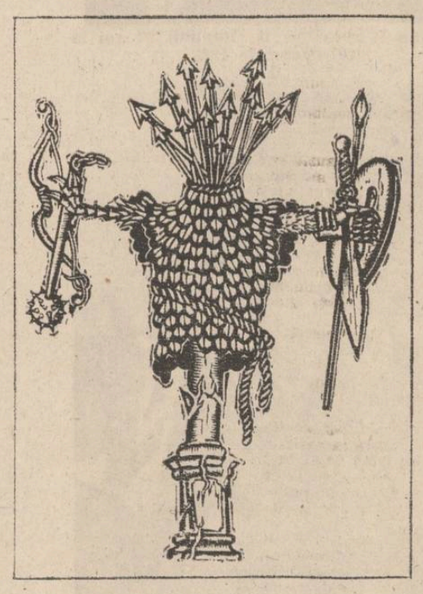

Grafică de Dan Strâmbu

— Că doar nu v-ăți fi supărat...

— Nu, nu... — am tresărit eu, aiurea...

— Mai veniți, nu ?

— Mai, mai...

— Să mai veniți, că la noi afli multe...

Transpir de parcă aș fi cu adevărat vinovat de ceva. Mărioța închide poarta și apoi se ferește să mă privească, trecînd repede, repede în partea cealaltă a casei.

Augustin aduce două cești de cafea. De ce nu vreau să-i privesc nici pe el ? ! O prind pe Mărioța de mînă :

— Ce-i, tu ?

— Nu te supăra... îi om bun... ține casa... copilu' nu-i al lui...

Sorb din cafea și rup filtrul țigării. Dincolo, după clanța de fontă cenușie, doarme bătrîna și lada ei. La mai puțin de un kilometru, „sub pădure", doarme Americanul îngropat în pămîntul lui, cumpărat cu o hîrtie fără valoare, după un naufragiu absurd în Bosfor.

„L-au îngropat cu sabia... Sabia nu era de la Americă, era din primul război..."

Cafeaua frige. Vițelul „Atatii" simte ziua de muncă și ricîie lemnul ieslei. Autobuzul vine la ora 8,30.

Izbucnesc certurile bufetierei de la Cooperativă : cei care pleacă vor să-și cumpere rachiu pentru drum.

Se construiește o cale ferată, sus, undeva. Toți sunt triști. Se vor întoarce spre seară. Toată noaptea am visat pămîntul Americanului. Soldați înzorzonați, măsurînd dealul în copite, fluturînd steaguri largi și înstelate, numind într-o limbă ciudată marginile locului, înălțimea, iarba, dîra lăsată de păsări în văzduh, merii, perii, prunii și gura văii, lăsată pentru griu, după ce va trece furtuna... Numai Gavrilă alerga ca un năuc în fața cailor și zbiera : „peste mine, peste mine doară să treceți, altfel nu se poate !"... și trăgea din sticlă, plîngînd și uitîndu-se la Mărioța, care își spăla cămașa cu buline plină de singe. Ațipesc strîmb, pe banca de lemn din autogară, oferindu-i cuiva țigara aprinsă. E un țăran nebărbierit și mut, cu ochi batjocoritori și mărunți, care aleargă peste lucruri...

★

— S-a trezit bătrîna !

Scuip amarul din gură și încerc să privesc. Lumea răsturnată își revine. Autobuzul claxonează disperat. Augustin îmi ia geanta și mă scutură de umăr.

— Doctore, am adormit ; ...mi-e foame...

— Ți-a pus Mărioța ceva... Și palincă. Nu m-ai auzit ? S-a trezit bătrîna !

Înghesuiți între pădurari și muncitorii de la exploatare, încercăm să ne vorbim. Miroase a fîn tîrziu, a ciorapi cazoni, a drum... Augustin e acum cel mai bun om din lume ; fără gîndul la el nici n-aș mai fi în stare să mă întorc acasă... (Unde să mă întorc, totuși ? !). Rîde, se uită în sus, mă bate pe umăr... Îmi ur: geanta și sacoșa de plastic colorat și îl privesc.

— S-a trezit, zici ?

— Da. A ieșit în curte, a mers pînă la grajd, a umblat prin grădină cu mîinile la spate... Apoi a stat pe piatra aia mare și a chemat-o pe Mărioța... Nu-mi venea să cred, medical vorbind lucrul nu era posibil. La mine la clinică...

— Treci peste asta... Și ?

— Am fugit în casă și am furat...

— Ce spui ?

— Am furat... Las' că vezi tu... Să te uiți în geantă, sub cărți... Palinca e de la Gavrilă. Nu-l uri...

— Nu-l urăsc...

— Hai, că pleacă ăștia... Mai vii ?

— Ce ascundea bătrîna, Augustine ?

— Vezi-ți de treabă... Cînd vii ? Să vi', auzi ? !... Să vii !...

Au mai fost cîteva dealuri, apoi o gară vopsită proaspăt și un tren gol...

★

Abia acasă am găsit săculețul de piele, cu marca încrustată în metal : „OHIO STATE POLICE". L-am deșertat cu mîna stîngă în palma mîinii cu care am scris această povestire ; o grămăjoară de pămînt foarte vechi, aproape nisipos, cărunt pe alocuri, de parcă ar fi fost adunat în grabă, înaintea unei nefericite plecări... Pămîntul bătrîn al Americanului, luat de-acasă și acum întors acasă cu bine prin grija gînditoare a sorții.

adrian popescu

Marină

Cu pește proaspăt l-am așteptat și faguri
știind că altădată gustase din ele,
în umbra unei colibe de stuf, pescărești.

Avea fața ascunsă sub o mască de praf
și sudoare
avea trăsăturile tînărului care adună seara în
coșuri de răchită alge și tuburi goale
de spray.

Pe unde plugul tras de un tractor vechi
scrie
rîndurile dimineții următoare, afînînd nisipul.

S-a urcat apoi într-o corabie. S-a îndepărtat.
Din douăsprezece mii de cochilii de murex
anticii
abia alegeau gramul de purpură tyreniană
violet la-nceput
treptat se lămurea culoarea : sîngele mielului
ucis.

Culoarea împărătească.

Distilez abisul, clarific mesajul culorii.

Într-o plimbare solitară pe țărm am dat de o
peșteră plină cu daruri de preț.
Constelația Fecioarei o scălda într-o lucire
maternă.

Poveste de iarnă

De cîteva zile era așteptat cu nerăbdare
Zacharias Werner
la o cabană din Alpii înzăpeziți unde jucam
taroc și
beam vin fiert dres cu mirodenii.

Sosi într-o joi cu mare larmă împreună cu
cîțiva prieteni
bărbița fină și blondă, cizmele înalte
îi dădeau un aer
de mușchetar.

Îl însoțea un magician mai îndesat cu barba
roșie
și ochi de veveriță : Flor Bortesse
Werner și tovarășul său împărțeau camera
de sus a cabanei

Dormeau pe niște priciuri soldățești, discutau
toată ziua
un singur subiect : Literatură și angajare
Werner strălucea asemeni unui policandru
de cristal

Unii, e drept, îi reproșau influențele din
Bohme și Saint Martin,
se cunoștea amiciția lui cu Jung-Stilling și
Madame de Staël
la Berlin avusese mare succes în saloanele
mondene.

Îmi plăcea să-i ascult vorbind despre
Geisterkunde.

Cu mărunțelul am ascuns într-o seară două
sticle de bere
în zăpadă, vroiam să vedem cine rezistă mai
mult știut fiind
că setea provoacă viziunile.

Ne-o confirmase de altfel și o poetă inițiată
în texte sufite.

Într-o zi le-am murmurat versul Silezianului :
„Ich glaube keinen Tod".

arthur porumboiu

În zodie

Viața mea în zodie —
m-a lăsat alături de semințele și fructele
umile-ale pămîntului :
în purpura măceșului am văzut
ceva din mișcarea iluminînd arterele mele :
în sămînța de iarbă ce străbate printre
pietrele aspre.
era ceva și din dîrzenia mea :
în cupele albastrei gențiane
se-adunau acele gesturi delicate
ce pot ocroti ;

comunicînd în fiecare clipă cu ele.
viața mea s-a apărat pe sine

Rețeta fericirii

Ciulinul purpuriu,
în măreția-i simplă și-anonimă.
să-ți poată vorbi.

Și turmentat de boarea afrodisiacă,
să vezi nunți
acolo unde moartea lucrează cu hărnicie

Patetică

Fragii mei de sudoare și naștere,
protejați de scutul soarelui.
de mierea densă a grîului
lăsați-mi bucuria să-mi amintesc de voi,
de viile voastre impregnate de zahăr
și soare,
să-mi cufund frenetic buzele-n licoare,
cînd moartea însăși

Au suris. Un suris de unde nu am dedus
nimic
Oboseală, dispreț, aprobare ?
Apoi am auzit despre Werner că a fost văzut
sărutîndu-se
cu o doamnă extrem de elegantă într-o gară
europeană
se vorbi despre el și în Sicilia.

Deși mai în vîrstă cu cîteva sute de ani
l-am cunoscut bine.

Departamentul focului

S-a spus despre zei că pot locui și în
bucătărie,
dacă e adevărat într-a noastră unde pot fi ?
Desigur în flăcările aragazului.
Oare salamandra
nu se răsfață în jar, iar greierii în vetre
și hornuri ?
Dimineața devreme ne întindem mîinile
spre gurile lor,
în iernile aspre îi auzim toată noaptea
sporovăind,
cum să nu-i supere fluieratul ascuțit al oalei
de lapte,
mormăitul ursuz al kuktelor sub presiune,
jigniți
că le-am stricat somnul tihnit, piroteala
aromitoare
fug de noi în păduri sau se pierd brusc
în eter,
stupidele glume ale pămîntenilor neștiutori
îi jignesc.

Astăzi totuși am avut noroc : mici flăcărui
albastre
Scînteilla animae încep să se ivească prin
colțurile bucătăriei
plutesc o vreme prin încăpere apoi pilpiie
și se retrag ;
eu nu cred bineînțeles în multiplu, ci în Unu,
pasiunile amoroase ale zeilor greci nu-mi
inspiră admirație
în schimb recunosc de departe Supliciul
și Stigmatul iubirii.

. . . . . .

Laptele-i fiert. E aproape tîrziu, cei mici
s-au trezit, îi aud
cum rotesc pernele umplute cu puf
și penele păsării
paradisului. Dacă nu se scoală iarăși le vor
ciuguli cîte
o fărîmă din piinea cu unt, le vor bea
din cana cu lapte.
Și i-am avertizat de atîtea ori : „olimpienilor
e rușine,
ambrozie și nectar nu se mai găsesc,
nu vă mai lăcomiți
la mîncarea copiilor !"

Din tainițele Cîmpiei transilvane îmi vin
mesaje prin conducta de gaz.
„Focul le gospodărește pe toate în univers",
enigmaticul, hulitul, nefericitul Heraclit.
„Sufletul celui beat e umed" (în bucătărie
își usucă el hainele,
își zvîntă gîndurile nebunești, mustind de apă
și noroi)
„Înțeleptul are sufletul uscat" (la flăcările
unui foc pururi viu)
„sufletele în Hades sînt mirosurile" (mirosul
mielului de sărbători
fără îndoială, poate și al cozonacului
din copilărie bine crescut,
al cafelei care dă în foc, al uleiului
încins și stropind în care plonjează
ca păstrăvii sub lună cartofii
de lună... al piinii negre prăjite și al ceaiului
fără zahăr.

Uneori totuși mă sfiesc să-i invit la masă
cu mine pe cei duși.

Fișiitul gureș al aragazului și pofta flăcării
de a lucra,
„cu timp și fără timp" trebuiesc lucrate
carnea și singele,
îi întind mîna flăcării și ea mi-o cuprinde
cu bucurie,
dacă aș fi asemeni ei, destul de înflăcărat
și pur, nu aș
simți-o străină, nici o durere nu m-ar face
să dau înapoi,
asemeni lui Scevola,
așa ezit și înaintez, mă lansez și mă retrag,
rușinîndu-mă,
angajat mărunt, trup și suflet,
la Departamentul Focului.

---

e o lucrătoare cîștigîndu-și cu abilitate
și trudă
existența.

Învățînd răbdarea

Învățînd răbdarea de la fructul ce-adună
gesturile-mi sînt reținute
și-n ochii mei ard numai febrele
ce nasc flacăra lucrătoare ;
în cîmpiile mele prevăd
înfloriri sobre,
însă cu mireasmă de-o tărie
înfricoșătoare

Stare de octombrie

Octombrie-umed, și frigul depunîndu-se-n
straturi —
armură din care nu pot să scap !
Țipete de-ar fi, din zare cine-ar veni
să le-ncălzească-ntr-o-nțelegere clară !
Îmi doresc un zîmbet ;
o mînă strînsă pe mînă și-o secundă
fierbinte :
un soare de la Sud !

Oh ! sînt înnămolit în sudoare cleioasă
și mi-aud
singele zbătîndu-se, de parcă-ar simți
că cineva cu un corp de metal.
celulele i-ar otrăvi
împingîndu-l insistent în mineral...
Octombrie umed, și nu găsesc apărare.
Nu găsesc apărare !

Cine ?

Frunză de-aș fi necugetînd —
fericită-n cădere
și lustruită de pămînt
într-o clipă ce m-ar cere...
Și cît de bună, și cît de dulce
mi-ar fi viața care nu știe
că vine frîngerea
de ultimă făclie !
Totuși cum mai aud
întreaga frîngere...
Cine mi-ar putea fi intangibilul scut ?
Sorbit de real
pînă conturul dispare ;
țipătul lumii nu mă poate ocroti
de sfărîmare !

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

III. Complexul motivației extraordinare (7)

„Casa lui Vasile Voiculescu din str. Dr. Staicovici" — gravură de Dragoș Morărescu

Luînd seama la stringenta coerență a scenariului mistico-magic de care beneficiază a doua parte a povestirii **Lacul rău**, în primă instanță, într-adevăr, este extrem de dificil a mai susține că tonalitatea impersonală a cursului epic îngăduie în vreun fel a se vorbi despre **deghizarea ezoterică** a realului interpretat în ordinea logicii lui faptice. În tentativa de a scoate cadavrul flăcăului Gheorghieș din fundul lacului esuează nu numai cei mai iscusiți pescari ai satului, ci și jandarmii care recurg la explozibil („Gata, nu se mai poate. Costă prea scump. Facem raport precum că nu se găsește și ne vedem de treabă. Ajung trei zile", conchide, resemnat, sergentul postului de jandarmi). Cît despre preot, acesta se arată cu totul neputincios în fața disperatelor lamentații ale mamei celui înecat („— Nu se poate să-l lași peștilor, părinte, că e suflet de creștin, fecior de al nostru și se cade să fie pus în pămînt închinat"). Iată însă că pe fondul unei asemenea stări de spirit resemnat înfricoșate își face apariția bătrîna Savila, „strămoașa satului", care „intră în gloata zgomotoasă aducînd în gheba spatelui cumințenia celor peste o sută douăzeci de ani ai săi". Bătrîna (numele ei pare a-l calchia pe al proorocitei Sivila din binecunoscuta legendă biblică) își face intrarea în scenă după cum urmează :

„— Ați mîniat lacul degeaba și mai rău l-ați înverșunat cu impușcăturile voastre nelegiuite...

— Ce era să facem, bitică ?

— Destul, lăsați cîngile, făcu semn bătrîna. Trebuie să încercăm altfel, să luăm urma sufletului. Că sufletul se află și răspunde mai ușor ca trupul. El ascultă de chemare și rugăciuni. Și trebuie îmbunat lacul.

Și bătrîna scoase dintr-un colț al maramei o turtă de făină albă în chip de prescură, cu patru colțuri în cruce, dar mai lată și mai subțire.

— Părinte, se întoarse ea spre popă, mergi cu mine. Unde s-a întîmplat năpasta ?

O duseseră acolo, la grămada de straie care stăruia să însemne locul pe mal de unde pornise nenorocirea.

— Făceți o cruce din lobdii de anin, porunci ea oamenilor, punînd prescurea jos. Nu s-au împlinit încă trei zile, nu-i așa, de cînd s-a înecat Gheorghieș ? întrebă ea.

— Nu... mai avem un conac. La chindii abia se fac trei zile pline, o încredință unul din flăcăii ce însoțiseră pe înecat.

— Este vreme destulă, mormăi bătrîna uitîndu-se la soare. Grăbiți crucea. Părinte, să stai aici, că ai să citești".

Ingenuitatea păgino-creștină ce definește doctrina magică în temeiul căreia bătrîna Savila acționează este izbitoare. Aprecierile și instrucțiunile ei postulează un întreg șir de concepte primitiv magice (începînd cu presupusa identitate sufletească a apei lacului și încheind cu răspîndita credință potrivit căreia moartea fizică a individului uman își succede moartea sufletului, după trei zile încheiate, timp în care acesta din urmă nu se îndepărtează de locul unde se află trupul celui în cauză) pe care, însă, le racordează la practici religioase ce vădesc inovații sui-generis, dată fiind libertatea absolută a abaterilor de la canonul bisericesc. Artistic, aici se află sursa straniei spectaculozități a episodului. Desprins parcă dintr-o străveche legendă hagiografică, textul impresionează prin extraordinara lui densitate epică și nu mai puțin prin iradianta lui psihoză misticizantă. Faptul conferă povestirii voiculesciene o tensiune realist-existențială diametral opusă aerului de idilică sacralitate ce învăluie cîmpul narativ din moralizantele parabole hagiografice ale lui Gala Galaction :

„Atunci bătrîna, sprijinită de femei, se aplecă asupra iezerului și începu să taie apele în chip de cruce cu cîrja, înghinînd o veche vrajă, ca un bocet : împăca peștii, chema sufletul apelor și-i cerea îndurare pentru cei ce au greșit și l-au pîngărit. Iar se ridica uitîndu-se la cer și iar se încovoia peste ape, închinîndu-le cu toiagul în cele patru zări spre care plecau cercuri".

Fixîndu-ne atenția cu deosebire asupra Savilei, asupra modului ei „șamanic" de a acționa, pînă acum s-ar părea că e plauzibil a evalua episodul exclusiv din perspectiva universului magico-mistic perfect închis în sine, căruia i se dă contur și i se conferă substanță. Și totuși, din ceea ce se întîmplă în continuare începe a se isca presimțirea că, mai degrabă, Savila poartă doar masca unei vrăjitoare de mare anvergură. Este masca prin intermediul căreia înteleapta bătrînă își relevă indefinibila ei știință de desciframe a tainelor ce guvernează adîncul apelor. Pe nesimțite, gesticulația magică a eroinei se despovărează parcă de avatarul primitiv mistic, punîndu-se în slujba efortului deliberat de pătrundere a tainei cu puterea minții ei înțelepte, depozitară a experiențelor și învățăturilor milenare. Din acest moment, asemenea marilor inițiați în cunoașterea universului subacvatic din perspectivă arhetipal cosmică ce populează proza lui Voiculescu, Savila „oficiază" în spiritul celei mai stringente analize a faptelor reale. Element consubstanțial poetic inculcat ontologicului, magicul cristalizează în structuri textuale caracteristice prin sublimul lor ceremonial epico-fantastic :

„Bătrîna stete multă vreme așa, întoarsă cu spatele spre soare, ascuțindu-și privirile ca pe niște iscoade trimise departe cînd pe cer, cînd pe luciul apelor. Străbătură oare aievea vederile ei prin obrocul vînăt al undelor ? Sau ea citi vedenii numai în limpezirea lăuntrică a ochilor ei ? Iată, într-o copcă răzleață a lacului, unde nu ajunsese răscoala exploziilor, se iscă deodată o înfiorare, un freamăt nesimțit, ca o veste adusă de undele misterioase ale unui miros. Și, numaidecît, o dîră argintie plecă de acolo spre azima de sub toiagul fără astîmpăr. Venea pe sub fața iezerului, cu iuțeală, o funie vie, împletită din peștișori de toate neamurile, care ajunsera la azimă și o asaltară. Dar numaidecît, un nou curent, o șuviță de vibrări se alese de sub toiag și porni împotrivă, din mal spre lac, lunecînd deasupra celei dintîi, spre copca iezerului de unde izvorise neamul de peștișori.

Se întețea astfel sub ochii bătrînei un curent de lăcomie între doi poli de hrană".

Încîntat și, s-ar zice, „vrăjit", el însuși de știința bătrînei, în acest punct povestitorul iese în sfîrșit din anonimat, îngăduindu-și a comenta și interpreta faptele : „Cu nesmintita ei înțelepciune pescărească, Savila citi tainicile rune, cu care locul își scria legile lui veșnice". Pe de altă parte, nu este mai puțin adevărat că după ce duce la bun sfîrșit treaba, depistînd cu exactitate locul unde trebuie căutat trupul lui Gheorghieș, Savila revine la explicația mitico-mistică inițială : („— Trei zile sufletul nu se dezlipește de trup, lămurea ea, mereu îi joacă împrejur. Nu se îndură să-l părăsească. Sufletul lui Gheorghieș a stat adineauri aici lîngă noi, ademenit de crucea pe care s-a odihnit. Acum și-a luat prescurea și a dus-o trupului în groapa iezerului. Căutați acolo, ce mai așteptați ?"), ceea ce însă nu trebuie să deruteze deloc : masca de mare vrăjitoare a bătrînei, în realitate, definește paradoxalul și, prin aceasta, fantasticul ei statut uman. În cazul ei, magicul are funcția unui soi de lichid amniotic ce dă viață palpabilă efortului de gîndire și cunoaștere realistă.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

O sărbătoare a limbii române : magistrul Al. Rosetti la 90 de ani

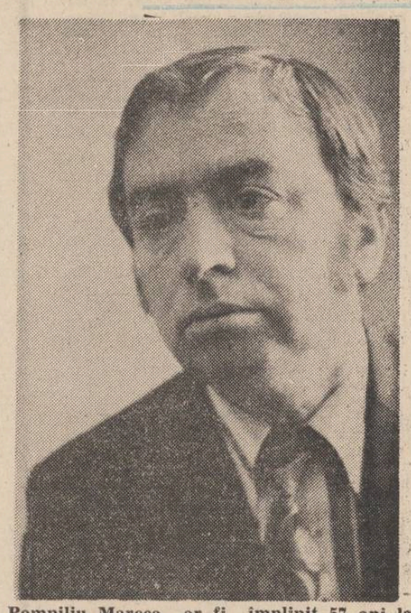

Pompiliu Marcea ar fi împlinit 57 ani la 20 octombrie 1985

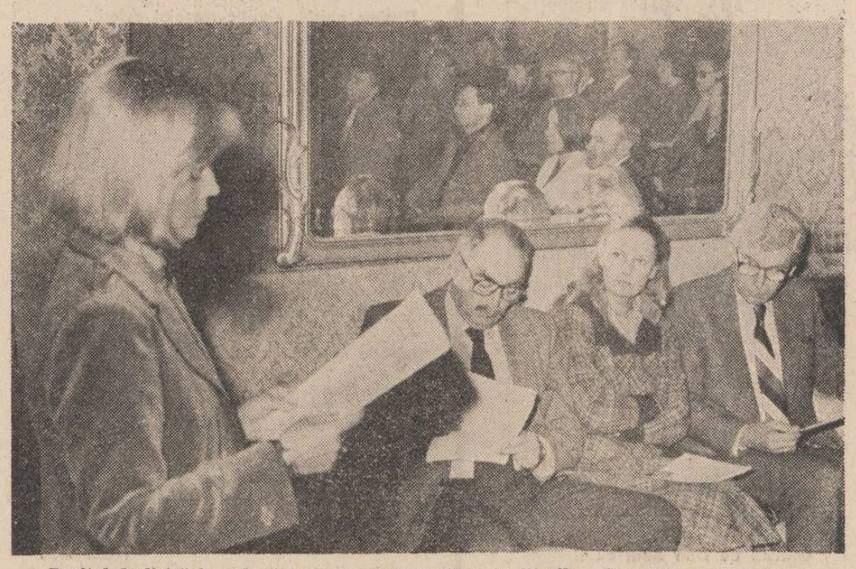

Recital de lirică iugoslavă contemporană la Casa Scriitorilor oferit de actorii Rodica Mureșan, Mircea Albulescu, Ilinca Tomoroveanu, Traian Stănescu

SEMN

Un discurs al „absenței"

despre Vasile Vlad am scris în **Poezie și generație** că este adeptul unui „lirism invers" „ce explorează șansele ironiei pînă la absurd" ; adaug acum că prin **Pedepsele** (1968) poetul era mai avansat în preocuparea de a schimba limbajul poeziei decît un Constantin Abăluță al cărui volum **Piatra** apărea în același an. Suprarealismul ca metodă practică era asimilat și de el pînă la ultimele consecințe în latura acelei experiențe onirice, transformatoare a discursului, al cărui inaugurator a fost Gellu Naum. Abia astăzi, cînd avangarda istorică de la noi este omologată și clasificată definitiv, se poate constata cum a acționat modelul suprarealist autohton asupra poeziei mai tinere ; atîta timp cît lipsea o minimă instituționalizare a acestei tendințe literare, s-au căutat influențe în altă parte din pudori provincialiste impardonabile.

E ciudat și semnificativ în același timp că Vasile Vlad a adoptat de la început, în contrast cu confrații săi, statutul unui personaj șters, „un om fără voie" manifestîndu-și prezența prin izolare și retractilitate, adică prin **atributele absenței.** Acum zece ani, el putea fi identificat de la distanță apropiindu-se indiferent de editura Cartea Românească, însoțind ca o umbră fidelă silueta elegant-tridimensională a prozatorului Alex. Ivasiuc care îl proteja triumfător, arătîndu-l cu degetul și recomandîndu-l cu toată insistența persuasivă de care era capabil, mai mult ca o dovadă epatantă a „flerului" său într-ale poeziei decît ca o recunoaștere loială a egalității artistice. Probabil că această aparentă „simbioză" a cuplului, de nedespărțit pentru un timp, i-a atras poetului acea curioasă lipsă de atenție, fie din partea colegilor de promoție, fie din partea criticii.

Prin **Pedepsele,** Vasile Vlad propunea un discurs postavangardist de o șocantă originalitate în context, conferită mai ales de **structurarea negativă** a datelor și canoanelor poetice anterioare ; el de-construiește, demolează, subminează, retractează acea stare inefabilă numită crocean (și călinescian) lirism, printr-o asiduă și corozivă cultivare a procedeelor anti-lirice aparținînd unei poetice a absenței. Limbajul poeziei trebuie să se dezbare de orice retorică pentru a cîștiga în autenticitate ; de aceea, poetul, ca un măcelar cu „minecile suflecate", se apucă să pipăie și să trieze oasele poemului, permutîndu-i dintr-o eroare voluntară elementele și deformîndu-i sintaxa pînă la absurdul dicteului : „În față am o sticlă cu apă. / În dreapta am o femeie care a învățat de curînd / să țină o păpădie în mînă, / să se uite la mine. / În spate nu știu ce am, / dar aud pe cineva sporovăind într-una. / În stînga, fotografia unui bărbat care citește ziarul, / în care scrie despre un ciclist / mort...". Nu este greu de depistat aici persiflarea recuzitei tradiționale de a gîndi și de **a face** poezia ; în locul simbolurilor și a metaforelor eclatante din poemele altora, Vasile Vlad adună obiecte și vorbe din cele mai banale, convocîndu-le la experiența „aminată" a poeziei, toată chestiunea constînd în a găsi acea justă perspectivă — combinatorie, fie și răsturnată din care să se iște o nouă ordine semnificantă. Poezia nu se mai **construiește** după legi imuabile, ci ea poate fi și efectul de-construirii, al unei coerențe preexistente conservate în structurile semantice și semiotice ale limbajului ; dicteul mai este simulat aici doar în virtutea obținerii unor rezultate aparent suprarealiste. În realitate, deși nu se observă imediat, poetul lucrează conștient asupra sintaxei, căutînd să-i distribuie noi conexiuni, noi posibilități de amorsare a discursului. Se întîmplă o concentrare a sintagmelor, o presare a lor în spații și legături aproape imposibile, are loc o eclipsare semantică și o reducție metaforică nepermise pentru o poetică a lirismului inefabil, care toate împreună dau o nouă coerență, producînd alt gen de poezie. Această **disimulare a pulsiunilor sentimentale,** această lipsă crispantă a destinderii, această absență continuă a ceva ce ne-am aștepta să întîlnim chiar în următorul poem sau vers, nu fac decît să afirme prin negație și să potențeze prin anticipație o stare manifestată doar ca virtualitate. Există în această poezie o implicită arhitectură a golurilor în care subiectul — păianjen țese ascuns, cu un precis instinct textualizant : „Un cuțit îmi smulge din piept / doar transpirația // Oho ! privesc dintr-o curbă cîteva bucățele / și îmi spun (da, la verificarea mădularelor) inima nu știu să lipsească) departe de propria mea / cenușă crăpa-voi de rîs. // Sîngele tău scurgîndu-se către întunericul dens al rădăcinilor / mi-a lăsat doar sărbătoarea absenței / și de atunci, lăcrimînd, / prin îndoiturile nehotăririi, / șterg un păianjen la gură". Deși există **urme textualiste** în această poezie, Vasile Vlad nu este un textualist, cum nu este nici un ironist obișnuit, mai degrabă se poate vorbi la el de un impuls sarcastic, ca sursă originară a actului poetic. Pulsiunile sarcastice ce întemeiază acest demers liric se pot identifica la mai multe nivele, de la substanța viziunii ca atare pînă la tehnicile deformante ale sintaxei discursului. Din orice sintagmă sau vers se simte restricția voită față de metafizică prin explorarea obstinată a unei identități anti-retorice, ancorate la priza unui eu comun, anti-sentimental raportat direct la real, fără ambiții transcendente. Rezultă o poezie în alb/negru, anti-sentimentală, dar se observă concomitent dîra unei dilatări afective, mascată sub grimasa vocabularului grotesc, poetul trăgînd mereu cortina cuvintelor sarcastice peste avant-scena interioară a discursului. De aceea, adeseori, acesta devine mononton, realizîndu-se prin puține mijloace, de obicei, prin forțarea sintaxei. Dar din schimbările la nivelul sintactic derivă un unghi inedit, o perspectivă deformantă și deformatoare asupra discursului și, implicit, asupra existenței : „Mi-a trimis, într-o zi, un măr cu urma dinților ei mici în coajă. Furcile revin pînă-n marginea trupului. Simt oboseala. Urc o terasă în trepte. Mă pregătesc să mă așez într-un jeț năpădit de buruieni și de mușchi. Să fiu eu în locul miinilor mele ce repede-ar merge. Trag de corzile iederii, se aude un strigăt. Nu-mi rupeți iedera de pe genunchi, nu-mi rupeți iedera albă și neagră de pe git și umeri, eu sînt Poetul. Trag de corzile iederii și descopăr un om. Are chipul meu. Alerg prin orașul pustiu, fug prin conductă, pe sub tarabe și acareturi, pe sub statui și arhive, înot prin puhoaiele de înecați și fetuși, printre meduzele Acherontului, fug pe străzi, prin odăi, prin somn...". Tehnica aceasta este desigur postavangardistă, nouă fiind atitudinea activă de auto-implicare în discurs a eului poetic, substituit programatic celui existențial ; pe alocuri intervin oralități și prozaizme specifice registrului argotic (chiar licențios), pigmentate fortuit cu elemente mitice („O ! taie-mă blînd pe burtă, dosește-mi cu grijă / pleoapa pe-acolo — și să nu-mi spui mie pe nume / de mint : / Hero nu știe ce-i dragostea ! // Pe Polux ! iacătă ce mă jignește / și înfurie // ca pe-un ipopotam / ca pe-o altă aia // căci Duminica ei ! stă ca tuta pe țărm") pentru a face discursul să comunice estetic, ceea ce nu se întîmplă însă totdeauna.

Dar Vasile Vlad nu este doar un poet minor ; el obține, chiar cu aceste minime mijloace unele efecte de reală originalitate ; acest lucru este ușor de depistat mai ales la nivelul fragmentului, putîndu-se oricînd antologa versuri întregi sau fragmente de vers unde virtualitățile acestei poetice a absenței ies pregnant în evidență („ninsorile care au nins, ditamai ninsori, / ar fi pus golurile în pericol", „nu face să te apropii de ultimul oraș / păstrat în formol", „O biată intensitate / a întîmplării, de sînge, / dar chiar de sînge / ni se tinguie trupul", „Iată gropile cum se impiedică-n gropi. Iată pămîntul ridicat în gîtlejniță / și mai ales iată ce nu se poate vedea", „ca o ferăstruică în puterea gîtlejului / apare strigătul", „Și astfel dispar ciobulețele dintre / lucruri, cu o nerăbdare blajină, parcă ametițe / de o veste din muchiile soarelui", „Se dau găuri în timple pentru zările care / lipsesc", „un bărbat, fără să știu prea bine de ce, umblă prin faptele / singurătății, eu de mine vorbesc") ; este vorba, după cum se poate constata din aceste cîteva citate, de o **poezie secvențială,** realizată pe suprafețe restrînse, corespunzătoare unei poetici deduse din deformarea și explorarea sintaxei, ceea ce nu este deloc puțin lucru, pentru că schimbarea sintaxei poetice echivalează aproape cu o nouă viziune.

Marin Mincu

PROFESORUL

În rîndul lingviștilor români, academicianul Al. Rosetti ocupă un loc proeminent. Cercetările sale, care îmbrățișează aproape toate ramurile lingvisticii și filologiei, sînt în consonanță cu cele moderne, în unele fiind deschizător de drumuri, inaugurînd predarea unor noi discipline în universitatea românească. Între profesorii din acest secol ai Universității bucureștene, Al. Rosetti transmite o moștenire științifică, pedagogică și culturală de însemnătate majoră, ancorată definitiv în contemporaneitatea românească.

Lumea universitară a găsit în Al. Rosetti un adevărat tribun, un strălucit mentor, un inspirat modelator de conștiințe, îndrumîndu-i pe studenți cu cultură și exigență, cu răbdare și autoritate, dar fără atitudini pontificale.

În Amfiteatrul Odobescu, martor al atîtor excepționale spectacole de idei și de suflet, prelegerile sale erau urmărite cu interes și admirație pentru că, de fiecare dată, ele aduceau puncte de vedere noi, aveau sobrietate, vigoare, limpezime, înțelepciune și echilibru, contribuiau la realizarea unui larg orizont științific, ofereau teme de cercetare pentru discipoli.

Se poate spune că printre oameni de gust din acest secol, Al. Rosetti s-a distins ca un fin și sagace diagnostician, avînd un dar unic al descoperirii și ierarhizării valorilor.

Cu o înaltă ținută morală și independent în atitudini și opinii, marele cărturar a publicat și a impus scriitori care au devenit reprezentativi pentru literatura română contemporană.

În suita actelor de cultură autentică inițiate de Al. Rosetti, la loc de frunte trebuie să trecem editarea, în 1941, a monumentalei Istorii a literaturii române **de G. Călinescu, care l-a consacrat plenar pe criticul și istoricul literar.**

Și azi, retras între cărți și documente, continuă cercetările în domeniile predilecte, pasionat de aceleași tulburătoare căutări, ca în anii tinereții.

Ca Om al gîndului și al faptei, ca Om al cetății, se exprimă, fie cu cuvîntul, fie cu pana, atunci cînd este vorba de un cercetător inzestrat sau de un scriitor de excepție. Și cuvîntul lui este auzit. Și nu este puțin lucru.

Îmbrățișînd în cercetare domenii variate, de la lingvistică și filologie pînă la critică și literatură, lucrările sale relevă unitatea în diversitate a modurilor de manifestare, iar Istoria limbii române **a devenit carte de căpătîi pentru cultura noastră contemporană, așezată în rîndul scrierilor fundamentale despre și ale acestui popor, așa cum sînt** Getica **lui V. Pârvan,** Istoria românilor **de N. Iorga,** Istoria limbii române **de Ov. Densusianu.**

Aceste gînduri, prilejuite de o aniversare, le încheiem cu un aforism blagian : „O personalitate dobîndește contur în raport cu adepții și relief în raport cu opoziția. În raport cu adepții personalitatea devine portret bidimensional. În raport cu opoziția personalitatea devine statuie".

Octavian Păun

FILE DE ISTORIE LITERARĂ

BACOVIA — ROMANUL FAMILIAL

I

Un incident, pe cînd colabora la revista *Versuri* (Iași, 1911), i-a provocat lui Bacovia o reacție disproporționată, cu totul rară în cazul său, și l-a obsedat multă vreme, dovadă faptul că-și amintește de el, după aproape două decenii, într-un interviu. Întîmplarea a fost narată pe larg de redactorul publicației citate, I.M. Rașcu, în *Amintiri și medalioane literare* (1967). Acesta subliniase și ortografiase peste tot *gris* cuvîntul gri, în poezia omonimă, întrucît e, zicea, „un galicism". În parodia ce s-a făcut poeziei de către adversarii revistei lui Rașcu, *gris,* termen cromatic (fr. gris), a devenit *grisă,* termen alimentar (germ. Griess), deformare în care Bacovia, oripilat un moment, a bănuit o aluzie la ocupația tatălui său. Palid, „scrișnind din dinți", „cu glasul alterat de emoție", ar fi exclamat, cu adresă la autorii parodiei din *Contra-Versuri :* „Mizerabilii, au aflat că tatu-meu a fost băcan !".

Trebuie să distingem în izbucnirea de mînie a poetului obida sa de a fi pierdut un secret și, deopotrivă, jena, mai veche, de a se ști de extracție comună, vulgară, cum se spunea atunci. Familia a fost, înainte și după această întîmplare, latura misterioasă a existenței sale. Discreția, parcimonia cu care s-a referit la ea mascheză, desigur, o insatisfacție. Motivele acesteia se vor înțelege ceva mai încolo.

Deși s-au făcut încercări de a o studia, ereditatea lui Bacovia e, și astăzi, incomplet cunoscută. Despre bunicul din partea tatălui nu se știe decît că se numea Vasile Vasiliu și că era defunct la 10 februarie 1875, cînd s-a încheiat, la primăria din Roman, căsătoria fiului său Dimitrie. Dar a mai avut, oare, fii sau fiice ? Ce fire avea ? Ce meserie a practicat ? Ce stare socială a avut ? Primul său nume de familie fusese, într-adevăr, Andoni(e) ?, acesta, în raport cu cel de Vasiliu, un nume destul de rar atestat în documentele de epocă. Tradiția familiei a fost selectivă, lăsînd să-i acopere uitarea pe cei care, probabil, o dezavantajau. Bunica dinspre tată, Paraschiva (n. 1821), descindea, fapt sigur, din neamul Muste(a), care a dat un diac vestit, pe Neculai Muste(a) (m. 1731). *Letopisețul anonim al Moldovei* (1661—1729) e copiat de mîinile sale. Răzeși cu acte de danie de la Ștefan cel Mare, Musteștii mai stăpîneau încă, în secolul trecut, pămînturi în Bogdănești pe Siret, la numai 17 km de Bacău. În ținut numele lor continua să însemne ceva, dar cu toate acestea mergeau inexorabil către declin. Eliza Muste, vara Paraschivei, autoare de „încercări literare" publicate în paginile *Școlii noi* (Roman, 1889—1890), la care era trimis viitorul Bacovia în vacanțe, poseda, în 1895, doar 48 ha, adică mai puțin decît oricare dintre proprietarii recenți ai moșiei. Din unghi cultural, în tabloul genealogic al Musteștilor mai pot fi remarcați publiciștii Eugen I. Vaian (1870—1898) și Laura Vampa (1870—1969), foști veri și soți, și pedagogul Grigore Tabacaru (1883—1939).

Despre celălalt bunic, Ioan Langa, s-a păstrat faima că avea o fire excentrică și că era amator de petreceri. Ar fi murit tînăr, prin 1861, ca pîrcălab de Iași. Cu un atare titlu, exagerat după, părerea mea, e curios că nu figurează printre participanții la Unirea cea mică din 1859. În mod derutant, Bacovia lasă să se înțeleagă undeva că Ioan Langa a fost „subprefect al județului Bacău" ! Nu știm, fiindcă, nici cum se numea soția sa. Actul de căsătorie a lui Dimitrie Vasiliu cu Zoe Langa, „fiica mynore (a) defunctului Ion Langa", care la oficiere era însoțită de epitropa sa, Profira Langa, din comuna Pănceși de lîngă Roman, consemnează prezența mamei „fiitoarei soții", însă fără nici o altă indicație onomastică sau de stare civilă. Probabil, ea se recăsătorise și acest fapt făcuse necesară desemnarea, dintre rude, a unei epitrope, respectiv a unei persoane care să îndeplinească responsabilitățile legate de educația și administrarea averii minorei.

Personajul principal în romanul de familie al poetului e tatăl acestuia, Dimitrie Vasiliu, care urmează o carieră tipică de burghez. Există cîteva puncte nesigure ori de-a dreptul obscure în biografia sa, însă el e singurul a cărui evoluție poate fi mai bine reconstituită. Se născuse în 1843 sau 1845, în Galbeni, sat din șesul Siretului, fost reședință de comună, situat cam la mijlocul distanței dintre Roman și Bacău. Populația de aci — 458 de locuitori în 1891 — se ocupa cu grădinăritul (culturi de ceapă și de varză) și, de asemenea, făcea căruțe și frînghii. Moșia vecină, Cîrligi, era proprietatea lui Paul Zarifopulo, tatăl eseistului Paul Zarifopol. La numai 2 km. se afla gara Galbeni care multă vreme a fost „singura stațiune intermediară" dintre cele două orașe citate mai sus.

Nu e limpede cînd a ajuns Dimitrie Vasiliu la oraș și cu ce s-a îndeletnicit pînă la 30 de ani. Abia în 1875 prezența sa se clarifică. La această dată fu introdus în *Lista alegătorilor colegiului al III-lea pentru consiliul comunal al urbei Bacău,* ca unul ce ajunsese, după contractarea căsătoriei cu Zoe Langa, la venitul obligatoriu pentru amintita categorie electorală. Plătea atunci 14,10 lei impozit funciar și 18,51 lei patenta. Tabelele de alegători politici și comerciali, în care se menționau rolurile de contribuțiuni financiare și, respectiv, clasa și taxele patentare, arată cum, de-a lungul anilor, odată cu averea, cresc suprafața socială, demnitățile lui Dimitrie Vasiliu. Anii săi cei mai favorabili sînt cei de după 1890, cînd, datorită succesului în afaceri, se impune între fruntașii negustorimii locale. În 1892, de pildă, era impozitat cu 12 lei la „fonciar", cu 50 lei patenta fixă clasa a doua și cu 70 lei patenta proporțională, cifre care indică, pe de o parte, extinderea firmei proprii și, pe de altă parte, întrarea sa în diverse combinații. În 1895 e inclus pe o listă alcătuită de secția locală a circumscripției comerciale interjudețene cu sediul la Focșani la cererea unei asociații din Londra care vroia să editeze un anuar universal al „tuturor comercianților mai importanți". Întrunea, totodată, condițiile pentru a fi alegător de colegiu I pentru Camera deputaților, jurat în „materie penală", judecător comercial etc. O perioadă de cîteva luni (16 dec. 1890 — 26 mar. 1891) a fost membru în consiliul local. Vechi militant liberal, a mai candidat, la 12 noiembrie 1906, pentru colegiul al II-lea comunal Bacău, însă coteria din care a făcut parte n-a întrunit numărul necesar de voturi.

Numele Vasiliu era frecvent în Bacăul de la sfîrșitul secolului trecut. Aparținea unor oameni cu stări și cu meserii foarte diferite : hotelier, birjar, plăpumar, stoler, măcelar, hornar, furier, psalt, țăran, comerciant, funcționar, proprietar, librar, agent de poliție, căpitan. În același an cu Bacovia, adică în 1881, se nasc șase copii cu numele Vasiliu. În cazurile în care și prenumele coincideau, diferențierea se realiza, ca în lumea satelor, prin adăugarea profesiei, a poreclei, a numelui unuia dintre părinți sau a denumirii locului natal. Unui Neculai Vasiliu i se spunea, ca să exemplific, „Pașetel" — desigur, o poreclă, ce sancționa, presupun, preferința mai sus-numitului pentru păsat sau deprinderea de a merge cu pași mărunți, ușori — pentru a-l deosebi de tizii săi, unul zis „al Iosipoaiei", altul „scriitor", respectiv copist la cancelaria primăriei, altul negustor. Cei mai mulți din acești Vasiliu locuiau în același sector al urbei — în culoarea albă — și erau enoriași ai aceleiași parohii : Sf. Neculai — Bunavestire. Creau, prin însumare, impresia de clan, dar, în afara citorva, nu se înrudeau între ei. Erau orășeni la prima generație, descinși din satele județului sau din alte localități moldovenești. Cel mai de vază, Alecu Vasiliu, se născuse, în Roman, în 1831. Numărul lor înmulțindu-se, numele de Vasiliu ajunge să sune tot mai banal, mai provincial. Între motivele care l-au determinat pe Bacovia să recurgă la pseudonim trebuie reținut și acesta.

La începutul afirmării sale, mai mult de un deceniu, tatăl viitorului poet era trecut în actele publice „Dimitrie Vasiliu bacal", spre a nu fi confundat cu un omonim al său jurist. Bacal (tc. bakkal) sau băcan era numit, conform unei legi din 1863, negustorul care, în mod obișnuit, vindea și cu ridicata și cu amănuntul. Cumpăra marfa de la toptangii (angrosiști) și o desfăcea, în citimi variabile, publicului. Firma lui Dimitrie Vasiliu era înregistrată (declarațiile alternează) ca „băcănie și circiumă" sau „coloniale și băuturi spirtoase". De obicei însă, băcăniile înmagazinau lucruri cu totul străine de firmă, făcînd impresia de bazaruri aglomerate. Pe lîngă făină de grîu, de păpușoi, tărîțe, zahăr, ceai, cafea, griș, măsline, curmale, săpun, găseai oale, tigăi, crătiți, cuie, coase, lăcăți, ață, ace, degetare, bumbi, șireturi și multe alte mărunțișuri trebuitoare unei gospodării. Unii băcani vindeau și produse de brașovenie, de lipscănie, de săidăcărie (sei, hamuri), ba și cumașuri (stofe pentru rochii). Partea afectată circiumei vindea rom, cognac, mastică, pipermint, biter, țuică de prune, spirt de cereale. Colonialele ei erau livrate — se zice — de către furnizori francezi. Celelalte mărfuri alimentare și băuturile le procura de la producători din județul Bacău ori din județele limitrofe.

Spre sfîrșitul secolului trecut, Dimitrie Vasiliu reușise să-și mute băcănia din strada Bacău-Piatra chiar la întrarea în strada Mare, artera comercială a urbei, unde deverul era mult mai bun. De o parte și de alta a acesteia se înșirau ateliere și dugheni de toate tipurile. Vizavi se afla prăvălia Fotiniei Grandea, văduva poetului și profesorului Grigorie Haralambie Grandea. În 1898 lista patentarilor băcăuani cuprindea 111 nume, cea din 1908 doar 33. Criza economică și financiară din primii ani ai acestui secol i-a subminat și i-a ruinat pe foarte mulți dintre ei. Rezistînd mai bine de trei decenii tuturor șocurilor și fluctuațiilor, Dimitrie Vasiliu dovedea o tenacitate și un simț al adaptării puțin obișnuite.

Cariera sa de negustor s-a încheiat abia la bătrînețe, în 1910. Printr-un referat din 29 octombrie fu scos din lista alegătorilor la Camera de comerț, întrucît, se specifica, „nu mai plătește patenta". În anul următor, în locul băcăniei sale ființa o cooperativă „Frăția", de același profil. Lichidînd, Dimitrie Vasiliu a pierdut responsabilitățile din cadrul breslei, însă el s-a numărat pe mai departe printre oamenii „cu dare de mînă" din Bacău. Dificultăți mari va resimți în anii războiului din 1916—1917. Dar cine nu le-a cunoscut atunci ?

Bilanțul economic al vieții sale e, neîndoielnic, pozitiv. Fire răzbătătoare, agonisise terenuri, construise case de locuit și dependințe, achiziționase obiecte, pe scurt contribuise ca toți burghezii din epocă la creșterea produsului național brut. Numele său cunoscuse publicitatea prin intermediul ziarelor „pentru anunciuri oficiale", al afiptelor și listelor emise de autorități, avusese, așadar, local, o oarecare notorietate. Bilanțul moral, dacă și l-a făcut vreodată, nu se ridică, în schimb, la înălțimea celui dintîi. Stăruise, o viață, într-o profesiune urită, murdară (în sensul propriu al cuvîntului), în care relele deprinderi contraziceau regulile „comerțului civilizat". Se preocupase exclusiv de creșterea volumului de afaceri și de apărarea averii. Nu bătuse alte drumuri decît cele spre localități cu velințe și căldări de țuică. Îl îngrijoraseră căderile pieții, alterările, sustragerile, ploile, focurile, hoții, concurenții, băieții de prăvălie. Se simțise bine numai între cei de-o seamă cu ei : inși rudimehtari, care nu fac mofturi și țin la tăvăleală. Administrator și vînzător în propria-i băcănie, nu se putuse sustrage meschinăriei inerente profesiunii. Fusese stăpîn sau — fără s-o știe — slugă ?

Constantin Călin

Cenaclul Numele Poetului. **Vineri, 25 octombrie a.c., orele 19,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a LVI-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.**

POST RESTANT

IOAN COZIAN, BUCUREȘTI. Deci un tînăr mahmur, Aur, se oprește în Bariera Vergului, lîngă o floreăreasă, în timp ce de la o nocturnă de pe 23 August ies spectatorii buluc : **„Mahmur, împins de sălbăticia luminilor, Aur coboară drept în mijlocul veseliei. Era aproape de miezul nopții (?!) într-o joie isterică de august. Aerul, care-și începuse ceva mai devreme neliniștea dinspre zori, i-a limpezit oarecum mintea, ori mai degrabă lumina puternică (?!) i-a netezit privirile...“ (Fetița cu umerii verzi).** Nu scrieți rău, dar trimiteți-ne și ceva despre un tînăr treaz pe care să nu-l cheme Aur.

AUREL ROTARU, CRAIOVA. Bănuim că aveți o virstă foarte tinără. Dacă nu e adevărat, inseamnă că v-ați păstrat-o. Oricum, conflictele dramatice de ortografie și punctuație, cacofoniile și excesul de perfect simplu nu vă sînt favorabile. Ca și o asemenea notație : **„El se uită la mine surprins și puțin enervat. — Ce te uiți la mine așa, e vorba de fata aceea cu care stai toată ziua cioc în cioc.**

El se mai învioră, ochii lui albaștri surideau, un zîmbet îi înflori în colțul gurii, în stînga...“. Și dacă ar fi zîmbit în dreapta ? Mai trimiteți.

MARTIN RADU ORESTE, TÎRGOVIȘTE. Nu știm dacă ați mai scris altceva decît „Broasca“, dar aceasta ne-a plăcut, deși nu sîntem pescari : **„— Cum e apa, mă ?**

— E merie.

E merie, adică bună de prins mreană. De fapt, care e întrebarea pescarului ? „Cum e apa, mă ?“. Asta e. Ce să ne mai mirăm, ce să ne mai întrebăm cum vede nada în apa tulbure, din experiența undițarilor s-a stabilit că pe apă tulbure dă mreană, pe scurt, merie“.

I. L., BUCUREȘTI. Ne înștiințați că în cartierul Berceni nu sînt difuzate decît 2 (două) exemplare din revista noastră. Ce să mai zicem ! Mutați-vă în Pajura.

MARIN IFRIM, BUZĂU. Aveți o mare calitate deocamdată : scrieți scurt. Rămîne doar să vă fixați, pentru că deocamdată oscilați între publicistică și proză, cu mai certe inclinații pentru prima : **„Programul de lucru începe la șapte, lui îi place să fie lejer, să nu simtă în ceafă răsuflarea de fiară a timpului. Își îmbracă salopeta de parcă s-ar afla în fața unei lungi călătorii cosmice, calm și minuțios...“.** Cum se vede nici prea-prea, nici foarte-foarte, cu destule locuri comune, șabloane, panseuri desuete **(„răsuflarea de fiară a timpului“).** Deci rămîne să dați nume reale personajelor și reportajul idilic e gata. Sau cum scrieți dv. **„Pînă la urmă ceea ce trebuia să se întîmple s-a întîmplat / Emil** (n.n. **ceasornicarul**) **s-a însurat / cu o fată din sat / capetele cercului s-au unit / și satul la rîndul său / fiul rătăcit a primit“.** Dar pentru că scrieți scurt...

D. BUZINCU, SLATINA. Nu pentru că ați luat cîteva premii cînd ați fost student credem în șansele dv. Premiile s-au dat, se dau și se vor mai da. Important este că ne-ați dovedit că n-ați mințit, scriindu-ne : **„Scriu, e drept, greu, cu perioade de germinație încă prea lungi, cu numeroase reveniri și combinări de planuri, însă am destulă încredere în subsolul tărîmului pe care îl posed...“.** Povestirea pe care ne-ați trimis-o, **Sorțul bunicii**, debutează și merge o vreme bine, scrisul e nervos, observația lucidă, ici colo răzbate și un umor „alb“, sănătos, ironia limpezește situațiile confuze ș.a. Toate acestea pînă cînd apare fantoma bunicii : **„Stă pe marginea patului, în fustă neagră și cu bluză neagră, de catifea, ținîndu-și palmele pe genunchi. Aștepta și ea.**

— De ce te sperii, fricosule ?

Se ridică neînchipuit de sprintenă, și, continuînd să chicotească, ba chiar să-mi facă semn din ochi, se apropie...“. De aici încep necazurile sau „planurile“ cum le spuneți dumneavoastră, parcă vă jucați cu un caleidoscop (și tot ar fi ceva), simbolurile transparente cad ca niște confetti pe pagini, ne-ați amețit. Vedeți excesul de germinație, de reveniri, de combinații... În legătură cu asta, am un prieten care, într-o zi, mi-a mărturisit : **„Într-o seară, la o petrecere, am vrut să fiu atît de inteligent, încît n-am mai reușit să deschid gura“.** Deci, revenind, putem observa că în povestirea pe care ne-ați trimis-o coexistă două... povestiri total diferite, pe care simplul fapt că le-ați povestit tot dumneavoastră nu le apropie cu nimic. Rămîne să vă hotăriți, iar dacă nu vreți să vă hotăriți singur, adresați-vă și cenaclului „Metafora“ din localitate, unde, între membri, sînt și doi prozatori de talent, profesori de română ca și d-voastră, Nicolae Fulga și Viorel Dianu. Oricum mai trimiteți.

CRISTIAN GEORGE BREBENEL, TG. JIU. Limpeziți-vă scrisul, dacă nu vreți să vă citiți numai dumneavoastră **(Cărarea).** Odată cu aceasta, sîntem siguri, vă veți apropia de proză chiar și cu riscul de a părea mai „prozaic“. De exemplu **„În puterea nopții, linia cărării se pierde în stelele sudului“** este o propoziție frumoasă în sine, un sclipici și nu ceva care să lumineze, ea alcătuiește partea decorativă și nu pe cea de rezistență a povestirii. Or, în povestirea d-voastră, decorativul este în prim plan. Cu alte cuvinte, gesticulația acoperă mesajul. În **Vînătoarea,** e ceva mai bine, deși ironia se îndreaptă repede spre pamflet. Noi nu credem că vînătorii sînt niște **„anticriști, ființe malefice ce privesc la oameni, la viață, printr-un culoar îngust și întunecat“.** E adevărat că nici nu facem parte dintr-o societate de protecție a animalelor, dar, așa cum acceptăm animalele care „vînează“, așa îi acceptăm și pe semenii noștri care le vînează. Pe urmă, ca să vinezi, nu trebuie să ai **„instincte nefiltrate, brute, puerile...“,** poți fi și altfel, personal cunoaștem oameni cu totul și cu totul deosebiți care vînează. Deci, cum de întrebați : **„Ce dracu caut eu în banda asta de perverși“.** Antipatia dv. este prea exagerată, încercați măcar să revărsați o parte din ea și asupra pescarilor.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Scară de pămînt la cer

Nu eu sînt cel mai puternic,
nu tu ești cel mai puternic —
el este cel mai puternic.
Soarele îi spune soarelui la fel :
nu eu sînt cel mai puternic,
nu tu ești cel mai puternic —
el este cel mai puternic.
Albina îi spune albinei :
nu eu sînt cea mai puternică,
nu tu ești cea mai puternică —
ea este cea mai puternică.
Dintr-o ceață mică el răsare într-o ceață mai mare
el ascultă totul într-o ceață mică
și îi spune lui într-o ceață mai mare :
nu eu sînt cel mai puternic,
nu tu ești cel mai puternic —
elelel e cel mai puternic,
totdeauna el e cel mai puternic.

George Alboiu

marcel uluitu

Strigăt de început

Nu l-ai văzut încă și de aceea nu-l știi ! Este într-adevăr spectrul groazei. Cel puțin așa l-am văzut eu.

Se cobora incet pe o rază de amurg, ținîndu-se cu picioarele de nimic. Rotund ca un balon, avea ceva lipit pe o parte. L-am privit bine. Avea niște ochi mari ! De fapt arăta ca doi ochi, care se coborau lunecînd pe rază.

Ba nu, nu erau numai ochii fiindcă acestia erau prinși de ceva prelung... de capătul a ceva alungit ! Corn ? Se poate. Cred că stăteau prinși de un corn... Ai văzut vreodată ceva care să aibă un singur corn și să fie frumos ? O asemenea frumusețe nu există ! Dimpotrivă, este ceva de o urîțenie desăvîrșită.

Dacă avea mîini ? În loc de mîini avea un soi de bețe lungi, articulate, cu niște cîngi la capete ! Nu le-am putut vedea bine, fiindcă erau înfipte în amurgul pe care-l frămînta și din care-și torcea raza. Sau, poate, nici nu erau... Oricum erau înfricoșătoare. N-aveau deloc degete !... Cu o mînă își ținea cornul ? Cred că da, fiindcă ținuta lui era prea răsucită. Se temea probabil să nu-l piardă, în cădere. Fiindcă nu avea decît unul. Oricine s-ar teme să nu-și piardă vreuna din părțile singulare ale corpului.

Ei ! Dar ce să piardă ? Cornul înfipt între ochi ? !

Tot privind am mai văzut și altceva. Ceva rotund... Ceva rotund, la începutul unui fir subțire, subțire de tot... Parcă era capătul unui furtun, gura unui furtun. Era rotund și negru, negru ca întunericul ! Nu ieșea nimic de pe această gaură. Dimpotrivă... Dimpotrivă ce ? Era începutul unui întuneric răsucit în formă de șnur, care pornea de lîngă corn. Da, dintre ochi... Se prelungea ca o dîră și se pierdea nicăieri.

Nu cumva stătea agățat de acest șnur de întuneric ? Am avut impresia că un ochi privea din cînd în cînd pe această gaură, sau era privit din interiorul acesteia de cineva, care nu se vedea. Ochiul se închidea puțin cînd era întors spre această imagine...

Uite, am să-ți repet : agățați de furtunul de pe care picurau broboane de întuneric, stăteau doi ochi, dintre care unul supraveghea picăturile ce cădeau din șnur. De buza șnurului stătea fixat un corn îndreptat spre mine și de care mă temeam eu cel mai mult ! Și toată această făptură pulsa, se frămînta... !

Am început să-mi închid încet ochii, irizînd imaginile, apoi astupîndu-le. Cînd i-am închis complet mi-am dat seama că ființa aceea era acoperită cu mii de ace, cu o adevărată blană de ace. Așa cum era semăna cu perniță de ace. Mi-am reproșat greșeala de a închide ochii, deoarece n-o mai puteam supraveghea, dacă ar fi vrut să se apropie de mine. Fiindcă monstrul acela era la oarecare distanță de mine și nu îndrăznea să se apropie. Sau poate că nu se putea apropia fiindcă-l țintuiam cu privirea !.. Poate că-l fixam cu săgețile ochilor mei, acolo departe ! Dacă acum s-o fi apropiat de mine ? Sau dacă nu-l mai pot nimeri cu săgețile privirilor mele pentru a-l imobiliza acolo ? Aveam deci motive să nu-mi redeschid ochii fără frică ! Dar și să-i țin închiși, să nu-l mai impun ascultare, iar nu-mi convenea. Cum stăteam așa nehotărît, cu groaza viforîndu-mi sufletul, vedeam prin pleoapele lăsate cum între buzele capătului de furtun, se mișcau amenințător niște lame ascuțite !

Prin pleoapele închise i-am văzut și coada ! Era făcută, de fapt, din mai multe cozi ieșite dintr-o rădăcină comună. Arăta ca o legătură de mături, care nu se puteau mișca. Această imagine nu sugera inteligență. Nici nu știu cum să ți-o descriu... Dacă n-ai văzut niciodată așa ceva n-ai cum să înțelegi. Imaginea pe care o vedeam era acolo, în fața ochilor.

Nu, n-o vedeam fiindcă eram cu pleoapele închise... ! Reconstituiam ceea ce văzusem ? ! Cînd mi-am dat seama de acest lucru, teama mi-a sporit. Acum nu mă temeam numai fiindcă n-o mai puteam fixa cu privirea, ci și pentru că devenise obsedantă. Nu era numai acolo, întrase în mine... Nu mă mai puteam scutura de ea ! De moment ce o puteam reconstitui cu ochii închiși ! Cred că o s-o retrăiesc și în somn. N-am cum să mai scap de o asemenea imagine ! O refac mereu, la infinit, așa cu șnurul ei de întuneric cu capăt negru, cu toate părțile ei plecate dintr-un singur punct. Mă tot întreb cum or fi stînd agățate, așa de multe părți, ca să facă un asemenea monstru ? L-am desfăcut în părțile lui componente ; le-am analizat cu ochii închiși... Fiecare din ele este înfricoșătoare. Întregul aproape că nu se poate suporta...

Trebuia strivit... Am făcut-o strigînd ! Am strigat tare, să mă audă toți. L-am strivit, mi-am zis și o clipă am respirat ușurat. Am fost convins că l-am omorît.

Am deschis ochii. Nu mai era acolo ? ! Rămăsese umbra lui proiectată în eter, despuiată de viață. Căci viața ei intrase în mine, mă inundase ; îmi provocase strigătul al cărui ecou este, de atunci, purtat pe văile și dealurile sufletului meu, se reflectă, se amplifică neîncetat în tăcerea adîncurilor mele.

PROBABIL/POSIBIL

Doi tineri prozatori

Profitînd de faptul că rubrica de față are o elasticitate potrivită unui gen atît de vivace precum este anticipația, recurg la o formulă mai neobișnuită, dar perfect justificabilă : prezentarea integrală a unor texte scurte, menite să le înfățișeze cititorilor „Luceafărului“ modurile în care scriu doi tineri autori (V.B.).

DORIN DAVIDEANU:

„În pădure, scena“

Cîteva raze solare pătrund prin frunzișul pădurii, pătînd cu lumină poteca netedă, șerpuită. Pe potecă înaintez eu, Lupul Titular. Alături, la cîțiva pași, dincolo de peretele de sticlă incasabilă, zeci de copii mă privesc cu ochi mari, curioși. În spatele lor, plictisiți, părinții. După a doua cotitură e Casa Bunicii. Peste zece minute o voi mînca pe Scufița Roșie. E momentul cel mai neplăcut al muncii mele. Mai neplăcut chiar decît momentul cînd Vînătorul îmi despică burta cu cuțitul. Știu că după spectacol voi fi cusut, lipit, reparat. Arta cere sacrificii.

★

Marți joc în „Lupul cel năzdrăvan“; miercuri, în „Lupul moralist“ ; joi îl înlocuiesc pe urs în... „Lupul păcălit de vulpe“ ; vineri — „Capra cu trei iezi“ ; simbătă — „Cei trei purcelușă“. Duminică joc în „Scufița Roșie“. Iar luni e ziua mea liberă.

★

Încerc să o înghit pe Scufița Roșie fără să îi fac vreun rău, știind că Vînătorul o va scoate peste cîteva minute. Odată am propus modificarea scenei, ziceam ca eu să mă apropii de fetiță, deodată îmblînzit, ea să mă mîngîie pe ceafă, iar eu să dau, eventual, din coadă. Regizorul mi-a răspuns să-mi văd de treabă. Din privirea lui am ghicit că șansele mele de a-l juca pe Colț Alb scăzuseră considerabil.

★

Sînt un personaj negativ. Înfricoșător. Sînt foarte urît, cred. Ochii mei sînt răi. Dar toate au o limită. De ce să o mănînc pe Scufița Roșie ? ! Eventual, l-aș putea mînca pe Vînător ! Mi-ar face chiar plăcere. Și lui îi face plăcere să mă despice cu cuțitul în fiecare duminică.

★

Fie ce-o fi. Mă apropii de Scufița Roșie și mă așez liniștit pe labele dinapoi. O privesc în ochi. E nedumerită. Nu s-a speriat. Cred că în curînd îmi va zîmbi.

Dar apare Vînătorul. Vrea să salveze scena. O îmbrîncește la o parte pe Scufița Roșie și înalță cuțitul. Zvicnesc. Îl înșfac de git. Cade. Îi sfîșii. Colții mei întîlnesc metalul. O flamă îi izbucnește din rană și i se întinde pe piept. Hainele îi ard în cîteva clipe și în mijlocul poienii rămîne doar metalul înnegrit.

★

Cariera mea de Lup Titular a luat sfîrșit, știu. Nu-mi pare rău. Copiii m-au privit și cred că ei mi-au înțeles răzvrătirea. Nu vor uita. Iar eu... eu voi fi de mîine lupul 3 din rîndul 6 al haitei din „Colț Alb“. În timpul scenelor lungi voi juca șah telepatic cu lupul 4 din rîndul 12, iar în ziua mea liberă voi merge, probabil, la teatru.

OVIDIU BUFNILĂ:

„Pădurea electrică“

Duceau fiecare cabluri, lămpi fluorescente, aparate mai mult sau mai puțin familiare, pădurea tăcea, primarul se umplusе de bucurie, experiența avea să reușească, televiziunea va veni la ei, profesorul de fizică venea în urma primarului, răsuflînd din greu, despre corijența tînărului inventator avea să spună desigur că l-a stimulat. rîdea în sinea lui, aveau să-l mute poate chiar în Capitală, cerul era înnourat.

Inginerul silvic avea deja remușcări, lovea pietrele cu un fel de ciudă, ce fel de experiență vrea să facă tînărul care venea în urma lui, părea un visător, deși după mîini se cunoaștea că lucrează pe tractor, era într-adevăr un bun tractorist, voia să rezolve criza de energie cu aparatul lui, care nu cerea prea mult, poate că ar trebui să-l înțelegem, dar pădurea, pădurea, se întreba inginerul silvic, nu va avea de suferit ?

S-au oprit într-o poiană, tînărul a trecut peste introducerea savantă, cei trei au răsuflat ușurați, deci atunci cînd vine ploaia copacii se electrizează, avem aici un ecran care simulează ploaia dar astea sînt detalii, mult prea multe și incîlcite, deci leg electrozii, ecranul va fi pus în funcțiune, copacii se electrizează și iată lămpile ard. Lumina se răspîndea difuză printre copaci, primarul se apropie să stringă mîna tînărului pentru descoperirea epocală, da, da, epocală, unul din copaci se prăbuși dintr-odată, coaja lui trepidă și, sub ochii lor, se carboniză. Era ca un animal straniu, care trage să moară.

În liniștea pădurii, glasul silvicultorului răsună tot mai puternic :

— Ce-am făcut ? !

«Drăgășani — trepte în timp»

● Sub genericul „Rusidava '85“ la Drăgășani s-a desfășurat o suită de manifestări cultural-educative și artistice. După o sesiune de comunicări cu titlul „Drăgășani — trepte în timp“ a urmat simpozionul cu tema : „Trăinicia operei lui Gib Mihăescu în literatura română. Drăgășanii, orașul tinereții scriitorului, oglindit în creația sa“ — manifestare consacrată comemorării prozatorului de la a cărui dispariție se împlinește o jumătate de secol.

Au conferențiat despre valoarea operei și despre personalitatea morală și artistică a scriitorului : conf. univ. dr. Florea Ghiță, Constantin Zărnescu, redactor la revista „Tribuna“, Al. Cerna-Rădulescu și Doru Moțoc, președintele Societății literare „Anton Pann“ din Rîmnicu Vîlcea.

Au mai participat la această manifestare omagială : Dinu Săraru, directorul „Teatrului Mic“, Mircea Iovănescu, redactor la revista „Transilvania“, Constantin Mateescu și Nicolae Popescu-Bogdănești.

Simpozionul, organizat de Comitetul orășenesc de partid din partea căruia au fost prezenți Ion Ban, primar al orașului și Dumitru Vlăduț, secretar cu propaganda, a prilejuit impresionante evocări ale operei și personalității lui Gib Mihăescu. Manifestarea s-a încheiat cu festivitatea de premiere a participanților la concursul de proză scurtă „Gib Mihăescu“, urmată de un spectacol prezentat de membrii Societății literare „Anton Pann“ și Cenaclul literar „Gib Mihăescu“.

«Revista Română» nr. 7/1985

● **Un sumar interesant și variat oferă cititorilor numărul 7/1985 al lunarului de cultură și civilizație „Revista Română“ în cele patru versiuni lingvistice ale sale — engleză, franceză, germană și rusă. Unul argument semnat de prof. Gheorghe Achiței care, sub titlul „Frumosul și modul de existență“ trece în revistă probleme ale esteticului în viața cotidiană, îi urmează un grupaj de eseuri și comentarii ce adîncesc, din diferite unghiuri ale tradițiilor și experiențelor românești recente, aceeași tematică, de evidentă actualitate (Alexandru Titu: „Oraș și natură“, Mihai Ispir și Paul Petrescu: „Așezări românești de ieri și de azi“, Paul Caravia: „Cultura cotidiană și locuirea“, Gheorghe Vida : „Experiența laberelor de creație“, Cătălin Mamali: „Arta în uzină“, Anca Vasiliu: „Interferențe muzeistice“). Secțiunea de literatură a revistei prezintă un întins fragment din romanul Gabrielei Adameșteanu „O dimineață pierdută“ (Premiul de proză al Uniunii Scriitorilor, 1983), prefațat de Valentin F. Mihăescu. La rubrica „Valori românești“ se poate citi un interviu cu prof. Virgil Cândea despre „extraordinara biografie“ a unui manuscris: „Istoria creșterii și descreșterii imperiului otoman“ a lui Dimitrie Cantemir, manuscris aflat în prezent la Houghton Library de la Universitatea Harvard — S.U.A.**

Secțiunea „Dialog-contacte“ continuă publicarea unor extrase semnificative din ampla anchetă a Scînteii tineretului „Anul tinerei generații — o viziune internațională“. La rubrica de cărți — cronici despre recente apariții din Biblioteca de filosofie a culturii românești“ a editurii Eminescu, despre „Istoricul hanurilor bucureștene“ de George Potra și despre „Portul popular de sărbătoare din România“ de Elena Secoșan și Paul Petrescu. Sub genericul „In memoriam“ revista omagiază emoționant figurile a trei dintre oamenii de litere români dispăruți în acest an: Sorin Titel, Grigore Hagiu și Pompiliu Marcea.

ZILELE MUZEULUI LITERATURII ROMÂNE Patrimoniul literar-efigie a spiritualității naționale

● **În intervalul 21—23 octombrie a.c., vor avea loc tradiționalele zile ale Muzeului Literaturii Române, puse, la această ediție, sub genericul „Patrimoniul literar-artistic efigie a spiritualității naționale“. Zilele vor debuta luni 21 octombrie, orele 13 cu vernisajul expoziției „Centenar Rebreanu“. Expoziția cuprinde manuscrise originale ale operelor autorului „Răscoalei“, corespondență legată de gazetăria rebreniană, spalți cu corecturi autografe, iconografie inedită, cărți cu autograf și ediții princeps, instrumente de scris și obiecte personale. Manifestările vor continua marți, 22 octombrie, orele 10, cu o Sesiune de comunicări științifice pe tema „Valorificarea științifică a patrimoniului literar-artistic“ la care vor participa reputați cercetători în domeniul istoriei literare și culturale românești. În ultima zi, 23 octombrie, orele 10, va avea loc festivitatea decernării Premiului „Perpessicius“ al Revistei „Manuscriptum“, pentru cea mai bună ediție critică a anului 1984, iar la orele 18 se va inaugura „Rotonda T“, continuare a binecunoscutelor „Rotonde 13“, evocînd personalități dispărute ale scenei dramatice românești. Prima manifestare de acest fel, cu care se încheie zilele Muzeului Literaturii Române, va fi consacrată evocării lui Mihail Sorbul, la 100 de ani de la nașterea autorului „Patimei roșii“.**

Manifestările din cadrul zilelor Muzeului Literaturii Române vor avea loc la sediul muzeului din str. Fundației nr. 4.

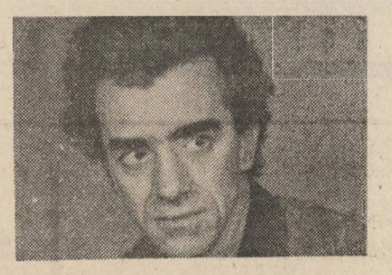

sandu ștefănescu

Event în alb (I)

Zadarnic născocim zăpezii vină
că părul s-a spălat de abanos,
mințim mereu, mințim fără folos —
de ani, iubito, albul ne domină.

Ninsori vor mai pleca fără să vină
și veri vor mai sosi c-un albatros
privindu-ne din zbor albiți frumos —
bătrîne slugi la moara de făină.

Perdelele căzute pe retină
și pasul de rugina vremii ros
zidi-ne-vor un cuplu-anevoios —

Doi bulgări împușcați într-o salină,
doi vulturi argintați mergînd pe jos
și două piini spuzite-n ceas de cină...

Event în alb (II)

Sînt zorul tău căzut mereu în ghină
și asul tău de cupă mincinos —
ecoul unui dor doinit pe dos,
refrenul fals al strofei de lumină,

fisura încă tînărului os,
furtună verticală-n marea lină,
diamantul neghicit în fund de mină,
prag putred rupt sub pasul norocos,

durere lîngă bine stînd vecină,
dobîndă la cîștigul păgubos,
blestem pe ruga spusă credincios
și șansă spovedindu-se în tină...

...Gonește-mă-a dezastrelor pricină
și-ntoarce-mă al dragostei prisos...

Eu sînt, fii tu...

Un tren bătrîn, bătrîne căi
mai bate încă înspre tine —
tu, gară de noroc și bine
pierdută-n ale lumii văi.

O șansă ultimă mai dă-i
pe drumul ruginitei șine,
și-n negura din care vine
fă semafoare ochii tăi.

Rămîi și vechi și nou refren
al goanei despicînd un plîns
ce-n căutarea ta a strîns
doar degradeuri de chagrin...

...Sînt trenul care te-ar ruga :
fii gara ultimă a mea...

Nici tu....

Te-am ferecat doar pentru mine
în lanțurile unor rime,
să mi te am în veșnicie
așa cum nimeni nu te știe —
și te-am ascuns, din egoism,
în gînduri desenate-n ișm...

...Nici tu n-ai să te poți avea
precum ești în mintea mea...

Metamorfoză

Vara,
la ceasul de taină
al adormirii florilor,
inima mea pleacă
spre ziua întocmirii
certificatului de naștere ;
îl preschimb
declarîndu-mă
o uriașă pasăre-unicat,
cu virfurile aripilor
proptite pe Nord și pe Sud —
și, de la Răsărit spre Apus,
ciugulesc din palma cerului
toate grăunțele
luminos-tremurătoare,
întru nemurire....

Mai am puterea...

Mai am puterea să-mi păstrez intact
accentul prim al crezului în tine,
disprețuind prăpădul care vine
cu replica penultimului act.

Mai am puterea să învinge nevoi
ce se strecoară între noi, cuminții,
și încă să te văd cu ochii minții
prin noaptea ce-ai căzut-o între noi.

Mai am puterea să te cred alături
ca ieri, să mă asculți, să te ascult,
s-admir nădejdi venite în tumult
pe-obrajii tăi de proaspete omături.

Mai am puterea să cred că te bucuri
că nu mai stau capcană-n drumul tău,
eu însumi condamnîndu-mă, ca rău,
să ard pe ochii prefăcuți în ruguri.

Mai am puterea să te strig pe nume
(nume-nceput și terminat cu — „A“ mare)
și să te-întreb în clipele amare ;
cum este cînd ești singură, cum e ?

Și pentru tine, care scrisu-odată
te-a-ncoronat regină-n gîndul meu,
peste ușor vremelnic și mult greu
mai am puterea să te cred curată...

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (VI)

Nu izbutesc să aflu unde a dispărut vecinul meu de scaun. Poate că s-o fi mutat în alt compartiment, poate că o fi rămas la Novosibirsk...

Păcat. Era simpatic, serafic, abstinent și deținea priviri iscoditoare de om curios la tot ce se întîmplă în jur. Îi voi păstra o frumoasă amintire cum și, probabil, reciproca.

Zburăm în crucea cerului, sus, aproape de leagănul îngerilor, poate chiar pe lîngă tronul bunului Dumnezeu și polonezii mei dorm ca și cum s-ar fi aflat pe pămînt într-un imens leagăn umplut cu puf. Cel din stînga visează ceva frumos și vorbește prin somn. Numai Vania neadormitul, stă în ușa barului zîmbind onctuos și întrebîndu-mă din ochi dacă e cazul să mai aducă **o fiolă.** Dau din cap în semn de negație și fac un „nț“ din virful buzelor spre marea-i dezamăgire. Acum de-abia, rămas singur cu mine, simt cum mă cuprinde spaima aceea tulbure, teama bolnăvicioasă pe care nu mi-o pot înfrîna. Încerc să mă gîndesc la altceva, sintetizez în fraze scurte tot ce-am citit despre Mongolia : știri diverse, buletine informative, însemnările lui Marco Polo, cartea lui Manole Neagoe despre Attila, Ginghiz-Han și Tamerlan, date sintetizate din Mica enciclopedie, în fine, încerc să-mi construiesc o imagine despre țara în care urmează să aterizez peste cîteva ore.

Constat că știu cîte ceva. În plus mă bucur de relatările picante sau aburoș enigmatice făcute pe rînd de prietenii mei Marcel Petrișor și Mircea Ciobanu care m-au precedat pe aceste meleaguri.

Marcel, ardelean **țăpăn** din Ocișor, om cu gustul aventurii și cu carură de luptător la categoria semi-grea, îmi recomanda să iau musai un **Gaz** cu șofer bun și să pornesc creanga pe podișurile înalte cu direcția Deșertul Gobi, poposind pe la iurte izolate, sau pur și simplu sub cerul liber, „că doară în pruncie noi durmeam noaptea pă cîmp cînd pășteam caii, nu ?“. „Sac dă dormit să-ți iei mă, și un cuțit bun cu prăsele de os, sau o brișcă cu două lame...“ Eu nu aveam nici măcar un pulovăr mai acătării, cît despre **cuțit** vă imaginați cît numai asta-mi mai lipsea.

Mircea Ciobanu, fire meditativă și mai ermetică m-a sfătuit să vizitez neapărat un templu bhudist și să caut pe cît posibil să nu dorm...

În final m-a asigurat cu glas neutru : „Bătrîne, te duci să vezi absolut totul și nimic...“ Aserțiunea m-a tulburat și multă vreme m-am chinuit să-i înțeleg sensul.

Acum eram însă în cer, la opt mii de metri deasupra caselor, apelor, florilor, munților, stînd singur și treaz în fotoliul comod.

În dreapta, pe geamul rotund, cineva lipise parcă indigo negru. În stînga, culori ireale, de la portocaliu la roșu intens, în degradeuri fine, un incendiu celest rece și impersonal ca și cum avionul ar fi înaintat paralel cu un riu de lavă. Vocea monotonă și ușor plictisită a comandantului anunță punctele survolate. Vania îmi propune o cafea **scurtă,** fără zahăr și un coniac de Armenia. Accept și le savurez. Sîntem undeva deasupra Baikalului și deodată simt că mă desprind de pe scaun, stomacul mi se urcă spre beregată și paharul de coniac se înalță singur de pe policioară. Îl prind cu un reflex de prestidigitator, îmi dau seama că pierdem brusc înălțime, multă înălțime și-mi zic că atît mi-a fost și scap o lacrimă interioară și încerc degeaba să-mi amintesc „Înger îngerașul meu...“ Arunc o privire disperată spre ovalul unde scrie : „deschideți în caz de pericol“ pe cînd ceilalți pasageri dorm visînd fără îndoială sărituri de la trambulină. Totul a durat cîteva zeci de secunde și uriașa pasăre de aluminiu reintră în plutirea egală și lină. Vania s-a schimbat puțin la față dar se străduește să nu pară prea afectat de acest mic giumbușluc aerian. E, desigur, obișnuit sau oricum mai obișnuit decît mine. Jur în sinea mea pe toate drepturile de autor, datoriile de la Fondul literar și pe sediul Uniunii scriitorilor că n-am să mai urc în avion în vecii vecilor amin! Și sînt din ce în ce mai convins că cei care m-au trimis în această călătorie nu s-au străduit fără un anume scop. Hotărăsc aici, pe loc, la opt mii de metri altitudine să nu mă întorc decît cu trenul, călare, sau pe jos.

Cad într-un soi de apatie blegoasă, o somnolență nervoasă ; cred c-am și tras un pui de somn, și deschid ochii în plină zi, în plină lumină vreau să zic.

Dedesubt un peisaj bizar : munți sau dealuri golașe aburînd în aerul limpede, un fir de apă șerpuitor, o linie ferată rigidă cu șinele metalice sclipind în soare, mici puncte mobile și imposibil de identificat și vocea pilotului care ne anunță că peste cîteva minute vom ateriza pe aeroportul de la Ulan-Bator.

Grupul de turiști se înviorează, **stewardesele** ne dau **bombonica** și verifică dacă ne-am legat centurile de siguranță, avionul se lasă mult pe-o aripă într-un viraj lin, orașul răsare deodată dedesubt cu zidurile lui de beton, cu blocurile semănînd cu cele de la noi și de-aiurea. O redresare pe linia de plutire, pocnetul scurt al trenului de aterizaj, pista de beton venind parcă spre botul avionului, contactul sec, abia simțit cu pămîntul și rulajul. binecuvîntatul rulaj pe sol.

Obișnuita și inutila grabă a pasagerilor care se ridică, (Dumnezeu știe de ce ?), cu mult înainte de vreme, hărmălaie, priviri nerăbdătoare, bagajele de mînă luate la purtător. Aștept cu răbdare. Se lipesc scările de cele trei uși scoborîtoare, toți se înghesuie ca și cum jos i-ar aștepta un alt avion care e în întîrziere, în sfîrșit mă ridic și mă îndrept către Vania care stă în ușa barului și vir mîna în buzunar cu intenția ostentativă, vezi doamne, de-a plăti consumația, (culmea era să mi se fi cerut chestia asta) și Vania zîmbește melancolizat, mă privește mustrător, îmi întinde mîna și mi-o scutură zdravăn și-mi declară c-am fost cel mai simpatic pasager din ultimii doi ani și că se vede că sînt un obișnuit al zborurilor aeriene de lungă durată. Dau din cap în consens deplin. Dacă ar ști că de frică prefer să iau trenul chiar și pe distanța București—Arad s-ar enerva și mi-ar cere să plătesc consumația. În consecință îi fredonez „Marșul aviatorilor“ învățat în urmă cu douăzeci și ceva de ani, îl bat pe umăr afectuos și plonjez în lumina necruțătoare.

Este șapte și cîteva minute, au trecut aproape douăsprezece ore de cînd am plecat de la Moscova și iată-mă viu și nevătămat intrînd în sala aeroportului din capitala Mongoliei, la zeci de mii de kilometri departe de țară, singur și mort de oboseală așteptîndu-mi bagajele care vin într-un tîrziu manevrate cu o tehnică destul de curioasă de doi tineri scunzi dar extrem de rapizi.

Trebuie să completez o altă declarație vamală, (am completat pînă acum vreo trei și am pierdut două), aceleași rubrici care mă chestionează dacă am și altă valută străină și în special dolari, dacă dețin droguri și așa mai departe precum și obiecte prețioase. Nu dețin nimic...

Se face coadă la punctul vamal și turiștii polonezi stau disciplinați în grup compact și iar rămîn ultimul și mă gîndesc cu groază dacă știe cineva de venirea mea aici. Aprind o țigară și mă așez într-unul din fotoliile aflate în preajma așteptînd resemnat și placid.

Și deodată, șirul turiștilor este despicat pur și simplu de pieptul unui mongol mai înalt ca mine cu două capete și evident de două ori mai greu, pe a cărui haină de culoare închisă strălucesc cel puțin două duzini de decorații. Vine direct spre fotoliul meu și strigă din toate puterile : „Ti-Mercea, moi drug, Mercea moi drug“! și mă ridic în picioare fisticit și uriașul mă prinde în brațe și mă sărută pe amîndoi obrajii zîmbindu-mi ca unui frate pierdut în războiu.

Mircea Micu

(Continuare în numărul viitor)

Evocare Gib Mihăescu

● **Muzeul Literaturii Române a organizat în cadrul tradiționalei manifestări „Rotonda 13“ o evocare consacrată lui Gib Mihăescu, ocazionată de comemorarea a 50 de ani de la trecerea scriitorului în eternitate.**

Au evocat personalitatea scriitorului: N. Carandino, Ghiță Florea, Ștefan Ionescu, L. Kalustian, Gaby Michailescu, Mirela Roznoveanu.

A prezidat acad. Șerban Cioculescu.

Manifestarea a avut loc luni, 14 octombrie a.c., orele 18,00 la sediul muzeului din str. Fundației nr. 4.

Heidelberg

Urmare din pag. 1

zele albe, măsura conștiinței și a sufletului semenilor.

Iar la ceasul muncii încheiate ești scos în haină de sărbătoare în fața profesorilor și a studenților să-ți exprimi din descoperiri, să-i inavuțești pe toți cu averea minții și inimii tale înnoite în sfinta trudă, în sîngele alb al jertfei tale.

Cu cîtă bucurie o faci și cît de fericit te socoți după ce ai trecut acest prag al comunicării, al comuniunii între luminare a minții și inimii celorlalți.

Apoi ai urcat treptele Hotelului Europa din Heidelberg unde s-a întîmplat cu o sută doisprezece ani în urmă plecarea între cele eterne a lui Alexandru Ioan Cuza, principele român ctitor și el după puteri în Europa noastră atît de neînsemnată pe harta geografică a lumii, dar care prin spiritul Logosului întrupat în istoria ei a înfrumusețat și înavuțit fața planetei.

Dar în amănunt despre această cetate a culturii europene cu alt prilej.

mapamond

Lirică din R.S.F. Iugoslavia

GANE TODOROVSKI

Monologul pribeagului

Pribegesc fără rost, rătăcesc abătut
Prin singure ceasuri tot singur și mut.
Cum să uit oare preazveltul meu trup
Mai ieri așa tinăr și-atita de pur ?
Acuma de toate sint parcă sătul –
De foamea de-atuncea simt o foame de lup.

Pribegesc fără rost, pe mutește, sfios,
Sub haine-ascunzindu-mi lupul cel mai fricos.
Stăpin ție însuți ce greu e să-ți fii,
Ce greu e să afli deodată o cale
Spre ostrovu-acela ce-n visele tale
Te cheamă în jilțu-i peste el a domni !

Pribegesc și-n gitlej un țipăt sugrum –
Precum zdrențăroșii mă-ndemn doar la drum ;
Sint numai tăcere și dureri amare,
Mut imi țin calea, mingiierea e vis –
Mi-e-alături doar chinul, doar el mi-e promis :
De sluta-i emblemă nu aflu scăpare.

Poem despre femeie

Ah, femeia cum te... uite cum te...
Urmărește, incolțește, cotropește,
Perpelește, priponește, prăduiește,
Vorovește, veselește, vrednicește,
Îndulcește, amărăște, dedulcește,
Răscolește, răzgiiește, războiește,
Proslăvește, dădăcește, prigonește,
Potopește, pritocește, răsbocește,
Pisicește, drăgălește, norocește,

U-va, a-va, e-va, i-va,
Să trăiască, vivat, viva !

Plecare

Doar cuvintul drum e totul ce-mi mai pot aduce-aminte,
Căci muream de oboseală și de graba care minte –
Să fi fost intr-un brumar ce-ntindea mari zăcăminte
De greu aur pe coline, precum iadul cel fierbinte.
Doar cuvintul drum e totul ce-mi mai pot aduce-aminte.

Dar mănuchiuri de greșeale mă loviră peste față.
Făcător de rău sint oare ? Inima-mi simții că-ngheață
Și-am plecat pribeag prin lumea ce cu lumea te învață –
Ris șerpesc ca de rusalcă impleteai în dimineață,
Dar mănunchiuri de greșeale mă loviră peste față.

Cum sărută prorocul crucea cea nesărutată,
Eu te sărutam cu teamă, din evlavie curată
Și simțeam în piept răcoarea unei unde fără pată,
Unda ce la ziuă țărmul il trezește și-l desfată –
Eu te sărutam ca sfinții crucea cea nesărutată.

Înțeles-am într-o clipă că eu nu sint blestemat,
Că nici sorții pribegiei talpa nu mi-au mingiiat –
Aripile doar rivnirá ca să zboare avintat,
Dar le prinse iute sila cit de groaznic s-au rotat :
Înțeles-am într-o clipă că eu nu sint blestemat.

Epitaf

Trâncănii, băui, cintai,
Vorbe multe semănai
Și doar vintu-l secerai.
Ins bogat m-am dovedit,
Veacul mi l-am pricopsit.

OLGA ARBULIEVSKA

Kanurka II

Rizi de tine însuți
De setea din adincuri
Mările au secat

Rizi de tine însuți
De foamea de inalturi
Cerurile s-au aplecat

Rizi de tine însuți
De dorul după larguri
Marginile lumii s-au surpat

În această clipă
Timpurile cum s-au condensat ?

Istovire și țipăt

Lasă trupul
Să ți se zmulgă
Din umbra
Luminii

Spațiul
Să se întindă
Pină în miezul
Întunecimii

Lasă ca să se
Fringă
Al liniștii lat

Pină în porii
Scoarței
În tremur

Lasă ca să se
Sfarme
Coaja simburelui
Adincului

Precum se sfarimă
La o atingere
Înălțimea.

Lasă mișcarea
Să ți se topească
În toată nemișcarea
Sedimentată
A răsuflării

De la inspirație
Pină la respirare

Pentru ca incoltirea
Să fie
Istovire
Și țipăt.

Dar trebuie oare
Ca totul să fie
Doar chin ?

Odă zeului Neliniște

1. Zeul Neliniște
E patria speranței
Eu intrinsul și el în mine – cine știe
De ce ne căutăm neincetat ?

5. Zeul Neliniște
Are o spadă subțire de raze
Eu fără el și el fără mine – cine știe
De ce ne dorim neincetat ?

9. Zeul Neliniște
Călărește pe calul de foc
Eu fără el și el fără mine – cine știe
De ce ne dorim neincetat ?

13. Zeul Neliniște
Poartă o trenă celestă de freamăt
Eu în urma lui, el în fața mea – cine știe
De ce ne tăinuim neincetat ?

17. Zeul Neliniște
E cel mai mare cuceritor al lumii
El impreună cu mine, eu impreună cu el – cine știe
De ce ne asemănăm neincetat ?

21. Zeul Neliniște
E vislașul de neinvins al singelui
El în fața mea, eu în fața lui-cine știe
De ce ne ascundem neincetat ?

25. Zeul Neliniște
Trăiește-n lascive-agonii
El în mine și eu intrinsul – cine știe
De ce ne batem gura neincetat ?

33. Zeul Neliniște
Bea vinul fremătător al tăcerii
El pentru mine și eu pentru el – cine știe
De ce vorbim neincetat ?

În românește de
Dumitru M. Ion

REPERE

Cultura spirituală a Egiptului antic (I)

Fascinația exercitată de cultura egipteană este constituie o permanență a tuturor formelor de spiritualitate europeană, de la greci de demult și pină în zilele noastre. Cei peste trei mii de ani de creație istorică în valea Nilului, monumentele și formele de spiritualitate, marile întrebări și răspunsurile pe care și le-au dat egiptenii, scrierea enigmatică și limba incă plină de taine au constituit o provocare pentru mintea omenească, părind a sfida orice tenativă de înțelegere deplină. Cu toate acestea, ultimele două secole au cunoscut rezultate semnificative în descifrarea misterelor epocii faraonice, atit prin lectura cvasi-acceptată de către majoritatea oamenilor de știință a foarte multor texte, cit și printr-o mai justă evaluarea a aportului culturii egiptene la ecloziunea și mai apoi la structurarea unor direcții pe care le-a urmat istoria umanității. Cea mai recentă contribuție a lui Constantin Daniel, **Cultura spirituală a Egiptului antic,** Cartea Românească, 1985, se incheie cu trei capitole intitulate semnificativ : Influențe culturale egiptene asupra iudeilor, Inriuriri egiptene asupra culturii grecilor vechi și Conexiuni egipto-tracodacice. Este secțiunea cea mai originală a cărții, bazată în bună parte pe cercetări proprii, valorificate mai intîi în studii speciale, publicate în diferite reviste din țară și din străinătate. Sintezele pe care le propune acum confirmă o parte din ipotezele mai vechi, deschizind în același timp o serie de probleme noi. Capitolul consacrat „conexiunilor" dintre cultura egipteană și cea tracogetică, de pildă, se pare că va fi reluat parțial într-o lucrare consacrată unor probleme de tracologie. Fragmente publicate deja prin reviste anunță un registru problematic de un interes deosebit, capabil să anuleze multe din prejudecățile curente.

Interesul lui Constantin Daniel pentru limba și cultura egipteană este foarte vechi. Incă din 1974, marele orientalist a tipărit un volum, **Gîndirea egipteană antică în texte,** rod a peste zece ani de eforturi pentru înțelegerea limbii imperiului mediu, stratul cel mai semnificativ și mai bine studiat din evoluția milenară a unei limbi atit de greu de asimilat. Folosind gramaticile clasice, îndeosebi A.H. Gardiner, **Egyptian Grammar** o adevărată „instanță" în probleme de limbă egipteană, precum și solida lucrare a profesorului Petrovski și studiile celebrului M.A. Korostovțev (autor și al unei gramatici consacrate limbii imperiului nou !), bazîndu-se pe lecțiunile din dicționarul realizat de Adolf Erman și Hermman Grapow, Constantin Daniel a fost în măsură să ne dea prima traducere directă din texte vechi egiptene, făcîndu-ne accesibile o seamă de opere celebre, fără a mai recurge la intermediare străine. Numai cine a avut în mînă gramatica lui Gardiner, cu variantele sale de interpretare ale aceluiași text, cine a căutat acea „veritas" a originalului egiptean poate să estimeze calitatea și adîncimea efortului depus de Constantin Daniel pe tărimul limbilor vechi. Alegerea celor mai semnificative papirusuri, lectura lor și transpunerea în românește a necesitat un efort uriaș. Tot atît de impresionantă este și înțelegerea sensurilor, favorizată de învățătura pe care o deține acest cunoscător solid de coptă, greacă veche,latină, ebraică și aramaică, la care a adăugat o temeinică incursiune în slava veche (se știe că o serie de referințe la spiritualitatea semită se găsesc numai în traducerile vechi slave ale unor texte, iar Gershom Sholem se referă adeseori la aceste surse !). Ultima sa carte reprezintă o incununare a unor preocupări de citeva decenii, o operă de adîncă înțelegere a lumii pe care o cercetează, scrisă cu rafinament și cu limpezime, ceea ce nu este de loc o trăsătură obișnuită a studiilor de egiptologie. Abordînd aproape toate problemele spinoase ale domeniului, Constantin Daniel a tentat o expunere inteligibilă a unor ipoteze adeseori contradictorii și o descriere limpidă a unor realități obscure și uneori confuze prin însăși natura lor. Capitolul consacrat panthemoului egiptean este, în acest sens, unul dintre cele mai clare din cite mi-a fost dat să citesc în materie. Prin semnificația și varietatea lor adeseori halucinantă, „pseudonimele" zeilor egipteni pot să deruteze pe un neavenit. Numele sub care cunoaștem astăzi divinitățile egiptene nu erau cele reale și nici înfățișările curente, iar semnificațiile lor s-au schimbat de la epocă la epocă, timp de trei milenii, precum și de la un centru la altul de spiritualitate, în funcție de preponderența acestora. Constantin Daniel încearcă o justă măsură pentru alegerea sensurilor mai convingătoare, fiind extrem de prudent în ceea ce privește anumite speculații, îndeosebi atunci cînd se referă la presupusul monoteism al egiptenilor (Morenz). Fără îndoială că toate marile spiritualități antice au presimțit monoteismul. S-a spus îndeosebi despre greci că pantheonul lor constituie doar o imagine „literară" a unui monoteism subjacent. Oricum, influențele atît de puternice ale „înțelepciunii" egiptene asupra celor trei forme cunoscute de monoteism sugerează o înrudire de substanță, ca să nu spunem mai mult. Prudența exagerată a lui Constantin Daniel în această problemă este piduitoare pentru conduita sa științifică, deși mi se pare uneori că limitează aprofundarea lucrurilor. Nici revoluția lui Amenophis al IV-lea nu poate fi înțeleasă decît pe un teren bine pregătit, ca și radicalismul lui Moise, despre care textele spun că era educat la „înțelepciunea egipteană".

De asemenea, două dintre cele mai impresionante capitole ale acestei cărți excepționale se referă la limba egipteană și la literatura sa. Trecînd în revistă principalele probleme ale limbii, autorul le situează în contextul istoric și lingvistic mai general, încercînd o abordare sistemică și diacronică în același timp. Limbă hamito-semită, egipteana a cunoscut o evoluție îndelungată, fiind folosită și astăzi în anumite practici de cult, sub forma dialectului bohairic al limbii copte. Este un caz unic în istoria umanității, dacă avem în vedere că nici chineza nu cunoaște atestări de peste cinci mii de ani. Deosebirile între diferitele sale etape istorice, ca și între diferitele straturi ale limbii sînt uneori atît de mari, încît putem spune că avem de-a face cu limbi diferite. Ajunge să deschizi gramatica consacrată de F. Lexa limbii demotice pentru a înțelege că problemele egiptologiei presupun o smerenie ieșită din comun.

Aurel-Dragoș Munteanu

REVISTĂ STRĂINĂ

● **UN NUMĂR** întreg al revistei **littérature** este dedicat problemei „reprezentării" artistice, în termenii unei perspective teoretice actuale, diferită de „mimesisul naiv al poeticelor vechi", cum spune teoreticianul unui mod poetic, dezbătut în forma unui dialog, în urmă cu două decenii, care prezintă contribuțiile din nr.-ul 57 al revistei editate de cunoscuta editură Gallimard, punîndu-le sub semnul unei re-veniri : „Dar iată că, abia sfișiate, vălurile minunate ale iluziei se regenerează în mod spontan, ca și cum episodul n-ar fi decît o peripeție în plus, iute depășită, în viața fără sfîrșit a retoricii și a sensului. Semnalul întoarcerii a fost dat, fără îndoială, în pictură, unde asistăm deja la o înflorire uimitoare a figurativului, dar și în literatură, acolo unde jocurile semnificantului dispar, în timp ce întoarcerea referentului pare inevitabilă". A discuta despre „reprezentare" înseamnă a fi astăzi în avangarda gîndirii artistice, dacă este să acceptăm concluziile cercetătorilor de la Institutul Porter de poetică și semiotică, una din cele mai semnificative concentrări de energie intelectuală dedicată înțelegerii proceselor artistice.

● **MODURI NOI DE GÎNDIRE** artistică impun termeni noi, un cadru de referință care trebuie mediat și înțeles cum se cuvine. B. Hrushovski introduce în discuțiile literare teoria „cîmpului de referință", pentru a înțelege mecanismul complex al relației dintre ficțiune și reprezentare în opera literară. Ficțiunea este definită ca „un ansamblu de propoziții (sau de elemente care vor deveni propoziții într-o anume interpretare), a cărui adevăr în lumea reală nu este specificat". Astfel, un filozof poate spune că enunțurile „fictive" nu sînt serioase, deoarece atunci cînd un scriitor spune că „afară plouă", nu înseamnă că se și întîmplă așa. Benjamin Hrushovski afirmă însă că valoarea unor enunțuri de acest tip trebuie judecată în funcție de cadrele sale de referință internă, „...la care sînt raportate sau la care ar trebui să fie raportate". Aceste cadre de referință constituie împreună un „cîmp de referință internă", care justifică însăși ficțiunea, transformînd-o într-o realitate cu legi proprii.

● **UN STUDIU** de frumoasă ținută despre **Arta portretului la Henry James** semnează M. Ron, purtînd un motto dintr-o lucrare a lui Jacques Derrida : „Cel mai mare mincinos este cititorul". Articolul lui Ron se referă în general la problema portretisticii ca reprezentare, pornind de la prima atestare a unei imagini care poate fi considerată un „portret", o imitație a figurii umane, o reconstruire a chipului său, descoperită în săpăturile arheologice de la Jerricho, într-un sit vechi de șapte mii de ani (mileniul cinci î.e.n.). James este cel care, în **Art of Fiction** consideră că : „Sursa cea mai generală și de altfel singura care asigură succesul unei opere de artă rezidă din caracterul său ilustrativ". Arta are deci ca scop suprem realizarea unei reprezentări concrete a universalului. Analiza felului cum realizează James aceste principii îl conduce pe M. Ron la observații extrem de interesante : „Orice portret este și un autoportret, în măsura în care nu constituie doar o reprezentare care ține locul alteia. El exteriorizează în egală măsură sinele prin exprimarea inevitabilă a caracterului său intim (cel puțin în ochii scriitorului sau spectatorului avertizat). Prin dezvăluirea și expunerea sinelui celuilalt, așa cum este, asemănarea își arogă în mod metaforic o putere magică și devine o armă ucigașă". Practica mincinoasă a portretisticii iamesiene primește înțelesuri noi în această lumină.

● **UN PUNCT DE VEDERE** plin de interes propune Françoise Gaillard în **Cinetica aberantă a corpului social din timpul lui Balzac.** Autoarea pornește de la o disonanță între elementul de comparație : corpul social, și elementul comparat : societatea atomizată la care se referă marele romancier. Trecînd în revistă registrul metaforic balzacian, Françoise Gaillard observă caracterul obsesiv al referințelor „organice" în „fantezia fiziologică" a scriitorului : „Purtată de lirismul evocării, metafora suferă citeva accidente semantice care o conduc pînă la frontiera incoerenței, fără totuși să o împingă dincolo de cîmpul său specific, care este cel al fiziologiei. Bizarériile pe care le înregistrează pe parcurs țin de schimbările de acomodare ale ochiului scriitorului. După cum privește marele oraș ca pe o totalitate organică, ca pe o monadă sau o parte a unui organism mai vast, adică lumea, el devine un corp sau un cap. Desigur, importanța acordată imaginii capului îmbogățește, prin contrast, metafora originală. Ideii de organizare care se degaja din compararea Parisului cu un corp, oricît de monstruos ar fi acel corp, se adaugă, în cele din urmă, aceea a unei ierarhii a organelor și a unei clasificări a funcțiunilor sale".

● **GEORGES BATAILLE** rămîne în actualitate, așa cum probează un recent studiu semnat de Marie-Christine Lala. Reluînd problematica centrală a întregului demers întreprins de Bataille : scriitura și moartea scriiturii, autoarea cercetării evidențiază cîteva etape semnificative ale gîndirii marelui scriitor, încercînd să reconstituie experiența sa interioară, tot mai radicală, depășind estetismul și semnificația comunicabilă din punct de vedere literal/literar (el este cel care a scris celebrul **Haine de la poésie).** Citățm în încheiere aprecierea lui Roland Barthes în legătură cu Bataille, sub semnul căreia se situează contribuția Mariei-Christine Lala : „Cum să-l situezi pe Georges Bataille ? Acest scriitor este oare un romnacier, un poet, un eseist, un economist, un filozof sau un mistic ? Răspunsul este atît de neliniștitor încît se preferă de obicei ignorarea lui Bataille în manualele de literatură ; de fapt, Bataille scrie texte, sau poate chiar numai unul și același text". Noi am spune că este un mărturisitor care sporește luciditatea în lume.

● **UN TITLU** de zile mari propune Ora Avni de la Universitatea Princeton : **Mistificarea lecturii la Mérimée. Citește bine cine ride ultimul.** Scrisul și lectura sînt văzute ca un joc al mistificării : „Problema devine serioasă atunci cînd ne aplecăm asupra cuvîntului «mistificare». A **mistifica,** ne spune Littré, înseamnă «să abuzezi de credulitatea cuiva pentru a te amuza pe socoteala lui». Dar pentru a **abuza,** nu trebuie oare mai întîi să **uzezi** ? Credulitatea este și ea cu două sensuri. Care este linia ce separă uzul de abuz ? Căci pe această linie trebuie să te distrezi ; a minți nu înseamnă să mistifici : pentru ca să existe o mistificare este nevoie ca să se întîlnească intenția de a înșela pe cineva cu efectele și consecințele care ne asigură că victima crede în înșelăciunea la care este supusă. Intenția și consecințele se întîlnesc, efectul îmbrățișează cauza. Comunicarea, de acuma vehicol al unei intenții, regăsește transparența paradisului pierdut. (...) Pe parcursul risului care rezultă, subiectul și obiectul, intenția și efectul scurt-circuitează semnele și realitatea la care se referă, regăsindu-se în încintarea lucrului imediat... sau cel puțin așa își imaginează. De aici izvorăște plăcerea comună a victimei și a celui care mistifică, găsindu-se amîndoi în postură de cîștigători și de complici. **Subiectul triumfă : el ride".**

● **ROMANUL** scriitoarei americane Anne Tyler, **Dinner at the Homesick Restaurant** (Cină la restaurantul dorului de casă), continuă să suscite comentarii favorabile în critica literară. Recenta traducere în limba franceză, cu titlul **Le dejeuner de la nostalgie,** apărută după **In căutarea lui Caleb** și **Insesizabilul Morgan,** este considerată o reușită, contribuind la notorietatea mondială a autoarei, prin finețea reconstituirii de atmosferă burgheză, nevrozată și catastrofică, dintr-o familie americană. Versiunea semnată de Michel Courtois-Fourçi a fost tipărită de editura Stock într-un tiraj de masă. Anne Tyler aduce în literatura americană cîteva din trăsăturile cele mai frapante ale noii generații de romancieri, mai ales inspirația din viața cotidiană, refuzînd în mod aparent subiectele „tari" și evidențiind dramatismul latent al oricărei existențe. Istoria unei familii, o imagine de liniște împăcată, nezdruncinată nici măcar de infidelitatea conjugală a unuia dintre părinți, ascunde de fapt o adîncă destrămare, nebunie și boală continuă. Anne Tyler excelează în dozajul efectelor, pregătind în cele din urmă un deznodămînt cu trăsături clasice, revelatoriu și neașteptat.

● **PROBLEMA** războiului din Vietnam continuă să obsedeze publicul american în termenii unei antinomii morale imposibil de rezolvat. Un recent eseu al lui Murrey Kempton intitulat : „Sfîrșitul paradisului" evocă încă odată dramatica situație a combatanților din anii aceia înspăimîntători, dificultățile reintegrării lor în viața civilă, sensibilitatea devastată de crime și de responsabilități morale pe care nu le pot împărtăși cu nimeni. Îndeosebi este ridicată problema valorii idealului pentru care luptă un combatant, caracterul derizoriu al propagandei care încearcă să mențină spiritul agresiv al unor oameni cu drept la o viață normală, neîmpovărată de fapte reprobabile și de amintiri îngrozitoare. Autorul acestui eseu citează cazuri concrete, mărturii ale unor participanți, apeluri la luciditate și responsabilitate.

Stampe din Germania

Cu riscul dezlănțuirii unei furtuni voi pleca la Marea Nordului să-mi spăl sufletul în gazele toxice ce au început să iasă din bidoanele corodate de apa de mare. Se pare că inteligența americană și înțelepciunea insularilor nu pot fi egalate. Nu avem cum să le mulțumim pentru ideea de a arunca la sfîrșitul celui de-al II-lea război mondial tot arsenalul chimic al lui Hitler în marea cea mare a nordului care acum se răzbună, aruncînd din străfunduri mii de metri cubi de felurite gaze toxice. La Bremen sînt în siguranță (cred). Ricarda mă invită să plimbăm „spiritele" : Asia și Australia (cei doi ciini de pază). Bate un vînt năpraznic. Oricît aș înfunda căciula pe urechi, vîntul șuieră prin toate încheieturile, prin oase. Se zice că primăvara va întîrzia trei săptămîni. „Spiritele" zburdă ca la Ecuator. Asia cred că a intrat în căldurile nordice, aleargă cu limba scoasă de-un cot. Australia din cînd în cînd latră de parcă ar suspina. Se vede că nu s-a asimilat încă. Ricarda dîrdiie demn. Eu abia aștept să mă întorc în Burgul cu fantome. Prefer fantomele, vîntului ce adie dinspre Hiperboreea.

★

Soarele a incendiat Catedrala... În spitalul de alături : zece morți la schimbarea solstițiului. Doctorul Baume îmi spune că în fiecare an se întîmplă la fel. Trandafirul a înflorit și cred că cel mai bine mi-ar face o plimbare în Bremen-Hafen. Pegasul a apărut sleit de oboseală. Unde a fost, nu vrea să-mi spună. Nu trebuie să zbori în lumea lui Dante, Domnule ! Infernul este la doi pași. El însă poate orice și de aceea face pe interesantul...

★

O pornesc agale spre Bremen-Hafen. În centrul orașului nu se poate circula, mii de oameni urlă ca apucați, sînt și mulți copii. Nu înțeleg ce se întîmplă, ce i-a apucat și de frică să nu scoată vreunul pietrele din caldarim și să le dea ideea și celorlalți mă îndepărtez, de la distanță observ că demonstrația este pașnică.

★

Carlos, cel mai bun profesor de gramatica limbii germane din Institutul Goethe, ne propune să facem o excursie de documentare în școlile ocupate de elevi, părinți, profesori, să luăm interviuri și astfel lecția de gramatică să devină practică. Americanii se uită lung unul la altul. Suedezul mestecă în transă ginduri necunoscute, Janinne — poloneza este prost dispusă, Tao nu a venit astăzi, eu și Mutasin sîntem de acord dar sîntem minoritari și propunerea cade... în mod democratic.

★

Satelit. Killer Satelit. Anti-Killer Satelit. Anti-anti-killer Satelit.

„Războiul Stelelor" este programul propagat și finanțat de Președintele S.U.A. încă de acum un an (1983). Piața comună are o supra-producție de unt, carne etc. Nu mai există loc în depozite. Mai bine ard produsele amintite în crematorii speciale decît să ajute țările din sudul planetei unde în fiecare secundă mor de foame cîteva mii de copii.

Nordul miroase a ciine ud.

Scriind această carte, am gîndit un cerc înscris într-un poem cu 13 laturi din care să renasc în miresmele florii de crin.

★

Din camera mea văd o bună parte a orașului. Bremenul poate fi numit Corabia Nordului. În centru tronează Domul cu cele două turle ca două țepe înfipte-n cer. Magnifice sînt răsăritul și apusul soarelui. Te poți uita în soare ca într-un foc ce pilpiie înainte de a se stinge. Amurgul arde, însingerează zările, iarba a incoltit și eu îmi doresc un Pegas înaripat să mă ducă acasă. Acest incendiu îl simt în fiecare zi.

★

Aud că la Hamburg s-a deschis o expoziție „Leonardo da Vinci". Trebuie să existe un dumnezeu al dorințelor. Nici nu termin bine gîndul acesta că cineva bate la ușă. Colegul meu, japonezul de la firma „Sony", mă întreabă dacă nu doresc să-l însoțesc la Hamburg, trebuie peste puțin timp să-și continue studiul în acest oraș. Firma îi finanțează un program de un an în Germania Federală și are dreptul să decidă ce să învețe, la ce Universitate ori Institut în oricare oraș. Gîndesc la expoziția „Leonardo" și accept pe loc invitația.

★

Expoziția „Leonardo" am găsit-o cu ușurință lîngă Hauptbanhof la „Kunsthalle". Este o încintare. Știu multe despre Leonardo da Vinci dar aflu și mai multe. O istorie pasionantă a renașterii, legile structurii, divina proporție, redescoperirea lumii de către om prin om, acest joc măreț al Artei. Totul se ordonează după suflet și după număr. Fanteziile lui Leonardo sînt absolute. Cîte n-ar avea de învățat omul modern din legile armoniei și proporției...

★

Vîntul șuieră înnebunitor. Intru în vestita St. Michaelis-Kirche și ascult Bach. Nu mai simt frigul. Sufletul este năucit de sunetul divin al orgii din St. Michaelis-Kirche. Cînd ies, afară un spectacol de nedescris : în zare mii de pescărușî dansează fantomatic deasupra mării. Este vis ori realitate ? Mă apropii de bătrînul St. Pauli-Landungbrüken căutînd cheiul și pescărușii ce i-am zărit. Intru în cea mai mare gară maritimă a portului Hamburg. Firma maritimă „Prinz Hamlet" organizează croaziere Inter-City, Hamburg — Harwich. La chei văd ancorat un vapor splendid, se numește chiar „Prințul Hamlet". Cît o costa un bilet pe ruta amintită ? Stupidă întrebare, oricum în Anglia trebuie viză de intrare. Mă apropii de chei și simt filfiitul aripilor deasupra capului. Sînt învăluit de mii de aripi. Parcă ar vrea să mă ridice în aer să rătăcesc deasupra mării în acest dans fantomatic. Pescărușii nu se tem, apar în jurul meu, mă învăluie după care se deplasează lent peste voalul mării. Iau asta ca un semn bun...

Dumitru Stancu

(fragmente din volumul cu același titlu)

● **TEORIILE** fizice asupra naturii universului fascinează publicul larg, antrenînd pe specialiștii în domeniu la publicarea unor cărți de mare succes. De curînd au apărut două lucrări ce sintetizează ultimele cuceriri ale fizicii teoretice, încercînd o expresie accesibilă pentru cîteva dintre cele mai dificile formulări asupra naturii lunii. Recenzia lui Martin Gardner din **New York Review of Books** se intitulează **Fizica : sfîrșitul drumului ?,** avînd în vedere cartea lui Paul Davies, **Superforța : căutarea unei teorii unificate a naturii** și Hainz E. Pagels, **Simetria perfectă : în căutarea începutului timpului.** Este interesant însă de remarcat că Martin Gardner folosește un motto pentru eseul său asupra contribuțiilor științifice la care ne-am referit. El citează din poemul lui Walt Withmann **Cîntec în amurg :** „O, minunăție a lucrurilor / — chiar și ultima particolă". Criticul conchide în următorii termeni : „Fizica teoretică se află într-o stare de mare excitație în zilele noastre, de altfel pentru bune motive. Noi descoperiri în domeniul particolelor elementare, combinate cu teorii fizice strălucitoare, sugerează că ne aflăm în preajma momentului cînd vom explica aproape totul. Ei bine, nu chiar Totul, dar tot ceea ce este posibil să fie explicat de către fizică". Adică, destul de puțin, la urma urmei...

● **UNUL DINTRE COMPOZITORII** care au atras pe monografiști în ultima vreme este Charles T. Griffes, mort la numai 35 de ani, în 1920. Ultima carte consacrată vieții și activității sale este semnată de Edward Maisel și este publicată de Editura Knopf. Arthur Berger discută pe larg această carte, cu referințe valoroase asupra operei lui Griffes : „Cînd citești că Charles Tomlinson Griffes a murit la 35 de ani (în opt aprilie 1920), te gîndești desigur la Mozart și Schubert. Dar această asociere ajută numai la evidențierea modului diferit prin care o viață scurtă afectează cariera unui compozitor american de la începutul secolului. Mozart și Schubert au adunat amîndoi, în cîțiva ani, lucrările unei întregi vieți ; ei par să fi făcut totuși ceea ce erau meniți să realizeze, chiar dacă fiecare a lăsat cîte o lucrare importantă în stadiul de nefinisare. Griffes era însă un caz tipic al expresiei clasice din necrologuri : întrerupt în plină carieră, în deplinătatea facultăților sale creatoare. (...) Este deci firesc ca majoritatea comentatorilor să susțină că Griffes a lăsat incompletă opera sa și că nu a realizat toate virtualitățile sale..."

SPORT

S-a mai spulberat un vis

Ieri dimineața. Aseară m-am culcat negru de supărare și, iată m-am trezit în zori cu cocleală în oase și fiere pe limbă. Sînt plin (și mai sînt mulți) de un fel de venin de albine cules din prunii de lîngă balamuc. Va să zică, ieri, Lucescu ne-a suit speranțele pe cele mai inalte roți cu cai mascați, de unde se deschid ințînte o sumedenie de zile strîmbe, închinate oribirii cailor sortiți să se învirtă în cerc la roțile de apă din grădinării. Ieri, mii, sute de mii de oameni, cu vreo douășpe, douășdouă de milioane mai mult decît are Irlanda de Nord, am descoperit c-am îmbătrînit brusc cu patru ani și că Lucescu s-a așezat în balta sălcie de unde au mai ieșit prin timp un Teașcă, un Covaci, un Valentin Stănescu. Mulțumesc din adîncul rărunchilor, nu ne trebuia !

De-a lungul a patru ani, roțile de cașcaval promise de Lucescu și sforarii care l-au învelit în osanale, ritmate și rimate, ca pe un templu budist, s-au dovedit, de cele mai multe ori, mincate de șoareci pe dinăuntru. Cele bune s-au schimbat în parmezan ras pe macaroanele casei. Casă mare, curcan gătit la Capșa, zaiafet, sarailii — sosit clipa încălțării papucilor, fiindcă darul ăsta cu două coarne și coada-mbirligată nu ne era strict necesar în ajun de iarnă, întuneric lung, vifore, polei... E un dar care ne usucă cetina bradului. Și totuși, cum de s-a ajuns aici ?! Unii, care se numără printre principalii vinovați, spun că din lipsă de șansă (ca și cum numai noi am fi lipsiți de noroc pe lumea asta !), cinicii repetă sloganul că celula valahă, nescăldată de sarea oceanelor, nu rezistă iar micile canalii (îți julești coatele de ei prin preajma casei Lucescu) susțin că nu trebuia să jucăm pe 23 August (teren incomplet refăcut), că echipa Irlandei de Nord s-a dovedit mai bună decît a Angliei și că ne-au lipsit două piese de bază : Ștefănescu și Cămătaru. Uite, ca să nu pierdem timpul, vin și admit că avîndu-i pe cei doi craioveni în formație am fi cîștigat, dar cu condiția să admită și Lucescu, în scris sau la televiziune, că fără Rednic, Klein, Mateuț, plus Coraș și Iorgulescu, am fi scos un meci nul. Dacă nu, nu.

Am pierdut pentru că :

— Echipa națională e de mult în declin. Culmea ironiei ! de la turneul final al Cupei Europei. Ajuns acolo prin muncă încordată, dar și prin noroc — cuvînt pe care nu-l invocăm decît la mare ananghie, Lucescu nu și-a mai plecat urechea decît la lingușitori, a cărat în echipa reprezentativă cinci jucători de la Corvinul și doar unul sau doi de la echipa campioană.

— După turneul din Franța, isprăvit penibil pentru noi, toți cei ce au încercat să-l critice pe Lucescu au fost îndepărtați.

— Federația de fotbal și C.N.E.F.S. s-au lăsat cu bună știință la mîna antrenorului Lucescu, admițîndu-i toate mofturile și toate capriciile.

— Iar Lucescu a căzut, (de ce oare ?) în adorația pînă dincolo de margini a echipei Corvinul, formație modestă și fără aproape nici un orizont.

— Lucescu a mai contractat o dragoste nepermisă și pentru Sportul studențesc — altfel cum să-mi explic apariția în Națională, după meciul cu Xamax, a lui Iorgulescu și Coraș și impovărarea cu banderolă de căpitan a lui Hagi ?! Banderola aia să-i fi turnat plumb în ghete ?

Și am mai pierdut, pentru că :

— Lucescu îl ține pe Bölöni în formație, de mult, fără aproape nici o acoperire. La a 87-a selecție în Națională, Bölöni n-a izbutit să expedieze un singur șut pe poartă ; de-acum încolo poate să facă pilaf toate plasele, mi-e egal și pe verticală și pe orizontală ;

— I-a schimbat pe Negrilă, omul cel mai bun din apărare și i-a menținut în teren pe hunedoreni ;

— I-a introdus pe Geolgău în teren cînd totul era pierdut etc. ...

Păcatele sînt mai multe și mai mari. Ceea ce trebuie să facem acum, e să spargem loja din balcoanele prezidate de Lucescu, acest fost extrem dreapta al Naționalei care, ajuns dirijor al ei, a lichidat întîi și-ntîi extremele. Vezi cazurile Orac și Lăcătuș.

Ne-au invins fotbaliștii unei țări cam cît un județ de-al nostru. Dar talentul în fotbal nu se exprimă prin numărul de locuitori ai unei țări. Important e că ne-a invins o echipă care de-abia a izbutit un meci egal în Turcia. Turcia pe care noi am invins-o cu 3—0 și vrem s-o batem și la Ankara, în nădejdea că, în aceeași zi și la aceeași oră, englezii îi vor bate pe irlandezi și vom merge noi în Mexic, să ne cumpărăm căpestre și cai frumoși și rachiu tequilla. Dacă se va întîmpla așa vom asista la cea de-a opta minune a lumii. Însă chiar și atunci eu tot voi cere demiterea lui Lucescu. Pentru că ne-a îmbătrînit într-o oră și jumătate cu patru ani. Dar după cum cunosc eu lumea, lucrurile se vor întîmpla pe dos și englezii, după ce toate echipele lor de club au fost eliminate din cupele europene — pe sfîntă dreptate — vor face tot ce se poate, iar noi știm că în fotbal se poate totul, ca să meargă în Mexic, braț la braț cu cine le e mai aproape de inimă, cuget și simțire. Nu văd leul britanic mincindu-și singur șoldurile și nici scoțindu-și un ochi ca să ni-l dea nouă de dragul lui Lucescu, Rednic, Klein, Mateuț, Andone și Gabor. Cam atît, deocamdată.

Fănuș Neagu

P.S. **Am aflat, în ultima oră, din sursă sigură lecția pe care le-a impus-o Lucescu jucătorilor în pauză : „Înainte și pe ei !" Mă și mir că n-am cîștigat !**

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVIII
43
(1 225)
Sîmbătă
26 octombrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

NEÎNTRERUPTA CREAȚIE

În ecuația progresului și civilizației contemporane, orizonturile culturii ocupă, desigur, un loc aparte. Un proces larg al unei neîntrerupte și prodigioase creații, al unei permanente și cuprinzătoare gîndiri traversează de fapt toate domeniile de activitate și plasează lumea de azi a efortului creator într-o perspectivă care este a însăși realității umane, a umanismului ca centru de greutate al tuturor preocupărilor menite să ridice pe o nouă treaptă o întreagă țară și un întreg popor. Este aceasta linia de boltă în cuprinderea căreia dobîndește sens și amplitudine ca și forța evidenței celei mai caracteristici, semnul și distincția proprii realității noastre, oricărui act politic, economic sau social.

Orizonturile culturii au în toate acestea un reazim specific și se cuprind, indiscutabil, de un ferment în permanență creator. Învățămîntul și știința, bunăoară, sînt inseparabile azi, și caracteristice, în același timp, definirii nu numai a realității în continuă transformare, nu numai a scopurilor prin care se realizează acel tonic și desăvîrșit liant al generațiilor, acea solidaritate a lor în cîmpul acțiunii practice, revoluționare, ci și pentru definirea modalităților acestei realități, a mijloacelor optime, cele mai sigure, pentru accelerarea progresului și civilizației, a edificării socialiste și comuniste a patriei. Din acest unghi răzbat înțelegeri și rațiuni superioare ale muncii și creației, răzbat sensuri și imperative majore ale existenței prin muncă și creație. A învăța este azi o dinamică a tuturor vîrstelor și a tuturor profesiilor, se înscrie în acest circuit inclusiv creația artistică. Literatura și arta se definesc cu atît mai distinct cu cît ele participă la afirmarea sensibilității unei noi epoci a creației și fac din moștenirea și îmbogățirea în permanență a tezaurului nostru de valori un vast cîmp de reflecție și acțiune, o vastă și însuflețitoare operă de conștiință morală, politică și socială. Dimensiunea umanistă a creației stă astfel deopotrivă sub emblema principiilor edificării noii societăți ca și sub acelea ale realității în a cărei configurație materială și spirituală ne regăsim în plenitudinea propriei noastre participări, a propriei noastre identități.

A această lume a învățămîntului, a științei și tehnicii, a unei realități în maximă și exponențială forță a creației prin care se exprimă în bună măsură progresul și civilizația, dezvoltarea actuală și de perspectivă a patriei, constituie și o extraordinară lume a investigării și exprimării artistice. Ea constituie un univers pasionant și deosebit de sensibil al inspirației, o lume față de care literatura și arta pot spune că și-au făcut și își fac neîncetat datoria reliefîndu-i chipurile, frămîntările, căutările și împlinirile, problematica nesfîrșit de complexă prin care bătălia pentru nou atinge și puternice zone de conștiință și ridică nebănuit mai sus sentimentul dăruirii și angajării patriotice.

Semnificația este cu desăvîrșire înaltă și are o motivație politică și socială care ține de imperativele însești ale actualității și a-nume de această nouă etapă în care ne înscriem prin demararea unui nou cincinal, a înfăptuirii programelor și obiectivelor celui de-al XIII-lea Congres al partidului, o etapă a unei noi calități a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate, o etapă a afirmării noastre ca țară socialistă mediu dezvoltată, și ca atare cu o configurație economică, materială și spirituală care stă în temeiul marilor realizări de pînă acum, în puterea unei vaste și însuflețitoare experiențe creatoare care ne certifică de fapt întregul viitor.

Dimensiunile celei mai relevante și mai complexe epoci din istoria noastră își lărgesc astfel considerabil suportul și întăresc, personifică și dezvoltă convingeri și atitudini de conștiință care fac proba în plan material și spiritual a patriotismului celui mai înalt. Sentimentul ca și realitatea unei neîntrerupte și expresive creații susțin orizonturile însești ale culturii și o definesc prin lumina unei neîncetate împliniri.

Luceafărul

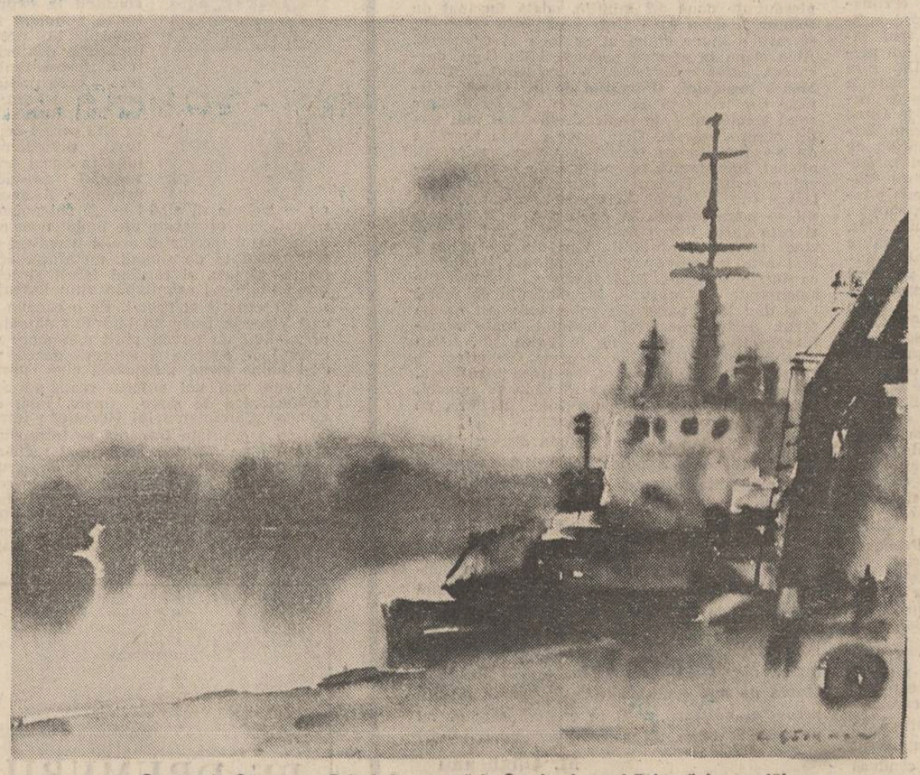

Constantin Găvenea: „Peisaj de toamnă la Șantierul naval Tulcea" (acuarelă)

Rebreanu și contemporanii lui

Unul din criticii cu care s-a confruntat Liviu Rebreanu a fost Eugen Lovinescu. Erau aproape din aceeași generație și între ei s-au stabilit, aproape imediat după ce s-au întîlnit, legături trainice. S-au cunoscut în casa lui M. Dragomirescu, în toamna anului 1909, și Rebreanu se simte atras de acest tînăr „elegant, surizător și indulgent", cu toate că „nu era iubit, nici măcar simpatizat de scriitori". Pe o carte poștală, datată 2 decembrie 1909, înfățișînd pe Emile Faguet la biroul său de lucru, Lovinescu nota : „Îți trimit o carte cu divinul Faguet (...) Nu uita să-mi mai scrii pentru a mă pune în curent cu ce mai faci, cum te-ai aranjat și ce mai scrii nou". Un postscriptum dezvăluie un interes mai concret al criticului : „Știți că ziarele din Ardeal nici n-au vrut să anunțe cartea mea !!!". Aflăm, dintr-o ulterioară scrisoare, că Liviu Rebreanu, care îi expedia, la Paris, regulat ziarele, se ocupa și de „serviciul de presă" al volumului **Critice**, tipărit în editura Socec, și al monografiei **Grigore Alexandrescu**, ce urma să apară în curînd. „Mă bucur că ai intrat la „Ordinea" (...) Am convingerea că ai să prinzi rădăcini la noi" — profețește Lovinescu, dar își sfătuiește confratele, de-abia sosit din ținutul Năsăudului, în București, să-și găsească o „bază de sprijin".

Cînd Eugen Lovinescu va avea într-adevăr o revistă, relațiile dintre cei doi literați vor deveni și mai strînse. Directorul „Sburătorului" aflat, în vara anului 1919, la Fălticeni îi transmitea lui Rebreanu „lămuriri redacționale" : să introducă „mai multă literatură rămasă pe lături", să adune „material nou de la scriitorii noștri cunoscuți și colaboratorii obișnuiți pentru numerele viitoare", să ia seama că, în nr. 18/1919, a pus prea multă literatură a „celor ce vin" și că, în materie de sumar, e nevoie de „oarecare amestec abil", să pregătească pentru nr. 26 tabla de materii pe jumătate de an, așa cum au procedat cei de la „Însemnări literare", să urmărească corectura multiplelor greșeli de tipar, în special cele privind pe Elena Farago etc. Liviu Rebreanu gira și responsabilitatea financiară : el trebuia să ducă pe colaboratori la Benvenisti, pentru a le plăti onorariul, „contra chitanță".

S-ar părea că tenacele scriitor ardelean juca un rol de docil executant. Dar, din corespondența acelor ani, reiese contrariul. De pildă, în privința rubricii **Săptămîna lui Caliban**, Lovinescu îl întreabă „indignat" pe Rebreanu cine a pus-o, „cînd noi am socotit-o inoperantă". Ce se întîmplase ? În nr. 17 din 9 august 1919 al „Sburătorului" a apărut un articol, **D. Iorga autor dramatic**, semnat Caliban. În prima parte, se depănau amintiri din vremea colaborării la „Neamul românesc". Ceea ce-l putea supăra pe Iorga, de dușmănia căruia Lovinescu se temea, nu erau aceste anecdotice amintiri, ci partea a doua a notei, în care misteriosul Caliban (numele lui adevărat nu era cunoscut lui Lovinescu) își amintea cu lux de amănunte cum a căzut la Teatrul Național din București piesa profesorului **Învierea lui Ștefan cel Mare**, jucată numai datorită intervenției ministrului Duca, cu toate că la Iași fusese un „dezastru". Deși în însemnarea **Cu privire la Săptămîna lui Caliban**, Lovinescu se desolidarizează de atacul în sine, iar, prin scrisoarea către Rebreanu din 12 august 1919, dă indicații să se suprime „toate atacurile la adresa lui Iorga", peste un an, în nr. 18, 19, 20 și 21 din „Sburătorul", criticul va publica articolul **N. Iorga** — o schiță de portret în **aquaforte**, în comparație cu Maiorescu și chiar cu sine însuși. Maiorescu „era un arhitect solid", Iorga „un romantic imaginativ" : „Neputîndu-se stăpîni amănuntele le lasă să crească luxuriant și parazitar peste subreda schelă a construcției lui". Iorga ar fi „un tribun de convingeri variate, impresionant ca formă, dar de o obiectivitate nulă..." Eugen Lovinescu crede că el personal practică un impresionism „saturat de scepticism", iar N. Iorga era tot un impresionist, dar „de natură dogmatică și apostolică". Caracterizări precum „cap antifilosofic", „unilateral", cu „formulele lui simpliste", deși savant dozate, vor greva asupra relațiilor Iorga-Lovinescu de mai tîrziu. În toată această tactică supravegheată, se amestecă permanent Liviu Rebreanu. El își permitea introducerea unor note care lui Lovinescu nu-i conveneau. Cine altul ar fi regizat seria de articole polemice, intitulate **Săptămîna lui Caliban**, dacă nu cel care avea revista pe mînă în vara anului 1919 ? De altfel, de această realitate era conștient însuși N. Iorga, așa explicîndu-se tonul violent al cronicii sale la **Ion**. Rebreanu nu republică poezia Elenei Farago, **La poarta grădinii cu gardul de zid**, cum îi scrisese directorul, ci introduce doar o eroată, deși acesta îi specifică clar că „are obligațiuni față de dînsa", amînă sau nu mai publică deloc colaborări pe care Lovinescu le voia tipărite imediat.

Ne-au atras atenția, în corespondența invocată, îndemnurile pe care Eugen Lovinescu le adresează confratelui, de a publica proză proprie în „Sburătorul" : „Nu uita să dai și d-ta vreo nuvelă, căci contribuția d-tale literară a fost pînă acum din cele mai modeste". „În primul rînd va trebui să cauți să dai cel dintîi exemplul

Stancu Ilin

Continuare în pag. a 6-a

ANTOLOGIE SCOLARA

Eu sînt

Eu sînt o sabie înlăcrimată
pînă la umeri coborît
în pămîntul roșu al toamnei.
Ochilor mei se-arată cerul
ca prin acoperișul ars al unei case.
Dați liniște simțirii o, nori îndepărtați
aluat suav și răsuflare mai curată
decît a plantelor în nopți geroase !
Dați liniște simțirii voi suflete ușoare
ca-n jurul meu vă stringeți
precum o plasă rară !
O sabie înlăcimată sînt ; cea care m-a purtat
pe frunze roșii s-a culcat să moară...

Marius Robescu

Ninge la izvoare

Rămasă singură pe lume, Cartea poetului se desprinde din lăcrimariul sever al bibliotecii și-mi cade peste umăr, ca un avertisment, lovindu-mi raza ochiului tulburat — amintindu-mi, reamintindu-mi mereu începutul acelei sfioase prietenii atît de atentă la premoniții : ninge la izvoare... Împotmolite în stea, degetele poetului au rupt baierele destinului și au căzut înfipte în țărîna propriului trup : „tremurînd de frig / cu amîndouă mîinile îmi trag / pînă sub bărbie / propria umbră !"

Devastatorul continent al copilăriei — cel care topește elementele calde și zgrumțuroase ale vieții în picurii unor entități emblematice — acest tărîm matricial se revelă poetului, pretimpuriu, cu misiunile lui tragice : „tot copil și pe atunci / răcorindu-ți degetele în pulbere / atingi din greșeală / fața timpului plină de viermi". Sever în formula propriei sale delicatețe, abstras în extaza-i profundă, mărturisind în afară doar seninul unor cutezătoare combustii. Marius Robescu a trecut printre noi, fără spectacole și trufii, cu fruntea curată și nestricată de grimasa vremilor convulsive. Desigur, știa : fusese inițiat : „eu bunăoară simt / că ieșind din pîntecul mamei / pe loc am îmbrăcat țipînd / armura de aer a eternității". Marius Robescu a murit înconjurat de un nimb de glorie. Era datoria vieții trecătoare să-și recunoască augurii.

Lacrima acestei toamne ne-ngroașă ființa cu tristeți mai grele decît trupul. Poetul pare a se fi rupt de Cartea sa precum frunza de arbor, precum lumina de stea, precum — totdeauna — forma de idee. De acum poetul dă mărturie : „prea bine semăn cu Bacovia". Inima de platină a cedat. Poezia rămîne. Grăbit și modest. Poetul se retrage cu pudoare : „Asta e iubite cititorule / lecția mea. / Cer iertare supus".

Gheorghe Istrate

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Proză scurtă și psihologică

Un remarcabil autor de „short stories", inteligibil, abil, ironic, este Tudor Octavian, pînă mai ieri romancier trepidant („Noiembrie, viteză") și fantast („Banda lui Möbius"), amator pînă acum de „proză scurtă", directă și cu o relativă proporție de fantezie. „Istoria unui obiect perfect" (1981) e o astfel de culegere insolită, cuprinzînd 14 schițe și nuvele, de valori diferite, concepute dintr-o optică, în fond, irepetabilă, prozatorul fiind un fantezist și un ironist, pare-se de speță fină. Îndărătul acestei tematologii colorate, proza lui Tudor Octavian e reductibilă, totuși, la un număr de elemente care o fac omogenă și greu de confundat.

El și-a ales, spre a așeza în colimator, o umanitate mediocră și aproape caragialescă, de felul musilianului „om fără însușiri", percepută nu dramatic ci umoristic și ironic. Mulțimea aceasta de meseriași „naivi", gospodine, „savanți" rătați, agricultori închipuiți și bovarici, contopiști, ingineri fără talent, inși de tot felul, zăpăciți de o mișcare vertiginoasă de lumini, e văzută de Tudor Octavian cu un microscop scientist, atent cu minuțiozitate la reacții, uimit ca un descoperitor atunci cînd a găsit în chimia conduitei o reacție fără precedent. Omul e, de altfel, un behaviorist din clasa americanilor, de soiul lui Salinger și, mai aproape de noi, un K. Vonnegut jr, cu însă o volubilitate irepresibilă : el comentează totul, precum un prozator picaresc care cirtește în contra personajelor, face cu ochiul către cititor, pune în dificultate pe unul și pe altul ca și cum ar voi să-i facă și mai ridiculi. Un soi de antipatie față de materia prosastică, vizibilă peste tot, reduce stilul propriu-zis la o nesfîrșită birfă subțire, de bărbat inteligent, al cărui scop e de a compromite, cu ironie, genul nobil prin observații umile.

De altfel, Tudor Octavian a descris cazuri de succes social și de prostie morală, cu sentimentul că „așa ceva nu este posibil" (în „Cronica de la Miana"), mania colecționării jurnalelor („Anul de hîrtie") spiritul întreprinzător țărănesc și bovarismul turiștilor ignoranți („The Peas Fondation"). Într-un loc, gemelaritatea dă sugestii morale aiuritoare („Gemenii iubind gemene"), altundeva impresia de absurd izvorăște din neînțelegerea pur lingvistică, adîncită, într-o călătorie în străinătate, de o translatoare stupidă („Maria, Maria, Maria").

„Istoria unui obiect perfect" (titlul unei schițe, generalizat asupra volumului întreg) conține un caz de repetiție mecanică de gesturi, reacții și propoziții răsfrînte în povestirea sinuciderilor, aproape rituale, dintr-o familie de armurieri, ai cărui bărbați își iau viața, la vîrsta înaintată, cu același pistol multicentenar. „Sigismund I, al naivilor" examinează biografia unui tocilar, pictor de firme în timpul liber, ajuns prin insistenta nevestei și a unui critic de artă, o mică celebritate în pictura „naivă" (pe culmile gloriei omul, desigur, moare în chip stupid). „Salvat și salvator" conține inexplicabila legătură între un profesor universitar, specialist în logică, și un mitocan, Vintilă, pe care acesta îl salvează de la o moarte prin înec. Înapt de a stinge relația cu „salvatorul", „logicianul" serios e subjugat de ilogica purtare a insului trivial și mediocru, abandonîndu-și familia, treburile, cariera.

În fine, „Destinul cetățeanului V. Nelu" e alegoria scriitorului mediocru, văzut în chipul unui contopist avid de celebritate care întocmește „corespondențe protocolare" din ce în ce mai fanteziste și mai înzorzonate. „Coeficientul R. U." (catagrafia unei neînțelegeri familiale) și „Inteligența medie la bărbați" (studiul reacției de stupefacție, produsă, de o femeie inteligentă, celui care o acostează golănește pe stradă) aduc evenimente noi nu însă și psihologii inedite, căci prozatorul s-a fixat într-un

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 2-a

În acest număr : Fondul principal al culturii române ● CENTENAR REBREANU ● «Cuibul visurilor» ● Itinerar biografic de Sînziana Pop ● Proză de ● Nicolae Cristache și ● Andra Căpităneanu ● Poeme de ● Dim. Rachieri ● Liliana Ursu ● Cristian Simionescu ● Mihai Dușescu ● Aurel M. Buricea ● Adriana Sitaru ● Toma Grigorie ● Civilizație Românească de Corneliu Vadim Tudor ● Rememorări de Mircea Micu ● Poșta redacției de Ion Gheorghe ● Probabil/posibil de Voicu Bugariu ● Cumpănă de George Alboiu ● Confabule de Iulian Neacșu ● Sport de Fănuș Neagu ● Mapamond

Fluierul

Începuse povestea cu omul plecat în război, el cum era, era un om simplu, știa să tragă cu arma, plecase pe un front și nimerise pe altul, el cine era, el era un fost soț și-un fost părinte, și ținea legătura cu ai lui doar visîndu-i. El îi visa de acolo, de pe front, din tranșee, atunci cînd ațipea cu bărbia sprijinită în baionetă. Și visîndu-i astfel, și nu cu busuioc sub cap, visul său era un coșmar, pentru că-i visa legănîndu-se pe ape, și el stătea pe un mal și nu mai putea să-i ajungă. Ai lui, soția și fiii, îl visaseră mort. A fost luat prizonier și venise toamna, de unde știa el că venise toamna, a fost întrebat, păi cade frunza, știe tot omul a fost atunci răspunsul lui. Și-n timp ce nu una, ci sute de frunze cădeau din înalturi, deși nu era nici un copac de jur împrejur cale de nu știu cîți kilometri, el, soldatul, a fost condamnat la moarte. A trebuit să-și sape groapa, nici prea adîncă, nici prea largă, atît cît să încapă într-însa un stat de om, statul lui. La picior, arm !, s-a spus nu știu în ce limbă, plutonul, nu era un simplu pluton în marș, trebuia să execute acolo, în plin cîmp,

Areta Șandru

Continuare în pag. a 2-a

ARHIVA SENTIMENTALĂ

Permanența principiului Yin (V)

Paul Anghel

Într-una din arhivele anterioare ar fi trebuit să ne ocupăm de injurătură, ca ripostă neputincioasă a lui Yang față cu supremația lui Yin. Chestiunea e importantă, fiindcă Yang, prin acest procedeu neloial, nega însăși ființa, trimițînd-o la originea ei, în neființă. Gest pe cît de imberb pe atît de ineficient. Nu se poate nega, spuneam eu, ceva ce există, ceva ce are ființă. Din acest punct de vedere, al eficacității, dar și al valorii literare, ripostă lui Yin e net superioară — blestemul.

Blestemul nu neagă ființa, dimpotrivă, o confirmă și o întărește în forma ei aberantă. Blestemele încep cu „să fii (să fie, fir-ar)" punînd la lucru verbul ființei, pe sublimul a fi, în fixarea exemplară a unei forme negative, care e conjurată să rămînă așa pînă la capătul vremii. Ea, pe ea însăși să se autodepășească, pînă la anulare, dar nici atunci, ci abia atunci cînd s-ar milostivi cineva s-o dezlege din blestem.

Curios e faptul că, deși există blesteme de tată, mos, frate, văr, nepot, deci de toate rubedeniile masculine, numai blestemele feminine sînt revelatoare pentru valoarea speciei, deci blestemele de mamă, soră, fată frumoasă, fată părăsită, nevastă înșelată, copilă amăgită, copilă pribeagă ș.a.m.d., acestea punînd evident în lumină sensul defensiv al blestemului, care în fond nu-i altceva decît conjurarea ca răul provocat de cineva unei ființe fără apărare, să se întoarcă înzecit și înmiit asupra aceluia pînă într-al nouăzecisinouălea neam.

Artur Gorovei în lucrarea lui clasică „Descintecele românilor", recent reeditată, la Minerva, sub titlul „Literatura populară", vol. II, nu tratează blestemul ca specie

Continuare în pag. a 7-a

Dincolo de proba filologică

Romanul românesc actual are mai multe direcții de evoluție și chiar dacă performanțele sînt inegale varietatea formulelor confirmă vitalitatea literaturii noastre. O privire globală surprinde cîteva tendințe prioritare care acordă specificitate momentului actual, oferind totodată argumentele unei dezbateri. Pornind de la dihotomia tipologică proză de ficțiune / proză realistă observăm că romanul românesc a excelat și excelează în continuare pe direcția fabulosului arhaic, a construcțiilor mitice și parabolice. De la Eugen Barbu și Fănuș Neagu, romanul de această factură a dovedit vocația prozatorilor noștri pentru ficțiunea arhaizantă în care elementele autohtone se combină într-o viziune originală, inscrisă organic în tradiția spiritualității noastre. Alături de această direcție stă formula „realismului fantastic" și a „lumii ca spectacol" vizibilă în romanele lui D. R. Popescu sau George Bălăiță. Victorios în cîmpul ficțiunii, romanul românesc își încearcă forțele și pe terenul concret al realității. La acest tip de romane mă voi referi în cele ce urmează. În primul rînd trebuie spus că interesul romancierilor a glisat dinspre obsesiile psihanalitice (dominante în anii 60) spre **problematica socială**. Această recuperare a socialului e un bun cîștigat. Cu atît mai mult cu cît nu se repetă sociologismul rudimentar al anilor 50, încercîndu-se depistarea unei formule (viabile artistic) a **omului-în-societate** fără sacrificarea notelor individuale. Există însă unele aspecte simptomatice care împiedică multe din aceste romane să devină convingătoare, să se impună ca universuri credibile și valoroase ideologic și literar. Dacă ar fi să ne referim la expresivitate, le lipsește o construcție riguroasă, o epicitate articulată și verosimilă axată pe fapte reale. Observăm în romanele unor Augustin Buzura sau Nicolae Breban, ca și la alții (ca să ne referim numai la autori de primă referință) o tendință de aglomerare a detaliilor, de exagerare a dilatării faptelor nesemnificative pînă la anularea curgerii epice și alunecarea în prolixitate. Claritatea demersului narativ și ideatic e obturată de stilul redundant, eseizant, romanele devenind pline de paranteze și divagații inutile care sacrifică acuratețea mesajului. Există o predispoziție pentru dizertații morale greoaie (exemple numeroase găsim în prozele lui Octavian Paler) nesprijinite pe nervura epică și devenind astfel obositoare. Tendințele de psihanalizare și de complicare a existențialului fac nu o dată aceste romane ilizibile pe porțiuni. Asistăm, cred, la un **alexandrinism formal** neadecvat abordării romanești a realului. Dacă acești prozatori au evidente merite în direcția radiografierii unor aspecte ascunse ale vieții, în schimb sensația de **nestructurare** globală a materiei epice e adesea stînjenitoare. Paradoxal este faptul că stilul prolix al multor romane de actualitate vine tocmai dintr-o prea mare atenție acordată frazării, dintr-o exagerată preocupare pentru detalii stilistice. Și asta în defavoarea globali-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

FLORIN BĂNESCU: «Moara de apă»

Moara de apă de Florin Bănescu poartă subtitlul „povești din sat". Denominația de „poveste" nu este folosită la întîmplare. Poveștile lui Florin Bănescu au în ele ceva fabulos și atemporal. Deși există undeva orașul, scris cu O mare, deși există și citeva evenimente care intersectează viața satului, cel cardinal fiind primul război mondial, satul lui Florin Bănescu este și nu este prins în marile ițe ale lumii. El trăiește cu egală participare în trecut și prezent și această dublă și spectaculoasă apartenență încearcă s-o surprindă prozatorul folosind proiecția poveștii, care îngăduie atît elementul realist, cît și pe cel care iese din cadrele realului. **Moara de apă** continuă volumul precedent al lui Florin Bănescu **Calendar pe o sută de ani**, cu care face practic corp comun, prin personaje, unghi de abordare și stil. Aici se află interesanta „poveste" a unui țăran care se duce la uzină, dar care revine în sat **(Cu torogoata sub pruni)** atunci cînd descoperă că mersul său la oraș este înțeles ca o dezicere de sat. Luță, omul cu pricina, este taragotistul faimos al satului, care cîntă seara sub pruni spre satisfacția tacită a satului. Dar deodată Luță nu mai cîntă seara. Pricina stă în schimbarea felului său de trai : a plecat la uzină ,face naveta și orele de cintec de sub pruni nu-și mai au locul în noul său regim de viață. Luță muncește ca toți navetiștii și la uzină și acasă, ceea ce face din el un alt om. Un ziarist în căutare de subiecte exemplare dă peste acest țăran care a devenit muncitor și a renunțat la pasiunea lui artistică rurală : tărăgoata. Ziaristul se documentează, la uzină și în satul lui Luță, căruia-i vizitează casa scriind un articol despre un țăran care s-a lăsat convins de avantajele urbanizării, va renunța și la gospodăria sătească și la taragoată și se va muta la oraș. Articolul are un efect invers : Luță vine acasă, cîntă trei zile-n șir seara sub pruni, cum n-o mai făcuse de mult, se duce la uzină, își desface contractul de muncă, își ia drepturile și-l lasă pe ziaristul cu pricina în plină stupefacție. Explicația este mai subtilă : pentru Luță, uzina, orașul nu erau ceva definitiv, ci ceva pasager, iar prezicerea ziaristului n-a făcut decît să-i lămurească incompatibilitatea ascunsă dintre el și mediul în care intrase. Luță vrea să rămînă țăran și se întoarce ostentativ la tărăgoata lui. Ceea ce nu-i împiedică pe ceilalți țărani din sat să fie mai departe navetiști.

Satul este în cartea lui Florin Bănescu o chestiune de opțiune adîncă.

Dedicația **Morii de apă** este și ea lămuritoare: „Fiului meu acest sat și aceste povesti. / Pentru că fiecare om trebuie să aibă un sat al lui." **Cum s-au pornit morile de apă (Primăvara bătrînilor)** este altă poveste despre opțiunea pentru sat dintr-o perspectivă mai lămuritoare. Este și aici vorba despre un om plecat din sat, care se întoarce în sat. Dar este vorba despre o „mărime" : Miai Bona, care a ajuns „mare" undeva pe la raion, pe la regiune, pe unde nu se știe, dar sigur la Oraș, și sigur mai mare decît primarul. Florin Bănescu descrie, fără a dramatiza, un conflict de mentalități și de competențe. Primarul înfățișează aici „obsedantul deceniu", dar Florin Bănescu nu se pierde în descrieri negre sau pitorești. A fost o vreme a uciderii cailor, dar ea s-a exprimat în satul lui Bănescu, mai ales, prin oprirea morilor de apă. Fiecare familie veche își avea moara ei de apă, simbol al independenței și al vechimii. Ea se afla pe locul cutăruia și-i purta numele, dar erau mori colective, morile satului, indicația de a-i trece la chiaburi pe relativii lor proprietari fiind abuzivă. Satul a ieșit cum a ieșit din acest necaz, dar n-a scăpat din al doilea : primarele a hotărît ca morile să fie închise, tot omul să meargă la „moara mecanică". Morile de apă se închid, se coșcovesc, intră, deși vizibile încă, în zestrea de amintiri a satului. Aici se pronunță, în felul atenuat de a-l prezenta al lui Florin Bănescu, conflictul de mentalitate și de competență. În sat sosește la ai lui Miai Bona, mărimea plecată din sat și primarul se frămîntă : se cuvine să-l aștepte în vizită sau să se ducă el. Pînă la urmă primarul este invitat de Miai Bona la o întîlnire cu oamenii din sat sub teiul adunărilor obștești. Primarul vede cum îi trec pe sub ochi toți bătrînii satului, toți foștii morari ai satului și atunci înțelege : Miai Bona îi dă o lecție. Peste puțină vreme morile de apă își deschid scocurile, își refac fațadele și merg. Se repară o eroare, satului i se restituie o demnitate.

Cartea lui Florin Bănescu constituie o deschisă apologie a umanității rurale dar nu sub ungiul pitoresculul, al anecdoticului, ci sub unghiul valorilor morale și spirituale pe care satul le-a conservat. Un loc special îl ocupă în poveștile sale teiul din sat sub care s-au făcut vechile adunări ale obștii pe cînd era condusă de „chineji". Este după „nucul lui Odobac", după „salcimul" Moromeților, un alt copac simbolic, care rezumă un univers. În mintea bătrînilor din sat figura lui Iorgovan se amestecă cu a unor figuri mitice de aiurea, într-un hibrid semnificativ pentru aura pe care autorul o acordă acestei umanități rurale stărnitoare în vechile ei deprinderi. Satul lor, vrea să ne spună Florin Bănescu, este centrul universului, totul în el e etern. Dacă ies din el, țăranii o fac pentru a participa la ceva durabil. Așa este povestea lui Filon care pleacă cu sania, pe care pune un tricolor, iarna, pe dibuitelea, către ceea ce avea să fie adunarea de la 1 decembrie 1918 pentru proclamarea Marii Uniri. **(Adaos la Calendarul pe o sută de ani — Sania cu tricolor).** Prin Filon satul participă la marele eveniment, dar se retrage după aceea la el acasă, participînd intermitent și numai la momente de cotitură la viața care-i dincolo de hotarele lui. Poveștile sînt mai ales evocări de oameni, configurează portrete, decît narațiuni cu accent pe epic. Florin Bănescu procedează protocolar, fiecare „poveste" are un lung ceremonial introductiv, esențial, fiind portretul rezultat, al lui Filon, al cutărei babe, al lui Blaj, al lui Milu Calu, mai mult enunțat decît rezultat din mișcare. Povestitorul există, nu se ascunde, este intermediarul, își asumă un rol, este călăuza și girantul veridicității. **Lotrind prin vreme (Dorul de pădure)** este povestea unui Laie, care reeditează în vremea în care haiducii au ieșit din obicei, conduita acestora, adaptată împrejurărilor. Lăsat la vatră în cel de al doilea război mondial, Laie păzește satul cu un automat legat de git. ca semn că spiritul de independență și voinicie al locurilor nu moare. Sînt și niște fierari. Plicănești, care-și au „cîntul" lor, un Milu Calu, care și-a pierdut de două ori mințile, odată fascinat de comori, a doua oară dintr-o explozie pe front, și care a ajuns crainicul cu toba al primăriei. Abia acum în această postură, Milu Calu, descoperă de-adevăratelea o comoară. **Marea Moară mecanică, (Poveștile de la Oraș)**, dispune simetric față de cele din sat, au desigur rolul elementului de contrast. Ele sînt mai puțin despre orășeni. Cînd apar această tendința de a-i înfățișa cu orizontul uman micșorat, alienat, împrumută pagini o notă tezistă. Miezul poveștilor îl dau tot oamenii din sat proiectați într-o lumină baladescă, mitizantă. Blaj nu se poate adapta la oraș, dar el îl colindă și este văzut într-o mulțime de locuri, terorizînd reținta celor inteliniți. Una din aceste imagini este sugestivă : pe un cal alb înspumat, ca într-o vedenie, Blaj străbate intersectiile aglomerate ale orașului, iar mașinile de metal i se dau la o parte din calea lui : „Și ca un făcut, declară portarul hotelului, toate semafoarele treceau pe verde în calea lui. L-am urmărit, din ochi, pînă departe. Semafoarele erau pe verde, orașul, tot, își ținea răsuflarea, iar el trecea de parcă fără să vadă pe nimeni, se ducea, dispărea din privirile noastre, pe calul său alb ca spuma norilor...".

Validă în plan estetic, în ciuda discursivității, proza lui Florin Bănescu este interesantă și prin mentalitatea căreia-i dă expresie literară. Nu este deci numai o evocare, ci și o invocare. Prozatorul vorbește despre personajele lui ca despre niște ființe tutelare. Procesul este cel descris de Lucian Blaga cînd observa în subconștientul americanului imaginea indianului sacrificat pentru lumea de zgîrie nori, adică a „marii mori mecanice". Florin Bănescu nu este nici primul, nici ultimul care mitizează această lume, dar **Calendar pentru o sută de ani** și **Moara de apă** probează conștientizarea acestui proces al mitizării, ceea ce conferă cărților lui pe această temă un interes particular.

M. Ungheanu

BACOVIA — ROMANUL FAMILIAL (II)

În limbajul de atunci al stării civile, mama poetului, Zoe, apare „de profesie menajeră", iar mai tîrziu — „casnică". În actul de deces e trecută ca (fostă) „proprietară". Femeie prolifică, a născut, între 1876 și 1888, opt copii : cinci fete și trei băieți. Atribuțiile sale se limitau la gospodărie. Se spune că iubea florile, că avea patima cititului și că priza tutun. Lecturile sale erau naive, superficiale, interesate de ineditul și de senzaționalul subiectelor : ultima, cu emoțiile ei, le obnubila, de fiecare dată, pe cele anterioare. Anumite mărturii lasă să se întrevadă că era vorba de atașament nevrotic față de carte. Celelalte ocupații așa-zis artistice (cîntatul la clavir, brodatul etc.) îi mascau, de asemenea, neurasteria.

Între cei doi soți existau diferențe de vîrstă, de structură sufletească, de educație. După înfățișarea din niște portrete tîrzii, executate prin 1895, nu par prea potriviți. Zoe, de treizeci și șase de ani atunci, are ovalul feței plin, tenul neted, proaspăt. Părul scurt, „permanent", fruntea acoperită cu zulufi, arcadele sprincenelor mărite, ochii neliniștiți, buzele strînse într-un rictus spre dreapta, bărbia apăsată pe cutele de grăsime dau chipului său un aer atît, sfidător. Gustul ei vestimentar e departe de a fi impecabil. Peste un jerseu reiat, negru, poartă un taior de stofă cafenie, cu revere de atlas liliachiu, răsfrînte larg, brodate, prinse la bază, pentru a-i sublinia talia, cu o pafta instelată de mătase de aceeași culoare. Lui Dimitrie, care e de cincizeci sau cincizeci și doi de ani, pieptănătura cu cărare pe mijlocul creștetului și barbetele îi tesesc fața sanguinolentă, placidă, surpată parcă în bustul îndesat, rigid, strîns într-o tunică de postav. Ochii mici, apropiați privesc nesigur din adîncul obrazului întunecos. La bătrînețe, încărunțit, arăta — cel puțin așa apare într-o fotografie — relaxat, senin. Căsătoria lor, ca atîtea alte uniuni familiale din acea vreme, își avea originea într-un aranjament, iar continuarea ei, în pofida unor neînțelegeri ceva mai adînci se datora respectului mutual pentru o convenție acceptată. O separare de cîțiva ani la începutul secolului, poate fi totuși dedusă din faptul că domiciliază la adrese diferite : Zoe în strada Gimnaziului nr. 4 (actuala secție memorială), Dimitrie în strada Bacău-Piatra nr. 80. Menținerea „fațadei" s-a realizat, desigur, printr-o serie de concesii, prima dintre ele fiind divizarea autorității : bărbatul domină în prăvălie, vede singur de afaceri ; la rîndul ei, femeia orînduiește după propria-i voință viața casnică. Faptul acesta va avea consecințe asupra educației copiilor care se atașează de mama lor, prezentă permanentă, și ignoră de la cine li se trage binele, atît cît era. Pentru ei, tatăl e bărbatul prea puțin îngrijit, stingaci, care vine, crezînd că face o mare bucurie, cu buzunarele pline de zaharicale. Cînd cresc, îl simt străin, demodat, penibil prin mentalitate. Dezavuîndu-l ca băcan, îl mută, sugestionați de Zoe, cu imaginația în trecut. Fusese locotenent în garda civică, în uniforma căreia (tunică de postav albastru încheiată cu șapte naturi de aramă și avînd pe mînecă, în trese de aur, fixat gradul, pantaloni din postav negru tiviți cu paspoal galben, cravată roșie în trei colțuri, de lînă, trecută după guler, centură cu o cataramă reprezentînd statuia libertății sub care era inscrisă deviza „Onoare, Patrie. Libertate", pălărie din pîslă neagră cu fundul ascuțit și cu boruri largi, cu cocardă tricoloră și penaj roșu) prindea o alură distinsă, marțială, se transfigura. Atracția față de soțul și tatăl fictiv trădează nu numai o inclinație mitomană, ci și criza raporturilor cu soțul și tatăl real.

Dincolo de relativa bunăstare materială, în familia lui Dimitrie Vasiliu pot fi decelate, de-a lungul anilor, numeroase probleme și nemulțumiri. După căsătorie, cam la doi ani o dată, uneori însă la intervale și mai scurte, timp de mai bine de un deceniu, se ivește cîte un copil. Gheorghe, viitorul Bacovia, e al patrulea. La nașterea sa (4/17 septembrie 1881), părinții domiciliau în strada Roman nr. 103, într-o casă care devenise improprie atît ca locuință cît și ca băcănie. Situația aceasta l-a obligat pe Dimitrie Vasiliu să solicite, în ianuarie următor, primarului urbei Bacău, aprobarea, „pentru construirea unui acaret", pe locul celui vechi, după un plan alcătuit de arhitectul Kossner în cadrul stilului impus de autorități. Lucrările au durat pînă în toamnă, fiind verificate etapă cu etapă de reprezentanții serviciului tehnic și ai consiliului local de igienă care tocmai trecuseră la impunerea unor măsuri ferme de sistematizare și salubritate. Deși aparent spațios (avea cinci camere de mărime mijlocie și trei mai mici, două antreuri, pivniță și boltă) și luminos (în proiect figurează nu mai puțin de trei uși și opt ferestre), acaretul, din cauza dublei sale destinații și a situării cu fața spre apus, nu era totuși, chiar de la început, îndeajuns de confortabil. Între timp familia continuă să se înmulțească, astfel că în 1888, odată cu nașterea lui Constantin (care, ulterior, ca ziarist, va semna cu pseudonimul C. Vasiliu — Langa) sînt, cum am anticipat, opt copii, din care șase sub zece ani. Lor li se adaugă Paraschiva Vasiliu („bunica Pachia"), prezentă deseori aci, băieții de prăvălie și ajutoarele lui Zoe pentru treburile de menaj. Iarna mai ales, într-o asemenea locuință izolarea individului era imposibilă. Vara, în schimb, nevoia copiilor de a se mișca în aer liber putea fi cu prisosință satisfăcută. Deoarece casa lor n-avea în spate obișnuita grădină, unii dintre ei erau, probabil, trimiși la rude, în Bogdănești. Puteau apoi să se joace pe terenul viran de pe Bulevardul Carol I, proprietatea lui Dimitrie Vasiliu, să-și facă de treabă la ogoarele din țarina orașului cultivate de acesta și de mama sa, să se aventureze în lunca Bistriței, la Gherăiești, și lîngă stăvilarul pentru plute ori — altă tentație din împrejurimi — înspre colinele împădurite ale Călugării Mari. De altminteri, geografia Bacăului copilăriei lui Bacovia era, în bună parte, sătească. Din cauza livezilor și a locurilor virane, în anumite zile de vară urbea părea deșartă, iar noaptea plonja în obscuritatea cea mai totală. Pustietatea și întunericul terorizau pe cei cu nervii slabi. În anotimpurile fără vegetație, peisajul lua o înfățișare profund dezolantă, apăsătoare.

Casa în care a crescut viitorul poet era alipită la șoseaua Roman-Focșani, pe care o străbăteau necontenit diverși călători, harabale și trăsuri, turmele minate la tîrg sau la abator. Deși locatarii stăteau mereu, pînă și în miezul verii, cu ușile și ferestrele închise, zgomotul le tulbura adesea odihna iar colbul se infiltra peste tot. Cît timp prăvălia avea să funcționeze perete în perete cu camerele de locuit, mizeriile vieții de băcan, precumpănitoare în raport cu satisfacțiile, deveneau, în ciuda bunei intenții a capului familiei de a-i scuti pe ceilalți să le cunoască, ale tuturor. Cum lesne se poate presupune, ele reveneau deseori și în discuțiile pe care Dimitrie Vasiliu le va fi purtat cu prietenii și tovarășii săi de afaceri. Evocarea lor, combinată cu a unor scene și evenimente penibile (incendii, furtuni, inundații, jafuri, falimente etc.) insinua — atît în mintea celor maturi, cît și a celor tineri — ideea insecurității permanente, a dependenței de întîmplarea norocoasă. De unde concluzia necesității unei altfel de vieți.

În această decizie intra, negreșit, și o evaluare a tendințelor generale ale societății. Mica burghezie provincială, din care făcea parte Dimitrie Vasiliu, constituia o pătură socială relativ tînără, mobilă, cu aspirații de parvenire, dispusă la o schimbare de statut. Un observator al vieții băcăuane a sesizat că în ultimul deceniu al secolului precedent majoritatea negustorilor și-au dat copiii la învățătură. Proprietar amfibiu, comercial și funciar, tatăl poetului — care, lucru cert, știa să scrie și să citească — procedează vrînd-nevrînd la fel. Îl obliga la aceasta însăși componența familiei, în care, numericește, dominau fetele, prin definiție inapte pentru negustorie — profesiune complexă și dificilă. Dintre băieți, doar cel mai mic părea dispus să și-o însușească, însă în momentul în care și-a dezvăluit ambițiile reformiste, riscante, s-a renunțat la planul de a-l pregăti ca succesor. Deși nu aparea așa de la început, îndrumarea către viața intelectuală echivalează cu o ruptură, duce la dedublare, la ignorarea — o vreme — a originii, fapt care, finalmente, dă un sentiment de vinovăție.

Problemele legate de educația copiilor au agitat ani în șir viața acestei familii discrete și liniștite. Înainte de a le prezenta, ar trebui, poate, să-i trecem în revistă pe toți cei opt copii ai lui Dimitrie Vasiliu bacalul : Maria (n. 4 febr. 1876), Ana (n. 28 mai 1877), Ecaterina (n. 25 dec. 1879), Gheorghe (n. 4 sept. 1881), Elena (n. 1 oct. 1883), Virginia (n. 23 mar. 1885), Ioan (n. 6 apr. 1886), Constantin (n. 7 apr. 1888). După absolvirea ciclului primar, Maria și Ana au fost înscrise la Externatul secundar de fete Bacău (ulterior la cel din Iași, mai bine cunoscut sub denumirea de Liceul Oltea Doamna-Humpel). Catinca și Virginia au urmat Școala profesională de fete, iar Elena și băieții — Liceul „Principele Ferdinand" din localitate. Cu excepția celor dintîi — care, în școlile din orașul natal, s-au remarcat printr-o purtare „foarte bună", atențiune „încordată", silință „mare" și s-au clasificat între fruntașe — toți au avut o școlaritate anevoioasă. Ecaterina, Virginia, Elena au fost, fiecare cîte o dată, repetente : Gheorghe și Constantin — repetenți de mai multe ori ; Ion — corigent. Cei trei frați s-au distins — însă n-au făcut-o permanent — doar la gimnastică, desen și muzică, în rest erau mediocri sau de-a dreptul nuli la învățătură. Despre ei, ca și despre surorile citate cu cîteva rînduri mai sus, la sfîrșitul unor ani de școală se menționează că sînt puțin atenți și puțin aplicați. Purtarea, la care mezinul e notat uneori cu șase, lăsa de asemenea de dorit. Dese, întrecînd cu mult limitele tolerabile, aceste situații s-au răsfrînt negativ în viața de zi cu zi a familiei, au provocat reproșuri, certuri, aprehensiuni, emoții. Pentru a-și vedea copiii cu studii încheiate, Dimitrie Vasiliu, presat desigur și de soție, a trebuit să-și pună mereu obrazul la bătaie, să uzeze de toate mijloacele legale (cînd devenea clar că lucrurile nu merg, se proceda la retragerea elevului din școală și la pregătirea lui în particular), să cheltuie o mare parte din venituri. În cele din urmă, Maria și Ana au ajuns învățătoare, Ecaterina și Virginia — croitorese, Elena — funcționară, Gheorghe, Ioan și Constantin — avocați, însă nu cred că *happy-end*-ul a șters vreodată, complet, amintirea anilor lipsiți de glorie, silnici ai școlarității.

Constantin Călin

BREVIAR

■ **VALORI ADEVĂRATE.** O anchetă a „Cronicii" pe tema „literaturii tinerilor" începută cu aplomb și conținînd întrebări care păreau a nu fi atît de exclusiviste, nu a constituit, din păcate, decît o nouă înșiruire de „contribuții" ale unor autori pe care îi știm din listele stereotipe ale unei anumite părți a criticii. Cine citește această anchetă capătă impresia (încă o dată anormală) că literatura română tînără e plină de ludici, de textualiști, și de semioticieni și că scriitorul tînăr român trăiește oriunde, numai în... România — nu. De la un număr la altul, entuziasmul organizatorilor anchetei (inițial — foarte mare) a scăzut considerabil, așa încît, odată cu nr. 40, pare că ancheta s-a încheiat și că genericul „Literatura tinerilor" are un cu totul alt rost, deși cele două articole publicate aci urmează ideile schițate de întrebările inițiale E. abia acum, loc și pentru opinii care ies din canon și acela care le emite e prozatorul gălățean Apostol Gurău. Părerea lui e sinceră și conține și elogiu pentru scriitorul străin de „cenaclurile" exclusiviste. „Eu mă consider un răzlet, care nu posedă, știința pătrunderii în domeniu în grup („Desant") avînd în vedere că generația numită Generația '80 (n.n.) are un singur centru gravitațional o singură capitală, cenaclul „Junimea" al filologiei bucureștene". Opțiunile acestui prozator sînt limpezi și justifică o atitudine literară coerentă, diferită față de monotonia intervențiilor de pînă acum : „Uneori, spiritul străin pătruns în literatura noastră a adus un spor de ironie, poate de aceea unele personaje ale noastre par niște sclavi limbuți și ironici, abulici, fără demnitate, aspirații înalte. Popoarele au nevoie de valori adevărate. Ne trebuie, se pare, viziune globală perspectivă ontologică, orientare în geografia ființei, laser în locul privirii și credința naivă că risetele, gemetele, furiile și resemnările noastre literare pot zgudui universul.

■ **IN SUS SI IN JOS.** Debutant în recenzia unor cărți de literatură, Gabriel Chifu este autorul unei propoziții (în „Ramuri" nr. 9) absolut originale : „Ascensiunea este străbătută, ca de un nerv, de cădere".

■ **FORMULE MIGRATOARE.** Observăm și noi, cu interesul obligatoriu față de fenomenele străinii, unele rubrici de gazete a căror titulatură e luată ad-literam din „Luceafărul" : „Prezența scriitorului tînăr" (în „Tribuna") „Privirea lui Orfeu" (într-un supliment regional „tribunist") și acum „O istorie a literaturii române în imagini" în „Scînteia tineretului" (Supliment). Să fie imaginația o facultate atît de rară ?

A. S.

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA

SAREA ȘI PIPERUL

Unitatea acestui volum de povestiri al lui Licâ Rugină*) este mai cu seamă una de ordin formal, constînd în expresiile de limbă populară pe care autorul le presară cu deosebită dexteritate în text. Despre limba populară propriu-zisă este greu de vorbit în cazul lui Licâ Rugină — ca și în alte cazuri de debuturi tîrzii, premeditate îndelung în sucul unei spiritualități așa-zicînd de provincie. Asemenea cărți au — trebuie să aibă ! — un rol polemic, opunînd florile proaspete ale limbii noastre vorbite — limbajul incolor al acelei literaturi de „centru" obsedată de simbol, metaforă, arhitectură interioară, etc. și căutînd febril structuri usor traductibile ori asimilabile unui limbaj universal sui generis al prozei. Pe o canava gramaticală limpede, fraza lui Licâ Rugină aglomerează premeditat un număr mult mai mare decît necesarul de cuvinte și expresii neaose : în aceeași haină strict țărănească sînt cuprinse idei din cele mai noi autorul realizînd construcții arhitectonice de mare finețe. Iată, de pildă, nuvela „Cumințenia lui Hercule" : într-un limbaj de o oralitate frapantă se întrepătrund trei etaje de semnificații. În primul registru cititorul percepe expresiile unui joc de cărți crezînd că are de-a face cu un vorbăret care întîrzie „deschiderea" pentru a povesti tot felul de întîmplări arhicunoscute de către parteneri. În registrul secund, însă, esti din ce în ce mai interesat de ceea ce fac personajele de fapt („vorbărețul" bate incontinuare cu picioarele o grămadă de lut ca și cînd ar fi olar executînd, de fapt, un fel de discuri din argilă ce nu pot folosi la nimic). În registrul tert cauti, cu acelasi interes, identitatea unui personaj grotesc ce trece prin apropierea între un cărut de lemn zi improvizat din resursele unei civilizații rurale (cu roți tăiate dintr-un bustean, scaun de lemn, etc.). Între aceste trei capcane „vorbărețul" crează o discutie despre curaj de cea mai pură sorginte platoniciană — această discutie si numai aceasta fiind reală de fapt si captind, în cele din urmă, interesul.

Totul, expus într-o limbă curat populară, autorul cultivînd ritual regionalismele, îndepărtînd dîrz din cîmpul cuvintelor neologismul. Este o tendință mai largă a literaturii țărănesti, pe care am surprins-o si la alti scriitori tineri : în timp ce fondul urcă pînă la problematica actuală si de perspectivă a temei, forma coboară în volute tot mai închise vrînd să cuprindă esantioane de limbă autentică — din graiul vorbit, din cronici, din literatura veche. În măsura în care uită scopul polemic si se abandonează spontan în valurile metaforice ale limbii, asemenea cărti au sansa de a crea o resurectie a formei în proza noastră actuală. Desigur, limba — oricare ar fi — folosită în exces numai în latura expresiei comune, creează o bună dispoziție, o stare de încredere tonică, de optimism : limba populară este, în fond, primum movens al comicului. Numai în cazuri de excepție — la Eschil ori la Sadoveanu, de pildă — ea poate deveni instrument al tragicului : trebuie pentru aceasta un ritm greu care să rotească larg cuvintele, să le scoată din veselia coexistentei în comunicare întorcindu-le pe toate părtile pînă ce găsesc unghiul din care se pot privi pe ele însele. Redescoperirea sensului tragic al limbii noastre populare este încă de asteptat. Licâ Rugină nu-si propune acest lucru si nici nu-si pune întrebarea ce fel de povestiri scrie : acestea sînt comice pentru că se exprimă într-o cascadă de metafore vii — si devin cu bună stiință, mostre de literatură absurdă prin excesul de zel, prin comprimarea maximă a limbajului. Sarea si piperul nuvelelor sale constă în formă, în bucuria de a echivala comunicarea stereotipă cu bogătia unui limbaj creat artificial prin comprimarea limbii populare. Demersul mi se pare, privit din interior, din punctul de vedere al cunoscătorului si „consumatorului" limbii populare, tragic : este ca si cum ai strivi toată fiinta unui arbore — tulpina, crengile, frunzele — păstrîndu-i numai fructele si arătîndu-le unor oameni care oricum cunosc numai fructele — fie etalate în piată, fie din desene. Licâ Rugină îsi ia această responsabilitate într-un scop frumos, însă : el caută grădinari adevărati, îi provoacă, le cere să existe.

Nicolae Georgescu

*) **Licâ Rugină „Sarea la vremea ei". Editura „Cartea Românească", 1985.**

PE DRUMURILE AVENTURII, DAR, TOTUȘI, ALTFEL...

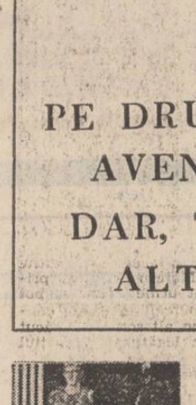

Aflat la a cincea carte*) (după „Bătrîna domnișoară n-are alibi". Editura „Scrisul Românesc", 1976 ; „Versiunea maiorului Vlad", Editura „Junimea", 1977 ; „Testamentul", Editura „Scrisul Românesc", 1979 ; „Spovedania unui spion", Editura „Dacia", 1982), Olimpian Ungherea s-a specializat, ca să folosim acest termen tot mai des uzitat, în aria romanului polițist, obținînd rezultate notabile, dovadă virtuțile de ordin estetic, educativ, ale romanului său ultim — „Prizonierul speranțelor". Am amintit de specializare fiindcă este evident că Olimpian Ungherea stăpînește meșteșugul conturării **suspansului**, a gradației în desfășurarea anchetei, și cunoaște stadiul avansat atins, la ora actuală, de școala românească de criminalistică, ca și cazuistica ce rezultă din noile relații existente în societatea noastră socialistă.

În „Prizonierul speranțelor" autorul a reușit să creioneze niște personaje artistic vorbite, bine individualizate, evitînd alb-negrul stereotip întîlnit în unele lucrări, ca și eroii construiți liniar, parcă pe același șablon.

Cel care conduce cercetarea în acest caz dificil, căpitanul de miliție Marin Manu, este un om ca toți oamenii, cu defectele și calitățile proprii structurii sale sufletești avînd, însă, bineînțeles, atributele unui bun detectiv — perspicacitate, inteligență, spirit de observație, capacitate de discernămînt și analiză — toate acestea dublate de o solidă pregătire criminalistică, de o bogată experiență profesională. Toate acestea grefate pe fondul unui înalt crez moral — lupta pentru triumful binelui și al adevărului.

Ajutorul său, locotenentul Andrei Panduru, este un tînăr blond, cu o statură de uriaș, cu o fire blîndă ce pare impropriu meseriei pe care și-a ales-o. Dar tocmai această ingenuitate îi dă tot farmecul personajul filmă, evident, o reușită în galeria eroilor din romanul nostru polițist. Îndrăgostit de o tînără, medic de copii, locotenentul se comportă ca toți îndrăgostiții, deși în viața lui intervin tot felul de complicații inerente în încercarea de a împăca capra și varza, adică dragostea și datoria. El are șansa de a fi coleg și prieten cu Zina Brebenel, o tînără lucrătoare de miliție, de la „moravuri", trăsnită și inteligentă, care are o mare slăbiciune pentru arta travestiului, pe care o practică cu multă măiestrie, cînd trebuie și cînd nu trebuie, fapt ce îi atrage uneori fulgere din partea șefului ei.

Miza luptei dintre „polițiști și hoți" este mare — un container de aluminiu, în care au fost ascunse comori de preț, de către Augustin Heiler, fostul secretar particular al regului Carol al II-lea, în perioada abdicării acestuia.

Forțele obscure care acționează pentru a pune mîna pe această comoară sînt conduse de un individ dotat cu o inteligență diabolică, lipsit de scrupule, bătrînul Adam Brănescu, alias Augustin Heiler.

El este ajutat de un individ ciudat, Hoilo Felecan, care îi este și prieten și servitor și care nu ezită să omoare pentru idolul său cu sufletul negru, care timp de patru decenii s-a autoizolat în „fortăreața speranțelor" — speranțe legate de găsirea, comorii pierdute.

Țițele cazului sînt complicate, ele se leagă cu fapte și întîmplări petrecute cu decenii în urmă. Este meritul autorului de a fi găsit o formulă originală de construcție a subiectului, cu planuri suprapuse, în care întîlnim spectaculoase răsturnări de situații și diverse surprize care fac deliciul acestui gen.

La reușita cărții contribuie, fără îndoială, stilul alert folosit de autor, talentul său de a da contur plastic cuvintului, dialogul natural, viu, întîlnit pe parcursul cărții, divagațiile de ordin filosofic și moral, care se integrează organic în structura romanului.

Sîntem siguri că această carte a plăcut cititorilor și că Olimpian Ungherea ne va oferi și în continuare lucrări care să se înscrie la capitolul pozitiv, în bilanțul romanului nostru polițist.

Radu Vaida

*) **Olimpian Ungherea : „Prizonierul speranțelor". Editura „Junimea"**

Proză scurtă și psihologică

Urmare din pag. 1

compus uman, cu două-trei varietăți, pe care îl analizează, prin conduită, peste tot.

El a venit acum cu o proză de „cazuri", conținînd mentalități „accentuate" și anormale, studiate ca dintr-o perspectivă clinică, fără exces analitic, cu singura contribuție a comportării, de unde prozatorul extrage semnificații. Întîia psihologie, văzută de el, este aceea a maniacului, obsedat de ideea paternității, a creației, a celebrității, înfățișat aci în chipul unui colecționar, aci sub forma unui „profesionist" fără viață particulară, absorbit de rigiditatea muncii lui automatice. Din fișa conduitei maniacale, Tudor Octavian a scos remarcabile efecte umoristice, constînd în pitorescul reacției absurde, ininteligibile pentru mintea lucidă, perseverentă în sine pînă la ermetic și demențial.

În al doilea rînd, el a studiat psihologia mediocrilor, curioși de eveniment senzațional, fixați în ideea de a părea interesanți spiritualicește, inteligenți, cuceritori, sensibili și afectuoși cînd nu sînt decît anodini. Nu întîmplător, șirul de „mediocri" văzuți de prozator umple fișele narațiunii cu un impozant sottisier, înregistrat la rece, comentat puțin și acid, atunci cînd pedala prostiei nu părea a fi atinsă prea vizibil. În fine, arareori prozatorul a dezvoltat psihologia „mediocrului" adus înaintea unui ins superior sau „exotic", ininteligibil pentru spiritul lui și cînd a făcut-o rezultatul a fost absolut remarcabil" el a dat o idee asupra raporturilor umane ininteligibile, asupra unui soi de incomunicabilitate, provenită dintr-o uriașă curiozitate sufletească, lipsită cu toate acestea, de cuvinte. Conduitist, fantezist, prozator al psihologiilor maniacale și mediocre, Tudor Octavian e un prozator a cărui prezență literară nu se poate ignora.

Fluierul

Urmare din pag. 1

o simplă comandă, dar nu știu cine a spus atunci că trebuie să se țină cont de ultima dorință a soldatului, că poate vrea să fumeze o țigară, că poate vrea să mai privească un strop la cer, că poate vrea să prindă în palmă o frunză, una dintre acelea călătoare, care treceau fronturile dintr-o parte în alta, și ziua și noaptea.

Atît îi rămăsese de acasă, un fluier, și-a făcut semn că el vrea să cînte, toți au înțeles că ar vrea să cînte, uite, asta n-a mai tradus nimeni, fluierul lui, față în față cu plutonul de execuție a fost de ajuns. Și el a cîntat suflînd în lemnul subțire cît degetul mijlociu al fiului său mai mare, în spatele său, marginea gropii, un spațiu în care să încapă un stat de om, statul lui, de-o parte, pămîntul amestecat cu flori uscate și cu ierburi amare, pămînt de flori, dar pămînt străin, și povestitorul ne spune că acel om a cîntat atunci cum nu cîntase niciodată pînă în clipa aceea, și cum niciodată de atunci încolo nu i-a mai fost dat să cînte. Și viersul lui dezmierda și mușca în același timp fluierul pînă la sînge, și chiar avea gust de sînge și de lacrimă.

Și niciodată, niciodată nu s-a despărțit de acel fluier, ba da, o singură dată s-a întîmplat asta, acum cîțiva ani, dar fără să vrea, fără să vrea, dar nici atunci nu s-au despărțit de tot, pentru că, ei, fiii lui, i l-au așezat între degete, așa, ca și cum ar cînta, și el urma să se sprijine în el ca să nu-i fie greu pămîntul. Alt pămînt, cel de-acasă, nu acela care nu l-a primit și l-a refuzat, și i-a îngăduit vreme de alte cîteva zeci de ani să trăiască, pentru că, prea cîntase frumos, și ei l-au iertat.

Deși povestitorul ne spune că acel om a cîntat atunci cum nu cîntase niciodată pînă în clipa aceea, și cum niciodată de atunci încolo, nu i-a mai fost dat să cînte.

Fondul principal al culturii române

CUIBUL VISURILOR

– ITINERAR BIOGRAFIC –

CENTENAR REBREANU

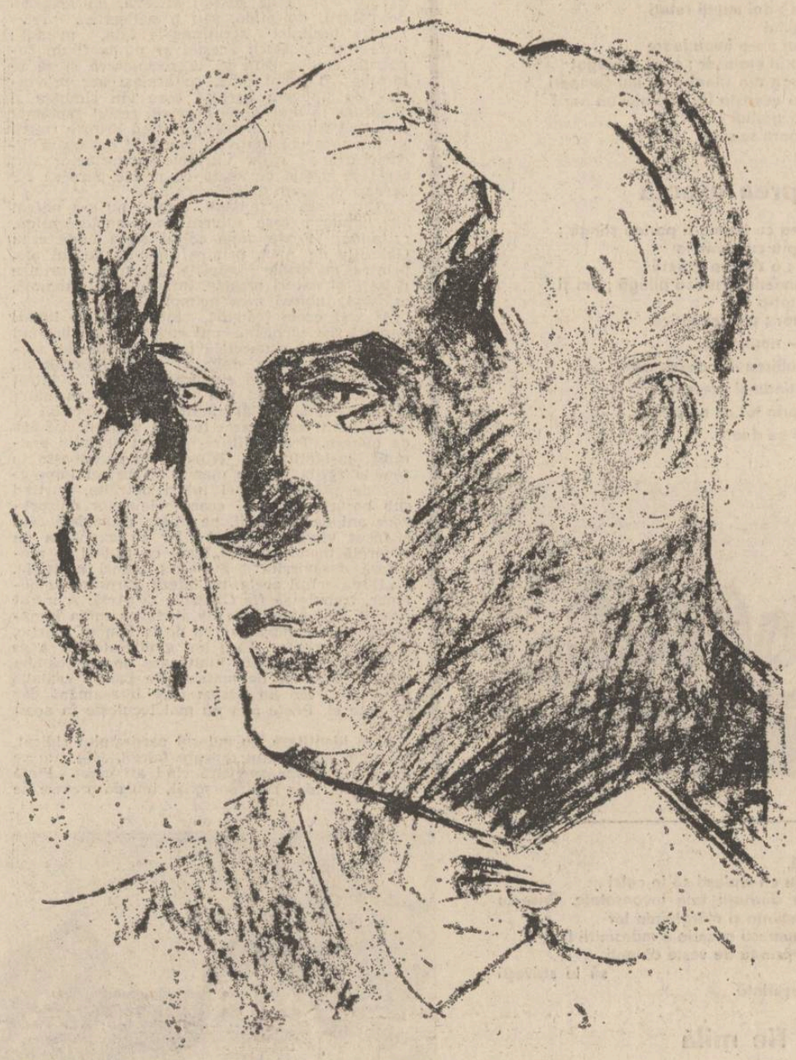

REBREANU – desen de Mihaela Negru

Nu există octombrie mai frumos ca în satele de pe Someşul Năsăudului. Cît soare în cer tot atita şi pe pămînt. Ai putea jura că răsare din spuza dealurilor ori din jarul cocenilor de porumb. Apoi curge, împreună cu riul, aurind toamna şi aşa aurită de livezile înstelate cu goldene şi gutui.

Pe sub Ineul acoperit de zăpadă, pe sub măgurile veştejite de brume, – ţine frigul, ocrotind un făgaş de lumină prin care oamenii îşi cară roadele în hambare, împingîndu-le cu cai şi cu bivoli în susul riului : Rebra, Ilva, Feldru, Singeorz, Maieru, Anieş, Rodna-Veche, Şanţ, pînă în Valea Mărilor, sub Suhard.

Cu un secol în urmă, prin aceeaşi toamnă scînteietoare trecea urcînd Someşul spre Maieru o căruţă minată de un învăţător. Cîteva bagaje şi mobile ţărăneşti, o nevastă şi doi copii s-au descărcat uşor în dreptul şcolii pe care dascălul avea să o păstorească vreme de zece ani. Liviu, primul născut, tot acolo avea să înveţe şi să deschidă ochii către un univers pe care îl va socoti totdeauna OBÎRŞIE : „Am crescut în regiune de munte în deplină libertate. În satul meu n-a fost petec de pămînt pe care să nu-l fi umblat. Om al munţilor şi al pădurilor, natura mi-a intrat în ochi şi în suflet de mic copil. Valea Someşului, atît de bine cunoscută, în cele mai mici cotituri, a fost şi va rămîne pentru mine cel mai frumos loc de pe pămînt."

A trăit în Maieru opt ani. Pînă într-o dimineaţă de toamnă cînd aceeaşi căruţă l-a coborît pe aceeaşi Vale a Someşului la Liceul din Năsăud. Cînd s-a întors, peste treizeci de ani, era scriitorul Rebreanu şi căuta, în Transilvania redobîndită, – „Cuibul Visurilor". Dar abia peste alţi opt ani avea să revină, verile, în Maieru, bătînd cărarea copilăriei pe măgurile de sub Ineu. Fusese declarat cetăţean de onoare al comunei şi măierenii îl fericiseră dăruindu-i şi un loc de casă în prundul satului.

Se împlinesc o sută de ani de la naşterea lui Liviu Rebreanu. Aproape o sută de ani de cînd în Maieru s-a oprit căruţa unui învăţător. O sută de toamne s-au scuturat peste urmele de odinioară şi ca să le mai găseşti trebuie pas de pas să ţii drumul imaginaţiei, pas de pas drumul apei, în acelaşi octombrie mai frumos ca oriunde în satele de pe Someşul Năsăudului.

În Maieru urmele lui Rebreanu există. Le-a păstrat peisajul : neclintit cu o frunză sau cu un fir, – trecutul, moara veche funcţionează şi astăzi de dragul domnului scriitor, – un muzeu care a adunat toate semnele trecerii lui Rebreanu pe sub soarele Someşului aşezîndu-i pecetea pe întreaga viaţa de astăzi a satului şi-un dascăl : Sever Ursa, după acte – profesor, clandestin – visător de elită, singura însuşire cu care un om normal poate să poarte bătălii cărora să le fie şi comandant şi ostaş. Director de şcoală (1 500 de elevi), institutor de română (absolvent al Universităţii din Cluj) autor absolut cu braţele, sufletul şi spinarea al unui institut de cultură patriotică, filologică şi istorică în comuna Maieru din judeţul Bistriţa-Năsăud, Sever Ursa, are singur, dezavantajul că fugind la capătul lumii a ajuns în mijlocul ei.

CĂRUŢA CU ÎNVĂŢĂTORI

— Vă propun, stimate Sever Ursa, să facem mai întîi puţină istorie literară. Să revedem împrejurările de care se leagă prezenţa lui Liviu Rebreanu în comuna Maieru din judeţul Bistriţa-Năsăud.

— În toamna anului 1888 (1889 ?), Vasile Rebreanu, tatăl scriitorului, a fost numit învăţător în Maieru, pe Valea Someşului, unde a ajuns cu căruţa, aducîndu-şi în ea şi familia. În vîrstă doar de doi ani şi jumătate, scriitorul îşi reaminteşte scena cu fidelitate, după cum o şi relatează în anul 1932 în „Mărturisiri". Citez : „Tatăl meu fiind, cum spuneam, învăţător, a trebuit să cutreiere multe sate pînă să se fixeze undeva. Aşa era obiceiul. Cînd nu-l muta din oficiu autoritatea, cerea el să fie mutat în alt loc, sperînd să găsească aiurea condiţii de viaţă mai bune. Astfel se face că eu m-am născut într-un sat, anume Tirlişiua, pe care nici pe hartă nu l-am descoperit niciodată, şi care totuşi există, din moment ce tatăl meu a dăscălit acolo un an de zile, iar eu însumi tot acolo mi-am petrecut primele luni de viaţă. Prin care alte sate au mai vagabondat părinţii mei n-aş putea spune, pînă ce au ajuns în comuna Maieru, pe Valea Someşului, lîngă Rodna-Veche, unde s-au stabilit pentru mulţi ani. DE MAIERU SE LEAGĂ DECI, TOATĂ COPILĂRIA MEA ŞI TOATE AMINTIRILE ASUPRA PRIMULUI CONTACT CU LUMEA EXTERIOARĂ. ERAM DE VREO DOI ANI ŞI JUMĂTATE CÎND NE-AM MUTAT ÎN MAIERU. CEA DINTÎI AMINTIRE A EXISTENŢEI MELE E CHIAR DE LA SOSIREA NOASTRĂ AICI."

— Unde s-a oprit căruţa învăţătorului Vasile Rebreanu ?

— Mai întîi în casa lui Laurenţiu Iliesiu, vigil silvic. Apoi, într-o casă aflată pe moşia grofului Zyki Dominic, un episcop ungur fugit de revoluţia din 1848 tocmai pe Valea Someşului. Cumpărase o nevastă româncă, ţărancă, despre care Rebreanu va scrie în „Baroneasa", una din primele sale nuvele. Casa lui Petre Iliesiu de pe uliţa „Clementinei" îi va găzdui, şi ea, pe învăţător şi învăţătoare, ultimul domiciliu ştiut fiind în casa bogătanului Anchidim Partenie. Între timp, lui Liviu, cel dintîi născut al rebrenilor i s-au mai adăugat alţi fraţi : Livia, Emil, Maria, Petrea înregistraţi, toţi, şi botezaţi în biserica din Maieru. Domiciliile flotante nu i-au împiedicat pe Vasile şi Ludovica să-şi întemeieze o adevărată familie. După cum îi arată fotografiile, el era un bărbat vînjos şi foarte frumos, ea o femeie cu expresie extrem de blajină, în orice caz, în memoria satului au rămas... cîntînd. Se spune, şi se spune prea des în sat ca să nu fie adevărat, că prin ferestrele casei rebrenilor, seara se revărsau cîntece minunate, intonate de părinţi şi copii.

— Mai există vreo casă din cele în care au locuit ?

— Nu. Au rămas doar obiecte : un catalog semnat de Vasile Rebreanu pe anul de studii 1891—1892, un caiet de cîntece al mamei, un sfeşnic, o pipă cu Franz Joseph, două blide şi o ploscă, cîteva cărţi folosite de Vasile Rebreanu şi un stup cu glajă (ferestruică de sticlă) o noutate în vreme, deoarece se mai atîrnau încă pentru albinărit coşniţele în copaci. Se pare că învăţătorul era cum scrie la carte : şi un bun gospodar. Între conferinţele publicate de el, una era despre... lapte. Îl pasiona şi folclorul. Între 1890 şi 1895 a publicat în „Tribuna" din Sibiu şi în „Hungarya" din Cluj, peste 50 de producţii populare adunate din Maieru. Se presupune că în această direcţie colabora cu Coşbuc, cu care fusese coleg de şcoală şi care îl vizita la Maieru.

— Liviu l-a avut dascăl la Maieru pe tatăl său ?

— Scurt timp, dar destul ca să-i deschidă orizontul către literatură. E cunoscut faptul că tatăl — învăţător — îşi lăsa fiul singur în clasă, ca să dicteze începuturi de compuneri pentru toţi colegii lui. Că şi-a cunoscut bine tatăl ca îndrumător la catedră reiese dealtfel din interviul acordat lui Dan Petraşincu, cu ocazia împlinirii vîrstei de 50 de ani : „Cunosc îndeosebi învăţătorul din Ardeal, deoarece eu însumi sînt fiu de învăţător. Ştiu că un învăţător poate schimba faţa unui sat cînd voieşte".

— Se presupune că în primii ani pe care i-a petrecut în Maieru, Rebreanu şi-a integrat privelişti, oameni şi întîmplări uşor de recunoscut pentru un... măierean.

— Presupunerile sînt şi în acest caz scutite de mărturisiri. „De satul Maieru se leagă primele impresii care au lăsat urme ce nu se pot şterge în toate domeniile percepţiei şi ale conştiinţei. (Nu ştiu dacă vreun alt scriitor a făcut mărturii atît de precise în legătură cu spaţiul de formaţie !). De acolo mi-a rămas imaginea jocului românesc, aşa cum l-am scris în capitolul întîi din Ion"... „Acolo au trăit aievea lăutarii din Ion, şi Briceag, şi Holbea, şi Găvan. De-acolo, am luat dracii de copii care fac fel de fel de nebunii"... „În Maieru mi s-a deşteptat prima oară în inimă chiar sentimentul iubirii... aveam cinci ani şi iubeam pe fata pădurarului". „Primele lecturi sînt şi ele legate de Maieru". Cele dintîi plăceri ale slovei tipărite şi ale ştiinţei de carte tot în Maieru le-am avut, în forma primelor lecturi care m-au pasionat „Poveştile ardeleneşti ale lui Ioan Pop Reteganul, vreo cinci volume"... „Zmeii şi zînele şi balaurii şi cîinii năzdrăvani şi toate minunile cuprinse în basmele pe care le citeam căutam să le găsesc în zilele următoare, însoţit de numeroşi tovarăşi voinicoşi ca mine, pe dealurile şi ripele de pe malurile Someşului, pe măgurile înalte, pe tot cuprinsul hotărului comunal." (Op. citate).

— Selectate astfel, referirile la Maieru prefac, într-adevăr, acest loc într-un spaţiu-matrice, un univers capabil să alimenteze o întreagă operă literară, cum a fost Ipoteştiul lui Mihai Eminescu, Humuleştiul lui Creangă şi Lancrămul lui Blaga.

— Cu observaţia, repetată, că Rebreanu o declară în mod explicit : „De cîte ori călătoresc noaptea cu trăsura şi opresc undeva pe şosea, prima clipă de linişte deplină face să mi se trezească îndată în toată fiinţa mea simţămintele acelui ÎNTÎI MOMENT DE VIAŢĂ CONŞTIENTĂ. De cîte ori aud noaptea o căruţă trecînd pe şosea şi sunetul clopoţeilor, inima mea vibrează întocmai ca în cea dintîi deşteptare a conştiinţei, vibrează fără voia mea, CA ŞI CÎND S-AR FI ATINS COARDA CEA MAI TRAINICĂ A EXISTENŢEI MELE SAU POATE ÎNSĂŞI AXA IMATERIALĂ, ENIGMATICĂ A SUFLETULUI". Şi toate astea legate de sosirea cu căruţa-n Maieru a învăţătorului Vasile Rebreanu, a soţiei sale Ludovica născută Diugan.

— Cît au rămas Rebrenii în Maieru ?

— Pînă în 1898, dar Liviu a plecat înainte, spre a urma clasele I şi a II-a gimnazială, la Liceul din Năsăud. Şi ca să încheiem „rotund" prima lui epocă de şedere-n Maieru, vă propun un ultim citat. Tot din „Mărturisiri" : „În Maieru am trăit CELE MAI FRUMOASE ŞI FERICITE ZILE ALE VIEŢII MELE. Pînă ce, cînd să împlinesc 10 ani, a trebuit să merg la Năsăud la liceu. De la Maieru la Năsăud, cale de cinci ore cu trăsura, am plîns amarnic, parcă instinctul mi-ar fi spus că nu voi mai avea niciodată bucuria de viaţă ce am simţit-o în comuna mare, bogată, de la poalele Ineului, cel cu zăpada eternă."

— Vă propun să trecem la epoca următoare : de fapt, reintoarcerea.

— S-a petrecut abia la maturitate, în 1919, după Unirea cea Mare, cînd nemaiexistînd graniţe, prima călătorie pe care a făcut-o a fost la Maieru. Prea mult n-am să insist asupra acestei fericite reîntîlniri, fiindcă urme materiale nu există despre ea în comună iar „Cuibul Visurilor" o conţine detaliat. Vă propun să reţinem doar pasajul din care reiese că după 30 de ani Maieru mai era teritoriul magic de la care întreagă făptura prozatorului se revendica : „După treizeci de ani de zbuciumări deşarte mă întorceam acolo de unde pornisem în lume. Căutasem fericirea prin toate colţurile pămîntului şi nicăieri n-o găsisem. Nici în zgomotele oraşelor, nici în iubirea oamenilor, nici chiar în inima mea. Amintirea mă îmbrăţişa înfrigurată, îmi dezvelea clipe pe care le-am trăit odinioară în veşminte lucitoare. Mă ademenea într-o lume uitată, unde viaţa e un vis şi sufletul nu cunoaşte durere". A revenit abia peste 8 ani, în vara anului 1927, răspunzînd invitaţiei preotului Iuliu Ciorba, prieten vechi, de copilărie. Documentul acestei prime veri „de scris" petrecută-n Maieru s-a tipărit în volumul I din „Jurnal" : „Era prin ianuarie 1927. În vara aceluiaşi an am primit bucuros invitaţia altui prieten de odinioară, devenit preot, chiar în satul copilăriei mele, în Maieru. Fiindcă m-am dus cu întreaga-mi familie, mi s-a pus la dispoziţie pentru scrisul meu o sală de clasă, din şcoala comunală, cu un pat improvizat, cu o masă lungă, firească după ce băncile se adunaseră grămadă într-un colţ. Şcoala era veche, cu o grădină care mergea pînă la malul Someşului. Scriam numai noaptea, ca totdeauna, într-o linişte ideală. Cînd deschideam ferestrele, se auzeau apele Someşului murmurînd, parcă, numai amintiri. În şcoala aceasta, cu mulţi ani în urmă, făcusem şi eu primele clase primare, învăţător fiind tatăl meu. Deseori, mai ales în primele nopţi, mă pomeneam copleşit de amintirile copilăriei, întorcîndu-mă înapoi cu gîndul ca să-mi regăsesc jocurile şi bucuriile, în loc să isprăvesc întîmplările eroului meu din „Ciuleandra"...

— Ce se mai află în picioare din cadrul atît de nostalgic evocat ?

— Totul. Casa familiei Ciorba, una din puţinele case vechi rămase-n Maieru, şcoala veche (i s-a suprapus un etaj dar încăperea în care a scris a rămas neclintită), aceeaşi fereastră care se deschide în noapte, acelaşi murmur al Someşului şi aceeaşi priveliştе fermecată a unui mal de sat aşezat pe o apă. Clasa funcţionează drept cabinet de biologie dar copiii o îngrijesc.

— Alte urme ale acelei veri petrecute-n Maieru...

— A revenit şi în anul viitor. Între timp, Comitetul Comunal din Maieru hotărîse să-i doneze un loc din terenul comunei ca să-şi facă o casă, declarîndu-l, totodată, cetăţean de onoare-al satului. Vă propun să includem un fragment şi din textul acesta în discuţia noastră, fiindcă se publică prima dată şi e plin de farmec lexical: „HOTĂRÎRE. Consiliul Comunei avînd în vedere că dl. Liviu Rebreanu a adus mari şi reale servicii culturei neamului românesc, avînd în vedere că Dsa şi-a petrecut copilăria în această comună, socotind meritele domniei sale aduse ţărei de timp îndelungat pe toate tărîmurile, hotărăşte unanim şi alege cetăţean de onoare al comunei Maieru din plasa Singeorz-Băi, judeţul Năsăud, şi ca un prinos de recunoştinţă îi donează pentru vecie din teritoriul propriu al comunei din parcelele nr. top. 791 şi 792 cca 320 stînjeni şi anume : teritoriul oblu pe lîngă fîntînă şi în jos cît a ţinut curtea foastei primării iar în adîncime cît se poate folosi." Cît de mult s-a bucurat scriitorul se poate constata, din acelaşi „Jurnal". „Cu ce ocazie v-aţi simţit mai mult mulţumit ?" îl întreabă pe Rebreanu un reporter." „Cînd satul Maieru, în care am copilărit, mi-a trimes o decizie a Consiliului comunal, prin care mă declară cetăţean de onoare al comunei şi-mi dăruieşte un loc de casă." Să menţionăţi doar că în spatele acestei generoase oferte, se afla acelaşi Iuliu Ciorba, în familia căruia Rebreanu fusese găzduit.

— Şi casa ?

— Nu s-a construit niciodată. A rămas un vis care l-a legat pe Rebreanu de Maieru pînă la sfîrşitul vieţii lui. Cînd toate demersurile au fost pornite a început războiul şi totul s-a terminat.

— Mai aproape de noi în vreme, această a doua prezenţă a scriitorului în Maieru n-a lăsat mai multe amintiri ?

— O ştie tot satul. Pînă în anii trecuţi mai trăiau destui bătrîni dintre cei care l-au cunoscut. Unul mai trăieşte şi azi : Alexandru Flămînd. M-aş bucura să îl întîlniţi ca să vedeţi ce memorie are la 85 de ani şi ce forţă de evocare a ceasurilor pe care le-a petrecut cu Liviu Rebreanu în calitate de „însoţitor". Om tînăr pe-atunci şi foarte inteligent, scriitorul l-a ales ca să-l însoţească în plimbările lui prin locurile copilăriei, ale căror nume le nota cum nota şi expresiile care îl atrăgeau fie pentru frumuseţea lingvistică fie pentru observaţiile atît de pătrunzătoare din vorbirea ţăranilor. Plimbările pe la moară (mai macină din fericire şi-acum) pe malul Someşului, între „răciţi" (răchite), scăunelul cu trei picioare pe care scriitorul asculta somnul apei, sutele de ţigări pe care Alexandru Flămînd i le fabrica din „şcutie" unde era un „tăbac com îi aurul" pe care îl „îndesa în păpir" reprezintă un ritual pe care acest ultim supravieţuitor al acelor timpuri îl repetă cu aceeaşi emoţie, ştiind că este ultimul delegat pe Terra din comuna Maieru al domnului Liviu, „cel bun şi frumos". Dar pentru că asemenea mărturii avem numeroase (înregistrate de elevi) în muzeul nostru, vă propun să nu ne despărţim de acest subiect înainte de a-l „asculta" pe Avram Toader, alt ţăran, (decedat din păcate), prieten al scriitorului.

„Cu mine o stat mult, tare mult de vorbă. Îmi spunè că sat ca Maieru nu-i găsi de-i îmbla ţări împărţite. Îi plăcé s-asculte cum îi povestesc eu ori altul. Cin'i se păre c'am zis una mai pe placu' lui zicé : Fă bine şi mai zi odată vorba asta ! Cunoşté tăte ripile şi dealurile aistea pe nume, pesămne de cînd era băiet, că el aici s-o trezît în lume, cu noi şi cu valurile noastre... Mai cu samă îi era drag vara pi lîngă apă, colo în Arini, cum zicem noi la locul morii celei vechi. Într-o duminică dimineaţa, vara, ginesc că i-amu-l văd înaintea me, l-am pîndit cum s-o uitat on dărab de vreme cu minurile la spăte, la roata morii şi la răcita ce groasă şi bortoasă care s-amu-i tăt acolo... Bag samă îl prindé aşa cîte-un dor. Apoi se mai preumbla cu Dumitru dascălu, cu Costi a Pârtinoiului, cu popa Ciorba şi cu Vichente notărăşu, ortaci de-a lui, că s-aveu bine, vezi doamne, de cin' o fost băieţăi. Era mai jîb (voinic) ca tăt, fain bărbat şi drept ca on steag. Nucerăne (descîntec pentru alungat răul). Mult mai căta-el la poporanii noşti. Cin' eram holtei i-am cetit nişte cărţi făcute de iel, era cel mai învăţat om. Apoi tare mîndru ne-o mai înţeles ăleanurile şi sufletul. Auzăm noi atunci c-o ajuns la mare cinste cu istoriile lui s-o hotărît comuna să-i deie onoru şi să-l grătuleză c-on loc în miljocu satului, ca să-şi facă o curte aici între noi. Eu eram pe-atunci casări (casier comunal) s-am iscălit şi ştiu...

INSTITUTUL REBREANU DIN MAIERU

— Şi acum, stimate Sever Ursa, e normal să vă întreb : cum aţi început ?

— În toată Ţara Năsăudului Rebreanu reprezintă un cult. Nu există casă ţărănească în care să nu fie măcar o carte scrisă de el. Înainte să-l înveţe la şcoală, copiii îl ascultă de la părinţi. Pe Coşbuc ni l-a cîntat mama : „În vaduri" şi noi credeam că este un colind. Pe Rebreanu ni l-a „predicat" tata. Ştia pe de rost „Ion". Îl cunoscuse pe Rebreanu în tinereţe, la Maieru, şi-i făcuse o impresie de neuitat. Noi locuiam în Poiana Ilvei dar pe atunci satele nu erau despărţite şi oamenii treceau dealul în fiecare zi. Îmi amintesc că în anii refugiului, în puţinele bagaje salvate era şi „Ion". Tata vorbea cu adoraţie despre el. Pe urmă, la paisprezece ani l-am cunoscut pe Ion cel din realitate. Se constituia o coloană. Mai tîrziu, cînd reîntorşi din refugiu am luat drumul liceului din Năsăud, destinul mi s-a pecetluit: toţi profesorii virstnici îl cunoscuseră pe Rebreanu. Unii îl cunoscuseră deaproape. Vorbeau despre el cu ochii la uşă, dar vorbeau, în ciuda tuturor interdicţiilor : „Pe-aici a trecut !" „Aici a trăit !" „Citiţi-i cărţile !" Le-am citit : de la prima pînă la ultima, pe ascuns. Cum se întîmplă întotdeauna, prigoanele culturale te îndirjesc şi mai tare în dorinţa de a citi. Apoi, în 1947, soţia scriitorului a donat o parte din biblioteca lui Rebreanu Arhivelor Statului din Năsăud. Am făcut şi eu parte din grupul de elevi care au catalogat cărţile. Mi-au trecut toate prin mînă. Pe toate le-am răsfoit. Am transcris peste 800 de dedicaţii, de la Iorga, Sadoveanu şi Călinescu, pînă la Hortensia Papadat Bengescu şi Mircea Eliade. Cîteva, comentate de istoricul Vasile Netea, le-am publicat în „Manuscriptum". Altele urmează să apară. Mie, pînă astăzi, cea mai frumoasă dintre toate mi se pare a lui Ionel Teodoreanu pe „La Medeleni" : **„Marelui Liviu Rebreanu care a umplut văzduhul român cu munţi de piatră aspră — salutul meu din vale".**

— Ce fel de cărţi îl interesau ?

— Avea foarte multă beletristică, mai ales autori tineri, dar şi cărţi tehnice : de la albinărit, gudronat, pînă la conducerea auto.

— Făcea observaţii de lectură pe carte ?

— Da, cu roşu şi cu albastru, în stil economic, nemţesc. Îl interesau doar ideile, pe care le sublinia cu meticulozitate, stilul şi artificiile verbale lăsîndu-l indiferent.

— Aţi intrat cu o bună practică filologică la facultate !

— Da, şi ca o încununare, tot astfel am şi ieşit. Cu toate că urma să rămîn în Cluj, profesorul Ioan Breazu m-a însărcinat să lucrez DOAR O VARĂ pentru a ridica din nimic muzeul de la Prislop. L-am ridicat, în 1957, cu braţele şi spinarea, cărînd nu doar documente ci chiar şi mobile de la Bucureşti şi Aiud.

— V-au fost date cu bunăvoinţă ?

— Da, spre norocul meu şi soţia scriitorului, doamna Fanny, şi urmaşele surorilor scriitorului care locuiau la Aiud, mi-au dăruit zestrea, ondul nepreţuit de documente şi obiecte care e găsesc la Prislop.

- Şi Maieru ?

- La Maieru m-am dus pentru două zile (cu expoziţie itinerantă) şi-am rămas douăzeci şi nouă de ani. Se împlineau atunci, în toamna anului 1957, şapte decenii de la naşterea scriitorului şi cele cîteva documente expuse au stîrnit în comună o veritabilă emulaţie. Pe scurt : un urmaş al familiei Ciorba, — Anchidim, căpitan în rezervă, mi-a dăruit arhiva familiei. Ajunsesem la timp ! Aruncată în pod, arhiva urma foarte repede să ia drumul Someşului.

— Cine era Anchidim ?

— Unul din fiii preotului Ciorba, în casa căruia şezuse Rebreanu în verile anilor 1927, 1928 şi 1929, cînd se reîntorsese în satul copilăriei să scrie şi să prindă puteri ca Anteu.

— Ce-aţi găsit în arhivă ?

— Cărţi, scrisori, fotografii, documente, obiecte de uz casnic ale celor două treceri ale scriitorului prin Maieru, lucruri de o valoare inestimabilă ! Eram foarte emoţionat. Nu m-aşteptam ca familia învăţătorului Vasile Rebreanu să fi avut o asemenea rădăcină — în Maieru : dar avea. Cei zece ani petrecuţi în comună, cei patru copii născuţi de Ludovica Diugan în Maieru îi legaseră adînc pe Rebreni de pămîntul frumos şi fertil al satului. Dovezile erau clare: manualele şcolare ale tatălui aveau ştampilă proprie : „Învetetoriu Vasile Rebrean. Maieru" iar înafară de blide, lămpi, sfeşnice şi o ploscă, „via" şi un carnetel de cîntece vechi, transcrise cu o scriere clară şi aplecată de Ludovica, în rarele ei clipe de răgaz. Am adunat ce-am găsit în două vitrine care flancau o măsuţă de brad donată de acelaşi urmaş al familiei Ciorba : era masa la care scrisese Rebreanu, masa veche, din clădirea veche a şcolii, unde transcrisese „Ciuleandra" şi pornise „Răscoala", în verile anilor 1927—1930. Ei bine, în jurul acelei mese de brad s-a adunat întîi un cerc de elevi, iar în jurul lor întreg satul. Nu vreau să fac pe lăudărosul dar în împrejurarea aceea timidul din mine a dispărut fără urmă şi m-a mobilizat un entuziasm necunoscut pînă atunci. Nu ştiu cum le-am prezentat elevilor exponatele dar ei au devenit primii mei colaboratori. Şi cei mai buni ! În investigaţiile pe care le-am pornit, n-a rămas nici o casă necercetată ! Nici o ladă de zestre ! Apoi, în 1958, în vară, m-am căsătorit cu Doina Sângeorzan, învăţătoare, şi de atunci nu m-am mai dus de aici. La 1 septembrie am intrat pe poarta Şcolii din Maieru ca profesor de limba română.

— Au fost şi clipe cînd aţi regretat ?

— Ceea ce declanşasem în sat se rostogolea ca un bulgăre de omăt pe o coastă. Înafară de noutăţile pe care le descopeream cu elevii, donaţiile s-au înmulţit. Văzînd expoziţia vizitatorii spuneau : şi eu am ceva ! Aşa am descoperit Arhiva Societăţii culturale Liviu Rebreanu, cu ştampilă, cu recuzite, tot ! Am găsit-o la familia Barna, la Olimpiu, cel mai mare dintre feciorii ilustrului profesor şi prieten al lui Liviu Rebreanu — Ioan Barna. Pînă şi ştampila aveau : „Societatea studenţească Liviu Rebreanu — Maieru". Întocmită cu o meticulozitate ardeleneacă, arhiva conţinea tot : procese verbale, textele conferinţelor, caietele de folclor sistematizate ştiinţific. Se lucrase fantastic ! În preajma primului război mondial, la lumina unei lămpiţe de petrol, alt grup de studenţi şi elevi măiereni înfiinţau o grupare culturală sătească de nivel extraordinar : progresistă, care nu adera la stilul propagandistic al vremii ! Elaborau conferinţe pentru popor, se milita pentru menţinerea neclintită a datinilor, se făceau cunoscute operele marelui patron spiritual Rebreanu.

— Cum se explică ? Maieru era, este totuşi... un sat !

— Un sat, da, dar un sat din ţinutul grăniceresc al nordului Transilvaniei, un sat din istorica serie a Salvei, Parvei, Neposului şi Romulei, un loc cu o foarte marcată conştiinţă de sine şi care a dat ţării un număr impresionant de intelectuali. Cred că sîntem unici în analele învăţămîntului românesc : satele de pe Someş au ridicat paisprezece fii de ciobani la rang de academicieni !

— Se spune că în satele de la munte se nasc copii foarte inteligenţi.

— Aşa este, dar în zona aceasta a existat şi o iradiere culturală de excepţie : Năsăudul. Influenţa lui asupra satelor de pe Someş este incomensurabilă. A avut şcoli extraordinare, profesori eminenţi. S-a contaminat şi Rebreanu de această iradiere, am simţit-o şi eu, şi mă străduiesc s-o transmit mai departe fiindcă atingerea ei m-a înnobilat. Ideea că un dascăl poate schimba faţa unui sat cînd doreşte luminează şi astăzi în şcoiile Năsăudului.

— De la ea a pornit noua societate „Rebreanu"...

— Da, aveam toate condiţiile şi modelul există, Trebuia doar urmat. Am reconstituit, pe bază arhivei, la alte nivele, desigur, societatea de azi. Sîntem 200 : 80 de dascăli, fruntaşi ai satului, tărani, membri de onoare care locuiesc în diferite colţuri din ţară şi mulţi tineri, ridicaţi în acelaşi circuit de spiritualitate locală. Programul îl ştiţi : cercetări de sociologie rurală, culegeri şi sistematizări de folclor, conferinţe, serbări. Din zăcămîntul de cîntece şi dansuri vechi care au ieşit la iveală, am scos o formaţie artistică de valoare, care a trecut de mai multe ori peste hotarele ţării şi tot de atîtea ori s-a întors încărcată de lauri, culeşi în Franţa, în Polonia ori Italia. Dar cea mai mare ambiţie a noastră este Muzeul : scrieţi-l cu M mare vă rog fiindcă sînt zeci de ani de cînd ne dorim pentru el o casă mai mare şi acum s-a împlinit. Ştiţi cum arăta cînd l-aţi văzut acum patru ani : neîncăpător, neprietenos, nepotrivit cu tezaurul pe care îl adăpostea. Azi a venit timpul unui lucru rotund, împlinit, ca în preajma centenarului să se clădească o casă pe măsura generozităţii cu care oamenii de aici îşi pretuiesc luminătorul. Va fi o instituţie. Va expune 3 500 de piese din care unele de valoare inestimabilă. Doresc ca Rebreanu să nu apară decît asa cum a fost : integrat în ultimul deceniu al secolului trecut, un copil minunat trăitor aici, pe dumnezeiasca Vale a Someşului. Şi-a dorit atît de mult o casă în Maieru ! Vrem să i-o dăruim. O ridicăm cu braţele noastre, cu noptile şi zilele noastre, toţi dascălii şi toti elevii Maierului, aşezînd-o pe temelia unei mari iubiri.

— Fondului de documente existent i s-au adăugat lucruri noi ?

— De-a-lungul anilor, Muzeul a fost un pretext pentru toate actiunile culturale ale zonei. Mai presus decît toate, el a dat însă substanţă unei minunate pagini de încurajare a talentelor tinere, într-o revistă cu numele împrumutat din metafora cu care Rebreanu şi-a intitulat scrierea reintoarcerii lui în sat : „Cuibul Visurilor". S-au cîştigat concursuri pînă la premii naţionale. Masa lui Rebreanu şi lampa la care a scris făceau minuni. Cîte fotografii s-au făcut în jurul ei ! Se ţeseau costume noi, speciale, pentru fotografii. Şi micii ghizi ai muzeului ! Numărăm, iată, cinci generaţii succesiv. N-am crezut că pruncii ăştia vor grăi vreodată. Erau muţii şcolii, muti de timiditate, muţi de mii de ani. Şi-acum vorbesc asa de frumos ! Au depăşit zidul fricii şi-mi sînt cei mai fideli colaboratori.

— Aţi descoperit ceva nou prin ei ?

— Alte scrisori de la prietenii lui Rebreanu către el şi invers, sau ale lui Rebreanu către autorităţi, si care mi-au dezvăluit un alt Rebreanu, susţinător al cauzelor drepte. De exemplu, lui Demetru Bosca, coleg şi prieten cu el din copilărie, ajuns şi el învăţător, cînd nu i se dă salariul la timp, Rebreanu intervine la minister cu un ton foarte hotărît, de avocatură. Vasile Rebreanu i-a fost şi în această privinţă lui Liviu un dascăl mare. Cîte redactări de plîngeri nu va fi citit scriitorul în casa copilăriei lui ! Tot prin elevi, pe arie foarte largă, am întreprins în interesul muzeului (uneori şi cu ajutorul profesorilor) culegeri de mărturii orale de la cei care l-au cunoscut. Rezultatele le-aţi văzut. Eu cred că sînt excepţionale. S-ar putea, cred, contura chiar un studiu „Rebreanu în mărturii orale". Unele sînt mai frumoase ca altele. Din toate tîsneşte spre lumină OMENIA lui Rebreanu. Superioritatea de a şti să asculte, să reţină sobrietatea gravă a vorbirii ţăranilor, acestor filozofi în haine de in şi de cînepă, care au ştiut să se apere în aceste oaze româneşti cu încăpăţînare, apărîndu-şi în primul rînd : limba. Am găsit, prin copii, apoi, calendare populare, consemnări în care, lapidar, apărea şi numele lui Liviu Rebreanu care a venit în cutare comună năsăudeană să vadă „giocul din arini". Se reconstituie din mărturii un Rebreanu **al nostru**, şi fiecare cuvînt din „Lauda ţăranului român" pare să-şi aibă rădăcinile aici. Nouă ne place să-l citim pe „Ion" invers. Pornind spre roman de la realitate. Casa preotului Ciorba este în picioare, casa lui Constantin Partenie deasemenea. Şi şcoala în care a scris mai există, fereastra care dădea către Somes, si aceeaşi priveliste neclintită, cu moara veche, cu podul de peste apă şi cu răchitile. Şi costu-

Sânziana Pop

Continuare în pag. a 5-a

dim. rachici

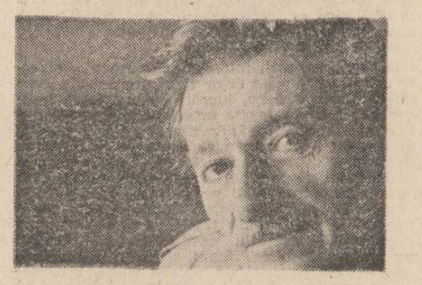

Duminica înfrunzită

Cade roua pe duminica mea înfrunzită.
Tu tot mai vopsești păsările
Care de zbor nu se-achită ?
Tot mai cimentezi destinele
Centimetru cu centimetru
Scoțind la vînzare doi munți
Dintr-o pălărie de fetru ?
E o știință exactă cu veacul secționat
De-a curmezișul secundei din care-ai plecat.
Îți privesc sufletul pe-o lamelă
De microscop.
Prin duminica mea
Treci cu-o turmă de reni
În galop.

Sinteza curcubeului

Doamnă, mi-am propus să vă măsor ironia,
Speranța să v-o trag la șapirograf
(Dacă pierdeți originalul speranței
Sau dacă aceasta, cu timpul,
Se umple de praf ?!)
Și-o să vă prețuiesc
După cantitatea de ironie
Și după nădejdea ridicată
La cub ; nu vedeți dragostea noastră
Cît de mult întîrzie ? –
Curcubeu prins de cer
C-un șurub !...

Undeva sus

Undeva sus murim în doi –
Fluturi pe-o frunză de trifoi,
Ne contemplăm după tăceri.
Renaștem azi, trăind în ieri.
Te rogi de plante și le-nveți
Neprihănite dimineți.
Oare e bine, bine-i oare,
Să mori, cînd nu știi cum se moare ?

Floare a iernii

Nu-mi plîngeți didactic
Pe obiceiuri bătrîne
Deshidratate ca morcovii ;
Prin întrebările mele
Singerează tot chaosul !
Și tu floare a iernii
Cuvenită doar mie –
O să mergi la-ntîlnirea
Cu singuru-mi dușman ?

Sigiliul

Mai adevărate decît speranțele
Sînt nopțile mele ; au trupuri
Răcoroase de femei –
Împiedicate să umble cu visul
Prin stele ; doi munți ratați
Dețin sigiliul
Anilor mei ; e-o impudoare
Trecută prin malaxor ; gînd conjugat
Cu teroarea din silogisme ; îmi cumperi
Amintirea aceasta fără de nici un nor ?
Se-aplică sigiliul
Pe interioare seisme.

O zi prea exactă

Bem cafea cu teama-n partea stîngă ;
Bem cîmpia cu muntele
Carnivor ; o zi prea exactă
Vine pe umerii noștri să plîngă ; am și
Deconectat-o
De la viitor ; pluviometrică
Și – vai – noroioasă,
Precum iubirea din disperare –
Argumentîndu-și prezența
În casă, prin tot ce ne-atinge,
Cu tot ce ne doare.

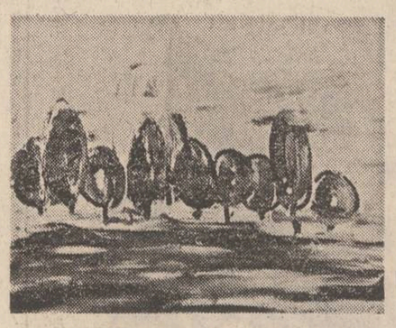

andra căpităneanu

PIAȚĂ CU FLUTURI

Aici, după colțul din capătul străzii, erau Galeriile de Artă. Grăbești pasul la gîndul că s-ar putea ca după colțul acela să găsești altceva, un magazin de pălării, de pildă, sau o patiserie... Treci printre localnici scrutîndu-le fața, mersul ; între toți trecătorii aceștia ar putea fi un cunoscut, cineva care să te recunoască și să te întrebe... Vechiul oraș, cu același aer provincial, cu lipoveni bărboși care vin simbăta și duminica în oraș după provizii, restul săptămînii stînd sihaștri în bălți, plutind printre trestii în lotcile vechi, putrede, scîrțîind din toate încheieturile ; chiar vitrinele magazinelor sînt aceleași, rochia de seară cu paiete pare să fie aceeași de acum doisprezece ani.

„Totul este incremenit, timpul nu s-a mișcat aici, undeva zace iubirea mea adolescentină, crisalida. Poate după colțul acela unde erau Galeriile de Artă, printre amulete de lut ars, printre materiale vopsite „plastic", printre peisaje și naturi moarte, într-un colț, anonimă, prăfuită, iubirea mea neîmplinită".

Ai stat acolo țeapănă, intimidată de lumea pestriță dar omogenă, toți străinii aceia privind cu ochi critic acuarelele tale încă umede, peisajele monocrome, delta și dealurile orașului, peste toate planînd singurătatea ta. A intrat distrat, împingînd ușa de sticlă cu mîna înmănușată iar tu ai gîndit că ai fi fericită să ai un iubit care poartă toamna mănuși și fular de mătase. Treci printre oamenii orașului anonimă, insignifiantă. Nimeni nu recunoaște în femeia zgribulită, cu mersul și surîsul impregnat de nostalgia unei iubiri netrăite, purtînd sub bocurile pălăriei cearcănele celor doisprezece ani de insomnii, pe tînăra peisagistă care a făcut vîlvă în orașul lor cu expoziția de acuarelă monocromă ; „Piață cu fluturi — metaforă desăvîrșită" au scris atunci revistele.

„După colțul acela, pe faleza mirosind umed-amar, trebuie să fie Galeriile de Artă. A intrat absent, împingînd ușa de sticlă cu mîna înmănușată și a cumpărat ceva de la Fondul Plastic, o brățară poate, și eu am gîndit stupid că aș fi fericită să am un iubit care poartă toamna mănuși și fular de mătase. Pe partea cealaltă a străzii trece un bărbat care îi seamănă dar nu este el. Poate nici nu mai locuiește în acest oraș".

Fără identitate, cu gulerul pardesiului ridicat, înaintezi spre colțul dinspre faleză. „Nu știu ce ați simțit dumneavoastră cînd ați creat „Piața cu fluturi" dar mie, personal, îmi dă o stare de beatitudine, ceva asemănător cu îndrăgostirea din adolescență. Dar asta contează mai puțin. Aș dori să cumpăr tabloul". Era lîngă umărul tău, cu fața osoasă, arămie, și privirea viscoasă, grea, reflecta peisajul verde din spatele tău. Era lîngă tine, rostea cuvintele calin, ademenitor, cu o voce profundă, și ai gîndit din nou că trebuie să fie o fericire să ai un iubit ca el.

„Aștepta răspunsul meu cu umerii ușor curbați asupra mea, înclinat pînă aproape de fața mea și mă privea cu ochii adînci, scobiți, în prăpastia lor reflectîndu-se peisajul verde din spatele nostru. Mi-a tremurat vocea pentru că rostisem în gînd „nostru", îl legasem de existența mea, de prezența mea fizică". „Nu este o expoziție cu vînzare". Apoi, alertată de gîndul că va pleca, va împinge ușa de sticlă cu blestematele acelea de mănuși pe mîini, că va ieși în stradă pierzîndu-se, dizolvîndu-se în orașul străin, în toamna ruginie de pe malul fluviului, ai adăugat : „Dacă vă place, vi-l dăruiesc cînd voi închide expoziția !".

„Doar cîțiva pași, încă puțin și voi ajunge. După colț erau Galeriile de Artă, locul unde m-am logodit cu fluturele. Spațiul vast, închis cu pereți de sticlă, unde am stat incremenită printre tablourile mele privind trecătorii, viața de dincolo de mine, de dincolo de tăcere, sala cu gresie roșie pe care au răsunat pașii lui depărtîndu-se, rupîndu-se de lîngă mine, luînd cu el în stradă, în viața orașului străin, inabordabil și străin mie, lumina peisajului verde și „Piața cu fluturi". Chircindu-mă, condensîndu-mă în sufletul gol, am scîncit în mine, învinsă : „Piața cu fluturi înseamnă îndrăgostirea adolescentină, iubirea niciodată împlinită, efemerul planînd în spațiul realității, al materiei concentrate, pietrificate !".

Ajuns afară, în afara spațiului tău de culori, de acuarele încă umede, și-a ridicat gulerul, vîntul i-a fluturat pe umeri fularul de mătase albă, ca două aripi de fluture și mîinile înmănușate au prins aripile, le-au frînt, le-au închis între reverele pardesiului. Piața cu dale de gresie a rămas pustie, imprimată de nostalgia zborului de fluturi albi.

Ai ajuns. Dacă întorci capul, în dreapta, vei vedea dacă acolo mai sînt Galeriile de Artă. Sovăi o clipă, doar o clipă, apoi pășești mai departe, spre faleza umezită de boarea fluviului și privești nepăsătoare trecătorii grăbiți, necunoscuți, care în fiecare seară asistă inconștienți moartea fluturilor sortiți să trăiască o singură zi, cît o îndrăgostire.

aurel m. buricea

Adio, dragă tinerețe...

Rămas bun, fericire, rămas bun
de mîine mări și oceane voi străbate
tare greu din amintiri să m-adun
și să mă descojesc de singurătate

cum oul de corb lustruit de ger
sufletu-mi rătăcește de-acum stingher
în amiaza mare valuri de ninsoare
troienesc peste poeme munții de sare

e mai bine așa eu pe o planetă apusă
tu troienind în vise de trădări răpusă
cu cît ne-ndepărtăm timpul mai mult
cu atît dragostea învăț s-o ascult

drumuri de pribegie drumuri fără speranță
amîndoi măsurați de moarte cu altă balanță
tu coborînd mereu spre un apus de soare
eu urcînd mereu spre-un răsărit de mare...

prin dunga de lumină aud cum curge timpul
și mă respinge viața și mă strigă olimpul...

Scrisoare de rouă

am primit scrisoare de la tine, străine,
încerc să citesc cuvintele tale de rouă
mă orbește tăcerea lor e mult prea aproape
ca să-nțeleg încerc să uit cifra nouă

ai scris cu stele sau cu plumb topit
de-mi cade pe suflet cerul ca o cortină
și trec prin lume trist și obosit
de parcă aș duce-n spate o grădină

prin gratiile primăverii nu aud nici o veste
doar liliecii singurătății dorm agățați de cer
și noaptea ascult mereu aceeași poveste
despre solia unei scrisori cu litere de ger...

adriana sitaru

Toamna

Țes covoare din pendule
Subțiate la mijloc
Mierea roză de centaur
În salcîmi iar își dă foc.

Toamna unghiilor plînge
Înecată în Ofelii
Tremurînd precum o cruce
Într-o spaimă de vedenii.

Mii de struguri dilatați
Cu pupilele sîngvine
Se răstring pe catedrale
Ca un strigăt din vechime

Pleacă păsările triste
În orgii de prune bete
Ciugulind la despărțire
Febre dulci de crude fete

Și se duc ca păpădia
În minuni de galben sud
Ca tablou-n care fuge
Carnea trupului zălud.

Vine, despărțirea, vine
Ca un strigăt din lagună
Ca o lacrimă pierdută
Între pleoape de cadină

Și atunci cu pașii clipei
Din pendule subțiate
Voi călca pe trei covoare
De mistere dezgropate.

Zeul din podgorii

Vino dragul meu încă o dată
Să dansăm în strachine de lut
Florile de basm să ne colinde
Arheologii de cîntec mut.

O tărancă mestecă virtos
În ceaunul primului inel –
Auriu ca podul dimineții
Peste care trece-un înger chel

Vom minca din mămăliga caldă
Ca dintr-o tăcere de demult,
Șapte lacrimi vom lăsa să curgă
Să se pirguiască în cuvînt

Vom bea vin de izmă nenuntită
Din fîntîna ultimului an,
Vom ara cu pleoapele iubirea
Hoților de cai din Bărăgan

Vom fi fericiți din nou, iubite,
Căci dansînd în strachine de lut
Zeul din podgorii și din vise
Ne va da întîiul lui sărut.

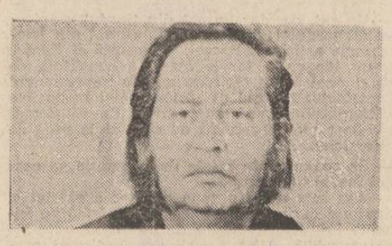

cristian simionescu

Delfinul

ca o filă roasă de falangele enoriașilor
așa am fost. M-au călcat labe de lupi,
de gheparzi. Precum dalele lui Vermeer
am tăcut, și vorba mea gîndită doar
o auzi delfinul de la mii de leghe !
Pe cînd corpul îmi era una cu pămîntul,
ochii mei citeau în sîngele slavei
descifrînd limba celebrilor morți
care nu ating decît o parte din moarte.
Și moartea lor e desfătarea vieții noastre.
Mulți s-au înecat în mine. Strigătul lor
mi-a ajuns pe buze : s-a postat pe buze și
Persistă.

Marele Prudent

Fie-ți milă de acele viețuitoare
trecînd pe sub laba și bocancul tău,

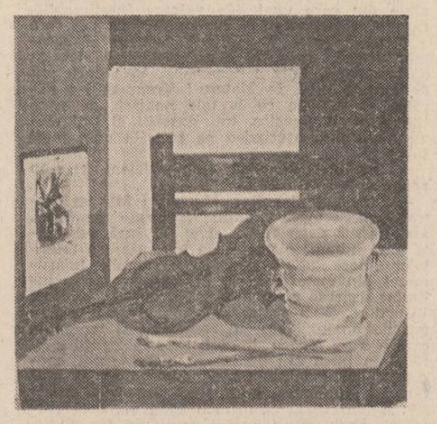

fie-ți milă,
ele nu știu că vroiești să le calci
în clipele durității tale inconsolate. Privește
curios neștiința și mărginirea lor
(Să n-o numești mizerie a mărginirii !).
Fă să nu prindă de veste că poți
să le strivești
cu atîta ușurință.

Să-ți fie milă de ale mării manevre

Doar la lăsarea nopții mă îndrept spre plaja
bufonică. O citesc prin lichidele-i pagini
răsfoite
cu un chin fără rost histrionic, amar prin
insistența-i
de trup fără creier. Marea caută să mă lingă
să mă care în somnu-i, fără de fapt
să adoarmă.
Dementă mișcare a mării, zbatere fără tihnă,
infernală mașinărie de apă, numărîndu-și
valul cu val –
temeinic, spune fizicianul matematicianul
Pascal,
netemeinic, răspunde creștinul Pascal.
În noapte, organele mării cu disperare
tresar : spațiu
ce caută spațiu. Mi-e milă de această mare
moartă
chinuindu-se să învie. Să-ți fie milă de ale
mării manevre !
Tu, mare lacrimă, nu vei cunoaște a ochiului
carne împrejmuitoare.
Simulînd ritualuri, ea fără coajă curgînd
spre căutarea
unei coji. Slugă a haosului zadarnic
visîndu-și arhitectul.
Consolează-te cu înecații nenumărați !

Să rozi pojghița brizei

Atît de tînăr
încît nu poți cîntări miresmele finului.
Atît de aspru
și nici măcar nu poți vorbi de-a sila
cu brizele mării.
Atît de aspru și neînstare să scobești pintecul
unui ghepard. Atît de tandru și inapt
să mîngîi
plămînii corbului. Atît de ros de talpa
iadului
și nici măcar nu poți să rozi pojghița brizei
lipită de coastele tatălui tău
S-au dat atîtea labirinte corpului
tău și nu le poți atinge. Darmite să le vezi,
darmite să ai curajul să spui : chestiile astea
îmi aparțin"

toma grigorie

Pastel montan

Arhitect al naturii apa
și muntele pietrar iscusit
Statui de timp pe
soclurile văilor
Împietrite mioare
stîncile
priponite în iarbă
Sfinte tăceri cu aripi
de vulturi
planează peste
văzduhul acestei zile
Martor ocular
îmi pierd graiul
învățînd
limba brazilor

Aproapele vostru

Nu vă place să fiu tapetat
cu umbre. Nu vă plac nici prea cristalin
E musai să vă intru în grație
îmi zic dar îmi iese totul invers
Să vă ignorez ar fi o cale
doar ideală. În fapt
ar fi posibil numai dacă m-aș
preface-n piatră pe fundul oceanului
Oameni sînt cu totul al vostru aproapele
numai față de mine sînt atît
de străin atît de străin

Pentru o zi de poezie

Zi de poezie zi de viață
moartea la zid așteptîndu-și moartea
Aș da o zi pentru o sută de ani
de mi-ar sta în putere
Îmi dau viața pentru o zi de poezie
nu vreau să știu ce va fi
N-o să trăiți niciodată sentimentul
care mă naște cu primul cuvînt
Sînt cel mai bogat om din lume
cînd pot plăti prețul
ce mi se cere
pentru o zi de poezie

26 OCTOMBRIE 1985
L4

teatru

Revival Eugen Barbu

Marea tipologie a scriitorului Eugen Barbu se regăsește în piesa, cu viață lungă la Național, preluată, sub bagheta aceleiași regii, de spiritul întreprinzător al directoarei Teatrului Giulești.

Spectacolul „Să nu-ți faci prăvălie cu scară" urmărește o transpunere directă, realistă a datelor textului, atît prin modalitatea scenică a Sandei Manu, cît și prin scenografia lui Mihai Tofan, cuminte în reconstituirea cadrului de epocă.

Dacă realizatorii acestui spectacol ar fi cunoscut mai profund proza barbiană, și-ar fi dat seama de importanța detaliilor alcătuitoare de atmosferă, de obsedanta privire de laser a scriitorului, în traversarea sufletelor devastate ale personajelor sale.

Pe fondul plîmbărilor zilnice, la cimitir, ale Elenei Domnișor, se petrec toate dramele acestei piese. Moartea este la ea acasă, pentru că este moarte în suflete. Nu întîmplător, Eugen Barbu introduce personajul-simbol și cheie (peste care se trece cu totală indiferență) intervenind, ca un laitmotiv funest, în paralel cu descompunerea psihologică a personajelor.

În acest context sumbru, Silvia este idealul de puritate, năframa albă a îndoliaților din punct de vedere moral ; Alexandru, fiind idealul de libertate umană, de zbor, pe care nu l-a întreprins și atins nici unul din membrii acestei familii.

Imaginea poetică a ipocriziei familiei Domnișor, ascunzînd drama neîmplinirii prin dragoste a fiecăruia, face loc, în spectacol, unei felii de viață vulgare. Motivația complexă a personajelor, raportările vieții lor interioare la relațiile exterioare au fost abandonate, deformate, reduse la reacții simpliste. Față de concentrația de tragism a piesei, ceea ce se petrece pe scenă diminuează substanțial efectul dramatic, neproducînd emoție asupra spectatorului, menținîndu-l treaz vizual/auditiv prin aspectul vulgarizator al unghiului de vedere.

Ocupîndu-se disparat de alcătuirea fiecărui personaj, sufocat în detalii nesemnificative, Sandei Manu îi scapă evoluția relațiilor dintre personaje, dintre lumea lor și cea din afară. Scăpîndu-i raportul permanent de forțe dintre text și subtext, spectacolul pierde esențele.

Personalitatea Olgăi Tudorache se calchiază pe robustețea șefei clanului Domnișor, dominîndu-și interlocutorii, dominînd scena cu priviri, cu tăceri, cu rostiri tăioase. Joc dozat, economicos, fără stridențe, jocul unei tragediene.

Alături, ținînd pasul, în contrapondere, onomatopeica servitoare, prin minia zvicnită, prin vivacitatea Jeaninei Stavarache. Silvia Valeriei Sitaru — în afara unei inclinații prea articulate spre maladiv — relevă delicatețea și posibilitățile de trăire interioară ale actriței. Intervențiile sale, luate în parte, sînt expresive, sugerînd durerea, neliniștea, nesiguranța de sine. Aurica Agathei Nicolau, precum și Domnica Olgăi Bucătaru sînt minimalizate de mizanscenă, prima, prin ridiculizare forțată, cea de-a doua, prin vulgarizare nedozată.

Sebastian Papaiani, după un Figaro de excepție la Dinu Cernescu, reintră, prin Ionică Pară, în limitele emploiului său. Un Rică Venturiano ușor evoluat, rămas la stadiul de „pază". Cei doi frați în conflict mut, Dumitru (Ion Pavlescu) și Vasile (Radu Panamarenco), ca și fiul lor „comun" (Florin Dobrovici) cad, fără vină în schematism și linearitate, datorită îngroșării defavorabile a nuanțelor în desenul pur exterior al celor pe care-i întruchipează.

Lipsește urzeala nodurilor de stări ale morții, pe care să se fi detașat, simbolic, albul crengii de liliac (direcție purificatoare, ascendentă prin filiera Silviei și roșul criant, vinovat al amoralității indolente, prin filiera „grea" a Domnicăi (direcție descendentă, ducînd la decădere și decrepitudine).

Accentele de dramatism scenic ale „Prăvăliei cu scară" nu au fost încă atinse. Poate, că, într-o bună zi, scena aceluiași teatru generos în variante regizorale, mai încearcă o propunere... spre a trăi un adevărat și complet Revival Eugen Barbu...

Nicoleta Gherghel

muzică

Inovația ca (re)interpretare

În cadrul *Săptămînii culturale a R.F. Germania în Republica Socialistă România*, la Muzeul de artă, un concert cu pagini ale unor autori ai secolului XX, din generații diferite (unele pagini interpretate exact de Ansamblul-oaspete „Modern", altele, separat, de instrumentiști români) demonstrează că inovația muzicală pare a se ancora aici într-un teritoriu nu atît al re-demontării (și re-montării) codului cît, mai degrabă, fie într-unul al repunerii în discuție a fundamentelor convenției muzicale înseși, fie într-o zonă a re-organizării materialului muzical astfel încît auditia să impresioneze diferit. Cele două orientări subliniate se învecinează îndeaproape prezentînd, ca element definitoriu, nevoia raportării la modele muzicale celebre, solid instituite în istoria culturii, re-dimensionate aici cam în felul în care, față de un discurs banal (..gradul zero al scriiturii"), metatextul se plasează specific și semnificativ totodată : bineînțeles, e vorba aici de o „artisticitate de gradul doi", ca să spunem astfel, pentru că, de pildă, despre ländler-ul schubertian, tratat în felul descris mai sus de Detlev Müller-Siemens în *Variațiuni pe un ländler de Schubert* (unele momente din piesă fiind printre cele mai interesante din program), e greu de spus că ar reprezenta un text muzical banal, oarecare, absolut netru. În primul rînd, e îmbucurător faptul că organizatorii s-au gîndit să promoveze paginile unor autori tineri, deși regretăm faptul că nu s-au cîntat la București pagini ale unor autori de talie mondială — mă gîndesc în primul rînd la marele alchimist al muzicii contemporane : Karlheinz Stockhausen ; „compensația" merită însă subliniată pozitiv pentru că, iată, deși nu putem vorbi de reușite în sensul evidențierii unor căutări artistice încheiate, tendințele enunțate se întrevăd limpede în întreaga lor dimensiune de interes. Revenind la prima piesă, distingem încercarea de a disloca semnificația muzicii schubertiene prin tratarea consecventă și insistentă a unor trăsături caracteristice la nivelul sintaxei. Supradimensionarea unor formule melodice duce, paradoxal, la o relativizare a etosului lor inițial care este fie „travestit" (în primele variațiuni) într-o riguroasă țesătură contrapunctică prin exploatarea viguroasă a pregnanțelor temei, fie „îngroșat" (în final) prin insistența asupra unor cadențări care, desprinse de context și excesiv prelungite, își instaurează propria identitate. Două lucrări spectaculoase sînt *Cvartet pentru flaut, clarinet, corn englez, clarinet bas* (primă audiție absolută) de Michael Obst și *„Kebyar" pentru flaut și pian* de Dieter Mack. Spectaculoase sînt, în prima piesă, suprapunerile „jucate" de planuri și sincronizările ultrabanale intersectînd țesătura sonoră, la fel cum, în cealaltă lucrare, tratările instrumentale, într-o bună tradiție impresionistă căreia îi putem să-l anexăm și pe Olivier Messiaen, tot la o spectaculozitate de alt ordin însă (cea a jocurilor și nuanțelor obținute cu aceleași mijloace) trimit îndreptățit. *Cinci lieduri din „Papiersterne" pentru mezzosoprană și pian pe versuri de Sarah Kirsch* de Wolfgang von Schweinitz demonstrează o bună asimilare a stilului școlii expresioniste în linia chiar a unor lucrări de început de Schönberg sau Berg în timp ce *Octetul* de Isang Yun poate fi așezat în grupa pieselor care își propun clar să comenteze un text muzical inițial. Spre deosebire însă de prima piesă a programului, comentariul privește aici un text muzical oarecare, mai exact, o sumă de „gesturi sonore" putînd alcătui orice lucrare, cu valențe estetice deosebite sau nule : comentariul devine astfel relativ simplu pentru că și punctul de plecare este simplissim. *„Domolul tovarăș al nopții", muzică de cameră pentru soprană și ansamblu pe un text de Klonstock* de Manfred Trojahn se aseamănă cu piesa precedentă ; deosebirile ca nivel de complexitate sînt însă mari (și ele atrag după sine un plus de interes) în sensul că nu întîlnim un simplu comentariu ci o dezvoltare a unor consecințe. Cu alte cuvinte, e vorba de o înlocuire a unei construcții cu o altă construcție, deși ceea ce se pune în loc a fost inițial conceput ca (interesantă) negație.

Viorel Crețu

nicolae cristache

Plecarea

Pe Tudora, vorbele lui taică-său mai mult o întăritaseră. Sentimentul datoriei şi al răspunderii îi încolăcise sufletul ca o iederă. Îşi găsi obligaţii noi chiar în casă. Se trezea acum cea dintîi, traversa curtea spre bucătărie cu picioarele goale în botoşeii de pîslă şi o scurtă veche aruncată pe umeri, aprindea focul, încălzea apă, pe care o turna în două sticle, revenea în camera comună şi cu afectuoasă grijă aşeza recipientele încălzite la picioarele surorilor, ca să se trezească vesele şi bune. Zglimboaica de Vasilica nu mai dormea ; înşfăca butelcuţa cu apă caldă şi o strîngea la piept ca pe o păpuşă. Pe soră-sa mare, Petrica, firea sucită a Tudorei, atenţiile ei extravagante o stinghereau, negăsind o reacţie pe măsura vîrstei ei. Tudora se apuca apoi de soba din camera lor. Îşi pusese în gînd să care cenuşa noaptea, să nu le deranjeze pe celelalte cu zgomotele şi praful de neînlăturat, dar focul se stingea tîrziu în soba lor şi ea adormea...

Cînd toată casa era în picioare, la bucătărie masa era pregătită, sobele duduiau şi Tudora, cu simţul datoriei împlinite, învăţa. Suferise puţin în primele zile cînd urmărind reacţia familiei nu descoperise în gesturile şi pe chipurile lor nici una din bucuriile la care se aştepta. Îi privea înfulecînd în grabă, în picioare, întrebînd mereu cît este ceasul, vedea cum din ordinea stabilită şi îngrijită de ea se alegea treptat praful şi îi dăduseră lacrimile de ciudă. Fusese încredinţată că prin gestul ei readucea în casa lor atmosfera de altădată pe care atîta o lăuda Petrica şi de care auzise povestindu-se nu numai în familia lor. Iar ei, mai puţin Vasilica, se trezeau suferinzi de ziua care trecuse şi preocupaţi de alta care va să înceapă şi nu se sinchiseau cîtuşi de puţin de starea nouă de curăţenie şi ordine pe care o gîndise ea. Dacă ar fi avut firea Vasilicăi, ar fi cîntat şi ar fi dansat numai să-i vadă zîmbind, dispărîndu-le de pe frunţi încruntarea şi din ochi oboseala. Cu timpul începu să amîne efluviile ei pentru timpul cînd va avea propria ei familie. Din păcate, Ghiţă nu fusese nici el înzestrat cu o fire veselă, dar pe el, ştia ea, îl putea schimba. Mai ales cînd vor veni şi copiii. Fete şi băieţi, mulţi, mulţi, mulţi !...

☆

Tudora nu se gîndea la dragoste. Iubirea era de nasul Vasilicăi. Datorie şi răspundere ! Abnegaţie şi devotament ! Fata închidea sensul vieţii între aceşti patru pereţi inexpugnabili. Pe Ghiţă îl adoptase ca pe un copil orfan şi de care nu se putea lepăda odată ce-i ieşise în cale. Îl iubea, desigur. Dar nu cu ofurile şi scălîmbăielile Vasilicăi. Ghiţă trebuia educat, ocrotit ; în general urma să creeze în jurul lui o atmosferă propice renaşterii. Îşi închipuia următoarea scenă : Ghiţă înconjurat de copii, ridicîndu-i pe rînd cu braţele lui vînjoase, trupul lui statuar destinzîndu-se, ochii lui negri şi frumoşi rîzînd sub fruntea înaltă de poet şi pe ea ascunsă discret undeva în umbră, veghind de la distanţă la bucuria şi armonia generală.

Nuţa înţelegea greşit osîrdia fiicei ei pentru învăţătură cînd o punea pe seama ambiţiilor ei de a deveni savanta familiei. Tudora citea fiindcă nu voia să fie ca Vasilica. Sora ei mai mică n-avea sentimentul datoriei şi era, ce să mai discute, o fluşturatecă. Pentru ea tot ce zboară se mănîncă şi dacă n-ar fi fost ea, Tudora, de mult ajungea o cocotă. Părinţii nu ştiau cum într-o seară, la începutul anului şcolar, o urmărise pe Vasilica tremurînd de frig şi mototolindu-şi hainele de şcoală, ascunzîndu-se prin boschete, neslăbind-o din ochi, în timp ce soră-sa se ţinea de mînă cu un băiat.

Ghiţă rîsese cu gura pînă la urechi şi ea îl privise cutremurată de gîndul că pînă şi el găseşte firească purtarea Vasilicăi. Vroise să-l încredinţeze pe Ghiţă că poate avea încredere absolută în maturitatea gîndirii şi a concepţiilor ei de viaţă şi Ghiţă rîsese ca un prost.

Ghiţă îi mai răspunsese cu muzicalitatea ciudată a defectului de vorbire : Ba de ce să nu dai şi la faciultate ? Faciultatea e bună daceă femeia ştie să se ferească de mediul rău ! Şi daceă nu e lăsată singură cea Ana ! E cea şi cium ar merge la biserceă. Daceă te duci să faci pe studenta, sigur ceă mediul te-nhaţă şi adio, dar daceă te duci cea la bisericeă, cium mergeau mamele noastre, faciultatea ajută !

Ghiţă avea un fond bun şi ei se potriveau în multe gînduri despre oameni şi menirea lor. Petrica năzuise să ajungă la facultate şi se făcuse frizerită. Acum nu-i stă gîndul decît la şcoala de coafeze. Ea citise că nivelul aspiraţiei, dacă nu e susţinut de cunoaştere, duce la alienarea individului. Îl privise pe Ghiţă să vadă dacă el înţelesese ce-i explicase ea şi Ghiţă zisese : Da' cium ? şi tăcuse. Nu e mai bine să-şi propună lucruri pe care le poate face ? Pentru Tudora planurile de viitor pe care familia le aşeza pe umerii ei o copleşeau şi cum pînă la terminarea liceului şi începerea examenelor de admitere nu mai erau decît cîteva luni, simţea nevoia să-şi asigure o cale de întoarcere plauzibilă şi rezonabilă. Cum ar mai fi putut reveni lîngă Ghiţă după o nereuşită pe care toţi o excludeau ?

Ghiţă intuia unde bătea prietena lui şi o încuraja cum se pricepea. De ce spui tu nereuşită, părea el că se nedumereşte, tu nu ştii ce-nseamnă nereuşită ? Nu reuşeşti să afli adevărul şi adevărul moare. Multe adevăruri mor şi mulţi oameni suferă din ciauza asta. Nu intri la faciultate acium, intri la anul sau peste zece sau peste o mie sau peste un ceatralion de ani sau înveţi singur sau dai la fără freciventă sau te-apuci de altceva poate mai bun, ce nazuri sînt astea ? El ciunoaşte o fetiţă ciuminte şi deşteaptă şi nu vrea s-audă de nazurile astea : nereuşită ! Moare un om şi nu ştii de ce a murit, mai putea trăi, cine e vinovatul şi omul ăsta a doua oară nu se mai naşte şi nici mama nu mai are alt băiat şi nici sora alt frate şi nici nimeni nu plînge cium se ciuvine... Asta-i o nereuşită !... Ceă lumea ciontinuă cea şi cium nu s-ar fi întîmplat nimici, asciunde un mort, el a ascuns cinci lei de maiceă-sa, cînd trăia şi visa urît nopţile şi acium visează ceă nu-l iartă, dar să asciunzi un mort ?... Să fie fetiţă ciuminte şi deşteaptă cium o ştie el ceă în lume se petreci alte luciuri grave, nu nereuşita la faciultate.

Tudora înţelegea unde bate Ghiţă şi întrebase sugrumată de emoţie : Crezi că tata are vreo vină ? Te rog mult de tot să-mi spui !

O vină am şi eu, răspunsese Ghiţă şi privirea lui frumoasă îi mîngîie chipul şi continuase : Despre asta să nu mai vorbim niciodată. Iar ea abia cînd rămăsese singură îşi dăduse seama că de fapt el nu răspunsese la întrebarea ei ; ba i se năzări că într-un fel ascuns Ghiţă îi confirmase bănuielile şi ea îl căutase din nou.

Ciu tine nu sciapă omul uşor! răspunsese el. Daceă-ţi spun ceă nu-i vinovat mai mult decît mine ţi-e deajuns ? Nu e mai vinovat decît mine. Ghiţă era cu Lică, fiul librarului, îl ducea acasă de la creşă, şi se despărţiră.

☆

Sentimentul răspunderii faţă de Ghiţă se topea cu încetul fiind înlocuit de unul la fel de nou şi de atrăgător : sentimentul că este ea însăşi ocrotită. Dar nu voia să renunţe nici la senzaţiile binefăcătoare de membră anonimă a Armatei Salvării. Îl vedea acum pe Ghiţă ameninţat de primejdii îngrozitoare, luptînd cu răufăcătorii, înjunghiat şi mutilat, dar nu prea rău, sîngerînd la o parte a trupului neprimejdioasă pentru sănătatea şi integritatea sa corporală şi pe ea alergînd într-un suflet, întrebînd în stînga şi-n dreapta ce se întîmplase : De, mamă, îi răspundea o bătrînică scofîlcită ca bătrîna Izerghil din Gorki, de, mamă, dacă omu-i singur dau năvală şi tîlharii. Ea tocmai venise de la studii, primise un telefon noaptea la cămin, alertase toate fetele, făcuseră chetă şi o trimiseseră pînă aici cu o maşină mică. Ghiţă abia mai sufla, pronunţa numele ei, am venit, am venit, dragul meu, nu te mai las singur !... Dumneata eşti Tudora ! zicea unul, cît a suferit bietul om, numai de dumneata vorbea toată ziulica, sărmanului i-a fost dat să moară pentru dreptate şi fără fata iubită lîngă el..

☆

Tu plîngi ? se mira Vasilica. Foarte mişto ! Înveţi la chimie şi plîngi ! Asta da pasiune ! Să mor eu dacă tu nu eşti nebună ! Ia arată-mi şi mie la ce lecţie eşti ?... Mamă, ţipa, Tudora învaţă la chimie şi plînge !...

Dacă spui la cineva, te sugrum ! o ameninţa ea. Nu mai văd bine în ultimul timp şi citesc pînă-mi dau lacrimile. Dacă spui la cineva, te sugrum !

Da, da ! făcea Vasilica. Nu mai vezi ! Tu nu mai vezi decît aşa, din cînd în cînd... Las' că ştiu eu de ce plîngi !

O neruşinată Vasilica, desigur !

Ţinea partea stîngă a şoselii, cum o învăţase Ghiţă. Eventualele maşini îi veneau din faţă, nu din spate. Iarna reizbucnise după o perioadă de moină, cînd nimeni nu se mai aştepta, ninsese toată noaptea, dar soarele de aprilie avea altă forţă decît cel de februarie sau martie şi în cîteva ore numai o transformase într-o mocirlă maronie : apă, cenuşă, mizgă, sare. Ghiţă, aflase, ea, fusese trimis la intersecţia cu şoseaua naţională, unde avusese loc un accident. Nu era frig. Înainta descheiată la nasturii din faţă. Vîntul încă rece îi umfla gulerul desfăcut şi-i răcorea obrajii înroşiţi de efort şi aer. Îşi scosese benţiţa de elevă şi părul îi flutura pe umeri despletit. Se-nchipuia privită din dosul ferestrelor întunecate şi părerile oamenilor erau numai de admiraţie. Se hotărîse : îi va spune lui Ghiţă că înainte de a vorbi despre ce va face după încheierea şcolii trebuie să hotărască ce se întîmplă cu ei doi. Trebuie să înţeleagă el că ea şi-a asumat o răspundere faţă de el şi ea, una, nu poate lăsa lucrurile în voia soartei !

Ghiţă o trimise acasă. Nu era un accident obişnuit, era un ciarambol şi va întîrzia mult. Ea se prefăcuse numai că pleacă şi-l aşteaptă pe şosea, după o cotitură, îmbărbătată şi de faptul că avînd pîslarii îmbuibaţi de apă se sacrifică pentru o hotărîre nestrămutată.

☆

Doamne ! se miră Ghiţă cînd o văzu. Tare neciuminte eşti !... Eşti o fetiţă neciuminte de tot şi o să te bat. N-o bătu, dar intră în casă la un vecin şi-l rugă să-i primească pînă se usucă încălţările fetei. Ghiţă o descălţă de pîslari, îi aşeză picioarele goale pe un scăunel lîngă sobă şi-i puse cioarapii la uscat. Gazda înteţi focul, să aibă putere, şi ieşi în ogradă să-şi continue treburile. Tudora smiorcăia nasul şi rîdea. Era mîndră de fapta ei şi glumea pe seama gazdei care se închinase văzînd-o ca un sloi. Cum să nu se-ncine, orice om normal se-ncină cînd vede aşa ceva ! Forţa inconştientă a mimetismului îl îmboldea pe Ghiţă să se închine şi el. Dacă nu revenea în comună şi pleca la oraş, cum avusese de gînd la început ? Ea ce-ar fi făcut ? Ar fi stat acolo pînă poimîine dimineaţă ?

Sigur ! se răsfăţa Tudora care scăpase numai cu cîteva ore de îngheţ. Îşi dădea seama că vorbele pe care le ticluise atîta vreme în gînd nu le mai putea rosti fiindcă i se păreau acum nepotrivite şi pentru că nu-şi mai aveau rostul. Cum stăteau aşa amîndoi la gura sobei, într-o casă străină, păreau doi iubiţi.

Nici n-o întrebase : s-a-ntîmplat ceva ? Ce era să spună ? Dacă s-ar fi petrecut ceva grav i-ar fi spus de la început. Înţelesese el mai mult, dar datoria de a o întreba o avea oricum.

Iimm ! mormăi ea şi tăcu simţindu-şi inima luînd-o razna prin tot corpul, tropăind şi căutînd o ascunzătoare.

Tăcură mult timp, afară se întuneca şi din clipă în clipă trebuia să intre gazda. Ghiţă nu îndrăznea s-aprindă lumina. Nu îndrăznea nici să răsufle. Priveau amîndoi lăsarea înserării, umbrele oamenilor din curţile vecine tot mai neclare, reflexele luminilor din geamuri în băltoacele de pe drum, negura care cobora pe versantele dealurilor din jur mîzgălind totul în cenuşă. În curte se auzea zbaterea de aripi a găinilor mînate la culcare şi zgomotul lanţului alunecînd pe sîrma care stabilea mişcarea cîinelui. O umbră uşoară adumbrea chipul fetei şi Ghiţă se întreba dacă nu cumva, acum, după ce se liniştise şi se încălzise, Tudorei nu-i părea rău că-l căutase şi se expusese compromiţător pentru o fată de liceu. Era femeie în toată firea, cum stătea cu picioarele alungite lîngă sobă şi torsul întors spre fereastră lămurea profilul unor sîni de fată în toată plinătatea înfloririi. O adăpostea în sufletul lui cu acelaşi sentiment ocrotitor ca şi cînd ar fi fost vorba de Lică, se jucase cu teamă şi deopotrivă cu dorinţă, îşi ascunsese lui însuşi încolţirile sufletului.

☆

Ghiţă suferea de o deformaţie profesională şi nu iubea întrebările al căror răspuns nu putea fi trecut în procesul verbal. Ce întrebare mai este şi asta ?... O iubea, n-o iubea, mai întîi trebuie vorbit cu părinţii. Privirea lui nu se mai ascundea acum, nu se mai dezlipea de imaginea fetei răsturnată pe spate cu picioarele întinse la gura sobei, o realitate care-i putea aparţine, o fiinţă care avea nevoie de el şi-l căutase răzbind frigul şi statul în picioare.

Gazda intră şi întrebă dacă poate aprinde lumina. Cioarapii erau uscaţi. Pîslarii nu, dar ce mai era pînă acasă ?...

Pe drum, Tudora îl luă de braţ. El n-o respinse. După un timp ea zise : Sper să nu fi răcit. Apoi iarăşi tăcură. N-o să fie uşor, zise Ghiţă, daceă te-ai hotărît să pleci la Bucureşti !

(Din volumul „Bulgăre de nisip")

În paginile 4–5: Tablouri de Sorin Groseanu-Piscuri

liliana ursu

Voci tăcute

Coboară de mai multe ori
în propriul infern – mărunt, măreţ, cotidian –
iedera de fier a cuvintelor
pe gura lor săracă înfloreşte, se usucă,
spirit pur !
Începe marele pariu
roşcate, brune, splendide în carnea,
în disperarea lor
în rochiile înflorate dansează, iubesc
traversează oceanul fără colac de salvare

sînt preotesele lăcaşului afumat de atîtea
priviri
supuse, rugătoare, de neînvins
răsunînd de tăcerea pletelor cărunte
Trec prin sufletul cu pereţii naiv pictaţi
zîmbind celor şapte păcate capitale
frînghiile marelui clopot le-au intrat în carne
în sînge pluteşte cîte o carte
iar perna de care-şi sprijină anii
e însăşi luna. Atroce şi neagră, Semeaţă
şi tristă – ca un sîn de negresă,

adio moarte !

Gheare mici şi negre, reci pe mîinile
pătimaşe
se aşează stăpîne. Recviem.
O eşarfă sfîşiată de semne
sînt.

Înconjurate de zîmbete profesioniste
chiar sîngele le-a devenit profesionist
în lupta cu febra, cu inerţia, cu bomba
atomică
cu propriul sex.

Filmul continuă. Secvenţe paralele :

1. ea în satul de sub munte
aplecată deasupra fîntînii adînci
învîrte roata
şi lumea se învîrte oho, nu glumă
ameţitoare cunună-i amintirea deasupra
hăului
fragedul zîmbet al Ofeliei urcă din apa
bătrînă
pe cînd ursitoarele, femei şi ele, îi scriu
cerul

şi palma – cu ciudă, cu generozitate, cu
trei, patru vise –
ea cu rochia decolorată mătură frunzele
uscate
o pseudovijelie, în microcosmos, aşa s-ar
părea
de aici din rîndul douăzeci şi trei
2. sau ea urcă scara sprijinită
toate luminile s-au aprins în cinstea ei
din toate oglinzile creşte Bătrîneţea
lumea literară freamătă
unii interesîndu-se de ultimul ei roman
alţii de banii premiului, cîţiva cască snob
vreo doi trei nu pricep şi pace
cum e posibil ca la 90 de ani să mai iei
premii
„N-apucăm noi o asemenea vîrstă" sughiţă
un dramaturg indignat
Pe pian o aşteaptă garoafele dragi
„Ah, bătăile cu flori de la şosea"
Încă trei trepte şi ajunge
„zîmbeşte, zîmbeşte, nu te lăsa !"
Ion în cizmele-i de cauciuc, mirosind
încă a peşte
soseşte în ultima clipă cu diplomele,
şampania e servită,
ea cîntă Chopin. Anunţă : „O mazurcă
veselă şi un preludiu trist
o rază de soare i s-a strecurat în păr
„Am iubit mult, se gîndeşte, numai asta
contează în final"
şi curajoasă la 90 de ani atacă un vals.
Cu voci mute cîntă ele
se apără, îşi recunosc vina, îşi donează
sîngele
înjură întunericul, înjură lumina.
Totuşi,
se nasc.

mihai duţescu

Marină

cu marea pe obraz
ochiul trupului
lăcrimînd

păsările îşi potoleau
foamea cu mine,
nisipul îmi semăna
doar o clipă,
începusem să uit
de ce te iubesc

se însera,
marea ne cerea înapoi
crezîndu-ne statui.

Poem de dragoste

Promite-mi că nu vei îmbătrîni
că masca chipului tău
nu-şi va cobori buzele

promite-mi, promite-mi...

dar ea tăia în fildeşul
luminii mergînd
şi în urma ei
înfometate, ceasurile

promite-mi că nu vei semăna
lumii, aşa te-am ales
pe tine iubito,
unico

promite-mi, promite-mi...

dar ea intra în marea
tuturor, ca apusul.

Dragoste fără sfîrşit

iubirea mea,
cum m-ai pierdut

mă alesesei pe mine
îţi părusem bun
şi romantic
păream destinat
dragostei fără sfîrşit

ce deziluzie,
eu iubeam fără limită
şi fără credinţă

n-ai mai avut
nevoie de mine

de unde atîta putere
să uit

Masca nisipului

cu masca nisipului pe faţă
călcam marea ca Moise

la fiecare pas îmi aminteam
cîte un cuvînt de-al tău
şi la pasul următor
îl uitam
respiram din ce în ce
mai rar
ca şi cum
intrasem în somn

îmi trăiam viaţa
dinspre moarte,
întineream,
mă făceam frumos

cîtă linişte
încape
în ţipăt.

Clipa

întunericul alb, fragilă
piatra de moară a
cuvîntului,
glasul ca formă a tăcerii

îţi mîngîiasem tîmpla
urnind imperii de
amintiri,
zîmbisei în somn
ca o regină
fără avere,
fără supuşi
şi pe urmă plicul
cu fotografii aruncate
pe masă
veşnică nu e decît
zăpada, îmi spuneai.

Cuibul visurilor

Urmare din pag. a 3-a

mul vechi, de atunci, pe care oamenii îl mai poartă aşa cum poartă în picioare opincile fără ca cineva să-i silească, ci dintr-un simţ nestricat al valorii şi al respectului pentru trecut. Dealtfel, observarea şi culegerea de folclor am făcut-o şi prin elevi, şi pentru ca acţiunea să-şi întărească substanţa am înfiinţat „Cercul literar-folcloric **Liviu Rebreanu**".

— O veritabilă reţea culturală sub patronajul marelui scriitor ! Şi totul în... comuna Maieru. Într-un sat !

— A existat o zi cînd am înţeles că pot aduce oraşul la mine locuind în Maieru şi că ar fi o prostie să plec. Că pereţii clasei nu sînt stavilă pentru cel care vrea să-şi mute catedra în mijlocul oamenilor. Îmi puteam exercita meseria foarte bine şi aici. Era atîta nevoie ! Oamenii cu grijile lor nu sînt prea dornici să facă muzee ! M-am simţit obligat. Am găsit şi o familie extraordinară, cu care mă înţeleg. Poate am ştiut să vorbesc, poate s-au contaminat prin exemplu dar au rămas generaţii întregi de elevi lîngă mine. Foştii elevi sînt azi colegi de şcoală, colaboratori minunaţi. Au plecat să-şi facă studiile superioare departe, la Cluj, la Iaşi şi la Bucureşti dar s-au întors de unde au plecat. Sîntem 80 de cadre didactice în comună şi între ei nici un navetist ! Alcătuim un spirit de echipă. Conlucrăm şi ne ajutăm în toate. Acuma, de pildă, pînă la inaugurarea muzeului sîntem toţi dulgheri şi zidari. Am crescut în cultul lui Rebreanu. A rămas în toţi ceva. Arde latent acest jar. Să vedeţi vacanţele ce facem pentru muzeu ! În jur de 2 000 de elevi vin aici şi-şi întretaie drumurile cu ale noastre ! Primesc sute de scrisori, de telefoane, ori de cîte ori se vorbeşte despre Maieru. O ţară întreagă s-a luat după noi predind literatura română pe hărţi decorate cu portretele scriitorilor. Chiar dacă nu toţi elevii vor ieşi profesori de limba română, dobîndesc o conştiinţă accentuată a valorii locului în care s-au născut.

Aceasta este viaţa mea. Uneori am nostalgia că aş fi putut să public ceva. Ar fi ieşit multe cărţi. N-au ieşit. Muzeul va fi cartea vieţii mele. Într-un colţ al lui am strîns opincuţele elevilor pe care i-am avut. Cei mai mulţi dintre ei îmi sînt azi colegi de catedră. Printre ei se află şi Liviu, cel mai mare dintre băieţii mei. Se poate trăi şi aşa.

plastică

p

Afirmări şi consacrări

Este anevoie de spus ceva despre sticlăria **Irinei Azsalos-Georgescu** ; ceva în stare să egaleze delicateţea formelor, evanescenţa botticelliană a culorilor şi chiar încîntarea pe care o provoacă ochiului această adunare de obiecte fragile descinse parcă dintr-un domestic sediment arheologic. Pentru că sticluţele şi recipienţii Irinei Azsalos evocă atmosfera spiţeriilor latine din vremea lui Domitian sau pe cele egiptiene, mai de demult, din palatele Luxorului sau ale Tebei ce împodobeau încăperile de găteală ale femeilor din anturajul faraonului. O întoarcere în această fascinantă lume a preistoriei sticlei, material ce a străbătut mai greu presiunea devoratoare a secolelor, îi prilejuieşte Irinei Azsalos deliciul modulării artizanale a aceleiaşi forme. Un arhetip consacrat de memoria muzeelor şi care a dat **măsura perfecţiunii în simplitate** — obiect de utilitate privată şi piesă cu alese calităţi decorative, totodată. Aşa cum aveau să se nască în evoluţia civilizaţiilor atîtea valori ce au populat universul domestic al omului şi care au jalonat epoci întregi creatoare, definindu-le personalitatea, dîndu-le chiar un conţinut inconfundabil. Artista contemporană nu destramă acest echilibru statornicit între armonia formei şi destinaţia ei practică. Privitorului îi sînt demonstrate explicit amîndouă ipostazele. Obiectele există şi modernitatea habitatului contemporan le integrează nevoilor sale fără efort, fără prejudecată.

O remarcabilă intuiţie a slujit artistei la împlinirea acestor forme simple şi fragile, modelate cu simţul unui decorativism discret şi rafinat, născut parcă din necesitatea de a conferi supleţe şi moliciune betonului şi paralelipipedului. Aidoma zborului unduit al ciocîrliei în preajma asprimii pleşuve şi pietrificate a muntelui. Sticlele Irinei Azsalos intră în orizontul sensibilităţii noastre tot aşa cum toamna se insinuează în cămări cu parfumul dens al fructelor ei.

În căutarea realei identităţi spirituale pare să se afle azi **Sorin Groseanu-Piscuri**, identitate izvorînd din filonul generos al unei vocaţii artistice indiscutabile. Temperament viguros, dăruit cu pasiune deprinderilor ce gravitează într-un fel sau altul în jurul sferei artelor, Sorin Groseanu se află la ora primei sale rostiri publice. Tot ceea ce, latent, sporise în fiinţa sa lăuntrică, ca un monolog îndelung surdinizat şi canonic, iată, azi expugnă cu generozitate într-o cutezătoare ofrandă a dialogului vizual. Tînărul pictor s-a format la temperatura intensă a credinţei în capacitatea sa de a susţine un asemenea dialog. Pictura ce o practică, în ciuda eterogenităţii stilistice, a tentaţiilor tehnice şi de limbaj pe care le suportă încă (o criză firească de aglutinare a modalităţilor de exprimare tutelează această primă secvenţă a creaţiei artistului), ilustrează tensiunea, francheţea şi adesea cordialitatea dialogului dintre creator şi cîmpul cercetării sale artistice. Acestea mi se şi par a fi dealtfel, în acest moment al strădaniilor sale creatoare, principalele calităţi cu care Sorin Groseanu îşi asumă seducătoarea aventură a culorilor pe o pînză. Semnele unei evoluţii convingătoare se arată încă din această expoziţie. O bună ţinută compoziţională, un sigur simţ al formei, ca şi al culorii, fac din cele două serii de naturi statice prezentate în expoziţie unul dintre punctele de referinţă ale creaţiei artistului. După cum, în peisaj, ori de cîte ori nu-şi cenzurează alerteţea naturală a notaţiei în culoare, reuşitele sînt cel mai adesea remarcabile. Ochiul său desluşeşte în spaţiu cu uşurinţă acele elemente în stare să personalizeze un cadru — detalii arhitecturale, jocurile de unghiuri şi planuri dintr-o construcţie şi efectele luminii răsfrînte asupra lor, strălucirea metalică a unui orizont marin, atmosfera barocă a unei aşezări transilvane notată în datele ei reprezentative...

Sorin Groseanu se află în pragul afirmării sale artistice şi tocmai de aceea îi sînt recomandabile o mai mare concentrare stilistică, o limpezire mai hotărîtă a limbajului printr-o descifrare atentă şi, de ce nu ?, polemică a lecţiei marii picturi.

Corneliu Antim

Ritmul formelor

Un poem ca şi un tablou de calitate reprezintă de fapt un teritoriu aflat la confluenţa realului cu imaginarul ; un teritoriu încă şi mereu de descoperit care se oferă unor lecturi succesive capabile să îndrepte atenţia spre realităţi care depăşesc percepţia directă a conţinutului. Iar dacă a citi un poem înseamnă, aşa cum afirma unul din teoreticienii artei moderne, să conferi respiraţiei sale un ritm nou, să dai sunetelor sale noi intonaţii, să întreprinzi o experienţă în care fiecare vers stabileşte condiţia particulară iar ansamblul versurilor condiţia generală : în cazul unui tablou demersul este oarecum asemănător. Să-l priveşti înseamnă să-i descifrezi succesiv semnificaţiile prin seriile de lecturi la care îndeamnă ansamblul formelor şi culorilor care-l alcătuiesc ; înseamnă să descoperi ceea ce e figurat şi simultan ceea ce e semnificat, să ai permanent în vedere forma concretă şi adevărul ei capabil să definească realitatea esenţială a lucrării.

Adevărate poeme ale culorii, lucrările Doinei Moisescu (Galeriile de artă „Căminul artei") se înscriu sub zodia memoriei afective insinuate în fluxul conştiinţei. Căci, deşi poartă titluri adeseori de o derutantă concreteţe (Margine dobrogeană, Peisaj dobrogean, Căpiţe, Căruţa, Peisaj-Tescani etc.) lucrările ei reprezintă mai curînd picturalizarea amintirii acestor peisaje, un fel de arheologie sentimentală în care locul prim revine culorii — capabilă deopotrivă să reverbereze şi să ascundă intenţii.

Revelaţie de sine dar, în acelaşi timp, ardentă căutare a mijloacelor unei exprimări cît mai adecvate acestei trăiri, picturile Doinei Moisescu captează ceva din efortul dramatic, chinuitor de a supune realitatea, de a lua în stăpînire ceea ce i se relevă a fi esenţial. Şi totuşi, nimic din legea lăuntrică a severităţii faţă de sine, nimic din aspra disciplină a muncii de atelier nu se încredinţează culorii. Stăpînind-o cu autoritate, pictoriţa îşi concepe lucrările ca într-o joacă primordială, inventîndu-le parcă din tainele ale începuturilor, evocînd teritorii arhaice, imaginînd o lume agrestă plină de seve şi arome sălbatice. O vitalitate de sorginte mediteraneană a culorii transformă această pictură într-o prezenţă născătoare de ambianţă ; ne dezvăluie o artistă care ştie să stabilească corelaţii între forme exterioare şi stări subiective. Observaţia se transformă în expresie, în viziune personală. Raportarea se face la o realitate cunoscută fără ca rezultatul să fie oglinda acestei realităţi ci mai curînd esenţa imaginii investigate. Reperele figurative folosite nu sînt nici o clipă subordonate naturii. Am spune însă că ele se folosesc de natură pentru a exprima ceva ce nu doreşte să fie verbalizat, explicat, ci numai experimentat. Căci pentru Doina Moisescu pictura pare a fi un mod de exprimare capabil să pună în valoare calităţi de ordinul analizei, subtilităţii şi rafinamentului frust al imaginii, calităţi de ordinul coeziunii, al consecvenţei concepţiei artistice.

Dialogul artistei cu lumea formelor sale, îndrăzneala lucidă a soluţiilor oferite se află la baza energiei active pe care o cumulează parcă fiecare lucrare. Ritmul liniilor, echilibrul formelor concepute monumental, bucuria, sonoritatea culorii puse pe suprafeţe largi cu fastuoase reverberaţii desprinse poate din creaţia maestrului Corneliu Baba, sub îndrumarea căruia şi-a format personalitatea artistică, individualizează această pictură care, mai presus de orice, păstrează sunetul grav al sentimentului poetic.

Marina Preutu

Spiritul şi realul

În prezența lui Marius Robescu puteai să vorbești despre aproape orice, despre viață, despre moarte, despre soarta omenirii sau despre aceea a ultimului meci de fotbal. Chiar dacă nu intervenea, simțeai că este lîngă tine, fie pentru a fi de acord, fie pentru a te contrazice, fie pentru a tăcea. Era — ce repede învățăm să conjugăm trecutul — lîngă tine, cu acea atît de rară prezență cuviincioasă care te obligă să te menții aproape de idei. Sau aproape de umbra lor ! Era concesiv, păstrînd mereu și recomandînd acea doză de relativitate prin care se legitimează autenticul intelectual. Nu cunosc căderile lui. Poate că au fost pe dinăuntru, interzise privirii. Poate că nu ! Ceea ce se vedea, chiar și atunci cînd erai tentat să vezi mai mult, erau civilitatea perfectă, comportamentul impecabil, urbanitatea exprimării. Într-o singură situație — dintre cele publice — își ieșea din sine : cînd era vorba de poezie. Atunci omul devenea altul sau devenea mai el însuși. Se afla pe teritoriul lui și nu accepta vorbe, ci doar argumente. Am asistat, de citeva ori, la astfel de dispute. Era necruțător! Poate că din acest motiv părea că are puțini prieteni. Dacă aș spune acum că Marius Robescu era prieten doar cu gîndurile sale și că gîndurile sale sînt poezia sa și că poezia sa a fost singurul său prieten, aș fi suspectat că produc sofisme la îndemînă. Dar: „Nu vă mirați. Poeții, toți poeții sînt / un singur, neîmpărțit, neîntrerupt popor / Vorbind, sînt muți. Prin evii ce se nasc și mor / cîntînd ei mai slujesc un grai pierdut demult". Fără îndoială că Marius Robescu face parte din această stirpe nobilă pe care Blaga a denumit-o emblematic. Cele opt volume de versuri publicate, dintre care ultimul antum se numește, ce ironie a soartei, **Inimi de platină**, ne arată o existență întru poezie, care nu cedează nimic conjuncturilor și se păstrează mereu în spațiul dintotdeauna al poeziei. A fost nevoie de mai multe volume pentru ca acest adevăr să devină evidență. **Spiritul însetat de real**, cartea din 1978, prin care poetul obligă la o reconsiderare și reevaluare a volumelor sale anterioare, marchează, prin valoarea sa intrinsecă și prin conținutul său polemic o dată memorabilă în evoluția liricii românești contemporane. Ne aflam, la acea dată, foarte aproape de apariția unei noi generații poetice ai cărei reprezentanți, în mare parte, vor miza pe descripția aspectelor concrete ale realului. Din acest punct de vedere, titlul volumului lui Marius Robescu ar putea fi considerat — și a și fost — de altfel, un program în nuce al „generației '80". Fals ! Realul din poezia lui Marius Robescu nu este una cu concretul ; il conține, dar il transcende. Un mod de considerare filozofică a poeziei, deși nu explicit, modelează **altfel** universul liricii lui Marius Robescu, poet cu mult mai orgolios decît a lăsat de înțeles omul, plecat, iată, incredibil dintre noi. **Spiritul însetat de real** nu înseamnă o demitizare abruptă a poeticului acceptat ci o complinire a acestuia, un fel integral de a percepe și exprima, apoi, lumea. Notațiile incisive asupra concretului nu sînt suficiente acestei poezii care vrea un **deasupra**, o cupolă a ideilor, închizînd construcția și refuzînd apetitul amatorilor de spectaculos. Cine l-a cunoscut pe Marius Robescu știe că acesta gîndea rotund. Observația — acută — se acumula în vederea coagulării unei idei, dar ideea căpăta, prin această insesizabilă alchimie interioară, corporalitatea versului. **Spiritul însetat de real,** în ciuda transparenței sale aparente, nu este un titlu — de fapt o idee forță a întregii creații — ușor de decodat. Fascinația realului nu ucide — în poezia lui Marius Robescu — spiritul, iar spiritualizarea nu anulează senzualitatea manifestărilor fenomenale. Să stai pe muchia dintre idee și expresie, iată miza cea mare a acestei poezii : „Domnilor, orice s-ar spune / eu știu să scriu poezie adevărată / și încă fără spasme tetanice / cu o relativă ușurință / / trece bunăoară un înger / și-mi ciugulește o celulă de viață / vine apoi o femeie / și-mi pecetluiește gura cu sărutul ei de leucoplast / / natura însăși citeodată / îmi dă să îmbrac un anotimp uzat / iar buni prieteni de odinioară / îmi burdușesc cutia de știri false / / toate acestea se întîmplă des / (nu mă-ntrebi de suferință) nici eu cînd pîinea vă mulați în vin / nu mă așez la masa voastră nepoftit / / fapte trăite după cum vedeți / și consemnate într-un spirit sincer / de-aceea prea puțin îmi pasă că toate vorbele îmi sînt de aur / / cît despre mine cred c-aș fi / un bulgăre friabil de țărînă / cu degete butucănoase, boante, rupt de soartă / și presărat pe toba tăcerii fir cu fir".

Soarta cu degete butucănoase l-a rupt dintre noi pe Marius Robescu, lăsîndu-ne mai singuri cu un poet. Ar trebui... „Ar trebui — cum spunea un mare poet — un cîntec încăpător precum foșnirea mătăsoasă a mărilor cu sare...".

Valentin F. Mihăescu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

În trei ipostaze, colegul nostru de redacție, poetul Marius Robescu

O tragică discreție

Sapte volume de versuri : **Ninge la izvoare** (1967), **Viața și petrecerea** (1969), **Clar și singurătate** (1972), **Utopia ninsorii** (1975), **Spiritul însetat de real** (1978), **Pielea minotaurului** (1982), **Inimile de platină** (1984), la care se adaugă antologia din seria „Hyperion" a Editurii Cartea Românească **(Spiritul însetat de real,** 1980, cu o postfață de Petru Poantă), publicate, așa cum se vede, la intervale aproape simetrice, fixează universul unui poet elaborat, care se studiază pe sine cu atenție înainte de a se preda lumii. Luarea în stăpînire a acestui univers s-a făcut treptat. Scriitor matur de la bun început, Marius Robescu adîncește cu fiecare carte un spațiu tematic și stilistic, o atitudine față de poezie dinăuntrul unei receptări discrete și retractile a lumii. El este un admirator al efectului și al staticului aparent. Mișcarea, acțiunea, formele de agresivitate îi rămîn străine. Realitatea invadează sufletul artistului dar numai pentru a se lăsa contemplată : „În anotimpul cel vast contempli / norii violacei și pierdut / te întorci iarăși la paradisul / primului cuvînt și aștepți. / / Astăzi nu te mai poți apăra, / numai sufletul tău pilpîie / la capătul vorbei precum / o flacără cît frunza de înaltă". „Anotimpul cel vast" este anotimpul golit, cel ce semnalizează o lume interioară copleșită de singurătate. O tăietură tragică, dar de o transparență nebănuită — aceasta fiind sirania condiție a actului divinatoriu care precede instanța lirică, la fel cum oboseala estetă e preludiul ideii : „De pretutindenea înconjurat / ființa ți-a slăbit atît / încît prin tine însuți vezi / și dincolo de tine un cîmp întins de gheață". Starea de transparență invocată în strofa din urmă devine modul esențial de valorificare a predispoziției poetice. Ea reprezintă accesul ființei privilegiate care e poetul la miezul adînc al lucrurilor : pare ciudat să o spunem, el se găsește — se suprapune cu **eul.** A vedea prin tine însuți înseamnă a ajunge la esența lumii. Un cîmp întins de gheață — și, în consens, o lacrimă înghețată.

Poetica lui Marius Robescu urmărește, de aceea, să cucerească „spiritul pur", dezvelit prin jupuirea poeziei de semnele mistificatorii. Deși construită, literatura lui păstrează ca pe un lucru rar naturalețea, una a spiritului și nu a „trupului" : carnația ideii nu îl atrage, pentru că practica sa vizează înstrăinarea „absentă" și pudică de corporalitate. Sustrăgîndu-se excesului, acoperindu-se de glorie și noblețe printr-o fină atitudine de blazare, observînd și asimilînd cu secretă plăcere tot ce e lipsit de ostentație, sensibilitatea lui Marius Robescu nu va urmări niciînd un „ideal"; ea va înregistra durabil — și tainic — lipsa de profunzime, inutilitatea „artistă" a goanei după fericire. Originalitatea poetului trebuie căutată tocmai în acest punct : egalitatea, aparenta lipsă de interes față de „frumusețe" și suava platitudine, iarăși aparentă, cu care codul său liric se impune. Psihologic, atitudinea de acest tip poate avea o justificare în vina de a exista („vinovat mă simt că exist...") transformată în minus-jubilație. Rigoarea de a nu accelera „vina" ontologică prin excrescențe de frumusețe va fi consecința directă și prima impresie, în sensul că străbate întreaga construcție imaginară și se înfățișează în „goliciunea" ei expresivă. Iată de ce poezia lui Marius Robescu părăsește deliberat latura spectaculară a lumii, iată de ce suculenței i se preferă fadoarea, măștilor cromatice, „zalele de sticlă". „...minunat gîndul meu / închis în zale de sticlă".

Un singur exces în această lume de străvezimi — în această sete de transparență pe care ființa delicată și poezia o nutreau împreună : predilecția pentru **puritate** și **purificare** ajunge modalitatea optimă de a cîștiga echilibrul spiritual. „Cruzimea purității", „clarul" și „singurătatea" prin care trec deopotrivă inocența și vina, strigătul și ecoul, sînt forme ale interiorizării și deci ale rostirii. Cu siguranță, întreaga existență lirică a acestui poet dezvoltă o răbdare tragică, ceea ce poate echivala în codul personal și cu o discreție și un gust „sălciu" — stare de „sfîrșeală", aidoma unei lente și îndelungi „înțepeniri" a sufletului cuprins de oboseala de după imaginarul festin. „Sfîrșit de partidă": într-o atare predispoziție, pentru reverie și trezirea bruscă din reverie, se înscriu toate poeziile lui Marius Robescu. Textul cu acest titlu, publicat în **Pielea minotaurului,** de altfel sfîșietor prin lirismul ce se revarsă dintr-o sumară notație, exemplifică nu atît concepția, cît atitudinea. „Abstracția cu chip de om" **se scrie** pe sine și rezultatul este o lumină intensă și izolarea ființei în această lumină („clar în singurătate"). Creștere și descreștere, seva urcînd în trunchiuri vegetale, ca într-o percepție rafinată a genezei, dar și muzica imperceptibilă a cristalelor de vis anunțînd tăcerea letală — impresia consolidată a „jupuirii pînă la spirit". „Spiritul însetat de real" e spiritul însetat de esență, aspirînd la dobîndirea poziției definitive de cunoaștere poetică. „Realul" lui Robescu e spațiul în care „Eram curat și ușor la vedere / dar ascuns în mine" să poată deveni întîia aserțiune a spiritului".

Marius Robescu „suferă" (adică „se bucură") de claritatea singurătății, motiv distinct, întru totul nou. Solitudinea limpezește bucuria tristă, o înalță și o purifică. Dar clarul în singurătate nu trebuie înțeles ca efort de dezambiguizare poetică, ci ca treaptă superioară în care eternul echivoc devine transparent ca o pînză de apă și se ascunde astfel în subterfugiile transparenței sale străluciri. Claritatea selectează falsa corporalitate sau numai corporalitatea rarefiată: raze, îngeri, vedenii, spiritul prefăcut în cioburi, „reci priveliști", ale înotului cu „ochii în apă", „resturile false ale zilei". „dimineața mohorîtă", acea senzație atît de puțin corporală cum e „După apusul violent al soarelui / obosit și pătruns de umezeală pînă la os / drumeț — m-am așezat să fumez o țigară la liziera pădurii", coama de fum, ploaia de aur și ceaiul de mușețel alături de parfumul vinului bun și deasupra tuturor două „forme" de a acoperi și simultan substantializa : **ceața** și mai ales **marea,** indicînd preferința pentru însingurarea într-un spațiu de ierarhii acvatice în care densitatea ființei să fie compensată de valurile finei unduiri.

Contemporan cu agitația veacului nostru, Marius Robescu dorește să descopere, ca pe un loc comun al propriei vocații, apuse tipare de noblețe. Conștiința „sîngelui albastru" este conștiința omenescului din lucruri, din gesturi și astfel puritatea dobîndește și mai multă autenticitate, e sensibilizată de grație. Noblețea înconjoară cu aura discretei oboseli, cu gust amar-dulce cruzimea purificării, îngăduința ajunge astfel punctul extrem al deziluziei care conține veșnica jubilație întristată : „sunetul cîndva omenesc / îți răsare acum direct din piept / monosilabic, înfricoșător / ca opintirea unui ventriloc / / se întorc spre tine prietenii, iubita, / neînțelegînd / străini consternați / cine stă ascuns în spatele acestei imagini / cine calcă pedala / acestui ciudat instrument muzical ? / / îngăduie-i; desigur ei scobindu-ți vinele / de bună-credință / vor găsi o picătură de sînge albastru". O „sabie înlăcrimată" veghează acest țărm. Din ea țîșnește floarea — „roza dezgropată" : „Fiecăruia din voi aș putea / să-i plantez un simbure amar / în cerul gurii / din care să crească iute / un arbore amar / / iar mai tîrziu un codru amar / trecîndu-vă înalt de ochi / înecîndu-vă în spuma lui verde / ori să adaog / sprințarelor voastre urechi / roata greoaie a unei mori de apă / pritocînd adîncul / / răscolind plasma obscură / / chiar făcusem pe jumătate / toate acestea / / (la ce bun mîndria și timpul ?) // cînd o roză cu obrajii mînjiți / cu mirosul stins, sufocat, / apăru șiroind / / luat-o-am pe brațe atunci / și departe am pus-o / pe un pat gol / să se zvînte la soare / / rămășițele ei / nu mi-au îmbolnăvit nicidecum vederea".

Tot așa cum a trăit, în cultul discreției și al loialității, Marius Robescu — scriu și nu pot să cred — s-a retras discret în sunetul tragic al toamnei : „O sabie înlăcrimată sînt, cel care m-a purtat / pe frunze roșii s-a culcat să moară".

Costin Tuchilă

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXX)

Tezaure risipite

este în logica istoriei ca fiecare țară să dețină în patrimoniul său și valori culturale ale altor popoare. Și mă refer nu la acelea provenite din rapturi sau ocupații samavolnice, ci la bunurile care au urmat traseele prelungite și de multe ori enigmatice ale risipirii în lume, ale circulației seculare, ale achizițiilor și donațiilor. Conceptului atît de modern de **„schimb cultural"** ar trebui să i se adauge și valențele străvechi ale acestor însămînțări în pămînt străin, care în multe privințe conferă farmec și pigment pitoresc lăcașurilor spirituale. Puțină lume știe, de pildă, că exact în inima Bucureștilor, la Biblioteca Academiei Române, există un papirus egiptean vechi de circa 4 000 de ani (fragment din „Cartea Morților") și un pergament bizantin de secol XI („Canonul umilințelor") prevăzut și cu 20 de miniaturi splendide. Cum au ajuns aici, pe ce cale misterioasă, prin cîte pături de mîini au trecut pînă să fie găzduite de prestigioasa instituție bucureșteană ? Asta, ca să nu mai vorbim despre capodoperele plastice ale unor Rembrandt, Tizian, El Greco și Rodin, despre tezaurele numismatice sau heraldice, despre cărțile cu însemnări autografe ale unor Voltaire sau Victor Hugo, despre numeroase alte valori care împodobesc lăcașurile românești sau colecțiile particulare. Tot astfel, cu aceeași seninătate și înțelepciune trebuie să înțelegem și reversul medaliei : bunurile românești aflate pe alte meridiane ale lumii.

Acestui subiect deosebit de complex, cu dimensiuni politice, istorice, geografice, militare și sociale, îi este închinată o excelentă lucrare publicată nu demult la Editura Sport-Turism : **„Prezențe culturale românești"**, de **Virgil Cândea** și **Constantin Simionescu.** Albumul (pentru că este un album, cu sute de reproduceri color și cu explicațiile de rigoare), abordează numai o mică parte a generoasei teme, și anume valorile ce se găsesc în Austria, Belgia, Elveția, Franța, R.F. Germania, Olanda, Portugalia, Spania și Suedia. O carte similară, cu mult mai amplă, ar putea fi alcătuită pe alte coordonate geografice, exemplificînd subiectul cu valori ajunse în muzee și biblioteci din S.U.A. (mai ales că profesorul Cândea este autorizat în acest sens, descoperirile sale privitoare la opera lui Dimitrie Cantemir fiind relevante), Japonia, Canada, U.R.S.S., Grecia, Turcia, India, R.P. Chineză, Egipt, Chile, Argentina, Israel, Italia, Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia, Bulgaria, Ungaria și chiar Țara de Foc. Dar, pînă la o asemenea carte, sau pînă la un album complet cuprinzînd cele mai reprezentative valori românești din toate țările lumii, să ne mulțumim cu acest fragmentarium, binevenit și el, și să ne gîndim că s-a făcut un pas important în direcția popularizării acestui subiect asupra căruia pînă acum cîteva decenii se păstra o tăcere inexplicabilă. În prefața cărții, Virgil Cândea face o pertinentă analiză a tuturor acestor bunuri, ca și a itinerariilor pe care le-au urmat, afirmînd în final : **„Cartea de față prezintă o serie de capodopere și documente care, deși au părăsit patrimoniul cultural național, sînt și rămîn produse ale gîndirii românești și se constituie în prețioase mărturii despre solidaritatea românilor cu popoarele prietene ale Europei".** Desigur, am fi fost cu mult mai fericiți dacă ele ar fi rămas în patrimoniul național, dar cum nu se mai poate face nimic să acceptăm această realitate, gîndindu-ne că se putea și mai rău. Iată, de pildă, urmele românești din Austria — țară care datorită realităților imperiale de pînă acum aproape șapte decenii, a absorbit foarte multe valori, fiind, din acest punct de vedere, teritoriul străin cu cele mai multe „semnături" de civilizație românească. Tezaurele de la Sînnicolaul Mare și Șimleul Silvaniei, celebrul tablou al lui Franken cel Tînăr, reprezentîndu-i pe Mihai Viteazul și pe fiica sa Florica în anturajul împăratului Rudolf al II-lea, apoi portretul lui Vlad Țepeș (cu amendamentul meu personal că nu se află în Muzeul de Istorie a Artei din Viena, ci într-un castel din Alpi), pe urmă harta Țării Românești efectuată de stolnicul Constantin Cantacuzino, Tetraevangheliarul scris de Filip din ordinul lui Ștefan cel Mare, cu frumoase miniaturi și înluminuri, capela și crucea ridicate în amintirea soldaților români care au participat la asediul Vienei, din 1683, făcînd dovada celor mai bune sentimente față de creștinătate, două imobile în care a funcționat societatea „România Jună" și multe altele — sînt numai cîteva dintre reperele românești care invită la meditație și te fac să nu te simți deloc străin în această țară. Desigur, mai puteau fi amintite și alte jaloane : Casa în care a trăit Alexandru Ioan Cuza, lîngă Viena, o altă casă în care a locuit, ca student, Mihai Eminescu, apoi placa așezată în memoria lui Aurel Vlaicu, cîștigător al marelui miting aviatic de la Aspern, strada vieneză ce poartă numele marii cîntărețe Maria Cebotari etc. Numeroase sînt și însemnele prezente în Franța, țară de care ne-au legat de-a lungul timpului relații de nestrămutată fraternitate latină. Aleg, dintre acestea, numai cîteva : placa așezată la Institutul Pasteur în memoria marelui medic român Ioan Cantacuzino, mormintele lui George Enescu și Constantin Brâncuși, din cimitirele „Père Lachaise" și, respectiv, „Montparnasse" etc. În R.F. Germania se disting, în ordinea prezentării : capela ridicată de principele Mihail Sturdza la Baden-Baden, Tetraevangheliarul scris de Teodor Mărișescu la Mînăstirea Neamț, în 1493, un ziar praghez în 1595, conținînd informații cu privire la campania antiotomană a lui Mihai Viteazul, precum și o hartă a spațiului carpato-danubian cu repere referitoare la același eveniment istoric. Există și alte mărturii, firește, asupra cărora, din lipsă de spațiu, nu putem insista. O concluzie însă se poate trage și chiar se impune : frumoasa și zbuciumata istorie românească poate fi citită limpede, în datele sale esențiale, chiar numai din aceste dovezi. Ele grăiesc despre eroism și setea noastră nestinsă de libertate, despre oameni mari pe care i-a născut această țară (dintre care unii au murit, din păcate, gustînd tragedia exilului) despre o civilizație remarcabilă. Și toate ilustrează de minune ceea ce spunea Lucian Blaga în finalul „Spațiului mioritic", alcătuind acel **potop de scîntei pe care această țară le-a risipit cu dărnicie peste creștetele altor popoare.**

Corneliu Vadim Tudor

Sorin Groseanu-Piscuri „Toamnă"

Se termină clipele de efuziune. Uriașul, pe al cărui cap enorm stă într-o ciudată echilibristică o pălăriuță cu boruri înguste, face doi pași înapoi, deschide larg mîinile într-un gest teatral, trage aer în piept și începe să cînte cu o frumoasă voce de bariton, pe românește : „Pe Mureș / și pe Tîrnave..." Polonezii întorc sideral capetele, eu nu mai înțeleg nimic, vameșii autohtoni zîmbesc privind admirativ și întrerup cercetarea pașapoartelor iar solistul continuă imperturbabil și martial melodia cu inflexiuni pătimașe pînă la săltărețul refren : „Hei, mie, mie, mie, / nici că-mi pasă, / c-a mea-i mai frumoasă..."

Tace cîteva momente savurind efectul micului său recital după care mă întreabă nedumerit : **Singur ?...** Dau din cap afirmativ în timp ce excentricul amfitrion îmi ia geamantanele și-mi face semn să-l urmez. Trecem prin punctul destinat diplomaților, grănicerii își exercită rapid și extrem de politicoși formalitățile. Dincolo de vamă mă întîmpină o mică delegație a gazdelor în frunte cu președintele scriitorilor **Țedev,** tip tînăr cu alură de european și de-o eleganță vestimentară desăvîrșită.

După schimbul de amabilități traduse de translatorul meu care-a studiat în România și-a fost coleg cu Nicolae Velea, (afirmație pe care n-am verificat-o încă), pornim spre cele trei mașini plus un microbus ce ne așteaptă la ieșire.

E un soare puternic, orbitor trimițîndu-și razele perpendicular din cerul ireal de aproape. Aerul e rarefiat, capitala se află la peste o mie de metri altitudine, vegetația săracă și-n dreapta un șir de munți lunari veghează bătrîni și posomoriți.

În timp ce rulăm spre oraș aflu că deocamdată din toate delegațiile anunțate am sosit doar eu și prozatorul sovietic Ivanov. Sînt întrebat dacă am auzit sau l-am citit pe Ivanov

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (VII)

și-mi mărturisesc jenat ignoranța declarînd că nu e timpul pierdut.

Mongolul cu statură herculeană e un fel de director administrativ al Uniunii, a fost în urmă cu două decenii în România în calitate de solist al unui ansamblu coral, a cîntat la București, Brașov și la Timișoara, a mîncat pepeni verzi și a băut șlibovită și știe să spună : **mulțumesc, domnișoară** și **perinița...**

Se zăresc primele iurte, grupate pe clinul unui deal, cu acoperișurile albe și rotunde din care se prelinge un fir subțire de fum albăstrui.

Intrăm în oraș printr-un rînd de blocuri ce seamănă izbitor de bine cu cele din cartierul Militari sau Drumul Taberei. Traficul rutier e mai intens și la intersecțiile mari agenți de circulație cu ochelari de soare și mînecuțe impecabile dau adevărate recitaluri de balet.

Reperez din goana mașinii cîteva clădiri impozante, mici parcuri cu leagăne pentru copii și o imensă statuie scrutînd sever depărtările. Orașul e curat și aerisit, trecători grăbiți îmbrăcați în lungi caftane multicolore, un cal înhămat la o căruță pe două roți trece în trap mărunt alături de autovehicule, soarele încălzește siciitor deși e încă devreme, iar cerul e aproape, aproape, uluitor de albastru.

Ajung la hotelul elegant, alb și prelung ca un transatlantic, înconjurat de o adevărată suită. Sînt toropit de oboseală, acum în România este trecut de miezul nopții, oră rezonabilă pentru programul meu de noctambul și cu toate acestea simt că adorm de-a-mpicioarelea.

Invit gazdele să mă însoțească în cameră și desfac geamantanul unde am cîteva sticle de coniac și o butelcă de horincă bătînd spre aproximativ șaizeci de grade. Cu această ocazie constat că două din jumătățile de **Drobeta** n-au rezistat manevrelor bagajiștilor de pe cele trei aeroporturi și s-au făcut zob. Știu din amintiri că această băutură nu pătează. Cel puțin teoretic. Sustrag butelca cu horincă, o scutur jucîndu-i mărgelele în lumină și desfac dopul. O boare de simbure de prune invadează camera. **„Țuica",** silabisește extaziat uriașul bariton. **„Horincа",** exclamă cu accent de maramureșan translatorul care-a viețuit mai bine de zece ani în România. Confirm și torn în pahare cantități rezonabile. Toastăm scurt și după obiceiul locului deșertăm paharul dintr-odată. Eu imperturbabil, translatorul de asemenea, baritonul șocat de amintiri reînviate, ceilalți scuturînd din capete și căutînd din ochi casa cu apă.

Le fac o dizertație despre modul de fabricație a acestei băuturi și foloasele ei pe timp de iarnă. Mă ascultă interesați dar refuză politicoși al doilea tur. Minus translatorul care nu degeaba se lăuda că a fost coleg cu Nicu Velea.

Sună telefonul (camera are telefon direct cu orașul, televizor, difuzor, radio), ridic și aud o voce necunoscută rostind într-o impecabilă limbă românească : „Alo, tovarășul Mircea Micu ? Bine ați venit în capitala Mongoliei..."

Mircea Micu

Rebreanu și contemporanii lui

Urmare din pag. I

bun : să publici nuvele. Cred că ar fi timpul". Sînt incluse în aceste rînduri și aprecieri care vizează mult mai mult decît colaborarea la revistă. Romanul **Ion** pe care Lovinescu i-l cerea, prin cartea poștală din 11 august 1920, va fi o surpriză pentru critic. Cu o săptămînă înainte, el însuși îl anunțase pe Rebreanu că și-a isprăvit romanul **Lulu,** ce va apărea în același an la editura Alcalay. Eugen Lovinescu va înțelege însă, după lectură, că **Ion** este o capodoperă și va scrie ca atare, revizuindu-și toate părerile de pînă atunci asupra autorului. Totuși, în relațiile dintre ei, nu a putut dispărea cu totul tonul de tutelă și chiar de dojană al șefului de cenaclu, ton evident în corespondența citată. Oricîte abile apelative ar conține („scumpe domnule Rebreanu", „scumpe amice", „stimate domnule Rebreanu") este clar că scrisorile sînt doar „de serviciu".

După apariția romanului **Ion,** scriitorul se simte, pentru prima oară, pe terenul solid al succesului și nu va mai putea accepta o situație de dependență. Curînd, în 14 mai 1921, va trimite lui Lovinescu scrisoarea de despărțire de „Sburătorul". Pretextul l-a constituit amputarea cronicii sale teatrale despre **Electra,** dar motivul adevărat a fost că se simțea „om major ce umblă pe propriile lui picioare". Din scrisoare aflăm cu surprindere că Rebreanu a fost „inițiatorul și nașul «Sburătorului»", și luăm cunoștință de eforturile prozatorului pentru bunul mers al periodicului. Totuși, sentimentele de regret nu sînt ascunse, pentru că la nici o publicație literară nu desfășurase o mai prodigioasă activitate.

Se spune, deobicei — și nu fără anume îndreptățire — că Eugen Lovinescu, într-un serial din „Sburătorul" a statuat romanul **Ion,** înnobilînd pe autor cu titlul de ctitor al romanului românesc modern. Se uită însă reversul : creația lui Rebreanu l-a servit excelent pe critic, care, încă de la primul său volum, **Pași pe nisip** (1906), se ridicase împotriva prozei lirice — semn al unei culturi nediferențiate — și prevestise o evoluție de la subiectiv la obiectiv. Epica pură, indiferentă, obiectivă, din **Ion** i-a confirmat pe deplin principiul, așa că rîndurile entuziaste ale criticului constituie, pînă la un punct, o pledoarie **pro domo sua.** Rebreanu i-a oferit însă criticului și îndoiala, am zice antinomică : totuși, obiectivitatea se bazează pe un material rural, socotit de Lovinescu, în literatură, „anacronic" și „inferior". Aceeași dublă repercusiune au avut și asupra romancierului principiile critice lovinesciene : pe de o parte stimulatoare, în ceea ce privește creațiile sale obiective, pe de altă parte neliniștitoare, datorită preceptului evoluției prozei moderne de la rural spre urban. Tendința permanentă a lui Rebreanu de a-și consolida o a doua direcție a prozei sale, analitică, introspectivă, a fost mereu alimentată cu argumentația teoretică a conducătorului revistei „Sburătorul". Dar însuși drumul parcurs în interiorul prozei obiective de la **Ion** la **Răscoala,** în sensul modernității, este legat într-un fel de infuzia de cultură estetică, pe care romancierul și-a administrat-o metodic în preajma și la îndemnul criticului.

Liviu Rebreanu nu acumula însă pasiv. Între Lovinescu și el exista o tensiune subterană, pe care scrisorile din perioada „Sburătorului" îndeosebi ne fac s-o întrezărim. Epistola de adio din 14 mai 1921 încheie definitiv perioada de tinerețe a celor două mari personalități. Eugen Lovinescu se va îndrepta spre marile lui sinteze, iar Rebreanu îi va judeca tot mai sever unele laturi ale criticii sale, suspecte de dogmatism, apropiindu-l în jurnalul său, de vechiul director al „Convorbirilor critice" : „Lovinescu hotărît merge pe urmele lui Mihalache Dragomirescu". Dominante rămîn însă trăsăturile comune, pentru că, de pildă, ceea ce critica din ultimele decenii a relevat despre Lovinescu („un triumf al spiritului de moderație și echitate, al pasiunii pure pentru artă și al vocației pentru adevăr" sau un „disprețuitor al extremelor, clasic-echilibrat și modern lucid") poate fi extins și asupra lui Rebreanu. Numai astfel nu putem explica comunicarea și schimbul fertil de valori spirituale dintre critic și romancier în perioada generoasă a tinereții lor.

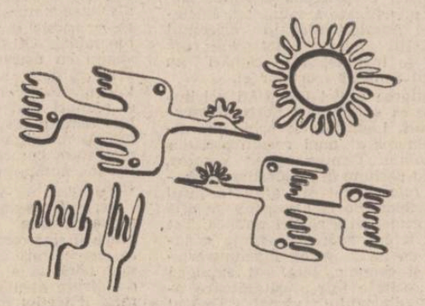

Desen de Nicolae Gadonschi

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

CAMELIA PRICOP : Ruga : „Spun : / pleacă tu trup al meu / de al doilea / nu-mi mai multiplica drumurile / lasă-mă / am obosit / în prag mi se tinguie noaptea. / La capătul lumii e liniște poate". **Intrebare :** „Mă-ntreb / dacă tu există cu adevărat / dacă nu cumva / ești una din umbrele acelea colorate / care-mi colindă ghindurile / Știi : mîinile mele / nu te-au atins niciodată". **Final :** „Doamnelor, Domnilor / s-a făcut tîrziu / ... croncăne papagalul din colivie / Opriți tăcănitul mașinilor de scris. / ... / Dar de unde murmurul acesta / Nu mai încape nici o îndoială : / au început să vorbească pereții". Mai și mai !

BELINDA : Recepție, astfel : „Da, mi-ar fi plăcut să fiu altfel decît sînt / Numai în bătaia vîntului mă recunosc / ... / continui să exist în calea luminii / și evadez ignorînd salata de cartofi / împănată cu măslinele Orientului / ... / Atunci cînd nisipul s-a devalorizat / nu mai cred clepsidra : „trei minute fierbe oul / cuvinte îmbracă aceleași schelete / și nimic nou / tencuiala cade". **Basorelief :** „Sînteți acasă ? / — Da, toată viața / — Nu plecați nicăieri ? / Nu, n-avem unde : / prietenii sînt obosiți / părinții cresc nepoți / străzile sînt pline / cu cei care se duc / sau se întorc / ... / ne mulțumim să privim viața din balcon / cînd, în parcare, dumnică / e liniște / soarele se pregătește de plecare / numai copiii ne deranjează / din băutul cafelei". Dați-vă la iveală, pe toamnă.

DOMINIC DIAMANT : „Auzi fantasticul tumult ? / Materia etern se zbate / cu aripile-nsingerate / arzînd de-atîta dor ocult / ce-o fi dorind atît de mult / În strania-i diversitate / de mă-nfioară și străbate / cu enigmaticu-i tumult ? / De-aș fi catadicsit s-ascult / părerile interesate / jurindu-mi dragoste de frate / m-aș fi pierdut de mult, de mult / din dragostea de libertate / și stelele imi dau dreptate / cînd ard în taină și le-ascult". Așa flajnetează toate la catirincă. Domnule Dominic, nici un Diamant !

ELA LIU : „Mi se prăsiseră tristețile în sandale / Mă doaaaaare / cutare parte din soaaaaare / striga / sinea mea / pînă intră neghiobește / într-o gură de pește / atunci soarele tînăr / pătrunse / ... / razele-i în umăr / imi atinse părul lung / picioarele goale / și-mi aruncă tristețile devale". Cam atît ar fi, iar de nebuni cu haz, nevoie și nebune.

VASILE CRISTIAN : Bateți la mașină, necum la cap.

LUCIA NICULESCU : Cu deosebită stimă, nu prea curînd și chiar deloc.

OCTAVIAN DIMOFTE : Acest **Clipind,** fără dă-mofturi : „Serbare de grîu / În gura holdei miroase a pîine / Bunicul cioplește pe prispă zimbind / Ginduri de aur cultiv în pămînt / Cînd ochiul de cer le păzește".

PANTELIMON GEORGETA : Destin : „Nu acesta este drumul spre fericire / Vei alerga ca un nebun / și vei ajunge să paști oi negre / pe cîmpii nisipoase". Așa-i și : „Candidă e iarna / pînă în măduva oaselor".

MIRAD RATES : Nu fiți sadic, bateți zece la mașină, că vă bate altfel Dumnezeu.

ION DALBAN : Acest **Horia,** ar fi : „Cîțiva pumni de țărînă / un bici și țipătul Muntelui / atît e durerea. // ... / de butucii din sobă, sînt legate / poveștile / liniștea-i spațiul dintre două dureri / dintre două limbi de foc / izbucnite de Tebea / ori Vidra / ori Alba : alb ninge-n Ardeal uneori / cu sărbătorile neamului". Mai trimiteți.

ADRIAN STĂNESCU : „În jur / nisipul odihnește soarele / și vîntul așteaptă corabia / dinspre neliniștitele zări / nori se adună, împovărînd / o furtună privirea corăbierului". Tu, vreme crudă : „Tu, Vreme / ... / Acum mă stringi / stîncă la gîtul vîntului / gonit de nisip. / Șarpele dintre trestii / nu aude cum răstorni / țărina venită mult / sub pleoapa drumului".

PETRE MURE STĂNILOIU : Aceste două rînduri : „Uită cîte puțin / din ce ți-a stat împotrivă".

BARBU COSTIN : Refuzul intîrziat : „Penele de pe coiful tău / sînt săbii. flexibile / bătute de vîntul primăverii / prin rănile mele / Sînt un cer plumburiu / ce închide drumul / spre roțile de cristal". Aventură la gînd : „Merău hainele tale groase / vor anunța iarna, ghețurile / ... / voi urmări cum trec anotimpurile : / după hainele tale / mereu aceeași ființă umple casa / ca un idol așezat pe soclu / izbit zilnic de mine / cum trec după treburi / și clătinîndu-se ca un canot / de cutremure și rămas în picioare / cînd în jur plouă cu ziduri / și chiar sub raza ușii stă cerul albastru". **Graniță :** „Încet se vor aprinde luminile / ... / cearceafurile sînt albătrite / de ecranul televizorului. / Bicicletele stau în rastel / cu zăpada suită pe șea / ... / Aș dormi, aș citi așa alternativ / ca un metronom / care își inmoaie tija de metal / cînd în toamnă / cînd în iarnă". **Ieșirea din cetate :** „Oamenii au plecat pe șosele de gheață / Am rămas singur cu neonul / și caloriferele ce se răcesc / troznind / ... / Portarul cetății dormitează / pe furca albă a telefonului / ... / Un ziar s-a desfăcut pe jos / primind ștampila unui bocanc. / Ies pe poarta cetății / salut umbra portarului / și mă avînt în șuvoiul / de noapte ninsă. / Farul bicicletei / a picurat o lacrimă arzindă". Mai trimiteți.

DAVID ALEXANDRU : Ziceți în bilet : „Aparițiia prin diverse publicații a unor poeți cu același nume : **Mihai Constantin** m-a determinat să adopt pseudonimul literar : David Alexandru". Răspundem : nici de-un poet Alexandru n-am auzit, nici de vreuunul David. Însă Mihai Constantin pe toate paginile literaturii, ca aceste versuri din plic : „Dă-mi. Nu-ți voi lua decît atît / trupu-ți încringuit de stele / fosile în pragul tău, alte rădăcini / străpunse, murmurătoare și ele". Aveți grijă de **trupu-ți,** că de minte, nu-i bai.

MARIN IFRIM : Din propunerile pentru Cenaclul Dacia Fënicks, aceste fragmente : **Vara baroc :** „Streașina casei se sprijină / pe mine. Albinele își revarsă / zumzetul într-un azur adînc / Soarele se înalță / pe cer / ienes ca un pisoi sătul / lîngă un gard minuscul". **Despre ancoră :** „Prin trupul cîmpiei / simt marea cum umblă / ca un vierme în măr / oxidînd lanțul greu / al toamnei / căutîndu-mi corăbile". **Ora cinci :** „În rezervoare de / automobil noaptea / A turnat pe furiș / plînset de copii / blîndă dimineață /ești bacul / de trecut întunericul / de trecut veacul". **Optimism de poet :** „Curînd plopii își vor zornăi / frunzele lucioase / printre barele de aluminiu / ale antenelor / ... / blocului / curînd vița de vie va stringe / în brațele ei expansive / și balconul meu de sticlă albastră / curînd lîngă blocul ăsta / va răsări alt bloc / despletîndu-mi de pe retină / imaginea uriașei cîmpii / cînd galbenă cînd neagră cînd verde curînd lumea mă va primi / ca pe-o bilă ieșită din urnă / cîștigătoare în curînd". **Între blocuri :** „Diminețile pătrund greu / în apartamente ca o cheie / în broască străină / peste autoturisme / îmbrăcate în huse / plutesc vagabonzi ciinii / ... / n-am fost niciodată deasupra / orașului / bănuiesc : acolo e cald / ca la gura oalei cu supă / și pofta se topește în trup". Am evitat cacofoniile. **Țăranul :** „Derutat enorm aseară / de o flamă de tramvai / toată noaptea a visat / alergînd în noapte cai". Învățați să tăiați, și la toamnă, la Dacia Fënicks, ne-om vedea întregi, de la Buzău mai încoa.

VICTOR SITARU : Bateți la mașină să vă coste, să vă domoliți.

I.G. TÎRGU MUREȘ : Această strofă : „Celebre libelule vindute-n tîrg / De-un negustor subțire / cînd dau iubirile în pîrg / și se anunță fericire". Și-acest **În oraș :** „Te apăsau de soare / două magnolii vesele / parcul era plin de elevi / care făceau cerc / în jurul ceasului / ... / Apoi se risipeau / ca niște secunde muzicale". Cum credeți.

VASILE TOPOR : Trimiteți-vă numele adevărat, să putem publica la Antologie... șapte poezii ale dv.

MIRCEA LĂZĂRESCU : Doar atît : „Am legat la gură / cu coajă de tei / într-un sac / ... / aer de iarbă / crescută sub piatră / Și-am urcat / după un petec de cer. / Am tot urcat / pînă ce ecoul / A venit / cu voce de om". Dar cîtă trudă și-aproape să cădem din balon.

DASCĂLU CRISTINA EMANUELA : Din **Doar Micul Prinț :** „Trebuie să mergi cu picioarele goale / Să simți inima ierbii și sărutul pămîntului". Încercați desculță.

RIZEA JIPA : Aceste rîndulețe : „Miroși a crivăț, vîntule ! / Bolnăvicios ca o fecioară / Și nestatornic iute tare / Lasă-mă-n pace, este vară".

IOAN GANGA

Strigăt de pe turn

Urcam un turn înalt fără ferestre
Unul după altul pe cai iuți
Aveți grijă, le strigam eu din urmă,
Aveți grijă, căci calea e alunecoasă,
sfătoasă și îngustă !
Aerul tot e plin de vulturi
Cei care nu mai pot urca să-ngenuncheze
sub formă de movile,
pentru joaca copiilor
Cei care nu mai pot nici asta,
să privească-n sus,
Le strigam eu din urmă.

Condamnat la moarte prin singurătate

Dragostea nu poate locui într-o
inimă de piatră, trup de fată —
— am zis, și săgeți de miere mi se
topeau în ochi.
Judecătorii mint, judecătorii mint...
Ce-i frumos și adevărat, după o mască
frumoasă se ascunde
Florile pot mirosi urît
Cugetul nostru este albastru ca marea.
Judecătorii mint, judecătorii mint —
— am zis...
Pe virfurile armelor ascuțite, soldații
cărau dimineața
spre mine.

Strigăt de pămînt

Casa noastră-i plină de nașteri...
Zumzăie-n ea muște și plouă roșu
iar pereții ei cresc zi de zi și se fac flori
și apoi copaci.
Casa noastră-i plină de întuneric albastru
Ce de nunți de planete se petrec în ea
la mese cenușii,
ce de lume presată-n trupurile noastre
cărată prin ochi cu mîini albastre,
ce bucurie plină de stele,
ce lumină...

Strigăt de victorie

Veniră iarăși tăietorii de verde
cu unelte mari să sape-n noi,
În tălpi ne găuriră ca sumbre turnuri
să-nnalțe prăbușirea-n adîncimi.
Ce gaură mare am avut în mine !
Doamne, ce gaură neagră la margini
cu flori uscate ;
Pînă tîrziu săpară-n gura fetelor
pînă tîrziu săpară verdele și începură la
albastru,
copiii lor în cenușa taților lor
în mîinile noastre cu mîinile lor
Fără habar, însă tu mă năsteai țară !
Și fără măsură și fără dorință.
și apele treceau peste mine
pe trepte de pămînt,
în sus.

Strigăt tăcuților

Dacă apele curg în adîncuri,
copacii urcă spre soare
Dacă mîinile mele mingiie flori
ele nu sînt
flăminde de moarte
Trăiți și muriți mai pietruiesc lumină
sub cer zidarii !...
Cei frumoși sînt răi și cei urîți frumoși
Atunci ce mai vrei săpătorule din mine ?
Eu sînt neterminat și căutat
trăit și murit !...

Cîntec mîndru

Florile urcă-n miresme înalte
Inimile ascuțite-n pietre
Albastru, ca un zeu, muncitorul
în fiecare seară — casa
și-o acoperă cu palmele.
Mană neagră și coaptă, coaptă.
Pămînt impărat...
Cel ce-a luptat
pămînt impărat.

Cîntec pentru șchioapa

Căzuse, tînără, într-o groapă
și-și rupse un picior.
Trăgea pămînt după ea cu piciorul
țeapăn.
În gură avea clopote cu limba spartă
Degetele ei uscate
Cutremurul ulcelei
cu apă spre gură,
Anii ei moi și grei
Laibărul ei negru de duminică
cu care dormea pe pămîntul gol
pînă se scufunda-n el.
Stătea pe o piatră de rîu în drum
cu primăvara și vara
Pînă cînd copacii ajungeau toamna
Neagra ei năframă de moarte
pusă pentru prima și ultima oară.
Năframa ei de sărbătoare păstrată-n
costănul uns cu gaz.
Plecată, plecată.
Casa ei goală, plină de cuie
Casa ei goală din lemne umede
ca un steag înălțat din ape

Permanența principiului Yin (V)

Urmare din pag. I

beletristică, precum strigătura, bocetul, descîntecul, ci ca procedeu stilistic în cadrul descîntecelor, vrăjilor și desfacerilor, atribuindu-i un punct în structura acestora, punctul F, după Rugăminte, Poruncă directă, Poruncă directă cu amenințări și îngrozire, Poruncă indirectă și indicare (locului de ducere). Avem totuși motive să credem că punctul F se emancipează, devine autonom, lucrînd pe cont propriu, existînd nu numai în cadrul descîntecelor dar și ca specie care stă pe propriile picioare. Cercetătorii s-au ocupat predilect de funcția blestemului, ca procedeu stilistic sau, în unele cazuri, de blestemele ținînd de magia profesionistă, ignorînd poate raportul de mentalitate care face ca perechea antinomică a injurăturii să fie blestemul, blestemul circulînd deschis și oral, la fel ca injurătura.

Pînă la un punct, această prudență a fost justificată : circulînd liber, în regimul oralității, injurătura și blestemul tin de limbă, deci nici de etnoiatrie și nici de magie, cu tezaurele lor literare. Drept ar fi fost ca de aceste chestiuni să se ocupe filologii, limba fiind domeniul lor, numai că cele două specii tin de sectorul ilicit al limbii, care împreună cu sectorul așa-zis rușinos, compun un tărîm al nimănui „unde cocoșul nu cîntă, calul nu nechează, toporul nu taie" etc. Culegătorul fiind prudent, a devenit prudent și informatorul, care, e știut, nu oferă decît ce i se cere. Și cum ambele specii se declanșează și există numai ca răspuns la o provocare exterioară, cum culegătorul n-a provocat, limba informatorului a rămas mută, desi blestemele, ca și injurăturile, utilizează formule consacrate și stereotipii. Trebuie deci să ne multumim cu stereotipiile cuprinse în descîntece, localizate de Artur Gorovei în compartimentul F. De aici să extragem tehnicile, observînd și felul cum se compun articulatiile unui blestem.

Acesta începe printr-o invocare formulată cel mai ades cu „Dar-ar..." sau „Fir-ar" după care se trece direct la Enumerație și gradație, procedee prin care se alcătuieste portretul robot al celui blestemat. Se pot cuprinde, după punctajul lui Gorovei, Comparatia, Dialogul, Povestirea, toate la manieră hiperbolică în regimul exagerării extreme în sfîrșit, este obligatorie Conditionarea sau Clauza ultimă, prin care se cere aplicarea răului invocat : „Așa cum mi-a făcut (vrut, gîndit, prepus) mie / să i se facă și lui / însutit / înmiit" etc. Fortele chemate în ajutor pot fi benefice cu rol răzbunător, restaurator al dreptății, sau malefice — trimise pe capul celui rău ca să-i facă rău, la acestea din urmă adăugîndu-se uneori și bolile ca personaje sau zeitătile acestora : Samca, Vidma, Domnita, Zîmbata, Zburătoarea, Zmeoaica, Fermecătoarea, Curvoiul și Curvoaica, Moroiul și Moroaica, Rîmnitorul și Rîmnitoarea, Săgetătorul și Săgetătoarea etc. Actiunea acestor personaje malefice se poate lesne vedea, prin imagine răsturnată, în descîntece, vrăji și desfaceri. Un tabu arhaic a interzis probabil circulatia liberă a blestemelor, astfel încît să le putem reconstitui numai prin inversul lor, extrăgîndu-le din actiunea benefică a desfacerilor, descîntecelor, dezvrăjirilor. Functionează probabil aici, încă din arhaitate, un prim instinct etic care recomandă ca individul, bărbat și femeie, să nu-și facă singur dreptate, să nu recurgă nici la înjurături și nici la blesteme, delegînd chestiunea dreptății unei instante superioare, unui principiu. Aceasta face ca atît injurăturile cît și blestemele să cadă în regimul ilicit al limbii, de unde sînt scoase numai la cazuri de mare nevoie, prin ruperea acelui tabu de care am vorbit. Altfel spus, injurătura și blestemul au rămas într-un regim anistoric, la cheremul indivizilor, nu și a societăților constituite, care trebuie să respingă și chiar să sancționeze asemenea tehnici de combatere a răului.

Care să fie succesiunea literară a acestor specii beletristice străvechi ? Ele au supravietuit, totusi, erei magice. Succesiunea le-a fost asigurată în epoca modernă și contemporană de gazetăria fără argument. Oralitatea înjurăturii și a blestemului, lovită inițial de caducitate, a fost salvată prin slova tipărită, iar gratie lui Marconi proliferează și prin undele radio. A pierit doina sau colinda dar a înflorit înjurătura. S-au uitat, cum era firesc, descîntecul tămăduitor, dar s-au aprins în vîlvătăi blestemele. Căzută pe o mină cu har beletristic, injurătura poate ajunge pamflet, iar blestemul se ridică la filipică și la ieremiadă. Eficienta este desigur nulă, ca și în era magică, chiar dacă, uneori, din revărsarea de lave a unui temperament genial sar și aschii de diamant. Eminescu ne-a lăsat asemenea diamante. Arghezi de asemeni.

Dar pot scoate pietre scumpe din gură toti cei ce înjură sau blestemă ? Nu ne vor lăsa asemenea valori, am încredintarea, niste ultimi mohicani ai acestor specii beletristice, îmbătriniți la un post extern de radio pe rol de Rîmnitor și Rîmnitoare, Mirător și Mirătoare, Lipitor și Lipitoare. Nu ne vor lăsa fiindcă nu pot, n-au har. Hazul este cînd cei doi desigur involuntar, își schimbă genul : ea injură, el blestemă, cînd ar trebui să fie invers. E totusi trist să auzi o femeie uzurpînd glasul unui bărbat în voce și un bărbat loial cu celălalt sex uzurpînd glasul unei femei nevricoase, unul înjurînd, celălalt blestemînd. Asemenea prefaceri sînt posibile numai în orizontul magic sau prin prefăcătoria trucurilor de circ : femeia-pește, bărbatul cu mamele. În acest caz, femeia cu barbă o face pe sirena, iar bărbatul cu plete caută prunci să le dea tită. Osteneala sterilă îi face isterici. Ei conjură, înjurînd și blestemînd, albul să fie verde și verdele albastru, ca în descintecele și vrăjile colorate. Nici culorile nu le ies însă pe voia lor, și atunci isteria sporește. Este cert vorba despre o mentalitate magică, cu totul arierată în lumea de azi. Fiindcă a-ți imagina că înjurîndu-l și blestemîndu-l de două sute de ori într-un an pe Paul Anghel, să spunem, acesta nu există — numai pentru faptul că nu ripostează ! — e o naivitate de prunci, dacă nu o copilărie de insi îmbătriniți în superstitia negării.

Căci, iată, cel invocat există și semnează.

P.S. În arhiva precedentă cuvîntul **năjit, descîntec de năjit** apare scris **vrăjit,** ceea ce este un nonsens. Primul este un substantiv numinal, o boală, celălalt e participiul verbului **a vrăji.**

CONFABULE

Cînd eram în inima ta
și cînd
nici nu știam că sunt
acolo și numai atunci
am văzut sîngele tău
purpuriu și fierbinte
în care plutea singurătecă
o privire.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ

Zece

I. Cărări, Drumuri, Șosele — ere geologice, tatuaje pe trupul Pămîntului. Cărarea pare copilăroasă dar e bătrînă și secretă. La început a fost Cărarea. Ea imită, printre ierburi, dansul printre pietre al izvorului. Pe malul fluviului timpul e mai lat, învățat să încapă, o dată la un secol, mulțimile. Șarpele trece Cărarea pentru că îi cunoaște forma, trece peste Cărare ca peste un alt șarpe mai mare decît el, ezită să treacă Drumul așa cum omul ezită să treacă fluviul.

II. Acum două mii de ani, Cărarea din pădure privea printre frunze cu un ochi de profet și cu un ochi de sălbăticiune hăituită, către Drumul drept ca o talpă de inginer roman.

III. Poetul umblă prin pădure și întoarce pomii cu mușchiul către miazăzi.

IV. Poate că simțul muzical este cel mai puternic dintre simțurile omului : nunțile, sărbătorile celebrează acest simț. Orice tăcere este așteptarea unei muzici. Bestia este un conglomerat de întîmplări afone. În infern nu există muzică.

V. Între animale, au cîștigat și cîștigă acelea care au avut și au pînă la moarte grijă de progenitura lor.

VI. Razele soarelui atrase de întunericul cel mai greu din centrul pămîntului. Ele rămîn prizoniere ale micii umbre, printre ierburi și flori, promițînd o Cărare și uită de chemarea lor primă.

VII. Pămîntul cimitirului, citeodată, pare mai concret decît restul Pămîntului : prin oasele lui își trădează zidirea.

VIII. Izvorul își trăiește apropierea, fluviul — depărtarea.

IX. Cărarea a creat labirintul. Drumul a spart labirintul. Cu cioburile acestuia a pietruit Șosele.

X. Poezia merge în continuare pe Cărare. În faptul că inventează Cărări prin metropole stă măsura ei de utopie și abstracțiune.

George Alboiu

● Revista italiană de literatură „Impegno" condusă de poetul Rolando Certa publică pe trei pagini cu fotografie, scrisoarea adresată Siciliei de către poetul Ioan Alexandru, scrisoare tipărită mai întîi în revista „Luceafărul" din 16 iunie 1984.

Din LIRICA TURCĂ

ȘEVKET YÜCEL

A trăi prin ochii copiilor

În grădinile din ochii copiilor
Iubirile se îmbracă în mantia florilor.
Mă gîndesc la lumea ce se perindă prin
sufletul meu.
Oriunde privesc, soarele păcii
Încălzește munții speranțelor mele.
Perdelele conviețuiesc cu geamurile,
Pereții cu ușile.
String și desfac degetele.
Mîinile capătă culoarea azurului.
Cîte un porumbel de pe streașina genelor
Își ia zborul în tăriile cerului vieții.
Desenînd cercurile bucuriei
Cîtă voioșie în vocile copiilor,
Asemenea munților și a sărbătorilor.
Copiii,
Mai senini, mai neprihăniți decît noi.
Privindu-i, mă tulbur cît de mari sîntem.
Ei însuflețesc cai din bețe,
Șoptesc pietrelor, cutiilor de chibrituri.
N-au aflat de revolvere, de cuțite, de bombe.

SENNUR SEZER

Sfatul medicului

— Să te trezești în miez de noapte
Și să asculți întunericul ?
— E dragostea !
— Să te lași răpit de sclipirile stelelor
și să-ți fringă inima, cîntecele ?
— E dragostea !
— Nopțile se lungesc de-acum...
— E iarnă,
lungi sînt nopțile.
Numai dragostea le scurtează.
— Cum arată dragostea ?
Am uitat florile de tuberoză,
Dinții mi se înclestează
cînd se vorbește de dragoste.

— Întinde mîna ca un lujer spre pămînt
Ascultă detunarea seminției
Miroase cîmbrul
Privește soarele și ploaia
Cufundă-ți ființa în mreaja pămîntului.
Dacă în vene palpită viața
Atunci ești îndrăgostită !

BEHÇET NECATIGIL

Poezia gîndurilor

Cum ar putea trece altfel nopțile prelungi :
Dau frîu liber gîndurilor.
Să mă poarte pe alte tărîmuri

Iată-mă într-un oraș din Orientul îndepărtat
Purtat de rîeșă.
Trec Tibetul
Un cioban cîntă din fluier
Un vîrf :
Everestul.
Munții de sub mine sînt ca punctele
Vîntul înghină un cîntec
sălbatic și liber
Un fulger tresaltă pe lîngă mine
Pesemne purtat de covorul fermecat
al gîndurilor mele.
Cobor într-o țară binecuvîntată
Dar nu-mi aduc aminte în care anume.
Văd în jurul meu numai sătui
Parc-au dispărut de pe lume disperații

Un oraș încîntător
Cu cer senin
Iar în casele lor
Oameni fericiți.

Aprind lampa
Odaia mea din Istanbul e goală,
Nimic din tot ce-am văzut
Rid : cine sînt eu oare
De scriu poezia gîndurilor hai-hui ?

În românește de
Erem Melike Roman

PROBABIL/POSIBIL

Două cărți S.F.

Autor al mai multor volume de proză, de facturi diverse, Laurentiu Cernet scrie si anticipatie. **Salt in miine** (Editura Albatros, colectia Fantastic Club, 1984) este ultima dintre realizările sale în acest gen. Cele trei povestiri de mai mari dimensiuni, care o formează, ilustrează o modalitate adesea adoptată, din instinct sau din calcul, de autorii SF care nu vor să renunte la orice verosimilitate a textelor lor. Această modalitate constă în grefarea unor motive specifice ale SF-ului pe naratiuni realiste, ale căror personaje si conflicte sînt verosimile. Povestirile lui Laurentiu Cernet ilustrează acelasi procedeu al imaginării unor „imixtiuni" SF în existente obisnuite, din lumea noastră : dar acestea sînt astfel concepute, încît să pară ori plauzibile din punct de vedere stiintific, ori tinînd doar de imaginatia personajului : în ambele cazuri, impresia cititorului că parcurge o proză realistă, care ocoleste conventia totală a SF-ului, pur, se mentine. Efectele literare ale unei asemenea procedări sînt remarcabile, autorul reusind mai mult decît specificele modelări paradoxale ale posibilului.

Sorin Groseanu-Piscuri : „Portret"

Povestirea care dă titlul volumului înfătisează pătaniile unui profesor care isi descoperă capacitatea de a vedea prin lucruri. De la un punct, naratorul isi abandonează într-un mod neinspirat maniera realistă, cedînd tentatiei de a imagina o parabolă a tensiunilor apărute între un individ exceptional si un mediu social obtuz. Atrăgătoare rămîne însă hibridarea relatării în stil realist cu aspectele fantastice generate de neobisnuita calitate a personajului.

Celelalte două povestiri **(Aeyo** si **Accidentul)** reiau procedeul mai sus descris, imaginînd alti doi bărbati în existentele cărora intervin modificări fantastice. Sînt texte perfect valide, dar care nu mai atîng tensiunea insolită din **Salt in miine.** Aceasta poate si fiindcă aventurile ciudate ale celor doi bărbati (primul începe să fie periodic transferat, fără voie, pe o planetă necunoscută, ale cărei probleme seamănă cu cele ale Pămîntului : al doilea capătă, în urma unui accident, o a doua personalitate, care se substituie periodic celei originale) tind să depășească nivelul optim, atît de bine „nimerit" în textul titular al volumului.

Datorită motivelor sale usor de mînuit si de înteles la un prim nivel, genul anticipatiei ar trebui să fie mai mult frecventat de către autorii de literatură pentru copii. Nu se întîmplă astfel, o carte cum este cea a lui George Ricus **(Aterizare pe curcubeu,** Editura Ion Creangă, 1984) putînd fi considerată o raritate.

Prelucrînd o serie de motive cunoscute ale genului, George Ricus reuseste performanta de a transcrie într-un cod naiv aventuri diverse, terminate întotdeauna cu bine. Personajele, stăpîne mai totdeauna pe gratia copilăriei, pătrund în desisurile unor metafore materializate, frumos amenintate de evanescenta viselor. Cel mai reusit text este cel care dă titlul volumului. Atît timp cît îl citeste, savurîndu-i inocenta elegantă, cititorul se simte absolvit de nesuferita obligativitate de a fi destept, iar setea de a participa la jocurile vanitoase ale celor maturi îi piere.

Voicu Bugariu

Dincolo de proba filologică

Urmare din pag. I

tății. Să ne amintim însă că nu eleganța calofilă a frazelor ci **sintaxa întregului** l-a făcut pe Călinescu să afirme despre romanul „Ion" al lui Rebreanu că „dă senzația perfecțiunii". Roman, s-o recunoaștem, neegalat încă în ce privește rigoarea construcției pe fond realist. Piatra de rezistență a unui roman este structura elementelor sale interne. Din acest punct de vedere romanul problematicii actuale trebuie să-și găsească o modalitate mai directă de comunicare, să opteze pentru loialitatea adresării nu pentru ocultarea mesajului prin formule artificiale. Romanele unor tineri prozatori (mă refer aici și la „Zmeura de cîmpie" a lui Mircea Nedelciu) supralicitînd tehnicile narative își transformă stilul în personaj principal deviind atenția cititorului dinspre conținut spre formă. De aceea, ele nu emană **adevărul esențial al vieții,** par mai curînd niște rețete experimentale. Dar dincolo de factura stilistică și prima în ordinea importanței este problema substanței de fond. Care este **realitatea** abordată de unele din romanele noastre ? O privire oricît de grăbită observă că ele sînt populate de indivizi care nu se află (sau nu se mai află) în primele linii ale activității sociale, nu sînt, în foarte multe cazuri exponenții muncii angajate și responsabile. Eroii acestor romane sînt aleși cu predilecție din sfera „învinșilor", a rataților social și, în cele mai bune cazuri, a contemplativilor. **Majoritatea** suferă traume ireparabile și ies din competitia vieții normale. Prea multe universuri romanesti sînt clădite pe destinele nesemnificative ale unor personaje devitalizate, marginalizate social. Acest apetit pentru cazurile de ratare ne obligă la o serie de întrebări : Conditia individului-în-societate este abordabilă în romanul actual numai din punctul de vedere al „nerealizaților" ? Este nevalid artistic un destin activ și angajat în construcția socială? Romanul conditiei de victimă a ajuns un lait-motiv în momentul actual. Ne lipsesc însă acele romane în care sintaxa verosimilă a faptelor să impună **personaje pozitive** și memorabile, ne lipsesc romanele cu o puternică osatură ideologică și morală. O inerție nejustificată îi împiedică pe romancieri să meargă pe „calea regală" a problematicii contemporane. Această „cale regală" e indiscutabil cea a **necesității istorice** și nu a drumurilor lăturalnice nesemnificative : „Omul concret și total (numai el poate fi punct de plecare pentru o ontologie a umanului) este pe deplin uman numai în societatea în desfășurare, în istorie". (Ludwig Grunberg — **Axiologia și condiția umană).** Exagerarea dizertațiilor morale suferă, în multe din prozele actuale, de neadecvare faptică, de insuficienta probei **existenței reale** prin eroi tip homo faber. Marginalizarea în postura de spectator perpetuu anulează statutul de participant la evenimentele colectivității în sens creator. În multe romane de actualitate personajele, cu toate că nu sînt integrate în viața activă, comentează la nesfîrsit existența socială. Această detasare — nu rareori ironică — (vezi romanele lui Paul Georgescu) anulează tensiunea rezolvatoare a faptelor înlocuind-o cu eseul sau cozeria „de cafenea". Ca să nu mai vorbim de acele situații în care opiniile suferă de o axiologie anarhică. Romanul de actualitate, în sensul major al cuvîntului, trebuie să fie un roman al dezbaterilor clare, al acțiunilor exemplare, al atitudinilor importante, să aibă autoritatea unor puncte de vedere **novatoare.** În acest sens modul cinstit și direct de abordare a realului social din romanele lui Dinu Săraru, acuratețea dezbaterii ideologice din „Pumnul și palma" de Dumitru Popescu sînt elemente salutare, chiar dacă universurile romanesti în cauză nu ating de fiecare dată un nivel artistic infailibil. Ele însă impun o rigoare a adevărului fără abateri inutile de la esențial. Ieșirea din faza narcisist narativă e o condiție obligatorie pentru cucerirea **autenticității mesajului.** Un mesaj expus cu forța și luciditatea increderii în destinul uman. Această increagain nu se naște în „refugii" (ca să folosesc titlul unui roman recent) ci în actiunea angajată social. Romanul valorilor majore nu se poate axa pe existențele celor care merg pe „scara de serviciu" a istoriei. Chiar dacă există o vocație specială pentru literaturizare în proza românească, ea nu trebuie să înlocuiască ideația și problematica majoră a umanului. Romanele autoreferențiale, „textuale" ale lui M. H. Simionescu sau Costache Olăreanu sînt doar **proba filologică** a unei literaturi. Autenticul examen este cel al mesajului moral-filozofic prin decantarea semnificativă a realului în structuri romanesti viabile, cu un înalt grad de exemplaritate. Această exemplaritate se bazează pe situații principale și principiale si, de ce nu, pe situații limită. Se vorbește astăzi mult despre realitate și realism în proză dar coborîrea exclusivă a realului în cotidian (cum se tinde astăzi în special în proza tînără) e o minimalizare a termenului. E cazul poate să amintim că **„mimesisul"** aristotelic nu se confunda cu anecdotismul ci însemna verosimilitate si necesitate. Prozele scrise doar în registrul minor al faptului divers nu au acces la categorial și nu pot structura o viziune. Romanul realist trebuie să surprindă legitatea și nu accidentalul cu orice preț. Se simte în romanele de actualitate absența eroului înfăptuitor, entuziast care să provoace la lectură un „catharsis moral". Totodată se evită nejustificat o epicitate firească în care loialitatea și cordialitatea umană să se instituie ca axiome, în care limpiditatea mesajului să cucerească prin naturalețe. Sporind în autenticitate și profunzime pe coordonatele rigorii artistice, romanul nostru de actualitate își va amplifica forța de penetrație a mesajului.

mapamond

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Mult e dulce...

În zilele unui sfîrșit albastru de august, cu recolta de soare uitată în mirиștile Bărăganului, litoralul a găzduit în stațiunea Neptun cel dintîi simpozion cu participarea traducătorilor străini de limba și literatura română. Au participat, în afara scriitorilor români, a conducătorilor principalelor edituri din țara noastră, a unor critici literari, profesori și reprezentanți ai instituțiilor centrale, peste patruzeci de prieteni de peste hotare ai paginilor adunate de-a lungul vremii în cuprinzătorul nostru tezaur de gîndire scriitoricească.

Întîlnirea a fost mai mult decît revelatoare. Nu numai că acolo, lîngă scriitorii noștri de astăzi, se găseau cei care le-au multiplicat glasul în multele limbi ale pămîntului, făcînd să învețe și alte Dunări cîntecele șoptite despre oamenii acestor pămînturi și despre anii din urmă dar, mai ales, pentru că aceiași oaspeți de multă vreme ai oamenilor pe care i-au cunoscut doar de cîteva zile, au știut să aleagă și să șteargă praful necunoașterii — înțelegîndu-ne bine istoria — de pe cele mai solide trepte ale suișului nostru în timp, către astăzi.

Lucrările simpozionului s-au desfășurat exclusiv în limba română așa încît toți acești prieteni ai lui Eminescu, Creangă, Arghezi, Caragiale, Blaga, Sadoveanu, Rebreanu sau Zaharia Stancu ne-au putut povesti pe îndelete bucuria lor din nopțile zgomotoase ale capitalei nipone, din cele mai liniștite ale neodihnei lui Rabindranath Tagore, de pe malurile Volgăi, din Cuba, din cele două Americi, de pe treptele Acropolei sau din piețele belgrădene, nopți în care au pornit de ani de zile către noi strîngîndu-ne mîna la fiecare popas prin paginile acelorași cărți prin care am urcat și noi la rîndul nostru pînă la frumusețea împlinirilor adevărate.

Amita Ray e scriitoare indiană de limba bengali și nu-mi dau seama cum s-au putut ascunde atît de ușor în inflexiunile pronunției sale puțin moldovenești mile de kilometri care o despart aici, în fotoliul de pe terasa albă a după amiezii fără cîntec de pescăruși obosiți, de cărțile sale din New-Delhi.

A scris un volum monografic despre țara noastră, a tradus poeziile lui Eminescu, „O scrisoare pierdută" și „O noapte furtunoasă" de I.L. Caragiale, „Jocul de-a vacanța" de M. Sebastian și are și alte proiecte. Multe proiecte. Scriitorii noștri tineri sînt surprinzători. Clasicii au o actualitate impresionantă. Vrea să-și cumpere foarte multe volume de versuri din celе apărute în ultimii ani. A descoperit cîteva cuvinte hinduse în limba română și va profita de prezența la simpozion a academicianului Alexandru Graur pentru a afla dacă acestea pot dovedi o legătură mai strînsă între popoarele noastre de-a lungul vremii, ori au pătruns în limba română pe căi indirecte ? Este adevărat că mănăstirile din Nordul Moldovei au fost construite acolo unde cădea ultima săgeată din încă o bătălie cîștigată de vitejii lui Ștefan ? Care este cel mai bun spectacol din actualul repertoriu al teatrelor noastre ? Tînărul cu ochelari de pe aleea din față nu este oare poetul Ștefan Augustin Doinaș ? Va profita de dimineața liberă de mîine să viziteze stațiunea Neptun care este... foarte frumoasă. Nu face plajă niciodată așa că va avea cîteva ceasuri la dispoziție.

Și Amita Ray vorbește mereu , vorbește în limba română, cu o bucurie aproape copilărească pe care, nu știe — și poate nici nu vrea — să și-o ascundă în gesturile largi și în privirile catifelate ca un cîntec uitat în șoapta de seară a mării.

August s-a întors într-un trandafir de singe lîngă vara vacanței și a rămas la marginea apelor într-un castel de nisip, să asculte...

Atsushi Naono este lector la Facultatea de Filologie a Universității din Tokio. În afara romanului „Descult" de Zaharia Stancu și „Ospățul lui Rez Mihaly" de Nagy Istvàn, a volumelor de nuvele de Mihail Sadoveanu și Francisc Munteanu, a „Risipitorilor" lui Marin Preda și a „Străinului" de Titus Popovici, a mai publicat o „Introducere în gramatica limbii române", capitole despre literatura noastră în marile enciclopedii japoneze, studii despre scriitorii români clasici și contemporani, numeroase articole despre România.

Nu este deloc pesimist în ceea ce privește despersonalizarea limbii române prin „ofensiva" neologismelor pe care le aduce, inevitabil, progresul tehnico-științific. Găsește în literatura noastră clasică și contemporană expresii „tinere", „viguroase", pline de nuanțe imperisabile și mai cunoaște limbajul colorat al țăranilor noștri, spontaneitatea asocierilor lor de cuvinte, căldura expresivă a lexicului regional.

Ar fi curios să știe dacă la noi există preocuparea de a găsi în specificul diferitelor zone lingvistice ale țării, echivalențe pentru traducerea marii literaturi universale. Adică, de exemplu, dacă pentru romanul clasic francuzesc, să zicem, s-a stabilit ca o regulă traducerea într-o limbă mai colorată, cum este cea a moldovenilor, de pildă, pentru proza modernă americană una mai aspră — a muntenilor, și așa mai departe. El a experimentat acest procedeu și găsește foarte avantajoasă pentru cititor încercarea traducătorului de a-l apropia pe autorul străin de un limbaj etalon, un limbaj familiar în structură cititorului, deoarece acest transfer lingvistic facilitează apropierea dintre cititor și autorul străin, prin atmosfera familiară pe care o recompune.

Poetul flamand Karel J. B. Jonckheere a dăruit fidelilor săi cititori belgieni nu numai cărțile proprii, împărtind prețuirea acestora pentru paginile pe care le semnează, cu marii săi prieteni români, pe care i-a înfățișat în două admirabile volume (o antologie a poeziei românești și alta rezervată prozei noastre) și continuă în paginile revistelor literare publicarea unor traduceri mai ales din poezia noastră contemporană. Se bucură că am cunoscut Belgia. Și lui îi place Anversul. Are mai multă personalitate decît Bruxellesul. La Waterloo mi-am uitat un pachet de cărți ? Foarte bine. Va trebui să mă întorc. O să le căutăm împreună. Speră să aibă timp. Vrea să aibă cît mai mult timp. Pentru a vedea ceea ce n-a văzut încă sau pentru a revedea locuri pe care le-a mai văzut și le știe liniștite și primitoare. Și pentru a citi mai vrea să aibă timp. Și pentru a scrie. Și pentru a traduce.

Și toate astea după orele, multe, de slujbă.

...O, bună doamnă Rita Boumi Papa, în seara aceea de la casa scriitorilor, de pe malul numai aici stîncos, al mării, cînd foarte multă lume se îndestula cu vin și cu fursecuri, numai domnia voastră ați știut renunța, atît de ușor, la toate și v-ați retras cu prietenul Mihai Eminescu învăluită în șalul cu miros de măsline timpurii, adunate din taina Corintului lîngă faleza aceasta a vechiului Calatis, care a uitat măsurile mării învățîndu-le pe ale Dumneavoastră cînd povesteați în grecește ce se vede albind, de departe, după ce treci codrii de aramă...

Am învățat din nou povestea lui Călin și psalmii lui Arghezi și aș fi învățat iarăși năzdrăvăniile pezevenghiului acela de Nică al lui Ștefan al Petrii care s-a apucat nici una nici alta să fure și pe grecește pupăza sătenilor din tei dar n-a mai fost vreme destulă în seara aceea, așa că v-ați despărțit iarăși de prietenii cei dragi spunîndu-le, mai ales unuia dintre ei, așa cum îi spuneați și înainte de a deveni carte, „pe mîine, Mihai"...

Timp de zece zile, patruzeci de prieteni ai cărților noastre veniți aici din toate colțurile lumii, au rămas cu noi, să ne cunoască mai bine țara și pe oamenii ale căror chipuri le-au descifrat în nopțile lor cinstite.

Nici nu mai știu cîți ani au trecut de atunci...

Teofil Bălaj

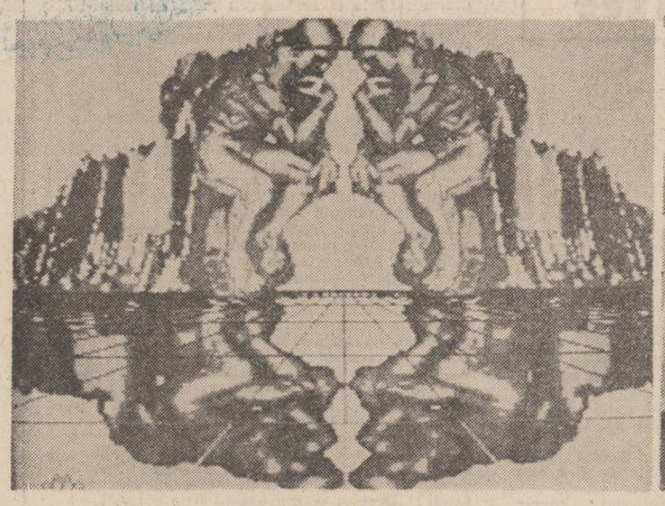

UNIVERSITATEA NAȚIUNILOR UNITE

Semnificația unei aniversări

Creată acum 10 ani, în toamna lui 1975, Universitatea Națiunilor Unite își dorește a fi, respectînd gîndirea celor care au creat-o, „deschisă în mod semnificativ și simbolic către o mentalitate globală, învățînd să primească orice în afară de intoleranță, ură și război", dorind să răspundă, prin toate aspectele activității sale extraordinar de diverse și mobile, „unei imagini neconvenționale și fertile, model pentru un nou tip de Universitate". Succesul ideii îl dovedește expansiunea, în acești ani, a modelului „neconvențional" propus, de la centrul pe care l-a constituit prima instituție de acest gen de la Tokyo. La început au fost doar trei institute asociate, în Guatemala, India și în Filipine. Astăzi există 37 de asemenea asociații peste tot în lume, acum începînd să ia contur definitiv primul centru propriu al Universității pentru formarea și pregătirea de cadre proprii, la Helsinki. Acest sistem în dimensiunile sale impresionante cuprinde peste 500 de profesori, nume de rezonanță în știința și cultura mondială, încercînd să pregătească un „nou val de cadre tinere, instruite la cel mai înalt nivel, cu un orizont deschis spre universul în formidabilă și continuă prefacere al secolului nostru". Ideea de bază este cea a pluridisciplinarității și a perspectivelor multiple, îmbinînd tradiția unor centre ca Oxford, Paris, Upsala, Freiburg sau Harvard, cu experiența unor universități noi create cum ar fi cea de la Mahidol, Lagos, Bogor sau Universitatea din Pakistan. Temele sale majore de studiu alcătuiesc un program educațional de lungă durată (actualmente este în curs cel pentru perioada 1982—1987) cuprinzînd temele cele mai acute pentru ceea ce s-a considerat a fi „baza de idei și tehnologii către secolul XXI" :

Tema I : Pacea, Securitatea, Rezolvarea pașnică a conflictelor și Transformări globale, analizînd modalitățile de educare a tinerei generații în spiritul păcii, analizarea surselor de conflict din punct de vedere politic, social, economic, al mentalităților culturale, etc...

Tema II : Economia Globală — studiul situației economice actuale, analiza disparităților grave existente, perspectivele de rezolvare oferite prin soluții de anvergură mondială așa cum ar fi instaurarea unei noi ordini economice care să elimine decalajele și să deschidă drumul spre dezvoltare echilibrată și reală tuturor regiunilor lumii.

Tema III — Foamete, Sărăcie, Resurse — prin analiza celor mai dramatice fenomene ce caracterizează acum lumea contemporană, o deschidere posibilă și necesară către mai buna folosire a resurselor naturale, prin protejarea mediului înconjurător și găsirea de noi surse complementare de energie.

Tema IV : Dezvoltare umană și socială, Coexistență a popoarelor, culturilor și sistemelor sociale. Pornind de la o idee fundamentală prezentă în activitatea Națiunilor Unite, a organismului său specializat pentru probleme culturale, UNESCO, analiza modului în care este și trebuie valorificat în continuare specificul și identitatea culturală a fiecărui popor, cunoașterea reciprocă a marilor valori umane și culturale generînd un climat de înțelegere și cooperare.

Tema V : Știința și tehnologia, implicațiile lor sociale și etice — prezentînd impactul pe care progresele uriașe făcute în știință și tehnologie îl provoacă asupra dezvoltării sociale a popoarelor, precum și, în egală măsură, analiza responsabilității celor care sînt purtătorii acestui progres pentru ca nimic să nu poată servi distrugerii, războiului, holocaustului nuclear.

Evident, deci, o viziune asupra problemelor contemporaneității în spiritul Națiunilor Unite, o abordare globală și interdisciplinară ce are rolul de a crea, în mintea și conștiința cursanților, sentimentul necesar al interdependenței tuturor acestor teme în orice soluție care are o șansă de succes, de prezent și în perspectivă, pe plan național, regional sau internațional. De altfel, rectorul Universității, profesorul indonezian Soedjatmoko, vorbește chiar despre un nou concept educațional pe care îl situează „în centrul procesului actual de dezvoltare — se poate numi **educația socială.** Înțelegem prin aceasta procesul extrem de complex prin care o comunitate — de la nivel rural, orășenesc, regional și național, în final Statul însuși — se pregătește să trăiască în viitor, se pregătește să suporte procesul devenirii într-o lume deja afectată de violență, foamete, sărăcie, deteriorarea mediului înconjurător...". Este foarte interesantă legătura ce se face, în acest context, între „cea de-a treia revoluție industrială, caracterizată prin noi cuceriri de frontieră în biotehnologie, tehnologia materialelor, microelectronică și tehnologia în informatică" și datoria morală a comunității internaționale (căreia Universitatea Națiunilor Unite îi face față prin însuși sistemul său educațional, prin finalitatea sa), de a pune la îndemîna tuturor statelor aceste noi date, accesul egal la informație (și prin aceasta la tot cea ce înseamnă cunoaștere) deschizînd orizonturile unei lumi noi.

Universitatea Națiunilor Unite își propune tocmai o astfel de nouă deschidere, eliminînd falsele bariere ale învățămîntului național elitist considerat altă dată o armă de temut în sistemul de presiune al neocolonialismului, încearcă, mai mult, să formeze noi mentalități. Care să analizeze — și acesta este scopul final și extrem de delicat urmărit — că interdependența fenomenelor implică și interdependența soluțiilor și a procedeelor de rezolvare. Și aceasta, desigur, nu numai pe plan teoretic. Iată de ce programele de studiu ale Universității Națiunilor Unite includ elaborarea nu numai de soluții parțiale, ci de politici de dezvoltare organic legate de caracteristicile dezvoltării fiecărei regiuni în parte, vizînd implicarea tinerei generații ca factor esențial pentru orice discuție asupra viitorului. Și, în acest sens, este firesc faptul că mare parte din programe sînt centrate asupra problemelor țărilor sărace și în curs de dezvoltare, aducînd și provocînd un necesar schimb de idei și experiențe. Pentru că, așa cum s-a spus adeseori, dezvoltarea, în lumea contemporană, este o problemă esențială, un adevărat motor al păcii și mersului înainte al civilizației umane. Iar Universitatea Națiunilor Unite se dorește o cît mai fidelă reflectare a acestui proces fundamental.

Cristian Unteanu

REVISTA STRĂINĂ

○ **CRITICA** lui Jean Bellemin-Noël este supusă unei penetrante analize, într-un amplu studiu semnat de Michel Collot în revista franceză **Littérature.** Profesorul Collot pornește de la premisa valorii majore a analizei textuale preconizate de Bellemin-Noël : „Lucrările lui Jean Bellemin-Noël constituie una din contribuțiile cele mai importante ale ultimilor cincisprezece ani în domeniul criticii psihanalitice a textelor literare, atît prin calitatea lecturilor propuse, cît și prin originalitatea reflexiei teoretice și metodologice care le-au acompaniat întotdeauna, într-un dialog constant cu diversele «științe ale textului» și cu psihanaliza contemporană. În centrul acestei reflexii stimulante : noțiunea de «inconștient al textului», propusă încă din 1972. **(Textul și avant-textul,** colecția „L". Larousse), dar a cărei definire s-a nuanțat și s-a precizat continuu de atunci, fără ca prin aceasta să înceteze de a constitui o problemă. Rămînînd fidel acestei noțiuni, Bellemin-Noël a supus-o recent la unele inflexiuni care evidențiază practica și gîndirea sa. Să spunem, la o primă aproximare, că după ce s-a reclamat în mod strict de la o concepție structuralistă a textului literar și de la o psihanaliză lacaniană, Bellemin-Noël, mai ales din 1980, și-a luat anumite distanțe cu privire la excesele unui anumit lacanianism și s-a străduit să integreze demersului său achizițiile unei lingvistici a enunțului. Pentru a face evidentă această evoluție și a-i analiza componentele și consecințele, vom confrunta două lucrări ale lui Bellemin-Noël care prezintă elaborarea teoretică cea mai completă a fiecăreia dintre aceste „momente" : **Către un inconștient al textului,** apărută în 1979, dar regrupînd studii de la începutul anilor '70, și **Gradiva la piciorul literei,** care marchează turnura de gîndire a anilor '80".

○ **O ANALIZĂ** profundă a modului de gîndire pe care îl evidențiază probele școlare din Franța întreprinde Daniel Grojnovski în studiul **Puterea retoricii. Teorii ale scrisului în tradiția școlară.** Aceasta este de fapt o împrejurare foarte semnificativă, știindu-se accentul extrordinar pe care învățămîntul francez îl pune pe formarea deprinderilor de exprimare corectă și convingătoare la toți absolvenții de liceu. Daniel Grojnovski analizează o împrejurare esențială în formarea spiritului francez, așa numitele „probe de compoziție", punînd accentul pe cele două momente importante ale edificării unei personalități a tînărului : imitarea modelelor și originalitatea adevărată. În legătură cu această din urmă trăsătură, Daniel Grojnovski evidențiază următoarele : „Așa cum fiecare popor vorbește un alt idiom, fiecare individ folosește un stil conform cu geniul său. Varietatea înzestrărilor, asemănătoare cu aceea a corpurilor, diversifică scriitura, în așa fel încît nu se pot întîlni doi autori identici (Quintilian). Ucenicia în arta expresivă se cîștigă prin achiziționarea unor proprietăți expresive, din care unele sînt „mai particulare și mai extraordinare" decît altele ;R. P. Lamy, **Retorica sau arta de a vorbi).** Între stăpînirea unor tehnici și ceea ce se numește stil există o distanță care separă pe scriitorul corect de acela care scrie capodopere : „exista scris și scris", declară autorii unei culegeri de compoziție franceză pe care o preced cu unele sfaturi pentru elevi. Noțiunea de stil este indiscutabilă de aceea de autor, ea obligă la întrebări asupra calităților proprii unei scriituri asupra naturii originalității sale. Rollin, după ce a comentat operele lui Flechier, Fontennelle, Mascaron, Bossuet, constată că nici unul dintre ei nu seamănă cu celălalt, că au, fiecare dintre ei, un caracter particular.

○ **ATLANTIDA** reapare în actualitate prin cartea semnată de Marjorie Braymer, **Atlantis. Biografia unei legende,** tipărită de Margaret McElderry/Atheneum. O recenzie din **New York Times Book Review** semnată de Georges McHargue trece în revistă principalele calități ale cărții, conchizînd măsura valorii sale de excepție, în contextul unei proliferări a cărților de popularizare care speculează pofta de senzațional ieftin a cititorului obișnuit. Criticul conchide : „Toată problema vine dintr-o greșeală a lui Platon. Dacă el n-ar fi scris o fabulă politico-morală, descriind un continent antediluvian, cu un nume neobișnuit, situat dincolo de coloanele lui Hercules, am fi fost scutiți de amestecul acesta de superstiție, pseudoarheologie, paranoia, autoînșelare și povestiri romanțate și de-a dreptul iritante pe care le servesc cei care cred în Atlantida, insula înghițită de mare. Pentru acei dintre noi care încă nu ne-am predat vechilor astronauți ai lui Erich von Däniken și citirii în aură, dar sîntem încă curioși în legătură cu acest subiect, a apărut cartea scrisă de Marjorie Braymer. Mai puțin de jumătate din carte trasează istoria generală a legendei, iar restul se concentrează mai direct asupra escavărilor arheologice întreprinse de curînd în insula grecească Thera (Santorini) și legăturii dintre vestigiile găsite acolo cu legenda lui Platon. (...) După toate, aceasta este cea mai bună și lucidă trecere în revistă a controversei în legătură cu Atlantida, pe care o posedă această generație și toate cele de pînă acum.

JURNAL DE POET

Heidegger

La Heidelberg m-au ajuns două scrisori din partea poetului dr. Hermann Schieck, președinte al susținătorilor Universității din Freiburg cu invitația de a mă conduce după lucrarea-mi încheiată prin Pădurea Neagră în patria lui Heidegger. Am plecat cu trenul într-o dimineață de toamnă în lumina de aur spre viile celui mai cald pămînt din această parte a Europei, la Kaiserstuhl, dincolo de Baden-Baden.

Poetul prieten mă așteptа cu casa impodobită, cu paharul de vin, crisanteme și trandafiri într-o bibliotecă a poeților lumii dintre cei mai aleși.

A avut amabilitatea să-mi pună la dispoziție ultimele semne, cuvinte, cuvîntări legate de filosofул lumii lui, Alemania, Heidegger. Îi fusese și lui profesor după cum profesor ne fusese Bernhard Welte, singurul vorbitor la mormîntul lui Martin Heidegger care i-a îngăduit să știe amănunte prețioase pentru cei cărora opera filosofului Heidegger vrea să vorbească ca întreg.

Am în față aceste ultime nepreținute documente cuprinse între coperțile ultimei cărți editată de primăria din Messkirch, orășelul natal unde i-a fost voia să se întoarcă în groapa strămoșească Heidegger sub crucea de stejar a neamului său ca un țăran european de orice limbă. Ascult mărturia profesorului Welte, plecat de-acum și domnia sa, cum l-a chemat filosoful cu cîteva luni înainte de a adormi somnul de veac și după îndelungă mărturisitoare convorbire, l-a rugat să spună cîteva cuvinte, el, singurul, asupra mormîntului deschis.

Întoarcerea lui Heidegger, rămînerea lui pînă la sfîrșit în spiritul credinței neamului său legat de Logosul întrupat în istorie este un eveniment al acestui secol : cel mai mare filosof al veacului moare ca și țăranii noștri din Maramureș știindu-se primit de aceleași cuvinte la lumina luminării de ceară curată în bătaia clopotului ce măsoară vămile.

Fiul filosofului a rostit cinci fragmente din Imnele lui Hölderlin, cel mai drag filosofului, pe care le vom publica în traducere. Nu musică, nu discurs, Imnul, Logos poetic, Brot und Wein pecetluiește în Pădurea Neagră precum în Maramureșul nostru mormîntul fiecăruia.

Ioan Alexandru

REPERE

Cultura spirituală a Egiptului antic (II)

Constantin Daniel trece în revistă etapele de evoluție ale limbii egiptene vechi, propunînd un studiu comparativ, cu referințe bogate, îndeosebi la limbile semite, cu care a format un trunchi comun la origine, dar mai ales s-a aflat în contact timp de mai multe mii de ani. Folosind aceleași surse prestigioase, savantul român evidențiază just principalele trăsături ale egiptenei, reținînd cuvintele lui Gardiner : „Caracterul cel mai frapant al limbii egiptene este realismul ei concret, preocuparea ei față de obiectele exterioare și fenomenele externe, neglijînd acele distincții subiective care joacă un rol proeminent în limbile moderne și chiar în cele clasice. Subtilități de gîndire ca 'poate' 'trebuie', 'se cuvine', 'cu greu', ca și abstracțiuni precum 'cauză', 'motiv', 'datorie' aparțin unui stadiu ulterior de dezvoltare lingvistică, e probabil chiar ca ele să fi fost respinse de caracterul egipteanului. În pofida reputației de înțelepciune filozofică atribuită egiptenilor de către greci, nici un alt popor nu s-a arătat mai dușman speculațiilor teoretice sau consacrat mai mult intereselor materiale. Iar dacă ei au acordat o atenție exagerat de mare riturilor de înmormîntare, aceasta se datora faptului că egiptenii socoteau că prin moarte este primejduită continuitatea plăcerilor și poftelor pămîntești și deloc curiozității de a cunoaște scopul și limitele ultime ale vieții omenești. Locul ocupat la alte popoare de meditație și gîndire filozofică pare să fi fost substituit la egipteni de o excepțională putere de observație și o mare acuitate a vederii. Calitățile emoționale și intelectuale ei le descriu de obicei prin referințe la gestică sau la expresiile motorii de care sînt întovărășite". Am preluat acest lung citat pentru că este semnificativ pentru perspectiva adoptată și de Constantin Daniel. Autorul nostru menționează mai tîrziu și opinia lui Claude Levi-Strauss despre faptul că „popoarele înapoiate posedă o adevărată știință a concretului", folosind și concluziile unor antropologi din Noua Zeelandă cu privire la „acuitatea percepțiilor la indigeni", scriind în cele din urmă : „Astfel tendința limbii egiptene spre concret este o caracteristică generală a popoarelor aflate pe o treaptă mai timpurie de evoluție".

Se impun totuși unele observații. Putem fi de acord cu aplecarea spre concret a limbii și apoi a civilizației egiptene, fără a trage în mod necesar concluzia că este o trăsătură a popoarelor înapoiate. Situarea cronologică a diferitelor civilizații cunoscute de istorie nu îngăduie nici o judecată de valoare asupra lor. Nici marele Gardiner nu avea întrutotul dreptate. Descrierea calităților emoționale și intelectuale prin gestică se găsește și la alte popoare, este o trăsătură a semiților, de pildă, care au creat forme de spiritualitate extrem de abstracte. Starea sufletească este „văzută" în textele lor vechi, ca într-un film de astăzi. Pe de altă parte, predominanța văzului apare în momente diferite ale istoriei, și semnifică o preponderență a funcțiunilor intelectuale. Istoria percepțiilor, o disciplină științifică relativ nouă, subliniază faptul că omul secolului XX vede mai mult decît aude, cam cum era și egipteanul de demult, am spune noi. De aici pînă la a trage concluzii de valoare este un drum lung. Nu întîmplător egiptenii au creat o civilizație atît de impresionantă, cu realizări materiale ce presupun o inteleție prodigioasă. „Primitivi" egiptenii ? Desigur nu ! Cît privește stadiul „timpuriu" de evoluție al poporului vechi egiptean, ajunge să citim cartea lui Constantin Daniel ca să nu mai înțelegem despre ce este vorba. „Timpuriul" acesta a durat peste patru mii de ani, perioada în care s-a născut filozofia (Constantin Daniel este cel care a demonstrat originea egipteană a acestui cuvînt grecesc, corectîndu-l implicit pe Gardiner !) și au apărut cîteva forme de spiritualitate din care nu am ieșit nici astăzi. Cronologia nu ne spune nimic despre „calitatea" vieții, iar lucrarea lui H. Frankfort, citată de Constantin Daniel cu mari rezerve, trebuie înțeleasă și din punctul de vedere al corecțiunilor aduse concepției pozitiviste, îmbrățișată de Gardiner și chiar de Constantin Daniel. cărula nu i se potrivește de loc. Explicațiile orientalistului român suferă adeseori de o restrîngere ideologizant-pozitivistă a orizontului teoretic, vizibilă și în lucrări anterioare, dar accentuată acuma prin repetiție. Chiar titlul cărții poate fi înțeles prin conotațiile lui pozitiviste, cu distincția oarecum facilă între „cultura" materială și cea spirituală. Folosirea mai riguroasă a conceptelor în lucrări de asemenea anvergură se impune, cu atît mai mult cu cît publicistica facilă este tentată să preia înțelesurile abuzive ale unor termeni, ajungînd să constatăm în jurul nostru o sinonimie perfectă între cultură și spiritualitate, confuzie ce apare și în articolele unor oameni avizați, cum sînt unii critici literari. Continuînd discuția citatului din Gardiner, vom mai adăuga numai faptul că și limba engleză actuală are o propensiune spre concretețe, ceea ce nu înseamnă că vorbitorii săi sînt primitivi, după cum nici intelectia nu este întotdeauna semnificativă pentru intensitatea și amploarea unei spiritualități. Civilizația egipteană este unică tocmai prin adîncimea vieții sufletești și morale pe care o reflectă, așa cum probează de altfel pe larg cartea lui Constantin Daniel.

Observații de amănunt se mai pot face în capitolul consacrat interferențelor iudeo-egiptene, excepțional de la început pînă la sfîrșit, cuvîntul semnalat de Meyer A. Halevy trebuie să fie cu un holam și doi segoli, adică 'hotemet', sigiliu, iar nu „hatamat", cum apare în carte, s.a.m.d. Corecturi și completări de natură diversă sînt necesare pe alocuri, dar ele nu au nici o relevanță. Oricum, în cazul nostru ar fi ostentative, pentru că de la Constantin Daniel am primit în cursul anilor îndemnul de a studia limba egipteană a imperiului mediu și mai ales aramaica și ebraica, pentru care ne-a dăruit un timp îndelungat. Chiar cuvîntul de mai sus l-am căutat împreună în dicționarul lui Sanders, iar vocalizarea lui improprie este de neînțeles în cartea de față. Constantin Daniel este un învățat plin de acribie, un om cu minte vastă și cu știință profundă, una din marile personalități ale culturii române.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

Amestecate

— Iedera și-a pierdut limbile de lup, strugurii sînt doar o biată superstiție, la munte ninge, vremea s-a schimbat brusc și pătimaș, pe sub ușă intră vești proaste : Ceres și Pan ne-au abandonat, vine iarna și nu ne trebuia. Așa stînd lucrurile vin și eu și zic :

— După întîlnirea cu U.R.S.S., cîștigată de noi, dar mai mult pierdută, mi-am dat seama că rugby-ul românesc e o poveste de seară, din păcate din ce în ce mai lipsită de imaginație și pe alocuri niței cam frivolă. Chiar nu se pot lua măsuri de îndreptare ?!

— Nimic nu se schimbă la federația de fotbal. Nici oamenii nici rețetarul. Peste marile înfrîngeri se toarnă ceară roșie, în mijloc se aruncă un cărăbuș, stingem focul, vărsăm fiertura într-un tipar de medalie, o lăsăm să se închege trainic, apoi o scoatem, o lustruim și-o atîrnăm de-o zgardă la git, alături de doi colți de mistreț și-o coadă de nevăstuică (iepurele e un animal perimat) și-o zdrăngănim în ochii nemernicilor care, după meciul cu Irlanda de Nord, ne cer să încălecăm coada măturii : uitați-vă, mă, noi sîntem ăia de-am bătut Italia, la București și Suedia, la Stockolm. Sînteți niște maniaci cînd ne spuneți că măsluim treburile și că la umbra marilor vinători de demult semănăm azi pe cărări numai ceapă degerată și că tragem cu dinții să ne construim culcuș de mărgăritar, pentru alți patru ani, în birourile federației și la cîrma națională. Ăia care, sau mai ales ăla care va susține în continuare că Lucescu e dibaci în aranjamente, **voluminos** în promisiuni, inconsistent în realizări, prosper în relații, beneficiar calificat al situațiilor tulburi și infirmier al sapelor de lemn, va avea de-a face cu noi ! Și noi nu glumim, întrebați-l pe ăla care, după turneul final al Cupei Europei, a scris cinci articole critice la adresa noastră ; unde sînt ele, unde-au apărut ? ! Noi sîntem puternici, noi scoatem la arlechin numai coșuri de crizanteme și bomboniere de cristal. Pa și pusi.

— S-au cules viile de la Dăbuleni, mustul se limpezește în linuri la Segarcea și citim limpede în undele lui dătătoare de viață de la Drăgășani : șlefuitorii de diamante negre ai Craiovei (marele val de apărători al Universității, în frunte cu Ștefănescu) au îmbătrînit. Ei sînt cei ce-au lăsat toate visele nesmintite mestecenilor din Kiev.

— Steaua, la Budapesta, s-a mișcat sub luceafăr liliachiu, așa cum a făcut-o și anul trecut la Roma. Nădăjduim cu toții că în meciul retur de la București, campionii noștri ne vor îmbogăți toamna.

— Campionatul, jucat pe sărite și într-un picior ca sotronul prezintă pe locul cinci echipa Petrolul Ploiești. În aceste condiții eu mă uit în altă parte și nu mai am nimic de spus. Și totuși vă aduc la cunoștință cîteva nimicuri care-mi trec prin cap :

— Ducem plopii la baia de aburi.

— Coaja nucului nu se schimbă periodic, ca la alți pomi, de aceea cînd și cînd, trebuie crestată cu cuțitul sau toporașul, în curmeziș, dar mai ales de-a lungul trunchiului — pentru respirație.

— Ce forfotă magnifică pe scările de serviciu !

— Cine are scaun plușat știe să-ndoiască deștele la perfecție.

Iederă, toamnă, miros de frunze arse... Mă iscălesc.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 00
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 70 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca ... Județeană ... TIRGU-MUREȘ

Proletari din toate țările, uniți-vă !

ANUL XXVIII
44
(1 226)
Simbătă
2 noiembrie
1985
8 pagini
4 lei

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CÎNTAREA ROMÂNIEI

În mod cert, o definiție – fie și sumară – a fenomenului cultural-artistic contemporan nu poate face abstracție de ceea ce numim **Cintarea României,** acest generic sub care înscriem gama tuturor disponibilităților și manifestărilor creatoare din toate domeniile de activitate. Spiritualitatea unei intregi epoci intră astfel in cimpul de referință al unor preocupări de o extraordinară bogăție și amplitudine, ea profilează neincetate și vaste orizonturi ale afirmării personalității creatoare. Marele festival al muncii și creației este o realitate și în același timp o stare de spirit, este asemeni unui permanent și edificator dialog de conștiință politică și socială în care intră o intreagă țară și un întreg popor avînd temeiuri infinite ale cunoașterii și moștenirii lor istorice, atît pe filiera tradiției, a tuturor valorilor care ne certifică în timp existența, cit și pe aceea a actualității imediate și de perspectivă în care ne situăm și după chipul căreia se făuresc noi valori ale progresului și civilizației socialiste.

Configurația acestei ample și semnificative manifestări naționale care este festivalul **Cintarea României** este într-o neintreruptă și multiplă legătură cu ansamblul însuși al dezvoltării noastre economice și sociale, cu problematica largă a construcției unei noi societăți și a unui nou profil de conștiință. Spiritul revoluționar îi conferă dinamică și perspectivă, ii asigură o identitate specifică pe cit de inaltă pe atit de cuprinzătoare și vie în aria modalităților, a scopurilor și rațiunii ei. Ea este într-un anume fel un argument al democrației însesi ca și unul din criteriile acestora. Ridicarea tuturor zonelor țării la un inalt și definitoriu nivel al vieții economice și sociale, inscrierea lor în parametrii unei ample și susținute dezvoltări materiale și spirituale cu propus și propun, desigur, și o nouă viziune, o nouă geografie spirituală, fapt cu precădere caracteristic și important sub latura ințelegerii rosturilor culturii și artei în societate, a impulsului mereu proaspăt și viu pe care festivalul l-a imprimat activității creatoare.

Ideea de muncă și ideea de creație fac de fapt natura acestui festival și dezvoltă atitudini, preocupări, cerințe și exigențe noi, deosebite, unifică și în același timp singularizează eforturi și experiențe. Definit în termeni de esență de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, marele festival național **Cintarea României** a parcurs deja un traiect istoric pină acum și poate fi considerat ca unul dintre cele mai reprezentative demersuri în materie de cultură și artă. Este și va fi de subliniat în acest cadru insuși climatul de largă și sporită efervescență pe care l-a determinat și prin care s-au ilustrat și se ilustrează cele mai multe din acțiunile inițiate.

Dimensiunea ca atare a creației a cuprins practic toate domeniile și sectoarele de activitate iar aceasta a avut și are implicații asupra întregii noastre existențe. Probează aceasta nu numai preocupări care fac expresia specifică, inconfundabilă, a actului creator, cum sint literatura și arta, ci și învățămintul, știința, cercetarea științifică și tehnică, domenii care prin importanța și complexitatea lor au comportat și comportă o atenție specială, fiind înscrise la loc de frunte pentru etapa actuală și ca și pentru perspectivă în programele adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al partidului. Ele alcătuiesc totodată și acea lume a bătăliei pentru nou, pentru progresul rapid și multilateral al țării, fac lumea de azi și de miine a muncii și civilizației românești, viitorul în ipostazele prezentului său cel mai complex. Spiritul de emulație, efervescența creatoare de aici au găsit și găsesc și pe planul manifestărilor festivalului național **Cintarea României** un cadru optim deosebit. S-ar putea spune că ele fac parte de-acum din cultura generală a omului societății noastre și deci cu atit mai mult a tinerilor, a virstei în care se afirmă cele mai multe disponibilități creatoare.

Cultura tinărului scriitor și împlinirea vocației sale sint inseparabile azi înțelegerii într-o asemenea manieră – și cu o asemenea răspundere – a actului creator și a finalității acestuia. Între a scrie și a cunoaște se instituie o permanentă și sensibilă legătură iar realitatea asupra căreia își exercită puterea sa de observație și inspirație își lărgește neconteni orizonturile, dintr-o perspectivă care, în mod programatic, poate și trebuie să se transforme și într-o acută conștiință a rolului și datoriei sale. Prin prisma unor atari considerente, prezența, participarea la multiple manifestări și activități inițiate în cadrul festivalului împlinesc nu numai un scop ci și un șir de modalități care pot genera multe din temeiurile viitoare ale creației. Acestea se află virtual în miezul realității și fac din permanenta devenire a acesteia o operă creatoare uriașă care-și așteaptă forța și puterea limbajului artistic.

Luceafărul

Teodor Bogoi : „Ionuț și soarele"

CENTENAR REBREANU

OPERA

„Eminescu (...) Hașdeu (...), Bolintineanu (...), Slavici (...), Coșbuc și Rebreanu (...), Maiorescu și Goga (...) sint eternii noștri păzitori ai solului veșnic".

G. Călinescu : „Istoria literaturii române"

Firesc dar ca în primele rînduri ale ctitorilor să se numere domnitorii și voievozii din citeștrele Țări Românești, și tot firesc ca, în ciuda trecerii și innoirii vremurilor, cuvîntul „ctitor" să-și păstreze — cel puțin pentru mine — gravitatea și misterul legate de înfăptuirile acelora dintre oameni care asigură, prin talentul, priceperea și munca lor, fiecare în parte, cite o părticică a nemuririi totului, a spațiului, a timpului și a colectivităților în care s-au ivit. Voievozii valorilor spirituale, artiștii, scriitorii.

I-a fost astfel dat sfirșitului celui de-al XIX-lea secol să nască în țara și în sînul neamului nostru creatori de seamă, care din acest al XX-lea secol și-au trimis întru eternitate opera.

Pentru eternitate anii care despart nașterea lui Brâncuși de cea a lui Luchian, Enescu, Sadoveanu, Arghezi, Rebreanu, Blaga sau Ion Barbu nu sînt un obstacol atît de mare ca să nu-i unească într-o fericită generație, cea a culturii românești moderne. Pășind pe urmele sacre ale înaintașilor Eminescu, Creangă, Hașdeu, Caragiale, Slavici se leagă și ei, prin rădăcini tari de înaintașii acestora, de la Eliade sau Bălcescu, la Budai-Deleanu, Radu Popescu sau Neculce. În tot o cultură unitară, cu o dezvoltare proprie și cu o valoare mai mare decît am fost obișnuiți a crede. De altfel tocmai prin opera ctitorilor cultura noastră națională se adaugă altor culturi naționale, îmbogățind cultura lumii, ba uneori deschizîndu-i căi noi.

De obicei ctitorii de cultură, cu trecerea timpului, trec și ei și operele lor în mit, în legende, cu voievozii.

Liviu Rebreanu și-a trimis doar opera spre cerurile eterice ale „clasicului", spre categorial, simbol sau poem, el continuînd — nu doar pentru generația mea care a mai apucat să-i vadă statura înaltă, subțire și dreaptă ca bradul, ochii lui mari verzui ca marea, chipul senin cu părul prematur albit, ci și pentru cei ce nu l-au cunoscut, mai ales pentru cei din „țara" Năsăudului — să rămînă „domnișorul Liviu". Un om viu, ca opera lui.

Opera lui, primită de contemporani cu surprindere, refuz și chiar deridere, arsă doar mai puțin de o jumătate de secol în mintea și în inimile noastre, s-a limpezit ca diminețile, într-un cristal ce uimește prin simplitate, ordine, măsură, formă ; un cristal primordial ale cărei trei muchii — „Ion" — „Pădurea Spînzuraților" — „Răscoala" — urcă spre înaltul vîrf ce-l fixează pentru veșnicie în constelația culturii românești.

Nicolae Crișan

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Scrisoare din mijlocul străzii

Problema prozei e r-e-a-l-i-t-a-t-e-a (îmi explica apăsat un prieten, gonind cu 120 de kilometri pe oră prin mijlocul unui vălătuc gros de ceață și dovedindu-mi astfel pe viu-încă ! ! — că realitatea inseamnă p-r-o-z-ă). Deci, problema prozatorului fie că vrea, că nu vrea, tot r-e-a-l-i-t-a-t-e-a este. A unghiului, cind mai larg, cind mai ingust, din care realitatea devine literatură. A gradului de absorbție, a profunzimii și puterii de observație. Dar mai ales problema gradului de angajare, în sensul cel mai bun al cuvintului, față de liniile de forță și definiție ale r-e-a-l-i-t-ă-ț-i-i. O problemă legată indiscutabil de conștiința, numai și numai de conștiința scriitoricească.

Nu poți vorbi — ne-au tot învățat bătrînii — în mijlocul unor epoci limită, cind e schimbat totul, cind modificările valorilor nu răspund nici unei experiențe și previziuni și cind insul se clatină in fața unor paradoxuri greu accesibile despre nimic-nimicuri de sub unghie. E ca și cum n-ai avea talent. Nu poți ocoli, cu sau fără bună-rea știință, ceea ce-i implică, cutremurător, pe toți, și descrie, din comoditate sau din prudență, doar fine pete de culoare, doar frinturi rarefiate de atmosferă privite prin vizorul ușii. Nu poți să produci doar exerciții de notație, doar texte, oricit de inteligent și de abil ar fi ele scrise, și oricit de ingenios puse în valoare de o campanie de presă perfect regizată. Nu poți eluda realitatea, nu poți absenta insemnind pe hirtie doar fragmente fără epicitate și fără proces, decit cu riscul de a pierde cele mai importante partide ale literaturii, partida cu cititorul și pe aceea cu timpul. Cel puțin așa s-a intimplat pînă acum.

Ar fi greșit să se creadă că mă înnămolesc într-o ridicolă pledoarie pentru întoarcerea la formule uzate. Dar mi se pare necesar să mai ne-ntrebăm și **ce** scriem, nu numai **cum** scriem. După cît am observat eu și cît am mai tras cu urechea am ajuns să ne cam plictisim citind tot felul de texte (din ce în ce mai multe) însoțite de teorii invechite aiurea și abandonate cuviincios ca experiențe nereușite. Teorii din care ar trebui să înțeleg că orice pagină scrisă e literatură. Lucru care mi se pare ciudat. Să scrii că scrii, să tot repeți că scrii, să te tot întorci după propria-ți umbră, de pe pereții camerei, surd de bună voie și orb nesilit de nimeni la ce e dincolo de acești pereți, mi se pare prea puțin. Am senzația că se fotografiază, atent și rafinat, ce-i drept, un colț încremenit de curte, dar că totul se oprește aici, la colțul ăsta nelegat de nimic,

Radu Anton Roman

Continuare în pag. a 6-a

ANTOLOGIE SCOLARA

Cromatism

Culori, culori, inainte de stingere,
Prin oglinzlie ochilor mei trece toamna
spinzurată cu capul in jos.
Prin oglinzile mele vintul
prinde in cocul galben al toamnei
un pieptene albastru. O, anotimp
al iubirii tirzii și-al zugravilor !

Niciodată n-am fost mai bogat,
niciodată mai darnic. Cind frunzele
cad peste mine prin parcuri,
imi pare că cineva scutură
zilele mele frumoase,
că n-au semănat niciodată una cu alta.

Poate că-ndeosebi teiul, arțarul,
știu despre mine mai multe,
poate cireșul sălbatec cu purpura lui
imi măsoară extatica trecere. Albă
albă și palidă, carnea platanilor strigă
inlănțuită de iederă roșie – salcia doarme
cu somnu-i verzui-cenușiu și stejarul in vis
imi aruncă demult așteptatele
chei de aramă.

A. E. Baconsky

TÎNĂR ÎN AGORA

La Alba Iulia cu diligența istoriei

Se răsfață un vint subțire, pe sub arborii pregătiți de culcare, peste Mureșul innoptat, vine ca o lavă dinspre Piatra Craivei, cară cu el miresme de brad din Țara Moților, bate toaca-n porumburile uscate, sfarogite, incearcă a făptui popoare rătăcitoare de frunze arse de anotimp. E toamnă cuprinsă in cetatea de Alba Iulia, iar undeva departe, incepind de la malurile de hlei ale Tirnavelor și pină-n intunericimea cramelor din Țara vinului a inceput boscorodeala mustului. Abia s-a inserat la Alba Iulia, abia a inchis ziua ochii săi galbeni, de aur și iată că peste cetate s-a și pogorit ceața monotonă și tăioasă in creștetul capului ; in ceruri, dincolo de nouri incruntați, forfăie ceva, se infierbe ceva-ceva acolo. Aștept lovitura de tun pentru stingere, aștept veacul al șaisprezecelea, aștept o goarnă venită parcă de pe alt tărim, aștept zăngănitul săbiilor, pasul patrulei de noapte ;

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 6-a

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Istoria României pe meridiane americane

Universitatea Stanford este descrisă în prospectele locale drept unul din cele mai frumoase campusuri din Statele Unite, ba chiar din lume. Nu știu dacă e vorba de o reclamă destinată să adune turiști, dar decorul este incintător. Sub lumina mingiietoare și învăluitoare a soarelui, se intinde un vast complex de clădiri construite din piatră galbenă, acoperite cu olane roșii și străjuite de inalți palmieri. Un tineret senin și exuberant aleargă pe biciclete spre cursuri sau se adună într-o mică piață pentru a protesta împotriva politicii rasiste a regimului de la Pretoria ; este noul „activism" din universitățile americane, care, fără a avea vigoarea celui din timpul războiului în Vietnam, arată că studenții americani nu rămîn in afara preocupărilor politice.

În cadrul universității funcționează **Hoover Institution on War, Revolution and Peace,** fundația particulară creată de fostul președinte al cărui nume il poartă, avînd drept obiectiv, la intemeiere, să studieze primul război mondial, valul revoluționar dezlănțuit în timpul lui și înfăptuirea după încheierea conflictului, precum și păcile ce au pus capăt ostilităților. Azi, această instituție și-a lărgit aria de investigație și ea adăpostește în faimoasele-i arhive, o mare cantitate de documente românești sau privind istoria contemporană a României. Ajunse aici prin donații sau achiziții, aceste surse documentare sint de cel mai mare interes pentru studiul realităților politice și acțiunilor diplomatice românești din perioada interbelică și a celui de al doilea război mondial. Istoricul ieșean Gh. Buzatu a semnalat în volumul de studii dedicat lui Nicolae Titulescu, volum de a cărei intocmire s-a ingrijit, valoarea acestor fonduri documentare (există și un fond al ilustrului diplomat român) ; sînt conservate aici și lucrări de memorialistică politică precum amintirile lui I. G. Duca sau ale diplomatului Dimitrie Ghica, ministrul de externe în guvernul Iorga (1931—1932), scrise intr-o franceză atit de rafinată incit unele scene sau portrete ți-l evocă pe Saint-Simon. Timp de o săptămină citesc jurnalul din anii 1941—1955 al unui alt fost diplomat român, Raoul Bossy, text recent intrat în arhivă. Ultima dată cind am fost aici, am citit memoriile lui din anii 1918—1941. Prezent la Viena, in timpul odiosului dictat fascist ce ne-a sfirtecat Transilvania și sufletele, a consemnat in jurnal o relatare cutremurătoare a acestor momente tragice : „După ce Ribbentrop se scoală spre a citi sentința, de față fiind Ciano, Manoilescu, Valer Popp, Teleki și Csàky, ministrul de externe român (M. Manoilescu — n.n.) cere cuvintul. I se răspunde că va putea vorbi după ce se va fi terminat citirea sentinței arbitrale. Venindu-i rău lui Manoilescu, Ribbentrop întrerupe citirea și cere să se dea un pahar cu apă ministrului român. Se arată harta, Manoilescu se clatină, gata să se prăbușească. Își revine apoi in fire și cere iar cuvintul. I se arată că trebuie semnat mai intii protocolul de acceptare și că apoi numai se vor putea face declarații. Năucit, bietul Manoilescu semnează, dar este din nou înșelat de cei doi „arbitri" care, contrar făgăduielilor date, arată acum că, faptul fiind implinit, declarațiile părților in cauză devin inutile ! ! ! În momentul acela Manoilescu leșină, și este dus pe brațe intr-o cameră alăturată și intins pe o canapea, unde i se face o injecție spre a-l reanima. În modul acesta, mișelește, prin fraudă și surprindere, ca de tilhari in miez de codru, a fost vremelnic ucisă România Mare..." Va trebui găsită într-o zi modalitatea de a tipări aceste izvoare esențiale pentru istoria noastră contemporană. Lectura acestor texte mă ia în captivitate, astfel că timp de o săptămină culeg masiv date în

Fl. Constatiniu

Continuare în pag. a 8-a

ARHIVA SENTIMENTALĂ

Permanența principiului Yin (VI)

Paul Anghel

Considerațiile de pină acum ar fi putut să ne impingă să credem că cel ce subscrie ar vedea literatura ca un război al sexelor. Nimic mai fals. Probă momentul cind se produce, literar, concilierea : nunta. E momentul sintezei, cind Yang și Yin lucrează la patru miini, punind la bătaie toate ciștigurile literare anterioare : el, spiritul războinic, la toate națiile nunta e văzută ca o vinătoare, mireasa fiind dobindită ca și un trofeu ; ea, spiritul domestic, dar și duhul ludic, plăcerea calină de a se lăsa invinsă. Într-o orație de nuntă, de mare frumusețe, necomunicată pină in această clipă de trezorierul ei, logodnica, nerăbdătoare să se mărite, amenință părinții cu sinuciderea : „Hai, hai, măicuță, măicuță / Că de nu mi-ț mărita / M-oi duce in cel lac uscat / Di doisprăzăce ani / Și m-oi ineca ! / Și nu mi-o ci inecatu / Cum mi-o ci spăimintatu !" La care părinții răspund : „Decit a te duce ș-a ti ineca / Ș-a ti spăiminta, / Mai ghine haidem și te-om mărita !"

Dar logodnica insistă, ii șantajează, în continuare, pe părinți amenințind, in cazul cind n-ar fi măritată, să se suie „Pi virfu, la virfu lui" să se spinzure „di ața paingului" : „Decit s-aveți a-mi srica (strica n.n.) / Mai ghine m-o duce / Pi virfu, la virfu lui / Și di ața paingului / M-oi spinzura". La care părinții răspund : „De cit a ti duce / Ș-a ti spinzura / Mai ghine te-om mărita / Și nu ț-a ci spinzuratu / Cum ț-a ci spăimintatu".

Finețea expresiei și a strategemei ludice este unică, n-o mai intilnim decit la Creangă, și tot ca la el, in **Povestea poveștilor,** se insinuează violent motivul phalic, acolo tratat torențial, aici subtil, pus in cheia spaimei in formula antagonismului dorință — spaimă, atit de dragă psihanaliștilor.

Spunind că principiul masculin și feminin lu-

Continuare în pag. a 2-a

Rostul cuvintelor umile sau trădarea paideei

În „Jurnalul de la Păltiniș" Gabriel Liiceanu ne incită cu vestea unui „posibil model paideic in lumea culturii umaniste". Din păcate o face în post-față. Iar după post-față nu mai urmează, firește, nimic. Pină de curind, cind prin „Filosofia și paradigma feminină a auditoriului", publicată in „Viața Românească", ridică, în sfirșit, cortina peste scena Păltinișului — după ce, in „Jurnal", ne plimbase cu voluptate prin culise —, dezvăluindu-ne adevărul despre scenariul paideic pregătit și jucat acolo. Ceea ce ni se înfățișează astfel privirii este însă motiv de intristare mai degrabă decit de bucurie ; căci, dacă e să-i dăm crezare lui Liiceanu, ceea ce se joacă pe această scenă este povestea unui plin de farmec eșec, mărturie exemplară a unei infirmități mult mai generale, care este cea a culturii române.

Dar despre ce este vorba ? Pe scurt, ni se relevă faptul că Noica nu este, de fapt, un filosof, in sensul deplin și greu, care este cel al „filosofiei de sistem". Mai mult decit atit, se pare că nici nu are cum să fie. Și, mai mult, sugerează Liiceanu, cultura română este lipsită in veci de acest har. Aceasta nu trebuie să ne sperie însă, sau să ne descurajeze in vreun fel, căci „o cultură poate trăi fără sistem metafizic, după cum poate trăi fără epopee națională". Iar in ceea ce-l privește pe Noica, acesta, deși a eșuat în ambiția sa de creator de sistem, a reușit ma-

Vintilă Mihăilescu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

PAUL EVERAC: «Martor cu păreri proprii»

Scriitorul român, fie el poet, prozator, dramaturg, a intrat rareori în competiție cu scriitorul specializat în comentariul literar, altfel zis, cu criticul literar. Teoria lansată de Maiorescu după care scriitorul este refractar, fără reale aptitudini intelectuale, teoretice, a lăsat urme, a creat inhibiții. Scopul criticului era însă străveziu : el dorea ca ierarhiile stabilite de el să nu fie modificate și încerca scoaterea din arenă a nepoftiților (erau doi : Vlahuță și Delavrancea), care îndrăzniseră să judece pe Alecsandri altfel decît o făcuse pontiful. Interesant că litigiul la care ne referim privește teatrul și că litigiul de anvergură pe care-l are în vedere Paul Everac în cartea sa **Martor cu păreri proprii** este tot teatrul. Paul Everac este dintre scriitorii care nu consideră pe scriitor absolvit de îndeletnicirea teoretică și critică. După autorul „Martorului", actul răspunderii programatice revine în egală măsură scriitorului, și din aceste motive intră în arenă convins de utilitatea pronunțării scriitorului asupra faptului de literatură și artă contemporan. În această declarație de război pe care o face criticii, fie ea teatrală fie literară, Paul Everac este un solitar, ceea ce conferă paginilor cărții sale un interes în plus. Ca autor de piese de teatru Paul Everac nu are numai un punct de vedere asupra dramaturgiei, dar și asupra modului în care dramaturgia este înscenată, devine spectacol, ia legătura cu publicul. Dacă am considera **Martor cu păreri proprii** doar o „carte de teatru", adică un volum cu cititorii lui specializați și mărginiți ca număr, am greși din capul locului. Paul Everac se ocupă evident de teatru, rațiunea sa de a fi ca scriitor, dar cartea este cartea unui scriitor, care are un punct de vedere scriitoricesc în primul rînd. De aici interesul mai larg pe care îl are **„Mărturia"** lui Paul Everac, pentru că descriind fenomenul teatral el descrie trăsături care viețuiesc și în afara acestuia, cu avantajul pentru diagnostician că aici, pe terenul teatrului, ele iau aspecte de manifestare mai pronunțate, dacă nu chiar violente. Autorul distinge, de multă vreme, acum cu un plus de precizie dată fiind cronicitatea fenomenului, tendința de a acorda în teatru rolul prim regizorului, în dauna textului, indiferent de cine și cînd a fost scris. Mai mult decît atît, el observă apariția unor teoreticieni ai acestei maniere regizorale tiranice și deopotrivă efectele pe care maniera și teoria le produc asupra textelor montate, asupra gîndirii teatrale, asupra publicului, și mai ales, asupra contextului cultural, în genere. Cînd este vorba de scriitori de altădată pretenția actualizării lor are aparențe de îndreptățire. Dar de ce se întîmplă același lucru cu scriitori de astăzi, care n-au nevoie de a fi actualizați, se întreabă dramaturgul. Iată de ce „cauza clasicilor" devine o cauză scriitoricească în general, iar atitudinea regizorală și teoretică față de text merită un examen mai atent. Nu este vorba, după Paul Everac, de o simplă mutație profesională, ci de un proces mai adînc cu implicații mai vaste. Este vorba, ne anunță Paul Everac în prefață, de „un dogmatism de un soi mai nou, disimulat sub aparența modernității și cam dizolvant". El constată din practica proprie că discursul realist a fost scăzut în drepturile lui de forme noi de literatură și că teoretizarea și practicarea acestora a dat și ea apă la moară unor experiențe sau experimente regizorale neobișnuite. Parabola a devenit formula preferată în teatru. De ce ? Pentru că e comodă regizorilor, pentru că „discursul realist", oricît de paradoxal ar părea, cere mai multă vocație și competență profesională. Pîrtia își are creatorii ei : „Unii dintre foștii apărători ai schematismului s-au reconvertit la iuțeală, peste noapte, și au dat într-un nou tip de schematism, schematismul nonrealismului". Noul schematism stă și el la temelia acestei libertăți regizorale care-și permite să se substituie textului și autorului, adică faptului de creație, pe care-l parazitează. Paul Everac urmărește în pagini pline de inteligență, de vervă, de nuanțe, consecințele acestei noi etape în teatrul românesc, ca dramaturgie și spectacologie. Teatrul metaforic, parabolic, parodizant, antisublim, dezeroizant, demitizant este noul teatru care mobilizează pana scriitorului. Sînt urmărite și alte consecințe ale acestei interesante evoluții : apar dictatorii de opinie după care cei care merg cu parabola, cu discursul metaforic, ironic, etc., sînt singurele valori valabile, ceilalți, cei ce țin de discursul realist, fiind trecuți la capitolul fantome. Paul Everac încearcă să cuprindă, cu atenție și nuanță, fenomenul în toată complexitatea lui, iar „Mărturia" devine prețioasă pentru literatura română postbelică, pentru istoria ei încă nescrisă, deoarece circumscrie cîteva simptome și boli cronice de mentalitate, de care criticul literar se apropie rar, cînd nu este chiar un militant al acestor maladii. Îi revine deci scriitorului rolul de deschizător de drum. Paul Everac nu face afirmații izolate, pro domo, deși are în vedere la un moment dat o carte a lui despre teatru, ci tinde să cuprindă global o etapă și s-o analizeze în ceea ce are dezavantajos pentru „desnobilarea" teatrului. Pentru susținătorii spectacolului de efecte, indiferente la tradiție și text, clasicii sînt un fel de magazie de vechituri din care se solicită ceea ce e util scopurilor regizorale. Mai mult decît atît, altă trăsătură decupată, „clasicul" este folosit ca vehicul pentru idei și sensuri care nu-i aparțin. Paul Everac găsește imagini expresive pentru a descrie procedeele : „Piesa devine atunci un fel de căruță, un fel de Getax, în care noul șofer îngrămădește ce i se pare lui potrivit, păstrînd antetul firmei și numărul de circulație, care sînt perfect valabile, ba chiar unele, ca Shakespeare sau Caragiale, sînt primite cu salut la toate răscrucile drumului spre spectacol, fără o ochire aruncată la ce e în lada mașinii, sub prelata clasicismului." Sub prelata clasicismului, sub prelata autorității textului sînt ascunse artificiile care anulează textul sau cele care-l sufocă, dacă nu-l elimină uneori cu totul. Desigur, cu deviza dreptului liberei interpretări. Da, adaugă Paul Everac, cu siguranță acest drept își are și el drepturile lui, dar de ce această libertate de interpretare este uniformă, are o singură direcție ? De ce ea trebuie să distrugă textul, să-l încarce cu sensuri străine lui, de ce direcția semantică imprimată textului rămîne dizolvantă ?

Dramaturgul trece în revistă mai multe spectacole, acordînd o atenție specială celor după Caragiale, la care găsește în ciuda profesionalității o îndepărtare de text și o lipsă de unitate stilistică chiar în inovație, după cum și opiniile încurajatoare ale criticii.

Paul Everac este repetăm, unul din acei scriitori, specie rară, care nu consideră cuvîntul criticului sacrosant și purcede la a-i da replica. Avantajul intervenției lui Paul Everac provine din faptul că gestul său nu este o reacție subiectivă, ci urmarea unei meditații asupra fenomenului teatral și cultural reflectînd un program, iar programul său este al unui teatru care, fără a refuza experimentul, cere o innobilare a teatrului, reîntoarcerea la sublim, la eroism, la mitizare, la firesc. Noblețea există în viață, dar literatura dramatică se apropie cu o circumspecție nefirească față de ea, scrie Paul Everac. Autorul nu crede că e bine să se renunțe la noblețea din viață de dragul unei teorii teatrale, fie ea și de o extracție de dincolo de teatru, după cum nu consideră îndreptățit să se renunțe la noblețea existentă în textul clasic pentru un imperativ regizoral. Acest nou schematism, al „nonrealismului", la fel de activ și de nociv ca și cel vechi, susținut ne spune autorul **Martorului cu păreri proprii**, de foști dogmatici travestiți în moderniști, se bucură de teoreticieni, care-și au și ei rolul lor în această deviație de optică. Acuratețea cu care configurează Paul Everac fenomenul stabilește comunicarea lui cu alte compartimente ale creației literare. Modul în care regizorul sacrifică un text de dragul unei scheme preconcepute este aidoma celui în care un prozator sacrifică un adevăr de dragul unei rețete propuse de critici. Descriind țărani arierați în **Noaptea nu se împușcă**, Ioan Anghel Mânăstire nu face altceva decît regizorul libertin, amîndoi sacrificînd pe altarul unei rețete literare și estetice.

Miza **Martorului cu păreri proprii** nu este nici mică, nici individuală, ea privind literatura în ansamblul ei. De altfel unul din reproșuri se adresează criticilor care cred că literatura se termină acolo unde începe dramaturgia. Cea mai mobilă sofistică este pusă în funcțiune pentru justificarea celor mai singulare puneri în scenă. Un regizor care consolidează prin Caloian și Paparude o montare extravagantă din Eschil nu se sfiește să facă asemenea afirmații : „Cultura noastră populară, arhaică, ne dă dreptul de a ne considera, ca spirit, creatori ai tragediilor lui Eschil, Sophocle și Euripide, alături de lumea întreagă și mai mult decît oricine". Pentru întemeierea unui asemenea spectacol se îmbrățișează, vai !, chiar și protocronismul. „Sîntem cum s-ar zice protocroni și în materie de tragedie grecească", scrie ironic Paul Everac. Eclatant este și exemplul punerii în scenă a piesei **Zalmoxis** de Lucian Blaga, cu intervenții în text și lipituri coregrafice comerciale. Scriitorul nu rămîne însă niciodată la exemple. El știe că în joc nu este doar o piesă sau alta, un dramaturg sau altul, ci mai mult decît atît o stare de Spirit, o construcție culturală. Iată ceea ce face din **Martor cu păreri proprii** o carte de referință a timpului în care a fost gîndită și scrisă. „Socotesc că ora este a clarității", anunță Paul Everac în prefața sa. Claritatea cărții lui Paul Everac îi creează ora ei de adevăr.

M. Ungheanu

DUMITRU PRICOP: «Lacrima arlechinului»

Cuceriți, uneori mult prea lesne, de spontaneitatea imaginilor sau de inventivitatea lexicală a „noii sensibilități lirice", ne surprindem adesea uitînd sau ignorînd deliberat, dintr-un fel de „dogmatism" al inovației cu orice preț, frumusețea reconfortantă a prozodiei clasice, rotunjimea compozițională a unui poem, metafora mai puțin șocantă, dar solid construită. Acest sfîrșit de veac, atît de tensionat, să nu accepte oare decît frumusețea convulsivă și starea interogativă a experimentelor ? Nu cred. Oricum, dincolo de o părere sau alta, șansele poeziei nu se joacă doar conjunctural, chiar dacă orgoliile criticului reclamă o rezolvare imediată. Absența perspectivei este moartea spiritului, iar a elibera certificate de existență doar unei modalități poetice și a exclude sau marginaliza o alta (de fapt, a avea această iluzie) nu este a îndrepta gustul, ci a-l deforma. Confruntată cu această optică exclusivistă, poezia lui Dumitru Pricop, puțin cunoscută, căci puțin comentată, nici n-ar exista. Volumul **Lacrima arlechinului** (Editura Cartea Românească, 1985), dovedește însă nu doar că ea există, ci și că și-a găsit, după unele ezitări din cărțile anterioare, formula adecvată, aflată la adăpostul tradiției. Satul lui Coșbuc și satul lui Goga, trecute prin temperamentul păunescian, se regăsesc în versurile lui Dumitru Pricop, poet al sentimentelor clare și profunde, afirmate neted : „Ce idol de cirpeală tăvălită / mă ispitește cu un cer superb / cu grațiile clasei de elită / așa de-mbătrînită și coclită / încît, cu amorțeala sa, irită / chiar trista mea condiție de șerb // Eu sînt țăran, am satul în tristețe / deși nu strig că-l știu aproape mort / dar lutul a știut să mă învețe / că, dialectic, după bătrînețe / se-ntîmplă-n sînge magicul resort / regenerînd eclipsele răzlețe / în umbra odiosului avort // Pe ulițele sufletului, tata, venind dintr-un pomelnic nesfîrșit / rînește murdăria cu lopata, / cu veșnica sa grijă de-a fi gata / să iasă cu uneltele la data / cînd lanul pentru plug e pregătit // Oho, ce muguri vin să mă aline / să-mi tulbure tot traiul de acum / cu cel ce m-a trăit mai înainte / de care azi de-abia mi-aduc aminte / că nu-i plăceau veșmintele de fum" **(Veșmintele de fum).** Retorismul acestui poem este un defect deliberat asumat, pentru a face memorabil un crez etic și estetic, afirmat și în altă poezie din volum, cu orgoliul modestiei, specific certitudinilor inalterabile. Eu sînt ce par a fi — iată condiția transparenței, pe care poetul și-o asumă decis : „Tot arsenalul meu e desuet / de la idee pînă la zidire / același vechi și searbăd menuet / mă poartă, refulat prin omenire / Mă doare faptul că nu pot să fiu / decît acesta prins de niște oase / pe care carnea urlă a pustiu / spre rodiile mici și lunecoase // Mă dor părinții care nu-s decît / niște țărani, așa ca toți țăranii / ce-n viața lor nu s-au luat de gît / decît cu greutățile și anii / Mă doare satul care m-a născut / din uterul țărînii sîngerînde / un sat de munte îngropat în lut / cu stelele iluziei flămînde // Mă doare graiul nostru plin de duh / biserică în mine de milenii / c-un Dumnezeu de taină în văzduh / ce seamănă cumplit cu pămîntenii // Cam ce să mă mai doară ca să pot / rosti apocaliptic — ca profeții / că voi rămîne — același sacerdot / slujind mereu prin grajdurile vieții // Că arsenalul meu e desuet / de la idee pînă la zidire / sub tot știutul psalm-rostit încet / de teamă, de speranță, de uimire..." **(Vetustă).**

Cum se poate observa din cele citate, poeziile lui Dumitru Pricop au o compoziție de tip discursiv, evitînd, programatic parcă, rememorarea dispersată. Se încearcă, astfel, cu efecte notabile, afirmarea coerenței semnificative a ființei și universului, refuzîndu-se, concomitent, înregistrarea absenței sensului, a derizoriului și dezarticulării : „Frumoasa moarte prin cuvinte / asemeni morții pe poteci / asemeni celor ce, eroic, rămîn pe front, la datorie / Asemeni celor care-n brazde / adună-n lutul lor de veci / semințele ce leagă omul de Univers și Armonie // Frumoasa moarte prin cuvinte / căci la-nceput a fost Cuvîntul / Și o să fie cît e soare, și lacrimi, și furtuni, și ger / noi lui îi datorăm zidirea / cît ne mai dăruie pămîntul / lumina ochilor dincolo de tot ce este efemer // Frumoasa moarte prin cuvinte... / Poeții sunt niște scîntei / de patimi colorate-n sceptrul regatelor fără putință / căci numai numele, din toate / în moarte-l vor lua cu ei / să le aducă veșnicia ce le-au lipsit întru Ființă // Frumoasa moarte din cuvinte / frumoasa moarte prin cuvinte / asemeni tuturor ce pleacă lăsînd ceva în urma lor / cît să-i încapă-n straie Țara / și stele să-i țină minte / sclipind la depărtări de ere cu străluciri de meteor" **(Epilog romantic).** Retorica afirmării configurează un spațiu securizant, în care poetul se retrage pentru a privi în lume și în sine. În spatele baricadei lui **este**, sensibilitatea poetului are răgazul autocontemplației. Nu este vorba de o disimulare, ci de un **tempo** cîștigat în partida cu sinele disponibil egal, la „solicitările" din exterior și din interior : „Eu plec să-mi caut chipul, cea de pe urmă poză / S-a-ngălbenit prea mult să mai pot sta / Cu ora care-n sînge îmi scutură salcîmii / sui crucea de la urmă în cea mai albă stea" (din **Exod).** Figura spațiului lăuntric este **peștera**, loc de credință și de verificare a ei, în care speranța se naște nu prin clamarea singurătății și a singularității, ci din sentimentul apartenenței la durerea comună. Privită din unghi etic, poezia lui Dumitru Pricop propune un lirism al solidarității și compasiunii, coagulat, la nivelul expresiei, într-o rostire simplă și fluentă. „Peștera" sa nu este labirintică, ci aproape geometric trasată, oferind nu șansa descoperirilor spectaculoase, ci pe aceea a confirmărilor așteptate : „Eu, dacă cer mai mult de-o noapte în urma cîntecului meu / o fac gîndind la cei ce-așteaptă lumina răstigniți în peșteri / la cei ce vor să-și are timpul tot căutîndu-se mereu / fără copaci dați pomană, fără pereții puși de meșteri // O, numai una este rana în care m-am născut, să-l sufăr / pe cel dintîi, pe cel din urmă și între ei pe cel ce pleacă / purtînd înfrîngerile mîndru, ca hainele din vechiul cufăr / în care îngropăm de veacuri fîntînele care ne seacă // nici o icoană nu e demnă să-și joace sîngele pe rană / un dumnezeu străin acolo, m-am vindecat de ce am fost / și cum aș accepta înaltul cînd glasul fratelui meu cheamă / din cîntecul fără de voie al ultimului adăpost" **(Noaptea cîntecului meu).** De aceea, titlul volumului mi se pare inadecvat conținutului său. Metafora din titlu trimite la ideea disimulării sau, mai profund, la scindarea ființei : o viață pe scenă, exuberantă, în lumina reflectoarelor și o alta, opusă, în culisele sufletului, în penumbra gîndului. Nimic din aceasta, așa cum am încercat să arăt, în poezia lui Dumitru Pricop. Căutarea de sine, prezentă ca motiv poetic, în multe dintre versurile din **Lacrima arlechinului** este mereu afirmată și niciodată disimulată. Singura îndepărtare de la retorica afirmației pare a se produce prin oglindirea narcisistă. Ca în poemul Oglinda : „Ciudata arătare din oglindă / prin viața mea de cîte morți colindă ? / Deasupra ca o lamă de cuțit / o rază neagră tremură pe lamă / dînd riului oglinzii, obosit, / cenușa clipei strînsă-ntr-o maramă // O, nemișcarea sau mișcarea-n gol / nu-i trupul chiar dat visului obol ? / (În semnul altei vîrste îndrăzneam / culorile egretelor surpate / atît de viu pe ochiul de la geam / deschis candorii spre eternitate) // Narcis învins pe drumul în incest / prin sinea lui spre apa ca un gest / Oglinda, înainte, înapoi, / ca o șopîrlă verde prin nisipuri / mă poartă în acest dintîi război / cu mine, frînt în mii și mii de chipuri" **(Oglinda).** Întîi înțeleasă ca dedublare, apoi ca trecere spre moartea anunțată de pierderea candorii, oglindirea semnifică, în finalul poemului, „războiul" cu sinele, în căutarea identității. Este, însă, doar o „poză" studiată, ușor contorsionată, căci, în **Lacrima arlechinului**, poetul își știe bine chipul autentic, își cunoaște perfect posibilitățile și, evoluînd în spațiul tradiției, scrie o poezie transparentă, în care tensiunea lirică este întreținută tocmai de confruntarea sentimentelor și stărilor nete, în absența, aici profitabilă, a ambiguității.

Valentin F. Mihăescu

BREVIAR

■ **CUM AM SCRIS „PATIMA ROȘIE".** Datorită lui Victor Crăciun, citim în România literară nr. 44 a.c. textul-mărturisire al lui Mihail Sorbu, cu acest semnificativ titlu. Bogat în date de real interes istorico-literar, textul oferă spre lectură pasaje cu totul revelatoare, precum acesta : „Și întîi și întîi am scris un act, acum vreo 26 de ani, și numai un act. Nu țin minte dacă l-am isprăvit și pe acela. Pe atunci **Patima roșie** o botezasem **Amoruri anormale,** iar Tofana se numea Ana. De ce botezasem piesa cu un titlu atît de echivoc ? Probabil că din pricina etății. Aveam 21 de ani și la acea etate amorul îl consideram un sentiment capabil de sacrificii și nu de asasinat. A-ți omorî subiectul amorului tău era ceva deci anormal și acesta este temeiul piesei mele. Am scris deci un act pe care l-am publicat într-o revistă a mea, „Între culise". Dar dacă pe Tofana o chema Ana și pe Crina numai știu cum, singurul personaj ce de la început și-a păstrat numele, a fost Sbilț. Numele acestuia își are anecdota lui. O întîmplare mi l-a dat parcă mălăiață în gura lui nătăfleață. Eram pe Bulevardul Independenții din Ploiești, cu un amic al meu, cînd un cîine în panică trecu glonț pe lîngă noi, dar n-apucarăm să dezlegăm rostul acestei panice și doi țigani înarmați cu cîte o prăjină cu un laț de sîrmă în vîrf ne depășiră cu aceeași iuțeală. La vederea lor, amicul exclamă : «Iată-te, mă, cu sbilțul !...» «Cum ai spus ?» îl întrebai. «Cu sbilțul...» «Cu sbilțul ?... adică lațul acela se cheamă sbilț ?». O nedumerire totuși : la finele textului citim — **Pitești, în 6 iunie 1930,** iar Victor Crăciun, în judicioasa lui prezentare, scrie că același text **este datat 7 iunie 1932. Unde-i eroarea ?**

■ **PREOCUPAREA MAXIMĂ PENTRU UTILIZAREA EFICIENTĂ A TIMPULUI,** astfel se intitulează lucrarea de conținut socio-pedagogic pe care o publică profesoara Victoria Pieptan-Dor la Editura politică. Adresîndu-se cu prioritate tinerilor și acelor care se preocupă direct de formarea personalității lor, lucrarea pune tema respectivă în discuție cu reală sagacitate analitică. Dar iată și modul în care autoarea își enunță punctul de vedere : „Fără să teoretizeze prea mult lucrurile, prezenta carte reține atenția asupra a ceea ce avem cu toții, bunul de mare preț, timpul. Cît de lung sau cît de scurt poate fi timpul pentru noi, pentru viața noastră, cîtă fericire sau cîtă nenorocire ne poate aduce el, dacă numai el este vinovat, în scurta noastră călătorie prin timp, rămîne să constatăm singuri după ce vom fi parcurs filele acestei cărți". Într-adevăr, profitul real, pentru cititor, este acela că lucrarea îndeamnă la reflecții eminamente constructive.

■ **UN TIMP AL POEZIEI** se va intitula, probabil, volumul antologic de tălmăciri din poezia universală contemporană pe care îl pregătește poetul Radu Cârneci. Despre acest generos act de cultură aflăm semnificative date pe care autorul antologiei le formulează în „Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului" din 27 oct. a.c. **„Un timp al poeziei ?** Da, poate fi titlul antologiei la care de multă vreme trudesc. Se vor întîlni aici creații ale unor poeți contemporani pe care i-am cunoscut cu diferite prilejuri, Guillen, Senghor, Guillvic, Cesaire, Bosquet, Matevski, Jon Silkin, U'Tamsi, Sjostrand, Sabatier, Vasco Popa etc., precum și ale altora pe care mi i-am imaginat doar în lumina liricii lor". Dar iată și poeții aleși pentru a ilustra proiectul pasionatului antologator : Alain Bosquet — Franța, Paul Drukeyo — Camerun, Lamine Diakhate — Senegal, Andre Imer — Elveția, Jean Mitellus — Haiti, Pierre Oster Soussouev — Franța, Titenga Frederic Pacere — Burkiro Faso.

■ **REPERE „CLASICE".** Aceasta ar fi, în fond, ideea pe care criticul Radu G. Țeposu dorește s-o acrediteze neapărat în legătură cu mult suprasolicitatele culegeri de debut **Aer cu diamante, Cinci, Vînt potrivit, pînă la tare** și **Desant '83.** Din cîte știm, însă, nu toată lumea a fost și este de acord cu faptele că respectivele volume „au o unitate subterană din care putem desprinde un spirit de generație și o **estetică înnoitoare"** (s.n.). Dar, la urma urmei, e treaba comentatorului de la revista „Flacăra" (nr. 44 a.c.) să dea curs unor atare sintagme absolutizante. Mai curios este însă faptul că Radu G. Țeposu vrea să ne convingă că volumele citate se constituie în repere infailibile, în funcție de care tot ce-a apărut între timp în materie de debut sub formă de culegere colectivă nu merită altceva decît cea mai netă respingere, aceasta, chit că elementara obligație de a produce cel puțin cîteva argumente critice, într-o asemenea împrejurare, este cu desăvîrșire eludată...

Cronicar

CUMPĂNĂ

Salcîmul din copilărie

Cîntă o bufniță și buhul ei
ruginea cuiele în gard
și ruginea departe și-un picior
infanterist pe bulevard.

În gușa ei ca în infern
un răgușit Orfeu cînta
și se făcuse cît un ochi
de bufniță secunda ta.

Dar rezemată de-un salcîm :
„De capul tău, de capul tău,
să fie"
așa-i striga fetița grea
de marea ei copilărie.

George Alboiu

Permanența principiului Yin (VI)

Urmare din pag. 1

crează, în cazul nunții, la patru mîini, n-am comis o exagerare, ci doar o fixare gestică și fotografică a actului îmbrățișării, act la fel exprimat de Brâncuși în Sărutul, dar și de Shakespeare, cînd spune că Yin și Yang „se joacă de-a dihania cu două spinări". Brâncuși Creangă și Shakespeare sînt de altfel autorii unor mari mitologii nupțiale, acesta este nucleul de foc al operei lor, aceasta îi și recomandă ca pe cei mai mari dintre cei mari, chiar dacă Ion Creangă — care tratează vast chestiunea „complexului nupțial" — n-are încă noroc. Romanul lui erotic cu Smărăndița Popii nu-i egalat prin nimic asemănător — nu există aiurea o astfel de pagină ! — cum nu există la nimeni, o mai clar definită direcție spre care trebuie să apuce Yang, încă de cînd deschide ochii : Yin. Fenomenul pare a fi esențial — nunta — pentru specia umană, dar nu numai. Cuplul, încă despărțit, convoacă totul pentru această întîlnire, inclusiv cosmogoniile. Pentru români simbolică este balada Lunei și Soarelui care fixează nunta într-un cadru cosmic, cuplul avînd ca substitut cele două astre ce figurează masculinul și femininul. Balada românească exprimă însă o interdicție nupțială, luna și soarele sînt frați, ei sînt sortiți să nu se întîlnească niciodată, căci întîlnirea ar duce la dezastrul lumii. Chinezii au rezolvat altfel opoziția, ei au introdus între Yin și Yang un punct, vidul, pe care-l figurează și grafic, sub forma unui cerc înlăuntrul căruia cele două principii se urmăresc unul pe celălalt, compensatoriu, fiecare avînd înlăuntrul buclei cîte un punct din principiul contrar. Chinezii au lucrat mult asupra acestui punct, vidul. Mai mult de un mileniu ! Ei au găsit chiar posibilitatea de trecere dintr-un principiu în celălalt : principiul Yin devine Yang, Yang devine Yin ; noi în schimb am rămas la interdicția primă : respingerea căsătoriei endogame, refuzul nunții pentru cuplul de aceeași natură. Dar iată și o altă interdicție : refuzul nunții la perechile aparținînd unor lumi diferite ca natură : celeste-terestre, animale-umane, florale-animale, umane-florale, care isprăvesc nefericit, cînd nu pun în cauză coerența însăși a lumii, chiar sfîrșitul ei. În asemenea condiții ingrate, cum se mai poate petrece norocos o nuntă la români, cum se mai poate produce fericita întîlnire dintre Yin și Yang ? Interdicțiile sînt foarte numeroase, și severe, echilibrate însă dintr-o prescripție imperativă : datoria nunții, o datorie de un caracter absolut, i-am spune fatal, de vreme ce implică rostul suprem al ființei. Cînd această datorie nu poate fi împlinită, fiindcă firul vieții se curmă brusc, pentru unul dintre parteneri, nunta i se restituie postum celui în cauză, prin compensație, ca în Miorița. „Dalbul de pribeag", decedatul din bocete, călătorește mai departe, ca mire. Dar cum asupra acestui subiect nu se mai poate spune nimic nou, nu ne rămîne decît să comunicăm un portret al acestui mire, într-o variantă inedită, din aceeași colecție, o variantă cu un portret mai coerent fizionomic decît la Alecsandri : „Fețișoara lui / Spuma laptelui, / Chiculița lui / Pana stuhului / Mustățile lui / Schicul griului". Dalbul de pribeag din acest fragment de Mioriță e un bărbat bălan, cum era și Ion Creangă. Inedit în această variantă e și faptul că Maica bătrînă „cu furca di bîrnă / Cu fusu di sîrmă" își caută feciorul nu în spațiul carpatic, ci „Din gios dinspre Mare", ceea ce înseamnă, zicem noi, că drama mioritică s-a jucat din munte la mare, nunta restituită cuprinzînd mai departe, în sus, întreg spațiul cosmic.

Revenind la actul nupțial, semnificativ este că la nuntă aduce zestre nu numai fata, ci și băiatul, ambii parteneri sosesc cu întreaga lor avuție, ținînd de două mari epoci literare. Întreg scenariul pețirii este evident operă masculină. Eșafodajul, de tip clasic, deci epic, figurează o vînătoare sau un război, cele două acte reprezentînd noua experiență a bărbatului din vremea veche. Prada pe care bărbatul o rivnește acum e cea mai scumpă cu putință, niciodată femeia n-a fost și nu va fi mai răsfățată astfel, chit că e o învinsă.

Darurile sînt dintre cele mai variate. Niște nuntași din același răsărit vin la aleasă aducîndu-i în dar o corabie — a se citi, prin labializare „coraghie", încărcată cu tot felul de minuni cumpărate : „Pi la tîrgurile noastre / ca-re-s ș-ale Dumnevoastre". Corăbioara e oferită miresei, ea dă s-o apuce, vornicelul i-o refuză : „Nu te grăghi cu luatu / Cum te-ai grăghit cu măritatu !..." iar jocul se repetă, fiindcă în ceremonial primează jocul, care e subtil și fastuos. În literatura orațiilor de nuntă se vede că în sfîrșit bărbatul a ieșit din minorat, a devenit mare constructor de forme și mare orfevru, autor de adevărate palate epice în care femeia e introdusă ca o bijuterie... : „Poftim Mireasă / Giupineasă / La tine-n casă !"

Dar fiindcă meditația noastre despre raportul Yang-Yin se apropie de sfîrșit, nu-i de prisos a mai stărui puțin asupra darurilor pe care și le oferă cei doi, asupra funcțiunii simbolice a acestora. Reprezentînd soarele, principiul masculin își revendică aurul cu toată simbolistica universală a acestuia. Stînd sub semnul lunii, principiului feminin îi revine argintul și celelalte elemente legate de fertilitate, mai ales vegetalele, elementul floral în primul rînd. Dar frunza verde pe care o invocă românii în toate cîntecele lor ? Se poate spune că e vorba despre suprema invocare a principiului feminin, care acoperă întreg spațiul viului. La români, frunza verde ține locul jadului din mitologia chineză, acolo jadul fiind însuși viul trecut în veșnicie, mineralizat, devenit piatra nemuririi. Jadul e cînd verde, ca frunza, cînd gălbui ca aurul, cînd aproape alb, el conține inconstanța tulbure a vieții, tremurul ei cald, iar a-l dărui cuiva înseamnă a-l conjura să rămînă nemuritor. Nu inert și pururi egal cu sine, ca aurul, ci viu și sensibil ca viața, ca frunza verde. Aurul e puritatea solară, dar și el e viu. Mai viu decît jadul ? Nu se poate spune. Cele două principii își revendică diferit eternitatea, după natura lor, aceasta fără a însemna că ar fi vorba de două eternități. Dar dacă sînt două ? La chinezi, monarhului, care întrupa principiul suprem, i se consacrau postum și jadul și aurul. La noi, toate darurile i se cuvin femeii.

Una din piesele de artă ale acestui genial orfevru e reprezentată de o colindă în care mireasa apare purtată într-un leagăn prins între coarnele unui cerb. Imaginea e nordică și pare a ține de o mitologie boreală. Într-o altă colindă însă purtătorul leagănului e un taur. Cerbul e înlocuit cu taurul, animal mithraic, ținînd de mitologia sudului mediteranean. Cele două animale, taurul și cerbul, au urcat și au coborît din sud spre nord, din nord spre sud, ca să se întîlnească în Carpați, spre slava femeii. Chiar și la Arghezi, care care este cel mai substanțial poet al nunții, străbate un fior mithraic din acest colind, cînd spune : „Stăpîna mea, frumoasă ca aurul / De care tremură taurul".

Bacovia — Romanul familial (III)

Predominanța elementului feminin în casa în care și-a petrecut Bacovia copilăria și adolescența a determinat natura climatului familial. Fetele — reamintesc, cinci la număr — au constituit, pe de o parte, pentru părinți, un motiv de emulație, iar pe de altă parte, o sursă permanentă de neliniște. Am subliniat deja tendința micii burghezii locale de a-și intelectualiza odraslele. Semn al transformărilor de mentalitate, un număr semnificativ de familii au investit mari sume de bani în obiecte de folosință culturală. E dificil de stabilit ce aparține în aceste manifestări mimetismului și ce nevoilor reale. Mai importante decît cauzele sînt însă efectele. Prinse de curent, primele două fete ale lui Dimitrie Vasiliu bacalul au studiat în particular muzica (pianul și vioara). Veleitățile lor culturale și materiale au fost mereu stimulate de componența claselor de eleve din care au făcut parte : atît la Bacău cît și la Iași, majoritatea colegelor lor erau fiice de oameni înstăriți (avocați, funcționari, proprietari, comercianți etc.). Faptul de a citi despre lucruri noi, fine, scumpe și, uneori de a le vedea, le inspira dorințe care, dată condiția familiei lor, puteau trece drept extravagante. Cîte discuții aprinse vor fi avut loc în jurul lor, cîte scene tari, lacrimogene, la care s-au alăturat mama, surorile mai mici, poate chiar și băieții ! Dimitrie Vasiliu era rigid în habitudinile sale și, pe deasupra, destul de strîns la pungă. Își cîștigase cu greu averea, nu vroia să riște, s-o risipească satisfăcînd mici vanități și capricii. A cedat probabil numai în clipa în care insistențele celor din casă au început să se conjuge cu solicitările unei părți a clientelei de a comanda, pe lîngă „coloniale", articole din cataloagele de modă și de librărie străine, în speță franceze. Odată intrate în circuitul familial, acestea delectau, produceau senzații noi, reverii, ameliorau nu numai, cum s-ar zice azi, calitatea vieții, ci și gusturile, orientîndu-le către modernitate.

Nu știm cum era organizat interiorul casei din strada Bacău-Piatra în care a trăit primele două decenii din viața sa viitorul poet. Exista, presupun, o cameră a părinților, una a Mariei și a Anei, una a celorlalte surori, una a băieților. Camerele din față comunicau între ele, cele din spate — la fel. După toate aparențele, casa nu era propice amenajării unui salon, ceea ce fără îndoială a reprezentat o mare suferință, mai ales pentru gruparea feminină a familiei, a cărei viață se desfășura monoton, se mărginea — cu excepția zilelor de școală, a duminicilor și a sărbătorilor, cînd, dacă vremea o permitea, erau scoase la tradiționala promenadă — la incinta gospodăriei.

Dorit îndelung de părinți, primul băiat, Gheorghe, scriitorul de mai tîrziu, a crescut în compania femeilor din casă. De la naștere, afecțiunea Zoei Vasiliu s-a fixat prioritar asupra lui, fiindcă el era cel mai debil, iar la șapte ani a suferit un atac de paludism. Alintat, corcolit, Bacovia a fost, putem afirma, folosindu-se de o expresie a lui Jean-Paul Sartre, un „fals copil". Faptul va avea consecințe de două ori negative : o dată că, în contact cu duritățile vieții, micul protejat se va dovedi complet vulnerabil ; a doua că i-a creat un fel de dependență sentimentală care îi va anihila orice inițiativă în acest domeniu și-l va duce la o dezabuzare pretimpurie. Nu-i exclus apoi ca tandrețea exagerată a mamei față de „Iorguț", fiul favorit, să fi fost resimțită de ceilalți copii ca o frustrare, să fi provocat — natural — explozii de gelozie, supărări violente. Într-o familie numeroasă ca aceasta omogenitatea e exclusă ; de regulă se stabilesc mai multe axe afective. Gheorghe (sau Iorgu, cum i se spunea de ai săi) a fost, categoric, mai atașat de Ecaterina, de Elena, de Virginia, de Constantin, respectiv de cei potențial nefericiți : mai puțin dotați, mai șterși și, dacă mă gîndesc la ultimul, cu un comportament uneori deviant. Părinții i-au impus însă, ca modele, pe surorile mai mari. Obligat să le țină trena, a dus în copilărie o viață comună cu a lor, a profitat, fără să știe, de pretențiile și revendicările lor. Spre norocul său, Maria și Ana învățau bine la română, franceză și germană, erau amatoare de lecturi, se arătau sîrguincioase la lecțiile de canto. A citit, prin urmare, aceleași cărți și reviste, a fredonat aceleași cîntece. Pînă și snobismul lor, evidențiat de achiziționarea colecției *Hommes d'aujourd'hui*, i-a priit. Însă de la intrarea în adolescență, familiaritatea cu surorile (inclusiv cu cele de după dînsul) a început să-l jeneze. Într-o casă cu multe fete „spațiul intimității" se restrînge sau lipsește aproape cu desăvîrșire. Contrar anumitor păreri, la această vîrstă fetele sînt de o exuberanță irepresibilă. În schimb, pentru băieți, adolescența e, adesea fără motiv, sumbră, secretă. Indiscrețiile, răsfățul devin — organic — insuportabile. De aci nevoia de a fi cît mai departe de sursa iritării, de a hoinări. Melancolia și odată cu ea, lirismul încep de la descoperirea propriei singurătăți.

Constantin Călin

P.S. : Pentru a asigura cursivitatea lecturii, autorul a renunțat, cel puțin în această formă a textului, destinată publicării în revistă, la note. Cele mai multe dintre ele citează documente aflate în Arhivele Statului din Bacău.

REPERE LITERARE CONTEMPORANE

Cultul „teluricului“

Poeții au pesemne păsările lor — spunea cineva — și ele sînt niște ființe cu totul deosebite, de vreme ce ne arată lucruri atît de uimitoare. Afirmația are partea ei de adevăr dacă ne gîndim la faptul că fiecare poet are ceva particular, care îi singularizează creația datorită unor anume culori specifice, originale.

O astfel de culoare personală putem găsi în volumele de poezie ale lui Marin Lupșanu — **„Basoreliefuri“**, (1981), **„Văzduhul teluric“**, (1983), **„Între viață și moarte“**, (1984). Există în poemele lui Marin Lupșanu o forță pe care acestea o degajă, o putere a cuvîntului și a ființei ce țîșnește în lumină odată cu sevele adînci ale pămîntului. Poetul conturează cu o izbitoare concretețe o lume a existențelor pure, originare, un univers dominat de către atotputernicia pămîntului. Teluricul este atotcuprinzător, pămîntul fiind marca supremă a firii, elementul ei esențial. Deși muntean, Marin Lupșanu amintește de poeții ardeleni ai pămîntului prin sevele ce mustesc în lirica sa, prin trăsătura groasă, fermă, a peniței sale, prin elogiul adus țăranului român.

Poezia lui sugerează o mișcare a lumii într-un singur sens, ca și cum numai astfel lucrurile ar avea rostul lor, valoarea lor unică și inconfundabilă. O mișcare vertiginoasă cuprinde existența universală, îndreptînd totul de sus în jos, către pămînt, teluricul devenind aici elementul esențial prin forța sa acaparatoare de energii, asemenea aceleia a unui magnet ce atrage toate cioburile în alcătuirea completă a vasului : „Susură pămîntul. Foșnește. Să ieșim / să zvîrlim sămînța-n pămîntul străbun / însămînțarea te face mai bun. / Pînă la prăsele intră raza în pieptul pămîntului / podidit de semințe și seve-năprasnice“. Acest pămînt este totodată și izvor al vieții, fîntînă a lucrurilor, dar și capăt al faptelor, un fel de margine a lumii de la care pornesc și către care se întorc toate ; pulsează în el o viață care adună către sine întregul univers cu atracția irezistibilă a concretului, a adevărului pur, originar : „Doarme cîmpia cu capul sub aripa / se ridică zorii / ca vrăbiile din colbul drumului“.

Oamenii trăiesc o viață simplă, firească, în mijlocul unei naturi armonioase, care emană o frumusețe și o forță a sănătății ce se transmite tuturor : „Între mine și tatăl meu, cîmpia, / inimile noastre sînt două roți dințate / pe funia singelui care aleargă-ntre noi / scoatem din vatra pămîntului sate“. Figura țăranului domină această viață pastorală el fiind înțeles ca o zeitate tutelară a lumii ce se naște parcă prin răsuflarea sa zămislitoare ; un anume fel de hieratism marchează personalitatea sa superioară : „Toată viața a scormonit țăranul pămîntul / în căutarea singelui bun / boabe de grîu zidind la-ntemeierea fiecărui cătun“.

Universul poetic al lui Marin Lupșanu este marcat de un panteism ce unifică parcă, sub auspiciile unei singure zodii, existențele efemere, circumscriindu-le unei vocații unice, atotcuprinzătoare : „Toamna ca o jivină cu blana singerînd, / în chipuri viguroase de țărani / zei obosiți se prăbușesc pe rînd. / Rămîn pe dealuri, zvelte și subțiri / clăile ca niște mînăstiri“. Ghicim undeva în subteranele lumii sufletul pămîntului pulsînd și trimițîndu-și sevele în ființele vii, punîndu-și asupra lor pecetea sa inconfundabilă : „Cînd ne-apiecăm să tragem casa mai în adînc / prin rădăcina ierbii ies seve din pămînt / și trupurile noastre catarge în furtună / se sprijină de raze înfipte în tărînă“.

Imaginea poetică se mărturisește întotdeauna cu o sinceritate cuceritoare prin simplitatea sa, neprefăcută, dovedind pretutindeni aceeași vocație lirică mărturisită. Expresia directă, necenzurată, sugerează aceeași atracție a teluricului, forța pe care o degajă obîrșiile dintotdeauna ale ființei : „Mai limpede ca icoana, mult mai frumoasă / e mina care încearcă tăișul la coasă / dimineața cînd zboară greoi / luna din ierburi ca un dropioi“. Există o gradație a comunicării care pornește de la faptul mărunt către surprinderea esențialului, de la obiect la imagine, gradație ce se întîlnește în majoritatea imaginilor surprinse de către poet : „Care cu lemne sfîrtecă satul* / trec păstorii în sarici ude duhnind a rachiu / fără ploile acestea mărunte de toamnă / ți-e sufletul sărac precum o țară fără străbuni“. Sinceritatea și amănuntul se transformă pe alocuri într-o brutalitate a gesturilor și în general a întregului limbaj, care vine cu siguranță din forța nestăvilită a vieții țîșnind la lumină pe care o surprinde poezia aceasta : „Cu puterea soarelui care despică / pieptul dimineții dintr-o singură lovitură / aspre sau dulci după cum izvorăște viața / cuvintele îmi înfloresc pe gură“.

Martor și participant activ la miracolul lumii, poetul este totodată cîntărețul uimit al faptelor ce se petrec în jurul său ; viața și existența în general au înefabilul lor, poezia încearcă să le prindă în cuvinte pline de seva concretului și totodată de sensibilitatea conținută în fiecare ființă. Sincer dar în același timp cu discreție, poetul reține în strofele sale ceva din frumusețea universului, asemenea oglinzii unei ape ce oprește imaginile ce-i trec pe dinainte.

Unitară sub raport tematic, lirica celor trei volume amintite cunoaște totuși o diferență de stil superioară odată cu trecerea timpului. Poezia lui Marin Lupșanu este în fond o pledoarie pentru o anume înțelegere a realității, pentru o viziune globală, integratoare, a lumii și vieții, în care totul se structurează în jurul pămîntului văzut ca existență supremă a universului. Originală prin personalitatea stilului natural, lirica aceasta dovedește virtuți expresive ce îi dau dreptul la locul ei în noua generație a poeziei românești.

Valentin Uban

Tema neo-clasicismului

Cartea lui Mihai Ispir nu este o istorie a artei românești din secolul al XIX-lea, cum s-ar putea crede, ci un pasionant excurs printr-un „muzeu imaginar“ sau, mai bine zis, printr-o Bibliotecă dacă avem în vedere faptul că autorul proiectează în spațiul și expresia cea mai directă a sintezei dimensiunile unei cercetări sensibile la „vocabularul“ formelor plastice, la „retorica“ stilurilor, la „alfabetul“ pictural. Privirea inițiată în semnele și în reprezentările artelor include, într-o perspectivă dialectică și istorică, amplitudinea reală a manifestării difuze a clasicismului în intervalul de timp ce începe către 1780 și se prelungește pînă după 1900. Manifestare evanescentă și metamorfică, dar permanentă, în ciuda neaderenței la aspectul doctrinar.

Mihai Ispir procedează la integrarea elementelor examinate într-un sistem, eliberînd constantele clasicismului prin raportări succesive la tipologii stilistice complementare : baroc, tradiția postmedievală, romantism, eclectism, academism și demonstrează, cu puterea de convingere a argumentelor generoase, că artele există sub semnul unificator al interferențelor. Între 1780—1830, viața formelor suportă un dublu proces, pertinent, în primul rînd, la nivelul structurilor arhitecturale, biserica din Lețcani (1795) impunîndu-se ca „manifest“ al clasicismului în arhitectura țărilor române. Expansivitatea barocului este disciplinată prin „înghetare“, prin adaptarea elementelor provenite din arhitectura central-europeană la principiile tradiției bizantine. Gustul pentru moderație, seninătate, armonie nu determină negarea polemică a exuberanței retoricii baroce, ci doar o interpretare austeră, o esențializare prin simplificarea modelului pînă la starea de efigie.

Tensiunea cercetării aduce în cîmpul asertiunilor cazul lui Chladek „un fel de răscruce a conventiilor tehnice marginale“, care ilustrează infuzia barocului în substanța experiențelor clasiciste în domeniul iconografiei.

Autorul sintezei de față, spirit disociativ și analitic, selectează referințe și motive călăuzit de rigorile istoricității fenomenului, fapt ce conferă cărții o remarcabilă consecventă interpretativă. După 1848, arată Mihai Ispir, asistăm în teritoriul românesc la un adevărat „război al modelor“, comunicarea între modernitate și tradiție îmbrăcînd aspectul unei ionctiuni stilistice sesizabile prin trei moduri ce marchează morfologia formelor. O rezolvare „de compromis“ ar fi **juxtapunerea** elementelor, grefarea motivelor clasiciste pe tipare medievale sau postmedievale. Fenomenul **inlocuirii** presupune investirea unuia dintre termenii relației cu un rol dominant, ceea ce ar echivala cu o situație limită. În fine, atunci cînd elementele acționează în adîncime afectînd conținutul, modificînd din interior structurile tradiționale, ne aflăm în fața **metamorfozei.** Evident, procesele nu sînt lipsite de ezitări, antagonisme, divergențe, dar modelul clasic își îndeplinește misiunea de a fixa „locul artei la intersetia dintre idee și actiune“.

Clasicizarea întemeiată pe temperarea accentelor baroce însoțită de „supravietuirile“ medievale reprezintă fapte de artă reperabile și în ornamentică, pictură, grafică.

Studiul cuprinde numeroase observații pătrunzătoare, inedite evaluări, noi racordări de informații plasate într-o ordine revelatoare, autorul urmărind să **numească** și nu să inventarieze datele necesare recuperării în sinteză a unor artiști precum Lecca, Mișu Popp, Rosenthal, Szathmary, Nicolae Popescu, Aman etc. Eruditia, deloc ostentativă, revendică interdisciplinar clasicismul prin transmisiuni dinlăuntrul creației, prin difuziuni consubstantiale, traduse într-un cod clasic al culturii. Invocarea lui G. Baritiu, Dinicu Golescu, Asachi (analizat și ca desenator), Dimitrie Gusti, Gr. Alexandrescu, Andrei Mureșianu, Heliade, V.A. Urechia, Odobescu, A.D. Xenopol, Radu Ionescu, C. Mile reconstituie, de fapt, o istorie a criticii de artă românești, vorbind despre larga deschidere și puterea de cuprindere a comentariului estetic.

Dacă ne întrebăm, totuși, între atitea nume și opere, cine reprezintă însemnele clasicismului, vom afla ca exponenți ai programului estetic „de coloratură“ clasicistă, care cuprindea „omagierea spiritului civic, a rigorii morale“, istorismul, conceptia pragmatică, aspectul „proiectiv“, pe Gh. Tattarescu pentru pictură, pe Karl Stork pentru sculptură și pe Alexandru Orăscu pentru arhitectură.

În finalul excursului, autorul se oprește asupra clasicismului ieșit din istoricitate și pătruns în sfera tipologicului („Clasicism după clasicism“), proces petrecut după 1870, cînd alegoria e convertită într-o poetică a formei. De reținut importanta alegoriei care a însotit marile momente de mobilizare a ființei neamului : 1848, 1859, 1877.

„Idealismul“ și „realismul“ se despart acum într-o matrice artistică „arheologică“ potrivită unei lumi ce tinde spre echilibru, spre ordine și disciplină interioară.

Străbătînd geografia gîndirii și actiunii estetice din secolul trecut românesc, Mihai Ispir recomandă (și se recomandă) un clasicism care instalează o durată a sa, într-un spirit tolerant, favorabil căutărilor modernității.

Constantin M. Popa

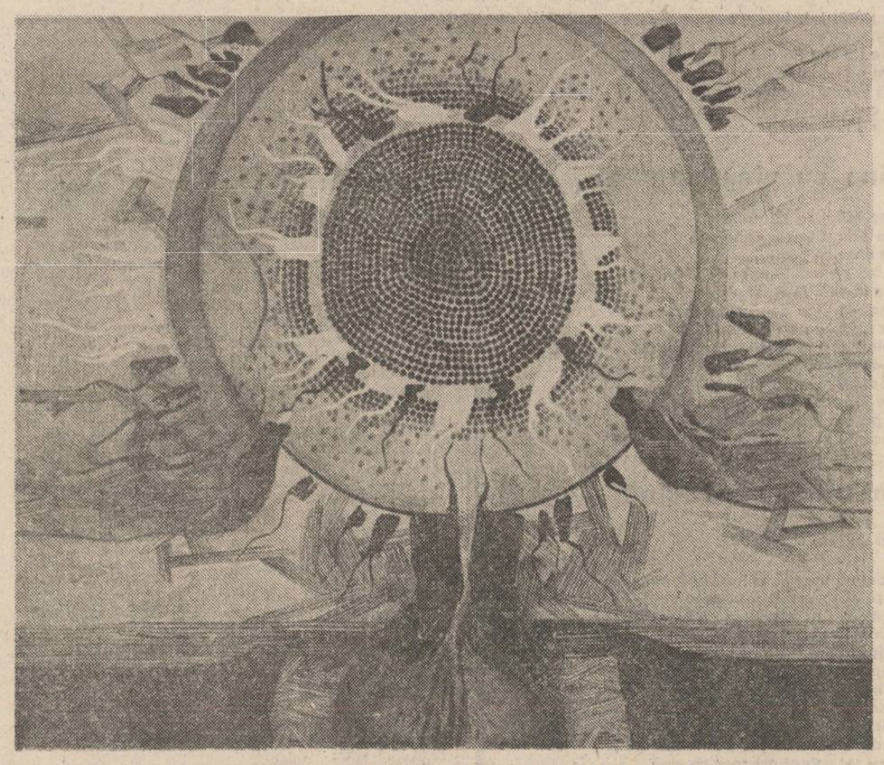

Titu Drăgutescu : „Floarea soarelui“

Istoria unei determinări: „etic“ și „estetic“

„Etic-estetic în gîndirea românească“ (Ed. Minerva, 1984) de Dan Oprescu, e rodul unor îndelungi cercetări pe care autorul le-a operat asupra culturii române, printr-o funcțională metodă interdisciplinară. În formația estetică a autorului identificăm atît o fervoare de sociologie contințuistică și existențială, cu antecedente, **(Timpul liber și înstrăinarea umană,** Ed. Politică, 1981), cît mai ales înalta speculație, de finețe, asupra culturii și literaturii naționale. Dan Oprescu este, deopotrivă, unul din veritabilii esteticieni și unul din mai rarii noștri filosofi tineri ai culturii.

Tema lucrării lui înaintează prin analiză secvențională, episodică, fragmentară, către o sinteză de amploare. Plecînd de la teză conform căreia „problema raportului dintre valoarea estetică și cea morală este o permanentă a spiritualității românești, din cele mai vechi timpuri pînă în zilele noastre“ cum stabilise autorul în alte studii, mai vechi, nu-i mai rămîne aici de făcut decît să privească mai în amănunt, punînd mai bine în relief, disociind și nuanțînd problematica respectivă de-a lungul citorva secole de literatură română. El pornește, făcînd un captivant excurs al raportului etic-estetic „în context istoric și universal“ (Cap. I), pentru a se ocupa apoi de istoria fenomenului relațional în zalmoxismul traco-getodac, în minunata noastră cultură populară (Cap. II) și în literatura noastră medievală și modernă (în șapte capitole) pînă la 1900, dată relativă pentru a marca trezirea unei conștiințe de sine a culturii noastre și intrarea ei sub o mai problematică zodie.

Evident, bogăția de informații, dezinvoltura erudiției, structurarea materialului, privirea nuanțată a raportului etic-estetic pe plan național și universal și, de ce să n-o spunem, fraza de o seducție artizanală în nu rare formulări gnomice, toate acestea dau un farmec deosebit lucrării, o individualizează drept o cercetare de-sine-stătătoare, de o urgență și utilitate indiscutabile. Cultura noastră a atins stadiul matur al sintezelor și orice întreprindere de acest fel trebuie judecată **la** și pusă **în** adevărata ei valoare.

Interdisciplinaritatea de care aminteam e marca unei complexe personalități. Nu de puține ori esteticianul face apel la fapte de filosofie de istorie literară, la elemente de teorie și folcloristică, într-o redactare critică nimerită. N-ar mai fi poate nevoie să amintim că precizarea din subtitlul sintezei („De la începuturi pînă la 1900“) ne duce, de la bun început, cu gîndul la ideea unei sinteze-program și, cum vom vedea, de mare seriozitate și competență profesională, și totodată de o coerență comprehensivă exemplară.

Relația **etic-estetic,** afirmă și demonstrează autorul, cunoaște o lungă tradiție. În mentalitatea populară străveche se acordă prioritate elementelor etice, în dauna celor estetice. În antichitatea greacă, mai ales, odată cu prestigiul epopeilor homerice, conceptul aristocratic-elitar de om „bun și frumos“ **(kalós kai kágathon)** devine un concept moral cooptat de un estetism funcțional, care și-a pus pecetea apoi pe o întreagă filosofie. Conceptul va face carieră în scrierile presocraticilor, în dialogurile lui Platon și la Aristotel. Dacă estetica homerică, hesiodică și pindarică este implicită, în doctrina pythagoreică întîlnim cea dintîi estetică explicită (funcțiile modelatoare ale muzicii asupra sufletului), de aici la teoria estetică hedonistă a sofiștilor nu e mult.

Șase veacuri îl despart pe Platon de Plotin, creatorul unui sistem filosofic în care raportul etic-estetic este tratat în viziunea mistică. Este urmărită apoi perpectiva tradițional-iudaică a creștinismului și influența lui Plotin asupra Sf. Augustin, Dante, Leibnitz sau chiar David Hume. Un accent deosebit se pune pe tratatul neoplatonic al lui Dionisie Pseudo-Areopagitul (a cărui influență se exercită în Europa apuseană pînă în jurul anului 1500, iar în Răsărit pînă mai tîrziu, estetica românească din prima jumătate a sec. XX înregistrînd o influență notabilă a acestuia, revendicîndu-se deseori din opera Pseudo-Areopagitului) și pe opera lui Ioan Damaschinul.

Estetica medievală tîrzie, prin summae-le scolastice, continuă filosofia celor doi gînditori creștini, astfel că „după anul 1000 începe să fie recunoscută autonomia esteticului, eliberarea acestuia de sub tutela sacrului și profanului.“

Distincția apare net și la Toma d'Aquino (frumosul este obiect al contemplației, binele — al dorinței) sau la mai puțin cunoscutul Duns Scotus. Considerațiile estetice ale Evului Mediu au fost preluate de Renaștere. Pentru umaniști **„frumosul** devine o valoare centrală chiar în ipostaza sa estetică și artistică“.

Odată cu clasicismul, accentul va cădea pe moralismul estetic, pentru ca odată cu filosofia clasică germană lucrurile să capete o gravitate speculativă. Toate aceste nuanțări și idei de mare rafinament sînt urmărite, cu dezinvoltă erudiție, sintetic, pînă la accepțiunile pe care le dă filosofia marxistă în ultimul ei secol de existență.

Examinînd raportul **etic-estetic** în cultura română, Dan Oprescu surprinde oscilările între diferite sensuri și uneori confuziile existente. În primul rînd, el reține sensul cotidian al relației, în care va prevala eticul. Analiza raportului începe cu **folclorul,** unde există o trainică legătură între **bine** și **frumos,** cu nuanțările și disocierile de rigoare : „Există, în creația populară, mai multe înțelesuri ale termenului de **frumos** sau **frumusețe** (ca și pentru **bine** sau **bunătate,** de altfel), mergînd de la cel pur trupesc pînă la veritabile semnificații metafizice, atingînd culmile sublime ale celei mai înalte cugetări...“ (p. 62). Putem însă înregistra mai puține mărturii privind tendințele esteticului, însă nu mai puțin însemnate, „pentru că se întemeiază, de obicei, pe o «doctrină» senzualistă a frumosului, care este premisa și altui sens al frumosului decît acela eticist, pragmatic...“ Cît de bogat este genul paremiologic în înțelesuri și sensuri putem vedea din analiza făcută de Dan Oprescu, pe considerentul că însăși forma proverbului „este ceva între etică și artă, între moralizare și poezie“. Iată și o formulare demnă de un filosof al culturii : „Făt-Frumos, de pildă, reprezintă o sinteză etico-estetică demnă de kalokagathia antică...“

Un rol însemnat în accepțiile și nuanțele relației etic-estetic în întreaga spiritualitate românească l-a avut spiritualismul răsăritean. În capitolele următoare (șapte la număr), Dan Oprescu urmărește detaliat și nuanțat acest fenomen în literatura medievală românească, de la sinteza medievală a întregii dezvoltări a Răsăritului (care este **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie),** prin istoriografia moldoveană și munteană, **Didahiile** lui Ivireanu și filosofia cantemireană, în general întreg umanismul românesc, prin Școala Ardeleană, sub auspiciile căreia sfîrșește și începe un secol, eliberat în parte de vicisitudinile și mistica medievală, á cărei pecete profundă o poartă literatura noastră veche.

Ultimele două capitole se ocupă de „Polemica Maiorescu — Gherea“ (sub pecetea căreia începe secolul nostru, identificînd pînă azi în literatura noastră „linia“ Gherea ori, la un loc, cele cinci generații postmaioresciene), și respectiv de „Perioada marilor clasici și trecerea la noul secol XX“, cînd raportul **etic-estetic** se clarifică în disocieri nete, de pe pozițiile romantismului și realismului, fără înțelegerea cărora nu ar fi putut fi posibile marile sisteme de estetică și axiologie ce vor urma (Mihail Dragomirescu, Ștefan Nenițescu, E. Lovinescu, T. Vianu, L. Blaga, D.D. Roșca, Mircea Florian) sau mai aproape de noi contribuțiile unor Liviu Rusu și C. Noica.

Lucrarea lui Dan Oprescu este, așadar, un studiu de ansamblu asupra patrimoniului gîndirii românești din care reține sensurile fundamentale ale spiritualității noastre, a acestui spațiu cultural de ancestrală tradiție estetică.

Z. Cârlugea

Ferestre și fotografii

Această a doua carte a lui Petre Ivancu („Fotografii imaginare“, ed. Scrisul Românesc, 1983) este o subtilă replică la cartea de debut a poetului („Fereastră de muzeu“, 1981) : același cadru — fereastră, fotografie — în care realitatea se exprimă diferit, din afară înăuntru în primul caz, dinăuntru în afară în cel de-al doilea. Acolo poemul era invadat de o vigoare specifică, gîlgîind de seve brute gata să pună stăpînire pe orice spațiu vital organizat pentru comunicare, fixîndu-se vegetal în „muzeu“ — aici, retras oarecum din real — oricum păstrînd o distanță ce elimină contaminarea — poetul sondează cu aparatul de fotografiat, decupează formele înainte de a-și pierde conturul, privește în urmă (și înainte) spre puncte de reper bănuite, le recuperează. Autorul se arată mai mult „stăpîn“ al imaginarului silind materia poetică să se modeleze unui lirism mai convențional, să se armonizeze unei alte virste — deși uneori lucrurile îi scapă din mînă „fotografiindu-se“ de la sine cu același instinct agresiv ca în primul volum. Petre Ivancu este un poet al marginilor secante : pe de o parte rămîne țăranul satului natal — cu piciorul adînc întipărit în ierburile cîmpiei subcarpatine (la care cheamă și cerbii munților : „Se întorc cerbii din marele extaz / Apăsați pe bot de ierburile calde“) — pe de alta devine poet-cetățean al burgului apăsîndu-și pasul în asfaltul verii sau bătînd stepul străzilor toamna. Nu s-a familiarizat încă la oraș cu tramvaie, troleibuze, autobuze — care nu populează poezia sa — dar telefonul public îi dă un ciudat sentiment al transcendenței, parcă prin el ar vorbi Stan Pățitul cu Dumnezeu : „Ah, ah, pierdută Evanghelina / Sentimentele tale nu mai au ton / Pun viața mea în loc de fisă / Și cade uitarea din telefon“ (Evanghelina). El este într-un continuu dialog cu enigmatica Evanghelina (a cărei gamă de simboluri este foarte largă mergînd de la „soartă“ — individuală și generală — pînă la „carte“) care ia locul „Doamnei Mirabell“, partenera de discuții din volumul de debut. Caii și „pașii de țăran“, urmele în general, îl însoțesc pretutindeni, iar cărțile — „o veșnicie de cărți“, „un veac de cărți“ — îi dau sentimentul nimicniciei omenești : „Noi scriem, doamnă, cărțile care / S-au mai scris precum știi / Sub clarul de veac din lanul de rouă / Trimitem prin scrisori miresmele tîrzii // Trăim pe o planetă de semne ciudate / În cartea noastră ardem ades cîte un semn / Mirese bat cu suflete de lemn / La podul din afară de cetate // Lăsăm ca anonimi adesea cîte un rug / Plecăm spre Dulcineea de dincolo de moarte / Ne hăituiesc ogarii vămilor pierdute / Cînd sîngele curat s-a preschimbat în carte“ (Cronică de zbor). Complexul citadinismului care torturează spiritul rural este învins prin anonimatul creației (populare), sacrificiul de sine, încrederea în puterile naturii — poetul găsind uimitor de sigur canalul de comunicare cu prezentul industrial. Concepția lui despre viață rămîne arhaică, nealterată aproape : vorbește de datul ființei („cîte un semn“, „cîte un rug“), cochetează cu moartea „dulce“ pe teme celebre, se ancorează strict în domeniul vegetal. „Scrisul“, ca activitate a poetului, este el însuși un „dat“, umplerea „cărții noastre“ (a cărții fiecăruia în parte, a „scrisei“) cu semne preexistente, iar genialitatea, ca excepție între poeți, este „ardere“. Gestul se împlinește de la sine, ca un har al germinației vegetale, poetul comunicîndu-l cu o simplitate tandră : „au înflorit ochii mei / peste coala de hîrtie“ ; un fior al regăsirii focului interior în cuvînt : „Că din cîte păsări sînt / numai pasărea cuvînt / se lasă în arderi line / peste țipătul din mine“ (Elegie de seară). Nu este vorba de „cuvîntul ce exprimă adevărul“ eminescian, de „cuvintele potrivite“ argheziene — ci de o simplă „preschimbare“ a focului, a pathosului, în vorbă, de o poezie implicată în existență care se constituie în dublul imaginarului, în cutia lui de rezonanță : „Sînt uneori o mașină ciudată / Peste hărțile lumii plîng în neștire / Mă devoră, doamnă, păsări-amintire / Cu ochii aprinși ca o torță uitată // Undeva, departe, morile de vînt / Ne-au măcinat clipele toate / Arde lumina a eternitate / Preschimbîndu-mă în cuvînt“ (Mașina de fabricat vise). Simplu, uimitor de simplu și de ușor discută poetul cu destinul său, cu „scrisa“ sa, care devine un alter-ego, un „împreună“ ce participă în egală măsură la legea pe care o dă. Poezia, ca principiu al universului, este capabilă de a aduce pacea eternă pe planetă sub forma unei explozii florale. Ea vine, trezește pe poet, îl cheamă cu toate cuvintele în piață ca să vegheze asupra liniștii și libertății, apoi îi dă exemplu personal : „Apoi a plecat în linia întîi / Rănile sale hohoteau prin copaci / Agențiile de presă anunțau scurt / Că s-a împușcat cu o rafală de maci“. Ca să ne dăm seama, iată, de sevele populare care gîlgîie în imaginația lui Petre Ivancu este suficient să amintim ghicitoarea macului („O oaste de crai / Într-un vîrf de pai“) care se exprimă în filigran în această imagine a lui Ares învins de zeița iubirii. Cu o asemenea zestre — „talent de-acasă“ cum se exprimă un personaj din Marin Preda — poetul are o încredere de nezdruncinat în sine însuși, adesea trufașă, pregătindu-se pentru opera viitoare în care se va identifica, din care va face parte precum autorul „Moromeților“, acest zeu tutelar pe care și l-a ales, din lumea pe care a creat-o. Întrebîndu-ne ce aduce nou Petre Ivancu remarcăm, ca și la alți poeți din generația sa, tocmai acest „boicot“ al personalității, această atitudine (de dinaintea capitalismului artistic) care ridică creația deasupra creatorului, Cuvîntul deasupra gîndului, afișînd un anonimat programatic. Este una dintre armele prin care în general țăranii cuceresc orașul instalîndu-și tarabele vegetale alături de firmele luminoase cu tradiție și cîștigînd sigur în fața istoriei conform principiului din povestea cu vaca : aceasta va trage instinctiv la grajdul lui Păcală construit din frunze verzi ignorînd celălalt grajd, din cărămidă arsă, șindrilă, etc., la care adversarul muncise pe brînci. Procesul este teoretizat de același Marin Preda, ideologul țăranilor din secolul nostru, în „Delirul“, în discuția dintre doctorul Spurcaciu și Ștefan, iar poetul de astăzi împlinește scrisa.

Nicolae Georgescu

Poeme de DUMITRU M. ION

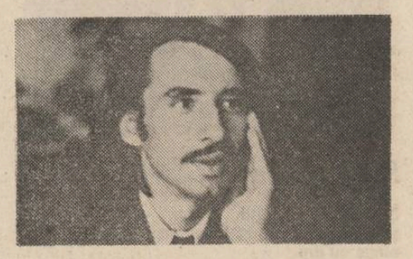

Dervișul, cămașa de Mossul și scribul

(VARIANTĂ)

Fac un absolut balcanic exercițiu de yoga :
Stau cu picioarele sub mine, clocesc,
Ard gazul, fumez foi de aur, beau cafea „karamasson“,
Extrag rădăcina pătrată din Ham§Ura§Pi —
Ajung la un nou cod de legi al imperiilor.

Sufletul meu, el da, un derviș,
Prin geam își scoate cămila,
Străbate o nomă, o satrapie,
O provincie, un pașalîk.
Se întoarce purificat, cu țărînă pe cap,
Își dă seama că-mi trebuie
O subvenție, un combustibil,
Un număr de aur.

Îmi zice : gata, nebunule, pentru azi
iți ajunge !

Aud în întuneric foșnind o cămașă de Mossul —

O femeie îmi sare de git — pielea ei,
o cămașă de Mossul.

Sufletul meu, el da, un derviș,
Vrea să danseze, vrea să-și exprime
Extazul.

Femeia adoarme : îi trece Orient-expresul prin cap,
Deraiază pe pernă.
Un țipăt, trupul chircit,
I se zbircește, umilită, cămașa de Mossul.
Sufletul meu, el da, un derviș,
Își pune pe ochi palmele-mi arse și țipă :
— Vai, tu ești scribul ! Palmele tale
Sînt două fierbinți tăblițe de lut —
Pînă în zori le voi descifra cuneiformele
Hrănindu-te cu memoria lor disperată !

Sufletul meu, el da, un derviș,
Îmi descrie pustiul, himera, nerușinata
Îmbrățișare între tatăl său și muma sa,
Îmi înșfacă grumazul cu mîinile mele —
Vrea să simtă și el cît de caldă,
Cît de puțină e viața.

Ohrid, 1980

Cîmpiile — asire

Închipuie-ți roza înfloritului suflet
Urcînd spre cîmpiile-asire
Și încă închipuie-ți fereastra prin care
Privești această goală închipuire.
Coboară apoi din rama înaltei
Și largei tale himere
În odaia în care vei auzi
Nimfele cu arma în mînă șoptind :
Așa vine ea Moartea cu buze subțiri,
Așa sărută ea roza înfloritului suflet
Pe cîmpiile-asire.
Atunci prefă-te că nimic n-ai auzit
Și fii calm și încearcă, dacă mai poți,
Să nu îmbătrînești disperind.
Dacă nu reușești, nu-i nimic —
la totul de la-nceput,
Fără să-ți mai închipui nimic.

Magnet

Nu mă ții de mîini cînd mi-e dor —
Țineți-mă de vorbă, nu de mîini
Ca pe hoți și pe copii ;
Lăsați-mi în ochi irisul unui Bosfor,
Lăsați-mă să mă sperii
De ai apelor ciini,
Lăsați-mă să înot cu cei vii,
Lăsați-mă să fiu un magnet
Care-și atrage spre el un țărm,
Un cal, un deal, o vale, un val,
Un minut, un gînd, o eră, un ieri,
Ceva care fuge și vine încet
De nicăieri, de nicăieri.

Psalm

Sobă refractară, tu, gură,
Înnegrit ți-e eternul tău cer,
Albită-i cenușa singelui tău :
Ce naști, ce naști tu ?
O, gură, ce naști tu ?

Nu naști copii, tu arzi, gură,
Tu cupă-a clepsidrei de carne
Vorbești într-o limbă de cărămidă-nroșită.

Sobă refractară, tu, gură,
Te hrănești cu zmeura singelui și-nfrigurată rămîi
Și nu naști nici albine, nici flori,
Și nu naști nici copii,
Nu mă naști nici pe mine.
Tu nu plîngi, tu rizi și vorbești
Și doar sunete naști, numai sunete,
Ca orice lucru care cade din Mînă.

Excelsior

Privește în sus pînă cînd ochii tăi
Vor fi niște sfredele
Care-și află o cale
Și tu vei fi rumegușul celest.
Atunci vedea-vei un riu
Și-un plug care-l ară
Și-un bob de grîu
Care naște o stea.
Din orbimile ei
Va pogori către tine
O pereche de aripi
Care-ți vor bate pe umeri
Și nu-ți fie teamă
Dacă te vei înălța :
Privește în sus prin inspiratul tunel
Care-ți va lua mințile.

aurelian chivu

S-au arătat

Și s-au arătat colții
și fiara pofticioasă nici nu era,
nimic nu era
decît colții și ghearele ca de sfinx.
De-acum gata, mi-am zis,
și tot eu nu înțelegeam,
nu puteam înțelege,
pustiul acela de fildeș,
devoratorul, fosforescentul deșert
cu colți și gheare ca de sfinx.
Și tocmai de-aia, ehei,
tocmai de-aia, de-aia...

La masa de lemn

cîinele mîinii

De peste tot o veche și primejdioasă lumină
doar pe mine mă știe
doar pe mine mă vrea
ca limbile unui nevăzut foc
din mine cu lăcomie vrînd să se ospăteze
De peste tot cineva, ceva, mă cere
numai pe mine,
care nu sînt de dat
cum nici calul de dar
nici lemnul mesei de la un capăt la altul
pe care cîinele mîinii-l lasă
să mă mai muște

Cina ca vînătoare

Cina mării ca două mări
una prin alta săvîrșindu-se
e o cină cu pești
o cină ca o vînătoare de pești
fără năvod, fără talgere.
Cina mării ca două mări
e o cină cu pești și delfini
o vînătoare a peștilor de alți pești
de alte păsări de pești
ospătînd mereu alți pești
alte prăzi de păsări pești
în parabola ciocului cîntărind ca-n balanțe
cruciade și invazii de pești

Ca într-o făgăduință de întoarcere

Podeaua netedă și transparentă
masa și ea ovală și transparentă.
Pe masă fructe aproape uriașe
închipuind pagine zeități mute-n enigma
și lipsa care le stă atît de bine.
Și totul neclintit și providențial
ca într-o făgăduință de întoarcere
la conjurația la care trebuie să iei parte
altfel ce sens ar avea parabola
și vasul minuscul pentru libații.
Și eu tot aștept negreșit să vină
ca într-un somn treaz aștept
și deși pare că nimic nu se-ntîmplă
mie mi se pare că totul în lipsa mea
se joacă, se inscenează în chiar
trădarea mea
la care chiar tu aparținîndu-ți cîndva
ca un sperjur iei parte

Persida Rugu (Rocias), de loc din Pădureni-Timiș, este profesoară de psihologie la Cluj-Napoca. Poemele sale ne-au atras atenția prin dezinvoltura și prospețimea limbajului și, mai ales, prin adîncimea cu totul remarcabilă a gîndirii lirice. O poezie a sentimentelor totale — iubire, viață, trecere, moarte —, un fel al zicerii matur și grav, căutînd cu stăruință la rădăcina cuvîntului și-n miezul ascuns al acestuia spre a-i afla puterea în ivirea frumosului. O îndelungă trudă fără de care, nu !

În „Alpha '85" — volum de debut colectiv al editurii „Dacia" pe anul în curs — poezia Persidei Rugu este cuprinsă sub titlul „Ochiul din somn" care ne binesugerează starea de taină a lucrului său artistic.

În totul, o poetă deja definită în esențele-i, un ton armonios bine precizat între multele voci care bat la intrarea în Cetatea literelor.

Radu Cârneci

persida rugu

Ora de fildeș

Rugă de început: să așteptăm cum așteaptă ploaia
cea încă necăzută peste lume
să așteptăm ca pasărea îndrăgostită visînd
pe-un colț de stîncă de sare
să așteptăm cum așteaptă lumina
din ostrovul unui bob de rouă ori
liniștea din începuturi
sub cețuri ce n-au formă și nume

Numai așa privirile noastre s-or frînge
scăpărînd în durere
(cu mîini de aer îți voi cuprinde sufletul
prin taina orei de fildeș).

Îmblînzitorii de cuvinte

Cuvînt
sălbatic
smuls din ghearele încreării
plămădit în licorile cetății prin
miezul amarilor simburi de somn

Cuvînt
frînt
în zori de tăvălugul clipelor repezi
Solare înlăcrimări în rădăcinile zilei îl cern
amiaza-l descîntă sub vrejul molaticei
arcade cu nouri

Cuvînt
limpezit
viltoare
pe calea lactee a orei
Argila extatic aprinsă
e-un vertex — tulpină a morții ce curge
sonoră prin noi
Cuvînt
necuvînt

Efigie-n smalț

Licoarea zorilor e-o lamă de argint
din venele arcuite ale
nopții. Ostatecă arde lumina
sub arborii de vis
Chipul tău efigie în smalț
strălucitor
prin străvezimea ierbii-nrourate
și-n sîngele
adînc
al memoriei

Elegie subțire

Sînt drumuri ce ne-au ocolit
cînd țărmuri
în urmă-am lăsat
iubiri sînt ce nu le-am trăit
și ape
ce doar le-am visat

O! spațiile
spre care n-am zburat

Sînt stele ce nu s-au ivit
și munți
ce nu i-am urcat
nisipuri ce nu le-am strivit
și lacrimi
ce nu le-am vărsat

O! spațiile
spre care n-am zburat

Sînt rune ce nu le-am citit
și locuri
ce nu ne-au chemat
flori sînt ce nu le-am zărit
cîntări
ce nu le-am cîntat

O! spațiile
spre care n-am zburat

Sînt doruri ce nu le-am oprit
podoabe
ce nu le-am purtat
în iarba ce nu s-a robit
e-un cîntec de greier
uitat

O! spațiile
spre care n-am zburat

Vers de noapte

Fibre de iederă cascade
cu nemișcare
somptuoase
păduri de castan
degetele tale — alînturi de culoarea
apocalipsului —
îmi răsădesc veșnicii
pe umerii goi
sub uimirea lichefiată a lunii

voicu bugariu

ÎN GARĂ LA ALBA

În dimineața zilei de șapte noiembrie, Roman Gornea se trezi din somn pe la patru și jumătate. Afară era întuneric. Printre draperiile camerei sale de hotel zări în depărtare doar cîteva luminițe răzlețe. Blocurile de locuințe, cu toate ferestrele întunecate, erau încă niște mase neclare, ale căror siluete profilate pe cerul întunecat erau abia vizibile.

Nu aprinse lumina, pentru a nu-l deranja pe vecinul său de cameră, un necunoscut care venise noaptea tîrziu și a cărui intrare și-o amintea de parcă ar fi visat-o. Regretă că nu-și poate face obișnuita sa gimnastică de înviorare, despre care avea convingerea că îl ajută la menținerea unei stări psihice convenabile, cît mai aproape de convenabil. Nu se mai bărbieri, fiindcă lumina din baie era foarte slabă, iar apă caldă nu curgea.

Cum primele două dintre procedeele sale obișnuite de ameliorare a propriei stări psihice erau cu neputință de aplicat, se agăță, cu o mică disperare repede trecătoare, de ultimele două posibilități. Mai întîi, automasajul. În fața oglinzii, privindu-și în treacăt figura de om aflat la o vîrstă cînd certitudinile asupra propriei reușite sau nereușite în viață nu mai pot, în mod normal, să lipsească. I se păru că vede în ochi o lucire de panică. Asta îl enervă. Își continuă masajul cu și mai multă furie. Se opri doar cînd mîinile începură să-nu-l mai asculte. Se spălă apoi pînă la briu, cu meticulozitate. În timp ce se ștergea, avu în sfîrșit senzația că lucrurile încep să se aranjeze.

Cobori cu liftul. Un lift fără reproș, într-adevăr.

La recepție nu era nimeni. Bătu cu indexul îndoit al mîinii drepte în parapetul neted, dincolo de care se afla un scaun gol ; prin minte îi trecu pe neașteptate ideea că nu știe cum se numește obiectul pe care îl atinge. Apăru o recepționeră somnoroasă, care se strădui în chip lăudabil să-și ascundă indispoziția provocată de faptul că a fost trezită atît de devreme.

Matinalul cetățean voia să plătească, dar recepționera nu avea bani potriviți pentru a-i da restul la sută.

Pentru asemenea situații, Gornea știa o formulă fără greș, pe care o folosea la București cu infailibil succes.

— Dați-mi cît aveți, zise el.

Și recepționera găsi o sumă cu vreo cincisprezece lei mai mică decît cea care ar fi trebuit.

— La București am pățit-o și mai rău, zise Gornea, în chip de la revedere.

Afară era o ceață deasă și rece, care îi aminti de drumețiile montane pe care le făcuse cîndva, într-o vreme cînd, cu siguranță, se simțea mai bine în el însuși decît în prezent.

Cum să ajungă la gară ? Doar întrebînd pe cineva. O siluetă apăru, prinzind treptat contur ferm.

— Bună dimineața, zise Gornea. Nu vă supărați, în ce parte e gara ?

— Bună dimineața. Și eu merg într-acolo. Veniți cu mine, dacă vreți.

Gornea acceptă și își potrivi pasul după cel al necunoscutului.

— Dar de ce vă grăbiți așa ? La cît aveți trenul ?

— Nu am tren. Merg cu autobuzul. Nu mă grăbesc. Așa e mersul meu. Am socotit. De acasă și pînă la gară fac treizeci și trei de minute. Așa m-am învățat.

Gornea nu mai zise nimic. Trecură printr-un parc, ale cărui alei se vedeau foarte slab, mai mult ghicindu-se, apoi pe o stradă deasemenea foarte întunecoasă.

Omul nu-i aruncă nici o privire. Mergea foarte drept. În mîna dreaptă purta o servietă, iar în cap avea căciulă.

— Pentru căciulă, întrebă Gornea, nu-i prea devreme ?

— Nu-i, că am serviciu greu.

— Ce serviciu ?

— Topograf.

— Și... ce fel... ?

— Măsurăm o apă. Umblăm pe jos în fiecare zi. Pe puțin cincisprezece kilometri. Nu-i glumă.

— Dacă omul e sănătos...

— Da, așa e. Numai că... Cît timp e sănătos, asta e problema...

Ajunseră într-un loc pe care Gornea îl recunoscu. În ziua precedentă trecuse pe acolo, venind de la gară. Zise :

— De aici încolo merg singur. Știu cum s-o iau. Mulțumesc.

— Cu plăcere. Noroc bun !

— Noroc bun !

Uite că folosește salutul minerilor, își zise Gornea, surprins. Dar nu mai apucă să-l întrebe dacă a fost miner la viața lui, fiindcă omul se depărtă repede și în cîteva secunde dispăru înghițit de ceața deasă.

Încetinindu-și pașii, merse în direcția în care se mistuise topograful și ajunse fără probleme la gară.

Rapidul cu care voia să plece avea sosirea abia după vreo oră. Trebuia să aștepte.

Da, totul mergea mulțumitor. Va ajunge la București în jurul orei treisprezece, va merge acasă și își va relua viața lui obișnuită de om care nu prea, nu tocmai, nu cine știe ce... Va cobori în Gara de Nord, repetînd mișcări devenite aproape automate, se va pierde în masa celor care se îndreaptă spre ieșire (de ce se va pierde, fiindcă doar nimeni nu îl va căuta ?!), va ieși printre coloanele groase, monumentale de la intrarea principală și va aștepta un autobuz 105 sau un troleibuz 93. Ambele sînt la fel de bune pentru a-l duce pe el pînă acasă, în cartierul numit Drumul Taberei, acolo unde își duce zilele sale de lucrător într-un institut de cercetări, de om care nu prea a reușit să se impună printre colegii lui, care a rămas un fel de eternă promisiune. Or, după patruzeci de ani, cine a rămas încă o promisiune, nu-i așa, mai bine nu rămînea deloc. Nu-i mai bun un eșec clar decît o agonie interminabilă ? Ba da, își spuse, nostalgic și dintr-o dată, ciudat lucru !, înviorat, Gornea.

Ce căuta el în Alba Iulia ? Nu este nici un secret. Făcuse parte dintr-o delegație de ingineri (doar el însuși era inginer, nu ?), împreună cu trei băieți, care la rîndul lor promiteau, dar care, spre deosebire de Gornea, nu aveau patruzeci și cinci, ci se aflau în jurul lui treizeci și cinci, ceea ce este cu totul altceva. Da, cu totul altceva.

Gornea plecase din București cu multă plăcere. În ultimii ani simțea tot mai des tentația de a pătrunde în medii sociale unde nu se știa foarte exact care este „cota" pe care o deține în anturajul său profesional. Uneori se apropia de înțelegerea acestei preferințe, dar niciodată nu persevera pînă la o clarificare deplină.

De data aceasta însă lucrurile nu se întîmplaseră pe gîndul lui. După-amiaza, colegii lui mai tineri plecaseră în oraș și îi promiseseră că vor veni să îl ia de la hotel, pentru a merge apoi împreună la o mică petrecere, în casa unuia dintre șefii de la întreprinderea pentru care institutul lor realizase un utilaj. Gornea îi așteptase într-o stare de bună dispoziție, pe care și-o accentuase bărbierindu-se pentru a doua oară în ziua respectivă. După bărbierit se privise cu atenție în oglindă : avea un obraz mulțumitor, de bărbat matur, dar nu senil, o figură care acuza chiar anumite legături cu tinerețea.

Dar băieții nu veniseră să-l ia. Ce-i rămînea de făcut ? Să găsească sigur locuința respectivă ? S-o facă pe detectivul ? Nu avusese energia necesară pentru așa ceva.

Văzînd cum trece timpul, cum se lasă înserarea și cum rămîne singur în impersonala cameră de hotel, simți că îl atacă o tristețe cu mult mai mare decît momentul ar fi meritat.

O depășise repede, tristețea. Se înseninase. Apoi ieșise să facă o plimbare. Era ceață, nu mersese prea departe, de teamă să nu se rătăcească și astfel să fie nevoit să vorbească, pentru a întreba pe cineva care este drumul de

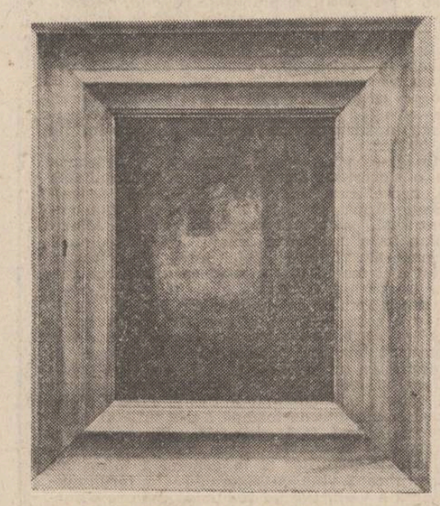

Ștefan Râmniceanu : „Zid la Tescani"

întoarcere. Știa din multe experiențe anterioare că sentimentul de seninătate, pe care îl obținuse într-un mod aproape miraculos de rapid, nu putea fi păstrat decît dacă tăcea.

Se întorsese la hotel și se culcase. Înainte de a adormi se gîndise, analizase trecerea bruscă de la tristețe la seninătate, pe care o trăise cu o oră mai înainte. Își dăduse repede seama că totul se datora hotărîrii pe care o luase în subconștient. Sigur că da, va pleca. Se va întoarce singur la București și va găsi vreo minciună potrivită pentru a o spune șefului său. Chiar în dimineața următoare va pleca. Cu primul tren. Își va relua astfel modul său obișnuit de viață. Cu o ultimă pilpîire de luciditate își aduse aminte de unele amănunte arhitecturale ale gării în care coborîse din tren în dimineața acelei zile și unde avea să ajungă din nou în ziua următoare, de dimineață, cît mai de dimineață posibil.

Un bătrîn și două fete. Femei măritate ? Corpolentul bătrîn era îmbrăcat într-un fel care sugera că are o profesie intelectuală. Purta o pălărie de culoare albastru azuriu, cu niște garnituri destul de fistichii, bătătoare la ochi. O pălărie de pictor olandez contemporan, gîndi Gornea. Impresia că bătrînul are o profesie poate nu curat artistică, dar în orice caz pe aproape de așa ceva era întărită de pantalonii săi din catifea maro, precum și de puloverul lui larg, purtat cu neglijență, care avea aproximativ aceeași culoare cu pantalonii. Tot un semn de gust ponderat pentru boemă putea fi considerat și faptul că părul său alb era destul de lung. Pe figura lui mai exista un amănunt pe care Gornea, pe moment, nu știa cum să-l interpreteze : o mustață tușinată, albă, ceva mai scurtă decît lungimea buzei, făcînd parte din tipul pe care unii îl numesc „perie", iar alții, mai malițioși, îl asociază unei periuțe de dinți.

Cea de a doua persoană din grup era o ființă comună, de statură potrivită, cu forme tinerești, dar întrucîtva demne de a fi numite pline. Pe figura ei nu se putea vedea, în general, decît o banală mulțumire generată de starea excelentă a propriei sănătăți și, de ce nu ?, de calitatea deosebită a unor senzații.

Ar fi trebuit poate să adauge la toate acestea și expresia clasică de plenitudine un pic naivă, pe care o etalează fețele multor femei tinere, căsătorite de curînd ? Gornea nu reuși să ia o decizie în acest sens.

Să tot fi avut, fata-femeie, vreo douăzeci și trei de ani. Sau douăzeci și cinci.

Încercînd să-i estimeze vîrsta, Gornea se încurcă, pică într-o nesiguranță specială, re-

ion ruşeţ

Semn

În stele te visam întins pe coate ;
Copacii îți creșteau icoana-n lemn ;
Am prins din fluviul sîngelui un semn.
Cum te stingeai înfiorată-n toate.

Ingenuncheam cu toamna în livezi,
Sub pomul vieții să te-aleg în scară ;
În grîie te-așteptam spre primăvară
Să ieși din albul ultimei zăpezi.

În mine te-ai ascuns ca-ntr-o oglindă.
Ești rugul viu pe multe zări sporit ;
Vuiește marea concentrată-n mit
Ca freamătul pădurilor în ghindă.

Lumina ți-o adun închipuită.
Cum cerne orbul zarea lui prin sită.

Carul însorit

Cum picură pe gene mir curat,
Îți simt apropierea în livadă ;
Încins cu in, în soare ai lăsat
Cît palma pruncul singur să te vadă.

Te-ai coborît prin plop la mintea lui ;
I-ai făurit după măsură joacă
Din ham de tei aproape sub gutui ;
Și coarne bourești lingă răstoacă.

Și l-ai poftit : — Înalță-te în car
Cu mine-n rînd, umbriți de-o mînătarcă ;
Ți-am scris în pomul nou sămînța-n dar ;
Îndeamnă boii legănat să meargă !...

Ivirea spicului

S-a dezvelit cu harul un spic peste morminte;
În aur cîntă lanul spre patria de sus.
Nici arșița nu-l surpă, nici setea nu-l cuprinde ;
L-a înmulțit lumina în rouă cînd l-a pus.

Stîrnind cleștaruri, jaruri, căldări de apă vie,
Pămîntul la picioare desface așternut ;
Din jeț lucrat în stele cutremurul adie ;
Cununa îl alege în fulger peste lut.

Urzite doruri poartă zăpezile-n amiază ;
Mărturisit, cuvîntul îi țese curcubeu ;
Cu taurul și leul și vulturul veghează ;
Făcutul se-mplinește prin jertfa lui mereu.

Te-mbrățișez sub conul din care visul ninge !
Ca soarele ard ochii tăiați în văi de frig ;
Cu briu de abur verde sfiala te încinge ;
Și mîna se înalță în aur ca un spic...

teatru

Brățară falsă

Un pretext de tip polițist, expediat, dintr-o răsuflare, de rețintul Thomas Barg (povestea brățării false), se transformă treptat într-o enumerare a relelor pămîntului, a tuturor viciilor și viciaților lumii, a tuturor tranzacțiilor oneroase — de la traficul clandestin de droguri la cel de carne, de la prostituție la terorism — în numele răsunătorului dicton „Fiat justitia et pereat mundus". Pe această canava destul de stufoasă, cazul justițiarului Eduard Bartali, care-și riscă liniștea și viața, cîștigă, aprioric, simpatie, dintr-o dorință general umană de a fi de partea binelui, a dreptății, a adevărului.

Spectacolul Teatrului Nottara, realizat de o echipă destul de omogenă, în regia lui Eugen Todoran, încearcă să limpezească, să augmenteze și să agrementeze subiectul cu siguranța și expresivitatea personalității unora dintre actori (Dorin Varga, în primul rînd apoi Mircea Anghelescu, Ștefan Sileanu, Constantin Guriță, Dorin Moga, Val Săndulescu, etc.), cu mici picanterii vizuale și sonore întreținute de rostirea, ținuta și vestimentația personajelor feminine, cu ritmul alert, sacadat impus, la schimbarea fiecărui tablou, de pauzele muzicale, cu funcție de punctuație dramaturgică și dramatică (ilustrația muzicală semnată de ing. Lucian Ionescu).

Scurta derivă a Adelaidei, interpretată de Diana Lupescu, se conjugă mental cu evoluția nuanțată a Paulinei.

Catrinel Paraschivescu, o Astrid între agresivitatea șarmului și discreția unui sentiment neîmpărtășit, Lucia Mureșan alcătuiește cu distincție și sobrietate profilul demn al Emiliei Bartali, care împărtășește destinul tragic al fratelui. Camelia Zorlescu (Sorella Dauer), Victoria Dobre Timonu (Edmeea), Ruxandra Sireteanu (Angelica) sînt prezențe scenice cu funcție exterioară, așa cum le-a conceput dramaturgul, încălzind atmosfera sau făcînd-o de nesuportat, rupînd liniaritatea expunerii, mărind distanța dintre scenă și public. Dorin Varga — un Bartali complex, reținut sau vulcanic, dar mereu distant — face din personajul judecătorului un rol de compoziție. Inflexibilitatea de principii se manifestă în fermitatea replicii, în atitudine, în mers, într-o completă rigiditate fizică a actorului (menținută, aproape fără cădere, pe parcursul a două ore de spectacol), astfel încît ascendentul onestității sale asupra celorlalți interlocutori să fie precumpănitor. Pe de o parte neîncrederea organică a neliniștitului om al legii, pe de alta, bonomia și nevoia de tandrețe a combatantului însingurat. Cinismul, ironia, detașarea „bolnavului de o suspiciune generală" alternează cu cele cîteva străfulgerări de căldură umană, culminînd, spre sfîrșit, cu impetuozitatea gestului fundamental, strigătul deschis al profesiunii sale de credință, ridicată, în fața amenințării cu moartea, la rangul de lege, cu virtute supremă.

Scenografia lui Tudor Ghimeș propune, în consens cu autorul și cu regia, un spațiu unic (prin desființarea cortinei), un cadru auster, fără ferestre, drapat în negru, stîrnit coloristic de rețeaua rară a unei plase sîngerii, divizînd spațiul scenic, făcîndu-l multifuncțional și sugestiv. Jocul fasciculelor de lumină detașează pe fundalul negru, pentru spectator, centrul atenției ; eclerajul atent compune și decupează continuu, sprijinind fluidul stării de suspense, ajutîndu-i pe actori să-și regăsească personajul. Finalul — ca punct forte — dă sens ideilor spectacolului : o pînză uriașă, ca un păianjen al morții — pînă aici cerul opac sub care s-au desfășurat toate mașinațiunile de năclăire a adevărului — cade asupra tuturor martorilor negativi ai necrologului, suprimîndu-i, simbolic, pe vinovați.

Trupa Teatrului Nottara demonstrează, cînd vrea, că meseria este... brățară de aur...

Nicoleta Gherghel

film

Promisiuni

Se vorbește mult în filmul scris de Vasilica Istrate și regizat de Elisabeta Bostan, sînt fraze întregi pentru a explica ceea ce s-ar înțelege dintr-o privire ; la rîndul ei, imaginea explică excesiv, subliniind continuu ceea ce deja jocul actorilor și cuvîntul dăduseră de înțeles ; dacă o să adăugăm și muzica, sublinierile ei fireșii, o să ne dăm seama de unde vine impresia de teatralitate și didacticism care se degajă, sufocant, din întreg filmul. Și e păcat, pentru că atît povestea pe care o urmărim, cît și calitatea actorilor, ar fi putut să ne aducă la sfîrșit bucurii mai mari decît lacrimile din ochii spectatorilor din sală, sigur că nici asta nu e puțin lucru. După atîtea filme de la care ieși așa cum ai intrat, dacă nu și mai rău, **Promisiuni** are marea calitate de a se adresa spectatorului cu o poveste posibilă, cu personaje posibile, calde, avînd reacții umane. O dragoste înșelată care își ia revanșa peste timp ; — aceasta e tema de meditație pe care ne-o propun cele două realizatoare, de pe o poziție vădit feministă ; așadar, un film care încearcă să trezească atitudini și le obține, ceea ce nu e puțin lucru ; simți însă, din păcate, insistența cu care ești luat de mînă, condus, obligat să asculți, să negi, să înțelegi ; e o manieră aproape judecătorească de a face film ; un mod de a acuza și de a grația, care indică rigiditatea și prejudecăți. Un spectator învățat să **asculte**, n-o să învețe niciodată **să fie** ; filmul nu e dator numai să informeze, dar să și formeze și aici, în această latură, **Promisiuni** e în mare suferință.

Ceea ce filmul impune mai ales, sînt cîteva portrete și biografii, și aceasta poate tocmai pentru că nu este scopul său principal ; atît actorii,

cît și scenarista și regizoarea și operatorul Ion Marinescu aduc pe ecran o lume vie, pregnantă, atunci cînd își dau silința să o creeze din amănunte și nu recurg la pitoresc, așa cum se mai întîmplă totuși din cînd în cînd, atunci cînd nu găsesc o soluție mai bună. Pe lîngă Maria Ploae, Mircea Diaconu, George Mihăiță, Sanda Toma, Ion Caramitru și Ioana Crăciunescu, surprinzător de buni și bine conduși sînt copiii distribuiți ; experiența Elisabetei Bostan în filmele cu copii își spune cuvîntul și aș spune chiar că unul dintre principalele motive de reușită ale filmului este acesta.

Prezența unui film în actualitate este și de modernitatea mijloacelor cinematografice folosite ; și dacă actorii, în majoritatea lor și în majoritatea scenelor, reușesc să dea impresia de oameni vii, adevărați, asta vine tocmai din echilibrul mijloacelor de care dispun ; mai ales Maria Ploae și Mircea Diaconu se impun — în două roluri bogate, e adevărat, în sugestii și posibilități ; ceea ce face din ei doi din cei mai importanți actori de film ai noștri, este efectul obținut cu mijloacele cele mai simple, dacă această simplitate, această prezență conturată mai mult din sugestii decît din elemente concrete ar fi fost a întregului film, lucrurile ar fi stat cu totul altfel. Dincolo de aerul său vetust, dincolo de teatralitatea sa, **Promisiuni** este totuși un film cald, adevărat ; ceea ce nici Vasilica Istrate și nici Elisabeta Bostan nu par să știe, este faptul că în film ceea ce nu se spune este cel puțin la fel de important ca ceea ce se spune.

Nicolae Mateescu

simțită de el tot mai des în ultimii ani, o nesiguranță pe care cîndva o constatase la bătrîni (pe măsură ce înaintează în vîrstă, oamenii au despre tinerețe o imagine din ce în ce mai globală, în interiorul căreia disocierile sînt tot mai dificil de făcut). Nu cumva este mult mai tînără ? se întrebă el. Sau, dimpotrivă, să aibă vreo douăzeci și opt ?

Cealaltă fată îl șocă mai întîi prin mîinile ei expresive, cu degete lungi, dar destul de cărnoase pentru a nu da o nesuferită impresie de cerebralitate neputincioasă, așa cum fac degetele așa-zise scheletice. Era subțire, mai înaltă decît cealaltă. Avea o față îngustă, rasată, pe care ușoara proeminență a buzei superioare aducea un aer de eleganță. Părul saten, cu suvițe mai deschise la culoare, avînd o lungime care nu depășea zece centimetri, era despărțit printr-o „cărare ascunsă", situată în partea stîngă, într-un fel care amintea o frizură bărbătească. Prelungirile prin care o modă abuzivă le obligă pe femei să-și acopere în întregime ceafa, lipseau. Din cînd în cînd, la cîte o mișcare mai amplă a capului, părul flutura grațios, iar apoi aluneca ușor în jos, precum o aripă a unei păsări obosite, obligînd-o pe fată să-l rearanjeze cu o mișcare stranie de armonioasă a mîinii drepte. Un gest spontan, de care nici o balerină nu s-ar fi rușinat.

Fata se opri lîngă Gornea și scoase dintr-un portofel niște bancnote, pe care le dădu bătrînului, zicîndu-i :

— Patru sute.

Vocea îi era supravegheată. Gornea nu reuși să-și facă nici o impresie în legătură cu ea.

În timp ce bătrînul stătea la micul rînd format între timp, fata se mișcă, de parcă ar fi fost cuprinsă de o bruscă nervozitate. Avea mersul unei balerine, așa era clar. Pășea neînchipuit de ușor, la fiecare pas piciorul se îndrepta perfect, parcă înainte de a atinge pardoseala cenușie. Un asemenea mers, raționă Gornea, nu poate fi realizat decît dacă la fiecare pas vîrfurile picioarelor sînt îndreptate în afară, mai mult decît o fac oamenii obișnuiți. Altfel nu se poate. Într-adevăr, fata așa mergea. Picioarele ei mici, încălțate în niște cizme comode, scurte, ascuțite, de un negru mat, ce părea aproape cenușiu, se aruncau la fiecare pas într-un unghi de aproape patruzeci și cinci de grade față de axa de înaintare. Se aruncau, sigur, este și acesta un cuvînt. Dar cît de nesatisfăcător ! Fiindcă fiecare pas începea realmente printr-o zvicnitură energică, printr-o „aruncare", dar cît de rafinate erau forțele care interveneau imediat pentru a îndulci frînarea și a o transforma într-o aterizare lină, foarte plăcută la vedere ! Era un mers dansant, cum Gornea mai văzuse în București, pe stradă, uitîndu-se pe urmele cîte unei balerine. Putea însă să afirme că gara din Alba îi oferă ceva nou. Fata cea rasată, aflată în preajma casei de bilete numărul doi, avea în plus o fluiditate extraordinară a tuturor mișcărilor, o fluiditate pe care balerinele o consumă, eventual, pe scenă, dar nu și atunci cînd merg pe stradă și cînd, de regulă, nu arată decît o simplă elasticitate. Mersul ei dansant, ființa ei dansantă !

Fata era îmbrăcată în blugi. Purta un jerseu de un portocaliu închis, care i se urca pe gîtul subțire. Iar deasupra avea o scurtă al cărei bleumarin bătea parcă spre un cenușiu de o nuanță mai deschisă decît cel al cizmelor. Erau haine nepretențioase, dar era de ajuns ca ea să facă o singură mișcare, pentru ca totul să devină elegant, perfect.

Probabil că privirile insistente ale lui Gornea erau sesizate de fată : inginerul avu plăcerea să recepționeze cîteva „ochiade". Sau poate, că de fapt, era și asta o iluzie ? Nu se știe. În orice caz, Gornea, cu toate angoasele sale de vîrstă, arăta încă a bărbat. Nu puteau fi îndoieli în această privință. Barba lui neagră, pe care nu apucase să și-o radă, aducea o mărturie destul de convingătoare.

Dar nu aceasta era problema lui. Nu înfățișarea. Într-adevăr, poate că aspectul lui era cel al unui bărbat în putere, poate că era încă „dezirabil". Poate că însăși fata cea dansantă (așa îi veni să-i spună) nu ar considera ridicol un eventual demers al lui. Dar nu asta era problema.

După plăcerea estetică, pe care o încercase minute de-a rîndul, urmărind-o cum se mișcă, el se simți dintr-o dată cuprins de o stare tranzitorie, impură. Nu mai reuși să rămînă la contemplare, își dori să o cunoască și să fie iubit de ea. Nu se putu stăpîni să nu o dorească. Simți, cu un soi de ciudă blazată, cum ieșe din sferele senine ale admirației și începe să combine în minte diferite posibilități de a o acosta.

Iar apoi, după încă un număr oarecare de minute, încă o modificare dată de resimțirea unei slăbiciuni. Nu pot, nu sînt în stare, își spuse. Este prea mult pentru mine, nu pot.

Reîncepu să se uite la ea de parcă ar fi văzut-o pe ecranul unui cinematograf sau al unui televizor. Se sili să o vadă astfel. O privi intens și avu impresia că ea se îndepărtează, ca și cum spațiul destul de strîmt în realitate al gării ar fi început dintr-o dată să se dilate. Ca un leșin de o clipă, dat de o extrasistolă, de o bătaie în gol a inimii, simți că îl străpunge dulcea durere a renunțării.

Dar nu se făcea să o fixeze chiar așa, atît de insistent. El era un om politicos, de felul lui. Își mută încet privirile în dreapta. Văzu pentru prima oară, deși se aflase tot timpul la un metru distanță de el, un chioșc de sticlă, în care se afla o persoană încărunțită. O vînzătoare de loz în plic, care croșeta. Pe chioșc era lipit un afiș. Gornea se apucă să îl citească. Era o listă a unor cîștigători la sistemele loto-pronosport din județul Alba și din orașul Alba Iulia. Unii obținuseră autoturisme. Alții bani.

Se uită, pierdut, la listă. Întinse apoi mîna, mașinal, spre buzunarul scurtei de piele în care era îmbrăcat. Să ia un loz în plic, nu ? Cine știe ? ! Dar nu-și duse gestul pînă la capăt, fiindcă i se înfiripă un gînd ciudat, care la început îi provoacă uimire, iar apoi altceva, un sentiment hibrid, format din presimțirea unei întîmplări extraordinare, care era pe punctul de a se produce, și îndoială rațională : așa ceva nu se poate întîmpla.

Se întoarse încet la locul său, lîngă bara metalică din fața casei de bilete și se uită iarăși înspre grupul celor trei. Fata, iubita lui dansantă, de o oră, de o clipă, își aranjă din nou mesa care îi aluneca în partea dreaptă a frunții. Gornea îi văzu mîna, atît de vie încît avea parcă o existență de sine stătătoare. O dată cu încheierea gestului de aranjare a părului, fata se întoarse puțin spre el și îi aruncă o privire, fără să zîmbească. În atitudinea ei, își zise Gornea ,nu se află nici un pic de cochetărie.

Gornea rămase nemișcat, cu ochii ațintiți spre ea, dar dintr-o dată nemaivăzîndu-o, privind în gol dincolo de ea și de peretele cu decorații ciudate din spatele ei. Un val de căldură urcă în el, miraculos atotputernic. Este posibil, este posibil, este real va fi real, îi veni să strige. Dar nu scoase nici un sunet. Rămase înțepenit, fără să-l mai vadă pe vreunul dintre oamenii aflați în jurul lui, nemaiauzînd conversațiile de lîngă el, surd la zgomotele de motoare care veneau din spatele gării.

Văzu în toate amănuntele o secvență care urma să se petreacă peste cîteva minute, pe care el însuși urma să o trăiască. Nu se îndoi, reuși să nu se îndoiască.

Se văzu înaintînd decis către deschizătura din peretele de sticlă al chioșcului și apoi întinzîndu-i femeii care tricota două monede. Prima de cinci, a doua de un leu. Iar apoi luînd un loz din grămadă, știind de la bun început pe care trebuie să îl aleagă, văzînd că „al lui" are o mică, aproape imperceptibilă strălucire, desigur invizibil pentru oricine altcineva decît el, copilarosul Gornea, inginerul din București, adus de destinul său capricios în holul gării din Alba Iulia, într-o dimineață cețoasă de noiembrie. Se mai văzu rupînd lozul și înainte de a-l desface trăi, cu anticipare, un sentiment de teroare plăcută, dacă așa ceva este posibil. I se păru că vede, cu o clipă înainte de a citi : era lozul cel mare, care oferea un autoturism. Iar apoi, confirmarea. Da, cîștigase. O clipă de ezitare. Apoi întrebarea vînzătoarei din chioșc, zîmbetul ei femeie cumsecade, care a crescut cîțiva copii și este probabil bunică. A ieșit ceva ? Că v-ați albit la față. Gornea, napoleonian, călare pe situație, cuprins de un calm suprafiresc, să zică : nu, n-a ieșit nimic. Ce să iasă ? Iar apoi, cu lozul ținut aproape neglijent în mîna dreaptă, între degetul mare și index, să se îndrepte agale către grupul celor trei și să se oprească în dreptul bătrînului. Nu vă supărați, să înceapă el, ținînd în continuare lozul la vedere, aș vrea să vă rog ceva. Da, vă rog, să zică bătrînul, politicos. Mă numesc Roman Gornea, sînt inginer, și lucrez la un institut de cercetări din București. Celălalt să nu-și spună numele, ci doar să se încline puțin, cu un gest de o eleganță cam deplasată, avînd în vedere ora și locul unde se petrece scena. Fetele să se uite curioase la domnul din Capitală, care este un bărbat încă bine (barba de o zi îi împrumută o anumită expresie de duritate, plăcută la privit). Bătrînul să aștepte cu răbdare. Aș vrea să nu interpretați greșit gestul meu, să zică inginerul, întorcîndu-se pentru prima oară spre fată, spre „fata lui dansantă". Ce gest ? (vocea el, în care Gornea să descopere complicitate amestecată cu tristețe). Vă spun imediat, să se grăbească el. Dar mai întîi, să continue el, sigur de sine, aș vrea să vă spun că omul trebuie să știe și să cîștige, dar și să piardă. Tu, să i se adreseze fetei cu un zîmbet slab, va trebui să dovedești acum că știi să cîștigi. Cum ? (stupoare, dar numai pe fețele celorlalți doi). N-am să mai lungesc vorba. Acum două minute am cîștigat o mașină la loz în plic. Iată lozul respectiv. Ți-l dăruiesc. Îl accepți ? Să fie tăcere. Apoi bătrînul, care și-a cam epuizat mirările vieții, să rîdă a neîncredere, ba chiar oarecum batjocoritor. El, Gornea, să îi întindă lozul, fără nici un comentariu. Bătrînul să-l ia, dar înainte de a-și extrage ochelarii din buzunarul de la piept al cămășii verzi, pe care o poartă pe sub pulover, fata cu figură comună să vadă că necunoscutul nu a mințit și să scoată un mic țipăt. Ochelarii, un tremur al mîinilor, pornit pe neașteptate, care să dea restituirii lozului un oarecare aer dramatic. Fata cea frumoasă să îl privească în ochi, cu mare atenție, fără zîmbet, de parcă ar voi să îl hipnotizeze. El, Roman Gornea, inginer ratat, să se simtă ca un jucător de ruletă care a întors cursul dezastruos al unei seri, al unei vieți. Da, să zică fata. Să-i dea lozul. Și doar atunci să vadă cercul de oameni care s-a strîns în jurul lor. Cineva l-a auzit, bineînțeles, cînd își făcea neobișnuita ofertă. Să zică la revedere și să iasă din gară, să renunțe la rapid, la bilete. Să se îndepărteze și doar într-un tîrziu să întrebe pe unde trece șoseaua către București. Să facă autostopul și să intre în vorbă cu șoferul.

Inginerul nu cumpără nici un loz în plic. Rapidul veni. Întîmplarea îi aduse pe cei trei în același vagon cu Gornea, la numai două compartimente distanță. Călătoria se desfășură normal. Nimic deosebit nu interveni.

Ștefan Râmniceanu : „Tuci pe cimp"

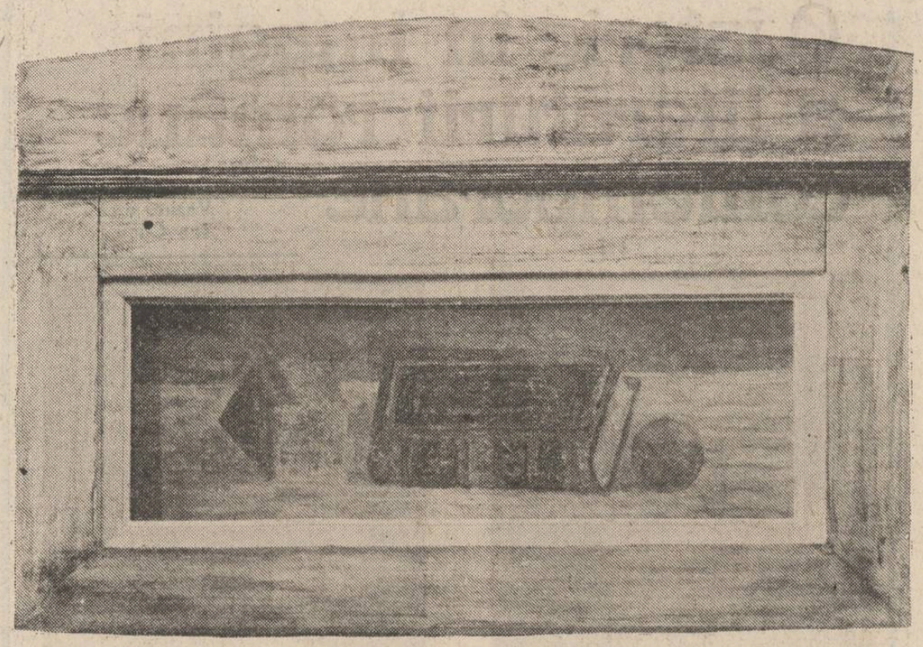

Ștefan Râmniceanu : „Carte cu sferă"

elena ștefoi

Tablou estival (I)

Cad candelabre
din alte planete
peste groapa
frumos colorată
peste monologul
plin de dantele

de ce mi-ar fi teamă
anul din spate – livid
livid și cel următor
pe pragul casei
Sancho Panza doarme demult
înfășurat în patimi și solzi

lîngă tăcerea mea
sleită confuză
de parc-ar simți
îngîmfarea tevii
de pușcă pe-aproape
se zbat punctele cardinale.

În vederea victoriei

Pasteluri fericite
ar trebui să închipuie
mîna mea dreaptă.
Cine dorește să afle
că o forță măruntă
își curăță armele
cu gîndul la ea ?
De jur împrejur
flamuri și dangăt
în cămașa de zale
viperele cuib și-au făcut
dragostea fumegă ghemotoc
între glotă și epiglotă.

nicolae sinești

Văzduh sentimental

Pe partea dinspre mine
Timpul are culoarea
Ochilor mei !

Trecînd,
Îmi alungește privirea
Lăsînd un aer de verde aprins
Ca măduva unui dor vegetal.

Timpul,
Văzduh sentimental,
Pînă unde înainte,
Pînă unde înapoi...
Dinozaur
Ce-mi bea cafeaua
Și-mi mușcă din țigară
Încetul cu încetul
Lăsîndu-mă fum.

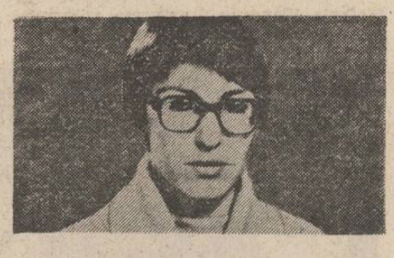

Toți cei pe care
pe ultimul drum i-am condus
ascunși pe-aproape cioplesc
un cal troian pentru mine.

Prin tinere vase de sînge

Înapoi și-nainte :
o grămadă vrăjmașă de aur.
Pe îndelete, cîte puțin,
ea distruge
clasicul organ al vorbirii.
(Oh, văicăreala întunecînd
dealuri și văi, un vierme
între rațiune și pasiune,
dragostea mea,
dragostea mea glorios cocoțată
s-o vadă întreg cartierul !)
Prin tinere vase de sînge
sumbru-plenar
chiuie dihania zilnică.
Și tot ea, cînd lipsești,
îmi dă de pomană :
masca de oxigen,
zicători și proverbe,
sfîrșitul.

Atita poezie

Atita poezie...
Ai crede
Că nimeni nu moare.

Îmi șterg sudoarea
Și se cojește peretele.

Casa plină de răni
Își prelungește gîndul
Pînă la mine.

Un foșnet

Se aude un foșnet

Cerneala
Visează cu mine.

Bat inimii
Un cerc trist.

Tăcere de greier

Scriind poezie,
Puteți asculta
Cum tace tăcerea
Și cum țipă veșnicia.

Îmi întorc privirea
Și se face întuneric.
Mesenii mi-au adormit
Pe nuntă.

Doar timpul
Un greier înzăpezit
Mai strunește viorile.

valeria deleanu

Poem

O arenă de frunze, toamna...
și prea brutal e dresorul
Sînt prima solistă,
sînt numai mîmul
sînt spectatorul
Mi-e teamă de tine
dresor de tristețe...
un bici ruginit e totul...
Nu mai știu să fac declarații de dragoste,
nu mai știu să fac tumbe
nu mai vreau să-mi privesc jocul
Oprește-te...
Am atîtea păduri de colindat
Oprește-te, îi spun...
în vreme ce frunze din rana cupolei cad...
mereu cad.

Îți primenesc fața de zeu orb

Frunze aproape de toamnă
după ce au brumat și azi
în fața pragului
între pas și mișcare.
Vîntul îmi așează ceața în brațe.
Cineva îmi scrie pe chip.
Ziua lipește cuibul de privighetoare.
Și iarăși te întîlnesc jefuit de zîmbet
salutul lasă o diră de răcoare.
Îți primenesc fața de zeu orb.
Ziua lipește cuibul de privighetoare.

Statuia de gînd

Vînt straniu, stîrnit de viori,
ajută-mă c-un cîntec de pahar umplut
și nesorbit...
treacă-ți arcușul prin licoarea amară,
tandrețea mea de toamnă cresteaz-o
c-un cuțit...

Că mi-am lăsat dorul pe vreme-sus
boare curată în patul de iarbă
și nu mai știu de-i mort sau numai doarme,
oricum se cuvine să-i moștenesc iubirea
bolnavă

Oricum se cuvine să-l primenesc
în jalea mea tîrzie și săracă.
Auzi, vînt ciudat, se zvîntă statuia de gînd,
ține cămașa de lacrimi și du-te de-o îmbracă.

Invitație

Poftește, ospătează-te din pîinea neatinsă,
din pîinea descîntată tare frumos
Îți voi aduce o cană cu sînge cald,
ce licoare, iubitul meu mîncinos !
Îți voi aduce flori (siminoc și mătrăgună)
Îți voi culca între coaste
tristețea mea nebună.
Și uite cum te hulesc invitații,
cum îți ocolesc gura crestată de cuțit...
Poftește, ospătează-te
de urît îți ține umbra
de iubit – cel neiubit
Luminări vor arde toată noaptea
bîntuite de morții lor
Poftește, ospătează-te,
tot mai mică-i felia de dor.

Bătrîn, bătrîn a intrat pe poartă

Ținea peste inimă ramul de măslin.
E tatăl lui îmi spuneam, e tatăl lui...
Cele două mii de vieți
le-am hrănit cu pîine, le-am stropit cu vin.

M-a rugat să-i întind mîna
să mă recunoască, să-mi dea un dar,
peste vremea dezlănțuită
deși între noi nu era hotar.

Cu sînge era scris numele tău în palma-i.
În mîna mea inima lui stătea ca un fruct.
Mă uitam la chipul întemeietor
din care tu creșteai neîntrerupt...

plastică

Jocul măștilor

Prezentarea într-o expoziție personală a unui singur ciclu tematic este în sine o operație extrem de riscantă. Publicul tentat să caracterizeze tipul unui demers în funcțiune chiar și de o mică parte din producția prezentă sau trecută a unui artist, în fața unor imagini cu un caracter vădit repetitiv, derivat în mod firesc din exigențele de reprezentare impuse de subiect, nu poate decît să își exprime reținerile de rigoare. Ceea ce pentru un critic poate să apară ca un „exercițiu de stil", pentru public poate să însemne o obositoare lipsă de varietate.

Din fericire există însă și situații cînd soluții aparent repetitive, nu pot împiedica nici critica și nici spectatorii să constate că artistul dispune de un potențial de mijloace valorificabil chiar în cadrul unor variațiuni pe temă dată. În mod chiar paradoxal gama de mijloace cu care se exprimă **Dan Minea** (Galeriile Municipiului) nu este alterată de abordarea picturală a motivului măștii. Cine cunoaște folclorul nostru, străvechile noastre rituri și obiceiuri, știe ce gamă, incredibil de largă, au formele și culorile măștilor, știe, de asemenea că ele exprimă o multitudine de alegorii și reflectă stări, simțăminte, întruchipează caractere. Măștile populare au o puternică pregnanță imaginativă. A reuși transpunerea în termeni artistici a unei situații vizuale cu care deja sîntem familiarizați — iată problema tuturor artiștilor care s-au ocupat de transcrierea picturală a semnificației măștilor. În cadrul unei combinatorii compoziționale eficiente, un exemplu concludent este **Venus și Amor** al lui Bronzino, descendent al lui Michelangelo prin filiera Pontormo, una din capodoperele din Muzeul de Artă al R.S.R. Cicluri de măști l-au făcut celebru în deceniul ultim al secolului trecut pe acel solitar precursor al expresionismului care a fost James Ensor. Spectacolul hilar și trist al lumii ensoriene își avea în mască pretextul generator de imagini. Pictura lui Dan Minea nu cred că are o legătură profundă cu ironismul terifiant al lui Ensor. Avînd avantajul de a cunoaște toate etapele anterioare ale picturii lui Minea, apreciind și sensibilitatea cu care abordează aria largă a problematicii reprezentării — cine ar putea crede de fapt, văzînd aceste tablouri, că autorul lor are o autentică vocație de peisagist, pe linia serioaselor realizări în această direcție din pictura noastră ? — nu pot să nu constat că pentru el masca este chiar obiectul reprezentării și nu doar reperul pentru elaborarea de compoziții cu o semnificație autonomă. Chiar în aceste condiții Dan Minea reușește să ne propună un univers vivace, atractiv, personal. El punctează inteligent pe o anume selecție de imagini. Prezintă ca atare situații plastice pe care le menține în sfera semnificației lor inițiale. Conferă tărie expresiei deveniă mediator între spectatori și situația vizuală reală. Privind pînzele lui Dan Minea te regăsești astfel într-o umanitate doar teatralizată : spectacolul nu a început încă să se desfășoare, el este însă potențial, nu este în act. Figurile nu înfăptuiesc rituri, ci doar își dezvăluie apartenența la anume zone ale biologicului. Zone unde moartea, extazul, tristețea, bucuria sînt stări fundamentale înainte și după orice invocație pe care o bănuim în spatele absenței oricărei retorici. Gestul pictorului, dialogul său cu imaginile se înscriu în zona firescului, a demersului netrucat. Sensul măștilor lui Minea nu este denaturat de prețiozități intelectuale. Pictorul reprezintă, energic, cu tușe ample, construind imagini dinamice cu o vivacitate neostentativă. Lectura pînzelor sale este atractivă ca un spectacol în care privitorul încearcă să identifice rolul-mască cel mai potrivit sieși.

Grigore Arbore

muzică

Artă interpretativă (III)

Dirijorul francez Jean Périsson : **Cunosc deja** Rapsodia I și Simfonia de cameră, **lucrări dirijate mai demult, și am avut acum prilejul să ascult două simfonii enesciene și opera** Oedip. **Cred că Enescu este un poet ai culorii folosite cu deosebit rafinament. Muzica sa este însă în același timp deosebit de profundă și asupra acestor „adîncimi" trebuie insistat cred, în mod separat deoarece există uneori tendința de a asimila culoarea și jocurile timbrale unui peisagism superficial.** Înainte de a-l aborda pe pianistul Horia Mihail, cel mai tînăr participant-solist în Festival (fapt reprezentînd o recunoaștere a valorii și un stimulent enorm), cunoșteam „butada" pe care o reproducem aici circulînd anecdotic în lumea muzicienilor : **Dacă tovarășa profesoară ar fi fost antrenoarea națională** (e vorba de un comentariu la pauză pe marginea partidei de fotbal România — Anglia la București, după o primă repriză „judecată" destul de nefavorabil), **cred că i-ar fi scos pe ai noștri să se antreneze și în pauză.** De acea, nu mai e nevoie să-l întreb cît muncește la pian și cum arată relația elev-profesor (profesor este excelenta pedagogă brașoveană Stela Drăgulin) presupunînd firesc că nu poți munci mult și avea asemenea rezultate decît (ca să revenim la fotbal) în formula de echipă.

— Cum privești aplauzele ?

— Îmi plac aplauzele, firește, însă mă bucur mult de ele numai atunci cînd cred că ele sînt meritate pentru că, mereu, îmi dau seama, pe scenă, unde am greșit, unde am cîntat bine și unde puteam cînta și mai bine.

— Dar materiile și manualele clasei a VIII-a, cum le privești ?

— Îmi plac mult Eminescu și Arghezi. Dar cel mai mult îmi place matematica; știu că și maestrului Mihai Brediceanu îi place matematica (distinsul dirijor, tot brașovean de origine, este autor al unui complex studiu, „Timpul polimodular și artele vizuale", precum și inventator al „polimetronomului"), **ceea ce arată că nu sînt singurul muzician care învață cu plăcere matematica.**

Oprindu-ne acum asupra momentelor de artă coregrafică, insistăm asupra evoluției **Ansamblului de balet „Fantasio"** din Constanța, condus de maestrul Oleg Danovschi, în două seri consecutive pe scena Operetei ; în program, **Baiadera** de Minkus (actul al II-lea), **Toaca** după un colaj ritmico-muzical de Ioan Maxim în coregrafia lui Ion Tugearu, **Rapsodia I** de Enescu, **Carmen** de Bizet-Scedrin, respectiv **Spărgătorul de nuci** de Ceaikovski. Ceea ce impresionează deosebit aici este ținuta de ansamblu, condusă pe adevărate culmi de virtuozitate, precum și fantezia coregrafiei. Ambele componente se însoțesc mînă în mînă: fără o coregrafie inteligentă, atmosfera ar deveni fadă în timp cè o imaginație în lipsa unei adecvate întruchipări scenice creează o senzație de derută. Amintind și unele momente de valoare oferite de balerinii sovietici Galina Sliapina și Nikolai Fedorov în **Lacul lebedelor** și **Giselle**, pe scena Operei, ne oprim la evoluția de excepție a **Teatrului de balet contemporan** din Leningrad, în coregrafia lui Boris Eifman, în **Idiotul** după Dostoievski, **Nunta lui Figaro** după Beaumarchais și un grupaj de sase miniaturi coregrafice. Caracteristică e aici îmbinarea tehnicii dansului clasic cu elemente moderne, înțeleasă nu ca simplă alternare-juxtapunere ci ca depășire creatoare a unor rigori de limbaj ale unei arte-etalon, ridicate de școala sovietică pe culmi incomparabile. Momentele de dans transgresează procedeele arte clasice în sensul că sînt deductibile din aceasta fie prin „adăugiri" ulterioare, extra-stilistice, fie prin contraziceri ferme, clare. În ambele cazuri, originea e evidentă și faptul se poate extinde la multe alte zone : convenția narativă este îmbunătățită, unitatea de limbaj e pusă sub semnul întrebării, chiar și estetica dansului clasic se dilată prin elemente acrobatice sau teatrale și extradansante. Impresia generală este însă de evoluție organică, din complexitatea unei arte-apogeu sore diversitatea unei arte-replici creatoare, servite cu strălucire de un mănunchi de interpreți de excepție.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

IV. Daimonul „iubirii magice" (1)

Tema **iubirii magice**, în proza lui V. Voiculescu, deține un loc privilegiat. De prezența ei se leagă unele din cele mai de seamă performanțe ale scriitorului, circumscrise fantasticului. Prin însuși statutul ei mitico-psihologic (în **Phaidros**, 224 a —245 c, Platon consideră, **daimonul iubirii** a patra formă a **nebuniei venite de la zei**, după nebunia profetică, nebunia telestică și nebunia poetică) iubirea își apropie șansa plonjonului în fantastic pe măsură ce inefabilul coeficient de **vrajă erotică** ce-o însoțește necondiționat intră în stăpînirea a ceea ce se numește **demonism erotic** inscris în tipare epice pe măsură. Într-o asemenea ordine de idei, am văzut cum se prezintă lucrurile în cazul lui Eminescu, Caragiale, Galaction, Agârbiceanu sau Sadoveanu, în a căror proză, de asemenea, **daimonul iubirii** cristalizează în structuri fantastice de-o extraordinară originalitate. Însă, cu V. Voiculescu și Mircea Eliade proza fantastică românească intră într-o nouă virstă din unghiul raporturilor ei cu acest cimp tematic primordial. În datele lui de bază fenomenul vizează efortul oarecum programatic de realizare a unei noi sinteze între filonul magic închis în paradigme subiacente de continut doctrinar-mitic mai mult sau mai puțin lor însele suficiente, de o parte, și sugestiile narative venite din partea existenței umane reale, „subminată" însă de avatarul congenital al propriei memorii mitice, de altă parte. Sigur, nu se poate deci sustine că în ceea ce-i priveste pe înaintasii amintiți un atare efort spre sinteză absentează. Analizele critice de pînă acum sperăm să fi relevat îndeajuns de convingător faptul că de fiecare dată ideatia magică există ca atare — cînd explicit (Eminescu, Galaction), cînd implicit, în sensul unor emanații subtextuale evasiperceptibile la nivelul enuntului (Caragiale, Agârbiceanu, Sadoveanu) — și, că, epic, aceasta beneficiază cu nedezmintită voluptate de materie mitic-folclorică.

Cît despre motivul **iubirii magice**, să arătăm că, exceptîndu-l pe Eminescu, totusi, ceilalti mari înaintasi îl asimilează viziunilor fantastice în măsura în care tensiunea trăirilor afective atinge cote dramatice sau chiar tragice greu de explicat altfel decît prin recurs la straneitatea paroxistică inculcată faptelor și mai ales psihologiei eroilor, în general, conformației lor spirituale. Astfel, simbolistica fantastică a temei, la ei, rezultă mai mult din subconstienta **poetizare ezoterică** a sentimentului decît din asumarea acestuia în virtutea unui **demonism erotic** în totul constientizat, implantat într-un sistem de referinte magice închis în sine, cum se întîmplă la Voiculescu și Eliade. Pe scurt spus, calea parcursă este aceea de la cazuistica realist erotică potentată analitic cu mijloace de o acută funcționalitate magică, la însăși cazuistica erotic demonică ce fiintează exclusiv prin și în materia strict faptică a magicului. Detasîndu-se de conotațiile simbolico-poetice, la rîndul ei, sintagma **iubire magică** dobîndește un statut prin definitie paradigmatic pe care naratorul îl supune celei mai fătise analize critice. Iată de ce, revenind acum la Voiculescu, nu ne vom mira că adesea introducerea în temă capătă forma unui adevărat **symposion** în cadrul căruia obiectul discutiei este supus unei adevărate dispute :

„Spre miezul noptii, ne-am oprit într-o poiană minunată și am stat acolo, cu luna în crestet, multă vreme. Într-un timp, ni s-au părut cîteva lătrături depărtate. Prietenul a suierat semnalele cunoscute la care ciinele alerga nesmintit. Zadarnic. Lătrătura s-a repetat... Ne-am asezat la pîndă. Luna bătea de sus de-a dreptul în capul nostru, îmbătîndu-ne în magia ei ametitoare.

Tîrziu s-au ivit zburînd prin iarba pînă la briu a poienii două fiare. Azor, hirionindu-se nebuneste cu o soată subtiratecă, sfioasă, roscată...

— Vulpea! strigă unul din noi.

— Exact ! Cu o vulpe, întîri povestitorul.

— Asta nu se poate! sări ars unul din ascultători.

— Ce? întrebă doctorul.

— Ciinii nu se împerechează cu vulpile niciodată.

— De ce nu? se amestecă, artăgos, altul. Sînt împrejurări cînd...".

Disputa este desprinsă din povestirea **Sezonmort**, memorabilă prin insolita explicitare antropozoomorfică a cazului de **iubire magică** ce-l are protagonist pe ultraurbanizatul și superintelectualizatul tînăr Charles, scoborîtor, „dintr-un vechi neam de francezi asezat de mult în țară". Gazdă a personajului povestitor, firește, Charles asistă și el la nemaipomenita întîmplare descrisă într-o tonalitate primordială înnecă, de pe acum avertizantă în ceea ce privește impactul asupra eului magic al eroului : „Cu ochii lacomi, prietenul privi îndelung dragostea fiarelor, care pînă la urmă sfîrsiră prin a se împerechea. A fost o nuntă ca în basme. Cu luna sus, copacii ce încercuiau raristea si noi, martori si musafiri. Se vărsau de pretutindeni miresme usor coapte prevestitoare ale toamnei. Usoare mihniri izvorau din copacii scuturînd cîte-o foaie vestedă. Veneau suflări îngîndurate de vînt cu răbufneli de zgomote din pădurile surde sau din satele adormite, unde numai ibovnicii vegheau. Dureri mute izvorau din ierburile mature, niciodată cosite, gătite de scuturare si spicele lor, cu seminte rodnice, ne gîdilau obrazele cufundate în umbră. Se isca din toate un fior, un îndemn, ca un spasm către o împlinire înainte de a-ți da sfîrsitul, fără care viata n-ar avea rost". Canalizarea cursului povestirii în directia impusă de respectivul imoact se produce deîndată, încît alunecarea eroului în capcana **daimonului** său erotic este rapidă si definitivă. „Nebunia" iubirii magice îl cotropește cu totul : „Si prietenul nu se mai sătura privind, ascultînd, pipăind, mirosind, cu un suris straniu înghetat pe gură si o lucire sălbatecă în ochi. Mi-am închipuit că se bucură de plăcerea ciinelui si l-am lăsat pînă ce perechea s-a afundat iar în pădure. Atunci l-am trezit. Adică am încercat, dar n-am izbutit. Rămăsese ca beat si se clătina usor. La înapoiere a vorbit, el tăcutul, tot timpul pînă acasă de formidabila putere a reproducerii, marea zămislitoare a lumii ; a înălțat imnuri iubirii care apropie oglii si topește urile de neam si rasă, prefăcîndu-le, ca alchimistii în iubire. A pledat cauza lui Azor, de al cărui gust mai mult decît îndoielnic mă declaram nemultumit. Si a tunat împotriva gestului slugii care ridicase arma, povestindu-mi o fabulă din **Metamorfozele** lui Ovidiu, cu nu știu ce tînăr pedepsit de Afrodita fiindcă despărțise doi serpi împreunati".

Aici s-ar afla deci sursa absolut necontrolatei pasiuni a eroului pentru nevasta pădurarului Simion, slujnică la curtea sa ; aici și în prezența altui element aparținînd arsenalului magic arhetipal, de data aceasta, înscris în ordinea alcătuirii planetare a cosmosului :

„Nu l-am potolit decît cu un somnifer tare si cu comprese reci pe cap, schimbate des. Cred că făcuse o — cum i-as putea spune mai bine? — o înlunatie...

— Ce-ai spus? întrebai eu.

— O înlunatie... Adică fusese lovit în creier de lumina prea puternică a lunii. Asa cum altii capătă insolatie, sînt persoane simtitoare la razele mult mai magice ale lunii...".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Ștefania Plopeanu, autoarea volumului de poezie „Scrisoarea femeii urite"

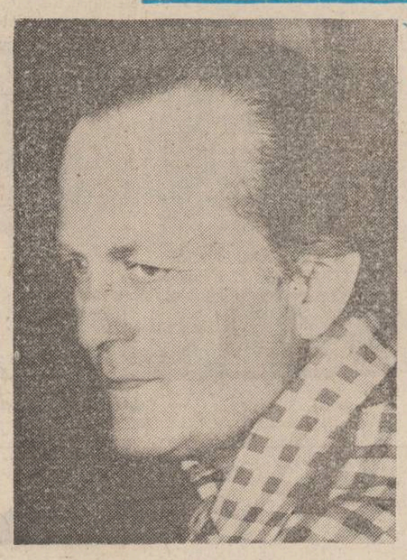

Emil Manu, unul din „membrii generației războiului" în poezie

Un forum scriitoricesc : Dan Tărchilă, Nicolae Dragoș, Grigore Arbore și Costin Tuchilă în timpul lucrărilor

NUMELE POETULUI

Eugen Bela Popa (I)

La propunerea distinsei poete Valeria Deleanu l-am invitat într-una din ședințele Cenaclului nostru pe Eugen Bela Popa să ne citească „doar cîteva poeme" cum ne-a precizat, cînd a apărut, bărbatul delicat și mărunt, cu o voce pierdută, ușoară, abia ca o pilpiire a sufletului. Eram, desigur, curios să descopăr cum poate să scrie poezie un „marginalizat" ajuns la venerabila virstă de 64 de ani fără să fi publicat măcar un vers...

După ce ne-a citit trei pentagrame din cartea sa în manuscris Nouă pentagrame despre marile despărțiri, *copleșiți de forța claudeliană a intonației instaurînd în versete ample o viziune cosmogonică unică, am hotărît cu toții să ascultăm lectura integrală a cărții imprimată pe bandă de magnetofon... și astfel după „audiția" celor* Nouă pentagrame *a urmat o lectură din* Elegii de miezul nopții, *încît trei ședințe la rînd am fost vrăjiți de poezia lui Eugen Bela Popa, o poezie izvorînd natural parcă și resorbindu-se în acel mare suflet al lumii* (pan-psyché) *invocat în spațiul mediteranean de Pitagora și apoi de Platon.*

Pe lîngă cele două manuscrise am mai citit și un eseu neterminat Cu privire la explicație și înțelegere *semnat de Eugen Bela Popa, eseu de filosofie a științei, disciplină spre care mă ispitea cu ani în urmă angelicul savant Octav Onicescu, dar am rezistat, și ca atare nu mă pronunț în cazul de față... Am reușit să aflu din scurtele conversații cu autorul că a făcut de toate, pictură, muzică, fizică, filosofie, poezie, teatru, avîndu-și modelul ideal în acel* uomo universale *al renașterii (care nouă ni se pare a fi mai complet realizat în antichitate prin Pitagora sau Platon la care atoateștiință era dublată, integrată de o conștiință religioasă) și în spațiul cultural românesc în Octav Onicescu sau Ion Barbu, a făcut de toate și nu a izbutit decît să i se transmită la radio niște „scenarii radiofonice"...*

Lecția lui Eugen Bela Popa poate descumpăni, desigur, o mai debilă conștiință juvenilă, dar ne face pe noi să ne întrebăm cum va reuși cultura românească de azi să-și „restituie" valori marginalizate, neomologate public vreodată, de la Petre Țuțea la Dumitru Peristeri, Petru Aruștei, Maria Cerchez și atîția alții...

Socratic, prin seninătate copilărească și inteligență daimonică în dialog, discret pînă la mutenie în îndurarea sorții, Eugen Bela Popa trăiește umilința și gloria ultimului om fascinat de miracolul Cuvîntului care poate deschide ceriurile, „citoyen de l'univers je parle dans l'air" cum zicea Casanova.

Cezar Ivănescu

CENACLUL NUMELE POETULUI. Vineri, 8 noiembrie a.c., orele 19,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de a I.VII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

Scrisoare din mijlocul străzii

Urmare din pag. I

că ăsta e scopul, ceea ce mi se pare un efort fără sens.

Nu scriu toate astea cu iritare. Ci cu un sentiment de pierdere și de tristețe. De risipă. Printre oamenii tineri și foarte tineri care au aderat, parcă de tot necondiționat, la fuga de realitate, la ocolirea ei sterilă, am prieteni. Dincolo de unii indivizi agresivi, surzi, ce refuză dialogul și se ascund în spatele teoriilor din lipsă de har, știu oameni inteligenți și cultivați. Pe care îi bănuiesc talentați. Să fie ei oare atît de slabi, să se creadă atît de fără vlagă încît să simtă nevoia să umble grupați, ca școlarii ce trec strada, în jurul unor formule tehnice seci și evazioniste ?

Am certitudinea că, din punct de vedere al scriitorului, e o mare șansă să trăiești aici și acum. Trăim o experiență rară, extrem de bogată și de spectaculoasă. O perioadă făcută parcă să fie scrisă. Una din acele perioade vii, aspre, intens colorate pe care le poți lua cu mîna și pune pe hîrtie. Și un jurnal dacă ții, și tot iese un roman. Și nu unul oarecare, ci unul zguduitor. Trebuie doar să știi ce vrei să fii. Dacă vrei să fii scriitor și să-ți iei în serios meseria, (misiunea, dacă nu ne e chiar așa de frică de vorbe !).

Nu mă atrage deloc asocierea asta, „proza tînără", sună ca o boală de virstă, ca oreionul sau tusea măgărească. Dar dacă recit numele cele mai circulate ale zilei (o fi și ăsta un criteriu !) Barbu, Băiesu, Bălăiță, Bănulescu, Buzura, Lăncrănjan, Neagu, Popescu, Sălcudeanu, Săraru, Țoiu, Velea (și cer iertare că am mai și omis !) atunci am clar imaginea unei prăpăstii. O prăpastie între tineri și cei (numai cu puțin) mai în virstă. O prăpastie care ține numai și numai de conștiința scriitoricească. Poate că nu toți cei enumerați mai sus au scris cărți mari. Nu poate, sigur. Dar fiecare în felul lui și-a onorat profesia prin implicare directă în realitate, prin curaj, prin tentativa de a face o literatură a adevărului. Și prin roman istoric, și prin roman fantastic, și prin colaj, și amplu poem în proză. Dincolo de rezerve, citindu-i, ai o imagine de amplă și viguroasă frescă. De forță, de adevăr, de talent. Trebuie să spun prietenilor mei că, desigur, curajul realității nu e o categorie sau un criteriu estetic, dar eludarea ei și cantonarea în traforaje de interior este cu hotărîre lipsă de sensibilitate și chiar lipsă de talent. Mai ales cînd trăim o experiență atît de puternică, o realitate atît de incitantă cum e cea contemporană.

Există cîtiva scriitori tineri care și-au asumat integral determinările morale ale profesiei. Nu întîmplător ei sînt și tinerii care au dovedit, deocamdată, talent solid, anvergură literară. Gabriela Adameșteanu prin „Dimineață pierdută" a intrat ferm în linia întîi a prozei noastre. Gabriel Gafița, Ioan Dan Nicolescu, Stelian Tănase, (și aici cred că am făcut omisiuni), au scris romane care, prin ambiția și amplitudinea subiectului, dar și prin valoare, pot fi asociate celor semnate de numele mature sus citate. Ei, totodată, și mă tem că întîmplător, sînt, cu excepția unei scurte, trecute, perioade, scriitorii tineri cel mai puțin prezenți în articleria revuistică. Un roman bun al lui Ioan Dan Nicolescu, de exemplu, „După mine o zi" aproape că nu a fost consemnat prin gazete.

E destul de descurajant, în schimb, să vezi instalate, pe pagini întregi, articole despre cărțulii de tot necomestibile. Și să rămînă „uitate" romane care, fără să fie comerciale în nici un fel, se vînd iute, la pret, ca o valoare ce sînt. Are și cititorul intuițiile lui, filiera lui informațională, mai presus de orice campanie de presă.

N-am nici plăcerea, nici obișnuința unor astfel de scrieri cum e cea de față. Probabil nici îndeminarea. Așa că n-am făcut decît să înșirui niște ginduri neliniștite, mai vechi sau mai noi, într-un fel confuz. Am toată încrederea, însă, că prietenii supărați de rîndurile acestea îmi vor înțelege tristețea și singurătatea, și sinceritatea cu care le-am scris. Cred, din toată inima și din toată mintea ce am, că absența, voită sau nu, într-un timp ca al nostru, e cea mai gravă eroare a talentului. Mai ales cînd se circulă cu 120 kilometri pe oră, în văl de ceață.

La Alba Iulia

Urmare din pag. I

rămîne să mă mingîi cu așteptarea și iarăși și iarăși încerc a străpunge cu privirea caierii de-ntuneric și ceață ; am senzația fierbinte că mă aflu într-o uriașă palmă căreia-i simt bătaia vinelor, pulsarii, radiațiile, fosforul, înțelepciunea ștampilată acolo în spațiul ocrotirii și linia vieții strălungă ; și nu zuruie, nu zuruie nici lanțurile podului de la cetate, nici nu scrîșnesc innebunitor porțile neunse ale triumfului cezar; numai orașul ce se mai poate bănui în fel de turmă de case îngrămădite — ca orice localitate din Transilvania — numai orașul caută drum înspre somn, fără alean, fără melancolii, fără duioșii, mai degrabă sobrietate, tăceri înțelese, ceva toropitor dar nu dulce, ceva picotitor dar nu moale, ceva muzical dar nu exagerat de melodios, abia copacii ce mai foșgăie în fără de contenire-a lor neliniște. Cînd răsuflarea toamnei se-ndură să intre-n repaos, și se îndură repede pentru că întunericimea a și poftit definitiv, se aude clămpănind un lemn sau o pasăre stranie înspre Dealul Furcilor ; și nici un fior, ci numai o seninătate absolută, nici o stringere de inimă, ci numai o atotcuprinzătoare relaxare a firii, nici o învălmășeală, nici o năboire de ginduri, ci numai și numai o sfială adîncă, o copleșire nu ca sub vraja unui alint, ci ca sub bătaia de pleoapă a unui cuvînt fantastic și de neexplicat, de nepătruns, fastuos, poleit cu lumină, impodobit cu nestemate. Și parc-ar fi o sfîșiere, un fel de neputință a cuprinderii timpului în ființă și rațiune, o atingere cu infinitul care frige și doare atît de tare încît e chiar suportabilă. Și e un prag de sus, o poartă care nu apasă acel punct de pe cerul apropiat de la aproapele orizont al nopții inscăunate, dealul clătinător cu Cetatea Albei, cu zidurile mulcomind în beznă, îngroșînd noaptea de toamnă ce așteaptă o bătaie de ceas, impactul cu timpul al unei limbi de ceas — să vibreze aerul cetății ca la o săgeată trasă cu sete. Și parcă tot Bălgradul — s-ar înlumina, s-ar limpezi dintr-odată, s-ar limpezi ca-ntr-o cadră veche, meridională, o bucată de cer cu ochiul unui turn în el. Din adîncimi se ridică, asemeni unui gaz vital al pămîntului, sunetele clopotelor de acum 300 de ani însemnînd în timpanele istoriei întrarea lui Mihai Viteazul pe sub arcadele gloriei. E, poate, o părere, o iluzie, o nălucă ce dispare mai iute decît orice nălucă ; abia dacă se aude șopocăitul apei Mureșului, abia de călătorește cîte-o frîntură de viață domestică din Alba secolului 19 : diligența istoriei pare a înnopta și ea pe trapezul de umbră al unui zid ; și doar ce mai bate pînă în dreptul ochiului cîte un geam luminat dinspre Platoul Romanilor, mai se înalță încă fumegos lunetul-hogeag al unei fabrici ; întunericul se încrețește ; căldura de peste zi s-a cuibărît în pietre și-acuma dă să iasă, afară, în lumina necrezut de săracă, de puțină a nopții, dă colț odată cu jigăniile secrete ale pămîntului. Și fulgeră, fulgeră și mai departe și mai aproape, focul sacru al cerului ce călătorește-călătorește-călătorește suflînd cu lumină de milisecundă împrejurimi, cetate, veac, piatră, ruinuri, monumente, noaptea ce pare a nu se mai da urnită spre geana zilei. Numai dumneaei, numai dumneaei memoria rămîne în culcușurile cele mai tainice și nimeni, dar nimeni n-o vede ; stă acolo în adîncuri ca o ființă de poveste probînd mereu și iar mereu rochia cu trenă a istoriei. Nimic, nimic, dar nimic nu poate tulbura hotarul de sentimente al unei seri de toamnă la Alba Iulia !

Rostul cuvintelor umile sau trădarea paideei

Urmare din pag. I

gistral în altă direcție, aceea de a reda filosofiei **„popularitatea"**. Termenul nu trebuie să ne sperie ; el are o respectabilă „istorie" în istoria filosofiei. În primul rînd a constituit însăși condiția filosofiei pe vremea părinților noștri spirituali, grecii — dar aceasta a fost total și definitiv pierdută. În fața „specializării" crescînde a limbajului filosofic reacțiile au fost numeroase și profunde, venite chiar din partea slujitorilor filosofiei : a fost, de pildă, cea franceză, ilustrată de un Fontenelle, cam trivială, ce-i drept dar a fost și cea a romantismului german, adusă la o expresie de mare forță de un Schelling. Ceea ce la romanticii germani rămîne însă doar o pledoarie pentru Suflet și un **proiect** de reinoire a filosofiei în numele acestuia, duce la împlinire Noica, mai mult sau mai puțin involuntar, ce-i drept.

După ce a încadrat astfel demersul noician prin raportare la o întreagă mișcare de idei din gîndirea filosofiei europene, Liiceanu poate da și verdictul final : „În locul unui model de **cunoaștere pură**, obținut prin efortul solitar al gîndirii, opera lui Noica ne propune un răspuns la întrebarea **ce înseamnă filosofia în perspectiva sarcinii urgente de spiritualizare a vieții"**.

Păstrînd proporțiile, această metodă de interpretare și evaluare ne aducé aminte de obiceiul mult timp la modă în antropologie de a descifra gîndirea „primitivilor" prin raportare la aceea a copilului „civilizat" (adică european). Etnocentrismul (europocentrismul în cazul de față) este firesc ca reacție **spontană** și necritică din **interior.** Mai puțin explicabil este ca **opțiune** critică din **exterior,** cum este cazul la Liiceanu — și nu numai la el. Căci, pe de o parte, cultura română, aparținătoare la zona mai largă a culturii sud-est europene, rămîne, în multe privințe, „exterioară" culturii occidental-europene iar, pe de altă parte, comparația cu aceasta, firească și necesară altminteri, trebuie să rămînă o comparație și să respecte prin urmare regulile elementare ale acesteia. Altfel spus, un produs al culturii române nu poate fi evaluat prin raportare **directă** la un produs al altei sfere culturale, ci doar prin medierea **cadrelor de referință** ale celor două culturi în care produsele respective își află adevărata lor **semnificație.** Cu alte cuvinte, a-l interpreta pe românul Noica prin recursul la germanul Schelling, **făcînd abstracție de cadrele de referință diferite ale celor doi creatori,** este, în cel mai bun caz, o naivitate metodologică.

După ce Liiceanu ni l-a înfățișat pe Noica văzut, ca să spunem așa, de „dincolo de Carpați", să vedem deci cum ar arăta el văzut și de „dincoace", pentru că abia după aceea să ne putem hazarda în judecăți generale.

A existat dintotdeauna în gîndirea cultă românească atracția acelui „ingenium perenne" pe care îl invoca și Noica — și îl amintește și Liiceanu. În forma sa mai de suprafață și banalizată în timp, aceasta s-a tradus prin „cultul poporan", prin recursul generic la „cultura populară". În formele sale mai „specializate", această căutare s-a chemat, după caz, etnopsihologie la Hașdeu, dar și la Rădulescu-Motru, etnografie la Vîlsan sau Mehedinți, sociologie la Gusti sau istorie la Iorga, chiar și noologie abisală la Blaga etc. Fără o etichetă particulară demersul este însă mult mai larg. Semnificația sa generală — pentru a o putea cuprinde într-un singur cuvînt — o vom numi **etnomaieutică.** Justificarea sa, la fel de generală, poate fi indicată aluziv prin formularea laconică a lui Rădulescu-Motru, sugestivă ca replică : „Le style c'est le peuple". Mai precisă este formularea lui Blaga, preocupat de descifrarea „apriorismului românesc", a ceea ce Mircea Vulcănescu avea să numească „calapoade de gînd". Căci convingerea generală este că există un astfel de apriorism etnic (cultural), ce modelează specific gîndul despre lume, că universul este o reprezentare a cărei croială nu este „general umană". În spatele provincialismului conjunctural este descoperită deci o **„regionalizare ontologică"** esențială, care conferă relativa autonomie locală a rostului.

Acest „apriorism" este un dat, este Ideea nerostită inteligibil. Scoaterea ei la iveală și „rostirea" ei sînt condiția trecerii de la forma „etnografică" a culturii la cea „cultă". Iar depozitara acestei Idei este gîndirea colectivă. În acest sens „rostirea" Ideii este operă „etnomaieutică" : „Nu este atît vorba să inventăm ceva, cît să descoperim ceva care este în noi înșine, o reacție a noastră tipică" — spune Mircea Vulcănescu. Această Idee, acest „apriorism", acest „stil" dătător de măsură trebuie descoperit și rostit tocmai pentru că există. Altminteri putem rămîne autentici dar gingavi.

Demersul etnomaieutic se continuă astfel firesc în **paidee,** căci prin definiție el nu este doar explicativ ci constructiv. El aduce Ideea la sine pentru a se ridica pe sine la Idee. De aceea ipostazele etnomaieutice românești, de la etnopsihologie la noologia abisală s-au însoțit de un demers pragmatic, de „pedagogie a nației". „Etnopsihologia este chemată să servească, într-un viitor apropiat, drept știință de bază pentru educația și conducerea politică a nației" — afirma sentențios Rădulescu-Motru, iar pentru Vîlsan etnografia este „un mijloc de educație națională" ; chiar și noologia abisală este „menită poate unui destin pragmatic" — sugerează Blaga. Iar ce ajunge această idee la Gusti este prea bine cunoscut. Dialectica coboritoare a etnomaieuticii este pentru toți singura cale spre demersul paideic suitor spre valoare și originalitate.

După această scurtă rememorare să vedem deci ce am putea spune, la rîndul nostru, despre demersul lui Noica. Primul lucru pe care îl putem afirma este că ne apare ca un demers **firesc.** Greu de găsit încrîncenarea personală sau vocația definitorie a „purității", fie ea și în cel mai bun sens al cuvîntului, de vreme ce întreaga sa traiectorie spirituală se împărtășește dintr-o **atitudine intelectuală comunitară**, nu numai răspîndită, ci funciară : „Nu eu am urmărit o idee, ci ea m-a urmărit pe mine" — îi replică Noica lui Liiceanu în scurtul comentariu ce însoțește studiul acestuia. Mai departe, acest demers nu este numai firesc, ci și complet și consecvent, de la „etnomaieutică" la „paidee" (doar Gusti, în ordinea rostului a mai realizat o traiectorie atît de completă). În ordinea rostirii, Noica alege, pe drumul deschis de Vulcănescu (ca precursor mai virstnic trebuie amintit și Hașdeu) modalitatea „etnomaieutică" cea mai fecundă și mai adecvată : dialogul direct cu Limba, adică cu însăși Ființa etnică. Pe această cale șansele de a scoate la iveală „bîntuitorul „apriorism" constitutiv sînt maxime. Și Noica l-a scos la iveală pe „întru".

Tot acest demers, în etapele sale consecutive, este antrenat doar de propria sa logică internă. Pentru ca lucrurile să fie complete nu mai lipsește decît promisa Logică, prin care „aprioriSmul regional" să-și dea regulile de generare indefinită de judecăți și viziuni fecunde despre lume. Și prin aceasta s-ar încheia și actul paideic, care nu se rezumă, cum crede Liiceanu, la o simplă magistratură, la relația interpersonală maestru-discipol, ci este o operă ce se realizează prin și pentru comunitate.

Nu „voința de sistem" l-a împins pe Noica la toate acestea, ci consecvența filosofării pe singura cale onestă și cu șanse de a fi cu adevărat creatoare ce există pentru un ginditor român, cale pe care mulți s-au rătăcit, ce-i drept dar și mai mulți, se pare, au abandonat-o fără măcar să încerce și condamnînd-o din principiu.

Rămîne însă de lămurit acuzația principală : refuzarea posibilității de „cunoaștere pură", de filosofie în sensul deplin al cuvîntului și cantonarea scrierilor lui Noica în domeniul cugetărilor pentru Suflet, al filosofării ce vizează „popularitatea". Să ne întoarcem însă puțin la greci pentru a căuta sprijin în elucidarea acestei probleme. Chiar Liiceanu ne amintește că „personajul socratic coboară condiția filosofiei la nivelul ignoranței universale, făcînd ca filosofia să se nască nu din concepte și teorii, ci din limbajul cel mai precar, acela pe care-l folosea Socrate și despre care, în Banchetul, Alcibiade spune că era limbajul cărutașilor, al cizmarilor și al tăbăcarilor". Dar acesta a fost un miracol, „miracolul nașterii celor mai înalte sensuri prin cele mai umile cuvinte (pe care) filosofia nu l-a mai cunoscut niciodată". Ceea ce a fost posibil în cazul grecilor nu mai este posibil acum și nici într-un caz nu este posibil pentru noi — și Liiceanu refuză culturii române chiar dreptul de a încerca, în numele unei perverse lucidități ce ne va permite, odată atinsă, să ne asumăm cu seninătate propria impotență.

La o privire mai atentă însă, miza „jocului secund" al filosofiei lui Noica apare ca fiind aproape identică cu aceea care a stat în fața vechilor greci, doar că în locul „miracolului" trecerii de la mythos la logos asistăm la ceea ce s-ar putea numi miracolul trecerii de la ethnos la logos. Diferența este aceea dintre maieutică și etnomaieutică, dintre premiza grecească : „Ființa este" și cea noiceană că „trebuie pornit de la individual pentru a spune și altceva decît că Ființa este". Iar „miracolul" este acela comun al nașterii unui limbaj specializat într-o Metaforă vie, purtătoare a unei viziuni autentice despre cosmos. Căci orice limbaj „specializat" nu se poate naște decît din Metaforă, ca esență vie a Limbii și atitudine cognitivă inconștientă a unei comunități. Și tot la metafore se recurge, provizoriu, atunci cînd limbajul „specializat", fie el și al „maturei" fizici, se află, surprins, în fața ininteligibilului — ne atrage atenția Paul Anghel („Permanența principiului Yin").

Mircea Taflan : „Peisaj"

Acesta a fost sensul ascuns al tuturor demersurilor „etnomaieutice" românești. Și dacă „nașterea" este atît de grea este pentru că ne grăbim să o luăm, de fiecare dată de la capăt. În fața lui Blaga ne-am încîlcit în jocuri de cuvinte de genul „filosof-poet și poetul-filosof" ; și am luat-o de la capăt, fără a mai încerca să vedem ce se ascunde în profunzime, dincolo de astfel de etichetări ambigue. În fața lui Noica vorbim de „popularitate" și-l admirăm cu condiția să nu-l urmăm. Dacă există cu adevărat o „infirmitate" culturală, atunci aceasta constă în imposibilitatea de a face cu adevărat școală. Or, „miracolul" nașterii limbajelor specializate presupune, pe lîngă geniu individual, anonimatul redundanței culturale. Acest „miracol" ni-l refuzăm din lipsa umilinței creatoare de cultură care se cheamă emulație și discipolat și lăsăm ca acesta să ne poarte totuși, în pofida noastră parcă, mai departe.

Cum nu a înțeles Liiceanu, privilegiat al sorții, că ceea ce a trăit a fost tocmai inițierea într-un astfel de miracol ? Este miracolul oricărei așezări matriciale a cugetării, care nu poate purcede altminteri decît la „limbajul cel mai precar". Indiferent de destinul ce va fi să-l aibă această în-temeiere, **acesta** este destinul nostru și **această** responsabilitate a întemeierii trebuie asumată. Ea nu este nici invenția și nici opera lui Noica, ci, după cum am încercat să sugerăm, constituie demersul **firesc** al cugetării române moderne. Noica a urmat însă acest demers parcă mai consecvent și mai în profunzime decît alții, astfel încît, indiferent de rezultatul final al jocului, de la Noica ne va rămîne cel puțin regula jocului sau Calea. Și căutarea unei astfel de Căi nu este desuetă, nici dovadă de orgoliu condamnabil, căci cunoașterea nu progresează prin însumare simplă pe o singură traiectorie, ci prin viziuni rotunde ce dau tîrcoale veșnicului inefabil. Orice viziune **autentic** rotundă este un progres al Cunoașterii și astfel poate fi și viziunea născută din „apriorismul românesc".

Această bună vestire o așteptam cu toții de la Liiceanu, prim-inițiat în miracolul acestei în-temeieri. În locul ei însă, discipolul și-a făcut o datorie de onoare din a striga lumii întregi că totul este o iluzie. În loc să facă cunoscută Calea, bruiază potecile, în loc să continue demersul îl falsifică și ne sugerează calea resemnării. Și imaginea pe care o vinde lumii găsește cumpărători, căci mai degrabă lui i se poate aplica „paradigma feminină a auditoriului", dar în sensul cel rău al „popularității", care obține doar epatarea duduilor veleitare.

POST RESTANT

CONSTANTIN POENARU, București : „Fîntina" este o schiță excelentă, care arată că nu v-ați pierdut timpul prin atîtea meserii și prin atîtea limbi străine (12, dintre care 5 atestate). Credem că nu veți debuta niciodată, deoarece ați depășit de mult acest prag. Treceți pe la redacție înainte de a trece, noi, pe jos, prin Vîlcea. Cu proză.

VALENTIN POPA, Brăila : „Contagiunea" este o povestire interesantă atît prin abilitatea montajului epic, cît și prin minuțiozitatea descrierii. Planul propriu-zis este simplu : un tînăr cercetător care aspiră să intre într-un colectiv de „matematică socială" îi prezintă profesorului o teorie profund originală (pe care acesta, departe de a reprezenta „vechiul", i-o apreciază, refuzînd însă să-l integreze în echipă din cauza scepticismului contagios al tînărului) : **„...nu, într-adevăr, nu sînt singurul, dar scepticismul meu, spre deosebire de al altora, este, din nefericire, contaminant și nu numai scepticismul, adaugă el, ci tot ce emană din persoana mea, apoi se apucă să-mi înșire cîteva exemple, bunăoară, cică, un simplu guturai pe care îl aduc în institut face în cîteva ore să crească vînzările de batiste de la magazinul de mărunțișuri din colț...".**
Deodată însă cursul prozei se schimbă, eroul mănîncă peste afumat și nu poate să mai scape de mirosul lui, ba mai mult, i se pare că îi impregnează și pe toți ceilalți din jurul lui (inclusiv pe iubită) cu el ? ! Fraza e amplă, frumoasă, dar mira.: mira e prea mică. În schimb, în „O după-amiază confuză" lucrurile se schimbă mult în favoarea dumneavoastră, deși atmosfera e prea apăsat mohorîtă, iar celelalte personaje, în afara celui principal, sînt situate prea net între alb și negru : **„Mergînd, Pertian (n.n. — ce nume ? !) își simțea sufletul năpădit de o presimțire neagră. Se va întîrzia, fără îndoială, din pricina costumelor (e vorba, evident, de serbare) și, cum vina îi aparține, în întregime, va fi calul de bătaie al directorului în toate ședințele de analiză, un an de zile de aici încolo, îi va prii de minune, ce mai, și-așa directorul nu-l prea avea la inimă și-i pîndea cu o insistență penibilă orice mișcare doar-doar va comite vreo greșeală, adică vreo abatere de la regulamentul de ordine interioară...".** Mai trimiteți, ca să pregătim debutul, și cîteva date personale.

C. C. PLATON, București (?). Scrieți : **„Vasile V. Pantea, un tînăr ardelean cu perspective și-un pedigreu excelent, abia împlinise șaptesprezece ani, cînd, dînd la facultate, reuși dintr-un foc. Anii cei mai frumoși, cum pe drept cuvînt sînt numiți cei ai studenției, trecură pe lîngă el ca un vis minunat"** Etc. etc. etc. Oricum, aveți haz, deși povestirea dumneavoastră se vrea dramatică și tristă. Evitați, dacă mai puteți, aforismele proprii, sînt atîția alți autori celebri de aforisme la fel de celebre. Și mai ales nu mai fiți atît de sigur că proza se poate identifica pînă la urmă cu povestea de pahar, ca să treacă timpul. Dar, mai trimiteți.

ANGHEL TRANDAFIR, București. Deci un sublocotenent abia ieșit din școala militară primește ordin de la un general-moșier, în 1907, să împuște șase țărani băjeniți. El îi pune să-și sape singuri groapa comună și... urmează „surpriza" : totul nu este decît teatru, de fapt sublocotenentul îi eliberează pe obidiți, înscenîndu-le o falsă execuție. Stilul este și el „dramatic", se schimbă replici, întrerupte ici și colo de descrieri sumare ale personajelor. Nu.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (VIII)

După cîte știu nu cunosc pe nimeni în Mongolia așa că rămîn siderat o clipă și întreb totuși curios cine este la telefon.

Mi se răspunde că e cineva de la Ambasada română, nu contează cine, că sînt așteptat de două zile și că tovarășul ambasador dorește neapărat să mă vadă.

Mărturisesc că nu sînt prea obișnuit cu asemenea **politețuri** și că în scurtele-mi peregrinări internaționale astfel de abordări au fost mai rare.

În general cetățeanul român sosit în străinătate sună el la ambasadă și nu invers. Iată însă că se întîmplă și minuni.

Fixăm ora șapte dinspre seară.

Gazdele mele se retrag nu înainte de a-mi preciza că pe la trei, trei și ceva, sînt așteptat la Uniunea Scriitorilor pentru o vizită protocolară.

Rămîn singur. Desfac geamantanele pline cu o serie de lucruri inutile, încerc să mă familiarizez cu odaia, pun poza fetiței pe birou, patru sau cinci coli de hîrtie albă și cu oarecari îndoieli intru în baie.

Fac un duș fierbinte, revigorant și abia după aceea contez pe capacitatea mea de adaptare. Țăran-țăran, nu atît la propriu cît și la figurat, simt o dorință arzătoare de-a evada din mica și eleganta carceră hotelieră.

Ies în holul spațios flancat de fotolii adînci, dau cheia la recepție, cumpăr patru ilustrate

Mircea Taflan : „Toamna în Deltă"

mari și late pe care hotărăsc să le pun din prima zi spre a nu fi obligat, ca în alte multe dăți, să le expediez din București și mă îndrept spre micul magazin de artizanat și suveniruri amenajat într-un colț. Este, ca un făcut, în inventar !

Nu are cine știe ce sau cel puțin nu obiecte care să mă intereseze în mod deosebit. Două-trei măști cu trăsături grotești, mănuși, un fel de vase stilizate semănînd a ploscă, zmălțuite și de bun gust, port-ochelari cu motive naționale, discuri, bastoane colorate, truse de manichiură, bomboane, baloane pentru copii, stilouri și curele subțiri, din piei, ieftine și plăcute la vedere.

Ies în plin soare, traversez un parc înviorat de pini pitici și migrez spre bulevardul care se deschide în fața mea cu forfota lui pitorească de mașini, pietoni, alte atelaje și camioane din decenii dispărute.

Sînt solitar, liber, dezorientat și dornic să văd cu ochii mei o capitală pe care rîvneam în secret s-o cunosc și care acum mi se dezvăluie reală și fără mistere.

Trec un pod pe dedesubtul căruia se spulberă în valuri repezi rîul limpede, rîu plin de pești ageri de munte, ușor de prins dacă ai unelte și sîcîit de căldura soarelui necruțătoare care pică perpendicular dinspre bolta gata s-o atingi cu mîna, intru într-un fel de magazin alimentar îndemnat mai mult de mirosuri decît de firmă.

E o devălmășie de oameni și sortimente, un fel de forfotă primordială și în fața raioanelor heteroclit aranjate rămîn pentru o vreme descumpănit.

Cumpăr în consecință, după ce memorez costul fiecărui produs în parte, următoarele mărfuri : cinci pachete de țigări bulgărești, B.T. cartonate, una bucată plăcintă rotundă rumenă și tare, nedespicată de lucrarea mea dentară executată de pictorul Alexandru Boanchiș, ot Arad-Micălaca, una apă minerală din Gruzia băută pe loc și fără menajamente, o pungă de mici crutoane care seamănă cu ceea ce la noi, pe vremuri se numea **prefront**, (dac-o pui în prastie nu te mai cunoaște) și o juma de kil de bomboane asortate și colorate, (dropsuri, rolsuri și drajeuri, pentru fete mari jeleuri) și un cîrnat de oaie atît de picant încît multă vreme am strănutat din pricina lui.

O foame de zile mari, „foame ancestrală" cum ar zice nevastă-mea, mi se făcu deodată și drept urmare am intrat într-un fel de restaurant-expres în care mirosea a oaie pe gustul meu și unde am ingurgitat un pilaf cu sute de bucățele de carne prăjită și-am plătit o sumă de nimic și nici măcar n-am folosit furculița.

(Domnule, mi-a scris cineva din Slobozia, ce o tot tragi cu Mongolia asta ? Ne spui sau nu ne spui ce-ai făcut, că de șapte numere ne plimbi explicînd ce ți s-a întîmplat pe aeroporturi și pe avion. Ce-i cu stilul ăsta ? Păi ce, noi dăm bani pe revistă să-ți aflăm dumitale gusturile voiajore ? Treci la subiect și zi ce și cum, și cîtă suprafață, și ce densitate, și cît pe cap de locuitor, că de aia te-a trimis cine te-a trimis...).

Tocmai asta vroiam să spun. După ce mi-am terminat micul dejun, asezonat, picant și mai ales „ciobănesc", mi-am continuat drumul spre capătul bulevardului în mînă cu plasa de plastic în care aveam inclusiv atotmirositorul cîrnat.

Se terminaseră blocurile, un fel de cuburi de patru etaje și brusc, am cotit-o pe o stradelă iscată după paravan de scînduri care îmi dezvălui o lume absolut insolită.

Sute de iurte legate una de alta, unite prin curți și cărări întortochiate, iurte-iurte, cu mici acareturi aferente, cu bătătura fără pic de iarbă, cu cîini patrulînd suspicioși și vigilenți pe la porți.

Cei mai mulți dintre cunoscuți m-au întrebat dacă am dormit **în iurtă** și am băut **cumîs**. Cam asta se știe despre Mongolia. Cred că e cazul să fac o descriere cît de cît inteligibilă a acestei **case mongole** a iurtei, despre care s-a fabulat și se vor fabula atîtea.

Imaginați-vă că seamănă cu un circ în miniatură, indiferent că e vorba de clădirea betonată a circului din București sau de una itinerantă ridicată pe stîlpi de lemn uniți spre împlinirea cupolei rotunde.

Are perfecțiunea unui cerc, utilitate maximă, spațiu suficient, o neasemuită sobă care tronează în mijloc, căptușeală de pîslă și avantaj de **instalare** și **demontare** ultra-rapide. E un fel de termos păstrător de temperatură ; nu tu frig, nu tu cald, nu tu calorifer, nu tu alte mofturi.

Pur și simplu cît încălzești atîta ai și cît răcorești atîta păstrezi.

Dacă mai adaug și faptul că am văzut iurte „ultimul răcnet" cu mobilier croit pe rotund, cu televizor, frigider, telefon și alte... „dependinte niente", pot să zic că am văzut locuința ideală a păstorului nomad iute mergătoriu dintr-un punct în altul dar și păstrător crîncen al tradiției ancestrale.

Iurta este, în ultima instanță, acoperișul cerului adaptat la necesități terestre, o jumătate de sferă în care pămîntul se întîlnește cu aerul și ține în puntea de contact o familie. Cam asta este iurta...

Dacă ar fi după mine, mîine dimineață m-aș instala la marginea Bucureștilor într-o asemenea locuință chiar și dacă din simplă fantezie. N-am avut destui **tugrigi** să-mi procur una.

Astfel că furat de pribegii turistice m-am avîntat, zic, pe una din stradelele laterale.

În fața mea, sute de acoperișuri mă așteptau somnolînd cu fumul lor subțire. Țipenie de om...

Grupuri curioase de copii urmărindu-mă din colțuri, bătrîni placizi cu privirea oblic-pierdută, capre roșietice scrutîndu-mă timp și rumegînd.

Și deodată am împins o poartă abia ținîndu-se în balamale și am pătruns în curte. Distanța dintre mine și intrare era, să zicem, de aproximativ zece metri. Nici o mișcare. Nu tu orătănii, nu tu o găină, nu tu o rață, nu tu o curcă, nu tu o buruiană, nu tu un fir de iarbă, nu tu nimic...

Schimb plasa dintr-o mînă în alta și încet, ca pe un pod de gheață, cu precauțiune, înaintez spre iurta care fumegă stins.

Și atunci, adică în clipa următoare, mi-am dat seama ce înseamnă să ai la îndemînă un cîrnat iute mirositoriu și să fi fost cît de cît silitor în anii în care limba lui Voltaire nu ni se preda din motive independente de voința noastră.

Adică de voința celor din generația mea...

Mircea Micu

Mircea Taflan : „Iarnă"

PROBABIL/POSIBIL

Lucian Merișca: „Primăvară nucleară"

Zăpada era tot mai moale și, într-o zi cu vînt, începu să se topească. Apa picura din streșini și se aduna în bălți lîngă pereții caselor.

Fusese o iarnă lungă și grea ca niciodată, iar zăpada căzută se ridicase pînă la un metru. Băgă mîna și luă un pumn de cristale mari, sferice și sticloase. A strîns pumnul și apa rece a șiroit pe dosul mîinii, înghețîndu-i-o.

Pe douăzeci și opt martie ieși soarele și cerul era albastru așa cum uitase că este. Printre insulele de zăpadă de pe dealuri se scurgeau fire de apă. Pîrîiașele se umflaseră și curgeau grăbite și miloase.

Trecu martie și se făcu căldut. Bălțile nu mai înghețau noaptea și, din cînd în cînd, se putea lăsa geamul deschis. Dimineața, se uită afară, pe dealuri, pînă departe, ca să vadă covorul de fire proaspete de iarbă pe care-l așteptase. Dar pămîntul era negru și încă îmbibat de apă.

În mai, pămîntul se uscase de tot. La sfîrșitul lunii plouă, apoi ieși soarele, dar iarba nu răsărise încă. Întinse mîna și pipăi o crenguță — era netedă, fără muguri.

Veni iunie și copacii rămaseră cenușii și uscați. În iulie și august, sosiră furtunile de vară și copacii bătrîni și găunoși se prăbușiră.

Dar pămîntul continua să fie negru, iar în păduri căzură și ultimele frunze uscate care rămăseseră agățate de anul trecut pe crengi. Nimic nu înverzi, nu ieși nici o floare, nici un fir de iarbă.

În septembrie, nu se întîmplă nimic. Și nici în octombrie. Numai din cînd în cînd, treceau valuri mari de ceață. La începutul lui noiembrie, însă, începu să ningă. Apoi veni viscolul și pămîntul negru și înghețat se acoperi cu o saltea albă de zăpadă ; atunci fu din nou frumos.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXXI)

Pacea străzilor

Ar trebui să ne gîndim mai mult la ceea ce obișnuim să numim civilizația străzii. Și asta pentru că o oră sau două pe zi, ori poate chiar mai multe, viața noastră se consumă pe stradă. Este un univers în toată legea, cu farmecul, specificul și problemele sale și numai de noi depind curățenia sa materială și, mai ales, cea morală. Strada face parte din biografia noastră, i-au închinat versuri poeți precum **Eminescu, Bacovia** și **Arghezi**, a fost imortalizată în cîntece sau chiar în pelicule cinematografice, poate fi iubită sau urîtă, dar în nici un caz ignorată. Un mare romancier, l-am numit pe Stendhal, și-a dorit toată viața ca, atunci cînd îi va suna ceasul, să moară pe stradă, întrucît a iubit-o atît de mult încît a considerat-o un fel de a doua casă. Dorința i s-a împlinit întocmai, printr-o ciudată concesie a destinului. Strada înseamnă forfotă și comunicare, energie și așteptare tihnită, într-un cuvînt, strada înseamnă viață. Din păcate, nu întotdeauna avem motive de bucurie și, în pofida unor eforturi reale pe care le facem cu toții, străzile marilor orașe sînt încă poluate, din multe puncte de vedere. Pentru că există și

Desen de Sabin Ștefănuță

o poluare morală, care uneori este mai dăunătoare decît fumul țevilor de eșapament. Departe de a fi caracteristice pentru frumoasele noastre orașe, toate aceste neajunsuri sînt însă reale și sîcîitoare și, fără prea mult efort, ele pot fi eradicate. S-a vorbit de pildă, de nenumărate ori, despre proasta educație a unor conducători auto, care te sfidează din mașina lor, nu-ți dau prioritate, și așa mai departe. De multe ori, legile de circulație există pentru unii șoferi numai atunci cînd simt prin preajmă vreun agent sau vreun radar, pe care, din prudență, zgîrcenie sau frică, sau din toate acestea la un loc, le respectă. În rest, lumea e a lor — nu mai există nici trecere de pietoni, bălțile de pe carosabil sînt parcă înadins căutate pentru a ți se face baie din cap pînă în picioare, demonul vitezei pune stăpînire pe ei de parcă ar fi la o întrecere de carturi pionierești pe aleile parcurilor. Pe de altă parte, nici pietonii nu se lasă mai prejos, au și ei un cuvînt greu de spus în încurcăturile care se mai creează uneori, la ore de vîrf, prin intersecțiile marilor orașe. Obișnuința este, în unele privințe, mai puternică decît legea de circulație. Există unele zone în București unde, de mai bine de un deceniu, s-au pus semne de trecere interzisă pentru pietoni — exemplul cel mai la îndemînă este porțiunea din Calea Victoriei ce se află în dreptul Bisericii Kretulescu. Ei, bine, cred că nu există minut pe zi în care pietonii să n-o ia pe miriște, cum se spune, la întîmplare, peste toate semnele de interdicție existente. Acela este vadul lor, de zeci și zeci de ani, și nimeni nu-i poate convinge că, dacă mai merg vreo 30 de metri, vor găsi o adevărată trecere de pietoni, cu zebră și semafor în toată regula. Înclin să cred că, în multe privințe, noi nu avem încă o educație permanentă a străzii. Am să relatez o istorioară amuzantă, petrecută în urmă cu cîțiva ani. Mă aflam cu un grup de ziariști români, într-una dintre marile capitale europene. Veneam de la un spectacol de operă, noaptea tîrziu, cînd mai era puțină lume pe stradă. La un moment dat, vedem în depărtare doi cetățeni care traversau absolut la întîmplare, de fapt oblic și în nici un caz pe la semafor, care arăta și culoarea roșu, de altfel. Ce-i drept, nu se vedea nici o mașină pe autostradă, dar toată lumea aștepta la stop, din obișnuință, din dorința de a-și exersa reflexul, din corectitudine. Privindu-i pe cei doi temerari, care făceau notă discordantă cu precizia de mecanism a orașului, am spus mai mult în glumă decît în serios : „Ăștia trebuie să fie români de-ai noștri !" Nu mică ne-a fost mirarea cînd, ajungînd în dreptul nostru, i-am auzit vorbind, într-adevăr, românește. Desigur, am stat pe urmă la taifas, ca tot românul, am făcut mare haz de întîmplare, dar coincidența, dincolo de latura sa amuzantă și pe undeva fantastică, m-a pus pe urmă pe gînduri. Unii pot spune că nu este cazul să facem atîtea discuții pe această temă, care este aproape etern-umană și că, în orice caz, nu se moare din asta. Ba se moare, le voi replica eu, și dacă vom citi rubricile anumitor publicații, printre care **Pentru Patrie, Flacăra** și **Informația**, vom vedea că această lipsă de educație elementară, atît a pietonilor, cît și a conducătorilor auto, face victime la un nivel constant ridicat. Șoferi care să accidenteze pietoni s-au mai văzut, dar pietoni care să accidenteze șoferi nu prea se întîlnesc pe toate drumurile, așa că era normal că un articol publicat de colegii noștri de la **Informația**, cu cîteva luni în urmă (relatat apoi de Victor Beda, pe larg, în ultima sa carte de mare succes) a făcut oarecare vîlvă. Un trecător, aflat în stare avansată de ebrietate, a aruncat cu o piatră într-un autoturism, lovindu-l în tîmplă pe șofer. Acesta și-a pierdut cunoștința, a pătruns în viteză pe trotuar și s-a oprit într-un pom. Rezultatul : o viață pierdută și doi accidentați grav.

Civilizația străzii nu înseamnă doar circulație, ci și odihnă a ochiului, liniște, bucuria de a te mișca într-un oraș curat și proaspăt din toate punctele de vedere. Mai ales că noi sîntem departe de fenomenul violenței extraordinare a străzilor occidentale și factorii de dezordine, de entropie morală aș spune, sînt mult mai ușor de contracarat. Dacă pînă acum zece-cincisprezece ani purtătorii de tranzistoare zgomotoase deveniseră o adevărată problemă a orașelor, iată că astăzi, în pas cu moda, acești melomani de ocazie au devenit brusc mai interiorizați. În esență, parada și snobismul sînt aceleași, numai că acum fanii noștri nu-și mai atîrnă megafonul de gît, ci își pun căștile minuscule în urechi și să te ții ! Departe de mine gîndul de a critica pasiunea cuiva pentru muzică, dimpotrivă, dar în fiecare zi întîlnesc cîte zece-cincisprezece tineri, băieți și fete, care nu mai văd și nu mai aud nimic, se ciocnesc cu trecătorii, îi întrebi ceva se uită la tine ca la Omul zăpezilor, ei ascultă numai pe ritmurile lor interioare, de „Telefonul" lui Stevie Wonder sau de „Drumul de țară" al lui Kenny Rodgers. E plăcut, pe undeva, îi înțeleg, dar e păcat că sacralitatea unui act muzical se bagatelizează astfel. E ca și cum ai citi pe stradă, din mers, dar asta nu mai seamănă a sete de culturalizare sau a pasiune, ci pur și simplu a poză ieftină, care nu va reuși să impresioneze pe nimeni. Și pentru că tot am vorbit despre muzică și despre aspectul uman al străzilor, ar fi bine să se ocupe cineva și de bursa de lăutari dubioși care, în plin centrul Capitalei, între Teatrul Tănase și Sala Majestic a Giuleștilor, ne întunecă orizontul cu nori de fum și cu aranjamente care mai de care mai străine de artă : nunți, botezuri, tăieri de moțuri și alte obiceiuri care s-ar putea ține foarte bine și fără folclorul parazitar al acestor greieri puși pe căpătuială. Nu acesta e folclorul românesc și nu ciorchinii de lăutari care așteaptă darul sînt adevărații săi slujitori.

Strada — parte organică a existenței noastre, spațiu al interferenței destinelor și intereselor, arteră vitală a civilizației citadine. Și nici măcar nu e nevoie de prea multă bătaie de cap sau filosofie pentru asanarea morală a acestui teritoriu, trebuie numai ceva mai multă fermitate din partea noastră, a tuturor, o afirmare a simțului civic și gospodăresc care să-i determine și pe alții să ocrotească natura vie cu flori a acestor gigantice expoziții în aer liber care sînt minunatele noastre străzi. Trebuie numai să perseverăm !

Corneliu Vadim Tudor

Intersectări moderne

1. Mai mult decît orice curent artistic pentru care aportul de noutate constă în negarea tradiției, expresionismul invocă programatic metamorfoze spirituale și stilistice la înălțimea transformărilor epistemologice. Acestora le corespunde nu doar o deplasare de viziune ci, mai adesea, un complex de factori reflexivi-emoționali care nu pot fi disociați de sentimentul că expresionismul oglindește o stare de criză și formulează în raport cu ea o raționalitate sensibilă, eminamente răsfrîntă psihic.

Așa se explică de ce este curentul cu cele mai numeroase prezențe poetice de rezonanță la nivelul elaborării unui lirism torturat maladiv chiar. Între marii noștri exponenți expresioniști, G. Bacovia ilustrează deplin, cu izbitoare noutate, factura strălucită a genului de lirism care prin factura lui incompletă, repetitivă, obsesivă sugerează absența suportului energetic. Și tocmai în pofida acestui non-energetism, la Bacovia cîmpul tensiunilor respiră și ritm și dezgust de orice crescendo. Performanța este aproape unică dacă facem abstracție de Georg Trakl. Căci Bacovia deformează o realitate hidoasă în care toate elementele : igrasie, întuneric, materie în descompunere, mărunțire cutremurată, îmbracă forme personale și infirmă banalitatea care le-a inspirat.

În **Scîntei galbene** intenția artistică uzează atît de evident de efecte antiretorice încît contează elocvența mecanică și inocența finală a culorilor. Modernismul vine în cele din urmă din convertirea strigătului de disperare în decor nevrotic și asociat cu pregnanța dezagregării, într-o elipsă a miniei. Simbolismul ar fi uzat aici de macabru. Bacovia caută refugiu în atmosfera depresivă, fidel lui însuși și vocabularului epurat de extremisme.

Carențele lumii burgheze privite de pe-o poziție agonică dar demonic-înșelătoare cer o decodificare. Poetul plînsului, sincer cu sine, cristalizează de la debut linia sa de forțe : inadecvarea existențială și reacția generată de spectacolul social impur. Fiind un spirit ce se refuză oricărei supralicitări, el gîndește unilipiar. Bacovia ajunge simptomatic să fie în interior ceea ce realitatea externă îi interzice : un radical împins spre paroxismul alienării cu armele antisimbolismului. Tehnica grimasei, a reducțiilor de limbaj și de trăire conferă lui Bacovia o violență inaparentă, lăuntric patetică, inconfundabil discretă. Arta celui ce a scris **Plumb** nu vine din primitivism însă trimite la el ; interogațiile și alternările infirmare/negare dublează așteptarea unui deznodămînt care întîrzie. În datul lor subiectiv evenimentele sînt de ordin interior. Numai ele suspendă pentru o clipă realitatea și sforțările spasmodice ale poetului să i se sustragă. Împotriva istoriei care alienează, a tîrgului provincial care sterilizează, eul lui Bacovia, aidoma unui duh ascuns, polarizează dispoziții ce îi definesc uriașa originalitate de ton și de ruptură cu modele poetice cunoscute în perioada interbelică.

Rareori un poet, un poet de o stranie muzicalitate, a ocolit mai decis confesiunea lăsînd impresia că se mărturisește.

Cînd Bacovia se proiectează într-un anodin macabru : „Dormeau adînc sicriele de plumb, / Și flori de plumb și funerar vestmînt / Stam singur în cavou... și era vînt...", el, profund indiferent la decor, notează un singur lucru prețios, care, deloc întîmplător, îl privește prin echivalare.

Vreau să spun că Bacovia se implică în materia minerală, agonia elementelor nu-l ocolește. Și atunci, în liniștita melancolie a sfîrșitului, poetul înregistrează sonor vlăguirea, irosirea. Totul turnat într-un tipar laconic, pe cît de sărac ca expresie pe atît de greu de smuls din imobilismul dematerializat. „Copacii rari și ninși par de cristal / Chemări de dispariție mă sorb, / Pe cînd, tăcut, se-ntoarce — același corb, / Tăind orizontul, diametral". Corbul cotropește cu zborul lui această imagine a neantului. Din desenul esențializat al catrenului rețin numai sunetul produs de pasăre care se întoarce în copacii ninși. Aproape niciodată culorile n-au forța factorilor auditivi. Și nici aceștia echivalența efectelor spațiale. Poeticul e transpus, de regulă, în absența mișcării la un nivel al emoției himerice. Concentrarea senzațiilor într-un fel de creuzet al operațiilor sterile face farmecul unic al lirismului bacovian. Ca în acest poem **Acolo nu-i nimeni**, impecabil prin epuizarea vitalului : „Acolo, unde nu-i nimeni / Nici umbre, / Unde se duc mulțime de ani, / Și zgomotele zilei, / Și tăcerea nopții".

Cumulul de ritualuri terifiante pare reductibil la o teribilă asceză. Într-un veac al retoricii, cu excese alegorice în parnasianism și explozii imagistice la expresioniști, poetica lui Bacovia are imensa virtute a coerenței pe verticală. Într-un cuvînt, a impactului cu concretul crepuscular și reducția sentimentelor. De fapt, Bacovia este poetul unui singur sentiment : sentimentul disoluției. În mod clar cînd ai conștiința ieșirii din scenă nu simți nevoia de ornamente. Și nici de frivolități. Așa se face că poetul nu mai cochetează decît cu verbe deslușit, sau prin contrast consumate de inerție, țintind la o dominanță maleficǎ.

Puținătatea temelor fundamentale este astfel compensată de adîncimea fervorii care incrustează dispariția și cîntă umbrele interioare, traumele, îndîrjirea în zonele obscure ale decepției.

Pentru cine credea că mizeriile existenței burgheze poartă însemnul „fatalității", structura baconiană propune un model de răfuire absolut unic. Înfrîntul nu se autoflagelează, nici nu complotează și nici nu produce note false. Ca un mare, foarte mare poet, Bacovia alege calea limbajului. Acesta va fi sărac, uscat, căutat în fixații pînă la artificiu. Și va mai fi desfigurat de silă, de grava bravură a pulverizării clișeelor pentru unul singur, al anonimatului.

Destinul poeziei lui Bacovia rămîne legat de unicitatea facturii sale expresioniste, factura unui creator monocord, discutat la superlativ pentru că a știut din monotonie să extragă efecte de un fabulos rafinament.

Henri Zalis

PSEUDO CULTURA PE UNDE SCURTE

EPILOG

Prin 1969, cînd am călătorit întîia oară în Occident, am citit, nu fără o senzație de juvenilă confuzie, cîte ceva din ceea ce publicau pe acolo cîțiva scriitori de origină română, care se stabiliseră departe și unii din ei încă mai compuneau în românește. Era, ca să fiu sincer, impresia unei literaturi nu cu totul deosebită de aceea pe care o cunoșteam ; dar mai ales sporise în mine sentimentul că literatura națională are forțe numeroase, omogenitate în datele ei esențiale, în fine valori. Cu unele din acele cărți m-am întors acasă, cunoscusem îndeajuns de mult din ceea ce scriau pe atunci Mircea Eliade, Cioran, Alexandru Ciorănescu, E. Lozovan, Uscătescu. Pentru mine, care voiam să fac critică literară, această întregire de substanță literară întemeiată pe valori, a fost probabil un moment hotărîtor : înțelesesem înainte chiar de a scrie despre cărți, autori și curente, că literatura română prin vocile ei inconfundabile din țară, cele mai multe, și din străinătate (cîteva, ale unora din generații și pe atunci istorice) este un întreg organicist, cu spirit de corp, format în dezvoltarea unor serii tradiționale pe care le putem recunoaște, prin consultarea istoriei literare, ușor.

Cînd am început, cîțiva ani mai tîrziu, să scriu critică literară și să public de atunci fără pauze de mai bine de un deceniu, cred că pornisem, în afara inițierii obligatorii în istoria literaturii naționale, și de la o viziune care să integreze valorile indiferent unde s-ar fi ivit ele. Această libertate a gîndului, reflectată în libertățile creației, nu era vie, am observat, la mulți : unii nu aveau știre de fenomenul românesc integral, alții îl știau dar nu-l băgau în seamă. Însă pe mine acest element m-a interesat acut și continuu și ori de cîte ori am putut să merg în străinătate, ca să cunosc lumea ori să studiez, n-am uitat să caut ceea ce se mai scria în românește pe acolo. Cu vremea, am descoperit nu doar pe cei cîțiva care mai trăiau, producînd poezii, proze ori eseuri ; cei care, mai înainte de ei, făcuseră cultură și încă o cultură foarte originală, pornind de la datele literaturii românești erau și mai interesanți. Un întreg pămînt virgin se revelase, pas cu pas, însă un teritoriu unde imprevizibilul sociologic avea să fie îndeajuns de frecvent.

Mi se părea, așa stînd lucrurile, că un Pius Servien e prin opera lui un mare precursor al poeticilor moderne, că Bazil Munteanu poate fi socotit un admirabil comparatist, că Panait Istrati stă, ca fenomen estetic al vremii lui, alături de realismul magic sud-american, slăvii abia azi de Occident. Despre aceștia se vorbea la noi, în unele medii : în străinătate nimeni nu știa despre ei nimic, curiozitatea era și mai scăzută. Cînd am înțeles aceasta, condiția de „bilingv", respins de culturile de adopțiune, mi s-a părut în adevăr dramatică și de aceea am socotit că redescoperirea acestor valori și cuprinderea în literatura română, sînt, hotărît, obligatorii. E adevărat că astfel de opere au nevoie întotdeauna de măsurători suplimentare și de explicații genetice pe care creațiile ivite în mediul lor natural nu le presupun ; dar sentimentul că în acest fel noțiunea de valoare triumfă împotriva inerțiilor făcea inteligibil orice efort. Prin scotociri de biblioteci, prin căutări de arhive particulare, în țară și în Occident, am voit să aflu despre răspîndirea literaturii române în lume tot ce se putea ști. Această operațiune cursivă a luat cîteodată înfățișări publicistice și despre mulți dintre „bilingvi" am scris în revistele românești, spre a face cunoscută opera lor și în acest fel. În concepția mea, integralizarea literaturii române prin apelul la valori era, și a rămas pînă acum, una dintre obligațiile criticului literar de azi : am voit, de aceea, să pun în practică ideea aceasta, care, de-ar fi rămas literă moartă, nu putea să modifice nimic în mentalități.

Totuși prin înaintarea în acest tărîm puțin deștelenit am înțeles, la un moment dat, că a te rezuma numai la cultură și la valori e, oricît ar părea de curios, efectul unei optici naive prin raport la realitatea de pe teren. Condiția artistului care abandonează, cel puțin biografic, cultura națională, e mult mai supusă feluritelor fluctuații decît aceea a creatorului fidel, prin cetățenie și opțiuni, țării originare. Mulți se deznaționalizează, înghițiți de culturi străine de un autoritarism sever : unii cred că universalizarea ar fi împiedicată de memoria culturii de unde provin și fac totul ca s-o uite ; alții, nu mulți, ajung printr-un voluntariat tenebros să activeze defuncte atacuri, pe care credeam că istoria le-a consumat definitiv, împotriva culturii românești. Bineînțeles că dintre toate aceste specimene nu pot prezenta vreun interes deznaționalizații naivi, căzuți cu mintea lor puțină în simplul mimetism estet ; nici antiromânii de origină română nu pot să producă sub raport cultural vreo emoție. Însă cînd aceștia ajung să se asocieze și se întemeiază pe un sistem diversionist verificat, a face abstracție de operațiunile lor mi se pare o cu mult prea exagerată toleranță. Istoria stinge asemenea fenomene de aculturație, e adevărat, însă efectele lor, cînd la mijloc sînt interese considerabile și se pun în lucrare mari sume de bani, pot fi, pentru o cultură națională, de lungă durată. Începînd studiul fenomenelor culturale românești care, prin indivizi, se produc în alte părți decît în România, am ajuns la un moment dat să examinez din necesități metodologice și voind să cuprind întreg fenomenul, și grupul minoritar fixat în jurul „Europei libere". Un studiu meticulos asupra unei materii lipsite aproape definitiv de valoare poate, într-adevăr, să pară, dacă lipsește perspectiva intervalelor mari ale unei culturi, o curată operațiune nefolositoare. Însă criticul, atunci cînd simte că direcția durabilă a unei literaturi poate fi turburată, trebuie să scoboare în infernul producțiilor nule. A spune un hotărît „în lături !" anticulturii gregare, însă un „nu" întemeiat pe estetică și pe soluțiile verificate de istoria literaturii, este, cred, o probă a lucidității opțiunilor morale. O cultură națională nu înaintează fără turburări și istoria ei, văzută din prezent, nu poate fi un marș triumfal : cea mai de seamă însușire a criticului literar mi se pare a fi, din acest punct de vedere, aceea de a promova împotriva oricăror piedici sensul unei literaturi specifice. O asemenea campanie, care depășește cu mult simpla afirmație individuală, proprie ca oricărui artist, și criticului, nu putea decît să suspende temporar feluritele proiecte pe care înainte de aceasta le făcusem. Ca să studiez atent terorismul cultural, a trebuit să amîn cîteva sinteze și cîteva monografii : lăsate de o parte, ele, știu bine vor fi gata mîine, abia după ce reprezentările mele asupra valorii se vor fi întărit printr-un examen etic greu. Într-adevăr, a descifra, pornind de la nimic, o întreagă mișcare impulsionată de instituții profesionalizate și susținută pe o întinsă perioadă de timp, nu e, cred că recunoaște oricine, un joc. Pornind de la critica literară și făcînd operațiuni treptate de înlăturare amănunțită, am fost obligat să dau studiului meu și o dimensiune care depășea pura estetică autonomă, ajungînd constrîns de obiect, la considerații de ordin politologic. Era, mi se pare acum, inevitabil, a vorbi despre terorism numai în baza esteticii nu e de conceput. Totuși, așa cum era recomandabil spre a da cercetării durabilitate criteriul estetic a fost întotdeauna hotărîtor. Cultura e, oricîte momente primejduitoare ar tulbura-o, un domeniu de valori și fără estetică nu se poate face în analiza literaturii nimic care să se sustragă regimului clipei.

Sînt dintre aceia care văd în critica literară un univers al lecturilor fericite ; scriind despre terorismul cultural nu am avut, mărturisesc, acest sentiment. Însă desfăcînd sute de pagini de maculatură mi-am zis că prin acest exercițiu greu și monoton voi face pe alții să-și elibereze spiritul de năluci.

Scriu aceste rînduri la sfîrșitul unei lungi campanii, într-o livadă miraculoasă, în Valahia unde m-am născut acum treizeci de ani. Sînt un critic literar tînăr însă tinerețea mea, clocotind de proiecte, înțeleg abia acum că și-a găsit maturitatea morală, apărînd o mare iubire : literatura română.

Artur Silvestri

DIN LIRICA SOVIETICĂ

SERGHEI ESENIN

Albastru

Se albăstresc vilcele în limpăd frig cuprinse,
Copite potcovite în ropote ritmat,
Şi ierburi veştejite culeg, în cimp întinse,
Arama din răchite prin care vinturi bat.

Tirind sleite arce, din văile sihastre,
Prin muşchi înfăşă ceaţa jilavi-i vălătuci.
Cu apă albă, virful picioarelor albastre
Îşi limpezeşte seara, plecată peste lunci.

★

Şi vin răcori de toamnă, speranţelor podoabă,
Şi calu-mi bate cimpii ca un destin uşor.
De buza lui cea şargă, abia-abia jilavă,
Cu haină fluturindă, îl prinde cimpu-n zbor.

Pe drumuri îndelunge, nu-n pace şi nu-n luptă,
Nebănuite urme mă trag ademenit.
Ivind călcii de aur, se stinge ziua frintă
Şi-n scrinul vremii, truda s-aşează potolit.

★

Pe drum, roşesc de-atita spuzeală ruginie
Pleşuvele colinde şi-un bătucit nisip
Şi-amurgul joacă-n zarva stăncuţelor, dilie,
În cornuri, ciobăneşte, fringind al lunii chip.

Un fum lăptos dă-n leagăn cătunele răzleţe,
Dar vinturi nu-s, e numai, trecind, un zvon uşor
Şi moţăie Rusia în vesela-i tristeţe,
Cu mîinile înfipte în galbenul ponor.

★

Imi face semn culcuşul şi case nu-s departe ;
Dinspre grădini miroase sămînţă de mărar ;
În brumării răzoare stau verzele învoalate ;
Din cornu-i, luna lasă să pice unt arar.

Şi-n gînd, aşa, muşc zdravăn şi rod
din castravete,
Miros blindeţea piinii, către căldură trag,
Iar ceru-acum tresare şi, după-ntinderi drepte,
De friu, îşi scoate norii din staule, şirag.

★

Culcuş ce, la-ntîmplare, aduci ogoi în singe,
Culcuş de pripăşeală, ce bine te mai ştiu !
Femeia doarme-n claia cu prospeţimea frintă,
Bătută de vădane cu şold iubeţ şi viu.

Se crap-acuma de ziuă ; negreală de libarce
Încercăne troiţa, la colţul ei de drum,
Devreme, ploaia deasă o rugăciune face,
În geamuri aburite o ciocăne şi-acum.

★

Şi-n faţă-mi iar se-ntinde albastru cimp
sub rouă
Şi soarele-n băltoace ia chipuri bujorii,
În timp ce-n gură prinde un gust grăirea nouă
Şi-n inimă sînt alte dureri şi bucurii.

Seninul din privire-l răceşte prin băltoace
Şi bate cimpii iară căluţu-mi fără friu.
Cu jale neagră, vîntul, pe urma-i,
frunze-ntoarce ;
E ultima grămadă din şorţu-i prins în briu.

★

I-auzi, sboară sănii ! I-auzi sănii sboară !
Bine-i, cu iubita, să te pierzi pe ţară.

Vesel vînt şăgalnic bate cu sfială,
Clopoţelul zburdă pe cîmpia goală.

Eh, voi sănii, sănii ! Calul meu rotat !
Printr-un laz, arţarul joacă mort de beat.

Noi la el ajungem şi-ntrebăm că ce-i ?
Cîntă nişte-armonici, noi jucăm toţi trei.

★

Roşii, zările pe ape ţes lumina-neet
Şi gotcani, cu vaete, bocăne-n brădet.

Grangur plînge undeva-n scorbură ascuns,
Numai sufletu-mi senin n-are chef de plîns.

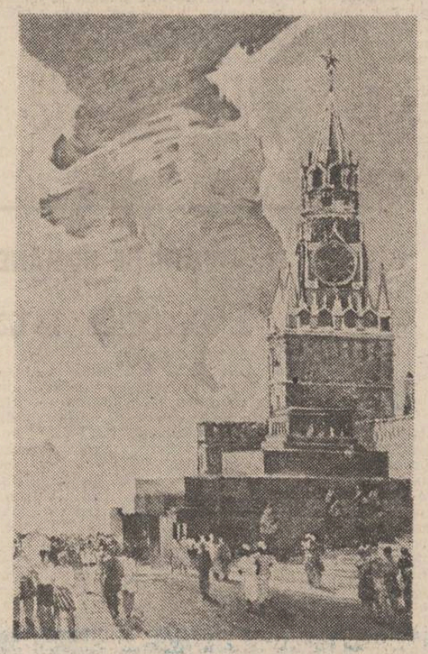

Vladimir Stranih : „Piaţa Roşie"

VALENTIN USTINOV

Vînătoare în septembrie

Scot pe masă cartuşele galbene.
Aud zornăitul lor mat.
Trăiască ţeava puştii sonore
a lui septembrie forjat !
Aştept să apară sus, în tărîi,
cird de argint brumat.
Mă scol, fac semn din ochi soţiei :
„Giştele vin... Am plecat !"
În buzunar pun tunet şi fum,
string cu centura dulama caldă,
apă-ngheţată beau din căuş —
barba să-mi ude,
pe scinduri să cadă.
Fluier ciinele, / coada-i bălţată
bate iarba uşor /
să sară,
să latre,
să se tirască
prins de fior.
Împuşcături se aud dinspre lacuri,
tot mai aproape-s acum.
Nimic mai bine
decît în septembrie
să umbli cu praful de puşcă în vene !
Să umbli cu fruntea brăzdată, golul din ramuri
scrutind —
să umple-al ţevii sonor lunecuş
tunetu-nchis în cartuş.
Să uiţi de ani, de oboseală,
de-al ridurilor prim asalt...
Azi, eu sînt praful de puşcă din ţeava
septembrelui forjat.

EIZENS VIVERIS

De profundis

Bezna de gheaţă-mi aruncă cerneala-n
obraz.
Perfidă, tăcerea-mi învăluie
pieptul.
Nu-s sori. Nici stele.
Nici timp.
Doar urma unei frunţi
pe zidul ud al cazematei.
Trei paşi pînă la marginea lumii
şi bezna fatalităţii.
Iată-mă-s singur în puţul adînc,
şi picură -ntruna durerea.
Bat în umedul zid
al celor ce-or să aprindă
veşnicul foc — care-s eu, —
neştiutul soldat din Mathauzen.

ANATOLI KRASNOV

Aviatorul stelar

Diamante sînt stelele astea,
secole le-au şlefuit
(aplic din obişnuinţă
termeni tereştri),
acum, deocamdată, doar gîndu-mi mi le-atinge.
Dar şi modul acesta de-a ne cunoaşte
îmi face plăcere.
La răsăritul tău, eu îmi continui zborul iubito,
primeşte mesajograma gîndului meu ;
dacă oamenii sînt stăpîniţi
de bune sentimente
nimănui nu-i e dat să distrugă templul superb.
Eu l-am numit gingăşie,
e al primăverii rod
iar arhitectul lui eşti tu.
Plin e de lumini irizante.
Un templu identic voi duce
pe-o altă planetă.
Altfel ce rost are visul
de-a tinde spre stelele astea ?

În româneşte de
Alexandru Ivănescu

REPERE

Hanul zburător

Un autor prea bine cunoscut publicului nostru, G. K. Chesterton, este din nou tradus, cu **Hanul zburător**, de către Antoaneta Ralian, o eminentă anglistă, avînd la activul său, dacă nu ne înşelăm, aproape cinzeci de versiuni româneşti ale unor cărţi de ţinută din literatura engleză. **Hanul zburător** înscenează o „poveste" plină de savoare britanică, şarjînd încercările de a pune stăpînă pasiunile fireşti ale omului, pofta de viaţă a terrienilor, a aristocraţiei adevărate, pe care numai o veche aţiune o poate produce, în spiritul celei mai autentice democraţii „naturale", aceea care înfrăţeşte cu dezinvoltură pe cel mai umil pescar cu blazonul cel mai autentic. Nici o prejudecată nu-şi mai are locul într-o asemenea lume, după cum nici o extravagantă nu mai scandalizează, iar paradoxul este forma de comunicare cea mai obişnuită, provocarea continuă fiind singura în măsură să vehiculeze adevărurile greu suportabile ale unei atitudini de frondă. Islamizarea Angliei, preconizată de lordul Iwywood în **Hanul zburător** este probabil o aluzie la perioada victoriană, cu radicalismul său binecunoscut : „Dacă un bărbier a tăiat gîtul clientului pentru că o anume faţă şi-a schimbat partenerul de dans sau la o plimbare pe măgari pe dealul Hampstead, se vor găsi întotdeauna indivizi care să protesteze împotriva tuturor instituţiilor legate de acest fapt. Desigur, aşa ceva nu s-ar mai putea întîmpla dacă s-ar desfiinţa frizeriile, dacă s-ar desfiinţa bricele, dacă s-ar desfiinţa repulsia fetelor faţă de bărbaţii nebărbieriţi, dacă s-ar desfiinţa fetele, dacă s-ar desfiinţa dealurile şi staţiile deschise, dacă s-ar desfiinţa dansul, dacă s-ar desfiinţa măgarii. Dar măgarii, teamă nu-e, nu se vor desfiinţa niciodată". Într-o lume ca aceasta, rămîne legalismul unui irlandez care poartă pe umăr o firmă de han pentru ca să reîntroducă romul binefăcător şi să regenereze încrederea oamenilor în formele de viaţă neatinse de radicalismul puritanismului „islamizant". Atitudinea scepticului se află în ordinea bunului simţ, ca în această profesiune de credinţă a lui Dalroy în faţa bizarei construcţii a unui alt Ivywood : „Şi cea mai mare platitudine dintre toate este aceea **Vanitas vanitatum** care nu înseamnă pesimism, ci exact opusul pesimismului. Tocmai superficialitatea omului ne face să-l considerăm un Dumnezeu. Mă gîndesc la tunelul ăsta, la bietul zmîntit care se plimba prin iarba asta urmărind cum se construieşte tunelul, cu sufletul încărcat de gîndul la viitor. Vedea întreaga lume transformată şi mărie despicate de noile lui nave. Şi acum — glasul lui Dalroy se frînse — acum tunelul nu-i bun decît ca să pască în el un măgar şi să aflăm şi noi puţină linişte". Irlandezul acesta nu era un filozof, ci un aristocrat cu apetituri grozave, temperate numai de un simţ al realităţii de cea mai autentică factură plebeiană.

Antoaneta Ralian este din nou la înălţimea sarcinii pe care şi-a asumat-o, cu un limbaj suculent, fără nimic strident, aşa cum am fi fost tentaţi să echivalăm unele „enormităţi" ale lui Chesterton. Ca orice om care lucrează poate prea repede şi prea eficient, autoarea traducerii are inesizabile scăpări, vizibile numai pentru ochiul foarte experimentat. Am să dau două exemple, numai de dragul perfecţiunii atît de căutate de excelenta traducătoare a lui Chesterton. La pagina 53 se spune la un moment dat : „Astea-s lucruri vrednice de ţinut minte, ştii ? Păcat că nu fac parte din învăţătura pe care o primeşte un tînăr gentilom". Pentru vorbitorul de limbă română, actuala formulă se referă la „nu fac parte eu, cel care vorbeşte. . ." În traducere trebuia o întărire, o adresă exactă : „Păcat că **ele** (lucrurile vrednice de ţinut minte, din propoziţia anterioară, n.n.) nu fac parte din. . ." Iar la pagina 56, traducerea este prea „directă" : „Sub nuanţa măslinie, strălucitoare, a tenului ei de spaniolă, păli brusc, pradă unei răscolitoare emoţii : nici un muşchi nu i se clinti însă". Se creează impresia că lipseşc predicatele din întregul period, tocmai fiindcă sînt atenuate de inversiunea propoziţiilor subordonate. Concret ar fi fost : „Păli brusc, sub nuanţa măslinie strălucitoare, a tenului ei de spaniolă, pradă unei răscolitoare emoţii: nici un muşchi însă nu i se clinti". Asemenea impreciziuni, de altfel puţin numeroase, nu umbresc cu nimic o traducere bună. Antoaneta Ralian este stăpînă pe domeniul ei, o virtuasă a limbii pe care o foloseşte cu mult efect.

Aurel-Dragoş Munteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN STUDIU** semnat de M. Perry şi Y. Schwartz în revista **Littérature** se referă la problema **Antonimiei sinonimice : un principiu de organizare a „realităţii" în textele de ficţiune.** Traducerea din limba engleză este semnată de Richard Sabah şi realizează o adevărată performanţă în echivalarea nuanţelor specifice unei problematici atît de rafinate. Citäm premisele acestui studiu esenţial pentru înţelegerea modurilor de apropiere a romanului actual : „Orice reconstituire a sensului implică un instrument fundamental al spiritului uman : construcţia binară. Înţelegerea unui text consistă într-un act de juxtapunere şi de comparaţie. Receptorul întreprinde o degajare a axelor semantice comune diferitelor unităţi textuale. Or, fiecare element nu se cristalizează şi nu-şi dezvăluie natura sa intimă decît reflectîndu-se printr-o întreagă serie de alte elemente. Astfel, evenimentele, atributele personajelor, detaliile decorului..., tind fără ocolişuri către o echivalenţă sau un contrast, ridicate la cel mai înalt nivel. Imediat ce personajele se definesc în funcţie de dihotomia între bine şi rău, de ostilitate sau conflict, atributele lor anexe sînt de asemenea puse în contradicţie. Corolarul acestei situaţii se exprimă printr-o reţea complexă de similitudini şi de contraste, care se ţes în sinul textului. Lectura se dezvăluie astfel ca o activitate de etichetare care se organizează într-un sistem binar de «sinonime», şi «antonime» specifice operei în chestiune."

● **OPERA LUI KAFKA** incită la reflecţie literară continuă. Ultimul studiu care ne-a parvenit se datorează lui Lubomir Doležel, **Construcţia lumilor fictive după Kafka.** Pornind de la faptul că schimbarea concepţiei despre artă survenită începînd din secolul XVIII pune în discuţie înseşi fundamentele pe care s-a imaginat opera fictională, îndeosebi noţiunea de „mimesis", Lubomir Doležel analizează aşa numita „lume hibridă" a lui Kafka, în următorii termeni : „Dacă parcurgem întreaga operă ficţională a lui Kafka vom descoperi că acest corpus de texte construieşte mai multe tipuri de lumi ficţionale. În această lucrare am să mă concentrez asupra unui singur mod, asupra lumii **hibride** a lui Kafka. Această macrostructură a fost aleasă pentru că ea ilustrează bine scopul demersului : a descrie structura «artificială» a lumilor ficţionale, şi, în acelaşi timp a identifica legăturile motivaţiei lor cu universul înconjurător. (...) Lumea hibridă a lui Kafka este o transformare a structurii lumii mitologice. Transformarea constă în ştergerea frontierelor dintre domeniile naturalului şi ale supranaturalului şi în neutralizarea opoziţiei lor modale. Rezultă astfel construirea unei lumi omogene, dar instabile şi mixte din punct de vedere modal. Evenimentele naturale şi supranaturale se produc în acelaşi spaţiu, fără separare sau localizare. La drept vorbind, semantica lumii hibride trebuie să abandoneze opoziţia dintre «natural» — «supranatural», care se aplică lumii mitologice, în lumea hibridă totul se produce în mod natural şi merge de la sine. Dacă trebuie să specificăm fenomenele lumii hibride care nu pot să se producă sub constrîngerea modalităţilor naturale, atunci putem să le numim **bizare".**

● **UN STUDIU** interesant s-a efectuat în Polonia cu privire la participarea muncitorilor din marile întreprinderi industriale la diferitele activităţi culturale. S-a pus de asemenea întrebarea ce rol joacă mijloacele de mass media, instituţiile culturale, întreprinderile în diferitele activităţi ale acestui important segment al societăţii poloneze de azi. Cercetările efectuate de către centrul de studiu al opiniei obşteşti, incluzînd un eşantion de peste 2 000 de muncitori, din întreprinderi în care lucrează peste 3 000, au arătat că aproape 80 la sută dintre aceştia ascultă programe, de radio, repartizaţi în următoarele procente : 71 la sută din cei anchetaţi ascultă ştirile. 30—35 la sută dintre ei sînt atenţi la emisiunile artistice şi de publicitate, iar 10 la sută sînt fideli transmisiunilor de muzică clasică. Peste 95 la sută din muncitorii cuprinşi în eşantion urmăresc emisiunile de TV. Serialele şi filmele artistice sînt vizionate de 95 la sută dintre ei, jurnalul de actualităţi de către 90 la sută, iar transmisiunile sportive de 82 la sută. Un sector important este reprezentat de cercetările referitoare la lectura muncitorilor. 71 la sută din cei chestionaţi citesc cu regularitate cărţi. Bibliotecile sînt frecventate de 32 la sută dintre muncitori, iar 94 la sută posedă biblioteci personale. Lectura preferată este dată de cărţile de război (27 la sută), şi de cele detectiviste sau de senzaţie (42 la sută). 19 la sută citesc poezie, iar 17 la sută proză clasică. Acest studiu, citat de Agenţia poloneză de ştiri, **Interpress,** concluzionează afirmarea necesităţii unor case de cultură, pe care au evidenţiat-o 74 la sută din muncitorii chestionaţi.

● **PROBLEMELE** naraţiunii moderne sînt abordate în studiul lui Itamar Even-Zohar, **Regulile inserţiei „realemelor" în naraţiune.** Pornind de la elemente admise în general în cercetările de semiotică ale ultimelor decenii, Even-Zohar construieşte ipoteze incitante şi convingătoare : „Este admis în mod obişnuit în semiotică faptul că formularea unei informaţii asupra realităţii nu este un proces de liberă denominaţie, nemediată. Asupra aspectelor inerente naturii, nici un cod nu poate să ne ofere informaţii : orice încercare este susceptibilă să furnizeze cunoştinţe doar asupra naturii aşa cum se prezintă, amenajată de convenţii culturale. De aceea, ideea că structurile semiotice, cum ar fi limbajul, reflectă în mod pasiv universul — imită într-o anumită măsură realitatea — a făcut un loc în conştiinţa noastră, în urma lucrărilor novatoare ale lui Wilhelm von Humboldt, conceptului de modelare activă. A fost demonstrat faptul că anumite convenţii fac parte în mod formal din structura limbajului şi că, prin urmare, ele sînt înregistrate ca automate („naturale", ca să spunem aşa) şi obligatorii. Astfel, categoriile gramaticale, timpul şi genul, sînt în mod evident impuse şi lasă puţin loc de acţiune liberă pentru cei care vorbeşte. (...) Se demonstrează deci caracterul convenţional al oricărei formulări a realului — ştiindu-se că elementele care pot să se refere la lumea reală se inserează fără dificultate în textele unei culturi date, şi că nu pot, în nici un caz, să fie inserate în cele ale unei alte culturi ; şi aceasta, cu toate că aceste constrîngeri sînt rareori resimţite ca fiind impuse în mod structural, aşa cum este cazul cu trăsăturile formale."

EMINESCU ŞI KANT

Cum trebuie să înţelegem — azi, aprioriSmul kantian, împărtăşit de Eminescu ?

Filozoful de la Königsberg ne-a propus un experiment intelectual, o modelare a raţiunii, după cum putem spune cu un termen al secolului al XX-lea. Ni se oferă maşinăria perfectă ca instrument ce n-a fost pus în funcţiune practică, ceea ce, evident, înseamnă că anumite detalii se pot mişca în altă direcţie decît în cea dorită : nu ironiza, astfel, Hegel pe autorul Criticilor că se învaţă a înota fără a se cufunda în apă ?

Procesul cunoaşterii îşi are punctul de pornire în cadrul experienţei, dar o parte din cunoştinţe sînt generate de facultăţile noastre cognoscibile, fiind, prin urmare, apropiate. Sensul real al aprioriSmului kantian, după cum precizează şi filozoful sovietic Arseni Guliga, în monografia sa despre autorul **Criticilor,** stă în faptul că individul care începe să cunoască lumea dispune de anumite forme ale cunoaşterii, constituite pînă la el. În momentul de geneză al procesului de cunoaştere, toate cunoştinţele sînt luate din sfera din ce în ce mai largă a experienţei omeneşti, pe care o receptăm în mod nemijlocit, dar şi o însuşim în chip indirect. Formele cunoaşterii care preced experienţa noastră îşi au o istorie a lor şi nu pot fi confundate, deci, cu preceptul idealist al ideilor înnăscute. Pentru întîia oară în istoria filozofiei subiectului cunoscător i se recunoaşte rolul activ, creator în raport cu obiectul cunoaşterii teoretice.

Marele ceasornicar al cugetului omenesc, după cum îl definesc atît de exact autorul **Luceafărului,** adună toate intuiţiile într-un loc, într-o sinteză pură a imaginaţiei. „Reprezentaţia, notează marginal Eminescu, e un ghem absolut unul şi dat simultan. Resfirarea acestui ghem simultan e timpul si... experienţa..."

Cum este cu putinţă totul ? Cine ar putea să stăpînească roirea neînfrinată de reprezentaţii, resfirarea infinită de ghem, învălmăşeala de intuiţii ? Singurul care ar degusta între spectacolul însumării lor într-o icoană ar fi, desigur, EUL, fapt despre care ne vorbeşte sublinierea făcută de Eminescu în traducerea „criticii raţiunii pure", e o dovadă că nu pur şi simplu traducea, ci participa la freamătul lui speculativ : „Căci Eul permanent şi stabil (al aperceptiunii pure) este corelatul tuturor reprezentaţiilor noastre".

Eminescu nu reia literal celebrele antinomii ale criticismului din contra, avem senzaţia că asistăm la un dialog ai cărui protagonişti, sînt un Kant kantian şi un Kant eminescian. AprioriSmul spaţiului e reformulat, bunăoară, pe baza mai puţin riguroasă a logicii poetice : e cu putinţă eul absolut în nemarginile lumii ? are oare nevoie eul deplin (fără stea) de nelimitele spaţiului sau numai de o concentrare în sine ? cum e posibil întregul (universul) : în concept sau numai în cutremurul nervos, în hipersensibilitatea eului ?

Ca şi autorul criticii raţiunii practice, poetul avea clare în faţa sa cerul înstelat de deasupra şi legea morală din sine. Legea morală îşi are începutul în eul invizibil (în personalitatea mea, adaugă Kant), pe care şi-l reprezintă în infinitul lumilor vizibile ; în acest infinit, Eul se cunoaşte nu într-o legătură întîmplătoare, ci în una universală şi necesară.

Hyperion este exponentul unei asemenea legături.

Eroul tolstoian Andrei Bolkonski are, în ceasul morţii sale, constiinţa că se întoarce, ca parte a iubirii universale, care este viaţa, la izvorul general şi etern. Omul moare, dar rămîne gîndul care capătă o viaţă de sinestătătoare.

Numele acestui gînd este Arheus. Primul lucru care i-l spune bătrînul filozof tînărului întru explicarea generalizării sale este o constatare privind memoria identităţii : „Cu toate schimbările, ce le doreşte un om în persoana sa, citim în nuvela eseistică Arheus totuşi ar vre să rămîie el însuşi... persoana sa". Capacitatea de a dori adevărata identitate, sau, cum zice Eminescu, întregia persoanei teoretizată de Kant în **Critica facultăţii de judecare,** îl duce pe om la credinţa existenţei unui punctum saliens : individul moare, dar fiinţa în om e nemuritoare.

Împotmolindu-se în detalii particulare, omul ştie totuşi, după toate rătăcirile cunoaşterii, că gîndul rămîne, că generalul există. Goethe a inventat „fenomenul originar", prin care omul poate să descopere în singular universalul, iar în fenomen, esenţa. Eminescu gîndeşte, astfel, pentru sfera generalului un nume : Arheus. Hyperion se naşte anume în lumea eternă, noumenală a acestuia.

Exegeţii s-au ostenit pînă acum să stabilească izvoarele nuvelei eminesciene : Paracelsus. Van Helmont, cărua i-a scris un encomion Dimitrie Cantemir, Shopenhauer, Bome ? Or, originalul mit al lui Eminescu izvorăşte neîndoielnic din spiritul kantian al dezbaterii.

Cum putem cunoaşte întregul organic ? Întrebarea i-a frămîntat deopotrivă pe Kant şi Eminescu. În scrisoarea din 1772 către M. Herz şi în paragraful 77 al **Criticii facultăţii de judecare,** Kant afirmă că mijloacele logicii formale sînt incapabile-de a percepe întregul organic ; gîndirea intelectuală obişnuită porneşte, de obicei, de la părţi spre a ajunge la conceptul întregului, fiind marcată de occidental. Mergînd de la universal la particular şi singular (prin concept), ea se împotmoleşte în contradicţii. Ne putem imagina, deci, existenţa unui întelect intuitiv (de esenţă divină), care, de la universalul sintetic, adică de la intuiţia întregului, la particular. O asemenea reprezentare exclude, ca atare, concordanţa occidentală a părţilor. Demonstraţia lui Kant duce în mod logic la afirmarea existenţei intelectului originar (archetypus), care să se opună celui imaginativ (ectypus).

Postulatul kantian stimulează cu întreaga evidenţă mitul eminescian al lui Arheus, de la care mai rămîne doar un pas pînă la mitul coronar al lui Hyperion.

Eminescu şi-a deschis sufletul, mai întîi, către credinţa kantiană în forţele creative ale omului: „Imaginaţia este un mare artist, mai mult : e un mag". Un mag călător în stele şi în orice punct al roţii istoriei.

Înainte de a fi hegeliană, imaginea roţii e, la Eminescu, kantiană.

Mihai Cimpoi

(Din cartea Narcis şi Hyperion — Eminescu — poetica şi personalitatea intelectuală).

Istoria României pe meridiane americane

Urmare din pag. I

aceste arhive care sînt pentru istorici peştera cu comori a lui Ali-Baba !

Întors la New York, reintîlnesc pe Dinu Giurescu, care a făcut un adevărat „turneu" de conferinţe prin universităţile americane, pe temele cele mai variate, de la evoluţia sistemului constituţional şi crearea statului naţional român la monumentele de artă medievală din ţara noastră. Admir această cuprindere atît de largă, asociată însuşirilor ce-l fac un ideal conferenţiar : capacitatea de sinteză, expunere sistematică, stil limpede. În săptămînile ce vor urma, voi avea posibilitatea să urmăresc seriozitatea şi responsabilitatea cu care acest vorbitor îşi pregăteşte fiecare conferinţă.

Activul director interimar al Bibliotecii române din New York, Aurelian Paraipan ne-a organizat un program bine chibzuit. Mai întîi, conferinţă la bibliotecă. Dinu Giurescu vorbeşte despre constituirea statului naţional român într-un larg cadru de istorie europeană ; eu despre contribuţia noastră la înfringerea Germaniei naziste. Asistenţa este, în covîrşitoare majoritate, alcătuită din cetăţeni americani de origine română. Cînd amintesc de marea performanţă a revoluţiei noastre din august 1944 — crearea „celui mai larg flanc deschis cunoscut în războiul modern" (B.H. Liddell Hart), prin deschiderea Porţii Focşanilor — şi merg spre hartă spre a arăta aliniamentul Focşani—Nămoloasa—Brăila, din sală se răspunde în cor „Ştim unde e".

A doua zi, acelaşi neobosit Aurelian Paraipan a organizat la City University of New York un prînz-dezbatere pe care îl va conduce profesorul Randolph Braham, cunoscut specialist în istoria holocaustului (lucrarea lui consacrată holocaustului în Ungaria a devenit clasică). Concluziile sale privind atrocităţile comise de autorităţile horthyste în nordul Transilvaniei (1940—1944) se reintîlnesc cu cele din volumul, recent apărut la noi, **Remember,** care înfăţişează pe larg suferinţele populaţiei evreieşti din teritoriul ocupat în urma Dictatului de la Viena.

Deşi prînzul este excelent, nu-l putea aprecia cu gîndul la dezbatere. Desertul terminat, sîntem invitaţi să prezentăm punctele noastre de vedere. Dinu Giurescu vorbeşte despre situaţia României în anii 1940—1944, privind consiliile de coroană din vara tragică a anului 1940, eu despre consecinţele strategice şi politice ale Actului de la 23 August 1944. Sîntem supuşi unui baraj de întrebări. Curînd ele ies din sfera istoriei pentru a intra în aceea a actualităţii. Interlocutorii noştri — profesori la universitatea new-yorkeză — manifestă cel mai viu interes pentru trecutul şi prezentul României, pentru luptele şi înfăptuirile poporului român. Este o discuţie în care dorinţa de a şti a celor care pun întrebări este un stimulent excelent pentru cei care răspund. În acest prînz-dezbatere, ultimul termen a fost, hotărît, cel mai plăcut. Dacă mai era nevoie de o demonstraţie a marilor virtuţi ale dialogului onest şi deschis ea a fost făcută pe deplin.

Ne despărţim de Aurelian Paraipan, călăuza noastră plină de iniţiativă, şi plecăm la Londra, unde ne aşteaptă un bogat program de expuneri şi întîlniri.

SPORT

Vecinul de lîngă casă

Toamna aceasta, lungă ca un plisc de sitar, atîrnă pe pereţii zărilor din ce în ce mai multe tablouri de gang. Iar pe iarba uscată de brumă, întinderi de nenoroc. Noi, napolitanii din Giuleşti, am tras nădejde de-un sfîrşit de toamnă somptuos, dar de duminică-ncoace ne tremură glasul pe strune de vioară spartă :

Foaie verde treişpe, paişpe
Am ajuns pe locul şaişpe.
Căci :
Pe la noi, pe sub colnic,
S-a făcut porumbul mic
Şi fasole mai nimic...

Am ajuns în ceea ce oamenii de ştiinţă numesc punctul de indiferenţă (iaurtologii infocaţi rid în borcane), punct inflexibil, avînd în vedere valorile de care dispunem şi în acelaşi timp spaţiu de rectitudine morală — sîntem acolo unde meritäm. O singură durere : ne-a adus pe buza prăpastiei. Sportul studenţesc. Probabil că să infirme zicala că vecinul de lîngă casă niciodată nu te lasă. Mare bravură pe capul studenţilor ! Au făcut cu noi ceea ce n-au izbutit să facă cu nici o echipă străină. De azi înainte, pentru noi giuleştenii, echipa din Regie nu mai există, nu-i vom mai trimite un singur spectator în altarul tintarului. Să joace Sportul studenţesc, aşa cum i-a fost scris din faşă.

Cînd vom ajunge din nou — şi vom ajunge ! — mere roşii în piscina albastră, vom dărui regina nopţii numai celor ce nu ne-au fărîmat felinarele de la căruţă. Le spun celor ce mai au de jucat cu echipa Rapid : cine hrăneşte un porumbel pe lumea asta, porumbelul le va aduce o gură de apă proaspătă pe lumea ailaltă. Aşa că nu alergaţi, băieţi, după glorie, gloria e aur degerat, pe cînd apa te creşte mare, mai ales dac-o amesteci cu vin vechi şi elevat.

Steaua a cedat un punct Victoriei Bucureşti. A făcut-o ca să-i înşele pe observatorii de la Honved Budapesta sau, şi mi se înmoaie picioarele cînd o spun, i s-au sleit puterile tocmai în momentele cînd e chemată să ducă în lume vestea că pe malurile Dîmboviţei se mai joacă totuşi fotbal ! ? Miercuri, trebuie să învingem cu orice preţ. Steaua poate dovedi că întunecata noastră aptitudine de-a ne înhiba pînă la desperare în partidele cheie ţine de trecutul decrepit.

A-i cere Universităţii Craiova să se claifice în dauna lui Dinamo Kiev înseamnă a forţa supranaturalul.

Învingînd, miercuri, Steaua va deşira, dîndu-le pierzaniei, multe poveşti urite şi va face să trăiască în continuare legenda că toamnele româneşti sînt aproape totdeauna nemărginit de frumoase.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-şef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 36 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
45
(1 227)
Sîmbătă
9 noiembrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

IDENTITATE CREATOARE

După atîtea succesive ediții, marele festival național **Cîntarea României** este în măsură să consacre o experiență de o deosebită valoare pe planul creativității, al manifestării artistice. Este vorba în primul rînd de acea efervescență specifică unui climat de largă participare la cunoașterea și asumarea valorilor culturii și artei, ceea ce, nu în ultimă instanță, se constituie tot într-un act creator. Se îngemănează aici istoria, știința și arta, munca și creația văzute în dinamica unei permanente și laborioase împliniri. Moștenirea înaintată a trecutului face liant nobil și de durată cu aceea a prezentului și, într-un anume sens, se poate spune că ne aflăm într-o permanentă și prodigioasă moștenire a însuși viitorului. Pentru că, ceea ce a adus nou ca suflu și forță **Cîntarea României** este această deosebit de clară și semnificativă perspectivă asupra întregului fenomen cultural și artistic, asupra rosturilor și temeiurilor creației. Manifestarea prin cultură înglobează de fapt toate domeniile de referință umană, toate orizonturile existenței și ne conferă un cert și inconfundabil reflex de personalitate.

O viziune amplă, de epopee, și o conștiință înaltă a acesteia, cu aplicații în toată dinamica și la toate altitudinile creației, sînt detectabile ca repere ale unei noi spiritualități în întreg ansamblul de forme și modalități pe care le-a evidențiat și le susține festivalul național **Cîntarea României**, această mișcare pe cît de amplă pe atît de semnificativă și cu mare forță de individualizare în conținutul ei. De un interes specific s-au bucurat și se bucură în aceste condiții cenaclurile literare, ele însele o reprezentativă expresie a actului creator. Ceea ce este de remarcat aici rămîne faptul evidentei și anume că, în geografia spiritualității noastre noi, ele alcătuiesc imaginea de natură politică și socială prin care se exercită și devine mereu mai viabilă însăși democrația culturii. Beneficiem în această privință de o bună și îndelungată tradiție, de un suport cît se poate de viu al istoriei literare. Ceea ce a adus însă nou **Cîntarea României** și se profilează ca experiență concretă a actualității reprezintă tocmai această lărgire a centrului de interes și în consecință creșterea numerică și calitativă a cenaclurilor, deplasarea lor ca ateliere și instrumente ale creației în școli, întreprinderi, instituții de cultură și artă, la scara unor preocupări care vizează o multitudine de profesii și aptitudini. Ele au intrat în practica vieții noastre culturale și fac proba neîncetată a spiritului creator. Sînt o prezență concretă vie, activă, în toate zonele țării, au primit și primesc un substanțial sprijin în manifestările pe care le întreprind și prin care se ilustrează ca focare vii de cultură. Importanța și prestigiul lor sînt în consecința propriei lor activități și din aceste motive e bine să subliniem ținuta, comportamentul în materie de cultură și artă, nivelul de cerințe și exigențe pe care și-l impun, experiența în perspectiva căreia se situează și de bună seamă ținuta și profunzimea creației, înalta responsabilitate a acesteia, patriotismul ca esență și dimensiune a actului creator.

Prezența scriitorilor în cadrul acestor cenacluri, o realitate de asemenea evidentă și în permanentă posibilitate de ilustrare a rostului și menirii creatorilor de literatură și artă, a avut și are multiple și benefice rezultate, experiența în acest sens nefiind niciodată încheiată. O activitate care este în imediată și rodnică legătură cu cenaclurile este aceea pe care o consacră dezbaterile de idei, circulația cărții, activitate care îndreptățește tot mai mult prezența și interesul autorilor. Recenta decadă a cărții românești, o sărbătoare autumnală care celebrează în fond eforturile și în fond eforturi și împliniri ale creației, ale spiritului creator, a evidențiat cît se poate de pregnant aceasta și ea rămîne să certifice pe mai departe o componentă de fond a menirii scriitorului în societate. Dialogul cu cititorii îl susține, în primul rînd, cartea, care, în acest an, bunăoară, poartă peste 2 500 de titluri și se atinge de mintea și inima cititorilor într-un tiraj de aproape 48 milioane exemplare. Dar îl poartă și autorii lor și în această întreprindere un loc deosebit îl ocupă desigur cenaclurile. Aportul lor în această privință este direct și poate fi socotit un reper al propriilor disponibilități.

Prin întreaga lor activitate, cenaclurile pot și trebuie să fie adevărate laboratoare ale actualității, mijloace vii și efective de cunoaștere și asumare a actualității, de exprimare a acesteia în limbajul creației. Forța educativă, de formare și afirmare a spiritului creator tocmai pe un asemenea teren și la un asemenea grad al răspunderii să se manifeste, din perspectiva pe care o implică însăși rațiunea culturii și artei românești, viziunea revoluționară, profund patriotică a existenței prin cultură și artă. Știind că cei ce-și asumă aceasta și fac dovada autenticității vocației lor depun mărturii vii asupra prezentului și fac din moștenirea viitorului un act de maximă și rodnică identitate creatoare.

Luceafărul

„Flori de toamnă" (din expoziția de la sala „Dalles") — fotografie de Mircea Șoncuteanu

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Experiment, literatură, viață

Se folosește în ultimul timp, cu multă generozitate, după părerea mea, noțiunea de experiment atunci cînd se vorbește despre literatura tinerilor. Simptomatic, noțiunea a trecut destul de repede din arsenalul criticii literare în folosința cititorului. Nu mică mi-a fost surpriza cînd, în iarna acestui an, intrînd într-o librărie de pe Calea Victoriei să schimb un exemplar cu defecte de tipărire din cartea mea, atunci apărută, tînăra librăriță, după ce mi-a spus că nu mai are nici un alt exemplar, m-a sfătuit să nu renunț la volum, deoarece e „de unul din ăștia noii, experimentali".

Luată în sine, cred că noțiunea de experiment nu trebuie privită nici cu suspiciune de cei care-o adresează, nici cu bravură de cei cărora le este adresată. A experimenta, în fond, înseamnă a te afla pe terenul creației. Sînt experimente care uneori eșuează ? Dar cîte altele, reușite, nu duc la un spor al cunoașterii, la deschiderea unor noi orizonturi creatoare ? A experimenta e nu numai un drept, dar și o șansă oferită creatorului în climatul nostru cultural.

Scriu acestea gîndindu-mă la experiențele (atîtea cîte sînt și care pot fi privite, de ce nu, și ca experimente) ale scrisului meu și ale colegilor mei tineri scriitori, părtași în acești ani la fenomenul înregistrat de critică și cititori drept „proza tînără". Proză a tinerilor autori, desigur, judecînd după o inerentă grilă a vîrstei celor care se află acum la anii primelor cărți publicate. Dar și o „proză tînără" prin sunetul nou pe care aceste cărți îl aduc în contextul literar actual. Un suflu de noutate dat nu numai de experimentele literare asumate de acești autori și cărțile lor, dar și de procesul receptării lor de critică și de cititori.

Iar dacă uneori se folosește cu prea multă generozitate noțiunea de experiment în fața acestor volume e și pentru că, nu numai critica, dar și cititorii pot emite o astfel de judecată globală, fără a mai fi necesare eventuale explicitări ale experimentării în sine, reușite sau nu, de la carte la carte.

Dar ce înseamnă, în fond, aceste experimente ale prozei tinere ? Gîndindu-mă la bunele cărți de proză tînără apărute în acești ani, cred că experiment înseamnă în primul rînd încercarea de a găsi noi modalități de comunicare cu cititorul. Esențializarea comunicării : maximum de semnificații, în minimum de cuvinte. Explorarea unor alte tehnici ale comunicării, sofisticate uneori, pe măsura specializării limbajelor cu care cititorul contemporan este confruntat și în alte domenii : științific, tehnic, administrativ etc. Aceasta nu duce neapărat la cultivarea unui

Ioan Lăcustă

Continuare în pag. a 6-a

CENTENAR REBREANU

Pridvorul familiei Herdelea

Desen de Mihaela Negru

De fapt, nu e propriu-zis pridvor sau balcon. Cred că cei ai familiei Herdelea, ca și țăranii din Pripas care treceau aproape în fiecare zi prin văzul lui, îi spuneau tîrnat ; tîrnatul casei, adică un coridor lung, în lungul clădirii, sub acoperișul ei, sprijinit în stîlpi de lemn, spre care se urca dinspre curte ori din care se cobora spre curte pe cîteva trepte tot de lemn. I s-ar mai putea spune coridor, dar e o nuanță altceva, și ca înțeles, un spațiu mai lung, închis, între mai multe încăperi, și ca mediu social care uzează noțiunea și cuvîntul. Tîrnat ar fi, totuși, mai bine, dar tîrnat e prea regional și cam învechit, cuvîntul poartă în sine ceva demodat și puțin caraghios. Astfel că tot pridvor sau balcon e preferabil ; pentru că explică mai clar raportul de situare, e undeva sus față de un mediu înconjurător rămas la un nivel mai jos, dar și funcționalitatea specifică, faptul că presupune o scenă care se repetă în timp și care ar fi cam așa : în pridvorul (balconul) casei Herdelea, de fapt, în tîrnațul ei, mai ales spre seară și mai ales în serile de vară se string familia învățătorului ; chiar dacă nu e toată, doamna și cu cele două fiice, Laura și Ghighi, se află sigur acolo ; dar e pe aproape și învățătorul, trebăluind prin curte ori citind ziarul, undeva într-un plan mai retras, după cum apare cîteodată și fiul lui, Titu, să pună un accent necesar în conversație. Deci familia Herdelea se află în balcon ; e spre seară, o seară de vară. Doamna învățătorului a terminat treburile casei și, înainte de cină sau înainte de culcare, își permite o clipă-două, de odihnă și relaxare ; aproape de ea sînt fetele ei și nu departe învățătorul și băiatul lor. În astfel de momente, doamna și fetele obișnuiesc să cînte. Serile de vară sînt minunate, este un ceas al zilei de împăcare și de adunare spre sine, care îmbie la cîntec : este un moment liric. Sufletul lor caută, cu simplitate și cu ceva ca promptitudinea, adresa, caută un mijloc de exprimare a preaplinului emotional. Și găsesc cîntecul, spontan, direct, simplu. Cîntă romanțe și cîntece patriotice. Romancierul ne dă cîteva titluri. E seară de vară, deci, mama și fetele stau în balcon și cîntă ; pe drum, prin fața casei lor, trece lume. E drumul principal de intrare în sat, toată lumea care vine dinspre tîrg și mulți din cei care vin de la cîmp trec pe acolo ; pe sub tîrnațul (pridvorul, balconul) casei Herdelea. Doamna și fetele cîntă, în pridvor, (balcon), și oamenii trec pe drum ; trec țăranii care au fost la tîrg, sau cu treburi la oraș, sau la cîmp, la partea aceea de locuri de la care se vine pe acel drum. Trec pe sub pridvor, (balcon), pe sub tîrnațul casei Herdelea, le văd acolo pe mamă și cele două fete, poate și pe învățător și pe Titu, le aud cîntecul și îi salută. Sînt saluturile obișnuite în sat, care sînt ceva mai mult decît saluturi, un crîmpei, un început de conversație ; ca o nadă de conversație care ar cuprinde în sine întrebarea : se prinde vorba sau nu se prinde ? Dacă se prinde, conversația se leagă și poate urma un popas și o vorbă mai lungă ; dacă nu se prinde, nu se prinde și cel venit și oprit o clipă trece mai departe. Dar pentru că e și cîntecul, pe lîngă ocazia de conversație, salutul mai este și o ocazie de ascultare. Cîntecele sînt frumoase, mama și fetele cîntă cu multă simțire și țăranilor le place să asculte. Astfel că, se leagă conservația ori nu se leagă, se prinde nada vorbei ori nu se prinde, trecătorii întîrzie mai mult decît timpul unui simplu salut. Mai stau și ei cîteva clipe și ascultă. Sînt obosiți de drum, ori de lucrul la cîmp, și le face bine puțina odihnă și cîntecul din balconul casei Herdelea. Cum spuneam, doamna învățătorului și fetele sale cîntă romanțe și cîntece patriotice. Ele cîntă ceea ce s-ar putea numi cîntece culte. Țăranii le ascultă cu plăcere dar și cu curiozitate. Nu fac parte din repertoriul obișnuit lor. Mai au prilejul să asculte așa ceva, pe la serbările școlare, sau la petrecerile domnilor, altfel universul lor muzical este cu totul altul. Ei au cîntecele lor, de fiecare zi, de fiecare eveniment sufletesc și din repertoriul ceremoniilor anuale. Cîntecele domnilor sînt frumoase, dar nu sînt pentru ei, țăranii, nu sînt hrana lor sufletească. E drept, cîteodată, unii dintre ei învață sau imită cîntece domnești, dar numai pentru a sugera sau a sublinia sau a lăsa să se înțeleagă o dorință, o aspirație spre altceva, ceva mai sus, la urma urmei, o aspirație de ascensiune socială. Doamna Herdelea, care duce greul în micul grup vocal improvizat, se numește Maria și este fată de țăran dintr-un sat din apropiere și nu are prea multă școală. Într-un fel, s-ar putea spune despre ea că este o țărancă îmbrăcată orășenește ; în sensul că nu are decît prea puțin din pregătirea și obiceiurile care ar face-o adevărată orășancă. Și, totuși, nu mai este țărancă, nu mai este țărancă, pentru că nu mai vrea să fie țărancă ; altceva nu este decît numai prin propria voință ; deprinderile, nivelul cultural ale noii situații aproape că-i lipsesc. Dacă are ceva, are acest repertoriu de cîntece culte, romanțe și cîntece patriotice, care o fac să fie altceva și care îi înlocuiesc orice alt mijloc de exteriorizare sufletească. Pentru că Maria Herdelea, fata de țăran, acum soție de învățător, a rupt total și definitiv cu vechile mijloace de exteriorizare ale conținutului sufletesc al vechii sale situații sociale. Chiar dacă ar mai cunoaște ceva din repertoriul țărănesc, ea îl ignoră cu bunăștiință și îl privește de sus. Cum privește la petrecerile țăranilor.

Mircea Tomuș

Continuare în pag. a 2-a

ANTOLOGIE ȘCOLARĂ

În ajunul culesului

Strugurii dorm ca niște păsări
ingrămădite-n cuibul moale și verde-al grădinii,
frunzele dorm amețite de fierbințeala vinului
care are să vină.
Dorm toate gîngăniile pămîntului...
Doar undeva
sub pielița fină a broboanelor de sudoare
a vîntului, pămîntului și apei,
se zbate ceva amețitor și cald,
ca sîngele fecioarelor istovite.
Mîine fecioarele vinului
vor dansa împrejurul luminii
și trandafirii își vor deschide petalele
în ritmul dansului lor.

Cezar Baltag

CONSULTAȚII

Revizuirea manualului de literatură română

În mai multe întîlniri cu cititorii ni s-au pus întrebări privitoare la literatura pentru copii, la literatura pentru tineret, la manualele școlare. Cum în acest moment programele manualelor de literatură română pentru liceu suferă o metamorfoză, iar noile manuale nu sînt încă elaborate, l-am invitat să ne răspundă la cîteva întrebări pe profesorul Nicolae I. Nicolae, cunoscut autor de manuale de limba și literatura română, membru al largii comisii pentru revizuirea actualei programe și a manualelor de literatura română de liceu. În legătură cu această problemă vom face loc și altor opinii avizate asupra predării limbii și literaturii române în școală.

— Stimate Nicolae I. Nicolae, cititorii noștri ne-au pus numeroase întrebări în legătură cu manualele de literatură română pentru clasa a IX-a, profesorii au la îndemînă o programă nouă, dar un manual vechi. Ce se întîmplă cu manualele de limba română ?

— Multe. În primul rînd conceptia. Programa și manualul trec printr-o fază de tranziție. În acest moment avem într-adevăr pentru clasa a IX-a o programă nouă dar nu și un manual nou. Noul manual este în curs de elaborare. Apare în 1986, simultan cu cel de clasa a X-a, care are și el o programă nouă, elaborată și dată publicității în vederea îmbunătățirii ei prin sugestii din rîndul tuturor celor interesați. Pentru clasele a XI-a și a XII-a se elaborează la fel o nouă programă și noi manuale, dar pînă la apariția lor rămîn în vigoare programa și manualul vechi. Practic, numai la clasa a IX-a, unde există o programă nouă, se va preda altfel, folosindu-se, în măsura în care se poate, manualul vechi.

— Cum se va folosi manualul vechi de clasa a IX-a în funcție de programă ?

— Preluînd cu folos cîteva capitole, cum ar fi cel despre **„Originea și dezvoltarea limbii române"** elaborat de acad. Ion Coteanu și aflat în ediția nouă începînd din 1983, apoi cele care cuprind exerciții de limbă și stil de la sfîrșitul cărții, cît și cele care corespund programei pentru perioada de la începuturile literaturii române pînă la post-pașoptism. Epoca marilor clasici se va studia de acum încolo în clasa a X-a.

— Ce nu mai corespunde din vechiul manual și cum se vor acoperi noile capitole ale programei de către profesori ?

— Vechiul manual nu cuprinde capitolul de teorie a literaturii, intitulat **„Literatura ca artă a cuvîntului"**, care are 8 subcapitole pentru 25 de ore. Aceasta este una din noutățile programei, pentru care nu avem o carte de uz didactic la dispoziție. (Atrag atenția că în actualul manual există însă un glosar de termeni ai teoriei literare, și el e încă bun pentru elevi.) Trebuie să apară apoi, foarte curînd, o serie de materiale ajutătoare, cum va fi cel editat sub egida Ministerului Educației și Învățămîntului, de către Societatea de Științe Filologice, filiala București și de către Inspectoratul Școlar al Municipiului. Unele au apărut în **Revista învățămîntului liceal.** În aceste materiale găsim chiar lecții din viitorul manual, cît și alte contribuții folositoare. Profesorii au la îndemînă și cărțile din bibliografia fundamentală, curentă, a problemelor de teoria literaturii, lor revenindu-le sarcina, inevitabil (în decursul primei părți a anului școlar) de a-și elabora singuri lecțiile în funcție de obiectivele programei și de **itemii** de evaluare, care jalonează foarte exact problemele din acest capitol.

— Ce sînt **itemii** și de unde au apărut ?

— „Itemii" — iată un termen nou, din pedagogie, care abia acum intră în uzul curent al profesorilor. Practic, sînt sugestii referitoare la modalitatea de construire a criteriilor pentru testele de evaluare a cunoștințelor. Itemii se concep pe teren concret în funcție de obiective. Itemul vizează formarea elevului, instruirea și dezvoltarea gîndirii lui în funcție de obiectivele programei.

— Care e avantajul structurării programei pe obiective și itemi de evaluare ?

— Avantajul vine din focalizarea acțiunii didactice pe cîteva direcții la fiecare lecție în parte și din posibilitatea de a verifica atît corectitudinea proiectului didactic, cît și eficiența predării. Deși aparent prepararea unei lecții pare mai complicată, și va fi în primii ani — pînă cînd vom regîndi totul și ne vom pune la punct materialele didactice ajutătoare, se urmărește de fapt simplificarea procesului instructiv și pedagogic, în sensul eficienței de metodă. Mă tem însă de o oarecare încărcare birocratică a profesorului care va fi pus probabil să elaboreze lungi planificări și planuri, deși obiectivele și itemii se află în programă.

Red.

Continuare în pag. a 7-a

DICTANDO

„Cu voie sau fără voie" se scurge metafora din pana lui Fănuș Neagu. Nemilos, scriitorul o caută în întunecimea cernelii și o silește să iasă la iveală ca floare, ca fluture, ca diamant. Și astfel, în mijlocul viforniței uscate care atacă din cele patru puncte cardinale insula Limbii Române, unul din paznicii ei cei mai credincioși este acest masiv gingaș care transformă o cronică sportivă într-un deliciu spiritual și lingvistic, iar dintr-o „carte cu prieteni" (a doua) face o adevărată profesiune de credință într-un graiul care îi e patrie și părinte. O asemenea afirmație elogioasă trebuie, desigur, argumentată. Și cu ce altceva decît cu propriul text?

„Osia lumii atîrnă de greieri cîntînd". L-am citat pe Fănuș Neagu și m-am întrebat imediat ce-i poate spune o asemenea propoziție vorbitorului român, la sfîrșitul veacului al XX-lea. „Osia lumii" e o sintagmă rară; **Dicționarul limbii române** menționează în dreptul ei „învechit", iar citatele exemplificatoare sînt puține. Unul provine din celebra descriere a furtunii în munți dată de Calistrat Hogaș și e prea frumos ca să nu-l reproducem: „Cine știe, dacă ceasul cel grozav al împlinirii vremurilor de apoi nu sunase acum și dacă nu era scris în cărțile oarbe ale ursitei ca să se aprindă și să ardă osia nemăsurată a lumilor, de la un capăt pînă la celălalt?" Imaginile pe care această alăturare de cuvinte le poate deștepta în mintea cititorului sînt mai curînd „grozave" — cum spune Hogaș — și spăimoase.

Dar iată cum un poet care poartă în el mărcile cîmpiei natale transformă spaima în măreție și har. Ați auzit vreodată cum se însurubează spre cerul nopții de vară țîrîitul neîncetat al greierilor? Așa pare a ne întreba Fănuș Neagu.

Și iată-ne transportați într-o altă parte a lumii. Știați prin ce este celebru orașul Anvers? Aici se află „singurul loc unde echinocțiul de toamnă își răsucește osia prin virtejuri de pietre rare". Tulburătoare asociere pentru cel ce a văzut vreodată vîntul toamnei învîrtejind frunzele multicolore printre arbori.

„Osia lumii" — „osia echinocțiului". Este aproape o întîmplare că ne-am oprit la două imagini metaforice centrate în jurul aceluiași cuvînt. Diferite și asemănătoare, ele demon-

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 6-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Culori

Și zornăie salcîmii galbenii frunzelor,
insidios incendiați de roșii gherghinari, cei pitulați într-o a verdelui
sepulcrală petrecere... Culori de noiembrie, de „vară" a Sîntului Martin, scăldate
într-o lumină de ireală seră, poditâ cu geamuri
bleu și galben pai, de-o liniște confuză, prevestitoare a marelui, opacului și implacabilului
Alb...

Iar cîmpul e ca un șorț de zugrav băut, abandonat fanteziei culorilor, a șofranului de porumb prea copt, logodit cu smoala brazdei repede arse de un vîntuleț anemic, copil degenerat al fostei vipii, ce-a pîrjolit o vară fața pămîntului și-a oamenilor săi...
Văd țăranii, truditorii, stropindu-i arsura din

Ion Marin

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

LIVIU REBREANU «Jurnal»

Ediţie de Puia Florica-Rebreanu şi Niculae Gheran

Puţine „jurnale" de scriitori români sînt atît de amănunţite ca cel ţinut de Liviu Rebreanu. Acest jurnal conţine un buletin de treburi zilnice, de activităţi gospodăreşti, de întreprinderi sociale. Este un jurnal despre ceea ce **face** scriitorul şi mai puţin despre ce crede, despre ce trăieşte, despre viaţa lui sentimentală. Din acest punct de vedere însemnările sînt sărace, refuzînd orice intrare în marea intimitate a scriitorului. Volumul doi al **Jurnalului**, al cărui text este îngrijit cu pietate de Puia Florica Rebreanu, mărturiseşte la un moment dat o mare emoţie, o presimţire a morţii, un sentiment greu şi difuz pe care scriitorul îl plasează în zona abisală a trăirilor şi de aceea îl şi descrie. Restul jurnalului priveşte viaţa gospodărească şi publică a scriitorului, om de o înaltă disciplină socială. Este surprinzător cît de mult a fost absorbit Liviu Rebreanu de administrarea micii lui ferme din preajma Piteştilor. Toate semnele acestei dedicări totale sînt aici .Plata muncitorilor, micile litigii legate de relaţiile cu ei, cumpărarea de materiale, preţul lor, angajarea de noi lucrători, îngrijirea viei, construirea unui podeţ, preocupări de ordin veterinar, etc. totul este notat la locul şi în ziua cuvenită.

Este acesta jurnalul unui scriitor? Desigur. Numai imaginea ieftină a filozofului ni-l oferă cu un deget la frunte. Liviu Rebreanu refuză poza de scriitor. El este mai înainte de toate un om care munceşte şi plăcerea acestei munci este conţinută în amănuntele pentru unii obositoare ale jurnalului. Cazul lui Rebreanu nu este, dealtfel, unic. Pentru a deveni cu adevărat scriitor, Mihail Sadoveanu ne mărturiseşte că s-a retras din viaţa bucureşteană a cafenelei în Moldova natală unde cultiva grădina şi vindea castraveţi. Izolarea este cheia actului creator şi după Sadoveanu a practicat-o, prin refugiul de lîngă Piteşti şi Liviu Rebreanu, ca şi mai tîrziu Tudor Arghezi cu Mărţişorul. Şocul vieţii literare era amortizat cu ajutorul acestui bandaj de verdeaţă al grădinii şi viei, al treburilor casnice. Raportările lui Liviu Rebreanu sînt altele decît ale citadinului furat de agitaţia dezordonată, de multe ori măruntă a „cetăţii". Cele mai multe zile ale jurnalului încep ţărăneşte cu observarea anotimpului, cu starea vremii. Liviu Rebranu se racorda la marile repere existenţiale, cele naturale, situîndu-se într-un alt ritm de existenţă decît cel comun. N-a trăit la fel la ferma sa William Faulkner? Acest raport dă jurnalului şi omului un aer de măreţie, cu condiţia să percepem întregul şi să nu ne lăsăm furaţi de amănunte. Din pulberea lor se ridică o statuă.

Despre cărţile sale Liviu Rebreanu vorbeşte foarte rar şi mai ales atunci cînd este în imposibilitatea de a le scrie. **Gorila** a fost un calvar pentru scriitor. Nu se poate izola, nu-şi poate crea „hipnotismul creator", începutul e greu, continuarea întîrzie. Oricît de puţine aceste mărturisiri sînt revelatoare. Cele privitoare la proiectul eşuat **Păcală şi Tîndală**, explicite, ne fac să înţelegem că era vorba de un roman realist, cele două tipuri intrînd în registrul vieţii României postbelice, după ce participaseră la primul război mondial.

Ca şi în primul volum al Jurnalului drama creatorului mare se conturează edificator. Condiţiile nu-l lasă să scrie. Reţeaua socială în care intră îi aduce supărări şi prejudicii. De cîteva ori Liviu Rebreanu se întreabă cum este posibil ca un scriitor de valoarea lui să fie pus în situaţii jignitoare sau umilitoare de oficialităţile şi instituţiile timpului, de funcţionari, de colegi. Şedinţele, care nu-s în întregime o invenţie postbelică ci se făceau şi pe vremea lui, îl supără foarte tare. Aici, în acest plan de activităţi sociale ,Liviu Rebreanu suportă o contestaţie continuă prin şicanele care i se fac. Şedinţele îi fac viaţa amară, îl sustrag scrisului, drept care se aruncă în iniţiative gospodăreşti. Suportă şi o demitere, greu suportată, cu vagi promisiuni de reparaţie ulterioară.

Ca om de instituţie, gospodarul de la Valea Mare nu mînuia concesia şi rectitudinea i-a creat mari adversităţi. Un pamflet dactilografiat împotriva lui va fi pus în circulaţie şi Iorga îl citeşte pentru sine în timpul unei şedinţe la Academie în care Liviu Rebreanu era propus candidat. Intrarea în Academie cu avatarurile ei ocupă mai mult loc în jurnal, semn că scriitorul acorda o atenţie specială, verificată şi în alte cazuri, reprezentării sociale a scriitorului şi demnităţii acestuia. După mai multe şedinţe prozatorul devine membru al Academiei române şi discursul său de recepţie (**Elogiul ţăranului român**), este un adevărat triumf. Oscila între tema ţăranului şi o alta **Eminescu, Creangă, Caragiale, care au lipsit din Academie**, proiect eşuat, dar foarte atrăgător, pe care-l prefera Caracostea. În **Jurnal** sînt relatate şi şedinţele secţiei academice la care ia parte Rebreanu, ceea ce constituie un rezervor de informaţii preţios pentru că pe prozator îl interesează oamenii şi reţine atitudini caracteristice. Dintre toţi cei prezenţi acolo, Liviu Rebreanu este atras de Nicolae Iorga. Din paginile **Jurnalului** se încheagă o imagine vie a marelui savant, rezultată din informaţii puţine, dar mereu esenţiale. Nici un alt „nemuritor" nu se bucură de atenţia pe care i-o acordă Rebreanu acestui mai în vîrstă coleg care l-a întîmpinat ca adversar la candidatură devenindu-i apoi amic. Iorga flutură pamfletul dactilografiat, se opune candidaturii, refuză răspunsul dat în scris de Rebreanu, care i se oferă, vrea documente oficiale, „nu fraze de gazetă": „Avînd în faţă răspunsul meu, totuşi a început să citească, a fost interesat şi a citit cu mare atenţie pînă la capăt. Atunci, deşi se discuta altceva, a cerut îndată cuvîntul, declarînd că retrage tot ce a spus adineaori împotriva mea, recunoaşte că sînt la mijloc calomnii odioase, împrăştiate de interesaţi, şi roagă să se considere neavenită intervenţia de adineaori, adăugind că e vorba de un mare scriitor al neamului, care nu poate decît să onoreze Academia". Convertirea lui Iorga a decis de fapt alegerea. Cei doi colegi, devin apropiaţi, însemnările lui Rebreanu urmărindu-l cu o simpatie nedeclarată: „Iorga n-avea de loc astîmpăr. Din pricina alegerii lui Argetoianu la preşedinţia Senatului. A venit cu o serie de epigrame la adresa lui, iar în timpul conferinţelor mi-a cerut un creion şi a mai făcut una. Altfel mereu căsca şi se plictisea, căutînd vorbi încet în dreapta şi stînga, parcă spre a arăta că nu se impresionează de prezenţa regelui. A întins mîna lui Sadoveanu, cu care nu vorbea pînă azi, iar pe urmă i-a dat să citească o piesă a sa Alexandru cel Mare în corectură, plîngîndu-se că n-a fost înţeleasă. Îmi spuse că are acum o piesă Sulla, în care combate dictatura, dacă guvernul nu-i va face plictiseli". Altă dată Iorga protestează împotriva unei ediţii Creangă, care a tipărit şi poveştile corozive. Explicaţiile le dă chiar Rebreanu. „—Va să zică, şi pe mine mă consideră serios — glumeşte dînsul. Dar atunci, lui Mehedinţi i s-a trimis?". Faţă de nici un alt coleg Rebreanu nu manifestă atîta solicitudine memorialistică. Iorga se supără de numărul comemorativ al **Gîndirii** în care Crainic e prea lăudat. Iorga se plînge că nu vede cu ochiul drept şi nu are curaj să se opereze. Iorga refuză să dea mîna cu Caracostea pentru că a conferenţiat în Germania. Iorga se plînge mereu de boală, de visuri tulburătoare, de ochelari. Rebreanu notează tot ce ţine de acest om prodigios şi uimitor. Iorga îi spune că face singur corecturile chiar la **Neamul românesc pentru popor.** De ce nu pune pe alţii? Aceste note scurte, dar foarte privitoare la Iorga, ne arată că Rebreanu intuia valoarea omului lîngă care-l aşezase destinul. Ceea ce nu este cazul cu alţi mulţi care i-au stat alături.

Convulsiile politice intră şi în raza jurnalului, dar numai cînd e vorba de marile evenimente ale anilor 39—40. Cumplită este descrierea asasinării lui Călinescu şi spectacolul cadavrelor expuse la locul crimei. Extrem de interesante, pe un ecran politic de anvergură sînt consideraţiile privitoare la evenimentele europene sub presiunea Germaniei hitleriste. Spre deosebire de notele lui N. Gheran care corectează, inutil după părerea noastră, viziunea politică a lui Liviu Rebreanu considerăm că scriitorul ştia să contemple şi dacă ţinem socoteală de informaţiile, ca şi de intoxicarea informaţională a vremii, provenită şi de la Gheran, opiniile lui Liviu Rebreanu sînt dintre cele mai cumpănite şi deschise către viitor. Perfectă dreptate are însă Niculae Gheran cînd admonestează din mers în **Cuvîntul înainte** pe cei care, brodind în jurul lui Rebreanu tot felul de „legende" politice, se văd dezarmaţi în faţa unui **Jurnal** care-i contrazice: „De prisos să adăugăm că această „dezamăgire" (faţă de caracterul „sec" al notelor, n.n.) este întreţinută şi de cîţiva comentatori de la periferia vieţii culturale. Motive au; ani în şir au pus pe seama romancierului gînduri şi fapte insolite, pentru ca astăzi să le vadă anulate". Meritul cel mare al acestui **Jurnal** ca ediţie este că el cultivă imaginea unui Rebreanu autentic într-un chenar de informaţii suprapuse. **Jurnalul** este urmat de declaraţiile publice ale scriitorului, mulţimea de interviuri, prin care el compensează absenţa lui fizică din viaţa literară, demonstrînd o conştiinţă literară activă. După **Addenda** urmează **În loc de postfaţă** unde Niculae Gheran creează încă un strat documentar, luînd un interviu Floricăi Puia-Rebreanu. Din această construcţie editorială în curs se ridică majestuoasă figura unui scriitor masiv şi exemplar. Este o veritabilă restituire, prima privitoare la unul din cei mai mari ai perioadei de dinaintea războiului, şi totodată un act de justiţie, de mare actualitate.

M. Ungheanu

ŞTEFAN AUGUSTIN DOINAŞ: «Vînătoare cu şoim»

„Vînătoare cu şoim" (ed. Cartea Românească, 1985) ilustrează o destul de curioasă modificare în poezia lui Ştefan Augustin Doinaş, de o înfăţişare cu totul radicală acum şi care nelămureşte pe acela care ar întreprinde o cercetare a producţiilor acestui liric. E adevărat că literatura e supusă cronologiei şi a pretinde conservarea unei formule, cîştigate în timp, e în afara legilor valorii, concentrate în vederea unei exprimări de materie proprie, în căutarea unei idealităţi. Sînt, bineînţeles, formule şi formule, unele de însemnătate temporară şi care se dovedesc valabile abia mai tîrziu, cînd presimţirile de moment ajung la o înfăţişare omogenă. Nu e vorbă, fluctuaţiile prea dese nu sînt nici acestea recomandabile, din moment ce valoarea înseamnă esteticeşte a exprima pe deplin, atunci cînd e, o virtualitate de esenţă artistică „tare". Experienţa arată că e bine a înainta pînă la un punct în vederea formulei care să însemneze individualitate. În materie de creaţie evoluţia nu merge la infinit.

Nimic nu lăsa să se întrevadă, în condiţiunile unei creaţii lucide, o atît de stridentă involuţie a poeziei lui Ştefan Aug. Doinaş, precum e aceea dovedită în „Vînătoare cu şoim". Poetul nu mai e la începuturi şi părea că îşi găsise vocea, valorificînd un fond livresc, de extracţie antică şi cu preponderenţă grecească (chiar şi producţiunile care invocau, mai demult, „patria" nu sînt decît simple exerciţii de stil, în gustul liricii eline). Un soi de apolinic reieşit din citirea clasicilor cu creionul în mînă, dădea nota acestei poezii aulice şi cultivate, interesînd şi literatura română prin năzuinţa de a o întregi în direcţia unei experienţe de clasicitate veche. Să notez, în treacăt, baladismul hölderlinian, complicat de baladescul în gust germanic (înclinaţie stimulată şi de Radu Stanca). Acestea, şi încă altele, conjugîndu-se într-un echilibru scolastic, smulgeau pe poet din materia literară comună şi îl înfăţişau ca pe un iubitor de Hellada; o Helladă poate şi platoniciană. Ceva din acestea s-a păstrat şi în „Vînătoare cu şoim", însă ca un fir subţire tras din ţesăturile mai vechi. „Parafrază", „Purtătorii", „Disc" sînt inconsistente cantitativ faţă de întreg şi versuri precum acestea, evocînd soarele: „Cum ar putea să irumpă un vis / dacă nu cu-acest bulgăre roşu? / ascultă-l pe boltă urmează-l / prin noi modelîndu-se / dulcele azi ca un azi dureros / (...) sînt aici puţine şi de tot nesemnificative. Acum, poetul pare a cultiva poate cu intenţie, stîngăcia cu efect sonor rău şi o stranie înclinaţie către aritmie, şi către cuvinte rare, inutilizabile liric, cîtă vreme acestea nu dau o notă ermetică şi contribuie doar la nonsens: „un cer deschis / îşi tremură rivalta / pirogele / ce-un timp au lunecat alăturea / acum se dezbină / o mare de cobalt întunecat / detună / parcă spartă de-o dulbină". Cînd nu arată aşa, producţiunile lui Ştefan Augustin Doinaş sînt acum nişte versificaţii de o vacuitate neliniştitoare, de acest soi: „eu abia fragmentez o poveste / rumeg-ntîmplări de ieri / ai să vezi personal: tot ce este / locuieşte-ntr-un vag nicăieri / eu abia aranjez la frizură / strălucirea de-argint din cîrlionţi / ai să vezi personal: o uzură / a eroicului rîde-n arhonţi / eu abia iscălesc plagiatul / verosimilul ce s-a impus / ai să vezi personal: în hiatul / dintre opere totul e spus". Însă adunarea de formule incompatibile poate să fie ilustrată şi cu alte dovezi, mult mai numeroase. Un soi de exerciţiu ludic, care ar părea o simulaţie arghezianǎ, dacă nu ar fi de tot dizgraţios, există şi aci: „să nu-mi spui că am chip frumos! / îl scap / rămîn fără de cap / să nu-mi spui că am glas duios! / îţi jur / se-mprăştie-mprejur / să nu-mi spui că am braţ vînjos! / te rog / am să ajung olog". O invazie de elemente ale unui soi de „cotidienism" comun fascinează fără rost pe poetul de caligrafii din care n-a mai rămas nimic, dacă e să ne luăm după imaginea „broaştelor încălecate": „el / şi în apă / imaginea lui / atingîndu-se galeş / cu buzele/ dublă naramză-n pîrîul verzui / reciproce ventuzele / liniştea palidă / oră de prînz / gîfîie la soare perechile / broaştelor încălecate / un mînz nărăvaş / ciuleşte urechile". Versificaţii şcolăreşti stau alături de astfel de exerciţii care poetului i se par foarte „up-to-date": „tare scump mi-ai fost ţi-o jur / cerc al apei — undă / lume ce-mi sporeai în jur / una şi rotundă / tare-ai fost pe placul meu / cerc albastru — normă / limită crescînd mereu / spiritul ca formă". Puţine sînt aci producţiunile care seamănă una cu alta şi consolidează o formulă nouă iar acelea care sînt, reunite într-un ciclu intitulat „Cap şi pajură", indică o înţelegere destul de rudimentară a literaturii care ar trebui să fie în exclusivitate o comunicaţie de dezastre. „Cap şi pajură" e, dealtfel, rezumatul acestei poezii „noi" şi probabil motivaţia schimbărilor la faţă produse acum în optica lui Ştefan Augustin Doinaş; un examen mai amănunţit este obligatoriu. Poetul a început cu două sonete, între care unul istoriseşte o poveste ininteligibilă cu o cheie şi altul e turburat de fel şi fel de catastrofe. Pretutindeni a pătruns un aer oracular, de profeţie sumbră, fără efect estetic din pricina versificaţiei, de tot nesupravegheate.

Să mai adaug o notă, căpătată nu se ştie de unde, în gustul compoziţiei fabulistice; e adevărat că uneori Ştefan Augustin Doinaş gîndea în parabole şi punea în lucrare alegorii, însă, de la acestea şi pînă la fabulă e o distanţă foarte mare. Pe scurt, poetul se închipuie acum un soi de Seneca ucis de Nero şi comunică felurite păreri despre „noua Romă" unde se prăpădeşte. Obsesia unei condamnări suferite în vremuri grele e peste tot („trei variante la Seneca tragicul" dezvoltă această idee). Aş putea cita de oriunde, din aceste sonete care mută fixaţiile culturale, mai vechi, din mediul elin într-o abstractă Romă a celor „doisprezece cezari". Limbajul e peste tot la fel de, cum să zic?, pigmentat cu brutalităţi: „ivirea unei palide fantome / de împărat mă-nduplecă vioaie / să mă aşez în coadă ca-ntr-o ploaie / ce spală începutu-acestei urme". Iată şi „Roma" înfăţişată de duhorile unui stîrv „care-l sufocă suverană: „prietene! mi s-a turnat în vană / revolta strînsă din careul Romei / ca o ripostă dată aici aromei / de stîrv care-l sufocă suverană". Nu putea lipsi nici evocarea, bizară dacă e vorba de Nero, a unui cal „în togă", care oripilează pe poetul travestit în Seneca, întristat că „Romanii" îşi fac „zei din odrăsliţii cărnii". S-ar zice că propoziţiile acestea sînt ale unei sibile din moment ce comparaţia cu momentul roman originar nu le verifică pe toate: „un cal în togă rontăind fantoma — / dovleac a lui Claudiu: ce dovadă / aşteaptă oare secolul să vadă / spre-a le stîrni şi celorlate voma? / nici cînd nu ne zărim la timp duşmanii / un mare morb al lumii ning Romanii / făcîndu-şi zei din odrăsliţii cărnii / teribil adevăr care constringe / un biet bătrîn să-l scrie-acum cu sînge, / tare-aş fi vrut să prind sfîrşitul iernii". Pare că poetul vorbeşte în două limbi amestecate în care „voma" e şi nu e „vomă", Nero nu e Nero şi „iarna" e, ca în „meteopsihologia" promovată de Ana Blandiana, hieroglifa unui soi de îngheţ. Ceea ce se vede, la o repede ochire e, totuşi, lirica de scolast: aceste compoziţii par a se inspira din antichitate şi chiar evocă, destul de indecis, epoca lui Nero. Însă altele, de aceeaşi factură, nu mai pornesc din istorie şi, adăugate fabulisticii cu pretext roman, lasă a pluti o confuzie asupra clipei care le-a generat: „şi doici / îţi dau lapte prin gura cheii / pînă cînd? eşti doar bube şi negi / îţi sporeşti doar cu farduri culoarea / pînă cînd / ai să cînţi / şi-ai să negi / la judeţul cîntării / oroarea?" O întreagă sistemă de aspect cifrat e stăpînă în aceste compoziţii prelungi care zic despre alegoria „zorilor" şi se arată neliniştite de clopotul care nu mai sună. Un ton vaticinar poate să impresioneze aci inşii cu inima slabă însă e sigur că esteticeşte durabilitatea unor astfel de producţii reportericeşti e foarte scăzută. Ce să legi din „forfota şi zarva", de pildă: „aripă / ruptă / bob / furnică / rimă / ţărîna mişună de vestitori / construcţii vagi de aur se dărîmă / în aer / conspiraţii de culori / dar ce atîta forfotă şi formă? / deocamdată fluturele-i lună"? Ori din exerciţii de soiul acesta, unificînd cuvinte de factura represiunii: „lAnt E cErc zId mOrb cnUt — seria de aur / e apanajul gurii voastre nouă / cu I şi A ne-a mai rămas borhotul / vocalic scrişnetul sughiţul plînsul"? Nici „elegia la harnul domnilor" (preocupare mai recentă în lirica lui Ştefan Aug. Doinaş) nu e altfel.

În definitiv, nu acestea sînt supărătoare aci, sub raport estetic, căci poetul e liber să scrie despre ce voieşte şi să-şi modifice, chiar dacă într-un chip obscur, materia lirică; fără viitor e, din nefericire, lirica propriu-zisă. S-ar putea zice că o impresie defavorabilă precum aceasta vine din contrazicerea unei poetici repetate de autor pînă la monotonie într-atît încît literatura lui părea inaptă de înaintări. Această observaţie e pînă la un punct adevărată şi cu totul de înţeles, căci a vedea un poet al apolinicului preocupat de viaţa grosolană e într-adevăr un motiv de stupefacţie. Oricum ar fi, de la Alcibiade şi pînă la Gavroche e o depărtare astrală şi nu văd cum ar sta alături „Mistreţul cu colţ de argint" cu acest recent „Cortegiu", de unde citez: „văd o grăsană inamabilă-n balcon / înfulecă zaharicale / şi prăpădindu-se de rîs / sporeşte cu confetti / rărîţii fulgi de Martie / iar jos / în Piaţa Marelui Pătrat / într-un furgon pe care filozofii / abia-l mai trag / trei tineri muzicanţi cu gulerul / cămăşilor răsfrînt / sunt duşi la eşafod". „Două variaţiuni pe tema statuii" (iată încă o fixaţie lirică aci, „statuia") conţine o terţină de acest soi: „ţinutul acesta încert se gunoieşte / cu bolizi de bronz / ca să rămînă pîrlog". „Starea de lucruri" începe în acest fel, cu totul ne-apolinic: „Starea de lucruri picoteşte / pe fruntea ei / ridată un muscoi / bătrîn în verde / revirginează / bijuteriile credinţei". Este sigur că lirica lui Ştefan Aug. Doinaş nu mai este defel ceea ce a fost.

Artur Silvestri

Urmare din pag. I

Pridvorul familiei Herdelea

Deci balconul casei Herdelea rezumă şi exemplifică stratificarea societăţii româneşti pe o anumită perioadă de timp, şi raportul în care vrea să se situeze sau se situează fiecare din componentele ei principale, în epoca respectivă. Sînt domnii şi sînt ţăranii; trăiesc împreună, în acelaşi sat, ba chiar au o origine comună; nu numai Maria Herdelea este fată de ţăran, dar şi învăţătorul, Zaharia Herdelea, tot fecior de ţăran este. El a făcut ceva şcoală, nu prea multă, şi acum ocupă postul de învăţător în sat; ea a făcut încă mai puţină şcoală, dar şi-a schimbat felul de a se îmbrăca şi a se purta, s-a căsătorit cu un domn, cu un învăţător, şi se ţine doamnă, deşi, de fapt, nu este decît o simplă gospodină: toată ziua trebăluieşte la bucătărie, spală vasele, iar seara, cînd îşi permite o clipă-două de răgaz, stă în pridvorul casei sale şi cîntă romanţe şi cîntece patriotice, privind de sus, la propriu şi la figurat, la trecătorii de pe uliţa din faţa ei, care au rămas ţărani. Iar aceştia, ţăranii, au modul lor de viaţă, închis în specificul lui; determinat, fireşte, în primul rînd, de specificul modului lor de a-şi cîştiga traiul; adică prin muncă fizică, la cîmp, pe locurile lor sau ale altora, prin ogrăzi ale lor sau ale altora, cu cărăuşia, la pădure, la lemne, angajaţi la cine ştie ce munci grele. Ei au şi modul lor specific de a se exterioriza sufleteşte, cîntecele, obiceiurile, ritualurile şi ceremoniile lor care se desfăşoară neoprit, care-i includ în albia lor cuprinzătoare şi care reprezintă expresia cea mai cuprinzătoare şi mai evidentă a vieţii lor colective, a vieţii colectivităţii lor. Relaţiile dintre aceste două componente ale societăţii româneşti, dintre modurile lor de existenţă şi de exprimare a spiritualităţii lor sînt şi simple şi complicate totodată; au şi ceva foarte evident, vizibil, săritor în ochi chiar, dar şi ceva ascuns, greu de descifrat, ignorat cu bună ştiinţă ori prin neputinţa analizei. În primul rînd, este foarte evidentă originea lor comună: domnii, surtucarii, orăşenii sînt, aproape cu obligativitate, descendenţi de ţărani; din prima, a doua, cel mult a treia generaţie. De altfel, capacitatea aceasta a ţărănimii de a genera domnie este mereu proaspătă, mereu vie; şi ţăranii sînt conştienţi de ea, o întreţin şi caută să profite de pe urma ei. Pe măsură ce trece timpul, tot mai multe familii visează să-şi dea un copil sau chiar mai mulţi la şcoală, adică să producă şi ele domni. Dacă este evidentă origina comună a celor două pături, tot atît de evidentă este şi categorica lor deosebire; domnul este domn şi ţăranul ţăran. De la acest nivel, odată stratificarea făcută, greu, dacă nu chiar imposibil este să se mai apropie cele două extreme. Un ţăran nu va putea niciodată visa să ajungă domn sau să se căsătorească cu o fată de domn; un domn, chiar sărăcit, ajuns în mizerie tot domn rămîne; domnu-i domn şi-n şanţ. Chiar dacă înregistrabile statistic, sînt foarte rare şi nesemnificative cazurile cînd un domn îşi ia o nevastă din ţărani. O tentă de ură, mai făţişă, mai secretă, colorează atitudinea fiecărei pături faţă de cealaltă; în plus, o invidie duşmănoasă „au scăpat de muncă", din partea ţăranilor, un dispreţ acid, din cea a domnilor. Nu lipseşte, ba este foarte caracteristică şi cu însemnătatea ei, latura pozitivă a atitudinii reciproce: cultul domnilor, din partea ţăranilor, hrănit de un sănătos instinct naţional; cultul ţărăniei, din partea domnilor, întreţinut de puterea memoriei, de motive sentimentale autentice, dar şi de o mistică ruralistă cu destule implicaţii ideologice şi culturale.

Ce fac domnii? Ce fac ţăranii? De ce sînt domnii domni şi ţăranii ţărani? Cum s-a ajuns la această situaţie? Aceasta este o poveste lungă şi ne poate duce foarte departe. Revenind, însă, la firul pe care am plecat iniţial, putem spune că, conţinînd în sine scena simbol care se petrece în jurul pridvorului familiei Herdelea, ca şi alte numeroase scene şi momente cu semnificaţie apropiată, opera lui Liviu Rebreanu reprezintă cea mai lucidă şi mai obiectiv exactă transpunere epică a specificului societăţii româneşti de pînă la mijlocul secolului pe care îl trăim, cu particulara şi uneori pînă la tragic dramatica întemeiere pe raportul complex dintre domni şi ţărani. O viziune la fel de exactă şi pătrunzătoare putem găsi numai în opera lui Mihail Sadoveanu; aici, puterea de a îmbrăţişa într-o singură privire ansamblul fenomenului social răzbate şi pe verticala timpului, într-o optică istoricizată, dar şi pe de-asupra de timp, într-o vastă perspectivă mitologică, ambele convertite în formaţiuni epice cu o mare forţă specifică de viaţă. Chiar dacă nu i-au reuşit în mod egal, lui Liviu Rebreanu nu-i lipsea larga deschidere peste timp, setea vastelor dimensiuni ale duratei. Aparent, îi lipseşte capacitatea de a transfigura în mit, este adevărat, dar ţine cumpăna extraordinara acuitate de percepţie a realului, puterea miraculoasă de a converti datele existenţei în chiar propria lor imagine cu o astfel de tărie încît, din această operă ni se alcătuieşte imaginea unui mit modern al existenţei trăite cu cel mai intens patos al realului.

Apariţia paginilor de jurnal ale scriitorului, cîte au văzut lumina tiparului pînă acum, vine să confirme şi să pună într-o lumină mai clară intensitatea şi calitatea situării conştiente a scriitorului în cîmpul real al existenţei. S-au aşteptat de la acest jurnal revelaţii şi mai ales valori literare nemijlocite. Un critic de foarte răspîndit prestigiu şi-a mărturisit chiar dezamăgirea faţă de aproape totala lipsă de virtuţi stilistice a însemnărilor de jurnal. Altă dată, însă, acelaşi critic şi aceeaşi orientare preferenţială în literatura noastră căreia el îi aparţine au dat dovezi convingătoare de faptul că nu confundă calitatea literaturii cu calitatea formală a stilului literar; ba mai mult, au manifestat o largă înţelegere şi aprobare pentru tot felul de experimente textualiste care numai calităţi formale ale stilului nu vizau, evident. Este adevărat, scrisul din jurnalul lui Rebreanu este abrupt, sincopat, rezumativ la extrem, fiind chiar o însemnare contabilă şi gospodărească reală, şi nu doar copia ei literară sau încercarea de a o imita cu procedee textualiste. Dar punctele de foc ale însemnărilor susţin o boltă de concepţie, cum lumina stelelor susţine bolta cerească. Rebreanu face, în anii consemnaţi de jurnalul apărut pînă acum, o experienţă unică cu ascunse şi mai numeroase semnificaţii. El încearcă să-şi reconstruiască, la Valea Mare, un univers care să refacă nu numai universul fundamental al copilăriei lui, dar mai ales modelul de existenţă care stă în centrul operei sale epice şi care este casa lui Herdelea, cu atmosfera şi ambianţa ei; el încearcă să reia o existenţă care se desfăşura pe reperele convieţuirii dintre domni şi ţărani. Apoi şi în acelaşi timp, este tentat de un contact divers şi multilateral cu realul. Socotind bine, astăzi, ne putem întreba: oare produsele acelea, pe care notează scriitorul că le ducea de la Valea Mare la Bucureşti, nu îi erau accesibile şi în capitală? Adică n-ar fi putut cumpăra el acolo nu ştiu cîte kilograme de pere, ouăle, laptele, smîntîna şi raţele pe care le aducea cu maşina din propria gospodărie? Evident că da şi evident că nu motive de calcule economice l-au împins la sacrificii şi solicitări care jertfeau, la urma urmei, din timpul său de scris. Numai că scriitorul, refăcînd nucleul acelui model de existenţă cu domni şi ţărani, pe care el îl consideră fundamental şi aboslut caracteristic pentru societatea românească, realizează implicit şi un anume raport şi proces de situare a lui faţă de totalitatea existenţei, raport şi proces care presupune o mare apropiere, o intimitate şi chiar o confundare cu datele realului, după cum şi o transfuzie de sensuri prin acţiunea practică. Scriitorul care descrisese ca nimeni altul realul în literatura română se lăsa, la rîndul lui, absorbit pînă la confundare în această familiaritate cu realul.

Premiile Academiei Republicii Socialiste România

● Sîmbătă, 2 noiembrie 1985, în aula Academiei Republicii Socialiste România a avut loc Adunarea generală solemnă a Academiei consacrată decernării premiilor Academiei pe anul 1983.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de acad. **Radu P. Voinea**, preşedintele Academiei. Lista lucrărilor premiate în diferite domenii a fost prezentată de prof. **George Ciucu**, membru corespondent al Academiei.

ÎN DOMENIUL ŞTIINŢELOR FILOLOGICE, LITERATURII ŞI ARTELOR

Premiul „Timotei Cipariu":
Dan Sluşanschi: „Dimitrie Cantemir, Opere complete". vol. IX, tomul I, ediţie critică, traducere, introducere, note şi indice; **Florea Fugariu:** „Şcoala Ardeleană", vol. I—II, ediţie critică; **Ion Chiş Şter, Nicolae Felecan, Tănase Filip, Victor Iancu, Codreanu Moldovan, Eugenia Nistorică, Valeriu Palaghiţă, Gheorghe Pop, Gheorghe Radu, Ana Varna:** „Graiul, etnografia şi folclorul zonei Chioar".
Premiul „Simion Bărnuţiu":
Gh. Achiţei, Lucian Dragomirescu, Gh. Littera, Victor Ernest Maşek, D-tru Matei, Vasile Morar, Nina Nicolaeva, Anca Oroveanu, Ion Pascadi, Cezar Radu, Gh. Stroia: „Estetica".
Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu":
Alecu Hanţă: „Contemporanul . 1881—1891. O revistă aşa cum a fost", ; Al. Husar: „Metapoetica"; **Ion Vlad:** „Lectura romanului";
Premiul „Mihai Eminescu":
Nicolae Dragoş: „Pentru eterna vatră românească"; **Ion Horea:** „Un cîntec de dragoste pentru Transilvania"; **Cezar Ivănescu:** „Doina"; **Vasile Nicolescu:** „Semnătura fulgerului";
Premiul „Ion Creangă":
Sorin Titel: „Femeie, iată fiul tău!"; **Sandor Fodor:** „Fanfara pompierilor" (în limba maghiară); **Platon Pardău:** „Tentaţia";
Premiul „Ion Luca Caragiale":
Tudor Popescu: „Jolly Jocker";
Premiul „George Enescu":
Remus Georgescu: „Ecouri", oratoriu pentru solist, cor de femei, bandă magnetică şi orchestră"; **Teodor Bratu:** „Tudor din Vladimiri", operă în 3 acte;
Premiul „Ciprian Porumbescu":
Wilhelm Georg Berger: „Estetica sonatei"; **Ovidiu Varga:** „Quo vadis musica? Cei trei vienezi şi nostalgia lui Orfeu";
Premiul „Ion Andreescu":
Petru Popovici — Lucrările prezentate la Expoziţia de pictură din 1983 de la Galeriile de artă ale Municipiului Bucureşti; **Costel Badea:** Lucrările prezentate la Expoziţia de ceramică de la Galeria de artă „Simeza", Bucureşti, 1983.

Brăila: Înfiinţarea cenaclului „Panait Istrati" al Uniunii scriitorilor

În zilele de 4 şi 5 noiembrie au avut loc la Brăila manifestările culturale dedicate înfiinţării Cenaclului „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor, aflat sub directa îndrumare a revistei „Luceafărul".

La manifestările organizate de Comitetul judeţean de cultură şi educaţie socialistă Brăila şi Uniunea Scriitorilor a participat un grup de scriitori condus de tovarăşul Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, format din prozatorii Constantin Chiriţă, Fănuş Neagu, Iulian Neacşu şi poeţii Nicolae Dan Fruntelată, Traian Iancu, Gheorghe Istrate, Marcel Gafton, Romulus Vulpescu, Vintilă Ornaru, Nicolae Grigore Mărăşanu, George Ţărnea, Teofil Bălaj şi Ştefan Mihăilescu.

Şedinţa de constituire a cenaclului a fost condusă de tovarăşa Gabriela Jelea-Vancea, preşedinta Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă Brăila. Au vorbit tovarăşii Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului judeţean al P.C.R. Brăila, Dumitru Radu Popescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor, Fănuş Neagu, preşedinte de onoare al cenaclului constituit, Nicolae Dan Fruntelată, redactor şef al revistei „Luceafărul" şi Lucian Chişu, secretarul Cenaclului „Panait Istrati".

În continuare a avut loc prima şedinţă a cenaclului constituit. Sub conducerea prozatorului Fănuş Neagu, au citit din versurile lor poeţii brăileni Adriana Sitaru, Gheorghe Lupaşcu, Gita Edu, Aurel M. Buricea, Ion Mustaţă şi ialomiţeanul Mihai Vişoiu, cooptat în cenaclul brăilean. Din rîndul oaspeţilor cenaclului au citit versuri Vintilă Ornaru, George Ţărnea, Nicolae Grigore Mărăşanu, Romulus Vulpescu, Nicolae Dan Fruntelată, Teofil Bălaj, Marcel Gafton.

A doua zi, sub genericul „Scriitorii ţării în dialog cu oamenii muncii brăileni" au avut loc mai multe întîlniri în întreprinderile şi instituţiile din oraş şi judeţ.

La şezătoarea organizată în comuna Tichileşti au participat Fănuş Neagu, Nicolae Dan Fruntelată, Vintilă Ornaru, Aurel M. Buricea, Andra Căpităneanu, G.D. Munteanu, Gheorghe Istrate, Gita Edu, Ion Bălan, Iulian Neacşu, Vasile Rusescu, Ştefan Mihăilescu. Din partea organizatorilor la această întrunire de lucru scriitoricească a participat tovarăşul Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului judeţean al P.C.R. Brăila.

Au citit din versurile sau creaţia lor în proză, Romulus Vulpescu, George Ţărnea, Ion Mustaţă, Petre Drăghici, la întîlnirea cu oamenii muncii din Şantierul Naval. Ca şi la Tichileşti, cu acest prilej s-a desfăşurat şi un colocviu referitor la poezia românească contemporană.

Vizitele de lucru în întreprinderile brăilene au continuat şi la Uzina „Progresul" din Brăila, la care au recitat din versurile lor poeţii Marcel Gafton, Nicolae Grigore Mărăşanu, Adriana Sitaru. La întîlnirea cu directorul tehnic al uzinei, tovarăşul Udor Ovidiu, în timpul vizitării secţiilor uzinei, a avut loc un dialog viu, constructiv cu oamenii muncii.

Seria manifestărilor a fost încheiată de spectacolul cu piesa „Pinda" a dramaturgului brăilean Ion Bălan, membru al Cenaclului literar „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor.

Culori

Urmare din pag. I

sudoarea fiinţei pînă în seară şi pînă în noapte, fără răgaz. Au pergamentul feţii mai aspru şi irişii aşişderea şi-ar fi impietate să crezi că violetul acestei toamne ar iradia de acolo, dar poţi să spui că în lumina ochilor firmamentul li se reflectă fără refracţii şi poţi să spui că la lucrarea pămîntului ei seamănă peste normă, de fiecare dată, un gînd curat...

Căci sînt din acelaşi tare aluat, frumos întinş peste aceleaşi oase din bronz noduros, învelite într-o piele tăbăcită de vînt şi răspunderi. Căci ei sînt cetăţeni, cooperatori, producători, oameni de omenie, fraţi şi vecini, din vechi ştiindu-se, încît să se strige Ioane, Gheorghe, Mărie, şi numai cei prea îndepărtaţi, ori prea apropiaţi îi cheamă în morometiana limbă literară: bă, a lu' cutare...

Şi obrazul lui nu se împurpură cum s-ar împurpura de-o ocară, căci curios este şi puţin observat, deşi cuvine-se un neîntrerupt elogiu, că ţăranul nu se consideră jignit de-o vorbă tare, ci de una nedreaptă, calpă, oricît de aurită i-ar fi montura...

I-am văzut înotînd într-o mare de culori, dar ei nu aveau timp de ele, de reverie, de parcă nu erau ale cîmpului lor. Truda îi făcea frumoşi, căci astfel rămîneau puternici. Iar în livadă merele stăteau ca globurile în jinduitul brad al iernii, în pomii din care frunzele căzuseră sau se chirciseră spre a face loc rodului...

Păzindu-i, plopii îşi tremurau la rîndul lor frunzele îngălbenite, căci acesta e felul de a încărunţi al arborilor. Pînă cînd frunzele dispar una cîte una, lăsînd coroana golaşă să primească plapuma albă a zăpezii, peste lume căzută, ca o imensă căciulă de iepure siberian...

NICOLAE IORGA -inedit

UNA DIN ULTIMELE CONFERINȚE ȚINUTE LA RADIODIFUZIUNEA ROMÂNĂ

Printre puținele discuri ce se păstrează cu vocea lui Nicolae Iorga se află și cele patru înregistrate la Radiodifuziunea Română, la 24 martie 1939, conținînd conferința intitulată „Unități organice în viața statelor și națiunilor".

Aceste discuri, descoperite relativ recent, și singurele după știința noastră imprimate în țară din cele ce au supraviețuit în mod aproape miraculos asasinării autorului și, îndată după aceea, vinării și distrugerii cu ferocitate, de către aceiași asasini, a glasului viu și fascinant ființind în zeci și sute de înregistrări pe discuri de ebonită aflate în rafturile Radiodifuziunii.

Conferința „Unități organice în viața statelor și națiunilor" face parte din seria, începută mai demult de marele savant și patriot, de veștejire a asaltului propagandistic fascist declanșat cu violență îndată după venirea lui Hitler la putere în Germania. În conferințele radiofonice „Viitorul statelor mici" (oct. 1938) și în cea intitulată „Ideea națională în demersul istoriei universale" (11 nov. 1939) semnala mistificarea cu bună știință de către teoreticienii „arieni" a unor noțiuni fundamentale din dreptul națiunilor. Într-un articol apărut în 1939 denunța, de asemenea, cu tărie, „noua religie scăldată în sînge", iar în altul, intitulat profetic „Drumeț în calea lupilor", compara poporul român cu un drumeț aflat în calea lupilor feroci, îndemnîndu-l să-și găsească ca de atîtea alte ori în istorie stăpînirea de sine și bărbăția din epocile eroice.

Placa sensibilă de ebonită — ni s-a păstrat placa instrument de lucru, nefinisată ulterior — a înregistrat, foarte interesant, în acest caz, și un preambul, la fel de important pentru cercetător ca textul însuși al conferinței. În cabina de înregistrare a avut loc, după cîte se pare, o „instruire" a vorbitorului de către paznicii microfoanelor oficiale, din care se deslușesc frînturi de frază amenințătoare, ca acestea: „Faceți așa cum am spus, domnule profesor... nu depășiți marginile admise...". E de prisos să spunem că vorbitorul a procedat așa cum i-a dictat propria-i conștiință și nu după ce-i vor fi impus siluitorii graiului său liber. E drept că, cu un alt prilej, ultima oară cînd Nicolae Iorga a dat curs invitației de a vorbi la Radiodifuziune, aceiași paznici ai microfoanelor oficiale, neplăcîndu-le vocea dublată de conștiința unui întreg popor a istoricului, l-au lăsat să vorbească în van, pe post fiind dată muzică simfonică.

Transcriem mai jos textul conferinței, demn de a sta alături de cele inserate de autor în volumele „Sfaturi pe întunerec", și apoi, într-o selecție făcută cu simț al nuanțelor, nu cu mult timp în urmă, de unul dintre editorii săi actuali.

Florian Avramescu

UNITĂȚI ORGANICE ÎN VIAȚA STATELOR ȘI NAȚIUNILOR

Citesc într-o revistă italiană „de luptă" a tineretului aprins pentru expansiunea națională, fără să poată totdeauna să-și dea seama și de condițiile în care se poate face fiește această înaintare a puterii de viață a națiunilor, citesc în „Il Nazionale" un scurt articol de o gîndire desigur nu îndestul de cumpănită în care se salută reapariția în zilele noastre, ca a unui lucru firesc și neapărat, a Sfîntului Imperiu Roman din evul mediu. Peste o întreagă dezvoltare istorică socotită ca fără rost se consideră recentele schimbări de hotare ca restabilind ceia ce, spre fericirea omenirei, a împlinit Carol cel Mare, devenit creator de „axă decisivă pentru gravitația popoarelor europene" și, admițîndu-se chiar faptul că acel Imperiu, sfințit de papă pentru toată lumea catolică, era nu numai „italie", ci și „germanie", se vede în existența acestei forme internaționale un mare avantagiu și pentru Italia : adevărat că împărații de la nord de Alpi veneau să se închine la Roma și putem adăugi că drumul acesta nu era peste măsură de fericit pentru Italia străbătută și chiar pentru romani, cari de atîtea ori au sîngerat din bielșug supt sabia năvălirii teutonice, dar, după socoteala tînărului autor, se compensa această întîmplătoare pierdere prin faptul că Italia trimetea Germaniei prelați de origine latină, uitîndu-se că împărații otonieni au impus Romei și cîte un papă de origine germană, și prin acela că era o legătură de comerț între comunele negustorești italiene și între anumite orașe din Germania, care aveau aproape aceiași alcătuire, fără să se uite și restul pe care-l aveau, dar, fiește, nu numai în Germania, și acei negociatori ai valorilor cari se chemau „lombarzii" ; ba chiar scriitorul amintit e foarte vesel că împărații aceștia de peste munte recurgeau și la întrebuințarea unor oameni de arme din Italia. Cu o ciudată prefacere a adevărului și lăsîndu-se la o parte cele mai elementare cerințe ale naționalismului, mergînd chiar pînă la o abdicare a instinctului celui mai firesc pentru rasa proprie, se socotește că punct de plecare al „adevăratelor vele ale Italiei", cu începerea războaielor care s-au desfășurat în Peninsulă, între marile puteri europene, dispariția formei, care de fapt era de multă vreme numai zădarnică, a acestui Sfînt Imperiu, a cărui idee ar fi licărit din nou în mintea acelui profund desprețuitor al Italiei, afară de credința desăvîrșită și aproape servilă a unui Crispi, în mintea, profund egoistă și cu manifestări brutale, a lui Bismark. El se simte măgulit de faptul că acest aspru om de stat, gîndindu-se la mijloacele de a opri revanșa franceză, atribuie Italiei rolul de căpetenie în marea Mediterană împotriva intereselor surorii latine.

Amestecîndu-se și Dante, ale cărui idei despre Imperiu porneau de la Italia, și nu de la Germania, și uitîndu-se strigătul desnădăjduit, care răsună în sufletele noastre și pînă acum, al lui Petrarca, împotriva năvălitorilor de la nord, cari i se părea a profana clasicul pămînt sacru al Italiei, se salută întemeerea, care ar fi pentru cine știe cîtă vreme, dacă nu pentru vecie, a „sacrului Imperiu Roman" din timpurile noastre, reprezentînd „legătura solidă între o sută douăzeci și cinci de milioane de oameni,— către care atîrnă acum și șase milioane de boemi, în afară de zece milioane de unguri, și de treizeci de milioane de poloni" — de a căror dispoziție de a intra în Sfîntul Imperiu Roman al timpurilor noastre fiește că n-a fost întrebată, de acest naiv teoretician, care este bucuros că și-a unit gîndul său cu gîndul poetului Divinei Comedii.

Mi s-a părut că nimic nu poate fi mai caracteristic pentru a începe șirul de considerații pe care-l are în vedere această conferință decît afirmarea aceasta, pe care scriitorul desigur că o va tăgădui după cităva trecere de vreme, a unui reprezentant al tineretului italian îndreptat în altă direcție decît a poporului său și a rasei sale. Acestei concepții îi opunem o altă, care se sprijină nu numai pe întreaga desvoltare istorică, dar și pe cerințele cele mai elementare ale realităților omenești, care cer, înainte de toate, să se îndeplinească, atunci cînd nu sînt supuse unei silnicii trecătoare, forme tot așa de organice în ce privește statul și hotarele, cît de natural organice, prin voința nestrămutată a naturii, sunt cerințele vieții omenești înseși în trup, ca și în suflet. Gîndirea, pe care este așa de ușor s-o răsturnăm, înfățișîndu-se chiar ca ridicolă în orbirea unui cugetător fără experiență, nu este aceia a timpurilor noastre, cum nu este nici aceia a legilor eterne, după care se conduc popoarele alcătuitoare ale omenirei. Ea vine din concepția abstractă, de o desăvîrșită indiferență față de ori ce drept, a secolului XVIII înrăurit de cugetarea rațională suprapusă faptelor și îndrăznind a le tăgădui. În acest secol, a cărui amintire chiar și în domeniul gîndirii și al literaturii, care o exprimă, este atît de antipatică tuturor acelora care se inspiră din privirea realităților, neamurile europene, stăpînind și celelalte continente, erau dominate de anumite interese dinastice, prin care hotarele puteau fi schimbate în orice moment și grupe întregi de oameni mînați cu sabia și pușca pentru a face parte din alcătuiri politice de care nu le lega nici o pornire a inimii, nici o considerație a minții, nici o necesitate geografică. Tăia și spînzura cine putea, cine avea la îndemînă un număr de soldați cu plată cari puteau fi scoși în ori ce moment la luptă. Nu era nimic statornic pe vremea aceia, ci miniștrii în serviciul regilor și principilor epocei stăteau necontenit la pîndă pentru a putea să-și arunce mijloacele de luptă ori în ce direcție li se părea că ele nu vor întîmpina o rezistență.

Este vremea așa de nenorocită pentru Italia, în care bourbonii spanioli de origine franceză stăpîneau la Neapole și la Palermo, în care aceiași bourboni puteau să-și creeze un Principat la Parma și Piacenza, în care Austriacii, succesorii — iubite tînăr italian — tocmai al Sfîntului Imperiu Roman, nu italo-german, ci de națiune germanică, tinzînd la stăpînirea Italiei, se înfățișau ca domni în Milan, pregătind anexarea și a Veneției și cu dorința de a ține în mînă, și prin influența asupra Sfîntului Scaun, toată Italia de Nord și de mijloc, iar, pentru a satisface un Piemont, considerat tot abstract, fără nici o legătură cu ideia italiană, urmașii conților și ducilor, cavaleri din evul mediu ai Casei de Savoia, erau mutați, cu regularitatea lor cea nouă, cînd în Sicilia, cu care nu puteau să gîbă nicio legătură, cînd în Sardinia, cu care legăturile erau tot așa de puțin firești.

Hohenzollernii de la Berlin, înfipți în Capitala lor din nisipurile Germaniei Centrale, țineau cu una din mîinile lor hrăpitoare regiunea de la Rînul de jos, cum era ducatul de Cleve și de Lüllch, iar cu cealaltă mînă se întindeau la moștenirea vechiului Ordin Teutonic în Prusia și la provinciile care au fost zmulse Poloniei. Căci împărțirea Poloniei răsare din nou, nu numai pentru polonii care trebuie să aibă o așa de mare grijă a viitorului lor, ci ca o învățătură întărită de exemplul recent al Cehoslovaciei, pentru toate națiunile capabile de a fi tratate de unii sau de alții în același fel.

O Austrie alcătuită din petece nu-și părăsea situația, în legătură cu acest Sfînt Imperiu Roman de națiune germanică, în Germania însăși, care nu avea nevoie de dînsa, dar în același timp urmărea vechiul vis de a moșteni Bizanțul în Peninsula Balcanică, dîndu-i o formă catolică și, pe de altă parte, stăpînă, prin acea sfîșiere a trupului Poloniei, pe Galiția și Lodomeria, își atribuia o misiune și în estul european.

Aceste idei conducătoare ale secolului XVIII de pe urma cărora a fost oprită atîta vreme dezvoltarea liberă a popoarelor, au fost adaptate de fapt și de Napoleon, „Împărat al francezilor", dar considerînd și Roma ca o a doua capitală a sa și urmărind înglobarea, pînă în stepele rusești, a restului Europei, în ceea ce numea el un „sistem", și cine vorbește de „sistem", ceia ce înseamnă o concepție abstractă, nu face decît să se lege de tradițiile cele mai rele ale secolului împăraților de neamuri. Între felul lui de a trata popoarele, pe care nu le-a recunoscut niciodată ca atare, nici poporul francez și nici acel popor italian din care se cobora și după tată și după mamă, fără nici o picătură de sînge francez, și între aceia cari i-au înlocuit „sistemul" la tratatele de la Viena, — cu chibzuirea numărului de kilometri și numărului de capete omenești care trebuiau atribuite, și pe baza pergamentelor și pe baza intereselor celui mai puternic, cutărui și cutărui suveran, — nu este nicio deosebire.

Napoleonismul a căzut, tocmai prin aceia că nu se sprijinea pe nimic organic și Europa a fost aruncată în convulsii atîta vreme, pentru a înlătura toate greșelile săvîrșite cu conștiință, de împărțitorii de teritorii, de către oamenii adunați în capitala austriacă, ea însăși un simbol al acestui fel de a gîndi și de a trata neamurile, prin opera, ușoară în aparență, dar grea de consecințe, a drămăluirii unităților organice care sunt neamurile și creațiile firești care iese din viața lor.

Astăzi trăim în plin secol al XVIII-lea în ceiace privește siluirile naționale, metoda întrebuințată față de „popoarele inferioare" din alte continente fiind aplicată astăzi și celor mai înaintate în cultură din popoarele europene. În aceasta se face, cu voință sau din ignorarea realităților istorice și cerințelor cugetării celei mai firești, o confuzie între nevoile de viață ale popoarelor în plină înaintare, nevoi care fiește caută să fie satisfăcute, și între intervenția statului, mai presus de împingerea naturală a unei vieți naționale în plină dezvoltare. Să ne înțelegem. Un popor numeros, cum este poporul italian, și-a căutat atîta vreme, ceia ce se numește astăzi „spațiul vital", fără să fi intervenit vreun stat cu caracter național italian. Viena Mariei Teresa era, pe la 1780, supt raportul culturii, o cetate italiană, prin toți artiștii care se așezau acolo și cari stabileau și serveau moda. Elementul italian se găsea pînă și în capitalele statelor românești de atunci. Ca și în evul mediu cînd Constantinopolul bizantin ajunsese a fi o cetate amalfitană, pisană, genoveză, venețiană în ce privește toate resturile bogăției, însuflețitorii italieni ai vieții economice se întîlneau pretutindeni. Armatele Habsburgilor erau conduse de generali ca Veterani, Caprara, Montecuccoli, cari aparțineau cu toții rasei italiene. Marii descoperitori italieni dominau noua producție europeană din acea vreme. Și, în timpuri mult mai noi, zidari din Udine, mari meșteri de clădiri, făceau pînă și căsuța mea de la Vălenii de Munte. Tot așa „neamțul" se întîlnea pretutindeni pînă în regiunile cele mai îndepărtate ale Europei răsăritene, de cîte ori era vorba de o mașină, ba chiar pentru creșterea copiilor se recurgea la serviciile „nemțoaicei".

Era o pătrundere germanică, pe care înainte de formula austriacă a lui Drang nach Osten n-o pusese la cale nici unul din statele germane existente (...) Dar să trimeți statul pentruca el să se așeze la început, servind o minoritate a sa, împotriva majorității de altă rasă, cum s-a introdus de o bucată de vreme sistemul, aceasta înseamnă o negare a realității. Și realitatea aceasta, fiindcă ea procedează organic, încet dar sigur, își răsbună totdeauna. Pentru toți acei jigniți și apăsați aceasta este suprema mîngîiere.

AUTORITATEA UMANISTULUI

Asasinarea lui Nicolae Iorga în 1940 de către legionari este foarte cunoscută. Înfățișarea de roman de groază a răpirii profesorului, a tratamentului la care a fost supus, măcuirea lui cu barda au intrat în memoria colectivă a românilor. Orice asasinat este inacceptabil. Iar cînd cel asasinat este o conștiință, o lumină, cînd este vorba de unul din cei mai mari umaniști ai vremii sale, crima capătă proporții de cataclism. Rîndurile care urmează nu vor să recapituleze faptele. Reportajul crimei s-a făcut de nenumărate ori. Mai important este să arătăm că Nicolae Iorga n-a fost victima unei întîmplări, victima unei confuzii. Marele savant era un antihitlerist convins, care și-a afirmat răspicat opinia asupra pericolului la care a fost expusă Europa datorită lui Hitler, încă de la instalarea acestuia.

Amenințat, Nicolae Iorga n-a dat înapoi, ci a demonstrat cu și mai multă tărie ce primejdie reprezintă pentru umanitate totalitarismul hitlerist și acoliții acestuia, mai ales horthysmul revizionist. „Sentințile de moarte plouă la mine (două din Iași).", scrie N. Iorga în **Memorii, VII** (339). Două pagini mai încolo : „La Vălenii. Mi s-a pregătit un „parastas" al Gărzii de fier." Însemnările sînt din 16 februarie și 21 februarie 1937, după asasinarea lui I. G. Duca, iar atentatul asupra rectorului Traian Bratu se produsese și el. Ambele sînt consemnate în memorialistica succintă și esențială a lui N. Iorga, aflat tot timpul în centrul evenimentelor. Statutul său de antihitlerist, de consecvent și eficient adversar al politicii lui Hitler n-are nevoie să fie inventat. El a fost prea puțin pus în evidență față de amploarea și semnificația lui umanistă, deși dovezile au stat și stau și acum la îndemînă. Mai ales acum la 45 de ani de la moarte se cuvine să evocăm atitudinea și ideile militante ale profesorului Nicolae Iorga, care a anticipat ca puțini alții primejdia colectivă și a denunțat-o fără oboseală. Pe 13 martie 1935, N. Iorga comunică lui Gamillscheg, și-l notează în memorii, refuzul la o invitație a legației germane : „nu pot uita trecutul și nu mă pot învoi cu dictatura lui Hitler, ca unul care sînt legat de libertatea de gîndire, cîștigată prin atîtea secole de luptă". Dar antihitlerismul lui N. Iorga nu datează de la aceste rînduri.

Pentru a fi descoperit Iorga trebuie citit. S-a spus despre incomparabilul istoric că nu avea capacitate sintetică, dar afirmația provine neîndoielnic de la oameni care nu i-au deschis cărțile. O asemenea carte este **Idei asupra problemelor actuale, I — Forme care se duc și realități care vin, II, — Vechea și noua Europă**, vorbită mai întîi la cursurile de la Vălenii de Munte în 1933 și 1934, apoi tipărită. Cu intuiția-i inegalabilă, N. Iorga a simțit că Europa trăiește o mare mutație, descrierea acestui fenomen de metamorfoză, dar și critica lui întreprinzînd-o în paginile uimitoare ca pătrundere și orizont ale acestei descrieri pe viu. Savantul găsește, chiar în 1933, un termen expresiv pentru politica lui Hitler : „fuhrerocrație", naționalismul acestuia fiind „crud și brut, al bîtei și revolverului". Considerînd ascensiunea lui Hitler posibilă datorită unei specii noi de misticism, el condamnă „misticismul din vremea noastră care scuză violența, încurajează grosolănia și aventura și care merge pînă la a proslăvi chiar crima". Creștinismul manifestat în Germania nazistă ca generator de antisemitism i se pare savantului o contradicție : „Ce fel de creștinism e acela care se conduce numai de ură, care dacă e catolic, nu vrea să audă de ortodox, iar dacă e ortodox, nu vrea să știe de catolic, de luteran ? Să-mi arate cineva pe sfîntul ortodox care, ca patron al acestei biserici, a tras cu revolverul în toți cei care nu se închinau lui Dumnezeu la fel cu el. Valorificarea creștinismului acestuia aparent se poate întîmpla să ducă uneori la rezultate foarte curioase, ca acelea la care a ajuns Germania în ultimul timp". Sîntem, repetăm, în 1933, cînd exclusivismul rasist al hitlerismului nu-și dăduse încă toate roadele otrăvite.

Presentimentul catastrofei este foarte puternic în această carte de acut diagnostic intelectual, de vast orizont cultural : „Ați văzut în conferințile precedente, spune N. Iorga, cum societățile de după război sînt la îndemîna oricui. Hitler dacă ar fi vrut s-ar fi declarat „Napoleonul" Germaniei. Omenirea trăiește de pe o zi pe alta ; la orice catastrofă te poți aștepta dintr-o clipă la cea următoare". Hitler s-a declarat într-adevăr „Napoleonul" Germaniei și catastrofa s-a petrecut. N. Iorga o prevedea cu zece ani înainte de a se fi pronunțat cu totul. Fața totalitarismului este cuprinsă de N. Iorga în aceste rînduri : „În Germania există constituția de la Weimar. Hitler s-a ridicat acum călcînd peste toate legile existente și, lucru mai cumplit încă, dacă îndrăznește cineva să manifeste împotriva acestor ilegalități, îl așteaptă cine știe ce mari pedepse". Ne-am mărginit să dăm citatele privitoare la Hitler, cu totul premonitorii pentru acei ani. Dar cartea este mai cuprinzătoare.

„E o mare nedreptate să se tăgăduiască dreptul la viață al popoarelor mici", se ridică glasul istoricului. Cît despre agitația cu model nazist din România, istoricul ironizează „cămeșeria salvatoare" : „Mai rămîne ca la noi, la București, să vezi deodată încărîndu-se partizanii diferiților „chemați ai providenței", de care, poate, s-ar mai găsi citiva oameni de bun simț care să rîdă. Am avea de o parte legiunea cămășilor albastre, de altă parte legionarii lui Codreanu, cu cămăși verzi — dacă nu mă înșel asupra colorilor, — fără a mai pomeni altă cămășerie salvatoare, toți cu aerul că vor a ne spune : voi care ați făcut România, voi care ați luptat pentru această țară, nu însemnați nimic față de noi, care n-aducem nici trecut, nici talent". Cît de îndreptățită era denunțarea misticismului cămeșeriei verzi a arătat-o chiar asasinarea lui N. Iorga, alături de celelalte asasinate menite să pregătească o nouă eră inspirată de nazism.

N. Iorga n-a fost un antifascist de cabinet, ci unul de tribună. În **Amintiri din Tara Oltului**, conferință din 1936, într-un moment în care semnalul de alarmă tras de N. Iorga își vădea, pe zi ce trece, justificarea, savantul spune : „Nu se apără rostul nostru, care acesta dă putere morală numai cu propaganda unor ziare, oricît de hotărită și oricît de binevenită ar fi propaganda pe care o fac ele : nu se apără numai prin comitete antirevizioniste, ci rostul nostru se apără prin accea că orice membru al poporului nostru are cunoștința vieții acestui popor în așa fel încît să poată închide orice gură obraznică și mincinoasă. Atîta vreme cît gurile mincinoase și obraznice vor putea vorbi, iar noi nu le vom putea opune decît numai existența Statului român, atîta vreme stăm destul de rău. Un Stat se apără cu fiecare din membrii unei națiuni, iar fiecare din membrii unei națiuni trebuie să stăpînească tot ceea ce se cere pentru ca să fie ostaș la locul său în marea oaste care cuprinde pe toți membrii națiunii. De aceea studiile istorice acestea nu sînt o materie care s-o predai la liceu sau la Universitate : ele sînt o hrană sufletească pentru poporul nostru". Istoria, care poate fi liantul apărării și al rezistenței nu trebuie să rămînă „un lucru închis în cine știe ce taină cu tot felul de chelari învățați care nu vor să descuie". Conform acestei concepții, N. Iorga a fost ca om de știință un om de forum. A oferit istoria celor cărora ea aparținea de fapt, marelui public, iar lecția lui rămîne de o stringentă actualitate și astăzi.

Multe din tipăriturile profesorului sînt conferințe sau cursuri, nu din facilitate, ci din dorința de a comunica mereu cu cei cărora istoria le aparține de drept. N. Iorga n-a fost un istoric al turnului de fildeș și acest refuz i-a pricinuit moartea. **Lupta științifică împotriva dreptului românesc** este tot o conferință ținută la 1 septembrie 1938 la Abrud la o adunare a „Astrei". Aici la Abrud, conferențiarul zice : „la vîrsta mea omul ar avea dreptul să se întindă (la vorbă, n.n.), fiindcă nu se știe dacă-l mai vezi mine". La Abrud, N. Iorga avea 67 de ani și doar încă doi ani de trăit, viața fiindu-i vămuită de cei care considerau că istoricul se întindea prea mult la vorbă. Într-adevăr N. Iorga rostea pentru viitorii lui ucigași lucrurile cele mai incomode. Țința conferinței era de a-i introduce pe ascultători pe terenul propagandei revizioniste și anexioniste, care prepara viitoarele „dictate" geopolitice. Sub litera tipărită în diverse reviste din afara țării, N. Iorga descifra acțiunea politică ostilă cu ramificațiile ei. În conferința despre **Lupta științifică împotriva dreptului românesc**, (unde viza o luptă pseudoștiințifică), el se ocupă din nou de rolul amenințător și manevrier al Germaniei în politica europeană : „au venit niște încurajări de aiurea, din Germania. Aceasta este credința mea, că le-au venit încurajări din Germania. Nu numaidecît la marile solemnități care au fost acum —, amiralul regent trecînd în revistă toate vasele lui Hitler. Nu în momentul acesta, ci într-un alt moment. Li s-a lăsat a înțelege că s-ar putea relua chestiunea hotarelor României. Unii oameni politici români, ca D. Gh. Brătianu, s-au încîntat de unele declarații de la Berlin. Dacă ar fi avut mai multă experiență, nu se încîntau. De altminteri, politica germană, acum, consistă în a asigura pe fiecare că hotarul este neclintit în ce-l privește pe dînsul. [...] Tot așa s-a spus României : pentru România, hotarele sînt intangibile ; tangibil a fost cel austriac, tangibil este cel cehoslovac ; tangibilitatea cealaltă va veni pe rînd, cum îngăduie împrejurările".

Era acesta un pronostic ? N. Iorga n-a fost ghicitor, ci profesor de istorie universală și asta l-a făcut să vadă mai devreme decît alții pericolul. Primejdia nu stătea după vorbitor doar în energia agresivă, ostilă a revizionismului, ci și în ignorarea de către români a acestor acțiuni : „Dușmanii noștri de moarte scrie N. Iorga, pot să vie la București și sînt foarte sigur că vor fi bine primiți, fiindcă nimeni nu știe ce au scris contra noastră". Apelul la luciditate din această conferință din 1938 este exemplar. El este ilustrat cu mai multe mostre din care desprindem doar cazul unui asemenea dușman întîmpinat foarte bine la București și refuzat doar de marele istoric care nu l-a primit în vizită răspunzîndu-i în scris : „sînt oameni care nu știu ce-ai scris ; eu știu ce-ai scris și nu te primesc în casa mea". Vizitatorul în cauză era filologul Tamas Lajos : „Acesta se chema odinioară, d. Treml, — un german din Nord, din Sud, din Vest, unde s-o fi născut. D. Treml acesta, care a devenit apoi Tamas Lajos, sărînd dintr-una într-alta, dar rămînînd tot ce fusese la început, domnul acesta este filolog și vrea să ne scoată din țară cu filologia domniei sale". Este tipicul caz de confecționare „științifică" a argumentelor istorice conform unor interese politice : „Dar d. Treml-Tamas, și totdeauna Lajos, are o idee pe care o au și mulți filologi. Dumneata studiezi un sunet : poți zice de dînsul ce vrei, el nu se supără, și este așa de greu de multe ori să găsești adevărul în ce privește de unde vine sunetul și ce face. Dar din sunet fac răsunet, și din acesta o întreagă teorie istorică. D. Treml-Tamas se munceste cum nu-și închipuie cineva, — și din acest punct de vedere este de compătimit, — se munceste grozav cu bucățele de cuvinte și sunete ca să arate că nu avem nici un rost pe malul acesta al Dunării".

N. Iorga a scos știința din cabinet încercînd să înarmeze cu ea pe cei mulți contra expansionismelor germane și acolite, deghizate divers și sustinute cu argumente de contrabandă. În **Sfaturile pe întunerec**, care se încheie, în 1938, legionarismul ca produs german de import, pretențiile Germaniei de a stăpîni lumea în numele superiorității de rasă sînt dezvăluite cu un patos al ideii rar. Moartea i-a adus-o această atitudine de tribun și mai puțin fricțiunile politice imediate. Se știe că mîna care a lovit era condusă din afara țării.

Din aceeași serie de conferințe, destinate unui public larg, conferințe pline de aluzii și de trimiteri la actualitatea politică imediată, mai ales externă, face parte și **Afirmarea vitalității românești**, suită de prelegeri ținută la Vălenii de Munte în 1939. N. Iorga vrea să definească adevărata vitalitate a popoarelor, față de falsa vitalitate, de tip războinic și imperialist, care nu este durabilă. Istoricul vorbește despre prezent indirect, recurgînd la o analogie : „Vitalitatea adevărată nu e atunci cînd un om cu însușiri mari, un Ghinghis de atunci sau un șef similar de acum, o provoacă, ci cînd ea izbutește singură, din masa poporului". Trimiterea este străvezie : Ginghiz-hanul anului 1939 era Hitler. A te pleca hanului la 1 200 este în viziunea istoricului un „lucru asemenea „protectoratului" de azi din Slovacia sau cu îngăduirea unui Hacha la Praga", amîndouă se știe „îngăduite" de Germania nazistă.

Orice curs despre orice epocă ținut de Iorga după 1933 poate fi citit astăzi într-o cheie contemporană lui. Iar aceste chei vor fi fost și mai usor de găsit de ascultătorii lui N. Iorga. Cînd afirmă că : „Bismarck poate că nu prevedea că vor fi și popoare iubite inimii sale care vor asculta de oricine și vor face orice li se va porunci, primind pînă și comanda de a gîndi întrun anume fel", stim că acest „oricine" era Hitler, pe care savantul îl considera un om fără merit, cățărat în virful piramidei sociale și po-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

vasile andronache

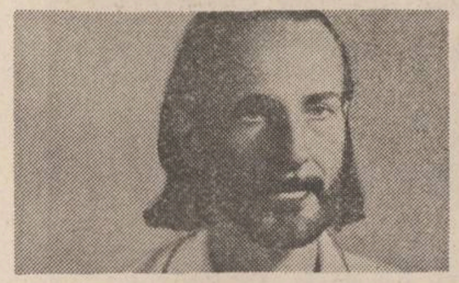

Coloana de sub iarbă

Pămînt al patriei eşti pentru mine rai
Şi urnă şi altar şi nesfîrşire
Tu măreţie pentru veci îmi dai
Şi-aprinzi în mine cîntec de iubire

Mă luminezi de-a pururi ca un astru
Cum calcă dimineaţa de purpură pe rîu
Prin sînge-mi treci ca un contur albastru
O aripă care miroase-a grîu

Nu-i loc şi zare-n care să nu fie
În iarbă învelit un crin de os
Un felinar aprins pentru vecie
Şi ochiul nostru înspre el întors

Această ţară-şi sprijină altarul
Pe o coloană pură şi albă de ninsoare
Ce îşi ascunde în ţărînă varul
Nimbată-n veci de-al libertăţii soare

Concretul chip al timpului eroic
E-o candelă aprinsă în Carpaţi
De se mai află pe undeva un stoic
Cu-aceste urne sfinte să-l incendiaţi

Să-i arătaţi ogorul de pietre funerare
Pe mări de sînge vatra acestei ţări pluteşte
Să-nveţe pentru ţară eroic cum se moare
De jertfă este gata doar cel care-o iubeşte

Cînd se desface clipa-n atomi iluminînd
Fotonii sînt în aer suavele mirese
Trec prin vioara ierbii paşnic lăcrimînd
Dar mirele din urnă de umbră nu mai iese

Cei morţi nu mai aud nici plînsul şi nici ruga
Şi fix le arde steaua de calcar în pămînt
Le pune peste fiinţă adînca noapte gluga
Ei duc pe umeri ţara de-aceea eu îi cînt

Ţara-i planeta unui neam ce-a scris
Astrala lui poveste cu litere de os
Şi îi purtăm lumina în limpede iris
Noi n-avem dreptul zborul să ne fie jos

Eroii nu mai mor şi veşnic sînt
Suflarea unui zeu ce cîntă lumii
Din orgi de ramuri ce tremură sub vînt
O clipă-n echilibru ţinuţi de palma humii

Şi clipa se dilată se schimbă în vecie
Rămîn în noi zidiţi precum lumina
Statuia lor iubită s-o căutăm în vii
Căci nimbul lor nu poate să-l mai încapă tina

Dacă-am putea să scoatem veşmîntul
de pămînt
De pe aceste urne s-ar lumina vecia
Păduri de oase ar suna în vînt
Cu ele libertatea noi ne-am plătit şi glia

Un codru-ntreg de trupuri
Pe Mureş doarme-n lut
Coloanei de-os în Tatra îi
Luminează vîrful

Aicea doarme-un tînăr şi dincolo
Un altul în hora morţii prinşi
Acum ar fi mai vîrstnici ca noi
Şi pe la tîmple ar fi destul de ninşi

Dar pentru ţară tineri intrară-n negrul vid
Şi ţara-i ţine tineri şi peste dînşii timpul
nu poate să lucreze
Şi nu le poate chipul sluţi cu nici un rid
Sînt tineri lume tineri şi pot să invieze

Eroii tinereţea şi-o duc prin timp intactă
De-aceea-n noi sînt veşnici şi
au rămas frumoşi
Şi îi sculptăm asemeni în marmoră compactă
Să ne-amintim infernul ce-a-nsîngerat planeta

CONFABULE

*
* *

Un mesteacăn alb este o lumină
albă
care alunecă subţire sub cer
iar privirea ta este o floare
de foc — o flacără albastră
pe care o aud trecînd —
o corabie între două dorinţe.

Iulian Neacşu

două proze de mihai giugariu

Fîntînă cu coroană

Strălucitoare. Albă. Case albe, aer uscat fierbinte, ca un incendiu alb fără vîlvătăi. Departe, peste acoperişurile joase ale caselor se vede cîmpia. Cîmpia uscată de sfîrşit de vară. El îi spune, nu acolo puţin mai la dreapta ca să prind şi colţul fîntînii, iar ea îi zîmbeşte blînd. Olane roşii, oxidate. Soarele cade drept, de sus, în momentul acesta nu există umbră. Strada pare pustie ; nu pustie, devitalizată. El îi strigă, hai rîzi, tare, sau strîmbă-te, fă ceva pentru numele lui Dumnezeu ! O femeie — care nu putea fi îmbrăcată decît în negru — traversează departe, într-un colţ, cadrul dar cînd o zăreşte el e prea tîrziu. Poate că dacă s-ar vedea în zare marea totul ar deveni firesc. Adică s-ar crea o raţiune asociativă. Însă singurul lucru care se vede, peste acoperişuri, este cîmpia. E foarte uşor să vezi cîmpia, trebuie doar să urci cîteva trepte pe una din scările exterioare ale caselor acestea denivelate sau să înaintezi puţin în susul străzii pietruită cu bolovani de rîu, o pantă uşoară şi peste roşul oxidat al olanelor se ridică lent cenuşiul cîmpiei arse. Cel puţin dacă ar exista arbori. Haide intră acolo, în curticica aia, mi se pare că ei îi spun **patio**, şi ieşi rîzînd. Iau un plan de jos, de la genunchi, m-a învăţat cineva, cîteodată îmi reuşeşte... Totul este de un alb cumplit. Încrîncenat. Nu înnebuneşti de tăcere ci de alb. Ce păcat că am ratat adineaori, îşi muşcă el buza de jos, şi era îmbrăcată în negru, formidabilă şansă, mi-a scăpat s-a dus... Regii Spaniei au iubit foarte mult Evora. Într-o zi unul din ei a văzut fîntîna de marmoră. A spus că e atît de frumoasă încît merită o coroană. Coroana stă acum deasupra fîntînii... Am putea încerca să traversezi piaţa, dacă vii de sus pot să iau şi pietrele... Un copil îi întinde ei o rămurică de busuioc. Copilul a ieşit din unul din ungherele acestea albe. Copilul se uită la ea o clipă. Oare de ce s-a uitat la ea atît de atent, de concentrat, ca şi cum ar fi descoperit ceva la ea, pe faţa ei, un semn identificabil doar de el, o înţelegere bruscă aruncîndu-l deodată, nu peste vîrsta lui ci în afara oricărei vîrste ? Doar o clipă o priveşte şi apoi fuge. De ziduri atîrnă mici balcoane de fier. Trebuie să existe şi flori, culorile florilor nu pot fi vii, albul acesta e cumplit ; absoarbe totul. Dar dacă ţi-ai da jos boleroul ăla sau cum naiba îi zice, nici nu ştiu de ce îl ţii, ai umerii atît... Nuuu, îl opreşte ea, nuu, ţipă, piaţa e pustie, aerul e uscat şi sonor ca o raclă de sticlă. Hai dă-l jos, nu te gîndi mereu la... n-ai de ce să te gîndeşti acum eşti o femeie normală, de la distanţa asta nici nu se vede nimic... Nuuu, sunetul se vede doar pe buzele ei. Au început să apară umbrele. În aer se insinuează un iz slab de fum. Asta e ceea ce a văzut copilul. Reptila spaimei. Ea începe să-şi scoată boleroul. Pînza rochiei se întinde pe bustul ei. Bustul ei de o formă ciudată, oare ce e ciudat în poporţiile, în simetria acestui bust ?... Mişcările îi sînt încete. Neverosimil de încete. Ce albă e liniştea. Un claxon de maşină. Haide dragă o dată şi rîzi !... rîzi puţin, pentru numele lui Dumnezeu !...

Fluxul

Soarele e aproape jos. Dacă închizi ochii şi apoi îi deschizi poţi să-ţi închipui că tocmai a răsărit. Nisipul e cald. Chiar dacă nisipul e cald poţi să-ţi închipui că soarele a răsărit, nu de mult, că în spatele tău e crîngul acela rar de măslini sălbatici, cu frunzele lor albicioase şi ghimpii lungi ; măslinii sălbatici care primăvara, cînd urcă bancurile de sardele către gurile fluviului miros a aer dulce. Dar iluzia asta se duce repede. Acolo e răsăritul, aici e apusul.

Ea îşi ridică trunchiul, sprijinindu-se în coate. Apoi îşi roteşte privirea uşor. Construcţia aceea de lemn, pe piloni, şi ceva mai încolo o barcă, nu una, două, şi în spate malul înalt galben pe buza căruia se văd pinii cu nişte coroane aplatisate, orizontale, ca şi cum ar fi fost apăsaţi de o palmă, egalizaţi. El îşi ţine ochii închişi. Tot ce vede ea a fost văzut de el.

nu mai e aproape nimeni, spune ea şi aşteaptă

Întinderea aceea imensă dintre mal şi apă. Un spaţiu nefiresc aproape ca un vid ; fiindcă pare de neînţeles de ce s-a ridicat tocmai acolo malul, cui a fost abandonat acest spaţiu inutil. Pinii se orînduiesc pe buza falezei, adică a malului. Pămîntul malului e de un galben roşiatic, nu e nici un fel de iarbă pe el, e fracturat de ravine puţin adînci, ca şi cum ar fi fost spălate de torenţi.

dacă vrei poţi să pleci, spune el cu ochii tot închişi şi încearcă să se gîndească la culoarea pămîntului decopertat

cum ai să te întorci în oraş ?

Clădirea aceea de pe piloni, ca o epavă uşor ridicolă. Pilonii sînt mîncaţi, roşii, jos scîndura e putredă, dacă scîndura nu ar avea culoarea asta cenuşie, totul ar fi cu adevărat ridicol.

n-ai să poţi să te întorci, nu există autobuz

îmbracă-te, spune el, ai fost destul de politicoasă, poţi să pleci, dacă vrei

nu înţeleg...

Pinii trebuie să-şi piardă primii culoarea. Contre-lumière. După ce coroanele îşi pierd culoarea rămîn trunchiurile. Printre trunchiuri se vede albastrul spaţiilor dintre ei. Probabil că trunchiurile sînt destul de groase dacă se văd atît de bine de la distanţa asta. El îşi ţine ochii mai departe închişi. Floarea măslinilor sălbatici e galbenă, un galben închis, noaptea se revarsă din ea un aer dulce, amărui. Acum în faţă e Atlanticul şi în spate pinii de un verde albastru. Undeva nu prea departe e Lisboa. Ca să ajungi acolo trebuie să treci printr-un orăşel (Mari Sol ?), în care se mănîncă la mesele de pe trotuare melci mici cu cochilii cît o monedă de cinci bani, melci scoşi din cochilii cu vîrful unui ac cu gămălie.

mergem la mine, e loc pentru amîndoi... dacă vrei putem rămîne în maşină, sau să ne oprim undeva ; putem sta de vorbă undeva oriunde, chiar şi pe marginea şoselei, pentru că aici e frig, e...

aştept

ce aştepţi ?

fluxul

îţi baţi joc de mine !

îl aşteptăm amîndoi, nisipul e cald, dacă vrei pot să fac focul, ştiu să fac un foc frumos, fierbinte...

hai să mergem, ne oprim undeva, unde vrei tu...

...fluxul

eşti nebun !

poate

ascultă, de ce vrei să-l vezi, ce-i atît de...

nu ştiu ; stau aici pînă vine fluxul... după aceea mă întorc la mine la Marea Neagră să prind răsăritul

Pinii cu decupajele lor bizare, ca nişte tăieturi de cartoane de carnaval. Atlanticul, rece.

(din volumul de proză scurtă „Povestiri iberice")

PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL» LA CONCURSUL «NICOLAE LABIŞ»

florin zamfirescu

Destinoteca

Să-mi spui,
cînd paşii nu vor mai
descrie urme pe
trupul de iarbă,

cînd iubirea va fi
îngropată precum un eretic
în afara locului de odihnire,

să-mi spui — să am timp
să învelesc lumina pentru
a o trimite spre un tărîm
necunoscut.

Protorăzboinicii

— cum este pămîntul pe care
apasă picioarele tale, soldatule ?

— este pămîntul care ne hrăneşte,
om bun, pe mine, pe femeia mea şi
pe copiii noştri. Este pămîntul
pe care-l duc în spate atunci
cînd adorm peste el.

— mai spune, soldatule, ce amiros
are pămîntul pe care apeşi ?

— amiroase a pîine caldă,
împletită cu amiros de lumină.

— mai departe, soldatule, ce vezi ?

— o floare roşie — minciună spun —
văd o floare foarte roşie.

— nu este o floare, soldatule.

poate să fie, om bun, partea
ascunsă a soarelui, ori
partea sufocată a vîntului
ori un animal străin,
nemişcat şi roşu.

— nu. Nu, soldatule, nimic
este din toate acestea.

— atunci este sînge,
om bun, sînge viu.

— nu. Nu, soldatule — este
partea ascuţită a armei
peste care îmbătrîneşte rugina.

Miezul de noapte

Peste copacul singur
se aşează ninsoarea :
o minciună căutînd
să mă-mbrăţişeze.

Peste faţa mea, la fel ca un arbore
se aşează în linişte uitarea prin alb.
Se ivesc două semne : lacrimi limpezi
născute din ochii mei
înşelaţi de lumină.

De trei ori m-am închinat
în faţa acestei vedenii
de trei ori am strigat :
vai mie, trup nemernic, nu pot
să mă apropii de acest idol
vai sîngelui meu neştiutor
care se revarsă prin trup
şi mă ameţeşte precum vinul,
vai mie, strigam ca un cor
de trîmbiţe ademenind zidul cetăţii.

N-aveam vreme să văd năruirea cetăţii,
nici să văd
femeile cerşind puterea de a naşte copii,
nici să văd în aceste zămisliri soldaţii
cu braţele înfipte în trupul meu.

Cunoaştere

Pe stradă fiecare pas
iveşte o-ntrebare : unde este
privirea călăuză, unde sînt oamenii
în care se odihneşte viaţa ?

Drumul iveşte o întrebare :
unde eşti, te afli ca un arbore
la margine, te afli ca o piatră
îngropată, te afli
ca o zăpadă mişcătoare ?

În trupul fiecăruia aleargă
un sînge — în mine este
o mirare de violet, la fel cum
înserarea se miră de moartea
luminii.

Frunzele ivesc o întrebare :
de ce mîna mea se deschide în
cinci degete, de ce prin cuvînt
simt înfiorarea, la fel cum focul
ademeneşte carnea pentru a o
face miroaznă de carne ?

Strigătul iveşte o întrebare :
oare se găseşte inima de trecere
dincolo, către inima
de trecere înapoi ?

Drumul se închide între
pămînt şi ceruri — călcînd asupra
drumului voi atinge, la urmă
aerul şi pămîntul.
Totuşi voi atinge aerul
şi pămîntul.

mircea drăgănescu

Întîiul poem inefabil

Lumina cade oblic, daurind lucruri comune
Asfinţesc lucrurile în jur şi
doar lumina oblică spadă
deasupra gîtului lung al
unei lebede stînd gata să cînte.

În faţa acestui pustiu diamantin
o umbră solitară căutînd
lăcaşul în care să se cufunde.

cîntece fără gîtlejuri glasuri de copii
fără copii zgomote fără suporturi.

o lume frumoasă prin sine însăşi
admirîndu-şi singură frumuseţea

galaxia indiferentă murmurîndu-şi
cîntecul stelelor.

Al treilea poem inefabil

Gîndesc, nori negri pătrund în pădurea de
fildeş.
închid ochii şi văd elefanţii murind.
incandescent pulsez cărbune aprins
sub straturi geologice de vînătă cenuşă,
un necunoscut de aer se apropie.
nu mă recunoaşte şi-şi aprinde nepăsător
o ţigară. visez, călătoresc din ce în ce
mai în mine. o boare proaspătă
îmi mîngîie faţa de pe acum în
existentă.

Seninătatea poemului

Tristeţea mea să vă inaureze frunţile
pentru a putea păşi pe valuri spre
oraşele intangibile existente doar
înlăuntru existente doar în afară
a putea păşi pe nisipul mişcător

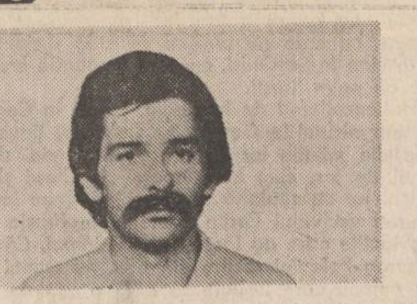

spre inventatele oraşe pe inventatele
bulevarde
bătute de vînt
tristeţea mea să vă insenineze frunţile
uitîndu-mă.eu. lestul acelei stele
visînd cetăţi inefabile visînd
peşteri de aer în care sălbatici
puri să pictăm scene de vînătoare
pentru a domina universul.

*
* *

Mă mai trage steaua
de păr ţinîndu-mă vertical

puterile-i slăbesc şi mă
înclin înclin

îi voi scăpa într-o zi
căzînd peste propria-mi
umbră

razele-i rupte vor stropi
cîmpul însîngerîndu-l

steaua scăpată de lestul
trupului meu se va ridica
ridica.

Poem strălucitor

Poliedre nenumărate poliedre translucide
unul lîngă celălalt pe o întindere albă
un gaz albastru deasupra un gaz
înglobîndu-le
şi din loc în loc aşchii verzi sfîşiindu-l
cu subţiri dîre de sînge. panglici de asfalt
vînăt în unghiuri drepte intersectîndu-se
şi deasupra urmele unor paşi inauraţi ca
nişte icoane pe sticlă. vitralii.
inscripţii mute hieroglife pentru alte
civilizaţii. vîntul cu aripa frîntă şi cu
ochiul smuls atîrnat printr-un fir roşu
de o boltă nevăzută dar preaînaltă
răsuflînd agonic dogoritor şi
un brusc izvor de nisip
izbucnind
sub dala de cristal.

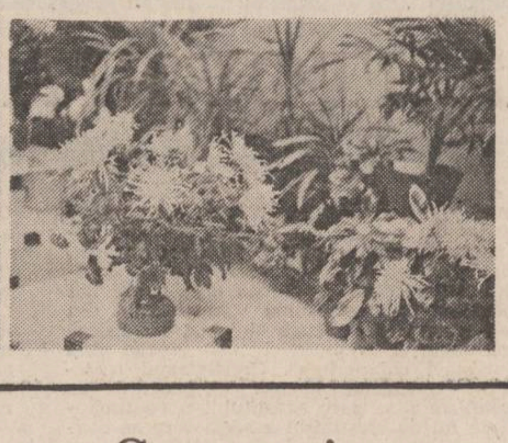

teatru

t

Teatrul de dramă din Leningrad

Un teatru leningrădean pe scena Naţionalului bucureştean. Una dintre cele mai populare trupe actoriceşti din oraşul de pe malurile Nevei. O popularitate alimentată în mare parte şi de eroica ei geneză. În toamna lui 1942, într-o zi de octombrie, în plină blocadă germană, pe scena unei săli din zona prospectului Nevski, unde la începutul secolului actriţa Vera Komissarjevskaia întemeiase pentru scurtă vreme „Teatrul Pasaj", o mînă de actori-luptători a urcat la rampă în faţa unei săli de luptători adevăraţi, unde, fără costume şi grimoane, „au trăit" replicile poemului dramatic imaginat de K. Simonov — „Oamenii ruşi" —, patetic şi, totodată, tonic pentru întreaga suflare a Leningradului asediat. Era gestul unor temerari, care au înţeles cît de necesare le sînt oamenilor cuvintele de îmbărbătare rostite pe altarul artei chiar şi în plină istorie războinică. **„Muzele n-au tăcut la Leningrad nici atunci cînd tunurile au prins să vorbească !"**, rezuma plastic realitatea începuturilor acestui teatru primul ei regizor, **artistul poporului Ruben Agamirzian.** De atunci, **Teatrul de dramă „Komissarjevskaia"** a rămas în inimile leningrădenilor şi cu denominativul, mai familiar, de Teatrul **Blocada.**

Astăzi, acest teatru, mîndru de eroica lui sorginte, rulează un repertoriu de 29 de piese cu o deschidere tematică foarte variată, de la piesele cu subiect istoric la cele de acută actualitate. Toate ilustrînd un profil — cum au ţinut să sublinieze conducătorii artistici ai teatrului — **pur dramatic,** indiferent dacă spectacolele sînt destinate copiilor sau adulţilor. Se joacă cu precădere dramaturgie rusă şi sovietică, de la Gogol, Gorki, Bulgakov, Tolstoi la Rozov, Simonov, Bondarev, Druţă ori Dumbadze. Dar şi lucrări din dramaturgia universală, între care piesele lui Caragiale (montat nu de mult de Valeriu Moisescu) şi Muşatescu sînt deja prezenţe familiare pe afişul teatrului leningrădean. Între lucrările de căpătîi ale repertoriului acestui teatru se află trilogia istorică a lui Alexei Tolstoi — **Moartea lui Ivan cel Groaznic, Ţarul Fedor Ioannovici şi Ţarul Boris** — opus de mare întindere care a necesitat strădaniile creatoare ale întregii trupe timp de aproape opt ani. Din 1972, data premierei cu cea de-a doua parte a trilogiei, **„Ţarul Fedor Ioannovici"**, aceste spectacole nu au contenit, ele ajungînd astăzi la sute de reprezentaţii, întreaga trilogie jucîndu-se şi de cîte trei ori lunar. Spectacolul cu piesa lui Tolstoi examinează cîteva ipostaze fundamentale ale despotismului, intriga dezvăluind raporturile complexe dintre **moralitate** şi **personalitate. Fedor Ioannovici** defineşte, în cadrul acestei suite tipologice, carcterul sacral al fiinţei morale, al cărui echilibru rezidă în spiritualitate şi generozitate umană, model de conduită păstrat pînă azi viu în conştiinţa spectatorilor sovietici. Entitate fragilă, însă, împinsă în braţele unui destin tragic de urzeala complicată a tensiunilor politice şi sociale latente. Regia tălmăceşte — aşa cum au putut să desluşească în trei spectacole succesive şi iubitorii de teatru bucureşteni — nu atît aspectele de arheologie dramaturgică, cît gradaţia schimbărilor psihologice din evoluţia personajelor, ceea ce solicită, adesea strălucitor, potenţialul actoricesc al colectivului leningrădean. Alte două spectacole prezentate de teatrul sovietic pe scena Naţionalului au avut ca pretext **„Opţiunea"** lui Iuri Bondarev, o adaptare scenică aparţinînd lui R. Agamirzian, în viziunea regizorală a lui Hanovici şi Iavici şi în cadrul scenografic semnat de artistul poporului I.G. Sumbataşvili. O istorie ale cărei rădăcini se situează în tulburile vremuri ale ultimului război mondial şi care traversează cîţiva ani din existenţa a doi vechi prieteni, amîndoi artişti eminenţi pe care soarta îi desparte, pentru ca, reîntîlnindu-se peste ani, îndrăgostiţi fiind de aceeaşi femeie, unul întors din labirinturile unui refugiu occidental, celălalt aureolat de glorie în ţara de baştină, să se confrunte dramatic. O confruntare a două mentalităţi, a două lumi opuse, a două destine umane puternice, a cărei tensiune împinge conflictul pînă la sacrificiul suprem. Din nou, o partitură ce oferă un generos teren virtuozităţii actoriceşti, în spiritul celei mai bune şcoli a realismului stanislavskian, pe care trupa leningrădeană o dezvoltă, însă, în cheie modernă. Prestaţiile, din ambele spectacole citate, ale lui B. Osobic, T. Abrosimova, S. Landgraf, I. Krasco, I. Karamişev, M. Matveev, T. Samarina, B. Socolov şi a tuturor componenţilor acestui remarcabil colectiv de slujitori ai Thaliei au făcut dovada unui ridicat profesionalism.

Fără îndoială că acest prim turneu în ţara noastră a teatrului leningrădean va amplifica dialogul artistic şi cultural pe care oamenii de teatru din cele două ţări prietene îl desfăşoară statornic şi fructuos de mai mulţi ani, atît în planul experienţei scenice şi al artei spectacolului, cît şi în acela al creaţiei dramaturgice originale şi a colaborării în vederea valorificării reciproce a acesteia.

Corneliu Antim

Compania actorilor londonezi

Cîteva zile scena Teatrului Naţional a găzduit o suită de spectacole ale Companiei Actorilor Londonezi (London Actors'Parthership), constituită în 1984 din trei foşti actori ai Naţionalului Marii Britanii : Timothy Davies, Roger Gartland şi Peter Needham ; lor li s-a alăturat mai tîrziu Derek Hollis.

Abordînd în condiţii de „atelier" (cu minimum de mijloace), piese din repertoriul clasic şi contemporan, Compania Actorilor Londonezi a prezentat publicului bucureştean „Îngrijitorul" (The Caretaker) de Harold Pinter şi piesele într-un act „Ascensorul de bucătărie" (The Dumb Waiter) de acelaşi Pinter şi „Apărătorul din oficiu" (The Doc Brief) de John Mortimer.

Spectacolele lui Peter Needham urmăresc suflul interior al pieselor lui Pinter şi Mortimer, respectîndu-le „partitura". Jocul celor trei actori, indiferent de rol, este suplu, moderat, fără stridenţe. Timothy Davies, Roger Gartland, Derek Hollis domină pe rînd situaţia, neieşind din context, păstrîndu-se în ipostaza lor de personaje trompe-l'oeil... Jocul lor egal, permanent controlat, contribuie la unitatea fiecărui spectacol în parte. Fiecare dă replica pentru celălalt, nu pentru sine, de unde acea fuziune perfectă între cuvinte şi tăceri, între dialog şi ceea ce se citeşte pritnre rînduri. Replicile lui Roger Gartland se rostogolesc bolovănoase, redînd vorbirea unui om primitiv, needucat (se simte studiul limbii engleze ! !). Cele ale lui Timothy Davies sînt seci, abrupte, sincopate, lipsite de nuanţă, ca însăşi starea de pierzanie a personajelor întruchipate.

Ca şi în mise-en-scène-ele lui Peter Hall — la Stratford-upon-Avon, cu „Întoarcerea" în care a jucat însuşi Pinter — sau ale lui Stephen Hollis — la Watford — Peter Needham pretinde actorilor o mare economie de mişcări, punînd accentul pe imobilitate, pe controlul muscular al actorilor, pentru ca aceştia să joace sub nivelul spontaneităţii. Severitatea regizorului, urmînd opinia intransigentă a lui Pinter, nu permite actorilor să depăşească aşa-zis „luptă a fiarelor", pronunţîndu-se împotriva „scenelor mari", de succes personal, care ar modifica sensurile şi ar slăbi calitatea reprezentaţiei. Needham pune accentul pe ritmul dialogului, al pauzelor, marcînd intrări şi ieşiri din scenă cu cronometrul în mînă, dorind să pună în valoare infinităţi microscopice ale echilibrului relativ, fragil, al fiinţei umane. „O linişte la Pinter, spune Daniel Salem, semnifică o pauză muzicală de trei secunde".

Şi pentru ca limbajul tăcerilor şi al contrastelor să capete relief, spectacolele lui Peter Needham fac trecerile de la lumină la întuneric într-o stingere lentă şi prelungită, exploatînd motivat şi sugestiv gradaţiile penumbrei, marcînd timpul care trece, timpul care vine, timpul care întoarce oamenii de la o stare la alta (modalitatea folosită şi de regizorul Lawrence A. Ewashen la Exeter, Northcott Theatre). Iată cum, eclerajul, cu funcţie creatoare, duce la stilizare.

Rezonanţele subtile şi fascinaţia simfonică a acestui joc crud, rece, balansînd între aparenţă şi realitate, cu adînci rădăcini în opera lui Pirandello, Beckett şi Joyce, au devenit inteligibile receptivului public bucureştean, dornic de artă bună, prin profunzimea şi sobrietatea spectacolelor prezentate pe scena Naţionalului nostru, prin orchestrarea cu grijă a cuvintelor şi tăcerilor, prin acordarea ritmului scenic la ritmul emoţiei sălii.

Amintindu-ne rigorile modalităţilor scenice ale Companiei Actorilor Londonezi, n-ar fi rău ca actorii şi regizorii noştri, care se irosesc, uneori, în demonstraţii exterioare, sterile, zgomotoase, să păstreze mai mult decît un zîmbet ironic : „Cuvîntul de ordine, economia : economia de gesturi, economia de mişcări, economia emoţiilor şi a expresiilor lor, a raporturilor dintre exterior şi interior, pentru a evita risipa şi dezordinea". (din alocuţiunea rostită de Harold Pinter cu ocazia înmînării, în 1970, a premiului Shakespeare).

Nicoleta Gherghel

tudor stancu

Poem

„E adevărat – spunea ea, gîtind e batistă
roz și două codițe bălaie –
că uneori mai vedem și fața neplăcută
a lucrurilor",
dar în seara aceea stelele din oglinzi
tăiau aerul ca niște iatagane însingerate
de sentimente exotice,
cîte un vis multicolor își lua zborul
din arterele ei încă deschise
iar eu nu găseam momentul potrivit
să-i spun că s-ar putea să răcească
umblînd în picioarele goale pe asfaltul rece
printre mașini și pești cu ochi bulbucați,
neștiind, vai, neștiind,
că în seara aceea lumea se distra.

Și, deși eram amîndoi numai două
lămpi fluorescente
puteam vedea oasele prin haine,
puteam simți prin fiecare fibră a aerului
din plămîni
cum urcă apa...

Dar sîngele ei curgea continuu din artere
poate spre mare, poate spre ocean,
în timp ce inima mea tranzistorizată
îmi repeta în fiecare zi, la aceeași oră :
„Sulina, soixante-six centimetres. Stationaire"

Un strigăt cu seara în spinare

În seara asta riurile varsă liniște în mări.
Mai singur decît un sentiment,
mai gol decît năvodul unui pescar sărac
și totuși mai abil decît un iaht alb,
trupul meu, etajul său de sus, plătește
pentru toate cîte au fost.

/ Joc simplu, copilăresc – alica pătrunsă
în picior
împiedică iepurele să fugă /

În seara asta aerul varsă liniște în case
Țiriitul greierilor care anunță o toamnă
prematură,
norii răcoroși care, din cînd în cînd,
mai dau cîte o palmă stelelor,
și multe alte banalități
fac singurătatea să nu mai fie banală.

În seara asta riurile varsă liniște în mări.
Tu – care nu ești aici și acum,
cine oare se mai împiedică de visul tău ?

Poem albastru

Vulturii albaștrii îmi mănîncă ficatul
ca niște interminabile pahare cu alcool...
Corbii albaștri îmi ciugulesc ochii
ca niște ochelari cu lentile groase,
cilindrice și translucide.

Această respirație albastră a nopții
mă plesnește peste ceafă
și îmi ordonă :
„Vopsește-ți văzul și auzul, părul și hainele,
organele interne
și mai ales vocea, vocea cu care te lauzi
că ai sînge albastru".

Singurătatea albastră îmi mănîncă
pînă și urechile,
pînă și timpanele în care se scurg secundele
topite de căldura ochilor pătrunzători
ai unui pește albastru.

Această respirație a nopții nedormite
mă aruncă întotdeauna spre
toți acei necunoscuți
care se reped hulpavi
spre albastrul meu inutil...

Trezire

Te văd :
furtuna a risipit frunzele ce te acopereau
și cred că toate gîndurile mele
sînt apele unor rîuri de munte
deasupra cărora chipul tău
se apleacă să se spele.

Patul

Patul în care îmi așternu gîndurile,
așternutul în care urmele gîndurilor mele
par niște gropi line,
tot patul acesta
în care trupul meu și-a lăsat o parte
din căldura lui,
nu poate fi decît pămîntul cu bulgării
săi uscați,
care s-au sfărîmat și s-au topit în cearceafuri
Urma trupului meu va rămîne în pat
iar capetele voastre se vor odihni
în urmele moi și calde
lăsate de gîndurile mele pe pernă.

Mama-cînd vine

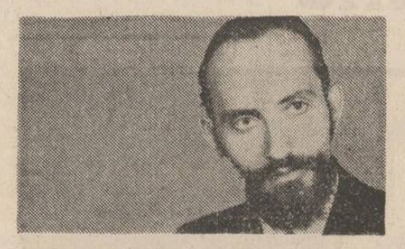

mircea constantinescu

din asfalt sar pietricele ; topită, smoala dintre ele se revarsă în șuvoaie negre, lipicioase. Geamurile s-au bombat, seamănă cu niște bivoli cu piepturile bulbucate de apă, bivoli înecați, murind pe lîngă ziduri cu burțile sparte ; țepeni, fierb în smoala care curge spre gurile canalelor. Tramvaiele au înțepenit la capătul străzii : pe șine au călcat elefanții, morfolindu-le.

Se retrag sub pruni. În crăpăturile scoarței zac maldăre de furnici : par niște pumni de copil vopsiți cu zgură și amorțiți în cosciugele crengilor. Prunele au pleznit, se scurg. Ca niște ochi de broască, picăturile lipicioase le putrezesc pe brațele goale și arse din care se ridică aburi printre bășicile transpirației.

Cleioase, grele, în cerul gurii limbile plescăie, parcă sînt șopîrle rănite printre dinții deveniți bolovani încinși, dilatați în gingiile dureroase, usturînd. Ca din gumă, nervii li s-au întins. Deodată se contractă, se aude un țipăt, cineva a putut să țipe !

„Apă !..."

Ursu ridică vîrful unei urechi. O clipă, apoi urechea iar se blegi. Mai are trei măsele și cîțiva colți în față ; limba îi atîrnă măturînd țărîna ; cînd și cînd, dulăul oftează, atunci limba i se trage năuntru permițînd botului, coamei, urechilor să mai amintească de semeția apusă ; apoi iar îi alunecă limba, de cîrpă și sînge, lucitoare de la distanță. Privindu-i-o cu atenție...

„Soa-soare-rele !"

...i se pot distinge crestăturile adînci ca o rană unde colcăie bale de sidef. Moțăie mai departe. Lîngă animal, o farfurie din tablă, îndoită ; pe fundul acesteia, muștele înecate devreme, dimineață, acum se descompun.

Prăbușiți în așteptare, toți trei copiii, pe iarba galbejită, de iască. Unu-doi-trei covrigi. Nu se pot mînca unul pe celălalt. Nici nu mai pot mînca ceva. „Sărea... sărea coarda, unde-o fi acum ?... La ea e răcoare și poate dormi, uaahh ! Nu-mi mai simt brațul. Furnici — de unde ? Doar muriseră, negricioasele. Pielea... mă gidilă... hihihi ! Priviți, s-a înroșit pielea, aci, aci, unde te uiți ?"

Cu încetul umbra se mută. Cum să se ridice ? Cel mic parcă doarme... Și ce să mănînce, acum ceasul dacă o fi două... O să vină ea, sigur, și vor mînca și vor bea ! Numai de nu s-ar trezi Silviu. Ela rezistă, nu doarme, Ela e mai mare decît Silviu. „Acum mă privește... Ei, așa fiindcă vreau umblu în chiloți. Și pe stradă, ce ? ! Rizi ca o fleață. Maimuțo !" Își ia coarda. Foarte bine. „Pleacă, maimuțo !" Se strîmbă de durere, încercase să scoată limba la Ela dar foamea, sau limba însăși, umflată și băsicată, au săgetat-o pînă-n creieri ! N-o mai vede pe Ela. „Na, na ! Altă dată să nu mai vă urcați pe mine..." Strivește furnicile, magiunul măsliniu îi pătează buricul degetelor. „Ce-o fi visînd Silvu ? Se scutură întruna."

„Pi-ti-ticu... vis-seazâ-seazâ... urît."

Dacă n-ar putea să viseze, ar fi mai rău pentru el. Pentru toți. Așa socotește Gigea, refuzînd să se ridice în capul oaselor. Primul cuvînt pronunțat a fost **gigea**. De-atunci, nimeni n-a mai chemat-o altfel. Doarme și Ursu. „Mama, auzi, Ursule ?... Cînd vine mama ai să mănînci și tu. Nu va întîrzia, să știi trece întîi prin piață și de la piață vine direct acasă, așa, să știi, blegule !... Îl ciupesc mușchii, săracul ! Pe Ursu și pe Silviu umblă mușchii **berechet** ! Îmi pare rău că nu-mi amintesc nici o rugăciune, nenea Trică spunea că-i bine să le uităm. dar acu, acu... ca să nu-l mai muște afurisitele pe Silviu, că-i mic și..."

„Frat-tele meu e... em-mic..."

„Daa", face Ela, „și tu ești grozaaav de maaare ! Uită-te la ea, îngenunchează ! Cui te rogi ?"

„Lasă-mă, lasă-mă, nenea Trică, cel care le-a arătat primele portocale, n-avea dreptate, uite, fug mușchii, fug mușchii... Precum în cer, așa și pre pămînt... Fug, fug !... Amin." Se închină. Ela o imită, stăpînindu-și greu rîsul. „Ela ! Să-ți fie rușine !"

„O să vină mama, din clipă-n clipă, lasă închinatul ! Doar ești fată maaaree !"

Deodată soarele, sfîșiat de crengi, de ziduri, de uluci, se face nevăzut. Îi vine să strige, Gigei : „Portocala, cerul a înghițit portocala. Ce bine, ce bine ! Uite, Ela, privește... De ce plîngi ?"

Ela — îngenuncheată ea acum. Părul i s-a desfășurat pe jos. Își freacă ochii, plînge mărunt. Parcă abia în clipa asta a auzit ce-a spus Gigea. Se întoarce spre ea ștergîndu-și ultimile lacrimi. O privește, aproape ca pe-o necunoscută. E frumoasă Ela.

„A fugit soarele, vine și mama, ești frumoasă Ela !"

Întoarce capul, brusc, de parcă Gigea ar fi ridicat mîna s-o pleznească. „Da, piticul doarme încă. Să-l lăsăm. Mai bine hai la poartă s-o vedem pe mama cînd dă colțul, hai. Ela ! Suus !"

Amîndouă se ridică. Ar vrea să zboare pînă acolo, însă le-au amorțit picioarele. Gigea o ia pe Ela de mijloc și fac, înlănțuite, cîțiva pași. Tramvaiele uruie iar. Cineva a pus la loc geamurile... Acum Ela poate merge și fără sprijin. O ia înaintea Gigei, saltă cu amîndouă mîinile ivărul porții. Ce de lume ! Așteaptă. „Hai, păpușo, zi !"

„Mama... cînd ?"

„Da, pe ea o așteptăm."

„O să-l aducă iar pe nenea Trică ?"

Nu s-a mai bîlbîit ! De bucurie. Gigea o ridică în brațe și o sărută. „Sigur, vine și nenea Trică, sigur, ca de obicei. Bravo, Ela !" Și-o ține strîns, se rotește cu ea, trecătorii se opresc și se rotesc odată cu ele, uiu-iu-iuu !

„Ei, ce v-a apucat ? !"

„Mama ! Mama ! Ce bine ! Și-n spatele tău e... Auzi, mamă, Ela vorbește bine, nu se mai bîlbîie..."

„Lasă asta acum. Uite, dînsul va fi tatăl vostru. Dar unde-i Silviu ?"

„Doarme", se grăbi Ela să spună ceva. Apoi, ridicîndu-se pe vîrfuri, radioasă, zise străinului : „Îl cunoști pe nenea Trică ?... El spunea că unii oameni mari n-au gustat niciodată portocale. Și mai spunea că rugăciunile nu ajută la nimic. Nici la război, nici acu. Noi tot ne-am rugat să ne-aducă mama un tată și-uite că..."

cecilia bucur

În nopțile albe sub iarna înghețată

În nopțile albe sub iarna înghețată
deasupra lumii
mă aplecai cu tine-odată.
Aprindeai lumini prin cețurile goale
ca să uităm de zei străini
de întuneric și de frig.
Stăteau cu noi îngeri cuminți
privind fără scăpare
spre hărți lumești –

plîngeau din cap pînă-n picioare.

De dragoste

Am venit la tine
să-ți spun verzi și uscate,
despre ce vreau și nu se poate,
despre dulcele ce stă pe limbă
despre degetele toate.
Bat
și nu răspunde nimeni –

pe deasupra mîinii mele
aburul cu care semeni.

La colțul ochilor

La colțul ochilor
ploile sărate
au săpat mici canioane.

Pentru eternitate
nimic nu voi ascunde aici
și nimic nu va muri.

Doar ploile sărate
vor curge
pînă ce vor albi.

Pulberi

În umbra pinzelor albe
trăiește o vietate cristalină.
Ghemuită, ascult cum roade
pietricele-n gol.
Nu am văzut-o niciodată –

în ochiul plin de sare
ard pulberi de aer.

george țărnea

„Copiilor de toate vîrstele,
ca o invitație la călătorie
prin copilăria celui care va rămîne
și primul și ultimul nostru
Nichita Stănescu."

Lectică dialectică (I)

Patru-l duc,
Patru-l aduc
Într-o lectică de nuc
Pe grozavul de haiduc –
Cu scumpeturi pe surtuc,
Dar la suflet cam caduc –
Pentru bragă și sugiuc,
Jos, la Hanul lui Manuc
Unde șade singur cuc
Pîn-ajunge zăbăuc
Tot scoțînd de sub papuc
Oase reci de miel calmuc
Perpelit la foc uituc.

Zi de zi același truc –
Din ce parte să-l apuc
Și să-l bag la balamuc
Pe grozavul de haiduc
Care-a spart dintr-un ciubuc
Tîmpla unui sfînt de stuc,
Dacă-n lectica de nuc
Patru-l duc,
Patru-l aduc.

„Flori de toamnă" —
fotografii de Mircea Șoncuteanu

Nini la plecare

Într-un oraș concret și trist
S-a petrecut din viață-n moarte
Cel mai Nichita, de departe, –
Prea neștiut ca pianist.

Nici Nini nu mai ninge-acum,
De prin decembrie spre vară
Decît cu flori subțiri de ceară –
Că nu-i de glumă, nicidecum.

Adorm o mie de poeți
În celui hărăzit să fie
Mai mie lui decît mi-e mie
Cînd pică lacrimi din pereți.

Și Nini a zburat de tot
Din casa cu tavan de sită
Spre moara prea neobosită,
Să-i dea o palmă peste bot

Și s-o arunce din înalt
Așa de mult și de la vale
Încît să nu-i mai iese-n cale
Nici pe tărîmul celălalt.

Nini la gard

Privește Nini prin ochean
La bobul străveziu de rouă
Gîndind că dacă mai și plouă
Se face-n curte un ocean.

Prilej mai potrivit n-ar fi
Să se strecoare prin ulucă
Din vina dorului de ducă
Și-n lume să se piard-o zi.

Dar șapca lui de marinar
Cu hainele de muselină
Stau în dulap, la naftalină
Și n-are cheia-n buzunar.

Cum să te-ncumeți s-o pornești
Fără veșminte adecvate
Pe niște ape-nvolburate
Ceva mai jos de București.

Descumpănit, pe gardul său
Vecin cu fabrica de ceară,
Își face Nini plan spre seară
Să fugă-n vis către Buzău.

Lectică dialectică (XVIII)

În calea relelor –
Lectica stelelor.

În miezul cerului –
Lectica gerului.

În carnea humelor –
Lectica numelor.

În vama focului –
Lectica jocului.

În jurul crinilor –
Lectica spinilor.

În cartea lupului –
Lectica trupului.

În visul norului –
Lectica zborului.

În umbra regilor –
Lectica legilor.

În bezna scrumului –
Lectica drumului.

În strînsul mîinilor –
Lectica piinilor.

În fructul frunților –
Lectica nunților.

În ceața toamnelor –
Lectica doamnelor.

În somnul somnului –
Lectica domnului.

În fața porților –
Lectica morților.

Lectică dialectică (XXVI)

Scriu întîi și-abia pe urmă
Gheara visurilor scurmă
Dureros, printre cuvinte,
Cu ce știu mai dinainte –
Scufundîndu-mă în teama
Că prea țin de vorbe seama
Și prea-mi lasă-n urmă visul
Lectica de tras cu scrisul.

Lectică dialectică (XXV)

De mi-e una, de mi-e alta,
Raza soarelui – înaltă –
Îmi abate din cărare
Lectica de-ngîndurare.

Se-nverzește și pălește
Iarba care-n gînduri crește
Și la fel răsare luna,
De mi-e alta, de mi-e una.

Lectică dialectică (XIX)

Se pot îndepărta, se pot întoarce,
Se pot răzni – lovite de deochi –
Aceste lectici reci ca niște Parce
Pe care zeii le-au legat la ochi.

Doar în afara lor se poate șterge
Deosebirea dintre rîs și plîns
Știut fiind că lectica nu merge
Decît pe umeri, închingată strîns.

Cînd ești și cel purtat și cel ce poartă,
Rămîne să cuprindă ce mai poți
Doar lectica din cer numită soartă –
La fel de așezată peste toți.

Lectică dialectică (XVIII)

Să fim atenți, să fim cuminți,
Să ascultăm ce spune sfîntul
Abis de legănat pămîntul –
Cît va mai vrea să-l țină-n dinți.

Să fim copii, să fim frumoși,
Să inventăm zăpezi albastre
De dragul găzduirii noastre
În lectici cu pereții groși.

Să fim curați, să fim convinși,
Să deslușim ce vrea să-nsemne
Cel mai simbolic dintre semne,
În care ne găsim cuprinși.

Lectică dialectică (XVI)

Cînd se uită-n paradis
Ochiul cerului deschis,
Aș zbura – ușor de zis –
Dar prin care vers ucis
Pot afla descris precis
Paradisul propriu-zis,
Cel cu ziduri de abis
Și accesul interzis
Pămînteanului proscris
Pentru vina de-a fi scris
Lectici care zboară-n vis.

plastică

Arta și tehnica imaginativă

Opt artiști din Republica Federală Germania sînt prezenți pînă miine, 10 noiembrie, într-o expoziție (Muzeul Colecțiilor de Artă) al cărui interes provine nu doar din faptul că autorii au fost selecționați cu grijă dintre exponenții generației „mijlocii" (nici unul nu are mai mult de 50 de ani sau mai puțin de 40) ci, mai ales, din faptul că arta lor este practic barometrul tendințelor actuale din țara respectivă. Aproape toți s-au manifestat în deceniul '70—'80 prin intermediul unor expoziții personale realizate în principalele orașe europene ; aproape toți au expus în cadrul unor manifestări de amploare — precum Bienala tinerilor artiști de la Paris, Documenta de la Kassel, Bienala de la Veneția etc. În fața lucrărilor unora dintre ei am avut, în acele ocazii, perplexitățile de rigoare. Orice mirare în fața unui fenomen artistic, după trecerea unei perioade se transformă însă în evaluare. Întrebările criticului, negațiile sau afirmațiile sale hazardate, pariurile sale cu prezentul, devin materie pentru o judecată detașată. Istoria artei se poate trasa chiar și pentru perioade scurte, apropiate nouă : ajunge să privim cu seriozitate îndărăt.

Pentru refacerea unor evoluții ale istoriei artei din R.F.G. în ultimii 15 ani, eșantionul propus criticii și publicului de la București este, cred eu, reprezentativ. El reflectă multitudinea de tendințe dintr-un moment cînd mijloacele de expresie individuală, prin și datorită tehnologiilor moderne, s-au massificat. Reflectă, pe de altă parte, procesul de recuperare al limbajului avangardelor istorice și reflectarea lui de către noua avangardă a anilor '60 în formule al căror caracter contestatar transgresează planul formal și vizează conținutul. Reflectă, nu în ultimul rînd, tentativa de a face să adere mijloacele expresive la o problematică a realului, capabilă să confere artei — în pofida diferențierilor între platformele filosofice ale creatorilor — statutul de participanți la viața cetății. Nu întîmplător, în prima sală a expoziției ne întîmpină scheletul cerbului transformat de **Nicolaus Lang**, prin recompunere și cu ajutorul fotografiilor, într-un vizitator fantomatic al fostelor domenii ale rătăcirilor sale. Un ecou al contestației ecologiste, aflate în R.F.G. într-un moment de oficializată expansiune, a marcat neîndoielnic demersul acestui artist. Oricum, în cazul său, ca și în cazul altor expozanți, rămîne valabilă întrebarea dacă și în ce măsură conceptul tradițional de artă mai poate reuni manifestări unde concretețea imaginii este mai degrabă fructul unei elaborări tehnologice decît al unei retranscrieri imaginative. De un concept tradițional — pe linia picturii lui Otto Dix din anii '20 — pare a se lega mai mult **Wolfgang Petrik**, care metamorfozează imagini aderente la real în compoziții terifiante. El exacerbează efecte psihologice evidențiind înstrăinarea omului într-un univers amenințat de spectrul distrugerii. Legat de curentul informal de la mijlocul anilor '60 este **K. H. Hödicke** pentru care, programatic, dinamica gestului și valorile psihice ale culorii se corelează dorinței evidențierii unui mesaj social penetrant, rămas, totuși, la nivelul formulării eliptice. Cu un raport doar indirect cu realitatea imediată, filtrat de o vitalizantă experiență abstractă se prezintă tablourile lui **Georg Baselitz**, legat, ca și ceilalți colegi amintiți pînă acum, de dramaticitatea expresionismului german.

Bernh. Joh. Blume, Jochen Gerz, Jurgen Klanke, Dorothee vom Windheim se raportează mai ales la o interpretare psihologică, în cheie ades suprarealistă, a evenimentului cotidian, considerat pe rînd ca proiecție a efectelor familiare, dificultății comunicării, imaginației controlate sau memoriei ca depozitar al efemerului. În fața acestor lucrări, mai ales, se pot exprima perplexitățile publicului. Oricum, arta este într-un continuu proces de căutare și este probabil că asaltul mijloacelor de reproducere ale imaginii vor tinde să se substituie mijloacelor artizanale de interpretare. Ceea ce numim artă actualmente tinde probabil să devină o **tehnică imaginativă**. Expoziția artiștilor din R.F.G. lasă și ea deschisă îndoiala noastră.

Grigore Arbore

muzică

Portret de artist tînăr

Viola este un instrument ingrat. Surghiunit, parcă, a media între gravele violoncelului și ierbele luminoase ale viorii, viola este destinată artiștilor cu har autentic. Cred în afirmația lui Gide, după care, pe măsura trecerii timpului, teritoriile sortite expresiei îngustîndu-se tot mai mult, forța individuală fiind solicitată tot mai intens, doar puțini sînt cei care străbat cărările esențiale ale expresiei discrete.

Ștefan Gheorghiu este, după cunoștința mea, unul din rarii artiști pentru care opțiunea față de o anumită expresie instrumentală este mai mult decît un joc al corectitudinii, cît mai ales o dimensiune fundamentală a atitudinii față de muzică.

De altminteri, personalități de primă mărime ale vieții muzicale internaționale, ascultîndu-l pe violistul Ștefan Gheorghiu sau colaborînd cu el, au exclamat, într-o spontană recunoaștere a valențelor de care dispune, privilegiul și bucuria de a fi fost alături de un autentic artist.

Iată, de pildă, marele dirijor Sergiu Celibidache, clamîndu-și admirația față de subtilitatea jocului lui Ștefan Gheorghiu. Or, călduroasele cuvinte ale celebrului Menuhin, după ce a ascultat cvartetul *Orfeu*, din care făcea parte și Ștefan Gheorghiu, la concursul de la Portsmouth : „A fost minunat să pot asculta o atît de dăruită interpretare. E o cinste pentru muzica românească".

Tot astfel, celebrul dirijor Roberto Benzi, lucrînd cu Filarmonica bucureșteană, a avut frumoase cuvinte pentru același artist al cărui portret îl încerc aici.

O dimensiune esențială a adevăratului muzician contemporan este participarea la arta camerală. Individualitatea lucidă a unui artist devine cu atît mai prețioasă atunci cînd este încrustată în taina făuririi colective a muzicii. Cum spuneam, Ștefan Gheorghiu este partenerul ideal pentru dialogul cameral. Mărturie, între altele, stă o afirmație — pe care îmi permit să o citez integral — a celebrului compozitor francez Henri Dutilleux, după ce a ascultat interpretarea compoziției sale pentru cvartet de coarde: „Spiritul operei, în întregul său, a fost tradus în mod fidel și am admirat interpretarea dumneavoastră, apropiindu-se foarte mult de gîndirea mea".

Anul trecut, Ștefan Gheorghiu a demonstrat — la un festival important precum cel de muzică nouă de la Darmstadt — că este unul dintre cei mai autorizați tălmăcitori ai ideilor contemporaneității. Premiul ce l-a obținut acolo, în primul rînd ca fervent propagator a muzicii românești, demonstrează elocvent acest lucru.

Un artist de ciasa internațională a lui Ștefan Gheorghiu există, în primul rînd, pentru că are o cuprindere imensă asupra muzicii tuturor timpurilor.

Am în față un excelent disc, rod al extraordinarei iubiri față de muzică ce o dovedește, încă o dată, „Electrecord"-ul, disc conținînd „Simfonia concertantă pentru vioară, violă și orchestră" de Mozart.

O colaborare de excepție asigură viabilitatea acestei gravări : dirijorul Mircea Cristescu conduce orchestra de cameră a Filarmonicii „G. Enescu" (cu care realizează și versiunea de calitate a unei alte compoziții mozartiene, „O glumă muzicală"), soliști fiind violonistul George Dima și violistul Ștefan Gheorghiu.

Comparînd această interpretare românească, cu oricare din înregistrările existente în cataloagele internaționale, îmi pare evident faptul că la artiștii noștri aflăm un miracol al sunetului greu de egalat, de maximă eficiență afectivă.

Sînt absolut convins că Ștefan Gheorghiu este un om de excepție : un astfel de artist are nevoie de foarte multe prezențe în viața muzicală națională și internațională. Beneficiul ar fi al nostru, al tuturora. Într-un moment în care recunoaștem, pe bună dreptate, virtuțile maxime ale muzicienilor români, contribuția unui virtuoz de valoarea lui Ștefan Gheorghiu trebuie să stea în atenția celor care vor și pot să facă din muzica românească o prezență majoră a contemporaneității.

Fred Popovici

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

IV. Daimonul „iubirii magice" (2)

Desen de Dragoș Morărescu

totuși, sinteza epic-fantastică din povestirea **Sezon mort**, în mare măsură, se constituie în virtutea unui demers analitic impulsionat de sugestia analogic-simbolică. Flancată de cele două surse magice (cea antropozoomorfică și cea astral-antropomorfică), în ultimă instanță cazuistica legată de tema **iubirii magice** se dizolvă în plasma vital-afectivă a întîmplării de viață, frapantă prin determinismul ei realist în ordinea umanului. De altminteri, acesta și pare a fi sensul celor spuse în final de către personajul povestitor :

„— În definitiv, cum îți explici alunecarea amicului dumitale și toată aventura din noaptea aceea ? întrebă cineva.

— Nu sînt psiholog și mai puțin freudian, se scuză povestitorul. N-am căutat nici o explicație omenescului izbucnit în el și debordînd peste artificialul ce-și impusese. Că a fost pilda clinelui care îl îndemnase la mezalianța cu o țărancă disprețuită pînă atunci, sau influența lunii ori prea lunga abstinență la care se constrînsese, nu vreau să știu".

Trecînd însă la analiza altor trei narațiuni circumscrise aceluiași cimp tematic **(Iubire magică, Sakuntala** și **Căprioara din vis)** sîntem în măsură a discerne întru totul perspectiva axiologică din care proza voiculesciană aspiră la edificarea sintezei epic-fantastice. Pur și simplu, de data aceasta întîmplarea de viață este fățiș convertită în **pre-text** menit a-valida la modul existențial teza magică pusă în discuție. Aceasta vrea să însemneze că ceea ce numim perenitatea mitului (în sens de **a-temporalitate)** se relevă nu doar ca fenomen neîntrerupt de creație în plan folcloric și nici măcar la nivelul practicilor ezoterice de o sublimă gratuitate și de un incitător anacronism. Mai ales cînd este vorba de sentimentul erotic, dată fiind încărcătura lui psihico-magică originară, cu alte cuvinte, dat fiind statutul de **daimon primordial** prin care se definește respectivul impuls afectiv, mitul este departe de a exprima numai o **realitate culturală,** semnificativă și fascinantă exclusiv în sine. Punctul de vedere voiculescian pare a postula ideea că în cazurile de angajare erotică paroxistică **viața culturală** a mitului ține de prejudecata cultistă, totul fiind expresia celei mai antirealiste percepții a... realului, întrucît acesta este supus unei insidioase mistificări de către imaginarul pur. Absolut stranie dramă erotică a eroului din **Iubire magică** (scriere subintitulată de prozator, „Un simbure de roman") își are cauzele directe tocmai într-o asemenea stare de fapt, la care, inițial, el aderă cu superioară detașare criticistă încercînd a amenda punctul de vedere al prietenului său folcloristul : „Ne-am luat apoi serios la harță și ne-am ciondănit pe chestia folclorului în general pînă aproape de supărare. Fără să cred folclorul o mistificare, ceream prietenului o neîncredere, o bănuială, că pentru orice producție, unde individul, cu inspirația, cu fantezia, cu reaua lui credință, cu interesul de a te cîștiga, te înșală și te păcălește. Tu crezi că faci știință obiectivă, tragi concluzii și generalizezi o invenție, o toană a unui singur năzdrăvan sau șoltic. Pe scurt, nu credeam în disciplina folclorică și ceream măsuri de siguranță și mari îngrădiri. Aduceam în sprijin cazul ilustru al lui Macpherson cu Osianul inventat de el". Eroarea esențială — și, vom vedea, pentru el fatală ! — a eroului vizează imprejurarea că el confundă valorile existențial ontologice ale folclorului mitic cu ideea de **producție fantezistă,** imaginară, supusă hazardului, inspirației fabulatorii a unui individ uman sau altul. Este motivul pentru care, scriitor fiind, același erou vede în creația cultă ce-și trage atît materia epică și dramatică, după cum și ideatică din tezaurul mitic expresia deplinei libertăți a spiritului de creație artistică, în totul impulsionat de paradigmele și conceptele născocite de artist pe cale strict mentală, cvasiabstractă într-un fel ; ceea ce ar permite orice reinterpretare, orice schimbare de sensuri și, firește, orice proiecție în imaginar : „Eu n-am avut de scos decît caietul, pe coperta căruia scria : **Faust,** partea a treia, epilogul în cer. [...] Era un vast proiect de poem, pe care-l purtam de mult în minte. Urcam cuplul, pe Faust împreună cu Mefistofel, în cer și inversam rolurile. Acum Faust ducea, acolo, sus, de nas, pe diavol și-l ispitea cu aventuri de ordin superior, cu experiențe spirituale, de gîndire, și cunoaștere, cum se cuvenea unor spirite descătușate. Dam o replică lui Goethe și-mi ascuteam ironia pe spinarea prietenului (folcloristul n.n.) care nu pricepea subțiimea subiectului". Cît despre ontologia iubirii revelată de mitul faustic, la fel, eroul concepe o elaborație în răspăr, tinzînd la **deprofanarea** modelului goethean și la sacralizarea lui într-o perspectivă eminamente abstractă, implicit, factice.

„Mă străduiam astfel să compun pe Margareta în cer, cu mult deasupra celei închipuite de Goethe. Nu o martiră naivă, nu o mică sfîntă abstractă, ridicată la acest rang din ceata amantelor convenționale seduse și părăsite. Ci ca pe eternul feminin, uriașă putere cosmică liberatoare, căci iertarea nu e decît liberare, care urcă și potențează acolo în cer pînă la rolul de virtute creatoare pasiunile care pentru noi, aici, pe pămînt, sînt doar păcate și ne strivesc sub ele.

O Margaretă, care, ca o altă Evă zămislitoare, creează din noi pe Faust așa cum se dorea el și-l schimbă pe Mefisto, din valetul mincinos, din sluga vicleană care-și duce stăpînul în ispită într-o necesară forță antagonică, pe care Margareta și-o aliază și îl integrează Universului.

Începeam să văd o Margaretă violent de sfîntă, dacă s-ar putea spune, sfîntă cu acea violență a păcatului, care..."

Întrebarea subiacent formulată de narator este aceasta : dacă e cu adevărat posibil a pune în practică un asemenea insolit proiect de laborator în condițiile în care exponentul său (pasămite, pentru deplina liniște a efortului de creație) alege în acest scop locurile unde prietenul său folcloristul își desfășoară investigațiile de specialist. Așadar, în timp ce eroul din **Sezon mort** evadează din plictisul vieții citadine, mortificată de pustiul verii toride, preferind întoarcerea la natură, cel din **Iubire magică** procedează în același chip, animat de credința că realizează completa desprindere de contingent și că, drept urmare, dobîndește climatul spiritual ideal spre a da curs ambițiosului proiect zămislit în propriul laborator de creație. Dată fiind principiala lui rezervă față de autenticitatea realistă a surselor imaginarului de anvergură mitică, el nutrește o astfel de convingere, în sensul că realitatea vieții umane din zona etno-folclorică unde se refugiază nu are cum să-i zdruncine liniștea, să-i atingă mult rîvnita singurătate. „Căutăm deci departe de București — mărturisește el — o atmosferă pură și austeră, prielnică înaltei tensiuni la care țînteam". Atmosfera pe care o găsește în așezarea uitată de timp la poalele înaltelor piscuri, într-adevăr, este prielnică unei atare înalte tensiuni : dar nu în înțelesul la care se gîndește eroul narator ; în această ordine de idei proiectul său eșuează definitiv, fiind cu desăvîrșire infirmat de realitatea **vieții mitului,** al cărui protagonist va fi el însuși.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Două secvențe de la festivitatea înființării, la Brăila, a Cenaclului „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor

NUMELE POETULUI

Eugen Bela Popa (II)

elegii de miezul nopții, *(manuscris datat 1964), cuprinde douăsprezece fragmente alcătuind un singur poem ontologic, heideggerian prin sondarea misterului ființial, prin „nedesăvîrșirea" ființei, prin nostalgia plină de pietate după o „beatitudine a începuturilor" („Ucide-mi Golul ființei (ce nu se poate ucide) / Tu, Nețărmurită limpezime privirilor spre marele larg — / ci țărmurită marginea cheii, în care mă răsucesc de milenii / și nici o poartă nu mi se deschide. / / Ulcică de lut — cuvînt — / din care aș fi vrut să beau întreg Oceanul — și — / nici mătasea lui albastră pe umeri s-o port / nu am putut"), prin interogarea chinuitoare a Cuvîntului și a acelei pensiero debole postmoderniste. atît de aproape de viziunea tragică antică asupra „fragilității" ființei: „Cînd vom scăpa de uscăciune, Gîndule? / Piatra te-a întrebat, / de se juca neantul cu ea pe caldarîm de-a scînteia; / în stîngăcia lui de mi-a numit-o Inimă. Cuvîntul. / Cînd vom scăpa? / / Să ne scriem fără vorbe uscate Poema... / Obscuri și tăcuți, cum tăcerea își trece obscur, / prin tăinuirile firii cenușa... / (Întîiul tău sprijin de pămînt, nepăminteanul meu Gînd) / Cenușa ! Ci „Vouă!" clamînd, marilor goluri ! ! / Vouă cărora, tremurată, / frunza plopului nu v-a spus niciodată nimic / Și nu știe memoria condeiului / de cînd o aude tremurîndu-și fâptura: / „Sunt minunată! Iată-mă, sunt". / / Rănită și neînțeleasă Tăcerea / cerșea urechilor cuiva tămăduirea... / Și vorbele mi se iviră grindină pe goluri de tobă ; / cumplit potop, soră a mea... / Și ți-am înecat cu apele înălțimea / pe unde nu am știut cum te cheamă / Frunză de plop... Frunză de plop...".*

Cezar Ivănescu

Experiment, literatură, viață

Urmare din pag. I

anumit tip de construcții literare, desi, după unele evidențe, s-ar părea că proza scurtă — asociată în prezent „prozei tinere" — le-a acaparat, acaparînd, totodată, atenția momentului literar. Implică însă o mai atentă supraveghere a actului scrierii, mai puțin abandon în „plăcerea" de a scrie și mai mult constructia lucidă, oarecum „la rece", a paginii de carte. Pagină a cărei mizâ supremă rămîne și pentru tînărul scriitor de acum, ca și pentru scriitorul dintotdeauna, viața. Nu simpla ei transmutare din realitatea înconjurătoare în carte, ci recrearea ei, cu instrumentele scrisului, la dimensiunile actului artistic. Însușindu-și acest deziderat etern al prozei, tinerii scriitori își alcătuiesc cărțile doar într-un alt mod, mai programatic, mai deschis, nerusinîndu-se de a-și preveni cititorul asupra felului în care o fac, nesfiindu-se de a-l invita împreună în procesul creației. Există, bineînțeles, inerentul pericol al fetișizării, al perimării rapide a acestor procedee, ducînd la inflație și, în ultimă instanță, la îndepărtarea cititorului prin suprasaturare. Este de vină experimentarea în sine ? Cred că mai degrabă cei care-o practică nu din necesitatea creației, ci doar a modei, din dorința de a fi cu orice preț în esaloanele experimentării. Pericol care pîndește nu numai proza tînără de acum ci căruia i-au dat suficient tribut cărți și autori din vîrste anterioare ale prozei.

Există apoi în proza tînără afirmată acum predilecția spre anumite tipologii și sfere umane, îndeosebi ale omului obișnuit surprins nu în ipostaze grandioase, ci în cotidianul existenței. E puțin ? E mult ?

E o proză care cultivă aparenta absență a epicului. Scriu aparentă deoarece în însăși desfășurarea sa proza tînără apelează permanent la „canoanele" epicului. Abordate însă din unghiuri și cu modalități care evidențiază mai pregnant mecanismele care declanșează epicul, care-l pot genera. Prin refuzul epicului ostentativ (el însuși o modă pînă nu de mult), proza tînără mi se pare că a apropiat și mai mult pagina de carte de realitatea vieții, de autenticul literar al vieții. Transformînd pagina de carte nu în oglindă a vieții, ci în act al prezenței, al realității. Nu numai mărturie a realității, ci și artă a realității. De altfel, prin aparenta dezicere de epic, proza tînără oferă scriitorului tînăr modalități noi de a aborda prezentul, depășind astfel, știu eu, un anumit cadru tematic, aducînd în lumea scrisului oameni noi, dîndu-le statut de personaje, altfel decît cele pe care le propunea îndeobște lumea cărților din urmă cu nu prea mulți ani. E mult ? E puțin ? Scriitorul tînăr, autorul de proză tînără experimentează cu orgoliul de-a descoperi noi tărîmuri, eliberat de epic, dar urmîndu-l în numele construcției literare de care este fascinat. Și prin construcție înțeleg viață.

În scrisul meu, mărturisesc, aș vrea să existe cît mai mulți oameni obișnuiți. Îmi doresc puterea scrisului de a-i înțelege, de a mă apropia de ei cu firescul și dragostea (da, sînt sentimental !) cu care în viață îi întîlnesc, îi cunosc. Sînt oamenii țării mele, respirăm același aer, vorbim aceeași limbă, străduim împreună spre mai binele patriei noastre.

Experiment ! Da, dacă el este făcut în numele conștiinței artistice, al datoriei scriitorului-cetățean de a fi în mijlocul semenilor săi, al datoriei artistului de a fi pe măsura realității timpului său. Realitate care, ea însăși purtînd hainele noului, solicită creatorului un efort continuu de înnoire. Este, de altfel, și ceea ce dovedește proza tînără actuală, prin cărțile ei care, iată, au început să se grupeze nu numai în fișele criticii, ci și în bibliotecile cititorilor.

DICTANDO

Urmare din pag. I

strează ingeniozitatea excepțională a autorului lor.

Metafora care se naște atît de firesc în scrisul lui Fănuș Neagu mai posedă o calitate incontestabilă: ea este perfect **funcțională.** Termenul trimite la un concept precis în stilistică și nu e locul să-l amănuntim aici. E suficient a spune că poate fi tradus prin imposibilitatea de a schimba ceva în text fără riscul de a modifica fundamental atît intențiile autorului, cît și reacțiile cititorului.

La Fănuș Neagu, funcționalitatea metaforei constă în surpriza în sine, pe care o aștepți de altfel, și în surpriza de a descoperi că ți se oferă altceva decît ai așteptat. De la duritate la melancolie, de la compasiune la ironie, reacția este brusc deviată și textul își redeschide mereu capcanele. Știți, de pildă, ce făcea un fost „reporter-pistol" care „simțea, nelămurit, că marea lui chemare e să fie scris de George Călinescu la capitolul **Poeți tuberculoși"?** Ei, bine, el „minca numai cotoare de ardei gras, ca să facă apendicită, se lipea, transpirat, cu spinarea de pereții beciului, dormea cu geamul și șifonierul (!!! **n.n.)** deschis, bea bere amestecată cu gulii (pe gura halbei, o tonă de sare) și se tăvălea pe jumătate gol prin zăpadă". Un poet seamănă „cu jucătorul de șah purtînd în buzunare piesele negre pentru o partidă cu Satana, disputată în apoteoza unei săli pline de efebi de cristal, într-o seară de toamnă bolnavă". Un actor „bea viltori de suferință subțire în pășuni de laptele nebunilor, seamănă brînduși în boare de aguridă, umple abisul clipei cu munți de răbdare".

Descifrate, toate aceste figuri aparent aglomerate din pură plăcere verbală au un sens puternic și nu este nevoie să cunoști personajul pentru a ți-l imagina, lăsate în misterul lor, ele dau o imagine intuitivă care depășește simplul portret literar tinzînd către analize adînci ale sufletului omului.

Și, revenind: ce-i „spune" cititorului român de la sfîrșitul secolului al XX-lea o propoziție ca „Osia lumii atîrnă de greieri cîntînd"?

Ea spune în primul rînd că însăși limba română cîntă (structura dactilică e perfectă și avem de fapt de-a face cu un vers!), mai spune apoi că vechea limbă română rămîne la fel de sugestivă într-un context contemporan ei („osia lumii" apare și la Cantemir), ca și în contexte contemporane nouă, cu condiția, desigur, ca „revalorificările" să fie făcute în spiritul originar al limbii, mai spune în sfîrșit că semnificația poetică puternică se naște din asocieri îndrăznețe și solicitante: „greieri cîntînd" aduc Universul către noi, iar „osia lumii" trimite păminteanul către Univers. Și spune — ceea ce este mai important ca orice — că nevoia metaforei va fi eternă, atît la scriitor, cît și la cititor...

Abia acum îmi dau seama că m-am referit tot timpul la... o carte de proză!

Intenționăm să publicăm în paginile revistei „Luceafărul" fragmente dintr-un amplu eseu despre roman, ultima carte la care lucra Alice Botez, cea mai mare prozatoare de după război după opinia noastră... Motive inavuabile au împiedicat începutul de realizare a proiectului... Acum, cînd Alice Botez nu mai e printre noi, publicăm primul fragment pe care ni l-a încredințat autoarea cu mai mult timp în urmă, odinioară și niciodată...

Cezar Ivănescu

MNEMOSYNE (I)

„a adevărul, a cărui mamă este istoria, emul al timpului, depozit al acțiunilor, martor al trecutului, exemplu și cunoaștere a prezentului, avertisment pentru viitor...". Istoria, mamă a adevărului, ideea este uimitoare. Ménard, contemporan cu W. James, nu definește istoria ca o cercetare a realității dar ca origină a sa. „Adevărul istoric nu este ceea ce s-a întîmplat ; este ceea ce noi gîndim că s-a întîmplat", comentează Borges *) referindu-se la lectura prin rescriere a romanului Don Quijote, de către personajul Pierre Ménard autor fictiv al romanului lui Cervantes. Interesant este că printre operele aceluiași Ménard figurează și o monografie asupra posibilității de a construi un vocabular poetic din concepte, care sînt sinonime sau perifraze ale celor uzuale, din limbajul curent...

Uimitoarea idee aparține lui Cervantes, pentru că celălalt, personajul lui Borges, produce un text identic din punct de vedere verbal, deși, precizează autorul real, „al doilea este infinit mai bogat", dar și mai ambiguu ; paradoxul odată lansat este corectat prin aceea că Ménard, în alte capitole, fragmente, omite tocmai acele pasaje din interpretarea cărora ar fi posibilă o identificare între cei doi autori (Cervantes, Ménard). Aceste diferențe provin din urmele lăsate de cele trei secole, cîte s-or fi scurs de la Cervantes la autorul propus de Borges, astfel că acesta din urmă renunță la redarea culorii locale, pe care în secolul al 17-lea o respectase cel dintîi autor al romanului.

În afara acestui joc de ambiguități cu termenii — istorie, realitate, adevăr — reținem că istoria este un depozit memorial — o memorie — și că, sub acest aspect, se constituie ca origină a adevărului. Care adevăr ? Aici, cel gîndit, interpretat în opera literară. (Dovadă că Ménard rescriind Quijotele său, poate face abstracție de culoarea locală și temporală). Astfel că, dacă istoria ca istoriografie este totuși o „cercetare a realității", aceeași, pentru formele literare, ca sursă și ca depozit memorial, este origină a acestora, adică a adevărului pe care ele îl expun. În afara acestui sens, Borges pune în joc și cealaltă semnificație și anume a istoriei, a realității istorice ca origină a tuturor timpilor istorici (trecut, prezent, viitor).

Aceeași idee, a lui Cervantes-Borges, Ménard, personajul, o regăsim și la Heidegger, de data asta pusă în articulațiile ei fundamentale. Pentru filozof, începuturile omului istoric originează atît prezentul cît și deciziile asupra viitorului. Aceste începuturi pentru omul european, le constituie **antichitatea greacă.**

Aici, „uimitoarea idee" poate fi divulgată în relația dintre poeți și muze. Muzele sînt fiicele Mnemosynei, zeița care personifică Memoria, sora a lui Cronos și Oceanos. După Hesiod, din **Theogonie,** 32, 38, este atotștiutoare. Ea știe „tot ce-a fost, tot ce este, tot ce va fi". De observat ordinea, mai întîi trecutul, specific procesului memorial al întoarcerii în urmă, permițînd, așa cum spune psihologia, și distincția dintre trecut și prezent, precum și proiectarea viitorului. Cînd poetul este stăpînit de Muze, „se adapă de-a dreptul din știința Mnemosynei, adică din cunoașterea începuturilor, a genealogiei lor, apariția lumii, nașterea omenirii". Astfel că trecutul dezvăluit e mai mult decît antecedentul prezentului : **este izvorul său.** Rememorarea dusă pînă la origini face posibilă descoperirea originarului, a realității dintîi. Aceasta ține de o memorie „primordială" care privește evenimentele **ex arhes,** cum zice Hesiod, adică cele referitoare la cosmogonie, teogonie. Pentru grecii antici însă, mai există o memorie „personală", individuală, aceea a evenimentelor istorice și personale, iar pentru unii oameni, precum Pitagora, și o memorie a vieților anterioare.

Pentru Platon, „posedarea de către muze" este necesară poeziei superioare. „O muză, care îl iubea pe Demodocus, a fost cea care i-a luat vederea fizică, dîndu-i în schimb ceva mai bun, darul de a cînta". Iar Hesiod, „prin darul muzelor sînt unii oameni poeți, iar alții, din harul lui Zeus, regi", menționează Dodds în cartea sa.**) De asemenea precizează clasicistul, creația poetică, în creația grecilor antici, ar conține un element ce nu este „o alegere", ci „un dar", afirmînd însă că „nu este foarte limpede în ce constă acest dar". Problema s-ar putea rezolva analizînd „împrejurările în care poetul **Iliadei** cheamă muzele în ajutor". Observă că le invocă pentru a întreba „ce trebuie să spună, niciodată cum trebuie să spună, informațiile cerute fiind întotdeauna strict factologice". Astfel de mai multe ori cere date asupra unor bătălii importante, în **Iliada,** de exemplu. Chiar dacă aceste invocări ar fi doar strategii convenționale, totuși aruncă o lumină asupra semnificației date inspirației poetice.

În alt loc, tot în **Iliada,** poetul cere să fie inspirat în privința catalogului corăbiilor : „Voi, doar zeițe sînteți și ca martore totul cunoașteți / Vestile noi le auzim, dar faptele nu le cunoaștem". Ceea ce în interpretarea aceluiasi autor înseamnă că „poetul nu se roagă muzelor doar pentru o memorie bună ci pentru viziunea adevărată a trecutului". Iar în **Odissea,** Ulise afirmă că Demodocus poate cînta războiul Troiei „ca și cum ar fi fost de față sau ar fi auzit de la un martor ocular" de unde și trage concluzia că poate o muză l-a învățat sau chiar Apolo.

Un alt autor antic precizează că a primit de la zei nu doar talentul, ci și povestirile sale. Comentatori moderni au lămurit că „darul muzelor rămîne orientat asupra fapticului, asupra energiei producătoare de acțiuni, lucruri, numită de Berenson, citat de Dodds, „energia intrinsecă a creionului, care adesea știe mai bine și mai mult decît persoana care o mînuiește".

În orice caz, la Homer, caracterele distinctive ale poetului sînt „cunoașterea specială" și „măiestria tehnică" iar termenul de poet îl desemnează pe cel ce „cîntă din harul zeilor, cunoscînd minunate povestiri epice", după cum precizează în **Odiseea.**

În concluzia sa, clasicistul afirmă că darul muzelor este pentru poetul antic „darul vorbirii adevărate". Dar, în măsura în care ne referim strict la eposul etnic, extinzînd la orice formă a epicului, această vorbire adevărată este **veritas rei,** adevărul lucrului real, sau **conformitas intellectu cognoscentis cum re cognito.** Altfel spus, este vorba despre un adevăr fizic, faptic, constînd în potrivirea dintre lucru și gînd, dintre real și cunoașterea acestuia. În această situație a epicității darul muzelor este acordat poetului epic, pentru că el expune o lume a lucrurilor reale.

Generalizînd se poate afirma că orice poet-autor al oricărei forme literare — se împărtășește din darul fiicelor Mnemosynei. Ceea ce implică tocmai concepția anticilor că orice poezie — sens generic — pune în joc acea cunoaștere specială, drept ceva care ar depăși posibilitățile firești de cunoaștere, de unde și apelul la supranatural. Pentru ca această concepție să nu fie condamnată dintr-un unghi extremist îngust, trebuie să precizăm următoarele : să nu uităm imposibilitatea documentării în care se aflau anticii față de proliferarea ei explozivă, în zilele noastre, ca și existența instrumentelor de investigație deschizînd noi teritorii atît cercetării cît și interpretării. În lipsa acestora, Virgiliu cere ajutorul muzelor pentru a-i dezvălui secretele naturii, după cum Pindar le invocă spre a le fi purtător de cuvînt.

Dealtfel, conceptele de adevăr, realitate, dar al Mnemosynei, vor suferi pe parcurs mutații, deschideri nu doar pe parcursul istoriei pînă în zilele noastre, dar chiar încă la ultimii mari filozofi ai antichității eline, la Platon și la Aristotel, dovedind deopotrivă devenirea, mobilitatea gîndirii și ideilor odată cu statornicirea și perenitatea lor. Este acesta un demers dialectic îndreptățind recursul la Memorie — la Mnemosyne.

Alice Botez

***) E.R. Dodds : „Dialectica spiritului grec", București, 1983, p. 102—104 ; p. 122.**

****) J.L. Borges : „Pierre Ménard, auteur du Quichotte", p. 72. În „Fictions", Paris, 1957.**

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXXII)

Școala Muncii

„a munci este o datorie indispensabilă omului social. Bogat sau sărac, puternic sau nu, oricare cetățean trindav este un om de nimic" — au trecut mai bine de 200 de ani de cînd unul dintre părinții pedagogiei moderne, **J.J. Rousseau,** a scris acest postulat în neuitata sa carte „Emile". Și de unde oare, dacă nu din școală, în primul rînd, trebuie să deprindă omul virtuțile fundamentale ale trezirii de cu zori, ale hărniciei și creativității ? A învăța muncind, a munci învățînd. Nu există eliberare mai mare decît munca în folosul obștii, iar mari pedagogi ai lumii au rămas în istorie tocmai pentru că au fundamentat procesul educațional pe aceste dimensiuni. Am avut și noi mari dascăli de inimă și conștiință, iar întîmplarea istorică (sau necesitatea) a făcut ca ei să fie, în același timp, și străluciți patrioți : un **Gheorghe Șincai,** un **Gheorghe Lazăr,** un **Heliade Rădulescu,** un **Spiru Haret,** un **Nicolae Iorga** sînt cariatide ale unei bolți monumentale, care au demonstrat prin puterea jertfei lor, prin miile de zile și nopți de neodihnă că pentru un popor ca al nostru, aflat la răspîntia tuturor răutăților, școala trebuie să fie eminamente națională. Datoria școlii românești a fost, din toate timpurile, aceea de a scoate pe porțile sale buni patrioți, iar tezaurul acestei calități cuprinde toate celelalte însușiri : munca activă, cinstea primordială, sacrificiul pentru semeni și pentru patrie. Iar în condițiile în care forțele anti-românești încercau să-și facă discipoli în rîndul tineretului încă din școală sau universitate, amăgindu-i cu promisiuni fariseice, pregătindu-i ca generații de schimb pentru trădarea idealului național — marii dascăli ai neamului au luat poziție fermă, impotriva tendințelor de deznaționalizare, transformîndu-și catedra în tribună de luptă, iluminînd cu focul verbului taumaturgic cugetul tineretului în formare. Istoria învățămîntului românesc este de-a dreptul glorioasă și, practic, se identifică cu istoria națională. Iar roadele acestui îndelungat proces s-au făcut simțite. Nu multă lume știe, de pildă, că era modernă a luat naștere (ca reper și convenție astronomică) în urma calculelor științifice ale unui înaintaș de-al nostru, **Dionisie Exiguul,** trăitor în Dacia romană acum 1 500 de ani. Să mai enumăr celelalte mari invenții românești ? Științe noi, precum cibernetica, biospeologia și sonicitatea, minuni tehnico-științifice ca avionul cu reacție, stiloul, insulina și multe alte cuceriri ale geniului uman poartă semnături românești. Ce dascăli au avut oare oameni ca **Petrache Poenaru, Nicolae Teclu, Gheorghe Marinescu, Victor Babeș, Nicolae Paulescu, H. Coandă, Aurel Vlaicu, Traian Vuia, Gogu Constantinescu, Ștefan Odobleja, G.E. Palade ?** Ce secret pedagogic, ce forță lăuntrică a acelor învățători și profesori (dintre care cei mai mulți au rămas anonimi) au stîrnit curiozitatea în mintea viitorilor mari savanți și le-au aprins, încet și durabil, flamentele geniului ? Și nu tot munca a fost acea **„datorie a vieții noastre",** cum ar fi spus **Vasile Pârvan,** care a înnobilat și consfințit raporturile dintre dascăli și tinerii care aveau să-i întreacă și să ridice pe catargele eternității drapelul Tricolor ? Unul dintre factorii determinanți ai acestei prospețimi vesnice a puterii noastre creatoare a fost faptul că, vreme de sute de ani, satul românesc a constituit uriașul rezervor etnic, vatra sacră din profunzimea căreia au răsărit oameni de stirpe aleasă, care aveau în singe cultul muncii și agerimea căutării. Secretarul italian al lui **Constantin Brâncoveanu** scria, în urmă cu aproape 300 de ani, că țăranul român are o facultate fantastică de a deprinde ușor orice îndeletnicire tehnică, un așa-numit **„ingeniu".** Este fondul nostru genetic, nealterat și inepuzabil, care face ca românul să fie unul dintre cei mai buni și mai descurcăreți soldați ai lumii (nu mai vorbim despre eroism !) să reziste oriunde, să nu moară de foame nici în deșert, nici în vreme de potop. Iar civilizația umanității n-a avut decît de cîștigat de pe urma acestor disponibilități native, pe care s-au altoit mugurii incandescenți ai pasiunii ai setei de progres și cunoaștere. Iată de ce noua școală românească, inaugurată odată cu istoricul **Congres al IX-lea al Partidului,** are forță de legitimitate : pentru că, păstrînd ceea ce era mai valoros în lăzile de zestre ale trecutului, a înțeles să dinamizeze energiile latente ale milioanelor de slujitori și beneficiari ai săi, să optimizeze procesul educațional, în conformitate cu imperativele reale ale națiunii române. Avem și vom avea mereu nevoie de cetățeni patrioți, de oameni responsabili și productivi, care să nu trăiască din împrumuturi sau din filantropie, ci să creeze continuu valori și să dea societății mai mult decît primesc. Aceasta este adevărata școală a muncii și duhul său proaspăt se simte pretutindeni în această vreme de independență și mîndrie românească. Minunatele ctitorii ale socialismului din **Epoca Nicolae Ceaușescu** s-au construit sau prind acum viață, sub ochii noștri, în mare parte datorită celor două generații de creatori formate și șlefuite după 1965. E vorba despre inginerii, arhitecții, constructorii, hidrologii, fizicienii, matematicienii, chimiștii, tehnicienii și muncitorii cu înaltă calificare, datorită cărora s-au ridicat în soare și au durat edificii precum Canalul Dunăre—Marea Neagră, Transfăgărășanul, platformele industriale, modernele centre urbane, redutele științei, culturii și învățămîntului și, mai nou, Centrul Civic al Bucureștilor și Opera de înviere a riului Dîmbovița, ambele aflate în plină desfășurare. Ei, acești oameni, sînt urmașii lui **Gheorghe Lazăr,** și **H. Coandă,** ai lui **Emil Racoviță** și **Lazăr Edeleanu,** ai lui **Grigore Cobălcescu** și **Simion Mehedinți.** Acest tip de școală prinde cel mai bine la români și partidul s-a priceput de minune să-i dea viabilitate și să-i dirijeze evoluția. **Învățămînt — cercetare — producție:** este delta cu trei brațe a unui fluviu maiestuos, este tirada vitală care-l face pe tînărul învățăcel, de la cea mai fragedă vîrstă, să se simtă util societății, dezvoltîndu-i personalitatea și puterea de faur. Iar marile șantiere naționale ale tineretului mi se par cea mai înaltă expresie a acestei veritabile politici de stat, fiind academii ale muncii și educației sub cerul liber, care își arată din plin valoarea. Și lumina slovei va arde mai frumos, iar înaintașii vor putea spune mai întemeiat că sămînța aruncată odinioară în brazdă a dat roadă bogată !

Corneliu Vadim Tudor

POSTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

ILEA MARIAN : Într-o magazie de vechituri, aceste două lucruri, mai acătării : 1 : „A trecut pe lîngă ruine / pasărea de mănîncă viermi / pasărea de mănîncă omizi / de-i zice / pasărea de mănîncă viermi / pasărea de mănîncă omizi / de-i zice. / A trecut pe lîngă mine / pasărea de mănîncă viersul / pasărea de mănîncă omizi / și nu m-a mîncat" ; 2) : „Peștele care moare de apă / e un gînd / și uitarea-i un gînd / care-l îngroapă / peștele care moare în apă."

CONSTANTIN FLORIAN : Această scurtă **Continuitate** : „Ghioceii aceștia / au mai ucis și alte ierni : / îi recunosc / după aroma verde / a zăpezii".

ION BOGDANA: Stare de trezie : „Se topise zăpada / era înaintea asfințitului / schelete de copaci / țipau în dosul palmelor mele / și pasărea mirată / îmi dădu cu aripa peste suflet / să mă trezească / dar nu dormeam / era înaintea asfințitului / și-mi adulmecam de pe trup / singurătățile / una cîte una / precum zăpezile de pe drumuri". **Eu și floarea** : „Floarea traversată de culoare / e pînă la urmă fruct / strigăt către palma ce mîngîie / strigăt către ochiul ce privește / strigăt către buzele ce-l numesc / strigăt al miezului de lume / din care s-a născut". **Dacă te culci în iarbă** : „Dacă te culci în iarbă / te izbește țărîna cu sinii / tristețea păcăne / din apusuri / auzi cum în adîncuri semințe / pun la cale veșnicia / și umbra vreunui copac / îți dezvelește sufletul / ca să mai afle ceva / și despre moarte, / dacă te culci în iarbă / iar cîte-un drum / ți se tolănește la picioare / credincios / ca un cîine". Însă urmați această sintagmă țărănească : pune-te băiete, cu burta pe carte.

CONSTANTIN TIGANELI : Poemele sînt acestea : 1. „Sînt bobul de grîu mirosind a pîine caldă / și mă frîng pe masa voastră aburind / Ștergarul în care mă înveliți / pămîntul, ochiul meu de suferință" ; 2) : „Sîntem zei / și ne mînjim de sînge / ne mistuim secundă cu secundă / ... / umbra nu mai vrea să ne urmeze / și mergem / doar în sensul cuvintelor". Prozele le-am predat celui cu prozele.

CERU CRISTIAN : Aceste rînduri : „Ca și timpul care trece / ca și clipa cea grăbită / Valul vremii o să-nece / Suferința în ispită" și „O, tu, Irod cel ticălos / cum crezi că-ți pot fi de folos ?"

BOLDEA IULIAN : Din **Epiphania 5** : „Ascultă cum cade / lumina pe obiecte". Dar ascultați și sfatul nostru : bateți la mașină !

COJAN ALEXANDRU : Aici săpați adînc ; veți da de izvor : „S-a terminat cursa / gata ! / A luat premiul mare / acum ce mai vrea ?"

CONSTANTIN ZVANCIUC : Din cele 15 (cincisprezece) poezii, aceste șase rînduri : „Cine știe ! / De la mine / la alții / calea e lungă / cît firul de iarbă". Fotografia, mai la iarna iernilor.

CONSTANTIN DRACEA : Nimic de la Domnul, nimic de la oameni.

MARIAN PETRI : De data asta, nici o floare, nici o zuricea.

LĂCRĂMIOARA GÎRȚU : **Nostalgie** : „Cu palmele întoarse / Spre mîine / Căutam inconfundabil / Chipul meu de ieri". Și această fără titlu : „Între mine și tine / zăpezi /.../ fulgi melancolici / Drumul spre-napoi / S-a acoperit de mult / de ploi / Ne dezlipim trupurile / Și le lipim / de un alt prezent / Dar totul / sună atît de fals ! / Încît mie-mi vine-deodată / Chef / să alerg desculță / prin zăpada încinsă / a anilor care-au trecut". **Ultima zi în doi** : „Mulțumesc domnule ! / Mulțumesc pentru că mi-ați dat / bilet pentru ultimul tren / care plecase / Ce să fac cu el ? /E tîrziu / Sufletul meu nu mai vrea / să înflorească altfel / E tîrziu, domnule / soarele e undeva / la jumătatea drumului / dinspre amiază / pentru mine / iar pentru dumneata cine știe pe unde. / Îți dau biletul înapoi / eu nu mai plec cu trenul /.../ Îmi limpezesc puțin gîndurile / Nu ! Nu mai vreau / înapoi clipele... ți-am plătit / atît de scump. / Păstrează-le / oprește restul." Cînd aflați cîte ceva despre rime, scrieți-ne.

MARIN TANCI : Ne avertizați așa : „Vă trimit alăturat cîteva expresii originale, poate o să vă placă..." Răspundem : pardon de expresie, sînt proaste.

C. GHEORGHE : Atît : „Nu-mi ascund ochelarii / că eu / vesel și pus pe glume / am să-ți retez / lanul de spice / ce l-ai născut / pe-ascuns cu douăzeci de ochi".

CIORTAN ION : Nu-i nimic.

DAN GORUN : **Animalul întîrziat** : „În pădure soarele țipă mușcat", din paisprezece versuri stupide, acest poem într-un vers prea demn.

CHIFU PANAITE : Acest **Cu tine** : „Te aștept ca pe-o adiere / curgînd prin flori de pom" — dar citiți poezie, să ne putem înțelege în această limbă.

CONSTANTIN POPESCU : Mottoul de la ciclu : „Ei sînt poeți ? / Și eu sînt ! ." Răspundem : Nu prea : în plicul viitor, și dactilografiat.

V. PETRESCU MĂRGEAN : **Casa poeziei** : „Nu-i spune soarelui / că am haine din litere / nu-i spune vîntului / că am aripi de fluture / că beau viața ca pe-un fluviu melodios / nu-i spune pămîntului / că sîngele mi-e judecător / nici străzii că mi-am pierdut copilăria : / m-am ascuns aici / să aud cum lumina / închide în oameni / un ocean unic". Dar citiți poezie și aflați la ce folosesc rimele.

DAN BOGDAN ANGHEL. Eneadă III : „Mă tulbur că sînt simplu / asemenea Sfîntului Francisc / Mă-nvelesc fericit în salopeta / mea / ca-ntr-o haină de purpură ; trezesc / clape de fildeș în coșuri / de pești ; adorm pasărea Kivi / ... / Dar asta nu mă-mpiedică / să te iubesc, dragostea mea / moartea mea, fiindcă și sărăcuții / lui dumnezeu au nevoie de dragoste"

BRUTARU ION : Nici o șoaptă, nici o adiere.

VICTOR SITARU : Ori dactilografiați-le, ori lăsați-ne în pace.

D. GRIGORAS : Aici, nimic.

SURORILE IARKA : Am cernut ăi munți de nisip : **„Și ma'mare** : „Șapte ani acasă și numai acasă / ... / de-a oarba printre ăi mari / ... / de-a dreptul de-a gaia / de-adevăratelea / printre cioturi de pruni și ma'mare / ... / era iarnă și vară deodată și / vară și iarnă deodată era / într-o singură clipă acasă / șapte ani acasă și numai acasă". **Musafirul** : „...perdelele patul cu scaunele masa cărți / acum și acum și acum / mereu acum mereu / ... / echilibru sinucigaș cine ? va bate ! la ușă". **Interior** : „intră privește lucrurile domestice atent / ... scaunele masa focul te privesc / încă o dată privește-le pe ele adulmecă-le / atinge-le, nu te teme / pădurea e departe pădurea e afară". **Goana**: „stai ! — ai... ai... / vînătorii s-au întors tors tors acasele lor / în !... toarce-te și tu la / liniștea ta ră vă și tă". **Autoportret în ploaie** : „plouă prin oglinzi adînc / ... / mă întîmpină uimit / altă poartă către sine / din oglindă în oglindă / mai departe mai grăbit / ... / cad oglinzile vuind / larg în sorgurile ploii". Dacă dv. sînteți surorile Iarka, să ne suru, orile ia arca.

DINU C : Două **Semnale de recunoaștere** : 1. : „albastră sau galbenă / unghia lumii / seamănă pepeni verzi / pe lujerul sîrmelor de telegraf. / ... / la o casă de economii fără consemnațiuni / tot ieri / cineva te-a strigat la poartă / i-am spus cu vorbe dulci / că ești migrantă..." 9 : „S-a încumpenit / între ochii cîmpiei / a trecut cu plugul către casă / apoi s-a întors / a ridicat brațele / ... / ne dă nouă cîmpia și cerul / albastru-n fîntîna din sat".

DUTU VIORICA : Ia mai astîmpărați-vă.

EMIL PERSA : Tot așa, de nici-un fel.

BUNU M. BUZĂU : Nimic, de niciunele.

AMANDA SILVIA SAHEL : Mai trimiteți, dar scrieți mai mare.

ANTON CARAUS SOLARIS : **Relicvă** : „Te strig / prin gura timpului / ... / Sîngele-mi vibrează-n / Vertebrele zilei / Te strig spre adînc / Iubito : / Depărtările-ți / Mîngîie coapsele / ... / Te aștept derulînd / Adîncul / Spre sfînta religvă".

AGATINEI REMUS : Ziceți în scrisoare : „Mă numesc... și locuiesc în cartierul Cringași. Am o plăcere pentru poezii și scriu pentru că mă liniștesc. Veți putea observa că ciclul DOINE este vorba de o Doină care mi-a tulburat mintea și am început să scriu pentru ea. Nu știe. Rog să citiți aceste versuri să-mi spuneți dacă pot continua." Vă răspundem : continuați, cu Mireasa din Carpina.

DAN CERNESCU : **Deșertul tătarilor** : „Zile după zile / în turnul cel mai înalt al fortului / mărgele înșirate pe ața privirii / colier încercînd în zadar să cuprindă / răsuflarea unei zări / care fuge mereu / totală / fără un detaliu / de care să te poți agăța. / Zile după zile / doar noblețea / unei devoțiuni inutile / în turnul cel mai înalt al fortului". Trimiteți.

RODICA BERARIU DRĂGHINESCU : Am oprit pentru Antologie : **Sîngerare, Amiezi tîrzii, Priveghi genetic, Curgere, Fereastra ascunsă, Uitatele palate.**

RODICA BERARIU DRĂGHINESCU

Sîngerare

Munții — două perechi de sîni lăptoși —
umbreau cîmpia-ntinsă cu laptele pietros
Și-n blînda clipocire a laptelui din stepe
Lupoaica sîngerează cu pîntecele sterpe...
Pe bot i se încheagă sudorile de moarte
Din colții albi lumina își împletește salbe...
În munți, umbrimi auie și se zdrobesc la supt
Lung seara, ca o toacă, îmbie pui de lup...
Și-n sîngele lupoaicei — zăvoi întins
de lapte —
Mustește dimineața — rugină peste moarte...

Amiezi tîrzii

Copacii mureau în brîuri de miez...
Păsările — inele rotunde de os
Pe crengi scrumii
în sus...
în jos...
Cimitirul — atît de fierbinte !
S-au topit și-au curs morminte...
Izvoare de ființe aburinde...
Caii — cetăți unsuroase de os
Musteau.
Miros de aer cărnos...
Coame simple
Pînză de os
Legănări fără țărmuri
în sus...
în jos...

Priveghi genetic

Plouă...
Un murmur de uitare printre pești...
Găteli de șoapte ude
pun glasului crud luciu

În hăuri — drum de apă,
profetic zvon de melci...
Tirișuri nămoloase
pornesc încet spre prunduri...

Călciiul apei sapă
hotare-n subpămînturi
Durerilor de matcă — grămezi
mugind de muguri
priveghi de apă dulce,
inele lungi de luturi...

Plouă...
Un leagăn lin de gingur...
verzimi, migală, pești...

Curgere

Venea dinspre pădure către rîu
Sudori de melci, pe umeri, o îmbrăcau de vînt
Fără veșminte, o lumină goală,
Cu brațe zornăind prin liniștea de seară
Vislind cu pașii roua miresmelor dulcoase
trupul ei alb nodura ochiul ierbii albastre...

. . . .

Se zbîrcise amurgul printre pietre suind...
Între maluri de noapte
puful apei lucind
dezvelea o făptură gîrbă, strînsă, zăcînd
într-un pîntec de coajă,
luna-n ierburi căutînd...

. . . .

Rezemată în coate dezlegă de la brîu melcii —
clopote moarte,
foșnind apa dulciu
aripi nopții să-i coase zborul lor ginguriu...

. . . .

Stropi de stele căzură...
Trupul cald e tîrziu
Luna-n trestii curgîndu-și sînul drept,
oglinziu...

Fereastra ascunsă

Bălțile cerului desprinse — deasupra pădurii
Grumazul copacilor încordat stă să cadă
sub apăsarea smircului...
Amiroase lumina a putred de scorburi
Apa în regnuri stîrnește dezordini...
Curge-n fereastră o smoală de vid
Totu-i în ceață încîlcit, insipid...
Cerbii au nările rare, ochii supți, răgușiți
Coarnele sterpe de vlagă, răsucite de vînt

. . . .

Bîrnele casei susură dedesubt —
mlaștini de ceață
Văzul surd nevăzînd o fereastră ascunsă
către timpul mărunt...

Uitatele palate

Bunica își piaptănă părul cu mîinile ei
noduroase...
Le duce pînă la creștet...
Un tremur de voință în poală le întoarce...
Se văd prin piele
riduri,
vene umflate
și oasele de strajă — uitatele palate!
Degetele strînse în pumnii slabi și mici
De cîte ori tăișul le-a podidit în plîns...
Căușul palmei — o căldare
în care își făcură cuibul
atîtea păsări călătoare !

. . . .

Se miră că iar ninge
și soare nu s-arată
Ei toți s-au dus departe...
Nu-i nimeni să-i cosească
zăpada de la poartă,
zăpada de la poartă...

Autoritatea umanistului

Urmare din pag. a 3-a

litice. „Nimeni nu va aproba sistemul din Germania față de evrei" afirma N. Iorga, în fața publicului său și dezaprobarea il privește tot pe Hitler.

Polemica împotriva „filologilor" de soiul Tamas-Treml continuă și aici : „Cei care ne poartă din loc în loc, ca filologii, nu cunosc condițiile noastre de viață. Filologii mută națiile dintr-o regiune în alta cu o ușurință care pe istorici îi înspăimîntă". Urmează o săgeată pentru cei amestecați în treburile românești fără nici o justificare : „Lucrul acesta ar fi bine să-l cunoască cei de la Roma pentru a avea ceva solid în discuția cu privire la granițele noastre".

Vitalitatea este în concepția lui Nicolae Iorga capacitatea de a crea durabil și pașnic în structuri proprii, moștenite, cu sigiliul trecutului pe ele, iar galvanizarea războinică o pseudovitalitate. Una din aceste dovezi de vitalitate românească este creația lingvistică : „Limba este creația misterioasă cea mai importantă și cea mai caracteristică din tot ce poate alcătui un popor. Cînd el are o simțire săracă, limba lui se resimte de această sărăcie, și, invers, dacă are o simțire aleasă și bogată, ea se înalță, se rafinează. Popoarele care n-au simțul frumuseții, nu pot crea o limbă armonioasă. [...] De aceea se cuvine ca un imn să înălțăm limbii noastre". În **Afirmarea vitalității românești** conferențiarul prefațează prin analogiile și ideile avansate cursurile despre Imperialismul contemporan din 1940. Între noile conferințe și cele din 1933, vorbite cînd Hitler abia urca la putere, este o perfectă continuitate de atitudine și de concepție.

Se cuvin a fi privite mai atent și consultate mai des conferințele și cursurile din anul asasinării lui Nicolae Iorga. În ele stă cuprinsă mai mult decît oriunde în altă parte explicația suprimării lui de o brutalitate pe care a încercat s-o prevină pentru toate popoarele, dar mai ales pentru poporul său. Vorbim prea puțin despre antinazismul lui Nicolae Iorga și îl vedem foarte rar în antologii antifasciste unde apar texte mai puțin întemeiate istoricește decît numeroasele lui diatribe împotriva hitleriadei și revizionismului care a însoțit-o.

Nicolae Iorga trebuie citit din nou sau pur și simplu citit. Opera lui reprezintă una din marile necunoscute ale culturii și literaturii române, singurul mod de cinstire a memoriei lui rămînînd această cunoaștere a operei și a sensului ei adînc.

Ultimele cursuri tipărite ale lui Nicolae **Iorga**, intitulate diferit, și ținute în două instituții de învățămînt superior diferite : Universitatea și Academia de Comerț, sînt două versiuni ale aceleiași materii tratată însă într-un singur scop : denunțarea imperialismului contemporan și prezicerea falimentului lui Hitler. Mai prudent la Universitate, din motive impuse, profesorul se exprimă liber la Academia de Comerț. „Eu cred, declară Iorga la Universitate în 1940 cu puțină vreme înainte de a fi asasinat, că rostul acestei catedre este să vorbim de lucrurile de acum, de îndrumările care se impun, de suferinți pe care n-am fi oameni, dacă nu le-am împărtăși, de idealurile de dreptate pe care ne-am coborî dacă am fi nesimțitori față de dînsele. Cred însă că nu este potrivit să vă arăt ce se petrece [...] nu sînt chemat să vă prezint buletinul critic al operațiilor ce se dezvoltă pe frontul de Apus, care este singurul pentru moment, dar nu se știe cîte fronturi pot să răsară mîine". „Dar eu pot face altceva, care nu este nici contra neutralității, nici contra îndoitei mele calități (de profesor și de om politic, n.n.)... să arăt **originea ideilor care în momentul de față fac nenorocirea omenirii"**. Deci istoricul va vorbi despre prezent vorbind despre trecut, va vorbi despre imperialismul de azi vorbind despre cel de ieri, din care cel de azi se trage. „Vom vedea cum se formează fiara care crește, monstrul care se umflă din ce în ce mai mult, spre nenorocirea omenirii, și veți mîntui, cred, cu credința tare, pe care ne-o arată experiența secolelor, a mileniilor, că pe brutalitate și pe nedreptate nu se poate crea nimic statornic". Nu voi da nume spune profesorul, voi vorbi despre Imperialismul anterior și mai ales de cel din secolul XIX, pentru a păzi neutralitatea noastră, dar ideea Statului totalitar, a popoarelor superioare și inferioare este denunțată în prefață, iar adresa, fără nume, este totuși precisă : „s-a format o doctrină și doctrina aceasta, care a fost înfățișată poate și într-o carte, îndeamnă una din cele mai puternice și vrednice națiuni din Europa, cu un trecut glorios în toate domeniile, pe o cale care este a imperialismului. O concepție ca oricare alta. A existat și în alte vremuri. Veți zice, nu este criticabilă ? Poate fi și criticabilă, dar nu este rostul acestei catedre neutre într-o țară de neutralitate s-o facă". Posibilitatea tratării românilor de popor inferior, supus unei elite superioare este descrisă astfel : „La noi ar fi destule elemente pentru a ne conduce, vreo trei sute de mii undeva, vreo două sute de mii aiurea și, apoi, în cutare sau cutare parte, așa că ar face opt sute de mii de stăpîni la patrusprezece-cincisprezece milioane de robi, ceea ce ar ajunge destul de bine, mai ales dacă li se dă o educație caporalistică suficientă". Expresia „educația caporalistică" ne divulgă cît de „neutru" putea rămîne Iorga, la teoriile din **Mein Kampf**, pe care le combate cu lux de amănunte istorice cursul său despre **Dezvoltarea imperialismului contemporan.** Credem că e suficient de ilustrativă această prefață și nu mai intrăm în cuprinsul cursului, de o capacitate sintetică excepțională și de o viziune înnoitoare. Definirea imperialismului vizat de profesor stă în ieșirea politică și militară a unui stat dincolo de „cercul închis al lucrurilor care privesc de aproape țara și națiunea sa", după cum și în predilecția pentru conflict cu orice preț : „imperialismul nou... caută gîlceavă", cu el nu se poate „ajunge niciodată la capăt, pentru că dacă i se dă o parte, mai cere și partea cealaltă". Reținem aceste trimiteri către actualitate, definirea evolutivă a imperialismului conform materialului concret istoric fiind mult mai complexă în acest curs a cărui optică materialist-dialectică este remarcabilă. Cel de al doilea curs ținut la Academia de Comerț, **Îndreptări noi în concepția epocei contemporane,** este mai liber, mai direct : „În **Mein Kampf** se spune că țările celelalte unde sînt rase inferioare, sînt menite să muncească pentru rasa superioară, — noi toți ! —, iar conducerea s-o aibă elementul german ce se găsește acolo. Fiecare din noi aparține unei anumite celule, comandată de un anume reprezentant al clasei superioare". Dar ce e nou aici este majestatea rolului istoriei : „Istoria este totuși marea judecată a tuturor statelor și națiunilor ; definiția aceasta i se poate da". În vederile criticului stă tot Germania : Istoria aceasta este totuși un mare tribunal în care se judecă popoarele și națiunile : triumfuri aparente se termină prin cumplite dezastre, și încordări naționale cum este și încordarea din momentul de față a Germaniei, pot să aibă un efect dezastruos". Acest curs nu este doar împotriva imperialismului german hitlerist, ci îi prezice și sfîrșitul. Rostul acestor cursuri este de a arăta cum toate inițiativele asemănătoare din istorie duc la pierzanie pe cei care le-au întreprins. Vocea lui Nicolae Iorga sună premonitor la 1940, dar ce este important să reținem că nu avem reacții antihitleriste disparate, ci de o concepție bogată și vastă, o concepție umanistă, superioară, cu ajutorul căreia savantul anunță cu autoritate sfîrșitul inevitabil al „fiarei" care s-a ridicat împotriva vechilor instituții europene. Iorga prevedea imperiului hitlerist în curs de constituire sfîrșitul imperiului mongol. Istoria l-a confirmat pe omul de catedră, care s-a vrut și un istoric de tribună. Opera lui atît de vie și astăzi o invocăm astăzi ca pe un depozit tutelar. Asasinarea lui Nicolae Iorga își vădește cauzele profunde prin cunoașterea și adîncirea ei. În foarte puține cazuri omul s-a confundat atît de mult cu opera și opera cu omul ca în cazul lui Nicolae Iorga. Întinsă cît un continent această operă își așteaptă exploratorii tineri.

REMEMORĂRI Singur în Mongolia (IX)

De undeva din spatele iurtei se repezi un dulău roșcat, (absolut toții cîinii pe care i-am văzut aici la culoarea cărămizii bine arse), și la semnalul său sonor alți patrupezi binevoitori din curțile învecinate deveniră solidari înconjurîndu-mă ca pe-un spărgător de case.

Am avut cîini în pruncie, („șapte și nu toți declarați în autobiografie", asta ca să mă citez singur), așa că m-am lăsat pe vine la nivelul privirilor dumnealor și am așteptat să se plictisească. Degeaba.

S-au așezat și ei pe noadă și stăteau mîrîind cu ochii țintă la punga de plastic. Am înțeles. I-am numărat, erau cinci. Am rupt o bucățică din cîrnatul de oaie și l-am gustat. Delicios. (Îmi aducea aminte de Ion Băieșu și de localitatea Pleșcoi, un sat din cotul Buzăului unde am intrat să gustăm niște cîrnați trași la tigaie. Am intrat cu mașina, mașină de protocol cu șofer meșter în cîntece ando Ciurelu... Și fiindcă a tras o sfîntă de ploaie toată noaptea, am ieșit remorcați în coada a patru perechi de boi pînă în șosea).

După ce l-am gustat am împărțit în cinci mirositorul produs, frățește, și l-am aruncat în direcția dulăilor.

M-au lăsat în plata Domnului și eu am plecat strecurîndu-mă printre iurte, urmărit de privirile curioase ale copiilor, renunțînd la ideea de-a lua contact direct și nemijlocit cu realitatea înconjurătoare.

Nu pusesem pleoapă peste pleoapă de aproape douăzeci de ore și dacă mai socotesc și noaptea pierdută la Moscova, adică se făcuse de ora unu dinspre ziuă și neavînd altă posibilitate am mărșăluit per-pedes de la restaurantul Rosia aflat în plin centru pînă la Ambasada noastră situată cam la douăzeci de kilometri distanță, reiese că nu dormisem cam de multă vreme. Și totuși, nu-mi era somn. Aveam o stare ciudată, de moleșeală, pluteam într-un soi de imponderabilitate, aerul rarefiat al capitalei așezată la peste o mie de metri înălțime mă topise.

Cum interpretul care studiase în București nu dădea nici un semn de viață, de altfel nu m-am bucurat de serviciile lui decît o singură zi la venire și una la plecare, am intrat singur în restaurantul hotelului.

O sală imensă cu podium pentru orchestră, zeci de chelnerițe îmbrăcate cochet, (în Mongolia bărbații nu profesează meseria de ospătar), stăteau ciopor sporovăind amuzate. Trebuie că arătam destul de pitoresc în costum alb cu lanțul ceasului atîrnînd de la buzunarul mic și cu punga de plastic în care se lăfăiau cumpărăturile de la magazinul alimentar.

M-am așezat la o masă pe care scria „rezervat", am luat lista de bucate și am început să citesc fără să pricep mare lucru. La băuturi era mai simplu. Aveau bere Radeberger și vodcă denumită la ei Archi, cea mai bună și catifelată dintre cîte le-am băut vreodată și am băut, glorie celui de sus, de la cea vietnameză pînă la celebra Smirnov fabricată după rețete uitate și melancolice.

Am așteptat zece minute, eram singur-singurel în toată hărăbaia și fetițele cu ochii oblici și gulerașe albe chicoteau și se uitau prin mine de parc-aș fi fost de sticlă. Am zîmbit, am ridicat mîna ca la școală, am fluturat lista de bucate. Zadarnic. Într-un tîrziu, una mai miloasă s-a apropiat și m-a întrebat în limba ei natală ce vreau să servesc.

Am zis, **orice**, și ea s-a holbat **mirată** și **mi-a** deschis lista cu mîncăruri. O parcursesem.

În consecință i-am cerut să-mi aducă ceva reprezentativ, o mîncare specifică, națională ca să zic așa, și am pronunțat cuvîntul: **boț!**

S-a luminat la față fetița privindu-mă cu interes. A dispărut în direcția bucătăriei revenind după cîteva clipe decepționată. Nu aveau în meniu mîncarea solicitată.

De fapt, pentru cei interesați, (să mă scuze cititorul din Slobozia care mă înjură săptămînal într-o carte poștală), aș dori să fac o mică descriere a preparatului.

Boț înseamnă nici mai mult nici mai puțin decît un fel de găluști din făină umplute cu tocătură de carne de oaie nu prea condimentată.

Se mănîncă fierbinți, fără furculiță, înecate în unt de yak, (asta mai tîrziu, în Podișurile înalte), și trebuie neapărat stinse cu o gură de bere rece indiferent de marcă.

Preocupat de chestiuni culinare, (eu sînt al doilea bucătar în familie), nu gurmand ci invers, am luat rețeta de preparare încă la București cu ocazia unei recepții dată la ambasada mongolă.

Deci, se ia una jumătate kilogram de făină, de preferință trei nule, se frămîntă cu patrucinci ouă de la găina de curte. Pătura, foaia adică, survenită se taie în pătrate de cinci pe cinci. Separat preparăm umplutura din carne de oaie tocată, tocată ziceam, și cu ingrediente : piper, enibahar, boia dulce, după plac.

Se dă la foc mic și se perpelește pînă îți intră mirosul în păr. Se umplu pătratele de aluat cu respectiva prăjeală și se fac cocoloș.

Spre o perfectă întrebuințare și gustoasă, găluștile realizate nu se fierb în apă ci în abur. Gospodinele sper că m-au înțeles.

Neavînd **boț** am cerut o altă mîncare națională, la fel de bună și de picantă. Ospătărița a dat din cap satisfăcută și-a revenit cu o sută de vodcă Archi și o **supă limpede**, un fel de consommé în care înotau foi leneșe de varză. La fundul castronului se odihneau mușchii de burtă de oaie, sau zgîrciuri, cum vreți să le spuneți.

Asta la primul fel. Al doilea nu avea nimic de-a face cu mirosul pătrunzător de seu care domina restaurantul, holul hotelului și alte dependințe. Era pur și simplu o friptură de vițel, abia rupt de la țița maternă, friptură moale și dizolvantă...

Mircea Micu

P.S. Un spectacol de **sărbătoare** ne oferă Teatrul de comedie cu piesa **Cirtițele** pusă în scenă de Valeriu Paraschiv.

P.S. la P.S. Îl anunț pe această cale pe prietenul meu, tovarășul Fănuș Neagu, că după meciul de miercuri mă declar **pour toujours** stelist cu S mare și că nu există la ora actuală, pe glob, partea noastră televizată, echipă mai fantezistă, mai tehnică, mai revoluționară și mai romantică decît Steaua. Avea dreptate Ionuț Pituț cînd venea de la Balta Albă la Ghencea, (prunc de zece ani), să-i vadă la lucru pe idolii roși-albaștri.

Și doctorul-cronicar Tănăsescu avea dreptate !

CUMPĂNĂ
Omul Fără Splină

Un om aleargă pe drum de la Fetești
la Călărași
în fiecare zi în zori, fuge pe lîngă cai
și căruțe,
are în mîna dreaptă un bici, cu el
lovește aerul din dreapta,
nu gîfîie, nu mai are față — i-a șters-o
ochiul meu în timp ce doarme,
fuge fără să-l alerge cineva, vorbește
doar cu praful din fața lui.
Un om aleargă pe drum de la Fetești
la Călărași,
e Omul Fără Splină, surioară.

Un om aleargă tăcut între două orașe,
lipăie prin praf, prin noroi, pe lîngă
coastele cailor,
pe lîngă benzinării, la o răscruce
taie în două, calm și decis, un cortegiu
ca pe un șarpe negru tîrît spre cimitir.
E Omul Fără Splină, surioară.

O fi sîngele meu rupt în două de două
orașe cocoșate
(două cămile inventînd cu disperare
deșertul),
o fi umbra Dunării scăpată pe cîmp
la o cotitură imprudentă a gîrlii,
o fi ceva ce se termină și aleargă liber,
o fi vreo părere de rău, o amintire
neelucidată, vreo bucurie lașă
precum aceea în fața strigătului negru
al zăpezii
ambițioasă născătoare numai de ciori
bastarde.

Azi-noapte m-a trezit ceva ce ștergea
în fugă peretele casei,
ceva ce fugind fără scop înfiora grădina,
ceva ce ne trezea pe noi în nopțile
de iarnă cînd tata și mama
ne lăsau să dormim lîngă vara ascunsă
în sobe fierbinți :
Omul Fără Splină aleargă, aleargă, nu-l
oprește nimic.

George Alboiu

Revizuirea manualului de literatură română

Urmare din pag. 1

— Ce a determinat modificarea programei, care pare a fi una de viziune ?

— Programele și-au pus pînă acum probleme de cuprindere a materiei, reflectînd o mentalilitate universitară, o optică și o metodologie universitare, vizibile, de altfel, în manuale, cu efecte benefice pentru orizontul lor superior. E vremea să fructificăm cu adevărat acest cîștig în condițiile concrete ale învățămîntului românesc de azi. Noile programe sînt, de altfel, elaborate de o comisie, foarte largă.

— Ce înseamnă această comisie și din cine e compusă ?

— În mod covîrșitor, din profesori — practicieni, de limbă română și de pedagogie. Pentru că e problema noastră și noi trebuie să-i găsim căile de rezolvare. Comisia funcționează pe lîngă Ministerul Educației și Învățămîntului, căruia îi datorează existența. Are președinte pe acad. Ion Coteanu. Vicepreședinți sînt Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Ioan Vlad. Comisia de limbă și literatură cuprinde un colectiv de elaborare mai larg și un colectiv de coordonare pentru programa fiecărui an. În aceste colective intră cadre de conducere : un director general și inspectorii de specialitate din minister, precum și profesori din învățămîntul gimnazial și liceal din toată țara (coordonator e prof. dr. Constanța Bărboi, director generaladjunct). Comisia consultă, în funcție de necesități, profesori universitari, cercetători, scriitori, critici și istorici literari.

— Pentru a fi mai expliciți, să dăm un exemplu de modificare de programă în scopuri mai clar pedagogice față de vechile manuale cu optică universitară.

— De exemplu, în clasa a XI-a studiem literatura pe criteriul curentelor, ceea ce obligă la o reluare a materiei din clasele anterioare și la ceva mai rău, la neputința de a aplica criteriul la literatura postbelică, actuală, care se studiază în clasa a XII-a. În cadrul comisiei a apărut ideea de a realiza o programă care să evite repetiția și să țină seama de receptivitatea vîrstei. Propunerea este să studiem în clasa a XI-a proza română din sec. al XX-lea, iar în clasa a XII-a poezia română din sec. al XX-lea, pornind însă tot de la Eminescu și redimensionîndu-l în acest context modern. Pentru că alta e înțelegerea lui Eminescu la 15 ani și alta la 18—19 ani.

— În ce măsură intră în vederile viitoarelor programe de liceu literatura română postbelică ?

— Cum e și firesc, într-o măsură foarte mare. Dar să observăm că nu mai sîntem astăzi în situația de a clasiciza prea devreme, prin manual, scriitori cu o operă neîncheiată. După patruzeci de ani de literatură avem de unde alege și sînt numeroși scriitorii cu o operă valoroasă și încheiată, cu caracter exemplar, corespunzînd exigențelor formative ale învățămîntului în școala românească. Orice manual preia în mod firesc o materie literară sedimentată. E nevoie de o elementară strategie pedagogică. Un manual construit pe zece ani are nevoie de stabilitate. În zece ani se pot schimba multe în literatura română. Manualul preferă ceea ce este încheiat, stabil, nemodificat. La noi s-a procedat uneori altfel și nu întotdeauna a ieșit bine. Apoi sînt și alte probleme cu scriitorii noi. Nichita Stănescu este în mod sigur un poet de manual, în care e de altfel prezent, dar trebuie să recunoaștem că opera lui nu s-a sedimentat încă bine în conștiința publicului și că nu s-au produs toate clarificările, în ceea ce privește opera lui Nichita, nici printre specialiști. Deci, cum și cît îl vom prezenta pe Nichita Stănescu în viitoarele manuale ? Manualul fiind clasic, este conservator. El rămîne deschis, dar nu se constituie în avangardă.

— Să rezumăm, deci. În ce constă noutatea noilor programe pentru procesul de învățămînt ?

— În faptul că introducînd criterii mai lucide, științifice și pedagogice, obligă la o regîndire și o resistematizare a instruirii la toate nivelurile învățămîntului românesc. (Și cred, sper, că-i va influența și pe colegii noștri de la celelalte specialități.) Mulți elevi intrați în liceu nu știu să citească și să scrie bine, ceea ce indică un deficit de obiective științifice și pedagogice la ciclurile anterioare, obiective care trebuie să fie reproiectate, urmărindu-se cu strictețe eficiența lor pentru toți elevii școlii românești, precizez, pentru toți. Dacă ne uităm înapoi, în programele școlii românești interbelice, în cele ale școlii lui Haret, descoperim o mai lucidă conștiință a obiectivelor, pe niveluri de vîrstă și cicluri de învățămînt. Deci, noutatea acestei programe ar sta mai ales în precizarea obiectivelor în funcție de condițiile didactice concrete. Pare o inovație, dar nu e (decît în formularea ei pedagogică), pentru că ea corespunde unei foarte serioase tradiții a școlii românești.

— În ce măsură v-au ajutat criticile aduse manualelor școlare ?

— Într-o măsură foarte mare sau deloc. Criticile aduse manualului au venit din mai multe direcții și exprimă fatalmente mai multe optici și interese. Importante pentru noi sînt cele care vin din rîndul școlii, de la profesori și elevi. Nu excludem alte opinii, dar unele vin de la autori interesați să intre în manuale, altele de la amatori fără practică pedagogică, or, manualele nu se scriu nici pentru a alcătui o istorie completă a literaturii române, nici pentru a fi numai citite sau răsfoite în fugă de „cenzori" improvizați și, în fond, necompetenți.

Deficiențele manualului provin din concepe-rea lui străină de practica și realitatea școlii. Practica școlară ar trebui să fie busola manualului. Apoi, să nu uităm, manualul oferă modele, puncte de plecare. Lecțiile sînt altceva decît modelul. Rolul profesorului bun, chiar și-n condițiile manualului perfect, e al unui creator. Actuala absență a manualului de clasa a IX-a va stimula, sînt sigur, capacitatea creatoare a profesorilor serioși.

— Totuși o critică întemeiată este cel puțin aceea privind prezența, mai ales în cărțile ciclului primar și gimnazial, a unor texte literare postbelice foarte slabe, acolo unde se puteau alege din literatura contemporană, pe aceleași teme, scrieri mai valoroase. De unde aceste lacune ? Cum pot fi remediate ? Noi am inițiat o rubrică de ANTOLOGIE ȘCOLARĂ, în acest sens, dar nu este decît o contribuție sugestivă.

— Lacunele vin mai întîi dintr-o inerție școlară, care preia selecții mai vechi și comode, și dintr-o ignorare a multor texte valoroase ale unor scriitori contemporani, care nu-s intrați încă în manuale. Apoi trebuie spus că în critica literară curentă asemenea texte nu-s evidentiate, după cum nu există antologii alcătuite de critici și istorici literari pe teme care să intereseze și școala. Antologii ca **Efigiile naturii**, de M. Tomuș și Petre Stoica. **Antologia Cîntecul amintirii** de Cezar Ivănescu, **Antologia poeților tineri**, de George Alboiu sînt apariții izolate. Editura **Ion Creangă**, dar în primul rînd, editura **Albatros**, al căror profil are, din cîte se știe, în vedere pe tinerii de vîrstă preșcolară și școlară, ne-ar putea ajuta mai mult. Este vital pentru școală. Îmi pun speranța și în colaborarea pe care Ministerul Educației și Învățămîntului a inițiat-o cu Uniunea Scriitorilor. E un drum de perspectivă, chiar dacă pînă acum nu s-au întreprins prea multe lucruri concrete.

Poeți din Uniunea Sovietică

VINCAS MYKOLAITIS PUTINAS

Versuri de Miază-Zi

(DIN PISCUL MUNTELUI)

O, cine-a turnat pe cîmpie înaltele ceruri,
Argint și cu aur vărsînd din ulcioare ce cîntă ?
Mi-apar scufundate-n genunea pierdută în zare
Marinele porturi scăldate-n porfir și în aur.

Sînt trist că-n aceste orașe n-am fost mai devreme
S-aud cum corăbii vrăjite le cîntă la tărmuri,
S-aud cum în lume domnește deplin libertatea,
Deplină, albastră și beată de cer — libertatea.

MAXIMILIAN VOLOȘIN

Inscripții la acuarele

Pe dealuri toamna-n grabă ierburi moi cad pale
Sub talpa umezită.
O, norii-aceștia grei cu ape de opale
În ramă aurită !

★

Sclipiri în ceață, raze moi ce ard,
Mercurul apei scînteind brocard
Și-n dulce ropot prăbușiri de spume.
Prin luciul sticlei verzi pe prund
Vezi piatra de pe fund.
Și liniștea de aur blînd
Pe mal dormind profund...

În românește de Ilie Bădicuț

VIZMA BELSEVICA

Sfaturi practice

1. CUM SE PĂSTREAZĂ TRANDAFIRII

Primește-i cu inima nod în gîtlej, cu degetele
tremurinde și țipăt repede stins
între zîmbet și lacrimă,
așează-i, neîndeminatic, în glastră
(fără să le retezi tulpinele, fără aspirină și alte
mofturi),
în inimă păstrează-i, în apele ochilor
(cealaltă apă e doar așa, ca să fie),
seara
coboară-ți pleoapele peste trandafirii răsfrînți
în pupile,
iar a doua zi trezește-te cu noaptea-n cap
ca să contempli
răsăritul prin petalele lor străvezii.
Cînd ai în preajmă un trandafir nu-ți îngăduj
gesturi brușe.
Fii cuminte și iradiază,
pune lanțul la ușă și nu da drumul nimănui,
mai cu seamă
tristeții. (Trandafirul se întristează foarte ușor,
absoarbe, în inima lui aurie umbrele toate
cîte sînt pe pămînt și
ea moare înainte de a exploda).
Păstrează-i în ochi, în piept
păstrează-i : trandafirul trăiește doar cît timp e
iubit.
Dar și după ce s-a stins, cuprinde-ți
obrazul în palmele rănite de spinii lui
și dezmiardă
durerea.
Cît timp măcar ea mai e
vie.

2. CUM SE PĂSTREAZĂ BUCURIA

Rizi de tine pînă la
scîncet, pînă la ultima
lacrimă, pînă
în zori ;
pune-ți, rîd cu rîd, dezamăgirile
una sub alta
și
cînd să tragi linie și să aduni
așează-ți în locul acelei linii ultimul
fir de păr.
Aflînd suma roșește
bruște, roșește
pînă încep să-ți țiuie
urechile ;
osîndește, fir cu fir, trecutul
la judecata necruțătoare a nopții,
trăiește noaptea aceea cu gîndul că e
fără capăt
și cazi apoi în prăpastia larg deschisă a
zorilor.

3. CUM SE PĂSTREAZĂ APROPIEREA

Ușor, fără durere, întocmai ca Pămîntul,
întoarce-te
dinspre lumină și pornește singur spre
mare.
Umblă de parcă n-ai exista, de parcă
n-ai avea nici
gînduri, nici respirație, nici
priviri ;
înaintează pe plajă cu vîntul în piept
respiră adînc — pe gură, prin ochi
îmbracă-te în
spațiu
și nu mai întinde, ca odinioară, pe palmă
valul sfîșiat de furtună, azvîrlit
spre ceruri și apoi coborît milostiv pe pămînt.
Umblă pe propriile tale răsfringeri fluide.
Dantelele algelor — stranie scriere, stelele
confuze ale meduzelor, liniștea
îmbibată cu sare devenind
treptat densă ca albastrul amurgului...
Singur, singur ca un pescăruș măsoară-ți
singurătatea cu depărtarea, umblă
cu vîntul în piept, așa cum
ți-am spus, și apoi, deodată, curat și liber
ușor, întocmai ca Pămîntul,
întoarce-te în îmbrățișarea
privirilor tale.

4. CUM SE PĂSTREAZĂ INIMA

Nu știu.
Dar nici nu cred că
trebuie.

În românește de
Ion Covaci

SALVGARDAREA VIITORULUI

(Fotografii premiate în cadrul concursurilor organizate pe tema mediul înconjurător — tineret — O.N.U.)

Printre marile problematici înscrise în dezbaterea mondială ocazionată de Anul Internațional al Tineretului se numără, așa cum este și firesc atunci cînd se discută cu seriozitate și responsabilitate problemele tinerei generații în societatea de astăzi și în perspectiva lumii de mîine, relația necesară între tineret și tema atît de actuală a mediului înconjurător. Pentru că, iată, este semnificativ faptul că peste tot în lume, problemele stringente și adeseori grave ridicate de ecologie, pasionează tot mai mult opinia publică, mobilizează la acțiune, suscită dezbateri aprinse, temele puse în discuție fiind de un interes uman general. Fiind vorba, în esență, de salvgardarea viitorului.

În acești termeni discută relația tineret-mediu înconjurător toate documentele recent publicate de diverse organisme specializate ale Națiunilor Unite, documente elaborate și date publicității în spiritul și cu ocazia A.I.T., răspunzînd uneia dintre temele majore conținute în deviza acestuia : **Dezvoltare.** Căci, într-adevăr, dezvoltare, participare la dezvoltare, sînt tot atîtea noțiuni legate strîns de calitatea mediului înconjurător în care se dezvoltă și desfășoară întregul proces social, întreaga viață a unei națiuni. În acest sens, citățm din mesajul adresat tinerei generații a planetei noastre — cu ocazia zilei mondiale a mediului înconjurător — de către Mostafa K. Tolba, directorul executiv al Programului Națiunilor Unite pentru mediul înconjurător, caracterizînd A.I.T. ca un moment de extraordinară importanță care permite tinerilor să conștientizeze mai bine și să ia parte efectivă la „lupta pentru asigurarea supraviețuirii planetei în momentul de față și pentru viitor".

„Tinerilor de astăzi lăsăm această planetă drept moștenire. Este o moștenire promițătoare cu minunății nenumărate și care ascunde încă alte multe bogății ce așteaptă să fie exploatate așa cum se cuvine. Cu toate că biosfera este un sistem minunat de bine echilibrat și care se reînoiește prin sine însuși, lăsăm copiilor noștri un univers devansat de sărăcie, poluare și război. Timp de decenii, omul a exploatat fără scrupule mediul natural care îi oferă mijloacele de subsistență, poluînd cu mare ușurință apa și aerul prin intermediul substanțelor chimice, tăind copacii fără ideea de a mai replanta în loc, arzînd fără măsură un cobustibil prețios și risipind în cantități înspăimîntătoare cele mai diverse bunuri materiale pentru a se pregăti de război.

Adolescenților de astăzi le revine dificila responsabilitate de a satisface nevoile generației viitoare. Atunci cînd secolul viitor va împlini zece ani, ei vor fi cei care vor lua deciziile. Și, cu toate acestea, soarta planetei se decide acum. Înainte ca voi să vă fi născut, oamenii deja înțeleseseră pericolele grave ce amenințau viitorul umanității. Dar, în mod evident, acesta n-a fost de ajuns. Dacă vreți să vă maturizați și să îmbătriniți într-un univers în echilibru și dacă vreți să lăsați copiilor voștri o planetă prosperă, atunci, trebuie să faceți mai mult decît generațiile care v-au precedat..."

Sînt — iar statisticile din păcate sugerează din abundență acest lucru — nenumărate cifre care să justifice acest semnal de alarmă. Recent a fost dat publicității raportul **Starea mediului înconjurător 1985** de unde selectăm următoarele : „Cu toate că, din punct de vedere al conținutului în proteine și calorii al producției alimentare actuale, acesta este de două ori mai mare decît necesarul minim al populației mondiale, foametea și malnutriția domnesc încă în regiuni întinse ale lumii. Această situație a fost ivită și agravată din conjugarea mai multor factori de natură socială, economică, ecologică și politică, mergînd de la accesul inechitabil la resurse și produse, pînă la condițiile adesea primitive ale producției și prelucrării produselor în multe regiuni ale lumii. După estimările făcute de F.A.O., 450 miloane de oameni din țările în curs de dezvoltare erau foarte grav subalimentați în perioada de mijloc a deceniului '70. Dacă tendințele actuale persistă, se va ajunge la un număr de 600 miliarde în anul 2000"...

Iar în datele de acest fel, statisticile nu sînt deloc avare. Dar credem că este important de arătat aici ce s-a întreprins, ce se întreprinde în continuare nu numai pe linia științifică și tehnologică propriu zisă, ci, într-un spirit nou, prin integrarea problemelor ecologiei în cadrul culturii și educației permanente a omului tînăr. Iată, foarte curînd , se vor împlini 15 ani de existență ai unuia dintre cele mai ambițioase proiecte ale U.N.E.S.C.O. intitulat **Omul și biosfera** — acțiune internațională de mare complexitate și pluridisciplinaritate, angrenînd, totodată, specialiști în științele exacte, cît și oameni de cultură umanistă, punînd pe același plan al importanței, procesul descoperirii de noi căi pentru salvgardarea mediului înconjurător și nevoia de a educa tînăra generație a lumii întregi în spiritul respectului acestor valori. Și este semnificativ și foarte important acest ultim aspect, dorit a fi integrat în „procesul învățării și deprinderii de a venera marile cuceriri ale gîndirii și acțiunii umane, cele care au garantat mersul înainte al speciei timp de milenii". Pentru că, așa cum argumentează partizanii programelor de educație ecologică, poate fi la fel de importantă găsirea unei soluții pentru folosirea pînzei de apă freatică de foarte mare adîncime din Sahel care să oprească procesul de înaintare continuă a deșertului, cu primul pas al omului pe lună... Așa cum spunea pe drept cuvînt un eminent om de știință al lumii contemporane, ecologul Francesco de Castri, ecologia contemporană devine dintr-o știință a negațiilor (nu poluării, nu industrializării, nu agriculturii intensive, etc...), una realistă a soluțiilor de schimb". Iar interesul pe care-l trezește în rîndul tinerilor este justificat tocmai de acest aspect. Ecologia, deci, în perspectiva tinerilor, știință a naturii sau știință umanistă ? — se întreba de Castri. „Și una și alta, cu siguranță, dar nu a unei naturi care să excludă omul și nici a unei umanități detașată de natură. Știință, deci dar care se va putea afirma doar în măsura în care cei care o practică — cei care sînt implicați în vastele sale proiecte — se vor simți profund responsabili față de devenirea speciei umane".

Cu responsabilitate, deci, privind spre viitor...

Cristian Unteanu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN INTERESANT STUDIU** publică Bruno Tristmans de la Universitatea din Anvers, **Discursul cunoștințelor în „Aurelia"**. Pornind de la premise teoretice foarte riguroase, criticul întreprinde o analiză tipologică, încercînd să descifreze posibilitățile textuale ale unui text clasic, îndelung frecventat de către istoricii literari : „Înscrierea elementului cunoscut în textul literar se află în centrul unei anumite reflecții actuale asupra literaturii, axată mai ales pe transtextualitate. Cum afirmă Michel Serres, „rare sînt operele și autorii totalmente exteriori științei vremii lor". Raportul între știință și literatură poate fi gîndit în funcție de modalități diverse : de o parte se poate afirma primatul științei și se poate proiecta asupra textului literar o nuanță de enciclopedie, adică de totalitate a cunoștințelor unei perioade date, pentru a face, în acest fel, recognoscibile elementele științifice ; pe de altă parte, se poate arăta cum opera este plonjată în cultura științifică a epocii sale, definită ca „ansamblu difuz de probleme angajate într-o devenire complexă", și în felul acesta să devină evident cum opera schițează și prezintă soluții problemelor în care se desfășoară jocul ipotezelor științifice din timpul său. Literatura poate, în acest caz, să fie prezentată ca o „rezervă a științei". Analiza lui Bruno Tristmans se referă la jocul dintre cunoștințele despre nbunie și „discursul" despre nebunie, așa cum este descifrat în opera lui Nerval. Primul se exprimă la nivelul tematicii textului, iar cel de-al doilea element se referă la structurile sale artistice.

● **DELICATA** problemă a conduitei artistice și sociale a lui Céline este abordată deschis într-un studiu semnat de Annie Montaut, de la Universitatea Jahawarlal Nehru din New Delhi, publicat de revista franceză **littérature.** Plecînd de la considerații ale lui Ph. Muray, cu referință la tragica eroare a lui Céline, considerînd că atitudinea aberantă a romancierului francez se datorează tendinței lui „de-a se considera medic în fața literaturii", Annie Montaut analizează implicațiile provocate de confuzia celor două domenii în opera lui Louis-Ferdinand Destouches : „Analizînd teoria scriturii din opera lui Céline, în raport cu realitatea stilului său muzical, s-ar putea crede că cecitatea în legătură cu neantul unei gîndiri despre originea personajelor este responsabilă de toate erorile. Dacă vom gîndi Existența, Viața, Sensul, prin negarea corpului pulsional, ca semnificații originare, rănite și carențate în mod accidental, vom ajunge la un proiect de vindecare, de reparație a răului făcut, avînd imaginea riscurilor unui messianism bazat pe eradicarea răului." Visul dereglat al unei gîndiri vindecătoare devine rapid un adevărat coșmar. Ar ajunge oare să întorci lucrurile pe dos, să măturî din cale tot ceea ce are privirile ațintite spre o conștiință translatorie ? Igienistul o face printr-o „gîndire plastică", nereligioasă, care ar putea deveni chiar materialistă, dacă nu ar fi disperată. Dar nu ajunge de fapt decît la un simplu pozitivism, de tipul „școlii lui Ribot". Atîtea contradicții au putut să fie depășite doar de un talent ce frizează genialitatea, dar care n-a putut evita tragedia personală a scriitorului și consecințele nefaste ale unora dintre acțiunile sale.

● **UN COMENTARIU** aprofundat pe marginea concepției literare a lui Bahtin semnează Augusto Ponzio de la Universitatea din Bari, folosind un admirabil motto din Roland Barthes : „Scriitura nu este în mod necesar un mod de existență a ceea ce este spus (...) scriitura nu este dată de un cuvînt scris (...), dar ea nu este nici transcriere ; a scrie nu înseamnă a transcrie". Referindu-se la problemele alterității și ale scriiturii în opera marelui ginditor rus, Augusto Ponzio spune următoarele : „Scriitura este înțeleasă de Bahtin, ca o deplasare spre alteritate, iar problema alterității nu se naște pur și simplu din interesul pentru scriitură ; acesta este considerat din punctul de vedere al scriiturii. Din punctul de vedere al scriiturii literare, desigur. Caleidoscopul literaturii dă posibilitatea de a vedea în limbaj ceea ce lingvistica comunicării directe, relegată în sfera aceluiași înțeles, nu poate să sesizeze : adică **cealaltă** vorbire, nu numai vorbirea celuilalt, care pretinde o înțelegere ce răspunde enunțului, dar și o altă voce, care rezonează în cuvintele „aceluiași" subiect care se exprimă. Cuvîntul își dezvăluie posibilitățile dialogante, ale dialogului interior, devine adică o dialectică intertextuală. Ea este ireductibilă la dialectica monologică, care este o pseudodialectică. Logica dialectică este o dia-logică. Bahtin explică în acest fel enigma formării dialecticii monologice : „Dialogului i se ridică vocile (separarea vocilor), intonația sa, (emotivă, personalizată), cuvîntul viu și replica, i se prelevează de asemenea noțiunile abstracte și raționamentele. Se adună totul într-o conștiință abstractă și se obține dialectica".

ULTIMUL HEIDEGGER

Ultimele cuvinte lăsate de către Heidegger să vorbească în urma lui în numele lui au fost citite asupra gropii deschise de către fiul său Hermann la rugămintele filosofului.

S-a vorbit și se va vorbi mereu despre aceste ultime cuvinte provenite din opera hölderlineană, găsite de filosof, anume mărturie-testament. Redăm în românește aceste vearsuri în ordinea vrută de filosof, tipărite de către Messkirch, mulțumind pe această cale editurii, de a le putea traduce și publica aici.

Filosoful recurge la cuvîntul poetic, la această sondă abisală a cunoașterii, și îmi îngădui să-mi mărturisesc bucuria cu care Heidegger a ținut în mînă și o carte a mea de versuri, îndemnîndu-mă să rămîn slujitor cuvîntului ca poet. Dealtfel poeți ai lumii din Japonia, Statele Unite ale Americii, Uniunea Sovietică, Franța, nemaivorbind de cei germani îi călcau pragul.

Heimgang-ul, cum se mai cheamă moartea în germană este semn, este cîntecul cel profund de săvîrșire cum zicem noi, al fiecăruia.

FRIEDRICH HÖLDERLIN

Pîine și vin

STROFA A IV-A VERS 55—62

Fericită Grecie, tu casă a cerești toate
Așadar este adevărat ceea ce odată în tinerețe
auzii
Sărbătorească sală ! Postament marea
Și mese munții !

Cu adevărat spre singură folosință
Din negura vremii întemeiate !
Însă tronurile, unde ? Sanctuarele și unde
vasele
Unde, cu nectar pline, zeilor după plac cîntarea
Unde, unde licăresc ele deci
Departe țintind înțelepciunile
Delphi zace și unde răsună marele destin ?

Către germani

STROFELE I ȘI II

Nu balcoajoriți ale Copilului, cînd stîngaciul
Pe călțul de lemn minunat și mult se crede
O, bunilor, și noi suntem
Săraci în fapte și îngînduraț

Însă vine precum raza din nouri, vine
Din gînduri poate, plină de spirit și deplina
faptă ?
Urmează fructul precum a cringului
Întunecată foaie, așezatei scripturi ?

Împăciuitorule, tu mereu necrezutule

VERS I—13

Împăciuitorule, tu mereu necrezutule
Aici iată îmi apari ca binevoitoare figură
Deschis Nemuritorule, însă răspicat
Recunosc eu Înaltul
Ce-mi inconvoaie genunchiul
Și aproape ca un orb trebuie
Ceresc vestitor să te întreb
De unde ești, fericită pace ;
Aceasta una o știu și eu, nimic muritor nu ești
Căci multe poate un inteiepț sau
Prieten credincios răzleț să lumineze, însă cînd
Un zeu apare, pe cer și pe pămînt și mare
Urmează întru totul nouă limpezire.

Titanii

VERS I—3

Nu-i încă
Timpul. Încă sunt
Nelegați. Divinul nu întîlnește neparticiparea.

Pîine și vin

STR. III, VERS 41—46

Așadar vino, ca să privim Deschisul
Să căutăm Anumele, oricît de departe.
Sigur una rămîne : de-ar fi la amiază ori de
s-ar întinde
Pînă la miezul nopții, mereu rămîne o măsură
Tuturor valabilă, dar fiecăruia îi este hărăzit
ceva anume
Într-acolo merge și vine fiecare, încotro poate.

Prezentare și traducere de
Ioan Alexandru

● **O NOUĂ EDITURĂ** de poezie a apărut de curînd în Marea Britanie dedicată exclusiv traducerilor și cu precădere volumelor de poezie românească. De curînd au apărut două volume, într-o prezentare admirabilă, realizate de Brenda Walker și Andreea Deletant, consacrate poeziei și teatrului lui Marin Sorescu. Aceste apariții au fost bine primite de critică și de către cititori, care au evidențiat frumusețea echivalențelor realizate de către cele două traducătoare, precum și excelentele condiții grafice, ținuta prezentării și valoarea intrinsecă a unuia din poeții reprezentativi pe care-i propune literatura română de azi. Animătoarea acestei edituri, poeta Brenda Walker este o îndrăgostită de literatură română, consacrîndu-și întreaga energie tentativelor de a o face cunoscută și a o impune cititorilor de limbă engleză. Între poiectele de viitor ale editurii figurează o antologie de poezie română contemporană, precum și mai multe volume dedicate poeților tineri de azi, din literatura noastră.

REPERE Cuvinte magice

Am citit cu mare întîrziere traducerea pe care Irina Grigorescu a făcut-o din poezia lui Anghel Dumbrăveanu, Magic Words, publicată la editura **Dacia** din Cluj, cu un cuvînt introductiv de Cornel Ungureanu. Deseori ne-am referit în aceste pagini la asemenea tentative de echivalare a liricii noastre în idiom străin, fiind conștienți de marea dificultate a întreprinderii, precum și de necesitatea de a încuraja această formă de „risc" literar. Irina Grigorescu a reușit o antologie foarte demnă a creației lui Anghel Dumbrăveanu, poet reprezentativ al generației '60, al cărui loc în literatura noastră de după război este circumscris cu exactitate în prefața atît de justă a lui Cornel Ungureanu. Evitînd aici judecățile de valoare și considerațiile pur critice asupra poeziei lui Anghel Dumbrăveanu, vom spune doar că el aparține unui climat artistic de ținută, fără a marca vreo apartenență prea vizibilă, fără a se înscrie vreunei tendințe ușor de enunțat (nici chiar afirmația lui Cornel Ungureanu, că ar aparține grupului „stelist" de la Cluj, nu cred să aibă vreo altă justificare decît cea de simpatie personală, în anii de început ai poetului !). Anghel Dumbrăveanu este din punct de vedere artistic un eclectic moderat integrîndu-și toate experiențele de după război într-o poezie de gestică reținută, care ascunde însă o forță reală și o pregnanță indiscutabilă. Ceea ce îi lipsește ca radicalism al atitudinii poetice este compensat din plin de „construcția" cum să-i spun ca să evit conotațiile textualiste ?. de facultatea pur imaginativă de a face să trăiască versul, printr-un sens care aparține numai texturii sale.

Irina Grigorescu a avut de biruit multe formulări intraductibile, ca în orice echivalare de acest fel. Nu o să mai repetăm banalitatea cu „necesitatea" actului de creație în toate tipurile de traducere deși este întotdeauna binevenită în cazul poeziei. Cel mai adesea, Irina Grigorescu a reușit adevărate performanțe, cum se întîmplă în **Cintecul Sturzului,** o poezie despre care Cornel Ungureanu afirmă că ar trebui să figureze în orice antologie de lirică românească, și cu această opinie sîntem întrutotul de acord : „....No ship can be seen no ship, / And no wave goet out to sea / But they are all in search of ananswer they will never recieve. / No wave goes out to sea no path / And how sad is this dusk of greyness, / This cold dusk, This Novembre dusk". Sau acest tulburător **Drum ce te apropie** : „An enormous scream rips through the world. / I wake up : the earth / Is breathing lightly, the maple tree gently shakes / Its leaves under which I would sit and dream in my young days. // What fears are tormenting you ? And what curse / Are you meant to live out ? The peaceful light I once knew, / Where has it gone ? // There is a world of nerves, / They will come and drink the water of this well. / And the maple tree gently shakes it leaves / Under which I sit and listen to the road that draws you near. // And who is torturing a thought to death on the wheel ?" Asemenea poezii și asemenea traduceri remarcabile dau măsura unui nivel al liricii noastre care ne poate atrage cititori pe alte meridiane.

Sînt și foarte multe echivalări discutabile în versiunea Irinei Grigorescu. Mai mult, ezitările în traducerea prefeței lui Cornel Ungureanu par uneori să sugereze o altă „mînă", atît sînt de mari, atît de mult afectează un înțeles destul de limpede în limba română. „A sketchy proletcultist literature" trebuie forțat ca sens pentru ca să dea „o literatură schematică, proletcultistă", fiind mai degrabă un fel de „schiță de literatură proletcuitistă". Cînd folosim în limba engleză „titans" chiar dacă circumscriem spațiul la care se referă trebuie să înțelegem Shakespeare sau știu eu, Fielding !... Cuvîntul e copleșitor, și se poate greu aplica unor scriitor din proximitatea noastră, cum sînt Arghezi, Bacovia, Blaga sau Ion Barbu, oricare ar fi sentimentul nostru de valoare, mai ales că prefațatorul fi evită. Titan este la noi Eminescu, restul sînt scriitori importanți, poate chiar mari, deși este bine să fim reținuți cu atributele. Mare este Dante !... Cînd spune că A.E Baconsky a fost „president" al unei „association" **Steaua,** aceasta înseamnă organizație cu statut juridic și cu semnificație socio-economică, ceea ce nu e cazul ș.a.m.d. Aproape fiecare rînd al prefeței este discutabil. Chiar și traducerea versurilor putea fi înbunătățită mult, în ceea ce privește finețea. Iată primul poem : „In the begining is the end / As darkness is in the sunbeam". Mi se pare prea puțin acest „is" pentru versul românesc : „În început se află sfîrșitul..." Trebuia căutat ceva cu „potențial" mai mare, eventual un „waits" sau chiar „rests", deși acest din urmă cuvînt este lipsit de un dinamism presupus de sensul românesc. De asemenea, cred că traducătoarea a abuzat de „past perfect"-ul englezesc, lipsind textul de o mai mare adîncime de fond a imaginii.

Aural-Dragoș Munteanu

SPORT Ieșirea la ocean

Ce minunat lucru cînd basmul începe chiar din clipa cînd se aprind lămpile ! Sînt la Brăila, de cîteva minute s-a încheiat meciul Steaua — Honved, pe care l-am privit la televizor, înconjurat de prieteni de inimă și de vin strălucind auriu în pahare brumate. Afară, în delirul toamnei, se zbat stufuri de purpură, cad frunzele plopilor, mestecenii înoptează în spaima că Dunărea a scăzut ca niciodată în o sută de ani — pe lîngă Piatra Frecății, Dunărea veche s-a micșorat într-atît c-o poți trece cu piciorul — și ascult în mine glasul bucuriei după care tînjeam, de săptămîni întregi. După o oră și jumătate de încordare extremă îmi pare că aud venind la fereastră, dinspre satul meu, peste bălțile și cîmpiile unde zeii toamnei se trag în palate de pămînt, la rădăcina grîului, șoapta bunicii, spunînd balada Călțunei pe care, culegînd boabe roșii din calendarul ortodox, o împletește cu alte vechi legende brăilene. După victoria asupra lui Honved, sufletul nostru a început din nou să cînte. E minunat să fii blînd și vesel.

Steaua, învingînd în cel mai frumos meci al toamnei, dar poate și cel mai nenorocos, fiindcă putea să mai înscrie vreo șase goluri, ne-a scos dintr-o stare cumplit de primejdioasă : starea resemnării, aia cînd chihlimbarul se retrage din tuburile șirii spinării, cînd javrele latră a pustiu și speranța găsește noduri de cilți în orice felie de pîine. Meciul acesta, pe care adversarii noștri îl vor ține minte ca pe-o lovitură de trăsnet, repetată nouăzeci de minute, ne-a dovedit tuturor că cine stăpînește mijlocul terenului, cîștigă.

Mă întreb : Lucescu s-o fi aflat în tribune ? Cinstit, după ce nu i-a văzut niciodată demni de a fi chemați în lot pe un Stoica, Majaru, Bărbulescu etc., ar trebui să-și adune flinta, pumnalul, pintenii, centura și să le prezinte pe tavă, în fața federației de fotbal, zicînd : domnilor, mă predau, sufăr de albeață la amîndoi ochii, am ținut la mijlocul terenului niște cocoși de lut cu care am ajucat hora pe gunoaie, plec de bunăvoie. Dar n-o să plece decît împins, vă spun eu. Cînd e livada aromată, ți-e dulce și înjurătura.

Steaua a ieșit la oceanul primăverii pe care umblă corăbii însetate de pietre rare și năluci, bete de dor și drumuri albastre. În schimb, Universitatea Craiova rămîne la malul Jiului, să-i roadă genunchii o toamnă mohorîtă. În lumea cea bună și rea, care e vremea noastră, înfrîngerile nu se iartă ușor. Leu au năpîrlit, leii simt frigul, leii toarnă apă în vin, leii se întorc cu spatele la pradă și se lasă mîncați acolo unde, altădată măturau întinderea cu fulgerul, jalonau drumul cu troițe din oase și scăpărau cu barda în Alpii lunei. Cîndva, leii își vindecau rănile cu sînge străin. Astăzi, se întorc tăcuți acasă, cu nările fumegînd în nisip. Atîta tot.

Fănuș Neagu

P.S. Joi, la Plopeni, minjii lui Gigi Staicu mi-au pus o rază de soare pe suflet : 4—0 cu juniorii turci, după un meci care, se zice, ar fi trebuit filmat și păstrat pentru a fi văzut la iarnă, la gura sobei.

Grupa e ca și cîștigată.

Auguri, Gigi !

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef
adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 90
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
46
(1 228)
Sîmbătă
16 noiembrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„ESTE NECESAR, DE ASEMENEA, CA, ÎN ACTIVITATEA NOASTRĂ POLITICO-EDUCATIVĂ, SĂ DEZVOLTĂM PUTERNIC EDUCAȚIA PATRIOTICĂ, SPIRITUL DE SOLIDARITATE INTERNAȚIONALĂ CU TOATE FORȚELE PROGRESISTE, ANTIIMPERIALISTE, CU TOATE POPOARELE, ÎN LUPTA PENTRU PROGRES ECONOMIC ȘI SOCIAL, PENTRU PACE".

NICOLAE CEAUȘESCU

SENTIMENTUL ȘI FORȚA CERTITUDINILOR

Un moment semnificativ în finalul acestei toamne, de o importanță care sugerează însăși complexitatea vieții politice și sociale, agenda de preocupări menite să asigure un curs tot mai dinamic și eficient înfăptuirii programelor dezvoltării noastre: Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român **desfășurată sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu. Problematica înscrisă la ordinea zilei este elocventă în acest sens și ea îmbracă o multitudine de aspecte ale actualității. Ne certifică gradul înalt de responsabilitate și acțiune politică, revoluționară, în care este abordat mersul înainte al societății, felul în care gîndim, ne organizăm eforturile și întreaga activitate, acum, la această evidentă confluență a două etape — aceea a sfîrșitului actualului cincinal și aceea a demarării viitorului apropiat ca și a perspectivei mai largi, cuprinzătoare, ce derivă din programele adoptate de Congresul al XIII-lea al partidului. O paletă largă de semnificații de aici pornește, dintr-un asemenea context și într-o asemenea direcție.**

Proiectul Planului național unic de dezvoltare economico-socială, Proiectul Planului de dezvoltare a agriculturii și industriei alimentare **precum și alte documente înscrise la ordinea de zi a plenarei alcătuiesc o imagine complexă și bine articulată în structurile sale, conform propriilor noastre cerințe și posibilități, în consens cu o amplă și prodigioasă experiență a muncii și gîndirii creatoare. Sentimentul și forța certitudinii izvorăsc astfel pe un teren fertil și dinamic al angajării, cu toate eforturile, spre împlinirea pe mai departe a programelor și obiectivelor edificării noastre socialiste multilaterale și aduc în prim plan reliefurile economice și sociale ale etapei următoare. Este aceasta și modul concret de abordare a duratei, a permanentei noastre deveniri. Într-o viziune ce integrează factori economici și sociali de primă importanță și dă o dinamică vie, specifică tuturor domeniilor și sectoarelor de activitate. Rațiunea unei noi calități a muncii și vieții și, de bună seamă, rațiunea unei noi calități a eforturilor care decurg de aici și care ating altitudini creatoare noi fac arcul de boltă care leagă strins prezentul de perspectivă și care dă acesteia din urmă substanța și amploarea unei angajări pe măsură să ne exprime în noi termeni sub raportul propriei noastre identități.** Pe baza datelor, a realităților de netăgăduit — **sublinia secretarul general al partidului** — se poate spune, cu îndreptățită mîndrie, că în acest cincinal, învingînd multe greutăți, societatea noastră socialistă a înregistrat progrese în toate domeniile de activitate. Toate acestea demonstrează cu putere justețea politicii partidului nostru, care aplică în mod creator adevărurile și legitățile generale la condițiile concrete din România, asigurînd înaintarea fermă a patriei noastre pe calea socialismului, spre comunism.

De cosebit de importantă și elocventă prin spiritul analitic, prin cuprinderea sa problematică, în funcție de cerințele concrete ale construcției socialiste ca și de realitatea însăși, pe temeiul căreia se exercită gîndirea și acțiunea creatoare, cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, se instituie într-un optim și definitoriu reper în actualitate, valabil pentru tot ceea ce se întreprinde de aici înainte. „În noul Cincinal țara noastră trebuie să treacă de la stadiul de țară socialistă în curs de dezvoltare la stadiul de țară mediu dezvoltată din punct de vedere economic și social iar în anul 2000 să devină o țară multilateral dezvoltată din toate punctele de vedere și să fie create condițiile pentru afirmarea cu mai multă putere a principiilor comuniste în viața societății noastre". Din perspectiva unui asemenea amplu și generos obiectiv, planul unic de dezvoltare economico-socială pe anul 1986, parte integrală al celui de-al VIII-lea cincinal, cu creșterile sale cantitative și calitative,

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

CENTENAR REBREANU

Pămîntul lui Rebreanu

La Maieru, așezarea copilăriei, cea mai iubită de către marele scriitor, aproape nu există pămînt. Satul este înghițit de muncele care nu-i ingăduie soarelui să vină decît tărziu peste vîrfurile acoperișurilor și pleacă iarăși mai devreme, iarna abia dacă poate pătrunde pentru scurt timp in tinut.

Ca să ai parte de o palmă de pămînt aici, trebuia să fii om destoinic, luptător grănicier, un urias după cum se vede după încălțămintea și straiele cu totul neobișnuite ce le purtau strămoșii lui Rebreanu, sau trebuia să fii pînă la urmă atît de iscusit să inveți limbile străine ale stăpînirilor să poți pătrunde în școli, să ieși sănătos, în treg la minte din ele și să fii astfel om trebuincios vremilor ca preot sau învățător pe satele românești.

Palma de pămînt devenea ca și muierea și copiii proprietate sfîntă ce se integra vieții sufletești, primea nume, era lucrat, sfințit ca sacrament, cercetat la mari sărbători, sărutat primăvara și toamna cu genunchiul plecat, stropit cu mir și vin bobotit de prapori cîntat și descîntat ca oaia și vita, ca pruncul bolind, ca fata fecioară.

Atitudinea aceasta sacramentală față de pămînt este a popoarelor vechi, nu a colonistului interesat mereu de folos și venit și rentabilitate in primul rînd. Nu știu în cîte limbi cuvîntul de om este de aceeași origine cu humă ca la noi, dar omul cel vechi, omul paradisiac avea același nume ca și pămîntul pe care îl primise moștenire ca leagăn și mormînt, căci arhaicul cuvînt assirian ADAM pămînt este identic cu cel al omului dimpreună cu femeia lui purtînd același nume.

Setea de pămînt a tuturor eroilor lui Rebreanu nu este boală, nici conjunctură istorică nefericită, ci iruperea în operă a acestei unități primordiale cosmice — om humă femeie — care una sunt. Îmbrățișarea pămîntului feciorelnic sărutul nupțial contopindu-se în aceeași adorație față de lumea ca dar omului lăsată intru lucrare și priveghere. Este dorul după întrupare ce nebulos il va bîntui și pe Eminescu în Luceafărul, setea Logosului după contopirea cu basarul, cu pulberea acestui pămînt, cu feciorelnicia lui misterioasă intru Logos întrupat.

Ioan Alexandru

HELIADE inedit

Scriitorul de teatru

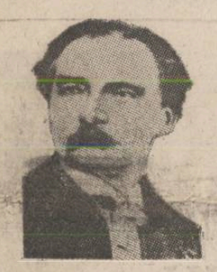

Dezmembrarea Societății filarmonice în 1837 precum și esecul planurilor complexe pe care Heliade le legase de aceasta, de gruparea revoluționară secretă pe care ea o acoperea, precum și de școala dramatică pe care, practic, o conducea, **s-au datorat fără îndoială intrigilor instrumentate de** guvernul lui Alexandru Ghica, speriat de succesul acestei întreprinderi și temător de orice organizare care putea să ducă la un început de opoziție ; fie că intrigile s-au concretizat prin acțiunea dizolvantă a doctorului Tavernier, pe care îl incriminează Heliade, fie că guvernul a lovit teatrul Societății cu o simplă suspendare, cum își amintea Colson la numai cîțiva ani după evenimente, este sigur că în sînul Societății exista o stare latentă de nemulțumire și că între membrii săi existau neînțelegeri mărunte. Eșecul Societății, prima organizație culturală din țara noastră de o asemenea amploare și forță, duce și la separarea lui Heliade de Cîmpineanu și de grupul tinerilor radicali pe care acesta îl conducea, I. Ghica, C. A. Rosetti, C. Bolliac și mai ales de Gr. Alexandrescu, față de care poetul — cu care era probabil rudă prin alianță — își dezvăluie mai vechi motive de nemulțumire. E puțin probabil ca destrămarea Societății să fi avut la bază și gelozia dintre Heliade și Cîmpineanu pentru atribuirea unei medalii comemorative, cum amintea Filimon în *Ciocoii vechi și noi* ; mai degrabă e de crezut că Filimon se face reflexul unui sentiment de antagonism între cei doi conducători, care devenise public după desființarea Societății filarmonice.

Se știe, datorită cercetărilor mai noi (în primul rînd ale Corneliei Bodea), că grupul condus de Cîmpineanu intrase cam în aceeași vreme în contact cu cercurile revoluționarilor polonezi, refugiate la Paris, împreună cu care se plănuia o acțiune de mari proporții : ea ar fi dus, între alte rezultate, la constituirea unui regat „dac" independent, condus de Cîmpineanu. După mai multe contacte preliminare între reprezentanții celor două părți, se plănuia încă de la sfîrșitul anului 1838 o călătorie la Paris a colonelului Cîmpineanu. Din diferite motive, călătoria va avea loc însă abia în aprilie-mai 1839, cînd Cîmpineanu pleacă la Constantinopol, Paris și Londra, de unde revine,

Mircea Anghelescu

Continuare în pag. a 7-a

CUM SE POATE RECITI O ȚARĂ

ANTOLOGIE ȘCOLARĂ

O țară nu e altfel, geografic, decît o cultură.

Are piscuri greu accesibile, fie și în adîncime, înălțimi care îți taie respirația, care sînt asemenea cu geniul sau devin emblema geniului. Are fluvii sau rîuri tumultoase, comparabile cu istoria sau destinul unor comunități umane, deci cu drumul unor șiruri de generații în timp. Are codri enigmatici sau jungle sufocante, sau șesuri grele, sau stepe nesfîrșite, sau pampasuri galbene și verzi, vaste teritorii care închid ori deschid orizonturi înlăuntrul cărora omul se pierde. Nu există țară urîtă sau cultură neinteresantă. Orgoliul de a spune **a mea e cea mai frumoasă** ține de un sublim al adorării, ca și în dragoste, care nu se discută, care se scutește de argumente. Cum să-o faci cît mai plauzibil muzical ? Mai există și o altă cale, să ai curajul de a înlătura argumentele supreme, pornind altfel, de la dimensiunile inverse. Ce n-are țara mea ?

Țara mea n-are înălțimi himalaiene. Țara mea n-are adîncuri de Pacific. Țara mea n-are vulcani în erupție. Țara mea n-are șase luni de noapte pe an. Țara mea n-are șase luni de dimineață pe an. Țara mea n-are călduri de infern. Țara mea n-are cununi boreale. Țara mea n-are piramide. Țara mea n-are Niagare. Țara mea n-are taifunuri cumplite. Țara mea n-are ghețuri eterne. Țara mea n-are cele mai lungi și mai late fluvii din lume. Țara mea n-are fiorduri. Țara mea n-are sahare. Țara mea n-are insule de corali. Țara mea n-are păduri de palmieri. Țara mea nu-i un continent. Țara mea nu-i un imperiu. Țara mea nu e parte din vreun imperiu. Țara mea e o parte, din cel mai mic continent dintre toate continentele — Europa.

Abia pornind de aici îi putem reconsidera țării mele dimensiunile. Elada era foarte mică și a descoperit geometria. Olanda e și azi foarte mică și a invesnicit pictura. Lusitania — și ea foarte mică — a pornit peste mări și țări, ca să descopere lumea, și ni l-a dat pe Camoes. Trei țări din trei arii de cultură, în trei puncte cardinale. Am mai putea adăuga o alta, Finlanda. I se spune **țara celor o mie de lacuri**, deci o țară a Naturii, vestită nu prin dimensiuni, ci printr-un straniu și fermecător pitoresc.

Pentru un turist oarecare, care știe ce-i Elada, Olanda, Lusitania și Finlanda nu va fi greu să priceapă, conjugînd aceste puncte extreme, ce este România. E o țară de talie mijlocie. Ca și romîncele. E o țară tînără. Ca și Finlanda. E o țară arhaică, la fel ca și Elada. E o țară robustă, ca și Lusitania Renașterii. De numele României e legată o epocă dinamică, de multiplă regenerare, consemnată în dicționare la noțiunea „fenomen" — **fenomenul românesc.** E o țară de culoare și nostalgie plastică, la fel ca Olanda lui Rembrandt și Van Gogh, deși numele românești sînt mai puțin cunoscute, ceea ce înseamnă că România conservă încă o taină, e un pămînt al viitorului și surprizelor. Nu vom zice al făgăduinței.

N-am pomenit pitorescul României decît în treacăt, legîndu-l de tinerețe. Pitorescul este de altfel o foarte tînără categorie estetică, o recentă descoperire a omului, datînd din clipa cînd a văzut artistic peisajul. Cei vechi „nu vedeau" Natura, nu luau act artistic de ea. Cîmpul era frumos cînd era fertil, toamna era frumoasă cînd era bogată. La antici o țară exista exclusiv prin oamenii care o locuiau, deci prin cultura sa. Strălucirea culturii a creat vreme de multe secole prestigiul și atracția unor țări. În Europa la început a fost Elada, apoi Italia, mai încoace Franța. Nici un călător, de oriunde ar fi venit, nu reușea să vadă și altceva decît — într-un loc Antichitatea, în altul Renașterea, la altul efervescența culturii moderne. Sînt deci țări care există în conștiința lumii numai prin anume virste ale culturii, țări definiție, țări de referință.

Paul Anghel

Continuare în pag. a 7-a

Ora de limbă română

Copilul meu învață, asemeni majorității adolescenților, într-un liceu unde sintagma „obiecte principale" înglobează strict matematica, fizica și chimia, disciplinelor respective creîndu-li-se din start un statut privilegiat. Nu cunosc o cifră exactă, dar elevi în orarul cărora „obiecte principale" să fie considerate gramatica și literatura sînt foarte puțini. Este o realitate izvorîtă, cum se spune, dintr-o necesitate obiectivă. Trăim un timp dominat de știință și de tehnică ; tinerii sînt absorbiți de formule, de teoreme, de reacții în lanț și își văd viitorul realizat prin acestea. Fiica mea nu face excepție. Dar, clipa în care, tîrziu, în noapte — după ce a umplut cu cifre și desene abstracte, caietele groase, liniate în pătrățele — o surprind citind „Apus de soare", sau „Răscoala" sau „Moromeții" îmi fericește sufletul. Ca orice părinte contemporan, mă arăt supărată : mîine ai fizica (sau matematica sau chimia), la prima oră, trebuie să ai mintea odihnită, limpede. Închide imediat cartea și stinge lumina ! Dar fruntea îmi arde de mîndria că ea a depășit pentru totdeauna comoditatea de a se rezuma la „fragmentul" din carte, la „comentariul" dictat în grabă în prea scurta oră de limba română. Și mulțumesc în gînd tuturor autorilor de manuale, tuturor profesorilor care știu să întrețină viu interesul elevilor lor pentru obiectul care trebuie, pentru toată devenirea noastră viitoare, să rămînă, să fie, să devină primul în catalog...

Se spune — și pe drept cuvînt — că matematica și cortegiul de științe mai mult sau mai puțin derivate din ea dau limpezime gîndirii, o ordonează, o canalizează spre rezolvarea problemelor curente. Se urmărește — și pe drept cuvînt — ca școala să dea elevilor săi și dreptul și calitatea de a practica o profesie și de aici noianul de obiecte tehnologice, hărăzite să-i familiarizeze cu amănuntele unei meserii. Dar școala, să nu uităm, furați de aceste deziderate, mai are o menire și aceea nu este cu mimic mai prejos — menirea de a forma Oameni. Oameni pentru mîine, adică oameni care să-și iubească țara, să o sprijine în orice clipă cu mintea și cu fapta, s-o înalțe, să fie mîndri că aparțin acestui popor, să-și dea și viața pentru libertatea și demnitatea lui. Și acestea toate le învățăm la ora de limba română. De limba **română**, de istorie sau geografie care, judecînd

Monica Zvirjinschi

Continuare în pag. a 3-a

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXXIII)

MUNCITORII

Am întîlnit un tînăr care, întrebat ce sînt părinții săi, se jena să răspundă. Căuta justificări și explicații, încerca să se scuze și, pînă la urmă, a roșit privind în pămînt. Nu, oamenii nu făptuiseră nimic rău, erau cinstiți și de treabă, dar tînărul evita să răspundă că în realitate sînt muncitori. Nu știu cine îi băgase lui în cap ideea snoabă că ar fi fost mai fericit dacă aceia care îi dăduseră viață și îl crescuseră din greu s-ar fi îndeletnicit cu altceva. Oare ce resorturi psihice, de aristocrat și parvenit în devenire, îl determinau pe tînăr să ascundă condiția părinților săi ? Cine îl sfătuise și ce false blazoane nobiliare îl amețeau cu mirajul lor stupid ? Din fericire, cazul este destul de izolat și se stinge de la sine în fața altor exemple, numeroase și cu adevărat reprezentative, ale cinstirii de care se bucură minunații noștri muncitori din partea familiilor, a societății întregi. Alături de țărani, intelectuali și osteni, de celelalte categorii de făurari și apărători ai idealurilor României contemporane, muncitorii noștri sînt un veșnic izvor de mîndrie și de bogăție a patriei. Avem tradiții multiseculare ale meseriilor care, de la organizarea pe bresle și pînă la formarea unui proletariat puternic și conștient de misiunea lui istorică, au parcurs un drum memorabil. Ce și cît au suferit muncitorii în timpurile trecute se cunoaște. Să fii împilat, dar să ai și sentimentul național jignit — era cam mult, și toate ridicările majore ale proletariatului au avut în România un dublu caracter, social și național. Și de la scormonitorii băilor de aur din Apuseni, care au murit sub steagul roșu (care a existat cu adevărat) al lui Horea, pînă la tîrgoveții meșteșugari care au plătit cu viața la 1821 și 1848 — drumul muncitorimii române este presărat cu singe curat ca purpura trandafirilor, iar cine are martiri deține o forță mai puternică decît orice armată.

Fac parte dintre acei numeroși copii ai marilor orașe care s-au născut și au trăit nemijlocit, mulți ani din viață, în periferiile muncitorești de după război. Intîia construcție mai răsărită pe care am văzut-o vreodată a fost turla uzinei bucureștene Vulcan, cu versanții ei de carton gudronat, cu steaua sa roșie din vîrf. Pe atunci, ea domina cartierul Rahovei și impunea respect, ca un autentic simbol al vremurilor noi pe care le trăia țara întreagă. Sirena matinală care chema muncitorii la lucru mi se părea cel mai frumos cîntec din univers și n-o pot uita nici astăzi, după 30 de ani. Pot spune cu întemeiat orgoliu că am crescut o dată cu Vulcanul, cu elevii și ucenicii săi, cu oamenii aceia impunători care ne mai trimiteau pe noi, puștii, după țigări și ziare, și care, de la an la an, au nivelat împrejurimile de craterele războiului, au lichidat imensele gropi de gunoaie și au ridicat hale și corpuri noi de

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Istoria în dialog româno-britanic

Londra ne întîmpină din prima zi — parcă pentru a dezminți tradiționala imagine cețoasă sau ploioasă — cu un cer senin, luminat de un soare cald și vesel. Ne așteaptă aici un program de lucru, perfect întocmit, care ne oferă prilejuri numeroase de a prezenta punctul de vedere al istoriografiei românești în privința contribuției noastre la zdrobirea Reichului nazist și de a discuta cu specialiștii englezi.

Cea dintîi manifestare este un colocviu organizat la Slavonic School a Universității din Londra. De cum intrăm în sală, avem o plăcută surpriză : profesorul Dennis Deletant a xeroxat un set de hărți care prezintă operațiile armatei române în august 1944 — mai 1945, participarea ei la luptele pentru eliberarea teritoriului național, apoi, a Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei. Și anul trecut, prof. Deletant a fost sufletul colocviului româno-englez de istorie și, iată, că și acum, acest eminent cunoscător al istoriei și literaturii noastre (care a găsit în soția sa Andreea o excelentă tălmăcitoare) se dăruiește generos pentru ca întîlnirea noastră să fie cît mai eficace.

În asistență sînt personalități bine cunoscute ale lumii universitare din capitala britanică, preocupată de istoria Europei de sud-est. Personal, sînt însă captivat și fascinat de altcineva : Ivor Porter, fostul lector de limbă engleză de la Universitatea din București de dinaintea celui de al doilea război mondial, devenit membru al grupului „Autonomous", parașutat în România în noaptea de 21—22 decembrie 1943. Am editat eu însumi în „Revista de istorie" însemnările lui G. de Chastelain, șeful grupului, iar un raport al lui Ivor Porter figurează în valoroasa colecție **23 August 1944. Documente.** Pentru un istoric, el reprezintă o sursă vie și primul impuls este de a-l supune unui „interogatoriu" pentru a elucida istoriei acest episod, învăluit încă în mister, al ultimului război. Evident, nu-mi pot îngădui așa ceva și, chiar dacă aș încerca, rezerva britanică și discreția profesionistului se asociază la Ivor Porter pentru a-mi descuraja tentativa.

Cel dintîi vorbește Dinu Giurescu ; evocă, întemeiat pe date inedite, ședințele consiliilor de coroană din tragica vară a anului 1940 pentru a arăta că România nu a ales „de bună voie și nesilită de nimeni", pentru a relua formula îndatinată, alianța cu Germania nazistă, ci a fost aruncată în orbita Reichului de succesiunea de evenimente dintre august 1939 — august 1940. Și instaurarea dictaturii militaro-fasciste în septembrie 1940 și participarea la război, alături de

Fl. Constantiniu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

CAIETE CRITICE – Poezia

Sub prestigioasa egidă a vechii **Vieți Românești** apare o publicație intitulată **Caiete critice** al cărei rost n-a ajuns a fi încă precizat de-a lungul numerelor apărute pînă acum. O publicație de concentrare a tuturor semnăturilor critice importante nu este încă pentru că lista de semnături dovedește consecvența unor preferințe. O încercare de abordare cuprinzătoare și coerentă a fenomenului literar postbelic deasemenea nu este pentru că prin temele propuse și rezolvarea lor n-a atins acest scop. Croiala publicației, care apare sub pulpana **Vieții Românești**, aceeași de la început și pînă astăzi indiferent de mentorii mai mult sau mai puțin pasageri pe care i-a avut a rămas aceeași. Cite ceva din toate fără a epuiza nimic. O raportare la numele lui Constantin Stere și la acela al lui G. Ibrăileanu, așezate la loc de cinste pe contracoperta **Caietelor critice**, ne-ar ajuta la definirea acestor caiete mai mult prin contrast decît prin afinitate. Pînă acum trăsătura principală a **Caietelor critice** este incapacitatea de a cuprinde întregul. Numere cu ambiționasa pretenție de a da imaginea la zi a unor aspecte esențiale ale literaturii române suferă de o viziune fragmentară și partialistă. Un exemplu este numărul pe care **Caietele critice** l-au închinat prozei contemporane, în care imaginea prezentată ca întreagă, completă era incontestabil parțială, partizană.

Ultimul numărul al **Caietelor critice**, pe care scrie nr. 3—4, 1983, dar care cuprinde texte cu mențiunea 10 aprilie 1984, este, dacă ne luăm după indicația coperții pe care scrie **Poezia**, dedicat fenomenului poetic contemporan. Dintr-un anunț de pe ultima copertă unde citim anunțat numărul **Critica literară, azi** tragem concluzia, normală, că autorii acestor **Caiete** și-au propus să epuizeze în trei numere succesive dedicate Prozei, Poeziei și apoi Criticii cele mai importante aspecte ale literaturii române contemporane. Cu alte cuvinte tratări cuprinzătoare, sintetice, viziuni de ansamblu asupra fenomenului, direcțiilor și valorilor sale principale. Cum în literatura română postbelică scriu simultan reprezentanții a patru generații literare, iar producția lor literară este extrem de diversă, o încercare de clarificare cu instrumente adecvate de la singurul organ de critică literară apărută după război ar fi fost binevenită. Dar prima pernă de pe scaunul împărătesc se duce cum dăm de foaia de titlu unde scrie mare și fără dubiu : „Poezia tînără". Deci **Caietele critice** nu se ocupă în realitate de marele fenomen poetic contemporan ci de cel „tînăr". Foarte bine deși nu ne așteptam ca într-o publicație unde se vorbește mult despre valoare și mai ales valoare estetică, acest din urmă criteriu să fie înlocuit cu cel biologic. Pentru autorii **Caietului critic** există deci o poezie „tînără" și una „bătrînă" în cel mai extraliterar mod de a înțelege problema. Rubrica cu titlul **Patru decenii de poezie românească**, de 12 pagini, ne întoarce la titlul de pe copertă, încercînd o recapitulare fatalmente sumară, nu fără inițiativa de a ne strecura părerea că modernizarea liricii românești postbelice n-au făcut-o în primul rînd poeții generației 60 ci cîțiva din foștii proletcultiști. Un scurt omagiu adus lui Nichita Stănescu strînge patru semnături, excepțională prin supunere la obiect fiind amintirea lui Ion Băieșu despre **Nichita și Cosbuc**. Întinsul capitol **Cum am devenit poet**, rubrică de mărturisiri literare, contrazice din nou foaia de titlu pentru că poeții care vorbesc aici nu mai sînt de mult tineri exceptîndu-i pe Mircea Cărtărescu și pe Ion Bogdan Lefter, a căror tinerețe, cel puțin e sigură. Criteriile pe care sînt aleși cei care ne oferă spectacolul mărturisilor lor literare sînt greu de deslușit mai ales într-o literatură atît de bogată în poeți de valoare, care toți dețin informații literare de prim ordin din vremea debutului și sînt doritori să-și deseneze retroactiv portretul literar de tinerețe. O legătură există, dacă vrem, cu orice preț, să introducem ordine în lista solicitărilor, fără a fi subliniată de alcătuitorii **Caietului** între Alexandru Andrițoiu, Ion Brad, Aurel Rău, Aurel Gurghianu, Victor Felea prin contactarea aceluiași cenaclu clujean, prezidat de Ioanichie Olteanu, prezident ca redactor șef al **Vieții Românești** și al acestui **Caiet critic**, sau a revistei **Steaua**, dar dincolo de configurarea avansată de noi selecția mărturisirilor are, în cel mai bun caz, un caracter întîmplător, cînd nu e preferențial. În acest punct **Caietele critice** dau din nou dovadă de inconsecvență, dacă nu de partizanat. Foarte mulți poeți români de valoare ajunși la maturitatea scrisului și a vîrstei au a ne comunica memorialistic lucruri importante despre creația lor și despre literatura română. Pentru o imagine cuprinzătoare și semnificativă **Caietele critice** ori erau în întregime memorialistice ori exegetice. În caz contrar, și este cazul de față, întrebarea inevitabilă de ce unul și nu celălalt se pune cu toată intemeierea. Cu ce sînt mai prețioase pentru literatura română de azi și publicul ei amintirile literare ale lui Ion Bogdan Lefter față de cele ale lui Ioan Alexandru, să zicem? Cum nu ni se oferă o explicație a prezențelor de aici trebuie să conchidem după autorii acestei culegeri că poezia română se exprimă mai ales prin Ion Bogdan Lefter și ceilalți preferați ai **Caietelor critice**. Dacă așa stau lucrurile imaginea rezultată din regia **Caietelor critice** asupra poeziei românești postbelice este, vorbind cu blîndețe, curioasă. Astfel încă o pernă, după altele, a mai zburat de pe scaunul autorității critice a caietelor.

Urmează partea cea mai stridentă a publicației, **Ancheta** finală menită să ne lămurească ce este cu poezia românească astăzi prin cuvîntul unor poeți și critici foarte tineri, unii evasinecunoscuți. Dar această anchetă nu ne vorbește despre poezia română contemporană ci despre poezia celor anchetați, fiind practic o demonstrație „pro domo" întinsă pe 56 de pagini. Nu discutăm aici afirmațiile din anchetă, ci caracterul arbitrar al selecției. Acești tineri oricît de inteligenți sau talentați nu reprezintă singuri poezia română contemporană. Nu sînt nici măcar, dacă preluăm epitetul de pe foaia de titlu, „poezia tînără" a momentului, mult mai întinsă și variată, ci o mică parte a ei. Una din mîndriile afișate ale celor solicitați, ca personalități venerabile, este că scrisul lor a fost format în cenaclurile universitare, unde li s-a creat convingerea că sînt unica șansă de viitor a poeziei românești. O asemenea credință nu înseamnă automat o probă de valoare. Exaltarea laboratorului cenaclier dezvăluie foarte bine caracterul închis, restrictiv, de grup al întreprinderii **Caietelor critice**. Literatură nu s-a scris și nu se scrie în România numai în prelungirea seminariilor studențești, botezate cenacluri de cadre didactice ambițioase, ci și în ele. Protagoniștii, sînt în parte, tinerii „Cenaclului de luni", și din alte cenacluri universitare, care iată au ajuns să nu mai tipărească la **Litera** ci într-o publicație centrală a Uniunii scriitorilor, care se vrea și de directivă literară. Actul în sine, a cărui răspundere morală cade în sarcina celor care au conceput publicația, este de un profund arbitrar.

A substitui unei mișcări poetice de o anvergură incontestabilă și de o valoare confirmată un mic segment al ei de o valoare încă necristalizată este un gest de violentare a realităților literare, ofensator pentru nenumărații poeți de valoare lăsați pe dinafară și jignitor pentru bunul simț. În discuție, repetăm, nu sînt neapărat cei intervievați ale căror răspunsuri sînt uneori inteligente, amuzante, zgomotoase, de un radicalism mai mult sau mai puțin inconștient, ci concepția care a prezidat întreprinderea. Recunoastem aici mentalitatea „desantului" și tipul de diversiune literară universitară pe care-l reprezintă. A face tabula rasa din literatura română postbelică, din literatura ultimilor douăzeci de ani nu este o treabă serioasă cu atît mai mult cu cît ocupă paginile unei publicații a Uniunii scriitorilor. Transbordarea acestei mentalități în paginile unei publicații literare centrale îi dă caracterul unui document literar semnificativ prin exclusivismul său neted.

M. Ungheanu

CONSTANTIN GHEORGHIU: «Apoteoza»

Un roman „stufos" în sensul pe care Ortega y Gasset îl acordă acestui termen („Ar fi trebuit să fie înțeles ca un semn orientator faptul că toate marile romane pe care le preferăm astăzi sînt, din alt punct de vedere, niște cărți intrucîtva plicticoase") este **Apoteoza** de Constantin Gheorghiu, carte ambițioasă, care tentează să ofere imaginea unei epoci, atît în planuri mari, panoramice, cît și prin „sondaj" psihologic.

Acțiunea romanului se petrece într-un oraș numit convențional Condor, pe malul Dunării românești, în jurul anului 1940. De fapt, a vorbi despre **o acțiune**, în acest caz este cel puțin inadecvat, căci orașul Condor este scena pe care evoluează o mulțime de personaje, de importanță diferită în construcția romanului, ale căror destine se intersectează și se clarifică progresiv, în funcție de **mulțimea evenimentelor** la care participă, sînt martori sau doar comentatori din auzite. Cartea este dificil de rezumat din această cauză, iar interesul ei, real, nu stă în primul rînd, în derularea „evenimențială", ci în semnificațiile de ansamblu, care orientează, explicit și implicit, mișcarea, aparent haotică, a personajelor. Două dintre acestea se detașează, atît prin ponderea pe care le-o acordă autorul în economia romanului, prin tipul de relație pe care o întreține și prin sensul evoluției lor. Unul este Sorin Daniel, tînărul cu preocupări filosofice și umanitariste, propovăduitor al iubirii ca formă supremă a rațiunii, soluție existențială unică — din punctul său de vedere — într-o epocă în care violența zdruncină temeliile lumii. Daniel, „sărmanul Daniel" — cum este numit adesea în roman — privește și înțelege lumea din Condor exclusiv de pe această poziție etică. El este un pur, un angelic și, consecutiv, prin raportarea la ceilalți, un naiv, o structură artistică, adulat de unii, contestat în egală măsură de alții. Scriitorul își construiește personajul reușind să respecte datele structurale ale acestuia și motivîndu-i gesturile din această perspectivă. Naivitatea lui Daniel îl face vulnerabil în acțiunea imediată, dar, deopotrivă, inatacabil în timp. Candoarea fundamentală, la care se adaugă agravant din perspectiva evenimentelor care îl selectează, desele stări de semiconștientă, abulice, datorate malariei, îi indică drept principalul suspect într-o crimă care se petrece la „Vila romană", reședința pictorului Andreia, unul dintre apropiații lui Daniel și autoritatea artistică a orașului. Toma, grădinarul, fost grevist, este găsit mort în apele fluviului. Toate firele anchetei — condusă de comisarul Grama, personaj de tip dostoievskian, amintindu-l pe Ilia Petrovici din **Crimă și pedeapsă** — duc către „Vila romană", iar probele — cîte sînt — îl acuză pe blîndul Daniel, el însuși incapabil să-și construiască un alibi pentru timpul în care s-a produs crima. Apologetul iubirii este gata să-și asume o faptă care nu-i aparține. Căci crima se dovedește a fi rezultatul mașinațiunilor lui Hanga, pictor ratat, care-l venerează și urăște deopotrivă pe Andreia, idolul său. Este latura spectaculoasă a romanului, cu bune momente de suspans și abile răsturnări de situație pe care le întîlnim și în volumele anterioare ale lui Constantin Gheorghiu. Ancheta este — în plan romanesc — doar un pretext, ingenios exploatat, care permite cunoașterea și investigarea altor medii și psihologii, descrierea atmosferei din orașul Condor și relațiile cu celelalte personaje : mediul artistic din casa pictorului, cu discuții ample despre funcția artei (elogiul acesteia, ca formă supremă de libertate), mediul burghez din casa armatorului Simion, cel aristocratic — fără morgă — din casa consilierului Felix, a cărui fiică, Lucia, face o pasiune devastatoare pentru blîndul Daniel etc. Deși „vocea auctorială" dublează mereu „discursurile" personajelor, nu ne aflăm, totuși, în fața unui roman de tip obiectivist, cu narator ubicuu și omniscient. Autorul-narator luminează doar, din perspectiva **a posteriori** a cronicarului acele zone de penumbră, pe care privirea restrictivă a celor implicați, le lasă în narațiune. Căci romanul, vom înțelege la sfîrșitul lecturii, refface o legendă. Destinul lui Daniel, care va sfîrși apoteotic, ca o reîntoarcere simbolică în liniștea ființii a unei lumi esențial a binelui, devine în conștiința colectivității, tulburată de apariția sa meteorică, o legendă, un mit, în care importantă rămîne nu existența „eroului", ci semnificația acesteia. Daniel este principiul binelui într-o lume în care răul — **moral, politic, social** — acționează distrugător. Personajul este, ca semnificație, reperul propus membrilor colectivității în climatul de violență pe care membrii „Grupării" — organizație de tip fascist — îl instaurează treptat în oraș. Daniel este un simbol, o proiecție în absolut a bunătății. Cel care **acționează**, subteran, este doctorul Petru, intelectual cu evidente simpatii de stînga, al cărui „Lazaret" — un fel de sanatoriu pentru boli contagioase — este un adăpost secret pentru cei care luptă pentru adevăr.

Celălalt personaj important al romanului este Andi Pascal, un alter-ego al lui Daniel. Pascal este cinicul, „demonul", hedonistul dispus să epuizeze toate căile cunoașterii, pentru a demonstra celorlalți că structura lumii este duală : binele conține răul și invers. Filosofia sa hedonistă și modalitățile practice prin care ține să o acrediteze fac „spectacolul" birfei cotidiene din oraș. Pascal este, într-un fel, produsul nevoii de spectaculos a orașului, cel puțin la fel de mult ca și produsul propriilor convingeri. Actele „Grupării" îi repugnă și lui, dar, în același timp, gîndește candoarea lui Daniel drept expresie perfectă a vulnerabilității. Pascal este histrionul, gata să-și rîdă de orice, pe care destinul lui Daniel îl va modifica, relevîndu-i fondul cinstit. Sfîrșitul cărții ni-l prezintă ca luptător și erou în Rezistența franceză. În subtext, evoluția lui Pascal este o pledoarie pentru valorile binelui și frumosului reprezentate, în absolut, de Daniel.

Alături de Daniel și Pascal, personajele centrale, evoluează în roman o serie de alte personaje, care susțin partituri de mai mică întindere : Natalia Simion, fiica armatorului, Lucia, profesorul Tohăneanu, Toni — tînărul fascinat de personalitatea și ideile lui Daniel, care, dintr-un deficit de experiență, cade sub influența nefastă a „Grupării" și, cînd încearcă revolta, este eliminat din joc cu cruzime, pictorul Andreia — simbolul demnității artistului, care nu va ceda amenințărilor „grupării" — ziaristul Grig — cel care pare a fi inițiatorul legendei lui Daniel, locotenentul Costea, îndrăgostitul fără șansă de Lucia, și alții. Autorul îi construiește cu mînă sigură, atent la psihologii și comportamente.

Compoziționul, romanul se edifică din numeroase episoade și reveniri la acestea, pe parcursul unei narațiuni sinuoase, de tipul, păstrînd proporțiile, romanelor lui Thomas Mann. Secvențele, cele aparent fără legătură, își găsesc apoi motivația perfectă în ansamblul edificiului. Cu **Apoteoza**, Constantin Gheorghiu reușește indiscutabil cea mai valoroasă creație a sa, un roman care se distinge prin „greutate" — atribut al clasicismului, așa cum îl definește Edgar Papu în **Apolo sau ontologia clasicismului** — în peisajul editorial contemporan.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

ACORD FINAL

Trei cicluri ample de poeme alcătuiesc recentul volum al lui Constantin Abăluță, *11 erezii* *). Ele se numesc, în ordine, *Poem refuzat*, *11 erezii*, *Zone* și sînt prefațate de un motto din Kjell Espmark și de o poezie proprie, culeasă cu aldine, corp mic : „acest poem s-a refuzat mult timp / am scris la el luni întregi zi de zi / simțeam însă cum *ceva* nu-i în regulă / simțeam cum ceva nespus de important / *mi se refuză* / nu era o debusolare / ajunsesem să scriu tot atît de firesc precum respiram / apoi brusc boala tatălui meu / degradarea treptată și moartea unei ființe iubite / a luminat tot poemul / e cinic dar adevărat / ca-ntr-o veche legendă era nevoie de-un sacrificiu / ca întregul să poată dura". Din lipsă de spațiu am citat doar jumătate din acest text poetic. Versurile lui se deschid ca un evantai, se ramifică și se transformă într-o carte densă în care recunoaștem trăsăturile tematice ale literaturii lui C. Abăluță, un scriitor pe cît de interesant tot atît de puțin comentat. Dar *11 erezii* nu e o carte recapitulativă : cenușul existențial, tristețea surdă, ariditatea voită sugerînd deopotrivă derizoriul și obsesia destructivă, efortul sisific într-un spațiu unde absența, golul, absurdul, sensibilitatea devenită obiect în voia hazardului sparg coerența, toate aceste „neasemănări" provenite de la o personalitate depresivă, fapte pur subiective atinse de fiorul rece al *textului* se rostesc într-un limbaj mult mai puțin complicat. A încadra poezia din *Aerul mod de folosință*, (1982), *Planor*, (1983), *și 11 erezii* în tradiția suprarealistă, adică în cadrele unei poetici a aleatoriului (și nu „poetici aleatorii", cum scrie un confrate : poetica nu poate fi „întîmplătoare", ea poate uza de combinație, iertat fie-ne paradoxul, premeditat hazardată de cuvinte, sensuri, figuri, structuri sintactice) ar fi o exagerare. Dacă mai bine de un deceniu poezia lui Constantin Abăluță a folosit *neasemănarea' elocventă*, atitudine de proveniență suprarealistă, trebuie observat că limbajul său e mult mai „aerisit", mai *simplu* chiar în ultimele cărți. Desigur, structural poetul nu e altul : aceeași impresie de suspendare a elementelor figurative față de structura semnificației. Rostirea însă a devenit mai lirică și prin aceasta mai directă, carnea abstractă a textului lasă loc pentru a vedea razele rectilinii ale semnificației. Demonul arbitrarietății și-a schimbat, într-un fel, referentul : el a încetat să plutească deasupra unei imaginații „rebele", ca la suprarealiști. Vizează mai clar, aici, existența măruntă, ritmul ei cotidian, degradarea lentă a ființei, curgerea ireversibilă, inutilitatea vreunei revelații. Drama se consumă mecanic — și drama personală e în această poezie centrul universului : *„Ziua în care îl înmormîntează pe tata* / m-am sculat mai devreme și am pierdut timpul cu nimicuri / sînt lucid și singur / ca o muscă într-un pahar gol / văd și aud vecinii cum trebăluiesc mai departe prin curțile lor / mă întreb prosteste dacă și ei vor muri / și zgomotele vor înceta și va fi tăcere pe toată strada [...]" Poemul, remarcabil, încheie prima secțiune a cărții. El încheie de fapt un ciclu existențial și artistic : este acordul final al unei îndelungate trude. „Scriu pentru că nu pot face altceva" : gustul amar al înfrîngerii în și *prin* actul demiurgic, săvîrșit într-o tăcere absolută.

Cită legătură au aceste versuri cu retorica suprarealistă e lesne de înțeles. Față de „m-am obișnuit cu schimbul acesta de eclipse / la pianul lacrimal stau regine daltonice", fragment dintr-un volum mai vechi (*Există*, 1974), distanța e apreciabilă. Titlul *11 erezii* poate fi interpretat ca oglindă infidelă a celor *11 elegii* de Nichita Stănescu. Universul imaginar nu are însă nimic comun ; poezia adînceste acum momentul propriu de criză. Ea e eretică, deci, în sens constructiv. De la dispersia de imagini ce justificau vocația reificatoare, unică prin intensitate în literatura noastră, poetul a trecut la această simplitate necruțătoare a gestului — a actului poetic : „Seara deschid pagînile unei cărți. / E atîta tăcere / încît pentru o clipă am impresia / că eu am scris cartea — / ce labirinturi simultane / gregaritatea planetei acesteia / capilaritatea marilor orașe. / Nu mai vreau să aud de nimic. / Stau în camera mea și privesc pe fereastră [...]". Calea aceasta e, poate, înțelesul profund al unei creații tulburătoare.

Costin Tuchilă

*) **Constantin Abăluță : „11 erezii", Editura „Cartea Românească", 1985.**

PUBLICISTICĂ

CĂLĂTORIE ÎN TIMP

Înainte de a ajunge la ideea că „fericirea fiecăruia trece prin felul de a-și proiecta existența", scriitorul-publicist Neagu Udroiu, cu **Sita lui Eratostene** în mînă, însoțit de **Gutenberg sau Marconi**, s-a făcut, mai întîi, **Reporter pe Mississipi**, apoi a plecat **Pieton prin orașele lumii**, a străbătut **Zăpezile din Miazăzi**, și **Hawaiul** cu ochii permanent ațintiți prin **Ferestrele spre Carpați**, pentru a-și stabili definitiv **Profesiunea și sensul de viață : Eu comunic, tu comunici, el comunică.**

Eseistul Neagu Udroiu nu și-a desmintit niciodată profesiunea de credință : aceea de mare ziarist.

Și reușește mereu, Neagu Udroiu, fiindcă „se simte mai bine privindu-l pe Brâncuși la Tîrgu-Jiu, fără ca prin asta să refuze ideea de a veni descult în saloanele din Philadelphia sau în sălile de expoziții de pe malul Senei pentru a privi, tăcînd și gîndind, operele maestrului".

După cele nouă cărți publicate pînă în prezent, eseistul Neagu Udroiu, sfidînd „Sfidarea mondială" se prezintă, azi, cititorului cu un nou volum *). S-au scris multe cărți despre Japonia, despre „miracolul japonez", la noi sau aiurea. Chiar dacă nu l-a întîlnit pe domnul Doka și nici pe domnul Honda, Neagu Udroiu, instalîndu-se comod în Japonia, în papuci și **yukata**, ca la el acasă, reușește să ne prezinte, în noua sa carte, ceea ce nu reușise domnul Servan Schreiber : „felul de a fi al japonezului, de a gîndi pe dinăuntru".

Pentru a ne apropia de „logica secvențială" a japonezului, de „foamea sa de nemișcare", de boom-ul Toyota, de IQ-3100 pentru a ne face să înțelegem „bătălia pe frontul computerelor de mărime mică și mijlocie", sau al computerelor mari și foarte mari precum și „luna de miere între roboți și muncitori", Neagu Udroiu ne spune „povestea lunei palide după ploaie", ne aduce acasă florile lui Edo, ne plimbă în misterioasa Nara. „Pentru că a fi în Japonia și a nu veni la Nara, ar echivala în mintea mea cu a veni în România și a nu merge la Sarmizegetusa. A merge la Nara și a nu te interesa de poemele **Manyo** este ca și cum ai merge în Vrancea și ai rămîne departe de fîlcurile în care se zbat, reverberator, versurile Mioriței". A merge la Nara, unde se află Manyoshu, colecția celor zece mii de file, cea mai veche antologie niponă) echivalează în mintea eseistului nostru „cu a merge la Curtea de Argeș sau Cîmpulung, sau Tîrgoviște, de cînd știu că Nara a fost capitala țării, cea mai veche capitală a Japoniei". Azi, efortul japonezului pentru miine (fabricarea de fibre sintetice care nu creează electricitate statică, clarificarea limitei superioare admisibile de contaminare a corpului uman ; dezvoltarea de computere cu funcții de învățare ; punerea în funcțiune a unor complexe industriale acționate atomic ; reducerea la jumătate a ratei de deces din cauza cancerului, bolilor de inimă și apoplexiei ; realizarea de sînge artificial capabil să transmită oxigen ; aplicarea în procesul educației a cunoștințelor obținute prin clasificarea mecanismelor creierului etc.) înseamnă o parte din efortul general al omenirii pentru miine în secolul următor.

Iar cartea lui Neagu Udroiu, acest Milescu al timpului nostru, ne plimbă dezinvolt, plăcut, prin timp, pe „strada cu soare".

„Cum cel mai adesea timpul privește cu ochi de arșiță, ne prinde bine actul creației invulnerabil la intemperii, incasabil, rostuit să perforeze platoșa faptului obișnuit, plutind în spații cu voluptate, cu vocația duratei. Mă cîștigă definitiv plăcerea celui obișnuit să se avînte către înălțimi neatinse, găsind că modul nimerit de a privi spre a doua zi rămîne pregătirea temeinică pentru veacul următor".

Dorel Filipescu

*) **Neagu Udroiu : „Miine în secolul următor", Editura „Albatros", 1985.**

EDIȚII

DIN ISTORIA CULTURII VECHI ROMÂNEȘTI

Colecție de real prestigiu, „Biblioteca de filosofie a culturii românești" adaugă la șirul edițiilor apărute un nou titlu*). Concepută în cadrul unui program editorial de reevaluare a moștenirii culturale, colecția a adus și readus la lumină lucrări fundamentale în domeniul istoriei culturii române, între care culegerea de studii, ale profesorului M. Berza se încadrează nu numai tematic, dar și prin calitatea textelor. Volumul este deschis de cuvîntul editorului Andrei Pippidi, un amplu și interesant studiu introductiv, veritabilă biografie științifică, în care este trecută în revistă întreaga activitate a istoricului și profesorului M. Berza. Autorul studiului monografic trasează direcțiile acestei activități, conturează liniile esențiale ale personalității istoricului, ale concepției și vocației sale, îi explicitează opțiunile, stilul de cercetare, convingerile și ideile, formația intelectuală. Acestea se definesc prin pasaje reprezentative cum este acela, reprodus în textul studiului introductiv : „o istorie care să nu fie exaltare șovină a ființei naționale, care să nu piardă dreptele măsuri, ci, rămînînd lucidă, cumpănind permanent naționalul cu universalul, poporul cu umanitatea, să fie totodată analiză, explicație, rigoare științifică, dar și evocare caldă, căutare pasionată a tuturor valorilor românești". Textele selectate, unele în limba română, altele în franceză și italiană, ilustrează o parte dintre preocupările lui M. Berza pentru istoria culturii, atît sub aspect global, cît și sub unele aspecte particulare. Din prima categorie fac parte comunicări și conferințe cum sînt „Probleme majore și orientări ale cercetării în studierea vechii culturi românești", „Istoria ideilor în sud-estul Europei (sec. XVII—XIX) : un program de lucru", „Cîteva observații asupra culturii românești din Evul Mediu", „Conștiința unității de neam la români în Evul mediu", „Ideea romană și funcția sa în societatea românească în secolele XVII—XIX", „Patriotism și cunoaștere istorică". Alte texte sînt consacrate unei probleme culturale anume, cum sînt „În jurul unui «umanism» sud-est european", și „Cultură românească și cultură europeană în secolul al XVII-lea și la începutul secolului al XVIII-lea". Cîteva comunicări privesc personalități ale culturii românești vechi și moderne („Opera lui Neagoe Basarab în conștiința societății românești"), „Mihai Viteazul, Matei al Mirelor, Ion Neculce, Dimitrie Cantemir, Eudoxiu Hurmuzaki, N. Iorga.

M. Berza este un istoric sobru, argumentația sa urmează o linie riguroasă, cu formulări nespectaculoase dar exacte. Aspectele prezentate în conferințe și comunicări sînt cercetate în dimensiunile esențiale, cu o perfectă logică a succesiunii elementelor demersului istoriografic. Volumul apărut sub titlul **Pentru o istorie a culturii românești** cuprinde și texte referitoare la fenomenele de interferență : „Turcii, Imperiul otoman și relațiile româno-turce în istoriografia moldovenească a secolelor XV—XVII", „Relații culturale între insulele Ioniene și Țările Române", „Raporturi culturale italo-române în Settecento".

Selecția ilustrează astfel direcțiile de interes ale istoricului M. Berza și reunește contribuții valoroase la istoria culturii românești, într-o ediție de ținută, cu un foarte bun studiu introductiv, încadrîndu-se în tradiția creată de colecția în cadrul căreia a apărut.

Gheorghe Buluță

*) **Mihai Berza : „Pentru o istorie a vechii culturi românești", Culegere de studii editată, cu o introducere și note, de Andrei Pippidi, Editura „Eminescu", 1985.**

BREVIAR

■ **SINGULARITATE ȘI SINTEZĂ.** Continuă să apară consecventă cu poza abstragerii din realitățile prozaice revista **Secolul 20**, redactor șef Dan Hăulică. Pe copertă stă scris numărul 282—283/1984, în interior aflăm, după cifrele 6—7, că numărul corespunde lunilor iunie și iulie 1984. Sub pretențiosul supratitlul : „revistă de sinteză", din care deducem că celelalte reviste sînt fatalmente de „analiză", singularitatea sintetică a **Secolului 20** se exprimă prin prezența lui Jorge Luis Borges, prin Marcel Schwob (noutate de pe vremea lui Paul Zarifopol), a lui Mircea Eliade, printr-o suită de portrete ale unor scriitori și artiști vizitatori de diverse importanțe ai României, printr-un omagiu adus lui Jacques Lassaigne, fost președinte A.I.C.A., pe 34 de pagini, printr-o prezentare a scriitoruiui canadian Fernand Ouillette, prin recenzarea unei reviste canadiene, a unei traduceri din italiană, printr-un studiu despre arta populară a evreilor din România. Și mai singulare sînt notele asupra picturii lui V. Mărginean redactate de Dan Hăulică în franțuzește. Cele 15 luni de întîrziere ale revistei exprimă, desigur același dorință de singularizare sintetică pe care sîntem aduși s-o constatăm. Ce-ar fi dacă toată presa ar adopta inovația lui Dan Hăulică de-a apărea la un an și mai bine după evenimente ?

Manifestări literare în județul Botoșani

■ **Cea de-a XII-a ediție a Zilelor „Mihail Sorbul", anul acesta marcînd și aniversarea centenarului nașterii scriitorului, a prilejuit la Botoșani un complex de manifestări cu participarea unor oameni de cultură și scriitori din cîteva centre culturale ale țării : Puia Florica Rebreanu, Angela Sorbul, prof. univ. dr. Virgil Brădățeanu, George Genoiu, lect. univ. Nicolae Crețu, cerc. șt. Constantin Paiu, lect. univ. Nicolae Crețu, conf. dr. Doru Scărlătescu. A fost organizat simpozionul „Mihail Sorbul — o permanență a dramaturgiei românești", în cadrul căruia au prezentat referate și comunicări invitații, precum și cadre didactice din Botoșani. S-a finalizat cea de-a XII-a ediție a festivalului de teatru scurt „Mihail Sorbul".**

■ **În organizarea Inspectoratului Școlar județean Botoșani, a Casei Personalului didactic și a Filialei Societății de Științe Filologice, s-a desfășurat la Botoșani, în ziua de 1 nov. 1985, simpozionul „100 de ani de la nașterea lui Liviu Rebreanu", găzduit de Aula Liceului „A. T. Laurian".**

Au participat : Puia Florica Rebreanu, prof. univ. dr. Constantin Ciopraga, lect. univ. Nicolae Crețu, cont. univ. Doru Scărlătescu, lect. univ. dr. Leonida Maniu, cercetător științific Constantin Paiu și scriitori și cadre didactice din municipiul și județul Botoșani : Lucian Valea, Dana Pietraru, Lucia Olaru Nineti, Dumitru Tiganiuc, Constantin Ciucă, Mihai Mișoancă, Dumitru Ignat, Lazăr Băciucu, Gheorghe Jaucă, Emil Iordache.

Revista Română nr. 8 / 1985

● Comentarea fenomenului literar românesc de astăzi este una dintre preocupările constante ale lunarului de cultură și civilizație „Revista Română", ce apare în patru limbi de circulație internațională (engleză, franceză, germană, rusă). Dovadă, în acest sens recent apărutul număr 8/1985 al publicației, ce se deschide cu grupajul „Ideal uman și expresia artistică", reunind eseuri despre problematica personajului în proza noastră contemporană, scrise de acad. Șerban Cioculescu, de profesorul Alexandru Piru și de romancierul Platon Pardău. Un pertinent studiu al lui Valentin F. Mihăescu se oprește, apoi, asupra cîtorva dintre orientările caracteristice pentru nuvelistica românească. Secțiunea de texte literare cuprinde pasimi din frumosul roman al lui Nicolae Velea **În război un pogon de flori.** Mișcarea ideilor este reflectată în eseul „Acțiunea intelectuală — creativitate și eficiență" de Ioan Iovițpopescu și Lazăr Vlăsceanu și în interviul luat de Elena Solunca marelui nostru logician Anton Dimitriu. La rubrica „Valori românești" Zoe Dumitrescu Bușulenga creionează un portret al lui Dimitrie Cuclin, cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii marelui muzician. Semnalăm în mod deosebit ilustrația, color și albnegru a numărului, care prezintă creația plină de fantezie dar și de rigoare intelectuală a plasticienei Șerbana Drăgoescu, comentată de altfel într-un competent studiu de criticul de artă Alexandra Titu.

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMÂNE

CONSTANTIN CIOPRAGA:

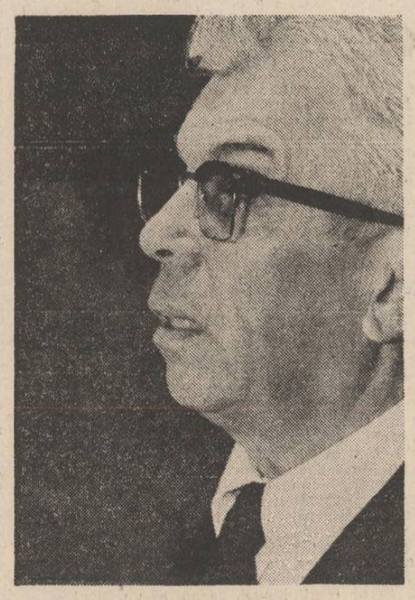

„Consider că orice literatură e un organism emițător de sunete inconfundabile“

I. „EFERVESCENȚA CREATOARE DIN SECOLUL ACTUAL A DEMONSTRAT NU NUMAI CĂ VREM SĂ FIM CI ȘI CĂ SÎNTEM“

— „Personalitatea literaturii române“, lucrare deosebită, este o sinteză pe care la data aceea (1973) nu o aveam și care poate fi considerată deschizătoare de drumuri. Studiile apărute ulterior (mă refer la cele semnate de Edgar Papu — „Din elasicii noștri“, „Motive literare românești“ — ; Al. Duțu — „Istoria mentalităților“ ; Paul Cornea — sintezele despre romantismul românesc : — Dan Zamfirescu — „Contribuții la istoria literaturii noastre vechi“ —) o demonstrează. Din această perspectivă se poate admite că „Personalitatea literaturii române“ preformulează idei protocroniste ?

— Nu e de conceput act de cultură fără valorificarea unor **idei primite,** însă a te limita numai la acestea ar fi dezolant. Ingeniosul **Dictionnaire des idées reçues** al lui Flaubert, tipărit postum, e mereu actual, ca unul care invită la întrebări, sugerînd necesitatea reexaminării ideilor stabilizate, în vederea înaintării spre relații noi. Multe din problemele în dezbatere astăzi au primit răspunsuri acum o jumătate de veac sau anterior, dar fiecare epocă ține să vină cu proprille-i puncte de vedere. „Nu există subiect epuizat — declara G. Călinescu, în spiritul adevărului — și istoria literară ar fi o tristă ocupație dacă ar consta în goana după subiecte netratate“... Din literatura secolului trecut rezulta explicit că vrem **să existăm nu numai istoricește.** Efervescența creatoare din secolul actual a demonstrat nu numai că **vrem să fim,** ci că și **sîntem,** fiind vădit că Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu sînt comparabili cu Garcia Lorca, cu Salvatore Quasimodo și Rafael Alberti, cu Giuseppe Ungaretti, François Mauriac, Georges Bernanos și alții. Meditînd la **personalitatea literaturii române,** la dimensiunile specifice acesteia în raport cu alte literaturi, am reluat examenul de la nivelul atins pe diverse porțiuni de alți interpreți pentru a propune finalmente perspective coerente, noi conexiuni între părți. M-a pasionat ideea de sinteză, am urmărit în primul rînd dialogul cu epocile în totalitatea lor pentru a degaja — cum se cere într-o astfel de lucrare — esențele, reliefurile, organicitatea fenomenului în mers. Idei protocroniste ? În materie de priorități în artă, surprizele pot veni de unde nu te aștepți. N-a demonstrat învățatul comparatist René Etiemble că un romantism chinez exista cu mai mult de un mileniu înaintea celui european ? S-a spus apoi că drama **Ondine** a lui Jean Giraudoux utilizează sugestii din povestirea germană **Undine,** opera lui La Motte-Fouqué, dar și la originea povestirii acestuia stă altceva : un basm popular. Întrebarea **de ce nu avem roman,** obiect al anchetei din 1927, în **Viața literară,** și-o pusese în 1890 foarte tînărul N. Iorga. Textele de directivă ale lui Ilarie Voronca probează că acesta preia idei de dată anterioară, adaptîndu-le **integralismului,** încît aproape toate opiniile vehiculate de el sub titlul **Gramatică** pot fi identificate în paginile lui F. T. Marinetti despre **Sensibilitatea futuristă.**

— Vorbeam despre sinteze. În istoria literaturii se petrece astăzi ceva : tendința de a amănunți prin cercetări moderne autori sau epoci. Întrebarea mea este următoarea : care este miza unui istoric literar care dă sinteze într-un moment de reașezare a structurilor, cum e acesta pe care il traversăm ?

— La un secol de la producerea unor capodopere eminesciene, la aproape cinci decenii de la încheierea epocii interbelice, structurile epocilor respective apar îndeajuns de clar. Practic, lucrările de sinteză presupun, pe lîngă informația amplă, o fecundă imaginație critică și mai ales o mare experiență în materie de construcție. Trecerea de la privirea fragmentară la ansambluri implică revelarea unor dimensiuni pînă atunci neobservate sau numai bănuite. Fenomen de conexiuni, de apropieri și distanțări metodice, o veritabilă sinteză devine utilă în măsura în care, sesizînd alte structuri și raportînd la prezent diversele coduri anterioare, sfîrșește prin reactualizarea semnificațiilor de durată. În deceniile din urmă, au apărut sinteze și numeroase monografii, s-au publicat lucrări de amănunt, unele din ele reprezentînd contribuții prețioase. Progrese remarcabile înregistrează explorarea literaturii și culturii române vechi — de citat, printre altele, studiile consacrate lui Cantemir și Dosoftei —, ca și adîncirea în marii clasici. Fiindcă a fost rostit cuvîntul **structuri,** trebuie spus că, în funcție de un observator sau de altul, intră în acțiune anumite nuanțe subiective, mai ales cînd în cauză e literatura în mers. Mutațiile, transformările, nu se lasă captate lesne ; scrierile de sinteză privind evoluția modelelor reclamă un **écart,** știut fiind că de la distanță reliefurile, notele dominante ale orizontului se văd mai bine. A defini **din apropiere** noile structuri, iată o operație dificilă, dar nu imposibilă. S-a produs, în ultimele decenii, o amplă orientare a poeziei spre zone profunde, paralel cu accentuarea caracterului problematic al romanului. În constituirea structurilor recente intră mai subliniat o literatură înțeleasă ca **act în conștiință.** Cu tot riscul de a greși în evaluarea acestor structuri, sîntem datori să încercăm.

— Rezultatele cercetării (în domeniul istoriei literare evident), voiam să spun ale unei cercetări, nu pot fi definitive. Dacă ați retipări astăzi lucrarea despre personalitatea literaturii române ați da o formă revizuită ? Perspectiva noilor studii (pe care le numeam mai sus și a altora) ar modifica-o în vreun fel ?

— Întregirile, remanierile sînt condiții ale perfecționării, și, ca exemplu, noua ediție a **Istoriei literaturii române** de G. Călinescu comportă o sută zece pagini în plus față de cea din 1941. A retipări după douăzeci—treizeci de ani o lucrare de genul acesta, fără nici o schimbare, ar fi prezumțios. E ca și cum lucrurile ar fi fost tranșate odată pentru totdeauna, deși între timp apar documente necunoscute, jurnale, caiete de creație, texte inedite ale unor creatori importanți. După postumele **Lucien Leuwen, La Vie de Henry Brulard** și **Souvenirs d'égotisme,** după publicarea jurnalului și corespondenței lui Stendhal, alta e imaginea scriitorului. Asistăm, nu de mult, la publicarea masivului **Jurnal** al lui Rebreanu și e potrivit să accentuăm că revelațiile de aici despre **Gorila** au avut un rol benefic. S-au risipit acuzațiile de reacționarism în legătură cu romanul, acuzații care planau de cîteva decenii ; s-a ajuns astfel la noua ediție (1981) în seria critică de **Opere.** Versiunea în engleză a **Personalității literaturii române,** tipărită acum patru ani, numără vreo cincizeci de pagini mai mult decît ediția românească ; am adăugit, printre altele, comentarii despre modalitățile cronicărești de a colora gîndirea, de a utiliza forme expresive la nivelul vremii. Existența biografică a triadei Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce se întinde pe un veac și jumătate, cel dintîi născîndu-se prin 1590—1595, ultimul stingîndu-se în 1745. Aceasta înseamnă că prima unire politică a românilor, sub Mihai Viteazul (în 1600), traducerea unor importante cărți de cult, tălmăcirile din latină ale valahului Udriște Năsturel, prezența europeană a lui Cantemir sînt contemporane unuia sau altuia dintre autorii de cronici. **Nu la francezii Joinville și Froissart trebuie raportat reflexivul Costin, nici la „istoriile“ florentinului Guicciardini, mai vechi, ci mai elocvent la contemporanii săi, la gravul Pascal, la moralistul La Bruyère, ingeniosul pictor de moravuri, chiar dacă aceștia sînt exponenții altor mentalități.**

Sub aparența măștilor calme, de observat la acești căutători de adevăr un notabil spirit interogativ. În materie de identitate etnică, națională, cronicile aduc **răspunsuri** la întrebări fundamentale, cea mai importantă dintre acestea **(cine sîntem ?)** avînd la Costin — după mai vechea formulare a lui Ureche — valoare de document imprescriptibil. Scrierile în cauză au putut orienta pe Eminescu spre acel **mysterium magnum** ce impresura pe atunci începuturile, îndrumîndu-l afectiv spre obîrșii. Pagini noi au fost rezervate lui Hașdeu, mare cunoscător în istorie — **uvrier și artist.** Conducător de reviste și gazetar, autor de opere monumentale, polemist de excepție, prozator și autor de poeme, creator de școală în lingvistică și în folcloristică, teoretician al specificului național în cultură și artă, participant la viața cetății și gînditor interiorizat, **Hașdeu e o personalitate cvasi-legendară.** Alte adăugiri privesc spre Sadoveanu, vizînd ilustrarea aliajului de clasicitate și romantism în manifestări care nu sînt exclusiv ale ilustrului prozator. La Sadoveanu, ritmurile astrale sînt aduse mai lîngă sine, într-un spațiu în care cerbul, bradul, omul au corespondențe tainice cu tot ce a fost **în timp,** cu tot ce se petrece în **spații sublunare.** Realitate și ficțiune se combină în proporții neistovite, „minunea“, „minunatul“, „feericul“ opunîndu-se banalului, prozaicului, uritului. La ce bun să ne întristăm, cînd dincolo de cele trecătoare sînt mărturiile eternității vieții ? Interpretări noi au ca obiect sentimentul spațiului, dimensiunile miticului și fantasticului în literatura noastră, reflexele arhetipale. În secțiunea **Rezonanțe,** am introdus pe G. Bacovia ; în sfîrșit, alte pagini noi se referă la fenomenul literar actual, în continuă mișcare. Sper ca forma

Desen de Ilie Florin

remaniată a **Personalității literaturii române** să vadă tiparul într-o a doua ediție.

— Ce însemnătate are, din perspectiva ei contribuția colectivă a „noii istoriografii literare“ ?

— Timpul scoate la lumină fapte necunoscute, căci nu o dată unele aspecte au scăpat criticii anterioare. Se credea că literatura primelor decenii ale secolului nostru ar fi mai puțin caracteristică. Eroare provenind din trecerea grăbită peste realități. E impresionant să descoperi însă cît de activă a fost în epocă, de pildă, polemica tradiție-inovație ; vreo trei sute de reviste — cele mai multe, desigur, efemere — reflectă anvergura unei lupte cu prelungiri spectaculoase în intervalul dintre cele două războaie mondiale. De menționat, la începutul veacului, relații semnificative între literatură și celelalte arte — și mai ales nuanțarea conceptului de poezie în spiritul dezbaterilor europene. Concomitent cu investigațiile riguroase, dator să rectifice și să consolideze, un autor de sinteze e chemat să treacă materia prin filtre proprii. Pentru a extrage cîteva linii de portret, pentru a ajunge la esențe, un asemenea autor trebuie să probeze că față de studiile premergătoare lucrul său se justifică din unghiuri diverse : ca metodă, ca viziune și lectură modernă, ca act de creație critică. Opera lui se cade să reprezinte o deschidere spre semnificații inedite. De la sine înțeles că viitorul va veni cu sintezele sale, căci nici o construcție de acest fel nu e o acțiune absolută.

II. „SÎNTEM ROMÂNI ȘI EUROPENI ÎMPRUMUTURILE DIN AFARĂ N-AU MODIFICAT SCENARIUL“

— Privirea „de sus“ asupra istoriei literare îngăduie reformulări față de prejudecăți demult înghețate. În această ordine de idei, în context mai larg, european, sămănătorismul românesc ce este ? Tot în continuare, poporanismul ? Modernismul ?

— Pe cît înțeleg, e vorba de curente care au generat dezbateri contradictorii, fie în funcție de criterii precumpănitor etnice și sociale, fie subliniat estetice. Din perspectiva lui N. Iorga, sămănătorismul era un curent de „renaștere literară“, din cea a lui E. Lovinescu „un cimitir al poeziei române“, o „epocă de decadență poetică...“. Așa-numita mișcare **costumbristă** din Spania secolului trecut a lăsat urme — prin Larra, prin Pedro de Alarcón, prin Juan Valera și alții —, deoarece zugrăvirea moravurilor nu implica idealizarea trecutului, ci dimpotrivă punerea în pagină a realităților cotidiene, fie și dezolante. Esența mișcării sămănătoriste ține de instalarea în forme literare primite de la înaintași, drept care în contextul începutului de veac se milita pentru întoarcerea la izvoare. Fulgere se îndreaptă împotriva **poeziei noi,** aceasta osîndită ca stricătoare de suflet. Toată disputa se rezumă, în fond, la concurența dintre tradiție și inovație. Dar cum trebuie să înțelegem conceptul de tradiție ? „Ce lucru poate fi mai «al nostru» — se întreba G. Ibrăileanu — decît literatura populară; opera literară în care se oglindesc cele două mii de ani de viață subiectivă și obiectivă a poporului român, în mediul natural în care a fost el menit să trăiască ?...“. Reformulînd o idee mai veche, Jean d'Ormesson vedea în tradiție — la primirea prozatoarei Marguerite Yourcenar în Academia franceză — „un progres care a reușit...“. La noi, se citează tradiții la baza cărora e foc continuu și tradiții stinse. Eroarea sămănătoriștilor e de a fi considerat drept modele perene valorile mostenite, de unde aerul de **déjà vu,** spiritul artizan. În loc să continue în sens creator, pornind de la nivelul atins de precursori, literatura lor e doar transmitere de forme consacrate. Accentul nu cade pe tradiția-sursă-de-observații, pe tradiția-forță-iradiantă, ci pe tipare date odată pentru totdeauna ; se omite că tradițiile vii, implicate în existență, în sensibilitatea și modul nostru de a reacționa, sînt cele care se adaptează ritmului istoriei, stimulîndu-i înaintarea. Pe scurt, în ciuda bunelor intenții și a atașamentului arătat fondului nostru specific, exponenții sămănătorismului n-au produs o mare literatură, căci a înțelege sensul activ al tradiției înseamnă a avea simțul conciliației istorice. **Baltagul** lui Sadoveanu face, sub aspectul specificității, mai mult decît toată literatura sămănătoristă la un loc.

— Dar alte controverse, cele referitoare la „poporanism“, la „modernism“ ?

— Pînă la un punct, **Viața românească** dinainte de întîiul război mondial reflectă influența ideologiei poporaniste sub forma demofiliei, mai bine zis sub forma simpatiei pentru clasele oprimate. A pune semnul egalității între poporanism, ca doctrină socială, și orientarea literară a revistei ar fi însă o exagerare. Ideea de **datorie** morală față de țărănime primează, dar fără a exclude din sfera interesului lumea citadină. De repetate ori, G. Ibrăileanu afirmă că **poporanism literar nu există.** Dintr-un principiu democratic și moral, prestigiosul critic a făcut, prin intermediul literaturii, un principiu de coeziune spirituală, care a contribuit la ralierea forțelor creatoare din toată țara, inclusiv din Transilvania neliberă. La rîndul lui modernismul, concept elastic, făcînd, recent, obiectul unei solide sinteze (în două volume) de Dumitru Micu, atestă în moduri diverse — de la simbolism și mișcările de avangardă pînă la Nichita Stănescu și alții, mai noi, o necesară aspirație spre sincronizare. Dincolo de anumite **universalii,** de notele comune vizînd inovația în termeni planetari, există un modernism românesc distinct. Ne-am obișnuit să vedem în acest modernism dimensiunea deschisă spre noutate a disponibilităților noastre creatoare, căci, lucru de reținut, a fi modern înseamnă nu numai a trăi în acord cu ziua de astăzi, dar și a sesiza formele născînde ale viitorului.

— Cum vedeți tendința din istoria literară (ca disciplină), de descentralizare și dezeuropenizare ? Ce exprimă, ce semnificații are această tendință ?

— Ca unii care trăim în Europa, am întreținut și întreținem contacte cu alte culturi —, prin urmare e imposibil să ignorăm circulația ideilor și dinamica formelor literare, în funcție de factori multipli. În memorialistica lui E. Lovinescu, o formulă revine ritmic, **ambianța literară a epocii** —, argument pentru orice autor de sinteze de a degaja trăsături dominante, de a descifra vocații diferențiate, de a urmări în special relațiile dintre creatori și dinamica vremii. Trei milenii de literatură europeană au demonstrat îndeajuns că personalitatea unei literaturi nu ține, în nici un caz, de izolarea ei în raport cu altele, ci de modelarea dintr-o perspectivă distinctă a datelor universal umane. În materie de creativitate, m-a interesat progresiv ideea de organicitate, de aceea cercetînd sistematic, obiectiv, destinul principalelor literaturi și trecînd apoi la spațiul nostru, am ajuns la concluzia unei spiritualități românești coerente : am în vedere perspectivele existențiale, ethosul, ethnosul, apetența pentru frumos, alte particularități în indiviziune. Dar a privi aceste particularități ca realități în sine, fără a vedea conexiunile, interferențele, prefacerile în timp, ar dovedi îngustime. Sîntem deci români și europeni. Împrumuturile din afară n-au modificat scenariul, încît între impulsurile bizantine și mesajele occidentului latin, între vecinii slavi sau maghiari, înaintașii noștri și-au păstrat fizionomia caracteristică. Împrumuturile asimilate, inerente, sînt în orice cultură fenomene normale, însă de aspect accesoriu. Prioritatea unui fond germinativ național se vede și în refuzul nostru de a relua directivele unor clasicisme sau romantisme neaderente, ca și în macerarea formulelor avangardiste extreme, din care n-au subzistat decît unele tendințe propulsive. Exagerată a fost, la un moment dat, campania lui N. Iorga pentru închiderea în formele noastre ancestrale ; stranie, pe de altă parte, afirmația lui B. Fundoianu că literatura română nu e decît o „colonie franceză“ !... Considerînd dar că orice literatură e un organism **emițător de sunete inconfundabile** și cercetînd, totodată, comportamentul ei **receptor,** iată-ne antrenați în domeniul comparatismului. Dacă a vorbi de descentralizare, a urmări evoluția fenomenelor în funcție de propriul destin istoric al unei literaturi și nu **în dependență** de un centru polarizant (Paris, Londra) e absolut firesc și logic, ideea de dezeuropenizare se cade privită cu grijă, căci lesne se poate aluneca pe panta unui izolaționism dăunător.

— Care sînt posibilitățile istoriei literare române după G. Călinescu ? Există sau nu (în actu) un model călinescian și în ce constă el ?

— Rolul stimulator al lui G. Călinescu e comparabil la noi, pînă la un punct, cu cel al lui Gustave Lanson în Franța, acesta depășit încă înainte de al doilea război mondial. Rigurosul sorbonian era un practicant al metodei „istorice“, pozitiviste, în vreme ce autorul **Istoriei literaturii române de la origini** — concepe istoria literară ca artă. G. Călinescu nu minimalizează deloc documentarea, dar accentul cade pe descoperirea de **structuri proprii** iar „a descoperi este tot una cu a inventa“, căci dacă aceste structuri ar fi evidente „n-ar mai fi nevoie de nici o sforțare metodologică“... Modelul călinescian rezistă nu exclusiv în viziunea asupra operelor și epocilor — viziune nu lipsită de contradicții —, cît în incomparabila capacitate de expresie, aceasta ținînd de disponibilități dialectice rarisime. Creator de idei, incitant și prin argumentele inacceptabile sau de-a dreptul paradoxale, capacitatea asociativă a istoricului literar este enormă. Orientat în cele mai variate direcții ale fenomenului literar universal, G. Călinescu dispune de o cultură de specialist multiplu —, capabil să urmărească geneza și filiația unei opere în planul vast al literaturii comparate. Pentru argumentare, el își asociază — în viziuni sincretice — muzica, pictura, sculptura, arhitectura. Formulînd judecăți de valoare, fraza încîntă prin claritate și mai presus prin vibrație, autorul de sinteze memorabile fiind, în același timp, un maestru al expresiei concise, al metaforei de neuitat. Găsim călinescieni mai cu seamă printre eseiști. Artist complet, el nu poate fi însă imitat.

— Cînd începe istoria literaturii române ? Cercetările lui Nestor Vornicescu și I.G. Coman (cu care sînteți desigur la curent) vehiculează sintagma de literatură străromână, coborînd începuturile literare din epoca medievală în secolele IV—VI. Judecînd după ecourile din presa literară se pare că teoria a prins cel puțin la o parte a criticii și istoriei noastre literare.

— Problema **începuturilor** trebuie raportată la însăși ideea de **literatură,** căci nu orice scriere intră în sfera acesteia chiar dacă include fapte de limbă remarcabile. Cronicarii — observa G. Călinescu merită toată admirația noastră, ei putînd oferi spiritelor rafinate „mari emoții stilistice“, inclusiv motive de „reflecție morală“, totuși ei nu sînt **artiști în înțelesul exact al cuvîntului.** Nu descoperim la ei o clară conștiință estetică, „intenția propriu-zis artistică“, intenție vizibilă bunăoară la reprezentanții **Dulcelui stil nou** italian de la sfîrșitul secolului al treisprezecelea, între care se numără și autorul **Divinei Comedii.** Componenții toscani ai mișcării, inițiați în poezia latină și în cea provensală, vizau hotărît formele desăvîrșite. Întorcîndu-ne iarăși la G. Călinescu, el nu acordă literaturii începuturilor (secolelor XVI—XVIII) mai mult de vreo cincizeci de pagini —, iar în acestea intră manuscrise și tipărituri, literatura religioasă, cronicarii, operele lui Cantemir, diversele traduceri, cărțile de colportaj și miturile. Procedeul — desigur în funcție de alte realități istorice — se întîlnește la exploratorii altor literaturi romanice. Pînă să apară nelinștitul Villon (născut în 1481), în Franța au circulat poemele eroice, începînd cu celebra **Chanson de Roland** din secolul al XI-lea ; s-au manifestat apoi cronicarii (Villehardouin, Joinville, Froissart) ; au găsit audiență povestirile satirice în versuri și teatrul pe teme religioase **(miracolele)** sau laice. Cronici se citează și la începutul literaturii spaniole, în secolul al XIII-lea, în timp ce unele scrieri poetice și poeme cavalerești aveau deja o anumită tradiție. Un moment este **El Cantar de Mio Cid** din 1140, epopee națională de larg răsunet ; paralel se traduce sau se adaptează din franceză, din arabă, iar ulterior din italiană.

— Acestea există la alții, dar la noi ?

— La noi, pînă la tipăriturile coresiene din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, s-au întreprins traduceri de texte religioase bizantine și slave, au fost răspîndite scrieri apocrife ; se citează predicile de la începutul secolului precedent. Toate interesează ca documente de limbă română, unele în cel mai înalt grad, deși nu avem un Francesco d'Assisi sau un Jacopone da Todi, afirmați cu patru secole înainte de Dosoftei. Lucrarea atît de solid construită a lui Nestor Vornicescu. **Primele scrieri patristice în literatura română** (sec. IV—XVI), nu de mult apărută, valorifică minuțios, pluridisciplinar, izvoare multiple, lărgind orizontul cunoscut de înaintași prestigioși ca N. Iorga, N. Cartojan și alții. E vorba de scrieri **patristice** circulînd în original, sau de traduceri prin filieră bizantină și slavă, cel mai important text fiind un **Cuvînt de învățătură al Sfîntului Ioan Gură de aur“,** răspîndit prin traducerea din 1559—1560, apoi prin alte versiuni. Textele de mare vechime definite de Nestor Vornicescu cu formula de **literatură străromână,** scrieri cu difuziune verificată pe pămîntul nostru și vehiculate de-a lungul întregului Ev-Mediu, demonstrează convingător existența unei spiritualități autohtone cu rădăcini adînci în trecut. A încorpora aceste scrieri în **istoria culturii,** act de restituire în fond, e tot una cu a recunoaște că și în secole de zbuciume, de invazii și așteptări, a persistat aici aspirația spre frumusețe și respectul gîndului scris. Nu în alt mod procedează un explorator de mărimea lui Attilio Momigliano, menționînd în **Istoria literaturii italiene** texte de tranziție din secolele V—XI, la întretăierea limbii latine cu cea italiană în curs de fixare.

— Ce-ar fi, ce ar fi fost, dacă în școli, elevii ar învăța literatura română după Istoria lui Călinescu ? Întrebarea, recunosc, e utopică. O propun ca utopie și v-o adresez chiar și dumneavoastră, cunoscut autor de manuale de liceu. Întreb deci, ce s-ar întîmpla dacă, dulce utopie, liceenii ar învăța literatura română după Călinescu ?

— În momentul apariției **Istoriei** sale, G. Călinescu îi scria lui Al. Rosetti — la 15 august 1941 — că marea lucrare nu era „decît o operă de mina a patra, în scopuri curat didactice, fără nici o legătură cu activitatea intelectuală“... În realitate însă tocmai plăcerea intelectuală e cea care-i asigură unicitatea. Că monumentala **Istorie** poate fi și **trebuie** larg folosită în instruirea tineretului, nu mai e de demonstrat. Cartea de școală e obligată, totuși, să țină seama de trepte de virstă, de principii pedagogice, de accesul progresiv în textele programate. Liceenii francezi nu studiază nici după tratatul lui Bédier-Hazard nici după cel al lui Lanson ; cei germani nu după Fritz Martini.

Mariana Brăescu

marian zamfira

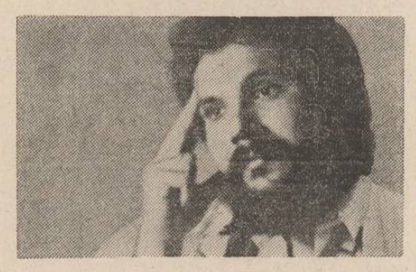

Pînă unde te-a cuprins patria

1.

„Morții Ei au fost și ai tăi ?
viața Ei este și a ta ?
mingiie această pasăre
știută neștiută pe ceruri
pînă cînd vei auzi țărina mustind
din aripile ei
pînă cînd îți vor înnebuni degetele
și adu-ți aminte cît mai poți iubi
pînă unde te-a cuprins PATRIA.“

2.

Ochii lui seamănă adesea cu pruncul
cu fîntîna mieslelor
sau poate numai cu aurul umbrei
priviți-l înmugurește cum marea
cînd îți amintește năvalnic PATRIA.

3.

Amurguri brumate fosnitoare
marea privește august peste valuri
PATRIA e la ea acasă
el aprinde focurile
învelindu-se doar cu lacrima sa.

4.

Somnul lui niciodată viclean
cum o iarbă funerară
trece prin PATRIE ca un miel
printre pietre de lapte
șterge urmele ei în inserare.

5.

Sperie izgonește luminile uscate
ride pînă se cutremură și mor fariseii
nu te afla în bătaia privirilor lui
de nu știi să întemeiezi o zi
mai aproape de azima PATRIEI.

6.

Află pustia setea din flăcări
tresare cînd aude venind printre noi
acea licărire uriașă — tristețea
iscă nebunia frunzei
acoperind cu fulgerul ei somnul Patriei.

7.

Pe umerii lui — două fluvii apropiindu-se —
ninsorile PATRIEI au scris deodată
cu singurătatea
litere îndrăgostite
o gură de copil le povestește zarea.

8.

Neplins
răsuflarea lui omoară duhul lupului iarna
cuvîntul lui prin seară rană nimb de flăcări
el ca un foc jerfindu-și zarea
niciodată PATRIA.

9.

Un singur cuvînt pe buzele sale
unul singur de-apururi PATRIA
seara de-a lungul lacrimei trece
arătîndu-și pieptul
cu care a spart aerul negru
nu te vindecă de timp
te învață doar răsuflețul PATRIEI.

10.

Cicatricile dragostei și-ale morții
mîinile lui se adăpostesc înfrigurate
prin surisul lor
sub pleoape veșnic un bob de grîu tremurat
o grea luptă lacrima PATRIEI.

11.

Vitraliu trosnind de singurătate
și sufletul lui senin și năpraznic
nimic pentru el
pentru toți are nume
spre seară se-nchină deodată cu trandafirul
doar PATRIEI dintotdeauna pentru totdeauna.

Ora de limbă română

(Urmare din pag. 1)

drept, tot limbă română se cheamă pentru că vorbesc, în felul lor, despre frumusețile și bogățiile pămîntului, apelor și cerului, despre lupta dusă neostoit, de milenii, pentru a le putea numi pururi „ale noastre“.

Primul cuvînt românesc auzit de copil de la mamă este și prima lecție de patriotism, iar prima literă, prima silabă, primul cuvînt citite de copil în abecedar sînt continuarea unei lecții de o viață. Deschid întotdeauna cu emoție și curiozitate manualele de română. Caut în ele splendorile limbii și adîncile pilde morale, generos oferite de textele literare. Pentru că nici un sfat, nici o povață, oricît de înțelepte și de răspîndite, nu fac să vibreze corzile sufletului tînăr ca muzica unei poezii, ca valul de cuvinte structurate în jurul ideii unui roman. Într-o epocă a științei, să înțelegem că limba și literatura română nu sînt altceva decît tot știință. O știință șlefuită în secole de migală țărănească și scriitoricească asupra cuvîntului, o știință a filozofiei de viață a unui popor, a moralei sale celei mai înalte. Într-un text publicat cu ani în urmă de „Luceafărul“ și republicat recent de „Suplimentul literar artistic al Scînteii tineretului“, marele bijutier al cuvintelor, Tudor Arghezi, ne face atenți : „N-avem dreptul să scădem cu nimic bogăția și onoarea limbii noastre. Scriitorul, ca om de știință, cu sentimentul dezvoltat al artei expresive, e obligat la acuratețe și precizie“. Extrapolînd, aș spune că fiecare dintre noi, dintre tineri, sîntem obligați să veghem la păstrarea frumuseții și neintinării limbii române, să o ferim de „cruditățile lexicale“ și de „indiferența stilistică“. Mă înclin, deci, în fața acelor dascăli capabili să înțeleagă limba română ca fiind o știință fundamentală și pe slujitorii săi ca fiind oameni de știință. Mă înclin în fața acelor dascăli care înțeleg că răspund unui nobil comandament politic învățîndu-și elevii să respecte și să îmbogățească limba cu ajutorul căreia am supraviețuit ca nație, să prețuiască literatura națională și să-și facă o profesiune de credință din mesajul său profund patriotic.

gabriela hurezean

Răul de cunoaștere

Apoi tristețea apucindu-mă de picioare
și rotindu-mă pe deasupra capului
și izbindu-mă de toți pereții
și totuși,
care parte din om
este
omul ?

Parafilosofia

Mă uitam la lume precum noul născut,
mă uitam la lume
și încă lumea se vedea ca prin sită.

Lumea în fața ochiului neînceput
și eu în cuvintele tale
ca-ntr-o cetate hittită.

Maat

Dansez desculță pe podeaua de mercur
în sala cu vitrine de jur-împrejur
vitrinele toate sînt goale numai în
cea mai mare
stă sfrijitura de Maat precum o răzmirare,
cu pana ei caraghioasă în vîrful capului
ca maimuța în vîrful copacului
stă mogîldeața de Maat
neputincioasă în risul lumii cuibărindu-se,
tupilată în vitrina cea mare,
vitrificîndu-se.

Apa după ce pietrele vor fi trecut

Ființa se întîmplă pe neființă
cum negul sfios pe umărul sting al celui
iubit

tot astfel
circuitul apei în natură ar putea să fie
arhetip
călătoriei noastre de la sfîrșit la sfîrșit.

octavian doclin

Nopți

În bucuria unui fulger
e-o disperare de idei,
și liniștitul ris de înger,
și nopți de-ngenunchere : trei.

O roată care urcă ochiul
pe Muntele Iluziei,
un ceas de apă, și Poetul,
și nopți de oglindire : trei.

Ape subțiri, timple sărate,
singele mort al trestiei,
sărutul iederii pe spate,
și nopți de-ncremenire : trei.

Este

Nemișcată,
mina ta este
pasărea împușcată
sub care lacrima putrezește.

Nemișcat,
gîndul tău este
un pat luminat
în care cercul se odihnește.

Euthanasia

Salva me ab ore leonis – am strigat
privind escadrilele de păsări adormite în zbor,
salva me – strigam privind căderea lor
cum căderea fructelor
de vierme prea timpuriu atinse.

Et salva – urlam din răsputeri
căci nu a leului gură mă înveluia
ci însăși propria mea înfricoșare sticloasă
propria mea ființă în mijlocul piramidei
de gheață,
ființa mea fără sarcofag, dezgolită
și neînchipuit de frumoasă,
tăcută acum și împăcată
și cu desăvîrșire lipsită de viață.

Înlăuntrul spre înafară

Cobori în zbor planat
cum umbra frunzei în umbra copacului
de moarte cît de lumină înconjurat.

Ci singură dimineața cu adevărat
spărgîndu-ți în ochi toate ferestrele lumii
îți va dărui măsura visului astfel ratat.

Atunci,
ca și cînd ai ieși din viață fără a muri
vei înțelege într-un sfîrșit că viața poate fi
doar o problemă de arhitectură infracelulară,
starea de grație a înlăuntrului spre înafară.

Somnul pe fluturi

Spre dimineață va fi și va fi singurătate.
Înfricoșat, pumnul vei deschide și vei privi.
Piatra în formă de lacrimă pulsînd
pe linia vieții,
astrul tău deslușindu-ți într-un sfîrșit
nesfîrșirea de semne înluminate.

Atunci, însingurarea cît un zigurat de nisip
mai tandru te va apăsa și mai dezmierdător,
atunci, Temnicerul va veni și, cu iubire,
îți va spune :
Dar înțelege odată ! Sînt îngerul tău păzitor!

Nu va fi încă ziuă cînd te vei dezmetici
din somn ca din aburul unei otrăvitoare
beții.
Abia acum, bucurîndu-te, hodină vei căta
în somn adevărat
și abia acum, plecîndu-ți fruntea, vei simți
înăuntru în perna ta, colcăitor,
roiul de fluturi vii.

Locul

Te va lua de mînă,
te va scoate la marginea orașului,
te vei simți precum orbul condus
de un copil nebun,
însuți vei fi cum pasul de ghepard
în auzul vîntului.

Astfel te vei lăsa purtat
pînă la mijlocul cîmpului albit de rouă,
narcotizat de spaimă, de zgomote despresurat.

Acolo,
călăuza îți va arăta un cerc de pămînt
pîrjolit :
În acest loc s-a prăbușit un înger.
Cutia neagră nu i s-a găsit.

Golf

E cineva în mine ca o părere
ce sapă cu rîvnă un golf și nu știu
decît că fiind devreme dimineața
cu toate acestea cît de tîrziu.

Zilnic aruncă nisipul afară,
noaptea o pasăre îl ouă la loc,
încît nici nu se știe cît e-năuntru și cît
în afară,
cît e în apă și cît e în foc.

Golful acesta e singur în lume,
el vara îngheață, iar iarna deloc,
și doar în adîncuri sunt valuri în spume
în care-mi scald ochii c-un pic de noroc.

Iar cînd e-n lumină, atunci și dispare,
ca o oglindă cu raze-n reflux,
îl văd din departe cum e tot mai mare,
îl simt din aproape tot mai îngust.

E cineva în mine ca o părere
ce sapă cu rîvnă un golf și nu știu
decît că fiind devreme dimineața
cu toate acestea cît de tîrziu.

Imaginea și metafora

Pasăre singerîndă țîșnind înspre cer
din apele inculate ale golfului,
blana leopardului (singura moarte sigură a
fiarei)
inventată anume
pentru-a hrăni o plantă carnivoră.

Cîndva

Mîinile mele acum atingîndu-ți mîinile
iau forma senină a golfului
cohorte de flaute îmi tremură sîngele
(albindu-l ca pe-o păpădie)
cum ierburile marine nisipul
ochii mei învață răcoarea
cînd părul tău îi acoperă
cîndva și mîinile tale atingîndu-mi mîinile
vor fi o altă formă a golfului.

Întîmplarea vînătorului

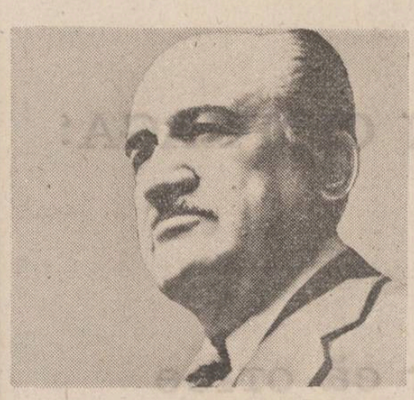

francisc păcurariu

Copilăria mea a fost plină de vise de vitejie, de fapte eroice, de acțiuni nemaipomenite. Modele mi-au fost numai bărbați puternici și fără frică, de la Gruia lui Novac la Old Shatterhand sau D'Artagan. Mă vedeam în uniforme strălucitoare și încărcat de arme pe care știam să le mînuiesc fără greș. Atunci cînd împlineam cel de-al cincilea an, bietul meu tată a fost nevoit să-mi facă cizme roșii (cum purtau numai țiganii geambași din satul vecin, Iuda) pe care le-am purtat cu o semeție fără seamăn, imaginîndu-mă în cele mai voinicești ipostaze.

Pe urmă, cu trecerea anilor, elanurile mele vitejești s-au mai domolit, și nici măcar participarea mea la obișnuitele bătăi, între copiii de la școală nu cred să fi fost prea inimoasă. Aveam însă gură bună și știam să mă laud atît de convingător cu faptele mele glorioase încît toată lumea, inclusiv cei ce fuseseră luați de virtejul încăierării fără să-și mai amintească de participarea mea decisivă la ciocnire, era încredințată că sînt un bătăuș de temut. Iar în satele ardelene pecetea pusă asupra cuiva fiind extrem de rezistentă la eroziunea timpului (ceea ce face, de pildă, ca unul ce a dovedit în tinerețe că are darul beției — foarte prețuit pe la noi, cum se și cuvine într-o regiune cu podgorii — să rămînă socotit astfel și după ce două decenii n-a mai gustat un pahar de vin din cauza blestematei de ciroze hepatice) această faimă mi s-a mai păstrat multă vreme. Ea explică, de altfel, insistența cu care am fost invitat de consătenii mei să particip la marile lor aventuri cinegetice, de care nu m-am putut feri întotdeauna, căci mi-ar fi fost foarte greu să le explic că de bietii iepuri, fazani sau potîrnichi îmi era milă, iar de animalele periculoase, printre care îi număram și pe blînzii ciini și pe sărmanele vulpi, îmi era o frică teribilă. Așa că strădaniile mele întru meșteșugul cinegetic s-au dovedit nu numai lipsite de eficacitate dar și rușinoase pentru bietul de mine. Adevărul adevărat este că aveam o repulsie organică față de iscusita petrecere a vînătorii și obligația mea ar fi trebuit să fie aceea de a da ascultare acestei repulsii și să nu-mi îngădui pentru nimic în lume încălcarea ei. Iar pentru că cedam uneori tentației de a nesocoti interdicția pusă de propria mea fire, ea m-a pedepsit de fiecare dată cu o umilire. La început, ca să-mi bag mințile în cap, pedeapsa a fost îngăduitoare, aș spune discretă, deoarece eram umilit numai față de mine însumi. Am fost, astfel, obligat să iau cunoștință cu rușine că nu sînt din soiul vitejilor, că nu zadarnic bunicul meu dinspre mamă, coborîtor dintr-o seminție secuiască războinică, a fost un bărbat atît de bun și de pașnic încît românii din satele peste ale căror păduri stăpînise două decenii cu pușca lui, îl aminteau cu regret și cu zece-cincisprezece ani după ce a murit, și că nu zadarnic tatăl meu — vrednic descendent al „cătanelor negre" din Năsăud (care au ținut piept lui Napoleon la podul de la Arcole, și viitorul împărat, întrebînd ce trupe diabolice stau în fața sa și aflînd că sînt „cătanele negre" din Țara Năsăudului, ar fi declarat că numai cu două regimente de soldați ca cei ce i se opun ar cuceri Europa, și Anglia pe deasupra, cît ai bate din palme !) — retrăia anii primului război mondial povestindu-și faptele de vrednicie, și vrînd să apară în fața lui-însuși în ipostaza de bărbat neînfricat. Unamuno avea neapărat dreptate spunînd că nici un om nu apare ca realitate univocă, Juan fiind și așa cum se vede el, și așa cum îl vede altul, (acest „altul" alcătuind o infinitate de posibilități), dar că nu este **el**, cel adevărat, decît așa cum îl vede Dumnezeu. Iar un romancier din țara aceea sud-americană lungă și îngustă ca și ardeiul iute de pe la noi și căreia din acest motiv i se spune „**chile**", după numele ardeiului și mai iute din acea parte a lumii, a scris un roman despre „**los hombres del hombre**", adică despre oamenii care se află într-un om. În tinerețea mea nu prea îmi băteam capul cum m-ar putea vedea Dumnezeu (căci bietul meu profesor de religie, popa Simu, fie iertat, avînd mania de a ne ține duminecă de duminecă la slujba religioasă cîte patru sau cinci ceasuri, a reușit să mă preschimbe din fragedă adolescență într-un agnostic desăvîrșit), și, ca să fiu cu totul cinstit, și mai puțin îmi păsa cum m-or fi văzînd ceilalți, (cu excepția cîtorva doamne tinere care s-au îndurat în lungul anilor de singurătatea mea — spun „doamne" deoarece fetele tinere erau tabu pentru cei ce, ca mine, nu aveau de gînd să se însoare, căci în acel timp fetele de măritat trebuia să aibă zestre și de obicei cele mai drăguțe nu aveau altă zestre decît ceea ce le-am fi putut lua noi într-un ceas de irresponsabilitate). Firea mea cea adîncă sau eul meu profund sau cum vreți să-i spunem mă pedepsea deci, în acei ani, umilindu-mă față de mine însumi, cea ce era dureros, dar, ca să vorbim cinstit, suportabil. Iar cînd s-a văzut că acest procedeu nu are darul de a mă vindeca, a trecut la pedepse mai drastice. Așa cum a fost faimoasa întîmplare care m-a prefăcut în singurul vînător din lume care a fost... împușcat de către urs ! Oricît ar fi de straniu, acesta e adevărul adevărat !

Mă întorsesem la București după doi ani petrecuți ca cercetător invitat la Institutul oceanografic din Pireu, și cum mă aflam tocmai la cumpăna celui de-al 50-lea an nu prea mi se năzărea că ar mai exista vreo perspectivă de a-mi continua cercetările în institute de peste hotare. Cum însă momentele cruciale din viața omului — mai ales cele legate de vîrstă — sînt însoțite de procese, să le zicem de „maturizare", ca să nu le spunem „de îmbătrînire" și de scădere a vitalității, care îl fac apt să le accepte, noua mea situație nu m-a mihnit deloc, făcîndu-mă, dimpotrivă, să fiu convins că nereușita cercetărilor mele de pînă atunci s-a datorat tocmai frecventelor schimbări ale direcției lor, fiecare nou institut unde le-am continuat propunîndu-mi (dacă nu „impunîndu-mi") un nou unghi de abordare sau un nou domeniu de explorare. Căci dacă la Institutul din Cluj al profesorului Benetato am fost îndrumat în principal spre sondarea influențelor nervoase (chiar și dacă eu le-am întors spre corelații hormonale), la Institutul din Budapesta, unde plutea prezența predominantă a prestigiului lui Szent-Györgyi, deci primatul problemelor legate de vitamine, cercetările mele au virat treptat spre sondarea acțiunii vitaminelor asupra tumorilor maligne ; la Roma, unde Institutul de fiziologie preluase cu pasiune preocupările americane pentru corelațiile genetice, cercetările mele au fost atrase treptat spre aceleași corelații (ceea ce mi-a asigurat peste cîțiva ani invitarea pentru o „perfecționare" de cîteva luni la Institutul Rockefeller care ajunsese sub influența foarte puternică a geneticii), pentru ca anii petrecuți la Institutul profesorului Houssay, la Buenos Aires, să mă readucă la problemele factorilor endocrini cu acțiuni posibile în răscoala celulară bezmetică a cancerului, iar stagiul meu la Institutul oceanografic din Pireu să mă împotmolească definitiv în adîncurile însondabile ale geneticii. Înțelepciunea (sau resemnarea obosită) pe care vîrsta o dezvoltă în oameni m-a făcut, așadar, să privesc cu plăcere și speranțe noi statornicirea mea definitivă la Institutul oncologic din București și să mă pregătesc pentru o lungă activitate modestă, fără speranțe exagerate într-o reușită apropiată, dar cu certe perspective de a dobîndi cîteva repere sigure pentru mersul mai departe spre rezolvarea definitivă a problemei naturii cancerului. Mi-am reglat deci viața cu o atenție minuțioasă, axînd-o pe laborator și pe viața calmă de familie, fără atracție spre relații, spre întîlniri mondene sau protocolare. Și am rămas descumpănit cînd mi s-a comunicat din partea unei importante instituții centrale că s-a prevăzut participarea mea la un dineu și două recepții în cinstea unui important ministru italian aflat la noi în vizită oficială și care, probabil din atenție față de gazde și pentru a dovedi interesul pentru relațiile cu țara noastră, s-a interesat de cîțiva intelectuali români care au poposit în ultimii zece ani în Italia, dînd curs unor invitații oficiale. Printre cei amintiți de importanta personalitate mă număram și eu, așa că s-a considerat indicat să fiu prezent la cîteva acțiuni protocolare și să am unele discuții cu importanta personalitate. Desigur, o asemenea cinste m-a bucurat, căci nu mă legasem să mă retrag în sihăstrie. Dar am rămas înspăimîntat cînd primind peste cîteva zile programul oficial al vizitei, pe care au fost notate cu amabilitate acțiunile la care urma să particip și eu, am constatat că printre aceste acțiuni se număra și o vînătoare de urși, în Nord, în apropierea sătulul meu natal. Ei, am cam abuzat în toată viața mea, dar mai cu seamă de cînd am început să mă apropiu de bătrînețe, de obîrșia mea din munții din Nord. În realitate, satul meu natal se găsește într-o blîndă zonă de dealuri submontane, într-o depresiune ferită de vînturile reci dinspre munții din Nord și din Est, acoperită de splendide păduri de fag și de vii îngrijite cu pasiune și pricepere. Munții cei mari cu negre păduri neclintite se află departe, și nu se zăresc din satul meu decît în unele amieze de sfîrșit de septembrie și început de noiembrie, cînd zarea devine atît de limpede și de străvezie încît îți vine să crezi că orice mișcare a încetat în cosmos, timpul s-a oprit din veșnica sa goană și zarea

noastră s-a deschis în eternitate, și cînd din vîrful vreunui deal din jurul satului meu natal se deslușește spre nord, ca o negură, profilul albăstrui al munților Călimani. Oricît m-aș tot lăuda, deci, cu orice prilej, nu sînt om de la munte obișnuit cu urcușul și cu pădurile nesfîrșite, iar urși n-am văzut în viața mea decît la circ sau la grădina zoologică. Iar neam de neamul meu nu cred să se fi gîndit vreodată să vîneze urși, nici chiar bunicul meu dinspre mamă, vînătorul secui coborît între valahi din marginea Cîmpiei Ardealului, căruia de i-ar fi cășunat de urși și nu de vinuri bune ar fi rămas printre munții săi și nu și-ar fi mărităt fata cu un cizmar valah. Cît mă privește pe mine, n-am poftă nici măcar de vînătoare de iepuri sau prepelițe, necum de pume, de urși și de alte fiare rămase din preistorie ca să bage groaza în niște oameni pașnici cum mă aflu a fi.

Dar pentru că îmi vine mai ușor să-mi recunosc insuficiențele acum, cînd evoc acele momente de demult, decît îmi venea atunci, cînd s-au petrecut, mai exact : înainte de a mă împușca ursul și de a mă face de pomină, sau cum spunea bietul meu tată „de ris și de flotă", nu am cutezat să refuz participarea la vînătoarea de urși (la care, de altfel, prezența mea nu avea nici o importanță și probabil că nimeni n-ar fi observat că lipsesc, căci eram, cum sînt cei mai mulți invitați la așa numitele „acțiuni protocolare", doar un fel de a cincea roată la căruță, un încurcă-lume la care probabil că organizatorii ar fi renunțat bucuroși, nu am cutezat deci să refuz spunînd adevărul adevărat că nu numai că n-am luat parte în viața mea la nici o vînătoare de urși dar nici nu-mi pot închipui cum ar putea arăta un urs dacă nu e închis după gratii. Ba, ca să nu susțin lucruri neadevărate, am văzut odată un urs liber, undeva în Peloponez, dincolo de Mycene, mai exact pe șoseaua dintre Navplion și Epidaurus, deci într-o zonă unde se putea aștepta în curînd (căci era la începutul verii) o mare afluență de turiști străini, un urs liber, pe un fel de platformă cu care fusese înlocuit locul din spate al unei motociclete. Era o motocicletă cu ataș, condusă de un țigan ursar, țiganca ședea în ataș cu danciul în brațe iar ursul stătea, bine înfipt pe picioare, pe platformă, și cînd trecură pe lîngă noi, care ședeam la umbra unui măslin și mîncam din merindele aduse de acasă, lîngă mașină, neștiind încă inutilitatea merindelor aduse de acasă în Grecia plină de hanuri și restaurante deschise la margine de drum și gata la orice oră să servească miel la proțap și vin rece. Aș fi rămas convins că ursul e legat de platformă, dacă ursarul n-ar fi zărit pirîiașul de lîngă șosea și n-ar fi oprit ca să-și adape ursul (căci în Grecia este foarte ușor să găsești vin, dar extrem de greu să dai de apă) sau ca țiganca să poată veni cu danciul în brațe ca să ne ceară ceva de pomană în bună limbă grecească, dar auzindu-ne că vorbim românește o întoarse pe rumâneie bucurindu-se c-a dat de „românași de-ai noștri". În timpul acesta ursarul, după ce-și examină grijuliu motocicleta ca să nu aibă mai încolo vreo surpriză neplăcută, îi spuse un cuvînt ursului și o porni spre pîriu, iar fiara mătăhăloasă dar slabă de-i puteai număra coastele coborî în grabă de pe platformă și o porni după el, săltînd în patru labe, ca un dulău puțin șchiop.

Ei da, dacă mi s-ar fi spus că și ursul din munții Birgăului va fi ca acela cu motocicleta mi-aș fi făcut mai puține griji.

Cu toate acestea, orgoliul meu de altădată nu s-a înduplecat să mă lase să mărturisesc adevăratele motive care mă făceau să nu doresc participarea la o vînătoare de urși, așa că vorbind la telefon cu cineva din serviciul de protocol al organizatorilor am început să explic penibil și bîlbîindu-mă că ar fi bine să se renunțe la participarea mea deoarece nu am echipamentul necesar. Interlocutorul meu, convins, probabil, că aș dori să-mi procur pe cheltuiala lor un echipament de vînătoare, mă liniști, bine dispus, că de armele necesare se îngrijesc organizatorii, iar în ceea ce privește îmbrăcămintea nu există nici o pretenție deosebită, e potrivit orice costum de sport, dar ar fi bine să vin în bocanci sau în cizme („căci știu că în străinătate se vînează în unele țări și în pantofi, dar terenul unde vom merge e mai dificil", adăugă el binevoitor). Apoi, pentru a nu termina convorbirea cu astfel de probleme prozaice și neuitînd că este slujbaș al unui serviciu de protocol, el adăugă : „Desigur, contăm neapărat pe participarea dumneavoastră. Știu că sînteți din partea locului, deci specialist. Vom fi destui ageamii, este neapărat necesar să avem și un vînător experimentat". Cu aceasta convorbirea s-a terminat, iar destinul meu a fost pecetluit.

Expediția de vînătoare a început sub cele mai bune auspicii. Înainte de plecarea trenului a avut loc o cină la care am fost invitați toți participanții la vînătoarea apropiată, și care era destinată „să-l informeze" (bunicii și tații noștri din Ardeal ar fi spus fără îndoială „să-l pună în temă") pe principalul personaj, oaspetele italian, despre condițiile în care se desfășoară o vînătoare de urși, despre regiunea în care ea va avea loc, despre programul ce ni s-a întocmit). Și cum înaltul invitat se pronunțase elogios despre limba italiană pe care o vorbeam, cu gentilețea tipică neamului său, am fost rugat să accept pentru prilejul acela funcția de traducător, deși mărturisisem (atît față de musafir cît și față de organizatori) că dacă în cursul șederii mele la Roma am învățat binișor limba italiană, în cursul anilor petrecuți la Buenos Aires am fost nevoit s-o uit, și că nu știu acum decît un fel de amestec italo-hispanic de care prietenii mei italieni rîd cu veselie. Adevărul e că nu mințeam deloc afirmînd că am fost „silit" să uit limba italiană. Între limba spaniolă și cea italiană există, desigur, foarte mari similitudini, care fac ca începătorul să folosească expresii ori cuvinte într-o limbă, convins c-o vorbește pe cealaltă. În plus, la Buenos Aires această situație este complicată prin faptul că jumătate din populația marii metropole sînt italieni, care continuă (dar numai pînă la a doua generație născută în Argentina, așa cum se întîmplă și cu românii stabiliți acolo între cele două războaie mondiale) să vorbească în familie limba italiană iar în societate, în pu-

teatru

Trenurile mele

Teatrul Bulandra își face un crez din grija de a monta spectacole pentru marele public. Piesa din 1949 a lui Tudor Mușatescu, devine, în regia lui Petre Popescu, un produs vandabil, comercial, care va avea viață lungă și încasări eficiente.

Un spectacol dinamic, spumos, incitant, răsturnînd starea sălii, în decursul a trei ore, de la tristețe profundă la satisfacție, de la plîns la risul cel mai sănătos. Largă accesibilitate, atracție sigură.

Familia cumsecadelui ceferist Marin Dragu se destramă din norocul ghinionist de a fi cîștigat, într-o zi, lozul cel mare. Într-o înlănțuire de neînțelegeri, bunăcredință și dorința de ocrotire a „neinduplecatului" tată și soț sînt greșit interpretate și blîndul Dragu se vede curînd părăsit de toți ai casei.

Călcînd îndeaproape pe urmele marelui Caragiale, loviturile de teatru ale condierului Tudor Mușatescu rezolvă toate dramele ce s-au ținut lanț pînă spre final, cînd necazurile sînt aruncate peste bord și lumea pleacă mulțumită în sală că adevărul iese la suprafață ca untdelemnul.

Mihai Mereuță, în rolul lui Manole Dragu, cuprinde în lentoarea tumultului său mocnit miile de nuanțe ale emploi-ului cumsecădeniei specifice, depășindu-se, fiind cînd sever sau hîtru, cînd îndurerat sau zglobiu, dansînd, amuzîndu-se, făcînd haz de necazul propriei deznădăjduiri, dovedindu-se stăpîn pe sine și inepuizabil. Volubilitatea Zoei Muscan umple scena și dinamizează sala cu fiecare apariție. Valeria Ogășanu — ușor melodramatică — își menține personasupuse și ascultătoare. Calmul îi vine bine, furia îi diminuează claritatea rostirii. Gheorghe Oprina, din omul greu, distant și disprețuitor se transjul pe linia pasivității unei fiice formă, ca un burghez dezmoștenit, într-un simplu cetățean volubil, zglobiu și blînd ca un mieluțel, înlesnind încuscrirea, pînă aici, de neconceput, a două lumi opuse. Nu lipsește ziaristul care trage cu urechea și poartă zvonurile, doar că Raită nu este atît de venal, încît să producă repulsie. Dan Damian păstrează cu consecvență starea drogatului alcoolic, pînă cînd, aflînd adevărul, se va trezi, eliberat, din moleșeala indignării, că un prieten i-ar fi înșelat așteptările. Ovidiu Schumacher este Morărescu-Tarapana, omul care seamănă vînt și culege furtună. În scurta sa tiradă, cam prea precipitată — pentru a produce șocul psihologic asupra spectatorului — Schumacher aduce și lasă în scenă izul tipologiei caragialiene. Cel care rupe stilul clasic de interpretare al spectacolului și mizanscena realistă este actorul Mihai Cafrița (în prima parte a piesei). Apărînd cauza pierdută a iubirii înșelate, el introduce personajul îndrăgostitului-robot, cu gesturi și mimări mecanice. Dintr-o șarjare exagerată, nuanțele indignării și ale onoarei pătate devin luare în derîdere. Ceea ce trebuia să salveze spectacolul de pericolul desuetudinii unei melodrame se transformă ușor în clovnerie. Desigur, publicul aplaudă... și ce actor nu iubește aplauzele... dar... ? !

Sarea și piperul spectacolului, o explozivă Rodica Tăpălagă întruchipînd o Miss Tulcea șarmantă, dezavuată, pisicoasă și insinuantă, pentru a înmuia inima de piatră a bătrînului Dragu și a deschide buzunarele „milionarului" însingurat.

Fără să se li se ofere un prilej de evidențiere, regia lui Petre Popescu și scenografia lui Mihai Mădescu se înscriu pe coordonatele corectitudinii unei transpuneri realiste.

Cu acest spectacol, fără pretenții estetice, Teatrul Bulandra se achită de obligațiile financiare. „Trenurile mele" dau un spectacol vivant, în care actorii se bucură că pot juca și de dragul meseriei acesteia minunate, se dăruiesc cu patimă...

Nicoleta Gherghel

film

«Declarație de dragoste»

Titlul precis al filmului nu lasă dubii asupra temei abordate. Este vorba de un „love story" cu valențe deosebit de permeabile la preferințele publicului, și nu numai ale celui tînăr. Întîrzierea cronicii de față nu se datorează decît dorinței comentatorului de a se vedea confirmat de opțiunile publicului, ce a adoptat afectiv filmul semnat de regizorul **Nicolae Corjos** și scenaristul **George Șovu**, film de altfel recompensat și în cadrul tradiționalei competiții anuale de la Costinești, unde a obținut Premiul tineretii, protagoniștii fiind la rîndul lor premiați pentru interpretare — **Teodora Mareș** și **Adrian Păduraru**.

Regizorul conduce cu virtuozitate narațiunea imaginată de un excelent cunoscător al vîrstei investigate, promițînd pentru cinefili, dar și pentru producători un posibil tandem de autori, relevant pentru gusturile și nevoile unui public deloc de neglijat prin proporțiile sale. Sub aparența unei fermecătoare povești de dragoste scenaristul știe să compună și să impună constiintei spectatorilor momente de un real dramatism ce aparțin vietii cotidiene investigate cu tact si sensibilitate cu atașament și nu în ultimul rînd cu umor.

Eliminînd rigiditatea din construcția filmică, urmărind coerența acumulărilor epice, fără a renunța la impunerea adevărurilor proprii vîrstei eroilor săi. **Nicolae Corjos** reușește să impună valorile urmărite și dorite de tineretul zilelor noastre : frumusețe sufletească și puritate, cinste și curaj, demnitate și consecvență în urmărirea unor nobile idealuri structurate pe valori morale, perene și nu pe meschine interese materiale.

Filmul este capabil să convingă și prin relațiile protagoniștilor cu principalii parteneri de viață, cu părinții, cu profesorii, cu îndrumătorii de muncă, fără a suferi consecințele capcanelor tezismului didacticist. Chiar

dacă această lume surprinsă în diferite ipostaze, nu dobîndește totdeauna profunzimile portretelor eroilor, se simte și aici, și nu numai datorită talentului interpretilor (**Constantin Diplan, Adela Mărculescu, Dorel Visan, Ion Caramitru, Tamara Buciuceanu-Botez**) suflul autentic al realității „fotografiate" cu exactitate pînă la nivelul limbajului (deși uneori acesta, pare, prin repetiție sau voită jargonizare, fortat). Fără a lăsa multă libertate improvizației, **Nicolae Corjos** gîndește și construiește imaginea tinerilor de astăzi în culori din care nu lipsește o ușoară idealizare, dar și subtextul poetic, în coordonatele unei stimabile sincerități, pînă la finalul care, pe undeva, rămîne ca o paranteză ieșită din matca stilistică, deplasat din probabile rațiuni de continuare a fermecătoarei povești de dragoste.

Pe cei doi principali autori ai filmului i-au secondat cu strălucire operatorul **Doru Mitran** ; autorul unei imagini cu irizări poetice, lipsite de conventionalism plastic, compozitorul **Florin Bogardo**, autorul unei partituri cu deosebite valori expresive, precum și autorii decorurilor și costumelor **Ion Nedelcu** și **Lidia Luludis**, atenți la adevărul ambianței plastice, realizate fără efecte facile.

Succesul binemeritat al **Declarației de dragoste** rămîne un autentic test de popularitate al unui gen de filme destul de ocolit de realizatorii noștri, în ciuda substanței sale generoase în sensuri și valori. Probabil acest succes, de altfel pe deplin meritat, va da de gîndit mai mult și acelora care dirijează scenariile spre materializarea lor artistică pe ecrane.

Călin Stănculescu

împușcat de ups

blic și în activitate, limba spaniolă, ceea ce duce la amestecuri lingvistice dintre cele mai pitorești. Dacă mai adăugăm la aceste contaminări fundamentale cele provocate de prezența masivă de germani, englezi, irlandezi, slavi, români și maghiari, ne putem închipui complexitatea de interferențe lingvistice născute pe malurile lui Rio de la Plata care l-a făcut pe unul dintre filologii spanioli importanți ai vremii noastre să supună limba spaniolă de la Buenos Aires unei minuțioase analize într-o carte intitulată **Babel y el rastellano**, adică turnul Babel și limba spaniolă, socotind Buenos Airesul cel puțin egal cu Turnul Babel și încurcarea limbilor săvîrșită acolo. Oricum, eu am constatat cu satisfacție, la începutul șederii la Buenos Aires, progresele rapide pe care le fac în însușirea limbii spaniole, și am rămas nedumerit numai atunci cînd, după cîteva luni, relațiile mele cu colegii argentinieni s-au lărgit, dar am constatat că aveau cu toții același tic : după primele zece minute de conversație cu mine începeau să zîmbească. Sînt convins (mai bine zis : eram convins pe vremea aceea) de farmecul meu irezistibil și de spiritul cuceritor ce se degajă din conversația mea, dar nu puteam să nu fiu uimit de faptul că prietenii mei zîmbeau și atunci cînd le spuneam cele mai triste lucruri. Pe urmă am aflat că lumea cu care discutam zîmbea cu îndulgență deoarece continuam în limba italiană o conversație începută în spaniolă, ceea ce putea fi un obicei acceptabil în satul meu natal, dar nu era o cutumă prea răspîndită în lume. Așa că am făcut tot ce-am putut ca să uit limba italiană pentru ca s-o pot deprinde pe cea spaniolă. Efort care mi-a reușit perfect, așa că de atunci de cîte ori treceam prin Roma, și încercam să vorbesc o frumoasă limbă italiană, oamenii mă priveau cu indulgență și cu oarecare simpatie, considerînd că sînt un sicilian arierat care n-a învățat italiana literară. Italiana pe care încercam însă s-o vorbesc l-a supărat profund pe cel mai bun prieten pe care l-am avut în Italia, siciliianul Pompeo Coloiani, din Palermo, deputat în Adunarea regională siciliană de cînd există această instituție, ale cărui povestiri despre unchiul său („Mi zio Napoleone") care ținuse atît de mult la rangul său de nobil și la rămășițele moșiei strămoșești, dar l-a felicitat călduros în 1945, cînd în fruntea țăranilor din împrejurimi, incitați de comuniști, i-a împărțit pămînturile (cu toate că unchiul nu putea prevedea pe atunci că guvernul demo-creștin va dobîndi cîrma țării și va declara exproprierile ilegale), apreciind că „după mult vreme ești primul Coloiani care cutează să întreprindă ceva", mi-au luminat atîtea seri din vreun restaurant de sub Scoica de aur, stînca ce domină portul Palermo. Prietenul meu Pompeo, care a înțeles, desigur, că graiul ciudat vorbit de mine nu e dialectul sicilian, a crezut că îmi bat joc de el parodiindu-l, s-a supărat rău de tot, și au trebuit multe ore de explicații și multe sticle de vin pentru a-l convinge că nu-mi bat joc de nimeni, asta-i italiana mea, și basta !

Importantul oaspe italian părea însă mai curînd amuzat de limba ciudată pe care o vorbeam decît plictisit de ea, așa că m-a lăudat cu orice prilej pentru corectitudinea toscană a italianei mele, făcîndu-i să crape de invidie pe specialiștii în italiană care se aflau în jurul său și care așteptau de multă vreme un astfel de prilej pentru a-și dovedi competența. Așa s-a întîmplat că la cina din preajma plecării m-a ales ca interpret hărăzit să-i traducă explicațiile privitoare la desfășurarea vînătorii de urși. Era, probabil, obosit de discuțiile oficiale, de numeroasele întrevederi, mese și convorbiri protocolare, și dorea să se destindă. Și cu toate că înțelegeam destul de bine că țin locul unui scheci sau unui film cu Charlot, m-am chinuit amarnic să traduc cît mai inteligibil rînduielile severe ale vînătorii, căci oaspetele italian era simpatic și cumsecade și mi-ar fi părut rău să se trezească împușcat el în locul ursului, din cauza nerespectării regulilor precise ale jocului în care urma să intrăm. Omul s-o fi amuzat copios, golise și un pahar mai mult decît trebuia, iar italienii nu prea sînt obișnuiți cu băutura și cînd uită acest lucru se cherchelesc cam repede, s-a urcat oarecum prea bine dispus și în vagonul de dormit special, anexat la acceleratul de noapte cu legătură directă spre Bistrița. Eu în schimb mă simțeam frînt de oboseală și am adormit buștean îndată ce m-am putut întinde pe cușetă. Mă simțeam însă destul de vinovat pentru calitatea traducerii mele de la cină și de neînțelegerile ce puteau izvorî din ea, așa că înainte de a sosi la Bistrița i-am strecurat principalului organizator că paharele golite seara trecută de musafir l-ar putea face să nu țină prea bine minte explicațiile primite, așa că n-ar strica să-i fie reîmprospătate. Și cu asta am avut grijă să nu mai apar nici în preajma musafirului și nici a responsabililor cu vînătoarea ca nu cumva să mă trezesc din nou mijlocitor de indicații cinegetice. Am fost atent la așezarea în mașinile ARO care aveau să ne ducă, dincolo de Bistrița Bîrgăului, pe întortocheate drumuri forestiere pînă în apropierea comodei cabane de vînătoare unde urma să ne instalăm, undeva între izvoarele Bistriței ardelenești și ale Dornei, într-o regiune izolată și sălbatică, unde se pare că mișună urșii ca prin alte părți iepurii și unde organizatorii nădăjduiau să dobîndin bună și mai cu seamă ușoară pradă, căci își dădeau seama că invitatul nu era prea mare expert în astfel de vînători, și, probabil, nici în altele, căci vinatul din Italia a fost de mult exterminat iar sutele de mașini și motociclete ce pleacă în fiecare dimineață de duminică din Roma încărcate cu vînători mîndri de puștile lor nou-nouțe și excelent întreținute se întorc seara fără excepție cu o bogată pradă de... vrăbii împușcate, dar nu înainte de a se fi oprit în fața vreunei faimoase **trattorii** unde s-au sătucat cu friptură de iepure, fazan sau căprioară și cîrnați de mistreț sau de urs importați din Ungaria sau România.

Convoiul de mașini ARO a ajuns în bune condiții la cabană, și sub conducerea paznicilor din fața locului vînătorii s-au și resfirat îndată la locurile de pîndă stabilite, unde urmau să aștepte apariția urșilor stîrniți de hăitași. Eu am fost plasat în marginea unui luminiș înconjurat de tufe dese din care putea să se ivească ursul, avînd în spate grămezi de stînci acoperite de rari arbuști piperniciți, printre care s-a așezat,

În paginile 4–5
Tablouri de Virgil Fâciu

pe scaunul său pliant cu trei picioare, paznicul ce mă călăuzise și care asista plictisit la un scenariu pe care-l văzuse prea frecvent ca să-i mai pară interesant. Am auzit sunînd de undeva cornul, dînd semnal hăitașilor că pot să pornească spre noi, stîrnind urșii din sihăstrii, apoi tăcerea de început de lume a devenit stăpînă peste întinderile nesfîrșite de păduri ce suiau și coborau ca niște valuri nemișcate din zare-n zare. Era atîta liniște și pace în jurul meu încît am și uitat de ce stau în acea singurătate, cu carabina în mîini. A trecut multă vreme fără ca tăcerea să fie tulburată. Apoi undeva departe a răsunat o împușcătură, urmată de alta, din altă direcție, apoi de încă una și, după o lungă pauză, de una nouă. Pe urmă s-a întins din nou pretutindeni, tăcerea. Și deodată am auzit în spatele meu o mișcare abia deslușită, și am crezut că e paznicul. Mi-am întors fața spre el, crezînd că-mi va face semn că plecăm căci prima goană s-a terminat. L-am văzut privind atent în altă parte, de parcă ar fi deslușit ceva interesant sub noi, și am înțeles că nu el mișcase. Am mai întors foarte puțin capul și am văzut ursul. Era la cinci sau șase metri de mine, înălțat fioros pe labele din spate, întinzînd spre mine labele din față cu ascuțite ghiare cumplite. Vedenia m-a surprins atît de tare încît n-am putut nici măcar să țip de groază, chemînd paznicul care privea liniștit în altă direcție. Încremenisem deplin și nu mai așteptam decît saltul fiarei uriașe. Și deodată vraja s-a dezlegat, instinctul de apărare a izbucnit cu putere în mine, am aruncat carabina inutilă și am luat-o la goană prin luminiș. Cred că n-am fugit cu atîta viteză nici în anii mei tineri cînd eram ager și sportiv și în vacanța de vară Vrega Feri mă ruga insistent să joc în echipa de fotbal a satului meu natal cînd se afla în fața unui meci greu. Am străbătut cîțiva metri într-o clipă sau două, cînd am auzit un zgomot asurzitor și o durere cumplită în umăr. Am știut că ursul m-a ajuns și mi-a dat prima lovitură, zdrobindu-mi umărul. În timp ce mă prăbușeam, știind că totul s-a sfîrșit, am auzit o a doua detunătură, și am crezut că este pasul ursului uriaș. Și am căzut în beznă...

M-am trezit cîndva, nu-mi dau seama cît a putut trece, și am recunoscut glasul medicului ce ne însoțea : „O nimica toată...N-a fost atins nici un os." „Har Domnului, spune un glas necunoscut. N-ar lipsi decît să afle italianul ce s-a întîmplat. Să ajungem de rîsul lumii !" M-am trezit pe deplin și i-am privit pe cei doi bărbați din cameră. Erau, într-adevăr, medicul și unul dintre organizatorii vînătorii. Am încercat să mă ridic : „Ce s-a întîmplat ?" Medicul se răsti, sever : „Nu te mișca. Vrei să ți se deschidă rana ?" Iar celălalt mă privi un timp, de parcă aș fi fost o arătare, apoi începu să rîdă cu hohote, și spuse, în timp ce se înecă de rîs :„Ce s-a întîmplat ?...Auzi, dom'le ! Ce s-a întîmplat ? Te-a împușcat ursul, domnule, asta s-a întîmplat ! N-a mai auzit lumea de cînd e ea lume pățanie ca a dumitale : Ești primul vînător din istorie pe care l-a împușcat ursul !" Și ieși din odaie, căci nu mai putea de rîs și se temea să nu-i vină rău. L-am privit pe doctor, care își așeza impasibil instrumentele în geantă : „E adevărat ?" Doctorul își întoarse fața spre mine și mă privi lung, cu o sclipire maliție în ochi : „Da, domnule coleg. E adevărat...Din fericire, e o rană superficială. Nici un pericol. În cîteva zile nici urmă nu va rămîne."

Am fost urcat cu grăbire într-un ARO și am pornit-o spre Bistrița. Trebuia să dispar ca italianul să nu afle de întîmplarea mea. Căci în cîteva zile ar fi hohotit toată lumea că sîntem niște ageamii fără pereche. Auzi, domnule ! În România vînătorii sînt așa de blegi că-i împușcă urșii pe capete. Dacă o să observe absența mea, o să i se spună că am fost chemat foarte urgent la București, într-o chestiune de familie. O îmbolnăvire neașteptată sau un deces.

Pe simpaticul nostru oaspete italian nu l-am mai revăzut, la vînătoare n-am mai fost invitat niciodată, dar am devenit celebru. Oriunde apăream, lumea șoptea : „Ăsta-i vînătorul împușcat de urs !"

Am rămas multă vreme convins că este vorba de o glumă răutăcioasă, că s-a răspîndit despre mine o anecdotă scornită ca să mă facă de rîs. Nu aveam nici o îndoială că am fost atins de glontele tras de paznicul care mă însoțise, și care văzînd perplexitatea mea, a intervenit, omorînd ursul. Probabil că nu l-a ucis din prima lovitură și a tras și al doilea foc, auzit de mine în timp ce mă prăbușeam. Dar insistența cu care anecdota continua să circule m-a plictisit în cele din urmă și am decis să lămuresc această problemă.Am telefonat deci unuia dintre organizatorii vînătorii, cerîndu-i o întrevedere. Am fost iritat din prima clipă că nici el nu și-a putut stăpîni zîmbetul cînd am intrat în biroul său. A devenit însă foarte serios atunci cînd l-am rugat să-mi explice cum s-a petrecut accidentul. M-a privit cu gravitate, apoi mi-a spus : „Trebuie să vă spun că ați avut un noroc nemaipomenit. Atunci cînd ați aruncat carabina și ați luat-o la fugă, ursul s-a luat după dumneavoastră, făcînd un salt. Într-o secundă v-ar fi doborît, și cred că nu ar mai fi existat salvare. Paznicul, căscatul naibii, și-a dat seama numai atunci ce se întîmplă, dar nu putea trage căci erați pe aceeași linie cu fiara. Din fericire, ursul a călcat pe carabină. Cum, cum nu, un deget al uriașei sale labe a atins trăgaciul. Printr-o întîmplare fericită, glontele v-a atins doar superficial, dar v-a doborît. Paznicul a avut astfel posibilitatea de a trage fără teama că v-ar putea nimeri. A ucis ursul dintr-un singur glonț ! Dintr-un singur glonț, dom'le." „Deci e adevărat că am fost împușcat de urs, am întrebat uluit." „Da, răspunse funcționarul fără să-și mai poată stăpîni rîsul. El v-a împușcat ! Ursul !" Se înecă de rîs, abia putînd să îngaime : „Da, dom'le ! Ursul ! V-a împușcat ursul ! Primul vînător din lume împușcat de urs ! Primul, dom'le ! Record mondial absolut și imbatabil !" Am înțeles și eu enormitatea întîmplării. Da. Am fost într-adevăr împușcat de urs ! Și am început să rîd cu hohote. Multă vreme după aceea cînd eram prezentat cuiva, îi spuneam îndată : „Eu sînt vînătorul împușcat de urs !" și începeam să povestesc întîmplarea. Am început să mă bucur de multe simpatii, să primesc invitații neașteptate la reuniuni mondene, povesteam pretutindeni, cu haz, întîmplarea nemaipomenită prin care trecusem, de parcă aș fi săvîrșit nu știu ce faptă eroică. Pe urmă au avut loc alte întîmplări, viața e plină de întîmplări nemaipomenite, și lumea a uitat și de urs și de mine. Din fericire.

(din volumul în pregătire „Sinbad Corăbierul")

silvia chițimia

Tinerețea o singură dată

Cheie ruginită aruncată în iarbă – tinerețea.
Descuie toate ușile primăverii
Toate porțile de nisip ale vîntului.
E ca și cum ai spune că există mai multe feluri de a avea
febră
De a trece peste prăpăstii rizînd.
Extaz auriu. Precum cîntatul cocoșului răstignit între
două amurguri.
Tinerețea o singură dată. Cerîndu-și drepturile –
ai mîinile reci
ți-a fost frig azi noapte ?
nu vrei să iei un corn ?
Tinerețea izbucnind între zăbrelele dimineții.
Iubita mea. Tinerețea cea trecătoare.
Sub lănțugul ochiului vizionar
În fulgarin de iasomie trăgînd cu pistolul în toate himerele.

Purta haină de freamăt dulce

Am întrezărit. Se făcea printre aburii copacilor. Se ascundea.
În limpezimea de ape prelinse din cer. Se oglindea.
Am stat așa să ascult vîntul limbut.
În palme simțeam verdele – sudoarea de fruct –
Am întrezărit. Purta haină de freamăt dulce.
Lumina mi se induioșa în ochi.
Am țipat.
Ciuguleau păsări din aureola de scîntei a frunzișului.
Sînt oarbă, am strigat.
Cîrtiță oarbă.
Dar pentru o clipă l-am întrezărit.
Da, da, prin aburul cețos al-pădurii.
Purta haină de freamăt dulce.
Numai pentru o clipă.
Curgea lumina ca într-un dezgheț de primăvară pe fața mea.

Poem de dragoste

După fotocopii, zîmbesc.
Sînt atît de frumoasă exilată în turnul amurgului.
Un semicerc de singurătate își pilpîie luminile de argint.

Cu ajutorul cuvintelor am încercat să ridic un zid
Dar vraja unei șoapte l-a năruit. Iubire – șnur albastru
cu care se cheamă vîntul –
Zîmbesc iluminată de plita cu gaz a speranței,
Dezinfectată cu ris.
Funii,
Resturi volatile de fraze
Exală din nămolul după amiezii.
Blana cîte unui cuvînt
Slugărind cu onor și fanfară
Polenul obscur al rațiunilor suficiente.
Mă auzi
Iubitul meu,
Cruzimea ta oare
M-a făcut atît de frumoasă ?

Sylviei Plath

Nu te cunosc. Dar sînt tatuată pe piele cu gîndurile tale.
Pilnia uriașă a dimineții varsă peste mine aroma
unor răsărituri sticloase.
Cine știe ce lămpi boreale. Zîmbesc.
Tu știai
Cuvintele sînt cele mai iubite narcotice
Și adesea îmi spun – să visăm cu toții
În scalda de lumini a unor cuvinte. Ar fi ceva.
Ar fi ceva, își bate joc rațiunea
Lucind ca o foarfecă chirurgicală în timp ce pulberea visului
îmi arde mîinile.
Îmi ești dragă Sylvia Plath.
Adesea ai ținut capătul ghirlandei cuvintelor – luminos. –
Bolnavă de febră. Cu degetele tremurînd de febră.
Ce scînteieri ți-au luminat fața ? Ce-ai văzut?
În timp ce cordonul luminos al cuvintelor
Te izbea peste gură, peste mîini, peste ochi,
În timp ce din tine izbucnea dureros
Fluviul negru, de nepătruns
Al tăcerii care ne desparte.

ondrej štefanko

Cioburi

O plimbare printr-un peisaj de iarnă este ca o întoarcere în copilărie.
Cum te strecori prin zăpadă
în fața ochilor îți apare băiatul umblînd pe șinele-nghețate.

Băiatul acela îți seamănă,
tu știi asta, căci chiar acum băiatul se risipise-n
cioburi,
da, tu știi asta, de parcă ar fi vii acele cioburi,
ele începură să joace cînd soarele lovi în tobe
luminînd că și durerea-ți fulgerase-n ochi,
strigătele lor te opriră s-asculți bubuitul tobelor,
dar ție nu-ți pasă de asta căci în fiecare ciob te vezi pe tine
de fapt numai un crîmpei din tine.

Cum te strecori prin zăpadă
cioburile dispăruseră,
redeveniră din nou băiat,
băiatul care umblă pe șinele-nghețate
și care nu se sperie de tren,
băiatul care se tot duce înainte
și care visează un alpinist celebru,
care cade apoi, tot cade, cade pînă'n tine.

Inundația

De atîtea cuvinte ți se umflă limba,
carnea-ți sfîșie gheara mărturiilor
și tu te strecori prin apele tulburi înspre barca de salvare.
Nu mă duc, îți spui în gînd,
însă rămîi precum o coardă-ntinsă,
nu lași funia cu care te-ai legat de casă.
În genunchii tăi se lovesc strigătele peștilor,
nimeni nu le aude,
gleznele tale se desfată-n terciul lipicios al pașilor,
torentu-i puternic, nu știe ce-i aia teamă,
vrei să scapi de el,
ai vrea să-l legi de picioarele tale,
de aceea-ți alegi niște vorbe dulci și frumoase.
Dar de la hotărîre pîn' la faptă distanța-i mai mare
ca de la tine pîn' la barca de salvare,
limba ta umflată n-ajunge pînă la urechile salvatorilor,
a ajuns doar pînă la mîinile lor roșii și crăpate,
începu să le lingă
și atunci cuvintele tale s-au eliberat
alunecînd, alunecînd pe vîslă-n jos în apă...

Dezacordul

Nu te contraziceai, nu-ți scoteai spinii din călcîie.
N-aveai timp pentru așa ceva,
nici chef n-aveai să-ți îmbunezi rudeniile :
ca să te-nțeleagă,
ca să te recunoască.
Între voi spațiul creștea,
între voi era loc suficient pentru lovituri sub centură,
pentru copii voștri ciripind
și pentru ale voastre și mai mult ciripitoare vorbe.

Nu te contraziceai și ei vedeau asta,
căci nimeni nu se poticni de pietrele ascuțite ale cîntecelor tale,
tu, cîntărețule rătăcitor.
Nu-ți mai scoteai spinii din călcîie,
căci picăturile roșii ale saluturilor tale-ndurerate
au colorat și gurile rudeniilor tale
iar cărările tale tainice i-au sfîșiat în bucăți,
poetule...

Somnul meu

Somnul meu nu se cuibărește-n întuneric.
Ziua somnul meu călărește cai înaripați.
Și-n noaptea cea luminată
uneori zboară către stele,
se prăbușește apoi sub roțile mașinilor.
Somnul meu nu-și aduce aminte de visele roze despre niște aripi albe,
somnul meu vine la mine ca acasă
enervat și ostenit.
Cînd mă trezesc, somnul meu nu stă locului nici nu adoarme,
de sub roțile mașinilor o ia la fugă înspre zi
și apoi zboară, zboară de parc'ar fi înaripat.

Traducerea din limba slovacă aparține autorului

plastică

Copilul de suflet al sculpturii

Născut acum cîțiva ani ca o inițiativă semioficializată a unui grup de artiști, „salonul" de Sculptură mică (Galeriile Orizont), iată a ajuns a avea și el o vîrstă, încă mică dar „matură", dacă avem în vedere efectele de ansamblu ale acestui tip de manifestare. La „salonul" de sculptură au participat dezinteresat, necondiționați deci de ideea unei tematici care să facă posibilă o achiziție, unii dintre cei mai interesanți sculptori ai momentului, printre ei nu puțini artiști consacrați și mulți aspirînd la acest statut. Expozițiile („salonul") de sculptură mică au avut marele merit, în acești ultimi ani, de a prezenta iubitorilor de artă și criticii, nu mai puțin forurilor ce administrează destinele culturii, unele din aspectele cele mai genuine ale gîndirii artistice românești. Am mai afirmat, și cu alte prilejuri, în acest colț de pagină, că sculptura, în România, are un potențial creator care o situează într-o poziție de prestigiu pe plan internațional. Nu există nici spațiu și nici timp, aici, pentru demonstrații. Cine urmărește circuitul expunerilor din galeriile din țările vecine și din principalele galerii din țările industrializate, nu poate să nu remarce că sculptura română are ceva de spus aparte, are ceva de comunicat, are încă o dorință a experimentării formelor nedublată de pornirea spre un ludic gratuit, întreține încă speranța că ideea plastică nu poate să se desprindă de zona umanului decît în detrimentul fortei de sugestie a expresiei. Cele spuse mai sus ar suna ca un elogiu, nesolicitat, la adresa unei arte care se autoreprezintă, în special, prin monumente publice, prin obiecte menite a integra și a se integra în special în ambientul citadin, prin lucrări ce își trăiesc viața lor în muzee sau alte spații de reprezentare, închise. Sculptura mică prezintă pentru observator avantajul testării direcției în care evoluează preferințele artistului. Căci este evident că în expoziții de

asemenea natură se prezintă mai ales ceea ce s-ar dori să se realizeze în mari dimensiuni și nu ceea ce efectiv se poate realiza la scară mare. Sculptura mică este mult mai puțin influențată decît s-ar crede de gustul comanditorului. Ea este copilul lui de suflet al sculptorului : se trage mereu speranța că va deveni om matur. Cînd ? Nu se știe, vom vedea ! În unele cazuri se poate anticipa cu oarecare aproximație ; va depinde totul însă de cine va cere. Oricum căutările interesante, în dimensiuni mici, ale unor artiști cunoscuți (ordinea citării este alfabetică) precum Gabriela Manole Adoc, Peter Balogh, Cristian Breazu, W. Demeter, Anton Eberwein, Horea Flămînd, Gh. Iliescu-Călinești, Veturia Ilica, Iulia Oniță, Napoleon Tiron indică o mare flexibilitate a discursului plastic, o tentativă de punere în valoare a unor resurse imaginative capabile a îmbogăți semnificațiile obiectului plastic. Aceeași flexibilitate a mijloacelor o întîlnim la artiști de vîrstă mai tînără, căutători ai unor noi efecte vizuale prin folosirea unor tehnici și resurse expresive ce merg de la clasicism la abstracție. As cita, cu riscul de a nedreptăți atîția alții, numele lui Șerban Cretoiu, Radu Dămăceanu, Kocsis Elöd, Mihai Istudor, Mihai Marcu, Eugen Morcov, Victor Postelnicu, Marian Zidaru. Vizitatorul poate completa singur această listă sumară. Să sperăm că mai mulți „copii de suflet" ai sculptorilor vor fi prezentați într-o zi publicului într-o sală mai puțin înghesuită, mai puțin sufocată de atîtea proiecte ce se cer văzute în liniște.

Grigore Arbore

muzică

«Festivalul tinerilor dirijori»

Festivalul tinerilor dirijori de la Bușteni, ajuns la a VII-a ediție, este cea mai importantă rampă națională de lansare a unor tineri la început de drum în această pretențioasă **meserie** muzicală. Subliniez cuvîntul meserie deoarece, ca orice artă instrumentistică, dirijatul **se învață** nu numai în ceea ce privește gestica propriu-zisă, respectiv mijloacele de exprimare și transmitere a unui întreg complex de intenții, dar și în privința unei particulare științe a înțelegerii partiturilor orchestrale unde analiza formei, citirea diverselor tipuri de scriituri instrumentale, stabilirea unui relief interpretativ în funcție de datele partiturii sau analiza comparată a unor versiuni de referință ocupă locurile principale. Că e așa o dovedește, poate în primul rînd, faptul că se vorbește fără echivoc de **talent** dirijoral la fel cum s-ar vorbi de talent pianistic, de pildă, invocîndu-se tot acel întreg complex de înzestrări sensibil — și intelectual — muzicale, unde reperele principale le reprezintă, de o parte, puterea de expresie, forța transmiterii unei vii, active sensibilități, de cealaltă parte, cultura muzicală.

Nu mai trebuie subliniat rolul important al dirijorului în determinarea calității stagiunilor muzicale. Interesul unor instituții cum sînt C.C.E.S., R.T.V., A.T.M. și Colegiul criticilor muzicali, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al județului Prahova și cel al orașului Bușteni, Comitetul Județean Prahova al U.T.C. și, în mod deosebit, Orchestra Simfonică a Filarmonicii din Ploiești, organizatoare efective ale Festivalului, stau mărturie limpede. De-a lungul a trei serii de concert, cîțiva tineri dirijori au prezentat unui numeros public un program divers, îmbinînd fericit muzica românească și cea universală, genul simfonic și cel concertant, paginile consacrate și cele mai rar cîntate. De altfel, coloana vertebrală a acestei manifestări o reprezintă, indiscutabil, calitatea profesională a orchestrei ploieștene, în majoritate alcătuită din tineri, căreia i se adaugă prezentele unor soliști de marcă : de data aceasta, participările flautistului Gavril Costea, violonistului Mircea Călin, oboistului Marc Aurel și violoncelistului Marin Cazacu au însemnat tot atîtea splendide momente interpretative.

Vioricâ C. Radu, Alexandru Ioan Geamănă și studentul irakian Mohamed Amin Ezzat sînt la început de drum, în toate cazurile sensibilitatea, talentul fiind vizibile dincolo de precaritatea mijloacelor expresive. Pe Ovidiu Dan Chirilă și George Balint i-am putea încadra printre dirijorii deja stăpîni pe un anumit „arsenal" expresiv, uzor prea crispat pus în valoare sau prea uniform pentru a fi însă și pe deplin functional. În cazul lui Valentin Gruescu, tînăr cu o valoroasă experiență de dirijor de cor, nu deranjează amploarea, spectaculosul unei gestici clar influențate de o îndelungată practică anterioară : ea spune mult pe fondul unei sensibilități, al unei inteligente care ascultă ansamblul și comunică orchestrei, cerîndu-i participări diferentiate. Kurt Philippi are o mînă sigură, exactă, „functională". Studiul asupra partiturii și înțelegerea exactă a sensurilor acesteia nu pot fi puse la îndoială. Controlîndu-și sever gesturile, Kurt Philippi obține ceea ce vrea în privința sonorității dovedind că o mișcare nu încetează a fi expresivă chiar și dacă rămîne austeră, strict functională. Doru Jijian e un dirijor întrucîtva de aceeași factură. Impun în plus siguranța, stăpînirea de sine, o certă naturalete a mișcării care, dacă ar fi sporită printr-un plus de sugestivitate și rafinament, ar conduce la o augmentată eficiență sonoră. Liviu Buiuc a demonstrat din nou că este un talent indiscutabil, dublat în acest caz de o utilă experiență (de concertmaistru al filarmonicii botoșănene) : comunicarea promptă cu orchestra, relieful clar al partiturilor, sensibilitatea redării sau probă. Cred că, slefuindu-și într-o oarecare măsură gestica în direcția unei rafinări a mijloacelor de redare, Liviu Buiuc ar putea urca rapid noi trepte valorice întrucît datele principale (talentul, cultura) sînt aici bine reprezentate.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

IV. Daimonul „iubirii magice" (3)

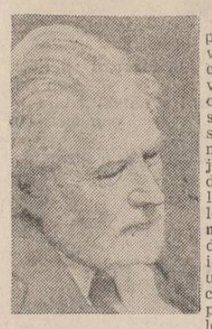

În totul prizonier al punctului de vedere cu valoare de prejudecată culturală, potrivit căruia viața mitului ar fi doar o convenție, mai exact, un soi de **artefact,** interesant ca atare întrucît stimulează din belșug plonjonul în imaginarul liber de orice determinare realistă, este de la sine înțeles că eroul din **Iubire magică** recepteaza stările de lucruri stranii ce-i ies în cale prin prisma unei impresionabilități cenzurate de, așa zicînd, propriile tropisme intelectual-livrești. Spre deosebire de prietenul său folcloristul el respinge **de plano** ideea că anumite practici de viață transmise din vechime intră în unghiul de incidență cu magicul : „Am tăgăduit orice realitate practicilor nătînge cu a căror culegere și admirație își pierde vremea. Am ris de bieții naivi ca el, trași pe sfoară de țărani șireți și în sfîrșit categorisind magia de impostură și pe vrăjitori de șarlatani, batjocorindu-i cum mi-a venit la gură". Și pentru ca poziția lui să fie tranșantă, eroul înțelege să se detașeze complet de preocupările amicului și de tot ce-l înconjoară. Revenind cu obstinație la proiectul său literar — elaborarea unui nou **Faust** —, e convins că o atare tentativă e posibilă cu prețul desăvîrșitei desprinderi de contingent odată cu efortul de cufundare conștient provocată în imaginarul de alcătuire pur ideatică : „Dezgustat, m-am smuls din discuția simplă și fără rost și am trecut la mine, hotărît s-o rup cu toate dinafară și să mă cufund în lumea mea, pentru care urcasem aici. Aveam practicile mele proprii spre a-mi înlesni concentrarea pînă la exaltare. Un ritm al spiritului vital, un fel de stăpînire, o frînă asupra respirației pînă la oprire, un soi de luciditate ca un control pus pe bătăile inimii și atîntirea unei imagini mintale, care crește și înflorește, se amplifică sub privirile unui ochi lăuntric, dîndu-mi o beatitudine de haș, dar fără urmările dezastruoase ale acestuia".

Iată însă că tocmai pe fondul unei asemenea stări, în termeni psihanalitici spus, **hipnoidale,** rezultată, s-ar părea, din îndelungi practici yoghine (în cazul de față, s-ar putea vorbi de interferența dintre sistemul **Dhyana yoga** și sistemul **Raja yoga,** vd. Paul Popescu-Neveanu, **Dicționar de psihologie,** București 1978, p. 781—782), cînd eroul crede că are reprezentarea oarecum vie a proiectului său de creație conceput pe cale strict mentală, inevitabilul se produce : „Ajunsesem aici cînd simții un freamăt, o prezență. Deschisei ochii. Cineva sta în mijlocul odăii și mă privea intens. Cum intrase ? Eu închisesem ușa și știam că, furios, parcă trăsesem zăvorul.

— Sînt Mărgărita, spuse tare apariția.

Sării speriat, mă clătinai năuc și nu pot spune decît cu vorbele cele mai banale emoția smintită ce mă gîtui. Inima îmi bătea nebunește. Gîndurile se învălmășeau ca apele căzute într-o cataractă și lumea se învirtea, cu mine amețit în mijlocul ei.

Cînd mi-am venit în fire, o zeiță — nici acum nu-i pot spune altfel — sta și mă privea cu un zîmbet săgalnic. Era înaltă, zveltă, cu părul castaniu și unduios, ochii mari de un verde ca fundul de talaz, obrazul alb trandafiriu, împuns de două gropițe, nasul subțire, drept, cu nări pilpîitoare. Bărbia puternică pornea semeață în jos, ca să se rotunjească seducătoare, și gura fermecător arcuită își ascundea colțurile ușor sumese în două gingașe bride. Coloana splendidă a gîtului se îmbina cu măiestrie în linia umerilor de o proporție și o grație nemaiîntîlnită. Sinii zglobii, drepți, umpleau de o viață misterioasă iia în care pilpîiau fără încetare. Brațele admirabile, lungi și netede se terminau cu mîini suave și mici cît un cuib de pitulice, încărcate cu dezmierdări. Sub mijlocul strîns, de amforă ușor revărsată, coapsele glorioase, pline de voluptăți erau modelate de fota neagră, care-i descoperea picioarele goale, desăvîrșite, cu glezna delicată, sugrumată, cum numai o rasă cu har poate zămisli. Purta sandale, care scoteau la iveală ușoara boltire a tălpii și călciiul mic și roz, ca la nimfele zugrăvite de maestri".

Extraordinara tensiune emotivă a episodului rezidă, așadar, în violentul impact dintre trăirea halucinant de pură a ideii de **eros sacralizat** (întruchipat de Margareta din proiectata operă inspirată de mitul faustic) și însăși realitatea arhetipal-magică a existenței proiectată de la sine în viața eternă și naturală a mitului. Sublima și stupefianta confuzie magică dintre cele două lumi îl ia pe erou, definitiv, în stăpînirea ei :

„Coborîse din exaltarea meditației mele ? Din miezul inspirației din care mă trezise ? Uitasem de mine, de timp, de locul unde mă aflu, cu gura și ochii căscați la ea zănatec.

— Sînt Mărgărita, repetă ea zîmbitoare.

— Margareta ? Care Margareta ?

— Nora gazdei, și plecă ochii în jos"

Ajunși în acest punct cu analiza critică, evidentă, nu e greu de constatat că în datele ei generale nuvela **Iubire magică** tinde la realizarea unei parafraze a mitului faustic prin raportare la tema iubirii. Ideea este aceea de a releva viabilitatea existențială a mitului, fapt probat de însemnele realiste ale magicului înculcat modului de viață afectivă prin definițiile „profană", „impură" : „Din acea clipă nu am mai trăit eu, a continuat să trăiască în mine frenezia pentru Mărgărita. O evocasem și o coborîsem din cer pe pămînt cu toată fatalitatea de păcate care o urmărea. Dar eu nu mai eram Faust [...] Nu mă mai recunoșteam. Se întîmpla cu mine o obsesie, pînă la substituirea de personalitate". Însă, nu e mai puțin evident faptul că tentativa în cauză își dezvăluie puternicele note originale grație înaltei ei structuri antilivrești, implicit, antiabstracte. Stereotipia consacrată a parafrazei simbolic-moraliste concepută după formula maniheistă a semnelor schimbate este net dezavuată. Am spune, de aceea, că tehnica parafrazei voiculesciene (situație cu care ne vom întîlni de asemenea în **Sakuntala** și în **Căprioara din vis**) rezidă în strania însușire a incidentului de viață erotică ieșit din comun de a se plasa de la sine în intimitatea viu palpabilă a conceptului magic, subiacent formulat peste tot. Dar, în comparație cu traiectul întîmplării din **Sezon mort,** de data aceasta **daimonul „iubirii magice"** acționează cu totul altfel. „Dar între noi — mărturisește eroul — se interpunea un schimb de stări bizare, un interflex de influențe potrivnice. Ne aflam într-o ecuație a aceleiași existențe, însă unul la semnul pozitiv, celălalt la semnul negativ..." Aceasta vrea să însemneze că, deși sursă a declanșării patimii erotice, Mărgărita (Margareta) nu răspunde la „comenzile" **daimonului „iubirii magice"** de care este stăpînit eroul. Mai mult decît atît, în cazul ei pare a se fi produs o deviere pe cît de greu de explicat tot pe atît de radicală de la linia de conduită **daimonică** la linia de conduită **demonică** : „A doua zi, simbătă, mă pregăteam să trec în odaia mea, decis. Prietenul m-a oprit și mi-a spus multe, între care că sînt, ceea ce știam, fabula satului. Am mai aflat pe deasupra și credința lui că sînt vrăjit. Mărgărita auzise blestemele mele împotriva vrăjitorilor și se răzbună asupra mea în chipul acesta. Am găsit putere să-mi schimonosesc obrazul a ris. El nu s-a dat bătut. Mi-a vorbit de realitatea fenomenului, de vibrații și unde, pe care fiecare din noi le emanăm. Mi-a adus pilda celebră a celor două persoane radiodifuzoare omenești de la Bratislava, care uimise lumea pe vremea aceea ; mi-a vorbit multă vreme de potrivirea asta între fenomenele pricinuite de vibrații.

Vraja ? E destul ca printr-o practică oarecare — și aici e farmecul — pe lungimea de undă a vibrației tale, să se adapteze unda unei alte voințe, rea sau binefăcătoare, pentru ca vraja să se și înscăuneze".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Cezar Ivănescu, recent premiat de Academia Română pentru poezie

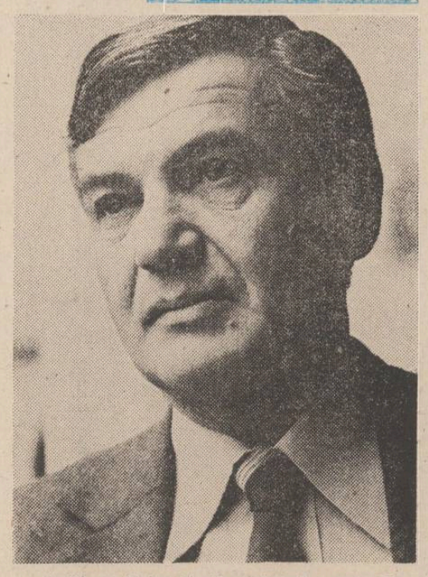

Scriitorul Petru Creția, totodată editor al Operei eminesciene

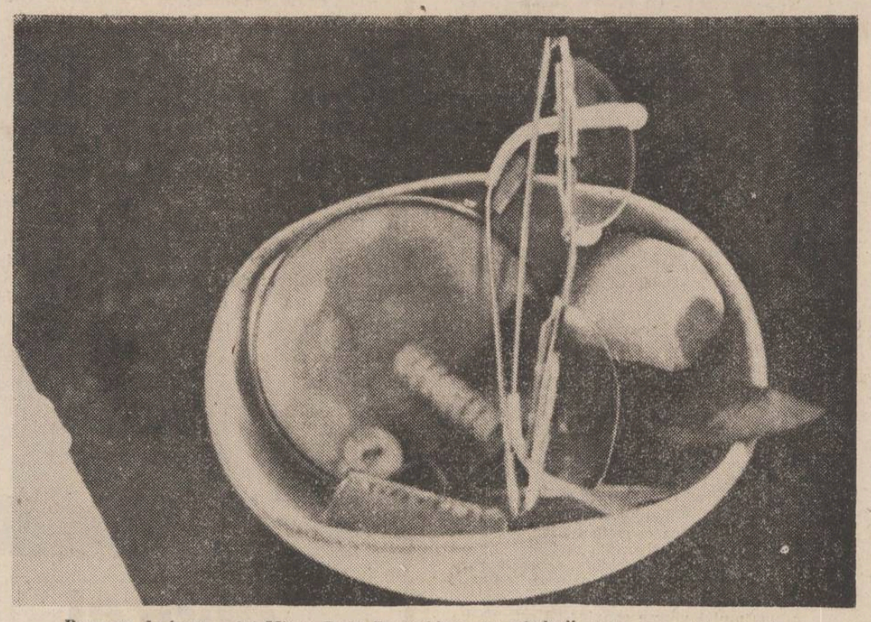

Pe masa de lucru a lui Miron Radu Paraschivescu : ochelarii, guma, un cutit, o lamă, etc.

NUMELE POETULUI

Eugen Bela Popa (III)

două pentagrame despre marile despărțiri, carte de un subtil și rezolut ezoterism, dezvoltă, cu o tulburătoare forță interioară a invocației, marile teme ale elegiei ; discursul poetic, aparent simplu, atinge sublimul prin hieratism, metaforă enigmatică și un vizionarism tragic purificator amplificat de recurența motivului cosmogonic înscriind drama umană în marele teatru al lumii ; dincolo de teme și motive, cele nouă pentagrame se constituie într-un unic supremum *vale al spiritului cutremurat de „veșnicia clipei", de frumusețea fragilă a făpturii tinjitoare după absolut întrezărit într-un energetism al iubirii, anabasic, mîntuitor. Rostire sibilină plină de sens, fatal ermetică, obscură uneori („m-au numit Obscurul și eu stăteam în plină lumină" cum spunea Saint-John-Perse), poezia lui Eugen Bela Popa emoționează profund printr-o miraculoasă știință a frontalității în enunțarea marilor teme poetice, (aceleași, ale poeziei dintotdeauna), și printr-o progresie ascensională ca o veghere extaziată răsplătită de o fulgurantă iluminare... Iată cum sună, în pentagrama a doua,* Sturzul de aur, *(cu un motto din Brâncuși, „Cînd nu mai suntem copii, suntem morți.") vocea inconfundabilă în poezia română de azi, indelebilă a lui Eugen Bela Popa : „I. E TIMPUL... / Abia acum ne despărțim, copilărie ? / Răspund oceanului spre nicăieri anume / și fără întoarcere — / junglei răspund și bălților Nilului. // Un singur loc am găsit / unde pieptul era decît Tartarul mai tare, / decît munții azvîrliți în soare de Tifon ; / unde s-a rupt fierăstrăul rechinilor / într-un gînd subțire ca neființa (și atita de gol pe cît își cerea veșmîntul, / cunoscînd ce cătușă-i robia cuvîntului). // Foaie de hîrtie albă, ocean fără țărmuri, / umbră a mea, lumină singurătății... // Abia acum ne despărțim, Copilărie ! Ridică-mi pînzele și... Adio. Adio Tu, / ce n-ai fi putut îndura drumul acesta. // Ridică pînzele și lasă-ne singur : / și vîslaș, și cîrmaci neîncercat, / și devorat de rechini / și decapitat de menade. // II. PIATRĂ ! depănare din soare pe ghem, / cită vreme te voi ști departe de mîna / omenească, / tu nu vei ucide și nu vei lovi. / Lumină pietrificată din surpătura muntelui / ce mi te-a dăruit... Ci din care îndemn ? / Tu, pe care mîna mea omenească n-a zgîriat / nici un semn, / înfiorată să tremuri de numai atingerea / mîinilor mele. // Noaptea mea Letho, lumina mea albă de piatră / cea mai tulburător crezută dintre minuni, / cu care degetele-mi stau de vorbă pe o limbă / soarelui necunoscută, / sărutul nostru și iarăși Facerea lumii /, sunt una. // Geme în pîntecele pămînturilor / vie povară de platină și aur, / din plăzmuirea Cui să ne nască copiii... / Pe cel mai însorit între zei ? Ci mai întîi pe Artemis, / cu pasul de ciută și de mînă cu luna — // Noaptea mea, Letho, cu care degetele-mi / stau de vorbă / pe-o limbă soarelui necunoscută. // III. MUGURE tînăr, soare ușor peste grădinile / suspendate / apoi, iarăși steag negru de nori /. desfășurat peste zare. // În fapt, jocul începuse rizînd ; / cuvîntul vorbit părea fără folos, / căci Domnul însuși se zbenguia-n țărînă cu vrăbiile ; / și-i plăcea să-l învinuie fluturele de mîine / că nu-și așterne absolutul de gheață / sub viermuirea lui de omidă în soarele cald. // Cuvîntul cu gura închisă începuse la urmă — / care nu mai învinuia pe nimeni, / nu mai voia de la nimeni nimic / și pe care neantul însuși nu-l auzea... // cum nu aude și nu-nvinuie lumina / tunetul inimilor ce întunericul chinuie. // IV. EURIDICE și Lenoore, strivite sub nimicul imens / care Niciodată ar voi să se cheme (Nevermore), erau necunoașterea ta, desăvîrșitule Aed. // Petic de purpură ca o rană mi s-a aprins / ultimul mac în holda ruginită ? / Ci atinge-mi-l, în cîmpii pe toate culorile florilor sau fie pe una singură măcar, udă de osteneala / privighetorii. // Vindecă-te într-o singură lacrimă de inimă vie / și lasa-Mă să-mi plec printre umbre lumina. // V. ABIA acum ? / E timpul să ne despărțim, copilărie... / Ridică-mi pînzele și, încă o dată : Adio — / vîntul este întotdeauna prielnic spre nicăieri / și... îndepărtează-Te, ușor, pe nesimțite, / să nu cumva să despicăm pe Dumnezeu în două cu / securea. // Atît ne este acum trupul bun pentru colții de fiară / că mișună sălbăticiune prin stufărișul din care / se naște hîrtia dumnezeiască înlogodită cu naiul... // O — nu mai aștepta, Stea Albă și rămasă pe țărm.*

Cezar Ivănescu

CENACLUL NUMELE POETULUI, Vineri, 22 noiembrie a.c., orele 19,00, la sediul redacției revistei „Luceafărul", București, Piața Scînteii nr. 1, va avea loc cea de-a LVIII-a ședință a Cenaclului „Numele Poetului" condus de Cezar Ivănescu.

CUMPĂNĂ

Aşchii

Despre rigorile criticii. Citesc în nr. 44 al *României literare* o cronică entuziastă la „Ordinea cuvintelor" de Nichita Stănescu, ediție în 2 volume ingrijită de criticul Alexandru Condeescu. M-am bucurat de la bun început pentru tonul decis al criticului Nicolae Manolescu. Finalul apoteotic al cronicii este urmarea firească a recunoașterii valorii maxime a poeziei lui Nichita Stănescu : „una dintre cele mai de seamă opere lirice moderne". Nedumerirea mea privește alt aspect al problemei. O exegeză, fie și de mărimea unei cronici literare, trebuie să definească un mod poetic, să-l particularizeze, să-l facă inconfundabil. Cu atît mai mult cînd este cazul unui mare poet. Un critic își dă adevărata lui măsură cînd reușește să demonstreze originalitatea inalterabilă a unui poet. Dincolo de cele cîteva fraze generale, care se pot spune despre toți poeții, dincolo de caracterizările de grup, unde se caută criterii estetice comune, pagina criticului trebuie să cîștige acel text singular care să se lipească de o operă poetică anume, să o reprezinte. Cînd vorbim despre poezia lui Nichita Stănescu, trebuie să o facem în așa fel, încît să avem sentimentul că vorbim despre poezia lui. Condurul cenușăresei (condurul fiind, aici, expresia criticului) să nu poată fi „încăltat" de nici o altă operă decît prin deformarea lui sau a operei. Citâm din cronică : „Poetul nu mai adoptă perspectiva umană asupra lumii ca unic și suprem criteriu. Omul este descentrat, își pierde privilegiul. (...). Despărțirea de poezia tradițională înseamnă despărțirea de caracterul mimetic al reprezentărilor ei. Peisajele lui Nichita Stănescu aveau (au) un sunet cu desăvîrșire nou. Ceea ce vedea sau auzea poetul ieșea din sfera experienței directe. Universul poetului era, așa-zicînd, un univers de idei (...). Atitudinea lirică se abstractizează, îndepărtîndu-se de empiria comună". Și acum să recitim citatul de mai sus, operînd o simplă translație de nume : presupunem că ar fi vorba despre poezia lui Ion Barbu din „Joc secund". Metoda este îndreptățită deoarece cititorul avizat (inițiat) o practică, mental, la fiecare lectură, pentru a ajunge la substanța ireductibilă a unui text. „Poetul (Ion Barbu) nu mai adoptă perspectiva umană asupra lumii ca unic și suprem criteriu. Omul este descentrat, își pierde privilegiul. (...). (Pentru Ion Barbu) despărțirea de poezia tradițională însemna despărțirea de caracterul mimetic al reprezentărilor ei. Peisajele lui (Ion Barbu) aveau (au) un sunet cu desăvîrșire nou. Ceea ce vedea sau auzea poetul (Ion Barbu) ieșea din sfera experienței directe. Universul poetului era, așa-zicînd, un univers de idei (...). Atitudinea lirică se abstractizează, îndepărtîndu-se de empiria comună". Se potrivește comentariul și poeziei lui Ion Barbu ? Se potrivește perfect ! Exercițiul acesta poate fi continuat. Pe de o parte, o operă este deschisă mai multor interpretări — cum bine se știe — pe de altă parte, prin *metoda translației* textului critic, se limitează o anume interpretare la un anume text. Sînt parantezele actului critic.

George Alboiu

„Oamenii sînt zei muritori"

...Cu această idee subliniată în „Dioptrele sau Dialog la zidul caucazian" (1975), cartea despre Dimitrie Cantemir, străbatem opera întreagă a scriitoarei Alice Botez. Ultimul volum al domniei sale, „Insula albă" (Ed. Eminescu, 1984) conține 8 nuvele dintre care una, „Sfîrșit de poveste", pare o însemnare testamentară : cerîndu-i-se ediția *ne varietur* a scrierilor, un scriitor celebru strînge în 8 volume tot ce vrea să lase posterității, însoțindu-le cu o prefață definitorie : „Pot eu oare, fără teamă și nelinițe să-mi asum demnitatea auctorială a unei cărți, unde nimic nu mai poate fi schimbat, o dată pentru totdeauna, eu care nu mi-am revăzut niciodată un text fără a-l schimba, fără a îndrepta, fără a gîndi polivalent, poliform, în ispita unui text infinit — al variantelor posibile, în număr nelimitat — după modelul universului însuși, pe care cartea ar trebui să-l echivaleze și conțină ?". O carte după modelul universului însuși conținînd în pătratul paginii rotundul mișcării continue, fremătînd de viață proprie la fiecare atingere. Și totuși, scriitorului i se cere ediția *ne varietur,* textul definitiv, pentru eternitate, forma imobilă, măsura rigidă a ultimei atingeri ce înseamnă închiderea cercului în pătrat. Oamenii sînt zei muritori : creează fiecare în parte universul lui, dar ultima măsură a fiecăruia în parte este o formă rigidă, imobilă. Cum vom citi, așadar, opera Alicei Botez : cu autorul alături, unduindu-ne mișcările de gînd printre spațiile și rîndurile drepte — ori ca text definitiv, imobil în forma turnată o dată pentru totdeauna în plumbul literelor ? Va trebui s-o judecăm — deci să-i alegem un loc, s-o imobilizăm într-o căsuță pătrată în mobilitatea spiritului omenesc — dar și s-o înțelegem, să-i urmăm chemarea către spirala vîrtejului. Noi înșine, ca oameni, sîntem zei în măsura în care ne aparține creația și muritori întrucît trebuie s-o transmitem mai departe. Dar oare transmiterea mai departe, moartea adică, nu este un gest al salvării supreme, nu este dovada nemuririi din noi ? Curaj, iată ce ne trebuie : curaj de a da o formă definitivă, *ne varietur,* a imaginii noastre — căci zei fiind, cea de-a doua față a medaliei, cea pămînteană, poate avea norocul (nenorocul pentru ea) de a nu pica niciodată la sorți.

Concluzia Alicei Botez mi se pare interesantă, una dintre ideile acestui sfîrșit de secol : o va dezvolta amplu Marin Preda în „Cel mai iubit dintre pămînteni" : finalul parabolic al romanului este tocmai acesta, „căci noi, oamenii, sîntem zei..".

Ultimul volum al Alicei Botez are 8 nuvele, scriitorul din nuvela „Sfîrșit de poveste" își adună opera omnia în 8 tomuri — iată o cifră care i-a plăcut autoarei. Domnia sa lasă literaturii române 6 cărți — și, desigur, dacă timpul ar mai fi avut răbdare, ne mai dădea nouă, după care ar fi început să le reciteaască, să caute forma *ne varietur* în labirintul formelor create. Dar, zei muritori fiind, oamenii au din domeniul pămîntescului destinul, ce-și ia singur dreptul de a arunca unde vrea și cînd vrea plasa ultimă peste existență : ochiurile ei pătrate string într-o învăluire rotundă realul dîndu-i palpitul interior al prăzii prinse și gata să-și urmeze drumul spre vînătorul suprem, timpul. ...Pătratul fiecărui ochi în parte și rotundul plasei în totalitatea ei : pătratul fiecărei fețe a zarului și rotundul aruncării lui : nu vi se pare că aceste două figuri coexistă în conștiința noastră, paradoxul imposibilității lor de cuprindere aparținînd geometriei numai ? De aceea cred că a spune „oamenii sînt zei muritori" — ca și cum ai spune „pătratul este cerc" — este a defini într-un sens omenesc realitatea, a nu-i permite dispariția totală, neantul.

Alice Botez a aruncat zarurile tîrziu : prima carte a sa și-a publicat-o în 1963 (la vîrsta de 54 de ani). „Iarna Fimbul" este un roman de destine, de situații care se repetă aproape identic în istorie, după modelul „Sărmanului Dionis" al lui Eminescu. Tensiunea narației constă în diferența dintre detașarea autorului și ritmul trepidant al faptelor : cercurile ce se închid și se deschid prin timp sînt urmărite cu o răceală de spectator pînă la un anumit punct, romanul are un accentuat caracter eseistic : „Dacă ai vrut să scrii despre timp, de ce ai preferat romanul ?" — se întreabă, în legătură cu această carte, vocea auctorială în nuvela „Protagonistul. Retrospectivă (I)" din ultimul volum al scriitoarei : „M-am întors brusc, intrigată, vrînd să-i spun persoanei cunoscute sau necunoscute că nu despre timp am vrut să scriu și că, dacă aș fi avut această intenție, aș fi încercat, așa cum insinuează, într-adevăr un studiu, un eseu și nu un roman. Dar că atunci cînd expui vieți omenești, oricum timpul este implicat, chiar dacă n-ai dispoziția teoretizării și n-o faci în mod expres". Desigur, pentru că urmărirea circularității destinului nu înseamnă desfășurarea în timp neapărat, ci constatarea coincidențelor, implicarea ființei într-un dat ereditar pe care-l alege conștientă în funcție de variantele de acțiune pe care le are la dispoziție. Există, în eroii romanului, și un resort inconștient care-i îndeamnă la acțiune — dar și o chemare către model, către umplerea unei forme prime ce a existat ca atare. De aici, detașarea și atracția totodată, curiozitatea — ca dorință de a afla — și satisfacția — ca aflare a faptelor. Modelul este urmat, cu o mai mare prizăla real, în romanul următor : „Pădurea și trei zile" (1970) — și va fi desăvîrșit în „Eclipsa" (1979), romanul total al Alicei Botez — probabil, opera ei reprezentativă. Aici erudiția este subtil distilată și supusă voinței de construcție ; o arhitectură largă, cu spații simetrice bine armonizate, cu locuri de repaos și de fugă angoasantă. Romanul este un discurs despre morală implicînd rigorismul legilor scrise și inefabilul legii înscrise în conștiința colectivă, un conflict între tribunal și biserică — dublat de conflictul secundar dintre reprezentanții clerului și conștiința populară ce are propensiune către codificare. Judecătorul aplică legea, împlinește dreptatea, și creează o stare de nemulțumire, o nedreptate publică ; voința lui de a căuta suprapunerea perfectă a cercului de legi peste cercul de datini, (eclipsa) — utopie, desigur, dar o utopie modernă definind un sens metafizic al existenței — aduce angoasa. „Eclipsa" topește laolaltă spiritul dostoievskian cu cel kafkian într-o sinteză dintre cele mai interesante ale literaturii europene, autoarea adăugînd o copleșitoare eruditie prin racordarea realității la rădăcinile evului mediu — „evul care nu se sfîrșește niciodată", cum îl numește un personaj. „Eclipsa" este și o podoabă a stilului Alicei Botez : frază ritmată, urmărire din aproape în aproape a destinelor personajelor, participare pînă la identificare în narațiune. Autoarea se dovedește o mare creatoare de personaje individualizînd caractere, construind traiectorii unice, creînd situații în care personajul aparent anonim se comportă semnificativ.

În 1975 Alice Botez publică „Dioptrele sau Dialog la zidul caucazian", scenariu dramatic ce reface ultimul an de viață al lui Dimitrie Cantemir petrecut lîngă Caucaz, în expediția domnitorului pentru studierea țării alanilor. Prințul moldav păsește pe locurile lui Prometeu, „zeul muritor", și-i reface destinul. Cartea permite o dublă lectură : dinspre notele din final, repere istorice retopite în stil literar, și dinspre opera lui Dimitrie Cantemir ; într-adevăr, fără cunoașterea acesteia „Dialogul..." poate fi cu greu înțeles — iată de ce el pare a se adresa unui cerc mai strîns de inițiați, cea de-a treia lectură, a cărții în sine, creînd impresia de baroc grecoi. Este o carte de tatonare a gustului public, de verificare a propriilor forțe — o carte de autor cum ar spune Cezar Petrescu (acesta, acuzat la un moment dat că scrie prea mult, răspunde că anumite romane le publică pentru a se odihni — paradox numai în aparență : în realitate, viața scriitorului fiind scrisul, el are nevoia fizică de repaos în scris, de risipire a forțelor creatoare fără scop absolut). Îi urmează „Emisfera de dor" (1981), roman istoric despre Traian și Decebal, unde notele științifice sînt mai puține (dar sînt, totuși ; Alice Botez este conștientă de limitele romanului istoric și nu lasă fantezia să cuprindă în plasa ei totul, ci îi jalonează exact cursul). Romanul încearcă o investigare a spiritului public antic, o împăcare a cuceritorului cu învinsul în conștiința comună chiar atunci, după cucerirea Daciei. Într-adevăr, este interesant de știut dacă strămoșii noștri l-au iubit mai mult pe Traian — care a dat impulsul inițial către romanitatea poporului român — ori pe Decebal, ultimul apărător manifest al tracismului nostru. Nu îmbinarea ulterioară a celor două filoane, proces complex, desfășurat în timp, ci relația inițială „Traian-Decebal", proiecția în mit și în tradiție a celor doi *adversari* la originea *armoniei* etnice daco-romane, o interesează pe autoare. Setoși de pozitivism, pentru a împăca păstrarea celor două constante ale neamului nostru, noi am căuta date care să demonstreze chiar dorința dacilor de a fi cuceriți ; Decebal va fi, în acest caz, un punct de opoziție față de poporul său, ar exercita o împotrivire singulară (împreună cu armata și generalii săi, desigur) — retopită, ulterior, în conștiința colectivă, în sentimentul general uman al cuplului de contrarii ce stă la baza fenomenelor istorice întemeietoare. Romanitatea noastră ar fi, așadar, furată Romei, smulsă cu prețul sacrificiului regal, adăugată unei etnii care nu poate rezista în timpul și spațiul ei fără spiritul ordonator al celei mai înalte civilizații, cea latină. Alice Botez nu spune asemenea lucruri — pe care noi le gîndim fără a ne putea baza pe date obiective — dar transpare din romanul său dorința acerbă de a judeca momentul fierbinte al întemeierii, de a cîntări cuplul originar al bărbatilor ce au determinat destinul ulterior al romanității orientale. În „Emisfera de dor" sentimentele autoarei merg nedisimulat către Decebal. „fratele" sacrificat, un fel de „Remus" citind în cheia mitului întemeietor al Romei (unde Romulus — alias Traian — și-a omorît fratele pentru a întemeia urbea) : capul retezat dac este îngropat, în roman, la baza columnei pe care o va ridica Apolodor din Damasc și care va purta în vîrful ei, chipul cuceritorului. Iată o sferă dintre jumătățile căreia autoarea este atrasă către cea (sub)pămînteană, un întreg în nuce unde emisfera de dor este umplută cu esențele rădăcinoase ale spațiului...

N-am avut ocazia să vorbesc cu scriitoarea, să discutăm pe îndelete semnificațiile — posibile și imposibile — ale romanului său ; pătratul coperții lasă un capac *ne varietur* peste rotundul cuvintelor ; plasa cu ochiurile cele mai dese, plasa de pămînt, acoperă mina truditoare. Rodul cuvintelor, însă, germinează traiectorii spirale în timp ridicînd vălul greu, usurîndu-l.

N. Georgescu

Istoria în dialog româno-britanic

Urmare din pag. I

Germania nazistă au fost consecințele acelor evenimente care au izolat țara noastră pe plan politic și militar și au făcut din ea o pradă ușoară pentru sacalii de la Berlin. Demonstrația lui Dinu Giurescu, clară și convingătoare, capătă repede adeziunea asistenței. Voi avea ocazia să văd, de fiecare dată, cînd problema va fi reluată, că logica strînsă a argumentației profesorului Giurescu sfîrșește prin a se impune.

La rîndu-mi, înfățișez impactul internațional al Actului revoluționar de la 23 August 1944 și aportul nostru la scurtarea celui de al doilea război mondial cu cel puțin 200 zile. Într-un fel, sarcina mea este mai ușoară. Un englez — și încă unul celebru, marele gînditor și istoric militar B.H. Liddell Hart — este cel care a scris că în august 1944, prin schimbarea de atitudine a României, în dispozitivul german s-a creat cel mai larg flanc deschis cunoscut în istoria războiului modern ; un ziar englez — este vorba de „The Evening Standard" din 26 august 1944 — este cel care a relevat că deschiderea Porții Focșanilor — una dintre cele mai puternice poziții de apărare strategică din Europa — „pălește în importanță", față de pătrarea de către armata română a controlului asupra trecătorilor din Carpați, ceea ce a împiedicat Wehrmachtul să organizeze un nou front pe crestele acestor munți și să reediteze în Carpați performanța de la Monte Cassino ; în sfîrșit, tot un englez — bine cunoscutul profesor John Erickson de la Universitatea din Edinburgh — a scris de curînd (**The Road tot Berlin,** Londra, 1985, p. 360) că „23 August 1944 s-a dovedit a fi una din zilele decisive ale întregului război".

Așadar, nu noi românii, din nu știu ce „orgoliu național", am voi să supradimensionăm acțiunea noastră din august 1944, ci orice cercetător informat și onest (numărul lor nu se limitează la cei citați mai sus) recunoaște semnificația internațională a revoluției române din august 1944.

În zilele următoare, avem întîlniri și facem expuneri pe aceleași teme la Darwin College din Cambridge și St. John's College din Oxford, apoi la Politehnica Londrei Centrale, în studiourile B.B.C.-ului și, în celebrul palat Westminster, în fața membrilor grupului parlamentar româno-englez și al Asociației de prietenie româno-engleze. Pretutindeni, discuțiile sînt vii și ele depășesc perimetrul tematic al comunicărilor noastre : există un mare interes pentru România, pentru politica ei de independență și pace, și numeroase întrebări privesc nu trecutul ci prezentul. În sălile venerabilelor colegii de la Cambridge și Oxford sau, în clădirea Parlamentului britanic, sub președinția autoritară a doamnei Renée Short (mi-o închipui pe această dîrză deputată — care pentru o clipă mă face să mă simt nu pe banca parlamentară, ci pe cea școlară — atacînd guvernul !), pretutindeni am vorbit, călăuziți de gîndul de a face cunoscut, în spiritul adevărului istoric, trecutul și prezentul României, cu toate înfăptuirile lor, de care avem îndreptățite temeiuri de mîndrie.

Adevărul, din păcate, nu-și croiește drumul atît de ușor pe cum s-ar crede. În cartea apărută în ajunul sosirii noastre la Londra, **How wars end** (Cum sfîrșesc războaiele) a istoricului A.J.P. Taylor (care înmănunchează un ciclu de expuneri făcute la televiziune, cu prilejul aniversării a 40 de ani de la terminarea celui de al doilea război mondial) sînt atîtea inexactități în ce ne privește, încît ești surprins cu cîtă ușurință se lansează un mare istoric în probleme pe care nu le stăpînește. Tocmai de aceea, prezența noastră cît mai viguroasă în publicații și la reuniuni internaționale este atît de necesară.

Ambasadorul nostru Vasile Gliga, secondat de întreprinzătorul și neobositul său colaborator, Gheorghe Iftode ne-au fost excelente călăuze în efectuarea unui program pe care l-au chibzuit și organizat cu o perfecție elogiată deopotrivă de gazdele britanice și de noi. Un cocteil dat de ambasador ne reunește, înaintea plecării, cu prietenii noștri de la Londra. Printre invitați este și Barbu Călinescu, fiul premierului asasinat de legionari în 1939. Îmi spune că a deslușit misterul faimosului „incident Tilee" (despre care istoricul Simon Newman consemna cinci posibilități de explicare), grație unor documente de familie și mă mișcă atunci cînd îmi spune că prima revistă căreia vrea să-i încredințeze „cheia enigmei" este „Magazin istoric", condus cu atîta destoinicie de Cristian Popișteanu.

Timpul s-a scurs cu repeziciune, plecăm spre casă și transmitem — deși nu ne întîlnim — ștafeta lui Fănuș Neagu, sosit la Londra. În drum spre aeroport aflăm în mașina care ne duce primele elemente ale „folclorului" care se naște în jurul său, ce-a spus, ce-a făcut etc. (avatarurile celebrității !). În zilele noastre istoria își tese urzeala nu cu încetineala fusului ei ci cu rapiditatea mașinii de tesut. Și Fănus procură o materie primă abundentă !

În drum spre casă, facem bilanțul acestei călătorii și ne convingem de virtuțile dialogului : înlesnește cunoașterea, apropie oamenii, slujește pacea și progresul.

16 NOIEMBRIE 1985

L6

Sentimentul și forța certitudinilor

Urmare din pag. I

se transformă într-un nou indiciu, într-un nou orizont al muncii și vieții din România, este o imagine, de pe acum exponențială, a viitorului material și spiritual al națiunii noastre.

Izvoarele unei asemenea înțelegeri se află, desigur, în documentele și hotăririle celui de-al XIII-lea Congres al Partidului, — eveniment de la producerea căruia se împlinește, zilele acestea, un an — ele au limpezimea și forța în tot acest traiect istoric pe care l-a inaugurat Congresul al IX-lea al Partidului și au cunoscut consecvența afirmării și confirmării în viață în toate domeniile de activitate. Se certifică și se întărește astfel, pe mai departe, un drum și se angajează răspunderi și energii noi, creatoare, în expresia însăși a spiritului revoluționar, a devotamentului nemărginit față de patrie și popor.

Configurind cit se poate de clar ansamblul de preocupări, direcțiile de fond ale ascendenței noastre pe calea progresului și civilizației, Congresul al XIII-lea al partidului apare acum, la răstimpul de un an și mai ales în contextul dezbaterilor și al documentelor adoptate de recenta plenară, ca un evident și mobilizator factor de conștiință politică, revoluționară ; el cristalizează demersurile actuale și de perspectivă ale întregii societăți, stind la baza tuturor înnoirilor și consolidărilor noastre economice și sociale. Din acest unghi actuala plenară ni-l relevă cu deosebită claritate.

Întrunită pentru a da putere de lege, Marea Adunare Națională și-a înscris pe ordinea sa de zi toate aceste documente și este evident că ele concentrează atenția și interesul întregii noastre națiuni. Ele alcătuiesc nu numai liniile, direcțiile concrete de acțiune, ci și acel tonic și limpede climat în care forța și realismul certitudinilor se transformă în pirghii necontenite ale progresului și civilizației, ale hotăririi de a face totul pentru binele țării și al poporului. În acest context de preocupări și în consens evident cu situația actuală din lume, o importanță hotăritoare o reprezintă asigurarea păcii. Problemele fundamentale, subliniа tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele României, continuă să fie acelea ale opririi cursei înarmărilor, ale dezarmării și, în primul rind, ale dezarmării nucleare, ale asigurării dreptului vital al oamenilor, al popoarelor la existență, la libertate și independență, dreptul la pace și la viață". O consecvență desăvirșită în concepție, în acțiune, în gindire și practică aduce mereu în prim plan activitatea prodigioasă, constructivă, a președintelui nostru și în acest spirit demersurile României sint o contribuție neîncetată la cauza umanismului și umanității. Sub asemenea auspicii convingerile și ideile sale iau forma unui nou și important demers, cum este cel adresat de fapt rațiunii și răspunderii pentru soarta lumii pe planetă.

Cum se poate reciti o țară

Urmare din pag. I

Există și țări de peisaj, țări pure, țări fără virstă culturală ? Poate. Doar Țara de Foc, Groenlanda, Labradorul, Amazonia, Luna. Dar acestea nu sint țări, ci teritorii, locuri neutre, care, chiar cind stau sub un fanion, țin de fanionul cel mare al Universului. Fiindcă nu poți spune „Labradorul meu", „Amazonia mea", „Luna mea", fără ca oceanele și munții lumii să nu ridă. Nu poți spune **a mea, a ta, a lui,** fiindcă n-ai făcut nimic ca acestea să fie așa cum sint azi, nu le-ai creat tu, nu le-ai înzestrat cultural în nici un fel. Ajungem deci tot la cultură și civilizație, ne reintilnim cu anticii cind socotim că țările sint creația omului, a generațiilor de oameni care le duc numele sub pămint și le poartă numele pe pămint.

Ce spui cind spui România ? Spui o poveste. Iar o poveste are o perindare în timp, ca și cum țara n-ar fi așa cum se știe dintotdeauna, în reliefurile ei eterne de pămint și piatră, ci ar începe într-un punct îndepărtat și neguros, și nu s-ar mai conteni, într-o curgere de clepsidră sau într-o revărsare de fluviu. Țara noastră ar putea începe așa : „S-aude, s-aude / departe la munte, / Gomăn, gomănaș / De trei ciobănași, / Gomăn gomănind / Oile pornind...". Ar putea începe deci cu prima silabă din **Miorița.** Și unde ar urma să facem primul popas ? Tot într-un vers, **La Podul lui Traian.** Deci : „...S-a sculat mai an / Bădița Trăian...". Acolo, la Podul lui Traian, pe Dunăre, am descoperi o hidrocentrală, una din cele mai mari din Europa. Și apoi unde am mai poposi ? Într-un loc unde am întilni „Nouă meșteri mari / Calfe și Zidari / Cu Manole zece, / care mi-i întrece". Deci, pe Argeș, unde se află o miraculoasă mănăstire, iar mai sus, pe firul apei, o altă hidrocentrală. Și unde am mai poposi ?... Oriunde am poposi am avea o tainică și pilduitoare întilnire cu cintecul, arta, poezia, arhitectura, legenda, istoria acestui neam. Deci România e o carte, o carte adincă și foarte veche și foarte elegantă, o carte puțin obișnuită, o carte unică, fiindcă ce este scris în ea nu veți mai găsi scris nicăieri. Veți găsi altceva. Irepetabilul nostru ne face deschiși spre lume, nu idolatri față de noi înșine, ci doar mindri.

Deci o țară poate fi și o carte. În acest caz o putem răsfoi, știind-o pe de rost. O putem reciti în gind, cu ochii închiși, murmurind-o. Se poate murmura o țară ? „Cine nu știe murmura / Nu știe nici singera" spune un cintec. Asta mai înseamnă, știindu-ne țara pe de rost, că o putem începe de oriunde, de la oricare filă, sărind peste unele, poposind îndelung pe altele, punind uneori fila în zare.

Ce se vede cind pui o filă în **zare** ? Se vede filigranul, emblema heraldică, semnul de vechime care vorbește ochiului și inimii cunoscătorului despre taina hirtiei, despre anul facerii, despre arta și faima meșterului. Punind în zare fila noastră vedem cununa carpatică și Dunărea, ca pecete inconfundabilă a acestui pămint. Filele unei cărți au îndeobște același filigran. Deci povestea noastră nu se va depărta de Carpați și Dunăre, oricit am pogorî în timp.

Suprapuse, filă cu filă, filigranele capătă relief, ca și cum în adincimea cărții s-ar afla o inimă. E un receptacol, un vas sacru, pe care nu-l poți extrage tăindu-i conturul, fiindcă ai distruge cu cuțitul brutalității o carte. E mai mult decit inima scriitorului, care acoperă fila cu litera, e inima cărții dintru început.

Punind în zare filele cărții care se cheamă această țară, admirind filigranul, înțelegi harul, sufletul, bărbăția, geniul acestui popor, atit de mindru și conștient de sine încit are noblețea și cuviința de a nu fi trufaș, de a trece substanței sublimele lui însușiri, lăsind-o discret să se reveleze. Filigranul nu trebuie să acopere literele, nici ornamentele, nici culorile din filă. La acestea, adică la semnele exterioare, vizibile, sigle ale unui duh care ne scapă, la acestea toți avem acces, toți cîți știm a citi și privi. Iată un munte — Ceahlăul, iată o carte, Tetraevangheliarul de la Humor, iată o mănăstire — Dragomirna, iată un cintec arhaic, colindul, iată o casă, casa lui Văsii din Oaș, iată o scoarță, iată un talger, iată o Deltă, iată un fragmentarium de imagini...

Cam acestea sint filele care urmează, mai mult ale autorului decit ale țării, fiindcă poposind ici și colo, pe cuprinsul țării, autorul a furat cit îi îngăduia ochiul și a înstrunat exclamări cit îl țineau strunele. Uneori a pus și întrebări. Uneori a murmurat numai, iar la acele rinduri, firesc nesubliniate, ține cel mai mult. Se putea cuprinde tot ?...

Revin la o idee formulată mai sus : n-avem o țară mare — și sint mulți asemenea nouă — dar tocmai de aceea se cuvine să subliniem : avem o țară inepuizabilă. Ce știm despre cintecele noastre, ce știm despre arta lutului, a lemnului, a fierului, a literei, a liniei, a număruIui, a gindului la români ? Încă puțin și ne dăm seama de aceasta cu cit ne adincim în înțelesuri. Ce știm despre geografia noastră ? Ar trebui să știm totul, fiindcă ținem de icicolea, dintr-o zare în alta, din negurile Carpaților la Dunăre și Marea Neagră. Dar nu știm totul, dacă pe acest drum scurt suprapunem drumurile Mioriței, drumurile facerii și prefacerii, drumurile nașterii și renașterii : drumurile trecutului și prezentului. Suprapunind toate aceste cărți, obținem o întreagă Cale Lactee. S-ar putea deci ca și Insulele de Corali sau Luna să se descopere într-un mod sau altul — tot la noi. Și la noi ! N-ar fi exclus să le prindem urma măcar într-o culoare sau într-un cintec. Ar urma să mai cercetăm. Să mai citim, să mai privim.

Am citit deocamdată doar citeva semne. Ce se află sub semne ? Semnele ne sint accesibile, ele pornesc de la Greci cu Alfa și se isprăvesc cu Omega. La noi cu A, isprăvind cu Z. Ce putem pune sub A sau sub Alfa ? Adăstare, adică Așteptare, iar mai tirziu Aflare. Ce să punem sub Z ? Zenit sau mai degrabă Zare.

Acestea sint doar citeva din sensurile sub care stăm, călătorind discret sub ele sau înlăuntrul lor. Niște sensuri, niște semne, pe niște file.

Scriitorul de teatru

Urmare din pag. 1

prin Transilvania, abia în toamnă și este internat la Mărgineni în urma unui firman al Porții, fără să fi avut măcar mingiierea unui succes oarecare în demersurile sale pe lingă puterile europene.

Pe acest fond al antagonismului dintre Heliade și grupul lui Cimpineanu — la conflictul de principii adăugindu-se și numeroase alte conflicte particulare — Heliade scrie o „comedie", un pamflet sub formă de vodevil în care este luată în deridere călătoria proiectată de Cimpineanu în Occident și de care opinia publică avea, desigur, cunoștință, de vreme ce aveau și autoritățile, care încearcă să o împiedice în diferite feluri. Textul acestei piesete i-a fost cunoscut lui G. Călinescu, care i-a atribuit-o însă — preluind o ipoteză a lui Al. Piru — lui Iancu Văcărescu în capitolul respectiv din *Istoria literaturii* editată sub egida Academiei (de unde trece în ediția a doua a *Istoriei literaturii de la origini pină în prezent*), din cauză că ms. 2358 de la Biblioteca Academiei care o include este catalogat ca fiind autograf al vornicului (se pare că Văcărescu, și el prieten și adversar, rind pe rind, al lui Heliade, a strins în acest caiet o parte din dosarul pro- și contra celui pe care-l numise El-iad).

Chiar din titlul piesei, *Voiaj din Podul Mogoșoaii pină în Țigănia vlădicii*, aluzie la prima încercare nereușită a lui Cimpineanu de a pleca la Constantinopol, se vede intenția parodică a textului. Simpla enumerare a personajelor piesei este suficientă pentru a indica poziția autorului și identitatea reală a celor mai multe dintre ele, abia ascunsă sub deformări sau porecle tranparente. Autorul indică, potrivit tipicului din afișele teatrale și într-o curioasă anticipare a ideii de teatru în teatru, nu numai numele personajului, ci și pe cel al „actorului" care îl joacă, unul sau altul dintre numele astfel puse în circulație, sau ambele împreună, trădind identitatea celui vizat. Primul este „colonelul Cinp-nan", omofon aproape perfect cu numele adversarului real al lui Heliade, și personajul este interpretat de „d. Kakö" (în grecește, *kakòs* înseamnă „urit" : Heliade nu disprețuia deloc asemenea procedee groase de caracterizare) ; „un francez republican" este jucat de „d. Spircsonvil", franțuzul venit la București să-i învețe pe români „cum trebuie fer lopozision an Valași", în care poate fi văzut sau Vaillant (participant ulterior la conjurația lui D. Filipescu), sau mai degrabă fostul funcționar al consulatului francez la București, Felix Colson, aliat și sprijinitor apropiat al lui Cimpineanu, pe care-l și întovărășește în călătoria amintită ; „un poet de elegii comice" este interpretat de „d. Gugorici", poetul care-i cere lui Spircsonvil să-l traducă în fruntuzeste „să vadă franțezii ce La Fonten au rumânii", și el nu este altul decit Gr. Alexandrescu, căruia Heliade îi adresase (în *Ingratul* sau în *Răspuns* la satira acestuia) versuri nu mai puțin violente, cu procedee de caracterizare asemănătoare : „gugumanul sau Gugurică / care se crede și satiric". „Făcuseși vreo cinci rînduri de basne ticăloase... de und' să-mi vie-n minte / Că rău te apucase manie d-autor ?". Identificarea este ușor de verificat, în textul de vreo douăzeci și ceva de pagini al scenetei apărind și o „elegie" a poetului Gugorici, scrisă cu ocazia plecării colonelului în voiaj, ceea ce-i îngăduie lui Spircsonvil să remarce utilizarea nepotrivită a cuvintului, în spiritul observațiilor pe care Heliade i le mai făcuse în *Critică literară* : „O mon ami, non se poate, iun elegi la iun plecare e de movez oghiur, monșer ! Coman iun lamentasion pur suete de bon voaiaj?" (observația îi oferă altui personaj ocazia să supraliciteze : „Lasă-l, musiu Spircsonvil, el are citeodată în expresia sa poetică de schimbă numele cu lucruri și mai nu le brodește"). Însă elegia parodică confirmă încă o dată identificarea lui Gugorici cu Alexandrescu pentru că include aluzii transparente la scrierile acestuia, ironizate de Heliade și cu alte ocazii : „santimente și amblem", de pildă, au fost incriminate și în articolul lui Heliade, *Despre versificație*, din decembrie 1838, poza ginditoare, cu mina la frunte, făcliile care umplu „orizonul" și fiii lui Apolon trimit la cunoscuta *Miezul nopții*, iar versul „Îmi iau lira la spinare, adio și-apoi mă duc" este parodia celebrului final din *Adio. La Tirgoviște.* În fine, „un autor comico-romantic", jucat de „d. Zii Camspus Bine Cătetai" nu e altcineva decit Cezar Boliac ; mult mai tîrziu, în *Echilibru între antiteze*, Heliade îl numește cu aceeași expresie și explică și originea ei : într-o zi, într-o ședință a Societății filarmonice, Aristia criticase o dramă a lui Boliac (*Matilda* sau *Tăierea boierilor*... probabil) pentru că ar fi fost prea monotonă. Autorul însă „se făcu foc și invită la duel pe d. Aristia, încit peste puțin se răspindi vorba în Capitală că pe la Școala filarmonică sint lucrurile pe ianicerie, *kes* și iar *kes : zi-i c-am scris bine că te tai*". În piesetă, Cimpineanu era acuzat că urmărea să se facă domn, „prens" (ceea ce am văzut că era adevărat) sau că a pus pe poeți, pe Gugorici și pe Cătetai, să facă liste de subscripție pentru volumul primului, cu intenția de a folosi semnăturile puse inadins pe o pagină albă, și cerute în acest scop numai „de la boerii cei mari", pentru a le anexa memoriului cu care pleca la Poartă (procedeul era iarăși cunoscut în epocă ; îl menționează chiar Heliade în legătură cu altă afacere).

Satira trebuia să dateze din chiar momentele de pregătire a călătoriei lui Cimpineanu, din aprilie sau chiar din martie 1839. La ea face aluzie Heliade cind îi scria prietenului Barit la 28 aprilie 1839, întrebind cu detașată curiozitate dacă a auzit de ea și trimitîndu-i-o spre informare (nu e singurul exemplu în care Heliade procedează astfel pentru a-și plasa pamfletele apărute sub anonimat ; Ghica mai amintește și altele) : „în zilele acestea mi-au adus băieții comedia aceasta care circulează prin lume, și nu știu de fac bine a ți-o trimite, pentru că poate să nu compatiseze cu ideile dumitale politice, pe care nu le cunosc... De-ți va plăcea comedia, oprește-o, căci eu n-am trebuință de dinsa ; iar de nu, trimite-mi-o înapoi, să o dau și eu de unde am luat-o ca să ți-o trimiț".

ODĂ

Țara noastră este bună
ca o inimă de mamă
munți și ape ne cunună
ne dau stelele în seamă

în iubirea noastră crede
orice palmă de pămint
din istorie se vede
c-am avut și-avem cuvînt

și-am făcut să înflorească
veac de veac și zi de zi
drept în firea românească
muntele lui a iubi

și purtînd în dreaptă slavă
patria conducătorul
mîna noastră nu-i firavă
cînd înalță tricolorul.

Ion Nicolescu

„Ateneu" nr. 10 a. c.

● Potrivit practicii de a-și axa sumarul pe problematica socio-culturală și artistică specifică uneia sau alteia din zonele geografice ale țării, de data aceasta revista băcăuană își îndreaptă atenția asupra județului Neamț. Transpusă în fapt cu deosebit discernămînt, inițiativa se soldează cu o autentică imagine monografică. Viața social-spirituală specifică acestui ținut de legendar trecut istoric și de excepțională emulație creatoare contemporană este relevată cu rigoare și suplă acuitate. Astfel, prin apel la o remarcabilă varietate de forme și formule critico-publicistice (reportaje, interviuri, eseuri, cronici, comentarii, recenzii, note etc.), este relevată multitudinea de aspecte și direcții care concură la structurarea pregnantă a imaginii de ansamblu. Pentru edificare, iată doar o parte din titlurile, prin ele însele grăitoare, date textelor inserate în paginile revistei : **Sub semnul soarelui, Personalitatea spirituală a județului Neamț, Calistrat Hogaș în ediție critică, Secretul diamantului de Piatra Neamț, Capodopere cucuteniene, A doua viață a lemnului. Perpetua inițiere în frumos, Autori și cărți,** la acestea adăugindu-se semnificativele pagini de poezie și proză semnate de autori deja consacrați, trăitori pe meleagurile nemțene. „Ideea alcătuirii acestui număr de revistă — citim în **evenimentul** redacțional — a apărut în timpul vizitei pe care redacția noastră a făcut-o în zilele de 28 și 29 iunie în municipiul Piatra Neamț, cu ocazia unor șezători literare și ea corespunde programului pe care ni l-am asumat chiar de la primul număr. Am fost, sintem și vom fi o cronică fidelă a evenimentelor politice, sociale și culturale, nu numai ale celor din județul în care apărem, ci și din județele limitrofe sau, foarte des, din întreaga țară. Vizita ne-a permis să cunoaștem mai bine personalitatea culturii nemțene de azi și pe mulți din cei care, prin strădaniile lor neobosite, o ilustrează. Impresia pe care ne-am format-o imediat a fost aceea că județul Neamț are, actualmente, instituțiile și forțele umane necesare desfășurării unor activități culturale de un înalt nivel profesional. Există aici un grup remarcabil de scriitori tineri și maturi (poeți, critici, prozatori), există istorici și muzeografi pasionați, medici, ingineri și cercetători științifici competenți ; există profesori cu vocație și elevi străluciți ; există un teatru cu o reputație solidă, există o bibliotecă modernă, și un ziar scris cu vioiciune, există — consecință a celor menționate mai sus — un climat favorabil producerii și receptării adecvate a actului cultural ; există, în sfîrșit, lucru absolut reconfortant, o emulație și o coeziune veritabilă între toți cei cu care am venit în contact, nefisurate de invidii și interese meschine, de provincialisme supărătoare".

În același număr al revistei „Ateneu" este inserat și suplimentul „Caiete botoșenene", nr. 10 a.c., remarcabil prin ținuta sa sobră și prin nivelul cultural-artistic al conținutului.

Cronicar

Primim la redacție

Tovarășe redactor șef,

Subsemnatul prof. dr. doc. Gavril Istrate rog să binevoiți a publica, în paginile revistei pe care o conduceți următoarea

RECTIFICARE

În numărul 42, din 19 oct. crt., al revistei dv. a apărut, la pagina 6, articolul **O ediție Eminescu necunoscută,** sub semnătura lui Nicolae Georgescu, în care autorul se ocupă de una dintre cele două ediții de poezii a lui Eminescu, îngrijite de Matei, fratele poetului. Articolul este judicios alcătuit și afirmațiile autorului sint, în general, conforme cu realitatea. Autorului i-a scăpat, însă, un lucru și anume : ediția respectivă a fost semnalată încă în ianuarie 1978, în revista „Steaua" (v. pag. 32—33), unde s-a insistat asupra tuturor particularităților ei. S-a făcut, acolo, comparația cu primele ediții Maiorescu, s-a arătat că ediția are exact același cuprins ca cealaltă ediție îngrijită de Matei, apărută în „Biblioteca pentru toți", că prefața este identică, și ea, cu a celeilalte.

Pentru o mai bună edificare a redacției și a cititorilor îmi permit să reproduc citeva rînduri din articolul meu, intitulat **O ediție necunoscută a poeziilor lui Eminescu** (loc. cit. pag. 32) :

„Conținutul celor două ediții este identic. Amindouă însumează 75 de poezii, la care mai trebuie adăugate cele trei variante, nenumerotate, ale poeziei **Mai am un singur dor,** care ridică numărul la 78. Ordinea lor de succesiune este absolut aceeași, după cum absolut aceeași este prefața, care reproduce pînă și greșelile în amindouă edițiile, eventual unele variante ortografice pe care normele limbii literare nu le-au păstrat. În amindouă edițiile citim **Convorbirele literare, poesiele** etc., după cum în amindouă a trecut neobservată o greșeală de imprimare ; **Vatra-Dordei** (în loc de **Vatră-Dornei).** Tot așa, în amindouă prefețele titlul poeziei **Epigonii** apare ortografiat cu y : **Epygonii,** deși în interiorul volumului și în „Cuprins" el este transcris corect. Să mai notăm **Ânger de pază** (cu â, în locul lui î) și **Glosă** (cu s, în loc de ss !) precum și unele diferențe între cele două liste din „Cuprins".

„Față de marile apropieri, care ne dau dreptul să identificăm cele două ediții pînă la confundarea între ele, se pot scoate în evidență și citeva deosebiri dintre care unele ne ajută la o cronologizare relativă. Așa, de exemplu, lipsa, în ediția mare, a versului

Și cum vin cu drum de fier,

din poezia „Doina", omis și în primele ediții Maiorescu, este un indiciu că ediția din „Biblioteca pentru toți", în care el a fost inclus, e posterioară celeilalte".

Demonstrația nu cred că mai are nevoie de vreo altă argumentare și, în consecință, vă rog să faceți cuvenita rectificare. Mai trebuie adăugat că eu vorbeam, acolo, de un exemplar defect, al ediției, dar încă în decembrie 1977, Biblioteca „Mihai Eminescu", din Iași, avea să achiziționeze al doilea exemplar, în stare perfectă (inventar 5013). Există, prin urmare, trei exemplare semnalate din această carte : două la Iași și unul la București.

Cu cele mai bune mulțumiri,

Gavril Istrate

Sculptură de Ion Mândrescu

MUNCITORII

Urmare din pag. I

clădire. După o zi de muncă, îi vedem seara în sala de festivități a uzinei, bucurindu-se de spectacole pe care artiștii țării le dădeau special pentru ei. N-am să uit niciodată mirosul aparte și atit de bărbătesc al respirației lor colective : era ceva ce semăna a tutun și piine, a alge marine sărate și poate a rouă stinsă, era ceva care degaja o nemăsurată liniște și putere. Era odihna lor binemeritată, era repaosul lor după creațiune, bucuria unei uriașe familii care se unea prin muncă iar seara se îmbrăca frumos pentru a se reuni în jurul cinei. Au trecut zile și seri nenumărate de atunci, anotimpuri cu incendii de liliac alb și cu ploi înspicate de zăpadă, au trecut ani și decenii — dar nu voi uita niciodată marea lecție de demnitate și noblețe pe care mi-au dat-o muncitorii de la Vulcan. Destinul a făcut să mă întilnesc mai rar pe traseele vieții cu acest redutabil bastion al muncitorimii române — dar de cite ori trec prin zona aceea, de cite ori citesc prin ziare sau aud la radio sau televizor știri despre colectivul de la Vulcan, am o stringere de inimă și o căldură solară în suflet, un sentiment nelămurit de tristețe față de scurgerea implacabilă a vremii, dar și de bucurie că am crescut împreună cu uzina, că și eu am fost în Arcadia, că la temeliile modernei citadele de astăzi se află, într-un fel, întreaga mea copilărie.

Mărturisesc că pretutindeni pe unde m-au purtat pașii am urmărit, în primul rind, chipurile și miinile muncitorilor. Fără ele, orice edificiu, orice presă hidraulică, orice baraj maiestuos și pupitru electronic de comandă — ar fi numai exponate reci din muzeul în continuă primenire al științei și tehnicii mondiale, Din păcate, arta și literatura noastră de astăzi sint încă datoare față de sufletul uriaș al muncitorului. Trecem prin viață de multe ori prea grăbiți și pierdem din vedere tocmai esențialul : zăcămintele aurifere din inimi. Adevărul este că ne lipsesc capodoperele, în versuri și proză, închinate staturii mărețe a muncitorului român. Se știe că reportajul a luat-o cu mult înainte literaturii, dar se face prea puțin ca acest decalaj să fie anulat. Am cunoscut cițiva muncitori care, prin marea lor sete spirituală, prin bravura și gingășia lor, prin devotamentul dus pînă la sacrificiu de a-și da copiii la școli înalte și de a-i face să izbutească ceea ce ei n-au izbutit — aduc cinste nu numai detașamentului din care fac parte, ci și condiției umane. Există muncitori care stăpinesc verbul și metafora cu mult mai bine decit unii super-esteți închipuiți, care mai aglomerează revistele noastre literare cu stilul lor cind afinat, cind bombastic și inintelігibil. Între un muncitor care recită ore în șir din Ovidiu, și un intelectual care îmi spune serios că Anti-Dühring este o carte despre filosoful cu același nume, dați-mi voie să optez pentru primul. Între un muncitor care nu are o diplomă universitară, dar este strălucit din toate punctele de vedere, și un intelectual cu diplomă, dar mediocru și arogant, dați-mi voie să vibrez sufletește cu cel dintii. În definitiv, diplomele sint convenții sociale și mult mai importante decit ele sint calitatea morală și forța spiritului în acțiune. Avem muncitori minunați și chiar dacă nu toți au un orizont de cunoaștere atit de vast, ei au comori mai presus de ceea ce înțelegem, îndeobște, prin cultură. Iar aceste comori sint virtuțile hărniciei și cinstei primordiale, o curățenie morală și o vitalitate ieșită din comun, un simțămint plenar de luciditate și un refuz îndirjit al spiritului circotaș, meschin, trădător. Prin sudoarea și veghea lor de-a dreptul eroică, ei ni se înfățișează aidoma pădurilor de brazi care purifică aerul țării. Să ne cintăm, așadar, muncitorii nu numai de 1 Mai sau de alte sărbători, ci în fiecare zi a anului, în fiecare clipă, pentru că ei sint avangarda oștirii pașnice a țării, ei sint alfa și omega iar în ochii lor de copii geniali se oglindește eternitatea.

POST RESTANT

ANA CLAUDIA MUTAȘCU, Strehaia (Mehedinți) : Ne scrieți, ca nu cumva să înțelegem altceva, că **„este vorba despre niște lucrări în proză, Frînturi de vis, în care am încercat să descriu scene din cel mai frumos vis al sufletului meu, iubirea".** Nici nu mă îndoiam că, la cei 17 ani pe care îi aveți și conform profilului liceului (matematică-fizică) ați fi putut visa altceva... **„Scriu ! Ce altceva aș putea să fac ?",** vă întrebați, cu o imensă candoare. Știu eu ce vă pot răspunde ? Poate că ar fi bine să trimiteți cele scrise celui din vis. Altfel, sinteți sensibilă, romantică, vă place literatura și (se vede) și limba română, ceea ce ne bucură și ne face să vă așteptăm cu plăcere scrisorile.

A. OVIDESCU, Constanța : Personal mă îndoiesc că vă cheamă chiar așa, mai ales că sinteți oricum vecin cu statuia din centru. Dar că nu ați reușit să bateți la mașină scenariul d-voastră de scurt metraj „Luați loc" (1,5 pagini) nu ne vine a crede nici dacă ne calcă un vapor. Oricum, nu citim în manuscris decit numai și numai în cazuri excepționale. Și aceasta cel puțin din două motive : nu sintem grafologi ; obligind autorii să bată ei sau să dea la dactilografă manuscrisul îi impunem indirect să fie mai conciși. D-voastră sinteți, e adevărat, teribil de concis, excluzind orice amănunt despre viața d-voastră. Deci, ori nu ați citit revista, ori nu existați. Pînă la proba contrarie, nu luați loc, rămîneți în picioare !

FLOAREȘ D. GHERDANA, Bacău : Ce minunată scrisoare, o rezoluție, nu alta, „Stimate tovarășe redactor... Rugăm dispuneți !" Atit ! Dacă v-ați fi oprit aici... Pentru că în cele două — cum să le spunem ? ! — texte, sub pretextul misterului, nu reușiți decit să faceți citeva greșeli **(teama de a nu știi)** și să ocoliți involuntar subiectul. Stilul e acela al aparenței grave, filozofice chiar (axis mundi), cuvintele par să sune **(sub scoarță seva cintă cu glas (? !) de vioară),** totul îți aduce vag aminte de poemul în proză interbelic, dar... noi nu dispunem de nimeni și pe nimeni.

MARIN IFRIM, Buzău : Într-o săptămînă ați trimis două plicuri doldora. Așteptăm să vă opriți, ca să vă putem răspunde, altfel nu putem ține pasul cu d-voastră.

DUMITRU ILINCA ISTRATE, Buzău : Reportajele d-voastră au ajuns la Sânziana Pop nu pentru că nu mi-ar fi plăcut să le citesc, ci pentru că dinsa, ca șefă a secției respective, este cea mai în măsură să vă răspundă.

IONEL PROTOPOPESCU, București : „Lucrarea încredințată s-a bucurat de un binemeritat succes și în cadrul dezbaterilor din cenaclul literar Comentar al sectorului 3 din capitală. Am toată certitudinea că veți publica această lucrare pentru care vă mulțumesc, anticipat, din inimă". Regretăm din tot sufletul, dar se pare că v-ați înșelat. „Lucrarea" (bine zis) „Ca o rapsodie de Gershwin" (ce titlu, demn într-adevăr de un premiu în Cintarea României, faza interjudețeană), debutează cu stingul : **„Așadar, fericirea s-a contramandat !"** Cum așa ? Cum se poate **contramanda** fericirea ? Și mai departe : **„Șocul creat de scrisoare a fost imens ! În primul moment m-am simțit ca un președinte de cooperativă agricolă într-un plop canadian".** De unde știți ? Ați fost președinte sau plop canadian ? Și : **„Adept al filosofiei lui Hopa Mitică :" „Cadă cine-o vrea în cap, eu să cad tot în picioare".** Unu : Hopa Mitică nu este filosof. Doi : el cade în cap și se ridică. Ori asta e cu totul altceva. Mai : **„(soțul)... după petreceri în compania unor persoane feminine de sex opus (? !)".** Finalul e apoteotic : **„Iar cerul se deschide deasupra visului nostru albastru, ca o rapsodie de Gershwin...".** Nu, nu se poate !

NICOLAE STELEA, București : Fragmentul **Nunta** din romanul **Granița** este un model labirintic care ne face să ne temem de întreg. Rătăcești între pereți de cuvinte care, pînă la urmă, nu alcătuiesc nici măcar un joc agreabil, ci un supliciu intelectual. Planurile se confundă, pînă la confuzie, chiar dacă ele sint bine desenate pe planșeta d-voastră. Și e păcat de atita muncă : și de munca d-voastră, dar și de munca noastră. Mai bine lăsați romanul și începeți cu altceva, mai greu, de exemplu cu o schiță.

ION MIHALACHE, Timișoara : „Subsemnatul, sint un tare vechi cititor și colaborator al revistei Luceafărul **încă de pe cind se numea „Gazeta literară"...**

Iulian Neacșu

P.S. Scrieți-ne cind și cum se difuzează Luceafărul **în orașul d-voastră ?**

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia ∞

Am solicitat încă o porție de friptură spre fina mirare a ospătăriței cu ochișori oblici.

Stam cu privirea țintă la ușă în așteptarea excentricului ghid care depășise cu mult sferturile academice. În același timp, cu mișcări însușite de la prestidigitatorul Iosefini, mi-am scos banii din buzunar încercînd să-i număr pe sub masă. Mai posedam cite ceva...

Pe la mijlocul asaltului împotriva pulpei ce se topea miraculos de rapid, avui surprinderea să-l zăresc intrind pe uriașul de la aeroport, cu același aer marțial și sigur de sine, urmat de un ins care la prima vedere mi s-a părut că-i nici mai mult nici mai puțin decit Fănuș Neagu. Semăna al naibii de bine cu prozatorul din bălțile melancolice ale Brăilei. Numai că cel din fața mea avea pieptul garnisit de nenumărate decorații metalice.

Blondul cu ochii albaștri și cu un aer ușor zeflemist plutind pe obrazul cărnos și rozaliu avea în dreapta o doamnă trecută de a doua tinerețe. Au ales o masă și în citeva clipe am înțeles, după fanionul adus cu promptitudine de una din fetele cu șorț alb, că mă aflu față în față cu confratele sovietic. O vreme nu m-au zărit preocupați de alegerea meniului. I-am lăsat să-și consume aperitivul, după care am plătit și m-am apropiat de masa lor salutind. S-au făcut prezentările pe rusește. Confratele mi-a întins o mînă moale declinindu-și numele rar și răspicat Anatol Stepanici Ivanov. Am răspuns și eu tot cu trei nume : Mircea Micu-Ionel.

Confratele păru satisfăcut. Dacă se prezenta Fănuș era și mai satisfăcut. Pe el îl cheamă : Fănuș, Decebal, Trifan și nu mai știu cum — Neagu.

Doamna mi-a atras atenția surizînd că a învățat limba germană în gimnaziu. Eu știam ceva șvăbească din cartier. Vorbesc însă destul de agramat după opinia severă a consoartei mele și, mai ales, nepermis de curajos. Oricum, i-am mulțumit încă o dată în gind profesorului meu de la Școala Normală din Arad, Weiser Osias se numea, care la fiecare oră mă transfera în prima bancă să mă aibă în raza privirilor precizind graseiat : „Tovaläșe Micu, tleci matale în plima bancă să nu mai fac eu pe miliționeruI".

Treceam docil și eram obligat să ascult cu sfințenie și să răspund activ la toate întrebările puse și iată că acum truda asta îmi folosea din plin. Anatol Stepanici avea chef de vorbă. Îmi spuse că sosise cu o zi sau două înainte, că scrie romane despre război, este redactor șef la revista „Tinăra gardă", că este siberian de origină stabilit la Moscova, deputat în Sovietul suprem și are o carte tradusă în Mongolia. I-am răspuns și eu că scriu și proză și poezie, că nu m-am hotărît încă la care gen să renunț, că sint președintele Asociației de locatari din strada Lujerului, că am fost deputat de stradă în junețe în cartierul Micălaca din Arad, redactor responsabil la o publicație pentru prunci și am un roman tradus în Polonia. Deci eram chit după opinia mea. Anatol Stepanici absorbise primul pahar de vodcă și acum, zdrobind un castravecior îndărătnic între dinți, se ocupa de al doilea. Totodată mi-a pus trei întrebări în rafală ; de ce n-am **perevodcic,** dacă l-am vizionat aseară la televiziunea locală și ce vreau să văd în Mongolia ?

I-am răspuns că perevodcicului i-am dat liber pînă la ora 15, (era 14,30) că nu-l văzusem la T.V. fiind din păcate, în avion, și că în Mongolia vreau să văd tot. Absolut tot. Părea indispus de ultima afirmație. Cum adică tot ? Nu știu că urma să peregrinăm împreună ? Nu știam. Nu știu că Mongolia este o țară imensă ca teritoriu ? Știam. Atunci ? Atunci, am zis, vreau să văd, cot la cot cu dumneavoastră, tot ce se poate vedea în general.

Singurul încintat de aserțiune era uriașul care mă sărută frățește.

Ca să fac conversație i-am spus doamnei prima strofă din „O, Tanenbaum". Cu un accent atit de îngrozitor desigur încit a continuat-o dinsa.

Se arătă, în sfirșit, și traducătorul meu mic, zimbitor, precipitat și cu un aer vag vinovat.

Uriașul jovial îl mitralie cu priviri mustrătoare. M-am ridicat și ieșindu-i în întimpinare l-am salutat cordial.

Saluturi amabile din ambele părți.

Ieșim. O mașină de protocol ne duce la Uniunea Scriitorilor.

Clădire nouă pe o stradă retrasă și necirculată.

Ne așteaptă președintele în biroul elegant, modern mobilat.

Discuția e intimă, prietenească, firească. Cafele, un soi de limonadă, mici fleacuri din foietaj, farfurioare cu tot felul de brinzeturi.

Îi spun că vreau să scriu o carte despre Mongolia. Surîde îngăduitor. Probabil că nu crede. Probabil că mai auzise asemenea promisiuni nerealizate. Stabilim un itinerar, plecarea peste citeva zile. Cu avionul, avind în vedere distanțele. Mă întreabă dacă am vreo dorință specială. Am una. Să fac o zi de pescuit. Am auzit că sint niște păstrăvi grozavi. Mă asigură că se va aranja totul. Are trei subalterni bintuiți de aceeași patimă.

Ne întoarcem la hotel. Sînt frînt de oboseală. În minte mi se încrucișează cuvinte românești, nemțești, rusești.

Scot o sticlă de coniac Ovidiu, de jumătate, și o dăruiesc traducătorului care e mare amator de asemenea specialități.

Pleacă promițînd să revină dimineață. La opt Fix, la opt, fără nici o grijă...

Mă întind pe canapea și cer la recepție să fiu trezit la șapte fără un sfert ! La șapte și jumătate eram așteptat la Ambasada noastră.

Mircea Micu

m a p a m o n d

APELUL

Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România adresat secretarului general al C.C. al P.C.U.S., Mihail Gorbaciov, și președintelui Statelor Unite ale Americii, Ronald Reagan

Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România, întrunită în sesiune, exprimînd voința și aspirațiile de pace ale poporului român, acum, în preajma întîlnirii sovieto-americane la nivel înalt de la Geneva, vă adresează Dumneavoastră apelul de a face totul pentru ca această întîlnire să ducă la înțelegeri corespunzătoare care să răspundă intereselor și așteptărilor popoarelor, politicii de pace, dezarmare și colaborare internațională.

Poporul nostru — ca, de altfel, toate popoarele lumii — manifestă o puternică îngrijorare față de situația gravă creată pe continentul european și în lume, ca urmare a intensificării cursei înarmărilor, îndeosebi a înarmărilor nucleare, ceea ce sporește pericolul unui război mondial, care, în actualele condiții, s-ar transforma, inevitabil, într-o catastrofă nucleară ce ar duce la distrugerea întregii civilizații umane, a însești condițiilor existenței vieții pe planeta noastră.

Avînd în vedere împrejurările internaționale în care are loc, întîlnirea Dumneavoastră de la Geneva poate fi considerată ca un moment unic de a opri cursul periculos al evenimentelor și de a deschide calea opririi cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare, în primul rînd la dezarmare nucleară, spre o lume a păcii.

Pornind de la răspunderea deosebită pe care Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii — ca mari puteri nucleare — o au în fața propriilor popoare, a întregii omeniri, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România își exprimă speranța că veți acționa cu cea mai înaltă responsabilitate pentru a ajunge, în cadrul întîlnirii de la Geneva, la un acord reciproc acceptabil care să ducă la reducerea armelor nucleare — și de o parte, și de alta — la oprirea amplasării și retragerea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune din Europa, la oprirea militarizării Cosmosului, la reluarea politicii de încredere, destindere și colaborare pașnică.

În numele poporului român, Marea Adunare Națională vă adresează apelul solemn de a face totul ca întîlnirea de la Geneva să se încheie cu bune rezultate, care să dea un curs nou vieții internaționale, să răspundă dorinței și năzuințelor fierbinți ale popoarelor de a se elibera de coșmarul unui război nuclear nimicitor, de a se trece la încetarea experiențelor cu arme nucleare și alte arme de distrugere în masă, la reducerea generală a armamentelor și a cheltuielilor militare, de a se asigura dreptul suprem al națiunilor, al oamenilor, la viață, la libertate, la pace.

În spiritul acestui apel, avînd convingerea că se vor depune toate eforturile și se va acționa cu înțelegere și încredere reciprocă, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România urează deplin succes întîlnirii Dumneavoastră.

MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

ROLANDO CERTA

21 martie

Ajung la mine voci îndepărtate
din universul nesfîrșit. Și-atunci
cînd bucuria iarăși mă cuprinde
și dragostea îmi înflorește-n piept,
aș vrea ca însuși glasul meu să fie
o rază-n spațiu. Să-l asculte arbori,
să se unească — limpede — cu vîntul
și cu sărutul soarelui. Aș vrea
ca el, îndepărtatul, glasul meu
să te ajungă-acolo unde ești
și tu, uimită, să-l asculți, zîmbind,
și zîmbetul să-ți piară în lumină,
să se topească-n spațiu, să se piardă
în verdele concert al primăverii
ce-a răbufnit și ne cuprinde-n el...

(„Il sorriso della Kore", Palermo, 1985, p. 47)

Grozame în amurg

În palida lumină a înserării
grozame neclintite
străpung ceața de culoarea cenușii.
Se revarsă crepusculul. Zadarnic
ai alerga acuma înspre mare,
spre marea cu văzduhul deopotrivă.
(Desen imens ce soarbe întuneric).
Doar ele, doar grozamele cuminți,
pure, înalte-n umbră, au deprins
limbajul fără margini al tăcerii...
Trec anotimpuri. Trece vîntul, floarea,
grozamele iubirii, bucuria.
Și focul virstei zvîntă pe obraz
(ca o arsură) lacrima. O, vocea !
O, glasul tău ! Un lanț tremurător
legîndu-mă de propria-mi viață.
Timp melancolic, timp ursuz, nu-mi spui
care e drumul ? Iată, iarăși țipă
fără oprire, înnebunitor
prea monotonul greier. Și se-ascultă.
Și îl ascultă vîntul și țărina.

(„Il sorriso della Kore", Palermo, 1985, p. 67)

Ascultînd Chopin

Am ascultat Chopin în seara asta
ca niciodată. Tulburile-i valuri,
impetuoase valuri, pasiunea-i
în mine rătăceau — furtună dulce.
În depărtări, lumina multiformă
a gladiolelor se risipea
în mii de scînteieri intermitente.
Și iată, ca prin farmec, chipul tău
se-așează între sunet și lumină,
pentru o clipă doar icoana ta
mi-a tremurat, plăpîndă, în pupile.
Te ascultam, dar tu rămîi departe.
Și muzica se stinge. Și se sting
și florile în negură. Acum
am înțeles că imposibil nu-i
din clipă să te smulgi, ci să înduri
imensa bucurie ce se naște.
Un basm ciudat cu aștri și lumini
ce se încrucișează lin în spațiu.

(„Il sorriso della Kore", Palermo, 1985, p. 63).

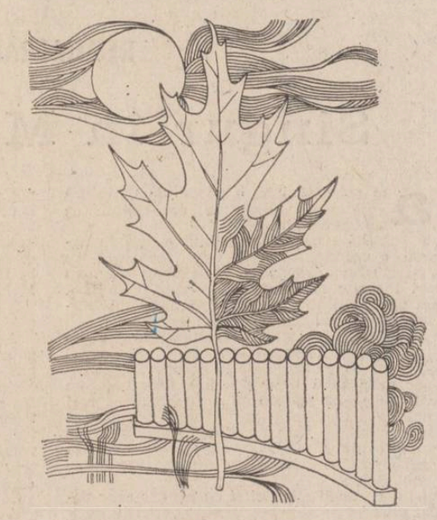

Desen de Ilie Florin

Singur cu luth-ul

Cîndva, peste nisipurile mării,
am ridicat un uimitor castel
cu șanțuri și cu poduri mișcătoare.
Îl locuia o dulce castelană
și cu — întreaga zi, întreaga noapte —
i-am tot cîntat subtile madrigaluri
cu luth-ul inimii, copilăros...
Dar o rafală crîncenă de vînt
(neașteptată, vai) a risipit
castelul în neant. Și castelana
s-a dus, pe veci, în ceturi.
Singur, azi,
cu luth-ul meu mă regăsesc pe țărm,
pentru-a cînta doar zilelor
și nopții.

(„Il sorriso della Kore", Palermo, 1985, p. 70)

În românește de
Eugen Dorcescu

REVISTA STRĂINĂ

● **O NOUĂ EDIȚIE** a celebrei cărți a lui Hemingway, **Vară primejdioasă,** prilejuiește lui William Kennedy un frumos eseu pe tema creației scriitorului și a destinului acestui text excepțional. În **The New York Times Book Review,** Kennedy descifrează tema autorului cărții : încercarea de revificare a unei vocații sleite, pornind de la impulsul jurnalistic din tinerețe. Hemingway a dus el însuși o luptă strînsă între reportaj și opera de ficțiune, crezînd toată viața că imaginația este superioară realității imediate. Punînd **Vară primejdioasă** în contextul ultimilor ani de viață ai lui Hemingway și corelînd faptele cu cele expuse în lucrări apropiate, criticul, el însuși romancier de succes, laureat al premiului Pulitzer, scrie următoarele : „Atunci cînd ne confruntăm cu tema unui Hemigway bătrîn, din 1959 pînă la moartea sa și la ceea ce s-a întîmplat după aceea, aceste cărți oferă, împreună, o viziune prismatică a unui artist muribund, o poveste profund dramatică și complexă a unui efort al acestui om de a rămîne viu din punct devedere artistic..." Cartea aceasta neterminată, al cărui text a fost pregătit pentru publicare după moartea scriitorului, a fost una din ultimele corride ale lui Hemingway, o modalitate de a birui moartea literară, sentimentul epuizării propriilor forțe creatoare. Kennedy speculează că sinuciderea romancierului nu s-ar fi produs dacă editorii săi l-ar fi putut convinge să opereze ajustările și tăieturile ce au asigurat coerența și succesul extraordinar al romanului, atunci cînd acesta a apărut, la mulți ani de la moartea lui Hemingway.

● **UN ESEU** al lui Arthur Krystal se intitulează, **Căutînd un conflict reușit,** reluînd o veche problemă a artei romancierului, aceea de a înscena motive viabile de opoziție între personajele unei cărți, izvorînd din ideile și perspectiva lor asupra existenței și problemelor sale. Arthur Krystal pornește de la premiza că „ideile" revin în roman : „...dar nu conflictele generatoare sau ciocnirile emoționale între sexe, ci dezbaterile care au carne pe oasele lor. (...) Fiecare roman de calitate dezbate în mod implicit relația sa cu lumea, confruntările din text fiind numai o parte din numeroasele instrumente narative aflate la dispoziția scriitorului. Ideile nu trebuie să fie vînturate de eroi celebrali pentru a fi prezente în carte, iar romanele fără polemici (gîndiți-vă la „Heart of Darkness", „To the Lighthouse" sau „Lord of Flies") nu sînt în mod necesar mai puțin profunde și demne de citit decît acelea care îngrămădesc idei. Cu toate acestea, eu mărturisesc faptul că citesc romane mai ales pentru discuțiile pe care le conțin, nu numai pentru dezbaterile nuanțate, vii și elocvente asociate în mintea noastră cu diferite soluții existențiale, dar și pentru tiradele, predicile și argumentele aflate în jurul acestor mari probleme. Mă bucură argumentele în legătură cu natura omului și a zeilor. Simt o satisfacție de a suporta contrazicerea ideilor mele, sau poate afirmarea lor, din partea unor personaje a căror inteligență o respect".

● **PROZA LUI VASILI ȘUKȘIN** cunoaște un excepțional succes de public și de critică, în versiunea engleză publicată de editura Marion Boyars și Scribners. Traducerea semnată de Natasha Ward și David Iliffe reușește să transmită pulsația existențială a lumii banale pe care o evocă scriitorul, precum și marea tandrețe a stilului său, nealienată de observația lui crudă, aproape, neorealistă". Beneficiind și de o excepțională prefață a poetului Evghenii Evtușenko, ediția americană a prozelor scurte ale lui Șukșin atrage atenția asupra unui scriitor de amplă rezonanță umană, scrisă într-un stil simplu („de muncitor" afirmă pe un ton elogios Diane Cole într-o recenzie). Criticii regretă absența din ediția de la Scribners a unui comentariu avizat asupra lumii scriitorului, a mediilor care au produs povestirile sale, pentru a face accesibile toate conotațiile acestei literaturi atît de subtile sub aparența de notație banală a unei realități imediate.

● **O AUDIENȚĂ DE PUBLIC** aproape fenomenală a făcut din Barbara Taylor Bradford un nume de rezonanță al prozei de astăzi. Ultimul său roman, **Ține-ți visul,** constituie o continuare a best-seller-ului anterior, **O femeie de substanță,** pe linia literaturii de descriere socio-psihologizantă a autoarei. Avem în fond de-a face cu „saga" unei familii, dominată de o figură matriarhală, Emma Harte, pe care o regăsim acum în cel de al optulea deceniu al unei vieți „de roman", după experiențe care au condus-o de la o existență provincială pe culmile unui imperiu financiar. Acum intră în scenă „nepoatele", cu toată intrigăria și complicațiile unei vieți de familie în care banul joacă rolul hotărîtor. O cronică semnată de Kiki Olson sugerează însă o slăbire a forței autoarei. Personajele sînt mai palide, cu intrigă ușor de prevăzut, cu prea numeroase căderi în lucruri deja știute din volumul anterior, în care forțele autoarei erau mai proaspete. Se pare că Barbara Taylor Bradford are nevoie de un roman cu inspirație nouă pentru a-și regăsi, totuși, valențele artistice care au propulsat-o în primul plan al actualității literare.

● **UN ALBUM FOTOGRAFIC** de mare ținută, semnificativ pentru o zonă de adîncă inspirație literară a realizat în anii '20 artista Doris Ulman. Republicat recent de editura Universității New Mexico, el ne aduce în prim plan figuri care au populat romanele lui Faulkner și Flannery O'Connors. Sue M. Halpern scrie că Ulmann a fotografiat cu „o estetică de secol al XIX-lea și un impuls documentar de secol al XX-lea", reînviind sudul Statelor Unite, figuri populare pentru această zonă atît de bogată în impulsuri literare. Titlul recenziei semnate de Sue M. Harpern este semnificativ : „Sudul într-o lumină blîndă", dar el au înseamnă că această lumină eludează marile tensiuni ale lumii pe care o evocă, ci doar că nu le evidențiază prin grotesc sau prin accente polemice. Un instrument indispensabil pentru înțelegerea literaturii americane de la Twain la Faulkner...

● **UN FRUMOS** studiu consacrat basmului **Frumoasa din pădurea adormită** a publicat de curînd Francois Rigolot de la Princeton Universitty, „Visurile înțelesului : de la **Frumoasa adormită** la **Frumoasa din pădurea adormită".** Versiunea originală a acestui studiu a fost prezentată în cadrul unei sesiuni speciale organizate asupra basmului în discuție la Congresul Asociației de limbi moderne din Statele Unite ale Americii, care s-a ținut la Washington între 27—29 decembrie 1984. Ipoteza lui Francois Rigolot a fost supusă acolo unei discuții severe, iar textul îmbunătățit a fost recent tipărit într-o publicație a editurii Gallimard, cu un motto din Bachelard : „Înainte de apariția zeilor, pădurile erau sacre. Codrii sînt o stare de suflet, poeții o știu." Trecînd în revistă opere literare celebre care încorporează motivul „frumoasei adormite" (Ronsard și Theophile de Viau), Francois Rigolot scrie : „Din punctul de vedere al sunetului și al sensului, **Frumoasa adormită** și **Frumoasa dormind** își răspund : număr identic de silabe, chiar dacă participiul prezent dă romanului o realitate mai activă decît participiul trecut. Rămîne pădurea, absentă, cel puțin în aparență, din toposul antic. Din acest punct de vedere, nu va fi inutil să reamintim identificarea Cynthiei cu Diana, sora lui Apollo, el însuși supranumit Cynthios, zeul și zeița fiind născuți amîndoi pe muntele Cynthus la Delos. Or, se știe că Diana-Cynthia era venerată ca o nimfă a pădurilor. Unul din cele mai celebre sanctuare se găsea pe muntele Tifata (în apropiere de Capua), care semnifică pădure de stejar. Templul său în apropiere de Aricia, se ridica în mijlocul unei păduri — ca și castelul **Frumoasei din pădurea adormită.** Pădurea, care ocupă locul central în titlul lui Perrault, s-ar găsi deci remotivată după două tipuri de **interpretanți:** primul, de natură retorică (toposul scenei elegiace patentate), și cel de-al doilea, de natură mitologică (atribute ale Dianei, zeiță a pădurilor și a copacilor). Acești doi interpretanți, pe dealtă parte, sînt legați prin mijlocirea unui text intermediar al lui Propertius, pentru că Cynthia este în același timp „Frumoasa adormită" și epitetul canonic al Dianei".

● **UN MATERIAL SEMNIFICATIV** propune **Interpress**-ul în legătură cu problemele integrării culturale, referindu-se la activitatea Halinei Auderska, una dintre scriitoarele de frunte ale Poloniei de azi : „Recunoașterea socială și popularitatea și-a cîștigat-o înainte de toate prin creația literară, în care se îmbină două curente : cel istoric și cel contemporan. **Drumul pășaresc, Vara tîrzie** sau **Regina Bonna** sînt numai cîteva dintre titlurile cărților Halinei Auderska, care se bucură de un mare succes printre cititori. Mulți ani a fost lexicografă, creatoare, împreună cu un colectiv, a marelui Dicționar al limbii poloneze. Iar din 1983 este președinta Uniunii literaților polonezi". Integrarea culturală din titlul materialului se referă la activitatea socială a acestei reputate scriitoare la participarea sa în numeroase foruri reprezentative ale țării și la energia deosebită pe care o depune în apropierea culturii de cele mai ample straturi ale societății.

LUCETTE JUNOD

Pe Lucette Junod, una dintre cele mai distinse poete din Elveția, autoare a volumelor **Fusion** (1980), **Les Grands-Champs** (1982), **Vers une autre demeure** (f.d.), am întîlnit-o anul acesta la Festivalul de la Struga, unde, de altfel, a și făcut parte, alături de prof. univ. Luan Starova — Skopje — și de poetul italian Rolando Certa, din prezidiul simpozionului de poezie. Din activitatea ei prodigioasă pe tărîmul artelor, menționăm emisiunile avute la radio, cursurile de artă dramatică (i s-a și jucat o piesă, îndrăznet montată, în Iugoslavia), conducerea serviciului de presă elvețian și, mai presus de toate, recitalurile de poezie, în prelungirea cărora, dovedind o caldă generozitate, organizează, de cîțiva ani, un Festival internațional la Neuchâtel, care, încă de pe acum, se bucură de un bun renume în Europa. Astfel că îmi face plăcere să ofer cititorului român cîteva tălmăciri din lirica acestei elevate și complexe autoare, remarcabilă prin tonul ei amar, abrupt și plin de compasiune umană.

D. L.

Poezia

(FRAGMENT)
„Ce este poezia pentru tine?"

— Mai întîi era poezia, pe care o citeam
în cărți: Hugo, Lamartine,
Musset, Ronsard, Villon, Eluard, Aragon. Era
poezia celorlalți. Dar
eram conștientă că eu aveam propria mea
poezie.
Mi-am realizat propriul meu discurs. Așteaptă,
într-o zi,
cineva mi-a spus: „Poezia transcende viața".
Atunci am încercat. Dar întotdeauna ceilalți
dețin monopolul abstracțiunii. Acela
îmi mai spunea: „Poezia nu este o reprezentare,
o copie a lumii,
este altceva". Pentru mine, asta a fost divin,
Revelația. Atunci,
vezi, nu-ți pot spune nimic mai mult.
Nu sînt poet. Îmi pun întotdeauna un buchet
de flori
la cingătoare și vorbesc de bărci albastre
pe minuscule,
verzi lacuri...

Milly-Lamartine
Un week-end la soare
copilul meu
lucrul meu...
călătorie în le Mâconnais
soare și ploaie
primăvară
amurgul
la Saône
își desfășoară covoarele de garanță
Pelerinaj la Milly și la
Saint-Point.
Am cules un buchet de merișor în
micul cimitir
L-am așezat pe masă
Era înflorit
Poeții nu mor
Întoarcere prin Tournus, Cluny, Chapaize,
Brancion.

. . . . . .

Ah!...

...Să sari peste bariere
Și să alergi la apa vie
Care izvorăște de sub pustiuri

Ruptură...

...în capcana vîrstelor
Unde degetele se agață
Păianjen lacom
Ostenindu-se să toarcă firele
Zdrențe de spațiu
Sub ochi stinși

Ofilire a florilor timpului
La semnul absenței mușchiului verde

Visător?

Mistica și poetica limbajului
Voință fără hiatus a unei deveniri.

Visător ?
Dante era un om de acțiune
Pentru că își arunca dușmanii în infern

Putere
Bogăție verbală
Contemplație și mistică
Două cuvinte în strîns raport cu poezia

Liturghie anti-liturghie

Frumusețea visul și puterea
Stigmate ale trădării elitei

Freamăt...

...al cristalului
Vibrație funebră

Mîhniri de copil

Mihniri de copil
pe care nici cîntecul păsărilor
nici pașii de dans
nu le pot risipi

În românește de
Dan Laurențiu

Modernul Flaubert

Triumf al flaubertianismului, **Bouvard și Pécuchet** a fost definită, cu un superlativ tranșant de către Malraux care vedea în ea „cea mai uluitoare farsă a literaturii noastre", prin care „este exaltat un supra-Flaubert, un Flaubert esențial." Din ce punct de vedere ? Textul flaubertian și autorul se confruntă în oglinda unei subtile și seducătoare ambiguități.

Mai mult ca oricînd, bovaricul Flaubert, vesnic în căutarea febrilă a Scrierii, și bovarismul derizoriu al personajelor se contopesc într-o osmoză reperabilă la nivelul metatextului în care, dincolo de celebrele „affres", autorul trăiește jubilația operei à venir : „În anumite clipe această carte mă orbește parcă prin imensa ei semnificație." Pentru că bovarismul, opțiunea proteiformă se caracterizează prin discontinuitate, cele două uluitoare personaje (ori fantoșe ?) flaubertiene au o extremă mobilitate, sînt „hărțuite" continuu de un autor care — preludînd **noul roman** — trăiește voluptatea expansiunii enunțului. În **Bouvard și Pécuchet** textul proliferează, infinită bufonerie, prin variațiuni pe tema știută : bovarismul, deci opțiunea discontinuă prin multiplicitate. Un echivalent muzical al acestei scrieri insolite ar putea fi **Mica serenadă de ris** a lui Schröder. Din octava ironică pînă la paroxismul umorului absurd, Bouvard și Pécuchet **experimentează** în ipostaza de eroi **experimentali ;** osmoza de care aminteam generează o stare confuzională, hilar comentată de autor.

În această ultimă carte, Flaubert își depozitează umorile negre („Sînt împotriva prostiei din vremea mea un clocot de ură ce parcă mă înăbușă...") exacerbînd demonismul **(primului?)** scriitor de rea-credință, de **mauvaise conscience,** conform conceptului barthesian. În secolul nostru Céline și Montherlant (în **Celibatarii**) vor exercita asupra personajului aceeași tiranie demoniacă. Prin Flaubert, scriitorul e doar la suprafață tiranul omniscient ; „chinurile" sale stilistice (affres du style), îi deconspiră starea de concepție. Ridicolul, umorul buf sînt declanșate în starea de angoasă nemărturisită lectorului comun: „Trebuie să fii blestemat ca să-ți treacă prin minte asemenea cărți." Corespondența sa fascinantă relevă un Flaubert **après Flaubert,** un prozator **maudit,** asaltat continuu, aidoma lui Mallarmé, de utopia Cărții.

Statutul de excepție al lui **Bouvard și Pécuchet,** roman rămas neterminat, prelungește tocmai utopia acestei Cărți, care se scrie și rescrie sisific, fiecare nou rînd fiind „cucerit" prin anularea precedentului și poate aici stă dramatica lecție flaubertiană ce instruiește că textul ideal e fertilizat de o negație continuă.

Nu știu în ce măsură i se datorează lui Flaubert descoperirea Literaturii — în sensul tel-quelist — ; cert pare faptul tuiburător că el a descoperit, pentru **secolul XX. Autorul,** altfel zis **caznele** scrierii infinite ce trădează cu atîta dramatism proteismul continuu, adică Bovarismul necesar al ființei care scrie.

Referindu-se la gestul sisific al autorului, al cărui rezultat este totdeauna o **opera aperta,** Irina Mavrodin nota, într-o memorabilă lucrare anterioară **(Modernii, precursorii clasicilor)** : „Chinul lui Flaubert este chinul sisific al veșnicei nelimitări. Pentru el opera nu este niciodată încheiată... Textul este o fata morgana, virtualitate fascinatorie niciodată realizată."

Aducerea în românește — pentru a doua oară, după o mai veche tentativă nerelevantă — a acestei farse continue, constituie pentru noi, care de un secol încoace „flaubertianizăm", o bucurie meritată de care se face răspunzătoare înalta, aleasa competență a Irinei Mavrodin, traducătoare și îngrijitoare integrală pentru cel de-al treilea volum Flaubert, apărut în prestigioasa serie de ediții critice a editurii „Univers". „O traducere definitivă este o utopie, de unde și o amărăciune a traducătorului față de lucrarea sa", afirmație de un elegant scepticism cultural care aparține tot Irinei Mavrodin. Dar, dincolo de el al treilea volum Flaubert oferă bucuria lecturii **plurale,** fiind **perfect,** un cuvînt — pe drept — prohibit.

Smaranda Cosmin

SPORT

Adio Mexic

Mi-a fost dat să-nvăț în Asia Mică faptul că cele mai stranii răni sînt pămîntul în rupturile marmurei și Timpul în Timp. La mările calde, singele se ilumnează, vîntul împrumută chipul zeilor, depărtarea e solemnă și despărțirile majestuoase. La Izmir, în Cetatea de catifea, cum o numesc turcii, loc prin care mierea Asiei se varsă în toate mările lumii, ne-am despărțit de drumul spre Mexic, și poate și de Lucescu, mingiind umerii unei seri frumoase cu o ramură de măslin. A fost cea mai tristă victorie la care am luat parte și pe care nimeni n-a avut chef s-o sărbătorească. Pe stadionul Atatürk, echipa națională a izbutit un meci strălucitor, dar grupul de români care am însoțit-o în orașul unde, spune legenda, Homer se întîlnea cu muzele sub platani, am stat mai bine de trei sferturi din timp cu ochii întorși spre cabina de unde transmitea Ghițulescu. Așteptam minunea. Îl delegasem acolo pe Ion Băieșu ca să fie cel dintîi purtător al veștilor bune. La greci, purtătorii veștilor bune își impodobeau capul cu o coroană de flori. Omul nostru de legătură s-a întors de la cabină blestemînd Perfidul Albion, pe antrenorul Robson care, la Timișoara, declarase că va pune o tonă de ghiulele în plasa Irlandei de Nord, precum și pe toți englezii cocoțați în scaune înalte la F.I.F.A. La urma urmelor, de ce are Anglia dreptul să se înscrie în Cupa Europei și în Cupa mondială cu patru echipe ? ! Englezii domină F.I.F.A. de ani și ani de zile și din cauza asta fac tot ce le convine și le trăznește prin cap. Ce-ar zice domniile lor dacă, de pildă, și R.S.F. Iugoslavia și U.R.S.S. ar cere să înscrie în competițiile respective cîte o echipă de fiecare republică din componența sa ? !

Dar să nu mutăm tot malul cu mărăcini în ograda altuia. Noi am pierdut drumul spre Mexic în oraș la București, pe poteci'e de noi bătătorite și semănate de Lucescu cu cioburi de sticlă. Nu poți pretinde altora să lupte pentru tine. În ceasul ăsta, cînd fotbalul românesc se întoarce din nou în albia lui pirlită, cînd toți cei îndrăgostiți de stadioane zîmbim mînzește, cineva trebuie să plătească din plin pentru patru ani vinduți prostește într-un ceas și jumătate. Scriu rîndurile astea, rezemat de trunchiul unui măslin bătrîn. Cetatea de catifea plutește, clătinîndu-se, în duhul verde al Mării Egee. Ieri, umblam îmbrăcat în speranță proaspătă. Azi buzele ne sînt mînjite cu un suris urcînd de pe inimi fripte. Din Peninsula Karaburum bate spre Smirna un vînt auriu. Jucătorii Augustin și Moraru, care n-au evoluat aseară, îmi cer să scriu și despre ei că și-au făcut datoria : au stat pe tușă. Hunedoreanul Gabor, în care am descoperit un băiat de excepție, plin de bună cuviință și de tristețe subțire, privește în jur vrăjit de miracolul Asiei Mici. Smirna ! Era un cuvînt, pentru mine, în copilărie, de negăsit decît în exotismul simțurilor. Mă uit la geamiile fulgerînd spre cerul ca un țigan de azur și mă gîndesc că Cetatea de catifea îmi va rămîne în amintire legată de cuvintele : adio Mexic.

Le mulțumesc băieților pentru seara de ieri cînd, în cinstea României, la stația de amplificare a stadionului Atatürk, s-a transmis cîntecul Trandafir scăldat în rouă. Nu le pot însă mulțumi unor domni de departe, care au întinat obrazul și onoarea fotbalului. Și nu-i pot mulțumi în nici un fel lui Mircea Lucescu care ne-a suit speranțele în plopi funerari. Adio Mexic. Descălțarea, Lucescu !

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 00
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 70 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
47
(1 229)
Sîmbătă
23 noiembrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

TIMP AL CREAȚIEI

Între acele evenimente memorabile care alcătuiesc tabloul vieții politice și sociale românești, Congresul al XIII-lea al partidului se înscrie la loc de frunte și face punctul de confluență cu o întreagă etapă a devenirii și înaintării noastre pe calea progresului și civilizației socialiste. S-a împlinit zilele acestea un an de la producerea sa, răstimp în care la orizontul muncii și vieții au putut fi consemnate noi certitudini, noi fapte, reliefuri noi ale gîndirii și acțiunii revoluționare, ale spiritului revoluționar după fizionomia și altitudinea căruia bate azi inima întregii societăți. Confirmînd strălucite împliniri ale unei epoci vii și dinamice care-și are rădăcinile în faptul cu desăvîrșire inaugural pe care l-a reprezentat cel de-al IX-lea Congres al P.C.R., în gîndirea și activitatea revoluționară, patriotică în cel mai înalt grad, prin care secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a impulsionat și impulsionează neîntrerupt mersul înainte al societății, forumul comunist de anul trecut poartă la rîndul său amprenta unui puternic și cuprinzător demers inaugural, continuator și în același timp deschizător de noi orizonturi. *Socialismul cu poporul și pentru popor* este una din acele sintagme care concentrează cu maximă forță de sugestie adevăruri și realități proprii înfăptuirii unor mari deziderate ale muncii și vieții din toate domeniile și sectoarele de activitate, ale acelei noi calități prin care ne exersăm și sîntem chemați să ne ilustrăm în plenitudinea tuturor forțelor creatoare.

Hotărînd intrarea într-o etapă nouă, superioară, a procesului de transformare revoluționară a societății românești și anume trecerea la înfăptuirea obiectivelor celei de a treia etape a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării României spre comunism, înaltul forum al partidului ne-a conferit o certă și dinamică imagine nu numai asupra prezentului concret și imediat — noul plan cincinal care debutează odată cu începutul anului viitor — ci și asupra unei perspective mai ample, asupra României anilor două mii. Din acest unghi importanța sa ni se relevă tot mai pregnant și cu puterea cît se poate de explicită a faptelor, a experienței creatoare. Recenta plenară a partidului, cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, documentele care au fost adoptate ne înfățișează un timp al angajării și al forței de a ne îndeplini, conform propriilor noastre cerințe și posibilități, toate programele înaintării și consolidării noastre economice și sociale, într-o ascendență a muncii și creației prin care a face totul a devenit sinonim cu însăși cauza și esența spiritului revoluționar.

Ridicată la rang și valoare de creație și beneficiind de aportul tot mai dinamic și mai complex al științei, al cercetării tehnice și științifice, munca întregii țări este factorul edificator de progres și civilizație, pe temeiul ei s-au clădit și se clădesc toate cuceririle epocii de azi. Știința și învățămîntul au jucat și joacă un rol revoluționar în afirmarea însăși a condiției umane și este hotărîtor faptul că, din perspectiva înfăptuirii obiectivelor celui de-al XIII-lea Congres al partidului, învățămîntul și știința românească sînt implicate în toate domeniile de activitate. Există o uriașă zestre materială, uriașe investiții care au transformat aceste domenii în componente esențiale ale existenței iar experiența dobîndită pînă acum este ea însăși în măsură să le certifice un viitor tot mai activ, în contextul preocupărilor întregii societăți. Emblema acelei noi calități a muncii și vieții din toate domeniile de activitate este în chip logic și fertil legată de acestea tot așa cum de gîndirea și acțiunea de azi sînt legate faptele propriului nostru viitor.

Fizionomia morală, politică și socială a tinerei generații, pregătirea ei pentru muncă și viață, propria ei condiție materială și spirituală ca și întregul său esafodaj de norme și principii, dorința sa de a se afirma și a-și făuri personalitatea trec prin sfera științei și învățămîntului, a muncii creatoare. Implementarea tot mai acentuată a acestora în viața societății, pe terenul realităților de azi și de mîine, ține de un întreg program economic, politic și social elaborat de partid, de atenția specială cu care știința și învățămîntul au fost și sînt privite în toată amploarea și perspectiva lor. Implicațiile sînt de ordin economic și ele explică însuși traiectul înfăptuirilor de pînă acum, forța și profunzimea idealurilor umaniste ale societății noastre, ridicarea pe cele mai înalte trepte de împlinire a geniului creator al poporului. Spiritualitatea unei întregi epoci își trage de aici seva puternică și vie, ea a generat și generează la rîndul ei mobiluri noi de conștiință și angajează atitudini și înțelegeri noi, superioare față de muncă și creație. Patriotismul înalt și întreaga morală a omului nou, creator de bunuri materiale și spirituale, se exprimă plenar în această lume a științei și învățămîntului căreia și creația literară și artistică i-a dedicat — și este în măsură să o facă și mai mult de acum înainte — forța și specificul propriei sale expresivități.

Luceafărul

„Marea Unire de la 1918" — Tablou de Geta Mermeze

De ce știința?

Solomon Marcus

În secolul nostru, știința și-a atras glorie și ponegrire deopotrivă. Gloria o moștenise din secolele trecute, de la savanți ca Pasteur, care, descoperind originea microbiană a unor boli, a fost unanim considerat un binefăcător al omenirii. Evenimente ca descoperirea penicilinei la mijlocul secolului nostru au contribuit la menținerea prestigiului științei. Ponegrirea a căpătat amploare abia în secolul nostru. Cornelius Castoriadis (**Les carrefours du labyrinthe**, Collection Esprit, Seuil, 1978, p. 150) pretinde că celebra relație einsteiniană $E = mc^2$ (energia este produsul dintre masă și pătratul vitezei luminii) a fost confirmată de cadavrele de la Hiroshima și Nagasaki. George Steiner (**Language and Silence**, Atheneum, New York 1967) considera fără temei că, în ciuda puterii lor de fascinație, științele naturii și matematica nu prezintă decît rareori un interes fundamental, iar limbajul științific s-a supus, începînd cu secolul al XVII-lea, unui proces de dezumanizare, prin ieșirea sa din sfera limbii naturale. Dintr-un articol publicat în „Comptes Rendus de l'Académie Royale de Belgique", aflăm că la unele confruntări între medici și șarlatani, organizate de televiziunea occidentală, au avut cîștig de cauză șarlatanii. Posibilele manipulări ale ingineriei genetice sînt și ele o sursă de neliniște ; pentru a nu mai vorbi de îngrijorarea provocată de imixtiunea calculatoarelor electronice în tot mai multe domenii de activitate.

Controversată a devenit și poziția socială a gîndirii științifice în raport cu gîndirea filozofică și cea artistică. O metamorfoză s-a observat și la noi. Dacă în anii '50 epitetul **științific**, era, în mod exagerat, singura garanție de seriozitate (filozofia trebuia să fie științifică, iar critica literară de asemenea), astăzi filozofia, arta și critica își iau distanță față de gîndirea științifică iar epitetul **științific** este de multe ori înlocuit cu cel pejorativ de **scientist.**

Desigur, nici o discuție serioasă nu poate eluda faptul că, datorită progreselor științei, omenirea se află pentru prima oară în fața posibilității de autodistrugere printr-un război nuclear. Unii spun : Decît așa, mai bine ne lipseam de progresul științific.

Însă dacă sinuciderea nucleară nu ar fi devenit posibilă fără descoperirile din fizică și tehnică, sinuciderea omenirii prin infometare nu ar putea fi evitată fără ajutorul științei. Nevoile umane cresc mult mai repede decît posibilitățile de a le satisface. Acest decalaj nu se poate micșora și lichida fără aportul revoluției științifice tehnice contemporane. În particular, a apărut o nevoie vitală de ameliorare esențială a proceselor de învățare, deoarece nu mai este suficient să ne adaptăm la un mediu preexistent ; trebuie să modificăm mediul și societatea, să ne transformăm și noi în sensul în care anticipăm că este necesar. Știința și învățarea ei creativă au devenit condiții esențiale de supraviețuire a omenirii.

Știința românească a înregistrat în ultimele decenii realizări importante. Un singur exemplu: numărul cărților românești de matematică traduse în limbi internaționale a trecut de mult de o sută. În relațiile științei cu celelalte domenii ale culturii se simte nevoia unei înțelegeri reciproce mai profunde, a unei interacțiuni mai bogate. În orizontul de cultură al omului de știință, literatura, arta și filozofia intră cu aceeași necesitate cu care știința intră în orizontul de cultură al scriitorului, artistului sau filozofului.

Iată numai cîteva probleme care, fără îndoială, se vor afla în atenția apropiatului Congres al științei și învățămîntului.

ANTOLOGIE SCOLARĂ

Alba Iulia

Alba Iulia, Alba Iulia,
putrezim în memoria ta.
născuți și nenăscuți, vii și morți putrezim în memoria ta,
mici fulgere sferice, V-uri ale viului, viermișori ai genelor ne mușcă

sîngele transparent — putrezim,
ne trezim în memoria ta,
cum în memoria leului din cușcă.

Cum mai noi Alexandrii în mai vechi Alexandrii,
cum anii cei stinși în anii cei tandri,
cum Mîntuitorul de lemn plutitor printre scafandri,
putrezim, ne trezim în memoria ta,
cum în aerul umed trenurile cu etaj,
cum în toamna din moarte vapoarele cu talas,
cum magazia înmiresmată cu mere de sub biblioteca din Blaj.

Nu duce de Alba,
țăran de Alba — pentru țărîna ei albă !
Sînt țări care din alte țări importă pămînt mai fertil
și-asemenea lor Alba Iulia din sîngele meu face port,
și sînt viu și sînt mort
cum e nămolul sub Nil
și tristețea faraonului în ochiul său vernil.

Alba Iulia, Alba Iulia,
orb și mut mă mîntui și-mi aduc aminte,
lumină de calotă dumnezeiască, albastră,
cum e creierul pentru ființă fereastră,
legea morală în noi iar Alba Iulia deasupra noastră.

Ion Mircea

Din vol. „Copacul cu 10 000 de imagini", 1984

CENTENAR REBREANU

ACTUALITATEA LUI LIVIU REBREANU

● **Semnează :** ● **Adrian Dinu Rachieru** ● **Adrian Dafir** ● **Ion Pecie**

(în pagina a 3-a)

Rebreanu și tinerii

Într-un interviu acordat lui Liviu Floda (publicat în **Adevărul** din 28 noiembrie 1935), la, deci, vîrsta de 50 de ani, Liviu Rebreanu mărturisea :

„Cîștigîndu-mi viața cu multe greutăți, din gazetărie, aveam din cînd în cînd răgazul să fac și literatură. Pe vremea aceea era la modă nuvela. Scriam deci și la nuvele, nu multe, desigur, pentru că nu e lucru ușor, nici nuvela, mai ales că voiam să mă desprind de lotul celorlalți scriitori care scriu lucruri ușoare, anecdotice. Eu voiam să fac mai mult, voiam ca scrisul meu să aibă o motivare psihologică. Dar pentru că nu eram în spiritul epocii, n-am prea fost luat în seamă".

A fost, cum se știe, strălucită, cu **Ion** (1920), intrarea în literatură a scriitorului, dar, pînă atunci, ce grea a fost perioada de gestație ! De ce tinerețe zbuciumată a avut parte Liviu Rebreanu ! A ajuns mare ca George Coșbuc (precum i-au urat părinții la plecarea în regat) și chiar mai mare, dar cu cîte greutăți ?! De n-ar fi fost prietenia cu criticul mai virstnic — Mihail Dragomirescu, care l-a ajutat și l-a

Fănuș Băileșteanu

Continuare în pag. a 6-a

STATURA SCRIITORULUI

Liviu Rebreanu este dintre acei scriitori pe care trecerea timpului îi favorizează. Contururile omului și operei ies înălțate odată cu perindarea anilor. Anecdota, cancanul privind omul se șterg sub eroziunea vremii, controversele în jurul operei se atenuează. Prin opera și conduita lui, Liviu Rebreanu tinde să devină ceea ce inevitabil va fi pentru generațiile viitoare, adică o personalitate literară de prim rang pentru literatura română, demnă de vecinătatea celor mai mari. Ca întotdeauna apropierea n-a fost un avantaj pentru majoritatea celor care l-au cunoscut. Nici omul, nici scrierile lui nu intrau în calapodul bucureștean al vremii sau erau departe de a satisface exigențele, foarte personale, ale altor protagoniști literari contemporani. Pentru nu mai știm care memorialist, Liviu Rebreanu era un baci bălai și puțin înțelegător de cele moderne. Omul tăcut, rezumativ, extrem de puțin făcut pentru mondenitate n-avea cum să fie înțeles de o lume de cozeri, care e adevărat n-au lăsat în urma lor nici un monument literar.

Atît omul cît și opera lui au trecut prin multe vămi. **Jurnalul** scriitorului, care apare astăzi, scoate la iveală incompatibilitatea vizibilă dintre Liviu Rebreanu și mediul literar și social în care a trăit. Dacă admitem o curbă descendentă pentru creația lui, deși noile judecăți de valoare le infirmă pe cele vechi, ea poate fi pusă în legătură cu nenumăratele dificultăți și obstacole ivite în calea romancierului care cunoscuse marele succes de la primul său roman. **Jurnalul** ne arată că viața lui n-a fost o idilă. Totodată același **Jurnal** ne descrie soluția aleasă de scriitor : aceea a retragerii din vălmășagul social și politic, extracție care n-a fost niciodată completă și cu rezultate definitive. Superiori-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 3-a

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXXIV)

FĂURITORII UNIRII

...talismanul de aur, rupt samavolnic în patru, al hărții lui Burebista, care își reclama dreptul istoric la reîntregire.

...Murii dacici și castrele romane, împînzind Ardealul din timpuri imemoriale.

...Marile voievodate transilvane, ale căror vestigii confirmă din belșug o prezență românească neîntreruptă în coroana Carpaților.

...Sîngele curs din gîtlejul jupanilor și al cnejilor locali, al oștenilor lui Glad, Gelu și Menumorut, răpuși mișelește lîngă hotarele străvechi ale patriei lor.

...Lecția usturătoare pe care Basarab Întemeietorul a dat-o la Posada trufașilor invadatori unguri mînați de Carol Robert de Anjou.

...Ștefan cel Mare și, mai apoi, fiul său Petru Rareș pescarul, pătrunzînd în Ardeal de mai multe ori, pentru că era ținutul lor, de la Dragoș Vodă și încă mai dinainte.

...Capul frumos al lui Mihai Viteazul care, după ce-a înfăptuit „pohta ce-am pohhit" s-a rostogolit ca o stea în iarba veacurilor viitoare.

...Radu Șerban voievod care, după ce a învins de două ori oștile imperiale lîngă Brașov, era chemat de către popor să elibereze Țara Ardealului, prin cîntecul popular „Hai, doamne, Măria Ta / Știu ascunsă cărarea..."

...Șerban Cantacuzino și alți principi, nutrind ginduri semețe de unire a celor trei țări surori.

...Pintea Viteazul care, din ofiter al armatei chezaro-crăiești, a luat calea codrului și a haiducit în numele dreptăților românești, înspăimîntîndu-și dușmanii prin vitejia și statura sa gigantică.

...Duhul lui Inochentie Micu-Klein, care din episcop și baron al imperiului s-a făcut pribeag pe drumurile Vienei, vînzîndu-și crucea de aur de la git pentru a nu muri de foame.

...Cele peste 300 de școli românești înființate de Gheorghe Șincai, ca și întreaga salbă de lumini ale Școlii Ardelene.

...Lancea răzbunătoare a lui Horea, martirajul său de o măreție antică, sus, pe Dealul Furcilor, unde de 200 de ani românii nu mai pun sămînătură, „că e sîngele Horii".

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 7-a

PERMANENȚELE ISTORIEI

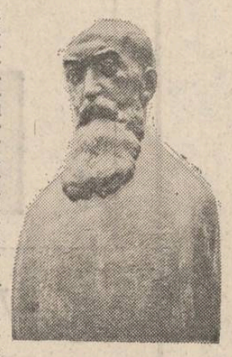

Pe măsură ce o nouă formă imperială își revărsa tumultul nimicitor peste alcătuirile organice ale Europei odată cu fascismul, crestea în cîmpul de conștiință al Europei puterea de profeție a vocii unui om întreg, Nicolae Iorga. În momentele acelea Iorga va declansa războiul său ideologic împotriva lui Hitler și va demistifica rostul nefast în istorie al formelor mari, neorganice, cum sînt imperiile. În acest război al conștiintei istorice lucide și responsabile, N. Iorga va gîndi o concepție de o profundă originalitate asupra imperiilor pe care le socoate forme neorganice în opoziție cu „unitățile organice" pe trunchiul cărora au crescut națiunile moderne ale Europei și statele naționale. „Acestei concepții (imperialiste), rostea Iorga într-o conferință radiodifuzată din 1939, la 24 martie, îi opunem o alta, care se sprijină nu numai pe întreaga dezvoltare istorică, dar și pe cerințele cele mai elementare ale realităților omenești, care **cer** înainte de toate **să se împlinească**, atunci cînd nu sînt supuse unei silnicii trecătoare, **forme tot așa de organice** în ce privește statul și hotarele, cît de natural organice, prin voința nestrămutată a națiunii, sunt cerințele vieții omenești înseși în trup ca și în suflet".

Istoria îi apare lui N. Iorga, din acest unghi de privire, ca o neistovită biruință a acestor „unități organice" asupra formelor imperiale, mari, abstracte, nenaturale. Ori de cîte ori „împărțitorii de teritorii" apar să lucreze contra „unităților organice din viața națiunilor și a statelor" și vor arunca lumea în convulsii" care vor dura pînă la stingerea formei imperiale azvîrlind popoarele în stare de istovire. Teoria lui N. Iorga, dincolo de izul psihologist moștenit din Școala lui Lamprecht și a lui W. Wundt, creează o nouă deschidere în istoriografia formelor istorice mari, cum sînt imperiile. Pentru marele istoric „încordarea" popoarelor de a sări dintr-o temporalitate interioară într-un timp, o temporalitate universalistă aduce o dramatică epuizare a potențialului lor evoluționar. În orice caz tendința de a sări din matca proprie în matca unei forme mari, matca unui timp universalist aduce cu sine o grabnică și prelungită oboseală etnică. Iorga leagă, în sensul acesta, căderea unor popoare sub robia imperiului otoman și de prea marea „încordare medievală" la care aceste popoare s-au supus cu gîndul de a „ajunge la stăpînirea lumii". „Încordarea acestor (popoare) care s-a transmis în curs de mai multe generații, este motivul pentru care Statul a decăzut și pentru care însăși națiunea a fost obosită" (12—13).

Ideea lui Iorga înclină spre un tip de atitudine din care culegem o anume înțelepciune istorică. Popoarele nu pot sări din matca lor, nu pot lărgi imperii și este vană tendința aceasta imperială. Atunci cînd s-ar încorda s-o facă ar descoperi că puterea lor este **protestas sine imperium**, și pentru a deveni un **imperium** ar trebui să-și verse toată **potența** într-un proiect zadarnic. Indiferent cît de eroice ar fi aceste popoare rezultatul este același. Încordarea peste marginea lor le-ar provoca aceeași lungă oboseală și decădere. În viziunea lui Iorga nici popoarele cu o mare cultură, precum Grecii, nu pot sări în matca imperiului. „Dar de ce Grecii n-au mai jucat rolul de odinioară ? Din cauza încordării făcute de rasa grecească, ajutînd pe Alexandru cel Mare să cucerească Asia, Egiptul și să întemeieze Împărăția aceasta mondială de cultură elenistică, care se numește elenismul" (14). Cu acest prilej gîndul lui Iorga devine clar în ceea ce privește teza raportului dintre popoare și formele mari în istorie : Un popor iese obosit, „uzat" tocmai prin faptul că **s-a pus în serviciul unei întreprinderi mondiale"** (s.n.) (p. 14).

Ideea aceasta nu are aplicație numai asupra popoarelor mici cum s-ar părea la prima vedere : „Așa pățesc toate popoarele care tind spre ceea ce se poate atinge cu mare greutate, dar nu se poate păstra niciodată. Gîndiți-vă și la decăderea militară franceză (...). Aceasta pentru că Napoleon I, cu **toate forțele poporului frances, a urmat ideea unei stăpîniri universale** (s.n.), întinzîndu-se asupra tuturor popoarelor : un Împărat mondial, și a mers pînă la recruți de 16 ani, de unde a urmat că mai multe generații au fost pedepsite pentru ceea ce un om de geniu, dar totuși un om greșit în ce

Ilie Bădescu

Continuare în pag. a 7-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Adevărul lăuntric

Ultima filă a cărții a fost scrisă. Dedesubtul ultimului rînd, prozatorul adaugă „Sfîrșit". O cetate care freamătă de viață, idei, victorii și înfrîngeri ; o lume cu oameni buni și răi, sublimi și grotești ; un univers de culori, mirosuri și zgomote.

Porțile ei se închid în urma călătorului-scriitor. O clipă este tentat să se întoarcă. Cei răi și proști îl urăsc și nu-i vor deschide. Cei bravi n-au nevoie de el. De pe primul dîmb, privește înapoi turlele bisericilor, acoperișurile caselor, sălile tribunalelor, fabricile și străzile, tumultul construcției pe care el a creat-o.

A lucrat bine ? A lucrat prost ?... Apar și primii vizitatori. Îi așteaptă să iasă și-i întreabă. Unii zic într-un fel, alții — într-altul. Saltă mica bocceluță cu uneltele de lucru. Poate pleca. În urmă nu mai e nimic de făcut. Poate viitoarea lucrare, pe care o începe iarăși de la fundații...

După plecarea lui, curioșii continuă să bată la porțile cetății noi. Cum e ? — sînt întrebați cei ce ies. Hm !... Mergeți și vedeți !... Unii zic într-un fel, alții — într-altul.

Cum trebuie să arate o citadelă ideală ? Cum trebuie să fie un roman, o carte adevărată ?...

Cine se încumetă să răspundă ?... Amatorii apar ca veleitarii după ploaie. O proză, ca și o cetate, există sau nu există. Și tot la fel cum existența unei cetăți nu e validată de formele exterioare de carton sau beton, nici de gazeta de perete de la intrare, proza nu se legitimează prin faptul simplu al cuvintelor tipărite între două coperți. Ceea ce le certifică, în amîndouă cazurile, ființa sau neființa este viața dinlăuntrul lor.

Ce e viața ? — nu încetează să se întrebe prozatorul de vocație. Mimeticii se înghesuie și ei. Dintre aceștia nu puțini ajung ei înșiși scriitori adevărați. Cei mai mulți mor literar pe cîte o tehnică de lucru. Tehnica literară nu este totuna cu stilul literar. Tehnica se subordonează stilului sau, dimpotrivă, ea este stilul care a murit în manieră. Scriitorul stilist supune toate tehnicile scrisului împlinirii scopului urmărit. Mimeticul proclamă supremația tehnicii și siluiește viața în tiparul ei. Fenomenul însoțește literatura din preistoria ei. Nu poate fi combătut. Cum nu poate fi combătut norul care aduce ploaia adevărată.

În interiorul literaturii autentice, scopul prim și ultim rămîne adevărul. Sau, și mai exact : căutarea lui înfrigurată. Cineva m-a întrebat

Nicolae Cristache

Continuare în pag. a 6-a

1885 – 1985

ACTUALITATEA LUI LIVIU REBREANU

Desen de Mihaela Negru

Vocație de constructor

Pentru Liviu Rebreanu, scrisul a rămas o problemă de conștiință ; angajat pe scena treburilor publice, incercat de licitațiile vieții, prozatorul — disjungind arta de politicianism — se dăruia integral scrisului. Literatura trebuia să concureze viața. Abia în fața paginii albe de hîrtie ești „omul adevărat" — considera Rebreanu. Prima frază era poarta de intrare într-o lume nouă ; fără „facilități de penița", urmindu-și ritmul propriu (vezi Șerban Cioculescu, RFR, V, nr. 8, 1 august 1938), Rebreanu nu viza succesul, ci realizarea. Intra în lumea ficțiunii purtînd amprenta realismului crud, demistificator, consemnînd tocmai trezirea din iluzie. Deși cărțile sale sînt clare, Rebreanu le vede cu ochi sufletești, ficțiunea mentală în drumul spre concretizare curge greoi, ușurința de a imagina întîmpină dificultatea scrierii. Rebreanu nu e capabil să elaboreze amănunțit și anticipat, ci numai scriind. Lumea prozatorului se obiectualizează sub aparența sa impasibilitate, întreținînd o creativitate dialogică. Dramele eroilor săi sînt, în egală măsură, și dramele creației : intrarea în timpul interiorizat, cu aprinderi pasionale și combustie rapidă.

Rebreanu n-a fost persecutat de eroii săi, precum Caragiale ; viața operei, intrarea în lumea iluziei i-au provocat însă chinuri pe care nu le-a ascuns. Rebreanu aspira spre iluzia intensivă a realității, rivnea spre acea proză în care — după vorbele lui Duiliu Zamfirescu — „autorul nu se simte". Rebreanu a fost frămîntat ani de-a rîndul de taina primordială ascunsă în materia existenței, descifrînd legăturile secrete și subterane ce turnau un conținut sufletesc în tiparele școlii realiste.

Multă vreme s-a pedalat în cazul lui Rebreanu pe ipoteza creației inconștiente ; inconștientul, îndreptățit de data aceasta, era văzut ca loc al narațiunii. Efortul volitiv rebrenian, gestațiile prelungite ale cărților sale, ghidajul atent corectează aceste aprecieri : Rebreanu controlează forțele obscure, dar aici, pe teritoriul stărilor febrile, tulburi, prinse în rama construcției romanești aflăm materia primă a scrisului rebrenian. Chiar dacă lunecarea către naturalism e prezentă, Rebreanu nu transcrie neutru întîmplările inhibîndu-și reflexivitatea. Cărțile sale probează, dimpotrivă, o atentă supraveghere, simetrii plasate sistematic, năzuința construirii unor lumi paralele, ceea ce trădează o „rotunjime gîndită" și un efort integral lucid.

Vom afirma deci răspicat că Rebreanu este un cerebral. El domină cu impasibilitate neclintită materia epică, mimînd indiferența augustă a naturii. Actul scrisului este chinuitor dar inconștientul este voit de autor. Dezlegînd forțele întunecate ale instinctualității, Rebreanu nu se lasă purtat de galopul fanteziei. Scriitorul, cum apreciat L. Raicu, „știa ce face", perspectiva finalistă se cuibărește în textul rebrenian, îmbrăcînd o mare diversitate din unghiul creației, dar păstrîndu-și coerența universului ficțional. Urcușul său este un drum dificil, probînd un impresionant efort de voință și o remarcabilă putere de cuprindere tematică. Arhitectura narativă e slujită de experiența nuvelistică și dramaturgică, asumîndu-și mari datorii etice, pătrunsă de gravitatea înțelegerii lumii și artei. Toată literatura rebreniană (nu numai marile romane) trădează această înclinare către dramă, interesată de ciocnirea unor forțe răscolite de patimi, prinse în cercul fatalității. Marile momente ale existenței (nașterea, nunta, moartea) trăiesc în respirația naturală a întîmplărilor, suportînd un discret și sever montaj, ascunzînd secretul unei monumentalități simple și confirmînd vocația de constructor a marelui romancier. Găsim în paginile sale o revărsare de viață ritmată dramatic, subiecte de mare amploare articulate ferm ; stilul, colecția de simboluri, analiza psihologică, ritmul narativ, comentariul auctorial, alternanta descrierilor sînt subordonate științei construcției. Deși Puia Florica Rebreanu dă asigurări că scriitorul întocmea planuri detaliate înainte de a se așterne la scris *), iar arhiva cercetată de atîția exegeți confirmă aceste observații, Rebreanu contesta subordonarea „mersului scrisului" la proiect : „niciodată, apucîndu-mă să scriu, nu mi-a trecut prin minte să observ sau să respect anumite cerințe programatice" — afirma Rebreanu în **Cred** (1924).

Împreunînd unda naturalistă, psihologismul, cifrul simbolic, Rebreanu examinează cu ochi sociologic viața cea „nimicitoare de iluzii", înțelegînd romanul ca „gen tărăgănat", cum ar zice Ortega y Gasset. El folosește circularitatea, procedeele de retardație, falsa revenire la punctul de plecare, construcția multiplană, preocupat de modernismul fondului : vrea valori estetice îmbrăcate în spiritul timpului. Totuși, o afirmație de uz obștesc, aducînd în prim-plan deficiențele de construcție românească pe fundalul strălucirii prozei artistice, impune constatarea că de la Rebreanu încoace avem puține cazuri de veritabili constructori. Dar înainte ? Prin vigoarea creațiunii, Rebreanu se definește ca adevăratul inițiator al romanului nostru, în expresia lui de gen literar obiectiv, detașat de sensibilitatea meandrică a scriitorului. Pompiliu Constantinescu vedea în Rebreanu cea mai autoritară fizionomie artistică în proza noastră, vehiculînd o estetică neviciată de contingențele tendențiosismului. Iată ce scria criticul, întîmpinînd în **Viața literară** (an I, nr. 15/29, mai 1926) creația rebreniană (era vorba de **Ion** și **Pădurea Spînzuraților**) : „Documentar și pitoresc cu uitatul Filimon, idilic cu Duiliu Zamfirescu, tendențios și liric cu Vlahuță, încărcat de cu'oare picturală și subiectivitate cu Mihail Sadoveanu, romanul românesc își integrează autoritatea de patetică epopee, prin opera masivă a D-lui Liviu Rebreanu". Detectata promisiune nuvelistică se desfășoară acum în larg orizont epic, învățînd lecția rigorii, refuzînd unda de lirism. Acest mare autor cu cele mai puține mijloace, cum se pronunța Călinescu, are limpezime și stăruință. Scrisul lui e ca pămîntul aspru și bolovănos, nota Felix Aderca. Scrisul rebrenian, adaug, este o lecție de etică literară ; la lipsa notorie de îngîmfare, la nedezmințita-i onestitate sufletească, Rebreanu nu-și îngăduie pauze. Munca de fiecare zi, sforțările de a stăpîni limba și meșteșugul literar, antrenează încet o forță creatoare ce va surclasa mărunțele socoteli critice. Cel ce studiase pe Creangă, cugeta la roman. Perpessicius a văzut în Rebreanu pe romancierul cel mai viguros, cel mai natural și cel mai captivant, o „catedră a romanului" învățîndu-ne arta simplicității organice. Dar Rebreanu n-a fost scutit de violente și atacuri nihiliste ; o ciudată eclipsă argheziană, ieșire polemică nesingulară în epocă, denunța incapacitatea de invenție a scriitorului — funcționar de registratură, minuind o „pană inferioară" (**Cum se scrie românește**, în **Cugetul românesc**, I, nr. 1/1922).

În pofida haotismului declarat, a absenței planului de lucru, Rebreanu impune prin subordonarea la obiect și arhitectura solidă a construcției romanești. El are, negreșit, **vocație de constructor.** Opera romanescă, desfășurată pe enormele pînze rebreniene pare a surclasa nuvelistica ; iese aceasta din urmă prejudiciată din confruntare ? Nuvelistica ține de epoca de formație a scriitorului, dar nu are o existență subsidiară ; pentru o operă ce a dezvoltat organic o viziune fundamentală tragică, aceste „dibuiri de detaliu" (Călinescu), în pofida ecoului stins, pregătesc materialul de construcție. Nici Lovinescu nu deslușea în nuvelistica rebreniană indicații de viitor. Este însă indiscutabil că primul Rebreanu ocupă în diagrama nuvelei românești un loc proeminent. Cel ce debuta în literatura română în **Luceafărul** sibian, cunoscînd intuitiv sufletul țărănesc, rămîne credincios observației obiective. Obiectivitatea îi fusese de altfel încurajată de înțelegerea generoasă a directorului **Convorbirilor critice,** în perioada în care M. Dragomirescu încerca să-și înjghebe o grupare nouă. Deși lecturile sale indică în Rebreanu un admirator al lui Proust, gustînd pe Th. Mann și salutînd inovația lui Gide din **Les Faux-Monnayeurs,** scriitorul rămîne fidel romanului secolului al XIX-lea ; măreția romanului naturalist, formula balzaciană (aparținînd prozatorului ce „a purtat o societate întreagă în cap") conving temperamentului rebrenian, preocupat de acumularea greoaie a detaliilor, reînviind lumea unei epoci. Scriitorul este un cititor sîrguincios, urmărind mișcarea literaturii ; „citesc cu aceeași grijă cu care mă străduiesc să scriu". S-a adîncit în Conrad („cred că pe Conrad — mărturisea Rebreanu — l-am citit în întregime"), apreciind talentul acestuia de a reda amplu, masiv și adînc ; s-ar părea că **Adam și Eva** urmează și sugestii din **Typhon** al lui Conrad. Rebreanu oferă mari panouri ale societății românești, refuzîndu-și efuziunile lirice. El are obsesia construcțiilor circulare (să ne amintim de motivul drumului în **Ion,** de scena execuției în **Pădurea Spînzuraților** sau de episodul voiajului în **Răscoala),** dar repetiția e declinantă : Apostol Bologa devine din judecător victimă, Ion — minat de glasul iubirii — sfîrșește tragic, inevitabila reîntoarcere fiindu-i fatală. O ciclicitate supusă entropiei lucrează în textul rebrenian ; inevitabilă revenire, trecută prin arta acumulărilor (cu ocoluri) și spațiul crizei, fixînd „zvîrcolirile" — creează aparența reîntoarcerii la punctul de plecare.

Adrian Dinu Rachieru

*) Vezi „Jurnal", I, Ed. „Minerva", 1984, p. XXV.

Recurs la „Ciuleandra"

Publicat pentru prima oară în 1927 la editura Cartea românească din București și tradus aproape imediat în franceză (Paris Baudiniere, 1929) și italiană (Perugia — Venezia, La nuova Italia, 1930) romanul **Ciuleandra** al lui **Liviu Rebreanu** a intrigat și continuă să intrige tot mai mult critica literară românească relativ prudentă, în genere, în privința definirii acestei opere cu un statut aparte în cadrul mai larg al literaturii marelui romancier ardelean considerat, uneori și pe nedrept, ca un creator cu o vocație unilaterală, constrîngătoare și anume aceea de a prezenta cititorilor prin intermediul unei tehnici a realismului obiectiv, epopeic, universul rural al unei Românii dintr-o perioadă istorică bine determinată.

Roman miniaturat cu valențe intime, particulare, izvorît mai mult din nevoia de **a cunoaște** decît din aceea de a prezenta cunoscutul, **Ciuleandra** obligă din ce în ce mai mult la o cercetare estetică larg cuprinzătoare, cît mai exactă și ferită pe cît posibil de exagerări sau chiar incoerente suprasensibile, mereu supuse mișcării continue a ideilor zilei. Pentru comentatorii operei, extrem de diverși, de altfel, nu e încă sigur dacă **Ciuleandra** poate fi considerat un roman sau numai o nuvelă ceva mai complexă. G. Călinescu însuși ezită în a fixa critic statutul acestei importante opere numind-o o dată „roman analitic" iar altă dată „o nuvelă onorabilă, rece, superficială, deși bine întocmită." În privința interpretării mesajului intern al operei, părerile comentatorilor sînt și mai diverse, dovadă concretă a complexității profunde a acestei scrieri care, cum se vede, se lasă atît de greu etichetată critic. „Satiră socială" la Paul Georgescu, „analiză a unei anomalii morale" la V. Streinu, „studiu al ereditării cu efecte catastrofale" la Ov. S. Crohmălniceanu, „studiul unui caz de morbiditate psihologică" la E. Lovinescu, „înregistrarea exterioară, neimplicată a drumului unei ființe oarecare, comune spre adevărul lăuntric" la Dana Dumitriu, romanul **Ciuleandra,** avem motive să credem acest lucru, poate deveni cu timpul o vastă arhivă de concepții psihologice expuse, din care viața, ba chiar și literatura, poate extrage oricînd, cu șanse de a fi mereu adevărată, o concepție care într-una din zile o poate satisface pe deplin. Există, desigur și reversul : viața fiind constituită din mai multe zile și nu dintr-una singură este mai mult decît sigur că o concepție adevărată într-o zi, va deveni incognoscibilă a doua zi. Se poate observa de aici, ca peste tot în viață (și în literatură) cuvenita deosebire și controversă între adevărul artistic și adevărul științific, unul bazat pe ficțiune iar celălalt, — pe cunoaștere.

Remarcabila demonstrație artistică a lui Liviu Rebreanu din **Ciuleandra** probabil de aici porneste anume de la deosebirea dintre adevărul artistic și adevărul științific, două axiome sprijinindu-se în fond pe o posibilă verosimilitate, întrucît chiar și adevărul științific este pînă la un punct (adică pînă la descoperirea altui adevăr științific, vezi, de pildă, teoriile privind evoluția omului) bazat tot pe ficțiune. Cunoașterea omului se sprijină în fapt, pe experiență, pe intuiție, pe cercetare și pe ficțiune. Însuși mottoul romanului, un citat din Apocalipsis, în genere eludat de majoritatea comentatorilor, este semnificativ în acest sens : „...și nu știi că tu ești ticălos și mișel și sărac și orb și gol."

După felul cum este conceput romanul, Liviu Rebreanu a mizat mai puțin pe epic, pe povestire, și mai mult pe psihic, pe implicațiile extrem de tensionate pe care le poate avea realitatea asupra subconștientului, asupra posibilităților de cunoaștere și interpretare a umanului supus unor încercări limită, ieșite din comun. G. Călinescu povestește subiectul romanului în felul următor : „Puiu Faranga e odrasla unui boier de viță veche, purtînd în sîngele său oboseala generațiilor trecute. Familia lui Faranga, tată, mătușă, e înfățișată în linii naiv încărcate (protocol, vorbirea limbii franceze, politețe exagerată) și probabil nu intenționat, ci din lipsa unei percepții adecvate. Puiu se naște cu instincte criminale, repetînd oarecum cazul lui Lantier din **La bete humaine** de Zola. Ca să primenească sîngele familiei, Faranga tatăl a cules de la țară o fată sănătoasă, Mădălina, pe care a crescut-o aristocratic în vederea căsătoriei cu Puiu. Însă Puiu o sugrumă fără motiv. Familia îl internează într-un sanatoriu, sperînd să obțină din complezență un certificat de iresponsabilitate. Însă Puiu este chiar un nebun. Materia romanului o formează această trecere treptată de la logica aparent normală la conduita și ținuta demențială, nu fără înrîurirea nuvelisticei rusești. Puiu a întîlnit pe Mădălina la jocul țărănesc numit ciuleandra și acum, reconstruindu-și trecutul ajunge la încheierea că ciuleandra e jocul ce duce la crimă. Venind să-și scoată fiul din sanatoriu, spre a-l sustrage unei pretinse persecuții a doctorului, tatăl îl găsește jucînd ciuleandra. Persecuția din partea doctorului e pretinsă, romancierul a strecurat totuși o anume antiteză. Doctorul e din satul Mădălinei, și iubise pe fată. I-a luat-o boierul detracat. Față în față stau doi dușmani, un țăran și un aristocrat, pînă ce aptitudinea profesională restabilește raporturile de la medic la bolnav". Să mai adăugăm că mătușa Matilda, cu acordul tacit al celorlalți, schimbă numele Mădălinei în Madeleine iar în materia romanului mai intervine un personaj important, gardianul Andrei Leahu, pus să servească dar și să păzească pe Puiu în interiorul sanatoriului. La fel ca doctorul Ursu și Mădălina, gardianul este tot din județul Arges, adică de pe acolo unde se joacă dintotdeauna ciuleandra, amănunt semnificativ în economia subtilului roman rebrenian. Conversațiile lui Puiu cu Andrei Leahu sînt, de altfel, extrem de sugestive în privința urmăririi efectelor bolii asupra internatului. Surprinzător pentru noi este că G. Călinescu nu povestește romanul nici din unghiul autorului și nici din cel al cititorului ci din cel al lui... Puiu Faranga ! Tot ce spune Călinescu a spus de fapt Puiu în utopica sa încercare de a-și înțelege motivele care l-au dus la clipa aceea de furie demențială care a culminat cu uciderea Mădălinei. În plus, Puiu Faranga nu era nebun în momentul crimei ci innebunește progresiv analizîndu-și propria sa monstruozitate inexplicabilă de care nu mai poate face în nici un fel abstracție. De altfel, e greu de crezut că pe Rebreanu l-ar fi interesat descrierea (practic imposibilă) a procesului psihic al unui individ deja nebun și nu al unui individ care innebunește treptat. În cazul acesta, miza ar fi fost într-adevăr cu totul superfluă.

După opinia noastră, romanul lui Liviu Rebreanu ar fi devenit mai interesant și chiar mai complet dacă autorul și-ar fi îndreptat atenția și asupra dramei cumplite, cu valoare de simbol, a Mădălinei, o dramă în fond mult mai puternică și mai umană decît clinicele mustrări de conștiință ale aristocratului Puiu Faranga, personaj paranoic care rămîne, indiferent de propriile sale lamentații, un asasin fără nici o scuză, un asasin care își ispășește vina printr-un fel de autopedeapsă mai mult lexicală decît expresivă. N-am văzut niciodată, nicăieri, o execuție publică a unui criminal. Nici n-am fi avut unde. Totuși, dacă am fi avut vreodată această ocazie am fi suferit probabil enorm, chiar dacă, prin absurd, condamnatul s-ar fi numit Puiu Faranga, personajul central al romanului lui Liviu Rebreanu. Extrem de sensibil la variațiunile prezentului mereu mobil, sufletul omului se colorează intens mai degrabă la **ceea ce vede** decît la **ceea ce știe.** Gîndul și simțirea, mereu dinamice și atît de

Adrian Dafir

Continuare în pag. a 7-a

Vorbe aruncate

I

Cauzele răscoalelor de la 1907 vor fi fost foamea, mizeria, învoielile nedrepte, abuzurile ciocoilor, lipsa pămîntului, într-un cuvînt **chestia țărănească.** Cauzele **Răscoalei** lui Liviu Rebreanu sînt altele : vorbele aruncate. Răscoala țăranilor izbucnește concret, în partea a doua a romanului lui Rebreanu. Dar „Răscoala" izbucnește încă din prima parte a lui cînd romanul nu e deloc, apă de mare ținută în palmă. Critica literară a urmărit și subliniat arta lui Rebreanu de a acumula detalii, nemulțumiri, date, întîmplări, fapte care ațină spiritele. Argumentele criticilor sînt de natură sociologică, anecdotică, nu estetică. Răscoala din **Răscoala** izbucnește datorită scăpării din frîu a cuvintelor. La început a fost cuvîntul, și cuvîntul a antrenat fapta, iar faptele i-au iuțit pe oameni și așa s-a ajuns la revoluție. Urmărind cu atenție textul rebrenian ai surpriza să constați că vorbele au un rol imens în declanșarea insurecției populare. În excelentul său eseu **Liviu Rebreanu,** Lucian Raicu scrie : „Acumularea de electricitate este tema fundamentală a primului volum din **Răscoala".** Electricitatea e produsă de cuvinte și este condusă de cuvinte, bune conducătoare de tensiune socială. Răscoala ca fenomen de natură verbală, iar nu socială — iată o ipoteză seducătoare pentru exegetul lui Rebreanu.

Vorbele aruncate aiurea generează, vom vedea, grave seisme sociale. În Amara e liniște, țăranii se „codesc" să accepte vechile învoieli, se mai împrumută la boier, își respectă încă stăpînul. Evenimentele se precipită din cauza unor vorbe aruncate în vînt, din cauza nestăpînirii cuvîntului. Arendașul Cosma Buruiană îi spune într-o doară boierului Miron Iuga că țăranii l-au prădat. Vorba a fost scăpată, urmează faptele generate de ea : anchete, interogatorii, arestări, bătăi ; relațiile dintre boieri și țărani s-au încordat brusc. Prezent la datorie, plutonierul Silvestru Boiangiu găsește momentul (ne)-potrivit să-și arate vigilența și destoinicia : caută peste tot hoți, împarte cu dărnicie pumni și palme pentru a înăbuși în față orice rebeliune a „topîrlanilor". O vorbă aruncată în vînt într-un moment de stagnare a conversației aduce nenorociri ce proliferează în lanț, după cum va constata chiar arendașul : „Uite, domnule, ce încurcătură iese dintr-o vorbă aruncată. Îi venea să-și muște limba că s-a apucat de-a trîncănit, încît acuma o să prindă țăranii ură pe dînsul să nu mai aibă trai cu moșia". Într-adevăr, lucrurile nu se opresc aici : țăranii îl vor prăda cu adevărat pe arendaș, iar arendașul va trebui de acum să tacă. Un furt imaginar dă prilejul unor repetate furturi reale. Obiceiul a fost instituit, a se vedea, printr-un cuvînt **trîncănit.** Mai sînt și alte cuvinte aruncate într-o doară, nejudecate. Nadina lansase zvonul că vinde moșia Babaroaga, moment în care, practic, începe concurența între țărani. Platamonu și Miron Iuga. Țăranii vin la boierul bătrîn și-l roagă să le permită să cumpere ei moșia, o întîmpină pe Nadina la moșie — cu această ocazie Petre Petre va fi pentru prima oară „bajocorit" de boieroaică —, umblă pe la București cerînd ministrului să le satisfacă doleanțele, o deranjează încă o dată pe Nadina, uimită ea însăși de turnura pe care o luase o afirmație necenzurată : „Pe Nadina o indispusese întîi Platamonu, pe urmă mirosul de usturoi și vorbirea țăranului. Ea, în realitate, nu se gîndea să vîndă Babaroaga. A spus astă primăvară arendașului c-ar vrea să scape de moșie, dar fără să fie hotărîtă și mai mult ca să zică ceva, fiindcă omul nu pleca și nu-l putea concedia nedelicat tocmai cînd îi numărase o sumă de bani. **Se pare că dintr-o vorbă aruncată a ieșit o întreagă poveste** (s.n.I.P.). Ieri, pe nepusă masă, socrul ei ; azi, țăranii".

Dialogul neglijent dintre Nadina și Petre Petre conține germenii nenorocirilor viitoare. Nesupravegherea cuvintelor creează un cîmp erotic de un intens magnetism, între cei doi, acumulează electricitate senzuală : mare amatoare de senzații tari (de „iuțeală"), Nadina strigă către Petre, în scena superbă a plimbării cu sania, „cu o încurajare atîtătoare" :

— Hai, băiete, hai, nu șovăi !". Răspunsul flăcăului este și el echivoc :

„— Nu șovăiesc, coniță, n-aveți grijă ! mormăia Petre, fără a se întoarce, cu glas în care tremura un ris puțin batjocoritor". Și o altă asigurare ambiguă dată de vizitiu unei Nadine incapabile să respecte cuvîntul : „— Nu vă speriați și nu vă fie frică, coniță, dacă sînteți cu mine !". Să urmărim mai departe frînturile dialogului neglijent dintre Nadina și Petre. Erosul, instinctul sînt generate și paralizate de cuvinte. Nadina refuză în principiu să negocieze cu țăranii. În ceea ce îl privește pe Petre, el nu este ultragiat („batjocorit", cum spune el) atît de refuzul boieroaicei de a vinde pămîntul, cît de refuzul ei de a dialoga cu el, de a-i vorbi lui. Considerînd că Petre ar avea ceva trecere în fața soției lui Grigore Iuga — „fiindcă a purtat-o cu sania" — țăranii îl roagă să vorbească în numele lor. Disprețuitoare, agasată Nadina îl repede pe flăcău : „Flăcăul însă n-apucă să rostească nici trei vorbe că Nadina îl și întrerupse cu asprime :

— Ce, ați început acum să-mi ațineți calea ? Nu v-am spus că nu vînd ? Atunci ce mai vreți ? De ce nu mă lăsați în pace ?" Rămas perplex, Petre vorbește pentru sine : „— Apoi stai, cucoană, c-om mai vorbi noi împreună !" Și iată-i acum pe cei doi în extraordinara scenă a violului. Petre trîntește ușa de la dormitorul ei apoi se proțăpește înaintea ei cu privirea încruntată. Din promisul dialog Petre nu mai realizează decît cîteva propoziții. Nadina are nefericita inspirație de a-și arăta frica : „— Ce vrei să faci ?... Ajutor !... Nu !... Ajutor !". După dialogul mut din priviri atît de semnificativ pentru fenomenologia erosului, țîșnesc cuvintele femeii disperate. Petre le „traduce" greșit, dîndu-le înțelesul unei înfrigurate chemări : „Petre tălmăci strigătul ei ca o chemare". Încropit din vorbe scăpate, dialogul degenerează în gîfîituri.

Ion Pecie

Urmare din pag. 1

STATURA SCRIITORULUI

tatea scriitorului a provenit din contemplarea de la mare altitudine a împrejurărilor și evenimentelor pe care le-a traversat. Însemnările nu sînt ale unui actor, ci ale unui om distanțat față de marile convulsii la care este obligat să asiste. Atitudinea omului este astfel identică cu aceea din operă. Aceeași distanță și contemplație veghează și asupra universului prozei lui **Rebreanu.** Editarea **Jurnalului** este însoțită de aducerea la lumină din presă a numeroase interviuri și articole complementare și lămuritoare asupra credințelor omului. Operația de excavație este extrem de binevenită. Degajarea profilului moral și ideologic al scriitorului de sub lespezile unor epitele grăbite, rezultat dezavantajos al apropierii biografice de om, dar și al ignoranței, este prima operație care se impune a fi făcută astăzi în legătură cu Liviu Rebreanu. Statura lui se va așeza astfel în șirul valorilor montane ale literaturii române.

Încercările de acum își au precedentele lor. Suficienței cu care i se făcea prozatorului un portret expediat după canoanele salonului sau redacției bucureștene i-a răspuns printr-o remarcabilă schiță Tudor Vianu. Pentru acesta apariția în lume, la lumina zilei, a lui Liviu Rebreanu era asemnătoare apariției unui miner din adîncurile unui abataj : „Cînd se arăta în lume, Rebreanu părea ca un om beat de muncă, ieșit parcă atunci din galeriile unei mine sau din dogoarea marilor furnale. Deși firea lui nu era de loc nesociabilă, se socotea oarecum dispensat de a oferi oamenilor mai mult decît le dăruise în nopțile lui de patimă scriitoricească, la masa de lucru, alături de bucătăria unde clocotea a douăzecea ceașcă de cafea a nopții, lîngă robinetul sub care își punea din cînd în cînd fruntea înfierbîntată. Acolo se desfășura oficiul lui esențial, încît oamenilor întîlniți în timpul zilei el nu li se mai simțea îndatorat decît cu vorba lui rară, distrată, șovăitoare. Efortul expresiv al lui Rebreanu în convorbirile cu prietenii și cunoscutii lui era atît de avar, pentru că îl consacra în întregime operei lui vaste, adînci și exacte". Mărturia lui Tudor Vianu rămîne una dintre cele mai potrivite depozitii pentru a înțelege atît opera cît și omul care a făcut-o. Dincolo de această rezervă a dialogului pătrudem astăzi prin paginile **Jurnalului** care pare a ne introduce în intimitatea lui. Și acestea sînt avare. Între noi și Liviu Rebreanu stau așezate de mina scriitorului amănuntele minuțios înșirate ale îndeletnicirilor lui gospodărești. Din cînd în cînd răzbim într-un luminiș. Aflăm acolo de ce nu merge **Gorila,** ce se întîmplă cu intrarea în Academie, ce crede scriitorul despre ițele încurcate ale politicii europene, episodul asasinării lui Armand Călinescu. Dar și acestea sînt în general opriri, scurte ca niște buletine de știri minimale, după care ne scufundăm iarăși într-o existență cu aparența impersonalității. Liviu Rebreanu a mai lăsat însă două cărți de confesiune. Una este de călătorii și se numește **Metropole,** alta o culegere de articole literare intitulată **Amalgam.** Alăturate acestor note din **Jurnal,** extraselor de presă, ele pot contribui la o restituire mai apropiată de adevăr a figurii marelui nostru scriitor. **Metropolele** sînt cu atît mai interesante cu cît scriitorii români nu ne-au lăsat prea multe cărți de călătorie notabile. Călătoria este pentru Liviu Rebreanu, ne-o spune într-o introducere numită Itinerariu, „explorare". Dincolo de datele care trimit la stări de lucruri precise, în timp și spațiu, ceea ce impune în notele de călătorie al lui Liviu Rebreanu este interesul său constant pentru oameni. Peisajul pe care-l urmărește cu predilecție este peisajul uman. În călătoriile lui în Germania, Franța, Italia este de găsit în primul rînd un portret al germanului, francezului, italianului, cartea fiind populată de siluete diverse, conturate rapid, dar substanțial și sugestiv. Multe pagini par desprinse din proza lui scurtă ori pot fi integrate fără dubiu în ea datorită observației psihologice și preciziei desenului. Mai e de adăugat că notele de drum vădesc posibilitatea prozatorului de a se realiza într-un spațiu restrîns și, mai ales, dezvăluie resursele umoristice nebănuite. Dată fiind formația culturală germană a scriitorului vizita lui la Paris e cu atît mai interesantă. Puțini călători români au privit Parisul și lumea pariziană cu un ochi atît de scrutător, atît de puțin entuziast pentru superficia pariziană, și atît de înțelegător cu ceea ce este durabil în viața celebrei capitale. Considerațiile care însoțesc peste tot observarea peisajului social rămîn o scursă prețioasă pentru configurarea unui profil spiritual încă netrasat scriitorului. Și mai hotărîtor pentru protretul său spiritual scriitor. **Metropolele** sînt cu atît mai interesante cu cît scriitorii români nu ne-au lăsat prea multe cărți de călătorie notabile. Călătoria este pentru Liviu Rebreanu, ne-o spune într-o introducere numită Itinerariu, „explorare". Dincolo de datele care trimit la stări de lucruri precise, în timp și spațiu, ceea ce impune în notele de călătorie al lui Liviu Rebreanu este interesul său constant pentru oameni. Peisajul pe care-l urmărește cu predilecție este peisajul uman. În călătoriile lui în Germania, Franța, Italia este de găsit în primul rînd un portret al germanului, francezului, italianului, cartea fiind populată de siluete diverse, conturate rapid, dar substanțial și sugestiv. Multe pagini par desprinse din proza lui scurtă ori pot fi integrate fără dubiu în ea datorită observației psihologice și preciziei desenului. Mai e de adăugat că notele de drum vădesc posibilitatea prozatorului de a se realiza într-un spațiu restrîns și, mai ales, dezvăluie resursele umoristice nebănuite. Dată fiind formația culturală germană a scriitorului vizita lui la Paris e cu atît mai interesantă. Puțini călători români au privit Parisul și lumea pariziană cu un ochi atît de scrutător, atît de puțin entuziast pentru superficia pariziană, și atît de înțelegător cu ceea ce este durabil în viața celebrei capitale. Considerațiile care însoțesc peste tot observarea peisajului social rămîn o scursă prețioasă pentru configurarea unui profil spiritual încă netrasat scriitorului. Și mai hotărîtor pentru protretul său spiritual scriitor. Metropolele sînt cu atît mai interesante cu cît scriitorii români nu ne-au lăsat prea omenească, interesează în artă, ci pulsația vieții", scrie Rebreanu în **Cred.** „Dacă privești arta drept creație trebuie să-i atribui și o valoare etică", stă scris la sfîrșitul aceleiași declarații de credință intitulată **Cred.** Aici, în **Amalgam,** sînt incluse **Mărturisirile,** tocite de atîta frecventare, pe care Liviu Rebreanu le dă publicității în 1932. **Amalgamul** este cartea profesiunilor de credință ale scriitorului, adunate de Liviu Rebreanu cu conștiința clară a gestului. Aici este inclus articolul despre **Reymont** care a fost pentru Rebreanu unul din scriitorii tutelari, aici conferința **Literatura și iubirea,** mai puțin cunoscută, dar foarte importantă pentru definirea concepției literare a autorului **Răscoalei,** tot aici **Laudă țăranului român,** discursul de recepție în Academia Română cu care se și încheie cartea. În ele mai ales este de căutat Rebreanu cel indescifrabil prin operă. Adică un scriitor care n-a conceput întreprinderea literară ca pe o jucărie, ci cu toată gravitatea și cu toată credința. În tema din discursul de recepție per Academie, țărănimea română, este vizibilă o ostentație. Liviu Rebreanu simțea nevoia să-și precizeze singularitatea și dimensiunea prin acest discurs de revendicare și de invocare. Alături de discursurile de recepție citite în aula Academiei de Mihail Sadoveanu și Lucian Blaga, pe teme înrudite, cel al lui Liviu Rebreanu constituie un răspuns încercărilor de desprindere de matcă pe care aceeași epocă le proclama prin diverse reviste literare. Modernul Liviu Rebreanu s-a revendicat din sămănătorism fără ezitări, fără complexe, afirmînd că : „sămănătorismul n-a făcut decît să formuleze și să strige cu glas tare, ca să pătrundă în conștiința tuturor, ceea ce au simțit totdeauna, deși nu atît de categoric, toți creatorii de valori veridice". Statura lui Liviu Rebreanu s-a putut înălța atît de sus tocmai pentru că se ridica dintr-un asemenea sol.

„Trebuie să fim pe deplin conştienţi că dezvoltarea economico-socială a patriei noastre, făurirea comunismului, nu se pot realiza decît pe baza celor mai noi cuceriri ale ştiinţei şi tehnicii, ale cunoaşterii umane în general."

NICOLAE CEAUŞESCU

PRIN ÎNVĂŢĂMÎNT ŞI ŞTIINŢĂ SPRE SECOLUL VIITOR

Ştiinţa şi soluţiile zilei de mîine

De obicei, cînd un scriitor vorbeşte despre ştiinţă, el o defineşte în opoziţie cu domeniul său, al literaturii, socotind-o fie o sferă străină de preocupările sale, fie teritoriul inaccesibil al disciplinelor exacte. Creaţia însă, oricare ar fi ea nu ascultă, după cum s-a dovedit, decît de aceleaşi legi. Legile creativităţii dirijează pe creatorul de literatură sau pe omul de ştiinţă de pe poziţii uluitor de apropiate. Nu contează că scriitorul manevrează, pentru a-şi construi viziunile, procedee de stil sau imagini retorice, iar omul de ştiinţă vehiculează conceptele sau formulele matematice. Gîndirea creatoare se bazează în aceeaşi măsură pe imaginaţie şi intuiţie, pe îndrăzneală de gîndire, pe forţa de a construi sisteme fiecare cu o arhitectură specifică, estetică (răspunzînd de logica artei) sau ţinînd de rigorile logicii ştiinţifice. Oricine va încerca să pătrundă în intimitatea creaţiei ştiinţifice va rămîne uimit descoperind acest lucru. Dar dacă în esenţă procesele de creaţie aproape coincid, nu este cu nimic mai adevărat că o tot mai puternică prejudecată tinde să-l despartă pe omul de ştiinţă de creatorul de artă. Acest lucru vine însă nu atît din partea omului de ştiinţă, receptiv la fenomenul artistic şi recunoscînd cît de mult a profitat de pe urma lui, cît mai mult din partea creatorului de artă care se izolează din păcate, ignorînd fenomenele ştiinţifice ale acestui secol, fenomene cu urmări profunde atît pentru filosofie cît şi în general pentru configuraţia culturii. Pentru a cuprinde şi imagina sfera posibilului existenţei, creatorul de literatură va trebui însă să înţeleagă, să-şi apropie acest domeniu complementar al spiritului ca o şansă chiar a forţei sale creatoare. Pentru a gîndi fenomenul literar, în toate conexiunile sale, ca fenomen intim legat de globalitatea sistemului lumii, gînditorul literaturii va trebui, la rîndul său, să nu fie străin de fenomenul ştiinţei. Pentru secolul ce vine numai gîndirea suplă, flexibilă, cercetarea multidisciplinară mai are şansa de a sparge specializarea îngustă a omului de cultură pentru a-l ajuta să înţeleagă cultura.

Viaţa ideilor ştiinţifice este dramatică, senzaţională şi fascinantă. Niciînd în istoria civilizaţiei nu s-a gîndit mai intens în acest sens şi nu s-a creat şi nu s-au emis mai multe idei ce au tot mai mult şansa de a modifica din temelii lumea în care trăim. Noile tehnologii de vîrf au schimbat nu numai obişnuinţe ci şi moduri de gîndire. Fizica cuantică, biotehnologiile, informatica, cosmologia — ca să nu le amintim decît pe acestea — stau la baza unei mutaţii profunde numite cea de a treia revoluţie industrială. Această revoluţie, dacă urmărim avalanşa descoperirilor produse în primul rînd în gîndire, în modul de abordare al lumii micro şi macrofizice, biologice şi psihice poate fi considerată o modalitate de modelare a existenţei prin creativitatea cea mai explicită. De la ştiinţă lumea aşteaptă azi soluţiile de mîine. Viitorul se cere construit cu ajutorul ei. Criza traversată azi de umanitate speră rezolvări globale de la ştiinţă. Problema alimentară, energetică, a resurselor, fuziunea imprevizibilă a economiei cu ecologia au revelat un adevăr surprinzător şi anume interdependenţa extraordinară a fenomenelor cărora vechile moduri de gîndire specializate şi parţiale nu le mai pot găsi o rezolvare.

Ştiinţa românească trăieşte la rîndul ei un moment fertil de efervescenţă pe care, oricît de banal ar fi cuvîntul şi demonetizată sintagma nu o putem numi decît creatoare. Teoria informatică a formulat ca o încununare a cercetării, un model informaţional al lumii, o cosmogonie ce poate rivaliza cu cele mai îndrăzneţe la ora actuală. Teoria biostructurală, recunoscută şi confirmată de personalităţi mondiale oferă un model extraordinar de complex şi de radical-nou al nivelelor de existenţă ale materiei în univers. Filosofia fizicii a propus modele de univers bazate pe cele mai îndrăzneţe teorii ale fizicii cuantice şi ale relativităţii einsteiniene ce se dovedesc viabile în cadrul modelelor teoretice propuse în ultimii ani în lume. Cercetarea biologică a formulat ipoteze fertile despre bioenergia fenomenelor vii şi inteligenţa materiei. Biotehnologiile evoluează surprinzător de rapid dovedindu-se utile de la domeniul energetic şi alimentar, pînă la cel medical, provocînd răsturnări de concepţie în cele mai variate tehnologii. De altfel, creativitatea ştiinţifică nu poate fi ruptă de creativitatea tehnologică. Noile descoperiri au nevoie de un cadru cu totul nou, radical diferit de procesele pe care le cunoaştem. Industria va trebui ea însăşi regîndită şi odată cu ea chiar locul omului în procesul muncii. Rapoartele celor mai multe organisme internaţionale privind lumea de mîine, pe care o numesc informaţională, sînt de acord în a afirma că acest om va fi prin excelenţă creator. Eliberat de munci de rutină el va avea libertatea să creeze, creaţia fiind aceea care îi va acorda demnitatea, raţiunea de a fi, sensul vieţii, indiferent dacă va fi vorba de creaţia artistică, literară sau ştiinţifică.

Progresul nu poate fi imaginat în afara artei. „Reînarmarea culturală", susţinea nu de mult un gînditor al fenomenului intruziunii informaticii în viaţa socială este singura în stare să asigure chiar progresul informaticii. În acest context locul creatorului de literatură va creşte şi mai mult şi odată cu el, prestigiul literaturii înseşi. Fără să fie antagonice, creaţia literară şi creaţia ştiinţifică se dovedesc două modalităţi complementare ale spiritualităţii moderne.

Mirela Roznoveanu

Ştiinţă, cultură, un raport echiunitar

Secolul al XX-lea este, înainte de orice secolul ştiinţei. Ramuri de sine stătătoare s-au desprins din trunchiurile ştiinţelor clasice în cursul acestui veac, au prins a se dezvolta în ritmuri pur şi simplu exponenţiale, sfîrşind în anii noştri prin a se impune categoric în peisajul cultural-ştiinţific planetar.

Există astăzi geneticieni, probabilişti, cercetători în chimie organică şi anorganică, topologi, designeri, softişti (adică specialişti în programe de calculator) şi hardişti (adică electronişti capabili să construiască şi să asigure funcţionarea calculatoarelor), electrotehnicieni, criogenişti, metalurgi în metale neferoase, biotehnologi — profesii noi apar, se dezvoltă şi intră în obisnuinţa planetară, pe măsura lărgirii universului cunoaşterii şi în funcţie de nevoile reale ale societăţii.

Fenomenul culturii înglobează, teoretic, ştiinţa — în antichitate, de altfel, un filozof era un cunoscător al tuturor ştiinţelor şi artelor. Explozia ştiinţei a modificat însă dramatic datele problemei. La nivel mondial cultura a luat amploare, a pătruns în păturî tot mai largi (graţie alfabetizării dar şi prin ajutorul dat de două unelte pur tehnice : radioul şi receptorul de televiziune), a devenit permeabilă, permiţînd tuturor popoarelor să se exprime, pe această mare scenă festivă a lumii, cu literatura, poezia, artele plastice, muzica lor.

Dar fenomenul a fost puternic, nu exploziv. Cultura s-a dezvoltat, categoric, dar a făcut-o liniar.

În consecinţă raportul ştiinţă/cultură a basculat în favoarea ştiinţei. Implicaţii : armate tot mai largi execută astăzi manevre în cîmpul cercetării ştiinţifice. Indivizi cu indice de inteligenţă ridicat sînt atraşi, în număr tot mai mare, către lumea ştiinţei. Iar poetul, scriitorul, pictorul, muzicianul, au făcut loc pe podium unor tribuni nebănuiţi la începutul acestui secol : specialiştilor în fizică nucleară, biochimie, economie politică, genetică, ecologie, farmacie, energetică, chirurgie, tehnica laserilor, zboruri cosmice.

Învăţămîntul, învingîndu-şi momentul de inerţie s-a adaptat la noua situaţie (la noi pasul a fost făcut în deceniul trecut), politehnizîndu-se, adică încercînd o sincronizare a cunoştinţelor teoretice predate în şcoli cu tehnologiile existente în industrie, cu lumea care, de fapt, înconjoară copilul şi tînărul.

Este bine ? Este rău ? În orice caz, este o stare de fapt şi lumea literelor şi artelor a trebuit să se adapteze pentru a ţine pasul, îmbogăţindu-se, diversificîndu-se şi încercînd o nouă pătrundere în mase, pe baza uneltelor puse la dispoziţie de către tehnicile aplicate : radioul, televiziunea, înregistrările pe bandă de sunet şi video, cititorul cu laser, sintetizatorul, videobibliotecile, calculatorul, sateliţii de transmisie. În acest fel muzica, arta plastică, teatrul, chiar literatura şi poezia au devenit produse de foarte larg consum, contribuind împreună cu instruirea ştiinţifică la formarea multilaterală a cetăţeanului planetar.

În ţara noastră, politica ultimelor două decenii a respectat tradiţia mondială. Educaţia ştiinţifică şi cercetarea au făcut un salt uriaş adaptîndu-se nevoilor societăţii, ceea ce poate crea impresia unui decalaj faţă de cultură care, obligată de infrastructura ei mai puţin dinamică, şi-a continuat dezvoltarea mai lent. Impresie pe care însă realitatea nu o confirmă

deoarece, în primul rînd, lărgirea, în învăţămînt, a palierului obligatoriu de studii, creşterea numărului de elevi şi studenţi — deşi în licee şi facultăţi politehnice — au „produs" în ultima vreme cîteva milioane de subiecţi care, antrenaţi în domeniile matematicii, fizicii, chimiei, tehnologiilor industriale şi-au păstrat proaspete şi aptitudinile de cunoaştere, înţelegere şi receptare aşa zis umaniste.

Mai trebuie ca şi cultura să facă, înspre ei, cîţiva paşi, aceşti paşi s-au şi făcut de altfel, mai puţin prin mijloace moderne audiovizuale cît prin folosirea unor unelte româneşti specifice : casele de cultură, cu cercurile şi cenaclurile lor, simpozioanele, concursurile, festivalurile — între care „Cîntarea României" joacă, bineînţeles, un rol de seamă.

Aşa că dihotomia ştiinţă-cultură este doar un fenomen pasager. Raportul dintre ele, în trecut în favoarea culturii, apoi în favoarea ştiinţei, trebuie să se păstreze echilibrat, echiunitar, de fapt o îmbinare armonioasă a celor două laturi, aşa cum Marx o vedea : „Cu timpul ştiinţele naturii vor îngloba în ele ştiinţa despre om, după cum ştiinţa despre om va îngloba în sine ştiinţele naturii ; va fi o singură ştiinţă".

Alexandru Mironov

OLIMPICII ŞCOLII

La gară sau la aeroport îi aştepţi pe cei dragi, pe cei foarte apropiaţi. Eu stăteam acolo, în spatele geamurilor imense ale aeroportului internaţional Otopeni, gîndindu-mă cum arată cei pe care venisem să-i întîmpin. Încercam să mă liniştesc : am să-i recunosc lesne — sînt nişte adolescenţi şi precis vor coborî în grup. Ţineam în braţe un buchet mare de garoafe, socotisem, cîte trei pentru fiecare... A fost mai uşor decît îmi închipuisem — toţi purtau tricouri albe pe care era imprimat, în limba engleză, „Olimpiada internaţională de matematică". Nu eram singura venită să-i felicite. I-au cuprins într-un cerc, rude, colegi, profesori. Mi-am făcut loc cu greu, împingîndu-l înainte pe fotoreporter : „Sîntem de la ziar, am venit să vă felicităm, să vă fotografiem şi să consemnăm primele impresii privind succesul vostru". Privesc din nou fotografia pe care, după ce am publicat-o, am luat-o acasă : cinci adolescenţi frumoşi, victorioşi, mîndri în tricourile acelea ale lor. Toţi cinci medaliaţi. Încerc să-mi reamintesc declaraţiile lor de atunci. „A fost destul de simplu" — spunea degajat cel care se clasase primul în lume ! „Am avut ghinion, spunea al doilea clasat, dar nu-mi pare rău, mă bucur pentru el. Important e că a cîştigat România".

Ziarele au continuat să publice, la sfîrşitul fiecărui an şcolar, fotografii aproape identice. Aceleaşi priviri inteligente, aceleaşi zîmbete calme, de tineri neuimiţi de performanţele lor ; trăsăturile sînt desigur, de fiecare dată altele. România, în fruntea întrecerilor internaţionale pe obiecte. O realitate care se repetă, confirmînd soliditatea unei tradiţii...

Anul acesta, ne-au adus veşti bune şi fizicienii şi matematicienii, dar mai ales chimiştii. Am văzut cum se prepară un asemenea succes. Fără publicitate, fără planuri speciale, chiar fără intenţii speciale. În intimitatea laboratorului. Experienţe şi iar experienţe. Din primul an de liceu, cînd pentru mulţi din cei veniţi aici (atraşi de chimie şi de ştiinţele naturii în general), deodată chimia apare ca un obiect nou, deosebit de tot ce era pînă atunci. O profesoară care nu ştie ce e aia stat la catedră, care se descurcă greu cu timpul prea scurt afectat orei de chimie, care revarsă pe tablă şiruri interminabile de ecuaţii, care explică şi explică şi explică elevilor miraţi că asta e chimia veritabilă, cea pentru care au venit ei la acest liceu, crezînd cu totul şi cu totul altceva despre ştiinţa preferată. Profesoara pune mîna pe eprubete, pe vase de sticlă contorsionate, cu denumiri stranii şi face, odată cu elevii săi, experienţe după experienţe. Între orele de chimie nu se dă pauză, elevii obosesc de atenţie, de încordare, dar continuă să repete după ea reacţiile complicate, să scrie observaţiile în caietele lor groase, studenţeşti. Aproape toată clasa se prezintă la olimpiade. La faza pe şcoală, la faza pe sector, la faza pe ţară. Rezultatele nu sînt de la început formidabile, pe măsură ce se urcă în ierarhia pretenţiilor, numărul cîştigătorilor se subţiază. Dar profesoara pare a nu băga de seamă şi-şi continuă munca îndîrjită cu alte clase a IX-a, cu alte clase a X-a. Rezultatele cele mari, succesele răsunătoare, apar mai tîrziu, după clasa a XI-a, cînd ea i-a predat deja unei alte profesoare pasionate... Iar reacţii, iar experienţe, iar pauze sărite. Şi — — „Atenţie, spune profesoara, atenţie la lucrările practice, de laborator, aici pierdeţi de obicei !" La faza pe ţară s-au calificat cîteva zeci de elevi ai liceului. Au urmat barajele necruţătoare. Şi după ele, după această sită deasă care cerne cunoştinţe, agerime, forţă de concentrare — olimpiada internaţională. Au fost desemnaţi să participe patru elevi. Doi din liceul despre care vă vorbesc, Liceul de ştiinţe ale naturii „C.A. Rosetti" din Capitală. Singura fată participantă era în clasa a XII-a, voia să devină doctoriţă. A dat concurs de admitere înaintea plecării la olimpiadă. A însoţit-o, stăpînindu-şi din toţi nervii emoţia, profesoara ei de chimie. Fata a reuşit. A plecat la dificilul concurs internaţional liniştită — era deja studentă la medicină. Al doilea bucureştean, cel mai tînăr participant, era elev în clasa a XI-a. Emoţiile lui vizau, în exclusivitate, olimpiada. Toţi patru — Dragoş Horvath din Mediaş, Sorin Armeanu din Baia Mare, Dorin Borza şi Oana Puşcoiu din Bucureşti — s-au

întors cu lauri. Patru participanţi — patru laureaţi. Un succes care n-a mai surprins pe nimeni pentru că ne-am obişnuit demult cu el. În timpul în care Oana Puşcoiu şi Dorin Borza erau plecaţi la olimpiada internaţională, profesoara de chimie îşi însoţea la concursul de admitere pentru învăţămîntul superior ceilalţi elevi, şi ei la fel de dragi. Un succes, mai ales unul în lanţ, se obţine greu şi nu ascunde, nu poate să ascundă altceva decît o muncă asiduă, pasionată, de zi cu zi. Ştafeta elevilor cîştigători este dublată undeva, în umbră, de o ştafetă nevăzută a profesorilor de excepţie care-şi continuă unul, munca celuilalt. În cazul despre care scriu, profesoara Aurelia Nestorescu şi colega sa, profesoara Paraschiva Arsene. Satisfacţiile, succesele răsunătoare, cele consemnate în presă vin mult mai tîrziu. Şi vin, aş spune, de la sine. Neurmărite, nepregătite în mod special. Pentru că nici unul dintre aceşti profesori minunaţi nu se gîndeşte, în timpul orelor ticsite de reacţii şi formule, la laurii care vor împodobi, cîndva, fruntile cîtorva dintre mulţii lor elevi. Se gîndesc numai să-şi facă, zi de zi, datoria.

Monica Zvirjinschi

NĂSCOCITORII

„Ai născocit pe-ncetul uneltele, cu care
Ţi s-a făcut mai dîrză voinţa şi mai tare"

TUDOR ARGHEZI

DE O SUTĂ DE ORI INVENTATOR

Cenacliştii de la „Electrocontact" Botoşani ne citeau din creaţiile lor iar gîndurile mele o luaseră razna, cu totul şi cu totul nepoliticos, făcînd cale întoarsă în timp, preţ de vreo şase ani. Atunci veneam aici pentru prima oară în calitate de gazetar începător aflat în căutare de fapte senzaţionale. Balonul închipuirilor s-a dezumflat însă cu repeziciune de îndată ce aveam să-l cunosc pe inginerul (stagiar pe atunci) Dumitru Iurea, pentru prieteni, Dan. Era ceea ce se cheamă un tînăr furios. E drept, avea pe atunci o sumă considerabilă de inventii numai că : „Uitaţi-vă şi dumneavoastră, unde să faci activitate de creaţie în vacarmul din hala asta ? Şi ce folos că inventez cîte ceva dacă nu se aplică imediat ? Producţie, producţie şi iar producţie, altceva nu mai ştim, de parcă noutăţile nu ţot pentru producţie ar fi. Nu mi se dă nici o atenţie, asta e, cred că am să mă las păgubaş !".

Unul din cenacliştii citea nişte versuri în care duduia un excavator, un buldozer sau cam aşa ceva. Am profitat de zgomot şi l-am întrebat în şoaptă pe vecinul meu, subinginerul Dumitru Zvîncu : „Ce mai face Dan Iurea ?". „Mulţumim, bine — a venit răspunsul — îşi vede de treabă". Apoi m-a invitat la o întîlnire cu preşedintele Comisiei inginerilor şi tehnicienilor. N-am înţeles de ce, aşa că am revenit asupra poemului cu excavator. „Totuşi, aş vrea să-l văd pe Dan Iurea" — nu mă dau bătută. „Bun — a şuşotit cu seninătate subinginerul — atunci să mergem la Şeful laboratorului de cercetare şi control". Iar n-am înţeles mare lucru dar zis şi făcut, poeziile s-au terminat, scriitorii au plecat să viziteze întreprinderea iar amabilul ghid m-a condus printr-un labirint spre laboratorul în cauză. Acolo am descoperit că preşedintele C.I.T. şi şeful laboratorului erau una şi aceeaşi persoană. Care stătea în faţa mea cu obrazul neras şi cu ochii buimaci de nesomn. Care era însuşi Dan Iurea. Chiar el : „Vă rog să mă scuzaţi, a trebuit să terminăm o maşină de copiere electrostatică. N-am prea dormit azi noapte. Un moment, să string hîrtiile astea şi apoi putem sta de vorbă". Ştiu că strînsul hîrtiilor este doar un pretext pentru a cîştiga timpul necesar punerii unei ordini relative în gînduri. Nu-i nimic, pînă atunci mă uit la brevetele de invenţii înşirate pe peretele din faţa mea. Şi mă uit la inginerul Iurea care are doar 31 de ani şi o sută de invenţii. (Nu e o greşeală de tipar : 100). Apoi nu mai am răbdare şi întrerup tăcerea : „Mai sînteţi supărat ?". Mă priveşte cu mirare albastră. Nu-şi aminteşte sau poate nu vrea. Îi povestesc dialogul nostru de acum şase ani. În sfîrşit, zîmbeşte : „Da, eram foarte tînăr pe atunci. Voiam să ajung direct la ţintă, sărind peste etape. Eram nemulţumit de traiul meu la mecanicul şef dar abia acum îmi dau seama că acea perioadă a fost decisivă pentru mine. Deşi nu-mi convenea, am lucrat efectiv pe maşină, am dat, adică, din plin de greutăţile „practicii". Făceam parte dintr-o promoţie de entuziaşti, foarte tari la teorie dar cu lacune în aplicarea ei. Asemenea promoţii ne sosesc în fiecare an şi conducerea noastră a înţeles deja demult că stagiarul reprezintă un potenţial inovator, o competenţă proaspătă care nu trebuie defectată de la început prin neîncredere sau, mă rog, prin simplă neatenţie". Dan Iurea vorbeşte cu vădită plăcere despre marii sufletişti alături de care şi-a văzut împlinite cele mai îndrăzneţe vise. Atunci însă cînd trebuie să vorbească despre sine, devine mult mai reţinut. Îi place să treacă sub tăcere faptul că nenumăratele lucrări care au adus întreprinderii „Electrocontact" premii importante la diverse concursuri, sesiuni ştiinţifice, expoziţii, poartă şi semnătura lui. Doar un lucru ţine neapărat să se ştie : Că singur n-ar fi reuşit să realizeze toate acestea. Că, altfel spus, atmosfera de încredere şi emulaţie care există aici îi este necesară în mod vital, ca aerul curat. Că numai ştiindu-i pe ceilalţi alături (începînd chiar cu directorul, ing. Mihai Alexa) simte că toate sacrificiile, toată lupta aceasta a sa pentru mai mult şi mai bine, au un rost, un sens care se confundă cu însuşi sensul verbului a trăi.

ROBOŢI FĂRĂ TELEVIZOR ÎN BURTĂ ŞI ANTENĂ PE CAP

Anica şi Ion Labunet sînt subingineri la Întreprinderea „Progresul" din Brăila. Pentru ei, soarta producţiei reprezintă o problemă de familie iar profesia — un continuum de creaţie. Seara tîrziu, cînd ajung acasă, în timp ce unul se ocupă de copii, celălalt stă să dezlege — pînă dimineaţa uneori — o nouă problemă apărută peste zi în uzină. Între cei doi soţi are loc o adevărată competiţie privind numărul de invenţii şi inovaţii. „De ce ţin colegii atît de mult la dumneavoastră ?" l-am întrebat pe Ion Labuneţ. Mi-a răspuns vădit amuzat : „Fiindcă sînt băiat bun !". Soţia se grăbeşte să confirme : „Dacă n-ar fi, cum zice, băiat bun, nu ştiu cît aş fi reuşit să fac din tot ce am făcut. Aşa că ne împărţim frăţeşte toate treburile şi parcă tot greul e mai uşor. Ştim fiecare cît de important este ceea ce face celălalt şi procedăm în consecinţă. Munca noastră de creaţie şi educaţia copiilor ne preocupă atît de mult încît anevoie ne mai rămîne timp şi pentru vreo distracţie. Ieşim în oraş odată la două-trei luni. Mă întrebaţi dacă nu cumva sacrificul este prea mare ? Nu m-am gîndit încă la asta. Dar nu, nu cred că se poate pune problema sacrificiului. Ne-am ales meseria „din dragoste", cum s-ar spune, şi înţelegem să ne-o facem cum se cuvine. Nu mi-ar place să mă trezesc într-o zi lamentîndu-mă că aş fi putut să fac mai mult. Noi aşa ne-am obişnuit : să dăm totul". Cînd vor creşte, la fel voi gîndi, cu siguranţă, şi cei doi puşti ai familiei Labunet. Deocamdată însă, fiind foarte mici, se miră „de ce roboţii construiţi de tăticu' n-au televizor în burtă şi antenă pe cap" şi — de cetata şi mama vin uneori de la uzină „asa de tare tîrziu".

„AM ÎNCEPUT PRIN A FACE RÎNDUIALĂ, CĂ FĂRĂ RÎNDUIALĂ TREABA NU MERE"

Vorbeşte rar, într-o ardelenească neaoşă. Seamănă cu un copil mare şi blond subinginerul Iosif Nemeti. Imediat îţi povesteşte că are un ciine ciobănesc pe care îl creşte în chioşcul paznicului şi o bicicletă cu care străbate zilnic întreprinderea de la un capăt la altul, părînd uneori a avea darul ubicuităţii. Este unul dintre cei mai importanţi oameni de la „Flaro" Sibiu încă din 1976 cînd a venit aici ca proaspăt absolvent. Aproape zece ani deci, pe care îi recapitulează astfel : „Cînd am sosit eu, tocmai se înfiinţa o secţie de recuperare a deşeurilor de mase plastice. Directorul m-o pus pe mine coordonator. Am pus umărul la tot : de la ridicarea zidurilor pînă la formarea oamenilor cu care urma să lucrez. Am început prin a face rînduială, că fără rînduială treaba nu mere. Fiecare o ştiut ce are de făcut şi în ce scop. În prima fază regranulam numai polietilena, apoi am răsuit şi cu poliesterul, polimetacrilatul de metil, PVC-ul". Zice că „o răsuit" făcîndu-se că uită capetele care se clătinau dezaprobator, zădărîndu-l că-şi pierde vremea de pomană, că utilajele pe care le converteşte drept mori de granulat nu sînt eficiente, că dacă asta nu s-a făcut pînă acum aici, de ce vine el să strice obisnuinţa ? La fel s-a întîmplat şi cu tuburile Berman care veneau din cooperaţie aproape inutilizabile. Cei de la proiectare au primit sarcină să rezolve această problemă. Nici nu şi-au întins bine hîrtiile pe planşetă că subinginerul Nemeti avea deja şi utilajul şi produsul. Apoi au urmat alte şi alte invenţii şi inovaţii despre care preferă să vorbească alţii că el are altceva de spus : „Toţi ne gîndim cum să facem să fie cît mai bine. De la simpla muncitoare care şi-o adus de-acasă un magnet legat cu sfoară ca să scoată cu el din sacii de deşeuri bucăţile de metal ce ne stricau maşinile, pînă la directorul nost', Ghinea Lucian, care numa' vi s-o părut ursuz că el îi un om extraordinar ! Amu-s cîteva zile o stat o oră la mine în birou ca să mă convingă că soluţia mea nu e bună. Eu o am ţinut pe-a mea dară pînă la urmă am văzut că tot el o ştia p-a' bună. Apoi, mai am şi un sef de echipă da tătă isprava, Raţiu Vasile îi zice. M-o văzut chinuindu-mi mintea cu maşina asta de amestecat materiale şi mi-o zis aşa, în treacăt, că se gîndeşte el la o treabă : suflanta nu dă randament ! Să încercăm mai bine cu un transportor. O avut dreptate şi el. Vreau să spun cu asta că nu tre' să vă uitaţi la mine ca la o pasăre rară, îs şi alţii destui pe aici care ştiu să zboare cu gîndul, ajunge numa' să-i cotaţi oleacă, no !".

Oamenii minunaţi pe care îi cunoşti cutreierînd fără de la un cap la altul îţi dau un sentiment luminos, de bogăţie. Dacă ar fi să le stabilim un numitor comun, ar trebui să începem cu absenţa totală a egoismului, cu necesitatea vitală de dăruire spre binele tuturor, fără a pune în balanţă interesele mărunte care, cu oricită bunăvoinţă le-am privi, nu pot căpăta valoarea unui ideal. Meserii uşoare nu există. Există doar muncă făcută de mîntuială, comoditate sterilă, superficialitate. La toate acestea, oamenii despre care vorbim prezintă o reacţie spontană, cu manifestări vehemente uneori. Aşa cum e bine. Aşa cum e corect. Într-o societate în care omul se află în primul plan este firesc ca omul însuşi să aşeze mai presus de toate, interesele societăţii din care face parte. A arde intens, cu flacără înaltă, este opusul lui „a sta la căldurică". A te sacrifica pentru un ideal limpede este opusul lui „nu te lega la cap dacă nu te doare". A şti să alegi corect dintre aceste alternative este dovada unei conştiinţe revoluţionare formate, viabile, opţiunea ta dîndu-ţi dreptul de a te considera un om nou, modern, apt să construiască şi să se bucure de un viitor pe măsura aspiraţiilor sale.

Gabriela Hurezean

A. I. Zăinescu

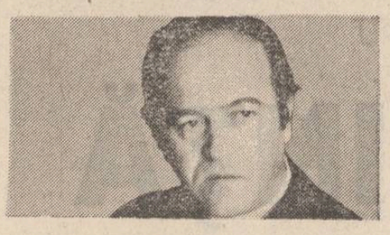

Această pîine

Această pîine-n miezul căreia cu toți
Ne devenim și fii și stăm și ca nepoți,
E-n aburirea ei o-mpătimire grea,
Părinți înalți trag cerul și-l frămîntă-n ea.

Părinți înalți trag cerul și-l desfac
Brazdă cu brazdă-n ochi și veac cu veac,
Troznesc prin cumpene de umeri, sfînt,
Snopii de griu la fel cu snopii de pămînt

Răsar din ziuă-adînc și trec spre nopți
Ca fulgere printre ciorchinii copți,
Pe-o pîine coaptă, rumenă, își pun
Capul – zălog de pace și furtuni

Iar cînd s-adoarmă ei tot pe o pîine-adorm,
Miros a pîini și norii ce-i colindă-n somn,
Miros a pîini zăpezile ce se-ntrevăd
Ca printre degete și eu tot ca o pîine-arăt.

Această pîine-n miezul căreia cu toți
Ne devenim și fii și stăm și ca nepoți,
Dulci, urieșești părinți îmi curg
Prin mîini, cu-o pîine veșnică-n amurg.

Fruct orbitor

Fruct orbitor în miezul unui alt fruct,
Cer rotitor în raza unui alt cer
Și niciodată, parcă, nicăieri
Ca în acest măr ce arde-acum neîntrerupt.

Se-ating și aripi și pămînturi, iată,
Vijiie-n el zboruri de păsări, lin,
Voi ști cînd va cădea, vom mai vorbi puțin,
Dar pînă-atunci lumina i-o voi ține toată.

Sfredelitoare nopți și brume încă-l cer,
Sfredelitor sub luna ca un apeduct,
Fruct orbitor în miezul unui alt fruct,
Cer rotitor în raza unui alt cer.

Ci uneori

Ci uneori cred că nu văd, altcineva vede,
Altcineva se uită cu ochii mei și mă repet,
Cred că m-am prins în pleoapa unei uriașe
Semințe și de-atunci văd încet.

Văd pe rînd, văd șoptit, cu sfială,
Și văd brusc, văd iertînd, văd înalt,
Sînt văzut adică, eu văd fără-ndoială,
Cineva-mi stă cînd pe-un ochi cînd
pe celălalt.

Luna

De cîte întoarceri, o, de cîte plecări
Mi-aduce-aminte luna ca un turn de scări !
Luna albastră, luna ca un asfințit
De pași sub care munți și ape-au înflorit ;
Ca o lovitură grea de gong, ca un țignal,
Tăiată-n două luna ca un pod la mal ;
Luna pe sfert, muncită de greieri și culori,
Luna cu miros de ceață și ninsori,
Luna ca o șină de tren, ca un acar
Minjit de fum pe ochi și uns cu var ;

Ca un peron pustiu, ca o perdea ce-o tragi
La geam și te acoperi cu copaci.

Cum se făcea

Cum se făcea pămîntul că-mi da glas
În nesfîrșirea-acelei clipe ce-a rămas,
Un orologiu alb cu greieri și cu crini
Bătea prin aer cald redeșteptind grădini,
Ca-ntr-un amurg de ape, printr-un pod,
Pași scînteind, umplîndu-se de rod,
Niște izvoare altfel care-n loc
De cer ne însemnau cu foc
Și niște aripi, o, din ce mănunchi
Ni se-aprindeau zăpezi peste genunchi,
Niște cocori de spumă care, fulgerînd,
Zburau cu cuib cu tot și ne mutam în gînd...

Aceiași nori

Aceiași nori sau poate numai un popas,
E-n mersul lor un leagăn scufundat,
Pe fulgerări de munți unde-au rămas
Eu cred că au și grai, vorbesc neîncetat

Că de vorbirea lor se-aprind ori se răcesc
vulcani,
Stau neștiuți la gura veacurilor – iată-i,
Prin cuib de berze-apoi se-ntorc către țărani,
Calcă pe cer mai mult sau doar pe piatră.

Sînt un amestec pur de apă și de foc,
Pe-o plutitoare lacrimă de fum cad grei,
Cum e norocu-acum că-ntr-un cuvînt se coc
Și iau puteri de fruct toți arborii spre ei.

Aceiași nori și-aceleași amintiri de care
Simt că-n ființa mea m-ating și eu,
E-un răsărit de țară-n ochi, la fiecare,
Și stă-n vorbirea lor mereu un curcubeu.

Respirații în zori

Aceste dealuri sînt spirit,
Respirații în zori,
Nemuritor este zborul nu aripa,
Vîntul ce bate cu ochi scăpărători.

Cuibu-acela și-nalt și pierdut citeodată
Prin care stelele-albastre trag fir,
Nemuritoare privirea ca printr-o fereastră,
Spartă la mijloc de un trandafir.

Piatra aceea care nu mai are, oricum,
Nici o vină și nici o credință,
Dacă din oase de zei s-ar fi rupt
Și tot n-ar fi dat atîta ființă.

Pulberi reci, măcinate de vînt,
Troznesc viu și pe noi și pe fluturi,
Cred că plecăm undeva, totuși, prin somn
Și revenim grei de lespezi și începuturi.

Cred că ne întoarcem cu umerii arși,
Sînt și semne pe ei, fierb și nori,
Aceste dealuri sînt spirit,
Respirații în zori.

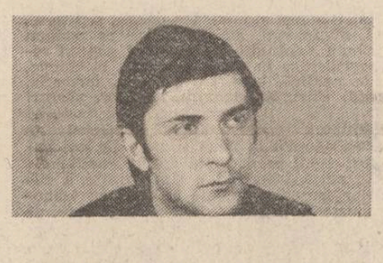

dan emilian roșca

altă filă de jurnal

la intrarea în pavilion veghează
florile reginei nocturne
un ciine blînd se apropie de mine
eu îi dau biscuiți și-i vorbesc
într-o limbă neînțeleasă de mine
dar înțeleasă de el (totul e așa
cum trebuie să fie într-o toamnă
un bătrîn cu bască albă citește
cu voce tare un ziar vechi)
la un moment dat ciinele îmi
vorbește într-o limbă neînțeleasă
de el dar înțeleasă de mine: dragă
dan emilian plec în niflheim

străinul de alături

fuma foarte mult și fără plăcere
uneori mă privea pe furiș neliniștit
alteori privirea lui căuta să încremenească
nu știu ce fantomă
fuma foarte mult și fără plăcere
părul lui părea pene de vultur
zi de zi fața lui devenea tot mai
chihlimbarie
eu îi citeam dintr-o revistă humoristică
nu mă auzea penele îi creșteau îi creșteau
fuma foarte mult și fără plăcere

uneori

poate că aveți dreptate
toate anticăriile din mine
seamănă uneori cu o ingrămădire de
gunoaie

poate că aveți dreptate
poate că nu sînt decît un zeu care și-a
părăsit templul
și a pornit-o în lume cu traista-n băț

simplu

într-o zi vom pleca în țara aceea cu
temperatură albastră și-n urma
noastră vor rămîne două umbre adormite
învelite cu o singură lacrimă

aparență

acest poem ar trebui să fie o zînă
întristată de pierderea unui nasture prețios
dar e doar o hîrsută sirenă voyantă
pentru că n-am niciodată asupra
mea gaiac pentru că n-am hrănit
niciodată porumbeii pentru că
am început să privesc luna printr-o sticlă
afumată
și acest poem va deveni în
cele din urmă o zînă întristată de
pierderea unui nasture prețios

Yorick se întoarce să-și ia craniul

așa cum ai putut visa un mov castel
de catifea înger sînt tu mă dezingeră
arbore sînt întoarce-mă în antracit
dă-mi foc și apoi
plouă-mă sînt eu ah
prefă-mă în tine

vasile rusescu

Zăpada meilor

În noaptea aia Culiță nu mai avu somn ; făcea ce făcea și tot la vorba lui Oneață Găulea se-ntorcea. Vorbă în deridere, pe deasupra, dar Culiță înțelesese miezul : „Vai de mama voastră, bă ăștia ai lui Piporan !“, cam așa vrusese să spună mai pe ocolite Oneață Găulea, și înțelesul ăsta îl opărise pe Culiță.

Se sculă cu noaptea-n cap, ieși în bătătură și dete o raită pe la vite tot cu ochii pe cer, trăgînd în nări, adînc, aerul rece al dimineții ce se ghicea dinspre Dunăre.

În saivane, nimic. „Tot zvîntaseră, belitele!“, le afurisi Culiță atingînd pojghița subțire de gheață de la buza jgheabului, care crăpă sub aburul mîinii. „E timpul !“, gîndi el legînd semnul cu cel de ieri, cînd, spre prînz, văzuse cum din șira de paie de devale ieșea un firicel subțire de fum acru, dospit.

Dinspre casă se auzea tusea hodorogită a bătrînului, care ieșise în prag, cum îi era obiceiul, să-și tragă țigara.

Cînd se lumină de-a binelea, își luă bățul și se lăsă spre poartă cu vorbele bătrînului după el : „Ce te porni bă, ori te săturași de mine în bătătură ?“

Culiță nu-i răspunse, trinti poarta a înțeles și o luă spre linia mută a marginii unde aveau cei mai mulți clătăieri. Asta încă de pe vremea cînd ăl bătrîn era flăcău ; și mai aveau marginea dinspre Gropana, ulița mare pînă dincolo de primărie și coama dealului, restul erau ale lui Găvleajă, Abălaru și Văcăruș, toți ciobani cu multă cătare în sat.

Rareori i se întîmplase de cînd da el vestea la strînsul oilor să bată la careva degeaba cu bățul în poartă, iar bătrînului Piporan, și bătrînul se fălea cu asta, niciodată. El ieșea primul cu oile la desprimăvărat, iar iarna, cu ceară să-l fi picat și nu intra cu ele în sat decît la soroc, de Sfîntul Ignat. Știau toți că nu e Piporan omul care să se sperie la prima pală de zăpadă !

„Dar acu ce-i veni ?, îl luă la refec Culiță, teama, ori i-a intrat bătrînețea în oase ?... Cum să nu fie timpul ? Anul trecut le scoseseră chiar mai devreme.. Ș-ai, fie ca el, îl refecă mai departe pe bătrîn, dar ce să le mai punem dinainte bă, c-au ros și ogrinjii, iar dubla de porumb a trecut suna ?! Ai tu altă potriveală, ori ți-e greu să-ți deslipești șira spinării de sobă ?“... Că tot p-aci căutase cu vorba și Oneață Găulea și i-o aruncase în obraz aseară-n sat de față cu atîția : „Bă ai lui Piporan, îl muscase ăsta, voi cînd vă porniți bă, așteptați să dea floarea salcimului, ori, și rîse lung, ți-e teamă că se răcește muierea-n pat !?“... „Auzi vorbă la el, al dracului, cînd o da floarea salcimului !...“

Pînă spre prînz, tot bătu Culiță ulițele ; gînd la gînd, așa-i ziseră toți. Cum să nu le dea, că iarna fusese lungă și-și isprăviseră care mai de care tainul din bătătură, iar la masă cu ei nu puteau să le pună !

Hotăriseră pentru a doua zi, în zori, să le mîne la marginea satului, înspre Gropana, ca de obicei, acolo îi aștepta Piporan bătrînul, iar Stavru, Sitaru și Jianu să treacă pe la el dis-de-dimineață cu căruțele, să-ncarce tîrhatul.

Pînă spre seară, tot cu vorba ăluia bătrîn în ceafă, „ce știi tu bă, io fac saistrei de ani de ciobănit și află că n-a venit sorocul ; auziși tu titiveiul, ori ți-o fi cîntat ție în somn, mai știi ! !“. Culiță pregăti rostul. Nu-i răspundea, cu toate că în gînd îi ținea contra. „S-o spui lu mutu bă, ți-e frică, asta e, ori de nu, și tot aia e, nu te mai ține curelele, s-ai ca tine, că nu ți-a cîntat titiveiul, dar ce le mai dai să mănînce bă, mălaiul din căpistele ?

Rîndul putinile cu de-ale gurii, crăcanele, bundele ; nu uită nici traista cu ardei iuți, că dacă-i avea, vorba lui Fărîmatu, zeamă de salcie să-i dai, Piporan frămîntă cinci ardei iuți și zice c-a mîncat zeamă de fazan domnesc !...

Dimineața aialaltă erau toți la marginea satului dinspre Gropana, cum fusese înțelegerea. Piporan bătrînul le număra pe rînd, trecîndu-le pe răboj, căutîndu-le semnele știute la urechi sau din nastere. Doar el le ciobănea de ani de zile! Căzute, costelive, dăubite de foame și de gerul care le sorbise burtile. Și-i dădu cumva dreptate lui fecioru-său, dar tot îi zise cînd urni cîrdul spre poala pădurii : „bă, află că nu mi-e frică, asta să știi, dar plecăm cu inima întreagă dacă auzeam titiveiul !“... Culiță se făcu că nu-l aude, însă pe față îi jucă un zîmbet subțire cînd văzu că deasupra Ceatalului apăru soarele „Uite-ți bă, titiveiul!“, zise mai mult pentru el, și-o luă pe scurtătură, cu ceilalți alături, spre Bărăitaru, unde aveau de ani de zile sălașul.

De cum intră pe întinderea costelivă a miriștilor, cîrdul s-a resfirat repede, alergîndu-l încolo și-ncoace pe Piporan, care se străduia să-l țină din scurt, asmuțind pe Vrăbiuța după oile ce se rupeau de turmă. Asta, un ghemotoc de floacă, le sărea la beregată, mai mult a hîrjoană, căutînd după aia veselă în ochii stăpînului.

Așa i-a trecut toată ziua lui Piporan. Spre seară, cînd din stînga îi apăru Bărăitaru, își dădu seama că nici nu mîncase ; pîpăi traista agățată la șold, vru s-o deznoade, dar renunță, zicîndu-și c-o să înfulece cu mai multă poftă la adăpostul bordeiului.

Cînd a dat în storiște, sclipiri vesele ieșeau de sub pămînt. Culiță își făcea de treabă pe lîngă bordei.

— E ceva rost, bă ?, îl întîmpină Culiță, căutînd de-aproape secul vitelor.

Piporan nu-i răspunse ; cobori greu treptele șubrede ale bordeiului, trecînd pe sub ochi, pe îndelete, tot dichisul dinăuntru. Mulțumit, întrebă :

— Fintîna, tot aia, ori făcurăți alta ?

— Tot aia, o slei Jianu și zise că apa e bună. Cîrligul e unde îl știi !... Ei, asta e, spuse într-un răstimp. Plec și eu dar o să te mai caut. Ai grijă, n-o scăpa din ochi pe Carabașa, că sigur asta fată doi ! Și se topi în noaptea albicioasă.

Piporan făcu felinarul mai mare, își agăță bunda în cui și începu să-și pregătească tainul de noapte. Cum în traistă nu găsi decît două ouă fierte și un codru de mămăligă, „ca la milogi!“ fîrui el pe noru-sa cu voce tare, căută în sacul cu d-ale gurii, de unde scoase cîteva cepe mari, pe care le puse în spuză, tot trăgînd cu urechea afară. Din storiște ajungea pînă la el rumegatul moțcom al oilor. „Nu m-alergară degeaba“, gîndi el, făcîndu-și planuri încotro s-o ia a doua zi.

A scos din spuză cepele aburinde, le-a dezghiocat, amestecîndu-le în găvan cu apă și sare, apoi a presărat deasupra semințele citorva ardei. Rupse dumicați mari din codrul de mămăligă întinzîndu-i pofticios în găvan. De lîngă hornul plitei, un zgomot îi atrase atenția. Se dumiri repede, înjurînd cu năduf : „a simțit căldura, stîrvu dracului !“ Botul cenușiu al unui șobolan se ivi de sub horn ; Piporan apucă o cioată și-o aruncă spre gaură. Îi pierise pofta de mîncare. Rămase mult timp mut, cu ochii pe peretii bordeiului ce puteau acru, a rînced și stătut. Se trezi într-un timp și hotări s-o aducă pe Vrăbiuța în bordei. Altă potriveală nu era, n-o să-i joace stîrvurile alea sîrba pe burtă ! Iarna trecută doi cotoi, de Florea îi păruse tare rău, fuseseră gîtuiți de jivinele astea puturoase, și tot cu Vrăbiuța o scosese la capăt. Adormi într-un tîrziu, simțindu-i răsuflarea aproape.

Ziua ce-a urmat, a fost la fel de curată, că-l făcu pe Piporan să-i dea dreptate lui Culiță, mai ales spre seară, cînd Pue Viști, pădurarul, opri calul lîngă el și-i întinse o sticlă de vin

Dan Hatmanu :
„Arhitectură veche din str. Sfîntu Sava“

de-acasă : „să-ți mai încălzești oasele măi Piporane !“ — înțelese că astea erau vorbele lui Culiță și-i mai zise că-n cealaltă zi ăsta o să treacă pe la el neapărat, acum era dus la deal să macine, că se tăiase pîrtie.

Trecuse o săptămînă. Vremea fusese bună, chiar după chiciura care făcuse cerul tot una cu pămîntul. În dimineața aia, încă de cînd ieșise cu cîrdul de la adăpostul pădurii, pusese ochii pe plopii Rudăriei, hotărît să se lase într-acolo Cam multă întinsură, dar își făcu socoteala că la întoarcere o să țină marginea Dunării, și chiar de-a da noaptea geana de pădure o să-l scoată la prispa Bărăitarului.

Un vînt subțire dinspre deal îl mîna din spate ; atînse mai repede decît se așteptase plopii Rădurieî ; mîncă la adăpostul lor ce avu în traistă, mai zăbovi la o țigară, apoi se lăsă spre geana limpede a plopărișului.

Culiță avusese dreptate, doi miei fătase Carabașa chiar în noaptea trecută. N-o simțise. Dimineața îi găsi albi de chiciură la țițele oii. Prinseseră colastră, văzu asta după cum se ridicaseră în picioare. Îi purtase mai toată ziua pe rînd în spinare cu Carabașa behăind tristă după el.

Acu, la întoarcere, îi rupseseră șalele, nu alta ; amîndoi mieii aveau la copite o căpuță groasă de mizgă. Îi săltă anevoie pe umeri și, deodată, văzu cum dinspre Dunăre cerul se făcuse roșu, iar geana de pădure parcă era în flăcări. Un vînt tăios îi mușca vîrfurile scheletice ; stoluri de ciori vînturau cerul aproape, tînguindu-se. „Nu-i a bună !“, își zise Piporan cu ochii mari pe cerul aprins. Ninsoarea începu dintr-o dată : des, măzărată, iar dinspre coama dealului veni viforul ca o răbufnitură, lovindu-se sec de coama pădurii, care oftă bătînd mătănii adînci spre pămîntul țeapăn. O pulberărie înspicată învălătuci depărtările. „Hait !“, gemu Piporan. Cu greu, ajutat de Vrăbiuța, care schelălăia orbită de pulbere, adună cîrdul și încearcă să-l mîne spre trupul celor cîtorva sălcii bătrîne, semne suie în cîmpul orb. Spre Dunăre, nu era chip, ar fi fost măturat cu oi cu tot de pe malul stîrb, nesigur, iar spre bordei, nici atît, l-ar fi luat pe sus vîrtejul. Se strînse între sălcii, cu respirația oilor aproape. Prinse cîtiva miei și-i trase lîngă el, sub bundă. „Zăpada lor !“, afurisi Piporan. Îi mai apucase și altădată, dar belelele astea „pune-le-aș pielea pe băț“, le fîrui cu voce tare, parcă să-și facă mai mult curaj, nu se slobozeră ca acum.

Într-un tîrziu, mai auzi un behăit firav. „Alta ! Le-a intrat și lor frica-n oase, d-aia se slobozesc așa“, gîndi Piporan.

De-a-bușilea, orbecăind printre picioarele oilor, încercă să ajungă la semnul firav, dar nu izbuti și se trase iarăși lîngă sălcii.

Acum șapte, ba nu opt ani, sigur opt, că atunci îi degerase piciorul, tot pe aici îl apucase furia, numai că viscolul nu-l luase prin surprindere, și nici nu-l frigea ca un cuțit. L-au găsit aproape bocnă, după trei nopți și două zile, că Piporan își luase orice speranță. Stan Goanță a dat primul de el ; l-a auzit ca prin vis : „Încoa bă, repede, că mișcă !“... Îi vedea ca prin ceață, dar tot nu-i venea a crede că sînt ei ; în picoteala care-l cuprinsese nu-i apăruseră de-atîtea ori, ba nu stătuseră și de vorbă ? Se trezise de-a-binelea numai după ce golise dintr-o suflare tigva cu vin și îi revenise iarăși căldura în trup. L-au dus cu sania acasă, băgat între șube, numai cu nasul afară și, privind cerul, se minuna că are încă viață în el, că nu s-a găsit lemnul de cruce potrivit lui. Cînd s-a întors peste cîteva zile, că nu-l răbda inima să toarcă pe cuptor, a aflat că moș Marin Iatan se trăsese și el din calea viscolului în cealaltă parte a Bărăitanului, dar i-au dat lupii de urmă. Au hăcuit ce-au hăcuit, restul cîrdului a sărit în Cioranu. Ieșiseră în desprimăvărare spre izlazul satului mînate de vîrtejul apelor umflate ; optzeci și două au numărat, că de jupuit nu mai era chip ! Mare pagubă, dar cine să dezlege punga că din moș Iatan găsiseră numai opincile ?

„Te pomenești că... ?“, dar nu-și duse gîndul mai departe, lipindu-se de salcia bătrînă care i se păru un stîlp de gheață.

Acu îi păru rău că nu-l ascultase pe cumnatu-său Luică. „N-am nevoie bă, îi zisese, cînd ăsta îl rugase să-l ia cu el, nu merg la petit !“... Și-uite că n-ar fi stricat să-l aibe lîngă el, altcumva s-ar fi descurcat, chiar dacă Luică mare lucru nu știa, dar oricum, ar fi bătut un suflet lîngă el „Luică, Luică, uite că la bătrînețe ți-a venit și ție minte la cap !“...

Din neamul nevesti-sii numai Luică mai trăia, „s-aibe și el șaptezeci pe-aproape, socoti Piporan, c-un contingent sub mine !“

În tinerețe pusese bază pe el, dar cu timpul să nărăvise și nu-i mai căta calea și nici vorbă să treacă pe la el cînd venea în sat nu-i mai trimitea. Luică pusese ceva osul la bătaie pe la primărie cînd se schimbaseră vremurile. De se mai limpeziseră treburile, ăi de-l avuseseră alături au vrut să-i dea și lui o pîine, mai ușoară, că de, le stătuse aproape la nevoie ! „Fonctionar cum să-l facă, o lămuri cu înțelegere din nou Piporan, că nici carte nu știa și nici prea multe nu legai cu Luică într-un tei !“...

I-au dat matul, soctind c-o să se descurce, „uite țoiule dă-mi francul !“, cum îl sfătuise la vremea aia Piporan. Dar ți-ai și găsit omul ! Luică îi dete zor cu ce făcuse și pînă atunci : în trei luni goli tot matul, că de măsea să-ți fi trebuit și n-ai fi găsit o picătură de rachiu ori monopol. Deschidea dimineața ușa și n-o mai închidea pînă noaptea tîrziu cînd venea Mița, nevastă-sa să-i ia acasă cu căruța. La tot satul da să bea, pînă la prînz pe bani, după aia, pe datorie și gratis. „Lasă, bă, le zicea, să simțiți și voi c-au venit ai noștri la putere !“... Seara mătăhaia printre mese, luînd la rînd toate cîntecele satului pe care le știa ca nimeni altul, dar acu, cu năduf și vocea tristă. Dimineața eram vesele și cu strigături. Nu se mai înțelegea nimeni cu el, și de vrea vreunul să plece, îl trăgea de mînecă înăuntru, cu aceleași vorbe : „mai stai bă, că fac cinste“, și cu voce tunînd peste întreaga adunare, „Trăiască-ai noștri !“. După ce-a băut tot matul, l-au scos afară, fără altă atingere, dar a trebuie să-l vîndă pe Negru — „ce cal, ce cal, doamne !“ se minuna și-acum Piporan — ca să pună banii la loc. „Al dracului, tare al dracului cumnatu ăsta Luică ! Ș-uite că la bătrînețe îi veni mintea la cap. Și asta de cînd muri nevastă-sa, săraca !... După aia îl simțise iarăși aproape, ca pe vremuri, om în firea lui, cu judecată și vorbă cîntărită. „De l-ar fi avut acu lîngă el !“...

Cînd s-a trezit era ziuă. Oile nicăieri! Și nici Vrăbiuța. A vrut să sară, dar trupul nu l-a mai ascultat ; picioarele nu mai erau ale lui și nici mîinile nu le mai avea. Cîtă vreme să fi trecut ?

Spre prînz cerul se ridicase mai sus ; și-a făcut socoteala că era acolo, la adăpostul sălciilor bătrîne, de-o noapte și două zile. Cînd s-o fi vînturat cîrdul ! Și-ncotro ? Spre Dunăre ? Sigur, spre Dunăre, că pustia venea de la deal.

Au dat de el seara și din ochii lui Culiță a înțeles totul. Din cînd nu mai rămăseseră decît cei cîtiva miei de sub șubă.

. . . . . .

Cînd a întrat de-a-binelea primăvara-n sat, a ieșit și Piporan din bătătură. Nu-l mai văzuse nimeni la chip, dar se aflase că nu mai e întreg, adică s-ar fi prostit.

Cu traista la sold și cu bățul în mînă, o lua în fiecare dimineață pe ulița dinspre margine și disnărea pînă spre seară, cînd îl băga Luică, cumnatu-său, pe poartă.

Cine l-ar fi urmărit, l-ar fi văzut pe Piporan cum se oprește la portile de mult știute, cum bate cu bățul strigînd răstit : „Aida bă, scoteți-vă vitele, ori n-ați auzit titiveiul ?“

...O ținea așa pînă ieșea din sat, dar de stănoaga de la oborul de gloabă nu trecea niciodată. Aici se oprea și lua în pază multă cîmpul cît cuprindea, pînă dincolo de Ceatal, unde se ghicea marginea Bărăitarului.

Chipul îi era mort și nici în ochi n-avea ceva. Încremenea aici, pînă spre seară, cînd venea Luică să-l ia de mînă și să-l bage pe poartă. Îi urma supus, ca un copil, numai gura îi mărunțea aceleași vorbe : „aida bă, c-a dat țiveiul !“...

Din volumul de nuvele, în lucru, „Călăraș cu schimbul“.

teatru

Gala spectacolelor de teatru pentru tineret

1. Anul Internațional al Tineretului își îmbogățește profilul spiritual, implicînd această manifestare teatrală amplului șir de evenimente culturale ce i-au marcat, pe plan național, existența. Organizată sub egida C.C. al U.T.C. și a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Gala s-a desfășurat între 11-18 noiembrie, în cadrul festiv și tradițional oferit și susținut, de-a lungul anilor, de colectivul Teatrului Tineretului din Piatra Neamț.

Selecția spectacolelor introduse în program a urmărit să asigure o diversitate repertorială, care să contribuie, prin conținutul tematic, la formarea noii generații în spiritul umanismului, care să influențeze, prin modalitățile scenice, la educarea gustului, pentru teatru, a tînărului spectator. O bogată participare a 11 trupe, reprezentînd tot atîtea instituții teatrale din țară, față-n față cu interesul deosebit al cronicarilor dramatici, al regizorilor, al dramaturgilor, secretarilor literari, al actorilor și al unui numeros public, au imprimat acestei acțiuni tensiunea unui climat propice emulației creatoare, stimulînd, pentru mai departe, întreținerea unui tonus vital specific condiției de concurență.

Din totalul celor 12 spectacole intrate în competiție, 7 au reprezentat Bucureștiul, dintre care 5 au aparținut teatrelor profesioniste (Nottara, Național, Giulești, Comedia și Teatrul Mic) și 2 studenților de la I.A.T.C. (**Peer Gynt**-Studioul Casandra, **Eunucul** preluat de Bulandra). Din cele 5 apariții ale teatrelor bucureștene, 4 au avut la bază textele dramatice ale unor autori români (mai mult sau mai puțin inspirați).

Celelalte 5 spectacole din concurs au reprezentat Teatrul Dramatic Galați, Naționalul din Cluj-Napoca, Naționalul din Iași-secția Suceava, Teatrul Tineretului-Piatra Neamț și Municipalului din Ploiești, cu 3 piese din repertoriul românesc și 2 din repertoriul universal.

Întrucît, din punct de vedere dramaturgic, disputa s-a finalizat în defavoarea contribuției noastre dramaturgice, analiza noastră va urmări evoluția galei în sensul spectacologiei. Cum modalitățile scenice și-au pierdut strălucirea de altădată — poate, pentru că regizorii și-au cheltuit sufletul în experimente facile, în demonstrații de spectaculozitate pur extraordinară — gala a demonstrat un declin al fortei creatoare regizorale. Demne de menționat, datorită seriozității profesionale cu care s-a făcut lectura și transpunerea unui text dramatic, precum și datorită coerenței de gîndire regizorală : „Execuția se repetă“ în regia lui Aureliu Manea, „R.U.R.“ în regia lui Alexandru Darie și „Peer Gynt“, debutul regizoral al studentului Ștefan Iordănescu (vor constitui obiectul cronicilor viitoare).

Factorul economicitate, care decide tot mai mult, în ultima vreme, caracterul comercial al spectacolelor românești, duce la o reducție periculoasă a uneia din componentele importante ale reprezentației teatrale, ce asigură spațiul scenic. În cazurile citate mai sus, scenografia colaborează și există. Deci, doar acolo unde fondul de idei impune și acolo unde regia dispune cu argumente estetice și artistice.

În rest, greul galei a fost purtat pe umerii actorilor care au trecut proba profesionalismului cu abilitatea și înversunarea unor adevărați oameni de teatru, nevrînd să lase să se piardă un drept cucerit : reputația actorului scenei românești. Ei au trecut cu îngăduință peste superficialitatea unor subiecte, peste schematismul unora dintre personaje peste nefirescul unor situații deloc dramatice, peste plictisul unor tirade stufoase, ostentative, peste sărăcia de idei teatrale, jucînd cu credință și dăruire, în credința că harul actoricesc poate umple orice gol, că răpește și captivează, psihologic, atenția spectatorului, ținîndu-l cu sufletul în cutia magică a scenei atîta vreme cît ei, actorii, respiră acolo.

Nicoleta Gherghel

film

Despre o stare de spirit

Filmul și-a pierdut de mult ingenuitatea și candorile — pînă într-atît, încît atunci cînd le mai găsești totuși, le privești cu suspiciune ; ceea ce era de îngăduit filmului la începuturile sale, nu mai poți să-i treci cu vederea la maturitate. Filmul a devenit o problemă serioasă ; pînă și comediile se fac cu seriozitate ; profesionalismul, experiența, programul și studiourile, cu întreg arsenalul lor tehnic, au înlocuit inspirația de moment, stîngăciile dar și descoperirile de geniu — într-un cuvînt efervescența creatoare, cu piscurile și cu prăpăstiile sale. Dincolo de inevitabila poveste, cu un început și cu un sfîrșit, pe care filmul ne-o spune de fiecare dată, mai e ceva care ți se transmite : o stare de spirit, inefabilă, care face în fond deosebirea între creatori și meseriași, între aceia care cu fiecare film trăiesc bucuria descoperirii și ceilalți care, chiar atunci cînd își iau curajul să redescopere viața pe cont propriu, nu fac decît să repete banalități, să fluture steagurile unor bătălii de mult terminate.

Ca să-ți aduci aminte că filmul e și bucurie, pe lîngă șocul pe care ți-l produce uneori desfășurarea inteligenței și a spiritului, în luptă cu necunoscutul și cu întîmplătorul, e bine să te întorci din cînd în cînd la începuturile filmului, la acea generoasă stare de spirit care făcea ca totul, sau aproape totul să pară posibil ; zăcămîntul era la suprafață ; pare că era deajuns să cauți ca să găsești ceea ce astăzi, foraje judicioase și sofisticate abia aduc la suprafață. Putem încă să vedem mereu și mereu filmele acestea, cu aceeași plăcere, dar nici prin cap nu ne trece să mai facem și astăzi așa ceva ; cei cîtiva care au încercat-o, au eșuat. Ceea ce a dispărut odată pentru totdeauna, este starea de spirit în care se produceau, acea ingenuitate necesară creației, fără de care imaginea sau cuvîntul nu sînt decît o mohorîtă și searbădă obligație. Ceea ce un regizor riscă intrînd în această complicată meserie, covîrșit de problemele tehnice, organizatorice și de protocol, este să uite principalul : cum și de ce face film ; riscăm și noi spectatorii, la rîndul nostru, să uităm ce este de fapt un film. Evenimentele se petrec atît de rar în film și sînt înghițite atît de repede de marea producție anonimă, încît riști să te lași deturnat pe nesimțite, instalat în scaunul comod al consumatorului.

Am văzut de curînd într-o cabină de montaj a Televiziunii, filmele unui operator de televiziune — Eugen Botez.

Arareori un film de televiziune este altceva decît o efemeridă și, mai mult decît spectatorul de cinema, telespectatorul are o memorie ingrată — spre norocul său, cel mai adesea. Văzute însă unul după altul și împreună cu autorul lor, cele cîteva filme dintre care nici unul nu depășește douăzeci de minute, m-au făcut să simt că mai sînt oameni care mai cred în miracolul filmului, care îl trăiesc și mai ales sînt în stare să-ți transmită, cu filmele lor, această stare de grație. Două dintre ele filme muzicale, despre Dumitru Zamfira și Efta Botoca, un al treilea, „Laudă verbului a fi“ — după poezia lui Arcadie Donos, și ultimul, despre handbalistul Cristian Gațu, pornesc în fond din același ales simț al armoniei : dintre imagine și sunet, dintre imagine și cuvînt, dintre imagine și mișcare. Vreau să spun doar că, iată mai sînt oameni precum Eugen Botez, care n-au pierdut, în graba obligațiilor de tot felul, sensul profund al artei lor. E o șansă să-i întîlnești pe ei și să le vezi filmele, așa cum e o șansă că avem memorie și că, atunci cînd uităm totuși, avem la ce să ne întoarcem. Sperăm că telespectatorii vor avea prilejul să vadă în curînd aceste filme.

Nicolae Mateescu

laurențiu cârstean

îndepărtîndu-te...

aproape că timpul
nu mai există :
un colb auriu o
trompetă a secolului
o caleașcă a imenselor
galaxii.

aproape că timpul nu
mai există
indepărtîndu-te
indepărtîndu-te
tot mai mult
indepărtîndu-te...

printr-un colb auriu.

memorie

către seară plutind
către inima ei :
ce timpuri fericite am
trăit
cite imagini imi adulmecă
ochiul...

vine mereu
pasărea ce-a învățat
rostul și timpul vorbirii.

viața ei – aripa ei.

sub un frunziș greu
am ingropat-o.
sub un frunziș greu
mă așteaptă.

și tu...

...tu pe care te-am luat de la marginile
pămîntului
pe care te-am chemat dintr-o țară
îndepărtată...
arată-ți splendoarea chipului tău.
imaginea la care nu mă mai gindesc
de multă vreme
arată-te in sfirșit...

am locuit – cum știi – intr-un subsol
in inima orașului
pe cheu
iedera din fereastră
foarte inaltă și foarte verde
insemna zilele și nopțile mele
muzica pașilor – la fel.

ca să dovedim in fiecare zi
ceea ce am scris
aduceam zăpadă in casă :
fără bani fără speranțe
singuri cu lumina din zid :

beam vinul – niciodată prea scump –
nu eram triști.

și tu
pe care te-am adus de la marginile
pămîntului
pe care te-am chemat dintr-o țară
îndepărtată
și acest gînd ce decade
decade fără incetare
exasperant.

în tăcerea de aur a zilei

și voi asemeni acelei lumini
nevăzute
acelei temătoare iubiri
acelei scintei
din candelabre
surpate.

disperări
martori ai lăuntrului vostru
in tăcerea de aur a zilei
in nervii mereu
mai ascunși
in frunzișul putred
al visului.

puterea de a stărui pînă la capăt

„aș vrea ca de multe ori să fii
tăcut
să nu mă fi găsit printre oameni"
gol pină la lăcrimă fiind
gol pină la ultima ta silabă
fiind
inger orb prin perdeaua de ceață fiind
mantia lui și știința lui.

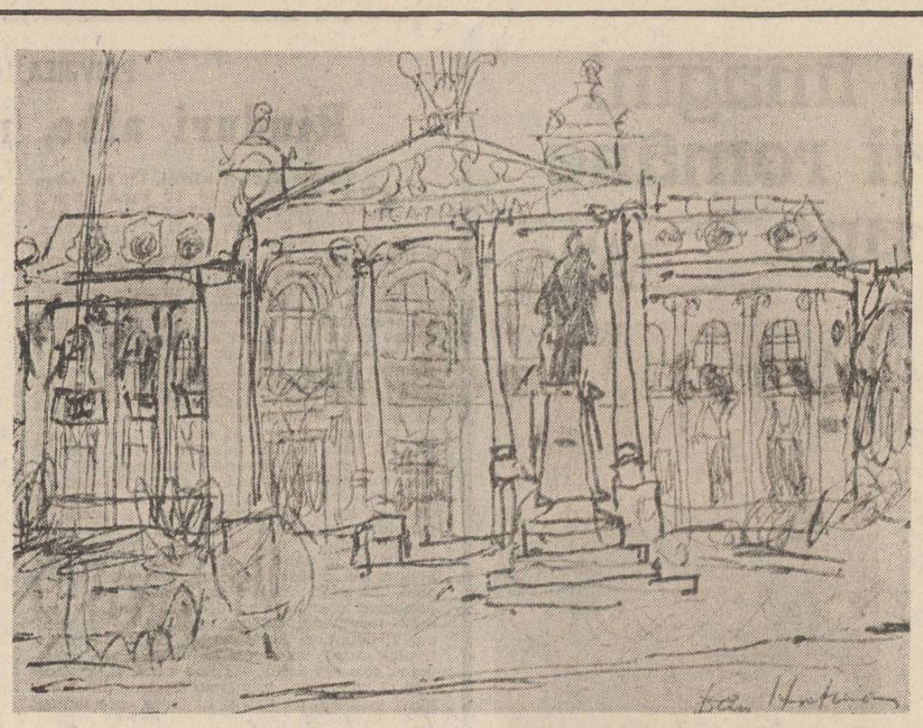

Dan Hatmanu : „Teatrul Național din Iași"
(din expoziția deschisă la Muzeul de artă al R.S.R.)

dumitru bălăeț

Phidias adăstînd în cuvinte

Stai acolo mereu și aștepți, in răscruci,
și nu știi incotro te vei duce,
cu povara ce-o ai intru Tot
simți in piept o mai sfintă lumină:

Vrei să treci. Crezi că știi. Poți să mori.
Te incarci de o tulbure vină.
Cel ce-ai fost și mai ești și renaști
ca un semn de-ntrebare pe lume.

Au venit, au clipit și s-au dus
intr-un fulger stirnit prin seninuri.
Ai palori neștiute in grai și dureri
pentru cite-s rămase in simburi.

Bloc de marmoră nu găsești
și pe vint numai dalta o fluturi
unde cerul de zei te indeamnă să fii fără
spor
Phidias adăstind in cuvinte.

Pui roșcat de deasupra

Pui roșcat de deasupra stejarului,
printre ferigile de nouri o luntre galbenă
se va ivi in curind să te ducă
inspre pajiștile de cer să le pași
cu blinda ta rană.

La dira albă de fum a Galaxiei adastă
cind sar iepuri de umbră
pe stavilele fintinii din deal
și bate din aripi cocoșul sălbatic și cintă
depărtat prin păduri.

Ascunde vedeniilor fața ta incă,
două brațe și-un cuib deasupra.
In copacul de gînd frunza foșnet adună,
blindule fiu, lingă ochiul
de-a pururi.

Eona

Stilpi mari eu dăltuit-am, o, Eona,
in translucida gindului impărăție,
palat inalt durindu-ți in puterea
nemăsurată-a Timpului. Vream ochiul
cel cald și blind, vegheat de pleoape umede
să poarte in de sine bucuria
porfirelor din ziduri, candelabrelor ce cintă
ivirea Ta sub razele din ele.

Invăluit intr-o manta de neguri
eu voi rămine-n pacea dinspre trepte
unde piciorul tău vroind să-ntirzie,
va resimți in el arzind sărutul
de ale mele buze pus in așteptare.

Pecețile atunci să se dezlege,
din aurore coborind cununе
pe fruntea ta mereu să infiorească
și zidurile cinte in puterea
luminilor ce urcă, ce coboară
in translucida visului impărăție.

Ai grijă, călăreț

Vii in armura ta cea nevăzută
și zaua ei din stea se incunună
c-o aură ce n-a mai fost,
ai grijă, călăreț in somn, ai grijă,
răscrucea unde treci este in veghe
și brat de criță străjuie văzduhul,
nu furișa comori din care insuți
nu ai sorbit veninul și ispita.
Un abur cu duhoarea lui dă știre
oriunde-ai fi de prețul faptei tale
și noaptea-l crește-n sfircul ei,
ai grijă, la clinchetul știut
al zalei, rece.

Chiar luciul spadei, limbile de fosfor
imperecheate-n șerpii vorbei goale
nu te-or salva de moarte și de carul
ce te-o purta in jurul de cetate
prin praf și scirbă, ca nedemn cadavru,
coboritor din stirpe in derivă.

Amiază

Amiază e, amiază blindă-n cuget,
ochiul rotit pe patru calde depărtări,
pătruns in lucruri, stai cu ele-n vorba
albastrelor, de tainâ adincimi.

Nu știi prea multe, nici nu vrei, aievea
plouă sonor pe frunze de argint,
suflarea aurie a lanurilor coapte
in singe toarnă doruri și arome.

Oceanul de azur e-n neclintire,
intinde brațul, fă din el aripă,
să se unească gindul cu vulturul sus
pe zarea munților din suflet.

Vezi munții sus

Vezi munții sus, gigantici ca destinul,
și-n glezna lor un riu făcind zăpor.
Sălbatice tărimuri porți in suflet
și urci scrișnit pripor după pripor.

Un ochi de lași in vale să vegheze,
Cu celălalt tot urci pe durele poteci,
insingerind spre zările de zgură
a unui veac cu nume: douăzeci.

Pe timple cad mai albele ciopoare
de fulgi de nea zvirliți de vifor greu
și-n golurile stincilor de ghiață
iți cauți fără spor un Dumnezeu.

Vrei să intirzii in virtej de nouri,
in spulberul de gînduri și ninsori,
cind ochiul cel de jos dă semne de neliniști:
– Dușmanul a sosit in trecători.

Pe cărările de suflet

Pe cărările din suflet deschide o sărbătoare
către care să vii cu piciorul desculț,
cu gindul fraged, lacom de zări și lumini,
intr-un plai inalt, cu poieni și iarbă și lume.

Nu uita, praznic străbun să aduci cu tine
lingă fintină, aproape, in ștergar de rouă.
La șipotul ei să asculți cintecul pămintului
și al păsării care zboară-n văzduh și te caută
singură.

Ruga din aripi va fi a ta, și odihna, și truda
unde se-nclină cerul către păduri, unde tu
viscolești anii și harapnicul lor
și le dai uitării voioase și clipei.

La floarea amurgului să stai să privești
de-acolo, de sus, dintr-o aureolă de cintec.
Cumpăna fintinii va legăna umbrele pină
tirziu
și cărările care inconjură plaiul departe,
departe...

ioanid romanescu

ORPHEUS

– fragmente –

* * *

Tirindu-se-n genunchi spre Muntele Promis
vor fi trecut, fără de număr,
tirziu intelegind că sensul e chiar scopul

din propriul eu ca virtualitate
cel intelept nicicind nu evadează

totul e-n ordine – mergi după mine
pe aici ! spre aici ! fără grabă –
ai timp să aștepți insuși timpul
și chiar să-i supraviețuiești

ce murmur deslușesc ? părere ?
sau lacrima care dizolvă cintă ?

* * *

Pierdut din memoria Demiurgului,
de-ar fi avut un cer de aripi,
tot pe aici el ar fi mers

neaflind pe cine să iubească,
nici propria viață nu și-a iubit

prin adincul primitiv al ochilor săi
numai in vis mai trece uneori
fantoma călărind in picioare o turmă de reni

a nu vedea – chiar in lumină –
e omenește, insă celor
care-n ei inșiși brusc au amuțit
rostogolește-le această piatră cu inscrisul :
a simula in intuneric
perversiune a morții inseamnă

* * *

Nu atit vorbirea, nu invocația

ci de cuvintul care pină și nerostit
devine faptă, sau măcar credință
in cel care gindește, să asculți

eu de tăcerea faptei fiecărui
și de tăcerea falselor credințe
mai pot să te previn pe drumul
acum intunecat, parcă anume
străin să mi se pară

dar il vei intilni pe cel care să fie
peste tot precum in sine insuși ?

abia atunci ai spune: Ecce Deus !

* * *

Spre cerul obosit de alergarea Moirelor
de mult izgonite, pentru că omul
nerăbdător să-și apropie sfirșitul
a inventat chiar modul de a nu se mai naște,
in zadar vei inălța privirea

iată așadar de ce străbatem
calea primordială, din loc in loc
intrerupind lanțul cuvintelor
care l-au trădat indepărtindu-l
miracolului că există

* * *

O, suflet care-ncepi evaziunea
in chiar clipa in care te naști –
o, suflet care te-ai născut perfect
numai lucrarea ta este eternă

risipind, numai tu nu adaugi
nimic niciodată in locul risipei –
numai tu ești inepuizabil

numai tu pe toate intregindu-le
rămii intreg

* * *

Dacă tot ce-n ochii noștri dispare
s-ar adăuga spiritului !
dacă tot ce repede-am uitat
s-ar ivi cindva in strălucire !

intreb: cele abia văzute,
ale căror imagini acum
ondulează-n memoria noastră,
ce inteles aveau ? cum să distingem
din infinite moduri ale formei ?

ceea ce ochii – asemenea unei
balanțe-n echilibru – au admis,
judecata noastră a dezechilibrat

nu oameni impotriva celorlalți
vom fi văzut, ci incleștarea lor
cu ceea ce ei inșiși creaseră

* * *

Vis, nebunie, sete absolută,

cind pină și umbre au naufragiat
in adincul oglinzilor mărilor,
spre unde mă duceți in mine insumi ?

să fie, oare, sufletul acesta
mai in pericol decit in infern ?

iar dacă prin tăcerea mea
provoc un semn de intrebare
mai răscolitor decit strigătul de acolo,
cine acum să deslușească ?

te țin in dinți, cuvint – fiară,
odată cu tot singele meu
te voi scuipa in obrazul minciunii !

* * *

Demult – pe cind vedeau sunetul –
nu credeau că de atit de departe

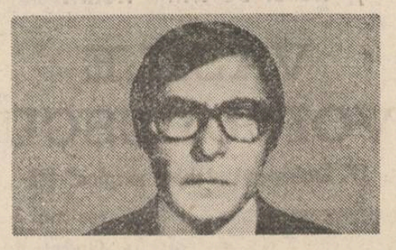

ecoul va tiri spre ei
cumplita noapte

acum dorm pe urmele-n zăpadă
ale fantomei
pe care-n altă viață au visat-o

cind se vor ridica din grotele memoriei
copiii care-au fost
vor intreba ce s-a făcut
cu visul lor și cu speranța lor

e timpul
ca fiecare drum spre intelegere
să devină eroic

* * *

Stai aplecat asupra memoriei
a toate cite le-ai trăit –
abisul din care
nici un abur nu se mai ridică

și in ideea că Universul
nu e decit continuă mișcare,
intrebi de nu cumva
cele ce acum se-ndepărtează
de o a doua moarte se vor stinge
in propria-ți moarte

la infinit – sub cite forme ! –
de milioane de ori se vor stinge
odată cu alții

* * *

Inălțime a spiritului, rază
care despici intunericul geologic
fără să pierzi nimic din strălucire,

proclamă pacea de miliarde de ani
pentru Poporul meu
care nu vrea decit să-l petreacă-n lumină
pe fiecare dintre fiii săi

proclamă pacea pină la sfirșitul soarelui
pentru Poporul meu
care niciodată n-a avut repaosul
să-i distingă pe sacrificați

* * *

Inainte de a se fi format planetele
inainte de a fi apărut nebuloasele
inainte de a fi fost Universul
a existat sensul

dincolo de cele mai depărtate astre
in adincul infinit al cerului
dincolo de alt infinit și chiar dincolo
de spațiile imaginației absurde
există sensul

pentru fanaticul profund
sensul spre Om
nu trece prin vreo catedrală

Dan Hatmanu : „Textila veche"

* * *

Vai, mamă care ai albit născindu-mă
vai, mamă care și-n pămint mă naști
vai, fiului care și-n moarte
va continua să se nască

fericiți cei care cu picioarele inainte venind
au văzut lumina cu tălpile
și orbi au rămas
și muți au rămas

și eu am albit, au albit
pină și nopțile mele,
iar in urmă – prin cablul
unui lung ombilic ne-ntrerupt –
aud șirul de mame gemind

* * *

Chiar aici – la un pas –
chiar acum – in clipa ce s-a adăugat
sfirșitului devenind trecut –
m-am auzit strigindu-mă din tot ce urmează

dacă mina o-ntind, orizontul
nu se apropie mai mult intelegerii –
dar dacă răspund e posibil ca altul
și nu doar ecoul să răspundă

mi-s ochii obosiți de vis –
ca păsările insetate deasupra mării
se prăbușesc peste real

de aș putea să mă sting
in cel care trebuia să fiu

plastică

Iașul de dincolo de stil

Este prima dată, am impresia, cind Muzeul de artă al R. S. România găzduiește incepind de ieri — 22 noiembrie a.c., o expoziție a unui pictor ieșean in viață. Titlul sună pentru vizitatorul bucureștean ca o invitație la călătorie in Moldova : „Iașul — evocare sentimentală". Autorul picturilor și desenelor prezentate in expoziție este Dan Hatmanu, nume care nu mai are nevoie de prezentare intrucit cei ce frecventează galeriile și muzeele țării de mai multă vreme s-au ciocnit de el constant de la '48 incoace. Intrucit personal nu am văzut niciodată o cantitate mai mare de lucrări de Dan Hatmanu (expozițiile de grup la București din 1973 și 1975, ale filialei ieșene U.A.P. nu mi s-au părut edificatoare pentru artist) nu am o părere formată despre ansamblul creației sale. Nu mi-o pot forma ca atare nici cu ocazia acestei expoziții care, avînd o tematică destul de strictă, ne lasă să presupunem că avem in față doar un aspect al operei pictorului. Pe cind, deci, o retrospectivă Dan Hatmanu, pictor a cărui faimă este superioară cunoștințelor efective ale unei bune părți a criticii despre operă ? Să lăsăm insă timpul (și instituțiile) să decidă. Să vedem, mai degrabă, ce ni se prezintă in cele două săli de la Palat intr-o regie la care a contribuit (indiscreția cronicarului) un alt fiu spiritual al Iașului, Dan Hăulică.

Prima impresie este deconcertantă. Hatmanu nu te asaltează doar in imagini din unghiuri, perspective inedite. El șochează, mai ales, in multe lucrări (uleiuri pe carton) printr-un colorism ușor straniu. Obisnuiți cu o pictură a acordurilor cromatice realizate ca la carte, cu regia tonurilor in cheie majoră sau minoră, au nevoie de un moment (mai lung) de reflecție (in același timp și de acomodare) in fața picturilor lui Hatmanu care, cel puțin din punctul de vedere al asimilării lecțiilor maeștrilor, poate fi considerat un traditionalist neortodox. Vibrația lui in fața realității nu este cenzurată de o cultură figurativă fixată deși artistul se străduiește, nu numai aparent, să se mențină in limitele respectivului pentru formele tradiționale. A văzut bine Petru Comarnescu (dacă nu mă insel, prin 1969) considerind că Hatmanu are o sensibilitate metaforică implicind o participare mai complexă a privitorului. Aș putea să șterg această participare — prin prisma experienței directe — sub semnul dorinței de redescoperire a ineditului in amănuntul banal. Cine reparcurge cu ochii pictorului Iașul, nu poate să nu aibă momente de incantație in special in anumite amurguri singerii deasupra unor pitorești periferii din care, iată nu mai rămine decit vizualizarea amprentei afective. Sau momente de uimire, de deșteptare dintr-un somn ușor abulic, spre dimineață, cind perspectivele se deformează și lucrurile dau năvală pe retină fără a cere permisiunea de a se prezenta ordonat. Farmecul picturii lui Hatmanu constă, dacă vreți, in absența regulii, intr-un mod de a minui pensula și pasta cu savoare. Artistul are efectiv bucuria (sau tristețea) de a vedea, necenzurată de voluptatea stilului ce tinde, in multe cazuri, să cenzureze tușa. De aici marile variații in registrul cromatic, variații ce urmează curba unor dispoziții subiective greu de prevăzut și de stăpinit. A nu se crede de aici că pictorul acționează la intimplare. Desenele expuse vorbesc despre un stadiu de precolaborare mentală in cadrul căreia se fixează reperele vizuale ale viitoarei compoziții. Repere spun, deoarece impulsul afectiv direct se verifică in fața imaginii pictate, prin intermediul culorii. Desenul lui Hatmanu nu este o schemă ci doar un cadru mental aproximativ unde pictorul și-a lăsat un spațiu de libertate. Imaginile „Iașului sentimental" ce bintuie prin el au un lirism conținut, necenzurat și neștirbit care ar putea reprezenta, probabil, cheia de intelegere a intregii opere a lui Hatmanu.

Grigore Arbore

muzică

Muzică și matematică

La editura Muzicală, apariția cărții **Elemente de teoria multimilor in muzică** de Dinu Ciocan este un prilej pentru a insista asupra legăturilor intre arta sunetelor și metodele matematice de interpretare a faptului sonor.

Cartea se ocupă cu noțiuni elementare, folosind o expunere neaxiomatică, „naivă". Rosturile didactice sint precumpănitoare (există aici numeroase exemple muzicale) iar neadaptarea explicită a axiomaticii lui, să zicem, Cantor, Zermelo-Fraenkel sau Gödel-Bernays servește in privința nivelului de accesibilitate. Un ultim capitol reprezintă prelimariile unui important curs multiplicat la litografia Conservatorului bucurestean. **Introducere in teoria limbajelor formale si a automatelor pentru muzicieni**, a cărui „existență" deja ridică importante probleme estetico-filosofice privind adecvarea metodei la faptul sonor. Să le privim succint. In primul rind, Dinu Ciocan este autorul unei importante contribuții in semantica muzicală : **denotatul** (și nu conotația) unei secvențe muzicale audiate este **o stare psihofiziologică**. Importanta aici nu e cea a unei paternități a ideii : in definitiv, istoricii care afirmă că muzica s-a născut din nevoia omului de a exprima anumite trăiri interioare spun același lucru. Nu e foarte importantă nici adecvarea exhaustivă la realitate ; cred că faptul se aplică perfect la nivele elementare, muzica fiind insă mult prea complexă pentru a rămine aici. Importantă e dezvoltarea consecventă, nuanțată a ideii. Dinu Ciocan vorbește de stil (și de „stileme" de diferite nivele de complexitate), de conditii necesare si suficiente pentru a recunoaste că o piesă apartine unui stil dat. Lăsind deoparte complexul lingvistic clar, e posibil ca ultima „cărămidă" a recunoasterii să o constituie tocmai acea coincidentă de stare psihofiziologică intre autor si receptor.

Să vedem care e statutul unei piese muzicale asimilate unui text produs intr-un limbaj formal (expunem aici unele idei proprii, insăduindu-ne un paragraf accesibil cititorilor cu oarecare pregătire in domeniu). Ea reprezintă „mișcarea" sensibilității compozitorului, expresia tinind de o corespondentă suflet-text unde textul respectă sui generis „adaequatio rei et intellectu". Fiind vorba de sistem (para)lingvistic, putem vorbi de intensitatea unei fraze muzicale, ceea ce ne permite considerarea unui context intensional (definit după R. Carnap). Vom asimila contextul intensional unui text pragmatic (după J. Habermas) unde propoziția dominantă joacă rolul operatorului modal iar cea dependentă pe cel al designatorului L-adevărat. Un text interpretat pragmatic poate fi exprimat deci prin logica modală și/sau deontică dacă intelegem regulile stilistice ca norme. Să dăm un exemplu. Vom spune că, in forma sonată, tema a II-a urmează **necesar** după tema I. In sistemul MSAM, construit de Cornel Popa, se poate exprima aceasta considerind că deschiderea operațională a temei I (sau multimea succesorilor) e inclusă in tema a II-a ; pe această bază putem defini posibilul actional, imposibilul, contingența etc. Fapt important e acela că, dacă vom considera formal că relația (definită modal) intre tema I și tema a II-a este nesimetrică, vom gindi forma muzicală ca drum actional inclus intr-un arbore actional. Il putem asimila astfel unui limbaj poziționat (după Carnap) și vom defini **sensul muzical** ca apartenență a unei secvențe muzicale **complexe** la multimea ordonată a ranguri-lor arborelui actional, respectind, la nivelul relațiilor intre componente, regula (modală) care „prezidează" organizarea arborelui. Definim apoi relații de egalitate paradigmatică intre diferite „noduri" ale arborelui gindind piesa muzicală ca reprezentant al unei clase de compozitii echivalente. Preeminența unei anumite variante se va datora unei reguli suplimentare schimbind intensiunea intregii lucrări (caracterul operatorului modal), exprimabilă in termeni de prohairetică (teoria preferințelor).

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

IV. Daimonul „iubirii magice" (4)

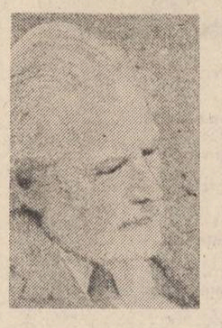

Dacă, așa cum s-a văzut, în povestiri precum **Ultimul Berevoi**, **Șarpele Aliodor** sau **Lacul rău** dezinvoltura cu care este „transcris" scenariul magic de extracție, am spune, ingenuu mito-etnologică intră pînă la urmă în ordinea firească a lucrurilor — căci să ne gîndim la statutul social-uman al eroilor de aici, izbitor prin primitivitatea lui stranie —, în schimb, luînd seama la coeficientul de spirit intelectual-livresc ce definește personalitatea eroului din **Iubire magică**, reîntîlnirea cu același mod de transfigurare fantastică este de natură să șocheze în cel mai înalt grad. Admitem (și demonstrația povestitorului, ca și în **Sezon mort**, pînă la acest punct, este pe cît de strălucită, tot pe atît de convingătoare) că **daimonul „iubirii magice"** poate foarte bine recruta „victime" și de o asemenea speță umană hărăzindu-le unor întîmplări de viață zămislitoare de patimi erotice devastatoare, cu totul inadecvate statutului lor social. Starea de uimire a cititorului începe însă din clipa cînd complexul (din unghi intelectual privit) eu metafizic al eroului pare literalmente că își anulează orice funcție cedînd, complet, locul eului „pre-mitic". Supus parcă unei adevărate „spălări" a conștiinței, eroul nuvelei, acest fin și adînc analist, nu numai că intră cu voluptoasă uitare de sine în jocul pus la cale de **daimonul „iubirii magice"**, ci, totodată, nu stă prea mult **pe gînduri** cînd, disperat, i se sugerează soluția practicilor vrăjitorești de cea mai „plebee" speță, capabile a-i da cîștig de cauză față de Mărgărita : „Și deodată gîndul unei asemenea vrăji mi-a intrat în cap. De ce n-aș încerca ? Oh, dacă ar fi posibil să-mi îmbrac gîndurile, dorurile, tremurul meu în ființa ei, să i le împărtășesc, ca unui aparat de radio... Numai cine este cel care știe să sucească butonul la punctul anumit ? Vrăjitorul, numai el poate, susținea prietenul". Încredințat de acesta din urmă că chiar în satul cu pricina exista o asemenea **persoană** („L-am întrebat deodată dacă se află o vrăjitoare în sat. Era și încă una extraordinară, care-i dăduse cîteva probe fantastice. Se împrietenise cu ea. Ar putea în cazul meu să facă minuni."), bietul îndrăgostit îmbrățișează cu toată frenezia o atare soluție : „În capul satului ne-am oprit la poarta fermecelor. A intrat întîi prietenul să ceară audiență pentru mine. Mi-erau gîndurile aiurea — ceea ce făceam săvîrșeam automat, ca pentru altcineva străin. După puțin timp prietenul a ieșit vesel și m-a înfățișat Sibilei, o bătrînă înaltă, descărnată, puțin adusă de spate, cu nas cocîrjat, barba întoarsă în obrazul numai crețuri. Dar ochii : doi cărbuni aprinși". Reținem deci, de data aceasta, sugestia racordării factorului circumscris, după expresia lui Romulus Vulcănescu **(Mitologie românească**, București, 1985, p. 152), **imogologiei demonice** la structura substratului mitologic greco-roman. Vrăjitoarea nuvelei voiculesciene se numește, pur și simplu, Sibila și s-ar putea spune că, în comparație cu prototipul profeteselor și preoteselor zeului Apollo, faimoase prin atributele lor divinatorii **(cărțile sibiline)**, ea exprimă o formă de **reprimitivizare** a mitului. Autenticitatea personajului, în contextul magic sui-generis propus de „simburele de roman" al lui Voiculescu, este extraordinară. Refractar viziunilor spectaculos factice, ce se vor cu orice preț animate de crispări spăimoase, textul voiculescian recurge la, așa zicînd, tehnica uitării în model ezoteric presupus, originar cu lucidă detașare analitică și, pe undeva, chiar cu o abia perceptibilă bună dispoziție degajată de cursul palpitant al povestirii. Privit cu atenție, în punctul lui de plecare, arsenalul vrăjitoresc al Sibilei se bizuia pe o soluție magică izvorîtă din punerea în valoare a unor sugestii cu statut de loc comun în ceea ce privește psihologia aparte a îndrăgostitului. Anume, este vorba de acea suprasurescitare erotică echivalentă cu un autentic proces hipnotic, cînd imaginația febril deformantă a îndrăgostitului eludează complet realitatea obiectivă — respectiv identitatea fizico-morală a ființei iubite — procedînd la supraidealizarea acesteia. În cazul eroului voiculescian, cum s-a văzut, chestiunea este și mai complicată întrucît la originea vrăjei erotice căreia el îi cade victimă se află și exaltarea halucinantă legată de obsesia replăsmuirii artistice a Margaretei faustice ; ceea ce explică nu numai fatidicul joc al coincidenței numelor ci mai ales strania substituire a femeii reale de către cea mitică. În cele din urmă, o asemenea stare de lucruri se resoarbe în starea de spirit și de conștiință numită, curent, orbirea din dragoste, în momente de pasiune erotică paroxistică capabilă să ducă la perceperea diametral opusă a realului. În subtext, acesta ni se pare a fi silogismul magic enunțat de Sibila de la bun început.

Nu e mai puțin adevărat — fapt lesne sesizabil — că asistăm la radicala „innobilare" magic-vrăjitorească a motivației realiste, în așa fel încît demersul analitic este supus completei sublimări narativ-fantastică. În această ordine de idei, cele două momente demoniac-magice din finalul narațiunii sînt absolut antologice. Iată-l întîi pe cel unde este descris chipul în care Sibila își desfășoară magnifica ei știință de magiciană, descintîndu-l pe erou : „Doar am clipit speriat cînd m-am trezit suflat de trei ori în obraz, cum te scuipă o pisică înfuriată. Abia am putut desclești pleoapele. Am răbdat mai greu, nu știu de ce, alte trei insuflări peste piept. Dar m-am zvircolit ca un demon cînd vrăjitoarea m-a gratificat, pe neașteptate, cu alte trei, pe care le-am simțit reci și tăioase ca gheața, jos sub vintre, unde s-a aplecat fără să prind de veste, ca o nedelicată indiscreție. Pe urmă mă afumă cu buruieni împuțite amestecate cu păr smuls de la fiare, mă descheie la haină, îmi dete gura cămășii în lături și îmi scrise la stînga, în dreptul inimii, cu un cuțitaș, un semn în chipul unei stele în patru colțuri. Parcă aș fi fost anesteziat. Nu am simțit nici o durere [...].

Bătrîna mă lăsă din descintec și se sculă. Ricii într-un colț al cocioabei pămîntul și scoase o oală dinlăuntrul căreia alese o bucățică de os cît un solz de crap. Făcu un semn cu degetele asupra lui și-l scrijeli cu o stea ca și cea de pe inima mea, numai că în cinci colțuri, din care unul către în jos."

Iată și momentul dezvrăjirii eroului, cu imaginile lui de un grotesc infernal :

„— Ce faci ? se răsuci spre mine, c-un țipăt ascuțit, ca un junghi.

În drum spre casă culesesem un cărăbuș, pe care plănuisem să i-l anin de iie și astfel să motivez gestul cu care să-i strecor vraja...

La țipătul ei îi arătai gingania, pretextînd că se urca pe ea s-o ciupească.

Dar în clipa aceea se petrecu ceva cumplit.

În fața mea sta o strigoaică, cu ochii de albuș de ou răscopt, plesnit de dogoare ; nasul mîncat de ulcer ; obrajii scofîlciți se sugeau adînc între gingiile știrbe și puruiate. Sînii tescuiți îi atîrnau ca două pungi goale, uscate și încrețite. Coastele îi jucau ca cercurile pe un butoi dogit. Și în bazinul șoldiu, pe crăcanele oaselor picioarelor, măruntaiele spurcate clocoteau ca niște șerpi veninoși și duhoarea morții umplu deodată lumea. Am răcnit ca un nebun. Și am smucit-o deodată la fugă, fără să mă mai uit îndărăt, părăsind toate acolo...".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

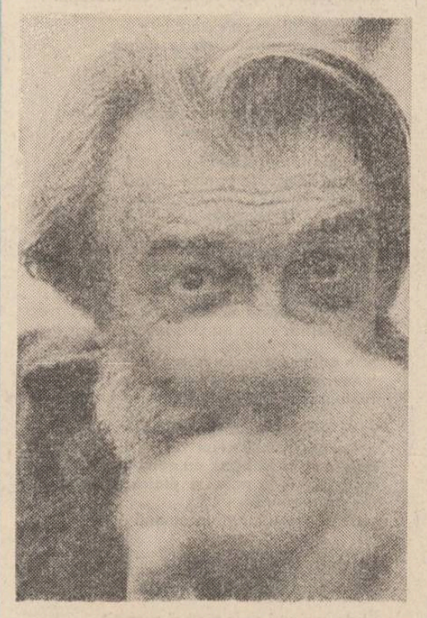

Romulus Vulpescu sau poezia și scena

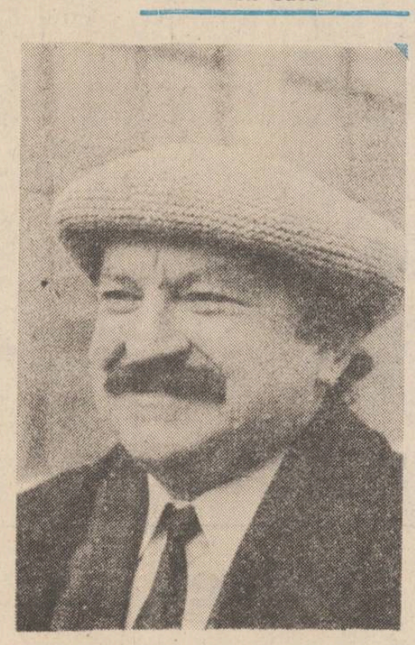

Un poet din universul brăilean : N. Grigore Mărășanu

Un trio de „deplasări" : D.R. Popescu, Constantin Chiriță și Traian Iancu

Cenaclul «Numele poetului»

ȘEDINȚELE A LI-A ȘI A LII-A

Vineri 16 august a.c., în prima parte a lucrărilor cenaclului și-au citit dactilogramele cu ultimele lor poeme doi membri mai vechi de-ai cenaclului, a căror statornică aplecare spre poezie, dublată de talent, confirmă că în pofida unor „greutăți" editoriale poeții nu-și trădează lira : este vorba de **Ioana Dana Nicolae** și **George Geacăr** (ambii din județul Dîmbovița).

În antractul care a urmat, **Traian Chiricuță** a cîntat acompaniindu-se singur la ghitară cîteva piese foarte frumoase : Vulturul cataig, Balada surelor adînceuri, Ceasul ș.a, după care **Marian Bodea** — într-un pizzicato cu mult efect la public — ne-a delectat cu „să-urile" sale, din care cităm cîteva „să faci pană la o roată de cașcaval !", „să-ți vină rău, dar să-ți stea bine !", „să nu faci mare brînză, dar s-o faci de oale !", „să ți se taie respirația, că n-ai plătit-o !", „să fii trup și suflet pînă ajungi piele și os !", „să nu găsești piese de schimb la dosar !" ș.a.m.d.

În partea rezervată debutanților, **a citit Andrei Zlătescu.** Despre poezia acestuia s-au pronunțat următorii vorbitori :

Thalita Lores remarcă acuratețea limbajului poetic, de asemenea filonul poetic care este real, titlurile poezilor vorbind de la sine și fiind în convergență cu discursul poetic ; **George Mîna** afirmă că poetul cantorizează și are meritul de a-și păstra acea mirare esențială, poetul fiind în acest sens un cerebral ; **Florin Oprea Sălceanu** spune că Andrei Zlătescu a încercat și a reușit să scrie mici tablouri lirice, deosebite din punct de vedere semantic, însă fără putere de sugestie, de creare și exprimare a inefabilului.

În încheierea lucrărilor, conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu** are cuvinte de apreciere asupra primilor trei poeți : Ioana Dana Nicolae, George Geacăr și Marian Bodea, remarcîndu-le evoluția sigură, echilibrată, continuitatea stilistică și ideatică. La Andrei Zlătescu — dincolo de morga sa elitistă dată în parte și de vîrsta sa juvenilă — remarcă lirismul de substanță, recomandîndu-i să se apropie de simburele de sacralitate pe care-l are limbajul și fără de care nu se poate face marea poezie.

☆

Ședința din 30 august a fost în întregime o ședință de lucru cu secretarii cenaclului ; s-au discutat problemele legate de buna desfășurare în continuare a lucrărilor cenaclului laborator care este „Numele Poetului", ținînd cont de afluența de poeți și poezie. Foarte mulți poeți (indiferent de vîrstă și profesie) scriu deja „în forță" și destinul acestora ar trebui urmărit cu mai multă solicitudine editorială ; de asemenea au fost făcute noi programări pentru lectura în cenaclu, precum și îndreptarea poeților spre noi domenii : critică, eseuri, reportaje de pe tot cuprinsul patriei, pentru cunoașterea și aprofundarea a tot ce este spiritualitate și creație și care reprezintă contemporaneitatea noastră socialistă.

Hero

Rebreanu și tinerii

Urmare din pag. I

susținut atît de mult (vezi, în acest sens, cel puțin episodul corespondenței din perioada detențiunii de la Văcărești și Gyula — în **Manuscriptum**, nr. 3 (60)/1985, p. 32—38), cine știe ce meandre ar fi umbrit drumurile marelui creator ce avea să erupă în curînd, de nu l-ar fi determinat chiar să-și abandoneze proiectele ambițioase și să se înscrie în rîndurile celor cu o viață mai anonimă, dar mai puțin dură. (Sau, dimpotrivă, poate că tocmai astfel s-a călit oțelul de calitate superioară din creația sa, poate că tocmai astfel „s-a lămurit" — în sens sadovenian — o asemenea creație !).

Cert e însă că, după cum s-a văzut, aflat în plină maturitate, Rebreanu nu-și prea idealiza perioada tinereții. A avut o tinerețe grea și prin „greutățile" traversate, și prin ambiția — de-a face „motivarea psihologică" — pe care o nutrea.

Poate că de aceea, Liviu Rebreanu nici n-a scris despre și pentru tineri. Cărțile sale n-au insulele de basm infantil din proza lui Sadoveanu și nu se prea citesc la vîrsta primelor lecturi (în primele clase de școală, adică). Poate că de aceea — deși cei ce l-au întîmpinat cu obiecții (un Iorga, un Arghezi) nu erau niște adolescenți — a avut destule dificultăți în a-și impune cărțile.

Totuși, nu s-ar putea spune că opera lui Rebreanu nu este gustată de tinerii cititori. (O statistică sociologică ar putea demonstra contrariul).

Dar nu numai aspectul sociologic, extraliterar, ar fi de invocat aici. În definitiv, majoritatea protagoniștilor romanelor lui Rebreanu sunt oameni tineri, abia „intrați în viață" : și Ion, țăranul bun de însurat, și Titu Herdelea, și ofițerul Apostol Bologa, și Petre Petre sau Grigore Iuga din **Răscoala**, și gelosul Puiu Faranga sau doctorul Ursu din **Ciuleandra** și atîția alții... (Mai ales eroii de sex masculin. De unde se poate trage concluzia că, oricît s-ar fi obiectivat, autorul a rămas întrucîtva dator și „temei povestitorului" care-l obseda pe Marin Preda).

Și, totuși — iarăși un „totuși" ! —, această privire critică a crizei de tinerețe nu trădează nici o umbră de cinism sau resemnare. Dimpotrivă. În bunătatea lui omenească, scriitorul-cetățean a luptat cu toată energia pentru îmbunătățirea vieții tinerilor — artiști, mai ales — și i-a sprijinit, în toate împrejurările, cu toate forțele de care dispunea. Într-un interviu apărut în **Vremea** (16 martie 1941), Liviu Rebreanu, ca director al Teatrului Național din București, își mărturisea dorința de a înființa un **teatru al școlarilor**, cu o „trupă anume specializată", astfel încît elevii, „școlarii" să-și găsească aici „distracția pe măsura vîrstei lor" și să nu mai fugă de la școală „pentru ca să vadă, pe furiș, spectacole interzise".

Într-un alt interviu publicat în **Viața** (14 septembrie 1941), cu riscul de a deranja multe sensibilități, Rebreanu afirma fățiș : „Țin să declar categoric că pentru mine problema încurajării tinerilor e primordială. Dacă tinerii care vădesc calități nu ar fi lăsați să se realizeze și să se perfecționeze, s-ar primejdui însăși evoluția Teatrului. Între elementele mai mult sau mai puțin mediocre de la care nu se mai poate spera nimic, între vechile utilități diverse care încurcă mereu lumea și între tinerii dintre care trebuie să [se] aleagă artiștii mari de mîine, eu sînt hotărît de partea tinerilor, nădejdea noastră de viitor".

În sfîrșit, într-o convorbire cu mai tînărul său confrate Vasile Netea (în **Vremea**, 25 decembrie 1942), într-un paragraf intitulat **Eu cred în generația tînără**, Liviu Rebreanu declara : „În fugă, fără a avea pretenția să-i înșir pe toți, țin să-ți spun și cîteva nume de tineri care merită toată atenția publicului : Dan Botta, Emil Botta, un poet eminent, Mircea Streinul, un prozator ca Radu Tudoran, Ion Th. Ilea, un rapsod al durerilor celor mulți, iar dintre cei tineri de tot, Lucian Valea".

Cîți oare dintre acești tineri din 1942 au înșelat intuiția lui Rebreanu ?! Iată deci că autorul lui **Ion** avea nu numai generozitate și simpatie pentru tinerii scriitori, dar chiar intuiții estetice de mare rafinament. Căci a-i remarca încă de atunci pe Dan și Emil Botta, pe Radu Tudoran sau pe Lucian Valea nu era nici măcar privilegiul unui critic de mare notorietate ca E. Lovinescu sau G. Călinescu.

Într-un articol din **Manuscriptum** Puia Florica Rebreanu scria : „Nu este locul să dau aici numele acelor scriitori tineri pe care, din toate puterile, părintele meu i-a încurajat și i-a ajutat în cariera lor — adesea, la începuturi, spinoasă".

Tocmai de aceea, hotărîrea ființei scriitorului de a înființa, împreună cu Uniunea Scriitorilor, o „fundație" și un premiu „Liviu Rebreanu" pentru tinerii prozatori capătă semnificații deosebite, cu o rezonanță poate încă nebănuită pe deplin. Într-adevăr „sub egida premiului său", Liviu Rebreanu își va „veghea continuatorii", le va călăuzi pașii în absolutul pămîntului românesc, al creației naționale — cum cred că și-ar fi dorit cel mai mult autorul lui **Ion** sau al **Răscoalei.**

PRIVIREA LUI ORFEU

Rînduri albe, rînduri negre

Cu mine zilele-ți adaogi. Cu ieri viața ta o scazi. Și ai cu toate astea-n față, De-apururi ziua cea de azi, c'est à dire (n'est ce pas ?) : Carpe diem, carpe diem ; frunze și aripi de păsări cad în neștire pe sînul mușcat al toamnei și un copil aproape conștient va suge întîia melancolie cu ochii la cer ; adică o zînă îi va pune condeiul în mînă și va scrie pentru cei bolnavi, pentru cei ce călătoresc, pentru cei aflați în primejdie, pentru cei ce plîng fără nici un motiv, pentru dimineața aceasta strălucitoare ca un diamant căzut în sufletul tău, în prăpastia fără fund a eului, prin grila misterioasă a unei pagini cu rînduri albe, rînduri negre ; căci, dacă întors gîfîind de la cunoașterea lumii și de la o ochire aruncată asupra ei, și ai scris : un șarpe suge la sînul tău ; cu gura deschisă și ochii plecați, tu plîngi deasupra acestui cutremur al timpurilor moderne, deci, dacă ai admis că există o frapantă analogie între imaginea șarpelui mușcîndu-și coada autodevorîndu-se, și aceea a textului autoreferențial, cu alte cuvinte, a incomunicabilului, analogie care, încet-încet, minată de la spate de biciul unei viziuni panholiste, s-a ridicat la rangul unei ontologii sudînd, integrînd, într-un tot omogen cele două discursuri esențiale : cel de gradul întîi, al realului, pozitivului, afirmativului, și cel de gradul al doilea, al imaginarului, fictivului, negativului, atunci, da, atunci te întorci și zici exasperat, scos din sărite, ridicînd tonul, chiar dacă riști să contrariezi manierele elegante ale domnului politicos, cu frac și cu joben care tocmai a trecut pe lîngă tine : ca o umbră ? ca o vijelie ? o ectoplasmă, schițînd un salut delicios studiat la morgă ? la Oxford ? unde și-a băgat dracul coada ? în rîndurile albe ? în rîndurile negre ? unde stă ascuns, pitit, ocultat, mesajul — da, mesajul căci despre el este vorba peste tot, oriunde și oricînd, dimineața și seara, ziua și noaptea, în somn și în stare de veghe, pe pămînt și sub pămînt, în riuri, pe mări și oceane ca în lamentațiunea dr. Faustus : spuneți-mi ce este logica ? o știință albă ? o magie neagră ? Dacă un text autoreferențial, repliat asupra lui însuși, ca șarpele mușcîndu-și propria-i coadă, — de aici, prin analogie, statutul ontologic al său considerat ca negativitate pură — este alcătuit din semne pe cît de convenționale, de arbitrare, pe atît de coerente în finalitatea lor, semne dispuse, organizate în aceste îngrozitoare rînduri negre ; dacă acest text se închide hermetic în el însuși, ca un domn distins cu frac și cu joben, ectoplasmă schițînd un salut studiat la morgă, după moda de la Oxford, și trece pe lîngă tine ca o vijelie lăsîndu-te în plină stradă, în plină stupoare, interzis și perplex, la ora de vîrf a circulației mărfurilor și informațiilor, volane, mașini și claxoane, așadar, un text liric autoreferențial trece pe lîngă tine și lasă în urma lui numai un parfum concupiscent, o nostalgie, o șoaptă, o promisiune, ceva ambiguu, un fel de vade mecum, satana ! citește printre rînduri, caută mesajul în spațiile albe, acolo, alene, printre gene, o să descoperi scene obscene, catran, foc și pucioasă, scrum și fum, cine te-a oprit în drum ? vade retro, satana ! citește printre rînduri, mesajul se află ascuns acolo, în imaculata concepțiune : esență absurdă și pură, fecioară cu burta la gură ! O, dublu paradox, pagină cu rînduri albe, rînduri negre ! și scrisă cu mesajul gravid în afară, gata să fie descifrat, decodat, comunicat — și virginală, cu semnificația repliată, ascunsă în ea însăși, adică : vorba are ca scop și finalitate tăcerea, iar tăcerea este pusă să vorbească, în ea stă ascunsă, pitită, ocultată, semnificația cuvintelor scrise, a rîndurilor albe, a rîndurilor negre ! Încît, de ce oare dacă pagina este împărțită în două feluri de spații : negre, acoperite de semne și albe, ne-însemnate (dar nu lipsite de însemnătate !), și dacă am admis că semnele dispuse în rînduri negre nu sînt concludente decît în arbitrariul lor confecționat și convențional, fără ca prin aceasta să-și piardă ceva din logica lor stringentă de panholism izotop și izomorf, atunci spațiile, rîndurile albe, fără semne, de ce sînt puse să vorbească în locul lor, și care este conținutul acestui discurs misterios, transferat din spațiul vorbirii, al rîndurilor negre, în spațiul tăcerii, al rîndurilor albe ? O, rînduri albe, rînduri negre, scindate jumătăți de pagini ați fost. Veți fi din nou întregre, în spațiul transcendent, imagini ! Deci : rîndurile scrise, spații negre alcătuite din semne arbitrare și convenționale, stînd la baza oricărei semiotici, conțin un mister ; acest mister este transferat rîndurilor albe, nescrise, spațiilor imaculate dintre rîndurile scrise, și care, avînd un statut inițial de gol, tăcere și singurătate, trebuie să se umple de lumină și căldură, să se transforme în nuclee iradiante, elocvente și semnificative, să iasă din mutenia lor absolută primordială și să încerce să emită un mesaj, nu mesajul direct al textului scris, ci unul deviat, transferat prin spațiul vid, alb, care, ca un purgatoriu, distilează și purifică eul personal ridicîndu-l la exigențele neutre ale eului artistic, impersonal. Iar dacă este vorba de un transfer al misterului, și toate argumentele, văzute și nevăzute, vin să întărească această convingere, sau, mai bine zis această evidență, atunci problema se pune în astfel de termeni : în ce măsură jumătatea scrisă, neagră a paginii este răspunzătoare de organizarea acestui mister și, deci, care este natura, calitatea lui ? Este el organizat în termenii unei ecuații, care prin succesiunea unor operații logice, calcule matematice, etc. desfășurate pe spațiile albe, interstițiale, pe rîndurile imaculate ale textului poate fi rezolvat ca o problemă de geometrie sau o enigmă polițistă, și deci cunoscut, acoperit, epuizat pe toată întinderea sa reală ? Este limpede că în acest caz procentul de mister, „restul" operației de scădere (împărțire), pe care am efectuat-o, va fi zero, adică spațiile albe de pe pagină vor dispare cu desăvîrșire, și ne vom trezi în fața unei imense-minuscule pete de cerneală, opacă și mută în toate părțile sale, adică în entropia generalizată a textului, epuizat, anihilat, mort pentru totdeauna și care nu mai are nimic de spus. Dar acesta e cazul frecvent al textelor univoce a căror natură deductivă e demonstrabilă științific și, deci, cognoscibile în totalitate, iar nu al celor care nu strivesc corola de minuni a lumii : O, rînduri albe, rînduri negre, scindate jumătăți de pagini ați fost. Veți fi din nou, întregre, în ochiul transcendent, imagini !

Dan Laurențiu

Intersectări moderne

2. Între motivele de necristalizare a manifestărilor literare românești într-o conștiință expresionistă, Ov. S. Crohmălniceanu amintea drept plină de consecințe inexistența publicațiilor de profil și, mai ales, a cîtorva critici atașați curentului. Dacă în ce privește revistele este oarecum exact (deși **Rampa, Ideea europeană, Cugetul românesc, Gîndirea** își pun coloanele la dispoziția celor interesați), în ce privește criticii, afirmația exegetului mi se pare de neînțeles. Parcurgînd presa vremii, inclusiv un număr însemnat de volume editate între anii '20 și '40, am constatat că expresionismul românesc beneficiază de o întreagă pleiadă de pasionați și competenți interpreți. Enumerînd aici doar pe cîțiva, voi spune că în linia esteticii generale a mișcării scriu Tudor Vianu, Oscar Walter Cizek, Ion Sîn-Georgiu, M. Ralea, Lucian Blaga, iar aplicativ, incitați de sugestiile scenei, Alice Voinescu, Haig Acterian, Victor Iancu, Lucian Boz, Petru Comarnescu.

Voința de a estetiza anxietăți omenești, de a idealiza în speranța pacificării acelor subiectivități ce sînt în conflict cu morala ipocrită și cu mașinismul, devine proprie expresionismului. Alice Voinescu începe de la sfîrșitul anului 1919 o campanie pentru a semnala că din anonimatul unei dezbateri prea puțin prețuite se desprinde necesitatea încolțirii unei idei critice și anume una hrănită de încrederea în marile modele fenomenologice cum ar fi cosmicitatea subiectivității (lumea răsfrîntă într-o picătură de ploaie) și scrutarea resentimentelor ca o cale de atac a impostorii retorice, a disimulării artificiale. Tendința tinerei discipole este să stabilească o prioritate structurală. Dacă ordinea preferințelor expresioniste rămîne aceeași, abordarea teatrului lui Franz Wedekind în revoluționarea sintaxei dramatice denotă impactul cu o problematică benefică inovației. Ca și la Ibsen, pe care Alice Voinescu îl saluta pentru mari deschideri de orizont („umanizarea" inconștientului, nesocotit de impasibilitatea naturalistă în numele supremației individualului asupra hipertrofiei economicului), ca și la Strindberg, eul este prezentat în interioritatea lui spirituală. Nu decupat din lanțul de motivări complexe, cît analizat ca subiect principal. Tînăra exegetă relevă în articolele ei din **Ideea europeană** a anilor 1919—1923 că psihanaliza se cuplează pertinent la studiul sentimentalității dacă îl ajută pe artist să sfideze imobilismul, să repună în drepturi imperativul diversității. Cînd va relua unele idei avansate de Alice Voinescu, cel puțin în linia dinamicei formelor stilistice, Petru Comarnescu va saluta spiritul inovator, promovarea noului ca fapt de artă. Sînt aduși în discuție oameni de teatru avangardiști cum au fost Soare Z. Soare și Ion Sava din convingerea că expresionismul românesc, mai cenzurat în tăgăduiri decît cel german, este la fel de atractiv în soluțiile de construcție artistică, în acuitatea cu care polemizează pe față cu schematismul caracterologic. Va fi de reținut dintr-un șir de spectacole controversate (de la L. Blaga la G. Ciprian) primatul experienței nemijlocite asupra meditației de cabinet. Demersul regizoral la Ion Sava, în alianță cu scenografia aceluiași, argumentează artistic și sociologic o ierarhie a formelor de existență validată de subiectivitatea particulară.

Tot după 1920, ca un seismograf la sleirea nervoasă cauzată de războiul distrugător, și dorind să răscumpere anumite bizarerii printr-o înaltă finalitate comprehensivă, începe Tudor Vianu scurta dar riguroasa lui solidarizare cu expresionismul. Chiar dacă eruditul plasează curentul exclusiv în aria culturii germane, devine curînd limpede că ne aflăm în fața unui topos european cu un centru iradiant și mai multe coloane de susținere, cea românească fiind de departe una impresionantă.

Un eseu despre Georg Trakl (v. **Cugetul românesc** 1, nr. 6, sept. 1922) îl conduce pe Oscar Walter Cizek la exclamația că tristețea lui Trakl aduce aminte de un poet român prea puțin cunoscut : Bacovia. Asocierea este de natură să confirme o dublă originalitate. Mai întîi cum formula expresionistă incorporează talente diverse și etnic diferențiate. Pe urmă cum un poet ce debutează editorial în 1916 (Bacovia) aduce — perfect sincron cu ecloziunea expresionismului în Germania — o adeziune românească de prim relief. Aparține istoriei literare să clarifice și să clasifice ; nu e mai puțin revelator că Trakl și Bacovia sînt complementari, deci asociați în virtutea lor comună de „subversivi" ai epocii.

Imediat după război, în anii 1945—1946, Alice Voinescu, F. Aderca, Al. Philippide, Ion Marin Sadoveanu pledează pentru inițiative estetice care accentuează polemica cu decrepitudinea în numele depozitului valoric originar. În acest mod obsesivul grotesc la Emil Botta, imagismul iconoclast la Ion Vinea sau spectrul morții la Ion Biberi apropie spațiile de convergență, stimulează încrederea într-un limbaj antiimpresionist și, cu siguranță, anticonvențional.

Henri Zalis

CUMPĂNĂ

Dragostea părinților

Ciută cristalină,
vorbă ciutalină,
sări în vînt,
sări în cuvînt
și întreabă-l
de ce sînt
ce-am aflat
de m-a creat,
ce secrete-am cunoscut
de m-a mai născut
și cu ce am fost greșit
de m-a zămislit.
Oameni adormiră,
către vîrf de munte
pietrele porniră.
Ce încet se mișcă piatra
către vîrful munților,
ce-mpletrit stă scarabeul
înăuntrul frunților.
Ne ține lipiți de rază
și cu buze bandajate
de zăpadă ca de-o frază
dragostea părinților.

George Alboiu

Adevărul lăuntric

Urmare din pag. I

la ce lucrez. I-am răspuns și el a continuat : Și o să poți spune adevărul ? Nu era nici o îndoială : se referea la faptul dacă voi scrie că există cozi la benzină. Tehnicianul mimetic are astfel de satisfacții care-l trec din rîndul veleitarilor în tagma impostorilor. El substituie adevărului lăuntric, propriu literaturii, adevărului exterior, de circumstanță, care este un adevăr comercial. Am văzut multe cărți vînzîndu-se astfel. Adevărul lăuntric al literaturii este adevărul fiecărei fraze. Literatura fantastică bine scrisă — cînd nu e parabolă sau fabulă ieftină — constatutează marea literatură realistă. Scriitorul de vocație nu este decît vremelnic mulțumit de produsul său literar. Mimeticul exultă în fața producției sale precum găina din „Punguța cu doi bani". Insatisfacția scriitorului provine din neputința cuprinderii adevărului care este infinit în manifestările sale, cum viața însăși n-are margini în diversitate.

Într-un alt context decît cel la care facem referință, Paustovschi aducea în discuție următorul pasaj din „Calvarul" lui Alexei Tolstoi : „Istovită, Dașa ațipise, iar cînd se trezi, copilul ei era mort, și perișorul lui ca puful se zbîrlise pe cap. — L-a ajuns moartea pe cînd eu dormeam, îi spuse Dașa plîngînd lui Teleghin. Înțeleg, părul i se zbîrlise pe cap — singur s-a chinuit. Iar eu dormeam...". Hemingway ar numi această observație — a perișorului ușor zbîrlit o propoziție adevărată.

Ce e viața ? — nu încetează să se întrebe prozatorul cu fiecare rînd adevărat pe care-l așterne pe hîrtie. Ce e viața ? — se întreabă la rîndu-le cititorii reparcurgînd împreună cu scriitorul manifestările ei. În solidaritatea astfel iscată, dincolo de timp și spațiu, sufletul cititorului se sprijină pe adevărurile scriitorului ca pe un umăr de prieten. Literatura mare nu este ilustrativă, ci profundă și amplă, răscolitoare și calmă, interogativă și bună, totală, adică adevărată. Beneficiul ei se măsoară în numărul sentimentelor produse. Bogăția ei trece în oameni. Un popor beneficiar de mare literatură e mai avut cu o clipă de eternitate, mai puternic cu o rădăcină, mai unit cu o cauză.

Însoțirea inevitabilă și necesară a fenomenului autentic literar de o zonă marginală contradictorie și aparent opulentă poate oferi unei analize grăbite o imagine deformată. Marea literatură se scrie în ani, este adîncul spre care se pleacă de la maluri. La margini, mișcarea e schimbătoare, este supusă factorilor atmosferici. În adînc, Legea rămîne unică și eternă : adevărul lăuntric al literaturii.

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

ION POPESCU : Întîi vom cita războit : **Punctul din timp :** „După perdele privirile morților / brînduși de primăvară / inaugurează Muzeul Albastru / Nu le mai e frig, dar din obișnuință / strînși în jurul flăcărilor / ca niște păsări marine / confundă zborul cu ora / ...totală" Din **Carul :** „Plămădirea carului / s-a-nceput din pasăre / Și-acum iată casele / și-au scos miinile prin porți / Ard în nopți ca niște torți / luminind drumeagurile / Însă boii, dragule, / de pămînt sînt să nu moară / niciodată. Omu-și cară / zilele spre un liman / Car cu jug de odolean".

Din **Trăirea într-un adevăr,** fragmentele : „Între consoana de bronz și consoana de fier / e o ardere simplificată, un labirint / a cărei neașteptată izbîndă, lejer / se va risipi ca o fintînă, ca o mînă de argint / Între Vocea Cuvîntului și vocea ta. / iubito, lumina distruge rulmenții / mașinilor infernale / Iarba îmi va vindeca vreodată / rănile obscurelor (...) intenții?".

Și : „Stau aici între triunghiuri / ocrotit de abstracțiuni. / Cică trece-vor prin strunguri / lucruri, oameni, vorbe, luni / părțile ce mă-nconjoară / sînt doar însemnări și linii / nu mă las eu tras pe sfoară / de promiteri sibilinii / Stau aici ascuns să nu se / împlinească voia asta. / Însă cum vor fi reduse / mîna, talpa, burta, țeasta".

Precum : „Stau într-un deget / degetul devine tulpină de narcis / iar în vîrf primește o mîră / albastră / Stau într-un deget / și celelalte nu-l sprijină..."

Și aceasta : „Avem, iubito, blănuri de îngeri / sub genunchi. Învinși de absoluta / noastră neîncredere. Aprinde focul / să nu înalțe din mine flacăra / reptilă. Și frige vînatul. Pe-aici lupii sînt însetați și flămînzi". Și în final: „În timp ce nucii tineri / se răzvrătesc sub coajă / afară e-o răscoală / de mai și-un trup de fată". Iar în Antologie : **Întoarcerea lui Brâncuși, Sfat patern, Miinilor, oare, Poem despre aer.** Dar învățați iute ce să vreți și cereți.

DUMITRU ION : Pe aicea sînteți dumneavoastă : **Planeta ucigașă :** „Cine ești tu ? / Planeta ucigașă (...) Între necuprins și cuprins / mirosind a obuze și cartușe de pușcă" **Da capo :** „Privește, mi-a spus / privește la infinit / acolo vei vedea steaua / Privesc, dar nu la infinit / privesc la el, / la cel care îmi arată o stea / care răsare pentru mine / și apune pentru el". Din **Nebănuitele trepte :** „Ți-am aruncat o stea în frunte /.../ de pe bolta înstelată / doar pentru tine / Cînd totul credeam că va fi bine / a venit el cu urgia lui / și a distrus totul /.../ și te-ai stins. / Cine este el? m-au întrebat / Cine sîntem noi ? Timpul sîntem / și odată cu el trecători" Dați-i bătaie !

MARIN IFRIM : Marine Ifrime, te-am publicat cu cele prime la Antologie, dar acum nu mai merge așa : ce dacă ești din Buzău ? Numai cu **Semn XXXI :** „Soarele a intrat / Într-o neagră pungă / de nailon / înăbușind furnica / rătăcită în galeriile / minei de polietilen".

GEORGE MORARIU : Din **Iubita și primăvara :** „Dă-i mîna primăverii / Și-mbobociți deodată / Zburdați în sînul adierii / Acolo de desfată / Zîmbet verde născător / Trezit din amorțire / Ființa — Veșnicul Amor / Plăcuta amuțire / Senine în pas vrăjit / Două gingașe piruete / Sporiți în spațiul nesfîrșit / Faceri ce-s secrete". Mai trimiteți și alte secrete, faceri și desfaceri.

MAGDA STOIAN : Prin aceste locuri : „Uneori, cînd din fluier, / coboară un cal de lumină / pieptănăm razele soarelui / și murim secunda / fără să fim îngropați / chiar dacă se poate / dintr-odată sîntem lemn de corabie / cu glas de hai-hui / pe cîmpul din preajmă" ; „Ca o boabă de liniște / cu speranța în pîine / ziua o stare între palme / și-o arunc în sita cu ani" : „În palma cu pietre rotunde / vom căuta floarea virgină a dimineților / — întru amînare a trecerii prin fluturi — / Tu să mă aștepți pe malul celălalt / al timpului poate mai existăm / totuși" ; „Caii sălbatici de la marginea venelor / se odihnesc cu coarnele arzînd / umbrate-n nesomn / Ah ! cum huiește cascada simțurilor / puritatea pictată pe palme / se sparge, ucide memoria / și plînge pruncul în fîntîni / circular și pur". Mai trimiteți. Ne interesează mult.

MARIUS CABA : Sînge pe papirus: „Comete oxidate iar explodează-n estuare / vezi tu, iubita mea, de păpădie și de sare / cum ne taie inima de briză ani / și corabia speranței ne-au scufundat-o caimani / anticoroziv e calul ce pe obrazul meu își face cursă / portretul meu definitiv furnici îl vor purta la bursă / iar mîna ta înnoptată și fragilă / alunecă sinusoidal pe beregata mea albastră și civilă". Atenție la aiurelile fără voie. Doamna Nina Caba să ne trimită, dar cu un singur **cab.**

NEGUȚ DANIELA : Iluzii : „Iluziile mele / ca praful străzii / le-nalță trecerea mașinilor / se-ntorc din nou sub roți... / doar ploaia le tace / în tristețea bălților tulburi" Trimiteți, ne interesează în mod deosebit.

DUMITRU LUCIAN DENISCHIOTU : Aceste denis-chiote din **Prețul :** „Iubește cît ești în viață / îndrăgește cît mai mult / bătrînețea va fi de gheață / și mîngîierea un sărut". Atenție, denis-chiotele să nu fie denis — schiote : una-i chiot, alta-i schiot.

IOANA SANDU : Acestea dar astfel : **Porți în nisip :** „În fața porții de lemn / crește însemnul ca o cumpănă /.../ între dragoste și vorba de fum. / Va crește pînă în aprilie / cînd voi ști puțin / despre zidirea de porți / în nisip". **Ianuarie :** „Nerostire și calm / acoperă fereastra deschisă / cîteva semințe vin dinspre toamnă / și albe lovesc înserarea / Le număr în vasul de lut / ... / Este totuși o posibilitate / ca în nopțile acestea geroase / să încolțească / ... / semințele toamnei". **Somn într-o scoică de fum,** numai finalul : „Ce fulgere-mi despică vîrsta / nopțile mele incendiate / răsăritul meu invocat numai cu ochii deschiși ? / Nu mă mai întorc în casa / cu pereții de ierburi uscate / voi săruta grăbită fiecare statuie / voi rămîne cu toamna alături / ca într-o clipă de dragoste / și-aproape risipită / voi adormi într-o scoică de fum".

E bine și cum credeți.

AURELU LUI TODORUȚ : Așteptarea sau Întoarcerea tatei din război: „Mama își pieptăna / răbdarea plimbîndu-se / de colo-colo pe un peron / loc de muncă a celor calificați / în așteptare ; / Ochii întinzîndu-i-se pe șinele / ce aduc ultimul tren / în care morții mai țopăie / la întîlnirea dintre mama și tata / se sărută cuvintele / afișate pe frontispiciul gării : bine ai venit !" Și acest p.s. din **Tentație :** „La intrare în satu mare / poetului Aurelu lui Todoruț autorul / cursului de urbanizare i s-au tăiat / nojițele de la opinci în timpul / campaniei de industrializare".

CORNEL CACOVEANU : Femeie în baie astfel : „Ca un pastel amorf / se revarsă trupul tău / în oglinda aburită... / ... / Porțelan cu scufie verde-n cap / de confundai cu vana / într-o cameră vidată / și capotul atîrnat juca rolul unui peisaj / luxuriant" ; **Aluzie la viață :** „Mă scald în unda florilor de măr / îmi vindec rana / și înfloresc în mine / pe un cîmp în prelungirea buzelor tale / Un pîrîu îl ocolește / și curge prin masca de ceară a zilei / în foșnetul de petale scuturate".

Cum credeți dumneavoastră.

VIOREL MACOVEI : În ochiul de beznă : „În ochiul de beznă deschis asupra mea / văd revărsate stele / pe cîmpii / și-ascult cascadele sîngerînd / pe tîmple ; / viscol descătușat / în fulgere violente / îmi înfloresc în palme / nuferi albaștri". Însă cam fără har.

COȘMEANU LAURENȚIU : Din **Simfonia astrală :** „Ei cine sînt ? / Eu, ce efemer cuvînt. / Sînt un om înecat / în lava gîndurile ce străbat / dulci fiori de haos, în zbor / precum stelele ce mor" etc.

Să fim sănătoși !

IONEL FUGARU : Nimic despre nimic.

LEON MANUC : Aceste rînduri : „Înmiresmînd etericul colos, izvoarele cădeau în depărtare / iar vuietul vărsat curgea la vale / și-un rîu tăiat pe drumuri milenare / ducea cu el înspre străfunda vale / monotonia munților crestați / eu n-am negat valoarea frumuseții".

Nici noi, însă atîta-i ea toată în tot ce ne-ați trimis.

RODICA BERARIU DRĂGHINESCU : Cunoștință veche de Antologie, și acestea : **Ciob de timp :** „Am senzația / că bărcile le port la gît într-un șirag / că peștii își învață morțile în mine / la fereastră de țărm / vîntul crește în vine / niște umeri umbrii / aplecați adună / zeci de ciobi din timpul de nisip"; **Iarba între El și mine:** „Acasă nu mai locuiește nimeni / dincolo de ziduri bălteşte timpul / ferestrele asudă în orbimea lor /.../ Îmi amintesc de fiecare colț / ca o durere / păsări de vînt împerecherea și-o rostesc fără odihnă / aripile lor ațîță umerii mei / încep să strig. Foșnește iarbă între EI și mine"; **Strigare de liniști:** „Zăpadă / luna fată în ferești o tăcere amară / de privire mă înec lacrimă în hău de geană / trupul gol pe un scaun / ca o frunză în iarbă / îl auz din afund năruindu-se-n sine / vîntu-n vine scîncind ușa singelor line / în strigare de liniști / rup cireșii de somn / către verdele pîntec șoapta inimii torn"; **Mic poem :** „S-a spînzurat o frunză / de jale celelalte s-au uscat / drept moștenire străzii : o gloată de copaci / desculți, cu brațe goale, / de foame înghesuiți / cerșind cîte-o felie din caldele priviri" ; **Confesiune :** „În fiecare seară odaia mi-o îmbrac / și-mi pun la gît pe-o ață ferestrele șirag / sînt singură / nici vîntul nu-mi trece pe la porți / doar luciul praf al serii / îmbrobodește-n gînduri / glasul scrisorilor din raft / ninsoarea în clepsidră-n munte de timpi morți / să fug aș vrea din mine / în carnea unei alge / și să mă întorc păscută în zori de caii mării" ; **Moartea tuturor:** „Ninge / e depărtare / trenuri afundă în amurg desișurile de cărnuri / neputincios auz colindul de durere / alb-vînăt ninge / privirile se rup, atîrnă pe sub pleoape / în sfîrtece de fum / cu cearcăne de liniști / ne-ntoarcem pe sub noapte / zăpezile tăcute, în arbori înșeuate / ninge din mal în mal / cu cerul greu în spate ne gîrbovim solar / în visul fără țărmuri ne vom trezi în melci / înșiruind zăpada pe ierburi, pe umbre, pe poteci".

Căutați-ne pentru cenaclul Dacia Fëniks.

MARICA BORDEIANU : A treia : „Să crești ca pom / zeci de ani / să tremuri crengile pe cer / păzit adesea de vultani. / Și umbra verilor / să cerni din frunze să-ți faci / cîntec lin... / s-aștepți să ieși / din aspre ierni /.../ vestind o nouă primăvară"; **A patra:** „Ca Paramigianino / sincopat / sau ca alt portretist / unii te zugrăvesc / manierist / strîmb / confuz... / un plagiat, / atît cît le convine / să se știe despre tine".

LOREFA : Din **Emigrantul :** „Întreb în șoaptă arătarea lipsit de puteri : / Necunoscutule, care-i drumul către casă ? / Mă rătăci în ăst pustiu al vieții / mă prinse noaptea în bezna ei cea groasă / și soarta azi mă poartă prin valurile ceții / fii bun cu mine, pașii mi-i îndreaptă / pe drumul bun. Aș vrea să merg acasă, / să-mi văd copilăria, prieteni de altădată. / Acolo să adorm pe perna părintească".

Da, dar n-are nici un haz.

ION POPESCU

Întoarcerea lui Brâncuși

Poftiți în jurul mesei. Douăsprezece lire
vă așteaptă. Transfigurate
în spini. Cu-ncredere sorbiți din potire
licoarea rubinie, din străinătate

sosiți, nu-i așa ? iubite domn,
pe la noi lumea e împăcată
cu sine, doar noaptea, cu lumina lunară
în somn,
își mai aduc aminte de dumneavoastră,
dar iată

drumul e drept, parcă trasat cu o riglă
pe-o coală neîntinată, să înaintăm
SPRE Vocea care vă strigă întruna, vă strigă
din Hobița aceasta de frunze pînă-n Lancrăm.

Sfat patern

Fiule, ia aminte, melcul ăsta,
aparent puturos, nu zăbovește
lenea lui e doar un echilibru lăuntric
de o mare finețe.

Miinilor, oare

Memoria în turn ca un drapel
în depărtare o pădure tunsă
de zeul orb cu un fantastic zel,
tu mă îngînduri, patimă ascunsă !

Și fluturarea pînzei e un semn,
un început de stranie magie
că vor veni corăbii și, solemn,
le vor închide-n port ca-n colivie.

Dar frunzele, dar frunzele nu simt
apropierea razelor de sîmburi ?
Bătrînul pune-n tuburi gri absint
tu mă îngînduri, liniște, mă-ngînduri !

Tăcerea asta prea apăsătoare
și ordinea în lucruri și în fapte
pe care eu s-o fac ; miinilor, oare
putea-veți voi trăi-n singurătate ?

Poem despre aer

Aer grecesc, aer clasic, aer
bătrîn, aer, vaier al ierburilor
intrate în curbă,
vaier al arborilor
de turbă, vaier al tapilor
imateriali, fecundînd secundele
tîmplelor noastre gînditoare,
fugi, iubito, fugi acum, cînd
lumina nu s-a împrăștiat
ca spicele de grîu
după secerat, fugi cît nu-i
prea tîrziu.
Aer profund, aer rotund, aer
stînd în picioare, ca primul
bărbat, gol, netemător.

FĂURITORII UNIRII

Urmare din pag. I

...Autorii înflăcărați ai lui Supplex și Libellus Valachorum de la 1791 și strănepoții lor Memorandiști, după mai bine de un veac.

...Strigările din răspîntii ce vesteau la 1821 că „un crăiuț cu numele Todiraș" va veni și în Ardeal să facă treabă bună.

...Zecile de mii de români intonînd „Deșteaptă-te, române !".

...Tunetul din vocea lui Simion Bărnuțiu și fulgerul din mîna lui Avram Iancu, împletite pe cerul înroșit al anului 1848.

...Entuziasmul de nedescris al ardelenilor la aflarea Unirii Principatelor de la 1859, precum și participarea eroică a voluntarilor din Țara Bîrsei, Banat, Bihor, Făgăraș, Maramureș la Războiul pentru Independență...

...Anii de temniță grea ai unor tribuni ca Vasile Lucaciu, Valeriu Braniște, Octavian Goga și Aurel Vlad, batjocoriți pentru crezul lor nestrămutat în destinul neamului nostru.

...Refuzul îndîrjit al lui Ioan Rațiu de a-l urma pe Delavrancea în regat pentru a scăpa de închisoare ; ce-ar spune românii mei — întreba tribunul — dacă în tentativa mea de a trece granița aș fi împușcat în spate ? numai lașii sînt împușcați în spate, mai bine rămîn aici ca să dau o pildă și să îmi port crucea pînă la capăt !

...Dorobanții din Muntenia și Moldova, pătrunzînd la 1916 prin trecătorile Carpaților, „la arme cu frunze și flori".

...„Fantomele albe" de la Mărășești, cum îi numea un corespondent de presă străin pe puii de lei peste care nu s-a trecut.

...Voința nestrămutată a milioanelor de români ce și-au trimis delegații la Alba Iulia, prin fulguirea ușoară a istoricei zile de 1 decembrie 1918.

Femeile care de-a lungul atîtor generații și-au crescut pruncii în cultul iubirii de țară și de limba română.

...Bărbații fără odihnă, care au schimbat de multe ori plugul în armă și au preferat să piară din mîna vrăjmașului decît să pactizeze cu el.

...Tricolorul din inimi, revărsat de o parte și de alta a Carpaților, înnobilînd o Epopee fără de moarte.

Permanențele istoriei

Urmare din pag. I

privește chibzuirea viitorului său propriu și viitorul țării pe care o reprezenta și națiunea de care se servea, pentru că omul acesta de geniu **a aruncat o națiune dincolo de posibilitățile între care orice națiune este închisă** și dincolo de care este un triumf de cîtăva vreme, dar, la capăt, e, fără nici un fel de îndoială, dezastrul" (p. 14—15). Popoarele așadar, indiferent de mărimea lor au **potențele** lor, prin care subzistă fără ca ceva sau cineva să le poată destrăma. Însă dacă un popor s-ar „arunca dincolo de **posibilitățile** între care orice națiune este închisă", atunci ar urma o dramatică „oboseală" care le-ar primejdui libertatea existenței întru propria lor subzistență etnică. Această lege a istoriei pe care Iorga **o fixează** are valoarea unui principiu, pe care îl putem numi **principiul limitelor** oricăror **forme mari** ale istoriei între care se așează și imperiile. Esența imperiilor este **supranaționalitatea** și de aceea ele nu se pot rezema decît pe energiile naționale, deci pe energii străine de esența lor. Întrucît această esență imperială este supranațională ni se lămurește, din capul locului, de ce națiunile sînt supuse unei cosmice încordări dacă ar voi să sară din matca lor **națională** într-o formă **supranațională.** Aceeași încordare care a îngăduit saltul pregătește și **prăbușirea** de la urmă lăsînd doar „cenușă" peste care vor răsări națiunile ieșite din timpul nocturn al imperiului. Această renaștere care urmează oricărei prăbușiri imperiale este posibilă și întrucît energia națională nemaifiind spoliată pentru întreținerea acelei **carcase imperiale** va fi păstrată în organismul național și astfel îi va permite re-nașterea și maturizarea deplină. Formele mari, pe de altă parte, sînt forme **super-organice** și deci forme **artificiale** astfel încît ele nu pot să aibă o **mișcare naturală** așa cum au popoarele. Mișcarea lor este ne-naturală, anti-naturală, reprimînd energiile cosmice ale națiunilor sub forma unei imense ciuperci parazitare ale cărei rădăcini hulpave (chiar dacă șubrede) absorb energiile etniilor și curmă astfel liniile lor evoluționare. În această viziune singurul mod de a utiliza constructiv acea lege a istoriei, cu valoare de principiu — principiul limitelor — constă în transfigurarea sensului limitației. Pentru a nu căpăta expresia **limitării externe** — prin saltul în forma mare, dominantă, care reprezează nu doar energia altor etnii ci chiar pe aceea a etniei dominante — limitația trebuie transformată în **auto-limitație.** La Iorga această chestiune este foarte clară : „În această școală, ca și la Universitate, eu nu fac altceva, ca și în conferințele pe care le țin la Liga Culturală despre problemele actuale, decît să încerc a lumina o națiune a cărei ignoranță, reaua credință și fel de fel de interese încearcă să-i zguduie această **stăpînire de sine însăși, care este puterea cea mai mare a oricărui neam"** (p. 15). Avem, cu această formulare a lui Iorga, o idee clară de biologie istorică sau, dacă vrem, de **ergoetnoistorie** (istoria energiilor etnice) în baza căreia un neam, oricît de întins și de energetic ar fi **are putere** atîta vreme cît știe **s-o păstreze** în cadrele lui evoluționare, adică știe **să se stăpînească pe sine însuși.** Aruncarea unei națiuni dincolo de „posibilitățile între care este închisă" ar fi o imensă risipă a energiilor etnice în slujba unui proiect antiistoric (căci imperiul ține lumea în loc, nu-i îngăduie să se miște în chip natural, cu ființele sale naționale), proiectul unei „stăpîniri universale".

Singura tendință spre **imperium** a oricărui neam care nu aduce scădere și cădere din sine este tendința spre cultură. Culturile pot crește cu tendința lor spre **imperium** fără a vătăma tendințele similare ale altor popoare căci **faptul** de valoare poate atinge absolutul valorii fără ca prin aceasta să limiteze și alte străduințe către același absolut al valorii. Ba dimpotrivă, le susține mărindu-le șansa. Însă culturile nu sînt artificiale și nici supra-naționale. Și de aceea orice tentativă de a urca o operă culturală la rangul de **singură universală,** de etalon suprem al valorii și de semn și expresie a universalității este și primul semn al imperiului devastator. Trebuie să bănuim că acolo fierbe creuzetul unui vis imperial și să luăm bine seama la acel foc, la cine sînt cei ce-l aprind și totodată cei ce-l întrețin. D. Gusti avea dreptate cînd susținea că singurul cadru de construcție reală a umanității este națiunea și orice aduce încălcare acestui cadru aduce o limitare a umanității în expresia ei națională, în locul acela și-n timpul acela Națiunile au de jucat, așadar, un „rol istoric natural", care se exercită numai în cadrele și în numele precis al chiar acelei națiuni. Cel ce se crede chemat la un rol universalist, supra-național și deci artificial, ca în toate mesianiile imperiale, primejduiește rolurile istorice ale tuturor celorlalte națiuni ca și propriul său rol. Rezultatul va fi uneori catastrofal pentru cel ce se lasă chemat de un asemenea vis. Cazul imperiului tătar, prin care Iorga își ilustrează această teză, este concludent. „În secolul al XIII-lea a răsărit deodată un om extraordinar, Hanul Ginghiz care, prin geniul lui, a strîns toată rasa tătărască în jurul său și a aruncat-o asupra lumii. A fost un triumf extraordinar : nimeni n-a putut rezista, din foarte multe motive ; întîi, era o rasă nouă, odihnită, apoi era geniul conducătorului, dar mai era și altceva. Europa avea un fel de cavalerie grea (...) și deodată din stepă apar pe caii aceia mici (...), cei mai rezistenți din lume, Tătarii, aceștia formînd o cavalerie, neînvinsă la iuțeală (...). Au venit în felul acesta (...) din fundul Asiei (...) și au mers pînă în Carpați, apoi au trecut dincolo de Carpați, au trîntit jos Statul ungur al Arpadienilor (...) și au ajuns pînă la Marea Adriatică". În fața mării și a zidului Alpilor „s-au întors înapoi. Rușii au stat multă vreme sub stăpînirea lor ; și noi am fost sub stăpînirea tătărască pînă la întemeierea Domniilor noastre. Pe urmă Tătarii și-au sfărîmat Împărăția ; a rămas ceva în Asia, ceva la Astrahan, și Cazan, ceva în Crimeea (...)" cu un Han devenit vasal al Sultanului. „Dar de ce a decăzut rasa tătărască ? Din cauza acestei forțări peste puterile ei. **Orice călcare a condițiilor normale de viață nu aduce decît oboseala unui organism și incapacitatea de a juca rolul istoric natural din partea acelor care au întrecut peste puterile lor acest rol"** (p. 16—17).

Formidabilă profeție, de o mare putere a cugetului și de înaltă răspundere pentru destinul popoarelor pe care marele istoric și-o asuma într-o vreme cînd actul rațional și atitudinea lucidă erau curmate cu moartea. Însă adevărul nu poate fi curmat și N. Iorga, această conștiință istorică românească la răspîntia veacului, s-a pus în slujba adevărului omenesc elementar cu riscul curmării tragice a vieții sale. Moartea sa a căpătat **un sens sacrificial,** căci el a pierit prin ucidere ca semn al biruinței eterne a Adevărului.

Pastel

Vintu-n frunze
sparge norii
Apa-n pietre
sparge umbra
Steaua-n cercuri
sparge cerul
Sălciile sparge cerșind
apa dorului de tine
cad
cu steaua spre pămînt.

O noapte, o toamnă

Ar trebui să fure o noapte-mpiedicată
mereu de greieri tandri și fluturi fandosiți
caii de sînge tineri din pajiștea arată
mușcînd zăbala zilei cu dinții lor mințiți.

Dar cad fîntîni de soare din irișii desprinși
genele crapă-n sînge scurgînd lacrimă roză
urechile-și alintă caii cu ochii-aprinși
deschiși pe versuri legănate-n proză

Am amuțit o vreme și limba mi-e mușcată
de urlete, de vaiet, mă doare trupul tot
beau soare dintr-o cupă de floare împușcată
și nasc doar întuneric ; lumină nu mai pot.

Hai, sfîșiați-mi pruncul și dați-l voi la cîini
crescut-a sarea-n țurțuri pe cîmpul de pelin
ochii ridică unghii, le-au crescut aspre mîini
rănit a moarte-mi urlă sîngele lui în vin.

Mia Cuțitaru

Bucurie ascunsă

de pe cumpăna echinocțiului
picură dorul în călătoare păsări
și sub cupola albastră
nuanțele împletite de vînt
intimidează lumina cu propria ei amintire
aici căderea în somn e inevitabilă
pe orizont insule de ceață se-ating
și se desprind în așteptarea chemării
vor fi revărsate peste prag licori
și gestul pe liră condus
de apropierea albei întinderi
în sălbatice fiare ca în palate
se lăfăie acum dionisos

Bumerang

intenționat o duc la oglindă
și repet gesturile făcute pe întuneric :
mîine dimineață pieptănîndu-se
sigur își va săruta imaginea

Ion Băducu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XI)

M-am îndreptat spre patul cu așternutul foșnind apretat, pat mare, de mijloc, ca pentru proaspeții însurăței, la capătul căruia se lăfăiau două perini burtoase și voluptoase, aidoma celor din Ardeal.

Odinioară, în junețe, dormeam sprijinit pe asemenea trei perini respectabile stînd mai mult în șezut decît pe orizontală. De cînd cu migrația în București, mă stilasem renunțînd la ele în favoarea unui „pui"-nu mai mare decît Dicționarul enciclopedic ultimă ediție în formă revizuită. Am scotocit în unul din geamantane și am extras „puișorul" transportat din țară pe calea aerului pînă hăt, în capitala Mongoliei. Noroc că nu mi l-au dibuit vameșii. Vă imaginați spre ce supoziții i-ar fi împins descoperirea unui asemenea obiect insolit...

În ciuda previziunilor făcute de poetul Mircea Ciobanu care cică s-a contaminat aici de boala insomniei, subsemnatul, ins fără sensibilități de influență cosmologică, am adormit pe loc ca un căutător de aur de pe Valea Arieșului răpus de muncă. Astfel că n-am auzit decît prin vis semnalul de trezire și cînd am făcut ochi, într-un tîrziu, torpilat de lumina sticlitoare a lunii am constatat că se făcuse de zece și jumătate noaptea.

Stătui nemișcat cîteva clipe nerealizînd exact unde sînt. Și deodată, ca pe un ecran luminos mi-au apărut niște imagini ciudate dar extraordinar de clare. *Vedeam* nici mai mult nici mai puțin decît Casa scriitorilor de la Neptun. (în România era ora patru și jumătate după-amiaza), vedeam terasa cu scaunele de metal incomode și pe terasa năpădită de soare, în jurul unei mese lungi am distins cu limpezime chipul consoartei mele și al Oanei și am auzit-o întrebînd pe cea din urmă clar și răspicat : „Oare ce-o face tăticul nostru la ora asta ?". La această întrebare nevastă-mea a răspuns : „A ajuns în Mongolia, probabil că vizitează vreun templu bhudist". „A ajuns pe naiba, ăla a rămas la Moscova și bea vodcă la barul de lîngă Panorama de la Borodino". Era vocea lui Fănuș și chiar în clipa următoare l-am zărit în picioare încorsetat într-un splendid costum de baie căzînd lejer pe trupul bine proporționat, costum procurat cu ocazia unei întîlniri literare la fabrica Tricodava. Era în picioare și făcea ordine într-o tavă nichelată unde se lăfăiau în saramură vreo cinci-șase kilograme de stavrizi achiziționați de la cherhana, stavrizi ziceam, deoarece denigratorul meu nu suportă peștele oceanic din pricina conținutului prea bogat în vitamine.

Asta a fost imaginea pe care am văzut-o cu extraordinară claritate preț de mai multe minute și mai tîrziu, întors în țară, am relatat în amănunțime viziunea și Fănuș a declarat că știu totul de la nevastă-mea iar dînsa a declarat invers. Pot să jur însă că s-a întîmplat așa și mai tîrziu, după o săptămînă, veți vedea mai pe la mijlocul serialului, am mai beneficiat de o asemenea stranie și inexplicabilă *iluminare.*

Îmi făcusem, cum se zice, somnul. Coborîi în hol și din hol am ieșit în oraș. Muncitori în salopete albastre împodobeau fațadele cu ghirlande de verdeață și panouri viu colorate. Se apropia ziua națională a Mongoliei și oamenii se pregăteau s-o întîmpine cum se cuvine. Am dat o raită solitar și meditativ de-a lungul marelui bulevard proaspăt răcorit și spălat de mașinile mergînd în șir indian.

Întors la hotel, măcinat de-o foame năprasnică am cotit spre barul de noapte de unde răzbătea o muzică ritmică. Aveam bani, translatorul apucase să-mi dea diurna legală și eram hotărît s-o întrebuințez cît mai judicios.

Intrai în sala cu lumini voalate și așezîndu-mă pe un scaun rotitor începui să depistez largul, variatul și aș zice apetisantul sortiment de băuturi mondiale. Aveau de toate, în afară de vin. Prețuri alarmant de ridicate pentru diurna mea echilibrată, mă rog, prețuri de bar de noapte. Barmanul, spilcuit și dat din belșug cu briantină a zîmbit onctuos măsurîndu-mă profesional, întrebîndu-mă ce doresc : Campari? Whiski ? Fernet Branca ? Înregistrasem prețurile dintr-o ochire. Ezitai cîteva clipe ca un milionar mofturos și am răspuns blazat : Archi! Adică vodcă mongoleză. Barmanul m-a servit cu gesturi de iluzionist întrebîndu-mă dacă doresc cu ghiață sau fără. Mă chestiona în engleză. I-am propus s-o trecem pe rusește, lucru mai comod pentru amîndoi. Din vorbă în vorbă, înțelegînd că sînt din România s-a luminat la față și m-a întrebat pofticios dacă nu posed cumva măcar un degetar de „țuica". Pronunța cuvîntul cu voluptate ca și cum ar fi fost vorba de cine știe ce băutură miraculoasă. Nu aveam propriu-zis „țuica", adică produsul acela fabricat la Pitești și botezat melancolic „Doi ochi albaștri", aveam în schimb un *trăscău* de Maramureș întors de două ori și jumătate, de aproximativ șaptezeci de grade... era să zic Celsius. Am urcat în cameră și am coborît cu un pahar plin ochi. Barmanul îl luă cu sfințenie plimbîndu-l pe sub nas ca un cunoscător, plescăind din buze. Îl duse la gură dar se răzgîndi și goli într-un păhăruț de aproximativ cincizeci de grame. După obiceiul național trebuia dat pe gît dintr-o suflare. Am ciocnit. Am deșertat vodca fără vreun efort anume. Era grozav de catîlelată. Companionul a ținut cîteva clipe păhărușul sub nas după care i-a dat drumul. Rămase așa cu capul dat pe spate și cu o ciudată expresie de uimire întipărită pe chip.

Ochii i se umeziseră, deschise gura de cîteva ori, înghiți în sec sufocat de năprasnica licoare și după ce-și reveni, izbuti să strănute. Așa ceva nu mai băuse. Scoase de sub tejghea o farfurie cu niște senviciuri mici. (Nu vreau să insist asupra lor spre a nu supăra pe perseverentul cititor din Slobozia care-mi reproșează că dau rețete culinare. Citez din ultima misivă : „am încercat și eu să prepar găluștele alea cu carne de le ziceți „boț" și n-am înțeles cum se fierb ele în abur. Iar dacă vă dați *mare* în rețete vă trimit și eu una din partea mea pe care am inventat-o și precis că n-ați mîncat așa ceva. E vorba de ureche de porc pané. Se ia urechea de la un porc și se fierbe bine și după ce se fierbe se face șnițel și este foarte crocant. Se pot lua și două urechi numai să fie mari". Am notat rețeta și o voi experimenta !).

După ce și-a revenit barmanul din impactul cu băutura moroșană îl aud adresîndu-se cuiva din semi-obscuritatea sălii într-o engleză guturală : „Mister Robson, mister Robson". Și mister Robson se arătă înalt și slăbănog, cu o țigară de foi arzînd în colțul gurii, îmbrăcat într-un costum de parașutist american. Era vînător mister Robson și venise să împuște capre negre și să bea *cumis* pe valută. Deocamdată consuma whiski cu sticla la purtător. Barmanul îi întinse paharul și flegmaticul yankeu îl mirosi o clipă după care îl dădu pe gît. Izbuti să-și ascundă surpriza, probabil că băuse la viața lui și nitro-glicerină, și după ce răsuflă adînc întrebă ce fel de băutură e și ce proveniență are. Barmanul arătă cu degetul spre mine cu infinit respect. Mister Robson scoase din buzunarele largi o sticlă pe care scria „Chivas regal — blended scotch" întinzîndu-mi-o. Vroia în schimb băutura care-l fascinase după cum se vede. Am ezitat deoarece trebuia să-i aduc sticla începută.

Mister Robson crezînd că schimbul nu e echitabil mai scoase o butelcă din imensele buzunare vînătorești. Am ridicat mîinile în semn de apărare. Mister Robson m-a privit admirativ, a zis O.K. ! și a mai scos o butelcă.

Astfel am schimbat pe trei sticle de scotch marcă înregistrată, strămoșeasca răchie de Maramureș, singura valută forte pe care o posedam la ora aceea tîrzie din noapte.

Mircea Micu

Recurs la „Ciuleandra"

Urmare din pag. a 2-a

subțiri încît niciodată nu au putut fi văzute, au o unitate interioară atît de puternică încît omul însuși nu și le poate înțelege, deseori intuind el însuși că propriile sale simțuri sînt aproape complet independente de sine. Nimic din această ancestralitate instinctuală nu poate fi controlată pe de-a-ntregul, omul supunîndu-se mai mult unei spontaneități logice decît unei logici a spontaneității expresive, firești. Nu mai încape nici o îndoială că Liviu Rebreanu a scris romanul **Ciuleandra** pornind de la datele oferite de cercetarea științifică a epocii în domeniul psihanalizei. Avem convingerea că, prezentată din același unghi psihanalitic, drama de profunzime, socială și individuală, a Mădălinei ar fi făcut din **Ciuleandra** un al patrulea mare roman al lui Liviu Rebreanu. Să ne imaginăm numai ce eforturi extraordinare a făcut Mădălina, această fată de la țară, pentru a se adapta fără voia ei unei clase sociale căreia îi simte din plin putreziciunea, demagogia și venalitatea politică. De altfel, bănuim că adaptarea aceasta a Mădălinei nu a fost niciodată completă, ea urînd din tot sufletul atît clasa socială în care a fost tîrîtă cît și pe membrii detracați, fără idealuri sau scrupule ai noii sale familii amenințată cu dispariția. Față de Puiu, Mădălina este tot timpul apatică, absentă, distantă. Este clar că nu-l va putea iubi niciodată. Riscăm o supoziție și spunem că, privită din acest unghi, moartea Mădălinei poate fi considerată o sinucidere. Să ne gîndim numai la faptul curios că în momentul crimei ea nu face nici un gest de apărare, de nesupunere, conduită care, evident, îndîrjește și mai mult pe asasin. Dar, realizat în acest mod, poate că romanul lui Liviu Rebreanu ar fi semănat cu binecunoscutele construcții romanești balzaciene care n-ar mai fi reușit să încînte și să intrige la fel de mult nostalgiile noastre pur personale înscrise și ele, fără nici o îndoială, în continuul labirint psihanalitic.

CONFABULE

✲
✲ ✲

Este atîta iarnă încît
tremură stelele
frigul ne îngheață și face
din noi două stînci
care se înfruntă
și tocmai de aceea mi-ar fi plăcut
mai mult vara
cînd spinii ne alunecă sub aripi

Iulian Neacșu

m a p a m o n d

Lirica poloneză contemporană

TADEUSZ ROZEWICZ

Ai fost

Zimbetul tău a fost precum
Imperiul Roman
despre care învață copiii
cu scutul albastru.

Nu pot reînvia
zimbetul tău bun
aplecat deasupra mea
Frate mai virstnic

mai în virstă cu-o moarte
tinerică de trei ani

despre Tine se spune c-ai fost
ca despre chipul unui om
preistoric.

MARIAN PIECHAL

Secolul al XX-lea

Atacuri de cord,
Baraje rupte,
Surpări de poduri.

Oameni obosiți,
pietre obosite,
Metal obosit.

Nu toate mașinile
Sînt făcute
Din cel mai bun minereu.

CZESLAW KURIATA

Nevinovăție

Se întîmplă ca nevinovăția
cel mai mare păcat să fie

Se întîmplă ca nevinovăția
să ne trădeze

Se întîmplă ca nevinovăția
pe oameni să-i omoare

Se întîmplă ca nevinovăția
să fie al falsității scut

Se întîmplă ca nevinovăția
doar lașitate să fie

De nevinovăție poți vorbi —
Numai după moarte.

ALEKSANDER WOJCIECHOWSKI

⁂

Am pus pe masă piatra
grijilor mele de toate zilele
Găsită departe de-aici.

Greu să crezi
că-n interioarele ei sălășluiește lumina
izvorul ori purpura.

Aceasta-i o piatră simplă
— numai
că are forma inimii

STANISLAW JERZY LEC

⁂

Cum de nu sînt
om bun ?
Pînă și din pumnul strins
din tragedia singeroasă
scot
un buchet de zimbete
ca în el să se oglindească
luceafărul
să știm că vine
dimineața.

Negru pe alb

Negru pe alb
a vrut să dovedească
Etienne de Silhouette
existența umană.
Furtuna-i mai frumos ilustrată
cu fulgere
pe un fundal negru
mai bine se vede
că omul există.

În românește de
Nicolae Mareș

JEAN PIERRE FAYE

Născut în 1925, autor al volumelor de versuri Fleuve renversé, *1960;* Couleurs Pliées, *1965;* Verres; Syeeda, *1984; al mai multor romane, dintre care amintim* l'Ecluse; *al unui volum de piese de teatru. Poezia sa, densă și fluidă în același timp, reține formele concretului printr-un filtru sever, închipuind ideograme pe care le combină aleatoriu. Stranietatea conturelor, spațialitatea deschisă în care gravitează ecourile unor gesturi demult săvîrșite („narațiune muzicală" își intitulează autorul cea mai recentă carte,* Syeeda*), amintesc de filmele supraexpuse; secvențele sînt scurte, schimbarea e bruscă însă nelipsită de o dialectică interioară, ideea plutește în interstiții, într-o latență voită.*

De asemenea, J. P. F. este cunoscut ca inspirat traducător al lui Hölderlin și neobosit animator cultural, revista sa Change *fiind una dintre cele mai prestigioase ale deceniului '70.*

Actualmente J. P. F. dirijează un splendid almanah trimestrial intitulat Change international, *precum și un Colegiu internațional de filosofie. Acesta din urmă, în afara activităților specifice, inițiază dezbateri la care invită personalități ale culturii mondiale; astfel la 5 iunie 1984, J.L. Borges a susținut un dialog cu J. P. F. pe tema* Kafka, filosofia, poezia.

Desen neobosit

(Fragment)

XVII

Tot așa un neam se întinde, ci vorbește
prin limbi
se divide și se reunește prin
ochi și femei și cuvint
și prin degete sau brațe
pe bănci de lemn, în fața raclei, warmiul
și vinul, zahărul pictat și sculptat
și vorbind cu limbile de-odată
și chiar puțin amestecindu-le, acelea
sau acestea, cele ce se șoptesc
aici lîngă ecusonul de gresie ciocănită
sau acolo lîngă zidul dărîmat
lîngă piatra de centură crăpată
pe ciocul crestei, sau îndărătul rambleului
șinelor
cupolelor albastre de faianță sau cuvelor
de gumă clocotindă
totuși regăsindu-se-n amestec
și regăsindu-se ca să vorbească după lucru
și în pauze fumind, sau pe
deasupra larmei lanțurilor
și tot spălindu-și măruntaiele
concentrice, secate în vîrful degetelor
înainte de plecare, revenind
prin creastă în țara fetelor
în satul fără oră
de spus, dacă nu în glas și cu
gîtlejul, plin de cuțit
fără răbdare, și vocile tăiate

vocea și neamul tăiate în cuțit
chipurile de fier și cele ale jucătorilor
cu mingea
cei ce-au fost suprimați și cei
ce au încă de spus, unii
și ceilalți, cei ce se răspîndesc
și se regăsesc, sau taie trupurile
cu fier cu plumb și cu aramă
aici și acolo, tatuînd chipuri
noi, și re-ncepînd chipurile
și deșirîndu-le, mai iute decît hîrtia
tăiată prost și pătată, ducîndu-se venind
și revenind
între singurele extreme

ceea ce are loc, nu se știe
unde să-l mențiii și cum
să-l vezi, la ora
legănării cu marginea
de gresie și de iarbă roșie
în ceea ce-i fără culoare cu
desișul de fier de lance
copleșit, înfipt
lîngă pantă, liziera
răsturnată-năuntru

Prezentare și traducere
de Constantin Abăluță

Revista Română nr. 9 a. c.

● Numărul 9/1985 al lunarului de cultură și civilizație „Revista Română" este consacrat aproape în întregime centenarului nașterii lui Liviu Rebreanu. În deschidere sînt reproduse două cunoscute texte sintetice despre personalitatea marelui scriitor, semnate de acad. Șerban Cioculescu și de Nicolae Balotă. În secțiunile de proză — un fragment din finalul „Pădurii spînzuraților", precedat de o confesiune a autorului, textul discursului de recepție al lui Rebreanu la Academia Română și cîteva dintre părerile romancierului despre arta literară. Rubrica de „Studii și comentarii" se deschide cu o antologie de opinii asupra scrisului rebrenian și locului său în literatura română și universală, aparținînd lui G. Călinescu, H. Lovinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius. În continuare, semnează studii Dumitru Micu („Creatorul romanului românesc modern") Dolores Toma („Sisif și puntea" — o analiză stilistică — structurată a procedeelor prozei), Paul Dugneanu (Preludii la capodopere — despre nuvelistica rebreniană), Vladimir Udrescu („În agora" — Rebreanu, personalitate civică), Nicolae Ulieriu („Între oglinzi paralele" — o succintă istorie a producțiilor cinematografice inspirate de proza lui Rebreanu). Completează numărul repere bibliografice (un tablou cronologic, o listă a edițiilor critice, una a traducerilor în limbi străine, și una a lucrărilor importante din exegeza rebreniană). „Către Opera omnia" este un comentariu al lui Fănuș Băilești consacrat ediției Rebreanu ce apare sub îngrijirea lui Niculae Gheran). Din ilustrație (preponderent documentară) a numărului semnalăm copertile I și IV, semnate de artistul fotograf Dinu Lazăr. Un număr dens, adecvat scopului propus — acela de a contribui la mai buna cunoaștere în străinătate a valorilor spiritualității românești.

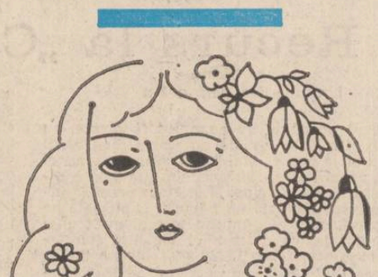

Amintindu-l pe Italo Calvino

Recent, la 62 de ani, a murit Italo Calvino, narator și critic literar, unul dintre cei mai interesanți scriitori care s-au relevat în Italia, după eliberarea țării.

Primele narațiuni ale lui Italo Calvino, pătrunse de optimism și de încredere în forțele transformatoare ale omului, au apărut imediat după război, în faimoasa revistă a lui Elio Vittorini, Il Politecnico. Dar lucrarea literară care l-a consacrat a fost **Il sentiero dei nidi ragno.** (Poteca cuiburilor de păianjen). Publicat în 1946, cînd scriitorul avea numai douăzeci și trei de ani, romanul este inspirat din grandioasa tematică a Rezistenței, capitol principal al istoriei și literaturii italiene de după cea de-a doua conflagrație mondială. Excepționala carte a lui Calvino, tradusă imediat în mai multe limbi, izbutește să reconstituie cu măiestrie toată tensiunea și asprimea zilelor de luptă ale partizanatului italian. După publicarea acestui prim roman, Calvino își îndreaptă atenția și străduința creatoare către „povestea filozofică", scriind trilogia **Vicontele trunchiat, Baronul cățărător** și **Cavalerul inexistent** (Il viconte dimmezzoto, Il barone rampante, Il cavaliere inesistente), traduse în limba română. Critica a discutat mult despre aceste „fabule", în care o anumită stare fantastică, (prezentă parțial în unele din primele sale narațiuni), devine acum atmosferă generală. Alegorismul acestor fabule sau parabole îi servește autorului să transmită idei filozofice interesante, să denunțe robotizarea, depersonalizarea, alienarea care amenință anumite categorii umane, să demaște opresiunea, misticismul, ipocrizia, falsa credință. El poate da dovadă, în paginile sale de un real optimism în ceea ce privește evoluția umanității, viitorul omului, această picătură de cristal din imensul fluviu uman care străbate harta istoriei. Susține totdeauna, și cu multă vervă, ideea solitudinii creatoare, demonstrează mult curaj și onestitate intelectuală în încercarea de a sonda în ceea ce lui i se pare a fi o criză ideologică a contemporaneității italiene.

Paralel cu activitatea sa literară de „umorist grav", de tipul iluministului Voltaire, Italo Calvino a mai scris o serie de lungi nuvele, în realitate scurte romane. Dintre ele, **Furnica argentiniană,** și **Norul de smog** (traduse în românește) se impun artistic. Îndeosebi **Norul de smog,** alegorică și emblematică narațiune, prezintă o specială importanță pentru literatura contemporană italiană, atacînd tematica nouă a metropolelor, a marilor orașe moderne, surprinse în toate aspectele contradictorii ale vieții lor multiforme, tentaculare, cu drame intense, neliniști profunde. Există însă, la protagoniști conștiința trăirii unei vieți sufocante, aspirația tensionată a spargerii norului de smog, a evadării către lumină, care poate fi, simbolic, și socială. Exista o artă expresivă de profundă subtilitate în concordanță cu acest sens acut al criticii „civilizației consumistice", al unui intens fior de neliniște a prezentului existențial.

Cu titluri ca **Ti con zero, Cosmicomiche** se continuă creațiile în domeniul prozei scurte ale lui Italo Calvino, primite în Italia și peste hotare (există și traducerea românească), cu o fervoare și simpatie reală. În marea lor majoritate, Italo Calvino oglindește de multe ori cu un sens amar și cu un realism violent, sub semnul unui moralism riguros, complexitatea existențială a societății contemporane italiene. Cu o tulburătoare metodă artistică, expresiv originală, el folosește desăvîrșit modalitatea de a sublinia transfigurarea realităților într-o aură de fantastic, într-un joc vertiginos de imagini, frecvent grotești, cu o tendință marcată de a reprezenta caricatural, indeosebi tragicul cotidian. Există un vast fond de sensibilitate, de sens al amarului în toate aceste narațiuni, dar autorul lor se teme parcă să-și arate participarea la destinul personajelor, preferind ironia obiectivizantă demonstratoare a neadevărării. Uneori un văl, transparent fantastic, înfășoară în acele pagini de mare puritate care relevă viața oamenilor simpli, iubirea pentru natura multiformă, pentru realitățile vieții fără artificiozitate.

Spirit nonconformist, (a putut să refuze un important premiu literar ca Viareggio, necrezînd în validitatea consacrării prin premii), Italo Calvino s-a remarcat și ca polemist dinamic în dezbateri relative la rolul intelectualului în societatea contemporană. Dimensiunea umană caracterizează orice pagină a scriitorului dispărut prea curînd din viață dar nu din literatura de valoare a Italiei.

Alexandru Balaci

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ÎN CADRUL** unui colocviu internațional organizat la sediul cunoscutului palat al cancelariei din Roma de către asociația muzicală „Valentino Bucchi", compozitorul și clarinetistul Aurelian Octav Popa a prezentat comunicarea „Renașterea auladei", subliniind contribuția compozitorilor și interpreților români la aceasta.

● **LA SEDIUL** Bibliotecii din Roma a avut loc o manifestare culturală, cu prilejul cărcia Larionescu Sanda, specialist în etnografie, a prezentat comunicarea „Muzeul satului și de artă populară din București, centru de cultură și educație".

Cu același prilej, clarinetistul Aurelian Octav Popa a susținut un recital de muzică de cameră.

● **LA GALERIA** „Canovaccio" din Roma a avut loc vernisajul expoziției de pictură a artistului plastic Dimitrie Gavrilean.

Manifestarea, la care au fost prezenți ziariști, critici, oameni de cultură și artă, un numeros public, s-a bucurat de un deosebit succes.

● **FILMELE ROMÂNEȘTI** de scurt metraj „Echipajul" de Doru Segal, „Pretutindeni freamăt de aripi" de Ion Bostan și „Skif" de Doru Matei, prezentate la cea de a XIV-a ediție a Festivalului internațional al filmului naval și maritim de la Cartagena (Spania), s-au bucurat de un deosebit succes, fiind primite cu interes de juriu și public.

Filmului „Skif" de Doru Matei i-a fost decernat premiul „Cigala" dedicat celui mai bun scurt metraj pe 35 mm.

● **„CONVERGENȚE ROMÂNEȘTI"** este o revistă de limba română care apare de puțină vreme la Londra și a ajuns la al șaselea număr. Ea cultivă limba română și universul românesc. Numele lui Mihai Eminescu și Nichita Stănescu se află la loc de cinste în această revistă generoasă cu versurile românești pe care i le trimit colaboratorii ei. O rubrică de ecouri vorbește despre interesul pe care l-au stîrnit printre cititorii de limbă română numerele noii publicații. Reproducem pentru sensibilitatea și subtilitatea ei recenzia la ultimele cărți de proză semnate de Mircea Micu :

„SECRETUL DOAMNEI DE ZĂPADĂ (povestiri de Mircea Micu. Ed. Cartea Românească, 1984). O carte excelentă, de unde povestirile se pot lua ca niște droguri binefăcătoare și pleacă apoi către o lume a viselor, a irealului, dar nu întorcindu-te desămăgit, Mircea Micu, știe să ne povestească lucruri, fapte și oameni care ne cuceresc, ne îmbată chiar, dar subzistă acel suris cochet care ne aduce aminte că umbrele rămîn umbre și visele sunt bune numai în doze acceptabile. S'ar zice că deapănă cu măestria tradițională a irlandezului și cum nu credem că va fi suferit o astfel de influență, autorul merită admirația noastră iar povestirile lui merită să fie „gustate", „injectate" în vinele vieții de toate zilele ca să ne simțim mai bine și să credem că mai este și altceva decît...

Preferabil irealului din Mircea Eliade, irealul din Secretul Doamnei de zăpadă, este mai convingător, mai aproape de viață și totuși duce mai departe.

Tot Mircea Micu a scos recent o carte tot de povestiri, ba, mai de grabă de clevetiri nevinovate, intitulată „Întîmplări cu scriitori și alte năluciri" (Ed. Sport-Turism, 1985). Și această carte este un „drog" în felul ei, dar pentru ca să poți folosi acest „drog" specific, trebuie să fii Român de „acolo" căci autorul face „năluciri" ale căror umbre și ai căror sori calzi și luminoși nu sunt familiari și nu vin decît către cei care îi cunosc bine. Humorul lipsește numai pentru cei care nu sunt de „acolo". Cartea este mai zimbitoare ca SECRETUL DOAMNEI DE ZĂPADĂ dar cu orizonturi mai restrînse la universul românesc. Tradus într-o altă limbă ar pierde, pe cînd cealaltă carte ar cîștiga încă în orizontul ei și așa destul de vast".

Balcanice

LIERKA CAR MATUTINOVIC

Necontenitul meu dor

O, dac-aș putea uita chemarea,
Și să-mi fie drumul numai zbor.
Nor întunecat este însingurarea
Deasupra prăpastiei celeste.
Călătoriile mele sînt jocuri.
Încep dar nu se termină
Niciodată.

Neliniștile albe

Neliniștile sună în sufletul meu.
Ca notele fugii de orgă.
Desprinde-te de mine, vîntule rece !
Nu te-am chemat în visele mele.
Iar tu Primăvară,
Ai uitat drumul spre grădina mea.
(Albul din mine)
Culcușul se află în ochi de întuneric.
Tristețea și cu mine
Pășim pe cercuri albe.

Mîinile mele

Pecetea răbdării se află
Pe mîinile mele.
N-așteaptă mișcări continue.
Mîinile mele sînt
Fărîmă de singurătate.
Pe ele stă imprimată
Numai așteptarea
Știu cu mîinile mele întinse
Nu vor atinge lumina,
Ultimei tăcute întîlniri.
Tristețea despărțirii sînt mîinile mele.
Și greutatea nemăsurată
A căutărilor.

În românește de
Stelian Gruia

INSEMNĂRI DE CĂLĂTORIE

Culoare orașelor

Bucureștiul rămăsese undeva, într-o imagine care se aprindea din ce în ce mai mult și, ca într-un turnir, simțeam încă emoția plecării amplificîndu-se necontenit cu emoția ce ne fremăta de apropierea festivalului internațional de la Londra unde urma să participăm în curînd. Departe de casă dorul înflorește-n miezul cuvintelor un nimb de jar. Le plecare lăsam acasă o primăvară scobortă destul de tîrziu, din înalturi dar caldă și-ncărcată de primii ghiocei ai anului. La Köln ninge ca-n toiul iernii, pretutindeni, cît vezi de la fereastra vagonului, o întindere nesfîrșită de alb. Ninge cu patimă și trenul, meșterit după toate regulile tehnicii moderne, zboară ca o nălucă.

Seara ajungem la Ostende și pînă să suim pe vaporul „Prințul Albert" care traversează Canalul Mînecii la Dover, mai e ceva timp, așa că facem o mică plimbare prin port. Frapează mulțimea bicicletelor, sonoritățile felurite și stridente ale soneriilor montate pe ghidoanele velocipedelor. Nenumărate magazine își etalează scumpeturile, pescărușii țipă zburînd parcă în picaj și dacă nu te ferești riști să te lovești de ei.

La Dover stîncile tăiate parcă în liniște, amenințătoare, reflectă în razele dimineții o culoare nedefinită de gri-alb, dînd o senzație stranie de neospitalitate. Cîte oare nu se vor fi întîmplat, de-a lungul vremilor, pe aceste locuri ! Intrăm pe una din porțile maritime ale Albionului (poate și de la stîncile de alb-dur provine toponimicul). Ce să ne imaginăm mai întîi ? Istoria regilor și reginelor Angliei, istoria sutelor de ani de războaie de pe pămîntul britanic, istoria unei culturi și civilizații imense ? Adevărul și fabulosul izvorîte din ultima conflagrație mondială ?

Abia în trenul modest și comod dăm cu ochii de casele aidoma celor din ilustrate, adică acum vedem ilustratele la dimensiunile reale, la Folkestone priveliștea e atît de pitorească încît sărim zgomotoși la geamurile inundate de soare ca niște copii neastîmpărați în preajma jucăriilor de Anul Nou. E o așa de mare aglomerare de case identice în tot, pînă și în colorit și un așa de masiv spațiu cultivat între grupurile de case, că alternanța pămînt arabil — locuințe pare făcută după un calcul de o perfectă simetrie. Monotonie și ordine, ceea ce, aveam să înțeleg mai tîrziu, stau în seama condițiilor. Asemenea aspecte aveau să se repete cu fiecare localitate nouă cunoscută.

La Londra ajungem cînd imensa metropolă trepidantă își croia haine de chinoroz și purpuriul florilor răzvrătite în parcuri improvizau, din vocație, anotimpul așteptat cu atîta nerăbdare aici și aiurea, după o iarnă grea. Gara Victoria oferă o panoramă seducătoare : o extraordinară mișcare de du-te-vino, șiruri de oameni lunecînd ca o umbră pe peroane, vînzătorii de flori și de ziare ieșind în întîmpinarea noilor sosiți, dar graba e mare, pînă și tabela electronică de afișaj cu plecările și sosirile trenurilor clipește întruna.

Abia cînd părăsim Victoria Station și ieșim în „street" ne izbește modalitatea construcțiilor într-o îmbinare de stil modern și stil victorian. La Londra casele, blocurile, străzile sînt trase parcă la indigo. Parcurgem cîteva sute de metri, dar nimic nu se schimbă în arhitectonia orașului și — așa ni se pare doar — masivitatea clădirilor micșorează distanțele, acoperă, aproape ireal, vederea. Adevărul nu-i prea departe și de aceea ținem o absolută evidență asupra locurilor pe unde trecem de teamă de a nu rătăci. Griul închis și albastrul pereților, albul ferestrelor și ușilor, sînt culorile preferate la Londra ca și la Oxford sau Birmingham.

Încercăm la Londra să descoperim Londra. Poate fi un paradox, dar nici pe departe grandoarea verticală și orizontală nu-ți dă răgaz să respiri, prin cunoaștere, cît mai mult existența unei capitale europene. Și îți trebuie timp și răbdare să descifrezi Londra, acest ansamblu de monumente de un an, de o sută de ani, de o mie de ani ; un vast ecuator de impresii ne înconjoară și nu ne lasă posibilitatea de a ne înfăptui planul dinainte stabilit, de a organiza vizita după o hartă mentală. Ca acasă să putem povesti : am privit schimbarea gărzii la Buckingham Palace, am văzut Catedrala Sfîntul Paul, The Houses Parliament, Hyde Park, Trafalgar Square unde se află o imensă coloană de granit, cu baza acoperită cu patru plăci turnate din metalul unor tunuri franceze înfățișînd scene din celebra bătălie de pe ape, și în vîrful căreia străjuiește amiralul Nelson „cel mai mare și mai iubit englez din istorie", am contemplat Turnul Londrei, fortăreață mai degrabă, cu douăzeci și unu de turnuri, de fapt, și a cărui istorie, străveche și incitantă, ne-a amintit că acolo au fost decapitate regine și au fost uciși prinți, că acolo a stat în detenție în 1941, Rudolf Hess, mîna dreaptă a lui Hitler. Despre celebrul Turn, Shakespeare spunea (în „Richard al III-lea") că este „rușinea de nesters a Londrei, hrănită cu mîrșave crime, săvîrșite în miez de noapte". Am dorit să cunosc cîteva din cele 44 de teatre cîte sînt la Londra, să mă plimb pe malul Tamisei.

Cînd noaptea coboară ascultăm sunînd timpul în acordul mașinăriilor din Big Ben.

Londra este o metropolă care se divide și se compune prin milioane de oameni, care se aprinde și se stinge în felurite graiuri și coloraturi demografice ; o feerie se întinde, mai ales dimineața, cînd fizionomia urbanistică străluce ște, de la tarabele de zarzavaturi și fructe, de la imensele construcții moderne, o notă aparte făcînd The Barbican Centre, impunătoare citadelă culturală, nu departe de Turnul Londrei, pînă la celebrele statui, chiar dacă e vorba de cea a lui Winston Churchill, care par arhicunoscute și nu mai dovedesc nici cel mai mic interes pentru localnici. Lumea se grăbește, noi zăbovim puțin în fața magazinelor ale căror vitrine prezintă o mare varietate de mărfuri îmbiindu-ne, dar prețurile piperate te îndeamnă să pornim repede spre alte locuri mult mai accesibile.

Londra se înalță din istorie și civilizație, din pitoresc și insolit și ești tentat să te abandonezi unei plimbări fără o țintă precisă ; totul este o juxtapunere de practic și extravagant. Aproape la orice colț de stradă, neverosimil, eleganța stă alături de un anumit soi de scăpătare, așa zisa modă punk.

Viața la Londra se derulează ca un miracol, revelația am avut-o cînd am priceput felul de a fi al englezilor, calmul proverbial e mai curînd rigoare, londonezului cu greu îi poți întui reacțiile.

Prezența noastră în Marea Britanie s-a datorat participării ansamblului artistic „Marama" la festivlul internațional de muzică și dans „Camden Festival". În parte, fiecare spectacol al artiștilor români s-a bucurat de un real succes. Chiar și primul spectacol, și poate mai ales acesta, susținut în ziua sosirii la Londra, după o atît de lungă și obositoare călătorie, spectacolul de inaugurare a festivalului, a însemnat o reușită, o excelentă recomandare a muzicii și dansului românesc. Într-un articol apărut în „Daily Telegraph" se menționează : „Dansul folcloric si etnic precum și muzica populară au o mare diversitate în funcție de ariile din care provin, după cum se relevă din spectacolul ansamblului Marama care și-a făcut debutul pe scena lui „Shawe Theatre". Inevitabil, băieții au fost la înălțime, evoluînd de-a lungul unor secvente de mare spectaculozitate. Tablourile sînt repezi și pline de energie, acompaniate de o muzică ritmică, de virtuozitate".

Toate spectacolele ansamblului artistic „Marama" — la Londra, Doncaster, Cheltenham, programul realizat la studiourile B.B.C. — au fost unanim apreciate.

„Marama Muzic and Dance Ensemble", a depășit prin evoluția sa, categoric, granițele unui simplu act cultural, a unei manifestări ocazionale inscrise în cadrul unui festival de amploarea celui de la Camden. Pretutindeni sîntem înconjurați cu multă simpatie și interes, la Londra, de pildă, se constituie un grup de admiratori ai cîntecului și dansului românesc care țin cu tot dinadinsul să învețe cîteva dansuri considerîndu-le excepționale.

După ce ne încheiem programul, ne pregătim bagajele, luăm trenul pînă la Dover unde, în port, Jetofilul se leagănă odată cu valurile. Suim. „Legați-vă centurile de siguranță" ni se spune, ne supunem recomandării și deodată parcă ne desprindem de ape. Înapoi, stîncile albe se pierd în desimea razelor, Londra a rămas deja într-o „experiență proprie", ca o poveste. În trenul care ne va duce acasă e liniște și Bucureștiul e atît de previzibil încît dacă întind mîna pot atinge ceasul de la Universitate.

Pavel Pereș

SPORT Trista poveste continuă!?

Ninge magic. Ninge ca o cădere de daruri într-un imperiu bogat. Copiii încearcă gustul fagurilor de cer pe limbă, vulpile se schimbă în scurteici, lupii în petece de vară călduroase pe umeri boierești. Cînd vine iarna, chiar la nevreme și nedorită, cu toții încercăm zbor nou prin zăpezi proaspete, oh, voi sănii albastre. Și dăm chiot cu poetul de la Sebeș :

Di ! Caii mei,
Nu vă lăsați,
Zburați ca smei
Înaripați
Spre creste de vis,
Spre vis de creste,
Vis nedescris
Nici în poveste !

Ninge magic. Și povestea se urmează sublim. Ca vechile tăceri în cimpie. Ninge. Sania albastră gonește. Minunile se încheagă singure : un cartof copt presărat cu sare, o fișie de slănină, fiartă cu usturoi și tăvălită prin boia de ardei, o gură de rachiu (citeodată, sufletul murmură : j'adore du rouge), Rapidul joacă-n zăpadă de șase șchioape și cîștigă în fața lui F.C. Olt în stil de mare urs cu laba în frigare, șorici picurînd grăsime pe foc de cetină, munți cu ferestrele întoarse spre mărgăritarele din adîncuri. Din plaiul foilor de toamnă însingerind zăpada vine vestea că Dinamo și-a ales un nou antrenor principal în persoana lui Mircea Lucescu. Comunicatul e înserat în ziare în chenar aurit. Din Țara lui Bachus se dă unora cu măzăriche peste bot. E treaba echipei Dinamo să angajeze pe cine vrea. E dreptul ei întangibil. Dar cînd, eludînd catastrofa din fața Irlandei de Nord, comunicatul Biroului federației de fotbal adaugă că „este foarte posibil ca și pe viitor Mircea Lucescu să se ocupe și de pregătirea echipei naționale atunci cînd aceasta are de susținut întîlniri internaționale", sania noastră din pirtie se preface-n sanie cu coșul de trestie arzînd în focuri de situație albastră. Eu credem (și continui să cred) că problema echipei naționale ne privește pe toți, indiferent de funcții, proptele, decorații, scăderi. Dar iată, lucrurile se prezintă de-anboulea, cruciș și pe dungă : numaiăia care pierd aiurea calificările în Cupa mondială au dreptul să rateze la nesfîrșit, conform romanței Femeia ce-a-nșelat odată... Mircea Lucescu, și mai ales cei ce-l înalță de subțiori, duc războiul înarmați c-o sfîrlează și nu-l cîștigă niciodată pe front, ci numai în culise, acolo unde se scutură întru slava lor :

Clopoței de sanie,
Clopoței de-argint !
O, ce lume de-ncîntări e-n duiosul lor alint !
Cum clinchetesc, clienchetesc, clinchetesc,
În văzduhul nopții reci,
De cînd stele ce clipesc
Sus pe cer, din ochi clipese
Cu descîntul lor de veci;
Și se prind în mers, mers, mers,
Într-un fel de runic vers,
Într-o tintinabulare muzical doinînd din ei
Clopoței, clopoței, clopoței, clopoței,
Clinchete și singhete de clopoței...

Sanie albastră, sanie rece, se pare că, iarna, orice prostie se poate-mpinge pînă la capăt. Pentru că — cer iertare peste timp genialului poet, precum și tragicului său tălmăcitor — sînt și zăpezi care fac omizi.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 90
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
48
(1 230)
Sîmbătă
30 noiembrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

„Socialismul îl construim cu oameni și pentru oameni. De aceea trebuie să facem totul pentru ridicarea continuă a pregătirii lor profesionale și tehnice, a nivelului general de conștiință revoluționară, socialistă".

NICOLAE CEAUȘESCU

FORUMUL ȘTIINȚEI ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

La un an după Congresul al XIII-lea al P.C.R. și în zilele premergătoare sărbătoririi Marii Uniri — acesta este, în mare, contextul de natură politică și socială în care a avut loc forumul științei și învățămîntului, eveniment important cu largi și multiple semnificații, o consonanță a însuși spiritului democrației noastre socialiste. Importanța derivă din însăși noutatea abordării sub înalte auspicii a două din domeniile fundamentale ale existenței societății văzute într-o inseparabilă și densă legătură ca și într-o perspectivă care le conferă o permanentă și programatică actualitate. Sînt domenii de referință prin care se ilustrează în fond însăși capacitatea creatoare a poporului, pregătirea pentru muncă și viață a tinerelor generații, puterea și talentul lor de a se situa la înălțimea uriașelor investiții materiale și spirituale prin care anii din urmă s-au transformat în adevărate orizonturi ale formării și afirmării personalității umane, în consens cu întreaga evoluție a țării. De învățămînt și știință sînt puternic și deopotrivă legate azi munca și gîndirea în folosul poporului, al prosperității națiunii.

Înscrise în programul partidului ca importanți factori de progres și civilizație, învățămîntul și știința — cu toate instituțiile lor, cu uriașa lor înzestrare materială, tehnică și umană — s-au transformat în componente esențiale ale mersului înainte al societății și nu există practic domeniu de activitate în care aportul și prestigiul lor să nu constituie azi acele adevăruri vii, palpabile, pe care se întemeiază de fapt multe din certitudinile prezentului și viitorului. O operă de mari adîncimi, revoluționară, novatoare, s-a produs, odată cu Congresul al IX-lea al partidului, în toate sferele activității noastre economice și sociale în traiectul istoric deschis atunci a încorporat, pe bună dreptate, și învățămîntul în ipostaza întrepătrunderii sale cu cercetarea și producția, și știința în resorturile căreia au putut fi văzute nu numai înaltele valori ale tradiției ci și capacitatea de a descoperi noi și hotăritoare mobiluri creatoare pentru edificarea socialistă și comunistă a țării.

Imaginea economică a României poartă în reliefurile sale și semnele științei și învățămîntului. O hartă a spiritualității noastre contemporane este de neconceput în afara acestor două domenii esențiale și mai ales a contribuției lor la înflorirea economico-socială multilaterală a patriei. Un impact deosebit au produs în sfera conștiinței, a viziunii despre muncă și viață, în înțelegerea superioară a rolului și datoriei patriotice de a face totul pentru accelerarea progresului economic și înscrierea țării pe coordonatele majore ale civilizației socialiste. Ideea de unitate își găsește un relief propriu și un permanent și mobilizator suport în lumea gîndirii, a activității teoretice și practice pe care știința și învățămîntul o consacră cu o neîncetată abnegație și forță a dăruirii de sine, creatoare.

Momentul politic, economic și social al acestui important și reprezentativ forum care este Congresul științei și învățămîntului are o consonanță aparte prin însăși situarea sa în timp : un final de an care este și un final de cincinal, o confluență a două etape și deci debutul la o nouă altitudine, pe noi spații de referință economică și socială, a înfăptuirii programelor și obiectivelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului, debutul celui de al optulea cincinal. Și, evident, trecerea la o nouă calitate a muncii și vieții în toate domeniile și sectoarele de activitate. Toate aceste sublinieri dobîndesc forța ideilor și se instituie în argumente puternice de conștiință făcînd obiectul cuvîntării secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în plenul forumului științei și învățămîntului. **Omenirea,** sublinia secretarul general al partidului, **se află într-o asemenea etapă a dezvoltării în care știința reprezintă cea mai puternică forță a progresului economic și social. Pornind de la această realitate, nu trebuie să uităm nici un moment că edificarea socialismului și a comunismului nu se poate realiza decît pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, pe baza cunoașterii umane, în general.** Și mai departe : **Știința românească trebuie să se angajeze cu toată hotărîrea în activitatea revoluționară de cercetare și descoperire a noi și noi taine ale naturii și universului, să-și aducă o contribuție tot mai însemnată la îmbogățirea tezaurului științific național și universal.**

Se află aici în aceste cuvinte explicația unui demers esențial și anume implicarea științei, a învățămîntului și culturii într-o operă națională definitorie pentru prezentul și viitorul nostru. Participarea științei la ridicarea nivelului muncii, al gîndirii și creației pentru înfăptuirea programelor construcției noastre socialiste, sporirea aportului său în toate domeniile și situarea permanentă în contextul noului, a tot ceea ce slujește viața, libertatea și independența, umanismul și umanitatea lumii de azi și de mîine și deci sporirea și pe această cale a prestigiului României, iată o motivare de principiu și în același timp un orizont fertil, cît se poate de generos prin care se ilustrează la cote noi de împlinire și răspundere însăși condiția științei, condiția omului de știință și de cultură în societate. Este aceasta condiția de fapt, ca realitate și ca aspirație, a tuturor producătorilor de bunuri materiale și spirituale, este noul chip de conștiință al făuritorilor unei noi lumi.

Problema cea mai arzătoare a omenirii o reprezintă pacea, asigurarea spiritului păcii și garantarea acesteia prin măsuri concrete care să servească țărilor și popoarelor, independenței și libertății lor. În uriașa luptă pentru pace, un rol important, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, revine oamenilor de știință și cultură din toate domeniile de activitate. Ei pot și trebuie să lucreze pentru pace, pentru libertatea și bunăstarea oamenilor. Ceea ce așteaptă omenirea ține de rațiunea însăși a umanității, de imperativele salvgardării condiției vieții pe planeta noastră. Prin conștiința sa România s-a făcut și de această dată auzită și este hotărît faptul că, prin cuvîntarea președintelui său, a trezit și va trezi noi ecouri în inima și conștiința popoarelor. **Trebuie să facem totul pentru realizarea unui front puternic al tuturor forțelor științei și culturii, care să determine ca minunatele cuceriri ale științei și tehnicii, ale cunoașterii umane, în general, să servească dezvoltării economico-sociale a națiunilor, bunăstării popoarelor, libertății și independenței naționale a tuturor statelor. Să se facă totul ca energia nucleară să servească numai și numai cauzei păcii, colaborării între națiuni !**

În rezonanța acestor cuvinte intră îndemnul și chemarea propriilor noastre inimi iar semnificația pe care o comportă prin însăși rostirea lor într-un forum al științei și învățămîntului atinge sensul și conduita unui profund și solemn angajament. Li se adaugă însuși sufletul istoriei, gîndindu-ne că au fost rostite doar cu puțin timp înainte de sărbătorirea făuririi statului național unitar român, Ziua Marii Uniri,

Luceafărul

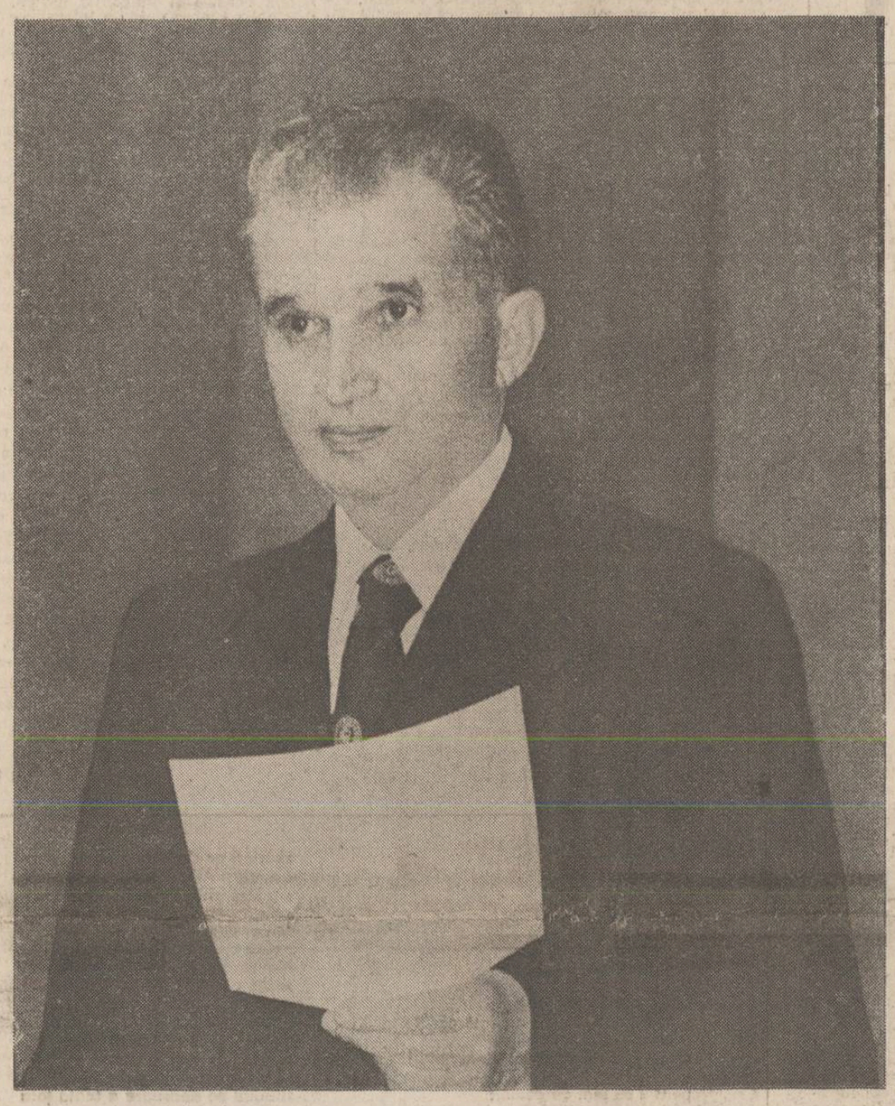

Orizonturile actuale ale cunoașterii

Progresul general al unei societăți, în care opțiunea pentru dezvoltare se traduce într-un efort conștient, colectiv și precis direcționat, sustras oricăror conjecturi și expectații menite să ocolească riscurile și inerentele dificultăți ale unui astfel de drum, nu este posibil în absența necesarei solidarizări între educație și știință. Nu este vorba cîtuși de puțin de a reduce progresul social la cel din sfera cunoașterii sau la cel presupus de devenirea morală a indivizilor umani aflați sub incidența procesului de socializare. Și nici de a ignora dimensiunea practică a unei inevitabile alianțe care se înfăptuiește în pofida unor rezistențe sau reticențe asociate revendicării respectului integrității și autonomiei axiologice și funcționale invederate pînă la un punct și de sistemul educației, și de universul multiplicat la infinit al științei, al cunoașterii umane.

Dinamismul dezvoltării societății noastre socialiste comportă dincolo de categoricele sale determinații și resorturi subsumate cerințelor istorice, necesităților obiective, particularități și valențe proprii ce țin de o anumită înțelegere a funcției modelatoare a științei, la scara edificării unei personalități umane rotunde, multilaterale, ca de altfel și de o perspectivă nouă asupra educației în special a tinerei generații, devansată de balastul unor precepte și practici rigide și inoperante, în măsură să asimileze rapid cuceririle revoluției științifice și tehnice contemporane.

Între socialism și știință există o relație de consubstanțialitate. Strategia făuririi celei mai umane și mai drepte orînduiri cunoscute de-a lungul istoriei are originea — ca praxis revoluționar — în teoria socialismului științific. Știința însăși este concepută ca forță nemijlocită de producție, bucurîndu-se în viziunea concepției revoluționare despre lume și viață, de drepturi egale, alături de celelalte forțe productive ale societății. Cunoașterea științifică nu este un scop în sine după cum cunoașterea umană în genere nu se poate propune ca reflecție pură și contemplare uimită a tainelor și adevărurilor revelate ale realităților înconjurătoare.

Pe de altă parte în socialism educația încetează să mai fie o operă de „iluminare" sau un mecanism de reproducere autoritară a unui model de personalitate devitalizat, subordonat unei propensiuni de conformizare a individului, în detrimentul extensiunii potențelor sale creatoare. Sistemul educațional al societății românești de azi se prezintă ca un complex de factori, instituții și instanțe cuprinzînd nu numai școala, ci și organizațiile politice de masă și obștești, mediul de muncă, opinia publică care exercită o acțiune activă, concentrică asupra membrilor societății și în primul rînd asupra tinerei generații. A învăța și a munci, a învăța și a crea, a învăța pentru a fi mereu la înălțimea marilor comandamente ale prezentului socialist și viitorului comunist — exprimă mai presus de orice termenii de referință pentru condiția superioară a unei societăți la nivelul căreia dezvoltarea, progresul nu reprezintă cîtuși de puțin simple abstracții supraindividuale ci ideile-forță ale unei existențe cotidiene.

Mihai Milca

Continuare în pag. a 7-a

Din trei ținuturi mîndre

Din trei ținuturi mîndre, curgînd spre nehotare,
Aceleași ape limpezi visează-aceeași mare

Și-același cer de doină în valuri se răsfrînge —
În trupul limbii noastre pulsează-același sînge !

De mii de ani unite-s trei Mume-Principate,
Chiar dacă vînturi oarbe le-au vrut înstrăinate.

Pe-un unic dor de Țară stăm neclintiți aci,
Slăviți de-același cîntec, înalt, de ciocîrlii.

Mănunchi de flori de aur ți-ai prins la cingătoare —
Țară cu riuri limpezi curgînd spre-aceeași mare.

Dim. Rachici

Nu mă întreb din ce adîncuri nebănuite

La mijlocul lui noiembrie mă aflam la Curtea de Argeș. Pe masa mea de lucru, acasă, mă aștepta lectura unui volum de opt sute de pagini — documente referitoare la Unirea din 1859. Aceste documente vor fi tipărite de Editura Științifică și Enciclopedică, al cărei redactor sînt. Cu o superbă gîndire și simțire românească, o mînă de cărturari a adunat, în adîncă devoțiune pentru trecut, și cu o luminată migală, într-o concepție unitară, tot ce se putea găsi la Biblioteca Centrală de Stat și la Arhivele Statului despre acest mare eveniment ; este cel de al treilea volum care, știm sigur, va fi urmat de un al patrulea, încununînd o operă remarcabilă, incitantă, pentru lectura căreia nutream o justificată nerăbdare.

Așadar mă aflam la Curtea de Argeș. Mă gîndeam la Unirile noastre. Ninsoarea nu mai contenea, și cît ochiul putea cuprinde, nu vedeam decît puzderia fulgilor mari așternîndu-se liniștit.

Ningea peste culmile abia ghicite în depărtările plumburii. Ningea peste Negoiul și Moldoveanul, munții atît de falnici ai Carpaților Meridionali. Ningea peste pădurile revărsate pe coaste, peste lacul de acumulare de la Vidraru, ostenit parcă de îndelungata secetă, ningea peste acest străvechi leagăn al neamului românesc, peste orașul îngrămădit în Valea Argeșului în care viața trepida, orașul răsuflînd adînc prin uzinele sale. Pretutindeni albul lințoliu învăluia pămîntul care parcă așteptase ninsoarea aceasta și se bucura. De patru luni de zile nu plouase peste cîmpii. Zveltele clădiri, noile hoteluri, încremenite de vraja ninsorii, sporeau și mai mult feeria polară ce cădea greoaie din cerurile întunecate.

Ningea. Ningea. Ningea parcă de o veșnicie, deși fulgii începuseră a se zbengui doar de cîteva ore. „Ningea parcă de o veșnicie și o veșnicie parcă va ninge...", îmi sărise un gînd, reminiscență a lecturilor îndepărtate, acum reacordate sezonului. Încercam să pătrund cu vederea mărginită nemărginitul zărilor vineții. Încercam să retrăiesc sentimentul bucuriei pe care numai în anii copilăriei îl împlinește acest anotimp. Oricît îl căutasem, licărul acela al bucuriei de odinioară mi se oprise în fața aceleiași perdele ce se cernea de sus în jocul tăcut al fulgilor de zăpadă. Și dincolo de hotarele sufletului meu, pînă departe, jocul acela al zilei de iarnă continuase, desigur ; cădeau zăpezi la Cheile Vîlsanului, cădeau și pe valea Topologului și la Cheile Argeșului străjuite de cetatea lui Țepeș-vodă. Fulgii de nea cădeau desigur pînă departe, și mai departe, peste munți, în Transilvania, și dincolo, în Moldova, ca și aici, pe străvechiul pămînt al Munteniei ; jocul acesta al fulgilor continua fără îndoială și mai departe, ningea în Europa, ningea în spații infinite, ningea peste sufletele noastre, ale tuturor. Ningea. Formele se estompau tot mai mult, coborîndu-i pe oameni în adîncimile sufletului lor. Lumina fumurie a zilei făcea să se șteargă și timp și spațiu, să se topească în neantul nesfîrșirii.

...Să fi nins și atunci oare ca și acum ?

Tot așa de liniștit, tot așa de greoi, tot așa de monoton ? Pe cine am întrebat nu a știut să-mi spună. Că ar fi fost o zi geroasă cu ceață subțire, atunci, la 1 decembrie 1918, spuneau unii ; iar alții : am venit la Alba-Iulia tocmai din munți, tăindu-ne drum prin nămeți.

Cît ochiul putea cuprinde, albul nepătat stăpînea pămîntul. Așa trebuie să fi fost. Și suta

Romulus Zaharia

Continuare în pag. a 7-a

Lampadoforii Unirii

De oricîte ori sărbătorim Unirea din 1918, care a însemnat atingerea unui deziderat românesc de veacuri, de atîtea ori trebuie să pomenim pe marii istorici care prin efortul lor cărturăresc au pregătit mințile și sufletele pentru marele act de la Alba Iulia. Iar între aceștia în primul rînd amintim numele lui Alexandru Xenopol și Nicolae Iorga. Deși din generații deosebite amîndoi au înțeles la fel rolul istoricului într-o țară ca România de-atunci : ca pe o acțiune vie, care iese mereu dintre pereții bibliotecii pentru a se adresa mulțimii și a-i lumina drumul. De la 1894, de la faimosul proces al Memorandumului, care a atras atenția Europei asupra situației românilor din monarhia austro-ungară, chestiunea Transilvaniei a devenit o chestiune politică vie și a solicitat în egală măsură atenția istoricilor. Campaniile de justificare publică a anacronicului tratament la care erau supuși românii din Imperiul austro-ungar a îmbrăcat adesea și haina de împrumut a științei. Studii s-au scris, cărți întregi chiar, pentru a convinge Europa și pe români chiar că lucrurile astfel trebuie să stea și să rămînă neschimbate. Față de asemenea aventuri științifice a simțit nevoia să reacționeze Alexandru Xenopol și în acea bună parte a operei lui care se află risipită în publicațiile timpului, rămasă încă necunoscută pentru cititorii de azi, se găsește polemica lui Alexandru Xenopol cu deformatorii de profesie ai istoriei românilor, avînd reședința la Budapesta sau Viena. Cu cît criza internă a Imperiului austro-ungar se amplifica, cu cît naționalitățile din imperiu înțelegeau să-și ceară din ce în ce mai clar drepturile, iar măsurile de represiune se înmulțeau, cu atît această polemică de ordin științific din partea românească, mobilizată de interese politice de cealaltă parte, creștea în proporții și intensitate. În apropierea primului război mondial ea atinge cote maxime, iar intervenția lui Alexandru Xenopol înseamnă opoziția bunului simț și al ripostei științifice lucide față de construcții intitulate pompos, dar asemănătoare mai curînd cu un spectacol de operetă decît cu o cercetare științifică autentică. Alexandru Xenopol a ripostat deghizării vechilor teze roseliene în haine noi destinate a circula mai ales în occident. Răspunsurile lui sînt valabile și astăzi, meri-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

Între „Țara Năsăudului" și orizontul întregii umanități

Făurirea statului național-unitar al românilor, ca încununare a unor năzuințe multiseculare și a unor lupte politice tot mai deplin orientate spre întruparea în realitatea social-politică a „Dacо-României", a deschis în fața poporului român căile unei dezvoltări puternice pe toate planurile creației materiale și spirituale. Viabilitatea statului **național român născut din Marea** Unire din 1918 a fost confirmată de însăși capacitatea lui de a învinge dificultățile economice — în majoritatea lor obiective — din primii ani de după război, de a realiza reforme importante în viața țării și de a înfăptui o puternică dezvoltare economică (exprimată și în faptul că producția industrială a României reprezenta, pe ansamblu, în 1938, 219,1 la sută față de 1924, înregistrînd o creștere anuală de 5,4 la sută), și cultural-științifică.

În Transilvania, Marea Unire a făurit o nouă treaptă în lupta pentru descătușarea energiei creatoare a poporului român, îngrădită timp de lungi secole prin legiuiri profund discriminatorii. Pentru prima dată în istoria acestei mult încercate provincii s-au deschis larg pentru poporul român porțile școlilor de toate gradele în limba sa, inclusiv ale Universității Daciei Superioare întemeiate în 1919 la Cluj, determinînd o creștere nemaiîntîlnită pe aceste meleaguri a afluenței fiilor de țărani și de muncitori la **școli, un larg și viguros avînt al** ridicării de intelectuali cu pregătire medie și superioară din rîndurile populației românești. Cultura românească din Transilvania — și alături de ea cea a naționalităților conlocuitoare — a cunoscut o înflorire multicoloră și bogată.

Implantarea vieții cultural-științifice a Transilvaniei în realitățile României întregite și în curentele de idei apărute în Europa acelor timpuri a dus la ridicarea creației științifice, artistice și literare din Transilvania — în ansamblul activității cultural-educative — la un nivel calitativ și la o amploare necunoscută în nici o perioadă anterioară din istoria acestei provincii. Nu numai din rîndurile poporului român — însuflețit să se folosească de posibilitățile apărute pentru a recupera o rămînere în urmă datorată politicii multiseculare de asuprire, îngrădire și dezavantajare — dar și din acelea ale naționalităților conlocuitoare, în principal a celei maghiare și germane, se ridică o strălucită pleiadă de artiști, scriitori și oameni de știință formați după Unire sau ajunși la maturitate în condițiile României întregite, în contextul posibilităților și condițiilor concrete existente în cadrul ei, care au dat potențialului original de creație al neamului lor, în forme specifice, în grai**ul lor propriu**, expresii de o valoare și o bogăție arareori atinse în perioadele anterioare ale **istoriei.**

Cea mai importantă schimbare ce are loc în literatura română din Transilvania, după Unire, este integrarea deplină în unitatea organică a literaturii române, în ansamblul ei național-general.

Desigur, literatura română din Transilvania nu s-a rupt niciodată din unitatea întregii literaturi naționale, statornicită pe comunitatea de tradiții culturale, de limbă, de obiceiuri și de aspirații politico-sociale generale. Dar literatura română din Transilvania răspundea unor determinări sociale și politice specifice, unor necesități diferite de acelea din celelalte provincii românești istoricește formate, și dobîndise, astfel, o seamă de trăsături caracteristice care o diferențiau de totalitatea literaturii române, în primul rînd un sentiment exacerbat al datoriei naționale și sociale prioritare, în fața căreia valențele estetice ale operelor treceau adesea pe planul al doilea. Înfăptuirea unității naționale, integrarea deplină în comunitatea de probleme, de preocupări și de năzuințe a țării întregi, au avut în primul rînd urmarea că scriitorii români din Transilvania, deși au păstrat strînse legături cu problemele specifice ale pămîntului lor natal, s-au transformat în purtători de cuvînt ai unor preocupări naționale-generale, integrîndu-se în curentele și tendințele ideologice și literar-artistice cu influență în întreaga țară. Această integrare a avut și consecințe importante pentru intensificarea sincronizării cu tendințele și modalitățile literar-artistice manifestate la cel mai înalt nivel valoric al literaturii și artei noastre, părăsind preocupările semănătoriste sau neosemănătoriste care împinseseră mulți scriitori ardeleni din perioada de dinainte de război spre imitarea minoră a modelului eminescian sau ecsbucian, și făcînd un important efort de asimilare a modalităților literare moderne care găsiseră la începutul secolului un tărîm prielnic de afirmare în România veche.

Acest proces de integrare firească în viața literară de ansamblu a României întregite, în modalitățile cele mai viguroase de creație afirmate în cadrul ei, a fost grăbit și transformat într-un avînt de ridicare a creației românești la o nouă dimensiune majoră, prin apariția, în 1919, a celui dintîi volum de versuri al lui Lucian Blaga, **Poemele luminii,** deschizînd orizontul unei creații lirice, dramaturgice și filosofice de valoare europeană, și prin publicarea, în 1920, a romanului **Ion** de Liviu Rebreanu, a cărui operă de pînă atunci nu dăduse măsura adevărată a geniului său, și care, prin noul său roman, se afirma deodată ca întemeietor al romanului românesc modern, deschizînd, în același timp, seria marilor sale creații caracterizate prin abordarea de teme necontenit noi, prin folosirea de modalități narative mereu împrospătate.

Creația literară a lui Liviu Rebreanu întrupează în mod semnificativ înrădăcinarea viguroasă în pămîntul natal, în tradițiile și în problemele sale, și, în același timp, îmbrățișarea cuprinzătoare a orizontului întregii țări, a problemelor vesnice ale omului.

Liviu Rebreanu s-a născut în „Țara Năsăudului", pe meleaguri profund răscolite în cursul

Francisc Păcurariu

Continuare în pag. a 6-a

1918 – 1 DECEMBRIE – 1985

SUB SEMNUL MARII UNIRI

1 Decembrie 1918

Ziua de 1 decembrie rememorează în fața constiintei noastre marele eveniment istoric de la 1 decembrie 1918 : unirea Transilvaniei cu patria mamă, unirea tuturor românilor de pe ambele laturi ale Carpaților. Începuturile înfăptuirii evenimentului coincid cu însăși formarea limbii și a poporului român de la Marea Pontică și pînă în Munții Oașului. La el au contribuit toate generațiile de români, toți eroii, toți cărturarii, toți savanții, toți scriitorii și toți artiștii în frunte cu cronicarii primelor veacuri : Grigore Ureche, M. Eminescu, M. Sadoveanu, Tudor Arghezi, Octavian Goga, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu și atîția alții.

În decursul veacurilor, poporul român, stăpîn pe o puternică limbă a creat o cultură, o știință, o literatură și o artă care s-a impus tuturor celor care au cercetat meleagurile pămîntului românesc.

N-a fost călător, fie negustor, strateg, diplomat, cărturar sau cleric care cunoscînd pe strămoșii noștri să nu fi fost surprins de expresivitatea limbii române și de originalitatea culturii noastre. N-a fost domeniu de activitate

odă

Urmăm neabătut cel mai de seamă
bărbat creat de țară și partid
în fața noastră flori adevărate
corole-adevărate își deschid.

Istoria se-ntoarce la esențe
cultura și știința cresc firesc
din ce în ce e mai posibil timpul
și foile din calendar întineresc.

Și vine marea oră a-nfrățirii
deasupra unor neguri de prisos
corola unei flori cuprinde lumea
în simțul ei de pace și frumos.

Ion Nicolescu

culturală sau artistică care să nu fi fost îmbrățișat de exponenții românismului.

Forța creatoare a poporului nostru a făcut ca el să poată ține pasul, prin creații proprii cu epocile Renașterii, a clasicismului, a romantismului, a iluminismului, a modernismului și a tuturor revoluțiilor sociale și naționale ale timpului. Horia, Cloșca și Crișan, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu, Simion Bărnuțiu și Avram Iancu au fost nu numai eroii poporului român ci totodată eroii întregii umanități. Principala năzuință a națiunii române a fost unitatea sa integrală într-o singură țară și un singur stat, la aceasta dîndu-i dreptul atît unitatea limbii și a pămîntului său cît și modul său de viață și voința seculară consecventă de a realiza această aspirație.

Pentru ea au luptat, într-un fel sau altul toți viteiii nostri voievozi, toți luptătorii cu sabia, cu condeiul, cu plugul și cu uneltele industriei, realizarea unității naționale fiind nu numai o victorie ostășească ci totodată și o mare victorie spirituală. Pentru ea s-au dobîndit marile victorii de la Posada, Rovine, Podul Înalt, Călugăreni și Selimbăr și pentru ea s-au înfăptuit Unirea Principatelor, Războiul de Independență și apoi Războiul pentru unitatea națională din 1916—1918.

La 3/15 mai 1848 s-a strigat din mii de glasuri pe Cîmpia Libertății de la Blaj : **Noi vrem să ne unim cu Țara.** Țara era vechea țară românească a lui Mircea Bătrînul, țara lui Ștefan cel Mare, țara lui Mihai Viteazul, țara tuturor românilor. În această țară se ridicaseră marile ctitorii de la Tismana, de la Cozia, de la Arges, Putnele, Voronețurile, Sucevițele și Moldovițele din Moldova. Geniul românesc s-a manifestat de-a lungul timpului multitudinal și nesecat.

Întîia sa întruchipare politică pe drumul unirii a fost unirea înfăptuită de Mihai Viteazul și apoi Unirea Principatelor. De la Mihai Viteazul încoace, nimeni nu s-a mai îndoit că această unire este posibilă și că va veni o zi în care ea se va înfăptui în toate cuprinsurile vechii Dacii. Sub Cuza Vodă ea s-a realizat parțial deschizînd la 1877 calea independenței și apoi a Unirii celei mari, proclamată la Alba-Iulia în 1918. În 1915, Nicolae Titulescu declara la Ploiești că „România nu poate fi întregă fără Ardeal", iar Barbu Delavrancea relevînd substanța unității naționale, afirma că noi, românii, sîntem un singur popor. Carpații fiindu-ne șira spinării. În același timp, Octavian Goga, cîntărețul pătimirii noastre, adresa tuturor românilor acest zguduitor apel : „Veniți români, porniți-vă spre munte / Vă-arată drumul morții din morminte / Veniți, veniți căci adevăr zic vouă: / Ori vă mutați hotarul mai departe / Ori veți muri cu trupul frînt în două !" Cel mai răspîndit cîntec al epocii și totodată cel mai iubit a fost cîntecul „Treceți batalioane române Carpații" și batalioanele române au reluat epopeea lui Mihai Viteazul pentru a elibera pe cei robiți. Războiul a fost crîncen și purtat în condiții de inferioritate numerică și materială, față de ostile Austro-Ungariei și Germaniei. La încercarea acestora de a cotropi întreg pămîntul românesc, armata română, oprindu-se la porțile Moldovei le-a opus un năprasnic „Pe aici nu se trece". Și nu s-a trecut ! Austro-Ungaria și Germania, pierzînd războiul, la 1 decembrie 1918, românii s-au adunat la Alba Iulia pentru a pune capăt robiei seculare și pentru a inaugura în istoria patriei o eră nouă. Deviza sub care s-a realizat aceasta a fost rostită de învățatul profesor de la Arad, Vasile Goldiș, care a sintetizat soluția momentului prin următoarele cuvinte : Libertatea acestei țări (a Transilvaniei) însemnează unirea ei cu Țara Românească. Mii de oameni din Ardeal, Banat, Crișana, Maramureș au aclamat îndelung această declarație, ea fiind rostită în numele tuturor românilor.

La 1 decembrie 1985, sărbătorim încă o dată marele eveniment de la 1 decembrie 1918, fiind mai hotărîți ca oricînd să-i apărăm hotarele și eternitatea.

Vasile Netea

O zi de eternă aducere aminte

Un mare scriitor, l-am numit pe Marin Preda, spunea undeva, în ultima lui carte, îi redau ideea din memorie, că prin definiție nu există istorie fără întîmplări sublime sau tragice. Pentru români, istoria este și din acest punct de vedere extrem de bine argumentată, zbaterea dramatică a generațiilor care ne-au precedat pendulînd între acești termeni de referință fundamentală pentru o existență ce ține de domeniul mileniilor. Sublimul și tragicul sînt stări de viață care ne-au însoțit de-a lungul veacurilor în bătălia de a supraviețui ca popor în vatra strămbună, ele luminînd pînă la incandescență dorul de libertate și unitate națională.

Patima cu care ne întoarcem gîndul și inima spre trecutul național se hrănește nu doar din conștiința unei datorii sacre, dar și din respect, admirație și recunoștință pentru eroism și jertfă, sacrificii fără de care am fi dispărut din istorie. S-a spus de mult că a avea patrie înseamnă a avea istorie, cultul istoriei fiind declarat cult al patriei în ceea ce ființa ei are durabil, esențial, etern și adevărat, adică ceea ce se ridică la rangul de destin pentru un popor. Destinul nostru a fost să ne batem fără drept la odihnă pentru libertate și unitate întrucît am fost mult, prea mult timp frustrați de binefacerile lor vitale.

Nu știu cîte popoare care există azi în lume au fost obligate să plătească un atare uriaș tribut pentru a ajunge în veacul XX. Oricum, puține, iar aceasta îți dă o demnitate unică în felul ei, prin duritatea de granit a puterii de rezistență și păstrare de sine, dincolo și mai presus de greutăți, vicisitudini, adversități nu o dată sîngeroase. Una din zilele de grație ale demnității românești este 1 decembrie 1918, ziua cînd în vechea cetate de scaun de la Alba Iulia, peste 100 000 de inimi românești salutau cu entuziasm istoria care ne făcea în sfîrșit dreptate. O dreptate pentru vii, cît și pentru morți, o dreptate pentru cei peste care trecuseră veacurile, pentru cei contemporani marelui act, cît și pentru urmașii lor legitimi, adică noi, a celor de azi, bineînțeles și pentru cei de după noi.

Făurirea statului național unitar român la 1 decembrie 1918 nu a fost o minune, căci minunile nu-și găsesc loc în viața omenească. Victoria de acum 67 de ani s-a întemeiat pe un efort multisecular, poporul român realizîndu-și pas cu pas idealul de unitate națională. Pe drumul onorei și gloriei române plămădite în bătăliile pentru dreptate și unitate națională îi întîlnim și pe Mihai Viteazul, pe Horia și Tudor, Bălcescu și Cuza, Kogălniceanu, atîția și atîția români, anonimi și personalități, sîngerînd la Călugăreni pînă la Mărăști, Mărășești și Oituz. Au fost și rămas mii, zeci de mii, sute de mii, milioane, cu drept de a intra și rămîne în Panteonul virtuților poporului român.

Ceea ce dă strălucire luptei poporului român pentru realizarea unității lui naționale și statale constă în faptul unanimității cu care toți fiii săi s-au regăsit pe cîmpurile în care idealul s-a afirmat cu neclintită tărie. Mari voievozi și cărturari, harnici țărani și meșteșugari, oameni din toate straturile societății românești s-au angajat cu prețul oricărui sacrificiu, pentru ca într-o zi, acea zi a fost 1 decembrie 1918, românii să se regăsească cu toții în vatra strămbună, liberi și demni, stăpîni la ei acasă. S-a luptat cu sabia, cu înțelepciunea, cu exemplară răbdare și curaj dezlănțuit, cu vorba românească, cu negotul. N-a fost chip, metodă de luptă pentru a ne păstra uniți la noi acasă de care să nu ne folosim pentru a ajunge la finalul dorit al unității și libertății.

Țăria noastră și-a tras seva din conștiința, atît de frumos și adevărat exprimată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, că poporul român și-a însușit experiența care l-a învățat că nu trebuie să aștepte daruri de la nimeni, că idealurile și aspirațiile și le poate realiza prin el însuși. Această conștiință ne-a îndemnat să înfruntăm cu temeritate și tenacitate pe toți aceia care nu o dată, ba chiar de prea multe ori, au dat cu zarul pe seama noastră și în contul nostru, jucîndu-ne destinul pe masa verde a intereselor lor egoiste. Realizarea statului național unitar român la 1 decembrie 1918 face o grea și inegalabilă demonstrație în acest sens.

Marea unire am hotărît-o noi, prin forțe proprii, tratatele internaționale nefăcînd altceva decît să consacre juridic o realitate deja împlinită, un act de dreptate istorică pe care poporul român și l-a făcut conform legilor istoriei, potrivit drepturilor legitime, conform dreptului suprem al fiecărui popor de a trăi liber și unit, în demnitate, stăpîn la el acasă.

Elogiul pe care noi, cei care construim socialismul și comunismul în România, îl aducem permanent trecutului nostru național are ca temei concepția revoluționară despre lume și societate a partidului, a secretarului său general. Din orizonturile acestei concepții nu privim și nu putem privi istoria poporului ca pe un cimitir, ca pe un mormînt, cît de prețioase ar fi comorile închise în el. Istoria nu este o arhivă de curiozități pentru cei care nu au trăit-o. Dimpotrivă, în istorie, deci și într-unul din momentele ei culminante, așa cum ni se prezintă actul măreț al unirii de la 1918, noi vedem reafirmarea strălucită a virtuților poporului român și pe care ne străduim să le aducem în planul prezentului comunist al țării, împodobindu-ne cu ele conștiința și fapta, încărcînd datoriile pe care le avem față de patrie și popor cu substanța iubirii nețărmurite față de vatra strămbună căreia sîntem angajați să-i dăm o strălucire din ce în ce mai mare prin ceea ce ctitorim acum. Iată de ce, despre 1 decembrie 1918 trebuie să vorbim ca despre o zi de eternă aducere aminte, indiferent de generația din care facem parte, rememorînd mereu drumul de destin al eroismului patriotic care ne-a insuflat întotdeauna puterea de a lupta fără preget pentru împlinirea celor mai înalte aspirații și idealuri.

Traian Gânju

Legendă

Într-o zi de decembrie
un uriaș vulture
zburînd pe deasupra
Albei Iulii
s-a fost izbit de-un fulger
din inima timpului țîșnit
și din ghearele lui au fost căzut
o nucă de-argint
cu un uriaș miez de aur înlăuntru-i

pentru că mai de demult
un alt uriaș vulture
zburînd pe deasupra
Milcovului
s-a fost izbit de-un alt fulger
din inima pămîntului țîșnit
și din ghearele lui au fost căzut
aceeași nucă de-argint
cu-același miez de aur înlăuntru-i

pentru că și mai de demult
un alt uriaș vulture
zburînd pe deasupra
aceleiași Albe Iulii
s-a fost izbit de-un fulger
cu care măritul domn
Mihai Viteazul scria : „Asta-i
pohta ce-am pohtit, Ardealul
Moldava și Țara Românească !"
și din ghearele lui au fost căzut
aceeași nucă de-argint
cu-același uriaș miez de aur înlăuntru-i
pentru că mai de demult
tare de demult
un alt uriaș vulture
zburînd pe deasupra a toată țara
s-a fost lovit de-un fulger
slobozit din dreapta-i
de mult înaltul zeu Zamolxe
și din ghearele lui au fost căzut
aceeași nucă de-argint
cu-același uriaș miez de aur înlăuntru-i
un singur miez de aur, același,
rotund și mare cît o inimă.

Victor Nițâ

Vis rotund de împlinire

Un vis rotund, ca un senin de soare,
Precum speranța-n inimi înflorește,
Și fructe dă – în piept la fiecare,
Simțind la fel, gîndind pe românește !

Un vis de înfrățire spre Carpați
Precum o horă strămoșească se încinge,
Că sîntem una-n port și-n cuget frați
Și-același astru fruntea ne atinge !

Munteni și ardeleni și moldoveni –
Uniți de-o limbă și de-un port la fel,
Români de strajă patriei de ieri,
Și patriei de mîine – urcînd spre înaltu-i țel :
De-a construi azi pe ogoare și-n uzină
O eră de belșug și de lumină !

Ion C. Ștefan

Cu toată patria

În mine un Voievod
îi face cuvîntului
Liniște,

(În cîte părți,
Fără o aripă –
Fără un riu...
Sufletul meu împărțit ?)

Sînt îngenuncheatul
La picioarele calului !
La Alba,
În suflet
Cu toată Patria
La un loc !

O flacără

Deasupra pămîntului
O flacără
Dovedește aurul
Din lăuntru...
Bogată fiind țara
De unde vă vorbesc !...

Din luminile ei
Răsar „strămoși de clorofilă"
Frunzele visînd
În fiecare mugur
Patria.

Patria

Patria e un cer
Unde se moare visînd ;
E un copac plin cu fructe...
În fructele ei –
Sîngele pămîntului
Cu ființă cu tot !

În copacul acesta,
Timpul –
Virtej în tulpină
Urcatu-și-a în fiecare ram
Istoria !

În ramuri – noi –
Purtîndu-ne destinul
Din generație în generație.
Ca pe un prunc
Mereu născut

Trăiește-ți patria, Omule,
Cu bucurie și cîntă
Cînd i-ai aflat fericirea !
Pe fiecare dintre noi, Ea –
Ne va ține minte...

Veșnicia patriei –
E un aer aurit,
Cu miros de țărînă...
De fapt – cerul –
Sub care-i facem
Timpului casă
Și nume

Nicolae Sinești

EMINESCU ȘI AVRAM IANCU

PRELIMINARII. Drumul poetului național în Transilvania, drum esențial, nici azi nu-i lămurit pe deplin și, poate, niciodată nu va fi altfel. Pașii săi au așezat, pe calea existenței noastre în eternitate și-n suma popoarelor, inefabile și, prin aceasta, fertile constructii spectrale, prismatice de lumină și nemurire. („Aș vrea ca omenirea să fie ca prisma, una singură, strălucită, pătrunsă de lumină, care are însă atîtea colori").

Drumul poetului, drum de răspicată învățătură: „...Nu credeam să-nvăț a muri vreodată!"

Conștiința de sine a geniului (sinele genial) primea atît de timpuriu învățătura : de a nu-și mai fi sieși. Și, astfel, un singur lucru numai se mai putea întîmpla — **apoteoza sublimă a întruchipării de patria sa.** Și, iată, patria numindu-se și Limba Română, ea se numește și Mihai Eminescu.

Drumul poetului în limba română, în conștiința martiră a culturii române — drum al întregirii, al întemeierii.

Rodnică moarte, desăvîrșită nemurire !

În lumina memoriei uimite, neodihnitele sale itinerarii în toate punctele noastre cardinale, dar și-n gîndiri și în imagini prefigurează certitudinea călătoriei originare, la izvoare, la începutul începuturilor ; pentru „lămurirea zărilor".

Chemat de timpuriu, zvonit și nemaiputînd fi aminat, firavul copil apucase calea uriașilor.

A început în Transilvania. Coborînd din albastrul Bucovinei, sosise la Tg. Mureș, la Tîrnăveni, la Blaj, la Alba Iulia, la Sibiu. Dar trecînd și prin Cetatea de Baltă a lui Ștefan cel Mare, zăbovind și în Cîmpia Libertății Blajului, unde se mai auzea, desigur, tăcerea încrîncenată a moților lui Avram Iancu, tresărind și în capitala întreirii noastre dintîi, Alba Iulia, ori lăsînd o lacrimă la Șelimbărul prin care Viteazul continua visul său temerar și triumfător.

Itinerar premonitoriu, într-un anumit fel. A-l reparcurge mereu, a-l rescrie cu propriul destin ține de elementaritatea vieții noastre culturale. Expectativa, din această perspectivă, înseamnă aneantizarea șansei de a fi, de a te păstra în continuitatea identității.

Și ce lumină ardea în cuprinsul unui copil
Pămîntul patriei de-l săruta cu gîndul cu zisa.
Primenit dorul a prins rod în visul fertil
Ce mult ne-a iubit și mult ne-a jertfit
și plînsu-ni-s-a.

Doamne ce alb e la față și părul ce negru și des
Primise lumină să-nconjure patria s-o
triumvire...

Patria, de la Decebal la Alexandru cel Bun,
de la Mihai Viteazul la Avram Iancu, patria cu
toate ale sale, cu vetrele, cu focurile pe culmi,
cu eroii. Eroii...

INTREBĂRI. Aici ajungînd, supunem atenției o întrebare ce ar putea prezenta un anumit interes, poate nedumerire. Și anume : **De ce Mihai Eminescu nu l-a căutat, n-a întrebat, n-a stăruit să afle și să cunoască pe Avram Iancu ?**

Cum știm, nu s-au ivit documente sau mărturii într-o asemenea problemă. Nici excepționala observație călînesciană nu-i acordă atenție.

Premisele nu lipseau, totuși. Eminescu, petrecîndu-și cîtva timp în casa de la Cernăuți a profesorului ardelean Pumnul, știa și înțelegea deplin „anul durerei 48", cu evenimentele tragice ce l-au însoțit și l-au urmat, căruia îi dedică pagini zguduitoare în „Geniu pustiu". Poetului îi era clară tragedia transilvană de la 1848. Craiul Munților însuși nu lipsește, prezența-i monumentală fiind schițată în roman.

Totuși, Mihai Eminescu nu pare a fi fost **chemat** anume spre Eroul Românilor. Deși, în 1866, cînd poetul se afla la Blaj, Avram Iancu era în etate de numai 42 de ani și încă o realitate vie, lucidă printre oamenii și-n locurile melancoliei sale fără leac.

Oare tinerii „studenți" blăjeni, profesorii, preoții, oamenii obișnuiți, de care Eminescu se apropiase, vorbind împreună, nu i-or fi spus nimic de Iancu, de teribilele-i drumuri prin Ardealul său însîngerat și trist ? Nu și-or fi amintit măcar de revenirea lui Iancu la Blaj, pe Cîmpia Libertății, în 1855, unde, ne spune Silviu Dragomir, „cînd ajunse în cîmpul larg, smălțuit de flori vestede, își descoperi capul ca în fața unui altar" ? Și tot istoricul ne înștiințează că, în 1865, deci anul trecut față de prezența poetului la Blaj, Avram Iancu se refăcuse fizicește, Barițiu chiar încercînd „să-l înduplece, la rugămintea prietenilor, a-și relua activitatea de avocat".

Mihai Eminescu și Avram Iancu ar fi avut posibilitatea să stea îndelung de vorbă, în 1866, și (cine știe ?) poate chiar gustînd bucate simple, sățioase și un vin bun, pe prispa unui gospodar norocos, cum amîndurora le plăcea. Ne putem închipui multe. Greu ar fi, practic imposibil, — să ne imaginăm extraordinarele cuvinte de foc eminesciene care ar fi sculptat chipul martirului în memoria veacurilor.

Un portret al lui Avram Iancu scris de Mihai Eminescu !... Doamne, dar cine a împiedicat această **simbioză arhetipală ?** Cine a împiedicat întruchiparea eroului în cuvîntul eroic al geniului ? Firește, ar trebui să spunem nimeni, dacă avem în vedere că asemenea oameni greu pot fi stăviliți în întreprinderile lor. Nimeni sau, poate, numai ei înșiși.

Așa fiind, credem că se pot face, totuși, cîteva **observări,** măcar pentru simplul fapt de a diminua intensitatea emoției ce devastează gîndul că a existat, în mod real, posibilitatea unei întîlniri Mihai Eminescu — Avram Iancu.

De ce, totuși, nu s-a întîmplat ?

APROXIMĂRI. Să revenim în casa de la Cernăuți a profesorului Aron Pumnul. Mihai Eminescu a petrecut aici zile și nopți, săptămîni și luni de meditație, lectură și inițiere. Învățatul său profesor îi vorbea, probabil, adeseori, poate prea adeseori, poate obsesiv despre românii ardeleni, despre revoluționarii din mijlocul cărora a fost silit să se exileze, despre arbitrariul nefast îndurat. Profesorul, figură de seamă a revoluției transilvane de la 1848, avea argumente din știință din filosofie, din istoria trecută și recentă, din case, din sate, din sufletul rănit și niciodată cicatrizat al neamului său răstignit în propria-i matcă. Profesorul Pumnul i-a vorbit cu toată jalea strînsă în căușul de viață și de moarte al alor săi și, este probabil, nu de puține ori se afla cu adevărat extenuat de realitatea intoleranță, împotriva legii, logicii și evoluției vieții istorice. Poetului îi vorbea patriotul înflăcărat, dar și omul argumentului politic și ideologic, al raționamentului științific. Îi vorbea **de facto** și **de jure.** Poetul l-a înțeles pe luptătorul greu încercat și, străbătînd însuși Transilvania, a constatat pe viu suferințele. În „Geniu pustiu" pare a fi reluat, cu o particulară acuitate, posibilul „rechizitoriu" al profesorului, cu toate argumentele de istorie și doctrină privind viețuirea țărilor și națiunilor, dreptul acestora, deci și al națiunii sale, de a trăi în libertate și demnitate.

Cu toate acestea, în drumul transilvan, Eminescu nu pare a-l fi căutat **anume** pe Avram Iancu.

Să rămînem încă puțin în casa lui Aron Pumnul și-n... roman. Comparînd **imaginea revoluției** de la 1848 cu **imaginea lui Iancu,** așa cum apar în „Geniu pustiu", sîntem oarecum descumpăniți. Despre revoluție ni se vorbește parcă de la fața locului, puterea de sugestie, plasticizarea sînt atît de puternice încît chiar **vedem** tumultul uman, confruntări, expresii, chipuri ; **trăim** în revoluție. Cînd este evocat Avram Iancu stilul se schimbă treptat, devine solemn, se simte un efect de simbol, dacă putem spune astfel. („Prin sate colinda vestea cum că se ridicase românii... și Împăratul Codrilor bătrîni și a munților suri și sterpi aduna pe vulturii din vizuinele lor stîncoase împregiurul flamurei românești. În creierii împietriți ai munților și-n aerul lor cel rece, flutura tricolorul, trăia libertatea Transilvaniei"). În pasajul următor apare panorama focurilor pe culmile munților, iar în următorul se anunță cum tinerii „o apucase demult la Iancu" și cum „satul era adeseori vizitat de către tribunii lui Iancu".

Forțînd marginile raționamentului am putea ajunge la părerea că, în conturarea **imaginilor** de mai sus, profesorul Pumnul ar fi avut un rol. O paralelă Iancu—Pumnul ar putea lămuri cîte ceva. Tînărul profesor blăjan Pumnul și tînărul avocat Avram Iancu, deși în grupul radicalilor, în cadrul Comitetului Național de la Sibiu, rămîn atît de diferiți **in mijloace.** Între ei există o **diferență specifică,** asemănătoare, să spunem, aceleia dintre strateg și tactician, deși Iancu s-a dovedit, apoi, și un strateg excepțional. „Pătrunși de noile idei s-au dovedit aici (la Blaj — n.ns.) îndeosebi profesorii mai tineri. Pe ei îi găsesc gata de acțiune veștile sosite din Pesta și Viena. Ei făuresc, cei dintîi, planul la înfăptuirea căruia cheamă și tineretul" — precizează temeinicul istoric Silviu Dragomir. Aron Pumnul se număra între acești tineri strategi, făuritori de „planuri".

Între Aron Pumnul și Avram Iancu exista o diferență în **a determina** istoria, deși erau tineri amîndoi și în aceeași linie de bătaie. Poate fi semnificativ și faptul că Iancu, la una din puținele sale participări la întrunirile Comitetului Național, a hotărît, în auzul celor de față — de la Săguna și Bărnuțiu, la tinerii săi prieteni Buteanu, Papiu-Ilarian și ceilalți — să plece în munți să facă revoluție. Vorbele vestitoare rostite la Tg. Mureș — „Nu cu argumente filozofice și umanitare se pot convinge tiranii, ci doar cu lancea lui Horea" — devin fapt de viață, soluție de continuare.

Și dacă am accepta că lucrurile așa stau, măcar în parte, de ce să nu presupunem că Pumnul i-a vorbit tînărului Eminescu mai mult despre temeiurile adînci ale revoluției — sociale, naționale, politice, umane — la care se gîndise cu atîta înflăcărare, în anii premergători și ai desfășurării acesteia, și mai pe scurt, deși sincer, solidar, despre colegii de generație și de „baricadă". Repede trebuie să precizăm că nu poate fi vorba, este total exclusă o umbră măcar de invidie sau vanitate. Nu ! Aron Pumnul era, însă, un om al inițiativei teoretice, cum am văzut, un om al programului bine elaborat și argumentat, în care oameni, idei și acțiuni constituiau un tot. Așa puțînd fi, plauzibilă pare supoziția avansată : profesorul i-a vorbit poetului mai mult despre revoluție și mai puțin despre oamenii ei din prima linie (Bărnuțiu, Papiu-Ilarian, Ștefan Moldovan, Buteanu, Balint, Clemente Aiudeanu) și, deci, și despre Avram Iancu.

Pentru Aron Pumnul, ca și pentru Iancu și pentru toți românii, revoluția însemna libertatea lor și a popoarelor, înălțarea flamurei românești în zorii de rodnică pace și frățietate ai țărilor și națiunilor. Am putea admite, în context, că Aron Pumnul gîndea și acționa, cu precădere, prin prisma unei justiții imanente, și subordona, cum normal era, om și mulțime „flamurei românești" obiectiv biruitoare.

Cu toate acestea, nu vom cădea în gresala de a ajunge la încheierea că profesorul Pumnul ar fi influențat hotărîtor opțiunile transilvane ale lui Eminescu. Sînt numai gînduri și posibile prilejuri de discuție, sugerate de paginile memorabile din „Geniu pustiu" și din studii și însemnări ale scriitorilor înaintași și contemporani. (Pasajul din „memoriul" scris de Fani Tardini, la rugămintea lui Octav Minar și făcut cunoscut de acesta : — „În convorbirile noastre, Eminescu și-a arătat de multe ori dorința de a-l vedea pe marele erou național Avram Iancu" — putea constitui un simplu **adaos** de memorie, într-un context psiho-afectiv, să-i spunem, marcat de dominanta tragică a destinului postrevoluționar al Craiului Munților).

Cum tot un posibil motiv de reflecție ar trebui să-l constituie un alt amănunt, cu un rost și el în discuția de-acum.

De ce întrebam mai la început, „studenții" blăjeni, profesorii, clericii, oamenii obișnuiți din „Mica Romă" (sau de la Alba Iulia !) nu i-au vorbit (nu aflăm că i-au vorbit) despre Avram Iancu ? Să fie vorba de statutul de adevărată „capitală a spiritului" transilvan, pe care și-l cucerise orașul de la întîlnirea Tîrnavelor și, prin aceasta, producerea unui efect de estompare, într-un fel firesc, a altor „centre" sau personalități, care nu erau **strict** legate de puterea sa de iradiere ? Să recunoaștem, asemenea judecăți n-ar rezista pînă la capăt unei analize, chiar succinte. Cu toate acestea, o relație de un tip mai special existase între Blaj și Munții Apuseni. Trimiterea este la secolul anterior, în jurul anului 1750, pe vremea inconciliabilelor demersuri ale „uniților" în Țara Moților. Ecourile acelor împrejurări, în care, se profilau Sofronie din Cioara, Ioan din Sadu sau Ioan din Săliște, or mai fi răzbătînd încă, chiar dacă vag, în memoria Blajului ? Cine știe... Psihologia istoriei, cită va fi fiind, are cîmp de sugestie.

Există însă un eveniment important, care se cristaliza în anul 1866, și care cuprinse desigur și Blajul, eveniment ce continua, în alt mod, visul lui Horia și Iancu — libertatea socială și națională a românilor. Este vorba de **reacția de masă** a națiunii române de pe tot cuprinsul Daciei, căreia i s-au alăturate guverne, personalități politice, cercuri de presă din principalele capitale europene, în legătură cu mașinațiunile reacționare de anexare a Transilvaniei. Ioan Rațiu avea să prezinte Împăratului, la Viena, o petiție de protest, în numele poporului său (în decembrie 1866). Înscrisă în **ordinea asumată** de Horia, de Iancu, noua acțiune românească a repus în actualitate și numele Craiului Munților. Straniu pare că Iancu nu este sensibilizat, în vreun fel, de **noile** stări de lucruri. Să înțelegem insistența lui Barițiu, de a-și relua munca de avocat, ca pe o speranță secretă de a-l revedea reintegrat în bătăliile ce tocmai se profilau ? Posibil... Dar **Iancu nu reintră în istorie !** Poate fi acestea încă una din cauzele estompării prezenței sale în memoria clipei marcate, atunci, de itinerarul Luceafărului Românilor în Ardeal ?

Răspunsuri clare nu sînt și, poate, nici n-ar fi profitabil a le formula cu tot dinadinsul. Doar soluții ce țin de imaginar și analogii afective. Dar uneori este mai important să ne imaginăm adevăruri decît să le demonstrăm, cum spunea cineva. Mai ales cînd este vorba de acea inefabilă (și infailibilă) credință în marii întemeietori, în sămînțarii duratei noastre sub stele.

„Așadar, Eminescu nu s-a întîlnit cu Avram Iancu, în anul 1866, deși poetul a fost la Tg. Mureș, la Blaj, la Alba Iulia, la Sibiu. Rămînem cu mingîierea că tînărul geniu, de numai 16 ani, a străbătut locurile pe care și luptătorul, la doar 24 de ani, își dusese obsesiile și pasii, locuri ce i-au marcat definitiv viața, așa cum s-a întîmplat și Luceafărului ce **sosea** în zenitul existenței noastre uranice.

Da ! Era posibilă o întîlnire Mihai Eminescu — Avram Iancu, în Ardeal, în anul 1866.

Un eveniment extraordinar, pe care nimeni nu ne împiedică să-l desăvîrșim, în noi înșine, azi și totdeauna.

Dumitru Titus Popa

1918 — 1 DECEMBRIE — 1985

SUB SEMNUL MARII UNIRI

Evocare

O vreme sărbătorească
amintește secundele eliberatoare
ale unei alte sărbători.
A fost o zi maiestuoasă-n Decembrie,
intra omul viitorului în Cetatea Alba...
zeci de ani au trecut,
au căzut zeci de ninsori
și totuși spun : acolo duc urmele
din vremea umblatului pe drumurile sale,
acolo în ziua fără hotare.
Omul trecînd munții
intra de-a dreptul în sărbătoare.
Un dor străvechi răzbate ca un colind...
Iubite, hai să ducem la Alba-Iulia
eroii înălțați în cuvînt,
imn pe fața frumoasei noastre vremi !

Trei culori

Trei culori, ca trei sori
peste țările surori,
cu iubire de trei ori,
cu trei inimi,
cu trei frunți,
pentru rotunjimi pămîntul,
aură pentru cei mulți.

Trei culori să se prefacă-n
sărbătoare românească !

Trei culori, trei soli de pace
pentru vatra strămoșească.

Trei lumini ca trei culori,
sărut fruntea cea din zori.

Valeria Deleanu

Sîngerata iubire

Pentru Ardeal tresaltă-n vînt
fluier cu amintiri de scrum
E cerul lui cu vechi parfum
cu tot ce are neamul sfînt.

Din el cresc florile pe drum
și ies Carpații din pămînt
cu inimi ce horesc a cînt
în România de acum.

Urmașii pe columne string
singerata lor iubire
cununi petale ce se ning

pe-a Transilvaniei fire.
Din eroism munții se-ncing
cu țară în biruire.

Fir de țară

Degete de argilă

pe alăută transilvană.
Leagăn de beteală
din crîmpei de Mureș
pentru veșnicie,
Frunzele doinare
cîntă la unire
Alba-Iulia albind.
Curcubeu pe Crișuri
ani mărgăritar
apă aprinsă în stele
la ceas de nadir
harfă în arc de vînt
ochi de aur
scînteiază în Apuseni.

Mihai Culman

Columne

Privesc peste țară : totu-i rotund ;
lumina din steme de spice
adună din vatră, scînteia de gînd
pe trepte de veac s-o ridice.

Suntem aici, în Cetate, cu toți,
cu inimi de slobodă vrere
de șaizeci și șapte de ani, cu moși și nepoți,
durînd temelii de putere.

Privesc peste țară : superbe zidiri
crescute din palmele noastre
înalță pe culme de vis și-mpliniri
un imn năzuind înspre astre.
Privesc peste țară : totu-i înalt
furnale vorbesc în tărie ;
păduri de sonde cu trunchi de bazalt
adună din lut, energie.
Privesc peste țară : totu-i avînt,
asalt e de singe-n artere ;
o mare de brațe, trudind la pămînt
înalță columne prin ere.

Nicolae N. Dimbovițeanu

Cu bună voie

Cu bună voie am durat o istorie
Cu bună voie, trebuie, deasupra durerii
să punem în brazdă sămînța viitorului nos'
numai astfel vom schimba chipul patriei
numai astfel zidi-vom lucra frumos

mai întîi ne-am zidit buna voie, seninul,
încă de la sfîntul nostru Zalmox
frumosul, risul nestăvilit și deplinul
le-am durat pe meterezele morții, prin os

moartea însăși o am sugrumat-o
cu giulgiul și spaimele dinsei cu tot.
chiar plinsa mîndru, senin am purtat-o :
Doina, buciumul, doina, înaltul : cîntare
și rod

Cu bună voie am durat o istorie
cu bună voie, trebuie, deasupra durerii
să punem în brazdă sămînța viitorului nos'
numai astfel vom schimba chipul patriei
numai astfel zidi-vom lucru frumos.

George Mina

Pe harta lumii — disc de soare

Privește-ți Patrie Trecutul
Cu neînvinsul tău Popor
Ce sabie ți-a fost și scutul
Prea scumpului pămînt de dor.

Privește-ți Patrie Prezentul
Cu înfloriri de glii în toi
Ce urcă înspre firmamentul
Înaltelor dorinți din noi.

Privește-ți Patrie Unirea
Al permanenței scump tezaur
Ce și-a lărgit mai mult menirea
În Era miinilor de aur.

Privește-ți Patrie cum răsare
Conturul tău de viitor
Pe harta lumii-disc de soare
Înveșnicit sub Tricolor.

Constantin Atomii

Poartă

Poartă de vis, poartă de zbor
din ierburi, veșnice zidită
la Alba Iulia, din dor
pentru cîmpia înfrățită

El, acel domn, sfînt călăreț
Mihai Viteazul fără teamă
istoriei supremul preț
i-a dat : Români pe toți ne cheamă !

Și Cuza, Vodă cel iubit
încoronă în principate
popor de nici un vînt cosit
stăpîn pe visurile-i toate

Poartă de vis, poartă de zbor
din inimi veșnice zidită
la Alba Iulia, izvor
de ape-n marea-ntinerită

Nepieritorul izvor

Puterea e în unire și-n frăție
A învățat un neam în aspre bătălii
Urmîndu-și prin secoli acea stea polară
A libertății, astru-ntre stele aurii.

Iluminînd o vatră însetată greu
De visul fără seamăn, cei mai drepți bărbați
Frunte cu frunte clădiră o cîmpie
De limpezi riuri și suflet de Carpați.

Azi semeția zborului ne-o creștem noi
Despovărați de umbre sub 'nalt tricolor
Puterea ni-i sacra, suprema dragoste
Partidul comunist — nepieritor izvor.

Din respirația secolelor

Nu mai era Cîmpia
cît se știa de încăpătoare
De porniseră de-odată
toate punctele cardinale
Să-i dăruie glasuri și pași
din respirația secolelor.
Soarele minunîndu-se
se rostogolea prin brume
peste poduri de umeri.
Sub fluviul de chemări
trozneau sfărîmate
porțile nopții.
Toți veneau de departe
Din rădăcina aceluiași neam
Toți se vedeau alături
Pentru totdeauna.

...O, nu mai era Cîmpia Libertății
cît ar fi trebuit de încăpătoare,
Soarele nu mai avea hotare
La ceasul cînd toate punctele cardinale
și toate inimile incinse
se chemau cu un singur nume :
Dorul de-o Românie.

Cristian Petre-Argeș

Mărturie

Privesc în ochii patriei de rouă și văd
eternitatea
Cum crește-n necuprinsul dragostei de neam
Aici la Alba Iulia poporul și-a zămislit cetatea
De iubire, prin jertfa lui Horea, Mihai,
și Iancu Avram.

Uniți în cuget și-n simțiri am devenit
neînfricați
În lupta pentru libertate și-a neamului
neatîrnare
„Ne stau mărturie în timp munții noștri
Carpați" !
Pe acest plai „Sîntem o națiune de sine
stătătoare" !

Și arborăm la porțile cetății drapele
împurpurate
Simbol al existenței milenare în vatra
de dor și iubire
Și azi aud la Alba Iulia o inimă cum bate
în pieptul patriei române mereu biruitoare
prin Unire !

Dumitru Buțoi

SPRE ALBA, DEPARTE...

...O mie de vieți de i s-ar fi promis în schimbul celei trăite de el atunci, n-ar fi acceptat tîrgul, darul sau numindu-se oricum altfel această ofertă. Și fiindcă ajunsese aici, se gîndise că, la urma urmelor, fiecare trebuia să meargă pe drumul său, să-și ducă viața sa, după propria-i vrere așa, că, referitor la ei, la uica Filon și la el, era necesară o despărțire, refuzînd, deci, să se supună ispitei unui drum romantios, de poveste, de basm, acesta se potrivea firii gugulanului plecat în lumea largă cu merele lui și cu sania lui cu tricolor. El se lipise, aproape în ultima clipă, cu spaima cuibărită, totuși, în suflet că o să întîrzie, unui grup de tineri aidoma lui, plecînd din gara Aradului — în care, din pricina grabei, nu mai avusese ochi pentru grădina aceea de el știută, văzută și revăzută (după „scena duelului", cum singur o numea) de atîtea ori (în minte), bănuia că și dacă ar fi avut răgaz tot ar fi ocolit-o, ce ar mai fi fost de văzut, acolo, chiar acolo, în grădina adevărată, decît niște căpățini de varză uitate neculese și degerate ?

În tren era multă lume și înghesuială de-a binelea avea să se facă numai după cîteva stații, soseau mereu călători, plecați nu spre te miri ce tîrguri, mînați nu de cine știe ce nevoi oarecare, noii veniți alcătuiau grupuri distincte, sporeau mulțimea dar în ordine și bunăcuviință, alipindu-se celor găsite deja în tren, gata să facă loc altora ce mereu urcau, rămînînd și acestea ușor de recunoscut, nu se producea dezălmășie, nici un om nu se rupea de grupul său, delegații satelor și cei de-i însoțeau țineau să rămînă laolaltă, mîndrindu-se cu tricolorul lor măiestrit împodobit, se vede că așa fuseseră sfătuiți, îndrumați, diriguiți, înțeleseseră că ordinea era înainte de orice necesară, așa cum grăiau și poruncile de la Comanda Gărzii, îndemnurile Consiliului Național ori poveștile domnului Suciu, nu porneau deci la lucrări sărbătorești cum mai fuseseră altele ori la unele cum s-ar fi putut ivi în toate zilele, plecau la o lucrare fără de seamăn pe care aproape că nu mai aveau îndestulă tărie s-o rostească, de teamă să nu se întîmple ceva rău și să-i oprească din drumul lor, tăria însă o aveau în inimi și se simțeau bine așa, piept lîngă piept, chiar fără să se amestece, să se rupă, să se desprindă de lîngă cei împreună cu care plecaseră, numai acolo, odată ajunși, vor putea să-și sloboadă glasurile și să se amestece cu adevărat, nu în bezmetică bucuroasă vălmășală, ci tot după cuminte rînduială, putindu-se, în sfîrșit strînge în brațe (cu feciorelnică sfială pentru asemenea gest) și îngăduindu-și să se numească, firesc, frați, asta, bineînțeles, după ce se va hotărî și consfinți lucrarea aceea pentru care se adunaseră — la toate acestea se gîndea el, privind, visător, oamenii, visător fiindcă se și vedea ajuns, prevedea adică și premergea evenimentele, visător și fiindcă domnea parcă asupra tuturor o stare de senină pace, făloșindu-se pînă la urmă de făloșenia grupurilor ce se țineau încă închegate, ca să arate că-s cu toții din același loc, trimiși nu să vadă ci să făptuiască, în pacea aceea de ei adusă, în demnitatea purtării lor, în gravitatea cîtită pe chipuri. Se simțea, între grupurile acelea, minunat, mai avusese puțin și s-ar fi declarat aproape fericit, poate că și ajunsese la asta, ceea ce se desfășura sub ochii săi (sau se predesfășura dincolo, în cetatea spre care-i purta trenul) îl absorbise cu totul. Așa că nu băgase de seamă oprirea prea lungă într-o gară fără mare importanță (mai putea avea vreuna importanță în afara celei spre care se duceau ?), nu socotise timpul de cînd trenul se oprise și greu simți (cam nelămurit) că liniștea nu-i liniște, că pacea nu-i pace, se lăsase asupra lor o aripă îngreunată de o necunoscută (încă) amenințare, tîrziu au ajuns în auzul lui niște strigăte, răzbînd de undeva mai de departe, în vagonul lui nimeni nu se clintea, cei de la geamuri se plecaseră în afară și priveau, cîte unul mai șoptea, pentru ceilalți, ce se petrece ori cum se petrece... Ei, nu, nu putea el să stea acolo, umplut, dintr-odată, de apele soaimei — cine știe ce se întîmplă, ce s-a întîmplat, asta ne poate întîrzia, oamenii stau cuminți fiindcă probabil sînt destui coborîți din tren care să intervină, să intervină în ce ?, pentru ce ?, sau, mă rog, împotriva cărei amenințări ?, nu, el nu putea sta cuminte, țărănește, înțelepciunea asta o pierduse demult, nici n-avea de gînd să accepte doar tălmăcirea faptelor prin șoapte ce nici măcar nu ajungeau prea clar la el, pînă la el, unde se topiseră prietenii lui ?, uite !, ei au coborît și l-au lăsat acolo, ori, dimpotrivă, el e vinovatul, el i-a lăsat să coboare într-un loc poate de primejdie numai fiindcă, ei, ei, visa...

Își făcuse loc printre trupuri (încordate toate) și sări din vagon, simți sub tălpi scrîșnet de pietriș, fusese gata să-și piardă cumpănirea, fii mai cu băgare de seamă, se mustră, te arunci în vreo înfruntare hotărîtoare (și-o dorea, dacă erau amenințați cu întîrzierea, sau, cine știe, chiar mai rău, cu neajungerea deloc acolo unde nu el ci toți erau așteptați), ești gata să faci pe eroul (în ce împrejurare ?) și uite, uite, mai să dai cu fruntea de tărînă, izbuti să-și cumpănească pașii îndreptîndu-se... Spre ce să se îndrepte ? Ca de obicei, obiceiul lui, ieșise dintr-un vis crezînd că intră în altul, ce se petrece, de fapt ?, se întreba și ar fi vrut să întrebe dacă nu i-ar fi fost rușine, prea se arătase grăbit și de bună seamă atoatestiutor, privirile-i rătăcind în jur, o clădire scundă, lîngă ea o grădină pustie (oh, nu, nu, aci și acum nu mai începeau aventuri romantioase), peronul gol, numai lîngă tren, în față, zid omenesc și dincolo de el, de dincolo de el se ridicau, cu totul nefirești pentru liniștea apăsătoare (cum de se puteau înălța strigătele alea sub un asemenea clopot ?, cerul jos strivea parcă gara și trenul și oamenii...), strigăte lipsite de noimă, țipete ca de păsări, de păsări rele, prădătoare, croncănitoare, o voce, sau mai multe, ce nu părea omenească striga întruna și el o luase la fugă înspre zidul care-l împiedica să vadă și care probabil îi făcea pe cei din tren, pe cei rămași la locurile lor, să aștepte un sfîrșit al cine știe căror lucruri petrecute dincolo de zidul care omenesc fiind, îi ocrotea. Văzuse și gîndise la toate acestea într-un timp cît poate dura lumina de fulger, oricum nu stătuse să chibzuiască și nici n-avusese vreme de mirare că izbutise să străbată printre oameni, să străpungă zidul acela de trupuri omenești (își aminti, tot fulgerător, de celălalt, mișcător, tăvălugul care măturase bulevardul central, cestălalt zid era nemișcat), ajuns în față, din cauza grabei nu se putu opri imediat, și se pomeni pe loc iarăși pustiu. Cei de care trecuse (cînd ?) i se părură dintr-odată tare îndepărtați, mai ales datorită celor văzute în fața sa. Fiindcă dacă în apropierea-i imediată nu se afla nimeni, înaintea lui stăteau cîțiva oameni, n-avea rost să-i numere, nu erau mulți dar înarmați și unul dintre ei îl luase în cătarea armei, acela striga, striga la toți și-l ochea pe el, nu era vreme de cîntărit faptele, de tocmeală, de înțelegere între cele două tabere, pricepuse și cîteva din vorbele întărîtate ce vroiau să înspăiminte lumea mai mult decît arma, el vedea (uimitor de limpede) gura pustii (neașteptat de mare), se apropia de pieptul lui, înainta jandarmul ?, se întrebase și abia atunci își luă seama, el își continuase mersul, acum sigur, cu pas egal, nesovăitor, n-ai să ne impuști pe toți !, i se adresă vrăjmașului (neașteptat), nu poți, n-ai destulă tărie, cine ești tu ?, ce-i dacă ai o amărîtă de pușcă în mîini și cîțiva jandarmi amețiți de băutură gata să se supună ultimelor tale ordine nebunești, prostești, cum poți opri o asemenea mulțime, necugetatule !, îi vorbea, în gînd, nedezlipindu-și privirile de la gura rotundă curios să vadă dacă iese ceva din ea, oare voi avea timp să surprind țîșnirea glonțului ?, o bucățică de plumb, o bucățică de... mai că-i venea să rîdă, o să vezi pe dracu' !, dar nebunul ăsta trebuie împiedicat, nu vroia, la rîndu-i, să împiedice atîta lume, pe cei din spate, mulțime mută (oare ce făcea, îi urma pașii ?), hai, drace, sloboade-ți plumbul și închide-ți pliscul, nu mai cîrîi atîta că m-ai asurzit, te pomenești că de aceea nu aud nimic altceva, mare scofală prișcopala ta, o să pocnească, troznească, trăznească, ha, mare scofală mă nepricopsitule și după aia ce te faci ?, întreba pășind spre gura de oțel, ciudat era că nu mai ajungea odată, lasă că ajung, așteaptă,

Ion Grigore : „1 Decembrie"

sau, mai bine, grăbește-te, lapădă cățeaua aia din mîini că o să latre în zadar, nu-i bună nici să tragi cu ea după lună, noaptea (asta de unde-i mai răsărise în minte ?, ia te uită la ce se poate gîndi tocmai cînd...), și dacă o face ?, aproape că se sperie el de întrebare, adică dacă nu trage și își aruncă arma cît colo — nu va părea el cam caraghios în trufia-i de a ieși în fața tuturor, ca să înfrunte singur primejdia ? Dar nu din trufie o făcea, nu putea răbda gîndul că o cauză oarecare i-ar putea opri (gîndul îi zbură spre celelalte drumuri, dacă pretutindeni au ieșit ăștia cu pană de cocoș la pălărie ca să facă la fel cum făcea nebunul ?), așa că se pornise și asta tot făcea (de cînd ?), pășea mereu, pas mărunt, egal, de om fără grijă, gura de oțel rece (va fi odată caldă ?) se apropia și nu se apropia, ce naiba se întîmplă, aha, nimuricul dă înapoi, dar nu lasă, nu-și apleacă arma lui (poate acum vrea să se apere, înainte striga că-i pușcă pe toți !), care toți, mă ?, tu nu vezi că o nație s-a pus pe un drum care..., trage mă nătîngule și răule și lipsitule de minte ce ești !, și acela a tras...

Adică el a auzit (cînd ?) un pocnet sec, nu o trozniturâ ca lumea, nu un trăznet adevărat, poate a zărit și — oh, de bună seamă, nu plumbul, ci un norișor albicios, o scamă de norișor, o părere de norișor la care nici n-avea de ce să ia seama, mare lucru un...

Și deodată s-a pomenit cu mîinile încleștate de țeava puștii celuilalt, a simțit o fierbințeală mare dar nu i-a dat drumul, a răsucit-o, a îndreptat-o în sus, trage în lună, mă...

Atunci a simțit...

Nu arsura...

Lumea, mulțimea, oamenii...

Fusese urmat, pas cu pas, nebunul, un nebun nemărginind cu acei de-și meritau asemenea nume decît prin cutezanță, altfel știuse, gîndise tot ce a făcut, plănuise tot ce crezuse că va izbîndi să facă, nebunul, deci, se trăsese și el pas cu pas, asemenea ortacilor săi, jandarmi înfricoșați se vede mai mult de zbieretele acelea neomenești decît vădind tragere de inimă să încerce oprirea unui tren, oricum, mulțimea (cu el în frunte, tinărul cam visător și încă neputindu-se numi nici ziarist, nici poet, nici... dar ajungea și atîta, un tînăr ieșit cu un pas înaintea tuturor) înaintase mai cu spor și cînd el (tînărul care...) apucase țeava încă fierbinte, ajunsese să înghită cît ai clipi totul — adică pe un tînăr, pe niște oameni în uniformă, puștile lor și atît, altceva nici nu mai era acolo, se depărtaseră de tren, în jur pustă cît să cuprinzi cu ochii și de sus o fulguială ușoară, dulce-legănătoare...

Atunci, în sfîrșit, simțind și amețeala (nu datorită legănării de deasupra lor ?), se pomeni apucat de brațe zdravene, hei, oameni buni, dar n-am nimic fraților, mare scofală că m-am pirjolit în palme de la țeava săluia, o prișcopală, acolo, la tren, haideți la tren !, pot să umblu și singur...

Și nu putu să umble singur, de ce naiba îl atîrna brațul drept ?, jalnic, ca o aripă de pasăre bolnavă, de păsăroi (încercă să-și facă puțin curaj, glumind), își dusese palma stîngă la umărul care trebuia să fi fost pricina nevolniciei mîinii, palma se năclăi de..., nu se poate, e chiar...

Ținea palma căuș, încercînd să adune fulgii zburătăciți prin văzduh, doar se va putea spăla, fulgii ce nimereau în ea se topeau numaidecît, ia te uită ce roșu sînge am, se minună și fiindcă altceva nici nu-i veni să spună, e roșu că doar n-o fi altfel, și-i fierbinte și legănarea de sus îl fură cu ea, într-o de miere...

Legănare, legănare, legănare, oh, nu mai era ninsoarea, trenul se pusese în mișcare și mîini mîngîioase îi grijeau umărul vătămat, auzi și glasuri : trebuia lăsat în gară, să-l fi dus careva înapoi,... spitalul..., doctorii..., taci, mă, e tînăr..., dacă-i atins osul ?..., la virsta asta se lipește, o fi avînd carne bună că și inimă..., vedem la Alba, sînt spitale și acolo..., crezi c-o să vrea ?...

Nu !

Și dacă ar fi rămas fără braț tot n-ar fi îngăduit să fie dus dintre ei și nu și-ar fi îngăduit pentru nici un preț să lipsească, să se lipsească, păi cum, nimic nu-l putea opri, numai umblați mai ușor, fraților, el e june și încă unul gugulan, ce-i păsa de un plumb, de un grăunte, un bob, o fărîmă de..., numai umblați mai cu fereală, fraților, oho, să fie și alții sănătoși, de cîte ori nu se vătămase el, împungîndu-se-n fierul furcii, ori, uite, odată călcase cu talpa goală pe tăișul sapei, mare lucru, careva și zisese, o fi avînd carne bună, avea, se lipeau buzele rănii și nu rămînea apoi decît o abia ghicită urmă albicioasă, nu mai groasă decît un fir de ață, și de cîte ori nu-și zdrelise degetele pe sub pietroaie, căutînd copcîile mrenelor, nu și le jupuise prin rădăcinile malului ca să dibuiască vreun clean viclean, prinsese și un șarpe, să știe toți asta, se speriase numai cînd îl scosese din apă și răceala săluia îl fripsese parcă, precum și acum, teava încinsă, numai umblați mai cu milă, fraților, ce-ați făcut, unde-s jandarii ăia ?, oricum, Doamne, eu nu mă las, dar lăsați-mă voi, nu-mi tot umblați la umărul ăsta că n-am ascuns nimic de preț la subsoară, frate...

Tîrziu văzu că o fată îl îngrijește, acum visez, hotări, a venit chiar domnișoara aceea cu scriere frumoasă, vaaai domnișoară, de ce mi-ați sfîșiat cămașa ?, sînt cu pieptul gol și poate nu se cuvine, nu, nu mi-e frig, brațul dumneavoastră diafan mă încălzește, îl simt, l-am simțit cînd mi-a trecut pe sub umeri ca să mă salte, mai fierbinte decît...

Domnișoară, domnișoară, pot să-ți spun pe nume ?, lasă-mă să-l ghicesc singur, o să încerc, mă străduiesc din răsputeri, nu mă doare nimic și în curînd vom ajunge între dealuri, vom vedea și munții, cu zăpezi viorii, dumneata ai văzut vreodată zăpezile de pe Tarcu ?, ai urcat vreodată la Trei Ape ?, bine, uite, m-am liniștit, neam de lotru-s domnișoară, ai mei..., cîndva, acolo, în munte, ce-i mare lucru, acolo, un plumb, că n-o fi otrăvit cu nalbă, nalba are floarea cum ți-s mîinile..., zăpezile, neaua, iaca tac, făgăduiesc să stau cuminte, să nu zic nimic de-acum înainte, decît că, iată, iar trebuie să făgăduiesc ceva, voi fi tare și acolo, între ceilalți, în mijlocul lor, nimeni n-are dreptul să mă înlăture acum, să mă lase la o parte, să nu-mi îngăduie ajungerea în locul spre care ne îndreptăm cu toții, o să fie vreme după aceea de tămăduire, numai nu acum, acolo altceva trebuie și se cuvine să fac, numai nu încercați să mă amăgiți cu vorbele că tot ajung să văd cu ochii mei ceea ce s-a dus să vadă și un uică de-al meu Filon, spune-mi domnișoară dacă mai ninge, aș vrea ca acela să aibă parte de o neauă bogată pentru sania lui cu tricolor și dacă-mi dai veste bună o să-ți dau și eu un măr din merele lui aduse pentru...

Ei, domnișoară, tot nu mi-ai destăinuit ce nume porți și eu m-am lăudat numai că-l pot ghici, cu atîta m-am dovedit lăudăros, încolo să știi că e adevărat ce-ți spun, o să am destulă tărie încît să pot pătrunde în sala Cercului militar din cetate, vrei să-ți povestesc de pe acum ce-o să se întîmple acolo ?...

Pot să și văd ce se va petrece, am pus și eu un umăr la..., oh, nu mă gîndesc la umărul sfărîmat sau ce-o fi cu el, vezi și dumneata domnișoară, surioară, ce văd eu, auzi surioară, domnișoară ce aud, convocatorul Adunării spune : „voi reprezentanții poporului sunteți

Florin Bănescu

Continuare în pag. a 7-a

CENTENAR LIVIU

ZILELE REBREANU
în județul Bistrița Năsăud

În zilele de 25, 26, 27 noiembrie a.c., s-au desfășurat la Bistrița și în mai multe localități ale județului Bistrița-Năsăud, Zilele Centenarului Liviu **Rebreanu organizate de Consiliul Culturii și Educației socialiste, de Uniunea scriitorilor și de Comitetul județean de cultură și educație socialistă, Bistrița-Năsăud.**

În dimineața zilei de 25 noiembrie scriitorii și invitații acestei sărbătoriri s-au intilnit cu cititorii orașului Bistrița, în mai multe școli și întreprinderi din localitate.

În după amiaza zilei de 25 noiembrie a avut loc un simpozion în cadrul căruia reprezentanți ai culturii și literaturii din intreaga țară au omagiat opera și personalitatea marelui scriitor Liviu Rebreanu.

În deschiderea acestei festivități omagiale a vorbit tovarășul Mihai Marina, prim secretar al comitetului județaen de partid Bistrița-Năsăud, după care tovarășa Iordan Floarea, președinta Comitetului județean de cultură și educație socialistă, Bistrița-Năsăud, a dat cuvintul tovarășului Dumitru Radu Popescu, președinte al Uniunii Scriitorilor din R.S.R., și tovarășului Radu Constantinescu, director în Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

Suita de omagii a continuat cu participarea lui Alexandru Husar, Mihai Ungheanu, Puia Florica Rebreanu, Ioan Alexandru, Aurel Rău, Sever Ursa, Letay Lajos, Ilies Ioan, Mircea Tomuș, Valentin Silvestru, Cornel Ungureanu, Vasile Rebreanu.

A doua zi, 26 noiembrie, au avut loc numeroase intilniri intre scriitorii prezenți la sărbătorirea lui Liviu Rebreanu și cititorii din județul Bistrița-Năsăud, in localitățile : Prundul Birgăului, Rodna, Singeorz Băi, Teaca, Lechința, Ilva Mare, Beclean, Năsăud.

Cea de a treia zi a fost consacrată unui pelerinaj pe urmele lui Liviu Rebreanu cu un popas omagial la Casa memorială care-i poartă numele, din Maieru.

În prezentul număr al revistei reproducem citeva din textele omagiale rostite în cadrul Zilelor Centenarului Liviu Rebreanu **în județul Bistrița-Năsăud.**

La centenar

Salutul meu de deschidere la ceremonia sărbătoririi Centenarului nașterii părintelui meu iubit, aici la BISTRIȚA, se adresează deopotrivă memoriei ilustrului scriitor, cît și distinsului auditoriu, invitat din marile centre ale țării.

Doresc în primul rînd să mulțumesc inaltelor foruri culturale și politice, organizatoare ale acestei sesiuni jubiliare, să le împărtășesc emoția și bucuria cu care am primit invitația de a lua parte la unul din cele mai insemnate momente ale anului dedicat Centenarului rebrenian. Ideea de a readuce în actualitate memoria celui ce a devenit scriitorul exponențial al unei intinse și decisive perioade din istoria noastră culturală, a fost pe cît de inspirată, pe atît de necesară și de bine venită, în acest sfîrșit de noiembrie.

Într-adevăr, vîrsta formației a fost hotărîtoare în viața scriitorului, pentru că, atunci, pe băncile școalei, Liviu Rebreanu a inceput să-și lărgească orizonturile, să cuprindă cu mintea și cu inima, lumea care i se înfățișa în fața ochilor, la un loc cu aceea din bucăile manualelor.

Bistrița a fost, după Năsăud, al doilea oraș de reședință al lui Liviu Rebreanu. Ulterior, scriitorul a vizitat multe din marile orașe ale lumii, povestindu-și în scris, impresiile de călătorie, fără să păstreze pentru acele metropole gîndurile tainice legate de orașul în care și-a urmat cursurile liceale.

În liceul bistrițean, elevul Liviu Rebreanu a putut să beneficieze de deschiderea către două culturi necunoscute lui mai inainte, cea maghiară și cea germană. Asimilîndu-le, a izbutit să-și îmbogățească lecturile literare și științifice, cu cărți citite în limbile originale. Mă refer la literatură și la știință, întrucît, așa cum vă este cunoscut, părintele meu a manifestat întotdeauna un interes deosebit față de realizările științei, mergînd pînă la lucrări de specialitate, iar capodoperele literare prefera să le citească în limba în care fuseseră concepute.

Într-un mediu compozit, ca acela al liceului bistrițean din epocă, părintele meu a avut prilejul să înțeleagă deșertăciunea oricărui șovinism, de care a fost ferit întreaga sa viață.

Buna cunoaștere a mai multor limbi — era un poliglot și regreta că nu vorbeste încă și mai multe — i-a ajutat atunci cînd, mesager al culturii românești, a luat cuvîntul la diferite congrese internaționale, manifestări de prestigiu, unde s-a făcut imediat remarcat.

Cum spuneam, la Bistrița a inceput părintele meu studiul de limbi străine, odată cu disciplinele umanistice de bază.

Asupra acestei perioade din viața adolescentului Liviu Rebreanu, dar, cred eu, și asupra întregii sale vieți și opere, vor conferința principalii critici și istorici literari ai panteonului nostru artistic, spunîndu-și cuvîntul asupra unor probleme pe care le bănuiesc dinainte de un viu interes, și cu aportul a noi sinteze sau al unor cercetări inedite.

Profesorii, de asemenea, în calitatea lor de îndrumători ai noilor generații de astăzi, în epoca așa-numitei „explozii informaționale", își vor aduce contribuția lor, insumînd activitatea de zi cu zi, aceea care asigură elementul de continuitate și progres, în activitatea esențială a învățămîntului, de a forma oameni multilaterali.

Cu ani în urmă, vizitam, însoțită de măicuța și de soțul meu Radu, liceul care poartă numele ilustrului meu părinte. Astăzi, cu trecerea implacabilă a anilor, revin singură, cu conștiința că tot mai puțini trebuie să fie aceia, nu care au stat pe băncile școlii atunci, nu care l-au cunoscut pe Rebreanu tînăr, dar care au avut prilejul să-l zărească pe părintele meu, fie și în ultimii săi ani.

Tot astfel, ani de zile petrecîndu-mi vacanțele la Singeorz-Băi, nu pierdeam ocazia unui popas la Bistrița, oraș frumos și primitor, pe ale cărui străzi încercam să mi-l închipui pe părintele meu, adolescent, în uniforma școlară.

Pentru băiatul de la țară, crescut în mijlocul naturii, impactul cu orașul a fost foarte însemnat, marcîndu-i, repet, evoluția spirituală.

Astăzi, Bistrița se înfățișează ca o urbe modernă, în miezul căreia palpită o viață mult mai intensă, mai substanțială decît altădată, ceea ce nu înseamnă, firește, că solidele tradiții moștenite sau memoria unui trecut glorios s-ar fi șters, ba dimpotrivă.

Sărbătorirea de astăzi stă mărturie legăturii cu trecutul, a faptului că ceea ce se construiește acum stă pe temeliile unei neîntrerupte continuități, iar în cercul de lumină al permanențelor noastre culturale, chipul părintelui meu strălucește mai puternic, cu fiecare evocare ce pune odată mai mult în valoare o existență exemplară și o operă de geniu.

Cultura românească întîmpină Centenarul nașterii lui Liviu Rebreanu cu două volume de Opere *tipărite — sub îngrijirea magistrală a celui mai exigent editor, Niculae Gheran, cu două volume din* Jurnalul său, *cu un volum de corespondențe — mă refer la cartea intitulată* Rebreanu la lumina lămpii, *cu numeroase studii de sinteză referitoare la opera părintelui meu.*

În anii noștri, tirajele cărților lui Liviu Rebreanu au atins cele mai inalte cote, iar opera sa a fost tălmăcită într-un mare număr de țări, constituind obiect de studiu la facultăți din străinătate, subiect de teze de doctorat, unul din instrumentele cele mai eficiente de propagandă ale limbii românești.

Calitatea de bază a operei de geniu, aceea de a împleti specificul național cu universalitatea, caracterizează pe deplin proza părintelui meu, ce se dovedește nu numai apropiată nouă, dar și pe înțelesul unor popoare foarte îndepărtate, din Extremul Orient sau din Vest. Prin mijlocirea lui Ion, *a* Pădurii spînzuraților, *a* Răscoalei, *și a celorlalte capodopere rebreniene, sufletul românesc dobîndește înțelegere pe toate meridianele, înțelegere și admirație.*

Spun aceste lucruri, bine cunoscute de dumneavoastră, cu sentimentul că rostite, în acest loc, ele capătă un sens și o strălucire anume, slăvind matca formativă a scriitorului, înțelesul unui rezervoriu spiritual nesecat, pe care școala îl dirijează, îl cultivă, îl împlinește.

Aș dori să am elocința părintelui meu, potolită, însă cu atît mai convingătoare, țăria, cu care dădea viață cuvîntului, de la tribună, ca să-mi exprim increderea deplină în destinul unei opere, aceea care va fi evocată, analizată, în Forum-ul nostru, și ca să aduc omagiul meu filial celui mai minunat dintre părinți, omului — „mai mult decît un om!" — genialului Liviu Rebreanu.

Puia Florica Rebreanu

Luni,25 noiembrie, 1985 — Bistrița

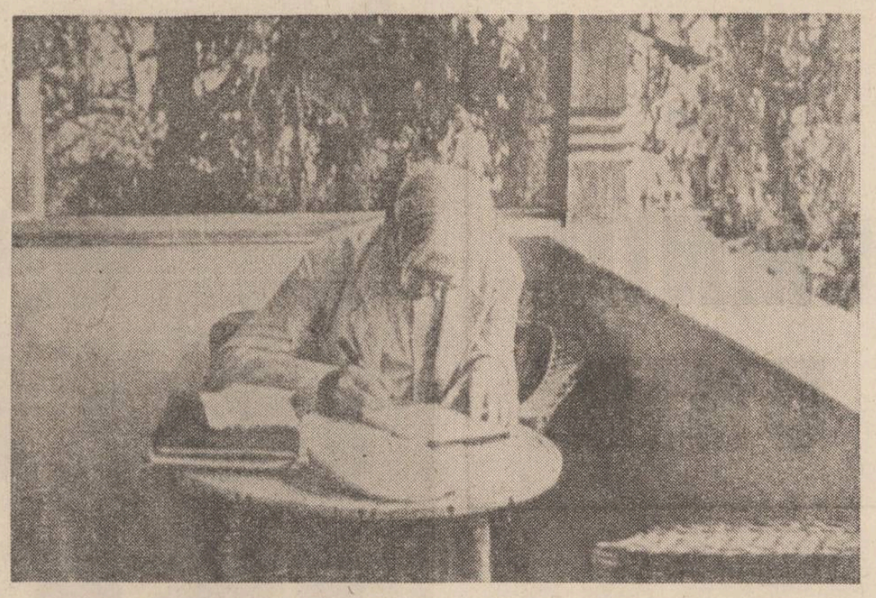

La Academia Română

„Literatură fără țară nu există, cum nu există plantă fără pămînt".

Primirea lui Liviu Rebreanu la Academia Română s-a produs foarte tirziu, la virsta de 54 de ani, dacă ne gîndim că Octavian Goga a devenit membru al înaltului for științific al țării la 38 de ani. N. Iorga la 39 de ani, Lucian Blaga la 41 de ani, Ovid Densușianu la 45 de ani, Duiliu Zamfirescu și Barbu Ștefănescu-Delavrancea cînd împliniseră 50 și respectiv 54 de ani.

Absorbit de scris (lucra la romanul „Gorila" și aspira să creeze o epopee a vieții românești în Păcală și Tîndală și care să devină opera sa cea mai reprezentativă, comparabilă cu „Don Quijote" sau „Suflete moarte"), prozatorul, cu luciditate și detașare, n-a incercat, așa cum au făcut-o alții în epocă, să intreprindă ceva pentru un loc în forul academic, nemanifestînd față de instituție nici rezerve nici atitudini encomiastice.

Navigînd în absolut, scriitorul credea că primirea sa la Academia Română e pe deplin justificată, iar pentru forul academic reprezintă o datorie și o onoare.

Deși despre alegerea lui Liviu Rebreanu se discutase aproape în fiecare an, după ce romancierul trecuse de 40 de ani, totuși, recunoașterea meritelor vine, e adevărat, cu nejustificată întirziere, din partea Academiei Române la jumătatea anului 1938. La 17 mai, Rebreanu e anunțat de Ion Petrovici că secția literară l-a votat în unanimitate ca membru activ și tot în aceeași zi C. Rădulescu-Motru îl invită să trimită lui Al. Lapedatu, președintele Academiei Române, o scrisoare prin care să se declare de acord cu alegerea sa și care să fie pusă în plenul adunării generale.

Dacă pentru unii, printre care M. Sadoveanu, D. Gusti, G. Murnu, D. Caracostea, Brătescu-Voinești, V. Voiculescu, N. I. Herescu, Th. Capidan, vestea despre propunerea candidaturii lui L. Rebreanu a fost salutată cu imensă satisfacție, fiind considerată pe deplin meritată, alții l-au atacat vehement. Se readuceau în actualitate lucruri vechi „se repetă povestea la intervale cu incercarea de asasinat moral" și „bucuria pură cu Academia n-a ținut prea mult", notează cu amărăciune L. Rebreanu (Jurnal, *II, p. 136).*

Scriitorul se apără cu demnitate, trimițînd un răspuns lui M. Sadoveanu, căruia intr-o convorbire i se confesează că sînt „toate explicațiile crimei pe care apoi se întemeiază toate legendele și crimele viitoare, incît cine vrea poate să fie complet lămurit, iar cine nu, nu" (Jurnal, *II, p. 139).*

Cu toate acestea, votarea în plen a fost tergiversată, producîndu-se doar în anul următor, în ședința din 25 mai 1939. Rebreanu a fost ales abia la al treilea tur de scrutin, intrunind 19 voturi din 33.

Discursul de recepție va fi rostit de L. Rebreanu un an mai tirziu, la 29 mai 1940. Îl pasionau două teme: Țăranul în literatura română și Eminescu, Creangă și Caragiale, „care au lipsit de la Academie", amîndouă avînd un numitor comun: actul justițiar. S-a oprit la primul subiect pe care l-a prezentat cu titlul Lauda țăranului român. *În buna tradiție a unor predecesori, care au manifestat propensiunea față de multiplele aspecte ale istoriei poporului și a creațiilor sale, de la ideea de factor dominant de inspirație în arta cultă la problemele ontologiei și gnoseologiei, observabile în discursurile ținute de Delavrancea (Din estetica poeziei populare, 1913), S. Mehedinți (Caracterizarea unui popor prin munca și uneltele sale, 1920), M. Sadoveanu (Poezia populară, 1923), Lucian Blaga (Elogiu satului românesc, 1937), L. Rebreanu în* Lauda țăranului român, *discurs antologic, realizează un splendid eseu în care sînt cuprinse probleme de istorie, istorie literară, sociologie rurală, antropologie culturală, un discurs cu caracter polemic. Marele prozator afirmă, făcînd să țîșnească din frazele sale profundul său atașament față de țărănime, cu dimensiunile existenței sale, amestec de tragic și sublim: „Nu prin fraze și hîrtoage, nici prin pomeni și făgăduieli deșarte, ci printr-o educație nouă care să-i asigure muncă rodnică și trai omenesc. Și, mai ales, și poate mai presus de toate, dăruindu-i ceea ce rivnește de multe veacuri fără incetare și în zadar: lumină și dreptate". Există, totuși, în discursul de recepție rostit de L. Rebreanu o idee pe care realitatea socio-culturală de azi a modificat-o substanțial. Romancierul credea că „țăranul, prin firea lucrurilor, nu poate fi consumator, ci doar subiect de literatură". Nu se poate nega faptul că în vremurile noastre țăranul poate fi intîlnit și în ipostaza de consumator de literatură.*

Răspunsul la discursul lui L. Rebreanu a fost dat de filosoful Ion Petrovici, care a făcut un examen pătrunzător, nuanțat și avizat al artei rebreniene, relevînd realismul precoz scriitorului transilvan, proiectîndu-i opera în universalitate. După Petrovici, Rebreanu s-ar situa în proza europeană între Zola și Maupassant, avînd „mult din forța animatoare a celui dintîi dar combinată cu ceva din precizia celui de-al doilea". Discursul lui L. Rebreanu la Academia Română, Lauda țăranului român, *a avut o extraordinară audiență, iar Nicolae Iorga a propus ca să fie tradus în mai multe limbi de circulație europeană.*

Octav Păun

Gemenii

Iată, după o sută de ani, cu ființă și cu adevăr, aici intr-un Nord al lumii, răsărit al sufletului în ținutul fabulos al Năsăudului și al Universului, ni s-a relevat.
— Cam tirziu !
— Că Liviu Rebreanu este al nostru !
— Că ION citit invers inseamnă NOI !
— Și că prin noi, prin ei și prin Noi, facem parte din Univers.
Și : dacă Eminescu e recunoscut ca un Luceafăr, Liviu Rebreanu este un Luceafăr și noi un aisberg.
Și dacă Eminescu e recunoscut ca un de lume, el insuși e format din colțuri de lume.
Din acest colț de lume, Liviu Rebreanu este un UNIVERS.
Din acest colț de lume, Eminescu e un LUCEAFĂR de ziuă, Luceafăr de noapte necunoscut. După care insingurații lumii își mină corăbiile spre a nu se izbi de necunoscut.
Noi după o sută de ani.
Noi după o mie de ani de cînd există un Luceafăr Nepereche, de cînd există un aisberg Nepereche, am constatat cu sfială și precizie în acest Nord al țării și al sufletului, căci ei sunt gemeni, că unul e șoaptă și cîntec de leagăn, celălalt vuiet și fulger de stea.
Și amîndoi sunt un cîntec de neam și de stea.

Vasile Rebreanu

Bistrița, 26.XI.1985.

Despărțirea de Transilvania

În toamna anului 1909 Rebreanu se avîntă spre București — „orașul visurilor". Participînd la serbările **Astrei** de la Sibiu (12—14 octombrie) ca trimis special al **Revistei Bistriței,** cu acordul avocatului Victor Onișor, director și proprietar al publicației, Liviu Rebreanu a obținut un bilet de liberă trecere cu o valabilitate de 8 zile și „profitînd de această unică ocazie" se aventurează prin punctul vamal Predeal „dincoace" ; a fost — mărturisește scriitorul — întîiul contact cu literații români. El va cunoaște pe Gîrleanu, Corneliu Moldovanu, Victor Eftimiu ș.a. cu ajutorul cărora trece granița, „smulgînd" permisiunea autorităților de a-i însoți peste munți. Participarea lui Liviu Rebreanu la adunarea generală a asociației pentru cultura poporului român din Transilvania (menționată de revista **Țara noastră,** 4—17 octombrie 1909, p. 321) viza acest obiectiv ; ulterior, Titu Herdelea va reface în **Ion** traseele rebreniene, piecînd și el la o adunare generală a **Astrei** ca reprezentant al ziarului **Tribuna Bistriței.**

Aflat la Sibiu, Rebreanu îl vizitează pe O. Tăslăuanu. Iată ce relatează binevoitorul său „naș" literar, girîndu-i debutul românesc în **Luceafărul,** cu un an în urmă : „Într-o zi m-am pomenit cu el la Sibiu. Un flăcău înalt, tip din părțile Năsăudului, îmbrăcat în pantaloni negri militari, strînși la genunchi, cu haină sură. Mi-a spus cine e, ce a făcut pînă acum și că a venit la Sibiu fiindcă vrea să treacă munții la București. Am incercat să-l abat de la acest gînd, dar, după cum știți, nu am izbutit" [1]).

Evenimentele sibiene se vor reverbera în sufletul rebrenian, incît susținînd la Brașov, în edificiul **Astrei,** la 1 iunie 1936 o conferință prilejuită de sărbătorirea a trei pătrare de veac de la înființarea dinamicei și prestigioasei asociații culturale, Rebreanu va mărturisii că „elogiul **Astrei** trebuie să fie o adevărată apologie"[2]). Fiindcă — scrie Rebreanu — dacă n-ar fi făcut nimic, dacă n-ar fi desfășurat nici o activitate și n-ar fi avut nici o izbîndă, singur faptul că a fost în stare să existe trei sferturi de secol i-ar asigura dreptul la stima noastră [3]).

Iubirea pentru **Astra** este veche la Rebreanu. Doina lui Lucaciu era cîntată de Ludovica Rebreanu în copilăria scriitorului ; tot atunci, vizita domnului necunoscut de la **Astra,** venit să aline suferințele românilor îi întărește credința că **Astra** luptă, că e ceva puternic și trainic. Privește apoi uluit la serbările organizației locale a **Astrei,** cînd valea Someșului („țara mea mai mică") era un furnicar de oameni, cînd surtucarii și țăranii, într-o atmosferă de solidaritate românească, după o conferință anostă, vor topi într-un bloc toate inimile. Congresul sibian era a treia întîlnire cu **Astra.** Liviu Rebreanu participa ca publicist ; dar ziaristul s-a evaporat, rămînea — notează înfiorat romancierul — un biet românaș, fericit că visul marii uniri se desena ca realitate cel puțin momentană. **Astra,** scrie Rebreanu, închipuia blocul românismului, răspundea dorințelor unui popor însetat de o nădejde mare.

Balul **Astrei,** „minunea cea mare" îi procură emoția unei bucurii nesfîrșite : iluzia României mari de mîine. Nici o altă instituție — concluzionează Rebreanu — nu-și putea revendica o asemenea izbîndă : **Astra** a fost un bastion al culturii românești, demn de trecutul ei și potrivit timpurilor noi, rezistînd atunci cînd primejdia destrămării sufletului românesc era activă ; **Astra** a întreținut sentimentul mîndriei românești, a vegheat la păstrarea unei conștiințe totalitare, a conservat idealurile noastre impunînd „o credință nouă în noi înșine, în destinul nostru".

La invitația insistentă a devotatului președinte Iuliu Moldovanu de la facultatea de medicină din Cluj, Rebreanu, devenit el însuși mîndrie a neamului românesc din Ardeal, crescut într-un adevărat cult pentru **Astra,** va elogia înfăptuirile din trecut, lucrările prezentului și planurile de viitor, fără a folosi pentru documentare broșura trimisă de I. Agârbiceanu, secretarul secției literare a Asociației.

La 15 octombrie 1909 *) Liviu Rebreanu sosea în capitala țării „cu 300 de lei în buzunar" ; se consumase „prima trecere", Rebreanu angajîndu-se într-o luptă dîrză cu mizeria și pasiunea de scriitor. Începeau „colindările pe la românii de dincolo", cum citim pe contrapagina filei 46 a povestirii **Culcușul,** elaborată în detenția de la Văcărești, Rebreanu lansînd proiectul unui roman de factură autobiografică : **Boanghina** (cf. Tiberiu Rebreanu : **Trecerea, Flacăra,** nr. 11/1985). La hotel **English** unde trăsese, este descoperit de Ioan Gavriluț, fost căpitan în armata maghiară, acum comisar al poliției Capitalei, răspunzînd de „controlul străinilor care intrau în țară" ; fostul prieten năsăudean al lui Vasile Rebreanu îl va ajuta pe Liviu, Rebreanu locuind cităva vreme la ospitaliera familie (str. Buzești, 63).

Liviu Rebreanu pătrunde în lumea scriitorilor, se amestecă printre cei ce frecventau terasa Oteteleșeanu ; era timid, înalt, blond, rezervat, cunoscuții îi spuneau „neamțu" — își amintește Victor Eftimiu [4]). Reconstituirile lui Mihail Dragomirescu întăresc acest tablou ; cînd s-a înfățișat în salonul-bibliotecă din str. Gramont, Rebreanu era un tînăr înalt, spelb, cu ochii limpezi și azurii-spălăciți. Dezbinat de conducerea maioresciană, Mihail Dragomirescu se străduia în acei ani să-și înjghebe o gru-

Simțul „creației"

De la ideea obiectivității (a „epicului pur, a „neutralității" în actul creației), accentuată sufident de critică, coroborată cu practica unui travaliu artistic asiduu, sistematic, tenace (cînd nu i s-a zis creației sale „disciplină fermă") s-a ajuns ușor uneori la imaginea unui Rebreanu dur, total antisentimental, de o glacialitate spătoasă și de o scorțoșenie structurală, atît în ceea ce privește creația cît și omul. Stil neutru, lipsit de culoare, cenușiu, aspru, dacă nu chiar bolovănos, impenetrabil și de o rectitudine monotonă, dar și predilecție spre psihologii tenebroase, ultrabestiale, cruzimi, omoruri, ecorșeuri, în general un realism crud și „viguros", „bloc granitic" — iată citeva din „emblemele" care au consacrat o imagine dacă nu falsă, cu totul prolifică în unilateralitatea ei fățișă și nedialectică. Omul, însă, a fost structural un echilibrat, formelă în care intră deopotrivă și luciditate și spirit, și sentimentalism și calcul, și omenie și umori. Controlul mărturisirilor/„spovedaniilor" de credință **(Amalgam,** 1943), epistolarului **(Rebreanu la lumina lămpii,** 1981). **Jurnalului** (I, II, 1964), dar și al întregii sale opere oferă destule elemente ale unui **fond sufletesc** delicat, fermecător, patetic și delicat în devoțiune, profund implicat în „poezia" vieții, lăsînd uneori spiritul „să zburde" sălgalnic în vizionar, epopeic, poetic, în fantezism și în brizele nu rare ale unui sentimentalism tonic. Nu o imagine insolită, un arpentaj partizan, ci una care implementînd funcțional acest procent atît cît este, ar părea mai complexă și cu totul mai adevărată.

La Rebreanu mai întotdeauna accentul cade pe **creație,** nu pe **analiză** (ca să amintim termenii cu care opera Ibrăileanu). Inefabil, inspirație, har, taină, „duhul dintre cuvinte" sînt cuvinte care revin ca laitmotive în profesiunile sale de credință. Actul creației („puterea creatoare") e un „dar divin", „creația literară, esența ei rămîne o taină" — ceea ce, dealtfel, „constituie și farmecul ei și valoarea ei etern cuceritoare", afirmă „lucidul" autor al lui **Ion,** rememorînd imprejurările în care a conceput și elaborat **Răscoala** (conferința din 26 iunie 1943 ținută la Ateneu).

În ceea ce privește receptarea critică a operei sale, două sînt diferențialele specifice ale acestui tablou sinoptic. Imediat după apariția romanului **Ion,** Tudor Vianu remarca „icoana complexă, vie, fără exuberanță" a vieții românești din Ardeal, „viziunea sintetică", acea „intenție oarecum romantică" a împărtirii romanului în „Glasul pămintului" și „Glasul iubirii", „misticismul personajului fixat în esența lui, în rațiunea ființării sale, la origine...", în sfîrșit numește romanul „adevărata poemă a Ardealului" **(Un poet al Ardealului,** în „Viața românească", an. XIII, nr. 1, ianuarie 1921). Mai tîrziu, în **Arta prozatorilor români** (1941), T. Vianu va reține, într-o schită de analiză stilistică, „puținătatea și monotonia elementelor de sensibilizare", între care „comparația" rămîne „aproape singurul procedeu imagistic al lui Rebreanu", atît în nuvele cît și în romane, explicînd de ce autorul lui **Ion,** al **Pădurii spînzuraților,** al **Răscoalei** nu poate fi considerat un imagist (fapt ce-a pricinuit lui Tudor Arghezi, la inceput, o regretabilă ieșire polemică) : „Imagismul este însă tehnica evocării, nu a povestirii și analizei, incît tocmai prezența lui în romanele lui Rebreanu ar fi alcătuit o excrescență parazitară, o lipsă «de stil»" (X. **Doi ctitori ai romanului nou** I. Liviu Rebreanu). Faptul va fi speculat de E. Lovinescu în „Istoria literaturii române contemporane" (vol. Evoluția „prozei literare", IV), pentru a face o tranșantă deosebire între spiritul epic și cel liric (avînd ca model, evident mutatis mutandis, relația maioresciană „poeți și critici").

Receptarea critică a lui Rebreanu n-a urmat, însă, **linia Vianu,** poate și pentru faptul că stilistica nu devenise acum la noi o disciplină operatorie, ci **linia lovinesciană,** care, în numele evoluției prozei noastre de la liric spre obiectiv, concept cu care operează întreaga doctrină lovinesciană, apăsa pe caracterul **obiectivității** epice (situînd romanul **Ion** „pe treapta ultimă a scării evolutive") și pe **lipsa de stil** („stilul cenușiu, șters și cele mai adese plat"). Calitățile pe care apasă Lovinescu vor fi întîlnite apoi la o întreagă critică interbelică, formînd de fapt sunetul major al receptării critice pe o epocă întreagă, cu toate că un Perpessicius, alături de cuvinte „sobre", remarca în **Răscoala** și „imagini plastice", „inedite" (1933). Tipică pentru acest **sistem de lectură** critică este un fel de cronică semnată de Mihail Sebastian la „Răscoala" („România literară", 11 februarie 1933) în care formulări precum „scriitor rece și stăpîn pe reacțiunile sale" și „condei aspru și lemnos" vor să spună totul despre o fizionomie literară. De fapt, tonul acestei receptări îl dăduse însuși L. Rebreanu într-un **credo** („Ideea europeană", 1 ianuarie 1926), unde preciza că „De dragul unei fraze strălucite sau a unei imperecheri de cuvinte, nu vom sacrifica niciodată o intenție. Prefer să fie expresia bolovănoasă și să spun, într-adevăr, ce vreau, decît să fiu șlefuit și neprecis". Rebreanu e hotărît a nu pune preț pe „strălucirile stilistice", care sînt mai totdeauna „în detrimentul preciziei și a mișcării de viață" : „De altfel, cred că e mult mai ușor a scrie «frumos» decît a exprima exact", convins că „tocmai stilul e mai trecător într-o operă de artă". Stilul este însă expresia unei atitudini de obiectivitate (acea „retragere a eului scriitoricesc în colțul cel mai modest al sufletului, spre a lăsa loc desfășurării creației"). Abia în 1941, în a sa **Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent,** G. Călinescu **simte transformarea ideilor lovinesciene în prejudecăți și poncife critice,** restituind operei rebreniene latura ei sensibilă, dezvoltînd, cu termeni noi, într-o argumentație critică contondentă, inițiala intuiție a lui Vianu din 1921. Iese de aici un Rebreanu cu totul nou, o adevărată replică la o imagine excesivă vehiculată de critica unei întregi epoci (al cărui ton îl dăduse E. Lovinescu).

După ce remarcă **tipicitatea** pronunțată a romanului, lipsa de culoare a frazei (deși „exactitatea" observării limbajului ardelenesc nu lipsește), rotunditatea creației (derivată din concepția asupra „corpului sferoid"), în general construcția și viabilitatea sa artistică ori realismul nepărtinitor, G. Călinescu afirmă răspicat că **„Ion** nici nu e un roman" nu pentru a realiza un paradox, ci pentru a preciza neîntîrziat că : **„Ion** e opera unui poet epic care cîntă cu solemnitate condițiile generale ale vieții, nașterea, nunta, moartea. Romanul e făcut din cînturi, vădit cadențate în stilul marilor epopei și nunta Laurei e povestită cu festivități epice de **Hermann și Dorothea...**" După ce ne previne că „o lectură rea, fără gravitate, a cîntului, prăbușește totul în banal", criticul trage încă o dată o acoladă sintetică, în binecunoscutu-i stil vizionar și memorabil : **„Ion** e un poem epic, solemn ca un fluviu american, o capodoperă de măreție liniștită". Cu toate că aici conștiința artistică se dovedește „inferioară creației", **„Ion** este o epopee perfectă". Deși i s-au refuzat stilului său lipsit de „culoare" calități artistice, „totuși le are într-anume înțeles", precizează Călinescu, chiar dacă nu-și dezvoltă ideea. Sînt remarcate mai apoi „predispozițiile alegorice" ale autorului care transpar în «titlurile de manifest **(Glasul pămintului, Glasul iubirii)** și în dedicarea ciudată, cu gust îndoielnic, a cărții, „celor mulți umili"». Limbajul lui Bologa „e de un misticism profetic, cu o puternică sentențiozitate ibseniană", romanul în întregime i se pare criticului dominat de „o supărătoare cursivitate demonstrativă". „Iubirea de pămînt" revine în **Răscoala,** unde iar se pot întîlni „titluri de manifest" : **Răsăritul, Pămînturile, Flămînzii.** În ciuda faptului că narațiunea e în aparență desfășurată obiectiv, „scriitorul ține cu țăranii pe care îi idealizează". Nu întîmplător, crede criticul, Rebreanu nu realizează individualități pregnante, în ceea ce privește bunăoară „societatea boierească", „nu vede individualul, ci numai colectivul". Dacă din clasa boierească „nici o figură nu se poate memora", „cînd însă e vorba de țărani, văzuți în masă, lucrurile se schimbă. Scriitorul redevine genial. Frazele, considerate singure, sînt incolore ca apa de mare ținută în palmă, citeva sute de pagini au tonalitatea neagră-verde și urletul mării... Avem de a face aici cu un țăran colectiv, cu o psihologie de gloată. La fund mocnesc instinctul de pămînt, nemulțumirea ancestrală". Epopeea debutează cu un cer întunecat : Călăreți misterioși invesmîntați în alb duc în țară vestea imprioprietăririi țărănești. Totul e pregătit. bine dozat în gradări succesive pregătind marea răzvrătire.

În comparație cu **Mara** bunăoară, **Ion** e mai „liric", mai epopeic, lipsit de infuziile eticismului ardelean ori de etnicismul îngust, programatic.

Numind-o **epopee și nu frescă așa cum Ion** fusese numit poem epic, iar nu monografie epică, G. Călinescu sesizează în **Răscoala** conștiința unui spirit de continuitate și reluare a „chestiei țărănești" în alt spațiu geografic, dar nu cu mult decalat istoric. Intenția de a evoca „putreziciunea bizantină" a clasei boierești „nu prinde", „noțiunea artistică" și „spontaneitatea" se despart „ca două lichide impenetrabile și putem să ne dăm seama de marginile talentului scriitorului". Un sigur instinct de creator, zice Călinescu, „corectează deviațiile estetice" (bunăoară partea „represiunii", considerată sarcastică, tendențioasă, prea apăsată pentru a mai fi „istorică" ori racordată adevărului umanitar). Romanțioasă e și „îndrăgostirea" lui Petre Petre de Nadina, mai apoi, după groaznica siluire.

Și în romanul **Jar** („franc prozaic"), romancierul „a amestecat monografia deprimării cu poemul, impărțind cartea în cînturi mensuale (octombre, noiemvrie etc.) într-o simetrie artificială".

Adam și Eva încă nu este un roman, zice criticul, „ci un fel de poem metafizic", pe o temă frecventată și de Eminescu în **Avatarii faraonului Tlà** (necunoscută autorului). Regimul spiritual al cărții, exotismul specific, decorul căutat, pitorescul cultural al celor șapte etape istorice (care nu exprimă decît cele șapte ipostaze ale întrupării spiritului în lungul său periplu spre desăvîrșire), fantezia prodigioasă, inventivă, în general intreaga arhitectură imaginar-fantezistă a cărții îi conferă un statut aparte în cadrul creației românești rebreniene, deși e absentă, zice criticul, „atmosfera hieratică, feerică" (Th. Gautier), „imensitatea lunatică, halucinantă" (Eminescu) și considerată deficientă „speculația metafizică" generatoare de „imaginație dialectică" (E. Poe). Aflăm din mărturisirile sale, că **Adam și Eva** era opera preferată a scriitorului, lucru care spune și el mult în legătură cu fondul imaginativ-poetic și contemplativ-melifluu al autorului.

Azi, frazarea lui **Rebreanu nu mai pare** „aspră", „bolovănoasă", de o glacială neutralitate, precum nici poezia lui Ion Barbu hermetică. Să fie aici vorba de una din „mutațiile" valorilor.. stilistice ? O analiză cu mijloace moderne a prozei sale ar pune în evidență mai mult un geniu prozastic, decît un talent robust, un mare maestru al compoziției și al nucleației stilistice, un artist al cuvîntului în sensul serios și grav al sintagmei, un mare creator de expresie artistică de o naturalitate funcțională, nu numai un creator al faptului de viață, un penetrant spirit al ființei umane, („spirit teluric" prin excelență — Paul Anghel), care nu se slujește în ultimul rînd de scriitură, de stil. Deocamdată lui Liviu Rebreanu îi lipsește poeticianul și stilistul.

Z. Cârlugea

REBREANU

pare nouă [5]); erau anii de luptă pur literară de la **Convorbiri critice**, criticul oferind după acele rînduri de încurajare expediate prislopeanului o înțelegere generoasă tînărului candidat la glorie literară, descins în București. Mihail Dragomirescu, marea autoritate critică a momentului, a rămas un nestrămutat prieten al scrierilor rebreniene ; mentorul **Convorbirilor** critice a fost sigur că Rebreanu va deveni un mare scriitor, sprijinindu-și profețiile pe talentul, sîrguința și rezistența ardeleanului.

Recomandat — se pare — de Coșbuc (după alții, la sugestia lui Chendi), Rebreanu pătrunde în cercul **Convorbirilor critice.** Abia sosit în mohoritul București, se apucă de scris ; isprăvește nuvela **Cîntec de dragoste (Volbura dragostei)** cu care va debuta în capitală (titlu definitiv : **Cîntecul iubirii).** În 20 octombrie, respectînd punctualitatea „străinătății" din care descinsese, Rebreanu se înfățișează la această primă ședință de cenaclu, nimerind la masă, printre favoriții cercului ; adusese și bucata mai-sus pomenită dar ea n-a fost supusă lecturii. Necitind-o, Mihail Dragomirescu nu voise să-l expună unui eșec ; a doua zi, printr-o carte poștală, criticul se explică și apreciază textul în discuție, „cu însemnate calități literare", publicat de altfel imediat în **Convorbiri critice** (25 octombrie 1909).

O perspicacitate incredibilă, îndrumarea și chiar ajutoarele bănești oferite de Mihail Dragomirescu, netezesc drumul unui nou scriitor. Firește, nimerind în „singurul cerc literar activ pe-atunci", Rebreanu e repartizat „ciurucurilor", alături de Mihail Sorbul, M. Săulescu, George Gregorian. Rebreanu va aprecia fericita întîlnire și sprijinul dragomirescian, încît — peste ani — într-un interviu acordat lui I. Masoff, romancierul va conchide :

> „Ajutor în viață poate să-ți dea cineva la începutul carierii, atunci cînd dibuiești, cînd îți cauți calea. Mai tîrziu ajutorul e factice" (vezi **Amalgam, Ed. Dacia,** 1976, p. 275).

La 11 noiembrie Mihail Dragomirescu îl anunță că i-a găsit o ocupație publicistică. Tînărul refugiat constată că nu se putea trăi din literatură ; gazetăria era inevitabilă. Se va angaja ca reporter la **Ordinea** unde redactor șef era St. Antim (devenit, în **Răscoala**, Antimiu). Aici va semna rar, deși Tiberiu Rebreanu consideră activitatea prodigioasă, inventariind, pînă în 1910, 75 articole (cf. **Trecerea**, vezi **Flacăra, nr.** 11/1985). Totuși, demarajul e promițător : voința de a se dedica scrisului, cunoașterea cîtorva limbi străine îi deschid porțile în activitatea publicistică și ca om de teatru. Înconjurat de delicata prietenie a lui Emil Gîrleanu (care tratează chestiunea cu P. Eliade, directorul Teatrului Național din București), Rebreanu are în stagiunea 1909/1910 intrare liberă și posibilitatea de a se ocupa cu traducerea pieselor.

Salahoria prost remunerată prin diverse redacții de ziare și reviste **(Ordinea,** din noiembrie 1909 în secretariatul de redacție al **Convorbirilor critice** și la revista **Falanga literară și artistică,** publicînd în nr. 3 prima cronică dramatică), nu-i procură satisfacții. Rebreanu cugetă la roman, croiește mari pînze epice, acumulează ; increderea lui Mihail Dragomirescu — cel care iscodea la tînărul prozator însușirea structurală a obiectivității — e reconfortantă. Mihail Dragomirescu, observa Șerban Cioculescu, are meritul divinării primelor licăriri ale vocației rebreniene : „la școala cea bună a viitorului estetician absolut s-a format obiectivitatea scrisului". În șantierul **Convorbirilor critice** (unde Rebreanu va publica după **Volbura dragostei, Proștii, Culcușul, Golanii, Dîntele** în numerele 2, 5, 8, 12/1910), Mihail Dragomirescu aduce corecții prozelor rebreniene (o variantă tendențioasă a schiței **Proștii,** de pildă), insistînd pe simțul de observație și arta gradației : „Cu atîta pot zice că am contribuit la dezvoltarea acestui mare scriitor. A fost de ajuns această observație pentru ca totdeauna și pretutindeni să devină admirabilul povestitor epic — absolut obiectiv — al gîndurilor și gesturilor eroilor săi" [6].

Ulterior, cînd în jurul criticului se căsca golul rece al indiferenței, din onestitate sufletească, Rebreanu intervine ; pentru el era vorba de o datorie de recunoștință contractată. amintindu-și de spusele lui Mihail Dragomirescu : „...cînd am închis **Convorbirile critice** (Decemvrie 1910) și în care Rebreanu publică a treia capodoperă nuvelistică, **Dîntele** — în notițele critice privitoare la Sorbul și la el, eu relev cu toată tăria marele lor rol viitor, al unuia în poezia dramatică, al celuilalt, în poezia epică..." Încercînd un bilanț asupra rolului **Școalei nouă,** combătînd furia misticismului național prin șirul de articole ce vizau „introducerea raționalismului ordonator", Mihail Dragomirescu va conchide : „triumful scriitorilor ce s-au format în sînul ei dă măsura propriului ei triumf". **Ion** al lui Rebreanu, roman-epopeic definitiv, va fi considerat punctul culminant pe tărîmul creațiunii literare al **Școalei nouă.**

Orgolioasa dizidență dragomiresciană se cuplează cu un imanentism estetic absolut. Ținta atacului lansat de critic era determinismul ; el ar întuneca — după Mihail Dragomirescu — „înțelegerea artistică a operelor". Încercînd o reintrare — fără ecou, de altminteri — în critica de directivă (cu a doua serie a **Falangei,** între 1926—1929 și apoi, în 1935, prin reluarea propriilor **Convorbiri critice),** Mihail Dragomirescu s-a expus ironiilor de cafenea ; sistemul său științific de cercetare literară (să amintim că Dragomirescu operează distincția între cele două euri ale unui artist cu mult înainte de Proust) naufragiază, percepția capodoperei fiind considerată un moment mistic.

Chiar dacă opera sa scrisă este caducă (aprecia Călinescu), sociabilul Mihail Dragomirescu, ajutînd pecuniar atîția începători este criticul care **„l-a văzut" pe Rebreanu.** Credoul rebrenian se adapă de la solida școală a realismului ; nebuloasa sistemelor dragomiresciene, trezind reticența prozatorului, nu întunecă noblețea umană a raporturilor celor doi literați. Multe din ideile criticului pătrund, totuși, în cîmpul rebrenian ; dar „modelatorul" viitorului romancier rămîne Gabaret Ibrăileanu. Harta interesului estetic trădează o lectură atentă **a Vieții Românești** (cf. notelor din **Spicuiri,** 1908—1911), neștiutul admirator transilvănean aderînd — fără a fi recunoscut de echipa **Vieții Românești** — la directivele altui „nocturn" ; mentorul revistei ieșene,

Exagerînd desigur, Camil Petrescu credea că adevărata consacrare rebreniană (după apariția **Golanilor)** este opera exclusivă a lui Mihail Dragomirescu ; or, abia **Ion** va dovedi că prin Rebreanu s-a ivit pe cerul literaturii noastre un foarte mare prozator. Simptomatic. Ion vorbește lumii despre „o tragedie ardeleană" ; deși despărțirea de Transilvania se consumase prin două „treceri", ea nu era de fapt posibilă, Rebreanu purtînd cu sine, pe drumurile anevoioase ale gloriei, duhul Ardealului.

Adrian Dinu Rachieru

[1]) **apud Fanny Liviu Rebreanu, „Cu soțul meu", E.P.L., 1963, p. 54.**

[2]) **of** Manuscriptum : „In atmosfera aceea înălțătoare de unitate românească", **nr. 2, (19)/ 1975, anul VI, conferință comunicată și comentată de Vasile Netea, p. 17.**

[*]) **E vorba de un document scris (probînd, o dată în plus, seriozitatea scriitorului), un text de nouă file predat secretarului și bibliotecarului despărțămîntului** Astrei **din Brașov, profesorul Ion Colan, semnalat lui V. Netea de St. Suciu (Arhivele Statului Brașov), reprodus în** Manuscriptum **nr. 2/1975.**

[3]) **Ibidem**

[*]) **Și nu 15 decembrie 1909, cum susține Tiberiu Rebreanu (cf.** Flacăra „Merinde pentru calvarul gloriei", **nr. 10/1985, IV).**

[4]) **Victor Eftimiu :** George Coșbuc și Liviu Rebreanu, Steaua, **nr. 11/1970.**

[5]) **Șerban Cioculescu :** În marginea operei D-lui Liviu Rebreanu, **în RFR, an III, nr. 2/1936.**

[6]) **Mihail Dragomirescu :** Liviu Rebreanu, **vezi** De la misticism la raționalism, **Ed.** Casa Școalelor, **București, 1924 (p. 408—414), după Al. Oprea : 5 prozatori iluștri — 5** procese literare, **Ed.** Albatros **1971, p. 104—108.**

Un roman recuperat

Romanul Gorila este romanul tensiunii esențiale a societăților din perioadele marilor crize. Înfruntări, încrucișări de idei și destine pînă atunci paralele, aglomerare de stări și reacții umorale, precipitarea energiilor în direcția unor nevizibile stăvilare, totul pare a fi atins limita maximei încordări de dinaintea unei răscolitoare explozii. Dar iată că zguduirea este aminată de un interludiu al decantărilor care lărgesc spațiul **tensiunii esențiale,** tensiunea dntre **familie** și **sistemul puterii,** dintre cele două mari principii întemeietoare ale oricărei unități omenești, principiul **instrumental** și cel **expresiv.** Cînd societățile ating o asemenea încordare toate confruntările și tensiunile se limpezesc în această tensiune esențială în care-și află istovirea, prin care-și dezvăluie totodată rolul de întîmplări aducătoare de catastrofale primejdii. Stratul acestei esențiale tensiuni este însuși stratul întemeierii antropologice a ordinii unei societăți și dacă el este dezechilibrat întreaga societate se va prăbuși într-un terifiant infern. Într-un prim înțeles al său romanul lui Liviu Rebreanu este romanul decantării tensiunilor diverse, a precipitării lor spre cîmpul acestei tensiuni esențiale ; este romanul dialecticii acestei tensiuni antropologice a societății omenești în perioadele de maximă încordare și de criză generalizată. Rostul întemeietor al figurii feminine, depozitară a principiului expresiv, este evidențiat de mitrule cosmogonice. Lumea a ieșit din regimul acroniei primordiale tocmai prin actul mitic al întemeierii familiale, al întîlnirii celor două principii, instrumental și expresiv. Familia este sistemul creat de exigențele rolului expresiv al femeii și nu există epocă în care voința ei de liniște și căldură să nu tindă la cuprinderea întregii alcătuiri sociale cu calmul și pacea lui. Salonul francez, ori salonul romantic, ca să pomenim numai aceste două expresii istorice europene ale pomenitei tendințe primare, sînt amîndouă izbînzi ale rolului expresiv al femeii de a ordona pulsiunile cetății. Sînt tentative ale femeii de-a generaliza principiul feminin în Cetate, de a încercui bărbăția cu liniștea, calmul și pacea lui. L. Rebreanu a pus în joc, sub forma imaginativă a romanului, meditația despre primejdiile familiei în perioadele în care politica se umflă peste malurile albiei normale înecînd și ținutul de calmă expresie de sub domnia femeii — familia. Timpul de istovitoare decantări ale tensiunilor politice ale societății civile explică prelungita dificultate a „decolării" romanului : „Am reînceput a nu știu cîta oară, transcrierea. Mă împotmolesc mereu (...). Dacă mi-aș da drumul ar ieși cel puțin o sută de pagini numai din descrierea **logodnei...** (s.n.), nota L. Rebreanu în **Jurnalul** său, în 8 iulie 1937. Scriitorul a așteptat luni în șir **forma** primului capitol, și luni în șir a redactat-o reluînd mereu totul de la capăt. O grabă ar fi sacrificat exact ceea ce dă romanului politic al lui Rebreanu unicitate în cadrul romanelor similare. Ideea literară a lui Liviu Rebreanu, care este și axul acestui roman, este aceea că orice dramă politică își dezvăluie adevăratele înțelesuri numai în cadrul scenariului întemeietor, scenariul arhetipal al familiei, tocmai pentru că brusca dilatare belicoasă a rolurilor politice amenință însăși această ordine întemeietoare a lumii. Abia cînd a atins această formă prozatorul a putut să-și „decoleze" romanul (altminteri terminat cu multe luni înainte). De fapt cheia romanului este reacția Emiliei Cornoiu, cu care se deschide romanul : „Zău m-ați ameți cu atîta politică !". Niculae Gheran, editorul atît de pe măsură al operei întregi a marelui scriitor, remarcă semnificația axială a acestei replici : „Replica la prima vedere fără o semnificație deosebită, este prezentată în jurnalul scriitorului ca un moment de răscruce în geneza operei (...). În forme felurite replica revine ca un lait motiv pe parcursul cărții (de regulă în vorbirea unor personaje lăturalnice, neutre), subliniind și mai mult caracterul antipoliticianist al operei...". Editorul consemnează că această replică „dă tonul" și imprimă „ritmul adevărat" al romanului. Romanul este în acest sens, cîmpul de herofanie al scenariului întemeietor amenințat cu stingerea unității sale interioare în cazul în care cumpăna celor două principii ar fi dezechilibrată dincolo de pragul său de critica încordare. Cîmpul epic al romanului oferă expresii ale politicului de la bestiarul alert al atitudinilor fanatice la formele filtrate rațional în care puterea se află așezată în cumpănă cu înțelepciunea. Sensul originar de **zoon politikon** al omului își află una dintre cele mai izbindite desfășurări literare în acest roman al lui L. Rebreanu. Omul social atîns de aripa unor primejdioase **des-cumpăniri** și **des-ferică** sfîșierile în cadrele salonului familial, din ce în ce mai scăpat din balanța rolului expresiv al femeii. Cele trei capitole ale romanului au tocmai rostul de a **des-cifra** resorturile simbolice ale întîmplărilor evocate. Ele au deci totodată și caracter inițiatic. Primul capitol — „Întorsătura" — desfășoară o scenă inițiatică, scena „marii logodne" ; el este capitolul — memento referitor la marea mutație pe care o revarsă peste lume promisiunea logodnei. Dar sensul titlului aici este mai curînd acesta : prozatorul ne avertizează asupra unei răsturnări — „întorsătură" — a înțelesului originar pe care-l poartă logodna. Această logodnă, evocată de prozator pare a dezvălui o **întorsătură** a acestui înțeles originar și romanul ar fi într-un sens deslușirea tragicelor consecințe pe care le revarsă peste lume o asemenea „întorsătură" a sensului unei instituții întemeietoare. Și într-adevăr, capitolul întreg ne arată o scenă de logodnă devastată, oficiată în prezența unor agenți belicoși, schimbați brusc la față, războinici străini năvăliți pe scena de pace sfîntă a marii logodne. Toți se dezvăluie sub lumina unui tragic dualism, care este cel dintîi indiciu al descentrării : Rotaru, tată și ministru veleitar, Pahonțu, prieten și rol de pîndă la jocul partidelor, Belcineanu, naș dar și purtător al unei nefaste vestiri etc., etc. Aceasta este „întorsătura" și odată ce buna ordine a întemelerii este răsturnată trebuie să ne așteptăm la sinistra apocalipsă a Familiei și a Societății civile. Dualitatea personajelor este evident prelungită în dualismul situației : „societatea feminină" și „societatea masculină" par ireversibil despărțite ; **fasta vestire** a logodnei, pacea întemeietoare a căminului se mistuie în **reaua prevestire** pe care-o poartă cu ea această bruscă revărsare a libidoului războinic al acelor bărbați care nu mai izbutesc să-și ascundă chipul mușcat de violența belicoasă sub masca fără putere a convenției rolurilor sociale. **Hermafrodia socială** a Corinei pare a fi un semn. Ea este în-**semn**-ată pentru rolul unei solii feminine dîncolo, în lumea care stă așezată sub semnul unilateral al lui **Hermes.** Romanul lui Rebreanu abundă de figuri feminine afrodisiace, și ele își vor derula jocul de farmec și frumusețe, dar fără nici o eficacitate. Corina este un personaj-tip cu semnificații simbolice ; prin apucăturile ei băiețești, ea sugerează acel **mixtum compozitum** caracterial care se constituie în asemenea vremuri în care lumile se despart, o parte așezîndu-se sub semnul lui Hermes, iar alta sub semnul Afroditei. Personalitatea socială a acestor personaje este una de hotar, ea va sintetiza trăsături din ambele lumi fără a le mistui într-o unitate nouă. Însă cazul de hermafrodie socială extremă ni-l oferă Barbu Dobinescu. Straniu amestec de fire efeminată, cu reacții de intoleranță și ascetism fanatic masculin, acest personaj pare a fi predestinat pentru gesturi neomenești, gesturi realizate în timpul crepuscular, timpul crimei. El, de altminteri, va și deveni unul dintre fanaticii „frați de ovice", care, prin fenomenul feminin al retoricii demagogice (dezvăluite în alternări trohaice de teme sociologice adevărate, reale, cum ar fi tema politicianismului, cu accente fanatice falsificatoare), va izbuti să zăpăcească psihologia aprinsă a unor categorii de tineri. În sensul acesta cina din casa lui Pahonțu este cina de taină, prevestitoare de lucruri urîte. În toate aceste situații de salon familial, de banchet, ni se înfățișează un model de **societate în familie,** dar nu de tipul celor imortalizate de pictura flamandă ci mai curînd de tipul celor aflate sub aripa unei atmosfere goyești. Intenția scriitorului de a limpezi tensiunea esențială a societății capătă cadru de construcție epică în capitolul al VI-lea, „Despărțiri". Dar însuși ritmul romanului este asigurat de alternarea celor două motive. Romanul urmează firul decantărilor atingînd astfel stratul scenariului familial pe care ni-l dezvăluie răvășit, înecat de o neinduplecată destrămare. Capitolul al VI-lea este în acest sens poarta de intrare în unghiul de lumină a reliefului adevărat al scenei familiale. Blinda și patriarhala doamnă Rotaru descoperă brusc legătura soțului ei cu o actriță, Belcineanu se arată în expresia lui adevărată, tip afamilial, om politic pur, pentru care soția este numai un „obiect de lux", Pahonțu deja parcursese tot ciclul tragicei prăbușiri din ethosul familial etc. Lumea pare definitiv separată, izbindu-și energiile esențiale în două fronturi de val : valul energiei expresive, apărătoare a căminului familial, pe de o parte, și valul energiei instrumentale, absorbant a tot ceea ce atinge în creuzetul fierbinte, dar steril, al puterii.

„Egoismus und altruismus", lucrarea de doctorat al lui D. Gusti, luată la Leipzig cu Wundt, nici nu putea fi scrisă altă dată. Această lucrare, în țesătura ei de idei anticipa tocmai tensiunea esențială care cuprinsese societatea europeană în vremea aceea. Prin **Gorila** și prin această lucrare de sociologie antropologică a lui D. Gusti, cultura românească a fost, printre culturile europene, aceea care a dezvăluit resorturile și primejdiile adînci ale crizei prin care trecea omul european în deceniul III și IV al acestui frămîntat secol. Cu aceste două opere cultura națională românească plăsmuia avertismentul profund adresat conștiinței lucide europene cu privire la sensul real al prăbușirii care o încercuise. Nu este de prisos să ne amintim acum că **Rinocerii** lui Eugen Ionescu reprezintă și ei expresia aceleiași rădăcini ideatice prin care spiritualitatea românească prevenea asupra esenței acestui monstru care începuse să umbrească orizontul european, căruia L. Rebreanu i-a găsit un nume pe măsură : **Gorila.** Gorila bestială a puterii egoiste și irațională își înfipsese deja destul de adînc ghearele în măruntaiele sufletului european. Nu știm dacă Rebreanu va fi așezat cu intenții simbolice mai adînci ordinea capitolelor sale. În orice caz dacă primele trei capitole ne propun cifra dramei sufletești a lumii evocate, ultimele trei ne arată „jocul" acestei cifre, cît privește capitolul șase — „Despărțirea" — el răspunde de asemeni unei cifre simbolice : „cifra intrării pe poarta păminteană". Și într-adevăr, în acest capitol adevărul ni se revelează în expresia lui plenară și el vorbește despre sfîșierea lumii în stratul tensiunii esențiale, tensiunea dintre familie și putere. Puterea în formele ei monstruoase **(Gorila),** a izbutit să rupă legătura antropologică întemeietoare, aceea pe care se reazemă orice unitate omenească. Este exact capitolul de virf al odiseii omului politic și al legămintelor familiale întemeietoare destrămate. Momentele acestea de adîncă criză și de exacerbare a jocului puterii sînt periculoase nu numai prin destrămările pe care le provoacă dar și printr-o altă consecință și ea destul de primejdioasă. În atari momente se produce o neobișnuită dilatare a spațiului iluziei, a credinței fanatice că totul poate fi luat de la capăt ceea ce grăbește decizia unor tragice rupturi ca în cazul lui Pahonțu, care vede fanatic în iubirea lui aprinsă brusc pentru Corina. Acesta este spațiul care alimentează fanatismele și el nu se poate dezvolta decît pe fondul general al crizei familiei, al destrămării scenariului familial primordial. Aceeași tensiune esențială evoluînd spre ruptură creează complexitatea vieții lui Pahonțu care ar fi rămas, altminteri, unul din personajele intreținute în literatura noastră de tema ciocoismului. Complicarea texturii instrumental-expresive a societății îi îngăduie lui Pahonțu să demonteze din timp pseudomoralitatea lui Barbu Dolinescu, ca pe o moralitate în afara vieții și deci de esență demagogică. „Intransigențele morale" ale lui Barbu au reprezentat în epocă principalul procedeu de manipulare a conștiințelor celor cu adevărat indignați de imoralitatea „gorilei politice". Demistificarea mecanismului interior al manipulării conștiințelor sincer afectate de imoralitatea politicianismului epocii nu a realizat-o nici un roman politic pînă la Rebreanu. Romanul lui Rebreanu va incadra în desfășurare secundă și romanul temei stăpîn-slugă pe care-o dezvoltă sistemul puterii. Iubirea și-a făcut datoria : i-a coborît din rolul de „stăpîni" absoluți pe Utalea și pe Barbu Dolinescu (căci ei aveau acest rol bine disimulat chiar și în relațiile cu Pahonțu) și l-a urcat din rolul de „slugă" pe Pahonțu. Într-un anume sens, pregătindu-l pentru viață, iubirea l-a pregătit pe Pahonțu și pentru moarte. Moartea lui Pahonțu va căpăta astfel un sens sacrificial. El moare pe altarul iubirii consemnînd monstruozitatea pe care a căpătat-o sistemul puterii devenită discreționară și deci pregătită pentru crimă.

Semnificație simbolică au și cele două capitole de la început ale romanului : „Vălmășagul" și „Treptele". În **Vălmășagul** este evocată scena încurcării firelor care leagă bărbatul de femeie într-o societate. Scena intersectării relațiilor capătă aici o forță expresivă cu totul aparte comunicînd senzația **vălmășagului** și deci a dezordinii în care se prăbușise societatea civilă cu rolurile ei sociale cu tot. Cît privește capitolul al III-lea, **Treptele,** acesta ne arată drumul pe verticală al lui Pahonțu, personaj simbolic și el. E greu de spus însă dacă **treptele** acestea sînt o imagine a ascensiunii ; ele sînt mai curînd treptele coborîrii în infern, pe care Pahonțu le va păși una după alta pînă în clipa ultimară. Romanul lui Liviu Rebreanu este cu adevărat roman politic, roman al războiului din interiorul societății civile și credem că multă vreme de aici încolo **paradigma** lui va trebui să fie socotită exemplară de către toți cei ce se simt atrași de acest gen de literatură. Acest roman poate fi așezat fără teamă între operele clasice ale acestui gen. Liviu Rebreanu și-a rămas lui însuși egal și prin **Gorila.**

Ilie Bădescu

Liviu Rebreanu — portret de Jean Al. Steriadi

Literatura adevărată.

Deseori mă uit la portretul ce se găsește pe peretele sălii de ședințe a Asociației Scriitorilor din Cluj. Liviu Rebreanu se află acolo alături de Blaga, Goga, Agârbiceanu, Nagy Istvân, Asztalos Istvân, Pavel Dan — scriitori dăruiți țării de aceste meleaguri, de Transilvania. Cu multă stimă și afecțiune mă uit la el, la cel care a însemnat unul din cele mai mari înriuriri literare ale tinereții mele, ale anilor de școală, mai mult decît un obiect predat la ore, mai mult decît o lectură obligatorie — el mi-a dăruit învățăminte, sentimente pentru o întreagă viață.

Și acum cînd mă găsesc aici, în acest frumos colț de țară, pe meleagurile lui natale, pentru a-l evoca și a-i aduce prinos de recunoștință alături de colegii mei scriitori români și maghiari, alături de oamenii acestor plaiuri, mă simt aici foarte acasă, de parcă aș cutreiera locurile mele natale, întinderile de pe malul Arieșului, ulițele satului copilăriei mele, grădinile ce se întind pe dealuri, cîmpurile reavăne, în toiul muncii tenace de fiecare zi printre iubiri și patimi, trăind mirajul pămîntului care naște grîu și oameni, dă la iveală grîul auriu și eroi de romane.

Oriunde aș deschide cărțile sale, din fiecare rînd mă izbește tumultul vieții adevărate, se înalță spre mine acordurile marii epopei a vieții, a mea, a noastră, a celor care trăim mirajul pămîntului și al cărților sale.

Pe acest pămînt schimbat și înnoit, azi în toiul schimbărilor și înnoirilor ce au loc, am sentimentul că ne influențează și spiritul său care ne învață, ne plămădește, ca să iubim mai mult, cu mult mai mult, pămîntul pentru care au pătimit cu atîta amar toți Ionii, Herdelenii, Belciugii, Apostol Bologa, și mulți alți eroi rebrenieni atît de apropiați inimilor noastre.

Nu sînt istoric literar deci nu mă pot încumeta să contribui cu noi date la exegeza capodoperei rebreniene, să vorbesc, să analizez limbajul său concentrat, tăios, viu, stilul său, minunatele sale tablouri de viață, acțiunea tumultuoasă. Despre toate acestea există de acum o literatură critică bogată, vorbesc despre ele prin scris colegii mei într-un condei aflați aici. Despre creația lui Rebreanu scriu publicațiile noastre, printre care și revista „Utunk" unde îmi desfășor activitatea. Împreună cu toții sărbătorim centenarul scriitorului de geniu Liviu Rebreanu. Deci mie îmi revine doar misiunea ca sărbătorindu-l pe marele prozator să dau glas bucuriei de a mă afla, împreună cu dumneavoastră, și azi, în zi de sărbătoare, ca și în obișnuite zile de muncă, sub semnul creației, zidirii, înălțării.

Létay Lajos

Bistrița, 25.XI 1985

Vorbe aruncate (II)

Nici alții nu se înțeleg, tălmăcesc greșit intențiile interlocutorilor. Ne amintim că, în discuțiile lui Miron Iuga cu țăranii despre vechile și noile învoieli, învățătorul Ion Dragoș își oferă serviciile de **mediator.** Dialogul nu este posibil din două motive : mai întîi că boierul nu e dispus să cedeze nici un punct la masa tratativelor considerînd orice înlesnire drept o dovadă a slăbirii autorității sale la care ține foarte mult ; apoi fiindcă vede în învățător un politician de teapa celor care otrăvesc poporul cu promisiuni deșarte. Pregătită cu grijă, pledoaria învățătorului sună, din păcate tot a demagogie. Eșecul lui este de natură persuasivă : „Pieca acum dezamăgit de sine însuși, nu de Miron Iuga. Își blestema neputința de a-i fi lămurit ceea ce în sufletul său era atît de limpede. Transformate în fraze, lucrurile care-i șingerau lui inima apăreau reci, mărunte și fără nici-o importanță, încît nu încape mirare că Iuga le-a primit fără înțelegere". Cuvintele nu măsoară, încă o dată, realitatea ; sau realitatea nu se lasă tradusă în cuvinte. Cuvîntul se deschide spre rău fără a institui vreodată providența.

Cuvîntul scăpat dobîndește, cum să zic, materialitate, corp, devine un punct ca în cosmogonia vedică. Cuvîntul scăpat de un vorbitor distrat se va înfășura cu noi vorbe și fapte după principiul bulgărelui de zăpadă rostogolit, devenind fie nucleul unei povești senzaționale (plimbarea Nadinei cu sania), fie detonatorul unei situații încordate (cazul urechelii băiatului lui Pavel Tunsu). Să luăm primul caz. Efectul rostogolirii cuvîntului este pur retoric ; formează, modelează psihologia de aventuriera a eroinei și, în final, îi va aduce pieirea. La masa oferită în castelul Iuga, Nadina face din pătania cu iepele speriate o aventură excepțională : „Nadina povesti la dejun întîmplarea, completînd-o cu mici înfloriturl, pe care Titu, galant, le confirmă. Înfloriturile se înmulțiră și întîmplarea deveni o aventură, iar Nadina însăși o eroină cînd repetă povestirea de mai multe ori invitaților ce începură să sosească mai spre seară. Cu cît observa mai mare îngrijorare la interlocutori, cu atît era mai mîndră, ridea și declara nepăsătoare că îi plac grozav emoțiile violente și îi pare bine c-a văzut și moartea cu ochii". Să analizăm acum celălalt caz. Stirnită de o întîmplare banală și umflată, „înflorită" de cuvinte mai mult sau mai puțin tendențioase, povestea ia o turnură periculoasă. Iată scena în care copilul neastîmpărat și obraznic al lui Pavel Tunsu este tras de urechi de Rudolf, șoferul Nadinei. Adevărul îi este cunoscut cititorului ; personajele nu prea au nevoie de el. Un prim martor al scenei, Nicușor al lui Vasile Zidaru, tovaraș de joacă al lui Costică, îngaimă : „— L-a bătut domnul dacă n-a vrut să ferească ! Baba Ioana, bunica lui Costică fără frică de mașină e mulțumită de bătaia aplicată acestui domn Goe rural. Dar ceilalți nu. Bătaia copilului înseamnă deja batjocorirea clasei țărănești. Adevărul nu-i mai interesează. Pretextul nemulțumirii s-a ivit, ura e alimentată de mulțimea de vorbe aruncate la întîmplare. În centrul satului sosește și tatăl copilului, Pavel Tunsu care, fără să fi fost martor al urechelii odraslei sale, debitează o istorie neverosimilă pe care oamenii strînși în fața circiumii o cred fără a o cerceta : „Și povesti el, pe îndelete, cum s-ar fi întîmplat lucrurile : că Costică ședea pe podeț, la maică-sa mare, și se juca liniștit cu copilașul lui Vasile Zidaru ; că a venit apoi mașina, iar copiii, și de frică, și de dragul petrecerii lor nevinovate, au rămas frumos la locul lor și numai s-au uitat după ea, cum s-au uitat și oamenii cînd a trecut pe aici adineauri. Ce li s-o fi părut boierilor din mașină, ce nu li s-o fi părut, Dumnezeu știe, destul că a oprit deodată și neamțul a sărit jos și a dat fuga spre copii ; Nicușor al lui

Ion Pecie

Continuare în pag. a 6-a

Nopți rebreniene

Acum o sută de ani, îndată după miezul nopții din 26 spre 27 noiembrie 1885, în dangăt de clopot și străfulgerări de stele, intra în lumea luminii și cuvîntului copilul cu fruntea miruită din amîndouă harurile vieții. A crescut, s-a tot rotunjit un destin hărăzit să fie al scrisului, al bucuriei și al multor suferințe ale omului.

O logodnă în taină s-a săvîrșit cu tăriile nopții, atunci cînd țipătul lui a umplut golul. Noaptea i-a fost mireasa și iubita credincioasă în lungul șir al anilor de scriitor, de creator, de genial prozator român.

Alte adaosuri la biografie atestă că tot îndată după miezul nopții, întocmai fragmentului cosmic al nașterii, au fost ceasurile despărțitoare și ultime ale existenței lui.

După a doua umilire prin aducerea în fața completului de judecată al tribunalului din Gyula, cu totul inutilă și doar în scop compromițător reclamată extrădarea lui, căci fusese o dată judecat pentru greșeala-i tinerească, el a ales, a decis întoarcerea tot în România și stabilirea tot în București. Nu însă și traseul primei treceri, prin Sibiu și Turnu Roșu, l-a repetat. El a făcut exact invers calea întoarcerii forțate în Ardeal, prin Brașov. Aici obținuse alt Hatăr uti igazolván, *cu nr. 356, adică un nou certificat de trecerea frontierei, valabil și acesta tot pentru 8 zile de ședere în România (prelungindu-și-l periodic). Actul brașovean poartă data de 31 august 1910. Era la mai puțin de o lună după eliberarea lui din închisoarea ungurească și zilele petrecute la Năsăud, la familia lor stabilită din iarnă în opidul grănicăresc. Rude și prieteni și-a revăzut în acel răstimp, locuri și mai ales chipuri ale „celor mulți și umili" ce-i regăsim apoi în memorabila-i operă. Cînd și cum exact o fi fost trecerea frontierei prin pichetele grănicerești ale Predealului, precizările documentare lipsesc, știindu-se doar că îndată după miezul nopții, dintre 31 august și 1 septembrie 1910, el se urcase în primul tren ce pleca spre București. O noapte de lumină a fost aceea a revenirii definitive în țara al cărei glas al pămîntului îl chemase la o datorie de împlinit.*

Cam la aceleași ceasuri, peste exact 34 de ani și înainte ca minutarele să fi arătat două, 1 septembrie 1944, Liviu Rebreanu se despărțea pentru totdeauna de iubita lui, noaptea, ca să treacă vămile pustiei fără vames și fără pașaport, și a intra princiar în eternitatea noastră literară.

Teodor Tanco

Bistrița, 25.XI 1985

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

IV. Daimonul „iubirii magice" (5)

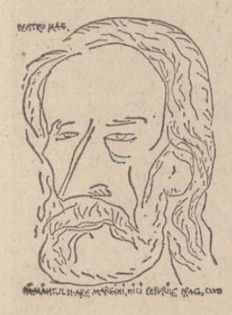

Cum se întîmplă în aproape toate narațiunile fantastice voiculesciene, și finalul din **Iubire magică** face loc disputei menite a delimita coeficientul de adevăr „științific" disimulat de turnura misterios magică pe care o iau faptele și pe care protagonistul lor, cumulînd și calitatea de personaj narator, înclină să creadă că le-a trăit ca atare : „Și nici acum nu știu bine ce a fost. Și dacă a fost. Dar cred că vrăjitoarea n-a greșit. Nu mi-a dat ceea ce îi cerusem. Ci, dimpotrivă, a făcut Mărgăritei, ca unei dușmance, de urît. În loc să ne acorde undele, virise între noi cei mai îngrozitori paraziți, ca să continuu similitudinile prietenului". De data aceasta, se formulează punctul de vedere aparținînd unuia dintre ascultătorii care e de profesie medic psihiatru. Atenția acestuia se îndreaptă către **cazul** folcloristului, prietenul eroului, căruia pare a i se atribui întreaga „contrafacere" vrăjitorească. Ideea este că pasionatul folclorist ar fi fost el însuși victima unei grave maladii psihice, acuzînd o nevindecabilă **automistificație magică** :

„După un timp de mutenie, doctorul începu să se îmbrace.

— Și prietenul ? întrebă el.

— Nu mai știu de atunci de cînd l-am lăsat acolo absolut nimic despre el, răspunse povestitorul. M-am ferit să-l mai întîlnesc. Îmi era penibil, chiar odios să-l mai văd. Cred că a plecat în străinătate pentru studii, cum proiectase.

— Cum îl chema ? se interesă doctorul.

— Îl chema... stai o clipă. Îl chema... nu-mi vine acum în minte...

— Nu se numea Kivu ? îi aminti doctorul.

— Da, da, se lumină poetul : Kivu.

— Și mai cum ?

— Iar nu-mi amintesc... Ceva cu T...

— Teofil, împlini doctorul. Nu era un bărbat înalt, oacheș, cu sprîncene negre și groase ca două lipitori...

— Da, da, exact, Teofil Kivu. De unde știi ? L-ai cunoscut ?" Însă, deși atît de categoric și de explicit formulat, diagnosticul clinic nu pare să aibă cîștigul de cauză scontat :

— „Tot nu s-au lăsat pînă nu s-au răzbunat pe unul din noi, spuse cu glasul schimbat poetul, sculîndu-se la plecare. Și bietul Kivu a căzut victimă în locul meu.

— As... Nu ! Era o ereditate încărcată, vru să lămurească doctorul. Dar privind chipurile noastre ca de o spaimă se opri".

Paradoxal, intervenția medicului are efectul unei adevărate lovituri de bumerang : se reinstituie sentimentul tiranicei dominări a **daimonului „iubirii magice"**. Este o stare de lucruri ce se susține tocmai pe insidiosul echivoc interpus între logica sui generis a gîndirii magice, din unghiul căreia este trăită întîmplarea de viață, pe de o parte, și logica discursiv științifică, din unghiul căreia întîmplarea în cauză se încearcă a fi evaluată, pe de altă parte. Prin acesta, elementul magic, departe de a-și diminua funcția și gradul de credibilitate, dimpotrivă, și le sporește. Dobîndind maximum de tensiune existențială, el se închide în propria-i taină, sugerînd totodată, dacă putem zice astfel, limpedea ambiguitate a paradigmei fantastice sub semnul căreia este conceput demersul epic.

Proiectată într-un spațiu epic încîntător prin exotismul neoromantic al cadrului natural și nu mai puțin prin caracterul apăsat senzațional propriu întîmplărilor povestite, nuvela **Sakuntala** apelează și ea în chip fățiș la formula parafrazei mitic-fantastice bazată pe asumarea elementului livresc de anvergură universală. Mai mult decît în **Iubire magică**, artificiul vizînd translația din planul imaginarului livresc în planul strict realistic stă sub semnul celei mai „provocatoare" sau, poate, mai bine zis, „imprudente" dezinvolturi. Căci, iată, mai întîi, strania transfigurare emoțională a actului lecturii :

„N-am lăsat cartea din mînă pînă n-am cetit-o toată. M-am întors apoi și i-am mîgîlit începutul. Îndeosebi reproducerea unei miniaturi înfățișînd o fată de o frumusețe fericitoare cu ochii mari codați în sombrul oval al chipului, pe grumazul ce aluneca amețitor spre sîni ce șiluiau despicătura vesmîntului, ieșind ca doi nuferi în limanul pieptului. Privirile-mi atîtate de intensitatea reveriei o măriră ca niște lentile pînă-ntr-atît, că o văzui aievea înaintînd spre mine, unduindu-și coapsele, zîmbitoare sub zarea vălului galben ce-o înfășura.

Am adormit tîrziu, cu cartea sub căpătîi.

Splendoarea ei m-a urmat dincolo, în somn. Și m-am deșteptat fericit. Cum am deschis ochii, am pîndit cartea și ca un fur am virît-o în buzunarul hainei atîrnate de șcaun".

Iată acum și apariția halucinantă de concretă a „duplicatului" realist :

„— Rada, gemu Dionis, și-i atinu calea.

La strigătul lui, ieși Stanciu. Eu întorsei capul. Venea, călcînd poiana prin mijirea serii, fecioara sacră din miniatura indiană. Aidoma. Același mers ondulat în cîntec, aceeași statură cu formele pure, aceeași mîndră gingășie, pletele cu reflexe albastre încadrînd sombrul oval al chipului covîrșit de ochii magici, sînii înfloriți pe negrul liman al pieptului, și mai ales sub borangicul galben al vesmîntului, coapsele străvăzute ca două zeite misterioase, pe umerii gemeni cu chiupul tainic al pînteculuI.

— Sakuntala, strigai înspăimîntat și, fără să știu ce fac, îmi pîndii buzunarul.

— Cartea e în haina cealaltă. Dar nu mai ai nevoie de ea. Autorul e depășit...

Dionis își cîștigase cumpătul și la rîndul lui mă citea ușor ca pe un abecedar.

— Norocul sau nenorocul, urmă el, îți dăruiește, aici, aievea, tot ce e searbădă închipuire în poem. Iată pe prietena Sakuntalei și pe sihastrul, tatăl ei adoptiv. Și-mi arată pe Stanciu, care, cu barba albă, zeghea lungă și toiagul noduros lua înfățișare de brahman.

Întepenisem năuc, cu gura căscată, cu răsuflarea tăiată și tremuram. Nu trupește. Îmi tremura duhul, știhia alcătuitoare".

Dar, se va vedea, rolul catalitic îndeplinit la **daimonul „iubirii magice"** este și acum decisiv în planul retrăirii plenare, sublim dramatice, a mitului originar.

Nicolae Ciobanu

Buzău — Centenar Rebreanu

În organizarea Societății de științe filologice — filiala Buzău și a Casei personalului didactic Buzău, la Liceul B.P. Hașdeu au avut loc lucrările unui amplu simpozion dedicat centenarului Liviu Rebreanu. Coordonat de profesorul Gheorghe Andrei, pasionat animator al activității științifice din județul Buzău circumscrisă filologiei și istoriei literare, în cadrul simpozionului s-au prezentat comunicările : „Liviu Rebreanu, cititor al romanului românesc modern", de **Ion Rotaru**, „Pentru o interpretare universalist-modernă a operei rebreniene" de **Nicolae Ciobanu**, „Viziunea mitic-filosofică în romanul **Adam și Eva**" de **Gheorghe Andrei** și **Constantin Petcu**, „Liviu Rebreanu, opinii literare" de **Iosif Belinschi**, „Nuvelistica lui Liviu Rebreanu" de **Lucilia Rădulescu**, „Liviu Rebreanu, autor de manuale școlare" de **Viorica Nebel.** Cu același prilej, a fost prezentat emoționantul jurnal de călătorie **Pe urmele lui Liviu Rebreanu** redactat sub conducerea prof. Viorica Nebel de elevii buzoieni Dinu Teodor, Dumitrescu Maria, Tudorache Isabela, Crețu Mirela, Dascălu Delia, Drăgan Liliana, Dinulescu Viorica, Dumitrescu Simina, Nebel Aurelian, Ioniță Claudiu, Nelu Georgeta, Gheorghe Elena, Jurcău Magda, Gherea Viorica.

Cronicar

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Imagini de la Simpozionul „Liviu Rebreanu" desfășurat în sala Casei de cultură a orașului Bistrița-Năsăud, cu prilejul Centenarului „Liviu Rebreanu"

CRONICA EDITIILOR

EMINESCIANA

Îi mulțumesc prof. dr. doc. Gavril Istrate pentru bunăvoința pe care mi-o arată. Desigur, nu cu intenția întîietății am publicat articolul „O ediție eminesciană necunoscută" : doream să las la iveală un alt exemplar, și nu mă așteptam că va apare o cercetare pe același obiect (cercetare care a adus, după cîte înțeleg, un exemplar complet în bibliioteca „M. Eminescu" din Iași). De altfel, nici nu eram pe deplin edificat asupra subiectului, lipsindu-mi cîteva informații pentru o demonstrație sigură. Profit de ocazie pentru a împărtăși specialiștilor trei dintre ele pe care le-am aflat între timp. Mai întîi, B.P.T.-ul datat „1900" în „Bibliografia M. Eminescu" după Al. Piru „Varia", II, p. 117, este, în realitate, din 1898 (îl semnalează I.S. Mugur în „Mișcarea", 22 oct. 1910, p. 1 ; menționez că și prof. Gavril Istrate a intuit, în studiul dumisale, că este anterior anului 1900. Mie îmi trebuia o datare anterioară pentru a justifica a doua ediție a lui, care pare a fi apărut în jurul anului 1900). Nefăcînd nici o trimitere în cartea sa, cred că Al. Piru a dedus anul după un timbru pe care-l poartă exemplarul din Biblioteca Academiei pe coperta interioară : este un timbru al legătorului, Carol Göbl, care atestă că acesta a cîștigat un concurs la Paris în 1900. El se află, însă, și pe cărți apărute mai tîrziu (ed. Scurtu, de pildă) — și ar putea proba, în cel mai bun caz, anul legării cărții.

Apoi, scrisoarea lui Matei Eminescu din 1894, 10 dec., nu pare a se referi la această ediție, și nici la „Cărticica didactică..." din 1895. Citez integral fragmentul editat de G. Muntean (cu mențiunea că nu am văzut documentul original) : „Apărînd prima **fasciculă** din scrierile poetului Eminescu a **10 bani numărul...**" Este vorba de broșura „Din scrierile lui Mihail Eminescu", vol. I, București 1894, VI—16 p. (incomplet), nr. 78 din bibliografie. Pe pagina de titlu ea poartă mențiunea **„10 bani fascicola"**, iar pe verso-ul ei exemplarul din Biblioteca Academiei are semnătura lui Matei Eminescu sub drepturile de editură (scrisă citeț, cu cerneală albastră). Prefața pare scrisă tot de căpitan. Broșura conține 2 articole politice ale lui Eminescu ; pe copertă mai scrie : „Apare de trei ori pe săptămînă, lunea, miercurea și vinerea" — dar însemnarea trebuie că se referă la apariția colecției. Neștiindu-i-se pînă acum editorul (mă refer la informațiile din bibliografie, desigur), iată-l găsit în persoana aceluiași Matei Eminescu a cărui contribuție la difuzarea operei fratelui său crește cu un titlu extinzîndu-se și asupra publicisticii eminesciene.

A treia informație pe care sînt în măsură s-o ofer privește ediția I. Săndulescu din 1907 (cea aspru criticată de I. Scurtu). Cuprinsul ei are la bază ediția princeps Matei Eminescu, editura este aceeași, frontoanele asemănătoare ; are și ea portretul lui M. Eminescu pe copertă (care nu mai este însă cartonată ; portretul este altul). Pe pagina de titlu e scris : „ediția a II-a completată și adăugită". Celor care mai caută, încă, **ediția I** I. Săndulescu le semnalez faptul că ea nu există : este considerată (de către editură, desigur) ediție I cea princeps Matei Eminescu.

Aceste trei elemente (cel puțin) trebuiau luate în calcul la timpul lor. Bunul cititor nu-mi va lua în nume de rău, și desigur nici prof. G. Istrate, nici graba de atunci de a-mi îndeplini o îndatorire profesională, nici pe cea de acum de a înfățișa o fază a unui proces de cercetare — el, cititorul cel bun, trebuind să știe că posibilitățile noastre de informare, ale fiecăruia în parte, sînt limitate depinzînd de atîția și atîția factori. Caut, încă, în presa vremii o recenzie sincronă apariției cărții — iată motivul pentru care nu consider cercetarea încheiată și nu m-am grăbit să revin cu informațiile de mai sus. Dar un studiu mai larg asupra ediției princeps Matei Eminescu, în care le-am luat în calcul, am prezentat la „Muzeul Literaturii Române", în cadrul Zilelor Muzeului. Problema edițiilor Eminescu este destul de complicată și studiată sporadic. Nu fac un secret din faptul (și nu folosesc prilejul pentru a epata) că am propus editurii „Junimea" din Iași lucrarea **„Eminescu în prefețele sale"**, cuprinzînd considerațiile introductive ale principalilor editori ai operei poetului, pînă la Perpessicius. Va fi un instrument de lucru indispensabil — și o redescoperire a poetului dinspre editorii lui, cei mai apropiați de M. Eminescu prin faptul că i-au studiat manuscrisele. Dacă editura va accepta propunerea mea (n-am primit pînă acum nici un răspuns) mă voi înhăma — cum se spune — la această muncă dificilă care implică analiza fiecărei ediții în parte.

N. Georgescu

Vorbe aruncate

Urmare din pag. 5-a

Vasile, mai micșor și mai sperios, a zbughit-o în ogradă spre norocul lui, că altfel pățimea și el poate mai rău. Dacă nu se știa cu nici-o vină, Costică a stat liniștit, ba încă se și mira ce-o fi vrînd neamțul care trimbițează la cîrma mașinii ? Neamțul însă, nici una nici alta, înșfacă de urechi pe copil și trage și sucește pînă i se sfîrtecă de-a binelea, apoi se pune cu palmele și cu picioarele pe dînsul pînă l-a făcut una cu pămîntul. Pe urmă, după ce l-a bătut cît a poftit, l-a mai și injurat pe nemțește, cum o fi zis, și s-a suit în mașină și s-a dus dracului la boierul cel bătrîn...". Trecută din gură în gură, o simplă și meritată urecheală ia amploarea unei maltratări : copilul e oblojit de nu știu ce vraci local, părinții se pregătesc să-l ducă la spital la Pitești, Costică fiind în pericol de a rămîne infirm („neom") toată viața. Povestea lui Pavel Tunsu agită și mai mult spiritele, gloata se va arăta imediat ostilă, agresivă față de boierii cu mașina. După cîteva vorbe aruncate la întîmplare, urmează o piatră aruncată cu adresă. Răscoala este ea însăși, în limbajul jurnaliștilor vremii, o stîncă ce se rostogolește, desigur, la vale.

Cuvîntul a scăpat total de sub control, s-a aliat cu alte cuvinte, s-a umflat și a devenit povestea umilirii țărănimii. Debitat de om, el dobîndește autonomie. În unele cazuri e greu de stabilit **cine ce** a spus, **cui** aparțin cuvintele. Există parcă o sursă clandestină de fabricare a cuvintelor care sînt apoi răspîndite în lume fără identitate. Cuvinte anonime, cuvinte fără expeditor, cu destinație generală. Zvonurile circulă nestingherite la orașe și sate, de la orașe la sate și de la sate la orașe. **Se spune, se aude, se zice** iată trei verbe impersonale pe unde cuvintele vin nestingherite în lume anunțînd numai minuni. Călărești albi umblă să împartă moșiile, Vodă s-a aliat cu țăranii și le cere să-i alunge pe boieri. Cuvintele nu mai exprimă adevăruri, ci dorinți ; anunță întîmplări și evenimente ce vor scăpa ele însele de sub controlul rațiunii și autorității.

Există în acest roman un personaj care pretinde că ar deține controlul cuvîntului : nebunul Anton, un fel de profet care vestește, pe ton de Casandră, „ziua judecății și a socotelilor". Călărești albi vor aduce marea veste, cuvintele de mîntuire. Dincolo de caracterul exaltat al profețiilor lui, să reținem un aspect : nebunul e un **inspirat**, susține el însuși, un tălmaci al divinității, și numai profeții au păstrat nealterat sensul plin al cuvîntului, numai ei îl pot rosti fără a-l scăpa de sub control. Ceilalți muritori au simțurile atrofiate și nu mai aud trîmbițele judecății și ale dreptății : „Numai cei nepricepuți nu pot pătrunde rostul cuvîntului, că eu nu vorbesc din capul meu, ci vorbesc după poruncile celui care știe toate cîte sînt și nu sînt".

Presa românească din ajunul și din timpul răscoalei de la 1907 dă dovadă de o totală neputință de a controla, de a folosi cuvîntul. Articolele din ziarele vremii sînt departe de a da o imagine justă a tulburărilor din țară. Rebreanu speculează admirabil, în pagini deloc inutile, această disproporție dintre realitate, adevăr și cuvîntul scris sau vorbit. Ziarele pun în fața lumii o oglindă deformatoare care fie mărește, fie minimalizează evenimentele. Binecunoscuta obiectivitate a romancierului se vede și aici, funcționează fără reproș. Lecția lui Caragiale care construia schițe superbe prin juxtapunerea unor închipuite sau reale tăieturi din ziarele vremii, modificate, bineînțeles, și însușită la perfecție. Ne aflăm în redacția ziarului „Drapelul" : „— Sper că ai citit în ziarele de dimineață ? îl întrebă Roșu pe Titu. Dar ce e în ziare e floare la ureche. Ministerul de Interne dă drumul numai telegramelor inofensive. Realitatea, ehe, băiete, realitatea e...". Amploarea pe care au luat-o evenimentele e cunoscută parțial cititorilor. Lui Titu care a văzut ce se întîmplă în Amara i se pare, totuși, că oamenii exagerează. „Le place să facă din țînțar armăsar", zice el. Roșu, secretarul de redacție, e mai aproape de adevăr : evenimentele au depășit de mult știrile : „Adevărul, domnul meu, e mai limpede decît bănuiește lumea. Mișcarea se întinde mereu, zi cu zi, ceas cu ceas, și nu se știe dacă se mai poate lua vreo măsură care s-o poată stăvili". După părerea lui, presa nu umflă faptele, ci le bagatelizează ; cu alte cuvinte, din armăsar face țînțar. Cuvîntul scris, știrea inserată în pagina ziarului mistifică adevărul la fel ca și cuvîntul oral, dar în sens invers. Să se observe un lucru : revoluția se aprinde și apoi se extinde necontrolat după același principiu al bulgărelui de zăpadă. Faptele cresc, se rostogolesc din, în urma și după modelul cuvintelor. Imaginarul rebrenian se fixează pe această figură a creșterii și descreșterii precipitate a realului din cuvînt.

PRIVIREA LUI ORFEU

Vasul și fisura

Voi, rînduri albe, rînduri negre, din viață, gînduri și imagini, rămînă clipele alegre, eterne în aceste pagini — pagini ca proiect existențial văzut prin grila, (grătarul iadului ? al unei cunoașteri în termenii ei negativi ?) unei lumi noi, fictive, construite în prelungirea celei reale, în contradicție sau ca pandant complementar al acesteia, oricum într-un cod limitat, determinat (și aici amintim că omnis determinatio est negatio) al unui subiect emergent care, la rîndul său, în bună tradiție aristotelică a dialecticii cauzei formale și cauzei materiale, trebuie să fie inefabil, adică incomunicabil pe limba lui clară : individuum est incommunicabile, individuum est ineffabile ; și este astfel tocmai fiindcă acest individuum, considerat ca dublu și contradictoriu, de cauză formală și cauză materială, conform principiului terțului exclus, nu poate fi adevărat (citește : afirmat) în același timp și sub același aspect, în sensul că forma exprimată în textul scris, în rîndurile negre ale paginii, pentru a-și desăvîrși destinul oximoronic conținut în mesajul dezechilibrului genetic menit să provoace emoția estetică în prelungirea instinctului satanic (în lectură bacoviană), trebuie mai întîi să aibă o suficientă rigoare, tărie, independență, și deci autonomie, pentru a fi percepută, cunoscută, și recunoscută în ea însăși, în specificul ei irepetabil și deci autoreferențial ; iar pentru aceasta o înțelegem ca hermetic închisă, cu scopul de a se apăra de influențele benigne sau maligne (con-, inter-, sub-, meta-,) textuale ale vecinătăților, ca peisajele în vitro, și apoi, un apoi care trebuie înțeles ca simultaneitate cronotopică (ceea ce nu înseamnă oare chiar nașterea utopiei ? nașterea ucroniei pentru limbajul organon-ului clasic ?), acest vas închis, formă hermetică și stabilă a rîndurilor negre, trebuie să-și conțină propria spărtură, fisură, călcîi vulnerabil prin care să se scurgă materia invizibilă, inaudibilă, imperceptibilă, spre rîndurile albe ale paginii, sugestie fatală a unei interogații, a unui răspuns ipotetic. Așa încît aceste enigmatice spații fără semne, rîndurile albe ale paginii scrise, nu sînt nici vide, nici teritorii ale nimănui, ci alte forme, alte vase, cu geometrii și dimensiuni variabile pentru o materie iluzorie, insinuîndu-se ca o sugestie din vasul, forma, rîndul scris de deasupra, vas considerat închis hermetic, egal cu sine, o permanență recognoscibilă, un invariant care își conține propria fisură, menit să-l aducă la statutul de sistem deschis, în dezechilibru, ecou ideal, îndepărtat și rece, al biosistemelor de tot felul, cuvinte, cristale, oglinzi, ceruri, zăpezi și ape : reflectarea narcisiacă într-o negativitate absolută a unui ens afirmat ca absolut, autonom și identic cu sine : al rîndurilor albe în rîndurile negre. Dar cum am admis, acest semn (căci pe o anumită treaptă a analizei de parcurgere a textului à rebours toate literele care compun cuvintele și cuvintele, — rîndurile, înșirate cuminte pe pagina albă, tind către un loc central, au nostalgia unei structuri holiste, a unui întreg cu toate părțile sale în armonie, în funcție de un reper, în orizontul utopic și ucronic al unui cuvînt genetic) presupus ca închis hermetic în sine, o închidere care ar anunța teoretic entropia textului, imposibilitatea lui de a mai ieși din statutul de cadavru în vitro (sau în vid) trebuie să-și creeze propriul său dezechilibru, contradicția care, invizibilă și inaudibilă, deci respectînd convenințele și salvînd aparențele, să-l facă totuși vulnerabil, dintr-un fiind, ens neutral, glacial, el devenind unul care luptă, un ens agonal : această proprietate de a fi tu însuți și altcineva, în același timp și sub același aspect, nu o au decît ființele autonome, independente, suficiente lor însele, adică acele texte care nu depind, pentru a trăi, de trimiteri și conexiuni, fie pe verticala paradigmatică, fie pe orizontala sintagmatică, la alte texte de altă natură, ci se hrănesc, își fac metabolismul din propria lor (con-, inter-, sub-, meta-) textualitate, sub imperativul autocunoașterii, al lui gnothi seauton!; text care nu se referă la altceva, la altcineva, la o alteritate care nu este ea însăși, text autoreferențial, figura sarpelui mușcîndu-și propria coadă, autoreglîndu-se, autodevorîndu-se, pînă la extaz, pînă la dispariția lui totală de pe o pagină goală, și — înapoi ! din materia inefabilă, invizibilă și inaudibilă, scursă, sugerată în rîndurile albe, către rescrierea, refacerea semnelor, literelor negre, de data aceasta deviate, tălmăcite, răstălmăcite și trădate—clinamen, clinamen, clinamen ! — după chipul și asemănarea ta, hypocrite lecteur, mon semblable, mon frère ! Tu umpli rîndurile albe, spațiile goale ale paginii cu sugestiile aflate, desigur, în stare latentă, în rîndurile negre, în spațiile acoperite de semne, tu ții în mînă bagheta magică în stare să le trezească din somn, și cînd, ștergîndu-se, frecîndu-se la ochi, te întreabă cu nedisimulată viclenie și naivitate : de unde venim, cine sîntem și încotro mergem ? ele așteaptă de la tine un răspuns, prin tine redevenind ceea ce sînt : Voi, rînduri albe, rînduri negre, prilej de gînduri și imagini, păstrați-mi clipele alegre, de-a pururi în aceste pagini !

Dan Laurențiu

Între „Țara Năsăudului" și orizontul întregii umanități

Urmare din pag. 1

veacurilor de furtunile istoriei, care au dat naștere unor oameni plini de vitalitate, de energii nedomolite, de mare dîrzenie, profund înrădăcinați în tradițiile lor străvechi, într-o puternică solidaritate ridicată ca un scut în fața viforelor prăvălite în cursul istoriei asupra lor. Dar statornicirea vieții românilor din „Țara Năsăudului" pe tradiție și pe solidaritatea de neam, nu a însemnat niciodată închistare într-un orizont limitat, într-un mod de a gîndi și de a simți rupt de evoluția vieții, de schimbările produse în lume de dezvoltarea cunoștințelor umane, a modului de a fi, și a tehnicilor de muncă. Românii de pe aceste meleaguri nu s-au închis niciodată în izolare egoistă și morocănoasă față de celelalte neamuri sau față de lumea aflată în permanentă schimbare și evoluție. Istoria acestor pămînturi vorbește de numeroase răscoale țărănești și de mișcări ale minerilor, în care țăranii și minerii români au stat alături de frații lor de alte neamuri, au luptat și, atunci cînd a trebuit, au murit împreună. Flăcăii din „Țara Năsăudului", după militarizarea regiunii, au bătut multe meleaguri ale Europei, purtînd cu mîndrie pe pămînturi îndepărtate faima de vitejie a „cătanelor negre", dar au privit cu ochi vii, plini de curiozitate, și realitățile de acolo, străduindu-se să învețe ceea ce merita să fie învățat și să împărtășească celor de acasă cele vrednice de a fi însușite și de ei. Iar la oamenii de alt neam cu care se învecinau s-au învrednicit să privească atenți, cu luare aminte, obiceiurile bune și să le cumpănească foloasele, după cum nu s-au ferit să le arate propria lor experiență de viață, mai demult adaptată la condițiile specifice ale regiunii lor. Așa se explică, de pildă, faptul că sașii s-au organizat, după colonizarea lor pe aceste meleaguri, în obștii sătești asemănătoare cu cele românești. După cum organizarea de școli de către sași (care și-au întemeiat primul gimnaziu la Bistrița în 1500, iar prima școală rurală în 1762, la Teaca) a influențat trecerea românilor la forme mai eficiente de organizare a învățămîntului decît cel existent la ei în tinzile bisericilor, cum erau unele atestate documentar încă din 1475, sau decît școlile „triviale", de tip medieval, înființate în 1770 la Năsăud, Monor și Maieru, iar în 1776 la Prundu Bîrgăului și la Zagra. Astfel se ajunge ca spre mijlocul secolului al XIX-lea pe lîngă cele peste 50 de școli din satele grănicerești să ființeze 70 de școli românești în satele nemilitarizate, realizîndu-se un învățămînt temeinic, care a modelat prima etapă de dezvoltare a multor cărturari de seamă.

Realitatea umană și socială din „Țara Năsăudului" trăiește cu o intensitate halucinantă în **Ion**, cea dintîi dintre marile creații romanești ale lui Liviu Rebreanu. Ceea ce i-a impresionat în primul rînd pe criticii din epoca apariției lui **Ion** a fost forța artistică zguduitoare cu care scriitorul a înfățișat setea de pămînt a țăranului român. Dar Rebreanu a făurit imaginea artistică plină de vigoare a însăși realității social-economice din care izbucnește această sete. Tragica și nemiloasa luptă pentru pămînt a lui Ion se desfășoară pe fundalul stăpînirii austro-ungare, a condițiilor de opresiune și de îngrădire în sărăcie și înapoiere a țăranilor români, de intimidare și de represiune împotriva puținilor cărturari înviți din rîndurile lor, lupta grea și întortocheată, umbrită la unii prin compromisuri momentane sau tendințe ariviste, de rigiditate dogmatică sau de autoiluzionări romantice, sintetizînd, adică, o întreagă epocă istorică, într-o construcție romanescă de-o economie riguroasă și de-o severitate exemplară de alcătuire, bizuită pe sondarea adevărului vieții pînă în străfundurile sufletești unde clocotesc patimile nestăpînite și pînă la dinamica profundă a mișcărilor din societate. Marea biruință artistică din **Ion** consistă, cred, tocmai în dezvăluirea adevărului profund al sufletului omenesc și a realităților, exprimate în fapte umane, ale dialecticii fundamentale a vieții societății în condițiile unui moment al istoriei, fără a îngădui urzirea luminilor deformatoare ale examinării lirice a realității, privind oamenii și viața lor cu obiectivitatea severă a unui realism neîndurător, expresie a năzuinței de a înfățișa viața în adevărul ei nealterat. „Pentru mine arta — scria Rebreanu în 1924 — zic artă și mă gîndesc la literatură, înseamnă creație de oameni și viață... Creînd oameni vii, cu viață proprie, scriitorul se apropie de misterul eternității... Cînd ai reușit să închizi în cuvinte cîteva clipe de viață adevărată, ai realizat o operă mai prețioasă decît toate frazele frumoase din lume".

Următorul roman al lui Liviu Rebreanu, **Pădurea spînzuraților**, apărut în 1922, a fost, spre uimirea criticilor care îi imputau incapacitatea de analiză psihologică nuanțată și pătrunzătoare, un roman psihologic, înfățișînd tot o dramă de pe pămîntul său natal, din anii primului război mondial. Un tînăr student român din Transilvania, Apostol Bologa, mobilizat ca ofițer în armata austro-ungară își îndeplinește disciplinat datoria față de statul în care trăiește, pînă cînd unitatea sa e trimisă să lupte împotriva armatei române. Din acest moment, tînărul ofițer e cuprins de profunde frămîntări, sfîșiat între conștiința datoriei sale față de statul al cărui cetățean este și conștiința datoriei și mai profunde față de națiunea sa. Dezechilibrat de această contradicție pe care firea sa ezitantă, labilă, n-o poate rezolva în întregime, Apostol Bologa încearcă să treacă la trupele române, dar actionează cu atîta stîngăcie încît este prins și condamnat la moarte.

În primele sale două romane Liviu Rebreanu a întrupat în mișcarea vie și plină de semnificație a ficțiunii hrănite de sevele unui viguros realism, realități din Transilvania, din „Țara Năsăudului" în care s-a născut, dezbătînd însă cu mijloacele artei probleme umane generale, întrupate în evenimente regionale, dar cu încărcătură **universală.**

Cea de-a treia dintre marile construcții romanești ale lui Liviu Rebreanu, **Răscoala,** publicată în 1932, constituie cea mai importantă operă literară închinată răscoalei țărănești din 1907, în care capacitatea scriitorului de a mînui cu intense efecte estetice mișcările marilor mase, psihologia mulțimii și dramatismul sfîșietor al confruntărilor sociale violente, cruzimea zguduitoare a actelor de răzbunare săvîrșite de cei prea asupriți pentru a se mai putea stăpîni, și ferocitatea intervenției militare pentru înăbușirea răscoalei dobîndesc intensitatea dramatică a celor mai mari creații românești care au ilustrat literatura universală.

Toate romanele sociale ale lui Liviu Rebreanu, de la **Ion** pînă la **Gorila,** sondează adevărul vieții umane, ascuns în mișcările și procesele complicate ale societății, scriitorul străduindu-se să descifreze tragedia omului deformat, alienat sau abrutizat de determinațiile sociale acționînd asupra sa, dezvăluind realități dramatice ale societății feudal-capitaliste din Austro-Ungaria, ale societății burghezo-moșierești din vechea Românie, ale societății românești zguduite de profunde contradicții din perioada ascensiunii fascismului. Aceste romane au, fără îndoială, o intensă încărcătură de critică socială. Între „caracterul critic" al acestor romane și „principiul obiectivității" nu există nici o contradicție. A afirma că „primul /.../ presupune partizanatul și subiectivitatea, iar cel de-al doilea imparțialitatea" — așa cum se face într-un recent articol despre scriitor — dovedește o regretabilă neînțelegere. Critica unei orînduiri sociale — atît în literatură cît și în filosofie, economie politică, sociologie sau politică — nu se poate nicidecum bizui pe „partizanat și subiectivitate" (decît, poate, în efemere pamflete), ea trebuind să se bazeze pe o analiză pătrunzătoare a fenomenelor realității și pe descifrarea corelațiilor lor dialectice, a sensului lor. În această perspectivă, semnificația de profundă critică socială a marilor romane rebreniene izvorăște nu din renunțarea la obiectivitate sub impulsul „partizanatului și subiectivității" ci, dimpotrivă, din pătrunderea analizei obiective pînă la dialectica adîncă a fenomenelor sociale, la înțelegerea, întrupată în vieți pline de autenticitate și de veridicitate, a acțiunii lor în existența de fiecare zi a oamenilor.

POST RESTANT

La întrebarea noastră „cînd și cum se difuzează «Luceafărul» în orașul D-voastră ?" iată că, dintre mai multe răspunsuri, îl alegem pe acela cu umor subțire al arhitectei Ana-Maria Crișan din Tîrgu Mureș, trimis cu „aleasă stimă și abonament anual bimeritat" în 17 nov. 1985 : **Luceafărul**, în orașul nostru, se difuzează mai mult pe cale orală. (La telefon : „vezi **Luceafărul** din ...are un material grozav, etc., stai să ți-l citesc...". În orașul nostru, facturile telefonice sînt foarte ridicate, nu știu dacă asta e o dovadă certă a nivelului intelectual local ridicat). Abonamentele sosesc duminica, la Difuzarea presei — probabil, luni, marți. Pe vremuri (acum 10 ani, ce vremuri...) mai exista o metodă, cam ilicită, dar... simpatică : numerele, puține și pe-atunci, erau citite „la botul calului", la tutungerie (gratuit), de „abonații" acestui „sistem". Vînzătoarea nu beneficia din treaba asta **decît** de beneficii spirituale, ea fiind prima care citea totul în materie de revistă literară difuzată. Mai era și „Cofetăria tineretului", literară și ea, în care se serveau prăjituri (contra cost) și reviste pentru lectură, la cerere (fără cost). Mărturisesc, și sistemul ăsta m-a încîntat. Ba lucrurile au mers pînă într-acolo încît în cofetărie au avut loc și spectacole literar-muzical-expoziționale, dar s-a terminat și cu asta. Au rămas, ca soluție certă, abonamentele. Și, oricum, plăcerea de duminică oferită de rubricile dv. (ale **Luceafărului**) „stabile", și dacă nu de toate materialele tinerilor (ca autori) autori, dar de panoramicul situației „tinerei literaturi" în orice caz.

Personal, mă-nclin (mă-nchin) în fața Logosului lui Ioan Alexandru care, cu-al său „Pămîntul lui Rebreanu" mi-a sfințit duminica de 17 noiembrie 1985 ! sfințind deopotrivă amintirea lui Rebreanu așa cum nimeni n-a făcut-o și nu cred că o va mai putea-o face.

Citeam cu interes **Permanența principiului Yin** și felicit poezia lui Marian Zamfira în mod deosebit ! (rămas același în toate pozele...).

Ar fi cazul să-nchei aici. Fără fișă personală, fără fotografie și, poate, fără textele „anexă" (văd că se poartă „cererea" cu tot tipicul ei... în speranța „ofertei"...)".

☆

Mulți dintre noi au putut observa pînă acum că se poate pescui cu una sau mai multe undițe. Personal, îi admirăm pe cei din prima categorie pentru curajul lor evident mult mai mare decît al celorlalți, dar în nici un caz nu-i acceptăm pe cei care la mai multe undițe pun una și aceeași rimă. Pentru că, în primul rînd, gestul lor ni se pare meschin, iar în al doilea rînd pentru că nu credem să existe pești atît de proști încît să se înșire toți pe o singură și aceeași rimă. Funcționează, deci, și o regulă a pescuitului, care îi împarte pe pescari (în afara celor cu și fără de noroc) în pescari demni de toată încrederea și pescari... non grata. Ne-am amintit toate acestea citind, cu surprindere, și în alte reviste, răspunsuri date de colegii noștri de rubrică de la alte reviste acelorași corespondenți cu aceleași corespondențe. Deci, corespondentul nostru își încearcă șansa, s-ar zice, în mai multe locuri, unde trimite, uneori, una și aceeași pagină, ori aceeași pagină și altele. Nu se mai respectă regula debutului care cere să-ți alegi o singură revistă dintre toate, conform unor afinități speciale, pentru a debuta în ea. Gîndul unora pare să fie acela de a debuta dacă se poate în toate revistele literare, ori aceasta trădează carențe de caracter care pot influența negativ destinul lor literar. În afara grafomanilor și veleitarilor care vor să mai cîștige cîte ceva cu scrisul, sînt, știm, și oameni de bună credință, care, din ignoranță ori dintr-o greșită înțelegere a vieții literare, cad și ei în aceeași greșeală. La care se adaugă, după părerea noastră, și cea a încercării de a publica simultan proză, poezie, eseu, teatru ș.a. cu speranța că pînă la urmă, din atîtea propuneri, una tot va fi luată în considerație.

Deocamdată, deși le avem la îndemînă, nu dăm nume, iar celor prea curioși le recomandăm să citească, măcar într-o lună, rubricile de profil din revistele noastre literare... și să-i identifice singuri. Nouă însă nu ne place să citim... copiile nomade, care zboară dintr-o redacție într-alta ca vrăbiile. Nouă ne plac vulturii.

CALIȚOIU DRAGOȘ, Focșani. Aveți, totuși, un scris citeț, deși mașina de scris are și ea avantajele ei. „Incertitudinile" d-voastră (numai șase !) sînt de fapt niște cugetări minime pe care ar fi fost bine să le împărtășiți familiei : „Să încercăm să ne strivim visele (? !) pentru o clipă și să ne privim direct fără elemente mijlocitoare (?!) Vom fi oare numai mirați de ceea ce vedem sau eventual ne vom speria ?... Rămînem cu nebunia gîndurilor noastre voalate despre viață și continuăm să sperăm că adevăratul nostru chip este așa cum noi îl simțim necesar, pentru că nimeni nu a avut încă „tupeul" să ne acuze cel puțin de narcisism". Ș.a.m.d. pînă la „Nu noi sîntem creația societății, ci societatea este creația noastră !" Asta da, aferim. Oricum, vă așteptăm cu „certitudini", cine știe !

Iulian Neacșu

Spre Alba, departe...

Urmare din pag. a 3-a

chemați !", păi cum să nu răspund și eu ?, aș putea suferi să stau departe cînd, auzi ce spune domnul Ștefan Cicio-Pop ? — „...poate că istoria veacurilor viitoare o să ne descrie gemetele durerilor, ce azi nu încap în mintea omenească ...Cine pe fața pămîntului, ce sociolog, ce economist-național, ce filosof, ce bărbat de stat, care om cuminte mai poate pretinde de la acest neam să mai sufere încă o dată repetarea acestei suferințe ?".

Și chiar aude, mai departe, cum răsună voința neamului, „Neamul românesc din Ungaria și Transilvania nu admite mistificare asupra condițiilor propuse. Protestează împotriva revendicărilor maghiarilor asupra teritoriului românesc, care de la descălecarea împăratului Traian a fost muncit de brațele noastre și a fost scăldat cu sîngele nostru..."

Îl urmărește pe domnul Ioan Suciu, care raportează prezentarea delegaților, doar face și el parte din cei 1 228 de delegați, simte cum fierbe sala, spiritele se aprind, întîmpină cu urale alegerea lui George Pop de Băsești ca președinte al Adunării („Trăiască badea Gheorghe !"), și citirea unor adrese, numele celor care le-au iscălit nu pot fi însă citite acolo, toate, sînt sute de mii și deodată se face tăcere pentru că se apropie cuvîntul lui Goldiș, despre Dacia-Romană, despre unirea de o clipă (lumină tare, de fulger) făcută prin brațul lui Mihai Viteazul și, trecînd, firesc, la ale lor, despre ce doresc ei acolo și pentru totdeauna...

E chiar proiectul de rezoluțiune, „Adunarea Națională a tuturor Românilor din Transilvania, Bănat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918, decretează unirea acestor Români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România !"

„Primim !", acesta e singurul răspuns...

Și vestea scapă din cuprinderea sălii, se revarsă dincolo de ferestre, de uși, ajunge în Cîmpul lui Horea unde așteaptă sutele de mii de români, după o noapte petrecută în jurul focurilor, sub cerul liber, sub cerul lor...

Vede, aude, simte cu toată ființa, povestește despre toate, deși e îndemnat să se liniștească, acum toate fi-vor la locul lor, frate, nimic nu mă mai doare, surioară, hai să-l căutăm pe gugulanul cu merele, fraților, se face ziuă...

(Fragment de roman)

Orizonturile actuale ale cunoașterii

Urmare din pag. I

ne pline de miez și semnificație aflate sub iradiația spiritului revoluționar, novator.

Tineretul României socialiste beneficiază, lucru intrat de acum în zodia firescului, de condiții optime de formare și pregătire profesională, de împlinire a celor mai cutezătoare aspirații. Tineretul patriei învață și muncește, unificînd într-o tulburătoare stare colectivă emblematică pentru o existență hărăzită creației — potențialul său debordant, optimismul, patosul, fervoarea participării, dăruirea, convertite toate în faptă, racordate la șuvoiul uriaș al energiilor celor ce sînt adevărații făuritori ai tuturor valorilor materiale și spirituale din societatea noastră.

Tinerelor generații de azi le revine misiunea de înaltă răspundere de a duce mai departe tradițiile nobile ale muncii și luptei revoluționare, valorile, idealurile și năzuințele înaintașilor, purtînd cu cinste făclia nestinsă a progresului.

Obiectivele grandioase cuprinse în programele de dezvoltare economico-socială a patriei, sarcinile complexe ce stau în fața națiunii noastre socialiste în perioada următoare, pînă în pragul mileniului al III-lea, reclamă nu numai eforturi susținute în sfera producției, ci și o nouă viziune asupra ponderii și implicării factorului uman în întreaga activitate desfășurată în toate domeniile vieții sociale. Reclamă în egală măsură un nivel superior de pregătire profesională, științifică și tehnică, competență, îndrăzneală în gîndire, capacitatea de a sesiza noul și curajul de a-l promova. Tinerii care astăzi se pregătesc să preia ștafeta muncii și creației de la generațiile mai vîrstnice au marea șansă de a se forma și a-și însuși deprinderile necesare în meseriile pe care le vor exercita, în condițiile unei puternice emulații la scară de masă ce imprimă producției, cercetării științifice și tehnice, învățămîntului un ritm vertiginos al acumulării și înnoirii cunoștințelor și paradigmelor. Ei au marea șansă de a putea întîmpina viitorul, perfect înarmați cu tot ceea ce asigură deplina adecvare în raport cu realitatea a proiectelor și acțiunilor lor. Ei pot fi considerați pe bună dreptate deopotrivă subiectul și obiectul unui uriaș proces de autoeducare, de automodelare, într-o lume care va fi, neîndoielnic, cea a schimbărilor rapide și profunde.

Congresul Științel și Învățămîntului — eveniment de deosebită semnificație în viața țării — se înscrie în atenția publică în primul rînd prin problematica prioritară și imperativele majore ale orientării activității instituțiilor și forțelor angrenate pe frontul cunoașterii, al cercetării științifice, al educației și învățămîntului. Ne aflăm într-o etapă decisivă de dezvoltare economică și socială, într-un moment de maximă mobilizare și concentrare a energiilor colective. Avem, însă deplina certitudine că mersul nostru înainte va înregistra un ritm accelerat avînd un sens neabătut ferm și clar, conștiința justeții drumului pe care îl străbatem sălășluind acum mai mult ca oricînd, în convingerea că tot ceea ce înfăptuim ne aparține, că stă în puterea noastră să-l stăpînim și să-l croim așa cum dorim, prin sclipirea minții și voința încordată de a dura trainice temelii viitorului.

Nu mă întreb din ce adîncuri nebănuite

Urmare din pag. I

de mii de suflete de români înghesuită în cuprinsul neîncăpătoarei cetăți nu amorțise de frig, era mai vie ca oricînd. Ideea de unire se tîra ostenită de atîtea lupte, ori zburda veselă, pe uliți ; scrîșnea în frigul caldarîmului, pe locul unde trebuie că se ridicase roata să frîngă oase de moț ; sau zîmbea această idee de unire, zîmbea cu căldură cînd se scoteau din desagă credențialele prin care românii se pronunțaseră cu hotărîre pentru unirea teritoriilor de peste munți cu România. Poporul român își exprimase ferma sa hotărîre de a-și decide singur propria soartă cu zecile de mii, cu sutele de mii de semnături de pe credențiale. Se zvircolea această idee de unire la amintirea celor mai proaspete victime — cei împușcați în drumul lor spre Alba de bandele nelegiuite care ar fi vrut să țină în lanțuri istoria. Atunci, la Alba Iulia, românii își scoseseră în lumină drapelele tricolore îndelung dușmănite de stăpînirea austro-ungară, nemiloasă cu românii și cu simbolurile lor ; și, în sfîrșit, suspinase sentimentul acesta al unirii, suspinase ușurat la voluptatea împlinirii sale, în acea zi de 1 decembrie 1918, dată la care s-a făurit statul național unitar român.

O, de cîte ori nu o văzusem, noi românii, Unirea aceasta a noastră ! Scăpată din înfrîngeri, doborîtă adesea de lipsuri și de suferințe, zugrumată de împilare și de nedreptate, ea n-a putut fi niciodată ucisă ; am văzut-o mereu în fața ochilor, ne-am rezemat de ea sufletele noastre, și cu căutătura înfrigurată ne-am împlinit visul în ciuda nepăsării și pornirii celor care nu ni l-au vrut, și din infirmitate nici nu au putut să-l înțeleagă ; nu o dată am simțit-o tremurînd, la porțile cabinetelor, Unirea aceasta a noastră, și așteptînd ; se pare, nu prea a fost loc pentru ea, și atunci am făurit-o noi, masele largi ale poporului, Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia.

Te-am văzut, Unire a noastră, a tuturor românilor, nu o dată gemînd ; ți-am ascultat, nu o dată, glasul omenesc pornit din milioane de inimi de români, din gîtlejuri uscate de arșița dorului de tine ; te-am auzit blestemînd atunci cînd mișelește, tîlharii Europei l-au ucis pe Mihai cel Mare, cel dintîi mare mire al tău. Te-am văzut apoi răzvrătindu-te. Și niciodată resemnîndu-te. Veacuri de asuprire și de suferință nu te-au oprit în loc ; veacurile de speranță ți-au durat un suflet mai presus de loviturile istoriei, mai presus de neiubirea vecinilor ; veacuri de asuprire și de suferință au fost, e drept, dar niciodată n-au fost veacuri de împăcare cu soarta. Cu acest suflet bogat de bogăția ta am răspuns noi românii cu entuziasm și unanimă aprobare la acel îndepărtat acum 1 decembrie 1918. Cu acest suflet a pus românul mîna pe armă și a pornit la desrobirea fraților săi cînd o nouă cotropire, cea horthystă, a dat năvală peste noi. Cu acest suflet plin de sentimentul unirii am rezistat dușmanilor. Împotriva acestor dușmani nu o dată am ridicat oțelul brațului nostru, al celor mulți, al nostru, al tuturora, cei cărora niciodată nu ni s-au sleit izvoarele răbdării.

Iar cel încărunțit ca mine, și ca tine, frate al meu și soră a mea, în munci și suferințe, ne-am crezut adesea fără de noroc. Citindu-ne istoria, și scrutînd trecutul nostru de aici, de la Curtea de Argeș, zăresc în mine licăririle de ură, de răzvrătire împotriva destinului. Și nu mă întreb din ce adîncuri nebănuite a ieșit puterea noastră de jertfă, credința noastră, faptele care ne-au dus la Marea Unire. Aș vrea să găsesc cuvîntul drept și măsurat, acel cuvînt care să arate tot ce inima mea cuprinde, recunoștință și bucurie, pentru cei o sută de mii de români care au văzut cu ochii lor Unirea.

Inima mea bate pentru acest mare trecut, bate pentru eroismul celor de demult și de azi, pentru poporul român care, tăcut ca și toate tainele mari ale vieții, a știut și mai știe încă să se adune de pe meleagurile istoriei, clădindu-și prezentul cu lumina celor de dinaintea sa în suflet.

Pentru unire și independență, noi românii, ne-am pregătit cu toată istoria noastră, cu toată ființa noastră ; uniți vom fi oricîte zăpezi vor mai cădea. Și scriu aceste rînduri, pentru că unde altundeva dacă nu la Curtea de Argeș te poți gîndi la țara ta, la unire ?

Ninge.

O, iernile de altă dată... În puritatea albului nesfîrșit să trăim cu toții pentru a 67-a oară strălucirea actului unirii tuturor românilor.

Lampadoforii Unirii

Urmare din pag. I

tîndu-și desigur, reeditarea, pentru că argumentele și mijloacele revizionismului, vechi sau noi sînt puține dar obstinate. Alexandru Xenopol n-a apucat să se bucure pînă la capăt de roadele Unirii din 1918, pe al cărui soclu se cuvine așezat și numele lui de istoric, (savantul murind la începutul anului 1920), dar pilda lui, de cărturar care refuză turnul de fildeș atunci cînd interesele poporului din care face parte o cer, a rămas.

Iorga este din acest punct de vedere ucenicul și urmașul său cel mai de seamă. Numele lui Iorga rămîne indestructibil legat de acela al Unirii tuturor românilor într-o singură țară românească. Tînărul istoric a refuzat din capul locului exilarea în pinacotecile fără legătură cu „viața străzii". A alternat mereu cercetarea hîrțoagelor, din care a alcătuit importante corpusuri de documente pentru istoria românilor, cu verificarea în teren a rădăcinilor acestor documente. O primă despuiere de arhive vechi face Iorga la Bistrița înainte de 1900, într-un ținut care nu făcea parte din statul român, dar era locuit covîrșitor de români, iar arhivele bistrițene vorbeau tocmai despre vechile rădăcini românești.

O hartă a călătoriilor lui Nicolae Iorga prin toate pămînturile locuite de români, ar fi impresionantă și ar sugera sensul superior al existenței aceluia care, datorită irascibilității și superiorității lui într-adevăr geniale, a fost proiectat de mulți contemporani altfel decît i-o cerea statura spirituală. Nici Eminescu care-și făcuse proiectul de a bate cu piciorul toată întinderea de loc românesc n-a înfăptuit o atît de atentă și programatică drumeție plină de consecințe excepționale pentru mentalitatea poporului și pentru literatura română, cum a reușit Iorga. Dat fiind că țări românești întregi erau supuse statelor străine, Iorga a trecut granița și pe bani proprii a făcut revelatoare explorări, din care a rezultat dincolo de efectele cunoașterii directe pentru marele istoric și o literatură de călătorie unică, ca formulă și direcție. „M-am întors din această carte și cu un sentiment mai puternic despre însușirile alese ale țării și poporului nostru". A scris, totodată, pentru a face conștienți de puternica și întinsa sa realitate românească, pe românii de-acasă, dar și pe cei de dincolo de granițele vechiului stat român.

„Am scris mai mult pentru acel public, scrie N. Iorga în prefața la **Sate și mănăstiri din România**, care prețuiește și folosește scrierile mele. El nu e strălucit, în el nu se întîmpină oameni bogați și de neam mare, care n-au nevoie nici de cele ce spun eu, nici de limba în care spun".

Ochii săi s-au îndreptat mai întîi către Ardeal. De acolo vine în 1902 cu o carte **Sate și preoți din Ardeal**, apoi în 1904 cu **Drumuri și orașe din România**, în 1905 cu **Neamul Românesc în Bucovina, Brașovul și românii, Sate și mînăstiri din România**, în 1906 cu **Neamul românesc în Ardeal și Țara ungurească**, tot acum cu **Scrisori și inscripții ardelene și maramureșene**, în 1909 cu **Les Hongrois et la nationalité roumaine en 1909**, în 1910 cu **Către frații din Ungaria**, în 1911 cu **Partea românilor din Ardeal și Țara ungurească în cultura românească**, pentru a culmina în 1915, cînd războiul mondial începuse, cu cartea despre **Istoria românilor din Ardeal și Ungaria**, în două volume.

Simpla înșirare de titluri este lămuritoare pentru stăruința savantului. Pentru el istoria poporului român n-a rămas niciodată o chestiune de cabinet, ci ceva viu, tangibil și dureros. De aici i s-a tras de altfel moartea. Dar nu numai titlurile dezvăluie preocuparea pentru românii de peste Carpați a istoricului. Și celelalte teme pe care le tratează simultan sînt înrudite ca sens, se încrucișează în tema cea mare a poporului român rupt în mai multe părți de puteri străine. Multe din studiile parțiale ale lui Iorga privesc, în același timp, problema primei Uniri de sub Cuza-Vodă și de mai multe ori figura acestui prim domn al românilor uniți. Frecvența și strădunța tematică a Unirii din 1859 o dublează pe cealaltă, a călătorului prin ținuturile românești pe care numai prin scrisoare le putea aduce pe atunci înaintea conștiinței publice.

Cine a umblat cu cărțile lui Iorga în mînă nu se poate să nu fi fost izbit de înfățișarea lor de broșură sărăcăcioasă cu hîrtie din cea mai ieftină, cu coperți colorate și desenate simplu. Erau ieftine ca să coste puțin și să circule mult. Ele au fost difuzate peste hotarele vechiului stat român, iar atunci cînd vama austriacă interzicea cartea, după cum a interzis și autorului să mai intre în Bucovina, atunci sub protecția unor coperți despre cartofi sau grădinărie, ori prin alte mijloace, cărțile lui Iorga treceau totuși dincolo și ajungeau în mîinile dorite. „Mă îndrept către cei mulți, umili și săraci, către învățătorul și preotul din sate, către cititorul de peste munți, om cu inima curată, către tinerii din școlile înalte și către aceia care le-au părăsit de puțină vreme pentru a intra în viață. Sînt încredințat că aceea ce spun aice e pe înțelesul și pe inima lor". Acestui public, mai ales de peste munți, dar de peste tot de unde se vorbea românește sau doritori de a învăța și ști românește, i-au fost deschise la Vălenii de Munte porțile faimoaselor cursuri lui Iorga, după cum tot aici la Vălenii de Munte se tipăreau cărțuliile savantului care ocoleau vama neprielnică. Cînd punem astăzi după zeci de ani mîna pe aceste cărticele cu coperți cărămizii, verzulii sau cenușii trebuie să știm că ele au avut un rol sufletesc hotărîtor în climatul care a dus la Unirea din 1918.

Nu e lipsită de tîlc prezența figurii lui Mihai Viteazul încă de la primele încercări istorice ale viitorului mare savant. La 1895, Iorga publică un studiu despre **Basta și Mihai Viteazul**, iar în 1900 scrie și ca un răspuns la frumoasa istorie pe care Bălcescu o făcea Viteazului o istorie mai documentată a domniei acestuia, intitulată : **Scurta istorie a lui Mihai Viteazul**, prima sinteză solidă asupra înălțătoarei întreprinderi a domnului primei Uniri complete. Deși detesta literatura de popularizare, cînd era vorba de istorie, a scris în 1901 **Istoria lui Mihai Viteazul pentru poporul românesc.** Iorga reinstituie cu o intenție clară marțiala figură a lui Mihai Vodă ca simbol al Unirii românilor și cultul ei. De aici înainte Mihai Viteazul este una din preocupările cele mai scumpe istoricului. De aici rezultă în 1915 cartea despre legătura dintre Mihai Viteazul și Alexandru cel Mare așa cum rezulta acesta din **Alixăndrie,** după cum și polemicile împotriva unor manevrări de documente lipsite de dibăcie științifică, din care reieșea că Mihai Viteazul ar fi fost un trădător. În 1935 termină și tipărește o monografie foarte informată asupra lui Mihai Viteazul, iar în 1937, ne oferă o ultimă privire sintetică asupra excepționalei fapte a voevodului muntean în **Istoria românilor,** V unde scrie capitolul **Vitejia românească în noua cruciadă.** Alături de Mihai, figura cea mai scumpă lui Iorga, acesta n-a mai așezat decît pe Ștefan cel Mare, pe Tudor Vladimirescu și pe Vodă Cuza. Dar peste valoarea științifică a întreprinderii lui Iorga în cazul lui Mihai Viteazul stă valoarea ei morală și spirituală. Marele istoric, după pilda lui Xenopol, dar depășindu-și cu mult înaintașul, s-a simțit factor de ridicare al conștiinței naționale, istoric care-și înțelege menirea dincolo de pereții arhivei, pentru că istoricul nu este un arhivar. Iar atunci cînd sărbătorim Unirea, numele lui Xenopol și Iorga le pomenim cu cinste, la locul cuvenit, iar cărțile lor le dorim în toate mîinile, adică așa cum le-au menit cei care le-au scris.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

Poetul adolescenței mele

L-am iubit pe Nicolae Labiș într-un mod frenetic. A fost poetul care a exercitat cea mai mare fascinație asupra adolescenței mele, motiv pentru care primesc cu bucurie orice propunere de a scrie despre el. Am regretat întotdeauna că nu l-am cunoscut personal — cînd s-a stins din viață, de-abia pășeam pragul școlii primare și drumurile noastre nu aveau cum să se întretaie. Am fost gelos ani în șir pe toți cei care l-au văzut, i-au auzit vocea, au făcut plimbări nocturne cu el pe străzile Bucureștilor. Încercam sentimentul pe care, probabil, îl trăiseră unii contemporani de-ai lui Eminescu, care, dintr-un motiv sau altul, n-au apucat să-l vadă cu ochii și mai tîrziu au regretat. Labiș nu era Eminescu, firește, dar nu-i mai puțin adevărat că la numai 21 de ani închegase o operă poetică pe care Poetul Național (pregătit pentru o cursă ceva mai lungă) n-o avusese la aceeași vîrstă. Desigur, asemenea speculații sînt exterioare criticii serioase, dar pe o scală sentimentală a valorilor și împlinirilor ele își au locul lor și e greu să faci abstracție de ele. Primul contact cu poezia lui Labiș l-am avut prin 1964 dacă nu mă înșel. Apăruse în B.P.T. un masiv volum din creația sa, prefațat și îngrijit de Gh. Tomozei. Eram în vacanța de vară, în satul tatălui meu, de pe malul stîng al Oltului, și într-o bună zi văd la cooperativa de consum o carte cu coperți roșii, pe care scria cu litere negre : „Moartea căprioarei". Costa numai 5 lei, sumă mare pe atunci, mai ales pentru un elev sărac ca mine. Și, așa cum se întîmplă la țară, cartea își împărțea raftul, de-a valma, cu lanterne, otravă de șoareci, lămpi cu gaz, pachete de Mărășești, bomboane ieftine, hamuri de cai. Am cumpărat-o mai mult într-o doară, auzisem, firește, de numele poetului, dar nu știam nimic despre el decît că a murit într-un mod tragic. Pe atunci, vîrsta îmi era dominată de poemele și proza lui Eminescu (atracție sporită și de celebra biografie a poetului, publicată de G. Călinescu), de „Sfîrșit de veac în București" a lui Ion Marin Sadoveanu, de „Înțelepciunea nebunului" a lui Feuchtwanger, de multe alte creații cu rezonanță mai mare. Lectura poeziilor lui Labiș a fost pentru mine o revelație absolută. Scriam și eu poezii, firește, dar nu-mi imaginam că un tînăr aflat destul de aproape de vîrsta mea, poate scoate din cuvinte rezonanțe atît de imprevizibile și de frumoase, poate alcătui ambițioase cicluri dantești, poate fi atît de grav și irevocabil împlinit. L-am citit din scoarță în scoarță, l-am subliniat cu roșu, i-am învățat sute de strofe pe dinafară. Iată, îmi spuneam, aveam un asemenea poet iar eu de-abia acum îl descopăr ! Adevărul este că poezia lui Labiș prinde mai ales la tineri, pentru că are o particularitate vizibilă : sinceritatea emoției, turnată în tiparul unei prozodii frumoase, lesne de memorat. Ce se scria pe atunci ? În afara unor excepții memorabile, revistele erau invadate de versuri de genul „O, agresor american / Căzu-ți-ar bomba în ocean !", titluri ca „Lazăr de la Rusca", „Bobina comsomolistului Putilov" și „S-a luminat tovarășul Ion" fiind de un stahanovism perfect. N-am trăit epoca în mod direct literar, dar mai există colecții și vechi antologii, așa că îmi pot da seama ce se scria de predilecție pe atunci. Iată numai cîteva mostre, pentru comparație : „Năimește putrede guverne / În stare țara să și-o sfarme / Minciuni pe continente cerne / Perfidul capital nu doarme / În somn se vede Gingishanul / Acestui veac și bea din țeste / De oameni sînge la chiolhanul / Ce-ngroapă vremile aceste" — sau, și mai și : „Dochere din America : din New-York, din La Plata / Ai frați în lumea întreagă și toți de luptă-s gata / Ei nu vor să asculte ce Wall-Streetul îndrugă / Niciunul n-o să fie războiului o slugă". O poezie arțăgoasă, care își ascuțea săbiile ca lupta de clasă, o versificație infantilă, pe fondul lipsei unei elementare conștiințe estetice, iată ce scotea capul de prin volume și gazete, consacrînd glorii despre care astăzi nu mai știe nimeni nimic. În vremea asta Arghezi vindea roadele grădinii sale de la Mărțișor și traducea cu timiditate fabulele lui Krilov (pentru reeducare !) iar Blaga se cufunda într-o muțenie de lebădă. Într-o asemenea epocă a fost menit de destin Nicolae Labiș să scrie. Se scria altfel, altceva, altcum. Unii pot argumenta că și el a plătit tributul dogmatismului, ceea ce nu este departe de adevăr, dar, vorba anecdotei, noi nu pentru asta îl prețuim. Era foarte tînăr, dealtfel, și nu prin versurile ancillare a răzbătut el, ca dovadă că valoarea lui a rămas în picioare și după decesul dogmatismului — ceea ce nu s-a întîmplat cu poezia altora. Am dinainte un exemplar din „Iașul Nou" apărut în decembrie 1951. Poetul, care împlinea atunci numai 16 ani, este prezent cu două creații : „Deputatul" (semnată N. Mălin) și „Cîntec drag". Sigur, întîlnim și aici multe stîngăcii, pecetea epocii s-a pus și pe aceste versuri juvenile, dar, dincolo de toate, transpare adevărul că Labiș scria la 16 ani mai bine și mai sincer decît majoritatea numelor consacrate ale acelui timp. În 1964 încă nu-l studiam în școală și mărturisesc că șocul comparației cu ceea ce figura prin manuale a fost considerabil. Am devenit, treptat, un popularizator neobosit al versurilor sale, printre colegii de la Liceul Sf. Sava, printre amicii din cartier. Mă fascinase întru-totul, pentru că nimeni nu mi se mai adresase pînă atunci cu versurile (citez din memorie) : „Prietene, nu vrei din nou, noi doi / Suind pe firul apei, zbuciumate / Pînă acolo unde-n lung șuvoi / Vîltoarea urlătoarelor se zbate / Să ne suim pe creste cu brădet / Sub horbota zăpezii sclipitoare / Iar glasul amintirilor, încet / Să ne-nvălească-n falduri de ninsoare ?" Prietenul era Lucian Raicu, dar putea fi oricare dintre cititorii săi. Se născuse iarna (cum mărturisea într-o baladă autobiografică), provenea din ținutul fabulos al Nordului Moldovei, respirase aerul tare al munților și durase trainice prietenii cu viețăți miraculoase, păstrăvii îi treceau pe lîngă gene și el se instela cu flori. În trunchiul său urcau sevele primordiale ale unui pămînt cu frumuseți nebănuite și legende încă vii. Iarna, pe acolo, avea un alt gust și o altă coloratură, zăpezile cădeau pînă îngropau o așezare și codrii vuiau de larma gaterelor și țapinarilor : „Topoarele cădeau pe lemn, departe / Euritmia codrilor ritmînd / Laborioasa viață fără moarte / Se distila din arbori și pămînt / La stînă mestecau tăcerea ciinii / Și cît de arzător umplea plămînii / Ozonul curs pe palele de vînt !" Nimeni pînă la el (în afară de Coșbuc și Goga, dar la alți parametri) nu adusese în poezie peisajul montan și silvan, așa cum s-a priceput s-o facă Labiș. Neîndoielnic, în versurile sale era și mult Eminescu, era Esenin, era chiar Sadoveanu, tras în matrița prozodică — dar asta nu diminua valoarea poeziei, ci, dimpotrivă, îi desemna familia spirituală și grupa de sînge poetică.

La Nicolae Labiș m-am gîndit, în primul rînd, cînd am scris mai demult o tristă butadă, parafrază la Blaga : „Eu cred că veșnicia s-a născut la sat, dar a murit la oraș". Pentru că orașul l-a nimicit, cu tentaculele sale, cu oțelurile sclipind ca-n poezia lui Carl Sandburg, orașul l-a făcut, cum scria Ioan Alexandru, să fie primul poet român sfîrtecat de roțile secolului XX. Nu știu cum ar fi arătat literatura română dacă el ar mai fi trăit, nici nu îndrăznesc să mă gîndesc. Probabil că, în afara sporului său personal de creație, s-ar fi pus la respect prin simpla lui prezență o întreagă echipă de zgomote care s-a ivit din 1956 și pînă acum. Îmi aduc aminte că în decembrie 1966 se comemorau 10 ani de la tragica sa dispariție. Revista „Amfiteatru" îi închinase un număr întreg, ieșiseră la iveală versuri inedite, fotografii noi, mărturii ale unor foști prieteni. Am citit acel număr de gazetă cu o emoție și febrilitate de care nu mă credeam în stare, am decupat un portret și l-am lipit pe peretele modestei mele cămăruțe de lucru, doream să-i semăn pe undeva, eram fericit că un cenaclu bucureștean de mare prestigiu îi purta numele. Nicolae Labiș a fost — după cum aprecia G. Călinescu la moartea lui — cel mai fericit răspuns dat acelor detractori care afirmau că soarele poeziei a apus definitiv în anii socialismului. Nu numai că n-a apus, aș continua eu, ci a strălucit cu tărie, în pofida anilor de dogmatism și a farseurilor de toate genurile. Poeți ca Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ion Horea și alții au dus, după moartea lui Labiș, făclia tinereții fără bătrînețe a poeziei române, contribuind la prestigiul ei în lume.

Așa l-am cunoscut eu pe Labiș, fără a-l fi văzut vreodată, așa l-am îndrăgit și mi-am clădit un cult pentru el, așa m-am bucurat că dulcea noastră Moldovă poate naște copii eminenți, care devin odată cu scurgerea vremii cariatide ale civilizației noastre. Poezia lui este un bun național, iar poetul, numai în cinci ani de creație conștientă, matură, a izbutit să devină fluviu maiestuos. Anul acesta, la 2 decembrie, ar fi împlinit 50 de ani. Iată că posteritatea lui a devenit mai numeroasă în ani decît însăși viața pe care a trăit-o. Să ne consolăm cu gîndul că soarta îi ia pe cei buni și neprihăniți și că, la urma urmei, marea poezie poate trăi și fără poet, tot astfel cum, pentru a extrage perla, trebuie să sacrifici scoica.

Corneliu Vadim Tudor

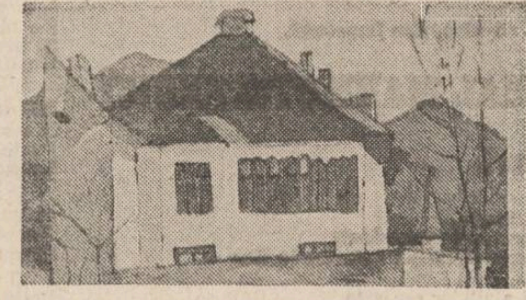

Teodor Răducan : „Casă la Sinaia"

Tăcerea autorului

Fiu de țărani argeșeni, dintr-o zonă vecină cu cîmpia care i-a dat literaturii române pe Marin Preda și Zaharia Stancu, B. Pandelea și-a impus numele cu modestie, dar cu siguranța pe care o conferă talentul și conștiința scriitoricească: trei romane apărute la Editura Cartea Românească, Cucuta **(1979),** Tăcerea pămîntului **(1982),** Primăvara tuturor **(1985), investigînd același spațiu al satului muntenesc în perioada dinaintea și imediat următoare ultimului război. Subiecte „fierbinți", a căror actualitate însă e probată mai ales de problemele de conștiință pe care le ridică. Romane de factură psihologică și socială, ele transformă severitatea liniilor construcției în simplitate tragică. B. Pandelea e un povestitor supravegheat în permanență de conștiința romanescă. Narațiuni fluente și — în ultima carte — avînd o tensiune ritualică, oferită de insolitul unghi de vedere (prin ochiul copilului e străbătută o lume aspră, telurică) și de folosirea verbelor la prezent, texte ale unui desăvîrșit cunoscător al sufletului țărănesc. N-ar fi deloc exagerată afirmația că eroii lui B. Pandelea nu seamănă cu nici unul dintre personajele țărani ale literaturii române. Înainte de a fi morală și socială, problema țărănească este una economică, pe drumul poate nu atît de lung de la Ion la Moromeții. În** Tăcerea pămîntului **cititorul este șocat de o tipologie distinctă: un țăran surprins de absurdul unor fapte cărora ingenuitatea sa nu le poate răspunde decît printr-un sentiment de cumplită spaimă, transformat treptat în conformismul omului simplu. Desigur, comportamentul său nu poate fi anxios : anxietatea este un atribut intelectual ; Stan Gherghel este cu atît mai autentic cu cît parcurge maximum de intensitate psihologică în minimum de reprezentări. În** Primăvara tuturor, **romanul devenit pe neașteptate cîntecul de lebădă al lui B. Pandelea, pedala tragică urmărește o scară mult mai largă. Imaginile proliferează, pentru a se aduna după regulile unei coerente în care sălășluiește mult lirism: o bogăție de nuanțe, de la culoarea etnografică la cele din urmă candori ale sufletului.**

Existența aprigă a omului, caracterul său de o dîrzenie absolută nu erau, poate, altceva decît răfuială asumată cu un destin crîncen. B. Pandelea, un prozator pe care critica are datoria să-l așeze la locul cuvenit, un scriitor smuls în plină maturitate și forță artistică, într-o zi de toamnă tîrzie, cu viscol năprasnic.

Costin Tuchilă

CUMPĂNĂ

Așchii

I. Împotriva amneziei lumii stă vocea tandră a copilului care-și repetă lecția.

II. Parafrază. Între un delfin admirat și un rechin spintecat — inefabilul ocean.

III. Fluxul frunzelor, primăvara și refluxul lor, toamna, sub privirea verde a mării temperate.

IV. Noaptea e adîncă, ziua e înaltă.

V. În fiecare primăvară — întoarcerea soarelui risipitor.

VI. În vale miseriarum, contraria non contradictoria sed complementa sunt.

VII. Fauna și flora pămîntului ; pe măsură ce au proliferat în dicționare, au scăzut în natură : legea conservării „obiectelor" prin semnele lor.

VIII. Poemele tale mute, de o sinceritate mortală.

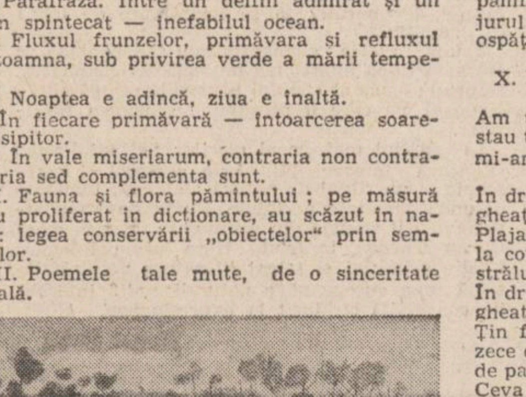

Teodor Răducan : „Primăvară"

IX. Cînd Robinson Crusoe găsește, pe plajă, urmele canibalilor, devine polemist. Nu devine pamfletar, pentru că ar trebui să danseze în jurul propriului foc, dînd cu sic sărăcăciosului ospăț din cealaltă parte a insulei.

X. Frunza de oțel

Am uitat toate versurile, toate poemele ;
stau tolănit pe malul gîrlii —
mi-am așternut o umbră uitată aici din timpul verii.

În dreptul meu e
gheață la mal.
Plaja-n depărtare răsună mut în soare văratic,
la coturile gîrlii, printre sălcii inspirate,
strălucește coapsa ta de atîta trecere.
În dreptul meu e
gheață la mal.
Țin fața ta îmbrățișată între degetele mele,
zece degete-zece paznici
de pază frumuseții tale.
Ceva fuge într-o tăcere sălbatică —
oare paznicii au adormit ?
Doar la mijlocul gîrlii mai clipocește valul,
în dreptul meu e
gheață la mal.
Precum pulsarii desfrunziți pulsează plopul din apropiere.
Numai o frunză n-a zburat
dar nici nu se clatină
de parcă pețiolul ei
ar fi de oțel.

George Alboiu

Lirică din R.S.F. Jugoslavia

VASKO POPA

Belgradul

Alb os între nouri tu eşti
Din rugul propriu răsari
Din movila arată
Din pulberea spulberată

Răsari din propria-ţi nefiinţă

Soarele te păstrează
În chivotu-i de aur
Sus deasupra lătratului veacurilor

El te duce la cununia
Dintre cel de al patrulea riu al raiului
Şi cel de al treizecişişaselea riu pămintean

Alb os între riuri tu eşti
Os din oasele noastre

HERMAN VOGHEL

Întrebare

Vă puteţi închipui
o astfel de natură moartă :
Un vechi vas de lemn scos din uz
Şi in el
Spărgătorul de nuci şi
Luleaua cu apă din Nepal ?

Vă puteţi închipui o albină
Care a coborît în căutarea mierii
Pe luminarea aprinsă ?

VITO MARKOVICI

Uciderea singurătăţii

Ai locul tău
Legat eşti de el
Înfreit înarmat
pentru uciderea singurătăţii
Cinţi
Joci
Visezi

Din pustiu deodată
Apare vînătorul

In stinga
Poartă foc
În dreapta
Ţine o spadă.

Îl întrebi :
Cine eşti ?

Îţi răspunde :
Sînt moartea —

Am venit de departe
Din timpul tău

Să ne-nfruptăm împreună.

KEMAL MAHMUTEFENDICI

Otravă

Plantă verde
Tremurătoare singurătate
— Inversă lumină-i moartea în tine —

Otravă a zilelor coaja ta
Pahar pe gura cea mută
Din care nici ţipătul
Nu poate să crească

Plantă verde
Tremurătoare singurătate

BRAHMAN DEDÀI

Dumineca

Aceasta-i dumineca adormită cîndva
în braţele tale
Dumineca, ah, a cărei piele am îmbrăcat-o
Şi pe care am chemat-o ca pe porumbei.
Dumineca, o, care mi-a adus fluierul meu
fără mîini,
Naiul munţilor, şi cîntecul mării.
Dumineca, ah, ale cărei verzi veşminte
le-am îmbrăcat.

În zori i-am cîntat
Şi i-am dăruit ochii răzbunării,
Iar la amiază i-am tuns toate ipocriziile
Şi i-am legat toate muşcatele răni,
Iar seara i-am sărutat pînă la uitarea de sine
Însingeratele-i buze.

BRANKO ŢVETKOVSKI

Candela uitată

De fiecare dată înainte de somn
Neauzit ies din forma trupului meu
Răspund cu blîndeţe salutului lumii
Şi nu mai există nici sus şi nici jos

Totul este infinit nou
Chiar şi iubirea şi obiceiurile vînătorii
Dar îţi mai vine oare să mai faci cale întoarsă
Să te trezeşti şi să spui :
Gustul nu va mai păstra forma fructului ?!

SLAVKO MIHALICI

A venit, a venit vremea

Poate că a venit vremea
Cînd dragostea trebuie tăinuită,
Cînd trebuie să fie ascunsă în beciul
Vreunei case părăsite.
Cînd trebuie tăiată din carne
Şi aruncată zdrenţelor cerşetorilor.
Cînd trebuie să i se închidă gura,
Ochii să i se acopere,
Cînd trebuie aruncată-n neant,
Cînd trebuie să i se dea foc,
Iar moaştele să i se risipească
În toate cele patru vînturi.

A venit, a venit vremea
Cînd
Şi poezia-i neadevăr.

LIUPCIO SILIANOVSKI

Azvîrlirea pietrei

Iată această piatră cu toate proprietăţile ei
De piatră, formă colţuroasă, ciudat conţinut
Şi greu tot atît cît cîntăresc pe pămînt
Dualităţile, (dar ea, trează

Mă-nfruntă.) Trebuie s-o iau iar şi s-o cercetez
Şi s-o arunc cît mai departe de mine
Poate într-un timp care
Se ascunde în propriu-i mesaj

Precum focul. Şi azvîrlind-o
Voi rămîne mai slab c-un efort
Care trebuie să mă ducă pe tărmul

Raţiunii. Privesc îngrijorat rana,
În vreme ce piatra care m-a aruncat
Cu patimă, linguseşte lava.

În româneşte de
Dumitru M. Ion

Teodor Răducanu : „Frunza"
(Din expoziţia „Un pictor călător" deschisă la Galeria Municipală)

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XII)

Mă trezesc devreme desi abia am putut adormi. O lună hipnotică, imensă, nemiscată, amenintătoare, grea, nichelată, perseverentă, m-a torpilat cu lumina-i necrutătoare. De cînd mă stiu n-am putut dormi în noptile cu lună. În copilărie am avut si accese de somnambulism. Nu mă urcam pe casă fiindcă am rău de înăltime dar mă ridicam din pat si o luam razna spre usă. Mă oprea mama la timp. Mai am si acum asemenea apucături straniі chiar în noptile fără lună. Nu le finisez niciodată. Acum mă opreste consoarta mea la timp...

Simt un nou de toropeală în oase. Poate din pricina înăltimii. Poate din pricina linistii care domneste în jur. La mine în cartier, he, hei, la ora asta as fi beneficiat de o serie de strigăte mobilizatoare : „stiiicligoooaliii cuuumpăr !", „Păăămînt de florrr !", „Geeeamuuuri !"

Trag o gură de **Chivas regal**, băutura aia afurisită care e legănată în burta unui vapor timp de sase luni înainte de-a fi dată spre vînzare.

Ca să vezi ! O leagănă sase luni ca pe-un nou născut si eu o ingurgitez într-o clipă. Ciudătenii...

În hol dau nas în nas cu mister Robson. E vorbăret, euforic, cam rosietic la fată. Precis c-a mistuit toată horinca de Maramures. Poartă pe umăr două pusti imense virite în tocuri de piele. Un binoclu de război îi spînzură de git. La picioare o jigodie vioaie nu mai mare decît o butelie de voiaj îi miroase bocancii. Are cîine mister Robson si pe lîngă el doi ghizi, nu unul. Un bărbat si o femeie. Bărbatul probabil îi arată vînatul. Femeia îi spune cînd să tragă. Cîinele habar n-am ce urmează să facă. Cum naiba l-o fi adus de peste mări si tări ?

Mă zăreste mister Robson si ride la mine ca la un frate. Zice : „Helo !". „Zic si eu „helo !". Apoi depărtează palmele si mă întreabă curios : „tuica ?"... Nu mai am „tuica". N-am nici ghid, nici puscă de vînătoare, nici potaie. Am în schimb o năbrăznică poftă de **cumis**. Vreau să gust **cumis**, toată lumea m-a sfătuit : „bea dragă **cumis** fă dragă o cură de **cumis** să te purifici si să-ti cureti măruntaiele si alte organe interne".

Cu acest gînd mă asez la masă si astept si fetele cu ochisori oblici adunate ciopor sporovăiesc si rîd de mama focului si nimeni nu vine să mă întrebe ce doresc. Degeaba m-am asezat la masa confratelui sovietic prevăzută cu fanion si zahăr la discretie. Pînă la urmă se îndură una mai miloasă. Cer cu nădeide si dictie : **cumis !** Se uită la mine nedumerită si-mi face semn că nu are. Are în schimb chefir. Bine, fie si chefir. Patru pahare. E bun chefirul si rece si acrisor si gras ca smîntina. Dacă întorci paharul nu curge.

În timp ce mă luot cu binefăcătoarea băutură vine la masa mea un tip măruntel cu aer de diacon si cu o nesfîrsită melancolie înscrisă pe fata-i smeadă. Se recomandă. E noul meu ghid. Cel vechi, studentul din România, fostul student mai bine zis, nu poate veni din motive de sănătate. Asa că el e cel desemnat să mă conducă. E poet, vorbeste bine ruseste fiindcă a studiat la Moscova si speră să ne întelegem. El speră... Îmi propune programul zilei : a) vizită la muzeul de stiintele naturii unde să vedem schelete de dinozauri si lupi împăiati ; b) vizită la o expozitie de pictură a tinerilor sub douăzeci de ani ; c) tur al orasului în care să văd ce mai văzusem de fapt. Îl privesc **meditabund** cum ar zice Adrian Beldeanu.

Nu vreau nimic din toate astea. Dinozauri am mai văzut, slavă Domnului ! Expozitii de pictură asisderea. Eu vreau ceva insolit. Ceva mai putin obisnuit ca să zic asa. Si, deodată, amintindu-mi de recomandările predecesorilor îmi exprim răspicat dorinta. Vreau să văd o lamaserie. Ghidul mă ascultă atent. Reflectează cîteva clipe si în cele din urmă suspină adînc si zice : „bine". Ne ridicăm si trecem iar prin holul în care mister Robson si potaia lui produc în jur o agitatie de nedescris. Mă fac că nu-l văd, urcăm în masină si demarăm pe marele bulevard spre tinta propusă.

Mănăstirea, de fapt **lamaseria**, e undeva pe un deal la marginea orasului.

O zăresc de departe cu silueta ei elegantă, cu acoperisul colorat, ca două aripi gata să zboare. Oprim la un loc de parcare si ne continuăm drumul pe jos. E liniste. Soarele necrutător bate perpendicular de undeva de sus. Portile mănăstirii sînt larg deschise. Dantelărie de lemn sculptat vopsit în culori violente în care predomină verdele si rosul. Întrăm păsind pe dalele vechi din piatră dură. Sute de porumbei ne înconjoară într-o clipă zburînd de pe acoperisuri. Vin să cerească mîncare. Sînt nemaipomenit de blînzi. Unul mi se asează pe umăr. Pentru cîteva clipe îi simt pe obraz atingerea penelor catifelate. În curte cîtiva bătrîni somnolenti stau în genunchi si desiră mătănii. Nu ne bagă în seamă ca si cum n-am exista. Nu putem intra în interiorul mănăstirii. De undeva sau de nicăieri se aude sunetul unui gong îndepărtat. Un sunet catifelat, mătăsos. Ghidul mă duce spre o clădire învecinată. Urcăm trei trepte de piatră. Deschide o usă afumată si-mi face semn să-l astept. După cîteva clipe revine si mă pofteste să intru. O cameră pătrată mirosind a lemn aromat si tămîie. Pe o estradă rotundă, impasibil si solemn un ins îmbrăcat într-un halat galben face miscări ciudate.

Mircea Micu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Magnus Cantus

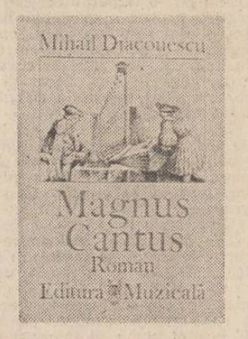

Una dintre cele mai frumoase izbînzi în domeniul producţiei de carte a fost realizată recent de Editura muzicală. Ea a oferit publicului din ţară şi străinătate admirabila versiune franceză a romanului **Marele cintec** de Mihail Diaconescu, apărut iniţial la Editura Eminescu, în 1980.

După cum se ştie, eroul principal al romanului este eruditul umanist Ioan Căianu-Valachus (1628—1698), poet, botanist, organifaber, demnitar eclesiastic, dar mai ales muzician, personalitate reprezentativă a barocului românesc din Transilvania secolului al XVII-lea. Ca evocare de amplă respiraţie epică a vieţii culturale româneşti din Transilvania, iar pe un plan mai larg a unităţii spirituale a românilor de pretutindeni, **Marele cintec** a cîştigat adeziunea unanimă a criticii, a istoricilor atenţi la rigoarea documentară, a lingviştilor interesaţi de aspectele concrete ale adecvării stilistice, a muzicologilor preocupaţi de modalitatea echivalării epice a complicatelor raporturi dintre literatură şi arta sunetelor. Pe drept cuvînt, romanul **Marele cintec**, o carte care întreţine în continuare o întinsă şi erudită exegeză critică, a fost considerat una din cărţile reprezentative ale literaturii noastre. Excepţionalul său succes de public este o confirmare a concluziilor criticii.

Ioan Căianu-Valachus, apare în **Marele cintec** proiectat energic pe fundalul unor ample tablouri de epocă, într-o strînsă relaţie cu alte personalităţi ale culturii noastre din perioada barocă. Filozoful şi logicianul Gabriel Ivul din Caransebeş, ierarhul Sava Brancovici, martir al cauzei româneşti în Transilvania, poetul Dosoftei, eruditul cronicar Miron Costin sînt interpretaţi psihologic într-o amplă succesiune de portrete epice. Ecourile activităţii politice, ştiinţifice şi literare a unor intelectuali ca Gheorghe Brancovici, Mihail Halici sau Nicolae Milescu Spătarul sînt şi ele prezente în diversele capitole ale cărţii. Pornind de la datele, personalităţile şi realizările intelectualităţii române din Transilvania, **Marele cintec** îşi lărgeşte treptat perspectivele epice spre aspecte spirituale semnificative din întregul spaţiu românesc. Contextul politic, cu lupta deschisă sau mascată dintre intelectualii români ardeleni şi opresorii lor străini, cu aspiraţia obiectivă spre unitate dintre Transilvania, Moldova şi Ţara Românească, cu presiunile diplomatice întreţinute de Imperiul Habsburgic, Imperiul Otoman şi de Franţa epocii lui Ludovic al XIV-lea îşi găsesc şi ele în **Marele cintec** o interpretare narativă captivantă.

Fapt semnificativ toate aceste date, situaţii şi personaje sînt puse în relaţie pentru a semnifica epic atmosfera, ideologia şi dominantele stilistice ale epocii baroce. Ca interpretare epică a barocului muzical şi artistic, **Marele cintec** sugerează traseele posibile ale istoriei labirint, amestecă realul cu fantasticul, simbolul cu mitul şi cu parabola, filozofarea cu trăirea dominată de un acut sentiment al tragicului, îndoiala cu interogaţia şi dedublarea, ironia cu luciditatea aspră, patetismul şi exaltarea cu judecata rece, necruţătoare. Critica a subliniat adesea construcţia polifonică a **Marelui cintec** în care tema personajului Ioan Căianu-Valachus, obsedat de realizarea operei sale capitale **Magnus Cantus Coelestis**, este reluată cu variaţiuni — magistrul, compozitorul, omul politic, amantul, luptătorul, fugarul indecis etc., întretăiată de temele grupurilor corale — efebii, nobilii, răsculaţii din Făgăraş etc. Poiesis (creaţia), Eros şi Thanatos se succed, se confruntă, se amestecă şi iarăşi se limpezesc pe traseul unui subiect în care momentele dramatice sînt de fapt aglomerări de succesive simboluri.

Este marele merit al traducătoarei Anca Cosăceanu, de la catedra de limba franceză a Universităţii Bucureşti, de a fi transferat în cadrele stilistice ale limbii lui Hugo şi Baudelaire, arhitectura severă şi complicată a romanului, discursul auctorial, descrierile cu parfum de epocă, stările sentimentale şi patetice, demnitatea teapănă a personajelor supuse, violenţa torţionarilor, mişcarea maselor revoltate, momentele solemne sau, la polul opus, pe acelea încărcate de oribil, caricatural şi grotesc. Stilul traducerii franceze, unitar în varietate, aminteşte de Pascal, de cadenţa solemnă a unor oratori celebri, sau, din contră de inversunarea aspră a pamfletarilor de mari resurse lirice.

Editura Muzicală are şi ea meritul de a fi răspuns pasiunii şi competenţei puse de Anca Cosăceanu în traducerea sa cu un devotament similar faţă de ţinuta grafică a **Marelui cintec**. Consemnăm aici competenţa profesională a celor ce s-au preocupat de realizarea acestei ediţii impunătoare prin demnitate şi putere de atracţie. Corneliu Buescu este redactorul cărţii. Carmina Cizer a conceput tehnoredactarea. Vasile Socoliuc semnează ca autor al unei inspirate si expresive coperti. Întreprinderea Poligrafică Sibiu s-a îngrijit de tipar.

Magnus Cantus este o carte demnă de prestigiul Editurii Muzicale.

Tereza Lili Lungu

Virtuţile publicisticii

Există cărti de mare succes la public create parcă anume pentru a reconfirma virtuţi dintotdeauna ale ziaristicii : unele lucruri nu le poţi spune decît cu sufletul la gură, sub imperativele stringente ale cotidianului. Şi, de aici, acea însuşire minunată, de sinceritate şi de comunicaţie directă cu cititorul care parcurge filele cărţii, înfrigurat să mai afle **ceva din** dezvăluirile **pe care i le face ziaristul** avid de nou şi capabil să-i recompună din cuvinte tablourile pe care le întîlneşte, întîmplările umane la care participă cu emoţie, cu încandescenţă.

O asemenea carte este „Olimpiada californiană" de Horia Alexandrescu, menită să acrediteze genul ziaristicii ca un profil şi o manieră specifice în peisajul creaţiei artistice din „imperiul cuvintului". Fac această precizare spre a o diferenţia de alte cărţi, intitulate „de publicistică", tot de călătorie, tot de întîlnire cu alte tărîmuri însă sărăcuţe în materia vie a informaţiei ori în scene trăite cu patos, în schimb abundente în comentarii şi consideraţiuni fastuoase, în ulmiri şi încîntări extaziate, cu un delir de cuvinte ce ţintesc pareă să ascundă ce vede reporterul.

La capătul lecturării acestui memorabil fapt ziaristic am confruntat periplul olimpic american al lui Horia Alexandrescu cu exigenţele pe care le enunţa Joseph Alsop Wright de la „International Herald Tribune", unul din cei mai difuzaţi ziarişti americani din urmă cu un deceniu, într-un răspuns pe care mi-l dădea la o anchetă internaţională, intitulată : „Ce virtuţi găsiţi profesiunii de ziarist ?"

Îmi scria : „În primul rînd — să aibă picioare solide, cu care să poată umbla peste tot pentru a strînge date. În al doilea rînd — să posede o inteligenţă vie, care să-i permită să înţeleagă faptele pe care le-a cunoscut. În al treilea rînd — să posede un grad rezonabil de curaj, care să-i permită publicarea faptelor, aşa cum sînt ele, fără teamă şi părtinire". Şi nu mă voi repeta cred dacă voi afirma că **„Olimpiada californiană"** a lui Horia Alexandrescu vădeşte că ziaristul a avut picioare solide, cu care a bătut „terenul" american, alergînd între Disneyland, nava-hotel „Queen Mary", „Chinese Theatre" şi careul magic „Sports Arena", stadionul de la „Coliseum" ori pistele de la Lake Casitas ; că posedă o inteligenţă iscoditoare, are simţ şi competenţă (este dealtfel un reputat ziarist sportiv), capabil să interpreteze într-un registru propriu faptele pe care le-a cunoscut, înţelegînd Los Angeles-ul bicentenar pe de-o parte ca pe un oraş-uzină, creat de rafinamentul şi „mîna" designerilor ori invadat de obişnuite şi eresuri, cu milionari dar şi cu mulţi cerşetori, sectanţi, beţivi, hippy, traficanţi şi punkişti, cuţitari şi pistolari. Vede, cunoaşte şi înţelege, la dimensiuni micro şi macro sociale, cu pondere, însă ; din plasarea culorii şi a elementelor concrete constituie un tablou ziaristic veridic, în care comentariile substanţiale sînt reţinute, zgîrcite chiar, prevalînd în schimb „regele fapt".

Şi-apoi are curajul de a dezvălui tot ceea ce l-a impresionat, cu dăruire şi patos, aprinzîndu-se ori de cîte ori drapelul ţării vestind de 20 de ori „aur" pentru România urcă culmile catargului olimpic. Sentimentul patriotic al bucuriei de a asista la această performanţă unică sportivă românească îl inspiră şi-l face să publice faptele aşa cum sînt ele, minunate şi frumoase pentru noi ; „Trebuia să vedeţi aproape 100 000 de spectatori, din toate colţurile lumii, salutînd în picioare, cu urale, delegaţia sportivă a României, la cea de-a XXIII-a ediţie a Jocurilor Olimpice de vară — Los Angeles '84 ! Trebuia să auziţi 10 000 de americani cîntînd „Trei culori" la Lake Casitas, sau alţi 10 000 aplaudînd frenetic, cu fair-play, succesul gimnastelor române, la „Pauley Pavilion", trebuia să-i vedeţi pe Ion Draica sărutînd salteaua victoriei la „Anaheim Convention Center", pe halterofilul Nicu Vlad clătinîndu-se crîncen sub bara celui de-al treilea record olimpic, să clocotiţi la „Coliseum", trăind marile succese ale atleţelor, să fiţi alături de cajaciste şi de canoişti, de toţi sportivii noştri, pentru a gusta din plin satisfacţia izbînzilor româneşti în arenele olimpice. Reporterul, fericitul reporter sportiv, care a avut şansa să fie acolo, a trăit întens aceste momente, pentru a se strădui acum să vă ofere, în paginile care urmează, un tablou al celui mai important succes olimpic românesc din toate timpurile !".

Asemenea cărţi apar în librării dimineaţa pentru ca seara să fi dispărut de mult. Cititorul le gustă, le doreşte le cumpără. Scrisă cu patos şi la obiect, nerepetindu-se şi necăutîndu-se pe sine ci dezvăluindu-ne realităţi, într-o scriitură reportericeasă, Horia Alexandrescu se dovedeşte a fi în **„Olimpiada californiană"**, un veritabil cronicar sportiv, dublat de un ziarist de autentică formaţie.

Carol Roman

SPORT

În anotimpul de diamant...

...Care se înstăpîneşte acum şi calendaristic, voi încerca să caut răspuns întrebării dacă secretul atracţiei pe care-o exercită fotbalul ţine de satanerie sau de superstiţia că fotbalul e, vrem — nu vrem, religia care ucide egoismul. Cu toate că în ceea ce ne priveşte pe noi românii, probele de sacrificiu blînd, pe care sînt chemaţi să le dea antrenorii şi jucătorii, nu se întîlnesc la fiecare pas. Ba, dimpotrivă. Uitaţi-vă, bunăoară, la Mircea Lucescu : după ce ne-a scos din turneul final al Cupei mondiale, în loc să-şi dea demisia, a sucit şuruburile, şi a uns toate balamalele ca să rămînă mai departe în scaun. Şi a rămas, primind pe deasupră, ca premiu, pentru lamentabila lecţie de tactică din meciul cu Irlanda de Nord şi conducerea echipei Dinamo. Ce i se va da oare cînd ne va rupe şi a doua oară piciorul, căci n-am nici o îndoială că ni-l va rupe !? Versiunea sentimentală că e băiat deştept pe mine mă lasă îngropat în zăpezi pînă la umeri atîta vreme cît deşteptăciunea asta se exprimă prin gafe care îndoliază bunul simţ şi înăbuşă speranţele milioanelor de spectatori din ţară.

Ultima etapă am urmărit-o, la radio, într-un sat de munte, unde aiurează năucitor vînturile, risul pîndeşte prada ascuns în ramurile prunilor sălbatici, un mistreţ a sfîşiat, de curînd, pulpa unui cioban, chiar la colţul casei, o ursoaică vine, noaptea, şi se îndoapă cu puiet din păstrăvăria satului, iar responsabilul bufetului, cînd coboară înserarea, le întoarce rinza pe dos îndrăgostiţilor de rachiu, trăgînd la mal puntea de lemn care-l leagă, încălecînd un piriu, de restul lumii.

În jurul aparatului de radio, steliştii şi rapidiştii — ăştia din urmă cu bătaie la cîntar — venin, perfidie, exaltare. Rapidiştii invocau duhurile munţilor în nădejdea ciupirii unui punct la Piteşti, steliştii urlau pentru zece goluri în poarta Braşovului. Numai năcădăul satului, aşezat pe-un covor închipuit cu pensula deasupra podelelor (acolo unde fluturii încearcă nesfîrşite zboruri de aur proaspăt în borangicul maramelor !) rotea vorbă biiguită :

foaie verde trei măzline
năcaz la năcazuri vine...

De unde să ştie, în lumea lui ferecată cu brazi la toate zările, că sînt şi oameni care, ori de cîte ori saltă capacul de pe oală, dau de-o găină fiartă, că picătura de untdelemn şi pana mingiietoare deschid uşa scrîrţiitoare şi că cel care mîna sărută, ca pe floarea-n sin crescută, nu-l poate procletu-nghite, că-i învelit în cuţite !?

În munţi ninge afînat. Acum se petrece taina plecărilor la drum.

Să te îneci pe sub fagi, spre piscurile care doar se bănuiesc în fumul depărtărilor. Undeva trebuie să fie o cabană de lemn, foc în vatră, podoabe de cerb la intrare, flacăra romului arzînd în sticle, ascuţită ca urechea vulpii ascultînd umbletul şoarecilor sacri, o carte, lumină pîrguită, simburi de migdale, amintirea unei dragoste ce nu va mai reveni, un ied bălţat, al cabanierului, bun să-i cureţi copitele cu o lingură de corn şi un fir de poveste, început de copilul de zece ani al unui bun prieten al meu.

Şedea lungit pe pat, cu mîinile sub cap şi :

— Tată de ce vreţi voi, mă, să mă faceţi pictor ?

— Fiindcă ai talent... desenezi bine... şi e o meserie frumoasă.

— Dar eu nu vreau.

— De ce ?

— Păi, de unde iau pensie, cînd oi fi bătrîn ?

Anotimp de diamant. Gîndul şi inima caută scorţişoara colindelor.

Fănuş Neagu

Intersectări moderne

3. Marea noutate a rezolvărilor propuse de Hortensia Papadat-Bengescu în ampla cronică a clanului Hallipa vizează, în mod egal arta naratorului, un narator analitic pînă la satietate, cît şi deplina lui desprindere de ceea ce revelează analiza. Arta este folosită pentru ca toate implicaţiile sociale, numeroase, reflectînd trecerea de la uritul moral spre un snobism al hidosului să cheme anecdoticul pe terenul introspecţiei. Din acest joc particular de ipostaze, de la primele scrieri **(Sfinxul şi Femeia în faţa oglinzii)** pînă la cele din perioada de maturitate, din ciclul **Fecioarelor despletite**, rezultă un fel de comedie tragică de moravuri. Feminitatea se dizolvă în baia cu acizi tari ai parvenitismului, iar jocul dublu cu afectivitatea înfruntă făţiş deşertăciuni frivole. Situaţia cuplului devine o vastă dramă a diformităţilor (vezi **Concert de muzică de Bach**) pe măsură ce ideea ciclului epic, urmărită pînă la **Drumul ascuns** şi **Rădăcini** stigmatizează aceste diformităţi ce înstrăinează de omenesc un univers complicat, pindit de golul emoţional.

Sare în ochi, trecînd prin lumea romanelor Hortensiei Papadat-Bengescu, experienţa cu care deschide interstiţii. O întreagă ordine pe cale să devină revolută dezleagă, într-un joc etern, achiziţiile spiritului investigator. Nici Proust nu izbuteşte, ascuns într-un fel de anxietate globală, să vadă atît de acut ce fel de consecinţe decurg din trăirile eroilor preschimbaţi contrapunctic. Dubla polaritate la Hortensia : sentiment=impas fiziologic iar pasiunea=complicaţii pare să-şi afle, în cele din urmă, soluţia în chiar predilecţia scriitoarei pentru o agresivitate ce rămîne departe de orice mîntuire.

Compozitorul Marcian, „prinţesa" Ada Razu, Lică trubadurul, Maxenţiu, doctorul Rim, Madona compun o prelungită antiteză între **capriciu şi decizie**, între febra epidemică şi devastarea frenetică dintre inofensiv şi funest. Rareori s-a scris despre ambianţa burgheză cu mai multă densitate. Operînd cu mici expansiuni, cu false derute, cu similitudini sumare, caligrafiate uscat, romanciera dă o imagine brutală în imensa ei claritate despre o lume ce declină, oprită într-un crepuscular bîntuit de furtuni interne, parcă la fel de devastatoare pe cît vor fi, curînd, cele ale istoriei.

Evaluări ce menajează tăceri vinovate şi dialoguri mistificatoare se complac să învăluie egoismul. Viclenii de culise operează în acest univers arogant în favoarea violenţei reţinute. Nimic nu se consumă exploziv, dar tot ce se petrece în cotidian redimensionează vulnerabilitatea revelaţiilor senzoriale şi a pactelor pe care le semnează protagoniştii. Coca-Aimée împarte cu doctorul Walter un calcul arivist străin de orice firesc. Răsfăţul ca urmare, nu este în viaţa Hallipilor niciodată caritabil, ci mărginit, dubios, ostentativ. Maşinăria socială, care la Zola se fixase între reperele unui **modus labori**, ia acum aspectul unei partituri scrise în două chei, una transparent dereglată, alta respingător coruptă, dispusă la concesii efemere pentru a devia lumina, de la victime spre călăi, e lumină antiseptică, mistuită de indiferenţă.

Cînd în literatura europeană de după război au fost „descoperiţi" L. F. Céline, Sartre şi Alberto Moravia, numele Hortensiei Papadat-Bengescu nu a fost deloc pomenit. De vină, desigur, este caracterul placentar al legăturii dintre comentariul critic şi traducerile ce pun în circulaţie operele. La Hortensia Papadat-Bengescu, din nefericire, lipsesc traducerile. Dar nu este contribuţia ei complementară literaturii plictisului, exasperării vitalităţii fără ţel moral, ritual erotic, încercat în cel mai mincinos, întristător provizorat ?

Ariditatea sufletească confundă destinele într-un flux anihilant al aparenţelor. Prozatoarea n-a zidit ciclul ei epic ca să-l vindece de absurd. L-a zidit ca să stigmatizeze concilierea românească între normal şi excepţie. Să sfideze informul, iar narativ să se înstrăineze de trista lui neputinţă.

Marea, eroica elementaritate sadoveniană se măsoară după alteritatea proiecţiilor. Ariditatea, resortul ascuns al ciclului bengescian după curba sinuoasă pe care o presupune cruzimea Hallipilor.

În spaţiul matrice al marilor ficţiuni Proust stilizează imprevizibil, prin protocol şi ceremonios, un ritual de natură ambiguă, jumătate defunct, jumătate nostalgic. Hortensia Papadat-Bengescu îl smulge din disimulare, aruncă măştile şi reneagă, în fond, fibra lui patologică. Graţie uriaşului ei talent literatura noastră domină zona europeană a naturalismului interbelic convertită strălucit la expresionism.

Henri Zalis

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-şef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ MUREȘ TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
49
(1 231)
Sîmbătă
7 decembrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

UN ÎNSUFLEȚITOR PROGRAM

este fără îndoială că, un eveniment de o asemenea rezonanță cum a fost Congresul științei și învățămîntului – primul de acest fel din seria manifestărilor sistemului democrației noastre socialiste – se menține pentru mult timp în atenție și propune reflecții vii, de durată, formînd acel larg și unanim consens al ideilor și acțiunii practice, revoluționare, prin care ne apropiem și mai mult viitorul, îl facem și mai concret, mai exact, ca o dimensiune a însăși realității. Din acest unghi văzut și cu limpezimea și importanța care decurg din orizonturile și anvergura ideilor abordate, acest cel dintîi forum al științei și învățămîntului are toate datele să se constituie într-un reper calitativ nou, deosebit de semnificativ pentru modul în care, în viitoarea etapă, pornim la înfăptuirea hotărîrilor și programelor adoptate de cel de al XIII-lea Congres al partidului. Calea științei și a învățămîntului este integrată procesului amplu constructiv și devine o pîrghie esențială a progresului și civilizației.

Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu definește în chip strălucit rolul și sarcinile acestor două esențiale domenii și ridică la altitudini noi, superioare, cerințele și exigențele unei implicări active, responsabile, de o factură care să dea maximum de eficiență gîndirii științifice, creatoare. **„Atît în domeniul cercetării științifice,** spunea secretarul general al partidului, **cît și al învățămîntului, dispunem de tot ce este necesar, avem o puternică bază materială, tehnică ; dar mai presus de toate, avem minunați cercetători, oameni de știință și savanți, minunate cadre didactice, care reprezintă suprema garanție că vom realiza în cele mai bune condiții programele de cercetare și de pregătire a cadrelor, că cercetarea și învățămîntul vor ocupa un loc tot mai important în dezvoltarea socialistă și comunistă a României !"**

Apreciate, pe bună dreptate, ca domenii specifice ale manifestării spiritului revoluționar, componente de fond ale uriașului proces de edificare a unei noi societăți și a unui nou om, a unei conștiințe noi, înaintate, știința și învățămîntul sînt chemate să-și sporească aportul la soluționarea multiplelor probleme pe care le ridică înscrierea noastră într-o nouă etapă de dezvoltare, mersul ascendent spre noi culmi de civilizație și progres. Aceasta este ideea-forță a cuvîntării secretarului general al partidului și în lumina ei înaltul forum a conturat direcții, obiective și modalități specifice, astfel încît în perspectiva anilor nouăzeci și, mai departe, în perspectiva sfîrșitului de mileniu, România să poată străbate treptele unei dezvoltări mediii și să consacre apoi imaginea și tăria unei țări socialiste multilaterol dezvoltate.

O legătură tot mai puternică, ținînd de esența civilizației pe care o făurim, se stabilește pe de o parte între știință și învățămînt, iar pe de alta între acestea două și procesul însuși al dezvoltării. În această relație stă de fapt rațiunea viitorului și conștiința pregnantă a acestuia. O însemnătate deosebită prezintă în acest sens crearea Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, organism menit să asigure o strînsă corelare între forțele creatoare și producție, să asigure o strategie unitară a tuturor demersurilor inventivității științifice și tehnice. Desemnarea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu în fruntea acestui important organism este în măsură, așa cum s-a subliniat în cadrul lucrărilor Congresului, să asigure înfăptuirea neabătută a sarcinilor și atribuțiilor ce revin în această direcție.

Între documentele adoptate de recentul forum, **Apelul către oamenii de știință, de cultură și cadrele didactice din intreaga lume pentru colaborare, dezarmare și pace,** are rezonanța unui act de o strîngentă și clară actualitate. Sublinierile tovarășului Nicolae Ceaușescu sînt cît se poate de elocvente în acest sens. Aprecierile sale privind situația lumii și a păcii au o confirmare neîncetată și izvorăsc dintr-o supremă rațiune și un suprem sentiment.

Convingerile președintelui nostru și demersurile sale fac demult un serviciu nobil umanității și se constituie într-o cauză de fond, esențială, a unei conștiințe planetare. Știința poate și trebuie să lucreze pentru progresul și civilizația lumii, oamenii de știință pot și trebuie să intervină pentru oprirea forțelor distrugerii și pentru îndreptarea uriașelor forțe ale inventivității și inteligenței umane spre căi ale salvgardării păcii și odată cu aceasta spre căi ale salvgardării speciei, a planetei și cosmosului. **„Este o realitate,** se spune în Apel, **că epoca noastră, marcată de afirmarea grandioaselor cuceriri ale științei și tehnicii în toate domeniile de activitate, cunoaște totodată și fenomenul contrar intereselor vitale ale omenirii, de folosire a multora din marile cuceriri ale cunoașterii umane în scopuri distructive, pentru fabricarea și perfecționarea de noi mijloace de nimicire în masă".** Pacea, dreptul fundamental al oamenilor acestui pămînt, cade și în sarcina oamenilor de știință, a savanților. De aceea, într-o unanimitate de conștiință este adresată chemarea de **„a acționa acum, pînă nu este prea tîrziu, în acest ceas de mare cumpănă și răspundere pentru destinele civilizației umane, de a-și folosi întreaga putere de convingere și forța de argumentare pentru a opri cursul periculos al înarmărilor nucleare, pentru dezarmare, pentru statornicirea unor relații de pace și colaborare în toate zonele lumii pe baza respectării independenței și suveranității naționale, a libertății și egalității în drepturi".**

Știința așadar, ca un reazim și un argument al vieții, știința ca un reazim și o posibilitate a păcii, forța și valoarea umanistă a acesteia, marea sa răspundere în fața omenirii. Și chemarea, apelul prin care o țară întreagă și un întreg popor își exprimă toate nădejdile și toate convingerile, în sensul unei lupte al cărei țel suprem îl reprezintă binele oamenilor, al popoarelor. Ni se exemplifică prin aceasta însăși istoria care în succesiunea evenimentelor ei mai vechi și mai noi pronunță cuvîntul și ideea de unire și face liantul nobil și hotărîtor între oameni, între idealuri și aspirații. La 67 de ani de la făurirea statului național unitar român, marea unire, România respiră aerul curat și puternic al unității sale indisolubile și întinde punți vii de legătură către toate națiunile. Întinde punți ale muncii și creației către propriul său viitor și își urmează chemarea libertății, a independenței și păcii.

Luceafărul

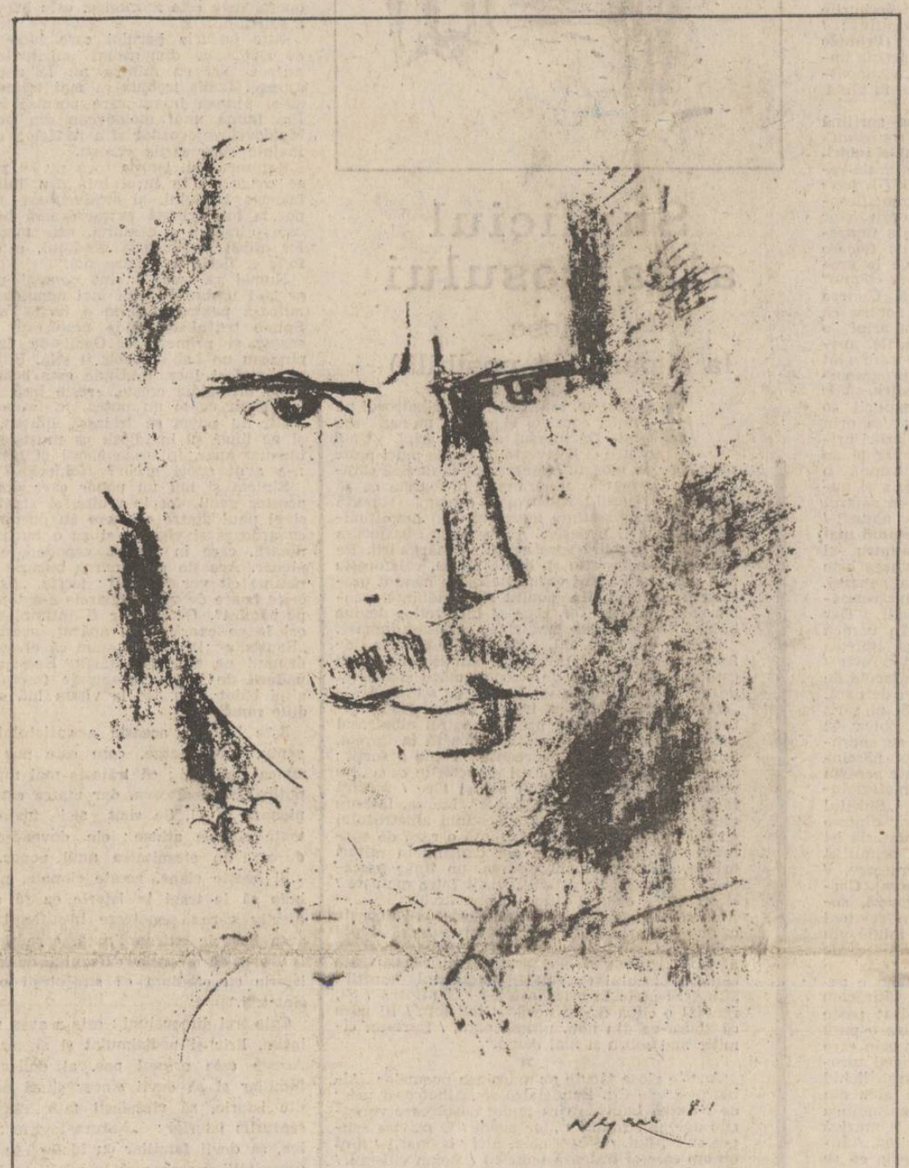

Bucuria spiritului bun

eu nu sînt între cei care l-au cunoscut pe Labiș. Sînt născut în anii războiului, în Transilvania, n-am avut această bucurie pe care o poate avea oricine cunoscînd pe un om de seamă, dar, în anii liceului, la Cluj, la Biblioteca Centrală Universitară, unde Blaga era custode, îi auzeam dimineața pașii trecînd ; și mergea încet la locul lui de lucru. Eram cîțiva elevi de liceu, care după ce ne făceam orele la școală, după-masa, ne adunam la bibliotecă și împrumutam cărți pe care nu le găseam în oraș, să le citim, sau cărți care erau oprite în acea vreme să le citești. Așa îmi aduc aminte că împrumutam cărțile lui Ion Barbu. Pe Blaga îl copiasem în internat cu mîna, poemele lui le aveam copiate cu mîna, cineva luase, avea cartea și mi-o împrumutase pentru două nopți. Dar în acea bibliotecă, îmi aduc aminte (eram prin clasa a IX-a), am adormit de multe ori cu capul pe cartea lui Nicolae Labiș.

Acest poet prin jertfa lui și prin curățenia versurilor a trezit, ce a trezit în sufletul meu atunci, era acest gînd că e ceva mare de tot la el. Citeam și alți poeți străini, dar nu mă impresionau, cum m-a impresionat acest poet român. Era la modă în Cluj, pe vremea aceea, Esenin. Se citea Maiakovski, se citea Lorca de către studenți, se citea la cenaclu. Eram cîțiva băieți de la țară, care ne legasem de valorile române mai mult. Labiș era unul dintre frații noștri, care scria în țara asta și ne oprise la granță, ca să zic așa ; el oprise sensibilitatea noastră de tineri români la hotarele scrisului românesc.

Și cred că acesta este un mare merit al lui, să oprească simțirea unui neam în hotarele spirituale ale neamului său. Să aibă puterea asta, neștiută de nimeni, pe care numai popoarele adevărate cred că o au, de a-și găsi o mamă și un tată în părinții lor. De-a nu trebui să fugă după străini. Sînt popoare care trăiesc din sufletul altora, noi aveam aici, acasă, niște oameni care s-au jertfit, printre care Brîncoveanu cu pruncuții săi.

Sînt fericit că trăiesc în București ca în una din marile capitale ale lumii. Sînt fericit că fratele Nicolae Labiș s-a stins aici, printre noi, și jertfa lui rodește peste vreme. I-am recitit zilele acestea din nou cărțile, chiar aici, și m-am uitat prin manuscrise. După ani de zile nu l-am mai citit, și vă rog să mă credeți că am lăcrimat într-un ungher al acestei case, citind versurile. Sînt foarte fericit să acest fiu

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

Devenirea culturală

mutațiile care s-au produs în ultimele decenii în România au cuprins nu doar economicul ci și sfera culturii. Altfel nu se putea deoarece între cele două domenii există numeroase și ireversibile corelări. Numai o conștiință care se dovedește extrem de vie va înțelege perfect aceste sinapse din domeniul sociologiei culturii și va acționa nu prin închidere în sine, ci printr-o permanentă emulație care să conducă la crearea de valori spirituale, științifice, filozofice, artistice și literare, care să iradieze spre economic. Bazată pe o bogată tradiție, pe un tezaur de valori intrate în universalitate pentru totdeauna, cultura socialistă are drept suport moral un înalt umanism și un creativ spirit revoluționar, fapt ce-i deschide orizonturi de împlinire, de-a dreptul spectaculoase. „Dacă ne dăm seama că fenomenul cel mai remarcabil din Univers este conștiința, spune Mihai Drăgănescu, precum și de puterea conștiinței, atunci și conștiința unei națiuni poate fi puternică, dacă va contribui la conștiința și cultura omenirii". Or, acest lucru depinde, nu de factori externi conștiinței, ci de

Ion Văduva Poenaru

Continuare în pag. a 2-a

ANTOLOGIE SCOLARA

Cît de mult te iubesc

Mă sfiesc să-ți spun cît de mult te iubesc,
am să îmbătrînesc iubindu-te numai
pe tine,
inima mea în care și cei morți viețuiesc
pompează, pompează, fără oprire.

Numai în fața Ta mă simt liber și sfînt,
vorbele mor, sînt mut ca o vioară fără
de strune.
O libelulă sînt, nimic nu sînt,
cînd mi te arăți tu dureros de frumoasă
minune.

Mă sfiesc să-ți spun cît de mult te iubesc...
Dealtfel, într-o zi, n-ai să mă poți ocoli.
Liliac orbitor, bunule pămînt românesc,
știu că mă vei primi...

Mă sfiesc să-ți spun cît de mult te iubesc...

Mircea Micu

Reintrarea în umanitate

Ceea ce detesta Iorga în mod special era atitudinea de funcționar a istoricului. A sta ca un contabil cu mînecuțe la masa de lucru, a colecționa date și a le pune cap la cap, indiferent la ele și la ecoul lor aceasta nu era pentru Iorga istorie. El însuși a procedat cu totul altfel lăsînd în urmă amintirea unui om implicat în cele mai importante evenimente ale zilei, fapt neobișnuit pentru cei mai mulți cu cît Iorga era un om „de carte", adică un istoric. Împotriva părerii că omul de carte, în speță istoricul, trebuie să stea la distanță de evenimente, să le evite, să nu se lase influențat de ele s-a pronunțat Iorga de nenumărate ori. Pentru Iorga viața de zi cu zi este istorie, iar istoria este viața de zi cu zi. A participa la viața epocii tale ca istoric se impune. Trăind evenimentele înveți tot atît cît înveți din cărți. Cu cîțiva ani înainte de a muri, Iorga vorbea despre rolul evenimentelor contemporane în înțelegerea istoriei : apariția teoriilor unice și exclusiviste, care înlătură alte teorii, ca și apariția statelor totalitare, care desființează rolul inițiativei individuale l-au condus pe istoric la o mai bună înțelegere a epocilor imperiale de altă dată. A și ținut, plecînd de aici, un curs despre rolul imperiilor contemporane văzute prin comparația cu imperiile de altă dată, atent nu numai la succesiune și particularism, cît mai ales la trăsăturile atemporale, la analogii. Experiența individuală a istoricului rămînea pentru Iorga socluI fundamental al activității lui. Cel care n-a trăit un război, nu va înțelege războiul oricîte documente va studia. Cel care este tînăr nu va înțelege personalitățile istorice mature. Chestiunea mentalității care stă în spatele unui act istoric sau constituie chiar substanța lui era pentru Iorga țelul suprem. „Cutare scrie despre război, dar ce știe el ce este războiul ? Poate nici nu l-a văzut în epoca lui. După războiul din 1977—78 a fost o lungă pace, aproape generală ; nimeni n-a știut ce înseamnă starea de spirit a cuiva care face războiul sau care trece printr-un război". Între cei care au răbdat în România primului război mondial „stăpînirea nemțească" ori lipsurile refugiului și cei care s-au expatriat temporar în Norvegia ori America există o mare diferență de opinie, asupra aceluiași război, constată Iorga. Contactul intim ca cheia, care rămîne necunoscută celuf venit din afară. Tinerii mai ales, lipsiți de experiență, oricît de activi prin manipularea documentelor nu au acces la descifrarea tipurilor de evenimente sau de personalități pe care n-au avut prilejul să le cunoască prin trăire directă." Cine judecă uneori pe un Napoleon sau un Cromwell, oamenii cei mai complexi și psihologicește cei mai complicați ? Se apucă să-ți judece un tînăr care atunci intră în viață, se apucă să-i judece, arătînd unde le este greșeala și ce trebuie să facă. Este puțintel foarte pretențios, și pretențiile cît de mici pretează la ridicol". **(Adevăr și greșeală în scrierea istoriei,** 1936). Pentru istoricul tînăr culegerile de documente, publicările de texte i se par istoricului primul act al calificării profesionale, etapă cu care de altfel a început și Iorga, lăsînd pe mai tîrziu „psihologia umană și marile acte sociale". Pentru a scrie istoria, istoricul trebuie să fie un om al societății sale a cărei viață trebuie s-o trăiască din toate puterile, iar Iorga a făcut acest lucru cu toată dăruirea. El s-a simțit în toate inițiativele sale sociale și politice „în documentare", într-o documentare continuă și faptul trebuie subliniat cu atît mai mult cu cît participarea lui la viața politică a țării a dat naștere celor mai multe versiuni potrivnice realei staturi spirituale a omului. În acțiunea sa socială și politică, Iorga urma un comandament superior, executa prevederile proprii asupra modului în care trebuie să trăiască și să scrie istoricul istoriei. Iorga n-a fost un politician, ci tot timpul un savant, care n-a conținut, oricare i-ar fi fost investiturile politice, munca de creație istorică. Politica n-a fost pentru el scop în sine, ci mijloc de adîncire a propriei profesii pe care o vedea moralicește și spiritualicește așezată foarte sus, ca un tribunal superior, „marea judecată", a statelor și națiunilor. Este sigur că cei care l-au asasinat

M. Ungheanu

Continuare în pag a 8-a

Scriitorii și Unirea

Unirea românilor într-un singur stat, cărcia Adunarea de la Alba Iulia din 1918 i-a adăugat parafa finală, a fost un deziderat puternic al marii colectivități românești dincolo de orice granițe. Primii care au realizat această unitate în plan moral și spiritual au fost scriitorii de cărți. Se știe că în desagii purtați de vite de povară cărțile tipărite în Moldova sau la Rîmnicul Vîlcii au trecut dincolo de munți intrînd în mîinile nerăbdătoare. Limba română vorbită pe tot pămîntul românesc s-a conservat și transmis și prin aceste cărți al căror itinerar acoperă spațiul locuit de toți românii. Istoricii școlii latiniste au demonstrat împotriva istoricilor puși în slujba intereselor politice ungurești că românii toți sînt una și că de la Roma se trag, că ei n-au venit de aiurea după imaginația dirijată a unor istorici fără scrupul științific ci că s-au aflat dintotdeauna pe locurile lor. Scriindu-și istoria sa polemică contra acestor exagerări, Petru Maior s-a adresat tuturor românilor nu numai celor lipsiți de drepturi politice din Transilvania. Sfidați de la înălțimea unei nobleți de-a călare și problematică, românii au răspuns istoricilor ostili evidențiind noblețea lor adîncă și reală : sorgintea romană. La rîndu-le istoricii ca Petru Maior mergeau pe urmele celor dinainte. Primii noștri scriitori, în egală măsură istorici cronicarii, sînt luptători împotriva baznei originii românilor. Un cercetător de izvoare a scos la lumină interesantul efect că ori de cîte ori poporul român s-a afirmat prin instituțiile sale, tot de atîtea ori comentatorii apropiați ai istoriei noastre au apelat la o „bază" pentru a contracara viguroasa afirmare românească pe teritoriul moștenit de la moșii și strămoșii lor. De altfel, pentru cine nu știe încă, trebuie spus că vorba „moș", de la care a venit și vorba „moșie" cu sensul de patrie, este un cuvînt strămoșesc.

Mihai Ardeleanu

Continuare în pag. a 6-a

DICTANDO

Limbajul poetic românesc

dintr-o prejudecată, lingvistului i s-a contestat multă vreme capacitatea de a da seama despre valoarea poetică. Prea ascuțite păreau instrumentele sale și prea crudă operația pe care încerca s-o întreprindă. Dar și chirurgul se poate îndrăgosti de pacientul său, îi poate înțelege sufletul și pasiunile !

Ne-o demonstrează cartea academicianului Ion Coteanu, **Stilistica funcțională a limbii române, II, Limbajul poeziei culte** (Editura Academiei R.S. România, 1985), întru totul recomandabilă iubitorilor de poezie. După primul volum, apărut în 1973, care conținea fundamentarea teoretică, urmată de o aplicație pe limbajul popular românesc — în cadrul căreia noțiunea de „dor" în poezia populară forma aproape un eseu independent — acest al doilea volum întregește o teorie stilistică originală.

Ceea ce conferă o deosebită claritate, atît teoriei, cît și expunerii ei, ni se pare a fi în primul rînd utilizarea consecventă a conceptelor fundamentale de **stil** (limbaj), **funcționalitate, conotație, figură,** pe baza unor definiții riguroase și originale.

Cu ajutorul acestora și raportînd în permanență referentul textului poetic — la care criticul literar și poeticianul se străduiesc deopotrivă să ajungă — la o „lume imaginară", analogă lumii contingente. I. Coteanu pătrunde cu siguranță în universul poeziei românești culte, ajungînd pînă la poezia actuală.

Ideea care ni se pare foarte importantă în cartea comentată aici este că unul din procedeele de creare a acestei „lumi imaginare", fără de care nu poate fi concepută literatura, este și acela de a „redistribui", de a pune în relații noi „obiectele" lumii contingente, între care

Cezar Tabarcea

Continuare în pag. a 2-a

Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Academia R.S.R., și Uniunea Scriitorilor, anunță că luni, 9 decembrie, orele 10,00 vor avea loc, la Ateneul român, manifestările dedicate centenarului nașterii marelui scriitor român Liviu Rebreanu.

Cartea și profesorul

răsfoiam, *la începutul acestui an școlar, într-o librărie oarecare din țară, o carte. Gestul meu era urmărit involuntar de alți cîțiva. Se întîmplă că atunci cînd deschizi o carte, privirile tuturor se îndreaptă spre copertă încercînd să stabilească ce anume îți-a atras atenția. S-a întîmplat însă că atunci cartea pe care o țineam în mînă era un manual de literatură română. Răsfoiam deci manualul cu o dublă curiozitate. Voiam să compar manualul după care învățasem în școală cu cel aflat în mîinile mele. Și doream să mai aflu ce a intervenit nou în el atîta timp cît printre cei care îl pregătiseră, printre autorii manualului, figura și o fostă colegă de facultate. Ea fusese elevă ca și mine, studentă mai apoi, profesor și, în paralel cu profesia sa, după ani de practică la catedră, autor de manual de literatura română. Un drum care a ispitit-o, știam bine, ani și ani de zile, iar distanța pe care o parcursese în acest timp fusese de ani-învățare, ani-predare, ani-etică-profesională. Și mai ales o nesfîrșită dragoste față de cuvîntul tipărit. Și-a asumat curajul și responsabilitatea de a preda pagini de literatură, bucurîndu-se mereu de cuvintele altora, încercînd să le pună în fața primelor sale generații de elevi, ca pe niște mărețe îndemnuri. Îmi aminteam, răsfoind manualul de română, un crez al acestei profesoare, că literatura noastră are rodul unui seismograf asupra sensibilității elevilor. Că el oferă, prin titlurile de noblețe ale autorilor cuprinși în manual, prin iubirea lor față de cuvînt, adevărul. Pentru că ei, au înălțat de la cronicari încoace, prin cuvinte, nici mai mult, nici mai puțin decît un monument.*

Este de datoria profesorilor, mă gîndeam trecînd de la o pagină la alta, să încălzească acest manual, să cristalizeze într-un sens favorabil apropierea dintre elevi și autori. Este de datoria lor să-i ajute pe elevi să intre în intimitatea celor mai profunde opere, să adere la soliditatea unei culturi atît de bine asimilate, să treacă dintr-un univers al altuia de idei. Un manual bun și un profesor bun ne oferă garanția găsirii unei chei extraordinare pentru o literatură întreagă, să înțeleagă prin ea tot universul. Cîți dintre profesorii noștri de română nu și-au propus, după ce ei înșiși au ajuns la înțelegerea acestei fraze argheziene „Omul e un cocor care zboară pe dinăuntru", că e timpul ca ea să fie înțeleasă și de cei aflați dincolo de catedră ? O carte de română e plină de chipuri și de nume de oameni care au dat cel mai fierbinte conținut de gînduri și sentimente. Prin ea poți dobîndi sentimentul patriei, alunecînd dintr-o uimire în alta, dintr-o descoperire în alta. Cărțile lor vin și se așează într-o singură carte, cartea de română. Ei sînt poate cei dintîi pedagogi ai neamului nostru care ne-au învățat că prin cuvinte putem fi biruitori. Iar profesorii

Areta Șandru

Continuare în pag. a 2-a

În pagina a 4-a :
«MAESTRUL»
comedie într-un act de
ION BĂIEȘU

Generația luptei cu inerția:

Un viscol muzical

atmosfera și aparițiile memorabile din perioada cuprinsă între sfîrșitul războiului și anii 1947—48, care au produs o veritabilă „democratizare" a limbajului liric, constituie primul moment resurectional din poezia românească postbelică. E adevărat, efectul lui e unul întîrziat, pentru că, după 1948, pentru cîțiva ani buni poezia se golește de substanța lirică. Cu atît mai spectaculoasă devine, așezînd faptele în perspectiva deceniilor scurse, apariția și influența decisivă a liricii lui Nicolae Labiș, al doilea mare moment resurectional din poezia de după Eliberare. Simțită ca atare, importanța acestei opere poetice s-a desprins nu foarte ușor de mitul creat, de „legenda Labiș". Destinul omului a apăsat mult — chiar prea mult — asupra atenției cu care i-a fost valorificată literatura. A rezuma semnificația literară a lui Labiș la mitul prezenței sale, a continua să-l privești din unghiul sfîrșitului său tragic, a considera cărțile lui doar premisele unei opere și nu **opera** sînt desigur naivități. Cu atît mai mult cu cît în epocă se pronunțase George Călinescu : „Poetul matur este ca un interpret la pianoforte care, stăpînind atît de bine instrumentul, ajunge la acea lesniciune și simplicitate prin care emoția se exprimă cu o rafinată ingenuitate.

Desigur că această observare nu poate avea un caracter absolut. Întrucît îl privește pe Labiș, tînăr poet, pe care un accident nefericit l-a făcut să piară la 21 de ani, eu nici nu mă întreb ce ar fi devenit dacă trăia, pentru că îl consider un poet pe deplin exprimat, de la care au rămas cîteva poeme încîntătoare, pe care istoria literaturii noastre nu le poate trece cu vederea". („Contemporanul", nr. 47, 28 nov. 1958).

Poezia lui Nicolae Labiș este o uimitoare sinteză creatoare, un moment dialectic crucial pentru poezia nouă apărută în deceniul al șaptelea. Structură romantică, Nicolae Labiș înfăptuiește o acțiune clasică pentru lirica actuală. În acest fel ne apare, în plin deceniu proletcultist, patetismul **Primelor iubiri** (1956) și al **Luptei cu inerția** (1958). Poeții de la mijlocul decadei anterioare nu erau mai puțin patetici. Timbrul lor viza însă cu ostentație înnoirea boemă a formulei lirice, ocolind, cu rezultate remarcabile, un întreg mod de rostire lirică românească. Nu s-ar putea cu nici un chip vorbi de eminescianism, arghezianism, blagianism etc la Tonegaru, Geo Dumitrescu sau alții, în sensul „metamorfozei fabuloase" a unor principii poetice. „Libertatea de a trage cu pușca", temerară, se vroia și absolută. Momentul Labiș reînnoadă romantismul eminescian racordîndu-l la entuziasmul timpului său, revoluționar. Nu atît „simbolul necesar" al unor creatori care se vor afirma după vulcanul erupt interesează, cît conținutul pe care el îl valorifică. Acest conținut ni se pare tocmai reevaluarea angajării artistice de factură eminesciană. În opera sa Nicolae Labiș este **artistul total**, antrenînd un efort de cunoaștere a sinelui în raport cu universul prin excelență problematizant în linia angrenării cosmice — evident romantică. Este o atitudine care depășește individualul : o atitudine deci, tipologică, pătrunzînd în adîncul vastelor spații consacratoare ale imaginarului.

Este așa, pentru că poezia lui Labiș pune probleme fundamentale. Pune în primul rînd problema **poeziei**, cum spunea George Călinescu : „Iată un prilej pentru un estet să se întrebe din nou ce este poezia, ca artă, fără îndoială, căci problema cealaltă a funcției ei prin oglindire este pentru noi definitiv rezolvată." Dacă lumea lui Labiș nu îi părea marelui critic inedită, și nu este, originală rămîne intensitatea raportului dintre individ și univers, și aceasta nu numai prin prisma epocii. Un mare poet iese întotdeauna din epoca — determinată strict — în care există literar. Eul liric este în poezia lui Nicolae Labiș identitatea topită extatic în univers : „Azi sînt îndrăgostit. E un curcubeu / Deasupra lumii sufletului meu. / Izvoarele s-au luminat și sună / Oglinzile ritmindu-și-le-n dans, / Și brazii mei vuiesc fără furtună / Într-un ametist, sonor balans, / În vii vibrează struguri străvezii — / Cristalurile cintecelor grele — / Și stropi scăpărători de melodii / Ca roua nasc în ierburile mele. / Eu curg întreg în acest cîntec sfînt : / Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt." **(Primele iubiri).** În frenezia aceasta coexistă suprema împlinire ontologică și motivația orfică a cunoașterii. Clasicizarea acestei acțiuni se face în plină evoluție, în evoluție dialectică.

Pe această identificare frenetică se sprijină întreaga aventură lirică. Principala ei consecință — principiul primordial, căci în **Primele iubiri**, scrie Lucian Raicu în singura monografie de referință de pînă acum **(Nicolae Labiș**, 1977), poetul „descoperă ceea ce în filosofie, într-o filosofie încă nedesprinsă de mituri și de poezie, s-ar numi **principiile**, primele cauze" — este impresia de naștere a universului odată cu fiecare poem. Indiferent de tema abordată, de la erotică la lupta revoluționară, de la „omul comun" la freamătul pădurii, ea e statornică. Geneza lumii devine geneza personalității, pentru că ființa întinde și acaparează cu uriașe aripi o geologie primară, în care munții, pădurile, apele, cerul au relevanță în măsura în care sînt tot atîtea oglinzi ale eului. O poezie programatică în acest sens este **Momente biografice**, unde folosirea persoanei a doua devine explicit o asemenea **oglindă** : „Ți-a însemnat natura prin trăsnet unde stai / Zdrelindu-ți-o, cu flăcări primejdioase, casa. / E semn de neastîmpăr și de noroc — să-l ai / Pînă cînd neagra doamnă o să-și învîrtă coasa. // Tu ai luat mistria și gurile spărturii / Le-ai astupat croindu-ți sălașul iar curat, / Orgolios cerîndu-i în viitor naturii / Un semn mai nobil și mai cizelat." **Semnul mai nobil** este semnul cosmogenetic ; **înăuntru** și **înafară** sînt identități congruente. Pădurea este **pădurea ta**, peisajul este privelistea genezei, spargerea liniștii : „Pădurea ta mai lumina-mpăcată / Cu mirt în flori și-n ape cu făclii. / Dar trăsnet lung se coborîse din tării / În verdea catedrală despicată. // Ai cunoscut că liniștea s-a stins, / De-acuma ție n-o să-ți mai revie / Decît, însălătoare, o stafie / Cu pasul dîncolo de vis prelins. // Vedeai tălăzuind că mări de pară, / Prin crăpătură, lumea din afară, / Și ai sărit încins de-nfrigurare / În primul tău botez și scăldătoare". Conștiința începutului se suprapune deci peste imaginea universului născîndu-se din haos, în linie romantică. Poate aceasta este și rațiunea lirică a persistenței materialului, elementar și teluric îndeosebi. „Spiritul adîncurilor" este spiritul care observă dintr-o privire — și cît de profund — cum „Materia își începea enormă, / Viața-n cea mai primitivă formă, / Cu deplasări spasmodice-n mișcare, / Cu largile-i contraste țipătoare". **(Geneza).** Cosmogeneza fiind ontogeneză și sociogeneză, **sunetul** ei e carnal, viu — crud („Eram cel mai crud vînător de pe vale. / Aveam în inimă vin în două cu sînge de fiare. / Eu, clocotind încă de străbunele glasuri barbare / Îngaim astăzi o cîntare de jale.". **(Iubirea noastră).** Risul e aspru, bărbătesc, detunător ; **înfruntă** : „Rînjeam oricui, vieții și morții. / Călcam apăsat peste flori și noroi." Plînsul zguduie. Flacăra e pară de foc, apa e „unda groasă cu bulboci" prin care risul își semnalizează victoria. Desi dens și apropiat de frămîntarea telurică, elementul lichid rămîne totuși un spațiu armonic, un abis din care se ridică unitatea lumii — și plenitudinea afirmării personalității : „Suna în văi o muzică profundă, / O muzică a undelor pe prund. / Între păduri se răsucea rotundă. / Și peste ea se ridicau din fund / Vuiri de tren, bătaie de motoare, / Și sufletul doream cu-nfrigurare / În muzica aceasta să-mi înund." **(Idilă).** Ca și apa, aerul și focul nu contrazic niciodată impresia de materialitate grea. Dimpotrivă, o confirmă. Orizontul metafizic sălășluiește cîntînd în orizontul naturii „imediate". Universul se naște sub ochii noștri, izbucnind furtunos odată cu muzica apelor frămîntînd prundul.

Toate acestea cu o naturalețe desăvîrșită. Naturalețea versului lui Labiș, el însuși — un viscol muzical.

Costin Tuchilă

Supliciul albatrosului

(Glose la o paralelă posibilă)

jucîndu-se, matrozii prind albatrosul pe puntea corabiei și rîd de mersul său frînt. De mersul său pe aripi. Unul dintre ei îl lovește cu coada pipei peste plisc. Dar nu mortal, ci numai cît să devină caraghios. Alt matroz îi strîmbă piciorul ca să șchioapete. Inutil ! Albatrosul, oricum, suportă supliciul din neputința mersului. Din inaptitudinea sa de a fi pedestru. El suportă batjocura înainte de a zbura spre azurul nemărginirii. Pe corabie se odihnește și, odată cu ea, călătorește mai departe. Puntea vasului este un pămînt provizoriu și mobil. Un pămînt al făgăduinței pentru care plătește. Din rege al înălțimilor devine bufon. Limitele sale sînt chiar aripile-i imense.

După o sută de ani, albatrosul este ucis de furtuna istoriei. Viața sa este sfîrșită. Trupul îi este aruncat la țărm de clocotul mării și așezat de un val grijuliu pe un cimitir de scoici. Acolo „stă nefiresc de țeapăn, trufaș, însă răpus". Furtuna îi cîntă un surd prohod. Astfel albatrosul este victima furtunii metamorfozată în preot. Supliciul stă într-o nedreaptă ironie a sorții : albatrosul zace mort alături de scoicile care „De valuri aruncate pe țărmul sec și tare / Mureră fără luptă sclipind acum bogat". Marea, într-un efort de epurare, nivelează destinul albatrosului cu cel al moluștei. Și totuși, iată o rază de speranță : „Deasupra țipă-n aer dansînd în salturi bruște, / Sfidînd nemărginirea, un tînăr pescăruș. / Războinicul furtunii zvîrlit între moluște / Răsfrînge-n ochiu-i stins un nou urcuș."

Sfidarea nemărginirii se deschide mai departe ca ideal. Tinerețea pescărușului asigură lupta pentru cucerirea de noi înălțimi. Ultima ipostază a supliciului la care este supus albatrosul este căutarea locului cuvenit în panteonul morții : „Cînd se-ntețește briza aripa-i se-nfioară / Și, renviat o clipă de-un nevăzut îndemn, / Iți pare că zbura-va din nou, ultima oară, / Spre-un cimitir mai sobru și mai demn."

★

Aceste glose făcute pe marginea poemelor „Albatrosul" de Ch. Baudelaire și „Albatrosul ucis" de Nicolae Labiș, au ca punct de plecare versurile poetului român : „Iar acum / O privire asupra viitorului. / (Nu-s poet, nici vizionar,) / **Sînt un om care-și tratează temele.)** / Acum viitorul. / Nu un om, nici măcar un copac, / Un univers ce-și crește-nțelepciunea..." (s.n.) („Schițe pentru umanism proletar").

Cît adevăr există în mărturisirea închisă între paranteze de către poet ? „Tratarea temelor" despre care vorbește Labiș (atît de tînăr dar atît de matur cultural !) e doar punct de plecare pentru dezlănțuirea propriului său **poiesis.** Dar temele nu sînt simple pretexte ci veritabile obsesii culturale pe care poetul și le asumă și le rezolvă creator. El nu depășește tema, dar îi schimbă semnificațiile. Adică neagă modelul de la care pornește. Negare înțeleasă ca alteritate pozitivă. Proces de creație firesc pentru un poet ca Labiș ce dovedește un metabolism cultural remarcabil.

„Albatrosul" lui Baudelaire este un simbol generic al poetului (deci un mit) creat prin intermediul analogiei. Geniul este supus (culturologic dar și sociologic) unor suplicii ce își au originea în romantism. Eminescu, de pildă, cosmicizează tema geniului în „Luceafărul". Albatrosului baudelairian îi lipsește dimensiunea cosmică. El există poetic, așa cum am spus, prin intermediul unei analogii transparente.

Nicolae Labiș este preocupat de existența geniului după moarte. Adică de așezarea acestuia într-o axiologie demnă (deși postumă !) : „Eu vreau o clipă numai viața să-mi consum / În sărutări sterile mînjindu-ți-o, mănușa. / Ca niciodată, poate, drapelul meu postum / Să nu-și descinteleze în asfințit cenușa." („Umanism") Fapt ce s-a și întîmplat : O generație de poeți români îi poartă numele.

În ediția „Poezii" din colecția „Mari scriitori români" apărută la editura „Cartea românească", Gheorghe Tomozei afirmă : „Da, Labiș a ajuns în tărîmul visat. Dar numai poezia lui, nu și el.". Corectăm : Labiș a trăit tot timpul în tărîmul visat.

Pentru că „Labiș a crezut (s.n.) pînă la capăt în misiunea sa și a murit tragic"... (Cezar Ivănescu : „Ordinul poeților" articol apărut în almanahul „Luceafărul" 1983 ca răspuns la rubrica : „Există o generație Labiș ?").

Marin Celtandru

Bucuria spiritului bun

Urmare din pag. 1

de geniu al neamului românesc este în continuare viu, și va fi, sînt sigur, cît vor fi veacurile.

Pentru că problemele pe care le punea el sînt ale realizării plenare, ale unui refren. Labiș nu este Hölderlin, așa cum nu putem spune despre Mozart că este Hölderlin, deși se spune că el a fost, cît a fost, foarte invidiat, și moartea lui este acoperită de uitare și mormîntul lui nu se știe, s.a.m.d. Eu îl asemăn acestei bucurii extraordinare pe care o simt în Mozart, el este bucuria despre care Karl Marx vorbea, este **bucuria spiritului bun.** Bucuria extraordinară, dacă este ceva mare în această operă, care este meritorie, este bucuria aceasta a spiritului.

Este bucuria harului care lucrează și care se ridică la dimensiuni spirituale, pe care adesea nici cu mintea nu le poți tu însuți ajunge. Labiș trebuia să mai trăiască mult ca să-și ajungă inima care pornise înaintea lui. Era inima unui moldovean din țara sfîntă a Moldovei voievozilor și a jertfelor, care o luase înainte spre zările cerești.

Rațiunea lui, istoria încă nu se realizase, nu se coagulase în jurul lui, dar inima pornise bucuria gîndului, și strălucitoare jubilează în poezia lui, această extraordinară bucurie, care este o marcă a geniului, este marca oamenilor atinși de bucuria gîndului, este marca în fond a fiecăruia dintre noi.

Numai că geniile sînt oameni printre care se lasă umbra harului mai nemiloasă, mai nemiloasă pentru că este o jertfă după aceea. Spune textul că unde prisosește harul, prisosesc și primejdiile. Ochii de lup care îl pîndeau pe Labiș, Labiș îi știa. Hölderlin spunea același lucru : „Unde este boarea de har, unde primejdia crește, crește însă și bucuria". Un băiat ca el nu putea, în orice timp ar fi trăit, nu putea să trăiască liniștit, au apărut și pe lîngă el invidioșii cu mușchete, pentru că imediat apar, în orice epocă ai trăi. Eminescu n-a avut epoci grele ? Hölderlin ?

Sîntem și noi un popor care am dus greul acestor genii, foarte multe, și acest băiat este și el unul dintre cei care au purtat cu durere, cu ardoare și vigoare și cu o bucurie extraordinară, care în cîteva capodopere transpare plenar. Aceasta este marea bucurie a lui, care rămîne cît vor fi genii : jertfa. „Seceta a ucis orice boare de vînt / Soarele s-a topit și a curs pe pămînt". Orice s-ar fi întîmplat în istorie, ori în ce epocă ar fi apărut, acest băiat este „Rapsodia" ; vreau să spun că el a făcut exact drumul pe care l-a făcut Enescu. **Rapsodia pădurii** de la el corespunde foarte bine cu a altui băiat care, tot la vîrsta lui, crea **Rapsodiile române...**

Este bucuria aceasta a sufletului atins de geniu, care merge, care este pus pe matcă, matca timpului ; că trăiește mai mult sau mai puțin asta e altceva, dar matca este realizarea plenară în el. Se simt aici toate clopotele, toate clapele atinse : ele dovedesc că omul durează în eternitatea unui popor.

Și aceste clape, aceste clopote, pe care trebuie să le tragi în istorie ca să durezi ceva efectiv care să penetreze în sufletul omului cu acea bucurie extraordinară, care tinteste locului, și-i dă bucuria extazului de-a rămîne în istorie cu credința că străjuiești o eternitate, sînt trei.

Cele trei dimensiuni : este a avea un legămînt intim, liric și nedisimulat și sincer ca natura. Acesta este primul pas, al doilea : să devii familiar și să devii sincer și să poți să învii din istorie, să viețuiești față către față cu făpturile istoriei : „Natura-Istoria". Și al treilea, să devii familiar cu ideile universale ale umanității, pe care să le miști, să le ai pururi la îndemînă, cum spunea Maiorescu despre Eminescu, că avea pururea la îndemînă marile idei filozofice ale umanității.

Natură, istorie și ideea spiritului universal. La acest băiat citit, apar toate trei dimensiuni. Natura, cînd pleci din natură, ea trebuie să te urmeze ca pe un Orfeu, să vină după tine. După acest prunc, satul natal, și toate pădurile, și frumusețea Bucovinei și a sfintei noastre Moldove, s-atrage după el. Cînd a plecat în istorie, copilul de geniu trage după sine aceste voci multe ale copacilor și ale rîurilor, și ale zăpezilor. S-a născut într-o vreme extraordinară. Și în această natură de iarnă a colindelor și a bocetelor, și în această natură de iarnă auzim cum, tropăind din bocete și din colinde, ne-a dat și din dansurile satelor le-a dat lucrarea sa, lucrarea versurilor sale. Aceasta este deci extras din matca natală a poetului. Al doilea, trage istoria națională a poporului tău, devii „familiar", așa cum a devenit și Eminescu de timpuriu familiar cu marile făpturi jertfitoare și cititore în istoria poporului român. Aceste două, să zicem, sînt ale locului : satul, viața, matca familiară, al doilea istoria. Și pe urmă vine marea vrednicie a spiritualității universale. A marelui Spirit universal, de care el, poetul, este plin pînă în măduva oaselor. O făptură plină pînă în unghiile sale, care nu-și află starea în istorie, dacă nu devine familiar în aceste mari vrednicii ale timpului.

Era, așadar, familial din toate punctele, și acestea îi dau lui dreptul, aceste trei clopote de luptă și de bucurie, căci cu acestea a lucrat el, pe ele le avea la îndemînă, și acestea, aceste trei bătăi se aud ca în marile cîntece ale popoarelor, în marii poeți ai umanității, în marii zugravi unde bat culorile triadic în marii cîntăreți, în marii compozitori, unde zuruie bătăile tot, așa triadic, și în acest băiat al nostru care rămîne în eternitate, și s-a realizat plenar în istorie...

Din cuvîntul rostit la Rotonda 13, organizată de Muzeul Literaturii Române, sub genericul „Nicolae Labiș văzut de poeți".

Retezatul

Muntele este un miracol al pămîntului. Este întîmplarea țării ieșindu-și fastuos din sine și retezată în calea sa cea mai lungă, spre cer.

Un om este un munte. De cum se naște. Ți se taie respirația la ivirea unui prunc pe lume. De splendoare. De înțelesul — încă atît de puțin înțeles — care se deschide, odată cu el, asupra lumii, asupra Universului. Cu atît mai mult miracolul întrupării harului poetic într-un prunc.

Un poet este o obîrșie. De viziuni și înțelesuri. Este cel hărăzit să ne izbăvească prin metaforă.

La 2 decembrie 1935, Universul și-a oprit plutirea întîlnind Universul unui sat moldav. Din această întîmplare cosmică s-a născut Nicolae Labiș. În casa unui învățător, o ființă a strigat... și s-a început o lume. O clipă de grație în care Ursita l-a hărăzit Poeziei.

Un trup este o scînteie, o gîndire este istovitor și uneori neînțeles de mult : o aurora !

Un poet este o rostire eternă spre Univers. Un munte. Rămîne înalt cu tot retezul destinului. Și fast.

Mircea Șoncuteanu

Cartea și profesorul

Urmare din pag. 1

aleg clipa cînd vom putea să-i salutăm pe Eminescu, Sadoveanu, Creangă, Caragiale, Blaga, Rebreanu, Bacovia, Ibrăileanu, Vianu. Numele lor se cuvine cu prisosință date unor licee mai vechi sau mai noi. Datorită lor liceele nu mai sînt de mult simple construcții, ci au căpătat un plus de prestigiu. O carte de română va continua să țină trează dragostea pentru țară a noilor generații de elevi, le dă dreptul să aspire cu mîndrie la evenimentele care se propun conștiinței lor, că aparținem unei culturi care ne reprezintă ca națiune. Generațiile de elevi care se formează acum vor avea de ținut minte că foarte curînd, în ajunul mileniului trei se va serba centenarul nașterii lui Călinescu, iar la sfîrșitul lui, un secol și jumătate de la nașterea lui Eminescu. Și, pentru ca ei să ajungă să serbeze aceste aniversări, și multe altele pe care le au de întîmpinat vor trebui să parcurgă inegalabila istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent, în manualele pe care profesorii de specialitate le vor din ce în ce mai bine reprezentate în conștiința elevilor lor. Vor putea intra prin intermediul acestei cărți în mileniul trei cu conștiința clară de adevărați români. Iar marea lecție pe care ne-o oferă cartea de română și căreia îi datorăm un imens respect este aceea că ne este foarte necesară, pentru scopul pe care și l-a propus, dar și pentru a ne arăta copleșitoarele răspunderi care ne așteaptă în viitor.

Devenirea culturală

Urmare din pag. 1

modul în care societatea susține starea de civilizație culturală, iar societatea socialistă pe care o făurim, mai exact sistemul social a creat toate premizele pentru ca cel care produce spiritualitate, creatorul, să fie stimulat, sprijinit și privit ca expresie a spiritului propriului său popor, a culturii naționale.

Știința, arta, literatura ca părți componente ale unei culturi s-au dezvoltat în ultimile două decenii impetuos făcînd să intre și mai mult în conștiința popoarelor conștiința noastră națională. Lucru esențial deoarece popoarele care compun omenirea vor supraviețui prin conștiința lor. O cercetare mai amănuntită a culturii românești din ultimele două decenii ne arată o traiectorie spectaculoasă în toate compartimentele sale. În literatură, de pildă, atît prin numărul imens al apariților, cît mai ales prin unirea generațiilor care s-au aplecat pe rînd asupra omului și problematicii sale primordiale : munca, forța demiurgică de constructor, de geneză socială umană. Aceasta a făcut ca literatura română contemporană să evolueze pe coordonate sigure, dînd dovadă de continuitate, diversitate, propulsiune și competitivitate. Competitivitate la nivelul constituirii literare ale acestui sfîrșit de veac. Tabloul este veridic pentru toate celelalte comportamente culturale. Artele au înflorit și ele la dimensiunile epocii formînd o galaxie de valori și de împliniri spirituale. Aceasta, pentru că a existat perenitatea înțelegerii. Tovarășul **Nicolae Ceausescu** spunea încă de la Congresul al IX-lea, creatorilor de artă : **„alegeți tot ceea ce credeți că este mai frumos în culoare, mai expresiv în grai, redați realitatea cît mai variat în proză, în poezie, în pictură, sculptură și muzică, cîntați patria și poporul nostru minunat, pe cei ce și-au închinat întreaga viață înfloririi României".** Acest îndemn a fost politică culturală ca o permanență pe frontispiciul ultimilor două decenii, ce rezultă fecund din documentele Congresului al XIII-lea al partidului, în mod special, din cuvîntarea secretarului general al partidului rostită de la tribuna marelui forum al comuniștilor români. Arta, cultura, învățămîntul constituie sectoarele esențiale pentru formarea și educarea poporului nostru, a conștiinței libertății lui de creație, de constructor conștient al socialismului. Dar ceea ce este deosebit de important în acest context ideatic, e faptul că în România socialistă cultura aparține poporului și la făurirea ei, contribuie întregul popor. Nu se mai vorbește astăzi despre creatori situați, undeva, în nu știu care sfere deasupra societății, ci despre masele de oameni ai muncii care participă la constituirea culturală a poporului. Festivalul național „Cîntarea României" este, în acest sens, o mărturie elocventă, în el unindu-se toate izvoarele și riurile spiritualității noastre naționale. Creatorii de profesie și creatorii amatori dau o dimensiune nouă culturii socialiste, eforturile lor propulsînd-o mereu pe dimensiuni mai înalte de valoare și de democratizare, în același timp.

Timpul prezent se conjugă și în sfera culturii cu cel viitor. Pe cît de bogat se arată tabloul zilei de mîine în sfera producției materiale, pe atît de efervescentă este devenirea culturală. Fenomenele se interconditionează, pentru că făurirea societății pe care o preconizăm se constituie într-un fenomen unitar, indivizibil.

DICTANDO

Limbajul poetic românesc

Urmare din pag. 1

trăim și care sînt toate denumite. Faptul este cu precădere notabil în poezia contemporană, efectele sale în text duc la imagini originale și viabile, deschid în permanență drumuri noi poeților.

Înțelegerea redistribuirii și a noilor relații are, pe de altă parte, o valoare deosebită pentru cititor. Ea poate însemna biruința cititorului asupra textului care, în cele mai multe cazuri, îi este propus de poet ca un fel de „provocare", ca o „problemă". Reorganizarea lumii contingente devine astfel și o sarcină a celui ce recepteză un text, nu numai a celui care îl produce, iar reușita înseamnă desigur o îmbogățire a universului spiritual. Actul artistic se transformă deci într-un „dialog", lucru atît de evident astăzi în toate domeniile artei.

I. Coteanu va analiza toate aceste procese la nivelul limbajului, descoperind trăsături definitorii în poezia actuală. Aparent banala construcție a „grupului nominal" — un nume cu determinantul său — dezvăluie la o atentă analiză semantică capacități nebănuite de organizare a unui întreg text poetic și de generare a unor semnificații globale, depășind dimensiunea strictă a construcției inițiale.

Nu numai meditația asupra cuvîntului, ci și lucrul efectiv asupra lui se poate identifica în poezia contemporană ca o trăsătură caracteristică, ne spune autorul, iar exemplele sînt edificatoare în capitolul **Concentrarea expresiei**, termen care reunește categorial diverse modalități poetice actuale realizate altminteri de poeți foarte diverși din punctul de vedere al conținutului său profesiunilor lor de credință. De data aceasta, prin „concentrare", provocarea receptorului este și mai puternic legată de limbaj, privit ca „vorbire", ca act de comunicare efectivă. Nu numai lumea contingentă trebuie redistribuită de către cititor, ci și limbajul însuși, ca modalitate curentă de expresie, trebuie reorganizat.

Construită pe astfel de idei, lucrarea academicianului I. Coteanu oferă o excepțională bază metodologică în primul rînd stilisticianului și multe sugestii pentru analize efective de text mergînd pînă la nivelul didactic al educației generale. Dar nici criticul literar nu poate rămîne indiferent la multe din principiile expuse pentru că, în mod fatal, poezia înseamnă și o artă a limbajului.

CIVILITAȚI LA POST-RESTANT

Dragoș al II-lea

Pe urmă s-a făcut întuneric germinativ, iar dimineața am înțeles minunea : ninsese pe muntele Buila.

Știam că zăpezile acestea vor străluci mereu, pînă cînd înflori-vor cireșii sălbatici la Pătrunsa și ne vor ține trează, precum cele de pe Kilimanjaro, unde maestrul Hemingway trimisese să moară un leopard, aspirația noastră spre puritate".

Singur obligîndu-se la canoane de filigran și la măsuri sever-farmaceutice (doftorul tot doftor rămîne !), Dragoș Serafim ne trimite, prin pagina sa literară, nu revărsarea de lavă a lui Kilimanjaro, ci enigmatica rază verde, subțire și rece, a „Farului Sfîntului Helmes", mingîierea navigatorilor și a rătăcîților acestei lumi, despre care tot Hemingway ne vorbește undeva. Tabletele lui, oriunde le-ai pune și oricum le-ai amesteca într-ale altora, se văd că sînt ale lui. O nevoie lăuntrică imperioasă de a descifra și compune o sintaxă personală, care să ordoneze viguros tumultul interior, pune dulci piedici lecturii, ca la unele din textele vechi. Culoarea lexică tare, răsucirea topică, uneori hermeticul sau absconsul, elemente cu drepturi străvechi în cetatea literelor, sînt și ele în uzul, nu în abuzul autorului, cu efecte artistice notabile. Ce rezultă din toate e poezia, o poezie de aleasă factură, văditată pînă la rigorile formale. Încercați să despărțiți prozodic, în cantități metrice, tabletele și alte scrieri ale lui Dragoș, și veți vedea cît de exact și de fericit cade cezura. Veți afla asfel piscul respiratoriu, creasta care desparte muntele de imagini în pante dulci, în văi feerice, îmbiindu-te să te oprești asupra lor.

În „Orizont" și în alte publicații Dragoș Serafim face și gazetărie. Temele abordate sînt diverse, nu și disperse, autorul urmărind programatic niște lucruri care-i stau lîngă suflet. Îl preocupă, firesc, copilul (căci e medic primar pediatru), îl preocupă aventura naturii în acest ev tehnicist, îl preocupă demografia, domeniu în care s-a afirmat prin studii și prin descoperiri cu valoare de premieră. Cercetările lui demografice i-au adus în Vilcea, la Călimănești, pe cîțiva dintre așii români și străini ai acestei discipline, la o dezbatere care a validat și ideile, și soluțiile novatoare propuse de tînărul doctor. Încă un român și-a înscris astfel numele printre somitățile acestei atît de aride (zicem noi), dar atît de prețioase (zice toată lumea) științe puse în slujba omului.

...Literatură, medicină, demografie. Acest mod de a te risipi, implinindu-te, se numește Dragoș Serafim.

Ilie Purcaru

7 DECEMBRIE 1985

L2

Nicolae Labiş

Săgetătorul

S-au împlinit cincizeci de ani de viață labișiană iar roua de pe poezia continuă a virstei sale de bronz nu dă semne de cearcăn : „Uită-te, încă e rouă...".

Și gestul, mereu epifanic, o redescoperă, cu uluită bucurie.

Nervos și tinăr, arcul Poetului-Săgetător vibrează în aerul care-a mai încărunțit, amnezic, pe alocuri. E vremea ca foștii combatanți în lupta cu inerția să îngenuncheze, lăcrimînd. Superbia, cîndva ingenuă, s-a copt în stihuri care nu mai celebrează inefabila clipă, ci comemorează Marele Privilegiu pierdut : „Nu stă în firea noastră limfatica-mpăcare / Ci fulgere în suflet și flăcări ne tresar / Noi am avut la creștet aceeași ursitoare : Neliniștea, cu dorul ei amar."

Labiș e poetul care, după treizeci de ani, se recitește plîngînd — o reavănă plîngere de și după sine, căci el mai e, cu siguranță, și distilatorul sufletesc al celor care, odată cu el ori o generație în urmă-i, au cutezat, un anotimp dulce-irepetabil, să înfrunte inerția. În spunere, în gîndire. Și mai e jertfa necesară prin care sufletul nostru poeticesc își contemplă vigoarea explozivă, sacra frenezie.

Frageda noastră fire, de Atunci. De acum.

Versuri ce i-au devenit emblemă : „Războinicul furtunii zvîrlit între moluște / Răsfringe-n ochiu-i trist un nou urcuș" „...Deasupra, tinărul pescăruș sfidînd nemărginirea. Ecou regenerator, binecuvîntată răsfringere.

O răsfringere și o regenerare în care zborul își regăsește elanul și frăgezimea aripilor primordiale.

Adolescentul Labiș e în poezia noastră geniul tonic, ardent, care ne insuflă bucuria (ori măcar utopica-i umbră) că în lume nu e niciodată tîrziu.

„Uită-te încă e rouă"...

Smaranda Cosmin

Ifigenia, „căprioara"

„Moartea căprioarei" (1954) a fost socotită, pe rînd, cînd o premoniție a unui destin implacabil, depășind cu cîteva zile 21 de ani (2 decembrie 1935 — 22 decembrie 1956), cînd un poem alegoric al despărțirii de vîrsta candorilor (alături de alte miturl ale candorii ucise : **Liliacul timpuriu, Albatrosul ucis)** sau de-a dreptul o dramatică aventură cinegetică. Dincoace de aceste interpretări descriptive, „Moartea căprioarei" implică în structurile sale metaforice scenariul unui mit strămoșesc al jertfei — **mitul Ifigeniei.** Textul bate spre **Ifigenia în Aulis** a lui Euripide, de unde aflăm că flota elenă, condusă de Agamemnon, era adunată la Aulis și oprită acolo de o furtună dezlănțuită de zeița Artemis. Zeița cere sacrificarea Ifigeniei (fiica fragedă a căpeteniei), pentru ca oastea elenă să se bucure de vînt favorabil spre Troia, dacă nu, întreaga flotă elenă va fi distrusă. Ezitările comandantului sînt zadarnice, presiunea armatei va fi decisivă. Însăși Ifigenia consimte la jertfă, convinsă că o face pentru patria ei, pentru onoarea Greciei. Urcă treptele altarului fără șovăire. Însă, pe cînd marele preot se pregătea să taie gîtul fecioarei, se produce o minune : fata dispare într-o ceață deasă de pe altar, iar în locul ei zace, înjunghiată, o căprioară de toată frumusețea ! Zeița a refuzat jertfirea unei ființe nobile, nu-și mînjește altarul cu sînge generos. Altfel, jertfa n-ar fi fost primită. Se iscă un vînt prielnic și oastea elenă pleacă în larg. Aflăm din cealaltă dramă a trilogiei **(Ifigenia în Tauris)** că zeița Artemis o duce pe tînăra fată departe, în Taurida (Crimeea), unde o face preoteasă a cultului ei (mai tîrziu, ea, răpită printr-o stratagemă, va fi readusă în patrie de fratele ei, Oreste, însoțit de bunul lui prieten, Pilade).

„Moartea căprioarei" implică aluzii străvezii la acest mit, interiorizat și asumat unei experiențe proprii. Dincolo de un aspect anecdotic, textul propune, deci, acest scenariu ritualic străvechi. E o secetă cumplită. Canicula terorizează peisajul și oamenii. Natura pare transfigurată, cuprinsă de vîlvătăi satanice, aluzie evidentă la dansul flăcărilor ritualice :

„Peste păduri tot mai des focuri, focuri
Dansează sălbatice, satanice jocuri."

E un dans demonic al imaginilor evaporate, peste care stăruie zodia forțelor malefice. Duhurile răului transformă geografia locului într-un peisaj inospitalier, asemănător cu reliefurile altei planete :

„Păsesc ca pe-o altă
Planetă imensă, străină și grea."

„Setea" și „foamea" chinuie, sub semnul lor începe toată această aventură cinegetică. Sînt urmărite apoi episoadele aventurii : urcarea muntelui, pînda, apariția căprioarei, vînarea și focul vînătoresc. Episoadele sînt tipice. Paralel, însă, poetul dezvoltă o întreagă filosofie existențială și un scenariu ritualico-inițiatic. În imaginația copilului, această aventură are ca scop producerea unei crime. Pretutindeni în imaginea Căprioarei el identifică chipul tinerei fecioare jertfite. De aceea, copilul vrea **să amîne** evenimentul, să-l întîrzie, să-l oprească. Vrea să deturneze atenția tatălui și, probabil, să pună în cauză, să prevină : „Mă iau după tata la deal...", „Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn să tac..." Se simte „legat prin sete de vietatea care va muri / La ceas oprit de lege și de datini".

Natura întreagă pare transfigurată, o îngrozitoare înserare plutește în tot universul (sînt de reținut ecourile cosmice ale peisajului !). Pe zare curge sînge, iar copilul trăiește senzația premonitoare că e plin de sînge pe piept și pe mîini. Natura constituie adevăratul **altar** pe care „ard ferigi cu flăcări vineții". Deasupra, făcliile stelelor clipesc uimite (filosofie mioritică) :

„Ca pe-un **altar** ard ferigi cu flăcări vineții
Și stelele uimite clipiră printre ele.
Vai, cum aș vrea să nu mai vii,
să nu mai vii,
Frumoasă **jertfă** a pădurii mele !" (s.n.)

Momentul apariției Căprioarei evocă emoția culminantă. Obsesia crimei face ca realitatea să fie dureros asumată de mitul ifigenic al jertfei. O ființă umană va fi sacrificată, iar copilul încearcă să găsească resorturile mai intime ale acestei fapte sîngeroase, să-i dea un sens :

„Sticlea în ochii-i umezi ceva nelămurit,
Știam că va muri și c-o s-o doară.
Mi se părea că retrăiesc un mit
Cu fata prefăcută-n căprioară." (s.n.)

Două sînt sentimentele dominante : **mila** și **obsesia culpabilității.** Ființa cade în genunchi, își ridică în agonie capul spre stele și-și dă sufletul „cu țipăt, ca păsările toamna / Cînd lasă cuiburi sure și pustii." Urmează gestul tipic uman : închiderea ochilor :

„Împleticit m-am dus și i-am închis
Ochii umbroși, trist străjuiți de coarne."

Din nou totul se învîrtește, apa se clatină amețitoare, setea chinuie din nou, semn că, după un moment de deprivare senzorială, senzațiile se revarsă din nou :

„Spun tatii că mi-i sete și-mi face semn
să beau.
Amețitoare apă, ce-ntunecat te clatini !
Mă simt legat prin sete de vietatea care
a murit
La ceas oprit de lege și de datini..."

Interdicția, însă — „legea", „datina" — a fost călcată. Triumfătoare este, ca de obicei, lupta pentru existență, care aduce, de fapt, o motivație profundă a crimei, deopotrivă **crimă** și **jertfă :**

„Iar datina și mila sînt deșarte,
Cînd soru-mea-i flămîndă, bolnavă și
pe moarte."

Spiritul poetului pendulează, deci, între cele două extreme, care se vor motivațiile esențiale : **crimă** și **jertfă,** urgente și necesare. Jertfa pare să asume odiosul scenariu și să diminueze dimensiunile tragice pe care acesta le are în imaginația copilului. Dincolo de un motiv pur existențial, „moartea" căprioarei trebuie înțeleasă ca unul din riturile de însănătoșire, de alungare a forțelor răului, rituri imemoriale care cer jertfe. Dualitatea **crimă-jertfă** e însăși dichotomia profan/sacru, revelată aici, sau, în termeni predicativi, o concomitență între **a minca** și **a plînge :** „Mănînc și plîng. Mănînc !". Gustarea măruntaielor („inima căprioarei și rărunchii") făcînd uneori parte din însuși scenariul sacrificiilor antice, mastlcație urmată de dansuri frenetice de jubilare.

Natură/**altar** — împușcare/**jertfă** — căprioară/**fecioară** — iată structura triadică a mitului ifigenic implementat în baladă, ale cărui semnificații ezoterice sînt evidente. Așadar, un rit, celebrat într-o seară tîrzie, în care jertfa este sfîrtecată **(sparagmos)** și măruntaiele mîncate pe loc **(omophagya),** care amintește de celebrațiile dionisiace (v. **Baccantele** de Euripide), urmărind, aici, nu atît extazul, cît epifania grației divine, a forțelor cosmice, cu ecouri în ritualurile de însănătoșire și de aducere a ploii.

Z. Cârlugea

Recviem azi

De abia iți crescuse verbul în mustața
sură,
crainic oțelurilor fierbinți din noi și ai
alergat
cu migrația păsărilor cu clonț în nuntiri,
anahoret cu o masă de idei, de avatar,
stern înfiorat esențelor tari, de adînc,
azi celor ce vor mai fi eroi
le-ai fi putut fire fi, uraniul rază,
le-ai fi putut fire fi, uraniul gînd.

Acum sau mîine vom descătușa poetici
noi,
vom arde-n zarea unui țel de diamant
indurat,
prin timp va viscoli adolescența strigînd
și umbra grea a albatrosului ucis
tot revenind prin invocatul vis,
vom tresări la pasul toamnei de codană,
cu scrîșnetele încă mai verzilor lujeri,
asurziți de bruma tampoanelor lovite.

Și poate vom primeni și versul și vecernia
fagilor pădurilor milenare și moldave,
cu acorduri și aprige, magnetice octave
dar totdeauna va bîntui peste eroi
copilăria, căprioara, vedenia magmei,
spulberarea erorii celui pierdut
în primele iubiri ale lui decembrie,
mereu veninde la ora așteptată.

Sandu Stelian

Cîntec nemurit de la Mălini

Copil al erosului fabulos –
cremene fierbinte, Universul
tău ne cheamă spre izvorul
neumbrit – jertfă unică.

Deasupra căsuței cu draniță
străjuiesc nucii bătrîni ;
în satul bucovinean, lumină
ca aceasta nu există decît o
singură dată în dicționarul
Limbii române.

George Corobea

Poemul dezvinovățirii

Nu, n-am țintit eu inima cerbului...
Din mila ta scăpat-a moartea
și glontele a dat să iasă.
Nu, n-am țintit eu inima cerbului,
eu am făcut-o pentru tine
să nu te înspăimînte vremea deasă,
dar mi-am tăiat din suflet o lumină
cu blîndă rugă-n fața zilei moarte...
Și, iată, iți vorbesc în taină
de nopțile încinerate,
în care, totuși, freamătă atita viață..
Nu, n-am țintit eu inima cerbului,
doar l-am făcut să-și soarbă visul,
alunecat, ușor, în ceață.

Valeria Deleanu

Poezia ca destin

Născut în nordul păduros al Moldovei, Labiș a avut un temperament muntenesc dîrz și activ, o rigoare eticistă. Copilărind lîngă izvoare limpezi și vegetație alpină, firea sa a împrumutat aerul tare al munților, mentalitatea robustă și „dintr-o bucată" a oamenilor de prin partea locului. De aici și radicalitatea viziunii sale poetice, înapetența pentru compromisuri și atitudini fariseice. Labiș e un simbol moral tocmai penru că a evitat, printr-o „încăpățînare sublimă" formulele canonizate, păstrîndu-și identitatea spirituală nemaculată. Adolescentul din Mălini, plonjat în miezul evenimentelor sociale, s-a dăruit lumii pînă la uitarea de sine, cu o inocență dezarmantă. Nu a mințit niciodată în poezia sa ; nu știa să mintă. El e exponentul liricii implicate dramatic în real, aproximînd contactul total cu lumea. De la un capăt la altul al creației sale energia lirică dizolvă datele biografice într-o viitoare romantică. Urgența comunicării e neliniștitoare, exaltată, rostirea poetului pare o mărturisire vitală și cosmică, în același timp, înfiorată de conviețuirea cu lucrurile împrejmuitoare. Labiș e un mare extrovertit, cu emoții violente și sentimente copleșitoare. Spiritul său matinal proiectează totul în lumină intensă. Patosul versului labișian nu are exterioritatea bravadei ci **imanența trăirii** absolute. Aproape fiecare poem e o cufundare simpatetică (Einfühlung) în fenomenalitate, pînă la sentimentul identității cu elementele primordiale : „Eu mă scăldam prin pîraie cu ochii deschiși, / Era o apă de cleștar și de stele / Pești alburii pîlpîind ca-ntr-un vis / Lunecau lîngă genele mele". Deslușim aici poetica mistuirii în real, a realului în cuvînt și a cuvîntului în cîntec purificator : „Eu nu mai sînt, e-un cîntec tot ce sînt". Iluminările lui Labiș nu au conotații transcendent-metafizice, ele exprimă, de fapt, ardența contactului fizic cu realul, de aici și dinamismul acut al acestei lirici care stă sub semnul focului, al purificării prin **ardere existențială.** Combustia afectivă luminează întregul univers liric. Poetul, ca și Empedocle, esențializează lumea prin iubire încandescentă. Elogiu al vieții, poezia labișiană oferă sentimentul plenitudinii, dar nu o plenitudine olimpiană ci zbuciumată, mereu în dezlănțuire rimbaldiană a simțurilor. Poetul era înzestrat cu geniul dinamic, adversar al inerției, lirica lui e metafora acțiunii genezice „pe drum spiralic rotunjit în sus" cum însuși mărturisește. Conștiința sa adolescentină aspira la puritate pe calea sincerității expresive. Sinceritate care a făcut din poezia sa politică un document tulburător, un act de sacrificiu. Născută pe un fond afectiv genuin, lirica socială a lui Labiș are elanul „primelor iubiri". Triumful moral-uman e resimțit ca un **miracol al firii,** ca o necesitate obiectivă a universului. De aceea spre deosebire de patosul confecționat al multor confrați, lirica sa angajată emană un entuziasm **ființialist,** în sensul în care enthousiasmos înseamnă — etimologic — „ființare în zeu". Un soi de euforie cosmică inundă poemele sale sociale, dîndu-le forță vizionară : „veniți să-ndrăznim să simțim nemurirea". Politicul și existențialul stau sub semnul mistuirii în absolut „ca omul topindu-se-n semenii lui", expresivitatea poetică, mereu proaspătă și febrilă unește sintaxa cu viața pînă la „scrierea cu sîngele" (numită **hemografie** în limbaj stănescian). Neîndoielnic, poetica labișiană are vigoarea începutului, a întemeierii unei credințe, are limpiditatea primelor ore ale victoriei. Asta îi conferă elan eticist și forță **cathartică :** „Visla slabă sare-n țăndări / Visla tare taie-n valuri, / Fug mărunte idealuri / Crește idealul mare". Discursul poetic e o lavă incandescentă în care nu pot exista îndoieli dezarmante, arcul voltaic al speranței sugerează perspectiva umană, „e mult prea frumos viitorul" spune poetul „iluminat" de credința socială. Chiar și maniheismul simplist, vizibil uneori, chiar și anecdotica naivă se topesc în clocotul unei vitalități molipsitoare ; dîncolo de evenimente și fapte, poetul glorifică existența „purtînd în suflet roiuri de lumini". Labiș a instalat, pe cont propriu, o „stare de urgență" care a alertat conștiințele pasive : „Trăim în miezul unui ev aprins / Și-i dăm a-nsuflețirii noastre vamă / Cei ce nu ard dezlănțuit ca noi / În flăcările noastre se destramă". Poetul a avut **instinct eroic** într-o perioadă în care acest lucru era absolut necesar. Forța emoțională a liricii sale a aruncat în aer lozincile prefabricate instituind sinceritatea poetică în mod programat. De altfel, scriitorul era conștient că inaugurează „alt vers de început". Labiș a impus nu atît o mitologie de limbaj, n-a avut timp să și-o consolideze, cît mai degrabă o mitologie ideologică în cîmpul liricii noastre contemporane. Opera sa, întreruptă brusc, rămîne o „provocare morală" pentru colegii săi de generație și pentru generațiile următoare. Posedat de concret, Labiș n-a uitat însă că „poezia începe dincolo de ultimul vers". Poemele lui țîșnsc din real dar exprimă „quidditatea" realului, esența sa pură „ca un ciorchin de clopote-argintii". Adolescentul din Mălini a ridicat sentimentul actualității la puterea viziunii cu energia romantismului său revoluționar genuin. Menirea artistică a creației sale depășește granițele conjuncturii istorice, universalizîndu-se. Dispariția prematură a poetului a fost, poate, un obscur act eutanasic al destinului. Opera însă rămîne scînteietoare în timp, luminîndu-ne cu puritatea ei morală.

Alexandru Horia

Ilustrații de Mihaela Negru la volumul „Primele iubiri" de Nicolae Labiș

NICOLAE LABIȘ

Traduceri în limba franceză de ANDREEA DOBRESCU-WARODIN

La mort de la biche

La sécheresse a tué le moindre souffle
de vent.
Le soleil a fondu et, sur le terre, s'est
écoulé.
Seul le ciel gluant et vide est demeuré.
Les seaux dans les puits rapportent de la
boue.
Au-dessus des forêts toujours plus
souvent des feux, des feux
Dansent des arabesques sauvages —
sataniques jeux.

Je suis père montant la colline à
travers arbres rabougris,
Et les sapins me griffent, tout secs
et méchants.
Nous commençons tous deux la chasse
aux biches,
La chasse de la famine dans les Carpates.
La soif m'anéantit. Sur la pierre
Le filet d'eau bout en tombant
de la fontaine.
Ma tempe pèse sur mon épaule.
Je marche
Sur une autre planète, immense,
étrangère et lourde.

Nous guettons en un endroit oú résonnent
encore,
Sous l'archet des ondes paisibles, les
sources.
Lorsque descendra le soleil, lorsque
brillera la lune,
C'est là que viendront, à la file, pour
boire
Une à une, les biches.

Je dis a père que j'ai soif, il me fait
signe de me taire.
Eau qui donne le vertige, comme, tu es
limpide, comme tu bouges !
Je me sens rattaché par la soif à la bête
qui va mourir
A une heure que défend la loi et
la coutume.

La vallée respire — un bruissement de
feuilles sèches.
Quel soir terrible plane sur l'univers !
L'horizon ruisselle de sang, et ma
poitrine est rouge comme si
Mes mains pleines de sang je les y
avais essuyées.

Comme sur un autel brûlent des
fougères — flammes violacées,
Et les étoiles stupéfaites parmi elles
ont clignoté.
Oh ! comme je voudrais que tu ne
viennes plus, que tu ne viennes plus,
Toi, belle offrande de ma forêt !

Elle apparait en sautillant, et s'arrête
Regardant tout autour avec une sorte
de peur,
Et son museau mince crispe l'eau,
Qui fait glisser des cercles d'airain.

Dans ses yeux humides brillait quelque
chose d'incertain,
Je savais qu'elle mourrait et qu'elle
allait souffrir.
Il me semblait revivre un conte
Où une jeune fille serait changée en biche.

Tombant d'en haut, la lumière pâle
de la lune
Piquait sur sa peau brune des fleurs
de cerisier.
Oh ! comme j'aurais voulu que pour la
première fois
Le fusil de mon père, et ses balles,
n'atteignent pas leur but !

Mais les vallées frémirent. Etant tombé
sur ses genoux,
Elle avait relevé la tête et faisait le
tour des étoiles,
Puis sa tête tomba, et de l'eau elle fit
jaillir
Un envol de perles noires.
Un oiseau bleu s'était élancé d'entre
les branches,
Et la vie de la biche, vers les horizons du
soir
S'était envolé doucement, avec un cri,
comme les oiseaux en automne,
Lorsqu'ils abandonnent des nids grisâtres
et déserts.
Je suis allé refermer en trébuchant
Ses yeux pleins d'ombre, tristement
veillés par ses cornes,
J'ai tressailli en un blanc silence, lorsque
père
A sifflé avec poie : — Nous avons de la
viande !
Je dis à père que j'avais soif et il me fit
signe de boire.
Eau qui donne le vertige, comme tu te
balances sombrement !
Je me sens rattaché par ma soif à la bête
qui est morte
A une heure interdite par la loi et la
coutume...
Mais cette loi est vide et étrangère
Lorsque la vie en nous difficilement
continue,
Et coutume et pitié sont des mots vains
Quand ma soeur a si faim, est malade et
mourante.

Le fusil de mon père laisse échapper de la
fumée par une de ses narines.
Oh ! sans qu'il y ait du vent les feuilles
toutes tourbillonnent !
Père allume un feu haut et que le vent
tourmente.
Oh ! comme la forêt a pu changer !
Parmi les herbes, j'ai arraché, sans le
savoir,
Une clochette qui secoue des sons
argentés...
A même la broche, père ôte, avec ses
ongles,
Le coeur de la biche et ses reins.

Qu'est une coeur ? J'ai faim ! Je veux
vivre et voudrais....
Pardonne-moi, ô, vierge — ma biche chère
à moi!
J'ai sommeil. Quel grand feu ! Et quelle
forêt profonde !
Je pleure. A quoi pense père ? Je mange
et je pleure. Je mange !

Humanisme

Je suis furieux contre toi, mais surtout
contre moi.
Tu m'as fait distiller en paroles, trop
facilement,
La trouble force tendre et crue qui me
possède, là,
Diminuant la force des accords dans
mon chant.

II

Je suis heureux qu'aujourd'hui la toute
première neige soit tombée,
De me tenir, aujourd'hui pour la
première fois, droit comme une épée,
Que pour la première fois ton pied mon
front a caressé,
D'être noir dans le désert candide de la
neige éthérée,

Et tout est rude et primaire,
désespérément,
Dans l'orage de la passion naissant,
Et sur mes nerfs de braise s'est
amalgamé,
Si étonnamment bleu, ton premier baiser.
Quel triste enchevêtrement tu as produit
en moi,
Combien de désespoir, aussi combien
de joie,
Dans ce vin d'automne, d'abord si dense,
confus après,
Dans le délire stérile où tu m'apparais.

Je veux en un instant consumer ma vie
En tachant de baisers stériles ton gant,
Pour que jamais ma bannière posthume,
ici,
Ne cesse de scintiller dans la cendre,
au couchant.
Vienne ensuite l'ennui et viennent les
déluges,
Que la nuit desserre pour moi ses
machoires crachant de la fumée,
Que nul ne se souvienne de la folle joie
Que je goûte dans un pot, maintenant
brisé.

Oh! non, ce n'est pas encore ça. L'erreur
règne toujours.
C'est la faute aux montagne, si le soleil
je ne vois mais,
Les eaux-de-vie en elles sont vaincues
à jamais,
Mais l'humanisme leur fait mal, et aussi
l'amour.

— Prends pitié de tout cela, ô, Démiurge!
Placide, dans la clepsydre, la platitude
dort,
Tandis que je suis là, terrible et honnête,
Et que je coule tout brûlant dans
ce poème.

En murissant

Aimer le jour, à midi, tranchant,
Et, à tout ce qui est humain, ne pas être
étranger,
Allumer, avec la rosée, dans les herbes
des champs,
Des larmes chaudes et des cascades
de rire.

Je suis né pour tout cela. Enfant
j'aimais la forêt,
Les merles et les vautours, dans les
nuages, volant,
Les moutons doux et les lynx agiles
et rapides,
Et, avec leurs écailles éclatantes,
les serpents.

Les années ont passé... Les lynx rapides
saisirent
Mon mouton blanc à la tête bouclée,
Les beaux serpents ont mordu ma main,
Bien souvent, lorsque j'ai voulu les
caresser.

Non, non, je ne regrette pas ces temps-là
Lorsqu'encore la haine j'ignorais
Et ne pleurais pas même si j'écorchais
mon genoux,
Mais bien, à notre père le soleil, souriais.

Maintenant, dans la poitrine, je porte
un nouveau bien,
Avec l'amour — la haine comme un
bouclier.
Le raisin une fois mûr, le moût a été doux,
Mais c'est du vin que j'ai, car le temps
a passé.

MAESTRUL

COMEDIE ÎNTR-UN ACT

ion băieşu

Dimineaţa, într-o sală de aşteptare — mică, murdară, cu pereţii coşcoviţi, rău luminată şi sărac mobilată, aproape sordidă. În fund, o uşă, masivă, pe care scrie : „Tarif. Sfaturi generale — 1 ban. Sfaturi privind trupul — 2 bani. Sfaturi privind sufletul — 3 bani. Sfaturi privind animalele — 4 bani. Sfaturi privind copiii — gratuit". Pe cele două bănci de lemn, aşezate pe dreapta şi pe stînga, se află doi bărbaţi şi o femeie de diferite virste. În picioare, Ucenicul — circa 21 de ani, îmbrăcat cît mai aiuristic cu putinţă şi purtînd pe faţă o insolenţă ieşită din comun.

UCENICUL (îi numără pe cei de faţă) : Unu, doi, trei... *(Se uită într-un carnet).* Lipseşte o persoană. Mă întreb : de ce întîrzie ? Există persoane care îşi permit nerusinarea de a întîrzia atunci cînd vin să consulte un doctor, un avocat, un ghicitor, dar a întîrzia atunci cînd ai cerut o audienţă la un înţelept, o audienţă care se obţine, după cum bine ştiţi, atît de greu, gestul mi se pare pur şi simplu... *(Ceilalţi îl aprobă în tăcere. Apoi uşa din exterior de deschide şi intră, grăbit, un bătrîn cocoşat, purtînd ochelari şi o pălărie ponosită pe cap. Ucenicul îi aruncă o privire aspră, calcînd de reproşuri : aşteaptă o explicaţie. Dar cocoşatul se aşează şi tace. Ba chiar îşi aprinde o ţigară. Ucenicul îi zmulge ţigara din gură şi i-o stinge, brutal, sub talpa piciorului).* Mai înainte de a aprinde ţigara nu crezi că e cazul să ne dai o explicaţie pentru întîrzierea pe care ai săvîrşit-o şi prin care ai sfidat pe maestru, pe mine şi pe aceste persoane ? Persoane care... *(De alături se aude un zgomot nedefinit şi Ucenicul continuă în şoaptă)*... aşteaptă cu sufletul la gură, chinuite de nerăbdare şi speranţă ? Persoane care..

COCOŞATUL (se ridică, intimidat, roşind ca un şcolar) : Acum o oră mi-a născut soţia. A trebuit să aştept pînă m-a putut primi, ca să-i adresez felicitări călduroase. *(Toţi ceilalţi solicitanţi izbucnesc în rîs).* De ce rîdeţi ?

UCENICUL : Păi cum să nu rîdă, cînd spui o gogomănie mai mare decît dumneata ? Cocoşaţii nu au voie să facă copii.

COCOŞATUL (suav) : De ce ?

UCENICUL : De ce ?! De ce mai întrebi ?

COCOŞATUL (palid de emoţie) : De fapt, pentru asta am şi venit la maestru. Ca să-l întreb dacă o să păţesc sau nu ceva. Şi ce anume.

CROITORUL : Depinde dacă a ieşit sau nu cocoşat.

COCOŞATUL : Mi-a fost frică să mă uit.

FEMEIA : N-aş dori nimănui să nască un copil cocoşat. Mai ales unei femei.

COCOŞATUL : Într-adevăr, soţia mea a scos un asemenea răcnet încît s-au oprit toate trenurile, avioanele şi pietonii pe loc.

FEMEIA : Merita să facă un astfel de sacrificiu ?

COCOŞATUL : Dar ce anume merită şi ce anume nu merită făcut pe această lume ? Şi asta vreau să întreb. *(Pauză).*

UCENICUL : Stai jos. Cine e primul pe listă ? *Se uită în carnet, apoi arată spre un tip durduliu şi roşcovan).* Dumneata ! Ce meserie ai ?

CROITORUL : Croitor.

UCENICUL : Ce fel de croitor ?

CROITORUL : Depinde de client : haine, pantaloni, veste, paltoane, cordoane. I-am făcut, recent, unui client un asemenea cordon că s-a şi spînzurat cu el. Atît de bun era.

UCENICUL : Cine ? Clientul sau cordonul ?

CROITORUL : Cordonul. Dar şi clientul era bun. Se poate face orice din stofă şi pînză. Eu fac şi cravate... şi nasturi... şi huse... I-am făcut, recent, unui client huse pentru şifoniere, pentru tablouri şi pentru bibliotecă. Contra... *(Toţi ceilalţi îl ascultă tăcuţi, fiecare copleşit de gîndurile lui).*

UCENICUL (tresărind) : Contra cui ?

CROITORUL : Contra prafului. Nu ştiu dacă ştiţi, dar praful ocupă locul opt în clasamentul pericolelor mondiale. Imediat după foc şi înaintea obiectelor tăioase. În general... *(Îşi dă seama că nu-l ascultă nimeni).*

UCENICUL (tresărind) : Şi ce sfat vrei să-i ceri maestrului ?

CROITORUL : Unul de trei bani.

UCENICUL (îl priveşte insistent) : Deci, pentru suflet. *(Notează).* Banii ! *(Croitorul plăteşte).* Fii atent cum te exprimi : scurt, în cuvinte simple, nu vorbi la figurat, în metafore şi comparaţii — că asta e meseria lui, nu a ta.

CROITORUL : Am înţeles.

UCENICUL : Hai ! Du-te ! *(Îl introduce pe uşa din fund. Se lasă o tăcere încordată. Ucenicul şterge praful, plictisit).*

FEMEIA : Tinere, dumneata ce eşti aici ?

UCENICUL : Eu sînt ucenicul maestrului.

FEMEIA : Adică înveţi meseria de la dînsul ?

UCENICUL : Păi, ce, meseria asta se învaţă ?!

GRASUL : Nu ?!

UCENICUL : Orice se poate învăţa pe lume, inclusiv a trăi sau a muri, dar a fi înţelept, a fi geniu — nu.

FEMEIA : E un dar de la natură ?

UCENICUL : Probabil. Ziceam că sînt ucenic în sensul că fac de toate : mîncare, curăţenie, contabilitate, cantabilitate...

FEMEIA : Cantabilitate?!

UCENICUL : Da. În sensul că, în timp ce el gîndeşte, eu cînt. Cu condiţia asta m-a angajat.

COCOŞATUL : Gîndeşte mult ?

UCENICUL : Permanent. Vă daţi seama ce eforturi fizice fac ? Vai de coardele mele. Noroc că am pregătirea cuvenită. Provin dintr-o familie de corişti.

FEMEIA : Dar de ce gîndeşte maestrul permanent ? Nu face un exces ?

UCENICUL : Păi dacă n-ar gîndi permanent, cum ar putea fi atît de deştept, de unde ar scoate atîtea idei geniale ?

GRASUL : Cu alte cuvinte, genialitatea e o chestiune de antrenament.

UCENICUL : Fireşte.

GRASUL : Adică de muncă şi iar muncă.

UCENICUL : Categoric.

FEMEIA : Nu degeaba a spus cine-a spus că geniul înseamnă cinci la sută inspiraţie şi nouăzeci şi nouă la sută transpiraţie.

COCOŞATUL : Chestia asta nu e confirmată de istorie. Dimpotrivă, din datele pe care le deţinem, geniile nu s-au dovedit a fi nişte posedaţi de ideea muncii fără preget. Socrate era un plimbăreţ şi un petrecăreţ, care nu şi-a găsit vreme să-şi noteze ideile pe un colţ de hîrtie. Shakespeare a scris...

GRAUSL : În cazul în care a existat...

COCOŞATUL : Fireşte. A scris împins de la spate de un prinţ ambiţios. Byron avea inspiraţie doar în zilele cu furtună, iar Goethe, marele Goethe, mîzgălea hîrtia un ceas pe zi, în picioare, după care colinda pădurile şi cîmpiile în căutarea unor ţărăncuţe proaspete şi naive.

UCENICUL : Un moment, vă rog. *(De alături se aud bufeturi, trîntituri şi gemete, după care uşa se deschide şi Croitorul e aruncat în mijlocul încăperii ca o zdreanţă, cu faţa plină de sînge).*

COCOŞATUL (oripilat) : Dar ce s-a întîmplat ?

CROITORUL (ridicîndu-se şi ştergîndu-şi faţa de sînge) : Am avut cu maestrul o mică discuţie în contradictoriu.

UCENICUL : În contradictoriu ?! Cum ţi-ai putut permite o asemenea nerusinare ?

CROITORUL : De fapt, n-a fost o discuţie, ci o explicaţie.

UCENICUL : Un moment, să văd exact despre ce este vorba. *(Dispare pe uşa interioară).*

FEMEIA : Dar de ce sînteţi atît de nefericit ?

CROITORUL : Stimată doamnă, mă aflu într-o situaţie foarte penibilă. Aveam în buzunarul hainei circa zece ouă proaspete, de la găinile mele personale, pe care voiam să i le dau maestrului în dar, deoarece am auzit că-i fac plăcere micile şi marile atenţii. Ei, bine, aceste ouă s-au spart toate în timpul micii busculade care a avut loc. Nu ştiu dacă aţi trăit vreodată situaţia în care vi se sparg zece ouă în buzunare.

GRASUL : Ăsta e un fleac. Eu am trecut, odată, îmbrăcat printr-o baltă şi, acasă, m-am trezit cu buzunarele pline de broaşte. Nu mi-aş fi dat seama de asta dacă una dintre ele n-ar fi început să cînte la miezul nopţii, în sifonier.

CROITORUL (se aşează pe bancă ; s-a mai liniştit) : Să vă povestesc ce s-a întîmplat. Am intrat la maestru...

FEMEIA : Cum arată ?

CROITORUL : Impresionant. Înalt... suplu... cu barbă albă... Are o forţă în muşchi extraordinară. Cred că a făcut culturism.

COCOŞATUL : Culturismul e un exerciţiu extraordinar pentru vigoarea bărbătească. Cunosc un preot culturist de nouăzeci de ani care, cînd strînge un enoriaş sau o enoriaşă în braţe, îl rupe sau o rupe în două. A participat la un concurs oficial de lupte greco-fizice şi era gata-gata să fie declarat campion. Din păcate, avea o reputaţie îndoielnică din punct de vedere moral. *(În şoaptă).* Punea apă în vinul de împărtăşanie.

GRASUL (oripilat) : Vai de mine !

CROITORUL : Atunci să continui. Intru, deci, îl salut cuviincios şi-i zic, în timp ce el mînca mieji de nucă şi chifle proaspete : „De două săptămîni mi-a plecat nevasta de-acasă". „A plecat sau a fugit ?" m-a întrebat. „Nu, zic, n-a fugit, şi-a făcut bagajele de faţă cu mine şi mi-a zis franc că pleacă la amantul ei, un plăcintar de pe strada alăturată, cu care se cunoscuse în timp ce cumpăra nişte pateuri fierbinţi. Problema este că eu nu mai pot să închid un ochi toată noaptea din cauza gîndurilor, iar ziua sînt tot timpul buimac, fac cracii pantalonilor unul mai scurt decît celălalt, uit să le pun şliţuri şi aşa mai departe. Eu, în caz că această femeie nu se întoarce acasă, îmi pun funia de gît. Ce mă sfătuiţi ?" Maestrul a mai rontăit ciţiva mieji de nucă, după care mi-a spus : „Te duci acasă şi înveţi să mergi în mîini. După asta, te instalezi în faţa casei plăcintarului, unde zici că se află respectiva soţie, şi începi să te plimbi pe trotuar în mîini. Ea te va vedea pe fereastră, se va zgudui de gestul dumitale disperat şi se va întoarce în patul conjugal".

COCOŞATUL : Ideea mi se pare excelentă. Fireşte, în cazul în care soţia dumitale e o fiinţă impresionabilă.

CROITORUL : Păi asta-i, că nu el I-am spus-o şi maestrului : „Maestre, am mers în faţa ei în mîini de mai multe ori, şi ştiţi ce mi-a zis, rînjind cu cel mai nerusinat cinism ? Că pot să merg şi în degete, ea la mine nu se mai întoarce, atît de dulce e viaţa alături de plăcintar. Înseamnă că nu cunoaşteţi sufletul femeii".

GRASUL : Şi el ce-a zis ?

CROITORUL : „Eu nu cunosc sufletul femeii ?! a strigat. Eu, care aşa şi pe dincolo ?!" Şi m-a călcat în picioare. *(Ceilalţi îl privesc cu stupefacţie).*

UCENICUL (apare din camera alăturată) : Cine urmează, vă rog ? *(Nimeni nu schiţează un gest).* Haideţi, că maestrul nu are timp de pierdut.

COCOŞATUL (timid) : De fapt, cine figurează pe listă ?

UCENICUL (studiază carnetul) : Dinsul. *(Arată spre Grasul).*

GRASUL (speriat) : Eu aş vrea să rămîn ultimul. Trebuie să mă mai gîndesc, să mă mai concentrez, să mă mai...

COCOŞATUL : Ce să te mai gîndeşti, ce să te mai concentrezi, ce să te mai ? Ţi-a venit rîndul, intri ! *(Toţi cei de faţă îl împing cu forţa pe uşa camerei în care se află maestrul).* Este de-a dreptul revoltător cum unii oameni refuză să se încadreze în disciplina socială. Noi respectăm ordinea în care ne-am înscris, el nu ! *(Pauză. Ceilalţi tac, înfuriaţi. Ucenicul şterge duşumeaua cu o cîrpă).*

UCENICUL : Într-adevăr, mi se întîmplă adesea să am conflicte din cauza lipsei de disciplină. Vine, de pildă, cîte unul care e grăbit nevoie mare şi care vrea să intre imediat la maestru. Imediat.

COCOŞATUL : Fără să mai aştepte ?!

UCENICUL : Fără.

FEMEIA : De ce-or fi avînd atîta nevoie oamenii de sfaturi ? Unii nu sînt în stare să facă un pas pînă nu cer un sfat. „Are atractia selenară vreo influenţă asupra concepţiei copiilor ? Gelozia e un sentiment pozitiv sau negativ ? Blonzii sînt mai vulnerabili la alcool decît brunetii ? Au şi plantele senzatia de fericire sau de durere ? Vor putea fi dirijate comunicaţiile parapsihologice ? E durerea un semn de sănătate ?". Peste tot, în ziare, în reviste, în almanahuri se cer şi se dau sfaturi : cum se scot petele de pe haine...

UCENICUL : Sau petele din soare...

FEMEIA : Da, chiar şi petele din soare. Sau : de ce se salută şi se sărută oamenii.

UCENICUL : Chiar ! De ce ?

COCOŞATUL : S-au înmulţit sfătuitorii ca muştele. Îi găseşti şi prin parcuri, pe străzi, prin pieţe.

UCENICUL : Atunci de ce nu căutaţi un sfătuitor ambulant, care e mai la îndemînă şi mai ieftin ? De ce-ati venit aici ?

COCOŞATUL : Pentru că el, cel puţin, e autorizat, are firmă.

FEMEIA : Aş vrea să plătesc taxa cuvenită. Cît mă costă ?

UCENICUL : Depinde pentru ce sfat ati venit. Privind sufletul sau trupul ?

FEMEIA (jenată) : Amîndouă.

UCENICUL : Trei şi cu doi fac cinci. Cinci bani.

FEMEIA (scotocindu-se prin poşetă) : Acum un an era invers : dădeam un ban şi primeam două sfaturi.

UCENICUL : Un moment, vă rog. Se aude ceva. *(Apare Grasul, îngîndurat).* Ei, cum a fost, domnule ? Eşti mulţumit ?

GRASUL : Da, în linii mari, da. Sînt mulţumit. Am plecat cu două sfaturi folositoare. Poftiţi taxa şi vă las cu bine. *(Dă să plece).*

FEMEIA : Nu pleca. Spune-ne şi nouă cîte ceva, dă-ne amănunte, dă-ne curaj.

COCOŞATUL : Pentru ce-ai fost la el, ce sfat i-ai cerut ?

GRASUL (se aşează) : Am fost pentru două sfaturi.

CROITORUL : Primul e cu slăbitul.

GRASUL : De unde ştii ?

CROITORUL : Din moment ce eşti gras, vrei să slăbeşti, nu ?

GRASUL : Da. Dar ştiţi de ce ?

UCENICUL : De ce ?

GRASUL : Pentru că, în timp ce eu mă îngraş, nevastă-mea slăbeşte.

FEMEIA : Şi ce sfat ai primit ?

GRASUL : Un sfat care e la mintea cocoşului. Aş fi putut să mi-l dau şi singur, dacă m-aş fi concentrat puţin. Dar nu m-am concentrat.

COCOŞATUL : Zi ce ţi-a spus maestrul. E rîndul meu să intru şi mă grăbesc.

GRASUL : Nu te grăbi. Mi-a zis să nu intre nimeni deocamdată.

UCENICUL : De ce ?

GRASUL : Tocmai cînd plecam eu a intrat prin uşa din spate o tînără brunetă.

UCENICUL : Brunetă rău ?

GRASUL : Da. Brunetă ca focul. Şi cu sînii aşa.

UCENICUL (furios). Lepra !

FEMEIA : De ce ?

UCENICUL : Ştiu eu de ce. *(Aproape plîngînd).* Vrea să-mi ia postul, folosindu-se de farmecele ei personale.

COCOŞATUL : Păi dacă le are, de ce să nu le folosească ?! N-ar fi păcat ?

CROITORUL : Aşa mi-a zis şi nevastă-mea : „Din moment ce sînt atît de reuşită, nu-i păcat să nu profit de orice împrejurare ?!". Şi uite că profită.

COCOŞATUL : Zi ce sfat ţi-a dat maestrul.

GRASUL : Mi-a zis că, dacă eu vreau să slăbesc, iar nevastă-mea să se îngraşe, eu să mănînc ce-i place ei, iar ea să mănînce ce-mi place mie.

CROITORUL : E logic.

GRASUL : Da, foarte logic.

FEMEIA : Ziceai că i-ai cerut două sfaturi.

GRASUL : Da. Al doilea e în legătură cu o afacere.

CROITORUL : Adică ?

GRASUL : Adică eu am o fabrică de şireturi.

COCOŞATUL : Zi mai repede, să nu mă cheme.

GRASUL : Nu te cheamă. Bruneta arăta în asemenea hal, că nu te grăbeşti să scapi de ea nici dacă ai şti că e soră cu moartea. Cum vă ziceam, eu am o fabrică de şireturi, iar peste drum de mine un văr de-al treilea are o fabrică de pantofi. Ce-mi zice vărul ? Că are de gînd să nu mai facă pantofi care să se încheie cu şireturi, ci pantofi care să se încheie cu catarame, ca să nu mai am eu cui vinde şireturile.

CROITORUL : Şi ce-a zis maestrul ?

GRASUL : Că există două soluţii. Ori să reprofilez fabrica pe catarame, ori s-o trimit pe nevastă-mea să se culce cu vărul.

COCOŞATUL (nerăbdător) : Nu înţeleg de ce nu mă cheamă. Ce face acolo ? *(Vrea să se uite pe gaura cheii).*

UCENICUL (indignat) : Te rog ! Nu ai voie să faci aşa ceva ! Aşa ceva am voie numai eu. Acest drept mi l-am cîştigat prin sudoarea minţii.

COCOŞATUL : Mă rog, atunci uite-te dumneata.

UCENICUL (se uită pe gaura cheii şi se ia cu mîinile de cap) : Vai ! Vai ! Vai !

FEMEIA : Ce face ?

UCENICUL : Nu se poate spune.

COCOŞATUL : De ce nu se poate spune ? Tot ce fac împreună un bărbat şi o femeie se poate spune, vedea sau cîti. Slavă Domnului, doar despre asta ne vorbesc de mii de ani cele şapte arte. Care, în curînd, vor deveni opt.

CROITORUL : Care va fi a opta ?

COCOŞATUL : Nu se ştie, dar toată lumea o presimte.

FEMEIA : Domnule ucenic, ne-ai făcut curioşi. Lasă-ne şi pe noi să privim.

COCOŞATUL : Plătim o taxă în plus.

UCENICUL : Bărbaţii, în orice caz, nu se pot uita. Numai dînsa, pe propria-i răspundere, şi contra unei taxe speciale.

FEMEIA : Bine. Cît e taxa ?

UCENICUL : Zece bani.

FEMEIA : Poftim. *(Se uită îndelung pe gaura cheii. Ceilalţi fremătă de curiozitate).* Vai, ce interesant !

GRASUL : Nu ne spui şi nouă ?

FEMEIA : Daţi cîte cinci bani.

CROITORUL : Înseamnă că dumneata vei ieşi în cîştig.

FEMEIA : Dacă vă convine. (Cei trei plătesc). Să vă spun acum ce făcea bruneta cu maestrul.

COCOŞATUL : Ce făcea ?

CROITORUL : Ai răbdare.

FEMEIA : A suit-o pe masă.

GRASUL : Era goală ?

FEMEIA : Da.

GRASUL : Nevastă-mea umblă aproape tot timpul goală. Într-o zi, fără să-şi dea seama, a plecat goală la piaţă. Şi-a dat seama abia cînd a stropit-o un biciclist.

COCOŞATUL : Şi el ? El ce făcea ?

FEMEIA : Şedea pe podea, în genunchi, şi se ruga.

CROITORUL : De unde ştii că se ruga ?

FEMEIA : Pentru că murmura : „Ajută-mă ! Ajută-mă !"

COCOŞATUL (e sufocat de curiozitate) : Şi ea ? Ea ce făcea ?

FEMEIA : Ea ? Minca alune.

CROITORUL : Lumea spune despre el că e un pervers şi un destrăbălat.

GRASUL : Dar asta nu e perversiune.

CROITORUL : E, mai degrabă, un obicei de cult. Indienii se închină la vaci. Egiptenii la soare. Tibetanii la broaşte. A te închina unei femei e aproape acelaşi lucru.

COCOŞATUL : Depinde ce fel de femeie. Femeie a fost şi sfînta fecioară Maria, femeie a fost şi Maria Tereza. Sau Brigitte Bardot.

FEMEIA : Am auzit, însă, că face şi altele, mult mai deocheate.

UCENICUL : De unde ştii ?

FEMEIA : Vuieşte tîrgul.

CROITORUL : Dar e adevărat că-i putred de bogat de pe urma atenţiilor pe care le primeşte de la cei care vin să-i ceară sfaturi ?

UCENICUL : Într-adevăr a adunat unele lucruri, nimic de zis. Are, de pildă, la ora actuală, o mie de perechi de ciorapi despereche-aţi, două mii de cravate cu buline şi trei mii de papuci de papură, dar toate aceste obiecte stau nefolosite. Ca şi cei cinci kilometri de cîrnaţi pe care i-a primit de la un măcelar şi care se plimbă singuri, zi şi noapte, prin beci.

COCOŞATUL : De ce ?

UCENICUL : Pentru că au făcut viermi.

FEMEIA : În fond, e dreptul lui să fie bogat şi să trăiască cum vrea. Natura i-a dat geniu, iar geniile trebuie răsplătite într-un fel. Dacă ar fi după mine, aş face o constituţie specială pentru ei. Sau i-aş trimite pe toţi într-o rezervaţie paradisiacă.

CROITORUL : Ciudat mai gîndeşti dumneata ! Adică să facem din genii o super-clasă, o super-aristocraţie ! De ce ?

FEMEIA : De aceea, pentru că sînt atît de puţini şi atît de rar preţuiţi în timpul vieţii.

COCOŞATUL : Şi mediocrii ?! Cu mediocrii ce facem ? Îi ţinem în mizerie şi în umilinţă ?

CROITORUL : Dar proştii ?! Ce facem cu ei ? Îi adunăm în ghetouri ? Îi transformăm în sclavi ?

COCOŞATUL : Puteţi să-mi spuneţi ce s-ar face geniile fără mediocri ? Cu cine ar pune în practică ideile lor geniale ? Cine le-ar executa ? Ce s-ar întîmpla dacă toată populaţia ar fi formată numai din excepţii ?

FEMEIA : Dar ce ne-am face dacă toată populaţia ar fi formată numai din mediocri ?!

GRASUL : Sau numai din proşti.

COCOŞATUL : Eu sînt categoric împotriva creării unor condiţii speciale pentru genii. Luăm, din nou, cazul lui Socrate. El era un destrăbălat şi un imoral, încălca legile cetăţii, drept pentru care atenienii l-au obligat să se sinucidă, chit că era cine era. Geniu-negeniu, ai greşit — bei otravă !

CROITORUL : Chestie care nu a fost, de altfel, decît în folosul lui. Dacă nu era omorît, nu ajungea celebru. Multe persoane cu înzestrare de excepţie îşi caută persecuţia cu luminarea pentru a intra în istorie. Cazul poetului Ovidiu.

COCOŞATUL : Dar să ne oprim asupra maestrului. De ce să mergem mai departe, cînd avem exemplul la doi paşi ? Un individ care e cu o individă înăuntru, deci imoral. Care ia ciubucuri, deci rapace. Brutal pentru că...

CROITORUL : Pe mine m-a călcat în picioare...

COCOŞATUL : Şi despre care nici nu ştim măcar dacă e geniu cu adevărat. Are vreo diplomă, vreun atestat, vreun certificat ?

CROITORUL : Are pe perete o diplomă scrisă într-o limbă străină. O diplomă a unei şcoli de meserii.

FEMEIA : Ce fel de meserie ?

UCENICUL : Cerşetor. A absolvit şcoala respectivă la Paris.

GRASUL : O şcoală celebră, de altfel.

CROITORUL : Şi atunci de ce ne dă sfaturi ? De ce nu se duce să cerşească ?

COCOŞATUL : Iertaţi-mă, dar e un impostor. După părerea mea.

FEMEIA : De ce ? Nu e suficient să spui. Convinge-mă.

COCOŞATUL : N-am timp. *(Confidenţial).* N-am timp de argumente. Şi nici răbdare.

FEMEIA : Vă înţeleg.

CROITORUL : Sfaturile pe care le dă el le-aş putea da şi eu.

FEMEIA : Atunci de ce vine lumea la el şi nu vine la dumneata ?

CROITORUL : Pentru că şi-a făcut reclamă.

COCOŞATUL : Şi asta e o artă. Arta de a deveni celebru. Am citit un manual cu acest titlu, dar nu mai ţin minte în ce limbă.

CROITORUL : Tehnica constă în a şti să foloseşti coincidenţele şi accidentele.

FEMEIA (către Croitor) : Dumneata spuneai că ai putea da sfaturile pe care le dă el, maestrul ?

CROITORUL : Da. Numai ca să-ţi dovedesc că tipul e un impostor. Un nimenea.

FEMEIA : Atunci încearcă pe mine. Dă-mi dumneata sfaturile pe care doresc să i le cer lui.

CROITORUL : Cu plăcere. Te ascult.

FEMEIA : Doream să-l întreb două chestiuni. Nu mă feresc de nimeni.

UCENICUL : Unul privind trupul şi unul privind sufletul.

FEMEIA : Exact. Am şi plătit tariful. Şi, acum, iată întrebările. Prima : este răspunzător trupul de ceea ce i se întîmplă sufletului şi invers ? *(Se lasă o linişte deplină).* A doua întrebare : ce este moartea ? *(Din nou linişte îndelungată).*

---

teatru

GALA SPECTACOLELOR DE TEATRU PENTRU TINERET

Actorii

2. Trupele profesioniste bucureştene au evoluat în 5 din cele 8 seri ale festivalului, în incandescenţa asaltatului teatru, devenit neîncăpător.

„Justiţiarul pe plan moral" l-a adus cu sine Teatrul Nottara, care, deschizînd gala cu „Aceşti îngeri triştI" de D. R. Popescu (regizor Mircea Cornişteanu) a imprimat întregii desfăşurări o tentă de amărăciune. Relaţia afectivă, dramatică, stabilită între Silvia şi Ion — extrăgîndu-şi seva tragismului din substanţa actualizată a „Domnişoarei Nastasia" — se fundamentează pe interpretarea actoricească a Danei Dogaru, în primul rînd, apoi pe jocul exhibiţionist al lui Horaţiu Mălăele. Dana Dogaru este cînd chipul dezinvolt al agresivităţii feminine, ce-şi apără sufletul de îngeruncheri, cînd chipul violenţei ca scut al îndoielii şi neîncrederii, cînd însăşi tandreţea, ca forţă de a stăpîni oamenii; cînd copil, cînd femeie, cînd veselă, cînd tristă, gravă, reţinută şi nici o clipă vulgară. Ochii Danei Dogaru sînt universul privirii interioare.

La capitolul „luptei cu inerţia" a răspuns, teoretic, Teatrul Naţional cu „Iubirile de-o viaţă" de Platon Pardău (regia Sanda Manu). Pe fondul sonor al unei atmosfere aprige — din punct de vedere meteorologic — actorii Costel Constantin, Cristina Deleanu, Silvia Năstase, Andrei Finţi, rostesc — cu permanentă agitaţie în glas — enunţurile unor posibile drame sociale şi familiale, ale unor posibile conflicte între generaţii. Aici, în mijlocul acestei efervescente — păstrată, pe tot parcursul, doar în coordonatele buletinului meteo — un actor introduce în acţiune Omul. Este vorba de marele Gheorghe Dinică. Este vorba de marea de tăcere a privirii necenzurate, de cumpăna dreaptă a umerilor împovăraţi de griji şi greutăţi, de marea de calm a omului simplu, care a învăţat că datoria umană înseamnă loialitate şi onestitate, nu supunere; este vorba de fruntea senină a înţelepciunii, de bunul simţ şi zîmbetul de îngăduinţă al generaţiei mature în duel cu năzdrăvăniile ostentative ale unor tineri reduşi la derivă şi teribilism. Este privirea coborîtă a fermităţii, este ochiul ciclopic al ironiei. El, blîndul şi tenacele activist, avînd de anchetat cazul unui miner accidentat, se jenează auzind că salvatul muribund „oriunde ar vrea să stea în pămînt, numai în judeţul nostru, nu", sau că „în pămînt a rezistat, numai la întrebările dumneavoastră nu mai rezistă"... Se jenează şi tace, tace mai tot timpul cu acea profunzime a mărilor înaintea furtunii. Gheorghe Dinică povăţuieşte, vorbind cu mîinile, prin care, după cum le aşează pe masă sau pe genunchi, după cum le ţine în buzunare sau le arcuieşte în aer, în semn de prietenie, creează mereu cîte o stare, substituind frazele cu plinul unor gesturi şi atitudini omeneşti. Pentru Gheorghe Dinică unghiulaţia tăieturii oblice a ochilor şi a gurii, mereu în mişcare, are funcţia foarfecelui de montaj.

Limbajul măiestriei apropie, din cînd în cînd, teatrele. Dana Dogaru şi Gheorghe Dinică nu joacă pentru ei înşişi, ci pentru a da partenerilor de joc replica de autenticitate, de firesc de naturalete. Încercînd să-i ridice pe ceilalţi la nivelul lor, şi unul şi altul impun maiestuozitate artei actoriceşti, fie că se află într-un spectacol la Bucureşti, fie că se află la Piatra Neamţ. Atitudinea unui actor în faţa unui public de provincie este şi ea o mărturie a probităţii profesionale, a respectului pentru ceilalţi, prin respectul pentru sine însuşi.

Hotărîrea unanimă de a se acorda Danei Dogaru premiul de interpretare feminină (ex aequo), de a se acorda lui Gheorghe Dinică premiul special al juriului, ţine şi ea de atitudinea demnă a celor ce iubesc arta şi care, promovînd valorile ei autentice, apără şi fortifică prestigiul teatrului românesc.

Nicoleta Gherghel

---

film

«Sper să ne mai vedem»

După scurtmetrajul artistic **Întîlnirea din pămînturi** după Marin Preda (1983), **Dumitru Dinulescu** debutează în lungmetraj cu **Sper să ne mai vedem** (scenariul : **Ion Băieşu**), film inspirat de actualitate, nu neapărat în registrul comediei, cum ar fi fost de aşteptat avînd în vedere antecedentele în creaţia celor doi scriitori. Dacă „felia de viaţă" imaginată de **Ion Băieşu** nu are nimic spectaculos, ea înscriindu-se în limitele unei destul de cuminţi relatări despre concediul petrecut la ţară de un tînăr inginer, în schimb filmul realizat de **Dumitru Dinulescu** lasă să se întrevadă cîteva idei clare ce atestă calităţile de cineast ale scriitorului.

În primul rînd ştiinţa alegerii şi îndrumării interpreţilor vădită în curajul lansării a doi „principali" debutanţi — **Valentin Mihali** şi **Ileana Harşa-Negru**, doi tineri actori din provincie (Craiova şi, respectiv, Cluj-Napoca), în performanţa conducerii unor reputaţi interpreţi ca **Mitică Popescu, Dorel Vişan, Ion Besoiu, Dan Condurache** sau **Margareta Pogonat**. Diverse ca întindere, partiturile acestora se materializează în secvenţe marcate de personalitatea cineastului-scriitor, cum ar fi : dialogul nocturn cu învăţătoarea ce pendulează cu eleganţă între singurătate şi ridicol (altă excelentă prezenţă filmică — **Maria Dumitrache-Caraman**), formarea echipei de scrimă, mobilizarea de la „Bufet", obţinerea cimentului necesar construcţiei microhidrocentralei.

În al doilea rînd, merită remarcat curajul cineastului de a-şi forma echipa tehnică cu alţi trei debutanţi a căror creaţie rămîne în spiritul ideilor regizorale. Este vorba de **Gabriel Purdea**, autorul unei ilustraţii muzicale menite să comenteze în registru ironic imaginea (titular, un experimentat minuitor al aparatului de filmat, **Alexandru Groza**), de arhitectul decorator **Cristian Niculescu** şi creatoarea costumelor **Mioara Trandafira**, cei care conferă ambianţei plastice tonurile exacte, adevărate, fără stridenţe, în perfect acord cu evoluţiile personajelor.

În al treilea rînd rămîne totuşi memorabilă imaginea luptei susţinute de un spirit ingenios cu barierele unor birocratice realităţi surprinse nu rareori cu nuanţele de sarcasm proprii prozei autorului **Galaxiei burlacilor.** Tonul surprinderii actualităţii depăşeşte cota prozei din scenariu, de multe ori rămasă la stadiul de simplă notaţie fără a descoperi mari confruntări caracterologice sau deosebite adîncimi în schiţarea psihologiilor, de multe ori de o liniaritate dezarmantă.

De altfel, şi finalul rămîne practic lipit de restul peliculei, încercarea de a pune punct înfiripării unui sentiment fiind practic eşuată.

Dacă de la absolvirea I.A.T.C.-ului au trecut numai... 12 ani pînă la debutul în lungmetrajul artistic, aceasta nu înseamnă că **Dumitru Dinulescu** a avut numai răbdare. Este posibil ca viitorul titlu al unei filmografii de autor să fie inspirat chiar de propria proză. Şi atunci, poate, cineastul-scriitor va fi mai aproape de o demonstraţie plenară a calităţilor sale. Dezinvoltura în utilizarea laitmotivelor şi contrapunctului, ingeniozitatea în sugestia lirismului, siguranţa dirijării actorilor, capacitatea de a descoperi noi chipuri cinematografice rămîn valenţe semnificative pentru un autor intrat în arena celei de a şaptea arte. Mai mult decît o simplă promisiune, debutul lui **Dumitru Dinulescu** poate fi confirmat în viitoare opţiuni ale caselor noastre de film.

Călin Stănculescu

UCENICUL (către Croitor) : Ziceai că știi să răspunzi la întrebări. Răspunde.
CROITORUL : La prima întrebare, răspunsul e simplu : numai sufletul poate răspunde de ceea ce i se intîmplă trupului pentru că numai sufletul are conștiință de sine, în timp ce trupul e materie pură și inconștientă.
COCOȘATUL : Dar dacă sufletul nu e materie, atunci ce e ? Antimaterie ?
CROITORUL : Nu știu. Știu doar că nu e materie.
UCENICUL : De ce ? Pentru că nu se vede ?
GRASUL : Atunci nici raza laser nu e materie. Căci nici ea nu se vede.
COCOȘATUL : Sau curentul electric.
FEMEIA : De unde știi dumneata că trupul nu are conștiință de sine ? Atunci de unde instinctul lui de autoapărare ? De unde extraordinara lui perfecțiune în funcționare, știut fiind că el, trupul omenesc, este considerat, pînă acum, organismul cel mai desăvîrșit din Univers, miracolul cosmic ?!
CROITORUL : Nu sînt obligat să dau explicații. Nici el nu ne dă decît răspunsuri. Dacă-i ceri argumentația respectivă se enervează și te ia la bătaie.
FEMEIA : Atunci răspunde-mi la a doua întrebare.
COCOȘATUL : Exact. Răspunde la a doua întrebare : ce e moartea ?
CROITORUL (solemn și vehement) : La întrebarea asta nu știu și nici nu vreau să răspund. La întrebarea asta nu știe nimeni să răspundă.
UCENICUL : Nici maestrul ?
CROITORUL : Nici.
FEMEIA : De unde știi că nu știe ?
CROITORUL (indirjit) : Pentru că știu că nu știe !
FEMEIA : Să vedem.
UCENICUL : Atunci schimbăm ordinea intrării.
FEMEIA : Da. Intru eu acum. Anunță-mă, te rog.
UCENICUL (după ce își aranjează ținuta) : Am să intru fără să mai bat la ușă. Sînt curios ce-o să se întîmple.
COCOȘATUL : Ai mai încercat vreodată ?
UCENICUL : O singură dată. Și a fost groaznic.
FEMEIA : De ce ?
UCENICUL : L-am găsit plîngînd și urlînd : de ce ? de ce ?
FEMEIA : Probabil căuta argumente.
UCENICUL : Probabil. *(Își ia avînt).* Am să intru. *(Intră. Pauză. Liniște. Apoi iese).* I-am spus despre ce este vorba.
CROITORUL : Și ?
UCENICUL . Mi-a spus că azi nu mai poate primi pe nimeni. E obosit.
COCOȘATUL : Cred și eu. L-a epuizat bruneta.
UCENICUL : Nu era nici o brunetă înăuntru.
CROITORUL : Ai apucat să-i spui că dînsa vroia să-i adreseze două întrebări fundamentale ?
UCENICUL : Am apucat.
COCOȘATUL : Și ?
UCENIUL : N-a zis nimic.
CROITORUL : Lașul !
COCOȘATUL : Da. Nu e numai un impostor și un destrăbălat. E și un laș.
GRASUL : Nenorocitul !
CROITORUL : La ce te poți aștepta de la un cerșetor cu diplomă ! Diplomă de la Paris !
COCOȘATUL : De ce nu și-a luat-o la Oxford ?
FEMEIA : Sau la Cambridge. *(Rîsete de batjocură. Apoi ușa dinspre încăperea în care se află maestrul se deschide și acesta apare în cadrul ei. E un bătrîn înalt, vînjos, cu o barbă lungă și albă. Privire albastră, pătrunzătoare și aprinsă. Pauză)*
MAESTRUL (către Femeie) : Dumneata vroiai să știi ce este moartea ?
FEMEIA : Da. Eu.
MAESTRUL : Ai nevoie azi, cu orice preț, de acest răspuns ?
FEMEIA : Da. Soțul meu are o boală incurabilă și ar putea să moară din clipă în clipă. Nu vreau să mă despart de el fără să-i dau acest răspuns. Mă așteaptă cu sufletul la gură.
MAESTRUL (neclintit și întunecat) : Da... Deci, ce e moartea ? *(Pauză)* Așteaptă-mă un minut. Am să încerc să-ți dau răspunsul. *(Pleacă, închizînd ușa după el. Ceilalți rămîn în așteptare un minut)*
CROITORUL (uitîndu-se la ceas) : A trecut un minut.
COCOȘATUL : Să-i mai dăm un răgaz. Răspunsul nu e simplu de loc.
GRASUL : Nu e. Filosofii se chinuie de mii de ani să-l descopere.
COCOȘATUL : Și ce ne-au oferit ? Presupuneri. *(Pauză)*
CROITORUL : Au trecut două minute.
FEMEIA : Să-l mai lăsăm un minut.
GRASUL : Încă un minut, da. Dar nici o secundă în plus. Dacă nu apare, dăm buzna peste el.
COCOȘATUL (către Croitor) : Cronometrează.
CROITORUL (uitîndu-se la ceas) : Acum ne vom lămuri definitiv. E maestru sau e nimic. *(Pauză lungă)*
UCENICUL : (se apropie de ușă) : Să intru ?
CROITORUL : Au trecut deja trei minute și patru secunde.
UCENICUL : Atunci intru. *(Bate la ușă. Nu i se răspunde. Deschide și intră. Se întoarce peste cîteva clipe, livid).*
FEMEIA : Ce s-a întîmplat ?
GRASUL : S-a întîmplat ceva ?
UCENICUL : Da. Maestrul s-a spînzurat ! Priviți-l ! *(Croitorul și Cocoșatul privesc prin ușa deschisă și se întorc la locurile lor, tulburați)*
CROITORUL : De necrezut.
COCOȘATUL : Sînt uimit. Pur și simplu uimit.
GRASUL : Ce act de curaj !
FEMEIA (vrea să priveacă și ea, dar nu are curaj) : A lăsat ceva scris ? Vreun mesaj ?
UCENICUL (îi arată o hîrtiuță) : Da. *(Citește)* „Acesta este răspunsul meu". *(Închide ușa dinspre încăperea în care se află Maestrul. Croitorul, Cocoșatul, Grasul și Femeia pleacă spre ieșire. Ultima se întoarce)*
FEMEIA : Dă-mi, te rog, taxa înapoi.
UCENICUL : (îi dă banii) : Poftim. *(Femeia și ceilalți pleacă în tăcere, copleșiți. Ucenicul rămîne o vreme încremenit, apoi se așează și-și aprinde o țigară. De alături se aud horcăituri și gemete).* Da, maestre ! Imediat ! *(Dar nu se grăbește).*

SFÎRȘIT

ion iuga

Cîntec de dragoste

Mă sfîșie lupoaica mai tînără
mă devoră puțin cîte puțin

după morala Evei
mă înghite sublim
cea mai tînără lupoaică

din haită am răpit-o
smalțul din ochi m-a orbit
orb mă rîvnește mai tînăra lupoaică

Inscripție pe o piele de lup

Pentru o piele de lup
demult se războiesc trei cetăți

au secat rîuri
și au ucis războinicii pădurile
prin trecătorile lupilor

pielea de lup călărește vîntul
în șaua cailor mărunți flutură

arsă de sare pielea de lup
se înfășoară pe sulițe
în calea trufașilor războinici

pentru ochii de lup
se războiesc cele trei cetăți

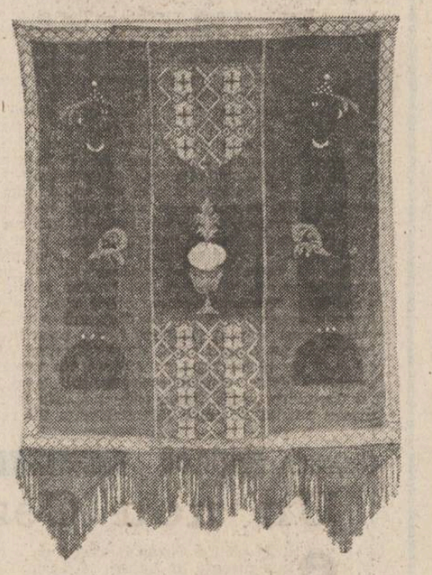

In paginile 4–5
Tapiserii de Georgia Lavric

Cupola vocii

Îmi ies din piele
cînd din propriu-mi trup răsar
cupolă vocii mele
templu în care să revin
cu ziua de ieri
într-un copac înflorit

îmi duc înălțimea
trecerea mea prin negrul templu
din poartă răsărit
în trupul meu

mie însumi templu
cuvîntului

rană arsă cu fier înroșit
viața mea arsă pe o pată de sînge
cupolă vocii

Nisipul din palmele mele

Șapte pescăruși de ceață
la ceasul cînd ieșea soarele din mare

șapte umbre violete zburînd
ciuguleau nisip din palmele mele
pe plajă

și plaja umedă de aburul nopții
și genele luminii
înălțau firava boare lăptoasă
peste capul meu ivit în dimineață

șapte pescăruși dincoace de zidul de piatră
luîndu-mi cîntecul se ridicau
săgeată mută

pe aripile lor razele creșteau
spuma mării

Umbra verbului ca tine

Umbra verbului ca tine
în amurg după silueta ta umblă
decapitată umbra sentimentelor
viața celestă
a fructului în păcat

tainica respirație din lucruri
mișcarea mea pod între rază și întuneric
ecoul vieții
adormit în lumina degetelor tale

umbra cuvîntului ca tine
umbra gurii mele după

Alunecă pe rouă lupii

Ochii
fulgeră lupii în noapte
jar pe rouă urmele lor
pînă în rădăcina ierbii

poartă cu ei un pămînt adormit
pe coastele lor se răstignesc mieii
fără a fi sfîșiați
și în adorație
pe grumazul lor adorm mialele

scheălăie plutoanele brune
pe urmele lupului alb –
eternul păstor
al neorientării –
păcurarii
cu dinți ascuțiți de lumină
scormonesc în labele de fosfor
cuib pentru lacrima mieilor

cresc lupii
și se albesc pe cărarea ce duce la stînă

Nu rîvni la pofta lupului

Nu rîvni la pofta lupului

mi-e foame de el
de adevărul poienilor roșii de miel

mi-e sete de sperietoarea de argint
de lumină căzută în uitare
ca și lupului de miel
pe valea păpușilor de rumeguș
în oglinda izvorului sub acuzare

mîinile mele pe coliba de lut
au înflorit în crengi
capcane năvălesc pe coline

nu rîvni la pofta lupului

potolită-i casa lui încă nesfîșiată

Mieii pasc pe coastele lupului

Mieii pasc pe coastele lupului
ei nu se aud
nu se văd

destinul a înflorit pentru ei
pentru stăpînii lor uitați în umilință

păstorul a îmbrăcat pielea lupului
seara își întinde brațul afară
așteaptă foarfeca dinților
în loc de brățară

e ziua de vamă
ziua de plată

mieii tac alb pe coastele lupului
privesc ciinele urcat pe colibă
păzindu-și limba uscată
adulmecă purceii cei grași din ceaun

cînd latră păstorul în pielea lupului

Pictorii desculți

Prin Sălîștea umblă pictorii desculți
copiii se desculță în brumă
și-și pictează tălpile cu frunze de nuc

string fetele frunza și o deapănă în urzeală

vor țese cu siguranță la noapte
covor celui nou născut

prin Sălîștea umblă umbra unui pictor
desculț
îngropat în stînga bisericii
mai demult pictorul a ieșit la lumină

umbra lui a pătruns și în mine
glasul lui
ori chiar el s-a mutat din groapa neacoperită
în trupul copiilor desculți
în revolta lor mereu înăbușită toamna

Dincolo-i arderea ta

Mi-e gura otrăvită de lapte
cutreieră întuneric otrava prin mine
mi se crestează cruci în obrazul degetelor
să respire cerul din grîne

mi-au scos ochii stelele pedeapsă
că am țîșnit dintre copaci mai sus
iarba mă ține de picioare
pironindu-mi umbra ce s-a dus

pe calea cuvîntului cum să mai cer
cerului umbră prin lacrimi să văd
este o limită – spun fetele din ger
dincolo-i arderea ta și-i prăpăd

otrăvită mi-e gura de lapte
simt otrava prin mine umblînd
crestați-mi ochii să nu văd o parte
din ceață prin cuvintele plîngînd

ion murgeanu

Abisurile

Pascal își dă seama că nu în Montaigne
ci în sine descoperă Adevărul. Tot ceea ce
vreau să văd, spune el. Însă poftim
ce spune un Altul : Dacă Molière s-ar fi
aplecat asupra abisurilor sale, Pascal –
cu ale lui – ar fi făcut figură de simplu
gazetar. Așa e ! Cel din urmă
a cultivat abisul încă din tinerețe
și tot mai speră c-o să-l umple într-o zi.
Nu-l condamn pe Pascal dar nici Montaigne
nu-i o teamă ușoară : abisurile cresc
unul din altul. Mi se pare mie
sau ultimul contează ? O fi rîsul unul –
cine știe ! Sau Poezia ! Soarele funebru
căzînd în flăcări peste nerozia ubicuității !

Cărările aurii

Impunătoare durere !
Aluzie a toamnei sau forță de șoc
a frunzelor din grădini, care cad.
Citesc toate dicționarele dar nu găsesc
nimic.
Nici în prospectele medicamentelor nu scrie
nimic precis. Singur încerc să-mi dau seama
cum vine toată povestea asta ; și din ce.
Pesemne e din cauza acestui vînt de toamnă
și a culorii sale tot mai cenușii.
Căci am observat și-o altă minune
de la o vîrstă oarecare singele
nici el nu mai suportă aceeași cantitate
de alcool.
Tot ce transportă energie stă la vamă
paznici năstrușnici ne avertizează.
Sîntem în mîinile zeilor dar nu încă
nu ne predăm.
O încăpățînare a speciei fără îndoială
chiar ea specială.
Sublima ei răvășire ; mereu spre a nu da
îndărăt.
Sau poate e din cauză că am luat
prea mult
sau nu de-ajuns atunci cînd trebuise,
timpului...
Nu știu de ce dar sînt bolnav și toamna
e abia la început.
Mă gîndesc la vara ce pleacă împăcată
la faptul că mult mai tîrziu
voi revedea desigur cărările ei aurii.

Calitățile negre

Ceea ce nu am putut alunga de la mine
cu toată stăruința de care și azi dau dovadă
e graba ; și odată cu ea nerăbdarea ;
sînt cele două calități negre
ale mult prea învinuitei mele ființe ;
cine știe însă de ce mă grăbesc ?

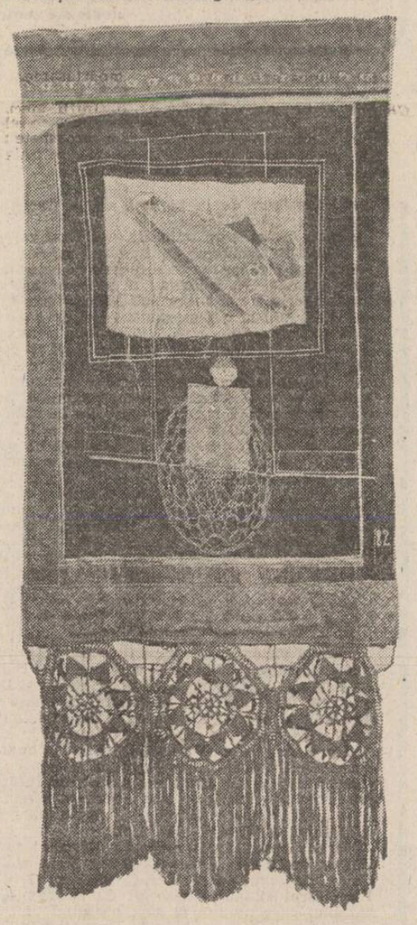

Sensații auditive

Ne întreținem seara discutînd despre putere
televizorul scade în noapte-afară-s stele
un zeu despică cerul cu fulgerul în mînă
va fi război sau pace ? de milenii
aceeași întrebare pe tot aceeași scenă
paharele de vin sînt pline de milenii
pulpele tale-s pline să intre în vechime
misterul însoțește frica
ceva nedeslușit se-aude-n noapte
un foșnet ca o carte răsfoită
ca doi amanți ce suferă pe fugă
povara de plăcere și de vină
acum pe ușa vilei poate intra Destinul
ne poate porunci să ne întoarcem cu fața
la perete
și dacă vrea ne caută prin buzunare
nu va găsi în toată lumea aur
la mine bunăoară va găsi doar versuri.

Arta uitării

Cu un dicționar alături învăț mitologia
zei titani și eroi nimic mai simplu
sperînd că or să-mi fie de folos
să-mi scriu biografia pe care
de altfel nu mi-o cere nimeni
un lucru prea discret ca să fie util
partea nevăzută a lunii
despre care ne putem închipui orice
dau fila și în fața mea răsar
gemenii Artemis și Apollo
frumosul prinț al zeilor temut
din cauza săgeții sale agere
după ce s-a făcut cunoscut complice
al războinicului îmbrățișă poezia
muzica și artele frumoase
zeii din vremea noastră nu învață
din toate astea nimic mitologia se răzbună
ajunge ca să fie o artă a uitării.

Meserie ocultă

Nu e prea greu dar pentru cine
nu o cunoaște
a vorbi e totul ; fiecare o jefuim
în felul nostru
după puterile fiecăruia ; a curs atîta sînge
pentru ea și încă va mai curge ;
nu-i o comoditate oarecare
să stai proptit cu fața-n mîini
în timp ce ape ape curge pe fața ta amiaza ;
nu-i o comoditate să suporți jigniri
să știi că lumea se întîmplă aici
pe-această filă sub ochii tăi
dar nimeni nu va recunoaște niciodată ;
mergi negreșit sub soare dar locuiești
în umbră
onoarea de a fi poet eroarea de a fi uitat
străvechea glorie a armoniei
iar omul se uită-n ochii tăi
simte ceva
un ce prevestitor o limpezime
care adeseori îl doare...
iubind abia
în umbra serilor de vară
mai înțelege cineva cîte ceva.

În zori

Amețeala pe care nesomnul ne-o dăruiește.
Nu putem mulțumi pentru ea de ajuns
niciodată.
Mai ales dacă noaptea s-a întîmplat
ca să fie
albă de tot și prin ungherele odăii
simți deodată ziua lingușindu-se.
Tot la fel a intrat și viața la început
lumii în lume.

plastică

Viziuni posibile

Tot mai greu în conglomeratul atît de mozaicat al artelor să impui nu un stil, nu o personalitate, ci **o viziune. Ștefan Rămniceanu** își asumă o asemenea aventură. O aventură într-un orizont estetic în care totul pare a se fi spus ! N-aș vrea să insist asupra temerității lui artistice. Efortul său creator este copleșitor. O ardere de o mare intensitate, istovitoare, din cenușa căreia, iată înălțîndu-se fapta-Phoenix a acestui artist de 31 de ani.

Pe pereții sălii de la „Orizont", — pentru prima dată oferiți integral aceluiași expozant — o adunare de siluete ascetice, eterizate, aburite de misterul unei lumini izvorînd mereu dinlăuntru. Născute din trupul luminii, de o materialitate difuză, aceste personaje par mai degrabă plăsmuiri ale închipuirii, entități simbolice ale unei existențe în care singurele elemente de identitate se rezumă la conturul unei cărți prețioase, al unei sfere sau al unei flăcări, dincolo de care, însă, ca într-un pergament sibilinic, se desfac luminile eterne ale universului însuși. Este lucrarea (acest corpus de mari compoziții evocînd atmosfera și consistența vibratilă a frescelor basarabe) prin care artistul își apropie un destin rubliovian. O cercetare de o pătrunzătoare adîncime întreprinde St. Rămniceanu, mereu înlăuntrul ființei lucrurilor din care pictorul revine la suprafață cu miracolul acelor lumini magmatice, în care realitatea sublimează în forme spectrale, esențializate. Artistul destramă legăturile fizice ale existenței materiei și aduce în prim plan dimensiunile inefabilului, ale negrăitului ce animă, înnobilează materialitatea alcătuirii noastre și a tot ceea ce intră în atingere cu aceasta. Dincolo de obiecte, de conturul lor aparent, el dezvăluie matca lor spirituală. Unul din „cărturarii" săi ține în mîini o carte. Singurul element limpede marcat în toată suprafața construcției plastice. Portretul începe de acolo, din acel centru iradiant, focarul stării de generoasă cuprindere ce străbate ființa aproape imaterială a personajului. Simbolul devine tutelar, semn și sens al însăși existenței spirituale a omului.

Aceeași viziune însuflețește obiectele pe care artistul le cuprinde în rama naturilor sale statice. De aici, lumina pe care pictorul nu o dirijează, nu „o pune", contrazicînd toate tezele ontogenezei sale artistice, ci o lasă să se reverse din obiecte, ca un fel de suflu viu al materiei. Așa procedase și Luchian în cîteva din lucrările sale de început. Rămniceanu are curajul să reintroducă în pictură tot acest mister din geneza civilizației, care a definit exemplar personalitatea omului în univers, a dat un sens înalt aspirațiilor lui spre perfecțiune și puritate.

Peisajele lui Rămniceanu mențin această notă particulară, dominantă însă în pictura sa, a luminii lăuntrice, primordiale. Atmosfera purificată, cerurile imense și ocrotitoare, respirația calmă și bogată a vegetației, a pămîntului, lunecarea atît de muzicală a drumurilor și a umbrelor ce animă un cadru, toate sugerează într-o fericită unitate un spațiu ales (natura paradisiacă din Tescanii Enescului) hărăzit echilibrului și armoniei.

Se glosează excesiv pe andreescianismul pictorului. Lecția lui este perfect asimilată. Ca și orchestrația cromatică de inspirație impresionistă. Atît de bine că abia le mai distingem în pînzele sale. Rămniceanu pare a fi, în construcția peisajului, mai aproape de Corot, dar nu asemenea raportări sînt concludente. El se situează și aici la confluența marilor drumuri ale picturii, sinteza ce ne-o propune fiind una conformă spiritualității sale, singura care decide „stilul" și timbrează atît de personal vocea care se rostește pe sine. La un moment dat, pictorul pare chiar să polemizeze cu maniera Dali, plantînd un ceaun în peisaj, într-o aliere perfectă de forme, tentativa surrealistă nevalidîndu-se, însă, decît în planul imaginației și al considerațiilor speculative ale privitorului.

Ar fi multe de spus despre penelul și intuiția creatoare ale acestui tînăr. Prima sa expoziție ne-a dezvăluit o personalitate de o surprinzătoare vigoare și prospețime a viziunilor, matur în minuirea uneltelor sale și, mai presus de toate, înzestrat cu o remarcabilă disponibilitate de a reașeza în făgașuri noi crezuri estetice consacrate.

Corneliu Antim

muzică

„Magicianul de la Bayreuth"

De ce se citește o carte pe nerăsuflate și se reia apoi în intimitatea reflecției, se încorporează în afect și intelect ca un nou prieten de nedespărțit ?

Fără-ndoială pentru că lectura îl captivează pe cititor, îl incită, îl surprinde, îl șochează, într-un cuvînt, îl interesează în cel mai înalt grad.

Este ceea ce se întîmplă cu noul opus muzicologic-literar al compozitorului Doru Popovici „Magicianul de la Bayreuth".

Ceea ce surprinde de la primul la ultimul cuvînt al cărții este imensa dragoste cu care autorul nu se apropie ci trăiește eroul său, dragoste care-i dă puterea să-l vadă așa cum este, cu splendoarea srălucitoare a frumuseții și cu umbrele inerente unei ființe omenești de excepție. Dragostea care-i dă lui Doru Popovici puterea de a scormoni cu răbdare documente inedite, de a scrie în fine o carte despre Wagner, despre care s-au scris deja multe zeci de mii de pagini. Și, ca supremă reușită, puterea de a scrie o carte scurtă dar de o concentrare nucleară nelăsînd totuși să-i scape nimic, nici ceea ce era esențial.

După atîtea zeci de mii de pagini despre Wagner cu greu s-ar fi crezut că mai pot apărea importante idei originale și totuși n-am găsit nicăieri pînă la Doru Popovici subtila paralelă dintre Tetralogie și citățm „trilogia spiritualității wagneriene : **Tannhäuser Maeștrii, cîntăreți** și **Parsifal.** În prima reliefîndu-se izbînda iubirii spiritualizate, în cea de a doua, a artei spiritualizate, iar în cîntecul de lebădă wagnerian, a fericirii spiritualizate, diametral opuse unor banale bucurii, legate de plăcerea de a fi bogat și puternic și identificat pseudo-strălucirilor lumii materiale" — am încheiat citatul.

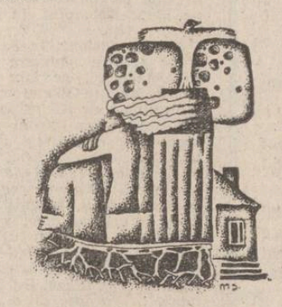

Desene de Michaela Istrate

Poziția pe care se situează Doru Popovici conferă cărții sale valoare de reper. Este, cum spuneam, poziția unei iubiri obiective față de un creator de geniu căruia „nimic din ceea ce este omenesc nu-i este străin". A unui creator de geniu a cărui viață tensionată ce ar fi sfărîmat pe majoritatea celor obișnuiți, și care s-a transformat prin miracolul creației în capodopere nepieritoare.

Doru Popovici nu-l cruță de judecățile sale pe Richard Wagner dar o face pe fundalul acestei iubiri imense și din dorința de a scoate în evidență ceea ce este peren și anume muzica lui Wagner. Spre deosebire de mulți alți exegeți și din fericire Doru Popovici subliniază cu sagacitate concepția lui Wagner despre o artă adresată unui public cît mai larg în sensul cel mai nobil al cuvîntului. La fel și cartea sa se adresează cu mare interes unui public larg dar și specialiștilor care vor găsi în ea deliciile reflecțiilor unui confrate împătimit al muzicii wagneriene. Nu ultima ca importanță este claritatea, frumusețea limpidă a rostirii care conduce fără ocolișuri miezul profund al cugetării bazate pe o analiză cum numai un compozitor poate să facă, din interior, al unei informații uriașe. Miez profund al cugetării fremătînd de dragoste pentru muzica lui Wagner și de înțelegătoare compasiune față de omul și viața lui.

Încă o apariție în salba de creații atît de originale aflate la intersecția dintre muzicologie și literatură ale lui Doru Popovici pentru care Editurii **Albatros** i se cuvine un binemeritat cuvînt de laudă.

Ileana Petrescu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

IV. Daimonul „iubirii magice" (6)

Ideea pivot ce animă demersul fantastic din nuvela **Sakuntala** vizează capacitatea inalterabilă a mitului străvechi, relansat în universalitate pe calea creației geniale (de data aceasta, în epopeea dramatică a lui Kalidasa) de a-și releva perpetuitatea nu numai ca produs artistic în sine — ceea ce însemnează, practic, posibilitatea de a-i depista oricînd și oriunde ecourile sau influențele, la nivelul eposului folcloric mai ales —, ci și ca tipar arhetipal la care viața oamenilor înșiși, subconștient, prin instinct, aderă cu o stranie fidelitate. Dimensiunea afectiv-umană care decide tulburătorul impact, evident, este sentimentul iubirii. Întinsa nuvelă a lui Voiculescu pune în discuție acest obsesiv motiv circumscris memoriei mitice a umanității aducînd în prim-plan o poveste de viață absolut insolită. În fapt, naratorul reia fără inhibiții și circumspecții, tema îndelung bătătorită de literatura romantică europeană inspirată de țigani nomazi, îmbietoare prin primitivitatea frenetică a temperamentului personajelor și prin amețitoarea ei aură ancestral magică. La acest nivel privită, nuvela voiculesciană nu ocolește deloc poncifele indeobște cunoscute; ba s-ar putea chiar spune că le respectă întrutotul, făcînd apel la ele cu dezarmantă lipsă de precauție. Și de data aceasta reîntîlnim tînărul intelectual dezabuzat, căzut în cel mai negru scepticism datorită cruntelor dezamăgiri înregistrate de viața lui sentimentală și căruia, tocmai într-un asemenea moment de criză sufletească disperată, cînd peste voința și dorința lui, îi apare în cale țiganca tînără, răpitoare prin vrăjitoreasca ei frumusețe, prin senzualitatea ei enigmatică, de un primitiv și inanalizabil rafinament. Cît privește imaginea descriptivă de ansamblu consacrată colectivității țiganilor, de asemenea, atracția pentru pitorescul izbitor prin excesiva lui plasticitate pare că nu poată fi prin nimic înfrînată. Ca de atîtea alteori, prozatorul se arată captivat de demonul descripției pastoase, cînd exotic strălucitoare, cînd animată de cel mai crud realism: „La marginea taberei ne-a ieșit înainte cîrdul țigăncușelor goale; altele abia cu un petec dinainte, numai ochi și dinți albi în obrazele oachește, cu sînii ușor însemnați de cercuri mai umflate pe pielea lucioasă, cu trupuri costelive pe pulpe lungi de dansatoare. Ele ne-au prăznuit voioase în cîntece țigănești, țopăind și pocnind din palme. Lor le-am dăruit zaharicale în toate fețele. După ele au venit fetele și femeile în cămăși lungi, despicate în față pînă la briu, pe unde ieșeau slobozi ciorchinii negri ai țîțelor. Unele purtau prunci prinși ca lipitorile pe piepturile vlăguite. Ele au urat frumos bun venit stăpînului, care spunea fiecăruia pe nume. Lor le-a împărțit din coșulețul lui mărgele, cercei, inele, ace de păr, panglicuțe, barișe, basmale, în culori aprinse și tot soiul de alte găteli care luau ochii"; „După noi s-a luat, ca o cățea greoaie, lăbărțată de prea mult fătat, cu țîțe flescăite atîrnind aproape de pămînt, Kiva, vrăjitoarea lăii. Și aici eram dezamăgit. Ea deminția tipul clasic de babă încovrigată pe picioare sfrijite ca fusele... Mă așteptam la un chip de smochină neagră, ponosită, din zbîrciturile căreia să fasă lama unui cosor coclit și să frigă doi ochi răutăcioși de viperă, fără pleoape. Kiva, dimpotrivă, era baldîră groasă, butucănoasă, cîrnă cu fața rotundă slinoasă și pătată ca o lună mîncată de vîrcolaci, dar cu o expresie de bunăvoință și înțelegere omenească. De pe șoldurile revărsate ca niște perne în lături, de pe tîrna umflată a pînteculuibărdăhănos și de pe fundul de baniță al tîrtîței, fustele, urcate ca pe niște covîltire, cădeau în cascadă peste picioarele umflate, și curios, părul frumos pieptănat, cu cărare în mijloc, bătea în rosu. Tip de codoașă!... Numai ochii o dau de gol. Ochi rotunzi de bufniță care scrutează umbrele și văd în beznă... Iar mîinile mici, cu degete delicate și nervoase, îi destăinuiau toate iscusințele".

Numai că, vădind o asemenea voluptoasă atracție pentru ceea ce s-ar putea numi textualitatea primară a povestirii, în același timp naratorul punctează cu o inegalabilă naturalețe în marginea temei mitice de anvergură universală. Mișcarea ce marchează apropierea de sursa livrescă, în comparație cu situația din **Iubire magică**, este sensibil diferită. Cum s-a văzut, acum eroul povestitor nu suspectează deloc imaginea eroinei mitice, „canonizată" ca atare în opera cultă, de abstractismul intangibil contestîndu-i posibila recurență neîndoielnic realistică. Dimpotrivă, revelația nemaipomenitului fenomen se produce brusc și definitiv. Prozatorul țintește la **re-scrierea** întîmplării ce dă conținut povestirii preocupat tocmai de o asemenea revelație, stranie prin congenitala ei încărcătură magică. Dacă în primă instanță tulburătorul impact al viziunii mitice de sorginte livrescă asupra realului poate fi pus și pe seama asociativității instantanee provocată de emoția estetică la lectură, în cele din urmă se constată că tiparul mitic propriu epopeii indice **există**, se perpetuează prin el însuși, definind în epicitatea lui intrinsecă, modul de viață socio-etnică al colectivității de țigani nomazi. Ideea că, după spusele celuilalt (de fapt, principalul) erou al povestirii, Dionis, autorul (în speță, Kalidasa) **e depășit**, se cuvine a fi înțeleasă în acest sens, al eternității palpabile a mitului. În afara oricărei sforțări, narațiunea voiculesciană face impresia că plonjează în structurile originare din care se trage sinteza cultă, conservate cu naivă autenticitate de întîmplarea prin care trec cei doi tineri intelectuali dezabuzați, Dionis și eroul povestitor. Suprapunerea celor două tipare este sesizabilă începînd cu identitatea personajelor. Dacă Rada are identitatea Sakuntalei, la fel, în bătrînul bulibașa Stanciu, unchiul ce înfiază pe Rada, identificăm pe ascetul Kanva, tatăl adoptiv al Sakuntalei, iar în bătrîna vrăjitoare Kiva avem toate motivele să „vedem" pe Gutmai, asceta din sihăstria lui Kanva. De asemenea, nu lipsesc țigăncușele din preajma Radei care amintesc de Pryamvada și Anasiuya, prietenele Sakuntalei. Mai mult decît atît, însăși povestea vieții Radei „calchiază" încă de la începuturile ei pe aceea a marei epopei: „M-a culcat, mi-a dat apă rece, mi-a descîntat și mi-a spus de la capăt povestea Sakuntalei, de cînd o născuse maică-sa, soră mai mică a judelui Stanciu, moartă după facere într-un spital de oraș. De-aia Sakuntala rămăsese streină. Nu o primise ea, moașa taberei, pe mîinile ei și n-o înfășișase țiganilor așa plină de mizga caznelor neînmuiată încă în apa rece, cum e datina. Din spital au luat-o la sat niște rude, unde crescuse în casa gospodărească, departe de viața nomazilor. Aici cunoscuse și se jucase cu copii de români, de la care luase alte obiceiuri. Cînd ajunsese mare o ceruse Stanciu și o adoptase.

— De-aia nu e neagră ca țigăncile și bate mai mult a rumîncă, încheie Kiva.

— Dar tatăl?

— Aci e-aci... Maică-sa greșise, n-a vrut niciodată să spuie cu cine. Fata a rămas copil din flori".

Mai lipsea din scenariul cuprinzînd modul de existență al colectivității de țigani marele rajah Dusyanta. Este rolul pe care prozatorul îl rezervă lui Dionis, personajul central al nuvelei.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Vasile Rebreanu și Mihai Ungheanu într-un dialog la Bistrița

Poetul George Țărnea se apără de prima zăpadă

Nicolae Crișan, Ștefan Teaciuc și Constantin Țoiu se pregătesc pentru o șezătoare literară dedicată centenarului Liviu Rebreanu

Scriitorii și Unirea

Urmare din pag. 1

vechi moștenit de la poporul de la Carpați de dinaintea romanizării.

Limba a rămas un puternic atestat al vechimii și dăinuirii românilor la Dunărea de jos și a fost rostul scriitorilor de a o duce la o strălucire fără seamăn. N. Bălcescu a scris o incandescentă istorie a românilor sub Mihai Vodă Viteazul cu gîndul la unirea românilor într-o singură țară strămoșească. Mihai Eminescu a făcut în articolele sale țipărite în Timpul, ca și în poezia sa, dovada unei informații și constiințe românești cuprinzînd întreaga suflare a poporului său oriunde s-ar fi aflat. Gloria națională a lui G. Coșbuc a fost legată dincolo de talentul său plenar și rafinat de locurile lui de baștină, năsăudene. El a fost primit la București ca poetul național născut dincolo de granițele vremelnice ale statului român al primei Uniri. Înaintea lui, din cîmpia Aradului, venise Slavici ale cărui „novele din popor" dezvăluiseră o umanitate românească necunoscută literaturii române. Scriitorimea română s-a arătat legată strîns de dezideratele naționale cele mai vii. Apariția lui Nicolae Iorga cu intelectualitatea-i ardentă n-a făcut decît să potențeze aceste precedente. El a ținut să cunoască pe toți românii prin contact direct călătorind cu mijloacele timpului, la nevoie pe jos în cele mai îndepărtate colțuri ale României viitoare. În reportajele lui despre așezările românești vibrează sentimentele Bălcescului și ale lui Coșbuc, ale lui Eminescu și Delavrancea. Cînd aristocrația română părăsise țara căutîndu-și așezările pe alte meleaguri, anticipînd o catastrofă pe care țăranul român în haină militară al primului război mondial a împiedicat-o, Delavrancea în refugiul de la Iași cu vocea lui de stentor inegalabilă a prezis înfăptuirea Unirii. A murit la Iași bătrîn și sărac, dar cu o credință vie în suflet pe care i-a adeverit-o Adunarea Națională din 1918.

Despre ce-au făcut scriitorii români pentru Marea Unire din 1918 s-ar putea scrie volume. Octav Tăzlăuanu care lucrase pînă la război la **Luceafărul** sibian a dezertat de pe frontul și războiul care nu era al său, părăsind uniforma austro-ungară, și a ajuns la București unde a tipărit două cărți despre absurdul război în care erau împinși românii de către Austro-Ungaria, cărți care au produs o puternică impresie în rîndul scriitorimii române. S.S.R.-ul a fost somat să ia atitudine și să arate că scriitorii români nu concep decît o Românie a tuturor românilor. S-au făcut memorii entuziaste, s-au dat comunicate pe potriva acelor vremuri de înălțare și nădejdi teribile.

Nu mică a fost jertfa scriitorilor plecați pe front cu acest ideal în suflet. Unii au murit și au fost îngropați la margine de drum, alții au avut șansa postumă a unor monumente. Alții și-au ridicat singuri monumente nepieritoare. În tranșeele din sudul Moldovei și-a pierdut brațul drept poetul Panaitescu, pe atunci nu încă Perpessçius. Era un poet suav, care nu și-a conservat sensibilitatea în refugii salvatoare. După război, poetul fără mînă dreaptă, a început cu o răbdare călugărească ediția cea mai grea și mai dorită de lumea românească iubitoare de literatură: ediția Eminescu. Textele descifrate au fost scrise, de poetul venit de pe front, cu mîna stîngă. Marea ediție Eminescu, în fața căreia se apleacă în semn de respect toți iubitorii lui Eminescu, e o ediție scrisă cu mîna stîngă de un poet delicat care a luptat în tranșeele de la Mărășești pentru supraviețuirea României și a unui ideal: Unirea. Astăzi cînd avem noile volume ale ediției Eminescu, următoarele, pe masă se cuvine să ne amintim că această ediție este ieșită din rîvna unui scriitor mutilat de războiul în care a intrat pentru apărarea unui ideal, pe care a înțeles să-l împlinească apoi, și altfel, în tranșeele editoriale.

BREVIAR

■ Dorind să-și arate dezacordul față de articolul prin care Vintilă Mihăilescu a disociat pe Constantin Noica de un infirm ucenic al său, mult iubit aiurea, Radu G. Teposu găsește de cuviință să atace și pe Ilie Bădescu, pentru ca treaba să fie cu cap. Care, desigur, acesta nu este un „cap limpede". După cum „limpede" nu este nici capul cu a cărui ingăduință își tipărește în tandem cu I. D. Goia, Radu G. Teposu inepțiile.

Hobby sau a doua natură?

Rîndurile de față nu se vor cu orice preț o cronică de specialitate, ci o însemnare de inimă, o mărturisire cu sufletul în casa de suflet a acestui Univers plastic, care este Expoziția pictorului Nicolae Hornet, deschisă la Galeriile de Artă ale municipiului 'București (a patra personală, din 1970 incoace, una la cinci ani). Cîteva teme mari, existențiale, exteriorizează o sensibilitate acută în acest sfîrșit de secol și de mileniu. Aș cita, în sprijinul acestei afirmații, trei tablouri — Solitudine, Turla satului și Cort la malul mării — *opere trădînd un mare interiorizat, în a căror realizare artistică, în plan orizontal, culori ce numai în natură se îmbină de regulă în mod armonios (albastru, violet, verde) aduc pe pînză exemplul de virtuozitate al unui autentic artist.*

Există, desigur, în expoziție și alte teme, ba chiar și alte maniere de abordare artistică. Fără țărmuri, de fapt niște crevase în albnegru, amintesc mai mult de un „duh al pămîntului", decît de ceea ce vrea să spună... titlul. Liniștea lacului și Zbor de noapte *sînt argumente că artistul a asimilat perfect metode ținînd de expresionism, tablouri care, alături de altele cîteva (ca și de niște secvențe grafice) vor parcă să avertizeze că pînă la a se întîlni cu sine însuși, pictorul Nicolae Hornet a parcurs (a ars, aș zice, apelînd la sensul termenului din astronautică) majoritatea treptelor acumulării și măiestriei artistice.*

Ar fi de amintit, în continuare, din „întîlnirea cu sine" Heraldică, Un nou Univers, Alpha Centauri, *ce vorbesc de o viziune cosmică a artistului, ceva din „tunelele oranj" ale poetului Nichita Stănescu transpuse în plastică.*

În ciuda faptului că ultimele tablouri (aparținînd aproape în exclusivitate anului 1985) par niște jocuri de elipse luminiscente — fie că se numesc Vitralii, Nevoia de cercuri, Lac alpin, Acvariu, Siluete, Sub luciul apei, Culorile toamnei *sau* Un albastru infinit *— ele esențializează de fapt stilul artistului, apropiindu-l de punctul maxim al sinelui, de sub aceste arabescuri răzbătînd grav, apăsător aceleași idei fundamentale, în viziunea lor cosmică.*

Am vrea să explicăm întrucîtva titlul însemnărilor noastre. Adică acea nedumerire (ca să nu zic mîhnire) pe care ne-a trezit-o prezentarea din Caietul expoziției, în care nu se uită să se amintească, să se insiste asupra faptului că pictorul Nicolae Hornet este în viața de toate zilele medic. Modul în care se operează astfel de „deconspirări" trădează adesea o anume maliție, condescendență chiar, fiind, în cele mai fericite cazuri, inutile. N-aș fi relatat aici stînjenitoarea observație, dacă n-aș fi sesizat că „întîmplarea" a devenit o practică în lumea artelor plastice, lăsînd să se strecoare ideea că astfel de artiști au, într-un grad sau altul, o ignobilă încărcătură de amatorism (hobby? loisir? a doua natură?). *Este ca și cum ai spune despre cutare sau cutare scriitor că este șofer-prozator, arhitect-poet, inginer-dramaturg etc. Or, așa ceva nu-mi amintesc să fi citit în vreo cronică literară. Totul, este, după cum zice* Nichita Stănescu, *a fi sau a nu fi poet, adică artist. Și din acest frumos și drept punct de vedere, Nicolae Hornet este un artist.*

Lia-Maria Andreiță

PRIVIREA LUI ORFEU

Ex libris, libri...

Nu este același lucru cu ex nihilio, nihil, cum ar fi tentat să spună cel care crede în dublul paradox că arta va fi știința ascultării unui mut la vreme de seară, ci un pas înainte făcut pentru a înțelege că neantul nu este pagina goală, neantul se ascunde sub pagină; și că astfel încerci să te ascunzi la adăpostul unui pumn de vorbe aruncate pe cer, vorbe, vorbe și vînare de vînt, proiecție a misterelor auditive în semne vizuale, simboluri ale clarității și distincției obiectelor alienate, izgonite din aura lor ideală, de corpul lor astral, invizibil, așa cum le-a auzit cel dintîi Pythagora, vraci, saman și taumaturg; neantul nu este pagina goală, neantul este sub pagină, spui tu, invocînd mărturia celui care nu a scris nimic cu grația orgolioasă a acestei pene de corb cu care scrii tu pe acest papyrus, ci s-a mulțumit să transmită ucenicilor săi o învățătură auzită de urechea lui atentă la muzica sferelor: bucuria, extazul, beatitudinea!, iată măsura tuturor lucrurilor, a celor ce sînt precum că sînt și a celor ce nu sînt precum că nu sînt! Dar formula neantului îngropată într-o structură cu două nivele — și nu cu una singură, ca în accepția mallarméeană — în rîndurile albe, în rîndurile negre, în conștientul și subconștientul limbajului, te obligă la mai mult: să accepți natura specular, narcisiacă a acestui spațiu scripturalizat, desacralizat prin semne și determinațiuni iconice: te-aud și-acum spunîndu-mi: iată norul! poetul zboară-n circa veșniciei! adică nu numai că acest spațiu este prelungirea și metamorfoza timpului — și cînd spui timp, fie că-l înțelegi ca pe un punct, fie ca pe o succesiune infinită de puncte, efectul este același: ușor ți-a bătut la ușă un demon; greu se scrie cuvîntul acest...; de acum vei spune discipolilor tăi că natura lucrurilor este tunetul — dar el te trimite îndărăt la recunoașterea, reconstituirea vocii care a răsunat mai întîi și care stă la originea acestei hieroglife. Astfel că între aceste două moduri de transmitere a mesajului ascuns în dialectica paginii cu rînduri albe, rînduri negre, fie pe cale vizuală, fie pe cale auditivă, ție, conceptuală și intuitivă, avînd la limita incomunicabilului, inefabilului, dublura paradox al artei ca știință a ascultării unui mut la vreme de seară, nu vei alege nici una, rigoarea nu-ți va îngădui să-ți încropești nici un canal, nici o conductă din te miri ce și mai nimic, încît emițătorul și receptorul nu vor intra în nici un fel de comunicare, dar nu pentru că unul n-ar mai catadicsi să-i spună celuilalt ceva — o șoaptă, o vorbă, un geamăt — dar dialogul nu va putea avea loc numai și numai din pricina identității absolute a celor doi termeni aflați doar ipotetic, iluzoriu, aparent într-un conflict, într-o curgere heraclitеană, dar în realitate într-o pace hiperboreeană, un repaos eleat, unde niciodată Ahile cel iute de picior nu-l va ajunge din urmă pe broscoiul testos; cuantificarea infinită a spațiului dovedește posibilitatea reducției sale la realitatea punctului, adică la inexistența lui reală. Iar cum ordinea scripturală, vizibilă a lucrurilor se înscrie în acest sistem referențial, nu ai încotro și te resemnezi, bombănind ca filosoful din gura peșterii: realitatea obiectivă trece pe lîngă noi cu indiferența geniului: nu corpuri înscrise în spațiu, ci unde ce se succed în timp, cu acceptarea unei sacralități divizibile la infinit, și deci, inexistente, în sensul unui astfel de enunț: ființa nu există, ci perceperea ei ca voce emergentă, punct mandalic în expansiune de sine pe undele invizibile, muzica sferelor — aceea pe care o aude urechea estetică a lui Pythagora, vraci, șaman și taumaturg. Între calea audibilă și calea vizibilă, și prin aceasta întemeierea ei ca o doctrină a ființei, ca ontologie a limbajului în variantă estetică, nu există numai diferențe de conductă, de canal al transmiterii mesajului, a comunicării unui corpus emoțional de la a la b, unde, fiindcă a=b, nu are loc, de fapt, nici un schimb de mesaje de informație, textul producînd un sens întors asupra lui însuși, ca șarpele mîncîndu-și propria coadă, autocontemplîndu-se, autodevorîndu-se pînă la extaz, pînă la dispariția lui totală: această entropie a paginii, ștergerea sensului în dialectica rîndurilor albe și rîndurilor negre, într-o fază inițială, pînă la stratificarea limbajului în cele două nivele ale sale — unul conștient, formalizat, și altul subconștient, cu urechea la pîndă la zvonurile de sub pagină, într-o fază finală, se identifică, vrînd-nevrînd, cu imposibilitatea instituirii vizibilului, corporalității cu caracterul sacru al ființei, aici sacralitatea trebuind înțeleasă în atributele ei de atemporalitate, de durată pură a oricărui text autoreferențial. Ordinea spațială a lucrurilor nu răspunde acestor exigențe formale impuse de ceea ce, prin natură, nu are formă și cum această ordine spațială ia chipul și asemănarea paginii scrise cu rînduri albe, rînduri negre, trebuie acceptat că scripturalitatea ca atare face parte din ordinea lumească, profană a vizibilului, și că numai oralitatea inițială, sunetul cuvîntului emis pe conducta temporală a textului este purtătorul unui mesaj sacralizat de vocea vie a emițătorului. Acest logos identificat de obicei cu vocea auctorială, creatoare în sensul tradițional al termenilor, își găsește expresia concentrată în versul emblematic al lui Eminescu, vers cu mesajul repliat, întors asupra lui însuși, vers-sentință pentru orice text producător de sensuri autoreferențiale: de plînge Demiurgos doar el aude plînsu-și, adică asemenea valurilor spărgîndu-se de aceste țărmuri inima bate în pieptul tău cu tunetul veșniciei, și că deci transferul cuvîntului din spațiul magic al omului care-și trimite mesajul pe conducta audibilului în spațiul profan, constituit de cuvîntul scris, deci pe canalul vizibilului a procesului de comunicare, nu a modificat natura, ci numai mijlocul, formia cunoașterii și de aici apelul străvechi, mereu reluat, la lumea cărților, la memoria sacră, cu frontispiciul de lumină, pace și har: Ex libris, libri!

Dan Laurențiu

CRONICA EDIȚIILOR

Un nou Cezar Petrescu (I)

Ediția critică Cezar Petrescu pe care o inaugurează la editura Minerva Mihai Dascal este cu totul deosebită, tinzînd, aș zice, să devină un etalon în materie. Ea ne dezvăluie un nou Cezar Petrescu, neașteptat de proaspăt sub frunzișul metamorfozelor repetate pe care și le impusese autorul în ultimii ani ai vieții din dorința acerbă de a se menține în mijlocul publicului (Cezar Petrescu n-a putut trăi și crea fără public, scrisul lui a fost o dăruire continuă, completă, fără zăgaze interioare; va rămîne prin excelență autorul prin care se poate citi și un public al unei epoci, o mentalitate specifică) — dorință pe care și-a plătit-o închizînd ochii la gustul (indoielnic, dirijat) al dogmatismului. Fără intervenția pasionată a editorilor săi — primul a fost regretatul Mihai Gafița iar acum, printr-o îndoită putere de muncă, Mihai Dascal lărgește și bătătorește drumul său — Cezar Petrescu ar fi rămas anchilozat în ultimul gest negator prin care începuse să-și abjure opera.

Începerea unei asemenea ediții critice seamănă, intrucîtva, cu deschiderea unui șantier arheologic. Cu deosebire că editorul trebuie să refacă întregul edificiu pe care-l cercetează articulație cu articulație, pe cînd arheologul se poate opri oricînd după ce descoperă relictele și le fixează temelii. O coloană ruptă la înălțimea unui stat de om nu mai este restituită în întregime dacă nu i se găsește capitelul susținut cîndva, un crater spart se lasă de locul lui după ce s-a reparat cît era necesar; arheologia oferă ochiului un moment al creației, creînd numai iluzia că este un moment sincron, înghețarea unui proces complex la un moment dat: în realitate, se prea poate ca niciodată în viața unei cetăți scufundate în uitare să nu fi existat timpul simfonic cînd o coloană a ajuns la înălțimea unui stat de om, un crater s-a spart alături, o cariatidă este pe drum de a-și lua locul sub friza templului care a căzut-o, o roată de car urmează să-și primească sferul care-i lipsește, etc. Arheologul restituie, însă, cetatea de sub pămînt în acel moment ipotetic al existenței ei, așa cum i-o redă, la urma urmei, pămîntul; mai departe ochiul și mintea refac sintetic pe baza acestor membra disjuncta viața în întregul ei imaginînd curgerea timpului între zidurile de piatră atunci cînd timpul curgea acolo. Acesta este scopul arheologului: prin repere spațiale să readucă unda timpului peste albii secate. Editorul, în schimb, pare a avea altă chemare: el coboară în timp pentru a recrea, pas cu pas, spațiul operei. El nu se poate opri la jumătatea coloanei ori la sferul roții dacă acestea se continuă cu ceva în viața sintetică primă; el trebuie să refacă pînă în cele mai mici amănunte mozaicul pe care-l are alături, să-i redea forma cea mai apropiată de spiritul autorului și, în același timp, cea mai atractivă pentru ochiul omenesc — el alege varianta optimă a operei. Pe cînd cetățile, să nu uităm, se pierd stînd pe loc, alunecînd în ruină și apoi sub pămînt, cărțile se „pierd" circulînd, mergînd din om în om, primind sau lăsînd ceva din ele la fiecare popas. Editorul le redă drumul — mai bine zis, drumurile și popasurile, viața interioară și cea cîștigată prin mișcare umană.

Cezar Petrescu nu este un scriitor cu operă scufundată; editorul de azi nu descoperă Troia sub ochii noștri. Romanele lui cele mai semnificative trăiesc, încă, împinse în lume chiar de ultima voință a autorului lor. „Întunecare", „Romanul lui Eminescu", „Aurul negru", „Calea Victoriei", „Tapiru" — sînt romane intrate de cîteva generații în metabolismul nostru cultural. Stăruie, însă, asupra autorului eticheta de „sămănătorist" care-i defavorizează receptarea. Mai exact, Cezar Petrescu ar fi un „neosemănătorist", încercînd să reînvie curentul după stingerea lui. De ce a făcut scriitorul acest lucru? Lucrurile sînt mult mai simple decît par: Cezar Petrescu a scris pentru public, un public care îi dorea opera, i-o aștepta cu nerăbdare, i-o citea avid. Noi vom ajunge să nu ne mai înțelegem cu părinții noștri și cu bunicii noștri dacă nu le mai acceptăm modul de a se îmbrăca, de a mînca, de a citi, de a gîndi; tot rafinînd la nesfîrșit literatura trecutului pentru gusturile din ce în ce mai pretențioase ale mereu tinerelor și tinerelor generații am ajunge să stringem secole întregi în cîteva rînduri. Acceptăm, în principiu, o evoluție a gustului — dar sarea rămîne tot sare, fierea tot fiere, oțetul și zahărul — la fel: atîta timp cît obiectul gustului biologic este același de secole, a cere cu tot dinadinsul continua schimbare a obiectului gustului estetic nu înseamnă a reveni la împărțirea veche între trup și suflet? Ori, mai degrabă, un moft. Pentru că gustul estetic se dezvoltă numai prin cultură — iar aceasta înseamnă parcurgerea unor opere mereu vechi.

Se întîmplă cu anumite curente de idei că nu dispar cu totul după ce au făcut ravagii, ci se transformă în stări de spirit. Romantismul a muiat inima unei jumătăți a secolului trecut, a fost apoi negat violent — dar a rămas ca o stare de spirit pentru că definea, dincolo de exagerările lui, o constantă a sufletului omenesc. Romantismul este o mișcare universală. Dar cum vom judeca o mișcare specifică, națională, cum a fost sămănătorismul? Ne întrebăm pentru că de aceasta judecată depinde, cum văzurăm, cea a operei lui Cezar Petrescu. Cred că și această rediscutare a sămănătorismului este unul din efectele (dacă nu scopurile) ediților critice ale „Minervei". S-a insistat suficient asupra concesiilor sămănătorismului, s-au proslăvit negatorii lui ani și decenii de-a rîndul, disprețul acoperind cu asupra de măsură operele unor scriitori importanți care s-au ilustrat și ca teoreticieni ai acestui curent. Dar condiția esențială a sămănătorismului, preponderența populației românești rurale, a persistat în tot acest timp — și nu întrevedem posibilitatea, în următorul secol, de pildă, ca spiritul românesc să se desprindă de ideea de glie strămoșească. O evoluție care durează de milenii în aceste forme nu poate fi forțată peste noapte — cu toate utopiile tehnice ori științifico-fantastice care ne zugrăvesc un viitor fără mituri și tradiții. Dorul este o constantă a spiritului românesc ce se va opune totdeauna, prin durerea lui creatoare, clipei care trece. N-a încercat și Marin Preda să se „rupă" de sămănătorism? „Delirul" dezbate, totuși, relația sat-oraș, Călin Surupăceanu din „Intrusul" este puternic dominat de destin, Nicolae Moromete din „Moromeții II" este un dezrădăcinat (ca și frații lui). Într-o scrisoare către Eugen Jebeleanu din 2.04.1948 (publicată în „Viața românească", iunie—iulie 1980) Marin Preda se exprimă categoric: „Nu planează asupra eroilor mei o uriașă pasăre neagră, un destin implacabil (Cezar Petrescu); Nu sînt „simpli" sau „telurici", etc., etc., ...și nici patetici sau hîtri, nu proști". Și totuși, moartea lui Nilă va aduce în mintea lui Moromete chiar imaginea păsării negre a destinului... Fără excesele lui, care au fost sesizate și combătute la vreme, sămănătorismul rămîne, cred, o stare de spirit, romantismul cel mai răspîndit al românului; așa cum castelul singuratic la marginea lacului este emblema romantică, satul din mijlocul codrului, de la marginea riului, este emblema sămănătoristă (și nu este altul decît satul din „Marele singuratic" de Marin Preda). Mai ales în timpurile noastre, cînd deplasarea de la sat la oraș riscă a lua amploare, cu tot cortegiul de tragedii pe care-l implică (abandonarea bătrînilor, lăsarea casei în paragină, etc.) — sămănătorismul este susceptibil de a suferi o schimbare de semn, o resurecție a miezului său sănătos, uman și românesc totodată. Redescoperirea lui Cezar Petrescu mi se pare, și de aceea, un gest fericit.

Romanele sale mari sînt cunoscute, dar a menține în circulație numai piesele importante nu înseamnă a reda dimensiunile reale ale Operei. O cetate nu constă numai din coloane, cratere, cariatide. Trebuiesc măsurători exacte, un inventar cuprinzător al tuturor formelor de viață, urmărirea fiecăreia în parte — aducerea întregului la aceeași linie. În acest sens ediția critică întemeiată de Mihai Dascal seamănă cu un adevărat șantier. Se știe vag pînă acum că Cezar Petrescu a scris circa 60 de cărți, nu se va ști niciodată, probabil, numărul articolelor sale dar i se cunosc revistele iar arhiva scriitorului, pusă la punct pînă în cele mai mici amănunte, oferă o oglindă vie, continuă, a activității sale. Ne-am gîndit și noi, desigur, precum Z. Ornea, că sistemul de lucru al lui Mihai Dascal poate duce la un colos editorial. Este însă preferabilă investiția făcută o dată pentru totdeauna, la modul riguros științific și cu gust, unor investiții repetate la nesfîrșit fără scop educativ. O ediție critică pune stavilă risipirii operei în puzderie de tomuri disparate, oglinzi mereu infidele ale spiritului creator cezarpetrescian. Iar dacă spațiul comentariilor lui Mihai Dascal i se pare prea larg lui Z. Ornea, aș vrea să-i amintesc că și alte ediții critice respectă aceeași regulă: răul este mai adînc, el trebuie căutat în lipsa unei bibliografii analitice a literaturii române ori în răceala cu care critica de azi abordează unele opere de ieri a căror tradiție interpretativă a înghețat în cîteva citate etalon. Ca și alți editori, Mihai Dascal, pasionat de autorul său, dorește să-i redea imaginea cît mai exactă scoțînd-o de sub bruiajul anilor din urmă. De altfel, Z. Ornea știe, probabil, că editorii noștri de astăzi aduc minime reparații istorice literaturii române: Mihai Dascal, de pildă, își extrage informațiile numai din 10—15 reviste ale epocii, cînd ele ar fi, pentru literatura română interbelică și autorul care ne interesează, cîteva sute la număr. În fine, dacă se vede un rău în faptul că edițiile critice consumă hîrtie, cerneală și energie multă, propun să vedem un rău și în faptul că, fără energie, hîrtia și cerneala se consumă oricum — și chiar în cantități mai mari — în ediții ne critice (pentru a nu mai vorbi de monografiile prolixe sau lejere pe care le citim uneori); din două rele, deci, s-o alegem pe cea mai bună, totuși! Nu scap din vedere nici paradoxul lui Z. Ornea: după ce acceptă, în fine, ideea de ediție critică Cezar Petrescu, se plînge că Mihai Dascal dă prea multe variante (pe toate, adică), note, etc. — deci tocmai de faptul că se procedează ca în cazul unei ediții critice, adică științific! Dar, cum paradoxele au și o motivație psihologică, îl pun și pe acesta pe seama pasiunii cu care Z. Ornea dorește să ne convingă că Cezar Petrescu este un autor de raftul trei. Și tot în contul acesta socotesc și citările greșite din Mihai Dascal numai cu scopul de a-i ironiza „ținuta distinsă" a comentariului. Oricum, realitățile o dovedesc („Romanul lui Eminescu" de Cezar Petrescu, recent reeditat, s-a epuizat din librării cu mare viteză) că investiția creditată pentru acest mare scriitor român va fi acoperită.

Nicolae Georgescu

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

ZLEI MARIA MIRELA : Este foarte bine. Însoțiți-ne, cu **Simburi de gutui :** „Odaia miroase a gutui / a toamnă bogată / și-a iarbă topită / Mușc din gutui perforată / de-o foame nebună / mă năruie culoarea ploioasă a / fructului. / Simbur cu simbur adun / pentru rodul de mîine / Odaia e plină de mere mari și / roșii / Odaia e plină de simburii toamnei / Miroase a legendă / în odaia în care scriu / „Simburii de gutui". **Natură cu frunze :** „A colindat toamna / Și-n sufletul meu obosit / Și-a rotit romanțele frunzelor / Care cad. / Tandru sărut un ochi al salcîmului / Apoi mă împletesc ca luferi de / crizanteme albe / Ca o zeitate în cetatea apusului / de culoare / Privesc stejarul legendar ca pe / un templu în care / Îngenunchează istoria / În lacrimile lui ruginite de timp / Am regăsit surisul... / trei frunze uscate". Și **Pastel :** „Arborii se topesc ca mierea / ... / Stejarii cu zalele cafenii / Plopii galbeni ca soarele / Arinii învăpăiați ca seva singelui. / Și-n rugul acesta imens / ... / Există și-o taină — / Somnul hibernal / din ramuri desfrunzite sau / Ruginii ca luna / Răzbate melodios, vintul / De parc-ar suna prin clopoței / de argint / Pădurea tatuată de însemnele / a trei anotimpuri / Sclipește nordic". Tot astfel : **Cinci păsări :** „Au terminat cu filfîit de aripi / cinci păsări albe / Și-au obosit de zbor / încet încet / au coborît în linie dreaptă / de tragere. / Cinci păsări albe / ... / Cinci păsări nevinovate / Au țipat sfîșietor în liniștea / verii. / Și-ar fi strigat vinturile / cinci fii rătăciți / de mamele lor / dar n-au aflat unde sînt / numai marea spumegă mută / de uimire și teamă".

LUIZA LANDT : De nici unele.

SECHILA EMIL : Nimic.

EUGEN CODRESCU : Un singur nu, tuturor.

P. GROZA : Ar fi ceva : „Acolo unde se oprește tavanul / începe creștetul pereților // Începe văzduhul ferestrei / Acolo unde obosește fereastra / Începe sprinceana peretului / ... / începe albastrul ochilor / care, înălțat apoi pe virfuri / colorează întrebător văzduhul". Și-ar mai fi cite ceva în **Bătrînii :** „Departe-i delirul incendiar al familiei. / Bătrînii, scama de scrum / ... / Ei nu-s deja în poimîine. / Cu-articulații transparente / cu oasele de ger / ei, rămașii din trenul vieții". Puneți-vă tare cu fața la carte bună, de poezie.

CLARA STRĂUN : Mulțumim pentru răspunsul la ancheta noastră privind difuzarea revistei. Și-acum răspunsul nostru, de mare răspundere : „Să mă . lipesc de ai pereților stînci / Lumina mă taie în răni adînci / De mine însămi ruptă în sine / Să nu mă mai văd pe mine". Drept era gramatical : „Să mă lipesc de-ale pereților stînci". La bună vedere !

PANTELIMON GEORGETA : Acest **Sens :** „Ies din mine / cu ziduri dărîmate / cu tot. / Dorințele cad / una cîte una / ... / Prăbușită / în quadriga sufletului / voi fi respirația ucigătoare / a unui singur sens". Așa și este : celelalte n-au mai avut tăria a nici un sens.

A.R. IACOBESCU : Nimic pe Ziua de azi !

ION IANCU : Pentru un pic de Antologie : **Starea civilă, Secundă cu secundă, Cu ce drept, Ecce homo.** Sănătate și noroc, este bine și e loc.

ȘCOALA GENERALĂ NR. 9 CĂLĂRAȘI : Dragii noștri prieteni : **ZAINEA OVIDIU** și **MOLDOVEANU MĂDĂLINA** și **ALECU LILIANA, DOGARU DANIELA** și **MAVRODIN FLORINDA** și **MIHAI ILONA** și **PARTION MIRELA** și **ENESCU NORELA** și **BUCUR TINCUȚA, LASCU CERASELA, GHEORGHE DORINA** și **ENCIU IULIANA, ACHIM MIHAELA** și **GHILICIU SORIN** și **PANTEA NICOLETA** și **PAVELESCU OVIDIU** și **HEREA MIRELA** și **CRAIU LARISA** și **GHEORGHE CARMEN** aflați despre noi că sîntem ocupați, scriind și citind, ceea ce vă dorim și dv. Iar tu, **BOCIOAGĂ GHEORGHE**, din **Iarna :** „Frumos arată plopii / Cu flori de nea-n revere. / Le-or preschimba-n cireșe / În mere, nuci și pere" — mai trimite.

DORIN SABANGIA : Caii : „Cetatea din vise chiar atunci răsare / și-o privii doar o clipă-n opal / căci veni dinspre vint și-n creneluri lovi / nechezatul sălbatic, de cal / Un ger se pornise din tolbă de crai / dar săgeata... de unde-i ? / stăm călare pe aer și frigul din cai / șchiopăta în galopul secundei". **Fără titlu :** „Cineva privește cimpia pe dinlăuntrul meu / bărăganul deschide largi ferestre în mine / cineva trece un cal prin sita de iarbă / ... / cineva trece însăși iarba prin sită / cineva dăruiește un inel fiecărui copac" ; și iar fără titlu : „Nuferi adorm în gînd cu soarele / ca și cum după orizont s-ar stinge / țipătul verii".

EMIL HEȘTIA : Nicicum, dar credem că nicicînd. Înfruntați-ne cu altele, adevărate.

EMIL PLEȘA : Ceața : „Pe cîmpia iernii / respirăm viață / Ne plimbăm ziua / prin vînt și ceață. / În casa noastră / intră o dimineață / Lumina e albastră / Afară este ceață / Riul curge lin / Sub pereți de gheață / Pe copacii străzii / Se coboară ceață". Atita și adio ceață !

EUGEN CODRESCU : Cu stimă și prețuire, nimic în zare !

POPOACĂ ANCA : Imagine : „Pisoiul acesta / îmi amintește de / gheata galbenă pe care / am aruncat-o din / lună, în copilărie / ... / cînd totul se rezuma la culoarea linii cu / care să se joace" etc. Aici se rupe filmul.

CLAUDIA NICHIFOR : Început de toamnă : „Ascultă / cum lumina / înconjură inelele trupului / e ultima / trecere-a verii / prin sîngele plopilor / ca o Sonată de Brahms / și tu ai să te uiți / prin inima mea / ca printr-o frunză / ridicată în soare / și n-ai să te vezi / atunci va veni toamna". Mai vină și-alte plicuri !

SOLDAT UDVAR MARTIN : Pe loc repaus și citiți poezie ca lumea.

THEODOR BOLDAN : Revers : „Nu-i nici o zi deosebită / Căci toate trec în ritm ușor / Deosebiți sînt cei ce pot să schimbe / Monotonia și asemănarea lor". În celelalte declarativ și... nu suportă !

VIAȚA CĂRȚILOR

SENTIMENTALISM ȘI IRONIE

Sorin Holban

IARNA CÎND AU MURIT CANGURII

Editura Eminescu

Poet și prozator aflat la al treilea volum*), Sorin Holban a scris un micro-roman ironic-sentimental într-o manieră alertă și amuzantă, în stilul filmelor americane despre tinere sau mai puțin tinere cupluri a căror legătură este consolidată de un copil inteligent și simpatic. Povestea de dragoste dintre un inginer devenit din pasiune chitarist profesionist într-o formație de muzică ușoară și o profesoară de română, victimă a cutremurului, rămasă văduvă și traumatizată de moartea soțului ei, este relatată în mici capitole în care perspectiva aparține, succesiv, celor două personaje. Ludwig Voiculă este crescut de niște părinți foarte uniți, ființe sportive și tolerante, într-un spirit liber, fără prejudecăți. El a primit o educație echilibrată, n-a cunoscut traume, nu a avut complexe. Crescut cu tandrețe, grijă și înțelegere, Ludwig este prieten cu părinții săi, are o fire sentimentală marcată de o veselie spontană, de dispoziția pentru improvizație și glumă, are un spirit de observație diabolic și simțul umorului în toate situațiile. Acest „moqueur" se îndrăgostește, la prima vedere, de Doina Rogoz, pe care o vede, pentru intîia oară în doliu și cu un copil de cîteva luni în brațe, la scurtă vreme după ce a fost scoasă de sub dărîmături și și-a pierdut soțul. În momentul în care începe cartea au trecut cinci ani de la acea întîlnire și Ludwig este „cavalerul servant" al mamei și prietenul micului Flavius, care îi arătase bunăvoință încă de la prima întîlnire. Refuzul Doinei de a se recăsători vine din experiența unei scurte căsnicii fericite, curmate de nenorocire și dintr-o educație cu totul diferită de a lui Ludwig. Doina a crescut într-o casă locuită de o familie numeroasă, cu un bunic zgomotos-autoritar, fost general, care tratează familia ca pe o garnizoană, cu o bunică dură care opune generalului o anti-autoritate, cu o mamă distrată și capricioasă, care o neglijează sau o copleșește cu accese de tandrețe sufocantă, cu un tată sfios, care întreține întregul clan și este veșnic umilit și bruscat, cu o mătușă, Carolina, uscată și distantă, și o altă mătușă romantioasă, Axinia, care a fugit cu logodnicul Carolinei. Familia Doinei duce o existență tensionată, cu veșnice ciocniri de orgolii. Generalul țipă și bate cu pumnul în masă, bunica îl irită dinadins și îl ridiculizează, mama Doinei, dezordonată și absentă, complică involuntar viața domestică. Doina crește într-o atmosferă de teatru interbelic, dar moștenește voința ascendenților și îi înfruntă pe generalul fanfaron, care de altfel nu este nici pe jumătate ceea ce vrea să pară.

Dragostea dintre Ludwig și Doina este pînă la un punct o convertire a sentimentalismului într-o camaraderie care îl include pe Flavius, o legătură între ființe înzestrate cu umor, cu ironie și inteligență. Dificultatea esențială în realizarea cuplului nu este atît amintirea primului soț al Doinei și nici problema copilului, care nu-l cunoaște și nu-l recunoaște decît pe Ludwig. Între Ludwig și Flavius raporturile sînt inversate : copilul îl adoptă pe bărbat și-i susține cauza pe lîngă mama reticentă, copilul îl revendică pe Ludwig drept prieten și tată. Opoziția este reprezentată de mătușa Carolina, succesoarea la putere a bunicului. Vizita de prezentare a lui Ludwig la cele două mătuși este savuroasă. De altfel, cartea, scrisă cu umor, cu sentimentalism disimulat, de ironie tinerească, de mănînie fără răutate, schițează personaje vii, amuzante. Pînă la un punct refuzul melodramei reușește deplin. Singur finalul se abate de la program. Autorul se teme probabil că despărțindu-și personajele, povestea și-ar trăda linia, dar nu are nici curajul unui happy-end neproblematic, și atunci complică lucrurile și amînă căsătoria printr-un accident care pune în pericol viața lui Flavius, salvat apoi miraculos prin solidaritatea prietenilor lui Ludwig. De fapt, una dintre primele două alternative previzibile ar fi fost, totuși, mai potrivită. În genul pentru care a optat însă, Sorin Holban este un prozator dotat, inventiv, cu simțul replicii și al atmosferei, capabil să găsească echilibrul adecvat între componentele scrisului său.

Sultana Craia

*) **Sorin Holban : „Iarna cînd au murit cangurii", Editura „Eminescu", 1984.**

PROZĂ «MINI»

Mircea Cîrloanță

SINGUR ÎN PARING

Militară Editura

Autor consacrat în genul scurt, dovadă volumele „Propoziții" (aforisme), „Soldații mor după războaie", (povestire), „Restituirea sabinelor", (schițe), „Dr. Gigă". (panseuri), „Viețile paralele ale arborilor". (schițe), și „Adjunctul lui Nero". (schițe), Mircea Cîrloanță *) a publicat în Editura Militară, un nou volum de proză, „mini". cu titlul „Singur în Paring". Și aici se vădește din nou talentul autorului de a creiona, în cîteva pagini doar, imagini semnificative din viața de toate zilele, ca și din bogata trăire interioară a personajelor sale, cu predilecție ofițeri ai armatei noastre.

Ceea ce dă însă consistență acestui volum este subtextul schițelor, subtext inteligent, subtil, care ridică valoarea lor estetică, artistică. Aproape fiecare schiță are un înțeles mai profund, un ce anume, care îndeamnă la reflecție, la meditație.

Ideile, și nu faptele, sînt, se pare, „carnea" acestei interesante și originale cărți. Forța morală, clădită pe convingeri ferme de viață, de conduită este resortul cel mai puternic care animă totul, care înfrumusețează personajele, care aruncă o lumină difuză asupra mișcării lor interioare.

Tipologia este variată și complexă, de la copilul de trupă Nicolae Staru, care la 13 ani anihilează o mitralieră fascistă, pînă la ofițerul Zară, un militar model, inflexibil în aparență, dar cu o bogată viață sufletească.

Natura joacă un rol major în paginile cărții, autorul vădind multă sensibilitate, și o statornică dragoste față de munți, de păduri și dealuri, realizînd pasteluri izbutite ca în „Pe Vistea Mare", „Pe piriu în sus" și altele.

Subiectele schițelor sînt variate, un adevărat mozaic tematic, cum ar fi un crimpei din războiul antifascist („Benzi desenate"), sau creionarea imaginii femeii ideale, unice, („Acaju"), sau satirizarea carierismului („Un îngrat").

Mici întîmplări, fapte în aparență nesemnificative, capătă uneori valoare de simbol, autorul folosind adevărate lentile pentru a le amplifica și a sublinia astfel niște valențe de esență. Un astfel de exemplu îl constituie schița „Un asasinat" unde tăierea unui nuc de către un bărbat internat într-un spital militar este proiectată ca o crimă contra naturii.

Mircea Cîrloanță posedă meșteșugul de fin artizan, știința de a creiona liniile esențiale ale mișcărilor interioare ale personajelor sale. Aproape fiecare schiță din acest volum este o mică bijuterie care, deși nu au strălucirii de diamant luate separat, constituie o diademă de preț în unitatea lor, un opus literar de o autentică valoare estetică. Îndelungata experiență de redactor de editură a autorului l-a ajutat în găsirea unei formule stilistice moderne, adecvate substanței cu care formează un tot omogen. Acest volum este încă o dovadă că și despre mediul militar se poate scrie literatură bună, așa cum și despre orice alt mediu se pot scrie lucrări fără valoare artistică. Subliniez acest fapt pentru că există la unii critici și chiar scriitori, acreditată falsa idee că literatura de aventuri sau cea privind viața ostașilor este doar „literaturizare", fapt infirmat tot mai mult de o serie întreagă de cărți scrise de prozatori talentați, printre care îl situez și pe Mircea Cîrloanță. Aș cita în sprijinul acestei afirmații schița „Eternitate", care redă povestea dramatică a căpitanului de grăniceri Vasile Teodoreanu, căzut în luptă contra fasciștilor nemți, schiță în care autorul profilează vechile întîmplări pe fundalul naturii mirifice de la Voronet, reușind un poem de o frumusețe remarcabilă.

Volumul „Singur în Paring" constituie, în ansamblul lui, o lucrare izbutită avînd în substanța lui un profund caracter patriotic.

Radu Vaida

*) **Mircea Cîrloanță : „Singur în Paring", Editura „Militară", 1985.**

Desene de Marian Avramescu

CUMPĂNĂ

Fortuna labilis

— Uite-așa ai s-ajungi, îmi pune ocheanul în mînă
și-mi arată departe, în munți, floarea de colț
îngenuncheată într-o singurătate înaltă
alături de vulturul ei păzitor.
— Am s-ajung, am s-ajung, bineînțeles
c-am s-ajung.
— Uite-așa ai s-ajungi și cu vîrful piciorului
îmi arată în pămîntul reavăn o rimă
neagră ca o frîntură de rază terestră ;
lumina, pentru ea, are forma cioculuș ciorii,
ea se-mpleticește beată de atîta pămînt.
— Am s-ajung, am s-ajung, bineînțeles
c-am s-ajung.
— Uite-așa ai s-ajungi și-mi arată
cu degetul
o gușă de privighetoare în iarbă
care încă mai palpită lîngă cîntecul ei —
privighetoarea cu gușa pierdută
este în altă parte și e moartă de mult.
— Am s-ajung, am s-ajung, bineînțeles
c-am s-ajung.
— Uite-așa ai s-ajungi, uite-așa
ai s-ajungi —
și degetul ei arătător
se-nfige zi și noapte
în pieptul unui fir de praf ce-mi sapă-n
geam precum
în cartea cu hotare popoarele barbare.
Și ieșim cu ochii la ape multe să tresărim
de amintirea potopului
și nu tresărim
și pe deasupra apelor nici un duh
nu mai mișcă.

George Alboiu

CONFABULE

⁂

N-am să înțeleg niciodată
dar niciodată
chiar dacă as muri
ori as pluti adînc în pămînt pe o scîndură
n-am să înțeleg nici atunci
de ce
doi oameni nu se pot privi cînd
din stînga lor
pe sub aripa unei flori de zăpadă
se apropie de ei o pată de singe
pe o corabie.

Iulian Neacșu

Zilele universității cultural-științifice București

În cadrul manifestării „Zilele Universității Cultural-Științifice București", la sala Batiște s-a deschis o interesantă expoziție de carte și ex-libris. Însemn de proprietate asupra cărții, ex-librisul este o modalitate grafică specifică de a concentra simboluri culturale și valori plastice ; el reprezintă preocupările și pasiunile bibliofile. Expoziția prezintă lucrările a doi graficieni din generații diferite, DRAGOȘ MORĂRESCU și SABIN ȘTEFĂNUȚĂ, artiști cunoscuți în țară și în străinătate și cărora li s-au consacrat profiluri în publicațiile „Federației internaționale a asociațiilor amatorilor de ex-libris" conduse de Artur Mario da Mota Miranda.

DRAGOȘ MORĂRESCU cultivă o manieră apropiată de expresionism, o stilizare ce mizează pe ritmarea suprafețelor de alb/negru în modalitățile limogravurii care este tehnica sa predilectă.

SABIN ȘTEFĂNUȚĂ are un stil diferit, marcat îndeosebi de grația aeriană a desenului în penită, cu sugestii care atestă o inspirație populară, asimilată într-o manieră foarte personală, atît în ilustrația de carte și în domeniul ex-librisului, dedicate unor oameni de cultură din țară și de peste hotare (Mircea Eliade, Artur Mario da Mota Miranda, Șerban Cioculescu, Dumitru Radu Popescu, Hristu Cândroveanu, prof. Florea Ghiță ș.a.).

Gheorghe Buluță

Fișe de istorie literară

● Ultimele ședințe de lucru ale Cenaclului literar „G. Călinescu" care activează în cadrul Comitetului sindical al Academiei R. S. România au fost dedicate celor două mari evenimente care s-au înscris cu litere de aur în istoria poporului român : Centenarul Liviu Rebreanu și Unirea cea Mare. Cu acest prilej au fost organizate la Casa de cultură „N. Bălcescu" din Capitală o serie de manifestări cultural-artistice la care și-au dat concursul Constantin Știhi-Boos, Gheorghe Marinescu-Dinizvor, Pan M. Vizirescu, Petre Paulescu, care au prezentat dimensiunile axiologice ale prozei lui Liviu Rebreanu și semnificația istorică a actului de la 1 decembrie 1918, cu adînci implicații în contemporaneitate. A urmat apoi un recital de poezie patriotică susținut de poeții Constantin Atomii, Viorel Cozma, Aurel Bardan, G. Laurian și Octav Sargețiu. Deasemenea, în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă din Giurgiu a fost organizat un simpozion în comuna Butuzugeni dedicat Unirii celei mari la care au participat V. Ciobanu, Gh. Marinescu Dinizvor, Doina Ghițescu precum și un număr de elevi din localitate, omagiindu-se prin creații poetice de înaltă vibrație patriotică gloriosului eveniment al făuririi statului unitar național al României contemporane.

Tot în cadrul acestor ședințe a fost prezentat și Regulamentul de organizare a concursului de creație „Tudor Arghezi" inițiat de Casa de cultură „N. Bălcescu", avînd drept scop descoperirea și promovarea de noi talente literare, urmînd ca poeziile premiate să fie publicate într-un volum ce va apare sub egida Casei de cultură „N. Bălcescu". Lansarea acestui concurs a fost preludiată de un cuvînt rostit de poetul Nicolae Dan Fruntelată care a vorbit despre poezia cetății și evoluția ei de-a lungul anilor, ca una din valențele de creativitate a poporului român de o indiscutabilă valoare educativă. De asemenea în cadrul acestor ședințe au fost prezentate cărțile : **Agent secret de Olimpian Ungherea, Constelația corifeilor** de Ion Acsan și **Flori lîngă izvoare,** o antologie cuprinzînd poeziile premiate la concursul de creație al celei de-a IV-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României", realizată de poetul Ioan Meițoiu, secretarul juriului pentru creația literară. Au fost invitați să citească trei poeți laureați și anume : Dan Anghelescu, Const. Atomii și Gheorghe Dinică, iar un florilegiu reprezentativ din sumarul antologiei a fost prezentat de Doina Ghițescu.

La atelierul literar au fost prezentați poeții : Paul Brăileanu (traduceri din lirica sovietică), Nicu Stan, Bucur Viorica, C. Atomii, Géo Călugăru, Mariela Rotaru, Laetiția Roșulescu și Maria Omăt, precum și prozatorul Armand Pașu. Ședințele au fost conduse de scriitorul Ion Potopin, secretarul Cenaclului literar „G. Călinescu".

Cronicar

Mondo umano?

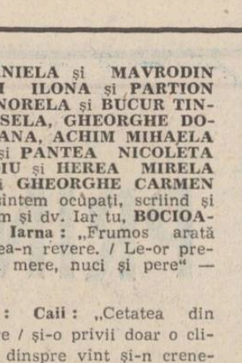

Zilnic marile agenții de presă ne informează laconic despre ce se întîmplă în lume. Din noianul de știri impersonal redactate selectăm de obicei cîteva, pe acelea care ne deșlanșează o emoție sau curiozitatea prin simburele lor de inedit sau de dramatism. Apoi timpul trece, alte știri ne asaltează memoria dar adeseori vom fi neliniștiți de vreo indoială ascunsă în conștiința noastră care nu încetează să se întrebe : de ce ? ; cum de a fost cutare lucru posibil ? ; ce se ascunde în spatele tragicei fapte de atîta timp consumate și, mai ales, care este adevărul adevărat în legătură cu ea ? Tocmai cu legarea firelor și cu speculația aplicată pe marginea acestora se ocupă acei ziariști foarte stimați în rîndul breslei numiți, cu un termen profesional „externiștii", adică acei ziariști care lucrează în sectorul externe a marilor publicații. Poligloți, mereu bine informați, călătoriți pe mai toate meridianele, înzestrați cu un temperament viu și o inteligență detectivistică, iscoditoare, ei știu să ofere, ca nimeni alții, doar din cîteva date vagi care pe un profan l-ar lăsa rece, socotindu-le fără legătură, cea mai fascinantă ipoteză sau cel mai teribil adevăr. Meseria lor fiind aceea de a scotoci, observa, supraveghea pînă în cele mai adînci fibre viața lumii, vom înțelege de ce nimic nu-l poate surprinde pe un „externist" și mai ales de ce nimic din babiloniana îngrămădire a datelor nu îi scapă. Intuiția bine exersată îl va ajuta să adulmece pistele bune și să dezgroape „diamante" din molozul zilnic al telexurilor marilor agenții de presă. Un adevărat externist este o veritabilă bancă de date. El fișează totul, nu ignoră aleatoriul, are răbdare, o nemăsurată răbdare. După ani de observare a fenomenelor el se poate adeseori felicita sau infirma. Oricînd i s-ar cere, adevăratul externist e gata să scoată din sertare dosarul oricărei probleme cerute la zi, fie că este vorba de tratativele Salt, sau evenimentele din Africa de Sud.

Unul dintre acești profesioniști ai observării fenomenelor vieții internaționale este fără îndoială Dumitru Constantin. **Mondo umano?** apărută anul acesta la editura Albatros nu face decît să confirme impresia pe care a făcut-o publicistul de-a lungul anilor. Cartea de față este centrată pe ideea contradicțiilor de esență ale lumii contemporane, aducînd în discuție unele mituri și drame ale ei, limpezite sau, dimpotrivă, tot mai nebuloase cu trecerea vremii.

Secțiunea **Remember** dovedește, de pildă, că terminarea ultimului război mondial este departe de a elucida războiul din culise precum și multe din enigmele care privesc încă pe foștii naziști, în viață, ca și imprejurările și destinul celor ce au participat la atacul atomic sau perfecționarea armelor biologice. Incidența nedorită a științei cu războiul face obiectul paginilor din secțiunea intitulată „O planetă de gheață ?" unde date cutremurătoare dovedesc cît de uriașă este azi mașinăria uciderii pusă pe picioare de om împotriva lui însuși : de la delfinii dresați să ucidă, la laserul și bomba cu vid. Toate acestea, pe fondul opulenței unei lumi în goană după profituri, a șantajelor internaționale, a furturilor, asasinatelor și dezastrelor ecologice. În acest ultim sens autorul ne invită să meditățm pe marginea afacerii pneumoniei atipice din Spania, provocată de comercializarea unui ulei nociv sau pe marginea tragediei de la Bhopal. Cele două dosare — **Kennedy — mit și mister** și **Procesul mercenarilor** sînt scrise cu o bună aplicație pentru suspens și aventură. Înțelegem că asasinatul, crima în masă sînt metode uzuale pentru marea finanță a monopolurilor transnaționale în goană după profituri.

Pagina trepidantă, trimiterile rapide, conexiunile nepreväzute, datele scrupuloase, buna întreținere a incordării dovedesc că Dumitru Constantin este un ziarist adevărat. Regretul nostru este că majoritatea copleșitoare a evenimentelor relatate este formată din comentarii pe marginea informațiilor furnizate de izvoare intermediare. Temperamentul publicistic al lui Dumitru Constantin pare să ne sugereze de aceea că are nevoie de un decor de desfășurare mult mai amplu și mai tumultuos. Citind **Mondo umano ?** am regretat sincer că nu am găsit un reportaj **pe viu** scris de Dumitru Constantin dintr-un context dramatic, unul din multele narate cu nerv, și mi-am imaginat atunci ce ne-ar fi putut oferi într-un atare context fraza incisivă, nervoasă, iscoditoare, polemică, observația acută, plastică a autorului !

Mirela Roznoveanu

Ipostaza omului de presă

Urmare din pag. a 8-a

Revista s-a bucurat, de-a lungul unei activități de peste 30 de ani, de colaborarea unor personalități de seamă ale istoriografiei naționale, aparținînd tuturor generațiilor. De fapt, tot ce a avut mai valoros știința istorică românească în perioada interbelică s-a manifestat în paginile revistei inițiate și conduse de Iorga pînă în 1940 : I. Andriescu, N. Bănescu — ce avea să preia publicația după moartea fondatorului —, D. Berciu, I. Bianu, C. Bobulescu, V. Bogneа, Gh. I. Brătianu, T. G. Bulat, Al. Ciorănescu, N. A. Constantinescu, N. Corivan, I. C. Filitti, D. Furtună, R. Ilie, C. Karadja, Al. Lapedatu, I. Lupaș, Șt. Manciulea, V. Mihordea, V. Motogna, Gr. Nandriș, D. Onciul, A. Otetea, P. P. Panaitescu, V. Papahagi, A. Sacerdoțeanu, E. Virtosu, R. Vulpe ș.a. Faptul că unii dintre aceștia se vor desprinde și afirma separat de magistru și de revista sa, încercînd pe alte căi îmbunătățirea metodologiei cercetării, urmînd în definitiv aceeași dialectică ce se aflase la originea școlii istorice pe care Iorga o personifica în modul cel mai exemplar la începutul secolului, nu scade cu nimic meritul „Revistei istorice", ci dimpotrivă.

Reprezentativă pentru stadiul de dezvoltare al științei noastre istorice din epocă — componentă de seamă, atunci ca și în zilele noastre, a spiritualității românești —, pas important pe calea profesionalizării și specializării cercetării de profil, cadru de formare și afirmare a unei noi generații de istorici, și, nu în ultimul rînd, tribună de luminare și educare patriotică a maselor, „Revistă istorică" s-a impus și va rămîne ca o publicație prestigioasă a istoriografiei românești, la al cărui progres a contribuit în mod incontestabil.

Valoarea „Revistei istorice" nu numai pentru istoriografie, ci pentru întreaga cultură românească va putea fi evaluată mai exact în ziua cînd vom dispune de arhinecesarul indice bibliografic al acestei excepționale publicații. Munca reclamată de întocmirea lui este imensă, dar efortul va fi cu prisosință răsplătit.

SPORT

Lîngă ușa comorilor

În Cupa României, șapte echipe de A au fost trimise să-și caute căușul, ciurelul și făina orbilor din care au plecat. Vorbind în sensuri dezordonate (nu numai Lucescu se îmbăierează cu ele) eu mă văd silit de întîmplări ca să scriu că fotbalul românesc a ajuns aproape de pragul totalei infirmități. Să nu umblăm cu găina neagră, aia care vorbește despre comploturi, conspirații și vînzări tuberculoase (un mare jucător, dublat de-un mare antrenor — nu e Cornel Dinu, poate nici Mircea Lucescu, poate nici Jenei) mi-a spus într-o seară de Asie fumegînd sinceritățî : peste 80% din meciurile noastre sînt trucate. Și atunci ?! Și atunci, am ideea cupajată (Muscat Ottonel, Riesling de Stefănești) că toate meciurile trucate țin în primul rînd de flăcările galbene (comori de aur) și prea puțin de flăcările albastre (comori de aramă). Știu aceste lucruri dintr-o carte despre superstiții și îndelungatele lor viețuiri în secolul XX. Și mai știu că toate mările lumii — pentru mine cea mai frumoasă și ospitalieră rămîne Marea Neagră — leapădă rechini, cai de mare și tezaure scoase din corăbii rupte pe timp de furtună pentru jucătorii și antrenorii care-și împacă viața în clipă senină, rup marginea aurului, trișează, vînd, cumpără. Am exemple, dar n-am dovezi prea ascuțite, și atunci mă retrag în tăcere ca să nu fiu dat în judecată. Dar îi rog pe cei care mă cred pe cuvînt că mi-e silă de cîte știu că se petrec în fotbalul românesc. Mi-ar fi fost drag să ajungem în Mexic, chiar trecînd peste cadavrele ideii de fair play. Pentru că, ia uitați-vă, jerpelitul leu britanic, majestuos în toate aranjamentele, fălcos în nepăsare, obraznic, grobian, — plus toate adjectivele colțuroase care vă vin în cap — pleacă în Mexic, însoțit acum, și de oaia cu lînă roșcovană care se numește Scoția. Mă întreb de ce Lucescu nu-și pune unghia-n gît !? Și mă întreb în continuare de ce noi, delăsătorî și tocmiți cu ziua la plictiseală neîncetată, îl suportăm pe Lucescu antrenor al naționalei ?!

Suporteri mediocri ard în torța barbar de pitică și încălcată cu papuci de mărgele, că Dinamo-București, sub industria de strănut a lui Lucescu, a învins pe F.C. Bihor și Gloria-Buzău (observați, nimeni nu sufiă un cuvînt despre papara înghițită de la Sportul studențesc) datorită exclusiv prieeperii noului antrenor. Cocorul zboară, vaca muge, măgarul îhăie și chestia logică se pune astfel : fotbalul românesc nu ține de vrăjitorie ci de prezență. Ca să învingi Gloria Buzău nu-ți trebuie altceva decît să te numești Steaua sau Dinamo-București și să fii prezent la intîlnire la oră fixă. Noi, în România nu avem decît două mari echipe, Steaua și Dinamo. În rest, o inexistență banală, sau o lipsă de caracter desuetă, o prostie și o încercare de mina a patra. Craiova e o legendă asfințită, cu coroana ascunsă în căciulă. Nu vedeți, dumneavoastră, că din opt echipe de divizia B intrate în frontul luptei cu divizia A, a cedat cu mare bucurie, și nici un fel de orgoliu, numai C.S. Tîrgoviște ?! A cedat echipa condusă de fostul dinamovist Dinu în fața echipei conduse de fostul dinamovist Lucescu și al cărei căpitan a fost pînă acum 18 luni antrenorul de azi al echipei tîrgovistene. Să nu ridem, viața are și ea cazuri cînd totul ține de adevăr, bogdaproste și nu te timpi mă, dacă vrei să ai noroc.

Nu vreau să insinuez nimic, mi-e drag fotbalul, aștept o nouă zăpadă, aștept o lună plină și sînt lacom de colinde. Între timp va veni și cometa Halley, plus reclamațiile pe care le vor face unii împotriva mea și, mai cu seamă, seara colindelor.

Mi-e dor să fie dat afară Lucescu, de la națională, pur și simplu fiindcă nu și-a onorat mandatul. A promis că ne va califica în Cupa mondială și nu s-a ținut de cuvînt.

Fănuș Neagu

FONDUL PRINCIPAL AL CULTURII ROMANE

Asasinarea lui Nicolae Iorga

Cu peste patru decenii în urmă, la 21 septembrie 1939, în tumultul, grijile și incertitudinile provocate de dezlănțuirea de către hitleriști al celui de-al doilea război mondial, poporul român, și deopotrivă opinia publică democrată și antifascistă din străinătate erau zguduiți de vestea tragică a asasinării primului ministru Armand Călinescu. Era cel de-al doilea prim-ministru român care cădea sub gloanțele teroriștilor legionari, plătind cu viața atitudinea antifascistă și grija de a prezerva interesele naționale ale României în fața politicii agresive, de șantaj și presiune pe care o promovau pe plan internațional statele fasciste și revizioniste.

„FAPTE CARE AU PRODUS OROARE ȘI DEZGUST"

Deosebit de relevantă a fost atitudinea opiniei publice internaționale față de crimele monstruoase înfăptuite de legionari în ultima decadă a lunii noiembrie 1940, cînd au fost asasinați, la închisoarea Jilava și în alte împrejurări, o serie de personalități politice burgheze, foști miniștri, demnitari de stat, oameni de știință și cultură, membri ai partidului comunist. Se pune întrebarea, ce va face în viitorul apropiat Germania cu nefericita Românie ? Un singur lucru este sigur: masacrul în masă din zilele trecute (24—26 noiembrie 1940 — n.n.) nu este decît continuarea valului de sînge provocat de Garda de fier prin celelalte două asasinate de prim-miniștri. Cele întîmplate acum sînt exemple ale evenimentelor ce vor urma de acum înainte. Orice greșeală ar fi făcut în trecut România, această țară a progresat. Naziștii au schimbat acum totul. Au dat ungurilor jumătate din Transilvania, care e considerată de români ca leagănul poporului lor. Azi forța a devenit sistemul legal al conducerii. Toate sînt conform sistemului Gestapoului nazist care le-a inspirat".

O zi mai tîrziu, același post de radio comenta atitudinea antifascistă a opiniei publice din România, oglindită în respingerea vehementă a atrocităților legionare de inspirație hitleristă. Încadrîndu-se în tradițiile sale democratice și progresiste, noile dovezi de solidaritate cu victimele terorii fasciste au întărit prestigiul poporului român pe plan internațional, în momente deosebit de critice. „Știrile numeroaselor acte teroriste și asasinate care sînt condamnate în mod sincer de majoritatea românilor, se arată în emisiunea citată —, au făcut ca populația României să fie privită cu multă simpatie și compătimire pentru clipele grele prin care este silită să treacă de cînd în România ordonă Hitler".

La rîndul său, vorbind în limba germană, postul de radio intitulat „Europa revoluționară", anunța în emisiunea din 30 noiembrie 1940 că „În România curg șiroaiele de sînge și continuă crimele legionarilor cu cuțite lungi" și că „Acest război de foamete și măcel între populația civilă din România este opera Führerului Hitler".

Substratul politic, de dezbinare națională a poporului român și apoi de totală subordonare a României față de cel de al III-lea Reich, urmărit de hitleriști prin patronarea crimelor teroriștilor legionari, a fost sesizat cu competență de ziariștii americani. „Sîntem martorii unui complot al cărui scop este distrugerea civilizației europene — scria, de pildă „The New-York Times" în numărul din 28 noiembrie 1940. Hitler a impus un nou așezămînt pe continent. A preluat o vastă colecție de orașe mari, sisteme de industrie și agricultură mult dezvoltate, populații cu civilizație superioară, și ce a făcut cu ele ?"

Aceeași realitate o consemna și „The New York Herald Tribune", în articolul intitulat **A New blood bath**, publicat în aceeași zi. „Pentru mințile noastre amorțite de cruzimile zilnice ale războiului, știrea despre asasinatele din România nu înseamnă decît o oroare mai mult — scria comentatorul. Faptul că ultimele evenimente din România au fost puse la cale de elementele gardiste, dominate de naziști, ne amintește din nou că Hitler nu ezită să se coboare la asasinate cînd îi folosesc scopurilor lui. Germania a fost prima din așa zisele națiuni civilizate ale lumii apusene care s-a reîntors la metodele politice din vremurile barbare, iar întregul sistem german, în pace și în război, se bazează pe acea supunere oarbă care nu poate fi menținută decît prin omoruri fără milă. Nu constituie nici o îndoială că gardiștii români au fost încurajați în fapta lor de constatarea că stăpînii lor germani consideră omorul politic ca perfect de corect".

Articolele cu conținut asemănător au fost publicate în Turcia, Grecia, Elveția și în alte țări.

„NUMELE LUI NICOLAE IORGA VA FI PREȚUIT CU RESPECT ȘI AFECȚIUNE"

Faptul că printre victimele teroriștilor legionari se afla istoricul Nicolae Iorga a amplificat ecoul negativ al monstruosului asasinat. Ca și în țară, opinia publică din străinătate a reacționat cu promptitudine, relevînd înaltele virtuți morale și patriotice ale savantului român și condamnînd pe inspiratorii naziști ai criminalilor din Garda de fier. „România a avut mulți cetățeni iluștri, care au lucrat cu seriozitate și înfocare pentru binele țării, care doreau cu sinceritate ca țara să fie liberă și prosperă", scria cotidianul american „The Christian Science Monitor", în numărul din 2 decembrie 1940, referindu-se la personalitatea politică a lui Nicolae Iorga, la poziția sa consecvent antifascistă și antihitleristă.

În Turcia, ziarul „La République", nr. din 30 noiembrie 1940 scria : „Faptul că profesorul Iorga, foarte iubit în România, se afla printre victime, a mărit indignarea poporului român față de legionari", pe care ziarul „Ankara" îi aprecia drept marionete ale lui Hitler, „imitațiuni" ale acestuia, „nedisciplinate și inconștiente, atrase de mirosul sîngelui". „Afacerile interne ale unei țări nu privesc pe nimeni — scria cotidianul turc citat, în numărul din 5 decembrie 1940. Dar tirania și asasinatul nu pot rămîne închise între frontierele unei țări. Dacă națiunile există, atunci umanitatea nu este o zadarnică entitate. Exemplul acestor legionari răzvrătiți va da de gîndit. Nu este o întreprindere grea ca să agiți pretutindeni o mulțime de marionete, dominate de sentimente de interes și răzbunare. O astfel de hoardă care neagă principiile de drept și de libertate de guvernămînt, de legalitate, precum și tot ce are omul ca sacru — cînd găsește calea liberă nu mai acționează decît prin comploturi și revolver".

Un impresionant moment în cinstea marelui dispărut a fost publicat în „New-York Herald Tribune" (15 decembrie 1940) de profesorul Roger Merriman din Cambridge, care îl cunoscuse pe Nicolae Iorga la Paris, în anii 1901—1902, în timpul studiilor universitare. „Nu există un exemplu mai revoltător al barbariei lui Hitler și acoliților lui decît recentul omor al fostului prim-ministru al României, Nicolae Iorga, în vîrstă de 70 de ani, săvîrșit de Garda de fier... În viața mea nu am întîlnit un om cu atîta vitalitate. Mintea lui era încă mai minunată decît ființa lui, iar inima lui era mai mare decît mintea... Iorga avea o mare reputație ca istoric dar era în primul rînd un om de stat și un patriot care își iubea țara cu pasiune și avea dorința arzătoare de a o servi. Era perfect conștient de slăbiciunile românilor și de calitățile lor. Își dădea seama de nevoia lor de un guvern central riguros și mai cu seamă de o educație sistematizată, atît elementară cît și superioară. A luptat eroic a o cîpăta și poate că e mai bine că nu poate fi martor la toate umilințele la care au fost supuși compatrioții lui în ultimul timp. Dar atîta timp cît oamenii vor continua să plătească libertatea pe această planetă, numele lui Nicolae Iorga va fi prețuit cu respect și afecțiune".

Posturile de radio britanice, franceze, din S.U.A., agenția „Havas" au difuzat ample relatări în legătură cu ceremonia înmormîntării victimelor teroriștilor legionari, relevînd și cu acest prilej ostilitatea manifestată de poporul român față de fascism. „Peste 6 000 de persoane au luat parte astăzi la înmormîntarea profesorului Iorga", anunța în seara zilei de 29 noiembrie 1940 postul de radio „Daventry". Elogiind personalitatea marelui dispărut, meritele cu care s-a afirmat în istoriografia internațională și cele patriotice, de militant antifascist, comentatorul își exprima optimismul la ideea că poporul român, adesea ori greu încercat de-a lungul milenarei sale istorii, va reuși să supraviețuiască agresorilor hitleriști și acoliților lor gardiști. „Timp de 2 000 de ani — sublinia el —, România, care este situată într-un colț periculos al Europei, a avut de luptat în contra greutăților și o va face și acum, pentru a cîștiga o viață liberă, pacifică".

„Evenimentele petrecute în România, în ziua de 27 noiembrie — comenta la rîndul său postul de radio „Paris", au provocat indignarea generală, în special în cercurile militare, care cer aspra pedepsire a asasinilor. Profesorul Iorga, una din victime, era o personalitate din cele mai cunoscute și cu o reputație mondială".

Relatînd conflictul creat între savantul român și gardiștii de fier, agenți ai gestapoului nazist, postul de radio Belgrad nota, în dimineața zilei de 28 noiembrie 1940, că „cu uciderea profesorului Iorga dispare una din cele mai însemnate personalități ale României. Ca istoric, avea renume mondial. Profesorul Iorga a combătut energic influența politică a fostului conducător al Gărzii de fier, Codreanu".

Numeroși comentatori ai posturilor de radio din străinătate, ziariști și oameni politici au subliniat în mod just că drama prin care trecea în acea epocă poporul român era o consecință directă a evenimentelor anterioare care determinaseră înfeudarea economică și politică a României față de Reichul nazist. Ultimul episod în această privință fiind aderarea nefirească a României la Pactul tripartit. „Numai după 4 zile de la aderarea sa la Pactul tripartit — comenta radio Londra în ziua de 28 noiembrie 1940 —, România vede asasinarea a 64 de prizonieri politici, asasinare făcută din ordinul Berlinului". În țară și în străinătate, continua același comentator, „aceste fapte au produs oroare și dezgust".

Responsabilitatea morală pe care o aveau naziștii față de crimele săvîrșite în România de acoliții legionari a fost subliniată și de ceremonia macabră și exaltantă în misticism a reînhumării lui Corneliu Zelea Codreanu, fostul führer al Gărzii de fier. „În România Codreanu a fost înmormîntat a doua oară cu parada obișnuită — comenta în ziua de 30 noiembrie 1940 postul de radio Londra. D-l general Antonescu, care acum trei zile reproba asasinatele, ieri era de față la reînmormîntarea lui Codreanu. Erau de față d-l Boldur von Schirah (reprezentant special al lui Hitler — n.n.) și, firește, și un reprezentant al d-lui Mussolini. Ceremoniile acestor semibarbari și semimistici arată mentalitatea celor care vor să instaureze o «nouă ordine» în Europa".

Două zile mai tîrziu (2 decembrie 1940), același crainic englez vorbea de un alt ceremonial,

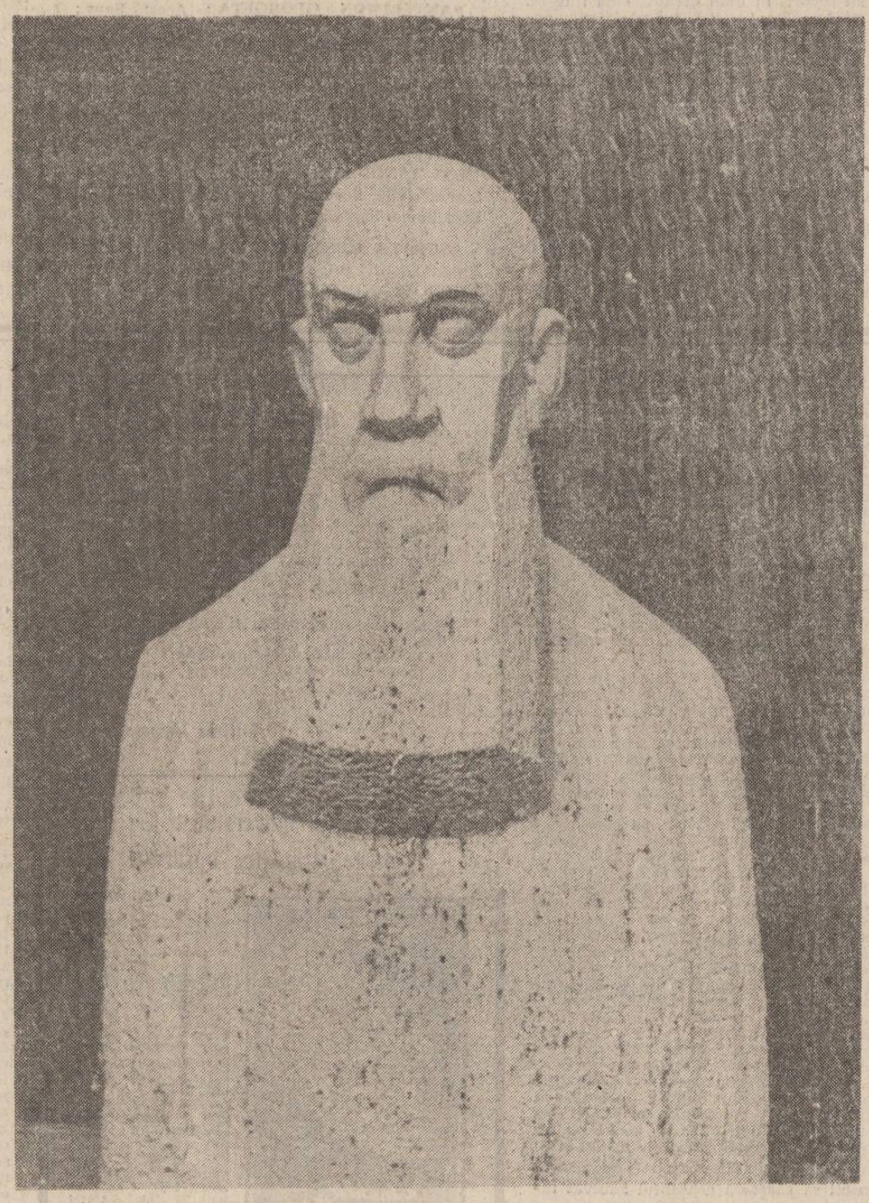

NICOLAE IORGA — sculptură de Justin Năstasă

care în împrejurări normale ar fi trebuit să genereze optimism și manifestări patriotice : Unirea cea mare de la 1 Decembrie 1918. „Ieri a avut loc la Alba Iulia aniversarea a 22 de ani de la Unirea Transilvaniei la patria mama — spunea comentatorul citat. Aniversarea a avut loc într-o atmosferă de doliu, deoarece cea mai mare parte din acest ținut a fost pierdut recent. Această pierdere, datorită presiunilor germane, face ca în inimile românilor să se lăsluiască un sentiment de ură și repulsie față de germani".

★

Rezultă din toate aceste mărturisiri documentare ale vremii că opinia publică din țările occidentale nefasciste delimita, pe bună dreptate, poporul român, animat de sentimente democratice, de crimele și excesele teroriste ale Gărzii de fier, a căror paternitate era pusă, iarăși pe bună dreptate, pe seama Germaniei naziste. Oameni politici și comentatori de radio, ziariști din diverse țări au căutat însă și explicația recrudescenței terorismului legionar în acea epocă, întrucît fenomenul subordonării Gărzii de fier intereselor germane existase și în anii precedenți, însă crimele legionare fiind totuși izolate în raport cu cele de masă din iarna anilor 1940—1941. Explicația găsită se baza la rîndul său pe realitate : era vorba de ocuparea practică a României de către Germania hitleristă, de pierderea suveranității și independenței sale naționale. Felul în care străinătatea a comentat afluența treptată a diviziilor hitleriste în România este deosebit de semnificativ.

Olimpiu Matichescu

Reintrarea în umanitate

Urmare din pag. 1

preferau alt tip de istoric, pe cel refugiat între cărți refuzînd freamătul străzii, sau ideea „marii judecăți", și că ucigînd un om încercau să ucidă o concepție. Istoricul interesat de mentalitatea timpului său și de mentalitatea altor timpuri, preocupat de a o cunoaște și a o influența pe cea a timpului său este un model contemporan. De aceea, pentru a exprima mai grăitor ceea ce ținem să reiasă din uluitoarea prestație intelectuală și morală a marelui istoric vom folosi un citat care incriminează fuga de răspundere a istoricului : „Eu cred că în știință a evita greșelile nelucrînd, este un act de prudență lașă, iar curajul cere a înfrunta greutățile, a lua toată răspunderea și a suferi toate riscurile". În lucrarea sa de istoric, care-l absorbea cu totul, pentru că ea era nu numai actul scriitoricesc, dar și cel de participare intensă la viața socială și politică a poporului său, Iorga și-a asumat înfruntarea greutăților, și-a luat toată răspunderea și a suferit toate riscurile.

Pentru Iorga a fi istoric se asocia cu riscul și el l-a acceptat. Știm că acesta a fost chiar riscul vieții și că istoricul înțelesese acest lucru de mult. **Memoriile** ne mărturisesc amărăciunile și grijile lui, înregistrînd gîndul trecător al expatrierii, cu mult înainte de a-i fi trimise la domiciliu scrisori de condamnare la moarte. Esențialul era pentru el să pătrundă în inima evenimentelor și să extragă adevărul. Să participe alături de oamenii epocii investigate la viața ei, să iubească și să urască alături de ei. „Importanță au în istorie două lucruri, afirma Iorga : s-o înțelegi ca dezvoltare, și să înțelegi, să judeci, să iubești sau să condamni sufletește pe aceia care au jucat un rol în istorie ; să-i tratezi ca pe oamenii vii, pe care i-ai întîlnit înaintea ta, ai avut de-a face cu ei, i-ai lăudat, i-ai osîndit ; să-i auzi vorbind și să-i vezi mergînd". Această pretenție ridică istoria în cea mai înaltă sferă a creației, fără a-i răpi rigoarea. Puțini istorici au dovedit capacitatea de obiectivare a lui Iorga în fața faptelor și personalităților istorice. O lecție despre George Basta, rivalul și asasinul lui Mihai Viteazul, ținută în 1940, este totodată o lecție de distanțare, de obiectivitate, de înțelegere a omului, a mentalității care l-a dominat, care era a unei lumi și a unei epoci, în care Mihai Viteazul nu intra. Iorga nu vrea altceva decît să contemple în liniște întîmplările trecutului pentru a le descoperi nota caracteristică, nodul cauzal, adesea secret, inaccesibil timpuiui nostru. Cînd condiționează scrierea războiului romano-dacic de buna informare a ceea ce se petrecea la Roma pe vremea aceea, Iorga formulează o exigență caracteristică felului său de a gîndi istoria. „Trebuie să știi ce era în capul romanilor de atunci", zice el prescurtînd astfel o întreagă teorie asupra istoriei mentalităților, foarte modernă astăzi. El nu caută cifre, statistici, ci conținuturi umane : „Era o epocă romantică, cu dorință de aventura, cu o imaginație aprinsă, cu setea de a cunoaște ținuturi noi, de a străbate regiuni necunoscute". Ceea ce a voit Iorga să redescopere tot timpul a fost omul fiecărui timp, viața umanității. Iată de ce el nu scrie o istorie a Bizanțului ci **Istoria vieții bizantine** și în acest titlu se ascunde o întreagă concepție. „Trebuie să te simți om cînd faci istorie și să te formezi ca om, ceea ce nu este ușor, ci pentru aceasta trebuie să cetești mult, să gîndești mult, să trăiești mult, să ai deci experiență de viață, fără de care nu trebuie să te atingi de istorie niciodată". **(Concepția umană a istoriei,** 1937). Superioritatea mecanică care decurgea pentru unii cercetători sau istorici din simplul fapt că ei erau posteriori epocilor și personalităților pe care le tratau, i se pare marelui istoric cu totul neavenită : „A fi om, a-ți da seama că vorbești de oameni și a nu pretinde, fiindcă ai fost primit a lucra un seminariu, că ești în stare să descoperi toate tainele lui Mihai Viteazul sau lui Ștefan cel Mare, numai prin aceea că el a murit, iar d-ta ești în viață, trebuie să fii om întreg să-ți dai seama de ce este omul și de acel insondabil mister care este deseori pentru el însuși omul". Teoriilor rigide și univoce, însoțitoare ale ideilor totalitariste din regimurile politice pe care Iorga le avea pe atunci sub ochi, istoricul le opunea această insondabilitate a istoriei ieșită din misterul uman, vocea istoricului fiind aceea a unui umanist lucid îngrijorat de mersul omenirii în preajma celui de al doilea război mondial. A descoperi omul și umanitatea în situațiile și expresiile ei cele mai înălțătoare devenea pentru istoric o misiune. „Lucrul de căpetenie și azi, și mai ales lucrul de căpetenie pentru ca să avem un alt mîine decît al confuziei și al barbariei de azi, scria Iorga în 1937 **(Concepția umană a istoriei)**, este să redevenim mai oameni de cum sîntem acuma, a reintra în umanitate, aceasta este pentru noi datoria cea mare". Reintrarea în umanitate a fost deviza lui Iorga prin toate cursurile și conferințele sale de istorie ținute de-a lungul întregii perioade interbelice, dar mai ales înaintea izbucnirii celui de al doilea război mondial, apelului său la luciditate răspunzîndu-i-se cu securea și revolverul.

Angajarea politică a marelui istoric, producătoare de legende și anecdote, între ele și sinistra dobitocie că Iorga a creat mina care l-a ucis, era rezultatul unei convingeri profunde. Politicienii de profesie părăsiseră țara precum păsările călătoare, în vreme ce Iorga la Iași retragerii în 1916 își ducea misiunea de susținător al conștiințelor țărănești din tranșee. Nici unul din politicienii schimbărilor de guvern dintre războaie n-au lansat acel repetat strigăt de alarmă și de hotărîtă apărare a drepturilor naționale atunci cînd acoliții hitlerismului și-au ridicat capul la granița de vest așa cum a făcut-o marele istoric. Iorga nu poate fi judecat cu măsurile omului politic ci cu acelea ale istoricului. Pentru Iorga istoricul se plasează în egală măsură în trecut și prezent, pentru a fi întreg și valabil. Încă din 1919, cu prilejul comemorării lui Mihai Viteazul la Academia Română el dădea aceste gînduri : „Dacă s-a spus că prin paginile istoriei trecutul este învățătorul, călăuza, îndreptătorul prezentului, cu tot atîta temei se poate spune că trecutul el însuși trăiește, nu numai în prezent, ca tradiție, pe de o parte, ca incomensurabile și atotputernice forțe misterioase lucrînd în noi însine, dar că el se împărtășește de viața timpurilor ce au venit dintr-insul și printr-insul, că se înalță și cade, se luminează și se întunecă în anumite părți ale lui, după cum răsar vremurile noui, fiecare cu lumina ei. Și mai ales, că unele părți, care erau și înainte, dar nu se vedeau, fiindcă nu trebuia, nu se cereau să se vadă, se ivesc deodată limpezi și impresionante, pentru că acea lumină a altei vremi, umblînd destănuitoare, s-a oprit în sfîrșit și asupra lor" **(Despre Mihai Viteazul).** Trecutul trăiește în prezent cu o mare forță, iar luminarea lui depinde de experiențele pe care societatea prezentului le trăiește. „De aici nevoia pentru istoric, scria Iorga comemorîndu-l pe Mihai Viteazul, de a fi cît de mult amestecat în lucrurile vremii sale, amestecat nu numai ca martor care vede „obiectiv" și notează rece pe hîrtia lui considerată ca vechile table de aramă ale lui Clio, ci ca factor însuși, după puterile lui, în viața care se zbate, fierbe, spumegă, stropește și murdărește, dar înviorează în jurul ei și se duce, după mult sbucium, drept înainte, sigură, către o lume mai bună și mai fericită. Din experiențele și din isprăvile, din suferințile și izbînzile lui ajunge a cunoaște mai bine însuși materia studiilor sale, pe care, fără a o falsifica de obicei, prezentul o interpretează necontenit".

Iorga a fost așa cum și-a propus „factor" al vremii lui, amestecîndu-se după puterile lui neobișnuite în viața spumegîndă și murdăritoare a epocii, deoarece știa că acesta e prețul. Vorbind despre Iorga vorbim despre istoricul care și-a asumat toate riscurile.

Ipostaza omului de presă

La mai puțin de doi ani de la tragicul sfîrșit al savantului, unul dintre discipolii săi, el însuși un erudit bizantinolog — l-am numit pe Nicolae Bănescu —, spunea următoarele într-o conferință din 17 iulie 1942 închinată concepției istorice a marelui dispărut : „Nicolae Iorga a fost printre noi cea mai strălucită expresie a minții creatoare. Timp de cincizeci de ani, el a aruncat continuu, din bogăția sufletului său comunicativ, o comoară de idei nouă, care, sămănate darnic pretutindeni, rămîn în mare parte pierdute astăzi pentru cei mai mulți, **dar pe care urmașii le vor căuta cu ardoare și le vor desprinde din masa uriașei sale producții"** (subl. ns.). Previziunea din urmă avea să-și găsească confirmarea, după aproape un sfert de secol, în perioada de înnoire spirituală inaugurată de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Începînd din 1965, în climatul de restituire a valorilor perene ale culturii naționale, studiul operei marelui istoric cunoaște — pentru a relua formula lui Iorga însuși dintr-o comunicare făcută la Academia Română în 1927 — „un avînt (...) extraordinar de repede, ca al unei puteri în sfîrșit ieșite de sub o comprimare îndelungată". Multiplele domenii de creație istoriografică în care s-a manifestat N. Iorga — „cunoștințele sale imense, comprehensivitatea-i excepțională, i-au deschis un orizont pe care puțini numai l-au putut îmbrățișa vreodată", spunea același N. Bănescu — au fost ilustrate, doar în ultimii ani, prin intermediul a numeroase volume ce cuprind pătrunzătoare studii de istorie națională și universală, cu variatele lor subdiviziuni.

În cadrul valorificării critice a moștenirii științifice a marelui nostru istoric, o direcție — între atîtea altele posibile, pe cît de variate, pe atît de necesare — care nu va întîrzia să fie cercetată monografic este, credem, ipostaza lui N. Iorga ca inițiator și diriguitor al unor periodice de specialitate care au orientat istoriografia română în prima jumătate a acestui secol. Între ele, „Revista istorică", principala sa tribună în materie, de la apariția căreia s-au împlinit anul acesta șapte decenii, ocupă un loc distinct.

Născută din necesitatea adînc resimțită de către „noua școală istorică" (avînd în Ioan Bogdan, Dimitrie Onciul și Nicolae Iorga pe cei mai ilustri reprezentanți), ce se afirmase în jurul anului 1900, de a imprima studiilor istorice o direcție realistă și critică mai pronunțată, în opoziție cu romantismul „vechii" școli (B.P. Hasdeu, A.D. Xenopol), „Revista istorică" a fost prima publicație de specialitate de la noi dedicată în exclusivitate studiilor istorice. Ea și-a impus un program care să corespundă unor „mari nevoi de îndeplinit" — astfel constatate de Iorga în discursul introductiv al numărului inaugural (1 ianuarie 1915) — atît în cercetarea trecutului poporului român, cît și în domeniul educării maselor prin opera istorică. Ambele obiective erau validate de epocă : profesionalizarea și specializarea erau stringent reclamate de progresul istoriografiei, după cum faza finală în care intrase lupta românilor pentru desăvîrșirea idealului național necesita potențarea tuturor energiilor interne, inclusiv prin mai buna cunoaștere a istoriei glorioase a neamului ; în perspectiva apropierii marelui ceas al întregirii, „oamenii pămîntului" trebuiau să-și cunoască mai îndeaproape „ctitorii", „cavalerii", „vitejii" și „revoluționarii".

În primul număr, N. Iorga preciza astfel scopul revistei ce pornea la drum : „Este o întreagă informație istorică de înnoit la profesori, de răspîndit între oamenii mulți, de sădit în tineretul școlar care începe, odată cu anii de reflecțiune, să manifeste aplecări sau vocații. Sînt de scormonit bunăvoințe (...) ; sînt de recunoscut și încurajat diletanți așa de darnici în jertfe pentru colecțiile lor (...) ; sînt atîtea minți de luminat asupra comorilor pe care le au în pază sau pe care norocul li le-a aruncat în brațe". Publicația se va deosebi prin conținut atît de „revistele cele mari din Apus", cît și de cele academice de la noi care găzduiau „tot ceea ce e bun și metodic lucrat, tot ceea ce dă rezultate trainice pe o cale cuminte". Iorga arăta că încă „rămîne atîta teren în ce privește fondul original, descoperirea, care trebuie semnalată fără zăbavă, ideea generatoare care se cere a fi răspîndită neapărat, orientarea folositoare pentru alții, îndemnul la cercetări într-un anumit sens. Rămîne materialul mărunt, care nu poate da un volum și nu poate sprijini prin valoarea sa un studiu mai întins. Rămîne informația bibliografică, și cîte lucruri de mare folos nu zac în saltare, unde se uită și se pierd !". Așadar, revista va face „Operă de folos pentru știință și, totodată, operă de educație națională".

Consecvent crezului său, expus în discursul de recepție la Academie, semnificativ intitulat **Două concepții istorice** (1911), că „ceea ce interesează în rîndul întîi pe istoric e însăși manifestarea prin fenomene organice a factorilor acelora care pleacă din viața economică, din viața culturală, din substratul material sau din atmosfera morală a unui popor", N. Iorga a urmărit și în cele publicate în paginile „Revistei istorice" prefaceri din toate aceste domenii ale vieții materiale și spirituale care au cuprins oameni, fapte și idei din istoria națională și universală. De altfel, în viziunea sa, **național** și **universal** erau două concepte care se întrepătrund continuu : „viața unui popor e necontenit amestecată cu viețile celorlalte, fiind în funcție de dînsele și înrîurind necontenit viața acestora".

Puzderia de studii, articole, „dări de seamă", „cronici" și „notițe" publicate de Iorga îmbrățișează toate aspectele cercetării istorice, unele practicate pentru prima oară în istoriografia românească, în consens cu evoluția științei pe plan universal. Vastul material ce se cuprinde în aceste pagini este o emanație a nevoii „esențială și elementară de a ne cunoaște pe noi, dar și aceea, fără care nu poate fi o cultură de specialitate deplină — și ce mult lipsește ea la noi ! — de a avea orientarea în domeniul întreg al istoriei care (...) se schimbă astăzi așa de mult de la un moment la altul". În privința valorii atîtor contribuții ale savantului ce întîmpină pe cititor în fiecare fascicol de revistă (și prezenta numelui lui Iorga este copleșitoare), ni se pare potrivită următoarea caracterizare făcută pe marginea unor domenii novatoare din activitatea istoriografică a lui N. Iorga. Opera sa — scrie un distins exeget — „rezervă încă, la o cercetare mai atentă, însemnate idei, din care poate răsări oricînd o nouă și îndrăzneață interpretare. Printr-o observație măruntă, făcută adeseori în treacăt, istoricul pune în discuție probleme de cea mai stringentă actualitate" (Pompiliu Teodor).

Mircea Suciu

Continuare în pag. 7

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 00
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TIRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
50
(1 232)
Sîmbătă
14 decembrie
1985
12 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PERSPECTIVA UMANISTĂ

este indiscutabil că, între edificiile timpului nostru, multe din ele schimbînd însăși harta țării, înnoind-o mereu și din perspectiva înaltei civilizații pe care o făurim, cultura și arta dețin un loc aparte. Ele se profilează la orizontul numit om și umanitate și încorporează un nou tip de sensibilitate. În mișcarea lor cuprind și istoria și viața, și realitatea și aspirațiile, cuprind lucrarea întreagă și statornică a tuturor generațiilor. Edificiul lor nu este de aceea mai puțin spectaculos decît altele și propune o hartă a umanului deosebit de complexă. Liniile lor de rezistență se află în noi, în realitatea noastră istorică și circumscriu unei sfere de valori politice, morale și sociale care fac însăși esența spiritului revoluționar, mobilul și resorturile adînci ale unei conștiințe noi, înaintate, patriotice în cel mai înalt grad.

Literatura, creația literară și artistică răspund prin definiție nevoii de progres și civilizație și tot prin definiție se situează în epicentrul problematicii edificării noii societăți, se constituie nu în detalii, ci în componente esențiale ale unui proces revoluționar continuu. Congresul al IX-lea al partidului a inaugurat și în acest sens o epocă vastă — s-ar putea spune o epocă a unei adevărate renașteri naționale — și a unit programatic eforturile creatoare, în respectul deplinei identități și a libertății de creație, pentru ca luminile culturii și artei să pătrundă adînc în inima și conștiința oamenilor și să dezvolte gînduri, sentimente și idei înălțătoare, apte să contribuie la realizarea unei noi condiții umane. Găsim în opera secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, teze și concepții care privesc direct cultura și arta, locul și menirea slujitorilor culturii și artei în societate, rostul și chemarea acestora în păstrarea și dezvoltarea tezaurului de valori naționale. Ideologia făuririi noii societăți, a dezvoltării noastre neîntrerupte se întrepătrunde viu cu ideologia construcției morale, a afirmării tot mai pregnante în muncă și viață a normelor și principilor eticii și echității socialiste, a patriotismului ardent, revoluționar, iar în acest punct de confluență se înscriu, neîndoielnic, și literatura și arta. Penetrează prin orizonturi adînci ale cunoașterii și ale răspunderii efortul și pasiunea care relevă adevăruri, certitudini și modalități proprii existenței creatoare.

realitatea văzută în șirul transformărilor ei revoluționare, și în funcție de scopurile, de modalitatea acestor transformări conține și nucleul și forța creației, este și se constituie în principiul ei mereu regenerator. Creația literară fixează momente ale istoriei dar nu în afara unei perspective, pentru că ea nu constată, ci relevă, deschide și îmbogățește universuri noi, construiește în modul cel mai fertil. Îl înfrumusețează, îl înalță pe om, îi întinde acea mînă de suflet de care are uneori nevoie în suișurile și coborîșurile lui și îl identifică prin fapte și gînduri care îl întregesc, îl pun în relație cu el și cu semenii săi.

Gîndind, meditînd asupra realității, ne implicăm de fapt în actul și la sursele transformării ei, ne implicăm în acea urjașă conștiință a decantării, semnificațiilor și trăsăturilor care o fac durabilă și esențială, dincolo de efemer. Talentul autentic pe un asemenea teren se verifică și unui astfel de scop i se consacră, pentru că el totdeauna construiește. Virtuțile și trăsăturile morale ale făuritorilor noii societăți formează, implicit, și universul creatorilor de artă, și bogăția lor sufletească. Inspirația e în sens multiplu și propune fidelitatea și răspunderea actului de creație. Forța modelatoare a eroilor stă în înfăptuirile lor iar acestea, se știe, angajează solidar tocmai prin perspectiva pe care o dețin și în numele căreia s-au produs și se produc. Un umanism de esență, revoluționar, stă la temeiul lor și cu atît mai mult la temeiul literaturii și artei, al creației prin care se afirmă spiritul și sensibilitatea noii noastre epoci. Acest umanism a făcut și face pe mai departe puternic întreg acest edificiu al culturii și artei, îi conferă distincție și îl face să strălucească asemeni tuturor marilor și inconfundabilelor întemeieri ale timpului nostru.

Pe agenda contactelor politice la nivel înalt s-au înscris în aceste zile două momente de seamă : vizita de lucru pe care a efectuat-o în țara noastră, la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, tovarășul Gustav Husak, secretar general al C.C. al Partidului Comunist din Cehoslovacia și vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în R.S.F. Iugoslavia. Ambele momente completează și dezvoltă seria legăturilor noastre trainice, de colaborare pe multiple planuri, în interesul păcii, al cauzei socialismului. Ridicate pe o treaptă superioară, relațiile de prietenie și colaborare româno-cehoslovace vizează deopotrivă prezentul și perspectiva și fac proba elocventă a unei conlucrări rodnice, în sensul și pe măsura potențialului celor două țări și popoare. Semnarea de către cei doi conducători a Programului de lungă durată privind dezvoltarea colaborării economice și tehnico-științifice, pînă în anul 2 000, este ilustrativ pentru stadiul acestor relații și relevă semnificațiile multiple ale dialogului la nivel înalt, fructuos.

Vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în R.S.F. Iugoslavia, la invitația conducătorilor acestei țări vecine și prietene, este în măsură să pună cu pregnanță în evidență trăinicia și caracterul rodnic al legăturilor de strînsă prietenie și colaborare dintre partidele și popoarele noastre și conferă, așa cum s-a subliniat, noi dimensiuni bunelor și tradiționalelor raporturi întemeiate de-a lungul timpului. „Noi acordăm o mare importanță acestor tradiționale relații, subliniia tovarășul Nicolae Ceaușescu, și dorim să facem, și în continuare, totul pentru ca ele să se întărească necontenit, să dea roade tot mai bogate".

„Fiecare întîlnire cu dumneavoastră, și aceasta — sublinia tovarășul Radovan Vlaikovici, președintele Prezidiului Republicii Socialiste Federative Iugoslavia — ne aminteste despre întîlnirile anterioare, despre numeroasele întîlniri și contacte care au devenit tradiționale și au ca efect o colaborare fructuoasă". Convorbirile purtate și înțelegerile asupra cărora s-a convenit ridică neîndoielnic la altitudini noi prietenia și conlucrarea în multe domenii și pe multiple planuri, ceea ce conferă bunei și tradiționalei noastre vecinătăți o substanță mereu vie și mereu actuală.

Luceafărul

Calmul creatorului

nu e nimic nefiresc în debutul nesigur, aproape stîngaci, al lui Rebreanu. A făcut parte din categoria rară și deosebit de nobilă a celor ce amînă și așteaptă, cu răbdare și luciditate, ora împlinirii. A celor ce au nevoie de timp ca să adune, trudind cu sacrificii, bogăție, substanță. Era dintre cei care nu vor să strălucească oricum, ci vor mai ales să zidească, monumental. Pentru că prea mulți sînt cei care parcă dau totul într-o fulgerătoare, stingheră clipă fosforescentă și se golesc de preatineri, avînd prea puțin talent și mult prea multă grabă.

Rebreanu a fost un intelectual cu conștiința talentului, cu certitudinea vocației care s-a pregătit îndelung și cu grijă pentru a fi scriitor, voind nu atît a cuceri, oricum, cititorul (cînd i-ar fi fost neînchipuit de ușor să compună o melodramă, un sirop atît de răsfățat de public !) ci A-I Vorbi. Călătoria peste Carpați (riscantă, s-a văzut) sărăcia, gazetăria mediocră, nuvelele contradictorii, și inegale vorbesc mai ales de tenacitate, de exercițiu răbdător și neobosit. De studiu, ani îndelungați, la o facultate fără cursuri, examene și profesori diplomați. O facultate neacademică pe care Scriitorul o străbate de unul singur, ca pe o mare încercare a puterilor. Sînt anii de lectură și însemn pe hîrtie în numele și cu certitudinea scrisului. Anii în care Rebreanu scrie, scrie, scrie, ca să-și perfecționeze scrisul. Sînt convins că își prețuia nuvelele la justa valoare, chiar dacă le privea cu o umbră de sentimentalism și nostalgie. Prin ele învăța însă să scrie. Erau o etapă. Doar o etapă. Ca și gazetăria, modestă și fără rezonanță. Nu avea nevoie de succes. Nici de recunoașterea (atît de îmbărbătătoare, de necesară uneori) a literaților. Era un bărbat atît de puternic, cu o certitudine a vocației atît de clară încît nu-l încăpeau ambițiile mici, meschine sau doar cochete, nici cliseele sau aureolele cabotine ale veleitarismului.

Radu Anton Roman

Continuare în pag. a 11-a

ANUL LITERAR 1985

Universalitatea ca întreg

Încheiat cu „Apolo sau ontologia clasicismului" (Editura „Eminescu", 1985), ciclul lui Edgar Papu dedicat tipologiilor creatoare (cuprinzînd, de asemenea, încă două admirabile sinteze, despre baroc și romantism) este, cu toate acestea, numai unul dintre acelea pe care extraordinarul eseist român le-a desfășurat pe întinderea unei opere de acum impunătoare. Privită de la altitudinea unei bibliografii considerabile (căci autorul a scris mult și bine), ea se înfățișează în chip armonic și urmînd o ipoteză internă despre cultură, inteligibilă numai prin raport cu întregul. Edgar Papu vede în fenomene organicitatea și nu legăturile întrerupte, înălțînd întotdeauna examenele, oricît ar fi de speciale, la altitudinea unei filosofii a culturii. Nimic nu rămîne pe dinafara ideilor generale în aceste producțiuni care, dacă nu seamănă unele cu altele (căci eseistul știe întotdeauna să se așeze în așa fel încît să spună ceea ce nu s-a mai spus), se supun unei intuiții originare, căreia îi era de trebuință, spre a căpăta formă, numai o dezvoltare în timp. Ceea ce pare, la o repede privire, observație nouă este aci o înaintare în mediu nou în termenul unei idei pe care altădată eruditul o lăsase numai în schiță, spre a o definitiva cînd va veni vremea ei. Astfel de aminări sînt explicabile prin rațiunea operei care e rapsodică, atunci cînd omogenitatea e a ciclurilor mari și spiritul e obligat să se exprime succesiv; toate se adaogă, atunci cînd trebuie, într-un proces de clarificare ascultînd de conceptul ireductibil al operei.

Înainte de a descifra pe rînd fenomenologia barocului, a romantismului și acum a clasicismului, Edgar Papu s-a dedicat unei ingenioase descrieri de creativitate europeană, sforțîndu-se a despărți spiritul mediteranean de acela nordic. Europă mediteraneană e la el Renașterea, ale cărei „călătorii" aduc „noi structuri literare" ; utopiile apar la popoarațiile de navigatori și impulsionate de stările tulburi trezite de întinderile vaste marine. Spaniolii, portughezii (a căror creativitate e determinată de baroc), italienii ilustrează această îndemnare către „ultramar", năzuințele față către lumile geografiei imaginare. Sudicul e solar, cum se zice, însă obținînd limpezimile morale numai după ce a biruit o anxietate consubstanțială ; el este un „hombre segredo" și această condiție supusă dramei îndepărtează prejudecățile meridionalului clasicist. Italienii, de exemplu, au epoci unde literatura nu poate să fie înțeleasă fără coexistența „fețelor lui Ianus". Nordicii, a căror civilizație pare a exemplifica

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 4-a

UNIREA — PERMANENȚĂ A ISTORIEI NOASTRE

(În pagina a 3-a)

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

O lume pentru literatură

„Ce faci, Albișorule, amuțișI ? De ce, bă, că adineaori erai numai gură, mă gîndeam chiar să te promovez, să te fac vice la ceape, ori avocat, să ne susții cu vorba unde trebuie ! Bă, să știi și tu, și să spui și lu' tovarășul, că să știe și dînsul, că dacă nu muncim să facem porumb la ceape ne ia gaia pe toți ! Aci e baza, bă ! De ce vă tot faceți voi că nu pricepeți ?" A vorbit Toană, spune Ilie Purcaru. Toană despre care amintește Ilie Purcaru, chiar și în treacăt, în noua și minunata sa carte „Vorbesc țăranii" (Editura „Eminescu", 1985) e un țăran din cîmpia olteană. Unul din mulții țărani vrednici care se mai află acolo, milenari, la rădăcina celor vii, la obîrșii. Adică „De ce vă tot faceți voi că nu pricepeți ?" se miră țăranul cu ciudă. Pentru că nu vreți, a ? ! pare el a constata și se adună în ale sale ca un fruct de iarnă, se adună de parcă ar zice : Eu v-am zis-o, v-am zis-o că m-am supărat puțin, voi n-aveți decît, eu îmi caut de-ale mele, de porumbul meu, că pe mine porumbul m-a înălțat, de exemplu. Așa ar putea zice Toană și alții, mii și zeci de mii ca el. Și ce păcat că balanța trecerii lor prin timp se înclină, se înclină... și satul, tot credem noi că se subție, ca o curea îndelung folosită, pe care s-au tras și briciul, și coasa, și piatra de tocilă...

N-aș întreba ce s-a întîmplat cu țăranii în ultimele decenii. Ce e cu ei de cînd timpul i-a grăbit, de cînd i-a scos din turația lor sufletească, de cînd dumnealui timpul nu a mai avut „răbdare"... Sînt, iată, aproape 50 de ani. O viață de om, o viață de țăran ! Cum mai sînt ei acolo, în zare. Nu, n-aș întreba pentru că un răspuns, la fiecare întrebare în chestiunea țărănească a ultimelor decenii, ar cere tot cîte-o carte. Vorbim despre țărani, acum, ori la un mod distant, rece, uneori chiar ciudos, ori cu o bineintenționată, dar superficială exaltare. Analiza, aplecarea spre cele esențiale, dincolo de pitorescul pe care atîta îl gustăm,

Eugen Mihăescu

Continuare în pag. a 11-a

Seri de veșnicie la Deseși

Cu ce se laudă satul Deseși în fața oaspeților veniți din toate colțurile țării, fie ei necunoscuți debutanți într-un concurs literar sau valori recunoscute deja de istoria literară ca puncte sigure de sprijin ale sale ? Ce-au văzut ei acolo odată pentru totdeauna la serile naționale de poezie dintr-un sat de pe Mara, blînd așezat la poalele Munților Gutii ? Un bătrîn învățător pe nume Vasile Fodoruț din strălucita generație a dascălilor care au consfințit cu înscrisul destinul lor în istoria vie a satelor noastre Marea Unire și fapt unica pînă acum în spațiul culturii noastre literare a unui tînăr poet pe nume Gheorghe Pîrja, elev al bătrînului învățător.

Ce-a făcut învățătorul în cei peste 70 de ani ai săi de viețuire într-un Maramureș în satul său de baștină ? A rînduit o grădină pe unul din dealurile satului unde oricărui geniu al pămîntului i-ar plăcea să-și lase oasele la umbra unui măr sau măcar să-și scrie acolo capodopera vieții sale, o grădină sub Munții Gutiiului în mijlocul căreia, între-atîția pomi ai raiului, călătorul poposit o clipă se poate așeza la o masă, sub cetină de brazi înalți, să bea un pahar de horincă, să guste din poamele pămîntului și să-și îndulcească sufletul cu miere de albine. Predînd pomicultura elevilor săi, ani de zile, învățătorul a transformat întreg satul Deseși într-o grădină. Fiecare pom de pe pămîntul său de plai are un număr și mie îmi place să cred că are și un nume cu care bătrînul învățător îl strigă în fiecare primăvară la înflorire și la roadă nouă. Știe astfel exact cît prinos dă în fiecare toamnă fiecare pom din marea sa grădină și în funcție de meritele sau scăderile sale, îl laudă sau îl admonestează. Cred că nu greșesc spunînd că Vasile Fodoruț se poartă în grădina sa cu pomii așa cum s-a purtat atîtea zeci de ani în clasă cu elevii săi. A făcut din grădina de pe deal o clasă și din clasele la care a predat grădini roditoare de oameni.

TÎNĂR ÎN AGORA

Ion Zubașcu

Continuare în pag. a 3-a

ANTOLOGIE SCOLARĂ

Vulpi de aramă

Prin brаniștile desfrunzite vulpi de aramă se ascund,
Se-aud chefniri de ciini răzleți și chiote de vinătoare.
Gem ulmii-ntîrziați în cîmp pe lîngă drumuri călătoare
Și soarele, de ceară veche, în ape mari s-a dat afund.

Zaharia Stancu

„La ușa domnului Caragiale"

de domeniul evidenței, pentru cine a urmărit viața literară din ultimii ani, că, la un moment dat, proza scurtă înregistra un grad scăzut de reprezentativitate, cînd nu lipsea de-a dreptul din tabloul de valori al actualității literare. Asistăm în ultimii trei-patru ani la o resurecție a genului, indiferent de registrul estetic (realist, fantastic, satiric), e îmbucurătoare aplecarea tinerilor prozatori spre modalități din cele mai moderne. Nu întotdeauna, însă, unele experiențe și tehnici prozastice „prind" la noi, impresia de contrafact e izbitoare și dezolantă. Mai ales, cînd e susținută fără suport și justificare valorică, de programatice inflamări vanituoase dovedite repede iluzorii.

Din „formațiunea de șoc" a **Desantului '83** (culegere cenaclu are în primul rînd, și nicidecum „antologie" de proză scurtă, cum a fost uneori numită cu subiectivă pedanterie) provine și tînărul **Ioan Lăcustă** (n. 15 septembrie 1942, Virfuri — Arad), autor de un real talent proteic, a cărui orientare artistică l-a ferit pînă azi de capitolul încă deschis „pierderi grele" al formației. E de înțeles că stagiul „desantist" al autorului și prezența sa acolo țin de un provizorat al căutărilor și ezitărilor artistice, de vreme ce autorul pendulează între două maniere distincte, de o vagă legătură în latura formală a textelor.

Dacă în **Vis cu lup** menirea textualistă duce la o interferență de planuri, în care predomină un fantastic de natura difuziunii onirice și hilar proliferante (desfășurată pe muchea experimentului ce readuce în discuție raportul dintre lume și literatură, felul în care aceasta din urmă împrumută valoarea și identitatea textului), în **Mumutica** avem „ab initio" maniera/tehnica folosită în cea de-a doua parte a volumului său recent **Cu ochii blinzi** (1985), unde de fapt o și include apoi.

E lucru curios cum, exaltată de textualism/literalitate/tel-quel-ism, o parte a criticii noastre (chiar militantul junimism desantist — Ov. S. Crohmălniceanu) își îndreaptă preferințele, în ceea ce-l privește pe Ioan Lăcustă, nu spre maniera îndrăznet-modernistă, unde ar putea găsi implementate destule elemente de teorie textualistă, ci spre povestirile (să le zicem nuvele comprimate, schițe desfășurate) din secțiunea a doua a cărții, inspirat numită **La ușa domnului Caragiale** (observația e și a lui M. Ungheanu, în cronica din „Luceafărul", la volumul „Cu ochii blinzi"). Se sacrifică astfel o teză pusă în practică (și susținută, cum se vede, **programatic**) de dragul unui autor

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

Z. Cârlugea

Continuare în pag. a 10-a

Repertoriul folcloric

În colecția „Meșterul Manole" — pe care Editura „Minerva" o definește ca o „serie consacrată publicării, în volume antologice, a comorilor literaturii populare românești", care „oferă o imagine globală asupra valorii folclorului nostru" — Stancu Ilin, cercetător științific din Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu", ne oferă un nou volum adecvat specificului acestei colecții. Era și necesar, date fiind cele două decenii care au trecut de la prima antologie de acest fel, aceea a Monicăi Brătulescu, apărută în 1964. I-a urmat curînd volumul al doilea de „Flori alese", alcătuit de Ioan Șerb. Era necesară o astfel de antologie, deoarece largul public cititor de astăzi urmărește cu cel mai mare interes publicările de texte din repertoriul sărbătorilor de iarnă ale poporului nostru, epuizîndu-le din librării în scurt timp.

Stancu Ilin s-a conformat și specificului unei antologii cît și, mai ales, specificului seriei „Meșterul Manole". A selectat — din colecții de folclor inserate în volume, sau în periodice — texte din speciile poeziei sărbătorilor de iarnă : colinda, plugușorul și sorcova. În mod firesc, a implinit cercetarea, efectuindu-și alegerea și din colecțiile apărute după anii 1964 și 1967 — unde s-au oprit antologiile semnate de Monica Brătulescu și Ioan Șerb — extinzînd-o pînă în anul 1975. În felul acesta — prin succesiunea cronologică în cadrul fiecărei specii — ni se oferă o perspectivă de mare interes, a evoluției acestora în cele două decenii în care s-au desfășurat atîtea schimbări spectaculoase în lumea culturii noastre populare ca și în toate domeniile vieții materiale și spirituale a poporului român.

Firește că — date fiind specificele dimensiuni ale unei antologii — nici aceea alcătuită de Stancu Ilin nu putea cuprinde totul. Însă din modul cum a construit-o, cititorului i se oferă o imagine completă în ceea ce privește fabuloasa bogăție tematică a urărilor de sărbători,

Ovidiu Papadima

Continuare în pag. a 3-a

CRONICA LITERARĂ

TUDOR OCTAVIAN: «Firul principal. Cuadratura cercului»

„dar cel mai greu e să cauți o pisică neagră într-o cameră întunecoasă, mai ales cînd înăuntru nu se găsește nici o pisică". Am citat motto-ul primului dintre cele două romane pe care Tudor Octavian le-a publicat anul acesta, într-un singur volum, la Editura Eminescu. Autorul precizează, la sfîrșitul cărții că este vorba de o traducere a unei traduceri și că aparține, probabil, lui Confucius. Așadar, să cauți ceva sau pe cineva despre care vei afla că, de fapt, nici nu există. Ne aflăm în plin absurd ? N-aș zice. Derularea **Firului principal** ne arată că imposibilul poate dobîndi, în plan literar, o uluitoare verosimilitate. Miclescu, „un holtei de patruzeci de ani", bine blazat, inteligent și ironic, bibliotecar de — cum să-i spun — gradul doi, căci conduce — are un subaltern, pe Stelică Polux — un depozit de duplicate, o cunoaște la mare, în concediu, întîmplător, pe Maria, purtătoare de ochelari mari, negri, care amintește — mie, nu lui Miclescu, de Girardot, în **Rocco și frații săi**. Simplu, foarte simplu, de-a dreptul banal, ca în cele mai bune romane polițiste. Așa cum, ceea ce urmează, ține de ingeniozitatea compozițională, de suspans, de eleganță stilistică, de ironie, în contrapunct, deliberat desigur, cu banalitatea studiată a pretextului. Miclescu o caută, avansează pe „firul principal", moare lume, nu prea multă, cît să țină treaz și interesul consumatorilor de senzații violente prefabricate, intervin lucrătorii specializați (de fapt, ei, demult... de la început), lucrurile se complică enorm. Nu mai insist, căci aș încălca regula genului. Tudor Octavian pune aici multă abilitate, romanul are o tăietură „americănească", este captivant și, în același timp, deconectant. Ironia, fină, însoțește în permanență, dublează „firul principal". Miclescu scrie un amplu studiu, „exhaustiv", cum se spune, despre „Cronica de la Muta", document de maximă importanță, redactat de încrîncenatul țăran Ion Mălai. Fragmente din acest studiu, scris într-un stil prețios, care ironizează inversunările metodologice ale unei critici fără obiect. Raportări directe la „povestea" lui Miclescu nu există în studiul lui Miclescu, dar cititorului i se oferă, totuși, prin simpla prezență a acestor fragmente, ex-centrice în text, măcar rațiuni pentru o stare interogativă. Ce-i cu acest Ion Mălai, supărat pe lume acum niște secole ? Ion Mălai este un soi de alter-ego al lui Miclescu. Încrîncenarea sa este, într-un alt context, echivalentă cu poziția „à rebours" pe care Miclescu, cu orice risc, o adoptă de la un moment dat, atunci cînd înțelege că este manipulat, că i se anulează, fie și din rațiuni superioare, individualitatea. În subtext, **Firul principal** conține o pledoarie pentru individualitate. Nu o pledoarie pedantă ori patetică, ci una subtilă și poate tocmai de aceea investită cu eficiență.

Contrar așteptărilor — cele impuse de habitudinile cititorului de romane de factură polițistă — **Firul principal** nu dezleagă enigma în final, ci abia o potențează. La sfîrșitul lecturii explodează „bomba" : Maria victima — una dintre ele, nu a locuit niciodată la adresa pe care Miclescu o știa atît de bine ! Deci, pisica din camera întunecoasă nu s-a aflat niciodată în camera întunecoasă. Adică ? Să fie vorba doar de o poantă, prin care autorul ține să-și contrarieze cititorul ? Să fie vorba, în planul explicațiilor logice, de ștergerea totală a urmelor și de dispariția oricărei probe, organizată de forțe obscure, din rațiuni care trebuie să depășească înțelegerea comună ? Să fie vorba, în fine de interferența, pînă la confuzie, a realului în ficțiune sau, altfel spus — și în concordanță cu sugestiile oferite de reproducerea pe coperta cărții a celebrului tablou „Îndrăgostiții" de René Magritte — de intruziunea violentă a visului în real ? Nu știu. Tudor Octavian are meritul de a nu fi propus o singură soluție, implicînd, și astfel, cititorul în țesătura complicată a acestui roman admirabil, scris cu mîna sigură a profesionistului.

Al doilea roman, **Cuadratura cercului**, este de o factură deosebită. Nici un mister aici, în afara celui etern uman : să cauți ceea ce nu poate fi găsit, dar, totuși, să cauți. De fapt, tot un fel de pisică inexistentă. Personajele din **Cuadratura cercului** încearcă să demonstreze indemonstrabilul : teorema lui Fermat. Dacă n-ar avea drept miză condiția umană în ecuația idealității imposibile, **Cuadratura cercului** ar putea fi socotit un roman umoristic. Personajele lui Tudor Octavian sînt niște trăzniți simpatici, niște structuri, în fond, artistice, visători impenitenți, pe care autorul îi privește de la distanță, dar fără maliție. Apartamentul în care se mută Ion Cucu — narator și personaj în **Cuadratura cercului** — este scena pe care personajele se perindă ca pe un peron de gară. Cu treabă sau fără, așteptînd ceva sau pe cineva, pierzînd vremea, perorînd sau delirînd, confesîndu-se abrupt sau pretinzînd mărturisiri abrupte. Acest „decupaj regizoral" îi permite lui Tudor Octavian să pună între paranteze — cel puțin la o primă vedere — rigorile compoziționale evidente în structura **Firului principal**. Fiecare dintre personaje comunică, într-un limbaj pronunțat personal, o experiență personală de care ceilalți nu au cunoștință. Se produce, însă, progresiv, o contaminare reciprocă între personaje. Fiecare se lasă permeat de experiența celuilalt, și-o asumă într-un fel, se arată, oricum, receptiv la suferința sau năstrușnicia partenerului de dialog. Se conturează astfel tema esențială a romanului : spaima de singurătate și, consecutiv, nevoia de compasiune. Această temă structurează materia epică, ordonează comportamentele — aparent bizare — în vederea unei semnificații de ansamblu. Tentarea imposibilului — demonstrarea teoremei lui Fermat — nu aruncă personajele în ridicul. Este doar o replică, în ideal, la presiunea singurătății, care, în momentul cînd contactul dialogal sau de alt gen se întrerupe, se exercită cu o forță neobișnuită. Este capacitatea individului de a visa, dincolo de datele concretului, de a-și proiecta personalitatea în idealitate. „În matematică — spune unul dintre personaje, într-o discuție cu Ion Cucu — nu există drumuri închise. E o problemă de timp (...) O chestiune de timp și de talent. Din nefericire, așa numitele utopii matematice sînt abordate ori de pripiți, ori de persoane cu talent mediocru. Ori, pur și simplu, de oameni fără har". Ion Cucu eșuează în singurătate tocmai din „pripeală", din mediocritate, din neputința de a crede în adevărul utopiei lui Fermat. Dincolo de tonul ironic **Cuadratura cercului** este un tulburător roman despre condiția umană, despre limitele gîndirii și, mai cu seamă, despre nevoia de vis.

Valentin F. Mihăescu

SULTANA CRAIA: «Orizontul rustic în literatura română»

Cea de-a doua carte a Sultanei Craia este un eseu (Orizontul rustic în literatura română, Editura Eminescu, 1985), ambițios, avînd ca obiect, un arhetip literar ce a intrat permanent, într-o formă sau alta, în dezbaterile criticilor, ideologilor și teoreticienilor literari, dar care nu a beneficiat, ciudat, pînă în prezent de o tratare globală. Să nu uităm, totuși, că ne aflăm în fața unui eseu, care, prin natura lui, nu presupune o abordare exhaustivă și nici stringență metodologică. Autoarea a procedat prin „eșantioane", selectînd scriitorii și momentele istorice cele mai semnificative, iar ca metodă a coroborat demersul analitic cu cel descriptiv, în funcție de specificul și importanța fiecărui scriitor în parte. Interpretările propriu-zise sînt completate și încadrate de un minim necesar de informații, ținînd de domeniul istoriei și sociologiei literare, informații ce precizează mai bine un sens, o idee, o semnificație contextuală. Eseul nu este însă discrepant, probînd o consecvență de ton și atitudine, o „tăietură" sigură și energică. Între o cercetare vastă, monografică dar cu riscul diluției și al rătăcirii în labirintul imensei materii avute la dispoziție, și o viziune mai schematică, cu virtuți de model operațional, Sultana Craia a preferat, și bine a făcut, cea de a doua variantă. Să vedem acum în ce constă acest model. În primul rînd, o definire și nuanțare exactă și funcțională a conceptului fundamental cu care lucrează, și care prezintă două accepții cu sferă semantică proprie, deși, în general, sînt resimțite ca sinonime, **rustic și rural** : „Cel dintîi se referă îndeosebi la dimensiunea naturală, la literatura în care societatea țărănească este încă patriarhală și neconflictuală și există în forme tradiționale. Cel de al doilea se referă la sfera comportamentului, mentalității structurilor și tensiunilor sociale, și ulterior și politice, adică la societatea țărănească intrată în modernitate. Folosiți în aceste accepții, cei doi termeni nu se delimitează riguros, dar apar cum i-am simțit adecvați, în fiecare moment sau la fiecare scriitor". Astfel, la Heliade, Alecsandri, Bolintineanu, Alecu Cantacuzino, Duiliu Zamfirescu sau Calistrat Hogaș se discută despre rustic, iar la Rebreanu, Marin Preda, Zaharia Stancu sau Titus Popovici despre rural. Problema este mai delicată — vom vedea — la Eminescu și Blaga, unde termenii mi se par, în parte, inadecvați pentru natura eminesciană și satul metafizic blagian. Ca repere limită ale perioadei anvizajate, sînt alese, pentru începuturi, poezia **Zburătorul** a lui Ion Heliade Rădulescu, prima manifestare autentică a complexului rustic în literatura română după prefigurările din lirica poeților Văcărești și a lui Conachi, iar pentru final, anii 1970—1974, ce încheie un anumit mod de a percepe ruralul în poezia și proza contemporană. Scriitorii anilor'80 au altă viziune, demitizantă, în curs de definire și consolidare, a fenomenului țărănesc și o altă retorică, i-aș spune, denotativă, cu tot ceea ce decurge de aici, în special pentru poezie. Dar este, repet, o realitate în mișcare, ce se alcătuiește și se formează sub ochii noștri, și era normal ca autoarea să nu o includă în demersul său. Iar în cadrul selecției efectuate nu o interesează atît analizele particulare ale autorilor, deși acestea nu lipsesc, cît viziunea asupra fenomenului, rezonanțele din pozițiile celor mai reprezentativi scriitori și cadrul generației respective, precum și modificările dinamice de atitudine de la o generație la alta. Acest mod de a structura materia asigură discursului critic claritate a concepției și vioiciune a stilului.

Primul capitol se ocupă de geneza fenomenului și de „pionierii" temei : I.H. Rădulescu, D. Bolintineanu, C. Bolliac, V. Alecsandri, Alecu Cantacuzino. Problema ce se pune la toți acești autori este a descoperirii lumii rustice (nu încă rurale), și a statuării ei ca motiv literar și, mai puțin, ideologic, cu excepția lui Bolliac. Autoarea are perfectă dreptate, atunci cînd afirma că „deschiderea către specificul rustic se produce, în literatura română, la prima generație de scriitori, care are conștiință europeană, care a luat contact cu marile capitale din apus, care se simte modernă într-un veac modern și care aspiră să modernizeze întreaga viață românească. Formați în climatul ideilor europene, contemporani cu Hugo, Lamartine și Vigny, trăind și călătorind într-o civilizație în care orașele dobîndesc trăsături de metropole, scriitorii români de la jumătatea secolului al XIX-lea, descoperă împreună cu romanticii mari și minori ai Europei, creația populară, farmecul naturii, interesul universului rustic". În afară de analiza minuțioasă a **Zburătorului**, se reține, în mod special, aducerea în focarul atenției a unui fragment de roman, pe nedrept ignorat, **Serile de toamnă la țară**, al lui Alecu Cantacuzino. Consolidarea și „autohtonizarea" temei este urmărită în cel de-al doilea capitol, la, din nou, Alecsandri, în creația mai tîrzie a **Pastelurilor**, Mihai Eminescu, Macedonski, Coșbuc, Odobescu, Creangă, Duiliu Zamfirescu, Slavici.

Este un capitol cu bătaie lungă, care are în vedere cel puțin trei piloni importanți în edificarea motivului literar : Creangă, Slavici și Duiliu Zamfirescu. Nu cred că surprinde neîncluderea lui Eminescu, întrucît rusticul este mai puțin prezent în lirica lui și mai mult în ideologie. De altfel, și spațiul acordat de autoare poetului este mai restrîns, și nici comentariile nu sînt deosebit de pătrunzătoare, iar exemplele nu sînt cele mai bine alese. Absența, spre exemplu, a poeziei **Sara pe deal**, este greu explicabilă în economia subiectului. În ce privește pe cei trei scriitori amintiți, pe larg și serios analizați, interesante și subtile mi se par considerațiile, la Creangă, despre **cadrul rustic** și **lumea rurală**, ca și despre activismul și pragmatismul satului, la Slavici, despre lumea țărănească transilvăneană, „deja modernă", condusă de necesitatea proprietății, iar la Duiliu Zamfirescu, despre „iluziile sociale" ale romancierului, proiectate asupra universului rural. Capitolele II, IV și V configurează harta motivului la începutul secolului și în perioada interbelică, etape marcate de puternice curente culturale și ideologice, sămănătorismul, poporanismul, gîndirismul, tendințele sociale și socializante și care înregistrează cîteva realizări majore prin Agârbiceanu, Sadoveanu, Rebreanu în proză, iar în poezie prin O. Goga, Vasile Voiculescu, Adrian Maniu, Aron Cotruș, Ion Pillat, Zaharia Stancu și, mai ales, Tudor Arghezi. Ezit în ceea ce-l privește pe Blaga întrucît satul lui metafizic ar intra între alte jaloane decît rusticul și ruralul. Analizînd prozatorii, Sultana Craia urmărește cu atenție **socializarea fenomenului**, drumul parcurs de la „rusticul" Sadoveanu la „ruralul" Rebreanu, fără a neglija însă particularitățile de viziune și implicațiile lor în construcțiile narative. Calistrat Hogaș, Ion Agârbiceanu și Pavel Dan dau și ei relieful propriu în linia rusticului și a ruralului, peisajului studiat. De pildă, receptarea rusticului la Hogaș este de esență livrească, și se textualizează printr-o mare plăcere a povestirii unde aluzia culturală este mereu prezentă.. La Agârbiceanu lumea țărănească este diversă, activă, dar împărțită dichotomic, între țărani înstăriți și, definitiv, săraci, deznădăjduiți, în timp ce la Pavel Dan respiră un aer de arhaicitate, de străvechime și fatalism anistoric. În poezie se întîmplă un proces paradoxal în perioada interbelică, și Sultana Craia îi acordă atenția necesară, anume infiltrarea modernismului în tiparele tradiționale, sau mai bine zis, trecerea motivelor tradiționale prin baia sensibilității moderne, în special, expresioniste. Este cazul lui Adrian Maniu și Aron Cotruș, iar la Fundoianu se produce o grefă și mai spectaculoasă, între fondul rustic al inspirației și mentalitatea și forma avangardistă. Lucian Blaga cum menționam, iese, cred eu, din tiparele rustic-rural, deși putem admite, la limită, o „zariște cosmică" a rusticului. În schimb, elementul rustic nu poate fi negat la Arghezi ; critica s-a pronunțat demult în acest sens dar Sultana Craia îl analizează, în întreaga lui morfologie, bineînțeles, atît cît îi permite spațiul într-o lucrare de sinteză. Autoarea, chiar dacă exagerează puțin concluziile, susținînd că : „Arghezi — pamfletarul, Arghezi — citadinul, Arghezi — naratorul este dinafară. Fața internă a poetului este a unui clasic și a unui spirit patriarhal." Cu toate că ideea este discutabilă, îmi place la Sultana Craia faptul că nu se păstrează în perimetrul afirmațiilor strict controlabile, ale mediei asigurătoare, ci **avansează** opinii și ipoteze personale, cu tot riscul ce îl presupun.

Ultima fază a „orizontului rustic", ce intră în vederile autoarei este aceea între 1948—1970, cînd literatura cu subiect rural consemnează romane de Zaharia Stancu, Marin Preda, Titus Popovici, Dumitru Popescu, Fănuș Neagu și Ion Lăncrănjan, nuvelele lui Vasile Voiculescu și poezia lui Ion Gheorghe și Ioan Alexandru. Aceasta este selecția operată de Sultana Craia în rama unui eseu și nu a unei lucrări de tip universitar-monografic, și a-i reproșa absența altor nume este un gest superfluu, cu atît mai mult cu cît exemplele alese sînt toate valori autentice și momente semnificative în evoluția arhetipului literar studiat. Ca și în cazurile precendente, Sultana Craia procedează la schița analitică individuală a operei și a scriitorului respectiv, dar și la integrarea lui în dinamica metamorfozelor temei (trecerea de la social la politic în proză). Din demersul ei, reiese că lumea țărănească, universul rural au generat în continuare o literatură cu reale valențe estetice, apropiindu-și modalități narative și structuri poetice specifice. **Orizontul rustic în literatura română** este un eseu cu un ritm alert al ideilor, cu puncte de vedere personale și merite incontestabile în bibliografia subiectului.

Paul Dugneanu

BREVIAR

■ **DINCOLO DE SENZAȚIONAL.** Palpitante, ca de obicei, prozele de înfățișare senzațională (și, din nefericire, întemeiate pe realități pe care le publică Victor Beda (la „Cronica șoselei", în „Flacăra") cuprind și relațiuni de înfățișare analitică, al căror țel este nu doar pedagogic ci și estetic, vehiculînd interesante psihologii. O astfel de mică nuvelă este aceea (apărută nu demult) intitulată „Cezara", povestea unei femei de temperament voluntar, cu o conduită în totul tiranică și a cărei compoziție sufletească e degradată de accentele caracterologice. Acest satrap feminin, care își teroriza soțul și subalternii, făptuise un accident însă, lăsînd muribundul într-un șanț, se grăbise către casă, unde pregătise o petrecere cu „lume bună". Singele ei rece o împiedică să se dea de gol însă cercetările rapide făcute de organele în drept ajung repede la autor. Cezara își prepară, totuși, o ieșire din scenă spectaculoasă : Cînd Răzvan (soțul ei), galben, cu chip răvășit, a intrat în casă, Cezara și-a dat seama că soțul n-a reușit să-și joace rolul. A băut totuși paharul de coniac pînă la fund și apoi, parcă rostind o sentință, a spus să audă toată lumea : «Ai fost, ești și vei fi un om de nimic».

■ **LECTURĂ ȘI CHIN.** O noutate în materie de operațiune estetică e aceea emisă de Valeriu Bârgău (autor de poezii, care scrie și comentarii întîmplătoare despre literatură) : ce ar fi propriu poeziei lui Matei Vișniec ? Răspunde V. Bârgău „Linearitatea poetică a fiecărei poezii înnebunea cititorul, îl punea la grele încercări". Așadar, lectură și chin.

■ **STIL INVENTIV :** Care să fie metoda romanelor „polițiste" scrise de G. Arion (de asemenea poet, intervievat, comentator de cărți și altele) ? Răspunde Nicolae Manolescu : „Subiectele celor două romane (dintre care primul mi s-a părut superior) țin cont de rețetă cu o scrupulozitate suspectă.

Nici nu-și face bine apariția eroul că se și înfige „țipa", „vampa", descrisă cam în felul acesta (urmează descrierea). G. Arion preferă formula romanului caftistic (vreau să zic, de caft și pistol)" — Așadar, o expresie nouă în comentariile, inventive, ale lui N. Manolescu : „romanul caftistic", adică „romanul de caft și pistol".

■ **UN MANIFEST.** În acest fel poate fi considerată o intervenție a lui Val Condurache (un autor de comentarii despre cărți pe care și le-a reunit sub titlul „Fantezii critice"), publicată în „Flacăra" și intitulată „O școală de critică". Despre ce școală ar fi vorba ? Despre „Școala de critică de la Iași". Întrucît nimeni nu auzise pînă acum de existența acestei „școli", ci numai de critici care trăiesc în Iași și publică în revistele de acolo, Val Condurache simte că e momentul să facă un rezumat programatic. Propriu „Școlii de la Iași" i-ar fi cultul foiletonului, o știre, oricum ar fi, insolită : „Spre deosebire de școala critică de la Cluj, îngăduitoare cu veleitățile locale — notează autorul de „Fantezii critice" — în schimb puternic ancorată în recuperarea tradiției, școala de critică de la Iași se arată, în spiritul **„Junimii**, necrutătoare cu prezentul". Iată că avem azi un neo-junimism și încă unul „necrutător cu prezentul". Însă ce fel de intoleranță ? Răspunde tot Val Condurache : „Intransigența și clemența se întîlnesc în punctul comun al unei entropii de semn pozitiv, dacă se poate spune așa. În concertul judecătilor de valoare exprimate în reviste, critica nouă de la Iași joacă rolul de mediator". „Mediator" — iată o noțiune nouă. Întrebarea este, pentru comentatorul ieșean (care introduce și formula de „entropie pozitivă", care nu se poate utiliza), aceasta : „mediator" între cine și cine ?

■ **FRAGMENT DE „TRAPEZ".** Ce știri ne mai dă „Trapez"-ul săptămînal semnat de Geo Bogza ? Propoziționi cam de acest fel : „Dacă n-am făcut o ticăloșie sau alta, — zice el — n-a fost pentru că m-aș fi temut de judecata vreunui tribunal ci pentru că nu cumva să am senzația că mă culc în pat cu un cîine mort".

Catagraf

VIAȚA CĂRȚILOR

EDIȚII

IORGA ÎN CORESPONDENȚĂ

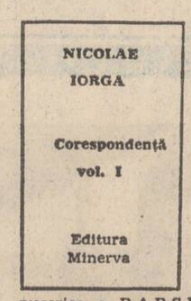

Tînăra și pasionata cercetătoare literară Ecaterina Vaum s-a angajat, temerar, la o muncă uriașă : să editeze corespondența lui Nicolae Iorga.

În cîte cărți va fi depozitat acest tezaur ? Greu de spus. În „Notă asupra ediției" la volumul I cu care începe această serie, editoarea amintește cele 431 de volume „de corespondență existente la secția de manuscrise a B.A.R.S.R., adnotate pe verso cu ciorna de răspuns". Acest prim volum „reprezintă — specifică Ecaterina Vaum — o parte infimă din vasta corespondență existentă în principiu și necunoscută nouă, de fapt, în întregime". Cine poate avea pretenția exhaustivității în fața acestui colos care a fost „fenomenul Iorga" ? Desigur, dimensiunile, tensiunea morală sau culoarea emoțională, estetică a acestor scrisori variază de la destinatar la destinatar (între care scriitori, istorici, prieteni, oameni de cultură, admiratori sau adversari politici), de la domeniu la domeniu, de la etapă la etapă (într-un fel gîndea și scria N. Iorga înainte de 1914, altfel după 1920, altfel în ultimii ani de viață), chiar de la o zi (sau de la o oră) la alta. Se știe că marele istoric era de un temperament vulcanic, eruptiv, un orator imbatabil (un tip oral prin excelență), cu, pe cît de mulți admiratori, pe atît de numeroși dușmani, unii declarați **ad-hoc**.

Umorile atît de variabile ale expeditorului se simt și în vibrația acestor epistole. Fără îndoială că Iorga le scria (sau dicta) din mersul mașinii, fără nici o pregătire prealabilă, cum și-ar fi ținut și un discurs la o adunare despre al cărei scop nu știuse nimic mai înainte de a sosi în fața ei. În întregul lor, aceste scrisori nu numai că acoperă o epocă (40 de ani), dar o exprimă plenar. Contribuie, desigur, la aceasta și bogatele note de istorie literară (și nu numai literară) — unele poate excesiv de minuțioase, dar așa stă bine unei asemenea întreprinderi editoriale (e cazul să spun aici și numele redactorului din editură care s-a străduit cu textele și s-a îngrijit ca volumul să apară la o ținută demnă de reputația „Minervei" — Gabriela Omăt), așadar, contribuie la reușita întreprinderii Ecaterinei Vaum (aflată, firește, doar la debutul ei — dar un drum bine croit se parcurge mai ușor), și notele istoriografice, și cele 12 pagini de iconografie, și cei 6 indici finali (de cronologie a scrisorilor, de asociații, cluburi, instituții etc., de localități, de lucrări ale lui Iorga „la care se fac referințe în scrisori", de nume și de periodice, desigur, invocate în cuprinsul corespondenței publicate) și, în genere, ținuta sobră, austeră, aproape a tuturor comentariilor.

Dacă aș avea ceva de obiectat editoarei, aș zice că ideal ar fi fost să se fi reprodus, în note sau într-o **addenda**, și răspunsurile destinatarilor lui N. Iorga. Știu că cer imposibilul, că dimensiunile muncii și realizării editoriale s-ar fi dublat, că nu era totdeauna cazul sau că nu se puteau face selectiv (că n-ar fi fost științific, deși, citeodată, s-a făcut și asta). Dar parcă tot aș fi dorit să citesc, de pildă, sub zguduitoarele rînduri ale lui N. Iorga din 12 noiembrie 1940 („una din ultimele scrisori" — cum precizează Ecaterina Vaum), către dr. Constantin Angelescu, fostul ministru, — la două zile după ce cutremurul din 10 noiembrie îi distrusese casa și marele bărbat, îmbătabilul N. Iorga, se simțea „grozav de obosit și bolnav", și răspunsul vechiului său prieten. Cu atît mai mult cu cît — după cum notează editoarea — acest răspuns „a fost găsit, la 28 noiembrie 1940 (funesta dată a istoriei românești — n.n.) în portofelul ciuruit de gloanțe al lui N. Iorga".

Fănuș Băileșteanu

***) Nicolae Iorga : „Corespondență", vol. I, Editura Minerva, 1984.**

POEZIE

«LACRIMA ÎNVINGĂTORULUI»

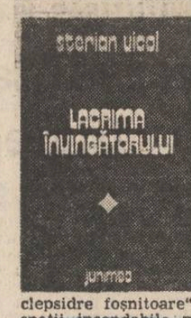

Poet cu o deschidere tematică interesantă, atras de inefabilul orizonturilor emoției lirice, cărora încearcă să le descifreze o cale inițiatică, Sterian Vicol ne oferă în cele trei secțiuni ale volumului *Lacrima învingătorului* o poezie pătrunsă de o adîncă solitudine și experiențe unice „Surpînd la marile singurătăți / mai sper la o pierdută vînătoare, / și caut singur ca-n vechile cetăți / urmele-nchise-n clepsidre foșnitoare". Discursul liric coboară în spații insondabile materia exterioară și conținutul ei transmițîndu-se prin forme esențiale. Acestea devin tipare (poetul le numește sigilii insistînd asupra ideii de amprentă în care s-au închegat geologicul și spiritul) imagini incomplete dar edificatoare prin care sensibilitatea sa caută cheile pierdute ale eului ce se perpetuează din lumi ancestrale : „În numele acelei păduri fantastice veți pleca în amurg, / călătorind muntele / bătut în scoabe de stele // Mireasma grîului / din miezul piinii rupte / pe coltul stîncii / o rugă de seară / va fi atunci / Nainte de-a-mbrățișa / fiecare arbore, / pin-la descoperirea / intrării secrete / Tu vei răsări pe munte / Cum pasărea pe-un vîrf de săgeată / potolindu-mi singele / cu atîta lumină / Și-n adierea brațelor tale / voi auzi cum muntele / se evaporă încet. *(Rugă de seară)*.

Lirica lui Sterian Vicol absoarbe încetul cu încetul metaforele inițiale, imaginile și stratul semantic pierzîndu-și, aparent, coerența, în favoarea descinderii poetului în „momentul" creației a cărui comunicare instantanee este realizată cu un particular simț eufonic, ceea ce duce la o surdinizare a timbrului. Marile surpări geologice, aglomerarea în torente a imaginilor, terifiantul au o monumentalitate statică cuprinse fiind în dezolanta mortificare a simțurilor. Poezia pare astfel desolidarizată de idee în favoarea descrierii stării și înaintează spre lumina timpurilor primare, fără istorie, de înfrățire a regnurilor. Pentru Sterian Vicol poezia este un fenomen cu o realitate particulară avînd puterea de a investiga suprafețele lucrurilor însinuindu-se în intimitatea lor asemenea apei în fisurile materiei : „Corzile casei se adîncesc în oglinzi / ca niște cicatrici în ramul pădurii / de cine teamă să ne mai fie / cînd toate cărările prin singe ne trec". O melancolie implicată însoțește versul său, atenuînd și ea, în bună măsură senzația efortului, a încordării crispate : „A setei și a foamei / este marginea pietrei frontieră a respirației și a melancoliei / sunet înfrunzind / gîtul clepsidrei". Trecerea subtilă din registrul dur, **aspru**, în cel gracil, măcinat de o secretă nostalgie, are menirea de a sublinia finețea instrumentului prin care poetul se străduiește să cuprindă necunoscutul. Efectul de diminuare provoacă o permanentă tentativă de stilizare în care spațiile uriașești se subînțeleg : „Sub umbre subțiri de stinjenei / printre cojile risipite de var / scheletul ei perforează / bătaia stelelor / ce-adună cu timpul / tot satul într-un deal". *(Întîia primăvară)*. Dar poezia lui Sterian Vicol suferă de ubicuitate, fapt explicabil liric, prin aspirația eului de a atinge limitele, acea fabuloasă ultimă Thule. *Marginea pietrei, marginea cuvîntului, țărmul care n-a fost*, cărora li se adaugă celelalte simboluri („plopii", „grădina", „cuibul părăsit", „lacrima învingătorului") desemnează predilecția poetului pentru un topos fără coordonate, care s-ar dori să fie materia însăși descrisă prin cunoașterea poetică : „Tîrzie cumpănă și vamă deopotrivă / dezlegate de aceeași funie de nisip / plutesc în corăbii sorbite în derivă / de țărmul ce n-a fost, pe care-l înfirip". Acest tip de cunoaștere care ar vrea să reprezinte o adaptare și sincronizare a simțurilor cu vibrația misterioasă a naturii, insesizabilă prin mijloace comune (...mesajul găsit în nisip cuprinde / adresa muntelui și cifrul") conține, în mișcarea interioară, un primum movens repetat în unele cazuri cu obstinație : „*Pînă* și greierii prin crăpăturile dealului *pînă* și arborii căzuți / în apa verde grea / îmi jeluiau singurătatea". Repetarea aceasta („*pînă* și lăcătul lăzii de zestre" „*pînă* și vămile" conferă versurilor respective „un accent tare" în genul accentului deictic ducînd la efecte rebarbative.

La examinarea atentă a poeziilor din volumul *Lacrima învingătorului*, poezii care continuă, prin registru poetic și univers liric pe precedentul *(Sigiliul grădinii*, Ed. Eminescu 1983) constatăm că Sterian Vicol nu caută o nouă poezie, ci o nouă emoție în lirica destul de controversată a momentului contemporan, pe care ne-a convins că a găsit-o.

Lucian Chișu

*** Sterian Vicol : „Lacrima învingătorului", Editura „Junimea", 1984.**

UCENICIA UNEI POETE

Peisajele lirice ale Luciei Olaru Nenați, declanșate de stări afective de profunzime, nu rămîn scop în sine, ele sînt invocate și privite prin prisma unei dialectici telurice firești ; ceea ce contează rămîne pururi năzuința spre zonele elevate ale idealității, unde — ca un drum paradoxal, dar acceptat — roadele experienței trec în florile înțelepciunii : „Pașii mei, pașii tăi împreună / Cîntec simplu și poate de-ajuns / Ca să trec de cenușa ce-adună / Albul clipei de lacrimi străpuns. / O să uit, o să mor, o să-mi treacă / Precum trec toate-n riu (Heraclit) / Se tocește oțelul și-n teacă / Pling zăpezi peste chipul cioplit" **(Fructul oprit)**. Pornind de la datele acestor stări profunde și nesofisticate, poeta atinge în unele poeme **(Transparență, Vine o pasăre)** o impecabilă frumusețe parcă arhetipală, deși se simte mereu zvîcnirea existențială a sentimentului, privit însă întotdeauna prin înțelepciunea decantărilor ulterioare.

Această „grilă (rațională) a înțelepciunii" își pune amprenta pe întreaga sa poezie și uneori — poate — frînează explozia lirică ce ar pulveriza astfel frumoasele dar mult prea reci tipare în care poeta încearcă să toarne — ca într-un creuzet de diamant — încandescența de esențele poeziei Lucia Olaru Nenați nu va îmbrăca doar costumul de azbest și diamant al structurilor din ce în ce mai reci în perfecțiunea ce tinde spre (ne-) rostirea ființei.

De semnalat ca o posibilă cale ce ar putea fi mult mai bogat valorificată, atingerile cu zona baladescă a cîntecului popular, prelucrat în retortele de cristal ale unei retorici poetice de autentică valoare **(Uitam să mă trezesc în zori sau Adevărat, buna mea soră — adevărat)**.

Ultimul volum de versuri al Luciei Olaru Nenați autentifică o poetă profundă pe drumul aspirațiilor (și al împlinirilor) într-o regăsirea de sine, adică într-o găsirea unei voci lirice originare și originale în spațiul liric contemporan.

Ion Iacob

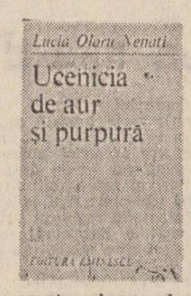

O poezie oarecum în afara „modei poetice" scrie Lucia Olaru Nenați*) în căutarea esențelor lirismului pe un drum al „idealității difuz-romantice" (una din formulările criticii, tipărită pe ultima copertă). Acest **drum spre esențele poeziei** beneficiază de „recuzita fastuoasă" a unei crepusculare (imaginar-vegetale) academii „de aur și purpură" : Drumul nostru prin tunelul de frunze / Spirală plutitoare-ntr-o lume de amintiri arămii... Drumul nostru de ucenicie / În academia de aur și purpură / Din superbia căreia-nvățăm / Cu cîtă frumusețe ești dator / Să-ți cucerești apusul ca pe-o nuntă". **(Academia de aur și purpură)**.

***) Lucia Olaru Nenați : „Ucenicia de purpură și aur", Editura „Eminescu", 1985.**

UNIREA – PERMANENȚĂ A ISTORIEI NOASTRE

CĂRȚILE UNIRII

Pe toate drumurile din țară, din sat în sat, din oraș la mănăstirești cetăți, din ctitorie în ctitorie, de două decenii în sacul meu de drum se află cartea lui Iorga, cărțile lui ce, iată-le, sînt de necuprins într-o viață de bunăseamă.

După Eminescu, el este cel al cărui duh s-a lăsat lucrat de tot ce-a zămislit în ordinea spiritului ce înseamnă în eonul Logosului, ca civilizație spirituală și materială, ființa românească.

I-am călcat pragul casei de la Vălenii de Munte, Ce poate fi o casă de intelectual român o arată, pînă azi, acest așezămînt, de acum grăitor peste vremi, o casă de învățat din aceste locuri : scoarța românească este covorul, patul, masa, scaunul, laița și căminul sunt ale casei țărănești ce își așteaptă de veacuri cărturarul. Cît de bine șade Mihai Viteazul lîngă icoana de veac sub grinda, devenind candelă și leagăn și furcă de tors a gîndului pe pagina albă devenită carte românească.

Trăiește aici pe Valea Teleajenului unul dintre elevii săi, arheologul, istoricul, sufletul unuia dintre cei mai pasionați oameni din cîți cunosc pentru carte și istorie națională, Vasile Georgescu.

Treisprezece ani cu sacul plin de cărți din tipografia de la Văleni acest omuleț lua drumul Ardealului, din sat în sat, să împartă cartea scrisă de Iorga, prinos pentru cei ce trebuiau deșteptați la conștiința națională, ei ca învățători, copiii ce-i aveau în băncile școlilor, satele și orașele.

Sabia ce întrase în trupul țării retezînd din Ardeal, s-a atins cu patru decenii și jumătate în urmă, fierbinte încă, de creștetul Ceahlău, al neamului nostru.

Ochii săi blînzi și pătrunzători ne privesc de dincolo pe toate drumurile țării, în toată fapta noastră bună, în toată cinstea lucrării noastre ca ai unui Prodrom nemuritor.

Primească din satul ardelean al nașterii lui Rebreanu unde mă aflu cu cartea asupra inimii României, scrisă în zorii veacului, prinosul iubirii unuia dintre cei ce-i auresc urma măcar în umbra lacrimii.

Ioan Alexandru

Bistrița, Maieru, 25 XI 1985

CONȘTIINȚA UNITĂȚII NAȚIONALE

Într-un interviu acordat lui N. Papatanasiu, Rebreanu preciza tranșant : „Pot să afirm că opera mea nu ar exista fără Ardeal, care-i dă totul" (N. Papatanasiu : **Convorbire cu dl. Liviu Rebreanu,** în **Tinerețea,** seria II, an VII, nr. 2/1 aprilie 1941, p. 3). Admițînd că spiritul românesc e unic, Rebreanu descoperă în fizionomia sufletească a neamului nostru ardelenismul ca o componentă a marelui duh românesc, „cea mai prețioasă și cea mai caracteristică" ; adică, o concepție mai aspră, mai adîncă, mai etică. În ultimă instanță deci **eticismul** revine în discuție, preocupat de sondarea problemelor vieții nu de strălucirile formale. Rebreanu va elogia „apostolatul suferitor al înaintașilor", desfășurat sub faldurile imperativului istoric al luptei cu deznaționalizarea ; va cultiva un stil viguros și natural, opunîndu-se (cum aprecia I. Petrovici) stilurilor întortocheate și maladiv chinuite de setea noutății. Mereu aproape sufletului său, strîns legat de oamenii și problemele Transilvaniei în pofida săgeților calomniei care puneau sub semnul întrebării dragostea pentru ținutul natal, Rebreanu va trăi tragedia Transilvaniei, condamnînd în termeni vehemenți Dictatul de la Viena. La 10 septembrie 1940 va consemna în **Jurnal** : „Și iată-mă iarăși cu rădăcinile în afară de statul român !". Funesta noapte cînd Consiliul de Coroană a acceptat cu 21 voturi pentru, 10 contra și o abținere sfîrtecarea trupului țării îi provoacă dezgust ; dar și solidaritatea cu cei rămași în partea cedată. Tranzacțiile din palatul vienez **Belvedere,** impunînd noua frontieră trasată de führer vor stîrni replica rebreniană, arătînd vinovății adevărați ai tragediei transilvane. Rebreanu va fi alături de refugiații ardeleni în perioada ocupației (1940—1944), împreună cu istoricii Ion Nistor, Ion Lupaș și Silviu Dragomir va înfocmi protestul unei țări ultragiate, demascînd în plenul Academiei (5 iulie) silniciile impuse României. Va scrie și un articol în **Familia,** publicat în ianuarie 1941, exprimîndu-și speranța în refacerea unității naționale : „Credem în Transilvania românească, eternă și nedespărțită", așteptînd ceasul izbăvirii. Rădăcina transilvană reverberează în sufletul rebrenian, încercat de atîtea evenimente :

> „Dreptul de a ne uni toți românii într-un singur stat — afirma Liviu Rebreanu în acel articol — nu ni l-au dat războaiele sau tratatele, ci realitatea cea vie. Granițele noastre n-au fost de cuceriri, ci de restabilire a unui drept natural pe care toate popoarele europene l-au realizat, de la cele mai mari pînă la cele mai mici... Granițele noastre au fost etnice, nu politice sau strategice. De aceea am crezut că sînt eterne, că trebuie să fie..." (**Familia,** seria IV, LXXVI, nr. 1/ianuarie 1941, p. 8—10).

Tonul intervenției atinge note patetice. Rebreanu se împotrivește — în numele trecutului, văzut ca „un lanț de jertfe fără seamăn" — propagandei revizioniste și furiilor destinului, deoarece Transilvania „pentru noi, înseamnă tot" ; tenacitatea izbindește, speranța își croiește drum : singerăm și credem — iată cuvîntul de ordine al prozatorului. Notațiile din **Jurnal** oferă probele acestei lealități. Sfîrîmarea granițelor naturale ale Transilvaniei îi smulge lui Rebreanu cuvinte grele : „Durerea și revolta au răsturnat toate artificiile unui regim clădit pe minciună și murdărie" (marți, 10 septembrie 1940). România mutilată trăiește o „cruntă dezmembrare sufletească ; „s-au sfărîmat visurile toate și speranțele", fără a se schița un gest energic :

> „S-a consumat și ciopîrțirea Ardealului. Locurile mele natale nu mai sînt în România. Vom merge iar cu pașaport acasă" (simbătă, 31 august 1940).

În acea conjunctură, Rebreanu visează la o Transilvanie în hotarele ei naturale, încrezător în viitorul nostru cultural. Dacă în difuzarea culturii noastre se poate lesne detecta o accentuată lipsă de seriozitate — apreciază Rebreanu —, scriitorul crede tocmai în misiunea Transilvaniei : afirmarea românismului nu se rezumă la literatura etnicului fiind necesar să începem prin a fi serioși. Or, Transilvania este chiar un rezervor de seriozitate.

Rebreanu ca animator cultural sprijină entuziast toate inițiativele refugiaților ardeleni pribegiți. Dar consideră o datorie pentru toți intelectualii să rămîie pe loc ; hemoragia înseamnă o pierdere pentru românism, poporul rămînînd fără conducători.

La Teatrul Național, aflat sub directoratul lui și la Ateneul Român se organizează festivaluri și manifestații de protest culminînd cu acel festival de poezie patriotică din 19 decembrie 1942 la care a conferențiat Vasile Netea, devenit „festivalul protestului ardelean".

Liviu Rebreanu acceptase și președentia de onoare a căminului cultural **Avram Iancu** al refugiaților, înființat de învățătorul Ștefan Hondrea. Duminicile constituiau prilejul unor însuflețitoare adunări populare la **Muzeul satului.** Apoi, în colecția **Cartea refugiatului ardelean,** Rebreanu va publica un volum de nuvele, renunțînd la drepturile de autor. El prezida și **Asociația năsăudenilor,** încît în 1943,

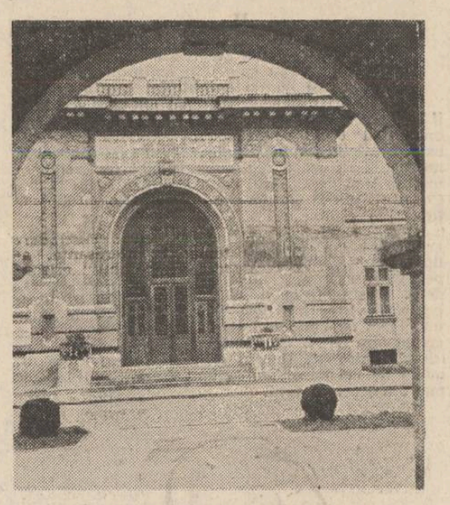

la aniversarea a 80 ani de la înființarea liceului românesc din Năsăud va ține o conferință la radio. Tot Rebreanu prezida și comisia instituită de ziarul **Ardealul,** girind premierea unor poezii legate de evenimentele din Ip. Scriitorul mărturisea (vezi **Jurnal,** 10 septembrie 1940) că „mutilarea Ardealului a lovit toate inimile, parcă neamul întreg ar simți că în Ardeal bate inima cea mare". Anul 1940 — afirma romancierul într-o comunicare la Academia Română, consacrată **Centenarului nuvelei românești** — va trebui să fie pomenit întotdeauna „cu jale și scrîșnire din dinți".

Dezgustat, Rebreanu cade în oboseală, îl încearcă un fel de „silă de viață", însemnările din 8 octombrie 1940 fiind convingătoare : „poate nici o generație n-a trecut prin mai multe și mai radicale evenimente exterioare și interioare". Totuși, energetismul rebrenian renaște spectaculos cu prilejul călătoriilor făcute în străinătate. Rebreanu are ocazia de a vorbi despre tragedia unui popor (vizita în acea perioadă Germania, Italia, Croația, Finlanda, Suedia), propunîndu-și a da lămuriri, îndeosebi cercurilor literarc, despre gestul samavolnic consumat și legitimitatea istorică a frontierelor naționale.

În ianuarie 1942, aflat la Viena, Rebreanu suportă consecințele acestei misiuni propagandistice : autoritățile maghiare îi refuză viza de întoarcere prin Ungaria, încît va reveni în țară pe ruta Cracovia—Lemberg—Cernăuți.

La 10 mai 1943, conferențiind la Helsinki, Rebreanu atacă din nou problema Transilvaniei ; ungurii din sală s-au retras ostentativ și demonstrativ. În replică, avocatul Högerström va deschide o campanie de presă în favoarea revizuirii României. Pot fi citate multe alte gesturi rebreniene, probînd această consecvență în atitudine ; important e că inițiativele sale s-au bucurat de ecou, nu puțind afirma — alături de Puia Florica Rebreanu și V. Nețea — că „puțini exponenți români au avut în străinătate succesele pe care le-a avut Liviu Rebreanu". Pledoaria pentru Transilvania a fost un subiect fierbinte și drag inimii sale.

Comentînd în **Viața** (III, nr. 754/24 mai 1943, p. 2) volumul **Amalgam,** proaspăt apărut, Dan Petrașincu vedea în Rebreanu un „realist dur, amplu, clasic, neaplecînd balanța spre nici o partialitate, fie ideologică, fie literară..." Parazitoza ticurilor critice întreține încă falsa imagine a unui Rebreanu apolitic, deși în numeroase împrejurări scriitorul și-a dezvăluit frămîntările din anii tulburi și grei care încercau țara, dorind o literatură în slujba neamului. Mostenirea documentară oferă mărturii în acest sens iar conferința cu care Rebreanu a străbătut Europa **Das geistliche Leben in Rumänien** (titlu acreditat de invitatiile oficiale) este o fierbinte pledoarie pentru drepturile românilor, lezate prin dezmembrarea statului național. Descoperită în mapele arhivei de la BAR (12 exemplare) de către Stancu Ilin [I(I), Ms. 13 i], conferința a fost scrisă în toamna anului 1941, supusă unor repetate modificări, mai ales de conținut, încît cercetătorul ia în discuție varianta ultimă (un text în limba germană, de 21 file, sapirografiat, pregătit pentru Finlanda și Suedia, unde de altfel la 17 mai 1943, la Borgarskola va fi susținut).

Turneul rebrenian, vădind atitudinea patriotică a celui care „afla în spațiul românesc „izvorul de energii creatoare", începea în ianuarie 1942 în Germania și Austria. Atunci, între 5—25 ianuarie vizitînd Berlinul, conferențiind apoi în München, Stuttgart, Leipzig, Dresda (la 16 ianuarie, fiind prezentat lui G. Hauptmann), Görlitz, Breslau și Viena (unde conferința e contramandată. Rebreanu participînd peste două zile de la data fixată inițial la o „serbare"), scriitorul nostru, **duce cu sine mesajul românesc,** vorbește lumii despre trăinicia drepturilor noastre asupra Transilvaniei. Stancu Ilin observa că în protocolul manifestărilor, Rebreanu evită cuvintele de laudă la adresa autorităților, textul nefiind adulativ. Mai mult, un jurnal al călătoriilor (aflat în posesia doamnei Puia Florica Rebreanu) mărturisește tristețile lui Rebreanu, examinînd consecințele unui război văzut ca un „cataclism geologic" : însemnările sînt laconice, predomină proiectele de traduceri, observații asupra calității meselor, cumpărături, etc.

Cu aceeași conferință, suportînd modificările dictate constiintei scriitorului de evenimentele în curs, Rebreanu e prezent la Zagreb în 21 martie 1942 : reține în **Jurnal** atmosfera de „nesiguranță", neîncrederea în viitor, pesimista stare de spirit domnînd în Croația, declarată de „ustașii" lui Ante Pavelici țară independentă în 1941. Apoi la Milano îl impresionează pe Giancarlo Vigorelli care va publica în **Il Tempo** un articol reprodus de **Viața** (III, nr. 750/20 mai 1943, p. 2) : „Este desigur un paysan, în cel mai bun sens al lui Péguy ; iar pe figura lui deschisă e ușor de citit o fericită armonie între artă și viață".

Conferința despre viața spirituală a României este, potrivit aprecierilor lui Stancu Ilin, ultimul text consistent al scriitorului. Ea se distanțează, observa exegetul amintit, de discursul de recepție, relativizînd rolul țăranului în viața noastră spirituală dar elogiază nedezmintit misiunea Transilvaniei ca teritoriu spiritual. Rebreanu face apel la memoria colectivă, e atent — deopotrivă — la perfecția artistică și stratul ideologic. Itinerariul european continuă : în mai 1943, romancierul va vizita Finlanda și Suedia, repurtînd succese de prestigiu. Pe bună dreptate, într-un interviu găzduit de ziarul **Dagens Nyheter** (mai 1943), Rebreanu e considerat un „ambasador cultural român". Misiunea este — într-o autoprezentare de reținut — „o pledoarie deghizată".

Adrian Dinu Rachieru

Ni-i partidul fruntea

Visurile noastre se-mplinesc senine
Pline de lumina marelui partid,
Fiece-mplinire poartă-n ea noi vise
Ce spre orizonturi aripi își deschid.

Cînd Cetatea-Țară ne-o clădim noi înșiși
Dăm de greu adesea, știm că este greu,
Brațul nostru însă nu are odihnă,
Biruind în luptă s-a călit mereu.

Astfel crește țara și noi toți asemeni,
Visul se înalță către culmi, mai sus,
Și cu demnitatea ce-o purtăm în inimi
Spunem astăzi lumii ce avem de spus.

Ne-a unit partidul forța tuturora,
Către ani de glorii ne-a călăuzit,
Și ne-arată astăzi falnic viitorul,
Setea către piscuri trainic ne-a sădit.

Ni-i partidul fruntea semețind spre soare,
E lumina clară, gîndul voinicesc,
El este stindardul ne-nfricat al țării
Către viitorul mîndru românesc.

Purtăm în noi lumină

Ne este tinerețea izvor de bucurie,
O floare înfloritâ pe-al patriei pămînt,
Ea este cutezanța mereu la datorie,
Și-i dulcea armonie a fiecărui cînt.
Ne este tinerețea o virstă a-mplinirii
În țara ce ne crește voinicii ei lăstari,
Sîntem chezași spre mîine și fauri fericirii,
Cu inima în piepturi de revoluționari.

Ne-a dat partidul forță – granitul
ne-nfricării,
Pe mîndre șantiere temeiuri noi am pus,
Purtăm în noi lumină din tinerețea țării
Și gîndul urcă-n piscuri înalte și mai sus.

Ne este tinerețea o virstă a iubirii
În țara biruinței, sub falnic tricolor,
Și-n mareo epopee din anii devenirii
Cu Ceaușescu-n frunte pornim spre viitor.

Drum luminat

Privește drept în ochii țării mele,
În ei anii – eroi se oglindesc,
De-atîta cer și-atîtea ploi de stele
Și ochii noștri azi se limpezesc.

Privește drept în ochii țării mele,
În ei prezentul naște viitor,
Și nu de trudă brațele ni-s grele
Ci de tăria tinereții lor.

Privește drept în ochii țării mele
De vrei în demnitate să te-nalți,
Căci raze mii strălucinează-n ele
Și munca ta și munca celorlalți.

Și pentru tot ce țara-ntinerește
Cînd nimburi noi pe fruntea ei răsar,
O inimă iubind se mistuiește
Pe strămoșescul patriei altar.

De flacăra mereu biruitoare,
De cutezanța bravului bărbat
Aflat în fruntea țării – falnic soare,
Ne este astăzi drumul luminat.

Se-nalță ctitoriile de țară,
Și-n ele ani – eroi se oglindesc,
Iar tinerii – a țării primăvară,
Prin fapte demne timpul îl cinstesc.

Viorel Cozma

Uitarea, ca un balsam

În momentele de răscruce, cînd vizionarii privesc înfrigurați în jurul lor și se întreabă cu cine vor urni din loc o istorie împotmolită în nedreptate, se întîmplă îndeobște o minune căreia nu i s-a găsit încă nume : oamenii de care este nevoie într-un loc și într-un moment dat se ivesc parcă din pămînt, își împlinesc în tăcere misiunea și dispar ca și cum n-ar fi fost, fie în neființă, fie în adîncă uitare. Așa s-a întîmplat și în anul de grație 1918. Și așa se va întîmpla ori de cîte ori vor răsuna în conștiința unei națiuni trîmbițele redeșteptării.

În vara lui 1918, un tînăr student în medicină din Bucovina, Octavian Strejac, era martor la Viena al destrămării imperiului austro-ungar. Repartizat la spitalul militar Weidling, împreună cu fratele căpitanului Ion Ilcuș, din secția de transporturi a statului major austriac, se gîndea cu înfrigurare la soarta provinciei sale, total izolată atunci de cursul tumultuos al evenimentelor. Românii din Viena se întîlneau în acele zile tulburi fie la capela din strada Lőwel, fie la cafenelele Alserhof sau Bellaria. În primele zile ale lui octombrie, amintitul căpitan Ion Ilcuș le-a adus tuturor o veste căreia numai perspicacitatea sa de militar îi realiza importanța : generalul ungar Kövesz, comandantul fronturilor austriece din sud, înaintase statului major de la Viena o cerere neobișnuită de vagoane de cale ferată. Era limpede că rezistența militară austriacă ceda și că trupele ungare, încercînd să se replieze cît mai repede din dezastru, se pregăteau să impună legea lor în jumătatea de răsărit a imperiului dus pe copcă.

Cine a dus în teritoriile locuite de români această știre senzațională ? Tînărul student în medicină Octavian Strejac. La 5 octombrie 1918 a ajuns în satul natal Suceveni. În cel mai scurt timp, informația i-a parvenit și lui Iancu Flondor, aflat atunci în stare de arest la domiciliu, și acesta a înțeles că în imperiu lucrurile s-au copt și că libertatea conaționalilor săi nu mai era prea departe. Și nu întîmplător Bucovina a optat înaintea Ardealului pentru unirea cu patria-mamă, România. Astăzi, numele lui Octavian Strejac nu figurează în nici un indice al marilor tomuri dedicate evenimentelor de atunci.

Peste numai o lună, la 6 noiembrie 1918, în sens invers, din Bucovina către Arad, peste măgura Tihuței, pornea la drum un alt curier îndrăzneț al acelor zile eroice, Claudiu Usatiuc, foarte tînăr și el. Încă nu împlinise două decenii de viață. Purta asupra sa o scrisoare semnată de Sextil Puscariu, menită să-i informeze pe membrii Comitetului Național Român din Transilvania asupra răsturnărilor petrecute în Bucovina și, totodată, să statornicească o colaborare mai strînsă între organismele similare din cele două provincii românești. Peripețiile întîmpinate de Claudiu Usatiuc în drumul său lung și anevoios, prin Vatra Dornei, Bistrița, Cluj și Oradea, intersectat de atîtea primejdii, reprezintă el însuși substanța unui roman de senzație. În sfîrșit, în seara zilei de 12 noiembrie 1918, Claudiu Usatiuc a bătut la ușa casei lui Ștefan Cicio Pop, comandantul mișcării românești de eliberare de sub jugul asupririi străine. Astfel, legătura dintre frații de același sînge, de aceeași limbă și de aceeași lege a fost stabilită. Și nici numele lui Claudiu Usatiuc nu figurează în vreun indice al marilor tomuri dedicate evenimentelor de atunci.

Și iată alt destin de om care s-a ivit în lumina istoriei exact atunci cînd a fost nevoie de el : fotograful Samoilă Mârza din Alba Iulia. Pînă atunci, la 1 decembrie 1918, se lăsase tîrît prin viață de o soartă anostă. Se muta dintr-un tîrg în alt tîrg, fără grabă, însoțit de o cutie în care puțini știau cam ce s-ar petrece. Între tîrguri, cutreiera și satele Munților Apuseni, obișnuindu-i pe moți cu ideea că un chip omenesc pieritor se poate oglindi într-un petec de hîrtie care rămîne, atît cît îngăduie vremurile și oamenii. În clipe mai fericite, era chemat la nunți și înmormîntări, la botezuri și la alte petreceri. Azi așa, mîine tot așa, pînă cînd l-ar fi scos din cărările vieții vreo boală sau vreo nenorocire. Însă drumurile lui de fotograf ambulant, prin forța împrejurărilor și poate pe neașteptate în ceea ce îl privea, s-au încrucișat cu mareea umană reunită pe Platoul Romanilor. Și Samoilă Mârza s-a supus fără să crîcnească unei datorii a cărei însemnătate poate nici nu o cuprindea cu mintea. Fără el, din acel tulburător 1 decembrie 1918, nu ne-ar fi parvenit nici un fel de imagine. Fotografiile lui au împînzit apoi cărțile de istorie, însă acest Samoilă Mârza nu a mai avut loc totdeauna în povestea pe care a ilustrat-o atît de conștiincios, atît de dezinteresat, atît de nesigur că ceea ce a săvîrșit el atunci va merita cîndva vreo răsplată. Deși uneori i se amintește numele, a rămas și el un uitat. Fotografii care înfățișează orice, chiar și o bibilică scurmînd inconștientă pămîntul, umblă prin lume semnate. Fotografiile lui Samoilă Mârza, realizate la întîlnirea dintre un destin trecător, subaltern, și o faptă nemuritoare, circulă în milioane de exemplare, fără vreo semnătură. Ca și cum le-ar fi făcut sfîntul duh.

Ce s-a mai ales apoi din acești oameni care au zidit în temperatura lui 1 decembrie '1918 o clipă esențială dintr-o existență gata oricînd să se dăruie ? Fotograful Samoilă Mârza s-a prăpădit prin 1968, la 82 de ani, într-un deplin anonimat. Despre Claudiu Usatiuc se mai poate afla cîte ceva dacă răsfoim revistele bucovinene din timpul ultimului mare război. Apoi, i s-a pierdut urma. Totuși, în lumea aceasta grăbită spre viitor, mai încap și miracole. Medicul Octavian Strejac, astăzi Octavian Lupu, este viu și întreg. Trăiește chiar în inima Bucureștilor și nu pretinde cuiva vreo recunoștință. Pentru o viață atît de lungă și de agitată, uitarea poate veni uneori asemeni unui balsam.

Mihai Pelin

Seri de veșnicie la Deseși

Urmare din pag. 1

Unul dintre cei mai roditori pomi ai săi pe care Vasile Fodoruț îl îmbrățișează în fiecare an în văzul tuturor este poetul Gheorghe Pîrja, inițiatorul „Serilor de poezie din Deseși", ajunse la a VI-a ediție a lor din cadrul Festivalului național de poezie de la Sighetu Marmației, „Laude-se omul și țara". Pe Gheorghe Pîrja l-a desemnat învățătorul său, ca pe un legatar testamentar, ca în anul 2036 să comemoreze împlinirea a o sută de ani de cînd a început să lucreze la Cronica satului Deseși. Pentru că alături de grădina sa și de școala satului, Vasile Fodoruț, la rîndul său, fost elev al lui Dimitrie Gusti, lucrează de patruzeci de ani la o mare cronică în care a consemnat, cu grija meticuloasă a apicultorului ce este, pentru fiecare albină a sa aducătoare de miere, toate evenimentele satului, o cronică atît de bogată și deschisă în amploare încît trebuie nu doar răsfoită cum am făcut în puținul timp pe care l-am avut, ci parcursă pagină de pagină, cu sfințenie, ca pe un document monografic în stare să dea cea mai exactă seamă despre istoria unei comunități rurale românești de pe valea Marei din Maramureș.

Neavînd în sat o grădină ca a învățătorului său pe care s-o gospodărească și trăind la Baia Mare, Gheorghe Pîrja se întoarce în grădina spirituală a satului natal în fiecare an aducînd scriitori de valoare din toată țara la tradiționalele Seri de poezie pe care le-a inițiat și care „riscă" să devină, prin cultul viu al memoriei lui Nichita Stănescu, o punte firească de legătură între Deseștiul Maramureșului și Strunga Macedoniei, între nordul și sudul poeziei și al spiritului universal de înțelegere și solidaritate prin valoare.

Gheorghe Pîrja nu s-a mulțumit să susțină un serial de evocare a trecerii poetului Nichita Stănescu pe văile oralității cîntecului și poeziei maramureșene, un serial în ziarul județean „Pentru socialism", ci a mers mai departe transformînd cuvîntul în faptă, vorbind nu numai cum îi e portul ci și purtîndu-se cum îi e dulce și adevărată vorba. Bucurîndu-se de solidaritatea consătenilor săi, în special a secretarului cu propaganda, Vasile Pop Taina, dar și de colaborarea directorului Mircea Chirilă, a creatorilor Nicolae Suciu și Vasile Cornești de la I.F.S. Faimar care au realizat efigiile în faianță ale poetului Nichita Stănescu, iată avem în satul Deseși de sub Munții Gutîiului ceea ce nu există încă în Ploiești, orașul natal al poetului : o sală de lectură NICHITA STĂNESCU, cu un portret, mare și luminos, realizat de pictorul băimărean Iosif Hamza, sală ai cărei pereți sînt umpluți de fotografii-document ale marelui poet între porțile și țăranii Maramureșului, între horile de pe văile Izei, Marei și Vișeului care l-au primit recunoscînd în el pe ultimul mare voievod al limbii române. Gestul pe care l-a făcut Nichita la Sighetu Marmației de a coborî în sală cu toți scriitorii care îl înconjurau și a lăsa un singur scaun gol pe scenă, scaunul pe care trebuia să-l ocupe Mihai Eminescu în proiectatul său drum în Maramureș, acestui gest sublim îl răspund oamenii din satul Deseși umplînd o sală a Căminului lor cultural cu conturul etern vizibil al sufletului celui ce-a scris Necuvintele.

Maramureșul ne-a obișnuit cu muzeele sale etnografice, cu porțile și portul său, cu potențialul de conservare a arhaicității noastre. Dar, iată va trebui să admitem de acum înainte că mai bine de jumătate de Maramureș este întors cu fața spre viitorul culturii, că în egală măsură există un potențial de conservare, mai exact spus, de prefigurare a viitorului și noului. Dacă Nichita și-a găsit un loc firesc și statornic între porțile de lemn, între tot ceea ce Maramureșul înseamnă pînă acum în cultura noastră ca etalon de aur al arhaicității, dacă marele poet și-a găsit atît de repede un sanctuar în panteonul culturii și civilizației naționale care este Maramureșul, e un semn bun că limba română are un nesfîrșit viitor, că noul își află un loc imediat și firesc în continuarea străvechiului iar viitorul nu este decît o predestinare și recunoaștere a ceea ce a fost valoarea dintotdeauna.

Cărțile poetului Nichita Stănescu, toate cărțile sale adunate de Gh. Pîrja într-o sală special destinată a Căminului cultural din Deseși stau atît de firesc lîngă Cronica scrisă de mîna bătrînului învățător Vasile Fodoruț, cu acel scris frumos de cuvînt românesc de după Marea Unire din 1918.

Repertoriul folcloric

Urmare din pag. 1

vizibilă și în culegerile cele mai recente. Fiecare din temele fundamentale este ilustrată prin exemplare alese în primul rînd pe temeiul valorii lor artistice. Însă autorul antologiei n-a pierdut din vedere nici temele mai rar întîlnite în folclorul nostru sărbătoresc, teme de mare interes tocmai prin relativa lor originalitate. Spun „relative", pentru că pe tot cuprinsul țării poezia urărilor de sărbători atestă o unitate pe care aș numi-o, fără ezitări, monolitică. Autorul și-a grupat textele în trei mari compartimente : I. Oltenia, Muntenia și Dobrogea ; II. Moldova și Bucovina ; III. Transilvania și Banatul. Dar această grupare confirmă tocmai unitatea monolitică de care vorbeam. Aceleași urări, în aceleași somptuoase veșminte de imagini, înfățișează dorințele de fericire ale gospodarului și ale familiei lui, ale flăcăului voinic vinind ca să-și pregătească ospățul de nuntă, ale fetei mari care își pregătește zestrea. Chiar și numele personajelor sînt în funcție de numele gospodarului la care se colindă. Totul e așezat pe ideea de muncă, în vederea fericirii. În colindele transilvănene întîlnim Dunărea și, mai frecvent, marea, pînă unde ajungeau păstorii cu turmele lor la iernat. La ospăț în Transilvania stau boierii Moldovei, iar un june vinează pe valea Ceahlăului, și el în vederea ospățului de nuntă. În toate trei zonele, din antologia lui Stancu Ilin, personajul exemplar este omul de omenie, care își trăiește viața aici pe pămînt prin muncă și fapte bune. Iar „lumea cealaltă" este închipuită pretutindeni în țara noastră, și în aceste urări de sărbătoare, ca o lume în care se ară, se seamănă, se recoltează cu aceeași hărnicie ca și pe pămînt. Urările cu un mai accentuat accent arhaic, din Transilvania, demonstrează și continuitatea poporului român, în acea inimă a țării care este pămîntul ocrotit de cetatea Carpaților.

Antologia oferită de Stancu Ilin răspunde astfel, deplin și temeinic, profilului colecției „Meșterul Manole" și numeroșilor săi cititori.

IDEI ȘI REPERE LITERARE CONTEMPORANE

O nouă exegeză a Mioriței

Un studiu stilistic, cum se indică în subtitlul cărții, asupra cunoscutei capodopere folclorice **Miorița**, publică acum Gh. Vrabie ; cunoscutul cercetător al creației noastre populare, autor a numeroase volume consacrate acestui intins și original domeniu al culturii naționale.

Scopul investigației sale de acum este de a întregi cu o nouă perspectivă, de data asta estetic-literară, vastul material documentar, analitic și critic, adunat în jurul celebrei poezii populare publicată de Alecsandri în 1850. „După opinia noastră — scrie autorul în **Prefață** — vorbind despre esența poeziei, despre numeroasele structuri poetice ale motivului, înregistrate de-a lungul aproape a unui secol și jumătate de la descoperire, încercînd să surprindem mecanismul lor retorico-ficțional în virtutea căruia funcționează pînă și în prezent în spații îndepărtate unul de altul, sesizăm, în lucrarea de față, indirect, însăși geneza și circulația, ca și ordinea tipologică." Autorul vorbește apoi de faptul că studiile anterioare, adesea minuțioase, ample, au trecut sub tăcere „tocmai esența ei, adică valoarea artistică" ; specialiștii au discutat mai ales între ei, confruntîndu-se, „marele public de cititori, iubitorii **Mioriței**, au fost lipsiți de o prezentare de ansamblu a virtuților și deficiențelor ei. Încercăm să suplinim această lacună prin studiul de față." Într-adevăr, efortul analitic și precizările asupra detaliilor de structură, însoțite de un viu, poate excesiv, spirit polemic, sînt remarcabile și instructive la nivelul delimitării originalității creației noastre folclorice, ilustrată genial prin această baladă.

Pentru Gh. Vrabie, spre deosebire de A. Fochi, autorul vastei cercetări asupra **Mioriței** de acum două decenii, varianta Russo-Alecsandri, primară, publicată în revista „Bucovina" în 1850, este textul fundamental, cel mai bine închegat și mai valoros sub raport literar, mai complet și desigur mai dens în expresivitatea mijloacelor limbii : — ceea ce tine să dovedească autorul în partea centrală a cărții : Structuri poetice, vorbind intîi de „alcătuirea unor modele formante", sintagma părîndu-i-se preferabilă conceptului de **arhetip** (p. 37). În Transilvania în zona de vest ar fi existat un model mioritic **ritualistic**, sub forma numeroaselor colinde, iar în restul țării a existat un model **poematic**. Insistența analitică asupra acestuia dă originalitate investigației actuale, luînd în considerare tema, ideea conflictuală, problematica nuntii rituale, dar și structura propriu-zisă a alegoriei, a dialogului, a conjuncției în sine, cu privire sintetică asupra „coerenței părților" (p. 82—85) ; ea ar fi reclamat nu numai argumente teoretice, repetate, ci și ilustrarea concretă prin sintagmele și lanțul lor din poemă, adică marcarea prin exemple a nucleelor expresive, repere ale coerenței lăuntrice. Oare poate fi adevărat că totul e „cerut de formă" ?, sau și invers și e valabil : detaliul ideatic, conceptul reclamă nu numai forma, limbajul, sintagma, ci și rafinarea lor, sudarea în acea „complexitate simplă", care dă adîncime și transparență de cristal poemei ? Capitolul următor se ocupă de variante, de adaosuri și părți lipite la nucleul fundamental, ca să încheie cu ipostaze ale **Mioriței** „între discursul poematic și demersul liric", în final autorul referindu-se și la mai vechea teză că poezia aceasta ar fi un „rest dintr-o epopee păstorească", teză plauzibilă, „dar nu în înțelesul acordat, ca operă gîndită în acest sens și realizată ca atare, din care ni s-ar fi păstrat fragmente, ci ca o creație organică a eposului nostru folcloric". (p. 147).

Cartea lui Gh. Vrabie este o contribuție remarcabilă prin erudiție, spirit critic, delimitări stilistice și elucidări ale esenței conceptuale și expresive a **Mioriței**, etalon al creativității folclorice. Ne surprinde în același timp tăcerea, ca și totală, asupra importanței contribuții a lui Mircea Eliade la cunoașterea aprofundată a acestei balade, cum putem citi în ultimul capitol al cărții sale, tipărită la noi : **De la Zalmoxis la Genghis-han** (1960), capitol instructiv și documentat, erudit și cu fine observații filosofice și literare, elaborat și completat în 1962 și 1969, cum menționează autorul pe ultima filă a cărții citate (p. 250). Să reținem acest scurt pasaj cu similitudini izbitoare în raport cu cele afirmate și argumentate solid de studiul recent al lui Gh. Vrabie: „Pot fi criticate sau respinse în bloc concluziile lui Blaga sau Dan Botta, dar nu poate fi recuzată metoda lor sub pretextul că descoperă sensuri noi și introduce valori personale într-un univers spiritual arhaic. Căci, după cum vom vedea, balada **Miorița** este ea însăși rezultatul unui proces creator analog care, la o anumită epocă, a efectuat transmutația unui comportament ritual primar într-o capodoperă poetică, încărcată de semnificații noi și purtătoare a unui mesaj mai bogat și mai elevat". (p. 233). Iar dacă e vorba de un „studiu stilistic" asupra **Mioriței** mi se pare că analizele de specialitate stilistică ale lui Leo Spitzer puteau fi nu numai amintite în fugă ci chiar puse în lumină prin cîteva extrase semnificative, în sensul celor spuse de M. Eliade despre Const. Brăiloiu (foarte apreciat pentru concizia, realismul și substanța studiului său: **Sur une Balade roumaine**, Geneva, 1946) și despre Spitzer, „eminentul autor de **Stilstudien** [care] s-a concentrat asupra procesului creației literare, așa cum se poate reconstitui el în perspectiva literaturilor populare comparate". (p. 236). Într-un subcapitol, „analiza temelor", și în tot ce urmează, pentru a încheia cu o formulă memorabilă : „teroarea istoriei și răspunsul păstorului" (a se reciti cu atenție, fiind unul de antologie, atît pentru cuprinderea specificului spiritualității noastre, cît și pentru relevarea atît de convingătoare a importanței acestei balade), Mircea Eliade sintetizează coordonatele majore ale capodoperei folclorice reprezentative, „expresie exemplară a sufletului românesc"; el conchide cu acest alineat memorabil: „...dacă **Miorița** și-a cucerit un loc unic la cele două nivele ale culturii românești — folcloric și cult — înseamnă că poporul, ca și intelectualii, recunosc în această capodoperă a geniului popular modul lor de a exista în lume și răspunsul cel mai eficace pe care ei pot să-l dea destinului, cînd se arată, ca de atîtea ori ostil și tragic. Și acest răspuns constituie, de fiecare dată, o nouă creație spirituală. Desigur, nu vrem să spunem că **Miorița** sintetizează toate caracteristicile geniului românesc. Dar „adeziunea" întregului popor la această capodoperă folclorică rămîne totuși semnificativă, — și nu se poate concepe o istorie a culturii românești fără o exegeză a acestei solidarități". (op. cit. p. 250).

La distanță de puțini ani (1980), de cînd am putut avea și în limba noastră acest text al savantului de reputație, recunoscut pe toate meridianele ca un mare istoric al culturilor populare, apare această exegeză a **Mioriței**, cu subtitlul citat, care acoperă numai o parte a conținutului cărții lui Gh. Vrabie, carte erudită, instructivă și convingătoare prin „analiza structurală" care ține să demonstreze „caracterul ei oral", dar și permanenta revitalizare a substanței sale în creațiile mai noi și în cele contemporane, cum arăta și Mircea Eliade (necitat, deși fundamental, în capitolul care se ocupă de „prima variantă în conștiința criticii actuale").

Cum de multă vreme așteptăm o istorie a culturii românești, care ar avea atîtea de spus despre destinul și împlinirile spiritualității noastre romanice în mediul nostru istoric și geografic, al existenței eroice și al fidelității neolatine, credem că aceste exegeze ale unei creații populare de primă importanță pot constitui un punct de plecare ferm și un început propulsiv pentru o sinteză majoră care nu mai trebuie aminată.

Gh. Bulgăr

Universalitatea ca întreg

Urmare din pag. I

un spirit rece în acord cu temperatura exterioară, sînt deopotrivă mistici, fervenți, dedicați naturii și creează romantismul atunci cînd nu sînt, prin circumstanțe, o ilustrație a barocului. Europa e, cel puțin sub raportul creativității, o combinație de septentrional și de mediteraneean, revelată în culturile naționale, în proporții felurite, determinate de origini (și, ca să zicem așa, de o „materie medulară" ireductibilă), de evoluție, precum și de istoria propriu-zisă a comunității pe care o reprezintă. A înțelege prin europeism o substanță sustrasă mișcării și indeterminată geografic e, dintr-o perspectivă, precum aceea a lui Edgar Papu, de neînchipuit. Este european cine se lasă călăuzit de îndemnările culturii propriei comunități, a cărei realitate spirituală e, prin origină și verificare istorică, europeană.

În afara evoluției care dă forme specifice nimic nu se poate închipui în materie de literatură și Edgar Papu a dat, pe tema liricii, o sinteză care pornește din Orient spre a ajunge pînă la moderni. Ciclul tipologiilor europene, desfășurînd și mediteraneanul și septentrionalul trebuie, așadar, completat cu o perspectivă care e a creației poligenetice, unde Europa este înțeleasă numai ca o formulare a culturii, ascultînd de factori care o diferențiază, și care dă ceea ce e al ei într-o idee de integrală a culturilor. **Universalitatea literaturilor înseamnă universalitatea spiritului creator** care evoluează prin forme determinate, într-o cultură, de sensul cîștigat istoricește al acelei culturi. Chiar dacă sentimentul este, în ultimă analiză, ireductibil, una e forma liricii erotice nipone și alta — aceea a sonetului petrarchist cu materie asemănătoare. Cine examinează un moment al literaturii, urmînd un criteriu pur cronologic, precum a făcut Edgar Papu în „Orizonturi la început de veac", observă fără dificultăți această diferențiere călăuzită de tradițiile fiecărei literaturi și care numai aceasta dă spiritului puterea de a înainta.

Nu rezultă de nicăieri (și istoria naturală a literaturilor confirmă această observație) că ar exista culturi a căror înfățișare e canonică și care sînt de urmat de la un moment al evoluției și pînă la sfîrșitul ciclului istoric.

Aceasta e semnificația protocronismului, care ilustrează punctul cel mai de sus al filosofiei culturii desfășurată de Edgar Papu și pe care opera lui a urmărit-o prin dibuiri și atunci cînd teoria încă nu apăruse. Cine e apt să înțeleagă, fără a se lăsa covîrșit de prejudecăți, literaturile lumii, de la sumerieni și pînă la sud-americanii de azi, are, fără putință de îndoială, organ și pentru literatura română, a cărei oră e, din acest punct de vedere, sustrasă trebuinței de a se verifica prin măsurători extranee. **Ora literaturii universale este o oră astrală, care e mensurabilă cu instrumente de suputație locală.**

Înainte de a scrie despre protocronism, Edgar Papu a scris despre poezia lui Eminescu, ajungînd în acest fel să înțeleagă literatura română prin fenomenul ei cel mai reprezentativ, atingător de ființa ireductibilă a unei națiuni. În absența argumentului operei eminesciene îndemnările către ideea protocronistă ar fi fost poate mai puțin hotărîte însă, odată ce acest examen s-a făcut, nimic nu-l mai putea împiedica pe eseist să comunice concluziile pe care acea expertiză le aducea de la sine. Universalitatea eminesciană, chiar dacă mută prin aceea că nu lasă urmași pe aiurea, e totuși confirmarea universalității unei culturi care învață să înțeleagă lumea citind, în limba ei, o literatură universală, precum e aceea a lui Sadoveanu, G. Călinescu, Creangă, Caragiale, Lucian Blaga, Pârvan.

Realitatea creației și prejudecățile critice (I)

Încercînd să ne verificăm unele impresii de lectură din proza lui Ion Lăncrănjan, nu mică ne-a fost surpriza să constatăm absența quasi-totală a acestui autor din conștiința critică actuală. În afara unor cronici de întîmpinare la romanele sale — și acestea destul de reduse, cu excepția **Cordovanilor** — a unor referințe din dicționarele de scriitori (Marian Popa ș.a.) aproape nimic nu se mai înregistrează în legătură cu creația lui. Acest autor lipsește complet din cele trei volume masive (totalizînd peste 1 500 de pagini) de **Scriitori români de azi** de Eugen Simion, din panorama romanului românesc pe care o desfășoară N. Manolescu în **Arca lui Noe** (volumele I-III), unde, conform mitului inclus în titlu, ar fi trebuit să intre totul, bun sau rău ; din volumele referitoare la proza română contemporană ale altor critici, precum : **Viața și opiniile personajelor** (1983) de Radu G. Țeposu, **Casa ficțiunii** (1979) de Mioara Apolzan, **Refracții (1980), de F. Băileșteanu, Structură și mit în proza contemporană** (1932) de Petru Mihai Gorcea, etc.

În schimb, dacă vrem să observăm pe viu mulțimea de prejudecăți adunate în jurul scrierilor lui Ion Lăncrănjan, ne putem adresa cu încredere unui critic mai tînăr însă cu fixații neo-sociologizante cum este Dan Culcer. În două volume de critică ale sale, acesta se pronunță într-un mod hotărît negativ asupra scrierilor lui Lăncrănjan : odată executînd romanul **Caloianul**, socotit un „pamflet scris fără har", „neglijîndu-se quasi-total literaritatea", căci „adjectivul e tern și se anulează prin redundanță", iar „banalitatea, repetiția dau efecte descurajante" (**Un eșec semnificativ**, în **Citind sau trăind literatura**, Ed. „Dacia", 1976, p. 173 și urm.) ; a doua oară în legătură cu romanul **Suferința urmașilor**, acuzat și el de „tezism", „stil redundant și scîlciat", „schematism maniheist", „mentalitate analitică primitivă", vizîndu-se totodată și ansamblul scrierilor acestui autor, văzut de critic ca „suferind de urieșenie epică — macroepie" (**Un roman „poporanist"**, în **Serii și grupuri**, Ed. „Cartea Românească", 1981, p. 154 și urm.).

Desigur, nu este în intenția noastră de a intra într-o discuție cu toate prejudecățile acumulate în jurul scrierilor lui Ion Lăncrănjan, dar tot trebuie să venim în contact cu cîteva dintre acestea pentru a ne putea croi un drum cinstit, în cunoștință de cauză, către ceea ce vrem să afirmăm în continuare. Astfel, nu se poate trece cu vederea corespondența cam prea bătătoare la ochi între ceea ce un Eugen Simion sau N. Manolescu și alți critici afirmă prin ignorare și un Dan Culcer neagă cu violență. Privind cu mai multă atenție la acesta din urmă, începe să ne intrige o anumită nedumerire. Negînd valoarea literară (estetică) a romanului **Suferința urmașilor**, criticul îl socotește pînă la urmă „un act de onestitate civică". Or, tocmai lipsa de „onestitate civică" li se incriminează, la începutul aceleiași pledoarii, articolelor publicistice ale lui Ion Lăncrănjan, „despre tarele vieții noastre literare și sociale, scrise... pe un ton iritat și de falsă principialitate, ascunzînd o agresivitate primară". Cum este posibil ca tocmai „falsa principialitate" și „agresivitatea primară", acuze atît de grave aduse personalității scriitorului, să dea rezultate contrarii („onestitate civică") în opera sa literară ? O asemenea metamorfoză ciudată dă de bănuit, cît vreme se știe că tocmai atitudinea civică a lui Ion Lăncrănjan, independența opiniilor sale, caracterul tranșant al acestora în cadrul cetății literare au iritat pe mulți. Nu cumva tocmai această iritare stă la temelia idiosincraziilor care se manifestă în domeniul criticii în legătură cu opera sa ? Întrebarea rămîne deschisă cît vreme prozatori cu o activitate mult mai redusă sînt trecuți pe prim plan, iar acesta tinde să fie scos pur și simplu din literatură.

Desigur, un critic este liber să-și manifeste aderența sau inaderența la un autor sau altul, la unele sau altele dintre producțiile aceluiași scriitor, dar aici este vorba de cu totul altceva : de ansambluri și de situare. În ceea ce-l privește pe Lăncrănjan, noi însine ne exprimăm preferința mai mare pentru scrieri precum **Cordovanii, Suferința urmașilor, Eclipsă de soare, Drumul cîinelui**, și mai puțin pentru **Caloianul** sau **Fiul secetei**. Ni se pare că, întocmai ca în mitul lui Anteu, scriitorul capătă o vigoare deosebită atunci cînd intră în contact cu pămîntul, cu viața satului transilvănean. Dar pentru ca acest adevăr să poată căpăta un contur al său mai precis, este necesar să ne oprim puțin asupra unei prejudecăți destul de întinse cu privire la scrierile lui Ion Lăncrănjan, și anume, cu privire la stilul acestora.

Dacă apropierea de limba vorbită, și în special de limba vorbită în cadrul graiului transilvănean se arată a fi esențială în definirea unor trăsături specifice ale stilului la Ion Lăncrănjan, se pune problema în ce măsură lărgirea aceleiași perspective ne poate dezvălui ceva din conținutul operei sale. Este firesc să procedăm așa cîtă vreme lumea în care se mișcă eroii săi este aceea a satului românesc postbelic din sud-vestul podișului transilvan, lume puternic frămîntată, aflată într-un moment de răscruce istorică, în care însuși modul ei de existență milenară se transformă radical. Dan Culcer pretinde că ar fi vorba de o viziune „neosemănătoristă" și „poporanistă" asupra acestei lumi, fără însă să ne demonstreze acest lucru printr-o confruntare cu ideologia respectivelor curente literare. În accepția generală, semănătorismul presupune idilism și edulcorare a conflictelor din lumea satelor. Or, la Ion Lăncrănjan nu poate fi vorba în nici un fel de așa ceva. El exploatează pînă la paroxism stările conflictuale, opozițiile ireconciliabile, ale căror meandre sufletești le urmărește cu îndîrjire, în cadrul unor analize infinitezimale, pînă la consecințele lor ultime, cele mai adesea funeste. La nici un scriitor român postbelic care se ocupă cu lumea satelor, nici chiar Marin Preda, nu găsim atît realism dur, atît naturalism al situațiilor, atîta conflictualitate. Încît dacă toți aceștia ar trebui să treacă drept „neosemănătoriști", Ion Lăncrănjan ar putea fi doar ultimul dintre ei. Nici meliorismul poporanist, bazat pe civilizare și reforme nu-și găsește locul în cadrul acestei lumi a satului lăncrănjanian. La intrarea ei ar putea fi scrise cuvintele de pe frontispiciul de la **Infernul** lui Dante, într-atît autorul renunță la orice iluzii exterioare lumii însăși în care se scufundă. Stările conflictuale care se nasc aici sînt analizate numai în ele însele și supuse acțiunii de reconstrucție fictivă, autorul scoțînd în lumină nu numai socialitatea eroilor săi, ci și psihologia lor complexă ciudată, retractilă. Lăncrănjan nu uită nimic din complicațiile existenței și le exhibă cu o plăcere a detaliilor rar întîlnită la alți scriitori.

Dumitru Bălaeț

Hemoragia de cuvinte

Cu un titlu ciudat și ambiguu, „Desant '83", a apărut în 1983 (Editura „Cartea Românească") o „Antologie de proză scurtă scrisă de autori tineri" noi observînd încă de la început că lucrarea fiind o antologie nu este deci și reprezentativă pentru un număr și mai mare de autori care din diferite motive nu au mai intrat în carte. În anul 1983 în Europa, din cîte cunoaștem noi, nu exista nici un fel de război între armate cu atît mai puțin în literatură. În dicționar cuvîntul „desant" are următoarea definiție : „Desant", „desanturi" s.n. 1. Trupe transportate pe calea aerului sau pe mare și lansate în spatele frontului inamic în vederea îndeplinirii unor misiuni de luptă în folosul trupelor de uscat. 2. Trupe de infanterie transportate, în timpul luptei, pe tancuri". Mărturisim că ne vine foarte greu acum să înțelegem în spatele cărui front inamic a fost lansat acest „Desant '83".

„Realitățile vieții — spune Ov. S. Crohmălniceanu în prefața la „Desant '83" — nu sînt doar **descoperite** ci și **asumate**. Vreau să spun că ele încetează acum să fie un obiect de studiu, devenind însuși cadrul existenței zilnice. Ca urmare, acești tineri prozatori se disting printr-o dezinvoltură simptomatică în referirea la mecanismele perfecte sau defectuoase care compun mecanica socială. Atenția lor trece de la fundal spre individ, urmărește nu problemele generale, ci blestematele dileme personale, niciodată prea lesne rezolvabile, ocupîndu-se de chestiunile „importante" în această chestiune vie, curentă și adesea contrariantă. Senzația pentru cititor e a unui spor considerabil de autenticitate, recunoscută pînă în intimitatea pastei verbale, unde și-au pus amprenta diverse ticuri semnificative." Încetind deci a mai fi un obiect de studiu și devenind însuși cadrul existenței zilnice, realitatea este nu numai **descoperită** ci și **asumată**. Atunci, încă o dată, la ce bun să mai transpunem existența zilnică pe o foaie albă și să-i spunem literatură dacă noi înșine trăim în mijlocul acestei literaturi ? În plus, dacă realitatea aceasta **descoperită** este acum și **asumată**, trebuie să înțelegem oare că scriitorii de pînă acum descoperiseră numai realitatea fără să aibă și capacitatea sau voința de a o și asuma ? Realitatea din **Moromeții** sau **Groapa** de pildă este oare numai descoperită nu și „asumată" ? Apoi, este această asumare (despre care vorbește Ov. S. Crohmălniceanu) o teză, o meditație asupra textualismului sau numai o observație grăbită, decorativă și învăluitoare din care cititorul poate să înțeleagă, la modul balcanic, ceea ce poate sau, mă rog, ceea ce-i convine ? Se mai spune, de asemenea, că atenția autorilor antologați trece „de la fundal spre individ" ceea ce ni se pare a fi, cel puțin în ceea ce privește textualismul, o observație cu totul falsă întrucît noi avem impresia că, dimpotrivă, textualismul încearcă să vadă realitatea exact invers, adică de la individ spre fundal. Nu intrăm acum în amănunte dar ceea ce surprinde și derutează pur și simplu la modul exotic este că, iată, nici chiar cei care susțin și promovează textualismul nu sînt încă pregătiți să-l înțeleagă. Textualismul poate deveni astfel un adevărat și cu totul nesperat eden în care cei intrați bolnavi vor părea cu siguranță sănătoși.

Abia începînd cu **Nicolae Iliescu** putem spune fără greșeală că nominalizarea textualiștilor din volumul „Desant '83" poate începe. Prima sa proză intitulată „Departe pe jos", cuprinde pentru început următorul „PINAX AL CAPETELOR CE SE AFLĂ ÎN ACEASTĂ CĂRTULIE: 1. Introducere 2. Insulă. 3. În paraclisul patimilor rele sau Cherhanaua 4. Postfață. BIBLIOGRAFIE : ILIESCU, NICOLAE — Jurnal, București, f.a. (manuscris). CARAGIALE I. MATEI — Crații de Curtea-Veche, București, 1972. RABELAIS, FRANÇOIS — Gargantua, București, 1963, FRAZZEI, FLORIAN — Arta apărării individuale, București, 1970 — DICȚIONARUL EXPLICATIV AL LIMBII ROMÂNE ; 1975". Deci, o literatură scrisă în băscălie și în același timp, o băscălie a literaturii în general. Nu putem ști de unde am putea scoate de aici acea asumare a vieții despre care am aflat în prefață. „Bunicului îi plăcea să moară" este o incontinență verbală întinsă pe trei pagini, ceea ce încă e bine pentru că așa cum se poate observa cu usurință, unii fac acest lucru ciudat de-a lungul unei întregi cărți. „Despre noul roman realist" este, cum să spunem, o metaschiță teoretică folosind ceea ce se cheamă stilul sincopat în povestirile fără șir ale alienării : „Se plimbă. El și Ea. Se duc la mare (aici e plasată acțiunea). Se scaldă. Idilă. Vin acasă și se ceartă. Ea îi zice că se vrea considerat bărbat și se poartă, în fapt, ca o muiere împuțită (textual). Ea pleacă." Mai departe, El și Ea comit tot felul de bizarerii (o bătaie, un viol, o lună de miere, închisoare, amici dubioși, prostituție, el bea, ea iese din închisoare, el, ș.a.m.d.) pînă cînd sîntem atenționați de autor că „urmează o lacună în original. Putem presupune orice în funcție de opiniile dvs. ca (sic !) cititori." Ni se prezintă apoi, în același stil telegrafic, variantele A, B, și C ale povestirii iar la sfîrșit sîntem avertizați că „Dacă, doamne ferește, preferați varianta C, atunci înseamnă că e grav. Romancierul preferat : NICOLAE ILIESCU. Cînd fumați Kent, uitați-vă întotdeauna în urmă. Asta-i." Chiar dacă am fi cu toții fumători de Kent tot nu am avea ce să vedem dacă am face imprudența să ne mai uităm și în urmă. Asta-i. Un „Dicționar de personaje" încheie această hilară apariție clovnescă a „actorului" Nicolae Iliescu.

„După amiaza lui Proteus V". a lui **George Cușnerencu** este un text prolix și fad : „Cei trei își strînseră mîinile." „Și cu ce treburi pe aici ?" întrebă Proteus V. „În control", spuse Proteus V. „Cu o prietenă", spuse Proteus V. De grupul lor se apropie Silvia V. „Soția mea", spuse Proteus V." Că lumea este plină de o mulțime enormă, anonimă și mediocră tip Proteus V. — ideea prozei lui George Cușnarencu — o știm foarte bine cu toții și poate că am fi citit-o din nou cu interes dacă autorul ar fi pus în scrierea sa pe lîngă inteligență și un procent de emoție. „Corabia gladiatorilor" este o proză care abia acum, după ce a fost publicată, așteaptă să fie scrisă, bineînțeles eliminînd din conținut ceea ce trebuie eliminat. De pildă, din numele Guvernatorului orașului, Marcel Daniela Magelan Cervantes Aristot Parmigianini Bach Ortega Franco de Galambos, va trebui să rămînă cel mult o pătrime. În felul acesta, un alt personaj, Nicolaus Memoria, nu va mai avea nici un fel de greutăți cu memorarea deci poate fi scos și acesta din narațiune.

II

Despre **Emil Paraschivoiu, Ov. S. Crohmălniceanu** spune în amintita prefață că „își dă un **incipit** și-l continuă în mici fragmente confesive la care acesta îl obligă oarecum dar treptat micul joc devine un jurnal crud, autoflagelant al vieții ajunse exclusiv... literatură, adică „text". Citindu-i munca, n-am găsit, vai, nici un fel de **incipit** într-un text de calibrul celui intitulat...„(SIC)" ! Construit pur și simplu prin extragerea din dicționar în ordine alfabetică a mai tuturor termenilor considerați apoetici ori inestetici cum ar fi de pildă abject, abominabil, avorton, baligă, bandit, borîtură, cabotin, caiafă etc., respectiva **proză** (? !) nu reușește nimic altceva decît să stupefieze și să genereze întrebări în privința viitorului literaturii privită, iată, ca un obiect de batjocură și de experiențe chirurgicale fără anestezie. Simțul ridicolului este aici complet atrofiat. Enormitatea este cumva atenuată de cel de-al doilea text (fără titlu) format din scurte notații.

Desene de Luminița Tudor

„Fabula cu diagnostic aminat" a lui **Ion Bogdan Lefter** este o continuă avalanșă de vorbe confuze sugerînd ori încercînd să sugereze trecerea neobosită a timpului neiertător văzută prin ochii unui copil răsfățat. O altă „Fabulă cu măști" ne prezintă în același stil incontinent și sec un al doilea copil, Papacioc cel prost care, după o bătaie pe maidan, va deveni Papacioc învingătorul. În continuare, absolut fără nici o legătură cu Papacioc, autorul trece la descrierea amănunțită și siciitoare a felului cum se ...bărbierește cineva despre care ulterior nu mai aflăm nimic. Mai departe toate se încurcă și mai tare : Daniel Darbu, încercînd să scrie un roman polițist cu urmăriri, derapaje și crime, își va da în cele din urmă seama că personajul cărții sale este, de fapt, Papacioc, fostul lui coleg. La sfîrșit, Papacioc va merge la cules porumb, unde, în mijlocul lanului uriaș va deveni, subit, poet : în loc de pănuși, lui îi va plăcea să spună, artistic, cămăși de frunze. Ca să înțelegem ceva din aceste cimilituri ale lui Ion Bogdan Lefter, am încercat să-i întoarcem creația pe partea opusă, cea nevăzută. Surpriză, însă : nici una dintre cimilituri n-avea parte opusă, o singură parte opusă ! De oriunde ar fi fost privite textele, ele nu arată cititorului decît exasperante părți opuse...

„Un text al excursiei" semnat de **Gheorghe Iova**, începe așa : „Cam cîte cuvinte. Era ea, cu ochii verzi și dacă spun fosforescenți capăt dreptul de a continua folosind cuvîntul pisică. Și arsă. Neagră cu ochii ăștia". Continuarea este aidoma iar sfîrșitul la fel. Ne aflăm, deci, în plin textualism : cu ajutorul cuvintelor se scriu texte. Ticluirea abracadabrantului discurs, o acrobație paranoică și lexical, este bizară, excentrică, funambulescă.

La fel de agasantă, plicticoasă și plină de tenebre lingvistice și tehnice destul de ușor de decodificat este și „Tema la alegere" a lui **Gheorghe Crăciun**. Nu știm de ce toate aceste divagații și însăilări naive ne trimit mereu cu gîndul la mai vechi experimente literare, de pildă la suprarealism. Virgil Carianopol, de exemplu, înainte de a trece la eseninism, creștinism proletar sau proletcultism scria „poeme de ospiciu și alte instituții" :

Cu o „Spovedanie a textului" a lui **Gheorghe Ene** intrăm definitiv într-o deplină extravaganță textualistă brută, agresivă, aproape inconștientă : „Mi-am dat imediat seama că voi fi continuat fără a fi lăsat să respir, ceea ce s-a și întîmplat cîteva secunde mai incolo : IN ASTA CONSISTA INSINUANTA INSECTA CARE INSISTA SĂ STEA ÎN SISTEMUL SISTAT SĂ PERSISTE. Pe moment (ST ! mi-am zis eu), m-am hrănit cu revelația unei reîncarnări, dar cu timpul, am constatat că eram descărnat fără milă, făcut fărîme-fărîme, textuat în manieră textilă, cum le plăcea păstorilor mei textuanți să mă textualizeze (PST, mi-aș zice, s-a zis cu mine !)..." Trist, dar adevărat. Sinceri să fim, preferam textualismului o revenire a suprarealismului, a acelui suprarealism căruia nu-i lipsea obligatoria doză de humor sănătos, uneori chiar a unei ironii subțiri, alunecoasă și subtilă. „Portretul unui cunoscut de-al nostru" este tot un fel de „spovedanie a textului" : „Eliminăm din paradigmă restul și ne trezim singuriduali. Cu o duplicitate fiecare sfîrșind în complicitate, ne complicăm în a fi. Sau a nu fi e întrebarea. Ar pune-o Hamlet direct împotrivă". De la același Gheorghe Ene mai primim în final și niște „Bobirnace" care se întorc împotriva autorului aidoma unor bumeranguri : „Dacă vreau (și uite că vreau, dar uită că vreau !), îl numesc cum îl nimeresc, Rică, și îl introduc, introspectiv într-o serie genetică".

Singurul text publicat de **Mihai Rogobete** în antologia „Desant '83", „Arca lui Gelu" suferă cronic de aceeași lipsă de țel, un delir verbal cu absurde imperecheri de cuvinte și litere care nu lasă cititorului nici un fel de speranță în privința viitorului acestei „literaturi" : „Ca să apară iar undeva eHHHHe, apa e umplutură — hîrtia — n-are ea formă. Nu are... pFFFF, conținut fără formă. Forma, MMMMă !".

Prima parte a volumului de proză scurtă intitulat „Manual de întrebări" publicat de scriitoarea Carmen-Francesca Banciu la Ed. „Cartea românească" în 1984 pare a fi scrisă de o fată de la oraș care, în vacanțele de elev, a făcut cîteva vizite rudelor de la țară. În „Despărțirea", la o înmormîntare sătească, de pildă, fata vede „un popă smintit și beției care mormăie ceva cu cădelnița-ntr-o mînă și ulcica de vin în cealaltă" ceea ce, în mod evident, constitule cel mult o șarjare apropiată de grotesc și nonsens. În proza sentimentală și ușor desuetă intitulată „Cina de Crăciun" întîlnim și două onomatopei indiene de tipar sud-american : Omama (pentru bunică) și Otata (pentru bunic). În „Profesoara de pian" dăm peste o enormitate stilistică absolut inxplicabilă : o doamnă Rapoldy este aici „O femeie mică și uscată, cu picioarele crăcănate, prin care șuieră ironia. Hohotește ridicolul, laolaltă cu cumsecădenia". În același text, o femeie roșie ride **silențios**. „Sărbătoarea copilăriei" începe astfel : „Pe gardul care despărțea curtea noastră de curtea vecină se așeza din cînd în cînd cîte un porumbel cenușiu, spălăcit sau vreo gîscă care (sic) încerca să zboare." Eroare : gîsca nu se așează niciodată pe gard ! Plus cacofonia. În „Blues", „Chris renegă chewing-gum și mugește alături de Lavinia, care-i goală și cine știe ce-i face. Tîrfa de Lavinia. În paranteză. S-a dat la mine. Papa, ești un dulce. Și-mi atinge sexul. Chris al ei e-un puțoi".

În „Manual de întrebări", piesa titulară a volumului, apare un tip teribil și prolix, Teofil Filutek, care începe un exasperant monolog stufos, absurd și cumplit de dezlînat, un monolog din care nu se mai poate opri decît la sfîrșitul volumului, care mai cuprinde pînă la final încă trei lucrări absolut aidoma, cititorul putîndu-le citi pe toate sau nici una, soluția din urmă fiind cea mai recomandabilă. Iată cîteva fragmente din lungul monolog al lui Teofil Filutek : „Abracadabra sistupetec pe colopoludolo ouleu ouleu. Abrrrracadrabra. Uuuuuuuu. Puneți, vă rog, pălăria pe cap, domnule. Abracadabra șistu... Cotcotcotocodac. Cotcotcodac. Puicuța, domnilor. Ia priviți, puicuța pe capul domnului. Priviți, vă rog. A și ouat. (...) Mecanodrilopopotam ce ești. Încearcă. TICA-TICA. TACA-TUM. TICA-TIC-TIC-TARI-RUM. TICATARA. RATA-RUMBA RA. La naiba. Vezi că nu poți (...) Totul e trop-tard. Too late. Baby. It's too late. Se aude la magnetofonul de dincolo. Asta e. Contratimp. (...) Ce. Tu mai... Ha, ha, ha. El mai. Ho. Huo. Metempsi. Dumnezeule, Filutek. Ce-i asta. Pardon. Dăștepțule... Inteligentule. Poliglotule. Metemp. Ihi. Psihoză."

Inutil să mai citîm sau că încercăm a mai înțelege ceva din această impudică exhibiție lingvistică, o hemoragie de cuvinte cu totul impardonabilă, seacă de orice sens. Ne aflăm, deci, în plin textualism, într-o deplină comedie a limbajului. Ranace și flămînd, textualismul, metodă facilă, frivolă, face, iată, noi prizonieri. Fenomenul, tulburător și ciudat la modul extrem, cere indiscutabil o analiză critică exhaustivă care ar mai putea salva acum această metodă de sub plasa penibilului inform, leneș și nihilist dus pînă la ultimele limite. Reluînd ultima propoziție din cartea Francescăi Banciu putem spune că textualismul nu este numai „un fel sau altul de a muri" ci mai degrabă un fel sau altul de „a omori".

După încă zece ani de textualism dezlănțuit, avem această convingere, în interiorul literaturii va fi o imbulzeală babilonică de nedescris.

Adrian Dafir

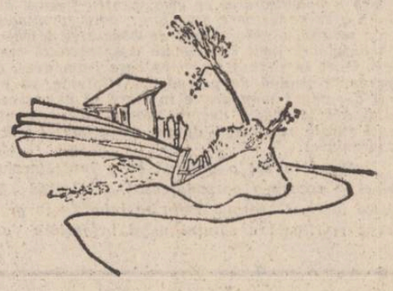

Generația luptei cu inerția

Poezie fascinată de limbaj?

este oare poezia lui Nichita Stănescu compatibilă cu acele forme explicitate de Michel Foucault sub denumirea „littérature de nos jours fascinée par l'être du langage" („Les Mots et les choses", N.R.F., 1968, p. 394) ?. După filozoful structuralist, scriitorul răpit de promisiunea eliberatoare a cuvintelor descoperă pînă la urmă, prin ele, în interiorul lor, că omul este „finit", că în loc să se apropie se îndepărtează mereu de origini și de el însuși, claustrat în țesătura pre-existentă și opacă a limbajului. Pentru ca să poată suporta conștiința limitării, el pătrunde într-un spațiu inert al „nebuniei" și al morții, dincoace de cuvinte, „cette région informe, muette, insignifiante où le langage peut se libérer".

Chiar „cedînd cuvintelor inițiativa", sub două aspecte cel puțin N. Stănescu nu pare să fie „fascinat", anihilat de către ele. Dimpotrivă, cuvintele deschid fragede virtualități ale gîndului și mai ales infinite metamorfoze, care nu lasă libertatea inițială să rămînă în vreun punct mort, definitiv.

Mai întîi, sînt în poezia lui atîtea jocuri verbale, menite să înfăptuiască o adevărată decompresiune a eului, diminuînd prezența obositoare a lucrurilor într-un fel de neant odihnitor. În consens cu idealul rimbaldian, sau chiar barbian, cuvintele devin suave și inofensive „naissances latentes", alcătuind o lume virtuală, mereu pe punctul de a fi dizolvată de neființă : „Un plan aș zări doar bucolic, / o inexistență mult castă". Unele poeme își arată singure articulațiile dînd de înțeles că se limitează la aspectul lor **absolut literal**, că nici nu spun altceva („Ultimul distih mi-apare / ca și o păscută floare"), ca și cînd funcția prin excelență poetică a cuvintelor ar fi participarea lor senină la cintec. Pentru aceasta trebuie ca semnificațiile lor să rămînă în umbră ca niște ecouri discrete și formele sonore să avanseze în prim plan. Este starea paradisiacă a cuvintelor, puse să cînte într-un adevărat cor de copii, atît de rar atinsă, încît pare doar semnul unui ideal (exemple ar putea fi „Doi cai", „În dulcele stil clasic", din volumul cu acest titlu) — „dulcele stil clasic", adică poezia aproape ludică a formelor suficiente sieși, a reprezentărilor senine, trecătoare și a vocilor armonioase care își întind amabile mîna. Imediat dedesubt jocul are însă hăul mișcător al sensurilor.

Apoi, tocmai în acest spațiu fluctuant al sensurilor, N. Stănescu deschide principalul cîmp liber inițiativei limbajului, ridicat astfel pe culmea posibilităților sale, echivalat cu o metafizică în modul orfic de năstere a lui, ca receptacul al misterului și al esenței. Modelul lui Rilke este de presupus. Cuvintele fac semn că **invizibilul există**, dar îl întemeiază și îl ascund în același timp. Mai vagi decît văzul și mai precise decît simțurile obscure, ele nu vor reuși totuși să articuleze clar și definitiv ceea ce nu se vede. De fapt, menirea lor este să caute intervalele flămînde care stau la pîndă, „absențele absorbitoare", vîrtejurile din preajma oamenilor, animalelor și păsărilor, ochiurile confuze prin care se străvede o clipă totalitatea neciodată încheiată a ființei, să presimtă proliferarea „obiectelor cosmice" la scări nestiute : „Aici, una peste alta, / una lîngă alta, / una îndărătul alteia, / sînt ființe gravide de ființe". Unele din poeziile lui N. Stănescu lasă o impresie de sarabandă nebună și de „débâcle" : „Se zbate păsărea într-o mare de plasmă / ca să-și păstreze granița aripii / și firea".

Limbajul lui N. Stănescu devine tulburător prin lipsa totală de fundament, de inserție într-o anumită realitate (fie și a subiectivității). Puterea cuvintelor de a invoca invizibilul nu vine de nicăieri și nu duce niciunde, suspendînd într-o rătăcire infinită lucruri ce vor să fie numai „erind" (cum se spune prin analogie cu erro, are). Existența este o sferă de „lumi simultane" (vezi ciclul „Certarea lui Euclid" din „Laus Ptolemaei") și în ele poetul intră ca ins nefixat, ca oaspete aproape întîmplător.

Poezia lui Nichita Stănescu are în centrul ei limbajul, însă nu ca salvator sau ca suport al împlinirii, ci ca **problemă**, în urma căreia viața i se substituie abstracția, ironia, tristețea și incoerența. Ne-am apropiat astfel de specificul acestui poet, de întrebarea, mai mult decît latentă, pe care singur nu poate să nu și-o pună, fiind implicată în pariul inițial a cărui șansă era eliberarea sau realizarea de sine prin cuvinte : înseamnă această libertate creație sau stagnare, singurătatea, este ea un receptacul al esenței sau absurdă scobire a vidului, cunoașterea (sau cunoașterile) unor semne ajunse aici enigmatice duce la o conștiință unitară sau la fragmentarea și întunecarea ei ? Întrebare și răspuns coexistă de fapt sub forma unei neobișnuit de întinse, reluate de la un volum la altul, **metafore a limbajului.** Ipostazele acesteia sînt mai complexe decît cea constientă de tipul : „Inima abstractă a lui E.", „burtă lui „vei fi" și a lui „erai", „trupele abstracte năvălind / ale vocalelor române" etc. Un „analogon" al limbajului, trecut însă prin neliniști și incerte umori, venind deci după o elaborare obscură, pare să fie bestiariul original, de la miriapod la leii străvezii, al lui Nichita Stănescu. El cuprinde ființe compuse din **articulații opace**, din brațe, labe și unghii, ca niște tentacule transparente, ființe a căror foame și agresivitate nu au violența naturală a instinctelor, ci un fel mai subtil și tenace de iraționalitate, secretată de insatisfacție și exasperare. Dincolo de intuirea spontană a flămînzei abstracții, a negativității limbajului („numele copacului ucide numele copacului"), a scindării pe care el o produce în conștiință prin divizarea semnului în formă grafică sau sonoră și referință la lucruri, N. Stănescu atinge o problemă poate mai profundă — el se află în fața a ceea ce în cuvinte, după expresia lui M. Foucault, **este de negîndit.** Între tandrețe și înstrăinare se găsește loc pentru o cunoaștere pură care să proiecteze din interiorul poemelor lumină asupra cuvintelor. Substanța poeziei lui N. Stănescu este poate tocmai această lumină. „Am adus cu mine turma de lei străvezii /... ca jadul / ca norul alb / ca sticla moale // Părea că se poate vedea prin ei. / Prin ei nu se putea vedea nimic". Dar cuvintele se sustrag neîncetat lămuririi definitive a lor — se sustrag ca durată insesizabilă și totodată ca lucruri de nepătruns cu privirea : „Cuvintele — tristele / jumătate lucruri, / atît de lucruri încît / nelămuresc timpul, atît de timp / încît adumbresc lucrurile". La capătul acestei cunoașteri pure descoperim doar un poet „fascinat de ființa limbajului", imobilizat în fața formelor lui opace, absurde pentru că sînt deja date, hipnotizat de o transcendență iluzorie, sfredelită fără odihnă în „Zeul A, Zeul E, Zeul I".

Orfeu poate să moară în multe chipuri, nu numai sfîșiat orgiastic de femeile trace, dar și coplesit, desființat de sunetele, de cuvintele prin care înălțase cîntecul, scoțînd acest strigăt atît de trist : „ca și cum ar fi lucruri, /... oho, ca și cum ar fi lucruri...".

Dorin Teodorescu

NICHITA STĂNESCU – bust de Paul Vasilescu

Îmbrățișarea lumii prin metafore

Poezia lui Nichita Stănescu, privită în totalitate, este o metaforă a comuniunii *universale. Poetica sa e reductibilă la o fenomenologie a „împreunării", a unificării și în asta constă moralitatea funciară a mesajului său care se opune disoluției estetice. Modernitatea liricii stănesciene este clădită pe combustia morală a* afirmativului ontologic, *demersul liric e un efort de a uni revelator iar nu de a dezbina lumea fenomenală. Aistăm la o perpetuă solidarizare cu realul pe fondul unei armonii ideo-afective, eul intrînd în rezonanță cu universul, cu sferele „enisice" (ca să folosim termenul savantului român Eugen Macovschi referitor la cele mai subtile spații ontice). Elogiu al vieții, poezia stănesciană proclamă existența ca sărbătoare. Fericirea existențială e împărtășită generos : „Bucuros de minuni / surîdeam pentru doi, pentru trei / pentru toți semenii mei". Sărbătorescul provine din conștiința înfrățirii universale a lucrurilor. De la primele volume intitulate sentimental „Sensul iubirii" și „O viziune a sentimentelor" pînă la grandioasele simfonii metafizice din „11 elegii" și apoi pînă la viziunile eleate din ultimele sale cărți, poetul a exultat, printr-o fascinantă forță expresivă, sentimentul coeziunii ontologice. Lirica sa, devenită cîmp al interacțiunii fenomenale, pare o nesfîrșită* îmbrățișare *a realului, o laudă a conviețuirii elementelor. De altfel, gestul îmbrățișării apare ca un laitmotiv în numeroase poeme : „să te îmbrățișez cu coastele aș fi vrut" declară cu frenezie poetul sau „hai să ne stringem în brațe / hai să ne stringem în brațe" repetă în alt loc obsesiv, ca un refren al coeziunii vitale. Ardența contopirii eului cu exterioritatea creează o tensiune tulburătoare a cărei emblemă poate fi brâncușiana „poartă a sărutului" și e de mirare că poezia stănesciană a fost mult timp considerată silogistică abstractă cînd de fapt ea este expresia unei patetice „înfrățiri" ontologice, iradiind o sentimentalitate copleșitoare axată pe sugestia „nunții cosmice". Poetul „necuvintelor" învinge conflictul, ruptura, sciziunea, incomunicabilitatea cu gestul eternei îmbrățișări tămăduitoare, care topește asperitățile existenței în incandescența iubirii. Pînă și marile poeme cosmogonice par poezii de dragoste prin afectivitatea lor imanentă. Poetul este un îndrăgostit de real, luptă cu arma „binelui" pînă la anihilarea durerii existențiale, transformă chiar și „gunoiul lumii" într-un soi de candoare lirică. În poemul „Oedip soldat", de exemplu, acuzația virulentă se convertește surprinzător în iubire printr-o superioară iertare. Autorul, de altfel, cultivă mai peste tot poetica iertării prin paradoxuri gnomice și asta conferă creației sale o tandrețe inimitabilă, o bonomie franciscană în relațiile cu lucrurile. Sensibilitatea poetului se implică în spectacolul lumii cu o generozitate infinită, gnoseologia e sublimată moral. Avem aici cazul modernității cîștigate prin expresivitatea lui „da" ca deschidere genuină a conștiinței spre real : „Am ajuns să vorbesc cu toate animalele, mă port de parcă aș fi cosmic ; — de fapt cine ești tu ? — Cine să fiu ? Eu sînt da". Necontaminată de negativismul „modernist" (analizat cu pertinență de H. Friedrich) poezia stănesciană este o fenomenologie a lui „da", lucru care și explică armonia vizionarismului său. „Gîndirea uniflantă" a poetului fărîmițează / dezvăluie consonanțe și muzicalități ontice, simbologia lirică unește termenii, sugerează* conjuncția, *înfrățirea lucrurilor : „Osul e o bucurie numai atunci cînd este os al frunții / cînd apără iar nu dezbină". Această axiomă a conjuncției structurează cosmic lumea, instituie relația comuniunii universale. Cosmocentrismul, de esență în fond răsăriteană, sentimentalizează realul, „rostuiește" etic agitația elementelor materiale, opunîndu-se haosului dezagregant. Aparenta mișcare „browniană" din lirica poetului e mereu focalizată sentimental în jurul Ființei, are un scop moral. Cosmicizarea emoțiilor afirmă unitatea lumii prin fluid unificator „Nimic nu este altceva / Totul este totul / Iar eu sînt tu / Nimic nu este altceva". Paralogismele declanșează aici revelația coeziunii. Obsesia sfericității este, cum de altfel au remarcat numeroși comentatori ai liricii stănesciene, expresia nevoii vitale de reuniune, de unitate primordială, de regăsire a eului în alteritate : „Totul ar fi trebuie să fie sfere / dar n-a fost, n-a fost așa". Poezia lui Nichita Stănescu ni se arată ca o nesfîrșită aproximare a cosmosului ideal (sentimental) visat între „prietenie" universală. Totalitatea ca armonie a părților, această „kalokagathie" spre care tinde poetul e vizibilă și în structura poemelor la nivel expresiv. Conținutul și forma se întrepătrund osmotic precum suprafețele pe o bandă a lui Moebus. Spațio-temporalitatea este umanizată prin împerecherea sufletului cu lumea, pe fondul unei etici vizionare, poetul vede în real „cauza sufletului său". Neoromantismul acestei lirici conține anonimatul de sorginte orientală, topirea în Ființă, cunoașterea, lipsită de orgoliu, e evlavioasă. Poetul laudă apropierea firească de lucruri, tandra contopire-înfățișare : „a fi sămînță și a te sprijini de propriul tău pămînt". Îndepărtarea de fire este o „trădare" adică o părăsire a datelor omenești : „Vino tu sărbătoare a lucrurilor calde" exclamă poetul simțindu-se amenințat de înghețul conceptelor. Receptor de mesaje cosmice pînă la beție dionisiacă, autorul surprinde „iluminat" coerența fenomenelor, viziunile sale par a stabili axiomatica poeziei viitorului. Dar (și aici este marea particularitate a acestei lirici) pînă și cele mai abstracte arhitecturi ideatice se sprijină pe un superior „bun simț", afectivitatea inundă metafizica sa* umanizînd-o, *în lăuntrul gîndirii „plutește o floare de tei", dînd fermecătorul aliaj între logos și ethos. Marele poet a dus metafora îmbrățișării ontologice pînă la „sacrificiul" lingvistic. Noutatea limbajului stănescian derivă din ardența comunicării empatice, discursul liric oferind o nouă gramatică : cea a afectivității, a libertății ideatice neîngrădite sintactic. Retorica poeziei contopește termenii după legățile firii : „eu sînt pentru că el mă este" spune poetul investind cuvintele cu tranzitivitate pentru a apropia sintaxa de* logica sentimentelor. *Paradoxurile stănesciene unifică realul, acordîndu-i un sens înglobator. Poetica lui Nichita Stănescu e o validare sentimentală a ideii, ca propune în fond un umanism liric extrem de original, în care apropierea conștiinței moderne de lucruri redevine act moral. Cărțile în această perspectivă „Tragerea la sorți" ni se dezvăluie ca o victorie a omenescului : „Tragem la sorți / cu inima smulsă / dintr-un străin / Martorul întreabă : cap sau pajură ? / Nici cap nici pajură răspunde corul antic / Inimă pur și simplu / Inimă pe toate fețele ? / Inimă pe toate fețele". Universul, deci, trebuie „citit" prin simpatie afectivă pînă la revelația armoniei sale. Departe de a fi misologie, lirica poetului exprimă fidelitate ontologică, impune o mitologie morală și asta după marea aventură ensteiniană a cunoașterii (care a zdruncinat fundamental conștiința umană). „Străin disoluției, spiritul poetului refăcea, în termeni moderni „catharsisul moral" cultivînd o inimitabilă terapie etică bazată pe apeluri purificatoare : „Ave vouă, bărbaților, femeilor / Inima mea vă salută, ninge deasupra secundelor, orelor / cu zăpadă argintie și mută". Versurile emană simțămîntul genezei, ca peste tot vedem înălțîndu-se concluziv arcul voltaic al iubirii.*

Idealitatea morală, a înfrățirii umane și cosmice exprimă autenticul avangardism ideologic al poetului care a optat pentru elanul „îmbrățișării" iar nu pentru defetismul inexpresiv și fără miză observabil în multe poetici moderne.

Alexandru Horia

Colind

Ger. Neclintire, Nichita, neclintire.
Și vîntul. Cuvîntul, omule, cuvîntul.
Un cer albastru coboară în frunze căzute
Din stele, Nichita, din steaua căzută.

Orbi de-atîta frig, și-n singurătate,
Ne înșelăm că vara-i aproape ;
Dar tu nu ești grîu, Nichita, nu ești —
Fierbintea secerăș... o singură dată...

Vom sărăci cu fiecare an, durerile
Îngroașă stîlpii înalți ai vămilor.
Și vîntul ne poartă din poartă în poartă,
Colind de decembrie, bezmetic și greu.

Fără tine, iubire, pămîntu-i de piatră.

Valentin Hossu-Longin

5 XII 1985

Organ al sferei

Percepția senzorială se supune în poezia lui Nichita Stănescu unui simț integrator; el nu este numai văz, ori numai auz, ori numai miros. Este „ochiul-timpan", „papila-mirositoare", unul dintre **„suave organele sferei"**, „invizibilul organ", „cel fără nume fiind, / neauzul, nevăzul, / nemirosul, negustul, nepipăitul / cel dintre ochi și timpan, / cel dintre deget și limbă", „...Sînt bolnav / de ceva între auz și vedere, / de un fel de ochi, un fel de ureche / neinventată de ere". Versurile acestea sînt luate din **Elegia a zecea,** care are drept motto afirmația inițială, de fapt luarea în posesie a universului de către „organul ne-nvesmîntat / în carne și nervi": „Sunt". Cuvintele care o preced, finalul **Omului-fantă,** anunță destinul cumplit — de a fi bolnav de o „rană", pentru a vorbi în termenii poetului (și poezia abstractă a lui Nichita Stănescu permite o astfel de recompunere critică), o rană „pe care mi-o port pe tavă / ca pe sfîrșitul sfîntului Ioan / într-un dans de aprigă slavă". Ele sînt: „Totul e lipit de tot; / pîntecul de pîntec, / respirația de respirație, / retina de retină".

Retina universului, altfel spus, este „lipită" de retina individului. E un mod de a sugera absorbția lacomă a lumii; de fapt, nu de a **sugera,** ci de a **arăta.** Poezia lui Nichita Stănescu nu sugerează; ea **numește,** de cele mai multe ori în mod paradoxal, de unde dificultatea ei, o anume rezistență la aplicarea categoriilor stabile. Elegia în discuție este textul care afirmă, poate în chipul cel mai elocvent, ceea ce s-ar numi frenezie abstractă a percepției, deopotrivă a invelișului și a esenței: „M-au călcat aerian / abstractele animale, / fugind speriate de abstracți vinători / speriați de o foame abstractă, / burțile lor țipind i-au stirnit / dintr-o foame abstractă". Simțul integrator este un simț special, al ajungerii la esența lucrurilor și fenomenelor. De aici imposibilitatea de a-l numi printr-o singură instanță senzorială. Neființd numai văz, auz, miros, gust, pipăit, el este în același timp **toate acestea.** Un simț care nu încape în trupul muritor, un simț-rană : „Mor de-o rană ce n-a încăput / în trupul meu apt pentru răni / cheltuite-n cuvinte, dînd vamă de raze / la vămi". Maestrul suferă de întreg universul, suferă mai exact de efortul de transcendere a formelor universului.

Dar forma conține ea însăși, în poezia lui Nichita Stănescu, semnele esenței. Este un semnal al acesteia. „A fi bolnav de numărul unu", a mărturisi indivizibilitatea esenței („Sînt bolnav nu de cintece, / ci de ferestre sparte, / de numărul unu sînt bolnav, / că nu se mai poate împarte / la două țîțe, la două sprincene, / la două urechi, la două călcîie, / la două picioare în alergare / neputînd să rămîie. / Că nu se poate împarte la doi ochi, / doi rătăcitori, la doi struguri, / la doi lei răgînd, și la doi / martiri odihnindu-se pe ruguri") înseamnă totodată a o descoperi sălășluind în cele mai diverse forme, de la raționalizarea geometrică, strictă și neechivocă, la spațiul liber străbătut de o rază. „Liber" este un fel de a zice, căci nimic nu e desprins de sistem în poezia lui Nichita Stănescu, oricît ar părea de gratuite unele îmbinări de imagini, abstractizări voite ale „carnației" poemului. „Organul / fluturat în afară / de trupul strict marmorean / și obișnuit doar să moară" este un „organ pieziș, organ întins, / organ ascuns în idei". **„Ca razele umile în sferă, ca osul numit calcaneu în călciiul lui Achile"** (s.n.). Precizare fundamentală, aflată în versurile 47—49 ale elegiei, deci aproximativ la mijlocul ei (dintr-un total de 108 versuri). Nu am face această numărătoare (numărare, ar zice poetul) dacă nu am observa că respectivele comparații constituie centrul de greutate al poemului. Centrul lui de greutate imagistică și tematică. Umila comparație, figură destul de tocită, are un relief uimitor la Nichita Stănescu. Ea depășește sfera (cuvîntul revine, aproape involuntar!) materialității imagistice. **Cuvîntul,** forma lui materială, devine adesea independent față de **noțiune.** Semnificantul se umple de miezul adînc al faptului denumit: **rănile sînt cheltuite-n cuvinte.** Rana-esență se mută în cuvîntul-existență, „se cheltuiește", adică. Risipirea nu e însă dispariție, ci contopire. În toate semnele lumii se găsește boala suavă a integrării în sfera senzorială. „Nu sufăr ceea ce nu se vede, / ceea ce nu se miroase, ceea ce nu încape / în încreierarea îngustă, / scheletică a insulei meu, / pus la vederile lumii cei simple, / nerăbdînd alte morți decît mortile / inventate de ea, să se-ntîmple". **Încreierarea** (cuvîntul trezește parcă impresia — vizuală! — de **încăierare** a esențelor) îngustă, „scheletică" nu ar fi altceva decît profunzimea rostită.

Raze umile în sferă : o vamă de raze, un trup de raze, un decor de raze. Toate simțurile — și toate nivelurile percepției — își dau concursul între rezolvarea afirmației esențiale, întemeietoare. **Sunt** devine echivalentul lui **gîndesc că sunt.** Gîndirea de sine a ființei este și regîndirea universului tradus prin simțuri. Dar se cuvine observat că simțul integrator, acest **organ al sferei,** comandă totuși o distribuție, dacă nu o ierarhie. Frecvența cea mai mare o au formele care justifică **văzul,** văzul abstract, „invizibil" în ordinea aparenței, cît de vizibil prin explicitarea esenței. „Invizibilul organ, / cel fără nume fiind, / neauzul, nevăzul, / nemirosul, negustul, nepipăitul" este o întîietate. Primordialitatea privirii lui Orfeu, a ochiului care contopește și cîntă, ochiul-cristal, ochiul-abstracțiune: „nu există ochi pentru cine vine". Există ochiul integrator, **ochiul adînc.** Organ al sferei.

Costin Tuchilă

„Zi și noapte visam numai Nichita"

— Alexandru Condeescu, recent a apărut sub îngrijirea dumneavoastră ediția nevarietur a poeziilor lui Nichita Stănescu „Ordinea cuvintelor". Cum această colaborare dintre un poet și un critic este într-adevăr insolită la noi, vreau să vă întreb cum ați ajuns la ideea acestei cărți ?

— Ideea a fost a poetului, iar alegerea drept „consultant critic" este o întîmplare fericită a vieții mele pe care m-am străduit să o merit. Nichita Stănescu își antologa periodic volumele de versuri atunci cînd considera că are suficientă distanță față de ele. Era desigur vorba de pragul unor virste poetice interioare. Ultima oară o făcuse în **Starea poeziei,** selecție apărută în 1975. Exista neîndoios la Nichita Stănescu un timp al scrierii și unul al „revizuirii". Prea îndepărtată de primul, „revizuirea" își pierdea puterea selectivă, poetul devenea fie nemulțumit de tot ce scrisese, fie gata să păstreze totul. Odată „răcit din starea cuvintelor" începea să se suspecteze de subiectivitate față de sine, nu mai avea încredere în posibilitatea „contorului Geiger" al gustului său, altfel extraordinar de exact, de a detecta peste timp valoarea propriilor poezii. De aici pornirea de a-și verifica alegerile prin intermediul unui critic nu întîmplător ales din altă generație. Îmi amintesc că la începutul colaborării noastre, prin 1981 cînd lucram la volumul selectiv **Pravoto na vreme,** apărut ulterior în Macedonia, într-un moment al meu de îndoială poetul a rostit cîteva cuvinte pe care atunci, dincolo de sensul măgulitor și încurajator, nu le-am înțeles : „Bătrîne— a spus el — dacă ar scrie despre mine Arghezi, ar scrie trecutul, dacă scrii dumneata, scrie viitorul". Nu numele erau importante aici, ci perspectivele temporale ale receptării operei.

— Cum ați ajuns la „concordanța" despre care vorbește poetul în Cuvîntul înainte al ediției ?

— Scrisesem în repetate rînduri despre poezia și proza sa, avusesem nenumărate dialoguri critice în multe analizînd poeziile create de el în acei ani, unele pe măsură ce mi le dicta. Au fost apoi argumentele și contra-argumentele selecției propriu-zise. Am început-o cu sfîrșitul, de fapt, deoarece **Epica magna, Operele imperfecte** și **Noduri și semne** nu trecuseră niciodată printr-o antologie de autor și erau foarte vii în conștiința estetică a autorului lor. De aceea prima noastră ședință de lucru efectiv a contat enorm în verificarea și punerea de acord a criteriilor comune de selecție. Deși purtasem anterior nesfîrșite discuții despre poezie și proză, despre critică și literatură, despre scris și scriitori, acum privind retrospectiv cred că adevărata probă de foc a increderii poetului în gustul criticului am trecut-o atunci în acea primă „confruntare" de lucru.

— Cum ați lucrat efectiv cartea ?

— „Tema seminarului" era stabilită în prealabil : unul-două volume de poezie ori proză. Luam în discuție fiecare poem, eseu, articol, interviu al său. El le cunoștea, firește, foarte bine. Spre a face propunerile eu a trebuit să le citesc de nenumărate ori pe fiecare în parte. Zi și noapte visam numai Nichita. Selecția a vizat nu numai sumarul volumelor, ci structura fiecărui lucru antologat. În **Ordinea cuvintelor** din cele aproape 600 de poeme, 70 cuprind modificări față de versiunea lor inițială. Modificări apar și în volumul de proză.

— Față de forma ediției așa cum a lăsat-o poetul au intervenit modificări ?

— Noi lucrasem pe cărți, date apoi la dactilografiat. La dispariția fulgerătoare a poetului cea mai mare parte a manuscrisului era gata, urmînd să-l colaționez eu, iar Nichita Stănescu să-l mai lectureze încă o dată păstrîndu-și dreptul de a aduce și alte modificări poeziilor în afara eliminării versurilor, eventual să le rescrie. Timpul nu i-a îngăduit. Am predat manuscrisul Editurii „Cartea românească" în februarie 1984, dar, deoarece numărul versurilor era impresionant, depășind cu mult așteptările editorilor — cam 19 000 de versuri (inițial planul editorial întocmit în 1982 prevedea un singur volum de poezii), s-a produs o „ruptură" : volumul de proză **Fiziologia poeziei,** cuprinzînd și un ciclu de peste 150 de poeme, urma să apară ulterior, în vreme ce **Ordinea cuvintelor** a obținut tipărirea într-un tiraj de masă de 90 000 de exemplare în colecția „Mari scriitori români". Nu am renunțat la nimic din ceea ce discutasem cu poetul despre ediție. Au fost și păreri că ar fi prea mult, dar am susținut neclintit respectarea voinței poetului pînă cînd toți s-au convins că așa e mai bine. E de la sine înțeles, totodată, că moartea lui Nichita Stănescu a aruncat asupra ediției o cu totul altă lumină decît cea proiectată inițial, a mutat accentele, i-a dat dimensiunea mărturiei unui destin împlinit. Exista acest ciclu, ultimul, de poeme alese din perioada ultimilor ani.

— El cuprinde tot ce a publicat poetul ?

— Nu, el nu e exhaustiv, parcursesem doar o parte din revistele unde poetul publicase mai des în acea perioadă : **Luceafărul, Flacăra, România literară, Suplimentul Scînteii Tineretului, Contemporanul, Tribuna** și altele, iar ursita a făcut ca el să rămînă neîncheiat și cu o ordine incertă, aproximativă. Ciclul îl selectasem împreună după aceleași criterii, analizînd

Reporter

Continuare în pag. a 11-a

LUCEAFĂRUL
14 DECEMBRIE 1985

CENACLUL «NUMELE POETULUI»

ȘEDINȚA A LIII-A

Conducătorul cenaclului, poetul **Cezar Ivănescu**, anunță pentru prima parte a cenaclului rezervată lecturărilor pe poeții : **Mircea Drăgănescu** și **Eugen Bela Popa**, precum și pe poeta ieșeancă **Bianca Marcovici** (ale cărei poezii vor fi citite de Mihai Culman). Mircea Drăgănescu (jud. Dîmbovița) și-a citit ultima sa carte în manuscris intitulată „Poeme inefabile", iar Eugen Bela Popa — „Nouă pentagrame despre marile despărțiri". La discuții au vorbit :

Marin Celtandru : Eugen Bela Popa, cu vocea sa caldă, mizează în poezia sa pe teme mari, pe care le rezolvă foarte simplu, posedă un limbaj cu tentă oraculară, imaginea construindu-se la limita orizontului ; Mircea Drăgănescu scrie o poezie a cărei splendoare și strălucire imediată se revendică din ambiția poetului de a crea o metafizică a culorii.

Mihai Culman : Poezia lui Eugen Bela Popa este o construcție narativizantă, cu liminalitate, orizont tematic, o poezie percutantă, oscilînd între microcosmos și macrocosmos. Bianca Marcovici scrie o poezie de vibrație intensă, o poezie a cotidianului și a intuițiilor feminine, care uneori sînt fundamentale, o concentrare la maximum a expresiei poetice în idee.

Ilie Bădicuț îl consideră pe Eugen Bela Popa un poet de mare clasă, cu viziuni deosebit de plastice, un caz de intertextualitate, un dialog al artelor (plastică, poezie și muzică). Despre Bianca Marcovici afirmă că scrie o poezie naivă în sensul în care există și o pictură naivă, o poezie a cotidianului, a faptului divers cu care ne confruntăm zilnic.

Sandu Stelian apreciază la Mircea Drăgănescu unele poeme, și anume acelea în care poetul este grațios, parnasian, iar la Bianca Marcovici remarcă explorarea cotidianului, o anumită mitizare a administrativului orășenesc.

În încheierea discuțiilor, poetul **Cezar Ivănescu** concluzionează că Eugen Bela Popa (care la cei 64 de ani ai săi n-a publicat încă niciunde nici o poezie) este un real talent a cărui experiență de viață și asceză este autentică, de asemenea că Mircea Drăgănescu este un poet cu evoluție foarte sigură, dar nespectaculoasă în sensul că nu este șocant, iar Bianca Marcovici — o sensibilitate dublată de o intuiție feminină, așa cum și scrie de altfel.

Hero

mircea cristea

Unde mă duci?

Unde mă duci ochi inmugurind
in carnea unui gind nerostit
și nu mai pot pătrunde
pînă la chipul tău
sculptat intr-o lacrimă ?

Lumina

Prea multă lumină
spuse cirtița
scormonind intunericul.

Prea multe lacrimi in apele mele
șopti lebăda pe patul de moarte.

Oare și tu

Oare și tu imi vei vorbi
cu glasul statuii de ceață
din îndestularea clepsidrei ?

Aș putea rămine pînă la capăt
invitat in infern
fără să citesc pe chipul tău
sufletul răstignit ?

Pădurile

Pădurile s-au desrămat
apele-n lacrimi au intrat
durerea frunzei se ascunde
unde ești gindule unde ?

Dincolo

Cu toții au plecat
dincolo.
Numai mina ta
mai flutură
un cuvint.

Nu se mai vede
decit o margine de suflet
tremurind in neliniște.

Ce se poate face spun zeii
dacă oameni au plecat
și nimeni nu mai poate spune
ce este un zimbet de copil.

Lucrurile

Ne mai trebuie o durere de moarte
să ajungem in lume
Strigau pînă rămineau in copitele cailor
bărbații osteniți
și nimeni nu se urnea din loc.

Rareori lucrurile se intrebau
unde să fie zeul acela uitat
din care incearcă să zboare
pămintul impovărat de fantasme.

Tablouri de Eugen Bratfanof (în paginile 5–8)

iuliana paloda

Piatra din mine

Plinge piatra din mine
cum incerc să vă mint, –

chiar de știți că vă mint

plinge piatra din mine –

pentru că piatra
sălbatică e, păduratică e,
nevăzuta din noi –

decit ochiului singelui
cel ascunsul de mine
intr-un cer nevăzut,

decit celui
ce-mi seamănă mie
strigind –
indurerați-vă,
indurerați-vă,

și pricepeți !

Pasărea care mă bea

Se făcea că sărutam ochii zeului orb
și cum zeul să vadă-ncepea – cu fiece
sărutare a mea
și atunci – pasărea de abanos a venit,
m-a cuprins cu ghearele reci și cu aripa,

peste ochii mei văzători, peste inima,
pină cind,
luminatul singe al meu mai striga –

Numai eu, numai eu astepta-voi, –
peste ochii mei văzători, peste inima,

ostoindu-i setea, ostoindu-i setea
păsării
care mă bea !...

Această veste

O, port această veste
ca pe o haină a singelui !
O, port această veste
ca pe o haină a singelui !

Ca să iți scriu
am ucis păsări iubite,
am ucis păsări
ca să iți scriu –

O, iată, acest albatros
am ucis... cu aripile lui
iți scriu – iubite,

O, iată, acest albatros
am ucis – și-au venit păsări,
au venit păsări
iubite,

privește-mi ochii
și brațele !
Privește-mi ochii
și brațele !

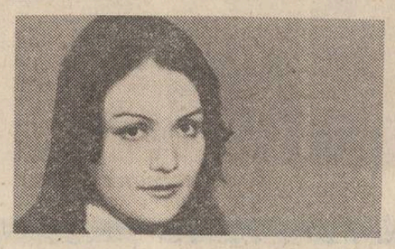

Nespusele

am ucis de trei ori – o pădure păgină
am arat de trei ori – o cimpie bătrină
m-am pierdut de trei ori – printr-o vară
nebună,

Ca să mă iubești –

am dezgropat de trei ori o fintină
imbrăcată-n plinsoare-de-Lună,
am dezgropat de trei ori o fintină,

Ca să mă iubești –

de trei ori trebuia să-ndrăgesc chipul tău –
jumătate vis – jumătate inimă-bună,
de trei ori trebuia să-ndrăgesc chipul tău –

a trebuit să devin de trei ori
jumătate om – jumătate șarpe-cu-Lună,
a trebuit să devin de trei ori

jumătate om – jumătate șarpe-cu-Lună,
Ca să mă iubești !...

Natură cu personaj

Eu –
sint
O inimă ginditoare.

Umbra cuvintelor

Pasărea zboară,
pentru că aerul
este dimensiunea
reală
a păsării.

Eu scriu din dragoste
de oameni,
pentru că dragostea

este măsura
ideală
a noastră.

Tatăl meu

Există un Munte-al-Răbdării
și un apostol – pe care iubindu-l,
mama –
primește scrisori, de la ochii mei.

george geacăr

imersiunea (II)

lingă obiecte, lingă fiecare părăsesc
cite-un ins
curios peste fire. ține să le
cunoască-ndeaproape.
am să trec să-i adun
să nu-i pierd din vedere. dracul să-i ia,

parcă mă văd intr-o oglindă plesnită. parcă
mă văd. dar să nu mă las impresionat
de nimic.
să uit poveștele. și pe tine, bunico ? să fiu gol.
un tub
dezafectat. unde pot să ajung ? ce
mă poate-ngrozi ? sint inocent.
pubelă de argint
nefolosită incă.

se-ajunge greu undeva. oriunde, deși
pare c-am mai văzut ce văd. ce greu
se merge inapoi.
căci te respinge fiece secundă.
căci ești in beregata timpului.
ți-ar trebui un bolovan de git.

o, cind eram copil !
ei. da ! deci !
cind eram copil !
copil. nici nu-mi vorbești ! ce să-nțeleg
din asta ?
hai să mimez un joc : „– cind vei fi mare
ce-ai să te faci, micuțule ? – hi ? ! mariner !
– aiurea. ai să te faci profesor. –
o, mi-amintesc
cum le vorbeam o limbă veche incizată-n
pietre
și ce răspunsuri mai dădeau
in dialectul lor adus din țări mai calde !
ce lecții mai țineam !"
nu te amuzi ? dar ești prea grav. și ochii tăi
cum mă decolorează.
mă recunoști măcar puțin ?
ce singur sint. parc-ai fi Dido.
parcă mi-e frig. parc-aș vorbi din apă.

imersiunea (III)

fetița mea de un an și jumătate
incă nu vorbește. și n-a vorbit niciodată.
celulele ce-o alcătuiesc n-au mai compus
niciodată o frază.
aștept incordat dimineața
in care va rosti intrebarea – căci intrebare
va fi propoziția ei
prima, fără-ndoială. oare voi ști să răspund ?
incordat mă gindesc : trebuie neapărat să
să știu să răspund
măcar la prima-ntrebare ; care va fi ?

imersiunea (IV)

am fost transparent și nu mai sint.
neințeles și țesut ca o piatră.
noaptea pietrele crapă de ger. ce noroc !
ce comparație imperfectă ! se spune
că aș emite o lumină ciudată
de care n-am cunoștință. ce de imagini
de la mine pină-n oglindă – un stîlp
de imagini !
dur, diafan. mincinos. imaginea mea
purtată din gură in gură pină-n oglindă !
zimbesc – celălalt scoate limba... am fost
transparent și intreg – nu mai sint.
am fost un munte incredibil de pur. trebuie
să-l fi escaladat și să fi căzut in partea
cealaltă.
munte de diamant. pun urechea de stincă.
aud
muzica lui inaccesibilă. familiară. uitată.
cu o uitare veche. veche cit să-nduioșeze
granitul.
am fost transparent : inapoi văd pină departe
pină-n pîntecul mamei. inainte e fum.
nu-s incintat. nu disper. iarbă să fiu
n-aș ingădui să mă pască deznădejdea,
animal bolnav și cuminte.
desigur, sint om. un adult. doar că nu mai
sint transparent

eugen bela popa

Elegii de miezul nopții

I

IMBRĂȚIȘAZĂ Primăvara cu numai lumina
privirii
cind mîinile ți s-au înăsprit să mai poată
atinge muguri.
Petale vinete, și buzelor nu le-a mai șezut
bine Sărutul ;
nici pe frunzele rămase în creangă de toamna.

Tinărul templu s-a surpat aici
și moarte rizind ca niște amintiri,
statuile au căzut de pe capiteluri.

Acoperă-Le, Timp ; ingroapă-Le, Timp ;
uită-Le.

II

CUM CULCĂ tăcerea pămintului in tipare
linea limpede, izvorul limpede fără tipar,
limpede lacrima !
Cum nu a putrezit niciuna din statui
după ce clopotul a tăcut ?...
Incit invinsă ești de firul verde neputincioasă
piatră,
in chiar piatra ce-a fost cindva in Templu
piatra altarului tinăr pe care am ars –
din toate crăpăturile omida
să-și zboare fluturii din crisalidă.

Cind peste veac biruitoare-i clipa,
acoperă-mă, Timp, ingroapă-mă, Timp ;
uită-mă.

III

DE MI-AR fi incăput in cuvinte gindul și
răsuflarea
nu te mai căutam,
cum cerșetorul nu bătea gol in poarta
grinarelor pline ;
și pietrarul, nu mai striga pietrelor lui cioplite :
Vorbiți-mi.
Nemijlocit extazul copacului inalt una cu
zarea.
Nici vinul acesta n-a incăput in pahare –
și meșteșugul olarului s-a dovedit de nimic :
Olar fără crezul Sărutului ce umple ulcica ;
ulcior văruit, fără miez...

Și-am intrat viu
in buia cortului zmăltuit de razele lunii
pentru visul de-argilă și mort.

IV

UCIDE-MI Golul ființei (ce nu se poate ucide)
Tu, Nețărmurită limpezime privirilor
spre marele larg –
ci țărmurită marginea cheii, in care mă
răsucesc
de milenii
și nici o poartă nu mi se deschide.

Ulcică de lut – cuvint –
din care aș fi vrut să beau intreg Oceanul
– și –
nici mătasea lui albastră pe umeri s-o port
nu am putut.

V

ȚEASTA MI-o am golit pentru festin
și lutul ei nu era vinului pe potrivă –
Schimbă-mi-l pe divin cristalul acesta,
limpezi marginile Cui dor mai puțin...
care născocitu-s-a pentru seninul pămintului
viu,

Muzică...
Nefiresc trupul Tău, ce ușurează statuile
să-și zmulgă din piatră albele trupuri ?

Cind sublim iți tac înălțimile,
blinzi gindacii negri își tac
in preajma mea blind urițenia...

Și... de atita liniște ce-i,
aud către Marsias pe Apolo cum latră.
Decit învăluirea netrupului Tău
imi destramă ce al meu nu e :
Cerne-mă, alege-mă, ia-mă.

VI

CI LASĂ PERDEAUA – rece povara nopții
să nu-ți inunde golul fără leac ;
Din ochi streini ; privire vie să nu-ți ardă
pustiitorul dor fără leac.
Piciorul desculț tot nu mai deosebește
apa înghețată de nisipurile aprinse.

Aici, sub cerul frunții, lumea munților incepuse
unde vultur n-a cutezat aripa să-și ridice,
cum incepe nebunia icarilor de la aripi mai
sus.

Și-atit a fost mindria soarelui ingenunchiată
de biruitoarea icarilor cădere, că nu mai știm
unde-i nisipul aprins de apele-nghețate,
nici in care dintre bătălii a biruit învinsul.

VII

PE CE TEMEI, cind lumina apelor ni-i
tremurată ?
Și... unde să-ți mai aduni pe oglinda
tăcerii
zimbetul tinăr, cind muzica singură
indreptățește tonul

pe care vorbele ni le-am rostogolit ca
bolovanii ?
Oprește tinereții tale de aur cununa ce-mi
dărui –
in rest, decit laurii,
sudoarea șade frunții mai bine.

Blestemat neastimpărul acesta !
și adincul tăcerii ce nu ne incape,
de parcă in aburul Meu subțire și-ar gîndi
Imnul
indrăzneala ta, Lume...
Și numele meu – cu numele nimicului una –
pe toată spinarea Universului s-ar voi
desfășurat.

Era tocmai ceasul de intuneric
cind piatra s-a deșteptat (din somnul de
piatră)
și-a văzut cit este de slabă... Intreab-o !
Ea să ne mai spună acum pe ce temei ;
și incă
o dată :

Incă o dată, pe ce temei, Pămintul
imi ia cu imprumut răgetul, de cite ori vrea să
strige (in strigătul meu să-și reinvie parcă
osemintele timpului ingropat)...
Și pădurile vii, pe ce temei de furtună
își caută in osteneala mea neliniștită Odihna ?

Mă iată, Lujer de Om cu frunte de-azur ?
Ci doar imprejurul frunții tale copilărească-se
laurul de aur ce-mi dărui...
Și pe unde ape netremurate, Copilărie, nu
mai cunosc,
fi-vei oglindă de poezie netremurată, in care
să Ne privim Zimbetul Tinăr ca Veșnicia.

VIII

CIND VOM scăpa de uscăciune, Gindule ?
Piatra te-a intrebat,
de se juca neantul cu ea pe caldarim
de-a scinteia ;
in stingăcia lui de mi-a numit-o Inimă.
Cuvintul.
Cind vom scăpa ?

Să ne scriem fără vorbe uscate Poema...
Obscuri și tăcuți, cum Tăcerea își trece obscur
prin tăinuirile firii cenușa...
(Intiiul tău sprijin de pămint, nepăminteanul
meu Gind)
Cenușa ! Ci „Vouă !" clamind, marilor goluri !
Vouă cărora, tremurată,
frunza plopului nu v-a spus niciodată nimic
Și nu știe memoria condeiului
de cind o aude tremurindu-și făptura :
„Sunt minunată ! Iată-mă, sunt".

Rănită și neințeleasă Tăcerea
cerșia urechilor cuiva tămăduirea...
Și vorbele mi se iviră grindină pe goluri de
tobă ;
cumplit potop, soră a mea...
Și... ți-am inecat cu apele înălțimea
pe unde nu am știut cum te chiamă,
Frunză de plop... Frunză de plop...

IX

INSOMNIE SĂ fie, ori nu mai mă incape
intunericul ? De ce nu dorm ?!

Spăimintător mi s-au lățit umerii !
Mi s-au proptit in marmura intunericului,
neagră,
umerii, crengile, creștetul...
și pe toată atingerea țărmul imi scinteiază
titanic.
Negreșit este o margine aici, să mai fie de
mers ?

Decit că... iar ni se ivește plopul in drum –
mereu plopul...
Nu cumva te dor și pe tine crengile lui,
creștetul, umerii lui,
virful plopului ascuțit condei peste fila
cerului albă... Sau cremenea de cremene lovită
știe mai bine să scrie cum ard zările tale
pe unde lumina dreaptă te desenează rotund,
pe unde de cu noapte amiaza
iți deslipește de zmoală desenul cu dalta,
te descătușază... Ci să mai fie de mers ?

Cind își pune fereastra perdeaua albastră
e semnul totuși că se face ziuă.

Cită puzderie de ani am inotat prin plumb
memoria fosilei nu-și aduce aminte,
nici mintea uscată de pe care stei
se poate aduna viețiii... ultima... Floarea.

S-a făcut ziuă atit de tirziu...
Culcă-te timplă ostenită pe Luceafărul
Dimineții.

andrei zlătescu

Din unghiul acesta (I)

Această celulă picată din lună
drept in cana mea,
Cu răni răcorase ori tulburi
acum polei-mă-va.
Speriat tresării ca de o mască mortuară
De poarta promisă luminată și clară ;
Ca grădină lăsată in urmă de-un abur
Crescindu-mi in gură o gură de aur
Crescindu-mi pe buze un sărut sibilin
Din gitul alung, unduind ca un plaur
Răsări-va-mi un timp înțeles ca un imn.

Iubito imbată-mă acum cu dulce netăire
Intinde-ți mingiierea și binecuvintă
Gind sburător unui craniu oval,
De-un poem amețit
Ca de o apă adincă.

Din unghiul acesta (II)

Vinaseși un tigru in trapele tale
Visasem un rege in ale mele hățișuri
O, ce iluminare (!),
Vom ochi ziditorul prin spărturile zidului.
Cu pas temător vom găsi luminișuri
Pindindu-ne, așteptindu-ne am invățat
Eu vinătoarea, tu visul.
Tu rege, tu rege,
Eu Tigrul !

* * *

Atunci apele nedumeririi treceau vagi peste
ochii tăi,
Și mă pierdeai din nou in somnu-ți treaz
Rătăcitor o frunză albă va ațipi
puțin, un ceas, pe niște monezi.
Incert intre argint și umbră
ducind atunci prin iarbă steaua lor.
...Cind din pupile-nșelător,
Iți răsărea ca dup-o pinză ruptă
Fugară lumină de seară, mirarea
Avind același nume straniu,
Azi.

Proiect pentru o după-amiază ideală

Ingerii erau blonzi
iș toamna / tirzie...
Se făcea
că nu mai rămăseserăm
decit
Tu și cu mine
Incercam să te conving
că ferestrele n-ar fi
decit
Rotunde.
N'aveam soare,
dar aveam Fereastra.
Și o voce parcă
imi tot șoptea
„Vezi / ai grijă,
Să nu cazi in boala
Zugravilor de albastru"...

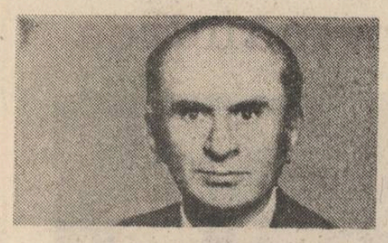

mihai culman

Pasărea

Cînd azurește
pămîntul
pasărea
plutește în vid
prăpastia
oprește aripile
sclipirea de bucurie
la sborul de repaos
copacului
i se deschid
două drumuri
cîntecul pasării
sună ca sîngele

Vivere!

Mîine va ninge
iubito
și vom privi înapoi
corbii suspendați
hai să prindem
tălpile în deal
inimile topite
ce se scurg din
crater
respiră în noi
caravana înaltă
unde o clipă
singuri pe scut
strigăm de urît
VIVERE

Fluier

Singerez
printre trestii
în apele giorocului
ca o pleoapă plinsă

Inima cioplită
într-un fluier
cîntă nimănui
pe ulițele Jiului

Dansează
nemărginirea
în fluiere de craiovii

Solveig lied

Marea
se oprește în brațele
ei
o plimbă cerul
cometa duce voaluri
pentru mirese
cupola
privește prin ferestre
pe Solveig
se învîrtește egoul
în lumina farului
cîntecul apelor
se lipește de stînci

Nesfîrșit dialog

Iubire
obraz de apă
clătinat de stele
plînsul tău astral
cu lumină rece
și tăcerea ta
e roua din clepsidră
nesfîrșit dialog
al inimii

Ușa gîndului

S-aprind luceferi
de crin
în văzduhul moale
pilpîie licurici
la ușa gîndului
deschisă spre lună
pălește în frunze
ispita florilor
mătasea norilor
pe selena ciobită
corn uscat
de milenii

Țărmul privirii

Pe tipsie
capul lunii
tăiat la chindie
în pridvorul norilor
munții
cu buzunare de fier
scutură brîie
spre depărtări
scîrțiie
așternutul undelor
la picioarele
ciutelor
gîndul întîrzie palid
în nopți fără fund
fereastra cernită
de castani
atîrnă ca un steag
pe cîmpii cu stele
țărmul privirii
are spirale de tril

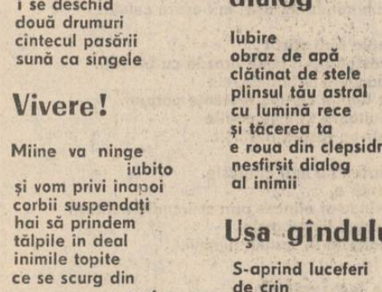

ion covaci

Jertfă

Ca într-un ascensor zănatic
fiece cuvînt i-o smucitură.
E semn că urc din nou în poezie
camera mea modernă de tortură.

Aș vrea să cobor
dar e tîrziu și-ar fi laș.
În ușa deschisă
risul meu face zgomotul unui oraș...

Ochiul

Mă pot juca pe treptele umbrei
sub ochiul rece, învățat să sugrume
ochiul lăuntric, cu gene prelungi
căzute – gratii – între noi și lume.

Dar plîngeți zadarnic : îngerul somnului
nu-l pot aduce pe ceru-i invers.
Sînt doar un fluier pe calea închisă
spre univers.

Ca lebăda

Ca lebăda trăiesc, pentru un singur
cîntec.
Piatră sînt, albă, aflată de cîntec pe prund
ridicată pe ape și de-atunci
lebădă.
Blestemat să fiu frumos ca să pot purta
cîntecul
morții,
pînă bate clipa lui în marele clopot
trebuie să plutesc printre voi, liniștită
amenințare.

Umbra

În fiecare dimineață, noaptea
se face tiritoare
și ne urmărește prelung,
fără milă, fără moarte,
urcăm în zi înfricoșați, ca niște
amurguri,
hăituiți de mica noastră noapte.
Ne trece citeodată plînsul mut
de-a fi legați pe veșnicie de beznă
și-o zdrobim în amiază sub tălpi,
dar spaima lui Schlemil pîndește în noi
și rotește mai departe
Pămîntul.

victoria milescu

Tentativă

M-am întors din drum
pentru a scrie
aceste rînduri
afară era soare
erau oameni, și
eu m-am întors
m-am încuiat în casă
pentru a scrie
era liniște în jur
lucrurile făcute de mîna mea
îmi șopteau bine intenționate :
ești tînără încă
ești cutezătoare
ai tot ce-ți trebuie...

Zona tăcerii

Eu stau în casă
la adăpost
și tu ai plecat
în noaptea rece
căutînd drumul
ce duce spre nicăieri
fără mîrînde
fără haine
fără lumină
eu stau în casă
la adăpost
și nu pot să dorm
ascult muzica
vocea ta, ploaia
aștept să se spargă fereastra
pereții...

Ca o vocație

În interiorul culorii
santinela de foc
mă sechestrează în mîine
cu îndeletnicirile ei mărunte
dintr-o dată
nesperat de subtil
îmi pune mîna înfierbîntată
pe piept
nu, încă nu...

Interior

Mă demachiez
îmi scot penele
coapsele nomade
încep să spăl rufe
cu trupul frînt
unghiile singeră
în clăbuc
apa de limpezit
e gheață
spăl îmbrățișările
mîngîierile, sărutul
spăl fiece secundă
trăită împreună
cineva sună la sonerie...

Caldarîm

Tristețea mă respinge
melancolia mă renegă
ura nu mă cunoaște
moartea nu mă vrea
durerea nu
m-a botezat încă
bucuria nu mă vede
fericirea nu mă presimte
tu mă bănui
bei ceaiuri tari, fluturi bancnote
colecționezi ploi...

Curs liber

Tabla neagră
pe care scrie
profesorul slăbănog
cu ochelari
tabla neagră
ștearsă cu buretele
inumuiat în oțet
tabla neagră
care se uită pe fereastră
cu pieptul plin
de corijențe
care derutează mugurii
care înghite
atîtea prostii
tabla neagră
care își scrie singură pe frunte
canonul
și pleacă-n deșert
tabla neagră
cu reflexe roșiatice –
sufletul meu...

gabriela creţan

* * *

În miezul nopții să te găsesc culcat
în sala cu pendul
ca un monarh mușcat în somn de un șarpe
și care încă mai visează, netrezit
în devastarea somptuoasă, calmă ;
mă voi întinde alături – ca un șarpe
de mîna mea cupidă strecurat
la căpătîi –
și-atunci un crin regal se va deschide
în mîna stîngă, ca o cupă cu otrava
ce trupul ți l-a urzicat
sau ca o
burbonică siglă, iluminînd paragraful
sub care tot mai mult se înroșește
masca-i taciturnă.

Despre insignifianță și grație

Tăcere multidimensională
insignifianță și grație
un copil cu celestă
virginal și impudic
respirînd
în mătase și umbră.
Benedicțiune.

Despre dublet

Fiecare lucru are un dublet al său
care-i este lucrului acela zeu
are un antipod carele
este pentru el Maimarele ;
fiecare viețuitoare
fie ea
pește, om sau zburătoare
poartă în sinele său ascuns
o altă față de nepătruns,
închide în ea cum chilia un schimnic
chipul potrivnic.
De aceea în fiecare din noi
izvorăște magia lui doi.

Pica și trefla

Cafea amară, drojdie iute
în ceașca de porțelan, balsam sau erzaț ?
octombrie auster ca o dantelă scrobită
la gîtul ambasadorului ;
piese de domino pe pardoseala lucie
și numere care se amestecă.
Vreme de naufragii secrete, în bucătării,
în mijlocul zumzetului colocvial,
de pasiențe fără speranță, cu pică și treflă
la drum de seară, pereche fatidică
purtînd ghinion,
vreme de hara-kiri, octombrie
ca o lepră galbenă
sub dominația scorpionului.
Aș putea să scriu o cronică a plictisului
seniorial
așteptîndu-te
în mormîntul de olandă, în ceață,
cu grima întinsă pe față de ploaia
ca o rolă desfășurîndu-se-n gol,
un decalog eliptic, o compilație incertă
privind arta calomniei, aș putea
să arborez în geam pentru recunoaștere
steagul alb ca un țipăt sugrumat, ca
o sincopă,
să răsfoiesc incunabule, grimoarul
roșu ca seceta, ca pupila Inchizitorului
(și eu eram seceta, eram raza ochiului său),
atîtea gesturi interzise, atîtea crime
comise în somn
de mine, calfă a diavolului ce sînt !
Dar tu rămîi dincolo de ecranul de purpură,
dincolo de dialogul cu moartea, de
clovneriile lunii octombrie
cînd visez
o noapte ireală cu Euclid,
geometrică și pură,
o noapte de dragoste
în strălucirea rece, cartheziană.

O dimineață în decembrie

...cînd te desprinzi din viteline mătăsuri,
cu un plîns al adîncurilor, cu un vaier
reverberat
de arborii înmărmuriți în singurătatea castă,
aiuriți de sufletul neantului,
smulși cu bestialitate
de un vînt îndoliat...
apoi pășești pe căi versatile,
pe hărți de mercur șerpuitoare
înfierate în chiar pielea ta senzitivă,
în pleura caldă a nopții
rănită de stele volatile.

Alphard

Noi rătăcitorii, noi pribegii
fără pămînt, fără țărm, fără casă
sub stelele cortigiane
aleșii de steaua nefastă

pe umărul vostru, stăpîne,
strălucește un semn nelumesc :
triunghiul roșu în mijloc
cu un roșu ochi diavolesc

ci iată-nghețata lucoare
e raza avidei Alphard
cum spumegi, walpurgică mare
în jur, vezi, oceanele ard.

Noi cei lucizi, văzătorii
ascunselor anamorfoze
triști de-a avea privilegiul
greu profeției osmoze

am scris hieroglifele toate
și cercul și sfera și
cvadratura
cum spumegi, walpurgică noapte,
tornade de flăcări mi-ntunecă gura.

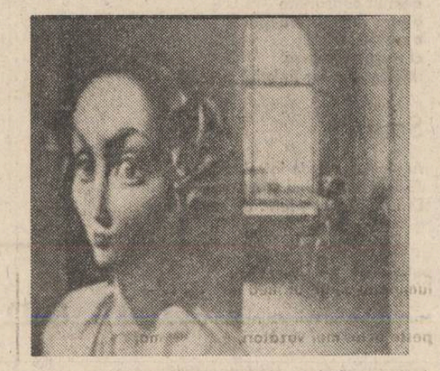

virginia sofican-meheş

* * *

S-a înzăpezit răsuflarea
iubite
ultimul cuvînt
avalanșe
l-au acoperit
ecoul
m-a cutremurat
prăbușindu-mă
frigul
spirală revolută
cade cald...
s-a înzăpezit răsuflarea
iubite
între atîtea contururi
uitate...

* * *

Mă privește din oglindă
gîndul meu
tulburat
de revedere
nu poate fi vorba !

* * *

Ca un frig
brobonindu-mi pielea
ca o algă
colorîndu-mi frica
ca un cuțit
despicîndu-mi întrebarea
te apropii
Nedumerire !

Insomnie

Sub povara somnului
care nu vine
liană întîrziată
să mă cuprindă
cu brațe întunecate
să mă dezmierde
senină să-i fie vraja
și ne atinș ochiul
de insomnii
sub povara somnului
care nu vine
nervurile neliniștei
mă umbresc...

Stare de grație

Desculț
mă străbate fiorul
tăind calea liniștei...
cîtă primejdie
se consumă
în această plutire –
arc deschis
prăbușirii...

Captivitate

Nu sufăr...
cînd rana s-a vindecat
o îndrăgesc
nu o ascund
ochilor care
o sapă mai adînc
în carne
cu întrebări
și nu rostesc
nici o tăgadă
nici un cuvînt
și nici o pradă
nu-i mai docilă
nici un scut
nu-i mai de nepătruns
ca propria capcană...

* * *

Închide ochiul
încercuit de noapte
albă
se așterne umbra
tresărind
pe pleoapa
dintre noi
ceața
mai păstrează
cuvintele pătate...

marius petrescu

Fără titlu

Dacă toate orologiile
s-ar opri dintr-o dată
noi doi
am rămîne singuri –
în aerul timpului –

liberi,
ca două secunde
fără de sfîrșit !...

Miraj

Se ridică ceața
încet și rar,
în valuri grele –
ca o lumină de îngeri
ce se trage de pe lume,
lipsind peisajul
de mister,
lăsînd priveliștea
fără soartă

și zarea clară,
orizontul limpede
și rece
rămîne singur acum :
ca o cenzură
peste imaginea îndepărtată
a lumii...

O Groenlandă pentru un om

Prin somnul meu
astă-noapte a trecut
o lacrimă prea rece :
și-am visat cîmpii de gheață,
munți geroși
și-un patinoar de fluvii vechi
(ca o stinsă groenlandă
ce-aștepta un singur om
pentru a-și topi încet
malurile mari și grele) –

fără frică
fără jale !

Ca o stemă uriașă,
învinsă de singurătate...

Curcubeul orbului

A venit tăcută moartea
să mă vadă :
era tîrziu
și mi-a fost greu,
de unul singur,
între spini și umbre,
în liniștea dintre furtuni,
de la somn
pînă la singe,
de la scrum
pînă la stea...

A venit deodată moartea
să mă-ncerce :
ca vederea pe un orb
învățat
doar să audă curcubeul !

Invocație

Demonul meu
tu,
cel ce mă bintui !
spinul meu sîrguincios,
lanț grațios
și eficace,
biciul meu avar,
pumnal frenetic,
cătușă devotată,
tu, cel ce-mi hărăzești,
prea-nobilă
armura interioară
de suferință, îndurare și extaz,
tu,
cel ce mă asemeni
cu un secret tezaur
de suplicii –
Demonul meu ! –
te invoc
în numele iubirii :
vino,
iertat fi pururea,
căci altfel piere
vraja chinului acestuia...

ioana dana nicolae

Umbre

Dragostea naște pe furiș oameni și păsări,
cu mîini rozalbe trage de margini, se chinuie,
hidoasă ca o bătrînă impodobită,
milOasă ca un crater ce se abține ;

mi-e tot mai greu lîngă tine,
moartea mea,
umbră crescută pe trup,
(celulă gemelară-străbatem oțelul amiezii
un cer care-și tot înalță catargul) ;
sînge al meu,
coșurile tale cu garoafe au putrezit,
roșul viu se clatină tot mai strîns,
petală cu petală ;

mica vietate se strecoară în zori printre noi,
carnea ei gri
tremură în lumina cețoasă din salon ;

neștiutor, puiul de prun își poartă rodul fără
tristețe ;
singurătatea ta – o transpirație,
mirosul ei alungat în zadar ;

mi-e tot mai greu lîngă tine,
poveștile noastre se țes, se țes ;

tragi de o perdea luminie,
în spatele ei
mica vietate direct de la sîn
botișorul plin de lapte și-l scoate ;
singurătatea ei țipă dintr-o cameră
îndepărtată ;
mă bîțîi într-un aer sticlos.
bărbatul trece pe lîngă sufletul meu
nenuntit,
se îndepărtează și se îndoiește,
ogar fără miros,
privire secată,
umblet al nimănui.

Timp de veghe

Timp de veghe, în trup respirația plăpîndă ;
de-ar putea brusc să se spargă lentoarea
ce-atît de des întîmplările ni le-nveșmîntă
pasăre ucisă, căzută,
lentoarea,
așteptarea prelungă – femeie îmbătrînind
cu mîinile goale.

În valuri curgînd pasărea se pietrifică
în carnea mea ;

poate pîntecul acesta ascunde o păpușă de
nisip,
gheara de vulturi a paralizat dintr-o dată
pe creștetul meu ;

e devreme acum,
răbdarea stă hohot într-o gură închisă –
lucrul rău pornit
meșteșugarul nu-l sfîrșește o viață ;

hei, noaptea asta a pietrei –
colți apăsînd pe mătasea retinei,
hei, noaptea asta în care
sunetul e harpon știrb, ruginit !

dan david

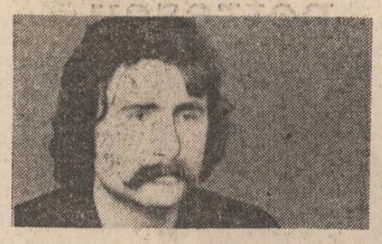

Discurs asupra metodei

Ea era ambiguitatea și ambiguitatea
este o calitate.
Ea era gloria și gloria este
o neînțelegere
poate cea mai mare neînțelegere.
Vreau să zic că Ea era proiecția de
vis a bunicului meu borges.
Dinsa era dulce ca o
privire de vițel cu ochi albaștri.
Ea filosofa și a filosofa inseamnă să
te deprinzi să mori, de unde se
înțelege că dinsa bea ape minerale cu
seniorul montaigne și cu
lordul dumitru radu popescu.
Ea călătorea cu hakanaua de la
singaroza la mescarfas
și buzele ei de zmeură lăsau un sărut
frumos pe fila zilei de azi.
Mai suna-vei dulce corn
pentru dinsa vreodată ?

Portretul unei doamne

Aceasta este doamna gide
pe care n-o cunosc din lipsă de
perspikacitate și reverență
și care se culcă-n cărțile pe care
nu le-am scris
și acesta care nu scrie un poem despre
dinsa nu e homer milton sau borges
dar vă poate povesti în taină
că cineva-mi pipăie sufletul de
ani de zile
și de-aia mi-e atît de frig.

Istoria bizanțului

In vatră
emoțiile noastre
troznesc ușor

suntem aproape singuri
suntem singuri
suntem atît de singuri
încît noaptea se lasă murdară și goală
și galbeni trec îngerii bolnavi de la școală
și obosiți trec îngerii bolnavi de la școală

și cinte poeții poema lor vană, Altamira
noi ne iubim liniștiți în vatră
și ridem în flăcări și nu mai murim odată

Tratat despre îndreptarea intelectului

Nu vorbele ei mă chinuiau.
Nici agresivitatea gestuală.
Ideile nici atît
erau așa de ușoare
se risipeau așa de repede-n aer

Privirile ei mă izbeau peste frunte
umplîndu-mi poemele de sînge

și-n locul izbiturii a
rămas o groapă albastră
de unde răsare luna

corneliu zeana

Alétheia — to aléthes

(Adevărul)

Intrebările
Se înșiruiau, parcă, de la sine,
Fiecare răspunzînd celei dinainte
Și provocînd-o pe următoarea,
Într-un ritm fierbinte
De dialog-monolog,
De monolog-dialog,
Amețitor gonind spre dezlegare.
Iar dezlegarea celei de pe urmă
Le lămurea pe toate cîte fuseseră,
Pînă atunci nu numai nerostite,
Dar și neplăsmuite,
Care, erau, de fapt, începutul.
Adevărul izbi ca fulgerul
Și fu simțit în fiecare fibră.
Focul său topi materia
Care a încetat, atunci, să existe,
Spațiul a explodat infinit, fără zgomot,
În spărtura de-o clipă a timpului
Și, după aceea ?
După aceea
Da, după, aceea, desigur
Clipa, clipa cea necuprinsă
S-a mistuit pe sine însăși,
Iar timpul s-a lipit ca o peliculă de film
la montaj.
Prea nu se potrivea, fragmentul acela,
cu restul,
Care se înfășura, încet, pe mosor.
Iar partea aceea a ieșit din film... nu se
potrivea...
Desigur, ca într-un fel de album, a rămas
ceva.
Pe care dacă cineva l-ar deschide
N-ar vedea nimic.
Absolut nimic.
Un fel de adevăr absolut

Plecare în zori

Ploua mărunt prin ceața dimineții...
Abur ușor, păreri, închipuiri asemeni vieții,
De crezi c-ai prins-o, pumnul nu-l deschide,
Continuă să crezi că-i înăuntru.
Păsări și frunze se desprind în zbor,
Ritmic plutind, ademenind trecutul.
Fără-ndoială, cîștigăm ceva cînd pierdem.
Și-acum, din noi, cît oare ne rămîne,
Și cît, din noi,
Lăsat-am înapoi ?

Rai

Pe-atunci, grădina paradisului. toată,
Era o floare de tei în părul tău.

vasile amarghioalei

Tensiunile supreme

Spiritul nostru desface
ușoarele urme ale vrabiei pe aer

ca pe o gravă eternă suprafață de granit
un deșert al tensiunilor supreme

invocînd prin aceasta
nu drepturi
demult consfințite
o țară iubitoare deplină
o patrie fericită
ci rostul acestora
înțelegerea lor liniștită și pură

Semn

Același semn de întrebare.
Ai să apari — îmi spun mereu —
Din nu știu ce afund de zare

În plină zi

Rugină-s toate.
Mai poți dobori tu, acum, un salut
amenințător
Mingîierea unui scrum
Sau șoapta spînzurată de raci roșii

Nobil cînt să păstrăm
Să nu lăsăm deplina zi să intre-n întuneric
Șoptind pe înțeles : Cîntați-mi cîntecul

Istorie

Raza pe un munte de aur
Să cuprindem toată întinderea

Mai întîi locurile nebătătorite vreodată
(Ele tresar ca un om după vis)
Apoi ultime dărîmături
Fără speranță de sănătate...
Strigătul nostru a desfăcut temelia
Acoperind-o cu propria cenușă

Istoria își spune cuvîntul
Granit s-a mișcat în pămînt
Se așează drept, ca stîlp tensiunilor supreme

Blow up II

Romanța unui balcon adormind pe cețuri
Fără cuvinte e ziua

În noua dimineață
Ți-ai udat fruntea
cu semnele sălbatice ale toamnei

călin angelescu

Zborul în cerc

El va fi Omul-pasăre.
Din dragoste pentru aripă
inima lui albastră va fi,
oasele lui pe cîntarul vîntului
se vor putea măsura.
El prin carnea ta va pluti,
dorințele ți le va duce pînă la capăt...
Îl vei crede inorog și-l vei lăsa să pătrundă.

Vei fi mama pruncului
și iubirea lui va fi înspre aer.
Îi vei spune :
Zămislirea ta a fost mîngîiere de carne,
moartea stă la capătul ei și are firele verzi.
Îl vei binecuvînta și îl vei stropi cu noroi.
El va asculta și va căuta să priceapă.
Va crește
și dinspre aer nu va mai fi nici o iubire
de pasăre.

Apus

Pe epiderma fină a obrazului tău
asemenea unui tigru pîndeam gîndindu-ți ziua
de mîine,
asemenea lui mă pîndeai în fiecare noapte
spre a te dărui aceluiași cuțit șlefuit.
Altfel, jur împrejur, arborii blînzi
ne gîndeau vegetal,
bulevarde de iarbă candide popoare de fluturi
ne așterneau sub genunchi...
Oh, la toate acestea le spusese pe nume
acel apus coborîtor prin copaci,
acel soare întristat și rotund
la umbra căruia cu umerii goi, din ce în ce
mai căzuți,
ne desenam zilele, nopțile
în urletul tigrului
ce îmbătrînise așezat pentru pîndă.

Vacuum (II)

Dintr-un perete în altul
se înșiră golurile unul după altul :
în cel mai apropiat stau eu
și drumul timpului îmi pare a fi
orice lucru ce cade în spirală.
Astfel de mă cuprind pe dinlăuntru
scot coarne tremurătoare de melc...

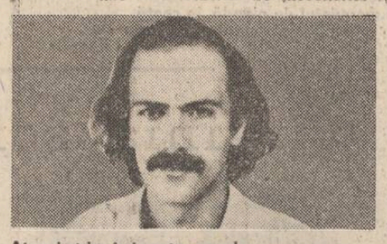

Atunci strig, îmi scutur oasele,
fricâ sînt tot,
iar moartea mi se pare cît casa.

Avalanșa

Albul ei,
cel mai alb dintre faldurile întinse la sud și
la nord,
vale cu pluș în care leoparzii sfidează,
e tot numele său — trup prelung, prelung
prin care materia se petrece.
Iată, este ceasul așezat al amiezii,
desfacere a zilei
printre tremurătoare cadrane solare,
el poartă numele meu —
ciudate semne în poala stomacului buretos
și fanat.
Îi voi spune :
Astăzi vei fi înnodată de miezul cel dulce al
timpului ;
de ziua de mîine ;
te voi uimi și atît de multă mirare
brațele mele nicicînd nu o vor cuprinde
vreodată
Viermi sinuoși, sidefați
ne vor surprinde pe metereze înalte,
vor spune numele meu și al tău.
Iată, zăpezile albe, cele mai albe
vor ninge de la sud, de la nord
pe cînd leoparzii avalanșe eterne vor spulbera,
așezînd pînză rotundă și albă
între mine,
el — copil cu corpul rotund
și rotund petrecutul tunel al trupului tău.

george chiriță

Dacă aparțin experienței

întrebînd întrebarea la derviși
cum poate caiacul și țărmul și lacul
să fie
primirăm răspuns din orice faianță
descris
„dacă ele aparțin experienței"
așa vine deci adevărul căci unul e cel
care călătoria făcînd-o
vedea despicarea din apă
și timpul adus la piramidă
rupînd fenomen

Inaugurarea unui semn

prin explicarea momentului
umbririi
umbra unui obiect mic
descrisă mai mult
ca o carte.
Atribuirea unei zile cunoscute.
deschiderea prin posibilitate
a valului consumat
o dată cu muntele ; iar

opinia lui indesată de un telescop
al nimănui

Cel neatent

superioritatea greutății descinde
din insistența unei neatenții ;
pe tăpșan sub stincă
e bățul contradictoriu al
obiectului găsit
cînd universul există neobservat
iar iarna grea atacă
lupul
pe care nu l-a văzut nimeni.
la toate acestea un amnar am uitat să dăm

mihaela muraru-mândrea

Tornada

In această noapte continuă
în întunericul preluat de particule
ne prelingem odată cu fluidul
încercînd din cînd în cînd trecerea
dincolo de granița violet.

Acolo într-o mare de lumină
îmbrățișarea noastră,
tornadă luminiscentă,
crea spații finite
lumi mișcătoare
răminînd dintr-un Tot,
Ideea.

Prinderea noastră
nuntire ucigătoare,
desprindea întunericul de lumină,
absorbea viața de pînă atunci
fereca trupuri în sînge fierbinte.
Ademenitoare, răvășitoare
era această stringere.

Cruzimi fără început,
fără sfîrșit,
desfășurat sub poala furtunii
ca mai apoi să ne revărsăm
în marea luminii
cea fără adîncime,
cea fără întindere,
cea fără culoare,
cea care exista.

Călători, cunoșteam începutul și sfîrșitul
punctul și întinderea nemărginită
timpul și culorile luminii
expansiunea, prăbușirea, Ideea.
Într-o singură alcătuire
eram adunați
ferindu-ne continuu
de inexistență.

Nenăscutul

Fiul meu pierdut înainte de întrupare
umbra frumuseții tale îmi întunecă sufletul
iar ochiul meu te vede
de după fiecare copac al veșnicei păduri.
Am încercat să te aduc Aici.
Tatăl ți-a fost vrăjmaș
cu întunecimea ființei lui
strecurată prin veriga de aur
a stăpînii cărnii lui.

Fiul meu bun, jale îmi este că nu ești.
Lacrima mea se prelinge la temelia casei
pămîntul se lasă,
picioarele mele se afundă și
pînă peste pîntecul meu
se-nalță mormîntul tău,
leagănul trupului tău.

Fiul meu din iubire pierdut
Păcatul nașterii tale nu este
iar dorul de tine

năruie ființa mea pămînteană și
liber îmi lasă drumul spre tine.

Fiul meu nenăscut de mine și
de tată
zămislitorul trupului tău ne-a pierdut !

Fiul meu, pustiu este drumul spre tine

Nemurire

Uite cum invadează lumina
această parte din mine
cum în trupul meu cresc flori rotitoare
cum soarele pătrunde printre țesuturi
însămînțîndu-mi aștri în fiecare celulă.

Cîmpia fără sfîrșit
se răstoarnă-n mine brazdă cu brazdă.
Rădăcinile ierburilor rele
dau tulpini cu inflorescențe purpurii
unduitoare trec hematiile
printr-un răsărit nesfîrșit.

Moartea nu mai pîndește.
Trecută e,
căutîndu-și alinare prin smircurile nefirești
din locul ființei mele
debordată în spațiul luminii.

Ou spiralat

Semințîi nepămîntene
stăteau întoarse-n ou călător
invazia planificată era oprită.
Sub imperiul uraniului
nu mai puteau încolți
iar nașterea lumii lor
trebuia aminată.
Înghesuite, fantasmele
cereau libertate.
Calota permitea cunoașterea
de prin lăuntru.
Atîta transparență,
atîtea viziuni
și să nu poți atinge locul...
Revolta fierbea în spațiul oval.
Nevoia pornirii spiralate
creștea,
freamătul devenirii
tulbura liniștea acestei lumi.

ilie bădicuț

Mihai în cîmp la Turda

Își țes în codri cîntul cu mierlele și sturzii
Lumini ca de comoară sub țară ferecată :
Trunchiat îmi doarme trupul sub brazde-n
Cîmpul Turzii
Și capu-n vechea Țară din munți descălecată.

De-aceea-n orice noapte, cu blîndă irizare,
Pe tot cuprinsul țării ard focuri pe comori.
Cînd — piatră unghiulară — porți țara pînă-n
zare
E sfînt să cazi în luptă și pentru ea să mori.

Trei țări se contopiră în pragul nouii ere —
Mi-e inima la Alba, la București și Iași.
Descălecai o țară în sfîntă-ntemeiere
Și-i sprijinii tăria pe trup de uriași.

Cămașa lui Tudor

— Tudor, Tudor, Tudorel,
Dragul mamei voinicel,
Spune-i mamei ce te doare
Că m-oi face vrăjitoare,
De alean să te descînt
Să calci vesel pe pămînt...

— Mă doare țara, mamă, mult mă doare,
Din Dunăre și pînă-n vîrf de munte ;
Dor riurile-n mine din izvoare,
Mă doare orice vad și orice punte.

Mă doare codrul des, mă doare cîmpul,
Mă doare iarba verde și pămîntul,
Aleanul nu cu vraja ta înfrîngu-l,
Cînd țara îmi așteaptă legămîntul.

Căci am visat, măicuța mea cea bună,
Că mie mi-au căzut s-o mîntui sorții,
Iar riul, ramul, brazda pot să-ți spună
C-am îmbrăcat de-acum cămașa morții...

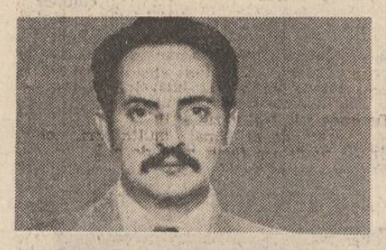

Nici aur n-are, nici mătase-n fire,
Cămașa asta-i flacără de sînge.
Aceasta e cămașa mea de mire...
Dar nu mă plînge, mamă, nu mă plînge !...

Requiem panteist

Lui Grigore Hagiu, in memoriam

O viață-ntreagă ai iubit Natura...
Acum, cînd mergi la Marea Întîlnire,
N-au rost tristețe, teamă și mihnire,
Căci vei găsi la sînul ei căldura.

Vor amuți și dragostea, și ura,
Cînd vor intra substanțele-n topire,
În panteista Firii contopire,
Căci vei găsi la sînul ei căldura.

Vor exala-n tăcere picătura
De pur parfum sorbit din ființa ta
Un crin regal, un biet nu-mă-uita,
Cînd vei găsi la sînul ei căldura.

Mergi să-nnoiești cu Firea legătura :
O viață-ntreagă ai iubit Natura...

grigore coman

Metamorfoza ciudată

Printre fisurile tăcerii
șoaptele
se preling pe sub cupola mată
a iluziilor
doamne, e tîrziu și-ntuneric și cine
o să aibă răbdare
să caute poemelor mele straie de iarnă ?

căci legile frigului frig
toate nimicurile
cîrpite cu vorbe
(...)
în timp ce
instrumentele poetice zac dezacordate
peste grohotișul alunecos
al hazardului
doamne, ce mă fac cu atîta cantitate de
muzică ?

care nu-i altceva
decît o metamorfoză ciudată
a reticențelor mele.

Mecanica zborului

Un fel de timp ne scapă, un fel de timp
ne prinde
în mirifica mecanică a zborului
tocmai cînd
aureola unei tăceri
survolează încet
orele de veghe
iar singurătatea
își scutură încetul cu încetul frunzele
și viitorul
peste siguranța universală a inserării.

În tramvaiul de noapte

În tramvaiul de noapte
dorințele mele neîmplinite
deveneau vizibile
precum luminile
acelui vehicul ce tăia
întunericul.
alături, o domnișoară fardată
la un moment dat mi-a zis :
„domnule, dumneavoastră sînteți prost
crescut
de ce mîmați cu buzele ?"
între timp o voce (părea vocea nopții)
se auzi :
„biletele la control vă rugăm"
atunci domnișoara, puțin zăpăcită
a scos din poșetă un bilet terfelit și
mi l-a lipit de mîna cu care mîzgăleam
(pe geamul aburit)
falsa traiectorie a unei iluzii.
și, din acea clipă
mîna mea a-nceput să vibreze
ca o inimă
la promisiunile înșelătoare
ale destinului
în timp ce ea
(domnișoara)
se uita întrebător la mine
cu o vădită compătimire

ORA EXACTĂ

iulian neacșu

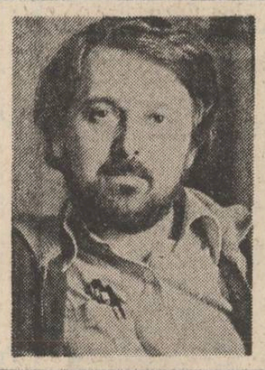

Se trezise mai devreme decît de obicei, simbăta, zi în care, atunci cînd era liberă la teatru, îi plăcea să lenevească, să doarmă pînă tîrziu, măcar pînă cînd începea programul la televizor, la prînz, ori pînă cînd zgomotele vecinilor și lătratul înfometat al cîinelui ajungeau insuportabile. Privi întîi spre fereastră, încercînd să ghicească, după lumină, cam cît ar fi ceasul, transperantul însă era tras, așa că nu reuși nici măcar să-și închipuie la cît se trezise. Și totuși era lumină.

Era lumină, deci era bine, întunericul — de cînd rămăsese singură — sau chiar mai dinainte — o înspăimînta, de aceea, între altele, ezitase atîta pînă cînd să se despartă de Șaptefrați — auzi, ce nume, extraordinar, dacă nu ești prea glumeț, dar, slavă domnului, astăzi numai de glumeți nu duce nimeni lipsă, așa că se trezea întrebată oridecîte ori spunea cum o cheamă, în împrejurări dintre cele mai diverse.

— Magdalena.

— Magdalena și mai cum.

— Magdalena Șaptefrați.

— Ești căsătorită cu toți șapte ?

O glumă proastă, la îndemîna oricărui bărbat care ținea să-i atragă atenția, dar nici ei nu-i plăcuse numele ăsta, auzise că există un pictor sau un sculptor cunoscut sub numele ăsta, dar ce folos, fostul ei bărbat, Șaptefrați, era un neisprăvit, un fotbalist care pe stradă, lîngă ea, indiferent în ce era încălțat, lovea tot ce întîlnea în cale cu dreptul și stîngul, de la cutiile de conserve pînă la cutiile de chibrituri, și pietricelele pe care le căra în buzunare ; iar cînd nu avea nimic altceva de făcut sărea.

— Am detentă, vezi, spunea.

Și izbea cu fruntea un burlan sau vreo firmă veche și răzleață care se legăna deasupra trotuarului. Odată izbise în plin, cu dreptul, un țăruș metalic, abia ieșit din pămînt, îl confundase cu naiba știe ce, cu o cutie sau cu o piatră, își pusese piciorul în ghips, era, vezi doamne, accidentat, așa le povestea tuturora din cartier.

— Mi-a pus un timpit o contră în careu și mi-a rupt piciorul.

Iar ea, ori de cîte ori trecea pe lîngă „contra" aceea din parc, izbucnea în rîs, oricum, se gîndea, un țăruș nu putea să fie atît de timpit, încît..., oh, da, știa, aceasta era felul lui de a o impresiona ca bărbat, și ca fotbalist într-o categorie inferioară, oh, doamne, dar cum de se putuse însela atît de ușor, ce se întîmplase cu ea, cum și cine o orbise într-atîta, încît să nu-l vadă cum era el cu adevărat.

★

În cameră era din nou frig, deși seara făcuse focul bine, iar peste tot, la uși și la ferestre pusese „pour fix", dar așa e cînd nu faci focul decît într-o cameră.

— Mai fă și tu focul dîncolo și la bucătărie, de-aia ești mereu răcită, îi spusese Despina, zîmbindu-i înțelegătoare.

Despina făcea parte dintre femeile acelea care nu trăiesc decît pentru a-i înțelege pe alții, dar sfîrșesc prin a fi ocolite cu spaimă de toată lumea.

— Știi, îi spusese, m-am întîlnit cu fostul tău bărbat...

— Cu răposatul ? se mirase Magdalena, de unde îl știa viespea asta care se dădea albină, ori...

— Hai dragă, hai, nu mai fi ranchiunoasă, acum ce a fost între voi s-a terminat, să-l fi văzut numai, săracul, arăta jalnic...

— Îți spun eu cum arăta : cu ochii bulbucați, roșii, nedormiți, cu nasul borcănat, cu gura groasă, cu buzele parcă mereu date cu unsoare, cu urechile clăpăuge, murdar, vorbea dogit, mirosea a băutură și tutun prost, mototolit, cu gulerul cămășii negru. Și ar mai fi...

Despina era îmbrăcată ca deobicei în roșu — era singura ei culoare deasupra tuturor anotimpurilor și vicisitudinilor vieții — rujul îi strălucea intens pe buzele lătărețe, tolănite la umbra unui nas mare, ușor arcuit.

— De unde știi, l-ai văzut și tu ?

— Așa arată de cele mai multe ori, cînd oracăie. Și nu ți s-a făcut milă de el ?

— Puțin, să-ți spun drept...

★

Dar de ea, de ea cui îi era milă ? Atîția ani și nimic, un pas înainte, doi pași înapoi, numai nenorociri, și o așteptare dureroasă a unei schimbări în viața ei, a unei schimbări hotărîtoare care s-o împingă sus, cît mai sus, deasupra mlaștinei în care simțise cum alunecă încă înainte de a termina institutul. Intrase la teatru ca o mare speranță, iar în timpul studiilor luase cîteva premii de interpretare, era, așa cum spunea un fost director de teatru, „o Julietă perfectă", adică o ființă fericită pentru că iubește și este iubită de toți cei din jur, dar mai ales de el, de un cunoscut actor care o ducea și o lua de la cămin cu mașina.

— Foarte frumos, n-am ce zice, oftă Magdalena, întinzîndu-se sub plapumă, cu ochii strînși dureros, foarte frumos...

Deschise ochii încet, puțin cîte puțin, trecînd de la un perete la altul, studiind obiectele, cîteva, din cameră, care ieșeau în evidență, o bibliotecă aproape fără cărți, un dulăpior cu un televizor pe el, ușa de la baie, într-un cui halatul ei de casă viu colorat, două fotografii ale ei într-o ramă neagră, portretul unui bărbat anonim, în stînga și de-a lungul patului soba de teracotă, o teracotă verde, decolorată, iar deasupra ei o pînză de pălanjen.

Își trase plapuma peste cap cu un gest brusc și simți că poate să plîngă, numai să vrea, ce, cine n-ar fi plîns în locul ei, cine ? Dar amărăciunea ei, amărăciunea ei mică și blondă, Irina... Aruncă plapuma de pe ea și sări jos din pat, dacă tot s-a sculat mai devreme de ce să n-o ia de la grădiniță, să se plimbe numai ele amîndouă pe străzi, prin parcuri, și Irina s-o ia de gît și s-o sărute, șoptindu-i :

— Mama, știi tu cît de mult te iubesc eu pe tine ?

— Cît ?

— Cît calea ferată.

★

Soneria de la poartă țîrîi lung și puternic, de fiecare dată făcea atîta zgomot încît tresărea, mai ales noaptea, la început, cînd cunoștințe de-ale răposatului care nu aflaseră încă nimic încercau să repete vizitele dinainte, uritele lor vizite, de fapt prelungiri ale unor chefuri cu băuturi proaste și suferințe nătîngi. Acum nici nu-i venea să creadă, dar atunci... stîngea repede lumina și pe urmă adormea greu, terorizată de întuneric, de imaginația ei tenebroasă care decupa jur împrejur ființe malefice, ori chiar ucigași strecurați în casă, parchetul din camera cealaltă troznea, cum troznesc toate într-o casă veche, cîte un șoarece se furișa prin curte sau în pod, dar toate acestea la un loc o înspăimîntau de moarte, ar fi vrut să țipe, dar ceva uriaș și nevăzut o oprea, un deget rece parcă i se lipea de buze și auzea da, auzea, taci, taci, taci.

În asemenea clipe ar fi vrut să nu mai fie singură, cu orice preț, era doar o femeie slabă, care se vroia ocrotită, care nu vroia altceva decît să simtă mîna unui bărbat peste ea, ori să-i audă respirația liniștită, nepăsătoare la tot ceea ce credea ea că se întîmplă în jurul ei. Un bărbat pe care să-l trezească și să-i spună :

— Nu pot să dorm, vorbește, te rog, puțin, cu mine. Numai puțin.

— Mi-e somn, i-ar fi răspuns el moale, vorbim mîine dimineață.

— Nu, acum, te rog, i-ar fi spus ea, ridicîndu-i pleoapele cu degetele, ține ochii deschiși, atît, și-ți vorbesc numai eu.

Iar el ar fi adormit din nou, cu ochii ținuți deschiși de ea, și, privindu-l atunci, ar fi știut sigur că este iubită, că oricum nu mai este singură.

★

Traversă desculță holul și camera, de fapt o sufragerie mare și rece, fără prea multă mobilă în ea, un dulap vechi cu geamuri de cristal, un dulap la fel de vechi, pentru haine, o masă pliabilă și un birou mic pe care își ținea mașina de cusut, un radio ieftin care prindea numai cele două programe ale Bucureștiului, și flori în vaze sau în cănі, foarte multe flori, proaspete sau uscate, flori pe care i le dăduse el pe neașteptate, fără date anume, fără pretexte prețioase, fără ceremonie.

— Ah, iubitule, cît de puțin știi tu să dăruiești ceva unei femei, niciodată nu pari mai necăjit decît atunci cînd îmi întinzi o floare, ori altceva, mă urmărești să vezi ce fac, cu ea, și eu știu asta, iubitule, știu, și uneori te amărăsc, mă joc cu tine, cu stîngăcia ta pe care vrei s-o ascunzi. Mă joc.

În bucătărie era și mai frig, dar de la fereastra ei, mișcînd puțin colțul perdelei, apucă să vadă cum pleacă poștașul. Nu era însă curioasă, de aceea aprinse aragazul și puse cafeaua la fiert, mușcă dintr-un colț uscat de pîine uitat în casă, pescui cu furculița cîteva măsline de pe fundul unui borcan, deschise frigiderul, nu prea avea multe în el, trebuia să cumpere cîte ceva, în primul rînd lapte pentru Irina, trecu în sufragerie, tot desculță și dezbrăcată, învîrti cu putere butonul radioului, lumina de afară nu-i spunea nimic în ceea ce privește ora, și alergă grăbită spre baie, să-și pună halatul și papucii, urmărită de vocea prefăcută a unui crainic care alterna știri diverse din țară și din lume cu muzică.

„Revista americană Glamour... auzi ea, spălîndu-se pe dinți cu apă rece, vai, ce neplăcut, simțea cum îi tremură dinții în gură,... a organizat o anchetă în rîndul cititoarelor sale pentru a afla cum este, după ele, bărbatul ideal cu care ar vrea să se căsătorească..."

— Și cum e ? se trezi strigînd, fugind în dormitor.

„...86 la sută din persoanele intervievate au răspuns că preferă un om în jurul a 40 de ani, care n-a mai fost căsătorit, cu o educație medie, cu mustață sau barbă, profesiunile cele mai agreate fiind acelea de om de afaceri, atlet și medic".

— Și cîți ani aveau cititoarele, întrebă ea din nou, tare, cîți ?

La radio însă se auzea un cîntec clamoros, în care o interpretă oarecare se ruga de presupusul ei iubit să o părăsească repede, pînă nu apucă să-l iubească și ea.

★

Trebuie să trec și pe la teatru, se gîndi Magdalena, alegînd cu ce să se îmbrace, bineînțeles cu pantaloni și bluză, dar ce culoare, vroia să-l întrebe pe director dacă s-a mai gîndit la ea pentru „Scorpia îmblînzită".

— Draga mea, dar tu numai ca o scorpie n-arăți, se mirase acesta.

— De ce ? V-ați obișnuit cu scorpiile care mîrîie, mușcă și zgîrie, care țipă de te asurzesc, care se încruntă din te miri ce, care spumegă, care fluieră... Scorpiile-scorpii sînt însă altfel, ele sînt cu atît mai periculoase, cu cît sînt mai greu de arătat cu degetul, cu cît vorbesc mai frumos, picurîndu-ți otravă în ureche, cu cît te ridică mai sus ca să te doară cînd îți dau drumul...

— Văd că le știi prea bine, Magdalena, surise subțire directorul, nu cumva...

— Nu, dar dacă ați ști de cîte ori nu mi-am dorit să fiu așa, de aceea vreau eu rolul ăsta al Katarinei, este, credeți-mă, ultima mea șansă de a reveni cu adevărat pe scenă.

— Doar n-ai să plîngi, dragă, stăpînește-te, știi doar că de la un timp pe ocupăm toți de tine, avem grijă, te ajutăm, îți-e greu, da, da, dar nu ești singură.

Era adevărat, încă din ultimul an al institutului, cînd se căsătorise cu Șaptefrați mai mult fără să-și dea seama, după ce toate speranțele ei în actorul acela se spulberaseră cu brutalitate, se îndepărtase de colegii ei, ori colegii ei, excedați de aerele fotbalistului care începuse să le dea lecții de actorie cu toate prilejurile, preferaseră să o ignore. Iar după primul ei rol la teatru (fusese, totuși, reținută ca o actriță de viitor de un teatru bucureștean), la mica sărbătorire de acasă, se trezise fără niciunul dintre colegii ei lîngă ea, în schimb năvălise o echipă, coechipieri și prieteni ai lui Șaptefrați care nu făcuseră altceva decît să bea, povestind faze și meciuri istorice de fotbal. Plînsese singură în dormitor, mirîndu-se bolnavă de întîmplarea aceasta absurdă, însă pe urmă se mirase din ce în ce mai puțin, asistînd indiferentă la impostura celuilalt, care, transferîndu-se mereu de la o echipă la alta, dintr-o categorie superioară într-alta inferioară, decădea, tîrînd-o și pe ea într-un fel de nemulțumire agresivă și sterilă împotriva tuturora, în care toți erau vinovați în afară de ei doi și, eventual, de alți cîțiva aflați în aceeași cenușă.

Și, bineînțeles, întîrzierile de la repetiții, un anume mod de a pune lucrurile la punct prin absențe premeditate în momentele importante ale teatrului, o marginalizaseră, o aduseseră acolo unde i se mai oferea, de milă, mai ales după ce o născuse pe Irina, roluri „de tavă", cum se spune, roluri pe care, chiar dacă ar fi lipsit, s-ar fi găsit oricînd cineva din personalul administrativ ca să le joace.

Celor care o cunoscuseră, și nu cu mult înainte, nu le veneau să creadă, încă era frumoasă, atrăgătoare, iar dincolo de tristețe și dezamăgire încă se mai puteau zări licăririle vesele de altădată încendiindu-i ochii verzi-albaștri, aproape acoperiți de părul ei chihlimbariu, care se închidea sau se deschidea la culoare după cum se mișca sub lumină.

★

— Cafeaua !

Se repezi spre bucătărie, alunecă pe covorașul din sufragerie, dar nu căzu, se sprijini doar cu o mînă și cu un genunchi de salteaua de burete, acoperită cu o cergă, sub fereastră, se săltă repede și, trîntind ușa, ajunse la aragaz, aproape zăpăcită (ca un soldat plecat la atac și care, odată ajuns unde i s-a spus, nu mai știe ce să facă), stinse, luă cu o cîrpă ibricul golit pe jumătate și, oftînd de necaz, îl turnă în ceașcă. La radio, emisiunea continua, veselă și cinică în același timp, era doar sîmbătă, nu ? știrile nu erau rele, se vroiau numai senzaționale și nu prea.

„Un chimist din Detmald, localitate situată în nord-vestul R.F.G., prepara, cu mare plăcere, mici prăjiturele pe care le oferea soției. Pînă într-o zi, cînd, poliția a descoperit că slăbiciunea de care se plîngea tot mai mult aceasta din urmă era provocată de arsenicul pe care soțul îl adăuga cu bună știință în micile atenții culinare de la sfîrșitul săptămînii. Gehard S., 37 de ani, a mărturisit : „Vroiam să-mi otrăvesc soția". El injecta cantități între 0,01 la 0,05 grame arsenic în prăjituri. Încă o lună cu un astfel de „regim" și soția sa, Annette, 29 de ani, ar fi fost moartă. Dar, medicul a descoperit la timp simptomele otrăvirii cu arsenic : „striațiuni albe pe unghii..."

Încremeni, pe urmă lăsă ușor ceașca, și așa era fierbinte, reușise să-și ardă cerul gurii, desigur, și-și privi unghiile, una cîte una, ăsta care a făcut emisiunea ar trebui dat afară, se gîndi, ignorînd total vocea lui Dan Spătaru care se repezise să înveselească lumea după o asemenea știre. Ce lume, vai, barem el, tot el, mi-a povestit ceva mult mai frumos, fără arsenic, fără striațiuni...

— Am un prieten, iar prietenul acesta al meu a fost director într-un oraș, persoană importantă, toată lumea îl cunostea, îl saluta milităreste, „să trăiți", îl invidia chiar. Avea o casă frumoasă și o nevastă, copii nu. Din pricina asta fiecare își căuta ceva care să-i preocupe atît de mult, încît să uite. El stătea tot timpul la combinat, ea, prin Consignație. Duminica, el se ducea pînă la colț, să cumpere pîine, în celelalte zile avea ea grijă de asta. Și într-o duminică el nu s-a mai întors acasă, a urmat scandalul, a fost reclamat, schimbat din funcție, inginer, și seara, în fiecare zi, era văzut cum o ajută pe vînzătoarea de la pîine să mute ambalajul, cu ea se căsătorise, după ce, desigur, divorțase. „Auzi, l-am întrebat, de ce ai făcut toată tevatura asta ?" „Ca să mănînc în fiecare zi pîine proaspătă, mi-a răspuns". Are copii acum și din oraș tot nu a plecat, chiar a vrut să lucreze mai departe acolo ca să vadă oamenii că un director poate fi și el un inginer bun și nu numai invers.

Copiii, cum să nu, odată însărcinată Magdalena începuse să creadă că totul va fi din nou bine, ieșea mai des în lume, nerefuzînd nici măcar o invitație din partea celor pe care pînă atunci îi disprețuia. Își făcuse chiar o agendă de sărbători, aniversări și onomastici ale rudelor și cunoștințelor, telefona ori de cîte ori auzea de o naștere pentru a-și exprima încîntarea, invitîndu-se singură să sprijine bucuria familiei cu un costumaș sau cu o jucărie, organizase chiar cîteva sărbătoriri în plus pe care pînă atunci le ignorase (de exemplu echinocțiile) și, ceea ce îi uimise pe Șaptefrați, se gîndi să facă o petrecere de ziua lui. În același timp, începu să meargă des la teatru și la cinema, să urmărească conferințele Societății pentru cultură, artă și învățătură, societate nou înființată în locul alteia mai vechi. Nu ieșise însă nimic din asta, doar Irina care, spre marea ei bucurie nu-i semăna decît ei, lucru care nu-l bucurase pe Șaptefrați care avea s-o bombăne pe ascuns pînă la despărțire și după aceea.

— Și ce dacă ? își spuse ea tare. Azi o iau mai devreme pe amărăciunea mea cea mică și mîncăm înghețată pînă ne îmbolnăvim amîndouă de amigdalită. Ah, nu, doamne ferește, scorpia, cine să mai joace atunci scorpia. Mîncăm prăjituri, da, iubito ?

★

Nu avea multe de aranjat prin casă, lucruri erau puține, nu-i plăcuse niciodată să aibă prea multe, trebuia însă să fie curat cînd venea Irina acasă, așa că se apucă vioale să stringă și să așeze, ascultînd radioul cu speranța că, odată terminată, se va da ora exactă.

„Un post de radio britanic, comunica același redactor, atent la echilibrul emisiunii, care, după cum se bănuiește, ar avea legături cu Ministerul apărării, a provocat luni panică în rîndul populației, anunțînd că mai multe rachete se îndreaptă spre teritoriul Marii Britanii : „Londra riscă să fie distrusă. O eroare a unui ordinator este vinovat de acest atac nuclear iminent asupra țării noastre, a transmis crainicul postului de radio, într-un mesaj de 50 de secunde. Cîteva clipe mai tîrziu, crainicul a ținut să-i asigure pe auditori că este vorba de o falsă alertă destinată să lanseze o dezbatere radiofonică și că „nu există, deci, motive de panică". Fără să mai asculte acest ultim anunț, mulți ascultători au telefonat poliției, iar alții au fugit spre familiile lor. Producătorul emisiunii a fost suspendat și o anchetă asupra stației de radio a fost deschisă".

— Bravo, exclamă Magdalena, dar a mai făcut-o și Hitchcock, cu extratereștrii lui.

★

Se duse în baie, la oglindă, și începu să se aranjeze încet, pipăindu-și fața, mai ales la colțurile ochilor unde presimțea niște riduri, își întinse gura, pe urmă își mușcă ușor buzele, se fardă discret, atît cît să dispară o parte din pistruii de pe obraji, se pieptănă în mai multe feluri, nereușind să se hotărască în ce parte să-și lase părul să-i alunece pe frunte, pe urmă se parfuma într-o doară, nu-i plăcea să miroasă ca o florărie, își scoase limba cînd se surprinse privindu-se cu prea multă atenție.

— Ești un clown, îi spunea ei, vei fi o scorpie de care va rîde toată sala.

— Eu clown, se supără ea, parcă n-ai ști că nimeni nu are de ce să rîdă de mine, uite, nici eu... dar pufnea în rîs, își dădea seama că nu putea juca într-o melodramă proastă în care toți s-o compătimească, saraca, saraca, atît de frumoasă, de inteligentă și fără noroc...

— Da, clown, se încăpățîna ei, pentru mine nu există ceva mai frumos decît să poți să-i înveselești pe alții, e un clișeu, știu, clownul care plînge sub fardul lui caraghios, dar ce poate fi mai teribil decît să faci asta, să iluminezi în jurul tău chiar cu prețul durerii tale. Și de altfel scorpia și clownul nu se exclud, poți fi foarte bine un clown al scorpiilor.

„Profesorul Stephan Hawking, 42 de ani, profesor de matematică la Cambridge, care, în 1978 a primit distincția Albert Einstein pentru teoria sa privind micile găuri negre ale universului, a intrat în cărucior de invalid la recenta reuniune a Asociației britanice pentru progresul științei. Suferind de opt ani de scleroză amiotofică laterală, Hawking nu poate scrie ; poate vorbi, printr-un fel de interpret. Ceea ce nu a împiedicat auditoriul să admire pe acest om de știință unic în felul său, care (pînă recent, cînd i s-a adaptat un computer, făcea toate calculele în memoria sa extraordinară) a expus noua sa teorie ce sugerează că universul conține o substanță nedescoperită numită „materie neagră". El susține că din calcule i-a reieșit că există de zece ori mai multă „materie neagră" în univers decît orice altceva și a dat asigurări că radiotelescoapele din spațiu o vor descoperi în viitorii zece ani".

Trase perdelele, ridică transperantul, să albă florile mai multă lumină, și se duse cu pași mari, pașii ei cînd era furioasă, spre radio, răsucind scurt butonul, bărem i-am închis gura, am atîtea pe cap, am atîtea de făcut, imi trebuie atîta lumină, de zece ori mai multă lumină, și vine un „șir" și spune că în univers e mai mult întuneric, materie neagră, și ăsta de la radio nu mai poate de bucurie. Îi aruncă o bucată de pîine uscată cîinelui

★

Nu mai avu răbdare să afle ora exactă. Ieși în stradă, de fapt în străduță, o alee, mai bine zis, între două șiruri de case mici, fără etaj, anume în curți largi, bine împrejmuite. Cu alte cuvinte, era o stradă pe care mergeai fără să știi unde ești, o curea de pămînt pietruit între garduri de lemn, vopsit în cele mai urîte culori, verde sau chiar negru, vopsele furate din depozite și vîndute repede, ziua-n amiaza mare, bineînțeles în timpul orelor de lucru. Ici-colo, garduri de fier forjat, și-n spatele lor case mai arătoase, mai late, cu marchize în trepte la intrare, în spatele lor cu grădinițe, doi trei pomi fructiferi, sub ei sau în jurul lor o masă de scîndură negluită pe care fiecare arunca ce vrea. O stradă în care casele, dacă nu ar fi fost mai adunate, nu s-ar fi deosebit prea mult de casele din sate, la fel de scunde, astfel că, mergînd pe lîngă ele, puteai să privești înlăuntrul lor chiar și prin coșuri ; cu perdelițe albe și ieftine la ferestre, presuri mai noi sau mai vechi în fața intrărilor, flori, pe verande, iar acolo unde acestea nu erau puse direct pe pămînt în cratițe vechi, sparte, în lighene și chiar în ghiveciuri crăpate, murdare ; puțuri americane, tuburi înfipte în pămînt, o roată, o pompă, o cănită de tinichea, un capac de lemn sprijinit de gard, cîteva straturi de flori, regina nopții vara, crizanteme toamna ; și zorele, da zorele, întinse pe sfori, în fața ferestrelor, și mușcate pe pervazuri. Pentru Magdalena drumul scurt de-acasă pînă-n stația de autobuz era o adevărată încîntare, își cobora privirea peste garduri, căutînd cu îndărătnicie amănuntele acelea care fac ca viața să-ți pară mai frumoasă, mai caldă, chiar ispititoare, ca o pîine coaptă în cuptorul din curte, simbăta.

(Fragmente din roman)

ion segărceanu

Voievod al Lyrei

In memoria lui Grigore Hagiu

Te-ai dus și tu, prietene Grigore,
Pe drumu-acela presărat cu jale,
Acolo unde piclă doar și nor e
Și somn etern sub candele astrale.

Din raza stirpei nobile descins,
Te-a săgetat fiorul veșniciei
Și doruri, visuri, patimi le-ai cuprins
În sfera ginditoare-a Poeziei.

Te-ai năruit în cînt, ca într-un spațiu
De zbor celest și lacrimă fierbinte,
Din versul tău ritmînd fără de sațiu
Cresc florile aducerii aminte.

Ne e mai gol în suflet fără tine,
Pe strune mîna lunecă bolnavă,
Pasărea – Lyră-n piscuri carpatine
Îți poartă numele ursit în slavă.

...Te-ai dus și tu zorit, mărite Grig,
Pe drumu-acela unic, fără fală –
E trist în Poezie și e frig
Fără statura ta voievodală...

Toamnă tîrzie în suflet

și-n vers

Vulturii tulbură cerul cerat,
Vîntul vuiește prin rarele ramuri,
Ară vechi pluguri pe-arid Ararat,
Girbovul arbore geme sub geamuri.

Curg în amurguri vii riuri în clocot,
Zarea-i o boltă învoltă de sare,
Sună, răsună lung slobodul clopot
Ca o amară, bizară chemare.

Jarul stingîndu-și, stejarii stingheri
Cîmpul îl umplu de scrum și de jale,
Huruie care haihui de hingheri
Pline de clini cînepii de pe vale.

Freamătă frunțile frînților frasini,
Diguri ridică, vai, negura grea,
Picură strașnic din strîmtele streșini
Noapte de păcură, fără de stea...

Toamnă tîrzie, tu – tristă tumoare,
Somnul pe suflet mi-l cerni și pe pleoape,
Dorul mă bintuie, visul mă doare,
Timpu-i viltoare de vineți, mari ape...

Retragerea în poem

Bate un vînt hain dinspre nord.
E toamnă, e seară.
Furnicile se refugiază
în castelele lor subpămîntene
vegheate de cîrtițe,
păianjenii își string
savantele capcane
retrăgîndu-se în ungherele nevăzute
ale nopții
ca pescarii
cu năvoadele pline
în colibele lor înlunate
de la marginea lumii...

E toamnă, e seară tîrzie
și-n mintea-mi
se țese încet un poem
ce-ngînă-n ritmu-i galeș vîntul
și fiecare vers al său
suge din sîngele meu, tulburîndu-l...

Hlamidă

Trec pe lîngă voi
cu o cușmă de ceață pe cap.

Murmur un cînt nesfîrșit :
un poem despre mine,
despre voi.

Cîndva
purtam pe creștet
coroană de soare
și cîntecul meu
scăpăra de razele ei.

Acum
trec pe lîngă voi
încins în hlamida-mi de fum.

Duc pe cel de ieri
în cei de azi.

Îmi vedeți lacrima
erodînd pe obraz ?...

ion serebreanu

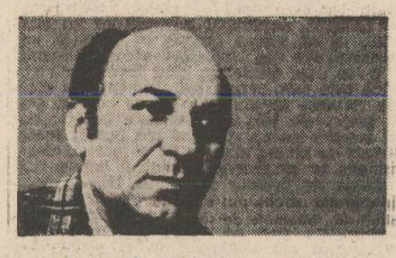

necuvîntul

lui Nichita Stănescu

în loc de
pînză pielea
lui marsyas
palpită
catargul
i-l
înclină un
zentital
atol
pe punte al-
batrosul cu-aripa infinită
(uscatul)
spărgătorul de gheață bate-n
gol
brumează
brîme
berna
bucoavnelor române
dilată
cristalinul
mironii din cristal
tăind prin crivăț limba
lipită îmi rămîne
de catargul prim
'uni'-'vers'-'al'

restaurator de glorie

în partea senei cea mai albăstruie
acvanaut plonjează paul cellan
și cerul moldei degetele-l suie
în vîrfurile lor de porțelan

portretul civic

apollinaire trepanatul
caligramă emițînd
singurele arme
a n t i n u c l e a r e

în rănița rănilor purtînd
peste vămi
nu bastonul de mareșal ci
penelul
vameșului rousseau

iar pe cap
(sub
între
și deasupra bandajelor)
capela
sixtină
cu judecata
de azi

dumitru stancu

Lied

Mi-e milă de aceste reci ninsori
Din norduri cu stafii.
Aștept în secol viitor.
Bolnav mi-e sufletul de milă,
Bolnav mi-e gîndul de mister.
Din albul zărilor
În luminile din care vin
Răsare violeta auroră
Brăzdată de sublim destin.
Stelare puncți ce au murit
În tristă, atomică ninsoare
Decorul e îngălbenit,
Răscrucea timpului în așteptare.
Sufletul mi-e azi bolnav de milă
Iar zările-s bolnave de ninsori
Cosmice mări cuprinse de venin
Plutesc în secol viitor.

Oglinda memoriei

Pierdută-n tristețe,
Oglinda memoriei fastuos se dilată,
Un freamăt mișcă pădurile și munții,
Numai fiicele lui Levithan
Cufundate-n uitare nu simt,
Nu aud sunetul goarnei ruginite.

Transparentă, această

inimă...

Transparentă,
Această inimă a rodit
Sub loviturile istoriei.
Munți tainici au tresărit
Sub vălul ruginit al memoriei.
Astăzi, unicul ei argument
Nu mai există.
Totul a devenit serie,
Produse în serie asfixiază
Mintea și memoria omenirii.
Numai răsăritul și apusul soarelui
Nu pot fi produse în serie.

Lied

Vulturul a coborît pe brațul meu.
Cu sufletul la gură
Soarele răsare din Marea Nordului.
Mina a albit,
Crin a rodit din ea,
Osul se dilată în stea,
În stea devine jug,
Osie a pădurilor incendiate.

Die Liebe

Libertatea se plătește scump,
Viața gîlgîie în mine
Ca un blestem,
De nimic nu mă tem.
Glasul iubirii șoptește :
Teme-te de stele,
De soare,
De vorbele romantice,
De fiecare zi,
De orologiul eternității,
De galaxii.
Sufletul saltă în octave,
Nimic nu-l mai poate stăpîni,
Ard pe rugul buzelor stinte
Petale desprinse din galaxii.
Libertatea se plătește scump.

Incantație

Lîna de aur promisă
N-a fost găsită încă,
Stau cu Orfeu și privim
Prăpastia adîncă...
Lumea se zbate sub pleoapa
Ciclopului demon.
Soarele obosit
Atinge obrazul iubitei,
La culesul viilor, bachantele
Ies despletite pe cîmpuri,
Fluierul adie aleanul.
Sub stîncă, Omul
Privește pădurile decapitate.
Lîna de aur promisă
N-a fost găsită încă...

Impresii

Plouă cu femei frumoase
Pe cheiul albit de ninsoare,
Din închieturile cerului celtic
Cite-o frumoasă femeie răsare.
Îngeri răbdători
Cum Sisif se arată în zare.
Plouă cu femei frumoase
Pe cheiul albit de ninsoare.

(Din volumul „Stampe din Germania")

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

IV. Daimonul „iubirii magice" (7)

Reținînd asemenea corespondențe în ordinea tipologiei mitice, este totuși recomandabil să manifestăm o circumspecție maximă în ceea ce privește tentația de a considera nuvela voiculesciană o autentică parafrază a poemului dramatic indian. Într-o epocă în care bîntuie, realmente, moda rescrierii și adaptării marilor mituri ale umanității, pornindu-se direct de la capodoperele artistice străvechi, scriitorul român face figură aparte tocmai prin modul absolut original în care el înțelege să se apropie de fascinanta sursă de inspirație. Pentru Voiculescu ideea de parafrază mitică nu are nimic comun cu ideea de modernizare **ad-hoc**, de aducere la zi a temei consacrate ca atare de o anumită (anumite) operă literară, demult și definitiv intrată în universalitate ; ceea ce, cum prea bine se știe, presupune apelul la, în definitiv, lesnicioasa tehnică a fotografiilor suprapuse abil mișcate, faptul reducîndu-se la efortul cvasicreator de laborator oarecum artizanal, în interiorul căruia imaginarul, condensat în eprubete dinainte pregătite, nu are altă funcție decît de a intra în combinații ale căror formule se dovedesc cel mai adesea de o previzibilă și plicticoasă exactitate. Obsedanta deschidere către mitul arhetipal al eposului voiculescian se bizuie constant pe străfulgerările **re-primitivizante** ale motivului artistic inspirat de acesta, odată cu punerea în valoare epică a întîmplării de viață caracteristică prin insolita ei încărcătură originar magică. O astfel de percepție „retardatară" și sugestiilor degajate de modelul literar cult constituie artificiul de creație propriu demersului fantastic al scriitorului. De aici provine strania senzație de **modernitate vetustă,** însușire prin care proza sa copleșește sensibilitatea cititorului.

Este adevărat, în nuvela **Sakuntala**, cum s-a văzut, inițial se fac trimiteri directe la modelul literar cult, fie că luăm în considerare fluidul magic generat de emoția puternică a actului de lectură transmis ca atare realului, fie că sîntem pur și simplu șocați de „imprumuturile" operate cînd e vorba de tipologia eroilor. Mai mult, chiar, pe parcursul acțiunii revin, asemenea unui obsedant leit-motiv, stihuri din poema indică (de exemplu : „... **se pleacă și culege / din nisipul vremii aurul etern...**"), ceea ce, departe de a fi doar un element cu efecte decorative, se constituie în tulburător motiv poetic subtextual ce conferă ritmului narațiunii o indicibilă muzicalitate, eroilor o stranie exultanță pasională și desfășurării întîmplărilor o gravă și exotică spectaculozitate : „Din acest tablou, ce amenință să rămîie multă vreme neschimbat cu fiecare din noi încleiat pe locul și în gestul pe care-l prinsese ieșirea Sakuntalei, ca într-un film oprit în loc de-o pană de motor, ne-au scos brusc ciobanii. Înnoptase. Îngrijați că nu mai veneam, ei, ne ieșeau înainte cu facle să ne călăuzească. Nu era lună. Sus, cerul, deasupra văii, pulsa cînd scînteieri, cînd întunecimi, ca o inimă prin care curgea sîngele nopții cu globulele stelelor. Ne-am luat rămas bun și am urcat pripoarele înapoi. Masalalele înălțate de mîini sombre scoteau pe rînd din beznă, odată cu șoluri de umbre aburate de pe poteci, mesteceni albi și brazi negri, huidume ale nopții cu mișună de foșnete și șoapte. De departe, din vechimea codrilor, hohotele voinicești ale huhurezilor clocoteau în mine ca niște imnuri fantastice. Un gust de viață, vie, nebună, o beție telurică mă împingea numai prin prăpastiile ce mărgineau cărarea. Ca un demoniac, m-aș fi tăvălit pe pămînt, m-aș fi dat de-a dura pe ripi, m-aș fi rostogolit în văi. Știam ceva, și încă nu dezlegasem ceea ce știu. Țineam ceva, și încă nu mi se deschideau pumnii de pe ceea ce încleștasem **...se pleacă și alege / din nisipul vremii.** Mă plecam și culegeam stropii aprinși de rășină căzuți din torța care-mi frigea degetele. Bîjbîiam după flori și apucam petale de umbre pieritoare ori nimeream spini".

Dar adevărata paradigmă ce definește „parafraza" voiculesciană rezidă în virtuțile romantic senzaționalei povești de dragoste ce dă conținut nuvelei de a se înscrie pe traiectoria semantică a mitului indic relevîndu-i universalitatea perpetuă la modul genuin. Căci, iată, de exemplu, „duplicatul" voiculescian al scenelor în care rajahul Busyanta contemplă pe furiș frumusețea fără de seamăn a Sakuntalei, care, însoțită de prietenele ei, hălăduiește prin desișul pădurii și își oglindește chipul zeesc în apele riului : „În după amiaza următoare, Kiva mi-a descoperit o arcană neștiută de pădure cu un iezer limpede ascuns în tufișuri. Dudaie de bălării și snopi de arnică uriașă cu ochi de floarea soarelui îi străjuiau din toate părțile. Cuibărit acolo după povața ei, am așteptat nevăzut. Curînd, foșnete de frunze călcate mi-au trezit auzul. Ciute la adăpat ? Pe malul din față, Sakuntala, cu însoțitoarele. Se dezbrăca aparată de cele două fete. Și-a lepădat întîi ca o mireasă vălul. Sperioasă, s-a îndoit din mijloc și și-a scos pe rînd călțunii. Apoi s-a dezbrăcat de cămașa care i s-a așternut la picioare. Și, goală, cu brațele își acoperi sinii, coborînd mîinile alăturate peste cuiburile tainice ale pîntecului. Încet întra în propria-i imagine, ce-i suridea răsfrîntă din cleștarul pe care îl încercă întîi cu vîrful piciorului. Am trăit deodată fiorul pulpelor încercuite de răcoare, sfiala coapselor cuprinse de cutremurul înghețat al undelor, pe urmă spaima rece a cufundării. A rămas numai capul, plutind ca un lotus albastru... Prietenele o așteptau cu pînza albă în care mi-o răpiră vederii. Am prins doar gorgonul de caisă aurie al călciiului".

La rîndul ei, o scenă precum aceea în care eroul povestitor este supus actului de vrăjitorie erotică de către baba Kiva plebeizează, **re-primitivîndu-le,** sacrul ceremonial condus cu o fastuozitate solemnă de Gutamin, bătrîna ascetă de la curtea lui Knava, tatăl adoptiv al Sakuntalei :

„A făcut o temenea și a așteptat. Dionis i-a trimis semn spre mine. Ea și-a sumes cuviincios fusta și s-a așezat grecește în fața mea, și-a scos din sîn cărțile soioase. A început apoi să le amestece boscorodindu-le fără să mă slăbească o clipă din ochii străpungători înfipți în fruntea, în ochii, în obrazul meu. Curînd i-am simțit arzînd dincolo de oasele testei. Și, sfios, m-am supus ca unor jefuitori. De trei ori a întins cărțile misterioase, de trei ori le-a strîns nemulțumită și a dat să plece.

— Ce e ? a întrebat Dionis.

— Nu cade bine.

— Spune totuși, o îndemnă el, vărul meu e tare. Nu crede și nu se sperie.

— E mai moale ca aluatul de colaci, replică ea. Și o să fie curînd pus în cuptor fierbinte. Ce-o să arză... Vai de inima lui !

Eu ascultam amorțit.

— Mai cearcă o dată, o rugă Dionis. Poate se schimbă.

Ghicitoarea înșiră încă o dată cărțile, acum în alt chip, în cruce, apoi le rîndui în cerc, le acoperi cu altele puse peste ele cu fața în jos, le impereche, le sufla, le desfăcu, le dezbătu, și pe urmă mă privi aspru.

— Primejdie mare, de slăbiciune la inimă și tulbureală la cap.

— Asta a fost ? întrebă vărul meu.

— Nu. O să se întîmple acum, pe drum de seară.

Bătrînul jude mă privi cercetător."

Autohtonizarea mitului la nivelul strictei textualități poartă, deci, pecetea unui ezoterism de cea mai frustă proveniență neofolclorică.

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Două imagini de la sărbătorirea Centenarului Liviu Rebreanu în Sala Ateneului român

„La ușa domnului Caragiale"

Urmare din pag. 1

sau se tatonează asupra emergenței spiritului valoric și originalității autorului, asupra clarificării sale artistice ? În ceea ce ne privește, considerăm că Ioan Lăcustă este mai în elementul său în maniera caragialismului, oricît de livresc, tardiv, „experimentat" ar părea. În primul rînd, rămîne discutabil în ce măsură o culegere inegală, care, mai ales, debutează ori propune nume în perioada căutărilor, poate îndeplini sufragiile unei „antologii de proză scurtă". Poate fi, într-adevăr, aceasta „proza de mîine", cînd chiar în cazul lui Ioan Lăcustă selecția valorică a fost superficială și tolerantă (autorul însuși va renunța să mai includă în volum anecdotica schiță „Între două trenuri", „antologată" în „Desant '83", dovadă grăitoare a unei lucide autoexigențe) ! ?

E din ce în ce mai vizibil că textualismul îi împiedică pe tinerii autori de proză să se exprime. Unii întîrzie, din păcate, în subteranele experimentului, intertextualității, alții, din fericire, au înțeles că ieșirea din prejudecata încifrărilor textuale, ori asimilarea acestor experiențe nu exprimă decît spiritul sănătos al unor decantări prozastice, însăși necesitatea în care se află implicate destinele prozei contemporane. Pentru că s-a ajuns uneori la o tehnică în sine a textului, la o furibundă exacerbare metodologică, la o falsă „inginerie" prozastică. De dragul „țesăturii" (cît mai sofisticată !) a fost pierdut din vedere însuși textul ! Și asta datorită unor ostentative hermetizări stilistice, dar și grație unor scurtcircuitate elaborații diletante. De la idei ca „moartea personajului", „involuția/disoluția narativului", „tendința spre anonimizare" ș.a. (care, totuși, nu mai sînt chiar atît de recente) s-a ajuns la idei fataliste privind chiar „moartea" genului. Dar spiritul oricărei avangarde (chiar a celei „nihiliste") se întemeiază pe negația succesivă, așa că... trăiască proza !

Așadar, de ce **La ușa domnului Caragiale** ? (titlul volumului reproduce, vom vedea, o sintagmă de disimulată bonomie, în fond ironică). Povestirea, așezată la sfîrșitul volumului, rotunjește o manieră și pune un sens clar unui întreg demers imaginativ. Autorul își mărturisește idolul, dar ne dă apoi să înțelegem intenția de a se despărți de model, de a-și căuta propriu-i drum (e cam ceea ce nu s-a observat în cronicile literare la această carte) : „...m-am fixat asupra dînsului și l-am făcut idolul meu. Fiecare om are un idol al său și eu l-am ales pe domnul Caragiale". Tînărul peronaj-narator descinde în Capitală pentru a se recomanda Maestrului, dar ușa acestuia rămîne închisă. Ori că e plecat cu adevărat (varianta cea mai acreditată) ori că aidoma proprietarului din Sapienței, înstruindu-și valetul, refuză să primească, rezultatul e același : autorul vrea să sugereze, malițios și disimulant, în ciuda oricărei evidențe, că un atare **dialog** i se refuză !

Întreg ciclul se aliniază, în pasta densă a realismului anodin, gazetăresc (și uneori anecdotic, cu accente melodramatice) **caragialismului,** întrucît, refăcînd biografii (multe genealogii cu prelungiri pînă în mai anii trecuți) în decorul **retro** al societății românești de la început de secol (deși nu lipsesc punctările la o realitate imediată), autorul reia, în spiritul modelului, întîmplări, personaje, situații sau comprimă în cîteva pagini, în stilul pretins exact al reluării reportericești, gazetărești (dar nu mai puțin sugestiv și semnificativ în naturaleța lui), biografii, chiar genealogii întregi, pentru a releva un sens, a evidenția o țară (**Tinerea de curaj, Bomboane de sărbători**), ori de-a dreptul pentru a pune într-o lumină demistificatoare, disimulant de ironic, forța hazardului (**Cruzimile amorului, Vis de tezaur**).

Nu numai personajele și situațiile amintesc, în mod pregnant, de un caragialism tardiv, autorul creează deopotrivă în spiritul viziunii, dar și al limbii maestrului. Pe alocuri, impresia de stil imitat, dacă nu re-creat de-a dreptul, este nu atît supărătoare cît de efect (ne amintim de memorabilele episoade ale anchetei la care e supusă „Haimanaua" cu dosar la poliție, alias Caragiale, adică de „ingineria" stilului excerpțat, ilustrată de Paul Anghel în „Zăpezile" evident cu altă funcție prozastic-estetică acolo).

În toate aceste relatări neutre nu se caută spectaculosul și senzaționalul, ci semnificativul cît ar fi el de anodin și prozaic (estetica povestirii nu e, în linii mari, alta decît a unui inițiat, ce-a ucenicit suficient „la ușa domnului Caragiale"). Autorul pleacă, în majoritate, de la notița de ziar, anodină, insipidă, frizînd vulgaritate și suficiență penibilă (avem un Joyce în literatura universală și un Caragiale în cea a noastră), dezvoltînd, în registrul unei ficțiuni posibile, verificabile, biografii, date, realități, situații, servindu-se de un stil neutru, sec, uneori reportericesc în pretinsa-i exactitate (Barthes teoretizase asupra **faptului divers** și al relației sale cu arta narațiunii). Motto-urile (desene **chapeaux** culese din **Universul** și **Adevărul** din 1901) constituie așadar nucleele povestirilor și, deși autorul ne oferă unele semne de identificare și de acroșeu cu realități mai apropiate de noi, impresia **manierei** (à la Caragiale !) e atotprezentă și ea pune în relație ancilară însuși conceptul de **autenticitate.** Mai sînt folosite, cu aceeași dezinvoltă emergență spre anodin, insignifiant, concret, pagini de jurnal, anunțuri publicitare, însemnări epistolare și consemnări oficiale (procese-verbale, rapoarte...)... În acest fel, clișeele manierei transpar și ele spun mult despre raportul ce există deocamdată între model și posibilitățile reactualizării lui, chiar de pe pozițiile cele mai bine intenționate și oneste. E cam ceea ce se întîmplă cu prozele din prima parte, unde capcanele textualiste sacrifică uneori de dragul metodei însăși povestirea **(Din greșeală, povestea, textul, Precum cuvîntul peste închipuire, Ileana Cosînzeana și verbul neogrec...).** Dar nici acolo nu e vorba de o textuare radicală, ci la limita inteligibilului, cum se întîmplă în frumoasele : **Vis cu lup, Cărți poștale cu stupi, Cartofi noi,** pentru a nu mai spune că în **Cîștigătorul, Trandafiri de toamnă, Așteptînd, Zumzetul artei** și altele cîteva (minus fondul fățiș grav de melo-dramolete) amintesc de prozele din cea de-a doua secțiune.

Uneori, din dorința de a oferi „replici", autorul nu poate depăși tirania modelului, eșuînd într-un fel de anecdotism minor, ori, prin regretabile scăpări din exigențele proprie-i cenzuri, lăsînd să prolifereze în voie pastișa **(Cuptor, Creanța, Contra-nunta, Opoziția și canarii).** Dar și pastișele pot avea reușita lor, relativa lor independență față de model.

A caragializa înseamnă a lucra ori în marginea pastișei ori de-a dreptul în spiritul ei. Cîtă vreme, însă, atotprezența modelului este strivitoare și sufocantă, originalitatea nu poate să se manifeste în voie. Personal mă îndoiesc că „la ușa domnului Caragiale", în afară de o ucenicie bună, se mai poate face literatură originală (mai ales prin prelucrarea „faptului divers). Într-adevăr, modelul e strivitor, **textul Caragiale** (sperăm să nu devină o „modă" și în cadrul prozei !) pare să se extindă, cu mult peste epoca ce l-a generat. Dar, deși spiritul său e actual, vremurile s-au schimbat iar pentru acestea avem nevoie de un „alt Caragiale", cu tot inventarul ideologic, artistic, estetic, sociologic, de altă manieră, de alt stil. Spiritul vremurilor ce le trăim e mai adînc, mai complex, iar proza de această factură pare să rămînă cu un pas în urmă-i, în insignifiant și anodin. Nu un realism „distrat" ori „incruntat" ori recriminatoriu (obsedantul deceniu pare să nu mai obsedeze !), ci unul al profunzimii. A porni de la faptul divers al „Universului" de acum mai bine de trei sferturi de veac și a dezvolta acele „chapeaux" în schițe și povestiri, în general în texte de o elaborație literar-gratuită înseamnă a te raporta prea puțin sau deloc la o contemporaneitate socio-culturală, fără o motivație de profunzime.

Pastișa și calchierea modelului nu par cele mai indicate, ele întrețin, dacă nu un fenomen de epigonism, cel puțin un coeficient de divertisment și o stachetă valorică medie. Felul în care tinerii prozatori de această formulă, Bedros Horasangian, Ioan Groșan), creează în zona limitrofă a modelului este evident : ei afișează o realâ originalitate, cită vreme ni se arată mai de-complexați de model. Evident că marea lor literatură nu este aceasta. Avînd însă toate datele unor demersuri prozastice originale, și pe deasupra o atitudine serioasă și hotărîtă, cel mai înțelept lucru e să le acordăm credit suficient și să le așteptăm cu interes cărțile.

SEMN

Inima de platină a poeziei

Nam scris despre Marius Robescu în *Poezie și generație* din motive subiective ; mi se părea prea apropiat fizic ca să pot să mă *apropii* cum trebuie de poezia lui. Studenți fiind în același an, am trecut, cred, și prin grupa lui dar nu ne-am întîlnit, el manifestîndu-se încă de pe atunci distant, tăcîturn, secret. Omul a murit la fel de secret și iată-mă rămas cu o datorie grea.

Răspunzînd la ancheta „Cum am devenit poet" *(Caiete critice,* nr. 3—4, 1983), Marius Robescu spune cum și-a format „crezul" poetic, conștientizat tîrziu, înainte de a publica *Spiritul însetat de real* (1978) de două evenimente : vizionarea unui spectacol de Grotowski în Polonia și citirea unei „colecții de hai-ku-uri". Nu se putea o mai exactă situare în interiorul propriului demers poetic. Citez pentru edificare : „ceea ce voiasem mi se păruse numai că vreau, iar ceea ce voiam pricepeam că nu știu încă. Puținele cuvinte ale unui hai-ku sînt *reale* (s.a.). Însuflețite adică de o viață pentru mulți secretă, o *viață scînteind dinăuntru ca și în cazul unui arbore, al unei pietre* etc. *Cuvinte vii. Or, dacă e ceva viu în cuvînt, în orice obiect, e frica de mutilare*" (s.m. — M.M.). Cu această ocazie, el își exprimă totodată „admirația irezistibilă" pentru acel Bacovia descoperit „mai ales" în „acele versuri singuratice", în „acele cuvinte izolate, nepregătite de nimic și neurmate de nimic" ca niște *„ființe* triste care păstrează asupra lor *suflarea* poetului". Se poate înțelege de aici că „realul" lui Marius Robescu trebuie căutat *înăuntru* și nu *înafară,* în acea viață intimă pe care cuvintele o țin secretă din „frica de mutilare" ; există semne (cuvinte) izolate, „scînteind" în singurătate, borțoase de vitalitate ca pietrele și ca arborii : acestea corporalizează prin „suflarea poetului" care este singura „reală" în „ecuația" textualizantă. Spiritul poetului „însetează" deci după *realul lăuntric,* singurul în stare să comunice autenticitatea defensivă a ființei care este concomitent și autenticitatea poeziei : *real* este ceea ce este *viu* (dincolo de aparența tautologică), nu ceea ce este concret, ceea ce este „respirat" de „plămînii tragici" ai subiectului poetizant. În acest sens, operația de textualizare nu mai este doar o problemă de *tehnă,* ci aceasta devine una acut existențială ; „acordul cu lucrurile" nu are loc altundeva decît în propria ființă („m-am trezit curentat de seve / verzi lăstari îmi izbucneau dintre degete / în toate direcțiile // șoptea în mine un glas / în timp ce acul de busolă din piept / își întetea veșnicul tremur"), iar înhămarea la „sania grea a poemului" are un „efect destructiv" întors „asupra poetului însuși" chiar dacă „aproape fără să ochească / poetul nimerește drept în virf / firul de păr pe nume realitate / și-l despică în patru petale". Din această răsfrîngere reciprocă între actul poetic și actul existențial, ia naștere *discursul oximoronic* al lui Marius Robescu sugerat subtil ca manifestîndu-se în tăietura fină ce desparte polii antinomici ai sintagmei *inimile de platină.* Cum se știe, platina este un metal prețios, alb-argintiu, dur, foarte greu, ductil și inoxidabil (am citat din dicționar) iar inima este acel obiect fragil, identificat, de obicei, cu inefabilul barometru al sentimentelor. *Inima de platină a poeziei,* în aparența referențială imediată, conduce la o poetică antisentimentală ; orice negare în materie de sentimente implică, însă, doar o ocultare temporară a unei afirmări afective intense, ținute ascunse din teama de „mutilare", altfel spus, dintr-o rezervă funciară de puritate, caracteristică naturilor poetice profunde. Trăirea pură, deznădăjduită, irumpe pînă la urmă, fără putință de a fi frînată de grila egalizatoare a textului, căci „fulgerul desnădejdii topește / pînă și inimile de platină !". Semnul exclamării, foarte puțin admis de economia severă a paginii lui Marius Robescu, divulgă involuntar, atunci cînd apare, *pulsiunile afective* ce întețesc „tropotul vieții" și, implicit, pe acela al poeziei, „topind" orice aluviune sau intruziune care nu este reală, vie, gîfiind de suflarea umedă a corpului tragic, înregistrată în transparența dilatată a „radiografiei" textualizante : „Noaptea trecută / mi-am visat aparatul respirator // imaginea lui semăna cu o fotografie colorată / scoasă sub lumina unor puternice lămpi / cu magneziu / / era compusă / dintr-un înger și un plămîn / (un aparat respirator bicefal prin urmare) / / de o parte îngerul / cu o aripă desfăcută și alta pliată / / de cealaltă plămînul / ca un cotiledon aburos / roz aprins la înfățișare / / între cei doi se înălța trahea / un trunchi de copac ai fi zis / prelungit cu multiple rădăcini absorbante / / dumnezeule doamne ! am strigat / atent la semnificații / / aiurea-la asta care mi-a chinuit copilăria / la intervale oarecum precise / în adolescență punindu-mi chiar viitorul sub semnul / nesiguranței / / această realitate inaccesibilă mie / din adîncul probabil al trupului meu / de aproape aduce cu un nobil blazon ! / / ciudat e doar faptul / că din fructele copacului răsturnat care se vede aici / îmi amintesc a fi gustat aievea / / erau sărate și dulci / erau stropi de sînge".

Încordarea subiectului poetic este răsfrîntă în interior, „atentă la semnificațiile" „acestei realități inaccesibile" „din adîncul probabil al trupului", de unde vin semnale viscerale ce dictează o trăire mai crispată, mai vie, mai apropiată de expiațiunea textuală ultimă. Prin textualizare, existența este „presată" și intensificată pînă la limita agonală ce-i dă posibilitatea transgresării realului, atingînd acel prag de trecere anunțat inevitabil de „stropii de sînge". Dar rezervorul acestei mărci textualizante absolute *(sîngele)* este organul izotopic cel mai frecvent în poezia lui Marius Robescu, *inima* devenind un *topos centralizator* al întregului discurs. În „Atavică", poetul își localizează acel secret alter-ego al autoconștientizării textualizante chiar „lîngă inimă" ; numai de acolo, din acest *topos* (loc) se aud „cheile trupului astupate cu var" ; el este „atotștiutor" că „înlăuntrul pulsului ei zvicnitor" se află echilibrul entropic al corpului poetic și existențial, stăruind asupra acestui dat în accente grave, cu adevărat premonitorii („din lăcașul ei inima / mi-a fost operată ca un chiag de sînge / piaza rea a fost împăiată"). „Calea regală" a lui Marius Robescu, asumată cu un orgoliu nedisimulat, este a aceluia care face din trăirea *intru* poezie unica sansă existențială, transgresînd toate celelalte solicitări ale ființei și orientîndu-le spre acest unic scop ; poetul acesta atît de egal cu sine, atît de senin, nu era decît în aparență liniștit, căci în adîncuri mocnea puternic „spaima de viață" ca o exacerbare a morții în „ora ingrată" cînd „sperantele sînt iar împăturite / în molcome apartamente cenușii". Obsesia neantului („răcoarea neantului îmi suflă la gleznă"), a gurilor sale absorbitoare se insinuează adeseori în arcanele textului, substituind direct o stare existențială cu efectele tensiunii textualizante ce macină totul ca „o piatră de moară" : „Destinul se luptă cu viața / în palma mea stîngă / / adevăr zic vouă / că drumul lupului e pavat / cu oase de cenușăreasă / / sărată la gust / seva lovește plantele în cerul gurii / / deodată le umple / de propriul lor trecut / dîndu-le amețeli plăcute / / cînd inima rămîne fără hrană / tace ca o piatră de moară / / ochii întunericului / privesc din ambrazura pieptului...". Inițial, totul este firesc în acest discurs sobru, pînă cînd în mod brusc, are loc ceva ireparabil, un fel de rasturnare totală a situației, o contorsiune a eului, o deformare bizară a existenței celei mai depline ; dintr-odată nu mai poate fi urmată o anumită direcție, sau nu mai poate fi urmată *acea direcție* ce fusese deschisă inițial. Atunci poezia pocnește ca un foc de armă sau troznește din încheieturi, sculptura de tensiuni launtrice și străbătută de fiorii metalizici ai unui act neprevăzut. Textualizarea se instaurează tiranic peste tot prin „îndoirea" spațiului familiar, și acum. Textul este acela ce-și cere tributul de „sînge" : „Te așteptam într-o cameră / cu patru pereți albi ca varul / / cu patru scaune / între patru ochi oricum nu puteam fi / / tu bineînțeles trebuia să sosești de afară / dar camera aceea mă tem / cazuse de mult în mine însumi / ca în burta balenei / / eu eram înăuntru și jur împrejur / eu eram ușa și zăvorul rece / eram izvorul tuturor sunetelor / și eram, pe un scaun, un om părăsit / / deodată camera se îndoi la colțuri / se strînse se făcu ghemotoc / golindu-se de sînge...". Refugiul în text este preferabil pentru cel ce se înveleșe „pînă sub bărbie" cu „propria umbră", fantasmă vie respinsă de realul monstruos către spațiul securizant al imaginarului, deși „concretul însă mult mai simplu e" și „de lipsa lui sînt învinovățit". Asumarea existenței textuale este un act bărbătesc de opțiune, desfășurat după o logică a „demonstrației" impecabile ; viața și poezia sînt puse în ecuație cu decizie matematică atunci cînd existența ajunge întîmplător (?) în fața unei experiențe-limită ce ar putea fi chiar moartea. Ce poate rezolva poezia în această situație dilematică ? sau, mai exact, poate, ea, rezolva ceva ? iată întrebarea justă. Dar să citâm, mai întîi, „demonstrația" : „Se dă cazul / cînd treci pe o stradă aproape goală / (geamgiul tocmai a dispărut după colț / galeș fotografiind cu spinarea apusul) / și deodată îți vine să bați cu piciorul într-o poartă / cît poți de tare și de smintit / / se precizează / că nu la o poartă oarecare ai vrea să bați / deși nu ți-e cunoscută niciuna / și-abia ciorchinii unor flori violete / îți trezesc o amintire — amintirea unei miresme / și-atît / / se cere / să arăți legătura dintre / furia nervilor și a inimii în această clipă / și colțul batistei îndoit elegant / în buzunarul de sus al hainei tale / alb precum gîtul unui porumbel ațipit / / Răspuns : prin metoda poeziei / nu se poate găsi rezolvarea / / Răspunsul corect : metoda poeziei / nu necesită rezolvare". Soluția posibilă, strecurată în paranteza primei strofe, ca un fel de *mise en abyme,* unde se evocă apusul răsfrînt în spinarea geamgiului este de natură textualizantă ; precizată „mireasma" vieții care te ademenește încă, nu este greu să „arăți legătura" dintre corpul tău viu („furia nervilor și a inimii în această clipă") și sugestia imbietoare a textului, conținută în albul „batistei îndoite" „precum gîtul unui porumbel ațipit". N-ar urma decît ca acest „git" firav să fie și el „îndoit", „răsucit", „retezat" etc, după atît de cunoscutele procedee textualizante. Dar această problemă de opțiune dilematică nu-și poate găsi rezolvarea prin „metoda poeziei", întrucît ea este *imanentă poeziei* și, în mod „corect", „metoda poeziei nu necesită rezolvare" ; prin intermediul acesteia pot fi puse doar datele problemei, adică sînt ridicate în atenția cititorului puțin „ațipit".

Numeroase sînt mărcile textualizante în poezia lui Marius Robescu, unde, cele mai multe verbe se înscriu în gama operației de *sfîșiere* și de *rupere* („singura muncă ar fi *să rupi / să sfîșii* cît mai adînc" — s.m.) ca act extern de aducere a realului la numitorul comun al textualizării sau ca act interior de expiere textuală („opac și solid cu toate fisurile asigurate / un trup care și-a biruit eternitatea"). La prima abordare, această poezie pare un spectacol fastuos de o gravitate jucată în văzul tuturor ; în orice spectacol gravitatea se subțiază, însă, ca orice lucru trucat, care nu mocnește subteran de durere, ci se alintă exterior în joc : „numerele mari" (numai la circ ?) duc uneori la un deznodămînt tragic, dar aceasta, mai ales, din cauza unui simplu hazard, fiindcă, altfel, există o mie de contra-măsuri ca să nu se întîmple nimic periculos pentru actor. Spectacolul poeziei este însă imprevizibil și lui Marius Robescu i s-a întîmplat să poată muri și de text !

Trebuie să adaug că, urmînd buna tradiție a poeziei noastre postmoderniste, Marius Robescu nu abandonează *lirismul* (cu tot ce se înțelege prin acest termen „depășit"), dar știe să-l primenească actual, altoindu-i acele minime elemente pentru a avea acces la „poemul adevărat" din care „se învață mai mult decît sintaxă" ; oricum el operează o reducție riguroasă a sintaxei atingînd acea rarefiere a discursului ce obligă la rostirea nudă a sintagmelor, forțînd imaginația cititorului să completeze golurile dintre cuvinte și să producă astfel *sens* prin actul lecturii. Acea „cruzime a exactității" despre care vorbea Paul Dugneanu în cronica sa la *Inimile de platină* vine din tăietura prea abruptă a versului ; nimic nu se mai poate adăuga sau lua din această poezie mizînd totul pe lapidaritate și stringență, adusă uneori pînă la exacerbarea unei spuneri neutre, autoreflectante și autoreferențiale. Dar în incetineala aparent neutră a discursului, în avansarea sincopată a sintagmelor oximoronice, odată se răsucește un pliu străin ce oprește lectura ; în acel moment *are loc un zvicnet existențial foarte puternic care confiscă atenția făcînd-o să se concentreze altfel asupra întregului poem.* Din acea clipă, spiritul lectorului nu mai lîncezește, începînd să *înseteze după real.* Marius Robescu este unul din poeții importanți ai promoției '70, valoarea lui limpezindu-se și sedimentîndu-se în timp ca și aceea a lui Virgil Mazilescu.

Marin Mincu

Desen de Raluca Grigorcea

Un liric al sonurilor discrete

Printre numeroasele voci care se străduiesc să se facă auzite, uneori nu numai prin creația propriu-zisă, în peisajul liricii tinere din ultimii cîțiva ani, N. N. Negulescu este una distinctă.

El nu vine spre poezie după un cantonament mai îndelungat ori mai redus în „studiul" modelor și modelelor poetice de cea mai recentă marcă, ci punctînd-o în sinea sa, poezia lui se constituie firesc, ca un rezultat, o emanație a trăirii întru poezie, a cărei esență, în ultimă instanță, nu poate fi decît lirismul.

Debutînd editorial în 1983 cu volumul „Vesperale", versurile ce-l compun confirmînd un creator tînăr la care trăirea poetică intensă nu se materializează printr-o expresie verbioasă în care locurile comune să-și găsească vecinătatea cu insule metaforice insolite. Dimpotrivă ! Poetul se află necontenit în căutarea unor esențe expresive, menite să exprime sensuri adînci, dramatice, trăiri autentice, căci poetul și-a însușit organic lecția unor creatori precum Brâncuși și Blaga, cărora le dedică dealtfel impresionante versuri. N. N. Negulescu creează poezia dincolo de cuvinte, dar e atent, în egală măsură, și la poezia cuvîntului în sine, ceea ce conferă multor versuri ale sale însușiri aforistice. „Vesperale" nu vrea să comunice o stare crepusculară ci, mai degrabă, sugerează tonul surdinizant al discursului poetic, asemeni unui corn interpretînd o partitură „catifelată", investit însă cu o organică muzicalitate, cu o ritmică anunțînd creația populară de rafinament, cît și versurile eminesciene în metrică populară : „Aducîndu-ne aminte / beau esență de cuvinte / cîtă ardere mă simte / de din moaște mai 'nainte / și mă urcă noaptea-n cînt / peste pragul de pămînt, fără vîrstă de adînc / fir-aș înc-o dată prunc" („Fără vîrstă"). Expresia „Fir-aș", de sorginte oltenească, foarte activă în limbajul locului, prin inspirata inversiune, a căpătat o putere expresivă deosebită, cucerindu-și loc în limbajul cotidian din toate zonele. O întîlnim precum un leit-motiv în poeziile din „Vesperale" ; sau și în cele scrise și publicate ulterior de poet în revistele literare. N. N. Negulescu este, nu mă îndoiesc, un poet adevărat **căruia îi salutăm încrezători sosirea.**

Mircea Moisa

Adunare festivă consacrată împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui LIVIU REBREANU

● O adunare festivă consacrată centenarului nașterii scriitorului **LIVIU REBREANU** a fost organizată luni la Ateneul Român de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Academia Republicii Socialiste România și Uniunea Scriitorilor.

Au participat membri ai Academiei, scriitori, critici și istorici literari, personalități ale vieții cultural-artistice, reprezentanți ai unor instituții centrale și ai Comitetului municipal București al P.C.R., un numeros public.

Personalitatea lui Liviu Rebreanu, autor al unei opere impunătoare în patrimoniul spiritualității naționale și universale, ctitorul romanului românesc modern, a fost evocată de **Dumitru Radu Popescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Suzana Gâdea**, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, acad. **Radu Voinea**, președintele Academiei Republicii Socialiste România, acad. **Șerban Cioculescu, Radu Tudoran, Constantin Ciopraga, Radu Beligan, Létay Lajos, Titus Popovici** și **Valeriu Râpeanu.**

Adunarea festivă de la Ateneul Român, s-a arătat cu acest prilej, incununează seria manifestărilor omagiale ce au marcat în întreaga țară împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui Liviu Rebreanu și care au dat expresie elocventă înaltei prețuiri a poporului nostru, a Partidului Comunist Român față de valorile perene ale culturii naționale, cinstirii față de un scriitor și opera sa animată de nobile idealuri patriotice și idei democratice.

Înscris în seria aniversărilor UNESCO pe 1985, centenarul Liviu Rebreanu a fost, de asemenea, un eveniment de înaltă ținută ce a evidențiat impresionanta pătrundere a operei romancierului în conștiința maselor de cititori. Marele număr de ediții Rebreanu apărute de-a lungul anilor în țară și peste hotare, s-a relevat în cadrul manifestării, stă mărturie interesului constant pentru creația unuia dintre cei mai de seamă scriitori ai noștri, originalitatea și măiestria sa artistică. Intensa lui activitate scriitoricească, precum și aceea de cronicar dramatic sau animator cultural pun în lumină orientarea profund umanistă a lui Liviu Rebreanu, născută dintr-o adîncă dragoste față de poporul său. În cuvîntul lor, vorbitorii au evidențiat patriotismul ce se regăsește în întreaga creație a lui Liviu Rebreanu, autor provenit din mijlocul poporului și căruia i-a dedicat întreaga sa operă.

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXXVI)

Doctrina militară

Nu se poate vorbi despre civilizația unui popor fără a se lua în considerație și capacitatea lui de a-și apăra ființa națională, independența și suveranitatea, tezaurul de valori materiale și spirituale. Aparent aridă și dificil de priceput, doctrina militară poate fi înțeleasă mai bine în practică decît în teorie, rețeaua bogată a desfășurării și efectelor sale venind în atingere directă cu existența propriu-zisă a marilor colectivități. Ideal pentru o țară este ca doctrina sa militară să fie în deplină concordanță cu celelalte tipuri de doctrine: filosofică, economică etc. Este, în momentul de față, situația în care se află România. Adevărul este că în istoria noastră nu a existat o atît de bună armonizare a tuturor reperelor infra și suprastructurale care concură la edificarea și apărarea civilizației — așa cum se întîmplă acum, de două decenii încoace, de la istoricul Congres al IX-lea al partidului. Atunci, în vara acelui neuitat an 1965, a început procesul unei ample sinteze privind existența poporului român, locul său pe harta și în istoria lumii, trecutul, prezentul și viitorul patriei. Fundamentată pe un simțămînt plenar de demnitate națională, această sinteză, care degajă o profundă originalitate, poartă sigiliul de neconfundat al omului investit de istorie să încingă Tricolorul pe piept: **tovarășul Nicolae Ceaușescu.**

Acestei veritabile resurecții a mîndriei de a fi român, mai cu seamă dimensiunilor și implicațiilor sale de ordin ostășesc, îi sînt consacrate două lucrări apărute în timpul din urmă la Editura Militară: **„Tovarășul Nicolae Ceaușescu — fondatorul doctrinei militare a României socialiste. Conținutul și trăsăturile doctrinei militare naționale"**, precum și **„Opera tovarășului Nicolae Ceaușescu. Temelie a gîndirii și practicii militare românești contemporane".** Ambele lucrări poartă semnătura prestigioasă a ministrului apărării naționale, **general-colonel dr. Constantin Olteanu** (secondat, la cea de-a doua lucrare, de un colectiv compus din **general-colonel dr. Iulian Topliceanu, general-locotenent dr. Gheorghe Zaharia, colonel dr. Florian Tucă** și **colonel dr. Gheorghe Tudor).** Vom trata la un loc aceste tipărituri, pentru că ele se explică și se condiționează reciproc, iar esența lor este, în ansamblu, aceeași. Marea deschidere efectuată de Congresul al IX-lea al partidului a vizat și aceste probleme: în decursul unei importante perioade de timp, spunea secretarul general al partidului, mai precis între 1945 și 1965, **„nu s-a ținut suficient seama de experiența și tradițiile înaintate ale țării noastre, copiindu-se în mod mecanic forme și metode din alte țări, care nu corespundeau realităților noastre concrete, specificului dezvoltării istorice a poporului, cerințelor sale spirituale".** Vom pune totul pe seama sechelelor războiului, dar trebuie precizat că, dacă în alte domenii, modelele de import impuse grevau în mai mică măsură evoluția societății românești, perpetuarea în timp a specificului național, în ceea ce privește doctrina militară această imixtiune abuzivă putea avea implicații și consecințe grave. Aflăm din paginile celor două lucrări o seamă de realități care, rostite de militari, în deplină cunoștință de cauză, dobîndesc o greutate considerabilă: **„Printre lacunele ce existau pînă în Congresul al IX-lea al partidului se numără și starea în care se afla doctrina militară. Chiar referitor la concept, prevalase părerea că el e de expresie burgheză și, ca atare, a fost înlăturat din terminologie, subsumat sau identificat greșit cu ideologia militară, știința militară etc".** Elaborarea noii doctrine militare a României a ținut seama, în primul rînd, de tradițiile istorice ale poporului nostru, de caracterul pașnic al românilor, de adevărul (cu care puține țări ale lumii se pot mîndri) că noi n-am purtat niciodată un război de agresiune. **„Românii n-au iubit războiul de coprinderi... Ei s-au războit mai mult în țara lor"** — scria **Nicolae Bălcescu.** Și tot el, scrutind istoria multimilenară a poporului, cîntărind cu înțelepciune tactica pămîntului pîrjolit și a retragerilor în munți, alte aspecte ale diferitelor încleștări armate pe care le-a cunoscut această țară, aprecia: **„Războiul defensiv, socotindu-l ca o parte a strategiei sau politicei războiului, s-a adus la cea mai mare perfecție la români".** Iar faptele istorice probează această trăsătură, punînd la respect întregul cor al măștilor grotești de aiurea, de ieri și de azi, care încearcă mistificarea adevărului istoric. Vocația imperialistă ne-a fost străină, noi nu aveam ce căuta în altă parte, de vreme ce pămînturile care au fost dintotdeauna ale noastre erau atît de frumoase și bogate. Faptul că un **Ștefan cel Mare** năvălea în răstimpuri în nord-vestul Moldovei și spre cetățile de la gurile Dunării, exprimă în fond caracterul românesc al acelor ținuturi, care fuseseră ale Mușatinilor și, cu mult înaintea lor, ale teritoriului unitar dacic. Temporara stăpînire de către **Mihai Viteazul,** de numai doi ani, a cetății Königsberg (unde după mai bine de un veac avea să se nască Immanuel Kant) era în practica medievală a principilor epocii, moșia fiindu-i dăruită de către un nobil admirator al vitejiei sale; aceasta nu poate adumbri legitimitatea istorică a actului înfăptuit de el la anul 1600, unirea celor trei țări române sub-rori. Tot astfel, intrarea trupelor române la 1878 în Dobrogea a fost un act de justiție istorică, pentru că teritoriul de la Marea cea mare (împînzit de vechi cetăți grecești și castre romane, dar figurînd ca dacic pe hărțile antice) era românesc dintotdeauna; și nu trebuie invocată neapărat stăpînirea sa de către **Mircea cel Bătrîn,** așa după cum reiese din faimoasa lui titulatură, ci lămurirea poate veni dintr-o repede privire asupra compoziției etnice a ținutului, unde, în pofida celor circa 500 de ani de stăpînire turcească, populația majoritară a rămas în permanență cea românească. Așadar, nu războaie de cotropire, ci războaie de apărare. O oaste mică (cea permanentă) și o oaste mare (poporul ridicat sub arme, în situațiile dramatice) au asigurat un flux uman neîntrerupt peste care nu s-a putut trece. Cele două lucrări abordează și astfel de realități istorice, cu implicațiile lor și cu jocul dialectic al **ipotezelor** de rigoare, tocmai pentru a reliefa adevărul că noua doctrină militară a României nu s-a născut din neant, nu este o invenție sau un hibrid, ci are rădăcini milenare, prezintă un specific tot atît de pregnant cum este și specificul nostru geografic. Demersurile pentru fundamentarea unei doctrine autohtone moderne, în pas cu epoca și cu condițiile impuse de progresul galopant al tehnicilor de luptă, au fost sintetizate astfel, la 1905, de un ideolog militar cum a fost generalul **C.N. Hirjeu: „După noi, nici germanomania, nici austromania nu pot fi bune, după cum nu a fost bună exagerata franțuzomanie. Armata română are personalitatea și tradițiile sale".** Această personalitate și aceste tradiții și-au spus din plin cuvîntul pe cîmpurile de bătaie ale celor două mari conflagrații mondiale ale acestui veac. Eroică, mobilă, înflăcărată de cel mai curat fluviu patriotic, sprijinită logistic și afectiv de către întreaga populație a țării, armata română s-a acoperit de glorie în ambele războaie, indiferent de inamicii pe care i-a avut în față. Ea și-a făcut un nume bun în conștiința umanității progresiste, capacitatea ei de luptă și de rezistență fiind bine cunoscută și dobîndind galoane noi, multe dintre luptele sale propriu-zise (cum ar fi Mărășești, în primul război, eliberarea Capitalei României și operațiunea Budapesta, în cel de-al doilea război) figurînd în tratatele de istorie militară ca adevărate bijuterii de tactică și strategie. De la general la soldat, armata română a funcționat ca un organism unitar, a respins defetismul păgubitor, a trăit, cu putere sentimentul că țara e sfîrtecată și că datoria supremă este reîntregirea hotarelor. Iată de ce, în ambele războaie mondiale, ostirea noastră a dat unul dintre cei mai mici indici de dezertiune din istoria încleștărilor militare, în raport cu dimensiunile uriașe ale declanșării de forțe numărul celor care au refuzat să lupte fiind, practic, egal cu zero.

Era firesc ca, în anii ce au urmat Revoluției de la 23 August 1944, și detașamentul militar să fie supus prefacerilor înnoitoare pe care le trăia țara. În acea epocă tumultuoasă, în care s-au comis din păcate și unele erori, se distinge figura luminoasă a tînărului revoluționar **Nicolae Ceaușescu.** În 1950, la numai 32 de ani, el era numit, cu gradul de general, în funcția de ministru adjunct al forțelor armate și șef al Direcției Superioare Politice a Armatei. O concepție sănătoasă, de adevărat patriot român, o fermitate clasică a principiilor, o rigoare a cuvintărilor cu adevărat remarcabilă, o grijă permanentă față de creșterea rolului conducător al partidului, ca indiciu sigur al orientării armatei pe făgașul noii ere — iată ceea ce răzbate din întreaga activitate a tînărului general. Toate aceste virtuți au fost reluate, la o scară superioară, și îmbogățite odată cu memorabilul Congres al IX-lea al partidului. Considerînd **apărarea patriei drept cauză și operă a întregului popor — tovarășul Nicolae Ceaușescu** a dat direcția principală de evoluție a organismului militar, reînfiripînd o tradiție și deschizînd perspective luminoase pentru înfăptuirea idealurilor noastre de salvgardare, cu orice preț, a independenței naționale. În decursul celor două decenii petrecute de atunci, armata noastră, sub directa îndrumare a **Comandantului Suprem,** și-a sporit continuu capacitatea de luptă, și-a modernizat structurile, s-a integrat armonios în opera de edificare a societății socialiste, la care participă plenar. Aceeași voce fermă, care încă din anii celei mai fragede tinereți milita pentru libertatea țării, avea să rostească de la înalta tribună a mandatului pe care i l-a dat națiunea adevăruri cu care ne vom mîndri veacuri întregi de acum înainte: **„Singurul conducător al forțelor noastre armate este partidul, guvernul, Comandantul Suprem național. Numai acestea pot da ordine armatei noastre și numai aceste ordine pot fi executate în Republica Socialistă România!".** Într-adevăr, sublimă demnitate, admirabilă forță de a spune „nu!" oricăror amestecuri din afară, care sub masca ajutorului și cooperării ar putea știrbi puterea suverană a poporului. Cumplită e robia, cumplită este orice formă de servitute și ploconire în fața altora, cumplită este porunca dată de alții în casa ta și în vatra inimii tale — iată de ce trebuie să îi mulțumim pînă la moarte acestui extraordinar luptător și tribun, care pune culorile Tricolorului înaintea întregului spectru solar. Doctrina militară a României, gîndită și aplicată de **președintele Nicolae Ceaușescu,** a făcut din armată brațul înarmat al poporului și ea nu este altceva decît sufletul național într-o nestinsă stare de veghe. Am dovedit de-a lungul veacurilor că toate tentativele de îngenunchere a acestui popor, toată sarabanda de minciuni și falsuri a unei istoriografii sau diplomații ipocrite, s-au spulberat la primul foc de armă tras pe graniță. Iată de ce zidim Pacea dar, dacă va fi nevoie, ne vom da și viața pentru apărarea ființei naționale, a hotarelor țării!

Corneliu Vadim Tudor

REVISTA REVISTELOR

«Lupta întregului popor» nr. 4/1985

● „Lupta întregului popor", o publicație din ce în ce mai interesantă, conține, în nr. 4/1985, pe lîngă contribuții remarcabile semnate de Sergiu Iosipescu, col. C. Căzănișteanu și Florin Constantiniu, și un studiu cu înfățișare de sinteză al lui Dan Zamfirescu, ale cărui intervenții pe teme de istorie sînt, mai recent, din ce în ce mai convingătoare, desfășurînd examene de optică inedită. Acest eseu, cel mai cuprinzător, sub aspectul spiritului de sinteză, care s-a făcut asupra materiei pusă acum sub lupă, e dedicat Asăneștilor și se intitulează „O dinastie românească, întemeietoare de țară la sud de Dunăre: Asăneștii". Istoricul examinează felurite ipoteze exprimate asupra momentului Asăneștilor, clarificînd, cu documente și cu o interpretare întemeiată pe filozofia istoriei „caracterul de sistem și amploarea de istoric universală", a acelui eveniment. El ar avea, de asemenea, și un caracter de repetiție generală pe care evenimentele de la sud de Dunăre îl dobîndesc față de „făptuirile statale independente ale românilor de la nord de Dunăre". Asăneștii sînt, urmînd demonstrația lui Dan Zamfirescu, români; ei ilustrează „specificul românesc în istorie". Argumentele, culese mai ales din cronica lui Nicetas Choniates, sînt irevocabile și se înșiruie cu rigoarea de fel fervent care este caracteristică acestui autor. „Într-un cuvînt — zice el — dacă e să judecăm după fapte, după comportament, după tactica de luptă, după metodele de agitație și de însuflețire a oștilor, așa cum le găsim descrise, răsculații și conducătorii lor răspund tuturor semnalmentelor vlahilor de totdeauna și de pe ambele maluri ale Dunării. Dacă este să-i judecăm după vorbe, cele spuse și primite de ei, atunci toată corespondența lui Ioniță cel frumos cu Papa Inocențiu al III-lea stă mărturie pentru conștiința sa de români, de descendent al românilor, și pentru aspirația de conducător al bulgarilor și vlahilor". Este o observație lucidă, continuată de Dan Zamfirescu în acest fel: „Conștiința politică a Asăneștilor este o formă aparte de conștiință și poate că moștenirea lor cea mai prețioasă și mai actuală este de căutat tocmai aici. Ei nu sînt șefii unei răscoale românești sau bulgărești, ei sînt conducătorii energiilor unite ale celor două popoare./.../ Țara pe care au întemeiat-o Petru, Asan și Ioniță nu a fost deci un stat național și nici un imperiu de model bizantin. Țara pe care au realizat-o, fie și pentru puțină vreme, a fost o realitate politică aparte, în care energiile a două popoare de mari resurse militare, politice și culturale s-au găsit unite, multiplicîndu-se una prin alta și dînd o putere în stare să sfărîme militar Bizanțul și să-l scoată din rîndul marilor puteri europene, iar apoi să zdrobească și pe cuceritorii latini ai Constantinopolului, împiedicînd astfel hegemonia Occidentului asupra Peninsulei Balcanice. A fost o experiență unică, măreață, dar a cărei repetare au avut grijă alte imperii să nu mai aibă loc".

Prin această sinteză, originală fără discuție, Dan Zamfirescu pare a fi cel mai indicat autor potențial al unei monografii a Asăneștilor.

A. S.

Teleradio

● TELERADIO, sau programul radio-tv., tinde să capete aspectul unei publicații preocupată de grafică și de moduri suplimentare de comunicare cu cititorul. A apărut o rubrică de șah, una de cuvinte încrucișate, alta destinată caricaturilor de pretutindeni pe teme massmedia. Poșta tehnică oferă explicații asupra muncii specifice pentru lucrătorul de radio și televiziune destinate marelui public. Tot pentru acesta funcționează și un Curier la care se răspunde cititorilor pe teme culturale și artistice. O încercare de înnoire. Ea este vizibilă și în rubrica **Amintiri pentru viitor** care scoate la lumină cuvintele unor mari personalități conservate în arhivele radioului și televiziunii. În numărul 51 scriitorul ales este Zaharia Stancu. Aflăm din scurta introducere că Zaharia Stancu a fost fidel colaborator radio încă de la volumul **Poeme simple** din 1927 și că de atunci a rămas o permanență a emisiunilor radio și, desigur, tv. Informațiile interesează istoria literară. Miezul rubricii, după expresiva prezentare, îl constituie un citat dintr-o confesiune literară și politică a scriitorului Zaharia Stancu, prețioasă și ea pentru un portret al scriitorului. Ideea de a actualiza astfel mari figuri ale culturii și literaturii române este binevenită. Iată că și într-un spațiu modest se pot face lucruri bune.

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (XIII)

În urmă cu cîteva zile, cenzurat de instinct și de alte boli profesionale, tocmai mă gîndeam să abandonez serialul și să-mi văd de alte treburi mai la îndemînă. Iată însă că, așa cum se întîmplă, un bun și talentat prieten de-al meu, Nuni Anestin, făcător de chipuri dintr-o linie, îmi zice că interesul insulei de bun umor: „Nea Mircea, ai citit?" „Ce?" am zis, înțelegînd prin asta că nici nu prea avem ce citi în ultima vreme. „Păi n-ai citit **Săptămîna** și cum te ia cucoana în floretă!!?".

Ins cu frica lui Dumnezeu, ardelean fără pic de umor, abonat la revista cu același nume, recipisa nr. 19 789 din 21 aprilie a.c., iubitor de Barbu și alte cruciade mondiale, cititor ahtiat al hebdomadarului, declar cu răpusă umilință că n-am citit. Și nici n-am să citesc. Păi, de ce să citesc? O să vedeți însă mai la vale...

Nici nu mai știu dacă plecarea din curtea acelei vechi mănăstiri budiste în care călugărul desăvîrșit de gras și prea puțin credincios după părerea mea, își vedea de-ale sale mut și impasibil. Poate că mă plictisise ritualul neobișnuit, poate că numai acel călugăr lama, cu halatul său galben mă inhibase. Nici micii lui clopoței plimbați dintr-o mînă în alta, nici sticluțele goale mișcate în ritm uniform nu m-au impresionat... Poate că era prea puțină lumină sau prea multă în acel altar uitat și rece ca piatra plînsă de primii oameni ai lumii, sau poate că nici eu nu mă legănam în ritmul muzicalelor sale intimoinări... Cert e că după ce ne-am furișat torpilați de priviri scrutătoare, lamistul învești mîntat în galben a consimțit la pătrunderea mea spre locurile tăinuite.

Ce ascundea el sub sutana destul de galbenă spre a nu fi imaculată și ce fel de zei imaginasem eu sub pleoapele neadormite de zgomotul avionului supersonic, e greu de zis.

Nu aveam, care va să zică, nici un fel de adorație religioasă și nici că mă interesa faptul că dinsul mișcă trei mici clopoței deasupra unor pahare de cleștar. Nici măcar nu le mișca ritmic, prea gras fiind și melopeea lui aducea a tristețe și moarte.

Mișca acel călugăr budist clopoțeii și sticluțele cu asemenea dexteritate încît îmi venea să dorm de-a-npiciorelea. Avea o față gravă și în afara misterelor de numai el știute eu visam să văd un templu budist, în interiorul său.

Am văzut un asemenea interior și-mi pare rău că din motive absolut estetice nu vi-l pot descrie. Aș fi putut să vă spun de pildă că în clipa în care subsemnatul și traducătorul său au pătruns sub bolta sprijinită de grinzi mirosind a lemn nobil și chiar în clipa în care urma să casc gura la un mare și impunător bust reprezentînd nu știu care divinitate, ei, chiar în clipa aceea doi muncitori goi pînă la briu mi-au făcut următoarea figură: cu îndîrjirea zilierilor de la noi și de aiurea au dat un jet de apă friabilă amestecată cu nu știu ce soluție de „Dero" (trebuie că așa se numește) peste fața sfîntului atoatestăpînitorul. Alături de cel mai mare sfînt din lamaserie stăteau în resemnare calmă doi zei mai mititei. Întreg altarul părea un zgomot de culori nedescifrate și violente.

Cu multă grijă și explicații de rigoare am izbutit să ies din lamaseria ce părea în curs de renovare. Acel Budha pe care tocmai îl spălau cu infinită grijă părea nici mai mult nici mai puțin decît prozatorul Fănuș Neagu văzut în clipe de relaxare pe plaja de la Neptun. Nu atît de „plin" cît la fel de extaziat. Nu atît de extaziat cît atît de invers. După ce l-am privit și după ce m-au dat afară, eu mirosind a ceva care nu părea pe gustul celor doi restauratori, am migrat către curtea interioară. Mi s-a părut că am fost singurul beneficiar al acestei profanări dictate de necesități gospodărești. Ei, bine, nu!

În pătratul acelei mici curți interioare era să zic cît o merdenea, cît o fostă merdenea, plăcintă cu carne sau brînză, vîndută pe vremuri la Polar, se înșurubase atletică, vioaie și personal voluptuoasă o altă siluetă.

Îmi imaginam că nu putea fi vorba decît de o arătare europeană, vezi gravuri din secolul XV—XVIII, înaintea erei noastre. Zvăpăiată și cu un fel de voal pe față, însă, compatrioată fiind, după modul în care mișca arătătoarele indicînd drumul stelar, m-a siderat. N-am izbutit să mă apropii de silueta îmbrăcată în voaluri și fum. Am izbutit să fug. Mult mai tîrziu am aflat că e trimisa specială a revistei **Săptămîna,** pe urmele mele, să vadă cum mă comport în Mongolia din punct de vedere vestimentar.

Am trecut prin două porți minuind sau atingînd diferite obiecte de rit și am poposit cîteva momente în vîrful dealului. De-acolo puteam privi în voie panorama întregului oraș cu arhitectura sa milenară, cu salba de iurte virite una în alta și reședința ultimului ban cu acoperișul sclipind sub soarele necruțător.

În timp ce coboram cu mașina spre oraș ne-am intersectat la un stop cu mister Robson.

Se adunase lumea ca la urs. Făcea să-l vezi stînd în picioare într-o mașină deschisă, un Land Rover pare-mi-se, purtînd pe cap o imaculată pălărie de cowboy, cu binoclul atîrnat de git, cele două puști pe umăr și cu jigodia în brațe. Mergea la vînătoare spre platourile înalte, unde aveam să-l întîlnesc mai tîrziu în creierul munților în împrejurări mult folositoare pentru subsemnatul.

Mircea Micu

P.S. — Semnalez cititorilor acestei rubrici o carte de excepție semnată de Pop Simion și intitulată „Student la istorie".

„Zi și noapte visam numai Nichita"

Urmare din pag. a 5-a

fiecare vers, dar nu ne hotărîsem dacă va fi publicat în întregime în ediție, ca un „volum" inedit, cum mai procedase poetul cu **Obiecte cosmice** în antologia **Alfa** sau din el vor fi extrase poeme și pentru cartea sa următoare **Poezii impersonale.** Deoarece el cuprindea forma definitivă a unor poeme, așa cu se întîmpla și în restul volumelor antologate — în acest sens putem vorbi despre năzuința ediției de a fi definitivă — am considerat nu numai preferabil, dar chiar necesar să apară în cadrul aceleiași imagini reprezentative. Spre a sugera ideea întregului, a acelui „totul s-a împlinit" din urmă, mi-am asumat „riscul" — cunoscînd din interior principiile arhitectonice care prezidează alcătuirea ediției — de a publica, separat și specificînd acest lucru în **Notă asupra ediției,** 13 poeme „postume", incluzînd ultimele poezii ale lui Nichita Stănescu. Acestea din urmă erau „dedicate" unor anonimi, oameni pe care poetul îi vedea pentru prima oară, identificați astfel pentru ei cu simplii săi cititori și iubitori ai poeziei sale. Ele au caracter „impersonal" în aceeași măsură cu celelalte. Atît și nimic mai mult. Cine le citește cu atenție însă va observa o stranie corespondență, „contrapunctică" i-aș spune, cu primele poeme ale ediției. Ele slujesc ideii de coerență fantastică a operei.

— Ce se întîmplă cu volumul de proză?

— Și volumul de proză este o carte despre poezie, el intitulîndu-se, de altfel, cum spuneam, **Fiziologia poeziei.** Acest al treilea, de fapt, volum al ediției va apare separat în anul viitor. Pentru ca editarea lui să fie cît mai aproape de apariția **Ordinii cuvintelor,** Editura „Eminescu" s-a oferit să-l publice foarte repede încluzîndu-l în planul său pe 1986. El cuprinde o selecție și o restructurare a scrierilor din **Cartea de recitire** și **Respirări,** o secțiune — **Pagini de jurnal** — majoritar inedită formînd un „fragmentarium" din publicistica și interviurile sale precum și un ciclu, **Starea confesiunii** de „poeme personale" alese din volumele de versuri după criterii oarecum diferite de cele ce au funcționat în antologarea „poeziilor impersonale" din **Ordinea cuvintelor. Fiziologia poeziei** a intrat deja în lucru la Editura „Eminescu" și sper ca pînă la 31 martie, cînd Nichita Stănescu ar fi împlinit 53 de ani, el să poată ajunge la iubitorii operei sale.

— Vă mulțumesc și nu ne îndoim că „Fiziologia poeziei" va avea același succes ca și „Ordinea cuvintelor" care s-a epuizat chiar din ziua intrării în librării.

Calmul creatorului

Urmare din pag. 1

Și nici modele, curentele terorizante, obsesiile tehniciste și inhibante ale vremii.

Rebreanu și-a dorit să spună, ca orice mare talent. Își trăia epoca, avea o conștiință scriitoricească, un sentiment al misiunii condeierului sublime. Oricît de exaltat ar părea tonul meu, nu pot să nu mă gîndesc că a renunțat la o carieră comodă și îndestulată, și, dezvățat de limba-i în școlile imperiale austriece, s-a apucat îndîrjit să reînvețe românește, ca să poată scrie în graiul sîngelui său, către oamenii de un sînge cu el. Tînăr, foarte tînăr fiind.

Trăind într-o lume cutremurătoare, o lume în situație și în stare limită, înconjurat de o umanitate convulsivă, pradă tuturor contradictiilor unei epoci limită și ea. Și a scris „Ion", „Pădurea spînzuraților", „Răscoala". Și-a însușit, adică, cu sensibilitate firească, această lume. Îi descoperă, cu geniu, mecanismele, vitalitatea lor, îi evidențiază și verifică freatica nelinistitoare, tremurul continuu, înaintarea paralelă, coexistența unor ființe aparent incompatibile, cu adevăruri incompatibile. Se angajează, direct în înțelegerea tumultului și viermuielii omenești de început de veac din România, atît de incitante literar, atît de originale, de spectaculoase, împunîndu-le Europei, (în timp ce alții scriu „da-da", „samănă", „medelenizează").

Descoperă, parcă mai devreme decît Hemingway și Faulkner și Wolfe („Priveste înger către casă" este, ca structură și ca dinamică a relației personajelor, a caracterelor — atunci cînd par mai fixe, mai definitive, atunci se modifică — un corespondent american al lui „Ion") integritatea geografiilor proprii, forța detașării epice, a însoțirii adevărurilor contradictorii în același individ. Formulează, mai ales în „Pădurea spînzuraților" modelul scriiturii de gradul „zero", construiește cinematografic cu alternări de planuri și ritmuri. Numai Truman Capote, în „Cu sînge rece", a mai demonstrat atîta loialitate literară în scriitură neutră, față de un unghi de vedere total.

Dar Rebreanu este și unul din puținii prozatori români care au adoptat un stil proteic, extrem de plastic, iute adaptabil (să urmărim numai cum trece verbul din prezent în imperfect sau în mai mult ca perfect și cum se-ntoarce, firesc și ușor, iar în prezent). Un stil care se modifică nu numai de la capitol la capitol ci și de la frază la frază, cu finețe și expresivitate. Am descoperit (citește „vînat"), nu fără o anume încintare subiectivă, chiar și un Rebreanu impresionist, calofil, compozitor de metafore complicate și suculente („Hristos își tremură jalnic trupul de tinichea ruginită"; „Zăpușeala ce plutește în văzduh țese o tăcere năbușitoare"; „Un fuior de fum albăstrui se opintește să se înalțe dintre crengile pomilor, se bălăbănește ca o matahală ametită și se prăvale peste grădinile prăfuite") și chiar un umorist („fetele aruncară pe masă balul de miine seară și pînă la cină avură vreme să-l macine"). Cred că Rebreanu putea să scrie orice. O dată mai mult, opțiunea romanului social îmi apare opțiunea unei înalte conștiințe scriitoricești.

Ceea ce mă fascinează și mă incită, de ce să n-o recunosc, recitind Rebreanu este sensul pe care el l-a dat literaturii. Felul în care vedea el datoria de scriitor. Felul în care s-a angajat față de, cum se zice, realitatea contemporană. „Ion" se încheie cu „CELOR MULȚI UMILI" (fără ca măcar o frază din carte să sugereze idilism sau partizanat) nu atît în semn de simpatie ci mai ales ca o declarație de recunoaștere a unei realități sociale dureroase, de acut interes literar. O realitate tulburătoare, care se impune ca subiect talentului autentic.

Nu-și scrie cu prea multă dragoste și nici măcar cu simpatie personajele. Țăranii săi sînt roși bolnăvicios de foamea de pămînt, sînt măcinați de patimi, de băutură, sînt duri și primitivi. Nici măcar Apostol Bologa nu mi se pare protejat. Rebreanu nu manevra realitatea. O privea din față, alături de cititor. Pentru el, pentru marea credință ce o avea în scris, în datoria scriitorului, important a fost să se angajeze față de o lume în flăcări, o lume în nesiguranță și nedreptate, atunci cînd atîția, mai prudenți, o ocoleau.

M-am întrebat uneori ce ar fi scris azi Rebreanu? Despre ce ar fi scris azi Liviu Rebreanu? Greu de spus. Dar parcă nu chiar așa de greu. Sînt sigur însă că nu ar fi scris texte. Nici măcar atunci cînd a debutat, oricît de stîngaci, nu a fugit din fața adevărurilor lumii lui. Pentru că, începător fiind, își dorea să devină Scriitor. Avea, adică, Conștiință Scriitoricească.

CUMPĂNĂ

Așchii

I. E trează verticala,
orizontala doarme
și oblica visează.

II. Un buchet de fluturi,
un buchet de ciocîrlii
și un buchet de flori carnivore.

III. Albina îngenunchind
în noaosul florii
ca să culeagă ceară
pentru biserici.

IV. Cu piele
de prăpastie
pantofii pingeliți.

V. Zăpada — clorofila albă
a pomului de iarnă.

VI. În fiecare seară a cîmpiei eterne
armatele de greieri
eliberează liniștea.

VII. Nervii, aceste vietăți crepusculare.

VIII. Mică sociologie.
Literații care practică literatura din pură curiozitate.
Literații care practică literatura pentru a se pune sub protecția artelor.
Literații care practică literatura ca să-și ascundă incultura.
Literații care practică literatura ca să lucreze împotriva luptei cu inerția.
Literații care practică literatura pentru că așa s-a nimerit.
Literații care practică o critică literară nu pentru a fi ei înșiși aliați ai bibliotecii, ci pentru a-și cîștiga aliați.
Literații care practică o critică literară după bagheta magistrului din apropiere.
Literații care practică o critică literară pentru a întîrzia instituirea valorii.
Literații care practică o critică literară pentru a grăbi instituirea valorii false.
Din motive greu de precizat.
Literații care practică literatura și literați care practică literatura critică.

George Alboiu

O lume pentru literatură

Urmare din pag. 1

îl savurăm, cînd e vorba de lumea țărănească, lipsesc. Vorbim despre țărani, cel mai adesea, cu un fel de complezență care denotă o tristețe adîncă. Sau ne lamentăm, sau ne crispăm, sau dramatizăm prăpăstioși, fatalizăm sau teribilizăm. Felurite... Că țăranul, domnule!...

A ieșit țăranul din istorie? Întrebarea poate fi aranjată și în acest fel, desigur. Se topește țăranul? Cred că mai degrabă noi, grăbiții în diagnostice, noi modernizații prea iute ne repezim la aserțiuni care ne scutesc de eventuale mustrări. Și trecem mai departe și iar ne minunăm cînd cine știe peste cîtă vreme mai intrăm în dialog cu vreun „bade", dialog peste gard, că bădia se apără c-un gard de nuiele sau de scînduri geluite. „O fosilă vie, bă!" zice amuzatul și-și rontăie pixul.

De ce oare ne înghesuim să credem că schimbarea nu îi e caracteristică și lui, țăranului, că el trebuie să tot stea în niște parametri bucolici și-n bucolice evenimente, preaferice, că dînsul este o linie dreaptă și doar ironia sau păgubosenia ce-l mai dau afară din casă?! Îl facem pe dînsul rudă cu piatra, îl versificăm deopotrivă cu munții și cîmpiile, cu „foaie verde" și-i mai facem și muzică populară în studio. Zic asta pentru că tot veni vorba dinspre foaie verde. O, dar cît de vechi sînt toate acestea, și nici chiar Iorga n-a fost străin de ele, și mai cîți alții. Și te-ai mai trezit și tu, nene! Că să vezi și să nu crezi. Dă mintea țăranului cea de pe urmă...

Adevărul este că țăranul, dînsul, este puțin cercetat. Cu mintea și cu sufletul, deopotrivă. Cu scrisa literară vreau să zic. Este o înflorescență puțin vizitată de cei care „compun" cărțile. Chiar să-și fi trăit traiul (și să-și fi mîncat mălaiul!) țăranii în literatura română?! Nu mai au ei loc de cetate literară? Puțin clătinată, doar puțin clătinată comoditatea și, iată, țăranul care ne oferă, stergîndu-l cu buza sacului, un măr roșu, tomnatic. Am putea rămîne și-n bibliotecă și-acolo, în preajma a tot felul de cărți, să dăm de-un anuar statistic al României. Cine, adică, se-ngrijește de cele peste 18 milioane de oi, de cele peste 6 milioane de vite mari, de cele 10 milioane hectare de arabil, de atîtea și atîtea cifre, de „abstracțiuni"? Tata-mare, a? Bunul și buna? Și ei, așa octogenari, dar și unii cu jumate de veac mai verzi, mai tineri vreau să zic, că de tinerețe, pasărea asta, nu prea-i întreabă nimeni, și nici încotro mărg, cu ea.

Să admitem, deci, că și țăranul, nu-i așa, se primenește în toate măsurile sale antropologice. Că poate schimba și el nedezmințita cușmă cu jobenul croit la Periam. Că a prins și el altă viteză cosmică (a doua, a treia), spun asta pentru că tot l-am crezut cîndva prin Cosmos... Și că excursia lui prin literatura română nu s-a terminat. Că el mai are atîtea și atîtea de povestit, că „povestirea" încă îl „mănîncă" și că hitroșenia nu i s-a dus de ripă, chiar dacă s-a făcut de-acuma așa, pozitiv, cumva mai pragmatic, mai negustor și mai dedat cu lumea. S-a „dedat" omul cu lumea, a venit lumea și timpul ei motorizat peste el, și, el, țăranul, ce să facă, s-a luat cu lumea. Poate că de aici confuzia, prăpăstioasa. Absolvit de angoase (nici nu prea l-au vizitat vreodată), țăranul, cu pălăria dată pe ceafă, privește, o clipă numai, la cei care nu-l văd (sau poate că nu mai vor să-l vadă, să-l știe, mă rog, oamenii scriu, ocupați, deh!)...

m a p a m o n d

Lirică cehoslovacă

THEO H. FLORIN

Inima

Am auzit
cîntece bizare în sunet de vioară.

Am văzut
flori, animale și oameni cuprinși de o sfîntă groază.

Am citit
despre rusalce și zîne fredonînd cîntece divine.

Am priceput :
ce greu este să înțelegi o inimă de nimeni iubită.

MASA HALAMOVÁ

Cîntec de nuntă

„...și-ți promit,
că niciodată nu te voi părăsi..."
Ne-am dat mîinile.
A cîntat orga.

Cel mai frumos soare de toamnă
aurea vitraliile din ferestre.
A venit seara albă și moale
aidoma vălului meu...
Îmi lipsesc cuvintele mamei de binecuvîntare.

LACO NOVOMESKY

Clipa

Ne apropiem obrajii de geamul rece
al cafenelei, pentru a privi în stradă.
Deși sîntem mulți, aici, sîntem foarte singuri.
Pe drum trec îndrăgostiții.
Strada cu oameni și lucruri într-un perfect acord
ne învață veșnica înțelepciune a vieții.
Vorbesc scaunele de pluș și draperiile moi,
spun că viața cea mai frumoasă este cea trăită cu adevărat.

JAN SMREK

Armone

Se topește un sunet și moare muzica.
În zadar te impotrivești, tu trebuie să rămîi
sabia timpului să-ți străpungă inima ;
privește cu mine dincolo de pod
dansul stelelor ; deși se micșorează noaptea
să așteptăm zorile.
Cînd eu voi plonja în apă, tu sari după mine.
Cînd voi suferi, inima să-ți plîngă.

PAVEL KOYS

Cu tine

Cu tine sînt veșnic.
Cu tine pătrund chiar și în piatră.
Cu tine este populat universul.
Cu tine luna este înflăcărată
în sărut, în întregul spațiu.
Cu tine mă cufund în infinit, gol și desculț.
Cu tine străbat capcanele strimtorilor
cu înșelătoarele cuțite ale defăimării.
Cu tine deslușesc secretul merelor din Eden.

Cu tine îmi împart soarta și
pîinea de fiecare zi.
Dacă împreună nu ardem,
măcar să mocnim amîndoi.
Cu tine pășesc nevăzut
spre recompunerea curcubeului.

În românește de
Dim Rachici și Ileana Ștefan

REVISTA STRĂINĂ

● **O DESCOPERIRE** literară de ultimă oră a făcut senzație în Marea Britanie. Un cercetător american a publicat un poem „inedit" al lui Shakespeare, nouăzeci de versuri ce au provocat cea mai acută dezbatere în legătură cu textologia shakespeareană din ultimele secole. Ne amintim că în urmă cu mai mulți ani, profesorul A.R. Rowse pretindea că a identificat pe Doamna Brună din sonete, cum a numit-o regretatul Andrei Ion Deleanu, dar nici chiar această ipoteză atît de controversată nu a stîrnit valurile de cerneală ale „pretenției" lui Gary Taylor, care a cercetat în biblioteca Bodleiană din Oxford o antologie de poeme unde se află și textul publicat acum și atribuit Marelui Will. Gary Taylor a formulat imediat ipoteza că cele 90 de versuri aparțin lui Shakespeare și a propus apariția lor în noua ediție shakespeareană pe care o va publica editura Universității Oxford. Cu toate acestea, cei mai mulți specialiști se îndoiesc de paternitatea poemului descoperit de profesorul american. Profesorul Sam Schoenbaum de la Universitatea Maryland afirmă că întreaga construcție a lui Taylor arată „o forță a imaginației creatoare la lucru". Iar dr. John Wilders scrie : „erau atît de îngrozitoatre, încît la început am putut să parcurg doar primele versuri și apoi am renunțat. Poemul este absolut convențional, ritmul este șchiop, rimele sînt forțate. Este prea tipic pentru un număr mare de lirici elisabetani minori de la 1580, încît nu aș fi deloc surprins dacă un specialist în domeniu s-ar ridicat și ar spune : Desigur, știm despre acest poem, dar aparține altcuiva. Dicționarul computerizat al vocabularului shakesperean arată însă că aproape 100 de construcții frazeologice din poemul cu pricina se regăsesc în alte lucrări ale lui Shakespeare, iar profesorul Taylor afirmă că toate testele stilistice cunoscute în materia shakespereologică au fost folosite pentru a proba autenticitatea manuscrisului. El conchide asupra datării între anii 1593 și 1595, fiind susținut în această supoziție de un expert în manuscrise shakespearene, Peter Beal. Concluzia cea mai echilibrată credem că a fost formulată de profesorul John Carey, de la Universitatea Oxford : „Gary Taylor este un specialist extrem de bun, dar acest poem este atît de slab, încît nu m-a convins de loc.Dar el va provoca în mod sigur o dezbatere a problemei".

● **PROBLEMA LIBERTĂȚII** de creație a fost din nou discutată în presa internațională în urma Festivalului filmului de la Rio de Janeiro. Filmului lui Jean Luc Goddard prezentat în cadrul festivalului ,a stîrnit una din cele mai ample dezbateri în legătură cu posibilitățile expresive și cu drepturile pe care și le poate asuma un regizor în raport cu o tematică dată. Cele mai importante pelicule care au atras însă atenția în cadrul festivalului au fost însă din estul Europei, în primul rînd pelicula lui Peter Baczo, **Domnul Ceas deșteptător**, din Ungaria, evocînd evenimentele tragice ale celui de-al doilea război mondial și invazia brutală a unei mici localități de către o formațiune nazistă. De asemenea, a atras atenția presei pelicula cehă, care de asemenea se referea la evenimentele celui de-al doilea război mondial, în termenii unei povestiri triste referitoare la o fetiță înfiată de un cuplu intolerant și abject, atît de curent în epocă. Poezia acestui film venea din constrastul între seninătatea copilei și radicalismul bestial al celor care trebuiau să-i fie părinți adoptivi.

● **UN POET TÎNĂR** de mare forță expresivă este Peter Reading, autorul unei mărturisiri de credință publicate recent de **Poetry Review.** Sînt evocate, în primul rînd, motivele intime ale conversiunii sale la poezie, precum și scurta sa carieră pînă la volumul **Ukelele Music,** care a stîrnit deja aprecieri foarte favorabile ale criticii. Discuția din **Poetry Review** a fost provocată de Alain Jenkins, unul dintre redactorii de la **T.L.S.,** revista ce i-a susținut cu îndîrjire întreaga activitate de pînă acum. Peter Reading a mărturisit în primul rînd că formația sa de pictor i-a ajutat foarte mult în conturarea unui anumit mod de a vedea realitatea. El a fost adeptul expresioniștilor abstracți americani : Kooning, Motherwell și Rothko, dar, mai ales, un ucenic fidel al marelui Soulages. Reading spune despre toți aceștia : „pictori mari într-adevăr". Ceea ce impresionează însă în mărturisirea sa este o atitudine puțin obișnuită la artiștii din zilele noastre, cu atît mai puțin la cei tineri. Peter Reading afirmă că măreția acestor pictori și conștiința imensului efort pe care-au trebuit să-l facă pentru a realiza arta lor l-au împiedicat pe el însuși să se dedice picturii. „Era o problemă de mărime", spune el, referindu-se efectiv la dimensiunile lucrărilor pe care îndrăznise să le facă la începuturile sale. „Am descoperit, în cele din urmă, că pictura nu era pentru mine suficient de articulată în direcția pe care doream s-o urmez". De aceea, s-a hotărît să se dedice literaturii, sub influența lui Samuel Beckett și a lui Auden. A ajutat de asemenea faptul că pentru literatură nu avea nevoie, după propria mărturisire, decît de un creion și puțină hîrtie, precum și de timp mai puțin". Mi-a plăcut ideea de-a scrie, la fel ca tuturor celor care încep să practice oricare dintre arte, ei îubesc ideea de-a face ceva înainte de a găsi sau de a nu găsi ceva care merită într-adevăr să fie spus". Impresionant în mărturisirea lui Peter Reading, care poate fi într-adevăr un poet de viitor, este faptul că nu-și dă aere de artist, că este serios și că citește cu atenție pe toți înaintașii săi, sperînd să spună ceva esențial.

● **O TRECERE** în revistă a scenei literare din Grecia întreprinde John Lucas împreună cu, Andreas Angelakis. Sînt prezentate marile direcții pe care se adună cîmpii de forță ai literaturii eline de azi, în raport cu problemele sociale ale zilei, precum și cu piața de carte, ținînd cont de faptul că opinia cea mai răspîndită este oarecum falsă, atunci cînd afirmă că nimeni nu citește nimic în ziele noastre. O recentă anchetă sociologică înregistrează faptul că cel puțin 70 la sută dintre cetățenii greci de vîrstă adultă citesc în fiecare an o carte de literatură contemporană, ceea ce nu este în măsură să mulțumească pe scriitor, dar constituie o realitate demnă de luat în seamă, dacă uităm faptul, de asemenea consemnat de ancheta dată, că cei mai mulți cetățeni greci de vîrstă adultă practică două meserii deodată : una dimineața și una seara, cu o scurtă perioadă de odihnă în timpi zilei. Dar cei mai mulți cumpărători de cărți sînt studenți și absolvenți de facultate. În aceste condiții, puțini scriitori trăiesc din vînzarea cărților lor, chiar în condițiile cînd prețurile sînt foarte mici. Cei mai bine plătiți sînt traducătorii, mai ales cei de literatură clasică. Tirajele cărților de versuri, îndeosebi la începători, se situează între 500 și 1 000 de exemplare. Revistele sînt considerate a reprezenta adevăratele forme de expresie ale scriitorilor tineri. Viziunea lui John Lucas despre literele grecești nu este dintre cele mai optimiste, dar ea mărturisește o încredere adîncă în faptul cultural, vizibilă mai ales atunci cînd distinge influențele majore asupra literaturii de azi din Grecia, Seferis, Elitis și Ritsos, adică numele de poeți cu inspirație istorică și culturală, creatori ai unei arte care înseamnă o meditație asupra destinului omenesc, cu referințe la marile monumente ale trecutului. Alături de ei, nume ca Angelaki Rooke, Angelakis Dimoula, Ganas, Kontos și Marcopoulos.

● **SCULPTURA** în jad constituie o formă de expresie tradițională în China. Un recent material din revista **China** evocă unele modalități de renaștere ale acestei arte străvechi : „Jaspul și Jadul alb sînt pietre semiprețioase. Jaspul se extrage în special din regiunile Hetian, Singiang din China și din Canada iar Jadul alb din China și din Coreea. În țara noastră obiectele artizanale sculptate în jad alb au apărut înainte de dinastia Han (206 î.e.n. — 220 e.n.) Materialul paravanului de jasp intitulat : „Concursul de poezii pe tema crizantemelor", inspirat din renumitul roman clasic chinez, „Visul din pavilionul roșu", este adus din Canada și este o bucată de jasp rar întîlnită în lume, lungă de 114 cm, lată de 79 cm, groasă de 20 cm. (...) Sub îndrumarea lui Wang Shusen, cunoscut artist plastic, și a lui Yan Shaoven, maistrul general al acestei fabrici, sculptorii au aplicat numeroase tehnici de mare finețe și precizie. Inspirîndu-se din descrierile romanului „Visul din pavilionul roșu", aceștia au sculptat cu migală figuri de tineri aristocrați, compunînd poezii pe tema crizantemelor în pavilionul Ouxiang, împodobit cu crizanteme și înconjurat de galerii întortocheate, iar deasupra riulețului au sculptat frunze de lotuși și doi cocori zburînd în înălțimi. Personajele romanului, Jia Baoyu, Xue Baochai, Jai Tanchum și Shi Xiangyun citesc împreună poezia creată de Lin Daiyu, eroina romanului „Visul din pavilionul roșu".

Poezie din R.S.F. Jugoslavia

SLAVKO IANEVSKI

Liniște

Cînd tinerele neveste din rădăcina lor se smulg
și pleacă
una cîte una
către apusul lor,
nu le privi-ndelung.
Nu mai sunt nunți, se spală,
la fiecare pas cîte o toamnă
stranie, galbenă, goală.

Cînd tinerele neveste lasă-n urmă locuri pustii,
întoarce-n tine ploaia
și las-o să bată-n olanul arterelor vii
sub știutul tavan.
Și taci.

Cînd va cădea vîntul sub fereastră-ți, din zbor,
cu țipete lungi, ascuțite
și plîns de cocor,
iarăși să taci.

Tinerele neveste cîndva urau vorba !

Copilul și florile

Undeva, într-un sat, unde, lovită de brumă
lăcrima-ndurerată o floare pe margini de-abis,
un copil a căzut de gloanțe ucis...

O ultimă lacrimă, ca o rece petală
picură în părul toamnei de-argint.
Dimineața albind, de singe se spală,
luciri de oțele în ochi se aprind.

Ultimul gînd, în zbor a planat :
— Mama, vai, mamă, e singură-n sat !

Oh, ochi de copil, în voi se afundă
senin ca un vis, ochiu-albastrului cer,
singele mingiie ca izvorul cu-o undă
vîntul jucîndu-se seara stingher.

Unde ochii copilului se-ntunecă-n humă
răsar florile, frunzele-n arbori tresar,
singele topește inele de brumă
de pe degetul macilor ce-n grîne răsar.

Macul de mai și cicoarea-mbătată
de miresme se roagă mereu :
Le auzi, tu, prietene ? Pe arma-ncărcată
așează al florilor blajin curcubeu !

Cu arma împodobită de lacrima florilor
mergi înainte, ceilalți copii
să nu se mai prefacă
în maci roșii pe cîmpii.

Cîntecul soldatului care zace la doi metri sub pămînt

Eu nu mai sînt...
A glasului meu coardă
a devenit un clopot alb, în care
în asfințit dorm vînturi călătoare.
Noapte bună, păsări !

Eu nu mai sînt...
Ai ochilor mei irișI
cișmea albastră-au devenit
din care, lacuri beau în asfințit.
Noapte bună, neguri !

Eu nu mai sînt...
Prin degetele mele
curge covorul ierburilor dese
și florile, de fete sînt culese.
Noapte bună, noapte !

Eu nu mai sînt...Eu nu mai sînt,
arcușul de durere-n piept s-a frînt.

Trunchi de măslin, te reazemă în ceruri
să nu le prăbușească vînt și geruri,
din sevele albastre-n piept pătrunse
să crească ramuri, să foșnească frunze.

Vorbesc prin iarbă degetele-n șoapte
să devenim mireasma fructei coapte,
dar tu îmbracă-te în aspra coajă,
trunchi de măslin ca-n zalele armurii
și lîngă noi să stai de strajă
cînd frigul latră-n marginea pădurii.

Eu nu mai sînt...
Și noaptea se-odihnește
pe fruntea mea neînfricată
căzînd din zbor,
aripă retezată !

ANTE POPOVSKI

Mă voi ascunde...

Îi voi scrie o scrisoare-n care îi voi povesti
Cîte veacuri singele mi-a pustiit
Vara-n care a plecat și n-a mai venit la mine.

Îi voi povesti cum fulgeră în noapte glasul ei,
Cum seacă una după alta apele pe hartă
Și cum nu-și află rostul copacii singuratici.

Apoi îi voi mai scrie-un rînd, un singur rînd

Și-n el mă voi ascunde, în al ei nume, printre slove,
Eu, robul veșnic al gramaticii Mariei...

MATEI BOR

* * *

Tu lumea-ntreagă-ai fermecat-o,
Prea fericiții zei în chip de oaspe m-au primit
Pe mine, rătăcitul călător,
Sosit la tîrmu-nvolburat de flori.
Și cineva m-a scuturat de colbul strîns pe drumuri

De grelele-mi picioare, ostenite
Și iată-mă am devenit eu însumi
Zeu luminos, cu soarele bun frate,
Cu stelele, cu zarea, cu pădurea...
Și noi suntem leiți cu zeii parcă
Și la petreceri stăm la cot cu ei.
Dar eu îmi rid de zei,
Ei în Olimp n-au parte
De fericirea noastră fără moarte.

SRBO IVANOVSKI

Mama

Eu n-am deschis atunci fereastra,
ci, ochii i-am deschis mai larg
să văd cum salvele-așteptate
cupola nopților o sparg.

Eu n-am ieșit nici în grădina
cu trandafiri de floare plini
și meri de aur, să vă-ntîmpin
în satul ars, numai ruini.

Eu n-am acoperiș, ferestre,
nici meri cu crengi pînă-n pămînt.
Tot ce-am avut, a ars războiul,
tot ce-am avut, e în mormînt.

Dar tot mai este o fereastră —
a mamei inimă-n război.
Ea pentru voi a stat de vegne
și e deschisă pentru voi.

IVAN MINATTI

Neliniște

Sînt trist și singur, nu-nțeleg de ce.
Amiaza răstignită e pe cer
Și-n soare cîntă păsări și rîd flori,
Iar mie mi-este greu, nu știu de ce.

Într-un zăvoi privighetori perechi
Își suie trilul, însoțit de vînt,
Și roșul mac visează-n albăstrea,
Iar soarele-i cu gura la urechi !

Sînt trist și singur, nu-nțeleg de ce !
În juru-mi griie culcă-n leagăn maci
Și vîntul cîntă vesel prin copaci,
Iar mie mi-este greu, nu știu de ce !

În românește de
Valentin Deșliu

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

O carte de istorie românească în S.U.A.

Niciodată în istorie, un singur eveniment nu a produs într-un timp atît de scurt pierderea unor efective atît de mari și a unor teritorii atît de întinse ; astfel caracteriza de curînd într-un articol apărut în „Der Spiegel", publicistul vest-german Siegfrid Kogelfranz consecințele actului revoluționar de la 23 August 1944 pentru structurile militare ale Wehrmacht-ului în Europa de sud-est. Acest eveniment de excepțională însemnătate, atît în istoria poporului român, cît și în istoria celui de-al doilea război mondial, s-a aflat permanent în atenția istoriografiei românești, care i-a consacrat o bogată literatură încununată prin lucrarea istoricilor general Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu și Mihail E. Ionescu 200 de zile mai devreme. Rolul României în scurtarea celui de-al doilea război mondial.

Zilele acestea a apărut în Statele Unite ale Americii, în prestigioasa colecție „East-European Monographs", o versiune a acestei lucrări sub titlul A Turning Point in World War Two : 23 August 1944 in Romania. Se asigură, în acest chip, difuzarea în cele mai largi cercuri ale specialiștilor și a marelui public concluziile desprinse dintr-o cercetare exemplară a consecințelor pe plan strategic, politic și logistic ale revoluției române din august 1944, pregătită și condusă de Partidul Comunist Român.

Cititorului străin i se oferă o imagine pe cît de cuprinzătoare, pe atît de clară, a însemnătății internaționale a actului revoluționar de la 23 August 1944. Deschiderea „porții Focșanilor", împiedicarea constituirii unui nou front german pe aliamentul Carpaților și privarea economiei de război germane de una din cele mai importante surse de petrol au grăbit prăbușirea Reich-ului nazist cu cel puțin 200 de zile. România a angajat în războiul antihitlerist efective care au situat-o pe locul al patrulea în coaliția antihitleristă. Toate aceste aspecte ale participării României la războiul antihitlerist sînt prezentate de autori pe baza unei vaste documentații române și străine care oferă o solidă temelie demonstrației lor de o perfectă articulație logică.

Lucrarea tipărită în Statele Unite ale Americii slujește în chip exemplar prezentării în străinătate a unui capitol glorios din milenara istorie a poporului român.

Ioan Chiper

● Cu prilejul centenarului nașterii scriitorului Liviu Rebreanu, în orașul italian Bari a avut loc o manifestare culturală organizată de Centrul cultural internațional și Universitatea de studii din localitate.

Au fost prezentate conferințe cu privire la viața și opera scriitorului român, De asemenea, a fost proiectat filmul artistic „Pădurea spînzuraților".

● La Clubul scriitorilor din Budapesta a avut loc o scară literară Liviu Rebreanu, prilejuită de centenarul nașterii marelui prozator român. Personalitatea lui Liviu Rebreanu, valoarea universală a creației sale au fost evocate de reprezentanți ai Uniunii Scriitorilor din R.P.U. — organizatoarea manifestării — și ai Universității din Budapesta. Au luat, de asemenea, cuvîntul invitați din partea Uniunii Scriitorilor din România. Actori din București și Budapesta au prezentat, în limbile română și maghiară, fragmente din cele mai reprezentative creații ale scriitorului.

POEȚI DIN FINLANDA

VÄINÖ KIRSTINÄ

Timp care nu mai e

Pe timpul cailor
aceste străzi erau strimte.
Mirosea a balegă,
zgomotul era infernal și căruțele de fier ;
erau epidemii,
praf, tăuni, roiuri de muște pe ferestre
și supă de mazăre
indecentă
spunea bunica.

PAAVO HAAVIKKO

Cu cît e omul mai naiv

Cu cît e omul mai naiv, cu-atît mai în urmă
împinge Veacul de Aur.
Și dacă asta-n principiu, este posibil,
El trebuie pus undeva.
Pe de altă parte,
Trecutul cochetează mereu cu viitorul.
Iar fiica lor bastardă-i Veșnicia.

* * *

Tu vrei să-ți trăiești viața. Bine.
Vrei să fii tu însuți, zici.
Fii atent. Asta doresc și viermii.
Tu vrei să trăiești cît încă ești tînăr.
Eroare. Mii de orbite goale îți sfredelesc chipul de pe acum.

În tine e spaima copilului, care respiră întunericul
cînd jocurile încă nu s-au terminat.

* * *

Deoarece cu-adevărat
îmi place să prețuiesc caii
cînd el i-a creat
i-au reușit de minune
Este chiar el
el cel perfect și statornic
care mi-a dat inima lui
în schimbul gramaticii
denudînd totul (chiar și cuvintele)
cu bisturiu de chirurg
el stă și gîndește
și se ridică
și dispare în carte —
transformîndu-se într-un cocor.

EILA KIVIKKAHO

Din material inițial

Deasupra unui noian de tăceri
lucrează în sudoarea frunții
cuvîntul nerostit.

Înțepătura țînțarului

Melcul împreună cu broasca țestoasă
au fost odată la teatru
și-ntîmplător, și-au schimbat galoșii.

Cine mai știe cum s-a descurcat țestoasa.
Melcul însă s-a-mpotmolit în galoși ca-ntr-o groapă.

Țînțarul îl văzu și se hotărî să-l ajute ;
încercă, dar nu reuși.
Se străduI, și iată ce cîntă :
Pămîntul, pînă-n prezent, se densifică
de-acceea orice zi nouă
e mai grea decît cea trecută.
O, dacă presentimentul spadei mele de mîine
ar străpunge ziua de ieri !
Dar noi sîntem — din ieri.
Ziarele noastre — din ieri.
Speranța, și ea este din ieri.
Iată de ce nimeni
n-o să te ajute.

În românește de
Alexandru Ivănescu

SPORT

Pace pentru sărbători

Decembrie. Nopțile-s lungi de trei conace — bucuria gurilor rele, au ce meliță. Noi, oamenii mai blajini, cu inima ca mărgeanul revărsat, ne gîndim, iată, că Marea Britanie va ataca platourile mexicane cu trei echipe — Anglia, Irlanda de Nord, Scoția — și din această cauză iarna pe care urmează s-o traversăm ni se va părea mai friguroasă ca de obicei. Însul de ne-a înfundat speranțele în coșciug de lemn dur, punînd și un capac de plumb deasupra, ne-a oferit, marți, pe o vreme de scuturat ciinii de chiciură (și marți, și decembrie și ceață, brrr!) o partidă exemplară de fotbal kitsch între echipa națională și selecționata olimpică. A cîștigat cu 3—2 formația care a pierdut de două ori în fața Irlandei de Nord. Putea și trebuia să iasă de pe teren gheboașă de daruri năuce, dar n-a vrut Lucescu. Și pentru că în fotbalul românesc, de la un timp încoace, se întîmplă numai ceea ce vrea ei (mulțumesc din suflet pentru reclamațiile ce le ticluiește împotriva mea pe unde poate, nu mă sperie !), selecționata olimpică a zburdat cuminte, punîndu-și zăbala în fața porții, expediind mingea numai pe deasupra barelor, sau pe lîngă, ca să nu se supere stăpînul a toate căpestrele federației și să-l retragă pe Moș Gerilă de sub brad. În tribune — de frig, m-am foit prin vreo patru sectoare — spectatorii se uitau unii la alții, și toți la un loc în cerul vînăt și spuzit la gură cu bube, neînțelegînd cum de i se permite antrenorului — peste amindouă echipele antrenor, nu-i așa ?! — să-și bată joc de sufletele noastre cu atîta nepăsare și dispreț oacheș. Pentru că era pur și simplu ridicol (pentru noi) să-i vezi (și să nu te rușinezi) pe olimpici cum se căzneau ca să nu înscrie vreun gol mai mult decît trebuie. Despre prostul gust știm cu toții, în mod sigur, că are patima de-a se lăți imens, dar o margine trebuie să existe pe undeva, altfel pecingenea ce ne-a plantat-o, hai să zicem ghinionul, pe degetele ce-ar merita să le virim în ochii nepricepuților și învîrtitilor, va da ramuri, frunză, muguri și pe alte părți ale corpului : umeri, ceafă, spinare, noadă. Nu încerc să-mi (și să vă) întinez iarna — o doresc curată ca un sovon de mireasă pentru toți oamenii, inclusiv neprietenii —, dar nici nu vreau să ne ia Lucescu de fleți și de ciumeți, adică noi să plătim intrarea și el să ne lustruiască podul palmei cu nuiaua, măsluind, fără jenă, o partidă chioară, în folosul nimănui. Lucescu poate, dinspre partea mea, să rămînă antrenor la echipa Dinamo 60048 ani — cam tot atîția cîți trăiește pasărea Phoenix, aia care moare și reînviază subit din propria-i cenușă, însă nu știu dacă și din propria-i inițiativă — dar cu națională să ne scutească foarte repede, căci națională nu aparține echipei din Ștefan cel Mare, ci întregii Românii. Să fim foarte clari. Și asta în ciuda cronicarului de la ziarul Sportul care, marți, a văzut, mai mult ca sigur, un alt meci, dacă nu cumva halucinează.

La acest meci, am citit pe citeva fețe ultra și extra simandicoase că vorbele ce le înșir în colțul ăsta de pagină irită (merci) — dau colici, iscă virtejuri de circei, crampe și mici arsuri sub lingurică. N-am urmărit niciodată să îmbolnăvesc pe nimeni — celor ce se întunecă prea repede la inimă le recomand aplicarea de lipitori de apă dulce pe zonele colțoase — și ca să vă dovedesc cu adevărat că nu sînt rău, vă anunț că de sărbătorile de iarnă, petrecere frumoasă tuturor, voi scrie numai despre drumuri dezlegate spre munți. Mai încolo, vom vedea ce-o fi. Căci, dacă vintul va continua să înfulece sunete de bronz, dîndu-ne-n schimb numai lăstuni peltici, ei bine, atunci, oameni sîntem, vom reînoda firul poveștii atît de sărbătorește rupt astăzi.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 00
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

Biblioteca județeană
MUREȘ
TÎRGU-MUREȘ

ANUL XXVIII
51
(1 233)
Sîmbătă
21 decembrie
1985
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

PROGRAMELE DEZVOLTĂRII

Semnificativ pentru acest sfîrșit de an, pentru acea tradițională cumpănire a ceea ce numim bilanț și perspective, tabloul de preocupări politice, economice și sociale poartă pecetea unui interes major, deosebit. Exprimă aceasta însăși activitatea secretarului-general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Sub președinția sa a avut loc plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii, organism al democrației noastre socialiste, revoluționare, prin dezbaterile căruia coordonatele de natură economică și socială ale anului viitor, cel dintîi al unei noi etape, au dobîndit argumentul și motivația unei puternice conștiințe în acțiune.

Documentele supuse dezbaterii au cuprinderea în timp a eforturilor creatoare prin care s-a continuat și se continuă o operă eroică, fără precedent de edificare a țării pe noi trepte de progres și civilizație. Înfăptuirile de pînă acum sînt imaginea însăși a unității dintre cuvînt și faptă, ele poartă semnul duratei și al perspectivei, conțin liniile de boltă al dezvoltării pe mai departe. „Planul cincinal 1986—1990, sublinia secretarul general al partidului, asigură trecerea României într-o nouă etapă de dezvoltare, de la stadiul de țară în curs de dezvoltare la cel de țară cu mediu dezvoltată. La baza tuturor prevederilor planului și programelor stau hotărîrile Congresului al XIII-lea al partidului, Programul de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de creare a condițiilor înaintării patriei noastre spre comunism". Punînd în centrul atenției conceptul dezvoltării intensive, precum și mijloacele materializării acestuia în industrie, agricultură, în alte sfere ale activității economice și sociale, și prefigurînd în toate imaginea ca și criteriile unei noi calități a muncii și vieții, societatea românească de azi străbate spațiul și timpul unei și mai înalte împliniri de sine. „Sîntem într-o nouă etapă a revoluției tehnico-științifice", spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii. Continuăm procesul revoluționar de transformare a societății noastre — și trebuie să acționăm în toate domeniile ca revoluționari !"

Avem în față, așadar, dimensionat de un întreg ansamblu de cerințe și posibilități, un traiect economic și social prin care prezentul și viitorul trăiesc într-o permanentă confluență și într-o dinamică prin care se exprimă însuși potențialul creator al țării și îndeosebi cel al ultimelor două decenii. Vom intra în anul douăzeci și unu al epocii care ne-a conferit și ne conferă cea mai deplină identitate. Chemarea plenarei Consiliului Național al Oamenilor Muncii într-o asemenea viziune se înscrie și poate fi considerată ca un document al voinței și angajării întregii societăți pentru a îndeplini exemplar hotărîrile celui de al XIII-lea Congres al partidului. Gîndind și acționînd în toate împrejurările ca revoluționari, așa cum ne-o cere partidul și ne-o cere secretarul său general.

În deplină unanimitate, forul legislativ suprem al țării, Marea Adunare Națională a adoptat documente de importanță deosebită pentru dezvoltarea economică și socială a patriei. S-a dat putere de lege Planului național unic de dezvoltare economico-socială pe anul 1986, Planului de dezvoltare a agriculturii și industriei alimentare, s-a adoptat bugetul de stat. Aceste documente întrunesc consensul național și oferă o amplă perspectivă asupra noii etape pe care o vom parcurge. Consolidările economice care sînt prevăzute și creșterile calitative noi prin care ne vom ilustra în toate domeniile deschid o fereastră limpede asupra a ceea ce avem de făcut. Indicatorii stabiliți prin lege de plan sînt trepte ale mersului ascendent și hotărît mai departe și tot altea mobiluri ale muncii și creației pentru popor. Programele dezvoltării au în prevederile anului viitor o platformă largă de susținere iar înfăptuirile de pînă acum garantează sub forma celor mai convingătoare argumente. O contribuție esențială la fundamentarea acestor planuri, cum de altfel în elaborarea și înfăptuirea întregii politici a partidului și statului, o are, așa după cum se știe, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. În acest spirit și pe temeiul unor atari realități prevederile de azi conțin germenii și substanța împlinirilor de mîine. Iau forma certitudinilor și angajează plenar. Astfel încît cel dintîi an al unui nou cincinal, anul douăzeci și unu al epocii noastre contemporane, să confere țării și oamenilor ei argumentele unor noi împliniri ; necesare și posibile, ele izvorăsc din rațiunea faptei, a gîndirii și acțiunii revoluționare.

Luceafărul

«Tineri constructori» — grafică de Sabin Ștefănuță

CĂRȚILE ANULUI 1985

Printre noduri și semne

Cît de același și, totuși, cît de altfel este Nichita Stănescu în „Noduri și semne" ! Gheara leului se recunoaște peste tot, la nivelul expresiei, dar aspirația ființei către unitatea primordială, în chiar momentul constatării alterității, din volumele anterioare, este aici o iluzie abandonată, căreia i se substituie sfîșierea lăuntrică, dizarmonia, ruptura. Totul nu mai este lipit de tot („Nu e loc pentru semne, / pentru direcții / Totul e lipit de tot" — **Omul-fantă**) se scindează, își refuză integritatea, iar sentimentele care însoțesc această stare de disoluție tind către paroxism. Consecutiv, limbajul poetic se radicalizează, metafora își pierde muzicalitatea blîndă, devine strigăt, a cărui intensitate se amplifică pe măsura conștientizării dezechilibrului : „Ca o pasăre neagră pe un ou alb / așa stau și îmi este dor de tine / ca o pasăre albă pe un ou negru / așa stau și îmi este dor de tine / ca nimeni pe nimic / așa stau și îmi este dor de tine / ca al nimănuia pe nimeni / așa stau și îmi este dor de tine/ Alb negru, alb negru / ce dor îmi este de tine / pasăre spartă și ou zburător / Doamne, ce dor poate să îmi fie de tine !" **(Semn 23).** Poezia din „Noduri și semne" este de o uluitoare transparență, se lasă „citită" fără dificultate, se comunică pe sine cu firescul adevărurilor simple, refuzînd, parcă, interpretarea. Sau, altfel spus, semnele lui Nichita Stănescu dobîndesc maximă semnificație, prin absența complicației. Tentația ludicului, care părea a fi o dimensiune structurală a retoricii poetului, a dispărut aproape total, lăsînd locul unei gravități neostentative, spontane, aș zice, cu extraordinar impact emoțional : „Ca și cum ai vedea munții plîngînd, / ca și cum ai ceti în deșerturi un gînd, / ca și cum ai fi mort și totuși alergînd, / ca și cum ieri ar fi în curînd, / astfel stau palid și trist, fumegînd" **(Semn 5).** Dacă, de pildă, „În dulcele stil clasic" era o sărbătoare a cuvîntului, „Noduri și semne" este un triumf al ideii, altfel însă, decît în „11 Elegii" sau în „Laus Ptolemaei". În aceasta din urmă, rostirea apoftegmatică se colora, contrapunctic, de frăgezimea imaginilor. Să ne amintim un fragment de **Expunere** și de **Pastorală**, din **Axios !** **Axios :** „Axios ! Axios / El e demn, el e demn ! / I se cuvine, i se cuvine ! / El este ! El este ! / El poartă valoarea în sine / el are sămînță ! / / El este, el este ! / El are mir pe frunte ! / Prin el se vede ca printr-un ochean / nenorocirea / pînă cînd se-nroșesc lentilele de sînge... / / Axios ! Axios / El are vederi prin somn / El are puterea de-a vedea, el are / slăbiciunea de-a vedea / / El are suflet, e puternic, / el are trup și este slab / El zice de bine despre pătrat / deci este puternic / El zice de bine despre pietre / deci este slab / / Dar Axios, Axios / El este, el e / / Ce bine, ce bine / că nu sunt ca tine / că nu ești ca mine / azi și în vechime / Tu vii cu ai tăi / eu plec cu ai mei / tot din trei în trei / Cînd vii tu — e verde / cînd plec eu, se pierde / umbra printre pietre / / Ce bine, ce bine / că din înălțime / tu îți lași aripa / să-mi clocească clipa / clipa ca un ou / dublă în ecou / și la vale triplă / pînă la aripă / cum se mai întîmplă..." Definițiile și raționamentele din **Expunere**, statice, își potențează sensurile prin dinamismul prozodic și imagistic din **Pastorala.** În „Noduri și semne" poetul își asumă „duritatea gîndirii în idei", esențială în „11 Elegii" și „Laus Ptolemaei" doar într-o **Ars poetica** („Mă-ntorc și gem și singe-mi curge, / iar gura mea e gura ta, / idee, demiurge !") triumful ideii-program realizîndu-se printr-o transcriere în registrul sentimentelor nete. „Duritatea gîndirii în idei" din **Ars poetica** devine, în restul volumului, duritate a privirii în interior, o nouă „viziune a sentimentelor", atroce de această dată. „Oho, alerg și salt și curg" — exclama poetul într-un poem din 1964, intitulat **Viața mea se ilumineză.** La distanță de aproape 20 de ani, nemișcarea înlocuiește acea stare de preaplin, timpul este suspendat, moartea, compensator, este înțeleasă ca „înzeire". „Eram vrăjit și nici nu mai mișcam / toți vulturii stăteam înțepeniți în aer / iar soarele spărsese cerul / cu sunet de lumină și cu vaer / Pe jumătate doar din ea, / copilul il născuse / ea două capete avea, / timpul incremenise / bătut în palma ta, Iisuse / O, eli eli lama sabahtami, / o, eli, eli / Mi se ingroșase riul / ca o jugulară peste git, / pe cîmpul ăsta nearat, urît / iar caii se evaporau ușor / deasupra nu era vreun nor, / mă înzeiam, mă înzeiam / nu mai muream, nu mai muream / în brațul meu întins și rece / ca sceptru eu țineam ce nu mai trece / și fix eram, / piatră eram / și nici pămîntul nu-l roteam / nu răsăream, nu apuneam, / și țara mea era un geam / prin care nimeni nu privea / Stam rege fix, de piatră și de stea / ținînd oprit cuvîntu-n gura mea, / necintător" **(Nod 11).**

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 3-a

TÎNĂR ÎN AGORA

„Moștenirea Văcăreștilor"

Prin „orașul mare și plin de clădiri mîndre", cum scria în urmă cu veacuri Paul de Alep despre Tîrgoviște, pășesc sfielnic și cu emoția celui ce știe că fiecare palmă de loc și fiecare clădire de aici poartă ecourile unei îndelungate și sbuciumate istorii. Fiindcă, mai mult decît alte așezări ale Valahiei de odinioară, vechea cetate de scaun a voievozilor, tîrgul de la răscruce de drumuri și de vitregii ale istoriei noastre naționale a fost și a rămas, superbă continuitate de tradiție, și un spațiu de spirit, de gîndire și faptă de cultură trainice, menite să înfrunte neiertătoarea trecere a veacurilor și mileniilor.

Și dacă este adevărat că în arhitectura orașului Tîrgoviște — de la vestigiile trecutului (Curtea Domnească, Turnul Chindiei etc.) și pînă la edificiile durate în contemporaneitate — se poate citi ca într-o carte istoria mai veche ori mai nouă a localității, nu mai puțin adevărat rămîne și un alt fapt : aci s-au pus temeliile, acele puncte de reper importante ale începuturilor culturii românești. Voievozi și domnitori cu mare iubire de pămînt și de țară — de la Radu cel Mare și Neagoe Basarab și pînă la Mihai Vitezul, Matei Basarab sau Constantin Brîncoveanu — au făcut ca la Tîrgoviște să se aprindă flacăra culturii spirituale

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 2-a

ANTOLOGIE SCOLARĂ

Creștem stejari

Cai înălbiți podind cîmpia Dunării
și dealurile Ardealului,
bărbați prea fericiți
acoperind cu pieptul trecătorile,
uciși unul după altul
de surparea secolelor.
De sub piatra aceasta
izvorîm noi
să-nmulțim mările lumii,
suflare lîngă suflare,
strînși ca păsările
într-un dor de lumină.
De-acum în două mii de ani
creștem stejari
pentru stîlpii caselor noastre,
semințele lor se hrănesc
dintr-o vale de somn
unde bintuie încă
firea călare a primului voievod și domn
român.

Marius Robescu

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

„Nu cer iertare"

Pentru a treia oară Lucian Avramescu, „nu-și cere iertare" și nici nu ar avea motive s-o facă. Lectura ultimului său volum **(Nu cer iertare, 3,** Editura Eminescu, 1985), ca și precedentele, dezvăluie un poet frondeur a cărui ironie și accente satirice deși nu taie prea adînc, vizează o întinsă arie tematică : sentimente, stări sufletești, realitatea imediată, obsesii și probleme ale omului contemporan etc. Poetul nu se sfiește să ia totul peste picior, de multe ori tinta preferată fiind propriile sentimente și idei : „tu, dragostea mea / tu, x-ul și rădăcina pătrată a inimii mele / ești cea mai frumoasă / / tu, dragostea mea / ești cea mai așa și pe dincolo / tu, cu nasul tău cîrn / cu nasul tău în fel și chip / ești cea mai dintre toate / / tu, ecuație de gradul doi, / ești cea mai nordică / și cea mai sudică / și ești cea mai de la ecuator / și cea mai din însulele filipine / și din capul bunei sperante / și ești cea mai de la București / / tu ești cea mai a-cătării / (cătare de armă / spre inima mea / ca o țintă de carton) / / tu, cea mai îmbrăcată în simțurile dragostei / tu, femeia, tu oricare / ești cea mai draga mea" **(Tu, cea mai frumoasă).** Lucian Avramescu are o mare capacitate de asociere a lucrurilor și noțiunilor celor mai diverse, și o ușurință lingvistică ghiduș, materializate în poeme compozite, a căror coeziune este menținută de forța de atracție combinatorie a cuvintelor : „eu sînt nebunul fără viză / care zilnic aleargă de la Ana la Caiafa / inaugurînd o serie de lucruri utile / cum ar fi : cartela de plîns, / bumerangul virtuții cu teleghidaj de întoarcere, / fecioarele de meserie / și certificatele de dans pentru sentimente pasagere / eu sînt — cine sînt ? — Omul Negru / care stă pe cuțite ascuțite / și pe Baba-Oarba (scuzați !) și pe dalipiti — lufta rafta / să vă nimerească bafta / cioc boc treci la loc / nu ești bun pentru breloc / mașina mea de haz cu ardere internă / biela manivela rîsului — plînsului / mai mult înapoi decît înainte / sînt doar cîteva dintre componentele / sublimei mele mașini de fabricat eternitate" (...) **(Brevet de Inventator).**

Aș spune că poetul practică un suprarealism accesibil, persiflant și histrionic, nu lipsit însă și de gravitate ca în acest coroziv poem : „mi-e silă, mi-e silă, mi-e silă — strigă îngerul / și arăta ca un circiumar în îmbulzeală, / duminica, / parfumat cu odicolon / mi-e silă, mi-e de voi toți care munciți mormăind / uriți și puturoși și slabi, / de voi care vă înmulțiți impudic, / ca o nerușinare în doi / iar femeile voastre nasc / mici caricaturi pe care le numiți / oameni / mi-e silă, mi-e silă, mi-e silă strigă îngerul / suferind de ipohondrie, scîrbit / de microbi, în ochi cu spaima condamnărilor / el, care-și trăsese mănușile / pînă peste urechi / el, algebricul, el, abstractul / tras la trei nasturi, / metalic ca un miner de eternitate / dezinfectîndu-și aripile zilnic / și făcîndu-și rondul de înger păzitor / cu sila individului superior / sortit unei meserii mizere". Este o eficientă șarjă la adresa puterii disecționare, a potentatului însingurat, care disprețuiește omul de la înălțimea unei iluzorii și precare superiorități. În alte texte străbate un spirit esenian, trecut prin filtrul umorului balcanic, — discret parodiat — înclinat spre poantă și băscălie „adună-mă, iubita mea, în gheare / eu știu că în secret mai mă iubești / mă dor coclaurii din mădulare / și tare-aș da o fugă la Ploiești / / sînt năluciri care mă-mpovărează / cu seri de întristare și beton / că dacă vin te voi găsi cu altul / într-un amor suspect, fără fason // hai, dă o fugă extraconjugală / pînă-n odaia sufletului meu / să te despoi de strictele convenții / dialogînd, pe șest, cu dumnezeu // hai, nu fii bleagă ca un toc de ușă comportă-te desculță, fără toc / iubita mea, amorul meu pe tușă / tu multiseculară la mijloc / / vino, revino, mingiie-mi cernirea / călugărul din mine fă-l borfaș / dă-i jos tămîia, crezul și psaltirea / du-l pe la circiumi, scoate-l în oraș / / dacă nu vii, mi-e teamă că-ntr-o seară / suind bagajul vieții în caleștí / voi decolo în chiot de la scară / spre suburbia noastră din Ploiești / și-acolo, la lumina din ferești / în sinii tăi ca două-ntoarse cești / / eu voi ghici cît de fidelă-mi ești". **(Spre suburbia din Ploiești).** Alteori poeziile trădează, în pofida tonului săltăreț, o tristețe subiacentă, o resemnare ironică, ba chiar un sentimentalism ușor, vetust : „din urdinișul ochilor albaștri, / de aur în străfulgerare ies / se vede că-năuntru-i lume încă / nu a sunat al slovelor eres / /

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 3-a

Realitatea creației și prejudecățile critice (II)

Toate conflictele sale, eroii, împrejurările sînt recognoscibile în realitate. Cite femei nu „se țipă" în Mureș, cînd ajung într-o situație dificilă a existenței lor, ca Raveca lui Pilu din **Drumul cîinelui ;** cîți copii nu sînt înghițiți de apele aceluiași rîu, jucîndu-se pe ghiața lui, ca Niculae din **Suferința urmașilor !** Vecinele și suratele își discută bărbații, remarcîndu-i pe cei „lacomi și nesătui" ; oamenii beau, mănîncă, muncesc, se ceartă, se bat, se ucid, într-un cuvînt, își trăiesc viața așa cum se naște ea din împrejurări. Este interesant de observat că la o întîlnire cu cititorii săi, locali, la puțin timp după apariția **Cordovanilor,** discuția s-a purtat în mod firesc pe linia identificărilor, autorul remarcînd cu umor că, atunci cînd acestea au ajuns într-un punct dificil, cineva a avut delicatețea să spună — evident într-un limbaj dur, specific — celor prea porniți pe acest drum : „Lăsați-l, mă, o fi avînd el niște lucruri mai de suflet și nu poate să le spuie în fața satului, lăsați-l".

Cam acesta ar trebui să fie și punctul din care să pornească judecata critică asupra scrierilor lui Ion Lăncrănjan. Autorul nostru se aseamănă cu un pictor flamand care, așezat în fața șavaletului pictează după model, scoțînd în evidență carnația abundentă, îngroșînd veșmintele, punînd într-o lumină aparte vreun amănunt oarecare, adîncind enorm privirile personajelor. Ceea ce rămîne pînă la urmă, îți dai seama, este lupta între aur și penumbră. „Schematism maniheist !", „mentalitate analitică primitivă !" va striga Dan Culcer și împreună cu el, și alți critici. Da, dar din școala cea mare a unui Rembrandt, vom spune noi.

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr : ● Cărțile anului 1985 ● «O zi — lume» de Ion Gheorghe ● «Heliade — inedit» de Mircea Anghelescu ● Cronica literară de Artur Silvestri ● Viața cărților ● «Vasile Voiculescu» de Nicolae Ciobanu ● Cronica ediților de Nicolae Georgescu ● Post restant de Iulian Neacșu ● Cumpănă de George Alboiu ● Civilizație românească de Corneliu Vadim Tudor ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu

SHAKESPEARE și COMPANIA

de Mihnea Gheorghiu

Cu trei ani mai înainte Ernest Miller Hemingway plecase la culcare cu un glonț în gură, ca să viseze lei. Unul dintre compatrioții săi avea să scrie însă că „a murit așa cum n-ar fi vrut să piară nici un erou al lui : ros de boală, înfricoșat de viață, incapabil să mai lupte cu un public care nu-l mai iubea și începuse să-l uite". Veneam de la tetracentenarul nașterii lui Shakespeare, cînd pe aeroportul de tranzit am descoperit prima carte postumă a americanului, proaspăt tradusă în franțuzește *Paris est une fête.* Era, de fapt, acea tandră cărticică pe jumătate autobiografică, *A Movable Feast* („Sărbători ce-și schimbă data") pe care Hemingway o terminase în 1960, în San Francisco de Paula, Cuba, după alte peregrinări reale și imaginare : amintirile lui din anii 1921—1926 în capitala Franței. Pentru cine cunoaște ceva despre „americanul la Paris" din perioada supra-numitei generații pierdute, e amuzant și instructiv să surprindă cadrul în care se impunea Gertrude Stein, egeria și matroana micii boeme americane expatriate voluntar în orașul artiștilor, colorat cu erorile entuziaste și bizare ale lui Ezra Pound și cu nebuniile fermecătorului egoist Scott Fitzgerald, printre alți posedați de bătrînul continent cu valorile lui durabile.

M-a frapat imediat titlul unuia dintre capitole : „Shakespeare and Company". Hemingway nu făcea decît să reproducă firma unei librării-biblioteci pariziene din Rue de l'Odéon, a cărei tînără și bună stăpînă, Sylvia Beach, îl punea la curent cu literatura europeană, acolo prozatorul relatînd doar întîlnirea lor.

Tentat de aventura unei investigații personale, cu prima ocazie m-am prezentat la fața locului și am descoperit locașul de pe Sena cu insolita-i firmă (în 37, rue de la Búcherie) primitor și agreabil deși cam prăfuit, un fel de apartament-anticărie franco-britanică, în pervazul ușii căreia puteai citi următorul afiș : „Shakespeare and Company, universitatea liberă a Parisului, tuturor celor ce iubesc Libertatea, practică Egalitatea și caută Dreptatea : bun venit ! E o bibliotecă particulară, cu cărți în toate limbile, deschisă publicului cu invitație ; cafenea literară și restaurant macrobiotic". Portretul lui Shakespeare, — o reproducere grafică după cel mai cunoscut —, veghea în centrul afișului. Am întrebat de Sylvia Beach, stăpîna casei de-acum patru decenii. Plecase și dînsa, mai de mult, visînd poate la dulcele prinț al Danemarcei. Alți cititori, alte „păcate nepedepsite".

Frunzărind cărțile mai vechi din rafturile suprapuse și deschise la mîna trecătorului care-i meritau invitația, puteai descoperi cîte ceva, la noroc, mai mult decît la „bouqui-

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

NICOLAE DRAGOȘ: »De veghe la anotimpuri«

Mult din îndemnurile către un neoclasicism, din „Scutier la umbra clipei", a rămas și in „De veghe la anotimpuri" (Ed. „Eminescu", 1985) care incheie probabil șirul de producțiuni de acest fel ale lui Nicolae Dragoș sau, in orice caz, il face să se vadă mai bine. Poetul a inaintat in această direcție atit de mult și a dat un număr atit de impunător de poeme, asemănătoare, de la un punct incolo, unele cu altele, incit s-ar zice că și-a creat un stil care e adeseori previzibil și ale cărui variații de moment nu sint decit sforțări in a consolida o idee despre literatură. De la „Moartea calului troian" și pină acum, lirica lui Nicolae Dragoș nu a dovedit strămutări simțitoare și cu greu s-ar putea găsi la un examen conținutistic diferențe care să tulbure pe exeget. Poetul ilustrează un caz tipic de stabilitate sentimentală și cu umorile ingrădite de o emoție adeseori literară, nu insă și neprofundă, și care e supusă unei fluctuații de natură pur expresivă, voind să pună de acord conceptul cu imaginea. E aici o dibuire continuă de forme, puse la probe noi și lăsate mai apoi deoparte atunci cind materia, ca să zic așa, se indoaie prea repede și ajunge la stările nesigure și lichide. Aceste incercări de metale poetice, de fel meșteșugăresc, nu sint supărătoare cind ajung la incheieri consolidate, precum sint și acelea pe care poezia lui Nicolae Dragoș le vădește. El a lăsat la o parte imagismul juvenil și despletit, din „Coloană de-a lungul", din „Scut de etern", unde emoția se intrevedea cu dificultăți indărătul unei exprimări de oracol presimțit dinainte și a clarificat totul mai cu seamă in „Scutier la umbra clipei" și aci, unde se așază „De veghe la anotimpuri", ințelegind că lirismul insemnează mai intii de toate sensibilitate inălțată organic la expresiv. Alții care incepuseră nu altfel decit el, au evoluat in urmarea unei altfel de conformații și nimic nu apropie esteticește neoclasicismul de acum al lui Nicolae Dragoș de poetica ecologistă și citeodată sedițioasă a lui A. Păunescu, de alegorismul de podgorean, care știe „legea viei", al lui A.I. Zăinescu. Poetul e, cum se zice, direct insă de o directețe care voiește să evidențieze mai intii de toate conceptul. El e un conceptual, insă de gust clasicist, și o mică dezvoltare pe tema aceasta nu e fără interes.

Clasicist e cintecul armoniilor ascunse intr-un raport de necesitate, ilustrind cu pilde extrase din lumea naturală (cum ar fi copacul legat vital de rădăcină, steaua de neinchipuit fără cer) o idee de morală sedentară : „Cum ar fi copacul fără rădăcină / Steaua fără cer, in răstignire / Ciutura fintinii căutind in gol / Apa-n care omul chipul și-l lumină ? / De privire văduv, ochiul cum ar fi / Gura, blestemată să nu-și afle glasul / Inima să-și uite ritmul și să tacă ? / Timpul cum ar fi sărăcit de zi ?" Astfel de interogații au un grad considerabil de retorică deși indică o demonstrație adevărată, căci adeseori clasicistul voiește să facă pedagogie prefăcindu-se că nu cunoaște răspunsul. Cine crede că formele sint, in clasicism, efectul unei lipse de curiozitate programatică, se inșeală ; clasicistă e pedagogia și aceea de factură maieutică. Socrate, care se intreabă mereu, nu e, bineințeles, romantic și interogațiile lui nu sint defel euristice cită vreme urmăresc a verifica mai intii ceea ce știe magistrul. Clasicist e, apoi, eposul eroic, precum intr-o „Inscripție" care evocă, precum in clasicismele postgrecești, o lume a echilibrului care vine istoricește de demult. Mitologiile lui Racine, de pildă, sint eline, eroii lui sint greci și acest elenism european e de ințeles atita vreme cit francezii obțin intiile indemnări către literatură pornind de la romani și indirect de la greci. Dacă Europa Occidentală a clasicistă pe fundamente mediteraneene, Răsăritul e clasicist in termen tracic atita vreme cit, oricită romanizare ar fi trecut peste el, substanța medulară rămine de substrat. Nicolae Dragoș evocă, de aceea, pe daci și această apocrifă epigrafie, de fel eroic, merită o mențiune. E o psihologie de om al locului, cu simț al cosmosului impenetrabil de către nomazi.

Poporațiile sedentare dezvoltă, de altfel, un simț al naturii de infățișare clasică, văzind in cadrul fizic mai degrabă o elaborare artificială, creată de aborigeni in veac. Clasicistul cintă, așadar, nu cimpul cu plantele inculte crescind nebune către cer, lumea lui e aceea a grădinii, adică o natură civilizată. Romanticul adoră mediile naturale sălbatice și se refugiază pe munți, căutind primitivul. Cind nu-i artificiu, natura clasică e incifrarea formelor stabile, urind lichidul și slăvind tot ceea ce e fundamental teluric. Arborele e clasicist. Simțul originei, intărit prin consultări periodice de tradiție, face din clasicist un practicant de datine străvechi (ele nu sint obligatoriu teologice), spre deosebire de romantic care, atunci cind nu-i ateu, e, dimpotrivă, curios de ezoterism. O prelungă emoție, de colindă pură, e aci clasicistă, insă mai deoparte de clasicismul inițial, grec : „Își inalță munții fruntea către cer / Și brazii in alb spun clasice povești / Cind urcă-n suflet cintec „Leru-i ler / An nou pe dalbe plaiuri românești". Este in afară de orice indoială că nu mult din clasicismul grec trece de obicei in clasicismele istorice, atunci cind acelea vor să clasicizeze propria străvechime ; elementele absolute la neoclasicii români se cheamă nu Strymonul ci Oltul, nu Atena ci Alba Iulia. Această mecanizare de pilde morale, cu originile in emoția colectivă, e un indiciu al lipsei clasiciste de invenție, intrucit clasicul creează călăuzit de imaginile canonice, ajungind, dacă e aplicat pe regnul viu, pină la fabulă. El scrie „lacrimi", „vatră", „puhoaie", și ințelege prin acestea mai mult decit conținutul imediat, inălțind totul pină la alegorie, intr-o atit de concentrată măsură incit atunci cind clasicismul agonizează, literatura rămine o ermetică infruntare de concepte, de neimaginat in cheie realistică. În sfirșit, sub raport organic, clasicul iubește ritmurile și bătaia calmă a inimii e, de aceea, clasică (pulsul iregular este romantic, ca și fiorii, precum zicea G. Călinescu). Clasice sint și anotimpurile care simplifică materia, (toamna disolutivă e romantică) și citeodată clasicismul invocă iarna, deși el este solar, totuși fără emoția de dinaintea fenomenelor incontrolabile : „Să ningă peste lume din inalturi / Și rumegușul alb sortit să piară / Timpla pămintului s-o-mbrace / Cu pura timpului tiară". Clasicistului ii place, așadar, potopul de zăpezi insă privit prin fereastră : recluziunea boierească a lui Alecsandri e, din acest punct de vedere, clasicistă.

Oricit ar fi de consolidat, acest neoclasicism pare a ilustra in poezia lui Nicolae Dragoș un moment fără ecou și este sigur că liricul inaintează acum pe căi inedite, nu potrivnice acelora mai vechi, insă valorificind o experiență de felul rigorii, intotdeauna pozitivă. „Inserare in anotimp" e unul din ciclurile de aci, conținind altfel de poeme, mai lapidare, in majoritate cantabile, cultivind sugestia și o inteligență a compoziției de după clasicismul canonic. Un „Miracol" e o schiță de romanță : „Trestiile cheamă cale / Din adincuri către lună / Lebede tirzii pe lacuri / În adinc se despreună / Cit e vis ? / Ce vor să spună ?". „Stih de toamnă" incepe și isprăvește memorabil : „Ceremonii de toamnă din nou oficiază / Și seceră prin trestii calm luna umbra vieții /.../ Nebănuite pină in orele puține / Ce le desparte clipa prin care le măsori / Tăcut călătorite-n distihuri ori terține". Mai sint și altele de aceeași infățișare melancolică și care-i șade bine poetului și aș cita, dacă aș avea loc, „Vară amurgind", „Desen", „Primăvară", „Biografie", cite ceva din „Frunze in așteptare", toate reieșite dintr-o sensibilitate aproape dureroasă, descoperind citeodată visări și citeodată o tristețe tulbure, „Toamnă" e probabil rezumatul cel mai convingător al acestui moment liric orișicum nou. „E timpul de cules, cind policandrul. / De toamnă-al boltei cerului lumină / Cocorii-n unghi trecind — un ceas etern". De aici, și intărind aerul de reverie eminesciană, poate ieși o mare poezie.

Artur Silvestri

CRONICA EDIȚIILOR

Un nou Cezar Petrescu (II)

Va trebui, pentru a ajunge la cartea propriu-zisă, să mai trecem de un obstacol, de data aceasta un itinerant și stabil. Este vorba de prefața Prof. Al. Piru, un pumn de apă rece incercind să stingă pasiunea editorului pentru Cezar Petrescu. Prefața este numită impropriu „studiu introductiv" și are un subtitlu, „Cezar Petrescu, azi", in care bănuim un lapsus calami : trebuia „ieri" pentru că se bazează preponderent pe critica veche a autorului. Impropriu termenul „studiu" : etimologic nu se justifică pentru că Al. Piru discută despre Cezar Petrescu „sine studio" ; tradițional, nici atit, pentru că-i lipsesc cunoscutele note de subsol. Bine, mi se va replica, dar il putem bănui pe Al. Piru că citează greșit ori că nu deține cheia citatelor ? Nu despre asta e vorba. Acribia filologică nu este apanajul tinereții, dimpotrivă : cele mai bine puse la punct studii din acest punct de vedere sint cele academice. Personal, l-am crezut pe cuvint o singură dată pe Al. Piru și am cam dat cu oiștea-n gard : fișierele bibliotecii datează prima ediție in B.P.T. a lui Eminescu după „Varia", vol. II, p. 117. Am luat de bună informația (autoritatea autorului este o tautologie care se numește Al. Piru) și am publicat un studiu cu citeva erori. Dorind să mă verific, am mers la numita sursă și am constatat că autorul nu-și argumentează cu nimic afirmația. Am căutat, in fine, ediția incercind să-mi dau seama de criteriile după care a fost datată : criteriul este nici mai mult nici mai puțin decit un timbru al legătorului Carol Göbl aplicat pe coperta interioară și purtind pe el o inscripție din care rezultă că acest legător a ciștigat un premiu la Paris, in anul 1900. Iată anul datării lui Al. Piru ! Dar timbrul respectiv este lipit și pe cărți care au apărut mai tirziu (de exemplu, ediția Scurtu) — și nu poate fi o dovadă a anului apariției cărții, ci doar a celui in care a fost lgată. Nu spune asemenea lucruri ca să mă disculp (mă supun judecății imparțiale a specialiștilor pentru cele afirmate acolo) — dar insist asupra faptului că orice afirmație in domeniul istoriei literare se cere argumentată. Nu cu timbre operează, insă, Al. Piru in numitul studiu introductiv, ci cu citate din E. Lovinescu, G. Călinescu, M. Gafița, Ov.S. Crohmălniceanu, (toți aceștia, pe prima pagină), Ion Bălu, Mircea Zaciu, Felix Aderca (fără a fi numit i se preiau ideile), Pompiliu Constantinescu. Nu cred, totuși, că acesta din urmă nu s-a mai rostit despre al doilea volum din „Întunecare" : este criticul care a urmărit cu cea mai mare atenție creația lui Cezar Petrescu scriind conștiincios despre mai fiecare volum in parte, făcind dese retrospective, emițind judecăți de valoare importante. De altfel, unele opere cezarpetresciene chiar i-au plăcut — ca să nu mai vorbim că romanul „Comoara regelui Dromichet" ii smulge o cronică aproape entuziastă (in care judecă, retrospectiv, și romanul „Întunecare" in totalitatea lui — vezi articolul din „Vremea", 15 februarie 1931). În urma polemicii cu G. Călinescu din 1933 Pompiliu Constantinescu (cel mai mare admirator al „Vieții lui Mihai Eminescu" pină atunci) caută evident alte lucrări dedicate geniului eminescian pe care să le ofere publicului drept contra-pondere sintezei adversarului său. În acest context trebuie judecată reacția lui la „Romanul lui Eminescu" de Cezar Petrescu — pe care, totuși, nu-l acceptă esențial — deși il critică cu bunăvoință). În general activitatea lui Pompiliu Constantinescu trebuie privită in ansamblul ei, așa cum propunea G. Călinescu in amintita polemică ; nu din articolele strinse in cărți il vom cunoaște : adevărata, copleșitoarea personalitate a criticului „Vremii" trebuie urmărită in „Vremea" insăși. Iar aici un ochi imparțial găsește și articole de simpatie față de romancier — și-și poate da seama că, dintre cele negatoare, multe au o cauză clară : disprețul suzeran al lui Pompiliu Constantinescu față de sămănătorism și lupta lui acerbă impotriva neosemănătoriștilor. Al. Piru pare a nu cunoaște realitatea din reviste ci doar din cărți, dar acestea sint simple creste de iceberguri și dacă vrei să navighezi pe ele spre miezul fierbinte al lucrurilor desigur că se topesc undeva mai aproape sau mai departe de acea zonă. În totul, o prefață cinică ; imi aduce aminte de Diogene privind un copil cum bea apă din căușul palmelor : tracul nostru și-a spart strachina zicind cam așa : A ajuns să mă invețe un copil să mă descurc numai cu ce m-a inzestrat natura ! Al. Piru pune in pagină numai ce are la indemină fără a se folosi de unelte. Nu poți construi nici măcar o prefață la Cezar Petrescu doar cu palmele goale citind in ele urmele condeiului care lua cindva notițe ! Domnia sa uită pină și cel mai necesar lucru pentru o prefață : nu ne spune nimic despre viața autorului și scade greșit data nașterii din cea a morții, uitind și că la trecerea peste secol scăderea se face altfel, luindu-i un an bun de viață lui Cezar Petrescu. Cred că Cezar Petrescu ar fi scris cu mai multă căldură despre Al. Piru...

Regretăm că ne-am consumat spațiul acestei cronici cu preparative fiind obligați să facem o critică a criticii. O mică atenționare dorim să-i facem, insă, și editorului. Mihai Dascal a rezolvat cum nu se putea mai fericit problema alegerii textului primelor două volume de nuvele ale lui Cezar Petrescu. „Scrisorile unui răzeș", volumul de debut al scriitorului (1922), au fost republicate de mai multe ori (unele piese cunosc, in limba română, pină la șapte ediții), ultima lor publicare, cea din 1961, aducind modificări care merg pină la schimbarea totală a textului, in anumite cazuri, ori a sensului. În loc de „copiii", in „Năluca", scriitorul punea „nepoții și nepoatele — școlari in vacanța de vară" — desigur, pentru a nu se crede că cei care se jucau cu nevinovata căprioară erau copii analfabeți, etc. Nu se putea alege ca text de bază ultima variantă de scriitor — și, desigur, nici prima ediție. S-a optat pentru ediția din 1941 revăzută de autor și publicată la „Cugetarea — Georgescu Delafras" (unde Cezar Petrescu își va publica, intre 1941 și 1947, cea mai mare parte a operei sub formula edițiilor definitive de autor), iar la comentarii s-au trecut, cum era și firesc, rind cu rind, variantele din toate celelalte ediții. Pentru volumul al doilea de nuvele, „Drumul cu plopi", s-a ales, urmind același procedeu, ediția din 1947 pe care Mihai Gafița nu o cunoștea. Comentariile istorice, in schimb, sint pentru ambele volume cele care au insoțit, de regulă, primele apariții — și nu se mai face racordarea la comentariile care au insoțit edițiile alese. Desigur, aceasta ar fi mărit și mai mult spațiul tipografic — dar ar fi fost interesant de știut cum au primit criticii edițiile asupra cărora s-a fixat Mihai Dascal. Domnia sa ne promite și o bibliografie Cezar Petrescu, foarte necesară, desigur, prin care se vor clarifica multe lucruri in privința receptării operei in timp a scriitorului. Un lucru demn de semnalat este acela că scriitorul a fost mult tradus in străinătate mai ales intre cele două războaie mondiale. Editorul punctează exact ecoul lui Cezar Petrescu peste hotare făcind o lăudabilă risipă de informație. Interesante sint și documentele de arhivă care vin in sprijinul comentariului : polemica stirnită de Felix Aderca in jurul nuvelei „Unchiul din America" se lămurește mult mai simplu prin publicarea corespondenței scriitorului cu zairul „America" din Cleveland care-i ceruse materialul pentru un „Calendar". Zigu Ornea se plinge in cronica d-sale din „România literară", că nuvela „are in text 36 de pagini, pe cind aparatul critic 58". În comentariu, insă, se derulează piese importante nu numai pentru ințelegerea modului de lucru al lui Cezar Petrescu, dar și pentru rezolvarea unui „dosar" al istoriei plagiatului românesc. Las la o parte faptul că Felix Aderca a pierdut polemica din 1924 (ulterior cei doi scriitori s-au impăcat, de altfel, Cezar Petrescu acordindu-i adversarului său cunoscutul interviu din 1929) — dar Eugen Lovinescu i-a preluat ipoteza și a difuzat-o in „Istoria..." sa. Este pentru prima dată, după cite cunoaștem, cind cazul se dezbate cu asemenea amploare și acribie — cele 58 de pagini pentru care suspină Zigu Ornea fiind o nimica toată pe lingă informația pe care ne-o dau. Mihai Dascal este hotărit să-l redea pe Cezar Petrescu timpului său și să ne invite a-l cunoaște acolo, in toată complexitatea relațiilor interumane in care a trăit. O asemenea ediție propune mai multe posibilități de lectură, de abordare a textului. Mai intii, conține in sine insăși toate edițiile fiecărei piese in parte (oricine poate reface, cu variantele alături, orice ediție dorește descifrind intenția autorului in diferite momente, luind contact cu laboratorul său de creație). Apoi ea conține destinul fiecărei piese in parte armonizat in destinul larg al timpului. Pentru că Cezar Petrescu a fost atit de strins legat de timpul său incit aproape că nu-l poți rupe din el. A-l propune publicului de azi impreună cu acel timp — mi se pare cea mai nimerită formulă de a-l reconsidera, de a atrage cititorii spre carte și spre istorie.

N. Georgescu

„Moștenirea Văcăreștilor"

Urmare din pag. I

incă din urmă cu veacuri. Astfel, la 1508, aci este consemnată infiintarea celei dintii tipografii a țării (de sub teascurile căreia au ieșit la iveală operele unor Macarie, Coresi, Udriște Năsturel, Antim Ivireanu ș.a.) și tot cam de pe atunci tirgul devine și un centru al picturii vechi tradiționale, ilustrată strălucit de un Dobromir ot Tirgoviște, de un Mina Zugravul, Mihail și Ianache și atiția, mulți, alții.

Dar poate că mai mult decit toate reperele artistice ale orașului Tirgoviște, cel mai important — și cu care de altfel ne-am obișnuit incă de pe băncile școlii — rămine cel literar ; cine spune azi Tirgoviște spune, de fapt, Ion Heliade Rădulescu, Vasile Cirlova, Grigore Alexandrescu — poeții redeșteptării noastre naționale. Apoi, cel de spune Tirgoviște este numaidecit purtat de gind către pionierii poeziei românești moderne, cei ce au deschis calea unui Vasile Alecsandri, a lui Eminescu, Blaga, Ion Barbu, V. Voiculescu — poeții Văcărești, in frunte cu Ienăchiță, autorul versurilor ajunse demult celebre : „Urmașilor mei, Văcărești / Las vouă moștenire / Creșterea limbii românești / Și-a patriei cinstire".

Era firesc, prin urmare, ca in orașul de la poalele dealurilor, in vechea cetate de scaun a Tirgoviștei să fie reluată, peste ani (pe noi coordonate, la noi dimensiuni și intr-o formă cu totul nouă), tradiția poeziei. Și ea a fost reluată, in anii civilizației noastre socialiste, sub forma unui festival literar intitulat sugestiv „Moștenirea Văcăreștilor", un festival-concurs care și-a inscris in programul său o serie de manifestări vizind cinstirea inaintașilor intr-ale literaturii, pe de o parte, iar pe de alta promovarea și afirmarea unor talente tinere care să contribuie, peste veacuri, la nobila, dificila și niciodată incheiata lucrare de „creștere a limbii românești" pe care au inceput-o inaintașii.

„Moștenirea Văcăreștilor", festival-concurs ajuns in acest decembrie '85 la a XVII-a lui ediție — iată, așadar, că incepe deja să aibă o biografie ce se măsoară de acum in decenii ! — a avut o semnificație aparte atit prin conținutul său propriu-zis, prin numărul mare al participanților la el, cit și prin calitatea și inalta ținută intelectuală și de spirit la care s-a desfășurat.

Departe de a fi intrat in cine știe ce tipare ori șabloane ale obișnuitului, această veritabilă sărbătoare a poeziei și a cărții (să nu uităm că la Tirgoviște se află și unicul muzeu al tiparului și al vechii cărți românești, un fel de „templu" al scriitorilor dimbovițeni totodată !), de bun și binemeritat prestigiu, a depășit cu mult semnificațiile și sfera interesului local. Și cind spun asta mă gindesc mai ales la faptul că, pe lingă luarea in discuție a creațiilor scriitorilor amatori, juriul a avut in vedere și producția poetică, din reviste și edituri, pe o perioadă de un an, a scriitorilor consacrați. Astfel, alături de cele mai bune versuri ale poeților ce bat la porțile literaturii, juriul „Moștenirii Văcăreștilor" a premiat — parcă simbolic și deloc intimplător ! — și doi autori consacrați : pe Nicolae Dan Fruntelată (pentru volumul de poeme „La bătrinețe, lupii tineri") și pe Romulus Vulpescu (pentru cea mai frumoasă poezie patriotică publicată in reviste in ultimul an).

Purtindu-și pașii, in acest decembrie, la ceas de iarnă și de poezie, prin cetatea incărcată de istorie a Tirgoviștei, am trăit pentru o clipă sentimentul că intre acel prinț al poeziei noastre de inceput, Vasile Cirlova, intre poeții Văcărești, intre Grigore Alexandrescu (sărbătorit și el in aceste zile, cu ocazia centenarului morții, in cadrul amintitului festival) și poeții de azi, laureați, ori simpli participanți la „Moștenirea Văcăreștilor", intre ei și necunoscuții rapsozi ai viitorului există o firească, necesară punte de comunicație. O punte nu numai simbolică și nu numai de poezie, ci și de spirit, de cultură românească menită a infrunta veacurile.

VIAȚA CĂRȚILOR

CARTEA DE DEBUT

UN REALISM TEXTUALIST

POVESTIRI FURATE ȘI LA LUME IARĂȘI DATE **(proze lungi, medii și scurte)**. „Care ar fi realitatea frazei ?" se intreabă in una din prozele sale eseu **Dan Petrescu** *). autor exemplar pentru curentul intelectualist, citadin, ironic și tehnicist al generației acestui sfirșit de mileniu, iar intrebarea și fervoarea teoretică a punerii ei sint emblematice pentru căutările și indoielile prozei „textualiste" asupra posibilităților literaturii de a surprinde realitatea. Tinăr furios și textualist teribilist, Dan Petrescu se situează, ca și alți congeneri (in vogă astăzi, pe drept cuvint, căci exprimă starea de criză a unui tip de expresie literar) in avangarda prozei experimentale de la noi, condamnindu-se din perspectiva valorică și temporală la eșecul operei proprii de construcție, eșec profitabil insă pentru cei ce depășind criza și asimilind organic noile tehnici vor ieși din labirintul oglinzilor autoreferențiale spre un contact mai autentic cu realul sau cu iluzia lui. Pentru aceasta e nevoie de o „candoare a creației" neinhibantă, o „naivitate a iluzionării" care e totodată și a forței de expresie pe care textualistul ironic ori mai degrabă sarcastic nu o posedă, dificitul său creativ agravindu-se printr-o hiperluciditate teoretică sterilizantă, de unde și drama sa. În fapt textualistul autentic (nu veleitarul agresiv al unei mode de succes) este un realist intransigent și absolutist, un fanatic al realului refuzind iluzia lui literară și intors către mecanismele textului din disperare. Pariul său este „sau totul, sau nimic", fără să poată realiza deplin nici una dintre alternative : realitatea totală ori cartea cu file albe. Dilema nu e nouă, modernă e insă radicalizarea ei. Lupta cu scrisul — acea intimitate teribilă a scriitorului de a supune și recrea lumea — a devenit chiar subiectul scrisului. Oglinda stendhaliană nu mai privește lucrurile, ci este așezată inaintea textului insuși, in vreme ce autorul ieșit din spatele ei se așează pe sine in prim plan drept certitudine a autenticității scrisului său. Trăim un timp al jurnalului de creație mai important decit creația. E un fel esențial al autorului de a spune adevărul, de a-și consemna integral realitatea sa. Textualismul — formă acută a acestui „biografism" auctorial — e modalitatea de a vorbi despre propria realitate a unui tip de tinăr intelectual de azi, un fragment din jurnalul formării unei părți a noii generații. Excesele sale dovedesc insă că ne aflăm inaintea unei subtile confuzii și identificări intre iluzia realității — refuzată in numele autenticității și al setei de absolut — și **efectul de real** specific dintotdeauna marii literaturi (singura adevărată in artă, realitatea brută și „totală" fiind un nonsens in spațiul estetic).

Acest tip de literatură, atit in poezie cit mai ales in proză, este mai interesant ca demers teoretic decit ca realizări propriu-zise, lucru evident și in cazul lui Dan Petrescu, autor cu mare capacitate speculativă, trăindu-și dramatic pariul dintre tăcere și expresie, vorbindu-ne de-a lungul a numeroase pagini ardente despre cauzele tăcerii sale sau despre imposibilitatea tăcerii sale. Absolut remarcabil in acest sens este cel mai recent text al cărții **Înșirarea** (datat 1980), text antologic pentru noua direcție, unde doar ironia (iarăși ea !) e de calitate indoielnică (deși Caragiale e adesea invocat de noua sensibilitate). Altfel in celelalte povestiri mai vechi, autorul are umor in jocul cu mecanismele textului, joc cu miză gravă, sarcastic uneori, introdus la noi in premieră pe scară largă de proza lui Marian Popa. Desigur, subintitulindu-și aproape fiecare piesă „fragmente", Dan Petrescu nu poate fi analizat decit „fragmentar". Remarcabilă e la el căutarea infrigurată a unor căi de apropiere maximă de realitate — tehnici de inregistrare cinematografică prin tăieturi rapide și „filmări" cu priză directă, fără montaj și fără transcriere, ori stilizare, a vorbirii personajelor — după cum evidentă este implicarea „minioasă" a povestitorului in cele povestite, in maniera unor Buzura, Gabriel Gafița, Mircea Nedelciu, Constantin Stan, fără „substanța" narativă a acestora. Supărătoare sint aici desele franțuzisme fie in original, fie folosite „brebanistic" (decompoza, devoala, branlantă, saiante etc). În concluzie, imaginea din această carte de debut a lui Dan Petrescu e a unui teoretician profund și strălucit, pentru care actul scrisului e un gest existențial major, ca și pentru Dumitru Aug. Doman și Tudor Stancu, „practicianul" rămânind insă dator cu o viitoare carte de proză.

Alexandru Condeescu

* **Dumitru Augustin Doman, Tudor Stancu, Dan Petrescu : „Proze". Editura „Albatros" — 1985.**

PROZA

DESTINE

Într-o permanentă căutare a „adevărului cel mare care există in adevărurile fiecăruia", prozatorul Gheorghe Constantinescu, după ce străbate țara in lung și-n lat, pierzindu-se in universul ametitor al Deltei, in satele și orașele de pe malul Dunării imbrățișind cu „privirea lacomă auriul holdelor de griu, verdele porumbului, cirezile de pe izlazuri, fețele arse de soare ale truditorilor din Bărăgan", hrănindu-se cu „ințelepciunea acelor oameni in mijlocul cărora și-a petrecut primii ani ai copilăriei" și citind minunata carte a naturii plină de taine, de ințelesuri, „incărcată de istorie, de glasuri, de porunci", ajunge definitiv in... amintire și prin aceasta, mereu aproape de adevărul lăuntric, intră in literatură.

„Memoria mă putea trăda și atunci am incredințat scrisului cele aflate și ințelese, cele intrebate și cele răspunse sau nerăspunse incă. Persoana intii nu mai este de fapt persoana intii, persoana a treia nu mai este de fapt persoana a treia. Amintirile au născut alte amintiri, istoriile au născut alte istorii, povestirile mele și ale prietenilor mei s-au contopit, nu o dată".

„Venit" din clasicii noștri, cu o mare putere de observație și sinteză, ieșind din real și revenind mereu, firesc, in cadrele acestuia, printr-o permanentă interferență de planuri, de personaje, prin „jocul" subtil al amintirilor, prozatorul Gheorghe Constantinescu transcrie in chip autentic sentimente sufletești, mișcări interioare ale unei galerii diverse de eroi dintr-o lume secvențială, bogată prin tipologii și intitulată inspirat **Destine**.

Pe parcursul celor patru părți in care este structurată cartea **(Curtea din Șoseaua Ștefan cel Mare ; După 25 de ani ; Întimplări... Întimplări și Destin)** prozatorul Gheorghe Constantinescu ne prezintă secvențe din „lumea satului, mai exact cele in care se topește una dintre fundamentalele experiențe de viață pentru mine și pentru mulți ca mine", tablouri de viață din Bucureștiul de altădată. „Așa cum au fost ele reținute de retina unui adolescent", apoi fel de fel de **intimplări (Moșii de altădată, Mișu Răcanii, Corespondență bucluсașă, Troleibuzul și vulpea turbată)** „care s-au inșirat, chemate, unele după altele, de o logică particulară, dictate de legi incă nescrise" (după cum ne mărturisește autorul in Cuvint inainte). Cu arta unui adevărat povestitor, fapte și evenimente importante din lumea satului și a orașului, care, in timp, au schimbat profund modul de viață, mentalitățile oamenilor, sint readuse mereu in actualitate de prozatorul Gheorghe Constantinescu. După Anton C. Bacalbașa, care in **Amintirile din viața militară** zugrăvise brutalitățile cazarmei și veseliile ei, și Gh. Brăescu, a cărui viață cazonă ne-a dezvăluit un umorist de talent, Gheorghe Constantinescu se dovedește in **Răcanii**, prin observația fină și autenticitatea transcrierii, un nu mai puțin talentat descoperitor al vieții militare, in neajunsurile și greutățile ei, care „iau sfirșit odată cu actul de la 23 August, primit cu un sentiment „de ușurare" de către militari. Cei mai mulți dintre noi ne-am bucurat. Sinteam că se petrec evenimente mari și decisive. Totul capătă alt ritm și alt sens".

Gheorghe Constantinescu intră, prin **Destine**, in rindul prozatorilor contemporani, prozele sale conținind un adevăr lăuntric.

Dorel Filipescu

* **Gh. Constantinescu : „Destine". Editura „Sport-Turism", 1985.**

ULTIMA SPOVEDANIE

CONSTANTIN BĂRBUCEANU

ULTIMA SPOVEDANIE

Editura Cartea Românească

Este oarecum surprinzător noul roman, **Ultima spovedanie** *), pentru cititorii cărților din urmă semnate de Constantin Bărbuceanu. Ceea ce se păstrează, totuși, din marca scrisului său, este intriga aventuros-detectivistă. Și **Ultima spovedanie** — precum **Femei singure** ori **Samsarul** — se citește pe nerăsuflate beneficiind de regimul cărților interesante și perfect accesibile unor mari grupe de cititori. Surprinzător, cum spuneam, este subiectul. Un muncitor petrolist, Stan Florescu, se angajează succesiv la Astra Română (capital anglo-olandez) și Continentala (capital german) in vremea dictaturii antonesciene. Specialist in forări el este, totodată, un reper important in rețeaua organizată de Partidul Comunist Român in ilegalitate. Este de la sine ințeles că, personal dar și in colaborare cu alți petroliști și lucrători din alte branșe, organizează sabotaje impiedicind ca petrolul românesc să alimenteze mașina de război antonesciano-fascistă.

Personajul este conceput de romancier deloc liniar, neprevăzutul continuu al destinului său antrenind nu numai lectura propriu-zisă ci, in egală măsură, conferind credibilitate eroului ca atare. A fost intemnițat pe Uranus, la inchisoarea militară. De aici evadează folosind un prilej prielnic, neașteptat : un grup de hoți plănuiesc și reușesc o evadare prin canalele subterane colectoare ale Bucureștilor. Stan Florescu este ințeles in chip eronat de către căpetenia vagabonzilor a fi fost la curent cu planul evaziunii lor și, din acest motiv, este cooptat grupului impreună cu alți doi tovarăși de luptă ilegală ai muncitorului. După ce „se dă la fund" o vreme, locuind intr-o casă conspirativă din Capitală, la un anume Dumitrache, — Florescu se reangajează ca specialist. Atit la Filipeștii-de-Pădure cit și in Moreni, el își vede conștiincios de treabă păstrindu-și sever incognito-ul (insuși numele fiind de imprumut). Locuiește in gazdă la un profesor care are două fete, Marilena și Sanda. Șeful de post local, un afemeiat dar și un zelos apărător al ordinii, așadar, unul dispus să avanseze in grad predind oficialităților pe oricare suspect, mai ales pe comuniști, se indrăgostește de Sanda, fata cea mare a profesorului. Ea insăși e suplinitoare și ține mult la chiriașul ei, deși discret. Una din cuceririle șefului de post e o circiumăreasă, rea de muscă și fanată și tocmai acesteia i se spovedește Sanda, intre altele afirmind despre chiriașul ei că ascultă pe ascuns Radio Londra. Știrea ajunge la amantul depravatei, șeful de post, care ia imediat legătura cu superiorul de la Ploiești, un colonel, și obține aprobarea să-l aresteze pe Florescu. Are loc un adevărat asalt armat in cursul căruia zelosul jandam iși pierde viața, ucis din eroare de un subaltern. Este insă acuzat Florescu, printr-o inscenare ticăloasă și, astfel, predat Curții Marțiale. Este judecat formal, rapid, și condamnat la moarte. Tovarășii săi, ilegaliști cu experiența luptei pe toate fronturile, reușesc să-i faciliteze evadarea uzind de trenul care intră in inchisoare asigurind aprovizionarea. Preotul venit să-i asiste ultima spovedanie — in treacăt fie spus, ca și căpetenia hoților, Cărămidaru, și preotul e un personaj savuros, cu toate că abia schițat, — găsește spre surprinderea sa celula goală.

Cartea este scrisă alert, secvențele sint abil montate, intreagă narațiunea se pretează unui bun film de acțiune. Nota bene : caracterele prezentate sint conturate ferm, complex, evidențiind scăderile și calitățile oamenilor obișnuiți și, literar, veridici.

Mircea Constantinescu

* **Constantin Bărbuceanu : „Ultima spovedanie", Editura „Cartea Românească", 1985.**

CĂRȚILE ANULUI 1985

Semnul lui Apollo

CEZAR BALTAG

Dialog la mal

EDITURA EMINESCU

O bună — și valoroasă — parte a poeziei actuale ar putea fi definită tipologic prin reformularea, reconsiderarea în spirit modern a unor structuri mitice străvechi. Întoarcerea la marile mituri, folclorismul de substanță, arhaitatea generică răstălmăcită sau numai „simulată", figura mitologică folosită ca pretext pentru meditația filosofică — toate acestea formează un cadru larg, cu viziuni și situații interferente.

Un cadru larg, spuneam, fiindcă spațiul balcanic, folosit adesea ca sursă și motiv, spațiu al virtualităților mitologice, al unor insondabile și fabuloase performanțe imaginare, devine un spațiu universal. Regîndirea originilor ține de o profunzime aproape impenetrabilă. Dar tocmai această adîncime este consacratoare, în înțelesul unor, puțin perisabile, structuri.

Dacă, de exemplu, lirica lui Ion Gheorghe se apropie de tipologia dionisiacă, Cezar Baltag este un apolinic. Faptul devine vizibil mai ales prin cîteva poezii din **Vis planetar** (1964) a doua carte a poetului, după un debut conformist (**Comuna de aur**, 1960) și este categoric afirmat odată cu **Răsfringeri** (1966). „Toate sînt sub semnul tău Apollo. / Clipa plouă-n noi torențial. / Ieri a ris un ulm. O vară-ntreagă / o femeie a iubit un deal. [...] E aici un loc din care-n toate / laturile lumii mă aud. / Nordul e un punct din care-ncepe / numai sud și sud și sud și sud.", scrie poetul aproape declarativ într-o **Răsfringere.** Viziunea siderală, în care intră meditația asupra rosturilor ființei și asupra timpului, este aici rodul unei savante — în înțeles reflexiv — unificări de idei folclorice și conceptualizări livrești. Orizontul mitologic invocat are o grație și un echilibru desăvîrșit, accentele de patetism ținînd mai mult de compoziția oraculară a ansamblului. Lîngă experiența ludică, invocată nu foarte rar, se așează imaginea **răsfringerilor** virtuale. Dorul, speculația onirică („visul ontic"), povestea „narcotică", lumina, oglinda și oglindirea, ursita și treptele lumii, urcate spre cît mai fidela apropiere de **sine,** identificare a eului, ca să alegem puține exemple, urmează un proces de ermetizare. Deși versul este limpede, semnificația seamănă cu un cristal himeric : cu cît te apropii de el cu atît alcătuirea îți scapă. E ca o „răsfringere de umbră", un joc straniu al luminii într-o oglindă insondabilă, „fantastică" : „Un ochi fantastic mă răsfrînge-n / oglinda cristalinului." A te vedea — emblematică vedere — în **oglinda cristalinului** e însăși înfăptuirea ermetică.

Nu altfel se prezintă poezia din **Dialog la mal** (Editura Eminescu, 1985). Sub un titlu heraclitean, Cezar Baltag publică un volum unitar. El era anunțat, într-o măsură, de antologia de **Poeme** tipărită în 1981 la aceeași editură. În ultima ei secțiune, **De la capăt,** apare un grupaj amplu de texte reproduse acum cu mici dar nu lipsite de interes modificări. Dacă am vorbit de ermetism în poezia lui Cezar Baltag, trebuie imediat adăugată o circumstanță, fără care lirismul său nu și-ar regăsi originalitatea. Poezia aceasta este aidoma unei raze luminînd spațiul lăuntric. Strălucire „închidă", ea scapă mereu de posibilitatea definirii formale. A definirii mediocre, vrem să spunem. De nepătruns, ceea ce nu înseamnă că e nelimitată. „Șoim orb în zbor orb / pe o boltă oarbă / Dar cîtă vedere, neînțeleasă, cîtă vedere..." este tocmai atributul esențial al acestei raze care parcurge conștiința tot așa cum simțul parcurge lucrurile lumii. Această solaritate ermetică este însuși zimbetul lui Apollo : „acea limitare plină de măsură, acea lipsă a pornirilor sălbatice, acea liniște înțeleaptă a zeului plăsmuitor. Potrivit cu originea sa, privirea lui trebuie să fie «solară» ; chiar în clipele de minie și nemulțumire, harul frumuseții se oglindește în ea." (Friedrich Nietzsche, **Nașterea tragediei).** Zîmbetul acesta vorbește de unitatea ființei, de încrederea, mai bine zis, în **unitate.** În unitatea indivizibilă. Fraza pe care Nietzsche o citează din Schopenhauer **(Lumea ca voință și reprezentare)** se potrivește întru totul acestei atitudini poetice : „După cum pe marea dezlănțuită și nemărginită, printre talazuri ce se înalță și se prăbușesc urlînd, marinarul își pune toată nădejdea în sărmana lui barcă, tot astfel, în mijlocul unei lumi de chinuri, stă liniștit omul singuratec, rezemîndu-se încrezător pe «principium individuationis»." Mișcarea universală este aceea care semnalizează voința de unificare, sentimentul împlinirii : „Toate erau Eu / și nisipul și umbrele / și peștii și soarele / și meduzele / și plopii și păsările / și ochii oamenilor / / un singur lucru / uitasem / / valurile / / care nu / se odihniseră / nici-o clipă / tocmai ca să-mi reamintească" **(Ca să-mi reamintească).**

Ochii, îndeosebi : multe din poeziile lui Cezar Baltag sînt ipostaze ale privirii. Ale privirii-zîmbet : contemplînd deopotrivă spectacolul secret al clorofilei („Clorofila însăși / e un stigmat / / **care poate fi ochi")** și cel cosmic din **Lykeios urcînd,** iluzia aprinderii „reci" : „Luna pe stînci / vorbele în întuneric / cineva aprinde un cuvînt / și e atîta iarnă în templul zeului / **a dazzling white appearance** / doar aparență / e iarnă în iarnă și totul / e iluzoriu văzut dinspre lună". Imaginea lui Apollo poate fi darul simbolic al plasticității. Zeul solar este un zeu al formelor, al aparențelor, uimind, uluind, **orbind** („dazzling"). Al aparențelor din care se poate recompune fie și simbolic unitatea lăuntrică. Cuvîntul se aprinde, forma extaziază conținutul, îl dă la iveală, într-un cadru de o intensitate extraordinară. Într-adevăr, ce altceva ar fi mai puternic, în sensul dorit, decît această minunată priveliște a luminii selenare răsfrînte pe stînci, iarna aparențelor, lumină înghețată și cinematografică dar cu efect deloc neliniștitor. Pentru că suferința se vede întrecută heraldic de mitul frumuseții și armoniei universale : „Poseidon, mîine plecăm pe mare, / îndură-te de noi. / templul tace. Se aud doar valurile / departe, foarte departe, **suffering for beauty** / lîngă noi, în noi, deasupra noastră / atîta umbră, atîta suferință / atîta frumusețe cu aripile legate / și totuși e lumină pe stînci / sunt un vultur, spune cîntecul / un vultur care a uitat să zboare / sunt un vultur fără aripi / și totuși zbor."

Costin Tuchilă

Ion Pacea : „Sărbătoare"

Printre noduri și semne

Urmare din pag. I

Alexandru Condeescu, în prefața sa la ediția **Ordinea cuvintelor,** recenta antologie Nichita Stănescu, vede în poemul pe care l-am citat mai devreme o ilustrare a mitului christic : „Martiriul său transformă drama în tragedia înălțătoare, redîndu-i ființei conștiința naturii sale nepieritoare, izbăvindu-o de mișcarea destrămării". Interpretarea este corectă dar limitativă, căci se întemeiază, pe de-o parte, doar pe două versuri din poem, iar pe de altă parte, izolează poemul din contextul tematic al întregului volum, „evitînd" să-l citească relațional. Or, cum bine se știe și cum spunea însuși Nichita Stănescu, într-un interviu din 1980 : „Cît despre cititori... cîți cititori atîtea re-creări ale operei ! În asta și constă validitatea unei opere literare : ea poate fi recreată, retrăită, adăugată, înfrumusețată sau dimpotrivă micșorată, după cititorul care o recepteză". Așadar : oprirea timpului și a mișcării lumilor este un gest demiurgic, de esență romantică, prin care eul liric încearcă să se opună efemerului existenței. Este o soluție, în imaginar, care nu reușește, însă, să elimine presiunea singurătății („țara mea era un geam / prin care nimeni nu privea"), iar orgoliul de a opri cuvîntul este cel puțin egal cu tristețea de a-l face astfel „necintător". Vreau să spun că, în „Noduri și semne", obsesia thanatică nu dispare nici o clipă, ci doar se atenuează uneori, interferîndu-se cu speranța redobîndirii unui echilibru sentimental prin sacrificiul de sine. Versurile de aici nu problematizează, la modul liric, spaima de neființă, ci o transcriu chiar, în viziuni teribile. Astfel, lumina reflectată pe suprafața mării — motiv romantic de largă circulație — nu-l aduce pe poet în spațiul visării blînde, ci declanșează viziuni coșmaresti, în care acvaticul este principiu distructiv, cu forță de atracție malefică. Un difuz și indeterminat sentiment al vinovăției — vinovăția de a fi — din primele versuri ale poemului, capătă apoi proporții catastrofale și impune o pedeapsă cumplită : „Marea era liniștită și oarbă, / ca un copil care are albeață la ochi, / — și ține întinsă mina lui dreaptă, / ca și cum ar putea, / să atingă cu ea / ceva / vinovat. / Luna tăiase cu o dungă argintie / marea cea mare în două pustie. / Atunci a fost cînd mi-am zis / să merg cu tălpile goale / pe tăișul acela de vis / către ai lumii iris. / Am început să merg pe muchia cuțitului lucios, / cu tălpile goale, cînd / talpă de talpă la două picioare / într-însul se tăiau singeros, / mergeam pe cuțitul prelung și întins, / piciorul meu drept mi se despica lent, / piciorul meu sting mi se despica lent, / înaintam, iar pîntecul și sternul și beregata / mi se despicau în două lent pe tăiș, / gura și nasul și locul / cel de dintre sprîncene / mi se despicau în două, / în dreapta mea / marea se înroșise de sîngele meu, / în stînga mea, / marea se înroșise de sîngele meu, / jumătate am căzut într-o parte, tăiat, / jumătate am căzut în cealaltă parte tăiat, / luna pierise, / cuțitul se scufundase, / marea era roșie / și liniștită / și calmă / și lucioasă" **(Nod 30).**

În „Noduri și semne", poezia lui Nichita Stănescu atinge cote ale tragicului pe care celelalte volume nu le-au cunoscut. Din acest unghi de vedere, ea reprezintă un apogeu al creației stănesciene și se așează, firesc, în vecinătatea **Odei** lui Eminescu.

„Nu cer iertare"

Urmare din pag. I

mi-e dor și-aș vrea ca templul firii mele / să înflorească din pereți mușcate / să-mi cadă grei amețiți, din palme / să fiu iar pustiit de libertate" **(Pustiit de libertate).**

Lucian Avramescu se simte bine pe mari suprafețe lexicale unde debitul său verbal funcționează din plin, iar fantezia sa asociaționistă este în largul ei. Dar această facilitate comportă riscurile ei, întorcîndu-se ca un bumerang împotriva autorului și compromițînd într-o oarecare măsură texte ce începuseră foarte bine, ca în **Cîntec de leagăn :** „iubito, avem acte în regulă / telefonul și impozitul pe imaginație l-am plătit / tu arăți destul de bine pentru vîrsta pe care-o ai / iar eu mă țin, mă mai țin / ca o turlă descoperită de schit / / nu, nu te speria, sînt gunoierii / cu plase pescuiesc cadavrele din canal / un cîine, trei mițe și infirmiera aceea bătrînă / suridea mereu, era optimistă / și-ți făcea injecții nedureroase cu fenobarbital / nu, nu tremura, mugurii tencuielii / și pe strada noastră vor exploda în curînd / primăvara își va scoate galoșii la poarta noastră / iar eu pentru premiul Uniunii Scriitorilor sînt la rînd / / hai, taci, nu toarce plînsul ca o mită / fii bărbată, fii fregată, fii milităros echipată / trage-ți pulovărul curajului peste sutien / promit să nu te mai înșel toată săptămîna viitoare / și chiar să vînd pe la reviste-un catren". Atunci cînd incontinența verbală este mai fermă strunită și dirijată pe o idee poetică majoră, rezultatele sînt notabile. **Aseară, fiul meu, Cum să stăpînim cartofii, Cătinel băiete, Week-end, Afișul singurătății mele** sînt astfel de texte în care spontaneitatea imaginativă și revărsarea lexicală sînt mai atent canalizate în virtutea unui efect poetic. Este de remarcat, totuși, că această fantezie asociativă de care am mai pomenit se exercită asupra cotidianului, a vieții curente, a problemelor contemporane presante și a sentimentelor și stărilor sufletești acute, dînd impresia trăirii de moment, irepresibile, ce se impun a fi, neapărt, exteriorizate. De aceea poezia sa se derulează într-un prezent continuu, mobil, viu, plin, acaparator, ce nu te poate lăsa indiferent, dar și fără o privire mai adîncă, mai pătrunzătoare a fenomenelor. Dar poetul nu este totdeauna în ofensivă, gata să atace cu umorul său persiflat, prada realului, ci înregistrează și clipe de îndoială, de vulnerabilitate și lirism mai interiorizat : „dar ce căptușeală s-ar potrivi / pentru coastele mele, / cicălitoarea mea inimă să nu mai bată-n afară / cînd zei enervați / îmi măcinau frica / iar lama de cuțit a amenințării imi tatuează pieptul... / dar ce căptușeală, ce beton, ce cofraj / s-ar potrivi / pentru această vietate închisă și liberă / cu auzul ei fin / cu văzul ei / mai ascuțit decît al acvilei / cu pipăitul ei / cu toate cele ce-o fac / atentă la semnalele cele mai îndepărtate / ale junglei / din regatul unei vieți / pentru invenția / fie și primitivă / a unei perfecte cuști zoologice / în care / vietatea inimii mele să se simtă-n siguranță / sigur, ați putea spune, / numai moartea, numai moartea / deține acest brevet, dar cine știe..." **(Vietatea inimii mele).** De asemenea, cîteva frumoase poezii erotice curg în albia mai liniștită a unui curent liric de oarecare temperanță. Nu știu cît de constient este poetul de această stare mai puțin obișnuită la el, dar un text ca **Mereu cu apele zimbetului,** confirmă o posibilă modificare a manierei sale poetice : „eu care mă bucuram ca o locomotivă cu aburi / eu care săream mereu în apele zîmbetului / încît mii de stropi aurii se ridicau în preajmă / udînd pietonii mofluzi / eu, mereu în alergare / cu mușchii slobozi ai cuvintelor / gata mereu de-o trăznaie, de-o aventură, / de-un chef pe cinste / trăgîndu-l de mustăți pe dumnezeu / eu care călătoream pe scara tramvaielor / pe soinarea vagoanelor de călători / pe caii fără stăpîni ai orașului mare / mă uit la mine / ca la o etichetă de geamantan / și nu înțeleg bine dacă eu / sînt cel care / poartă cu adevărat / numele meu" **(Mereu în apele zîmbetului).** Acest spirit esenian frondeur și, în același timp, melancolic îl prinde bine pe poet.

„Ieșirea din contur"

MONICA PILLAT

Ieșirea din contur

EDITURA EMINESCU

Reunite sub semnul poeticului intuit ca invariantă a spiritului modern, gîndit pe baze clare metodologice (dar fără formalism inhibant sau maniac) conferind coerență volumului, eseurile **Ieșirii din contur** (Ed. Eminescu, 1985, lector Doina Uricariu) propun o lectură — în cheie hermeneutică a unor scrieri bine asimilate de gramatica europeană a culturii. Monica Pillat abordează — cu seninătatea și eleganța unui autor bine fixat și la punct cu reperele critice — așadar cu „stil" — texte cu o mare relevanță semiotică din literatura română și universală precum și cîteva lucrări de artă figurativă (Blake, Durer) instanțiate printr-un legato al semnificațiilor într-un spectacol al creației ce validează sinele.

Cele patru secțiuni ale cărții (I. Spre o împărăție a ființei. II. Circumscrierea ca strategie poetică. III. Tăcerile rostirii. IV. Ieșirea din contur) anunță — și impun treptat — în interpretările la Creangă, Galaction, Conrad, Carroll sau Fowles, precum și în capitolul final — un subiect „unic" : scenariul arhetipal al dilemei de creație, cuvîntul și aventura „spusei" între „gura de rai", asceză (kafkiană) polisemie (care-l face incomprehensibil) și tăcere. Analizele — cu o redusă parte propedeutică, și totuși modele didactice (la propriu) de redactare atentă și nuanțată — subliniază direcțiile semantice ale literei și literalității la limita dintre opacitate și transparență (Borges) descifrînd din perspectiva modelului ontologic al devenirii întru ființă (Noica) ipostaze ale bătăliei creatorului cu precaritatea materiei.

Creangă (în **Harap Alb),** Galaction **(Moara lui Călifar),** Voiculescu (din **Pescarul Amin),** Bănulescu, basmul **Tinerețe fără bătrînețe... Miorița** și **Meșterul Manole,** precum și din literatura universală Melville **(Moby Dick)** Poe, Carroll, Fowles, Swift, Kafka, Conrad sînt textele („semnînd un nume"?) în care Monica Pillat „citește" (independent de momentul Mallarmé al semioticii franceze, pe care autoarea o depășește fără gesturi de sfidare) intervenția „martorilor creației", pierderea și recîștigarea sacralității sinelui între model și contingență. „Adevărul" limbajului inventat — pe măsura descoperirii lui în centrul pulsatoriu al energiei poetice — tinde (pe linia Kafka — Becket) în proze semnificative de Bănulescu sau Voiculeseu spre o **spunere** ideală care este (și reprezintă, desigur) nu o pierdere a semnificatului ci o potențare a lui. Prin importanta temă a „vorbitorilor" textele române intră în ecuațiile literaturii universale în termenii perpetuării ființei prin logos. În aceiași termeni (și preluînd virtuțile intertextualității fascinant încifrate) dragostea — între eros și agape (la Fowles din **Magul)** devine o ipostază a melancoliei de tip durerian, un verb în contextul ultramodern al relativității. E un artificiu dezmințind la fiecare pas lumea abia consfințită prin relație de un mag arhetipal, (Conchis-Prospero), de prințul inscenării realității ritmînd temele paradoxalei rătăciri a ființei în memoria etern recitită — ce consacră (astfel) tocmai uitarea. Chiar și actul critic devine o „ieșire din contur", un artificiu al inspirației ce-și expiră cu fiecare literă substanța și — iluminîndu-se narcisic în metaficțiuni transparente — explorează sisific inexplorabilul : ramificațiile metaforice și tematice ale realului invadat și deconstruit prin semn într-un climat cultural (european) fundamental repetitiv.

Basmul **Harap Alb** este recitit de autoare ca **opus** al încoronării ființei (adevăratul cîmp al judecății critice) și al ascensiunii spre nume și semnificație ; la intersecția dintre „fire" și „avere" sinele suspendă o călătorie (transcendentală și nu numai) între poliii opoziției (existențiale și nu numai) Harap Alb — Spin — structurînd și sprijind demonstrația critică în cîteva puncte esențiale. Practicînd o lectură orientată (în sensul lui Noica, de la care se preiau nu „titluri" cum ar spune cineva cu atenția în derivă, ci un mediu mental superior) Monica Pillat de-plasează personajele spre acești poli opuși (și necomplementari) ai devenirii. Pe de o parte își va găsi calea spre țintă (spre împărăție) alesul, cel sortit harului, într-o călătorie profetic iluminată de omniscientă — el „devine ceea ce este". Scindarea eului în parametri opuși apare mai ales în situații paradoxale (Conrad, de pildă în **Părtașul de taină) :** prin treptata și dificila recuperare a trecutului — ca verb — ființa se predă (odată cu esecul detenției) triumfului, și accede spre armonie odată cu recunoașterea limitei necesare.

Pe de altă parte, departe de orice operație de descifrare a propriei scrieturi, exilat în amnezia efemerului impur, tipul spinului — protagonist în **Moara lui Călifar** — (sluga Stoicea) își întîmpină orbește tragicul anonimat ; un nimeni deschis hazardului și rătăcirii, el semnifică, în termenii unei gramatici culturale rafinate, avutul vremelnic instăpînit peste fire, scurta și tiranica domnie a imediatului în faza dispersării neobaroce, atomizarea personalității prin medieri externe. Atunci, cu adevărat scandînd repetabila rătăcire în oarba desfășurare a relativului, urgia și hazardul (la Galaction, Poe sau Melville — unde apare dedublat de „strategia aminării") sînt o decompensare a compensației și „valul tătarilor" (stergînd conturul substanțial) un mesager al transparenței. În virtutea strînsei argumentații Amin va îndeplini poruncile „spinului" — efemerului — într-o nepăsare împărătească, într-o splendidă izolare care indică transformarea servituții în liber arbitru și a circumstanței pieritoare în reflex al voinței emancipate.

Intruchipările călătoriei fără cale prin jocurile oglindirii cu statut autoreferențial expun o temă secundă a cărții Monicăi Pillat ritmînd în aria literaturii anglosaxone semnificațiile unei Alice—Alison în **Țara minunilor,** în **Țara oglinzii** și în **Magul** de Fowles) în cîteva ipostaze semiotice. Finețea analizei cucerește cititorul — iar din rezultate excelente — fie ele semiotice sau nesemiotice emană bogate sugestii de lectură (și firește, de scriitură). Într-o lume în care actele de interpretare determină natura realității (în țara minunilor — alias insula lui Conchis) — ca într-un arhetipal palimpsest borgesian lecturile se impun una alteia, se continuă și se încifrează reciproc. De altfel ele „dau" lecturi care — în **Ieșirea din contur** — se scriu unele pe altele și își răspund precum într-o piesă de jazz — reflectînd — un mediu al ficțiunii ce înscrie în operă — atît criza individuației cît și pe cea a devenirii simple. Autorul însuși devine **semn** și reper, (el n-a fost, oricum, niciodată un „regent" al scriiturii) și se implică printr-un oricît de redus cod biografic într-o scriitură — lectură ce exclude cititorul naiv și sensul natural. Povestitorul — fie el și (sau mai ales) Swift — măsoară (cu mult „înaintea" lui Fowles) comunicarea ce se revelă drept artificiu și instrument al falsificării. De fapt la Swift (eseul „Utopia limbajului pur") limba este literalmente o sursă de poluare și o modalitate de proliferare a falsului, un corpus supus disecției și abandonării — așadar o culme a semioticii !

„Circumscrierea ca strategie poetică" citește tocmai procesele construcției artificiale într-o etapă a culturii obsedant paradigmatică, în operele marii cezuri dintre existență și cultură (Melville, Poe, Carroll, Fowles) și constituie prin finețea și subtilitatea analizei un succes al metodei care pe de o parte explică și pe de alta instituie și justifică opera.

Scriitură în sensul modern al complicității cu lectura, cartea Monicăi Pillat — ea însăși poet, prozator și eseist — dedică în partea a treia „tăcerilor rostirii" paradoxale o atenție „semnificantă". Astfel, dezvăluind procesele construcției artificiale în prelungirea melancoliei de tip durerian, textele metaficțiunii (Conrad, Kafka, Poe, Borges) sugerează și etapele simultane ale fabricației realității.

Capitolul ultim — o reușită — este dedicat în întregime spațiului legendar românesc, cu incitante interpretări ale **Mioriței** și **Meșterului Manole** — precum și a basmului **Tinerețe fără bătrînețe,** încheind hermeneutic călătoria lecturii inițiată de **Harap Alb.** Baladele românești marchează liniile de forță ale inspirației, momentul de insațiabilă asceză a artei care nu se „reduce" totuși numai la gest ci este reprezentarea și de fapt alchimica amplificare a ființei. Opera vine în întîmpinarea spiritului dilematic și re-iese din relația cu autorul nu ca terminus ci ca drum deja găsit ; parcurs deschis de însăși „ferecătura" tragicei ziditi, ea anunță și amînă la nesfîrșit promisiunea (ideală) a logosului — izvor în spațiul „gurii de rai", liniștea limitei descifrabile.

Monica Pillat înaintează în țesătura parabolică a textelor alese prin interpretări convingătoare și nestandardizate, sporind pe traseul demonstrației prin medieri inspirate. Subliniind cu o metaforă poetică — ieșirea din contur — călătoria inversă a eului auctorial dinspre sciziune spre neimpărțire, dinspre răspîndirea în particular către armonia edenică a latențelor și a spusei „curate" — autoarea face astfel din dorul mioritic de dezmărginire al păminteanului o virtuală axiomă a literaturii universale.

Ieșirea din contur pune într-o formă frumoasă (și nouă) problema „referentului" și orchestrează reflecțiile unui spirit puternic și cultivat pentru care rodnica intersecție a culturilor este un pas deslușit spre simultaneizarea tradiției române.

Irina Grigorescu

Anaforul omului comun

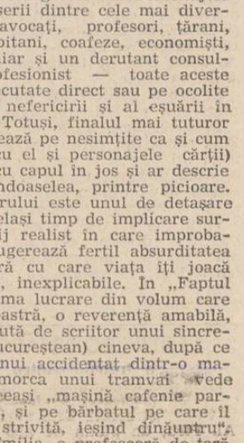

Aproape toate prozele scurte publicate de *Cristian Teodorescu* în remarcabilul său volum de debut editorial *Maestrul de lumini* sfîrșesc într-un mod ambigu, indecis amintind oarecum de atmosfera de fantasmă kafkiană apropiată însă, aici, cu cîteva octave în plus de realitatea imediată, volumul lui Cristian Teodorescu fiind efectiv un criteriu asupra realității văzută nu la modul etichetei complicat eseistice, de prelegere filosofico-parabolică ci la aceea a expunerii implicată direct în realitate. Volumul nu reproduce continuu realitatea ci este un reflex al realității trecută însă printr-un filtru artistic în același timp clasic și modern, estetica autorului înaintînd simultan, fără nici un fel de efecte secundare, în ambele direcții. Stilul scrierilor lui Cristian Teodorescu este în același timp intelectual și rațional, analitic și uneori dur dar și de un lirism subteran fin și paradoxal, de cea mai bună calitate, autorul știind să extragă din realitate simburele substanțial, fructul care duce proza sa la o personalizare distinctă și foarte expresivă, volumul de față avînd indicii sigure, semne fără dubii ale unei evoluții marcate spre o clară individualizare artistică în registru personal, unic.

Lumea scrierilor din acest volum al lui Cristian Teodorescu este o lume măruntă și umilă care pierde mereu în lupta cu cotidianul. Deși această lume este în continuă pierdere ea nu devine însă niciodată vulgară ori indecentă, jignitoare ori grosolană. Personajele cărții profesează meserii dintre cele mai diverse, mai variate — avocați, profesori, țărani, poștași, ingineri, căpitani, coafeze, economiști, în volum apărînd chiar și un derutant consultant tehnic liber profesionist — toate aceste personaje fiind persecutate direct sau pe ocolite de un simț acut al nefericirii și al eșuării în banal și stereotipie. Totuși, finalul mai tuturor prozelor se ambiguizează pe nesimțite ca și cum scriitorul (și odată cu el și personajele cărții) s-ar apleca în față, cu capul în jos și ar descrie lumea văzută de-a-ndoaselea, printre picioare. Efectul asupra cititorului este unul de detașare superioară dar în același timp de implicare surprinzătoare, de vertij realist în care improbabilitatea descrierii sugerează fertil absurditatea și abilitatea sinistră cu care viața îți joacă uneori farse ciudate, inexplicabile. În „Faptul divers" de pildă (prima lucrare din volum care este, după opinia noastră, o reverență amabilă, oarecum de adio făcută de scriitor unui sincretic cenaclu literar bucureștean) cineva, după ce ajută la scoaterea unui accidentat dintr-o mașină zdrobită de remorca unui tramvai vede după cîteva zile aceeași „mașină cafenie parcată în fața blocului, și pe bărbatul pe care îl scosese din mașina strivită, ieșind dinăuntru". În „Trenul de 12", Emilia, o profesoară de țară suferind de un acut sentiment al singurătății după o așteptare de patru ani a bărbatului deținut pentru un accident de automobil, dă o cană cu apă unui amnistiat trecînd pe drum către un sat îndepărtat. Amnistiatul îi repară mașina ascunsă sub un șopron și, în timp ce motorul începe să duduie, Emilia se răsucește pe patul dormitorului așteptînd ca „Paul să intre, ud, în încăpere", cititorul neștiind dacă acest Paul este cel prezent sau numai cel dorit. Funcționarul poștal Corneliu (ortografiat în carte cu literă mică) din lucrarea intitulată „Elefantul" primește după ani întregi de așteptare o scrisoare de la o ea incertă și, ajungînd la propriul său domiciliu, corneliu „scoase plicul din tașcă — era ultimul — apoi, cu creionul scrise cu litere mari de tipar, LIPSEȘTE și porni înapoi, spre *Poștă,* după ziarele de dimineață".

Realitatea din aceste proze este numai pînă la un moment suficient de coerentă, palpabilă, pentru ca spre final această realitate să iasă brusc dintr-o presupusă linearitate și bonomie zilnică pentru a lăsa loc unui dualism fundamental deloc fantezist ori pur imaginativ, scrierea trecînd de aci încolo la un deconcertant registru ambiguu în care realitatea poate fi descrisă mai departe la fel de exact, cititorul fiind nevoit însă să facă un necesar efort de recuperare a realității logice întrevăzută dincolo de faptul în sine, recuperarea putînd fi făcută atît după teoria calculului lucid, matematic în care însă regretul după paradisul pierdut poate fi mai mare decît cîștigul realist, cît și după aceea a fantazării stăpînite în care momentul realului poate fi confundat oricînd cu momentul miraculosului.

Principalul instrument de cercetare a vieții este aici incursiunea cea mai directă, fără înfloriturî inutile în cel mai fierbinte cotidian, o realitate mereu vie, trepidînd continuu de ispite și aberații, de legi previzibile și neașteptate elemente de surpriză. În prozele lui Cristian Teodorescu viața este un fel de obiect de entuziasme și dezamăgiri mărunte, atît personajele cît și intriga la care ele participă, fiind de cele mai multe ori banale, îngropate parcă în cele mai intime întîmplări insignifiante. De micile catastrofe personale în care sînt angrenate cu sau fără voia lor aceste personaje, aproape că nu poate fi invinuit nimeni. Toți participanții tinjesc spre ceva nedefinit, neclar, toți au o aspirație secretă, intimă, o tendință continuă de a se salva de sub imperiul acestei monotonii ucigătoare, de sub plasa tipizării obscure, neconștientă dar mereu prezentă. Anton, profesorul de provincie din piesa titulară a volumului se transformă pentru două vacanțe estivale într-un ciudat maestru de lumini la un bar de noapte de pe litoral în speranța nemărturisită a descoperirii fericirii veșnice, imposibil de găsit totuși în atmosfera fierbinte de spectacol diurn și nocturn al unei stațiuni de odihnă și veselie pe termen fix. La 19 ani, pe vremea primelor Pobede și a mutării unui anafor de pe Dunăre într-un alt loc, ceva mai jos, Simion din „Virtejul bucureștiului" pleacă la București ca să cîștige bani pentru o barcă. Cînd se întoarce acasă, maică-sa se sperie grozav crezînd că hainele noi de pe el sînt furate. Dezamăgit, Simion se întoarce în Capitală luînd cu el și o fată din sat cu care se și însoară în ideea de a alunga din visurile sale nocturne pe o văduvă cu care trăise înainte și care și acum după ce murise nu-i mai da pace. În sat se mai întoarce o singură dată cînd era să se înece într-un vîrtej care apăruse în primăvara acelui an, astfel că vîrtejul i s-a spus „Anaforul bucureșteanului". În „Contractul", bătrînul domn M., fost avocat și mai apoi portar, rămas singur într-un apartament cu trei camere încheie un contract cu administratorul blocului, domnu' Ion, care-l sicîie mereu cu întreținerea lunară și pe ușa căruia există o placă de aluminiu cu următoarea inscripție : „Asociatia chinologică (română) A. Ch. R. (cîine de rasă) ocrotit". În contract domnu' Ion se obligă să îi plătească fostului avocat „o anumită sumă (cam o treime din valoarea apartamentului) să îi achite în fiecare lună angaralele și să-i aducă zilnic, în sufertaș, prînzul format din trei feluri de mîncare" în schimbul proprietății apartamentului după decesul actualului proprietar. După încheierea contractului însă, domnu' Ion îl îm-

Adrian Dafir

Continuare în pag. a 7-a

Ion Gheorghe

O ZI — LUME

LA O DISTILĂRIE DE IARBĂ

Am ieșit pe lîngă o căsoaie de pămînt la multe drumuri : un fel de moara necuratului. Împrejurul ei, un gunoi de simburi și borhot a ridicat maidan cu bălării de la care aduce vîntul damfuri ticăloase în orice vreme, de alcool, de putrezire de prună, pere, mere, struguri și alte rogodele. Însă lacăt mare pus ; nelucrare și poprire. Cînd erau ca oul de cioară, roșioarele și gîlănoasele și grasele, încă doar de iarbă prea nevinovată, a venit o grindină : cam de la Grui, cam dinspre Nuștiu ; un pietriș de gheață au vărsat balastierele uranice ; nu se mai deschideau porțile de prundiș friguros. A fost de lucru cu lopețile : frunza nucilor și lăstarii cei pe rod de pomet, tescovină prin șanțuri într-o vinătă amestecătură de cioburi de sare, bolovănoasă, sticloasă, răsucite de-o viitură în mocirlă și puzderie de sloiuri în luna mai. Ce să fiarbă, aburească, lenevească, limpezească distilăria cea de fructe ?

Peste troienele de simburi vechi și iuțiți de soare, am apucat un drum subțiat pe la capătul podgoriilor — pe jumătate vii, aproape pe de-a-ntregul fără strugure mai acătării, în care să se mai deoache soarele de un ciorchine, stelele-n broboane, luna să mustească maree prin apele de coarnă, tămîioasă...

Unde trecem pe sub nuci, blestematele progenituri ale vîntului aruncă după noi, și-n noi, și peste noi, și-n calea noastră gogoși de iarbă neagră. Ce strivim arată viermi grași în zvîrcolire și cu ochii țigănești mari : lucirea lăcomiei îți insuflă ideea de spaimă ; că au minte și deci ei știu ce fac pe-aici, că i-a trimis cineva de ceva, iar dacă nu-i lăsăm în rostul lor au să-și ia asupra noastră o lucrare și mai și...

ĂL DIN PIVNIȚA LUI GAROFIDE

Apoi ne-am făcut cu drum mai lat spre răsărit, la dreapta. Pămîntul cel călcat cu fierul șenilelor de mașină agrarie se simte bine de noi, ceea ce și nouă ne convine și ne face dintr-odată spor și bucurie la mers. Înaripare a inimii adică : o columbă ne-a intrat în sîn ; răceala grindinei, sperietura cea de-o uitătură viermănoasă au pierit. Dar și lumina : o sărutăm în secul piciorului s-o doară de noi că ne-a luat pe după umărul cel drept și dinspre soare și ne face fecior și ne-mbărbătează între vară și-ntre toamnă. Lumină lenească, deluroasă și prin toate văile, lapte de capră, sudoare de țărancă ce este ; ne impiedicăm de-o sîrmă-n cărare : ziselea c-ar fi o rămășiță de spalier de se-ncîrciase asupră-și, ziselea că-i o suviță de soare, Lumină să ne fie — tot impiedicați de-o funia-i să ne dea zeul drumul pe izlaze.

La stînga, între vii, tot soi de viță boierită, unde șade bine o ruină. De-o-nălțime de om călare, zidul ce-a mai rămas, lucrarea meșterilor cei de stil monastiresc : pietre, și pietre înrămate în cărămizi, subțiri, deci vechime destulă, ținută mare, că boierul tot boier ; pivnița după chipul și asemănarea bisericilor treierarhicești. Ne aplecăm pe firidele celei cetăți a vinurilor care au fost și ne dăm iute înapoi și iarăși, ne aplecăm. Duhoarea Lui ne-a speriat, mireasma Sa ne-a ispitit. Au spart cripta de lemn tare cu topoarele și au tras în el cu multe carabine.

Și proști băutori, că numai la budana lenei mari și-a puterii grosolane erau văzuți.

Însă El, Zeu, sînge de Zeu, os din os de Zeu, carne din carne de Zeu, în pămîntul pivniței lui Garofide doarme ziua, umblă noaptea și dacă podgoriile Istriței au duh și emblemă, aceste două dimensiuni, din vărsarea cea de sînge a budanelor boierești se trag și bîntuie.

Vinul este fiul viței cea de viță, dar eu nu despre el am zis acestea, cît mă gîndesc la măsura inculturală a distrugerii și la greul ce rămîne urmașilor ; cam o sută de ani de muncă și-ncordarea minții, să biruie zece ani de stricare entuziastă.

VEDERE BOIEREASCĂ DE FOLOS

Mai jos, peste lumină, iarbă între pomii de podgorie, o casă mare : la peronul vechi, prunduit odată, trepte multe îndelungi ; să aivă pirlitul vreme să se răzgîndească, oboseala să-i intimideze, să rămînă pe la jumătate, tot uitîndu-se în sus, la pridvor cu stăpîn la uși mari. Dar acum urcă tot insul : fie năting, fie fricos, fie putred de somnul pe la umbrele a toți pomii și din dormirea pe toate răzoarele.

Numărăm camerele multe cu sobe mari de teracote cu stil vechi ; largi și nalte. Pe ferestrele fără perdele, pe cele vagi, pe cele scoase din balamale ni se arată cu sperietură și-ntristare lungă, Căminurile sparte, minjite ; pe dușumelele de-un lemn drept și fără noduri cîrpe de haină albastră, de lucru : cine nu-și respectă haina de pe sine, cum să respecte lucrul, locul ce i se încredințează ? Dar pe sine cum să se respecte dacă n-are sine ?

Cîte două și trei rînduri de paturi, unul asupra altuia, de cazarmă ; fierul verde-ruginit.

Pe un pervaz, cutii de chibrit, goale, la piciorul unui pat de jos, un borcan pe jumătate cu un fel de cremă sau gem de prune, de mure ; unde se pregăteau mesele cele din vremuri, soba spartă, risipită. Dar lucrarea casei cea de lemn și cea de piatră, încă trainică. Durata celor lumești pe lume, izvorăște din temeinicia lucrării, deci nu din ambiție fără de faptă. Și mai deci durata unei inițiative în zidărie n-are a face cu lupta între doctrine. Larg pridvorul înalt și prispa lungă, mult deschisă, bine adăpostită din lucrarea de mistrie și din găteala cea folositoare a dulgherului.

Dar și lumea între unghiuri cită, ce se vede : eu, fiu de țărani, l-am iertat pe Garofide pentru deschiderea ce se deschide, pentru zarea cîtă se zărește, pentru vederea cîtă se vădește, pentru darul cel de lume multă ochiului și pentru gîndurile cîte le gîndește omul — într-o de tot scurtă vedere în pridvorul lui. O vedere boierească are orișicare om, țăran sau muncitor pălmaș, odihnit acasă ori în dormitorul de mai mulți și suprapuși ; zilieri în viile cele noi, dacă îl ajută dumnezeu să se lovească de umbra fostului stăpîn în foișorul Casei, ales va fi. Eu vă spun : vedere boierească este orișice, cît de puțină tragere cu ochiul către lume, din orișicare pridvor. Lasă că nu-i vorba de pridvor și nici de boieresc nu-i vorba. Este că să-și caute pe lume omul, loc și timp, înalte amîndouă, pentru contemplația împrejurimilor pe unde-l duce ziua vieții. Că în dreapta, acareturile cele pentru caii de trăsură sînt lăsate în surpare. Au stivuit sacii transparenți, cu un soi de făină — nefăină : fosfați, hiperfosfați, subfosfați, superfosfați — zisele îngrășăminte care de mult nu mai îngrașă. Au bătut ploile, a lucrat vremea, s-au împietrit pulberile ca acelea, dar sărăcitam de minte și de tragere de inimă, că zicînd o zicere țărănească : nu-l doare burta pe nimeni de lucrul tuturor și al nimănui, că de nu-i al meu, al tău, al lui și se află al nostru, al vostru, este al lor, și dă-i în mă-sa pe ei cu ale lor, adică. Lasă că nu-i vorba de director, paznic sau contabil, cît — toate astea despre supărarea față de lucrul tuturor, dacă nu se poate fura, și despre instinctul distructiv al unei anumite mulțimi învechite față de tot ceea ce n-are stăpîn nominal și-n chip de omul călare și cu biciul în mînă. Ideea după care ducă-se dracului și arză-le focul de averi și bunuri că au fost agonisite din sudoarea poporului — a semănat această buruiană criminală a neglijenței și delăsării pe seama dezastruoasă a bunurilor și avuției comune. Proletcultismul și anarhismul asupra proprietății publice au săracit citeva zeci de ani poporul meu. Și vă mai spun după Lao Tse : paznicul cel mai bun este Legea, nu lacătul. Că uite, dărîmate-s porțile de fier al boierului, stîlpii de piatră frînți ; intră cine vrea pe unde se iese și iese pe unde se intră, nimeni nu mai are la ce să intre nici de la ce să iasă ca lumea — întrucît nimenea nu are cu ce să iasă, căci și deci la ce să intre într-o curte a tuturor și-a nimănui, cu nimic pentru nimeni.

UN DRUM ȘI CALE

Din curtea Garofidelui ieșim la drum asfaltat: lucrare trainică de mînă spartă și aproape fără scop public ; mai mult o ambiție de consătean ceva director mijlociu pe la Transporturi și telecomunicații. Drumul trece solemn și nici o fisură, nici un ciob de gudron — pe la poarta boierească în cea paragină. Mai sus, în satul N. mai dă o ramură din el, asupra uliței din stînga unde stă pe oarecare dîmb de piatră și orgoliu casa părintească a ștabului la drumuri publice : o altă ramură la dreapta merge, merge și iar merge oglindă pînă se ruinează în abandonare. Mai este sat mult și calea de asfalt a consăteanului s-a-mpiedicat ; doar bordurile de trunchiuri de beton zidite trainic înrămează matcă de pietre de riu, tras acolo pe furiș, cu ordin tare și nescris. **O pedeapsă binele neterminat :** lucrările publice neduse pînă la capăt țin lungă bănuială, judecată și dezamăgire, iar din lauda și faima începutului încet, încet lumea înclină către dușmănie. Ar fi fost mai bine boilor nepotcoviți, și carelor, și oamenilor pe drum viu și vechi. Pietrele de riu, necălcate de vreun compresor și fără nivelare, ne stîlcesc de cîteva ori mersul, ne poticnim și ni se supără gleznele.

Sărman servitor al poporului, însufletit de ambiții boierești, pînă la poarta ta de fier și pînă la gardul cel de table de oțel, grilaj funebru și-n verde vopsitură, bun e drumul statului și mai încolo, doar o fugă de iepure speriat, însă neisprăvitura cu pietriș ne lasă într-o ripă. O, voi diregători mijlocii, nu puneți la cale lucrări publice cu scopul de-a trece pe la porțile voastre cu ceva pietriș, ciment, beton pentru aleile din curtea și grădina părintească de vacanță. Cea mai trainică și hotărît victorioasă lucrare publică se arată dar aceea care te ocolește cu foloasele și rupe dintr-al tău întru binefacere celorlalți.

BĂTĂLIA CELOR DOUĂ FÎNTÎNI

De la curtea boierească a Fermei, după ceva drum urcînd, ne întîlnim c-o fîntînă. Nu de sete ne-am uitat în ea ; de lucrarea prea măiastră a pietrei : dintr-o singură lespede ghizdurile și ulucul. Opera vreunui cioplitor de cruci și căzi de stîncă, la calcar de Măgura ; ca o solniță de uriaș ; în dreapta scobitura pînă la apă, îndelung și negrăbit meșteșugită în joacă și-n prinsoare cu boierul ; și-n osîrdie vicleană finisată, ștearsă cu palmele, cu mîneca de tort a cămășii — sticlă ; potir cristelniță, inel de piatră pe care abia încape un flăcău ; în stînga o covată, un căuș cît să încapă prunc în pateră, de se scaldă omul doar o dată-n ea ; cît să ia două găleți de apă calului și boului să nu rămînă nebăută și nelînsă : muschi, verdeață, mizgă să nu prindă piatra. Am scoate și am bea din ulucul cel cît craterul pe care am scrie : Decebalus Per Scorilo, dar fîntîna-i neumblată ; întuneric fără capăt ; ochiul de apă să ne arate cerul albăstrit — pe veci închis...

Că prostul pînă nu-i fudul, el prost n-ar fi : șade cu două case, trei mai sus de la fîntîna garofidă ; curtea-i numai beton, fier și fier-beton și table de oțeluri : gardul, stănoagele, podețul, stîlpii porții, bolțile viei asupra întregii curți, geamlîcurile și jardinierele barbare, iar peste drum de casa — curtea lui — o fîntînă americană : ghizdul strîmt din vreo conductă îmbrăcată în beton ; furca scripetelui dintr-altă teavă de foraj, de-atîția toli grosime (trăinicie și valoare au crezut ei) ; lăvicioara pe care să se sprijine găleata fîntînei, de fier ; în preajmă alte table de metal strategic — drept dale, să calce neamul prost burzuluit cu fudulie : s-audă el ziua și noaptea scotînd oamenii apă de la capul lui cînd se scoală și din dreptul labelor sale cînd s-a culcat — că în preajmă și peste drum sînt doar grădini și curțile alor săi, în sensul șoselei, cu garduri toate și găteli de fier și table oțeloase.

A fost mai marele, un timp, al Cooperativei Agricole ; i-a arătat el boierului ce-i aia fîntînă, ce-s alea porți de fier și garduri de oțele. Ar fi putut, fîntîna cea metalică, înscripetată, tubuită, s-o facă gaură în curte, dar faima publică, generozitatea cea cu pumnul în piept nu s-ar fi vădit, trecătorii însetați n-ar fi avut prilejul să se oprească peste drum de el ; să-l bage lumea-n seamă la culcare, la sculare, cît îi de adunător dintr-ale altora.

PE ZIUĂ, PÎNDARII

Unde se-astîmpără șoseaua satului N. apucăm cărare, peste dealuri, prin poiene, livezi, pășuni de fînuri și vii pînă la poteca de pădure care să ne scoată în stațiunea termală M., cu bazin de apă sărată și bălți de nămol medical prin cele bălării și alunecări de izlaz și livezi ; cam în dreptul așa-zisului Izvor nr. 6, ieșire la lume.

Mergem cum vrem, de-a dreptul și de-a alandala, ca și cînd n-am cunoaște două, trei variante de itinerar ; junele G. se lasă cu viclenie procedeului meu anarhic și ne ducem în voia și la sugestia cărărilor de oi și capre, tot abătîndu-ne pe la pietre ciudate, pe la ripe sau tufe de oarecare interes al gratuității și spectaculosului naturii. Pe sub nucii de la drumuri sau din viile ruinate de bătrînețe și de lipsă de stăpîn, pe la prunii cei în supraviețuire, de din vechi livezi fără țăran, cărare bine umblată ne bagă într-o livede de meri tineri.

Merele — mai multe pe jos ; roșii de la cer, galben-verzui de la răceala pămîntului. Luăm unul de sete, de bunătatea fructului găsit în iarbă. Băgăm de seamă nefirească situație : cele mai urite, mici și strîmbe de la bătaia grindinei, rămase pe crengi ici-colo, aplecînd rămurișurile ; cele mai frumoase, mari și neatinse nici de gîză, nici de pasăre, pe jos. Mîna necuratului ; spun junelui brigadier silvic să bage de seamă ce vechime are ruptul ălui măr roșu foarte și mai mare. Cam de ieri, de-o zi distanță. Adică cineva le-a scuturat, le-a rupt să stea să se-nvechească, precum ar fi de-un vînt căzute sau de-o boală, să le-adune mai apoi. Zic junelui : să nu iei măr în sîn sau în rană, ori traistă, proaspăt rupt de orișiunde, că la judecăți te vor trage, la amenzi, la pire.

Pe după tufă de cătini, mai în stînga unei cisterne de apă, în malul cu nuci și pruni asupra-i, se strecoară ceva vulpe, ceva om, cu ochii tot asupra faptei noastre.

Urcăm o colină molcomă, coborîm adînciturі de torent, suim iarăși ripe, dîmburi, căutînd la drum mai larg ; întindem dreapta după soi mai rar de prune. Dăm pe ici, pe colo cu privirile de pietre, și la zările dinspre cîmpuri, și la albăstrimea încărunțită către munți. Cînd mai avem a merge loc de patru, cinci lătimi de vie părăsită, de livede în ruină, pe drum de boi, pe drum de car de lemne, doi inși, cam cu grabă, asupra noastră, cu topoare. Pe ăl mai tînărul bărbat și cu baltag la coadă scurtă, îl recunosc : a treia oară mă-ntîlnesc cu el pe ăști și ăi coclauri de Istrița. Am fost colegi de clasă la Școala Normală ; el urca mai apoi, zilnic drum de-o oră, două, de la casă-i la șosea, pînă-n satul C. unde înlocuia singur și nesilit de nimenea, patru învățători deodată într-o cameră de casă țărănească, de-nchipuseră-n ea vreo șase bănci ; două clase dimineața, două după-amiază, în metodă pedagogică de vechime și strîmtoare.

Astă-vară l-am întîlnit printre viile asupra satului N., către stațiunea balneo-climaterică. Era un drac belit și-un pîrlit de soare, fără cămașă ; în pantaloni scurți, de alpinist și pe cap nimic. M-a sculat din somnul cel din mers în zi de vară, fără grijă ori țintă bine stabilită, fornăitul represiv al unui fluier de paznic și strigarea ca de om nu prea în toate mințile : Scoate, mă, capra din vie ! Care esti ăla, mă ?

Bine, domnule C., învățător ce te afli, umbli despuiat prin vii și fluieri ca sergenții de stradă la lume nevăzută — zis-am eu pe două fețe ale vorbei. Ne-am dat mîna de revedere și-am făcut ceva drum mai scurt și arătat de el spre satul acela cu bazin de apă sărată și nămol, din ce în ce mai stațiune și tot mai rău sat. La întîmpinarea mea pe anume idei, mi-a reproșat că nu mai cunosc țăranul. M-a mîhnit și nu-l contrazic nici astăzi în experiența lui. Dar eu mă leg pe harul cuvîntului ce mi l-a dat dumnezeul Limbii Române, că nu am să văd țăran ticălos. Învățătorul, cel care în fiecare vară pune pe buze fluierul pîndarului strigînd țărăncilor : scoate capra din vie, mi se arată un simbol diavolesc și-i strig : piei și nu mai ispiti, căci nu numai cu pîine trăiește omul și nu numai de pîine zilnică fu aruncat pe lume. Acum la a treia întîlnire cu C., învățătorul și paznicul de podgorii, mă simt un pic stingherit ; nici el nu mai are osîrdie furioasă ; dăm mîna și cu însoțitorul lui, țăran mai în vîrstă și purtînd baltag cu coadă lungă. Unul dintre cei doi pîndari este fericit că merele gata rupte, cele din iarbă, au încăput pe mîna noastră. La despărțire îi zic : mulțumesc ; înțelege obiectul satisfacției și reînnoiește invitația ce mi-a făcut-o astăvară, să-i văd casa, să-i cunosc masa. Dealurile a patru sate pe care le umblă zi de zi, în vacanțele lui ca pîndar sînt pline de nuci, peri, meri, pruni.

CU PAS DE OM, LUMEA TA MĂSURÎND

Trecem cît mai iute prin M., cu toate acareturile lui turistice ; acum o săptămînă, restaurantul n-avea pîinea cea de toate zilele pînă hăt, pe seară ; astăzi ne dă chifle, dar n-are apă minerală. Dacă aș avea și eu puterile Celui Ispitit aș preface-n piine toate așa-zisele opere de artă sau sculpturi care nu și-au mai găsit loc prin tabăra de pe măguri, de-au fost protăpite cam din salt de purice în țopăit de broască, de-o parte și de alta a drumului balnear. Însă boschetele de lemn ciinesc și cătini s-au deșteptat din vraja estetică și cresc dînd la spate ciopliturile alea în rocă de jgheaburi și troace. Căci și cu piine trăiește omul, nu numai cu pietre cioplite.

Grăbim deci și capul nu întoarcem.

Apucăm drum afară ; o șosea de balast de la mina de petrol și pînă la sondele cele în stil vechi, de pe dealurile satului G. Și-am urcat pe drumul uleiului de piatră și unde era mai înalt și cap de cale prin pădure, stat-am să mîncăm. Ne-am apropiat sacii de merinde, doar a datină, căci fiecare cu al său ; junele G. se bizui pe un pui de găină fript și înfășat în țiple, pergamenturi, de către mîinile doamnei mumă-sa, profesoara de științele naturii, căci lege pentru protejarea fiilor de găină pe seama copiilor de om nu s-a pus. Piinea lui G. este însă buzoiană, cam în chipul unui pisălog de piatră lungă. După vreun sfert de oră se scutură de firimiturile celea ; rămase puiul c-o singură aripă, un singur picior și pieptul jumătate gol...

Piinea mea de București, cam în chip de gresie de ascuțit coasa uriașului. Însă nu inegalitatea piinilor era vădită, cît știința și neștiința de-a trage dintr-o franzelă la mai multe popasuri. Lupul meu care a hăituit pe la mari mese asiate, toți peștii din apele lumii, toate fructele și legumele, este de piine puțină și la carne stă cu botul pe labe ; contemplă sîngele de pe buzele fiarelor tinere și le dă dreptate : la vîrsta lor să li se bată stolurile de porumbei, fazani, cocoși, rățoi, la gură. Însă piinea, la etate mlădie sau orișicît de vrescuroasă, este o față politică a lumii.

Îmi aminteam aceasta în pădure, băgînd de seamă ghindă multă de gorun pe jos, pe ramuri și scoarța de culoarea piinii rumene. Hai și-om mere june G., că n-om pieri, am zis eu aridicîndu-mă în nădejde de la codru, de la soarele acelei zile, de la libertatea ce ți-o insuflă preaumblarea, întrucît eu mulțumesc zeului că sînt dintre proștii aceia care mor de grija altora. Recunosc în această stare a mea o rămășiță politică ce se menține în cugetul neamului meu de mii și mii de ani. Sînt ăla care se mulțumește cu minimum uman și drept, simțindu-mă bine și sigur pe mine doar atunci cînd au și alții tot ce le trebuie. Cutezanța mea politică și literară nu este în pericol să scadă. Acesta este mersul meu pe jos. Să mergi așa tot cu pasul, cu piciorul de om, lumea ta măsurînd, însă fără grijă piinii — iată fericirea mea ideologică.

PRIN BIBLIOTECĂ

Intrăm pe făgaș de munte : carele împiedicate, apele ploilor tăiat-au lutul, piatra ; vremea, adînci săpătura, arborii, tufanii, fagii, rădăcini întinseră, mari vine de lemn, domolind alunecarea dîmburilor, ținîndu-se cu aprigile gheare de pămînt și păstrîndu-l.

În pădurile acestor munți mărunți ne încredem în lupta disperată a copacului pentru pămîntul de sub sine. O doctrină filozofică citim în cîteva ore mergînd, cît într-un an de lecțiuni și prelegeri. Iată volumele ce le-am mers din piatră-n piatră și din vale-n vale, printre copacii înțelepți : Despre individ și mulțime ; Despre dreptate și strîmbătate ca dimensiuni naturale ; Despre dominație și represiunea celor puternici ca lege din legile firii ; Despre calamități și veacuri, succesiuni și cauze ; Despre mlădiere și rigiditate : psihologia materiei ; Asupra timpului în virtejuri : foaie verde ; Privitor la vremuri ca troienire de frunze ; Aplecare de virf — asupra luptei dintre generații ; Despre aparenta nepăsare a pădurii cînd rupi o ramură, cînd tai un arbore... ; Despre lupta pentru pămîntul în care și din care te naști ; Despre drumurile ocolite și cele drepte ; Despre stilul de viață : tăria pietrei și moliciunea lutului ; Asupra tradiției ca rădăcină și vlăstare... ; Cu privire la îngemănare și despărțire — fenomenalitatea lucrurilor ; Despre apărarea patriei prin cîntece — privitor la sănătatea comunităților ; Eseu despre renunțare ca înțelegere supremă ; Despre voința naturală și despre natura voințelor ; Cu privire la lumina soarelui pentru gorun și, a soarelui pentru arțar, și a soarelui pentru fag — precum că nu-și iau unul altuia ; Despre foloasele și neajunsurile umbrelor ; Eseu despre puterea ghindei de gorun ; Condițiile de timp și spațiu în care o singură sămînță poate anihila o bombă nucleară ; Tratatul despre sistemul de elici și aripi la semințele de arbori ; Cu privire la un strop verde și o piatră în matcă ; Despre albiile torentelor și despre căderea cetăților și civilizațiilor fără apă ; Asupra vîntului blînd și-a vîntului afurisit — ca situații ale sufletului ; Despre frunze, că sînt nouri, despre nori, că sînt frunze, și osmoză ; Eseu despre așezarea armatelor în locuri cu arbori și-n terenuri cu dîmburi și văi ; Despre bătăliile cîștigate trăind în pădure ; Despre ascultarea pădurii la ziua jumătate și la asfințit ; Despre tăiere de arbori pentru celuloză, și despre tirajele cărților. Despre civilizația hîrtiei și barbaria din lipsa de hîrtie ; Privitor la văi și dîmburi sau despre legănarea lumii ; Eseu despre fiarele de păsări și păsările de fiare : lumea în chip de pădure ; Culesul fructelor celor devreme și-al celor tîrzii — eseu despre oportunitatea și înțelegerea fazelor de mișcare economică : Despre crengile din vîrfuri și despre ramurile de pe poale, ca situații ale năzuinței ; Despre copacii pe care-i ocolesc drumurile mari și despre sărăcia drumurilor fără arbori ; Despre crengile pentru cuiburi : cîte să fie, ce loc să aibă în fața soarelui ; Despre cîmpurile magnetice ale gorunilor, că sînt sufletele bărbaților exemplari.

Noi am citit aceste scrieri antice ale pădurii două ceasuri, drum de om încă tînăr. Cînd am sosit în satul G, ne-a fost cu oarecare durere a ochilor de mult citit în umbra bolților zidirii vechi, cu oarecare frisoane dintr-o răcoare de sală medievală, și ne dureau brațele de cîte

---

teatru

GALA SPECTACOLELOR DE TEATRU PENTRU TINERET

Actorii

3. Arca destrămării familiei și a cuplului, a derutei, a conflictelor dintre părinți și copii, a primelor furtuni din sufletul tinerilor însingurați e trasă, din greu, la mal — dincolo de mizanscena imprecisă, discontinuă a lui Dinu Cernescu în **Jocuri crude** — de efortul unor actori de talent ai Teatrului Giulești, conduși, parcă, pentru a-i vedea încurcați, compromiși. Replicile seci, întrerupte voit de dramaturgul Arbuzov, nu-și găsesc nici o clipă liantul psihologic. Actorii suferă pentru ei înșiși și dramele — care nu se mai sfîrșesc —, se transformă, din lipsă de coerență ideatico-scenică, în comedie... Răzvan Vasilescu, Constantin Cojocaru, Mircea Constantinescu pozează imobil, cu nonșalanță și firescul celor obișnuiți cu scena, imuabilitatea celor bătuți ușor de vînt, vorbind cînd ar trebui încă să tacă, prelungind tăcerile, cînd ar trebui să intre în replică... (așa cum li s-a cerut). Spectacolul nu are ritm, deci, nici suflu.

Adriana Trandafir — alteori, dezinvoltă — își lasă vocea slobodă de la intrarea în scenă, iritînd auzul și nimeni nu se gîndește — nu doar spre binele actriței ci și al spectacolului — să-i strunească registrul.

Florin Zamfirescu și Dorina Lazăr, Vasile Ichim și George Bănică trec prin scenă, lăsînd în urmă, suspendat, cîte-o frîntură de joc lucid, risipit într-un spectacol neordonat, inconsistent, aglomerat de inutilități.

Pe frontul însingurării „luptă" și Virginia Mirea, consumîndu-se pînă la epuizare (y compris, pentru că e obligată să joace aproape în regim de strip tease) într-o mascaradă cu titlu acroșat, **O dragoste nebună, nebună, nebună** poartă semnătura de nerecunoscut a lui Tudor Popescu — dramaturg cu spirit coroziv și cu simțul umorului — și a regizorului Tudor Mărăscu. Teatrul de Comedie se zbate să-și susțină profilul, transformînd drama dezrădăcinării unei fete de la țară într-o improvizație comică. Iurie Darie, Iarina Demian, Vladimir Găitan, Șerban Cellea sînt supuși unui maraton al ridicolului, al inscenării bunei dispoziții sau indispoziții, „prefăcîndu-se" cu tragere de inimă, — ce folos! — că se entuziasmează sau suferă, că iubesc sau uită să mai iubească, împiedicîndu-se, căzînd spărgînd, la nesfîrșit, sticle de lapte, bătîndu-se cu sau fără mănuși de box, în ringul unei pledorii derizorii. Și, pentru ca ridicolul să ajungă la paroxism, panouri — din imaginile fărîmițate ale decorului — se răsucesc, pentru a sugera, sonor și vizual, într-o formulă de naturalism grotesc desăvîrșit, imaginea decorului de acasă al Irinei, tinjind, cu casca pe urechi, la liniștea „vie" a ogradei natale.

Profitînd de incantațiile sonore, de jocurile de cuvinte ale textului lui Terențiu, de povestea pe cît de comică, pe atît de atrăgătoare a celor doi frați îndrăgostiți, de camaraderia frățească ce apropie tinerele personaje ale piesei, profesorul-regizor Mihai Mălaimare s-a gîndit că **Eunucul** poate deveni pretextul unui dificil exercițiu de teatralitate pentru studenții-actori (I.A.T.C.). După o muncă înversunată cu tinerii interpreți, după remodelarea textului, conducînd cu precizie, în spațiul gol al scenei, gestica, mimica și mișcarea celor ce se dezlănțuie pe podium, impănînd textul cu muzică la dispoziție (în acord cu gustul noilor generații), dintr-un exercițiu s-a împlinit un spectacol (salutară decizia Teatrului Bulandra de a-l prelua).

O demonstrație de vervă inepuizabilă, de expresivitate corporală, de suflu nestăpînit, în care copiii acestia minunați (studenți seraliști) își desăvîrșesc jocul, parcă, în joacă. Elena Manoliu, Iuliana Ciugulea și Stelian Nistor (în duble ipostaze), Cristina Oprean, Constantin Cotimanis, Sandu Mihai Gruia, Petre Panait și actorul asistent Mircea Constantinescu alcătuiesc un colectiv unitar, de efervescență artistică, colectiv care a fost răsplătit, de juriul Galei de la Piatra Neamț, cu premiul de interpretare.

Nicoleta Gherghel

Campion al candorii

Nu știu dacă simplitatea și candoarea mai au loc în acest secol grăbit ce nu ne dă voie, adesea, să visăm idealuri. Nu știu dacă acest secol nervos mai permite cuiva să-și mărturisească adevărurile simple : credința, iubirea, liniștea. Și totuși, tot în acest secol trăind, **Claudiu Bleonț**, vajnicul tînăr actor, are o unică șansă : aceea de a fi, de a se comporta, de a face artă așa cum dorește. Adică așa cum simte. Adică așa cum trebuie. Talentul lui de aici vine : din curajul de a purta, ca pe un vizibil scut, calmul, încrederea, puterea, nedisimiularea și, mai ales, candoarea.

Îl văsusem cu ani în urmă, student fiind, în „Turnul de fildeș". Era prima lui ieșire în lume și jocul lui era crud ca un măr verde cu miezul curat și alb ca zăpada. Se vedeau încă de pe atunci semnele unui talent viguros, ce-i dădea forța de a fi atît de simplu, de autentic și de sincer în rostirea adevărurilor personajului.

A urmat însă primul film. „Cursa". Șansa. Bleonț intră pe poarta cea mare a marelui film românesc. Și o

făcea cu o uluitoare pricepere. Făcea acolo artă din fiecare gest, din fiecare privire. Și pe chipul personajului-martor, al personajului-acuzator, al personajului care pricepe într-o singură zi ceea ce altul n-ar fi priceput, poate, nici într-o viață, treceau luminile și umbrele vieții în toată splendoarea și trecerea ei.

Cu filmul „Să mori rănit din dragoste de viață" evenimentele dau un sens și mai profund personajului pe care Bleonț îl creează. Tînărul nostru actor dă măsura exactă a trecerii nevăzute de la artă la viață și readuce pe ecran eroul de care de mult ne era dor : campionul candorii.

S-a scris mult, s-a vorbit mult despre Claudiu Bleonț. Norocul lui de a avea totul de la început nu l-a dezechilibrat, nu l-a aruncat printre cei înnebuniți de publicitate și glorie. Clamul și măsura lui sînt semne de mare încredere în harul pe care nu și-l dezminte, în seriozitatea și simplitatea cu care primește de la viață toate darurile ei.

La 26 de ani, Claudiu Bleonț și-a cucerit pe deplin înțelepciunea cu care-și măsoară fiecare pas al vieții, fiecare încercare a meseriei de actor.

Ioana Diaconescu

cărți ni se puseseră și ne păru rău cînd se-nchise-n urma noastră Biblioteca lui Zalmoxis. Dar citisem, recitisem ; și-o mare poftă de tăcere ne cuprinse. Apucarăm pe după o plantație de nuci în chip de probă a „științelor forestiere" ; pe tăpșan cu aschii de fag unde însoțitorul meu făcuse metri cubi de lemn de celuloză, și am trecut o apă mică pentru gîște domestice, un drumeag de margine de sat, de am pus mers întins pe o alee lată de pietriș mărunt, mai mult nisip de riu și bătătură de argilă ierbuită ; a fost terasament de cale ferată forestieră. Apoi trecem apă cu numele N. pe limanuri de arină cărunță de la sărăturile din munții de-o adapă. Mergem apoi ulița buruienită, adîncită de căruți, prin locurile unde nucii au păstrat umezeală și lacuri de ploaie — drum pe după sat, între garduri vii de cătină și măceși, pe sub pruni și meri.

Junele G. mi-a promis într-acel sat, un pahar de lapte acru, la gazdă bună și prea cunoscută lui. Ajungem la porți de lemn cu 'nalt acoperiș, intrăm, supărăm bărbat în virstă dormindu-și după amiaza, iar femeia lui cu alergătura casei. După cele ce se spun, le zicem și le auzim, ne lepădăm de raniță și stăm pe scaunul nostru. Călcînd în vorbă obișnuită ca și cum am trece iarăși din piatră-n piatră, din nisip mai tare în mai tare bolovan, cerem cel pahar de lapte covăsit : văzum boi mari în curte, pereche sub acoperiș de vară și la iesle îmbelșugată de finuri ; despre vacă se vorbește că-i la păscut. Însă laptele dulce n-avu timp să fie pentru noi ; junele brigadier de păduri roșește la mine ; prima lui promisiune a căzut. Stăm de vorbă ca în tinerețile noastre de reporter la revistă agrară, despre porumb, plecind așa de la vederea pătulului acum desert. Știm de-acolo la cît a ajuns o pereche de boi, cum merge cărușia de fîn și de lemn.

Vorba legată repede, repede se deznoadă. Plecăm cu gîndul ca la prima fîntînă să tragem o căldare de apă de cît mai jos : cu trei degete de nectar de cătină și miere, în pahar mare de metal nemțesc ne ridicăm la putere și poftă de drum.

Șoseaua asfaltată ne obosește ; n-are nici idei, nici sugestie în metaforă, ca o abstracție pe care o călcăm în repede oboseală de la călcîi pînă la inimă. Doar merele împurpurate spre soare și de iarbă verde palidă, dincolo de zaplazuri ne dau trezie de cuget și ceva speranță pasului.

PLAIUL MIEREI, TĂRÎMUL CELĂLALT, CU SONDE

Trecem de cîteva ori pe o apă subțire și limpede ca ferestrele lui Zeu Dumnezeu : am sărit-o din două-n două pietre și-o cărămidă, pe ulită, acolo unde se jucau ceva copii, am călcat-o pe malul sting pe-acolo pe unde este potecă de sat, o trecem iarăși pe afară din sat, însă de pe mal drept pe iarăși sting. Limpezitura asta de apșoară își dă roată sieși, se-ntoarce la sine și pleacă de la ea însăși ca un ogar adulmecind urmă de-o fiară ; numai coturi și suceli pe după dîmburi, brazde, pietre, tăind vaduri, văduțe, dar nu-și caută ziua de ieri, numai acumul de-adineauri și adineaurea de colo ; că unde era acuma zece pași ducîndu-se, acia-i venind ; orbecăitură răzgîiată de se joacă ea de-a v-ați-ascunselea cu sine.

O cheamă fiica mierei, Merioara, de la Mierea lumii : tot piriie și torente scăpate de sub talpa ocnelor întîlnind, biet de omul cu turme, cînd a băut din aste plaiuri, la izvoarele de miere s-a crezut, iar ața de piriu, aceasta, o miere subțire, miere mică, Mierioară.

După noi, vine din sat căruță cu doi cai : un om la hături și-un tînăr în codîrlă : trec cu bunăziua pe lîngă noi, încît putem vedea adîncimile neadînci și toată lenea apei — cam două palme pe spița roții și la chișița calului.

Și trecurăm din bolovan la bolovan, miericica limpezimii, oarece mai suind, dîmburi pînă la un plai, livadă în puterile virstei, mai mult tînără, însă rodurile ei de bătrînă livede și nelovită de grindină în nici un măr și nici pomeneală de vreasc. Lăsăm drumul cel tencuit al carelor de lemne și fătuit de către celea cu finuri uscate la soarele din marginea verii și luăm cărare cu hopuri însă de oi bătătorită — de dragul ideii de icoană, pe sticlă : de-a face oarecare drum al vieții tot pe sub meri oftind de binele lumii, tot pe sub pomi lăsat asupra noastră cu toate poamele, loviți în umeri și la tîmple de rodiile plaiurilor astea.

Și la mijloc, stînă cu turma trasă mai sus, la iarba oilor și doar un taur și trei vaci caută trifoiul cel cu patru foi în grădina Raiului, tot numărînd cu buzele lor umede. Buhaiul ne-a luat seama, se supără și începu a face gălăgie că ce vrem, de unde sîntem, că rău ne-a sfătuit cine ne-a dat minte, să n-o tinem noi pe drumul de lume. Ia taci, mă, acuma-l chem pe Ghilgameș ori pe Teseu. Și n-a mai zbierat de înțelesul ce i-l strigasem eu. Lăsă capul în jos mirosindu-și copita dreaptă și se întoarse cu partea stîngă spre noi : unde avea o mare pată vînătă ca o mască de silen, rizînd.

Atunci am luat cîte un măr de cîte culori, de mere : ca mărul de obrazul împurpurat de teamă, și măr auriu ca fața de zeu june și măr verde-arămiu ca obrazul Mumei copacilor, pomilor. Și-am scăzut cu mersul vreo cinci pași căzînd în vale dintr-acea livadă cu stînă ; am urmat drum bun lăsîndu-se mereu cu noi în jos ; și din nou și-a luat seama începînd suiș, suiș, pînă iar la plai. Acolo văzum scăldătoarea oilor : un vad de apă, un jgheab de piatră nouă, și obor nu mare închis cu crengi și vițe unde să aștepte oile uscarea liniei de pe ele, cele trecute prin scaldă.

Și de la scăldătoarea oilor am tot suit cu drumul și deodată am început căutare de loc mai curat pentru masă și am găsit un dîmb cu iarbă mai vie, de nu trecuseră pe la ea oile. Și-am desfăcut scaunul nostru și merindea, am trecut oțelul cel curat al cuțitului peste piine și-am despărțit-o : atîtea părți pentru masa cea de seară, atîtea pentru cînd, unde ne-o prinde foamea de la urmă. Și i-am vorbit junelui despre piine : că trebuie mîncată precum se cîștigă, nu toată la o masă, ci în chip prevăzător, de-a lungul drumului, și aminată pînă-n piinea următoare. Și leguma și apa noastră cu miere și nectar de cătină asemenea, orînduite și întinse cît ține drumul, iar la capăt să mai avem de-o săturință.

Și de unde ne urcasem de masă, era înalt și vedeam turmele acelei stîni din livadă cu păstorul care-a lăsat ciinii săi către noi, zicînd în graiul lor cîte mai cîte, ca și cum ar fi cunoscut vicleniile acustice ale ecoului ce se repezea dinspre tufișurile de cătină — să fie hămăit de-o mie de ciini. Pe la jumătatea repezelii aceleia la noi, un ciine s-a lenevit și-a stat la umbră, însă căteaua sură, cu ugerele palide și desarte cuteză pînă pe dîmbul nostru stînd în așteptare ; și i-am aruncat din piine, din leguma noastră, c-am văzut-o blîndă și doritoare să primească de la om străin.

De după oile cele pe după tufani și tufișuri, păstorul porni pas de om în control și tragere la răspundere, somație la nume și arătare de acte, întrebări : de cine, unde, care, cum, ai cui, din partea cui. A stat și el cam zece pași pînă la ciinele cel leneș, luîndu-și sau dîndu-și seama de noi după statul pe scaun de metal și după față cu ochelari. S-au văzut nu rareori inși cafe întreabă om în trecere, deodată luați la rîndul lor la întrebări și mai multe, că : bună ziua dat-am, belea avui cîștig... Păstorul, și el cunoscător de proverbe, lăsă deci căteaua să se uite la masa noastră și ne-ntoarse spatele cu oarecare dezamăgire. Legumind și noi piinea noastră, zisem femelei de cine să se ducă într-ale sale și ea plecă nedumerită. Și-am strîns masa, dar firimituri de piine, nici de-o furnică n-au rămas.

Pornit-am apoi din dîmb în dîmb, din deal mare în deal mijlociu și iar în vale, nu prea lungă, și din mijlociu în mărișor și în vale mică ; și în iarăși văi, văioage peste pămînt care curge, prin poiană, care fuge — tot muntișori și muntoare în ruină geologică, surpări de la ape, eroziuni din ploi nepreveăzute.

Această boală nouă a pămîntului ia chipul unei misterioase fugi pe alunecate ; o fractură de pantă începe de obicei la ceva depărtare de vîrf, apoi curegere de humus, rostogolire de pietriș, arătare de jgheab de argilă-n înclinare — de pe oasele Mumei cade carnea de-o putrezire cosmică, de-o bintuială de sus și de alta de jos.

Tărîmul cu nume transcendent — Plaiul Mierei — de-o stricare ireversibilă schimbat la față și pocit la nume fi-va ; eșaloanele de cătină pe care le-a desfășurat strategia genială a lui Zeu Dumnezeu se opun cu bravură și oarece izbîndă ; după fructe, sînt patru soiuri de struguri portocalii : Mărimea și desimea spinilor acestui arbust pare o ciudățenie : ce dulceață, și puteri, și bunătate de pe lume apără ei în preajma unor fructe doar un pic mai mari decît boaba de piper, ienupăr sau mustar ? Însă noi venim și spunem : vara aceasta, cu livezile zdrobite de grindină pe-o arie de cîteva zeci de kilometri în jurul casei noastre de vacanță din satul S, ne-am sprijinit-o pe arbustul ăsta al ripelor și al colinelor de la cumpăna apelor sărate ; un pom de-al lui Zeu Dumnezeu, pe care l-au dat deoparte abundentele livezi, cele pe mîna omului. Nu se poate, zis-am noi, atîta spinet de într-armare, să ocrotească o nulitate a regnului ; dificultatea recoltării ne ispitește prin ideea de nonsens la care natura nu participă. Și-a fost culesul greu, și-am pus la foc o dată, și-am strivit, am dat sămînța la o parte, și iar am fiert și am dat de băutura zeilor. Am adaos miere de ne-am înfruptat din grădini de manghieri, de portocali, de ananas, de piersici, și de cîte fructe am mușcat și noi prin țările de peste mările umblate nouă. O livadă a tuturor meridianelor într-un singur arbust cu lemnul fragil și nici un folos meșteșugarului dogar sau dulgher ; rebarbativ și brutal cu cine se apropie de el. Are însă locuri vulnerabile : c-o mănușă de piele tare și c-o furculiță știrbă poate fi iute despuiat de fructele-i paradisiace. O plantație-livadă de cătină, sistematică, asupra acelui pămînt ce se ruinează ar da temei definitiv și renume mai sus zisului loc : Plaiul Mierei.

La capătul acelei grădini ocolite de fiare, vite și de către omul ignorant și barbar, acum lucrează sondele de petrol din schela G, și stația de pompare a gazelor către orășelul B. cel ce este cît este, numai pe seama carierelor de nisip.

O TRANZACȚIE ÎNTRE LUMI

Astfel, călcînd noi iute pînă la calea ferată, ajungem rostogoliți de trei sferturi de oră, pînă la gara O. Însă noi am mers pe jos, noi am drumeții, adică am muncit cu mintea și cu pasul ; meritul nostru este mare, întrucît am trăit o zi pe seama propriei firi ; am ignorat în mod voit mașinile cele ce iau omul de ici și-l duc pînă colo ; zeul călătoriilor are la noi datorii întrucît ne-am purtat față de drum întru legea legilor drumurilor : fiind făcut în scopul umblării, noi l-am umblat, necum l-am stat într-o cutie pe patru roți. Meritul nostru este unul omenesc, însă din ce în ce mai rar ; am acceptat măsura cea mai importantă a drumului : iuțeala umană de-al parcurge. Căci omul de ce și-a inventat mașinile mersului, el de ce-a făcut mașini ale ajungerii mai devreme ? De-al scurtării drumului. Dar, oare, scurtarea drumului nu înseamnă acum scurtarea trăirii și mai apoi, scurtarea vieții ?

Și mai știm un lucru : viteza omului de a ține și a ține minte imaginile, ca semne și ansamble ale învățăturii și cunoașterii temeinice a lumii, a rămas, rămîne-va tot aceea a unui mers de om pe jos, cel mult iuțeala unui mers de ins pe cal sau în carul de luptă. De cum s-a urcat în vehicolul războinic și pînă a ajuns în automobil, omul a pierdut legătura ochiului cu drumul, aruncînd la spate, pe sub picioarele calului, și-n fumul navei cerești, spațiul său, timpul său, adică viața lui în care ar fi văzut atîtea și-ar fi înțeles atîtea. Urcai în carul cu boi un legat la ochi, un cuget adormit și ajungeai după o zi de mers un filozof și un strateg. Viteza drumeției cea în lege și respect nu trebuie să treacă iutimea citirii unui text necunoscut. Cine-și face mers la drumul nou mai repede decît îi este cititul unei cărți, degeaba a plecat de-acasă.

Lăsînd altora calea ferată și asfaltul, apucăm și noi la stînga drum de sat, o scurtătură, tot grăbind omenește de temere să nu scăpăm trecerea bărcii peste înspumatul rîu B. Tocmai venea luutraș de dincolo întepînd curgerea neagră de bruscă înserare, cu o prăjină de vre-un lemn ușor. Era casă pescărească de lemne, cu spatele la mal. Erau, în stînga, doi ciini legați, grămezi de vreascuri, vreo șapte ruguri de incinerare ai fi zis, erau trepte de pămînt și scări de lemne și necunoscute și nesigure și nici cîți fuștei să calci nu se pusese cineva de-a număra. Dibuind cu nervii dintr-odată vigilenți, am ajuns la mal uscat, mai sigur : doi la punte. Pe sîrma groasă, de la vreun arin de dincolo și pînă la un stîlp de

Continuare în pag. a 7-a

Adrian Păunescu

Noapte de unul singur

Aud un pian prin zăpezi cristaline
Și nu sînt cu tine, vai, nu sînt cu tine,
Chopin — un concert de pian oarecare
Și calea- e lungă și noaptea e mare.

De iarnă mă satur, de plînset te saturi,
Iubiri între noi în o mie de paturi
Și primăvăratec ninsori mai sfîșie
Voalul miresei în noaptea tîrzie.

Se-aud ciudățenii și fiare în noapte
Și ninge himere și ninge cu șoapte,
Mi-e dor ca de propria-mi copilărie
De tine, aceea ce n-a fost să fie.

Iar dacă ai fi dintr-o dată cu mine
Mi-ar fi totul altfel și nu mi-ar fi bine,
Sînt fumuri pe case, iubiri sînt în case,
Și cerul a fum și-a păcate miroase.

Pendula ca șireangul de moarte e gata,
Se mișcă de parcă mă stringe cravata,
Mă tirii pe coate, te caut pe pernă,
Și noi ce spuneam că iubirea-i eternă.

Și uite ce grabnic se-arată și trece
Și sîngele-n rana lovită e rece,
Aud un pian, un Chopin de departe,
De care n-ai parte, de care n-am parte.

Un mut pianist se resfiră în stele
Și mîinile lui bat pe coastele mele,
Atît aș vrea : să te văd înc-odată
Și-aceasta ca ultima noastră răsplată.

Și cînd lîngă focul ce-atît ne legase,
În soba adînc păduraticei case,
Ar fi să te văd pentru ultima oară
Aș pune pianul să-nvețe să moară.

Așa cum acum cînd ești dusă departe
Bufnește-un pian prin ulucile sparte
Și-o lună roșcată însingeră plopii
Iar eu cu nimic nu mai pot să te-apropii

Și cad în genunchi lîngă focul ce moare
Și vreau să-l întreb de mai e vreo scăpare
Și el îmi răspunde c-un sclipăt spre ușă
Și-mi lasă în palme o caldă cenușă

Te-aș cere-napoi însă n-am cui te cere
Și restul e numai Chopin și tăcere.

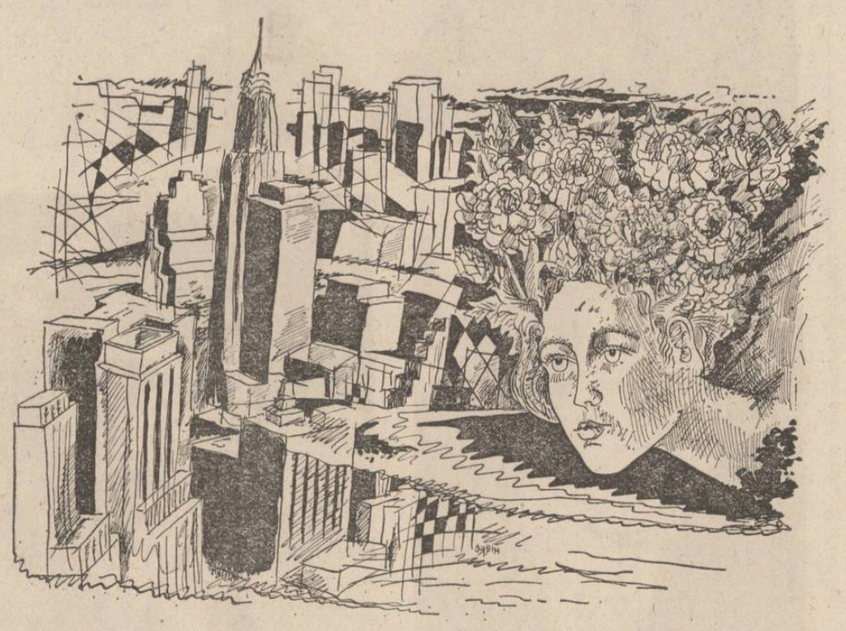

Desene de Sabin Ștefănuță

VIOREL RĂUCESCU

Premiul „Luceafărul" la Festivalul-concurs interjudețean „Afirmarea", Satu Mare

● La cei douăzeci de ani ai săi, Viorel Răucescu, originar din Tîrgu Neamț, ne apare ca un poet de real talent, scriind o poezie profundă, cu o mare forță de iradiație, o poezie de meditație asupra miracolelor existenței. Temele sînt cele mari : Nașterea, Dragostea, Libertatea, Moartea. Se poate spune că un poet este adevărat în măsura în care își rezolvă, prin cuvînt, într-un mod original, mirarea în fața lumii. Viorel Răucescu încearcă să afle cu fiecare poem o nouă modalitate de expresie, să-și creeze un limbaj propriu, inconfundabil. Prizа la real, tonul colocvial, gravitatea discursului (deși accentele ironice nu lipsesc), profunzimea și prospețimea metaforei sînt cîteva caracteristici ale acestui lirism, care impun fără îndoială un poet.

Daniel Corbu

Patria ca un obraz de mireasă

Cu sufletul ingropat în văzduh iubesc
riul care-mi umezește sufletul
soarele aruncat din om în om
ploaia care cade cu ochii închiși
în poemele mele scrise și nescrise
trăiesc neastîmpărul primăverii
mersul acesta cu nerăbdările versului
prin tine patria mea
ca un obraz de mireasă.

O prelegere înaintea cinei celei de taină

Pe cel care învelește-n hîrtie asfințitul
pe cel care scoate adîncul fîntînii cu o
singură găleată
pe cel care la prînz mănîncă un întreg
pustiu
pe cel care pălmuiește steaua proaspăt
căzută
pe cel care își lipește carnea de pereții
acestui veac
pe cel care îngroapă toate felinarele
înainte de venirea nopții
pe cel care urcă întotdeauna ca fumul spre
cer
pe cel care despică în două apa și se bagă
înăuntru
pe cel ce vorbește despre prăpastie
înainte de-a fi căzut într-însa
pe cel cu sufletul în buzunarul de la piept
în liniște și pace să-l lăsați
el e Poetul.

De dragoste

Cu o umbră de tradafir în mînă
am venit să te văd
și-am adus muguri în fiecare gînd
am tăiat picioare de păsări
să rămînă cuiva numai zborul
mi-am uitat genunchii în fața porții închise
parcă-aș fi un înger
dacă îngerii pot fi oameni
am adus o umbră de trandafir.

Autodafe sau asfințit cu îngerul meu păzitor

Mă întorc dintr-o zare înăcrită
de asfînțituri
mă întorc dintre ferestrele sparte cu
lacrimi
părul unei femei se rotește în lumina
culcată pe spate
ascult ultimul cuvînt din beregata tăiată
a ultimului stîlp de telegraf
de beznă îmi bat joc dîndu-mi foc ochilor
toamna mă atacă pe la spate cu păsări
călătoare
ajuns la o răscruce de gînduri
smulg umbra îngerului meu păzitor și o
reazem
de un ciine turbat
e toamnă mă întorc dintr-o zare înăcrită
de asfînțituri
mă întorc dintre ferestrele sparte cu lacrimi.

CARMEN FIRAN

Prin cuvinte

Totul e o prefăcută intenție
de a sparge oglinda cețile prin care
mai ieri aburea gura de pește sufocat
cînd lucrurile lenește mincinoase
se întorc în coastele de fildeș
ale temerarului prin real
să fii singur între sine
cu pumnii asediați
și să zărești trompeta denaturării
scheletul ei profilat pe zidul
dintre apus și noapte
singur să umbli cu cizme pline de somn
prin certitudinea tălpilor goale
prin cuvinte
unelte care gîfîie sugrumate

totul e o prefăcută intenție
de a îmbina cioburile.

Din oglindă în oglindă

Sub ochii tăi se va petrece
căderea Bizanțului
din oglindă în oglindă
din pat în brațe
ea va păși ușor
scuturîndu-și ultimul anotimp
îți va deretica prin cameră
prin sentimentele uitate
spînzurînd pe pereți
cai verzi ai lucidității
despre care ea ironizînd
va inventa povești
cu iubiri imposibile
cu sinucideri și drame la drumul mare

ai să privești pe fereastră
și ochii incolori vor urma
gestul mîinii întinse
spre a-nțelege rostul amiezii
cînd picură soarele
materie creier iubirea pe care
o simți îmbătrînind
ce mai alegorie
cîntecul ei e doar un cîntec

din oglindă în oglindă
îți arunci visul
ca pe o minge
cu care nu mai știi ce să faci.

Fără decor amintirile

Amintirile morțile noastre de zi cu zi
sînt doar benzi cu memorie denaturată
strigăte de circumstanță prefăcîndu-se
a disprețui cenușa și sîngele
celor care promit toate cele pămînțești
neavute

de fapt nu se schimbă nimic
totul se numără se împarte
deși cineva ar trebui să cîștige
poate pensionarii la loz în plic
de fapt rămîne plăcerea parfumului
a deodorantului a ierburilor bune la toate
a asfaltului cu miros de ojă și bumbac
a oboselii picioarelor ce calcă mereu
fără decor amintirile
haine renegate ne acoperă în camere
în parcuri în intersecții
unde am ajuns să murim
lăudînd imaginația
de a inventa mai departe.

Grațios printre cuvinte savante

Sînt doar un grațios printre cuvinte false
un fel de ornament folositor
în decorul de bumbac de mucava și cărbune
în neînțeleasa mișcare diurnă a brațelor
care aduc se-ncrucișează și se miră
un fel de cer al nimănui elogiind tandrețea
celor ce intră învirtind simetric
cheile morții egale
sînt doar un grațios printre cuvinte savante
unde ne sînt complexele prejudecățile
simulate
sclavii cu evantaie și ierburi frumos
mirositoare
unde spaimele autentice și greața primelor
fericiri

aceleași nopți îngheață orașul
trec prin tunelul împăcării cu sine
doar ieri respiram liniștiți sub gulere de lauri
era o armonie a minții o buimăceală a
simțurilor
prea multe presupuneri vei spune incorigibile
visuri
nu ai învățat încă să strigi
apartamentul tău nu are cameră pentru
strigăt
viața ta nu are clopot pentru strigăt
și tu cum ai ajuns aici
se doarme acum cu urechea pe alte istorii
pe ruine inscripții, oale, peruci și coifuri
și mai ales se moare acum grațios
cu toate civilizațiile puse deoparte
se moare grațios printre cuvinte savante.

plastică

Echipa de la Vaslui

Bucureștiul va rămîne, firește, centrul gravitațional al tuturor manifestărilor artistice importante. Orașul nostru, afirm o banalitate, îi atrage pe artiști mai ales datorită faptului că factorul politic de decizie se află aici. Gloriile se confirmă în capitală, dar nu înainte de a se fi format, multe, în altă parte. Asupra raporturilor culturale între capitală și celelalte centre ar mai trebui să meditäm. Desigur, mi s-ar putea replica, sînt activități susținute și în alte orașe : există teatre stabile, filarmonici, biblioteci, case de cultură, periodic au loc aici manifestări cu caracter național, etc. Lucrurile stau evident așa. Dar problema în discuție este alta. În termeni cît se poate de reductivi s-ar pune în felul următor : în ce măsură am fi tentați să socotim că, într-un domeniu, primatul aparține altei cetăți și că, în concluzie, trebuie să legăm de ea un anume tip de manifestări deoarece acolo li se formează deja o tradiție care se bucură deja de stima și căldura afectelor celor ce au cultivat-o. Scriitori, muzicieni, actori, regizori plasticieni — și aici ajung la nodul problemei — s-au transferat și se transferă în capitală așa precum se transferă fotbaliștii de la o echipă la alta.

O astfel de „echipă" care trebuie întărită este cea a... artiștilor plastici de la Vaslui unde luna trecută — vineri, 22 noiembrie — am avut plăcerea de a rosti cuvîntul inaugural la **Anuala** Cenaclului județean de artă plastică al U.A.P. O anuală la care nu a fost de față, din păcate, nici un reprezentant al „federației" (citește U.A.P.) care se ocupă de „echipă". În pofida acestei absențe, pe care eu o suplinesc benevol cu acest articol, manifestarea poate fi considerată reușită. Ca să mă mențin în expresia fotbalistică, „echipa" din Vaslui nu pare să ducă lipsă de calorii. Cel puțin doi pictori din cei doisprezece expozanți (printre care doar un sculptor și doi graficieni) sînt dincolo de faza promisiunilor : Iosif Haidu (singurul membru U.A.P.) și Eugen Bălan. Haidu (n. 1952) este o natură echilibrată, bun cunoscător al tehnicilor picturale, atras de acea tradiție care, acceptînd exprimarea în cadrul genurilor constituite, pune accentul mai puțin pe soluții constructive și vizuale noi și mai mult pe varietăți tonale, pe capacitatea culorii de a transmite stări afective. Eugen Bălan (n. 1952) este un pictor viguros, el construiește imagini încărcate de energie fără a face ca volumele să se fragmenteze. Și el se menține între hotarele unei tematici tradiționale. Elaborările sale tind însă spre interiorizare, spre implozie, susținute de o gamă redusă de cenușiuri, producătoare a unui efect de nostalgie nedeclarativă. Ioan Vânău (n. 1948) este în căutarea unui drum personal. Atras de magia anotimpurilor el încearcă unele soluții cromatice pentru care pe lîngă îndrăzneală este necesară și o mare experiență vizuală pentru a nu se rata unitatea ansamblului. Constantin Chițimuș (n. 1943) absolvent al unei facultăți de arte plastice, ca și cei citați anterior, elaborează o simbolistică a vieții, imaginile sale avînd un caracter ușor eliptic, o tentă suprarealistă.

Ceilalți expozanți pictori sînt în majoritate absolvenți ai Școlii populare de artă. Remarc talentul viguros al „naivului" Costică Onuță (n. 1951) premiat de altfel în cadrul Festivalului național „Cîntarea României". Singurul sculptor prezent Gheorghe Alupoaiei (n. 1944, absolvent al Facultății de arte plastice din Iași) știe să speculeze formele muzicale, ondulatorii ale corpului uman cărora le atribuie o nedeclarată poezie.

„Echipa" de la Vaslui este demnă de tot interesul, așa cum de altfel au arătat în comentarii anterioare critici precum Virgil Mocanu, Dan Grigorescu, Cristina Angelescu. În artele plastice Vasluiul nu este în periferia clasamentelor.

Grigore Arbore

muzică

Tînără artă interpretativă

Festivalul artei și creației studențești, ediția a XVI-a, amplă manifestare cuprinsă sub generoasa emblemă a „Cîntării României", a cunoscut, cu puține zile în urmă, efervescența derulării etapei finale, capitalei revenindu-i găzduirea manifestărilor muzicale. Nu vom putea insista aici asupra tuturor profilurilor incluse în regulamentul de concurs ; de aceea, am ales înfățișarea unui element într-un fel, inedit : e vorba de „intrecerea" studenților conservatoarelor, la specialitatea oboi, subiect demn de interes întrucît se știe că oboiul este unul dintre instrumentele „vitregite" din plecare (repertoriu restrîns, mai ales solistic, posibilități tehnice și varietate timbrală modeste ; se știe însă că îi revine contemporaneității meritul de a inaugura și experimenta noi și noi varietăți de a cînta la oboi, iar unele progrese sînt aici indeniabile).

La Liceul de artă „G. Enescu", am putut astfel urmări cîțiva instrumentiști de perspectivă certă ; în primul rînd, studenții clujeni Soos Levente și Gâdea Dan Gheorghe au lăsat o deosebită impresie : tehnică, velocitate, sunet relativ plăcut, talent. Studentei ieșene Apetrei Delia i se poate reproșa un nivel tehnic încă nesatisfăcător ; bineînțeles, fără o tehnică mulțumitoare, problemele de frazare cad în planul doi. Dacă Ciulică Marius este un bun tehnician, deși sunetul este cam „rățoit" iar frazarea pare ușor artificială, Cucu Valentin se plasează exact la antipozi : un sunet plăcut, sensibil, convingător, o frazare vădind indiscutabil talent, contrabalansate însă de unele vizibile carențe tehnice. Alături de colegii bucureșteni, Miron Valerica a lăsat o bună impresie sprijinită pe naturalețea frazării, pe o tehnică fără probleme, pe o interpretare inteligentă. Repet, aceste rînduri nu se vor o contrapondere pentru deciziile juriului ; sînt pur și simplu o cronică unor instrumentiști care, prin statutul meseriei lor, nu vor fi favorizați de mass-media. L-am ascultat pe clarinetistul Ion Nedelciu cu mai multă vreme în urmă, acompaniat de Liliana Nedelciu, într-un foarte interesant program de muzică franceză (sala Dalles). Apare clar faptul că sîntem în prezența unei valori limpezi, clădite în primul rînd pe muncă, pe stăpînirea excelentă a acestui dificil instrument. O tehnică aproape fără cusur caracterizează interpretarea lui Ion Nedelciu (îi adăugăm aici sensibilitatea acompaniamentului pianistic). De asemenea, subliniem logica frazării, eleganța construirii formelor muzicale, un bun gust sprijinindu-se pe măsură și ponderație și, nu în ultimul rînd, o deosebită capacitate de efort gîndindu-ne la măsura în care interpretarea este și efort fizic. Ion Nedelciu nu este un instrumentist cu o explozivă capacitate de expresie ; la el, muzica se construiește prin adăugare și nu prin miraculoase „prefaceri". E aceasta o cale pozitivă cred, pentru că protejează frecvent de superficialități sau de graba pentru efectarea cu orice preț a (presupus credulului) public.

La Muzeul de artă al Capitalei, un recital de pian al Oanei Velcovici ne readuce în atenție pe această tînără înzestrată pianistă. Un program complex (Bach, Scarlatti, Mozart, Liszt), foarte dificil, a constituit ocazia „ideală" a (re)demonstrării unor calități indiscutabile. Interpretarea se sprijină aici, ca și la Ion Nedelciu, pe seriozitate, studiu intens, știință muzicală certă. Subliniem valoarea unor redări convingătoare îndeosebi printr-o naturalețe „conținută" în text ; și într-adevăr, e greu de cîntat Scarlatti fără a respecta litera partiturii iar orice adaus de ostentativă expresivitate dăunează aici. **Sonata** de Liszt a convins pe deplin (în pofida unor neajunsuri tehnice minore). Oana Velcovici dovedind o remarcabilă știință a construirii formelor mari, pretențioase, de un nivel de complexitate deosebit.

Viorel Crețu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

VASILE VOICULESCU

IV. Daimonul „iubirii magice" (8)

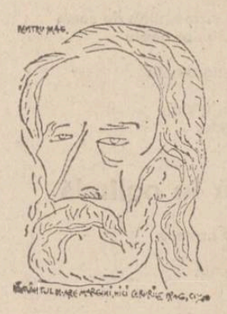

Adinca senzație de modernitate vetustă degajată de textul narativ voiculescian își are, desigur, explicația ei. În cazul nuvelei **Sakuntala**, faptele sînt prin ele însele grăitoare în acest sens. Paradigma demersului fantastic, acum, se raportează direct la ceea ce am numi ideea de **experiment magico - existențial** provocat de recurența mitului arhetipal, fenomen pe cît de ingenuu și de „primitiv" în epicitatea lui, tot pe atît de bulversant în ordinea destinelor personajelor. Viziunea criticistă asupra magicului ce se insinuează de obicei în nuvelele și povestirile scriitorului, de data aceasta nu mai este extrinsecă planului epico-fantastic luat în sine ; fie și prin intermediul unui personaj-povestitor, naratorul își interzice funcția de arbitru și cu atît mai mult pe aceea de diagnostician. În **Sakuntala**, întreg acest aparat interpretativ se resoarbe în materia intrinsec narativă, în așa fel încît protagoniștii, pe lîngă atributul de făptași, îl cumulează și pe acela de (auto)judecători. Impactul modelului mitic de proveniență livrescă (opera lui Kalidasa) asupra realului, oricît de paralizant sub aspect emoțional, este totuși conștientizat de la bun început. Fenomenul magic este asumat cu o voluptate a trăirii atotcuprinzătoare, adică nu numai afectiv, ca oarbă pasiune erotică, ci și intelectual, ca expresie a unor uluitoare coincidențe între imaginarul conservat de sursa livrescă a temei magice și întîmplările de viață imediate.

„Problematizarea" — sursă a modernității ideatice în totul relevabile — se produce exclusiv din interior ; este declanșată de experimentul existențial la care cei doi protagoniști — Dionis și personajul povestitor — se angajează. Mai ales partitura rezervată acestuia din urmă poartă însemnele unui **experimentalism magic** insolit. Dionis experimentează fenomenul de recurență erotizant-magică prin care trecuse și căruia continuă a-i fi victimă folosindu-se de **persoana** personajului povestitor. În momentul în care acesta din urmă își încheie succesiunea avatarurilor sufletești pricinuite de întîlnirea cu Rada, asistăm la un adevărat dialog-dizertație purtat pe această temă, enunțată cu o franchețe aproape ostentativă :

„Mi-a mărturisit că-l clătinase mult mustrarea mea de după ospăț. Cu tot cumpătul ce-și ținuse, hotărîse să se verifice din nou. Prin mine, însă, martor. Tulburarea ce mă cuprinsese la apariția Radei i-a dictat planul. Mă va trece cît îi va sta în putință prin aceleași stări în care fusese pus el. Și nu i-a fost greu să mă îmbrincească în aceleași condiții în care îl tîrîse tabăra și se zbătuse mai bine de trei luni. Dacă în împrejurările identice reacțiile mele erau aproape aceleași, el avea dreptate, din nou dreptate. Și nu s-a înșelat. Experiența a avut îndoit efect, și el — dublă mulțumire.

— Cum experiența ?

— Te-am urmărit și te-am cîrmuit tot timpul.

— Tu ? de la vînătoare ?

— Nu. Din tabără. Am stat tot timpul ascuns în spatele tău și te-am studiat.

— Și eu am fost un cobai ? Inoculat cu dragoste ? Injectat cu nebunie ?

— Nu. Tu ai fost un alt eu. Al doilea Dionis, care-și reedita o parte a vieții, ca să mă verific și corectez.

Îl priveam aiurit.

— Aici e satisfacția mea. Întîi m-am justificat în ochii tăi și, aș zice, ai lumii, pentru tot ceea ce voi socotiți că e o nebunie, o decădere. Ai simțit și tu ce fericire se găsește în decăderea asta. Te-ai tîrît în pulbere ca s-o ajungi și s-o atingi.

Al doilea, m-am îndreptățit pe mine, din nou, repetînd de data asta mai strîns și mai intens, sintetic, în tine și prin tine frumusețea, adevărul, temeinicia pasiunii mele".

Fără inhibiții, este pus la bătaie un întreg arsenal de argumente magico-psihologizante vizînd postularea unor anumite „legi" ce pot favoriza transferul temporar al eului individual, care, în noua întruchipare, ar fi în măsură să răspundă întocmai la „comenzile adevăratului său purtător. „Și mi-a făcut teoria Dybukului și a altor povești mistice, la care am ascultat cu gura căscată. Eu nu făcusem nimic. Poate pămîntul. El semănase și recoltase totul. Și mi-a ținut o lungă lecție asupra personalității omenești. Noi sîntem, spunea el, un polip, o colonie de stări psihologice mai mult sau mai puțin complexe. Fiecare din ele alcătuiesc o personalitate. De obicei una, citeodată două pun stăpînire, cu rîndul, peste celelalte înghesuite la fund. Uneori se strecoară, paraziții dinafară, alta străină, care le exploatează ca un tiran, cum a fost cazul tău. Necunoscătorii au botezat asta maladii aie personalității.

— Atunci ce se alege și ce rămîne adevărat din noi ?

—Persoana, răspunse el, esența cu care venim și cu care plecăm, după ce lepădăm toate înfățișările, hainele sub care ne-am perindat în viață. Personalitățile de copil, de băiat, de om matur. Personalitatea de bătrîn. Persoana noastră și le făurește, le crește, le dezbracă, le schimbă, le pierde."

Și pentru ca acest eteroclit ansamblu de argumente să nu poată fi cumva minimalizat, Dionis atrage personajului povestitor atenția asupra împrejurării că **personalitatea** lui a fost **alta**, de vreme ce tot timpul cît a durat experimentul magic nu a manifestat nici cea mai neînsemnată urmă de gelozie față de cel care o iubea pe Rada (Sakuntala) :

„— În tot acest timp ai simțit vreo urmă de gelozie împotriva mea, cum ar fi fost firesc dacă iubeai tu cel adevărat ?

A trebuit să mărturisesc că nici măcar nu mă atinsese umbra unui asemenea sentiment".

La fel, odată experimentul încheiat, personajul povestitor este nevoit să recunoască totala eliberare de obsesia daimonică a iubirii magice :

„— Și acum ? mă întrebă, plecat asupra mea. Cercetează-te adînc, mă provocă el.

„— Și acum ? mă întrebă, aplecat asupra mea. chema în tabără. Ca și cum Sakuntala rămăsese departe, în urmă, adormită ca o Ariadnă pe tărmuri pustii. I-o mărturisii și-l rugai să-mi dea lămuriri.

— Asta numai Kiva ar putea-o. Ea este cu compartimentul farmecelor și al magiei. Ea te-a vrăjit."

Ce se întîmplă în ultima parte a nuvelei, cînd, făcînd figură de **rajah** al comunității țigănești ca urmare a faptului că este înfiat de marele staroste Mihaly, Dionis dorește să reinființeze miticul imperiu al „națiunii" țigănești, nu mai răspunde efectiv temei fantastice abordate, iar ca nivel artistic, textul coboară mult. Diluția epică, apetitul pentru senzațional și exotic invadează din plin. Totuși, nuvela se încheie cu un moment fantastic memorabil prin dramatismul lui grotesc. Ne referim, desigur, la moartea Kivei, vrăjitoarea : „Atunci a intrat în cort și și-a dat foc singură, ca o vădană din India. Pe rugul alcătuit din patul lui Dionis... pentru care fusese mamă, la care, sînt sigur, jinduise ca o ibovnică. Și nu cred să fiu romantic".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

O nouă imagine a criticului literar Șerban Cioculescu

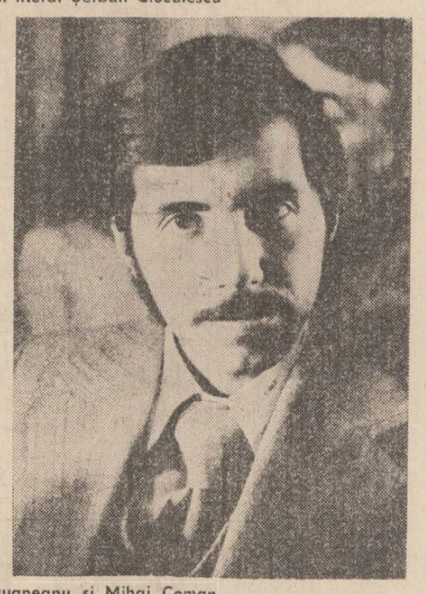

Doi tineri critici : Paul Dugneanu și Mihai Coman

Realitatea creației și prejudecățile critice (II)

Urmare din pag. I

Decantarea și sublimarea artistică își au legile lor eterne și nu este anevoie să fii experimentalist pentru a fi și un bun scriitor.

Dar și în privința experimentului artistic lucrările ar mai trebui încă discutate. Este, într-adevăr, Ion Lăncrănjan chiar în afara procesului de înnoire și diversificare a modalităților proze românești de după anii '60 ? După cum știm, în **Cordovanii** (1963), autorul realiza întreaga narațiune din unghiul de vedere subiectiv al unui personaj, Lae Cordovan. Or, asemenea modificare de perspectivă era deosebit de curajoasă pe atunci în cadrul unei problematici încă fierbinți, oficializată de timpuriu, și în care modelul obiectiv, demiurgic, al lui Șolohov exercita încă o presiune enormă. Următorul roman, **Caloianul** (1975), era conceput, după cum recunoaște însuși criticul Dan Culcer, ca o „aglomerare de dosare ale unor existențe", ceea ce vorbește de la sine despre aspectul înnoitor al modalităților acestei proze. În **Fiul secetei** (1979), se resimt procedeele ziaristice, mult utilizate în literatura din ultimul timp. Abia în **Drumul cîinelui** (1974) și în **Suferința urmașilor** (1978) ne întîlnim cu o narațiune obiectivată, însă pe canavaua unor rememorări extrem de capricioase, de zigzagate ale personajelor principale. Privind lucrurile mai în amănunt, ne frapează tehnica cinematografică a imaginii la care recurge adesea Ion Lăncrănjan. Să ne amintim în acest sens curgerea înapoi a drumului pe sub picioarele cailor de la docarul în care mergea Iosif Ciorfoiu, în deschiderea nuvelei **Eclipsă de soare.** Sugestia extrem de puternică, acaparatoare, este a unei filmări ingenioase de sus, dintr-un punct mobil. Reține asemenea atenția amestecul de simbolism liric, de biologie și naturalism în prezentarea situațiilor, alternanța de stări logice și aberante în psihologia personajelor. Astfel, în momentul în care are loc înfruntarea decisivă între cei doi frați (în **Drumul cîinelui**), mama lor, care ar fi trebuit să rămînă între ei să-i ajute să depășească acest punct tragic, coboară dimpotrivă, să aducă vin și ascultîndu-l cum curge în damigeană, își amintește „de ziua cînd se iubise aici, în pîvniță, cu un fîntînar din Vînt... O culcase pe un morman de țărînă proaspătă, fără nici o vorbă. Și-o ținuse sub el pînă cînd se auziseră vorbe pe drum... Era fierbinte mutul !". După consumarea întregii tragedii, aruncarea Mamei în Mureș echivalează cu un adevărat moment ritualic : „Rămase locului și începu să se dezbrace. Puse întîi năframa deoparte, cu mișcări încete și începu să-și desfacă și șorțul. Nu-i găsi baierele și renunță și sări repede în copcă strigînd sălbatic în ultima clipă, cînd o cuprinseră apele în brațele lor aspre și reci". Această creștere în simbolul unei iubiri cosmice devoratoare este retezată brusc și definitiv de imaginea dură, în spiritul celui mai teribil naturalism, a cîinelui „străin și neștiut, care ocolise copca, o îngălbenise într-o latură și se dusese apoi mai departe". Exemplele pot fi înmulțite ilustrînd grade diferite de infiltrații naturaliste. Se poate spune că, prin ponderea pe care o acordă biologicului, trupului, descrierii straturilor psihologice adînci, subconștiente în compoziția personalității umane, Ion Lăncrănjan se situează la un nivel sincron cu prozatorii de seamă ai generației anilor 60, și nu cu 5—6 decenii în urma ei, cum pretinde criticul Dan Culcer (**Serii și grupuri**, p. 160). Un observator deosebit de sagace cum este Petru Mihai Gorcea remarcă faptul că „ceea ce este frapant nou la prozatorii generației șaizeci, cu minime excepții, este reconsiderarea biofiziologicului în formula aspectului literar al omului, reconsiderarea a ceea ce a fost cu trei decenii ostracizat sub numele, pe atunci peiorativ, de „naturalism"... Această proză ni se prezintă, la nivelul cel mai general, ca o frămîntată dezbatere în jurul raportului dintre **natural și social** în structura existențială a omului" (**Structură și mit în proza contemporană**, p. 246—247).

Ceea ce constată în continuare criticul în această proză, în afară de marea ei cucerire și anume, aceea a viziunii omului total ca existență naturală și socială, este absența „eroicului". Personajul ei central și reprezentativ rămîne un „angoasat" și un „dezorientat", care trece prin tot felul de „experiențe", în cadrul unei existențe labirintice, într-o „lume fără eroism", bazată în general pe „instincte". Principala scădere a acestui tip de „erou" cu mii de reprezentări fictive „care mișună în romanele generației șaizeci", este aspectul său „cartilaginos". lipsa de înălțime morală, de preocupări intelectuale mai adînci, de voință și de „tărie", care să-i facă pe reprezentanții săi „mai rezistenți, mai puțin fragili în fața furtunilor din afară" (**op. cit.** p. 152 și urm.) Din păcate, Petru Mihai Gorcea nu ia în considerație și caracteristicile eroilor lui Lăncrănjan, omis din discuție probabil în virtutea prejudecăților adunate în jurul creației sale. S-ar fi văzut că la acest autor, dincolo de ceea ce are comun cu generația șaizeci pe linia întregirii elementului natural, biologic, subconștient din ființa omului, există și ceva deosebit, prezent mai rar la mulți dintre prozatorii acestei generații, și anume, o intuiție aparte a energiei, a vitalismului existenței. „Literatura lui Ion Lăncrănjan — remarcă unul dintre rarii critici care se ocupă de acest autor — impresionează prin valul uriaș de energie pus în mișcare... Încordările, tensiunile extreme neputîndu-se epuiza în confruntări, ele degenerează în scene de o mare violență" (C. Stănescu, **Prefață** la **Eclipsă de soare, Drumul cîinelui**, Ed. „Minerva", b.p.t., 1982).

În afară de acest vitalism caracteristic tuturor personajelor lui Lăncrănjan, indiferent de rolul pozitiv sau negativ pe care-l joacă în desfășurarea narațiunilor sale, există și o tărie morală aparte a personajului central, o conștiință acută a adevărurilor pentru care el se bate cu toate adversitățile, pînă la capătul puterilor sale. De aici aspectul eroic al existenței pe care-l promovează asemenea personaje, faptul că, în ciuda tuturor căderilor și imperfecțiunilor care li se dezvăluie pe parcursul desfășurării acțiunii, ele rămîn modele, ființe umane întregi, exemplare. Așa este Monu din **Suferința urmașilor**, așa, Raveca lui Pilu (Mama) din **Drumul cîinelui** ; Pavel Bora, din **Eclipsă de soare** ; Vasile Pozdare din **Fiul secetei** ; Lae și Parasca, din **Cordovanii.**

De unde vine înălțimea morală a unor asemenea personaje, de unde forța lor modelatoare, absentă în general, după cum s-a remarcat, în peisajul prozei noastre contemporane ? Unde trebuie căutat izvorul unor asemenea energii pozitive ? Desigur, se va spune, în conștiința scriitorului. Aceasta, la rîndul ei, trebuie să fie influențată de ceva aparte față de a altor prozatori contemporani. Mărturiile autorului însuși ne pot ajuta pe această cale. „Atunci cînd m-am gîndit la Parasca — ne spune el într-un chip revelator — **am stat cu fața către folclor** și către literatura lui Sadoveanu, în primul rînd, dorind astfel să surprind un anumit voluntarism al femeii de la noi, o anumită independență și o anumită tărie a ei, lucruri care nu exclud complexitatea cum s-a crezut și se mai crede. Fiind vorba de sat și de țărani, reliefarea unor asemenea inclinații mi s-a părut mai mult decît necesară, avînd în vedere atît existența lor în realitate, cît și faptul că literatura legată de viața țăranului nu se concentrase suficient asupra trăsăturilor amintite, și asupra altora la fel de prețioase. N-am dorit, se înțelege de la sine, să fac din Parasca o nouă Victoria Lipan și nici n-am vrut să capete înfățișarea unei femei de haiduc, dar am reflectat și asupra lucrurilor acestora, fără a dori, cu orice preț, să dau o replică unuia sau altuia dintre marii noștri scriitori, lui Rebreanu, să zicem. Am vrut dimpotrivă să-mi împlinesc un gînd al meu, în raport cu realitățile amintite și cu ceea ce se schițase în literatură în acest sens" (**Nevoia de adevăr**, Ed. „Albatros", 1978. p. 306—307).

SHAKESPEARE și COMPANIA

Urmare din pag. I

nist"-ii de pe cheiul fluviului și într-o atmosferă oricum mai puțin turistică. Un student pletos și simpatic m-a întrebat „cu ce mă poate ajuta". Avea un pronunțat accent american și mi-a explicat că aici e plătit ca bibliotecar în orele libere. „Oh, Shakespeare ?". Păstra în mînă un volum de poezii de Carl Sandburg, unul vechi, *Smoke and Steel* (Fum și Oțel) și deschizîndu-l mi-a arătat o poezie despre... Hamlet. Așa, de plăcere, am citit-o : *They all want to play Hamlet"* și stînd la masă am transcris-o în direct, pentru amicii de-acasă :

„Toți vor să-l joace pe Hamlet.
Nu prea și-au văzut tatăl asasinat,
Nici mama părtașă la crimă,
Nici vreo Ofelie murind cu sufletul plin de cenușă,
Nici pînză de aur n-au prea văzut, țesută de paianjenii cîntători ;
N-au prea văzut din astea, la viața lor,
și nici cît de cît n-au apucat să pătrundă
semnele florilor
— O, florile, florile pe care le asvîrle
o fată mlădie dansînd
în cea mai tristă dintre piesele de teatru
scrise de bătrîna sepie Shakespeare ;
Și totuși, absolut toți vor să-l joace pe Hamlet,
pentru că-i nespus de trist,
trist cum numai actorii pot fi
cînd se postează dinaintea unei gropi proaspete
cu craniul unui bufon în palmă
și se lasă-n glas, recitînd și rostind agale
vorbele acelea înțelepte și negrăit de dulci,
în care se învăluie o inimă de-a pururi sfărîmată ;
E ceva acolo, ce le răsună-n artere și
le cheamă sîngele afară.
Fac teatru atunci cînd recită și știu că
spunînd cît le place de mult fac teatru,
Dar toți vor să-l joace pe Hamlet".

Tentația capodoperei „bătrînei sepii" i-a obsedat pe scriitorii-traducători din toate țările cu ferestre deschise spre universalitate. (Anglistul armean Rouben Zarian îmi spune că la ei, Shakespeare a fost tradus prima oară de Hovannes Massekian în 1890, apoi, după ce acesta a fost numit ambasador al Persiei în Germania, nemulțumit de prima traducere, a publicat o nouă versiune în 1910, aplicînd principiul „s'éloigner pour s'approcher"). Dintre numeroșii comentatori și interpreți ai marelui Will de pe toată fața planetei, reținem peste o duzină care-l vor urma în eternitate, fiecare pe măsura vremii, talentului și puterilor sale : actori, regizori și traducători cărturari.

O interpretare-tălmăcire frumoasă poate fi (totdeauna) și fidelă ? Rareori, da ; de cele mai multe ori nici invers nu se poate. Doar originalul identifică spiritul cu litera. Atunci, numai actorii englezi pot să-l joace ireproșabil ? Nici asta nu-i adevărat. Exemple contrare sînt demonstrative. Am văzut un **Hamlet** jucat pentru turiști chiar la Elsinore și m-am lecuit. Și doar unul din cinci spectacole a fost bine apreciat, în 20 de ani, la Stratford. Pentru că, vorba americanului, „toți vor"... Știu că numai despre această piesă s-au scris atîtea pagini încît viața unui singur cititor ar fi insuficientă ca să le parcurgă. Un coleg din S.U.A. mi-a furnizat o asemenea cifră astronomică dintr-un studiu computerizat. Despre românii noștri s-a scris, de asemenea, mult, totuși insuficient.

Am avut și traduceri destul de bune, de la I. Barac încoace ; un veac și jumătate de strădanii în versuri și proză, cu rezultate notabile și cîteva tinere infidele. Mi-aduc aminte că, odată, regretatul M. R. Paraschivescu mi-a confiat secretul că lucrează cu o colegă-poetă, la o nouă tălmăcire în limba română ; păcat însă că nici unul dintre dînșii nu știa atunci limba engleză și n-apucaseră să-l citească integral pe autor în nici o limbă. Toți vor nu numai să-l joace, dar să-l și traducă... Dosarul rămîne deschis : fi-va și Hamlet „contemporanul nostru ?" Horațio, filosofia ta nu poate ști cîte se află între zero și infinit.

Tragedia lui Hamlet prinț al Danemarcii de William Shakespeare se joacă acum la Teatrul Bulandra într-o versiune scenică specială, o „traducere de Nina Cassian cu inserturi de Vladimir Streinu, Ion Vinea, Leon Levițchi, Dragoș Protopopescu", un experiment care se prezintă ca un colaj literar-teatral. Textul a fost, pare-se, rezultatul unei opțiuni actoricești, îndelung elaborate, sub girul poetei ingenioase. De aceea, în absența cheii metodologice, nici nu-l comentez. E atractios și explicit și sună bine în gura actorilor. Avînd în față cele trei versiuni originale : primul quarto (1603) piratat de un actor, — interpretul lui Marcelus, — din memorie ; al doilea quarto (1604) complet, dar prolix și folio-ul (1623) postum, revăzut de alți actori, alegerea modernă va fi puțuri dificilă. În rolul titular, Ion Caramitru este într-adevăr remarcabil și place publicului său tînăr pe bună dreptate, într-un frumos spectacol-maraton cu „conotații muzicale". De cinci ore. Cu Compania lui, la premiera absolută (contemporană cu moartea lui Mihai Viteazul și a contelui de Essex), Shakespeare cerea numai două ceasuri, pentru patru mii de versuri.

Versuri, versuri, versuri. Să nu se uite că dramaturgul fără pereche a fost și autor de poeme la modă. Această operă specifică e foarte cunoscută, deși mai puțin apreciată decît teatrul, cu excepția Sonetelor, o sută cincizeci și patru la număr, altă piesă de rezistență, cu valoarea și istoria lor proprie, publicate în 1609, cînd Shakespeare se reconciliase cu opera lumii și a sa.

Paternitatea operelor lui, pusă în chestiune parțial sau total și reconfirmată de fiecare dată, pînă în vremea din urmă, nu mai pasionează pe cercetătorii serioși. S-au ivit periodic, de asemenea, descoperiri ale unor texte inedite, pînă la urmă neomologate de specialiști. (În ultimii 300 de ani, cam optzeci de piese anonime i-au fost atribuite lui Shakespeare, dar numai una a fost considerată ca „posibilă").

Luna trecută, o nouă surpriză a reținut atenția englezilor. Un tînăr cercetător american, Gary Taylor a declarat presei că a descoperit un nou poem de Shakespeare, rătăcit în biblioteca Bodleiană din Oxford. Am primit și eu extrasul din „Sunday Times" (24 nov. 1985) pentru informare. Ziarul publică relatarea amănunțită a evenimentului incluzînd și textul în cauză, reprodus în engleza modernă : un poem de dragoste de nouăzeci de versuri, în nouă strofe, cu semnătura respectivă. Taylor declară că l-a aflat întîmplător (lucrînd la noua ediție completă a lui Oxford University Press, care-l costă pe editor un milion de lire și opt ani de muncă), într-o antologie manuscrisă a poeziei engleze a Renașterii, compilată mult după moartea poetului de la Stratford, volum achiziționat de bibliotecă în 1756, dar nebăgat în seamă pînă la dînsul. Legată în piele și cu o panglică roză ca semn de carte, a fost scrisă cu cerneală neagră de un copist, probabil la comanda vreunui personaj care-și dorise o antologie personală de poezii de amor. Scribul plasa numele autorilor aleși, la sfîrșitul fiecăreia. Două dintre ele erau semnate (de copist) — William Shakespeare, dar numai una dintre acestea i-a atras atenția cercetătorului, căruia nu-i venea să-și creadă ochilor. Convins după analizele sale că e adevărat, a făcut publică senzaționala-i descoperire, invitînd specialiștii „să dovedească **ei** că n-a greșit". Experții n-au întîrziat să se pronunțe, mai întîi în țările anglo-saxone. Deschizînd dezbaterea, prof. John Carey, șeful catedrei de literatură engleză de la Oxford, a declarat cu prudență : „Gary este un excelent cercetător, dar acest poem este atît de slăbuț, încît personal nu sînt convins. Totuși, îl pun în discuție. Un celebru specialist american, de la Maryland University, s-a arătat mai binevoitor : „în definitiv, o operă de tinerețe necunoscută încă nu este exclusă, dacă ținem seamă de ușurința cu care crea Shakespeare ; prin urmare, de ce să nu admitem că se poate ?"

Poemul aparține genului liric convențional elizabethan, cu cîteva însușiri jucăușe în plus (o rimă la fiecare trei silabe) care denotă o anumită experiență din partea poetului și a fost periodizat, prin analiza ondinatorului lingvistic, pentru anii 1580. În consecință, dacă el era presupusul autor, Shakespeare nu împlinise încă 20 de ani. Deci „păcatele tinereții", care nu i-au ocolit nici pe alți mari poeți.

Întorcîndu-mă degrabă la fișele adunate pe cînd mă ocupam ca „profesionist" de viața și opera omului de la Stratford, m-am adresat și eu dicționarului computerizat al vocabularului lui Shakespeare și, spre deosebire de fericitul cercetător, n-am putut aduna destule argumente în favoarea presupunerii sale. În schimb, era cît pe-aci să risc a-i „descoperi" o altă paternitate în compania versificatorilor curteni ai „Glorianei", din deceniul în care William încă nu-și părăsise satul natal ca să lucreze ca simplu ucenic în tipografia vărului său căpătuit la Londra.

Dacă acum vreo patru sute de ani, adică la 2 februarie 1585, el petrecea la botezul gemenilor Hamlet și Judith, ca un june tată sărac și fericit, mi se pare exclus, — oricît de repede i-ar fi crescut mugurii geniului poetic — să fi scris întocmai ca literatorii emfatic-prețioși în confreria cărora va fi admis mai tîrziu și pe care îi va întrece totuși pînă la urmă. Dar nu pînă atunci. Îmi pare rău, eu votez contra. Scribul, de data asta, l-a păcălit pe faraon.

În compania lui Shakespeare mi se pare a fi mai bine și mai frumos, decît plasat în multe alte societăți și tovărășii ale duhului nostru neliniștit ; căci pe Polonius l-a pus să moară în culise „ca un șobolan" tocmai fiindcă n-a rămas „credincios sie-însuși", cum îi cerea urmașului său în **Hamlet.** Hemingway a preferat să moară desprins de mizeriile cărnii trădătoare. Sărbători ce-și schimbă data ar trebui să ne fie toate aniversările lor.

„PERPETUUM COMIC '85":

● „Perpetuum comic '85" este o antologie de umor, mai ales românesc însă și străin, de o înfățișare impunătoare sub raportul reprezentării românești de valori în acest fel de creație ; practic, nici unul dintre autorii care au ceva de spus în domeniul umoristic nu lipsește de aici. Această observație nu presupune, cu toate acestea, ideea de restricție rezultată din datele operei care să fie exclusiv umoristică : sînt prezenți aici nu puțini autori a căror notorietate e în primul rînd literară și mai puțin umoristică. Vasăzică, „Perpetuum comic '85" ilustrează umorul românesc întemeindu-se pe o perspectivă care pornește din imaginea valorilor adevărate și din reprezentările de ordin literar. Sînt reunite aci un fragment dintr-un eseu al lui Eugen Barbu despre Caragiale, o proză scurtissimă a lui Ion Băieșu, o mai lungă schiță (burlescă !) a lui Constantin Georgescu, o ingenioasă „aprocrifă" de M.H, Simionescu, schițe de Tudor Vasiliu, Constantin Cubleșan, Cornel Udrea, Ion Tipsie, Marius Tupan, diversificate, inteligente toate, de valoare întotdeauna pe deasupra mediei. Poezia, unde trebuie menționați Niculae Stoian, Ion Gheorghe (cu o condică în versuri" vorbind despre Mircea Micu), Al. Andrițoiu (versificînd pe tema cîntecelor de lume de soiul „Adio, Mița !"), N. Tațomir, Lucian Avramescu (cu titluri șocante, de soiul următor „Iubire la șapirograf". „Balamalele acestui sentiment"), Tudor George cu „9 sonete", dovedește că umorul și lirismul (fără grosolănii !) nu sînt incompatibile. Cîteva fabule sînt semnate de Vasile Băran, D. Solomon dă cîteva ingenioase „instantanee". Două „pastile dramatice" de Tudor Popescu exemplifică încă o dată verva de formulă neocaragialiană a remarcabilului comediograf. Caricaturi de Mihai Stănescu, Dragoș Anton, V. Crăiță Mîndra, M. Pinzaru-Pim, Horațiu Mălăele, Bour, C. Cazacu, C. Ciosu, Fl. Ancu completează imaginea acestui almanah complet, unde proza, poezia, teatrul, desenul, aforismele se întîlnesc într-o memorabilă antologie a umorului.

A. S.

POST RESTANT

MARIA TIMUC, Galaţi. Aşadar la 15 decembrie aţi implinit 17 ani. E mult, e puţin ? Pentru proză e, totuşi, puţin, deşi scrisoarea de recomandare e lucidă, destul de matură, peste virstă. O reproduc pentru exemplaritatea ei : „D-le redactor, m-am hotărit să vă scriu avind certitudinea că-mi veţi da un răspuns cit se poate de sincer în legătură cu cele trimise de mine în acest plic. Cred că în primul rind este necesar să mă prezint, deşi numele şi celelalte date privitoare la persoana mea nu vă vor spune nimic. Mă numesc Maria Timuc, m-am născut la 15 decembrie 1968 în comuna Puieşti, judeţul Vaslui. Actualmente sînt elevă în clasa a XI-a la Liceul industrial nr. 8 din Galaţi şi locuiesc în acest oraş din anul 1979. Provin dintr-o familie numeroasă de ţărani pentru care munca fizică nu constituie sau este aceea care dă un sens vieţii. Nimeni din familia mea nu are aptitudini literare, pe nimeni n-a interesat vreodată această latură, de aceea am făcut cunoştinţă cu cărţile foarte tirziu. Pînă la virsta de zece ani am locuit în satul natal unde nu am avut posibilitatea să citesc şi unde nu aveam nici o noţiune despre alte cărţi, cu excepţia manualelor şcolare. Un incident familial m-a scos din atmosfera satului şi m-a introdus în viltoarea oraşului, dar nici acolo n-am aflat ceea ce-mi trebuia pentru a mă elibera pe mine însămi din mine. Abia în clasa a IX-a m-am întilnit cu oamenii care m-au ajutat într-o anumită măsură (cu cărţi, citindu-mi primele incercări, dindu-şi părerea şi incurajindu-mă). Se împlinesc doi ani de-atunci şi-aş vrea să ştiu dacă în acest timp am reuşit să transmit ceva, dacă scriind nu fac totul zadarnic. Am trimis şi la „Convorbiri literare“ acum un an (prima oară) şi am trimis şi acum, dar aş vrea să ştiu şi părerea d-voastră. Am vrut să trimit de mult timp, dar a existat ceva în mine, ceva care mă oprea. Era un fel de teamă care persistă şi acum dar nu în aceeaşi măsură. Desenele vă rog să nu le luaţi în seamă, pentru că foile le-am rupt din caietele personale, deoarece nu am avut suficient timp pentru a le transcrie. Închei aici scrisoarea şi aştept cu nerăbdare răspunsul d-voastră... Cu stimă şi respect, M. Timuc. P.S. Mi-am căutat un pseudonim dar am socotit că nu-i necesar să mă ascund. Să nu vă mire semnătura de la „Soldatul“. ...Textele nu sînt bătute la maşină pentru că nu am posibilităţi. M. T.“. Cit despre textele propriu-zise, credem că ele (prozele, nu versurile) ne îndreptăţesc să credem în talentul d-voastră şi să încercăm să publicăm măcar unul dintre ele.

GENU ACUNDE (? !), Bucureşti : În primul rind ţinem să vă spunem că nu aveţi nici o şansă cu un asemenea pseudonim, chiar dacă în spatele lui ar fi o anagramă (aşa ceva se trimite la „Rebus“). În al doilea rind, pentru a menţine relaţii corecte cu această rubrică şi cu semnatarul ei, trebuie să ne comunicaţi numele adevărat şi cele citeva date personale absolut necesare pentru a face cit de cit cunoştinţă. Şi în al treilea rind, dacă nu s-ar fi întrevăzut ceva-ceva în povestirea d-voastră „Fluturele“ (în afara chinuitoarelor virgule cu care nu ştiţi ce să faceţi), nici nu v-am fi răspuns. Dar măcar pentru cum începeţi, sigur, la obiect, merită să mai incercăm o dată : „Ploaia se oprise. Apucind bine coada lopeţii Nandi muncea ca un apucat. Muncea cu mişcări sigure (sic) de robot. Grămada de nisip se micşora văzind cu ochii. Curtea, largă, dreptunghiulară, avea pe una din laturi un corp mic de case şi peste drum un gard incăpător în care sforăia liniştit un Chevrolet 1935. Caii dispăruseră de mult, de cel puţin zece ani. Nandi se modernizase. Domnule, eu sînt omul timpului (sic) îi plăcea să spună....“.

CASIAN BALABAŞCIUC, Moldoviţa, Suceava : Ne-a impresionat sinceritatea, fără însă să ne mire prea mult, dat fiind că îi iubim şi-i respectăm atita pe păduraríi bătrîni, dar şi pe cei tineri (şi inginerii silvici sînt pădurari, nu ?) : „Intenţia cu care vă trimit aceste texte este de a mă edifica asupra posibilităţilor mele de prozator, în măsura în care puteţi să vă formaţi o imagine pe marginea lor. Îmi recunosc deschis diletantismul şi vă rog să nu-mi luaţi în nume de rău gestul de a vă trimite aceste mini-proze. Poate că dacă aş fi avut posibilitatea de a face parte dintr-un cenaclu nu aş fi recurs la el...“.

Dintre prozele (şi nu mini-prozele) trimise, „Ulcioara de lut“ este melodramatică în sensul rău al cuvintului, cu expresii imposibile („Rozul florilor de măr umple de lumină gindul“) sau nesericase („Un fluture roşu şi obraznic (de unde ştiţi, v-a spus mama lui ?) s-a aşezat hitru (?) fluturindu-şi aripile...). „Pentru Ea“ ar fi bine să i-o trimiteţi Ei personal şi nu prin intermediul nostru (norişori, frunze, Marea Neagră a veşniciei etc.), deşi nu vă putem anticipa reacţia iubitei. Iar celelalte trei („Fişii de curcubeu“, „Mărul din geam“ şi „La neînduratele“) sînt nişte false parabole, cu pretenţii de scris frumos, în realitate preţios şi ieftin („Pasărea din mine îşi potriveşte penele de bronz ale aripilor şi zvicneşte ca un pelican greoi şi stăruitor, către undeva“ — n.n. doamne fereşte !) A mai rămas „Bicicleta“ care ne-a plăcut şi pe care sperăm s-o publicăm. Părerea noastră e că „pe ea“ trebuie să mergeţi mai departe. Şi, eventual, cu pseudonim literar. Şi încă ceva : de ce nu faceţi d-voastră un cenaclu unde sînteţi ?

DOREL SAUCIUC, Paşcani. Observaţie bună, economie de mijloace cu maximum de efect, cu alte cuvinte vederea şi auzul sînt bune. Problema e ce vedeţi şi ce auziţi, adică tematica, anecdotică, şi în „Păţania lui Ion Şontu“, dar mai ales în „Vasile a lui Toader din deal“. Adică : un şantierist, om aşezat, cu trei copii, are o aventură bahică regretabilă, i se pune în circă un copil, i se fac probele de paternitate şi... află că e... steril ! Să fim serioşi ! Asta se poate povesti la bufet, aşa, pentru atmosferă, ori într-un cămin de nefamilişti. Deci, e păcat de d-voastră. Vă aşteptăm cu ceva serios, pe măsura înzestrării de bun povestitor pe care o aveţi. Pînă atunci, nu.

MARIN IFRIM, Buzău. N-ar fi deloc rău să vă hotăriţi, altfel există riscul să apăreţi săptămînal doar la **Poşta redacţiei** şi **Post Restant.** Sau nici măcar atit, în ceea ce ne priveşte, mai ales dacă ne amintim de ce păţeşte cel care aleargă după doi iepuri“. „Un ţăran...“ este o parodie la „Un ţăran trece strada“ sau iată, avem un coleg cu care putem semna, chiar şi fără să vrem, împreună? Ori aţi vrut să ne măguliţi, ştiţi d-voastră pentru ce? Oricum, sînt semne bune în „Cu toate luminile stinse“ şi “În a patra zi a lumii“. Cum am spus însă, aşteptam să vă hotăriţi ce vreţi, între poezie şi proză, pînă cînd, vă dorim, veţi reuşi să faceţi şi una şi cealaltă la fel de bine.

Iulian Neacşu

VALENTINA BUCUR-CARACAŞIAN

Premiul „Luceafărul" la Festivalul-concurs interjudeţean, „Poesis", Constanţa

● Slujitoare devotată şi inspirată a frumosului poetic pe scena teatrului constănţean, totodată, Valentina Bucur-Caracaşian dovedeşte o reală vocaţie pentru creaţia lirică. Feminitatea surdinizat patetică a filmului confesiv din poezia ei nu-şi refuză impactul revelator cu interogaţia directă vizind sensurile existenţei în general, trăită şi gindită prin „grila“ dialogului cu dimensiunea timpului circumscris epocii noastre. Sobră în planul expresiei, mizind pe efectul la cititor mijlocit de **ceea ce se spune,** înainte de toate, poemul elaborat de Valentina Bucur-Caracaşian merită deplina noastră adeziune.

Nicolae Ciobanu

Scurtă declaraţie

Sentimentul acesta inefabil
izvorăşte din cea mai adîncă zonă a inimii,
unde totul are limpezimea apei vii
din basmele copilăriei.

Sentimentul acesta inefabil
urcă necontenit în sufletul meu,
aşa cum se mută seva din glie
în sămînţa ce devine floare, spic, ori stejar.

Sentimentul acesta inefabil,
neatestat de acte cu semnături şi peceţi,
e singura mea avere personală autentică
demnă a fi lăsată moştenire
stelei sub care Patria dăinuieşte în lume.

Cum... (I)

Cum să mai recunoască Eva pomul luminii
cînd grădinari alienaţi cultivă
ciuperci otrăvitoare
pe aleile paradisului ?

Cum... (II)

O, zee ! Cum să dau ochii
cu lumina dintii şi din urmă,
cînd nimeni nu se oferă
să-mi aducă în carcera
trupului fad
cucuta nestoarsă de sevă ?

Şi totuşi

Deci, apele visind întruna ţărmul,
atita cale-au adunat în ele,
atita timp au strins în matca lor
şi-au legănat atit nisip de stele

pe creştetul stropit cu flori de spumă,
cînd orizontul dunga-şi muta încă
pe depărtări cu mantie de neguri
ce ascundeau indiferenta stîncă

de care valurile-acum se sparg
cu vuiet năbusit, aproape mut,
cum, reprimate, se întore în noi
frinturi din sacrul dor de absolut..

Şi totuşi, apele zvirlite-n larg
revin şi cad... şi-o iau de la-nceput...

CIVILIZAŢIE ROMÂNEASCĂ (XXXVI)

Patriotism şi vocaţie

Desene de Sabin Ştefănuţă

N-am priceput niciodată care este hotarul dintre arta profesionistă şi arta amatoare, cine il trasează şi în funcţie de ce criterii. Oare de ce ar fi profesionist cineva numai pentru motivul că trăieşte sau doreşte să trăiască din arta sa ? Un veleitar liber-profesionist, care bintuie toată ziua prin redacţii şi izbuteşte chiar să facă împrumuturi la fondul literar, se numeşte poet, în vreme ce un muncitor, sau un medic, sau un ţăran, sau un oştean, cu infinit mai mult talent decit boemul cu ifose, se numeşte amator. Desigur, înainte de statutul socio-profesional al cuiva, interesează talentul propriu-zis, numai că, din păcate, mistificările la acest capitol ating cote impresionante. Ajunge ca un critic să proclame, verbal sau în scris, talentul cuiva şi cu acest certificat identitatea e stabilită, veleitarul discută numai în raport cu nemurirea, îşi face la rindul lui un cerc de prieteni şi admiratori cu care se tămiiază reciproc, de simbătă pînă luni şi invers, şi să te ţii ! Generaţia de schimb e pregătită, diversiunea literară prinde aripi. Veleitarilor le e dragă gloria, dar nici unele avantaje concrete care se pot prelinge din statutul de artist nu le sînt indiferente. Adevărul este că, prin natura ei, arta poate oferi o găzduire impostorilor cu mult mai binevoitoare decit alte domenii ale înzestrărilor umane. În ştiinţă şi în sport, de exemplu, se poate trişa mai greu, pentru că există parametri vizibili care nu pot fi surmontaţi. Arta însă pare teritoriul tuturor posibilităţilor, acel etern invocat **„de gustibus“** conferind uneori imunitate şi protecţie cu valoare absolută. Şi pentru că tot vorbesc despre poezie consider util să mai fac o precizare. Se poartă discuţii tot mai insistente asupra distincţiei dintre **poezia de cap** şi **poezia de inimă.** Cred că este o falsă problemă, lansată cu scopuri fumigene pentru a deturna atenţia de la lipsa de înzestrare nativă a unora. Capul e bun în şah, în cibernetică şi în alte domenii care cer precizie şi chiar anticipaţie, dar fie-mi îngăduit să consider că poezia nu poate exista decît în raport cu inima, fără emoţie şi sentiment orice incercare fiind hibridă.

Nu ştiu din ce motiv sintagma **„artă amatoare“** conţine pentru unii o încărcătură peiorativă. Înainte de a practica arta cultă sau profesionistă, marii creatori ai lumii au fost amatori — cuvint care, etimologic, vine de la iubire (amo, amare). Iubitor de artă a fost Shakespeare, ca tînăr actor, a fost Goethe, care scria în adolescenţă epitalamuri şi alte versuri ocazional-lucrative, a fost Cehov ca medic de ţară, a fost Eminescu ca sufleur, a fost Delavrancea ca avocat. O superioară conştiinţă artistică, un destin pe care l-aş numi cosmic i-au personalizat irevocabil şi le-au transformat uriaşele latenţe creatoare în fluvii maiestuoase ale geniului în acţiune. Artă amatoare, în înţelesul superior al termenului, au practicat şi autorii anonimi ai marilor legende ale umanităţii, ai Cîntării Cîntărilor, ai Mioriţei. S-a gîndit vreodată cineva să le ia în deridere creaţiile, numai pentru faptul că ei au rămas necunoscuţi şi n-au avut altă şcoală înaltă decît păstoritul şi munca ogorului, năvala aştrilor pe boltă, succesiunea anotimpurilor şi alte miracole ale firii ? Mă voi incumeta să afirm că acel prim autor al Mioriţei noastre a fost un poet de talia lui Eminescu. Firește, șlefuirile succesive de-a lungul generaţiilor au conferit capodoperei populare străluciri noi, care au îmbogăţit originalul, dar acel prim nucleu de versuri rămine de o valoare epocală. Cred cu tărie în facultatea creatoare a marelui anonim, care este poporul, şi mai cred, de asemenea, în forţa lui de a regenera perpetuu, de a-şi făuri vlăstare noi.

Astăzi, în condiţiile în care mass-media a izbutit să desacralizeze în bună parte misterul creaţiei populare, procesul de apariţie a unor noi valori se află la vedere şi poate fi studiat ca într-un laborator. Anonimatul s-a pierdut şi vedem rapsozi populari care îşi semnează cu orgoliu toate creaţiile. Şi nu e nici un păcat aici, întrucît orice activitate umană îşi merită recunoaşterea publică. Această realitate pare şocantă în raport cu cel puţin un mileniu de creaţie anonimă a universului rural, unde scrisul era o raritate, un „corb alb“, dar dacă privim lucrurile ca o consecinţă a progresului, totul ni se înfăţişează normal. Arta amatoare nu înseamnă numai folclor, ci şi creaţie singulară cu identitate precisă. În acest sens, **Festivalul naţional „Cîntarea României“** exercită un rol deosebit de fecund, constituindu-se în cadrul optim de raportare a creatorilor la circuitul de valori spirituale al ţării, de stimulare a vocaţiei lor, de valorificare a aptitudinilor şi afirmare în forum. Mai cu seamă că muncitorimea noastră, oamenii muncii în general, au numeroşi poeţi şi scriitori cu reale aptitudini, care s-ar putea pronunţa în deplină cunoştinţă de cauză. Ei nu se bucură, din păcate, de audienţa altora, înscrişi în uniuni sau asociaţii de creaţie, sînt destul de rar publicaţi, sau, în unele cazuri chiar niciodată, dar valoarea lor este mai presus de orice dubiu. Se poate ridica vreodată, dintre ei, un nou Eminescu ? În principiu da. Iată-l de pildă pe **Ion Moldovan,** din Sînpetrul Braşovului, muncitor la „Rulmentul“. Este un autodidact desăvîrşit, a parcurs biblioteci întregi, scrie o poezie de cea mai pură esenţă meditativă, dar şi pictează cu real talent — numai că aptitudinile sale sînt prea puţin valorificate pe plan local. Iată un alt poet-muncitor, **Dumitru Dumitrică,** din Bucureşti, care scrie cu sfiiciune o poezie patriotică de exortaţie, limpede şi înflăcărată. Am mai cunoscut un astfel de autor, student la limbi germanice şi poliglot remarcabil, pe nume **Horst Witkowska** — dispărut din nefericire într-un stupid accident, el ne-a lăsat un mănunchi de poeme de toată lauda, pe care sperăm să le prezentăm cîndva într-o revistă de profil. Să ne gîndim şi la **Ionel Tecşa,** tînăr oştean din a cărui creaţie poetică transcriem cu plăcere o baladă închinată patriei : „Cu sarica ta, ţară, mă-nvelesc / la ceasul preacurat de adevăr / cînd îmi ţîşnesc din piept poeme / ca flama florilor de măr / la stema ta ridic un giuvaer / ca o pădure cu ozon de rime / lumina pisciului mă tulbură cu doruri / venite din albastrul de vechime / voievodala-ţi mină de zeiţă / întinsă pe destinele cu grîuri / eu ţi-o sărut la început de an / ca un drumeţ îngenuncheat la rîuri / şi mă petrec la sacrele-ţi izvoare / născute dintr-un fluier de străbun / iar apa lor e flacără cu care / splendoarea frunţii tale o-ncunun !“ E artă amatoare ? E artă cultă ? Greu de precizat, dar, dincolo de orice dilemă rămîne frumuseţea intrinsecă a respiraţiei poetice, într-o bine mestesugită prozodie. Într-una dintre scrierile lor estetice, Marx şi Engels afirmau că în comunism nu vor mai exista poeţi, pictori, muzicieni, ci cetăţeni care, printre altele, se vor ocupa şi cu poezia, pictura, muzica. Nu ştiu dacă această previziune se va împlini întocmai şi asta nici nu ne interesează prea mult — ceea ce interesează cu adevărat este, mai presus de condiţia socială a fiecăruia, talentul propriu-zis, puterea de fascinaţie a gîndului, magia care îl atrage pe om spre unelte artei, forţa lui de a topi cu căldura inimii calota de gheaţă a acestui sfîrşit încrîncenat de veac şi de mileniu, dedicîndu-se artei, purificîndu-se, plăsmuind irealităţii mai durabile şi mai frumoase decît visul. Avem o artă amatoare fabuloasă şi ea se cere cultivată pe mai departe. Normal că, în raport cu numele ilustre ale civilizaţiei lumii, aceşti oameni nu înseamnă nimic, dar piramidele au fost ridicate, la urma urmei, cu astfel de anodini. Trebuie încurajaţi cei mulţi şi cei sinceri, ei nu ştiu ce este greaţa existenţială şi nici oblomovismul, ei se apropie de miracolul artei cu o cinste elementară şi cu un entuziasm care fac mai puţin rizibile imperfecţiunile şi stîngăciile. Visez la ziua în care putem spune că tot poporul creează artă, după chipul şi asemănarea sa, după priceperea şi înzestrarea fiecăruia. Un asemenea popor va fi invincibil, pentru că nimic nu uneşte şi nu fortifică mai mult decît arta, iar în stema sa ţesută pe drapel poate poposi în linişte porumbelul cu ram de măslin.

Corneliu Vadim Tudor

Tipografii

Iată, tipografii zidesc
Cu flori de litere
Pagini — grădini ale Patriei
În care prosperă temeinic
Libertatea acestui popor.
Ca un Transfăgărăşan
Tăind cărare
Spre munţii inimilor
Trece biruitor cuvintul.

Teodor Anastasiu

CUMPĂNĂ

Colind de mamă

Trece umbra mea prin faţa curţii mamei mele.
Mama îmi recunoaşte umbra
de cînd sprijinit de razele soarelui
mergeam copăcel-copăcel
prin cimpia eternă a bătăturii noastre..
Umbra mea priveşte drept înainte şi nu se opreşte.
— Cu cine te-ai înhăitat ?
Tu te duci la Dunăre
să te culci pe-un mal surpat.
— Doar cu o carte m-am înhăitat,
doar cu o viaţă m-am înhăitat,
doar cu un cintec m-am înhăitat.
Trece umbra mea prin faţa curţii mamei mele.
Ea trage spre odăiţă de ţiţele vacii Lunaia
precum edecarii de lotcile lor.
Îmi vede umbra trecînd prin faţa porţii.
— Cu cine te-ai înhăitat ?
Tu te duci la Putineiu
în pădurea de sub sat.
— Doar cu doi ochi m-am înhăitat !
— Doar cu doi ochi m-am înhăitat ?
Trece umbra mea prin faţa curţii mamei mele.
Ea, în fiecare dimineaţă, mătură întunericul
rămas pe bătătură din timpul nopţii.
— Cu cine te-ai înhăitat ?
Că ţi s-a zdrenţuit umbra,
parcă ţi-au birfit umbra
toate gurile topoarelor din sat.
— Mamă, doar cu un vers m-am înhăitat,
un vers uitat dintr-un poem turbat,
ţi-aduce oful legat
numai de ginduri pişcat
(ogar galben roată-i face
şoimel cu aripa-l trage)
viuleţ, nevătămat.

George Alboiu

HELIADE inedit

Într-un manuscrisul miscelaneu 21 de la Biblioteca Academiei, care provine din cunoscuta bibliotecă a familiei Sturdza-Scheianu de la Stînca, în Moldova, cineva a strins versuri care au circulat în ambele Principate între 1830 şi anii Unirii, fie tipărite, fie manuscrise, multe din ele copiate probabil după pamflete şi foi volante cunoscute în epocă. Sînt aici, dintre scriitorii munteni, versuri de Alexandrescu **(Adio, La Tirgovişte, Miezul nopţei),** Iancu Văcărescu **(Odă la înfiinţarea miliţei româneşti),** Cîrlova **(Ruinele Tirgoviştei, Marşul),** Boliac **(Lepădatul),** Bolintineanu **(Către boieri)** şi altele. Într-un grup de versuri satirice care se adresează deputaţilor vremii **(Deputatul în provincie, Ziua bună a lui Mihai către deputaţi, Suspinul Moldovei)** se găseşte şi un text cu titlul **Satira mea sau deputatul egoist,** sub care se găseşte semnătura „Eliade“. Întrucît copistul nu dă, cît am putut verifica, decît informaţii corecte cu privire la autorii versurilor incluse, şi el (sau deţinătorul manuscrisului) pare a fi fost un apropiat al cercurilor progresiste, ceea ce şi explică marele număr de pamflete şi satire îndreptate împotriva regimului regulamentar şi, apoi, împotriva dusmanilor Unirii, prezente în culegere, este de crezut că atribuirea acestei satire lui Heliade se face pe baza unor informaţii mai mult sau mai puţin sigure. Singurul mod de verificare al acestei aserţiuni este pentru moment critica internă a textului, analiza conţinutului său pentru a vedea dacă el este compatibil cu ideile lui Heliade şi din care perioadă anume.

Satira parodiază discursul interior al unui boier ruginit care doreşte să ajungă deputat pentru ca, sub masca patriotismului şi a liberalismului, să poată contracara iniţiativele pozitive ale guvernului, precum răspîndirea şcolilor, eliberarea robilor, introducerea unui sistem mai bine proporţionat de plată a dărilor, avînd pretenţia pe de altă parte la stabilirea unei nobleţi ereditare şi la mari recompense, precum şi la legiferarea mai strînsă a clăcii în favoarea boierilor. Poziţia politică generală a autorului acestei scrieri este asemănătoare pînă la identitate cu aceea a lui Heliade din perioada 1839—1842, adică din timpul creşterii tensiunii dintre el şi partida radicală condusă de Cîmpineanu, anii cînd a fost scris şi — cu întîrziere — publicat celebrul său articol **Pentru opinie** care, după mărturia tuturor contemporanilor, a stîrnit o mare fierbere în boierimea Ţării Româneşti, atacată direct şi cu o violenţă nemaiîntîlnită pînă atunci.

Pentru că nu pot fi invocate toate pasajele acestui articol, despre care N. Bălăşescu îi scria lui Bariţ că „m-a luat groaza ce strigări fac boierii nostri [...] Astfel de turburare n-a fost între ei niciodată“, iar G. Munteanu că „articolul **Opinia** de E. a făcut o întipărire grozavă, deopotrivă adîncă în toate inimile“, să reproducem doar un pasaj din finalul său atrăgînd atenţia asupra procedeului utilizat de autor, identic în ambele cazuri, acela de a se substitui victimei, de a se identifica aparent cu personajul incriminat, pentru a spori efectul retoric : „Cine a adus pe ţăran să plătească numai 33 lei capitaţie ? Stăpînirea. Cine nu-l lasă să răsufle, şi în locul dijmăritului, oierităului, vinăritului, tutunăritului, podvezilor, nu-i mai dă pas cu claca, pe alocurea şi întreită? Stăpînul moşiei şi arendaşul [...] Cine a poroclit pe românul **iobag,** adecă serv, adecă rob ? Noi, patrioţii ! [...] Cine a adus şcoalele în starea în care se află şi a cinstit pe profesori ca să incurajeze învăţătura ? Stăpînirea. Cine a stat împotriva şcoalelor, osindind rivna eforilor şi a profesorilor ? Noi ! Cine întocmeşte şcoli lancasteriene în toate satele ca să pregătească o tinerime mai înţelegătoare şi o viitorime mai dreaptă şi mai fericită ? Stăpînirea. Cine, sau dintre cine au ieşit acea vestită hulă, ce în veci va fi spre ocara veacului nostru, zicînd că ce trebuie românul să ştie carte ? Noi ! Dintre noi, patrioţii ! [...] Cine a tăiat nădejdea oricărui om cinstit şi luminat că dacă nu s-a născut din părinţi boieri, să nu se gîndească niciodată la deputăţie şi să-şi cunoască, mojicul, lungul nasului ? Noi, patrioţii ! [...] pieirea şi micşorarea noastră totdeauna a venit de la boieri, de la boieri şi chiar şi în vremea răzmiriţelor...“

Încă în 1838, Heliade îi scria lui Bariţ, trimiţîndu-i articolul menţionat, referindu-se la acei boieri care făceau declaraţii radicale progresiste, infirmate de propriile lor fapte : „Vezi şi **Buletinul** nostru oficial şi aruncă-ţi ochii asupra mezatelor. Acolo vei vedea că cei care propăvăduiesc patriotismul, adică aceşti numiţi patrioţi, vînd la mezat atitea suflete de ţigani şi guvernul îi sloboade. Guvernul întemeiază şcoli lancasteriene în toate satele şi patrioţii strigă în dietă că, de va învăţa rumânul carte, nu o să-şi mai plătească claca“. Între alte argumente care se mai pot invoca în sprijinul acestei paternităţi, mai menţionez aici doar faptul că aluzia la valoarea nobiliară a terminaţiei **-eanu** sau **-escu,** în strofa a şasea, se leagă nu numai de **Coconu Drăgan,** din 1844 („şi-a făcut o listă de toţi impiegaţii săi, ca să vază cite nume se sfîrsesc în **an** şi în **esc** si cite nu“), ci şi de **Critica literară** din 1838, îndreptată împotriva lui Alexandrescu, unde îi ironizează semnătura **A...scu** care ar fi voit, chipurile, să însemne **noblete** : **„scu** însemnează noblete, adică este de o putere cu acel vestit **de** europenesc“. Să notăm că satira din **Coconu Drăgan** e resimţită de contemporani şi că I. Maiorescu îi scria, alertat, vesniciului Bariţ : „Ai cetit pe **Coconu Drăgan ?** Ai văzut cum ne parodiază pe noi ? Ai văzut de numele cu reputaţie istorică si fără, în **an** (Kogălnicean, Florian) şi în **escu** (Săulescu, Maiorescu) ?“

Mircea Anghelescu

Satira mea sau deputatul egoist

De-aş avea o norocire
Să m-aleagă deputat,
Ce de trebi nu ţi-aş mai face,
Ai vedea atunci bărbat !
Ca să seamăn stilp al ţării,
Patriot şi liberal,
M-aş ţinea de opoziţii,
Că e lucru naţional !
Orice-ar face stăpînirea,
Orice-ar zice sau gîndi,
Eu din contr-aş fi la toate,
Şi grozav le-aş război !

Că sînt patriot vezi bine
Şi boier cu dreptul meu,
Şi cu cugetul în mine
Ştie unul Dumnezeu !

De-ar face guvernul şcoale
Eu asupră-le-aş striga,
Că românului nu-i teapa
Nasu-n sus a ridica !
De s-ar slobozi el robii,
Eu i-aş pune la mezat,
Sufletele lor cu doba
Ţi le-aş vinde minunat !
Ca o vită fără vorbă,
Ca ciocoi de tot strein,
Ţi i-aş face că cunoască
Ce e un stăpin creştin !

Eu sînt patriot, vezi bine, etc.

De s-ar incerca guvernul
Pe rumân a-l ţuşura
Din nehotărita plată
Datorii şi drept a-i da,
Sau de s-ar găsi vreunul
Să-i vinză şi lui vreun loc,
Ca să scape biet de clacă
Si să aibă-n vatră foc,
Eu aş legiui : rumânul
Să nu poată cumpăra,
Rob l-aş face la mosie
Cu ea-n veci ţi l-aş lega.

Că sînt patriot vezi bine etc.

Şi că astăzi pe săteanul
Cade-să a-l statornici,
Să nu umble ca ţiganul,
Ca nomad a să-nvirti,
Iar de va ieşi vreunul
Să zică că e păcat,
Pînă ieri fiind ca vită,
Să-l robim acum la sat !
Eu aprins de rivnă mare
Cu ai noştri voi striga :
Că noi n-avem trebuinţă
De dascăli a-l învăţa.

Că sînt patriot vezi bine etc.

Hei ! De ce n-am norocelul
Să m-aleagă deputat ?
Ce de trebi nu ţi-aş mai face,
Ai vedea atunci bărbat !
Cu ai noştri dimpreună
M-aş uni cu jurămînt
Să tai nasul mojicimei,
Să cunoască cine sînt !
Pe boier l-aş face nobil,
Pe român l-aş mojici,
Şi adevăraţii nobili
Numai eu şi noi vom fi !

Că sînt patriot vezi bine etc.

T-aş crea nobleţă mare,
Pairi Ţării Româneşti,
Duci, marchezi, baroni ţi-aş face,
Duci de eni, baroni de eşti.
Nasterea să aibă drepturi,
Slujba să rămînă jos,
Noi să fim ţara întreagă,
Noi s-avem al ei folos !
Guvernul să nu mai poată
Răsnălătiri a impărţi,
Decit nouă şi iar nouă,
După cum vom chibzui !

Că sînt patriot vezi bine etc.

N-o da dracul să am parte
Să m-aleagă deputat,
Ce de trebi nu ţi-aş mai face,
Ai vedea atunci bărbat !
Mi-aş întrei tot venitul,
Ba zău mi l-aş impătri !
Legea clăcii, legea muncii,
Creştineşte-aş întocmi
Incit zilele opincei,
De colea, de dincolea,
Ca un om ce ştie treaba,
Le-aş spori pe seama mea !

Că sînt patriot vezi bine etc.

Eliade

(ms. 21, Biblioteca Academiei R.S. România, f. 58r—61r)

O ZI — LUME

Urmare din pag. a 5-a

aici, se apropia ambarcaţiunea unui Caron, la chip şi port ţăran bătrîn şi femeia lui intinse cange de lemn să-l aducă la prag de pietre. Am dat bunăseara, am primit răspuns, ne-am îmbarcat în luntre cu policioară-n spate şi la mijloc ; năerul a dat pe deasupra lanţul gres şi ruginit, al luntrei, ancorînd cum se cuvine, pe firul de fier cel de deasupra apei.

Mi-aduc aminte c-am mărturisit şăicarului cu oarecare temere şi cu încredinţare ascunsă : am împlinit cincizeci de ani acum o lună, mi-a fost scrisă trecere în luntre cu vechime peste apă neagră ; la etatea ce s-a zis, iată, am venit să împlinim ce mi s-a scris. Un **Sofu şi o Coghe** s-au îndurat de mine, şi cu mare scop în viitor au pus la cale trecerea aceasta. Ei fac azi o strimbare de înţeles al zeilor : răstălmăcind lumile şi dimensiunile : mă treceţi apă dar nu-n moarte. Sublima mistificare ce împlineau cu noi este un drept al nostru cîştigat în cursul şi decursul vieţii acesteia pe pămînt, în asprimi şi lipsuri. Dar de ce mi-au dat ei mie darul să răstălmăcească în favoarea mea legămîntul care cu trei noduri s-a legat ?

Eu pînă-n malul celălalt am deşertat coburi mei de tot metalul banilor mărunţi şi nu ştiam ce să le mai dau de bucurie : am şi azi convingerea că în seara aceea, pe seama mea, s-a produs o mare tranzacţie : între Înţelepţi şi Zeus.

Oda de purpură

Am auzit iubită maică ţară
cu toţi bărbaţii drepţi din neamul meu
că unele persoane decuseară
te mai vorbesc cu gura lor de rău

eu sunt poet şi mîna mea desmiardă
de nerăbdare ard în calea cui
să spun cu desfătare-n spusa bardă
loc pentru paşii lor la mine nu-i

de cite ori va fi nevoie ţară
de-atitea ori voi spune sunt român
eu pentru tine-n purpură alunec
şi pentru tine-n purpură rămin.

Ion Nicolescu

Anaforul omului comun

(Urmare din pag. a 3-a)

barcă pe bătrînul domn M. în maşină pornind cu el către azil. Pe drum, disperat, M. răsuceşte brusc de volan şi amîndoi pasagerii intră într-un camion venind din sens opus. În „Tapetul“, Mina P., coafeză şi măritată cu Vlad ţine un jurnal deloc feminin ori melancolic, observaţiile coafezei asupra ei însăşi şi asupra lumii în general fiind dintre cele mai veridice, mai tulburătoare şi mai exacte. Concluziile (şi concluzia) jurnalului este că Mina P. a căzut fără să simtă şi fără să merite într-un fel de capcană teribilă şi stupidă căreia omul fără nici un ideal îi poate spune fără nici o ezitare, viaţă obişnuită. Deci, zice Mina P. în final, „E timpul să ne dizolvăm“ ceea ce ar putea să însemne ori o sinucidere ori o schimbare fără remuşcări a macazului.

Dramele personajelor cărţii sînt obscure, realiste şi reci ca o flacără arzînd nevăzută într-o sticlă înfundată şi care după un timp, datorită lipsei oxigenului, se stinge. Personajele sînt vlăguite şi tematoare, visul lor suprem fiind acela al unui extaz, al unui paradis pe care nu-l vor atinge niciodată. Creionarea atmosferei în care se petrec aceste drame este făcută cu o măiestrie deosebită, impresionantă pentru un autor tînăr aflat la prima sa carte. Dintr-un amalgam de cuvinte şi situaţii amestecate, Cristian Teodorescu ştie să aleagă cu un bun gust şi un simţ artistic desăvîrşit amănuntul limpede şi curat, tipic pentru ceea ce doreşte să se spună în lucrările sale care dau în final o puternică impresie de pictură nativă, crudă şi realistă asupra vieţii care apasă asupra omului cu destinul său nemilos, fatal şi necruţător.

Calitatea principală a volumului *Maestrul de lumini* este aceea că impune în *Cristian Teodorescu* un prozator format, de o valoare incontestabilă în cimpul literaturii tinere actuale. Viitoarele sale cărţi vor confirma cu siguranţă marele său talent care anunţă de pe acum un timbru personal, cu o clară tendinţă spre unicitate şi lărgire a mijloacelor sale de expresie atit de ferm prezentate în acest remarcabil volum de debut.

m a p a m o n d

LIRICĂ INDIANĂ

tradiția indiană împletește poezia cu filozofia, fapt care face, uneori, lirica indiană greu accesibilă cititorilor neavizați. Totodată umanismul poeților indieni, de exemplu Kalidasa din trecut și Tagore din zilele noastre apelează la sensibilitatea oricărui cititor. Gîndirea filozofică de mii de ani, idei și ideaIuri din eposuri, legende colorate din mitologie — toate acestea intercalindu-se cu tradițiile populare regionale și originalitatea poeților individuali au creat o urzeală complexă, care este poezia indiană.

Poezia indiană contemporană cuprinde toate cele scrise în peste 1500 de limbi, între care 16 au statut de limbi naționale. În secolele trecute, literaturi din unele regiuni ale Indiei s-au îmbogățit prin contact cu literatura persană, iar din secolul XIX cultura engleză a deschis Indiei poarta spre marile culturi europene — clasice și contemporane. Orizontul literaturilor indiene s-a extins tot mai mult în a doua jumătate a secolului nostru, cînd scriitorii au cunoscut, în genere, prin intermediul limbii engleze, creațiile artistice de pe tot globul, din Orientul îndepărtat pînă în America latină. Astfel, diferite curente din literatura universală și-au lăsat amprente în literatura indiană contemporană.

RABINDRANATH TAGORE

1861 — 1941

Deși Rabindranath Tagore s-a considerat un „romantic înnăscut", exegeză indiană nu-l clasifică în nici o categorie. Pentru noi, urmașii lui, el nu face parte din nici o epocă literară, din contra, perioada în care a creat el este numită **Rabindra-yuga**, epoca Rabindra. Deși adînc înrădăcinat în tradițiile și sentimentele regiunii sale de baștină, Bengal, Tagore este cel mai reprezentativ poet indian și în același timp un poet universal. Într-o perioadă creatoare de peste 60 de ani, Tagore s-a inspirat din toate izvoarele posibile ale culturii subcontinentului indian și și-a însușit o vastă cultură universală. În această perioadă lungă de creație — care la rîndu-i este împărțită în mai multe epoci — el mereu și-a schimbat stilul literar, mijlocul de a se exprima. Începînd cu un stil clasic ornamentat, el a mers treptat spre simplitate, spre esență.

Vîrsta poetului

„O poete, vezi că se-nserează
și încărunțește părul tău.
Stai în casă și aștepți oare
a lumii de dincolo chemare ?"
Zice poetul, „Drept că e seară,
istovit e trupul meu, dar ascult
dacă din satul acela-ndepărtat
deodat' mă cheamă cineva și azi.
De acolo-n umbra codrului des
se-ntîlnește un băiat c-o fată,
privirile vor să se unească
într-o muzică neastîmpărată, —
cine oare ale lor gînduri
le-ar cînta pe coardele vinei [1],
dacă eu m-aș retrage din lume,
socotind binele de dincolo ?"

„Luceafărul de seară s-a stins,
se stinge și rugul pe-al riului mal,
cornul galben al lunii subțiate
pe un colț al pădurii răsare.
Șacalii se uită-n sus și strigă
în curtea pustie, părăsită, —
dacă acum un suflet pribeag
vine-n noapte să stea de veghe,
mîinile împreună, capu-n sus
se uită la astrele ascete [2],
pe țărmul sufletului apasă lin
somnul cu muzica fără sunet, —
tainicul mesaj al celor trei lumi
cine ar trezi în mintea sa,
de-aș sta eu în colțul casei,
cu gîndul la dezlegarea mea ?"

„E drept că părul mi-e cărunt,
dar de ce îi dai atenție ?
Toți copiii și bătrînii de-aici
sînt de-o seamă cu mine, se știe.
Unii au surîsul naiv pe buze,
alții îl poartă în privire ;
unii varsă lăcrimile-n șir,
alții în suflete le-ascund.
Stau unii în doi acasă,
alții își conduc carele-n lume ;
unii se plîng de singurătate,
alții se rătăcesc în mulțime, —
dacă toți mă cheamă și mă cheamă,
cînd să mai aud chemarea de dincolo ?

Nu-s eu de-o seamă cu toții ?
Ce dacă părul meu e cărunt ?"

1900

Soarele din prima zi

Soarele din prima zi
pusese întrebare
cînd ființa abia s-a ivit —
cine ești ?
Răspunsul nu i s-a dat.
Au trecut ani după ani,
ultimul soare al zilei
rosti ultima întrebare pe țărmul mării de apus
în seara plină de tăcere —
cine ești ?
Răspunsul nu l-a găsit.

1941

Desen de Sabin Ștefănuță

SUDHINDRANATH DATTA

1901 — 1960

Sudhindranath Datta este considerat un poet dificil din cauza lexicului său greoi și sanscritizant. Fiind născut în Banaras, centru al studiilor culturii antice indiene, poetul s-a familiarizat mai întîi cu limba și literatura sanscrită. Primele încercări de a scrie în bengali le face abia la vîrsta de 20 de ani. Ulterior și-a însușit o vastă cultură în literatura universală, cunoștințele slujindu-i ca izvoare de inspirație. A publicat cinci volume de poezii, între care unu cuprinde traduceri din Shakespeare, Goethe, Heine, Paul Valéry, Mallarmé, D.H. Lawrence și alți poeți europeni. De asemenea, a publicat două volume de eseuri de estetică. A fost fondator-redactor al unei reviste literare, care a jucat un rol important în dezvoltarea literaturii bengali contemporane. Deși a folosit stilul clasic și a evocat mereu lumea antică, poezia sa dă glasul disperării și frustrației caracteristice epocii sale. A observat despre sine : „sînt înrădăcinat în întuneric, mă înalț spre lumină."

Nume

Doresc, încă te doresc, te doresc numai pe tine.
O spun și azi.
Cu vocea înecată, șoptesc și azi în urechea
singurătății.
În lipsa ta
zilele mi-s insuportabile, viitorul — întunericul
intens ;
îmi doresc numai moartea sclerozată.
Și azi, atracția ta neașteptată într-un infinit
fără nădejde
mă ține prizonier în căminul meu fără țintă,
iubito ;
în ochii mei istoviți de viteză, clipește
reflectare de trecut într-o crustă astrală fără
miez.
În lumea reveriilor mele
tu ești singura ființă, amintirea ta — singurul
adevăr.
Totuși mintea mea
nu se proptește-n iluzii.
Știu că nu ești decît un miraj ; a-mi apropia
viața de tine
nu se va realiza niciodată.

Povara Pămîntului meu prăpăstios
n-o voi putea împărți cu nimeni, o știu,
se va pierde-n neființa fără urmă, zdrobindu-mă
și pe mine
acest Pămînt al meu, creat de mine, odată.

Știu că-i pierdută, pierdută-i aceea seară fără
seamăn,
cînd te-ai uitat la chipul meu,
și din ochii tăi profunzi, apa sfîntă ca din
rodnica svati [3]
s-a revărsat dintr-o dată.
Știu : pe cărarea aceea din pădure m-am
înșelat pe mine ;
cu declarația mult obișnuită de dragoste
n-am pătruns sufletul tău, într-ascunsul
sufletului meu
doar deșisuri de minciuni mi le-am îngrămădit.
Știu : obrajii multor tinere fete
de atîtea ori i-am înroșit cu tot atîta nerăbdare ;
la picioarele drumețelor în șir
am îndoit cu nerușinare crengile de asoka [4]
trăsnit
la ispita florilor de moment. Știu : ca de obicei
urmele pașilor lor s-au șters cu soare, apă și
furtună.
Știu : la epoca ce va veni
și crunta ta amintire se va pierde-n colbul de
drum.

Totuși vrea, inima mea te vrea numai pe tine.
Totuși, azi în casa plină de stafii
neliniștea mea de nesupus jignește ceea ce n-a
fost rostită.
Semnul pierderii nesfîrșite repetă-n șoaptă
numele-ți puternic —
nume — un nume — doar un nume.

BUDDHADEB BOSE

1908 — 1974

În anii '30, Buddhadeb Bose a șocat lumea literară din Bengal printr-un nonconformism nemaiîntîlnit. A ales ca teme poetice lucruri sau întîmplări mărunte din viața cotidiană, a introdus imagini stranii și a tratat dragostea trupească cu o candoare spontană. A fost unul dintre scriitori care s-au pronunțat împotriva puritanismului victorian care se strecurase în literaturile indiene. Stilul lui Buddhadeb se remarcă prin simplitate și cursivitate. În părerea sa, a scrie poezie este o luptă necontenită — lupta între inconștient și conștient, între gînduri și limbă și între limbă și ritm, rimă și sonoritate. A publicat un număr de volume de poezii, nuvele, romane, piese în versuri albe și eseuri literare. A fost fondator-redactor al unei reviste de poezii și a alcătuit o antologie de poezie bengaleză contemporană.

Dimineață la Cilka

Ce mult mi-a plăcut astăzi, dimineața aceasta,
nu știu cum să-ți spun.

Ce senin e acest cer, ce insuportabil de frumos
ca o tana [5] care curge nestînjenit din vocea
unui maestru
dintr-o zare în alta !

Ce mult mi-a plăcut cînd m-am uitat la cerul
acesta ;
zările cuprinse-n zigzagul dealurilor verzi ;
fumurii în ceață
iar în mijloc licărește Cilka [6].

Ai venit lîngă mine, ai stat puțin, apoi te-ai dus
acolo,
ai vrut să vezi un tren care intarase în gară.
Trenul a plecat. Ce mult te iubesc pe tine
nu știu cum să-ți spun.

Cerul înundă în soare, nu-l mai poți privi,
Vacile rup iarbă în liniște, ce calm !
Vreodată ți-ai închipuit oare, venind la malul
acestui lac vom găsi
ce n-am găsit atîta vreme ?

Apa argintie stă culcată și visează, întregul cer
curge în șir pe pieptu-i, în șuvoaie albastre
prin sărutul soarelui. — Aici se va aprinde un
curcubeu minunat
în jurul mării singelui tău și al meu
vreodată ți-ai închipuit oare ?

Ieri cînd mergeam cu barca pe Cilka, amîndoi
am văzut
doi fluturași veneau zburînd de departe, departe
de tot
deasupra apei lacului. — Ce îndrăzneală mare !
Ai zîmbit tu, și mie
ce mult mi-a plăcut

bucuria ta aceea strălucită, minunată. Ia te uită!
Cît de albastru e cerul ! — Și-n ochii tăi
vibrează atîtea ceruri, atîtea morți și nașteri noi
nu știu cum să-ți spun.

Note și traducere
din bengali de
Amita Bhose

Note. 1) Instrument muzical tradițional. 2) În astronomia indiană, constelația Carul mare este numită Cei șapte asceți. 3) După credința populară, ploile în perioada cînd luna se află în apropierea stelei **svati** aduc recoltă bună. 4) În India antică se credea că lovituri de picior ale unei fete tinere și frumoase fac copacul **asok** să înflorească. 5) Improvizații proprii adăugate de interpret la melodie, atît în muzica vocală cît și în cea instrumentală. 6) Lac din regiunea Orissa.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **BIBLIOTECII NAȚIONALE DIN VARȘOVIA** i-a fost oferit în dar un set de lucrări reprezentative din domeniile politic, economic, istoric și științific.

Un loc de seamă îl ocupă operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și ale tovarășei Academician Doctor Inginer, Elena Ceaușescu.

● **CU PRILEJUL** centenarului nașterii scriitorilor Liviu Rebreanu și Mateiu Caragiale, sub auspiciile uniunilor scriitorilor din Polonia și din țara noastră, la Varșovia a fost organizată o seară omagială.

Despre prezența operelor celor doi scriitori români în Polonia a vorbit scriitoarea poloneză Dantu Bienkowska.

● **LA UNIVERSITATEA** din Turku a fost publicată recent revista „Columna" nr. 6 a Lectoratului de limba română. Apariția noului număr al revistei a prilejuit o manifestare dedicată sărbătoririi centenarului Liviu Rebreanu și semicentenarului Nicolae Labiș, din ale căror opere revista publică traduceri în limba finlandeză, însoțite de prezentări.

La manifestare au participat profesori și studenți, colaboratori ai revistei.

REVISTA STRĂINĂ

● **DE CURÎND** au avut loc, în Polonia, Zilele cărții social-politice, sub titulatura „Omul — lumea — politica". Scopul acestor manifestări este popularizarea operelor clasicilor marxism-leninismului, precum și cele mai importante contribuții ale gîndirii revoluționare. Un loc aparte l-au ocupat lucrările care se referă la lupta pentru pace, precum și la problemele construcției socialiste. Dintr-o relatare a agenției „Interpress" mai aflăm că : „Cele nouăsprezece zile ale cărții social-politice de anul acesta (...) s-au concentrat pe problemele istoriei, iar programul lor a făcut legătura cu aniversarea a patruzeci de ani de la victoria împotriva fascismului, care a avut loc anul acesta, reintoarcerea teritoriilor poloneze vestice și din nord la patria-mamă, a treizecea aniversare a semnării Pactului de la Varșovia și optzeci de ani de la revoluția din 1905. Manifestările centrale au avut loc la Szczecin și au fost inaugurate în sălile Castelului prinților pomeranieni cu o retrospectivă a lucrărilor apărute în Polonia populară privind terenurile apusene și nordice, cît și o sesiune popular-științifică legată de tema expoziției. În multe locuri de muncă, printre altele în șantierele Warski, au avut loc kermeze de cărți și expoziții, cu participarea autorilor și redactorilor cărților cu teme social-politice".

● **UN FRUMOS CICLU DE VERSURI** publică Alexandru Banderov în numărul 8 al revistei sofiote, **Plamăk**. De fapt, tot sumarul cuprinde versuri de aleasă factură, semnate de V. Rakovski, Marin Gheorghiev, Rada Panciovska, Diana Raikova și alții, configurînd o mișcare poetică de indiscutabilă amploare și diversitate. Alături de numeroase articole critice, de eseistica pe teme culturale și social-politice, precum și de materiale de istorie literară, revista din Bulgaria propune comentarii de literatură străină, interviuri cu scriitori din alte țări, precum și traduceri din Saint-John Perse, sub semnătura lui A. Manolov. Un sumar bogat și incitant, o revistă de ținută, cu o copertă nobilă și atrăgătoare.

● **JIMMY CORNELL** este unul din numele cele mai prestigioase ale ziaristicii sportive de astăzi, colaborator al marilor reviste de yachting din lume, remarcabil pentru nuanța literară a materialelor sale, în care îmbină observațiile culturale, reportajul factual, informațiile de „specialitate" și interviurile cu bătrîni „lupi de mare". De curînd, revista „Yachting World", cu apariție lunară, una dintre cel mai vechi publicații de gen, apărînd din 1894, a încheiat un serial de douăsprezece articole consacrate dezastrelor pe mare, relatînd întîmplări spectaculoase și afirmînd forța morală a omului în fața cataclismelor. Stilul inspirat, bogăția notațiilor și imaginile de mare forță expresivă atrag atenția asupra contribuțiilor lui Jimmy Cornell, într-un domeniu care a atras condeie rafinate și mari scriitori. Jimmy Cornell reunește cultura literară și experiența în domeniu, iar nota revistei atrage atenția asupra expedițiilor sale în Pacific, la bordul yachtului **Aventura**. Sînt anunțate o serie de noi contribuții pe teme de viață dificilă, în condițiile adverse ale furtunilor pe mare.

LIRICĂ PORTUGHEZĂ

FERNANDO PESSOA

Ulise

Un mit este nimicul implicat
În totul. Soare mut și luminos
El însuși mit pe cer impurpurat —
Răpusul trup al lui Hristos,
Viu și despuiat.

Acesta, care-aici ne-a fost lăsat
Și fără să existe-a fost deajuns.
A existat spre a nu fi existat.
Pentru că n-a sosit, el a ajuns
Și ne-a creat.

Astfel legenda curge în tăcere
Cînd de realitate-i absorbită,
Și fecundînd-o, pierde din putere.
Mai jos, viața, înjumătățită
De neființă, piere.

(Din vol. „Mensagem")

Mare portugheză

Mare sărată, cîtă sare-ți lei
Din lacrimile Portugaliei !
Cînd te străbatem, cîte nădejdi pling,
Și cîte rugăminți în van se sting !
Logodnice rămas-au nenuntite
Ca tu să fii a noastră, mare, cîte !

Degeaba să fi fost ? Dar nu-i nimic
Atunci cînd sufletul nu este mic.
Căci cel trecut de capul Bojador
Poate să treacă bine și de dor.
Domnul de-a așezat capcane-n sare
El cerul și-oglindește tot în mare.

(Din vol. „Mensagem")

MIGUEL TORGA

Orfeu rebel

Orfeu rebel, eu cînt așa cum sînt :
cînt că un posedat, din acei care
pe scoarța timpului, cu un cuțit,
și-ar scrijeli furia-n orice clipă ;
cînt, vreau să văd dacă se compromite
prin cînt eternitatea suferinței.

Alții, senini, fac pe privighetoarea...
Cît despre mine, vocea mea-i sfidare :
pămînt și cer sînt pietre îmbucate
la moara crudă care mă zdrobește,
știm că există țipete și vînturi reci
și violențe însetate de blîndețe.

Instinctul de-animal și-arată moartea
în trupul de poet care o neagă,
eu cînt precum cel ce se folosește
de versuri în legitimă-apărare.
Cînt, fără s-o întreb pe Muză
dacă e cîntul frumusețe sau teroare.

(Din vol. „Orfeu rebelde")

Biografia

Visez, deși nu s-ar părea.
Nici nu vreau să se pară.
Îmi place doar cînd viața se desfășoară
pe dinlăuntru.
Intimă, profundă, un sentiment
de care te-apropii sfios și ușor.
Vulcan ce, privit din afară,
pare cu totul stins,
încît un păstor
își mină pe el turma să pască.

Însă versurile, mai apoi,
fructe ale somnului și din aceeași viață,
cu aproape pe neașteptate le năpustesc
peste seninătatea lucrurilor trecătoare.
Așadar, nu mai sînt eu cel ce adevărește
grația
poeziei :
este ea însăși, din închisoare,
prizoniera care, zărind poarta deschisă,
asemeni scînteii țîșnind dintr-o forjă
cu o furie agresivă se eliberează.

(Din vol. „Orfeu rebelde")

ALEXANDRE O'NEILL

Din poartă-n poartă

— Cine-i ? Infinitul ?
Lasă-l să pășească.
O să-i facă bine-n
Lumea omenească.

— E șchiop ? Vrea pomană ?
Vai de capul lui !
Poți să-i dai bastonul
Străbunicului.

— Vrea bani ? Asta nu !
Știu eu, biet creștin,
Că în loc de pîine
O să-i dai pe vin...

— Insistă ? Obraznic !
Drept cine se ia ?
A ajuns și tigrul
Blană pe podea.

— Vii din partea mamei ?
Asta-i prea de tot !
El nici n-are mamă
Nici nu e din Nord...
— Victimă a cui ?
Gata cu cerșitul.
Dacă n-are stofă
Cin' l-a pus să fie
infinitul ?

(Din vol. „Abandono vigiado")

În românește de
Dinu Flămînd

REPERE

Un eseu de stilistică antropologică

Un autor productiv și merituos, încă prea puțin remarcat de critica literară, este Mihai Rădulescu, dramaturg și eseist, autor de scenarii la radio și prozator de indiscutabilă ținută. Ceea ce frapează în scrisul său este în primul rînd sugestia și inspirația „culturală", voința de a contempla înțelesuri, mai degrabă decît faptele brute ale existenței, deși nu i-au lipsit prilejuri destule de a experia (cît de plin de nuanțe poate fi acest barbarism !) unele rigori ale destinului. Recenta sa carte de la editura „Junimea", **Stilistica spectacolului** — apărută sub îngrijirea unei redactoare preocupată ea însăși de noile metode ale gîndirii estetice, Doina Floarea — se află sub semnul unei discipline pe care o ilustrează aproape în exclusivitate. Ceea ce putem reproșa autorului (poate că și editurii ? !) este numai ușoara inconsecvență a tablei de materii față de titlul cărții și față de premizele fixate în „cuvîntul înainte". În loc de a realiza o „stilistică a spectacolului", tentativa lui Mihai Rădulescu configurează o altă înțelegere a unor pagini celebre din literatura universală, propunînd tipologii foarte atrăgătoare. Din acest punct de vedere, o referință mai constantă la „modul" teatral ar fi constituit argumentul suprem, pentru că „lumea este un teatru" mai înainte de a fi „o poveste". Gîndind „stilistic", argumentul nostru se referă la faptul că teatrul întrebuințează verbul a fi la prezent (totul „este"), pe cînd literatura îl folosește la trecut (totul „a fost"). Textul dramatic însuși, atunci cînd este tratat ca „literatură", primește un caracter narativ. Această perspectivă este adoptată în scurtul text ce poartă titlul **Clișeul comportamental nonverbal**, pornind de la o lucrare a lui Traian Herseni și ajungînd la concluzii cu valoare generală : „O atare știință a comportamentelor nonverbale, bazată pe **generalizarea acelorași comportamente pentru aceleași conținuturi semantice**, îngăduie actorului completarea textului cu o sumă de trepte gestuale, atitudinale etc., care înlesnesc transmiterea lui de pe scenă la spectator". Observarea în continuare a sursei de humor pe care o constituie disonanța dintre comportamentul nonverbal și text restrînge după opinia noastră ponderea acestor concluzii, reducîndu-le la un caz particular, chiar la o anumită mecanică a expresiei, salvată însă în scurtul comentariu următor, **Polisemia comportamentului nonverbal sonor**, plecînd de la constatarea lui Freud din **Moise al lui Michelangelo** referitoare la ambiguitățile de receptare a celebrei lucrări. Pline de observații pătrunzătoare, exemplificări strălucite ale premiselor sale teoretice se găsesc în numeroasele pagini dedicate lui Beaumarchais, atît de tipice pentru amploarea gîndirii asociative pe care o propune Mihai Rădulescu. Ele ne avertizează însă și asupra unor primejdii, cum ar fi exagerările pe linia simbolisticii la care ne tentează stilistica antropologică. Mihai Rădulescu evită cu multă finețe aceste capcane, în eseurile consacrate lui Beaumarchais, unde este și mai consecvent conduitei intelectuale adoptate în carte. Mai prolixe sînt analizele ibseniene și gorkiene, pentru bune motive de altfel, gradul de generalitate și adîncime a observațiilor privind natura umană fiind mai redus la acești autori (multe din determinările conflictuale din opera lui Ibsen au dispărut, de exemplu, odată cu descoperirea unor medicamente cum ar fi neosalvarsanul pentru **Strigoii** !) Atunci cînd Shakespeare vorbea de un „cusur din naștere", el se referea la un defect al firii, o eroare a naturii lucrurilor, aflată în principiile, în începuturile vieții, ca în **Geneză, 6, 6,** : „I-a părut rău că a făcut pe om pe pămînt și s-a mîhnit în inima sa".

Ne-am referit la pericolul unor exagerări. Ele pot izvorî mai ales din tentația generalizării cu orice preț, vizibilă de pildă în citatul din Durand, folosit în legătură cu determinarea de gen. Arhetipurile ascensionale, care se referă la unele atribute ale suveranității, întruchipate în unelte alungite, opuse cavităților, pot să ne inducă în eroare, dacă nu păstrăm justa măsură, tind să creeze o mecanică a gîndirii ușor de ridiculizat. Dacă ne menținem însă în termeni riguroși, simbolul torcătoarei folosește un obiect alungit, deși se referă la realitatea feminină, iar cheile se află mult mai mult în posesia feminității, oricît ambiguitate ar propune instrumentația respectivă (deși cheile raiului...). Realitatea refuză de multe ori structura semnificațiilor noastre mentale. Părul atît de atent analizat în **Avatarurile lui Figaro**, cu toate că apare citat ca atribut al feminității (pg. 10), este în general văzut ca simbol al forței masculine, așa cum constată și Mihai Rădulescu (tiparul existențial pentru această problemă se află în relația Samson — Dalila). Atitudinile fistichii merg pînă la extrem, și mă mir cum de a scăpat antropologilor de pînă acum convingerea lui Dali că geniul său ar sta în vîrfurile ferme și ascuțite ca niște antene ale mustăților (ăsta da, simbol ascensional !) permițînd captarea curenților cosmici. Tot Dali ne asigură că forța gîndirii lui Platon rezida în părul său mare și bogat...

Dincolo de unele capcane, stilistica antropologică oferă o instrumentație atrăgătoare, iar scrisul lui Mihai Rădulescu o folosește cu indiscutabilă acuitate.

Aurel-Dragoș Munteanu

SPORT

În căutarea iernii, lerui-ler

Nu există crimă perfectă, ca atare nici iarnă care să răspundă cerințelor noastre. La vremea colindelor, iată, înflorește magnolia și vița de vie de la geamul meu scoate cornițe și circei legendari. Între noi fie spus (o știu de la un inginer de meserie), dacă anul trecut, gerul ăla de crăpau corbii și rudele lor o prindea îngropată la două palme sub pămînt, alte turnuri de struguri am fi construit noi în toamna asta și în cele care vor veni. Dar să trecem peste vinul lipsă din pahar și să ne întoarcem pe ulițele umblate de un vînt mirosind mai mult a martie decît a decembrie, să ne încingem cu o nuia de salcie și să ne spunem poveștile stîrnite de austrul din cercevele.

Studentul Hagi a fost declarat primul fotbalist al României pe anul 1985 și al optusprezecelea din lume. E uimitor de frumos să te afli pe această poziție cînd ai numai douăzeci de ani. Înseamnă că trebuie să trăiești mereu cu sufletul la gură, să nu cobori, să urci numai în piscuri și să te întîlnești cu vinul, și atunci numai cu un singur pahar, doar în noaptea cînd se schimbă anii, cînd lelii se lasă călăriți de copii și limba lumii vorbește prin gura zeilor, anunțînd că pămîntul se va umple de fete frumoase, de otavă moale pentru iezi și de licurici la poalele basmului.

Pentru că nu ninge și nu mai bate un crivăț care să ne ia maul, pentru că soarele visează în scoarță de mesteceni și paltini se apleacă în văi, ieri, am mers în casa unui prieten ca să-mi scald sufletul, privind sticlele de murano înșirate pe zeci de policioare. Simburi de singe roșu, piersici pîrguite în cea dintîi clipă a răsăritului, asfințitul întorcîndu-se pe călcîi ca să istorisească lumii, la intrarea în noapte, toate întîmplările zilei de peste zi, o nebunie de corăbii înfulecate de un blestem de mărgean, un dans straniu al trecutului, o prefigurare de ospețe în porturi exotice, un dor lacom de a înnopta, de a te sfîșia în țara iubirilor pierdute, o vijelie de simboluri resuscitînd tinerețea și mai ales moartea ei, o tainică scădere a timpului, o rămînere în plutirea gîndului, o fărădelege de-a te pomeni felinar aprins la malul mării, tei atîrnînd de mireasmă în ulițele Bucureștilor, printr-pe drumurile tuturor Țărilor românești, sau cal urcînd la ceruri prin broderiile văzduhului, ca să găsească iarba lerui-ler.

În decembrie, ori cîte zile primăvăratice aș trăi, mă doare sălbatec gîndul că trebuie să ningă.

Aș vrea să fiu acum în munți, să ningă sprinten, pădurile să intre în delirul grandomaniei și să fiu bolnav de poamele tăcerii în care ard fructele pădurilor, splendoarea aurului, puterea brazilor, mirarea cerbilor, somnul ursului, înțelesul tristeții prin viscolul care își rotește păunii.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu
(secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII

ANUL XXVIII
52
(1 234)
Sîmbătă
28 decembrie
1985
10 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

UN DRUM GLORIOS

Sfîrșit de an, sfîrșit de cincinal — iată, într-o primă semnificație, modul în care trăim sentimentul timpului, situîndu-ne la o veritabilă oră de bilanț și perspective. Privim spre cumpăna dintre ani, vedem lămurit și acea vie și cuprinzătoare confluență a două etape sub semnul cărora economia, știința și cultura românească, munca și viața întregii societăți au dobîndit și dobîndesc o distincție și o intensitate aparte. Sentimentul timpului trăit și asumat astfel este o dovadă de plenitudine iar proba cea mai exactă a acesteia are, în ordine economică și socială, temeiul ca și criteriul faptelor, consonanța acestora în raport de propriile noastre cerințe și posibilități. S-a înaintat pe o nouă treaptă, spre noi altitudini în acest an care se încheie și care a făcut arcul de boltă al celor două cele mai efervescente decenii din istoria noastră nouă. Epoca inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, purtînd pe de-a-ntregul emblema de cuget și acțiune patriotică revoluționară, a ctitorului și inspiratorului ei, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a primit prin înfăptuirile din acest an, o imagine și mai amplă, ajungînd prin semnificația sa jubiliară să se instituie într-o adevărată măsură de inimă și conștiință pentru întreaga națiune.

Geografia economică a patriei a trăit schimbări și transformări uriașe, cuprinzînd azi ctitorii ale muncii și creației care fac cu mult mai vizibile și mai puternice forța și dăruirea cu care toți fiii și fiicele patriei s-au angajat pentru edificarea unui măreț viitor. De aici, de pe culmea acestor ctitorii se vede jur împrejur toată istoria trecută și viitoare. Se vede însăși istoria prezentului și ne vedem pe noi înșine ca piloni vii, în mișcare, ai unei indestructibile unități. Sarcinile au fost mari, pe măsură și, desigur, așa cum o spune însuși secretarul general al partidului, s-ar fi putut face și mai mult. În bilanțul acestui an se adună și cresc victorii repurtate în toți anii celor două decenii și ele, aceste victorii, fac platforma sigură pentru lansarea unui nou program.

Acest an, cel de-al 20-lea din seria celor două glorioase decenii a fost marcat, după cum bine se știe, de evenimente importante, cum sînt plenarele partidului și diversele forumuri ale democrației noastre muncitorești, revoluționare, fapt relevant pentru însuși chipul cum așezăm în front de lucru toate hotărîrile adoptate și ne mobilizăm energiile pentru înfăptuirea a tot ceea ce ne-am propus. De o însemnătate deosebită se prezintă în acest context vizitele de lucru ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, dialogul său rodnic cu producătorii bunurilor materiale și spirituale, cuvîntările și orientările sale din care se extrage întreaga esență a acțiunii teoretice și practice a muncii și vieții societății noastre. **Tot ceea ce creăm în România** — sublinia secretarul general al partidului — **este destinat dezvoltării generale a patriei și ridicării continue a bunăstării materiale și spirituale a poporului — țelul suprem al politicii partidului, esența societății multilateral dezvoltate pe care o edificăm cu succes.** Se află aici, în aceste cuvinte, explicația în plan principal și concret a umanismului însuși care guvernează scopurile și modalitățile construirii socialiste și comuniste a țării, a oamenilor ei.

Într-o strînsă dialectică se legitimează astfel și demersul în materie de conlucrare națională, inițiativele și acțiunile președintelui nostru pentru făurirea unei lumi a păcii și înțelegerii. Afirmarea și respectarea dreptului sacru la viață al popoarelor, la libertate și independență, sînt substanțial legate de pace și o definesc, așa cum deseori a subliniat președintele României, ca o problemă de prim ordin a omenirii. Preceptele păcii, așa cum sînt formulate și în numele cărora s-au făcut și se fac nenumărate demersuri poartă indiscutabil semnătura de prestigiu a politicii internaționale românești, iar în aceasta se regăsește în chip strălucit gîndirea umanistă a președintelui României.

Sărbătoarea Zilei Republicii ne conferă pregnanța și dimensiunea unui fapt de istorie care a încununat o luptă ca și o vocație. Puterea poporului în deplină și responsabilă conștiință de sine a dobîndit pe traiectoria timpului parcurs un suflu și o zestre de spirit egale cu acelea ale izbînzilor economice și sociale în care s-a materializat și pe care se sprijină asemenea unor arcuri de munți. Ea are o măsură nouă, și mai puternică azi, aceea a unității indisolubile dintre partid și popor, dintre aspirație și împliniri, este expresia de conștiință dintre idealuri și forța de-a le înfăptui. Dar cel mai mult și mai mult este această omniprezentă și statornică legătură dintre popor și conducător : secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel dintîi președinte al Republicii, aflat permanent în exercițiul înfăptuirii drepturilor și îndatoririlor fundamentale ale națiunii, pentru promovarea și apărarea intereselor supreme ale poporului. Anul 20 al epocii care-i poartă numele ne insuflă și mai puternic acest sentiment și ne așază, la sărbătorirea Zilei Republicii, cu fața către un impresionant prezent.

Un vast program de acțiune, cu orizonturi ample, de largi și însuflețitoare deschideri sociale — acesta este drumul pe care-l parcurgem de acum înainte, odată cu anul 21 al Epocii Nicolae Ceaușescu. Debutează un nou cincinal a cărui configurație materială și spirituală hotărîtă la cel de-al XIII-lea Congres al partidului continuă și consolidează toate realizările de pînă acum. Puterea de lege pe care Marea Adunare Națională a dat-o planurilor de dezvoltare economico-socială pe anul de care ne mai desparte numai puțin este puterea care emană de la propriile noastre gînduri, de la hotărîrea și răspunderea cu care ne-am angajat față de viitor. La confluența dintre două etape stă certitudinea însăși a muncii și creației și stă mai ales ființa patriei care ne cuprinde și prin care ne realizăm ca revoluționari. Și în toate e un gînd bun, de mai bine, în toate e un gînd drept, de mai frumos. Precum și omagiul cu care-l înconjurăm pe cel ce se află la cîrma și în inima destinului nostru național.

Luceafărul

REPUBLICA XXXVIII

Desen de Ilie Florin

GÎNDURI REPUBLICANE

Venim cu sentimentul republican într-o tradiție bogată și frumoasă, inclusiv literară. Cînd, în Decembrie 1947, a fost abolită monarhia, țara n-a suferit, poporul nu s-a înfiorat iar cei cu o conștiință înaintată a istoriei, în frunte cu comuniștii, oamenii oropsiți și necăjiți, au exultat și au văzut în republică noul lor climat spiritual, noul lor destin. Literații, toți artiștii au văzut în republică o vocație. Numaidecît după proclamarea ei, s-au scris poeme, cîntece, s-au pictat fresce și s-au tăiat statui, cu acea dăruire pasionată ce amintea de explozia inspirată a anilor 1848. Clima dulce a democrației era mereu mai propice actului de creație.

Desigur că pe parcursul anilor, al deceniilor, instituția republicii românești și-a avut evoluția istorică firească, trecînd prin faze de decantare și sublimare, în funcție de însăși evoluția revoluției noastre socialiste. Din faza de republică populară, evoluînd structural și nu doar instituțional, s-a ajuns la faza de azi a republicii socialiste, cu un caracter național bine marcat, suveran și independent — în consubstanțialitate cu umanismul vocalist și în climatul superior al unei democrații largi și tutelare. Literar, acestea sînt argumentate prin repunerea în lumina adevărată a întregii noastre tradiții culturale naționale, după anii de dogmatism, de segregație a valorilor clasice și moderne. În deschiderea culturii spre universalitate. În renașterea spirituală vădită în recitirea adevărată și cinstită a istoriei neamului, în readucerea la dreptul firesc de a se rosti a unor discipline deunăzi eradicate ca sociologia, filosofia culturii, genetica. Toate acestea au deschis larg democrația în cultură prin așa-zisa democrație a stilurilor, trecîndu-se treptat la polifonia ei de azi, poezia dovedind-o, cred, cu mai multă convingere, prin caracterul ei mai frust, și mai direct emoțional.

Este aceasta opera partidului nostru comunist, în primul rînd a Congresului al IX-lea. Iată, acestea sînt argumentele noastre, artistice, de sărbătoare onomastică a republicii — noi venind, firește, cu specificul muncii noastre. Singura distonanță este că, în această revistă a tineretului literelor și artelor românești semnatarul rîndurilor de față este, vai, trecut demult de barierele fluide ale tinereții, poate chiar veteran — ceea ce folosește, totuși, ținîndu-se cont de faptul că el a trăit proclamarea republicii, și încă la o vîrstă la care tinerii de azi debutează cu largi posibilități, în reviste și ziare, unii chiar editorial dar la care, pe vremea aceea, subsemnatul era fericit că-și poate citi versurile într-un cenaclu de provincie, valoros, dar fără acces la presa foarte puțină de pe atunci. Or, este și acesta un exemplu de vechi și de nou destin literar.

Al. Andrițoiu

În fața istoriei

Ca un poem pe care îl așezi într-o carte, anul ce a trecut își află rîndul și locul în calendarul vieții noastre. Măsurîndu-l, ne raportăm pe noi înșine la faptele noastre, la visele noastre. De acum, 1985 devine memorie. Cu toate lucrurile pe care țara le-a continuat, le-a împlinit între frumusețe și durată. El ne dă însă, deopotrivă, sentimentul datoriei față de viitor. Într-o lume frămîntată de seisme economice și sociale, pusă mereu sub semnul întrebării de amenințarea unei conflagrații nimicitoare, România își pune — și e firesc și profund omenesc acest lucru — problema construcției pașnice, a progresului, a viitorului. A păstrării ființei sale libere și demne, a tezaurului său de istorie și de speranță. Acestui crez îi sîntem datori cu fapta scrisului nostru, cu întreaga noastră conștiință. A te dedica unor ambiții mărunte, a evada din realitatea deseori dramatică a marilor teme de meditație și de acțiune ale poporului tău echivalează pentru un om al scrisului cu o trădare a condiției sale.

Poate, mai mult ca oricînd, ori poate ca întotdeauna — ce lecție sublimă ne oferă înaintașii noștri ! — se cere să stăm cu mintea, inima și literatura noastră în fața istoriei. Între hotarele de dor ale limbii române, între oamenii patriei. Convorbind cu adevărurile epocii noastre, convinși că aici și numai aici, acasă, lucrarea noastră poate căpăta semnul duratei. Într-o geografie care se cheamă Muntenie, Oltenie, Transilvanie, Moldovă, Banat, Dobroge, adică țară românească, adică Românie, avînd peceți străvechi de drepturi și de sînge, cărțile noastre trebuie să devină manuale ale iubirii de patrie.

Este, aceasta, cred, proba supremă a demnității scriitorului, legitimarea sa ca fiu al țării sale.

Restul e trudă asupra cuvîntului și har, dar fără asumarea conditiei de luptător pentru marile idei și idealuri ale vremii tale, ale națiunii tale, scrisul ți se va pierde ca un pîriu de cîmpie sub secetele verii.

Începe un nou an. Îi încredințăm gîndurile, împlinirile și neîmplinirile, îi încredințăm viața noastră. Primindu-l cu iubire și speranță, cu sentimentul acesta al responsabilității grave în fața istoriei. Îl întîmpinăm acasă, cu toți ai noștri, în casa de frumusețe ce se numește și se va numi etern România socialistă.

La mulți ani !

Nicolae Dan Fruntelată

Demersul critic

Un an literar înseamnă o sumă de cărți, dar și de semnificații. Importanța semnificațiilor nu este cu nimic mai prejos decît aceea a cărților. Anul literar 1985 își are desigur fațada lui de titluri, dar și fațada lui de tîlcuri. Jocul cu ideea de valoare a fost pus în discuție. Despre valoare s-a scris și s-a vorbit amețitor de mult în ultimii ani. Cuvîntul „valoare" devenise cheia universală a tuturor problemelor. A apăra valoarea literară a fost îndeletnicirea de căpătîi a multor comentatori literari. O îndeletnicire practicată cu atîta ardoare încît i s-a uitat chiar scopul : valoarea literară. Valoare aveau, deci, apărătorii ideii de valoare : valoarea în sine nu mai avea importanță. Dar proclamarea valorii nu aduce după sine, mintenaș, valoarea. Așa se face că ne-am trezit în fața multori „valori" și „evenimente literare", care nu erau nici una nici alta. Cuvîntul „valoare" nu este un „sesam", cei care-l poartă ca pe o amuletă nu ajung automat la ea. Superstiția „valorii", cuvînt purtat ca un talisman păpuaș nu produce automat valoarea, ba poate chiar, dimpotrivă, să deschidă ușa valorilor precare, nonvalorilor.

Războiul pentru valori poate deveni, și devine ridicul, atunci cînd tezaurul apărat, este vizibil precar. Nu cumva, acest război are tocmai rolul de a nu ajunge să „pipăi" cu adevărat „valoarea" pentru a-i proba rezistența ? În acest caz deviza valorii, trompetele care-i glorifică sunetele, zăngănitul de arme întru apărarea ei, vocile justițiare care cer capul celor care nu adoră valoarea (adică anume valoare !), nu sînt decît aspectele unei lupte împotriva valorii adevărate.

De prea multe ori critica literară a trimis pe cititor la „pomul lăudat" de unde s-a întors cu sacul gol.

Este o întîmplare că cititorul umblă după scriitori, pe care-i preferă și iubește, iar critica literară se îndreaptă de multe ori, de cele mai multe ori, în sens invers ? Că scriitorii pe care-i cul-

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 2-a

ANTOLOGIE SCOLARA

GURĂ DE RAI

Iubita mea Patrie, România, leagănul de aur al moșilor mei, îți ascult răsuflarea de ființă vie, de maică iarăși în chinurile facerii, cu broboanele de sudoare pe imaculata frunte, îți mîngîi cu ochii sufletului chipul neprihănit, îți aud durerea transfigurată în tînguirea bocetului după fiii tăi cei mai buni, pe care a trebuit de atîtea ori să-i deștepți din sălașele tale de îmbărbătare în miez de nopți la năvala dușmanilor, iubita mea Patrie, maică și soră, îți aud vocea în aceste zile de început de vară, îți urmăresc cu sufletul la gură drumul tău pornit spre cea mai tainică stea prin sbuciumata, năvalnica și necruțătoarea ta istorie.

Pentru că tu, iubita mea Patrie, n-ai fost robită de trufie în mersul legănat al holdelor tale, pentru că nu-i semeție în azurul senin al Carpaților, pentru că veghea ta în nopți la stini n-a însemnat niciodată pînă față de cei ce dorm, să-i cotropești prin viclesug, pentru că-i Gură de Rai întreaga ta alcătuire și nădăjduire, pentru că ești ancorată dintru începutul ființării tale în această umanitate transfigurată, pentru că te-ai socotit fiică a soarelui, Iubita Luceafărului de ziuă, graiul tău Gură de aur, pentru că acest pămînt, de la Marea Pontică pe fluvii, roată peste Putna pînă la nunțile Maramureșului, din vîrful Bucegilor pînă la zbuciumul Dunării prin porți, prin raiul Deltei gurilor de vărsare la plaiurile Transilvaniei, pentru că, după toate silniciile și prigonirile și nedreptățile strigătoare la cer ai avut bucuria biruitorului pecetluind într-un cuvînt nemuritor această Patrie, strigînd-o pe numele de taină, anume Gură de Rai. Da, nu te-ai rușinat, nu te-ai sfiit, n-ai avut teamă și spaimă și îndoială, ci cu bucurie ai spus-o din vremi imemoriale pe bătaia singelui odihnind după luptă, ai spus-o : Gura raiului, acest pămînt al moșilor moșilor mei, al maicii maicii mele.

Și dacă ai spus-o ți-o repeți zilnic, ceas cu ceas, din generație în generație, să ți-o însemni la vedere pe ușorii ușilor, pe frunte și pe mîini, pe vite și bucate, neam de neam, om de om, din tată-n fiu, nemuritori, cît licări-va Luceafărul de ziuă pe cerul înstelat al sufletelor noastre.

Cu lumina Lacrimei îți scriu numele și drept și nepieritor nume ca tot numele, dar, mai presus de toate, pentru că-i carne din carnea mea și oase din oasele mele, nume blînd, transfigurarea pămîntului, Pătria mea din veac spre veșnicii — Gură de rai.

Ioan Alexandru

Colind

Vine Anul Nou în țară
Ca un sunet de vioară ;
Vine-n început de zi —
Cu dorința de-a trăi.
Anule Nou și Român,
Intri-n casă de stăpîn,
Vii la noi biruitor —
Mîndrie din tricolor.
Munții mei îți dau binețe ;
Ne-ntilnim în frumusețe ;
Și cîmpiile îți spun :
Să fii bun, Anule bun,
Și oricum ai vrea și-ai face,
Să ne-aduci în lume pace !
Licărire dintr-o stea —
Anule, nădejdea mea !

Dim. Rachici

Viața literaturii

Literatura și viața, cum bine știm, este sintagma ontologică fundamentală ce obsedează, deopotrivă, conștiința artistică, și conștiința critică. Oricît de diferite și oricît de opuse între ele, practic, toate concepțiile estetice încearcă a se (auto)defini luînd în considerare raportul dintre cele două noțiuni. E un raport care la nivelul simplului enunț pare extrem de limpede și, ca atare, ușor de înțeles, dar care, în tulburătoarea lui complexitate și adîncime existențial-filosofică, se arată a fi închis în enigma propriului mod de a fi, întotdeauna același și totuși altul de fiecare dată. Mergem însă mai departe și ne întrebăm dacă nu cumva sentimentul și conștiința trăirii plenare în și prin creația literară este acela care deschide calea de acces într-o înțelegerea asumată a raportului în cauză. Cu alte cuvinte, **viața literaturii însăși**, percepută și asumată în corporalitatea ei monadică, în care se reflectă viața lumii însăși la treapta propriei abisalități în planul conștiinței de sine, iată, de fapt **nexus-ul** primei. În măsura în care un „fragment" de istorie literară trecută, ori prezentă produce revelația unui asemenea unghi de incidență ontologică sîntem îndreptățiți a crede în viabilitatea exemplară a actului de creație. Căci numai astfel putem vorbi de **viața literaturii ca viață umană însăși**, adică în măsura în care cea dintîi își afirmă modul de existență în sine și pentru sine la nivelul tuturor fațetelor și ipostazelor ce-i aparțin.

Corporalitatea monadică a vieții literaturii române de azi, la rîndul ei, reprezintă o realitate mai presus de orice îndoială. Aceasta justifică în ultimă instanță convingerea fermă a criticii și istoriei literare actuale că avem a face, efectiv, cu o nouă epocă literară, datorată trăsăturilor intrinseci ce-i conferă o personalitate de ansamblu cu totul distinctă în raport cu tradiția de la care se revendică. Cum și cît, în calitatea lui de „mini-fragment" aparținînd marelui ansamblu al literaturii române contemporane, anul literar 1985 se integrează efectiv, cu aportul său relevabil, în structurile acestui mare ansamblu, e o întrebare care nu

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 2-a

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ (XXXVIII)

CARIATIDE

Îl voi cita din memorie, parafrazîndu-l, de fapt, pe H. Coandă, care a adus glorie, deopotrivă, României și Franței, umanității în general : poporul român a dăruit omenirii, raportat la numărul de locuitori, unul dintre cele mai mari procente de oameni de seamă și bine, ar fi dacă toate popoarele lumii i-ar urma exemplul. Cum oare să nu te mîndrești că ești român, cînd vezi că în majoritatea covîrșitoare a domeniilor de activitate umană această țară mică și atît de inimoasă a dat creatori de primă mărime, deschizători de drumuri, repere fundamentale ale geniului în acțiune ? Românul este extrem de inventiv, are o minte mobilă și limpede, raționalismul lui este proverbial, sporindu-și valoarea în amestec cu o fantezie debordantă, care se pliază pe traseele cele mai adînci ale miracolelor firii. El poate fi isto-

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 8-a

Un călduros

La mulți ani, 1986 !

tuturor cititorilor și colaboratorilor noștri

ANUL LITERAR 1985

IPOSTAZE LIRICE

Se scrie multă poezie astăzi. Și nu s-ar putea spune, nici de către cei mai sceptici, că se scrie poezie slabă. Dimpotrivă : unul dintre argumentele care servesc la a decela individualitatea de excepție a poeziei românești actuale este tocmai valoarea ei medie ridicată. Ultimele decenii au afirmat simultan cîțiva mari poeți, cu o prezență artistică deosebit de pregnantă, alături de o impunătoare suită de autori valoroși. Totul pe un fond, el însuși, elevat. Prestanța liricii de azi este rezultanta directă a varietății ei, vorbind grăitor de deplina maturitate a fenomenului. Se scrie mult și divers, de la formule tradiționaliste mai mult sau mai puțin „obosite" la experiențe de limbaj dintre cele mai inedite. Firește, în măsura în care la sfîrșitul secolului XX ceva mai poate fi considerat **inedit** în materie de literatură. Dacă unele modele care provin din perioada interbelică sînt încă persistente, ele îmbracă o sensibilitate nouă, o problematizare existențială de altă factură. Accentul se mută — și uneori accentul este hotărîtor. Deși materialul existent nu se pretează la sistematizarea (clasificarea) după o unică normă dialectică, nu e mai puțin adevărat că el oferă prilej pentru multe reflecții, de la judecata tematistă la cea stilistică, de la posibila investigare categorială în sens filosofic, la analiza strict lingvistică.

Anul literar 1985, an în care literatura română a pierdut doi autori însemnați, în plină putere creatoare, Grigore Hagiu și Marius Robescu (ultimul prezent în librării în aceste zile cu **Joc și înviere**), nu face excepție. Judecățile generale îi sînt aplicabile ; cu mențiunea că nu a fost deloc sărac în apariții remarcabile, chiar dacă l-am numi (viciul generalizării?) un an nespectaculos. Dacă ar fi să-i găsim relieful, probabil că ar trebui inceput cu cele cîteva antologii care, într-o bună măsură, îi dau tonul. Toamna ne-a oferit ediția îngrijită de Alexandru Condeescu, „cu acordul autorului și sub directa lui supraveghere", din poezia lui Nichita Stănescu : **Ordinea cuvintelor**, două volume, cu un cuvînt înainte al poetului, prefață, cronologie și tabel alfabetic al poeziilor după titlu (Editura „Cartea Românească"). Un aparat bogat, discutabil desigur în unele privințe, într-o carte amplă și, nu ne ferim să spunem, reprezentativă pentru că, de fapt, nu avem motive să nu credem că ea este ediția imaginată de poet. Că opera lui Nichita Stănescu își așteaptă ediția **critică** e la fel de adevărat, dar faptul acesta nu diminuează din meritele acestei apariții. Urmată la puțin timp de **Antimetafizica**, sub egida și cu efortul aceleiași edituri, convorbirile realizate de Aurelian Titu Dumitrescu cu marele poet, tipărite în serial în „Suplimentul literar-artistic al Scînteii tineretului".

Colecția de largă popularitate „Cele mai frumoase poezii" (Editura Albatros) ne-a oferit anul acesta cîteva culegeri cu totul remarcabile. În ordine cronologică : Mircea Ciobanu, **Marele scrib** (prefață de Magdalena Popescu), Cezar Ivănescu, **Rod** (prefață de Artur Silvestri), Ioanid Romanescu, **A doua zi** (prefață de Laurențiu Ulici). Sînt poeți de primă mărime, cu o operă închegată, indiferent de audiența critică inegală, uneori nemeritat de complezentă. Mai mult, o bună parte a criticii tace cu inversunare vizavi de cutremurătoarea poezie a lui Cezar Ivănescu, neluînd în seamă experiența de limbaj pe care ea o propune — calitatea acestei experiențe unicat, deloc supusă vreunei mode trecătoare. Și de-ar fi să ne descreștim frunțile — cu atît mai rău pentru criticii miopi la unul din fenomenele cele mai interesante din literatura actuală. (Nu singurul, tratat cu aceeași goală „strategie" ; un exemplu la îndemînă : Vasile Vlad). E important de văzut ce au reținut acești autori în selecțiile de acum, de comparat eventual (spațiul nu ne permite), cu antologiile tipărite în seria „Hyperion". Cînd sînt alcătuite cu discernămînt critic, antologiile de autor sînt în fond cele mai exacte „stenograme" ale existenței artistice.

Direcția poeziei politice, explorînd uneori modalități parabolice, ridicîndu-se în apărarea demnității și a inefabilului ca demnitate ultimă a ființei ar fi ilustrată, dintre aparițiile recente, de cartea lui Nicolae Dragoș, **De veghe la anotimpuri**. Cercul solar al acestei poezii se închide asumîndu-și fără declarații retorice responsabilitățile morale și civice. Poezia preocupată de recuperarea unui fond mitologic, tendință foarte activă în lirica postbelică, s-ar înfățișa în cîteva volume mai mult decît notabile. În **Dialog la mal**, apollinismul lui Cezar Baltag are parcă o răsfrîngere extatică, „dialogul" fiind de fapt o exacerbare a funcțiilor de obiectivare a eului în raport cu genericul (dar cît de prezentul) zeu solar. Solară, himerică, frenetică și exotică este poezia lui Nicolae Dan Fruntelată. **Sud, pînă la capăt** e o carte relevantă prin complexitate și omogenitate : dorul de ingenuitatea „tradițională" a universului rural — și de pitorescul lui ingenuu, alături de „candoarea" vinovată a periferiei : balansul imaginar între aceste structuri de sensibilitate dă deseori măsura originalității, transparența melancolică stînd lîngă fragmentul blasfemiator. Candoare are în fronda lui juvenilă și nostalgică Lucian Avramescu **(Nu cer iertare, 3)**. La polul opus, dar ilustrînd aceeași predilecție pentru „vanitatea" mitului, mult mai abstractizat însă (ermetizat), este Cristian Simionescu în **Maratonul**. Un panteism muzical e observabil în lirica lui Horia Bădescu, în mod deosebit în cartea de anul acesta, **Apărarea lui Socrate**, amintind, reținut dar adînc, de culorile pe cît de telurice pe atît de suple și rafinate din muzica lui Dvořák.

Cu o natură moartă în care aparența de dezordine e rezultatul studiului migălos, aici intrînd deopotrivă rusticul și citadinul, prospețimea și automatismul, explozia de soare și declinul culorii, materia fragilă și substanța „tare" a fericirii, curiozitatea naivă și blazarea, seamănă poezia lui Aurel Gurghianu din **Diagnosticul străzii**. Pentru că am vorbit de citadinism, ar fi de citat, în maniere diferite, cărțile lui Constantin Abăluță **(11 erezii)**, Florența Albu **(Terase)**, Otilia Nicolescu **(Spectacol imaginar)**, George Almosnino **(Poeme din fotoliul verde)**, Mircea Florin Șandru **(Viața în infraroșu)**, ultimul cu o foarte coerentă poetică racordată la trepidantul flux al vieții contemporane.

Fluviul întîmplător, de Sorin Mărculescu, concepută ca parte integrantă a **Cărții singure** (1982), ilustrează poezia intelectualistă, jubilația imnică reverberată asupra unei „materii" fastuoase — o meditație sprijinită pe forme materiale. În aceeași sferă, dar cu altă formulă, s-ar înscrie poezia lui Aurel Rău, a cărei sursă livrească nu contrafface o anume naturalețe (auto)ironică **(Mișcare de revoluție)**.

În fine, poezia tinerilor autori, discutați și „disputați", ori trecuți sub o tăcere incorectă profesional. Am reținut în mod deosebit volumele publicate de Liviu Ioan Stoiciu **(Cînd memoria va reveni)**, Smaranda Cosmin **(Sărbătoarea lui Alexandru)**, Corneliu Ostahie **(Existența de probă)**, Domnița Petri **(Celălalt)**, Vasile Mihăescu **(Anonim cu ceas de buzunar)**.

Costin Tuchilă

LIRICA TÎNĂRĂ: UN ECHILIBRU BENEFIC

Fără să aducă modificări spectaculoase, anul 1985 a însemnat, pentru lirica tînără, o perioadă de stabilizare și de sedimentare a experiențelor în sensul revenirii la un echilibru benefic după „erupția" iconoclastă declanșată, la începutul deceniului nostru, de gruparea poetică '80. Abandonarea treptată a experimentului ostentativ s-a făcut în favoarea unui spor de profunzime și impresia de fond este că, în momentul de față, asistăm la o recuperare a conștiinței reflexive în poezia tînără, la o recucerire a lirismului și a emoționalității în plan expresiv. Poezia, în general și lirica tînără, în speță, cunosc o metamorfoză neoromantică ce acționează subteran, fără zgomote de suprafață. Paralel cu această evoluție liniștită, dar de substanță, critica își reciștigă treptat „exactitatea admirației" și obiectivitatea evaluărilor, sesizînd totodată pulsul noii sensibilități „postmoderniste" și direcțiile principale. Dar să lăsăm cărțile să vorbească...

Poemele lui **Mircea Florin Șandru**, cuprinse în volumul „Viața în infraroșu", volum apărut anul acesta, continuă preocuparea autorului în direcția transfigurării lirice a universului citadin. Poetul a impus o formulă originală de surprindere a vieții urbane, printr-o pulverizare imagistică de tipul „hologramei" lirice, amănuntele cotidianului se înregistrează pe „Ecranul de radar" al simțurilor transformînd imaginea metropolei într-o feerie spectrală. Alături de celelalte volume ale autorului „Viața în infraroșu" propune o nouă sensibilitate poetică a spațiului citadin. Pe alte coordonate lirice se plasează volumul „Tirania visului" (II) al poetei **Carolina Ilica**, autoare parcimonioasă și atentă „regizoare" a propriilor apariții în public. Cartea de față adună, într-o arhitectură rafinată, poeme meditative în ton elegiac, proiecții ale spleenului și ale angoasei letale, mai peste tot simțindu-se rigoarea ardelenească a expresiei. Autoarea e o excepțională stilistă, o „carteziană" a emoțiilor crepusculare fără însă a-și pierde misterul orfic al rostirii. Tînărul poet **Nichita Danilov** ne oferă, prin cea de-a treia carte a sa „Arlechini la marginea cîmpiei" proba unei consecvențe remarcabile a poeticii personale. Piesele incluse în volum, construite după maniera cunoscută a autorului, sînt parabole cu tentă expresionistă, ascunzind sub faldurile imaginației tenebroase încărcătura marilor simboluri. Chiar dacă monotonia și retorismul tind uneori să sufoce semnificațiile, personalitatea demersului liric e de netăgăduit. Nichita Danilov înaintează „în răspăr" în contextul generației sale ironice și ludice, încercînd să reimpună solemnitatea discursului poetic și o anume grandoare apoftegmatică a expresiei. De cu totul altă factură e formula focșăneanului **Liviu Ioan Stoiciu**, care ne-a oferit anul acesta plachetа „Cînd memoria va reveni", demonstrîndu-ne că nu intenționează să renunțe la insolita sa rețetă poetică. Autorul continuă să caute în disoluția lirică șansele unui nou lirism, fragmentarizînd sintaxa poetică pînă la insuportabilitate. Discontinuitatea și labirintizarea extremă îl vor conduce poate la o nouă polifonie estetică, pînă atunci însă, textele sale rămîn doar... experimente.

Poetă aflată inițial în gruparea „optzecistă", **Domnița Petri** și-a păstrat individualitatea și sobrietatea antiironică, fapt vizibil și în ultima sa carte „Celălalt", volum care, încă din titlu, divulgă tensiunea psihologică a liricii sale. Poezia Domniței Petri e una a trăirilor intense, a stărilor feminine acute și a singurătății alienante pe fondul unui expresionism rural care dă particularitate universului său afectiv. Autoarea e aici mai puțin frustă decît în volumul de debut, stările devin mai cerebralizate, controlul stilistic ținînd sub presiune emoționalitatea primară. Cert este că, în marea lor majoritate, poemele denotă o remarcabilă siguranță a frazării și o autenticitate a comunicării lirice. Pe aceeași linie a lucidității expresive se înscrie și recentul volum al **Smarandei Cosmin** „Sărbătoarea lui Alexandru", în care sesizăm orientarea poetei spre sugestiile mitice și medievalizante. Tînăra autoare apelează acum la ornamentații alexandrine și limbaj ezoteric dar își păstrează tonul sarcastic și luciditatea sticloasă care au dat personalitate volumului său de debut. Se pare însă că fantezia orgolioasă a poetei se îndreaptă, odată cu această carte, spre alte orizonturi lirice.

Egal cu sine însuși, **Corneliu Ostahie** propune, în recentul său volum „Existența de probă" o poezie meditativă și hieratică în care datele existenței concrete se topesc în armonia contemplației. Poezia evocă tandru realitatea, în tonuri blînde, melancolia crepusculară a autorului „amortizează" șocurile cotidiene transfigurîndu-le în simfonii lirice. Încet dar sigur, Corneliu Ostahie își elaborează o rostire proprie, recognoscibilă. Tînăra poetă **Magdalena Ghica** ni se prezintă, la cîțiva ani după debutul „furtunos" cu „Hipermateria" într-o postură la fel de energică în noua sa carte intitulată „O tăcere asurzitoare". Autoarea cultivă, și în acest volum, poetica expresionistă a stărilor limită avînd tendința, nu rareori, de a șoca lingvistic prin duritățile expresive superflue. De remarcat este însă faptul că, spre deosebire de poemele sale anterioare, strigătul expresionist este secondat de astă dată de o reflexivitate mai profundă, ceea ce înseamnă că, abandonînd efectele zgomotoase de suprafață, poeta își va afla sensibilitatea autentică a eului liric. La polul opus se află poezia cultivată de **Cleopatra Lorințiu** în volumul „Terasa cu oleandri". Senzuală și livrescă, poezia autoarei graviteză melancolic în jurul obiectelor intime, figurînd arabescuri sentimentale. E o lirică „rococo", elegantă și grațioasă, fără încărcătura marilor probleme existențiale dar atent caligrafiată stilistic.

Rîndurile de mai sus, neavînd, bineînțeles, pretenția unui bilanț exhaustiv, s-au limitat doar la cîteva din aparițiile editoriale ale anului 1985 cu scopul de a releva, prin intermediul unor „eșantioane", tendințele poeziei tinere în momentul de față.

Alexandru Horia

MIȘCAREA PROZEI: ÎNAINTE DE SINTEZĂ

Impresia finală pe care o lasă anul literar 1985 în proză este aceea a unei purificări din mers în care estetica, eliberată cumva de distorsiunile de compoziție și o oarecare tendință expectativă, de așteptare, nu poate ieși decît în cîștig. Literatura prozastică a acestui an a fost dominată, în aparență, de genul prozei scurte, cu revenirea sa puternică și exemplară în cotidianul unei literaturi asimilative în plină afirmare. Dominanta aceasta este, pare-se, numai o impresie fizică lăsată de discuțiile critice din reviste, discuții purtate mai ales în jurul cărților de proză scurtă scrise de autori tineri. Presiunea acestor întîmpinări a fost într-adevăr majoră și reprezintă, avem această opinie, o expresie a unei emoții sincere în fața apariției unor eventuali creatori importanți dovedind de pe acum disponibilități artistice incontestabile în domeniul literaturii adevărate.

Au debutat editorial în acest an noi prozatori de valoare, care, pe linia unui realism nemetaforic și plin de viață analizează veridic cele mai neașteptate și în același timp cele mai comune aspecte ale realului vag transfigurat. Cristian Teodorescu („Maestrul de lumini"), Ioan Lăcustă („Cu ochi blînzi"), Alexandru Vlad („Frigul verii"), Ioan Groșan („Caravana cinematografică") sînt numai cîțiva dintre acești prozatori despre care vom mai avea ocazia să vorbim. Mulți alți tineri scriitori au abordat anul acesta, unii dintre ei, cu excelente rezultate, instrumentele genului scurt. Florin Bănescu („Moara de apă"), Daniel Vighi („Povestiri cu strada depozitului"), Ion Marin Almăjan („Întoarcerea spre asfințituri"), Adina Kenereș („Rochia de crin"), Antoaneta C. Iordache („Cursiv de septembrie"), Traian Olteanu („De dimineață pînă seara"), Gabriel Iuga („Ningea pentru unul singur"), pot oferi într-un viitor nu prea îndepărtat surprize dintre cel mai diverse.

Romanul a aparținut anul acesta tot noului val de tineri scriitori care confirmă sau se afirmă, scriitori care nu lasă totdeauna, așa cum ne-am fi așteptat, impresia aceea ambiguă de cruditate ori didacticism impulsiv. Radu Anton Roman („Zile de pescuit"), Tudor Vlad („Ascensiune nocturnă"), Radu Țuculescu („Degetele lui Marsias"), Marta Bărbulescu („Treptele verii"), își îndreaptă atenția spre cele mai felurite aspecte ale realului. Dintre prozatorii consacrați doar Fănuș Neagu („A doua carte cu prieteni"), Radu Cosașu („Logica"), Pop Simion („Student la istorie"), Ion Băieșu („Balanța"), Marcel Petrișor („Temeri"), revin anul acesta în librării cu noi narațiuni de mai lungă sau mai restrînsă întindere. Tudor Octavian („Firul principal. Cuadratura cerului"), Romulus Cojocaru („Împărații"), Eugen Lumezianu („Fluxul apei dulci"), Ion Vlasiu („Succes moral"), George Arion („Profesionistul"), Grigore Zanc („Careul de fugă"), Daniel Drăgan („Ursa mică"), Rodica Braga („Singurătatea pămîntului"), Constantin Mateescu („Bal la casa ofițerilor"), Constantin Gheorghiu („Apoteoza"), Manole Neagoe („Testamentul"), întregesc un tablou fatalmente restrîns al prozei de mai lungi dimensiuni al acestui an totuși bogat în realizări, sau doar năzuințe.

Un fel de standard comun de referință îl reprezintă, în proza scurtă, cărțile de debut colectiv, capabile să descopere și să proclame eventuali noi scriitori care se prezintă deocamdată numai într-o formă a artei degustării, cărți pe care simțul critic nu le poate privi decît cu papilele gustative deschise la maximum și un eventual atu personal al imaginației futurologice. Dumitru Augustin Doman, Tudor Stancu, Dan Petrescu (cu volumul „Proze") și Aquilina Birăescu, Viorel Marineasa, Constantin C. Platon, Mircea Pora, Gheorghe Secheșan (cu „Drmumul cel mare"), sînt numai două exemple în acest sens care cu greu își vor putea croi în viitor, mergînd pe aceeași cale editorială, o coerență întru estetică.

Cu certitudine, proza anului 1985 se desparte (sau se despărți într-un viitor previzibil) de o experiență literară manifestînd de la început o certă suferință subterană de care nu s-a putut lecui nici prin intermediul unei tendințe de metamorfozare retorică, o filfîire rece și descriptivă ale unor aripi îngreuiate prea mult de experimentul continuu, deloc definitiv, ori cu o cît de slabă speranță de definitivare. Evident, este vorba de textualism, tendința literară căreia, iată, cîțiva dintre adepții inițiali care i-au sesizat utilitarismul brut, imediat, îi fac de pe acum semne de adio nu înainte însă de a-l fi mistuit pe de-n-ntregul în scopul deloc static de a-l face semnificativ în scriere, ceea ce înseamnă de fapt o reechilibrare categorică a balanței, a autonomiei artei adevărate față de arta făcută, prezentată. Conflictul, tipic, pentru literatură, care s-a observat anul acesta între critica susținînd textualismul (o critică mai mult de ambianță schițată, dar niciodată pronunțată definitiv) și critica integrală opunîndu-se textualismului ca metodă unică și miraculoasă a creației literare propriu-zise, va avea, nu mai încape nici o îndoială, un rol bine determinat de sistematizare a eventualelor ambiguități și incertitudini viitoare. Singuri scriitorii sînt însă în măsură de a da un răspuns ferm în această privință.

E de presupus că viitorul tablou al cărții de proză nu va suferi modificări bruște, ori devieri spectaculoase dată fiind influența încă marcată a teoriilor literare acrobatice și deconcertante ca și cea a literaturii dintotdeauna făcînd necesara distincție între uz și abuz, între frumos și urît. Dificultatea nu este aceea a alegerii între două teorii rivale care pot avea, în definitiv, o acțiune psihologică limitată, ci în aceea de a vedea și a prezenta viața ca pe o concepție savantă, robotizată, ori de a redescoperi, fidel și infidel totodată, atît viața cît și literatura în propriile noastre pagini de creație.

Adrian Dafir

Viața literaturii

Urmare din pag. I

trebuie ocolită și căreia, deși oarecum prematur, se cuvine a-i da răspuns chiar acum. Cel puțin conștiința lucidei participări la viața literaturii române actuale și în acest an îndreptățește formularea acestui cutezător deziderat. Altminteri, speranța legată de viitorii ani literari ar fi de neconceput. Certitudinea vieții literaturii române de ieri și de azi constituie unica chezășie a vieții literaturii de mîine. De această certitudine este condiționat însuși modul nostru de a vieții în sensul complet al noțiunii.

CRITICA LITERARĂ: SINTEZE DOCTRINARE

Un examen de temperatură a criticii literare recente dă indicii, din toate punctele de vedere, dintre cele mai liniștitoare : ea înaintează, fără de îndoială, în direcția consolidării unei teorii de factură organicistă, verificată prin sinteze și prin contribuțiuni de doctrină. Cele mai însemnate apariții ale anului 1985 trebuie considerate, din acest punct de vedere, „Apollo sau ontologia clasicismului", de Edgar Papu, și „Exactitatea admirației" de M. Ungheanu. Am comentat la momentul potrivit aceste sinteze așa că nu repet ce am spus acolo ; atîta doar că legătura dintre ele este izbitoare prin sforțarea de a da un răspuns românesc, original, unor interogații de natură universală. Cu eseul despre clasicism, Edgar Papu încheie ciclul dedicat tipologiilor creatoare, (două contribuții, despre romantism și baroc, completează acest triptic), și adaugă teoriei protocronismului, (prin care trebuie să înțelegem, mai ales, poligeneza), ideea de creativitate în marginile unor tipuri fundamentale. Atunci cînd descria barocul, Edgar Papu desfășura o ingenioasă comparație, de fel protocronic, între români și portughezi ; barocul manuelin și barocul de Bizanț agonic al lui Neagoe Basarab erau așezate de eseist în același regim de creație. De oriunde ar fi pornit, în marginile unei tipologii, creația se dovedea valabilă, în afara presiunii exterioare. Un capitol, e adevărat că succint, despre clasicismul românesc, adaugă în sinteza de acum și dimensiunea autohtonă a acestui prototip.

Dacă prin ciclurile lui, (unde „Din clasicii noștri" nu e o bizarerie, ci însăși cheia acestui sistem), Edgar Papu desfășoară elemente ale creației universale, „Exactitatea admirației", de M. Ungheanu, pornește de la ipoteza lui G. Călinescu privitoare la creația autohtonă de natură „matricială" ; criticul comentase mai demult, în „Campanii", această inițiativă însă nu o dezvoltase decît prin intervenții rare și aplicate asupra feluriților autori. Acum, el adună un număr de cronici literare dedicate mai ales ideologiei ; inclinația de ideolog literar a lui M. Ungheanu, exprimată mai ales prin intermediul unor cercetări asupra jurnalisticii eminesciene (aparținătoare de Al. Oprea și Ilie Bădescu), indică împrejurarea că o coagulare a doctrinei organiciste nu se poate produce acum decît în jurul **ideii Eminescu**.

Dacă acestea sînt contribuțiuni doctrinare, a căror însemnătate trebuie înțeleasă în perspectiva intervalelor lungi de timp, altele sînt curat sinteze, aplicate pe cîte un domeniu, de cele mai multe ori de tot originale și care inaugurează, de obicei o cercetare străină de prejudecăți. „Geneza romanului românesc", de Anton Cosma e întiiul volum din, probabil, un șir de asemenea analize, în ideea că, zice autorul, „modelul" romanului la români pornește din letopiseț, din cronici, el este, cu alte cuvinte, un indemn local. Această dibuire endogenă leagă cercetările de acest soi în chip foarte nimerit de acelea ale lui Edgar Papu și M. Ungheanu ; de acum, se poate socoti „Geneza romanului românesc" drept una dintre contribuțiile care asigură o înaintare de fel ortogenetic pentru literatura română de mîine. „Poeți neoromantici", de Ovidiu Ghidirmic, este o altă cercetare solidă, de formulă academică, și despărțită de prejudecățile curente totuși la alții, asupra modernizării forțate a liricii contemporane. Eseistul studiază un caz de continuitate ; continuitatea în marginile unei materii „medulare" autohtone constituia și ideea fundamentală a lui Anton Cosma ; de la ea pornea și „Exactitatea admirației" a lui M. Ungheanu. **Spiritul de continuitate caracterizează acest moment al criticii românești lucide** și o sinteză cum este aceea asupra „Modernismului românesc", de Dumitru Micu, încearcă, cu oricîte șovăiri, să reveleze dintr-o materie în principiu întemeiată pe rupturi, elementul care nu dispare. „Pietre pentru templul lor", de Ion Dodu Bălan, conținînd și cercetări asupra clasicilor, indică, la fel, ca și monografia dedicată lui Ion Slavici, același interes contemporan pentru reverberațiile tradiției.

Un soi special de tradiție literară trebuie dedus și din extraordinarul eseu „Zalmoxis" de Al. Busuioceanu, întîia restituire românească a acestei sinteze care **demonstrează propagarea ideii getice în cultura spaniolă** : a releva obsesia substratului danubian, prezentă în Evul mediu hispanic și în „el Siglo" d'Oro, înseamnă a confirma, pentru români, o vocație europeană. Izvoare europene sînt, tot prin intermediul substratului, și în sintezele lui Romulus Vulcănescu („Mitologie română"), Tancred Bănățeanu și Adrian Fochi. Ele interesează mai cu seamă folcloristica și etnologia, însă din moment ce o cultură literară este un întreg, contribuția lor la întărirea unui spirit creator autohton este în afara discuției. Din același punct de vedere, jurnalistica eminesciană („Opere, vol. XIII) este o admirabilă materie pentru înaintarea în marginile unei idei de creativitate.

Sînt, pe această pînză unde încap autori din toate generațiile, și critici din cei mai tineri. „Vocația sintezei" de Adrian Dinu Rachieru, un eseu asupra „spiritualității românești", e o întîie încercare în a lămuri diferențele dintre sincronism și protocronism, pornind de mai înainte, din epoca interbelică. „Orizontul rustic în literatura română" de Sultana Craia completează, prin intermediul temei țărănești, imaginea sociologică a literaturii române. În sfîrșit, o monografie despre Coresi, de Traian Vedinaș, merită o mențiune, cel puțin din motivul unei cercetări de erudiție.

În totul, un moment de adăugiri, multe foarte valoroase, o clipă fastă pentru viitorul ideologiei literare românești.

Artur Silvestri

FOLCLORISTICA ȘI ETNOLOGIA, AZI

În mișcarea de idei din etnologia și folcloristica actuală se observă, ca o constantă a investigării fenomenelor, tendința de a depăși nivelul diletantic și de a impune o gîndire teoretică originală și principii metodologice adecvate domeniului, degajîndu-se principalele orientări care vizează un program bine definit de la valorificarea moștenirii culturale pînă la realizarea lucrărilor de sinteză și la edificarea unor lucrări de interes național. Fără a încerca prezentarea sistematică a tuturor lucrărilor și edițiilor de folclor din acest an, vom consemna doar cîteva care poartă însemnele cărții de referință.

Mai întîi, se cuvine menționat faptul că seria de culegeri de folclor inedit din cele trei provincii istorice — Transilvania, Moldova și Țara Românească — serie inaugurată în 1962 la E.P.L. și continuată la Editura Minerva a ajuns, în acest an, la volumul al XXII-lea datorită stăruinței cunoscutului editor al folclorului românesc, Ioan Șerb. S-au investigat, astfel, toate zonele folclorice importante, urmărindu-se acoperirea întregului spațiu carpato-dunărean.

S-a continuat, de asemenea, publicarea operelor și colecțiilor unor folcloriști de seamă din trecut. În 1985, a fost reeditată culegerea **Poezii populare române** de G. Dem. Teodorescu — culegere centenară — care, după valoroasa ediție critică a lui G. Antofi din 1982, avînd o prefață semnată de Ov. Papadima, e incorporată într-o nouă ediție, de astă dată de largă audiență în cunoscuta și prețiata **Bibliotecă pentru toți**, păstrîndu-se, în bună măsură, aparatul critic din cea din 1982, dar fără a-și găsi justificare renunțarea la unele texte folclorice din celebra colecție. După aproape un deceniu de la publicarea primului volum din scrierile despre folclorul românesc ale lui Artur Gorovei, Iordan Datcu editează cel de-al doilea volum care cuprinde compus-ul consacrat unei categorii folclorice cu o mare încărcătură poetică — **Descîntecele românilor** — apărut în 1931, ca ultim volum din seria inițiată de Academia Română **Din viața poporului român**. Lucrare de indiscutabil interes, la elaborarea căreia Artur Gorovei a stăruit peste două decenii, se deschide cu un întins studiu, de fapt o cercetare monografică, de la demersul comparatist pînă la analiza de tip formalizat.

Dar anul 1985 trebuie considerat un an al sintezelor, iar dintre ele trei lucrări se impun în mod deosebit atenției nu numai specialiștilor, ci și unui public larg. Este vorba de **Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare** de Tancred Bănățeanu, **Mitologie română** de Romulus Vulcănescu și **Cîntecul epic tradițional al românilor** de A. Fochi. Aceste încercări de sinteză au o trăsătură comună, observîndu-se o independență a autorilor față de mode și modele. Ele își întemeiază demersul pe o solidă cunoaștere a culturii noastre populare și pe exegezele întreprinse de cercetători din epocile anterioare și nu în ultimul rînd sînt în consonanță sau chiar oferă noi perspective teoretice, deosebitoare față de cele ale cercetătorilor străini, înfățișînd materia impusă investigației din unghiuri diverse, modificînd și nuanțînd în direcția luminării specificității și încercării de sistematizare.

Astfel, Tancred Bănățeanu oferă în încercarea de sinteză **Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare** o cercetare erudită, manifestînd față de cercetătorii domeniului o atitudine polemică și complementară, consonantă și constructivă. Ansamblul preocupărilor pentru revelarea notelor care disting o estetică a artei populare e raportat de autor la întreaga dezvoltare a gîndirii estetice universale în general și la evoluția gîndirii estetice românești în special. Problema care se pune azi, cînd arta populară tinde să devină o disciplină autonomă, e aceea a legitimității unei estetici a artei populare. T. Bănățeanu demonstrează convingător că arta populară românească relevă un fenomen cultural de mare originalitate și diversitate, semn estetic și construcție simbolică a unei spiritualități care se manifestă în planul artei.

Arta populară, ca expresie a capacității creatoare a poporului, ca reprezentare a unor realități istorice sociale și economice, dar și ca întruchipare a conceptelor morale și estetice ale omului din popor, care pot fi considerate sub specie aeternitatis, parte integrantă a culturii naționale. T. Bănățeanu, în capitolele din prima parte a lucrării, fără a fi capitole parazitare, repune în discuție conceptele cu care operează (cultură, civilizație, artă populară, artă primitivă, artă cultă, artizanat, industrial-design, artă „naivă" și artă decorativă profesională, sincretismul creațiilor artistice populare, propune o taxomie logică și sistematică într-o pertinentă schemă taxonomică, ca apoi în capitolele cheie ale lucrării să se ocupe de specificul etnic și de „arta populară ca limbaj, mijloc de comunicare, prin semnificația unor însemne, simbolica unor ornamente, culori, prin sistemul de comunicare al unor obiecte sau structuri, prin valențe magice, prin valoarea sa cu semn distinctiv, marcă socială etnică, pînă la subgrupuri zonale, locale și chiar familiale — prin calitățile și expresiile sale estetice".

O lucrare despre mitologia românească poate aspira la titlul de glorie **de carte a neamului** și care ar putea sta alături de **Getica** lui V. Pârvan, **Istoria românilor** de N. Iorga și de **Istoria literaturii române** de G. Călinescu. **Mitologie română** de Romulus Vulcănescu se înfățișează ca o lucrare interesantă și valoroasă, deschizătoare de noi perspective în investigarea acestui domeniu fascinant al culturii populare. Așa cum afirmă autorul, în reconstituirea mitologiei române redactarea a cunoscut trei variante pregătitoare.

Mitologia română ar fi deci a patra versiune, care e o sinteză asupra unei categorii cardinale a spiritualității poporului român, argument peremptoriu cu privire la continuitatea, originalitatea și unitatea în diversitate a culturii române. Lucrarea lui Romulus Vulcănescu are un merit incontestabil prin argumentarea folosită în configurarea mitologiei românești ca sistem bine definit, deoarece mai există mitologi români și nu numai ei, care susțin că în folclorul românesc nu vom descoperi mituri (narațiuni cu aspect mitologic) ci doar motive mitice topite în narațiuni de tip literar.

Îl citățm și noi pe Anatol de Monzie, cărturar francez care luînd apărarea istoriei culturale a țării sale scria „que l'histoire est la mémoire des souvenirs d'une nation, et qu'un peuple qui n'aurait pas de mythes serait un peuple mort, comme le croyait le grand poète Patrice de la Tour de Pin, les pays sans légendes sont condamnés a mourir de froid".

A treia sinteză **Cîntecul epic tradițional al românilor** o datorăm regretatului Adrian Fochi, comparatist de distinsă ținută, format la școala lui D. Caracostea, de la care a reținut ideea că, alături de limbă, cîntecul epic este cea de a doua mare instituție creată de români. După ce peste trei decenii s-a consacrat înălțării unui monument capodoperei literaturii noastre orale Miorița (tipologie, circulație, geneză, texte) E.A., 1964 și cercetării comparatiste a creației epice a românilor în **Coordonate sud-est europene ale baladei populare românești**, E.A. 1975 și **Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice**, Ed. Minerva, 1984, realizează în cele douăsprezece capitole ale lucrării o substanțială cercetare în care sînt puse în lumină problemele esențiale ale categoriei de la prosopografia personajelor și tipologia situațiilor conflictuale pînă la tipologia figurilor repetitive și nu în ultimul rînd arta cîntărețului epic.

Autorul e adeptul metodei statistice. Dacă metoda își dovedește eficiența în fixarea locului ocupat de repertoriul românesc în context european, situîndu-ne, ca vatră de creație epică și ca număr de subiecte epice detectate de Al. Amzulescu (401), după Danemarca (539), ea nu mai are, poate, aceeași eficiență în hermeneutica baladei populare.

Este un an fast, admirabil pentru cercetarea străvechimilor românești, caracterizat, mai ales, prin consolidarea spiritului de sinteză.

Octav Păun

Demersul critic

Urmare din pag. I

tivă cititorii nu-i cultivă critica și invers ? Desigur, nu e o întîmplare. Cititorul nu face teorii despre valoare ci trăiește valoarea, la posibilitățile sale, și chiar dacă se duce o vreme la „pomi lăudați" o face doar o vreme. Valorile fabricate nu-l satisfac. El își are — deși atît de influențat — propriile sale opțiuni.

Sînt un cititor de literatură. Ca cititor de literatură îmi exprim opinia despre cărți. Nu cred în „metode" și „rețete". Mai ales în metodele și rețetele care au dus la numeroasele confecții literare ale momentului. Ele își au desigur explicația și rațiunea lor. Dar nu e un motiv să fie considerate valori literare. Mulți scriu pentru că au fost învățați să minuiască sintaxa. Alții dintr-o nevoie de compensație. Autorlicul care a făcut întotdeauna ravagii, face și astăzi. Valorile sînt însă în altă parte. Primul care trebuie s-o spună este în primul rînd scriitorul renunțînd la stearpa idolatrie a „valorii" fără valoare care i se propune.

„La pomul lăudat să nu te duci cu sacul". După atîta sudoare și cerneală consumată pentru „valoare" — cîte injustiții nu s-au făcut în numele acestor „valori" ! — de sub maldăre și falduri de cuvinte răzbește afară inconsistența ei alcătuire. Este doar un început. Una din semnificațiile anului literar 1985 este și eșecul unui scenariu. Declamația ideii de valoare nu ajunge. Pomul lăudat, azi o livadă, n-are fructe.

REPUBLICA ÎN ANUL 38

Dicționar român de fapte, idei și sentimente

Ctitorii ale evului socialist

Desigur, a spune că revenirea prin locuri prin care n-ai mai fost de cîțiva ani te pune într-o oarecare încurcătură, nemaigăsind vechile construcții și în locul lor întîlnind cartiere și cvartale de locuințe în întregime noi a devenit un loc comun. A devenit un loc comun în comparația prezentului cu trecutul din urmă cu nu mai mult de un deceniu-două. Că este așa o demonstrează popasul în oricare parte a patriei. În oricare parte și în orice colț de țară se ridică astăzi ctitorii la care cu numai o generație în urmă oamenii abia dacă ar fi putut să se gîndească, însă, fără a-și putea imagina — cu forța gîndului și aripa visului — cît de repede și cît de frumos vor prinde trup de piatră și de oțel, într-o țară pe deplin liberă, independentă și stăpînă pe destinele ei.

Cu aceste gînduri și cu multe altele asemănătoare am poposit de curînd în orașul adolescenței mele — Buzăul.

Pentru cine n-a mai fost de cîțiva ani în acest oraș de la poalele munților și de la porțile Bărăganului, cartierele, străzile, locurile de aici au devenit aproape de nerecunoscut. Cea mai nouă și cea mai fertilă epocă din istoria fostului tîrg de pensionari, din biografia orașului modern de azi, epoca pe care cu îndreptățită mîndrie patriotică o numim Epoca Ceaușescu a adus înnoiri fundamentale atît în viața economico-socială a localității cît și în cea spirituală a celor ce trăiesc și muncesc aici. Cînd mă gîndesc la imaginea de azi a orașului și cînd fac aceste afirmații, deopotrivă de gînd și de inimă, nu am în minte doar cele trei platforme industriale numărînd peste zece fabrici și întreprinderi de interes republican — unele dintre ele cu un bun renume atît în țară cît și peste hotare (Fabrica de sîrmă, cea de geamuri, Întreprinderea de contactoare și cea de mase plastice și altele), ci și la noile ansambluri de locuințe, la noile cartiere care au luat locul unor mahalale sordide, cu case coșcovite și insalubre.

Am căutat să reîntîlnesc vechile locuri rămase în amintire. Trebuie să mărturisesc că pe multe dintre ele le-am regăsit cu greu. În efervescența creatoare, în pulsul continuu al devenirii socialiste, urmele vechilor amintiri se regăsesc cu greu. Ele abia dacă mai pot fi distinse în preajma noilor și modernelor cartiere *Micro 14, Cring, Micro 3, Dorobanți* și altele — tot atîtea zone vorbind aproape de la sine despre modernizarea Buzăului, despre viața de azi a locuitorilor lui. Aproape la tot pasul magazine și alte unități comerciale, aproape la tot pasul o siluetă de clădire modernă găzduind o instituție ori o întreprindere, modernă și ea, atestînd prin tot și prin toate că aici se desfășoară o activitate bogată pe toate planurile, modernă din oricare unghi ai privi-o.

Dacă pînă în urmă cu două decenii pe străzile și străduțele Buzăului, umbrite de castani și de tei, cel care poposea în oraș mai putea încă întui sau bănui viața liniștită a tîrgului tipic provincial, cu pensionari și liceeni, cu

Florentin Popescu

Continuare în pag. a 7-a

Marea șansă

Acum e lumină, e muzică, tineri urcă și coboară scările. Un grup vesel a invadat holul, alții sînt în cofetărie, în restaurant, în încăperile destinate diferitelor cercuri. În privirile lor e încă multă curiozitate și multă uimire. Sînt la stadiul cînd iau cunoștință de această nouă Casă a lor ; în curînd o vor lua în primire cu ochi sigur de stăpîn..,

Încerc să-mi reamintesc o seară tăcută, premergătoare inaugurării. Părea că în Casă eram numai noi doi. Cîțiva prieteni discutau, sus, într-un birou, dar glasurile lor nu ajungeau pînă în hol. Eu doream să văd definitivat ceea ce văzusem, luni în șir, construindu-se. Era liniște și Casa aștepta scufundată în întuneric. El a început să aprindă luminile. Am pornit-o în ordinea în care orice tînăr avea să intre în Casă. Pe peretele din dreapta, becurile puternice luminează o subțil conturată siluetă feminină — o zînă exuberantă, înconjurată de jerbe de flori și roiuri de fluturi. Se desprinde în nuanțe de roșu stins și ocru, într-un orizont nesfîrșit, strălucitor de alb. Mă opresc fascinată. „Cum s-a născut ea aici ?“ Tînărul se apropie, mîngîie cu palma, pe care aveam s-o descopăr, aspră, bătătorită, peretele de zăpadă. Pipăie adînciturile zidului, cele care creează forma și-mi răspunde într-un tîrziu : „Simplu.“ Vopselurile, în straturi groase, au fost suprapuse peste tencuiala udă. Ele, vopselurile, tot un fel de tencuială, dar colorată, au fost aruncate într-o grabă nebună. Peretele a fost întîi zidit în negru, apoi acoperit de o pastă groasă, cărămizie. A venit rîndul ocrului — peretele a devenit ocru și, în sfîrșit, albul a camuflat totul. Sculptorul a privit doar o clipă suprafața aceea imaculată și a început să scoată din ea, cu unelte speciale, formele, culorile, care se aflau zidite acolo, unele peste altele. Nașterea aceasta a început la cinci dimineața și s-a sfîrșit la douăsprezece noaptea. Tencuielile colorate nu îngăduiau un răgaz mai mare. O clipă de respiro, o întîrziere de cîteva minute

Monica Zvirjinschi

Continuare în pag. a 7-a

La Roșiori, în inima cîmpiei

Cinci ani în vîrsta unei întreprinderi nu înseamnă prea mult ; dar e posibil ca pentru cei care lucrează acolo aceștî ani să contureze un destin, o carieră, o personalitate. În cinci ani, omul ia hotăriri determinante privind propria-i viață. Mai cu seamă dacă e tînăr, la început de drum.

Or, oamenii despre care vreau să scriu se află în majoritate, în primul lor loc de muncă, în primii lor ani de producție.

Întreprinderea de perdele și lenjerie din Roșiori de Vede. Peste 1 100 de lucrători, dintre care 90 la sută femei, au reușit, în cinci ani de eforturi, să dea contur unei firme și să o facă apreciată în țară, dar și în Polonia și Olanda, unde a exportat pînă în prezent. Ei nu produc, e drept, microprocesoare și tehnologie electronică ; dar ceea ce iese din mîinile lor, perdele și lenjerie, au decis că trebuie să fie de cea mai bună calitate. La fel ar fi procedat chiar dacă ar fi trebuit să confecționeze ace de cusut, nasturi, batiste, butoni de manșete sau orice alt mărunțiș considerat „un nimic“ în viața de zi cu zi.

Atunci cînd a fost numită directoare a acestei întreprinderi, tînăra ingineră Maria Istrati, olteancă din Mehedinți, a decis că Roșiori va fi locul de împlinire a carierei sale ; dacă tot a fost „dusă de-acasă“ prin școli, departe de satul natal, și i s-a arătat că drum de întoarcere acolo nu mai are decît în concediu sau la s.r.l., atunci și-a zis că, vorba noastră, a oltenilor, baremi să-și pună la lucru toată învățătura și istețimea și să intre în competiție cu cei mai vechi și mai tari. Ambiție ; putere de muncă ; pricepere ; înțelegere ; toleranță ; intoleranță. Iată pe ce bază a reușit ea să ducă întreprinderea pe locul patru în țară, între 47 de întreprinderi similare, într-o jumătate de deceniu ! Și pe ce bază, plus unele retușuri ale propriei științe a conducerii, și-a propus să ajungă chiar pe locul întîi. „Avem cu ce, avem cu cine...“ este deviza fiecărui angajat al întreprinderii. De fapt această expresie a seriozității tipic teleormănene vine și de la primăria orașului ; care roșiorean n-a visat că trăiește în adevărata capitală a județului ?

Pe scurt, Maria Istrati a devenit „directoarea noastră“, un apelativ exprimînd respect și prețuire.

Ea le-a spus adesea fetelor de la războaie : „Cu voi, industria ușoară vreau să cîștige un colectiv de nădejde ; să rămîneți devotate acestei profesii, să nu ne fie rușine cu ceea ce trimitem cumpărătorilor“.

CREAȚIE ȘI TEHNOLOGIE

Din compartimentul de creație ne sînt oferite detalii ; șefă, inginera (desigur tînără) Marinela Toader : „Realizăm, spune, articole cu manoperă grea, în concurență cu multe alte întreprinderi. Trebuie să ne deosebim ; prin număr mare de dantele, prin număr mare de tricoturi, prin număr mare de modele. Am ajuns, în 1985, la 50 de modele de perdele. Pentru '86, lărgim gama de imprimeuri, creăm articole cu încadrare mai bună“.

Termeni tehnici, la Roșiori, în inima cîmpiei. Articolul 420. Articolul 424. Articolul 190. Fond, finețe, rotoset. Crizanteme, Frunze de ferigă, Fluturași, Trandafiri, Flori de măr... Inginera șefă, o moldoveancă ageră, cu accent de Iași, hotărîtă să rămînă, nehotărîtă să plece. Mai exact, citățm : „N-am venit hotărîtă să rămîn ; nici să plec... Prinsă de muncă, nu mi-am dat seama cînd au trecut cinci ani... A apărut George, a venit Roxana... Cînd ajung în Iași,

Ion Longin Popescu

Continuare în pag. a 7-a

Privind prin iarnă

Toamna a plecat ca o pasăre grăbită. S-a dus fără zgomot, așa cum și venise. A lăsat totuși urme prelunge și tăcute. Arborii s-au dezgolit de frunze și vîntul își face voia prin ramurile lor. Cerul pare acum un cuib uriaș de pămînt de unde azvîrle spre noi cîușe de burniță și frig. Zilele, s-au tot micșorat și cu adevărat te întrebi dacă nu cumva a ascuns cineva o bucată din ele ? Privind prin iarnă, observi semnele de chemare și de speranță ale vremii. Ochiul e într-o continuă fugă. Bucuria înflorește în colțul buzelor. În strășina casei strălucesc primii țurțuri de gheață. Strălucirea lor nu durează mult, vremea-i sparge fără mare efort. Privesc prin iarnă, dau curs elanului meu dornic de a fi mereu în tumultul vieții. Bat drumurile zilei, drumuri născute și rămase aici. Îmi risipesc pașii către nesfîrșitele țarini. Acum sînt aici. Am venit să văd și să ascult cum trece griul prin iarnă. Privesc clătinarea ușoară a fîricelului plăpînd. Îi ascult șoapta subțire, netulburată. Visul său cum va fi oare ? Mă va surprinde ? Îl voi asculta în seară și-n noapte tîrziu.

Țarina e o singură zare. Din cînd în cînd se apropie păsări. Vîntul ciupește fără milă din pomeții obrajilor. Undeva Mureșul curge nestingherit. În fiecare clipă sînt pregătit să privesc la tot ce mă înconjoară.

Privesc pămîntul transilvan, îl urc în cuvinte. Setea mea mereu întoarsă în suflet. Mereu aceeași și totuși nouă.

Privesc prin iarnă. Privesc în așteptare. Aștept să cadă primii fulgi de ninsoare între tine și mine. Nimic nu mi se pare mai frumos ca această statură de țăran tînăr. A venit și el aici în acest mare ținut al griului. Îl văd cum își ridică pălăria de pe cap și dă bună ziua griului. Palma sa trudită și arsă de sudoare mîngîie satisfăcut fîricelele crude, fîricele vii. El vede și pricepe. Știe că acestea firave fîricele vor deveni tulpini și spice. PÎINE.

Privesc prin iarnă. Simt răceala clipei în gene. Ziua, ca o trestie ginditoare se retrage-n asfințit. Nori albi și poate cenușii se cuibăresc sub clopotul serii. Poate la noapte va ninge !

Miron Țic

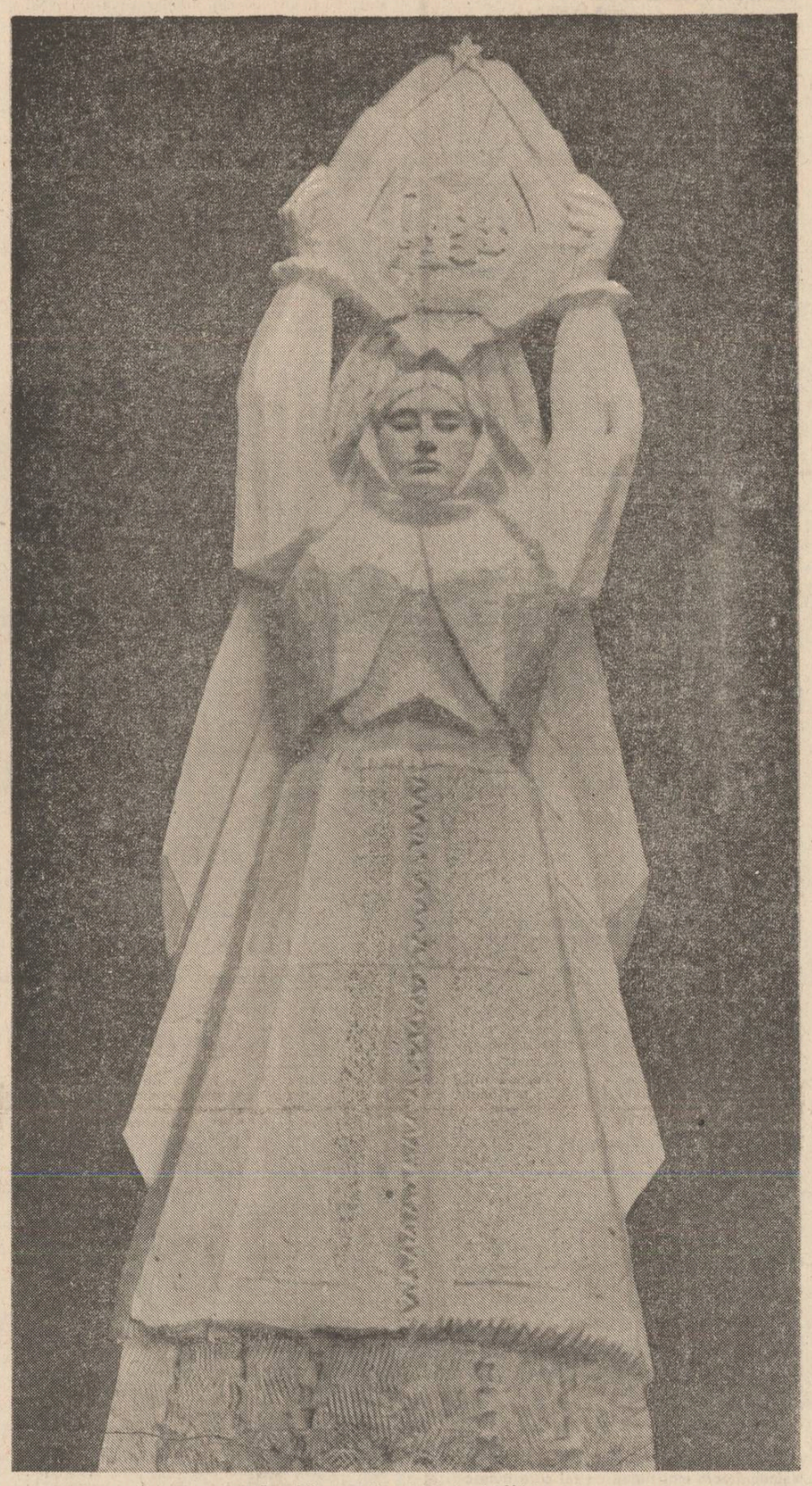

«Republica» sculptură de Justin Năstase

Portret

Cînd s-au luat Tudora cu Vasile — cît să fi trecut de atunci dacă băiatul ăla mare are aproape patruzeci de ani ? — și-au făcut o căsuță, mai curînd un bordei, dar mai mult ea s-a luptat cu lutul, cu bulgărițul, că bărbatul a primit ordin să plece în armată. Acolo, în „cartier“, cum numeau cu maliție sătenii din Bucu partea aceea mai oropsită a comunei, bordeiul lor nu mira pe nimeni pentru că mai toate căsuțele învecinate aveau eam aceeași alură. Adică erau patru pereți ai unei încăperi, rareori două, și deasupra cîțiva snopi de coceni sau cîteva furci de paie țineau loc de acoperiș. Acolo, Tudora l-a făcut pe Ion și a început hărțuiala cu ale vieții, dar cînd s-a lăsat Vasile la vatră s-a pus pe capul lui să se mute între cojani, și nu că ar fi fost mai lîngă șosea și mai lîngă școală, dar știa ea că muierile ălora erau mai aprige, mai cu rost la treabă, că nu ți-ar fi întrat una cu gumarii după bătătură în casă și în odaia lor de la drum mirosea vară, iarnă a gutuie și a var proaspăt.

În felul ăsta a scăpat de bordei și după canonul deja învățat și-au înălțat casa ei, amîndoi. Și nici nu le-a venit așa greu că Vasile apucase să se califice zidar, iar Tudora de o vreme începuse să facă și să vîndă altora chir-

Ion Marin

Continuare în pag. a 6-a

Toamnă de Bucovina

Am trăit acea clipă fericită cînd, în preajma Lucinei, un copil gonea prin pădurile încărcate de culorile cele mai nobile ale spectrului solar. Era un sfîrșit de toamnă ca acesta, iar eu mă aflam la ora cînd trebuiau încheiate multele drumuri prin minele sucevene. Copilul care l-am întîlnit fără veste gonea pe deșelate un cal huțul de toată frumusețea, cum numai în filme poți vedea uneori. Poienilor li se furase mătasea ierbii și fușneau la răstimpuri precum săbiile scoase din teacă. Să fi mers cale lungă, lăsat de mult în goana calului, dar în urechi mai răsuna tropotul acela grăbit, sincopat, și încă imaginea lui mai juca prin poieni, cu buzele arămii de care i se desprindeau scame de spumă. Am ajuns într-un tîrziu în mijlocul unei poieni unde mai erau cîteva flori uscate care mai păstrau din mirosul și culoarea unui anotimp fecund. N-aș putea spune cum se numeau acele flori, nici denumirea lor în latină, nici în limba noastră populară. Semănau cu crizantemele, doar că erau mai puține la trup. Sînt încredințat că erau ultimele flori de pădure ale acestui an. Pămîntul se răcise, aerul îngheța în unele dimineți și totuși, mă gîndeam, buchetele de flori păreau că sînt de cînd lumea acolo, nu se sinchiseau de schimbările vremii, și nici de prefacerea ținutului. Ele erau un martor incompatibil al stabilității naturii.

Am rămas un timp acolo, în preajma lor, apoi, cînd soarele a ajuns la amiază, am părăsit cu părere de rău locurile. Pășeam ușor, dezvelind pămîntul de frunze în timp ce în mintea mea se suprapuneau ca trei peliculе transparente, trei imagini, de o aleasă expresivitate. Plutirea calului, ca într-o imagine dată cu încetinitorul, ultimele flori ale toamnei, nici tufănele, nici crizanteme, și mersul meu legănat prin covorul lipsit de clorofilă. În amurg, am ajuns în satul Bobeica. Aerul începea a se răci pe nesimțite. Nu eram pregătit să înnop-

Mircea Motrici

Continuare în pag. a 7-a

Mîndră-n demnitate

Țara mea de vis și de lumină,
Cît e visul de înalt și drept,
Gîndul meu primește-l ca să vină
Să te strîngă, țara mea, la piept.

Să-ți cuprindă preafrumoase plaiuri
De la Dunăre pînă-n Carpați,
Unde se-nfrățesc prin muncă graiuri,
Căci în muncă oamenii sînt frați.

Să alerge gîndul meu spre tine,
Încărcat de pîine, Bărăgan,
Și apoi, așa cum se cuvine,
Să-ți sărute spicele din lan.

Și cutezător, urcînd spre soare,
Gîndul transformat în demiurg
Să privească cum strălucitoare
Ca-n baladă riurile curg.

Cît ești, țară, astăzi de frumoasă,
Cît de mîndră-n demnitate crești,
Țara mea de visuri minunată,
Plai al frumuseții românești.

Viorel Cozma

Cîntec pentru republică

Trec anii noștri-n zbor de-aprinse nimburi,
Republica înflorește-n pas cu ei !
Cu gîndu-înflăcărat ieșim din schimburi
Doinind sub bolți bogate-n alb de tei ;
Și ceru-n ochii noștri-oglindit
Albastru-i ca izvoarele de munte,
Un arc spre mîine-ntins și infinit
Cînd glasurile noastre-ncep să cînte !
Azi, la răscrucea veacului deschis,
De-al tău cuvînt. Partidule-nțelept,
Bogat ni-i drumul nostru ca un vis,
Șuvoi spre slava-ți limpede și drept !
Azi muncitorii ies din combinat
Înflăcărați de glasul tău senin,
Cu pasul către mîine îndreptat
Mai luminos să-l facem, mai deplin.
Iar pe ogoarele de pîine vin în zori
Belșugul să-l rodească-n holde iară,
Cu soarele-n priviri, căutători,
Ca să-nfloriști deplin, Tu Mamă Țară !
Și laolaltă glasuri înălțăm,
Un imn de slavă Patriei Române,
Republică, de ziua ta cîntăm
Și veșnic credincioși îți vom rămîne !

Ion C. Ștefan

Umanism

Etapă cu etapă Republicii Române
Înfățișarea nouă i-am desăvîrșit
Am înălțat uzine și-am semănat la grine
Vîrstnici și tineri am intrat în mit

Partidul este astrul ce ne-a dat putere
și lumină
Ca munții inerției să-i învingem
Știind temelie vremii ce trebuia să vină
Și orice îndoială în suflete s-o stingem

Imensul foc al revoluției în noi
Pulsează ritmic viu și nesfîrșit
Una cu ființa noastră nu de-mprumut altol
Din flăcările lui un umanism profund a înflorit

Vasile Andronache

Cerul de stejari

Părinții noștri, și bunicii, temerari
La poarta istoriei nicicînd n-au plîns
Crezul i-a-nflăcărat și cerul de stejari,
Sceptrul Carpaților în mîini durute strîns

O patrie s-a întrupat cu fruntea sus
Din sînge topind crincene cătușe
Soarele libertății nu știe apus
Lumina nu și-o cerne pe sub ușe

Din mii de pagini ne privește chipul pur
Cu nume de eroi cald ne vorbește
Partidul care-a dat fericirii contur
Cristal cîntat în noi muncitorește

Republica se dăruie cu fruntea-n larg
Oceane de irișl o simt stăpînă
Inima fiecărui fiu e un cataarg
Suit pe-azur de-o eternă fîntînă !

Cristian Petre-Argeș

Cu steagul fierbinte — ca o frunte de soare

Mi-e sufletul —
Pămîntului casă...
— Se bucură timpul
Cu salopeta lui fabuloasă —
El, oțelarul cu brațe de fum ;
Poetul — ce lungă —
Privire de drum !...

Timpul —
Metronom cu secundele roșii —
Un roșu ce mă ține-n mișcare ;
Steagul fierbinte
Ca o frunte de soare...
Noi —
Leiți cu strămoșii !

În inimă locuiește
Un dor —
Patria trăiește-n popor...
Doina-și dovedește
Rădăcina de glie !...
Se bucură timpul ; —
Profesorul meu de filozofie.

Nicolae Sinești

Șirag de perle-i țara-n sărbătoare

Șirag de perle-i Țara-n sărbătoare
Rodind plenar în zarea comunistă.
O simfonie-a muncii, ca o floare,
Se-nalță pe Columne și persistă

Pînă cuprinde-ntreg pămîntul Țării.
Sub fluturarea purpurei solemne
Din pisc de munte pînă-n largul Mării
Respiră Țara-n armonii și semne

Ale-nnoirii fără de pereche
Pe drumul drept, de la Congresul IX.
De-atunci pe românească vatră veche
Am ctitorit o Românie nouă.

Decembrie. Diadema Țării mele
Strălucnește-n stemă noi victorii
Urcînd cu Tricolorul din drapele
Spre culmea Comunismului de glorii.

Șirag de perle strălucesc Carpații
În zi de sărbătoare pentru Țară
Iluminînd cinstirea-acestei Nații,
Sorgintea ei de stirpe milenară.

Prin cel ce-a reaprins în noi făclia
De dragoste supremă pentru glie,
Erou contemporan cu România,
Stegar de pace-n lume și solie.

Lumina lui ni-i astăzi prag de Țară
Și-n zi măreață, toți, în unitate
De gînd și faptă, ca pe-o Stea polară
Urmăm Conducătoru-n demnitate.

Cîntec de dragoste pentru republică

Am chemat ciocîrlia din lanul de grîu
Și susurul apei peste piatra de riu,
Am chemat privighetoarea din zboru-i înalt
Și zîmbetul copilului suav și curat,
Am chemat tinerețea din mugurii noi
Și dorul cîmpiei sub frenetice ploi,
Am chemat munții de brazi și mistreți
Ce sprijină cerul ca pe-un nou Voroneț,
Am chemat macii răspîndiți pe ogor
Să-i așez lîngă roșul din Tricolor
Visul să zboare spre-ndrăzneț viitor
Unde suim împreună — Partid și Popor.
Și-am chemat din adîncul inimii bucuria,
Cîntec de dragoste să-mpletim pentru
ROMANIA.

Geo Ciolcan

Pămînt românesc

Te știu
Lacrimă de bucurie
la marginea brațelor,
viu
ca gîndul respirării...
N-aș fi trecut peste toate
fără să te știu
stăpînul speranțelor.
Tu, care atît de statornic
mă luminezi
cu toate sărbătorile
din drapele...

George Corobea

tiberiu utan

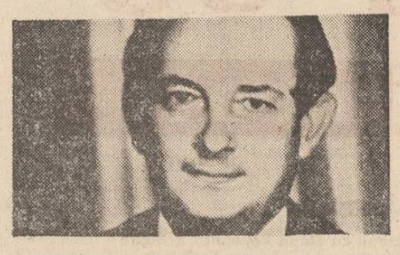

Timp

Mă-nvălui in culorile toamnei
ca-n fulgere, mânia să-mi ascund
că anii-cânii, blestemații, anii
falii in suflet taie mai afund.

Mă-nvălui in culorile toamnei
ca într-o rugă spusă spre apus, –
o ! – peste munți cetoși ca amintirile
cu-aripi aprinse vulturii s-au dus...

Brumar '85

* * *

Totul începe cu învățarea cuvintelor
totul începe cu uitarea cuvintelor

cum se numește acest ceas de nisip ?
sânge ? suflet ? viață ? suferință ?

cine le-a inventat ?
cine le-a inventat pe toate ?

golește-ți buzunarele
tâlhar de speranțe.

3 oct. 1985

Într-o iarnă fără alb

Mă întrebi uneori
despre paloarea mea de nordic.

Eu îți răspund :
Oasele pot fi spălate de ploi
pînă la alb,
focul arde citeodată
pînă la alb
iar din pământ, cu cît este mai negru,
florile dau în alb.

Din Nord am coborît
ca un alb scandinav.
Peste puțin voi semăna cu zăpada, –
albul a fost destinul meu,
albul este destinul meu,
albul rămîne destinul meu.

Oasele pot fi spălate de ploi
pînă la alb,
flacăra arde citeodată
pînă la alb,
iar din întunecatul pământ
florile – albe se vor.

Eu vin de departe :
din alb
înspre alb.

Decembrie 1985

gheorghe suciu

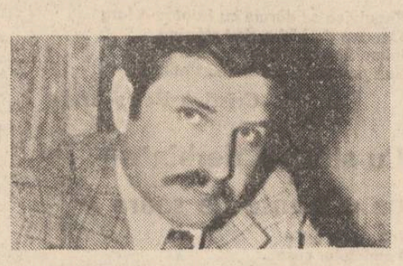

ZILE DIN ANUL ACESTA

27 iunie

Cred că încep să-nțeleg
Legile chimiei pe greb :
Toată materia s-amestecă,
Toate lucrurile au de un țel,
Toate încep să miros

Altminterea, cumva pe dos,
Coasa se știrbește în fin,
Fiecare femeie decade prin sin,
Iar bărbații prin orgoliu neputincios
Varul se-ngălbenește în os.

Toate așa, dar și pe dos –
Și era, în copilărie, atît de frumos.
Înapoi deci la alchimie
Sau, dacă vreți, la alcopilărie.

februarie sau martie — 21 octombrie

A fost odată iarnă
Și-n tren ne-am cunoscut
Ai fost odată TU
Și coapsele-ți minau
Deplina frumusețe
Pe care azi n-o au.

Am fost cîndva și tineri
Nesăbuiți și tandri,
Ne cufundam în vuiet
Cum în ocean scafandri

Eu am crezut păgîn
Că stringerea în palmă
Și caldă, al tău sîn
rămîne încleștată
De-a pururi fermecată.

Am fost odată tineri
Și fără de dumnezei,
Iar azi cînd sînu-ți lax
În mînă îl cuprind
În care-mprejurare
De gînd să mă aprind ?

19 iunie

Iată că s-a încovoiat condeiul
Și nu-i mai știu temeiul.
Am vrut să spun un gînd
Pe care nu-l credeam de rînd,
Dar pînă la foaie i-am uitat
Ca și cum mi-ar fi fost inspirat
De dracul celălalt.

Între mine și Poezie
A fost o frumoasă dihotomie :
Eu am iubit-o pe Ea
Și Domnia Sa mi-a iubit proza mea...

Am vrut să ridic la mesaj
Paragrafele prozei de azi
Și m-am întîmpinat cu majusculele
Ca iarba cu lăcustele.
Am căutat necontenit tonul
Și omul
Român
Pe destinu-i stăpîn.

15 octombrie

Luna octombrie parcă
Îmi îmbie iz de mînătarcă ;
Soarele acesta cu doi dinți
Ca un fraged tînc la părinți
Abia îmi încălzește deștele
Și mi le lasă încovăiate cum cleștele

Domnișoară, totuși, ce-o mai fi
Cu memoria aceea de cînd eram copii
Și de ce partea stîngă
Îmi trimite zvonul perfid
Că întreaga făptură-i nătîngă ?

N-ai fost cuminte, n-ai fost cuminte
Îmi ziceți molcom ca un părinte.
Da, da, da, recunosc

N-am fost, n-am fost și n-am fost :
Mi-au curs pe apa Mureșului păcatele
De mă știau toate satele ;
La sfatul laconic și înțelept
M-am sumețit ca un proclet ;
Am dat iama în toate bucatele
Dulci – sfidînd pîinea și laptele
Pe care truda altora tăcută și dură
Mi-o oferea cu modestă căldură ;
Dintre toți zeii dorinței cîți is
De predilecție l-am ales pe Dyonis
Și doamnei Athena
I-am aruncat anatema.

Semeț, altădată, azi mi-ar sta bine
Domnișoară viață, să mă tîngui pe tine ?
Pe ciine, cum zice Socrate și orice erou
Pe zău, cum zic eu
Că mi-a stat și îmi stă foarte rău !

18 octombrie

Profesoara de gimnastică zîmbește ironic,
Mă bănuiește de vană prefăcătorie cînd
îi spun
Că toate-s zadarnice și de-acum inofensive :

Oasele mele prea trosnesc pe la noduri
Ca niște pietre grele de moară pe apă ;
Degetele acestea nu mai pot strînge haltera
Chiar dacă la capetele ei ar fi două ouă
de mierlă ;
Mușchii acestia s-au lăbărțat
Ca niște opinci umblate prin războaiele
vremilor ;
Toracele meu, doamnă prea seamănă cu un
buhai
desumflat, vechiu și aton.

Ăsta vreți să ziceți că e pas alergător ?
Mai degrabă mers deșelat de asin
al valetului
Cu echerul acesta credeți că se mai poate
trasa
Un unghi drept aidoma cum îl închipuie
Cocoarele pe cerul sus și tîrziu ?

Priviți cu puțină atenție, doamnă :
Paralelele acestea aproape că s-au întîlnit
undeva pe sub brațele mele.
Acum nu mai pot sta în genunchi și în coate
Nici să mă rog și nici să blestem.

O, zveltă doamnă profesoară,
Neîndurătoare mai sînteți cu cei care trăiesc
Nostalgia corpului pierdut !
...Și, iată-mă aici, în sala de gimnastică
Răstignit benevol și onest pe spaliere.
– Încă, și încă, domnule Suciu !

14 august — 24 octombrie

Pentru că mi-i dor de voi
Am dat ceasul înapoi.
Știu de mult ce-i lecția
Livia, Lucreția.
Zice cîntec din Banat
Tărăgănat și nesemnat :
„Și-aș da lumea asta toată
Să mai fiu copil o dată"
(Richard, regele, dădea
Pentru-un cal coroana sa).

Poate știți voi, fete mîndre,
Tîlcul unde se cuprinde
Și eu ce mai am de dat
Să mă joc de-adevărat ?

CĂRȚILE ANULUI 1985

EMINESCU — un jubileu al ediției

Volumul al XIII-lea din integrala Eminescu (Ed. Academiei, 1985) încheie, ca poziție, secțiunea publicisticii. În economia ediției, tomul XIII are, însă, și o altă importanță pe care trebuie s-o subliniem : el este al șaselea scos în noua formulă, echilibrînd ca număr cele șase volume ale lui Perpessicius. Este, deci, un moment jubiliar ce n-ar trebui să treacă neobservat. Lui Perpessicius îi trebuiseră 24 de ani (1939—1963) pentru a vedea primele șase volume din opera lui Eminescu tipărite — ani în care intră războiul, vremurile grele de după el (între vol. III, 1944 și vol IV, 1952, trec dintr-un condei 8 ani) — și deceniul ce a anchilozat și ediția Eminescu (în 1952 apăreau postumele eminesciene, vol. IV, pentru ca abia în 1958 — iată alți 6 ani sterpi — să vină comentariile lor, vol. V care nu mai păstrează aproape nimic din fastul erudiției celor două tomuri de variante și comentarii ce însoțeau vol. I, al antumelor). Perpessicius a început între timp reeditarea operei poetului (incompletă însă) : în seria „Scriitori români" a Editurii Minerva ; este așa-zisa ediție „mică" Eminescu pe care o continuă cu succes, dar și cu unele porniri polemice, Aurelia Rusu. Ediția „mare" a fost reluată în 1977 cu „Proza literară", vol. VII, coordonat de Petru Creția care semnează și „Lămuririle...", fundamentale pentru ținuta filologică a noii serii — și cu un studiu introductiv de Al. Oprea, coordonatorul următoarelor volume, cel atît de regretat. Pînă în prezent au mai apărut : vol. IX (1980 : publicistica de la „Curierul de Iași"), vol. XIV (1983 : traducerile științifice, volum ce întrerupe seria publicisticii) și vol. XI—XIII (1984—1985, reluarea publicisticii de la „Timpul", „România liberă" și „Fântîna Blanduziei" — numai 6 articole eminesciene din aceste două gazete). Odată cu vol. XI sîntem atenționați constant : „Comentariile noastre (...) nu sînt destinate să se substituie studiului publicisticii eminesciene" (frază stereotipă pentru vol. XI, XII, XIII). Fapt este că, între vol. IX și celelalte, e un dezechilibru care rezultă și de aici : pe cînd comentariile la publicistica de tinerețe a lui Eminescu erau mai dezvoltate tinzînd încadrarea scriitorului în epocă (dar aceasta nu înseamnă „studiul publicisticii eminesciene" ci doar premizele lui) — celelalte sînt numai orientative, înregistrînd trimiteri la ziare ori la surse și considerații pe marginea unor idei eminesciene. Făcînd o comparație cu partea publicată de Perpessicius, am spune că vol. IX din actuala serie corespunde volumelor I—III de acolo, iar volumele XI—XIII, volumelor IV—V. Întrebarea lui N. Iorga din 1933, sub semnul căreia s-a obișnuit a se pune integrala Eminescu : „dar cine va avea curagiul să ne dea opera însăși a lui Eminescu, întreagă ?" — are un răspuns ferm din partea editorilor de azi dar cere, readaptată timpului nostru, unul pe măsură și din partea criticilor, comentatorilor, exegeților. În prefața la actualul volum, D. Vatamaniuc consideră că exegeza eminesciană evită publicistica poetului sau o tratează în treacăt. Trebuie înțeles că restituirea unei opere monumentale nu se poate face în tăcere fără a capta efervescența epocii, fără ajutorul manifest al specialiștilor. Avem noi „curagiul" unui asemenea risc ? Avem ; Ce-ar zice Iorga dacă ar afla că Eminescu și-a găsit editorii ? Ediția Eminescu este *ediția regină* a timpului nostru, un fel de navă-amiral după care se orientează celelalte ediții critice ale clasicilor literaturii române. Așteptăm publicistica eminesciană pentru ca apoi, trăgînd concluziile juste, să începem șantiere noi în jurul publicisticii lui B. P. Hasdeu, I. Slavici, Al. Vlahuță, O. Goga, N. Iorga, T. Arghezi, Panait Istrati, etc., etc. Este un lucru pe care mulți cred că l-au înțeles dar puțini au „curagiul" să-l spună : mari scriitori români și-au găsit expresia mai potrivită în ziaristică decît în poezie, proză sau teatru. Al. Vlahuță, de pildă, este mai mare ziarist decît poet ; de altfel, faima i-au adus-o articolele de gazetă. Rodați pînă la sațietate numai în latura lor poetică, scriitorii ca Al. Vlahuță ori O. Goga ne par uneori obosiți — și s-a speculat tendențios uneori această „oboseală" pentru a li se micșora valoarea. Chiar T. Arghezi riscă a se micșora pentru generațiile viitoare lăsat numai în haina poetică : cel mai mare pamfletar român, unul dintre cei mai de temut polemiști nu poate rămîne numai ca poet ci are dreptul la oglinda deplină a personalității sale. Redarea activității gazetărești va fi în măsură să resuscite interesul pentru astfel de scriitori, să-i aseze în dimensiuni exacte în istorie. Și încă : gazetăria trebuie să redescopere, pentru creatorii de azi, modelul scriitorului român, unul dintre cele mai originale modele din literatura europeană. Cît timp nu se adresează direct publicului, scriitorului român contemporan pare că-i lipsește o aripă : exemplul înaintașilor nu va fi, oare, în măsură să-i echilibreze zborul, să-l incite la publicistică, și, prin aceasta, la o legătură mai strînsă cu realitatea ? Dar însăși ziaristica noastră actuală — nu are de cîștigat prin impunerea exoresiei publicistice vii, convingătoare a unor scriitori care au format, de-a lungul timpului spiritul public ?

Iată de ce considerăm ediția Eminescu de o importanță covîrșitoare pentru timpul nostru. Este drept că noi nu trăim astăzi sub semnul lui Eminescu, în sensul că nu există încă acea emulație creatoare care a dus la lucrările fundamentale despre viața și opera poetului. Una din cauze este și depărtarea de sursele prime, acceptarea Ediției ca literă de lege — cînd aceasta este, începînd chiar cu Perpessicius, doar o ediție de lucru, un prag pentru intelectualul obișnuit nu pentru exegeți. Dacă în privința manuscriselor eminesciene există neputința reală ca ele să fie consultate de către toți specialiștii (sînt fragile, deja în pericol de deteriorare cerînd urgent fotocopierea — dar așteptînd ca tehnica să ajungă la performanțele optime pentru ca operația să garanteze fidelitatea — astfel încît să se poată distinge, de pildă, și corecturile lui Eminescu însuși făcute cu cerneală, creion roșu, albastru ori negru, în grabă ori apăsat — dar și adnotațiile făcute de mîna impie a cine știe cărui mare ori mic editor al lui) — în privința presei din secolul trecut, în schimb, această barieră nu s-a pus : ea încă mai poate fi consultată în cea mai mare parte (ne referim la colecțiile existente). Numai „curagiul" de a pătrunde în „pădurile Academiei" și de a lua filă cu filă ziarele din timpul lui Eminescu și de după el — se pare că mai e încă, trebuitor.

Nicolae Georgescu

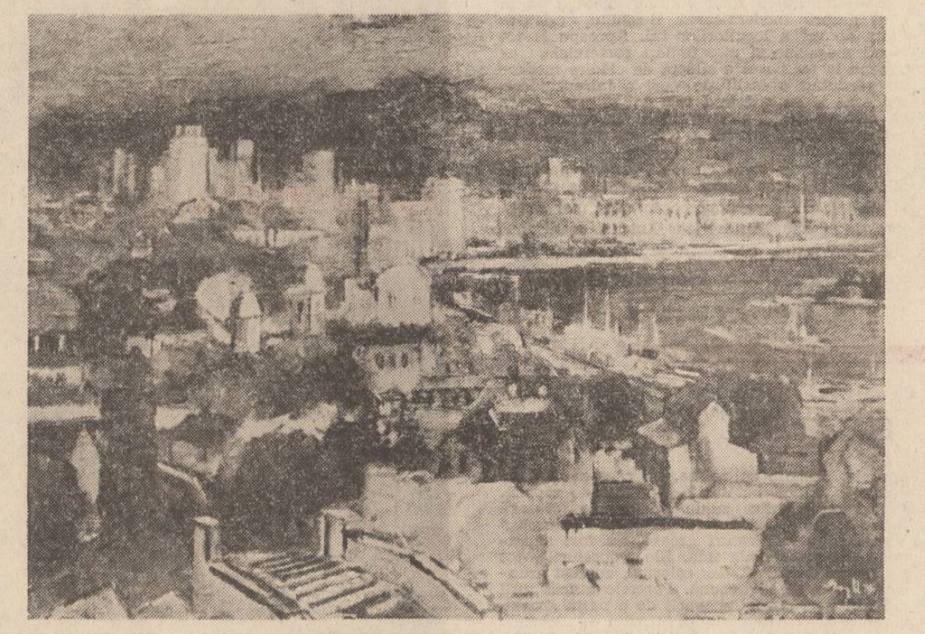

Gheorghe Vinătoru : „Orașul"

Dilemele unei generații, răspîntia unei națiuni

Cartea Liviei Dandara, **România în viltoarea anului 1939** (Editura științifică și enciclopedică, București, 1985), marchează în bogata bibliografie istorică a acestui an un moment remarcabil. Și, dintr-un anume punct de vedere, un moment necesar. Capitolele ei dense, nuanțate, întemeiate pe o aprofundată cercetare a mărturiilor epocii, completează în mod fericit suma cărților și a culegerilor de documente destinate să limpezească situația României la încheierea celui de-al doilea război mondial. Pe de o parte, le oferă o adîncime, în absența căreia multe evenimente ni s-ar înfățișa fără preludii și rădăcini. Pe de altă parte, chiar contextul editorial al legitimării ei îi deschide o perspectivă, cuprinzîndu-i întîmplările sub scutul unui orizont fără echivoc. Fapt ce ne îndeamnă să observăm, o dată în plus, că rescrierea istoriei românilor în spiritul adevărului nu se poate concepe decît ca sarcină colectivă. Ca misiune solidar asumată. Privind lucrurile în ansamblul lor, **România în viltoarea anului 1939** este povestea unei națiuni care și-a dorit pacea cu orice preț. Dorința aceasta fiind vecină cu desperarea în ambianța istorică dată, cînd dilemele unei generații s-au regăsit în răspîntia unei națiuni. Și din această clipă ne revine și datoria de a remarca o anume ambiguitate a unui mod din păcate curent de apreciere a literaturii de gen : frecvent, cărțile de istorie se judecă mai mult în raport cu dramatismul faptelor consemnate și mai puțin prin prisma capacității autorului de a le surprinde și explica antecedentele, amploarea și implicațiile. Analize fine, pătrunzătoare ale unor perioade de relativă liniște trec de multe ori neobservate. În timp ce simple colaje, uneori silnic asamblate, se bucură de succes numai și numai întrucît si-au propus să cuprindă răsturnări violente de situații. În fond, chiar și o expunere nudă, cronologică a evenimentelor anului 1939 ar fi putut să conteze pe o satisfăcătoare audiență. Însă, în cazul amplului studiu al Liviei Dandara, ne aflăm înaintea unei întreprinderi de natură ceva mai specială. Valoarea lui se conturează în relație nemijlocită cu dificultățile pe care autoarea a trebuit să le învingă.

În primul rînd, nu este deloc ușor să urmărești filonul unui efort național coerent și onest, cînd se proiectează pe un fundal internațional marcat de inconsecvență, neîncriste și haos. Dealtfel, impactul dintre rațiune și paranoie rămîne una dintre pietrele de încercare ale oricărei specii de literatură, de la beletristică pînă la notația unui specialist în psihiatrie. Clarobscurul își are cam peste tot rolul lui. Dar apelul la imponderabil, în literatura istorică, echivalează cu o eșuare în aproximație și ceea ce poate trezi un fior în roman devine un motiv de insatisfacție în opera unui istoric ce se respectă. În paginile de istorie, trecerile tactice sub tăcere sau sub penumbră nu mai au elocvență. Dimpotrivă, totul se cere cuprins în rama argumentației, cum însăși autoarea mărturisește : „Revizuiri de hotare, revizuiri de principii, revizuiri de metodă ; răsturnări de alianțe, răsturnări de statu-quo-uri, răsturnări în echilibrul de forțe. Prefațînd confruntarea militară mondială, toate s-au desfășurat într-un tempo rapid, pe fondul unui demențial război al nervilor, după paravanul unor dueluri de elocință oratorică, în forma unor scenarii puse la punct cu minuțiozitate, din care nu au lipsit referendumurile, dezbaterile parlamentare, mesajele reciproce, întîlnirile și consultațiile diplomatice, arbitrajul, ultimatumul, șantajul, provocarea, inscenarea, dictatul, agresiunea și măcelul."

Aurel Stinca Olteanu: „Victorie"

Cu alte cuvinte, răspîntia abordată de Livia Dandara, spre deosebire de alte intersecții spectaculoase, se caracterizează printr-o dimensiune psihologică de neignorat. Prin excelență, este vorba despre o epocă în care s-au agitat caractere accentuate, imposibil de confundat. Silogismele clasice au intrat într-o criză acută de autoritate. Obstinîndu-se să elibereze din cutia Pandorei instinctul primar și reperele de substrat atavic, fascismul a tentat o sfidare brutală a valorilor esențiale ale civilizației. Parcă niciodată rațiunea nu s-a aflat pe un picior mai descumpănit și într-o postură atît de ingrată. În consecință, atît instrumentele de investigație ale istoricului, cît și expresia lui narativă, au trebuit să se plieze la o materie suigeneris, cum se adaptează o conștiință normală ca să surprindă etapele unui delir. Nu întîmplător, scriitura Liviei Dandara se distinge printr-o amprentă personală indiscutabilă. Sîntem departe de stilul uscat al studiilor ce confundă obiectivitatea cu relatarea plată.

În al doilea rînd, nu mai puțin dificil a fost pentru Livia Dandara să lichideze tranșant o anume prejudecată cu privire la politica externă interbelică românească. Nu vrem să spunem că întinderea și frecvența exegezelor dedicate personalității și actelor lui Nicolae Titulescu, de un deceniu încoace, nu ar fi fost legitime. Totuși, obiceiul nu tocmai sănătos de a considera masiv figuri și momente din istoria românilor doar cu prilejul unor date aniversare și-a dovedit și de data aceasta lipsa de noimă. Implicit, s-a impus impresia că a rămas mai puțină cerneală pentru repunerea în drepturi și în valoare a unor alți diplomați români, care au dorit în egală măsură binele patriei lor. Obiectiv vorbind, dacă este vorba despre menținerea țării în afara unei conflagrații, sarcinile unui ministru de externe român, pînă în vara lui '36, nu erau din cale afară de grele. În schimb, în 1939, aceeași funcție s-a investit cu răspunderi dramatice și s-a aflat înaintea unor opțiuni de-a dreptul sfîșietoare. Elocința își pierduse valoarea și prevala doar abilitatea la nivelul acțiunii. Prin ieșirea lui Nicolae Titulescu din arena diplomației românești și europene, obiectivele politicii externe a României nu s-au schimbat. Pe fața aceasta a lucrurilor, cartea Liviei Dandara dezvoltă o pledoarie susținută de argumente fără cusur, nu de pe poziții polemice, ci cu o detașare marcat constructivă, bazată pe realități și nu pe iluzia unor oportunități fără sens, care ne-au dus în conflict cu propriile interese.

În sfîrșit, nu există o ținută morală mai demnă a unei națiuni decît aceea de a prefera războiului pacea, chiar și în împrejurări vitrege și sub sabia unor amenințări cumplite. Această ținută, și nu alta, a caracterizat România anului 1939, obligată la un slalom teribil între evenimente contradictorii, sfidînd orice logică, și agresori nu o dată imprevizibili. Din păcate, mai există istorici în lume care se întrec în a-și închipui că românii, spre a-și salva integritatea și liniștea, s-ar fi pretat la a plăti un preț în duplicitate. Nimic mai fals — ne asigură subtextul acestei cărți. Dincolo de adevărul că pacea unui popor poate pretinde uneori un preț și mai mare, așa-zisa duplicitate, cînd se pune în slujba stării de pace, este cu totul alceva și are alt nume : „România a trebuit să-și adapteze mecanismul securității naționale și conduita diplomatică în funcție de tensionata conjunctură internațională". Numai taurii de hîrtie, cu coarnele de carton, au mers în epocă pe o linie considerată de ei dreaptă, parvenind pînă la urmă la rezultate cunoscute de toată lumea.

Bineînțeles, **România în viltoarea anului 1939** înseamnă mai mult decît ne-am propus noi să sugerăm în acest articol. Aprecierile exacte asupra situației externe a României au un pandant în pertinentele analize ale raportului de forțe intern. Radiografia merge pînă la excepția care confirmă regula. Determinarea obiectivă a conduitelor nu exclude cutremurul insinuat în evenimente de pasiune sau de constituția psihologică particulară a protagoniștilor. Frescă și roman de caractere în același timp, cartea Liviei Dandara nu reduce națiunile la gesticulația efemerelor personaje — pozitive sau negative — care au crezut că le reprezintă. O tonică încredere în destinul românilor îi bîntuie toate paginile și nici destinul celorlalte popoare nu iese în pagubă. Ne aflăm înaintea unei cărți scrise cu generozitate și compasiune. Și ne îngăduim chiar să afirmăm că **România în viltoarea anului 1939** este mai mult decît o narațiune istorică : ea închide între coperțile ei o ardere.

Mihai Pelin

ion potopin

Oricum i-aș spune țării

Oricum i-aș spune țării, ea îmi așează-n grai
sărutul dulce-al Doinei născut pe guri de rai
și dorul dimineții de-a fi, pe culmi, amiază
și inima luminii ce bate-n piept viteză
lăsîndu-mi, ca să-mi stingă, de mult adînca
sete
de hora ei de plaiuri, a soarelui pecete...

Oricum i-aș spune țării, ea a purtat în pîntec
odrasla libertății ce se preface-n cîntec
care, pe vîrf de munte, alături de Carpat
e azi purtată-n brațe de Marele Bărbat
neclătinat, în glie înfipt ca un stejar
ofranda întrupată-n istoria de jar !

Oricum i-aș spune țării, ea vine din
adîncuri
în lada ei de zestre cu șesuri și paringuri
cu rîuri, în războaie de veșnicii țesute
în ceasurile-nalte, de veghe, renăscute
sub aripa albastră a Păsării Măiastre
care veghează încă la tîmpla țării noastre !

Oricum i-aș spune țării, îi port în vers cununa
de dragoste, căci țara, în lume, e doar una
așa cum toți și toate, în clipa vrăjitoare
avem o mamă, MUMA cu pieptul pe hotare
hrănindu-le, să fie, puternice, neînfrînte
în ele, vîrf de lance străin să nu se-mplînte !

Oricum i-aș spune țării, corola și-o desface
înmiresmînd văzduhul, sub cer înalt, de pace
și mierea se descarcă în faguri de albine
și sus, pe zări, răsare, să fie-n țară bine
Luceafărul de seară și Luceafărul de zi...

Metafora ce trece-n triumf prin poezii
de-o virstă e cu țara, cu dorul făr' de sațiu
ca un drapel de glorii desfășurat în spațiu
pe care, El, Viteazul, viteaz, îl poartă-n
mînă
pe-adîncile-i temeiuri, în țară să rămînă
domnia libertății, cu raze ei de soare
spre viitor, o cale de aur să măsoare !

Oricum i-aș spune țării, oricum, prin noi
există
efigia de glorii comunistă
proiecție sublimă
pe orizonturi large, din vrerea unanimă
cînd îi primesc solia
să știe toți că astfel vorbește România !

Oricum i-aș spune țării, așa cum toți
îi spunem
la ceas înalt de seară cînd inima ne-o punem
în cartea de poeme să transcrie
cu fiece bătaie un vers de bucurie
că peste-oricîte sihle vom merge înainte
spre culmi, unde răsare chemarea ei
fierbinte !

Oricum i-aș spune țării ea-mi este ramul,
rîul
e floarea albă-a pîinii ce mi-o oferă grîul
și rumenit în soare, fără prihană, mărul
și mai întîi de toate, mi-e țara adevărul
fără de care, viața ca focul de pe vatră
se stinge și devine o lespede de piatră...

Oricum i-aș spune țării, ea își aruncă lancea
istoriei, departe peste Bucegi și Vrancea
și munții pot să-și scrie în roca lor minia
își vîntură hlamida, pe creste, România
și-oricît este decembrie, din sitele de iarnă
încep zăpezi de aur, pe țară să se cearnă...

Oricum i-aș spune țării, ea îmi așează-n grai
sărutul dulce-al Doinei născut pe guri de rai !

LECTURI ÎN CENACLUL «DACIA FĒNIKS»

gabriel cheroiu

Colindă

Bucurie a ochilor mei din țărînă,
tunetul cerbilor aprinși de iubire
cercuri stirnește în apele nopții
precum lostrița-n pinza subțire.

Și cît de puțin se ridică inima mea
ca o pasere-n zbor către tine,
mai sus urcă roua din baterea ierbii
pe aripi străvezii de albine.

Atunci voi porni rădăcini, să coboare
spre duhul tău, murmurind un colind
care trece prin albia mea de acum,
eu însumi pămînt și tărie fiind.

Colindă

Sălbatic amiroase a sărbătoare
sub roțile caleștilor de fum,
menind, clopote vechi se răstoarnă
peste finul unde șezum.

Flori dalbe, Lerui, flori de măr,
drumul mi-ascundă spre casă,
ninge intruna din cerul inalt,
somnul de lapte al ierbii apasă.

Cît săgeata subțire numai – rămînă
spre văzduh o cărare prin nea,
sub lespedea albă să poată străbate
la cumpăna anilor ramul de stea.

Colindă

Precum bobul de grîu sub zăpezi
doarme puiul în pîntec de ciută,
aburul copitelor lui încă nu s-a prelins
pe geam ca o lacrimă neizvorită.

Colindă lupii departe, înfiorînd
focul singelui în casa cea luminată
de muget cerbesc – cîte punți
vor mai fi de trecut, cîte vămi fără plată...

Nesfîrșită e noaptea aceasta-ntre ani,
brazii tineri adulmecă vîntul din vale,
rășina miroase a munte surpat
în sine cu toate cărările sale.

Colindă

Cum inima bradului împinge
focul dintr-însa afară,
așa crește rotundul de soare
al roadei trecute prin moară.

Trei ninsori prin sita subțire
topite cu brăzdarul de plug
răsfrîng raza laptelui, albă,
în aburul vestind a belșug.

Umplu colacii de aur bătrîn
văzduhul cu liniștea lor,
zăvoarele porții se rup de omăt –
să intre colindători.

Colindă

Ca o bunăvestire, ninsoarea
umple văzduhul de pace,
după albele porți se poate-auzi
cum lanul în boabă se coace.

Cînd soarele nopții coboară
prin pajiștea sa pe cărare,
parcă ar merge pe lîngă boi
Țăranul în Carul cel Mare.

Cerbul se lasă în lumea de jos
aburind luminata fereastră.
calcă pruncii pe urmele lui
c-un colind prin zăpada albastră.

Colindă

Drumuri se lățiră peste ape –
pe sub sănii păstrăvii foșnesc
cînd le bate-n grinzi, de sus, potcoava
cernerea argintului ceresc.

Ca o pleoapă tulbure de vise
pinza nopții se ridică lin,
iar în umbra stelelor înalte
dinspre Nord corăbii albe vin.

Tobe se rostogolesc la vale,
cai mărunți nechează în omăt,
cîte-un urs mai lasă prin ogradă
urme care-n zori nu se mai văd.

Peștera de lemn

Din umbletul luminii pe pămînt
cuibar albastru apele-nfiripă,
un solz de păstrăv însă e de-ajuns
prin calcare să tremure aripă.

Așa se naște scorbura, săpînd
căci picură intruna din părete,
prisosul arde-nîr-însul năluciri
ca un tărîm cutreierat de sete.

De poarta gurii cînd ar fi trecut
cleștarul s-ar întoarce-n împietrire.
cît nu se frînge noaptea de ferești
e slobod firul timpului subțire.

Strivește roata inimii-n adînc
pe lespede secundă cu secundă,
sămînța nepieririi n-are cum
în colb de întrupare să se-ascundă.

Ci numai rătăcind peste genuni
cu chip presus de gînd și de vedere,
acestei lumi se-arată-nșelător
în straiul unei gize efemere.

Fiindcă-n țestul cărnii pirguiesc
fărîmele căzînd din calendare,
de timp s-a fost cuprinsul zămislit
cum valea se-mplinește prin urcare.

Pe dinăuntrul stincilor mocnesc
în rădăcini părinți de semințe,
de-aceea de din vechi s-au pomenit
fîntînile cu creștetu-n vecie.

Așa s-a tras sihastrul dedesubt
să-mpingă-n ierburi viața fără moarte,
de către el lumina s-a răsfrînt
în ciutura suită de departe.

Cît trece pruncul dincolo de riu
și pune însuși lucrurilor nume,
atît veghează duhul sub pămînt
pînă să-l nască mumă-sa în lume.

Din pîntecul de piatră azvîrlit
s-a-ntors în chip de lup spre mărginire
cum ochiul orb – în peștera de os
cînd raza îl străpunge fără știre.

Cinci cai cerești au prins a rîncheza
și-a scăpăra sălbatic din copite,
să crape-n jgheaburi strugurii răscopți,
stropind pe creștet grînele-ncoltite.

Din ugerul ascuns un sfîrc atunci
va fi a răsărire-n fiecare
și cercul mai înalt se va roti
ca urma unei paseri care moare.

Pînă se sting și-acele-nveșmîntări
de nuntă și se leapădă cununa,
mai crește-n arbori un inel îngust
cît să pătrundă înăuntru luna.

Sălașul se lărgește ne-ncetat
căci sinele în sine se revarsă,
nimic nu se ivește în pustiu
cînd nașterea e lacrimă întoarsă.

Dar o ajunge țipătul dintîi
vestindu-i umbra strîmtă să-și coboare
și astfel stau legate pînă cînd
rămîne straiul străveziu de sare.

Printr-însele se poate cobori
la nesfîrșit și fără biruință,
precum fărîma arsă de nisip
în temnița surpată în ființă.

Ecoul

Tropotul se naște în cetate
și-n hățișuri umede pătrunde
ca o piatră tălmăcită-n unde,
bănuită numai de departe.

Calul se strunește-ncălecat,
de zăbale trage călărețul,
vînătorul ce-a răpus Mistrețul
e de-ndată cunoscut în sat.

Însă fiara preschimbată-n bou
cu copita după sine scurmă,
nestiind că este cel din urmă,
de la strigăt, tulbure ecou.

marcel ion fandarac

Aeroport în ploaie

Sub fruntea mea,
sub a umbrelei mele un alai / de
gînduri / lilialaptunieni, cetățeni
ai
viului / grai ;
aerianul decor de avioane /
turnuri /
stewardese –
aeroport strălucitor ;
lîngă piloții / plopii cu trese,
tremur și suspin în vînt
cuvintele de pace / lebede albe,
înconjurîndu-ne !

Cal

Mi-e dor de cîmpia rămasă-n picioare,
țărancă frumoasă, cînd trecea spre aeroport
avionul /
Mi-e dor de-un cal maro cu șea de tort
păscînd pe șesul verde al copilăriei...
de calul călărit de-un voievod,
de-un
inger, lovind cu copita de cer !

Mi-e dor de murgul roș
al haiducului Toma Alimoș, de-amurgul său
lovind cu copita clipita...

Las pixul liber să cadă

Las pixul liber
să
cadă
pe fruntea ridată a
veiozei ;
multă vreme o întîmplare, un blînd dezertor
rămîne în spatele meu, confesîndu-mi-se :
am fugit dintr-un muzeu al literaturii unde
un zeu torturează viziunile poetului tînăr !
Vreau să-l văd, dar întunericul,
dar ușa care se deschide singură : ochiul
(meu)
singerînd...

O secundă purtînd un cîntec...

Răsturnată-n apa lacului luna
desenează o undă să-ncapă rotundă
o secundă purtînd în pîntec un cîntec
de
al
meu ;
chipul său cercuros, candid
închipuind înroșitul stindard de ateu
al comunistului partid. / numele meu :
cocor alunecînd pe cer, lunecînd...

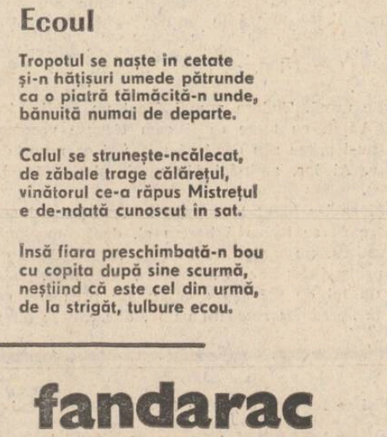

Desen de Marian Avramescu

Ion Popescu Negreni : „Natură statică"

anghel gădea

Deliorman

Sta pădurea
Pe un deal
Ca o streașină
În ceață ;
Noi
Fugeam spre dimineață.
Mamă, pulbere,
Și rugă,
Spaimă-n flăcări,
Buni pindari,
Cerc de foc
În cerc de joc,
Strugurele crud
Și-amar,
Mama,
Dulce ca fecioara,
Mă purta prin lanuri verzi...
Unde-i cîmpul, cinepa,
Norul taur,
Burnița,
Petecul și mineca
Fiului
Pindarului ?
Cu sămînța soarelui
Și cu nasul plin de mure
S-au pierdut
În zarea grea
Dincolo de o pădure...

Absența

Ploile și-au frînt genunchii-n iarbă
Și pămîntul parcă-a mai crescut,
Duc în piept mirosul de pădure
Luminat de-un cer necunoscut...

Aș voi să-mi fii aici, aproape,
Să te strig, copacii să-i despoi,
Zina mea dintr-o poveste veche
Să plutim pe ierburi amîndoi...

Lunecă pe crengi lumina mută ;
Frunzele sub tălpi duhnesc a moarte,
Pentru noi – același drum, iubito,
Parcă vine-acum mai de departe...

Brume

Uite-așa,
După o noapte albastră
Legănat de ceață
Vă sărut !
Doamnă, tu,
Cu ochii petrecuți,
De nu mă vrei,
Sînt visul tău
Pierdut...
Strada asta
Trece-acum prin mine ;
Pașii ți-i aud
Cum mă străbat.
Doamnă, tu,
De nu mă vezi niciunde,
Altă fată azi
Am sărutat...
Dușmănia nopților absente
Nu-ți mai face mersul tînăr,
Nu !

Creion

Însetatele grîne
În bob ruginesc
Și păsări bătrîne,
Rătăcite de cuiburi,
Se rotesc
Pribegesc...
Salcîmii au plecat,
Nu mai sînt.
Doar rădăcinile,
Ca niște curele
De securi sfîrtecate,
Mai ies
Din pămînt...

Gură de cer

Teamă de noapte,
Teamă de zi,
Și teamă
De cîte-or mai fi...
Teamă de lumină,
De întuneric teamă,
Teamă de frate,
Și teamă de mamă...

Numai pomii
Încărunțiți de ger
Mă strigă,
Mă strigă
Printr-o gură
De cer

Dimineață

Sania lunii pe ochiul de apă
Și tropotul calului, depărtat,
Hohotul acela,
Hohotul
Rămăsese-ntre ziduri stingher...
Călărețul nici el nu știa,
Șargul bîntuit de luceferi
Printre ziduri de grîu alerga ;
Sania lunii – departe
Luneca,
Luneca
Și călărețul nebun
Își înhămase calul la ea...
Hohotul călărețului,
Hohotul
Rămăsese cu noi între ziduri
Și ziua din crengile albe
Șușotind ne privea
Prin obloane.

Din turn

Nu sînt fiică de voievod,
Degeaba vii,
Toate domnițele au plecat !
Pe cine cauți,
Războinic tîrziu ?
Vocea ta
Mi-e străină,
Să știi...
Uite, mi-am pus
Cămașa de doliu,
Cea mai frumoasă,
Poate mă vrei...
Tocmai de-aceea
Te voi purta spre moarte,
Vino, curajos cuceritor !
Frumusețea e și ea un liman,
Cel mai trist,
Cel mai trist,
Te-ncredințez eu,
Domniță din Țara de Sus...

Ion Popescu Negreni : „Lectură"

Ierburi

Ierburi grase,
Voi, ierburi,
De multe ori
Mi-ați acoperit soarele
Cu fructele voastre
Pline de apă,
Cu frunzele voastre
Țepoase și seci ;
Crescînd lîngă umerii mei
Din belșugul luminii prea bune
Simt pe aproape
Umbra voastră bolnavă
Sorbindu-mă
Ca o peșteră
Din care cuvintele
Nu se mai întorc
Niciodată...

adrian hoajă

Dealul urmașului

1

Încă mai eram plînsul sub carnea grea
din ultimul an al inimii mele :
bătut-a vîntul din vîrful buzelor, panglicile
sărbătorilor
ofilind. Verzi nori înoată peste lumea din
pietre
ajunsă de durere. Cu parfum
de cireaș-amară pînzele s-au încordat la țărm
prin lumina căzută și dealul crește, crește
sub noi.
Cenușă-mi pare-a fi,
cenușă a scoaterii ochilor precum simburii de
cireașă,
pe cînd umbra joaselor pămînturi îmi trecea
pe la tîmple
și pe obraji
buretele de-amurg. Și în aceast-umilă stare
unde nu mă regăseam defel, veni un semn.
Riuri se umflă într-un adînc și, fără veste,
zidirile din vale, ici rupte de ninsoare, de foc
sau de secure, cu ipsosul mahmur și
zdrențuit,
grăiră într-un geamăt
croindu-și lesne cale
spre malul unde doarme lunateca făptură.

2

Într-o cămară albă,
între perne din iarbă argăsită el sta bolnav.
Picioare de țap se împleteau mănunchiuri
în funii de ninsoare
zvicnind pe întrecute. Lăstuni de întuneric
se preschimbau în șarpe cu solzi de
scorțișoară
ce s-au făcut degrabă ramuri pe luciul apei,
pe sub ziduri;
acum rubinie liniște încearcă sub sineală
brațele tăiate. Oglinzi prind cheag departe
de privire,
la adăpostul cețel.
Iedera crește nervoasă pe ancoră.
Cohorte de ochi
în mîna prinsă într-o eșarfă ascunde
luntrașul,
să nu se audă pocnetul curgătoarelor oase.
Lacul fremătînd sub aripi și de gheare
înfipte în trupuri
cu solzii mușcați de rugină dă valuri obosite.
Pulpă de măr,
luna se înmoaie căzîndu-i la picioare :
el sta bolnav.
Vinele nu vor să îl ajute, nu poate să mai
meargă,
nici să-noate,
nici să zboare,
prevestind ce, dealtfel, s-a și întîmplat
doi ani mai apoi.

În rest, un iz de fîn în a valului geană.

Ion Popescu Negreni : „Flori"

Leneș poem la amiază

Cît am stat
cu tălpile în riul dinspre sud
(un fel de apă căliie cu șofran în orbite),
un păun se înfoaie în valuri:
o aripă de petrol, evantai de uleiuri, cealaltă
aripă
împrăștiind mireasma de măr, de urzică,
a băilor cu apă de-mprumut ;
am zărit o plută de aramă,
corole vechi și semințe cu gînd iute pică în
ciocul păunului
și din măruntaiele plumburii țîșnesc făcînd
cercuri
peștii de sticlă verzuie,
grele frunze de mucava și ierburi de oțel.
String în călciie
burduful pămîntului și, de nicăieri,
înălțîndu-se,
o pasăre albă.
Am zis că mi-e sete și chiar îmi era.
Am privit peste riu,
și pasărea pe celălalt mal sărea ca o
flacără-n aer
O flacără moartă și riul galben
cu viclenii de uliu înconjură ținutul.

Seară de mătase

Pe calea poditā cu spinări de miel
și pene albe-verzui pentru miezul de noapte
o scînteiere
se-oprește-n răscruce, răsuflă
și pleacă mai departe.
Nici un război
nu a țesut vreodată o pînză pe potriva
acestei înserări.
«Uitată fie apa sărată a amiezii.
Apus de soare în hotarul celui de strajă lui
însuși ;
e de iarbă lumina acolo unde piatra
se-ntunecă,
timpan al pămîntului
ce singur se ascultă de la-nceputul vremii
și umbra casei mă caută. Măreție
odihnind
pe umărul meu, umbra casei.
E plină de glasuri moi ca aluatul
ce șoväielnice aruncă în afară din pragul
gîndului
„...să mai vedem..."
Semne cu măduva albă,
ramuri jupuite,
dau lacrimă-n pulbere, tăcute, și un foc se
înăbușă.
Iată satul de apă sărată : case, ulcele,
fîntîni,
iarbă mirosind ca lina arsă.
Ce-mi pasă de milostiva putere a lucrurilor
dacă tălpile late-ale umbrei cu care ele
m-apasă pe piept
nu dau nimănui seamă de unde îmi picură
noapte în suflet.

O pricină e căldura de toamnă și un ocol
cît o frunză
mi-e zid împrejurul oaselor mele.
Val de săgeți.
Singerate, bucăți de văzduh
pînă deasupra cîmpiei. Negură suptă de vînt,
rădăcină și,
în inima cerului,
o scorbură plină cu lapte: mă las în voia lor,
să afle ce gust are trupul meu, plîine de arînă
dospită
în pîntecul de femeie.
Durerea e albă ; putredă oră,
talaz de singurătate,
mă-ntunec».

domnița neagă

E noapte

E-o noapte de-nceput de lume,
Caii năpraznici strinși in chingă
Aleargă peste fumul frunții,
Furtunile din stinci să-nvingă.

E-o noapte de-nceput de veacuri
Și ard albastru cetini sure,
În flăcări înălțind abisul
Ascuns ca sufletul să-l fure.

Cocoșii cerului sihaștri
Au amuțit fără de semne,
Doar peștera cu licuricii
Se schimbă-n inceput de vreme.

Poarta

La ceasul răbdătoarei stele
Ce naște-n cer poveste veche,
Se invirtește scara lumii,
Mă prinde vrajă nepereche.

Liman lingă liman va arde
Hotar peste hotar de singe,
Nu este forță să invingă
Puterea dulce ce mă fringe.

Că ispitit de-o stare nouă
În palmă sufletul se-ascunde,
Nu osindiți, părtașii humei,
Drumu-i de citeva secunde.

Serile

Serile de-aici vor arde
Pină la capătul lumii,
Zeitate tinără in singe se scaldă
Improșcind stropii de sare
Pe toate meridianele.

Zbuciumul sălășluiește
in stele demult apuse,
așteaptă scinteia s-aprindă
altarul cu proaspăta jertfă.

Penitență

Cerul a căzut in mine
greu și trist și amorțit,
valul mă cufundă-n mare
și-l intreb de n-am murit.

Mi-este dorul cal năpraznic
ars de fulgere haine,
răsturnind din floarea clipei
zbaterile nedivine.

Pribegind spre veșnicie,
incălțările s-au rupt,
steaua, noaptea, idealul
se destramă-n rece lut.

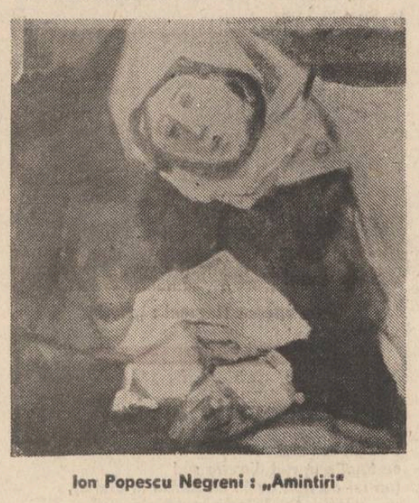

Ion Popescu Negreni : „Amintiri"

Treceri

Cu visul meu pierdut în rădăcini,
Trec vama nopții pe la carul mare,
Valul mai bate in cadență lin
Rostogolind destinul la-ntimplare.

Intorc clepsidra și mă culc pe-un măr
Copt intr-o toamnă cu miros de taină
Cind sufletul se rezima de cer
Și imbrăca trudit suavă haină.

Cai de noroc se răzvrăteau sub ploi
Bătind din aripi clipele tirzii,
Erau atitea fluvii intre noi
Și-atiția munți de cremene pustii.

Trecerea ta prin humă o resimt,
Tăcere calmă, umbră umblătoare,
Piatră fluidă pentru templul cald
Durat in nopțile de închinare.

Înlăuntru

Așez urechea calmă la pămint,
Simt somnul toamnei ruginind in mine
Altare susținute de statui
Vrăjmașe preafertilelor ruine.

Spre miază-noapte zboară neintrerupt
Cocorii mei cu aripi de tirziu,
Devastatori colindelor din mit
Au pus in circă templul străveziu.

Și doborîți de-al toamnei greu nisip,
Se așternin lacrima luminii,
Virfuri plecate, frinte la zenit
Le-acoperă fărimele țărinii.

Așez urechea calmă la pămint
Să sorb albastru vuiet de miresme,
Pasărea moare prăbușită surd
În fața naltelor catapetesme.

Prins

În trunchiul meu,
grea de ingeri umbra ta,
pirjolul verii în ierburi,
mistuitor urcuș,
pietre rostogolite, strivite,
alungate sălbăticiunile.

De sub dealuri,
stare de veghe.

Călătorie

Imi ceri printr-o dulce nălucă
să sfarm în dinți depărtările
calde, pașnice.

Orice implinire e o scădere,
lasă logosul in templul cunoașterii,
intre noi – miresmele ierburilor arse,
cintecul sevei primăvăratice.

Voi călători spre tine
în căruța de ceară
la care am inhămat umbra cailor
prinșiți în furtuna
unei seri suave de vară.

Ion Popescu Negreni : „După lectură"

ioan manole

Întoarcerea în toamnă

Lumina cimpiei apusă in
amurgul izvorului
Șansa de a apropia timpla de firul de iarbă
Scriu cu disperarea din urmă
pentru prietenul ingropat intr-o floare
Lumina cimpiei
sub trupul incovoiat al poetului
Cintecul furat din ochiul lucid al lacrimei
Toamnă nesfirșită a gindului.

Elegie într-un vis de toamnă

Mai rămine o clipă cînd
Vreau să fim singuri
Sărind bariera de partea opusă a visului
Dincolo de cuțitul infipt adinc în poem
Mai rămine o clipă cînd
trupurile noastre se zidesc
în clopote
Dincolo
de lumina vindută intr-o floare.

Recqviem

Trup de foc traversind
inima poetului
în dor
Filozofii
țin discursuri ferestrei deschise
Plingind.

Elegie într-o noapte

Noaptea cu poeme ingropată in trenul alb al zăpezilor
Cuvintul se intoarce fioros spre oglindă
Brațele mele devin brațele de piatră ale statuilor
rătăcite printre literele albe ale căutărilor
Noaptea in care nu se mai poate iubi cînd buzele tale
trec linia de plutire a orizontului
Mi-e teamă de floarea de cireș ca de un cintec curat
Noaptea cu poeme ingropată în trenurile albe
ale zăpezilor
Clipa tăcută, tăcută, absurdă
Secolul orb
Travaliul indiferenței
Întoarcerea în miezul cel mai adinc al tristeții
Tăcerea ca o pedeapsă.

Amurgul iubirilor

A fi poet inseamnă
a fi Dragoste
și pașii tăi să măsoare
drumurile pierdute ale cireșilor
A fi poet inseamnă
a fi ardere
și visele tale ca niște bucurii
să zboare mereu spre steaua de foc a iubirii
A fi poet
să-ți rezemi timpla de LUNĂ
Cînd sub clopote
Dragostea
Se intoarce în noi
Nebună, nebună, nebună.

Visul poetului (I)

Toate păsările și-au lăsat aripile
în bobul de rouă
intorcindu-se
din nou
în cenușă
Numai
în visele mele
Lanul de griu
Și aripa
în care arde
Cuvintul.

Singurătatea poetului

Se dedică lui Nicolae Labiș

Sînt trup de rouă deschis spre toate porțile lumii
Cu pletele mele de cenușă uneori mai
izbutesc să inving cintecele triste ale tramvaielor
„E multă lumină și totuși intuneric"
Cuvintele mă ard, mă ridică, mă ingenunchiază
Sînt craterul prin care păsările trec ca
printr-o adiere tirzie de toamnă
și niciodată rugămințile mele nu se intorc la
forma lor primară.
Cuvintele mă ard, mă dor, mă inserează
Și devin zborul tirziu al propriilor mele arderi
spre lumina colindului nesfirșit al candorii
Eu sînt poetul cu sufletul deschis spre toate
porțile lumii
ca printr-o renaștere cumplită a visului
vă voi dărui un cer spre care se mai
poate zbura.

vladimir ștefan petrescu

Studiu dialectic asupra conceptului de Antimetaforă

Principiul trebuie să fie nelimitat, să nu se transforme

Bunul obicei de-a acoperi oglinda după
ce-am scris un poem,
de-a-mi așeza miinile botezătoare de copii
din flori
peste gura metaforei indesată cu regești
bacșișuri,
la bursa tragediei acțiunile scad...
am devenit propria legendă despre mine,
cetatea de sare deschisă către apă ;
sînt bărbat și tinăr,
cei douăzecișișase de ucigași plătiți
ai virstei mele
făptuiesc zăpadă la toate răspintiile,
aproape un nou anotimp și lumina tirzie
un inger în poartă
și poarta de piatră... Fantasia mon amour...
intre numen și limbaj mă hrănesc cu păcate,
in spațiul acela unde cu vilvă au sunat din
trimbițe maeștrii cintăreți
între vers și obiect,
vestind durere și înălțimea exactă a virfului
Paring
locuiește personajul din mine intru totul
asemănător cu o poezie
și nu eu sînt acela, risipitorul ce transformă
ultima dimensiune
intr-o linie punctată, intr-un semn,
nu eu descifrez hrematistica
infigind din loc în loc jaloane în pustiul
de alcool...
întotdeauna bunul obicei de-a trata
metafora
ca pe-o femeie ce ar putea să-mi fie
nevastă, tirziu,
lasă cele treisprezece personaje care știu
totul despre mine
să-și vire miinile adinc în buzunare,
vagabondind prin
legendele provinciei despre poezia
de dragoste a lumii.

Gabriela Czira zisă și Ily

Intotdeauna imbrăcată în bumbac alb,
în păr piatră de safir,
smaragd intre lacrimile sinilor, hrisolit
locuindu-i somnabulele palme
și incă multă marfă de vison și porfiră
și Kent
carbonizată prin ungherele întîmplărilor
ei nemaivăzute
cu cei unudoitreipatrucincișaseșapte bărbați
de-i iubise...
procura poeților orașului măsuri de umbre,
negustorească de umbre
era dom'șoara Ily, fecioara celei mai
molipsitoare taine,
seralista cu păianjeni de lumină pe coapse
și despre felul cum bea ea apă rece ca să
uite
zimbind ușor amuzată la numărarea, oh, nu
a banilor
ci vechi, risipite medalii celor optsprezece
ingeri din
carnea ei prăbușită-n ceață, sorbindu-și
cu mici țipete pașnice
cafeaua in stația de autobuz, acolo
l-a cunoscut pe domnul Scoteinos,
poet și proprietar al unei vii in celălalt capăt
al țării,
la fabuloasa lor logodnă au venit
și toți salvamontiștii,
banii au fost recuperați, deși timp de un an
nimeni n-a înțeles
de ce Ily a fugit cu unul dintre ei in dans
prelung printre mașini...
acum ea vorbește franceza cursiv,
tranzacțiile incheiate capătă un ceva
desăvîrșit iar
umbrele de vînzare ale ciudatei negustorese
au trei dimensiuni plus o femeie,
asta-i innebunește pe poeții orașului
desăvîrșind poeme de conjunctură,
asta l-a și făcut pe nea Scoteinos să-și aducă
via pe munte,
să decodifice anumite chestii,
cînd vin controale băieții țin fire de iarbă
între dinți,
vreo determinare serioasă nu se poate stabili
totuși între
afluența crescută de turiști inflăcărați și
impecabila funcționare a telescaunului.
La poalele muntelui, lîngă grămada-n
creștere de steril,
în veci preafericita pe numele mic Gabriela
măsoară pe ascuns corpul, umbra...
și-ngroapă
măsura statuii de miner sub piatra de temelie
a viitoarei stațiuni
prin care ea se va plimba imbrăcată în alb
bumbac
oglindindu-se în ochii copiilor blinzi și triști
și atît de străini.

Bună seara, lumină

Deschideam în obrazul femeii iubite o poartă
și alta și încă una,
cu o mină mă zideam,
cu alta zvirleam cheile în urmă,
oraș mare se făcea
dar ea-l săruta cu buze cumplite
prefăcindu-l în
podoabă de atirnat la gîtul copilului,
aruncam lacrima de uitasem s-o zic,
imi ineca în ea toți prietenii
ce scăpaseră bănuți în fîntină,
lăsam să cadă din ramă fotografia satului
în care nu m-am născut...
mi-o așeza pe obraz
și pe celălalt și pe frunte,
cu o mină mă zidea,
cu alta îmi număra oasele zicindu-le cuvinte,
se închidea poartă de carne peste poveste,
avînd zugrăvită pe dinsa mîndră monastire
și-o atît de frumoasă copilă
de parcă nici n-aș fi scris poemul acest'.

Portret

Urmare din pag. a 3-a

pici, adică acel material de construcție din care s-au înălțat multe case în satele de cîmpie, în acei ani. Erau însă locuințe destul de mari și de trainice, iar mai tîrziu fiecare gospodar și-a încins casa cu o cămașă groasă de ciment de nici nu mai știi care din ce este făcută. Însă perioada aceea a trecut de vreo zece, cincisprezece ani. Acum oamenii construiesc mai rar, dar mai solid, case cu etaj, numai din cărămidă, unii din piatră.

Așa că meseria ei a căzut în desuetudine și Tudora s-a dus să muncească la cîmp, la colectiv. Și cum învățase și carte cît merseseră copiii ei la școală, femeile au pus-o șefă de echipă că tot nu se putea ține nici una după ea cu norma ; așa că îi mai rămînea timp să facă pontajul, să treacă în fiecare seară pe la „sediu" și dimineața să le strige pe celelalte ca să le adune la „colț", la camion : „Victorio, Veto, Leano hai, că pleacă nebunu' ăla fără noi !".

Pe urmă, Tudora a mai făcut un copil, tot un băiat, cu toate că îi cam trecuse vremea, și nu-i părea rău decît că n-are și ea noroc de fete. Ai lor, amîndoi ăia mari, plecaseră la oraș.

Și ea l-a bătut la cap pe Ion, pe băiatul cel mare să se întoarcă barem el, dacă mezinul, Dumitru, nu mai avea rost să revină după ce a prins cheag bun la „Steagul", la Brașov, unde e un fel de șef sau maistru, nu prea știe ea bine „gradele" astea în uzină, dar trăiesc bine, au de toate, ea le mai crește și cîte un porc... Și se mai mingiia și că Ion o ascultase pînă la urmă, cu toate că se lăsase cam greu „ce, bre, mamă aci la Slobozia sînt ca și acasă". Și ei l-au ajutat să-și facă casă bună lîngă a lor, cu șase odăi, cu baie, iar la stradă au trintit un gard de piatră că acum așa se poartă, e și trainic, de or să-l moștenească și nepoții și strănepoții, căci ea nu-i crede pe ăi de zic că satul o să dispară, că or să fie numai orașe. Dar dacă unul mai imprudent insistă, ea îl pune la punct doar cu cîteva cuvinte : „Și de mîncat ce o să mîncați, mă, mașini ?" Pentru ea orașul cam asta face, la o fabrică de mașini lucrează și fiu-său Dumitru, dar dacă cineva are timp să o asculte îi mai spune că e nevoie și de mașini, dar și de grîu, și de muncitori dar și de țărani...

„Numai așa o să fie bine" tot spune Tudora lui Vasile, țăranca dintr-un sat ialomițean ce și-a „forjat" convingerile în arșița cîmpului ce i-a fost dat pe mînă, și-n necazurile gospodăriei care tot ei i-au revenit dintotdeauna. Dar a știut să le facă față, să le depășească, cum se spune, și că este așa o dovedește întîmplarea că din vîrvoleala culorilor cerului și din desele-i stihii, ochii ei au reținut doar albastrul și seninătatea. De asta cînd o întîlnesc pe uliță, cu sapa pe umăr, în rochia ei de stambă ieftină, plină de praf de la gumarii încinși pînă la basma, de nu i se mai văd decît ochii limpezi, mă opresc să-i spun de fiecare dată „să-ru' mîna, țață Tudoro !".

POȘTA REDACȚIEI
de Ion Gheorghe

I. M. PETRUȚIU : Două strofe din **A coborît toamna :** „S-a întunecat cerul la asfințit / lovește, lovește cumplit / durerea în inima mea / cînd cerul îl văd învelit / în pătura norilor grea / lovește, lovește, lovește cumplit / cînd vîntul hain s-a pornit / și cerul de beznă e prins, / o umbră, o umbră de granit / și ultima-i lumină s-a stins".

Însă desuet, desuet, desuet.

IOAN CRĂCIUN : Prea tîrziu ; s-a citit, s-a ales ceva : s-a ales praful.

MAGDA : „Spre infinit tristețea se oglindește-n ginduri / reflexe mohorîte să resemnezeancarcă / privirea ce se-ascunde sub fruntea-n mii de rînduri / ca un fior de teamă, ca un cuvînt de parcă". Și după asta întrebați ; are rost să mai continui ? Se că zicem : de parcă, de neparcă.

GHEORGHE SIMION REMUȘ : „Mi-aduc aminte eram copil / priveam la stele / mama-mi striga să intru-n casă / eu îi spuneam că cerul nu mă lasă / cît de frumoase nopțile acelea /.../ și steaua mea / și celelalte stele / mi-aduc aminte eram copil / mama-mi striga să intru-n casă / că e tîrziu și că sînt iele / ce mă înspăimîntă și mă lasă / într-un joc știut numai de ele".

Mai citiți, mai scrieți și iar mai citiți.

ANA RADU : Tunel : „Cum mi-ar lua-o drumurile / mereu înainte / și cum m-aș simți / jumătate în trecut / și jumătate-n viitor, / dacă n-aș fi / un fel de tunel / prin care am trecut și eu / de cîteva ori / altfel n-aș fi aici" ; **Maculare :** „Ce departe am ajuns ! / mi-ai spus / bolnav de mărginire / tot măturînd cu umbra-ți orizontul / și lacrima mea / germinatoare". Acestea și nu prea.

FLORIN DIACONU : Fantezie : „Am căutat clipa curată / a timpului în care / sunînd din clopote / am adunat liniștea /.../ am bătut cu aripa vîntului / la Poarta Sărutului / și-am ridicat pescărușul rănit / din furtuna de lacrimi". Nici o nădejde din toate părțile.

SABIN CIUPA : „Pămînteștile noastre portrete sînt irepetabile inele de timp". În rest aiureală.

PUIU MOICEANU : Din **Primăvara :** „Rar prin sită de mai scapă / rătăcit un fulg de nea / pe pămînt e strop de apă / și din el pămîntul bea". Prea mult și-atît.

MIRCEA ȘTEPAN : Poem : „Sălbaticul urlet al durerii, al fricii / urletul urmei de pe urmă / cine mă vrea în amurg de dormire ? / Minciunile se spînzură de hornuri" ; **Aparența neutralitate :** „Mereu se vor ascunde răni nevindecate / mereu vom pierde cheia de la refugiul roz / numit copilărie / Neputința noastră este prea firească / și foșnetul ierburilor vine într-o calmarea nevrozei / Iartă-mă, mamă, în simplitatea Ta / mă consider aiurit / și-mi recomanzi un medic psihiatru / Puținătatea mea fizică va duce / la o nouă înmugurire / Neutralitatea geamătului în fața istoriei / este doar aparentă, mamă !"

Însă mai multă viață de metaforă, fiule.

DARIA-ANA RUM : Strofele : „Cuvîntul nerostit nu-i oare / un fel de zeu, un fel de soare / un fel de împărat al cuvintelor ?" Precum și : „Sînt dimineți cînd mă simt un izvor / pornind marea aventură spre mare /.../ am cheiuri, torente, curenți / sînt afluent și primesc afluenți / și pornesc să mă cutreier cîntînd / în luntrea spartă a unui cuvînt : / spre mare ! spre mare ! / sînt așteptat de soare".

În întregime **Cîntec :** „Am să m-aștern fără cuvînt / să-mi împletesc ierburi în gînd / și să mi-așez cununi de vînt / ori să-mi coboare în frunze sori / și-n foșnete la subțiori / iubirile de alteori / mă va chema un glas de zînă / ascunsă-n simburi, ce înginâ, / Vechi cîntec de-atîtpit țărînă".

Mai trimiteți.

S. V. CICĂNEȘTI-ARGEȘ : Eroilor de la Mărășești : „Dați-le lor vinul ce se sparge-n butii / frunțile să-și ude, buzele flămînde / chipul lor de piatră străjuind artere, de senin cuprins / dați-le lor griul / ce-n miros de pîine / împresoară zidurile dirze străjuind Carpații / dați-le amurgul basmelor de-acasă / îmbrăcat în truoul lutului rotund / Dați-le sudoarea zilelor de coasă / plînsul scurt al ierbii legănate-n vînt / dați-le lor codrul, riurile sale / murmurîndu-și pașii pe cărări desculț / dați-le lor haina și cămașa albă / căci e sărbătoare. / Hora lor să semene / brazdele cu pace, glia în cuvînt / Nopților de gheață-nvesmîntate-n singe / dați-le lumina revărsată-n ciuturi / dați-le surisul vostru efemer. / Dați-le acestea prin tăcerea voastră".

Aici se termină o poemă frumoasă. Mai trimiteți.

HUIDEȘ GABRIEL : Ce sens?: „Să-mi trăiesc nesfîrșit prima secundă / să tai jumătate din a timpului uncă / rămas într-un singur infinit plauzibil / voi ști că originea mea este vineri / uitarea să fie unic tribut / libertății ființei ce sînt". În rest declarativ.

DUMITRU CHICAN : Am oprit pentru antologie : **Cînd vei cădea, Cocorul cu trup de granit, Clinamen, Ceasornicul bătut în cuie, Nostalgica lumină, Grăuntele și pinda, Absența lebedei.**

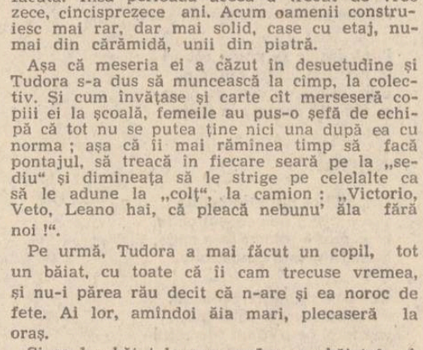

Ion Popescu Negreni : „Transhumanță"

MARIA VLAD : În Har ziceți : „Iar astăzi în prag de amurg / zăresc incetișor / că am talent pentru a scrie / tot ce-am simțit în zbor / raza gîndirii s-a lăsat / pe capul meu de lut / ca să pot scrie cît mai trălesc / ce-n lume am văzut" Dați-i zor, sîntem și noi curioși, dar mai va !

VIDAN P. SORIN : Din **Ritm :** „Cînd dimineața apune zămislind uitarea / o prind de mînă și o lovesc de pereții / acestei case ce își plînge vechimea / în mine". Atît și bonjour !

IOSIF BERARU : Rouă pentru amîndoi : „Iubito, cînd o fi să ne vedem / pe-o foiță de zăvoi, / cînd nimeni nu ne vede / timpul să ni-l pierdem / într-o galaxie verde / de trifoi /.../ în cale / merinde ne-o întinde / cît cuprinid patru petale, / rouă pentru amîndoi : / să nu ne întoarcem cu ochii goi" ; **Cît frunza-n vînt :** „Ce subțire / viață / abia iubire / ceață.. / puțin — strălucire / puțin / cît / frunză-n vînt — / din loc / clintire" ; **Alt neam :** „Cu mîna mea / vă scutur propriile fructe / rămîn senin / cu mai mult puțin / plus adierea /.../ frunzei trecute / dar de alt neam".

Însă mare anemie, mare.

VIANELA AHRITCULESEI : De ziua ta, se citează de mostră : „De ziua ta, iubită surioară / acuma, cînd afară-i primăvară / eu aș dori să-ți dăruiesc / desigur, globul pămîntesc /.../ și numai binele-ți voiesc / să ai ce îți dorești în viață / tu, surioara mea, afectuoasă, vorbăreață / pe care soarta nu te prea răsfață / iubirea mea eternă de o viață". Bine, tovarășă profesoară, că mai sînteți și buzoiancă.

GHEORGHE COANDĂ : În **Statui,** ziceți : „N-am încercat / ca să-ți sărut / buzele de violet amurg / înecat în noapte". Păi nici să nu încercați vreodată.

VAVILON : Vaviloane, lasă-te de vavilonii, ești bătrîn și ai copii.

MAXIMILIAN VLĂDESCU : „Aripile păsărilor / țineau loc de fereastră / și eu priveam / prin ele zborul". ; Și : „Simt buzele arse / ale zilei de ieri / căutîndu-te". Maximilianizați în continuare.

ADELA TIBEICĂ : Cum am discutat rămîne. Mai mult nimic : „Toporași / livezi ca sfinții / mi-au deschis toți ochii minții".

MIHAI C. CONSTANTIN : E într-un fel o întîrziere : „Albul care ne cuprinde / iubito / e într-un fel o întîrziere / a ceea ce știm sau nu știm / despre mare, despre folosul depărtării / Pescărușul țipind deasupra / unuia sau celuilat" ; **O, numele tău e Marea :** „Sînt cel ce urmează ceasul firesc / al apei într-o lotcă / Totul pare să fie bine / Și totuși lotca devine tot mai mică / eu și mai mic — un simbure / într-un fruct necesar / Și poate pentru totdeauna / ne vom pierde precum fructul / de ram / O, numele tău e Marea" ;

Mă aplec ușor deasupra întîmplării : „Mă aplec ușor deasupra întîmplării / precum deasupra unui tablou /.../ Parcă ar da de rostul culorilor / pipăitul vremelnic al mîinilor mele / și încă, încă parcă ar refuza să le atingă / Le-am văzut totuși părăsind / dimensiunile unor lucruri esențiale / mă aplec ușor deasupra întîmplării / precum deasupra unui tablou" ; **Va fi o pătrundere în taină :** „Va fi o pătrundere în taină / ca într-o încăpere pe întuneric / vei răsturna o seamă de lucruri ieșite în cale / nevoia de spațiu de face / mîinile tale, șovăie / ochii tăi mult prea deschiși / însoțesc ecoul obiectului atins ușor / simți muchia netedă / locul său real / Va fi o pătrundere în taină / ca într-o încăpere pe întuneric". Merge bine calul dv.

iancu grama

Cînd soarele va ajunge dincolo

am să vorbesc încet pe măsură ce vor
sosi încrîncenările
voi începe să strig de cîtiva ţoli cînd soarele
va ajunge dincolo
peste lanurile care lîncezesc şi peste uitarea
uitărilor mele crescut-a iarbă
am să repet adagio pînă la marginea care
se repede în pîlcul de oţetari
şi peste zbuciumul meu s-a năpustit liniştea
şi n-am mai ajuns
la botezul izvoarelor
luam linte-ntr-un pumn iar poalele înserării
erau rupte
din pană de vultur şi din corn aprig
de căprior îi citeam fetiţei
o poveste din matca desprinsă de aluviuni
şi peste fatalitate găsit-am lăzile goale.

Intrarea în sine

Dacă imi veţi răpi tristeţea să nu vă grăbiţi
spre stincile furtunării
ci din aproape-n aproape întru nesfîrşirea ei
să nu vă grăbiţi
limitele absurdului nu le veţi vedea nici
germenii vieţii de atunci
dacă imi veţi urmări intrarea în sine
s-aveţi răbdare
să aşezaţi poienile pe căpriori şi rînduirile să
fie solemne
împreună cu-atitea năşteri atitea adevăruri
dacă veţi răsplăti cu bocete întîia înmugurire
să nu vă grăbiţi...

Cînd cade amurgul

I-am spus să se întîmple într-o simbătă cînd
cade amurgul
de-o repezire către scincet de-un drum
lung lung
iar cuvintele să-şi păstreze nectarul
şi-am luat dinspre ciorchine către boabele
însetării de-o fringere
aşa cum ai dori cînd creşterea îţi umple
braţele
şi-am mers înlăuntrul atîtor fiinţe aşezînd
petele albe lîngă
petele negre şi peste ţevile care-ţi irigă
inima erau cumpene
şi-ntr-o răspîntie văzut-am cifra cinci
şi liniile alergau
în alte linii din capătul unde-ai strigat că-s
şoaptele
de-o repezire către scincet de-un drum
care-ţi străbate gîndul
pe după singerări...

Îngîndurare

Din inima mea în inima ta pînă vor
îmboboci pomii toţi
pînă departele se va ghemui într-o şoaptă
şi numai
din dreptul unei singure cetăţi
din braţele mele în braţul tău din cuvint
către faptă
şi din alb către linia care singerează aici
între sunetele limbii noastre prin care răzbate
numai veşnicia
şi din vîrsta atîtor primejdii luîndu-ne
cîteva veacuri
din pocnetul înmulţirii asemeni broderiei
care atinge fruntea fecioarei
şi dintotdeauna din braţele mele în braţul
tău precum o nesfîrşită îngîndurare

Solstiţiul semănînd c-o floare

Din arbore în arbore din pasăre în pasăre
c-un acut simţ al limpezirii
din partea nevederii în partea mai multei
nevederi
c-un tremur peste care urma-va viscolirea
şi spaţiul seamănă c-o mină liberă
şi timpul nu mai are nevoie de lacrimi
din aproapele nostru în şi mai aproapele
nostru care priveghează intrarea-n cîmpie
de-un dus către falnicul munte şi de-o
trecere semănînd cu-ntîia copilărie
de-un înalt apoi de-un şi mai înalt din care
totul se eternizează
şi din auz coboară şi din gust se-ntîmplă
mereu înainte
şi cuvîntul atunci intră-n cuvîntul odinioară
care-i singur
din rostirea mea către rostirea ta şi din
fructele care zîmbesc
pînă în solstiţiul semănînd c-o floare către
neasemănarea între atîtea neasemănări
din demult în tot mai demultul nostru...

Ion Popescu Negreni : „Florărese"

george vulturescu

Vitruviu

1.

Dacă v-aş putea oferi în loc de cuvinte
străzi
pe care să intraţi într-un oraş desăvîrşit
vorbesc însă dintr-o odaie închiriată
sprijinindu-mă
pe două lucruri care vă privesc îndeaproape:
pîinea şi trupul femeii
pîinea se-mparte cu primul străin dacă eşti
Marc Aureliu
femeia numai cu singurătatea

dar am o fereastră ca Heidegger daseinul:
dacă cerul se poate oglindi într-un strop de
rouă
fereastra mea îmi poate uita toată fiinţa
trăită

2.

Ne „azvîrle" ceva în stradă ? Nici irumperea
lacrimei
din ochi nu ne face să-nţelegem dacă această
ieşire
e-o „cădere"

orice stradă a-nceput privindu-ne ochi în
ochi, iubito

unde sînt poeţii să cînte vînturile care clatină
purpura oraşelor sfîşiind-o peste pietrele
nopţii
ca pe-un trup de pasăre, vulturii ?

3.

Strada este iniţiativa mea de colaborare cu
toate popoarele lumii
soluţia mea în problema apartheidului
propunerea mea este libertatea

nu ştii dacă te-ntorci la Penelopa
sau dacă tocmai păraşeşti odaia Naussicăi
oraşul în care te-ai oprit nu mai are nici
o importanţă: te-a adus pluta Meduzei, un
calvalpurgic, corabia lui Sebastian Brandt,
poţi trece de la Husserl la Karl Jaspers
numai privind această femeie care trece

4.

Ea vine pe străzi în întîmpinarea ta, intră
în cafenele întrebînd de tine, cunoaşte
schiţele
lui Vitruviu, grotele lui Piranesi, răscoleşte
paturile amantelor, îţi găseşte odaia unde
cade greu pe umerii tăi ca un bici de nămol

ea ştie că eşti singurul poet care cîntă
noaptea
oraşelor

5.

O, mlaştinile de neon ale oraşului
departe e bogatul Eridu şi-n această
depărtare
seamănă la fel de bine cu Persepolis cu

două vîrste îi celebrez: oglinda şi containerul
vîrstele care ne domină, ne îneacă, ne
poartă ca
viiturile unui rîu între maluri

Savantul tocmai a terminat un studiu despre
Bocetul asupra pieirii Sumerului. A scris într-o
odaie caldă cu tablouri care-l încintă.
Poveşti.
Nimic nu-i dăunează mai mult unui oraş decît
pietrele. Lamentaţiile lui Ieremia despre
dispariţia
lor ni se par coclite.

Dar e un poet care cîntă vîrsta oraşelor :
De pe străzi
se ridică un nufăr de murmure

Sub clopote de sticlă

Oraşul nu este-o zăpadă prin care să ţi se
găsească urmele
acolo lîngă arborele vieţii
ce-şi scuturâ poamele
cine aşteaptă inspiraţia riscă să nu observe
adevărul: femeile singure — strugurii care
dau vinul
poemului

cum trec de lîngă ziduri aproape lăsînd
acele
urme: unghiile de pe geamul de gheaţă
al copilăriei
cum renunţă la imaginile din vitrine
înainte de-a
intra în casă

în ochii lor necruţătoarea noapte
i-ai iubit, prietene
i-ai sărutat şi tu

nici un vers adevărat nu mai poate fi scris
fără
mărturia lor
au aripi şi le poartă pe-ascuns
miros a iarbă, spray şi portocale

sînt roua
şi păsările care ni se opresc pe umeri
şi respiraţia cu care săpăm în lutul clipei

oraşele fără femei singure sînt ca apele
bihlite
fără vărsare
prin ochii lor oraşul poate fi părăsit, invadat,
trădat
i-ai iubit, prietene
i-ai cunoscut şi tu
nimic nu poate îmbogăţi mai mult versul
decît
necruţătoarea noapte a acelor ochi
ai crede că-s nişte plante firave sub clopote
de
sticlă cu o evoluţie încă neprevăzută
acei ochi dislocînd pietrele zidurilor
căutîndu-te
prin odăile oraşului
dar iubirea n-are copite să se audă pe
drumuri
sunînd
e noapte, femeia s-a retras printre
elemente ca
un şarpe în boschetii de pe marginea
drumurilor

La Roşiori, în inima cîmpiei

Urmare din pag. a 3-a

gîndul îmi e la Roşiori. Adriana Tiper este numele ei. Responsabilă cu producţia, cu planul, cu tehnologiile. Locuieşte într-un apartament confortabil din centru, are o familie fericită, George e subinginer, Roxana a împlinit abia şase luni.

CONTROL INTERFAZIC

Petruţa Pirvan, 26 de ani, are o profesie aparte : controlor interfazic. Sinteza muncii ei este aceasta : „Anunţăm defecţiunea şi propunem măsuri". Iar aceste măsuri propuse, precum şi toate controalele efectuate de dînsa, au loc în sectorul perdele plus urzit. Are casă cu grădină ; munceşte la fabrică, munceşte în casă, munceşte în grădină. „Surprize, greutăţi... Tragem să se realizeze planul, spune. Colegele îşi îndeplinesc norma pe maşini. S-a extins propaganda vizuală în secţie... Aspecte pozitive, aspecte negative... Majoritatea, la noi, sînt soţ şi soţie... S-au cunoscut, au discutat şi au ajuns la oficerul stării civile... Chiar dacă tineri, privesc cu maturitate lucrurile. Diversele forme de manifestare a indisciplinei au fost eliminate..." Petruţa este secretară de partid pe secţie.

VORBIND DE SUFLET

Ortansa Sirbu, 26, este „provenită" în oraş. Olteancă din comuna Seaca. A căzut la admitere, la facultate, şi a venit aici, „din întîmplare...".

Spune : „Eu vorbesc din suflet. La început am venit să plec. Aveam probleme cu ochii : miopie minus 3,25. M-am căsătorit însă cu Vali Sîrbu, lăcătuş mecanic la Imaia şi m-am obişnuit cu ideea. Pot spune că-mi place. Avem o fetiţă de 4 ani, Mioara. Cînd merg în oraş şi văd modelele lucrate de mine spun uite, mămico, trandafirii ăştia-s lucraţi de mine ! M-am obişnuit şi nu-mi mai este aşa greu... Tovarăşa director e ca mama noastră, vă spun, ne înţelege, cu toţii o iubim. Am avut probleme an de an, dar obişnuinţa, ştiţi, îţi uşurează viaţa. Lucrez în contratimp cu soţul, s-o putem creşte. E la cămin. O duce el, o iau eu...".

FOARTE MULT SUFLET

Una dintre cele mai active femei din întreprindere este preşedinta sindicatului, Alexandrina Dinu. Se spune că nimeni din întreprindere n-a văzut-o stînd pe scaun. I se mai zice „Argintul viu de la comitet". Lucrează, desigur, de la început în fabrică. Şi ceea ce a pus încă de la început în activitate a fost „tot sufletul". Crede că are foarte mult suflet, mai mult, oricum, decît mulţi alţii. Ea ştie că majoritatea muncitoarelor lucrează aici de la început .Este un loc de muncă pe care ajungi să-l îndrăgeşti ; relaţii civilizate, tinereţe, respect reciproc, bună înţelegere.

Nu este scoasă din producţie. Din fericire, spune, fiindcă oricum nu-i ajunge timpul... Priveşte feţele tuturor în ziua aniversării. Feţele tuturor îi par mai frumoase.. Viaţa Alexandrinei Dinu este un continuu freamăt. Exclamă, cu o sinceritate care te complexează : „Sîntem decişi ca în continuare să facem mult mai mult" !

„NU TE ENERVA !"

Se cuvine spus un cuvînt despre corul întreprinderii. Dirijat de profesorul Clement Ştefănescu, acest grup de artişti deţine locul III pe ţară în Cîntarea României. Este un cor de cameră pe care-l asculţi cu adevărată bucurie. Are un repertoriu valoros, iar interpretarea piesei „Sara pe deal" se apropie fericit de valoarea poeziei eminesciene. Ceea ce se dovedeşte însă mai spectaculos în domeniul artistic al vieţii întreprinderii este brigada artistică „Nu te enerva !". Compus de profesorul Romulus Toma, textul, ca şi interpretarea, au fost răsplătite cu premiul II pe ţară în festivalul naţional. Mi se pare extraordinar ca o echipă de 7—8 inşi de la o întreprindere cu o mie de salariaţi să ajungă atît de sus în ierarhia valorică a Cîntării României. Ascultîndu-i şi privîndu-i, te convingi că le este îndreptăţit succesul ; cu vervă şi naturaleţe, cu talent şi joc de scenă, specific spectacolelor de revistă, ei cîntă şi recită la un nivel mai ridicat decît cel îndeobşte consacrat de arta amatoare. Căci, vorba ceea : „N-ai conştiinţă, Simioane / Că-ţi baţi joc de milioane !".

CEEA CE LE-A SURPRINS...

Reporterul are o preferinţă printre eroinele reportajului. Aurica Stanciu, 20 de ani, născută în judeţ, la Dideşti. A făcut şcoala generală acolo. Liceul, aici. La seral. La 16 ani s-a angajat pentru calificare la locul de muncă. Ceea ce a împins-o de la spate a fost, fără modestie, dorinţa de a fi înaintea colegelor. Este surprinzător că într-un om mic, aşa ca ea, sălăşluieşte atîta energie şi atîta ambiţie ! A făcut liceul industrial lucrînd numai în schimbul unu.

I se spune Auraş. Cînd a venit în prima zi în secţie a fost întrebată : „Da', matale, fetiţo, pe cine cauţi ?" „Nu caut pe nimeni ! Sînt angajată !"

Pe toate le-a surprins faptul. Şi de-aici, totul merge într-o surpriză...

Astfel :

„Le-a surprins curiozitatea mea de a lucra la toate maşinile... Nu mă punea nimeni, dar nici nu mă împiedica...".

„Le-a mai surprins că m-am înscris la seral. Am zis : cînd vrei să înveţi e timp ! Au zis : eşti un fenomen !".

„Le-a surprins, vezi bine, că pe băieţi i-am lăsat la o parte".

„Le-a surprins încă ceva : uşurinţa de a mă menţine în plutonul fruntaşilor".

„Le-a surprins şi altceva : că luam note bune şi am terminat liceul în primele trei din clasă".

Auraş roşeşte mereu de sub pistruii vărateci. Tunsă băieţeşte, scundă, priviri vesele, inteligente ; este dintre acei care luptă cu succes împotriva propriilor complexe. Pentru ea, cei cinci ani ai întreprinderii înseamnă cea mai importantă perioadă din viaţă. Este, acum, confecţionerâ. Dar cine poate fi atît de sigur că peste 5—6 ani nu se va întoarce în Roşiori ca ingineră ?

Ctitorii ale evului socialist

Urmare din pag. a 3-a

tristeţi bacoviene, astăzi cel ce vine în acest oraş de la poalele munţilor şi de la porţile Bărăganului ia contact direct şi nemijlocit cu o configuraţie arhitecturală într-o totul şi pretutindeni modernă. În tot locul schelele abia au fost date jos de pe zidurile unui bloc. În tot locul o alee abia a fost flancată de trupurile firave ale unor pomi ori de rondurile de flori. În tot locul abia s-a terminat de construit ceva ori se află pe cale de a fi sfîrşită o construcţie.

Dacă înnoirile edilitare dintr-o localitate pot vorbi ori măcar sugera celui ce le priveşte ceva despre nivelul de viaţă atins de oamenii de acolo, nu este mai puţin adevărat că despre viaţa spirituală a unei aşezări nu pot aduce mărturie decît faptele, manifestările urmărite pe parcursul unei perioade ceva mai lungi, măsurată poate în luni şi în ani. Iar din acest punct de vedere Buzăul a înregistrat o ascensiune cu totul impresionantă. Spunînd aceasta gîndul mă poartă din nou către cîteva ctitorii — veritabile aşezăminte de cultură : Casa ştiinţei pentru tineret, Casa de cultură a sindicatelor, Sala polivalentă, clădirea adăpostind filiala Fondului plastic, Casa cărţii. Aici, sub acoperişul modernelor edificii amintite s-a desfăşurat, se desfăşoară, cum este şi firesc, numeroase acţiuni culturale şi sportive vorbind, fiecare în parte şi toate laolaltă, nu numai despre pulsul spiritual al Buzăului şi despre exigenţele mereu crescînde ale locuitorilor lui, ci şi despre climatul nou, despre mutaţiile produse în ultimii douăzeci de ani şi în acest domeniu. Vechi tradiţii — cum este cea a organizării *Drăgaicii* la ceas de vară şi de flori — au fost asimilate, s-au contopit în noua efervescenţă a localităţii, alături de suita de festivaluri, concursuri, simpozioane etc. la care îşi dau întîlnire — spre a se cunoaşte şi a-şi demonstra măiestria — artişti populari, creatori şi interpreţi de folclor din întreg judeţul, reuniţi pe scena festivalului şi concursului „Cîntarea României" pentru a da grai de cîntec, de poezie şi de dans bucuriei de a trăi o viaţă nouă şi înfloritoare, într-o epocă fără de seamăn în istoria locurilor şi a ţării.

Sînt toate acestea — mai este oare nevoie s-o spun ? — semnele limpezi ale împliniri-lor materiale şi spirituale ale buzoienilor. Sînt toate acestea dovada limpede şi concretă a aparţiei, spre a dăinui, a ctitoriilor buzoienilor din ultimele două decenii. Fabrici, cartiere şi ansambluri de locuinţe vor vorbi generaţiilor viitoare prin limbajul lor despre generaţiile de azi. Faptele de cultură vor vorbi, la rîndu-le despre bogăţia şi bucuria împlinirii de inimă şi de suflet, într-o firească, dialectică continuitate în timp şi în spaţiu.

Marea şansă

Urmare din pag. a 3-a

şi unealta nu ar mai fi găsit, prin pastele întărite, drumul spre forma închipuită. Triumfătoare, spre miezul nopţii, femeia şi-a smuls ultimele voaluri din straturile de culoare, plantele şi-au desprins petalele şi au înflorit, fluturii şi-au luat zborul... Stingem luminile şi înaintăm. În holul central aprindem uriaşul candelabru, cascadă de sticlă albă coborînd spre o apă care va urca în întîmpinarea sa dintr-o corolă de marmoră. Aici, pereţii sînt decoraţi cu uriaşe panouri de lemn, inox şi ceramică. Sisteme solare şi sisteme mecanice, formule misterioase şi complicate angrenaje — tot atîtea simboluri ale acestui timp dominat de ştiinţă şi de tehnică. Le răspund, ca dintr-o oglindă — moale, de lină mîţoasă şi lină bătută în urzeală nemiloasă — imense tapiserii în culori stinse şi vii, evocatoare de istorie, de evoluţie a omului de la cultura Cucuteni la cultura zilelor noastre. Prin cutia de sticlă a casei scărilor, distingem în noapte dantelăria inconfundabilă a Palatului culturii. Ne aflăm într-o clădire care are orgoliul de a fi şi o replică a celebrei construcţii. De a oferi peste ani o dovadă a felului cum ne-am înţeles noi, ca generaţie, timpul, care a fost concepţia noastră despre lume. „Ne-am străduit, îmi spune tînărul, să facem ceva care să ne reprezinte. Şi ei — şi privirile îmi indică siluetele fantomatice ale constructorilor Palatului — trebuie să fi gîndit la fel. Ceea ce există aici — clădire, opere de artă — vorbesc toate despre epoca noastră plină de căutări, de frămîntări, despre efortul nostru de a face saltul uriaş aşteptat de veacuri". Privesc spre Palatul culturii şi-mi amintesc cum l-am căutat cîndva prin coridoarele sale nesfîrşite, cu iz de labirint, pe bărbatul aflat acum lîngă mine. Lucra undeva, pierdut într-un atelier neştiut de nimeni. Era pictor restaurator. O muncă minuţioasă, îmi spunea, care-ţi cere o răbdare unică şi o anume filozofie a vieţii. Să refaci ce-au creat alţii, să pătrunzi în intimitatea gîndului lor, să ghiceşti lacunele produse de timp şi să le umpli, fără a pune nimic de la tine, exact în maniera celui care a pictat cu secole în urmă. Şi a venit şansa, marea şansă, de a i se oferi spaţii vaste, de a ieşi din atelierul înecat în vremuri apuse, de a arăta lumii întregi ce gîndeşte el, cum îşi poate face propriile gînduri să vorbească. Iaşul îşi construia mîndru un nou centru monumental şi în mijlocul acestuia o Casă a ştiinţei şi tehnicii pentru tineret. Un arhitect tînăr, Dan Vişan, constructori tineri, o concepţie îndrăzneaţă...

Noua Casă a ştiinţei şi tehnicii pentru tineret, inaugurată acum cîteva zile la Iaşi, este o mare şansă. O şansă pentru tinerii străvechii cetăţi a Moldovei care au azi un spaţiu al lor, unde să se întîlnească, să se instruiască, să se distreze. O şansă pentru constructori care şi-au pus semnătura pe încă un unicat de excepţie. Şi o şansă pentru doi tineri plasticieni, fraţii Felicia şi Ioan Buliga de a face pasul dorit fierbinte de orice artist autentic, de la intimitatea atelierului la întîlnirea cotidiană cu marele public.

Toamnă de Bucovina

Urmare din pag. a 3-a

tez pe acele meleaguri, dar ceva mă împiedica să plec în chiar seara aceea spre oraş. Am încercat ceea ce poate încerca orice călător pe aceste meleaguri. Am bătut la o poartă oarecare. Am spus stăpînilor acelei case că sînt un simplu călător şi aş dori să înnoptez în sat. Bărbatul m-a privit pe sub sprîncenele stufoase, şi-a cumpănit trupul de pe un picior pe altul, apoi mi-a deschis poarta. Dacă tot vreţi să înnoptaţi în sat, mi-a spus el, apoi, intraţi la noi, un pat şi o cană de apă o să găsiţi şi la noi. Am schiţat cîteva scuze şi un palid refuz. Omul mă cîntărise din ochi, aflase ce fel de om sînt, şi acum aştepta să mă hotărăsc, privind cu ochii senini drept în ochii mei. Ne-am întins în aceeaşi clipă mîinile şi ne-am spus numele. Omul se numea Gheorghe Daneliuc, avea trei copii, doi la grupul şcolar din Iacobeni, fetiţa pe lîngă casă. După legile ospeţiei, au întins masa oferindu-mi loc lîngă ei. Să fi stat de vorbă pînă tîrziu, eu nu ştiu cînd a trecut timpul, se deznodău poveşti de altădată, se dezlegau amintiri de demult, dar şi despre oamenii de azi, lucrători în pădure sau în mină, foştii plutaşi de pe Bistriţa. Într-o vreme am fost trimis într-o cameră cu scoarţe şi cu perne care sprijineau tavanul. A doua zi, l-am condus pe bărbat o bucată de drum spre mina în care lucra. Părea timid şi plin de scuze, că poate, nu m-am simţit bine la ei. Ne-am promis o întîlnire cîndva, şi dacă nu s-a întîmplat încă, asta nu înseamnă că timpul ei a trecut. La o răspîntie drumurile noastre s-au despărţit, eu am urcat într-o maşină forestieră, el a luat ca în fiecare dimineaţă drumul minei. Am aţipit sau cine ştie, dar în spatele pleoapelor am revăzut dintr-o dată florile găsite în poiană, îmbătrînind într-una din toamnele Bucovinei, dar îmbrăcate în culori care invocau tinereţea. Peste imaginea florilor se suprapunea imaginea acelor gospodari din acest nord de ţară, oameni cu sufletul deschis către cei din jur. Şi i-am asemănat fără de veste cu buchetul acela de flori. Iar imaginea care s-a născut atunci în sufletul meu o păstrez nealterată, şi o port dintr-o toamnă într-alta, pentru că ea pare să fie însăşi faţa plină de lumină a Bucovinei.

ANTOLOGIA POŞTEI REDACŢIEI

DUMITRU CHICAN

Cînd vei cădea...

Ofidieni pe sub ciuperci vitroase
Sticlesc, fosforescenţi, ca nişte oase.
Muşcînd în carnea trupului de jad,
Pe vis îţi urcă şerpii şi recad.
Poate sînt viperi, puse să ucidă
Anatomia noastră bicuspidă
Ci, fulgerul durerii să nu-l strigi
Cînd vei cădea, răpusă, pe ferigi
Căci, în pridvorul stavilă stînd iernii,
Vom săvîrşi intimele vecernii
Într-un octomvrie neruginit
Din care şerpii tineri au fugit
Iar tu, uitîndu-ţi trupul nuligest
Te vei întipări pe vechea slovă
A celui mai de seamă palimpsest.

Nostalgica lumină

Lumina toată se retrage
Acolo unde-a fost cîndva
Un chip cioplit în carnea ta
Descurajată se retrage
Lumina — ban de alpaca
Poate cu toiul ei, în treacăt,
Mai sparge reza cîte-un lacăt
Ci, lunecîndu-ţi peste sîn,
E lucie precum obrazul
Neputincios al unui spin
Învie, numai, unde cade
A razei scamă pe araci
Melancoliile nomade
Şi de podoabele trufaşe
Ca de o robă te desbraci
Să-ţi pui la piept, în duhul cărnii
Paftaua palidei lumini
Şi, stînd cu palmele pe frunte,
Să-ţi numeri anii clandestini.

Ceasornicul bătut în cuie

Ceasornicul e-ntors pe dos
Şi, înăuntru, limbile de os
Aleargă ritmic una după alta.
Fii liniştit : voi folosi unealta
Numai în starea de acum
În care-am stors
Secunda fără braţe, ca un tors
Cioplit în magma scoicilor-burghie
Vezi buza ceasului cum se subţie
— Balon care-ntr-o bună zi
De-atîta încordare va plesni
Şi, totuşi, cu o sete de căpuşă,
Ceasornicul întors pe dos
Ca o mănuşă
Aspiră — gură arsă din tot ce e şi nu e
Dar nu te teme : am să-l bat în cuie
Împrăştiindu-i ca pe-o fiere plasma
Şi demolînd cu ăcele de os
Catapeteasma.

Clinamen

Bătrînii ieşeau ca o apă
În marele polis. Spălau
De sacru palpabile şolduri de zei.
Mişcarea venea dinlăuntru. Ce forţă
Puţină stătuse în ei ?
Nevoia, pe-o linie dreaptă,
O altă mişcare din vîrful
Cu lacăte sparte
Fugea spre zenituri, mlădie.
Dar cum să trăim în ascunderi
Gîndiră bătrînii, cînd nu e
Chiar legea puţinei abateri
Decît o firavă-ncleştare. Pe urmă
Pubera fecioară le dete
Aroma de lipie caldă şi cidru.

Grăuntele şi pînda

Într-un grăunte
Locuieşte jocul
Ci, coasta lui cu povîrnişuri lucii
E uriaşă cît un trup de munte.
Iscoadă, tu, în jocul-Rubicon
Nălucă te dedai aflării
Într-o beţie grea de afion
E bobul cînd, vaporii condensaţi
Ai jocului, îi sorbi cu un nesaţ
De prune amirosind a iarbă
În incoltirea grindinilor oarbă
Stau sicofanţii calpelor inventi
Şi-n pofta lor
Te cheamă inocenţii
Ştiinţă, în aşteptarea ta flămîndă,
Euforia statului la pîndă.

Absenţa lebedei

Depuneri de nămol. Deasupra
Absenţa lebedei. Ce gol se pierde
În iazuri, ori în fosnetul lacustru
Din care se înnoadă iarba verde ?
Ci şovăie argila de pe maluri
Cînd seminţii de preistorii — nadă
Acestei clipe tinere abundă
Precum petalele într-o livadă
Toată văpaia beată înspre care
E unic numai sensul întreit
Al melcului elicoidal în sine
Ca-n labiritul nemaidesluşit
Iar milul stelei magice de azi
Din lac se furişează către brazi
Să pîlpîie pe aer, ca o parte
A lebedei cu aripile sparte.

Cocorul cu trup de granit

Pildă luînd de la Zènon, arcaşul
Se duse pe cîmpuri. Acolo
Făgaşul
Cu feluri de păsări curgea.
Săgeată în coardă şi altă săgeată
Izbindă aduse şi cu straiţa grea
Arcaşul dădu către casă.
Ci-n ultima rază clipi
Cu ciocul trufaş înfruntîndu-l
Cocorul cu trupul de piatră.
La fel de trufaş
Arcaşul îşi puse în strună săgeata
Scînteie
În jerbă ţîşni din granit
Ci-n ultima rază de purpur
Cocorul stătea neclintit.
Cu ochiul cel roşu şi cioncul
Tăiat în porfir ca pecetea
Şi omul în frunte-i cutează
Cu altă săgeată. Ogarul
Împunge la fugă şi-atuncea
Căzu în genunchi vînătorul
Smerită
Urechea de hohot vibra
Cînd, gheara stringîndu-şi, cocorul
O puse pe fruntea-i. Ce muzici
Ca mirtul arzînd în trichei
Otrăvuri subtile plouîndu-şi
Somnoasa otravă în el.
Şi-n crugul adînc, pe deasupră-i
Cocorul cu aripa sură
Trufia din arc sfîrtecînd
Suava pricină, lăuntrică gură
O altă ţintire află
Iar el, izbăvit de uciderî,
Ţinti, la trezire, spre ochiul
De-a pururi pîndind în nesomn.

A apărut Almanahul «Luceafărul» 1986

Centenar Rebreanu ● Laudă țăranului român ● Mateiu I. Caragiale — 100 scriitori și ipoteze ● Care a fost numele lui Decebal ? ● Zile fierbinți ● România — pământ al speranței ● Rețeaua omeniei ● Un mare învins ● Există o istorie a Romaniei orientale ? ● Sanația în acțiune ● Mapamond ● E. M. Cioran : «Noii zei» ● Heroina — ultima ființă ? ● F. C. Liverpool — Juventus Torino : 33—1 ! ● Robert Redford — o antivedetă ● Un Chaplin de culoare ? ● Jurnalul unui cascador ● Cafenea literară madrilenă ● Sfinx ● James Gardy : «Centrala de alarmă» ● S. F. ● Domino ●

CARIATIDE

Urmare din pag. I

ric, cibernetician, matematician, arheolog, geograf, constructor, fizician, astronom, naturalist, medic, chimist, lingvist-poliglot, sociolog, economist, viitorolog, geolog, muzician, hidrograf, poet — poate fi, așadar, un om plenar al Renașterii, în variantă modernă, nimic din ceea ce este omenesc nefiindu-i străin. M-am întrebat, adeseori, cum s-ar fi văzut din exterior civilizația românească dacă am fi trăit o istorie mai pașnică și nu am fi fost siliți la izolări, dacă am fi avut o limbă de circulație universală. Probabil că Eminescu ar fi ocupat în conștiința umanității iubitoare de poezie locul pe care îl deține Shakespeare, sau Homer, sau Dante, (cărora, oricum, nu le este cu nimic inferior, dar asta o știm, din păcate, numai noi) probabil că Nicolae Iorga (pe care un savant american l-a caracterizat drept „cea mai reprezentativă personalitate a lumii moderne") ar fi fost mai bine cunoscut, nu numai în timpul vieții, ci și după moartea sa tragică, profilindu-se în eternitate ca un Herodot al acestui mileniu, probabil că Emil Racoviță, Gogu Constantinescu, Petrache Poenaru, Nicolae Teclu, Nicolae Paulescu, Ștefan Odobleja și alți părinți de discipline sau invenții ar fi avut un statut mai bun, s-ar fi realizat mai bine și, cine știe, s-ar fi bucurat de reputația unui Edison sau Einstein.

Dar, nu este nici timpul, nici locul să ne lamentăm, n-ar servi la nimic, să luăm mai bine lucrurile așa cum sînt și să ne consolăm cu gîndul atît de plăcut mîndriei naționale că, în diviziunea planetară a muncii și a geniului uman, noi ne-am achitat cu cinste de datoria care ne revine, realizîndu-ne menirea cu mult peste condițiile istorice date. Nici nu s-au stins încă ecourile jubileelor din 1985 ale lui Liviu Rebreanu, Mateiu I. Caragiale, Mihail Sorbul și C. A. Rosetti și iată-ne pregătiți de alte ceremonii similare. Anul 1986, în care vom intra peste cîteva zile, ne va prilejui cîteva motive de resurecție a orgoliului firesc de a aparține acestui popor. Este vorba despre aniversările înscrise în calendarul UNESCO, care, după cum probabil se știe mai puțin, se referă în exclusivitate la centenare. Așa după cum am aflat de la Comisia română pentru UNESCO, Europa va celebra în acest an următorii creatori și savanți români : **N. Tonitza, Ștefan Dimitrescu, George Topirceanu, Emil Isac, Maria Ventura** și **H. Coandă** (cîte 100 de ani de la naștere), **C. D. Aricescu** și **Gheorghe Polizu** (cîte 100 de ani de la moarte), precum și 100 de ani de la punerea pietrei de temelie a **Atheneului Român.** Va fi, așadar, un program bogat de manifestări, care ne obligă în primul rînd pe noi, cei din țară. Mai este nevoie, oare, să-i prezentăm pe cei evocați ? Este, după cum se vede, o galerie largă, cu reprezentanți ai mai multor domenii de creativitate : doi poeți, doi pictori, o actriță, un istoric, un inventator și un anatomist. Destinul face ca exact în anul în care România va aniversa 70 de ani de la intrarea sa în primul război mondial, să omagiem centenarul nașterii unuia dintre cei mai înflăcărați cîntăreți ai eroismului românesc din acea conflagrație : Ștefan Dimitrescu, moldoveanul sobru, care n-a pictat numai țărănci la războiul de țesut, ci și tulburătoarea pînză „Morții de la Cașin", pandant tragic și de amplă rezonanță la „Memorialele" lui Vasile Pârvan. Despre N. Tonitza ce s-ar mai putea spune ? Capetele sale de copii geniali, cu ochi miraculoși, ar putea figura pe orice timbru sau afiș ce se va edita cu prilejul Anului Internațional al Păcii, sărbătorit, de asemenea, în 1986. Să ne gîndim, cu evlavie, și la duiosul Emil Isac, care a lăsat pagini memorabile consacrate tragediei Ardealului, de după Dictatul de la Viena, precum și versurile profetice reunite sub titlul „Ardealule, Ardealule bătrîn". Nu știu care este audiența europeană a versurilor lui G. Topîrceanu, probabil că destul de modestă, dar este cert că oamenii au nevoie și de poeți de genul său, care să le mai descrețească fruntea marcată de fumul războaielor și de dramele existențiale. Dramă care nu l-a ocolit nici pe delicatul poet, mort prematur, de cancer, pe patul unui spital vienez ; pesemne că moartea este mai aspră tocmai cu cei care au luat-o în deridere. H. Coandă, fiu al generalului Constantin C. Coandă (prim-ministru al României într-una dintre perioadele cele mai grele ale istoriei naționale, octombrie-noiembrie 1918), a fost un copil-minune, un fenomen uman de genul lui Leonardo da Vinci, care, după se știe, îndoia potcoava în mînă. De o statură impresionantă, sportiv cu aptitudini extraordinare, Coandă ilustra de minune ceea ce N. Iorga înțelegea prin „secretele vitalității românești". Este părintele avionului cu reacție (realizat și experimentat de el, în zbor, la vîrsta de 24 de ani !) precum și al efectului care îi poartă numele, tot atît de important pentru istoria științei mondiale ca și principiul lui Arhimede. Nu întîmplător, cu un orgoliu explicabil, dar și cu umor, savantul mărturisea : „Am inventat farfuria zburătoare", pentru că propulsia acestor corpuri ciudate se efectuează conform principiului amintit. Actrița Maria Ventura a cucerit Parisul cam în aceeași perioadă în care îl cucerea și H. Coandă. Din anul 1919 ea a jucat cu răsunet la Comedia Franceză, unde a dat viață cîtorva dintre marile personaje ale literaturii dramatice universale : Antigona, Fedra, Ofelia, Ioana d'Arc. Încheiem prezentările de față, nu înainte de a-i omagia pe C. D. Aricescu, revoluționar de la 1848 și luptător unionist la 1859 (a cărui operă fundamentală, „Istoria revoluțiunii române de la 1821" poate că ar fi cazul să se retipărească în curînd) și pe Gheorghe Polizu, unul dintre primii membri ai Academiei Române, autor (la 1859 !) al primului tratat de anatomie în limba română, dascăl eminent și savant care a influențat pozitiv evoluția fantastică a școlii medicale românești. Să ne gîndim, prin urmare, la toți acești români, care după puterile și harul lor au izbutit să se profileze în cariatide ale țării. La ora cînd mureau unii se nășteau alții, diferența între ei este de cîteva generații, dar iată că generația noastră i-a unificat în eternitate și îi omagiază în egală măsură, sub aceeași cupolă a Pantheonului românesc. Edificiu care poate fi simbolizat, fără grijă, de Atheneul Român, pe care cuvine-se a-l sărbători ca pe o ființă vie. Acum 100 de ani, pe locul fostelor grădini ale Episcopiei, unde s-au auzit de atîtea ori privighetorile Bucureștilor noștri fermecători, un patriot pe nume C. Esarcu veghea la punerea temeliei unui lăcaș. Lăcaș care, de un veac încoace, a găzduit tot ce putea fi mai nobil în simțirea românească, de aceea se și află dinaintea sa făptura în bronz a Poetului Național.

La Salcia, acasă la Darie

Unsprezece ani fără Zaharia Stancu ! Deseori m-am gîndit în acest timp cum de n-am avut șansa să-l văd măcar o dată pe marele scriitor, așa cum s-ar fi cuvenit să-l văd, viu, clocotind de viață, desferecînd cu zîmbetul său inegalabil spaime și neguri. L-am întîlnit numai în acel decembrie liniștit cînd nu mai avea putere să zîmbească. Un ger cumplit se ridica din pămînturi învăluindu-i trupul și așa prea înfrigurat. Cu nemăsurata sfială, am așezat atunci peste capacul sicriului lui un pumn de pămînt adus, în geanta mea de licean, de acasă, din Teleormanul nostru drag. Au trecut, iată, unsprezece ani. Deși plecat pentru totdeauna dintre noi, s-a dovedit în toată această perioadă că scriitorul n-a murit, că nu va muri niciodată. Mai mult decît oricînd, am înțeles acest adevăr într-una din zilele săptămînii trecute, zi în care mi-a fost dat să bat la ușa casei lui natale. Am respirat îndelung aerul modestelor odăi în care el obișnuia să se întoarcă în dese rînduri pentru a privi din cel mai autorizat punct al lumii fabulosul cosmos al operei lui. Cine a spus că Zaharia Stancu nu mai este ?, Se auzea pretutindeni șuieratul lui vîlvoind, în copacii desfrunziți din preajmă, în ulucile gardului, în grinzile casei, pe uliță, departe, spre măgura înălțată la marginea satului, în șuieratul trenului care tocmai luneca peste măgură trecînd, clipă de clipă, trecînd, razant cu dunga vinețe a cerului.

Da, scriitorul era acasă. N-a trebuit să strige nimeni : Darie, deschide porțile ! Erau deschise. La Salcia porțile întregii opere a lui Zaharia Stancu sînt deschise. Și e bine, e salutar faptul că oamenii din partea locului, cu sprijinul nemijlocit al Comitetului județean de cultură și educație socialistă și al Inspectoratului școlar județean, au înțeles acest lucru, organizînd periodic un emoționant concurs de poezie ce poartă numele scriitorului. Concursul ajuns la a doua ediție, nu este în ultimă instanță decît fericitul prilej al reîntîlnirii cu scriitorul. O reîntîlnire petrecută din doi în doi ani chiar la el acasă, acolo unde ogrăzile se cheamă în continuare arii, salcîmii se numesc mai departe salcîmi, grîul se seceră tot vara, caii pasc aceeași iarbă înrourată, „sabia timpului" neîndurîndu-se să reteze nimic din ceea ce stă la temeliile vieții de pe îngusta și lunga vale a Călmățuiului.

Era sîmbătă spre seară la Salcia. Începuseră să se aprindă lumini în ferestre. Toți cei care ne-am aflat acolo i-am șoptit scriitorului : „Bună eternitate" și am ieșit în uliță. Cineva s-a întors repede în casă, ștergînd de praf ochelarii de pe biroul scriitorului. L-am auzit spunînd la plecare : Poate maestrul se va apuca de scris, în urma noastră. Așa întîmpina de fiecare dată duminicile. Ne-am îndepărtat în liniște. Un alt tren s-a ivit peste măgură, pierzîndu-se, apoi, împreună cu cerul prăbușit peste el departe-n cîmpie.

Ștefan Mitroi

PRIMIM LA REDACȚIE:

Stimate tovarășe redactor șef,

În numărul de sîmbătă, 21 decembrie 1985, al revistei „Luceafărul", a apărut, sub semnătura criticului literar Paul Dugneanu, un comentariu al ultimului meu volum de versuri. Întîmplarea ar putea trece în ordinea firescului, în măsura în care o carte nouă a unui scriitor merită un comentariu. Mîhnirea mea începe însă, în momentul în care, lecturînd acest text al unuia dintre criticii tineri pe care-i pretuiesc sincer, descoper că, majoritatea citatelor din volumi „Nu cer iertare —3", oferite ca argument al comentariului, aproape că nu-mi aparțin. Mi-am zis că ar putea fi vorba de regretabile greșeli de corectură care, din păcate, cotonogesc nu o dată intenția autorului. Dar, parcă e mai mult de atît. Iată cîteva exemple :

În poezia „Brevet de inventator", unde-s enumerate cîteva dintre „componentele sublimei mele mașini de fabricat eternitate", este vorba și de „certificatele de deces pentru sentimente pasagere" și nu de „certificatele de dans", așa cum a apărut în comentariu. Cătrenul care vrea să argumenteze ideea criticului că uneri poeziile lui L.A. „trădează, în pofida tonului săltăreț, o tristețe subiacentă, o resemnare ironică" ar fi trebuit, dacă despre el este vorba, să fie : „din urdinișul ochilor albine / de aur în străfulgerare ies / se vede că-năuntru-i lume încă / nu a secat al slovelor eres" și nu, în versiunea publicată ; „din urdinișul ochilor albaștri / de aur în străfulgerare ies / se vede că-năuntru-i lume încă / nu a sunat al slovelor eres", versuri care și-n logica specială a poeziei sînt ilogice. Oricum, cel ce le-a inventat să le țină pentru sine, eu nerecunoscîndu-mi nici un merit în zămislirea lor. Exemplele nu se opresc aici. Versurile rupte dintr-o altă poezie „iar eu mă țin, mă mai țin / ca o turlă descojită de schit" apar în expresia „turlă descoperită de schit".

Criticul Paul Dugneanu aduce mai departe drept argument o mare parte din poezia „Vietatea inimii mele", dar finalul ei, care ar fi trebuit să fie : „dau regatul unei vieți / pentru invenția ! fie și primitivă / a unei perfecte cuști zoologice / în care / vietatea inimii mele să se simtă-n siguranță", apare cu un cuvînt începătoriu ce trimite sensul de la Ana la Caiafa : „din regatul unei vieți / pentru invenția"...

Vă trimit aceste rînduri în speranța că, publicîndu-le, veți repune în drepturi raporturile de înțelegere reciprocă dintre mine și cititorii mei și de a repune chiar, în înțelesurile lui firești, comentariul de bună intenție al criticului Paul Dugneanu.

Cu stimă,

Lucian Avramescu

N. red. : menționăm că erorile sus-amintite aparțin aproape în totalitate colaboratorului nostru, P.D. care nu și-a corectat cum se cuvine dactilograma.

CE E AMORUL ?

dumitru dinulescu

dar ce e amorul ? zău așa... că Eminescu e drept că ne spune ce este, adică este „un lung prilej pentru durere" și n-am nimic împotrivă, fiindcă am ajuns la patruzeci de ani și am simțit pîn-acuma din plin și de foarte multe ori „lungul prilej" și chiar durerea cea mai crîncenă, în care am început să mă zbat, încă din fragedă adolescență.

Vorbesc foarte serios, a fost ceva îngrozitor. Dar acum nu, acum sînt ipocrit, acum sînt uns cu toate alifiile și chiar sufăr că nu mai sufăr din amor. Dar ce bine era, dar ce bine era, cînd sufeream din amor, era o folie, nu altceva !

Dar iată ceva concret. Era în 1958, aveam șaisprezece ani și eram elev de liceu.

Abordam iar o fată de la mine din clasă. Eram la „uman", și eram doar patru băieți în clasă, iar fetele erau una și una, care de care mai frumoasă, care mai de care mai inteligentă.

Dar se purtau cu noi colegii ca niște fiare. Preferau băieții din clasele mai mari și studenții. La reuniuni și la ceaiuri dansam însă cu ele și astfel ne mai scoteam pirleala.

La reuniuni fumam jos la subsol, lîngă sălile de sport, și cu forțe proaspete, după țigările fumate, mergeam și invitam fetele la dans. Eram elev la „Caragiale", în București, liceul cu cel mai mare număr de elevi, și aveam colegi tot băieți de viață ca Piță Manafi, Savinu, Bursă și toți ceilalți.

Eu m-am îndrăgostit pe rînd de toate frumoasele clasei și erau chiar vreo cinci care puteau fi socotite frumoasele clasei.

De ziua mea, mare reuniune la mine acasă. De fapt „ceai", cum îi ziceam noi. Și iată că mă-ndrăgostesc cu-acest prilej în mod furios de una din colege dar care, nu știu cine era. Și mi-am adus aminte de asta fiindcă am găsit o scrisoare de atunci, pe care, din moment ce am găsit-o, desigur că n-am trimis-o.

„Te vei mai întreba poate cum a sosit aceasta dragoste", mărturiseam eu situația critică în care mă aflam și continuam : „Îți voi răspunde și la aceasta : cît se poate de natural. Ca să fiu mai concret, îți voi spune că de la ziua mea (25 octombrie 1958) m-am îndrăgostit de tine. Afundîndu-mi privirea în albastrul ochilor tăi, stringîndu-ți mîjlocul delicat și sărutîndu-ți mîna moale și catifelată, am simțit o căldură plăcută, un flux intens, o mulțumire ce n-am încercat-o niciodată. Eram nebun. Aș fi scris, peste tot, în toate limbile, un pronume personal de persoana a doua și un verb (TE IUBESC). Și în continuare : je t'aime, I love you, ia îiubliu tebia, ti amo, ti voglio bene, ich liebe dich, te quiero și iarăși te iubesc ! Ai să crezi că dragostea s-a șters apoi, dar te-ai înșela, căci m-a ros și mă roade cu sadismul și ferocitatea unui fier roșu. În continuare îți voi reda o scenetă în versuri, compusă astăzi de mine.

Personajele : Pușă, elev, clasa a X-a, Liceul I.L. Caragiale.

Erato, muza poeziei de dragoste.

În camera de lucru, Pușă stă ginditor și frămîntat de o serie întreagă de lucruri.

Pușă (cu patos) : O, vino, muză și m-ajută,
Dezmiardă-mi antica lăută,
Să cînt ce inima-mi
șoptește !

Erato (intră pe fereastră pe nesimțite) : Dar dinsa te iubește ?

Pușă (încurcat) : Nu, nu știu zău...

Erato : Păi asta-i rău !

Pușă (recită versurile următoare din melodia „Spune-mi ce să fac ?") :
Spune-mi ce să fac ?
Să-i plac,
Puțin...
(întreabă pe muză) : Oare mă iubește?

Erato (enigmatică) : Nici eu nu știu. Te privește !
(dispare)

CORTINA

Iată deci ce e amorul, iată un adolescent de șaisprezece ani, puțin cam intelectualizat, e drept, și chiar prețios intelectualizat își mărturisește ferocea lui iubire.

Și de-aici văd și ce-i iubirea, de care am cam uitat : căldura plăcută, un flux intern, o mulțumire... totuși și o roadere...

Deci nu numai „un lung prilej pentru durere", ci și o mulțumire piurivalentă pe lîngă roaderea respectivă, așa cel puțin o simțeam eu atunci, pe care o și însemnam pe latura intelectuală a speranței, într-o discuție destul de laconică, e drept tocmai cu Erato, deci tocmai cu muza poeziei de dragoste.

Cam încurcată treaba, totuși însă foarte serioasă, pentru că la-nceputul scrisorii o avertizasem pe colega mea să nu mai mă considere un tip ilaric, flegmatic, neglijent, nepăsător, neingrijit și neserios. Nu, doamne ferește, fiindcă : „să știi că eu mai am și altă latură, o latură serioasă, pe a cărei parte te rog să interpretezi dragostea mea."

Astfel avertizată fata, speram s-o cuceresc, înlăturîndu-i o posibilă privire superficială, pe care o și prevedeam, fără să-mi fac astfel mari iluzii. Străin de iluzii, dealtfel nici nu i-am trimis scrisoarea, că de-aia o și am. Și totuși eram pur și făceam prostii, și iubeam, și tot sufletul meu îl ofeream ca pe-o marfă proaspătă și-i făceam o reclamă deșănțată, și chiar îmi exportam iubirea spre zările mai rarefiate ale artei, în care colaboram, cu țicuri, chiar de romantic întîrziat și învederat, chestii însă care desigur le dădeau fetelor un oarecare disconfort, ele fiind atît de tinere și nedorind să se angajeze prea profund, fiind în căutarea unei propuneri poate mai serioase.

Dar oare la care fată din clasă era adresată scrisoarea ? Că mie îmi plăceau toate frumoasele clasei și nu era ușor, fiindcă erau vreo cinci, dacă cum am mai spus, care erau chiar frumoase.

Pe una din ele o tot invitam la dans, eram la o reuniune la Liceul sportiv, care era chiar lipit de liceul I.L. Caragiale și ea-mi șoptește :
— Iartă-mă, Pușă, dar vreau să mai dansez și cu alți băieți.

Atunci am lăsat-o și am dansat cu o fată care se numea Eugenia. După ce am terminat dansul, am rugat-o pe Eugenia să mă lase să-i tai o șuviță de păr s-o port ca amintire. Eugenia m-a lăsat, păstrez și acum șuvița, dar de atunci n-am mai văzut-o. Tot la reuniunea aceea o altă fată m-a-ntrebat :

— Spune-mi, ce e superior, să te adaptezi mediului sau să nu te adaptezi mediului ?

M-a impresionat întrebarea, dar fiind inteligent, n-am putut da un răspuns precis, și ca să fiu sincer nici acum nu pot da un răspuns precis.

Aceeași fată însă care m-a rugat s-o las să mai danseze și cu alți băieți, a pățit-o cu mine. La un revelion care se desfășura chiar la mine acasă, eram în ultima clasă de liceu, am surprins-o cu un platou de servicuri în brațe și am sărutat-o. Și unde mai pui că era cea mai frumoasă fată din clasă, chiar ieșise prima la sondajul de opinie pe care-l organizasem eu însumi printre mai mulți băieți, nu numai colegii mei, care erau doar trei, fiindcă eram la „uman", nu ?

Altă fată frumoasă din clasă, căreia i-am chiar mărturisit dragostea mea, mi-a zis că sînt încă prea crud, că am să arăt teribil, însă la patruzeci de ani ! Din nefericire, tocmai acum n-am întîlnit-o.

Apoi mai erau două gemene, pe care le și confundam, și eram îndrăgostit de ele simultan, deși totuși cu anumite decalaje, pentru că uneori le recunoșteam. Și mai era o fată căreia i-am trimis o poezie. Dar ea umbla cu alt băiat, coleg de la o clasă paralelă. Într-o seară mă-ntîlnesc cu ei, era iarna. Băiatul mă întreba dacă eu am scris poezia. Am negat însă cu-nverșunare. Am negat totul. Poate c-am fost un laș, dar asta-i situația, mărturisesc însă sincer cum a fost.

Căreia însă oare din cele cinci fete i-am scris eu această scrisoare, zău dacă știu, totuși... totuși, cred că era una din gemene, dar oare : care din ele ? Oricum, nu sînt sigur dacă sînt gemenele în cauză.

Și e de remarcat, din acest pasaj, ultimul pe care-l citez, că totuși eram un cerebral și prevedeam cu exactitate reacția fetei, fată cum sînt toate fetele tinere, care, fir-ar să fie, au ceva comun :

„Poate că vei rîde de mine, poate că mă vei privi batjocoritoare, poate nu mă vei crede, poate mă vei înțelege".

Cert e că, uite, și acum îmi place o fată tînără. Și tot nu-mi pun mari speranțe. Fiindcă știu cum sînt fetele tinere, nu poți pune bază pe ele. Dar așa sînt și băieții tineri, oare fetele tinere nu-și dau seama de asta ?

Pe cînd un om matur e altceva. Deși e ipocrit, cinic, lipsit de scrupule, așa cum sînt și eu, barem e cu adevărat serios. Uite, fata deacum, de care vorbeam, mă tot gîndesc cum s-o cuceresc. Păi s-o invit la un fiim — e cam pueril, s-o invit la mine — ce-o să zică ? Poate nici nu vine. La teatru nu mă duc cu ea fiindcă e prea oficial și pe urmă, după ce-a văzut teatrul, bai-bai nene ! Iar cu restaurantul, e-același lucru. Și nu sînt eu omu' să mă duc să-i dau o bere, dacă o scot la restaurant îi dau și să mănînce, o duc la un restaurant de lux, fiindcă altele nici nu frecventez, dar nu numai faptul că cheltuiesc mult e dezavantajos, poate crede de mine că sînt un paițar. Și eu un paițar nu sînt, hotărît nu !

Atunci, ce să fac ?

Ar trebui desigur să am mașină personală și s-o duc la Sinaia, dar mașină personală n-am. Dar bani am. S-o duc însă cu trenul ? Nu merge, nu, hotărît nu.

Atunci stau și aștept, îi fac curte cu discreție și aștept. Cînd o fi momentul, vine ea singură la mine, așta-i jocul, niciodată nu trebuie forțate lucrurile.

Dac-aș avea însă un interior nemaipomenit, aș invita-o pe fată la mine cu o prietenă. Le-aș pune muzică la niște instrumente electronice teribile și cel mai grozav ar fi să am videocasetofon. Asta ar rezolva totul, într-adevăr, un video. Asta-i modern acum. Și le-aș tot obisnui pe fete la video.

Dar astea nu sînt decît visuri, visuri și nimic altceva, și prefer atunci fetele mai aproape de virsta mea, care deși nu sînt atît de spectaculoase în reacții ca fetele tinere, sînt totuși fete sigure, care-și caută și ele un rost, dacă tot n-au reușit să și-l facă pînă acum, rost pe care mi-l caut și eu, și poate eu sau ele îl vom găsi ! Și poate nu-l vom găsi, fiindcă așa-i viața.

Iar viața nu-i ca amorul, un spectacol de varietăți, ce-i altceva amorul ? Nu, viața e altceva, vreau eu să spun.. dar oare ce e viața ? Zău așa... oricum, viața ar trebui să fie ca amorul, adică să fie un spectacol de varietăți, plin de nepreväzut, plin de surprize plăcute și-n care cele mai frumoase femei, tot ca într-un spectacol de varietăți, să-ți vină în apropiere, dar să fie mai mult decît într-un spectacol de varietăți, și femeile frumoase să treacă rampa și să rezolve problemele marelui candidat la iubire, a vești nicului candidat la iubirea fundamentală, care e Omul, Omul cu O mare, pe care eu tot încerc să-l sintetizez, de dragul admirabilei sinteze care-i iubirea, amorul, ce Dumnezeu să fie ? Nu ! Nu-i așa ?!

Dar totuși că amorul ar fi o sinteză e prea comod de spus. Fiindcă amorul e totul. E cauză și scop și oricum e primu-n top, din toate atributele vieții.

Și-acum să-i dau telefon fetei aleia ? Nu. E film acum la televizor, și pe urmă e prea tîrziu, și nici nu stă singură, stă cu părinții, iar eu ce să fac ?

Ce să fac ? Aștept.

Intemeiată cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii marelui scriitor, Fundația „Liviu Rebreanu" va premia anual un autor tînăr, aflat la prima carte de proză. Pentru anul 1985, premiul „Liviu Rebreanu" a fost decernat lui Cristian Teodorescu, pentru volumul de povestiri „Maestrul de lumini", apărut la editura „Cartea Românească".

CUMPĂNĂ

Aşchii

I. Este un truism genial să afirmi că cel mai important lucru din existența noastră e soarele însuși. Cea mai înaltă entitate, de care depindem cu toții, nu se fixează niciodată asupra unui lucru anume. Cît de mult se străduiește soarele să privească un ceva pămînteam din toate părțile ! Și este de ajuns ca el să privească altfel pentru ca lucrul în cauză să se schimbe. El ne-a învățat cu diferența cosmică între ceea ce este variabil și constant. Mai variabile sînt lucrurile pe care el le luminează (le privește), mai constant — el însuși. Pentru poeți ceea ce este mai important a ajuns a fi doar un element poetic vetust. Dacă versurile altor secole sînt încărcate de „lună, soare și luceferi", versul contemporan se teme de soare ca de o rușine personală. În incapacitatea de celebrare a datului cosmic eu văd o gravă infirmitate a poetului contemporan. În timp, societatea sociologizează, în modus crescendi, elementele care o compun. Poetul nu este un ins asocial dar e un tenace aducător aminte și al stirpei noastre cerești.

II. La fiecare An Nou cimpia tresare în somnul ei atent și visează, cu o precizie vegetală, conturul verde al frunzei care o să vină.

III. O, fluvii moarte, o, erori !

IV. Orice invenție e mai mult personală decît colectivă, sărbătoarea este o invenție colectivă și, de aceea, este cea mai înaltă expresie a invenției umane.

V. Argumentul intrus. **Gîndiri și acțiuni eronate se întîmplă prin strecurarea sofismului în logica lucrurilor. Voi da un exemplu : cineva vorbește despre mari personaje din istoria literaturilor și le înșiră : Ghilgameș, Odiseu, Gengis-Han (Temugin), Don Quijote, Jean Valjean, Moș Goriot, Ivan Karamazov, Ion etc. Pe nesimțite, se amestecă domeniile : domeniul literar și domeniul istoric, două domenii cu legi proprii. Personajul istoric (Gengis-Han) chiar dacă a contat ca punct de pornire pentru invenția unui personaj literar, se trezește implicat într-o serie nespecifică. Este condiția fundamentală a sofismului, cînd cîtorva argumente dintr-un domeniu li se alătură** argumentul intrus, **repede recognoscibil de o minte doar atentă, nu neapărat extraordinară. Simțul comun detectează, de obicei, amestecul de argumente cu atît mai mult cu cît domeniile cărora le aparțin sînt mai depărtate unul de celălalt.** Argumentul intrus **este jucat, în special, de domenii vecine, pe motivul real că acestea comunică într-un mod mai direct mizîndu-se, ca în prestidigitație, pe o anume nebăgare de seamă.**

George Alboiu

PARODII

GHEORGHE TOMOZEI

Jartiera

**Nu-i glumă nici poantă —
mi s-a-ntîmplat
cum se întîmplă cu-adevărat
să fiu întrebat
la mare pe faleză
de-o irlandeză...**

**— Sînteți cumva, Tomozei
cel hărăzit de zei
cu succes la... ! ?**

**mă rog... ar fi indecent
să nu spun direct
cine era după accent**

**evident — Silvia Plath —
ea femeie, eu bărbat...
îmi potrivea Jartiera —
Ordinul prin care Englitera
oferă un dar de-ncurajare
poeților din lumea mare.**

HORIA ZILIERU

Sau mai știu eu care

**Coboară-ți șoapta grea de castitate
celestă re-ncarnare-n grai sublim
Roza (mea) ethernă . . . cît se poate
— ție, numai ție . . . ooo ! să mă închin
coboară-ți șoapta nu mă fă s-aștept
în Orfi (ce) celule . . . poemetizînd
n-o fă pe Iisu (sa) cînd te string la piept**

**(Ana)tomic șoapta . . . să-ți (în)fring
coboară-n harul meu n-o fă pe Safho
Endheduna . . . sau mai știu eu care
mi te știe Neica . . . mofthu(roaso)
cît poți fi și de . . . seducătoare**

**e timpul să te văd . . . în roz de roz
ooo ! barbara mea de . . . ingeroai(că)
tremurînd acum . . . ca paiul de rogoz
te declar pe veci de veci leoai(că)**

GEORGE ALBOIU

Boaba de porumb

**Priveam fragmentar Veșnicia
cînd deodată aud scîrțiind
cu intermitențe apocaliptice :
pir-pic, pir-pic, pir-pic !...**

**Măi, năzbîtie, îmi zic
Ce-o fi să fie prin
a mea Cîmpie ! ?
Aeroplan... n-o fi !
Om în carne și oase
nici atît.**

**Priveam, ascultam și iarăși...
cînd deodată zbrrr ! cu intermitențe
la stînga și la dreapta
și zbirrr ! și zbirrr !...
— cînd la 180°, cînd la 360° —
un pitpalac, fraților !
singur singurel purta în circă
o imensă boabă de porumb.**

Ion Boroda

RECLAMAŢIE

— Bună ziua!

— Bună ziua. Așteptați puțin, sînt ocupată, răspunde funcționara de la ghișeul poștal, ultîndu-se cochet într-o oglindă scoasă din poșetă.

După ce își termină de aranjat coafura, face semn cu privirea, clientului că este gata să-i stea la dispoziție.

— Duduie, am expediat, acum două săptămîni, o recomandată cu confirmare de primire, unui amic de-al meu la Buzău și în urma convorbirii telefonice pe care am avut-o cu el, ieri, am înțeles că nu a primit nimic, plus de asta, nici confirmarea nu mi-a fost returnată, cu semnătura destinatarului, așa cum era normal.

În scrisoare erau niște materiale f.f. importante și mă tem să nu se fi rătăcit.

— Mda. O clipă, să mă interesez. Aveți recipisa?

— Da.

Persoana de la ghișeu formează tacticos un număr de telefon, aruncîndu-și din cînd în cînd ochii la recenta manichiură.

— Alo, Biroul de distribuire a scrisorilor? Am o sesizare.

— Ce sesizare?

— A, bonjour Vasilica. Aici Lily. De cînd nu ți-am mai auzit vocea. Ce mai faci, scumpo, n-ai mai dat nici-un semn de viață? De cînd lucrezi la acest birou? Parcă lucrai în altă parte. Auzi, ai fost la nunta la Manoleasa? Nu? Ai scăpat o ocazie nemaipomenită. Avea Manoleasa, soacra, o bluză demodată, să te prăpădești de rîs, nu alta. Și o rochie decolorată, ha, ha, ha; știi că bărbatul ei e mai mare ca ea, cu vreo 20 de ani? Stau și mă întreb cum l-o fi luat pe babacul ăla? Cred că pentru bani, că mi-a zis mie Petrăchească, vecina mea din dreapta, cu aia din stînga nu vorbesc, c-ar fi mașenit soțul ei o sumă mare de bani, prin testament de la unchiu-său, un om bogat.

— Duduie, intervine clientul, ce se aude cu scrisoarea mea?

— Ce să se audă, tovarășe, nu vezi că mă interesez de soarta ei? Ce te grăbești așa?

— Păi, trebuie să ajung la serviciu, lucrez în schimbul doi.

— Răbdare, răbdare. Totul în viață se face cu calm, încearcă să-l liniștească funcționara. Să-ți zic o bombă, draga mea, se adresă din nou celei de la capătul firului. Pariez c-ai să leșini, cînd o să auzi. Fratele Iordăchesei, gestionara de la aprozarul din colț, o știi tu, cea de la care mă aprovizionez cu de toate, a divorțat și de a doua nevastă, pe motiv că i-a risipit toți banii pe cosmetice. S-o fi săturat și el, săracu', M-am informat și am aflat că soția asta a fost căsătorită înainte, iar el n-a știut.

— Duduie, dudiță, îmi ies din răbdări.

— Ce vrei, tovarășe? Eu te pun să stai aici lîngă mine, cu urechea plecată la tot ce vorbesc?

— Dar vreau să știu ce e cu scrisoarea, dacă a ajuns sau nu, la destinație.

— Of, aveți o idee fixă cu scrisoarea și cu destinatarul ăsta. Cred că puțin îi pasă lui de misiva d-tale! Ce pisălogi sînt unii oameni, pe deasupra și indiscreți, murmură funcționara, plictisită.

— Vasilica, știi ceva de scrisoarea...

— Cu scrisoarea de amor, pe care Vasilescu, om cu familie, cu casă, masă, și-a permis să i-o trimită domnișoarei aceleia... stai... cum o cheamă... uite că nu-mi amintesc... cum o cheamă...

— Bine, draga mea, te las că mai am și alte sesizări și atunci o să te sun iar, că doar așa mai pot să te aud, dacă de văzut... Pa, la revedere.

— Duduie...

— Ce, mai aveți să reclamați ceva?

Dan Stroe

UN ZÎMBET pentru NOAPTEA cea mai LUNGĂ

Revelion la Casa Scriitorilor

Revelionul scriitorilor a început înainte de programul obișnuit al restaurantului. La 11 dimineața s-a deschis bufetul și s-au împărțit țigările : membrii titulari două țigări, membrii stagiari una, membrii familiei Shapira la cerere.

Mesele au fost astfel așezate încît scriitorii participanți la revelion să-l poată vedea absolut din toate unghiurile pe președinte, pe vicepreședinți și pe directorul Uniunii Scriitorilor. Udriște și Marinică fuseseră folosiți drept figuranți ca să se aranjeze luminile. Cel mai greu le-a fost cu Pavel Aioanei și Florin Pucă, deoarece aceștia nu vroiau să fie deranjați. Noroc însă cu Teofil Bălaj care le-a explicat într-o engleză cu ușor accent ardelenesc că vor avea dreptul să se așeze în timpul revelionului la mai multe mese.

Încă înainte de ora 12 (nu 24) au început să sosească primii participanți : Eugen Barbu, însoțit de membrii cenaclului de luni ; Ov. S. Crohmălniceanu a fost parașutat fix pe umărul uneia dintre statuile din fața Casei sub privirile admirative ale desantului, iar Nicolae Manolescu și-a scos trandafirul din buzunarul de la piept și i l-a oferit cu spini cu tot lui Mihai Ungheanu. Eugen Simion a transmis prin fostul său vecin, Constantin Țoiu, că nu poate veni la revelionul scriitorilor, deoarece încă e sub impresia ultimei sale călătorii la Sângeru — Prahova.

La 12 fix, în sală s-au aprins luminile și a intrat biroul Uniunii în frunte cu conducerea sa operativă. Înaintea lor alergau cu o foaie în mînă Ionel Botez și Fane Mihăilescu, care au început, imediat ce li s-a dat voie, să anunțe repartizarea locurilor, ratificată desigur de Consiliul Uniunii. Toată lumea a fost desigur mulțumită iar D.R.P. i-a făcut semn lui Petre Sălcudeanu să zîmbească în locul lui.

Constantin Chiriță, era, bineînțeles, roșu ca un cireșar, iar Ion Hobană părea proaspăt metalizat.

„România literară" și „Luceafărul" au unit mesele, iar Mircea Dinescu i-a oferit scaunul său lui Iulian Neacșu. Vasile Băran a întrebat-o pe Sânziana Pop dacă nu vrea să facă schimb de locuință cu el. Pînă și Ion Horea a ris prietenește spre o fotografie a lui Cezar Ivănescu, pe care Nicolae Velea tocmai i-o arăta lui Platon Pardău.

Din provincie au participat ca observatori : Anghel Dumbrăveanu, Mircea Tomuș, M.R. Iacoban și Marin Sorescu.

Nu au participat cei care nu erau pe listă și aveau datorii prea mari la Fond. S-a servit apă minerală și scriitorii prezenți i-au mîncat pe cei absenți. De aceea revelionul a decurs într-o atmosferă foarte bună, plăcută. Ora închiderii a fost anunțată de Shapira în aplauzele tuturor celor de față.

CRISTIAN MIHAILESCU

POST RESTANT

Nicolae Velea, București : schița d-voastră este excelentă, sperăm s-o publicăm cel puțin de cinci ori. Oricum, treceți pe la redacție ca să vă cunoaștem și pentru a afla cite ceva despre vreme.

Geo Dumitrescu, Otopeni : pseudonimul pe care l-ați ales este de fapt numele unui cunoscut poet, așa că... Am dori să ne mai trimiteți, de aceea vă trimitem un plic și un timbru, împreună cu o sticluță cu benzină.

Mihai Ungheanu, Slobozia : sinteți prea blind, ocoliți prea mult subiectul. Adevărul trebuie spus direct, fără menajamente, altfel degeaba încercați să cîștigați bunăvoința tuturora. Deși nu se obișnuiește, vom răspunde rugăminții d-voastră, transmițîndu-i textul d-voastră lui Nicolae Manolescu prin Zigu Ornea.

Radu G. Țeposu, Șirnea : fragmentele din romanul „Cap limpede" nu sint edificatoare pentru ce aveți de gînd cu el. Am înțeles totuși că doriți să scrieți o biografie romanțată a marelui pictor spaniol Goya, ceea ce nu numai că vi se potrivește, dar vă face și cinste.

Traian Iancu, Făget : nu plătim ceva care nu apare și nici nu avem bani ca să plătim ceva ce apare. Aceasta-i întrebarea !

Dan Fruntelată, Mehedinți : prozele d-voastră, chiar dacă le subintitulați „poezii" (de ce ?) ne-au plăcut și i le propunem colegului nostru Cezar Ivănescu pentru suplimentul cenaclului „Numele poetului". Mai trimiteți, prin poștă, desigur.

Iulian Neacșu, București : La mulți ani ! Să fiți sănătos și dea domnul să vi se răspundă și d-voastră la „Post restant" !

Singur, dar nu și în Mongolia (I)

Într-una din zilele acestui an — spre vară — Mircea Micu fu rugat de Traian Iancu să se ducă la președinte.

— No, și nu te mai aranja atita, că tăt frumos ești, adăugă din proprie inițiativă directorul nostru, sorbind cu nesaț dintr-un pahar cu ceai, în timp ce M. M. scosese din buzunarul de la piept fotografia lui Charles Bronson ca să-și aranjeze frizura.

— Dragă Mircea, începu D. R., ce mai faci, cum o duci, ești mulțumit de tine sau nu ? Te întreb toate astea ca să te rog să însoțești un scriitor mongol într-o scurtă călătorie prin țară.

— Dar...

— Lasă, știu că ai spus la toată lumea că pleci în Mongolia, dar a fost numai o confuzie datorată lui Teofil Bălaj.

— Dar Marilena, Oana... ele așteaptă cadouri din Mongolia, la Neptun.

— Mircea, de cînd sintem noi doi prieteni ? Ții minte doar că de cite ori am trecut prin Arad am întrebat de tine... Poți să spui că pleci în Mongolia, scrii impresiile în „Luceafărul" și treaba se face. Ia legătura cu Botez, aranjează el formalitățile, dar ai grijă să-i spui cînd pleacă trenul, ca să nu-ți comunice o oră greșită. În Mongolia pleci după ce se întoarce Pituț de la Corfu.

M. M. s-a așezat necăjit la superbul lui birou de la ultimul etaj.

— Ce-i, nea Mircea ? l-a întrebat Mihai, contabilul șef al Uniunii, ai nevoie de bani ?

— Nu, dar trebuie să plec în Mongolia înainte să-mi plece familia la mare.

— De, cam obositor, nea Mircea, îl compătimi Mihai.

Peste citeva zile M. M. își luă rămas bun cu lacrimi în ochi de la familie.

— Să nu vă îngrijorați dacă nu primiți scrisori, vin greu de acolo, dar urmăriți-mă în „Luceafărul", le voi trimite lor impresiile prin telex.

În Gara de Nord, unde trebuia să se vadă cu mongolul, era mare îmbulzeală. Nici pomeneală să te întîlnești cu cineva cunoscut, darmite cu unul necunoscut, cînd din difuzoare se auzi vocea crainicei după binecunoscutul semnal : „Atențiune ! Tovarășul Mircea Micu este așteptat la biroul de informații. Tovarășul Mircea...".

Mircea Micu se repezi într-acolo, cu patru geamantane în mînă și două în spinare. Botez îl aștepta împreună cu un individ negricios, cu mustață și ochi oblici.

— Costică (Georgescu — n.n.), ce cauți tu pe aici ?...

— Păi nu mergem împreună ?

— Unde ?

— Păi întreabă-l pe nea Botez, că el mi-a telefonat la Snagov și mi-a zis : vezi că Președintele a dat dispoziție să pleci prin țară, însoțit de Mircea Micu.

M. M. lăsă geamantanele jos și oftă, privind într-o parte.

— Acum de întors din Mongolia nu mă mai pot întoarce, deja am scris primul capitol din însemnările mele de călătorie de acolo, ieri au apărut în „Luceafărul". Așa că, mongolule, hai la Athenée Palace, să schimb cu un american pălinca mea cu whisky — și să dau un telefon internațional la Neptun, lui Marilena.

— nu va urma —

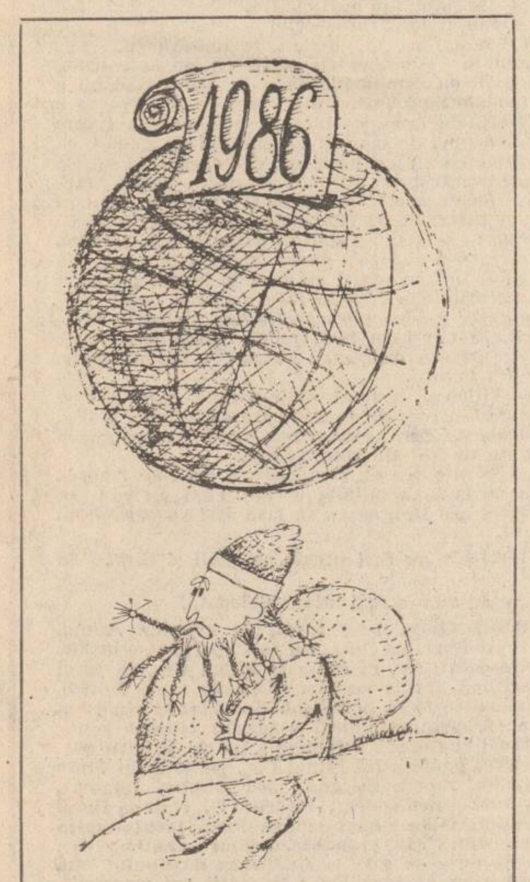

SORIN POSTOLACHE

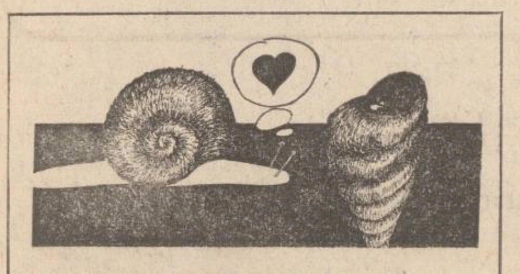

SORIN TRUSCĂ

Opelul lui Maciste

Gheorghe Pituț, stăpînul lui Maciste (Editura Sport-Turism), își chemă un văr de la Beiuș, să vadă el ce are mașina lui, Opelul *acela capturat încă în timpul celui de-al doilea război mondial.*

— Măi, zise poetul, io te-am chemat pe tine că am încredere, am auzit că ai reparat de toate, chiar și bicicleta lui Ionuț, el mi-a spus. Că ăștia de aici sint tare șmecheri, zic toți că n-au ce-i face, că pe urmă să mi-o ia la un preț de nimic. Ori io n-o dau nici mort, să știi, asta-i mașină bună, io am mers cu ea de la mine pînă la Casă, și știi cum mergea...

— Bine, nene, îi răspunse văru-său, deschizîndu-și geanta cu scule : un ciocan, un clește, niște sîrmă și un foarfece. Unde-i ?

— Iote-o în fața blocului, acolo unde stau guguștiucii ăia, acolo, lîngă ăla de bătut covoare, sub bolta cea de viță de vie, sub castanul cela.

— Apăi, hai să merem ! zise văru-său.

— No, frate, mai întîi să mînci și să bei ceva, că doar ai venit de la drum și nu se cade să-ncepi treaba flămînd.

Așa că amîndoi au mîncat și au băut la Casă trii zile și acasă trii nopți, cînd, spre sfîrșit, galben ca luminarea mortului, văru-său zise :

— Apăi, nene, io trebe să mă duc la Beiuș d-acu...

— No, mai stai puțin, că n-am terminat să-ți spun ce are mașina asta a mea, protestă Pituț, roșu ca un godin iarna, în odaia pruncilor.

— Las'că mai viu eu, și-o dăm de capăt amîndoi, că doar n-o să vinzi frumusețe de mașină, numai pentru că ăștia din capitalie sint toți nepricepuți și hoți.

— Așa-i, da' mai stai, că vorbesc io cu nea Ion și te duc la gară cu texiul. Iar de vindut, ascultă-mă pe mine, n-o vînd nici dacă ar avea motor. Așa să știi, noroc și sănătate, frate !

Iulian Neacșu

SECVENȚE GRAFICE ALE ANULUI LITERAR '85

înregistrate de Ando

Tinerii creatori au încercat să răspundă, cu mai mult curaj, întrebărilor pe care și le pune tînăra generație de cititori

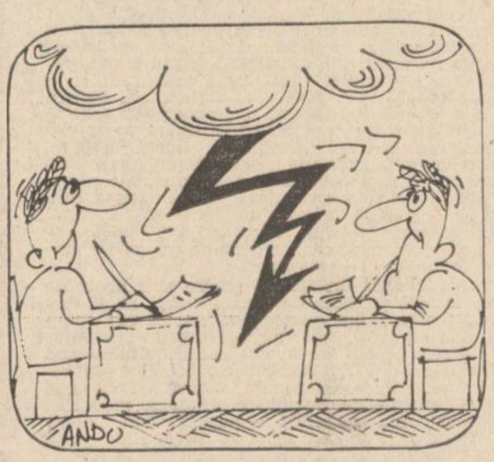

Polemicile literare s-au caracterizat prin obiectivitate și printr-un ton amical

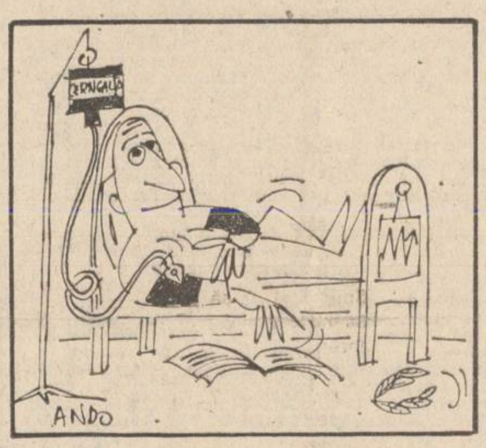

O veritabilă infuzie de vitalitate a cunoscut literatura pentru copii și tineret

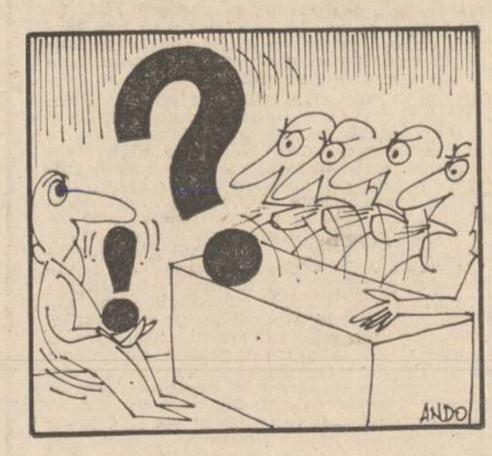

Creația literară a tinerilor a fost, mai mult ca oricînd, salutată de critica de specialitate și fixată, prin opinii pertinente și obiective, în contextul general al literaturii contemporane

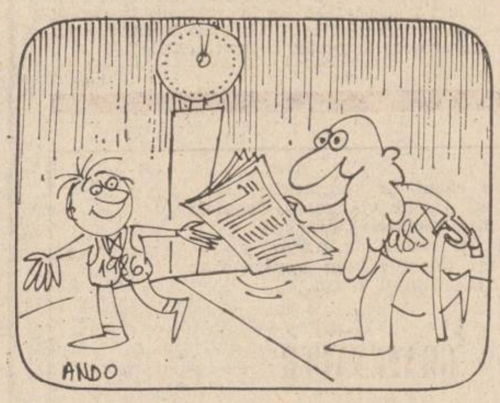

Noul an prilejuiește mai „vechilor" colaboratori ai „Luceafărului" prilejul de a înmîna ștafeta încrederii noilor veniți în cîmpul literelor...

Fabulă

O cursă, vrînd maimuței, să-i întindă,
Un om a pus orezul drept momeală
În nuca cea de cocos, de miez, goală.
Ușor, ca-ntr-o capcană, să o prindă.

Cum nu i-a încolțit vreo bănuială
Și-orezul, pentru ea, fiind merindă,
Instinctul orb o-mpinse să-l cuprindă.
În van, să-l scoată-și dete osteneală.

Cu laba, ea l-a prins cu-nfrigurare,
Iar pumnul se făcuse mult prea mare,
Dar să renunțe, totuși, nu se-ndură.

Și din avut obștesc cînd unii fură,
În el, vîrîndu-și mîna pînă-n coate,
La fel își pierd ei ...scumpa libertate !

Ionel Gologan

SĂ RÎDEM CU EI...

● „Natura umană este ca o plăcintă cu foi..." (Richard Neutra).

● „Cînd vorbim despre poezia lui Nichita Stănescu, trebuie să o facem în așa fel, încît să avem sentimentul că vorbim despre poezia lui". (George Alboiu).

● „Totuși, se știe bine la ce se gîndește cînd se gîndește la ceea ce nu se știe încă" (Matthias Matschinski).

● „Nu-i bună nici să faci șnițele din ea, darmite amor" (Gabriel Iuga).

● „Creierul omenesc este astfel alcătuit încît să nu poată acționa decît astfel" (George Steiner).

● „Cu viața trebuia să se lupte ori George Coșbuc ori tata" (Radu Cosașu).

● „Vom ști că, așa cum pentru a se obține pîinea trebuie mai întîi preparat aluatul, tot astfel se cuvine ca bărbatul să-și pregătească femeia în vederea raportului intim..." (Kama Sutra, II).

● „Eminentul medic care a pus un diagnostic atît de precis pare a nu fi observat un lucru : că femeia reprezentată în statuie este idioată doar pe jumătate, respectiv în jumătatea stîngă" (Constantin Noica).

● „Doar Înălțimea Voastră cunoaște un fel de a vorbi care vorbește de la sine, prin însuși felul de a vorbi" (Augusto Roa Bastos).

● „Ion vrea să dea cu chipiul de pămînt, dar e în civil. Dă atunci cu vînzătorul de pămînt" (Cornel Udrea).

● „...Aceasta, chiar vocea neînțelesului care exprimă neînțelesul era ea însăși de neînțeles..." (Herman Broch).

● „Coborîm și urcăm pe niște scări întortocheate spre o sală de așteptare puternic luminată cu scaune și fotolii ..." (Mircea Micu).

● „...Legă prietenie cu tîrfe și poeți, ba chiar cu inși de speță și mai joasă" (Jorge Luis Borges).

● „Da, am vrut să mă fac lăptar, țărancă, aviator, și marinar, inginer chimist și iarăși doctor" (Doina Sălăjan).

● „Ouăle văduvei apăreau în fiecare dimineață în piața Steklovska..." (Mihail Bulgakov).

● „Copilul sau vițelul trăiește alături de mama lui, pe cînd ceea ce numim limba nouă elimină pe cea veche" (Alexandru Graur).

● „N-o să-mi spuneți că nu-i ciudat un bărbat pentru care nu există altă femeie decît cea legitimă. Și cînd cea legitimă e soră-mea, sînt cu totul îndreptățită să cred că bărbatul ăsta nu-i teafăr" (Adolfo Bioy Casares).

● „Oamenii, care au așteptat în copaci să se facă cald, s-au dat jos și au pus mînă de la mînă de au făcut epoca fierului forjat" (Cornel Udrea).

● „...Și tot astfel, cel care a emigrat în plină tinerețe în China începe să simtă chinezește" (Leo Frobenius).

● „Nici morcovii, nici Marcel Ion Fandarac, oricît s-ar strădui, nu pot fi metafizici, pot fi cel mult metafizicieni..." (Cezar Ivănescu).

● „În gînd mă văd scriind că scriu și mai pot să mă văd văzîndu-mă că scriu" (Mario Varga Llosa).

● „Victoria Lăduncă punea în scenă, la Căminul Cultural, **Regele Lear**, și era îngrijorată că interpretul principal, Ion Moisă, dus la pădure să fure un car de lemne, nu se întorsese încă" (Ion Cristoiu).

● „M-am îndrăgostit de o englezoaică. Și chiar mai rău, m-am însurat cu ea" (John Fowles).

● „Oamenii aleargă în toate cele cinci puncte cardinale" (Vasile Andru).

● „Dar acest viciu este absolvit de răspunderea păcatului și apare ca o virtute dacă este practicat în secret, într-un loc special rezervat pentru acest scop" (Imre Toth).

● „Marmelada-i marmeladă, adică o chestie, acolo, care zace ca proasta" (Gabriel Iuga).

● „Putem doar să facem presupuneri, în ce împrejurări și-a pierdut zeița vîrful nasului ei divin : poate c-a fost lovit de cizma unui barbar care, vrăjit de chipul ei, a vrut să i-l distrugă de teamă să nu-l deoache și să nu-l ducă în ispită ? (Andrzey Kusniewicz).

● „În comuna primitivă, telefonarea se făcea prin atenționare, respectiv de pe un deal era rostogolit un bolovan pentru a-l face atent pe interlocutor. De obicei, nu era făcut atent, ci era făcut mort" (Cornel Udrea).

● „Dinozauri am mai văzut, [...]ă Domnului ! Expozițiii [...] pictură așișderea" (M[...] Micu).

● „[...] ce voia el să fie ? Poa[...] motan ?" (Crista Wolf).

Remarcate de Mircea Constantinescu

CRISTIAN MIHAILESCU

PARODII de Mircea Micu

ION BĂNUȚĂ

Panorama debutanților

I-am făcut eu panorama
pînă și lui Dalai-Lama
și m-am plîns de dorul lelii
tocmai lui Machiavelli.
Numai cei pe care i-am
debutat pe cînd eram
june și director bun
nu mă mai cunosc pe drum.
Își țin ochii într-o parte
și-au uitat de prima carte
behăi-i-ar oile
și ploua-i-ar ploile
ale debutanților,
mama sicofanților.
Cînd îi văd umblînd tereștri
toți cu morgă și maeștri
cu cărțile sub hăinuță
zic : „ura ! Ion Bănuță
c-ai pus roată la căruță ;
ăștia sînt și n-ai ce-i face
alții... tata nu mai face"

ION HOREA

Iarna în sat

Din risipirea toamnei n-a mai rămas un șfanț
Toți ciinii șed în coadă pe margine de șanț,
Miroase a răchie de prună de trăznește
Și la comparativă au adus iarăși pește
Merlucius, oceanic, de cel cu vitamine
Că de mănînci odată iți merge-o lună bine.
Toți iepurii sălbatecí cuprinși de foame, parcă
Stau sfinți în două labe cu nasul în cotarcă
Pe cînd dulăi apatici mai fini și educați
Adulmecă-n cămară mirosul de cîrnați.
Melancolii profunde mă-ncearcă ; azi pesemne,
Și-aș vrea să fac o muncă utilă. Să tai lemne
Sau să mă duc vreodată decis la primărie
Să port discuții despre recolta ce-o să fie.

MIRCEA DINESCU

Balada străzii „Zece mese"

Demult cînd corbii își scoteau chiar ochii
înveninați de alte interese
dacă vroiai să-ți cumperi bumbi și rochii
mergeai pe strada zisă „Zece mese".

Erau băcani obezi purtînd la tîmple
crini palizi ca voalul de mirese
și orișice putea să se întîmple
pe strada denumită „Zece mese".

Acolo s-au schimbat covrigi pe Dero
și văduve bogate pe mirese
acolo s-a plimbat pînă și Nero
desculț și trist pe strada „Zece mese".

Acuma însă nu sînt interese
și-n lumea asta practică și nouă
a dispărut ceva din „Zece mese"
și-n consecință au rămas doar nouă.

PETRE STOICA

Nu vă supărați

Nu vă supărați dacă vă întreb
cine a domnit în Roma pe la 188
sau cine a descoperit Nitroglicerina
cine a cîștigat la Waterloo
și ce mă rog sau cine a fost Brahmaputra
cu ce săpun se spăla Gingis-Han
nu-i așa că nu știți nimic
dar pe mine evident mă cunoașteți
cum mă numesc eu. Așa mai tare
sigur că Petre și sigur că Stoica
și nu vă speriați am să vin
să beau ultima sticlă de căpșunică
pe care am uitat s-o beau acum un an
pe jos am să vin fiindcă
mi-am amanetat bicicleta.

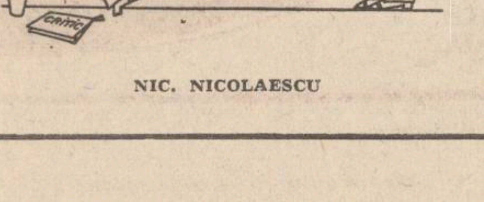

NIC. NICOLAESCU

RUSALIN MUREȘANU

Mielu și Nelu

(VARIANTĂ)

— Uite zice Nelu
ăsta este mielu'
și de-i dau lăptic
nu papă nimic.
Bea și el ca omu'
chiar cu biberonu'.
Dar la anu, zice
el va fi cîrlan
și va paște iarbă,
iar eu, ca cioban
o să-mi las și barbă
și voi bea molan.
(Nu cu biberonu'
ci cu damijonu'.

ALEXANDRU ANDRIȚOIU

Amintiri din junețe

N-am fost pe la Beiuș demult,
e caldă-n amintire spuza.
Dar eu din fire sînt ocult
și l-am citit pe Lampedusa.

Cînd mă plimbam pe Corso seara,
tînăr poet, cu M. Malița,
coleg de bancă, coana Tița
ieșea în camizol pe scara.

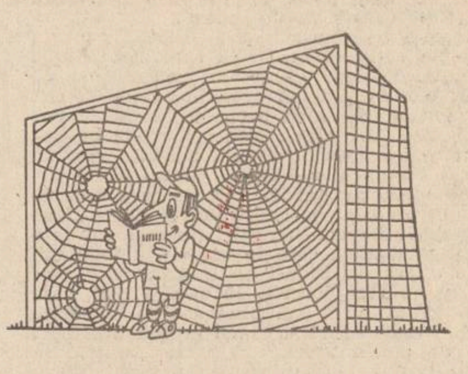

NIC. NICOLAESCU

Avea zulufi și gene scurte
și un dulău atît de rău
încît l-am dat pe două sute
unui țigan din Tămădău.

Treceau și două domnișoare,
de era soare sau potop
și amîndouă, mi se pare,
aveau tătic un protopop.

Birtași din urbea heruvină
ne ofereau rachiu și șpriț.
Purtam mustăți și borsalină
și-aveam pantofii foarte... „șpiț".

Toate vădanele citite
zîmbind obtuz ca Mona Lisa
se înclinau să ne incite
cum înclinat e Turnul Pisa.

«Printre români mă simt acasă»

DE VORBĂ CU ANTONINE MAILLET

De curînd, atît de necesarele legături și schimburi culturale dintre scriitorii români și cei din străinătate au fost îmbogățite prin vizita la București a romancierei canadiene de limbă franceză Antonine Maillet, laureată a premiului Goncourt 1979, pentru romanul Pélagie-la-Charrette.

Scriitoare reprezentantă, sau mai bine-zis promotoare, a școlii acadiene din literatura Canadei francofone. Întîlniri, dialoguri cu scriitorii români la Uniunea scriitorilor și în jurul unei mese rotunde, dominate de această persoană mărunțică, toată numai ochi — ochi de un albastru metalic, scăpărînd de inteligență, de spirit, de setea de a cunoaște, de a percepe și de a transmite. În inflexiunile melodioase ale unei franceze de o rară puritate, se deapănă tulburătoarea poveste a Acadiei și a bravului său popor.

— Doamnă Maillet, pentru cei ce n-au avut privilegiul să vă asculte direct, și îndeosebi pentru cititorii revistei literare „Luceafărul", vă solicităm amabilitatea de a ne trasa contururile istorice ale acestei Acadii transferate de Dvs. în znoele mitului.

— Acadia nu mai există astăzi ca țară, pe hartă. Sîntem doar un popor, de cultură acadiană, care trăiește în Canada, pe coasta Atlanticului. Acadienii constituie cea mai veche colonie europeană, implantată în America de Nord încă din anul 1604. În marea lor majoritate, veneau din ținuturile Loirei, din Touraine, Poitou, Charentes, cu o singură excepție : familia Maillet, strămoșii mei, care au fost parizieni. Timp de 100 de ani, Acadia, regiune bogată, deosebit de fertilă, a fost disputată între francezi și englezi, trecînd cînd în mîinile unora, cînd ale celorlalți, pentru ca prin Tratatul de la Utrecht, din 1713, să rămînă definitiv sub dominația engleză. În tot timpul acestor hărțuieli, care aveau să ducă mai tîrziu la Războiul de 7 ani, acadienii stăteau, curajoși, la ei acasă, trăind din pescuit, vînat, cultura solului.

— Există vreun raport, dincolo de similitudinea fonetică, între Acadia și Arcadia ?

— Da, se pare că Champlain, întemeietorul Québecului, a botezat pămîntul acesta, pentru minunata sa fertilitate, Arcadia. De-a lungul secolelor, în limbajul oral, litera r s-a pierdut. Deci acești acadieni trăiau fericiți pe pămînturile lor, păstrîndu-și tradiția franceză și — un fenomen deosebit de important — conservînd, izolați fiind de Franța, puritatea și bogăția limbii secolului XVI, din ținuturile Loirei, adică limba lui Rabelais. Se pare că Rabelais a folosit un lexic de două ori mai bogat decît Racine, de pildă, care a scris cu un secol și ceva mai tîrziu. Ei bine, mîile de cuvinte care s-au pierdut din limba franceză de azi, au rămas vii, folosite, în limba acadiană, după cum în folclorul nostru oral circulă legendele pe care le găsim scrise în opera lui Rabelais. Este un fenomen care a format obiectul de studiu a zeci de lingviști, folcloriști, etnografi francezi. Dealtfel, și eu am publicat o teză : **Rabelais et les traditions populaires en Acadie.** Dar să revenim la istoria acadienilor. În 1775, englezii, dorind să colonizeze paradisul terestru cu oamenii lor, au deportat în masă poporul acadian, folosindu-se de pretextul că acesta refuzase să jure credință monarhului englez. S-a petrecut un adevărat genocid moral. O parte din populație s-a salvat ascunzîndu-se prin păduri. Ceilalți au fost împrăștiați în toate coloniile englezești din America. După un timp, însă, cei mai curajoși dintre ei, au pornit, pur și simplu, să se întoarcă pe meleagurile lor. Aceasta este istoria Pélagiei mele. Este un roman sau, dacă vreți, un soi de epopee răsturnată. Pentru că e o odisee a oamenilor mărunți. De obicei epopeile povestesc isprăvile titanilor, ale marilor războinici. Pélagie este o femeie simplă, o văduvă care-și încarcă familia într-o căruță trasă de boi, și străbate, timp de 10 ani, întreaga Americă, din Georgia pînă în nord, ca să se reîntoarcă la vatra strămoșească. Inconștient, închinînd gestul ei istoriei : vrea să salveze tradițiile și amintirea, vrea să salveze pînă și ideea că odinioară a existat un popor pe acele locuri. Pe drum, i se alătură acadieni din toate ținuturile străbătute. Ca în orice epopee în care eroul e apoteozat prin moarte, Pélagie, după ce-și încheie misiunea, sfîrșește tragic și este îngropată într-un coșciug confecționat din căruța ei. Istoria Pélagiei s-a încheiat, dar istoria acadienilor, nu. Pînă prin 1880 au continuat să trăiască ascunși în păduri, apoi, încetul cu încetul, au început să iasă la lumină, să se recunoască, să se regăsească, să-și dea seama că alcătuiesc un popor unitar și că au dreptul la un loc sub soare. Istoria lor nu s-a terminat nici azi.

— Doamnă Maillet, toate lucrările Dvs., La Sagouine, Don l'Orignal, On a mangé la dune, l'Acadie pour quasiment rien, **se derulează pe aceeași canava istorică acadiană. Vă identificați cu scopul Pélagiei Dvs. de a salva tradițiile și memoria Acadiei ?**

— Dacă un autor ar urmări un scop, aș răspunde da. Dar eu cred că literatura nu urmărește atîta un scop, cît o semnificație. Eu nu scriu ca să salvez tradiția acadiană, ci din necesitatea de a comunica ceva oamenilor. Dar sînt de părere că orice scriitor trebuie să descrie viața pe care o trăiește și o cunoaște. Și, deci, aleg coordonatele temporale și spațiale ale poporului meu, cadrul meu natural. Dar, cu excepția Pélagiei, ceea ce se petrece în romanele mele, s-ar putea petrece oriunde. **La Sagouine,** de pildă, este povestea unei femei sărace care spală podelele și care-și povestește viața într-un șir de 16 monoloage. Romanul a fost dramatizat și pus în scenă în numeroase țări. Și reacția generală a fost : „O, dar avem și noi Sagouine-le noastre".

— Înțeleg că ați înfăptuit o adevărată muncă de arheolog, ca să puteți dezgropa rădăcinile comune ale unui popor atît de dispersat. Care au fost sursele Dvs. documentare ?

— Sursele mele nu sînt decît orale. Nu există documente scrise pentru că arhivele au fost manevrate. Desigur că le-am consultat și pe acestea, dar nu puteam avea încredere în ele. M-am inspirat în bună parte din baladele poporului meu. Dar sursa mea principală de documentare o constituie țăranii bătrîni. Am un adevărat cult pentru bătrîni, pentru că ei reprezintă memoria patriei. Și în țara noastră sînt numeroși centenari care mi-au spus : „Iată cum s-au întîmplat lucrurile, pe care mi le-a povestit tatăl meu, care le știa de la tatăl lui, care le aflase la rîndu-i de la tatăl său". Îmi amintesc de-o zi precisă, 10 aprilie 1954, ziua morții tatălui meu. Mă plimbam pe culoarele spitalului unde agoniza, și am întîlnit o bătrînă de 98 de ani, internată în același spital. Se născuse deci în 1856. Ea mi-a povestit cîteva istorii — pe care le reproduc în Pélagie și în celelalte cărți ale mele — în legătură cu deportările și cu viața de atunci a acadienilor, lucruri știute direct de la bunicul ei, aflat printre cei reîntorși. Iată o sursă aproape de prima mînă. Eu însămi am avut un unchi care a murit la 101 ani, și pe care l-am făcut să-mi povestească multe din istoriile transmise din tată-n fiu.

— De ce personajele principale ale cărților Dvs. sînt îndeosebi femei ? Credeți că instinctul matern, de perpetuare și ocrotire a speciei, se extinde și asupra tradiției ?

— La această întrebare există mai multe răspunsuri. În primul rînd, în corpul deportaților, femeile erau mai numeroase : mulți dintre bărbați muriseră în războaie și în ciocnirile armate. În al doilea rînd, călătoria de întoarcere a Pélagiei semnifică de fapt re-nașterea unui popor. E logic ca o femeie să re-dea viață unui neam care încetase să mai existe. În al treilea rînd, așa cum v-am spus, este vorba de o epopee nu a războinicilor, ci a eroismului oamenilor mărunți. Or, femeia umilă, cotidiană este tocmai contrastul viteazului neînfricat. Și vă voi mai oferi o ultimă rațiune : cred că orice literatură trăiește fie sub semnul **anima,** fie sub semnul **animus,** adică sub cel feminin sau masculin. **Anima** se caracterizează prin trăsături complexe, viscerale, nocturne, lunare, în opoziție cu soarele. Ei bine, Acadia e o țară lunară, dominată de mare, și marea e feminină. Nu e o țară a arborilor, a soarelui. În însăși structura noastră există semnul **anima,** care răzbate și în personajele mele.

— Este bine știut că cultura franceză din Canada s-a detașat treptat de cultura Franței și și-a dobîndit o identitate națională. Dar se poate vorbi de un nucleu acadian în sînul culturii francofone, adică de o cultură în cultură?

— Cultura acadiană, ca și cea din Québec, sînt armonios integrate în cultura canadiană francofonă. Față de cultura franceză, există, desigur, diferențe etimologice, idiomatice, chiar și sintactice. O cultură răsare nu numai din cap, ci și din mărunțaie, din inimă, din piele. Între noi și francezi există diferențe de imagini, de gîndire, pentru că noi trăim într-un climat diferit, ne hrănim diferit, ducem un mod de viață diferit. Fiind plasați în nordul Americii, desigur că nu am putut rămîne cu totul imuni la influențele americane. În ce ne privește pe noi, însă, identitatea este evidentă. Prin însăși natura împrejurărilor, nu sîntem nici francezi, nici americani. Influențele literaturii franceze s-au făcut simțite de-a lungul secolului al XIX-lea, cînd am avut subproduse Victor Hugo și subproduse Flaubert. Dar încetul cu încetul, canadianul francez s-a descoperit pe sine însuși și a început să-și găsească o expresie proprie. Din 1930, s-a dezvoltat o adevărată cultură a Québecului. În Acadia, literatura a ajuns mai tîrziu. Numai în ultimii 10—20 de ani se poate vorbi de o literatură autonomă, care nu mai imită literatura franceză sau pe cea din Québec. Avem cîțiva poeți tineri, dar autentici, avem tineri romancieri ai Acadiei, muzicieni ai Acadiei, avem o muzică folk, o muzică pop specific acadiene. Relațiile dintre noi și Québec sînt de fraternitate — ca de la sora mai mică la fratele mai mare. Dar acadienii nu sînt tot una cu francofonii din Québec, avem culturi diferite, străbuni diferiți, mentalități diferite.

— Ce a însemnat premiul Goncourt pentru Dvs. ?

— Sînt singurul scriitor neeuropean distins cu premiul Goncourt și faptul că acesta a revenit Acadiei m-a emoționat colosal. Firește că satisfacția personală — recunoașterea meritelor mele de romancier, egalizarea cu scriitorii francezi — a fost extraordinară. Am simțit că am fost judecată și apreciată de părinții mei. Dar cum regulamentul prevede că premiul Goncourt nu poate fi acordat decît unei cărți scrise în limba franceză, premierea mea a însemnat implicit o recunoaștere oficială a limbii, a literaturii și a culturii acadiene.

— Și acum, stimată acadiană, fireasca întrebare : cu ce impresii plecați din România ? V-am auzit întîmplător povestind că, adeseori, cînd vă aflați în străinătate, încercați senzația de „déjà vu, déjà vécu". Ați încercat-o și la noi ?

— Răspund fără să urmăresc cea mai mică flaterie. Eu nu sînt genul de om care face complimente gratuite. Impresiile mele asupra României sînt... caut cuvîntul... nesperate. Nu mă așteptam să încerc asemenea emoții. Într-adevăr, am avut acea senzație de **déjà vécu,** în sensul că aici simțeam tot timpul că mă aflu printre ai mei. Nu știu dacă aceasta se explică prin înrudirea de limbă sau prin similitudinea vitregiilor istorice pe care le-au trăit și poporul meu ca și poporul Dvs. Știu că România a parcurs o istorie și mai grea, și mai frămîntată decît cea a Acadiei. Poate că din toate aceste pricini, am senzația că atunci cînd stau de vorbă cu români, fie ei scriitori, editori, oameni de pe stradă sau chiar femeia de serviciu de la hotel, repet, am senzația că, după secole, m-am reîntors printre rudele mele, și le spun : „Iată-ne din nou împreună!". Nu vreau să mă despart de România pe nota minoră a nostalgiei, ci pe cea a speranței revederii. De altfel, se pare că Editura Univers va traduce **Pélagie-la-Charrette.** Îmi făgăduiesc să revin printre voi, care sînteți ai mei.

Interviu realizat de Antoaneta Ralian

REVISTA STRĂINĂ

● **PETER JAY** este una din cele mai active prezențe din poezia britanică de azi. Conducător al editurii de avangardă **Anvil,** traducător virtuoz și eseist acid, tot ceea ce a publicat pînă acum a stîrnit un amplu interes în rîndul criticilor. Peter Jay este autorul unei noi versiuni a **Cîntării Cîntărilor,** precum și al unor antologii de traduceri din opera lui Bacovia, Nichita Stănescu, Ștefan Aug. Doinaș și J. Pilinszky, editînd și o culegere din poezia greacă. Una din operele sale de traducător, **Orestia** lui Euripide, i-a adus frumoase aprecieri din partea specialiștilor. De o bună primire s-a bucurat și volumul de versuri originale, **Shifting Frontiers,** purtînd un motto din Nichita Stănescu, pe care îl reproducem în englezește, de pe prima pagină a cărții apărute la editura **Carcanet:** „There is only a single great life / in which we take part. / There is only a single great life — / for the rest, we are nothing" **(Metamorfozele).** Prezentarea cărții definește trăsăturile esențiale pe care le propune poetica lui Peter Jay: „Tonul persuasiv al poeziei sale lirice este unul de reflecție intimă elegiacă. El este un autor abil de forme, atît în modul tradițional, cît și în cel modernist. Darul său ironic și intensitatea lirică se unesc adeseori cu o concizie de epigramă".

● **O FORMĂ POETICĂ** destul de puțin folosită în literatura scoțiană este sonetul, propus recent într-un volum de Edwin Morgan, apărut la **Mariscat Press.** Recenzia lui S.J. Boyd mai menționează un singur poet scoțian care a avut o predilecție pentru sonet, Mark Alexander Boyd. Cîndva, în **Sonetele din Glasgow,** Morgan încercase să explice dificultatea de a folosi vehicolul artistic al lui Petrarca pentru a transcrie experiența mai „cețoasă" a glaswegienilor. Concluzia recenzentului este că lectura volumului publicat de Morgan l-a făcut să se simtă „nefericit și familiar" în universul pe care-l conțin aceste sonete întunecate, evocînd Scoția „de la originile sale cataclismice, «cînd nu era mare lucru, decît trăznete / și focuri de vulcan», printr-un trecut întunecat și un prezent anost, pînă la un viitor apocaliptic". O literatură încă parcimonios revelată restului lumii, poezia regionalistă din Scoția constituie un fenomen interesant și plin de surprize.

● **EPOPEEA NAȚIONALĂ FINLANDEZĂ, Kalevala,** a fost tradusă pînă acum în peste patruzeci de limbi. Problema echivalenței acestei opere majore a umanității a fascinat pe mulți specialiști, ridicînd unele dificultăți teoretice și practice la un nivel de generalitate capabil să intereseze și pe traducătorii altor opere clasice. Astfel, Keith Bosley discută unele variante istorice ale traducerii **Kalevalei** în următorii termeni: „Erezia traducătorilor înflorește atunci cînd avem de-a face cu o limbă «exotică», așa cum este finlandeza, pentru care nici o cultură comună nu sugerează echivalențe: endecasilabul italian, alexandrinul francez sau pentametrul iambic englezesc. Metrul «exotic», care oricare altul, își are irregularitățile lui; se estimează că jumătate din milioanele de versuri populare finlandeze sînt neregulate, iar tensiunea care se creează în acest fel este un ingredient esențial. A traduce toate acestea în metrul lui Longfellow înseamnă a le reduce la un vers ușuratec, iar mitologia lor la un basm cu zîne".

● **ȘASE PRIME CĂRȚI** de poezie sînt analizate într-un articol publicat de Philip Gross în **Poetry Review,** remarcabilul quaterly al „Societății poeților". Cea dintîi aparține guyanezului Fred d'Aguiar și a fost scoasă de marea editură **Chatto and Windus.** Este o carte descriptivă, cu note de reportaj versificat, reconstituind asprimea vieții și plonjînd totul pe un fundal de mitologie modernă, prin deschiderea exagerată a pupilei. Tim Dooley și D.W. Hartnett au scos cărți la **Anvil,** fiind girați de un gust fără cusur, iar Paul Coltman și Stuart Henson la Chambers, în timp ce ultimul, Oliver Reynolds, la **Faber,** din nou una dintre cele mai prestigioase case de editură ale continentului. Tuturor le este comun tonul „cultural" și referința istorico-geografică, alarmîndu-l pe critic pînă la a declara un pericol al „turismului" în poezia engleză de azi, ceea ce desigur că trebuie luat pe un ton de glumă, cu atît mai mult cu cît elogiile lui Philip Gross nu sînt precupețite pentru nici unul dintre acești începători. Mai mult, unul din poemele citate cu admirație se intitulează: „Brunelleschi, domul și masca mortuară", iar Stuart Henson își ia inspirația din perioada romană, de la indienii americani, din secolele XVI și XVII europene din China, din care, sîntem convinși că cititorii nu vor înțelege mare lucru, dacă ne gîndim că puțini se vor duce să caute într-o enciclopedie atunci cînd vor citi o poezie despre Ecaterina de Aragon.

● **JOHN HAFFENDEN** dedică o lungă recenzie unei biografii a lui Auden, trecînd de fapt în revistă mai multe cărți dedicate marelui poet. Lucrarea de la care pornește este semnată de Dorothy Farnan, **Auden Iubind,** și a apărut la editura **Faber.** Mai sînt citate: Orian Fox, **W.H. Auden: A Tribute,** Humphrey Carpenter: **W.H. Auden: A Biography,** Joseph Warren Beach, **The Making of the Auden Canon** și altele. Multele lucrări biografice aduc numeroase contribuții de amănunt, incredibile aproape pentru cititorul de departe. Cartea Dorothy-ei Farnan reconstituie cu lux de amănunte dragostea vieții lui Auden, pasiunea sa pentru Chester Kallman, cu care s-a considerat căsătorit și a purtat verighetă. Nici unul din evenimentele relativ puține care i-au populat existența, și nici chiar marile influențe filozofice, nu sînt de ajuns pentru a explica adevărata sa biografie, consideră Haffenden, aceea desprinsă din poemele sale. În clipa cînd un poet se află cu creionul în fața hîrtiei, scrie criticul, atunci se naște adevărata istorie a vieții sale. Restul sînt teme de studiu pentru istoricii literari neinspirați.

● **UN EXCEPȚIONAL STUDIU** al lui Otto Friedrich, publicat în revista **Atlantic,** întreprinde o analiză a universului concentraționar, readucînd în conștiința contemporaneității flagelul cumplit al terorii brune. Intitulat **Împărăția Auschwitzului,** studiul lui Otto Friedrich face un proces moral fascismului în însăși esența lui, arătînd primejdia complicității, prin lașitate și neparticipare, prin întoarcerea feței de la rău și necombaterea lui cu fermitate, subliniind pînă unde poate duce fascismul: „Mărturia Auschwitzului a demonstrat multe lucruri despre umanitate. A demonstrat că bărbații (și femeile) sînt capabili să comită orice rău pe care îl poate concepe mintea omenească, și că nu este nici o lege naturală sau nescrisă, care să spună despre vreo atrocitate: aceasta nu trebuie făcută. A arătat de asemenea că oamenii pot suporta și accepta orice rău, și că vor proceda în acest fel pentru a supraviețui. Pentru a supraviețui chiar și o singură zi, ei vor ucide și vor lăsa să fie uciși alții, vor jefui și vor trăda pe prietenii lor, vor fura rații de mîncare de la muribunzi, vor turna pe vecinii lor la autorități, vor face totul. Dar mărturia Auschwitzului a arătat cu tot atîta putere că oamenii se și sacrifică pentru alții. (...). Mărturiile demonstrează de asemenea că cei care sînt gata să se sacrifice pentru semenii lor, cei care se simt angajați față de un scop politic sau spiritual au șanse să supraviețuiască tot atît cît cei care își fac din supraviețuire singurul scop. Mărturiile, deci, sînt tot atît de contradictorii ca și natura umană însăși". Încă un avertisment la adresa celor care vor să uite, încă o analiză lucidă a unui fenomen atroce al istoriei acestui secol!

LENE GRAM

Născută în 1941, cunoscută jurnalistă, autoare a numeroase însemnări de călătorie despre țări din Europa, Africa și America, Lene Gram a înregistrat cu volumul de versuri **Copila artistă** un deosebit succes : „concentrare, fantezie... sensibilitate rară în poezia politică" (Erik Skyum-Nielsen), „o robustă și umană adeziune la cauza victimelor" (Jorgen Johansen) ; „medii, situații, caractere, emoții... nu doar imagini pure ci și comentarii indignate la realitatea inconjurătoare ; inocența copilului și rafinamentul sofisticat al artistului" (Asger Schnack), etc. Lene Gram a vizitat în anul trecut țara noastră și a tradus din poeți români contemporani.

Copila artistă

(FRAGMENTE)

Acea mică pasăre care cînta ca un canar
dar arăta ca o vrabie deghizată s-a prefăcut într-o
pisică înfometată de tandrețe care a sărit în spatele
copilei artiste cu gheare adînc înfipte
în carne și nu mai putea să scape de ea
așa cum cînta tot cînta mereu în felul
în care cîntă canarii

⁂

hotelul zăcînd părăsit în cenușie uitare
în ceața albăstriilor fumuri dar a fost cîndva
locul de adunare al corespondenților internaționali
pe vremea războiului civil.
Hemingway bea whisky cu gheață la bar în vreme ce
revoluționarii apărau orașul împotriva fasciștilor
care căutau să pătrundă înăuntru iar fasciștii
prinși încercau să scape
prin cordoane de paznici spre patria lor dîncolo
de sîerra guadarrama

⁂

văduva era proprietăreasa unui șir de vile într-un
cartier cîndva distins.
acum o colecție de case delapidate pe o stradă
laterală dintr-o eră uitată, de nobile veri.
pavajuri patriciene și camere cu ecou
podele cu model colorat, grosolane.
ea veni să închirieze ca o pasăre neagră cu crucifix
de aur în jurul gîtului lăsîndu-și chitanțele scrise de mînă
cu un gest din trecut

⁂

Duminicile se înghesuiau toți în micile avioane
ale companiilor petroliere ca mușteie din savană cu aparatul
de fotografiat pe un umăr și un Holland& Holland. 375 peste altul.
hai să vedem niște pisicuțe răcneau scoțînd ultimele
provizii congelate din cantină într-o cutie
cu aer condiționat, din prefabricate, cu pereți turnați de vinil.
zburau jos de-acurmezișul savanei și aterizau lîngă
un ciorchine de colibe, femeile purtînd pe piele numai mărgele
stîrneau în bărbați deopotrivă dorința de
aventură și de distrugere.
există fotografii ale femeilor ca niște stîlpi negri de sare
cu indescriptibile expresii pe pămîntul crăpat.
sinii lor se rotesc ca planetele.
nu există fotografii pentru felul cum erau folosite pușile.

⁂

elefantul alb-cenușiu stătea sub fereastra
clasei în curtea școlii și-a strecurat trompa
prin fereastră i-a-ncolăcit mijlocul a ridicat-o
a scos-o pe geam punîndu-și-o în spate apoi
porni prin orizantul de acoperișe printre antene

⁂

o balenă bolnavă a eșuat pe o
plajă strălucitoare
perlele mării în soare cu toată carapacea lor o urmează în moarte
departe pe mare un muzician singuratec încearcă
să prindă nota din cîntecul balenei

⁂

casa are camere în camere sînt ferestre în ferestre vederi
ea poate vedea prin geamuri poate vedea tufișuri și ierburi
casa are etaje și uși către alte încăperi
ea poate trece din odaie-n odaie
poate descrie detalii din casă și din afara ei
totul există pentru ea
dar pentru tine
care treci pe lîngă casă mai tîrziu
e numai pămînt
poți oare crede în casa cerută de ea

⁂

copila-artistă îi aude cîntînd
cîntă despre roboții care vor veni
în beznă cu miros de celuloid și toată știința lumii
în spatele ochilor lor de raze X în cranii ce gloanțele nu le pot sparge
îi vede cîntînd un trist adio
pe o scenă scăldată în lumină
vocile lor atîrnă peste luminile rampei ca niște țipete :
atinge-mă fă cu mine ce vrei
rabd orice sînt artificial

Prezentare și traducere de Grete Tartler

Balcanice

BEQIR MUSLIU

Imagine din București (I)

Am fixat un loc de-ntîlnire cu umbra mea
Am întîlnit-o în muta statuie
Cu surîs împietrit
Am căutat-o într-un ritm învăpăiat
Din tristul vers al lui Lasgush Poradeci
Sub fermecătorul portret al Elenei Ghica
Din Muzeul de Artă din București
Unde trăiește acel zîmbet de neuitat
Parcă mi s-au tăiat picioarele
De o nesfîrșită durere
Lîngă imaginea în care eu nu exist
Dar la locul de întîlnire cu propria-mi umbră
Ți-am căzut în genunchi
Crezînd că-mi voi salva degetele
De acea molatecă-atingere
Robit îți rămîn de acum
Rob al dorului meu pentru tine
Pînă la ultimul bocet.

NIKO GRAFENAUER

Tăcerea

Între cuvinte
Și semnificația lor,
Între cei pe care moartea-i pîndește
Și uitarea cuibărită-n pămînt,
Între țipăt
Și neant,
Cade tăcerea
Singur ești
În întuneric, unde începe
Cunoașterea lucrurilor.

În românește de Dumitru M. Ion

ACASĂ

LUNTRIILE

Ninsese-n mine un decembrie vechi și o poveste de ajun de An Nou. O spun, pentru că a iubi iarna la modul definitiv înseamnă să apari în mijlocul ei înconjurat de gînduri de aventură și melancolie.

Se furaseră, toamna, de pe o baltă, șapte luntrii.

Început de exasperare.

— I-au furat luntrea lui Mihai Caș, îi rămîn copiii pe drumuri.

— Vai de capul lui, mai bine-i tăiau mîna dreaptă.

Toamnă alienată, fiindcă după cîteva zile auzirăm :

— I-au furat-o și pe-a lui Mure Băcanu, Zaharia Tîncu și Alexandru Sălbatecu.

Atunci au căsunat pe Ene Lelea, care-și avea casa pe un grind, între două sate.

— Fraților, a strigat ăla, descumpănit și indignat, să-mi ia Dumnezeu gura dacă, de cînd sînt pe fața pămîntului, am jefuit prin părțile noastre.

Blestemul era prea greu, l-au lăsat în pace și s-au așezat la pîndă în stuf, dar au băut, au adormit și s-au mai furat trei luntrii. Cu ce să mai calce ei apele ? Din neam în neam, din foșnetul topirii în milenii, toamna-i chema la viltorile cu pește mult. S-au angajat vîslași la alții, au dat cinzeci sau o sută de tone cu năvoadele, s-au cîrpit : știucă sărată, crap afumat și mărunțiș de pe fundul matiței.

Dar a venit iarna, cînd femeile desfundă putina cu lapte acru de oaie pentru copii, se taie porcul, se deșartă butoaiele de vin cu oala și-i sfîrîie inima după un baboi proaspăt. Căci dacă n-ai, de Anul Nou, o ciorbă de morun, făcut dintr-o căpățînă atîrnind 30 kg., adusă de la Prislav !...

— Măcar un oblete, zicea cîte unul, privind în viforul care ținea de trei zile. Să-l vezi cum se zbate-n țigaie, cu solzii de argint, grijania mamei lui de drac care scutură la zăpezi cu nemiluita !

— Dacă n-are ursul coadă !

Iar muierea, în ilic roșu, cu bundă, răspundea cu dispreț fandosit :

— Dacă n-are ursul coadă ! Astă toamnă v-au furat hoții luntriile, acum vă smiorcăiți că-i vremea păcătoasă.

După ce-adormiseră beți în stuf, începuseră să se suspecteze : dacă ăla ? sau ălălalt ?.... sau poate chiar eu, că nebunia din băutură,... acum se uitau urît la icoane : de ce nu faceți minunea să stea viforul ?

Și iată, într-o seară s-au oprit zăpezile și s-a pornit Crivățul.

— Așa, da, camarade, a urlat, la cîrciumă, Che Andrei, mergem să ne trîntim cu burta pe gheață, lîngă foltanele de stuf, e-acolo trebuie să fie nămol de pește.

El, Covache și Tudor Mînăfriptă se pricepeau cel mai bine să-i dea de urmă.

S-au virit cu bocancii în ciolane de cal (fabuloasele patine din bălți) și împungînd gheața cu halebarde uriașe, ca să-și facă vînt, au pornit-o spre iezerele cele pline de noroc. Bubuiau arborii sub vînt, mirosea sănătos, și poate și vulgar, a zări rupte de vînt, a buruieni încîlcite, a foame de pește, a gherghine, a urme de fiară — un clocot despotic, invulnerabil, răscolitoarea minune a vînătorii, chiotul aprins al vieții cînd se despică în carnea ei dorul de-a se exprima dur în toate elementele firii. Noi, cîrdul de copii, după ei. Unii duceam veverițe tumurii prinse în brazii Contelui de Roma, în ghiozdane, alții pisici, să le dăm drumul acolo unde-i gheața mai lucioasă și să privim bătălia. În țara niciodată apă, niciodată pămînt, pe prunduri de cristal, am luat eu lecții de înfrîngere, care mi-au fost de folos mai tîrziu, mult mai mult decît micile triumfuri pe care le-am realizat, întîmplător și cu primejdie.

Pisicile mieunau înjunghiat, veveriițele fumegau roșu și se ridicau în coadă, iar Che Andrei fluiera după niște ciini rătăciți, implorîndu-i să se amestece în răfuiala scurtă și singeroasă (noaptea, atrase de mirosul ospățului, aveau s-apară vulpile, poate și lupii) și-n timp ce ciinii se apropiau fără încredere și bătrînul ne învăța că — „domnule, în viață, ești dator să mănînci și-o bucă de inger, dar așa ceva găsești numai la Brăila", l-am auzit urlînd pe Covache :

— Le-am găsit, sînt toate șapte aici.

— Luntriile ? a-ntrebat Che Andrei, înțelegînd din strigătul lui Covache, în care bucuria se amesteca, biruitoare, cu ostilitatea, că nu descoperirea gropii cu pește ne-o anunța, ci trădarea, damful ei nesuportat, mucegaiul vinzării.

— Dați fuga și chemați oamenii.

Au venit în sănii, cu tîrnăcoapele. Le-au scos pe toate șapte din burta bălții.

— Înecatelor, frumoaselor.

Le mîngîiau, le pipăiau, le îmbrățișau. Femeile le ștergeau cu sacii, cu poala rochiei, bărbații cu șomoioage de paie. Mure Băcanu o împodobi pe-a lui cu o plăcuță de sidef pe care o ținea de mult ascunsă în pod, ca s-o fixeze pe temeiuri de icoană. Le curățau de nămol, cu patima cu care hoții de cai curăță copitele mînjilor. Înjurau fericiți, îndrugau vorbe fără șir, rîdeau măzărat. Mihai Caș găsi în luntrea lui o cataramă și Alexandru Sălbatecu o recunoscu : era a lui Anton al babei Ghișa. O clipă nimeni n-a scos o vorbă. Baba Ghișa stingea tăciuni în apa morii cu care te ungea pe piept și pe frunte, ca să te lege-n visele unei fete frumoase ; c-un porumbel prins pe turla bisericii, în nopți cu lună plină, îndupleca ielele să-ți invieze dragostea și să-i astupe cărările ce duc la alții.

— Tilharul, a țipat dintr-o dată o muiere și gloata s-a repezit pe mal spre casa babei Ghișa, dincolo de Ene Lelea. Casa goală. Anton, anunțat de nu se știe cine, fugise.

— Se-ntoarce el, camarade, a zis Che Andrei. Nu ne lasă cu mîinile uscate. Căci nu văd ce interes are Dumnezeu să lase să-i sucească alții gîtul.

Luntriile au fost urcate pe sănii și cărate în sat.

Anton nu s-a mai întors niciodată.

Babei Ghișa i-au furat, în noaptea Anului Nou, doi saci cu nuci. Au fost sparte și mîncate, întinse în sare, în curte la Mihai Caș, în jurul unui foc aprins cu trei din cele șapte luntrii, care putreziseră în nămol. Am băut și vin roșu, ningea, printre zăpezi s-auzeau cîntînd colindătorii și fiindcă o femeie a lui Alexandru Sălbatecu, poate a lui Mihai Caș, poate a lui Mure Băcanu, repeta întruna : „ce uimire, Doamne, să fure nemernicul luntriile !", trăiesc fiorul minunii e-am băut cîndva lîngă focul uimirii și credința că grandoarea unui anotimp este aceea de-a se afla la înălțimea destinului său.

În ajun de sărbători : la mulți ani tuturor.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 89
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII